BIBLIOTECA NAZ.
Vittorio Emanuele III
L
E
32
NAPOLI

L. E. 82

DE VITIS SANCTORVM

AB ALOYSIO LIPOMANO, EPISCOPO VERONAE, VIRO DOCTISSIMO, OLIM CONSCRIPTIS:

NVNC PRIMVM A F. LAVRENTIO SVRIO
Carthuſiano emendatis, & auctis,

TOMVS QVINTVS.

COMPLECTENS SANCTOS MENSIVM

Septembris, & Octobris.

VENETIIS, M D LXXXI.

ILLVSTRISSIMO
ET REVERENDISSIMO
IN CHRISTO PATRI
ET DOMINO,

D. FRANCISCO ALCIATO MEDIOLANENSI,

S. Romanæ Eccleſiæ Cardinali, ac Ordinis Carthuſienſis Protectori & fautori fidiſſimo, Domino ac Patrono ſuo multa obſeruantia colendo, S. P. D.

INFINITI proh dolor hac noſtra tam infelici tempeſtate, Reuerendiſſime Cardinalis, exurgunt homines mente corrupti, reprobi circa fidem, loquentes peruerſa, errantes & in errorem mittentes, vt abducant diſcipulos poſt ſe, qui nihil aliud ſibi ſtudio habent, quàm vt omnem veteris & orthodoxæ Eccleſiæ diſciplinam labefactent, ſanctas cæremonias conuellant, catholicamq; religionem peruertant. Neq; hac tam deteſtabili malitia & rebellione contenti, inſtàr gigantum θεομαχίαν *aggrediuntur, ab humanarũ rerum violatione, ad ipſius Dei maieſtatem, ſanctiſſimorumq; ſpirituum iam in felicĩ illa beatitudine cum Chriſto triumphantium venerationem & cultum polluendum & abolendum pluſquàm ſatanica audacia progrediuntur. Hoc nimirùm eſt, quod ſpiritu prophetico iam olim præuidit ille diuinorũ ſecretorum conſcius Diuus Iohannes Apoſtolus & Euangeliſta, dum in Apocalypſi ſua ſcribit in hunc modum: Et aperuit, inquit, beſtia os ſuum in blaſphemias ad Deum, blaſphemare nomen eius, & tabernaculum eius, & eos qui in cœlo habitant. Et S. Iudas in Epiſtola ſua canonica ait: In nouiſſimis diebus venient illuſores, ſecundùm deſideria ſua ambulantes in impietatibus. Hi ſunt qui ſegregant ſemetipſos, animales ſpiritum non habentes. Hi ſunt nubes ſine aqua quæ à ventis circunferuntur, arbores autumnales, infructuoſæ, bis mortuæ, eradicatæ, fluctus feri maris, deſpumantes ſuas confuſiones, ſydera errantia, quibus procella tenebrarum ſeruata eſt in æternum. Veniet autem Dominus in ſanctis millibus, ſuis facere iudicium contra omnes, & arguere omnes impios de omnibus operibus impietatis eorum quibus impiè egerunt, & de omnibus duris quæ locuti ſunt contra Deum peccatores impij. Et Iohannes in ſua Apocalypſi, Omnibus, inquit, mendacibus, pars illorum erit in ſtagno ardenti igne & ſulphure, quæ eſt mors ſecunda. Eccè hæc eſt merces iſtorum ſacrilegorum hominum, qui non verentur os ſuum aperire ad blaſphemias, blaſphemare nomen Dei, & tabernaculum eius, & eos qui in cœlis habitant. Iulianus ille apoſtata non veritus eſt blaſphemare Deum & Chriſtum eius, ideoq; malè perijt. In ipſo etiam infelici interitu ſuo victum ſe agnoſcens: cùm miſer quidem ſed impœnitens & obtruncatus proclamaret, Viciſti Galilæe, viciſti. Arrius eiuſdem impietatis, Chriſti quoquè maieſtatem ac diuinitatem oppugnare aggreſſus eſt: verùm & ille penè inſtàr Iudæ proditoris vnà cum fœda ingluuie omnia viſcera ſubitaneo caſu abrupta profudit. Impius ille Neſtorius, Chriſti Domini tabernaculum oppugnauit, nempe ſacratiſſimam Virginem matrem: Deum, inquit, ex Chriſtipara virgine prodyſſe, ex diuina ſcriptura ſumus edocti: Deum verò ex ipſa genitum nuſquàm edocti ſumus. Cyrillus verò conceſſit quidem Neſtorio, Mariam Ieſu matrem, non Dei matrem in Euangelio nũcupari: attamen ob Patrum doctrinam & authoritatem, Dei matrem rectè & catholicè aſſeri, & ab eo dicẽdi more, quem & veteres obſeruaſſent, nemini diſcedendum eſſe. Pertinax porrò Neſtorius excommunicatus eſt, ac ſacerdotali honore exutus, deniquè in exilium eiectus: ac tãdem cùm nec modum nec finem poneret blaſphemijs, ipſe filius Dei matris honorem inſigniter vindicauit: confeſtim enim horrẽdi vermes ebullientes, blaſphemam Neſtorij linguam, quam totiès in ſacratiſſimam Dei matrem impiè laxauerat, horribiliter corrodunt ac dilacerant. Sed neq; terra ipſa hunc execrabilem alumnũ ſuum diutiùs ferre potuit: corpus enim eius humo coopertum & abſorptum fuiſſe ſcribunt, nimirùm vt ſceleſtus & impius in Virginem matrem rectà detruderetur ad inferos, ſempiternas temulentiſſimæ ſuæ inſaniæ & impietatis pœnas ibidèm luiturus in æternum: cuiuſmodi vindictam etiam expertos legimus Core, Dathan & Abiron.*

2. Tim. 3.
Apoc. 13.
Apoc. 21.
Ex codice Neſtorij, vt i cõcilio Epheſino refertur.
Diuinit⁹ corripit⁹ Neſtori⁹ hæretic⁹.
Num. 16.

Noſtro quoquè ſeculo cateruatim ex inferis prodierunt iam olim ſepultæ hæreſes, Deum, & tabernaculum eius, & eos qui in cœlo habitant, blaſphemantes, ex quarum ſectatoribus plurimi horrendè puniti ſunt. De Martino Luthero, quàm repentina morte abſorptus ſit, in confeſſo eſt. Qui cùm pridiè ventri & genio gnauiter indulſiſſet, quò delata ſit anima, ipſi dæmones, qui in comitatu fuerant, prodiderunt. Eſt enim pagus haud ignobilis in Ducatu Brabantiæ, quam Ghelam vulgò vocant, vbi ſanctiſſimæ virginis ac martyris Dympnæ filiæ Regis Hyberniæ requieſcit corpus, ad cuius ſepulcrum adducti homines energumeni ac dæmoniaci, eiuſdẽ virginis interuenientibus meritis liberãtur. Accidit autem, vt eo tẽpore quo Lutherus mortuus eſt, complures energumeni in collegiata eius eccleſia liberationẽ præſtolarẽtur: qui omnes priuſquàm exorcizarẽtur,

Hui⁹ virginis martyrũ deſcribitur tomo 3. die 15. Maij.

tur, à tetris ſuis hoſpitibus ad horam relicti ſunt: pòſt verò rurſum obſeſſi. Qui dum ab exorciſta adiurati in-
terrogarentur, vbi tunc delituiſſent relictis ad tempus ſuis vaſis, reſponderunt dæmones, Martinum Lutherũ
tunc fuiſſe extinctum, principemque dæmoniorum mandaſſe, vt vniuerſi ad exequias Luthero præſtandas con-
uolarent: quo negocio apud inferos peracto, ſeſe ad priſtina remeaſſe. Rideant & exibilent iſtud homines Lu-
theranis erroribus & hæreſibus excæcati: nos autem nouimus non illud duntaxat, ſed & cõplura alia iſtiuſ-
modi, hoc noſtro ſeculo contigiſſe, Deo proculdubiò miſericorditer ſic diſpenſante ac permittente, ſi fortè con-
uertantur & ſanentur. Cuiuſmodi illud eſt, quod tot teſtibus etiamnùm viuentibus cognitum & aſſertum,
nulla tergiuerſatione inficiari poſſunt aduerſarij, quod ante annos plus minus quinque contigit in Cliuia prope
ciuitatem Embricam. Vbi cùm iconomachi demoliti eſſent altaria, & ſtatuas ſanctorum in monaſterio Fran-
ciſcanorum in ſuburbanis Embricenſibus: quidam hæreticorum omnibus iam confractis & deſtructis ſuperue-
nit, qui ibidèm relictam ac fortè oblitam ſtatuam ſancti Antonij Abbatis, hæretico quodam æſtro & liuo-
re erga ſanctum percitus in terram colliſit, pedibus conculcauit & in partes cõminuit. Adſtabat fortè mulier
quæ hominem ſubmonebat cur vſque adeò ſæuiret in imaginẽ, quæ ipſum nulla læſione affeciſſet, protmùs ille
exclamat: Quid tu mihi obloqueris? Si Diuus Antonius aliquã habet vim, ſe ipſum defendat, et ſuã in me poteſ-
tatẽ exerceat. Quid multis? Vix blaſphema min ſanctũ Dei linguã reſoluerat, & eccè eueſtigiò corripitur
igne ſacro, quẽ vulgò ignem S. Antonij vocant: ac toto triduo cæleſti vindicta excarnificatus, infelicẽ exhà-
lauit animam. Negent & hoc hæretici, ſi audent? cur autem non audeant, cùm inter ipſos tam multi inuen-
ti ſunt, qui ex vna hæreſi in aliam prolapſi, tandem eò impietatis ac dementiæ deuenerũt, vt & Deum nega-
rent & Sanctos eius, neque vitam vllam poſt hanc ſupereſſe crederent? Quocircà, ampliſſime Cardinalis, cùm
tanta ſit noſtro hoc æuo hæreticorum impietas vt omnes velut agmine facto in blaſphemias proruant: euel-
lant ac deſtruant, Chriſtiq; tunicam in ſexcentas partes lacerent, ſuos, quàm maximè poſſunt, à veterum le-
ctione auocent, ac Palæſtinorum in morem, ſalutares puteos nobis obſtruere conentur: an non illi qui in vi-
nea Domini laborare, plantare & ædificare, atq; eum qui filios Dei diſperſos in vnum congregauit, imitari
ſtudent, Dei & Sanctorum eius honorẽ, impiè ab iſtis pollutum & contaminatũ, omni ſtudio & conatu vin-
dicabunt? virtutes illorum in lucem proferre, vitæ ſanctimoniam ſequi & amplecti, res ab illis ſanctè for-
titerq; geſtas literis exarare, ac populo legendas imitandasq; proponere ſtudebunt? Theologisq; materiam
ſubminiſtrabunt, qua, tum ad propellendos aduerſariorum impetus, tum ad aſtruendam veram & Romanã
fidem, vti poſſint? Nonne illi quã nos profitemur fidẽ tenuere? nunquid in illa extincti ſunt? tenuerunt v-
tiquè. Et hæc qualis fuerit, mille proloquuntur miraculorum myriades. Quis enim hæreticorum ac infide-
liũ, mortuos ſuſcitauit? leproſos mundauit? dæmones effugauit? Scimus autem (ait ſcriptura) quia peccato-
Iohan. 9. *res Deus non exaudit, ſed ſiquis Dei cultor eſt & voluntatem eius facit, hunc exaudit. Cæterùm omnes illi*
ſancti qui ſub Conſtantino Copronymo pro venerabilium imaginum defenſione paſſi ſunt (ex quibus ſancti
Andreæ in Criſi, præſenti, reliquorum verò hiſtoriæ ſuis & tomis & locis habentur) glorioſa ſua morte,
& ſignis, Iconomachorũ falſam doctrinã damnant, eamq; oſtendunt non Chriſti & Eccleſiæ Catholicæ eſſe,
Mat. 13. *ſed illius qui zizania ſuperſeminat in medio tritici. Ab illo enim omnis mendacij parente, omnis falſa doctri-*
na proficiſcitur. Hinc eſt ꝙ obſcuretur intellectus eorum qui ſanã doctrinam non recipiunt, nec Chriſtum eiuſ-
que Sãctos in ſuis imaginibus venerari credunt. Atq; vtinàm eſſet illis cura maior cognoſcendi res à Sãctis
præclarè geſtas, conferrentque inter ſe eorũ hiſtorias, viderent proculdubiò ſe diabolicis præſtigijs illuſos eſ-
ſe. Incredibile nanque dictu eſt, quantum lucis tam ad veram & orthodoxam fidem cognoſcendam, quàm ad
Heb. 13. *vitam rectè inſtituendam, Sanctorum exempla ſubminiſtrent, vt, ſicuti monet Apoſtolus, illorum qui potẽ-*
tes opere, & ſermone locuti ſunt nobis verbum Dei, intuentes exitum conuerſationis, imitemur fidem. Ri-
deant nos aduerſarij, ſubſannent ſchiſmatici, ringatur rumpaturq; ſatanas, mingant ad patrios cineres (ut
poeta loquitur) hæretici, nos & Sanctos ipſos irrideat ſemen Chanaan, imitetur patrem ſuum Cham qui pro-
prium patrem, magnum illum iuſtitiæ præconem proteruè irridebat. Nos huiuſmodi ſannas didicimus con-
temnere, pro nihilo habentes vt ab illis dijudicemur, aut ab humano die: nec pluris illorum calumnias, ſy-
cophantias, & conuicia facientes, quàm ſi vel aſinus quiſpiam calce feriat, vel canis allatret. Sufficit no-
bis, ſi lectori catholico, ac illuſtriſſimæ tuæ celſitudini, ampliſſime Cardinalis, Patrone colendiſſime, labor
iſte noſter fuerit gratus, cuius fideliſſimè protectionis columna vniuerſus ordo noſter Carthuſiẽſis fulcitur
firmiſſimè. Proindè rem tum à vocatione mea non alienam, tum vniuerſis ordinis noſtri Patribus gratam at-
que iucundam facturum me eſſe credidi, ſi Tomũ hunc & recognitum diligenter,¡& locupletatum, illuſtriſ-
ſimo tuo nomini conſecrarem. tua enim rara virtus & ab omnibus celebrata integritas hoc certè meretur.
Quocircà munus hoc ab addictiſſimo tibi cliente profectum vt læto ſuſcipias animo, ſummoperè rogo & ſup-
plex obteſtor. Dominus Deus illuſtriſſimam tuam Dominationem, ad Eccleſiæ ſuæ & inſtituti noſtri vtilita-
tem quàm diutiſſimè incolumen ſeruet. Ex Carthuſia Agrippinẽſi Idibus Ianuarijs, Anno M.D.LXXX.

T. I. C. obſequentiſſimus cliens

F. Iacobus Moſander Carthuſianus.

INDEX GENERALIS VITARVM SS. IN TOMO HOC QVINTO

Compræhenſarum.

SEPTEMBER.

I. Septẽb. DE S.Lupo Sononẽſi epiſcopo. pagina 1.a
De duodecim fratribus martyribus 161.a
II. De S.Iuſto Lugdunenſi epiſcopo 2.b
De ss. Aniceto & Photino martyribus 356.a
III. De S.Aigulpho & ſocijs martyribus 3.a
De s.Seraphia virgine & martyre 5.a
De s.Remaclo epiſcopo 6.b
IIII. De s.Moyſe propheta 12.b
De s.Marcello martyre 27.b
De s.Ida vidua 28.a
V. De ss.Eudoxio, Romulo, Zenone & Macario martyribus 31.a
De s.Victorino epiſcopo & martyre 32.a
De s.Bertino abbate 32.b
VI. De s.Eleutherio 33.a
De s.Humberto confeſſore 33.b
VII. De s.Sozonte martyre 34.a
De s.Euortio Aurelianenſi epiſcopo 35.a
De s.Stephano Dienſi epiſc. 36.b
VIII. De Natiuitate genitricis B. Mariæ 38.a.b.39.a.40.a.41.b.
De s.Adriano & ſocijs martyribus 42.b
De s.Corbiniano Friſingenſi epiſcopo 45.a
IX. De ss. Dorotheo & Gorgonio ac ſocijs martyribus 49.a
De s.Seueriano martyre 50.a
De s.Audomaro Morinenſi epiſcopo 51.a
X. De ss. Nemeſiano, Felice, Lucio, Litteo, Poliano, Victore, Iadere, Datiuo &c. epiſcopis & martyribus 53.a
De ss.Menodora, Metrodora, & Nymphodora virginibus & martyribus 53.b
De s.Saluio Albigenſi epiſcopo 54.b
De s.Theodardo epiſcopo & marty. 55.b
De s.Nicolao Tollentino 57.a
XI. De s.Theodora Alexandrina 59.a
De s.Patiente Lugdunenſi epiſcopo 61.b
XII. De s.Guidone confeſſore 62.a
De s.Autonomo martyre 62.b
De ss.Syro & Iuentio Ticinenſibus epiſcopis 63.b
XIII. De s.Cornelio Centurione 66.a
De s.Maurilio Andegauenſi epiſc. 67.b
De S.Amato abbate 70.a
De s.Amato Senonenſi epiſcopo 71.a
XIIII. De Exaltatione s.Crucis 71.b.73.b.74.b
De s.Cornelio Papa & martyre 74.b.75.a
De s.Cypriano epiſcopo & martyre 75.b.77.b.78.a
XV. De S.Niceta martyre 78.b
De s.Aichadro abbatè 79.a
XVI. De s.Euphemia virgine & martyre 84.b
De ss. Lucia & Geminiano martyribus 86.b
De s.Editha virgine 86.b
XVII. De s. Lamberto Tungrenſi Epiſcopo & martyre 87.b. 90.a
De s.Hildegarde abbatiſſa 91.a
XVIII. De s.Ferreolo Tribuno & martyre 98.b
De s.Satyro confeſſore 99.a
XIX. De ss.Trophimo, Sabbatio, & Dorymedonte, martyribus 102.b
De s.Goerico Meſenſi epiſcopo 104.a
De s.Theodoro Cantuarienſi epiſc. 104.b
XXI. De s. Matthæo Apoſtolo & Euangeliſta 107.a
XXII. De s. Mauricio et ſocijs martyribus 108.b
De s.Phoca martyre 110.b
De s.Iohanne abbate 111.b. 112.a
De s.Heimerammo Ratiſponenſi epiſcopo 112.a
De s.Lutrude Virgine 115.b
XXIII. De s. Soſio Leuita & ſocijs martyribus
De S.Tecla virgine 119.a
De s. Conſtantio manſionario eccleſiæ s. Stephani 119.a
XXIIII. De s.Gerardo epiſcopo & martyre 119.b
XXVI. De ss. Cypriano & Iuſtina martyribus 120.b
XXVII. De ss.Coſma & Damiano 123.a.124 b
De s.Calliſtrato & ſocijs martyrib. 124.b
De s. Elzeario Comite confeſſore 126.a
XXVIII. De s.Charitone confeſſore 130.b
De s.Lioba abbatiſſa. 132.b
De s.Vuenceslao martyre 136.a
XXIX. De s.Michaele Archangelo 138.a
De s.Quiriaco anachoreta 145.b

XXX. De s.Gregorio martyre Armeniæ. 147.b
De s.Hieronymo Eccleſiæ doctore. 152.b
De s.Honorio epiſcopo. 160.a
De ss.Vrſo et Victore & ſocijs mar. 160.b

OCTOBER.

I. De s.Anania mart. 165.a
De s.Nicetio Treuirenſi epiſcopo. 165.b
De s.Bauone confeſſore. 166.b
De s.Remigio Rhemorum epiſc. 170.b
II. De s.Leodegario epiſcopo & mart. 173.a
De s.Thoma Herefordienſi epiſc. 175.b
III. De ss.Euualdis martyribus 176.a
De s.Gerardo abbate Bronienſi. 176.b
IIII. De S.Petronio Bononienſi epiſcopo. 182.a
De s.Franciſco confeſſore. 183.a
De s.Magdalueo Virdunenſi epiſco. 202.a
V. De s.Thyrſo & ſocijs mart. 202.b
De s.Placido & ſocijs mart. 202.b.& ſeq.
De s.Charitine virgine & mart. 212.a
De s.Meinulpho Diacono & confeſ. 212.b
VI. De s.Brunone Carthuſianorum patriarcha. 214.a
VII. De ss.Sergio et Baccho mar. 219.b.222.a
De s.Oſitha virgine & mart. 222.b
VIII. De s.Demetrio martyre. 223.b
De s.Pelagia pœnitente. 225.a
IX. De s.Dionyſio Areopagita, & ſocijs martyribus. 226.b.229.a.& ſeq.
De s.Domnino milite, & ſocijs mar. 237.b
De s.Gisleno confeßore. 238.a
X. De ss.Eulampio & Eulampia mart. 239.b
De s.Gereone, & ſocijs mart. 240.b
De s.Cerbonio Populonienſi epiſco. 242.a
De s.Paulino Eboracenſi epiſcopo. 242.a
De s. Iohanne Canonico regulari. 245.a
XI. De s.Gummaro confeſſore. 248.b
De s.Brunone Colonienſi epiſcopo. 250.b
De s.Iacobo Alemãno Dominicano. 247.a
XII. De ss.Taracho, Probo & Andronico, martyribus. 247.a
De s.Vuilfrido Eboracenſi epiſc. 259.b
XIIII. De s.Venantio Abbate. 261.a
De s.Colmanno mart. 262.a
De ſeptem Franciſcanis mar. eod.
De s.Calixto Papa, & ſocijs eius. 262.b
De s.Fortunato Tudertino epiſc. 263.b
De s.Burchardo Herbipolenſi epiſc. 264.b
De s.Donatiano Rhemenſi epiſopo. 270.b
De s.Dominico Loricato eremita. 271.b
XV. De s.Oſuualdo Vuigornienſi epiſco. 274.a
De s.Heduuige Duciſſa Poloniæ. 272.b
XVI. De s.Eliphio mart. 281.b
De s.Deogratias Carthaginenſi Epiſcopo, et Martiniano, Saturiano, Maxima, Valeriano, Armogaſte, Maſcula, & Saturo martyribus. 285.b
De s.Gallo abbate & confeſſore. 286.b
De s.Lullo Moguntino epiſcopo. 297.a
De S.Berchardo Abbate & mar. 297.b
XVII. De s.Andrea in Criſi mart. 29 .b
XVIII. De s.Luca Euangeliſta. 299.b
De s.Iuſto ſiue Iuſtino mart 302.a
De s. Monone mart. 303.a
XIX. De ss.Ptolemæo & Lucio mart. 303.b
De s.Varo & ſocijs mart. 304.a
De s.Aquilino Ebroicenſi epiſcopo. 305.b
De s.Amabili presb. & confeſſore. 307.b
De s.Ethbino Abbate. 309.a
XX. De ss.Capraſio & Fide mart. 309.b
De s.Artemio mart. 310.b
XXI. De s.Hilarione abbate. 315.b
De s.Malcho monacho captiuo. 319.a
De s.Vrſula & ſociabus. 320.a
De s.Vuolfo laico. 322.b
XXII. De s.Abercio Hierapolitano epiſc. 323.a
XXIII. De s.Seuerino Colonienſi epiſc. 326.b
XXIIII. De s.Felice Africano epiſcopo. 328.b
De s.Euergiſlo Colonienſi epiſc. 329.a
De s.Maglorio Dolenſi epiſcopo. 329.b
De s.Aretha & ſocijs mart. 331.a
De s.Senoch Abbate. 334.b
XXV. De ss.Chryſantho & Daria mart. 335.b
De ss.Marciano & Martyrio mart. 337.b
De s.Miniate milite & mar. 338.a
De ss.Criſpino & Criſpiniano mar. 339.a
XXVI. De ss. Rogatiano & Feliciſſimo, alijſque martyribus. 339.b
XXVIII. De s.Anaſtaſia virgine & mar. 340.a
De s.Fideli mart. 341.b
De s.Ferrutio mart. 342.a
De s.Farone Meldenſi epiſcopo. 344.a
De s.Ludouico Morbiolo. 345.a
XXIX. D. s. Narciſſo Hieroſolymitano epiſc. eod.
De s.Ermelende virgine. 345.b
XXX. De s.Marcello Centurione & mar. 346.a
De ss.Zenobio & Zenobia mart. 346.a
XXXI. De s.Epimacho mart. 347.b
De s.Quintino mart. 348.a
De s.Vuolfgango Ratiſponenſi epiſc. 351.a
De S.Noitburge virgine. 356.a

INDEX COPIOSVS IN QVINTVM HVNC. DE SANCTORVM VITIS, REBVS GESTIS, AC MARTYRIIS TOMVM,

Qui recèns ex diuerſis authoribus ac bibliothecis collectus, duos menſes Septembrem ac Octobrem complectitur.

ABBAS Claræuallis Bernardus 91.b
abbas Godefridus 91.a
abbas Rignmirus S. Aigulphi ſucceſ-ſor 4.b
abbas Hilduinus paſſionem S. Dionyſii deſcripſit 6 a
abbas Hilduinus monaſterii S.Dionyſii 228.b
abbas Floriacenſis Mummolus 3.b
abbatis munus recuſat S.Gerardus 180.a
abbatiarum omnium Flandriæ cura S Gerardo demandatur 181.a
abbo Floriacenſis egregius monachus 274.b
abel propter ſacrificium gloriam conſecutus 145 b
abdala impiiſſimus Chriſti inſectator & hoſtis 208.b
S.Abercii epiſcopi Hierapolitani vita 323. a. miracula 323.b,& ſeq.
S.Abercius æqualis Apoſtolis vocatur 326.a
abercius S.Abercio in epiſcopatu ſuccedens 326.a, b
abortiuos edit fœtus mulier 58.b
abrahæ obedientia 140.a
abbraham gentium parens propter fidem 145.b
abſolutionem, à Priore, peccatorum cupit S.Nicolaus moriturus 59 a
abſolutio peccatorum cuius effectus 5.a.
abſtinentia S.Idæ 28.b S Goerici 104.a S. Placidi 208 b, Dominici Loricati 272.a S. Vnolfi quanta fuerit. 322.b S.Amabilis carnem domuit 308.a
abſtinentia mira S.Hilarionis 316.a
abſtinentię exempla 58.a 60.a,b 70.a 146.a 175.b 246 a 335.a 345.a 346.a
Adam quid ſignificet 39.a
adelbero Treuirenſis Archiepiſcopus 91.b
B. Adelinus apparet S.Remaclo 7.a
admonitiones abiectorum haud aſpernandę 11.a
adoleſcẽtia lubrica 153.a,pudoris pẽiculo obnoxia 36.b
adolphus Eboracenſis Archiepiſcopus 275.a
adoptatur Moyſes à filia Pharaonis 13.a
adorare pro uenerari, apud theologos frequentiſſimum 62.b
S.Adriani martyrium 42.b
adrianus abbas Epiſcopatum recuſat 104.b
adrianus à martyribus confirmatur, ſupplicium aditurus 44.a
adrianus verberatur,& viſcera effunduntur 44.a
adroaldum nobilem conuertit S.Audomarus 51.b
aduerſis atque proſperis minimè mouendum 95.a
adulterium vi punitum 114.b
adulterium vt abominatus S. Lambertus 90.b
Aegarum in mari Ionico inſulæ deſcriptio, qualiumq; eę martyrum patria 346.b
ęgarum ſeu Ciliciæ epiſcopus qualis fuerit Zenobius 346.b
S.Aegidius eximius D.Franciſci ſocius 185.a
ægroti ſanctorum meritis reſtituti 271.a
ægrotus nuncupat votum & reualeſcit 293.a
ægroti cur diuerſis locis curentur per ſanctorum merita. 295.b
ægrotorum cura quanta B. Heduuigæ Duciſſæ Poloniæ 281.a
ægyptus quid Epimacho martyri debeat 347.b
ægyptii multi ad Syriæ ciuitates deducuntur 26.b ſubmerguntur in mari ibid.b. ſpoliati 14. b puniti tenebris denſiſſimis 15. b. ab imbribus immunes 25. a. imprimis Matheſi ſtudent 13. a. quid terræ tribuãt. 25.a
ægyptiorum plagę decem 15.a, primogeniti omnes necantur 16.a,b
ægyptiorum lamentatio ob ſuorum primogenitorum mortem 16.a
ægyptios vexant ranæ 15.a
ægyptiis bos ſacratiſſimus 24.b
ægypti fertilitas 12.b
ægyptus cur hyemem non habeat 15.b
ægyptum coacti Iudæi relinquunt 16.a
ęneum ſerpentem cur in altum extulit Moyſes 73.a,b
æterno Epiſcopo Ebroicenſi ſuccedit S. Aquilinus. 306 b
ęetherea atque ſpherica corpora noſtra in reſurrectione excitanda eſſe Origeniſtæ affirmant 143 b
in Aethiopia prædicat S. Mathæus & baptizat 107.b
Afflictio afflicto haud addenda 12.a
afflictiones temporales aliis nocere, aliis verò prodeſſe 11.b
Agapetus Papa 254.a
agaunum oppidum 241.b
agenum ciuitas 309.b
agilbertus Pariſienſis Epiſcopus 105.a
agilulphus Longobardorum rex 288.a
aglaidas Scholaſticus Iuſtinam impuro amore proſequitur 121.a vim ei adferre tentans, repellitur, ibidem.
aglethrudis filia S.Bauonis 167.a
in agone per Chriſtum victoria datur 342.a
agrum ad templi extructionem oblatum gratis veretur accipere Dionyſius. 234.a
Aicharius Epiſcopus Nouiomenſis 51.b
S.Aichadri vita 79 b
S.Aichadro apparuit B.Anſoaldus & Philibertus 79.b
aiſtulphus Archiepiſcopus 335.a
aiſtulphus Lõgobardorũ rex premit Eccleſiam 236 a
Alaterna urbs 204.a
albanus abbas S.Martini Coloniæ Agrippinæ 283.b
alboinus Epiſcopus 297.a
aldegundis cœnobium Malbodienſe extruit, & in eo Chriſto ſeruit 239.a
aldegundis inuiſit S.Humbertum 34.a
aleę vſus interdicitur 128.b
alexandri Haleſii de S.Bonauentura iudicium 183.a
alexandri commentarios vertit D.Hieronymus 153.a
alimenta vt medicamenta ſumenda 278.a
alleluia cantari quandò cœptum 156.a
alphonſus ſecundus Siciliæ rex, ſepulcrum S. Dominici Bononiæ inuiſit 258.b

Altare à S. Dionyſio per viſum iubetur extrui 228.b
altare tabernaculi Moyſis 23.a,& ſeq.
altare & reliqua ad ſacrificandum neceſſaria, conſecranda 24.a
altaris linteo abutentis pœna diuina, 10.a
altaris conſecratio in honorem B. Petri & Pauli diuinitùs mandatur 326.a
altaria in honorem ſanctorum erecta 145.b
altaribus ſanctis mūdi & caſti tātùm debent adſtare u.b
altimannia 286.b
altiuillarienſe cœnobium 297.b
S. Amabilis vita 307.b patria, ibid. mors 308.b cur ità dictus, ibid.
amandus Burdegalenſis epiſcopus 328.a
amandus dux tumultus Gallici 241.a
S. Amati abbatis uita 70.a obitum prædicit 71.a. apparet fratribus, ibid.
S. Amati Epiſcopi Senonenſis vita 71.a
ambitio quid non excogitet 24.b
ambitiones ſeculi ſpernit B. Cyprianus 75.b
amicitia vera quæ ſit 242.a
amygdali myſterium 25.a
amoris mutui argumentum 71.b. erga Deum efficacia. 84 b
Anac Parthus trāsfugam ſe ſimulans, regem Armeniæ occidit 148.a perit cum ſuis ibid.
anachoretarum vitam deſcripſit D. Hieronymus, 1.a
anacletus Græcus, Pontifex Maximus 237.a
S. Ananiæ Apoſtoli martyrium 265.a
S. Ananias B Paulum conuertit 165.a
anaſtaſiæ dux 340.a
S. Anaſtaſiæ martyrium 340.a
anaſtaſius Imp. cur pietatem ſimulari 63.b
anaſtaſius Romanus paſsionem B. Dionyſij Latinè conuertit 237.a. eius epiſtola aduersùs eos qui aſſerūt, B. Dionyſium Pariſiorum primum Epiſcopum, non eſſe Areopagitam, ibid.
anatholius & Olympius fratres atq; ſacerdotes 145.b
S. Andreæ, qui eſt in Criſi, uita ac martyrium 297.b
SS. Andreæ, Lucæ & Timothei reliquiæ 300. b. 311.b
B. Andreæ Apoſtoli feſtū, à S. Syluiano obſeruatū 67.b
andernacum 96.b
S. Andronici martyrium 247.a
angelus conceptionem B. Mariæ annunciat 38. b. ſacrificāti adeſt, eiq; miniſtrat 275 a. S. Philiberti prędicit obitum 84.a. orantem aduerſus diaboli iniurias confirmat 258.b. apparet S. Maglorio 331. a oranti corā imagine Crucifixi apparet in humana effigie. 37. a columbæ ſpecie apparens, mandat templum extrui 249. b viſus à Balaam ariolo 19. a conſulatur S. Archadrū 84. a apparens ſanctis, eos cōfirmans. 220 b 322.b 224 a. Corbiniano apparēs, furtū indicat. 45.b
angelus vnicuique à Deo datus 138.a 140.a
angelus in uiſione S. Bauoni apparet 269. b. apparet Goerico, monens ut inuiſat S. Stephanum Metis 104. a, S. Mononi in ſomnis apparet 303.a
angelum cuſtodem, quemlibet fidelem proprium habere 140 a
angeli in iuſtitia noſtra lętantur 140. a. iniquè uerò agentes deplorant, ibid.
angeli non eſſentia, ſed dignitate, differunt 140.a
angeli cur creati 338.a
angeli comites S. Benedicti 204.a
angeli & ſancti cui ſtent 343.a
angelorum ordines quot 141.b
angelos ut honorat B. Franciſcus 191.b
angelorum ſingularis erga nos beneuolentia 74 b eorum numerus inęſtimabilis uiſus à B. Carpo 233.a
angelorum chori. 339.b
angelos in cælis cātantes (Sanctus) audit B. Venantius 261.b
angelos curam hominum gerere 138.a
angelos pro nobis pugnare, vincere, gaudere & flere 143.b diſſoluere vincula martyrum 163.b
in angelis habitat Deus 39.b
angelico miniſterio S. Ermelendis ſepulta 346.a
angelica viſione S. Trudo confirmatus 7.a
angelica inter orandum fruitur præſentia S. Stephanus epiſcopus 37.a
angelicæ cantiones auditæ 2.a 58.b
angelicæ ſalutationis myſteria 49.a
angelica ſuffragia 6.a
angli à B. Gregorio papa conuerſi 264.b iterùm conuertuntur 105.a
angli quandò & cui Archipræſuli primò manus dedere 105. a quandò cantandi modum Eccleſiæ didicerint ibid.
Anglorum Orientalium reges vndè Vulffingæ appellantur 244.b
anglorum error circa celebrationem feſti paſchalis corrigitur 261.a
anianus Epiſcopus Aurelianenſis 36.a
anglorum reges de conſtituendo Archiepiſcopo piè conſultant 305.a
S. Aniceti martyrium 356.a
anima S. Bauonis apparet S. Gertrudi 169.b
anima Deum ſitiens, priùs timore, pòſt amore compúgitur 33.b
anima hominis immortalis 103.b
animam mundam templum & ſedem Dei eſſe 5.a
animarum ſaluti nihil pręferendum 391.b
animarum vitia plerunque corporales morbos generare 332.a
animas ſanctorum poſt mortem recipi in cælo 264.a
animalis Ezechielis expoſitio 343.a,b
animalia fera manſueſcunt 104.a
animalium interitus, futuram hominum perniciē deſignat 16.a
animalibus abiectioribus cur potius Deus caſtiget. 55.a
animus religioſus S. Vuenceslai 237.a
animi Deum amantis pietas, uera eſt victima 23.a
animi elatio turpe uitium 332.a.b
animi cura, priusq̄ corpus reficiatur, habenda 317.a
animi forma 24.a
animi candoris exemplum 60.a
animi motus, bonorum malorumque cauſa 23 a
animorum affectiones natura liberæ. 25.b
B Anna prolem per votum impetrat 38.b
annæ nomen quid ſonet 38.b
S. Anno Colonienſis Archiepiſcopus, & eiuſdem literæ de tranſlatione SS Eunaldorum martyrum 176.a
annonæ caritas qui per quem leuata 354.a
anſgiſus Trecaſſinus Epiſcopus 255.a
anſoaldus Pictauorum Epiſcopus 80.a 80.b
anthelmus Prior primariæ Carthuſiæ, pòſt Epiſcopus Bellicenſis 36.b
anthimus epiſcopus Antiochenus 321.b
de Antichriſto atque extremis temporibus S Elzearius cum ſponſa ſua confert 130.a
antiochena Eccleſia tempore Arrianiſmi tres ſimul ſuſtinet Epiſcopos 154.b
antiochiæ templa Chriſtianorum præſide Apoſtata clauſa 311.b
antiocheni Apollinis natalem colunt 102.b
antiochus dux crudelisſimus 220.b
antiochus Epiſcopus Lugdunenſis, ſucceſſor Iuſti 3.a
antipapæ & Epiſcopi ſchiſmatici 170.a
S. Antonij domicilium 317.b

S.Antonii obitum diuinitùs diſcit B. Hilarion 317.b
antonius Epiſcopus 237.a
antonini duo, tempore Dionyſii Areopagitæ 236.b
antoninus ad vitam reuocatur 237.a
antuerpia à Normannis ſuccenſa 250.b
Apellianus idolorũ ſacerdos & Sophiſta inſignis 84.b
aphrica quondàm probatorum virorum ferax 161.a
apollinarius Laodicenus 155 a
apollinis Daphnæi imago qualis fuerit 314.a
apollinis natalem colunt Antiocheni 103.b
apollinis nomẽ Soli dianæ, lunę attribuũt ethnici 313.a
apoſtata Ebroinus monachus 80 b
apoſtata monachus ſæpè fruſtrà aufugere conat 295.b
appoſtatis nihil tribuẽdũ, ſi detrahãt Catholicis 75 a.b
apoſtatas Deum non recipere 82.b
apoſtuli ad ſuũ migrãt à corpore ſãctiſsimæ vir. 227.a
apoſtoli duodecim præfigurati 39.b
apoſtolorũ hiſtoriæ a quibuſdã deprauatæ 130.a
SS.Apoſtolorum templum Colonię 257.a
apoſtolorum traditiones obſeruandæ 104.b
apoſtolos cur vocauerit Chriſtus 107.a
apoſtolus totius Galliæ S Dionyſius 230.a
apoſtolus Petrus reprẽhẽſibilis iudicat' à B. Paulo 237 a
aqua benedicta dæmonum inſultus impediri 83 a. ædes coſpergendæ, ibid. eius vis 96,a b. 144.a. 264.a
aqua cælitus manans, curat morbos 145.b
aqua è ſilice excitatur 18.a. 190.a
aqua in vinum mutata, mediante Crucis ſigno 278.a
in oleum mutata 179.a
aqua pecunias amiſſas euomit ad imperiũ S. Iuẽtii 65.b
aqua qua abluerat ſe B. Franciſcus, peſtẽ abigit 195 b
aqua reliquiis lauandis adhibita, cæcos, ſurdos, claudos, & quocunque morbo impeditos, ſanat 213 b. 275.a. 283.a
aquæ in ſubſtantiam ſanguinis mutatio 14.b
aquæ miranda in oleum mutatio 29.b
aquæ quantum tribuant Aegyptii 15.a
aquam è petra excitat S. Chariton 132.a
aquæ mutantur in ſanguinem 14.b
ſuper aquas ambulat S Charitine 312.a.b
S. Aquilini epiſcopi Ebroicẽſis vita 305 b. mors 307.b
aquiſgrani, Caroli regis palatium 127.a
aquitania 327.b
ex Aquitania B. Seuerini epiſcopi reliquiæ Coloniam transferuntur 328.b.
aquitaniæ ſitus & magnitudo 6.b
Ara B. virginis à Gerardo epiſcopo extructa 319.b
arbitri officium 101.a
arbitrium animi liberum 248.a
arbona caſtrum 287 b
arbor præciſa, precibus reſtituitur ſuo loco 249.a
arboris bonæ, fructus boni 36 b
arca Noe 22.a
arca ſaxea ſpontè è ſepulchro ſurſùm exurgit 30.b
arcadius prodit ſanctum Aigulphum 4.a
archiepiſcopus Romę ordinatur Theodorus monachus inſignis 105.a
arderna ſylua 222.b
arduenna ſylua 7.b. 303.a b
aredius abbas, diſcipulus S. Nicetii 165.b
arelatenſis ciuitas 234 a.
areopagus locus Athenis 226 b
S. Arethæ & ſociorum martyriũ 331.a. conſtãtia 331.b
S. Arethæ prophetia 333.a
aribon epiſcopus IIII. Friſingenſis 45.a b
aries cur immolatus 24.a
ariſta Diaconiſſa eccleſiæ Antiochenæ colligit reliquias S. Artemii 315.a
ariſtarchus Græcorum Chronographus 228.b
ariſtotelẽ, denique philoſophos, omneſque poetas perlegit D. Hieronymus 153 a
arma aduersùs vitia 132.a contra dæmonẽ quæ 94.b
armeni ad Chriſtum conuerſi 151.b
armogaſtis confeſſoris præclara confeſsio 286.a
arnoldus Moguntinus archipræſul 91.a
arnulphus Imperator 213.b
arnulphus Flandriæ Comes 380.b
arnulphus Metenſium epiſcopus 55.b
aroſtanes filius S. Gregorii epiſcopi & martyris, uiuit ſanctè 152.a.b
arrii impia hęreſis 310.b
arriano dogmate Eccleſiæ pax turbatur 337.b
arrianorum inuidia 285.b. impius conatus 286.a hęreſis tempore beati Seuerini epiſcopi Colonienſis 326 b
ab arrianis euerſæ eccleſiæ, à B. Petronio inſtaurantur 183.b
arrogantia quàm execrabile vitium 340.a
arrogantia viro ſancto imponit 335.a
arſacides Parthorum Imperator 147.b
artabanes rex coniugi reginæ uiſionem communicãs, à pediſſequa proditur 147.a. vxorem interfici iubẽs, a proprio ſeruo oppugnatur 148.a. bello perire mauult, quam ſeruo cedere, ibid. ab Artaſira telo peremptus, ibid.
artaducta mulier regis ſecreta vt reuelauit 147.b
artemius martyr 284.b
S. Artemii martyrium 310.b
artemius fit Dux Aegypti 311.b. tyrannum repræhẽdit 312.b, atque ridet 314.b. iubente tyranno malè mulctatur 313 a. & atrociſsimis cruciatibus ſubiicitur 313.b. 314.b & ſeq.
arthaſiras Perſa confligit cum Parthis 147 & ſeq.
Aſinus ad tibiam 34.b
aſperitas vitæ quanta in B. Heduuige 277.b
aſpides quàm noxiæ 15.b
aſſer, S. Galli precibus diuinitùs fit longior 291.a. idẽ dentium doloribus medetur 291.b
aſſyrii à Gregorio martyre multi conuerſi 152.a
Athanarichus Chriſtianorum perſecutor 78.b
athanaſius Troadenſium epiſcopus 67.b
athanaſius impius q̃dã Deũ tẽtãs, ſeipſum exurit 122.b
athenæ metropolis 230.a. Mineruę ſacratæ 231.a. omnium ciuitatum primæ in condendis legibus 231.a. ſitus amœniſsimus, & mira oium terũ copia 231.b
athenæ quinque regionibus diſtinctæ 231.a
athenarum conditor 231.a. laus & deſcriptio, ibid. ad Chriſtum conuerſio 231.b. & ſeq.
athenis primò ſimulacrorum cultus inuentus 231.a
Auaritia omnium malorum radix 101.b
in auarum creditorem ultio diuina 65.b
S. Audoenus Ebroini inſtinctu innoxium Philibertum abbatem in carcerem coniicit 80.b
S. Audomari epiſcopi Morinenſis vita, patria & parentes 51.a
S. Audomarus conuertit Taruanenſes 51.b
audubaldi regis ad fidem conuerſio 242.b
aues B. Franciſco obediunt 190 b. 194.a.
augienſis in Germania cœnobii commendatio, & num ſchola fuerit 351.a
auguſta Veromanduorum, à quo martyre nomẽ aliud etiam hodiè obtineat 349.b.
auguſtinus quantum Hieronymo detulerit 158.b
B. Auguſtini ſermo de B Cypriano 78.a
aulici, fomites erroris ſuis principibus 337.b
aulici viri ſancti 6 b
S. Aurelię dedicatum oratorium 268.a
aurelianus Imperator quo tempore factus 254.b
aureliani Imperatoris crudelitas 131.a
auri præſtantia 99 b

auſtraſiæ regnum 9.a
authbertus epiſcopus Cameracenſis 238.b. eiuſdem mors 239.a
authoritas ſedis Apoſtolicæ 234.a
S. Autonomi martyrium 62.b
Aaona flumen 339.a

B

Babylæ epiſcopi Antiochiæ conſtantia & martyriũ 314.a
S. Bacchi mors 251.b
baculus S. Petri Coloniæ Agrippinæ, & à quo eò perlatus 254.b
baculus S. Columbani Gallo abbati miſſus in ſignum abſolutionis 291.a
baduradus ſecundus Epiſcopus Paderbornenſis 212.b
bagaudarum tumultus 108.b
baiocenſis ciuitas, patria S. Aquilini epiſcopi 306.a
baalam ariolus inſignis 19.a. poſteà propheta 19.b
balaam ariolus videt angelum 19.a
baldricus epiſcopus Traiectenſis 251.b
balduinus Ferreus Flandriæ Marchio 270.b.271.a
baptiſmatis fons conſecratur 98.a
baptiſmatis fontem benedicere & exigere fidem, vſus Eccleſiæ antiquiſsimus 263.a
baptiſmate omnia peccata dilui. 272.a
baptiſmi immerſio terna, præfigurata per vaſis ternã demiſsionem è cælo 66.a.b
baptiſmi innocentiam B. Satyrus obſeruat 101.b
baptiſmo initiantur multi gentiles & Iudęi 131.b
per baptiſmum æger curatur 263 b
baptizat S. Petrus Apoſtolus Cornelium Centurioné 66.b. Cornelius verò Demetrium cum multis 67.a. S. Calixtus domũ Felicis & Simplicii 263.a. S Abercius viros quingentos 356 a
baptizatur S Geminianus 86 b. item Adroaldus à S. Audomaro, eccleſiæque omnia bona contribuit 51.b. Palmatius, eiusque tota domus, & facultatem ſuam pauperibus diſtribuit 263.a
baptizantur permulti in flumine 244.a.b
baptizantur vndecim myriades populorum 152.a. itẽ quadraginta myriades 252 a
baptizati nomen mutatum 38 a
baptizatorum ſeptem millia propter miraculum factũ ſub ſacrificio Miſſæ 36.a
barbatus Pontifex deorum gentilium 67.a
barbatus cur Dux Henricus dictus 276.b
barbat⁹ prima literarũ elemẽta feliciter addiſcit 177.b
baſileæ multi Chriſtiani religionis cauſa in aquis demergi iubentur 302.a
baſiliſcum precibus necat S. Iohannes Abbas 212.a
bauari adhuc neophyti 112.b
S. Bauonis confeſſoris vita 266.b
S. Bauo fit Clericus, & tondetur 167.b. ſpeculum & exemplar multarum virtutum 167.a
Beda ſuam de Dionyſio ſententiam corrigit 229.b
beduuinus Anglorum Epiſcopus 223.a
belli cauſa 20.a
belli tumultus Britanniæ ſedati ab epiſcopo Cantuarienſi 106.b
bello futurus idoneus, quibus ſe exercere debeat 14.a
bellum inteſtinum Gothorum 78.b
bellum voluntarium gerentes pro Dei honore, præmio afficit Moyſes 24.b.27.a
bellua immanis ſancti viri pręcepto paret 288.b
benè dicere, & malè viuere, è ſuo ſe enſe iugulare 305.b
benedicendi cibum mos antiquus 48.a
S. Benedicti inſtitutum 8.b. felix obitus 211.b
benedictio Apoſtolica 236.a.303 a
benedictione epiſcopali accepta, S. Hũbertus iter carpit 33.b
benedictione epiſcopali infirma curatur 38.a.46.b
benedictio S. Pontificis 47.a.216.b.238.b
benedictio ſigno Crucis facta à S. Lamberto 68 b
benedicto vino hauſto ſanatur infirmus 33.a
beneficio in ingratum collato nihil faciliùs marceſcere 220.b
beneuentanus Grammaticus 252 b
benignitas Dei 233.a
benignitas Dei in homines 240.a
benignitatis erga miſeros exemplum 75.b
benignitas S. Elzearii in damnatos, captiuos & pauperes 229.a
benignitas S. Iohannis abbatis in pauperes 111.b
benignitas S. Patientis epiſcopi 61.b
benignitas S. Saluii epiſcopi in pauperes & captiuos 55.a
benignitas S. Vuenceslai 137.a
S. Benignus martyr 308.a
S. Bercharii abbatis & martyris vita 297.b. mors à proprio monacho illata, ibid.
berengarius Comes 176.b
D. Bernardus Abbas Claræuallis 91.b. Cantica canticorum expoſuit 36.b
bernardus primus ordinis ſocius diui Franciſci 185.a
S. Bertini Abbatis vita 32.b. mors 33.a
bertgerus presbyter qualis fuerit 28.b
bertinus Abbas Sithienſis 52.a
S. Bertini monaſterium 181.b
bertholdus Marchio. Morauiæ, & comes Tyrolenſis pater Heduuigis Duciſſę Poloniæ 141.b
bertoldus Aquileienſis Patriarcha 275.b
bertranda Carmara Carpentoractenſis 228.a
bertunaldus Archiepiſcopus 261.a
bernuuelphus ſucceſſor Megingaudi epiſcopi Herbipolenſis 270.a
beſtiæ affectus ſeu reuerentia in Diuam virginẽ 290.b
beſtia fera S. Theodoram comitata 60.a
beſtiis obiecta S. Euphemia martyr 86.a
beſtiis obiecti, immunes redduntur 248.a
Biblię Gręcè conuertuntur 21.b
biblia à 70. interpretibus conuerſa in inſula Pharo 21.b
bibliothecam inſignem cur ſecum in ſolitudinem tulerit D. Hieronymus 154.a
bingenſe oppidum & monaſterium 92.a
biſo Paderbornenſis epiſcopus 213.b
biturgium 261.b
Blandimenta iudicum contemnenda 54.a
blandinienſe monaſteriũ à quo fundatũ Gandani 181.a
blaſphemia in Deum, immanis 25.b
blaſphemus lapidibus obruitur 25.b
blaſphemus in D. Frãciſcum, diuinitùs punitur 198.a. 201.b
Bobium monaſterium S. Columbani 291.a
boleslaus matriſat 137.a
boleslai ſicarii crudelitas 237.b
boleslauiæ obſidio 137.b
bona Deo dicata uſurpantes, puniuntur 87.b
bona fortuitò contingentia delectabiliora 17.b
bona iniquè parta, in pauperes, non in eccleſias, diſtribuuntur 131.b
bona multa monachis olìm oblata perpetuo iure poſſidenda 204.b
bona quæ quibus non vſurpanda 323.b
S. Bonauentura Cardinalis & epiſcopus Albanenſis ſcripſit vitam B. Franciſci 183.a
S. Bonauenturę laus 183.a
S. Bonauenturam à morte ſeruat S. Franciſcus 183.a
S. Bonifacius Archiepiſcopus Moguntinus prędicat Chriſtum Germanis 133.b.134.a.265.a.297.a
S. Bonifacius epiſcopus Moguntinenſis 344.a

S. Bo-

S.Bonifacii corpus Fuldam tranſlatum,honorificè ſepelitur 135.a
bonifacii Pontificis literæ ad Eduinum regem Anglorum 242.b.eiuſdem ad Edelburgam Eduini vxorem 243.a
bonorum & malorum hominum diſcrimen 307.a
bonorum vita conſcientiæ teſtimonio contenta 252.b
bonoſus D.Hieronymo in ſtudiis comes 153.a
bonoſus nobilis adoleſcens fit eremita 154.a
bos à Iudæis adoratur 24.b
bos Aegyptiis ſacratiſsimus 24.b
botri prægrandes in terra ſancta 18.b
Brabantia Brachbantus dicta 238.a
brachiis in modũ crucis extenſis diutiſsimè orat 273.a
briconius cędem euadit 4.b
bridlingtonienſe monaſterium 245.a
brigantinus vel Potamicus lacus 287.a
britannię olim tempora feliciſsima 105.a
britones inſenſi Anglis 245.a
bronienſem eccleſiam dotat S. Gerardus 177.a
bronii oratorium à Pipino conditum 177.a
broniensis Abbatiæ priuilegium 181.b
bronii,amotis Clericis monachi introducuntur 180.a
B.Brunonis Archiepiſcopi Colonienſis vita 250. b
B.Bruno archiepiſcopus qui in literis excelluerit 251 b
B.Bruno in Epiſcopum Colonienſem legitur 252.a.reformat Clerum Colonienſem 256.b. conſtruit monaſterium S.Pantaleonis Coloniæ 257.b. eiuſdem epiſcopi laus 189.b
B.Brunonis Archiepiſcopi innumeræ res præclaræ geſtæ 251.a
S.Brunonis corpus vbi conditum 257.b
S.Brunonis ordinis Carthuſiani inſtitutoris vita 214.a
S.Bruno Pariſiis ſtudet 214.a.Oratio eius ad ſocios de uita corrigenda 215.a.eius laus 215.b cum ſeq.maximè verò numero 217.b.cum ſeq.mors 217.b
S.Brunonis patria,Colonia 214.a
bruta animantia quandò hominum imperio pareant 203.b. 238.b
brunuuilerenſis Abbatis epiſt. ad S. Hildegardẽ 97.a.b
Budicenſe monaſterium extruitur 213.a
buoſo vel Boſo Conſtantienſis epiſcopus ſacrũ B.Galli corpus ſepulcro ab hoſtibus extractũ reponit 292 b
S.Burchardi epiſcopi primi Herbipolenſis vita 264.b
S.Burchardi virtutes & dotes 265.a. mors 269.b
Burdegalenſes partem ſacri corporis S.Seuerini reſeruant ſibi 328.b
Byzantium,mutato nomine in Conſtantinopolim, regia fit ciuitas 310.b

C

CAeca à natiuitate, ante altare S. Galli illuminatur 296.b
cæcus à natiuitate illuminatur 65.a
cæcus SS meritis reſtitutus 271.a
cæremoniæ tabernaculi Moyſis, & quid ſignificent 23.b.& ſeq.
cæremoniarum eccleſiæ cura D.Hieronymo 156. a
calices ænei ſacrificiis deputati 290.a
caligis S.Galli indutus ægrotus, ſanatur 292 a
calix D.Hieronymi Romæ reſeruatur 556 a
S. Caliatus ſame cruciatur & fuſtibus cæditur 263.a. præcipitatur & ſubmergitur 263.b
S.Calixti Papæ martyrium 261.b
S.Calliſtrati & ſociorum martyrium 524.b
camelus voce humana loquitur 124.a
camelus à dæmone exagitatus,curatur 317.a
campana conuocandi Clericos ad perſoluendas matutinas laudes ,mos antiquus 2.a
campanæ ſonus ſeptimo milliari auditus 2.a
campanæ tinnitus miraculosè amiſſus,reſtituitur 2.a
campanæ ſonum edunt ad ſanctorum reliquias, impulſæ cæleſti vi 11.a
campanarum vſus antiquiſsimus 236.a
cancer morbus curatur 213.b.275.a
canceroſa quì per martyrem Zenobium curata 346.b
candela cælitùs ardet 297.a
canones ſacros vt obſeruarit S.Theodardus 90.b
canones decem SS.Patrum Synodi Britanniæ 105. b. eorundem violatores vt puniti 106.a
canonum iura eccleſiaſticaq́; callet S. Lioba 134.a
canonicę horæ à S.Nicolao Tollentino perſolutæ 58.a
canonicas horas vt perſoluerit S.Franciſcus 192.b
canonicarum ſecularium ordo inſtituitur 213.b
canonicus fit S.Nicolaus Tolentinus 57.b. pòſt amplectitur inſtitutum Auguſtinianorum,ibid.
canonizatio B.Franciſci 197.a.item S. Brunonis 219.b
cantandi mos eccleſiæ,Anglis traditus 105.a
cantandi modum monachi Britanniæ diſcunt 106.b
cantiæ uaſtatio 506.a
cantio,Salue regina miſericordiæ,cantari diuinitùs iubetur ad euitandum periculum 200.a
canuſia Apulię vrbs 206.b
capilli raſi,diuinitùs reſtituuntur 212.a
ex capillis ſuſpenſio grauiſsimum ſupplicium 240. b
capitolium Maximiani in eccleſiam conuerſum 202.b
capitulum generale ordinis Frãciſci ab ipſo Franciſco coactum 586.b
capraria inſula multos habet monachos 4.b
S.Capraſii martyrium 309.b
capſur Maurorum rex 286.a
captiuos redimit Deogratias epiſcopus 285.b
caput amputatum ſibi,propriis manibus geſtat S. Eliphius 285.a.& SS.Vrſus & Victor 561.a
caput B.Iuſtini amputatum,loquitur 302.b
carceratus martyr quis, quomodò Petri inſtàr liberatus 249.a
carceratos inuiſit B Heduuigis Poloniæ Duciſſa 281.a
in Carcerem iniectus Cornelius centurio, ab Angelo liberatur 67.a
Carduella rex Britonum 245.a
carduellæ & Pendę tyrannis 245.a
carini Cæſaris cędes 116.a
carmen tumultuariũ de S.Patiente 62.a
carnifices impii vt puniti 513.b
carnifices corpora martyrum in ignem coniicientes, diuinitùs puniuntur 44.b
carnificum piorum exempla 113.a.b
carnibus veſci non vult S.Nicolaus Tollentinus,ægrotus licèt, ac medico ſuadente 58 a
carnis abſtinentia ſexta feria 47.a
carnis petulantia quibus mediis refrenanda 57.b
in carne pręter carnem uiuere,angelicum eſſe,non humanum 276.a
carnes ex obedientia ſumptæ ab infirmo 58.a
carnium vſum ſibi interdicit adoleſcens 36.b
carnes reſpuens infirmus,ſanatur à Chriſto 58.a
carnibus perpetuò abſtinet S.Heduuigis 277.b
carlomannus Pipini frater fit monachus 293.b
carolus Imperator Egbertũ in infirmitate viſitat 28.a. dat illi multas terras pro dote nuptiali. ibid.
caroli Calui encomion 237.a
caroli Magni laus 135.a
caroli Martelli regis Francorum dotio erga S. Dionyſium 228.b
carolus II. Hieruſalem & Siciliæ rex 126. b
carolus tertius quo tempore uixerit, 10.b. & ſeq.
carpophorus presbyter ſacras literas S.Chryſaotho interpretatur 335.b.336.a
carpualdus Anglorum rex 244.b
carthago vt miraculo mota 163.b

carthuſia

carthuſia Confluentina, cuius ſanctæ virginis potiatur
reliquiis 356.a
carthuſianę vitæ inſtituendę occaſio 214.a
carthuſiæ deſcriptio 215.a
carthuſiæ eremus a S.Brunone & ſociis inhabitat 215.b
carthuſiani ordinis B.Bruno primus author 214.a.tri-
bus diebus hebdomadę ſolo pane, aqua & ſale ui-
ctitant 37.a
carthuſianorum ordo pręcæteris ſuum decorem reri-
oet 215.b.exercitia.ibid. primorum vita.ibidem
carthuſianorum ordo ab Vrbano ſecundo Papa,primo
approbatur 216.b
carthuſianorum inſtitutum 36.b.37.a
carthuſiæ Portarum Prior Bernardna 36.b
carthuſię Prior Lauduinus primus poſt Brunonē 214.b
carthuſia Colonienſis 219.b.Calabriæ amplectitur in-
ſtitutum Ciſtertienſe 219.a
carthuſiani cuiuſdam mirabilis abſtinentia & deuotio
70.a
S.Caſsij martyrium 241.b
caſsinum caſtrum 203.b
caſsinenſe monaſterium 3.b
caſtitas propria virtute ſeruari nequit 336.a
caſtitas matrimonialis eximia S.Theodoræ 59.a
caſtitas vitę quibus conſeruetur mediis 57.b
caſtitatis amator S.Cyprianus 78.a
caſtitatis conſeruandæ cauſa in aquam congelatam ſe
mergit D.Franciſcus 187.a
caſtitatis amor 187.a
caſtitatis coniugalis exemplum 328.a
caſtitatis exemplum 175.b
caſti & mundi ſacris altaribus rātùm debēt adſtare 11.b
caſtorina D.Hieronymi matertera 151.b
caſtra quomodò à Moyſe ordinata 19.a
catalogo ſanctorum Gregorius IX.pontifex S.Franciſ-
cum aſſcribit 197.a
catechizatus Sigebertus rex à S.Amando 55.b
catena S.Petri quibus locis reſeruetur 354 b
catena S.Amatus conſtringit corpus 71 b
catenis ac nexibus qualibus martyr Quintinus circun
datus 349.b
catenulis ferreis vltrò caſtigat ſe S Elzearius 128.b
catholica & Apoſtolica Eccleſia Romana 304.b
catholicæ Eccleſiæ imago 151.a
catholici ſoli in Oricote Athanaſius & Paulinus tēpo-
re Arrianorum & Eunomianorum 157 a
catholicorum mores in Anglorum eccleſiis quandò
primum inuecti 105.a
catholicorum in Anglia conſenſus 106.a
catholicorum perſecutio ſæua per Conſtantinum Co-
pronymum 298.a
catholicorum perſecutio ſub Conſtantio 337.b
catullæ pietas in reliquias martyrum 218.a
Ceadualla rex obiit Romæ 106.a
celerinus Prætor Rom. 337.a.b
cerberum infernalem in Eccleſiam Dei trino perſecu-
tionis latratu deſæuire 285 a
cera furto ablata & ad offerendum in templo prępara
ta,in lapidem vertitur 293.b.296.b
cera reliquiis ſanctorum offerri iubetur 270 b
cereus offertur ad reliquias S.Meinulphi 113.b
cerei accenſi ad funus Cornelii centurionis 67 a.&
ad funus S.Amabilis 308.b.& in trāslatione reliquia
rum S.Idæ 31.a
cerei accenſi non deficiunt 292.a.b
cereorum vſus in Eccleſia Dei 291.a
cereos duos martyri offerens,poſt conſumptionem re-
ualeſcit 179.a
cereis & variis donariis Sancti olim honorati 211.b
cereolum accendens ſancto,viſum recipit 10.a
S.Cerbonii epi Populonienſis breuis hiſtoria 241.a
Chalcedonenſe concilium contra Eutychem & Neſto-
rium 106.b
chaldæi aſtrologi 147 b
charitas operando ſe exerit 342.b
charitas quid efficiat 327.a
charitatis vis 168.b
charitatis feruor quantus in B.Franciſco 191.a.195.a
charitatis fraternæ exemplum 99.b
charitatis officia erga proximos 58.b
S Charitines virginis & martyris vita 212.a
S.Charitonis confeſſoris vita 130.b
cherubin paradiſi cuſtos 140.a
chicheoſis eccleſia 323.b
chilbertus de Clara Glouerniæ comes,eccleſię iura vio
lans,punitur 175.b
childericus Francorum rex,& eius mors 9.a.33.b
childerici Francorū regis amor erga S.Lambertū 88.b
childericus rex eligitur 173.a
chilleni Scoti miraculum 344.b
chlamyde Demetrii multa miracula pꝑpetrātur 215.a
cholerici,ad iram natura procliues 246.a
chorda,qua cingebatur S.Frāciſc⁹,multos curat 195.a.
200.a
choſroes rex Perſarum,eiusque votum 222 b
Chriſtus propter ſuam Eccleſiam paſſus 101 a.cur om-
nem ſuum ſanguinem effuderit,cùm una gutta ad
redimendum mundum ſufficiat 74.a. noui teſtamen
ti author & Eccleſiæ ſponſus 80.a
chriſtus Deus vbiquè pręſens maieſtate 172.a
chriſtus filius Dei ſacerdos & ſacrificium:redemptor &
precium 41.a
chriſtus quiuis plus homo dici poteſt 39.a
chriſtus cur ſemetipſum potiùs,quàm aliud genus ani
malis,obtulerit 41 a quomodò ſit cū B.Maria 39 b
chriſtus leproſi ſpecie tentat fideles ſeruos ſuos 309.a
chriſtus rex & ſacerdos 108.b. cur pro omnibus mor-
tuus 99.a
chriſtus appàret S. Abercio 314 b.316.b
chriſtus appàret S.Bauoni in crucis ſpecie 169.b. &
aliquot ſanctis in ſpecie leproſi 309 a
chriſti affectus erga peccatores 225.a.227.b.233.b.in
nos charitas 107.a.157.b. liberalitas quanta in ſui
cultores futura ſit 225.b
chriſti charitas erga humanum genus 343.a
chriſti incarnatio quomodò intelligenda ſit 39.a
chriſti præſepe & incunabula in Bethleem adorat D.
Hieronymus 155 a
chriſto dedicatam, homini nubere non poſſe 285.b
chriſtum in vtero quandiù geſſerit beata Maria 38.b
chriſtum ſine dolore peperit B Maria 38.b
chriſtum annunciat Gallis S.Dionyſius 217.a
chriſtum editum per latus Mariæ, fabulam eſſe 38.b
chriſtum,vt beatus Paulus,imitari non omnes poſſunt
99.b. vt ſequi deceat 74 a.b
chriſtum per patrē,& nos per Chriſtum viuere 171.b
chriſtum perpetuò in ore habet Demetrius 253.b
chriſtianum nomen ubi & quandò exortum 63.b
chriſtianus Chriſtianum etiam mortis propoſito diſcri
mine prodere apud barbaros non debet 302.b
chriſtiani Angli Ethniciſmum amplexi, pòſt rursùs ad
fidem reuertuntur 105.a
chriſtiani noui Iſraelitæ 140.a
chriſtiani apud Alexandrum Imperatorem à Palmatiō
conſule quarè accuſati 261.b
chriſtiani diriſsimis afficiuntur ſuppliciis 209.b
chriſtiani nouelli omnes capite plectuntur 263.a
chriſtiani cur cum paganis matrimonium contrahere
non debeant 242.b
chriſtiani veri qui ſint 234 b

chri-

chriſtiani à Iuliano Hieroſolymis expulſi. 314.b
chriſtiani capti inediam octo dierum paſsi 304.a
chriſtianorũ afflictio magna. 331.b. perſecutio ſęua 84.b
chriſtianorũ perſecutio ſæua tempore Diocletiani. 49.b.86.b. item ſub Maximiano 41.b.43.a
chriſtianorum militum XL. millia in Armeniam relegata 31.a
chriſtianorum ſancta vita in magno precio apud Ethiopes 49.b
chriſtianorum dux S Euphemia 84.b
chriſtianorum ſæua perſecutio 64.b
chriſtianos comprehendere volentes, diuinitùs excæcantur 261.b
chriſtianiſmus apud Homeritas inſtauratur 334.b
chromatius Aquileienſis epiſcopus 154.a
chryſanthus & Daria ſub Numeriano Impe. paſsi 337.b
SS. Chryſanthi & Dariæ martyriũ conſcripſerunt Varinus & Armenius 337.b
SS. Chryſanthi & Dariæ hiſtoria 335.b
Cibus S. Bauonis 168.a.169.a
cibus diuinitùs augetur 191.b
cibi benedictio 48.a
cibum pluit quotidiè quadraginta annis. 26.b
ſine Cibo puella integro anno viuit 115.a
cibi qui maximè hominibus neceſſarij 25.b & ſeq.
cicada B Franciſco morem gerit 191.a
ciceronem legit D Hieronymus 154.a
cilicij vſus. 118.b.184.b.226.b.278.b.316.a
cilicij vſus apud Carthuſianos 36.b.37.a
cilicio corp° affligit S. Editha 86.b.& S. Amabilis. 308.b.& S. Maglorius 330.b. item S. Theodora 60.a
cilicino ſtratu vſus S. Aichadrus abbas 81.b
cilicino ſacco vſus S. Lambertus 89.b
cineris aſperſio, pœnitentiæ ſymbolum 121.b
cithara pulſat diuinitùs B. Franciſco ægrotanti 187.b
ciuilis vitæ ratio in quibus verſetur 14.a
ciuitates quæ felices cenſendæ. 20.b
S. Claræ conuerſio vndè initium habuerit 186.a
claromontenſis ciuitas 308.a
clauatis calceis induitur S. Sozon 34.b
claui diuinitùs B. Fráciſ. impſsi, i pedib. excreſcũt. 196.a
clauos crucis Chriſti defodiunt Iudęi, item lanceam & titulum 72.a
claudius tribunus. 337.a. cum militibus ſuis credit in Chriſtum, ibid.
clematius cõſularis crebris viſionibus admonitus, SS. Vndecim millium virginũ eccleſiã Coloniæ Agrippinæ reſtituit 322.a
clemẽs cum ſua authoritate ablegat B. Dionyſium in Gallias 234.a
clementis de B. Dionyſio teſtimonium 234.a
clementi ſedes pontificia credita à B. Petro 227.a
clementia Dei in pœnitentes 172.a
clementia S. Placidi 308.b
cleopatra corpus S. Vari transfert in Palæſtinã 305.a
cleopatræ matronæ è Palæſtina, eximia pietas 305.a
cleri negligentia quantum mali Reipub. adferat 56.a
clerum & monachos hodiè perſequentes, quos ſequantur duces 331.b
in clerũ liberalitas S. Hedwigis Duciſſę Polonię 281.a
clericus tondetur S. Bauo 167.b
clerici ob dignam in ſe reprehenſionem D. Hieronymi famæ detrahunt 156.a
clericorum incontinentia coacto cõcilio generali Angliæ coercetur 274.b
clericorum peccatum prudenter impeditur 2.a
pro clericis malis Monachi ſubſtituuntur 180.a
clodoueus rex 306.a
clotarius rex & Childericus fratres regnant. 9.a. mors, cuius monarchia ad Childericum deuoluta eſt ibid.
clotarij regis potentia 6.b
clotarium regem excõicat S Nicetius epiſcopus 166.a
clotarius rex Francorum pacis ſtudioſus 55.b
clotarius Theodorici Burgundiæ regis ſucceſſor 1.b
cloclotarius & Dagobertus reges propagãt Chriſtianiſmum 6.b
Cœnobiis qbuſq; ſua quę vel ſinẽda, vel reſtituẽda 352.b
coeuntes illegitimè, interfecti 20.a
cogitationes libidinis quomodò arcendæ 3.b
cogitationes hominis impij cognoſcit S. Syrus 64.b
cogitationes malæ à Deo nos ſeparant 39.b
cogitationum malorum ocium ſentina 187.a
coiti pontifex idolorum 244.a
S Colmanni Scoti martyrium 262.a
colmannus epiſcopus Scotię Euangelium varijs in locis diſſeminat 305.b
coloniæ Agrippinæ encomium 255.a
coloniæ Agrippinæ baculus San. Petri & catena, 254.b SS. Apoſtolorum templum. 257.a. eccleſia S. Gereonis ab Helena condita 241.b
coloniæ martyrium ſubijt S Gereon cum ſocijs 241.b
coloniam martyres aliquot translati ab Epi 254.a.b
colonienſis Carthuſia 219.b
colonienſis clerus reformatur & inſtituitur 256.b
colonienſis diœceſis a Nortmannis deuaſtata, B. Seuerini eccleſiã incolumẽ ſibi miraculoſè ſeruat 328.b
colonienſis diœceſis per triennium ſiccitate afflicta, miraculoſè liberatur 328.a
colonienſis primus epiſcopus S. Maternus 241.b
colonienſis eccleſiæ fides inuiolata 242.a
colonienſis plebis conſtantia. 242.a. pietas 254.a
colonienſes canonici D. Audreæ 255.b
colonienſes in Gallias profecti pro corpore ſui patroni Seuerini 328.b
colonienſium pia conſuetudo in viſitandis B. Seuerini reliquijs 328.b
colonienſium ſtudium erga humanda ſanctarũ virginum corpora 321.b
columba è cælo deſcendẽs, futuri monaſterii locũ deſignat 597.b
S. Columba virgo & martyr 1.a
S. Columbanus. 287.a. eius eximia ſanctitas & obiurgatio ſ regẽ Theodoricũ de vitãdo cõcubinatu. 287.b
cometa tribus menſibus apparens 259.b
cometa apparens tanquàm columna flammea. 306.a
comœdias & tragędias vt legerit Bruno 251.b
completorii preces a Monachis perſolutæ 32.a
compunctionis genera multa 33.b
coenredus Merciorum rex fit monachus 260.a
concilium in Britannia habitum 306.b.& ſeq.
concilium an Anglorum fidem examinandam habitũ. 306.a. generale Angliæ cõtra incontinẽtes clericos 274.b. Claromontenſe. 216 b. Martini Papæ cur inſtitutum. 106.b. Rhemenſe vniuerſale 91.b. Romanum ſub Zacharia Pontifice. 266.a. Conſtantinopolitanum tempore Gregorii Nazian. 155.a. epiſcopale conuocatur 174.a
concilia V. generalia, & eorundem patres 106.b
concilij Niceni primi doctrinam ſuſtinuit Theophilus Gotthorum epiſcopus 78.b
concilium, uide etiam Synodus
concionatur quotidiè S Matthæus 307 b
concionatores quinam plangendi 190.a
concionatorum vita 190.a
concupiſcentiam carnis quantis afflictionibus S. Dominicus calcarit 273.a
confeſsio ſacramentalis. 9 a
confeſsio ſalutis ſpes 172.a
confeſsio etiam de cogitationibus habita 46.a.& in eadem manus impoſitio 47.b

confeſsio

conſeſſio generalis S.Iacobi Alemâoi ſub mortẽ 259.a
confeſsio pura meretricis 216.a
conſeſsio regum vtilis ad ſubditorum pietatẽ promouendam 151.b
confeſsio S.Trophimi inſignis 102.b
cõfeſsionis ſacramentũ quâti fecerit S.Elaearius 128.b
confeſsionis tria genera 257.a
confeſsionem ſacramentalem ordinãdus clericus præteriens, punitur diuinitùs 12.a
confeſsione & pœnitentia conſcientiæ piandæ. 82.b item earundem vis 82.b
non confitentis pœna 200.b
confeſſores lilijs comparati 307.b
confirmationis ſacramentalis vis quanta 344.b
coniugij amor ſæpè noxius 148.a
coniugiũ illegitimum reprehenditur ab ep̃o 47.b
coniũx repulſa propter adulterium, nõ eſt alteri copulanda 106.a
coniugum continentia laudatur 276.a. votum de perpetua conſeruanda continentia. 276.a. 306.b. ſingulare vitæ exemplum 306.b
coniuratio ſubditorum aduersùs Moyſen 24.b. 27.a
conradus Cirnenſium Dux 277.a
conſcientia ſyncera magnum ſolatium 2.b
conſcientiæ ſcrupulus, valetudinis conſeruandæ cauſa B. Heduuigi inijcitur 278.b
conſenſus in necẽ S.Heimerammi, vt punitus 114.a
conſecratio ſacrarum virginum 115.b
conſilium letiferum impiorum hominum 65.a
conſilia ſaniora haud quaquàm reſpuenda 276.b
conſtantia S. Saturi 286.b
conſtantia animi, proximi incitamentũ ad virtutẽ 4.b
conſtantia egregia in S. Anania 165.a. martyris Gregorij. 149.a. S.Caprasij 310.a
conſtantia mira virginum 5.a 5.b. 54.a
conſtantia inſignis Chriſtianorum. 42.b. 43.a 44 a.b
conſtantiæ præclarum exemplum 340.b
conſtantiæ exempla. 27.b. 34.b. 47.b. 50.a. 77.b. 103.a. 125.a. 125. b. 126. a. 215. a. 221.a.b. 223.a. 224.a. 209.a. 209.b. 243.b. 244.a. 298.b. 349.b.
conſtantij laus. 300.b. qui poſteà tamen arrianizat. ibi.
conſtantis Conſtantini Magni filij imperio, cedit Occidens. 311.a. occiditur, ibid.
conſtantini Copronymi edictum de ſacris imaginibus non honorandis 298.a
conſtantinus Conſtantij & Helenæ filius, cur Magnus appellatus 310.b
conſtantinus Magnus Romanorũ Imperator inſignis. 63.a. 152.b. cur occiderit fratres ſuos. 313.b. aduersùs Iulianum apoſtatam defenditur 313.b
Conſtantini Magni decreta de extruendis & reſtaurandis templis Chriſtianorum. 310.b. liberalitas in templi extructionem 35.b
conſtãtius & Cõſtãtinus eius filius Imperatores. 241.b
conſtantius Imperator baptizatur & moritur 321 b. cõuocat Ep̃os Niceam ad ſecundam ſynodum, ibid.
conſtantius Imp. arrianizat 337.b
conſtantij Manſionarij eccleſiæ S. Stephani, vita 149.a
conſtantinopolim ab hæreſi Arrianorũ repurgat Gregorius Nazianzenus 155.a
conſtantinopolitana ſede Paulus ab Arrianis pulſus. 337.b. eidem Macedonium præficere volunt ibid.
conſtantinopolitanus Patriarcha Tharaſius 230.a
conſtantinopolitanum concilium primum cõtra Macedonium quando celebratum. 155.a. aduersùs Macedonium & Eudoxium. 106.b. contra Theodorum & Theodoretum & Ibæ epiſtolas 106.a
conſuetudinis vis 9.b. 273.a
cõſultatio in rebus manifeſtè iuſtis nõ eſt habẽda 78 a
contemnendæ res caducę 75.b
cõtẽplatio ſancti Elzearij ĩ mediis ſeculi gaudijs. 129 a
contemptus ſui 188.a.b. 246.a
continens nemo niſi Dei dono 336.a
continentiæ exemplum 75.b. 101.b
continentiæ vouendę modus 129.a
continentiſsimè vixiſſe San. Hieronymum poſt baptiſmum 153.a.b
contumeliã modeſtiſsimè ferentis exemplum. 246 a
corbeia 136.b
S.Corbiniani epiſcopi Friſingenſis I. vita 45.a
cordiũ arcana nouit beatus Franciſcus 193.b
S.Cordula ſola ex vndecim millibus virginum relicta, perimitur 321 b
S. Cornelius Papa moriturus, omnia eccleſiæ bona Stephano Archidiacono tradit 75.a
S.Cornelij Papę & martyris hiſtoria. 74.b. immane ſupplicium 75.a
Cornelius Centurio ad pedes beati Petri procidit 66.b
S.Cornelij centurionis res geſtæ 66.a
cornelij centurionis effigies in templo depicta 67.b
cornelius epiſcopus Italiæ 66.a
corona glorioſior, vbi ſexus eſt infirmior 343.b
corpus exanime B. Franciſci, futuræ glorię ſpeciem prę ſe ferre 196.b
corpus exanime S.Galli, loco moueri diuinitùs prohibetur 292.a
corpus in aquis ſeruatur triduo incolume 212.b
corpus S.Quitini 55.ãnis ĩ flumine manet illæſũ 350.a
corpus B.Hilarionis mortuũ, poſt decem menſes integrũ & odoribus fragrans conſpicitur 318.b
corpus S.Ludmillæ poſt triẽnium apparet incorruptũ. 136.b. Vuenceslai poſt triennium incorruptũ. 137.b S.Humberti poſt 153. annos incorruptum 34.a
corpus S.Hildegardis quaſi in clibano decoctũ 94.b
corpus præ nimio contemplationis ſtudio in aera ſuſtollitur 279.b
corpus ſuũ, fratrẽ aſinũ compellat B.Franciſcus 187.b
corpus ſancti viri ex contactu hominem curat 259.a
corporis pulchritudo 24.a
in corpore S. Quintini ſudes ferreę adhuc repertæ infixæ 350.a
SS.corporum translatio 268.a. 270.b
coſmas & Damianus per viſum apparent languentibus. 124.b. gratis curationes ægris adhibẽt. 123. b. in cruce ſuſpenſi lapidantur 124.a
coſmæ & Damiani eorumq; fratrũ martyriũ, 123.a. patria, & mater, ibid. ſepultura 124 a
Creaturas Deum pp hominẽ condidiſſe 129.b
creaturas quantumlibèt abiectas, fratres vel ſorores B. Franciſcus appellat 190.b
in creaturis Deũ cõtẽplans, exultat D.Franciſcus 191.a
cretæ laus 298.a
criminatores falſi diuinitùs puniti 345.b
criſpinus p̃ſes cõpellit ad ſacrificãdũ Chriſtianos 98.b
criſpini & Criſpiniani martyrium. 339.a. ſutrinam exercuerunt, ibid.
crocodilus ſæuit in homines atque beſtias, pòſt miraculosè perit 60.a
S.Crucem adorantes, quid attendere debeant 73.a.b
crucis Chriſti varia nomina. 72 b. 73.b. virtus 187.b. 224 a. 68.a. 97.b. encomia 72.a.b
crucis figura 73.b
crucis ſanctæ vis 205.a. 338 b
crucem Chriſti geſtat regina Perſarum. 222.b. S.Editha vbiquè præferi 87.a
in cruce Chriſti omne B.Franciſci ſtudium 197.a
crucis figura conſpecta quid præſtet 71.b
S.Crucis exaltationis feſtum celebre. 71.b. 73. a. Romæ celebrari Heraclius Imperator edicit 55.b
de S.Crucis exaltatione ſermo B. Petri Damiani 23.b

S.Crucis

S.Crucis exaltatio, quomodò præfigurata 74.a
S Crucis Imper. Heraclius recuperator 6.b
S.Crucis inuentionis celebritas 36.a
S.Crucem Iudæi confodiunt 72.a
S.Crucis inuentrix S Helena 73.a
crucis in modum ſtipulas humi iacentes genibus flexis adorat,ſuoq; loco reponit B. Hedwigis 180.a.
crucis ſigno S Euphemia ſe præmunit 85.a.85.b. & S. Fides cùm ad Daciani tribunal ſiſtebatur 309.b
cruce muniunt ſe martyres 122.b. B.Franciſcus 184 a. moriturus epiſcopus 48.b. Eulampius 239.b.240.a. frons conſignatur 8.a.87.a.frons & cor 224.a.309 b
crucis ſigno S Michael mira operatur 144.b
crucis ſigno fœminæ ſanantur 59.a. cæca reſtituitur 281.b.capiti impreſſo equus ſanatur 264.a. dæmon pellitur 166.a.258.b.274.a. à dæmonum incurſu locus vindicatur 8.a.ægrotus reſtituitur 193.a.194.b. 205.b.cum ſeqq.250.a. feræ miteſcunt 135.a. cum ſeq.& occiduntur 337 b. fluctus compeſcit S.Nicetius 166.b.hoſtes profligantur 78 b.136.b. pellitur tempeſtas 37.b.68.b. ſanatur dæmoniacus 166.a. 207.a.cæci illuminantur 205.a. ſanatur paraliticus, ibid.mortuus ſuſcitatur,ibid.muliæ curationes fiunt 205.b.& ſeq.
S.Crucis myſtica interpretatio 74.a
crucis ſignum dæmonibus intolerandum 121.b
crucis ſignum in cælo apparet 284.a. item Conſtantino apparet 313.b. inter cornua cerui 273 a
crucibus tribus depictis, mare tumidum in ſemetipsũ relabitur 318.b
crucis ſigni vſus in fronte atque pectore,& eiuſdem miraculum 46.a
crucis theſaurus Chriſtus 73.a
crucis vexilla ſupplicationis tempore circumlata 32.b. & reliquiarum tranſlatione 37.a
crucis vexillo elato cum Litaniis, ſacræ uirgines monaſterium circumeunt 134.b
crucis ſignum quantum ualeat 295.a
per crucis ſignum quot miracula operata 206.a
crucis Chriſti virtute cæcidit dæmonis ſupercilium,312.b
S.Crucis ſeptem apparitiones S Franciſco oſtẽſæ 196.a
crucis ſignum in fronte S.Huberti 34.a
per crucem quanta bona nobis obuenerint 72.b.mũdus redẽptus 243.a. fides vbiquè diſſeminata 73.b
in crucem cur Chriſtus extollatur 72.a
crux Chriſti coniungit cælum & terram 74.a. noſtra uictoria:mors,vita,& ſalus noſtra 343.a
crux,virga virtutis dicitur 73.b
crux à columba cælitùs emiſſa,in caput Geminiani conſignatur 56 b
crux Chriſti adoranda 72.b.recepta à Perſis 75.b.potẽtia & brachium dicta 73.b.morienti S.Nicolao Tollentino propoſita 59.a
crux,Dei paſsio & trophæum 72.a.Eccleſiæ ornamentum 73.a
S.Crux in ueteri teſtamento præfigurata 72.b
S.Crux per vniuerſum orbem exaltata 72.a
Crux propria vi ferenda 74.b
S.Crux quadrifariam quatuor mundi climata comprehendit 73.a.b
crux ſplendidiſsima Hieroſolymis apparet 311.a
crux terræ infixa ab epiſcopo 67.b. credẽtibus propoſita 72.a.b
crudelitatis inſigne exemplum 103.a
crucifixus Chriſtus gentibus ſtultitia 230.a
crucifixus Chriſtus vt cogitandus 74.a
crucifixi imago loquitur 177.a
crucifixi uires inexpugnabiles, & dæmonibus horrori 222.b
qui crucifigant Chriſtum ſpiritualiter 74 b
Cultus regularis quàm gratus ſit Deo 10.a
S.Cunibertus epiſcopus Colonienſis,nutor Sigeberti regis Francorum 90.a
cura S.Brunonis ad tuendam rempub. 256. Agathonis Papæ de Eccleſia Dei 106.b
curationes varias ſanctus Placidus facit 205.a.b. uſque ad 208.b
curatus filium argenteum offerre iuſſus 271.b
cuſaro Armeniæ rex,& frater Artabanus vt vexarit Perſas 148.a
currus & equi Eliſei quid deſignent 172 b
cuſtodes S.Quintinum cuſtodientes,quo miraculo cõuerſi 349.a
Cyniphes qualia animalia 15.a.b.vexãt Aegyptios.ibid.
cynomyia animalis genus quale 16.a.punit Aegyptios; ibid.
cyprianus Carthaginenſis epiſcopus 161.b
B.Cypriani Epi Carthaginẽſis vita & martyriũ 75 b
S.Cypriani vita & martyrium 120.b
cyprianus magus & Philoſophus 121.a. eius libri magici comburuntur,mutaturque repentè 121.b
cyprianus exulat 122.a. atrociter punitur 122.b
SS.Cypriani & Iuſtinæ martyrum reliquiæ Romã tranſferuntur 123.a
B.Cypriani doctoris & martyris de rebaptizatione reiecta ſententia 237.a
cyrillus martyr 341.a

D

DAemon impotenter iactat facinora ſua 121.a.b. mali author 3 b. Angeli forma apparet 274.a. vaſculo includitur 2 a. cur pios magis infeſtet 82.b. quæ reformidet 8.a ſubl:miora ſtudia ut impedire ſtudeat 85.a grauioribus delictis cur magis abblandiatur 82.a quibus armis impetitur 8.a ſub honeſti ſpecie homines tentat 319 a.verberibus petit S.Nicolaum Tollẽtinum 58.b.fœminam ſe ſimulat 121.a b. puellam ſe ſimulans, decipit B. Victorinum 32.a. quòd malus ſit, id non ex natura, ſed ex ſua uoluntate prouenit 139.b.ſi non uoluptate, ſaltem uana gloria hominem vincere ſtudet 59.a. quomodò in hominem intret 97.a. etiam iumenta & res alias occupare & perdere ſolitus 317.a. non potuit ferre Eleutherii præſentiam 33.a
dæmonis inuidia erga SS cultum 178 b. infeſtationes 192.a.imbecillitas irridetur 316.b.artes 131.a artes mille nocendi,etiam per muſcas 8.a. terriculamenta 288.a tentatio 94 b.& ſeq: 216.b. 226.a.feſtũ qui celebrarint 63.a.uexatio, virtutis incitamẽtum 8 a 70 a.fanum diuinitùs cõcrematum 67.b. inſidiæ variæ ad impediẽdum ſanctum matrimonium 59 a. cum ſeq. aperta cum monacho conflictatio 258 b. fallacia 187.a.189.a.inuidia in homines 107.a 140.a. officium & inſultatio procax 82.a. imperium in bonos 140 a.188.b.adſpectu horrendo expurgat morientes 83.a. inſidiæ 32.a. inſidiis ut reſiſtendũ 82 a. & ſeq.malignitas 324 b. procacitas 325.b
dæmones eiiciendi mirabile conſilium 97.b. ſigno Crucis fugati 68 a 69.b. intentando homine aſtutia 82.a.quam ſint terribiles coacti ſe populo oſtendere quem deceperant 37.b.cur patribus uiſibiles aliquãdo apparuerint, nobis non item 246.a
dæmones ſancti Hildegardi multas inferunt pœnas 94.b
dæmonum diuerſa generà 97.b ſuperbiſsimorum imbecillitas 142.b. legio ab homine pellitur 116.b. ludibria 315.b. uaria malignitas aduerſùs martyres 298.a
dæmoniacus ad corpus S. Fidelis curatur 342.a. curatur uirtute cruoris S.Nazarij 64 a. item multi cæci & ægri,ibid.

dæmu-

dæmoniaci curati 29.b.65.a 161.a.155.b.170.b
dæmoniaca confitetur Chriſtum 263.a
dæmoniacæ curatæ 97.b.98.a.98.b.134.b.171.a
dagobertus Francorum rex 51.a. benedictionẽ à Monacho accipit 238.a cui multa largitur 238.b. regnum Auſtrafiæ transfert in filium Sigebertum 90.a
dalphinus Lugdunenſis epiſcopus 260.b
damnatio ad metalla 53.a
damnatum eſſe quid ſit 214.b
daniæ rex per viſum iubetur S. Vuenceslao templũ extruere 138.a
dani populantur agros 213.a profligati 11.a
danorum ſeuitas 213.a. poteſtas 251.a. in Galliã excurſus, Arduennæ ſyluæ depopulatio 10.b. & ſeq.
daphne Antiochiæ ſuburbanum deſcribitur 314.a
daria, vide Chryſanthus
daria Mineruæ virgo ad S. Chryſanthum, ad eius animum tentandum, à patre miſſa 336.a. ab ipſo ad fidẽ conuerſa 336 b
dauid propheta, rex & myſterij parens 245.b
Decbertus rex 245.a
decimæ & oblationes vt ſint perſoluendæ 266.b
decij perſecutio 338.a
decreta ſanctorum Patrum obſeruanda 305.b
decumbentem inuiſunt angeli 247.a
dedicatio templi 238.b
deflendi non ſunt, quos cernimus ex hoc ſeculo nequam liberatos 102.a
defunctus loquitur 213.b. clamat ſe accuſatum 214.a. clamat ſe iudicatum, ibid.
defunctum filium mater Cleopatra luget 305.a
defunctis officia perſoluit S. Maurilius 69.b
defunctis quantùm proſint uiuorum preces 133.a
pro defunctis oratio 289.a. Miſſarũ celebrò 291.a. 292.a
pro defunctis ſacrificiũ Miſſę p viſionẽ declarač 57.b
deierationes calumnioſæ quæ diuinitùs meritæ pœnas 345.a.b
deipara vt ſit B. Virgo, & cur non dicatur Xp̃ipara, 39.a
deiparam virginem in ſingularem patronam delegit S. Elzearius 128.a
deliciarum labentium ſpretor S. Placidus 203.a
demetrius, eius vxor, & filius credunt in Chriſtũ 67.a. baptizatur cum omni domo ſua, ibid.
S. Demetrij martyris certamẽ 223.b. patria, genus, pueritia, virilis ætas, ibid. eiuſdem mors 224.b
demetrius Præfectus, philoſoph⁹ inſignis 66.b. & Chriſtianorum perſecutor, ibid.
demophilus Athenienſis, monachus & miniſter S. Dionyſii 227.b.233.a
deogratias epiſcopi Carthaginenſis vita 285.b
deonotus Britanniæ rex, pater S. Vrſulæ 320.a.322.a
deorum nomina quemadmodùm philoſophi interpretentur 336.b
deos gentium ſacrilegos fuiſſe homines 164.b
de diis gentilium diſputatio, eorum flagitia proponẽs 336.a.b
definianus epiſcopus Aurelianenſis 35.a
deſponſationis lex 38.a
deſponſatio B. virginis, cuſtodia virginitatis 38.b
detrahere ſeruis Dei, turpe eſt 75 a.b
deuotionis antiquæ exemplum 52.b
deuotionis feruor quantùm poſsit 278.a.b. quantus in B. Heduuige 279.a
deus Abraham, Deus Iſaac, Deus Iacob, quid 14.b
deus rebus creatis ineſt quatuor modis 39.b. quomodò ſit in impiis, ibid. cur homo factus 125.b. facilis ad ignoſcendum 356.b. hominum cauſa ſingula ſuppeditat 245.b
deus ſapientię largitor 50.b
deus in hoc ſeculo electos ſuos ſemper deprimi ſinit 41.b. cur homo factus 39.a. cur ſedeat 143.a
ne Deus quidem à calumniis liber 230.b
dei filius per omnia nobis ſimilis factus eſt 39.a
dei opera per ſanctos manifeſtari 115 a. iudicium admirabile 96.a. inexplicabilis laus 26.a. eſſentia omnium ſuprema 139.b. maieſtas quanta 92.b. benignitas in errãtes 123.a prudẽtia 139.a. infinita bonitas 139.b pmiſſu, nõ uolũtate, perire malos 6.a. poteſtas duplex: effectiua & moderatrix 23.a. natiuitas 99 b
dei nomen tetragrammaton 23.b
deum timere magis quam homines, decet 193.a
deum operari in ſanctis 261.b
in Deo perſonæ tres & vna ſubſtantia 87.b
deorum ethnicorum reſponſa de Chriſto 313.b
Dii gentium quales 228.a. & eorum cultores 243.a
diabolus quem vicerat, ab eodem victus eſt 343.a
diabolus latro 73.b. per obſeſſos diuerſo utitur idiomate 317.a. cur Dei nomen ſibi aſſcribat 131.a. aliquandò unius angelici ordinis princeps 239.b
diaboli malitia 263.a. inuidia 97.a. verſutia ad decipiẽdum hominem quanta 124.b
diabolum quod ſuum eſt, in Chriſto quęſiuiſſe 172.a
diabolicis & humanis infeſtationibus S. Hildegardis vexatur 194.b
diaconus, indè Archidiaconus creač S. Leodegari⁹ 173.a
diaconum ordinat S. Autonomus Cornelium 63.a
diaconus ordinač S. Senoch ab Euphronio Ep̃o 335.a
diaconi conſtituti à S. Matthæo 207.b
diaconus ordinatur S. Euergislus à B. Seuerino Epiſcopo 329.b
diaconus fit Iuſtus 2.b
dialecticę officium quod 87.a
dialogus martyris centurionis cum præſide lepidiſsimus 346.a
dicul monachus Scotus 260.a
diddo Epiſcopus dat pœnas ſuæ in S. Leodegarium crudelitatis 174.a
didymi laus 157.b
dies ſeptima mundi natalis 25.b
diffidentia punita 18 b
digitus Dei, ſpiritus ſanctus 64 b
dignitas B. Mariæ virginis 39.b
dignitates recuſat S. Editha 87.a. in ſuis fratribus non admittit B. Franciſcus 188.a
dignitates ſibi arrogantes, uiui abſorbentur 27.a
dij gentium homines fuere ſceleratiſsimi 336.b. perpetuo igni exuruntur 210.a
quibus dijs olim immolauerit gentilitas 231.a b
dilectio ſalutis ſpes 172.a
diocletiani in Chriſtianos ſæuitia 3.a
diocletiani & Maximiani pſecutio in Chriſtianos 160.b
diocletiani & Maximiani pſecutione martyres 339.a
diocletiani perſecutio 340.a
diocletiani perſecutione Præſes Probus 340.a
diocletiani & Maximiani crudelitas 63.a. 216.a. 224.b. 241.a
S. Dionyſii Areopagitæ & ſociorum eius martyrium 216.b. patria & parentes, ibid. paſsionis, altera deſcriptio 231.a
dionyſius in Aegyptũ ſtudij cauſa proficiſcitur 231.b. Philoſophus quantus: item quanta eius authoritas apud Athenienſes, ibid. Athenienſium fit epiſcopus. 227.a. 230.a 231.a. cur Areopagita & Theoſophus appellatus 231.b. cur etiam Macarius 233.b. qua occaſione ad Chriſtum conuerſus. 233. a. multis locis Chriſtũ prædicat 233.b. cum ſociis cur virgis cæſus, & obtuſis ſecuribus decollatus ſit 230.b. laudat Deum in pœnis 235.a. cum ſociis Ruſtico & Eleutherio capite punitur 228.a. caput ſuum iam amputatum, ad alium locum defert 228.a.235.b

S Dio-

S.Dionyſij epiſtola ad Demophilum monachũ 233.a. eiuſdem epiſtola ad Apollophanem 229 a. meritis xix.miracula vna nocte fiunt 229.b
dionyſii teſtimoniũ de Chriſto in cruce pẽdẽte 231.b
dionyſii Areopagytæ opera à Michaele Imp. miſſa Ludouico Pio 229.b
S.Dionyſii opa edita 232.a.cũ ſeq.Latinè verſa 228.b
S.Dionyſii Areopagitæ beneficia in Ludouicum Pium 228.b
S.Dionyſium Athenienſium fuiſſe epiſcopũ, aduersùs quoſdam diſputatur,& defenditur 229,b.cũ ſeq.eũdem & in Galliis fuiſſe demonſtratum 230 a.b
dionyſius Corinthiorum epiſcopus 229.b
dionyſii Corinthiorum epiſcopi,de Dionyſio Areopagita teſtimonium 229 b
dioſcoria,feſta falſorum deorum 103.b
diſciplina ſcoparum ictibus exercetur 272.a.279.a
diſcretio virtutum auriga 287.b.278.a
S.Diſibodi templum 92.a
diſputatio S.Pauli cum Dionyſio Areopagita 231.b
diuinæ maieſtatis proprietas 139.b
diuinitas Saluatoris nube carnis obtecta 42.b
diuitiæ verę, nihil poſsidere 132.b
diuitias omnes temporales S.Natalia reliquit propter Chriſtum 45.a
diuitiarum contemptus 247.a
docere & ſecùs viuere, eſt ſuo ſe enſe iugulare 305.b
docere haud omnibus datum 99.b
docendi genus optimum,exemplis doctrinam confirmare 56.a.112.a
docto & erudito homini viuere,eſſe cogitare 9.a
doctores licèt qñquè errores ſuis ſcriptis admiſcuerĩt, remunerõnis tñ dono minimè à Deo priuari 247.a
dodo epiſcopus Mimigarfordenſis 30.b
dodo cur inſidiatus S.Lamberto epiſcopo 89.b, cum ſeqq. viſcera propria putrefacta euomit 90.b
dolor pſens pteritæ voluptatis memoriã tollit 17.a
dolores temporarii fortiter perferendi 335.b
dolor vniuerſalis haud perpetuus eſſe poteſt 99 b
dominicæ diei prophanatio 37.b
dominico die laborantis pœna 110.a.282.a
S.Dominici Loricati vita 271.b
domitianus ſecundam in Chriſtianos perſequutionem exercet 234.b
dona Deus diſtribuit in multas generationes 211.b
S.Donatiani Rhemenſis epiſcopi corpus Brugas transfertur 270.b
S.Donatiani baſilica Brugis conditur 270.b
donatus,S Hieronymi præceptor 153.a
donèc,quam ſignificationem interdùm habeat 38 b
donum S.Gallo offerendum, ab incendio miraculosè ſeruatum 293.a
S.Dorothei & ſodalium virtutes eximiæ 49.b
dorothei honos ampliſsimus 49.a
S.Dorymedontis martyrium 102.b
dorymedon Senator piiſsimus 103.b
Draco Moyſis abſorbet ſerpentes Magorum 15.a
draconum genus mirabile 318 a
dracontius epiſcopus confeſſor 317.b
dracontius iudex,cur ſic vocatus 116.b
drahomira terræ hiatu abſorpta 137.b
drahomiræ in Chriſtianos perſecutio 136.a
S.Dulcitius epiſcopus 310.b
Dunaan Hebræus obſidet Nagran odio Chriſtianæ religionis 331.a.perit cum exercitu 334.b
S.Dunſtanus Archiepiſcopus Cantuarienſis 274.b
S.Dunſtanus obitum S. Edithę prænunciat 87.a
ducis ſeu principis officium 16.a.b.18.a
ducis filia,repudiatis nuptiis regis, ſacrum velamen rege aſſentiente accipit 290.b

E

EBo Rhemenſis Archiepiſcopus 270.b
Eboris præſtantia 39 b
ebrietatis incommoda 24.b
ebroinus efficitur monachus 173.a.multis ſe ſceleribꝰ obſtringit à Theodorico reſtituitus 173 b.cur S Leodegarium perſecutus ſit 80.b.iuſſu eius S. Leodegarius capitur & luminibus orbatur 173 b mors eiuſdem Ebroini 174.b
Ecana ciuitas 164 a
ecca Anglorum Epiſcopus 223.a
eccleſia in bello roſas,in pace habet lilia 338.b
eccleſia Chriſti Corpus 108.a
eccleſię pſecutio magna à Gallo& Rioldo fratribꝰ 90.a
eccleſiarum Dei perſecutiones horrendæ 131.a
eccleſiæ nocet ſecuritas aliquandò 56.a
eccleſiæ vniuerſalis columnæ quæ 108.a
eccleſiam premit Longobardorũ Aiſtulphus 236 a
eccleſiæ ſtatum labefactum reſtituere, q̃ incolumem conſeruare, laudabilius 327.a
eccleſiæ Herbipulenſi quid S.Bonifacius largitus ſit, 266.a. quid S.Burchardus eiuſdem Epiſcopus 267 b
eccleſiã Mediolanẽſem frequẽter viſitat S.Iuẽtiꝰ 66 a
eccleſiis paſtores quales pfecerit B.Bruno Eps 256 a
eccleſiis multa largitur Guntrannus rex 110.a
eccleſias condit S.Lambertus in Taxandria 89.b
eccleſia floribꝰ& arborũ ramis à S.Guidone cõſpſa 62.b
eccleſia Gãdaui ĩ honorẽ B.Petri Apoſt.cõſecrata 167.b
eccleſia S Simetrii 11.a
eccleſiam Lugduni extruit S.Patiens eps 61.b
ad eccleſiam confugit homicida 2.b
eccleſias penè totius orbis perluſtrat S. Guido annis ſeptem 62.a b
eccleſiaſtica bona per vim aut furto inuadẽtes uel ſubtrahentes,diuinitùs puniuntur 294.b
eccleſiaſtica iura violantis pœna 175.b
eccleſiaſtes quid 39.a.b
eccleſiaſticam hiſtoriam ſe ſcripturum promittit S.Hieronymus 319.a
ecgbertus rex Anglorum 104.b
eclipſis ſolis horribilis, Chriſto in cruce pẽdẽte 233.a
ecſtaſim orans patitur 279.b
Edelfridus rex cum filio interficitur 243.b
edicto Moyſis pàret populus Leuiticus 24.b
edictum Imp.ad deturbanda templa 49.b.item, vt Epiſcopi in carceres conijcerentur, ibid.
edictum impium Traiani Imp.31.a.Aureliani Imperatoris 131.a. Maximiani imperatoris 237.b. Alexãdri ĩperatoris 262.b. Dioclet.& Maximiani imper.328.b
edictum impium manu auellens vir illuſtris, martyr efficitur 49 b
S.Edithæ virginis uita 86.b
S.Editha Abbatiſſæ munus recuſat 87.a
S.Editha apparuit matri xxx.die ab obitu 87.a
edilredus Merciorum rex eccleſias & monaſteria deuaſtat 106 a
edilnuach rex Saxonum in Anglia 260 a
edouardi regis cædes 87 a
eduinus rex deliberat cum ſuis de complectẽdo Chriſtianiſmo 244. a. tandem credit, ibidẽ occiditur à paganis 244.a.245.a
eduini regis potentia 242.b.ſtructæ eidẽ inſidiæ ibid.
egebertus præfectus Caroli Magni 28.a. petit S. Idam ſibi dari in vxorem,ibid.
egeberti mors 28.a
egebertus Treuerenſis epiſcopus 313.a
egiluuardus Herbipolenſis epiſcopus 270 a
ego ſum,qui ſum,nomen Dei 14 b
Eigil Abbas 155.b
Eilbertus Babenbergenſis Epiſcopus,frater B. Heduuigis

**

gis Duciſſæ Poloniæ 275.b
electorum probatio 97.a
eleemoſyna quid ſit aut ſignet 354.a
eleemoſynā nunq̃ rogāti denegauit S.Elzearius 129.a
eleemoſynarū largus diſtributor S.Remigius Ep̄s 170.b
elementorum vſus quos fructus pariat 24.a
elfricus Abbas priùs, pòſt Cantuariēſis Archiep̄s 274.b
elementa Moyſi pàtent 16.b
eleuſamitæ Saraceni conuertuntur 317.a
S.Eleutherij vita 33.a
elesbaan rex Aethiopum Chriſtianus 331.a
eligius Nouiomenſis Epiſcopus. 55.b. ſub Dagoberto multa condit monaſteria, ibid.
S.Eligij encomion 6 b
eliphius martyr Coloniam per Epiſcopum Brunonem transfertur 254.b
S.Eliphij martyris vita. 283.b. vbì aſſeruetur, ibid.
elizabeth Turingię Lantgrauiæ corpus, Marpurgi quieſcit 275.b
S.Elzearij Comitis Ariani, vita. 126.a. laus. 129.b. mors & miracula 130.b
encratius pictor diuinitùs cur punitus 67.b
enoch cur honoratus 145.b
epheſina prima Synodus 182.b
epheſinum concilium contra Neſtoriū 106.a.b
epimachus quomodò ex eremita martyr euaſerit. 347.b. & ſeq.
epimachus martyr q̃ ſoperè Chriſto in pœnis cōformari optarit, 348.a. & quì demùm cōſummatus, ibid.
epimachi martyris patria, educatio aut conuerſatio. 347.b. à virtus, ardor & conſtantia, ibid.
S.Epiphanius Salaminæ Cypri Epiſc. 155.a. 315.b
epiſcopum Athenienſem creat B.Paulus S. Dionyſium Areopagitam 232.a
epiſcopus, columba diuinitùs miſſa, deſignatur 35.a
epiſcopus creatur S. Gerardus. 119. b. item Corbinianus, à Gregorio Papa. 46.a. eligitur Cyprianus adhuc neophytus. 76.a. cōfirmatur Dienſis Stephanus Carthuſianus. 37.a. illegitimè creatus vt reprehenditur ab Epiſcopo Cantuarienſi 105.b
epiſcopus extra Eccleſiam ordinatus, prophanus 75.a
epiſcopus Epheſiorum Timotheus, Dionyſij Areopagitæ condiſcipulus 232.a
epiſcopus ignotus inter monachos humilimè viuit 3.a
epiſcopus S.Lambertus ſede ſua pulſus ad monaſteriū Stabulenſe fugit. 8.b. item alius pulſus, reſtituitur. 256.a. Vuilfridus cur à ſede pulſus 106.a
epiſcopus, manus impoſitione multos ſanat 36.a
epiſcopus, martyris cultum impedire cupiens, diuinitùs punit. 179.a. itē res monaſterij iniuſtè ſibi vendicās, punitur. 294. ſācti ſepulcrū cōculcās punit. 2.a
Epiſcopus, ſe viuente, ſucceſſorē ſibi ſubſtituit. 7.a. 297.a. item alius viuenti ſubrogatur. 269. a. & alium ſibi ſubrogat S. Dionyſius 234.a
epiſcopus Remaclus monaſticam vitam ſuſcipit 8.a
epiſcopi electio legitima. 75.a. per ſortem. 36. in arbitrium præceſſoris collata. 269.a. nimia ſeueritas in monachos punitur 294.b
epiſcopi officiū. 37.b. ordinatio à trib⁹ archiep̄is, ibid.
epiſcopi electio, Dei, non hominum, eſt 35.a
epiſcopi ſola nominis fama quantùm effecerit. 254. a. ſucceſſor futurus diuinitùs deſignatur. 2. b. ſingulare humilitatis exemplum. 216.a. 225.b. 253.a. piè viuentis exēplū. 254.a. verè de ſe humiliter ſentientis oratio 225.b
epiſcopi viuentis ſedem pręripiens, punitur 2.b
ad epiſcopi pedes rex ſe abijcit 2.b
ob ep̄i electionem triduanum ieiunium indicitur 35.a
ep̄o ab exilio reuocato reuerētia quanta exhibita 2.b
epiſcopo verbera minantis diuina vltio 325.a
epiſcopo viuenti, num liceat alium ſubrogare 9.a
epiſcopis derogare, quantum malum 264 a
epiſcopis non iniuria rerum ſecularium adminiſtrationem committi 253.b
epiſcopum perdere volentes, malè periere 47.a
epiſcopum vt rex veneretur 47.a
epiſcopi a B.Remigio ordinati 171.a
ep̄orū quorundā de ambitu & auaritia notatio 352.b
ep̄alis benedictio. 7 a. eam exoptat S.Gerardus 177.b
epiſcopatu abdicato fit monachus S. Remaclus 56.a
epiſcopatus clàm ab Epiſcopo derelictus 2.b
ab epiſcopatu vt pulſus S.Lambertus 88.b
epiſcopatum oblatum recuſantes. 290.a. 291.a. item recuſat Adrianus abbas. 105.a. Stephanus Carthuſian⁹. 37.a B Cyprianus. 76.a. S.Corbinianus 47.a
epiſcopatum inuitus ſuſcipit S.Cornelius. 75.a. S. Lambertus 88.a. S.Remaclus. 6.b. S. Maurilius. 68. b. S. Remigius 170.b
epiſtola S.Cypriani exulis ad epiſcopos & martyres. 53.a. S. Dionyſij ad Demophilum Monachū. 227.b. eiuſdem ad Apollophanem. 229. a. item ad Iohannem euangeliſtam 233.b
epiſtola Hincmari Rhemenſis Archiep̄i de S. Dionyſio Areopagita 236.b. D. Ignatij ad Romanos. 248.b. Lodouici Imp. d̄ rebus & ſcriptis S.Dionyſij. 228.b. Notgeri epiſcopi Leodiēſis ad Vuerinfridū Abbatē 5.b
epitaphiū S. Theodori Epiſcopi Cantuarienſis. 107.a item S.Amati 71.a
epularum incommoda 69.b
equi indomiti ſacrum viri corpus ad ſepulturæ locū magno miraculo deferunt 292.a
equus ob recuperandam ſanitatem vouetur 293.a
erconbert Cantuariorum rex 105 a
eremitica vita quæ 216.a
eremitæ inſignes, S. Iohannes Baptiſta, Moyſes, Elias, Eliſeus & Abraham 8.b
eremitæ qui quàm piè & fructuosè eremum reliquerint 347.b
eremi vtilitas & fructus 216.b
eremum petit S.Victorinus. 35.a. inhabitat S. Bauo cōfeſſor 168.a
eremum intrans D.Hieronymus, quantas tentationes perpeſſus ſit. 154.a.b. idem Hieron. eremo eijcitur ab hæreticis, ibid.
S.Ermelendis vita. 345.b. parentes, ibid. obitus. 346.a
Eſau primogeniti ius repetit 18.b
S.Ethbini Abbatis vita. 309. a. miracula 309. a. b. mors 309.b
etheluuoldus Vuintonienſis Epiſcopus 274.b
euagrius D.Hieronymū in ſolitudine inuiſit 153.b
eugenius martyr 339.a
SS.Euualdorum martyriū. 176. a. corpora à Pipino Frācorum Duce honorificè Colonię Agrippinæ ſepeliuntur. 176.a. eorundem translatio, ibid.
euangeliū Io. Canones monaſticos oēs excellere 246.b
euangelium Matthæus vt exorſus 107.a
euangeliū Marci authoritate S. Petri confirmatū 63.b
euangeliū primus ſcripſit S.Matthæus Hebraicè 107.a
euangelij p̄dicādi cā S.Dionyſius ad Gallos trāſit 227.a
Euangeliſtæ vt p animaliū figuras diſtinguantur 108.a
euangeliſtarum eadem authoritas 108.a
euangeliſtarum ordo quis in ſcribendo 108.a
euanthia vxor Demetrij cum filio obruitur. 66.b. interceſsione Cornelij liberatur 67.a
Euchariſtia à moriēte expetitur. 199.a. ſumitur. 239. b. 355.a. à decūbēte Ep̄o percepta. 9.b. 52.a. 308.b. ſumpta à Childerico rege Francorū. 173.b. à pecude honoratur. 190.b. Satyrum liberat ex naufragio 301.a
euchariſtia viaticum 9.b
euchariſtiæ ſacramentū quāti fecerit S.Elzearius 128.b

quanti

quanti fecerint martyres primæuæ eccleſiæ 304.a
eucharistiæ ſuſceptionem viuere cum Chriſto 172.b
eucharistiam frequenter percipit S. Elzearius 128.b. digne ſumentis fructus 174.b. nolens mala intentione ſumere diuinitùs punitur 64.b
eucharistiam ſumptura, vt ſe compararit, B. Hedwigis 280 a
erga Euchariſtiã ingẽs amor & ſtudiũ D. Frãciſci 191.a
in Euchariſtia Chriſtus realiter præſens 172 b
eucharius Epiſcopus & martyr 283 b
eucherii epiſtola ad Syluium Epiſcopum 108.b
S. Eudoxii martyrium 31.a. & eiuſdem vxoris martyrii deſiderium 31 a
euerchaius Leodienſis Epiſcopus 255.a
S. Euergiſlus Colonienſis epiſcopus curatur in eccleſia S. Gereonis ex puluere 241.b. eiuſdem corpus Coloniam transfertur 254 b
S. Euergiſli epiſcopi Colonienſis hiſtoria 329.a
eugenius & Macarius martyres à Iuliano tormẽtis affecti, in exilium relegantur, cæduntúrque capite 311.b
Eugenius Papa Treueris approbat S. Hildegardis ſcripta 93.b
eugenius presbyter inſtitutor S. Lutrudis 115.b
SS. Eulampii & Eulampiæ martyrium 239.b
eulampii patria, genus & pietas, ibid.
eulampia ſoror S. Eulampii 240.a
S. Euortii Epiſcopi Aurelianẽſis vita 35.a. miracula 36 a
S. Euphemia diuinitùs à rotis ſoluitur 85.a
B. Euphemiam torquentes, viſione ad Deum conuerſi, aliqui verò igne abſorpti 85.b eiuſdẽ martyriũ 84.b
euphrata pſeudoepiſcopus, dogmatis Arriani defenſor 329 a
euphrata pſeudoepiſcop⁹ Coloniẽſis deponitur 326.b
europæ pars maxima quãdò ad Chriſtũ cõuerſa 112.a
euſebius S. Hieronymi pater 152.b
euſebius patriarcha Hieroſolymitanus 202.a
Euſtachius Abbas 51.a. 70.b. 197.b. obitus 291.b
euſtorgius vir inſignis 145.b
eutholmii Comitis epiſtola ad Claudium Imperatorẽ 123.a
euthychetis hæreſis vt perturbarit Eccleſiam 306.a
euaenianus Poplion 324.a
Excommunicat S. Nicetius Clotarium regem 166.a
excubiæ ad reliquias S. Galli 293.b
exemplorum vis quanta 191.b
exequiarum vſus antiquus in Eccleſia 160.a. 308 b
exercitia D. Franciſci in locis deſertis 192.a. S. Aquilini 307.a
exhæredatio ſtupri cauſa 112.b
exilium æquo animo ferunt ſancti 1.b. voluntarium ab epiſcopo ſuſceptum a.b. piis patria dulciſsima 76.b
ex marito fit Epiſcopus S. Aquilinus 306.a
exploratores locorum miſsi à Moyſe 18.a
exulat S. Amatus epiſc. 71.b. B. Cyprianus 53 a
exul S. Lambertus vbi vixerit 88.b
exuperii militis oratio præclara, &c. 109.b
Ezras ſcripturæ ſacræ inſtaurator 219.a

F

FAcies Moſi clara vt ſol 22.b
facta prouocare ad imitationem 9.b
falco vt amicitiæ fœdere B. Franciſco iungitur 191 a
fame cur Dei pmiſsione ad tps Hebræi laborauerit 17.b
familia vt tractanda 249 a
familiæ pia reformatio & inſtitutio 128 a.b
faræ virginis monita quò fratrem perſuaſerint 244.b
S. Faronis vita 344.a
faronis epiſcopi miracula qualia, & quanta in epiſcopatu longæuitas 344.b
fauſtus Buronicanus Epiſcopus 286.a
Febricitans benedictio pane ſanatur 247.b
febrim quartanam curat S. Maurilius 68.a
felix Archiepiſcopus Treuirenſis 202.b
SS Feliciani & Primi martyrium 310.a
felix Bononiæ Epiſcopus 182.b
felix epiſcopus multos Anglos conuertit 244.b
felicis vtriuſque, epiſcoporum martyrium 13 a
S. Felicis epiſcopi Africani martyrium 318.b
feria ſexta carnibus veſci recuſantibus, grandis piſcis diuinitùs offertur 47 a
SS. ferias celebrare quid ſit 306 a
S. Ferreoli martyrium 98 b
ferrei candẽtis ardorem nullũ ſentit B. Frãciſcus 187.b
ferrum quod quomodò natarit 297 b
feſtum S. Seuerini 327.b. S. Fidelis martyris 341.b
feſtum S. Michaelis celebrantibus quę conferantur dona 139.a
feſta ſanctorum colenda 327.a
feſta quæ vndè qui celebrata, aut celebrari iuſſa 49.b. 119.b. 192.b. 195 a. 219 a B. Franciſci non obſeruantis, pœna 200.a. 201.a. & ſeq. S. Lamberti ut olim celebratum 87.b. eiuſdem officium à quo compoſitum, ibid.
feſti Paſchæ pphanatores diuinitùs puniunt 33.a. 69 a
feſtis dieb⁹ martyriũ memoriã celebrare qd &c. 342.b
Fides dictis præſtanda 100.b
fides incorrupta, iuſtitiæ ſoror 9.a
fides quę tenenda 65.a. 186 a
fides S. Amati quanta fuerit 71 a
fides & conſtantia inſignis xxiij martyrum 41 a
fidei Chriſtianæ ſumma 331.b
fidei examẽ i Britãnia habitũ 106 b. cõfeſsio pclara 35 a
S. Fidei martyrium 309 b. parentes & patria, ibid. ſenilis maturitas, ibid.
pro fide Catholica quorundam zelus 116.b
filius Dei xxxiij annis ſeruus 141.b
filij Dei triplex ſeſsio 143.b
filius accuſat matrem S. Luciam 86.b. arbiter inter parentes 79.b. 80.a
filius magni cuiuſdam principis, hortatu Angeli eremitam agit 327.a
filios pater, vt Deo inſeruiant, monaſterio offert 271.b
fiſciclenſe cœnobium 217.b
Flagellatur S. Dionyſius cum ſociis Ruſtico & Eleutherio 235.a. aſſatur, ibid.
flandria a Normãnis & Danis tertiò deuaſtatur 170.b
S. Flauia pedibus in altum erectis ſuſpenſa grauiter torquetur 209 b
S. Flauiam ſtuprare volentes diuinitùs puniuntur 210.b
flere in oratione, magnæ virtutis eſt 102.b
abſque fletu non potuit meminiſſe fratris ſui S. Ambroſius 102.b
florentia martyrum ſanguine tincta 338.a
S. Florentii & aliorum martyrium 241.b
fœmina in diuinis ſcripturis exercitata 4.b
fœmina decepta facilis 149.b. res grauis 148.a
fœminæ cuiuſdam virilis animus declaratus 43.a. item eximia pietas erga maritum 43.b. 44.b
fœminarum virtutes admirabiles 335.a. colloquium quàm ſit periculoſum 225.b. adſpectus & colloquia vitanda 187 a
fœminarum virilis conſtantia 339.b. 343.b
fœtus inſolitus 30.a
folcmarus Archiepiſcopus 250.b
fons è loco martyrii erumpit 176.a. & ad preces S. Benedicti in mõtis vertice 203.b. & ad tactum manus S. Capraſij 310 a
formicarum mira induſtria 319.b
formido iuſta 76 a
furnax ardens ſupplicij genus 240.b. 338.b

in fornacem ardentem martyres proiecti 117.a
fornicaria caſtigatur 134.b
fornicationis crimen S. Theodoræ falsò impoſitū 60.b
fortitudo martyris eximia 103.a
fortitudo īſignis marty. Gregorii Armenię 148.b. 149.
fortitudinis exemplum 50.b
fortis & conſtantis animi exemplum 192.a
S. Fortunati Tudertini Epiſcopi vita 263.b
foſſenſe cœnobium à Foillano fundatum 55.b
Franci Galliam ſubingāt 287.a. Britanniā vaſtāt 309.b
francia Germaniæ 316.b
francorum regnū à ſuo exordio ſemper inuictum 6.b
franciſci Maronis Theologi laus 130.a
B. Franciſci vita 183.a. eximia laus 183.a. 196.b. cōuerſatio in habitu ſeculari 183.b. mors 196.b
D. Franciſci habitus vndè cauſam ſumpſerit 185.a. ordo in quo loco cœperit 185.a
S. Franciſci vita omnis Cruci Chriſti dedicata 202.a
B. Franciſcus mergit ſe ſæpè in aquam congelatam 187.a. duriſsimè caſtigat corpus ſuum 187.a. multos prædicatione conuertit 186.a. tria templa reſtaurat 286.b. prophetico dono claret 193.a. à Saracenis capitur & malè tractatur 192.a. mittit ſuos fratres vt prędicent 185.a. cuidam appārens, ſanat eum moribundum 199.a
B. Franciſci meritis, mortis periculo multi liberantur 198.a. cum ſeq. item vinculis & carceribus 199.b. cæci etiam illuminantur 200.a. b. & interceſsione eius à diuerſis infirmitatib⁹ multi liberantur 200.b. 201.a
B. Franciſco, Chriſtus appāret, imprimūturque ei quinque vulnera 195.a. ei vndè ſcripturarū cognitio 193.a
franciſcani cur Minores dicti 188.a
franciſcanorum ſeptem martyrium 262.a
francorū reges Pharamūdus, Clodio, Meroneus 343.b
fratricidæ pœna 112.a
fratris defuncti vxorem ducens Grimoaldus, reprehenditur 47.b
fratrum duodenum vita & agon. 161 a patria & parentes. ibid. mors & ſepultura 164.a.b. ſtudium & labor in conuertendo populo 161.b. 162.a. 162.b. 164.b
freni contractus, mulierē mortis periculo liberat 195.a
fridericus Moguntinus Archiepiſcopus 256.a
frumentum diuinitùs prębetur S. Elzeario 119.a. augetur diuinitùs 247.a
Fuldēſe monaſteriū 135.b. à S. Bonifacio extructū 135.a
fulgurum aut fulminum terribilis vis 354.b
funus cereis & cantu honoratur 67.a
fur ſacrilegus diuinitùs punitus 174.b
fur qdā diuinitùs cogit̄ reſtituere ablatas ſecures 111.b
furi pauperi quomodò per quē patrocinatum 354.a
furtum ab Angelo propalatum 45.b. diuinitùs punitū 47.a.b. indicatur diuinitùs 295.b. cæleſti vindicta plectitur 295.a. 296.a
furti exemplum laudabile 235.b
S. Fuſcianus martyr 51.b
fuſtibus cæſi SS. martyres 53.a

G

GAbriel Archangelus & B. Iohānes Euangeliſta, B. Mariæ cuſtodes conſtituti 40.a
S. Gabriel apparitiones 142.a
gaiana inſignis ſanctimonialis cum duabus dirè cruciata virginibus 150.a
S. Gainnus frater Leodegarii lapidibus opprimit̄ 174.a
galilæi qui Iuliano Apoſtatæ 284.a
gallia a barbaris vaſtatur 153.b
gallia in Miſſa morē Romanorū ſequi qū cęperit 229.b
gallia tumultus contra Romanum Imperiū 241.a
galliarum vaſtationes 343.b
gallis Chriſtum annunciat S. Dionyſius 227.a
gallus Aruernorum epiſcopus 308.b
gallus & Rioldus impiiſsimi æmuli S. Lamberti occidūtur 90.b
S. Galli Abbatis & confeſſoris vita 286.b. miracula 291.b. 292.a. 291.b
S. Galli cœnobium monaſtico inſtituto accommodatur 293.b
gallus à Conſtantio Cæſar conſtituitur 311.a. inſoleſcit, ibid. interficitur, ibid.
gandauum S. Bauonis corpore nobilitatur 170.a
gandauenſes Landoaldus ad Chriſtū conuertit 167.b
garganus mons à quo & vndè dicatus 145.a
garlenda Alphanti, nobilis & pia matrona 126.a. 127.b. audit Chriſtum ſibi loquentem. ibid.
gaudentii Epiſcopi Conſtantienſis obitus 289.a
gaudium iuſtorum poſt reſurrectionem aſſumpto corpore erit perfectius 171.b
gazenſes idololatræ 316.b. à Iuliano Apoſtata impetrant copiam perdendi S. Hilarionem 318.a
genealogia beatæ virginis Mariæ 38.a
genealogiam Chriſti cur Matthæus deſcendendo, Lucas aſcendendo contexerint 301.b
genealogias mulierum contexere in ſacris literis & apud Hebræos inſolitum 38.a
à generatione Moyſes & Matthæus Euangeliſta ſcribēdi initium ſumunt 107.b
S. Geminiani martyrium 86.b
gemma cęlitùs lapſa in calicem conſecrantis 2.a
gentes crediturasprophetæ omnes prędixere 104.a
gentiliū Imperatorū erga Chriſtianos humanitas 49.a
genuflexionis locus 326.a
S. Gerardus epiſcopus prophetizat 120.a
S. Gerardi Abbatis vita 176.b
S. Gerardi Epiſcopi Canadienſis hiſtoria 119.b
S. Gereon cum ſociis martyrium Coloniæ ſubit 241.b
S. Gereonis collegium olim monaſteriū Colonię 241.b
S. Gereonis eccleſiam Coloniæ condit Helena Conſtantini mater 242.a
germania niue plerunquè hyeme abundat 113.b. per quos ad Chriſtum adducta 270.a
germaniam monachi conuertunt 265.b
germanis Chriſtū prędicat S. Bonifacius 133.b. & ſeq.
S. Germanus Capuanus epiſcopus 205.a
gertrudis Abbatiſſa filia S. Heduuigis Duciſſæ Polonię 276.a
SS. Geruaſius & Protaſius in vincula coniecti 64.a
Gigantes 18.b
giſlebertus Lotaringię Dux 179.a. eius erga S. Giſleni monaſterium liberalitas 180.b
S. Giſlenus appāret Duci Giſleberto 179.b. item S. Gerardo 180.a
S. Giſleni oratorium 180.a
S. Giſleni monachi inſtituti B. Baſilii vita 238.a
Gloria humana vt aqua prętereflluit 220.b
gloria mundi vana 220.a. deteſtanda 131.b
gloria Patri, Romę quandò ſub finem pſalmorum cantari cœptum 156.a
gloriæ contemptus 246.b. 354.b
gloriam, fugientem ſequi 215.b
Godefridi Ducis Lotaringiæ laus 256.b
S. Goerici epiſcopi Metenſis vita 204.a
gonterus Bronienſis Abbas 176.b
gorgonii celebris fama 49.a
gotti Danubii accolæ 78.b. vaſtant agros Romanorū 148.a.b
gotthorum Dux à Teridate victus 148.b
gradus ſcala, ad cælum tendentes 39.b
græca lingua vberrima 21.b
grandis, Gallię ciuitas 284.b
grando punit Aegyptios 15.b
quibus Gratificemur libentiùs, quibus non 325.b

gratiam

gratiam Dei omnibus patère 127 b
gr̃am duplicẽ ſibi donari Moyſes à Deo exoptat 14.a
gratitudinis virtus 101.a
S.Gregorius Armeniæ martyr à Teridate rege cruciatur mirè. 148.b eatrahitur de lacu 150.b
S.Gregorij magnæ Armeniæ vita & martyrium 147.a
gregorius martyr Coloniã ab Epiſcopo Brunone transfertur 254 b
gregorius Nazanzenus Epiſc. Conſtãtinopolitanus D. Hieronymi præceptor 155 b.160.a
gregorius ſeptimus Pontifex Maximus, ſub quo vixit B. Bruno 214.a
gregorius IX. Pontifex anteà Hoſtiẽſis dictus 188.a.b catalogo SS B Franciſcum aſſeribit 197.a
gregorius Turonenſis epiſcopus 230.a.iudiciũ de eiuſdem hiſtorijs, ibid.
grimoaldus filius Ducis Theodonis 46.b
grimoaldus interficitur 356.a
Guatinienſe monaſterium à quo extructum 271.b
S.Guidonis confeſſoris vita 62.a
Gumberti viri illuſtris conuerſio 268.b
gummar dux Longobardorum 242.a
S.Gũmari confeſſoris vita. 248.b.eius miracula. 249.a. b.& ſeq. mors 250.b
guntrannus rex multa largitur eccleſijs 110.a
gutta ſanguinis ex carnibus Epimachi martyris in aerẽ ſparſa, quid miri fecerit 348.a

H

Habitus vilis in S Heduuige. 276.b. D. Franciſcì vndè initium habeat 185.a
hadamarus Abbas Fuldenſis 254.a
hadriani diſcipuli S. Hilarionis, furtũ & pœna 318.a
hæredem Aichadrus ſibi Chriſtum conſtituit 80 a
de hęreditatum ſucceſsione lex à Moyſe lata 26.a
in hæreditatũ ſucceſsione mares cur præferantur 26.a
hæreſis difficilè reprimi poteſt 143.b
hæreſis Eutychetis Eccleſias pturbat Anglicanas 106 a
hęreſeos macula difficilè eradicatur 158.b
in hæreſis ſuſpicionem trahitur D.Hieronymus 158 b
hæretici ſancto Hieronymo inſidiantur 154 b vt D. Hieronymum ad ſe alliciant, Romanã Eccleſiam ſe profiteri fingunt. 154.b. mendacijs D. Hieronymum aſpergentes, eum quoquè eremo eijciunt ibid.
hęretici noſtri in quibus Saracenis nõ diſsimiles 210.b
hęreticorũ mores & artificia quàm fraudulenta 143.b
hæreticos Photinianos conuertit S. Patiens Ep̃s 61.b
hæreticos præfectos monachi a ſe repellunt 147 a
haroldus Danorum rex, cum multis Danis in Chriſtũ credit 256.b
hatumarius primus Epiſcopus Paderbornẽſis 212.b
hebdomadarum inedia 154 b
hebraicã linguã in eremo addiſcit D.Hieronym⁹ 154.a
hebræi mare tranſeunt 57.a
hebræorum dux Moyſes 16.a
S.Heduuigis inter ſanctos à Clemente Pontifice refertur 283.a
S.Heduuigis Duciſſæ Poloniæ vita 275.b
S.Heimerammi Epiſcopi Ratiſponenſis vita 112.a
S.Heimeramus Epiſcopus ſine lingua loquitur 113.a
helba inſula 242.a
helena Conſtantini mater. 241.b.cõdit eccleſiam ſancti Gereonis Coloniæ Agrip. ibidem, Crucem Domini inuenit 73.a
helendrudæ ſanctitas 321.b
helendrudæ apparet ſancta Cordula 321.b
heliodorus D.Hieronymo in ſtudijs comes. 153.a. D. Hieronymi condiſcipulus ibid.
henricus Dux Barbatus cur ita dictus 276.b
henricus frater Othonis Imperatoris, Dux Bauariæ & Marchio 252.b
henricus Moguntinus Archipræſul 92.a
henricus rex, Othonis Ducis Saxonũ filius quo pacto admirandã lanceã Cõſtãtini Magni obtinuerit 179 b
henricus Roberti Archiep̃i Treuirẽſis ſucceſſor 256.a
hẽricus Sileſię & Poloniæ Dux. 275.b. eius filius aduersùs Tartaros pugnans occumbit 276.a
henricus Treuirenſis Archiepiſcopus 256 a
heraclius Imp. victis Perſis, Crucẽ Chriſti recipit, dièque exaltationis ſanctæ Crucis celebrare iubet. 55.b Crucis recuperator 6 b
herbipolenſis Diœceſis limites conſtituuntur a S. Bonifacio. 266.b. epiſcopatus ſummo Pontifici propoſitus. 266.a. impetratur confirmatúrve ibidem, eccleſię primus epiſcopus S. Burchardus ibid. epiſcopatus quo tempore inſtitutus 266 b
de Herbipoli prophetia ſancti Boniſacii 266.b
herbipolenſium affectus & ſtudium erga veram religionem 266.a.b.267.a.b
herbipolenſium Epiſcoporum catalogus 270.a
herbis victitat ſenex in deſerto 132.a
herculana vrbs 204.a
hercules vt perierit 336.b
herculis templum a Gregorio martyre euerſum. 152.a ſtatua & fanum ciuitatis oratione euertitur 3.a
heresfeldenſe cœnobium a quo extructum 297 a
S.Hermagora S. Marci diſcipulus 63.b
Hyberniæ deſcriptio 287.a
hierapolitę viperam pro deo colunt 144 a
D.Hieronymus ſub Conſtantio filio Conſtantini natus 152.b. gratulatur ſibi quód mundus ipſum odit. 156. b. Romę baptizatus 153.b
S.Hieronymus multa paſſus a pſeudochriſtianis. 154.b falsò a Ruffino tãquàm Origeniſta diffamatus 158.b
S Hieronymi Stridonenſis, Eccleſię doctoris, vita. 152. b. eremitica vita qualis. 154.b liber de Synodis, Treuiris ab ipſo deſcribitur. 153 b. reliquię vnà cũ pręſepio Chriſti Bethlehem Romam transferuntur. 160.a
Hieronymi vox quid ſignificet 152.b
de S.Hieronymo ſanctorum Patrũ teſtimonia 159.b
hieroſolymitana peregrinatio 182.a
hieruſalem ſuccenſa, Crux Chriſti abſportatur a Perſis 55.b
S.Hilarionis Abbatis vita. 315.b. miracula. 316.a. mors 318.b
S Hildegardis Abbatiſſę vita. 91.a. viſiones. 92.b. miracula. 96.a. mors 98.b
hildericus Epiſcopus 236.b
hilduinus abbas paſsionem San. Dionyſij ſcripſit. 6. a. eiuſdẽ epiſtola reſponſoria ad Ludouicũ Piũ Imperatorem. 229. a. eiuſdem epiſtola ad Catholicos. 230.b
hincmarus Rhemenſis Archiepiſcopus. 236. b. eiuſdẽ epiſtola de S. Dionyſio Areopagita, ibid.
hirundinibus indictum, & obſeruatum ab iiſdem, ſilentium 194.a b
hiſtoriæ Apoſtolorum deprauatæ aliquãdò. 230 a. quo modò a Gregorio Turonẽſi Ep̃o ſcriptę ſint. ibid.
hiſtoriarum ſacrarum vtilitas 3.a
in hiſtoria ſcribenda curioſitas vitatur 341.a
hiſtoriographis vt fides adhibenda 165.b
homo cur creatus. 163.a. reſarciẽdę angelicæ ruinę ſubrogatus. 143.a. ſeductione diaboli peccat 163 a
hõ ꝓponit, De⁹ aũt diſponit. 136.a. vmbra & puluis 9.b
hominis cauſa ſingula creata 127.b
hominis excellentia 220.b
hominis reparatio 163.a
hominis alę ſex 143.a
hominem Dei imaginem in ſe portare 143 a
hominem quis docuerit adorare ſimulacra 163.a

** 3 hominem

hominem Deus cur caſtiget 95.a
homines ad quid creati 74.b
hominum futuram perniciem animaliũ interitus deſignat. 16.a. innumera frequentia ad reliquias 178.b
honeſtũ per ſe, haud eget commendatione 14.a
honeſta ſilere nõ minus peccatũ, q̃ ipſa detegere 63.a
honores moleſtiam adſerre 130.a
honorius Archiepiſcopus Cantiæ 244.b. 260.b
S. Honorij Dorouernenſis Epiſcopi vita 160.a
honorij Papæ epiſtola ad Honorium Archiepiſcopum. 160.a. literæ ad Eduinum regem 244.b
horã precãdi Nonã a S. Abercio ſemp obſeruatã 325.a
horariæ preces B. Mariç virginis, à Cõcilio inſtituũtur. 216.b. & legendę diuinitùs ꝓponũtur 216.b. & ſeq.
horarum Canonicarum vſus 59.b. 61.a. 128.b
hoſpitalitas & humilitas S. Hieronymi 159.a
hoſpitalitatis exemplum. 134.a. meritum 200.b
hoſtes in fugam coacti precibus 1.b
hoſtẽ occident, ẽt laceſsitus, nõ oĩnò culpa vacat 20.a
hoſtia viua, martyrum mors 53.a
hoſtiæ eleuatio ſub ſacrificio Miſſæ. 36.a. effectus 23.a
S. Hubertus S. Lamberti ſucceſſor 91.a
hucbertus Princeps 48.b
hugo Carthuſianus & Lincolnienſis Epiſcopus 37.b
S. Hugo Gratianopolitanus Epiſcopus 216.b
hugo Lugdunenſis Archiepiſcopus 216.b
humanitas S. Idæ. 28.a. S. Phocæ in ſuos occiſores 111.a
humanitatis raræ exemplũ in pauperes. 277.a. 281.a.b. item in miſeros 129.a
humbertus Herbipolenſis Epiſcopus 270.a
S. Huberti vita. 33.b. patria, parentes & educatio ibid.
humiliantis oratio nubes penetrat 128.b
humilitas eximia B. Franciſci & obedientia. 188.a. 194 a. abſq; obedientia qualis. 265.b. ex contumelia illata maximè cernitur. 119.b. omniũ virtutũ cuſtos & decor. 188.a. humilitas ſingularis epiſcopi 37.b
humilitas S. Iohannis Abbatis 111.b. S. Cõſtantij. 119.b. S. Bauonis 168.b
humilitas profundiſsima S. Elzearij 127.a
humilitatis exempla. 47.a. 58.b. 75.b. & ſeq. 120.a. 130. a. 134.a. 184 b. 188.a. 188.b. 216.a. 246.a. 249.a. 276.b
humilitatis vis 189.a
humilitatem Chriſtus ſuis commendat 188.b
hungari quàm reuerenter Dei matrẽ coluerint 119.b
hungari vaſtant Gallias. 253.b. egregiè domãtur 255.b
hunni diuinitùs territi, diſcedunt Colonia. 321.a. Gallias, Germaniã & Italiam vaſtant. ibid. 328.a. ſanctarum vndecim millia virginum trucidant 321.a
hunnorum ſęuitia 159.a
hunnis euangelizat S. Gregorius 152 a
Hymni ad funus Cornelii Cent. decantati. 67.a. nocturni à B. Carpo celebrati 233.a
hymni horę Nonę 324.a
hymnos haberi ſolitum apud morientes 67.a
ad hymnos virgo labra in igne mouit 85.b
hypoſtaſis quid 154.b

I

Iacob & Heli vterini fratres 38.a
Iacob liberatus per Michaelẽ Archãgelum 140.a
B. Iacobi Alemãni Dominicani vita. 257.b. mors 259.a
S. Ianuarius Beneuentanus epiſcopus 116.a
SS. Ianuariꝰ & Soſiꝰ charitate & ſpiritusãcto pleniꝰ 116.a
Iarumãnus eṗs apoſtatas ſi Anglos reducit ad fidẽ 105.a
Iconomachorum argumenta vt confutata 298.b
S. Ida nubit Egberto principi. 28.a. quàm fuerit ſolitaria 28.b
S. Idæ vita. 27.b. grauitas. 28.a. mors & ſepultura. 28.b 29 a
idida quid ſignificet 39 a.b.
idola adorare recuſat S. Cornelius, Epiſcopus 75.a
idolorum ſacerdos Apellianus 84 b.
idolis victimas immolari iubent Imperatores 49 b
idolis vt ſacrificent, ſanctis demandatur 5.a. 5.b
idolatræ occidi iubentur à Moyſe 27.a
idolatriam blanditiis & muneribus ſuadere conatur præſes 131.a b
Ieiunium à puero ſtrictè obſeruatum. 79.b. xv. dierum in carcere paſſus S. Artemius. 314.a. triginta dierum Armeniæ regi iniunctum. 152.a. quadraginta dierũ Moyſis. 22.b. quadraginta dierũ ob honorem SS. Angelorũ. 191.b. item ob honorẽ B. Petri & Pauli. 191. b. ſexaginta dierum populo vniuerſo cur indictum. 150.b. triduanũ ad expianda peccata Religioſis indictum. 83.a.b. triduanum ægrotanti Comiti indicitur. 181.a. triduanũ ĩdicitur ob epiſcopi electionẽ, 35.a. triduanũ pro Synodo peragenda. 49.a. triduanum ſancti ſibi indicunt 70.b
ieiunium ad veſperas protrahi ſolitum. 12. a. obſeruatum etiam à carceratis 4.a
ieiunium antè baptiſmum 263.a
ieiunium in ſanctis ſextis feriis 36.b. regis Teridatis iuſſione. 152 b. quatriduanum 83.b
ieiunii effectus. 278. laus 21.a
ieiunii & orationis efficacia. 132.a. vis 69.b
ieiunium promittẽs, a pͤſenti periculo liberatur. 200.b
ieiunio triduano ſe afficit S. Gallus 289,a
ſine ieiunio nullũ opus arduũ inchoaſſe ſanctos 150.b
ieiunia & alia virtutum exercitia S Hieronymi. 157.b 159.b
ieiuniorum inſignium exempla 191.b
Ieſus nominis vis 15.b
Ieſus Chriſtus ea carnib. & ſanguinibus Maria incarnatus 38.b
Ieſu Chriſti duæ natiuitates 39.a
ignis phantaſticus ex dæmonis præſtigiis 204.a
ignis terreſtris tranſitorius, infernalis verò perpetuus 85.a
ab igne, plumbo liquefacto, & in thermis ardentibus non læduntur martyres 356.b. 124.a
S. Ilherus 271.b
imago crucifixi loquitur. 184.a. D. Virginis, ægrotos curat 280.a
imaginis iniuriã, in ipſũ quẽ deſignat, redũdare 298.b
imaginem Chriſti & ſanctæ Mariæ pinxit D. Lucas Euangeliſta 300.a
ex imagine S. Michaelis vnguentum emanat 141.b
imagines quæ venerandæ, & quæ non 298.a
imagines ſacras ĩ eccleſia effingi curat S. Petroniꝰ 182.b
imaginũ vſus in Eccleſia antiquiſsimus. 67. b. cultus. 280.a veneratio 184.a
imaginum veneratores dirè cruciantur 298.a
in imaginibus id ſpectandum quod referunt 336.b
imberbes cur difficilè admiſerit in monaſterium S. Euthymius 145.b. 146.a
ab imbribus immunes Aegyptii 25.a
Immina ſacra virgo, neptis Goſberti ducis. 267.b. ſanctiſsimè viuit in monaſterio. 268.a. moritur. ibid.
imperator perfectiſsimus, quibus inſtructus eſſe dẽat. 21.a. 25.a
imperatores vt olim ad bella ſe pararint 255.b
impp. Archadius, Honorius, Theodoſius iunior 343.b
improborum conatus diuinitùs retardãtur. 4.a. pœna, bonorum gratia ſuſpenſa, ibid.
incredulis grauis & periculoſa defectio 27.a
indi, in Oriente Perſis finitimi 147.b
indulgentia plenaria D. Hieronymi ſepulcrum adeuntibus conceſſa 160.a
indulgentiæ 183.a
infans, nuncupato à parentibus voto, reuiuiſcit 259.a
infantis effoſsio 28.b

infantis mira benignitas erga pauperes 126.b
Infantul⁹ à matre recẽter editus, in ſtagnũ ꝓiicit 134.b
infantuli in belli conflictione præſeruati 148.a
inferorum pœnæ 214.b
ingeniorum præclarorum induſtria 13.a
ingratitudo vitium immane 101.a
inimicis benefacere virtus quanta ſit 74.b
iniquitas Improborum ſupplicium 12.a
iniuria ſanctis viris illata, diuinitùs punitur 289.b
iniuriam præſtat accipere, quàm facere 9 a
iniurias Chriſti & pęnas cogitando, ęquanimiter ſuſtinet aduerſa S Elzearius 126.b
innocentia & munditia Iohannis Canonici qualis fuerit 247.a
innocentia & puritas præclara S. Satyri 100.a
innocentia vim paſſa, iuſtam expetit vindictam 5.a
innocẽtiæ ſolus triumphus, nõ peccare, cùm poſsis 9.a
innocẽtius III. Pont. Regulã D. Frãciſci approbat 185.b
inobedientia ut punita 71.a 92.a 213.b
inobedientiæ pęna ut Presbytero ab Heimerammo Epiſcopo prædicta 153.a
inobedientiæ periculum quantum 91.a 98.a 216.a
propter inobedientiã Vuinfridus eṗs depoſitus 106.a
inobedientis adoleſcentis pœna 51.b
inobedientem diabolus conſtrictum habet 193.b
inſidiæ q̃tę Theodoræ inſtructę 60.a, b. ſtructę ſãctis 4.a
inſtitutio pia ſubditorum 7.b
integritatis exemplum 129 b
interpretes lxx. Biblia vertunt 21.b
inuidia Boleslai in cadauer 137.b Iohannis epiſcopi Hieroſolymitani in Epiphanium & Hieronymum 158. a Drahomiræ in S. Ludmillam 136. a Florentii presbyteri 203.b
inuidia & maleuolentia Religioſorum 60.a mali quantum pariat 79 a
inuidiæ effectus 9.b
inuocatio ſanctorum 45.b 258.b
innocatio S. Placidi 210.a
Iohannes Abbas hæreſum inquiſitor 174.b
S. Iohannis Abbatis ætas grandis 112.a
iohannes Agnus Tungrenſis epiſcopus 303.a
iohannes Baptiſta martyr 3.b
iohannis Baptiſtæ ſolennitas 215.b
S. Iohannis Canonici regularis vita 245. a miracula, 246.b eiuſdem mors 247.a
iohannes Conſtantienſis Epiſcopus 291.a
iohannis Damaſceni ſermo de B. Maria virgine 38. a, b
S. Iohannes Euangeliſta conuertit Epheſios 144.a
B. iohannes Euangeliſta in Patmum inſulam Euangelii cauſa relegatus 233.b
S. iohannem Euangeliſtam, diuinitatis myſteria euidentiùs præ cæteris cognouiſſe 246.b
iohannes Hieroſolymitanus eṗs Eccleſiã ſcindit 159.a
iohannes Iulianus Franciſcanus 126.a
iohannes de S. Paulo Cardinalis & Eṗs Sabinenſis, Regulam D. Franciſci approbandam cenſet 185 b
S. iohannis Reomaenſis abbatis uita 115.b. patria & parentes ibid.
iob patientiæ imago 145.b
iordanis quid deſignet 172.b
iordannis, riuus iudicii dicitur 172.a
iordanis aquarum percuſsio quid deſignet 172.b
ioſeph temperantiæ imago 145.b
iouis flagitia 336.b
ioui & Apollini ſacrificare recuſat Cornelius 96.b
Irę principiũ ſedandę mirũ ac ſingulare exẽplũ 344.a
iraſci propter iuſtitiam, magna virtus eſt 72.a
iraſcitur nunq̃ ob iniurias ſibi illatas, nec quærit vltionem de inimicis ſanctus Elzearius 126.b
irreuerentia ſacro loco exhibita, punitur 263 b
Iſaac monachus interpres Antonii 317.b
iſauria quorum martyrum parens 346.b
iſrael quid ſignificet 140.a
iſrael Scotus Epiſcopus 251.b
ithamor Eṗs Rhoſenſis, B. Paulini ſucceſſor 245.a
iudas proditor cur Dominum ſecutus ſit 95.b
iudæus volens mala intentione corpus Domini ſuſcipere, diuinitùs punitur 64 b
iudæi Aegyptum coacti relinquunt 16. a Aegyptiorum illecebris ſeducti 24.b, cur Moyſi obmurmurent 17. a 17.b Deum negantes, idolis impiè adhærent 284.a, b cur ſimulacra nunc non adorent ibid.b
iudæi coacti, confitentur crucifixũ eſſe Deum 284.a
iudęi multi baptizati 64 b
iudæorũ tẽplũ ſibi inſtaurãtiũ conatus diſſipant 284.a
iudęos fouet Iulianus Apoſtata odio Chriſti 284.a
iudex impius diuinitùs cum ſuis punitur 54.b 273.b
iudicium euidens inter bonos & malos diuinitùs declaratum 16.a
iudicii diuini ſeueritas 214.b
iudicii extremi ſigna tempeſtates & tonitrua 180.a
S. Iuentius fugit nè fiat epiſcopus 65.b
S. Iuentio reſiſtentes, diuinitùs caſtigantur 65.b
iulianus Apoſtata 283.b qui etiam tranſgreſſor appellatus & cur 310, b. à quo ſeductus 313.b cur initiò minùs ſæuierit 283.b falſos deos prędicat, Iudæos cõtra Chriſtianos inſtituit 284. a ſimulator & admodùm Chriſtianis infeſtus 283.b
iulianus, Cæſar creatur 311. a arripit Imperatoris nomen viuente Conſtãtio 311.b ſolus imperat ibid.
iulian⁹ differt bellũ Perſicũ, ut ꝑſequat Chrianos 283.b
iuliani Apoſtatę pertinacia 314.b in Chriſtianos inuidia. 326 a, impium facinus 284.b
Iuliani, auunculi Iuliani Apoſtatæ, impietas 284.a
iuliani Imp. decretũ de Idolorũ cultu reſtaurãdo 311.b
iuramenta quæ qualibus pœnis luenda 345.a, b
iurare per ſolem, Apoſtatę Iuliano familiare 313.b
ius Pontificiũ & Ciuile callet S. Leodegarius 173.a
S. Iuſtinæ uita & martyrium 120.b
iuſtiniani Imp. ſtudium erga ſacras reliquias 300.b
B. Iuſtinus pręciſum ſibi caput manibus appręhendit, alioſque alloquitur 302.b
iuſtitia Dei in obſtinatos 233.a
iuſtitia immobilis 20.b
iuſtitię officium 101.b ſumma quę, ibid. ſpecies, ibid.
iuſtitię zel⁹ egregi⁹ S. Niceti 166.a in B. Elzeario 129.b
iuſtus Archiepiſcopus 242.b
S. iuſtus Eṗs facinus alienum cur ſibi imputet 2.b
S. iuſti ſiue Iuſtini, nouẽ annorũ pueri, martyriũ 302. a
iuſti cur in hac vita caſtigentur 125.b
iuuenis immorigeri pęna 51.b
iuuentinus martyr 284.b
iuuentutis inſigne exemplum 36.b 45.a

K

Kilianus martyr 266.a
S. kiliani reliquię & ſociorum in montem tranſferuntur 268.a

L

LAbores à prępoſitis impoſiti tolerandi ſunt 9.b
labores et duros, cõtẽtione fieri tolerabiles 9.b
labores qui fugit, bona fugit 179.b
lacus terribilis in urbe Artaxat 149 a
S. Ladislaus Hungarię rex 120.b
lętitię etiam lachrymæ inſunt 99.b
S. Lãberti Eṗi Tungrenſis uita & martyriũ 88. a corpus Traiecti ad Moſam in tẽplo B. Petri ſepultum 90.a, b
S. Lambertus ſede ſua pulſus, ad monaſterium Stabulenſe fugit 8 b
S. Lambertum interficientes, acriter puniti 90.b
lampas ad ſepulcrũ ſancti, diuinitùs accenditur 52.a

In lampade declaratum miraculum 295.b 296.a
lāpadū in tēplis ardentium uſus antiquiſſimus 119 a
lampadibus vſta.S.Metrodora 54.a item martyris latera exuruntur 103.b
lanceæ Dominicæ virtute hoſtes ſugantur 179 b
landoaldus præceptor S.Lamberti 88 a
landoaldi laus 90.a,b
landoaldus Traiectēſem Epiſcopatū adminiſtrat 167 b
lantbertus princeps, ut in Heimerammum Epiſcopum inſultarit 113.a in exilio decedit, & omnis poſteritas eius perit 114 a
lapidibus acutis quis martyrum quì caſus 348.a
larandus quos martyres exercuerit 346.b
larcia nobilis matrona Pariſienſis,in Chriſtum credit, 235.b interficitur,ibid.
laſciuia punitur diuinitùs 5.a
laſciuiam minimè decere principem 129.b
latronum ſpelunca in Dei templum conuerſa 131.b
landuinus,primus poſt Brunonē Prior Carthuſiæ 214.b
Laura Suca 346.a
S.Laurentius 338.a
lauſanenſis ciuitas 96.b
Lebes bulliens ad torquendum martyres adornatur, 240.b fitque frigidus,ibid.
lectio aſsidua S.Liobæ Abbatiſſę 134.a
lectionis ſacræ vtilitas 9.a
lector in eccleſia 2.b Corinthiorum Eccleſia S.Quiriacus 145.b
lectus Bauonis 169.a
legatorum libertas 19.a
legata relicta eccleſiæ à rege Sigeberto 9.a
legentes Deus alloquitur 154.a
legionē dęmonū à fœmina expellit S.Fortunatus 263.b
leonis vocabulū,myſticè qd aut q̄ diuerſa notet 351.a
lex carnis,a Chriſto haud recuſata. 99.a
lex de hæreditatum ſucceſsione à Moyſe lata 26.a
lex uetus ad ſaluandum hominem inidonea 40.b
legis antiquæ ſeueritas 25.b
legis inuiolabilis authoritas 10 2. a proprium quid 21.a & cur ſcitu regi neceſſaria,ibid.
lege naturę filiis parentū bona deferri,nō cōtrà 26.a,b
leges a Moyſe latæ 21.a Chaldaica lingua conſcriptæ primo 21.b & earum authoritas quanta 21.a
leges peregrinorum 189.a
leges quænam euertant 21.a
legislator Moyſes 18.b 25.b & cur dicatur 21.a
legislatoris officium 21.a
legia flumen Belgię 167.a
leodii encomion 91.a
leodienſium epiſcoporum res geſtæ à Notgero epiſcopo deſcriptę 6.a
S.Leodegarii Epiſcopi Auguſtodunenſis vita & martyrium 173.a
S.Leodegarius à quo interfectus 80.b
leontius præfectus Illyrici, S.Demetrii meritis liberatur a morbo 225.a
leo pedes S Teclæ lingit 119.a
leproſi curantur 69.b
leproſi horridi deoſculati ſanantur 129.a
leproſorum curandorū eximia uirtus D.Frāciſci 201.a
leproſis officioſiſsimè ſeruit beatus Franciſcus 184.b
leproſis oſcula humilitatis cauſa exhibita 184.a,b
leſſa fluuius 303.b
leuca apud Gallos quid 9.a
leuci qui dicti 283.b
leuiticæ tribus aſsiſcitur ab ſacrorum miniſteriū 24.b
Liberi cur parentes proprio noīe non cōpellent 25.b
liberi ut à parentibus inſtituendi 99.b
liberorum pia educatio 257.b
liberalitatis exempla 1.a,217.a,in Chriſti templa.184.a,b 224.b item Teridatis regis in Chriſti templa 152.a,Epiſcopi cuiuſdā tpe famis 61. b. in leproſos 184.a 180 b in monachos 8 b in monaſteria 180. b item Terebonis 146. a & cuiuſdam ducis in monaſteria. 180.b in pauperes 190.a,b 335.a 75.b 101.b 129.a itē beati Franciſci in pauperes 183.b 184.a
libertatis æſtimatio 16.a
liberū arbitriū hoīs 83.a 40.b 131.a 139.b.140.a 248.a
liberum arbitrium quid præſtet homini 324.b
libido & ira vitiorum nutrimenta 101.b
libido fera quędam immanis 336.a
libido ut punita 350 a,b
libidinis ardorem precibus extingui 2.a
libidinis ardorē qua arte Diuus Franciſcus reſtinguat. 187.a item beatus Hilarion puer 315.b
libidinis effectus 20.a
libidinis fructus 90.b
librorum conſeruandorum ſtudium 251 b
licentia omnes deteriores 49.b
licinius exercitatiſsimus miles 248.b
limagus fluuius 287 b
lingua Aniceti preciſa 356.a
in lingua hominis vita ac mors 187.b
S.Liobę virginis & Abbatiſſę uita 132.b
liſbius Pariſienſis vir nobiliſsimus 234. a accuſatur ab vxore 235.a trucidatur,ibid.
litaniarum vſus 12.b 35.a pro defunctis 133. a 234. b in recipiendis reliquiis 49.a
literarum profectus maximus in puero 79.b
literis addiſcēdis pietatē adiūxit S.Hieronymus 153.a
literati,deſides ad benè agendum,carpuntur 248.b
literatorum cum illiteratis collatio 248.b
Locus genuflexionis quis 326 a
loca ſacra orandi cauſa frequentare ſolitus S. Seuerinus 327.a
locuſtæ Aegyptios vexant 15.b
lodouicus Imperator,Caroli Magni filius 213.a
longobardi perturbant Italiam 55. b omnia depopulātur.242.a,monaſterium Caſsinenſe deuaſtant 3.b
loresham monaſterium 252.a
lorica ferrea ad carnem induitur S.Dominicus 272.a
Lot euadit pœnas Pentapolis 22.a
lotaringiæ B.Bruno præeſt 256.b
lotarius Imperator 10.b
S.Lucæ Euangeliſtæ uita 299 b ſcripta,ibid. mors,300.a
S.Lucas medicus inſignis 299. b credit, omnia relinquens,ibid. fit comes D.Pauli 300.a. item Epiſcopus, ibid. a beato Paulo apoſtolo quid didicerit 301. a. uituli cur imaginem prętendat 301. b in proferendis parabolis cęteris copioſior. 300.a
lucas quid latinè ſignificet 301.b
ad S Lucæ reliquias miraculum 300.b
de S.Luca Euangeliſta ſermo B.Petri Damiani 300.b
S Luciæ martyrium 86.b
S. Lucia a filio proprio accuſatur 86. b. illæſa manet in feruenti plumbo, ibid.
Lucianus martyr 339.a
lucianus presbyter ad prædicandum Euangelium a ſancto Dionyſio ablegatur 227 a
lucifer ob ſuperbiā factus eſt tenebræ 139.b ante creationem primi hominis cecidit ibid.
luciferi caſus 163 a 139.b
S.Lucii martyrium 303.b
lucilla Antonini Imperatoris filia, à dæmone obſeſſa 324.b per Abercium Epiſcopum ſanatur 325.b
luctus ex propinquorum obitu 26.a
ludolphus Othonis Imperatoris filius, aduersùs patrē conſpirat 252.b Bonnam venit 256.a
S.Ludouici Morbioli vita 345.a
lugdunum Galliarum urbs 36.b

lugduni

lugduni perſecutio in Chriſtianos 57.b
lugdunenſes tumultuantes, in concordiã redeũt 255.a
lugdunenſium pietas erga ſacrum Epiſcopi corpus 3.a
lugdunenſis eccleſiæ mirabilis ſtructura 61.b
lugentes Iudæi Paſcha celebrare prohibentur 26.a
luitrigus Herbipolenſis epiſcopus 570.a
lullus S. Bonifacii ſucceſſor, S. Ferrutii reliquias tranſfert 344.a eccleſias, monaſteria extruit, ibid.
S. Lulli archiepiſcopi Moguntini vita 297. a Obitus & corporis incorruptio 297 a. Miracula, ibid. b.
luminarium in templis vſus quàm ſit antiquus, non recens 29.a 345.a
lupambulus Latinè quid ſibi velit, aut ſonet Germanicè 351.a
lupoɾũ varia, bona etiam, in ſcripturis acceptio 351.a
lutetia, vide Pariſios 234.a
S. Lutrudis virginis ſanctimonialis vita 115. b. à quo ipſa conſecrata, ibid.
lux inſtàr circuli cęlitùs deſcẽdit in S. Leodegariũ 174.a
luſonium monaſterium 51.a
luxouienſis cœnobii initia 287.b
Lyſſiæ Ducis crudelitas 50.a

M

MAblina à Simana matrona 528.a
B. Macarii martyrium 31.a. præclara fidei confeſſio 32.a
madianitis occiſis, nemo ex Iudæis interiit 20.a
magdaluei Virdunenſis epiſcopi vita, parentes, obitus, & eleuatio 202.a
magicam epiſcopus execratur 48.a,b
magica arte ſanctum matrimonium violatur 59.b
magicis artibus diuina virtus attributa 85.b
S. Maglorius leproſum comitem ſanat 330.b Samſonis epiſcopi eſt ſucceſſor 330.a
S. Maglorii epiſcopi Dolenſis vita 329.b
magna ſine paruis perfici nequeunt 14.a
magnentius tyrannus 284.b
magni martyris reliquiæ vbi reſeruentur 268.b
mago presbyter & monachus 132.b
malbodienſe cęnobium à quo extructum 239.a
malchi monachi captiui vita 319.a
in maledicentes Deo, lata lex à Moyſe 25.b
malgarius Comes monachus eremita 538.b
mali occaſio vitanda 214.b
mali ſemper infeſtant bonos 343.a
mali vt puniantur, orat Moyſes 14.a
malmundarium monaſteriũ, & cur ſic appellatum 7.b
malorũ exorientium in terris & in aquis cauſa 97.a
per malos Deum etiam bona operari 11.b
malorum odium approbat Deus 14.a
mamucha tyrannus ad Italiam & Siciliã miſſus ad perſequendos Chriſtianos 208.b
manna pluit de cælo 17.b. non potuit conſeruari in alteram diem excepto Sabbato, ibid.
manſuetudo Moyſis 18.b
manus dextræ impoſitio datur Ednino pro ſigno emiſſi voti 243.b
per manus impoſitionem, oratione præmiſſa, obſeſſa à dæmone liberatur 290.a
manus aridæ reſtauratæ 29.a 49.a 79. a
manuum impoſitione & ſolo verbo ægri curati 346.b
per manuum impoſitionem languidus ſanatus 305.a
marcellina ſoror S. Ambroſii 100.a. valdè dolet obitũ fratris Satyri 102.b
B. Marcellus poſt beatũ Petrũ xxviij. Pontifex 541,a
S. Marcellus palàm Chriſtum confeſſus 346.a
marcelli Tingitani martyris lepidus cum iudice dialogus 346.a
marcelli Tingitani ex centurione martyris, quantus erga Ieſum affectus 346.a
marcellus & Valerianus, ruptis diuinitus carceribus, aufugiunt 57.b
S Marcellini martyrium 57.b
marciani & Martyrii martyrium 337.b
S. Marc⁹ & Lucas, B. Petri & Pauli relatione edocti 108.a
marci Antonini & Lucii Veri Impp. de Sacrificiorum oblatione decretum 323.a
mares, reſeruatis fęminis, interfici iubet Pharaon 12.b
S. Maria Dei templum 40. a. Ezechielis porta 41. b. cur virga Ieſſe dicatur ibid. item lilium inter ſpinas 40. b. auro diuinitatis veſtita 39 b. omnium creaturarũ Domina 38.b. contra tempeſtatem inuocata 135.a
B. Maria apparet Philippo Frãciſcano 128.a cur gratia plena dicatur 41.a. patrona Carthuſianorum 516.b
S. Mariæ aſſumptio gloriæ infinitæ 39 b
S. Mariæ humilitas quanta fuerit 42.b
B. Marię imenſa dignitas 41.b. inuocatio, 159.a. interceſſione mortuus reuiuiſcit 213.b. natalis dies celebris ĩ eccleſia Dei 40.a. natiuitas cur neceſſaria fuerit 40.a
mariæ memoria dulcis hominibus 39.a
mariæ nomen quid ſignificet 38.b
marię optima pars quæ ſit 215.b
S Marię partum, miracula omnia antecellere 273.a
S. Mariæ virginitas cur rectè ebori cõparetur 39.b. cur thronus grandis dicatur, ibid.
in Mariæ manibus theſaurus miſerationum Dñi 40.a
S. Mariam verè & propriè Dei genitricem vocari 38.b. Dei matrem dicendam eſſe, ibid.
mariam Dei genitricem dicere quid declaret 39.a
D. Mariam cur Chriſtiparam non dicamus 39.a
B. Mariam Stephanus rex piè veneratur 119. b. vt Hungari coluerint, ibid.
in D. Mariam affectus ſingularis B. Franciſci 191.a
per Mariam beatitudo angelicæ dignitatis augetur 41. b. benedictio terræ redditur 41 b 42 a
mariam & Sanctos frequenter inuocauit S. Iacobus Alemannus 258.b
B. Marię Magdalenæ feſtum 529 a
maria Pſaltria eremita admirabilis 147.a. defuncta ſepelitur in propria ſpelunca, ibid.
marmor inſigne fractũ, undè qui mirè inſtauratũ 344.b
marſias iuuenis ad quindecim frumenti modios portandos valet plurimùm 316.a
marrianus Beneuenti epiſcopus 206.b
martinus inuiſi Agaunenſes martyres 110.a
S. Martini obitum diuinitùs diſcit S. Seuerinus 317.a
S. Martiniani martyrium 285.b
marcionis hęreſis 326.a
martyr apparet militi in ſomnis 63 b
martyr ab Angelo confirmatus 338.b
martyr ſpiritualis S. Gallus 292.a
martyris corpus incorruptum per multos annos 63.b ſupplicia immania 148.b, & ſeq.
martyri beſtiæ ferę vt auxilientur 85.b 117.b. Chriſtus apparens, eum confirmat 314.a
in martyrem plumbum liquefactum infuſum 149.a
martyrem vox è cælo confirmat 315.a
martyres qui ſint 3.b
martyres affecti ſuppliciis, lætantur 85.b Chriſti bonus odor 355.a
martyres duo è Tungrenſium epiſcopis 57 a
martyres egregiè inſtruuntur 339.b
martyres immanes cruciatus fortiter perferũt 338.b
martyres quæ cur in hoc mundo deſpiciant 347.b
martyres martyrii deſiderio ipſos Præſides prouocant 340 b
martyres etiam, licèt non ob fidem Chriſti 3.b
martyres fidei bellatores 231.a, eccleſiæ exemplo ſunt, ibidem, neruis boum cæſi 313. a patroni noſtri 142. a. 393. a. ſine linguis loquuntur 4.b 174. a 210. a. ſua

ſponte ſe morti offerentes,defendnotur 138.a. varijs ſuppliciorum generibus affecti 102.b. 103.a.b. 104.a
martyres promiſcui ſexus & ætatis 53.b
martyres virgis cæſi & igne torſi 161.a.261.a.à beſtiis deuorandi expoſiti 248 a.roſis comparati 307.b
martyrum aliquot martyrium 53.a & ſeq capſæ ſolenniter translatę 151.b.conſtantia 240.a conſtãtia nũc blanditijs, nunc tormentis tentata 31 a.31.b.34 b. 42.b.43.a.44.a.165.a.140.a.262.a.299 a.309.b.corpora igni inieсta,diuinitùs præſeruanſ 44 b. 310.a. horrendum ſupplicium 248.a. memorabile ad pręſidẽ reſponſum 209.a. 304.a. 304.b.306.b.310.a.312.b patrocinia 151.b. vide etiam Sanctorum
SS.martyrum exemplis multi accẽduntur 241.a.310 a. vincula exoſculatur S.Natalia 43.b. veſtus cęditur lotis 85.a
martyrum conſtantia blanditiis primùm, deindè tormentis tentata 340.b
martyrum certamina prædicare,eſſe præconia Chriſto dicere 348.a
martyrum immania tormenta 516 b.117.a. 209.a.b. 210.a.210.b.& ſeq.310.a.340.b.341.a
martyrum tormenta 123.b.124.a.varii cruciat⁹ 356.b
SS.martyribus gloria non eadẽ omnibus tributa 110.b. pro paſsione varia præmia deſignantur, ibidẽ,quid addiderit animum 335.b
martyres examinaus Adrianus, ab iiſdem conuertitur 43.a.b 44.a
martyribus ſuis dat Chriſtus omnem loquendi libertatem 50.a
martyrium Deo gratiſsimum ſacrificium 54.a. nõ vult aufugere S.Cyprianus 77 a.ſitit S.Elzcarius 127.b
martyrium eccleſiæ in pace 342.b
martyrium quid 248.a
martyrium trium virginum 53.b
martyrii deſiderio vt afficitur B. Franciſcus 591.b
martyrium non ſola ſanguinis effuſione, ſed etiam contemptu corporis ſubiri 2.b.variis modis obiri,ibid.
martyrium non ſola facit ſanguinis effuſio 344.a
martyrium ſitit beatus Dionyſius 233.b.234.a
ad martyrium exhortatio 340.a
ad martyrium præclara admonitio 53.a
ad martyrium ſeſe animantes ſocii 202 b
martyrio digniores qui 53.a
martis feſtum celebre apud Chalcedonenſes 84.b.eiuſdem templum,ibid.
martius menſis Dyſtros à Græcis dictus 49.b.à Moyſe cur primus poſitus 26.a
maſculini confeſſoris conſtantia 286.b
maſſagetę populi 147.b
S.Maſſus,tertius à B.Diunyſio, Pariſiorũ epiſc. 235.b
mater accuſata à filio 86.b
S.Maternus Colonienſis primus epiſcop. 241.b.326.b
mathematicę facultati maximè ſtudent Aegyptii 13.a
matricularii canonici qui 179 b
matrimonium cauſa procreandæ ſobolis aſſumptum 167.a.ſanctum magica arte violatum 59.b.vi à diabolo infeſtatum 59.a
matrimonii finis non voluptas,ſed liberorum procreatio 112.a
matrimonio Chriſtianum cur minùs pagano iungere liceat 242.b
matrimonio iuncti,continentiam vouent 129.a
matrimonium violatũ vt doleat S.Theodora 59.b
matrimonium ſimulantes ſancti Chryſanthus & Daria virginitatem ſeruant 336.b
matronæ ad melioris vitæ propoſitum conuerſæ à D. Hieronymo 156.a
Matthæus & Iohannes Euangeliſtæ à Deo euangeliũ dicere iuſſi 108.b
S.Matthæus miraculis coruſcat 107.b. Publicanorum princeps ſubitò conuertitur 107.a
S.Matthæi Apoſtoli & Euãgeliſtæ cõmemoratio 107 a. obitus 107.b
de S Matthæo Apoſtolo ſermo B.Petri Damiani 107.b
matutinum crepuſculum quàm ſtudioſè obſeruauerit B Bruno 251 b.& ſeq.
matutinæ laudes à monachis perſolutæ 2.a
matutinæ preces 90.a.laudes 48.a
mauri 350.religionis cauſa occiduntur 241.b
S Mauricii inſignis oratio ad ſocios ſuos 109.a
S.Mauricius cũ ſociis religionis cauſa cæditur 109.b
S.Maurilius inuitus Andegauenſem epiſcopatum ſuſcipit 68 b.edit varia miracula,ibid.
mauricius Londonienſis epiſcopus 223 b
S.Maurilij epiſcopi Andegauenſis vita 67.b
B.Mauricii & ſociorum eius martyrium 108.b
S.Maximæ martyrium ſeu confeſsio 285 b.& ſeq.
maximianus Cæſar aptus bellis, & pronus ad vitia 108 b.ſtrangulatus perit 109.b
maximianus Chriſtianos occidi edicto præcipit 237.b
maximianus Ciliciæ pręſes 34.a
maximianus Romanorum Imp. 53.b.202.b
maximiani imperatoris Tyrãni crudelitas 519.b.223.b. ſæuitia in militem 109.a.b
maximi Præſidis ſuperſtitio & crùdelitas 247.a.b
maximinẽſis apud Treuiros cœnobii cõmẽdatio 352.b
maximus martyr 284.b.& ſeq.
Mechlinia à Nortmannis deuaſtatur 250.b
medegiſilus monachus 1.b
medicus temerarius diuinitùs punitur 141.b
medici excellentis exẽplar ac ſpecimen inſigne 346 b
medmedung eremus prope Gandarum 168.a
medos multos conuertit ſanctus Gregorius 152.a
megingaudus ſecũdus Herbipolenſium Epiſcopus profeſsione monachus 270.a.moritur,ibid.
S.Meinulphus baptizatur 212 b
meinulphi Diaconi vita 212.b.mors 213.b
melchiſedech ſacerdos Deo acceptus 145.b
meldum Gallię ciuitas 261.a
meldenſis epiſcopus Faro 344.a
meldenſium epiſcopus poſt S. Dionyſium decimusnonus,quis 344.a
melodię cæleſtes auditæ 48.a.329.b.ad tumulum S.Lãberti auditę 90.a
mendacium turpe vitium 80.b
mendicãdo obtinetur,quod pecunia non potuit 189.b
S.Menodoræ virginis martyrium 53.b
mercaturæ ſtudet S Guido 62.a.quæ periculo plerumquè obnoxia,ibid.
mercurius deſcribitur 336 b
mercurius Triſmegiſtus cur ità dictus,& qᵗ fuerit 312 a
mercurium deum Galli habent 231.b
meretrix vt baptizanda 226.a
meretricis ſe emendantis inſigne exẽplũ 226 a.& ſeq.
meriti inęqualitas 171.a
merita S.Remigij flammarũ globos extinguunt 170.b
meritis S.Cornelij Euãthia cũ filio ſeruatur illęſa 67.a
meritis S.Soſij marini fluctus ſedati 118.b
meritis ſanctorũ Fratrũ dæmoniacus liberatus 162.b
meritis ſanctorum ęgroti reſtituuntur 274.a
merouingi Francorum reges vndè dicti 267.a
meſſana Siciliæ vrbs 207.a. ob aduentum S. Placidi valdè lætata. ibid.
methodius epiſcopus Conſtantinopolitanus 237.b.ſcripſit hiſtoriam B.Dionyſii,ibid.
metis vrbs dolo inuaditur 253.b
S.Michael Angelorum omnium & Eccleſiæ princeps 140.a. maximus patronus noſter 139. a. princeps

super

ſupercęleſtis ordiois 135.a. primũ inter Angelos locũ obtinet 138.a q̃. beneficia hominibus pſtet 139.a. ſummè venerãdus 138. a. ſuprema lãpas diuinitatis 138.b. vt ſit à nobis inuocãdus 142.b. deſertores ſpiritus è cælo eiicit 139.b. apparet eṗo Sipontino 145.b
michael quid ſignificet 138.b
S. Michael ordinis Angelici dux 139 b. Chriſtianorum cuſtos 140.a
S. Michael magnus ductor ordinum Dei 140.b apparet Ieſu filio Naue ibid.
S. Michael & Gabriel diuinitatis duæ lucernæ 142.a
S. Michaelis auxilio tres pueri in fornace ardenti pręſeruantur. 141.a. encomium 138.a. feſtum & templũ 139.a,b. miracula. 139.a 144.a. inuocatio 139.a patrocinium, ibid.
S. Michaelis cum diabolo altercatio 140.b
S. Michaelis obſequio Daniel à leonibus nõ læditur 141.a
militis ſingulare integritatis exemplum 257.b
milites multi martyriũ cõſtanti animo amplexi 109.a,b ob fidei profeſsionẽ mẽbratim conſcinduntur 126.a
militum magna conſtantia 125.a. mos prædandi tempore belli 257.b. pietatis zelus & conſtantia 31.a,b 32.a
militiã Chriſti à ſui ipſius victoria ſumere initiũ 183.b
mineruæ ſimulacrum Athenis 155.a
S. Miniatis martyrium 338.a
miniſterium quotidiè offerendum iubet Michael Archangelus 140.a
miniſtrorum templi apud Hebræos duplex ordo 27.a
miniſtros cur ſui ordinis prælatos vocent Franciſcani 188.a
miraculum inſigne 141.b 144.a 150.b. 181.b. ſtupendum ibid. a 315.a. per Crucem confectum 51. b. ſub ſacrificio Miſſæ 36.a
miraculum contemnentes, diuinitùs puniuntur 15.a
miracula à quibus exigenda, 327.a. ad ſanctorum ſepulcra 2.a,b 135.b 274.b 172.a 237.b 242.a 308.b 310.b 321.b 292.a 293.a 261.b 266.b 268.a 271.a,b. ad ſacras reliquias 308.b. S. Bauonis. 170.a S. Bertini 33.a S. Cornelii Centurionis 67. a, b. S. Guidonis 62. b. S. Nicetii Epiſcopi 166.b. Vuonedulphi 61.b
miracula in S. Quintini inuentione qualia 350.b
miracula S. Demetrii 224.b. cum ſeq. B. Franciſci 189.a 189.b 190.a 198.b 195. b 196. b Moyſis 15.a S. Remacli 9.b 10.a. cum ſeq. S. Theodorę 60.a 61.a
miracula S. Hildegardis 96.a,b 97.a
miracula multa S. Idæ non mandata literis 30.a
miracula ad ſanctorum ſepulcra 202.a
miracula cur nonnunquàm ceſſent 219.a
miracula non temerè aliis aperienda 192.b. per ſanctos Deum operari 134.b 135.a quarè fiant 219.a
miracula ſpiritalia 327.a
miracula Chriſtiana magiæ tribuunt ethnici 337. a, b 338.b item ſuis diis 164.a
miraculorum commemoratio quid conferat 197.a
miraculis coruſcat corpus S. Corbiniani 48.b, & ſeq.
miraculis quantis inuentio S. Quintini in aquas proiecti illuſtrata 350.a
miraculoſæ curationes ad martyrum ſepulcra 338 a
miſenate oppidulum 217.b
miſericordiæ opera S Anaſtaſia diligẽter exercet 340. a
miſſa celebrari ſolet in Synodis 49. a frequenter ab epiſcopo celebrata 37.b. quãdò in Gallia more Romano celebrari cœpta eſt 229. b ſacrificium Dominicæ paſsionis 53.a
miſſę ſacrificium dignè oblatum, quàm ſit Deo gratum 36.a. quantum proſit animabus in Purgatorio detentis 27. b. in primitiua Eccleſia cum omni plebe celebratum 65.b
miſſæ ſacrificium Incruentum 63. a 152. a. ad lectum infirmi quotidiè celebratum 130.b. eiulatu ſpiritus, pro defunctorum animabus exigitur 57.b
miſſam audire familia cogitur quotidiè 128.a,b
miſſam celebrat S. Euortius 36.a
miſſam in carcere celebrat beatus Dionyſius 335. a. S. Gerardus epiſcopus & martyr 120.a. quotidiè ſolenniter perſoluit S. Heimerammus epiſcopus 113 a
miſſam celebrat S. Hieronymus 156. a. quotidiè celebrat S. Nicolaus Tollentinus 57. b. celebrat flens S. Thomas Epiſcopus 175.b
miſſam celebrare epiſcopo per viſionem iubet ſanctus Michael Archangelus 145.b. celebranti Dionyſio Chriſtus cum multitudine Angelorũ apparet 235.a
ſub Miſſa cæca mulier videt, & Chriſti corpus adorat 200.b
miſſarum ſolennia à beato Franciſco tractantur 192.b. propter excommunicatos ſuſpenduntur 166.a
miſſas quàm auidè audiat beata Heduuigis 280.a & ſequen. quotidiè celebrant SS. Euualdi 176.a
miſſales libri antiquiſsimi 219.b
modus in omnibus adhibendus 9.a
modunenna Abbatiſſa 222.b
moguntia ab Imperatore Othone obſidetur 252.b
moguntiacum ciuitas capta atque ſubuerſa 153.b
Mogunt. Epiſc. Bonifacius, Lullus 344.a. Richolfus, Haiſtolfus, Rabonus, ibid.
monachiſmus à puero ſuſceptus 119.b
monachus fit Audomarus cum patre 52.a. S. Nicetius 165.b. S. Placidus 203.a 211.a. Gordianus 204.b
monachus irreligioſus lepra percutitur 11. b. irreuerẽter in templo uerſans, diuinitùs punitur, ibid. negligens erga ſacras reliquias, per viſionem caſtigatur. 178. b. pecunioſus, planè leproſus eſt 181.a
monachus Romaricus vir illuſtris 70.b
monachi boni exemplum 291. b. humilitas præclara 258.a, præclara obedientia 258 b
monachi vnius peruerſitas quantum pariat mali 3.b. & ſequen.
monacho in propria ſententia non permanendum pertinaciter 276.b
monachum non decet paſsim per ſecularium ędes vagari 207.a
monachum ſanctum de belli euentu conſulit rex Aethiopum 334.a
monachi apoſtatę puniti 295. facti reges 260.a 261.a
monachi bona immobilia fidelium elargitione conceſſa acceptarunt olim & poſſederunt 204.b
monachi mali Archadius & Columbus 3.b
monachi pecunioſi ſpirituales leproſi 181.a
monachi qui cur ſummè optandi & honorandi 352.b. in Hybernia manuum labore viuentes 105. b. multi in Capraria inſula 4.b. multi ſub S. Remaclo fiunt 8.b octingenti in cęnobio Gimeſienſi 82. b. ſunt tempore S. Dionyſii 227.b
monachorum antiquorum ſtudium & inſtitutum non difforme à noſtris 308.b
monachorum æſtimatio quanta apud Sigebertum regem 7.b. contentiones vt diſsipatæ 105.b
monachorum, etſi ſeparatim viuentium, vita quarè maximè commendanda 215 b
monachorum numerus multùm creſcit ſub Hieronymo 158.a
monachorum omnia communia 178. a. varia exercitia 59.b. victus panis, ſal & aqua 131. b. victus præſcribitur à S. Charitone, ibid.
Monachis etiam ſanctis carnis ſtimulos immittit dęmon, 121.a. euitanda iis maximè ſcurrilitas 165 b. nõ immerito decerni eccleſiaſtica officia 270.a. propinquorum conſilia ſubindè obeſſe 58.a
monachos Britanniæ Iohannes Abbas cantandi modũ edocuit 106.b

mona-

monachos nonitios probandi conſueindo vetus 3.b
erga monachos regis Sigeberti liberalitas 9.a.antiquorum liberalitas 204 b
de mooachis Gregorij & Bonifacij SS. Pontificum decretum 270.a
monaſterium Auganenſe 70.b Bingenſe 92.a. Biſchoffsheim 134.a.extruendum diuinitùs reuelator 215. a. Foſſeoſe fundatur 55.b.Loresham, 252.a.Luaouium 51.a 70.b 173.b.Martianenſe 71.b.Niridianum 105. a.S Petri in Britannia 106.b.Rotbomagenſe 80. b.S. Sebaſtiani 203.b. Sithseoſe conditur 52.a. Vualciodorum 303.a
monaſterium Stabulenſe,& eius nominis etymologia 8. a.Stabulenſe incendio conflagrat 11 a. Trebnicienſe 276.a 280.b
monaſterium optatiſsimus ſalutis portus 238.a
monaſterium S. Placidi ſolotenùs euertitur 210. b. reſtauratur 211.a,& ſeq.
mooaſterium vulgò, Vetus Templum dictum, conſtruitur 52.a
monaſterij res diripit Mummolus 4. a. bona vſurpans diuinitùs punitur 9.b. ſtabula ſuccēdens diuinitùs punitur 294.b,& ſeq,
monaſterio pter alia mille perſonarū expenſæ conſeruūtur 280.b.prouentus largiſſimi cōferuntur, ibid.
monaſterium condit Anſoaldus epiſcopus 80 b.S.Maurilius 68.a.Romæ Stephanus Pontifex 236.b.S Humbertus 34.a
monaſterium, uirili ſumpto habitu, S.Theodora ingreditur 59.b
ad monaſterium Blidenſtat reliquię S.Ferrutij translatę 344.a
in monaſteriū S.Galli homines pij multa cōferūt 293.b
monaſterio, iniuria affecta, pellitur S .Theodora 60.b
à monaſterio virginum viri arcentur 133.a
in monaſterio S. Aichadri, obedientia, humilitas & charitas regnabant 83.a
monaſteria cum conſenſu epiſcopi erigenda 80. a. extruens rex, epiſcopos conſulit 7.b. multa extruit Colmanous epiſcopus 105.b.duodecim condit Sigebertus rex 55.b.tria S.Benedictus 203. b. itē vnum 204. a.S.Remaclus 7.a
erga monaſteria liberalitas 9.a
monaſteria quid conferant 134.a
monaſterium in Syria primus fundator S.Hilarion 316 a. curam gerit S. Gerardus 181. b. opes vndè creuerunt 294.a defenſores eorum cur potiùs eccleſiaſtici conſtituendi 92.a.Stabulenſis & Malmundarienſis primi Abbates qui 9 b
monaſteriis prædia collata pietatis ergò 3.b
monaſteria ſua deſerentes quantis periculis exponātur 319.b
à monaſteriis virorum prohibentur fęminæ 11.a
monaſtica vita pręſtantior quàm canonica 353.a
monaſticæ vitæ ſingulare exemplum 245.b 246.a
monaſticam vitam Aethiopum rex amplexus 334.b.nobiles virgines ſuſcipiunt 91.b.92.a
monaſticæ res ab ep̄is tanquàm proprię vſurpādæ 30.b
monaſticus habit', abſtinētia, vigilię, & orationes 208.b
monaſticum inſtitutum ac regula etiam à carceratis obſeruatur 4 a
moniales quingentæ in vno monaſterio 133.b
monialium ordo S.Iohannis Baptiſtæ 219.a
S.Monotuis martyrium 303.a.patria, ibid obitus 303.b
morborum corporalium plerunquè cauſa 132.a
mores deprauati quam pernicioſi 49.b.qui ad martyriū prouehunt 53.a
mori velle priùs vel tardiùs, quàm Deus ipſe vult, quàm ſit Deo ingratum 83.b
moriens B.Elzearius, Euchariſtiam & extremam vnctionem ſumit 130. b. & ſanctus Nicolaus à fratribus ſibi remitti cupit 59 a.ſacramentis vtitur Eccleſiæ, ibid.
morientis adhortatio pia 70.a
morientis monachi admonitio erga fratres 9.a
morienti crux proponitur 59.a
morienti epiſcopo Eccleſiæ ſacramenta exhibita 38 a
mors Chriſti, noſtrum ſolatium 5.b
mors S.Satyri dolor publicus 100.b
mors commune debitum & iuueni & ſeni 333.a
mors forti viro fœda, immatura ſapienti, miſera prouidenti accidere nullo modo poteſt 9 a
mors piorum, vſum non perdit, ſed ſolùm mutat. 99.a vitam, non naturam, adimit 102.a
mors vltima linea rerum 9.b
mortis imago ſomnus 102.a
mortis præparatio inſignis 78.a 83.a.b
mortem dolet Marcellina ſancti Satyri germani 102.b nihil reformidat S. Elzearius 130. a. ſe euaſiſſe dolēt quidam Religioſi 83.b.ſibi exoptantes, à S.Aichadro repræhenſi, ibid.
mortuus iam ſepeliendus, ad Noitburgis iam ſepeliendæ feretrum ſuſcitatus 356.a
mortuus S.Saluius reuiuiſcit 55.a.alius, vt confiteatur, reuiuiſcit 197.b
mortui, B.Franciſci meritis & interceſsione ad vitam redeunt 197.b 198.a,b
mortui ſpectaculum horrendum 214.a
mortuum excitat precibus S.Bano 168.a S.Eleutherius 33.a.S.Maglorius 330.b. S. Maurilius 68. a. S.Petronius 182.b.S.Syrus 64.a.S.Remigius 171.a
mortui vt deflendi 99 b
mortuos deflere cur minùs deceat 102.a
motus primi cohibendi, nè peccatum naſcatur 13.a
moyſes tribus menſibus clàm à parentibus enutritus 13. a, cur moneat ac roget potiùs quàm imperet 22.a
moyſes cur rex, legiſlator, ſacerdos & propheta dicatur 21.a.familiariter cum Deo agit 54. a. infans exponitur, & cur, 13. a. vxorem ducit filiam ſacerdotis, ibid.
moyſis corpus cur abſconditum 140. b. fuga in Arabiā 13.b.patria, genus 12. b. & ſucceſſus præclari in literis 13.a. item adoleſcentia, ibid.
moyſis & S Matthæi Euangeliſtæ collatio 107.b
moyſis nomen cur minùs celebre 12.b
Mulier flagrat deſiderio martyrii 32.a
mulier octogenaria lactis copiam è corpore ſuo diuinitùs exprimit ad lactandum puerum 201.b,& ſeq.
mulieris iniquæ mens iniqua 48.a
mulieris obiurgantis præ ſidem audacia ſumma 5.a.parturientis votum 79.b
mulieris peruerſæ conſilium execrabile 59.b
mulieris pietas erga maritum 43. b. 44. a 44. b. pius zelus 96.b
mulieres, aſſumpto virili habitu, martyres viſitant 44.b
mulierum conſtantia inſignis 86 b. 214.a 240.a,b. fallacia 20.a
mulierum atque puerorum conuerſatio piis adoleſcentibus vitanda 57. b. forma quantùm mali ſæpè conciliet 149.b.& ſeq.
mulierum genus in ſcriptura recenſeri nō ſolere 38.a
mummolus Abbas Floriacenſis 3.b
mummolus diripit res monaſterii 4.a
mundus quo die creatus 17.a
mundi contemptus 265.a 41.a 46.b 126 b 184.a 184.b 327.b
mundi tenebræ denſiſsimæ atque laquei varii 53.b
ad mundum contemnendum inſtitutio pia 239.a
munera quæ quibus non fungenda 352.b
munerum oblatorum contemptus 192.a
Myſteria cæleſtia reuelans, cæleſti odore priuatur. 55.a

Nabu-

N

NAbuchodonoſor adorat Deú vict⁹ miraculo 141 a
narciſsi Hieroſolymitani epiſcopi hiſtoriola, æ-
tas quanta,& peregrinatio 345.a,b
S.Natalia rogauit Dominum,nè permitteret pollui to-
rum S.Adriani viri ſui 45.a
S.Nataliæ facinus 43.b.admonitiones præclaræ, ibid.
natha fluuius 92.a
nationum diuerſarum diuerſæ leges & mores 21.a
natupha diſcipulus S.Quiriaci 146.b
nauigant miraculosè ſine vêlo & remige ſancti 52.a
nautarum patronus S. Phocas, & eorundem lex de S.
Phoca 111.a
natura duplex hominis 95.b
natura nil agit fruſtra 15.b.quibus contenta 9.b
naturæ & meritorum finis diuerſus 101.b
S. Nazarius in mare proiectus,incolumis euaſit 64.a.cũ
Celſo capite plectitur,ibid.
Neapolitani diuina virtute in fugam compulſi 145.a
S.Nemeſiani martyrium 53.a
neocorus Chriſtum patientem vidit 1 4.b
neronis Imp.ſæuitia & impietas 233.b.perſecutio 64.a
neruis boum durißimè cæditur B. Andreas martyr.
299.a.item S.Chariton 131.a
neruis crudis cæditur Seuerianus martyr 50.a
neſtoriani ab Eccleſia eiecti 334 a
neſtorij impietas 3 .1.b
neſtorii commentum 39 a.hæreſis 182.b 331.b
neſtoris martyrium 224.b
neſtoris congreſſus cum Lyæo barbaro 224.b
neta fluuius 549.a,b
Niceas ſubdiaconus Aqleiæ,D.Hieronymi amic⁹ 154.a
nicenum concilium aduersùs Arrium 105.b
niceni concilii patres 305.b
S.Nicetas capitur ab hoſtibus 78.b
S.Nicetæ martyrium 78.b
S.Nicetii Treuirorum epiſcopi uita 165.b
S.Nicetius ab ipſo ortus tpe clericus deſignatur 165.b
S.Nicolai Tollentini vita & ortus 57.a
S.Nicolaus apparet matrimonio iunctis 57.b
S.Niuardus Rhemorum epiſcopus 297.b
Nobiles apud Arabes gregũ armẽtorũq́; curã gerũt 14.a
nobiles virgines monaſticam vitam ſuſcipiunt 92.a
noè condit arcam 24. a. & omnia genera animantium
in eam congregat,ibid.ex ea egreditur,ibid.
noe propter iuſtitiam præſeruatus 145.b
noe noui generis hominum dux & pater 25.a
noitburgis virgo defuncta,quibus miraculis à Deo ho-
norabilis reddita 356 a
nominis impoſitio myſterium 2.b
nomina beſtiarum quæ quid ſibi velint myſticè 351.a
non abſtinentem à cibis vetitis dæmon occupat 295.a
non videri,ſed eſſe ſtudet Moyſes 14.a
Nonnus Epiſcopus 325.a
nonnus Origeniſta multos euertit 143.b
Nordam Humbrorum gens in Anglia 242. a.in fide à S.
Paulino inſtituitur,ibid.& 244.a,b
normanni ad piratica latrocinia exercitatiſsimi 256.b
normanni Belgium populantur 250.b
nothus blaſphemus 25.a.lapidibus obruitur 25 b
nouatus hæreticus 74.b
nox in diem uerſa 34 b
Numerianus a ſocero ſuo occiſus 316 a
numerianus Imperator Chriſtianorum templum à S.
Babyla ingredi prohibetur 314 a
numerianus Imp.ſæuit in Chriſtianos 337.a
numerianus Imp.Polenium S. Chryſanthi patrem ho-
noribus auget 335.b,& ſeq.
numerus quinarius quid myſticè ſignificet 22.b
numerus quinquagenarius ſacratiſsimus 22.b
nuptias celebrandi mos olim 114.b
S.Nymphodoræ virginis martyrium 53.b

O

OBedientia Abrahæ 140.a
obedientia Moyſis erga Deum 14 b
obediẽtia inſignis S.Theodoræ miraculo cõfirmata 60.a
obedientia S.Matthæi prompta 107.a
obedientia magni meriti 282.b
obedientia illuſtri miraculo probatur 297.b
obedientiæ fructus 92.a 188.a
obediens verè quis ſit 188.a
obitus Cornelio Centurioni reuelatur 67.a
oblationes in pauperes collatę 45.a
obſeſſus à dæmone, per contactum ſepulcri D. Franci-
ſci liberatur 201.a
obſeſſos ducentos ſanat S.Hilarion 318.b
obſidione vrbs liberatur miraculosè 222.a
obtrectationis vitium quàm deteſtabile 190.a
obtrectationes contemnendæ 1.b
obtrectatores multos patiť Romæ D. Hierony. 156.b
obtrectatorum impietas quanta 190.a
Occidẽtis maxima pars ad Chriſtũ quãdò cõuerſa 112.a
occiſores S.Lamberti diuinitùs puniti 90.b
ocium ſummoperè vitandum 187. a. malarum cogita-
tionum ſentina,ibid.
ocioſum,fratrẽ muſcam compellat S.Frãciſcus 187.b
oculorum lumine,ut petierat,a Deo orbatus Aquilinus
epiſcopus 307.a
Odenca villa 345.b
odonis Cantuarienſis epiſcopi laus 274.a
odor ſuauißimus è tumulis SS.erumpens 267.b.mirifi
cus 283.b.ſuauiſsim⁹ ea ore defunctę matronę 283.a
Offa rex fit monachus 260.a
offerre Deo ouem ſpiritualem,quid ſit 170.a
officium horarum B.Virginis, ut à S. Gerardo Epiſco-
po perſolutum 19.b
officia diuina S. Nicolaus Tollentinus diligentiſsime
ſoluit 58.a
ſub officiis diuinis mutuis colloquiis abſtinendum, niſi
rationabilis cauſa concurrat 279.b
Olei benedicti uis 318 a 325.b
olei ad luminandum in templis vſus, quàm ſit celebris
ac uetus 345.a
oleum ex ſaxo fluit 177. a. manat de ſepulcro Bercha-
rii 197.b
oleo in figuram Crucis S. Michael Archangelus caput
Marciani inungit 141.b. dæmoniacus ſanatur 146.b
benedicto manus læſa ſanatur 335. a. lampadis è tẽ-
plo,reſtituitur periculosè laborans 296.b
Onagri obediunt S.Antonio 317.b
Operum bonorum merces,beatitudo 9.b
operum bonorum merita 53.a
operibus bonis paſcitur Chriſtus 41.b
operibus miſericordiæ, contemplationibus & oratio-
nibus S.Ida vacauit 58.a,b
operib. iuſtitiæ S.Palmatius à baptiſmo vacauit 263.a
in Operibus bonis perſiſtendum uſque ad finem 82.a
Oraculorum diuinorum modi quatuor per interroga-
tionem & reſponſionem 25.a
oraculum Moyſis 17.a
oraculo ſibi ſignificari Moyſes rogat Deum, verùm in-
gentes ad ſacrificandum ſint admittendi 26. a. ad-
monetur Moyſes 24. b
orandi mos pro mortuis antiquiſsimus 47.b
orandi modus leuatis manibus 18.a
orando & legendo quid conſequamur 154.a
orantem interturbans,punitur 192.b
orans,cæleſti lumine perfunditur 258.b
orans,mentis exceſſum patitur 127.a,b
orans Cornelius,genu versùs Orientem flectit 66.b

orantes,cum Deo agimus,ſimilesq; Angelis efficimur. 194.a. cæleſti luce perſunduntur 279 a
orantes,cum Deo loqui. 154. a. cur non ſemper exaudiat Deus 102 a
orare ſuos fratres docet B. Franciſcus 186.a
orat inſtanter perſecutionis tempore S. Lãbertus 90.a
orat B. Petrus Apoſtolus 66.a.b
oratio inſignis Euphemię dum martyriũ ſubiret. 85.b S. Domnini ad ſocios. 237.b. S. Galli ad Dominũ ꝓ liberatione obſeſſæ. 290.a.b. S. Brunonis de meliori vita inſtituenda ad ſocios ſuos 214.b. S. Corbiniani ad tumulũ S. Valẽtini. 47.b. S. Brunonis ſub mortem ad ſubditos. 257.a. Arethę ſub mortem 333.a
oratio egregia morientis ad fratres 132.a
oratio versus Orientem 90.a
oratio pro defunctis 102.a.b.258.b.273.a.274.b
oratio ad tumulos martyrum 35.b
oratio præcipuè expetenda religioſis 192.a
oratio nocturna 45.a.b 46.a
oratio funebris S. Ambroſij de S. Satyro. 99.a. S. Burchardi ad populũ de ſubrogãdo epõ in eius locum 269.a
oratio ſine intermiſſione B. Franciſci 192.a
oratio ante ſomnum 127.a
oratio pro proximis habita 89.a
oratio,qua B. Maria inuocatur 40.a
oratio ſtratum rigat 99.b
oratio ſalutis ſpes 172.a
oratio S. Benedicti ad diſcipulos 203.b 211.a
oratio S. Calliſtrati. 125.a. S. Iuentij pro ſalute inimicorum. 65.b S. Eliphij pro ſuis interfectoribus. 285.a S. Ianuarij pro conuerſione populi. 157. b. S. Placidi ſub mortem 210 b
oratio cum manuum erectione 206.b.209 b
oratio Ezechię regis quãti ponderis fuerit apud Deum 141.a
orationis communis vis,& quàm grata ſit Deo 33.a
orationis Dominicæ laus 258.b
orationis maximus hoſtis Sathan 58.a.b
orationis virtus 1.b.2.a.35.b.45.b.48.a.37.b.58.a.190 a.191.b.213.b.223.a.246.b.247.a.249.a.356.a.258. b.261.a.264 b
orationis mira virtus.2.a.163.a.164.a.13,b 29. a. 204. a.205.a.b 323.b
orationis cum fletu,virtus maxima 102.a.b,323.a
orationis vtilitas 192.a
orationis virtute captiui liberantur 68.a
orationi,an potiùs concionibus,vacandum ſit, latè diſcutitur,diuinitusque magis concionibus adhærendum eſſe ſignificatur 194 a
oratione ara & templum Herculis euerſum. 152,a,tempeſtates fugatæ 291.a
oratione baſiliſcũ necat ſanctus Iohannes Abbas 112.a
oratione fons impetratur 48.a
oratione Danielis prophetæ fuit Iſraelitis reſtituta patria 138.b
orationes aſſiduè habitæ 58.a.b
oratoriũ S. Idę à paganis cõcremari nõ potuit. 28.b.39.a
oratorium S. Trudonis 7.a
ordinis gradus ſemp in Eccleſia ſeruatos fuiſſe 306.b
ordines ſacros indignè ſuſcipientes , diuinitùs puniti 12.a
ordinis fratrum de Pœnitentia,initium 186.a
origeniſtarũ hæreticorum error 146.b
orthanes filius S. Gregorij 152.b
orthuuini ſæua crudelitas 292.b
S. Oſithæ virginis & martyris vita. 222.b.parẽtes, ibid. eiuſdem mors & miracula 223.a.b
Oskeillus Eboracenſis Archiepiſcopus 274.a
oſtentatio improbitatem comitem habet 226.b
S. Oſuualdi. Vuigornienſis epiſcopi vita 274.a
oſuui Anglorum rex 104.b
Ota Theodonis filia vt violata 112.b
otmarus Abbas. 293.b. in carcere decedit 294 a
otho Imperator Coloniam venit 256 a
otho Imperator Germanorũ primus 136.b
othonis Cæſaris victoria contra Hunnos 137 b
othonis Magni Imperat. encomion. 179.b. victoria de fratre, ibidem. laus 251.a.b.& ſeq.
otho ſecundus vngitur rex 256.b
othoni Imperatori ſecundo quid cur debeat Ratiſpona 352.a
Ouiũ vocabulo myſticè quàm diuerſa notentur 351.a
ouium paſtor Moyſes 14.a
Oxonienſis ſchola 245.b

P

Pacis reconciliator S Theodorus 106.b
paci omnium Eccleſiarum vt S. Bruno ſtuduerit. 253 b
ad pacem reformandam S. Maurilij ſtudium 69.b
pax reddita Eccleſiæ poſt decimam perſecutionem. 241.a
pax ſumma Britanniæ ſub rege Eduino 244.b
paderbornenſis epiſcopatus à quo & quandò inſtitutus & confirmatus ſit 212.b
pagani ſacra celebrantes,diuinitùs puniuntur 69.b
palæſtina innumera habet monaſteria 317.a
palla ex parte cauſta,miraculosè reſtituitur 293.a
pallium Heliæ figura corporis Chriſti 172.b
palij antiquus vſus 260.a
palliorum epiſcopis tranſmittendorum vſus apud Romanos pontifices 244.b.245.a.254.a.303.a
palma arborum præſtantiſſima 17.b
palmarum dies 146.a
palmas victoriasve martyrum, in Chriſtum redundare 348.a
palmatius conſul cum vndecim principibus & tota ferè ciuitate Treuerenſi occiditur 202.b
pammachius D. Hieronymi in ſtudijs comes 153.a
pannonię regnum quidam per vim vſurpar. 120 a
S. Pantaleonis martyris reliquiæ Coloniam deferuntur 254.a,b
S. Pãtaleonis Abbatis primi nomen, Chriſtianus 254 a
pantoleonis Diaconi encomium in B. Michaelẽ. 138.a eiuſdem narratio miraculorum B. Michaelis 139.a
papia Ticinenſium ciuitas. 63.b. in primæua Eccleſia fidem recepit, ibid.
papolenus monachus præficitur cœnobio Malmundarienſi 8.b
paralyticus, ſurdus & cæcus , cæleſti viſione ſanatur 294.a
parentem contemnere, Deum offendere eſt 252.b
parentum officium erga liberos 161..b
parentum ſolicitudo in prolem. 79.b
pariſienſibus annũciat euangeliũ S. Dionyſius 227.a
pariſiorum encomiõn & deſcriptio 234.a
parthorum ampliſſimum Imperium 147.b
partus virginis Mariæ dolore caruit 38.b
partus felices mulieri propheticè prędicit S. Nicolaus 58.b
paſcha Chaldaica vox, Latinè tranſitus. 26. a. quo tempore celebretur, ibid
paſcha quandò celebrandum 160.b
paſchę obſeruatio à Scotis violata. 160.b. diem violantis pœna 69.a
paſchatis die Miſſa celebratur 4.b
paſcha celebrare prohibentur lugentes Iudæi. 26.a. paſſio B. Cypriani 77.b
paſſionis dilationẽ ſibi dari cur petat B. Cyprian⁹ 76.b
paſtoris abſentia quantum ſæpè noceat populo 24.b
paſtoris boni officiũ. 267.a. optima diſciplina 54.b. vigilantia

ſtantia ad præſeruandas puellas 77.b 78.a
paſtorum malorum vita detegitur 307.a
paſtoribus quandò liceat à ſuis recedere 63.a
patientia humilitatis comes & amica 277.a, miſeriarũ portus 9.a,b
patientia S. Hildegardis 94.b
patientiæ exempla 34.b 88.b 113.a 129.b 277.a
S. Patientis epiſcopi Lugdunenſis encomion 61.b
patroclus martyr Coloniam per epiſcopum Brunonem transfertur 254.b 255.a
S. Patrocli corpus Colonia Suſatum transfertur 255.a
pauimento nudo, lecti vice, vtitur S. Aquilinus 307.a
paulinianus S. Hieronymi frater 152.b
S. Paulini epiſcopi Eboracenſis, & pòſt Rhoſenſis vita & actus 241.a, mors, 245.a
S. Paulus Conſtantinopolitanus epiſcop. ſede expulſus. 337.b
S. Paulus Dionyſium Areopagitam Epiſcopum Athenienſem creat 232.a cæcum illuminat, ibid.
S. Pauli Apoſtoli prædicatio Athenis habita 226.b. & ſeqq. eiuſdem diſputatio cum Dionyſio Areopagita. 231.b
pauli locus, Primus Adam de terra terrenus, &c. explicatur 39.a
pauper quis 9.b
in paupere quid contemplandum 190.a
pauperum patrocinium ſuſcipit ſanctus Elzearius 129.b. pedes lauat & oſculatur S. Heduuigis Ducissa Poloniæ 277.a
paùperibus gratis frumentum adminiſtrat S. Elzearius. 129.a
pauperibus ſubuenientes in nomine Chriſti quam mercedem recipiant. 309.a
paupertas euangelica 32.a
paupertas regina virtutum 189.a
paupertas ſpontanea à S. Bauone aſſumpta 167.b
paupertatis encomion 186.a,b
paupertatis ſtudium 185.a 186.a,b admirabile D. Franciſci 189.a, 189.b. votum quanti fecerit B. Franciſcus 189.b
paupertatis ſuſceptę exemplo Saracenus in ſummã paupertatem rapitur 186.a,b
Peccando factus eſt homo miſer ex beato 220.b
peccantibus dies craſtinus incertus 214.b
peccati remedia 323.b
peccatum alienum pietatis ergò in ſe ſuſcipit B. Iuſtus a.b. à ſe non commiſſum S. Theodora ſibi paſſa eſt imputari 60.b
in peccatum relabentis pœna 193.a
peccata, etiamsi manifeſta, à priuatis tamen non punienda 25.b
peccata minima etiam euitanda 81.b
peccata quibus exercitiis expianda 172.a
peccata delinquentibus dimittere, quantæ ſit virtutis. 132.b
peccatorum expiationes quę 53 a.b
peccata populi ſeuerè coercet S. Nicetius 166.a. dolet Moyſes 24.b
propter peccata homo ſæpiùs in corpore flagellatur. 295.b
pro peccatis populi oratio Moyſis 24 b
peccatores conuertere, plùs eſt quàm mortuum excitare 316.b
pecunia malè collecta, in pauperes & Eremitas diſtribuitur 131.b
pecuniæ accipitres qui ſint 101.b. incommodum 16.a contemptus 184 a
pecunię contemptus 325.b
pecuniarum contemptus mirabilis 70.b
pedibus nudis etiam in ipſis hybernis frigoribus incedit B. Heduuigis 278.a
S. Pelagię vita 225.a mors 226.b
pelagia, ſcortum quale 225.a. reſipiſcit 225.b
pelagiana hæreſis in Scotia 160.b
pellex execrabilis 90.b
peluſius mons, cuius martyris incolatu inſignis, 347.b
pentapolis euerſio 22.a
pentecoſten ſumma cum gloria Coloniæ agit Ottho Imperator 256.b
peregrinatio ad ſanctorum reliquias 52.b 57.b. Hieroſolymitana 246.b. Romana 33.b 34.a 303.a 308.a
peregrinationis perpetuę ſtudiũ amplexus B. Burchardus 265.a
peregrinationes habitę à S. Guidone 62.a,b
peregrinationes religionis ergò, antiquas eſſe, non heſternas 345.b
perfectio Euangelica grauiter defenditur 185.b
perfectorum vita 8.b
periurii vltio diuina 52.b
periurus diuinitùs punitur 295.a
periuri pœna 308.b
perſæ cæſi à Parthis atque diù diuexati 148.a
perſis Euangelium prædicat Gregorius martyr 152.a
a Perſis Heraclius Imperator Crucem Chriſti recipit. 55.b
perſica regio vt à Teridate populata 149.b
perſecutio horrenda in Chriſtianos 76.a. in Aegypto. 304.a. Lugduni 27.b. Diocletiani 49.b
perſecutio in Chriſtianos ad decem annos extenditur. 241.a
perſecutiones aduerſùm Chriſtianos, diabolo authore, concitatæ 343.a
perſecutiones quæ cui quàm ſint vtiles 348.a
eccleſiam perſecutionibus creſcere, non minui 348.a,b
peſtilentia mirè ſęuit 76.a
peſtilentiam, animalium interitus antecedere ſolet 16.a
peſtis immanis per orationes & reliquias pellitur 275.b. meritis S. Remacli pellitur 11.a
petenti non ignoſcens, diuinitùs punitur 271.a
B. Petri Apoſtoli laus 66.a, b. eiuſdem baculus Coloniã à quo perlatus 254.b
Petrus Apoſtolus Cornelium & gentes ad Euangelium admittere iuſſus 66.b. Lyddę ſanat paralyticum, & in Ioppe Tabitham reſuſcitat 66.a. Romam venit. 156.a. Romæ ſub Nerone occiditur vnà cum D. Paulo 233.b
petrus Curtius Brugarum primus epiſcopus 271.a
B. Petri martyris horrendi cruciatus 49 b
B. Petri Damiani ſermones de Natiuitate B. Marię virginis 39.a 40 a 41.b
S. Petronii Bononienſis epiſcopi laus 182.a
Phagedęna quàm ſit incurabilis, quì tamen per quem curata 347.a
pharao crudelis Iſraeliticos perſequens, à mari abſumitur 26.b
pharaonis crudelitas 12.b 13.b
pharamundus Traiectenſem Epiſcopatum vt inuaſerit. 88.b. eccleſiæ ſacramenta temerat, ibid.
pharus inſula propter translata biblia celebris 21.b
philiberti abbatis virtus & ſanctitas 80.b
S. Philibertus munera impii præſulis ſpernit 80.b
S. Philippus crucifigitur 144 a
philippus à Rhegio, nobilis & Franciſcanus 128.a
philoſtorgius epiſcopus Scepbæorum 67.b
philo epiſcopus confeſſor 317.b
philoſophi cuiuſdam conuerſio 95.a
philoſophandi mos Iudæorum 25.b
philoſophia uera ex tribus contexta 25.b
philoſophia ſumma, eſt mundi contemptus 262 b
philoſophiæ ſtudioſus Moyſes 14.a

S.Phocas nautarum patronus inſignis 111.a
S.Phocam martyrem Romani, tanquàm Apoſtolos Petrum & Paulum colunt 111.a
S.Phocæ martyris hiſtoria, eiuſdem veneranda ædes & ſacra capſa 110.b
S.Photini martyrium 356.a
photiniani hæretici à S.Patiente conuerſi 61.b
phritigernes apud Gotthos belli dua, per Crucem Chriſti vincit 78.b
phrygella illuſtris matróna, impetrato oculorum lumine, dimidium bonorum in pauperes confert 324.a
Pictauienſis urbis Aquitaniæ vbertas ſumma 79.b
pietas feruens aliquandò fletum excitat 99.b. bonorum caput 220.b
pietas S.Lamberti erga præceptorem 88. a. pueri atque eximia ſeruitus in eccleſia 62.a. vndè metiēda 239.b
pietas S.Vuenceſlai 136.a
pietatis affectus quantus in B. Franciſco 190. a. encomion 36.a 101. b. exemplum erga Deum 7.a. vis 190. b191.a
pietatem literis coniungit D.Hieronymus 153.a
pii vt in hac vita ſe gerant 233.b
pios aliis ſe accomodare, non ſingulares eſſe, debere 192.b
pigros fruſtrà Deum implorare 9.b
piligrino Patauienſi epiſcopo cur quid debeat Ratiſpona 352.a
pinnoſa virgo eximia & vna inter vndecim ſanctarum millia virginum 320.b
pipini liberalitas in monaſteria 9.a. & templa 303.b
pipini Francorum regis pietas erga S.Lambertum 89.a 90.b. tutor Sigeberti regis 90.a,b
pipinus Maior Domus, Alemanniam deuaſtat 292.b
pipinus Caroli Martelli filius, & Caroli Magni pater, creatur Francorum rex 267.a. vngitur in regem Frācorum 228.b 303.b
piſcis ex aqua ſpontè proſilientis caſus mirabilis, 238.b
plagæ decem Aegypti 15.a
S.Placidus primus martyr S. Benedicti 211.a. vitam angelicam egit 204.b miſſus eſt in Siciliam, ibid. S.Placidi uita & paſsio. 202.b. pater, fratres & ſorores 203.a. encomion 208 a. variæ curationes 207.b. & ſeqq.
S.Placidius lapide confringitur 210.a
pluit triginta diebus & noctibus 48.b
plumbum feruens in aures martyrum infuſum 338.b
plumbo liquefacto martyres immerſi 339.a
pluuiæ inſigne miraculum 242.a. xl.dierum 114.a
pœninæ alpes 287.a
pœnæ inferorum 214.b
pœnis durisſimis affecti martyres 42.b 43.a 44.a,b
pœnitentia confeſsis iniuncta 47. b. grauis voluntariè aſſumpta 32. b. centum annorum miro modo conſiderata 272.a. iter cæleſte 41.a
pœnitentia S.Theodoræ 59. b. Bauonis ob venditum olim ſeruuum noaium 168.b
pœnitentiæ agendæ tempus collatum, haud tranſeundum 9.b
pœnitentiæ baptiſmo omnia peccata dilui 172.a
pœnitentiæ digni fructus faciendi 172.b
pœnitentię exemplum 47.b. vis 191.a
pœnitentiam nulla ætas excludit 215.a
pœnitentis animi exemplum 127.a
ad pœnitentiam quid S.Brunonem permouerit 214.b
in pœnitentes miſericordis Dei clementia 172.a
Polycarpus Smyrnæorum epiſcopus 229.a
pompeius epiſcopus Ticinenſis 64.b 65.a
pontificia ſedes poſt S.Cornelium quādiù vacarit 75.a
pontificis authoritas quanta 216.a
pontificis pedibus ſe proſteruendi mos 47.a
pontificem Roma. conſulit D. Hieronymus in rebus dubiis 154.b
pontius Diaconus S.Cypriani 75.b
populonienſis epiſcopatus 241.a
porphyrius vrbis Romæ prefectus vexatur à dęmonio, volens cum ſuis ſatellitibus S. Iuétium inuadere 65. b confitetur Ieſum Chriſtum & baptizatur cum ſatellitibus, & feliciter obit 66.a
porphyrii Iſagogas legit D.Hieronymus 153.a
portenta quę Moyſi obuenerunt 14.b
potentium perſonas S.Lambertus non reſpicit 89.b
potilenienſe cœnobium 219.a
in Pręceptorem pietas S.Lamberti 88 a
præda hoſtium Deo conſecratur 19.a 20.b
pręfecturam monaſterii recuſat S.Iohannes Canonicus regularis 245.b
in prelato Deus, non homo conſiderandus 188.a
præmium æternum in futuro 205.a
pręſciacus collis idolorum 68.a
præſepe Domini Romę aſſeruari 160.a
præſumptio vana & iactantia ſemper cauenda 340.a
Precandi horam nonam vt diligenter obſeruet S.Abercius epiſcopus 324.a 325.a
preces & vigilię prolixæ S. Heduuigis 278. b 279. a, b 280.a,b
preces nocturnę S.Lamberti 90.a
precibus ignis ſopitus 2. a 29.a 35. b. & fons in vertice montis impetratus 203.b
precibus ſuis impetrat Abercius fontes aquarum calidarum 324.b. pluuiam S.Hilarion 318.a
presbyter Bertgerus mulierem omnem à ſua domo excluſit 28.b
presbyter Cornelius ab Autonomo ordinatus 63.a
presbyteros conſtituit S.Matthæus 107.b. ordinat S.Lābertus in Texandria 29.b
præsbyteros ſuos non volt S. Cyprianus detegere 77.b
primitiæ omnium fructuum Deo offeruntur 19.a
primitiarum loco vrbes ab hoſte captæ, Deo offeruntur 19.a,b
primogeniti Aegyptiorum omnes necantur 16.a
primogeniti ius Eſau reperit 58.b
princeps legitimus, pater ſubditorum 26.a
principis boni exemplum 48 a
principis clementia, cum iuſtitia coniuncta eſſe debet 129.b
priuatus martyr Coloniam ab Epiſcopo Brunone tranſfertur 254.b
probus Romanorum Imperator 102.b
S.Probi martyrium 247.a
proceſsio miraculo illuſtrata 67.b
in proceſsione crucis vexillum circunfertur 52.b
proceſsiones priuatæ, à B. Gerardo Epiſcopo habitæ. 120.a
procopia caſtimonialis 36.a
proditoribus ignoſcit S.Elzearius 129.b
promiſsis & minis tentati martyres, non deficiūt 262.a
prophetarum peſsimorum vaticinia aliquandò bona. 19.b
prophetia S.Nicetii 166.a
prophetiæ dono claruit S.Nicolaus 58.b
prophetico ſpiritu multa pręduit S Hildegardis 93.a
prouidentia diuina ad gubernandum regnum quàm neceſſaria 21.a
prouidentiæ diuinæ admirabile exemplum 69.a infinitum pelagus 136.b
prudentiæ definitio 101.a
prudentis officium, ibid.
prudentii poetæ laus 251.b
pſalmi nocturnales decantati 67.b 209.a
pſalterium extenſis brachiis totum abſoluitur à virginibus ſacris 134.b

pſalteria

pſalteria xij. continenter S. Dominicus abſoluit, virgis interim ſe cædens 272. b. nouem intra xxiiij. horarũ ſpatium abſoluuntur, adhibita interim ſcoparum diſciplina, ibid.
pſeudochriſtiani, hæretici 151 a
SS. Ptolemæi & Lucii martyrium 303.b
ptolemæi Philadelphi regis encomion 21.b. biblia Græcè conuerti curat, ibid.
publius Athenienſium epiſcopus, & martyr 230 a
pudicitia nunquàm captiua 329.a
pudicitiæ ſtudium quantum in B Vrſula, & cæteris virginibus 320.b. ſeruandæ cauſa mortem ſibi inſerre iẽtat Malchus 319.b inſigne exemplum 290.b
pudicitiam non minùs verbis quàm corpore declarare decet 101.b
pudica coniunx ab adultero accuſatur 303.b
puella per integrum annum abſtinet cibo 315.a. puteũ lapſa, diuinitus præſeruatur 25.b
puellæ laſciuia diuinitus vlta 48.b
puellam ſe ſimulat diabolus 32 a
puellas cuſtodiri mandat S. Cyprianus 77 b. 78.a
puer cæcus qui & vndè per ſacramentum confirmationis etiam corporaliter illuminatus 344.b
puer quinquennis cum matre ſpontè ſubit martyrium. 333.b
pueri ab Herode cæſi reliquiæ Bronij aſſeruantur 178.a
pueri cuiuſdam pietas 56.b 175.b
pueri virtutes 79.b. abſtinentia inſignis, & ſtudium virtutis 144.a,b 329 a
puerorum conſtantia 339.b
puerorum trium fratrum martyrium 314.b
pueritiæ inſignis exemplum 45.a
an pueritia qualis fuerit S. Ermelendis 345.b
pupillę oculorum ad torquendum martyrem præcinduntur 240.b
purgatorium 171.b
purgatorii pęna 233.a
è purgatorio anima defuncti oratione eripitur 274.b
putta Roſtenſis epiſcopus 105.b
Pythagoras ſectæ Italicæ author 312 a,b
pytauiota vrbs Noricorum 311.a

Q

QVadrageſimam ad honorem S. Michaelis S. Franciſcus ieiunat 195.a
quadrageſimæ antiquitas 335.a uide etiã ieiuniũ.
quadrageſimæ obſeruatio cur inſtituta 120.a
quadratus Athenienſium Epiſcopus 230.a
qualitates corporeæ è quibus conſtent 15.a
quanto quis maior, tanto ſubmiſsior erit 42.b
Quinarius numerus quid myſticè ſignificet 22.b
quintilianum legit D. Hieronymus 154.a
S. Quintinus martyr 51.b 348.a
quintinus martyr cuiâs, miraculaq; eius qualia, 348.a
quintinus quidum flagellaretur, Deo gratias egerit, conſolatusque ab eo ſit 348.b
quintinus per Angelum ex carcere liberatus, Chriſtum publicè annunciat 349.a
quintinus martyr qualibus & quàm diuerſis excruciatus pęnis 349.a,b
quintinus martyr cui oppido ſuum ac nouum indiderit nomen 349.b
quintini martyris corpus, poſtquàm annis lv. ſubmerſum fuit, qui inuentum 350 a
quintinus quomodò poſtmodùm per Eligium epiſcopum inuentus 350 b
quintini ex carcere ad iudicem ducti pręclarum reſponſum & profeſsio 348.b
quintini corpus ſubmerſum, quibus miraculis ex aqua emerſerit 350.b
S. Quiriacus xviij. annos natus, Hieroſolymam proficiſcitur 145. b. hęreticos Origeniſtas oppugnat 146. b. per uiſionem agnouit hęreſim Origeniſtarum, ibid. iram nullo pacto admittit 146.a
S. Quiriaci ætas grandis admodum 147.b
S Quiriaci Anachoretę vita 145.b
S. Quiriacum Petrus epiſcopus Corinthiorum eccleſiæ lectorem conſtituit 145.b

R.

RAbanus abbas 132.b
radiaſi cuiuſdam malitia 136.a
radulphus Remenſis Eccleſię epiſcopus 216.b
raguel dat Tobię Saram filiam ſuam vxorem 142.a
ranæ innumeræ uexant Aegyptios 15.a
raphael Tobiæ apparuit ſpecie humana 142.a
S. Raphaelis medicina reparati oculi Tobię 142.a
ratherus Veronenſis epiſcopus à ſua ſede eiectus, Leodienſis fit epiſcopus 256.a
ratio humanæ naturę imitatrix & veritatis ſtudioſiſsima eſſe debet 23.b
rationi naturæ duplex virtus attributa 23.b
rationes duæ in homine 23.b
ratiſpona quid quibus ob ſuum debeat Vuolfgangum 352.a,b
ratiſponę amœnus ſitus 311.b
rauennatium urbs 262.b
Redualdus rex vt Chriſtum & dæmones colit 244.b
regis religioſi præclarum exemplum 290. b. officium 21.a. eximia humilitas 1.b
reges futuri cur olim greges paſcebant 14. a. populorũ paſtores cur dicti, ibid.
reges monaſticam vitam amplexi 260.a 261.a
regum deuotio erga ſanctos 228.b
regum Calabriæ ciuitas 206.b
regna terræ, imperii Dei pars deſpectiſsima 26.a
regula D. Franciſci 185.b. eiuſdem approbatio, ibid. cõpendioſior redditur 186.b. eadem confirmatur, ibid.
religionis exordium, vndè ſumendum 189.a
religioſi multi fiunt exemplo S. Bauonis permoti 218.b
religioſorum cum fœmina colloquium quale 187.a
religioſos vt execratur B Frãciſcus malè viuentes 190.a
reliquiæ S. Amabilis ab angelo oblatę 308.a
reliquiæ S. Babylæ dæmones alioqui reſpondere ſolitos, ſilentio premunt 314.a
reliquiæ capitis S Bauonis diuiſæ 219 b
reliquiæ cum theſauro clàm à prefecto monaſterii ablatæ 246.a
reliquiæ S. Gummari, patriæ ſalus 249.b. vi vlla aut arte loco moueri nequeunt 250.b
reliquiæ martyrum à nondum lo Chriſto renatis non tractandæ 151.a
reliquię S. Oſithę translatę 323 b. à martyre reuelantur 63.b
reliquiæ ſacræ, theſaurus incorruptus 315.a
reliquiæ ſacri ſanguinis 109.a
reliquiæ ſanctorum diuinitùs ab ignis iniuria aſſeruantur 248.b
reliquiæ ſanctorum quo in precio apud veteres fuerint 64.a
reliquiæ virtute diuina translatæ 188 o
reliquiæ S. Vuolfi nec ab igne, nec à pluuia læſæ 323.a
reliquiarum conſeruandarum ſtudium 293.a 305.a
reliquiarum cultus antiquiſsimus 239.a
reliquiarum cultus 9.a 36 a 44.b 62.b 67.a 151.a 188.b 219.b 222.a 223.a,b 248.a 305.a 271.a,b
reliquiarum SS. Geruaſii & Protaſii virtute multa ſigna facit Syrus epiſcopus 64.b
reliquiarum ſacrarũ veneratio 50.b 35.b 44.a,b. tranſlatio, ibid.

ſapientium eſt aduerſariis non facilè credere 333.a
ſaraceni cuiuſdam erga fratres B.Franciſci humanitas 186.a.b
ſaraceni in mari ſubmerſi 211 a
in ſartaginem accenſam miſsi martyres præſeruantur 152.b
ſaturnus filios deuorauit 336.b
ſaturi confeſſoris præclara virtus 256.b
S. Satutiani martyrium 285.b
S.Satyrus totius Africæ decus 100.a.b
S.Satyrus vi mortem euaſerit 99 a
S.Satyri nocturna apparitio 102 a. mors quàm grauis plebi fuerit 100 b.101.b
ſauianus Canuſiæ epiſcopus 206.b
ſaxones quibus olim paruerint 176 a.in Angliaad fidem conuertuntur 160.a
Scalda flumen Belgiæ 167.b
ſcelera noua, nouis legibus coercenda 25 b
ſceleratè viuentium pœnæ 22.a
ſchiſmaticorum fides qualis 301.a
ſcholæ in Armenia iuſſu Gregorii martyris conſtituuntur 152.a
ſchonersheim monaſteriũ 135.b.vide monaſteria
ſcortum inſigne Pelagia 225.a
ſcoti peregrinationi admodùm dediti 297.a
ſcripta S.Hildegardis à Pontifice approbata 93.b
ſcripturę ſacræ interpretem S. Chryſanthus perquirit 336.a
ſcripturã ſacram diuinitùs,nullo adiuuans interprete,intelligit B Franciſcus 193.a
in ſcripturam ſacram S.Chryſanthus incidens,prophanas literas tanquàm tenebras reſpuit. 335.b
ſcutica ſe mirè flagellat S.Dominicus 273.a
Secundinus patricius cur diuinitùs caſtigatus 111.b
ſeditio inter monaſteria vt exorta 146.a
S.Senoch Abbatis vita 334.b
ſenſus cuſtodiendi 287.a.exteriores, interioris mentis miniſtri 255 b
ſenſuum caput mens 22.b
ſeon rex cum ſuis à Moyſe cæditur 19.a
ſepeliendi mos cum cereis & lãpadibus 169.b.308.b
ſepeliri Epiſcopos ſacris veſtibus indutos 48.b
ſepulcrum S.Heimerãmi auro atque argento à principibus exornatum 214 b
ſepulcrum ſancti non reuerentes, diuinitùs puniuntur 62.b.ſancti conculcantis,pœna 2.a
ad ſepulcrum S.Benigni orare nolentis,pœna 209.a
ad ſepulcrum S.Galli quotidianæ excubiæ 293.b. angeli duo conſpecti 293.a
ſepulcro lapis impoſitus inſtàr crucis diſsipatur 213.b
è ſepulcro odor ſuauiſsimus erumpit 118.a.215.b
ſepulcra martyrum in quanta reuerentia olim habita 211.b
ſepulcra ſanctorum,non ſunt cœnoſis ſordibus profananda 30.a
SS.ſepulcra viſitantium exempla 259.a.b
è ſepulcris ſanctorum mira odoris ſuauitas 10.b.51.a
ſepultura miraculoſa S.Galli abbatis 292.b
ſepultura S.Sergii permagnifica 221.a
ſepulturę S.Ermelendis angelico miniſterio facta,reuelatio 346.a
ſepulturæ locus cælitùs lumine perfunditur 294.a
ſepulturæ ſolennitas 2.a.86.a
ſepulturã curauit S.Maurilius ſibi præparari ante mortem 70 a
ſepeliuit matrem ſuam S.Eliphius 284.a
ſepelitur S Euphemia a propriis parentibus 86.a
ad ſepeliendum ſanctorum martyrum corpora S.Iuentius Mediolanum miſſus. 64.a
ſepeliuntur clam a fidelibus martyrũ corpora in plateis relicta 310.b
ſeraphia virgo Sabinam conuertit 5.a
ſeraphin Angelorum chorus 339.b
SS.Sergii & Bacchi martyrium 219.b patria,ibid.
ſerpentes ob præſentiam S.Galli ſolitudiné relinquunt 289.a.Magorum abſorbet Moyſis draco 15.a
ſeruitutis debitum officium ſuauiter perſoluendum 120.a
ſerui venditi pœnitentiam agit S.Bauo 168.b
ſeſmarus fluuius 7 b
S Seueriani martyrium & virtutes 50 a
ſeuerianus Alexandriæ præfectus templa dedicat 63.b
S.Seuerinus & Victorinus fratres, vendunt res ſuas,& pauperibus erogant 32.a
S.Seuerinus fit Epiſcopus Colonienſis 326.b
S.Seuerini Epiſcopi obitus 327.b.miracula poſt obitũ, ibid.tranſlatio 328.a
de B.Seuerino Colonienſi Epiſcopo hiſtoricus ſermo 326.b
ſeueritas Demophili monachi 227.b
ſeuerus Sulpitius S.Hieronymum inuiſit 158.b
Siberti regis encomium 244.b
ſicariis Vuenceslai diuinitùs inflicta pœna, & eorum poſteris 136.a
ſidonius Epiſcopus Conſtantienſis,monaſterii bona ſibi vendicans iniuſtè,punitur 294.a.b
ſigebertus rex multa condit cęnobia 7.b
ſigeberti regis encomion 56.a. in monachos liberalitas 9 a. tutores qui 90.b
ſigiſmundus Burgundiæ rex 136.b
ſigna non facere ſanctum, ſed innocentem vitam 56.b
ſignacula B.Franciſco diuinitùs impreſſa, teſtes plurimos habent 195.b.196 b.197.b
ſilentium immodicum reprehenditur 193.b.diuturnũ à monachis obſeruatum 272.a.Euangelicum 187.b
ſilentium S.Placidi 208.b
ſimonis & Iudæ Apoſtolorum feſtiuitas 273.b
ſimplices & indocti ſpiritusſancti eruditione illuſtres, 194.a
ſimplicitas quid 101.b
ſimplicitas S.Satyri magna 101.b
ſimulacra culta a Scepſis 66 b. 67.a. dęmonum terræmotu euerſa 66 b. euerſa à Chriſtianis 66.a
à ſimulacrorum cultura multos reuocarunt duodecim fratres 161.b
ſipontina vrbs vbi ſita 145.a
Siſinius præfectus Domitiani exequitur demandatam ſibi Chriſtianorum perſequationem 234.b
ſiſinius Regii epiſcopus 206 b
ſithin monaſterium 33.a
S.Siatus Pont. martyrio coronatus 338.a
Sobrietatis exemplum 101.b
ſodalitium malum quantùm noceat 253.a
ſolitariam vitam capetentes pręclarè fouet B.Bruno Epiſcopus 355.b
ſolitudinis quęrendæ ratio laudabilis 214.b. commoda 215 a
ſolitudinem relinquens, ad habitandum in ciuitatem ſe confert Eulampius 239.b
in ſolitudine Deo vacare, eſt optima Mariæ pars, 215.b
ſomnium Cæleſtini Papæ 182 b
ſomnus Bauonis 169.a
ſomno adempto legendi ſenſus adimitur 234.a
ſorte electus Epiſcopus 36.a
S.Soſius Miſenatæ ciuitatis diaconus 116.a
SS.Soſii & Ianuarii martyrium 115.b
S.Sozontis martyrium 34.a
ſpecies rerum facilè ex animo diffluunt 18.b
ſpectaculum horrendum, & quod Carthuſianis vitæ inſti-

inſtituendæ occaſionem præbuit 214.a
ſpeculum bonorum morum S.Bruno 254.b
ſpeculorum vſus tempore Moyſis 24 a
ſpiritualis vitæ initium, mundi contemptus 184.a
ſpiritualium incapax homo animalis 11 b
ſpiritualibus ſtudiis quædam admiſcenda leuamenta 217.a
ſpiritus duplex Eliſei quid deſignet 572.b
ſpiritusſancti proceſsio ex patre & filio 106.b
ſpurius Moyſes 25.a
ſtabulenſe monaſterium incendio conflagratum 11 a
S. Stanislaus Epiſcopus & martyr 282.b
ſtatua Saluatoris antiquiſsima 314.b
ſtella ad tumulum S. Nicolai quotannis viſa 58.b
ſtephani primò Carthuſiani, indè Epiſcopi Dienſis, vita 36.b
ſtephanus Carthuſianus Viennæ à tribus Archiepiſcopis creatur Epiſcopus 37 b
ſtephanus Pontifex Romæ condit monaſterium S. Dionyſii 236.b
S. Stephanus rex Pannoniam ad Chriſtum conuertit 550 a
ſtephanus Tungrenſis Epiſcopus 177.b
ſtridon patria D. Hieronymi, à Gothis euertitur 553.a
ſtudium ſeu affectio inquirendi martyrum reliquias olim quanta 350.b
ſtylus ſimplex, curioſo cur præferendus 183.b
ſubditus vt prælato ſubeſt 588.a
ſubditi mali quandò deſerendi 8.b
ſubditi principum mores imitantur 16.b
ſubditorum obedientia & ſubmiſsio 9.a
ſubulci viſio 294.b. vide viſio
ſucceſsionis cauſa, circa hereditatem Moyſi proponitur 26.a
in ſucceſsione parentum, filii naturę lege admittuntur, non contrà 26.a
ſucceſſus proſperi etiam ſapientum animos fatigant 9.b
S. Suuithuni Epiſcopi, fratris verò Burchardi Epiſcopi Herbipolenſis, hiſtoria breuis 264.b
ſulthani edictum crudele in Chriſtianos 191.b
ſuperbia execranda 331.a. pernicioſa monacho 246.a. malorũ omnium origo, inobedientiam prolem habens 188.b
ſuperbiæ malum quantum 9.a
ſupplicii genera in ſanctus horrenda 57.b. 50.a. 50.b. 54.a. 85.a. 314 b
ſuſatum Saxoniæ locus 255.a
ſuſceptor in baptiſmo 1.b. 48.a
ſuſpenſus, incolumis præſeruatus 46.a
S. Syluani martyris eccleſia 309.b
Syluano Epiſcopo Troadis, appàret in ſomno S. Cornelius centurio 67.a
S. Syluestri mons Soractis 545.a
ſyluinus Abbas 261.b
ſymmachus pater S. Satyri 500.b
ſynodicæ literæ Angliæ epiſcoporum 106.a
ſynodus de translatione reliquiarum habita 48.b. 49.a
ſynodus Nicea ſecunda conuocata à Conſtantio 315.b
ſynodis quę præcedant ſolennia 48.b
ſynodus, vide concilium
S. Syrus apparuit S. Iuentio ante mortem 66 a
Syrus & Iuentius S. Hermagoræ auditores 63.b. Papiã euangelizatum ab illo miſsi, ibid.
SS. Syri & Iuentii Ticinenſium epiſcoporum vita 63.b

T

TAbernaculum Moyſes ædificat 52.b. eiuſdem tabernaculi figura, ibid.
SS. Tarachi, Probi & Andronici martyrium 247.a
tartarorum in Sileſiam impetus 282.b
taruanenſes à S. Audomaro conuerſi 51.b
tauracum monaſterium 309.a
Tecla virgo matrimonium recuſans, accuſata à matre 119.a. igni & feris expoſita, inmunis pręſeruatur, ibid.
S. Teclæ virginis hiſtoria 119.a
tello Curienſis Epiſcopus 294.b
temeritas diuinitùs victa 11.b
tempeſtas cur orta ſit S. Fidele decollato 342.a
tempeſtas horrida oratione ſedata 134.b
tempeſtates & tonitrua iudicii extremi ſigna 280 a
templum à S. Lamberto extructum 90.b
templum extruendum & conſecrandum per viſionem declaratur 238.a. 249.b. 303.a
templum Iouis terræmotu dirutum 86.b. ab idolis purgatum, diuino cultui ſolenniter conſecratur 288.a
templum S. Mariæ extructum à S. Maurilio 69.b
templum S. Niceæ 79.a
templum S. Phocæ magnificum, præclara ibidèm miracula 111.a. Iudæorum extruentium conatus diſsipãtur 314 b
templi & altariũ dedicationis antiquiſsimus vſus 64 b
templi ſupplicatio habita 67.b. reſtauratio ex collatione plebis 35.b. conſecratio 7.b. 8.a. 208.b. 305.a. dedicatio 31.a. 36.a. quę celebriori cultu quotannis celebranda 80.a. miniſtrorum apud Hebræos duplex ordo 27.a
in templi extructionem pecuniam confert Conſtantinus Imp. 35.b
templo B. Mariæ virginis Friſingę quid dederit Dux Grimoaldus 28.b
templum conſtruere S. Vuenceſlao, rex Daniæ in ſomnis monetur 137.a
templũ extruit S. Maurilius Epiſcopus 68.a. & S. Vuolfius 322.b
templum extruentes, theſaurum inueniunt 35.b. extrui mandat Angelus, ſpecie columnæ appàrens 549.b
templum in honorem S. Iohannis Baptiſtæ Placidus extruxit 207.a
templum B. Virginis extruit in Sithin S. Audomarus 51.b
templum, vide etiam eccleſia
templa & altaria in ſanctorum honorem iam olim extructa 204 a
templa in honorem SS. extructa 28.a. 63.b. 64.b. 67.a. 226.a. 136.b. 202.b. 222.a. 204 a. 207.a. 222.b. 225.a. 236.a. 241.b. 249 b. 303.b. 305.a. 308.a. 338.a. magno ſtudio condit atque exornat S. Patiens epiſcopus 61.b
templa quid ſint 25.b
templis attributi redditus à Conſtantino & Conſtantio, Idolorum cultui à Iuliano accõmodantur 311.b. & ſeq.
templis reliquiiſq; ſanctorum ſumma reuerentia habẽda 11.b
templa adire ad ingreſſum exterarum nationum, mos Chriſtianorum eſt 35.a
templa depingi iubet epiſcopus 67.b. diuerſis floribus & arborum comis adumbrata 156.a. multa condit S. Gerardus Epiſcopus, eaque dotalitiis muneribus exornat 519.b
templa & monaſteria B. Bruno condit 255.a. in Armenia condita à Gregorio martyre 152.b
templa ornauit & ſæpiùs viſitauit S. Hedunigis 280.a
in templis extruendis, magnates primùm manus apponere ſolent 80.a
temporalia omnia duodecim fratres ſpreuere propter

Chriſtum

Chriſtum 361.b
tempus vt à B.Franciſco diſtribuitur 595.a
temporis ſuga 9.b
temporis precioſitas 9 b
tenebris denſiſsimis interdiù puniti Aegyptii 55.b
tentantur maximè diaboli inſidiis, citra repræhenſionem viuere cupientes 59.a
tentatio, Dei auxilio ſuperatur 336.a
tentatio diaboli promouet atq; cõfirmat ſæpè 8.a
tentationum ſaluberrima remedia 84.a
tentationes ad pietatem contendentibus ingerit Satanas 340.a
terebon Agarenus ab Euthymio baptizatus 146.a
teridates ægrè fert Gregorium Chriſtianam fidem tenere 148.b. fit Armeniæ rex, ibid.
teridates diuinitùs punitur, proprias arrodit carnes, atque in porcum mutatur 150.b debellat Perſas & Aſſyrios 149.b. diis Ioui, Dianæ & Herculi belli victoriam aſſeribit, ibid.
teridatis egregium facinus 148.b
terræmotus totius orbis poſt mortem Iuliani 318.b
terræmotu horribili ſimulacra dæmonum euerſa 66.b
terræ quid tribuant Aegyptii 25.a
terram ſanctam viſitat ſanctus Magdaluens epiſcopus 202.a
tertullianum vocat Cyprianus magiſtrum 153.b
tertullus Patricius ſanctũ Benedictum inuiſit 204.a.b
teſtamentum nouum legi in eccleſia ſolitum, corrigit D. Hieronymus 156.a
teſtamentum condit Epiſcopus Bruno 256.b
teſtamentum facere cur recuſarit S. Satyrus 101.b
tetta ſoror regis Britanniæ, Abbatiſſa 533.a.534.a
Tharaſius Patriarcha Conſtantinopolitanus 230.a
thebæi martyres 240.b
thebęi martyres diuerſis locis occiſi 240.b
SS. Thebæorum corpora vt reuelata 110.a
thebæorum legio validiſsima 108.b.& ſeq. militũ fidei conſtãtia inſignis 109.a
theoctiſtus indignè martyrum cædem ferens, trucidatur 123.a
S. Theodardi Epiſcopi Traiectenſis & martyris vita 55.b
theodardus Epiſcopus Traiectenſis 55.b
theodebertus Auſtraſiorum rex 344.a
theodo Bauariæ Dux 555.a. eiuſdem liberalitas in Sacerdotes 46.b
S. Theodora apud monachos in virili habitu viuit ignota 59.b. pòſt agnoſcitur 61.a. conſeruatur diuinitùs nè à feris lædatur 59.b
S. Theodorę Alexandrinæ vita 59.a
theodori Archiepiſcopi Cantuarienſis vita 104.b
theodorici duo Abbates 91.a
theodoſius epiſcopus vir ſanctiſsimus 116.b
theophilus Epiſcopus Gotthorum concilio primo Niceno interfuit 78.b
S. Thomæ Herefordẽſis in Anglia Epiſcopi vita 175.b. mors & miracula, ibid.
thronus Chriſti, & eiuſdem myſtica explicatio 39.a.b. 40.a
thuribuli in templis vſus 312.552.b
thymiama perpetuum in eccleſia 119 b
S. Thyrſus cum ſociis venit Romam 202.b
S. Thyrſi martyrium 202.b
Tietdo Cameracenſis Epiſcopus 180.a
ad Tile portum appellit S. Vrſula cum ſuis 320.b
timor amore prior 33.b
timotheus Epheſiorum Epiſcopus, Dionyſii Areopagitæ condiſcipulus 232.a
tintinnabuli miraculum 214.a
Tobiæ in ſepeliendis mortuis induſtria 141.a
toloſa vrbs meritis S. Exuperii conſeruatur 153.b
totilæ Gotthorum regis crudele facinus
Traditiones Apoſtolorum obſeruandæ 104.b
traiani Imperatoris impietas 31.a
traiectenſium Epiſcopus S. Lambertus 88.a
translatio corporis B. Franciſci 197.a.200.b
trebnicienſe monaſterium conſtruitur 276.a.280.b
de Trinitate viſio admiranda 127.b
triptolemus ob ſpicas repertas celebris apud Græcos 61.b
trophimus apoſtata ad Eccleſiæ fidem reuerſus 61.a
S. Trophimi martyrium 101.b
Tuſa vexilli genus apud Romanos 244.b
tumuli puluere S. Galli oleo permixto ægrotus curatur 596.b
è tumulo S. Patrocli ſuauiſsimus odor erumpit 555.a
tumultus ob reliquiarum prę́ſentiam ſedatus 271.b
tungrenſis eccleſiæ poſſeſsiones ab improbis occupatę 56.a
è Tungrenſium Epiſcopis duo martyres 57.a
turbultum monaſterium 270.b
turicinus lacus 287.b
turrenſis eremus 216.b.217.a

V

VAlerius martyr 339.a
S. Valeriani Epiſcopi Abenſis exilium 286.a
S. Vari & ſociorum martyrium 304.a
vas æneum ſiue labrum è ſpeculis 24.a
vas vacuum diuinitùs aqua impletur 199.a
vaticinium S. Ianuarii 516.a
vaticinium Moyſis 26.b 27.a.b
Vbera S. Anaſtaſiæ exciſa 341.a
Velum ſanctimonialium 515.b. religioſæ fœminæ imponitur ab Epiſcopo 238.b
velum exuſtum, precibus reſtituitur 213.b
velo virginitatis inſignitur S. Daria 336.b
S. Venantii Abbatis vita 261.a
venantius Lunenſis Epiſcopus 242.a
venerem colunt Saraceni 317.a
verbum Dei, manibus prędicari 215.b
verborum prolationi cautela adhibenda 273.b
verecundia S. Satyri magna 501.b
veritas quò magis exagitatur, eo magis ſplendeſcit 236.b
veritatis vis 304.b
verubus aut ſudibus qualibus quis martyr transfixus 349.b
veſpaſiani Cæſaris ſæuitia 65.b
veſpertinæ preces à monachis perſolutæ 12.a
veſtes S. Bauonis 168.a.169.a
veſtes in ſepulcro ad longiſsimum tempus incorruptæ conſeruatæ 213.a
veſtium aſperitate delectatur B. Franciſcus 187.a
veſtium mollities quibus conueniat 187.a. mollitie ad tentandum magis armari dæmonem, ibid.
veſtium ſacerdotalium tactu cæcus illuminatus 69.a
veſtium vilitate delectatus S. Trudo 7.b
veſtibulum tabernaculi Moyſis 23.a
vetus Templum cœnobium, à quibus extructum 51.b
vexatio dat intellectum 10.b.183.b
Via vitiorum inuia 24.a
victima vera quæ 23.a
victimæ pro quibus, & cur immolentur 23.b.24.b
Victor Carthaginenſis tribunus mittitur vt compræhẽdat duodecim fratres 162.b. miratur, deos ſupplicibus dare reſponſa 163.a. credit cum ſuis militibus in Chriſtum, ibid. fugit media nocte aſſumptis ſecũ ſanctis fratribus 163.b. periclitatur de vita, ibid. po-

ſcit

ſcit ſanctorum ſuffragia,ibid.promittit ſe crediturũ Chriſtu,ſi per ſanctorum preces poſsit à periculo liberari,ibid.ipſius impius conatus 164.a
victor Curienſium Comes 293.b. punitur diuinitùs, cùm ſacras reliquias auferre conatur 294.a
victor Epiſcopus Vricenſis 285.a
victor & Soſthenes conuerſi exemplo B. Euphemiæ 85.b
S.Victoricus martyr 51.b
victorinus profeſſor Rhetorices Romæ 153 a.qui falsò Hieronymi præceptor cognominatur, ibid.
S.Victorini Epiſcopi vrbis Arminterninæ & martyris, vita 32.a
S.Victoris & ſociorum martyrium 241.b
victoris veterani cuinſdam militis egregia confeſsio 109.b.idem capite truncatur, ibid.
victorii ſuperbi Ducis nolentis orare ad ſcpulcrum S. Benigni,pœna 309.a
vidua S.Lucia annis xxxvj. 86.b
viduarum & pupillorum defenſor S.Iuentius 65.b
viduitas matrimonio prælerenda 332.b
vigiliç S Bauonis 169.a
vigiliæ nocturnæ Monachorum 133 a
vigiliarum vſus defunctorum antiquus 214.a
vinum augetur diuinitùs 32.b. item frumentũ 247.a
vinum optimum cur ad conſecrandum ſumere deceat 110.a
vino diuinitùs vaſa redundant 175.a
virga Aroois fructus profert 25.a. Moyſis mare ſecat 57 a.mutatur in ſerpentem 14. b.15. a. & contrà 15.a.b
virgæ aridæ repentè vireſcunt 250.a
virgæ paſtorales qualea olim fuerint 267.a
virgo S.Elzearius cum coniuge permanet 126.b
virgo violanda laſciuis adoleſcentibus tradita,præſeruatur diuinitùs 5.a
B Virginis imago,cõſumpto S.Hedunigis corpore,incorrupta inuenitur 283.b
D.virgini reuerentia à pecude exhibetur 190.b.corpore migranti adſuot Apoſtoli 237.a
virgines clarent miraculis 53.b.pulchrę hominum cõſuetudines pietatis ergò, deuitant 53.b
virginum verecundia 26.a
in virgines ſuperbas & diſſolutas excurſus 42 a
virginitas duplex 153.a.perfecta quæ ſit 42.a
virginitas theſaurus incomparabilis 126.b. virtutibus carens inanis 42.a
virginitatis cuſtos vigilantiſsimus S.Elzearius 127.a
virginitatis pręſtantia & virtus 119.a. hoſtis diabolus 134.b. præclarum exemplum 128.a
virginitatem ſuam rogauit conſeruari ſanctus Elzearius 126.b
virginitatem mente perire 42.a
virginitate perpetua S Vuenceslaus celebris 137.a
virtus Chriſti quanta 122.b.
virtus eximia S.Cornelii 75.a
virtus in infirmitate perficitur 94.b. ignauos reſpuit 9.b
virtus paucorum,multorum obſcuratur ignauia 18.b
virtus,vitium fugere eſt 9.a. præmium ſuupſius 12.a
virtutis encomion 12.a
virtuti propoſita præmia in cælis 122.a
virtutes S.Amati 70 b.S.Banonis 167.b.S. Corbiniani 46.a.S.Dorothei & ſodalium 49.b.S. Edithæ virginis inſignes 86.b.S.Remacli 7.a 8.b. S.Thomæ epiſcopi 175.b S.Gerardi 178.a.S.Placidi 303.a.S.Satyri 100.a.eiuſdem fidelis adminiſtratio domus B.Ambroſii fratris, ibid.
virtutes charitatis & contioentię commendauit ſuæ familiæ S.Elzcarius 128.b
virtutes Dei maleficis artibus adſcriptæ 5.b
virtutes omnes habere,qui vnam habet 21.a
virtutes quibus inſint 25.a
virtutum catologus Lamberti 89.b.S. Remigii 170.b. S.Mooonis 303.a.S. Amabilis 308.b
virtutum cognatio quæ 101.b
visbius oculatus teſtis martyrii S.Dionyſii 259.b.eiuſdem ſcriptum de Dionyſio Areopagita,ibid.
viſio admiranda 55.a.55.b.92.b. terribilis 4.b. S.Aichadri 81.a.82.b.S.Liobæ 133.b.S. Nataliæ 45.a. S.Nicolai Tolentini 58.b.Vurachildis 250.b. S.Ianuarii 516.a.S.Idę 28 a.Iohannis Diaconi 118.b.Marciniani 141.b. Eſaiæ prophetę 142.b.Laodiceni cuiuſdam 144.a.Cuſaroductæ 150.b. Innocentii tertii 185.b. S.Franciſci 186.b.S. Placidi 203.b.S. Carpi 217 b.S. Aldegundis 239.a. ſancti Capraſii 310.a. S. Abercii 323.a
viſio S.Petro quid ſignificarit 66.a
viſio quæ ſit vera 513.b
viſionis celatæ pœna 93.b. item pœna diſsimulatæ 213 b
viſioois S.Cypriani interpretatio 76.b.77.a,b
viſione Angelica S.Trudo confirmatur 7.a.monaſterio ædificando locus aſsignatur 213.a.templum S.Heimerammi viſitare vt iuſſus ſenex 115.a
viſiooes S.Hildegardis in tenera ætate 91.b. & profecta 94.a.98 a. Religioſorum fratrum expoſitæ 83.a. nocturnę Confeſſariis aperiuntur 127.a.128.a
viſitatio ſpiritus non prætereunda 192.a
viſus ſenſuum princeps 15.b
vita duplex,actiua & contemplatiua, & quàm vtraque ſit neceſſaria 249 b
vita ſecularis pia, monaſticæ pręfertur 528.b
vitæ incertus exitus 214.b aſperitas immoderata vitanda 220.a
vitam haud recuſare licet 83.b. & bonam,bonum finẽ ſequi oportet 82.a
vitam hanc præſentem cur martyres deſpiciant 347.b
vitaliani Papæ literæ ad Oſuui regem 104.b
vitis,ſeu ramus ea vite, quale fuerit olim militare geſtameo 346.a
vitrum, ſeu poculum vitreum fractum, qui undè miraculoſè redintegratum 344.b
vitulus cur immolatus 24.a
vituli cultores interficiuntur 24.b
S.Vitus Patronus Pragenſis 138.a
viuere quem libet rectè,ſi inſtinctioni pareat 9.a
Vlceribus Aegyptii torquentur 15.b
vlma Germaniæ ciuitas 257.b
Vnctio frontium in baptiſmo & confirmatione in primitiua Eccleſia 76.a
vnctionis extremę ſacramentum rogat ſibi adminiſtrari adhuc ſana S. Heduuigis 282.b
vnctionem extremam morituris veluti arma eſſe aduerſùs diabolum 282.b
vnctione extrema vſus S.Elzearius 130.b
vngulis ferreis Chriſti martyr diſcerpitur 304.b. 348.a
voces virorum & mulierum coniũctæ, cur ſuauiſsimũ edant ſonum 26.b
voluntas malorum hominum inconſtans 26.b
voluntatis abreounciatio, hæreditatis veræ recuperatio 74.b
voluntatis renunciatio duos habet hoſtes 74.a.b
voluntati Dei qui reſiſtunt, quantæ contrarietates occurrant 95.b
voluntatem propriam frangentem,Dei matrem & fratrem & ſororem eſſe 41.a
voluntate Dei nemo perit, ſed eius permiſſu 6.a
voluptas fera quædam improba 336.a

volu-

voluptatum contemptus in Moyſe 13.a
votum Choſrois regis Perſarum 212.b. Coniugis in ſeruanda continentia 306.b
votum continentiæ coniugum 129.a. S. Tiudonis quale 7.a
votum Eduini regis 243.b
votum parturientis 79.b
votum S. Tiudonis quàm gratum fuerit Deo 7.a
voti ſanctis nuncupati efficacia 259.b
voti vſus 100.a.b. 101.a
votum reddere S. Eduinus monetur dexteræ manus impoſitione 243.b
per votum ſurdus & mutus ſimul reſtituuntur 200.b
voto nuncupato, ęgrotus incolumis redditur 293.a
voto nuncupato, ſteriles prolem impetrant 57.a.b. captiuus liberatur 199.b
vota Deo reddendi vſus antiquiſsimus 19.a
vota Moyſes perſoluit 18.a
vota non perſoluentium pœna 20.a
votifragus caſtigatur 293.a. punitur diuinitùs 223.b
votifragus, Victor præfectus Carthaginenſis 164.a
vouendæ continentiæ modus 129 a
vouendo mulier ſanatur 201.a. item alii, ibid. mulier vitę reſtitutionem filio impetrat 198.a. item alius 198.b
vouit S. Ermelendis Deo virginitatem 345.b
vouent nautæ, & mox exaudiuntur 199.a
Vrbani ſecundi Pontificis commendatio 226.a
vrbes ab hoſte captæ, primitiarũ loco offeruntur Deo 19.a
vrphilus inuenit figuras literarum, & ſonos Gotticę voci inconuenientes 78.b
vrſa mandato hominis páret 238.b. item vrſus 33.b. mãſueſcit 242.a
Vrſula Coloniam, Baſileam & Romam cum ſuis venit 321.a. in vxorem à filio regis petitur 320.a. Impetrat ille, certis tamen nuptiarum conditionibus 320. b. ſagitta tranſuerberata, occumbit 321.a
S. Vrſulæ virginis & vndecim millium virginum martyrium 320.a. parentes, indoles, formę pulchritudo, ibid. viſiones 320.b. 321.a
vrſus immanis manſueſcit, lambitque pedes Epiſcopi 242.a
SS. Vrſi & Victoris martyrium 160.b
vrſum ſylueſtrem compellit Corbinianus ferre ſarcinam 46.b
Vrta fluuius 303.b
Vulſtrudis mater Edithæ, monialis facta 86.b
Vxor accuſat virum 193.b
vxorem defuncti fratris, ducit Grimoaldus 47.b
vxorem ducere ſenex religioſus impellitur, & cælebs perſeuerat 114.b
vxorem ne ducat, & domum & parentes fugit S. Malchus 319 a
Vualfridus Strabo Abbas Augienſis 286.b
vualbertus, quotus Meldenſium poſt S. Dionyſium epiſcopus 344.a
vualdetrudis monaſticam vitam amplectitur 286.b
vualibertus. Comes 32.b. hauſto vino benedicto ſanatur, ibid.
vuarinus & Ruadhardus Comites, Eccleſiarum bona per vim occupare conantur 294 a
S. Vuenceſlai Boemorum Ducis & martyris hiſtoria 136 a. parentes & educatio, ibid.
S. Vuenceſlaus à fratre in templo trucidatus 137 a
vueſtphalia à Carolo Magno bello ſubacta 212.b
vueſtphalorum primores baptizantur 212.b
Vuicfridus archiepiſcopus Colonienſis 251.a
vuigfridus Epiſc. 256.b. cur à ſede ſua pulſus 106 a
S. Vuilfridi Eboracenſis hiſtoria 259.b
vuilhelmus Archiepiſcopus Moguntinus 256 b
vuillibrordus cum ſociis Euangelii cauſa in Friſiã mittitur 176.a
vuillibaldus Eiſtetenſis Epiſcopus 270.a
vuillimarus presbyter S. Columbanum cum ſociis ſuis humaniter excipit 287.b
vuinebaudus Abbas 1.b
vuinfridi epiſcopi depoſitio 106.a
B. Vuinuualocus pro viuis & defunctis ſacrificium offert 309.a. Chriſtum ſub forma leproſi curare nititur, ibid.
Vuolſgangus quo ſtudio & induſtria monaſteriis collapſis ſubuenerit 352.b
vuolſgangi vocabulum quid ſonet 351.a
vuolſgangi epiſcopi Ratiſponenſis patria & parentela 351.a. eius adhuc adoleſcentis acrimonia & dexteritas 351.b. adhuc monachi qualis ad conuertendos ſua prædicatione infideles zelus 352.a. miracula aliquot inſignia 354.b. & ſeq. agon & mors 355.a. & ſeq. zelus in res diuinas, & apophthegma 352.b. affectus erga res monaſticas, & conciones eius ad populum quales 353.a. ad Raptiſponenſem epiſcopatum promotio 352. b. eius ad tumbam qui vndè curati 355.a.b
vuolſgerus Herbipolenſis Epiſcopus 270 a
S. Vuolfi vita 322.b
vulneratur cælitùs de B. Franciſci ſtigmatibus dubitãs 197.b

X

XAnthis S. Victor cum ſociis cæditur 241.b
Xanthenſe oppidum vndè ſic appellatum 241.b
Xenodochium à S. Editha inſtitutum 87.a
Xiſti Pontificis martyrium 77.a
Vurachildis viſio 250.b

Z

ZAcharias Romanus Pontifex 266.b. 303.b
Zecas & Carenas nuncium expedientes Artabano excepti 147.b
zelus Abercii epiſcopi 323.a
zelus fidei inſignis in puero 126.b
zelus pius S. Nataliæ 43 b
zelus quorundam pro fide Catholica 316.b
zenobius martyr cuias, & quàm inſignis fuerit medicus 346.b
zenobii & Zenobiæ martyrum in tormentis conſtantia 347.a
zeno Roman. Imp. 59.a. 63 a
S. Zenonis martyrium 31.a. prædictum ab Eudoxio 32.a
Zoſimus & Iohannes diſcipuli Cyrilli 346 b

F I N I S.

VITA SANCTI LVPI SENONENSIS EPISCOPI,

MVTATO STYLO EX PERVETVSTO MS. Codice per F. Laur. Surium deſcripta. Authoris nomen non extat, ſed eſt fide digna.

Septẽb. 1.
Tob. 12.

Hieronymus, lucerna mũdi.

SANCTORVM res præclarè geſtas literis commendare, Raphael Archangelus nos docet, dicens ad Tobiam: Sacramentum regis abſcondere, bonum eſt: opera autem Dei reuelare & confiteri, honorificum eſt. Prouocat etiam nos ad hoc lucerna mundi Hieronymus exemplo ſuo: qui præter interpretationem noui & veteris Teſtamenti, vitas anachoretarum Pauli, Hilarionis, Malchi & aliorum, florentiſſimo exaratas ſtylo, ad poſteritatis notitiam tranſmiſit. Etsi autem humanis encomijs non indigent ſancti, quos Chriſti præſentia illuſtrat, & aula paradiſi Angelicaque ſocietas obtinet: at fidei tamen propagantur incrementa, cùm Chriſtus per fideles ſeruo ſuos magna populis miracula declaraſſe docetur. E quibus etiam eſt Lupus beatiſſimus, cuius vitam commemorare inſtituimus: qui inclytis parentibus & quadam ex parte genus ſuum ad reges referentibus ortus eſt in territorio Aurelianenſi ad Ligerim flumen ſito. Pater eius Betto, mater Auſtregildis dicta eſt, cui ab auunculo Aigæ cognomentum acceſsit.

S. Lupi genus.

Parentes.

Cumque ex diuina reuelatione cognouiſſent, quòd proles ex ipſis naſcitura, quandoque in dignum Deo pontificem euaderet, mox editum in hanc lucem paruulum, mater lactis alimonia enutriuit. Cunarum autem exacto tempore, ſtudiis literarum admouendum curarunt: vbi tum breui in illo lampas cæleſtis gratiæ adeò ſe declarauit, vt omnes ſuos condiſcipulos anteiret, & tum ſplendore ſapientiæ, tum facundiæ vbertate longè ſuperaret. Erant verò matri eius fratres duo, Auſtrenus & Aunarius, venerandi antiſtites, ille Aurelianenſis, hic Autiſſiodorenſis, qui etiam virtutum ſignis clarus extitit. Hi cernentes puerum Lupum ſacræ religioni addictum, & erga Chriſti iuſſa exequenda ſtudioſum, in Clerum eum cooptarunt. Itaque ætate increſcente cœpit diuina officia accuratè perſoluere, ore melliſluo ſacras cantiones depromere, multa abſtinentia rebellem carnem edomare, aſſiduis precibus ſanctorum martyrum ſepulcra frequentare, afflictorum dolere inopia, ſectari hoſpitalitatem, charitate feruere, in eleemoſynas incumbere, mundum aſpernari, ac toto pectore ad cæleſtem illum paradiſum adſpirare.

Quidam, haud ſcio, quàm benè, volunt hos ipſius S. Lupi fuiſſe fratres.

Creſcente interim fama ſanctitatis illius, & longè lateque peruagante, boni omnes magno eius amore afficiebantur. Mox igitur, vt Artemius Senonum Epiſcopus deſiit eſſe in humanis, Clerus & populus eius vrbis egit apud regem, vt ſanctus Lupus ei ſucceſſor inſtitueretur. Ità ergò nutu diuino in ea ſede collocatus, virtutibus egregiè pollere, & miraculis coruſcare viſus eſt. Quamobrèm omnes agebant gratias clementiſsimo Deo, quòd Senones talem accepiſſent antiſtitem, virtutibus inſignem, Clero populoque charum, iuſtitia conſpicuum, virginitate venerabilem, ieiuniis deditum, eleemoſynis largum, vigiliarum patientiſſimum, doctrina ſancta copioſum, denique corpore quidem degentem in terris, ſed iam meritis inter Angelos verſantem.

S. Lupus creat Senonũ Epiſcopus.

Virtutes eius.

Accidit autem nocte quadam, ut peruigil precibus ſtaret ad limina baſilicæ beati Aniani. Fores enim diligentia cuſtodum templi firmiter obſeratæ, eum ab ingreſſu arcebant. Proſtratus igitur in ipſo limine, pias Domini aures pulſat precibus attentisſimis: & eccè derepentè cælitùs amotis repagulis, pateſcunt valuæ. cuſtodes excitati, vident intrantem ſanctum virum vultu roſeo, oculis claritate ſuperna radiantibus.

Cùm eccleſiæ prædia in Aurelianorum territorio perluſtraret, (Erat enim magna illi erga Sanctorum titulos dilectio; præcipuè verò S. Columbæ, quæ duplicem à Chriſto obtinuit coronam, virginitatis & martyrij) animi ſui beneuolentiam non ſolùm in amicos, ſed in ipſos etiam hoſtes egregiè declarabat: & quia Apoſtolus veriſſimè dixit, Omnes, qui volunt piè viuere in Chriſto, perſecutionem patiuntur: quoſcunque comperiſſet inuidentia ſtimulante obtrectationis feroces dentes in ipſum acuere & defigere, illis ſingulari quadam humanitate conſulere volens, optima queque fercula & pocula illis curabat apponi, vilioribus ſibi retentis, vt ſe pacis ſtudioſum oſtenderet, Chriſti Saluatoris iuſſis obtemperans, præcipientis diſcipulis ſuis, vt inimicos diligerent.

2. Tim 3.

Benignitas eius in obtrectatores.

Inuitarat quandoquè permultos ad conuiuium: ſed cùm vinum omne in vſus pauperum diſtribuiſſet, non niſi unus vini modius ſupererat. Inter bibendum igitur, quod frequentes eſſent conuiuæ, didicit ex pincerna vinum exhauſtum. Tum ille multa fiducia fretus, ait coram omnibus: Credo equidem, quòd Dominus meus Ieſus Chriſtus, qui nos in ſan-

Mat. 6.

cto Euangelio iubet conſiderare volatilia cæli, quòd neque ſerant, neque congregent in horrea, & tamen paſcantur à Deo, vt noſtram poſſimus complere charitatem, citiùs nos conſolabitur. Vix ea locutus erat, cùm eccè nuncius à matre eius adeſt, dicens ei ad ciuitatis portas adeſſe uiginti plauſtra, quæ quingentos vini modios aduehant, à matre ipſius miſſos. Ita qua fide confirmatus, non ſine lachrymis & animi compunctione hortatur conuiuas, vt diſcant benè ſperare in Domino: ſimulque iubet vinum recumbentibus inferri.

Per id tempus Theodoricus rex cum Brunichilde auia, Burgundiæ regnum adminiſtrabat. Ex eius aula uenit ad ſanctum Epiſcopum Fulcarius uir illuſtris & Aurelianorum Comes, ea cauſa beato uiro pręcipuè addictus, quòd pater eius Betto ipſum è ſacro fonte ſuſcepiſſet: indicauitque illi, quòd in palatio audiſſet quoſdam de illo ſiniſtrè loquentes, tanquàm qui ancillam Dei Veroſiam, anteceſſoris eius Arthemii filiam, immoderatiùs amare videretur. Cui vir ſanctus aduersùm illa obtrectationum tela, Euangelici ſermonis ſcutum oppoſuit, commemorans illam ſententiam Saluatoris: Beati eritis, cùm maledixerint vobis homines, & dixerint omne malum aduersùm vos, mentientes. Gaudete & exultate: quoniam merces veſtra copioſa eſt in cælis: moxque inſpectãte Comite illo, eandem Chriſti ancillam deoſculans: Nihil, inquit, nocent homini dicta aliorum, quem propria non maculat conſcientia. Ego verò, qui regis æterni amore iſtam ex animo diligo, terrenum principẽ ea cauſa mihi haudquaquàm puto formidandum. Cùm enim uir ſanctus non ignoraret Chriſti eam virginem Dominum feruenter amare, mente caſtiſſima coram oculis Dei diligebat eam. Nec uoluit propterea hominibus placere, cui ſommoperè curæ erat, ut intrinſecùs Domino placeret, ſciens ab Apoſtolo dictum: Si adhuc hominibus placerem, Chriſti ſeruus non eſſem. Nec poterat pudore affici aut erubeſcere, quem inuiolatæ conſcientiæ teſtis defendebat.

Mat. 5.

Contẽnit hominũ obtrectationes.

Galat. 1.

Mortuo autem Theodorico principe, rex Clotarius in Burgundiam ueniens, hoſtili manu armatum Blidebodem ducem miſit in Senones. Illo ergó tela atrociter in oppidum vibrante, ſanctus Epiſcopus in Domino fidens, ad protomartyris Stephani ædem ſe contulit: cumque ad conuocandum populum ſignum eccleſię tangeret, uiribus hoſtes deſtituti, tantoque ſunt terrore correpti, ut nullam ſibi ſalutis ſpem ſupereſſe putarent, niſi fuga ſibi conſulerent. Itá vir ſanctiſſimus, dum inſtar Moyſi ad cælum tollit manus, hoſtes profligat. Tua ſunt hæc opera, Domine Ieſu, cuius in ſanctis omnibus eſt prędicanda virtus & potentia, qui in te ſperantes, abſque clypeo & haſta ſeruas clementia tua. Poſtquàm verò Clotarius Burgundiæ regnum obtinuit, Farulphum virum multa ſeculi dignitate pollentem, ob regia negocia curanda eò oblegauit. Is à regis latere digreſſus, eius iuſſa quampriamùm executurus, vbi prope Senones uenit, multa animi indignatione cœpit permoueri, quòd ſanctus antiſtes ei cum muneribus obuiam non procederet. Deindè intrà vrbem ſuſceptus, toruo vultu beatum uirum intuebatur: ſed audiuit ab eo: Oportet ſemper obedire magis Deo, quàm hominibus. Sacerdotis eſt, plebem regere, & principes ſeculi diuina pręcepta docere. Itaque par eſt, illos ad eum potiùs accedere. Farulphus ira & furore percitus, multa ad regem de ſancto viro falſa retulit, adiutus etiá opera hominis nequiſſimi Medegiſili, qui in S. Remigij ſuburbio monaſterium tenens, ſancti Epiſcopi locum occupare conabatur. Iis ergò nefariis uiris regias aures incantantibus, Clotarius rex commotus, beatum antiſtitem iubet exulare Vinemagi, qui eſt Neuſtriæ pagus. Traditus autem eſt duci pagano Boſont Landegiſilo, qui eum relegauit in villam Andeſaginam ad flumen Auciam, vbi erant templa prophana, quæ à decurionibus colebantur.

Precibus fugat hoſtes.

Exod. 17.

Act. 5. Principes ſacerdotibus deferre debent.

Vir ſanctus cogitur exulare.

Ad eum locum vbi peruenit vir Dei, fruebatur in ea peregrinatione ſolatiis patriarcharum, eorum exempla commemorans, ſpecialiter ſancti Ioſeph, cuius manus in cophino ſeruierunt. Gaudebat igitur in Domino, ſentiens ſe à Deo miſſum ad populum incredulum rectè inſtituendum. Cùm enim cæcum quendam illic illuminaſſet, ſuperbum illum, quem diximus, Ducem ſanctæ Crucis ſigno ſubdidit, undiſque ſalutaribus expiauit: permultos quoquè è Francorum exercitu, qui etiamnùm gentiliſmi erroribus tenebantur, ſacro baptiſmo illuminauit.

Pſal. 80.

Multos cõuertit.

Intereà temporis, diuina dextera id agente, ciues Senonenſes zelo Dei permoti, dolentes impia crudelitate ſibi ablatum paſtorem ſuum, in baſilica S. Remigii ſupradictum Medegiſilum, Iudæ ſectatorem in magiſtri proditione, acerba morte affecerunt. Atque itá infelix ille, pęnitendi nullo ſpatio relicto, ad inferos demigrauit. Ea tempeſtate in Tricaſſina ciuitate florebat ſanctus Vuinebaudus, in baſilica antiqui prę́ſulis Lupi, apud eandem vrbem quieſcentis, Abbatis fungens miniſterio ſanctitate mirabili. Porrò Senonicæ eccleſiæ Archidiaconus Ragnegiſilus, populi precibus, immò verò Chriſti amore incitatus, à ſancto Vuinebaudo precibus contendit, ut á rege Clotario peteret, ſancto Lupo ab exilio reuocari ut liceret, adque ſedem reuerti ſuam, nè plebs paſtore orbata, luporum faucibus expoſita videretur. Fecit Vuinebaudus, vt rogatus erat: rex eius precibus flectitur, mutat odium in beneuolentiam, mittit á latere ſuo virum Dei Vuinebaudum, qui ſanctum Epiſcopũ reducat. Vbi in mutuos venere conſpectus Lupus & Vuinebaudus, præ gaudio pariter fleuerunt. Vuinebaudus doluit ea ſancti antiſtitis calamitate, eumque dolorem inter mutua colloquia teſtabatur: audiuit verò rursùs ab eo illud ex Apoſtolo: Non ſunt condignę paſſiones huius temporis ad futuram gloriam, quæ reuelabitur in nobis: itemque illud: Qui volunt piè viuere in Chriſto, perſecutionem patientur.

S. Vuinebaudus.

Rom. 8.

2. Tim. 3.

Deindè ſimul ſe dant itineri, & beatus Vuinebaudus ſanctiſſimum præſulem lætus regis obtutibus repræſentat. Lætatur rex, & proceres omnes gratulantur tanti antiſtitis præſentia: contemplatuſque eum rex, pietate flexus, ad pedes eius humi proſternitur, veniamque ab illo deprecatur. Cernens uerò eum afflictum, corpus eius macie confectum, caput intonſum, barbamque minimè raſam ob cumulandum abſtinentię rigorem, tremẽs & eiulans rex, cum multo gemitu eius miſeriæ ſe reum fatetur, & ſancti viri delatoribus dira imprecatur: iubetque eum honorificè tractari, comamque & barbam tonderi. Poſtquàm autem ſuus ei decor redditus eſt, eius Clerum voluit rex conuiuio intereſſe. Ibi tum, Chriſto agente, repẽtina conuerſione cernere erat regem ex perſecutore factum miniſtrum beati viri, & ſuis manibus ei cibum porrigentem, qui anteà illi penuriam attulerat. Rurſùs verò petens ſui facinoris ueniam, à ſancto Epiſcopo leuatur è puluere, multaque ei offert munera, eccleſiæ vſibus profutura: atque itá demùm iubet eum ad ſuam vrbem ſe recipere. Quanuis autem beatus vir Senones ſe conferret, attamen Andeſaginam, eius exilij locum, CHRISTVS ob eius merita, virtutum gratia crebrò illuſtrauit: itá vt

Reſtituit eccleſiæ ſuæ S. Lupus.

Rex ad pedes eius ſe abijcit etc.

guam

etiam illo iam paradiſum obtinente, etiamnùm virtus diuina illic operetur.

Vincti ſol uuntũ diuinitus.

Porrò autem inclyti ſacerdotes Lupus & Vulnebaudus, regi & proceribus eius valedicentes, ſanctitatis inter ſe cõiuncti nexibus, Lutetiam pertrãſeunt: & eccè multa eorum turba vinculis conſtricta, aut carceribus incluſa, eorum virtute ſoluitur, eisque obuiàm progreditur.

Ignẽ precib' pellit.

At poſtquàm ad ſua rediit beatus antiſtes, in caſtro Mileduno opportuna ſe illi manſio obtulit: ſed repẽtè horreum, vſque ad ſummum plenum, immanis flãma corripuit, nec potuit quiſquam ullum tanto malo afferre remedium. Tum vir Dei in orationem proſternitur, fulmen in flammas illas vibrari cernitur, mox ſopitur incendium, horreum nihil accipit detrimenti, Chriſtus in pontifice laudatur, ſacerdotis meritũ agnoſcitur. Obuiàm deindè beatis uiris Lupo & Vuinebaudo plebs Senonica egreditur cum hymnis & cãticis, permultis præ gaudio flentibus, & in ſuas ædes ſanctus Epiſcopus introducitur.

Erat vir beatus in familiari colloquio iucundus, in obiurgatione ſeuerus, ad exhortandum efficax, prudens & moderatus in omnibus. Condolebat mœrenti, fouebat inopem, confirmabat iuſtum, inuiſebat ægrotum, ſubleuabat miſerum, deniquè nullũ ab opere Dei vacuum ſibi tẽpus abire ſinebat. Quodã Dominico die in *Obordone prædio Euchariſtiæ myſteriũ illo conſecrante, coram ſacerdotibus & Leuitis gemma cælitùs labebatur in calicem inter manus illius, corporis & ſanguinis Domini commixtionem celebrantis. Quæ gemma radio micãte pulcherrima, diù apud Senones conſeruata, rege iubente, inter reliqua ſanctorum pignora in eius palatio repoſita eſt. Apparet hinc, quàm Chriſtus eum charum habuerit, inter cuius manus præclariſſimum edidit miraculum.

**Bardone*

Gẽma cælitus labit in eius calicem.

Clotarius rex vbi comperit ſignum uel campanã S. Stephani ſonum edere gratiſſimum, iuſſit eã Pariſios transferri, ut eius tinnitu ſępiùs oblectarentur. Diſplicuit ea res beato Epiſcopo. Itaque mox ut ablata eſt à Senonibus, omnem ſoni gratiam amiſit. Id rex intelligens, ocyùs iubet ſuo illam loco reſtitui. Vbi autem ad pontem Syriacum uentum eſt, rediit illi priſtinus ſonus, & ob ſancti uiri merita ſeptimo milliario auditus eſt. Ilicò uir beatus in vrbe reſidens, ſe dat itineri, progredienſque in occurſum eius cum pſallentium choris, quam dolens amiſerat, cum gaudio excipit, gratias agens Deo.

Nota de cãpana.

Dæmonẽ pudefacit

Nocte quadam cùm vir ſanctus uigilans pſalleret, antiquus hoſtis adfuit, multaque eum ſiti afflixit. Iubet ergò miniſtro aquam frigidam adferre, & inimici dolos ſentiens, ſignatum puluinar ſuum ſtrictim applicat ad os vaſculi, & dęmonem includit. Is uerò tota nocte, donèc ſol radians clara ſe lampade terris infudit, variis ululans uocibus, quis eſſet, oſtendit: & qui tentare uenerat, confuſus abſceſſit.

Vide, vt ſãctus vir ſacra uiſitat loca.

Habebat à Deo uir ſanctus, ut eſſet uigiliarum patientiſſimus. Itaque ex more, uno comite contentus, baſilicas uiſitabat, & penè ſingulis noctibus, non ſolùm intrà urbis muros, ſed etiam extra ciuitatem uicina ſanctorum adibat loca. Id uerò ea animi alacritate & ſtrenuitate faciebat, ut ea hora, qua Clero incumbebat matutina peragere ſolennia, ipſe ſuis manibus ſignum uel campanam eccleſię pulſaret. Cùm autem quadam nocte à baſilica ſancti Remigii ad domum eccleſiæ tenderet, duos inter ſe Clericos corrixantes audiuit, idque ea cauſa, quòd cum fœminis rem habere conſtituiſſent. Etsi autem præſes adeſſet, ea tamen hora oſtendere ſe illis noluit, nè ipſo abſente, ad conceptum facinus redirent. Conſultiùs autem ei viſum eſt, ut ſanctis precibus eorum caſum ſubleuaret. Feſtinus igitur abit ad Eccleſiam, fundit pro eis breuiter preces: mox ſancti Stephani ſignum manu tãgit, quo Clerus ad matutinas laudes celebrandas cõuocatur. Rem dicimus admiratione dignam: ſimulatquè ſignum eorum aures attigit, omnis ille ſæuæ libidinis ardor extinctus eſt. Properant cum aliis ad eccleſiam, debita perſoluunt officia: expleta pſalmodia, ab eo repræhenſi, ueniam petunt, rectioris uitæ propoſitum concipiunt. Ità virtus diuina per beati viri patientiam iam ruituros ſeruauit à fouea inimici.

Vir nobilis Herlefridus ad Ciciocũ villã inuitauit beatum antiſtitem, ut cum ipſo pranderet Dominico die. Ille verò oblato ſacrificio, cùm ad vicum abiret, equo inſidens, audito cęli quodam fragore uel ſonitu, diù fixus uno in loco ſubſtitit. Interìm cælo intentus, inter Angelicos choros decantari audit orationem Dominicam. Meritò enim illi patebant arcana cęlorum, cuius mens perpetuò cęleſtibus affixa erat. Tum verò ſufficere ille ſibi putans, quòd in Chriſti pręſentia laudes ſupernas audiuiſſet, noluit cœpto pergere itinere.

Audit Angelicas cantiones.

Sedente illo aliquandò in vrbe Senonica ad prandium, per ſpiritum ſanctum cognouit virum Dei Vuinebaudum in eccleſiam ſancti Stephani ingreſſum. Surgit ergò à menſa, relicto prandio, alacer ei pergit obuiàm, quem nemo ei aduenientem nunciauerat, eum inter eccleſiam beatiſſimę Mariæ S. Stephani euntem, abſoluta oratione pacis oſculo excipit, & ad ſuũ prandium ſecùm abducit. Multa alia ab eo perpetrata ſunt, dum viueret, quæ nimis longum ſit ſingulatìm enarrare. Multos curauit languidos, cæcis lumẽ reſtituit, ſurdis auditum.

Tandèm ſentiens adeſſe tempus diſſolutionis ſuę, in prędio Briennonenſi aduerſa correptus valetudine, ſacerdotibus ad ſe accitis, ſanctis eos ſermonibus exhortatur, cunctiſque qui aderant lachrymas fundẽtibus, ſanctum Domino ſpiritum reddit. Mox adeſt virtus diuina, & ad demonſtrandam põtificis gloriã, ſuauiſſimos excitat odores, qui ab illius corpore haud ſecùs fundebantur, quàm ſi multis eſſet aromatibus conditum. Indè corpus impoſitum feretro, diuinis cãticis cingitur, ſequitur plangentium magna caterua, &, vt ipſe iuſſerat, in ſtillicidio baſilicæ ad pedes S. Columbæ traditur ſepulturæ. Non enim auſi erant ſecùs, atquè ille iuſſerat, facere. Ibì verò manus Domini virtutum ſigna cumulatè edidit.

Eius felix obitus.

Mulier quędam trigiuta annorum cæcitate moleſtata, cùm eò adueniſſet, detereſa caligine, ex fide abſceſſit videns. Contracta recepit membrorum uſum & incolumitatem. Betzela mulier nobilis, integra hebdomada neque comedens, neque dormiens, nimio dentium dolore eam mirè diſcruciante, ex puluere ſepulcri eius, ſputo permixto, locum doloris perunxit, & ilicò ſe ſenſit liberatam. Lector eius eccleſiæ, à medicis deſperatus, quòd morbi importunitate vexatus, ſeptem diebus nihil alimoniæ ſumpſiſſet: in grabato allatus ad ſancti ſepulcrum, vti cum fide aduenerat, ità medicinam ex puluere percepit. Mulier quædam in ſomnis, diabolo eam inſtigante, multos ſibiipſi colaphos infringebat, diroq; ſe verberabat: ea ſtatim vt adſpexit ſanctũ ſepulcrũ, turpiſſimũ hoſtẽ euomuit.

Miracula ad tumulũ eius.

Improbus quidam Epiſcopus, beati uiri ſepulcrũ proteruè conculcans, mox contractis neruis, caduco morbo ſe ſenſit grauiſſimè torqueri. Petit igitur humiliter à ſancto remedium, & impetrat: oſtenditque in eo virtutis diuinæ geminam potentiam, tum vindictæ, tum venię.

Pœna Epiſcopi, eius ſepulcrũ conculcãtis.

Mulier qdã à primo ortu tota paralyſi diſſoluta, à

parentibus apportatur ad beati antiſtitis monumentum, & ſimulatque illud conſpicatur, membra inculta vigent, & diſſuluta ſolidantur. Repentè igitur ſanata per Dominum, ſuis pedibus repetit domum ſuam. Sacerdos quidam ad S. Vuinebaudi ſepulcrum ſeruiens, è ſcala ruens, & per eius gradus aſperos admodùm contritus, ad beati Lupi monumentum adduct' eſt, & ſanitati reſtitutus. Multa alia illic miracula ex fide petentibus Chriſti benignitate exhibentur.

O verè inclytum ſacerdotem, qui in corpore degens, Chriſto accuratè ſeruiuit: & nunc in cælum receptus, & requie fruens in aula ſemper uernantis paradiſi, ob duplicata talenta ingreſſus eſt in gaudiū Domini ſui, & Angelicis iunctus carminibus, uictor ex hoſte triumphat: ſociatusque martyrum purpuratis agminibus, & a Domino coronatus, regnat in gloria, expectans diem Domini ſanctamque reſurrectionē, ſuſcitandus ab Agno, id eſt, Domino noſtro Ieſu Chriſto: qui coronis laudibusque afficit ſanctos ſuos, & inſtar radiantis cryſtalli, ſplendore admirabili odore que incomparabili beatiſſimi confeſſoris ſui Lupi triumphos muneratur: Cui eſt honor & gloria cū patre & ſpiritu paracleto in Trinitate perfecta & vnitate perenni, in cuncta ſecula ſeculorum, Amen.

VITA S. IVSTI LVGDVNENſis Epiſcopi, vt habetur in antiquis MS. Exemplaribus, quibus vetuſtiſſima Martyrologia adſtipulantur. Stylum hincindè modicè elimauimus.

Septemb. 2.

VITAM beati Iuſti Lugdunenſis Epiſcopi cogimur adiurati vel breuiter exponere: qui Lugdunenſis quondàm vrbis ſacerdos, nunc eius apud Chriſtum patronus eſt. Cuius cùm mecùm reputo inexpugnabilem in operibus fidem, præcipuum in victu rigorem & parſimoniam, diuturnam in ſolitudine habitationem, eò ſanè adducor, ut incunctanter affirmare non dubitem, eum, licèt pro Chriſto martyrium non obierit: tamen compleſſe martyrium. Non enim martyrium perficit ſola ſanguinis effuſio, nec ſola cōfert fidei palmam illa exuſtio flammarum; aut funeſta manus carnificum: nec occaſu duntaxat & internecione, ſed contemptu quoquè corporis venitur ad coronā: &(quod citra vllam beatorum martyrum, qui in perſecutiònibus ſunt defuncti, iniuriam dictum uolumus) earuam afflixiſſe, de mundo triumphaſſe, diabolum protriuiſſe, martyrium eſt. Vt enim hæc ipſa rerum comparatione altrinſecùs inter ſe conferamus, martyr vincit ſubitum tortoris ignem: beatiſſimus Iuſtus edomuit flammas quotidianas: Martyr breuem ſuſcipit cum perſecutore conflictum: beatus Iuſtus longum habuit aduersùs vitia carnis certamen. Martyr in ſtrenua & virili colluctatione, Iuſtus in diabolica infeſtatione conſeruauit patientiam. Martyr pro Chriſto patitur, quia pati deſiderat: voluit verò etiam beatus Iuſtus pati. Martyr abnegans idola verum Deū confitetur: Iuſtus vt præclariùs Chriſtum cōfiteretur, ſeipſum abnegauit ſibi. Poſtremò, martyris certamen omne mors illata conſummat: beati verò Iuſti auctū eſt certamen, dum mors negatur. Audi Apoſtolum dicentem: Mihi mundus crucifixus eſt, & ego mundo. *Galat. 6.*

Martyriū obitur multis modis.

Ac primum quidem, vt de nomine beati antiſtitis pauca dicamus, vſitatum eſt in ſacris literis, vt ipſa nominum impoſitio ſiue enunciatio, quædam ſit annunciatio futurorum. Ità ergò & Iuſti noſtri ſubſequētis vitæ gratiam iam indè ab incunabulis impoſitum nomen expreſſit, dum inſtinctu diuino præ ſe ferens id, quod futurum erat, proprium accipit vocabulum à teſtimonio meritorum. Vndè etiam factum arbitror, ut ille ſanctus adoleſcens tam uirtutis, quam itineris eius particeps futurus, nomen Viatoris acciperet. Porrò Iuſtus, Vienenſis primùm Diaconus, poſteà uerò Lugdunenſis eccleſiæ antiſtes conſecratus eſt. Quam ille eccleſiam tanta puritate, integritate, modeſtia, pietate, patientia per multos rexit annos, tanta quoque pauperū cura, tanta diuinorum mandatorum obſeruatione, vt etiam magnificos & præſtantes Domini ſacerdotes omni virtutum gratia anteiret.

Viator, miniſter & diſcipulus S. Iuſti.

S. Iuſtus Epiſcopus Lugdunenſ.

Sed cùm ità intentus functioni ſuæ & plebis profectui, illi eccleſiæ præſideret, ad eum expellendum frementis diaboli exarſit inuidia. Nam cum in ea vrbe quidam ſubitò mentis furore correptus, in publicū ſe proripiens, obuios ignarosque confodiſſet, ac pro atrocitate rei excitato tumultu, hinc atque indè premeretur ab infeſta multitudine, eodem, quo in ſcelere vſus erat, telo ſe defendens, in eccleſiam, nonnihil iam ſibi reſtitutus, confugit: obſeratiſque ſacratarū ædium valuis, diù reuerentia loci inſanientis populi furorem a ſe amouit. Sed cùm ſeditio increſcens, iam etiam templo Domini ignes minaretur, beatus Iuſtus Epiſcopus, neceſſitate cōpulſus, accepta à quodam viro primario ſacramenti fide, quòd nihil homini illi periculi intentarent, ſed tantiſpèr duntaxat in cuſtodia aſſeruarent, donec populo eſſet ſatisfactum, reum extra eccleſiæ clauſtra dimiſit. Eum verò turba, quæ in tumultu nihil alicuius penſi habet, pedibus colligatum trahens, vltimo mortis ſupplicio affecit. Tum ille vir DEI, ſanctitate memorabilis, admiſſum facinus adſcribit ſibi, alienum crimen ſibi imputat, tam ſeuerus vltor culpæ, ut putabat, ſuę, quam pius diſſimulator alienę. Cùm enim fraus ſęuientis diaboli, ſuo ſceleri populi furentis adminiſtram manum adhibuiſſet, totum illud facinus beatiſſimus antiſtes in ſe retorſit, omnes alios abſoluens, ſibi uni non ignoſcēs. Sed quid mirum, ſi iuſtus in primordio ſermonis, accuſator eſt ſui? O quàm venerabilis eſt ſanctitatis & pietatis confeſſio. Cùm impudentia in alios ſoleat culpam conferre ſuam, hic vir beatus alienum crimē ceu proprium confitetur. Peccauit incondita plebs, & quidē Satanæ inſtinctu peccauit: Iuſtus autem quid fecit? Confidebat ille in Domino, & dicebatur animæ eius, Tranſmigra in montem ſicut paſſer. Tetenderat antiquus ille peccator arcū nequitię ſuæ, vt ſagittaret in occultis immaculatum arte calliditatis ſuæ: ſed quia manus Dñi auxiliabitur ei, nihil ꝓfecit inimic' in eo.

Prou. 18

Pſal. 10.

Nam Iuſtus ille, qui fuerat magnus ſacerdotio, factus eſt maior voluntario exilio. Officio enim ſacerdotali ſe ſtatuit abdicare, & loca peregrina animo latitandi expetere. Reuerſus igitur ex quadam Italiæ Synodo, ad quam fuerat euocatus, quod via ſine lachrymis cōmemorari poteſt, non Lugdunum uenit, nè totius plebis amore obſtrictus, liberam non haberet diſcedendi facultatem: ſed apud Tornonem reſidens, ſi qui amici ad valedicendum ipſi eò excurrere vellent, ſuſtinuit. Multis verò lachrymantium turbis eò accurrētibus, veritus nè multitudine oppreſſus retineretur, clàm ſolus & præter omnē expectationē receſſit: nec quiſquā ei ſe adiunxit comitem, præter unū Viatorē, cuius ſuprà mentio facta eſt, egregiæ ſanè indolis puerū, qui tū in eccleſia Lectoris munere fungebatur. Is ſolus, inquā, beatiſſimi ſenis latère cupientis ueſtigiis inhæſit, & iam Arelate & Maſſiliæ agenti, nauemque conſcendere uolenti non ſine admiratione ſe ei obtulit. Illo ergò in peregrinationis ſolatium recepto, eremum ſitiens, in Aegyptum nauigauit, ſoli ac vni il-

Vir ſāct' clàm deſerit epiſcopatū, & fugit in Aegyptū

li adhærens, qui eſt ſpes omnium finium terræ, & in *Pſal. 64.* mari longè. Et cùm à facie furoris ſatanici tuſtar *3. Reg. 19* Eliæ, Iezabelis minas fugientis; ſe ſubducere uellet, in deſerta ſeceſſit, Aegyptiis illi alimoniam ſuppeditantibus: *3. Reg. 17* immò, ut planiùs dicam, coruis illi, ut Eliæ eſcas miniſtrantibus. Quotiès enim per manus peccatorum ſanctis victus affertur, totiés ſuos Dominus coruorum opera paſcit, quorum ſanè atrum colorem iniqui non immeritò à ſuis vitiis induunt.

Poſtquàm autem Epiſcopus, & nomine & meritis Iuſtus, eò peruènit, inter ſanctos illos eremitas degens, diú ſe celauit, vt tum nomine, tum dignitate ſuppreſſa, ſummæ humilitatis opus exercere poſſet, non iam Clericis duntaxàt, ſed etiam monachis & laicis ſe inferiorem exhibens. Cumque non breui tempore ità tectus latuiſſet, accidit aliquandò, ut in præcipuo monachorum ſanctorum conuentu à quodam fratre, qui ex hac prouincia eò tum peregrinus aduenerat, agnoſceretur: iſque ad eius genua prouolutus, cunctis ſtupentibus, & quid id rei eſſet ſciſcitàtibus, ſanctum Epiſcopum Iuſtum, illum eſſe confiteretur. *Agnoſcit à monachis.* Quod vbi cognitum eſt ab illis, omnes tantę humilitatis virum admirantes, culpantesque ignorátiæ ſuæ temeritatem, quòd pontifici ſeſe quamuis neſcii prępoſuiſſent, ſuperiorem erga illum negligentiam recenti honoris exhibitione compenſarunt. Horum itaq; vitæ particeps Iuſtus noſter, noctes atque dies precibus & ieiuniis tranſigens, in conſpectu Domini perpetuus erat pro ſuis Lugdunenſibus deprecator. Nam tametſi corpore ab illis aberat, at precibus aderat: neque illos reliquiſſe cenſendus eſt, ad quos ſuas preces referebat. Experierat lachrymis opportuna loca, ut ſoli Deo vacans, quę pro illis peteret, efficaciùs impetraret.

Eo autem tempore, quo ſanctus Epiſcopus in eremo morabatur, ſanctus Antiochus, tùc presbyter Lugdunenſis, pio incitatus officio, ad viſendum pręſulē ſuum peregrè proficiſci deliberabat, vir ſanè vitæ ſeueritate præcipuus, & qui non immeritò poſteà in ea *Antioch⁹ Iuſti ſucceſſor.* ſede beato Iuſto ſucceſſerit. Cùm igitur tanti præſulis deſiderio terras ac maria tranſmitteret, beatus Iuſtus aduentum eius adeò prænunciaſſe fertur, ut etiam, quibus diebus quę loca adiret, exprimeret, ità dicens: Chariſſimus Antiochus noſter hodiè illic moratur. Immò verò illum ipſum diem, quo uenturus eſſet ad eum, indicauit. Porrò cùm annis aliquot in eremo Angelis proximam egiſſet vitam, & tantorum laborum dignos adeſſet finis, regna cęlorum ſcandenti, & in extremis agenti, flens & animo *S. Iuſti obitus.* conſternatus dixit Viator: cui me Domine relinquis? Beatus Iuſtus reſpondit: Nè turberis fili, tanquàm ſolatio deſtitutus. non ità diù pòſt tu me ſequèris. *Itē & Viatoris.* Quam eius prædictionē, à diuina reuelatione manantē, verà fuiſſe ſanctiſſimi iuuenis obitus declarauit.

Hoc ſanè loco ſilentio premere nolim Lugdunenſium ciuium erga ſanctiſſimum antiſtitem ſuum, ſtudium & amorem, ut qui ob abſportandum ſacrum eius corpuſculum in Aegyptum vſque profecti ſint, atque illic penè inacceſſas pre ardoribus ſcrutati ſolitudines, ab ipſo ſolis occaſu in Oriēti uicina loca pro *Nota ſtudiū Lugdunenſiū erga eius ſacrum corpus.* fecti totum ferè orbem pietatis ſuæ teſtem effecère: quantumque ſe abdiderat atque remouerat uerecundiſſimi ſenis fuga, tantùm ſe illorum pręclara ſtudia intenderunt eius reducendi cauſa. Nouerunt illum eius fugæ cupidum fuiſſe, nec quòd ipſos deſeruiſſet, ei imputare uoluerunt. Neque enim diſceſſerat ab eis aliquo illorum contemptu, ſed compūctione animi, ob eam, quam ſuprà diximus, culpam ſuſcepta. Et certè oſtenderunt Lugdunenſes ſe tā pręclaro nō indignos antiſtite, cùm gratiæ eius magnitudinem officii gloria æquipararunt: cùm egregii ſacerdotis & ſancti ſenis oſſa reuerenda fideliſſima plebs à longinquis regionibus cum multa alacritate & religione reduxit, & cum lachrymis pre gaudio fuſis ea exceperunt: dederuntque operam, ut qui ſpiritu cum ipſis erat, eſſet & corpore, in honorem Domini noſtri Ieſu Chriſti: cui eſt poteſtas & gloria cum patre & ſpiritu ſancto in ſecula ſeculorum, Amen.

VITA ET MARTYRIVM S. AIgulphi Abbatis Lirinenſis & ſociorum eius. Habetur in MS. exemplaribus, ſed F. Laurent. Surius, mutato ſtylo, reddidit aliquanto ſuccinctiùs. Eſt hiſtoria lectu digna.

PROLOGVS AVTHORIS.

INVICTISSIMORVM Chriſti militum præclara certamina, quibus è *Sacrarū hiſtoriarū vtilitas.* diabolo & mundo triumphàrunt, literarum monimentis ad futurorum notitiam tranſmittere, nemo dubitabat eſſe officii haud vulgaris. Talibus enim & rudimenta tyronum Chriſti, fideique initia roborantur: qui verò iam progreſſi ſunt in pietatis ſtudiis, ſpei fiducia animantur, & perfecti charitatis ſuauitate perfunduntur. His Chriſti athletæ, nè ſuccumbant, quaſi oleo quodam perunguntur, & ſi ſint delaſſati, ceu medicamento quodam priſtinæ illorum inſtaurantur vires. Tum uerò per hæc illecti & inuitati, ſanctorum ſocietati, quos iam tenet beatitudinis finis, nobis adhuc præcluſus, crebrò adiungimur & interſumus: quippe quos nobis charos efficiunt, non tam externa corporum lineamenta, quàm ornamenta & prærogatiuæ meritorum. Ex horum collegio nos unius Aigulphi uitam & agonem ſcripto cópræhendimus, eius charitate nos impellente, cuius amore ille ſic & vixit, & paſſus eſt. Erunt autem fortaſsis, qui nobis obiiciant, nos hic ceu martyrem proponere & prædicare, quem tamen ob fidem Chriſti nemo iugularit: antiquitùs fuiſſe martyres, hodiè nō itèm. Sed de his non debet idem eſſe iudicium, quod de vinis, quæ quo ſunt antiquiora, eò pręſtantiora. Etſi enim Aigulphum noſtrum perſecutor ob Chriſti nomen non interfecit, non fit tamen indè conſequens, non poſſe eum martyrem dici: niſi quis forſan etiam beatiſſimum Chriſti baptiſtam Iohannem martyrii gloria ſpoliare velit: quem vtique impius rex nō propter Chriſtum occidit, ſed quod eius libidini aduerſaret, & veritatē, quę Deus eſt, conſtāter ei proponeret.

V I T A.

VIDEMVS hoc & apud veteres & modernos ſcriptores ità vſu cō- *Septemb. 3.* paratum, vt cuius res geſtas ſcribere inſtituāt, eius priùs & genus & patriā explicent. Quē morem nos haudquaquā reſpuentes, beati Aigulphi patriā & parentes indicabimus. Bleſenſe caſtrū ad mōtis cuiuſdā latus ſitū eſt, quē Liger fluuius præterfluit, in loco ſanè piſcoſus inprimis, & magnā illi adferēs vini atq; frumenti, cæterarūq; rerū, homini nutriendo neceſſariarū, fertilitatē. Huius pagi & caſtri inco- *Pagū & caſtrum pro urbe dicere vi detauthor* las fuiſſe B. Aigulphi parentes, certiſſima relatione didicimus, nō quidem ſuperbo ſtēmate valdè inſignes, nec opibus affluentes, ſed tanta prole beatos. Poterat enim & de Aigulpho dici: Infirma mundi & contem-

 ptibilia,

ptibilia,& ea quæ non ſunt,elegit Deus. Vt verò pueritię annos exegerit, difficilè poſſit enarrari; quã, quàm ſeduló eccleſię limina triuerit,ſacerdotibus officioſé ſeruierit, vigiliis operam dederit,pauperes pro viribus adiuuerit, totumqne ſe quotidiè Deo hoſtiam ſanctam & placentem in ara ſui pectoris immolarit.

1. Cor. 1.
Aigulphi ſancta pueritia.

Poſtquàm autem ad adoleſcentiæ annos pertigit, cępit ei moleſta & inuiſa eſſe vita ſecularis,immò & habitus ipſe. Verſabat igitur animo,quonam pacto ruptis ſeculi nexibus, in Chriſti ſuaues compedes ſuos poſſet pedes inijcere. Cumque hæc multa apud ſe maturitate deliberaret, Mummoli Abbatis Floriacenſis fama celebris ad eum perlata eſt: moxque ad eum profectus,animi ſui æſtum ei aperit:rogat obnoxiè, velit ipſum in eorum numerum,quos in ſchola Chriſti inſtituebat,admittere. Audiens id beatus Mummolus,cùm priùs laudatiſſimo diſciplinę regularis more eum probaſſet,in ſanctæ ſodalitatis ſuæ contuberniũ tanquàm benè idoneum admiſit. Tum ille,ſancti ſpiritus gratia in eo operante,re ipſa cępit oſtendere animal ſe mundum eſſe. Magna in eo renitebat nouæ cuiuſdam innocentiæ puritas, magna in proprij corporis membra authoritas & poteſtas, inuicta aduerſùm dęmones fortitudo,ſimplicitas columbina,mentis & corporis mundiſſima caſtitas. Nouerat in legę Moſaica illud animal mundum cenſeri,quod ungulam finderet,& ruminaret. Studebat igitur obtinere diſcretionem boni & mali,& eorum, quæ ſunt hominis interioris : ruminabatque & meditabatur aſſiduè in lege Domini,non immemor etiam illius ſententiæ Saluatoris:Oportet ſemper orare,& non deficere:itemque eius in Pſalmo: Benedicam Dominum in omni tempore:ſemper laus eius in ore meo. Deniquè omniuaria virtutum gratia inſtructus uidebatur, eiusque tuendæ & conſeruandę gratia, quod de beato uiro ſcribitur, meditabatur die ac nocte in lege Domini:in cuius ſanè exercitatione uſque adeò profecit,ut non ſolùm eius prouinciæ hominibus,ſed etiã exteris doctrina eius admirationi eſſet.

Fit monachus Floriacenſis.
Deut. 14
Luc. 18.
Pſal. 33.
Pſal. 1.

Voluit autem Deus,quàm ei gratus eſſet, euidenter demonſtrare. Iampridèm vir ſanctiſſimus & toto orbe celebrandus Benedictus, in Caſſinenſi cęnobio uita functus & ſepultus erat: & ut ipſe prędixerat, diù poſteà à Longobardis illud cęnobium in ſolitudinem eſt redactum. Volens autem Deus ſacras beatiſſimi Benedicti reliquias eo, quo par erat,honore affici,& Gallias earum aduentu conſolari,per viſum pręcepit beato Mummolo Abbati, vt Aigulphum Caſſinum mittat,ſanctiſſimi Benedicti oſſa indè deportaturum. Facit ità Abbas, & Aigulphus,diuina ope fretus admirabiliter, Caſſinum peruenit : quod quærebat, nullo negocio reperit, & ad patrem Mummolum lætiſſimus adducit. Extat hac de re libellus conſcriptus. Hinc verò,licèt nihil ille tale curaret,magna apud regem & aulicos ſanctitatis opinio beato Aigulpho cõparata fuit. Cumque ea fama increbeſceret, & dignus videretur,qui ſuper candelabrum poneretur, monachi Lirinenſes eò adueniunt, ſpiritalem patrem ſibi dari poſtulantes. Nam tametsi illud Lirinenſe monaſterium multa floruit antiquitùs celebritate, ità ut eius magiſterio permulta ſint inſtituta cęnobia: at tamen ea tempeſtate,malo dęmone diſcordiam illic excitante,res eius miſerè vacillabant. Vbi autem ad regem & proceres illorum monachorum eſt relata petitio,rexque ſuos conſuleret, quid faciendum putarent,una omnium vox fuit, beatum Aigulphum uel maximè idoneum, qui Lirinenſibus fratribus Abbas daretur,qui ſine dubio & collapſa erigere,& neglecta in antiquum ſtatum reuocare poſſet.

Aigulphus S. Benedicti reliquias adducit in Gallias.

Itaque beatus Aigulphus,licèt multùm obluctans, coràm adducitur, Lirinenſis cęnobii cura ei demandatur, lætante rege & proceribus eius, quòd talem ſuo gregi paſtorem Dominus adhiberet. Etsi vero ſanctus vir longè magis ſilentio delectaretur & quiete, tamen ſciens illud Apoſtoli,omnem animam poteſtatibus ſublimioribus ſubditam eſſe debere,æquo animo patitur illud ſibi onus imponi,& ad fratres Lirinenſes proficiſcitur:qui ſanè, quòd eum fama iam nòſſent,amanter eum excepère. Deindè ſæpè eos hortatur vitia profligare, virtutes colere,oculos interiores repurgare, quòd mundiſſimus Deus non niſi mũdo corde poſſit videri : iram atque odium extirpare,libidinem non ſolùm à corpore,ſed etiam ab ipſis cogitationibus prorsùs arcere. non enim poſſe habitare ſpiritum ſanctum in pectore ſpurcitiei dedito, immò verò procùl ab illo recedere: mundum & omnia,quę mundi ſunt,ab animo penitùs excludere : nihil in corde,vbi eſt Dei ſedes & domiciliũ, niſi quod ille velit,id eſt, Dei & proximi amorẽ integerrimum retinere. Si quis enim, inquit, aliò velit conferre amorem ſuum, non effugiet illam Prophetę ſententiam:Perdidiſti omnes,qui fornicantur abs te. His & id genus aliis ſermonibus tanquàm peritus medicus non ſolùm præſentibus medebatur malis, ſed etiam futuris occurrere nitebatur. Aderat autem Dominus eius conatibus,tantamque eius verbis vim & efficaciam pręſtitit,ut non modò præſentes eum cupidè audirent,ſed illi etiam,qui à monaſterio receſſerant,magno cum deſiderio redirent. Excipiebantur tum à ſancto viro,quotquot ſe aut monachos eſſe, aut fieri velle declararent. Porrò multi ſeculares ſua prædia donabant beato uiro,pro ſpiritalibus, quæ illis ſeminabat, ſua carnalia refundentes.

Fit Abbas Lirinenſis.
Rom. 13.
Pſal. 72.

Sed his mirè torquebatur ille tortuoſus ſerpens,cuius inuidia mors introiuit in orbem terrarum. Videbat & tabeſcebat, excludi ſe ab illis, quos dudùm ſibi habuerat obſequentes. Itaque ad ſuas ueterator artes ſeſe conuertit, explorat, num quis inter illos ſit ſuarũ partium,num quis lupus inter agnos delitęſcat, ceu inter Apoſtolos Iudas. Et eccè reperit illic duos, egregios ſuæ nequitiæ adminiſtros,Arcadium & Columbum, quorum opera ferebat inter fratres diſcordiæ peſtifera ſemina, totusque in id incumbebat, ut beatus Aigulphus è monaſterio extruderetur : ut paſtore ſublato, liberiùs poſſet ſæuire in oues. Celabant autẽ diù Arcadius & Columbus conſilia ſua, atque interim quos poterant,clàm ad ſuas partes adiungebant. Tandèm verò,cùm iam & numero cõfiderent, & ſui pectoris rabiem diutiùs celare non poſſent, inſtàr flãmæ diù preſſę, ſubitò erumpunt,& ægre quidem à ſancti viri & eorum,qui illi adhęrebant, cæde manus abſtinent. Id vbi animaduertunt illi,quibus periculum creabatur,ad eccleſiam S. Iohannis confugiunt, Deo ſua corpora & animas commendantes. At beatus Aigulphus,pro ſingulari manſuetudine & patientia ſua, accedit ad eos,& blandiſſimis verbis eos uolẽs emollire, Quid eſt,inquit,chariſſimi fratres,quòd ità in patrem & fratres veſtros incurritis, omnis humanitatis obliti? An neſcitis Satanam ob ſuperbiam & diſcordię ſtudia è cælis deturbatum? Faceſſant ergò ſimultates, & audiamus eum, qui dicit in euangelio: Diſcite à me,quia mitis ſum & humilis corde. Quòd ſi propter me hæc fiunt, dico vobis Ionæ verbis:Tollite me, & mittite in mare. Satius enim mihi eſt, à vobis corpore ſeparari, quàm veſtra diſſenſione apud uos diſcruciari.

Sap. 2.
Arcadius & Columbus pſeudomonachi perſequũtur S. Aigulphum
Mat. 11.
Iohan. 1.

Hæc ille oratione uiſus quidem eſt ad tempus illorum turbulentos animi motus compreſſiſſe,& ſedaſſe furorem,adeò ut culpam ſuam faterentur, & ſatisfa-

ctionem

ctionem offerrent: ſed hoc dolo tegebant nequitiam ſuam. Interim toto anno in latebris pectorum illorũ ſub ea ſimplicitatis ſimulatione ſerpens antiquus delitescebat, nec potuit quanuis crebris ſancti uiri adhortationibus indè extrahi, illis perpetuò machinantibus, vt quod animo conceperant, id ad effectum perducerent. Et iam per multorum ora iſthuc uolitabat, & ad regias vſque ad aures peruénit, ità ut non parùm formidarent eius conſpirationis authores, nè regis ſeueritas in ipſos animaduerteret. Itaque egērũt inter ſe, vt alter ipſorũ, nẽpe Arcadius, è monaſterio exiens, ſe ad ciuitatis Clerum & populum adiungeret: alter verò, id eſt, Columbus intra monaſterium reſidens, eos qui à ſancto viro deſciuerat, in ſuſcepta perfidia confirmaret, & ſi quos poſſet alios, ad ſe adduceret. At uerò ſanctus Aigulphus ſemper doctrinæ inſiſtebat, proponens eis illud ex ſacris literis, Dominus vnanimes habitare facit in domo: atque

Pſal. 67.

indè concludens, eos, qui vnanimitatis hoſtes ſint, alienos eſſe ab habitatione domus Dei, & in partes Satanæ conceſſiſſe. Quamobrèm, inquit, charitatis inter nos vinculis connectamur, nec ullis ſciſſionibus diſiungamur.

Illo hæc dicente, & hunc in modum ſeſe gerente, Arcadius redit ad monaſterium, fictis verbis & ſimulata humilitate pollicetur ſe correcturum perperàm hactenùs admiſſa, oratque ſibi licere degere in monaſterio. At vir Dei peſtilentem hominis animum ſentiens, fratribus annitentibus, non modò non annuit petenti, ſed etiam è cœnobio illum expulit. Id ille ferre non ſuſtinens, ad quendam ſe confert Nuceriæ ciuitatis principem, Mummolum nomine: hortatur eum, vt ſe ad monaſterium conferat, multas illic pecunias reperturus. Ille cupiditatis flamma incenſus, incunctanter capeſſit iter, venitque ad virum Dei Aigulphum: qui, quòd ſæpè cum illo de rebus animæ ſalutaribus colloqui conſueuiſſet, nihil veritus, eum lauto conuiuio excipit, tametsì ex Audoneo Epiſcopo iam cognouerat inſidias, quę ipſi parabantur. Mũmolo igitur cum conſpirationis ſociis prandente, ſubitò Arcadius inſtàr Iudę turbis ſtipatus aduolat, beatum uirum comprehendi, ligari, fuſtibus cædi iubet.

S. Aigulphus capt° verberat.

Id cùm fieret, vir ſanctus Dominicam paſſionem cõmemorans, omnia tanquillo animo perferebat, dicens Dominum Ieſum non ſua, ſed noſtra cauſa etiã maiora perpeſſum: multaque cum fiducia cantabat: Quid retribuam Domino pro omnibus, quæ retribuit mihi? Calicem ſalutaris accipiam, & nomen Domini inuocabo.

Pſal. 115.

Ità ergò laceratus, & uinctus atque ludibrio habitus eſt, donèc ſol occumberet. Tum verò miniſtri ſatanę eos, quos ſancto uiro familiariùs adhęſiſſe nouerant, extra monaſterii clauſtra educũt ad eum, tanquàm pariter cum illo audiendos, immò verò cum illo perimendos. Nolebat enim Dominus ſolum paſtorem pati, ſed cum illo vnà gregem quoquè illius paſſus eſt interfici. Et illi quidem ſancti viri, ſpiritus ſancti virtute firmati, tanquàm confeſtim enſibus iugulos daturi, inuicèm vltimum ſibi uale dicunt: ruentesque in mutuos amplexus, Domino ſe cõmendant, cum ingenti fiducia dicentes: Propter te, Domine, morte afficimur tota die: æſtimati ſumus ſicut oues occiſionis.

Pſal. 43.

Atque his & id genus aliis verbis tum noctis tenebras, tum ſuas ſolabantur ęrumnas, ſeque vicissim confirmabant, nè quis infirmior animo frangeretur, illud ex Apoſtolo referentes: Non ſunt condignæ paſſiones huius temporis ad futuram gloriam, quę reuelabitur in nobis.

Rom 8.

Interim pręmęrore, ut ſe habet humanę naturæ imbecillitas, & vincti, & cuſtodes, arctiori ſomno corripiuntur. Vnus verò è cuſtodibus miſericordia permotus, tectum carceris aperit, eoſque ad fugam capeſſendam hortatur. At ſanctus Aigulphus gratias quidem agit eius humanitati, ſed minimè paret conſilio, ità dicens: Siue viuimus, Domino viuimus: ſiue morimur, Domino morimur: cuius prouidentiæ cùm semèl nos permiſerimus, eius voluntati haudquaquàm reluctabimur. Fiat de nobis, quod vult ille.

Rom. 14.

His dictis, Arcadius totius mali huius caput, aduenit, blandis verbis ſanctorum dolores lenire volẽs.

Arcadij ſimulatio

At vnus ex illis, Trucharius nomine, iuſto dolore cõmotus, quod ſuggerebat animus, in faciem ei obiicit: Doleo, inquit, te imitatione filiũ eſſe ſatanæ, qui cùm in exitium omnes impellat, etiam conſolator vult uideri. Doleo te fratrem eſſe Iudæ proditoris, qui inſtàr illius pro ficto oſculo ſermones profers, blanditiis quidem mellitos, ſed ſuccis uenenatis refertos. Sed perfricta frons, cum animi crudelitate coniũcta, obiurgatione non retunditur, ſed importunè perſtat in ſententia, ſe conſolatorem ſimulans. Vtque magis etiam fidem faceret, ſe non feciſſe, quæ fecerat, ad horam tertiam ſanctis viris cibos & pocula offert, & tãquam illorum dolores miſerans, hortatur vt ſe reficiant. At illi licèt extrinſecùs angerentur, non tamen propoſiti & regularis conſuetudinis obliniſcuntur: reſpondent ſibi fas non eſſe venire contra regularia inſtituta, quæ hoc tempore iuberent in horam uſque nonam ieiunia produci.

Nolunt ſancti viri ſtata frãgere ieiunia.

Itaque amotis eſcis, ad canonicam horam dilata refectio eſt. Quę cùm adueniſſet, pariter orant pro Arcadio, & ſic ab eo oblatum capiunt cibum.

Porrò Mummolus, quem diximus, ſimulans ſe illis, quæ fiebant, offenſum, à monaſterio iam receſſerat: ſed tertia die rediens, inſtantiſſimè à ſingulis cępit pecunias extorquere. Reſpondent illi, nunquàm ſibi ſub Aigulpho licuiſſe habere aliquid proprii, ne ipſa quidem propriâ uti voluntate: ſed eſſe ipſis omnia cõmunia. Cernens ille ab ſpe ſe excidiſſe ſua, aliò ſe vertit: & cùm priuatim nihil poſſet obtinere à ſingulis, ad publica ſe transfert, nec quicquam omninò reliqui facit ex omnibus, quę erant in monaſterio, quæ cupiditas hortaretur vt raperet.

Mũmolus diripit res monaſterij.

Poſtquàm autem diſceſsit, beatus Aigulphus & cæteri pro uoluntate Arcadii & Columbi cuſtodiebantur in ergaſtulo, vbi ad decem dies eorum corpora conficiebantur: ſed ſcripturæ ſacræ ſententiis ſe conſolabantur, quòd per multas tribulationes oporteat nos introire in regnum Dei.

Act. 14.

Deindè diaboli ſatellites Arcadius & Columbus eos naui imponunt, & cum illis mari ſe credunt. Iam verò certiſſimè comperiẽtes ſancti uiri ſe neci deſtinatos, mutuò ſeſe cohortabantur, nè quis uel amore præſentis uitæ, uel timore mortis, hoſtibus crederet. Proponebãt ſibi ęterna ſupplicia impiorum, & ſempiternam felicitatem iuſtorũ, conſtanter uſque ad mortem Domino fidem conſeruantium. Atque his & aliis conſimilibus communiebant ſeſe athletę Chriſti aduersùs Satanę inſidias & eius furioſos adminiſtros. Vbi autem nauis in altum proceſſit, exiſtunt venti contrarii, cognoſque nauim aliò tendere, quàm vellent homines maligni. Atque hunc in modum, quod dictu quoquè mirum ſit, ad dies quadraginta iactabantur in mari, toto illo freto oberrantes, ità ut nec ipſi litus attingere, nec nauis mergi poſſet: credo equidem, ſatis indicante Deo, quid impii illi mererentur. Sed nè pro meritis paterentur ſontes, inſontes impedimento erant, ut ipſa quoque elementa propemodùm clamare uiderentur: Par erat, furciferos iſtos repentinis abſorberi fluctibus, ni mixti illis eſſent, qui id non merentur.

Nota vt diuinitùs retardant conat° improborũ.

Videns igitur Columbus mare ſibi negare exitum,

ſimulque metuens, ſi terram apprehendant, & factorum innocentiam, & ſuam crudelitatem pateſactum iri, illorum linguas iubet præcidi. Sed illi præciſis linguis non minùs, quàm integris pſallunt, Domine labia mea aperies, & os meum annunciabit laudem tuam. At miſer Columbus nihil tanto motus miraculo, inſtàr Pharaonis obdureſcit, præcipitque linguas eorum radicitùs excindi. Nihil efficis, nihil proficis ſæua crudelitas. Edunt uerba ſancti ſine linguis perfectiſſimè. Audiens id Columbus, addit ſcelus ſceleri, & eorum oculos iubet effodi, illis interim nihil à laudib⁹ Dei ceſſantibus. Orbati luminibus corporis, interioris hominis oculos, quibus Deus videtur, ſanos habẽtes, fideliter cantabant: Ad te Domine leuauimus oculos noſtros, qui habitas in cælis. Atqui immanitas Columbi & Arcadii nec ſic reprimitur. Iubent eos nudari veſtibus ſuis, & aliis ſordidis atque viliſſimis indui: non attendentes miſeri, qui Chriſtum indutus ſit, eum externo, licèt ſordido, habitu minimè deturpari. Cùm ſic autem per multos dies iactati eſſent, tãdem ad inſulam Caprariam in die Cœnę Dominicæ appellunt, in qua erat ingens numerus monachorum, qui eos humaniſſimè, & ut par erat monachos à monachis, exceperunt: & cùm didiciſſent, quas eſſent mari moleſtias perpeſſi, quibus poterãt modis, eos recrearunt. In ipſo autem ſacratiſſimo Paſchatis die, ſub Miſſæ ſacrificio infeliciſſimus & mortaliũ omnium flagitioſiſſimus Columbus, Diaconi functus eſt miniſterio, & cùm ad id loci ventum eſſet, quo corporis & ſanguinis Chriſti ſacramenta percepturi, inuicem ſe oſculantur, ille impurus non dubitauit tã crudeliter à ſe mulctatis oſcula præbere. At beatus Aigulphus & eius ſocii cum ſumma exultatione Deo gratias agebant, quòd tam benignè à fratribus eius loci haberentur.

Sanctorũ linguæ præciduntur.

Sine linguis loquuntur.

Oculis orbantur.

Pſal. 122.

Expleta ſolennitate Paſchali, Columbus Epheſum proficiſcitur, homo ſeculi ſecularibus negociis operã daturus: iubetque Aigulphum & ſocios eius ſuum in monaſterio illo reditum opperiri. Eo abſente, tãtam beato Aigulpho Dominus verbi gratiam contulit, ut auditores & expleret abundè, & tamen ad audiendum auidos & alacres dimitteret: Qui enim gratiam ei dederat, vt ſine lingua poſſet loqui, etiam addidit gratiam, vt gratiùs audiretur. Reuerſus autem Columbus ab Epheſo, ſanctos viros a monaſterio abſtractos, rurſùs naui imponit: & cùm ſuſtuliſſent à portu, & aliquouſquè progreſſi eſſent, obuiam habuere nauim, ab Africa veuientem, cui ſanctos martyres impoſuerũt, mandaruntque ſatellitibus ſuis, vt ad inſulam ͤ Amatunam, quę eſt inter Corſicam & Sardiniam, uenientes, ſanctos iugularent. Vbi eò peruentum eſt, carnifices parant ſe ad cædem, ſancti orant, paulìſpèr ut precari ipſis liceat: poſt preces, quibus Domino animas ſuas prolixè commendarunt, ſurgunt, & cum omni fiducia & alacritate inter uerba orationis & Domini laudes capite cæſi, ſpiritum reddunt tertio Nonas Septembris. Apparet ſanè, maligniſſimum dæmonem id molitum eſſe, ut ſancti viri ſic interimerentur, ut eorum eſſet ignota paſſio, nec haberent homines è propinquo exempla, quibus ad patientiæ capeſſendas coronas animarentur. Ingens enim ad uirtutem incitamentum eſt, ſodalium & proximorum cognoſcere inuictam animi conſtantiam; pudetque apparère degeneres, dum cernitur paris conditionis homo per labores & certamina ad cæleſtia præmia contendiſſe. Inuidebat etiam hominibus nequiſſimus ſerpens beneficia, ab eorum reliquiis diuinitùs profectura. Sed quàm verè de illo dicatur, Draco iſte, quem formaſti ad illudendum ei, hic licuit animaduerti.

Capite cæduntur.

Pſal. 103.

Cùm enim truces illi carnifices in ſanctorum nece occuparentur, unus ex ſanctis illis, Briconius nomine, ſcapham nactus, indè ſe ſubducit. Eum ſanè in id diutiùs reſeruatum credimus, nè ſanctorum perpeſſio occulta maneret. Eius enim relatu & modus perpeſſionis eorum in notitiam fidelium peruenit, & corpora ad noſtram conſolationem reuelata ſunt, atque ad fines noſtros reducta. Fas autem eſt credere, non eum priuari fraterna gloria, quem non timor à martyrio retraxit, ſed Deus ob tantam vtilitatem ſeruauit. Vbi autem Briconius ad monaſterium rediit, iã beato Aigulpho ſubſtitutum reperit uirum venerandæ vitæ Rigomirum, cui nuncius tam atrocis cædis, itemque fratribus magnum attulit luctum & mœrorem. Sed licèt carni condolerent, at ſpiritibus congratulabantur, non ambigentes eos, poſitis luteis tabernaculis, in domum æternam non manufactam, & in ciuitatem illam, cuius rex & conditor eſt Deus, ingreſſos. Simul autem eius rei certiorem faciunt Abbatiſſam Angatiſmam, quę in uicino monaſterio præerat ſanctimonialibus, a uiro ſancto, ab ineunte ætate tam in ſcripturis diuinis, quàm diſciplina monaſtica, benè inſtitutam. Itaque communi conſilio & ope naues parant, mittuntque homines, qui ſanctorum corpora aduehant ad monaſterium. Abeunt illi ſecundo vento, perueniuntque ad locum, in quo martyrum præclaræ iacebant exuuię, hominum quidem cuſtodia deſtitutæ, ſed diuinitùs conſeruatæ. Alacriter igitur & reuerenter eas in nauis imponunt, properèque ad ſuos redire contendunt. Iam uerò ad Lirinenſe monaſterium accedentibus, & ſacra corpora eò inferre uolentibus, occurrit ea, quam diximus, Abbatiſſa obuiaè orans, ut corpus beati uiri & magiſtri ſui liceat intrà ſuum monaſterium ſepelire. Sed cùm incomparabili eius apud ſe retinendi deſiderio flagrarent fratres, extitit inter Abbatiſſam & illos amicabilis quædam contentio, quam tamen charitas facilè diremit. Tandèm enim id effectum eſt, ut Abbatiſſa contenta eſſet capite & brachio dextro ſancti uiri, & reliquum corpus cum aliorum fratrum reliquiis monachi intra ſuum monaſterium ſepulturæ mandarent.

Briconius euadit cædem.

Heb. 11.

Sanctorũ corpora reducuntur ad monaſteriũ Lirinenſe.

Nec uerò ſanctæ Abbatiſſæ deuotio caruit fructu ſuo. Erat enim in monaſterio eius ſoror quædam, cuius oculos palpebræ compreſſerant, & omni videndi facultate priuerant. Ea plena fide cum aliis ad ſacras reliquias tota nocte in precibus & laudibus diuinis perſeuerans, manè ſentit redditam lucem, iucundoque animo videt orbem ſolis radiis illuſtratum. Quo miraculo omnium cernentium ità exhilarata ſunt pectora, ut iam non dolerent ſe corpore amiſiſſe patrẽ, quem per miracula adeò ſibi præſentem eſſe comperirent. Nec modò deuotis ſibi & diuina per ipſum beneficia poſcentibus pater beatus aderat, ſed ipſi etiam perſecutori ſuo opem tulit. Columbus enim, author cædis eius, cùm ea nocte, quę diem martyrii eius ſequitur, in lectulo ſe quietis cauſa repoſuiſſet, mox ei adſtitit uir Dei, cur immeritum ſe tantis affeciſſet malis, & innoxiorum ſanguinem fudiſſet, cum obiurgatione inquiſiuit: atque iis dictis, guttam ſui ſanguinis tulit, eaque in pectore & dorſo eius circulum pinxit. Tum miſer ille tremebundus corruit ad pedes eius, rogauitque inuictam & inſolitam manſuetudinem & pietatem eius, nè ipſum tanto ſceleri obnoxium, diuino iudicio ſeruaret. Eius precibus flexus vir beatus, alterum expunxit circulum, alterum abolere noluit, dicens id fieri non poſſe, donèc apud Clodoueũ regẽ & Ebroinũ maiorem domus, publicũq; Francorum iudiciũ, ei remediũ afferretur. quod etiã factũ eſt. Nã iuſſu regis quæſitus & cõpræhenſus, in vincula coniectus eſt, lataque in eum ſententia, diris pœnis affectus,

Cæca mo-nialis lumen recepit.

Viſio terribilis Columbo offertur.

Columb⁹ dat pœnas atrocitatis ſuæ.

affectus,& tandèm ioterfectus eſt. Poſſumus autem, haud obicurè per ſanguinem martyrum fuſum intelligere,innocẽtiam,vim paſſam,iuſtam expetere vltionem;Effigiem circuli ſanguine expreſſam, ineuitabilem diuini iudicii animaduerſionem:Geminum circulum pectoris & dorſi,prẹſens & futurum ſupplicium: Alterius circuli abolitionem,æternæ pœnæ remiſsionem,ſancti viri precibus ei impetratam:Alterius permanſionem,necem temporariam,qua affectus eſt. Etsì enim ſancti impetrant pſecutoribus ſuis,nè æternùm puniantur:at noluot tamen prorsùs impune abire,qđ vel in Deum,uel in proximos ſcelerate admisère. Pec-

2. Reg. 11 cauit Dauid ſanctus rex, atque à propheta eo nomine repræhenſus,Peccaui,inquit, Domine: moxque audire meruit:Dominus tranſtulit peccatum tuum. & tamen quot ille modis poſteà propter illud peccatum afflictus & vexatus ſit, norunt, qui ſacras literas non ignorant. Hoc eò facit,vt nos quoquè, tametsi per ſacerdotes ſimul à peccatis abſoluti, haudquaquàm pœnas nos euaſuros ſentiamus,niſi ità ut par eſt, Deo & hominibus,qui à nobis læſi ſint, ſatisfaciamus. Deus

Zach 2. enim ait de ſeruis ſuis:Qui tangit uos, tangit pupillã oculi mei. Immò verò etiam honore afficiamus eos, in quibus per fidem & bonorũ operum exercitia Chriſtum habitare cognoſcimus,vt quandoque audiamus

Mat. 25. ex eo:Venite benedicti patris mei: cum quo & ſpiritu ſancto regnum & imperium obtineat ſempiternum, Amen.

MARTYRIVM S. SERAPHIAE virginis, ex vetuſto MS. Codice, per F. Lauren. Surium, mutato hincindè ſtylo deſcriptum. Conſentiunt antiquiſſ. Martyrologia.

Septẽbris 3. licèt paſſa ſit 29. Iulij. CVM terribilis perſecutionis dies Chriſtianis innotuiſset, multi ẽt per orbem terrarum pro Chriſto cæderentur, ſancta virgo Seraphia apud oppidum Vindinẽſe in domo illuſtriſsimæ Sabinæ morabatur,cúm eſſet ciuis Antiochena. Effecit autem hortationibus ſuis,ut Sabina crederet in dominum Ieſum, creſceretque in fide & ſancta conuerſatione. Miſit autẽ

Seraphia Sabinam cõuertit. ad eam Beryllus Præſes,qui ſanctam Dei virginem Seraphiam raperent ad ipſius tribunal. Sed cùm ei ſe comitem adiunxiſſet S. Sabina,Prẹſes eam reueritus, dimiſit unà cum illa etiam S. Seraphiam. Primó quidẽ, oè à militibus raperetur Seraphia, impedire conata fuit Sabina,ſed paulò pòſt ait ad eam Seraphia: Domina mater,patere me abire cũ iſtis:tu tantùm ora Deũ, & confide Domino Ieſu Chriſto. Credo enim,licèt indigna & peccatria ſim, præſtiturum mihi Dominum Ieſum,vt efficiar ancilla ipſius. Cúm ergò ſic domum reuertiſſent, poſt triduum Præſes trans pontem iubet apparari tribunal ſupra arcum Albini, vbì ſolebant iudicia exerceri:præcipitque officio, vt Seraphia adducatur. Eam igitur rapiunt officiales, & pedibus ſuis ſequitur illam S. Sabina. Sed cúm cerneret ſe illam eri-

Sabina pſidem obiurgat. pere non poſse,exclamans ait ad Præſidem: Canis rabide Aſiatice,noli in tuam perniciem ſanctam Dei uirginem & Dominam tuam iniuriis afficere. Propè eſt enĩ Chriſtus Deus noſter, qui te & Imperatores tuos afficiet pœnis ſempiternis propter maleficia tam multa,quæ excogitaſtis in eos, qui ſeruiunt Deo viuo. His dictis abiit lachrimans in domum ſuam.

Tum verò Præſes ait ad Seraphiam: Sacrifica diis immortalibus,quibus ſacrificãt domini Imperatores. S. Seraphia dixit: Ego timeo & colo omnipotentem

Conſtãtia S. Seraphiæ. Deum, qui fecit cœlum & terrã, & omnia quæ in eis ſunt. Quos tu veró adorare me iubes, ij non ſunt dij, ſed dęmones, quos mihi adorare non licet, cùm ſim Chriſtiana. Prẹſes ait:Accede igitur, & ſacrifica Chriſto tuo. Seraphia reſpondit:Ego illi quotidié offero ſacrificia,adorans illum & deprecans die ac nocte. Prẹſes ait:Vbi eſt templum Chriſti tui,& quodnam illi offers ſacrificiũ? Seraphia dixit:Hoc eſt,illud ſacrificiũ, vt meipſam mundam illi exhibeam ſtudio caſtitatis, vt per eius miſericordiam alios ad eam profeſsionẽ adducam. Præſes ait: Hoccine ergò eſt templũ & ſacrificium Chriſti tui? Illa reſpondit: Nihil eſt præſtabilius,quám verum noſſe Deum,& piè viuendo illi ſeruire. Præſes dixit: Tuipſa igitur, vt ais,templũ es Dei tui? Seraphia reſpondit:Si eius freta auxilio mundam me conſeruauero,illius vtiquè templũ ego ſum, cùm

1. Cor. 3. dicat ſcriptura:Vos eſtis templum Dei viui, & ſpiritus Dei habitat in vobis. Præſes ait:Si ergò violata fueris,deſines eſſe templum Dei tui? Seraphia reſpondit:

Ibidem. Si quis templum Dei violauerit,diſperdet illũ Deus. At Præſes id non intelligens,iuſsit eam duobus laſciuis Aegyptiis iuuenibus tradi,vt ea tota nocte abuterentur. Accipiunt ergò illam impuri iuuenes, abducuntque in cubiculum valdé obſcurũ. Illa veró in cubiculo ſtans,ſic orabat Dominum:Te inuoco Domine Ieſu Chriſte,qui es verus cuſtos & conſeruator: te inuoco Domine Ieſu Chriſte,qui es lumen & gaudiũ ſempiternum,qui ſanctos Apoſtolos tuos in cuſtodia detẽtos,clauſis ianuis viſitaſti & corroboraſti: adeſto mihi,obſecro, & miſerere peregrinæ ancillæ tuæ Seraphię,& libera me ab impuro deſiderio iuuenũ iſtorum. Obſcurentur,quæſo,oculi eorum, vt non poſſint attingere ancillam tuam in te confidentem, nec contaminent corpus meum,tua conſecratione conſignatum. Pudefiat eorũ impudẽtia,nec me ſinas coinquinari:ſed potiùs iubeas me venire ad tę. Adſis autẽ Sabinæ ancillę tuę,cõfirmes eam tua virtute bone Ieſu,nè gaudeat de illa teterrimus hoſtis diabolus. multa enim ſuſtinuit mea cauſa propter nomen ſanctum tuum. Domine Ieſu Chriſte,exaudi me, qui es benedictus & glorioſus & ſuperlaudabilis cum patre & ſpiritu ſancto in ſecula ſeculorum, Amen.

Eccè autem iuuenibus illis,ſub primam noctis horam contra propoſitum ſanctę virginis ad eam accedentibus, ſubitò magnus factus eſt ſonus & terribilis terræmotus,ità vt toto oppido ſentiretur: caduntque iuuenes illi penè exanimes in terram, membris om-

Laſciui iuuenes diminctus puniuntur. nibus diſſolutis. Cernens autem virgo caſtiſsima diuinum adeſſe auxilium,extenſis manibus Domino gratias agit,noctem illam in precibus exigens. Summo manè adſunt miſsi à Prẹſide,qui ſciſcitentur ex iuuenibus,num ſuam expleuerint libidinem. At illi ingreſſi,conſpiciunt ſanctam virginem orantem,iuuenes verò proſtratos humi ceu mortuos,quibus nullæ ſuppeterent vires vel exurgendi,vel etiam loquendi, ſolis oculis apertis. Fit igitur magnus hominum concurſus,& Præſes,vt audiuit,iubet parari tribunal, & corã ſe ſiſti ancillam Dei,cui ità dixit: Quid eſt, Seraphia? Satisne factum eſt deſiderio tuo,an adhuc ferues libidine? S. Seraphia reſpondet: Tu quidem pro peruerſitate mentis tuę,quam occupat diabolus, irridens hæc loqueris: ego verò eos,quos tu dicis, iuuenes nec ſẽſi,nec apud me fuiſſe ſcio. Prẹſes ait:Itáne hac illi nocte apud te non fuere? Seraphia reſpondit: Mecúm ille fuit,cuius ego ſum,& qui me ſibi vendicat. Præſes dixit: Quiſnam eſt ille? Seraphia reſpondit: Cuſtos & cõſeruator meus Dominus Ieſus Chriſtus. Prẹſes ait: Quid adeò per multa vagaris? Dic mihi,quibus maleficis artibus iuuenes eneruaſti. Seraphia dixit: Nobis

Chriſtianis

Chriſtianis fas non eſt artes magicas exercere. Quos autem vos per maleficia veſtra interficitis, eos noſter & omnium Dominus Chriſtus Ieſus inuocatus vitæ reſtituit. Pręſes ait: Si ergò Chriſtus tuus maleficas artes omnes ſuperat, inuoca illum, vt his iuuenibus priſtinas reddat vires: ex quibus tum diſcere poterimus, quid tota nocte egerint apud te. Ego verò certiſsimè ſic ſentio, idcircò quibuſdam malis artibus te iſtos dementaſſe, né tuam turpitudinem proderent. Seraphia dixit: Deus, cuius ego ancilla ſum, omnipotẽs eſt, nec quicquam ei eſt impoſſibile. Pręſes ait: Fac igitur, ut iuuenes ad ſe redeant, & loquantur. Seraphia dixit: Tu quidem ſuſpicaris magam me eſſe: ſed ego artem magicam ignoro: preces autem offero Deo meo, propter quas non mihi ſoli pręſtat quod peto, ſed etiam omnibus toto corde eum inuocantibus. Præſes ait: Vt vt viſum tibi erit, facito: tantùm da operam, ut loquãtur iuuenes: & ità cernemus integritatem tuam. Seraphia reſpondit: Iam tibi dixi, artium maleficarum me imperitam eſſe: orare autem me Deũ, vt annuat. Pręſes dixit: Abi igitur ad locum, vbi ſunt iuuenes, & precare pro illis Deum tuum. Seraphia reſpõdit: Nè alii vel miraculo fraudentur, uel malè ſentiãt, ut tu, nihil attinet eò me accedere. Tu potiùs iubeto eos huc perferri.

Iuſsit ergò Pręſes adduci iuuenes ad tribunal, qui ſic erant cõſtituti, ácſi nunquàm habuiſſent linguas, neque pedes, neque manus: adeò erant membris omnibus diſſoluti. Cunctis verò admirãtibus, Pręſes ait: *Preces S. Seraphiæ.* Seraphia, precare nunc Deum tuum pro horum ſalute. Tum illa in cęlum extenſis manibus, ità dixit: Domine Deus omnipotens, qui feciſti cęlum & terram, mare & omnia, quæ in eis ſunt, qui per ſanctos Apoſtolos tuos mortuos excitaſti, leproſos mundaſti, mutis loquelam reformaſti, & ſurdis auditum: exaudi me ancillam tuam in te confidentem, nec diſsimules propter hunc infelicem & incredulum: ſed ſana iuuenes iſtos ſub horum omnium id expectantium conſpectu, ut erubeſcat amens iſte, qui inſania percitus, uexat iote credentes. Accelera Domine, ut cognoſcant iſti; *Sanat iuuenes peſsimè mulctatos.* quia tu es Deus ſolus, qui facis mirabilia, & non eſt alius præter te. His dictis, acceſsit, & tetigit iuuenes, aitq; ad illos: In nomine Domini noſtri Ieſu Chriſti ſurgite in pedes veſtros. illi repentè exilientes, conſtiterunt & locuti ſunt. Populo id non immeritò admirante, Pręſes dixit: Vidiſtis non potuiſſe eam explere artem magicam, niſi eos manibus attrectaret? deindè ad iuuenes ait: Quonam pacto hæc fœmina & mentis & membrorum officio vos priuauit? Illi reſponderunt: Domine Pręſes, nos, ut eramus iuſsi à celſitudine tua, ſimulatq; ad eam ingreſsi ſumus, iuuenis quidam aduenit, præſtanti corporis forma, & inſtàr ſolis totus radiãs, isq; inter puellam hanc & nos ſe interpoſuit medium: nos verò prę nimio eius ſplendore tremor & caligo & defectio appręhendit, atque ex eo tempore uſque in prę ſens mentis compotes non fuimus. Noueris igitur, eam aut magam eſse, aut Deum eius reuerà magnum eſse. Præſes ad Seraphiam ait: Dic mihi Seraphia, quibus artibus iſthuc effeceris, & quamprimùm te dimittam. Seraphia reſpondit: Ego *Contemnit minas Præſidis.* malas artes odi: immò Chriſtiani omnes, Chriſti expreſſo nomine, incantationes omnes profligabunt, nec quicquam eis officient. Præſes dixit: Vel nunc cognoſcam, ſi qua ſit uis incantamentorum tuorum: ſi non ſacrificaueris, caput tuum auferam. Seraphia reſpondit: Fac vt lubet, ego dęmonibus non ſacrifico, *Lampades ei admota extinguunt.* nec facio voluntatem patris tui Satanæ: quia Chriſtiana ſum.

Iuſsit ergò Præſes duas ei ardẽtes lampades admoueri: ſed mox extinctæ ſunt, & qui eas applicabant, cecidere ſupini in terram. Sancta verò Seraphia, ſublatis ad cælum oculis: Domine Ieſu Chriſte, inquit, erubeſcant & conturbentur omnes inimici mei: auertantur retrorsùm, & confundantur valdè velociter. *Pſal. 69.* Præſes dixit: Sacrifica diis, nè moriaris. Seraphia reſpondit: Ego verò ea cauſa non ſacrifico dęmonibus veſtris, nè moriar. Præſes dixit: Audi malefica & biothanata pręceptum Imperatorum, & ſacrificans diis immortalibus, libera te à ſuppliciis & interitu. Seraphia reſpondit: Biothanati & malefici vos eſtis, qui negatis Deum viuum & verum, & dęmonia adoratis, cum ipſis pariter perituri. Ego autem Deo immortali meipſam offero ſacrificium, ſi tamen me dignatur ſuſcipere, etſi peccatricem, at certè Chriſtianam. Tum Præſes iuſsit eam fuſtibus cędi. Quod cùm fieret, ſubitò extitit ingens terræmotus, & fragmentum quoddam è fuſte, quo cædebatur ſancta virgo, inſiliit in dextrũ *Ceditur fuſtibus.* Præſidis oculum, & triduò pòſt eius lumine orbatus eſt. Tum ille furore correptus, hanc in eam tulit ſententiam: Seraphiam non ſolùm præcepta Imperialia contemnentem, verumetiam in tantis depræhenſam maleficiis, gladio percuti iubemus. Atq; ità capite cæſa eſt trans arcum Fauſtini, iuxta aream Vindiciani, *Capite punitur.* quarto Calendas Auguſti. Porrò illuſtriſsima Sabina colligens ſanctæ virginis reliquias, pro more uenerabiles celebrauit exequias, & vt theſaurum ſempiternum vel precioſam margaritam repoſuit in monumẽto ſuo, quod ipſa ſibi magno ſtudio parauerat.

VITA S. REMACLI EPISCOPI traiectenſis, (qui Epiſcopatus poſtea Leodium translatus eſt) authore Notgero Leodienſi Epiſcopo, viro ſanè doctiſſimo: cuius tamen difficilem & duriuſculum ſtylum in gratiam lectoris ferè mutauit Frater Laurentius Surius: dempta epiſtola ad Abbatem Vuerinfridum, in qua nihil mutatum eſt. Claruit Notgerus anno ſalutis 850.

NOTGERI EPISCOPI LEODIENſis ad Vuerinfridum Abbatem Epiſtola nuncupatoria.

NOTGERVS, quem, etſi indignum ſanctę Mariæ ſanctique Lamberti mancipium, prædicãt tamen Epiſcopum: Vuerinfrido venerabili in Chriſto patri, & conſacerdoti, ſalutis æternæ ſubſidium. Omnis antiquitas, ut ait Oratorum maximus, quo propius aberat ab ortu & diuina progenie, hoc meliùs ea fortaſsè, quæ erant vera, cernebat. Verùm, Angelo Danieli narrante, nouimus, quia pertranſibunt plurimi, & multiplex erit ſcientia: *Dan. 12* In antiquis vtiquè vigẽte ratione, ueritatis indagatrice, & perſpicacia futurorum: in modernis uerò fide credulitatis quamprimùm pollente, cum plurima ſcientia pręteritorum. Illis diuturnitas vitæ vetuſtatis obducens callum, cognitionem præſtitit omnium rerũ: nobis contrà, quos calidus ſanguis, quos rerum inſcitia uerſat, vtinàm non auolet ob breuem vitam & curam ſolicitudinũ, antiquorum memorare inuenta virorum. Vixere fortes ante Agamemnona multi: ſed omnes illachrymabiles ignotiq; vrgentur longa nocte, carent quia vate ſacro. Hæc, ut credo, perpendens Abbatum reuerendiſsime

rendiſsime, & quia neceſſe eſt, quanto iuniores, tāto eſſe perſpicatiores: obtuliſti libellum de uita tam noſtri, quàm veſtri ſpecialis patroni, domini ſcilicet Remacli, conqueſtus propter incuriam tamen prædeceſſorum veſtrorum breuiùs, quàm vt res expoſtularet, pro magnitudine geſtorum eius eſſe * eruditā. Simulque viſus es, vt nè dicam precari, ſed potiùs exhortari, vt eam nō modo exemplari, verùm aliquāto lepidiùs mandarem poliri: tum quòd geſtorum illius aliundè ſumptorum ſuppetat copia: tum quòd tēporum, quorum diuerſitas nunc maximè ſcitu opùs eſt, ex chartulario veſtro non deſit notitia. Sed ad hęc dum te cum tuis omnium artium præſulem eſſe conſtaret, illudq; Pierium animo occurreret, In ſyluam nè ligna feras: &, In mare quid piſces, quid aquas in flumina mittis? ſuſpenſam interea librare ſilentia mentem cęperant, cùm eccè memoriam offendebat, qui vires, quas imperitia denegat, charitas miniſtrat, & quia incepto tātùm opùs eſt, cætera res expediet. Igitur adorſus ſum, & vt verbis cuiuſdam ſapiētis vtar, & ex illo, quātum res poſcit, aceruo tollam, exhortatione tua, quæ, & præſentis honeſtate propoſiti, & futurę ętatis vtilitate coniuncta eſt, nihil antiquius exiſtimaui, & nè authoritatē diffugere viderer, ei muneri libētiùs acquieui. Præſumenti enim authoritas datur, eúm credit præſtari poſſe, quod petitur: & parēre ſcire, æqualis eſt gloria cum imperante.

ſor. editā*

Fecerant hoc idem iamdudùm ætate venerabiles viri Hilduinus Abbas in paſsione S. Dionyſii: Hincmarus Archiepiſcopus in vita S. Remigii: & alii quam plurimi in non paucorum compilandis geſtis ſanctorum: quibus autoribus obtinere poſſumus optimis, quod in omnibus cauſis & ſolet & debet valere plurimùm. Nam nunquàm ità quiſquam benè ſubducta ratione ad vitam fuit, quin res, ætas, vſus ſemper aliquid apportet noui. Et oē hic labor, qui te adhortante ſuſceptus eſt, inferaciter fiat, non eius modò cuius meminimus, ſancti ſcilicet Remacli: verùm cæterorum noſtræ Sedis Pontificum tempora & geſta, quæ vndecunquè potuere corradi, ad noſtra vſque tēpora colligi, & cuius potiſsimùm anhelabas deſiderio, uitam indè exceptam votis tuis porrexi. Lōgè quidem mea ſententia ab oratoris primi excellentia me ratus differre, qui plurima paucis abſoluere, pauca plurimis protelare, uel magna extenuare, maxima è minimis efficere, lata anguſte anguſta latè, vulgata decēter, decētia intellectualiter, noua vſitatè, vſitata nouè & id genus plurima valeat delibare. Cui & à poeta præcipitur: Aut famam ſequere, aut ſibi conuenientia finge. Nec vt ſcholares poſito themate, quibus vti potuit, quam iniuriam paſſus eſt: vel illa, qui inſultet, aliquid finximus friuolum: immò nec creperum. Quòd etſi eloquentiſſimum quendam dicentem, Quòd ſi hæc, inquit, vtcrque non dixit, tamen in voto habuit, & in actu oſtendit, ſectari contenderem, nullius vtiquè iudicium extimeſcerem. verùm hęc aliàs. Miſi, inquam, charitati tuæ munus, quod minùs quidem efficientiæ ſecuritate, maximè autem ſuſceptum eſt amicitiæ præſumptione. Magnas etenim in difficillimi operis curſu vires, amicitiæ contemplatio ſupplet, & placere cupientib. multa ſæpè rerū copia ſuppeditat. Vndè licèt verear, nè, dum imperato muneri par eſſe nequeam, deficientis culpa in adhortantis cedat iniuriam: tamen cùm tuam ſpecto beneuolentiam, fit omne pronum & facile, & (vt ità dicam) voluntarium, quod in tuæ iucunditatis impenditur præſcriptum. Hoc autem munere impenſo, ſolicitum te reddere cupio: quia ſi quid operum tuorum quandoque expoſtulauero, iniurius mihi fueris, ſi negabis. Quiſquis magna dedit, uoluit ſibi magna remitti. Sed non arroganter magna, quippe tuis meritis & noſtris notis imparia. Quapropter oblatrantis morſus timeo inuidiæ, quia in difficili re facilè ſolet liuor præiudicium importare. Deniquè non omnes eadem mirantur, amantque. Ergò non iſthic obliquo oculo mea ſtamina quiſquam limet, nō odio obſcuro morſuq; veneneт. Sed tu pater beatiſsime, mei laboris tuęque adhortationis aſſertor, caueas ſecurum me peractum reddat officium, cùm tibi pudor amici dignius poſsit conuenire, ſi diſplicet. Vale.

Terent. I Adelph.

Notgerus ſcripſit res geſtas Epiſcoporū Leodien.

Quòd nec vota pati, nec fingere ſomnia poſſunt,
Gaudens ſemper habe: gaudent præ nomine molles
Auriculæ: tibi me virtus tua fecit amicum. Iterùm vale.

PRAEFATIO AVTHORIS.

OMNIPOTENS Dominus, qui diues eſt in miſericordia, cuius natura bonitas, cuius uolūtas potentia, cuius opus miſericordia eſt, ſuſtinuit vaſa iræ, apta in interitum, in multa patientia: Tandèm uerò, ſicut à reatu primæ præuaricationis nullum liberum reperit, ità liberandis omnibus venit, diuitias bonitatis & longanimitatis omnibus prærogauit, voluntatis omnipotētiam in ingratos & eius gratiæ reſpectu indignos, efficaciſsimè exercuit, quandò opus ſaluatricis miſericordiæ, vt reparari poſſet, clementiſsimè antè procurauit. Forti illi armato arma, in quibus confidebat, abſtulit: vaſa, quæ poſsidebat, diſtribuit: vt, ſicut priùs propter peccata, iræ vaſa, ità per eius gratiā fierent vaſa miſericordiæ. Vt enim non eſt credendum ad ſalutem aliquem pertingere, niſi Deo inuitante: ſic nec inuitatum quidem operari ſalutē ſuam, niſi Deo auxiliante: nullum voluntate Dei perire, ſed permiſſu, pro arbitrii electione: nè facultatis libertas & ingenuitas ſemèl homini attributa, ad ſeruilem quandam neceſsitatem redigatur. Ità ergò initium ſalutis noſtræ Deo miſerante habemus. Vt autem ſaluiferæ inſpirationi acquieſcamus, noſtri eſt arbitrii. Porrò vt adipiſcamur id, quod monitioni diuinæ acquieſcētes appetimus, diuini eſt muneris. Vt labamur, noſtræ eſt poteſtatis & ignauię. Vt non labamur ſalutis munere adepto, noſtrę quidem quodam modo eſt ſolicitudinis, ſed omni modo adiutorii cęleſtis. Atqui ei ſpei fortiſsimè innitentes, beatos eſſe reipſa comperimus: qui cùm Chriſtum in carne tanta efficientem nō viderint, audita conſtanter credere non dubitarunt: è quibus etiam multos feciſſe opera, quę ille fecit, & iuxta eius promiſsionem maiora quoquè feciſſe, non ſolùm uicini confitentur, ſed illi etiam prædicant, qui ſunt vltra Sauromatas, & glaciale attinguot mare, & inſulas habitant Fortunatas. Libenter igitur tanto bono ſubditi ſimus, delectetque tanto ſeruire Domino: qui non modò fautor & adiutor eſt eorum, qui proficiunt: ſed etiam remedia prouidet lapſis: dum & Angelica nobis præſtat ſuffragia non deeſſe, & Sanctorū confert patrocinia, quos pro noſtris culpis interceſſores implorare nō dubitemus. Quos licèt paſsim diuerſis largitus ſit prouinciis, generatim & communiter honorandos: at tamē ſingulis quibuſque locis ſpeciales quoſdam attribuit, etiam ſpecialiter amplectēdos & propenſiùs exorandos. E quibus nobis beatum Remaclum adhibuit: cuius ut ſuffragiis plurimùm innitimur, ità eius vitam & geſta pro captu virium narrare aggredimur.

Rom. 9.

Luc. 11.

Iohan. 14

Nota de Sanctorū patrociniis.

VITAE

VITAE HISTORIA.

Septēb. 3.

FRANCORVM regnum ab ipſo ſuo exordio ſemper inuictum, tū vel maximè prę cęteris ei vicinis regnis florere uiſum eſt, cùm iugo Dominicæ fidei colla ſuppoſuit, & quod priùs adorarat, exuſſit: quod exuſſerat, adorauit. Ingens autem accepit incrementū, & ſub eo firmum Eccleſia Dei ſtatum, cùm Clotarius rex legitima ſucceſsione quartus, trium regnorum factus eſt monarcha, & cum principatus ſui annum agebat quadrageſimum, quem Heraclius ſanctæ Crucis recuperator Imperii decimūquartum. Is Clotarius nullum ex vicinis regibus paſſus eſt ſuę ditioni arma inferre, ſed omnes Hiſpaniæ, Galliæ & Germaniæ reges & populos ſuis habenis ſtuduit coercere. Porrò inclytum filium ſuum Dagobertum Auſtraſianis præfecit, eiq; etiam Germanię ditiones voluit eſſe ſubiectas. Eorum temporibus feliciſsimis uſque adeò Chriſtianiſmus excreuit, vt penè nulla hodiè aut rara intra limites regni ipſorum eccleſia inueniatur, quæ nō alicuius eius tempeſtatis ſancti patrociniis illuſtretur. Atq; vt innumeros prętermittamus, Eligius & Audoenus viri ſancti, palatii miniſteriis fungebātur, beatus Arnulphus & Romaricus regiis conſiliis adhibebantur, ſanctus Amandus & beatiſsimus Remaclus, ſanctusq; Goar Aquitaniam ortu ſuo illuſtrabant. Eā Aquitaniam quidam uolunt ferè tertiam eſſe Galliarum partem, & ab obliquis Ligeris aquis, qui maxima ex parte eam alluit, ac penè in orbem circundat, ita nuncupatam. A Circio habet Oceanum, qui Aquitanicus ſinus dicitur: ab occaſu Hiſpanias: à ſeptentrione & oriente Lugdunenſem prouinciam: ab Euro & meridie Narbonenſem. Riuulis & fluminibus piſcoſis, ſolo fœcundiſsimo, paſcuis pecorum vberrimis, vinetis nectareis, nemorib. copioſis, magna fructuū abundantia celebris, auri, argenti, aliorumque metallorum ferax, vectigalium prouentu opulenta, ſed prę aliis prouinciis uoluptatum omnium luxuriæ dedita, deniquè viris fortibus, bellicoſis & ferocib. inſtructa. Habet ea, prętcr caſtra & loca munita, urbes quatuordecim pręgrandes, eaſq; populoſas, & celeberrimas, è quibus duæ ſunt metropoles, una Burdegalenſis, magnis ſemper uiris conſpicua: altera Bituricenſis, cuius tum Archiepiſcopus fuit ſanctus Auſtregiſilus, & beatus Sulpitius Archidiaconus, Auſtregiſili in epiſcopatu ſucceſſor. In quorum parœcia per id tempus Remaclus in hanc lucem editus eſt, patre Albutio, Matrima matre: qui ambo pro ſeculi dignitate, & opibus & generis nobilitate pollebant. Teſtantur id magnæ poſſeſsiones eius, tam noſtrę eccleſiæ, quàm ueſtro monaſterio, ſiue ab ipſo, ſiue à Maioribus eius, uel etiam à regia ſublimitate donatæ: quemadmodùm doceri poteſt ex literis, quæ etiamnūm in vtriuſque eccleſiæ archiuis aſſeruantur.

Clotarius & Dagobertus reges propagant Chriſtianiſmum.

Aquitaniæ ſitus, & magnitudo.

S. Remacli patria & parentes.

Inſtituitū à S. Sulpitio.

Commēdatur S. Eligio.

Educatus verò eſt bonæ indolis puer Remaclus ſub beato Sulpitio, in cuius honorem conſtat ab eodem ſancto uiro poſteà permultas in noſtra diœceſi eccleſias dicatas. Vbi autem adoleuit, & prout ea ferebat ætas, totius itegritatis & probitatis fructus protulit, beato Eligio commendatus eſt, viro inter eius ętatis homines meritorum gratia facilè primo. Is verò in Solenniacenſi monaſterio, quod ipſe in ſuo fundo cōſtruebat, eum ſacris monaſticæ diſciplinæ inſtitutionibus exactè imbuit. Intantùm autem pius adoleſcēs eius monitis obtēperauit, ut, Diuina in eo gratia exuberante, omnibus in eo monaſterio Chriſto militantibus, religioſæ conuerſationis de ſe exempla præberet. Erat in vigilijs aſsiduus, in precibus pernox, in abſtinentia præcipuus, in vniuerſa morum integritate præclarus. Cernens id beatus Eligius, cui traditus erat à parentibus, eius profectui animi quadam alacritate congratulans, curam gregis ſibi commiſsi in eum trāſtulit, ſuas ei vices demandans, eumq; ſibi ſubſtituēs. Compellebatur enim redire ad palatium regis, & ſuā ei operam nauare.

Præficitur monaſterio.

Poſteà verò longè lateq; ſparſa eſt fama ſanctitatis vitę eius, & ad ipſos etiam aulę proceres peruenit. Itaque, diuina id agente prouidentia, non potuit lucerna, diuinæ gratię accenſa ignibus, ſub proprię conſiderationis modio latere: ſed vt deſides in fidei propoſito ab ea lumen acciperent, candelabro impoſita eſt. In aula regis promulgatur, tantum uirum regis pręſentię deeſſe non debere, ut eius prudentia regni negocia diſponantur, cuius tam illuſtria meritorum inſignia cernerentur. Euocatur ergò, ut par erat, honorificè, atq; in regis palatium introducitur, magno deincèps, ut rei poſt euentus docuit, omnibus ſolatio futurus.

Cogitur ī regis aula verſari.

Per idem fermè tempus beatus Iohannes Turgenſium eccleſiam feliciter gubernans, hominem exuit. Porrò inclytus rex Dagobertus, qui patri Clotario in monarchia ſucceſsit, beatum Amandum, qui ad prædicādum, ut tum moris erat, factus fuerat Epiſcopus, ad ſe accerſierat: & quia cum iniuria eum expulerat, ab illo ob quædam facinora repręhenſus, nitebatur arctiùs illum deuincire ſibi per Sigeberti filii ſui baptiſmum, atque in Traiectenſi eum cathedra collocare. Et ille quidem uir ſanctus per triennium vicos & caſtra perluſtrans, uerbum uitę diſſeminauit: ſed nihil ſe proficere cernens, immò uerò etiam ipſos ſacerdotes & Leuitas ſibi inſultare animaduertens, puluerem pedum, quemadmodùm Dominus iubet, in illos excuſsit, atq; ad loca alia, ut priùs fecerat, ſeſe prædicandi cauſa contulit. Incompertum uerò eſt, quanto tempore plebs Traiectenſis tum ſine paſtore permanſerit, donec Sigebertum pater regem Auſtraſianis dedit, & in Mediomatricum vrbe ſedem habere voluit. Ei verò Traiectenſes ex communi ſacerdotum electione, magnatum multa frequentia, & omnium ordinum poſtulatione, eiuſmodi preces offerunt, neminem ipſis, niſi beatum Remaclum, Epiſcopum præfici debere: qui ſit & Deo & hominibus charus, nulli eius ętatis ſanctitate ſecundus, Angelicis ſpiritibus gratus, cūctis mortalibus ſuſpiciendus & reuerendus. Eius ſe multa expertos beneficia, crebrò & apud regem & proceres multùm ipſis eius profuiſſe ſuffragia cōmemorant. Nec eius obſcuram eſſe prudentiam, qui non rarò regiis conſiliis adhibitus ſit. Suppetere ei ſcientiā ſcripturarum, vndè poſsit & uetera & noua proferre. Deniquè nihil ei earum rerum deeſſe, quibus Apoſtolus Epiſcopum inſtructum eſſe uelit. Hjs ſermonibus rex comiter & propenſo animi fauore aſſentiens, eorumque ſtudiis obſecundans, ſtatuit pręſtare, quod rogabatur. Accerſit igitur ad ſe beatum Remaclum, & ea de re cum eo confert ſermonem: & certè dici vix queat, quanta orationis ſuauitate ad ei perſuadendū vſus ſit, quamque illi modis omnibus vir ſanctus obluctatus ſit. At rex ſacerdotum & procerum fretus cōſilio, ab intentione ſua non deſtitit. Tandèm vir Dei veritus, nè diuinę reſiſteret voluntati, inuitus quidē ſeptimus & viceſimus Tungrenſi vel Traiectēſi eccleſiæ antiſtes datur, ut verbi diuini ſemina, q̃ hactenùs apud ſe celauerat, pluribus impertiret.

S. Amandus fit. Epiſcopus Traiectenſis.

Lucæ 9.

1. Tim. 3

Traiectēſem ſedē inuitus obtinet S. Remaclus.

Qua verò religione, qua integritate illud munus executus ſit, nos explicare nequimus, cùm mox in ipſo ordinationis eius initio tantam ei uerbi gratiā Chri-

ſtus

ctus largitus ſit, ut omnes promptiſsimos ſeſe ad obtemperandum exhiberent, nemo eſſet, qui non ex animo eum diligeret: vnuſquiſque ad eius ſe doctrinam conformare pro viribus niteretur. Nulla in eius moribus arrogantia, ſed totum illum ſibi ſancta humilitas vendicabat. Superbi eum reuerebantur, vt ſuperiorem: humiles amplectebantur, ut fratrem. Erga omnes communi erat animi beneuolentia & amore. In terris degens corpore, habitu & moribus cæleſtem ſe declarabat. Adſpectu Angelicus, inceſſu compoſitus, actione ſanctus, integerrimus corpore, ſolertiſsimus animo, in opere circunſpectus, ingenio excellens, magnus conſilio, fide Catholicus, ſpe patientiſsimus, charitate diffuſus. Cuius apud Deum meriti eſſet, facta eius teſtabantur. Mira in eo cernebatur morum ſuauitas & facilitas, atque inter diuites & pauperes ea nouerat moderatione ſe gerere, vt pauperes cum ſuæ ſortis, locupletes verò ſui ordinis arbitrarentur. Non ille perſonas potentum, ſed morum elegantiam penſitabat, tanto quenq; propenſius honorans, quanto eum didiciſſet ſanctius viuere. Quod ore dicebat & adſtruebat, nunquàm actione vel opere deſtruxit: ſed factis oſtendit, quid voce doceri oporteret. Quod ei diuina gratia contulit, id in poſteros deriuauit. Vnde illud conſecutum eſt, vt non eius modò geſta nobis hodieque proficiant: ſed etiam diſcipulorum eius, & qui ab eo fideliter educati ſunt: quorum actus & opera nobis exemplo ſunt, & ad imitandum nos inuitant.

Catalogus virtutum eius.

Multorum ille cœnobiorum & fundator & rector fuit, in quibus vſque in hunc diem Chriſto ſeruientiũ agmina increſcunt. Diſcipulorum complurium pater fuit & inſtitutor: quorum vt ille Chriſto lucratus eſt animas, ſic & ipſi, & eorum ſucceſſores, multorũ animas ad Chriſtum adduxere: quorum ſanè merita in illum redundant. In iis fuit beatus Theodardus, ab eo proculdubio diſciplinis eccleſiaſticis informatus, quippè quem ſibi ſucceſſorem deſignarit: qui ad extremũ martyr abſceſsit e vita. Itemq; ſanctus Lambertus, qui itidèm ſua tempeſtate martyrem egregium ſe exhibuit. Beatus quoquè Adelinus, in Aquitania natus, & peregrinationis eius, vt fertur, comes, qui ei quandoquè in loco ſecreto digna Deo ſtudia & opera exercenti per viſum apparuit, uultu venuſtus, capillis reuerendus, ſtatura reliqua præſtantiſsimus, futuræque conuerſationis & perpetuæ quietis locum, fontemq; humanis vſibus opportunum indicauit. Quæ res hodieq; omnibus minimè obſcura eſt, quandò in eodẽ loco corpore quieſcit, & ſpiritu præſens, innumera illic quotidiè credentibus beneficia præſtare nõ ceſſat.

Multa cœnobia condit.

Theodardus eius ſucceſſor. Itèm S. Lambertus &c.

Porrò autem in ſancti Trudonis electione non difficulter poteſt animaduerti, qua intentione ſanctus vir caulis & cuſtodiæ Dominici gregis inuigilauerit, quàm ei non defuerit prophetiæ ſpiritus, quam deniquè in illo Chriſti amore flagrante, cupiditates omnes extinctæ fuerint. Paſtorali ille ſolicitudine parochiam ſuam pro more viſitabat, & quos poterat, è luporum faucibus extrahebat, ſummoq; paſtori lucrifacere conabatur. Bonis adminiculo erat, vt fierent meliores: deſides atque torpentes, vt ad meliorem ſe frugem reciperent, hortabatur. Intereà ſanctus Trudo etiãmnũm puer, primos iam virtutis fructus proferebat. Cumq; is ſuperbi ſanguinis multa generoſitate polleret, maior tamen ei diuini amoris & virtutum ardor atque ſtudium inerat, adeò ut quandoquè voto ſe obligaret, ſi Chriſto opitulante ſacras didiciſſet literas, ſe in fundo ſuo eccleſiam exædificaturum, illic Domino perpetuò ſeruiturum, & quos poſſet, ad Dei cultum & miniſterium ſibi ſocios aggregaturum. Atque eo flagrans deſiderio, nocturna viſione afficitur, & Angelica cõſolatione hunc in modũ confirmatur.

S. Trudonis pietas.

Viſio.

Nòueris frater, inquit Angelus, ea uota, quę Chriſto puer nuncupaſti, illi eſſe grata, precesq; illum admiſiſſe tuas: nec dubites, quin quod præueniens tibi adſpirauit, etiam adiuuando ſit proſecuturus, & affectũ perducturus in effectum. Ille, inquam, ſapientia ſua imbuet cor tuum, & erudiet te præceptis ſuis, & legẽ ſuam inſcribet pectori tuo. Porrò autem etiam ad eccleſiaſticæ dignitatis munia eueheris, multosq; Chriſto & Eccleſiæ eius filios tuis verbis & exemplis generabis. Atque vt de his certior efficiaris, beatum Remaclum adito, qui non procùl hinc abeſt. Illi Deus reuelauit, quid tibi faciendum ſit. Ille diriget eò greſſus tuos, quò tu tantoperè adſpiras.

Surgit ocyùs beatus Trudo, nihil de Angelica viſione hæſitans, eoq; quò iuſſus fuerat, ire contendit. Sanctus Remaclus tum occupatus erat paſcendis & curãdis ouibus ſuis, & cum propiùs beatus Trudo accederet, ille diuina reuelatione edoctus, Surgite, inquit, properè, & uiro Dei, qui nos inuiſere venit, obuiam ite: reuerenter illum excipite, & cũ honore ad me introducite. En propè eſt: occurrite illi celeriter. Faciunt illi, ut erant iuſsi, & ſanctum Trudonem ad beatum Remaclum, domi cum ſuis manentem, adducũt. Cernens illum pius pater, ſurgit, & præ gaudio flẽs, in eius oſcula ruit: volentem ad ipſius pedes ſe abijcere, retinet, moxq; erigit, & ab intimo pectore gratias agens Deo: Sit tibi, inquit, Ieſu bone per ſpiritum ſanctum cum æterno patre viſitator animarum, gloria, laus & iubilatio, qui voluiſti nos hac die conſolari aduentu huius famuli tui, in quo tu habitas. addiditq;: Et tu fili mi, ſis benedictus a Domino, qui te dignatus eſt mittere ad nos, & deſiderium animi tui occulta inſpiratione nobis ſignificare. Scito igitur deinceps te mihi charitatis iure filium fore, meq; ſemper tibi patris ſpiritalis officia præſtiturum. Mihi enim ſeruo ſuo reuelauit Dominus, quid pro animæ tuæ ſalute faciendum tibi ſit, & ex me diſces, quemadmodùm poſſis compos effici uoti tui. Cognoui, Domino me docẽte, in pueritia te uouiſſe, ſi tibi ſacrarum cognitio literarum quandoquè obtingeret, eccleſiam in fundo tuo te conſtructurum, atque illic Domino, dum uixeris, famulaturum. Iſthuc autem hoc ordine te nòueris completurum. Sancto protomartyri Stephano apud vrbem Metenſem tuas poſſeſſiones offeres, & ab eius loci habitatoribus ſcripta diuina doceberis. Id vbi cõſecutus fueris, ad me redibis, & eccleſiam quo uoles loco, ut es pollicitus, ædificabis.

S. Trudo venit ad S. Remaclum.

S. Remaclus futura prædicit.

Deindè cùm ei benè precatus eſſet, dedit ei literas ſuas ad Metenſis vrbis Epiſcopum, qui eum, ut diuinitùs ipſi reuelatum erat, inſtitueret ac erudiret. Præerat tum Metenſi eccleſiæ Clodulphus, beati Arnulphi, vt carne filius, ità virtutũ meritis in Pontificatu ſucceſſor digniſsimus. Is humaniſsimè beatum Trudonem excipiẽns, non ſolùm eius ipſius cauſa, ſed etiã propter ſancti Remacli egregiam commendationẽ, cauſis aduentus eius cognitis, ſacris eum literis & diuina lege erudiendũ curauit, & quas obtulit ſancto Stephano poſſeſſiones, ſuſcepit. Multis uerò annis illic moras trahentem benè habuit, diligenterq; inſtructũ & ſacerdotio initiatum, ſancto patri Remaclo remiſit. Is percontans ex eo, quid Dominus ipſi præſtitiſſet, & num proſpero itinere vltrò citroq; uſus eſſet, ubi comperit eum in ſacris literis benè eruditũ, immenſas Deo gratias agit, ità dicens: Laus tibi pater, Domine cæli & terræ, quòd cõplere dignatus es ea, quæ mihi de tuo famulo reuelaras, eumque ad me, tuis præceptis tuęque legis eruditione inſtructum & ornatũ, incolumem reuocaſti. Permiſit autẽ beato Trudoni, in ſua diœceſi prędicare uerbum Dei, Miſſas in quibus uellet eccleſiis celebrare, deniquè oratorium, ut promiſerat,

Clodulphus Meten. Epiſcopus.

S. Trudo aliquãdiù dgit apud S. Remaclum.

promiſerat, in proprio fundo extrneте. Permãſit igitur aliquandiù apud eũ, viuẽs ſanctiſsimè, ac tandem Epiſcopali percepta benedictione, natale reuiſit ſolum, & quod iampridèm animo cõceperat, re ipſa effecit, oratoriũ extruens in prædio ſno, vbi multos Deo ſeruituros collegit, atq; ad extremnm à beato Remaclo eius oratorij conſecrationem & petiit & impetrauit: In quo etiam poſt multiuarios huius vitæ labores tumulatus eſt, & permulta illic perpetrãs miracula, vſque in hodiernum diem commoda illic efficit habitacula monachorum.

Libet hic paucis conſiderare, quàm in beato Remaclo, vt diximus, cupiditatum omnium ignis conſopitus fuerit, quàm ille omniũ noſtræ ætatis ſacerdotum merita exceſſerit, omnes noſtri temporis Epiſcopos ſui comparatione damnarit: quibus ſi fortè is caſus offerretur, qui beatiſsimo viro oblatus fuit, ſecùs proculdubiò facturi videntur: non ſolùm non hortaturi homines pios, vt facultates ſuas non ſuæ, ſed alteri eccleſię donent: ſed etiam, ſi qui vltrò id facere velint, eos dehortaturi potiùs, atque vt ſibi eas largiantur, perſuaſuri, non ſine fraude aliorum, quod pace eorũ dixerim. Quod ſanè quanto in nobis eſt culpandũ magis, tãto meritum beati Remacli, id planè recuſantis, maiori eſt laude & prædicatione efferendum. Et hæc quidem de ſancto Trudone aliquanto fuſiùs commemorare uoluimus, vt etiam prophetiæ donũ beato Remaclo non defuiſſe oſtenderemus. Cùm enim Trudo ab ipſo primùm recederet, Metim petiturus, propter viliorem habitum eius, domeſtici beati Remacli illũ contemnentes, moleſtè ferebant, quòd hominẽ tã malè veſtitum, apud ſe collegiſſet Epiſcopus. Id uerò ille ea diuina reuelatione cognoſcens, ſeueriſsimè eos obiurgauit: ſed cùm eos pęniteret id feciſſe, i gratiã illos recepit, admonens vt deincèps cautiores eſſent. Sed de his aliàs.

Optimè ſuos inſtituit S. Remaclus.

Quàm verò poſt hæc ſanctè & religiosè beatus Remaclus uixerit, quis ſatis commemorarę queat? Quis eius erga cõmiſſum ipſi gregẽ ſolicitudinẽ explicet? Monebat oẽs, vt à blandientis mundi lenocinijs ſibi cauerent, à curis mundi huius ſe ſubducerent, fraternæ paci & concordiæ ſtuderent, uiam mãdatorũ Dei inoffenſo pede tererent, mundũ & eius cupiditates faſtidirent, & ceu fœni florem breui exareſcentẽ promptis animis calcarent, cæleſtia mente & actione cõſectarentur & appeterent. Cumq; in his verſaretur, maiori cœpit ardere deſiderio liberiùs vacandi Deo, ut poſſet, quàm ſuauis ſit Dominus, guſtare. Optabat uerò aliquam ſibi rationem oſtendi, qua faciliùs id obtineret.

Sigebertus rex multa condit cœnobia.

Per id tempus Sigebertus rex loca diuino cultui mancipanda, in quibus non erant locis, com ingẽti animi deuotione condebat: condita velà ſe, uel ſuperiorũ tẽporum regibus, benigniſsima largitate & opibus ſuſtentabat, atque ne debitus Deo cultus illic negligeretur, tam beati Remacli, quàm cæterorũ ſacerdotum vigilantia curabat.

In eo loco, quem Caſæcõgidunũ vocant, ad Seſmarũ fluuium, idem rex procerũ conſilio in honorẽ Apoſtolorum Petri & Pauli atque Iohannis cœnobiũ cõdidit, ꝙ aptus videretur is locus monachorum habitationi & inſtituto: idq; ſua liberalitate ditauit, egregios Dei ſeruos in illud adduxit, quorum beatum Remaclum uoluit eſſe prouiſorem, atque etiã magiſtrũ & inſtitutorem, ut ex eo diſcerent conuenienter ſanctorum patrum traditioni uiuere. Extat hodieque locus orationis, eius opera in rupe exciſus, in quo etiãnùm malè habentibus præſtantur beneficia curationum. Illic enim uir ſanctiſsimus Deo ſeſe hoſtiã, ieiuniis & uigiliis maceratam, aliquandiù obtulerat, & Chriſto familiariùs coniunctus, diuinæ contemplationi ſe dediderat, atque ſalutaris doctrinæ pluuiis ſubditorum pectora irrigarat. At eius tãdèm loci pertęſum, incertum quam ob cauſam, niſi quòd fama ſparſit, locum illum multas perſenſiſſe moleſtias à potentioribus, qui circuncircà morabantur: cumque non haberet rex in propinquo, undè poſſet is locus dilatari, beatum uirum acceſsiſſe regem, eique dixiſſe: Celſitudinem tuam, inclyte princeps, admonendam cenſui, quòd cùm multa paſsim tua munificentia, Dei & ſanctorũ eius cultui dicata ſint monaſteria, ſola Arduenna, in arduis ſita mõtibus, nulla adhuc cœnobia obtinet. Iubeat igitur ſerenitas tua etiã illic nonnulla ædificari: aderit volẽti ea Dei benignitate facultas, & noſtrę Sedis uicinitas nõ deerit. Nec uerò difficile erit ea augere & iſtruere rebus neceſſariis, cùm loca oĩa illi adiacẽtia, tuæ ditioni ſubeſſe dubiũ nõ ſit. Ad hæc ità rex reſpõdit: Tuũ eſt, pater beatiſsime, nobis hac in re conſilium dare: noſtrum erit, tuo conſilio accommodare conſenſum, & maturè illud exequi. Tu igitur huius rei curam ſuſcipe, & in opus incumbe: nos loca opportuna, quæ tu elegeris, & impenſas tibi nõ negabimus.

Cunibertus Colonien. Eps.

Deindè conuocauit rex fideles viros, ſanctũ Cunibertũ Epiſcopũ, Atetlanum, Theodefridũ & Giſlochardum Epiſcopos: optimates quoq; ſuos Grimoaldum maiorem domus, Folcoaldũ, Bobonẽ: itemq; domeſticos ſuos Clodulphũ, Anſigiſilum & Berſelanum: iiſq; dixit: Ex uoluntate Dei, & ueſtro cæterorũque nobis fidelium conſenſu, duo ſtatuimus condere monaſteria intrà fines Arduennę, in quibus degant viri religioſi, monaſticæ vitæ cultores, qui pro noſtra & ſucceſſorũ noſtrorũ incolumitate, & totius regni ſtabilitate & tranquillitate, atque eorum, qui curis regni diſtinẽtur, conſeruatione, Deum omnipotentẽ deprecentur. Eius verò rei procuratorem & hortatorẽ Remaclum Epiſcopum, ipſi operi pręeſſe volumus.

Vide qd olĩ de monachis et reges ſenſerint.

Itaque regia authoritate & neceſſariis comitibus munitus ſanctus Epiſcopus, Arduennam ſyluam, paludibus & montibus impeditam, petit: Vuarchinnam riuulum accedit: inuenit illic certa indicia, loca illa quondàm idololatriæ fuiſſe mancipata. erant illic lapides, Dianę & id genus portẽtoſis nominibus inſcripti, uel effigies eorum habentes: fontes etiam, hominum quidem vſibus apti, ſed gentiliſmi erroribus polluti, atq; ob id etiãnùm dæmonũ infeſtationi obnoxii. Igitur adhibita adiuratione per Chriſti nomen, & S. Crucis ſigno expreſſo, locũ illũ à dęmonũ incurſatione vindicauit & expiauit, moxq; aqua ab ipſo ſuo mea in guttarum dilapſa euanuit. Vidẽs autem vir ſanctus locum illum tum piſcoſis aquis, tũ paſcuis uberrimis cõmodã præbere habitationẽ, proliæ ſuper ſontẽ precatus, eũ benedixit, lapidi ſignũ Crucis inſculpſit, plũbũ in foramina infundens. Et eccè ſubitò erumpũt aquæ largiſsimæ, quę vſque in præſens dictis noſtris fidẽ faciunt eas cernentibus. Et quia locũ illũ à malorũ ſpirituum infeſtatione mundauerat, Mulmũdarium, quaſi à malo mũdatum, placuit eũ appellare. Extruxit autem illic oratoriũ, itemque habitacula in vſus ſeruorum Dei, aliaque ea, quæ ad Dei cultũ expectarẽt.

Malmundarĩũ cur ſic appellatũ, eiuſq; origo.

Sed cùm is locus in Agrippinenſi parochia ſitus eſſet, cœnobium ſuſcepit conſtruendum, quod ſuæ diœceſis limitibus contineretur. Procedens igitur indè quaſi ad duo milliaria versùs occidẽtem, Callã riuulum, qui parochiis conterminus eſt, tranſiit, & ad Amblauam fluuium in cuiuſdam montis confinio ſubſtitit: atque ibi aliquandiù commoratus, multa de ſe ſanctæ conuerſationis exempla dedit, quemadmodùm poſſunt, qui volunt, noſſe ab incolis id referentibus. Etſi autem locus ille multos haberet fontes, tamen ꝙ anguſtus eſſet, nec officinis neceſſariis ſufficeret, ad Orientem reflectit greſſus, parumperque procedẽs, vi

det

det locũ ſpatioſiorem, futuroq; operi accõmodatiorẽ. Ibi ergò labori cœpit inſtare attentius, aderatque illi, vt in talibus ſolet, diuina virtus, qua factum eſt, ut volũtatẽ effectus ſequeretur. Porrò ꝙ feræ eò vndiq; ceu ad ſtabulũ uel portus, vel paſtus cauſa confluerẽt, antiqtùs ille locus Stabulaus dictus fuit. Quod nomẽ vir ſanctus minimè cenſuit immutandũ, ſed & dici & eſſe uoluit ſtabulũ fideliũ animarũ, eò tanquàm ad æternæ vitæ paſcua deincèps properaturarũ. Porrò fratribus, quos illic uir Dei ad præſens congregauerat, non paruum ſępè terrorem attulit ſtrepitus ferarum, eò cateruatim accurrentium: ità ut cum horrore quodam ad beatum Remaclum illi operi inſiſtentem cõfugerent, quidque ſibi aduersùm eas diaboli machinas præſidii capiendum eſſet, inquirerent. Quos ille benignè conſolans & confirmãs: Credite, inquit, in Domino filioli fideliter: eius mãdata ſectamini inuiolabiliter: mentem à cogitationibus, quæ ſunt ſine intellectu, ſeruate liberam: animas veſtras caſtificantes, Domino puram impendite ſeruitutẽ: ſine intermiſſione orate: veſpere, manè & meridie pſallite: lectioni ſępiſſimè vacate: frontes ueſtras Crucis communite ſigno, eius virtutem ueſtris imprimite animis: & confeſtim inſidię & machinamenta tetri hoſtis in nihilũ redigentur, & ferarum, per quas putat ſe ad uos oppugnãdos inueniſſe aditũ, horror omnis faceſſet. His.n. modis etiam ante nos infeſtabat Aegypti, Thebaidis & Nitriæ eremos incolentes, quorum vtinàm nos vel qualeſcunque poſsimus inueniri ſectatores. Habet ille mille nocendi artes, nec deſunt ei innumeræ fallẽdi viæ. Sed nos non ignoramus dolos & fraudes eius, qui etiam per muſcas quandoque nos impugnat. Nos verò Chriſti ſerui, quo illius ĩcurſatione crebriùs prẽmimur, eo magìs aſſurgimus, fortiter illi reſiſtentes. Expertus ſatanas, pertimeſcit initia rectè viuere inſtituentium, vigilias, orationes, ieiunia, manſuetudinẽ, patientiam, voluntariam paupertatem, vanæ gloriæ contemptũ, humilitatem, miſericordiam, & præcipuè purum erga Chriſtũ amorẽ. Quamobrèm ut leo in ſpelunca inſidiatur ab occulto, uos vt à propoſito deterreat. His & eius generis aliis verbis eorum animos ad Dei cultum promptiores effecit, & aduersùm tentationes omnes confirmauit.

Stabulẽſe monaſterium conditur, & eius nois etymologia.

Diabolus quæ reformidet.

Poſteà inſtitutis operum prælectis, quid agerẽt, expoſuit, atque ità Tungros vel Traiectum ſe recipiens, ad paſtoralis officii curas animum intendit. Nõ multo pòſt rex ea didicit conſtructa monaſteria, & immẽſas omnipotenti Deo gratias egit: & quia eccleſiæ recèns ędificatæ, Epiſcopali benedictione indigebant, beatum Remaclum accerſiens, tam eam, quæ erat Colonienſis parœcię, annuente venerabili Cuniberto Epiſcopo, quàm illam, quę noſtræ diœceſis eſt, ab eo voluit ſolenniter conſecrari, ut cuius diſpoſitione & ingenti ſtudio conditę erant, eius etiam opera pontificali benedictione afficerentur. Nec verò ad has res uir ſanctus vllas moras attulit: qui ſanè & regi, & proceribus adeò charus erat, tantæque apud eos exiſtimationis, ut nihil, quod magni eſſet momenti, abſq; eius conſilio fieret. Atque ea cauſa, Miſſarum peractis ſolẽnis, vtrũq; monaſteriũ Grimoaldus maior domus, illius tradidit ſolertiæ & induſtriæ gubernãdũ: ſimul indicans ei, ſi qua eſſent monachis neceſſaria, ea regẽ ſuppeditaturũ, vbi per ipſũ de iis certior eſſet factus.

Ità nimirùm ſanctus ſacerdos remotioris vitæ ſectandę, & captandæ ſolitudinis, uti ſemper optarat, Deo annuente, occaſionẽ adeptus eſt: & licèt ſumma cũ difficultate, impetrauit tamen tandèm à rege, vt alius ipſi ſucceſſor daretur, ipſe verò diù expetitã poſſet eremum adire, vbi remotus à curis ſecularibus, liberiùs rebus diuinis & cęleſtibus inhiaret. Propoſuit regi & optimatibus S. Theodardum, cuius erat uita ꝓbata, orauitq; vt is ſuas expleret vices, & ſibi ſubrogaretur antiſtes. Tũ verò, dici vix queat, quãtus ob eius receſſum luctus extiterit, quàm mœſtos & afflictos reliquerit, quibus vitæ ſemina prębuerat, cùm viderent illi ſe tali patre, tãtoq; doctore orbari. Omnis ætas, vterq; ſexus dolorem animi teſtabatur lachrymis, & eũ abeuntẽ deducẽtes, magnis uocibus dicebant: Heu miſeros nos, quidnam acturi ſumus, qui tanto paſtore deſtituimur? Vndè nobis ſuppetet cõſolatio illo amiſſo, qui miſeriarum noſtrarum fuit præcipuum leuamẽtum? Quis porrò nobis medebitur, quãdò ille nos deſerit, qui doloribus noſtris ꝑcipuè nouit facere medicinam? Quę nobis ſalutis ſpes reliqua eſt tanti patris præſentia caritutis?

S. Remaclus monaſticam ſectaturus vitam, Theodardum ſibi petit ſubſtitui.

Eorum uerò lachrymis & querimoniis permotus vir Dei, his ferè verbis eos conſolabatur: Nolite, quæſo, filioli animi mei propoſitũ veſtris lamentis retardare. Habetis Deũ paſtorẽ & patrem intra uos, qui benigniſsimè conſolabitur vos in rebus duris & aduerſis. Nè quid autem ẽt extrinſecùs deſideretis, prouidimus vobis filiũ noſtrum Theodardũ, in oĩbus probatum, qui diligentiſsimè ſaluti ueſtrę ĩuigilabit, & tritici menſurã uobis ſumma fide diſpenſabit. Cuius prudentiam cùm vobis non dubitẽ ſufficere, cupio optatę me dare ſolitudini, & in præſentia illius maieſtatis omnia contẽplantis habitare mecùm. Ad hæc reſponderunt, qui inter eos erant prudentiores: Vide etiam atq; ẽt, pater beatiſſime, quid agas: attende, qua nos ignominia afficias. Gregem, quem ſemel paſcendum ſuſceperas, ut habent ſanctorũ Patrũ ſtatuta, niſi infirmitate cogente, & niſi ſponte tua id facias, relinquere tibi non licet. Nam dum Eṕs viuit, quem ab officio ſuo valetudinis imbecillitas, non crimẽ, reuocat, aliũ illi ſubrogari, niſi ipſe priùs recuſet, & petitionẽ ſcripto probet, nulla ratio permittit. Etiã mente capto, ſi ægritudo ſuam habeat per interualla remiſſionem, non debet alius ſubſtitui, niſi ipſe annuat. Quòd ſi nunquàm ſit mentis compos, perſona fidelis ac probatæ vitæ eligẽda eſt, quæ, dum ille vixerit, vices eius impleat, & defuncto tandèm ſuccedat. Hanc patrum viam ſi quis tenere nolit, is & vxorem dimiſſam mœchari facit, & ei, qui ſic dimiſſam duxerit, adulterii notam inurit. Hac igitur ratione uide pater ſanctiſſime, quantùm grauetur iudicium tuum, quidve noſtra fama accipiat detrimẽti. Crimen tibi nullũ intenditur, ob quod, ſi cõuictus ſis, deponaris. Morbus te nõ premit, cuius cauſa tanquàm repudiũ cahibens, à tuo miniſterio ſuſpendaris. Itaq; petitionẽ tuam, qua cupis tibi functionẽ hanc abrogari, licèt ſcripto cõfirmes, reijcimus: alium, qui tuas gerat uices, prorsùs nõ admittimus: tantum abeſt, ut alium tibi uiuenti ſuccedere patiamur. Pater tu nobis datus es legitima ſucceſſione: nos non adulterini, ſed legitimi filii & dici & eſſe percupimus.

Epõ viuẽti num liceat aliũ ſubrogare.

Aduertiſti iam, vbi prægrauetur iudiciũ tuũ: accipe, quęſumus, undè exiſtimationi noſtræ ignominiæ nota inuratur. Vt nos rectè atq; ordine deſeras, nullæ tibi cauſæ ſuppetunt. Primùm, ꝙ minimè ſumus adulterini, ut iurè nos relinquas. In Catholicę matris gremio à te ſumus excepti: nunquàm credulas aures peruerſo dogmati adhibuimus. Et ſi fortaſsis ẽt ea ĩ parte peccaſſemus, tu nobis mederi debueras. Deindè ut aliò te conferas, nulla te noſtra perſecutio cõpellit. Quòd ſi uerò Dominus permittit fugere, dum ſęuit perſecutor, certè infirmorũ, nec ſatis perfectorũ eſt ea conſolatio. Multi ſancti patienter tolerarũt malorũ improbitatẽ, & ſua patientia illos curarunt. Poſtremò tũ fugiẽdi, nõ æquo aĩo ferendi ſunt mali, cùm nulli adsũt boni, quibus prodeſſe queas. Sed heu miſeros nos, qui

Mat. 10.

Mali ſubditi quandò deſerẽdi.

dũ tua hominis perfectiſsimi præſentia deſtituimur, in eam infamiæ ſuſpicionem vocamur, te non modò ſtudiorũ noſtrorũ pertæſum eſſe, ſed ẽt prauis actionibus noſtris expelli, tuo tanti viri receſſu haud obſcurè ſignificante, nullum apud nos bonũ ſupereſſe. Nihil iam reliquum eſt, niſi ut calumnientur obtrectatores, augurentur malèdici, ſucceſſores tuos nõ modò eijciẽdos, ſed ẽt morte afficiendos, quãdò & tu te à nobis ſubducis, & beatus Amandus, deceſſor tuus, puluerẽ pedũ in nos excutiẽs, à nobis receſsit. Verùm Deus omnipotens, facilis ad ignoſcẽdũ, cùm obiurgauit Prophetã ob ederã ſubitò areſcentẽ malè contẽtũ; ſatis declarauit ſe lõgè ægriùs laturũ, ſi pereat creatura ipſius, ſeq; malle pœnitentiã peccatorũ q̃ mortẽ.

Ionæ 4.

Ezech. 18.

His verbis cõmotus vir Dei, tacitus apud ſe cogitãs aliquãdiù, tandẽ in hæc verba prorupit: Nolite fratres mei, id genus verbis me perſtringere. Equidem non moleſtè fero deplorare vos apud me diſpẽdia veſtra: ſed ferre nõ poſsũ, quòd tanq̃ iniuria affecti, mecùm expoſtulare vultis. Nõ ego vos adulterinos haberi volo, & quòd ea cauſa diſceſſerim à vobis: nec tã malè ſentio de uobis, ut exiſtimẽ me nullũ apud vos fructum poſſe proferre, atq; idcircò aliò me transferã, vbi fructus maior ſpes affulgeat. Sed neq; mihi id tribuo, perfectũ me eſſe: tantũ abeſt, vt perfectiſsimus videri velim. Nec meo iudicio perfectorũ eſt, à cœptis non diſcedere, & ſe extẽdere in anteriora: actuoſæ vitæ cũ Martha inſiſtere, ad contẽplatiuã verò cũ Maria feruenter nõ adſpirare: & ſi ſe offerat occaſio, actuoſæ vitæ potiùs renunciare, q̃ contẽplationi nõ cupidiſsimè incũbere. Domino me adiuuãte, vos mihi cõmiſſos, vt potui, gubernaui: ut labor meus in uobis fructuoſus eſſet, magna inſtãtia rogaui. Nec me tædio afficiũt ſtudia ueſtra, nec offendit prauitas, q̃ nulla eſt, actionũ ueſtrarũ. Hoc unũ ſupereſt, ut talẽtũ, qđ in uobis gaudeo cumulatũ, aliò conferã, magis magiſq; cumulandũ, ut ueſtra abundãtia illorũ inopiã ſuppleat. Fecerunt hoc ante nos ẽt ſancti hoĩes, quorũ vtinàm nos uel extrema merita æquare poſsimus: è quib. plerique maioris utilitatis cauſa, ad alias eccleſias ſe transferri paſsi ſunt: nonnulli ſpe uberioris meriti ultrò commigrarũt. Poſteà uerò, ſi ſentirẽt uel parũ proficere, uel ſuã operã nõ admodùm neceſſariã, ſeſe ſubduxere, & ad maiores labores ſuſcipiẽdos obtulere: quippe qui ut fortiſsimi pugiles Chriſti intrà quietis clauſtra teneri nollẽt, ſed in apertũ certaminis cãpum ultrò proſilirent: non deſertores pugnæ ſpiritalis effecti, nec inſtàr mercenariorũ ad luporũ cõſpectũ fugiẽtes, ſed fortiter cõgreſſuri, eò ſpontè ſeſe ingerentes, ubi aut rarior eẽt aduersùs hoſtes certãtiũ numerus, aut ipſi hoſtes acriùs & propiùs imminerent. Nec tamen ego, filioli, horũ mihi uirtutẽ arrogo: non me illorũ meritis parem temerè aſſeuero. Quòd ſi verò ſucceſſoris nomen ferre nõ poteſtis, ſit ſanè cooperator meus. Neq; me putetis uobis abſentẽ fore, qui tamet ſi ad alios inſtituẽdos proficiſcor, nõ tamen extra hãc diœceſim exceſſurus ſum. Non longè à uobis abero: ſi quis caſus euenerit, licebit cõſilij cauſa ad me accedere: ubi & pro peccatis ueſtris interceſſorem, & omniũ, quæ uobis neceſſaria ſint, quæq; uos angãt, tantò ſolicitiùs, memorẽ habebitis, quãto ero à curis popularibus remotior, & propterea ad diuina cõtẽplanda expeditior & ſtudioſior. Olim Moyſes in monte ſtabat, & Iſrael cum Amalechitis pugnãte, nõ armis, ſed precibus certabat, efficiebatq; ut tanto eſſet in cõflictu Iſraeliticus populus ſuperior, q̃to ipſe Deo ĩ oratione propinquior, & à ſtrepitu præliantiũ remotior. Et mihi, chariſsimi, deliberatum eſt illic diuinæ contẽplationi attentiùs inhærere, ubi me ſeculares tumultus minimè interturbent. Ad hanc rẽ me incitat beatus Iohãnes Baptiſta, qui ẽt in tenera ætate maluit inter feras degere, & earũ cibo ueſci, q̃ apud ſuos manere ciues, nè uel otioſo ſermone ſe contaminaret. Habeo ẽt ad hanc uitã egregiũ ducẽ Moyſem, cui optatius fuit in uaſta eremo diuinis frui colloquijs, q̃ Aegyptiorũ opibus & delicijs eneruari. Elias quoque & Eliſeus, cæteriq; Prophetæ, ſtudio contẽplationis inſignes, ẽt reges domuerũt. Abraham, omniũ pater credentiũ fide effectus, huc me inuitat, cuius iam antea ſecutus exemplum, contẽpto natali ſolo, res facultateſq; omnes abieci. Deniq; ipſius Domini Saluatoris exemplo prouocor, qui cũ teterrimo hoſte conflicturus, ſolitarius ad eremũ abſceſsit. Cuius miſericordia & benignitate vtinàm fiat, ut & ego illic improbi hoſtis fraudes proterere, & illic inſtituendis lucra cumulare, & ueſtræ ſaluti meis precibus aliquid utilitatis adferre queã. Ita B. Remaclus dolores ſuorũ leniuit, & q̃rimonias ſedauit, ac deindè ſuo perexit itinere.

Exod. 17

Inſignes eremitæ, S. Iohannes Baptiſta, Moyſes, Elias, Elyſeus, Abrahã.

Matt. 4.

Poſtquàm autem ea res innotuit, tum propè, tum procùl degentibus religioſis viris, quorũ Deus animos permouit, cœperunt vndiq; ad eũ ceu apes ad aluearia confluere, nonnulli ſe omnipotentis Dei ſeruitioni addicere, & leui Saluatoris iugo colla ſupponere: quidã liberos ſuos liberalibus, immò verò monaſticis imbuẽdos diſciplinis, atq; illic Chriſto perpetim ſeruituros offerre: multi de ſuis facultatib. & redditibus, ſanctis neceſſaria miniſtrare. Inter quos etiã dominus & pater Papolenus ad eũ inuiſendi quidẽ cauſa venit, ſed ei inhærere magiſterio, quàm domũ redire, maluit. Susceptus eſt à B. Remaclo officioſiſsimè, & uixit apud eum ſine offenſione: quiq; inſtruendus eò venerat, cõplures ſuis exẽplis ad virtutis ſtudiũ incitauit. Cernẽs id beatus Remaclus, ſecũq; cogitans eã cã miſſum eũ fortaſsis à Domino, rogauit eũ, nè ab ipſo diſcederet: tum præterea ob fratres in diſciplina continendos, Malmundarienſi cœnobio, cuius monachi S. Benedicti inſtituto uiuebant, ſalua in omnibus authoritate ſua, eũ præfecit. Atq; indè Stabulaus reuerſus, ad maiora virtutum opera ſe accinxit, ſuiſq; exemplis permultos ad ſui imitationem pertraxit.

Multi fiũt monachi ſub S. Remaclo.

Papolen⁹ pficit · cœnobio Malmundarienſi.

Quis apud illum triſtitiam nõ mutauit in gaudiũ? Quis iram animi tranquillitate & pace non depulit? Quis orbitatis luctum, ad eius cõſpectũ nõ cohibuit? Quis nõ paupertate preſſus, eius ſermonibus ita ſubleuatus eſt, vt & diuitum opes deſpiceret, & ſua inopia lætaretur? Quis laborum onere prægrauatus, eius non eſt adhortatione erectus? Quis adoleſcens ſæuiẽtis libidinis igne ſuccenſus, non confeſtim ad eius admonitionem ſaluberrimã, pudicitiæ cultor extitit? Curabat vexatos à dæmonio: illicitis cogitationibus æſtuantes, ab opere malo retrahebat, docens eas ad petrã Chriſtum allidere. Nouerat quo quiſq; laboraret morbo, & ex uitæ moribus ſingulos exiſtimans, pro ratione morborum, adhibebat repræhenſiones. Intereà creſcebat illic diuini amoris ſtudium & ardor, monaſticæq; diſciplinæ rigor inflexibilis. Quàm uerò in cæteris eius monaſterij officinis fuerit peccãdi interdicta facultas, teſtis eſt uel ſolus dormitorij locus. Teſtis eſt & ſanctus Lambertus, qui è ſua pulſus ſede, eò potiſsimùm confugit, quòd non eſſet neſcius, illic uel maximè ſanctæ religionis uigere cultum. Teſtis quoquè eſt Crux lapidea, ad quam ob ſtrepitũ labentis calcei, quo fratrum quies fuit interrupta, ire iuſſus nocte media, uſque in crepuſculũ ſub illa ſtetit, pſalmodijſq; & precibus uacãs, atq; frigus cõtemnens, & niues calcãs, ſanctitatis ſuæ certa iudicia dedit. Sed de his aliàs.

S. Lãbert⁹ rõfugit ad Stabulẽſe monaſterium.

Porrò autem creſcẽte religione, creuere etiã eccleſiæ illius prouentus. Vbi enim rex Sigebertus eum audiuit fratrum feruorem erga Chriſti cultum, beatum Remaclum euocans, præter ea, quæ priùs dederat, &

vir illuſtriſsimus Grimoaldus obtinuerat, vndè etiam hactenùs fratres vixerant, ex conſenſu fidelium ſuorũ, tam Epiſcoporum, quàm procerũ ſupra dictorũ, in honorem Dei & cultum ſanctorum Petri & Pauli Apoſtolorum & B. Martini, qbus ea loca dicata erãt, permiſit B. Remaclo, vt in uſus ſeruorum Dei, quo deincèps quietiùs uiuerent, & abſq; uicinorum impreſsione ſoli Deo liberiùs uacarent, per vtriuſq; monaſterii circuitum duodecim leucæ deſignarent, intrà quarum limites quicquid haberetur, ab ſolis vtriuſq; cœnobii colonis excoleretur. Dicit autẽ leuca apud Gallos, ſpatium mille quingẽtorũ paſſuum, id eſt, duodecim ſtadiorũ. Eã donationẽ teſtamento cõfirmatã, & annuli regii impreſsione conſignatã, ſanctus vir libẽter accepit, & reuerenter conſeruauit. Deindè anno decimoquarto regni ſui idem rex teſtamento legauit beato Remaclo quædã in Aquitania, putà telouiũ in portu Vetraria ad fluuios Taunacum & Ittã; itẽq; portum Sellis, & Vogatium ad flumẽ Ligerim, cũ oĩbus ad eũ attinẽtibus: Quod quidẽ teſtatur ſcriptũ, eius manu ſubſignatũ: Sancta, inquit, ac venerabilia monaſteria, Stabulaus ſiue Malmundarium cognominata, vbi vir venerabilis Remaclus Epiſcopus & Abbas, Chriſto auſpice, præeſſe videtur, quæ uir illuſtris Grimoaldus maior domus in honore ſancti Petri, ac ſancti Pauli, vel ſancti Martini, ſeu cæterorum ſanctorũ ſuo opere in vaſta eremi Ardennenſis conſtruxit, quẽadmodùm nos loca ipſa ad ipſa monaſteria ædificanda pro noſtra ꝑceptione ex foreſte noſtra cóceſsimus: quæ licèt gratia Chriſti ſint ditata, mũdanã tñ ſubſtantiam cernũtur parumpèr habere. Ideò diuina inſpiratione cõmoniti, decreuimus aliquãtulùm de fiſco noſtro ad ipſa monaſteria reſpicere & ꝯſolari: & cętera, q̃ in eodem ſcripto (author vocat præceptum) ſequuntur. Denique ex fiſcis, quæ monaſteriis illis adiacent, decimas illi dedit, quas etiamnùm ea monaſteria obtinent.

Sigeberti regis liberalitas.

Leuca Gallis quid ſit.

In hoc ſcripto nihil de ſtylo mutatũ eſt.

Poſt hæc rex ille, cùm Auſtraſiæ regnũ preclarè rexiſſet, diẽ clauſit extremũ. Porrò Grimoaldus maior domùs, ſiue præfectus palatii, vel, ut alii volũt, magiſter equitũ, ſub pretextu munerũ accipiẽdorũ, à Clodoueo fratre Sigeberti Pariſios euocatus, illic retentus eſt, q filiũ dñi ſui Sigeberti, quẽ in ſuã fidẽ ſuſceperat, ut eum patri in regno ſubſtitueret, Clericũ effeciſſet ſiue totõdiſſet, ſuũ filiũ regẽ uolẽs cõſtituere. Clodoueo quoq; defuncto, Clotarius filius eius ĩ Occidẽte, frater Clotarii Childericus in Auſtraſia regnarũt. Hũc ergò beatus Remaclus adiit, & qđ patruus ipſi donaſſet, ut cõfirmaret, petiit. Rex libẽs annuit, & ut uir Dei petierat, eius ſucceſſorẽ Theodardum & Odonẽ domeſticũ, iuſsit eiuſdẽ mẽſuræ ſolũ remetiri: cuius partẽ dimidiã ſibi rex ſeruauit, reliquã vſibus ſeruorũ Dei teſtamẽto addidit & cõfirmauit. Quod qdẽ virũ Dei prudẽter admodùm feciſſe cõſtat, ut ſi fortaſsè ſucceſſores eius aliqñ minùs poſsẽt minori negocio, quod minus eſſet, ſine inuidia & īfeſtatione vicinorũ, liberiùs ſibi vẽdicarẽt. Obiit verò & Clotarius rex, & ad Childericũ monarchia deuoluta eſt. At ille poſteà ꝑ morũ īſolẽtiã interfectus, fratrẽ Theodoricũ habuit ĩ occiduis regni partibus ſucceſſorẽ, cui magiſter equitum fuit Ebroinus. Horũ tyrannidẽ auerſati Auſtraſiani, Pipino principi ſtudebant & parebant. Is vbi didicit, in ſuprà dictis monaſteriis cultũ religionis augeri, duas ex fiſcis ſuis uillas in vſus mẽſę ſeruorũ Dei, vnã in Haſbanio, alterã in Arduenna, ꝑ Dei & S. Remacli amore, attribuit. Sub horũ tẽpore ferunt eum Romã profectũ, ſancti Petri aliorumque ſanctorũ ſuffragia imploraturũ, atq; illic tandiù in ꝑces & ieiunia incubuiſſe, donèc diuina & Angelica conſolatione fretus, quandam reliquiarum eiuſdem beatiſsimi Apoſtoli partem meruit obtinere: quæ quidem apud nos auro gemmiſq; ornatæ, præcipuo cum honore aſſeruantur. Quod licèt quibuſdam fortaſsè incredibile uideatur, nos, qui comparabilem illum ueneramur theſaurũ, multa in earum ꝑſentia diuinitùs vidimus beneficia ꝑſtari: q̃ poterit, qui volet, in libro uirtutum ſiue miraculorũ eius, lectitare.

Pipinus duas uillas largitur monaſteriis S. Remacli.

Iam verò ſenior beatus Remaclus, ſed moribus tamen, quàm annis maturior, diem uocationis ſuę ſẽtiens imminere, tempuſq; aduentare, quo cõpẽſaret honor in cælis, quod labor triuiſſet in terris, ſubditos ſuos ad ſe accerſit, & tum ipſius obitu, tum ſua deſolatione mœrentes, ità conſolatus eſt: Eccè patres ſanctiſsimi, eccè fratres chariſsimi, quos habeo affixos intimis viſceribus meis, pars dimidia animæ meæ: ego uiam uniuerſæ carnis ingredior, nec ad uos deincéps rediturus ſum. Veſtra itaq;, quos deſero, ſolitudo me habet ſolicitum, nõ mea abitio, qui Deo me conſolante cõfirmor. Nõ me terret conditio cõmunis, mortalium oĩm, quãdò etiam tota ſapientis uita, quædã debet eſſe mortis cõmentatio. Non poteſt fœda mors accidere viro forti, nõ immatura ſapiẽti, nõ miſera eã prouidenti. Veſtra me teneritudo, quos adhuc expediret ſolidioribus informari diſciplinis, non parùm mouet: vobis prorsùs timeo, nè, ſi lupi rapaces incurrant, nemo ſit, q eos repellat. Equidẽ hęc monaſteria Deo & ſãctis eius dicaui, veſtriſq; vſibus accõmodaui, veſtra in hoc uſus opera forti & fideli. Quid aũt in poſterũ euẽturũ ſit, incompertũ eſt mihi. Videtis ſané, quo loco res noſtrę ſint, & q̃ ſit hic mundus in maligno poſitus. Si quid igitur poteſt apud uos oratio mea, curate, obſecro, nè ab ea integritate, quam in vobis efficere volui, ullo unquàm errore abducamini; ſed ſitis ſemper in Chriſto coniuncti & unanimes, quemadmodùm & patrũ traditione, & ſcripturarum ſãctarũ lectione, & mea ſolicita adhortatione accepiſtis. Ex ueſtris manibus nunq̃ deponatur ſacra lectio, ſed in ea ſit vobis iugis meditatio. Vt enim ager, quamuìs fertilis, ſine cultura non poteſt eſſe fructuoſus: ità nec ſine doctrina animus. Noſtis illud, docto & erudito homini uiuere, eſſe cogitare. Orationi frequenter incumbite: pro culpis humana fragilitate admiſsis, Deum deprecamini: nec ſolùm precemini, né alias deincèps admittatis; ſed etiam accuratè, nè id fiat, inuigiletis. Si quis enim ſocordię & ignauiæ ſe dedat, fruſtrà ille Deũ implorauerit. Vobis uirtus ſit, uitium fugere: & ſapientia prima, ſtultitia caruiſſe. Pudor, iuſtitiæq; ſoror incorrupta fides, nudaq; ueritas, veſtris in cordibus ſibi domicilium vendicẽt, ut qui facta ueſtra conſpiciunt, ad imitationem prouocentur. Veram peccatorũ cõfeſsionẽ faciatis Deo & prælatis veſtris: tentationum impreſsiones in ipſo primo aditu detegatis. Stultorũ enim pręposterus pudor, dum celat vlcera, illis maiores ſubminiſtrat uires. Obedientiam maioribus exhibere, eorum inſtitutionibus animos accõmodare. Tum enim quiſque rectè uiuit, ſi curat id eſſe, quod audit. Ab omnibus, quę ira ſuggerit, uobis temperate. ſolus enim eſt triũphus innocẽtiæ, non peccare cùm poſsis. In optimis quoq; temperantiam quandã adhibete. Eſt enim modus in rebus, ſunt certi deniq; fines, quos ultra citraq; nequit conſiſtere rectum: & metiri ſe q̃ſq; ſuo pede, ſuoque modulo debet. Nemo alteri iniurius ſit: accipere.n. q̃ facere, præſtat, iniuriam. Patientiam, quæ miſeriarum portus eſt, amplectimini. nemo enim adeò barbarus eſt, ut nõ poſsit miteſcere, modo culturæ patiẽtẽ cõmodet aurem. A nullo labore, qui ſit à præfectis veſtris vobis impoſitus, abſterreamini: q a omnes etiam duri labores, contentione fiunt tolerabiles,

Vita ſapientis, commẽtatio mortis.

Sacræ lectionis utilitas.

Pudor, Fides. Veritas.

Peccatorum confeſsio.

Obedientia.

Tẽperantia ſiue Modus.

Patiẽtia.

& uſus ſiue cōſuetudo laborum, etiam dolores facit magis patibiles. Segnitiem prorſus fugite. non enim ignauas mentes facilè comitatur uirtus. Superbiā vel maximè reſpui, ut uera poſsitis libertate potiri. Nō.n. ille liber cēſēdus eſt, cujus animū ſuperbia occupat. *Caſtitas.* Caſtitatē ſectamini. oīs nanq; pōderatio, ut ait *Eccl. 26.* ſcriptura diuina, non eſt digna cōtinētis animę. Proſperi ſucceſſus, qui etiam ſapientum animos fatigant, non uos delectent. nā qui plùs nimio delectatur reb⁹ ſecūdis, in diuerſas mutatis quatietur. *Cōcordia.* Ante oīa pacē & concordiā ſeruandā admoneo, vt ſicut in duob⁹ eſtis monaſteriis cōgregati, ità gemina in uobis ſeruetur dilectio Dei & ꝓximi: cumq; ſit unus vobis paſtor ꝓfectus, nullo vnq̄ ſcandalo aut ſchiſmate vos diuidi patiamini. Nō vos ulla conſumēs vaſtet inuidia. nanq; inuidus alterius rebus macreſcit opimis, & inuidia Siculi nō inuenère tyrāni maius tormentū. Si minores fortaſsè adſint facultates, nolite cōqueri. Pauper em̄ non eſt, cui rerū ſuppetit uſus: & ipſa nos natura quotidié admonet, q̄ paucis, q̄ vilibus, q̄ paruis egeat. Nō opibus mentes hominum curæq; leuantur.

Hæc ſunt, chariſsimi, quorū uos admonitos volui, tāq̄ vltimū uale vobis dicens, iā iāq; è vita abiturus. Vos curate, vt tāto arctiùs veſtris inhæreāt pectorib⁹, quāto maiorē ex meo receſſu moleſtiā capitis. Quæ ſi apud uos fructū aliquē effecerint, maximo me gaudio afficietis. Simul autē cogitetis, uos quoq; morituros, & ità tēpus pœnitentiæ agendæ collatū, nè q̄ſo, inaniter labi patiamini. Veniet, veniet ille dies, cùm fruſtrà deſiderabitis vel vnius horæ vſurā. Dū ergò tēpus eſt, operamini bonū ad oēs. Labūtur.n. anni fugaces, dieq́ue truditur dies. Iā mortalia non ſperāda monet annus, & albū quæ rapit hora diē. Mors vltima linea rerū eſt. Perpetuus nulli datur uſus, & hæres hæredē alterius velut vnda ſuperuenit vndā. Puluis & vmbra ſumus: omnes vna manet mors, & calcanda ſemèl via leti. In bonis aūt operibus & rectè factis ſi hinc deceſſerimus, beati erimus, vnà cum corporibus etiam omni cupiditate & ęmulatione abſoluti.

His ſuauiſsimis, iiſq; extremis ſermonibus mœrorē illorū leniuit. *Felix beati uiri obitus.* Deindè modica corrept⁹ febre, cùm ſe ſacroſancti corporis & ſanguinis Dñi uiatico confirmaſſet, inter chariſsimorum filiorū manus animā reddidit creatori, poſt diuturnā Chriſto exhibitā ſeruitutē. Verus Iſraelita, egreſſus ex Aegypto, ſpoliato vicio, aucta talēta reportauit. Corpus eius honorificè curatū, cū multa pſalmorū & hymnorū melodia in beati Martini oratorio, qđ ipſe extruxerat, humatum eſt: vbi ēt aliquandiù iacuit, miraculis interim teſtatū efficiens, ſe apud Dñm uiuere. *Primi Abbates Stabulēſes & Malmūdarien.* Succeſsit illi dñs Papolenus, uir Apoſtolicus, cuius ſuprà fecimus mētionem; Papoleno Sigolinus, beati patris iudicio æquè approbatus. Sigolino Godoinus, annis & morū maturitate grandęuus, qui ſancti viri corpus tranſtulit, & ī eccleſia beati Petri repoſuit, lectūq; illius auro & argēto ornandum curauit. Vbi per eius merita multa uſq; in præſens Dominus miraculorū ſigna efficit, quæ illic conſcripta habentur in laudem & gloriam præpotentis Dei, qui eſt benedictus in ſecula, Amen.

LIBER PRIMVS DE MIRACVLIS beati Remacli eodem Notgero authore: ſed ob lectoris vitandum tædium, multa F. Lauren. Surius in compendiū redegit.

PROLOGVS AVTHORIS.

POST glorioſiſsimi agonis omnibus ſeculis laudabilem triumphum, quo depoſito carnali indumento, immarceſcibilem gloriæ idem nactus eſt coronam, ad comprobandum quanti meriti, quantæque ſanctitatis beatus vir iſte fuerit, noluit pius Dominus occultum manere, quod apud illum non latebat: ſed fieret hominibus quoq; clarum, quanta gloria ille polleat in cęlis; cui tanta miracula, quæ noſtris adſpectibus conceſſa ſunt videre, præſtat agere in terris. Non enim audemus ſilere, quę nouimus, nè quaſi deſides & tardi opera Chriſti enarranda vel miranda, diiudicemur. Nec alia, niſi ea, quę relatu veracium hominum didicimus, vel ipſi oculis perſpeximus, dicere volumus, nè culpa mendacii arguamur.

EO tempore, quo eccleſię noſtræ altare conſtruebatur, adfuit illic Ioſeph quidā adeò contractus, *De cōtracto ſanato. Cap. 1.* vt in genua preſſo capite, non poſſet cælum ſuſpicere, nec tñ caput vno in loco diù retinere. Id mali tum ſibi accidiſſe referebat, cùm in agro vicini ſui gramina ipſius equus iniuſtè carperet. Tum.n. fulgure percuſsū, ſenſiſſe ſe tātā aduſtionē, ut mox depoſito capite cōtraheretur. Quadā aūt Dñicæ nocte, fratribus diuinū officiū perſoluētibus, ille in pauimētū templi proruens, magnis clamoribus cōplet tēplū, adeò ut ꝑ horrore illi qui vigiliis intererant, fugerent, & in altaris locū irreuerēter irrūperēt. Monachi verò ſuo more matutinos hymnos ſublimiter depromētes, abeunt ad hominē clamātē, videntq; eū integerrimæ ſanitati reſtitutū. Percōtantur, qui id factū ſit: ille reſpōdet uidiſſe ſe ceu faculā ardētē à lecto beatiſsimi Remacli vibratā, ipſū ſubitò irradiare, & malū oē à corpore depellere. Ibì tū cernere mirū erat, q̄cquid fulguris ignis adouſſerat, ſimul atq; abſterſū eſſet, non ſolùm ſimile eſſe carni reliquæ, ſed cādidius ēt atque vegetius. Monachi ſolennes laudes offerunt Deo & ſancto patrono. Seruantur autem lignea inſtrumenta, quibus tum ille, tum alii, qui illic ſanantur, uſi fuere, & ad templi fores ſuſpenduntur, vt ſint monimenta uirtutum Chriſti, & ea uidentes, enarrent magnalia eius.

Cap. 2. Vincula cuiuſdā rumpuntur. Alius quidam ferro uinctus, vbi cancellos attigit, mox ſentit dirumpi uincula, ſeque liberatum. Mirantur omnes, qui aderant: & gratias agens Deo, domum lętus reuertitur.

Cap. 3. Cæca uidet. Cæca quædam, cùm diù luminibus orbata fuiſſet, per uiſum nocte admonetur, ut aquā è ſācti uiri fonte hauſtam bibat, eaque oculos abluat. Pāret illa, & repentè fit ſana.

Cap. 4. Amulgerus q̄dā tēpore meſsis Dñico die, nō dans honorē Deo, plauſtra onuſta cū ſua cōiuge domū adducebat. Et eccè feſtuca eius oculo infixa, luſcū reddit hominē: atq; ex eo dolore, ēt alterius oculi lumē amittit. Tādē de miſericordia Dei cōcepta fiducia, alterius ductu ꝑmulta obit ſāctorū loca, eorū ſuffragia implorās. Interim quadā nocte audit, ſi velit effici incolumis, vt ad memoriā beatiſsimi cōfeſſoris Remacli properet. Lætus ſurgit è lecto, multiſq; peragratis locis, tandèm ſabbato venit eò, quò iuſſus erat. Nocte ſequēti fratribus veſpertinos hymnos cōcinētib⁹, ille clamoribus implet eccleſiā. Fratres ſētiētes uirtutem adeſſe diuinā, magna uocum contentione laudant Deum. *Itèm cæ...* Abſolutis precibus, ueniunt ad hominē iam clarè uidentem, audiuntque ex eo, à mauſoleo beati uiri inſtàr radiorum ſolis lucernam coruſcantem, omne ipſius caput concuſsiſſe, lumenque ipſi rediſſe.

Cap. 5. Non diù poſt res geſta innotuit Ludouico inuictiſsimo principi & proceribus eius. Perductuſque ad eū cæcus, narrauit ei ordine rem omnem. Imperator immenſas Deo gratias agens, multumque exultās, ipſius temporibus tanta fieri miracula, lumina cæco diuinitùs reſtituta deoſculatus eſt.

In eo

Cap. 6. In eo loco, quẽ incolæ Deruũ vocit, Abbas noſter, qui per id tempus vtriq; loco præerat, ſũmoperè cõnitebatur, ut regularis augeretur cultus. nam hactenùs inſtar Canonicorũ illic vixerant. Itaque è nobis ſeniores fratres ibi cõmutari voluit, qui hortarẽtur eos ad regularis ſiue monaſticæ vitæ ſtudiũ. Iã aduentabat feſtus dies piiſſimi doctoris noſtri Remacli, & illi à noſtris de eius rebus geſtis edocti, ſtatuunt noctem illã vigilijs celebrem ducere. Ecce aũt opportunè adeſt quidã mẽbris oĩbus contractus, cuius plantę femori adiunctę viſebãtur. Is ait, diuinitùs ſibi dictum, monachos beati Remacli illic adſuturos, & ea nocte vigilias celebraturos, ſeque illic ſanatũ iri. Permiſsũ eſt illi in templo permanere: porrò ſimul atq; oẽs quieti ſe dederunt, ille repentinis clamoribus eorum quietẽ interturbat. Surgunt ergo, & ad celebrãdũ diuinũ noctis officiũ properant. Eo abſoluto, *Cõtracti ſanatur.* accedũt hominẽ, eumq; ſaluũ cõſpiciunt. Laudatur magnis vocibus Deus, q; ẽt ipſis procul degẽtibus ſancti memoria nõ deſit. Deindè percontantur ex eo, quo pacto curatus ſit: reſpondet, vidiſſe ſe pontificẽ, vultu Angelico & ſplendida ſpecie, in templũ ingredientẽ, ipſiq; manũ porrigentem: moxque membra omnia ſuis locis & officiis reſtituta.

Cap. 7. Rodlindis fœmina, ab ipſo ortu prorsùs muta, peruigil erat in templo, cùm apud nos dies feſtus ſanctiſſimi Remacli ageretur. Vbi fratres oẽs ad nocturnũ cum multa deuotione, magno ſtudio & contentis vocibus perſoluendum officium conuenère, ut *Muta loquitur.* Dñs illorũ confirmaret fidem & actus pios, illa miſera, quam immundus ſpiritus à natiuitate adeò mutã reddiderat, vt nec verbũ poſſet eloqui, ſubitò tã perfectè ſanata eſt, nobis id coràm cernentibus, ut nullus noſtrum rectiùs verba formare poſſet.

Cap. 8. Homo quidã improbus auſus fuit beati viri terrã ſibi vendicare. Admonetur à noſtris blandis verbis, non decere illũ, ut per uim vſurpet res tanti patris. Ille nihil cunctatus, cum ſuæ partis defenſoribus venit ad locum illum: adducit falſos teſtes, qui ſanctè iurare non dubitant, eã terram eius ditionis potiùs eſſe, quàm ecclesię noſtrę. Ille verò ẽt hũc ĩ modũ ſibi ipſi imprecatur: Ità mihi adſit in afflictis rebus meis *Vltio diuina ĩ uſurpantẽ bona monaſterij.* ſancti huius meritũ, & ſic in capite & barba mea pili maneant, quemadmodùm ego rectè aſſeuèro terrã hanc me iure obtinere. Eadem nocte acerba premitur corporis valetudine, vnguesq; & pili eius a capite & barba prorsùs auelluntur. Territus tam dira oĩpotentis Dei caſtigatione, non ſolùm qđ abſtulerat reddit, ſed duplo plus etiam addit de ſuo. at tamen quoad vixit, nec capillos, nec barbam recuperauit.

Cap. 9. Alius quidã arietẽ vouerat ſancto uiro, tamq; cũ ducebat ad eius ecclesiã. Vbi aũt in monaſterii cõſpectum venit, tentante eum ſatana, mutat ſententiam, mactatoq; ariete, ea nocte egregiè epulatur, totãq; pecudẽ cum ſuis deuorat. Sed non dormitat cæleſtis *Itẽ in votifragũ.* vindicta. Nã miſero illi os & uultus ferè ad aures retorquentur, taliq; deformitate affectus, clamat ſe voti reũ: ſicq; diſcendes, nõ priùs eo vitio caruit, q̃ vita.

Ermẽrada ad tres mẽſes cæca, in ſomnis monetur, *Cap. 10. Cæcutiens illuminatur.* ut notũ aliquod nuncupet beato Remaclo, nec dubitet ſe lumen recuperaturã. Illa rebus pauper, fide integra, cùm nihil haberet aliud, cereolum iubet ad ſepulcrum beati uiri accendi, donèc conſumptus ſit. Ardet cereus, illoque abſumpto, lux reddita eſt mulieri.

Cap. 11. Ante hoc bienniũ Lungulfus quidam rogatus à cõiuge ſua grauiſſimè decumbẽte, ut fibulas argẽteas ad beatiſſimi antiſtitis locũ deferret, & pro animæ ipſius ſalute precaretur: pmiſit ſe facturũ, qđ peteret: ſed poſt eius obitũ promiſſi immemor, diuino timore & amore poſthabito, argẽtũ in ſuos cõuertit vſus. Eam temeritatẽ non ferens occultorũ cognitor De⁹, perfidũ illum ſex menſiũ cęcitate damnauit. Sciſcitan- *Punitur fraus cuiuſdam.* tibus cognatis, vndè illi tam repẽtina accidiſſet cæcitas, confeſſus eſt ob argentũ fraude retentũ, eã ſibi euenisse. Hortantur ergò eũ, vt præſtet, qđ vxori promiſerat. Páret ille, & properè ad monaſteriũ abiens, fatetur culpam ſuam, & coniugis iuſſa exequitur. Deindè nocte tota orans ad ſepulcrum beati uiri, ſub auroram ſentit lumen ſibi reſtitutum.

Cap. 12. Nupèr quidã ex familia noſtra Gotherus, dæmonũ vexatione per ſomnium ſurdus effectus, per viſũ iuſſus eſt adire limina ſacra beati Remacli. Ille dubius animi, tamen cœpit proficiſci, adferens certã farris menſurã, quam monaſterio debebat. Cumq; nõ lõge abeſſet à monaſterio, bos illius uel ob nimiã laſſitudinẽ, vel ob aliã aliquã moleſtiã, immotus ſubſtitit. Ea cauſa afflictus homo, manſit illic ea nocte. Poſt no- *Surdus audit.* ctis mediũ in ſomnis uidet ſenẽ quendã ad ſe venientẽ ſanè ſplendidũ, virgãque manu geſtantẽ, caputque & aures ipſius ea cædentem, & indè abeuntẽ. Itaq; expergefactus, comperit ſe rectè valere, ac pauló pòſt etiã bouem, pęnè moribundum, iã prorsùs reſtitutũ.

Cap. 13. Eiuſdẽ familiæ Theodradus terrã aratro proſcindens, hora ſexta uidit ſenem ſub clerici forma ad ſe venientem, rogãtemq;, ut ipſum ad monaſteriũ perduceret, ſummoperè illuc ire cupientẽ. Negat ille ſe poſſe cęptũ opus intermittere. Sæpius ità roganti ille ſemper negat aſſenſum. Nocte aduentante, cùm ſe ſopori dediſſet, rurſùs eadẽ forma ſenex ei appàret, idẽ orãs, qđ iã crebrò antea. Illo priùs renuẽte, pcuſſit eũ manu ĩ faciẽ, eũq; ictũ mox ſurditas ſecuta eſt. Poſt dies paucos abit humiliter ad ſacratiſſimũ ſancti viri tumulũ, & pro ſe orat apud eũ. Et eccè, ſicut ipſe nobis narrare ſolebat, cernit lucẽ ab altari procedere, eũdẽque ſenẽ lucernã manu tenentem, ſignum Crucis ipſi *Itẽ alius.* imprimere, moxque membra affecta ſanare.

Cap. 14. In uilla pagi Fulminenſis, quam Marram uocant, quæque in ecclesiæ monaſterii noſtri dotem ceſſit, nupèr indigenæ oratorium condere inſtituerunt. Habuit ea ſtructura celerẽ progreſſum, erat.n. lignea. Deindè rogant antiſtitẽ, vt cõſecret ædẽ, cùm priùs è monaſterio reliquias S. Remacli, vt eius nomini templum dicaretur, petiſſent & accepiſſẽt, quas ẽt Epiſcopus reuerẽter opportuno loco repoſuit. Expletis aũt vigiliis & cæteris dedicationi cõgruẽtibus, vbi vẽtum eſt ad altare tegẽdũ, Grimuara matrona venerabilis, linteũ offert antiſtiti, quo altare operiretur, idque ſub teſtificatione, nè vnq̃ niſi lotionis cauſa indè amoueretur: cuius lotionis miniſteriũ ſibi relictũ voluit, credẽs ſibi profuturũ, ſi qđ officij præſtitiſſet ſãcto confeſſori. Non diu poſt ſanctimonialis, quæ illic ſe ſeruiturã deuouerat, oblita propoſiti ſui, ea palla uel linteo ab altari ſublato caput tegit, & abit, diabolico inſtinctu ſatisfactura. Sed confeſtim adeſt vltio: nanq; domũ reuerſa, dęmone eã exagitante, aquam calidam parat, eaque caput abluens, prędicto lin- *Vide vltionẽ cæleſtẽ in abutẽtẽ altaris linteo* teo ſe tergit. Eodem momento adeò capilli omnes à capite defluunt, ut nec veſtigium eorum vllum appareret. Ità quę alienum ſibi præter fas velamen vſurparat, naturale capitis tegumentum perdidit. Huc acceſſit totius capitis pruritus, & magna pediculorũ vis. Tandèm à fratribus monaſterii oratum eſt pro illa, facinus ſuum agnoſcente & accuſante, & capilli renati ſunt. Poteſt hoc diſci exemplo, res ſacras minimè temerandas. Huius verò rei tot ſunt teſtes, quot eius prædii ſum fuere habitatores.

Cap. 15. Viſum eſt aliquandò fratribus, quædam circa venerabile beati viri ſepulcrum emendari oportere. Aduocantur artifices, indicant illi, quid fieri debeat: deindè ad certũ diem adiunt cum raſtris & mal-

leis, humũ ſepulchri effodiunt, foribus obſeratis: in fodiendo magnã ſentiunt difficultatem ob ſoli tenacitatem. Vbi autem ſuperior terra nonnihil amota fuit, tanta ex ſepulcro manauit odoris ſuauitas, ac ſi aromata omnia illic cremarentur. Terrentur artifices, fugamque capeſſunt. At templi cuſtos, diuinã intelligẽs adeſſe virtutem, confirmat eos, dicens certò indè liquere, adeſſe præſentem beatum uirum, ipſorumque labori fauere. Pergunt igitur, vt cœperant fodere: porrò odor ille foras erumpẽs, locum omnem complet, ità ut ad omnium notitiam perueniret, quod fratres celatum volebant.

Mira odoris ſuauitas è ſepulcro S. Remacli.

Cap. 16. Calcus villa monaſterii noſtri, ad Moſam ſita eſt, ĩ qua, ob piſcandi cõmoditatẽ, monachus, de cuius fide & conuerſatione nihil dubitaretur, conſtitui ſolebat, vt captos piſces certo tempore in monaſteriũ inferret. Fuit hoc muneris quandoq; demandatum Leutfrido grandæuo fratri: qui diuina benedictione fretus, vt plurimùm magnam piſcium copiam in monaſteriũ adducebat. Interim adeſt feſtus beati Remacli dies, Leutfridus ſedulò dat operam, ut poſſit fratribus gratificari. Itur ad Moſam, trahuntur retia, nullum piſcãdi genus omittitur, nec tamen quicquam capitur. Tũ ſenex ille cõtriſtatus, neſcit quid agat. Trahit amor, vt nè deſit ſolennitati: retrahit pudor, nè uacuus veniẽs ad monaſterium, pateat contemptui. Vincit tandem amor, & naui conſcenſa, abit ad cœnobium. Inter nauigandum autem ità ſecùm tacitus cogitat: Placètne tibi cõfeſſor, vt ex tam multo labore nullum mecùm ad fratres fructum apportem? Quod facinus meũ, ob quòd omnis piſcandi induſtria eluſa eſt? Mallem equidem in his perire aquis, quàm ut fratres ex me ullum capiant detrimentum. Hæc illo intrà ſe dicente, ſubitò ex aquis in nauim irruentibus magnus piſcis exilit, quem unus è nautis ad litus tradidit fratribus deferẽdum. Lætatur ſenex frater, & ad monaſterium veniẽs, aliis rem totam exponit. Prudenti deindè conſilio decretum eſt, ut ſingulis fratrib⁹ ſingulæ ex eo piſce portiones apponerentur, vt ſcirent ſibi nunq̃ defutura B. Remacli ſuffragia, ſi ipſi eius ſeruitio non deeſſent.

Piſcis magno miraculo fratribus præbetur.

Cap. 17. In pagi Moſaliacenſis prædio Maranco quidam hydropiſi vexatus, atq; omni medicorũ opera nihil adiutus, nocte in ſomnis admonitus fuit, vt ad tumulũ beati Remacli preces fundat. Ille mox indicat cognatis viſionem, petit ſummoperè eò ſe adduci, promittitq; ſe quandam vineæ partem ſancto daturum, ſi ſalus amiſſa redeat. Parent amici, & cum cereis ducunt hominem ad locum optatum: adeunt tumulum reuerenter, incendunt cereos, orant diutiſſimè, & morbo ſe ſentit homo liberatum. Vineam, vt pollicitus erat, tradit monaſterio, & redit ad ſua. Sed paulopòſt iam ſecurus de ſalute corporis, dolet ſe vineam beato Remaclo dediſſe, nec dubitat eam rursùs vendicare ſibi, & uinum ex ea collectum, in ſua cella condere. Sed eccè redit ad miſerum hydrops priſtinus, adeoq; eũ exagitat, ut uitæ ſpem omnem abiiceret. Dat igitur vexatio intellectum auditui, & ſacerdoti atque cognatis exponẽs temeritatem ſuam, ducitur ab eis infelix vnà cum vino illo ad tumulum beati uiri, multũ trepidantibus illis, nè etiam ipſi eius ſceleris pœnas luerent. Rogãtur indè fratres monaſterii, vt orẽt pro illo: iubent eum fratres ad Eccleſiæ fores expectare ſancti confeſſoris virtutem, orantesque pro eo nocte illa, manè vident hoĩem ſanatum. Huius rei teſtes ſunt plurimi.

Hydropicus curat.

Cæleſtis vindicta ĩ ſacrilegũ.

Cap. 18. Quidam à matris utero ſurdus & mutus, à parentibus commendatus eſt homini, qui eum ad ſanctorum memorias circunduceret. Iam multum temporis illi conſecerant diuerſis adeundis locis, cum tandèm ad noſtrum monaſterium perueniunt. Excepti à nobis, in xenodochio ad dies octo humanitatis ſtudio ſuſtentatur. Dominico autem die, qui tum erat ante Chriſti natiuitatem octauus, pulſabantur ſigna ad preces veſpertinas, & populo ad Eccleſiam confluente, miſer ille excitatur, & licèt, quid agereriue, neſcius eſſet, tamen intrat cum cæteris in templum, & in quendam ſe abdit angulũ. Nobis diuinum officium reuerenter exequentibus, vbi ventum eſt ad Antiphonã, O ſapientia, ille humi collabitur, ſanguineque ex auribus & gutture manante, inſtàr furioſi vociferatur, non vulgum duntaxàt, ſed nos etiam rei adhuc ignaros perturbans. Laudibus Dei abſolutis, imus ad eum, totum pauimẽtum eruore infectum, & miſerum propè exanimem conſpicimus. Tum uerò agnita patroni noſtri virtute, à terra eleuatum & aqua lotum, ad ſacrum tumulum perferendum curamus: cũctiſque pulſatis ſignis, Te Deum laudamus, concinimus. Indè ille ſumpto cibo, adeò confirmatus eſt uiribus, ut ad quoduis opus nemo illo promptior eſſet. Porrò inſtàr infantis didicit formare verba, non aliud proferre valens, quàm qđ antè ab alio pronunciatũ eſſet. Vndè ſatis cõſtat, eũ hactenùs nec audiuiſſe, nec locutũ eſſe. Vbi ea res ad regẽ allata eſt, cùm apud nos eſſet, iuſſit eũ ad ſe adduci, ſibique prandenti aſſiſtere, adeoque in eo veneratus eſt ſancti Remacli virtutem, ut hominis illius & os, & oculos, & aures exoſcularetur.

Surdus & mutus reſtituit.

Cap. 19. Quodam tempore annonã ad nos aduehẽtibus q̃buſdã è famulis noſtris, pro cõſuetudine certa illis in poculo quodã potus mẽſura apponebat. Vbi ad ultimũ vẽtũ eſt, cernẽs ille abeſſe miniſtrũ, q̃ potũ afferebat, poculũ in ſuã ſarcinã coniicit, ſecùm ablaturus. Itaq; iungit quatuor boũ paria ad plauſtrũ ſuũ, cupiens cũ ſociis abire domũ. Eccè aũt loco illi plauſtrũ adeò affigitur, bouesq; tàm rigore cõſtringuntur, ut prorsùs moueri non poſſent. Rogant ſocii, q̃d ipſi acciderit: fatet furtũ ſuũ, & ſũmo cũ dolore reddit poculũ. Mox abſcedũt boues greſſu liberrimo. Poculũ illud ſine vaſculũ pòſt diligẽtiùs ſeruatũ eſt, donèc hui⁹ rei fama allata eſt ad Airicũ Abbatẽ. Indæ monaſterii: q̃ magnis precibus id à nobis impetratũ, in beati Remacli memoriã, auro includi & catenis argẽteis ad ſanctiſſimi Hermetis martyris monumentũ ſuſpẽdi iuſſit. Eius. n. præclari martyris ſacras reliquias p̃ Lotariũ Imperatorẽ à Romanæ Eccleſiæ patribus impetrarat, & ſummo honore proſequebatur. Cùm aũt cognouiſſet noſtra incuria penè in obliuionẽ abiiſſe beati Remacli miracula, obiurgauit nos, q̃ ea in ſcripta non eſſent redacta, dicens eũ aliorũ iniuria id fieri, quos ea laterent. Me verò precibus & authoritate ſua eò adegit, ut ea cõſcriberẽ. Cuiũ ego obediẽtia fretus, feci ut potui. Lector dabit veniã imperitiæ, ſi minùs cultus ſermo uidebitur. Pauca autem volui annotare ex pluribus, nè nimietas dictis fidem abroget.

Pœna furis.

LIBER II. DE CERTISSIMIS Miraculis S. Remacli epiſcopi, quæ F. Laurentius Surius itidèm ob vitandam prolixitatem contraxit.

Cap. 1. CArolo tertio Imperatore, Anno ſalutis octingẽteſimo octogeſimo tertio, infuſa gẽs Danorũ, magna inſtructa claſſe, i Gallias de improuiſò irrupit, iisq; peruagatis, cædibus, incendiis & direptione oĩa vaſtauit. Inde trãſmiſſo Moſæ flumine, Arduẽnã ſyluã mirè populantur, euertunt uillas, incendũt oppida, regias arces & monaſteria deſtruũt. Ventũ eſt ẽt ad noſtrũ cœnobiũ, cui⁹ ſitũ clàm noctù explorantes, ità nos includere conſtituunt, ut nemo poſſit euadere. Sed diuino nutu & patroni noſtri meritis eorũ cõſilia nobis q̃dã fuga elapſus patefecit.

Dani Gallias populantur.

patefecit. Nos metu perculſi, ſublatis beati Remacli reliquiis, licèt ſerò, fugæ nos mandamus. Nocte intempeſta montem aſcendimus, & illic reſpirandi cauſa ſubſiſtimus. Tum verò immenſum lumen igneæ columnæ effigie vidimus deſcendere in loculum, ſacra oſſa retinentem. Lux illa longè fuit lunari ſplendore illuſtrior. Erat tum frigus ingens: at nos ita ſua ui quodam calore afficiebamur, vt vernum tempus agi videretur. Interim nos inuicèm reſpectantes, ſtamus attoniti, nihil loquentes, & tantę rei finem expectantes: cùm poſt vnius fermè horæ ſpatium lux illa cælos repetiit. Nos ergo ire pergimus, atque ità illæſi à patrono illo noſtro in tam præſenti hoſtilis perſecutionis periculo conſeruati ſumus, vt nullus ferè barbarorum enſe iugulatus ſit.

Lux cælitùs deſcendit in ſacras B. Remacli reliqas.

Cap. 2.

At durante illa procella, coacti ſumus aliò commigrare. Itaque in villa beati Remacli, quam Bouiniacum vocant, vbi tum ab hoſtibus nonnulla quies dari videbatur, cum ſacro eius corpore conſedimus, donéc ab Imperatore profligatis barbaris, patrię noſtrę pacem redditam didicimus. Interim in villa illa precibus ſancti patroni noſtri, ſemper omnia nobis abundè ſubminiſtrabantur. Pace autem reddita, iam nihil morati, domum contendebamus: & eccè perfertur ad nos triſtiſſimus nuncius, totum monaſterium noſtrum voracibus flammis abſumptum. Ea res nos valdè conſternauit: tandèm viſum eſt adire prædiolum Calcum, quod penè ſolum in ea vaſtatione nobis relictum erat. Sed illic tanta graſſabatur lues, ut humandis vix ſuperſtites ſufficerent cadaueribus, & quod dictu quoquè fœdum eſt, plerunquè duo vel tres in uno ſepulcro conderentur. Ea res fratrum animos in diuerſa rapuit, aliis dicentibus exilium tam præſenti exitio anteferendum: aliis contrà aſſerentibus, nullũ mortem euaſurum, qui ea peſte ex Dei voluntate ſit periturus: fidendum virtuti beati confeſſoris, & incunctanter ad locum deſtinatum eundum: quorum ſententia obtinuit, itumque eſt & breui peruenimũ ad prædiolum. Mira dicturus ſum, ſed fidem adhibeat, qui credit nihil impoſſibile Deo. Ad introitum noſtrũ omnis illa peſtis, ſancti Remacli meritis adeò extincta eſt, vt q ea nondum laboraſſent, nihil ab ea mali paterentur: ex iis autem, qui correpti ea erant, permulti ſanarentur, cùm hactenùs quiſquis eam ſenſiſſet, certã ſibi mortẽ impendère non dubitaret. In eodem loco erat puella paralytica, quam ab ineunte ætate morbus lecto perpetuò affixerat. Ea nullo prorsùs cibo, niſi lacte duntaxat & paucis fructibus, vtebatur, ſolius aquæ & dulcis potionis, quam ruſtici braciſam vocant, & in primis vindemiis recentis muſti potu contenta. Iam viginti & duobus ferè annis ità victitarat. Nobis verò indè recedentibus ad monaſterium noſtrum, cuius iam q̃dã tecta à noſtris inſtaurata erant, illa manſit paralytica: ſed paulò pòſt monetur quidam per viſum, ut dicat matri puellę, vt eam benè lotam aportet ad tumulum S. Remacli. Ille ſe illuſum putans, negligit iuſſa. Iterùm iterumque admonitus, tandèm facit, vt erat iuſſus. Mater verò puellæ eum confinxiſſe hæc exiſtimans, nihil ſe mouet. Tandèm puella ipſa per viſum iubetur ocyùs petere oratorium S. Remacli. Illa mox multo clamore matrem excitat, dumque eius opera conatur è lecto ſurgere, ilicò ſanam ſe comperit, ſuiſque pedibus intrat eccleſiam, gratias actura. Mater autem accenſis cereis, ſigna pulſat, plebs concurrit, ingens omnes occupat ſtupor & gaudium, Deus laudatur & benedicitur ab omnibus: Benedictus es, inquiunt, Domine, & benedicta opera tua, qui erigis eliſos, & ſanas contritos: qui mirabiliter ſanctos glorificas tuos, mirabilius ipſe eorum uirtute glorificaris: Qui uiuis & regnas trinus & vnus in ſecula ſeculorum. Eodẽ die puella citra vllã nauſeã panẽ, carnes, uinum & quicquid ei appoſitum eſſet, edit & bibit, & ſuis pedibus, licèt paululùm nutantes greſſu, ambulabat quocunquè vellet. Viuit illa uſque in præſentem diem.

Stabulẽſe monaſterium cõcrematum.

Peſtis depellitur.

Paralytica reualeſcit.

Pſal. 145. & 146.

Cap. 3.

Alio tempore rursùs barbaris illis incurſantibus, è monaſterio egreſſi, ſumpto nobiſcũ oĩum laborum ſolatio beati Remacli corpuſculo, ad Caſtrum Longiam profecti ſumus. Eò mulier mente capta, totoque colligata corpore, adducta eſt. Mirè illa conuiciis, morſibus, ictibus quos poterat, vexabat. Orantibus autem pro illa, qui eã adduxerãt, ad fores ædis, in qua beati pontificis corpus repoſitum erat, poſt triduum ferè perfectè curata eſt.

Inſana redit ad ſanitatẽ.

Cap. 4.

Per idẽ tẽpus à Capræmontis caſtello, quò nos ut cõferremus, Normãnica rabies cõpulerat, ad monaſteriũ pp imminentẽ patroni noſtri ſolennitatẽ redire pperabamus. Vbi paululùm extra pagũ Solomanniã pceſſimus multa nos hominũ turba proſequẽte, cerei, q ante loculũ, quo beati Remacli corpus aſſeruabatur, ferebãtur, paulò antè vi vẽtorũ extincti, rursùs accẽſi sũt diuinitùs. Nolebat id credere agreſtis turba, ſed nonq̃ extinctos cereos affirmabat. Nos rei indignitate cõmoti, cereos extingui iubemus, beatoque Remaclo ſupplices preces offerimus. Mox adeſt manus pp potentis Dei, & cęlitùs lapſo lumine, denuò cerei accẽduntur. Adeò verò lux illa totum illuſtrabat locum, vt nemo poſſet ambigere cęleſtẽ eã eſſe. Tũ oẽs pariter prorũpimus in laudes Dei, immittunt nũcii ad eccleſiã, q nobis interim pſallẽtibus pulſent ſigna: & eccè totum oratorium vident illi Diuinis cõpletũ ſplẽdorib⁹, q nobis abeũtib⁹ pariter diſparuere.

Cerei diuinitùs accenſi.

Cap. 5.

Mulier paupercula nõ ità pridèm miſerè cõtracta, ire non poterat. Monetur per uiſum petere ſepulcrũ beatiſſimi Remacli. Pñs quibuſdã eam adiuuantibus, venit ad monaſteriũ vehiculo: & quia non facilè apud nos, niſi certa ex cauſa, fœminæ admittuntur, ante fores cœnobii deponitur: rogat cuſtodes, ut liceat ipſi in baſilicam venire. Tandèm monaſterii Pręfectis annuentibus, manibus reptans venit in templũ, proſternit ſe corã tumulo, diuinã implorat ira clemẽtiã. Exacto ferè triduo, nobis publicè Miſſam celebrantibus, piiſſimi confeſſoris ſedulis pulſata precibus adeſt uirtus. Erigit ſe mulier, & primũ innitẽs baculo, ĩgredi tentat: paulo pòſt ĩtegrã eſt ſanitatem adepta.

Cõtracta erigitur.

Cap. 6.

Fiſcus Ledernaus noſtro monaſterio addictus eſt. In eo eccleſia eſt, ſancti Simetrii & aliorum virtutibus illuſtris. Digreſſi nos à caſtello Longia, quod æquè noſtræ ditionis eſt, ad eum fiſcum diuertimus. Habebamus apud nos precioſum corpus patroni noſtri, quod in S. Simetrii eccleſia ea nocte uoluimus conſeruari. Vigilabat tum illic frater quidam, iſque ante gallorum cantum uidit è cælo lucem deſcẽdere, & per feneſtras templi penetrans, feretro, quo ſacrum corpus uehebatur, incumbere: ſimulque tenebras diſpelli omnes, feretrum commoueri, campanas cęleſti ui impulſas ſonum edere. Fratres & uicini expergiſcuntur, re inſolita obſtupeſcunt, licèt moleſtum eſſet præter morem ſurgere, at tamen ſurgunt ad nocturnas perſoluendas preces. Vbi ad eccleſiam ventum eſt, & compertum quid accidiſſet, animaduertunt ſancto corpori non deeſſe Diuina officia atque miniſteria. Itaque laudibus celebrant Chriſtum, qui tam mirabilis eſt in ſanctis ſuis. Frater autem ille, qui hæc viderat, præ nimio timore, penè extra ſe ſe fuit. Quod idcircò illi accidiſſe ſuſpicor, q fortaſſis uitiorum ſuorum formis & imaginibus reuerberaretur. Animalis n. homo non percipit ea, quæ ſunt ſpiritus Dei. Cùm ergò interdùm humana mens ſupra ſe ducitur ad aliquid vidẽdũ, neceſſè eſt, ut uas

Nota rẽ miram.

Pſal. 67.

1. Cor. 2.

 fictile,

ſtile, corpus, inquam, ferre tantum pondus non ſuſtinens, infirmetur. Poſſumus autem nos ex hac viſione colligere, quòd ea nocte coniunctis inter ſe S. Simetrij & beati Remacli reliquiis, etiam ſpiritu ſe reuelare voluerint. Sancti enim cùm ſuos in terris ciues inuiſunt, luculenti appàrêt, vt ſunt in cælis. Ait enim S. Gregorius: Debent ea quæ miniſtrant, ad eius ſimilitudinem tendere, cui miniſtrant: vt quæ inuiſibili ſeruiunt, eſſe inuiſibilia non dubitentur. Hæc autẽ q̃ eſſe credimus, niſi ſãctos angelos & ſpirit' iuſtorũ?

Cap. 7. Longobardus quidam filiam habuit, cuius plantę cum ſuris, ità corpori ſuperiori adhæreſcebant, ut penitùs ingredi non valeret. Itaque ducebant eam ad multa ſanctorum patrocinijs celebria loca, etiam in exteras regiones, ſed nihil impetrabat. Nec tamen abijcere ſpem voluit, ſed audiens apud nos magna diuinitùs præſtari beneficia, de ſancti patroni noſtri benignitate concepta fiducia, venit ad nos, & filiolam ſuam cum cunis poſuit in templo. Quodam autem Dominico die puella vágitu ſuo adeò moleſta fuit ſub Miſſę ſacrificio, vt extra templum eam efferre oporteret. *Contracta infantula ſanatur.* Latebat tunc nos & etiam patrem eius, quid diuina in ea virtus operaretur. Pater ergò ducit eam ad hoſpitiũ, & cùm nihil de vagitu remitteret, ille quadã moleſtia affectus, volẽs certiùs noſſe, q̃d haberet, pannos, quibus inuoluta erat, diſſoluit, eosque videns ſanguinolentos, palpat loca ea, quæ diximus, ſentitq; eius membra redintegrari, iam tibiis prorsùs extenſis. Laudat ergò omnipotentem Deum, & patronum noſtrum ſanctum Remaclum. Idem nos facimus, poſtquàm ab eo didicimus, quid actum eſſet.

Cap. 8. Erat apud nos monachus, eccleſię noſtræ cuſtos, qui cùm carnis abominandis vitijs eſſet addictus, nõ dubitabat id officij exercere: & licèt ſeſe non corrigeret, tamen impudenter & obſtinato animo apud ſanctorum pignora & Deo ſacratas aras verſabatur impurus. Non attendebat, quid accidiſſet filiis Eli ſacerdotis, *1. Reg. 4.* quid filiis Aaronis, ignem alienum offerentibus: *Leuit. 10.* vndè tamen facilè animaduertere potuiſſet, ſi illæ ueteres cęremoniæ neglectæ, tam diris ſuppliciis addixere eos, quos diximus, ſobriè & iuſtè ac religiosè & ſalubri cum terrore Chriſti ſacramentis inſeruiẽdum. Voluit autem ſanctus patronus noſter eum à deteſtandis facinoribus reuocare. *Sancti nò runt res hominũ.* Sanctorum enim animę omnipotentis Dei claritatem intuentes, quæ foris aguntur, cæleſti beneficio agnoſcunt. Appàret igitur ruſtico cuidam, mœſtus ei exponit monachi temeritatem, iubet eum accedere, & ſuis uerbis eum deterrere. Tum quoque monet, vt iubeatur monachus perſcrutari conſcientiam ſuam, ut hac ratione ad ſe reuerſus, corrigat ſeſe, nè diuinitús puniatur. Ruſticus facit, quod erat imperatum, venit ad monachum, ducit eum ſeorsùm, humi coram illo ſe abiicit, orat, ut quod reuelatione didicit, ſecùm perpendere velit. At ille poſtquàm audiuit ruſtici ſermones, non ſe erigit contra ſe, non in ſeipſum deſcendit, ſed inſtàr ſanatici verborum fulminib' verberat miſerũ, ait phãtaſmatibus ipſum deluſum, præ nimia miſeria incidiſſe in inſaniã. Ruſticus abſcedit, & miſer monachus cõtempto illo, tanquàm indigno, cui aliquid diuinitùs reueletur, pergit more ſuo licentia effrenata. Non cogitat ſæpè abiectos & viles homines etiam ad potentes mitti, nec deſpici ab eis contemplatione *Num. 13.* illius, à quo miſſi ſunt. Non venit in mentem, olim *1. Reg. 19.* prophetaſſe Balaam peſſimum, prophetaſſe Saulem *Iban. 11.* tum, cùm ſanctum Dauid perſequeretur, denique etiã Caipham acerrimum Chriſti hoſtem, futura prædixiſſe: vndè colligere debebat, ſpiritum Domini & animas iuſtorum non per bonos tantùm, ſed etiam per malos efficere, quę multorum ſaluti proſint. Dum ergò non uult agere pęnitentiam, totum corpus eius lepra ſibi vendicat, & prurigo, vndè tantus exhalabat fętor, vt etiam amicis toto animo ſubuenire ei cupientibus, intolerabilis redderetur. *Percutitur lepra monachus irreligioſus* Ducitur ergò in domicilium quoddam extra cœnobium, & illic res neceſſariæ affatim ei ſuppeditantur. Sed fœtor incredibilis omnem fratrum acceſſum ab eo excludit, cogiturq; is, qui cibum ei apportabat, eſcas in ſcamno apud oſtium deponere, & velocisſimè abire, quòd fœtor tolerari nullo pacto poſſet. Ea miſeria diu vehementer afflictus, è vita abiit, nec cuiquam adhuc compertum eſt, num pœna illa temporaria, peccati caſtigatio fuerit, uel initium ſempiternæ. Scimus ex ſcripturis, duplici contritione conteri peccatores, *Ierem. 17.* & temporales afflictiones prodeſſe aliis, aliis obeſſe. Ex hoc uerò, & id genus aliis miraculis diſcimus, quàm graue ſibi iudicium paret, qui uitæ integritate & caſtimonia poſthabita, non ea, qua par eſt, in Deo dicatis oratoriis reuerentia uerſatur.

Cap. 9. In fiſco, quem Brattin vocãt, cuiuſdam domini ſeruus familiam eccleſię noſtrę multis vexabat modis, nec ab ea amentia & importunitate vllius admonitione poterat reuocari. Interim aduentante celebritate patroni noſtri, in ipſis eius feriis, pro more multi utriuſque ſexus & diuerſorum ordinum homines, pia deuotione confluunt: adeſt etiam ſeruus nequã, quem diximus, nihil etiamnùm correctus, ſed in ſua malitia perſeuèrãs: intrat in tẽplum, cum alijs beneficia petiturus ab eo, quem in eius familia lædebat. Sed breuì apparuit, quàm pernicioſa ſit temeraria cõfidentia & incauta ſecuritas. *Homo temerarius diuinitùs caſtigat.* Cùm enim inter alios ſtaret intrepidus, repentè corruit, amentia corripitur, & membra eius miſerandum in modum corã omni populo contrahuntur. Tum nos accerſiti, cum Odilone Abbate noſtro eò accedimus, & poſtquàm multorum relatu, qualis fuiſſet, cõperimus, citra ullã ambiguitatem diuinitùs eum caſtigatum animaduertimus, præſertim cùm non ignoraremus plerìſque aliis id genus temeratoribus ſimilia accidiſſe. At tamen curamus eum ad caput ſancti Remacli deportari: ut, num ſit malum immedicabile, quamprimùm experiremur. Cumque illi condonaſſemus, quod in nos ſcelerate admiſerat, & pro eo precati eſſemus, indè receſſimus. Poſt paucas horas cuſtos eccleſiæ alacer ad nos aduolat, hominem ſanatum indicat. Nos eo nuncio non mediocriter exhilarati, celeriter ad eum redimus. Videns autem Abbas eum tam præſenti Dei uirtute obſtupefactum, confeſtim in pedes erigit illum. Sentiens uerò quodam adhuc languore teneri eum, quęrit num ſibi velit potum porrigi. Illo annuẽte, deponitur calix beati confeſſoris, qui ſupra altare pendebat, & uino repletus ei offertur. *Curatur ĩ vtroq; homine.* Eo hauſto, & vires recepit, & quod eſt præſtãtius, mores mutauit. Multi eius ſubita caſtigatione permoti, ad meliorem ſe frugem recepere, & a beati uiri domeſticis vexandis, aut cõtumelioſè exagitandis, ſibi deincèps temperarunt. *Cap. 10.* Eius autem domini ſeruus noluit poſthàc eius uti miniſterio, ſed ad altare beati confeſſoris eũ obtulit, monaſterio perpetuò ſeruiturum.

Collegit quandoq; Abbas argentum, quo uolebat cuiuſdam aræ tabulam ingentem pro decore domùs Dei ueſtiri. Redigitur argẽtũ in laminas, laminę inaurantur, exculpuntur, & effinguntur uario opere in iis imagines, cuſtodique ſeruandę traduntur. is alia re impeditus, ponit eas ſup reuerẽdũ altare beatiſſimæ uirginis, paulò pòſt tutiori loco reponitur'. Erat tũ ĩ monaſterio nr̃o clericus q̃dã ſanè officioſus, nobisq; haud vulgariter charus. Cernẽs ille laminas tã male aſſeruatas, cupiditate ĩflãmat', vnã ex eis aufert. Vbi animaduerſum eſt deeſſe laminam, fit q̃dem dili-

gens

gens inquiſitio, ſed nihil certi deprehenditur. Tandèm anathemate percellitur, qui id ſacrilegium perpetraſſet: multumque ſudatur, vt poſſit ad rem certam perueniri. Ille manet in ſcelere obſtinatus, nec
Sacrilegi terribilis caſtigatio. adducitur ulla re, vt prodat crimen ſuum. Sed vltio diuina prodit ſacrilegum. Arreptus enim à dæmone, paſsim ab illo rapiatur: atque interim crebriùs repetito clamore, teſtatur ſe laminam ſubduxiſſe. Cùm ſic autem diu à nequam ſpiritu exagitatus, viribus corporis deſtitueretur, in lecto reponitur, & ea ipſo languore, mira Dei diſpenſatione, in terrorem aliorum ad horam fit rurſus compos mentis, & ſuum facinus confitetur, ita dicens ad amicos & cognatos, qui lectum eius circunſiſtentes, eum conſolabantur: Meritò tam ſeuerum vltorem experior ſanctum Remaclũ, quandoquidem ex eius æde argentum miſer, iamdiù anathemate plecans, abſtuli. Multa mihi in eius monaſterio præſtita erant beneficia, quæ me facilè, nè id facerem, retrahere potuiſſent. Sed quia pro illis omnibus etiam tantum maleficium reddere volui, verbera verberibus cumulani, atque in animæ & corporis me ſummum conieci diſcrimen. His dictis, iterùm mente captus, furere perrexit, & poſteà ſine fructu
Nota. pœnitentiæ in ea furia exceſſit è uita. Hęc quisquis legit, caueat, nè ſimili ſe ſcelere obſtringat. Perpendat animo, quo in cœno iniquitas volutetur, quę uirtutis & probitatis lux ſit: vt virtus ipſa præmium quoddam ſit ſui ſtudioſorum, & iniquitas improborũ ſupplicium. Quid verò clerici huius horrendum iudicium, aliud nobis innuit, niſi ut ſanctos locũ huius incolentes reuereamur? Sicut enim illi ante Dominũ aſſiſtẽtes pro culpis noſtris benignè intercedunt: ità iterdùm, noſtris maleficiis exacerbati, nos accuſãt.

Cap. 11. Fuit apud nos alius quidam clericus, a puero educatus, monaſterio noſtro ad multa utilis & accommodus. Is in noſtrò contubernio uiuebat nobiſcùm familiariter, & nobis erat impensè charus. Contigit interìm Comitiſſam quandam venerabilem pro ſalute ſua non parui precii fibulam auream ad cœnobium noſtrum (ità enim vouerat) mittere. Indè malignus dęmon, qui diligenter hominum animos explorat, in quæ vitia procliuiores ſint, occaſione arrepta, clerici huius mentem pertentat. Ille uerò nequiſſimam ſuggeſtionem non grauitatis conſilio, nec virtutis cõſtãtia reſpuens, oculos ad fibulam adiicit, eamq; clàm ſuffuratur. Non diù pòſt Abbas noſter Rauengerus dum quoſdam è nobis ad ſacros ordines vult promoueri, ad Epiſcopum nos mittit, adiuncto nobis èt clerico, de quo nunc agimus. Erat tũ Quadrageſima. Etsì aũt ille tanti ſacrilegii ſibi eſſet cõſcius, nulla tñ id neq; cõfeſſione, neq; pęnitentia expiauit, ſed cõfidẽter nobiſcùm ꝓficiſcẽs, Diaconus ordinatus eſt,
Eſa. 52. nõ attẽdẽs, qđ ſcriptũ eſt: Mũdamini, q fertis vaſa dñi: cùm vtiq; eos, q corporis & sãguinis Dñici vaſis tractãtis adhibentur, mundos & probatis moribus eſſe oporteat. Abſoluto deindè ſacrificio & ꝑcibus veſ-
Itèm alterius ſacrilegi horrenda pœna. pertinis, nos ad hoſpitium imus, eouſquè producta ieiunia ſoluturi. Ibi inter edẽdũ ille confrater noſter cadit, frẽdet dẽtibus, mirè ac miſerè ſe collidit, noſq; admirabiliter obſtupefactos, cogit laboranti ſibi adeſſe. Mox à mẽſa ſurgimus, ꝑmulta remedia ſũma beneuolẽtia adhibemus: ſed fruſtrà oĩa, diuino iudicio in eũ ius ſibi diabolo vẽdicãte. Tota nocte diſcruciamur animis, & valdè affligimur. Tãdèm benignus Deus, nolẽs apud exteros tam fœdũ caſũ nobis cedere ad ignominiã, ꝓligato dęmone, ꝓſtitit vt nobiſcùm incolumis rediret. Et integra tũ hebdomada nullã ſenſit maligni illius infeſtationem: qua Dei benignitate ille abuſus, noluit facinus ſuum confiteri: eaq; in curia hoſtẽ reddit valentiorem. Nam cùm Cõpletorij preces Dominico die perſolueremus, acriùs à dæmone arripitur, nec iam ſuccurrebat nobis, quo pacto ei opitularemur, ꝙ incerti eſſemus, num ſatanæ uexatio illa eſſet. At tamen præ fraterna commiſeratione noctibus viciſsim apud eum vigilabamus, viſusq; eſt no-
1. Reg. 16. bis crebriùs, q̃ olim Saul, exagitari. Interim brachium dextrum quo rapuerat aurũ, penitùs exareſcit: Nobis dubitantibus, an caſu id accederit, vel diuina animaduerſione, Abbas noſter rem altiùs perpendens, nequaquàm cenſuit caſui tribuendũ, ſed hominẽ diaũt diaboli laqueis conſtrictum teneri. Mouebat eum, ꝙ ſtatim à ſacris acceptis ordinib' diuinitùs punitus eſſet, & vndè animæ remedium capiendũ erat, id ei verſum eſſet in perniciem. Nouerat ſcriptum, grauiùs eũ condemnari, q indignus ſuſcipit, quod nõ meretur. Sicut
Iohan. 12. & 13. ergò in Iudã temerè percipientem corpus Domini ſatanas intrauit, quem conſtat furem fuiſſe: ità colligebat Abbas etiam hunc fortaſsis aliquo ſacrilegio contaminatum, ꝙ ea ferè hora atrociùs cruciaretur à dæmone, qua fuiſſet ſacris initiatus: hortabaturque fratres, vt eùm ſe illa uexatio remitteret, cautè ab eo expiſcarentur, num quid eius conſcientiam grauet. Fratres Abbatis iuſſa capeſſunt, clancnlò ex eo ſciſcitantur, ſi quid habeat, quod animum angat. Ille ad voces eorum modò rubore, modò pallore ſuffunditur: tandemq; licèt pudibundus, ſuam culpam & agnoſcit & purè confitetur; orans ut apud Abbatem pro ipſo velint intercedere. Fratres referunt omnia ad Abbatẽ; Abbas iuſtitiam miſericordia temperat, nec vult addere afflictionem afflicto: prohibet etiam, nè eius crimẽ in publicum proferatur: indicit fratribus, vt pro illo ieiuniis & precibus & Miſſarum celebrationi incũbant. Quid multa? Reualeſcit frater, reſtituitur brachium, dæmon ab eo prorſus eliminatur: noſterque mœror multiplex, multa conſolatione permutatur.

Cap. 12. Eſt hodieque apud nos frater quidam faber ferrarius. Is eùm in itinere duos comites ſuos ex leui cauſa ad ſummam contentionem ex largioribus poculis perueniſſe cerneret, ità ut iam ad arma proſilirẽt, nõ ſine ingenti periculo ſe medium interponit, cupiens eos inter ſe conciliare. Tum alter ea eis, omiſſo aduerſario ſuo, in hunc furibundus incurrit, multiſque eum vulneribus conficit, vt penè exanimis videretur. ea re nos valdè commoti, maximè quòd fida eius operæ ſępè vſi eſſemus, ſtatim medicos ei adhibemus. Curantur facilè vulnera omnia, dempto illo, quod in brachii iuncturam illatum erat, in quo curando chirurgi errauit induſtria. Et tamen egit ille, ut extrinſecùs vulnus ſanatum videretur, cùm intùs maneret morbus. Accipit ergò pactam mercedem, & tanquàm ſuo officio probè perfunctus, diſcedit. Fabrum rurſùs inuadit dolor, nihil poteſt illo brachio exercere operis, immò nec manum ad os ducere. Vbi nihil proficit humana medicina, ad huius loci ſanctos confugit. Accidit verò, vt tum nos cuiuſdam afflictionis cauſa cum crucibus & ſanctorum reliquiis Malmundarium peteremus, ſanctorum eius loci merita imploraturi, multa nos hominum, vt moris eſt, turba comitãte, in quibus & faber ille fuit, qui etiam iter noſtrum anteuertit. Cumque procùl nos aduentantes cerneret, oculis
Vide qd preſtet sãctorum inuocatio. in cælum ſublatis, & genibus flexis, rogat Deum, vt ꝑ ſanctorum illorum merita ſibi opituletur. Ità orans, ſubitò quaſi mentis quendam ſtuporem patitur, moxque ſe in pedes erigere volens, nutante veſtigio, in cubitum relabitur, ſicque brachii illa pars, quę perniciosè ſuo loco mota erat, indè reſidens, in priſtinum ſtatum reuocatur, & homo totus fit ſanus, vſque in præſens nobis vtiliter ſeruiens.

Cap. 13. In uilla proxima, nobis cernentibus, paruulus quidam fuit manibus ab ipſa natiuitate planè contractis.

Dolebant ſummoperè parentes, & eorum vicem miſerabantur vicini, hortabanturque eos, vt cum paruulo eaorad oostrum monaſterium, nec dubitent ſe nō fruſtrà id facturos, quòd ob illuſtrādum ſanctum ſuū, permulta illic Deus miracula operetur. Non ſurdus auditor pueri pater, facit quod admonent. Erat tū ſolennitas natiuitatis beati Iohannis, vidimuſque eum offereoiem munus ad altare ſancti patroni noſtri. Iā enim preces Veſpertinas abſolueramus, & propter nimiam populi aduentantis impreſsionem, māſimus in choro. Interim audimus puerum clamitantem, miramur inſolitum volgi ſtrepitū, cupimus ſcire quid rei ſit, ſubitoque puer ad oos affertur iam planè curatus. Laudamus omoes vno ore Chriſtum, confeſſorem eius prędicamus, ad cuius ſepulcrum id genus, quotidianis cooſolationibus recreamur.

Contract. puer reſtituitur.

Cap. 14. Inter magnam malè habenoūm turbam, qui ad nos confluebant, venit cæcus quidam, qui iaoi multa ſanctorum loca adierat fruſtrà, Domioo eius curaoooē differente, vt ſancti oostri merita magis ionoteſceret. Sub ipſis autem Miſſarum ſolenniis in noſtram eccleſiam introductus, apud altare nobis ceroētibus ſe proſternit, atquè poſteà eleuatus, perſpicuè videt, Deumque in ſancto eius, ità vt par erat, mirificè laudat & prædicat, nos quoquè compellens exultare in Domino, & gratias agere.

Cæcus lumen recipit.

Cap. 15. Villa Vuademias nobis ſubiecta eſt, oec à monaſterio noſtro longe abeſt. Io ea ruſticus quidam adhuc ſuperſtes degit, qui primo Rogationum die, cúm deberet diuino cultui vacare, contra fas abiit ad ſyluā, & ligna cecidit in vſus domus ſuæ. Galliarum eccleſię ex præſcripto beati Mamerti Epiſcopi Viennenſis, triduo illo litaoias concelebrant, ieiuniis ſe maceraot, pio affectu à mundi illecebris abſtinēt, aoimarum potiùs quàm corporum alimoniæ ſtudent. Ea conſuetudo hodieque perſeuerans ob multas auertendas clades, non debet ob friuolas quaſdā occaſiooes violari.

Dies Rogationum

Vltio cæleſtis. Sed id ruſticus oegligens, dieique ſanctificationis reuereotiam noo exhibens, diuinam ſenſit vltionem. Faſcem enim lignorum humeris impoſitum domum abſportat baculo ſe ſuſtētans: dumque onus deponit, man⁹ curuatis digitis adhæret baculo, nec ab vllo potuit amoueri. Aduocantur vicini, mirantur omnes, rogant, ut quid egerit, esponat. Ille non diſsimulat, fatetur peccatum ſuum: orat, vt baculum oblongum ex vtraque parte amputent, nè eius onere prægrauetur. Deindè admoнitus ab illis, ſedulò inuiſit diuerſa ſanctorum templa, diù noctuque eorum ſuffragia implorans. Ità accidit, vt ueniret etiam ad oos, qui tam inſolita perſpecta vltione putabamus homioem aut periurii, aut ſacrilegii dare pœnas. Cùm autem ſecretò eū exaoiinaremus, oegauit ſe voquàm vel ſacrilegum, vel periurum fuiſſe. Et oobis ſanè viſus eſt uera dicere. Iuſsimus autem, ut apud aram ſancti Remacli ſe proſteroeret. Poſteà uerò oobis Miſſam ſoleoniter celebrantibus, cúm euangelium legeretur, ille vociferatur, & ſurgit à pauimento. Tum verò nobis & permultis aliis adſpectantibus, lignum è manu eius elabitur: rurſusque ille tanquàm mētis ſtuporem patiens, quod nobis maximæ admirationi fuit, humi collabitur, ſuiſque clamoribus efficit, ut Euangelium audire nō poſſemus. Nec diù pòſt ſanatus eſt. Nos uerò ligoum illud iuſsimus ſuſpendi ad fores monaſterii noſtri.

Pauca alia miracula omiſimus, nè faſtidioſi lectores habeant vndè conquerantur.

S. MOYSIS VITA, A PHILONE Hebræo tribus libris conſcripta, Petro Franciſco Zino Veronenſi interprete. Extat in ejus operibus Græcè ſcriptis.

LIBER I.

4. Septēbris.

MOSIS apud Iudæos legiſlatoris, vt quidam volunt, vel, vt alii cēſeot, ſacrarum legum interpretis, viri in rebus omnibus ſummi, atque homiois planè perfecti abſolutiq; vitam, oè ignoretur ab iis, qui eius cognitione ſuot digni, ſcribere conſtituim⁹. Nam legum quidem, quas reliquit, gloria per uniuerſum orbem peruagata, ad extremos vſque terrarum fines peruēoit: Ipſe autem quinam verè fuerit, haod ità multis eſt notum. Etenim qui ciuitatibus leges condideruot, propter iouidiam fortaſsè, & quòd ipſe nō paucis in rebus ab inſtitutis ipſorum diſſentiret, noluerunt, vt ioter eos, qui apud Græcos celebres eraot, numeraretur. Quorum plerique, quam ex literarum ſtudiis adepti erant facultatem, monumētis tum carmioe, tum ſoluta oratiooe conſcriptis dedecorarunt, peruulgatas comœdiæ Sybariticęque nequitiæ turpitudines componeotes. Quos exercere ingenia in virorū præſtantium uitis explicaodis oportebat, vt nec pręclarum quicquam, quod illuſtrari poſſet, ſilentio prætermiſſum, obliuione deleretur: oec ipſi, potioribus omisſis argumentis, cognitione iodigna prætuliſſe videreotur, cùm accuratè ſcelera ad flagitioſorum homioū gloriam promulgarēt. At ego, neglecta iſtorum inuidia, quæ de hoc viro vel ex ſacris libris, quos ipſe tanquàm admiranda ſapientiæ ſuæ reliquit monumenta, vel ex gentis ſenioribus didici, memoriæ tradam. Semper enim auditis lecta cooiunxi atque contexui: Quo factum eſt, ut diligentiùs, quàm cæteri, quæ ad vitam eius pertinent, videar perſecutus. Exordiar autem, vndè principium ducendum eſt neceſſariò.

Nomē Moſis cur minus celebre apud exteros.

Moſis genus & patria.

Moſes genere quidem Hebræus fuit, ſed in Aegypto genitus, & educat⁹. Illuc enim maiores eius, cùm Babylon & loca finitima diuturna fame premerentur, victus quęreodi gratia vniuerſi commigrauerant. Ea quippe regio campeſtris & plana, & cùm rerum omniū, quibus indiget humana vita, tum frumenti potiſſimùm feraciſſima. Nam huius flumen vigente æſtate, quo tempore oon torrentes ſolùm, ſed perennes fluuii minuuntur, exuodat, atque agros fœcundos reddit: qui cùm imbre non egeant, magnam omnium fructuum copiam quotannis afferūt, niſi propter reduodantem incolarum impietatem iratus Deus eos intercipiat. Parentes ſui ordinis optimos habuit, qui licèt tribules eſſent, concordiæ tameo vinculo magìs, quàm generis neceſſitudine, deuiocti erant. Septima ætate fuit hoc poſt illum primum, qui cùm eſſet aduena, totius Iudæorum gentis dux extitit. Regia autem educatione outritus eſt ob hanc cauſam.

Aegypti fertilitas.

Aegypti rex cùm huiuſce gentis hominum multitudo vehementer creſceret, veritus nè aduenæ numero iodigenas ſuperantes, validiore manu cum illis de imperio contendereot, robur ipſorum tollere nefariis conſiliis machinabatur. Permittens igitur, ut fęminas, quæ naſcerentur, ſuſcipi atque educari liceret, (ſiquidem fœmineum genus, propter naturæ imbecillitatem, ioeptum eſt ab bellum gerēdum,) iuſſit ut interficerentur mares, nè per ciuitates propagarētur & creſcerent. Nam uirorum propugnaculum

Pharaonis crudelitas

haud

haud facilè capi euertiq́ue poteſt. Natus itaque puer, auguſtiorem, quàm pro priuato homine, indolem prę ſe tulit. Quarè parentes, quoád fieri potuit, edicta Tyranni negligentes, eum clàm domi tribus menſibus nutrierũt. Verùm, quoniam in regnis non deſunt, qui illa etiam, quæ in penetralibus gerunt, diligenter explorent, vt noui ſemper aliquid ad Regem afferant, veriti, nè, dum vnius ſaluti conantur conſulere, vnà cum illo perirent, lachrymantes filium propter fluminis ripam expoſuerunt, gementesq́ue receſſerunt, miſerantes tum vicem ſuam, qui propriis manibus filiũ cogerentur occidere, tum iniquiſſimum ipſius interitum. Deindè tanquàm in alieno negocio ſe, vt maioris calamitatis authores, incuſabant. Cur enim eum (aiebant) non ſimul àc in lucem eſt editus, expoſuimus? Quandoquidem qui non peruenit eò, vt manſuetioris victus particeps eſſet, eum multi ne hominem quidem exiſtimant. Nos autem ſuperuacaneam adhibentes curam, tres menſes illum enutriuimus, atque ità vberiorem tum nobis moleſtiam, tum ipſi acerbitatem exhibuimus: quippe qui ad ea, quæ iucunda molaſtáve ſunt, diutiús toleranda iam idoneus, acerbiore malorum ſenſu perimitur. Ac illi quidem futuri euentus ignari, miſerabili dolore affecti diſceſſerunt: Soror autẽ infantis expoſiti, fraterna affectione ducta, paulo longiús, quid euenturum eſſet, obſeruabat. Quę mihi vidétur omninó prouidentia Dei, cui puer curæ erat, accidiſſe.

Moſes infans exponitur.

Regionis Rex charam & vnicam habebat filiam. Hæc, vt fertur, cùm iam diù nupta eſſet, nunquàm cõceperat, quarè prolis præſertim maſculæ, quæ opulẽtam paternæ felicitatis ac principatus hæreditatem caperet, erat admodúm cupida, nè deficiente ſobole, ad alienos perueniret. Quamobrèm eo die quammaximè triſtis atque ſolicita, licèt domi manere, nec porta pedem efferre ſolita eſſet, tamen curarum onere fatigata, ſe cum ancillulis ad flumen contulit: cumq́; balneo vſura eſſet, in carecto denſiſsimo puerum conſpicata, vt ad ſe afferretur, imperauit: eumque à vertice ad pedes vſque contemplans, pulchram habitudinem & formam commendauit: eumque lachrymantẽ cerneret, non aliter, àc ſi proprius fuiſſet filius, materna affectione miſerata eſt. Sciens autem illum eſſe filium Hebræorum, Regis edictum metuentium, quomodò tolli educarique poſſet, conſulebat. Neque.n. tutum exiſtimabat, eum ſtatim in regiam ferri. Adhuc igitur ambigenti, ſoror pueri, quæ tanquàm è ſpecula dubitationem ipſius coniiciebat, accurrit, & rogat, an eum à mulieribus Hebræis lactari velit: illaq́; annuente, ſuam & infantis matrem tanquàm alienam, adduxit, quo promptiùs libentique animo occaſionẽ arriperet, ſeque illum mercede nutrituram pollicere tur, Deo ſic prouidente, vt prima alimenta puer germana perciperet. Tum ipſum verè Moſem appellarũt, quòd ex aqua ſublatus eſſet. Aquam enim Aegyptij Mos vocant.

Filia Pharaonis cur Moſẽ adoptàrit.

Moſes à ſua matre nutrit.

Cùm autem maiora continenter incremẽta, quàm pro ratione temporis, acciperet, citiús à mamma depulſus eſt, & à matre eademque nutrice, cùm non egeret amplius lacte, redditus ei, quæ ipſum lactandum tradiderat. Erat autem generoſa liberalique forma præditus. Itaque videns eum perfectiorem, quàm ętas pateretur, ex ipſoque adſpectu magis, quàm anteà diligens & charum habens, adoptat ſibi, cùm priús artificio tumorem ventris ſimulaſſet, quo verus, non autem ſuppoſititius, eſſe putaretur. Omnia autem quæ Deus vult, quamuis difficilima ſint, facilia reddit. Regio igitur cultu atque inſtitutis educatus, non vt planè puer rebus ridiculis & leuibus oblectabatur, licèt ij, quorum fidei & curę commiſſus erat, permitterẽt, vt animum relaxaret, & nihil ei triſte aut ſeuerum oſtenderent, ſed pudorem ac grauitatem præ ſe ferens, iis audiendis & ſpectandis vacabat, quæ animo erant profutura.

Filia Pharaonis ſimulat ſe matrem Moſis.

Iam præceptores vndique conuenerant, partim è locis propinquis, Aegyptique præfecturis ſponte ſua, partim è Gręcia magnis præmiis accerſiti: quorum ille facultates haud ità longo tempore, ingenii præſtantia doctrinam & præcepta ipſorum anteuertens, adeò ſuperauit, vt reminiſci, non diſcere, videretur. Quin etiam, quæ cognitu difficilima erant, ipſemet excogitabat. pręclara enim ingenia per ſe multa noua reperiunt. Ac quemadmodum athletarum magiſtros ſolicitudine liberant ea corpora, quæ rectè valent, & omnibus partibus benè compacta, & agilia ſunt, quippè quæ nihil aut parùm eis curę præbeant: atque itèm agricolas felices generoſę que arbores, quę ſponte ſua meliores fiunt: ſic egregius animus pręripiens, quæ dicuntur, per ſe ipſe potius, quàm Doctorum opera, iuuatur. Arrepto nanque aliquo ſcientiæ principio, tanquàm equus, vt aiunt, per campum excurrit. Numerandi igitur dimetiendique rationem, orationisque numeros, concentum & modos, vniuerſamque muſicam, quæ vel inſtrumentorum vſu, vel vocibus continetur, & philoſophiam, quæ per comparationes & cõiecturas in literis, quas ſacras vocant, oſtenditur, ex commendatione animalium, quibus diuinos honores tribuũt, & quę artibus ac doctrinis his leuioribus comprænenduntur, ex Aegyptiorum ſermonibus didicit. Gręci autem aliam diſciplinarum ſeriem tradiderunt. At illi, qui è locis finitimis venerant, tum Aſſyrias literas, tum Chaldaicam de rebus cęleſtibus ſcientiam docuerunt. Hanc tamen ab Aegyptiis etiã accepit. Mathematicæ enim facultatis inprimis ſtudioſi ſunt. Diligenter igitur ab vtriſque didicit, & in quibus inter ſe vel conuenirent, vel diſcreparent. Sine contentione autẽ lites & controuerſias pręteriẽs, veritatem inquirebat. Natura enim ipſius nihil falſi poterat admittere: cui vitio ſunt affines, quicunque pro partibus pugnant, & propoſiti, qualecunque fuerit, defenſores, vtrùm probabile ſit, nècne, nihil explorãtes: ſimiles patronis operam ſuam mercede vendentibus, qui nihil curant, an cauſæ, quas ſuſcipiunt, iuſtę ſint.

Moſes mirè profecit in literis.

Aegyptij imprimis ſtudent matheſi.

Cùm autem è pueritię terminis excederet, prudentior euadebat: nec, vt quidam ſolent, adoleſcentiæ cupiditatibus indulgebat: licèt innumerabilibus illecebris accenderet ex occaſionibus, quas regna cumulatè ſuppeditant: ſed ipſas continentia ac temperantia, tanquàm quibuſdam habenis coercens, earum impetum cohibebat. Nam reliquas ægritudines animi, quæ ad iram mœrorèmve commouent, natura mitigans & leniens moderabatur. Quòd ſi quicquam animus tantummodò perculſus & afflictus eſſet, rationis caſtigatio grauiorem adhibebat animaduerſionem. Ac primos omninò animi motus atque impetus, vt ferocem & indomitum equum obſeruabat, veritus, nè rationem, quæ aurigæ munere fungi debet, pręcurrentes omnia perturbarent. Sunt enim bonorum malorumq́ue cauſę: bonorum quidem, cúm pàrent rationis imperio: malorum autem, cùm contumaces ſunt, nec ei volunt obtemperare. Quibus ex rebus fiebat, & vt q cum illo verſabantur, & reliqui omnes, meritò novi ſpectaculi admiratione affecti, dubitarent, vtrùm illuſtris illa, quę corpus eius incolebant, mens diuina eſſet, an humana, an ex vtroque compoſita. Animaduerrebant enim aliarum non eſſe ſimilem, ſed eminere, & ad magnificentius quiddam extolli. Ventri enim, pręter neceſſarium tributum, quod natura præſcripſerat, nihil impertibat. Voluptatum autem, quæ ſub ven

Moſis ſũma temperantia in adoleſcentia.

Contemptus voluptatum.

tre

tre ſunt, ne meminerat quidem, niſi quandiù liberis operam daret. Parſimoniæ verò præcipuè ſtudioſus erat. A molli enim delicataque viuendi ratione, vt ſi quis alius, abhorrebat: quippe qui animo tantùm viuere cupiebat, non corpore. Philoſophiæ præcepta ex quotidianis actionibus oſtendebat, ſic loquens, vt ſentiebat: ità ſe gerens, vt ad orationis vitæque concentum dictis facta congruerent, vt qualis ſermo, talia vita: & qualis vita, talis ſermo reperiretur: viciſsimque ſibi, tanquàm in inſtrumento muſico conuenientes, reſpon derent.

Res ſecundæ vt pleroſq; inflet.

Iam cùm multi, ſi proſper aliquis fortunæ flatus eos pauliſpèr prouexerit, inflati magnos ſpiritus tollant, & humiliores deſpiciant, eoſque quiſquilias, ſordes, incommoda, inutilia terræ pondera, & aliis id genus nominibus appellent, non aliter, ac ſi commutabilem ipſi fortunæ conditionem apud ſe in tuto ſtabilique loco concluſam obſignatamque contineant, cùm ne poſtridiè quidem eodem fortaſsè futuri ſint ſtatu. (Quid enim fortuna mutabilius, quæ humana cuncta ſurſùm deorſùm verſans, vno eodemque die ſæpè excelſo loco poſitum deprimit, abiectùmque ſublimem tollit?) Hæc iſti cum ſemper fieri videant, planeq; intelligant, domeſticos tamen atque amicos contemnunt, legeſque, ſecundùm quas geniti educatiq; ſunt, violant, & mores atque inſtituta patria, quæ meritò reprehendi non poſſunt, mouent atque diſſoluunt, rerumque præſentium ſtudio, nullius veterum memoriam retinent.

Moſes hæres regni Aegypti.

Ille verò felicitatis humanæ faſtigium aſſecutus, cùm tanti Regis nepos, aulæque regni ſic, vt nullus vnquàm filius magis, hæres omnium ſpe exiſtimaretur, atque adeò Rex iuuenis vocaretur: diſciplinam tamē, in qua natus erat, à Maioribus traditam ſtudioſè coluit, eorum, qui ſe adoptauerant, bona, licèt temporibus ſplendidiora eſſent, aliena tamen adulterinaque putans, eorum verò, à quibus fuerat procreatus, quāuis exiguum ad tempus obſcuriora forent, propria tamen germanaq; iudicans, tanquàm incorruptus quidam iudex, virorumque, hos amore beneuolentiaque promptè proſequebatur, illos vt de ſe benè meritos, grata voluntate remunerabatur: idque perpetuò præſtitiſſet, niſi nouum & nefarium à Rege ſcelus, in ea regione patratum adſpexiſſet.

Hoſpites enim, erant Iudæi. (Nam maiores, vndè genus ducebant, vt anteà diximus, ex Babylone atque aliis regnis penuria victus in Aegyptum demigrauerant, & ſupplices quodammodò ad Regis fidem indigenarumque miſericordiam, tanquam ad ſacrum aſylum confugerant. Hoſpites enim apud eos, à quibus ſuſcipiūtur, meo quidem iudicio ſupplices ſunt. Nec ſupplices ſolùm erant & amici, ſed incolæ iam ad parem cum vrbanis honorem adſpirantes, ac propè ciues, ab ipſis indigenis parùm differebant) Hos, qui propriis ſedibus relictis, in Aegyptum tanquàm in alteram patriam conceſſerant, regionis princeps non ſecùs, ac ſi eos aut bello cepiſset, aut emiſset à dominis, quorum in ædibus vernæ nati eſſent, ſeruitute opprimebat: eoſque vt mancipia tractabat, qui non ſolùm liberi erant, ſed hoſpites, & ſupplices, & incolæ, & Deum liberis, hoſpitibus, ſupplicibus, familiaribus præſidentem, taliumque facinorum inſpectorem ac vindicem nihil veritus aut reformidans.

Pharaonis in hoſpites Iudæos ſæuitia.

Ad hæc eos nouis quotidiè laboribus premens, maiora, quam ſuſtineri poſſent, onera imponebat. Ea ſi quis propter imbecillitatem detrectaret, ferrum præſtò erat. Operibus hominibus immitiſſimos ac ſæuiſſimos, neminique ignoſcentes præfecerat, qui ex ipſa re operum exactores appellabantur. Lutum alii cō flandis lateribus conficiebant: alii paleas vndiq; comportabant: Laterum enim vincula, ſunt paleæ: alii domos, muros, vrbes extruebant: alii excindebant lapides, materiam ipſi die noctuq;, nullis ſuccedentibus, exportantes. Nulla dabatur quies, adeo, vt ne ſomnū quidem capere liceret. Omnia & opificum & miniſtrorum munera obire cogebantur. Itaq; breui priùs animi concidebant, tum corpora defatigabantur: atque ità tanquàm peſtilenti lue correpti, alii poſt alios interibant. Hos inſepultos extra fines abiiciebant, & tam miſerabiliter defunctis propinquos aut amicos non ſolùm puluerem inicere, ſed ne illacbrymare quidem permittebant: ut animi etiam affectionibus, quas propè rerum omnium ſolas natura liberas eſſe voluit, ſeruitutem intolerabili grauioris neceſſitatis onere affligentes impii imitarentur.

Hæc ille ferens iniquo animo, vehementerque dolens, cùm nec iniurios vlciſci, nec læſis opitulari poſſet, oratione, quantùm poterat, adiuuabat, præfectos monens, vt moderatè ſe gererent, & mādatorum acerbitatem mitigarent atque remitterent: operarios autem cohortans, vt præſentem fortunam fortiter ferrent, ſeque viros præſtarent: nec, ſi corpora fatigarentur, animi deficerent, ſed poſt aduerſam, proſperam expectarent. Rerum enim, quæ in mundo ſint, omniū eſſe viciſsitudinem. Cæli perturbationem in ſerenitatem conuerti: ventorum violentiam, in placidum aeris ſtatum: turbulentam maria tempeſtatem, in quietam tranquillitatem: res itèm humanas ſic agi, atque eo magis, quo ſunt mutabiliores. Hiſce rationibus ſe grauiſsimos eorum morbos vt bonus medicus lenire, ac leuiores reddere exiſtimabat. At illi pauliſpèr mitigati, ruſùm irruebant, & ex reſpirandi interuallo nouum aliquod omninò & grauius malum afferebant.

Moſes conſolatur Iudæos afflictos.

Erant enim ea præfectis quidam planè implacabiles, atque ità rabidi, vt à venenatis carnemque vorantibus beſtiis crudelitate nihil differrent, feræ ſub humana figura, quæ corporis formam ad manſuetudinis ſpeciē venandi decipiendique cauſa geſtabant, ferro adamāteque duriores. Horum vnum immaniſsimum, cùm admonitionibus non mitior, ſed aſperior fieret, iuſſaque tanta diligentia ac manuum celeritate facientes, vt ne ſpatium quidem haberent reſpirandi, ad necem vſque contumelioſè flagris cæderet, de medio ſuſtulit: æquum eſſe iudicans, vt qui pernicie atque interitu hominum paſcebatur, ipſe perderetur ac interiret.

Præfecti operum crudeliſſimi.

Ex iis vnum occidit Moſes.

Hoc audito, Rex indignatus eſt, & grauiter tulit: non quòd vnus iuſtè, an iniuſtè necatus occidiſſet, ſed quòd è filia natus, à ſe diſſentiens, non eoſdem, quos ipſe, inimicos atque amicos iudicaret: ſed odiſſet, quos ipſe diligeret: diligeret, quibus ipſe infenſus eſſet, in eoſque ſe mitem miſericordemque præberet, quos ſummo ipſe odio proſequeretur ac ſempiterno. Hanc magiſtratus ſemèl occaſionem nacti, cùm ſcirent adoleſcentem ſcelerum ipſorum eſſe memorem, eaque opportunè vindicaturum ſuſpicarentur, innumerabiles hincindè calumnias in apertas aui aures intulerunt, ut etiam amittendi regni timorem inicerēt: Id molietur, dicebant. nihil enim humile ſapit, ſemper aliquid machinatur, ante tempus affectat regnū. Quoſdam blanditiis allicit, alios deterret minis, alios necat indicta cauſa: quos tibi chariſsimos animaduertit, aſpernatur. Quid iam cunctaris? an expectas, vt cogitata perficiat? Magni momenti eſt apud eos, qui inſidias ſtruunt, eorum cunctatio, qui petuntur inſidiis.

Magiſtrat⁹ inflāmant animum Pharaonis in Moſen.

Illorum criminationibus in Arabiam finitimam ſeceſſit: vbi tutò commorabatur, Deum obſecrans, ut miſeros è difficilimis incommodis liberaret: eos autem, à quibus nihil in ipſis diſcruciādis omittebatur, meritis ſuppliciis afficeret, ſibique duplicatam hanc gratiam concederet, ut utrunque poſſet intueri. Hoc

Moſes fugit ī Arabiam.

eius

eius bonorum ſtudium, & malorum odium diligens Deus, Ipſius audiit vota, nec eorum, quæ illic patrabãtur, in longum, vt ipſum decebat, iudicium diſtulit. Interim ſe in ſtadio virtutis Moſes exercebat, ciuiliq́; ratione magiſtra, optima vitæ genera, quæ tum in cõtemplatione, tum in actione verſantur, cum laude colens vtebatur. & philoſophię decreta verſans, ſtudioſeque animo repetens, ità memoriæ commendabat, vt nunquàm obliuiſceretur: eaque ſtatim factis exprimens, laudem inueniebat apud omnes. Quanquàm non videri, ſed eſſe laudabilis ſtudebat. Sibi enim tanquàm ſignum propoſuerat rectam naturæ rationem ac legem, quæ ſola virtutum eſt & principium & fons. Aliàs ergò implacabilem inexpiabilemque Regis irã fugiens, ac tum primùm in alienam regionem profectus, incolarum mores ignorans, nec planè ſciens, quibus rebus delectarentur, aut à quibus abhorrerent, etsi quietam & vulgo incognitam vitam agens, latére potiùs voluiſſet, quàm in publicum ſeſe conferre: eos tamen, qui potentia atque opibus plurimùm poſſent, officiorum aſsiduitate rationibus ſuis ſtuduiſſet adiũgere, vndè ſubſidium & opem expectaret, ſi qui vim aduenientes ſibi conarentur inſerre. Ille verò diuerſam à communi ſententia viam ingrediebatur, ſaniora animi conſilia ſequens, nec ſupplantari ſe, aut decipi patiebatur. Quamobrèm maiores nonnunquàm viribus animos tollerabat, iuſtitiam ſatis per ſe firmam atque expetendam exiſtimans: eaque incitatus, imbecillioribus vltrò ferebat auxilium. Quæ autem eo ẽr tempore geſſerit, dicam. Licèt enim parua videri queant, non à parua tamen ſapientia profecta ſunt.

Studet non videri, ſed eſſe laudabilis.

Apud Arabes paſcunt greges etiam illuſtres virgines & pueri.

Apud Arabes mos eſt, vt armẽta gregesq́ue paſcãt, non viri ſolùm, ſed fœminæ: nec pueri tantùm, ſed virgines: non modò obſcuris, ſed illuſtribus ortæ parentibus. Septem igitur puellæ ſacerdotis filiæ gregem duxerant ad quendam fontem, vrnasque funibus vinctas una ab alia, quo labor in ſingulas ex ęquo diſpertiretur, ordine excipientes, alacriter admodùm canales in propinquo ſitos implebant. Accedentes autem alii paſtores, contempta virginum imbecillitate, eas vnà cum grege conabantur expellere, gegesq́ue ſuos ad paratum potum adducentes, alieni percipiebant laboris fructum. Quod intuens Moſes, qui non procùl aberat, ſed propè ſtans, morem & inſtitutum illud attenté conſiderabat: Ab iniuria, inquit, non temperabitis? Auaritiæ ne veſtræ ſuffragari ſolitudinem exiſtimatis? Nónne erubeſcitis, quia brachia & vlnas inertes alitis? Vos fetæ profundæ, ac ventres eſtis, non homines. Illę quidem virgines animos viriles gerunt, quæ nihil eorum, quę agenda ſunt, negligunt: Vos autem iuuenes deliciis muliebribus vacatis. Faceſsite hinc, atq; illis cedite, quę priores aduenerũt. Vos'ne, quos ęquius erat illis aquę copiam haurire, hauſtam ab eis, vultis intercipere? At per cælum iuſtitiæ oculum, ea, quę uel in maximis geruntur ſolitudinibus, perſpiciẽtem, non auferetis. Me nanque prębuit adiutorem, qui iſtud non expectem, ſed illis iniuria affectis opem feram cum magna manu, quam auaros adſpicere nefas eſt. Sentietis autem eam ex occulto vos vulnerantem, niſi ſententiam mutatis.

Defendit puellas à paſtorum importunitate.

Hæc illo dicente, veriti, nè vaticinaretur, & oracula funderet, (ſiquidem numine afflatus, & in prophetæ ſpeciem mutatus videbatur) ab incepto deſiſtunt, ac pârent, & virginum gregem, ſuis poſthabitis, priorem ad canales ducunt. Illę verò vehementer lætæ, domũ reuerterunt, & quæ præter ſpem acciderant, ſic enarrarũt, vt magno hoſpitis deſiderio patrem affecerint. Repræhendebat antè eas, quòd ingratæ fuiſſent: Cur, inquiens, eum dimiſiſtis, quem oportebat ſtatim adducere, & reſiſtentem obſecrare? Ecquid inhumanitatis in me depræhendiſtis? Nullos vobis ampliùs iniuriam facturos ſperatis? Defenſorum præſidio neceſſe eſt beneficiorum immemores indigere. Verùm, quandò peccatum adhuc corrigi poteſt, recurrite feſtinantes, & hominem, cui gratia debetur, aduocate, vt hoſpitio ſuſceptum remuneremus. Properant virgines, & eum non procùl à fonte reperiunt: mandatumq́ue patris exponentes, perſuadent, vt domum veniat. Cuius adſpectum ille ſtatim, & paulò pòſt ſapientiam admiratus, (egregia enim ingenia perſpicua ſunt, nec ad ea cognoſcenda longum tempus eſt neceſſarium) ei filiarum pulcherrimam in matrimonium dat, ex vnico officio in illo eſſe coniiciens omnium virtutum decus. Honeſtum enim per ſe amabile eſt, nec alterius eget commendatione, ſed propriis inſignibus ſplendet.

Ducit vxorẽ filiã ſacerdotis

Poſt nuptias autem acceptos paſcebat greges, atq; ità ad gerendum imperium erudiebatur. Præfuturus enim manſuetiſsimo hominum gregi, paſtorali cura ad regnum adminiſtrandum antè inſtituitur & exercetur, vt illi, qui natura bellicoſi ſunt, venatoriis artib⁹. In his enim exercituũ duces futuri pręmeditantur, q̃ ſint agenda, exercitationisq́ue materiam ex animalib⁹ ratione vacantibus ſumunt: vt prædiſcant, quę vtroq; imperii tempore, tum belli, tum pacis, præſtare oporteat. Nam agreſtium inter venandum inſectatio, eſt hoſtium perſequendorum inſtitutio. Cicurum autem cura & gubernatio, eſt regia ſubditis imperandi diſciplina. Quamobrèm non contumeliæ, ſed inſignis honoris cauſa, populorum paſtores Reges appellantur: mihiq́ue nõ ex vulgi opinione, ſed ea ſententia eorũ, qui rem ad veritatem explorant, (rideat, qui velit) ſolus ille videtur Rex perfectus futurus, qui ſcientiæ paſtoralis peritus, in deterioribus animalibus didicerit, quę pertinent ad præſtantiora. Magna enim perfici nequeunt ante parua.

Reges cur vocentur paſtores.

Cùm igitur paſtorum, qui tunc erant, optimus euaſiſſet, idoneusq́ue ad ea miniſtranda, quæ pecori ſunt vtilia: quoniam nullum laborem refugiebat, ſponteq́; ſua libẽs & præſens munere ſuo cum lætitia ſynceraq́ue fide fungebatur: ſic greges auxit, vt illi iam reliq; paſtores inuiderent, cùm gregibus ſuis nihil ſimile viderent contingere, quibuſcum ſatis præclarè agebatur, ſi in eodem ſtatu permanerent: at illius greges, niſi quotidiè augerentur, videbantur imminui propter magna incrementa, quæ ſuſcipere conſueuerant, tum pulchritudinis ex magnitudine & pinguedine, tum multitudinis ex fœcunditate & ſalubritate. Ducebat autem greges in locum irriguum & herboſum, vbi magna pabuli copia ſuppetebat. Profectus igitur in quoddam nemus, ſpectaculum vidit admirabile.

Moſes egregi⁹ omnium paſtor

Rubus (eſt autem rubus planta quædam ſpinoſa atque humilis) repentè, cùm nullus ignem intuliſſet, multa tanquàm ex aliquo fonte manante flamma, totus à radice ad ſummum circunfuſus exardebat, & manebat tamen incolumis, nec cõburebatur, perindè quaſi res eſſet, quæ lædi non poſſet, nec pabulum ignis ipſe foret, ſed igne nutriretur. In medio autem flammæ cernebatur forma omnium pulcherrima, quę nullius ſimilitudinem præſerebat, imago planè diuina ac ſingularis, lux clariorem igne ſplendorem emittẽs, quã coniecisset quiſpiam eſſe effigiem Dei. Vocetur autẽ Angelus, quoniam adſpectu magnifico futura denunciabat, ſilentio propè clariùs, quàm voce. Rubus etenim ardens ſignificabat eos, qui afficiebantur iniuria: ignis verò vrens, illos, qui iniuriam inferebant. Quòd autem ardens non combureretur, indicium erat, iniuria affectos, ab inferentibus non deletum iri: ſed horũ quidem vim atque impetum, inanem ac vanum fore, illis autem inſidias non obfuturas. Nam Angelus ipſe prouidentiam Dei, res graues & formidoloſas præter

Rubus q̃d ſit.

Rubus ardet, nec cõburitur.

omnium

omnium ſpem in lenes ac placidas commutantis, indicabat. Sed imaginem hanc diligentiùs expēdamus.

Exponit, quid rubus ardēs ſignificarit.

Rubus, planta, vt dictum eſt, maximè imbecillis, ſed aculeis tamen itá munitas, vt ſolo tactu vulneret, ab igne, qui exurendi vim habet, non conſumebatur: ſed contrá potiùs ſeruabatur ab eo, talisque manens, qualis erat antè, quam incenderetur, ac nihil prorsùs abijciens, lucem acquirebat. Quibus omnibus ea deſcribitur conſolatio, qua tunc in calamitate conſtitutos ſuſtentabat, hanc tantummodò vocem non edens: Nolite animos deſpōdere. Imbecillitas veſtra vis eſt, quæ feriet & vulnerabit innumerabiles: ab illis, qui vos euertere cupiunt, mu niemini potiùs, quàm adolebimini: mala vobis obeſſe non poterunt. Quinetiam cùm quis vos penitùs oppreſſos exiſtimabit, tum gloriam veſtram maximè illuſtratam adſpiciet. Ignis rursùm, qui corrumpendi vim habet, crudeles arguit, ac monet, nè propriis viribus elati, confidant: ſed robur imbelle ceddi tum atque ſublatum conſpicientes, reſipiſcant. Vis enim in flamma comburendi, vt lignum ac ceditur: Quod autem in ligno naturam habet vt comburatur, perſpicuè tanquàm ignis accendit.

Hoc mirifico portento velut euidentiſſima admonitione Moſi futura præmonſtrat Deus, & oraculis incipit adhortari, vt populi curam defenſionemque ſuſcipiat: quippè qui non ſolùm libertatis eius miniſter, ſed etiam demigrationis ex eo loco dux haud itá multò pòſt ſit futurus: polliceturque, ſe in omnibus præſtò futurum. Afflictorum enim & intolerabiles iam diú contumelias tolerantium, nullo homine nec ſubleuante, nec miſerante: Ego, inquit, miſertus ſum. Etenim, cúm & priuatim ſinguli, & vniuerſi vno conſenſu precantes & ſupplices ad me confugerint, à me decet auxilium expectare. Sum autem natura mitis, & veris ſupplicibus miſericors. Ad regionis Regem proficiſcere, nihil omninò reformidans. Prior enim, à quo inſidiarum metu aufugeras, defunctus eſt: qui autem nunc rerum potitur, nihil ſuccenſet tibi. Seniores ergò, qui ſūt in populo, tecūm adducens, dic, eū oraculo a me euocatum eſſe, vt ex patrio more atq; inſtituto, trium dierum itinere indè progreſſus ſacrifices.

Moſes autem non ignorans, ſibi nec ſuos, nec alios fidem habituros: Si me, inquit, interrogauerint, ecqđ ſit nomen illius, qui miſerit me, ego autem id expedire nequiuero, nónne videbor eos decipere? Primùm, inquit, illis reſpondeto, me eſſe illum, qui eſt: vt cùm intellexerint diſcrimen, quod eſt inter Eſſe atque Nō eſſe, ſimul etiam diſcant, nullum reperiri nomen, qđ propriè congruat mihi, cui ſoli adeſt ipſum Eſſe.

Ego ſum, qui ſum, nomen Dei.

Quòd ſi ingenii imbecillitate percipere non valebūt, & requirent, quomodò appeller, dicito, Me non ſolùm eſſe Deum, ſed trium virtute inſignium virorum Deum, nempè Deum Abraham, & DEVM Iſaac, & Deū Iacob. Quorū primus ſapientiæ, q̄ doctrina traditur: alter illius, quæ natura percipitur: tertius eius, quæ exercitatione comparatur, exemplar eſt. Quòd ſi nondùm crediderint, tribus portentis, quæ nemo priùs nec adſpexit, nec audiuit, edocti cedent. Portenta autem illa erant eiuſmodi:

Abrahā. Iſaac. Iacob.

Virgam, quam habebat, iubet in ſolum proiicere. Quæ confeſtim animata, repebat, ac inter ſerpentes excellens, ingentis magnitudinis draco fit abſolutiſſimus, à quo celeriter recedens Moſes, ſeque præ timore vertens in fugam, reuocatur, iuſſuque Dei fiduciam & animum ſubminiſtrantis, cauda draconem apprehendit. At ille, qui adhuc cōuoluebatur, ad tactū ſtetit, & in longitudinem ſeſe concinnè componens, ſtatim in ipſam virgam reuerſus eſt. Vtraque profectò commutatio admiratione digna: vtra verò mirabilior fuerit, iudicari non poteſt, cùm animi cogitatio ad vtranque pariter obſtupeſcat. Ac portentum quidem hoc, primum fuit.

Virga mutatur in ſerpētē.

Manus repētè mutatur.

Alterum autem haud multò pòſt ſubſecutum eſt. Præcipit, vt manum condat in ſinu, eamque proferat paulò pòſt. Quo iuſſa faciente, manus è veſtigio niue candidior appáret. Rursùm autem eam in ſinu condēti rurſumque proferenti, in ſuum ſe colorem conuertit, & formam propriam recipit. Hæc ſolus à ſolo docebatur, vt domeſticus apud præceptorem, ſecúm habens portentorum inſtrumenta manum & virgā, quibus inſtructus erat. Tertium porrò, non minorem habiturum admirationem, nec edi, nec prædoceri neceſſe fuit. In Aegypto enim illud oportuit inchoari. Erat autem tale: Quantum, inquit, aquæ ex flumine hauſtū, in terrā fuderis, ſanguis nigerrimus euadet: ſic autem nec colore ſolùm, verùm natura & vi commutabitur: Hoc ſanè credibile videbatur non modò propter dicentis, qui non mentitur, authoritatem: ſed etiam propter illa, quæ tum in manu, tum in virga mirabiliter iam fuerant demonſtrata.

Quanuis igitur crederet Moſes, munus tamen recuſabat, ſe tenuitate vocis, & linguæ tarditate, atque orationis inopia laborare dicens, prælertim ex quo Deum loquentem audiuerat. Hominis enim in dicendo facultatem cum veritate comparans, infantiam exiſtimabat. Prętereà cùm ad homines ſuperbos ac tumidos modeſtus & verecundus ipſe mitteretur, onus id grauius eſſe ducebat, quàm vt ei ſuſtinendo par eſſe poſſet. Precabatur igitur, vt alium eligeret, qui ad ſingula mandata perficienda fóret idoneus. At ille pudorem ac modeſtiam eius commendans: Si ignoras, inquit, quis homini os tribuerit, & linguam arteriamque, atque omnia humanæ vocis inſtrumenta fabricatus ſit, is ego ſum. Quamobrèm nihil metuas. Ad nutum enim meum cuncta reddentur concinna, & mutabuntur in melius: nec quicquam impediet, quo minùs verborū fluxus, atque orationis copia, tanquàm ex puro fonte, facilis lenisque decurrat. Quòd ſi opùs erit interprete, os fratris tibi ſubſeruiet: vt ille quidē, quæ ex te audierit, multitudini nunciet: tu autem illi, quę à me acceperis.

Moſes redit in Aegyptum.

His auditis, quoniam perpetuò contradicere, nec tutum erat, nec periculo vacabat, diſcedens, in Aegyptum cum vxore & liberis proficiſcitur, occurrentiq; ſibi in itinere fratri exponit reſponſa Dei, ſeque vt ſequatur, perſuadet. Huic autem animus ad parendum ex diuino conſilio ſic affectus fuerat, vt nihil hæſitans ea collaudaret, promptusque ſequeretur. Cūm igitur vna ſententia atque uno animo in Aegyptum perueniſſent, maioribus natu ex populo ſecretum in locum coactis, oracula nunciant & declarant, Deum miſericordia commotum, uelle ſaluti ipſorū conſulere, eoſque indè ad meliora loca transferre. Ad ea autem Moſes illis ſe ducem profitetur. His itá conſtitutis, Regē non verentur conuenire, vt populum ſacrificaturum extra fines dimittat. Oportere enim ſe à maioribus inſtituta facere ſacrificia, non communi aliorum hominum ritu, ſed ſingulari quodam more & lege à reliquis abhorrente. At ille, qui iamindè ab ipſis incunabulis maiorum ſuperbia ſuum animum inquinauerat, nec ullum Deum præter eos, qui cernentur, eſſe cenſebat, renuit: contumelioſeque reſpondens, Ecquis eſt, inquit, iſte, cui me parēre neceſsè ſit? Ignoro nouū iſtum, quem dicitis, Dominum. Nec populum, per celebritatis & ſacrificiorum ſimulationem à me deficere cogitantem, dimittam. Tum, ut erat difficilis, iracūdus & inexorabilis, iubet Præfectos operum caſtigari, quòd remiſsionem ociumque concederent. ſolutioris enim ocioſique animi eſſe, de celebritatibus, & ſacrificiis cogitare, quę ne in mentem quidem veniant

Loquitur regi de dimittendo populo.

ijs,

ijs, qui neceſſarijs laboribus ſunt occupati: ſed illis, qui in voluptate delitijsque verſantur.

Duriùs premunt Hebræos.

Grauioribus ergò, quàm antè, calamitatib⁹ oppreſſi, cùm & Moſis nuncijs vt deceptoribus, ſuccenſerent, & partim apertè maledicta conijcerent, atque impietatem eorum accuſarent, quòd viderentur Deum mendacem conſtituere: præſtare incipit Moſes portenta, quæ didicerat, exiſtimans eos, qui illa conſpexiſſent, abiecta incredulitate, in qua verſabantur, fidem iis, quæ dicerentur, habituros. Demonſtrata autem portenta ſunt, diligenter tum Rege, tum magiſtratibus Aegyptiorum ſpectantibus. Etenim cùm omnes in regiam confluxiſſent, Moſis frater arreptam virgam admodùm manifeſtè concutiens, in ſolum proijcit, eaque draco protinùs efficitur. At illi, qui circùm ſpectabãt & admirabantur, præ metu recedẽtes aufugiebãt. Sapientes autem & magi, qui aderant: Quid, inquiũt, admiramini? nec nos talium rerum ignari ſumus: ſed earum effectricem artem callemus. Tum proiectis, quam quiſque tenebat, virgis, ſerpentes totidem apparuerunt, qui circa primum illum vnum obuoluebãtur. Ille verò cùm diù oberraſſet, ſe ſublimem excitat, dilatat pectora, fauces aperit, attractuque ſpiritus atque impetu vehementiſſimo cunctos tanquàm piſcium iactum vndiquè colligit, collectosque deuorat & abſorbet, atque in priſtinam virgæ naturam redit.

Miracula edit Moſes.

Moſis draco abſorbet ſerpentes magorum.

Iam magnifico victi ſpectaculo magorum animi, coarguebantur ſuſpicari, hæc non eſſe hominum figmenta, nec artes ad fallendum excogitatas: ſed diuina virtute fieri, cui omnia factu facilia ſunt. Verùm cùm perſpicuo rerum euentu ſic cogerentur confiteri, nec tamen minùs audacter in ſua inhumanitate atque impietate, tanquàm in maximo aliquo bono perſtarent, nec iniuſta ſeruitute oppreſſos miſerarentur, nec quæ verbis mandabantur, efficerent: cùm voluntatem ſuam Deus portentis & ſignis clariùs iam, quàm per oracula, declaraſſet, grauioribus remedijs vti neceſſe fuit, & plagis, quibus ſolis ſtulti, qui oratione doceri non poſſunt, emendantur. Decem autem regioni illatæ ſunt plagæ, vt qui abſolutè peccauerant, abſoluto item afficerentur pœnarum numero. Quæ quidem animaduerſio inuſitata fuit ac noua. Totius enim orbis elementa, quibus ipſe mundus cõpactus & perfectus eſt, iudicante Deo, ad impiorum regionem euertendam atq; vaſtandam incumbunt: vt eius imperii poteſtas oſtendatur, qui, quæ ſalubriter ad rerum omnium procreationem fecit, eadem, quandò vult, ad impiorum conuertit interitum.

Decem plagæ Aegypti.

Sic autem ſupplicia diuidit, vt terna ex craſſioribus elementis, terra & aqua, vndè corporeæ etiam qualitates confectæ ſunt, Moſis fratri permittat: Terna rurſùs ex purioribus, animorumque ſemina continẽtibus, Moſi tantùm aſſignet. Vnum vtrique commune ſeptimum tribuat. Terna reliqua, ad eum numerum conficiendum, reſeruet ſibi.

Aquæ quã tum tribuant Aegyptij.

Iam aquæ ſupplicia primùm aggreditur, vt quam Aegyptij rerum omnium ortus principium exiſtimant, ideoque ſummo in honore ac precio habent, in ea primò puniantur, admirationemque atque admonitionem percipiant. Cùm igitur diuino mandato Moſis frater fluuium virga percuſſiſſet, ille dictum ac factum ab Aethiopia vſque ad mare in ſanguinem vertitur, paludesque ſimul & foſſæ, & fontes, & putei, quicquid denique in Aegypto ex aqua conſtabat, naturam ſanguinis ſubit. Quamobrẽm penuria potus obſtructis puteis, qui apud ripas erant, alios effodiebant: ſed inciſæ venæ non aliter, quàm in ſanguinis miſſione, torrentium more fluenta ſanguinis iaculabantur, cùm nulla aquæ lucidæ eliceretur ſtilla. Interibant igitur omnia piſcium genera, cùm id, quod vitam eis ſuppeditabat, exitium & perniciẽ afferret. Itaque frequenti corruptorum corporum multitudine paſſim cuncta fœtebant, magnusque hominum numerus ſiti moriebatur. Iacebant in triuiis cadauerum cumuli, cùm propinqui non poſſent in ſepulcra defunctos inferre. Septem enim dies calamitas ſæuiit, donèc & Moſem Aegyptij, & Deum Moſes obſecrauit, vt pereuntium miſereretur. Is autem natura benignus ac mitis, ſanguinem in dulcem aquam conuertit, fluminique priſtina pura ac ſalubria fluenta reddidit. At illi paulìſpèr recreati, ad eandem ſæuitiam & iniquitatem reuerterunt, non aliter, quàm ſi aut iuſtitia penitùs ex hominibus ſublata eſſet, aut qui vno ſupplicio affecti eſſent, non ſolerent iterùm verberari. Quapropter, vt puerorum inſipientiũ mos eſt, vapulando didicerunt non eſſe contumaces. Pœna enim, quæ ponè ſequens, & cunctantium inhærens veſtigiis tardior eſt, ad flagitia properantes accurrens conſequitur & apprehendit.

Aqua mutant in ſãguinẽ.

Piſces moriuntur.

Itemq; homines.

Frater igitur Moſis iterùm iuſſus eſt virgam ſuper riuos, & ſtagna, & paludes extendere, ad eiusque extenſionem tanta ranarum exiliit multitudo, vt non ſolùm ſura, & quæ ſub dio ſunt loca: ſed villas, & domos, & templa, & quicquid denique priuatum ac publicum erat, complerent. Tanquàm ſi genus vnum beſtiarum aquatilium natura in aduerſariorum regionem quaſi coloniam deducere cogitaſſet. terra enim aduerſatur aquæ. Quamobrèm cùm nec domo egredi poſſent, (quoniam angiportus obſidebantur,) nec domi manere, (quia iam ad ſumma vſque faſtigia intima quæque erant occupata) in maximis moleſtiis & ſalutis deſperatione verſabantur. Quarè rurſùs ad eoſdem confugiunt, pollicente Rege, ſe permiſſurũ, vt exeant Hebræi. Precibus igitur eorum placato Deo atque annuente, ranæ partim in fluuium receſſerunt, partim interierunt ſtatim, earumque cumuli erant in triuiis, quos augebant, alias ex ædibus efferentes. Quarè fœtor intolerabilis proficiſcebatur ex cãdaueribus earum, quæ etiam dum eſſent viuæ, magnã ſenſibus moleſtiam afferebant.

Ranæ exiſtunt innumera.

Cæterùm cùm à ſupplicio parumpèr reſpiraſſent, quemadmodùm in certaminibus athletæ colligunt vires, vt fortiùs pugnent, malorum, quæ antè perpeſſi fuerant, obliti, ad ſolitam malitiam reuerſi ſunt. Deus autem omiſſis pœnis, quas inferebat ex aquis, eas, quas illaturus erat ex terra, aggreſſus eſt, adhibito eodem punitore, à quo, vt iubebatur, virga percuſſum ſolum effudit cyniphum copiam, quæ diffuſa veluti nebula, vniuerſam Aegyptum occupauit. Hoc autem animal licèt minimum ſit, eſt tamen moleſtiſſimum. Neque enim ſummam tantummodò cutem lædit, & vellicans incitat, quòd moleſtè acerbeque pruriat: ſed in nares & aures penitùs ingreditur, & in oculorum etiam pupillas inuolat, niſi cuſtodias. Quæ verò aduersùs impetum eius poſſit eſſe cuſtodia, præſertim ſi Deus puniat?

Cyniphes vexat Aegyptios.

Quærat fortaſsè quiſpiam, cur tam abiectis animalibus regionem vaſtari, cùm vrſis, leonibus, pardis, & aliis eiuſdem generis feris indomitis & immanib⁹, quæ humana carne veſcuntur, vti potuerit, aut certe Aegyptiis aſpidibus, quarum morſus ſine mora necare ſolent. Hic igitur illud primùm, ſi verè neſcit, diſcat, regionis incolas DEVM admonere potiùs, quàm interimere, voluiſſe. Nam ſi eos funditùs perdere decreuiſſet, non animalium opera ad eam rem vſus eſſet, ſed ſuppliciis ſolitis, fame & peſtilentia. Deindè documentum illud percipiat, quod in omnem vitam neceſſarium eſt: homines cùm bellum gerunt, ſibi validiſſimum quodque præſidium exquirere, quod imbecillitatem ſuam admirabilem reddat.

Cur De⁹ Aegyptios abiectis animantibus caſtigarit.

reddat. DEVM verò, qui ſumma & maxima potentia eſt, ſi ad irroganda ſupplicia velit quibuſdam tanquàm inſtrumentis vti, non fortiſsima & ampliſſima, quorum ipſe robur minimè curat, ſed tenuia paruaque deligere, quibus inexpugnabiles & inuictas opes euertens, ſceleratos puniat atque vlciſcatur. Id quod tunc etiam egit. Quid enim Cyniphe vilius aut abiectius? Quo tamen tota Aegyptus exclamare & confiteri coacta eſt, id eſſe digitum Dei. Nam Dei manum ne vniuerſa quidem terra, quam lōgè lateque patet, immò verò ne totus quidem orbis ſuſtinere queat. Atque quidem per fratrem Moſis ſupplicia fuerunt illata. Quæ autem ipſe, & ea quibus naturæ partibus irrogarit, deincèps conſiderabimus.

Aegypt⁹ hyemem nō habet.

Aer igitur & cęlum, puriſsimæ partes vniuerſi, aquæ & terrę in Aegypto, cuius arbiter conſtitutus erat Moſes, caſtiganda ſuccedunt. Cœpit autem priùs aerem permouere. Aegyptus enim ſola præter morem regionum, quæ ad Auſtrum vergunt, vnam ea anni tempeſtatibus hyemalem non ſuſcipit, ob eam fortaſsè cauſam, quòd, vt ferunt, à cingulo, qui ſemper ardore torretur, non procùl abeſt: vndè calor continuò fluit, & omnia, quæ ſunt in circuitu, calefacit: aut fortè, quia cùm ad æſtiuas ſolis conuerſiones flumen augeatur, omnes nebulas attrahit atque conſumit. Aeſtatis enim principio incipit creſcere, & deſinit ad eius finem. Quo tempore contra ora Nili Eteſiæ perflant, à quibus prohibitus in mare, quod ea ventorum vi intumeſcit, ingentesque fluctus tanquàm muros opponit, defluere, intùs voluitur: cumque & vndæ occurrant ipſi ſursùm à fontibus decurrenti, &, cùm per oſtia egredi debeat, propter impedimenta reuertenti, nec vtrinquè coercentibus ripis dilatari queāt, vt par eſt, tollitur in ſublime. Ac fortè hyemem in Aegypto fieri ſupernacaneum eſſet. Flumen enim ſtagnans idem commodum affert, quod ex imbrium copia ſolet proficiſci, vt anni fructus proueniant. Natura autem nihil fruſtrà molitur: quod eueniret, ſi pluuiam terræ non egenti ſuppeditaret: & multiplici variaque operum ſcientia delectatur, quippe quæ vniuerſi concentum ea contrariis effecerit. Itaque pluuiæ commoda tum ſursùm è cælo, tū deorsùm ex fontibus fluminibusque ſubminiſtrat.

Cùm igitur Aegyptus ità conſtituta ſit, & hybernis temporibus ver agat, atque illæ duntaxāt partes, quæ mari proximæ ſunt, tenuibus guttis pingueſcant: quæ verò ſupra Memphim Aegypti Regiam ſunt poſitæ, nunquàm omninò niue conſperſæ fuerint, repentè immutatus eſt aer, vt quæ difficilima hyemis tempora ſolent afferre, cuncta ſimul ingruerint, imbrium copia, grauis ac multa grandinis vis, ventorum inter ſe decertantium & collidentium impetus, quo nubes effringebantur, fulgura tonitruaque ſibi viciſsim reſpondentia, perpetua flumina, quæ ſpectaculum maximè formidandum præbebant. per grandinem enim, quæ pugnacem naturam obtinet, curſitantia, nec eam liquefaciebant, nec ab ipſa reſtinguebantur, ſed oberrando, grandinem conſeruabant. Quorum omnium cùm immenſa copia, tum inſolentia, in ſummam deſperationem habitatores adducebat. Suſpicabantur enim, id quod res erat, ea, quæ contingebant, immitti ab ira diuina, quæ noua & poſt hominum memoriā inaudita ratione ad arborum fructuumque interitum aerem immutaret. Simul etiam non pauca animalia partim frigore, partim grandinis ad lapidum ſimilitudinem ingruentis pondere obruta, quædam ab igne vel combuſta, vel ſemiuſta, vulnerum à fulminibus illatorum notas, ad inſpectantium monſtrum præſerebant.

Imbres, grādo, vēti, fulgura, tonitrua puniunt Aegyptios.

Verùm cùm calamitas paululùm ceſſaſſet, Pharaoque rursùm eiusque familiares ſuperbè ſe gererent, iubente Deo, Moſes in aerem virgam tollit: ſtatimque ventus violentiſsimus Auſter exortus eſt, totamque diem ac noctem perſtans, vehementiùs intendebatur: qui cùm magno per ſe detrimento eſſet, (exiccat enim, caput lædit, aures obtundit, moleſtiasque & dolores affert, præſertim in Aegypto ad Auſtrales partes expoſita, per quas cùm verſentur ſtellæ, quæ lucem ferunt, ſit, vt excitato ſolis ardore, ipſæ quoquè ſimul excitentur) tum innumerabilem locuſtarum multitudinem importauit: quæ quidem animalia difficilia, plantisque pernicioſa, fluminis inſtar à fulminibus grandineque relictas arbores obligurierunt, vt nullum in tanta regione germen cerneretur. Tum demùm magiſtratus, grauiore domeſticorum incommodorum ſolicitudine commoti, ad Regem accedūt: &, Quouſquè, inquiunt, exitum hominibus differs? An nondum ex iis, quæ contigerunt, Aegyptum perditam & vaſtatam intelligis? Quibus ille, quò videretur indulgere, cuncta, ſi calamitas auferretur, pollicebatur. Quarè precante Moſe, ventus exortus è mari, locuſtas diiecit ac diſsipauit. Quo tamen facto cùm Rex de populo dimittendo nihil leniùs conſuleret, eccè tibi malum, quod præterita mala magnitudine ſuperabat.

Locuſta vaſtant Aegyptū

Repentè cùm dies clarus eluceret, effunduntur tenebræ ſolito obſcuriores, vel quòd ſol ipſe deficeret, vel quòd nubes continuæ & denſiſsimę, inter ſe coactæ coniunctęque, radios eius interciperent, vt dies à nocte nihil diſcreparet: quę tamen nox longiſsima, trium dierum totidemque noctium ſpatium æquaret. Tunc quidem, aiunt, Aegyptios in lectulis proiectos, non auſos eſſe conſurgere: aut ſi qua naturę neceſsitas coegiſſet, parietibus, aut alii cuipiam adnitentes rei, veluti cæcos via potuiſſe progredi. Nam vtilis ignis ſplendor aut vi tempeſtatis extinctus erat, aut tenebrarum denſitate vincebatur. Quamobrèm maximè neceſſarius videndi ſenſus, aliorumque ſenſuum princeps, defecerat: cumque homines videre non poſſent, nec reliquis ſenſibus vti poterant, qui tanquam mortuo duce erant profligati. Nec enim loqui, nec audire, nec cibum capere quiſquam valebat: ſed omni ſenſuum carentes vſu, calamitateque correpti, ſilentio & inedia cuncti vitam produxerūt, quoàd miſertus eorum Moſes, orauit DEVM: qui pro tenebris lucem, & pro nocte diem clarum ſerenumque reddidit.

Tenebræ dēſiſſimæ

Viſus ſenſuum prīceps.

His plagis Aegyptios à Moſe ſolo afflictos dicunt fuiſſe, grandine ac fulminibus, locuſtis & tenebris, quę nullam lucis ſpeciem reliquerent. Vnam autem intulit ſimul cum fratre, quam ſtatim explicabo. Dei iuſſu manibus è camino cinerem ſumunt, cumque Moſes in aerem ſpargit. Tum ex improuiſo puluis ſublatus, hominibus atque animalibus ratione carentibus inhęrens, totam ipſorum cutem & pellem moleſtè ac turpiter exulcerat, corporaque confeſtim efflorescentibus purulentis papulis ſcatebant, quas occultè intùs acceoſas conieciſſet aliquis ebullire. Quapropter doloribus laborabant. Vnum enim à vertice ad calcem perpetuum vlcus vidiſſes, cùm ſparſæ puſtulę in vnam & eandem formam coaleſcerent: donèc legiſlatoris precibus, quas pro laborātibus fudit, morbo ſubleuati ſunt. Hęc animaduerſio conuenienter vtrique commiſſa fuit, fratri quidem propter puluerē, qui ſublatus adhęſerat: quoniam ipſe eorum, quæ ea terra contingebant, procuratorem ſortitus fuerat: Moſi verò propter aerem, ad affligendos incolas commutatum: quia plagarum, quæ ex aere & cęlo fiebāt, ipſe erat miniſter. Reliqua tria ſupplicia ſponte ſua,

Vlcera in corporib⁹ Aegyptiorum.

neutro

neutro adminiſtrante, contigerunt, quæ ſingulatim pro viribus exponam.

Cynomya affligit Aegyptios.

Primum autem ex his fuit ab animali, omnium, quę natura tulerit, audaciſſimo cynomya. ſic enim aptè ſapientes, à quibus nomina rebus impoſita ſunt, illud appellarunt, ex duobus impudentiſſimis animalibus vocabulum componentes, muſca nimirùm & cane, altero ex ferarum, altero ex volucrum genere. volitat enim muſca, curſitat canis ſine timore, & quanuis repellantur, pertinaciſſimè contendunt, donèc ſeſe hic carne, illa ſanguine ſaturauerit. Cynomya autem, ſeu muſca canina, audaciam ab vtroque mutuata eſt. Eſt enim mordax & inſidioſum animal. Nam è longinquo tanquàm ſagitta ſtridens cum ſtrepitu irruit, & magno cum impetu ſuperueniens ſeſe applicat. Tunc autem diuinitùs immiſſa, grauius damnum inferebat, cùm non ſolùm à natura inſtructa, ſed etiam à diuina prouidentia, quę ferocitatem illius ad incolarum cruciatum excitauerat, armata, conduplicatis viribus vteretur.

Cynomya deſcribit.

Animalia moriūtur.

Poſt muſcam caninam, ſecutum eſt alterum ſine opera humana ſupplicium, nempe animalium internecio. Siquidem ouium caprarumque greges, & omnia iumentorum armentorumque genera vno die, tanquàm vna ſententia paſſim occiderunt. Qua quidem ſignificatione interitus hominum, qui paulò pòſt erat futurus, portendebant, id quod in peſtilentia fieri conſueuit. Antequàm enim lues ac morbi peſtilentes in homines ſæuiant, improuiſi brutorum interitus accidunt. Decimum poſteà, poſtremumque atque omnium, quæ præceſſerunt, grauiſſimum iudicium fuit cædes Aegyptiorum, non omnium quidem, (neque enim regionem penitùs euertere, & in ſolitudinem redigere decreuerat Deus, ſed admonere) nec vniuſcuiuſque ætatis virorum & fœminarum. Nam reliquos permittens viuere, ſolos primogenitos morte mulctauit, initium faciens à natu maximo filiorum Regis, finem autem in filio obſcuriſſimæ mulierculæ, quæ molebat in piſtrino.

Itèm Aegyptij primogeniti.

Etenim circa mediam noctem, qui primùm patres & matres appellauerant, quique viciſſim ab eis filii vocati fuerant, cùm integra ac firma valetudine eſſent, omnes cuiuſcunque ætatis, nulla id exigente cauſa, improuiſò vitam amiſerunt: nullamque domum calamitatis expertem fuiſſe dicunt. Cùm autem diluceſceret, videntes ſinguli præter expectationem defunctos chariſſimos filios, quibuſcum ad veſperam vſque ſimul eundem capientes cibum, ad eandem menſam diſcubuerant, omnia luctu compleuerunt. Ex quo factum eſt, vt in cōmuni calamitate ſimul omnibus vna voce exclamantibus, quàm longè lateque regio habitabatur, vnica lamentatio reſonaret. Ac quandiù ſinguli in ſuis ædibus conſiſterunt, vicinorum malum ignorantes, ſuam tantummodò vicem lugebant: cùm verò egreſſi, cognoſcerent idem cæteris accidiſſe, duplici mœrore ſunt affecti: ad priuatum enim & leuiorem publicus & grauior accedebat, quo ſpes etiam cōſolationis auferebatur. Nam quis alium conſolaretur, qui egeret ipſe conſolatione.

Cum igitur præſentia, quod in eiuſmodi rebus fieri ſolet, grauiorum initium eſſe dubitarent, vincentibusque metuerent, ad regiam lachrymantes concurrerunt, ſciſſiſque veſtibus contra Regem vociferabantur, quòd ipſe malorum omnium author extitiſſet. Nam ſi cùm primùm Moſes, aiebant, eum conuenit, exire populum permiſiſſet, nihil eorum omninò, quę pertulimus, experti eſſemus. Cęterùm Rege ſolita pertinacia concedente, vt importunę contentionis premia celeriter caperent: Hebræos, alium alius, omni ſtudio cohortabantur, vt ex omni regione confeſtim recederent. in eorum enim vnius diei, immò verò vnius horæ mora, damnum incredibile formidabant. At illi expulſi vexatique, nobilitatis ſuæ cogitationem ſuſceperunt. Itaque facinus aggreſſi ſunt, liberis hominibus, & qui non eſſent immemores eorum, quæ iniuſtè pertulerant, dignum. Ingentem enim prædam tum ſibi, tum iumentis impoſitam, exportarunt: non auaritia ducti, nec, vt iniquior aliquis diceret, quòd aliena vllo modo concupiſcerent: ſed primùm quidem, vt neceſſariam totius temporis, quo ſeruierant, mercedem ferrent: deindè, vt quas ſeruitute oppreſſi iniurias acceperant, non pari, ſed leuiori, ratione vlciſcerentur. Quid enim ſimile habet pecuniæ detrimentum & iactura libertatis, pro qua non facultates ſolùm, ſed vitam ipſam profundere ſapientes non dubitant? Vtanque igitur ob cauſam rectè fecerunt, vel vt in pace mercedem reciperent, quam diù ab inuitis extorquere non potuerant: vel vt in bello res hoſtium auferrent, atque vterentur iure Victorum. Nam illi quidem iniquo dominatu hoſpites & ſupplices, vt antè diximus, in ſeruitute tanquàm mancipia detinuerant: ipſi verò, data occaſione, dupliciterque ſibi in apparatu bellico, iuſtitia opem atque auxilium ferente, ſe vindicarunt.

Iudæi coguntur exire ex Aegypto.

Cur Aegyptios ſpoliarint

Tot plagis atque ſuppliciis Aegyptus caſtigata & commonita fuit: quorum nullum attigit Hebræos, licèt in eiſdem vrbibus, & vicis, & ædibus verſarentur, infeſtantibus eos terra, aqua, aere, igne, partibus naturæ, quæ vitari non poteſt. Quod profectò fuit maximè admirandum, vt eædem res iiſdem in locis & temporibus alios euerterent, alios conſeruarent. Fluuius in ſanguinem vertebatur, ſed non Hebręis. Cùm enim ipſi volebant haurire, aquam potui idoneam præbebāt. Ranæ, quę de flumine exilientes, plateas, ſtabula, domos implebant, à ſolis Hebræorum ędibus recedebant, tanquàm diiudicare ſcirent, quos punire, quos non, oporteret. Cyniphes, muſca canina, locuſta, quæ fruges, & fructus, & beſtias, & homines magnis afficiebant detrimentis, ad Hebręos non accedebāt. Vlcera, quæ grauiſſimas afferebant moleſtias, Hebræi ne in ſomnis quidem patiebantur. Cùm denſiſſimę reliquis tenebrę eſſent circunfuſæ, his in luce pura verſantibus, dies ſplendebat. Sublatis Aegyptiorum primogenitis, Hebręis nullus interiit: & meritò quidē, quandò nec cęterorum animantium interitus vllum perdidit gregem Hebræorum. Quamobrèm ſi cui forte contingebantur, is, opinor, Hebręos nihil aliud, quàm malorum, quę alii perferebant, exiſtimabat eſſe ſpectatores. Ex quo religionem ac pietatem, qua nulla diſciplina pulchrior eſt aut vtilior, edocebantur. Nūquàm enim tam euidens iudicium in bonos & malos factum eſt, ut, quemadmodùm eo tempore, perniciem malis, bonis ſalutem afferret.

Iudæi non ſenſere Aegypti plagas.

Sexcenta hominum millia, qui ætate firma virilique erant, & eo ampliùs emigrarunt. Reliqua ſenum, puerorum, fœminarumque multitudo haud facilè numerari poſſet. Acceſſit aduenarum ſeruorumque colluuies, quę tanquàm adulterina turba germanam ſequebatur. Erant autem hi ex mulieribus Aegyptiis geniti, & ſi qui peregrini admiratione & ſtudio diuini cultus tenebantur, & qui frequentium ſuppliciorum multitudine & magnitudine reſipuerant, ad melioremque frugem ſeſe receperant. Quorum omnium dux & imperator communi conſenſu Moſes delectus eſt, non eorum more, qui principatus armis & fraudibus, & equitum ac peditum copiis, & claſſibus per vim ſibi vendicant: ſed virtute, probitate & beneuolentia in omnes, quam perpetuò conſeruauit, & nutu Dei, qui virtuti honeſtatique fauens, meritum ei munus honoremq; tribuit. Etenim cùm

Sexcenta millia Hebræorum fortium.

Dux Hebræorum Moſes.

Aegy-

Aegypti dominatum ſceleribus, quæ in ea regione cõmittebantur, offenſus, reliquiſſet, quòd eius, qui tunc regnabat, nepos eſſet, multamque ſalutem, animi nobilitate & magnitudine, naturalique vitiorum adductus odio, diiaiſſet ſpei, quæ proponebatur: viſum eſt ei, qui cuncta moderatur & regit, eum remunerare. Regemque conſtituere gentis, tum hominum numero, tum virtute præſtantioris, quam ſibi ex omnibus gentibus electurus erat, quę pro genere humano preces aſſiduè funderet, calamitates auerteret, res ſecundas ac proſperas impetraret.

Adeptus autem imperium, non in eam curam incubuit, vt plerique ſolent, vt familiam ſuam locupletaret, aut filios (habebat enim duos) ad potentiæ atque opum amplitudinem proueheret, vt eos & viuens imperii participes faceret, & decedens relinqueret ſucceſſores. Omnibus enim in rebus & paruis & magnis, candido ſynceroque animo ſeſe gerens, naturalem in filios propenſionem beneuolentiamque vincebat, & tanquàm bonus iudex incorrupta ratione vtebatur.

Exemplũ boni principis.

Nam finem illum maximè neceſſarium ſibi propoſuerat, vt de ſubditis benè mereretur, omniaque tum facta tum dicta ad eorum vtilitatem referret, nec vllam omitteret occaſionem, qua communibus commodis conſuleret. Hic poſt hominum memoriam ſolus inter principes fuit, qui nec aurum, nec argentum cumulauit, nec exegit tributa, nec domos, nec prædia, nec greges, armentáve, aut ſeruos domeſticos, aut precioſam ſupellectilem, aut facultates vllas poſſedit, cùm tamen poſſet omnibus copiis abundare. Puſilli enim & egentis animi exiſtimabat, caducas iſtas diuitias admirari. Quamobrèm eas vt obſcuras & cæcas aſpernabatur: illuſtrium verò ac cernentium naturæ diuitiarum, vt ſi quis alius, ſtudioſiſſimus erat & cupidiſſimus. In veſtitu & victu, & reliquo cultu nihil magnificentius aut arrogantius oſtentabat, ſed priuati hominis frugalitatem ſimplicitatemque ſequebatur. In ijs autem, in quibus decebat principem antecellere, magnificentiam verè regiam præ ſe ferebat. Cuiuſmodi ſunt, quæ continentiam, prudentiam, fortitudinem, modeſtiam, ſolertiam, laborem, tolerantiam, voluptatum deſpicientiam, iuſtitiam, cohortationem ad optima, repræhenſiones legitimas, tum in malos animaduerſiones & ſupplicia, tum in bonos laudes & præmia requirunt.

Nota ſingularem Moſis principatum.

Veſtitus & victus eius.

Nuncium igitur auaritiæ, & ſuperbis apud homines diuitiis remittenti, maximas perfectiſſimaſque diuitias largitus eſt Deus, parem nimirùm poteſtatem & imperium in vniuerſam terram, & mare, & flumina, & quæcunque ex aliis elementis concreta ſunt. Nam cúm vellet eum ditionis ſuæ participem declarare, totum orbem vt hæredi congruentem poſſeſſionem commiſit. Quamobrèm elementa ſingulam vim, quam habebant, commutantia, ei tanquam domino parebant, & mandatis eius obtemperabant. Quod fortè mirandum non eſt. Etenim, ſi omnia, vt in prouerbio eſt, amicorum communia ſunt: propheta autem Dei amicus fuit, conſentaneum eſt, vt rerum eius, quantùm opùs erat, particeps eſſet. Deus enim nullius egens, omnia poſsidet. Vir autem ſapiens nullius rei, ne ſui quidem ipſius dominus eſt: diuinis tamen muneribus, quoad fieri poteſt, vtitur, ſed nunquàm iure ſuo. Mundi enim ciuis eſt. Qua de cauſa nulli vni aſſcribi debet orbis ciuitati. Siquidem non alicuius partis, ſed vniuerſi orbis hæreditatem obtinet. Quinetiam, quod maius eſt, ipſo Deo rerum omnium parente authoreque fruitur, eodem effectus etiam dignos nomine. Nam totius gentis appellatus eſt Deus & Rex, & in eam nebulam, in qua erat Deus, ingreſſus eſſe dicitur, hoc eſt, in rerum vniuerſitatis exemplar, quod corporis expers, oculis videri cernique non poteſt. Quæ autem perſpiciuntur, natura caduca & mortalia eſſe conſiderans, præclarum diuinum opus omnibus ad imitandum tanquàm exemplum propoſuit. Beati autem, quicunque ſimilitudinem eius in animis ſuis expreſſerunt, aut exprimere ſtuduerunt. Ferat igitur mens perfectam virtutis Imaginem: aut ſi non habet, firmo ſaltem ac certo illius obtinendæ teneatur deſiderio. Iam illud fieri quis ignorat, vt ſubditi obſcurique homines principes & illuſtres viros imitentur, & ad ea, quibus eos videriot delectari, omnem ſuam curam ſtudiaque conuertant? Ex quo fit, vt ſi princeps molliſſimam viuendi rationem amplexus, cœperit voluptatibus indulgere, populus, etſi nulla neceſſitas vrgeat, ventris, & eorum, quæ ſub ventre ſunt, cupiditatibus vniuerſus inuoluatur, niſi qui naturæ animo nõ inimico, ſed beneuolo & propitio prædi ti ſint. Sin grauius aut durius vitæ genus ſecutus fuerit, etiam illi, qui ſunt delicatiores, vel metu, vel pudore ad illud ſe accommodant, & temperantiam complectuntur, vt videantur eſſe ſimilium ſectatores. Nunquàm enim deteriores meliorum inſtituta, ne inſanientes quidem, improbabunt. Fortè etiam, quia legislator erat futurus, multò antè factus eſt ipſe lex animata, rationiſque compos, diuina prouidentia, quæ ipſum nec opinantem legislatorem conſtituit.

Principẽ ferè imitantur ſubiecti.

Poſteaquàm igitur ità Deo decernente atque annuente, totius populi conſenſu ac ſtudio delatum ſuſcepit Imperium, coloniam deduxit in Phœniciam, & Syriam, quæ Cœle dicitur, & Palęſtinam, quæ tunc Chananęorum dicebatur, cuius fines trium dierum itinere ab Aegypto diſtabant. Ducebat autem eos non breuiore itinere, vel quòd verebatur, nè ſi habitatores occurrerent, metuẽtes, né ſuis è ſedibus expellerẽtur, contraque arma ferrent, rursùm eadem via ab hoſtibus nouis ad veteres in Aegyptum redirent, atque ità deriſui ac ludibrio forent, & prioribus grauiora acerbioraque paterentur: vel vt experiretur, quomodò per longam ſolitudinem ducti ſe gererent, imperioque obtemperarent, cùm non abundè ſuppeterẽt, ſed paulatim deficerent res neceſſariæ. Diuertens igitur à recto itinere, & viam obliquam nactus, ad mare rubrum vſque tendere conſtituens, cœpit proficiſci. Aiunt autem rem admirandam, nec poſt hominũ memoriam priùs auditam contigiſſe. Nubes enim, ad ingentis columnæ ſimilitudinem conformata, die quidem Solis ſplendorem, nocte autem flammam ignis emittens, populum antecedebat, nè aberrarẽt in uia, ſed ſine ullo errore ſequerentur itineris ducem. Erat autem fortaſsè ex principibus magni Regis Angelus aliquis, qui nullis corporeis oculis conſpicuus, in ea nube latitans viam præmonſtrabat.

Moſes cur non rectà perduxerit populũ in Palæſtinam.

Columna nubis.

At Aegypti Rex, cùm vidiſſet eos itinere deuio, per loca aſpera, deſerta, incultaque proficiſci, errore ipſorum lætabatur, exiſtimans concluſos eſſe, nec exitum reperire. Pòſt autem illos dimiſiſſe pœnituit. Itaque conatus eſt inſequi, ſperans ſe vel timore multitudinem reducturum, redacturumq́; iterum in ſeruitutem, uel, ut à ſe prorsùs deficiſcentem, deleturum. Coacto igitur omni equitatu, & funditoribus ac ſagittariis, leuique armatura, attribuenſque ſexcentos falcibus inſtructos currus iis, qui in magiſtratu erant, vt in exercitu cum dignitate militarent, egreſſus eſt: omnemque celeritatem adhibuit, ut ex improuiſo imprudens opprimeret. Nam & malum, quod pręter ſpem accidit, grauius eſt; quàm id, quod expectatur: & quę negligenter cuſtodiuntur, facilius inuadi poſſunt, quàm ea, quæ cum ſolicitudine ſeruantur. Sic animatus ille perſequebatur, exiſtimans eos à ſe

cum

cum clamore ſtatim circumuentum iri. Ipſi uerò caſtris in litore poſitis cibū erant capturi, cùm primùm ingentem tot hominum iumentorumq; properè aduentantium ſtrepitum audire, tum pro caſtris effuſi, quinam accederent, circunſpicere & auſcultare, paulopòſt intueri ſublimem hoſtium globū, & aciem inſtructam ad prælium. Quamobrém repentino terrore conſternati, cùm nec ad repugnandum eſſent idonei propter exiguam armorū copiam, (quippe qui non ad bellum, ſed in coloniam deducebantur) nec ſaluti poſſent fuga conſulere, quòd à tergo pelagus eſſet, à fronte hoſtis inſtaret, ab utroq; latere profunda atque inuia ſolitudo protenderetur, malorum magnitudine conturbati, inopeſque conſilii, Ducem, quod in eiuſmodi calamitatibus fieri ſolet, incuſabant: Quoniam in Aegypto (dicebant) non erāt ſepulcra, quibus mortui contegeremur, ideò nos adduxiſti, vt contrucidatos in hac ſolitudine ſepelires? Nónne quæuis ſeruitus morte leuior eſt? Libertatis ſpe tanquam eſca captos, in grauiſsimum vitæ diſcrimen induxiſti. Noſtrā ſimplicitatem, an Aegyptiorum acerbitatē & odium ignoras? Nónne malorum, quæ vitari nō poſſunt, magnitudinem cernis? Quid agendū eſt? pugnabimus ne cum armatis inermes? an capiemus fugam, vndiq; tanquàm retibus circuncluſi ab hoſtibus immaniſsimis, vaſtis ſolitudinibus, pelago, quod nauigari non poteſt? atque etiamſi poſſet, quæ nauium nobis ad traiiciendum copia?

Murmurat popul' contra Moyſen.

Hæc ille audiens, tum ipſis ignoſcebat, tum oraculorum recordabatur. Itaque mentem orationemque diuidens, eodē tempore mente quidem ſecretò Deū orabat, vt calamitatem auerteret, quæ humano conſilio vitari non poſſet: oratione verò vociferantes confirmabat & conſolabatur, Nolite, inquiēs, animos deſpondere. Nō eodem modo, quo homines, vlciſcitur Deus. Cur veriſimilibus & probabilibus tantùm rationibus confiditis? nullo opus eſt apparatu. Deus enī adiutor eſt, cuius proprium eſt, è ſummis difficultatibus exitum facilimum exhibere: cui, quę ſuperant vires humanas, per quàm facilia ſunt. Hæc adhuc ſibi ipſe conſtans proſequebatur: paululùm autem ſermonē intermittens, numine afflatur, & ſolito ſpiritu plenus oraculum edit einſmodi: Quem cernitis inſtructum exercitum, nunquàm ampliùs videbitis contra uos arma ferre: funditùs enim cóncidet vniuerſus, & ſubmerſus ità delebitur, vt nullæ eius in terra conſpiciantur reliquiæ: idque fiet non longo temporis ſpatio, ſed nocte proxima. Sic ille vaticinabatur, cùm Nothus ſtatim occidente Sole vehemētiſsimus flare cœpit, eiuſque impetu pelagus, quod turgere conſueuerat, recedebat, & quo magis compellebatur ad litora, eo magis tāquàm in uoraginē & charybdim aliquam ſubtrahebatur. Denſæ prætereà atræq; nubes totum cælū obtegebant, & nox erat obſcuriſsima ad perterrefaciendos hoſtes, qui inſequebantur. Moſes autem ità iuſſus mare virga percuſsit, atque illud in duas partes diuiſum eſt: quarū altera in ſublime ſublata, & inſtár muri compacta, firmaque quieuit & conſtitit: Altera cohibita ac refrenata, quaſi habenis quibuſdam, quæ non cernerentur, coercebatur. Medium uerò ſpatium, vbi facta erat confractio, exiccatum, latam amplamque viam præbuit. Quod Moſes intuens & admirans, lætabatur.

Moſes eos conſolat.

Mare rubrum diuiditur.

Gaudio igitur plenus, cohartabatur ſuos, ut mouerent caſtra. Quod quidem cùm eſſent facturi, ſignum admirabilius oſtenſum eſt. Nubes enim, quæ dux anteà præceſſerat, poſt extremum multitudinis agmen conceſsit, vt inter vtrunque exercitum interiecta, oppugnatos tāquàm auriga dirigens, ſaluos incolumeſque præmitteret: oppugnantes autem atque irruentes, propelleret & arceret. Quibus reb' exterriti Aegyptii, tumultu cuncta perturbare, ordines præ timore confundere, ſeſe mutuò implicare, & fugam incaſsùm quærere. Hebræi. n. ſummo diluculo per ſiccā ſemitam cū mulieribus & liberis adhuc infantibus traiecerunt: Illos verò diſſectę pelagi partes, vtrinquē reuertētes ac recurrentes, in mari, quod Boreæ flatibus æſtuans, fluctus maximos excitabat, vnà cū curribus & equis ſic inuoluerunt, ac demerſerunt, ut qui repētinæ calamitatis nuncium in Aegyptum ferret, nullus relictus fuerit. Magnum hoc opus admirātes Hebręi, præter ſpem victoriam incruentam reportarunt. Sed cùm improuiſum hoſtium interitum momento temporis cōſpexiſſent, duobus choris, uno virorum, altero fœminarū, in litore cōſtitutis, Deo gratias agētes, laudes ipſius decantarunt, cúm Moſes viris, & ſoror eius fœminis præeſſet. Fuerunt enim hi chororum duces.

Aegyptij in mari pereunt.

Motis autem caſtris, aliquantulùm à marì progreſſi ſunt, nihil ampliùs terrores aduerſariorum formidantes. Verùm cùm tribus diebus potu caruiſſent, rurſùm in mœrore propter ſitim verſabantur. Itaq; perindè quaſi nullum antè beneficium accepiſſent, cœperunt iterùm conqueri. Semper enim pręſentiū malorum dolor, pręteritæ bonorum voluptatis memoriam tollit. Conſpectis autem fontibus, læti ad hauriendam aquam accurrerunt. Verùm ignorantes eas eſſe amaras, cùm guſtaſſent, re inopinata offenſi fractique, & corporibus & animis conciderunt, non tam ſuam, quam filiorum dolentes vicem, quos potum flàgitantes intueri non poterant. Quidam etiam eorum petulantiores, nec ità benè in religione confirmati, pręterita calumniabantur, tanquam accidiſſent, non vt beneficio, ſed grauioribus afficerentur calamitatibus: Satius fuiſſet, dicebant, manibus hoſtium non ſemèl, ſed tèr occidi, quam fame interini. Celeritas enim diſceſsiis è uia ſine moleſtia, apud eos, qui ſapiunt, idem eſt, àc ſi non occideres. Ea verè mors eſt, cùm mori ſine diuturno dolore nō potes. Nihil enim in morte formidoloſum eſt, ſed in eo, cùm tibi ad ipſam accedere uidearis. Sic illis conquerentibus, Moſes ad Deum ſupplex redit, oratque ut cùm ſciat animaliū omnium, ſed hominum inprimis, imbecillitatem ex alimento pendère, corporaq; neceſſariò difficilium dominarum famis & ſitis imperio ſeruire, afflictis ignoſcat, & omnium inopiæ non longo temporis ſpatio, ſed diuino præſentique munere medeatur. Naturalem enim mortalium negligentiam remedii celeritatem poſtulare. At ille benigna potentia ſua anteuertens, vigiles ſupplicantis oculos aperuit, lignumque demonſtrauit, ac iuſſit, ut illud in fontes conijceret. quo quidem, ut iuſſum erat, coniecto, ſiue a natura haberet eam uim, ſed incognitam: ſiue tum primùm ad illum uſum eā accepiſſet, aquæ adeò dulces, & ad potandum idoneę è fontibus effluxerunt, ut nunquàm amarę fuiſſe uiderentur. nullam enim ad priſtini ſaporis amari indicium guttam ſtillámve retinuerunt.

Rurſùs murmurant Iudæi.

Aquæ amaræ dulceſcunt.

Extinguentes igitur ſitim duplici cum uoluptate, (magis enim delectant bona, quæ præter ſpem eueniunt) repletos etiam vtres, tanquam è conuiuio atque hilari epulo abſportauerunt, ebrii non ebrietate illa, quę uino excitatur, ſed qua præguſtatas aquas a pietatis pręfecto imperatoreque ſuo ſumentes affecti fuerant. Secundis caſtris in Elem peruenerūt, locum irriguū ac nemoroſum, ubi duodecim fontes defluebant, iuxta quos erant tenerę palmarum plantę, numero ſeptuaginta pulcherrimæ. Quæ mentis aciem intendentibus bona, quæ ad gentem pertinebant, argumentis ſigniſque perſpicuis demonſtrabant.

monſtrabaot. Gentis enim ſunt tribus duodecim, quarum ſingulæ religinſi fontis, perennes pietatis aquas, atque boneſtas perpetuasq; actinnes ſuppeditantis, rationem obtinent. Generis autem ſeptuaginta propagatores, palmæ arborum præſtantiſsimæ iure comparantur, quæ & adſpectn pulcherrima eſt, & fructuoſiſſima. Habet autem vitalem vim, noo, quemadmodùm reliquæ arbores, í radicibus defoſſam, ſed ſutsùm inſitam, & cordis inſtàr in medio ramorum, à quibus tanquam verè dux vndiq; ſtipatur, conſtitutam. Talem & mens eorum, qui pietatem guſtarunt, naturam habet. Superiora ſuſpicere verſareq; didicit, cęleſtia cōtemplatur, diuinorumq; pulchritudinem inueſtigis, humana cootemnit & pro nihilo ducit: hæc ludicra adumbrataq; bona, illa ſolida veraque iudicat.

Palma, arborũ præſtantiſſima.

Verum non multò pòſt, deficiente anoona, fame laborabãt, tanquàm a neceſsitatibus inter ſe mutuò ſuccedentibus oppugnarentur. Graues enim moleſtæq; dnminæ, fames & ſitis, diſpertitis affligeodi mnneribus viciſsim irruebant. Qy propterè accidit, vt cùm altera leuati eſſent, altera eos adoriretur. Quod quidem erat afflictis maximè intolerabile. Etenim cùm paulò antè ſiti liberati viderentur, in malas famis íſidias inciderunt. Non ſolùm autem præſenti penuria, ſed rerum neceſſariarum in futurum deſperatione premebantur. Mœrebant enim vehementer, cùm profundã illam & vaſtam & infrugiferam ſolitudinē cernerēt, in qua nihil aliud erat, niſi aut aſperæ præruptæque rupes, aut ſalſa planities, aut montes lapidoſi, aut arenæ profundæ in ſummam tendentes altitudinem: nullus torrens, nullus fons: nó herba, non arbor vlla, vel domeſtica, vel ſylueſtria, nullũ animal nec volatile, nec terrenum, niſi quæ ad perniciem hominum venenata ſerpunt, ut angues & ſcorpiones. Tũ Aegypti fertilitatem vbertatemq; in memoriam reuocantes, & rerum omnium copiam, quæ illic erat, cum præſenti omnium inopia comparantes, ægrè ferebant, atq; inter ſe talia obloqnebantur. Qui libertatis ſpe adducti iter ſuſcepimus, ne viuēdi quidem liberam habemus poteſtatem. Qui promiſsis imperatoris eramus beati, factis omnium ſumus hominum infeliciſsimi. Ecquis erit iſtius tam longæ immenſæque viæ finis? Omnib[9], qui vel mari, vel terra iter ſuſcipiunt, terminus aliquis propoſitus eſt: aliis mercatus & portus, aliis oppidum aut regio aliqua: nobis autem inuia ſolitudo, itineris difficultas, acerbaque deſperatio. Progrediētibus enim tanquàm apertum & profundũ, ad nauigãdumque difficilimum pelagus oſtenditur, atque in dies ſingulos dilatatur. Extulit illa nitque nos oratione magnifica, & aures noſtras impleuit inani ſpe, qui ne victui quidem neceſſaria ſubminiſtrat. Deducendæ coloniæ nomine tantam decepit multitudinem: ex celebri cultaque regione, in deſertam incultamque duxit, hinc ad inferos, quę vitæ via vltima eſt, præmiſſurus.

Rurſùs murmurat populus.

Eiuſmodi contumeliis affectus, non tam criminib[9] in ſe collatis, quàm mentis eorum imperitia mouebatur. Innumerabilibus enim rebus admirandis, inuſitatisque edocti, nulla debebant ampliùs ratione probabili, aut veriſimili commoueri: ſed illi fidem habere, quem nulla in re mendacem tot euidentiſsimis argumentis cognouiſſent. Verùm cùm ei veniret in mentem inopiæ & famis, quo nullum hominibus maius eſt malum, ignoſcebat: præſertim cùm ſciret multitudinem eſſe natura inconſtantem, & rebus pręſentibus, quæ præteritarum obliuionem iniiciunt, ad quas deſperatio quoquè futurarum accederet, commoueri. Cùm igitur omnes in maximis anguſtiis verſarentur, & extremam calamitatem, quam imminere, & iã iamque adeſſe putabant, expectarent, Deus vel naturali clementia & amore, quo proſequitur homines, adductus, vel vt quem conſtitueratr ducem, honoraret, & magis adhuc inſtrueret, ut in rebus certis & incertis religionem pietatemq; retineret, miſeratus eſt, & eam repulit calamitatem: Noua autem beneficia excogitauit, ut clarioribus iam teſtimoniis erubeſcerent, non patienter ferre, ſi quid ex eorum ſententia non continuò ſuccederet, ęquoq; & conſtanti animo meliora in poſterum ſperarent.

Quid igitur accidit? Poſtridiè exoriente aurora, magna roris copia circa vniuerſum exercitum apparuit, quam tacitè pluuiam inſolitam & commutatam demiſerat Deus. Etenim nec aqua, nec grãdo, nec nix, nec glacies erat, quæ hybernis tempeſtatibus, nubium mutationibus fiunt: ſed minutiſsimum quoddam, ut milii granum, & candidiſsimum: quo paſsim decidēte, cumuli ante tentoria coacti erant, ſpectaculũ incredibile: quod admirati, Ducem interrogabãt, quænam eſſet ea pluuia, nulli hominum anteà viſa, & quã ob cauſam decidiſſet. Ille verò ſpiritu concitatus, diuinoque afflatus numine, vaticinans ità reſpondebat: Mortalibus terra profunda propoſita eſt, quam findunt in ſulcos, arant, & ſerunt, & reliqua agriculturæ opera faciunt, ut fructus ad vſus neceſſarios ferãt: Deo autem non vna mundi pars, ſed mundus vniuerſus ſubiectus eſt, & eius partes illi, ad quemcunque uelit vſum, inſeruiunt. Quapropter nunc ei placuit, ut aquæ loco nutrimentum aer præberet. Quandoquidē & terra ſæpè pluuiam attulit. Nam quod in Aegypto eſt flumen, cùm ſingulis annis excreſcens atque exundans, agros oblimat & lętificat: quid aliud eſt, quàm pluuia deorsùm veniens? Hoc per ſe quidem erat admirabile, ſed aliis rationibus factum eſt admirabilius. Afferentes enim, alius aliundè, vaſa complebant, & iumentis aut humeris abſportabant, eo conſilio, ut in longum tempus ſibi neceſſaria conderent, quæ tamē condi ſeruariq; non poterant. Deus enim noua quotidiè munera uolebat elargiri. Itaque cumulabant illi quidem cum uoluptate, quæ præſenti uſui ac neceſsitati ſatis eſſent: ſed nihil eorum, quę in poſterum diem relinquebantur, integrum reperiebant. Commutata enim ac fœtida ſcatebant eiuſmodi animalibus, qualia ex putri corruptione generari ſolent. Quamobrèm illis abiectis, alios inueniebant paratos cibos, qui cum rore quotidiè defluebant. Eximium uerò ſacræ diei ſeptimæ munus erat. Etenim quoniam ea die nihil fieri licebat, ſed iuſſum erat, vt ab omnibus tam paruis, quàm magnis operibus abſtineretur, quia túc nefas erat cibos colligere, eos pridiè duplicabat De[9], iubebatq; colligi, quantum duorum dierum ſpatio ſatis eſſet futurum. Collecti autem, integri remanebãt, ac nihil omninò, ut antè, corrumpebatur.

De pluis manna è cœlo.

Sabbati feria.

Dicam autem, quod hoc erit etiam admirabilius: Annis quadraginta (quo quidē lõgo tēporis interuallo peregrinati ſunt) cõmeatus, quo diximus ordine, ſuppeditauit non ſecùs, àc ſi ab aliquo annonæ præfecto dimenſus vnicuique diſtribueretur. Præterea diē optatiſsimũ didicerunt, qui dies mũdo natalis fuit, in quo rerum vniuerſitas abſoluta eſt: quē cùm ex patribus & maioribus exquiſiuiſſent, nec vnq̃ itellexiſsēt, vix tandèm potuerunt percipere, non oraculis ſolùm edocti, ſed argumento perſpicuo. Nam cùm id, qđ cæteris diebus ſupererat, vt dictum eſt, corrumperetur, quod die ſeptimũ diem antecedente defluebat, non modò manebat integrum, ſed etiam altero tãto plus erat. Vſus autē ipſius erat huiuſmodi: Sũmo manè delapſum colligebãt, molebantque, aut terebant. Deindè cocto veſcebantur, ut ſuaui & ex melle confecto cibo. Nec verò dapibus exquiſitis indigebant. Quandoquidem haud ità multò poſt iis etiam, quæ delica-

Quo die conditus ſit mundus.

tiori

tiori vitæ conueniunt, abundarunt, non aliter, quàm ſi in celebri copioſaque regione verſarẽtur. Volebat enim Deus, ut in ea ſolitudine abundè cuncta ſuppeterent. Quamobrèm cùm aduelperaſceret, coturnices è mari conuolantes, præ multitudine totis caſtris tenebras offundebant, volatuq; proximè ſe demittebãt, ut facilè comprehenderentur. Captas igitur, ut cuiq; placebat, condientes, carne ſuauiſsima veſcebantur, ſeque in conuiuiis oblectabant obſonio neceſſario. Atque his quidẽ copiis nunq̃ deficientibus abundabant.

Coturnices aduolant in caſtra Iudæorum.

Cæterùm grauis aquæ penuria eos rursùm inuaſit. Quarè cùm de ſalute iam deſperarẽt, Moſes ſumpta ſacra illa virga, qua ſigna in Aegypto præſtiterat, diuino impulſu durã ſilicem percuſſit. At ipſa ſiue opportunè, cùm priùs fons ſubeſſet, inciſa vena: ſiue tũ primum obſcuris cauernis in eam ſtatim aqua confluxerit, abundeq; emanarit, torrentis inſtãr aquas effudit: ut non præſenti tantùm ſiti mederetur, verùm etiam diù copioſum tot hominum millibus potum præberet. Nam ut antè ex fontibus, qui cùm amari eſſent, diuina prouidentia dulces effecti ſunt, omnia vaſa repleuerũt. Hæc autẽ ſi quis nõ credit, is Deũ nec nouit nec quæſiuit unquàm. Hæc enim quæ mirabilia uidẽtur & rationem exuperantia, ludum eſſe Deo protinùs intelligeret, certoque cognoſceret, ſi ad ea, quæ verè magna ac ſtudio digna ſunt, oculos cõuertiſſet, cœli ortum, errantium inerrantiumq; ſtellarum choreas, lucis ſplendorem diurnum a ſole, nocturnum a luna proficiſcentem, terræ firmitatem in medio mundi loco conſtitutæ, eminentes continentis inſularumque moles, innumerabilia animalium & plantarũ genera, marium æſtus, fluminum atq; torrentium impetus, perennium fluenta fontium, quorum alii frigidas, alii calidas effundunt aquas, annuas diſtinctasq; temporum varietates, & alia tam multa pulcherrima, ut non modò ſingulatim omnia recenſenti, ſed abſolutiorem aliquam mundi partem explicanti tempus ſit defuturum, licèt ei vita omnium longiſsima contigerit. Nos autem hæc verè admiranda, quoniã in promptu ſunt, negligimus; quæ verò non niſi rarò fiunt, rerum nouarum ſtudio peregrinis opinionibus augentes admiramur.

Eximia Dei opa, quæ tamẽ pauci aduertunt.

Multum iam teterrimæ viæ cõfecerant, cùm termini quidam & habitatæ regionis ſuburbia apparuerunt. Hæc a Phœnicibus incoluntur. Illuc igitur contendebant, ſperantes ſe uitam quietam tranquillamq; traducturos: quæ quidem ſpes eos feſellit. Nam Rex, qui illic rerum potiebatur, veritus vaſtationem, euocata è ciuitatibus iuuentute illis occurrit, eo quidem potiſsimùm cõſilio, ut a finibus ſuis ipſos arceret: ſin conarentur vim inferre, copiis vlciſceretur, & nullo labore profligaret, ut homines tunc primùm bellum gerentes, & itinere penuriaq; victus & potus fatigatos, quibus ipſe ſingulis eſset inſtructiſsimus. Moſes autẽ cùm hoſtium exercitum è ſpeculatoribus haud procùl eſse didiciſset, delectis iis, qui uigebãt ætate, iisq; Ioſue, vno ex legatis, duce conſtituto, ad maius ipſe auxiliũ feſtinauit. Solitis enim purgationibus adſperſus, celeriter in proximum collem coſcendens, Deo ſupplicabat, ut ſubſidium, vires, victoriamq; largiretur Hebræis, quos grauioribus è bellis, aliisque difficultatibus liberaſſet, cum ab eis non ſolùm impendẽtes ab hominibus calamitates auerteret, verùm etiam quas elementorũ immutatio nouas in Aegypto, quaſque acerbiſsima in itinere ſitis & fames afferebant. Iã manus erant conſerturi, cum admirabilis quædam affectio manibus eius accidit. Viciſsim enim fiebãt modò leuiſsimæ, modò grauiſsimæ. Quandò igitur leues in ſublime tollebantur, confirmabãtur milites ſui, ſtrenueq; ſe gerentes, ſuperiores erant. Quandò autẽ graues deorsùm ferebantur, uincebãt aduerſarii. Quo quidem ſigno demonſtrabat Deus, horum hæreditatem eſſe terram, atq; infimas partes; illorum autem, ſacratiſsimas ætheris ſedes: & quemadmodùm in mũdo terræ cœlum præſtat & antecellit, ſic Hebræorum gentem aduerſariis ſuis fore ſuperiorem. Quãdiu igitur manus ueluti lances nunc leues, nunc graues fuerunt, tandiù anceps quoq; certamen fuit. At vbi repentè ſine pondere digitis tanquàm pennis vtentes, atque ut animalia, quæ naturalibus alis inſtructa ĩ aere verſantur, excelſæ ſublimesq; perſtiterunt, nullus hoſtiũ reſiſtere potuit. Quamobrèm Hebræi, contra quàm æquum eſſe uidebatur, nulli parcentes ætati, (iuſtas. n. repetebant pœnas) omnibus occiſione occiſis, uictoriam ſunt aſſecuti. Tunc & Moſes extructa ara, quam ab euentu Dei Refugium appellauit, uictimas immolauit, gratias egit, uotaque perſoluit.

Iudæi modò vincũt, mõ uincũtur ab hoſtibus.

Poſt hanc pugnã cenſuit regionem, in quam populum deducebat, luſtrari oportere. Alter autem annus inſtabat, ex quo iter ſuſceperant. Ne igitur locorum ignaros, ut fieri ſolet, intuliſſe bellum pœniteret, uoluit ea priùs explorare, ut illis perſpectis & cognitis poſsẽt, quid ſibi faciẽdum eſset, iudicare. Quarè duodecim probatiſsimos uiros ſingulos ex ſingulis tribubus legatos eligit, ut nulla pars plus, minusve ferens præſtaret, omnesq; ex præfectis ſuis, ſi uera uellẽt referre, quæ ad incolas pertinerent, ex æquo poſsent intelligere. Hos ergò delectos ſic allocutus eſt. Certaminũ, & periculorũ, quæ ad hanc uſque diem ſubiuimus atq; pertulimus, præmia propoſita ſunt loca a nobis occupanda, ſorteq; diuidenda: qua quidẽ ſpe maximam hanc hominũ multitudinem, quam in colonias deducemus, falli nequaquam velim. Eſt autem locorum & hominum, & rerum cognitio maximè utilis, cõtraq; multùm obeſt ignoratio. Quamobrem vos elegimus, ut opera ueſtra hæc perſpecta & cognita haberemus. Tot hominũ milliũ vos oculi aureſq; eſtis ad ea, quæ neceſsariò perſpicienda diſcendaq; nobis exiſtimemus: q̃ verò ſcire cupimus, tria ſunt. Primũ, quanta ſit habitantiũ multitudo & robur. Deinde ſitus oppidorum, naturáne aut manu munita ſint, an cõtra. Poſtremò, qualis ſit ipſa regio, agrine pingues & fœcundi, & ad omnia fructuumq; genera ferenda apti: an exiles, maligni, & minimè fructuoſi: Vt incolentium numero & robori pares copias inſtruamus: Munitis autem oppidis expugnãdis machinas comparemus. Nam & quod ad regionem ipſam pertinet, ſcire neceſsè eſt, utrum placeat, nècne. Pro ſterili. n. vltrò ſe periculis offerre, dementis eſt. Cæterùm arma, machinæ & omnis noſtra vis, in ea ſola re ſita ſunt, ut Deo credamus, & ſpem in eo noſtrã collocemus. Hoc. n. muniti præſidio, nihil erit tam formidandũ, cui ſuccumbamus. Hoc viribus, robore, audacia, ſciẽtia, multitudine præſtãtes inuictosq;, longo interuallo ſuperabimus. Hoc nobis in uaſta ſolitudine rerũ omnium, quibus ciuitates abundant, copiam ſubminiſtrauit. Tempus autem ad regionis vim cognoſcẽdam eſt admodum opportunũ. Ver enim appetit: quo tempore q̃ ſata ſunt, fruges fundũt, arboresq; gignere incipiũt. Nec alienũ erit, ad æſtatẽ vſq; ſummã illic manere, ut fructus tanquam felicis regionis indicia perferatis.

Mittuntur duodecim exploratores.

His acceptis mandatis, ad ſpeculandũ profecti ſũt, vniuerſa multitudine deducente, verenteq; nè capti perirent, duoq; indè grauiſsima incommoda ſequerentur, nẽpè cædes virorum, qui erãt ſingularum tribuum lumina: & ignoratio rerum, quæ ad inſidiantes hoſtes pertinerẽt, quarũ vtilis foret cognitio. Accipiunt igitur itineris exploratores & duces, eosq; ſequunt, & veniũt ad loca propinqua: conſcẽſoq; mõte altiſsimo, obeuntes regionem circunluſtrãt. Erat pla-

Exploratores circũluſtrãt regionem.

nities

nities magna, hordei ac tritici ferax, & herboſa. Montes vitibus & aliis plantis conſiti: tota verò ſyluis nemoribusq; conferta, & aquis tum ex fluminibus, tum ex fontibus quibus diſtinguebatur exuberans: vt omnes montium partes, à radicibus ad ſummos vertices, opacis eſſent arboribus contextæ, ſed colles inprimis, & quę natura erant demiſſiora. Ad hęc cernebant oppida duplici ratione, tum locorum opportunitate, tū operibus, communita. Incolas autem conſiderantes, animaduertebant eſſe multitudine innumerabiles, ſtatura proceros, gigantes, aut ad gigantum magnitudinem proximè accedentes, & corporum non minùs robore, quàm mole, præſtantes. His cognitis, ut certiora poſſent referre, diutiùs morati ſunt. Species enim rerum facilè ex animo defluunt, & tempore vix infiguntur & conſeruantur. Præterea cupiebant fructus non tum primùm editos, ſed planè iam maturos, & qui non facilè corrumperentur, vniuerſæ multitudini oſtendendos abſportare. Inprimis autem uitis fructum admirati ſunt: prægrādes enim erant racemi, &; quod quidem ſpectaculum eſt incredibile, malleolos ac palmites magnitudine ſuperabant. Vnum igitur deceꝛpſerunt, ingentique ſuſte medium ſuſpendentes, ità geſtarunt, ut eum vtrinquè bini ſuſtinerent, &, quoniam pondus erat grauiſſimum, ſibi viciſſim recentes prioribus feſſis ſuccederent. De rebus autem neceſſariis diſſentiebant, multęq; inter eos fuerunt pugnæ, & in itinere, antequàm reuerterentur, leuiores tamen, nè ſi formidinem præ ſe ferrent, & alia alii nunciarēt, ſeditionem in populo commouerent: grauiores autē poſteaquàm reuerſi ſunt. Alii enim vrbium munitiones, & ſingularum frequentiam commemorantes, & verbis amplificantes omnia, timorem audientibus iniiciebant. Alii ſingula extenuantes cohortabantur, nè dubitarent ad occupandas ſedes proficiſci: extemplò enim victores fore, nec ullam vrbem tot copiarum repentè irruentium impetum poſſe ſuſtinere, quin tanta mole oppreſſa cadat. Addebant autem auditorum animis, ut ipſi affecti erant, uel metum, ſi ignaui: uel audaciā & ſpem, ſi fortes & ſtrenui. Sed hi quinq; partibus pauciores erant timidis & aufugiētibus: illi cōtrà quinq; partibus plures generoſis atque magnanimis.

Prægrandes botri in terra ſancta.

Verùm paucorum virtus, multorū obſcuratur ignauia. Quod tunc etiam ferunt accidiſſe. Etenim cum duo tantùm optima proponerent, decem autem contrà ſentirēt, hi tanto ſuperiores extiterunt, vt in ſententiam ſuam adduxerint multitudinem vniuerſam, eamq; ſibi à duobus illis abalienatam adiunxerint. De regione verò ipſa, eadem omnes retulerunt, campeſtris, montoſæq; pulchritudinem explicantes. Quid nobis, exclamarunt, aliena proſunt bona, tam ſtrenua præſertim defenſa manu, ut auferri non poſſint? facto que in duos impetu, eos propemodùm lapidibus obruerunt, anteponētes auriū voluptatē veritati, veritatiq; mendacium. Quibus rebus imperator indignatur, ſimulque metuebat, nè calamitatem aliquam immitteret Deus in eos, qui adeò timidè diuinis reſponſis diffiderent. Quod & factum eſt. Ex ſpeculatoribus. n. decem ignaui cū illis omnibus, q ex multitudine ſpem abiecerant, peſtilēti morbo ſublati ſunt, & illi duo tantùm ſeruati, q vt ad occupādas ſedes audacter accederēt, adhortabāur. Hoc.o.fidei, quā oraculis habuerāt, ſingulare pmiū acceperūt, vt vnà cum reliquis nō interierint. Hęc fuit cauſa, ut in eam terram, in quam deducebantur, tam ſerò peruenirent. Etenim cum altero anno poſt diſceſſum ex Aegypto poſſent Syriæ ciuitatum hæreditatem inter ſe diuidere, omiſſa compendiaria, quæ recta illuc ducebat, via, difficilia & lōga & deuia itinera, alia poſt alia reperientes, immenſisque tum animorum, tum corporum laboribus neceſſarias impietatis luentes pœnas, octoque & triginta annos præter id tempus ætatis, quod antè quiſque tranſegerat, ſurſùm deorſùm oberrantes, vaſtasq; ſolitudines dimetientes, vix quadrageſimo tandèm anno ad ipſius regionis fines, ad quos priùs etiam venerant, appropinquārunt.

Paucorū virtus multorum obſcurat ignauia.

Vltio diuina in exploratores et populum.

Habitabāt hic & alii populi, quibuſcū ſanguine cōiuncti erant, quos item bello perſequi in animo habebant, & eorum ſedes occupare, niſi ſic armis abſtinerent, vt neutri parti ferrent auxilium: tunc enim ab eis temperaturos. Hebræus enim populus, & qui loca illa finitima incolebant, ab eiſdem Maioribus ducebāt genus. Fratres duo fuerant eodem patre, eadem matre, eodemque partu geniti, quorum familiæ, cùm filiis ac nepotibus plurimis abundarēt, ſic auctę ſunt, vt magnū vtraq; populū celebremq; perfecerit. Sed altera ſibi domiciliū illis in locis cōſtituit, altera fame compulſa, ut antè dictū eſt, in Aegyptum cōceſſit, & lōgo poſt tempore reuerſa eſt. At quamuis diù ſeiuncta fuiſſet, beneuolentiam tamen in cōſanguineos, licèt nec mores, nec inſtituta patria retinuiſſēt, ſed planè uiuēdi rationem peruertiſſent, conſeruabat. Quamobrèm æquum eſſe cenſebat, ut in homines natura manſuetos neceſſitudinis gratia leniorem ſe commodioremque præberet. Illi verò moribus, ſermone, conſiliis, factiſque inimicis & hoſtilibus omnia amicitiæ iura violantes, paternas inimicitias perſequebantur. Author enī generis ipſorum, cùm ius primogeniti fratri vēdidiſſet, paulopòſt è pactione recedens, id vndè ceſſerat, repetebat, eique mortem, niſi redderet, minabatur. Veteres has inimicitiæ cauſas, tot iam tranſactis ſeculis, gens altera renouabat.

Eſau & Iacob ex Iſaac & Rebecca.

Eſau repetit ius primogeniti.

Cæterùm Hebræorum Imperator Moſes, cùm poſſet eos ſtatim opprimere atq; delere, ꝓpter generis, quam antè diximus, neceſſitudinem noluit. Poſtulabat tantummodò, vt ſibi per eorum regionem liceret iter facere, amicè ſe tranſiturū promittens, non vaſtaturum agros, pecora non abactarū, non acturum prædā: aquam, & ſi quid aliud opùs eſſet, empturum precio. At illi pacificis conſiliis aduerſari, minari bellū, ſi agros ingrederentur, aut tantùm attingerēt: & poſt acerba reſponſa, ad vltionem iam & arma ſpectare. Quibus ipſe è loco, vndè exaudiri poterat: Iuſtas, inquit, ò viri, ſuccenſendi cauſas habemus, qui cùm in iſtos beneuolentiæ atque humanitatis ſigna prætulerimus, tam à nobis alienos & feros eorum animos experti ſumus. Verùm licèt illi ſint digni, qui crudelitatis dent pœnas, non tamen ob propinquitatem conuenit, vt nos eas perſequamur. Sed hac etiam in re nos bonos ab improbis differre declaremus, dum conſideramus, non ſolùm puniendine ſint, verumetiā vtrùm à nobis puniri debeant. Tunc indè diuertens, per aliā viam populum duxit. Sciebat enim, ab illis omnia regionis itinera pręſidiis interclusa teneri, non quòd vllam iniuriam accepiſſent, ſed ꝗ breuiore via ſe progredi nollent: quo quidem argumento clariſſimo dolorem indicabant, quo propter populi libertatē afficiebantur, lætitiamq;, quam capiebant, dum is in Aegypto acerba detineretur oppreſſus ſeruitute. Nam qui dolent rebus ſecundis propinquorū, eorū aduerſis, licèt id fateri nolint, gaudeāt neceſſè eſt. Eis aūt, vt amicis atq; idē conſulentibus, quæ ſibi aduerſa iucundaque contigerant, aperuerant: ignorantes eos vltrò tantum maleuolentiæ atque odii concepiſſe, vt moleſtiam ex commodis ſuis, voluptatem autem ex incōmodis eſſent accepturi. Patefacta uerò eorum maleuolentia, ab imperatore ſuo prohibiti ſunt manus cū illis conſerere. Qua quidem re duo pulcherrima præſtitit, prudentiam & humanitatē. Prudentiæ fuit, prouidere, nè quid inferretur detrimenti: in conſanguineos

Moſes nō ſinit populum bellum inferre Idumæis.

neos autem non ſequi, humanitatis. Illorum igitur oppida tranſgreſſus eſt.

Is eſt rex Arad, ut habes Nume. 21.

At Rex quidam regionis finitimæ, quæ * Chanane appellatur, cùm ex ſpeculatoribus accepiſſet, exercitũ haud procul iter facientem abeſſe, exiſtimãs illum paſſim uagari, nulloque negocio, ſi a ſe priùs inuaderetur, oppreſſum iri, cum benè inſtructa domeſticorũ iuuenum manu excurrens, quos primum offendit, vt ad ineũdum prælĩũ imparatos, in fugam vertit & cepit; proſperoq; ſucceſſu inflatus, progrediebatur, ſperans ſe omnes in poteſtatem ſuam redacturum. Ipſi verò præcedentium iactura minimè fracti, ſed magis quam antea confirmati, cupienteſq; partes eorum explere, acri animo feſtinantes, ſeſe mutuò cohortabãtur, nè labori ſuccumberent: Excitemur, aiebant: nũc regionem inuadamus: ſine metu cum audaci præſidio manus conferamus. Initijs extrema ſæpè iudicantur. Cùm ſimus in eorũ finibus, incolas perterrefaciamus: interceptiſque fructibus, rerum neceſſariarum penuriam, quam ex ſolitudine attulimus, inferamus. His uerbis concitati, Regis urbes, earumque ciues, primitias deuouerunt Deo: qui uotis annuens, Hebræis animos & uires addidit, ut hoſtium exercitum profligarent. Quo ſuperato, uota perſoluerunt, nihil in proprios uſus ex præda conuertentes, ſed oppida & ciues & opes dicantes Deo. Ab ipſo autem euentu, totũ regnum anathema vocauerunt. Quemadmodùm enim homines pii ex fructibus annuis, quos ex prædiis ſuis colligunt, primitias offerunt: ſic populus uniuerſus magnæ regionis, in quam cõmigrabat, magnam partem, nempe regnum primò captum, ueluti coloniæ primitias conſecrauit. Neque enim fas eſſe ducebat, aut terrã diuidere, aut ciuitates incolere priùs, q̃ primitias nuncuparent.

Paulopòſt autem vberrimum fontem inuenerunt, qui vniuerſo populo potũ abundè præbuit. Erat autẽ in puteo fons, & in ipſius regionis finibus *. Quarè, quaſi merum ex eo, non aquam, hauſiſſent, recreati ſunt, & pre lætitia & gaudio choros circa puteum ſtatuentes: Deo ſedium largitori coloniæq; Principi, nouum canticum celebrarunt, egeruntq; gratias, quòd ex ſolitudine primùm in locum celebrem atque habitatum, quem poſſeſſuri eſſent, egreſſi, reperiſſent aquarum copiam: nec ſine aliquo monumento & teſtimonio fontem ſibi tranſeundum exiſtimarũt. Etenim non priuatorum, ſed regum manibus excíſus fuerat; qui ſibi honori cupiebant eſſe non ſolum quòd fontẽ inueniſſent, verumetiã quòd puteum extruxiſſent: id, quod ex operis impenſa conijci poterat. erat. n. planè regium, authoreſq; principes & magnificos indicabat.

Puteus regum opera extructus.

Lętus igitur Moſes rebus, quæ perpetuò proſperè ſuccedebant, hoc ordine caſtra mouit, ut iuuenum robore in primum extremumq; agmen diſtributo, ſenes, & mulieres, & pueros in medio collocaret, ut eorum præſidio, ſeu antè, ſeu retrò manus hoſtium inuaderet, utrinquè tuti forent.

Paucis autem pòſt diebus, cùm in Amorrhæorum regionem ingreſſus eſſet, legatos ad Regem, qui Seon vocabatur, miſit, idem ei ſuadens, quod conſanguineo antè ſuaſerat. Quibus ille non ſolum contumelioſè reſpondit, ſed, niſi obſtitiſſet ius gentium, illos occidiſſet. Coactis igitur omnibus copiis proceſſit, ſperans ſe prælio ſuperiorem fore: quo tamen inito, facilè ſenſit ſibi non cum imparatis aut inexercitatis certamen eſſe: ſed cum pugnatoribus bello prorsùs inuictis, qui pauloantè multa pręclaraq; facinora ędidiſſent, tum viribus, tum ſcientia, tum virtute præſtãtes: quibus eos, qui ſibi obſtitiſſent, ſuperantes, ex præda nihil attigiſſent, ſed prima belli præmia Deo conſecraſſent. Et tunc igitur inſtructi, fortiter occurrerũt, cùm conſiliis ſuis apparatibuſque confiſi, tum inexpugnabili iuſtitiæ præſidio confirmati, quo ſe clariores & promptiores in pugna præſtiterunt. Id ex eo facilè intelligi potuit, q altero prælio non opus fuit. Primo enim & ſolo cuncti aduerſarii fuſi, fugati, penituſque deleti ſunt. Ciuitates autem vno eodemq; tẽpore vacuę, plenæque apparuerunt. Vacuæ veteribus incolis, victoribus plenę. Villæ itidèm & agri, antiquis ſpoliati dominis & colonis, uiros omnibus partibus meliores acceperunt.

Seon rex cum ſuis caditur.

Hoc bellum cùm omnibus Aſiæ gentibus, tum præcipuè finitimis, quòd damna celeriùs expectabant, magnum terrorem iniecit. Vnus autem è uicinis regibus Balaces nomine, qui amplam frequentemque Orientis partem, antequàm manus contereret, obtinebat, cùm armis occurendum illis non cenſeret, quòd uaſtationem ex aperto bello metueret, ad auguria & uaticinia confugiendum exiſtimauit, ſperans ſe inuictã Hebræorum potentiam execrationibus quibuſdam euerſurum. Ariolus quidam ea tempeſtate celeberrimus erat in Meſopotamia, qui omnes quidem diuinãdi artes callebat, ſed in augurandi facultate potiſſimùm probatus, & mirabilis putabatur, quòd multis & ſęperes incredibiles & magnas oſtendiſſet. Aliis vigente ęſtate pluuias, aliis in media hyeme calores ardoreſque prædixerat: aliis in vbertate inopiam, aut contra in penuria & fame copiam & abundantiam: quibuſdam exundationes, exiccationeſve fluminum, & peſtilentium curationes morborum, aliaque id genus innumerabilia: quæ ſingula cùm ità prænunciaret, vt edere oracula uideretur, longiùs in dies fama peruagante, magnam erat gloriam aſſecutus. Ad hũc ex ſociis quoſdam miſit, ad ſe vti veniret, rogans: muneribusque partim miſſis, partim promiſſis, cauſam, quamobrèm acceſſeretur, explicauit. Ille verò, vt qui nõ generoſo conſtantique animo eſſet, & plerunquè aſtutè ſe gereret, tanquam ea probatis prophetis genus duceret, ac ſine diuinis reſponſis nihil omninò facere conſueuiſſet, recuſauit, aſſerens ſe a diuino numine prohiberi. Quamobrèm ad regem, infecta re, qui miſſi fuerant, reuerſi ſunt. Alii rursùs eandem ob cauſam probatiores nuncii deliguntur, qui & pecunię plus afferant, & maiora polliceantur munera. Et præſentium quæſtu, & futurorum ſpe captus, & acceſſentium veritus dignitatem, cauſa iterùm in numen, falsò tamen, collata, ceſſit: reiectoque in diem poſterum abitu, viſa ſibi in quiete narrauit: quibus manifeſtò perterritus, manere ampliùs non poſſet, ſed cogeretur nuncios ſequi.

Ariolus celeberrimus Balaam.

Iam igitur iter ingreſſus, perſpicuo portento commonetur in uia, cauſam, propter quam proficiſceretur, turpem & iniquam eſſe. Iumentum enim, quo fortè inſidens rectà vehebatur ipſe, repentè primùm cõſiſtere: deindè, tanquàm vi ab aliquo repelleretur, aut prohiberetur, procumbere: rurſumq; dextrosùm ac ſiniſtrorsùm ferri, atq; huc & illuc oberrans, non poſſe quieſcere, quaſi vino ebrium debaccharetur: adeoque verbera negligere, dum vapularet, ut inſidentem propè deiiceret, viciſſimq; lęderet. Erant in propinquo ſepes & dumi, quibus iumento ſe collidente, domini afflicti oppreſſiq; genua, & ſuræ, & pedes dilacerabantur: Erat autem, ut veriſimile eſt, diuina aliqua ſpecies, cuius irruentis præſentiam dudùm animal extimeſcebat. Eã homo, quo ſuã inſcitiã ac ſtuporẽ agnoſceret, nõ videbat, vincebaturq; ab animali rationis expertis, qui ſe nõ modò mundũ, ſed mũdi opificẽ cernere iactitabat. At aliquandò tandèm Angelum conſpicatus, non q talis ſpectaculo dignus eſſet, ſed ut ſe nullius precii eſſe cognoſceret, ſupplex ad preces cõfugit, ſibique non ſpontè, ſed per imprudentiam pec-

Angelũ videt Balaam.

canti, vt ignoſceret, orauit. Verùm cùm redire tùc oporteret, rogauit angelum, domum nè ſibi reuertendum eſſet. Ipſe verò ſimulatione perſpecta, indignatus, (Quid enim percontatione opús erat in re adeò per ſe manifeſta, vt uerborum teſtimonio non indigeret? niſi fortè maior auribus, quàm oculis: aut dictis, quàm factis fides haberi debet) Perge, inquit, quò cupis ire: nihil enim proficies. Ego enim præter ſententiam tuam dicenda ſuggeram, & vocis inſtrumenta, quà æquum & vtile erit, conuertam. Ego te imprudente ſingula vaticinabor ex ore tuo.

Rex autem, cùm audiuiſſet eum appropinquare, ei ſatellitibus ſtipatus obuiàm proceſsit: in ipſoq; cògreſſu primùm, vt fit, amanter ſalutauit, benigneq́ue complexus eſt: tum ſubaccuſauit tarditatem, & quòd nó uenifſet animo promptiore. Poſt hoc lautiſsimú precioſis dapibus celebratur conuiuium, & omnia, quæ hoſpitibus honorificè accipiendis parari ſolēt, ambitione regia magnificentiús & cumulatiùs inſtruuntur. Poſtridiè autem benè manè Balaces vaté adduxit, vbi dæmonis cuiuſdam ſimulacrum erat, quod incolę adorabāt. Hinc pars exercitus Hebræorum deſpiciebatur, & tanquàm e ſpelunca oſtendebatur mago. Quam ille intuitus, Tu, inquit, ò Rex, ſeptem aras ædifica, & ad earū ſingulas immola ſingulos vitulos, & ſingulos arietes: ego autē ſecedēs, exquiram à Deo, quæ dicenda ſunt. Degreſſus igitur, numine ſtatim afflatur, diuino adueniente ſpiritu, qui ex animo eius omnem ariolādi artem expulit. Neque enim ſimul ineſſe poſſunt ſacratiſſimum numen, & pręſtigiæ magicæ. Deindè reuerſus, & uictimas cernens, atque ardentes aras, velut interpres alterius ſuggerentis, hæc edidit oracula.

Balaces accipit Balaā regio conuiuio.

Balaām magus.

Prophetia Balaam.

Ex Meſopotamia Balaces accerſiuit me, vt lógo cōfecto itinere, diris execrationibus Hebręos deuouerem ac perderem. Ego uerò quomodò execrabor eos, qui Deo non ſunt execrabiles? Ipſos equidem oculis deſpiciam ex altis montibus, cogitationeq; comprehendam: populo tamen obeſſe non potero, qui habitabit ab aliorum populorum numero ſeparatus, non locorum & regionis hæreditate & portione attributa, ſed præſtantium gentium proprietate, quæ patris inſtitutis & uiuendi ratione cum aliis non commiſcētur. Quis accuratè primam eorum generis originem inueniet? Corpora quidem illorum ex humano ſemine coaluerunt: animi uerò diuinitùs conflati ſunt. Itaq; Deo ſunt affines. E uita corporea decedat animus meus, vt iuſtorum animorū numero aſſcribatur, quales horum ſunt animi. Hæc audiens Balaces, angebatur. Fine autem facto dolorem ferre non valens: Cùm ad execrandos hoſtes, inquit, aduocatus ſis, illis fauſta precari non erubeſcis? Te mihi amicum exiſtimans, profectò deceptus ſum, neſciens te cum hoſtibus occultè cōiunctum eſſe. Id quod res ipſa declarat. Idcircò diſferebas aduentum tuum, quòd ad illorum auxilium animus tuus propenſus erat: à me autem & à meis, alienus. Perſpicuis enim (vt uetus habet prouerbium) ſignificantur obſcura. At ille, qui non ampliús à numine detinebatur: Iniuſtiſsimum, reſpondit, in me crimē conijcitur. falsò enim accuſor, quippe qui, niſi Deo ſuggerente, nihil loquor. Quod neq; ego nunc primùm dixi, neque tu audiuiſti: ſed & anteà, cùm nuncios miſiſti, quibus eadem reſpondi.

Cùm igitur Rex opinaretur, aut vatem fallere, aut Deum mutari, & locorum mutationibus mentis conſtantiam uerti, in alterum locum ipſum adduxit, eiq; ex præcelſo montis faſtigio partem quandam exercitus aduerſariorum demonſtrauit, conſtructisque rurſùm ſeptē aris, factisq;, vt anteà, totidem ſacrificiis, illum ad agenda auguria, fauſtaque reſponſa accipienda dimiſit. Qui, ut ſolus fuit, extemplò correptus numine, & tanquàm amota ratione nihil intelligens, ea quæ ſubijciebantur, protulit, vaticinans ad hunc modum: Surge rex, & hęc arrectis auribus accipe: Deus, quemadmodum homines, falli non poteſt: neque vt filii hominum, immutatur, aut non pręſtat, quę ſemel locutus eſt. Nihil omninò loquetur, quod non ratum ac firmum futurum ſit. Verba enim ipſius, ſunt opera. Ad benedicendum ego, non ad maledicendum, adductus ſum. Nullus erit Hebręis labor, nulla moleſtia: Deum enim ſuum habent propugnatorē, qui calamitatum Aegypti confracto diſcuſſoq; impetu, tot hominum millia, ut hominem vnum, eduxit: auguria negligunt, omnemq; ſpernunt diuinandi facultatē, vno mundi principe ac duce confiſi. Populum vt leonis catulum exurgentem, ut leonem exultantem aſpicio. Saturabitur feris, & vulneratorum ſanguinem bibet: expletusque ſomno non opprimetur, ſed præconium canet. Perinique ferens animo rex, quod ſibi contrà; quàm ſperabat, vaticinia cederent, Et dira, īquit, ò vir, & fauſta precari omittas. Satiùs eſt enim ſilere, quàm iniucūda loqui. Cùm hæc dixiſſet, tanquàm eorū, quæ dixerat, oblitus ob mentis inconſtantiam in alium locum abduxit vatem: ex eoq; vti partem Hebræorum exercitus deteſtaretur, adhortabatur. At ille ſuaſore deterior, cùm illata crimina vera defenſione refelleret, quòd nihil proprium diceret; ſed ab altero ſubiecta, correptus & afflatus numine īterpretaretur, ideoque Regem nō ampliùs ſequi, ſed domum reuerti deberet: alacriùs quàm ille, qui acceſſierat, antecurrit, tum quòd ingentium malorum metu premebatur, tū quòd licèt lingua execrationes explicare non poſſet, cogitatione tamen cupiebat execrari.

Malignitas Balaā

Conſcendens igitur in mōtem prioribus ſublimiorem, celeriter iubet idem ſacrificium inſtaurari: conſtructisq; rurſùm ſeptē aris, quatuordecim victimas mactari, binis ad ſingulas vitulis & arietibus immolatis. Ipſe uerò non iam, ut erat ſolitus, ad reſponſa & auguria confugit, ſed artem ipſam vituperans, quòd tempore, ut lex abrogata, exoleuiſſet, hebetiorq; facta non poſſet, certa conijcere: nec conſiderans propoſitum Regis, à quo mercede conductus fuerat; à Dei conſilio diſcrepare, ad ſolitudinem oculos conuertit, videtq; Hebræorum caſtra per tribus diſpoſita. Tùnc non vt exercitus, ſed ciuitatis multitudinem & ordinem admiratus, afflatusque, talia locutus eſt: Dicit homo, qui vera cernit, qui mentis oculis nó dormientibus manifeſtum Dei viſum in quiete perſpexit: Quàm pulchræ ſunt domus tuę, exercitus Hebræorū: tentoria tua ſicut valles vmbroſæ, ſicut viridaria propter flumen, ſicut cedri iuxta aquas. Egredietur olim vir è vobis, & multis gentibus imperabit, eiusq; regnum in dies magis propagabitur, atque extolletur in ſublime. Hic populus ab Aegypto diſcedens, Deū ſemper habuit itineris ducem, qui in vno cornu multitudinem duxit. Multas hoſtium gentes comedet, earumq; pinguedinem ad medullas vſque percipiet. Sagittis perdet aduerſarios, requieſcet dormiés ut leo, ut leonis catulus ſecurè admodùm, ac neminem timens, ſed aliis timorē iniiciens. Infelix quicunq; cōmotum excitauerit. Qui fauſta precantur tibi, fauſtis precationibus digni ſunt: qui deteſtantur autem, ſunt deteſtabiles.

His vehemēter indignatus Rex, Ad execrādos, inquit, hoſtes acceſſitus, benè illis ter iam precaris? Fuge hinc quàm citiſsimè, nè, quoniā ira præceps eſt perturbatio; cogar in te nouū aliquod exemplū edere. Quāta pecunia, quantis muneribus, quāta gloria teipſum, hô ſtultiſsime ac mēte capte, ſpoliauiſti? pegrè reuerteris, nec aliud domū, niſi magorū ignominiā & dedecus afferes. Ars. n. iſta, qua priùs aliqd eē uidebaris, irridebitur

bitur & contemnetur. Tum ille: Quę, inquit, hactenùs contigerunt omnia, reſponſa ſunt & oracula: Quę autem dicentur, ea ipſa coniectura prænunciabo. Et dextra regis appręhenſa, ſolus cum ſolo conſultabat, quibus rationibus hoſtium exercitus adduci poſſet, vt nefario & maximo ſcelere admiſſo læderetur. Quid tu, inquiet aliquis, ex te reſpondes, & ea conſulis, quæ ſunt oraculis contraria? niſi fortè conſilia tua maiorem vim habent, quàm diuina reſponſa? Sed agè præclaras illius admonitiones, quæ certam eorum, qui ſemper victores ſunt, ſtragem moliuntur, ꝓpẽdamus.

Nequiſſimũ ſceleſti Balaã conſilium.

Cum ſciret Hebræos nullo pacto, niſi violarent leges, offendi poſſe, per mutuum libidinis & incontinẽtiæ flagitiũ ad maius impietatis ſcelus, voluptatis eſca propoſita, allicere ſtuduit. Sunt in his locis, inquit, ò Rex, fœminæ forma omnium præſtantiſsimę. Homines autem nulla re faciliùs, quàm fœminarũ pulchritudine, capiũtur. Quamobrèm ſi permiſeris, vt formoſiſsimæ quæſtum faciant, pudicitiamq; publicè proſtituant, iuuẽtutem aduerſariorum inefcabunt. Ipſis tamen cauendum erit, nè ſtatim cuilibet corporis ſui copiam faciant: vrbanitas n. cupiditates quaſi titillãs, magis amores accendet atq; inflammabit. At illi cupiditatibus elati, audebunt oĩa & facere & pati. Amatori autem ſic affecto aliqua earum, quæ ad hanc venationem inſtructæ fuerint, Non licet, inquiet, mea frui conſuetudine priùs, quàm relictis patriis inſtitutis, ad noſtra tranſeas, & ea colas, quæ ego. Quod abs te factum eſſe planè perſpiciam, ſi libationũ & ſacrificiorum particeps eſſe volueris, quæ nos imaginibus, & ſtatuis, & reliquis ſimulacris facimus. Ipſe veró multis nimirùm rebus circundatus, pulchritudine, blandis illecebris ac ſuaſionibus, nihil repugnabit: ſed deuicta ratione, miſer faciet imperata, & cupiditatis ſeruus aſſcribetur. Ità conſulebat ariolus: Rex autẽ ea, quę dicebantur, minimè abſurda iudicãs, abrogata lege de adulteriis, atque illis, quibus inceſta & ſtupra interdicebantur, ità ſublatis, vt ſi nunquam fuiſſent ſcriptæ, edixit, vt mulieribus liceret cum quibus libet habere conſuetudinem.

Populus fornicatꝰ cum fœminis ethnicis.

Impunitate conceſſa, multitudinem adoleſcentiũ allexerunt, eorumq; animos priùs decipientes, ad impietatem compulerunt, donèc principis ſacerdotum filius, rei grauiſsimę indignitate permotus, quòd eodem tempore & corpora & animos traderent in ſeruitutem, corpora quidem voluptatibus, animos autẽ impietate corrumpentes, pręclarum adoleſcẽs & nobili ac probo viro dignum facinus confecit. conſpicatus enim quendam è genere ad ſcortum ingredientem, nec oculos præ pudore defigentem humi, nec operam dantem, vt lateret multitudinem, nec, ut fieri ſolet, ingreſſum occultantem, quinetiam impudẽter audacterq; turpitudinem oſtendentem, ac re fœdiſsima tanquàm honeſta gloriantem, valdè concitatus, iuſtaq; ira plenus accurrit: amatoremq; ac meretricem, in lectulo adhuc iacentes ambos confodit, & genitales partes amputauit, quòd nefandæ rei operam dabant. Hoc exemplum intuentes quidam eorum, qui continentiæ pietatiſq; ſtudio tenebantur, iubente Moſe, imitati ſunt, & omnibus, qui ſimulacris immolauerant, propinquis atque amicis omnium ætatum contrucidans, ſumptoq; ſupplicio populum expiarunt, ſeruantes eos, qui manifeſta defenſione religionem & innocentiam ſuam oſtendebant: damnatorum autem ignoſcentes nemini, nec eorum crimina miſericordia prætereuntes, eoſq; puros exiſtimãtes, qui ſuis illos manibus interfeciſſent. Ex quo fiebat, ut nullum daretur effugium, cum ea res afferret ipſis interfectoribus veriſsimam laudẽ. Occiſa fuiſſe ferunt vno die quatuor & viginti hominũ millia. Atq; ità ſublatũ eſt

Phinees ĩterficit duos pariter concumbẽtes.

24000 ceſi uno die.

ſcelus, quod exercitum cõinquinauerat.

Peracta iam expiatione, quærebat Moſes dignis præmiis afficere ſacerdotum principis filiũ, qui primus ad vlciſcendũ aggreſſus fuerat: ſed oraculo Deus anteuertit, & largitus eſt pacem munus ampliſsimum, quod mortaliũ nullus præbere poteſt, & omnem ſacerdotii dignitatem dedit ipſi & poſteris eius hæreditariam. Cum autem inteſtini mali nihil ampliùs reliquum eſſet, omnibus, qui transfugæ aut proditores videbantur, interfectis, Moſi uiſum eſt tempus opportunum, ut Balacæ bellum indiceret, homini, qui plurima detrimenta tum inferre conatus eſſet, tum etiã intuliſſet. conatus quidem erat inferre per Ariolũ, cuius execrationibus Hebræorum potentiã deletũ iri ſperabat: intulerat autem per incontinentiam & impudicitiam fœminarum, quæ rem ſecùm habentium corpora libidinibus, animos autem impietate corruperant. Omnibus tamen cupiis gerendum bellum nõ cẽſuit. Videbat. n. nimiam multitudinem ſibijpſi eſſe impedimento. Præterea vtile iudicabat, ſociorum relinqui ſubſidiũ, quod feſsis opitularetur. Duodecim igitur fortiſsimorum iuuenũ millia (tot enim ſunt tribus, ex ſingulis mille) delegit, Phineeſq;, qui iam militaris audaciæ ſpecimen dederat, ducem conſtituit. Hos armis inſtructos dimittens, ſic allocutus eſt.

Oratio Moſis ad eos, quos mittebat cõtra Madianitas.

Non de imperio pręſens certamen eſt, neque ut opes alienas adipiſcamini, quę uel ſolæ, vel pręcipuę ſolent eſſe bellorum cauſæ: ſed pro religione & pietate eſtis pugnaturi, à quibus conſanguineos & amicos veſtros auerterunt aduerſarii, atque ità interitus eorũ authores extiterunt. Abſurdum igitur eſſet, vos qui domeſticos à legibus recedentes interfeciſtis, ab hoſtibus, qui grauius peccauerunt, tẽperare: ſuſtuliſſeq; illos, qui peccare diſcebant, & eis ignoſcere, qui ſe ad peccandũ impulſores & magiſtros præbuerunt, & malorum omniũ, quæ ab illis admiſſa perlataq; ſunt, fuerunt authores. His cohortationibus cõfirmati, & quicquid roboris in animis ſuis ingenitũ erat excitantes, tanq̃ explorata victoria, ad bellum inuicti contenderunt. Conferenteſq; manus, tanto ſuperiores & virtute & viribus extiterunt, vt cunctis aduerſariis cęſis, ipſi omnes incolumes, ne vno quidem ſuorum vulnerato, nedum occiſo, redierint. Quamobrèm ſi quis rem ignorans, eos redeuntes adſpexiſſet, non ex acie, aut pręlio, ſed ex ſpectaculo, aut belli ſimulacro redire arbitratus eſſet. Solent. n. eiuſmodi in pace ludi celebrari, ut exercitationis gratia inter amicos vera geri prælia videantur. Vrbes igitur aut euertentes, aut incendentes ità deleuerunt, ut nullum earum veſtigiũ relictũ ſit, quo illic unquàm fuiſſe cognoſci poſſent. Ex ĩcredibili captiuorũ numero tam viros, quàm fœminas occidendas iudicauerunt: Viros, ꝙ ſtruxiſſent inſidias, prioreſq; laceſsiſſent: Fœminas, ꝙ Hebręorũ iuuentutẽ præſtigiis corrupiſſent, eorumq; nequitiæ, & impietatis, & mortis cauſam attuliſſẽt. Pueris & virginibus, ætatis habita rõne, pepercerunt. Grãdem admodùm prędam tum ex regiis, tum ex priuatis ædibus, tũ ex uillis (neque. n. in agris, q̃ in urbibus, minor erat) oẽsq; hoſtiũ diuitias ĩ caſtra cõportarũt.

Cùm Moſes & Ducem & milites collaudaſſet, tum quòd ſtrenuè ſe fortiterq; geſſiſſet, tum quòd propriis commodis conſulentes, in rem ſuam non ſtuduiſſent prædam conuertere, ſed in medium contuliſſent, vt ij quoquè, qui in caſtris manſiſſent, eius participes fierent: iuſſit eos extra caſtra dies aliquot cõmorari, expiarique à cæde per magnũ ſacerdotem. Licèt enim hoſtes legitimè occidantur, is tamen, qui interficit hominem, quamuis & iure, & ſe defendens, & laceſsitus id faciat, tamen propter ſũmã & rõem hominũ inter ſe coniũctionẽ, nõ uidetur penitùs inno-

Nota.

Præda ex Madianitis capta diſtributio.

xius. Quapropter interfectores expiatione ab ea culpa, cuius videbantur affines, exiſtimauit indigere, poſteà verò ita diuiſit prædam, ut illis, qui bellum confecerant, partem dimidiam tribueret: (erant autem numero pauci) alteram illis, qui in caſtris manſerāt. Aequum enim putabat, vt etiam ipſi eſſent vtilitatis participes, qui, ſi minùs corporibus, aīs certè pugnaſſent. Milites.n. qui in præſidiis manēt, non virtute aut certandi cupiditate, ſed ſpe tantùm & ſorte vincūtur.

Cùm igitur illi pauci, qui pericula ſubierant, plus accepiſſent, plures autem, qui in caſtris māſerant, minus: viſum eſt neceſſarium, vt totius prædæ primitiæ dicarentur. Obtulerunt autem quinquageſimam partem, qui permanſerant in caſtris: illi verò, qui bellū geſſerant, quingenteſimam. Atque horum quidē primitię, magno ſacerdoti ſunt attributæ: priorum autē, miniſtris, qui Leuitæ appellantur. At tribuni & centuriones, manipulorumq; & reliquorum ordinum ductores, pro ſua ſociorumq; ſalute, præclareq; parta victoria, ſponte ſua ſingulares primitias obtulerunt, & quæ quiſque ornamenta aurea, vaſaq; precioſa in præda reperit. Quæ ex auro conſtabāt, Moſes accepit, collaudataq; offerentium religione, repoſuit in ſacro tabernaculo, ut pię grateq; ipſorum voluntatis monumentum eſſent. Egregia fuit hæc primitiarum diſtributio: primitias eorum, qui virtutis dimidium, nempe promptum animum oſtenderant, non autem facta, ſacerdotibus aſsignauit: Illorum autem, qui & corporibus & animis ſe periculis obiecerant, perfectam fortitudinem exhibentes, ſacerdotum antiſtiti, magno ſacerdoti: præfectorum verò munera, ut à ducibus & principibus profecta, omnium duci & principi Deo. Omnes iſti deuicti ſunt aduerſarii priùs, quàm Iordanem regionis fluuium traieciſſent ad incolas felicis fœcundæq; terræ, in qua planities erat, frumenti pabulique pro pecoribus feraciſsima.

Hanc regionē cum adſpexiſſent duæ tribus, id eſt, ſexta exercitus pars, quæ pecudibus abundabant, rogarunt Moſem, ut ſibi permitteret illic hæreditatis partē capere iam pridém conſtitutam. Loca.n. illa eſſe gregibus & armentis aptiſsima, quippe quę & irrigua eſſent, & herbæ copiam ſponte ferrent. At ille, putans eorum poſtulata eò ſpectare, vt uel partē ſuam præmiaque ante tempus accipientes, honore præſtarent, uel bellorum, quæ inſtabant, laborē ſubterfugerent, cùm plures adhuc Reges imminerent, qui intrà fluminis regionem incolebant, valdè indignatus atq; ęgrè ferens: Vos igitur, inquit, hic turpiter ocioſi inerteſq; conſidebitis, dum propinquos & amicos veſtros reliqui hoſtes diuexabunt, uobiſque ſolis ut optimè meritis pręmia tribuentur, alii uerò prælia, labores, moleſtias, ſummaque pericula ſuſtinebunt? minimè æquū eſt, ut uos pace, paciſque commodis perfruamini, cæteri verò in bello & innumerabilibus ęrumnis verſentur. Nec conuenit, vt totum pro partibus, ſed cōtrà potiùs, ut partes pro toto hæreditatem exquirant. Omnes nos eſtis ęquales, eodem genere, iiſdem orti parētibus: una domus, iidem mores, eædem leges, & alia innumerabilia, quorum vos ſingula deuinciunt, & ad beneuolentiam compellunt. Cur igitur, cùm in rebus maximis maximeque neceſſariis pares ſitis, in diuiſionibus non eritis pares, ſed tanquàm principes ſubditos, aut domini ſeruos contemnetis? Oportebat uos quidem alienis verberibus erudiri: Sapientis eſt enim non expectare dum ad ſe damna perueniant. Nunc autem cùm domeſtica exēpla habeatis, patres nimirùm, qui regionem hanc ſpeculati ſunt, calamitateſque tū ipſorum, tum aliorū omnium, qui ſimul cum illis deſipuerant, cùm, duobus exceptis, omnes interierint, ideoq; cauere debeatis, nè in vllo ſimili timore deprehendamini: eos, ò ſtulti, tanquàm non faciliùs capiendi ſitis, æmulamini, atque illorū, qui ſe uiros fortes ac ſtrenuos præſtare decreuerunt, alacritatem frangitis, animoſque promptos diſſoluitis? Atqui ad peccandum properantes, ad ſupplicia ſimul feſtinabitis. Iuſtitia enim vix moueri ſolet: at cùm ſemèl mouetur, ſic accelerat, ut fugientes facilè cōſequatur. Quādò, cunctis hoſtibus deletis, nullū amplius bellum imminebit, ſocii autem ità ſe geſſerint, vt nec ordines, nec exercitum deſeruiſſe, nec quicquā aliud, vt ignaui aut victi, feciſſe reprehendi poſsint: ſed animis corporibuſq; à principio belli ad exitū uſq; permāſerint, & regio vacua erit iis, à qbus obtinebatur, diſtribuent munera, tūc virtutis pmia tribubus ex æquo diuidētur.

Moſes obiurgat eos qui volūt ſibi tradi regionem citra Iordanem.

Admonitionem hanc illi, ut a patre admodùm beneuolo proficiſcentem, tamquàm ingenui filii, æquis animis pertulerunt. Sciebant enim illum non efferri imperii poteſtate, ſed omnium curam & rationem habere, iuſtitięq; & æquitatis amantem eſſe, nec ignauiā inſectari, ut ignominia quemquam afficeret, ſed vtij, qui meliores fieri poſſent, excitati reſipiſcerent, & ad bonam frugem ſeſe reciperent. Itaque ſic ei reſponderunt: Tu quidem meritò indignaris, ſi nos tales exiſtimas, qui ſocios deſerentes, uelimus ante tempus vacatione donari. Verùm haud ità res habet. Nihil enim cum virtute coniunctū adeò laborioſum eſt, vt id formidemus. Virtutum autē opus exiſtimamus, & tibi tali imperatori parère, & in laboribus ſubeundis nemini cedere, probariq; in omnibus futuris bellis, donec res felicem exitum conſequantur. Omnibus, vt antea, armis inſtructi, traijciemus Iordanem, nec vlli militum manendi occaſionem dabimus. Filii tantùm infantes, & filiæ, & vxores, & greges armentaque, ſi permiſeris, relinquentur. Inſtruemus autem filiis, & uxoribus domos, & pecoribus ſtabula, nè, ſi in locis non communitis ſine præſidio maneant, ex incurſionibus patiantur aliquid aduerſi. Ipſe verò benigno uultu humanaque oratione: Vobis, inquit, uera dicentibus certa manebunt præmia, quæ poſtulaſtis. Relinquite igitur, ut dixiſtis, fœminas, & puéros, & pecudes: vos autem in agmine cum reliquis iter facite, ſic inſtructi, ut ſtatim, ſi opùs fuerit, præliū ineatis. Vbi autem omnes hoſtes victi deletiq; fuerint, & parta pace victores regionem diuident, uos itemad domeſticos ueſtros reuertemini, ut conuenientibus bonis & parte, quam elegiſtis, perfruamini.

Moſes aſſentit, vt habeant duæ tribus id, quod petebant.

Hæc cùm dixiſſet ac pollicitus eſſet, lętitia gaudioque pleni, domeſticos ſuos & pecora in locis tutis & inexpugnabilibus, quorum plurima communita erāt opera & manu, reliquerunt: Ipſi uerò ſumptis armis, alacriùs, quàm reliqui ſocii, excurrebant, tāquàm aut ſoli, aut inprimis bellum eſſent geſturi. Nam qui munus aliquod priùs accepit, ad ferendum auxiliū promptior eſt: ſe enim non dare, ſed reddere beneficiū putat: quod quidē officium eſt neceſſariū. Hactenùs, quę in imperio geſta ſint à Moſe, commemorauimus: quæ aūt idem in adminiſtrando ſacerdotio, quæque in ferēdis legib. geſſerit, quas itē, ut imperio maximè cōgruētes, facultates obtinuerit, deinceps exponemus.

LIBER II.

SVperiore libro Moſis ortum, educationem, diſciplinam & imperium, quod non modò ſine reprehenſione, ſed magna cum laude adminiſtrauit, explicauimus. Pręterea quæ uel in itineribus, uel in rubro mari, uel in ſolitudine omnem dicendi uim ſuperāria geſſerit, quoſque labores præclarè ſuſtinuerit, & quomodò militum parti ſedes aſsignarit, perſecuti ſumus. Nunc autē, quæ ordine ſequuntur, adiūgamus.

Ciuitates quæ ſint felices, cenſenda.

Minimè aberrāt, qui tum demùm ciuitates felices aſſerūt, cùm aut Reges philoſophātur, aut philoſophi

regnant.

regnant. Conſtat autem, Moſem non modò regia & philoſophica facultate, ſed etiam tribus aliis, quarũ vna in legibus conſtituendis, altera in adminiſtrando, ſacerdotio, poſtrema in propheta vaticinioque verſatur, præſtitiſſe, de quibus mihi nunc neceſſariò dicẽdum exiſtimaui. Etenim cùm ipſi putem omnia congruere, quòd diuina prouidentia fuerit & rex, & legiſlator, & ſacerdos, & propheta, declarandum eſt, cur hæc illi omnia conueniant.

Moſes rex, legiſlator, ſacerdos, propheta.

Regis eſt præcipere, quę recta ſunt, prohibere contraria. Legis autem proprium eſt, ut quæ agenda, fugiendave ſint, præſcribat. Ex quo fit, vt & Rex lex animata, & lex Rex iuſtus eſſe videatur. Regi porrò & legiſlatori non humana ſolùm, verumetiam Diuina cõtemplanda ſunt. Nam ſine Diuina prouidentia nec Regum, nec populorum res benè gubernantur. Quãobrèm illi & primò opus eſt ſacerdotio, vt perfectis ſacrificiis abſolutaque diuini cultus ſcientia, tam ſibi, quàm ſubditis, tum malorum depulſionem, tum largitionem bonorum impetret à Deo, qui propiti⁹ eſt, & votis ac precibus annuit. Quomodò enim quæ rogantur, non tribuat ille, qui natura benignus eſt, & eos, à quibus verè ſynceręque colitur, pręcipuè amat? Cęterùm quoniam ipſi & Regi, & legiſlatori, & ſacerdoti plurima vel humana vel Diuina ſunt incognita, (quamuis enim tot tantiſque dotibus excellat, genitus tamen, moriturusque eſt) idcircò prophetiæ quoquè tenet facultatem, vt quę ratione humana non poteſt aſſequi, diuina cõſequatur. Etenim quę mens non capit, prophetia comprę̨hendit. Eximia verò, valdèque concinna eſt harum quatuor facultatum coniunctio. Inter ſe enim copulatę connexęque, chorum conficiunt, mutuaque ſibi viciſſim commoda ſubminiſtrantes, virgines Gratias imitantur, quæ immutabili naturæ lege ſeiungi nequeunt. De quibus meritò dici poteſt id, quod de virtutibus dicitur, omnes habere, qui unam habeat. Primùm autem de legum conſtituendarum poteſtate, dicendum eſt.

Nota.

Virtutes oēs habet, qui unam habet.

Non ignoramus eum, qui ſit optimus legiſlator futurus, perfectis & abſolutis virtutibus omnibus vti oportere. Verùm quemadmodùm in familiis, licèt alii genere coniunctiſſimi ſint, alii non ità coniuncti, omnes tamen inter ſe cognati ſunt: Sic etiam in uirtutibus, cùm aliis rebus alię magis minùsve cohæreant, legum ferendarum facultati tanquàm ſorores, & ſũma neceſsitudine deuinctæ ſunt hæ quatuor: Humanitas, Iuſtitia, Honeſtatis amor, & Improbitatis odiũ. His enim excitatur, quicunque tenetur legum condendarum ſtudio, cùm & humanitas doceat, vt quæ ſentit Reip. profutura, in medium afferat: & iuſtitia, vt æquabilitatem colat, tribuatq; pręmia cuique pro dignitate: & honeſtatis amor, ut quæ natura honeſta ſunt, complectatur, & ad vſum omniũ, qui digni ſũt, patefaciat, abundeque prębeat: & odium improbitatis, vt eos, qui virtutem deſpiciunt, negligat, & tanquàm communes generis humani hoſtes inſectetur. Horum, quæ dicta ſunt, ſi quis vnum aliquod habet, magnus eſt: qui verò ſimul omnia eſt conſecutus, ille nimirùm admirandus.

Humanitas.
Iuſtitia.
Amor honeſtatis.
Odiũ improbitatis

Huc autem Moſes ſolos videtur perueniſſe, vt virtutes, quas diximus, in rebus à ſe geſtis & conſtitutis expreſſerit. Quod quidem perſpicuum eſt illis, qui ſacros libros perlegerunt: quos ille, niſi talis fuiſſet, nũquàm conſcripſiſſet dictante Deo, nec tradidiſſet iis, qui digni ſunt vti, rem pulcherrimam, & eorum, quæ in animo ſunt, exempla illuſtria continentem, quorum effigies & imago ſunt leges, quæ commemoratas virtutes apertiſsimè declarant. Quòd autem ipſe legiſlatorem, qui poſt hominum memoriam uel apud Græcos, uel apud Barbaros extiterunt, fuerit omnium optimus, illud eſt argumentum clariſſimum, quod ſi quis aliorum leges conſideret, inueniet eas vel bello, vel ſeruitute, vel aliis de cauſis, quę fortunæ viciſsitudine inuehuntur, commutatas. Nimiæ etiam ſæpenumerò delicię, & abundantia, & copiæ leges euerterunt, cùm fortunam valdè ſecundam multi ferre non poſſent, ſed ſatietate petulantes contumelioſique fierent: quod quidem vitium legi contrarium eſt. Moſis autem leges, ex quo ſcriptæ ſunt, ad hunc vſque diem, firmę, ratæ, ſtabiles, tãquàm ſigno naturæ ipſius obſignatæ permanſerunt, & in poſterum, ſpes eſt, permanſuras ſeculis omnibus immortales, quoad ſol, luna, vniuerſumque cęlum erit, atq; orbis terrarum. Gens quidem ipſa cùm tam multis rerum & proſperis & aduerſis commutationibus vſa ſit, nihil vnquàm omninò ab earum præſcripto receſſit, cùm omnes grauitatem ipſarum colerent, & obſeruarent. Quas igitur nec fames, nec peſtis, nec bellum, nec Reges, nec tyranni, nec animi, aut corporis, aut perturbationum, aut vitiorum impetus, aut aliæ, quæ vel à DEO, vel ab homine proueniunt, calamitates diſſoluere potuerunt, nònne eæ maximè expetendæ ſunt, præſtantioresque iudicandæ, quàm vlla oratione dici queat?

Verùmne id quidem admirandum, ac per ſe verè magnum putandum eſt, quòd omni tempore firmę ratæque manſerint. Id potiùs admiratione dignum videri poteſt, quòd non Iudæi ſolùm, verùm etiam alii propè omnes, inprimiſque illi, apud quos virtus in maiore precio eſt, eas excoluerunt & commendarũt. Hæc enim eſt illarum præcipua laus, cuius nullæ aliæ leges participes ſunt. Atque hoc quidem ex eo colligi poteſt, quòd nulla, ut ità dicam, nec Græcorum ciuitas eſt, quæ alterius ciuitatis leges obſeruet & inſtituta: immò verò quæ ſua ipſius perpetuò tueatur, ac nõ ea pro temporum & rerum varietate commutet. Athenięſes Lacedæmoniorum mores inſtitutaque deſpiciunt, Lacedæmonii rursùs Athenienſium. Idem à Barbaris fit. Neque enim Aegiptii Scytharum obſeruant, nec Scythæ Aegyptiorum, nec (vt breuiter omnia complectar) qui Aſiam incolunt, eorum, qui Europam, aut contrà: ſed omnes, quæ ſunt ab oriente ad occidentem ſolem, regiones, gentes, ciuitates, à peregrinis legibus abhorrent, ſeque legum ſuarum authoritatem & exiſtimationẽ, ſi reliquas deſpexerint, aucturos putant. Noſtræ verò haud ità ſe habent: ſed Barbaros, Græcos, in continenti, in inſulis habitantes, omnes deniquè gentes ad ortum, occaſum vè, Europam, Aſiam, totumque ad extremos vſque terminos orbem terrarum incolentes, ad ſe alliciunt atque conuertunt.

Diuerſa leges & mores apud diuerſas nationes.

Quis enim ſacram illam diem ſeptimam non colit, requiem & otium ſibi ſuiſque non liberis ſolùm, ſed ſeruis ac iumentis etiam tribuens? Hęc enim vacatio, & tanquàm induciæ, ad omne etiam animalium genus perueniunt, quę ad hominis uſum genita ſunt, vt ei tanquàm naturali domino ſeruiant: immò uerò pertingunt etiam ad omnia arborum plantarumque genera. Etenim nec germen, nec ramum, nec folium licet excidere, aut fructum vllum decerpere. Sed ea die nemine edictum publicum violante, rebus omnibus indulgetur, ac permittitur quodammodò libertate frui. Quis ieiunium (ſic enim dicitur) non admiratur ac ſuſcipit, illud præſertim, quod ſtatis anni temporibus agitur grauiori ſeueriorique ratione, quàm ij, qui celebrantur ſingulis menſibus, feſti dies? In his enim & multum merum, & menſæ magnificę, & omnes deniquè ad edendum bibendumque ſuppetunt copiæ: quibus auctę inſatiabiles ventris voluptates, excitant etiam cupiditates, quæ ſub ventre ſunt. In il-

Septim⁹ dies ab oib⁹ colitur.

Ieiunium omnes mirãt: ſed barbarici illud explodunt.

lo au-

In autem nec cibum, nec potum afferri licet. Quare cùm nullæ corporeæ perturbationes, quales ex ingluuie prouenium, puras mentes impediant, ita celebrant feſtos dies, vt conuenientibus votis & precibus placent parentem vniuerſi, veteremque veniam peccatorum, & variam bonorum recentium copiam poſtulent. Quòd autem ſacrum legum harum decus non modò apud Iudæos, ſed apud alios omnes fuerit admirationi, cùm ex iis, quæ dicta ſunt, tum ex iis, quæ dicturi ſumus, perſpicuum eſt.

Principiò leges hæ Caldaida lingua cóſcriptę ſũt, in eaque ſola tandiù permanſerunt, quoad retexerũt aliis hominibus pulchritudinem ſuam: quę ſimul atque animaduerſa eſt, earumque gloria longè lateque percrebruit, (licèt enim egregiæ res propter inuidiã paulìſper premantur, obſcuræque iaceant, opportuno tamen tempore propter naturę beneuolentiam emergunt ac ſplendent) quidam indignam rem exiſtimantes, quòd apud dimidiam hominum, eorumque Barbarorum partem vigerent leges, earumque Græci ſemper expertes forent, ad eas Græcè interpretandas animos appulerunt. Quam quidem prouinciam, quoniam magna erat, & ad communem vtilitatẽ ſpectabat, non homines priuati, nec principes, quorum magnus eſt numerus: ſed Reges, atque adeò Regũ probatiſſimus cepit. Ptolemęus hic fuit, cognomẽto Philadelphus, tertius ordine inter eos, qui ab Alexandro Aegyptum acceperunt: virtutibus autem & imperio non ſui temporis ſolùm, ſed omnium, qui antè fuerant, præſtantiſſimus. Cuius gloria nunc etiam poſt tot ſecula celebris eſt. Ea nanque magnificentiæ exẽpla monumẽtaque per ciuitates ac regiones reliquit, vt in prouerbii conſuetudinem venerit, ut egregia opera magniq́ue apparatus, ab illo appellentur Adelphæi. Familia quidem Ptolemæorum regnis aliis antecelluit, inter Ptolemæos autem præſtitit Philadelphus. Tam multa enim ipſe pręclarè geſſit, quot vix à reliquis omnibus geſta ſunt: fuitque quodammodò Regum caput, quę pars in animali obtinet principatũ.

Ptolemæ Philadelphus regũ præſtantiſſimus.

Hic igitur talis ac tantus Rex, legum noſtrarum cupiditate ac deſiderio incenſus, ſibi faciendum putauit, ut eas ex Caldaica in Græcam linguam vertendas curaret. Itaque ſtatim ad Iudææ ſacerdotem ac Regem, (vnus enim tunc, atque idem erat) legatos miſit, conſilium aperiens ſuum, & rogans, ut optimos viros eligeret, qui leges interpretarentur. At ille meritò lętus, exiſtimansque non ſine diuina prouidentia Regem id tam vehementer expetere, diſpicit quinam apud ſe Hebræi ſint probatiſſimi, qui patrię diſciplinæ Græcam adiunxerint, eosque libenter mittit. Cùm igitur ad hoſpitium veniſſent inuitati, vrbano ſapientique orationis conuiuio ipſi viciſsim hoſpitem acceperunt. Rex enim non vſitatas, ſed nouas quęſtiones proponens, ſingulorum ſapientiam explorabat. At illi rectè ſciteque, cùm tempus pluribus verbis vti non permitteret, eas breuiter diſſoluebãt. Probati autem, confeſtim pulchro legationis munere fungi cœperunt. Porrò ſecùm ipſi conſiderantes, quantũ negocium eſſet, diuinitùs datas leges ità religioſè interpretari, ut nihil adimas, nihil addas, nihil immutes: germanam ipſarum formam & figuram cóſerues, puriſſimum regionis locum extra ciuitatem inueſtigabant. Quæ enim mœnibus includebantur loca, vt diuerſis animãtibus plena, propter morbos & obitus, & valentium actiones haud ita ſanctas, ſuſpecta erãt: Obiecta eſt Alexandriæ Pharus inſula, cuius dorſum ſubligatum ad ciuitatem verſùs protenditur, mariq; non admodùm profundo, ſed ferè vadoſo, decliue alluitur. Hunc ex omnibus locis finitimis iudicauerũt aptiſſimum, in quo tranquillè quieſcerent, & animis vacuis in leges ſolas incumberent.

Is curat Biblia Græcè cõuerti.

In Pharo inſula 70. Interpretes vertũt Biblia.

Hic igitur manſerunt, ſumptisque libris ſacris, vnà cum ipſis ſuſtulerunt manus in cælum, Deo ſupplicantes, nè ſe à propoſito ſigno aberrare permitteret. Votis eorum annuit Deus, vt plurimis atq; adeò vniuerſis hominibus prodeſſet, qui ad rectam vitæ inſtitutionem ſapientiſſimis ac pulcherrimis pręceptis eſſent vſuri. In ſecreto igitur loco conſidentes, nullo præſente, præter terram & aquam & aerem & cælum, quorum procreationem primùm erant demonſtraturi, (Legum enim principium mundi fabricam complectitur:) tanquàm numine afflati, non aliud alii diuinarunt, ſed eaſdem voces, eademque omnes verba, non aliter, ac ſi interpres occultè ſingulis illa ſuggeſſiſſet, protulerunt. Quis autem neſcit, omnem linguã, & Græcam inprimis, vocabulis abundare, & fieri poſſe, ut eandem ſententiam idem interpres ſæpenumerò aliter atque aliter uariis dicendi rationibus deſcribat, atque explicet? Quod tamen in his tradunt non accidiſſe, ſed in idem ità collata fuiſſe propria cum propriis nominibus, Græca cum Chaldaicis, ut uerba rebus explicatis maximè congruerent. Quemadmodùm enim, quę de Geometria & Dialectica cóſcripta ſunt, variam interpretationem non ſuſcipiunt: ſed vt à principio compoſita fuerunt, manent incommutabilia: ſic hi verba quadrantia inuenerunt, quę res quàm ſignificatiſſimè eſſent explicatura. Cuius rei certiſſimum argumentum eſt, quòd ſi quis Chaldæus linguam Gręcam teneat, aut Græcus Caldaicam, & vtrãque ſcripturam in manus ſumat, & Chadlaicè ſcriptã, & Grçcè verſam, tanquàm ſorores, immò verò vt unã eandemque in rebus ac vocibus, admiratur & colit: nec eos interpretes vocat, ſed prophetas & vates, quibus contigerit vera germanaque oratione cum puriſſimo Moſis ſpiritu conuenire. Idcircò nunc etiã mos eſt, vt ſingulis annis in inſula Pharo celebrentur feſti dies, eoque non Iudæi ſolùm, ſed alii quamplurimi nauigent, vt & locum ipſum honorent, in quo primùm eluxit interpretatio: & Deo propter vetus beneficium, cuius memoria ſemper eſt recens, gratias agant. Poſt preces autem & gratiarũ actiones, alii quidem in litore figentes tabernacula, alii in arena litoris accubantes, ſub dio cum domeſticis & amicis conuiuia celebrant, eoque tempore regiis apparatibus lautius eſſe magnificentius arbitrantur. Ex quo tam priuati, quàm principes, ſe legum ſtudioſos certatim oſtẽdunt, licèt cum ipſa gente longo iam tempore haud præclarè agatur. Quòd ſi rebus non ità proſperè ſuccedentibus, nullo modo leges ſunt obſeruatæ, quantam, ſi ad ſplendidiorem fortunam aliqua detur occaſio, acceſſionem futuram credimus? Equidem leges proprias omnes relicturos, multamq; ſalutem patrius inſtitutis dicturos, ſeque ad has ſolas excolendas conuerſuros arbitror. Gentis enim felicitate leges eſtul gentes, alias, vt ſol exoriens ſtellas, obſcurarent. Ac magna quidem ex iis, quæ dicta ſunt, legiſlatoris laus apparet: ſed multo maior eſt illa, quam ſacri complectuntur libri: ad quos iam ſermonem conuertimus, vt ſcriptoris virtutem demonſtremus.

Miro modo trãſferunt Biblia.

Horum igitur alii quidem res geſtas continent, alii præcepta atque interdicta, de quibus poſteà dicemus, cùm ordine præcedentia priùs explicauerimus. Qui complectuntur hiſtoriam, partìm mundi creationem perſequuntur, partìm hominum genera & origines: atque hic quidem tum de ſuppliciis impiorũ, tum de iuſtorum tractatur pręmiis. Quam autem ob cauſam hinc ſcribendi principium duxerit, & poſteriore loco pręcepta interdictaque collocarit, dicendum eſt. Neque enim, vt hiſtoricus aliquis, ſtuduit rerum priſcarum memoriam literis conſignatam poſte

Libri ſcripturæ diuinæ quid tractent.

rus

tis relinquere, vt eorum animos inutili delectatione
oblectaret: ſed iam indè ab ipſo procreati mundi prin
cipio exorſus, vt duo declararet inprimis neceſſaria,
nempe eundem eſſe parentem, effectoremque mun-
di, ac veritatis legislatorem, & eum, qui legibus vſu-
rus eſſet, ex naturæ vniuerſique ordine ſic vitam inſti
tuturum, vt ex verborum cum factis, factorumque cũ
verbis conuenientia, concentus & harmonia proueni
ret. Aliorum igitur legislatorum quidam ſtatim, quę
facienda vitandavè eſſent, præcipientes, pœnas conſti
tuerunt in eos, qui a præſcripto ſuo receſſiſſent: qui-
dam verò, qui meliores videntur, non indè ſumpſerũt
initium, ſed ciuitatem priùs oratione conſtruxerunt
& exędificarunt, tum aptiſſimam ei viuendi rationẽ,
latis legibus, accommodarunt. Moſes autem & prio-
rum inſtitutũ hominibus, non vt liberis ſed ſeruis im
perandi ſine vlla cohortatione, putans ad tyrannos
dominosque ſpectare: & poſteriorum quamuis accu-
ratum, non tamen abſolutum, nec omnibus ſuffragiis
comprobandum: vtriſque ſe rectiùs & præclariùs geſ
ſit. Nàm in præceptis interdictisque magis monet &
adhortatur, quàm iubet, dum & in principiis, & in cõ
cluſionibus plurima & maximè neceſſaria ſtudet ex-
ponere, vt perſuadeat potiùs, quàm cogat. Et ſcriptio
nis initio ciuitatem manufactam conſtituere, rem ni
mis abiectam atque humilem exiſtimans, nec legum
dignitati conuenire, quarum magnitudinem pulchri
tudinemque acutiſſima mentis acie præſtantiorem
ac diuiniorem eſſe cernebat, quàm vt iis præfinitus a-
liquis in terra locus congrueret: magnę ciuitatis fa-
bricam enarrauit, exiſtimans leges ſimilitudinem mundi
adminiſtrationis imaginem continere.

Si quis igitur ſingulatim præceptorum vim & po-
tentiam velet expendere, inueniet eam mundi con-
centum imitari, & ſempiternæ naturæ rationi cõgrue
re. Quamobrèm qui digni ſunt, affluunt bonorum co
piis, quæ vel ad valetudinem, vel ad opes, uel ad glo
riam, & reliqua ſpectant externa commoda. At qui
virtute neglecta, nec vlla impellente neceſſitate, ſed
ſponte fraude, iniuſtitia & reliquis vitiis ſe obſtrin-
gunt, pro magna vtilitate in maximum detrimentum
incurrunt. Eos enim non vt hominum, ſed vniuerſi
cæli terræque hoſtes ſuppliciis affici dicunt, nõn iis,
quæ ſunt in vſu, ſed nouis & inuſitatis, quæ à iuſtitia
ſceleris inimica, Deoque proximè aſſidente irrogan
tur, aqua & igne, elementorum efficaciſſimis ſic eos in
uadentibus, ut temporum conuerſionibus partim e-
luuione demerſi pereant, partim cõbuſtione deleãn-
tur. Nam & ciuitates in planitie ſitas inflata & tume
ſcentia maria, fluuiique & torrentes obruerunt, & in
montibus exędificatas imbrium die nocteque perpe
tuò ingruentium impetus euerterunt. Poſteà uerò
cum ex iis, qui relicti fuerant, genus hominum auctũ
propagatumque numero fuiſſet, nec maiorum cala-
mitate commoniti poſteri reſipiſcerent, ſed intempe
rantiæ dediti, flagitioſa eorum inſtituta imitarẽtur,
eos DEVS igne perdere conſtituit. Tunc igitur, vt
indicant ſacra volumina, fulmina è cęlo demiſſa, im-
pios & ciuitates eorum combuſſerunt. Cuius quidem
calamitatis certa nunc etiam in Syria demonſtrantur
indicia, ruinæ, & cinis, & ſulphur, & fumus, & obſcu
ra flamma, tanquàm ardentis ignis. Ac eodem quidẽ
tempore & nefarii homines pœnis, quas diximus, af
fecti ſunt, & boni merita virtutis præmia acceperũt.
Etenim cùm fulminis incendio tota regio cum inco
lis deflagraret, vnus vir aduena ſolus diuina proui-
dentia conſeruatus, qui incolarum flagitia vitauerat,
licèt incolumitatis cauſa colere ſoleant aduenæ ci-
uium inſtituta. Ab illis enim ſine periculo abhorre-
re non poſſunt. Tali autem munere ille dignus eſt

Pœna eorum, qui ſceleratè uiuunt.

Gene. 19.

Lot euadit pœnas Pẽtapolis.

habitus, non propter naturæ perfectionem, ut qui ad
ſapientiæ faſtigium perueniſſet: ſed ob id ſolùm, ꝙ
populo, qui molliſſimam vitam complexus, uolupta-
tes ac libidines omnes deliciis, tanquam ſulphure ma
teriaque flammis adiecta, incendebat, non conſenſe-
rat. Cæterùm magnæ eluuionis tempore, cùm prope-
modùm omne genus hominum abolitum videretur,
familiam vnam ab omni malo immunem fuiſſe, pro-
ditum eſt: quoniam ipſius familiæ natu maximus &
princeps, nullo ſe voluntario crimine obſtrinxerat.
Modum autem quo ſaluti conſuluit, & ſacri libri cõ-
memorant, & ego propter rei magnitudinem dignũ
puto, qui literarum monumentis commendetur.

Gene, 7.

Hic igitur idoneus iudicatus, qui non modò com
munis calamitatis expers eſſet, verumetiam alterius
hominum prolis origo atque principium foret, diui
nis mandatis, quibus oracula declarabantur, ligneum
ædificium fabricatus eſt, cuius longitudo erat trecen-
torum cubitorum, latitudo quinquaginta, triginta au
tem latitudo. Continua intùs cubicula inferiora ſupe
rioraque, triplicia quadrupliciaque conſtruxit, & cõ
parata cibariis, ex omni genere animantium tam ter
reſtrium, quàm volatilium, marem ac fæminam intu-
lit, vt ſemina venturis ſeculis inſtaurandis conſerua-
ret. Sciebat enim Deum natura benignum eſſe. Etſi
animalia ſingula corrumperentur, genera tamen in-
corrupta manſura, tum propter ſimilitudinem cum
Deo, tom quia nihil eorum, quæ conſilio nata eſſẽt,
ſolutum vnquàm fuiſſet. Omnes igitur animantes pa
rebant ei, & quæ anteà immanes feręque fuerant, cicu
res fiebant, illumque vt paſtorem gregiſque princi-
pem manſuefactæ ſequebantur. Si quis autem poſt om
nium ingreſſum, plenum illud domicilium adſpiciẽs,
terræ totius æmulum appellauiſſet, neutiquàm aber-
raſſet. Geſtabat enim animalium genera, quorum nu-
merum infinitum vniuerſa terra iam tulerat, rurſum
que erat latura. Quæ autem ille coniecerat, non mul
to pòſt tempore euenerunt. Nam & affectio leuaba-
tur, & eluuionis corruptio in dies ſingulos imminue
batur, cùm & imbres cohiberentur, & quæ per uni-
uerſam terram refuſa fuerat aqua, partim ſolis ardore
conſumeretur, partim in alueos & valles, & alias ter
ræ cauitates rediret. Omnis enim natura, tanquàm
Déo iubente, quaſi æs alienum, ut erat opus, ſuſcipie
bat: mare, & fontes, & flumina. Fluenta enim ad ſua
quæque loca reuertebantur. Verùm poſt eorum, quæ
ſunt infra lunam, expurgationem, abluta renouataq;
terra, atque in eum ſtatum, in quo erat initió, quandò
cum uniuerſo creata fuit, reſtituta, ex ligneo ædifi-
cio ipſe cum vxore, & liberis, & ipſorum coniugibus,
totaque familia egreditur, & gregatim quæcunque
ſimul ingreſſa fuerant animalium genera, ad ſui ſimi
lia gignenda procreandaque exeunt.

Noe dicitur.

Arca fabricatur.

Noe egreditur ex arca.

Hæc ſunt bonorum virorum præmia ac beneficia,
quibus non ſolùm ipſi cum ſuis maxima pericula,
quæ ex elementorum renouatione cũctis ubiquè cre
abantur, declinantes, ſalutem ſunt aſſecuti: verum-
etiam noui generis duces, alteriusque circuitus prin
cipes extiterunt, relicti tanquàm ſemina optimi ani-
malium generis hominum. Homo enim eorum, quæ
verſantur in terra, ſemèl principatum obtinuit, eſt-
que Dei poteſtatis imitator, imago conſpicua & geni
ta illius naturę, quæ non cernitur, & eſt ſempiterna.

LIBER III.

DVabus vitæ Moſis partibus, quarum altera perti
net ad regnum, ad legum ſanctionem altera, iam
abſolutis, tertiam, quę ad ſacerdotium ſpectat, ad-
iungemus.

Hic igitur, quod ampliſſimum eſt, ſacerdotumque
principi maximè neceſſarium, pietatem ac religionẽ
inpri-

inprimis coluit. Felici erat ingenio prædirus, quod vnquàm bonum agrum philoſophia ſuſceptum, præceptis ac diſciplinis ſuis cecoluit, & longè ſelicius reddidit, nec prius dimiſit, quàm perfectos virtutis fructus tum verbis, tum factis gigneret. Quamobrèm cum paucis aliis Dei amantiſſimus, Deoque chariſſimus fuit. Cęleſti enim amore inflammatus, mundi Principem ſingulariter honorauit, & ab eo ipſe honoratus eſt. Honor autem ille ſapienti conuenit, vt id, quod verè eſt, colat. Sacerdotiū verò tradidit cultum Dei. Hoc munere, quo nullum maius bonum reperitur, donatus eſt, & oraculis edoctus ſingula, quæ ad ſacrificia ſacraque miniſteria pertinent. Verum oportebat priùs, ut animum corpusque luſtraret, ſeq; nullis perturbationibus obnoxium redderet, ſed ab omnibus illis affectionibus vacuum & purum, quibus obſtricta eſt natura mortalis, vt cibo & potu, & cum fęminis conſuetudine. Quanquàm hanc quidem iampridèm neglexerat, & ferè ex quo primùm diuinare vaticinarique cœpit. ęquum enim ſcenſebat, vt ſe ad diuina reſponſa ſemper paratum exhiberet. Cibum verò & potum ad quadraginta cōtinuos dies ſpreuit, meliores nimirùm ex contemplationibus eſcas habens, quibus ſursùm afflatus è cælo, mentē primùm meliorem reddidit: deindè etiam corpus, quod per animum & robore & valetudine ſic confirmauit, vt intuentibus poſteà incredibile videretur. Etenim cùm in montem illius regionis altiſſimum ſacratiſſimumque, qui tam inuius erat, vt ſuperari vix poſſet, aſcendiſſet mandato DEI, ſecumque nihil victui neceſſarium attuliſſet, & quadraginta dies, vt dictū eſt, ibi manſiſſet, adſpectu pulchrior multo deſcendit, quàm erat, cùm aſcenderet. Itaque conſpicientes eū, obſtupeſcebant & admirabantur, nec diutiùs in illum poterant aciem oculorum intendere, quoniam tanquàm fulgenti ſolis ſplendore præſtringebatur.

Nota quibus abſtinere debeant ſacerdotes.

Exod. 19.

Dum autem adhuc ſursùm commoraretur, in omnibus ad munus pontificium pertinentibus erudiebatur, ac primùm in iis, quæ ordine prima erant, quæq; ad templum & apparatum eius ſpectabant. Templū enim in ea regione, in quam commigrabant, quamq; iam ceperant, ædificari oportebat in loco puriſſimo, & precinſis lapidibus exornari, magnoque circùm muros extrui, & complures ſacerdotibus domos, qui ſanè locus ſacra ciuitas appellaretur. Verùm cùm adhuc in ſolitudine vagarentur, nec firmas conſtituiſſēt ſedes, templum, quod geſtaretur, extruxit: vt in itineribus & caſtris victimas immolarent, & nihil, quod ad ſacrificia pertineret, prætermitterent, nec vllius rei experres eſſent, quę in ciuitatibus habitantes pręſtarent. Tabernaculum igitur opus ſacratiſſimum, cuius formam in monte per diuina reſponſa Moſes didicerat, ædificare viſum eſt, cum eorum corporum, quæ fabricanda erant, ſpecies incorporeas contemplaretur, quas veluti depicta exemplaria, & formas mēte conceptas oportebat imitari in iis operibus fabricandis, quæ ſenſibus percipi poſſent. Decebat enim, vt verè ſacerdotum principi apparatus templi committeretur, quò multò antè apta conuenientiaque muneribus publicis ſacrificia faceret. Quamobrèm exempli ſpecies in animo Prophetę ſine ulla materia ſpectabili occulte deſcripta inſculptaque fuit. Opus autem ad exemplar effectum eſt, cùm opifex in apta materia ſingula effingeret. Atque apparatus quidem erat eiuſmodi.

Tabernaculū Moſes ædificat.

Octo & quadraginta columnæ ex cedro non putreſcente, magnis è plantis excisæ, profundo auro obuoluebantur, earumque ſingulis baſes argenteę binæ, & caput argenteum aptabatur. Quadraginta igitur in longitudinem ità diſpoſuet artifex, ut vtrinquę viginti eſſent: in medio autem nullum relictum erat ſpatium, ſed perpetua ſerie coniunctæ ità cohærebāt, vt muri ſpeciem præberent. Intrinſecùs autem reliquas octo, ſex quidem in medio loco, duas autem vtrinquè in angulis, unam dextrorsum, alteram ſiniſtrorsùm. Ad introitum verò quatuor alias iis, quę ex aduerſo poſitæ erant, ſimiles, niſi quòd pro duabus baſibus unā habebat, poſt quas extrinſecùs aliæ quinque, ſolis baſibus differentes: erant enim ex ære. Quapropter omnes tabernaculi columnæ præter duas illas, quæ non videbantur, erant quinque & quinquaginta perſpicuę, ab unitate vſque ad decadem, perfectionis numerum abſoluentes. Si quis autem uelit illas quinque ſeiungere, quæ ſub dio collocatæ erant in atrio, quod veſtibulum vocauit, relinquentur quinquaginta: quo quidem numero ſacratiſſimo continetur vis trianguli orthogonii, qui rerum omnium ortus principium eſt. Expletur autem ex columnis, quæ intùs erant, quadraginta quidem in vtroque latere ità diſpoſitis, ut utrinquè viginti eſſent, ſex autē in medio pręter illas, quæ iuxta angulos occultabantur, & quatuor ex aduerſo, ſuper quibus velum expādebatur. Cur autem quinque cum quinquaginta coniungam & ſeparem, declarabo.

Figura Tabernaculi.

Numerus quinquagenarius ſacratiſſimus.

Quinarius numerus, eſt numerus ſenſuum, qui ſanè ſenſus partim ad externa reſpiciunt, partim ad mē tem, cuius miniſtri ſunt, naturæ lege eſſlectuntur. Quamobrèm & regionem mediam quinque illis tribuit, quæ tum intrò ſpectant, tum ad tabernaculi penetralia verſæ ſunt: & ſignificant ea, quæ animo percipiuntur, quemadmodùm ex iis, quę ſub dio ſunt, & contra veſtibulum, ſenſibus obnoxia declarātur. Quocircà & baſibus differunt. Sunt enim æneæ. Senſuum autem, qui in nobis ſunt, caput & princeps eſt mens. Extrema verò, & tanquàm baſes, ſunt ea, quæ ſenſibus compræhenduntur: & idcircò hæc ęri dicuntur ſimilia, mens autem auro. Porrò menſura columnarū hęc eſt: Decem cubitorum longitudo, quinque autem cū dimidio latitudo, vt tabernaculum omnibus partibus æquale videatur. Pulcherrimis verò & variis telis ex hyacintho, & coccino, & purpura, & byſſo contextis ipſum ornauit. Decem enim cortinas (ſic eas vocat in ſacra ſcriptura) ex hiſce, quæ modò diximus, generibus confecit. Harum ſingulis longitudo erat octo & viginti cubitorum, latitudo ad quatuor cubitos extēdebatur, vt & denarium haberent numerum, quo perfectio continetur, & quaternarium, quo denarius ipſe conficitur, & octonarium, ac vicenarium perfectū, ſuis partibus æqualem, & quadragenarium maximè vitalem, quo in naturæ officina formari hominē tradunt. Octo autem & viginti cubi cortinarum ità diſtribuuntur, ut decem faſtigium tegant, (tanta enim eſt tabernaculi latitudo) reliqui latera: noueni utrinquè ità columnas operiant, vt vnius cubiti ſpatio diſtent à ſolo, nè pulchra ſacraque textura laceretur. Quadraginta uerò connumerantur ex decem cortinarum latitudine. Quorum triginta recipit longitudo, (tanta enim eſt & tabernaculo) nouem poſterior pars: reliquum id, quod eſt iuxta veſtibulum, vt totius operimenti vinculum ſit. In veſtibulo autem uelum: ſunt autem uela cortinæ quodammodò, non ſolùm quia faſtigium & parietes tegunt, verumetiam quia ex eiſdem generibus, nempe hyacintho, purpura, coccino & byſſo, uelum, & id, quod operimentum dicitur, contexta ſunt: hoc quidem intùs ad quatuor colūnas, ut adytum tegat: illud autem foris iuxta quinque, ut nullus eorum, qui non ſunt initiati, ex ſpecula poſſit ſancta conſpicere. Porro materiam, quam optimā iudicauit, ex innumerabilibus delegit, numero parē elementis, ex quibus conſtat vniuerſum, id eſt, terra,

Numerus quinarius

Senſuū caput, mēs.

Exo. 26.

aqua

Byſſus. Purpura. Hyacinthus. Coccinũ.

aqua, aere & igne, rationeque ſingulis reſpondentẽ. Byſſus enim reſpondet terræ: purpura aquæ: hyacinthus aeri, quippe qui natura niger eſt: coccinum igni, quoniam vtrunque puniceum. Oportebat enim, ut qui mundi parenti ac principi templi fabricabant, earum rerum ſimiles caperent, quibus ipſe mundum conſtruxerat.

Hac igitur ratione tabernaculum, ut ſacrum templum, ædificatum eſt. In eius autem ambitu delubrum extructum erat longitudinis centum cubitorum, latitudinis quinquaginta, quod columnas habebat ſexaginta, æquo quinque cubitorum interuallo diſtantes inter ſe, atque ità collocatas, vt per longitudinẽ quadraginta eſſent, per latitudinem viginti, vtrinquè nimirum dimidia pars. Earum materia intrinſecùs erat è cedro, extrinſecùs autem ex argento. Omnium baſes æneę, altitudo æqualis quinque cubitorum. Viſũ enim eſt aptum artifici, toto dimidio contrahere altitudinem atrii, vt duplo ſublimius tabernaculum videretur. Tenues autem cortinæ columnis per longitudinem & latitudinem cohęrebant, velis ſimiles, vt nullus profanus introiret. At ſitus erat eiuſmodi: In medio tabernaculum longum triginta cubitus, latum decem cum profunditate columnarum. Ab atrio autem tribus partibus, æquis interuallis diſtabat, hoc eſt, ab utroque latere, & à parte poſteriore: interuallum autem erat viginti cubitorum. Contra veſtibulum verò maius erat interuallum, id eſt, quinquaginta cubitorum, & meritò quidem propter ingredientium multitudinem. Atque ità centũ explebantur, cùm viginti poſterioris partis, & triginta tabernaculi, cum his ingreſſuum quinquaginta cõiungerentur. Veſtibula enim tabernaculi medium veluti terminum obtinebant, cùm quinquageni vtrinquè eſſent tam ab Oriente, vbi erant introitus, quàm ab Occidente, vbi longitudo tabernaculi, & poſterior ambitus.

Veſtibulũ pulcherrimum.

Sed aliud pulcherrimum maximumque veſtibulum erat extædificatum in principio ingreſsus ad atrium per quatuor columnas, in quibus velum variũ extendebatur, eodem pacto, ex eademque materia cõfectum, qua illa, quæ in atrio erant, conſtabant. Simul etiam aderant ſacra vaſa, arca, lucernæ, menſa, thuribulum, altare. *Altare.* Atque altare quidem ædificabatur ſub dio, è regione ingreſsus tabernaculi, tanto diſtans interuallo, quanto ſacerdotibus opùs erat ad facienda quotidiana ſacrificia. *Arca.* Arca verò in loco abdito, quò adiri non poterat, intrà vela, magnificè intùs & foris inaurata, cui quoddam veluti operculum imponebatur, quod in ſacris libris dicitur propitiatorium. *Exo. 25. Propitiatorium.* Huius longitudo latitudoque indicatur, ſed nulla profunditas ad geometriæ ſuperficiei ſimilitudinem: quod quidem naturali nota ſignificat propitiam Dei poteſtatem: morali autem, propitiam rurſùs Dei mentẽ, quæ opinionem elatam ac tumidam modeſtiæ amore deprimere, ſcientiaque expurgare dignatur. Sed arca eſt legum receptaculum: in hac enim reponuntur oracula. Cæterùm operculum illud, quod propitiatorium appellatur, eſt baſis duorum alituum, qui patria quidem lingua dicuntur Cherubin, *Cherubim.* Gręcè autem epignoſin & ſcientia multa uocarentur. Hos autem, quoniam ex aduerſo ſeſe vicisſim contuentur, quidam vtriuſque hemiſpherii, tum illius, quod eſt ſub terra, tum eius quod eſt ſupra terram, dicunt eſſe notas: volucre enim eſt uniuerſum cęlum. Ego verò dicerem ſignificari duas antiquiſsimas & maximas Dei poteſtates, effectricem, & moderatricem. Quarum altera, effectrice nimirùm, qua conſtituit, & perfecit, & ornauit Vniuerſum, appellatur Deus: moderatrice verò, qua res factas perpetua iuſtitia gubernat, & regit, & tuetur, Dominus vocatur. Solus enim ipſe, qui verè eſt, ſine mendacio & effector eſt: quandoquidem ab eo res omnes habent, ut ſint: & natura Rex, quoniam rebus procreatis nullus procreatore iuſtiùs imperat.

Antetemplum.

Iam in eo ſpatio, quod inter quatuor & quinque columnas intercedebat, & Antetemplum vocari poteſt, duobuſque velis vno intrinſecùs, altero extrinſecùs tegebatur, tria reliqua ex vaſis, quæ antè diximus, ità collocabantur, vt thuribulum locum medium obtineret: *Thuribulum.* Significaret autem terram, & aquam, & quas gratias agere debeamus pro iis, quę in utraque genita ſunt. Mediam enim mundi regionem hæc duo elementa ſortita ſunt. Candelabrum autem ad Auſtrum, *Candelabrum.* per quod indicatur lucentium ſtellarum motus: ſol enim, & luna, & reliquæ multùm à ſeptentrione diſtantes, auſtrales conuerſiones conficiunt. Quarè ſex radii ex medio ducti candelabro, ſeptenarium numerum reddunt. ſuper omnibus autem lumina & lucernæ ſunt ſeptem, quæ ſeptem illas ſtellas, à naturalibus Errantes nuncupatas, indicant. Sol enim in medio conſtitutus, quartum locum tenet, & tam ſuperioribus, quàm inferioribus lucem affert, æquè accommodatum, vt muſicum, planeque diuinum inſtrumentũ. Menſa verò ad ſeptentrionem locatur, *Menſa.* vbi panis & ſal. Boreas enim indè flat, qui ventorum omniũ maximè ad gignendum conducit: & quoniam è cælo & terra fruges proueniunt. Siquidem & cęlum demittit pluuias, & terra pluuiarum irrigationibus ſemina fęcunda reddit. Cęli autem & terrę adſunt, ut dictũ eſt, notæ. Cęli quidem, candelabrum: terræ verò, undè fiunt exhalationes, thuribulum. quod ex re ipſa Grecè dicitur thymiamaterium. Altare itidèm, quod ſub dio eſt, à Græcis ideò thyſiaſterium uocatur, quòd ſeruet & cuſtodiat ſacrificia, quæ conſumuntur. Significat autem non membra aut partes hoſtiarum, quæ igne confici conſueuerunt: ſed propoſitum & voluntatem offerentis, cuius hoſtiæ, ſi ingratus iniuſtuſque ſit, irritæ ſunt, & ſacrificia execrabilia, & preces deteſtabiles, quæ prorsùs abolentur. Etenim quandò uidentur fieri, non peccatorum ſolutionem ac veniam impetrant, ſed memoriam renouant: ſin pius & iuſtus, ſacrificium firmum atque integrum manet, etiamſi carnes conſumantur: immò verò licèt nullam adducat victimam. *Vera victima.* Nam vera victima, eſt animi Deum pietas, cuius gratiſsima affectio immortalitate donatur, monumentiſque notata apud Deum, cum ſole, & luna, atque uniuerſo mundo permanet ad omnem æternitatem.

Veſtes principis ſacerdotũ. Tunica.

Veſtimenta deincèps pulcherrimam maximeque uariam texturam habentia, confecit artifex ei, qui futurus erat princeps ſacerdotum. Erant autem duplicia, nempe tunica, & quod ſuperhumerale appellatur. Tunicæ forma ſimplicior erat, quippe quæ tota ex hyacintho conſtabat, præter infimas atque extremas oras, quæ malis Punicis aureis, & tintinnabulis, & textura florida diſtinguebantur. *Superhumerale.* Superhumerale verò, præclariſsimum opus & artificioſisſimum, perfectiſſima ſcientia fiebat ex generibus commemoratis, hyacintho, & purpura, & byſſo, & coccino, auroque intertexto. Laminæ enim in tenuiſsimos veluti crines diuidebantur, & cum reliquis filis contexebantur. Humeris autem ſummis pretioſi lapides aptabantur, ſmaragdi duo lucidiſsimi, quibus duodecim prçfectorũ tribuũ nomina, ſena ſingulis, erant inſculpta. Et ſupra pectus alii lapides pretioſi, coloribus differentes, ſigilliſq; ſimiles, & terni in ordines quatuor diſtributi, *Rationale.* quibus id, quod Rationale dicitur, exornabatur. Rationale autem quadrangulum duplex efficiebatur, tanquàm baſis, ut duarum virtutum Declarationis & Veritatis

citatis imagines gereret. Totum verò duabus catenulis aureis ſuperhumerali ſuſpēdebatur, nè decideret. At lamina aurea, in coronæ ſpeciem effiċta, quatuor nominis ſculpturas continebat; quod quidem nomen nec audire, nec legere cuiquam omninò in ſanctis licebat, niſi qui aures & linguam expurgatas habebat. Tetragrammaton, hoc eſt, literis quatuor compræhēſum, illud appellat Theologus, vt fortaſsè ſint primorum numerorum notæ, vnitatis, binarii, ternarii, & quaternarii. In quaternario enim omnia continētur, punctum, & linea, & ſuperficies, & corpus, quæ ſunt rerum omnium menſuræ: & qui ſunt in muſica concentus optimi, tum per quatuor in ſeſquitertia proportione, tum per quinque in ſeſquialtera, tum per omnia in duplo, tum per omnia in quadruplo. Verùm & alias habet virtutes innumerabiles quaternarium, quarum plurimas in libro de numeris perſecuti ſumus. Cæterùm mitra erat ſub ipſo, nè lamina caput attingeret. Cidaris item parata eſt, quā Reges in Oriente pro diademate geſtare ſoliti ſunt. Talis erat amictus ſummi Pontificis. Quid autem & totus, & ſingulæ partes ſignificent, ſilentio prætereundum non eſt. Totus igitur, eſt imago & effigies mundi: partes, ſingularum mundi partium ſimilitudinem præferunt.

Lamina aurea.

Nomen Dei tetragrāmatō.

Quaternary virtutes.

Mitra.

Cidaris.

Exordiendum autem à tunica: quæ quidem veſtis tota hyacinthina, aerem refert. Natura enim niger eſt aer, qualis eſt quodammodò & ipſa tunica. Aer ab ipſa, quæ poſt lunam eſt, regione ad terræ terminos vſque paſsim diffunditur. Quapropter & tunica à pectore ad pedes vſque per totum corpus diffuſa eſt. Quòd autem in eius fimbriis ſunt flores, & mala Punica, & crepitacula: Flores quidem indicant terram, ex qua florent, & pullulant omnia. Mala Punica, propter humorem deſignāt aquam. Crepitacula verò, vtriuſque concentum & harmoniā. Etenim nec terra ſine aqua, nec aqua ſine terræ materia ad gignēdum eſt idonea: ſed vtriuſque coniunctio atque concretio eſt neceſſaria. Quinetiam locus ipſe, telluris eſt huiuſce rei locupletiſſimus. Quemadmodùm enim in extremis oris tunicæ ſunt mala Punica, & flores, & tintinnabula: ſic ēt aqua & terra, quarum notas illa præferunt, infimam in mundo regionem ſortitæ ſunt, vniuerſique harmoniæ congruentes, certis temporū conuerſionibus, & conuenientibus tempeſtatibus, vires oſtendunt ſuas. Trium igitur elemētorum, ex quibus & in quibus oīa mortalia caducaque genera cōſiſtunt, aeris, aquæ, terræ ſignificationem habere tunicam cum illis, quæ ex ipſa ſuſpenſa pendent, demonſtrauimus. Quemadmodùm enim una eſt tunica, ſic & dicta elementa vnius generis ſunt: quandoquidem omnia luna inferiora, mutationibus & inuerſionibus ſunt obnoxia. Et quēadmodùm ex tunica pendent mala Punica & flores, ſic ex aere quodammodò pendet aqua & terra. Harū enim vehiculum eſt aer.

Quid ſignificet Tunica.

Flores.

Mala Punica.

Crepitacula.

Superhumerale verò cælum indicare, probabilibus vtentes cōiecturis declarabimus. Primùm quidē duo, rotundi lapides ex ſmaragdo, ſignificant, vt quidā putant, inter ſtellas diei noctiſque principes ſolē & lunam: uel, vt quis ad veritatem propiùs accedens diceret, duo hemiſphæria, quæ, vt ipſi lapides, & æqualia inter ſe ſunt, tam illud quod infra terram eſt, quam illud, quod eſt ſupra terram: & neutrum illorum, ut luna, minuitur aut augetur. Hoc etiam vſus ipſe confirmat. Cæli nanque ſpecies ſmaragdo videtur ſimilis. Neceſſariò autem in utroque lapide ſena inſculpuntur nomina: quoniam & utrunque hemiſphærium in duas partes ſigniferum ſecans, ſena recipit ſigna. Præterea duodecim lapides pectori appoſiti, coloribus inter ſe diſſimiles, & quadrifariàm in ternos diſtributi, quid aliud ſignificant, quam ſigniferi circulum; qui quatuor in partes, terna ſigna ſingulas continentes diuiſus, quatuor anni tēpora conficit, ver, æſtatē, autūnum, & hyemem: quatuor conuerſiones, quarū uniuſcuiuſque terminis terna ſigna agnoſcit, ſolis motu ex certa & fixa, uereq́ue diuina ratione numerorū? Quàobrèm illi etiam aptantur, quod conuenienti nomine vocatur Rationale. præfinita enim conſtantique ratione conuerſiones & anni horæ conſiſtunt, &, quod maximè mirandum eſt, opportuna commutatione ſtatum ſuum indicant ſempiternum. Benè etiam ac præclarè quadrat, quòd duodecim lapides coloribus inter ſe diſcrepant, nec vnus alteri ſimilis eſt, quādò ſingula quoquè in ſignifero proprium quendam tum in aere, terra, aqua, ipſorumq́ue affectionibus, tum in omnibus animalium plantarumq́ue generibus colorem efficiunt. Nec ab re duplex eſt Rationale. Duplex enim eſt ratio, tum in uniuerſo, tum in hominis natura. In uniuerſo quidem altera incorporearum exemplariumq́ue formarum, ex quibus mundus intelligibilis compactus eſt, altera viſibilium, quę illarū imagines ac ſimilitudines ſunt, & ex quibus mundus hic ſenſibilis eſt confectus. In homine verò vna quidem intima, ex qua tanquam ex fonte altera fluens emanat: atque illa quidem in regione ſua conſiſtens, principatum obtinet: hęc autem emittitur, & ad enunciandū, linguam & os, & reliqua omnia propoſita habet vocis inſtrumenta.

Duo ſmaragdi.

12. Nomina.

12 Gemma.

Rationale

Duæ in homine rationes.

Figuram Rationali quadrangularē adiunxit artifex, ſcitè admodùm innuens, & naturæ & hominis rationem quacunque incedere, nec vſquam concuti aut dimoueri. Quocircà duas etiam illi virtutes tribuit, Declarationem, & Veritatem. Nam & naturę ratio vera eſt, & cuncta declarat: & illius imitatrix humana ratio atque oratio, meritò debet ab omni mendacio prorsùs abhorrere, ac ueritatis eſſe ſtudioſiſſima, & in uidia nihil obtegere, aut obſcurare, quorum declaratio prodeſſe diſcentibus queat. Duabus item rationibus, quæ in nobis ſingulis ſunt, ei nimirùm, quæ per orationem effertur, & illi, quę intrinſecùs manet, duas virtutes proprias, priori quidem in eloquendo, declarationem, alteri autem in cogitando, veritatem aſſignauit. Oportet enim, ut nihil falſi cogitatio ſuſcipiat, & interpretatio nihil impediat, quo minùs omnia diligentiſſimè declarentur. Rationis autem honeſta præclaraq́ue grauiter explicantis nulla utilitas eſt, niſi facta conſequantur orationi conſentanea. Quamobrèm Humerali ſuſpendit Rationale, nè laberetur: abſurdum eſſe iudicans, ſi verba à factis ſeiuncta eſſent. Humerum enim, actionis effectioniſq; notam conſtituit. Quæ igitur per ſacrum amictum ſignificantur, hæc ſunt.

Humerali cur adiunctum Rationale

Cidarim verò loco diadematis imponit, indicans, Deo ſacrificantem, quandiu quidem ſacrificat, cunctis pręſtare: nec ſolùm priuatis hominibus, verumetiam Regibus. Verùm aurea lamina ſuprapnonitur, in qua literæ quatuor inciſæ ſunt, quib. eum, Qui eſt, indicari tradunt, quoniam fieri nequeat, vt ſine Dei inuocatione quicquam conſiſtat. Ab eius enim bonitate, propitiaq; potentia rerum omnium harmonia depēdet. Sic exornatus ſacerdotum princeps ad ſacrificandum accedit, ut quādò ſupplicaturus, & hoſtias immolaturus ingreditur, ſimul cum ipſo ingrediatur mundus vniuerſus, cuius partiū ſingularū ſimilitudines ſecū affert: aeris quidē, tunicā aquæ verò, mālū Punicum: terræ, florē: ignis, coccinū: cæli, ſuperhumerale: duorū hemiſphæriorū, duos in ſummis humeris ſmaragdos, ſenas ſculpturas ſingulos continentes: ſigniferi, duodecim lapides ordinibus quatuor, ſingulis ternos compræhenſos: rationis, vniuerſum cōplectentis & gubernantis, Rationale. Neceſſarium enim erat, ut

Cidaris.

Aurea lamina.

Mundus uniuerſus exprimit habitu ſacerdotali.

qui

qui mundi parenti ſacrificaret, ad peccatorum veniã, affluentemque rerum omnium abundantiam & copiam impetrãdam, aduocatum virtute perfectiſſimũ filium adhiberet. Illud etiam fortaſsè præmonetur miniſter Dei, vt, ſi mundi opifice non poteſt, mundo ſaltem pro viribus continenter dignum ſe præbeat. Etenim cùm eius imaginem induat, debet etiam animo ſtatim illius exemplum geſtare, & in mundi naturam quodammodò ex hominis natura ſeſe conuertere, atque ità, ſi fas eſt dicere, (cur autem nefas ſit, de veritate differentem non mentiri?) * exiguus mundus euadere.

for. exiguum mũdum.*

Vas æneũ, ſiue labrũ è ſpeculis.

Extra veſtibula, iuxta introitus erat uas æneum, qd' artifex non ex rudi materia, ut fieri ſolet, cõflauerat, ſed ex uaſis ad alium vſum accuratè confectis, quæ ſtudiosè prompteque obtulerant mulieres, de pietate cum uiris contendentes. Honeſtum enim religionis certamen cum illis ſuſcipere cogitauerant, &, quoad fieri poterat, operam dare, nè in eo ab ipſis uincerẽtur. Specula igitur, quibus ad ſe comendas & ornandas uti erant ſolitæ, nullius mandato, ſed ſponte ſua, & continentiæ, caſtęque colendi matrimonii ſtudio, (quippe quæ honeſtiſsimas animi pulchritudinis primitias ſacrauerant) obtulerunt. Hæc artifex cùm accepiſſet, conflanda exiſtimauit, & nihil ex iis conficiendum, niſi labrum, quo ſacerdotes, in ſacrum templũ ad conſtituta ſacrificia facienda ingreſſuri, pedibus & manibus abluendis vterentur: eoque ſigno cõmoniti, animi innocentiam præſtarent, uitamque purè honeſtis officiis & actionibus inſtituerent, nec per aſperam, vel, vt veriùs dicam, inuiam vitiorum, ſed planam & publicam virtutis viam incederent. Meminerit, inquit, qui abluendus eſt, ſpecula huiuſce uaſis materiam fuiſſe, ut ipſe quoque mentem, atque animum ſuum tanquàm in ſpeculo contempletur, & ſi qua macula ex perturbatione rationi contraria apparuerit, quòd aut voluptate præter naturam inflatus efferatur, aut contrà dolore contractus deprimatur, aut metu à recta via declinans aberret, aut cupiditate ad ea, quæ non habet, appetenda incitetur & compellatur, eam abſtergat ac deleat, veramque & germanam acquirat pulchritudinem. Corporis enim pulchritudo, quæ in apta membrorum compoſitione, & coloris quadam ſuauitate conſiſtit, exiguum ad tempus floret: At animi forma, quę in opinionum harmonia, virtutumque concentu ſita eſt, non marceſcit longitudine temporis: ſed aſsiduè renouatur ac viget, refulgetque ornata colore veritatis, & cõ ſenſu factorũ cũ dictis, dictorumq; cum factis, & conſiliorum cum vtriſque.

Inuia uitiorũ ma.

Pulchritudo corporis.

Animi.

Verùm ei, qui exempla ſacri tabernaculi didicerat, docueratque eos, qui mentis acie & naturæ bonitate præditi ualebant perſpicere perfectionem operũ, quæ templi conſtructi decori conueniẽtia fieri oportebat, ſacerdotes idonei cooptandi, erudiendique erant, quonam modo uictimas adduci, atque immolari conueniret. Itaque fratrem ex omnibus optimum iudicauit, qui ſacerdotum princeps crearetur, & filios eius ſacerdotes conſtituit. Nec generis neceſſitudine adductus eſt, ut eis munus illud tribueret, ſed religione & pietate, quibus illos inſignes intuebatur. Id eo argumento perſpicuè confirmari poteſt, quòd neutrum ſiliorum ſuorum (duos enim habebat) ei muneri præfecit, utrunque neceſſariò cooptaturus, ſi quicquam in ea re propinquitati tribuiſſet. Conſtituit autem illos ex conſenſu totius populi, vt monebant oracula, inuſitata ac noua quadam ratione, & digna quæ monumentis literarum commendetur.

Aarõ & filij eius ſiunt ſacerdotes.

Lauat eos primùm aqua fontis puriſsima & uiua. Deindè ſacra omnia induit veſtimenta, fratri quidem tunicam & ſuperhumerale, tanquàm thoracem, opus maximè varium, & ſimulacrum Vniuerſi. Fratris autẽ filiis amictus lineus, & cingulos, & feminalia. Cingulos quidem, ut amictuum defluentium conſtrictis ſinibus, expediti promptique eſſent ad ſacra miniſtranda. Feminalia verò, vt nullę corporis partes, quæ honeſtè latent, aperirentur aſcendentibus illis ſuper altare, aut deſcendentibus, ſeduloque omnia, & cum celeritate peragentibus. Quod niſi propter incertos euentus, & aſſiduam in ſacrificiis velocitatem, prouiſum eſſet, eas denudaſſent, nec mũditiam rebus ſacris conuenientem ſeruare potuiſſent. Verùm cùm eos induiſſet veſtimentis, vnguentum odoratiſſimum unguentarii arte confectum ſumens, ea primùm, quæ ſub dio erant, altare & labrum, adſperſit ſeptiès. Deindè tabernaculum, & ſingula vaſa, arcam, & candelabrũ, & thuribulum, & menſam, & libationis pocula, & phialas, & quæcunque ſacrificiis ſunt neceſſaria, aut vtilia. Poſtremò fratrem adduxit, & oleo multo unxit caput eius. His ſanctè confectis, vitulum & duos arietes adduci iubet. Vitulum quidem, vt immolaret pro venia peccatorum, ea re ſignificans, nihil procreatum eſſe tam bonum, cui non vel ex eo, quòd genitum eſt, propenſio ad peccandum inſita ſit: ideoque precibus & ſacrificiis Deum illi placandum eſſe, nè ad ulciſcẽdum concitetur. Arietum verò unum in holocauſtũ, ad agendas gratias pro rerum omnium gubernatione, cuius pro congrua cuique portione participes, fructus percipimus ex elementis: ex terra quidem habitationem & cibum: ex aqua potũ, ablutionem, & nauigationem: ex aere reſpirationẽ, & ſenſuum vſus, (omnium enim inſtrumentum eſt aer) & annua tempora: Ex igne vel quo utimur, coquendi, calefaciendiq; cõmoditates: vel cæleſti ſplendorem, uidẽdique ea, quæ cerni poſſunt, facultatẽ. Alterum autem ad perfectionem caſtæ expurgationis eorum, qui ſacrabantur, quẽ propriè conſecrationis arietem appellauit. Eo namq; cæremoniæ conſecrandis ſacerdotibus & miniſtris Dei conuenientes fieri debebant. Huius ſanguinẽ partim fudit in altaris circuitu, partim excepit phiala, eoque tres corporis partes initiandis ſacerdotibus vnxit, ſummam aurem, ſummam manum, & ſummum pedem: dextra tamen hæc ſingula, ut indicaret, initiatũ & verbis, & factis, & tota uita purum eſſe oportere. Auris enim verba, manus facta, pes toti' vitæ progreſſum ſignificat. Nam quòd extremæ dextręque partes inunguntur, in his ſingulis cumulum & incrementũ declarat. Dextram enim & ſummum, felicitatis & finis ſunt notæ, quò feſtinare & actiones omnes dirigere neceſſarium eſt, & quemadmodùm in iaculando ſignum, ſic vitæ propoſitum finem intueri.

Cinguli.

Feminalia.

Vnguẽtur altare, labrũ &c.

Itẽ Aarõ

Ex elemẽtis quos fructus capimus.

Leuit. 8.

Cùm igitur puto vnius victimę, quæ conſecratio appellata eſt, ſanguine tres, quas diximus, ſacerdotibus partes iam unxiſſet, rurſùm ex eo, quod erat apud altare ſumens, & ex omnibus conſtabat, & ex immolatis, & ex dicto unguento, quod fecerant unguentarii, miſcensq; oleum ſanguini mixturæ, ſacerdotibus & veſtimentis ipſorum inſperſit, uolens eos non ſolùm foris, & ſub dio, uerùm etiam in adytis eſſe participes ſanctitatis. Siquidem & intùs erant ſacrificaturi: omnia autem intùs oleo illita fuerant. Sed poſt priores victimas cùm aliæ fuiſſent oblatæ, tum à ſacerdotib. pro ſe, tum à ſenatu pro vniuerſa multitudine, Moſes in tabernaculum ingreditur, & fratrem ſecùm adducit. Octaua erat, extremaque conſecrationis dies. Septem.n. prioribus diebus ſacrificans, etiã fratris filios initiauerat. Ingreſſus igitur, ut bonus interpres, docilem domeſticum erudiebat, qua ratione ſacerdotum principem intùs ſacrificare oporteret. Deindè egreſſi ambo, extenſis manibus ante caput, pura piaq; mẽte preces populo conuenientes effundunt. Illis autem

Ibidèm.

adhuc

adhuc precantibus, res accidit maximè admirabilis. Ex adytis enim ſine particula puriſſimi ætheris, ſiue repentina flamma, aere naturali elementorũ mutatione in ignem conuerſo, ſtatim exilit, celeriꝗue impetu fertur ad altare, & quæ ſuper ipſo erant, cuncta conſumit, vt nihil ſine diuino cõſilio, quemadmodùm puto, fieri conſtaret. Munus enim eximium par erat ſanctis tribui, cuius quidem non homines miniſtri eſſent, ſed puriſſimus naturæ ignis: nec ignis, qui apud nos in uſu eſt, utpotè cædibus innumerabilibus inquinatus, altare contingeret. Attingit enim no ſolùm animalia rationis expertia, dum ad iniquam miſeri uentris expletionem aſſantur, aut elixantur: verumetiam homines, qui per inſidias interimuntur, non tres, aut quatuor, ſed frequentes cętus. Nam & magnæ iam claſſes coniectis iaculis ardentibus combuſtę ſunt, & totæ ciuitates deflagrauerunt: quæ funditùs euerſæ, in cineremque redactæ, ità deletæ ſunt, ut ne veſtigium quidem earum ullum relictum ſit. Hac ego de cauſa communem hunc noſtrum ignem, ut contaminatum, à ſacratiſſimo altari fuiſſe reiectum arbitror, ęthereumque ignemè cælo pluiſſe, vt à ſanctis prophana, & humana à diuinis diſtinguerentur. Decebat enim, vt ſacrificiis incorruptior natura ignis tribueretur, quàm illa, quæ uitæ viui & commodis ſeruit.

Ignis cæli tus lapſus abſumit ſacrificiũ.

Verùm cùm multæ quotidiè victimæ neceſſariò, præſertim diebus feſtis & celebribus, immolarentur, & priuatim pro ſingulis, & publicè pro vniuerſis, vt innumerabiles & variæ in maximo populo religioniꝗue dedito cauſæ contingunt, maiore ſacerdotum numero rebus ſacris adminiſtrãdis opùs erat. Itaque noua inſolitaque ratione delectus eſt inſtitutus. Moſes enim vnam ex duodecim tribubus, quam optimã cenſuit, cooptauit, egregio & pio illius facinori tribuens id munus. Facinus autem fuit eiuſmodi: Cùm Moſes in montem propinquum aſcendiſſet, multoſque dies priuatim verſaretur cum Deo, illi qui natura inſtabiles erant, nacti ex abſentia ipſius occaſionem, & tanquàm nullus adeſſet princeps, ſoluti ac liberi ad impietatem animos conuerterunt, oblitiꝗue pietatis erga DEVM, imitati ſunt Aegyptiorum figmenta. Aureum enim taurum fabricarunt, ſimulacrum animalis, quod in ea regione ſacratiſſimum putabatur: & hoſtias impias immolarunt, & choros execrabiles cõſtituerunt, cantuſque cecinerunt, nihil à lamentationibus differentes: meroꝗue obruti, & duplici tum ex vino, tum ex inſipientia ebrietate correpti ſunt, atque integras noctes in laſciuis ſaltationibus conſumẽtes, nullaque rerum futurarum ſolicitudine aſſecti, in perniciosis voluptatibus verſabantur. Iuſtitia enim in inſidiis poſita, ſe non iacentes cernebat, & quibus digni ſuppliciis eſſent, conſiderabat. Sed cùm frequẽtes cætus celebrantium clamores aſſidui tam longè progrederentur, ut ad montis vſque verticem ſtrepitus perueniret, perculſus Moſes, quidnam ageret, hæſitabat. Etenim, vt Dei ſimul & hominum ſtudioſus, nec inſtitutũ cum Deo ſermonem volebat omittere, (familiariter enim ſolus cum ſolo loquebatur) nec multitudinem negligere, quæ imperio deſtituta, ſeſe flagitiis obſtringebat. Tumultum enim agnoſcebat, quippe qui ex incerta confuſaꝗue voce obſcuras & incognitas aliis animorum affectiones coniicere poterat, atque intelligere perturbationem illam ex vinolẽtia proficiſci, cùm ſatietas ex intemperantia orta eſſet, & ex ſatietate contumelia.

Trib⁹ Leuitica aſſiſcitur ad ſacrorum miniſterium.

Bos Aegyptiis ſacratiſſimus, adoratur a Iudæis.

Cùm igitur vtrinque traheretur, & modò illuc inclinaret, & dubius in ancipiti penderet, oraculum audit eiuſmodi: Vade celeriter, & hinc diſcede. Populus ad iniquitatem feſtinauit. Manufactum, tauriꝗue formam habentem, & à ſe conflatum deum, non Deũ, adorant & colunt, omnium, quæ viderunt & audiuerunt, ad religionem pertinentium obliti. Commotus ergò, coactuſque credere iis, quæ videbantur incredibilia, vt internũcius, & cõciliator, non protinùs diſceſſit, ſed priùs pro populo ſupplex orauit DEVM, vt peccatis eius ignoſceret. Placato autem Deo, gaudens ſimul & dolens reuertebatur. Gaudebat enim, ꝙ ille propitius eſſet: dolebat autem & angebatur propter populi iniquitatem. In caſtrorum autem medio conſtitutus, repentinamꝗ; multitudinis defectionem admiratus, quæ tantam pietatem tanto mẽdacio commutaſſet, cùm videret morbum non omnes inuaſiſſe, ſed quoſdam eſſe ſanos, & ab illo alieniſſimos, velletque cognoſcere, qui perditi deſperatiꝗue eſſent, & quos admiſſi facinoris pęniteret, edictum propoſuit, quo tanquàm Lydio lapide mentes omnium explorarentur, vtrùm à pietate ſtarẽt, an contra. Si quis, inquit, Domini eſt, ad me veniat. Breue quidem edictum, ſed magna illius vis. Significabat enim: Si quis nec manufacta, nec procreata, deos putat, ſed unum eſſe rerum omnium Deum, ad me accedat. Cùm igitur alii, Aegyptiaca ſuperbia tumidi, imperium detrectarent, edictumque negligerent, alii fortaſsè ſupplicii metu non auderent accedere, veriti Moſis animaduerſionem, aut impetum multitudinis, quę ſecùm nõ conſentientes ſemper oppugnat, ex omnibus tribub⁹ vna illa, quæ dicitur Leui, promptum paratumꝗ; incitati animi ad pietatem ſtudium pedũ celeritate declarans, tanquàm ſigno dato, accurrit. Hanc intuitus Moſes: Vtrùm corporibus ſolùm, inquit, an mentibus etiam ſitis concitati, id ſtatim res ipſa comprobabit. Vnuſquiſque veſtrum educto gladio, eos, qui milliès morte digna commiſerunt, quiꝗ; relicto DEO vero, falſos ſibi confixerunt, rebuſꝗ; caducis & procreatis immortalis & ingeniti nomen attribuerũt, licèt propinqui amicivè ſint, interficiat, & ſolam bonorum virorum pietatẽ, amicitiã ac propinquitatem exiſtimet. At illi cohortationem alacritate ſuperantes, quippè ꝗ abalienatis animis erant, ex quo viderant ipſos à legibus defeciſſe, ad tria millia eorum, quos paulò antè chariſſimos habebant, promiſcuè trucidarunt. Iacentibus autem in medio foro cadaueribus, multitudo quidẽ miſericordia commouebatur, ſed præſentes interficientiũ animos, ardẽteſꝗ; adhuc & ira plenos cõſpiciẽs, metu reſipuit. Moſes verò illorũ virtute collaudata, præmiũ illis dignũ & perpetuũ tribuit. Decebat enim, vt qui pro Dei honore bellũ ſuſceperãt voluntariũ, ſacerdotii munus ad eũ excolendũ obtinerent.

Trib⁹ Leui pœnas vitulo cul tores.

Cæterùm quia nõ vnus erat ſacrorũ ordo, ſed aliis quidẽ mãdatum fuerat, ut ſupplicationibus & hoſtiis, cęteriſꝗ; præeſſent ſacrificiis, & vſꝗ; ad adyta accederẽt: aliis verò, quos miniſtros quidã appellant, nihil eiuſmodi, ſed vt templũ tantùmodò, & quæ in tẽplo erãt, die noctuꝗ; curarẽt & cuſtodirẽt, quę multis plerunꝗ; multorũ malorũ cauſa eſſe ſolet, inter eos exorta eſt de principatu cõtentio. Miniſtri. n. in ſacerdotes conſurgẽtes, munus eorũ ſibi vẽdicare conabãtur, idque, quoniã præſtabãt numero, facilè ſucceſſurũ ſperabãt. Ac, nè viderẽtur rerum nouarũ ſtudio commoti, ſponte rem ipſam tentare, ſibi duodecim tribuũ antiquiſſimam adiungunt, quam pleriꝗue è vulgo ſequebantur, vt principatus dignitatem aſſequi poſſent. Coniurationem illam contra ſe fieri Moſes non ignorabat. Fratrem enim, oraculis adductus, ſacerdotum principem creauerat. Obiiciebatur autem, quòd ementitus oracula, eum propter ſanguinis coniunctionem & fraternam beneuolentiam cooptaſſet. Quam obrem dolens fidem ſuam tot argumentis approbatam, in dubium vocari, præſertim in rebus, quæ ad diuinum honorẽ ſpectarent, in quibus ſolis, etsi in aliis

Diſcreti ordines ſacris miniſtrantiũ.

ſolitus

ſolitus eſſet mentiri, vera dicere oportuiſſet, (veritas enim Dei miniſtra eſt) ſibi faciendum non putauit, vt cooptationem à ſe ritè factam fuiſſe comprobaret. videbat enim vix fieri poſſe, vt de ſententia, in qua obſtinatè perſtabāt, oratione deducerentur: ſed ad Deū ſupplex cōfugit atq; orauit, vt manifeſtis indicijs declararet, nihil a ſe in eo cooptando fraudis admiſſum eſſe.

Ille duodecim virgas pro numero tribuum ſumi iubet, & aliorū, qui principes tribuum erant, nomina vndecim virgis inſcribi, vni verò fratris ſacerdotumq; principis nomen, eaſq; in templum vſq; ad adyta inferri. Quod ille cùm feciſſet, euentum expectabat. Poſtridiè autem oraculo admonitus, adſtāte vniuerſo populo, ingreditur, & virgas profert, alias quidem tales omninò, quales illatæ fuerant: eam verò, in qua nomē fratris inſcriptum erat, mirabiliter immutatam. Etenim, vt fœcunda planta, tota recèns germinauerat, & onuſta erat fructuum copia. Fructus autem erāt amygdala; quæ diuerſam a reliquis fructibus naturam habent. In pleriſque enim, vt vua, olea, & malo; differunt ſemina ab eo quod comeditur. Nā quod comeditur, foris eſt: ſemen autem intùs continetur. Amygdali verò & ſemen, & quod editur, idem eſt, cum vnam vtrūque formam ſortitum ſit, vt vnum locum intimum duplici putamine, tanquàm vallo, communitum, altero quidem profundo, altero autem nihil à ligno differente. Quo perfecta virtus indicatur. Quemadmodùm enim in amygdalo idem eſt principium & finis; principium enim eſt ſemen, finis autem fructus: ſic etiam in virtutibus fit, vt ſingulæ ſint & principium, & finis: principium, quia non ex alia facultate, ſed ex ſemetipſis proficiſcuntur: finis, quoniam ad ipſas vita conuenienter naturæ inſtituta contendit. Ac vna quidem cauſa hæc eſt, qua tamen altera ſignificatior traditur.

Virga Aaronis admirabiliter fructus protulit.

Amygdali putamen exterius, amarum eſt: quod autem interius, vt ligneum circumiicitur, auſterum ac durum. At fructus in vtroque concluſus non facilè eruitur. His animum, qui in virtutis ſtudio ſe exercet, ſignificat, eumque ſic ad ipſam virtutem exiſtimat incitandum. Labores enim priùs ſubeundi ſunt neceſſariò. Amarus autem, & reſiſtens, atque aſper eſt labor, qui bonum parit. Quarè deſidiæ atque inertię nō eſt incumbendū. Nā qui labores fugit, bona fugit. Qui autem forti ſtrenuoque animo aſpera & difficilia ſubit ac ſuſtinet, ad beatitudinem properat. Virtus enim cum mollibus, qui quotidianis & immenſis delicijs animo & corpore effœminati corruptique ſunt, non commoratur: ſed ab iis malè accepta vexataque, conſurgit, vt ad principem rationem rectam confugiat. Quòd ſi vera dicenda ſunt, anguſtiſſimus prudentiæ, temperantiæ, fortitudinis & iuſtitiæ chorus ad ſtudioſos currit, quique aſperam ac duram viuendi rationem colunt, & continentiam ac tolerantiam amplectuntur cum frugalitate, & rerum paucarum deſiderio. His enim regina omnium, quæ in nobis ſunt, ratio valetudinem integram acquirit; & robur ſuum ac vires auget, grauemque corporis impetum & oppugnationem repellit, cui opitulatur & fauet ebrietas, edacitas, libido, aliæque inexplebiles cupiditates, quæ ſolertiæ inimicam obeſitatem pariunt. Porrò quòd amygdalus arborum, verno tempore germinantium, prima florere, fructuum prouentus vbcia, poſtremaque folijs deſtitui, atque autumnam proſperæ ſenectutis viriditatem longiſſimè producere conſuetudineque dicitur, vtrunque tribum ſacratiſſimam indicat, quę vniuerſi hominum generis prima, atque vltima florebit; quandiu quidem videbitur Deo, vernis conuerſionibus vitam noſtram ſimilem reddere, ſublato pernicioſo peſtilentique malorum fonte auaritia.

Qui labores fugit, bona fugit.

Virtus non eſt in delicijs.

Virtutes quibus nu-ſint.

Quoniam igitur perfectiſſimo imperatori diximus adeſſe quatuor oportere, regnum, condendarū legum facultatem, ſacerdotium, & prophetiā: vt legibus quidem, quæ agenda fugiendáve ſint, præſcribat: ſacerdotio autē non humana ſolùm, ſed diuina et exequatur: prophetia verò prouideat, quæ humana ratione comprehendi non poſſunt: & tribus partibus explicatis, Moſem optimū fuiſſe tum Regē, tum legiſlatorem, tū ſacerdotem, oſtendimus: reliquum eſt, vt præſtantiſſimum et prophetam fuiſſe demōſtremus. Etſi nō ignoro, eſſe diuina reſponſa & oracula, quęcunq; in ſacris libris cōtinētur: dicam tñ ea, quæ magis propria ſunt, ſi priùs illud expoſuero, omnia diuina oracula vel ex Dei perſona dici, interprete diuino propheta: vel per interrogationē & reſponſionē pronunciari, vel ex perſona Moſis efferri, à ſeipſo vaticinantis. Prima igitur omninò ſunt diuinarum virtutū indicia miſericordiæ beneficentięq;: quibus cùm oēs homines, tum præcipuè populū ſui cultorem, ad virtutem & honeſtatem inuitat, atq; erudit, viamq; ad benè beateq; viuendum ducentem, ſtruit. Quæ aūt ſecundo loco poſita ſunt, permixtam & communem vim habent. Interrogat enim propheta, de quibus dubitat: Deus aūt reſpondet, ac docet. Vltima tribuuntur legiſlatori, cui Deus elargitur diuinandi poteſtatem, qua futura prænunciat. Prima prætereamus: maiora enim ſunt, quàm vt ab vllo homine laudari poſſint; eorumq; commendationem vix cęlum ipſum, & terra, atque omnes naturę partes capiunt. Quanquàm dicūtur etiam quaſi per interpretem. Interpretatio verò & prophetia differunt. De ſecundis autem ſtatim dicam, & illis adiungam tertiū genus, quo loquentis animus afflatus apparet, eoque potiſſimùm & propriè nominatur propheta. Verùm vt promiſſa perſoluamus, ſic exordiendum eſt.

Imperator perfectiſſimus quibus inſtructus eſſe debeat.

Quatuor ſunt modi per interrogationē & reſponſionem oraculis aſſignati, qui mixtam habent poteſtatem. Nam & propheta afflatus interrogat, & pater vaticinatur, verba reſponſaq; ſuggerens. Primum autē, quod nō Moſem ſolum, omnium, qui vnquã fuerint, ſanctiſſimum virum, ſed quemuis aliquo modo pietatis ſtudioſum cōmouiſſet atq; irritaſſet, fuit homo quidā ſpurius, ex parentibus diſſimilibus genitus, patre quidem Aegyptio, matre uerò Iudæa: ſed maternę gentis neglectis moribus atq; inſtitutis, ad patris impietatē declinauit. Aegyptij ferè populorum omnium ſoli, cœlo terram anteponunt. Etenim eùm hanc diuinis honoribus dignam putent, illi nullum eximium honorem tribunt, tanquàm oporteat regijs præcelſiſq; ſedibus abiectiſſimas atq; infimas anteferre. In mūdo n. cęlū eſt regia: terra verò ſordidū & humile domicilium. Hęc per ſe conſiderata, nō videtur aſpernāda: at ſi cū ęthere cōparetur, tãtùm ab eo differt, quãtùm a luce tenebræ, nox à die, caducæ res ab æternis, à diuinis mortales.

Quatuor modi diuinorum oraculorū per interrogationē & reſponſionem.

Aegyptij quid terra tribuāt.

Cùm igitur Aegyptus, nō, quēadmodùm reliquæ regiones, imbrib⁹ irrigetur, ſed fluminis exūdatiōnibus quotānis oblimetur ac fœcūda reddatur, fingūt Aegyptij diuinū eſſe Nilū, cęliq; ęmulū, & de regione ſua gloriātur. Nothus ergò ille cuidā ex genere ſacro petitoq; indignat⁹, atq; irę impotēs, & falſę religionis Aegyptiacæ ſtudio cōcitatus, à terra in cęlū impietatē cōuertit, impioq; & nefario atq; ingrato aīo & lingua, & omni vocis īſtrumēto grauiſſima maledicta cōiecit in eū, cuius laudes nō ab oībus celebrari fas eſt, ſed ab optimis tantùm viris, qui initiati ſint & expurgati. Incredibilem iſtius furorem & audaciam admiratus, & generoſo quodam animi impetu concitatus Moſes, manibus ſuis hominem ſuſpendere cupiebat: ſed veritus eſt, nè leuius de ipſo ſupplicium ſumeretur.

Quanquàm quod tantę impietati par ſupplicium ab homine poſſit excogitari? Etenim ſi qui Deum non colit, is nec parētes, nec patriā, nec de ſe benè me

ritos colit:quì non modò non colit, ſed audet eũ incuſare, quonã is vel immaniſſimo ſcelere nõ obſtringetur? Sed incuſare leuius eſt, q̃ execrari. Vbi verò lingua petulãs, & os effrenatũ, cogitationibus impiis inſeruiunt, nouũ omninò ac nefariũ facinus admittitꝛ. Execratur quis aliquẽ deũ, vocat ne alium deũ ad execrationem confirmandã, an eundem deum contra ſemetipſum? Procùl abſint prohanæ atq; impiæ cogitationes. Abluere expiareq; oportet infelicem animũ, q voce illa coinquinatus eſt, cæco auriũ ſenſu miniſtro adhibito. Nec lingua deteſtabile maledictũ proferentis impedita fuit, nec aures eorum, qui erant audituri, occluſæ ſunt. ità fortè iuſtitia prouidente, quæ nec excellentia bona, nec mala inſignia celari permittit, vt virtus & vitium clarè pateant, meritaque illi præmia, huic ſupplicia tribuantur.

Blaſphemia in Deum q̃ ſit immanis culpa.

Idcircò Moſes illũ in carcerẽ trudi, & vinculis adſtringi iubet: Deum aũt obſecrat, vt ſenſuũ neceſſitatibus ignoſcat, quibus qui de impio peregrinoq; nõnem habet, vt deteſtabile atq; execrandũ ſcelus deprehendat, videre cogitur, q̃ adſpicere nefas eſt, & intelligere, quæ audire oon licet. Tũ lapidibus obrui ſceleratũ imperauit, vt conuenienti nimirùm ſupplicio afficeretur, qui cor durũ lapideumque geſtabat, puniretur que ab omnibus, qui ex illa gente erant, quos rem grauiter tuliſſe, & inferendæ cædis cupidos animaduertebat. Solum autem eiuſmodi ſupplicium poterat à tot hominum millibus irrogari.

Blaſphemus lapidibus opprimitur.

Homine impio peſtiferoq; ſublato, lex noua, q̃ nunquàm p̃ſcripta fuerat, lata eſt. Noua.n. ſcelera, nouis legibus reprimenda cohibendaq; ſunt. Itaq; ſtatim huiuſcemodi edictũ proponitur: Quicunq; maledixerit Deo, peccati reus eſto. At quicunq; nomen Dñi nominauerit, morte mulctetur. O vir ſapiẽtiſſime, q ſolus ſyncerã & ſolidã ſapientiã aſſecutus es, grauius exiſtimaſti eſſe nominare, q̃ maledicere, vt in eum, qui grauiſſimè peccaſſet, lenior eſſes ac mitior: illũ verò, qui ſe leuiori peccato obſtrinxiſſet, ſummo ſupplicio mortis afficeres? An edictũ hoc nõ principem illũ anthorẽ rerum omniũ Deum ſignificat, ſed falſos gentiũ deos, à pictoribus ſtatuariisq; confectos? ſtatuis. n. & imaginibus, & eiuſmodi ſimulacris plenus eſt orbis terrarũ: à maledictis ẽt in hos, abſtinere neceſſarium eſt, nè qs familiariſſ Muſis aſſueſcat omninò Dei nomẽ negligere. Eſt. n. auguſtiſſimũ, maximeq; venerandũ. Si quis autem in hominũ deorumq; Dñm non dico maledicta congeſſerit, ſed auſus fuerit temerè nomẽ ipſius appellare, capite plectatur. Neq;. n. filii, quibus parẽtum honor curæ eſt, nomina propria eorum, à quibus procreati ſunt, licèt mortales ſint, vſurpant: ſed ſua in eos pietate, illa reticentes, naturæ vocabulis patres & matres appellant, quibus vocibus maxima illorum in ſe beneficia ſtatim declarant. Ad hoc vſque tempus impunè licuerit, ſanctiſſimum ac diuinum nomen impetu linguæ in ſermonibus protuliſſe.

Leui. 24.

Poſt rerũ omniũ conditoris honorẽ, in ſacra die ſeptima obſeruanda ſe grauiter geſſit propheta. Nã eximium decus ipſius in cælo atq; vniuerſo orbe deſcriptũ & obſignatũ, acutioribus mentis oculis intuebaꝛ. Reperiebat. n. eam primùm ſine matre genitã, nõ à fœmina, ſed à patre ſolo ſine ſemine procreatam, & ſine partu editã. Deindè videbat, eam nõ modò pulcherrimã, & ſine matre, ſed ſemper virginẽ: nec ex matre ſuſceptã, nec matrẽ eſſe, nec ex corruptione, nec corruptũ iri. Poſtremò diligenter conſiderans, animaduertebat eſſe mundi natalẽ diem, celebrariq; & à cælo, & à terra, gaudentibus & lætãtibus abſolutiſſimo illius concentu. His de cauſis Moſes, omnibus in rebus magnus, æquũ eſſe cenſuit, vt ſacræ Reipub. adſcripti ciues, naturæ ſequerentur inſtituta, & cum animi voluptate diẽ ſeptimam celebrãtes, abſtinerent ab omni opere & negocio, qđ vel ad quęſtũ, vel ad parandum victũ pertineret: factisq; induciis, & laboribus ac ſolicitudinibus intermiſſis, vacarẽt, non, vt quidã, iocis & ludis, aut mimorũ ſaltatorumq; ſpectaculis, quibꝰ digladiãtes immorinatur, q theatri ſtudioſi ſunt, mentemq; natura reginã, principibus ſenſuum viſui & auditui ſerũ efficiũt: ſed philoſophię, non quam Rhetores ſophiſtęq; tradunt, dũ dicendi viuendiq; præcepta nõ aliter, ac res, quæ in foro venales ſunt, vendũt, & philoſophia cõtra philoſophiã (o tẽpora, o mores) ꝓpetuò abuti nõ erubeſcũt: ſed veræ philoſophiæ, quę ex tribus in vnũ redactis, & ad benè beateq; viuẽdum ducentibus cõtexta eſt, cõſiliis, verbis, & factis. Edictũ hoc quidã aſpernatus, cùm ẽt oracula illa perſonarẽt, quæ ſine ꝓpheta Deus ipſe de ſacra die ſeptima, voce (quod inprimis admirandũ eſt) adſpectabili, & oculos magis, q̃ aures excitante, ꝓtulerat, ad colligenda ligna ꝑ media caſtra egreſſus eſt, cùm oẽs videret in tabernaculis quieſcentes. Sed in ipſo crimine depræhẽſus eſt: latẽre. n. non potuit. Etenim cùm extra caſtra in ſolitudinẽ progreſſi quidã eſſẽt, vt in loco puriſſimo & trãquilliſſimo precarentur, ligna geſtantem conſpicati, indignatiq; ipſum interfeciſſent, niſi impetum irę cohibuiſſent, nè viderentur, cùm priuati homines eſſent, in aliquem, pręſertim indicta cauſa, priùs, quàm ipſi magiſtratus, animaduertere, licèt peccatum eſſet manifeſtum, nève illius, qui diem ſacram violauerat, cædè quanuis iuſtiſſima ſe inquinarent.

Septima dies, mundi natalis.

Sabbati feria cur inſtituta.

Vera philoſophia ex tribus contexta.

Cõpręhenſum igitur adducunt ad principẽ, cui ſacerdotes aſſidebãt, & vniuerſus populus ad audiendũ adſtabat. Mos. n. erat, & quotiès dabatur occaſio, & p̃cipuẽ ſeptima quaq; die, vt antè diximus, ità philoſophari, vt Princeps quidẽ ipſe diſſereret, & faciẽda dicendaq; præciperet: populus aũt audiendo proficeret, moribusq; & vita melior euaderet. Patrium hoc philoſophandi inſtitutũ nunc ẽt retinent Iudæi, ut tempus illud in rerũ naturę ſcientia contemplationeq; conſumant. Quid. n. aliud ſunt tẽpla per ciuitates conſtructa, niſi gymnaſia prudentię, fortitudinis, tẽperantię, iuſtitię, pietatis, ſanctitatis, omniumq; virtutum, quibus diuina atque humana rectè adminiſtrantur? Tunc igitur ſceleſtus ille in carcerem truditur. Hæſitans autem Moſes, quonã pacto puniendus eſſet, (ſciebat. n. mortẽ eſſe commeritum, ſed dubitabat, qđ mortis genus conueniret) mentis arcano ad arcanũ tribunal accedit, & rogat eũ, qui antequàm audiat, intelligit omnia, quidnam decernendum ſit. Oſtendit ille & morte mulctandum hominem, & lapidatione id fieri debere: quandoquidem & is, quemadmodùm prior, animum in ſurdum lapidem conuertiſſet, eo perpetrato, quo reliqua ferè omnia inuehuntur, quibus propter diei ſeptimæ celebritatem eſt interdictum. Quid ità? Quia artes non ſolùm ſordidę, ſed alię quoquè, atque inprimis illę, quę ſunt quęſtuoſę, quęque ad victum parandum pertinent, aut per ignem, aut non ſine igne tractantur. Quarè diebus ſeptimis ignem accendi ſępiùs vetat, quòd eo nulla ſit potior cauſa, aut opus antiquius: atque illo quieſcente veriſimile ſit, etiam reliqua ſingulatim conquieſcere. Ligna porrò ſunt ignis materia. Quamobrẽm qui ligna colligit, & qui ignem accendit, fraterna & affinia peccata committunt. Prior autem dupliciter peccat, quoniam & fert, cùm ſit qes: & ea fert, q̃ ſunt ignis artiũ authoris materia.

Templa qd ſint.

Num. 15

Exod. 37

Quæ igitur commemorauimus, impiorum ſupplicium complectentia, per interrogationem & reſponſionẽ ſanciuntur. Sunt aũt alia duo nõ eiuſdem generis, ſed diuerſa: quorũ vnum ad hæreditatis ſucceſsionem pertinet, alterum ad ſacrificiũ, quod præter tempus videtur fieri, de quo priùs dicendum eſt. Aequino

Martiũ menſem cur Moſes primũ poſuerit.

ctii verni principiũ Moſes in anno conſtituendo primum menſem ponit, non tẽpori magis, vt quidam, q̃ naturæ in homines beneficiis primas tribuens. Tunc enim & ſata fruges victus neceſſarias edũt, & pubeſcẽtes arbores concipiunt fructus, qui ſecundum ſortiti locum, ſerò geniti dicuntur. Semper.n. quæ natura nõ ſunt valdè neceſſaria, poſteriora ſunt iis, q̃ magis neceſſaria ſunt. Vehementer aũt neceſſarium eſt triticũ, & hordeũ, & omnia ciborum genera, ſine quibus vita traduci non poſſit. Oleum aũt, & vinum, & arborum fructus non ſunt neceſſarii: quandò ſine his ad longiſſimam vſq; ſenectutem, & multorũ annorũ ſpatium, homines viuunt. Ad quartum decimũ igitur huius mẽſis diem, cùm luna ſuum orbẽ implẽte, futurum eſt plenilunium, Tranſitus, quod Chaldaica lingua Paſcha dicitur, publica ſolẽniſq; celebritas agitur, in qua priuati non adducunt hoſtias ad altare, vt eas immolẽt ſacerdotes: ſed legis mãdato populus vniuerſus ſacrificat, cùm ſuã vnuſquiſq; victimam adducat atq; immolet.

Paſcha.

Populus igitur gaudebat & lætabatur, cùm ſinguli ſacerdotii munere fungerentur. Sed quidã ob recẽtem propinquorũ obitum in luctu & ſqualore verſabantur, & ſacrificii lætitia atq; honore ſe priuatos videbãt: q a luctu, quo impediebantur, nõdùm abſoluto, expurgari non poterãt. Hi mœrore triſtitiaq; pleni, ad principem acceſſerunt: & quæ ſibi acciderãt, enarrarũt, hoc eſt, recentẽ domeſticorũ obitũ & luctum, in quo verſantes neceſſariò, Tranſitus celebritatis, & ſacrificii non potuiſſent eſſe participes. Deindè rogabant, nè pateretur ſe deteriore eſſe conditione, q̃ cæteros, néve calamitatẽ, quæ ſibi ex propinquorum obitu contigiſſet, in criminis loco numerari, & ꝓ miſericordia ſupplicium afferre permitteret. Arbitrari enim ſe grauiora, quàm ipſos defunctos, pati. Nam illis nullum eſſe ſenſum calamitatum: ſe verò viuentes viſum iri, mortem ſenſu minimè carentem appetiſſe.

Num. 9.

Hæc audiens ille, nec orationem eorum abſurdam, & excuſationem, q antea non ſacrificaſſent, legitimã & cõmiſeratione dignam eſſe cognoſcebat, animo tñ ancipiti & tanq̃ in trutina pendenti, q altera ex parte miſericordia & iuſtitia premeret: ex altera, lex Tranſitus celebritatis, qua primi menſis quartadecima dies: ad ſacrificãdum præſcribebatur, vrgeret: dubitans, vtrùm negaret, an concederet, quod poſtulabant, obſecrat Deũ, vt iudicet, atq; oraculo ſententiã ferat. Audiens ergò reſpõdit, non ſolùm ad ea, quæ contigerãt, ſed quæ in poſterũ erant euẽtura, ſi qui vel eiſdem, vel aliis ẽt cauſis impediti, ſimul cũ ipſo populo ſacrificare nõ poſſent. Quæ verò fuerint ipſa reſponſa, declarãdũ eſt. Naturalis, inquit, luctus in propinquorũ obitu neceſſarius eſt, nec adſcribẽdus eſt crimini. Quandiu igitur luctus erit in mora, à ſacris muria arceto, quos nõ ſolùm à uoluntaria, verùm ẽt ab omni labe, quę præter ſententiã euenerit, expiare oportet. At vbi dies luctus expleti fuerint, ad parẽ ſacrificiorum honorem admittãtur, nè defunctorũ numerũ viuentes augeant. Sunt igitur poſteriores quartadecima die menſis ſecũdi, eodemq; modo atq; eadem lege, qua priores, ſacrificẽ. Idem ẽt conceditur illis, qui non luctu, ſed longa peregrinatione prohibiti, ſimul cum uniuerſo populo ſacra facere non potuerunt. Qui enim peregrinantur, aut aliis in locis habitant, non peccant, vt ęquo & pari honore priuari debeant, præſertim cùm vna regio totam gentem non capiat prę multitudine, & multis in locis coloniæ fuerint conſtitutæ.

Ibidem.

Hactenùs de illis, qui legitimas ob cauſas impediti, cùm Tranſitus ſacrificia vna cũ populo celebrare nequiuerint, licẽt ſerò, neceſſariò tñ ſtuduerũt officio prætermiſſo ſatisfacere. Nunc extremũ illud, qđ ad hæreditatẽ ſucceſſionem ſpectat, aggredior: eſt aũt mixtum hoc quoquè, & ex interrogatione, reſpõſioneq; conſtat. Erat quidã nomine Salphaat, vir probus & ex tribu minimè obſcura. Hic filiũ nullũ, filias quinq; genuerat: quæ poſt obitũ patris dubitantes, ſe bonis paternis ſpoliatũ iri, q hęreditas ad mares tantummodò perueniret, verecundè, quẽadmodùm virgines decet, nõ ut diuitias venarentur, ſed vt patris nomen & dignitatẽ conſeruarent, ad Principẽ accedunt: &, Pater, inquiũt, noſter defunctus eſt, qui in nulla fuit illarũ ſeditionũ, in quibus contigit innumerabiles interire. Vitã priuatam & quietam egit: niſi ſortè crimini vertendum eſt illi, quòd filium marem nullum procrearit. Nos certè ab illo genitæ ſumus: quæ tametſi parente videmur orbatæ, patrem tamen reuerã te, Princeps, habebimus. Princeps enim legitimus, ſubditis ſuis coniunctior eſt pater, quàm ille ipſe, qui genuit.

Num 27

Filia Salphaat verecundè proponũt Moſi cauſam ſuã.

Princeps ſubditorũ parens.

Virginum ille prudentiã, & pietatẽ earum erga patrẽ admiratus, ſe tñ à reſpondendo ſuſtinuit, qm̃ cogitabat hæreditates à viris adeundas, quippè qui militiæ & bellorũ, quę geſſiſſent, ꝑmiũ eſſent accepturi. Naturam aũt, quæ mulieribus eiuſmodi certaminum immunitatem dediſſet, eorundem itèm pręmia non elargiri. Quamobrèm cùm mẽs eius dubia & anceps, meritò diuerſas in partes diſtraheretur, quæſtionẽ ipſam ad Deũ retulit, quẽ ſolum controuerſias non falſis nec errantibus iudiciis diſtinguere, & pro veritate iuſtitiaq; dirimere non ignorabat. Ipſe verò rerũ omniũ effector, mundiq; pater, qui terrã, & cęlũ, & aquã, & aerem, atq; omnia ex his concreta continet & moderatur, qui eorũ, & hominum Dñs eſt, virginibus orbis reſpondere non recuſauit. Rñdens autem, plus, q̃ à iudice poſtularetur, tribuit ipſe benignus & clemẽs, qui beneficentia poteſtateq; ſua cuncta prorſus impleuit. Virgines.n. collaudauit. (ò Dñe, quis laudes efferet tuas? quo ore, qua lingua, quo vocis inſtrumento, qua animi parte pręſtantiſſima? Aſtrorùm ne chorus eas ꝓ dignitate celebrabit? cęlùm ne vniuerſum vocẽ emittens, tuarum virtutum partem ullam poterit explicare?) Rectè, inquit, locutæ ſunt filię Salphaat. Hęc laus teſtimonio Dei comprobata, quanta ſit, quis nõ videt?

Num. 27

Adeſte nunc, homines ſuperbi, qui rebus ſecundis elati, ſupra naturam ceruicem tollitis, & ſupercilium contrahitis, apud quos fęminarũ viduitas riſus eſt, miſericordia malũ, & quod miſerabilius eſt, pupillorum ſolitudo deluditur. Videte eos, qui humiles calamitoſique iudicãtur, nõ negligi aut deſpici à Deo, cuius imperii pars deſpectiſſima, ſunt omnia regna orbis terrarum. Totus.n. ambitus terræ, operum ipſius infimũ eſt: & neceſſariò tandẽ reſipiſcite. Attamen cùm poſtulata virginũ laudaſſet, nec ſine munere dimiſit, nec parẽ eum viris ꝓpugnatoribus honorẽ habuit. His.n. hęreditates, vt laboribus eorũ digna pręmia tribuit: illis verò nõ præmiũ, ſed gratiã & benignitatẽ impertiuit. Quod ex ipſius verbis intelligitur apertiſſimè, cùm dicit, donum & munus, non aũt merces & præmium. Hęc.n. accipientium, illa ſunt largientium propria.

Omnia regna terra, pars deſpectiſſima imperij Dei.

Cęterùm cùm ad ea, quę rogauerant virgines, reſpondiſſet, communem de hęreditatum ſucceſſione legem tulit, filios primùm uocans ad hęreditatem. Quòd ſi filii deſint, filias: quibus ait hęreditatem adiungi, vt ornamentum extrinſecùs, non vt propriam poſſeſſionem. Quod.n. adiungitur, cum eo, qđ ornat, nullam habet neceſſitudinis coniunctionem, ſed ab illo ſeiunctũ & alienũ eſt. Tertio loco poſt filias, fratres vocat. Patruos ordine quartos conſtituit. Ex quo ſignificat, parentes quoquè filiorũ hæredes eſſe. Stultum.n. eſſet, exiſtimare eum, qui filii fratris hæreditatem tribuit fratri patris propter neceſſitudinẽ, quam habet ille cũ patre, à ſucceſſione patrem ipſum excludere. Verùm qm̃ naturæ lege filii parentibus ſuccedunt, non

Lex de hereditatum ſucceſſione.

contrà, quod infauſtũ erat, reticuit, nè pater & mater ex acerbo liberorũ obitu viderentur non conſolabilé dolorem percipere: tacitè aũt ipſos vocauit, dum patruos vocat, vt vtrunq; complecteretur, nèuel contrà decus fieret, vel bona ad aliorum manus peruenirẽt. Quinto loco vocat eos, qui genere proximi ſunt, quorum primis ſemper hæreditatem adiudicat. Hęc de oraculis, quæ mixta ſunt, neceſſariò percurrimus: nũc ea, quę per prophetam afflatum edita ſunt, explicabimus. Sic enim me facturum promiſi.

Idem Moſi diuinus afflatus, & populo felicitatis initium fuit. Etenim cum plurima hominũ millia ex Aegypto ad Syriæ ciuitates in coloniam deduceret, iamque & viri & fœminæ, inuia longaq; ſolitudine ſuperata, ad mare, quod rubrum appellant, perueniſſent, in magnis difficultatibus verſabantur, cùm nec traiicere poſſent ob nauium inopiam, nec per eandem viã regredi, tutum exiſtimarent. Grauius ad hæc malum afflictis addebatur: Nam Aegyptiorum Rex egreſſus, cum non contemnenda equitum & peditum manu properè ſequebatur, vt exitum, quem manifeſtis oraculis adductus conceſſerat, vlciſceretur.

Inconſtãs malorum hominum voluntas. *Exod. 14*

Inconſtans.n. improborum hominũ voluntas, tanq̃ in trutina collocata, paruo occaſionũ momento in contraria declinat. Inter hoſtes igitur & mare concluſi, de ſalute ſua ità deſperabant, vt alii ſatiùs eſſe ducerent, manibus hoſtiũ interfici, alii mortẽ obire voluntariã mallent, q̃ hoſtibus ludibrio eſſe. itaq; ſe in mare deiicere cogitabãt, & oneribus quibuſdã cõportatis in litore cõſidebãt, vt ſimul àc hoſtes appropinquãtes adſpexiſſent, deſilientes celeriùs in profundum demergerentur. Sic igitur difficultate neceſſitatis exterriti, torquebantur. Sed propheta cernens, præ ſtupore populum vniuerſum, vt piſcium iactum congregatũ, non ampliùs apud ſe conſiſtens, ſed numine correptus, vaticinatur in hunc modum.

Timor quidẽ neceſſarius, & terror propinquus, atque ingens periculũ eſt. Ex aduerſo.n. immenſum pelagus, nulla ad fugiendũ uia, nulla nauiũ copia: à tergo inſidiæ, & hoſtiũ acies celerrimè perſequentium. Quonàm te uertas? quò te ſubducas? omnia vndiquè repentè irruunt: terra, mare, homines, elementa naturę. Vos tñ confidite, nec animos deſpondete, nec deterremini, ſed inuictũ à Deo auxiliũ expectate: ſpontè iã aderit: ex occulto, quẽadmodùm ſæpiùs experti eſtis, pro vobis pugnabit. Cerno manũ, quæ uobis opitulatura eſt, aduerſariorũ ceruicibus laqueos iniicientem. Detrahit eos in mare: inſtar plumbi collabũtur in profundũ. Vos quidẽ illos viuentes animaduertitis: ego verò iã mortuos perſpicio. Hæc ille ſpem oẽm ſuperantia vaticinabatur. Ipſi veró re ipſa vaticinii veritatẽ experti ſunt. Nam quę fabulis videbantur magis incredibilia, diuina potentia contigerunt. Maris confractio, vtriuſque ſectionis disiunctio, vndarum per totũ profundum ad partem fractam cõfirmatio, ut magnificę vię ſectio eſſet pro muro validiſſimo.

His.n. congelatis, ſublime patebat iter multitudini, tutò per mare, nõ ſecus ac per ſiccã ſemitam & ſolũ lapideũ, incedenti. Arena.n. exiccata, in naturam ſolidam coaluerat, cùm hoſtes velociſſimè perſequẽtes, ad propriũ exitium feſtinarent. Extremũ agmen, tanq̃ auriga, nubes dirigebat, in qua diuina quædã erat facies, ignis ſplendorẽ emittens. Pelagi fluctus, qui compreſſi ſeiunctiq; fuerant, refluebant, partibus nõ ampliùs exiccatis, ſed colliqueſcẽtibus: ex quo repentina exundatio, & hoſtiũ interitus, quos muri iam congelati corruentes, & maris æſtus, in ipſam viam tanquàm in uallem delati, obruerunt.

Aegyptii ſubmerguntur in mari.

Erant indicium exitii cadauera ſupernatãtia, q̃ maris ſuperficiẽ conſtrauerant, & vehemens procella, q̃ aceruatim illa in aduerſum litus eiecit. Spectaculũ neceſſarium populo cõuerſato, qui non modo periculũ euaſerat, ſed et videbat aduerſarios, non humana, ſed diuina vi grauiùs punitos, q̃ vlla ratione dici queat. Quamobrẽm Dei laudes, à quo tantũ beneficium acceperãt, iurè celebrantes, et gratias egerunt. Moſes.n. populo in duos choros diſtributo, vni, qui ex viris cõſtabat, ipſe dux erat: alteri, aũt qui ex mulieribus, ſororẽ præfecit, vt patrẽ & tanti beneficii authorẽ collaudarent, mutuis harmoniis concinẽtes, cùm & animi, & voces ipſæ conuenirent: animi, qm̃ ad eandem gratiarum actionem tendebãt: voces, qm̃ ex grauiſſimo & acutiſſimo ſono conſtabãt. Virorum.n. vox grauis, fœminarũ acuta. Quapropter ſi rectè cõponãtur, ſuauiſſimus ex illis & iucundiſſimus cantus efficitur. Tot aũt hominum millia rebus incredibilibus & admirãdis, quas cõmemorauimus, adducta ſunt, vt idem ſentirent atq; concinerent. Lętabatur.n. Moſes, & perſpecto multitudinis gaudio, voluptatem cohibere nõ poterat. Itaque canticum inchoauit, chori autem audita retinebant. Hoc eſt principium & exordium prophetię Moſis, per afflatum numinis editę.

Exod. 15

Deindè vaticinatus eſt de primo & maximè neceſſario cibo, quẽ terra nõ edidit, ſterilis nimirùm & infœcunda. ſed cęlũ demiſit, nõ ſemèl, ſed annis quadraginta quotidiè ſummo manè, fructũ æthereum, minutiſſimo rori perſimilẽ. Hunc Moſes intuitus colligi iubet, & Deũ obteſtatus, ait, Eos, qui diuinã benignitatẽ in rebus fidẽ ſuperantibus experti eſſent, ipſi Deo credere oportere. Quarè cibaria hęc, inquit, nè condantur, aut reponantur. Nullã eorum partẽ in craſtinum diẽ quiſpiã conſeruet. His auditis, quidã in religione nõ ità cõfirmati, exiſtimantes fortaſsè ea non eſſe oracula, ſed principis monita, relinquunt aliquid in poſterum diem: quod quidẽ corruptũ, fœtore primùm impleuit totũ exercitũ: deindè in vermes, qui ex corruptione naſcuntur, cõuerſum eſt. Quæ pſpiciens Moſes, incredulis meritò ſuccẽſuit. Quis.n. nõ ſuccenſeret hominibus imperitiſſimis, qui cùm tot tantaq; vidiſſent facilè cõſecti eſſe diuina ꝓuidentia, quæ nulla ratione quiſquã fieri poſſe exiſtimaret, nõ ſolùm dubitarent, ſed omninò non crederent? At ipſe pater duobus euidẽtiſſimis ſignis ꝓphetæ vaticiniũ comprobauit. Quorũ vnũ ſtatim oſtẽdit, cùm id, quod cõdiderãt, corrumperetur, fœteret, & in vermes animalia abiectiſſima cõuerteretur. Alterũ aũt poſtridiè demonſtrauit. Semper.n. quod ſupererat, poſteaq̃ neceſſariũ abſumpſerat multitudo, ſolis radiis liqueſiebat, & liquefactũ cõſumebatur. Scd̃m haud ità multò pòſt vaticinãs oràculũ edit de ſacra die ſeptima: quæ quidẽ dies, quã prę rogatiuã haberet, nõ ſolùm ex quo mundus conditus eſt, verumetiã anteq̃ cõderetur, homines ignorabant, ob eã fortaſsè cauſam, ꝙ propter cõtinuas euerſiones, q̃ tum ex aqua, tũ ex igne cõtigerant, nõ potuiſſent à maioribus ſuis accipere monumẽta rerum, quę certa temporũ ſerie atq; ordine eſsẽt cõſecutæ. Arcanum id Moſes vaticinãs aperuit oraculo, qđ ſigno ꝑſpicuo rem teſtabatur. Signum illud fuit eiuſmodi.

Exod. 16

Prioribus diebus ex aere minor copia defluebat: ſexta aũt die, duplo maior. Ac prioribus quidẽ dieb⁹ ſi quid ſeruabatur, ità liqueſiebat, vt in humorẽ omninò redigeretur. Tunc aũt nullã cõmutationẽ accipiẽs, in eodẽ ſtatu ꝑmanebat. Hæc admiratus Moſes, non magis coniecit, q̃ diuino numine afflatus, vaticinatus eſt ſeptimã diẽ. Quanq̃ eiuſmodi cõiecturæ prophetię ꝓpinquę ſunt. Neq; n. mens tã rectè rẽ ipſam attingeret, niſi diuinus ſpiritus eã ꝑduceret ad veritatem. Res autem admirabilis apparebat non ſolùm ex eo, ꝙ cibus duplicabatur, aut quòd pręter morem integer permanebat: verumetiam ex eo, ꝙ ſexta die vtrunque

Sexto die bidui annonã pluit

contin-

contingebat, quam quidē ſacratiſſimus ſeptimæ diei numerus ſequebatur. Quæ ſi quis expendiſſet, reperiſſet eodem ordine cæleſtē cibum ſuppeditari, quo mūdus ipſe fuiſſet genitus. Primo.n.ea ſex diebus & mundus condi, & cibus ille demitti cœpit. Eſt aūt appoſita & congruens ſimilitudo. Nā vt abſolutiſſimum mundi opus ex nihilo fecit, ſic in ſolitudine copiam præbuit, elementis ea præſenti vſu cōmutatis, vt aer ꝓ terrā ſine vllo labore aut moleſtia cibos abundè ſubminiſtraret illis, qui eos ſibi per ociū parare nō poterāt.

Exod. 16

Aerem non daturum mānna die ſeptima, Moſes vaticinatur.

Tum edidit tertiū oraculum imprimis admirabile: Septima, inquiens, die ſolitū cibum aer non exhibebit, nec quicquā vel exiguū in terram ex more deferetur. Id quod res ipſa comprobauit. Pridiè.n hæc pronunciauerat, cùm Hebræorum quidam, vt conſueuerat, ad colligendum profecti ſunt, ſed ſpe ſua falſi, & re infecta redierunt, ſe, qui non credidiſſent, accuſantes, vatemque & diuinū, & qui ſolus obſcura incertaque perſpiceret, appellantes prophetam. Hæc ſunt, quæ numine afflatus de cęleſti cibo vaticinatus eſt.

Exod. 32

Alia neceſſaria, licèt admonitionibus magis, q̄ oraculis ſimilia videantur, ordine proſequamur. ex quibus & illud eſt, quod aduersùs eos, qui inſtituta patria violauerant, geſſit, de quo & anteà diximus, cùm taurum aureum ad ſuperbiæ Aegyptiacæ imitationem fabricati, choros conſtituerunt, & arās ędificarunt, & victimas immolarunt, Dei veritatē obliti, & Maiorū nobilitatē, quæ religione ſanctitateq; creuerat, abolētes. Quamobrèm Moſes incredibili affectus dolore, primùm ꝙ populus vniuerſus, qui ſemper anteà omniū acutiſſimè perſpexerat, cęcus euaſiſſet: deindè ꝙ falſum & cōmentitium ſimulacrū potuiſſet extinguere veritatis lucē, quam nec ſol ipſe deficiēs, nec totus aſtrorū chorus obſcuraret. fulget.n.proprio ſuo diuino & incorporeo ſplendore, cui hæc, quæ ſenſibus percipiuntur, cōparata, idem eſſe videantur, ác ſi cum die nox comparetur. Et facie igitur, & mente cōmutata, Moſes, quaſi ipſe non eſſet, diuino ſurore correptus: Si quis, inquit, errore non èſt deceptus, nec externo flagitio religionē violauit, me ſequatur. Cùm aūt vna tribus non minùs animo, q̄ corpore ad eum acceſſiſſet, quæ pridèm contra nefarios & impios incitata, ducē & Imperatorem cupiebat inuenire, qui iuſtū vlciſcendi tēpus rationemq; præſcriberet, eamq; Moſes indignatā & gementē, animoq; promptam & paratā adſpexiſſet, magis adhuc inflammatus, Vnuſquiſq; veſtrum, inquit, ſtricto gladio per mediū exercitū ruat: nec alienos ſolùm, ſed amicos & ſanguine coniunctiſſimos paſsìm interficiat, & facinus hoc pro veritate diuinoq; honore ſuſceptū, pro quibus pugnare & decertare leuiſſimus eſt labor, ſanctiſſimum putet. At illi cum clamore * tria hominum millia ſtatim interficiunt, inprimiſque illos, qui fuerant impietatis authores. Nec ſolùm defenſi ſunt, ꝙ ſcelus non attigiſſet: ſed etiam optimorum generoſiſſimorum numero adſcripti, munus rebus à ſe geſtis dignum, nempe ſacerdotium, acceperunt. Aequum enim erat, eos religionis cuſtodes efficere, qui pro religione pugnantes, ſe fortiſſimè geſſerant.

Iraſci inſtitiā magna virtus eſt, hinc dicitur: Iraſcimini et nolite peccare. Pſal. 4.

** Viginti tria millia interficiūtur eorum, qui fuerūt idololatriæ authores.*

Exod. 35

Habeo dicere oraculū adhuc admirabilius, de quo prius ét verba feci, cùm loquerer de prophetæ ſacerdotij principatu, quod, cùm ab ipſo item numine afflato pronunciatum fuiſſet, non longo pòſt tempore, ſed confeſtim euentu cōfirmatum fuit. Eorum, qui tēpli res tuentur & curant, duo ſunt ordines: Vnus ſacerdotum, qui præſtantior eſt: alter miniſtrorum, qui eſt inferior. Erāt aūt eo tpe tres ſacerdotes: miniſtrorū verò multa millia. Hi, ꝙ numero multitudineq; præſtarēt, clarii ſacerdotū paucitatē aſpernabantur, eaq; re ſe duplici peccato obſtringebant. Nā & dignitate ſuperiores deprimebant, & extollebant inferiores, vt ſi ſubditi inuaderēt principes, ob confuſionē ordinis populo chariſſimi. Tū facta conſpiratione, contra prophetam vociferabantur, ꝙ cognatione propinquitateq; adductus, fratri, fratriſq; filiis ſacerdotiū tribuiſſet, & eorum cooptationē ementitus eſſet, tanq̄ diuina prouidētia nō eſſet conſtituta, vt ipſe loquebatur. Hæc ille periniquo animo ferens, magnoq; dolore affectus; licèt mitiſſimus eſſet & manſuetiſſimus, in ob ſceleratorū odiū iuſtiſſima ira ſic exarſit, ut ſupplicauerit Deo, vt ipſorū ſacrificiū auerteret: non ꝙ impiorū ſacrificia iuſtiſſimus iudex eſſet ſuſcepturus, ſed ꝙ etiam Deū amantis animus, quantùm ad ſe attinet, non tacet, ſed ſolicitus eſt, nè impiis res proſperè cedāt, ſed eos ſemper ſuā fruſtretur ſpes. Adhuc igitur ardens, legitimaque indignatione accenſus, numine afflatur, & in prophetam conuerſus, vaticinatur ad hunc modum.

Miniſtrorum templi apud Hebræos duplex ordo.

Num. 16

Murmur miniſtrorum templi aduerſus Moſē.

Grauis & periculoſa defectio eſt incredulis, quos ſolos non verba, ſed facta erudiunt. Iſti vapulātes, me non eſſe ementitū intelligunt, quando dicentes intelligere noluerunt. Exitus ipſorum è vita, planū hoc faciet. Nā ſi morte ſolita naturali peribūt, ego ſum ementitus oracula: ſin noua atq; inſolita morte auferētur, me vera dixiſſe conſtabit. Profundiſſimam terræ dehiſcentis voraginem cerno, frequenteſq; cognationes pereuntes, & familias, quę ſibi dignitatis ſucceſſionē arrogant, detractas & abſorptas, viuoſq; homines in tartara deſcendentes. Vbi tacuit, terra motu concuſſa dehiſcit, in ea potiſſimùm parte, in qua impiorū erāt tabernacula, quæ protinùs è medio ſublata ſunt. Partes.n.terræ, quæ ſeceſſerant, re perfecta, quamobrèm diſiunctę fuerant, rurſùs coniunctæ ſunt. Ducentos autē & quinquaginta defectionis authores fulmina immiſſa ſtatim oēs ſuſtulerunt, nulla parte cadauerū relicta, quę poſſet affici ſepultura. Inſignis hęc & celebris ſuppliciorum ſucceſſio, & magnitudo, prophetę religionē declarauit, cōprobante Deo veritatem ipſius, qua in pronūciandis oraculis vtebatur. Nec illud conſideratione indignum eſt, ꝙ terra & cælum, præcipuæ mundi partes, ſupplicia ſceleratis intulerunt. Scelus.n.ipſorum in terra radices egerat, & in ſublime ſic efferebatur, ut ad cęlum vſq; conſcēderet. Quamobrèm ab vtroq; elemento ſic vindicatum eſt, vt terra quidem patefacta atque dehiſcens, eos, vt grauia ſibi tunc pondera, corriperet atque abſorberet: cęlum autem nouo ignis imbre demiſſo, nefarios combureret, in nihilumque redigeret. Idem verò, & abſorptis à terra, & a fulmine deletis, exitus fuit. Neutri enim vllum veſtigium reliquerunt. Illi enim terra obruti ſunt, hiatu ad exæquandum ſolum concludente: Hi fulminum igne deleti penitùs atque conſumpti.

Vaticinium Moſis de interitione Chore cū 250. miniſtris. Num. 16.

Cæterùm cùm hinc in cęlū eſſet migraturus, relictaq; vita mortali, imortalitatē adepturus, euocatus à patre, q ipſum à ſe ex duob9, corpore nimirùm aīoq; cōpactum, in naturā unā redacturus erat, totumq; penitùs in mentē, vt ſolē, lucidiſſimā translaturus, tunc afflatus numine, non iā in vniuerſum toti populo vaticinari videbat, ſed vnicuiq; tribui ſingulatim q̄ tūipſis, tū poſteris erāt euētura. Quæ partim iā cōtigerūt, partim expectant. Quapropter ex iis, quę facta ſunt, futurorum fides confirmatur. Eos.n.qui & paterno, & materno præſertim genere, & conſiliis, & vitæ inſtitutis, & aliis rebus innumerabilibus differebant, ità deuinxit & conciliauit, vt tanquàm vnius hæreditatis diuiſio, rationibus omnibuſque conueniens inueniretur. Admiranda quidem ſunt hæc, ſed admirabilius multo extremum illud ſacrarum literarum, quod totius legiſlationis eſt, veluti caput in animali. Iam enim ſeſe colligens, & tanquàm è carceribus curſum dirigens, in cælum euolaturus, numine afflatur, & de ſe, viuens

Non tum migrauit Moſes in cælū, ſed cum Chriſto migraturus erat. Deut. 33

Moritur Moſes ſingulis tribubus annuntiat.

adhuc, vaticinatur vti defuncto, quod mortuus eſſet, cum nondum eſſet mortuus, quòd ſepultus nullo præſente, non mortalibus nimirùm manibus, ſed immortalibus poteſtatibus, quòd non in Maiorum ſepulcro conditus, neuipe munumentum præſtantius conſecutus, à nullo mortalium perſpectum; quòd integrum menſem populus ipſum lachrymans defleuerit, proprium communemque luctum oſtendens ob perpetuam eius tum in ſingulos, tum in vniuerſos beneuolentiam & ſtudium. Moſis & Regis & legislatoris, & ſacerdotum principis, & prophetę talem fuiſſe tum vitam, tum obitum, ſacrarum literarum monumenta commemorant.

MARTYRIVM S. MARCELLI, qui apud Cabilonem pro Chriſto peremptus eſt. Habetur in antiquis MS. codicibus, & vetuſtiſſima Martyrologia conſentiunt. Stylum paſsim nonnihil correximus.

4. Septēb.

CVM ſub Antonino Imperatore pōēs prouincias & ciuitates aduerſùm Chriſtianos impię perſecutionis edicta penderent, ea prouinciarum præfecti & iudices non tam obtemperandi ſtudio, quàm veræ religionis odio, tanta contentione exequi videbantur, vt vbiuis locorum vltra humanam crudelitatem in Chriſtianorum ſanguinem belluina quadam immanitate ſęuirent. Per id tempus Lugduni vehementer perſecutionis feruebat rabies, vt cùm ex populi ſæuięntis arbitrio vterque ſexus & omnis ætas atque conditio raperetur ad pœnam, quinquaginta viri ſacræ religionis cultui dediti, diuerſis ſuppliciorum generibus excruciandi, iuſſu præſidis in ergaſtulis detinerentur, E quibus primarii fuere beatiſſimi Marcellus & Valerianus, qui patefacto diuinitùs carcere, vt habet doctrina Euangelica, ad aliam ciuitatem clàm aufugerunt. Quod quidem diuina prouidentia ità factum nemo ambigit, vt ad illa loca properarent, vbi erant pro Chriſto paſſuri: & gentiles ab illis ad Dominum conuertendi, exemplis martyrii eorum corroborarentur. Porrò cùm ſic perſecutionis turbinem declinarent, non mente, ſed flumine: non fide, ſed itinere ſeparati ſunt. Valerianus enim Auguſtudunum petiit, Marcellus Sequanæ territorium: vt vtriuſque ripæ accolas ad verum Dei cultum diuinis ſermonibus conuerterent; vt non ſolùm proprii ſanguinis effuſione, ſed ēt multorum ad Chriſtianam religionem traductione, de diabolo triumpharent.

Sæuitia in Chriſtianos.

Mat. 10.

Cumq; ſanctus Marcellus latēdi ſtudio viam occulti itineris conficeret, Dñs noſter Ieſus Chriſtus confeſſorem ſuum diutiùs latére paſſus non eſt. Quidam.n. Lationus abimprouisò eum hoſpitio accepit, qui ſtatuā Martis equeſtrem, Mercurii ēt & Mineruæ ſimulacra, ex quodā metallo fabrefacta, in ipſo veſtibulo collocata, peculiari cultu proſequebatur. Cuius prophanæ ſuperſtitionis errorē cùm ſanctus Dei nō ſine multo animi dolore vidiſſet, admonet hoſpitem, vt ab hac miſerabili ſuperſtitione diſcedat: aſſerens, ſaxa ſenſu carentia non poſſe cuiquā opitulari, ſed illos aut brutis pecudibus cōparandos, aut non multùm à ſaxis diſtare, qui deos crederent, quos humana manus ad dæmonū ſimilitudinē effinxiſſet. Ea obiurgatio tantam apud Lationum vim habuiſſe fertur, vt breui ęne tota eius domus, contēpto errore, ad fidem Chriſti conuerſa ſit. Cùm aūt non irrito labore aliquandiù illic Marcellus hęſiſſet, audit feruere locis omnibus perſecutionis procellā. Itaq; relicta vrbe Cabilonenſi, Argentomagenſis aggeris vicū petit, vbi in Priſcū Pręſidē, ſolenni epularum apparatu, profana ſacrificia numinibus ſuis immolantē incurrit, & ab illo hoſpitalitatis ſtudio ad conuiuiū inuitatur. Sed ſanctus Dei martyr ab illis epulis abhorrens, conuiuas obiurgādos potiùs cenſuit, quàm vitandos. Ea uerò repræhēſione vt Chriſtianum ſe eſſe declarauit, omnium ea ſententia fuit, nouis eum ſuppliciis excruciandū, & ad arboris ramos natura diffuſos, toto corpore duris reſtibus alligandū, atque ità ui adductis ramis, & poſteà laxatis, membris omnibus diſcerpendum. Sed ſancto martyre fidei conſtantia in cōfeſsionis ſuæ propoſito fortiſſimè perdurante, cruento perſecutori nequiſsimæ crudelitatis conſilio illud atrocius viſum eſt, vt ſub populi conſpectu diuerſis pœnarum generibus conficeretur. Iubet itaq; eum ad Saturni ſtatuam duci, q̄ Araris ripæ imminebat, & ad Solis ſimulacrū, quod ab alia fluminis parte colebatur: quibus ſi nollet ſacrificiū offerre, gladio caput eius amputari. At fides martyris, cęleſti virtute cōfirmata, frangi nō potuit: ſic verò quoties eſſet interrogatus, rñdit: Quiſquis Deum viuū totis animi viribus & perfecta cordis fide cōplexus eſt, inſenſibilibus idolis nunq̄ ſacrificabit: quę cùm ſint ex ęre & ſaxis cōfecta, nefas planè eſt, animā cælitùs datā, vitæ ſuæ authore neglecto, ea colere: quod quidē diabolus in humani generis certiſſimam perniciem hortatur. Se verò nunq̄ eò adductū iri, ut tam prophanis ſacrificiis contaminetur, vtpotè qui Chriſto quotidiè hoſtiā ſynceră offerat: potiùs verò pręcedentiū ſociorum exēpla ſecuturū, cum quibus ſe ſperet ęternę beatitudinis præmia adepturum. Cernens igitur Pręſes eū nec minas, nec ſupplicia reformidantē, furentis iracundię ſtimulis incitatus, inaudito crudelitatis genere deſodi eum cingulotenùs & rectum ſtare iubet: vt ſepultura uiuo eſſet ad pœnam, quę uita functis impenditur ad requiem. Atque in hunc modū inuictus Dei martyr, ſecundo à Cabilone milliario, viuens in Chriſto, ſepelitur, & in tertiū diē in Dei amore & laudibus pſeuerās, impollutū Dño reddit ſpiritū, ſancti corporis exuuias nobis ad patrocinium derelinquēs.

Marcellus hoſpitem ſuum retrahen dit, & ad Chriſtū conuertit.

Obiurgat Priſcum Præſidē, & conuiuas eius ob ſuā idololatriā.

Inuicta S. Marcelli conſtātia.

Nota inſolēs immanis ſuppliciy genus.

VITA SANCTISSIMAE IDAE conſcripta ab Vffingo monacho Vuertinenſi S. Ludgeri.

PROLOGVS AVTHORIS.

PIVS humanę ſalutis prouiſor IESVS Chriſtus, qui operarios ſuos adhuc in vineā ſuam mittere non deſinit, diuerſis ab initio Eccleſiā ſuam ſublimauit honoribus: dū innumera quoquè gentiliū voluit ſanctorū ſuorū florere patrocinia, nec vllā terrarum partem donorū cęleſtiū eſſe expertē, de quo ſcriptū eſt: Reipſa cōperio, q̄ nō ſit pſonarū reſpectus apud Deum, ſed in quauis gente, q̄ timet ipſum, & operatur iuſtitiam, is acceptus eſt illi. Quod vtiquè iam veſpere mūdi in beatiſsima Dei famula Ida completum eſſe cōperimus: Cuius (ſi Deus annuerit) ſanctitatis iudicia ſignorum ſtipulatione ſubnixa, prout poſſumus, enucleare geſtimus. Quę videlicet veneranda Chriſti ancilla, ſummo inter ſuos loco nata, tempore magni Regis Caroli claruiſſe refertur. Ex regali ſcilicet indole ſanctarum virginum Odiliæ, & Gertrudis filiæ ſancti Pipini, quarum, ſi q̄s ſanitatis indigus, ſalutiferas lipſanas frequentat, teſtem ſe protinùs recuperatæ ſentiet ſoſpitatis. Hæc itaque,

Act. 10.
Epheſ. 6.

Iſte Pepinus fuit

Maior domus Frãcia, vt habetur ĩ eius vita 21. Februarij.
Mat. 13. & 20.

que, vt in ſequentibus dicemus, licèt coniugali lege cõſtricta, nihil tamen cæleſtis ſponſi prætulit amori, & ideò non ſolùm nullum pudicitiæ & caſtitatis damnũ pertulit: immò centeſimum fructum ſupernæ mercedis, cum primæ horæ conductoribus, vitiorum victria, percipere meruit. Huius permulta miracula vel antiquitate temporum, vel ſcriptorum inopia obliterata, nobis manent incognita: illa verò quæ à perſonis idoneis diuulgata didicimus, modernis temporibus viſu ſimul & auditu propalata, quanuis obtuſo ingenio & imperito ſermone, veraci tamen & ſimplici relatione, beatæ Idæ comite interuentu, conabimur explicare. Illorum nanque in veteri teſtamento non refutatur oblatio, qui poſt aurea & argentea, quæ à diuitibus in domo Dei offerebantur donaria, pelles etiam rubricatas & pilos caprarum deuota mente in theſauros Dei ad vſus legitimos tranſmiſerunt. Ob hoc, ſummoperè huius codicilli lectorem obſecramus, nè ſi quid in hoc opuſculo incompoſitiùs indoctiusúe grammatico incedit tramite, temeritatis notam nobis opponat, qui fortiùra nobis aggreſſi, de ignauiæ noſtræ uitulo ſaltem ad lucẽ reſpirare audeamus. Cæterùm degener ſtylus lineam hiſtoricæ proſequitur veritatis, cuius hinc felix ſortiemur initium.

Exod. 35

Succincta de præfecti Egberti morbo narratio. Cap. 1.

Septẽb. 4.

EO tempore, quo victorioſiſſimus Imperator Carolus Saxonũ & Frãncorum ſceptra, multarũque gentium frena feliciter gubernabat, expeditio exercitus, propter Galliarum ſeditionem, in Occidentem dirigitur: vbi tunc inter alios Orientis proceres, præfectus quidam Egbertus nomine aduenisse dicitur, qui grauiſſimam ibi incurrit ægritudinem. Cùm autem inualeſcente morbo penitùs ſe ab hac prçfectura ſubtraheret, Imperator illum cuidam de ſuis ſummis ipſius loci primatibus procurandum diligentiſſimè commendauit. Erat enim prædicto Auguſto, præ inuictæ conſtantiæ & prudentiæ præconiis, non mediocriter acceptus. Perlato ergò ad hoſpitium magna humanitate ſeruitur, quia & hanc eius infirmitatem, non ad vitæ perniciem, ſed ad rerum ſequentiũ conſummationem, ex diuina (vt liquet) prçdeſtinatione credimus euenisse. Erat præfato Comiti, apud quẽ hoſpitabatur, vnica filia, vnicè ſibi dilecta, venuſta frõte & egregia forma, quæ in tantùm ęgrotanti eſt compaſſa, vt per ſeipſam aliquotiès illi obſequendo, quantùm ſuam perſonam decuit, & eius ulcera oppalparet, & congrua doloribus exhiberet fomenta, cuius ipſe inlatio valdè delectabatur.

Egbertus præfectus Caroli Magni grauiſſimè infirmatur.

Humaniſſimè a ſancta Ida tractat.

De recuperatione ſanitatis domini Egberti. Cap. 2.

INtereà Imperator rebus in tutum compoſitis, victor reuerſus, prçcellentiſſimi ſui comitis haud immemor, eandem, qua illum pridèm reliquerat, ciuitatem viſitandi adiit gratia. Eumq; iam per Dei ſaluantis gratiam & clementiam valentiorem, auraq; animatum aeria, reperit. Dumque mutuo aliquandiù colloquio fruerentur, inter ſermocinandum illuſtris vir Egbertus, de prçfatę virginis nuptiis, principi ſuggeſſit: vt eius conſilio, immò Dei auxilio, huius conſequeretur effectum. Princeps verò de eius recuperatione, ſimul & poſtulatione multùm gauiſus, & ſuum ad hoc aſſenſum & parentum adeptus eſt fauorem, deditque illi in eiſdem partibus multas poſſeſſiones de publico, quatenus vicinitori potentia ſoceris acceptior factus, non minori apud illos quàm in genitali ſolo prçcelleret dignitate. Inſupèr etiam cunctis Saxonibus, qui inter Rhenũ & Vuiturgim maxima flumina inhabitant, ducem præfecit. Poſt hæc ſponſam ſuam Chriſtianiſſimam, ipſe admodùm religioſus, cum Dei timore ſuſcepit, & ab omni illa parentela honorificè dimiſſus, ad ſua commigrare decreuit, ſemper ad mentẽ reuocans, quantos cęlitus ſucceſſus in illa peregrinatione ſit adeptus, multaſque ſaluatori Deo gratiarum reddidit actiones.

Carolus Imperator eum viſitat.

Egbertus petit ſanctã Idam ſibi dari vxorem.

Carolus Magnus dat illi multas terras pro dote nuptiali.

S. Ida nubit Egberto principi.

De hoc quòd in ſomnis Angelum audiuit de ſitu loci. Cap. 3.

QVadam die dum adhuc itineri inſiſterent, venerunt ad locum quendam iuxta Lupiam flumen, qui Saxonica lingua Hirutſeldt nũcupatur, amęnis nemoribus conſitum, ibique inuenta non magna planitie, veſpertino iam incumbente crepuſculo, tentoria fixerunt, laſſiſque ex profectione ſomnos dabat herba ſalubres. Omnibus itaque alto ſopore depreſſis, venerabili matronę Idæ Angelum ſuum in ſomnis Dominus mittere dignatus eſt, qui poſt multa, quibus eam inſtruxit, monita, oratorium ibidèm ex ſuis ſumptibus conſtruendum prędixit, vbi Domino quandoquè liberiùs deſeruiret, poſtq; huius vitæ curſum conſummatum illic ei Dominus remunerationis ęternæ locum quietudinis vnà cũ viro ſuo pręſaga voce promiſit. Illa mox diuina tacta compunctione, dum primum manè illuxit, Domino ſuo, quæ angelico relatu didicerat, pleniſſimè expoſuit, à quo ſtatim, qualiter iſta animo eius viderentur, gratulabunda ſciſcitatur. Qui dum verbis fidem ad omnia accommodaret, beata Ida ſolotenùs inclinata Domino, vt felicia cœpta ad calcem vſque perfecti operis perduceret, ſubmiſſa voce rogabat. Non multò pòſt in loco ſupradicto, vbi quondàm denſiſſima ſyluarum obductione aſtra ipſa occulebantur, lapidea Baſilica, opere pulcro conſtruitur, ac in ſanctæ Marię genitricis Dei honore, ſanctiq; Germani Epiſcopi conſecrata eſt.

Viſio ſancta Ida.

Conſirmit ecclesia in honorem Mariæ virginis & S. Germani.

Quandò in prouinciam Dreni peruenit. Cap. 4.

ADd illum nanq; dicatum locum, qui eſt in pago Dreni in Lupię fluminis ripa, nõnulla illuſtris viri Egberti prędia reſpiciebant, vbi Deo dilecta matrona Ida frequentiùs commorari & ſemper recentibus in Dei cultu laboribus intentiſſimè conſueuerat inſudare. Studebat nihilominùs ex occaſione copulę carnalis Deo, quę Dei erant, reddere, ſic ſuri intecum amorem temperare, vt nullius leuitatis nęuus rigorẽ animi eius potuiſſet obſuſcare. Si enim, vt apoſtolicus ſermo ſonat, ſanctificatur vir infidelis in muliere fideli: quanto magìs vaſa paria ſanctitatis, alterutris emicant ſuſtulta virtutum inſtructionibus? Quid ſuper hoc conuenientiùs profertur, quàm duobus in carne vna, vnam ineſſe ſpiritus ſancti indiſciſſam operationem, quę illos deforìs connubiali iure connexos, ardẽtiori cęleſtium intùs inflammauit amore.

Grauitas eius.

1. Cor. 7.

De obitu domini Egberti. Cap. 5.

NOn paucis poſt hęc annis elapſis, militię ſuę pẽſo expleto, dñs Egbertus vir in Chro honorãdus humanis rebus excipitur, cuius ſpiritus mox cęlorum palatinas ſedes beatus hoſpes promeruit, obtinere. Poſt cuius migrationem beata Ida quàm diſtrictè te-

Obit dominus Egbertus maritus eius

nerum corpus arctauerit, difficile dictu eſt: Quippè quæ totum ſpatium quod reſiduum fuit huic incolatui, incredibili & paucis imitabili duxit abſtinentia, nunquàm mentis propoſitum à Dei cultu relaxans. Secundùm Apoſtoli dictum, mortificauit membra ſua ſuper terram ab omni illicito appetitu ventris & linguę, omnemque eximiam pompam gloriæ, qua delicatiſſimè fuerat educata, ad nanciſcenda laborum ſuorum emolumenta feliciter immutauit. Quæque verò de redditibus in matrimonio eius annuatim reſeruauit, ea ad pauperum vſum in cæleſtes apothecas repoſuit, metuens nè parcè ſeminans, parcè & meteret; propterea ſeminauit in benedictione, quod in poſterum centenis manipulis in area vniuerſalis meſſionis lętabunda triturauit. Et vt ſupernorum meditatione arctiùs occuparetur, in præfatæ eccleſiæ plaga meridiana, contiguam eius parieti porticum conſtruxit, in qua remotiùs orare, & à vulgari ſtrepitu immunis conuerſari poſſet, vbi dominus Egbertus laudandæ memoriæ conditus pauſat.

> *Caſtigat corp' ſuū beata Ida multis abſtinentiis.*
> *Coloſ. 3.*
> *Vacat misericordiæ operibus.*
> *2. Cor. 9.*
> *Itèm contemplationi & orationibus.*

Quantis profectibus ſancta Ida vitam ſuam ornauerit. Cap. 6.

MArmoreum ſibi ſarcophagum longè ante obitum iuſſit præparari ob incerti temporis momentum, quem duabus quotidie vicibus, quandiù ſuperuixit, diuerſis alimentorum aliarúmve rerum impenſis ſummotenùs impleuit, & victu carentibus hilariter diſtribuit. Verè beata, quæ intellexit ſuper egenum & pauperem, & fregit ei panem ſuum, ut in die mala liberet eam Dominus. Excubiarum & orationum priuata ſtudia, quæ ſatis dignè textus deſcriptio delineabit? Sufficiat tantum humanæ curioſitati, de his quæ foris geſſit mirari. Ea verò quæ ſub obtentu exteriorum in ſolius Domini proſpectu clandeſtinis ſudoribus peregit, cuius vrbana ſufficiat enarrare facundia? Theoricæ quippè intenta diſciplinæ, nunquàm extra ianuam quam incoluit cellæ, pedem fertur amouiſſe: ſaluo eo dum inopum ſtipendiis deſeruiret, ſemper factis imitans quod ſcriptum eſt; Redemptio animæ, propriæ diuitię. Talibus virtutum prærogatiuis ſacroſanctum ſuum adornauit velamen. Necnon inter agendum cautiſſimè ſtuduit popularē vitare fauorem, firmiſſimam in cælis ſpei anchoram figens, fragoſa ſeculi obſtacula fidei thorace, quaſi tuta carina tranauit, vt ad plenam perfectionis (quæ Deus eſt) pertingeret charitatem.

> *Pſal. 40.*
> *Ecce q̄ fuerit ſolitaria.*
> *Prou. 13.*

Quomodò de hac vita tranſmigrarit. Cap. 7.

HIs ad deſiderabilem finem perductis, cúm remunerator omnium Deus turturem ſuam ad altiora volare diſponeret, vt poſt triſtia lethi, in arduis cęli excellentiùs nidificaret, moleſta vitalium valetudine acriter pulſata, horam præſenſit vltimam. Et accito presbytero ſuo nomine Bertgero, ſibi iuſtis ex cauſis fidiſſimo, pluribuſque ſeruis Dei, preces eorum expoſtulat, vtque in ipſo pauſæ ſuæ articulo ducatum vię ad Dominum illi impetrent, profuſis lachrymis precatur. Factum eſt, oratum eſt, de cælis auditum eſt, quod iam olim prædeſtinatum eſt. Hac reuerendam orationis clauſula carnali faſce laxata, ſpiritum amatori ſuo Chriſto traſmiſit, beata perennitate cum cęlicis agminibus in ęthere fruiturum. O inexhauſta ſaluatoris largitio, quàm magna ſuper omnia eius miſeratio, ſine cuius nutu nec ſolium arboris incaſſum defluit, cuius immiſſione tam ſublimium natalium propago, cunctis quæ illicita eſſent reiectis,

> *Feliciter obdormiit in Dño.*

veræ viti inhæſit, vt in regno Dei multorum palmitum vindemias carpere mereretur. Poſitum eſt autem ſacroſanctum corpus cum piis laudibus in arcam ſaxeam, quam ſupra retulimus, & in ipſa porticu, qua ſe diuino cultui mancipauit, honorificè tumulatur, vbi atteſtantibus medelis, qualiter apud Deum habeatur, lucidiſſimè eatenus comprobatur.

> *Honorificè ſepelit.*

De Bertgero presbytero & obitu eius. Cap. 8.

ERat autem præfatus Bertgerus ex illorum contubernio, quos beata Ida primúm de Galliis ſecum adduxerat, vir religioſæ conuerſationis & probatę caſtitatis: Quippe eorum diſciplinis informatus, qui in lege Dei ſui ſine querela inceſſerant, qui etiam ipſam eccleſiam & ſacra mauſolea, aliquot annis ſtrenuiſſimè diuinis humaniſque obſequiis excoluit, honorauit, & venuſtauit. De quo & illud per fidelium ora diffamatum eſt, quia inter cætera grauitatis eius inſignia nunquàm in ſuis tectis muliebrem perſonam aut commorari aut domeſticis vſibus inſeruire conſenſit: ideoque contra ęmulum dimicans caſtitatis, omnem occaſionis aditum non ſolùm præcauere, ſed & radicitùs extirpare curauit. Cui etiam ob tantam cordis innocentiam à Deo collatum eſſe fertur, extremam vitæ horam præſcire, quod eo magis liquet, quia ipſo quo obiturus erat die, Miſſarum ex more ſacramenta conſummauit, ac mox Dominico conſignatus viatico, in ipſis veſtibus ſacerdotalibus ante ſanctum altare animam reddidit creatori, & prope ſanctę Idæ tumbam dignè humatus eſt. Vt enim tam medicabilis glebæ conſortium obtinuerit, magnum quoddam fortaſsè, quod eum commendaret, iuſtitiæ meritum præceſsit.

> *Bertgerus presbyter qualis fuerit.*
> *Omnem mulierē à ſua domo excluſit.*
> *Feliciter obiit, ac p̄pe S. Idā ſepelitur.*

De effoſſione infantis. Cap. 9.

POſt hęc autem cúm ipſe locus ab aliis hæreditaria ſucceſſione poſſideretur, & ob præſidentium incuriam vilitatibus obſoleſcere cœpiſſet, continuo benignus Dominus ſanctę famulæ ſuæ merita Idę ad caſtigationem improborum terribili patefacit euentu. Nam præclari comitis Ludolphi amabilis ſoboles, dū adhuc in albis ab hac luce raperetur, ad eandem eccleſiam defertur. Et quia ſanctę Dei opinio necdùm in aperto emicuit, penès eam puſionem ſepelierunt, qui die ſequenti de tumulo extractus, ante ianuam veſtibuli inuenitur in quo erat incluſus. Stupefacti, quibus res erat commiſſa, corpuſculum denuò priſtino loco abdiderunt, quod nihilominùs inuiſibili iterùm violētia eminùs proiectum repererunt. Obſtinatis ergò animis incaſſum laborem præſtigiis imputantes, tertiam vicem audenter auxerunt. Sed inuanum vires expenderunt: quia quod heſterno labore fuerat oppilatum, tunc in extremo atrii angulo viderunt euulſum. Quo demùm pudore mulctati, ibidèm terræ commiſerunt. Hoc prorſus formidabili portento claruit, quanta prouectione beata Ida in cęlis vtatur, cuius ſepulcrum Deus nullo carnalis corruptelæ fœtore in terris dedignatus eſt maculari.

> *Quanta ſā-ctitatis hæc matrona extiterit, effoſſio iſtius pueri proteſtatur.*

Oratorium beatæ Idæ à paganis non potuit concremari. Cap. 10.

EA tempeſtate, qua Hungarorum gens deteſtanda cuncta incendio abſumpſit, pręlatæ quoque ſanctæ Idæ oratorium nefanda legio adiit, cruces, capſulas, & omnem ornatum eccleſiaſticū deprædati ſunt. Deinde in altiora ſcādentes, focos nonnullos in laque

aribus

aribus conſtruxerunt: ſed virtute Dei carbo ſopitus, nulla flammarum incrementa haurire valuit, excepto q̄ raras quaſque tabulas inſidendo peredit, per quas ſine mora in inferiora dilapſus eſt. Huic operi fruſtrà incúbentes peruicaci conatu nolarium aggreſsi ſunt, campanas ſaltem depoſituri: ſed ad has inuanum cucurrerunt, quia eas nullis argumentis enodare potuerunt. Hi nanque (vt legitur) ignorant iuſto, ſed ſemp viuere rapto, omnia ſub fraude deducunt tempora vitæ. Tandèm victæ pertinaciæ & virium elumbes effecti, aliquid ibi eſſe diuinitatis ſuſpicati ſunt: ac mox ſolius fugæ cupidi, pedibus talaria nectunt. Quæ autẽ vi diripuerunt, poſt illorum fugam in caſtris reperta ſunt, & ſuo loco incolis omnia reſtituta. Tunc omniũ ora in laudes ſummi protectoris generaliter prorumpunt, dum tam euidenti indicio ſanctæ Idæ præſidia præſentialiter cernunt.

Precibus S. Idæ, ignis extinguitur, & hoſtes fugantur.

De muliere, quæ veſtem clàm ſurripuit. Cap. 11.

DVm igitur radios ſanctitatis eius latiùs fauorabilis ſereret rumor, multiq; ob experiendæ ſalutis votum ad ſepulcrum illius confluxiſſent, fortè accidit aduenientibus viatoribus ſarcinulas ſuas foris porticum deponere, vt quid quiſque ex ſuo deferendum haberet, liquidiùs perſpecto, pòſt expeditior ad procedẽdum fieret. Quędam autem ex illis muliercula dum ſua marſupia euacuare cępiſſet, ſtimulis cupiditatis agitata, comiti ſuæ furata eſt camiſiam: & aliter eam occultare neſcia, ſub propria obſtruit veſte, ſeq; ſimulata religionis ſpecie orantibus miſcuit. Illa verò quæ damnum accepit, cuncta oculis peruagando, hoſtilem faciem citiùs depręhendit, ipſamque reã ſceleris coram omnibus impetere cœpit. Tunc infelix fęmina amẽti ſimilima, quò ſe verteret ęſtuat anceps, fugæq; confidere, tutiſsimum rata eſt eſſe conſiliũ. Fit virorum conſtipatio, vbi talis auditur acclamatio. Iámque illa miſerrima (ſpatio euadendi adempto) ſepem, qua cęmeterium eccleſiæ ambiebatur, moribunda inſiluit, quæ mox acutiſsima ſude tranſiecta, inteſtinis omnibus euiſcerata, ibidèm patrati ſacrilegii pęnas luit, cunctis hominibus horrendum præbens exẽplũ. Diſpari quippè vice tale commiſſum expiari crederetur, ſi non ſcelus ſolummodò, ſed & dehonorationẽ loci cęleſtis ſeueritas zelaret. Sicut enim vberior exhinc animis ratione iunctis compunctio, ità ediuersò inertibus & temerariis maior confuſio & horror incuſſus.

Sacrilega ſui criminis pœnas luit.

Reſtitutio aridæ manus mulieris. Cap. 12.

IN prouincia Dreni, mulier fuit Eggua vocitata, cui dextera manus in volam plicata ac penè fuerat arefacta, & ob huiuſmodi incommodum multos annos feriata, cui quadam nocte in ſomnis dictum eſt, vt inſtàr ſemiuiuę manum ceream formando exprimeret, & ad ſanctę Idę tumulum deferret, ibiq; orationum continuaret inſtantiam. Quę ilicò intellecta ueritatis ſerie, iter optatum maturare haud ſegniter cępit, plãtis agilitatem voti auiditas miniſtrat, ęſtuatque currẽdo lõgos breuiare calles. Quo dum feſtinatò ueniẽs, luctuoſis ſingultibus opem medicaminis flagitaſſet, & luminaria ob ſanctorum reuerẽtiam, propter quos & ad quos uenerat ſupplicatura, accendiſſet, ſalubriori vſa conſilio, ibidẽm pernoctandi permiſſum impetrauit, ac mox ſolitum manus vigorem ſecũdùm pręſagam ſponſionem per Dei auxilium ex integro recepit. Sentiens verò poſtmodùm ſeſe maiore quntidiè inedia premi, eò quòd pridèm ſub mendicitatis obtextu, nõ ſtipẽtũ, ſed & q̄ſtũ adipiſci conſueſceret:

Ex cœptum uſum ĩ eccleſia luminaria accẽdẽdi. Sanatur manus arida mulieris cuiuſdam.

diabolicis tẽdiculis irretita, finitima rura deſerit, & ubi facilè dignoſci nequerat, neſaria ſimulatione manũ mentitur vncã. Nec talis vltorẽ mali Dominum latuere doli, cujus iuſto examine ultronea fraus haud impunè præteritur: nam mox recenti dono fruſtrata, in priſtinum deformitatis ſtatum, ut priùs, ſuaptè ſic tunc redigitur coactè. Aequa utique uice tanta libratur peruicacia, ut quæ dono Dei pauperior fieri verebatur, geminum poſteà experiretur.

Redit infirmitas.

De curatione hydropicæ. Cap. 13.

ADucta eſt etiam ad eundem locum alia mulier hydropica valetudine horribiliter affecta, quę tantum diſtẽto tumuit ventre, ut uix per vllum oſtiũ præpediente mole corporis potuerit efferri. Magna ergo difficultate ſacram ædem intrantes qui illam eò uexerant, nocturnas ibi excubias cum ipſa & pro ipſa celębrant, lachrymis ſepulcrum, precibusq; ęthera pulſant. Necdùm poſtera illuxit aurora, & totus lethalis humor de illa fœtidiſsima lacuna effluxit, & omne pauimentum, àc ſi de grandi tumba aqua uerteretur, excuſſa perfudit alluuies. Quæ ſtatim laxata cute & ventre vacuato ità leuis eſt effecta, veluti nunquàm tam enormis ſarcinæ faſtidia pertuliſſet. Ad ſua deindè plus ſolitò gratulabunda rediit, quæ olìm hanc exoſa lucem iam in extrema pendebat margine lethi, nec vltrà per ſanctæ Idæ merita huiuſmodi infeſtatur paſſione.

Sanatur hydropica.

De ſanitate quam monialis quædam ibi conſequuta eſt. Cap. 14.

VIculus eſt nõ grandis in Nordegoa Sendinon vocatus, vbi quædam ſanctimonialis Vuerenſuidis nomine, honeſtæ inter ſuos opinionis habebatur. Hæc articularium compaginum deſtitutione per quinquennium anaiè torquebatur, & quocunquè necesſitas viarũ medendi cauſa appulit, aut ſago uel alio geſtatorio portari conſueuerat. Cui etiam Angelico oraculo in viſione præcipitur, ſalutifera venerabilis Idę limina petere, & nullam reformandæ ſoſpitatis diffidentiam fide comitante habere. Hac reuelatione multùm exhilarata, fratrem ilicò ſuum, omneſque quos poterat cõſanguineos accerſiuit, quale ſibi conſilium, diuinum contulerit vaticinium, alacriter explicat, & ut cupito itineri ocyùs ſubuenirent, æſtuãter precatur. Fauent cũcti eius ſuggeſtionibus, ad ſertilem ſignorum deducta eſt locum, & diem illum ac noctem in orationis ſtudio peruigiles expenderunt. Cùm verò iam dies albeſcere uideretur, cœpit priſtina virtus ſenſìm reuiuiſcere per venas, fibrarum connexio diſſociatus conglutinat artus, totaque compoſitio membrorum iteratò reuertitur. Miſſarum deindè precibus inchoatis, tantum roboris accepit, ut per ſeipſam oblationes presbytero reddere, & ſpalteriũ propriis potuiſſet manibus retinere. Prodiit mox in publicum tam ſtupendum miraculum: ab vtroque ſexu mixtim concentus attollitur, tantoque propenſius, quanto magìs ſanctę Idę Dei ancillæ ſuffragia viſibiliter agnouerunt. Remeat mulier inſueto greſſu ad currum ſuum, (erat enim de nobilibus) & paruo pòſt momento perfectè recuperata conualuit.

Sanat aliã q̃dã cõtracta.

De eo qui auditum perditum recepit. Cap. 15.

IN pago Pedargoa homo quidam cephalargię concuſſione nimis vexabatur, ex cuius intolerabili infeſtatione per totum decennii ſpatium auditus priuatus fuerat vſu. Quem in ſomnis (ut ipſi uidebatur) venuſtæ

Viſio ſurdi cuiuſdam.

noſtæ formæ & niuei amictus fœmina compellat, quæ eum Crucem ligneam moliri, in qua capitis ſui imago figeretur, clementer edocuit, quam ad ſępè dictum oratorium cũ amiciſsimis ſibi fidelibus pro ſui deferret reſtauratione. Expergefactus de ſomno, inſſa perficere non diſtulit, & fido comitatu, quò fama ſanitatum prodita perſuaſerat, curſum flectere cœpit. Iam verò mediantis vitæ terminum tranſgreſsi, ſiniſtræ quidem auris obturatio reſeratur, altera adhuc priſco ſtupore concluſa, & per hoc mirabile indicium meliora auſi ſperare, reſiduum uiæ, kyrieeleisõ cantando, peregerunt. Ad atrium interim pſallentiũ turba peruenit, dum eccè dextera auris ſubitò crepuit, velnti ſarmentum torridum ſubitò frangeretur, ità ut euicinò adſtantes ſtupore hebetati, hunc ibidem coniectarent ſupremo uitę periculo ciṫiùs occaſurum. à quo crepitu moa tabiſlnus de aure humor cępit emanare, totaque diſceſsit ſanies, donèc venenoſo liquore penitùs egeſto, rediuiuo rursùs auditu donatur, veris euentibus ſomnii aſſertionem in ſeipso expertus. Hnc certè miraculum non rarus quilibet inſpector, ſed omnis penè plebecula, quæ ad eccleſiam ſolenniter curſitauit, ad declarationem meritorum beatæ Idæ cognouit oſtenſum.

Surdo redditur auditus.

De cæca illuminata. Cap. 16.

Congruit ſuperioribus miraculis illud quoquè, quod ſub præſcripri oratori religioſo preſbytero Bilone ad noſtram notitiam per multorum ora volitauit. Tempore quodam cùm plurimi ad easdem dicatas reliquias cateruatìm cõfluxiſſent, mulier capta oculis etiam interfuit, quę eo magìs præ cæteris intẽtiùs orauit, quo viſibilium rerum maiori affligebatur diſpendio. Cùm verò Miſſarum celebratio circa horam tertiam ageretur, cępit illa magnis precibus circũſtátes expoſcere, ut presbyterum ad ſe facerent venire: quo præſentato, ſic eum mulier percontatur: Eſt ne (ut reor, aut uiſus me feſellit) quòd alba & ſtola nunc ſis indutus? Ille ità ut dixerat veraciter eſſe affirmauit. Ait illa, Et ego, inquit, nec talem veſtis candorem, nec ullum omnino colorem per uiginti annorum curricula merui videre, ſed nunc per ſanctorum iſtorum patrocinia clarè præſentem hic populũ cernere poſſum. Dum hæc illa retexeret, intenti omnes ora tenebant. Et eccè ſanguineæ lachrymæ per genas guttatìm effluentes, totam faciem cruentabant, nouã que lucem degener albugo oculi aufugit. Tali ergò ordine accutisſimis luminibus potita, vniuerſos qui aderant, & beatæ Idæ ſanctitatis reddidit teſtes.

Mulier cæca uidet.

De dæmoniaco curato. Cap. 17.

Cum feſtum Pentecoſtes celebratur, maior frequentia hominum quàm aliis temporibus ad locum hunc annuatim confluit. Quo tempore dum ad Miſſam ſanctum recitaretur Euangelium, dæmon atrociſsimus vnum è turba ephebũ inſeſto auſu violenter inuaſit, & in conſpectu omnium horrendis agitationibus & grunitibus nexauit. Quem mox non parua iuuenum conſtipatio, donèc Miſſæ preces finirentur, magna difficultate detinuit, eumque, licèt totis conatibus reluctantem, ad memoratum medicabile ſepulcrum traxerunt. Tunc presbyter populum ad uota confugere, ſubſidia ac ſanctæ Idæ fideles patrocinium admonuit implorare. Fit mox iugis inſtantia precum, ferit æthera clamor, nec antè ab incepto ceſſatum eſt opere, quàm ſpurciſsimus prędo mancipium Chriſti deſeruit, ſeque garriendo vacuas receptis in vmbras. Quæ enim (ut ſcriptum eſt) ſocietas luci cum tenebris? quæ verò familiaritas vaſi iniquitatis cum loco ſanctitatis? Hinc fidelium cordata ſagacitas perpendat quantæ dignitatis eminentia eius ſpiritus apud ſuperos ſit præditus, cuius cinere diabolicã peruicaciam ſuis ſedibus potenter eliminant.

Liberat dæmoniacus.

2. Cor. 6.

Qualiter fœmina curua ſubitò ſit erecta. Cap. 18.

Alio quoque tempore ad eaſdem reliquias mulier quædam, nomine Vuerinhild, in carrruca tranſuehitur, quæ ità neruis cõtractis & inclinatis erat, vt pectus genibus videretur inhęrere. Pedes quoque deformi ſpecie habebat in poſteriora tranſuerſos, vndè dolendum cernentibus præbuit ſpectaculum. Vbi dum effœtas corporis vires intentiſsimè ſupplicando fatigaſſet, ſuccedente aurora, cùm iam Phębea lampade nemorum cacumina rutilare cœpiſſent, repentè in genua ſursùm erigitur, & integerrimé reſtituta eſt ſanitati. Miratur fœmina peregrina veſtigia, nouis incedens plantis: ibique nacta occaſione manſitandi, non paruum tempus in ſanctæ Idę famulatu reſedit.

Mulier curua erigitur.

De mulieris ſoſpitate reſtituta. Cap. 19.

Ciuitas eſt in Saxonica quę Soſatium appellatur, commanẽtium populorum frequentia nobilis, vbi etiam mulier de Sclanorum gente oriunda fertur cõmorari, quę toto triennio tantam debilitatẽ á genibus vſque deorsúm pertulit, vt ſteriles artus ob diuturnam infirmitatem iam frigeſcere viderẽtur. Trahebat miſera per terram inutile pondus, ac ꝓpriis priuata inceſsibus, duorum baculorum ſuſtentatione pedum vice vtebatur. Quæ dum beatiſsimæ Chriſti famulæ pręconia ceu ſolis radios longè lateque dilatari & omnigenis neceſsitatibus profutura ꝓdiſceret, reſtitutionis ſuę ſanitatis ipſa etiam cupida, aſſumptis ſecùm cereis, ad deſtinatum locum non ſine maximo labore peruenit. Oblatis ergò ſuis munuſculis, cœpit reptando manibus ſacratam glebam appetere, crebris eiulatibus anhelum trahere & deuotẽ tundere pectus. Cuius protinùs votis diuina medicina adfuit ſecũdandis, & quid ab electa ſua vernulą miſerandæ fœminæ affectio extorqueret, propitia Deus aure ſuſcepit. Surgens nanque ab oratione, ſolidatis ſubſtitit talis, & naturalis calor renaſcentem cutem reuiſit, ac priſco omnia lętantur robore membra. Hoc optatiuo modo deſiderii ſui compos effecta, dignas liberatori ſuo Chriſto retulit grates, cuius citiſsima ope, curationis ſuæ efficaciam, beatæ Idæ medentibus meritis, conſequuta eſt. Baculos verò, quibus olim innitebatur, ob monimentum rei poſteris diffamandę, ad fores eccleſiæ ſuſpendit, & ad ſua gaudens recurrit.

Debiles pedes mulieris cuiuſdã curantur.

De eo qui omnibus membris erat contractus. Cap. 20.

Nec illud ſilentio tegendum eſſe miraculum ſuſpicamur, quod ad nos uſque, fama diuulgante, rata fidelium aſſertio tranſmiſit. Non multorũ poſt hæc interiecto dierum ſpatio, homo miſer & miſerabilis ad ſuprà memoratum abſportatur capacem ſignorum tumulum, cuius facies ad genua vſque, quadrupedum more, prona ad terram vergebat, reliquis nullo vſui habilibus membris. Huius dedecoris damnum per nonnullos pertulit inglorius annos, mortalibus horrendum viſu portentum oſtentatus. Is etiam medicanti tumbę appoſitus ore (quod ſolùm potuit)

& ſenſu,

& ſenſu, ibidèm ſtatus ſui orbitatẽ luctuosè conqueſtus eſt, & eos, quibus infractionis ſuæ angor propter Deum mentes permulſerat, vt id facerent, cohortatur. Mouet intuentes eius lugubris exoratio, & tam dira corporis eneruati dehoneſtatio: fundit generatim preces eo quiſque fructuoſior, quo corde compunctior, ſicque pro vno, vnum omnis interpellat Deum. Iſtiuſmodi autem oratiunculis prælibatis, non diſtulit fœcunda Domini clementia per ſanctam ſuã tyronculam deſtituto homini medelam impendere, quæ Dominicis iuſſis, quoàd viueret, ſua nunquàm deſtitit colla mancipare. Explicito namque deprecandi ſtudio, dum ſinguli ſe ſubrigere cœpiſſent à pauimento, vitali quadam intrinſecùs perſuſione corpus ei⁹, ut ipſe aſſerebat, concaluit, & petita ſolus leuiter per membra cucurrit. Hac incognita cũctis delibutione repentè cataplaſmatis vires reſumpſit inſuetas, & humana effigie flexilis artuum compago decoratur, donèc Domino fauente ſenſim ſe erigere cælumque videre cœpit, ſimul & erectos ad ſydera tendere vultus. Magnis ergò gratiarum laudibus ſaluatori Deo perſulutis, ad propria incolumis remeauit magalia.

Cõtracta ſoſpitati et integritati reſtituitur.

LIBER SECVNDVS.

Quòd ſignis S. Ida nulla ſcripta ſufficiant. Cap. 1.

HVIVS itaque benedictæ Dei matronę diuerſa diuerſis tẽporibus enituere miracula, veridicorum teſtium annotatione ſuffulta, quæ tanto liquidiùs auditoribus ſeu etiam lectoribus credenda patent, quanto continuis vicibus viſibiles ſanitates, hæc attentiùs commendant. Nec enim priſtinis temporibus ab afflictorum releuationibus eam feriatam eſſe confidimus, licèt plurima noſtrę notitiæ ſint ſubtracta, quæ illorum, ut ſubrà memorauimus, præsbyterorum videlicet inſolentia ſilendo prœterit, qui non locum, ſed quid loco conferretur, auidiſſimè intendebant. Et quippè vsque adeò quorũdam ineptia inoleuit, vt ſacrati pulueris ædiculam floccipendentes, ſuis potiùs inſtituerent repoſitorum uſuris, ac omni penè honeſtatis cultu derogato, q̃ſq; reb⁹ propriis cõſulens, animum ad alia vagari permiſit. Aliquorum tamen proteruiam deteſtandam digna audiuimus talione mulctatam. Sed quia vicenis requiei ſuæ annis iſta increuerit negligentia, nullus qui virtutum eius æmulos videtur, fidelis ambigere poteſt. Ex quo enĩ precioſus inibì theſaurus recondebatur, vſque ad venerandi noſtri patris Hogeri tempora, ſub Rege Arnulpho, locus ille iuri fuit addictus excellentiſſimi ducis Othonis, qui huius ſereniſſimi Auguſti Othonis extit proauus, à quo idem venerabilis Abbas ipſam regiam curtem, aliis repenſis poſſeſſionibus iuxta legalem cambiebat ritum, ac deincèps noſtri conuentus proprietate, id eſt S. Ludgeri perpetuò uſque in præſens cernitur perdurare. Exindè noſtrorum ſolertia, ſancta ſtudioſiùs latibula incoluit, & prioris ignauiæ ſqualore defecato anguſtis curauit addere rebus honorem. Tum quoquè intercepta pridèm ſanitatum exhibitio, optato plurimis rediit omine, & quotquot huius muneris rumor adſciuerat, Domino ſecundante reduci certatim abierunt indè meatu. Omnia autem ea velle differere, quæ eò loci beatæ Idę opitulamina patrata audiuimus, non noſtræ opis eſt, eloquii, ſenſus, aut ſermonis aptè exarare: numerum enim excedunt. Pauca ſiquidem ex multis huic opuſculo inſeruimus, imperitię noſtræ tãtùm ſufficientia, qui prorsùs Rhetoricorum ornamentorũ ignari ſumus, inſipidæ ſaltèm ruſticitatis agreſti edulio vix paſci meremur. Sed quantum in nobis eſt, illius utiquè datum eſt à quo inchoat eſſe omne, quod tendit ad non eſſe Cuius gratia aditi, reſidua adhuc miracula, prout quimus & in veritate ſentimus, repetere ſtudebimus.

Antiquorũ patrũ, magna ſilẽtij iſolẽtia.

Multa S. Ida miracula non exarata literis.

Qualiter æditnus pro negligentia ſanctorum ſit correptus. Cap. 2.

RES quam explicare conamur, Illis diebus accidiſſe refertur, quandò prædictus Bilo nõdùm in pſbyterum promotus eſt, ſed apud Herizfeldienſes officium cuſtodis adminiſtrauit, quem in eiuſdem gremio loci quandiu vixerat, deuotis nouimus inſudaſſe obſequiis. Magno enim illic à primęua ętate delectabatur àmore, ac pro uirium ſuarum modulo, ſi quid potuit, ibì honeſtatis impendit. Sabbatia quoque & cęterarum feſtiuitatum pręcipuis vigiliis eccleſiã verrere, altaria obuelare, cereos accendere, ac beneolentibus herbis ſpargere humum conſueuerat. Quẽ huiuſmodi obedientiæ ſedulò inſiſtentem quadam nocte incognitę perſonæ ſpecies in ſomno his uerbis ſeueriter affatur: Benè quidem te & utiliter hac in re egiſſe approbo, qua eccleſiaſticis cultibus componendis magnoperè deſeruis, ſed valdè in hoc tua redarguenda eſt ſtolida temeritas, quia egeſtos quiſquiliarum & purgamentorum ab eccleſia aceruos ad ſãctorum tumulos effundis, & ſalutiferam humum cœnoſis ſordibus profanare pręſumis. Caue ergò, ſi ſalutę conſulere velis, nè vlla ibi vlteriùs dehonoratio loci fiat. Huius ſcilicet piaculi ſe notabilem & ipſe publicè profeſſus eſt, & talibus elogiis repręhenſum, cum iuramento affirmauit. Ille poſteà cautè interdicta uitauit, ſeque ad commiuantis monita emẽdatiorem in poſterum dedit. Hinc beneuolus lector diligenter animaduertat, qui ſacra monumenta deſtinato animo profanare præſumit, quãta ſeueritatis cẽſura ſit plectendus, ſi & ipſi culpa impingitur, qui per ignauiam & non per malitiam (quantum nobis conjicere licet) cõtigua illis loca improuidè attrectauit? Ideò perſpicuum efficitur, quia Dominus cuſtodit omnia oſſa ſanctorum, dum ea & in terris manent ſẽper, & in Dei regno ſine lethi pauore eorum nomina laudeſque manebunt.

Sanctorũ ſepulcra, nõ ſũt cœnoſis ſordibus profanãda.

Pſal. 33.

Quomodò inſantulus ad tumulum eius perducitur, & quid de eo geſtum ſit. Cap. 3.

MVlier quędam de Saxonia miſerandæ prolis erat genitrix, cuius facies à primò natiuitatis ortu ad ſcapulas reflexa inconnectibili ſtringebatur rigiditate, monſtri cuiuſdam potiùs quàm hominis prætendens effigiem. Hæc portentuoſa deformitas anxiæ matri luctuoſa admodum contulit ſuſpiria, & tolerabilius arbitrabatur malum, ſi nunquam puerperium pertuliſſet, quàm ſemper ſuccreſcentibus curis viuiſſet. Audita autem curationum gratia, quas per ſanctam Idam languentibus Dominus clementer impartitur, dominam ſuam feſtinanter adiit, & illi infortunii ſui euentum expoſuit, atque ut eius adminiculo cupitum peragerèt iter, gemebũda popoſcit. Paruit illa quò poſtulantis & quò æſtuantis optio compulit, ſecum mulierem cum traſuerſa ſobole adduxit, ac oratione præmiſſa, domina per ſe infantulum ſuper altare locauit, hæc ſubitò obortis lachrymis inquiès: Si tua apud Deum interuentio, o beata Ida, huius puſioli reformationem obtinere dignatur, tuo illum famulatui mancipandum protinùs perpetuo iure cõdono. Hanc illicò ſponſionem oratio, & oratiõnẽ exaudi-

Parit quadã ſeruaĩ ſoliiũ fœtum.

Offert domina ſua famula pẽ lem beata Ida.

Infans reſtituitur integritati.

ditio comitabatur. Nam ſub horulæ ipſius interſtitio, cunctis intuentibus infantis ceruicula repẽtina ratione reflectitur, vultuſque in ſuum compactus ſtatum, decenter ornatur, nulla ea hinc prioris damni ſtigmata monſtrans. Minor mora in explendis uotis non fuit acceleratio, quàm in agendis Deo laudibus acclamatio, ac lætis ſucceſsibus domum ſe conſerentes, Dei circunquaquè magnalia diſſeminare gaudebant.

De eo, qui pedem cum tibia habebat ad poſteriora retortum. Cap. 4.

ACcidit quoque tempore quodam adoleſcentulum alium huc adduci, cui dextrum crus cũ pede ita ad poſteriora erat reſupinatum, ut illud nullatenus ad terram ualuiſſet deponere. Ad huius miſeriæ cumulum ſiniſtri lateris vexationem non modicã patiebatur, ac per hoc omni penè ſanitatis ſpe deſtitutus, non ſolummodò debilitatem, ſed etiam inutilis membri pondus pro ſubſidio geſtabat. Iſte etiam pia parentum ſolitudine coram venerabili tranſpoſitus vrna, generali omnium conſilio, voto ſe obligauit, vt ſi ambulandi poteſtatè beatæ Idæ interceſſione vtcũque donaretur, eius famulitio ſemetipſum perpetuo iure offerre non differret. erat enim ex libera progenie natus. His conditionibus prçlibatis, poſtq̃ diù fuit oratum, impreſſus alieno loco pes paulatim videbatur dalabi: oſsis quoque diutina ligatura laxatur, totaque lateralis compago vitali calore delibuta in priſtinum vigorem animatur. Qui deindè proceſſu temporis ſanitate creſcente, adeò conualuit, vt licèt claudicante adhuc pede per ſe greſſum figere potuiſſet; ac non multò pòſt ſine baculi ſuſtentaculo ab eo quem priùs portabat, ipſe cępit portari, & portatorem ſuũ benigno attrectauit intuitu. Promiſsi autem ſui non immemor, pro reſumpta ſoſpitate in eodem loco ſanctis ſeruiturus libera colla ſubmiſit, ac totũ vſq; æuũ in beatæ Idæ obſequio expendere decreuit.

Offert ſe q̃dã claudꝰ S. Idæ.

Curat à ſua claudicatione.

Sanctæ Idæ gloriam, neminem perfectè numerare poſſe. Cap. 5.

STupenda ſummi largitoris magnalia, quibus electos ſuos in terris mirificauit, ad dignè conſcribendum valdè perplexa videntur, & quãtum humana capacitas ſenſu appræhendit, ab omni indagationis calculo in prima admirationis frõte reſiliunt. Si enim humana ſapientia (etiamsì omnes ſuos neruos intẽdat) temporariam illam claritatem non ſufficit de uerbo ad verbum ſuis coloribus depingere, quanto minùs ipſam æternam perfectionẽ delineare poterit? Humanã quippè refugit unitiam, q̃ magna multitudo dulcedinis cęleſtis his præparatur, qui Deum diligũt & colunt in ueritate. Interim innumera quoq; ſanctorũ millia, quæ per orbem quadrifidũ orthodoxa uenera tur religio, multò numeroſior eorum æſtimatur frequentia, qui mortaliũ cognitioni ſubtrahuntur, & ſolius remuneratoris ſui obtutibus irradiantur, nec tamẽ minimus eorum capillus deſpectui habetur. quãuis enim alii ab aliis propter obſcuritatem famæ impariter impari perfruantur honore, omnes tamen pariter pari ęternitate ſublimantur in aſtris. Hinc & vernulam ſuam beatam Idam Dominus ſub telluris aggere non paſſus eſt occultari, ſed latitantẽ ſub modio lucernam gratiſsimũ multis ſpeculum facere decreuit, vt eminentiori loco poſita, uaſtiores etiam ſanitatis radios eminùs dilataret: Saxea ſcilicet arca, in qua venerandæ eximiæ mulieris oſſa recondita, terræque fuerunt commendata, inuiſibili quadam mobilitate ſurſùm cœpit emergere, & quaſi uiolentiam terrenæ molis dedignata, contra prementem ſe intrinſecùs luctabatur, ſicque per nonnullos annos ſenſim erumpẽdo, ſeſeque liquidò intuentibus oſtendit, donéc funditùs ab humo ſequeſtrata, in ſuperficie pauimenti integra reſedit. Tanto quippè depoſito idoneum terra non inuenit hoſpitium, vndè & eius non præualuit ſufferre conſortium. Quòd ſi quenquam huius rei quaſi fictæ (quod abſit) æmulatio tacita angit, teſtem inuitamus Deum, nos plurimos in hac luce vidiſſe, qui ſupremum non ampliùs operculi verticem in ſua pueritia apparuiſſe, & poſtmódùm id, quod nunc cernitur, exuberaſſe teſtantur. Si verò huic adſtipulationi nec fidem accommodauerit, eccè in promptu habentur ex gratia Dei, quæ dicuntur: ſi aures illum retellunt, oculorum hæc iudicio probet, & probando credulus fieri diſcat. Miramur ergò, & indubitanter veneremur, non fortuitam, ſed ſemper eſſentialem miſericordiam Domini, ex cuius præuentione iam frugifera apud nos pullulauit oliua. aliorsùm enim iſta & his ſimilia non interpretantur, niſi qui animæ ſuę detrimenta ſectatur.

Pſal. 30. Multa ſãctorũ millia q̃ hominum cognitioni trahunt.

Saxea arca eius, ſpõtè è ſepulcro ſurſùm exurgit.

Quomodò fama beatæ Idæ etiam Epiſcopum Dodonem non latuit. Cap. 6.

ALiquanta ex parte commemoratis miraculis, per quæ beatæ Idę ſanctitas vicinis populis ſaluberrima innotuit: non incongruum ſuſpicamur de translatione ſanctarum reliquiarum aliquid huic noſtrę hiſtorię ſtrictim inſerere: ut vndè beati funeris promotio certior, indè auditoribus maior religio accreſcat. Nec enim ſcientię noſtræ gracilima ſcintilla, laudum illius erit exors, quam ad multorum tuitionem de occiduis mundi partibus in has terras ſuperna perduxit clementia. Cuius etiam inexhauſtę largitati iure imputatur, quòd Saxonicis in aruis talis margarita reperta eſt, ac tam humilem ſitu planitiẽ precioſiſsimis dignatur ditare pignoribus. Huiuſmodi miraculum rumuſculis dum plurimorum animos permulſiſſet, ad Reuerendiſsimum quoque Mimigarfordenſis Eccleſiæ prçſulem Dodonem, huius rei notitia peruenit. Tantis ille congratulans bonis, quòd vel ſuis temporibus, aut in loco ſuæ prouinciæ ſubiecto, hæc maximè euenire debuerant: opifici omnium Deo immenſas referebat gratias. Vndè cùm famoſior quotidiè de his relatio increbreſceret, viſum eſt ſeniori noſtro Ludolphó eundem præclarum Epiſcopum precibus conuenire, quatenùs beatę Idæ oſſa de tumulo in eccleſiam transferre, ac eius baſilicæ conſecrationem peragere dignaretur. Huius exhortationis efficaciam, fratris nihilominùs noſtri Hugij beneuola iuuit induſtria, cui id temporis illis in partibus noſtrarum procuratio rerum fuerat iniuncta, qui & eandem eccleſiam non modica reſtauratione nobiliter ampliauit. Cùm verò huius nuncii veritas primitùs parochianis innotuiſſet, videlicèt quòd electa Dei tyruncula ad ſuum oratorium eſſet deportanda, aceruatim illuc confluentes, reuerẽdis optabant intereſſe exequiis.

Dodo Epiſcopus Mimigarfordẽſis, aliàs Monaſteriẽſis.

Ad inſtãtiã Ludolphi et Hugij monachorum S. Idæ corpꝰ translatum eſt.

Aduentus Epiſcopi, & translatio reliquiarum hic deſcribitur. Cap. 7.

TVnc memoratus præſul petitis benignè annuẽs, die ſtatuto ſuperuenit, & ſacroſanctum reuiſit ſepulcrum: ibiq; oratione fuſa, quod initiãdum ꝓpoſuerat, intentiſsimè ſummo delegauit conſiliario Chriſto. Pontificalibus deindè ornatus inſulis, ſacratã aggreditur tũbã, comitãte ſecũ inferioris ordinis

agmine

agmine dealbató, vbi primùm ſeniorē noſtrum oēsq; ſimul adſtantes admonuit, totius bonitatis originem generaliter inclamare Deum, vt ſuæ uolūtatis effectū in huius facti inchoatione monſtrare dignaretur. Licèt enim de ſanctæ Dei meritis nullo modo hæſitaret, ſolita tñ prudentia uſus, nil per ſe inconſultè aut inordinatè agere uoluit. Hac ſupplicatione præmiſſa, pari omniū conſenſu & voto operculum marmoris amoueri præcepit. Quibus iuſſa maturantibus, ſuauiſſima mox fragrantia de monumento eructans, odorifera adſtantes iucunditate reſperſit, ut liquidò oēs ſentirent ob innotificanda beatæ Idę merita illam cęlitùs eſſe deſtinatā. Quo facto, Epiſcopus ſacris exuuiis oſculum præbet, & cum oī honore de ſarcophago ſubleuat, necnon & in ſcrinio illorum receptui aptato diligenter reponit: monachis interim ac clericis pſalmos & litaniam inſtanter pſallentibus. Deindè p̄cedētibus crucibus, vexillis, cereis atq; thuribulis, cū dulci modulātiū cantilena, benignus pontifex cū noſtro ſeniore ſanctum geſtatorium portandū ſuſcipit, & in eccleſia honorificè ſuper altare collocat. Ibi quoque aliqua geſta de beatæ Idę ſanctimonia populo ſuccinctè recitat, ac mox ipſo, Te Deū laudamus, incipiēte, cunctū laudis ſuccētu oīa concrepant. Vt aūt ſacrorum pignorum veneratio celebrior alicubi haberet, memoratus pontifex aliquas ex eis ſecū tulit particulas, quaſdā dñs Abbas ad noſtrū trāſuexit monaſteriū, quas ēt oēs ſacris veſtibus indutis, ad Calendas Decēbris magno honore & apparatu officioſiſſimè ſuſcepimus.

Ex ſepulcro S. Idæ ſuauiſſimus odor emanat.

Eccè antiquū & laudabilē eccleſiæ ritū & uſū cereorū, vexillorum, etc.

Beat Idæ & conſecrationis eccleſiæ indicta feſtiuitas. Cap. 8.

HIs ità peractis, venerandus antiſtes auſtralē eccleſiæ ſtructuram, id eſt, turrim in honorē ſanctæ Dei genitricis Mariæ ac ſub beatæ Idæ nomine cōſecrat, cunctisq; in uicino degentibus diē translationis & dedicationis annuali ſemper recurſu ſolēniter feriandū & celebrandū iubet. Tanta rerum congruentia dum ſtrenuè cuncta perpetrauit, populum benedictione Dei munitū ad propria ire permiſit, ipſe quoque cū ſuis indè diſceſſit. Facta ſunt hæc anno Dominicæ incarnationis nongenteſimo octuageſimo, 6. Calendarū Decembriū die, Feria 4. Indictione octaua, Imperante victorioſiſſimo Cęſare Ottone, Anno ex quo cum felicis memoriæ ſeniore Auguſto genitore ſuo regnare cœpit vigeſimo, ex quo auguſtalū Monarchiam ſolus obtinuit anno octauo. Super oīa regnante ęterno principe Domino noſtro Ieſu Chriſto: Cuius imperii authoritas totius orbis frena ſolo moderatur arbitrio, & à cunctis creatis per oīa celebrat, laudat adoratur, & ſpes & oīs fiducia noſtra in illū tāquàm redēptorē, ſaluatorē, protectorē noſtrū collocatur, ipſi ſoli honor & gloria in ſecula ſeculorū, Amē.

Dedicat eccleſia Mariæ Virgini & S. Idæ.

Otto II. hic fuit.

MARTYRIVM SANCTORVM

Martyrum Eudoxii, Romuli, Zenonis & Macarii, Authore Simeone Metaphraſte. Capitula margini adiecimus.

9. Septembris.

Cap. 1.

Impium edictum Traiani Imperatoris.

TRAIANO impio Imperatore in execrandū errorē ſimulacrorū magnū quidem ſtudiū cōferente, valdè aūt & atrociter ſpirante aduerſus pios: & alii ſacrificare dæmonibus, & ante omnes cogebātur milites. Literæ enim Imperatoriæ mittebātur i oēs partes, vrgētes ad impietatē, & Chriſtianos cogentes uel ſacrificare, vel variis ſubiici ſuppliciis. Quæ qdē poſtq̄ venerūt ad exercitū, q erat in Oriente, illi quidem eo tēpore ea cōparantes, quæ ad bellum pertinebant, continuisque & grauib⁹ exercentes militiæ meditationibus, alioqui autem religionem amplectentes, nihil curabant literas illas Imperatorias. Qui, cùm magna pugna eis eſſet exorta, pręclaram aduerſus inimicos obtinēt victoriā. Hoc fuit relatum ad Imperatorem Traianum. Ille autem ꝓpterea, quòd ſua edicta deſpexerant, ne communis quidem omnium boni, nempe victoriæ, vllam ducit rationem: ſed eos, qui Imperatorias contempſerant cōſtitutiones, (erant autem numero vndecim millia) relegat in Armeniæ Melitenam, & loca, quæ circa eā ſita ſunt. Reliquus verò exercitus erat in metu propter eorum relegationem, oē dolore affecti, molirentur res nouas, & eis aliqd mali afferrēt, ut q nec Chriſtianiſſimi, neque propter Chriſtum ſuſceptæ relegationis, fuiſſent eius ſocii. Verùm illi nihil tale fecerunt, aut cogitarunt: ſed ut qui erant diſcipuli eius, q eſt verè mitis, fuerunt etiam imitatores manſuetudinis & lenitatis magiſtri, & placidè ferebant exilium, & minimè ægrè ferebant contumeliam.

XI. millia Chriſtianorum militum relegantur in Armeniam.

Romulus autem, aulæ Imperatoriæ tunc Prępoſitus apud Traianum Imperatorem, neque ei, neque ciuitati omnino dicebat expedire ea, quę facta fuerāt. Ille autē, cùm oporteret Romulo agere gratias, ut q beneuolē eſſet in eum affectus, ſtultè & ingratè ſe gerēs, eū potiùs maledictis inſectabat, & ei iraſcebatur, & tanquàm crimen obiiciebat, pietatem. Romulus uerò uerba illius ne tantillùm qdē curans, gloriabatur potiùs contūmeliis propter Chriſtum ſuſceptis: & ardentiſſimo eius zelo in animo accenſus, liberè quidem & effusè illius deos probris inſectatur: Chriſtum autem apertè confitetur, pietatem audacter profitetur. Magis itaque iritatus Traianus, iubet eum extendi, & virgis cædi. Romulus autē magno & forti animo plagas accipiens: Nunc ſcias me maximo affici beneficio, exclamabat ad Traianum. Corpus enim, quod hoc rubro mihi ſanguine circumfluit, abluit ſordes, quas contraxit ex nidore ſimulacrorum: & induitur anima munda tunica incorruptionis. Non tulit hæc Traianus, ſed maiori ira percitus, ei celerem cōparat liberationem, & breue efficit martyrium: & decernit, ut caput Romuli amputetur. Atque ille quidem lubenter enſem adſpexit propter Chriſtum, & iucundiſſimè ſubiit ſtadium martyrii.

Cap. 2.

Romuli p̄fectꝰ Palatii egregia ꝯſtantia.

Plectitur capite.

Cùm multum autem intercesſiſſet temporis, Diocletianus quidem ſanguine inteſtino & tyrannidē inuadit imperium: contendit autem eos, qui pręceſſerant, Tyrannos crudelitate ſuperare & impietate, & oſtendere illorum ſæuitiam fuiſſe humanitatem. Vndè etiam ad eos, qui illius parebant imperio, edicta uenieбant frequentia, ut omnes vel cum eo communionem impietatis ſuſciperent, vel mors eſſet eis pœna inobedientię. Chriſtiani itaque propter ſæuam & immanem illius iram, alii quidem malebant cum feris habitare in ſolitudinibus, quàm ſimul cum hominibus. Alii autem montes, & ſpeluncas, & quæcunque celāre poterant, ſubeuntes ſtudebant, quoàd eius fieri poterat, uel ipſum Solem latère. Eo tempore defertur quidam uir pius, & planè indignus, qui lateret. Ei nomen erat Eudoxius, aut Marianus: erat enim utrumque ei nomen proprium. A dignitate autem primiceriatus expulſus propter amorem Chriſti, deſcenderat ad inferiorem Comitum dignitatem: quam quidem etiamſi non fuiſſet conſecutus, ſatis tamen habuiſſet eum ſolum ſequi, quem deſiderabat. Defertur autem ad eum,

Cap. 3.

Diocletiani immanitas.

Eudoxius primò Primicerius, indè Comes.

eum, qui tunc erat Præſes Melitenæ. Qui cùm de eo ſingula intellexiſſet, qui ipſum adducturi eſſent, emittit protinùs. Hoc autem cùm non latuiſſet Eudoaiũ, viliori ueſte indutus, nè eſſet manifeſtum quiſnam eſſet, ſe oſtendit iis, qui miſſi fuerant. Cúm eum ergò conueniſſent, & nondùm eum illum eſſe putaſſent, vbinàm verſaretur Comes Exudoaius, eum rogarunt. Ille autem: Si meum tectum ſubire volueritis, eis dixit benigniſſimè, & à labore itineris vos parùm recreate, menſęque & ſalis mecum eſſe participes, ego oſtendam vobis eum, quem quęritis.

Inuitat ſuos hoſtes ad cõuiuium.

Cap. 4. *Seipſum indicat, quis ſit.*

Cùm ergò paraſſet conuiuium, eos excipit liberaliter. Illis autem menſa ſatis exhilaratis, & promiſſũ indè exigentibus, & rogantibus, ut eum oſtenderet, quem quærebant, ille continuò eum, qui erat intùs, aperit Eudoxium, dicens: Ego ſum quem quæritis. Hoc gladio vehementiùs illorum percutit animũ. Et reſpondentes, dixerunt: Non te prodemus, qui nos accepiſti conuiuio, neque pro hoſpitalitate tam malè referemus gratiam. Sed hoc ad noſtram ſufficiet excuſationem, quòd cùm in quærendo multùm laborauerimus, non potuimus tamen inuenire Eudoxium. Illi quidem pro hoſpitio has Eudoxio retulere gratias: ille autem, qui & ſciebat latère, cùm opus eſſet, & rurſùs non latère, quandò huius rei eſſet tempus (diuina enim quæ aderat gratia, & docebat athletam, iuſſit vt eos ſequeretur) cùm vxorem vocaſſet Baſiliſſam, aut ſi velis Mandanem: nam eam quoquè duplici nomine vocabatur: ei mandat, quæ ſpectant ad familiam. Et cùm omnia eius curæ commiſiſſet, hoc quoquè poſtremũ & germanum ei dat mandatum, nè eius defleat deceſſum, neque propter mortem eius lamẽtetur: ſed lampadib⁹ & alia lætitia potiùs illum diem honoret. Statim ergò ſuam quidem cognationem deſpicit Eudoaius: obliniſcitur autem propter Chriſtum ſui amoris in filios, validi & ineuitabilis vinculi parentibus. Vt enim illum lucrifaciat, omnia damnum exiſtimat & ſtercora, & uadit ad Præſidem.

Omnia relinquit propter Chriſtum.

Cap. 5.

Is autem cúm ipſum vidiſſet: Salue, inquit, Comes Eudoai. Ille autem ei uiciſsim reddit ſalutem, dicens: Tu quoquè ſalue, Præſes. Pręſes autem rurſùs: Tuam, inquit, accerſiuimus claritatem, ut iuſſis pàreas Imperatoris, & diis, ut par eſt, offeras ſacrificium, & maximè patri omnium deorum magno Ioui, & Phębo Apollini, & charæ uirgini Dianæ. Martyr autem: Mihi unum eſt, inquit, ſacrificium, ſacrificium veri Dei, qui hoc produxit vniuerſum: & ei ſacrificabo ſacrificium laudis, qui eſt Deus in Trinitate perſonarum: uitæ autem ſuppeditator, & veræ ſalutis diſpenſator. Quos autem deos nominas, ligna eos video & lapides, nihil differentes penitùs à quauis alia inanima materia. Ad hęc ille non ualens intueri, (Quomodò enim, q dormiebat oppreſſus profunda crapula impietatis?) Ego te, inquit, ſum hòrtatus, ut exequereris iuſſa Imperatoris, & diis faceres ea, quæ ſolent fieri: Sed tu, ut uideo, & deos deſpicis, & Imperatorem, ut qui, quos ille quidem colit deos, tam impudenter probris affeceris & contumeliis: nouam autem præter hanc introducas religionem, & ut eam ſuſcipiant, (ut ad meas aures peruenit) multis perſuadeas. Hæc dicebat Præſes, multis militibus circunſiſtentibus. Quos ille interim toruè & ferociter intuitus: Quicũq; ex vobis, inqt, iuſſa regia nõ ſeqmini vos militaribus tunicis exuentes, cognoſcite eſſe nudos ab inſignib⁹ dignitatis. Cur hoc aũt dicebat ille ĩprobus? Vt ſi qui propter militiæ ſocietatem benè uellent Eudoxio, & eſſent in eàdem, in qua ipſe, ſententia, erubeſcerent ipſi ſoli deficientes in tanta multitudine: exiſtimabat enim eos omninò eſſe paucos; & ſimul quidem volens pudore afficere Eudoxium, qui ſic videretur ſentire diuerſa à toto exercitu: & ſi ſolum eum inueniſſet, de eo faceret quod vellet. Sed qui apprehendit ſapientes in aſtutia eorum, id, quod excogitarat, conuertit in eius caput. Nondùm enim totam abſoluerat orationem, & egregius ille Eudoaius (Tunc enim erat indutus inſigni magiſtratus) zona ſtatim ablata, eam proiicit in faciem Pręſidis. Hoc autem uiſum eſt aliis adhortatio & zelus: & totus, qui circũſtabat, numerus, qui erant mille, centum & quatuor, bono exemplo protinùs vtentes Eudoxio, ii quoquè proiecerunt zonas in faciem illius.

Eius præclara uox.

Iob 5. *1. Cor. 3.*

1104. milites abiiciunt zonas militares.

Cap. 6.

Dubitans autem Præſes de multitudine, rem defert ad Diocletianum. Ille autem authores quidem tantę audaciæ iubet grauiſſimis affici ſuppliciis: ſententiam autem de aliis ferendam, relinqui ſenatui. Hanc cùm ille accepiſſet poteſtatem ab Imperatoris amentia, generoſũ Eudoaiũ ſiſtendũ curãs pro ſuo tribunali: Stultas, inquit, quęſtiones, & linguę mittens contradictiones, tua ſponte diis ſacrifica. Nam alioquì, ut id inuitus facias, omninò coget acerbitas ſuppliciorũ. Et ſtatim enumerauit vincula, & plagas, & carcerẽ, & ignem, & quæcunq; vel ſolo auditu ſunt grauiſſima. Caligaſtis uos quoquè, ſat ſcio, hęc audientes, & anxii eſtis de narratione eorum, quæ deincèps ſequuntur, nũ ſcilicet ea oratio cõturbarit athletã. Sed eſtote bono animo. Maiorem enim ei flammã accendit pro pietate, quod putaret ſe ſic longè præclariorem eſſe conſecutum coronam victorię. Ei itaque dicit martyr: Ludis, Præſes. Hæc ego exiſtimo puerorum terriculamenta, adſpiciens ad eas, quę ſunt illinc, remunerationes, & pendens à ſola munifica dextera mei Agonothetæ Chriſti. Nam me terret ille ignis, qui ſopiri non poteſt, & ſtridor dentium, & quæcunque alia acerbiſſima ſunt parata iis, qui Deum aſpernantur, & ei non obediunt. Hæc autem tua, ſunt mihi planè ludus: & ignis, quem mihi minatis, eſt uel ipſa aqua frigidior. Enſis aũt me afficiet beneficio: me.n. mittet ad quę deſidero: & pro hoc quidem Sole, qui òccidit, & citò abſconditur, reddet mihi Luciferum illum, qui nunquàm òccidit, & ſuauem radium emittit ineffabilem: & pro hac mundana, & quæ paulò pòſt non erit, viſione, ea quæ ſunt firma ac ſtabilia, & perpetuò permanent: deos autem exiſtimare, lignum & lapidem, & aurum, & argentum, quod manus formauit, & ars poliit, oculoſque & manus, & reliqua mẽbra eis inſculpſit quomodò non eſt magnæ amentiæ?

Virile Eudoxij pectus.

Omnia tormenta corporalia ſanctis martyribus ludus ſunt.

Cap. 7.

Excipiens autem Pręſes: Videtur, inquit, tanta lenitas & manſuetudo te ad tantam adducere ſtultitiã & audaciam. Sed tuam quidem in nos contumeliam, quod ad nos quidem attinet, tolerabimus: ipſos autẽ deos, & Imperatorem pati à te contumelia affici, planè eſt ſtultum, & non multùm abeſt ab amentia. Deindè martyr: Immò uerò, inquit, ſunt hęc grata iis, qui ſapiunt, & non ſunt emotę mentis. Hoc maiori furore concitat Præſidem: & ſtatim iubet athletã extenſum, à quatuor hominibus recentibus loris verberari crudeliter. Cùm autem iamdiũ cæſus, incorporeã oſtẽderet philoſophiam in mortali corpore, & ſe primùm turpiter irriſum vidiſſet Tyrannus, martyrem quidem relaxauit à plagis, conîicit uerò in carcerem. Cùm autem aliquot dies moratus fuiſſet in carcere, rurſùs eũ iubet ſiſti, &, Num te, inquit Præſes, aliqua ſubiit poenitentia, & reſipuiſti ab illa rabie & inſania? Ille autem generoſus: Nondùm, inquit, ut uideo, intellexiſti res noſtras: ſed benè ſcio, fore ut intelligas, & tu, licèt tardè, diſcas, quãdò magis fueris periclitatus, & me acerbioribus ſubieceris ſuppliciis. Hãc nõ ferẽs Pręſes irriſionẽ, ſed lõgè acriore percitus iſania,

S. Eudoxius loris cæditur.

Atrociſſimè cruciatur.

ferreis

ferreis globis conterit ceruicē, & eius emouet articulos, quod quidem eſt omnibus mortibus acerbius. Adhibita eſt ergò hęc noua & inſolita athletæ machinatio. Ille autem ſtabat tanquàm turris, quæ non poteſt expugnari, ne tantillum quidem labefactatus illius inſultibus. Præſes itaq; cùm non ferret ſe tam turpiter ab eo ſuperari, eum morte condemnat. Satis enim ducebat, ſi vel ſic ab eo liberaretur.

Cap. 8. Cùm eum ergò accepiſſet multitudo lictorũ, poſtquàm peruenerũt ad locum ſupplicii, martyr manus & oculos ſimul tollens ad cælos: Domine Deus, inq; (*Gen. & 15.*) qui Abelis ſuſcepiſti ſacrificium, Abrahæ oblationes: eorum, qui fuerunt à ſeculo, martyrum & iuſtorũ ſanguinem, longosq; labores, & admirabilem tolerãtiã: tu quoq; nunc benignis oculis meum uide ſacrificiũ, & nè deſpicias Domine hunc paucum propter te effundentem ſanguinem, qui feruentiſsimo animo tibi ſacrificatur. Eccè enim ut uides, animam propter te hodiè depono. (*Nota has ſancti preces.*) Deindè rurſus adiiciens: Conſequantur, inquit, benigne Domine, à te auxiliũ, qui propter me tuum ſanctũ nomen innocant. Memento hęreditatis tuæ, quã acquiſiſti, & nè eis deficiat, Domine, tua miſericordia. Hæc cùm Deo dixiſſet, illinc conuerſus videt coniugem: & cùm quæ ei priùs iuſſerat, reuocaſſet in memoriã, & fidē ab ea accepiſſet ſe omnia rectè executuram, hoc poſtremò ei mandat, vt ei foſſam fodiat in loco, qui dr̃ Amimna, & in eo corpus ſepeliet.

Cap. 9. Cùm autem eum non parua circunſiſteret multitudo, videt quendam in medio ſtantem, nomine Zenonem, ei valdè amicum & familiarem, illius mortem plangētem. (*Prædicit Zenonis martyriũ.*) Cui ille, ó chare Zeno, tu quidem, inquit, ſat ſcio, noſtrã fles ſeparationem: ſed Deus, cui ego ſeruio, & in quem confido, non nos à nobis inuicēm ſeiunget, quos vehemens amicitia, & ardens in ipſum amor coniunxit: ſed perindè ac in una ſcapha nos vitam tranſmittemus. His Zeno corde accenſus & inflãmatus, ſumpſit audaciam, & continuò omnibus videntibus & audientibus, ſe ſtatim eſſe martyrē eſt proteſtatus. Interim autem dum ſic clamabat liberè, eũ cõprehendentes lictores, vt eis iuſſerat Tyrannus, caput illi adimunt. (*Zeno decollatur.*) Itaque Eudoxii prædictio tam citò effectum eſt ſortita, & ipſe amicum Zenonem ſtatim videt conſummatũ martyrio. Cùm ſic amico prouidiſſet, quoniam eum quoq; uox quædam e veſtigio vocabat: ipſe verò tanq̃ conuiuium quoddam mortem poſcebat, beato ſuo capite enſi dato, moritur poſt amicum. Eius autem coniunx non ſolùm corpore, ſed etiam animo, (*Item Eudoxius.*) cùm vidiſſet maritum propter Chriſtũ interfectum, neque eum neglexit, neq; illiberale aut effœminatum aliquid eſt locuta: ſed quamprimùm accurrens, in lanæ quidem uellere ſuſcipit athletæ ſanguinem. hoc enim ei mandarat maritus. Cùm autem ſuſtuliſſet corpus, id honorificè ſepelit, vbi iuſſa fuerat, nec alia quidem illius mandata negligens, non quòd eum emiſiſſet, ſed quòd non vnà cum eo exceſſiſſet, reputans viduitatem.

Cap. 10. Vndè etiam ad Tyrannum accerſita, ſtatim à ſeipſa accedens, irridebat illius deos, & habebat ludibrio, ne ipſum quidem dimittens immunem à contumelia, qui eos ſuſtineret honorare. Sed tu quidem, inquit Tyrannus, hæc facis volens à me interfici, & ſtudens venire ad meritum: vt aliquod nomen aſſequaris apud hos impios Galilæos: Ego autē nequaquàm tibi mortem afferam, etſi ſis digna pluribus mortibus: nè exiſtimes fore, vt id à me aſſequaris. (*Ei⁹ uxor flagrat deſiderio martyrij.*) Illa autē: Cor meum, inquit, videt meus Dominus, & mentem accipit ante facta. Non ergò fruſtrata ſum coronis, q̃ à te non fuerim interfecta: ſed quod prompto animi ſtudio meipſam ſacrificaui, ero cum marito particeps eorundem præmiorum, & paribus fruar remunerationibus. Eam, cùm hæc dixiſſet, expellit è tribunali.

Cap. 11. Nondùm autem tranſierant ſeptem dies, cùm glorioſus martyr Eudoxius in ſomnis apparens coniugi, iubet vt mittat ad prætorium Macarium, ſuum familiarem & amicum. Ea autem cùm renunciaſſet Macario viſionem, ille quam primùm venit in prætorium. Et cùm ſatelites, quiſnam eſſet, cognouiſſent, eum ſtatim comprehendunt, & ducunt ad Præſidem. (*Macarij præclara confeſſio.*) Ille autem ſtatim eum interrogauit, quænam eius eſſet religio, & quod genus. Is verò: Sum, reſpondit, Chriſtianus: deos autem gentium, & profundam eorum deceptionem, iam olim didici contemnere, cùm me hoc admirandus docuiſſet Eudoxius. Hinc fit, vt ego contendam meipſum ſacrificare hoſtiã vero Deo, per quod potero citò ad dominum meum peruenire Eudoxium. Pręſes autem poſtquàm nomen audiuit Eudoxij, & hunc cognouit eſſe illius diſcipulum, ille mirandum in modum animi dubius, (ſciebat enim ſe nihil ampliùs effecturum in diſcipulo, quàm feciſſet in magiſtro) Huic quoquè, inquit, infelici Macario ſceleratum caput enſe quamprimùm amputetur. (*Cædes Macarij.*) Lictores autem protinùs fecerunt: quæ iuſſi fuerant. Sicque Macarius fit re vere Macarius, quod eſt beatus. Et hi generoſi viri tale tropheum erexerunt aduersùs communem hoſtem naturæ, in ipſo Chriſto Deo, & patre principij experte, & ſancto & bono ſpiritu: Quoniam eum decet gloria & potentia, honor & adoratio nunc & ſemper, & in ſecula ſeculorum, Amen.

VITA S. VICTORINI EPISCOpi vrbis Aminterninæ & Martyris, ex Martyrologio Adonis Epiſcopi Treuirenſis.

IN ſuburbano Romæ natale beati Victorini martyris. (*Septẽbris 5.*) Fuerunt autem duo fratres, Victorinus & Seuerinus. (*Victorin⁹ & Seuerinus fratres.*) Hi poſt vtriuſque parentis obitum ſe inuicēm pædagogãtes, pari cuſtodia ſe mutuis obſequijs æmulantes, germanitatis uinculo probabiles, Deo ſeipſos hoſtiam viuam obtulerunt. Cumq; eo intantum excreuiſſent, ut ſua omnia perfectionis intuitu reliquerēt, & vendentes res ſuas, cenſum earum pauperibus erogaſſent, (*Vendunt res ſuas.*) Deo expeditiùs ſeruituri, nudi facultatibus omnibus remanſerunt. Alter itaque ſeruiens alteri, mutua vice & æmula charitate ſeruiebat. Imperium, libertas. Nihil deerat illis, cùm nihil haberent.

Igitur Victorinus ſpirans altiùs, & idipſum, quòd ſibi parebant, imperfectum computans, nec ſatis ſibi factum, ſi alteri liceret in altero, aut alter alteri ſeruitium exhiberet: eremum ingreditur, ſeditque in ſpecu excelſæ rupis, quam ſubterfluentis aquę geminum ſinuaret abruptum, uni tantùm hoſpitium viro, ut ſedens ſomnum caperet: vel ſi reciperet alterum, ſtans oraret. (*Victorin⁹ petit eremum.*) Texerat oſtiolum uimine: aſſiduus in lectione & oratione manebat. Cernit interim inuidus omnis boni, profectum viri, & ferre non valens, ſimulat ſe puellam, (*Vide inſidias diaboli.*) & ante fores uiri gementia verba ingeminat: Heu, inquit, me miſeram, ſyluis, errore, & tenebris vagam. Locus non agnoſcitur, iter quæritur. Quiſquis es loci huius incola, cęlum vndiquè & ſyluæ famam uirtutum tuarum opusq; ferent: eripe me à frendentibus apris, eripe à ſæuientibus lupis, & è rictibus urſorum.

rum. Quòd victura ſum, tuum erit: ſi moriar, tuum. Satis ſuperque ſufficiat operiri limine tuo. Non longum quæro habitaculum: vnius tantùm noctis hoſpes ero.

Reſerat Victorinus cellam, & hoſtem, dum miſeretur, ſecum includit. Via horæ ſpatium interceſſerat, dum inter molimina & aſſiduum corporis motum, protenſo pede tetigit hominem Dei, & uelut compũges vulnere, noxio calore ſuccendit. Addit igniculũ dulcedo ſermonis: urget facinus ſolitudo. Quid moror? Facit caſum columna arboris, alta radice quæ diù fundata ſteterat. Fortiùs amor ſcelus perficit. Exclamat iam victor Victorini diabolus: Quid agis, inquit, vir perfectisſime, cui etiam frater grauis fuit? Iam iũgeris alteri, qui receſsiſti à tuo? Quid agis, qui nouum dogma ſyluis conſtituens, ſuadebas ſcopulis caſtitatẽ? Hæc iactans, ex oculis decepti velut fumus euanuit. At is, qui ceciderat, velut exanguis iacuit. In ſe autem aliquandò reuerſus, ſyluas deſeruit, ad fratrem Seuerinum repedauit: pudore diù vocem ſupprimens, tandèm cauſam facti expoſuit, ipſe pœnam ſibi ſtatuẽs.

Ruit uir ſanctus, dum non cauet periculum.

Findens nanque arborem, manusque per fiſſuram inſerens, perduratam cuneis & peſſulo cicatricem arboris claudit. Sed mox Seuerinus factum pœnamque fratris Epiſcopo ſuo nunciat. Ille veniens, primùm eum ſoluere tentat: ſed vt repugnantem vidit, orat, benedicit, conſolatur, diſcedit. Vir autem Domini, qui ſe grauisſima pœnitentia damnauerat, Dominica tantùm die modicum panis & aquæ coactus à fratre percipiebat: qui etiam ſe ſimili cibo & ieiunio macerabat. Igitur in huiuſmodi conſtrictione triennium voluitur: cumque iam omnes penè mouiſſet eius in Chriſto imitanda humilitas, Epiſcopus ciuitatis tediens, vix agere potuit, vt ſeſe à pœna, qua ille memor tremendi iudicij ſe dãnauerat, abſumptis penè carnibus, permitteret reſolui.

Agit egregiam pœnitentiã.

Vide inediam.

Quantæ autem ſanctitatis poſteà fuerit, quamque potens in miraculis, non facilè lingua alicuius explicabit. Electus deindè ab vniuerſo populo, * Amiterninæ vrbis ſacerdotiũ adipiſcitur. Indè poſtmodùm ſub Imperatore Nerua, cum alijs Dei ſeruis Eutyche & Marone, ab Aureliano iudice primò relegatus in ſexageſimo milliario ab Vrbe via Salaria: Deindè apud eum locum, qui Cotilias appellatur, vbi putentes aquæ manant & ſulphureæ, in ipſis capite deorsùm per horas tres ſuſpenſum teneri, ab impio iudice iuſſum eſt. Quod cùm per triduum pro Chriſti nomine paſſus fuiſſet, glorioſè coronatus, migrauit ad Dominum. Cumque vna die, iuſſu Aureliani, corpus eius inhumatum iacuiſſet, venerunt Amiternẽſes populi Chriſtiani, & ſapientes, in ſuum territorium tranſtulerunt, & honorifica ſepultura condiderunt Nonis Septembris.

** Amiterninæ Creatur Epiſcop⁹.*

Dirè cruciatur.

Decedit.

VITA S. BERTINI ABBATIS, ex quodam egregio MS. codice, paulò Latiniori & preſſiori ſtylo per F. Laurentium Surium deſcripta. Sunt, qui putent à Folchardo Bertinienſi conſcriptam.

Septẽbris 5.

Audomarus ille Epiſcopus fuit Morinenſis.

SANCTVS Abbas Bertinus poſt beati Audomari obitum multos in Dei ſeruitute durauit annos, cœtumque monachorum ipſi à Domino creditum, diligens paſtor multa animi ſolicitudine ſub directo ſacræ regulæ iugo conſeruabat, ſciens ſcriptum eſſe, cui plus commiſſum ſit, plus etiam ab illo exigendum. Proponebat illis quotidie Dominica & Apoſtolica præcepta, ipſisque in ſeuera viuendi ratione proficientibus, religioſis actibus ſuis præclara de ſe præbebat exempla, conuenienter illi ſententiæ Saluatoris: Sic luceat lux veſtra coram hominibus, vt videant opera veſtra bona, & glorificent Patrem veſtrum, qui in cœlis eſt: nè, quẽadmodùm Apoſtolus ait, alijs prædicans, ipſe reprobus efficeretur. Cernens autem benignisſimus bonorum operum compenſator Deus, indefeſſam militis ſui aduersùs diaboli tentationes pugnam & certamen, tum etiam erga gregem ipſi commendatum curam egregiam, admirandis eum ſignis & virtutib⁹ illuſtrauit, è quibus nos pauca duntaxat annotabimus.

Luc. 12.

Math. 5.

1. Cor. 9.

Fuit quidam ſpectabilis Comites Vualtbertus, cuius vxor Rogentrudis dicebatur. Horum vtrique à ſacris confesſionibus erat beatus Bertinus, immò verò etiam compater, vt vocant, ex laudabili Chriſtianorum more, quo inter ſe fraterni amoris fœdera quidam ineunt. Vtrique vir Dei ſæpè prædicabat verbũ Dei: qua cauſa vir pius Vualtbertus crebrò ad eũ vẽtitabat, vt ex eo diuina præcepta cognoſceret, & poſt corporis & ſanguinis Dominici communionem, ſacri oris eius benedictione poriretur. Quodam autẽ die veniens ad eccleſiam, in qua beatus Audomarus quieſcit, cùm preces abſoluiſſet, quadam re neceſſaria vrgente, ad beatum Bertinum non acceſsit, ſed incaut⁹ domum abijt. Id vbi animaduertit viri Dei diſcipulus Dodo, ait ad eum: Equidem valdè, venerabilis pater, admiror, quid ſit, quòd tuus in Chriſto fidelis amicus Vualtbertus ad beati Audomari baſilicam venit, & tamen te inſalutato, abſque benedictione tua receſſit. Beatus Bertinus plenus prophetico ſpiritu, reſpõdit: Fili, crede mihi, priuſquàm ille domum redeat, quò nunc magna contentione feſtinat, multùm dolebit ſe ſine noſtra benedictione reuertiſſe. Et eccè eodem die, cùm iam Sol occubuiſſet, nuncius velox à Vualtberto venit ad hominem Dei, eiusque veſtigijs aduolutus, tremula voce ait: Dominus Vualtbertus ſingularis amicus tuus, mi domine, cum ipſa iam ferè morte colluctans, obnixè rogat, vt pro ſe Deum depreceris, quò posſit tam præſens diſcrimen euadere. Cùm enim hodiè à baſilica ſancti Audomari properè abſcederet, in medio itinere ſubitò ex equo collabens, in petroſam humum decidit, multisque quaſſatis membris, & femore penitùs confracto, ſe confeſtim putat moriturum, niſi precibus tuis, quod fore ſperat, diuinitùs liberetur. Agnoſcit autem idcircò in hoc ſe coniectum diſcrimen, quòd callidi hoſtis machinatione ob rem neceſſariam hinc, non munitus benedictione tua, abierit. Cuius etiam delicti veniã petit, oratque vt potum, tuo ore & manibus benedictum & conſignatum, ad eum mittere nè graueris.

Comes Vualtbertus, magnus S. Bertini amicus.

Prædicit vir Dei Vualtberti Comitis caſum.

Summum Vualtberti periculum.

His auditis, venerabilis ſenex commotus iam acerbo caſu amici, præcipit Dodoni diſcipulo, vt vinum in ſacrario repoſitum proferat, laboranti Vualtberto ocyùs mittendum. Ille verò reſpondit: Menſis totus, vt reor, pater beatisſime, iã interceſsit, ex quo in eo vaſculo vix parùm vini relictum eſt. At vir beatus, fide perfectus & charitate feruens, ait ad eum: Abi fili mi ad vaſculum illud: credo enim Deum, cui nihil impoſſibile eſt, qui adeſt adiutor opportunitatibus, & propè eſt omnibus inuocantibus eum, noſtro tam malè affecto amico ſalutarem indè potum præbiturum. Paret Dodo, & veniens in ſacrarium, cernit vas plenum optimo vino, & eius odore admirabili totam domum ſentit completam. Eo poculo accepto, ſanctus Chriſti confeſſor uomenſas agit gratias omnipotenti Deo, dicitque ad miniſtrum Vualtberti Comitis: Ex hoc vino perfer celeriter ad herum tuum. Ille nihil moratus, eadem nocte lætisſimus redit ad domi-

Pſal. 9.

Pſal. 144.

dominum ſuum: narrat ei quid geſtum ſit, vinumque illi bibendum offert. Poſteaquam ille bibit è vino ſacrato, eadem hora ſanatur, & mirificè laudans Deum authorem ſalutis ſuę, bonam poſſeſſionum ſuarum partem Deo & beato Bertino largitur: ut qui pro CHRISTI amore patriam parentesque reliquerat, poſſet etiam in hoc ſeculo centuplum recepiſſe videri.

Fualbertus bauſto vino benedicto ſanatur.

At poſtquàm vir ſanctiſſimus totum vitæ ſuæ tempus in Dei timore exegit, perfectus in operibus bonis, & plenus ſpiritu ſancto, Nonis Septembris migrauit ad Dominum, & cum multo monachorum luctu ſepultus eſt in monaſterio Sithiu, quod ipſe conſtruxerat in honorem beatiſſimæ matris Dei & ſancti Petri principis Apoſtolorum. Ad eius tumulum orantibus quotidiè præſtantur à Domino immenſa beneficia. Sed hic Lectorem admonitum volumus, permulta eius miracula, quę, cùm adhuc eſſet in corpore, perpetrauit, anteceſſorum noſtrorum negligentia non eſſe ſcripto comprehenſa: & quamuis ex iis nonnulla ex illuſtribus viris, qui hodieque ſuperſunt, diſcere poſſemus, at tamen ea reticere maluimus, quam res dubias proferre. Non enim ille eget incertis teſtimoniis, cùm eum Dominus præclaris operibus continenter illuſtret: è quibus vnum aſcribemus, quod nos ab illis accepimus, qui ſe vidiſſe teſtati ſunt.

S. Bertini obitus.

Tres induſtrii piſcatores apud monaſterium beati Mauricii martyris, cuius erant ſerui, Dominicæ reſurrectionis nocte in Rhodanum, conſcenſa naui, retia iactàrunt. Tum verò non vti conſueuerant, ſed ingentem piſcium multitudinem ceperunt, ità vt pluribus annis neque tam magnos, neque tam multos piſces illi ſe cepiſſe faterentur. Læti ergò, nauim appellunt eo loco, quo ſoliti erant, ſed ex ea exire non poſſunt. Duo enim ex ipſis manuum & pedum officio priuati, toto corpore contriti erant. Tertius verò & claudus & ſurdus effectus eſt: diuina in eos vltione animaduertente, quòd Dominicæ reſurrectionia noctem violaſſent. Porrò is, qui & audiendi, & gradiendi vim omnem perdiderat, duobus ſe ſuſtentans ſcipionibus, & aliorum etiam opera adiutus, ſanctorum loca viſitat, & apud venerabilia ſeruorum Dei ſepulcra diuinam implorat miſericordiam, ut eorum præclaris meritis poſſit amiſſam recuperare ſanitatem. Cùm iam autem multa peragraſſet loca, venit etiam ad beati Bertini monaſteriũ Sithin, vbi corpus eius quieſcit: & fratribus eius loci nocte Dominicæ reſurrectionis in eccleſia vigilias celebrantibus, ille acerrimo correptus morbo, à ſociis precandi cauſa in eccleſiam introducitur: atque illic cum multis lachrymis ſalutem à Domino per beati Bertini merita petens, cùm ſacroſanctum Euangelium recitaretur, vidit apud ſe quędam ardere lumina, & ità ſenſim morbo recedente, ſubitò ſe curatum ſenſit coram fratribus. Poſt ſynaxim autem gratias immenſas agens Deo & ſancto Bertino, lætus indè digreſſus eſt.

Nota cæleſtẽ vltionẽ in prophanatores ſacratiſſima noctis.

Curatur ſurdus et claudus.

Sunt complures alii apud beati viri ſepulcrum reſtituti, quemadmodùm teſtantur vſque in præſens appendentia ad eccleſiæ aditum diuerſorum morbum inſtrumenta vel ſymbola: ſed cùm Maiores noſtri, quod diximus, non annotarint ea miracula, nos certam de illis hiſtoriam texere non poſſumus. Ex his verò indiciis perſpicuum ſit nobis, quàm magna & ineffabilis ſit in regis æterni conſpectu Sanctorum gloria. Illorum enim animæ inter innumeras cæleſtium ſpirituum fulgent cateruas: illorum veneranda corpora inter homines quieſcentia, ab Angelis viſitantur, & admirandis ſignis & virtutibus in multorum populorum notitiam ſe inferentes, magno honore afficiuntur. Omnia prætereunt. Gloria Sanctorum manet in Chriſto ſine fine, Amen.

De hoc beato viro inueniet Lector nonnulla in Vita S. Audomari Epiſcopi, quæ habetur infrà 9. Septembris.

VITA ELEVTHERII SERVI DEI, per D. Gregorium Papam ſcripta Lib. 3. Dialogorum, Cap. 33.

ELEVTHERIVS pater monaſterii beati Euangeliſtę Marci, quod in Spoletanę vrbis pomœriis ſitum eſt, diu mecum eſt in hac vrbe in meo monaſterio cõuerſatus, ibique defunctus eſt. Quem ſui diſcipuli referebant plorando mortuum ſuſcitaſſe. Vir autem tantæ ſimplicitatis erat & compunctionis, ut dubium non eſſet, quòd illæ lachrymę ex ea humili ſimpliciq; mente editæ, apud omnipotentẽ Deũ multa obtinere potuiſſẽt. Huius ergò aliqđ miraculũ narrabo, qđ inquiſit' mihi ſimpliciter & ipſe fatebat.

Septẽb. 6.

Eleutherius mortuũ excitat.

Quadam nanque die dum iter carperet, facto veſpere cùm ad ſecedendum locus deeſſet, in monaſterium virginum deuenit: in quo quidam puer paruulus erat, quẽ malignus ſpiritus omni nocte vexare cõſueuerat. Sed ſanctimoniales fęminę vt virum Dei ſuſceperunt, eum rogauerunt, dicentes: Tecum, pater, hac nocte puer iſte maneat. Quem ipſe benignè ſuſcepit, ſecumque eum nocte eadem iacere permiſit. Facto autem manè, cęperunt ſanctimoniales fęminæ eundem patrem vigilanter inquirere, ſi quid ei puer, quem dederant, nocte eadem feciſſet. Qui miratus cur ità requirerent, reſpondit, Nihil. Tunc ancillæ eiuſdem pueri innotuerunt cauſam, & quòd malignus ſpiritus nulla ab eo nocte recederet, indicauerunt, ſummopere poſtulantes, ut hunc ſecum ad monaſterium tolleret, quia iam vexationem illius videre ipſę non poſſent. Conſenſit ſenex: puerum ad monaſterium duxit. Qui cùm multo tempore in monaſterio fuiſſet, atque ad hunc antiquus hoſtis accedere minimè præſumpſiſſet, eiuſdem ſenis animus de ſalute pueri immoderatiùs per lætitiam tactus eſt. Nam coràm poſitis fratribus dixit: Fratres, diabolus ſibi cum illis ſororib' iocabatur: at verò vbi ad ſeruos Dei ventum eſt, ad hũc puerum accedere non præſumpſit. Poſtquàm vocem emiſit, hora eadem ac momẽto idẽ puer coram cunctis fratribus, diabolo ſe inuadente, vexatus eſt. Quo viſo, ſenex ſe protinùs in lamentũ dedit. Quem dum lugentem diù fratres cõſolari voluiſſent, reſpondit, dicens: Credite mihi, quia in nullius veſtrũ ore hodiè panis ingreditur, niſi puer iſte à dæmonio fuerit ereptus. Tunc ſe in orationem cum cunctis fratribus ſtrauit, & euſque oratum eſt, quouſquè puer à vexatione ſanaretur. Qui tam perfectè ſanatus eſt, ut ad hunc malignus ſpiritus accedendi auſum vlterius non haberet.

Quidam puer grauiter à dæmonio uexatur.

Non fert dæmõ Dei pſentiam.

Vide vim orationis cõmunis, & quam grata ſit Deo.

Petrus. Credo, q̃ ei elatio parua ſurrepſerat: ſed ei' diſcipulos oĩpotẽs De' facti illi' eſſe voluit adiutores.

Gregorius. Ita eſt. Nã quia pondus miraculi ſolus portare nõ potuit, diuiſit hoc cũ fratrib', & portauit.

Huius viri oratio quantę virtutis eſſet, in memet ipſo expertus ſum. Nã cùm quodã tẽpore in monaſterio poſitus, inciſionẽ vitaliũ paterer, crebriſq; anguſtiis per horarũ momenta ad exitũ propinquarem, quam medici moleſtiã Græco eloquio ſyncopin vocãt: & ni

ti me frequenter fratres cibo reficerent, vitalis mihi ſpiritus funditùs intercidi videref, Paſchal.s ſuperuenit dies, Et cùm ſacratiſſimo ſabbato, in quo omoes & par unli pueri ieiunant, ego ieiunare noo poſſem, cępi plùs mœrore, quàm infirmitate, deficere. Sed triſtis aoimus conſilium citiùs inennit, vt euodem virum Dei ſecretò in oratorium ducerem, eumque peterē, quatenùs mihi, vt die illo virius ad ieiuoandum daretur, ſnis apud omnipotentem Dominum precibus obtineret. quod & factum eſt. Nam mox vt oratoriū ingreſſi ſumus, humiliter ſeſe cum lachrymis in orationem dedit, & poſt paululùm completa oratione exiit, & ad vocem benedictionis illius, virtutem tantam meus ſtomachus accepit, vt mihi funditùs à memoria tolleretur cibus & ægritudo. Cępi mirari quis eſſem, quis fuerim: quia & cùm ad animum redibat infirmitas, nihil in me ex his quæ memineram, recognoſcebam. Cumque io diſpoſitiooe monaſterii mēs occupata fuiſſet, obliuiſcebar funditùs ægritudinis meæ. Si verò (vt prædixi) rediret ægritudo ad memoriam, cùm tam fortē me eſſe ſentirem, mirabar ſi non comediſſem. Qui ad veſperam veniens, tantę me fortitudinis inuēni, vt ſi voluiſſem, ieiunium uſque ad diem alterum transferre potuiſſem. Sicque factum eſt, ut in me probarem ea etiam de illo vera eſſe, quibus ipſe minimè interfuiſſem.

Nota de ieiunio ſabbati ſācti.

Precū ſāctis uiri mira uirtus.

Petrus. Quia eundem virum magnæ compunctionis fuiſſe dixiſti, ipſam lachrymarum vim largiùs addiſcere cupio. Vndè quæſo, vt quot ſuot genera compūctionis, mihi ediſſeras.

Multa cō-punctionis genera.

Thren. 3

Gregorius. In multas ſpecies compunctio diuiditur, quandò ſingulæ quæque à pęnitentibus culpæ plāguntur, vndè ex voce quoquè pęnitentium Hieremias ait: Diuiſiones aquarum deduxit oculus meus. Principaliter verò compunctionis genera duo ſunt, quia Deum ſitiens anima priùs timore compungitur, pòſt amore. Priùs enim ſeſe in lachrymis afficit: quia dū malorum ſuorum recolit, pro his perpeti æterna ſupplicia pertimeſcit. At verò cùm longa męroris anxietate fuerit formido conſumpta, quædam iam de præſumptione veniæ ſecuritas naſcitur, & in amore cæleſtium gaudiorum animus inflammatur: & qui priùs flebat, nè duceretur ad ſupplicium: poſtmodùm amariſſimè flerę incipit, quia differtur à regno. Contemplatur etenim mens, qui ſiot illi Angelorum chori, quæ ipſa ſocietas beatorum ſpirituum, quæ maieſtas æternæ viſionis Dei: & amplius plangit: quia à bonis pereonibus deeſt, quam fleuit priùs, cùm mala æterna metuebat. Sicque fit, vt perfecta compunctio formidinis, tradat animum compunctioni dilectionis.

Iudic. 1.

Quod benè ſacra veraciique hiſtoria figurata narratione deſcribitur, quæ ait, quòd Axa filia Caleph ſedens ſuper aſinum ſuſpirauit. Cui dixit pater ſuus: Quid habes? At illa reſpondit: Da mihi benedictionem: terram Auſtralem & arentem dediſti mihi: iunge & irriguam. Deditque ei pater ſuus irriguum ſuperius, & irriguum inferius. Axa quippè ſuper aſinum ſedet, cùm irrationabilibus carnis ſuæ moribus anima præſidet. Quæ ſuſpirans, à patrę terram irriguam petit: quia à creatore noſtro cum magno gemitu quęrenda eſt lachrymarum gratia. Sunt naoque nonnulli, qui iam in dono perceperunt liberè pro iuſtitia loqui, oppreſſos tueri, indigentibus poſſeſſa tribuere, ardorem fidei habere: ſed adhuc gratiam lachrymarum non habent. Hi nimirùm terram Auſtralem & arentem habent, ſed adhuc irrigua iodigent: quia in bonis operibus poſiti, in quibus magni atque feruentes ſunt, oportet nimirùm vt aut timore ſupplicii, aut amore regni cæleſtis mala etiam, quæ anteà perpetrauerunt, deplorent. Sed quia (vt dixi) duo ſuot compunctioois genera, dedit ei pater ſuus irriguum ſuperius, & irriguum inferius. Irriguum quippè ſuperius accipit anima, cùm ſeſe in lachrymis cæleſtis regni deſiderio affligit. Irriguum verò inferius accipit, cùm inferni ſupplicia flendo pertimeſcit. Et quidem priùs inferius, ac pòſt irriguum ſuperius datur. Sed quia compunctio amoris, dignitate præeminet: neceſsè fuit, vt priùs irriguum ſuperius, & pòſt irriguum ioferius commemorari debuiſſet.

Irriguū ſuperius & īferius myſticè.

Petrus, Placet, quod dicis.

VITA SANCTI HVMBERTI confeſſoris, in Hannonia quieſcentis: ex peruetuſto MS. codice. Natalis eius incidit in Annunciationis Dominicæ diē: Eleuatio verò in ſextum Septembris, quo die Cameracenſis Eccleſia eius feſtum celebrat.

Septēb. 6.

Patria & parētes S. Hūberti.

TEMPORIBVS Childerici Regis Fraocorum floruit ſanctus Domini Humbertus de Maceriis villa, ex beato Eurardo patre, & Popita matre, claris Francorum proceribus. Qui ab ipſis puerilibus annis egregia futuræ ſanctitatis dedit indicia: præſentia ſcilicet faſtidire, nihil in mundo appetere, ſola quę fructum beatitudinis veræ pariunt, ambire. Ob hoc pareotes eius aduertentes puerum ſuperna illuſtratione viſitatum, Lauduni viris peritiſſimis commendaruot ſacris literis imbuendum. Vbi proficiens ætate & gratia, in monaſterio reluditur, & vſque ad ſacerdotium vitæ merito promouetur. In præfatæ autem vrbis eccleſia ſupra coęuos & ſenes ſanctitate tanta pollebat, ut multi eius exemplo aoimati, uiuere beatiùs eligerent. Euoluto autem aliquanto tempore, accepta ab Epiſcopo benedictione, ad poſſeſſiones ſibi relictas à parentibus perrexit, ut eas Dominicæ familiæ condooaret. Cùm autem ad quendam locum ditionis ſuæ peruenifſet, ſuperuenit ibì ſanctus Amandus Epiſcopus cum venerabili viro Nicaſio, qui peregrinatioois gratia ad Apoſtolorum limī na pergebant. Cùm ergò à beato Humberto hoſpitio recepti & conſolati fuiſſeot, ipſe ſanctus Humbertus eadem deuotionis gratia peregrinationem cū ipſis accepit.

Traditur literis ībuendus, & ſacerdotio initiatur.

Adiūgit ſe S. Amādo cū ſolo comite Nicaſio Romā eunti.

Illis ergò iter agentibus, dum quadam die fatigati ex itinere reſiderent: eccè ſubitò ex ſylua, quæ fortè cootigua erat, miræ magnitudiois vrſus proſiliens, apprehendit vnum ex ſagmariis eorum, quem in terram proſterneos ſuffocauit. Ioteni beati viri familiare damnum ignorabant. Parantibus iter repetere, cùm non adeſſet equus ad ſubuehendum ſarcinulas, unum è ſamulis beatus mittit Amaodus ad educendum equum, quē gramina carpentē æſtimabat. Parens puer, properauit ad locum vbì cadauer equi beſtia corrodebat. Cùm autem famulus perterritus moraretur, curreos beatus Humbertus inueoit equum euiſceratum, & iuxta eum vrſum ſanguioe cruentatum. Quem cum magna apprehendens ſecuritate, Quia tu, inquit, quod oobis io ſolatium itioeris Deus dederat, necaſti iumentum, oportet ut nobis illud hucuſq; obſequiū ſuppleas, & ſarcinulas ooſtras toto pegrioatiōis nrę itinere feras. Videres horribilē beſtiā ſtatìm māſueſcere, & q̄ feritate beſtiis & ho-

Sagmaria, equi uel mula ſunt.

Imperat vrſo, ut ſarcinas ſuas Romā uſque ferat.

hominibus fuerat infeſta, iam velut familiare mancipium ſtat obedire parata. Vocata citiùs accedit, mẽbra componit, onus patienter ſuſcipit, cum procedẽtibus procedit, cum ſtantibus ipſa quoquè ſubſiſtit. Illis cœnantibus, illa modeſta adſtabat, atque portionis ſuæ ſtipendia de manu porrigentis humiliter ſumebat. Dehinc ad ſarcinas rediens, eas, dum ſancti viri quieſcerent, ſeruabat. Verùm iter illis agentibus, nimia per vrbes erat admiratio, ſtupentibus cunctis ferum animal humanis vſibus famulari. Sed nè ſancti fortè iactantiæ uitio tentarentur, ipſis Romæ appropinquantibus, eiuſdem Sedis Epiſcopum admonuit Dominus per Angelum, dicens, ab occiduis finibus homines aduenisſe meritis ſublimes, quibus ad obſequium fera comitatur agreſtis. Mitte ergò in occurſum eis, nè cum oſtenſione tali vrbem introeant, ſed beſtiam ad latebras ire permittant, nè tumultuoſæ plebis in ſe admirationem excitent. Qua Pontificis iuſsione audita, ſancti viri, quod mandabatur, deuotè fecerunt.

Viſitat ſã cta loca Romæ.

Viſitatis igitur ſanctis locis, ſanctus Amandus cum beato Nicaſio Helnonenſe territorium expetiuit: ſanctus verò Humbertus ſe Maricolis inuexit. Verùm elapſo aliquanto tempore, beatus Humbertus eandem peregrinationem ſecundò ſolus arripuit, vbi cùm in oratorio beati Petri orationi diù incumberet: eccè Angelus ei de cęlo adſtitit, & ſuper verticem illius ſignum Dominicæ Crucis expresſit, multis fidelibus hoc cernentibus. Cùm verò viſendi deſiderio beatum Amandum ad Gallias properaret, Angelus Domini eidem ſancto Amando aſsiſtens, dixit: Dilectũ Domini Humbertum noueris te viſitatum aduenire, cui tu occurrens, contemplare cuius ſignum geſtat in capite, & illius hoſtiam fore ſcias. Nec mora, beatus Dei ſacerdos procedens in occurſum beati Humberti, vidit ſuper caput illius radiantem Dominicæ Crucis ſpeciem incredibili fulgore coruſcare, & præmiſſa oratione corruit ad genua eius, eum colligens hoſpitio cum gaudio ſpiritali. Poſt hæc ædificauit ſanctus Humbertus monaſterium ſuper alueum Helpræ Maricolis nominatum, in quo monachos conſtituit. Aliud quoquè non procùl cęnobium extruxit, in quo clericos vtriuſque conditionis & gradus triginta conſtituit. Venatoris cuiuſdam canes, ceruum inter ſyluam inſequebantur, fortè vir Dei agrum excolebat, vt fratrum habitacula conſtrueret. Quod vt expeditiùs ageret, pallium procùl abiecerat. At venatores tubis perſtrepentibus feram curſu & clamore vrgebant, iamque victa fera, cùm nullum ei pateret refugium, inter morſus ſaltum dedit, & ſeſe ſub ipſo pallio anhela compoſuit. Quid vltrà? Canibus circumlatrantibus accedere propiùs fas non erat. Agitantibus venatoribus, retrò potiùs timidi agebantur, tanquam vultum minantis fugerent. Ipſi etiã venatores in diſſolutionem verſi, obrigente mole corporum, tela deponebant. Quidam eorum beatum virum conſpiciens, protinùs ab equo deſiliuit, & meritum ſancti percipiens, patrimonium ſuum ad uſus fratrum beato Humberto obtulit. Ex quibus ſanctus ſolummodò vnam ſui iuris villam illius benigna importunitate ſuſcepit: quam Liniatas dicunt, & ſtipendiariam in vſus fratrum delegauit.

In præſentibus locis poſteà fuerunt extructa monaſteria.

De hoc ſigno S. Crucis ĩ frõte S. Hũberti lege uitã S. Amãdi per S. Aldegũdẽ ſcriptã 6. Februarij.

Conſtruit monaſteria.

Canes nõ audẽt ĩuadere ceruũ ſub pallio viri Dei latitantem.

Porrò diuulgata longè lateque fama ſancti, beata Aldegundis eum viſere aggreditur, vbi per aliquot dies ab eo ſpiritualibus epulis eſt refecta. Cùm autem ſitum monaſterii & circumiacentia arua colloquendo luſtrarent quodam die æſtiuo, contigit beatam Aldegundem intolerabilem ſitim incurrere. Progredientibus paululùm, virgo acriùs vrgebatur, donèc violẽtia ſitis euicta, deficere ſe clamat. Eius moleſtiam vir ſanctus non ferens, orationi incubuit donèc expleto vnius horæ ſpatio ſenſim ab arenti ſolo & arenoſo ſcatentis aquæ vena proſiliens, largum ex ſe fontem excitauit. Sed dum ſanctus virginis aduentui hoc præſtitum fuiſſe diceret, & illa meritis eius potius aſcriberet, ambo munus cæleſte guſtauerunt. Paret vſque in hodiernum diem: nec deficit fons ille ſuauis ad guſtum, vtilis ad vſum.

S. Aldegundis eũ viſit.

Sitiẽti Aldegũdi in arenoſo ſolo fontem precibus excitat.

Adueniente tempore obitus ſui, ipſe ſanctus miſit ad beatam Aldegundem, vt veſtes in vſus exequiarũ ſibi mitteret, vt linteis virgineis manibus textis, virgineos artus componeret. Miſſus itaque nuncius cùm iter medium explicuiſſet, eccè à beata virgine alter miſſus occurrit, ferens ſecum linteamina, quibus obuolui deberet corpus defuncti. Hi inter ſe cauſas & tempus itineris mutuo ſermone diſcutientes, aduerterunt unam eandemque horam fuiſſe, qua vterque executionis mandata ſuſceperat. Quod non abſque diuino nutu contigit, vt longè poſita virgo, nec fama nec nuncio præmonita, funus ſancti viri curaret. Cuius corpus in oratorium, quod ipſe conſtruxerat, diſcipuli ſepelierunt in magna gloria, vbi innumerabilia poſtmodùm contigerunt miracula.

Vicinus morti mittit ad Aldegũdem pro linteamine ad inuoluendũ corpus ſuum.

Sepultura eius.

Translatio eiuſdem.

CEnteſimo quinquageſimotertio anno poſt mortem ſancti Humberti, monente Angelo, ab Abbate Rodino leuatum eſt de tumulo ſancti viri corpus. Admirari autem nemo ſufficit, quanta miri odoris ſuauitate perfuſi ſunt qui aderant. Et quod magis ſtupendum, ſacrum corpus ità illæſum & incorruptum inuentum eſt, ac ſi eadem die ſpiritum emiſiſſet: vt ſi lectulum compoſitum videres, dormire hominem exiſtimares. Verùm linteamina, quibus ipſe inuolutus fuerat, nihil in ſe corruptionis habebant. Sed & herbæ, quę ſepulturæ eius die appoſitę fuerant, quas nullas pro temporis antiquitate putares, adeò virides ſunt repertæ, ac ſi terræ radicitùs inhærentes, irriguis aquis vireſcerent.

Corpus eius poſt 153. ãnos incorruptum apparet.

MARTYRIVM SANCTI MARtyris Sozontis, Authore Simeone Metaphraſte.

7. Septẽb.

CVM Maximianus eſſet Pręſes Ciliciæ, & impietatem augere & extollere, conuenienter edicto Imperatorum, magno ſtudio contenderet, veniſſet autem in ipſam quoquè Ciliciæ Pompeiopolim, & aureum, quod illic colebatur, ſimulacrum ſplendido ſacrificio & alio ſtudio honoraret, & ſic oſtentaret ſuam falſam religionem: quidam adoleſcens, patriam habens Lycaoniam, & ab ortu quidem Taraſius, in diuino autem baptiſmo Sozon denominatus, cum priore vita amiſſo quoquè nomine, cùm eſſet paſtor ouium, fit etiam nihilominùs paſtor hominum. Nam in quibuſdam locis degebat in paſtione, illic omnes excipiebat conuiuio verbi pietatis, & introducebat in Dei mandram. Hic vir cùm eſſet moribus quidem hilaris & mitis, in lege autem Domini haberet voluntatem, & in ea noctes & dies meditaretur, ea ratione nec prophetica fruſtratur beatitudine.

Patria ſãcti Sozontis.

Sozon, paſtor ouiũ.

Pſal. 1.

Cum autem fuiſſet aliquandò Sozon in quodam loco, qui habebat fontem, & fonte herbaque, quæ nata erat iuxta fontem, gregem paſceret, cum valdè

opportunus & ſuauis ſomnus inuaſit,& diuina quædam ad eum accedit viſio. *Viſio eius.* Viſio autem eum magis confirmat, & ei animum addit ad pietatem. Deindè etiam reuelar gratiam,quę ad locum erat deſupèr de uolatura. *Vaticiniū.* Erit enim,inquit,hic præſens locus multis vtilis, & apud ipſum ſalutem inuenient,& glorificabunt Trinitatem. Cùm illinc autem ſurrexiſſet egregius ille paſtor,venit Pompeiopolim, & cum in ea quidem vidiſſet florere impietatem,contemptas autem eſſe res Chriſtianorum,& ſummè neglectas, nō potuit id ferre placidè: ſed cor illius repentè inuaſit impetus, & cùm veniſſet ad templum,in quo ſtabat aurea ſtatua, confringit manum eius dexteram: & cùm eam vendidiſſet,ſuccurrit multis,qui illic erant, egentibus. *Egregius zelus.* Non latuit hoc æditnos: ſed propterea quòd neſcirent quis feciſſet,multi ſtatim comprehendebantur miſeri, qui nihil tale fecerant, & accuſabantur ſacrilegii, reputati maleficorum omnium ſceleratiſſimi,vt qui ſuffurati eſſent dei imaginē. Nemo autem eis opem ferebat: ſed qui erant priùs amici, eos auerſabantur: & cuſtodes carceris(ità enim exiſtimabant ſe diis eſſe gratificaturos) grauiter affligebant eos,qui capti fuerant.

Magna animi fortitudo. Generoſus autem Sozon liberé volens profiteri pietatem,& eos liberare,qui nihil ſciebant ex iis,quę facta fuerant: ſeipſum defert, veniens ad æditnos,& dicens ſe eum eſſe,qui maleficium admiſit in imaginem. Poſtquàm autem hoc dixit,abductus protinùs fuit ad Maximianum. Ipſe verò in alto ſedens tribunali,cùm eum curaſſet ſiſtendum,& cum quanto potuit faſtu apparuiſſet, primùm quidem nomen,deindè religionem,& poſtremò patriam, quæ eum tuliſſet,rogauit. Ille autem: Patria quidem mihi eſt Lycaonia:ea enim me tulit, Parentes verò ab ortu mihi nomen impoſuerunt, Teraſius: Sozonem autem in diuino me uocarunt baptiſmate.Sum enim Chriſtianus, Chriſtum ſolum verum Deum adorans, qui creauit cælum & terram.Cuiuſnam autem rei uſus, inquit Maximianus, te huc adduxit? Pręſum,inquit Sozon,gregi ouium:& quæ mihi loca florida, & aqua abundantia,& ad paſcendum herbida anni tempora oſtenderunt,ad ea ago oues. Deindè,Quomodò autem,inquit Maximianus,eò proceſſiſti audacię, vt dei dexteram abſtuleris?

Irridet cōmentitiū deum. Excipiens verò Sozon: Quòd non audacis quidē cœpti ſit, quod factum eſt, neque id peccato debeat imputari, tuus quoque,ut mihi quidem uidetur,deus teſtatur. Neque enim ęgrè fert,nec tanquàm iniuria affectus,aſperè quicquam loquitur. Quòd ſi vox quoquè ei aliqua adeſſet,videtur mihi potiùs vos eſſe accuſaturus,& apertè repręhenſurus, quòd relicto omnium opifice,inanimam ſuſpiciatis materiam,& eam deum eſſe exiſtimetis, vos in benefactorem oſtendentes ingratos & immemores. Sed ſi vis, inquit Præſes, non ſolùm conſequi veniam, ſed aliquam etiam remunerationem, miſſis his nugis,ſerua teipſum Sozon, & accedens diis ſacrifica. Et quomodò, inquit,non eſſem vel ipſo veſtro deo minùs ſenſu prędirus, ſi eum ſtatuerem colere, qui nec ſi ei aliquid fiat, ſe poteſt defendere, neque vocem aliquam emittere, neque vocare eos, qui ſint opem laturi, neque, quod eſt omnium miſerrimum, qualia patiatur, proteſtari? Eſt itaque in tua poteſtate, qui hæc colis, deos quotidiè fingere, & alios rurſus refingere, cùm in arte manuum ponas deorū fabricationem.

Immaniſſimè laniatur. Maximianus, cùm his ei efferbuiſſet, animus,tradit martyrem grauibus & acerbis cruciatibus. Et primùm quidem ferreis eum laniat vnguibus. Quoniam autem Sozon, etſi tormentum quidem ad ipſa vſque oſſa peruadebat, Dei tamen inuocans auxilium, ità ferebat leuiter, vt videretur habere corpus ex ferro compoſitum: conuertitur rurſùs ad alia Maximianus, & calceis acutis clauis confixis induit athletam, & cum ipſis eum cogit ambulare. *Clauatis calceis induitur.* Ille autem currebat, tanquàm ſuper rotas incedens: & videns riuos ſanguinis deſcendentes ex pedibus, uidebatur ſuauibus rebus circunfluere: Tyrannique & eorum, qui circunſtabant, irriſiones ducebat eſſe laudationem: & ea re magis gloriabatur athleta, quàm ille chlamyde dignitatis. Deindè eum illudens Maximianus: Tibia, inquit,cane Sozon, cràs magna procedente dea: & per illam ipſam iuro, quòd ab omni examinatione & cruciatu ſtatim liberaberis. Martyr autem: Tu me, inquit, irridens hęc loqueris, ea maligno dęmone in nos tibi ſuggerente. Ego autem & priùs quidem tibia in agro rectè cecini, congregans & reuocans meas oues: & nunc quoquè cano Domino meo canticum nouum, eius ſalutare omnibus annuncians. Tua autem dea fuerit omninò, ut eſt in prouerbio, aſinus ad tibiam, vi quæ ſit planè inanima,& nullo ſenſu prędita.

Horrēdis afficitur pœnis. His Maximianus magis in eum iritatur, & prioribus vehementiores ei plagas imponit: ut ſic quidem ei mouerentur articuli, & diſſoluerentur compages, & inteſtina, tanquàm aqua, diffluerent. Deindè cùm ignem etiam accendiſſet, ſi quod reliquum eſſet membrum, id quoquè ſe minabatur combuſturum, ut nec quidem omnium communem aſſequeretur ſepulturam. Sic ergò ſe parabat Maximianus, & ſic faciebat: & martyri quidem carnes plagis laniabantur, & interna aperiebantur viſcera: *Mira patientia.* Ille autem tanquàm in herbido prato, & vernos flores decerpens, erat affectus, & lætus Deo reddit animam. *Reddit Deo aīam.*

Cùm autem iam flamma in altum eſſet ſublata, terribile & horrendum tonitru reſonans, multumque imbrem & grandinem ſimul deiiciens, lictores quidem depulit & diſperſit: Amici autem martyrum, & maximè ii,qui erant diligentiores,ſecurè colligebant martyris reliquias. Interim autem cùm
nox,quoquè aduenifſet, non fuit retardatum il-
lorum promptum & alacre ſtudium: Ne-
que enim erat nox ampliùs: ſed lux
clariſsima protinùs illuceſcens,
ea reddebat manifeſta, quæ
non oportebat latère,
& præſtabat vt ea
facilè tolle-
rentur,
&
colligerentur à piis. Quæ quidem omnia ſanctè
collecta ſeptimo Septembris, præclaram
& magnificam aſſecuta ſunt ſepultu-
ram. Lux enim illa etiam vſque
ad ipſum venit ſepulcrum, &
permanſit in ſepultura re-
liquiarum. Deindè re-
uerſa eſt nox ad
ſuam naturā:
& vbi-
què
fuit Sozon prædicatus victor præclarus:
Ad gloriam Dei patris,& Domi-
ni noſtri IESV Chriſti:
Quem decet honor,
gloria & potentia
in ſecula ſe-
culorum,
Amen.

Nox in diē vertitur ꝓpter eius ſepulturam.

VITA

VITA SANCTI EVORTII EPIſcopi Aurelianenſis, ex peruetuſto MS. Codice, mutato paſſim ſtylo, per F. Laur. Surium deſcripta. Adſtipulantur antiquiſs. Martyrologia.

7. Septēb. Deſinian⁹ Epiſcopus Aurelianenſis. Cap. 1.

POSTEAQVAM vir beatiſſimus Deſinianus Aurelianenſis antiſtes, miniſterium ipſi diuinitus demandatum ſtrenuè abſoluit, & pro humanæ conditionis neceſſitate è vita abſceſſit, ob eligendum ſucceſſoré in vrbe illa diſſenſiones enatæ ſunt: ità vt non ſolùm vulgus ignotum ſtudia in contraria ſcinderetur, ſed proceres quoquè, & authoritate ac poteſtate prædíti. Indè verò id conſecutum eſt, vt nó ad Dei voluntatem & inſtinctum, ſed pro affectu duo à diuerſis partibus eligerentur: quorum ambitione multo tempore adeò tumultuatum eſt in populo, ut etiam ſanguis fuſus ſit, & horror vbiquè & luctus & plurima mortis imago cerneretur. Cumque eę cædes & ſeditiones Conſtantinum Imperatorem latère non poſſent, ille ſubditis populis conſulere volés, Porphyrium quendam Præfectum, qui eos tumultus comprimeret, eò miſit. Is cognitis rebus omnibus, ſapienti conſilio Epiſcopos Galliarum ad illud Dei negocium pertractandum ſibi adſciuit. Epiſcopi acceſſiti, in vrbem Aurelianenſem adueniunt, & comperta populi diſcordia, aiunt, Epiſcopi electionem non hominum eſſe, ſed Dei. Deindè communi omnium ſententia indicunt triduanum vniuerſæ plebi ieiunium, non quæ ſua ſunt quærentes, ſed quæ Dei, ſcire cupientes, quem velit Dominus habere eius loci Epiſcopum: quod etiam certis quibuſdam ſignis ſibi declarari precabantur.

Triduanũ ieiunium indicitur ob Epiſcopi electionẽ. Cap. 2.

Cúm ſic ergó triduo illo omnes in eccleſia conuenirent, precibuſque & ieiuniis vacarent pueri, ſenes, viri, fœminę, ſexus vterque & omnis ætas, Deus, qui & Imperatoris & Epiſcoporum permouerat animos, vai electum perſeuerantis gratiæ ſuæ ad illos miſit Euortium, qui captiuorum perquirendorum cauſa ab vrbe Roma egreſſus, altero indicti ieiunii die Aureliam uenit habitu non valdè ſuperbo. Cumque more Chriſtianorum, eorum pręſertim, qui in Clero numerantur, Dominum in eccleſia oraſſet, egreſſus ſubſtitit, paululùm circunſpectans, num quis ipſum hoſpitio recipere dignaretur. Videns id eccleſiæ oſtiarius, ait ad eum: Dic, quæſo te, ſerue Dei, quoniã honore præditus ſis, vndè veneris, & quò iter intendas: Reſpondit Euortius Subdiaconus: Equidem ſanctæ Romanæ Eccleſiæ Clericus ſum, & has prouincias peragro, cupiens peruenire ad eos, quos mihi hoſtis vi abſtulit. Oſtiarius ait: Si velis illorum edicere nomina, fortaſſis poteris ex nobis de iis certior fieri. Euortius Subdiaconus reſpondit: Quos ego requiro, fratres mei ſunt: & alter quidem Eumorphius, alter verò Caſſius appellatur. Oſtiarius dixit: Veni, oro, in cellulam meam, & mane apud me hodie: cràs proficiſcéris. Ingreſſo illo in tugurium oſtiarii, pro religioſa conſuetudine mox oſtiarius parat aquam, lauat eius pedes & tergit, & eo humanitatis officio perſoluto, ſimul tenui victu reficiuntur. Altera luce Euortius valedicit oſtiario, & abſcedit. At oſtiarius, Domino eum permouente, clamat poſt tergum eius: Amice Dei, reuertere ad me: eſt, quod tibi indicatum velim. Redit Euortius, & oſtiarius ad eum: Noſtine, inquit, quid his diebus in hac vrbe geſtum ſit? Illo ſe id ſcire negante, pergit oſtiarius: Beatiſſimus Deſinianus Epiſcopus noſter ante hoc biennium defunctus eſt. Ciues autem noſtri ſuis affectibus indulgentes, non minimas excitarunt turbas, in quibus etiam cædes perpetratæ ſunt: reſque ad Imperatoris aures peruenit, qui mox à ſuo latere miſit virum, qui turbas compeſcat, & antiſtitem Deo gratum inſtituendum curet. Aiunt eum Vrbis eſſe Præfectum. Is verò ſola authoritate ſua minimè contentus, Epiſcopos ad ſe acciuit, qui prudenti conſilio per preces & ieiunia conſtituerunt de inſtituendo ſucceſſore Deſiniani, Domini explorare voluntatem. Et eccè hodiè tertius eſt dies, ex quo litanias celebrant. Itaque ſuſtine pauliſpèr, mi frater: forſitan iudicabit Deus voluntatem ſuam. Ità enim poteris tu rem tantam, quocunquè perueneris, explicare. Beatiſſimus Euortius reſpondit: Benè tu quidem admones, ſed mihi interim moræ iniiciuntur. At tamen vt fiat quod vis, ad eccleſiam eamus.

Notā morē Chriſtianorũ.

Excipit hoſpitio Euortiũ Oſtiarius

Permouet Deus Oſtiariũ ad reuocādũ ſuum hoſpitem.

Cap. 3.

Vbi eò ventum eſt, Euortius tanquàm ignotus ſtat iuxta oſtiarium. Paulò pòſt iubent Epiſcopi obſerari fores, & ipſi humi proſtrati, cum multo gemitu & lachrymis rogant Deum, vt indicet, quem velit ordinari Epiſcopum. Coniungebat verò etiam ſuos gemitus populus vniuerſus, iurgiorum finem petens à Domino, & expectans quid dicturi eſſent Epiſcopi. Illis ergò ſic orantibus & plangentibus, columba diuinitus miſſa, per feneſtram mirabili ſplendore radiat: atque in eccleſiam inuolans, cum alarum ſtrepitu totam ferè ædem peruagatur, tanquàm inueſtigans quippiam. Cernens autem beatum Euortium ianuæ inhærentem, in eius capite reſidet. Ille verò manibus eam abigit. Eo ſigno valdè permotus populus, tanto inſtantiùs orabat Dominum, vt illum ſpiritum mitteret, qui in columbæ ſpecie in Chriſtum baptizatum deſcendit. Columba autem, ut ſe ſuo iunctam miniſterio oſtenderet, per oſtium, quo ingreſſa erat, rurſùs auolauit. Tum verò perſtrepens populus, lætitia efferrur: Epiſcopi verò & Ordines omnes accuratè perquirunt, quiſnam ille ſit, in cuius capite columba ſederit. Ibi rurſùs quædam extitit & ſermonum & hominum diſcrepantia, aliis dicentibus, oſtiarium eſſe: aliis verò, non oſtiarium, ſed eius ſimilem quendam. Iterùm ergó ad preces redeunt ſacerdotes, rogantque Dominum, vt iubeat redire denuò columbam. Non ſpernit Deus illorum preces: columba redit, per omnem ferè eccleſiam circunuolitat, & tandèm in caput beati Euortii aduolat. Ille rei nouitate perterritus, rurſùs eam repellit, eaque repulſa, exit è templo. Exoritur populi ſtrepitus, iubent Epiſcopi hominem, in quo tantum miraculum viſum eſſet, ad ſe accedere, rogant ab eo, quibus ex locis eò venerit, aut quò proficiſci velit. Reſpondet ille, quemadmodùm tam ante reſponderat oſtiario. Illi igitur ſe exauditos à Domino ſentientes, gratias ei agunt, quòd ex ea Vrbe ad ipſos paſtorem miſerit, ex qua priſcis temporibus religionis propagandę cauſa pluſſimos prædicatores miſiſſet.

Colũba in capite S. Euortij reſidet, ſed ab eo repellitur. Mat. 3.

Rurſùs ei capiti inſidet columba.

Cap. 4.

Deindè præcipiunt beatiſſimo Euortio, ut cum ipſis ad orationem ſe ſubmittat, & in altare caput immittat: orantque Dominum, ut tertio miraculo oſtendere uelit, num ille ſit, quem elegit ad eccleſiam illam tuendam ac fouendam. Nondúm finierant preces, & eccè colũba plauſu ingenti alas cõcutiés, ad locum, in quo priùs vir Dei ſteterat, ſe confert, & eũ non inueniens, tanquàm inquirens vbi ſit, coram

omnibus circunuolitat. Erant tum ibi non pauci Epiſcopi, qui dicerent acciri debere etiam eos, quorum electio eccleſiam illam vulneraſſet, vt viderent, nnm illis præſentibus ad Euortium columba ſe reciperet. Acciti ſunt igitur, & cùm ſtarent cum Euortio inter Epiſcopos, columba circunuolitans, ſenſim ferebatur in ſublime, tandemque ſe ſubmittens, in vnius Euortii capite requieuit. Tum omnes acclamarunt, dignum illum eſſe ſacerdotio, quippè quem ipſe Dominus eligeret. Epiſcopi autem ſilentium indicentes, vota cuiuſque gradus & ordinis inquirunt, omnibuſque in Euortium ſua ſuffragia conferentibus, pro illius ciuitatis more eunt cuncti ad beatiſſimi Marci baſilicam, & Euortius Leuita ordinatur. Indè ducitur ad ciuitatem cum hymnis & canticis ſpiritualib⁹. Deniquè ſacerdos & Epiſcopus cælis gratulantibus conſecratur.

Tertiò in eius capite quieſcit columba.

Ordinatur ſacerdos & Epiſcopus.

Cap. 5.

Porró Deus, qui tot ſignis eum ſacerdotio dignũ declararat, maiora per eum cœpit operari in populo, curare morbos, & variis preſſos calamitatibus, infinitis afficere beneficiis. Sed iis ſanitatum & virtutum ſignis prætermiſſis, quæ per eum ille efficiebat ſpiritus, cui ſoli cognita ſunt, illa referamus, quæ vniuerſo penè mundo innotuerunt. Poſt anniuerſarium ordinationis eius diem, caſu quodam tota vrbs Aurelianenſis flammis correpta eſt. Id conſpicati ciues omnes, currunt ad beatiſſimum Epiſcopum, clamant voce magna: Vir Dei, vir Dei ſuccurre vrbi cum ignibus colluctanti. Epiſcopus id audiens, properat ad eccleſiam, proſternit ſe in preces, & dicit: Domine Deus Iſrael, qui tres ſanctos pueros tuos in fornace ardenti illæſos ſeruaſti; tu hanc ciuitatem ex his ſæuientium flammarum globis eripere digneris. Nec dùm ille compleuerat preces, & incendium omne ſopitum eſt. Erat tum anguſta adhuc eccleſia, in qua cum populo Dominum deprecabatur. Ait ergò ad illos: Eccè Dominus liberauit nos pro ſua miſericordia à voracibus flammis. Sponté ergò vos veſtras cõferte pecunias, vt eccleſiæ huius ſpatia augeantur. Omnes vno animo reſponderunt: Fiat voluntas Dei, egreſſique è templo, pro ſuarum modulo facultatũ præpararunt ſeſe ad ſtructuram illam prouehendam. Vbi autem aduenit dies, qui erat operi indictus, pro quarundam prouinciarum conſuetudine beatus Epiſcopus arrepto ſarculo, & ſigno Crucis edito, fodere cœpit. Iam penè ad tres pedes foderat, & eccè cernit ollam clauſam atque bituminatam, Dei prouidentia illi ſtructuræ abſoluendæ ſeruatam. Aperta olla, videt multos nummos, Neronis pulcherrimum ſignum impreſſum habentes. Gratias agit Deo, vocanſque Archidiaconum ſuum, dicit ei: Accipe frater theſaurum hunc, & perfer ad Imperatorem. Non enim decet nos, qui populo præfecti ſumus, eum celare. Archidiaconus iuſſa eius capeſſens, Romam proficiſcitur. Poſtquàm eó peruènit, petit ad Imperatorem introduci. Imperator iubet eum quamprimùm ad ſe accedere, quæritque ex eo, qua cauſa eó uenerit. Archidiaconus primò literas ei offert ſui ſacerdotis, deindè theſaurum: ſimulque commemorat, quæ ſint Aureliæ geſta, & ut theſaurus ille eo loco repertus ſit, qui conſtruendæ eccleſiæ deſignatus erat. Mox per regiones iſta Romanis annunciantur: gratias illi agunt omnium bonorum largitori Deo, preceſque offerunt ei, qui adeſt omnibus in ſe ſperantibus.

Claret multis miraculis.

Precibus extinguit vrbis incendium.

Inuenit multã pecuniã, cõſtruendæ eccleſiæ aſſeruatã.

Cap. 6.

Altera die Imperator iubet adeſſe Manſuetum Archidiaconum, qui theſaurum attulerat, aitque ei: Quicquid huc attuliſti, refer ad ſacerdotem tuum, & cum bona pace abito. Sed dic mihi, obſecro, quot cubitorum erit eccleſia, quam condere inſtituiſtis? Ille reſpondet: Nos ea in re tantum præſtabimus, quantum ferent paupertas eccleſiæ noſtræ & ciuium facultates. Nouerit autem maieſtas tua, eius loci habitatores penè omnes pauperes eſſe. Tum Imperator accito ad ſe Anatolio Præfecto, dicit: Reſtitue huic Archidiacono, quicquid huc apportauit. Dei enim præparatio eſt, non Imperii noſtri. Volumus autem his duplo maiorem adiungi pecuniam, quæ fabricandæ eccleſiæ ſufficiat. Ipſam verò eccleſiam iubemus in longum extendi ad cubitos centum ſeptuagintaſeptem: in latum, ad quadragintaduos, & ad Crucis figuram, eam exædificari. Ea autem cauſa tam amplam eam eſſe volumus, quòd in dies Chriſtiana religio propagatur, ut ad Dei habitaculum frequens fiat concurſus populorum. Volumus etiam, ut tria in ea ſint altaria: è quibus illud, quod ampliſſimum videbitur, ſanctiſſimę Crucis lignum habeat, per quod mundo uniuerſo ſalus parta eſt. Porrò ad ipſius eccleſiæ miniſterium offerimus lances auri puriſſimi ſeptem, & calices eiuſdem metalli ſeptem: in quibus dum diuinum peragitur miniſterium, noſtri quoquè memoria habeatur. Tum quoquè omnibus, qui ſunt eius territorii, remitti uolumus cenſum facultatum ſuarum trienniò, ut poſſint cum ſacerdotibus & nobiſcum Deum continuis placare precibus, & ad ſtructuræ complementum de rebus ſuis impertiri. Poſtremò illud etiam noſtræ ſerenitati placet, vt ſex habeat arcus, tres à dextris, totidemque à ſiniſtris: quorum inter ſe coniunctione, una exiſtat eccleſia. His ità ab Imperatore demandatis, & pecunia numerata, ſummaque eius ſacris literis compræhenſa, Archidiaconus cum ingenti lætitia domum abiit.

Imperator Conſtantinus mittit pecuniam qua eccleſia extruatur Aureliæ.

Cap. 7.

Libet his etiam illud adiungere, beatiſſimum Euortium fratres ſuos, quos quærere inſtituerat poſt annos quadraginta inueniſſe. Nam Deo inſtigante, Sueſſionenſis Epiſcopus quandoquè ad tumulos beatiſſimorum martyrum Criſpini & Criſpiniani orandi cauſa profectus eſt: cumque ſe in preces proſtraniſſet, audit uoces eiuſcemodi: Teſtes Chriſti & amici, præſtate nobis ante diem obitus noſtri fratrẽ noſtrum Euortium ſubdiaconum non ſolùm cernere, ſed etiam amplecti. Iterùm autem eædem uoces repetuntur, & Epiſcopus ſublatis oculis, uidet uiros religioſo habitu indutos, & ſacros tumulos ambientes. Vocat igitur illos ad ſe, & qui ſint percontatur. Reſpondẽt ciues Romanos ſe eſſe: tres fuiſſe fratres: ipſos duos in prædam ceſſiſſe hoſtibus, tertium fratrem manſiſſe in Vrbe. Eius videndi ſummo ſe deſiderio teneri. Agere autem ſe iam in ſeruitio religioſę viduæ Iubianę. Hæc autem omnia lachrymabundi Epiſcopo referebant, ità ut ipſe quoquè fleret perindè, acsi eâdem captiuitate premeretur. Scripſit autem hæc per Leonem Archidiaconum ſuum. Ità ergò caſu quodam beatus Euortius didicit ex his literis de captiuis fratribus ſuis: atque vno die diuinitùs illi pręſtitum eſt, vt gemino quodam gaudio afficeretur, quandó & Manſuetus Archidiaconus eas, quas diximus, Imperatoris literas, & Leo æquè Archidiaconus, de inuentis eius fratribus nuncium apportarunt. Illud verò gaudium mox ad omnes diffunditur, fitque publicum, quod fuerat ſingulare. Concurrunt Aurelianenſes omnes ad Epiſcopum ſuũ, cupiunt videre quæ Imperator miſerit, & cognoſcere de captiuis Epiſcopi fratribus. Mittitur ilicò precium redemptionis, extrahuntur è iugo ſeruitutis, priſtina libertate donati. Quis verò fuit illu dies, quo poſt annos quadraginta fratres illi ſibi ſunt repręſentati?

Orare ad tumulos martyrũ quam ſit pium.

S. Euortius recipit captiuos fratres ſuos.

ſentati? quæ illæ lachrymę, ab immenſo animi gaudio expreſſæ, cùm in mutuos venere complexus?

Cap. 8.

Porrò autem ędificata eccleſia eſt pro principis Conſtantini deuotione, opuſque illud tanta celeritate confectum eſt, vt euolutis annis tribus, quinto Nonas Maias eius dedicatio acta ſit, eo ipſo ſcilicet die, quo ligni Crucis inuenti certis partibus habetur celebritas generalis.

Celebritas inuentionis S. Crucis.

Poſt dedicationem autem miſſi ſunt in loca diuerſa, qui ſacras reliquias afferrent: alii Hieroſolymam pro ſancta Cruce, alii Romam pro beatiſſimorum Apoſtolorum Petri & Pauli & ſanctorum martyrum reliquiis adducendis. Omnes autem voto potiti ſuo, Aureliam reuerſi ſunt, gratias agentes Deo. At verò beatus Euortius, conuocatis Epiſcopis, cum tremore & exultatione eas reliquias in eccleſiam intulit: cumque offerendi ſacrificii hora veniſſet, quo peracto ſolent condi reliquiæ, inuitati Epiſcopi deprecantur ſanctum Euortium, vt ipſe in primo altari ſacrificium faciat tum ſenectutis, tum ordinationis cauſa.

Eccè antiquorũ patrum deuotionẽ erga ſanctas reliquias.

Diù autem illo recuſante, & tandem illorum voluntati cedente, eccè ipſa hora confractionis panis cæleſtis, cùm ex more ſacerdotali hoſtiam eleuatis manibus tertiò Deo benedicendam offerret, tamquàm nubes ſplendida apparuit ſuper caput eius, & manus porrectis digitis tertiò oblatam benedicens.

Miſſæ ſacrificiũ dignè oblatũ, quàm ſit gratũ Deo.

Ritè autem peracto ſacrificio, dixit vir ſanctus ad eos, qui aderant, incipiens ab Epiſcopis vſque ad extremum è plebe: Dicite, quæſo, beatiſſimi fratres, num quod miraculum ſub ſacrificio videritis. Illis negantibus, ſubdiaconus Baudilius, cuius tum erant miniſterii vices, Vidi ego, inquit, ſed præ timore vix auſus ſum eloqui. Videbatur mihi, te eleuante hoſtiam, manus de nube, quę operuerat caput tuum, tertiò benedicere Deo oblatam. Epiſcopus ait: Beatus es, frater chariſſime, cui tanta ſunt myſteria oſtenſa. E populo quoquè duo reperti ſunt, tantæ uiſionis participes: Eleuſinus pœnitens; & Procopia caſtimonialis: quibus Epiſcopus dixit: Beati eſtis etiam vos: quia nõ caro & ſanguis hæc reuelauit vobis, ſed Deus, qui in cælis eſt.

Procopia caſtimonialis.

His uerò compertis, omnis eccleſia clamauit: Gratias tibi agimus Domine Deus noſter, qui abſcondiſti hæc à ſapientibus & prudentibus, & reuelaſti ea paruulis, quorum Angeli te ſemper vident in cælis ſedentem: & feciſti nobiſcum mirabilia, ſicut locutus es per os ſanctorum tuorum prophetarum, qui à ſeculo ſunt.

Mat. 18.
Luc. 1.

Hac benedictione completa, reliquias ſacratiſſimę Crucis, in laudibus Domini tripudiantes, in altari medio collocarunt: in dextera parte, propter reditum fratrum, ſyncerae venerationis cultu, Criſpini & Criſpiniani martyrum: à ſiniſtris verò beatiſſimorum Petri & Pauli Apoſtolorum. Viſionis autem ſupradictæ miraculum longè lateque diffuſum eſt, & eius odore pagani illecti, ad Dei gratiam percipiendam aduolabant, ità vt intrà triduum ſeptem ferè millia baptiſmum perceperint. Non debet autem mouere lectorem, quòd vir ſanctiſſimus de miraculo viſo inquirere voluit. Non enim ille hoc arrogantia fecit, neque ſuam, ſed Chriſti gloriam ſpectans.

7000. baptizantur.

Cap. 9.

Eccleſiæ ſtructura omni abſoluta, & ſacris reliquiis depoſitis, populus ad beatum Epiſcopum pro ſuis vtilitatibus confluebat: alii Dei gratiam adipiſci cupientes, alii contagiis nequiſſimis carere cupientes. Atque ita quotidianis horis vel momentis, Chriſti gloria per eum de ſanitatis beneficiis ſplendeſcente, reuertebantur ſuo potiti optatæ ſalutis deſiderio. Surdis auditum, cæcis viſum, mutis loquendi officium, claudis greſſum, paralyticis curationem membrorũ, deniquè omnibus omnia, per os & impoſitionem manus Epiſcopi, ſeptiformis ſpiritus largiebatur.

Multa efficit miracula S. Euortius.

Cumque id genus multa ille perpetraſſet, & omne penè genus hominum gratias ageret Deo, quòd tantum eccleſiæ ſuæ præfeciſſet ſacerdotem, *viceſimus ordinationis eius elapſus eſt annus: quos annos omnes in charitate, ſanctitate & puritate mentis in eo populo exegerat.

**Mihi prorſus mendum eſſe uidetur in hoc numero.*

Quodam autem die diluculò ad concinendos in eccleſia pſalmos conſurgens, ſtatuit apud ſe fratribus indicare diem obitus ſui, quem ipſi Dominus reuelarat. Completis igitur matutinis myſteriis, in ſecretarium eſt ingreſſus, & conuocans vniuerſam fraternitatem, quoſdam etiam ex laicis, expoſuit ſibi diuinitùs factam reuelationem, atque ſe Dominica die migraturum à corpore.

Prædicit obitũ ſuũ.

Deindè ſubiecit: Præcor vos, vt exhortationem meam ſereno animo accipiatis. Vereor enim, & perpetua me habet ſolicitudo, nè rurſus, me defuncto, diſſenſio exiſtat de ſubſtituendo ſucceſſore. Scitis autem vos, quæ in hac vrbe ante meum aduentum geſta ſint. Itaque nè ſimilia fiant in populo Chriſtiano, ſuadeo vobis, vt poſt deceſſum meum, fratrem & compresbyterum atque Abbatem Anianum, cuius vita per multa experimenta vobis notiſſima eſt, vobis Epiſcopum deligatis: idque, ſi fieri poteſt, me necdum ſepulto; nè dilatio fomes ſit altercationum.

Cap. 10.

Per id tempus in ciuitate Aurelianenſi magna erat nobilium copia tam in Clero, quàm in populo: & dum plerique ſuis vel propinquis, uel amicis cuperent gratificari, ſicut præſaga mens Epiſcopi prædixerat, iterùm diſſenſionis ſemina ob aligendum antiſtitem pullularunt. Cumque hæc inter presbyteros natalium ſplendore inflatos, & laicos eodem morbo laborantes agerentur, ad beatiſſimi Epiſcopi Euortii aures quidam pertulerunt.

Iterùm exoritur diſſenſio pro electione noui Antiſtitis.

Rurſus igitur conuocat eos, quos ſuprà diximus, aitque ad illos peramanter: Chariſſimi & vnanimes fratres, voſque excellẽtiſſimi filii, iam pridèm antè proſpiciens ego, quid euenturum eſſet, admonui vos de Aniano eligendo. Neque id feci humano erga illum ductus affectu, ſed Dei timore perurgente. Si qui igitur præceptis, immò verò admonitionibus meis parère nolint, aliud quippiam patientiſſimè cogitemus, vnde poſſit omnibus ſatisfieri. Tres, vt audio, ſunt, propter quos noui tumultus in populo excitère. Sed cùm fas non ſit tres vnius vrbis eſſe Epiſcopos, conſulamus hac de re Dominum, nocte hac vnanimiter congregati, & in hymnis ac lectionibus vigilantes: tribuſque chartulis horum trium nomina inſcribamus, & ea maneant in altari tota nocte: peractiſque cràs legitimo tempore Miſſis, puerulum innocentem adducamus, qui eas chartulas ex intimo altari extrahat: & ſi nec id ſufficiat, proponantur Pſalterium & Euangelia: & ſi tria hæc inter ſe conſentiant, ille, quem deſignauerint, ordinetur Epiſcopus.

S. Euortius Anianũ diuinitùs electũ ſibi ſubſtituit.

Placuit cunctis ſermo prudentię eius: celebrantur uigiliæ, Miſſæ peraguntur, innocens puer adducitur, per quem Dei voluntas monſtretur: is ad trahendas chartulas dexteram extendens, unam digitis compræhenſam profert, & tanquàm prophetans, exclamat: Anianus, Anianus, Anianus, ſolus dignus eſt huius vrbis Epiſcopatu. Completum ibi eſt, quod Pſalmus habet: Ex ore infantium & lactentium perfeciſti laudem. Aperitur deinde Pſalterium, & ſtatim offert ſe verſus ille: Beatus quem elegiſti & aſſumpſiſti Domine: inhabitabit in tabernaculo tuo. Deniquè in Euangeliis hic textus occurrit: Tu es Petrus, & ſuper hanc petrã ædificabo Eccleſiam meam.

Pſalm. 8.
Pſal. 64.
Mat. 16.

Cap. 11.

His ergò euidentiſſimis admoniti documentis, beatum Anianum deſignant Epiſcopum, aiuntque ad Sanctũ Euortium: Nobis ſemper compertum eſt, dicta beatitudinis tuę diuinis præceptis eſſe planè conſentanea. Tum vir beatiſſimus de diuina diſpoſi-

tione lætus, cunctis valefaciens, & ſucceſſorem ſuum Clero ac plebi commendans, domum hilari vultu ſe recepit. Indè correptus febribus, die illo, qui diuinitùs ei indicatus fuerat, corpus terræ, animam cœlo reddidit. Obiit ſeptimo Idus Septembris, ſpiritali eius doctrina in mundo florente atque vigente. Quo autem tempore Aurelianenſis Epiſcopus creatus eſt, B. Syluester præſul Apoſtolicæ Sedis fuit. Poſt obitum ſepultus eſt in conſpectu ciuium ſuorum à Tetradio viro præfectorio in agro ipſius ad Orientem ſito. Condidit verò idem Tetradius ſuper ſepulcrum eius cellulam exiguam, non paupertate, ſed neceſſitate, quòd gentiles per omnem Galliam graſſarentur, nec cuiquam libera eſſet viuendi facultas. In eo autem ſepulturæ eius loco diuerſa fiunt, eaque creberrima, miracula, operante Ieſu Chriſto Dei filio, qui viuit & regnat per omnia ſecula ſeculorum, Amen.

Migrat à corpore ſanctus Epiſcopus.

VITA STEPHANI PRIMO Cartuſiani, inde Epiſcopi Dienſis. Eam vitam cùm rhythmicè quidam ſcripſiſſet, & idcirco obſcurè, alius proſa reddidit, cuius nomen me latet. Eſt autem hiſtoria lectu digna. Stylum vbi viſum eſt, nonnihil expoliuit Fr. Laur. Surius, adiecto ad marginem capitum numero.

7. Septemb. Cap. 1. Patria Stephani. Parentes nobiles.

LVGDVNI, quæ eſt Galliarum vrbs præclara & celebris, Stephanus ortus eſt. Cuius pater dominus de Caſtellione, & ſanguinis & religionis nobilitate fuit inſignis, quemadmodum & vxor eius. Itaque tales & tam boni parentes, talem nobis filium procrearunt. Solet enim arbor bona ſuauiores proferre fructus. Porrò ab ipſis incunabulis ſignis quibuſdam oſtenſum eſt, qualis quandoque Dei ſeruus eſſet futurus: quę non abſurdum fuerit paucis annotare. Priùs enim cœpit cum Chriſto crucifigi, quam quicquam poſſet eloqui. Etsi autem fortaſsis incredibile videatur, tamen conſtat eum adhuc infantem, cùm nutricis lacte aleretur, ſextis ferijs prorſùs eam alimoniam recuſaſſe, iiſque diebus ieiunum permanſiſſe. Quod vbi parentes & noti didicere, & ſuis quoque oculis conſpexere, manum Domini iam in eo operari cernentes, quod olim de beatiſſimo Domini Baptiſta dictum fuit, cogebantur etiam ipſi dicere: Quid putas puer iſte erit? Inde verò abſtractus ab vberibus, in ipſa pueritia à parentibus perdiſcendis literis eſt admotus. Ibi beatus puer & gratia plenus, & ingenio pollens naturali, in ſcholis non ſolùm ſupra ætatem præ coætaneis ſuis magnos habebat in ſtudijs progreſſus, verumetiam mirum in modum docilem, modeſtum, humilem & amabilem omnibus ſe exhibens, vitæ futuræ profectionem quaſi naturaliter inchoare videbatur. Bibebat quotidie aquas ſapientię ſalutaris, & in dies ſeipſo fiebat prudentior. Annis puer, moribus ſenex & moratus, omnis laſciuię puerilis ignarus. In ipſa autem morum diſciplina & virtutum profectu, docente eum & imbuente ſua vnctione Spiritu ſancto, etiam eos omnes, à quibus docebatur, excelluit.

Sextis ferijs infans abſtinet ab vberibus.

Luc. 1.

Mirè proficit in literis & pietate.

Cap. 2.

Poſtquàm verò à pueritia migrauit ad adoleſcentiam, manifeſtiùs apparere cœpit, quid eſſet in eo, & gratia Dei in illo vacua non videri. Cùm enim ſe ipſa comperiret religioſus & nobilis adoleſcens, in maligno & quodam vitiorum præcipitio mundum hunc poſitum eſſe, illud quoque Apoſtoli perpenderet, Eſcā ventri, & ventrem eſcis, Deum autem & hunc & hæc deſtructurum, prorſùs ſibi eſu carnium voluit eſſe interdictum. Stupebant omnes, raram admirabantur virtutem, eoque magis, quo illa minùs eſſet inter ſeculares, præcipuè nobiles & diuites, vſitata. Videre tunc licebat multorum cordium reuelari cogitationes. Alij enim, iique ſolùm ſapientes, adoleſcentis abſtinentiam & animi conſtantiam ſuſpiciebant. Plerique, quæ carnis ſunt, ſapientes, ab animi leuitate illud inſtitutum proficiſci ſuſpicabantur. Verùm ille ſine conſilio nihil agebat. Conſultorem habebat prophetā, ita dicentem: Bonum eſt viro, cum portauerit iugum ab adoleſcentia ſua. Quod enim multis proh dolor accidere ſolet in illa feruescente ætate, vt mentem blandæ ſuggeſtionis vento pulſante, pudoris naufragium faciant: id ille pauidus anteuertit, iampridèm caſtitatis amore medullitùs concepto, vt pectus virtutibus munitum, nulla turpi cogitatione contaminaretur. Addebat verò virtutes virtutibus, & continenter turrim ædificabat, cuius in ipſis cunis iam fundamenta collocauerat. Creſcebant virtutum frutices, quos in eius pectore Chriſti gratia plantauerat, & fructus ferebant in vitam ſempiternam. Ieiunabat propenſius & orabat, & quantùm licebat, in miſericordiæ opera & officia incumbebat. Interim verò tametſi benè viuendi formam in ſeipſo oſtenderet, non tamen ſeipſum oſtendebat. Morum grauitas etiam in ipſo vultu relucebat: animi ſummiſſionem & modeſtiam inceſſu & habitu fatebatur.

1. Cor. 6. Abſtinet à carnibus.

Thren. 3.

Incumbit operibus miſericordiæ.

Cap. 3.

Iam verò contemplationis deſiderio & amore flagrabat, quippe qui ſemper bonis meliora, potioribus optima adijcere conaretur. Quaſi obiter iam guſtauerat, quoniam ſuauis eſt Dominus, & totis animi medullis vni Deo vacare cupiebat: vt ſuauitatem illam non iam delibaret, ſed pleno mentis gutture hauriret. Adoleſcentia igitur in iuuentutem abeunte, Dauidis inſtar cum tartareo Golia ſingulare certamen inire cupiens, locumque ei certamini opportunū inquirens, priùs tentare cœpit, poſſet ne Saulis, id eſt, mundanæ nobilitatis, armis indutus incedere. Cernens autem ea arma magis oneri ſibi eſſe, quàm adiumento, (Non enim eorum habebat vſum aut cōſuetudinem) & locum & arma mutauit. Animaduertens ſe iam annos natum ſex & viginti, animoque & corpore virilem, cum Dauide quinque lapides è torrente in ſua pera repoſuit, id eſt, ſtigmata Domini Ieſu cū Apoſtolo in corde & corpore tulit, baculumque paſtoralem; id eſt, moderationem ſiue diſcretionem, qua & vitia coerceret, & ſeipſum prudenter regeret, fundāque manu tenens, id eſt, ſcripta diuina re & opere exequi volens, ad palæſtræ campum properauit. Audiens autem Carthuſiam Portarum huic certamini aptam, (Iam enim plerique alij eo in loco Goliam ſtrauerant) eò ſe contulit, exploraturus num verus ad ipſum rumor allatus eſſet. Comperit autem famam re ipſa inferiorem, mirificeque exhilaratus, maiores animo vires concepit. Inter cæteros enim didicit ibi duos fuiſſe athletas fortiſſimos, eoſdemque eius loci Priores ſiue Præfectos, qui de Golia illuſtribus acti victorijs, ſempiternæ felicitatis ampliſſima præmia reportaſſent. Ex iis alter fuit Bernardus, cuius hortatu beatus Bernardus Abbas Clarauallenſis expoſuit Cantica canticorum: quique poſt ſuum obitum in ea Carthuſia ſepultus, multis claruit miraculis: Alter verò non imparis meriti ſanctus fuit Anthelmus, qui primùm primariæ Carthuſiæ Prior cùm fuiſſet, inde factus eſt Portarum Carthuſiæ Prior, poſteà verò Epiſcopus Bellicenſis: cuius vitæ ſanctitatem multa & viuentis & defuncti miracula teſtantur. Atque horum duorum præcipuè exemplis

1. Reg. 17.

Ibidem.

Gal. 6.

Bernardus Prior Carthuſianus.

Anthelmus Prior primariæ Carthuſiæ.

plis animatus Stephanus, non difficilem ſibi de antiquo hoſte diabolo victoriam pollicebatur. Aperit igitur eius loci Priori & fratribus propoſitum ſuum: magna inſtantia orat ab ipſis recipi in monachum & ſeruum omnium propter Deum. Illi verò propenſis animis aſſentiuntur, & pacis oſculo, ut habet eius inſtituti conſuetudo, peramanter acceptum, hortantur ut ſi quas habeat cum aliquo controuerſias, priùs eas expediat, de rebus ſuis cõſtituat & ordinet, certamque expromat diem, ad quem rursùs adeſſe velit, & monaſticum habitum induere. Sed cui ille quicquam debe ret vel obnoxius eſſet, qui ſine querelis ſemper vixerat? Breuem igitur præfigit terminum, ut interim veſtes & alia neceſſaria præparentur.

Cap. 4.

Induit Stephanus monaſticum Carthuſianorum habitum.

Deinde tempore illo euoluto, adeſt pugil fortiſſimus, cominùs cum hoſte teterrimo præliaturus: ſtatimque habitum monaſticum induens, cum ingenti feruore id vitæ genus auſpicatur: ita ut breui eius inſtituti regularibus diſciplinis & exercitiis inſtructus, de ſeipſo cunctis viuendi ſpecimen præberet. Nam tametſi complures illic inuenit miræ ſanctitatis & pœnitentiæ viros: at tamen breui per multa ſanctitatis opera ſeipſum exhibuit religionis exemplum; ſeque totum offerens Deo in holocauſtũ, ſtudebat mũdo emori, ut Christus in ipſo viueret. Domabat corpus ſuum vigiliis, ieiuniis, flagellis, & pro more Carthuſiani inſtituti, veſte cilicina, potuque aquæ & pane arido. Nihil de monaſticæ diſciplinæ auſteritate omittebat, quam communis Regula vel Maiorum exempla admitterent.

Affligit corpus ſuum.

Cùm enim ſingulis hebdomadibus ex Canonis ſui præſcripto Carthuſiani tribus diebus ſolo pane, aqua & ſale victitent, ille præ cæteris Ordinis inſtituta cum uſura quadam exequi cupiens, pro maiori temporis parte ad menſam ſuam vix quicquã præter panem & aquam admiſit. Et panis quidem ab vna parte ponebatur, ab altera codex: dumque viciſſim ad ea oculi diſtraherentur, vtrique homini alimonia præbebatur. Aderat verò etiam ſcutella cũ aqua, quæ potum & ſalſilaginẽ miniſtraret. Eiuſmodi epulis ſeruus Dei contentus, vix quicquam vnquam præterea menſæ ſuæ inferebat.

Eius abſtinentia.

Cap. 5.

Magna eius deuotio erga Euchariſtiam.

Porrò erga venerabile altaris ſacramentum tanta ei deuotio & attentio inerat, ut totus lachrymis madẽs, cum ipſo Chriſto ad crucem affixus videretur. Sanè omnis eius vita, ingens quoddam miraculũ fuit. Propriam voluntatem modis omnibus ſtuduit proterere, otium animæ inimicum & exitioſum vitare, orationi, meditationi, contemplationi, ſacrorum pſalmorum perſcrutationi diu noctuque vacare, labori manuario & corporalibus exercitiis horis ab Ordine ſtatutis incumbere: denique nullum omninò prætermittere tempus, quo non ut bonus agricola in Dominico agro laboraret. Inde verò in dies augebatur eius amor & feruor erga Deum, opinioque ſanctitatis eius inter fratres & celebre nomen intùs & foris, ſed ita tamen, ut fama eſſet veritate & re ipſa minor. Omnes Stephanum Chriſti militem prædicabant, omnes laudibus efferebant, omnes de eo loquebãtur, omnes eũ ſuſpiciebant & admirabantur. Et ut de interiori eius homine taceamus, cuius pulchritudinem, puritatem, conſtantiam, & fortitudinem iatia indicabant mores & vita: ſemper exteriorem hominem tanta modeſtia, tamque decenter componebat, ut nil prorsùs in eo appareret, quod poſſet intuentium animos offenderet. Quis verò niſi coram Deo & Angelis eum crederet conuerſari? Et ut dictis fidem cõciliemus, vnum è multis non admirandum duntaxàt, ſed etiam imitandum commemoremus. nam omnia eius præclarè & ſanctè geſta numerari vix queant. Orabat quandoque coram Crucifixi imagine, & contemplationi inhærebat: & ecce ſubitò Angelus Domini in humana effigie, qua ſolet à ſanctis hominibus conſpici, aſſiſtet ei, operibus & ſtudiis eius delectatus. Teſtes eius rei ſunt, qui ſuis oculis vidère, homines profectò religioſi valde & fide digniſſimi, qui Deo diſponente, ut teſtimoniũ perhiberent de homine, caſu eò aduenerant. Eſt autẽ veriſimile; crebrò illi eiuſmodi obtigiſſe: ſed celabat tali a accuratè, nè humanæ laudis aura ſubreperet.

Angelica inter orandum frui tur præſentia.

Cap. 6.

Cùm iam verò multis annis vixiſſet ſolitarius in cella, & hoſtem tartareum egregiè debellaſſet, dignus & idoneus viſus eſt, qui alios regendis præficeretur. Nam defuncto vel abſoluto Carthuſiæ illius paſtore, ab omnibus, licèt inuitus & repugnans, electus eſt in Præfectum eius cœnobii. Qua verò prudentia & ſtrenuitate, quàm ſolicitè & zeloſè atque ad monaſtici canonis normam, illam Dei domum gubernarit, vitia extirpando, virtutes ſerendo, non facilè quis poſſit explicare. Non enim verbis tantùm, ſed etiam exemplis pugnando cum hoſte importuniſſimo, nõ immeritò dux populi Iſraelitici videbatur effectus. Haud ſecus illi ac propriam ſalutem, ſuorum in omnibus profectũ & pacem ſitiebat & procurabat. Ab ipſius doctrina; & magiſterio cunctis eius loci habitatoribus perfectæ religionis exempla promebantur, ita ut omnes indè ſanas inſtructiones & piæ deuotionis incitamenta haurirẽt. Qua re factum eſt, ut repentè, non ſolùm per eã regionẽ tam ſancti paſtoris ſuauis odor ſpargeretur, ſed eius etiã limites excederet. Nec verò ſubditis duntaxàt ſuis, ſed & multis alijs prodeſſe conatus eſt. Aduentantibus enim hoſpitibus, animarum ſalutem expetentibus, quorum erat ad illam domum frequens concurſus, cibum vitæ porrigebat: undè nõ pauci eius monitis ad viam ſalutis reducti ſunt.

Præficitur Carthuſiæ Portarũ.

Multos ſuis monitis ad viã ſalutis reducit.

Cap. 7.

Interim Deus volens lucernam tantam ſuper candelabrum poni, ad altiora eum prouehi curauit, ut luceret omnibus, qui erant in Eccleſia Dei. Accidit ẽnim, ut eccleſia Dienſis ſuo paſtore deſtitueretur, & collegium eius eccleſiæ de ſucceſſore tractaret. Erant varia Canonicorum vota, & nunc hunc nunc illũ, pro ſuo quiſque iudicio, ſtatuunt eligendum. Quidam inter eos moderatiores, ſed ij pauci, in magnum illum Carthuſianum Stephanum ſua ſuffragia conferunt, commendant mirificè eius ſanctitatem, prudentiam ſiue diſcretionem, affabilitatem, religionem. Quid multis? Omnes illis aſſentiunt, omnes lætantur, etiam illi, qui propenſiores erant erga alios eligendos. Quẽ igitur ab omni æternitate Deus ad hoc munus elegerat, illum etiam homines eligunt tempore diuinitus præſtituto. Sed quòd non ignorarent, ſine multa vi eũ ab eremo auelli non poſſe, ad ſummum Pontificem pro obtinenda confirmatione properant, ipſo interim in ſua Carthuſia latitante, & quid de ipſo alii machinarentur, prorsus ignorante. Vbi autem Romanus Pontifex audiuit quem elegiſſent, impensè lætatur: ait eos tali paſtore beatos fore, atque eius eligendi conſilium à Deo manaſſe. Iam enim ſanctitas vitæ eius apud omnes erat peruulgata, & ad ipſios quoque Pontificis aures perueniſſe videtur. Mox igitur electio a Pontifice authoritate Apoſtolica confirmatur, & Stephano præcipitur atque mandatur, ut eccleſiæ Dienſis, cui, Domino diſponente, eſſet deſtinatus, regimen nulla occaſione ſuſcipere cunctetur. Aduolant cũ iis mandatis Canonici Dienſes, oſtendunt Stephano literas Apoſtolicæ confirmationis: eum totius eccleſiæ Dienſis nomine rogant, ut electioni aſſentiatur. Ille, perlectis Pontificis literis, & verbis Canonicorũ auditis, ſic eos compellat: Miror viros ſapientes in hominem idiotam & incultum eremi cultorem, rerum politicarum vel ſecularium prorsùs imperitum, tanti oneris ſarcinam conijcere voluiſſe. Ceſſate, quæſo, ceſ ſate:

Eligitur in Epiſcopum Dienſem.

Confirmatur a ſummo Pontifice.

Recuſat epatum.

Iſtius Hugonis vita habet 19. Nouemb.

Carthuſiam primariam intellige.

ſate:neque enim hac in re poteritis vnquàm voto potiri. Illis e diuerſò inſtantibus, rogantibus ac poſtulantibus, ut ſuo aſſenſu ipſos conſoletur, tandèm verbis beati Hugonis, quôdam monachi Carthuſiani & Lincolnienſis Epiſcopi, ſic eos fertur allocutus: (Is enim beatus Hugo iam ferè biennio ante deceſſerat è vita, multis miraculorum ſignis coruſcans) Certum habetote, non eſſe in meo ſitû arbitrio, vt fiat id quod vultis. Noniſtis me eſſe monachum, & alterius voluntati ſubiectum, nempe Prioris Carthuſiæ, cui ad mortē vſque obediendi mihi incumbat neceſsitas. Tum verò ratio non admittit, vt domus huius cura abiecta, alteram eccleſiam ſuſcipiam gubernandam.

Cap. 8.

Hoc illi reſponſo accepto, cùm viderent ſe nihil apud illum poſſe proficere, aliis literis Pontificis impetratis, quibus mandabatur Priori Carthuſiæ, vt eū cōpelleret obedire, Carthuſiam adeunt. Id vbi beatus Stephanus reſciuit, cernens nullam ſibi tanti oneris euadendi viam ſupereſſe, fugæ præſidium captat. Aſsidua enim contemplationi Deo inhærens, nullo modo ferre poterat à tantis animi deliciis ſe auocari. Poſtquàm autem literæ Pontificis domino Iacelino Priori Carthuſię ſunt oblatæ, ille mox vt uir prudentiſsimus & magnæ virtutis, Pontificis mandatum exequi ſtuduit. Quæſitus igitur Stephanus & repertus, à Priori Iacelino precibus & præcepto cogitur electioni conſentire. Deductus verò à Canonicis illis cū multo gaudio & honore Viennam, illic à tribus Archiepiſcopis ſolenniter eſt conſecratus anno gratiæ milleſimo duceenteſimo octauo. Redditus indè ſponſæ ſuæ eccleſiæ Dienſi, & cum multa celebritate & exultatione i Epiſcopi cathedra collocatus, monaſtica inſtituta, morum grauitatem, virtutis conſtantiam, aliaque ſuæ religionis exercitia non ſolùm non omiſit, ſed etiam aliquid ad ea adiicere ſtuduit. Solus autem Deus, qui ei præſtitit, & ipſe, qui accepit, compertum habent, quàm ab eo tempore præuentus ſit in benedictionibus dulcedinis diuinæ, quàm ſit gratia electionis repletus, quantùm inebriatus ab vbertate domus Dei.

Cogitur a ſuperioribus Epiſcopatū acceptare S. Stephanus

Cap. 9.

Diuinum officiū cū Canonicis ſuis perſoluit.

Ab ipſo autem Epiſcopi miniſterio ſuſcepto, diuinum officium nō in ſacello ſuo, vel loco ſecreto, ſed in ſumma æde cum Canonicis ſuis deuotiſsimè pſolvebat: & quotidiè ferè ſalutarem Deo hoſtiam offerēs, multa deuotione affectus, magnos lachrymarum imbres fundebat. Mirabantur omnes hominem cōtra humanæ conſuetudinis vſum, ex humili monaſterio repentè ad ſumma prouectum; plùs humilitate quàm dignitate, plùs religione quàm dominatione creuiſſe. Ille uerò nihil tale de ſe ſentiens uel cogitans, ad cordis ſui cuſtodiam & melioris propoſiti conſtantiam tuendam, hoc ſemper apud ſe tacitus verſabat: Stephane, Stephane, ad quid uenisti? Vide & accuratè perpende, quam ſis de tam illuſtris ſponſæ coniūctione Deo rationem redditurus, ſi eo, quo par eſt, honore, ſtudio, labore & diligētia illam non fueris amplexatus. Et quemadmodùm de Domino Saluatore legitur, quòd cœperit facere & docere: à primo die illius deſponſationis ſuę, illa in ſeipſo agere curauit, quę erat alios docturus. Cùm autem iam concionando, exhortando, viſitando cępiſſet exercere munus ſuū, & totius populi cum multo zelo ſtudere ſaluti, inuènit gentem illam miſeram, & execrabili cōſuetudine cęcam, non honorare diem Dominicū: immò uerò contra Dei præceptum diabolo illum dedicare, q illo ſolo die exercerentur nundinæ, tabernę, choreę, ludi, luxus, & pernicioſa ſpectacula. Quamobrèm ad populum concionatus, blandis & mellitis verbis, apertiſsimiſque rationibus oſtendit eis peccati illius enormitatem, diuinęque maieſtatis offenſionem & contem-

Act. 1.

Prophanatio Dominica dies.

ptum. Sed gens belluina & cęca, non ſolùm non admiſit ſermones eius, ſed etiam per contemptum eos audire recuſauit. Dolens autem ſeruus Dei tam proteruos illos ad corrigendos mores, ad ritus impios tam planè barbaros, tam erga religionem Chriſtianā inſolentes, tam vita prophanos, acriùs inſiſtendum exiſtimauit. Itaque intelligens ſe nō mercenarium eſſe, ſed paſtorem, conſtituit opportunè, importunè prędicationi incumbere, ſi fortaſsìs poſſent reſipiſcere à diaboli laqueis, à quo captiui tenebantur. At ſurdas illorum aures ſermo diuinus minimè penetrabat. Tū uerò magno animi dolore concepto, Apoſtolicum uirū referens, & ſui Apoſtolatus ſigna euidenter oſtendēs, præcepit dæmonibus, qui ad ea, quæ diximus, facinora illos incitabant, & quorum voluntati parebant, ut ſine vlla cuiuſquam læſione palàm ſe eis uiſendos exhiberent. Mox parent illi dæmones, quem homines peruicaces audire nolebant. Videre iam licebat horrendum & terribile ſpectaculum, dęmones procera & immani ſtatura, nigerrimos, cornutos, fœtorem & flammas ſpirantes, ad viri imperium apparere cūctis, ruſumque recedere, nec quenquam lædere poſſe. Cępit ergò occæcata gēs aperire oculos, vitam & mores corrigere. Sed quid mirum, ſi iam mira effecit vir admirabilis? immò verò non ipſe, ſed Deus in illo? Alioquì, tu es Deus, inquit, qui facis mirabilia.

Cogit dæmones ſe viſibiles exhibere populo, quē deceperant.

Pſal. 76.

Cap. 10.

Ad Portarum Carthuſiam, vndè aſſumptus fuerat, pro ſpiritali recreatione crebrò ſe conferebat, & inſtār aliorum degebat in cella ſolus, orationi & contēplationi attētiſsimè vacans. Nihil ibi de Epiſcopi maieſtate præ ſe tulit, ſed humilem monachum ſubiectione exhibuit. Veſtibus & lectuli operimentis nō aliis, quàm cæteri, vtebatur, cilicio ſemper nudum corpus atterente. Deniquè ſolo pontificis annulo excepto, ab aliorum conſuetudine in nullo diſcrepabat. Sæpiùs & inuiſebat loca religioſa ipſi familiaria, conuocatiſq; fratribus, mellifluis ſermonibus eos exhortabatur & inſtituebat, ab eiſque recedens, illorum precibus humiliter ſe commendabat.

Vide humilitatē.

Cap. 11.

Quàm erga peccatores humanus, benignus, & miſericors fuerit, uno exemplo, cæteris prætermiſsis, ſatìs ſit declaraſſe. Quidam ex ſubditis eius ægrotans, diabolo illum poſsidente, uultu, uoce, aliiſq; ſignis ſe deſperare ſignificans, & peccata ſua confiteri renuēs, à nemine uoluit audire verbum Dei. Vbi id cognouit vir Dei, dolens miſeri hominis uicem, ad eum accedit, hortatur ad faciendam confeſsionem, Dei miſericordiam & clementiam pollicetur: ſed diabolo tenaciùs pectus illud occupante, emollire eum non poteſt. Videns igitur aliis vtendum armis, ad ſolitas preces cum lachrymis ſe conuertit. Et eccè æger homo dæmone purgatus, ad virum Dei ſe uertens, peccata ſua integrè confitetur, abſolutionem impetrat, expetit ſacroſanctam Euchariſtiam & Extremam unctionem: & vtráque percepta, mox ſpiritum exhalat. O oliuam fructiferam in domo Dei. O oleum iucunditatis, vngens & lucens: quandò & orationis vi expulit diabolum, & ſuauitate beneficii unxit infirmum, eiq; non morituro ſalubriter confitendi & communicandi obtinuit facultatem. Alium quendam ægrotū, diuturno morbo oppreſſum, manus ſuæ contactu ſtatim integrę reſtituit ſanitati.

Hominē deſperantem reuocat ad ſalutem.

Pſal. 51.

Aegrum ſanat.

Cap. 12.

Orta quandoquè immani grandinis tempeſtate, ità vt regio illa in præſens diſcrimen coniici videretur, ſignum Crucis contra illam edidit: & confeſtìm reddita eſt tranquillitas. Quædam mulier diœceſis eius ob ſua, ut uidetur, maleficia a diabolo præfocata, ſubitò expirauit. Eius rei peruenit rumor ad virum Dei, qui tum non longè indè aberat. Is miſeratus caſum tam acerbum infauſtę mulieris, venit ad locum, ubi

Signo Crucis pellit tempeſtatem.

iacebat

iacebat exanimis. Aſsiſtunt multi, narrant repentinũ fœminæ interitum, condolent omnes, petunt ab illo ſuffragium. Ille verò ſumma pietate commotus, magnam fundit lachrymarum vim: orat pro ea Dominũ, implorat eius miſericordiam. Poſteà illa velut à graui ſomno euigilãs, ſurgit: narrat Chriſti ſe miſericordiam obmerita viri Dei, ſibique reſtituta, exiliens & exultans, laudat Deum. Id populus conſpicatus, ſtupore & ecſtaſi repletur.

Excitat mortuã.

Cap. 13. Nec minor eius fuit erga viuos, quàm defunctos miſericordia. Quis enim in inopes, miſeros, afflictos, calamitoſos homines tam benignum ſe exhibuit? Exẽplo ſancti Iob, foris non manſit peregrinus: oſtiũ eius cum liberali manu patuit indigentibus. Præter victũ enim moderatum, quo ipſe cum ſuis ſuſtẽtabatur, omnia in pauperes erogabat. Eodem tempore, quo exceſsit è vita, pacem populo ſuo conciliauit à quibuſdam eius aduerſariis, qui multis modis eũ affligebãt.

Iob. 31.

S. Stephanus pacis cõciliator.

Cap. 14. Imminẽte autẽ vitę huius termino, quo Dominus eum à labore ad requiem perducturus erat, in morbum incidit, & extrema gaudii Dienſis eccleſiæ luctus occupauit. Videres tum eccleſiæ ſuæ filios curſitantes cum multis & religioſis & popularibus, humanitatis ſtudio et ſua officia exhibẽtes, ſui quiſque profectus gratiam promereri cupientes, circa frequens miniſterium ſolicitos, pharmaca comparantes & fomenta: ſed ſeruo Dei nihil horum curę erat: quippè qui ſciret adeſſe migrationis tempus. Vrgentibus autem eccleſię ſuæ filiis, ut teſtamentum faceret, Non eſt, inquit, neceſsè, cùm omnia ſint ſponſæ meæ, quam gubernandam ſuſcepi. Benedictionem & conſilium petentibus non negabat: de mutua charitate & cõcordia omnes pariter admonebat. Porrò quędam ægrota mulier, quæ nulla medicorum arte poterat curari, ut audiuit virum Dei decumbere, pro recuperanda ſalute, eius benedictionem ſummoperè expetiit. Tãdèm ad illum intromiſſa benedicitur, & ſana recedit. Ità ille uir ſanctus, cuius memoria in benedictione eſt, dum corporis aduerſa ualetudine contabeſcit, aliis ſanitatem impetrat.

Sanat benedictione ua agrotã.

Cap. 15. Videns autem adeſſe ſupremum vitę diem, confitetur peccata ſua, petit Eccleſiaſtica ſibi porrigi ſacramenta, cunctisque ritè atque ordine confectis, inter verba orationis migrat ad Dominum Septembris die ſeptimo, anno ſalutis milleſimo ducenteſimo tertiodecimo, ætatis ſuę quinquageſimooctauo, Epiſcopatus ſexto. Conditus eſt in eccleſia beatisſimę Mariæ ſponſæ ſuæ, quemadmodùm ipſe iuſſerat: regnante Domino noſtro Ieſu Chriſto, cui eſt cum patre & ſpiritu ſancto eadẽ laus, honor, virtus & poteſtas in infinita ſecula, Amen.

Feliciter abit è corpore.

Cap. 16. Poſtquàm autem ex huius vitæ tenebris ad illam lucem profectus eſt ſempiternam, Dominus multis miraculorum ſignis illum uoluit illuſtrare. Poſtridiè n. eius diei, quo ſanctiſſimum corpus eius humatum eſt, cùm beatiſsimæ Mariæ virginis natiuitas in ea eccleſia ſolenniter celebraretur, filia Lãberti hominis Diẽſis, quæ ad tres menſes luminibus orbata fuerat, ad ſepulcrum eius adducta, mox uiſum recepit. Eodem die filia Martini cuiuſdam, quę diuturnis uexata febribus, vnius lateris ſanitatem amiſerat, ab amicis ad idem apportata ſepulcrum, poſt fuſas preces & febribus liberata eſt, & lateris obtinuit priſtinas vires: receſsitque pedibus ſuis gaudens, quæ paulò antè aliorum manibus cũ dolore apportata fuerat.

Miracula poſt obitum eius.

DE SANCTAE VIRGINIS DEIparæ Genealogia, deque eius Laudibus & commendatione, Sermo beati Iohannis Damaſceni, ex 4. lib. de Orthodoxa fide, cap. 15. D. Iacobo Billio Abbate interprete.

QVONIAM de ſancta atque omni laude ſublimiore ſemperque Virgine ac Dei genitrice Maria ſuperiùs utcunquè diſſeruimus, idq; quod præcipui momenti erat, oſtendimus, nempe eam propriè ac verè Dei genitricem & eſſe, & appellari: nunc, quę reliqua ſunt, expleamus. Ipſa enim æuo omni antiquiore ac præſciente Dei conſilio prędeſtinata, variisq; Prophetarum imaginibus ac ſermonibus per Spiritum ſanctum adumbrata, atque antè prædicata, certo tandem atque præfinito tempore ex Dauidica radice, quemadmodùm ipſi promiſſum fuerat, orta eſt. Iurauit enim, inquit, Dominus Dauid ueritatem, & non fruſtrabitur eum: De fructu uentris tui ponam ſuper ſedẽ tuã. Et rurſùs: Semèl iuraui in ſancto meo, ſi Dauid mentiar: ſemen eius in æternum manebit. Et thronus eius ſicut ſol in conſpectu meo: & ſicut luna perfecta in æternum, & teſtis in cælo fidelis. Et Eſaias: Orietur virga ex Ieſſe, & flos de radice eius aſſcẽdet. Enimuerò quòd Ioſeph ex Dauidica tribu originem duxerit, ſanctiſsimi Euangeliſtæ Matthæus & Lucas liquidò demonſtrarunt. Verùm hoc inter eos diſcriminis eſt, quòd Matthæus ex Dauide per Salomonem Ioſephũ ducit: Lucas autem per Nathan. At verò ſanctæ Virginis ortũ vterq; ſilẽtio prętериit. Quocircà ſcire operæprecium eſt, nec apud Hebræos, nec apud Scripturam ſacram, hoc in more poſitum fuiſſe, ut mulierũ genus recenſeretur. Verùm hoc demùm lege cautum erat, nè tribus ulla vxores ex altera tribu accerſeret. Ac proindè Ioſeph, qui ex tribu Dauidica ortum trahebat, iuſtitiamq; colebat, (hanc enim laudem ei tribuit diuinum Euangelium) ſanctam Virginem haud quaquàm præter legis pręſcriptum deſpondiſſet, niſi ex eodem ſceptro genus duxiſſet. Ob idque ſatis habuit Euangeliſta demonſtraſſe unde Ioſeph ortum traxerit.

Septẽb. 8. Cap. 1.

Pſal. 131.

Pſal. 88.

Eſa. 11.

Matth. 1.

Luc. 3.

Mulierũ genus in ſcriptura recenſeri non ſolet.

Num. 36

Matthæi

Quin illud quoquè ſciendum eſt, quòd Lege ſancitum erat, ut ſi quiſpiam ſine liberis è uita deceſsiſſet, ipſius frater vxorem mortui in matrimonium acciperet, ac fratri ſemen excitaret. Ità, quòd in lucem edebatur, natura quidem ſecundi erat, hoc eſt eius qui genuerat: ſi autem Legem ſpectes, eius qui mortẽ obierat. Igitur ex ſtirpe Nathan, filii Dauid, Leui genuit Melchi & Pantherem. Panther autem genuit Barpantherem, (nam ità uocabatur) Barpanther rurſùs genuit Ioachim, Ioachim deniquè genuit ſanctam Dei genitricem. Rursùs ex ſtirpe Salomonis filii Dauid, Mathan ex vxore ſua genuit Iacob. Mortuo autẽ Mathan, Melchi ex tribu Nathan, filius Leui, ac frater Pãtheris, vxorem ipſius Mathan, quæ etiam Iacobi mater erat, matrimonio ſibi copulauit, atq; ex ea genuit Heli. Ità vterini fratres erant Iacob, & Heli, ille nimirùm ex tribu Salomonis, hic ex tribu Nathan oriundus. Porrò Heli, qui ex tribu Nathan erat, nullis liberis ſuſceptis è uita migrauit: eaque de cauſa Iacob ipſius frater, qui ex tribu Salomonis ſluxerat, ipſius vxorem accepit, fratrique ſuo ſemen excitauit, ac Ioſephum progenuit. Ioſeph itaque natura quidem filius Iacob erat, à Salomone oriundus: Legis autem ratione, patrem habebat Heli, ex Nathan oriundum.

Deut. 25.

Quæ

1. Reg. 1.

Quæ cùm ità ſint, Ioachim electiſsimã illam ac ſummis laudibus dignam mulierem Annam matrimonio ſibi copulauit. Verùm quemadmodùm priſca illa Anna cùm ſterilitatis morbo laboraret, per orationẽ ac promiſsionem Samuelem procreauit: eodem modo hęc etiam per obſecrationem & promiſsionem, Dei genitricem à Deo accepit, vt ne hic quoquè cuiquã ex illuſtribus matronis cederet.

S. Maria omnium creaturarum Domina. *Pſal. 91.*

Itaque gratia (nam hoc ſonat Annę vocabulũ) Dominam parit (id enim Mariæ nomine ſignificatur.) Verè etenim rerum omnium conditarum domina facta eſt, cum Creatoris mater extitit. In lucem autem editur in domo Probaticæ Ioachim, atque ad templũ adducitur. Ac deindè in domo Dei plantata atq; per Spiritum ſaginata, inſtar oliuæ frugiferæ virtutũ omnium domicilium efficitur, vt quæ videlicet ab omni huiuſce vitæ & carnis concupiſcentia mentem abſtraxiſſet, atque ità virginem vna cum corpore animã cõſeruaſſet, ut eam decebat, quæ Deum ſinu ſuo exceptura erat. Sãctus.n. ipſe cùm ſit, in ſanctis requieſcit. Adhunc igitur modum ſanctitatem conſectatur, ſanctumq; & admirabile, ac ſummo Deo dignum templum exiſtit. Quoniam autẽ ob illud Eſaiæ vaticiniũ, *Eſa. 7.* Eccè virgo concipiet & pariet filium, & vocabitur nomen eius Emanuel: (quod ſi interpreteris, idẽ eſt quod, *1. Cor. 3.* nobiſcum Deus) hoſtis ille ſalutis noſtræ ſedulò uirgines obſeruabat, ideirco, ut is qui ſapientes in verſutia *Iob 5.* ſua comprehendit, eum qui ſapientiæ nomine ſeſe ſemper efferret, in fraudem impelleret, puella Ioſepho à ſacerdotibus deſpondetur, nouus videlicet liber literas ſcienti. *Eſa. 29.* Hac porrò deſponſatione id agebatur, ut & Virgini cuſtos præſtò eſſet, & ei, qui uirgines obſeruabat, impoſtura fieret.

Iohan. 1. *Ieſus Chriſtus ex carnibus & ſanguinibus Mariæ virginis incarnatus.*

Cùm autem venit plenitudo temporis, Angelus Domini ad eam miſſus eſt, ut Domini conceptionem ipſi nunciaret. Atque ità Filium Dei, ac ueram & ſubſiſtentem Patris potentiam, non ex uoluntate carnis, neque ex uoluntate viri, hoc eſt ex congreſſu ac ſemine, verùm ex Patris benigna voluntate, Spiritusq; ſancti cooperatione concepit. Atque & Creatori, vt crearetur, & fictori ut effingeretur, & Dei Filio ac Deo, ut ex puris & immaculatis ipſius carnibus & ſanguinibus incarnaretur, atque homo efficeretur, ſubminiſtrauit, primæ videlicet parentis debitum exoluens. Quemadmodùm.n. illa citra Venereum complexum ex Adamo effecta eſt: ità etiam hęc nouum Adamum peperit: ſic nimirùm, ut conſueto more pareret, eųmque ſuprà naturæ morẽ gigneret. Siquidem is qui Patris ratione matris expers erat, patris expers ex muliere procreatur. Et quidem quatenùs ex muliere ortus eſt, vſitato patiendi more editus eſt: quatenùs autem ſine patre, generationis legem ſuperauit. Ac rurſùs quatenùs conſueto tempore (nouem enim menſes expleuerat, ac decimum iam ingreſſus erat, cùm in lucẽ prolatus eſt) ſua partui lex conſtitit: quatenùs autem *Virginis partus dolore caruit.* ſine ullo ſenſùs dolore, hoc ſupra generationis legẽ fuit. Quam enim voluptas non anteiuit, ne dolor quidem in partu ſecutus eſt. Quò ſpectat illud Prophetæ: Antequàm parturiret, peperit. Et illud rurſùs: *Eſa. 66.* Antequã pariendi tẽpus veniſſet, effugit, ac maſculũ peperit.

Ex ea itaque incarnatus filius Dei natus eſt, nõ inquam homo θεοφόρος, id eſt Deifer, ſed Deus incarnatus: neque Prophetæ morem diuina operatione atq; afflatu inunctus ac delibutus, verùm totius vngentis præſentia: ità ut & id quod unxit, homo factum ſit, & id quod unctum eſt, Deus, non per naturæ mutationem, ſed per hypoſtaticam unionem. Idem enim ipſe & vngens erat, & unctus, ut Deus nimirùm ſeipſum, velut hominem, vngens. Quid igitur afferri poteſt, quin Dei genitrix ſit, quæ Deum incarnatum ex ſe genuit? Sanè propriè ac verè Dei genitrix eſt, & Domina, atque omnium rerum conditarum hera, ut quæ ſimul & ancilla & mater ſummi illius Opificis extiterit. *S. Maria verè et propriè Dei genitrix vocatur.* Quemadmodùm autem ipſe conceptus, eam, à qua conceptus fuerat, virginem conſeruauit: ſic etiam in lucem editus, virginitatem ipſius incolumem cuſtodiuit, ut qui duntaxàt per eam tranſierit, clauſamque ipſam tutatus ſit. Ac conceptio quidem per aurẽ contigit: procreatio autem per eam partem, qua fœtus in lucem exire conſueuerunt: (tametſi nõ deſint, qui eum per Dei genitricis latus fluxiſſe fabulentur.) Neque enim impoſsibile hoc ipſi erat, ut & per portã *Ezech. 44.* trãſiret, & illius tamẽ ſignacula minimè labeſactaret.

Manſit ergò etiam à partu virgo, illa ſemper Virgo, ut quę ad extremum vſque ſpiritum nunquàm cũ viro conſuetudinem habuerit. Quamuis enim ſcripturæ ſacræ monumentis ità proditum ſit, Et non cognouit eam, donèc peperit filium ſuum primogenitum: *Matth. 1.* ſciendum tamen eſt, primogenitum eum eſſe, qui primus ſit genitus, etiã ſi alioqui vnigenitus ſit. Etenim primogeniti uox, primùm quidem aliquem genitum eſſe declarat, non tamen neceſſariò alios quoquè poſteà genitos eſſe indicat. Atque hæc particula, Donèc, *Quam ſignificationem interdum habeat Donec.* ità præſcripti temporis terminum ſignificat, ut tamẽ ſequẽs tempus haudquaquàm excludat. Ait enim Dominus: Eccè ego vobiſcum ſum omnibus diebus uſque ad conſummationem ſeculi: non quòd poſt ſeculi conſummationem ſeſe abſtracturus ſit. ait quippè *Matth. 28.* Apoſtolus, Et ſic ſemper cum Domino erimus, hoc *1. Theſ. 4.* eſt poſt communem reſurrectionem. Quonam enim modo ea, quę Deum genuerat, atque ea eorum, quæ poſteà ſecuta erant, experimento miraculum cognouerat, uiri complexum admiſiſſet? Abſit hæc opinio. Neque enim cordati animi eſt hæc cogitare, nedùm perpetrare. Verùm ipſa beata atque eiuſmodi beneficiis, quæ naturæ captum excedebant, affecta, quos in partu dolores effugerat, paſsionis tempore ſuſtinuit, ut quæ pro materno ſuo affectu viſcera ſibi lacerari ſenſerit, & dum eum, quem Deum gignendo norat, ut ſontem ac facinoroſum morte affici cõſpiceret, intimis cogitationibus, tanquàm gladio, diſcerperetur. Atq; ita intelligendum eſt illud, Et tuam ipſius ani- *Luc. 2.* mam doloris gladius pertranſibit. Verùm reſurrectionis gaudium mœrorem hunc excepit, Deum uidelicet prædicans eum, qui carne mortem obierat.

DE SANCTA VIRGINE MARIA Dei Genitrice ſermo Beati Iohannis Damaſceni, ex lib. 3. de Orthodoxa fide, cap. 12. eodem Billio interprete.

Mariam Dei matrem dicendam eſſe.

DEI autem genitricem propriè ac verè ſanctam Virginem prædicamus. Quemadmodùm.n. uerus Deus eſt, qui ex ipſa natus eſt: ità vera Dei mater, quæ uerum Deum ex ſe incarnatum genuit. Deum porrò ex ea natum eſſe dicimus, non quòd Verbi diuinitas exiſtendi principium ex ea traxerit, ſed quia Verbum ipſum, quod ante ſecula citra vllum temporis ſpatium ex Patre genitũ eſt, ac ſine principio & ſempiternè vnà cum Patre & Spirituſancto exiſtit, in extremis diebus ſalutis noſtræ cauſa in ipſius uentre domiciliũ habuit, atq; ex ea ſine ulla mutatione incarnatum & genitum eſt. Neque.n. ſancta Virgo purum hominem genuit, ſed Deum verum, non nudum, ſed carne conueſtitũ: nec ità, ut corpus è cælo deuexerit, ac per eam, non ſecùs ac per canalem, tranſierit, ſed car

nem

nem eiuſdem nobiſcum eſſentiæ ex ipſa aſſumpſerit, atque in ſeipſo, ut ſubſiſteret, effecerit. Nam ſi corpus è cælo allatum, ac non ex natura noſtra acceptum eſt, quid tandèm commodi aſſumpta humanitas afferebat? Etenim Verbi Dei incarnatio ob eam cauſam extitit, vt hæc ipſa natura, quæ peccatum admiſerat, & ceciderat, & corrupta erat, tyrãnum, à quo in fraudem impulſa fuerat, vinceret, ſicq; à corruptione vindicaretur, quemadmodùm ait diuinus Apoſtolus: Quoniam per hominem mors, & per hominẽ reſurrectio mortuorum. Si priùs illud verè extitit, ſanè & ſecundum. Quanquàm autem his quoquè verbis vtitur, Primus Adam de terra terrenus, ſecúdus Adã de cælo cæleſtis: non tamen his verbis hoc vult, corpus eius è cælo fluxiſſe: ſed eum haudquaquàm nudũ hominem eſſe oſtendit. Etenim, vt vides, & Adamum, & Dominum appellauit, vtrunq; nimirùm ſimul indicans. Adamus quippè, ſi interpreteris, terrigenam ſonat. Liquet autem terrigenam eſſe hominis naturã, vt quæ ex terra efficta ſit. Domini autem vocabulum diuinam naturam oſtendit.

Cur Deus homo factus.

1. Cor. 15.

Explicat Pauli locus.

Gal. 4.

Ac rurſùs ità loquitur Apoſtolus: Miſit Deus filium ſuum vnigenitum, factum ex muliere. Non dixit, per mulierem, ſed, ex muliere. Quibus verbis hoc ſignificauit, eum ipſum eſſe vnigenitum Dei filiũ, ac Deũ, qui homo ex Virgine ortus eſt: attamen atque itèm eum ipſum ex Virgine genitum eſſe, qui Dei Filius ac Deus eſt: genitum porrò corporeo modo, quo ſcilicet homo extitit: & quidem ità, vt non in antè condito homine, tanquàm in Propheta habitarit, verum ipſe eſſentialiter ac verè homo effectus ſit, hoc eſt in hypoſtaſi ſua carnem anima rationali atque intelligente præditam condiderit. Hanc enim ſignificationem illud habet, Factum ex muliere. Nam quo tandèm pacto Dei uerbum ſub lege factum eſſet, niſi homo eiuſdem nobiſcum ſubſtantię extitiſſet? Ac proindè meritò ac verè ſanctam Mariam Dei genitricem appellamus. Hoc enim nomen totum humanitatis aſſumptæ myſterium adſtruit. Nam ſi Dei mater eſt ea quæ genuit, profectò Deus eſt, qui ea ipſa genitus eſt: profectò etiam homo. Nam qui fieri potuiſſet, vt Deus, qui æuum omne antecedit, ex muliere naſceretur, niſi homo extitiſſet? Qui enim hominis filius eſt, homo etiã ipſe ſit, neceſsè eſt. Quòd ſi ille ipſe, qui ex muliere natus eſt, Deus eſt, vnus nimirùm atque idẽ eſt, qui quãtum ad diuinam principiiq; expertem eſſentiam attinet, ex Deo Patre genitus eſt, & qui extremis temporibus ſecundum eam ſubſtantiam, quæ initiũ habuit, temporique ſubiecta eſt, hoc eſt humanam, ex Virgine natus eſt. Hoc uerò unam domini noſtri Ieſu Chriſti perſonam, & duas naturas, ac duas generationes ſignificat.

Quomodo Chriſti incarnatio intelligenda ſit.

Dei genitricẽ Mariam dicere totũ humanitatis aſſumptæ myſteriũ declarat.

Duæ Ieſu Chriſti natiuitates.

At Chriſtiparã ſanctam Virginẽ neutiq̃ dicimus, proptereà ꝙ ad tollendum Deiparæ uocabulum, nefarius ille & execrandus, & cũ Iudæis ſentiens Neſtorius, illud inquã ignominiæ uas, in contemptũ ſolius verè ſupra res omnes conditas honoratæ Dei genitricis (diſrumpatur ille licèt, vnà cũ patre ſuo ſathana) hoc nomen excogitauit. Nã & rex Dauid, Chriſtus dicitur, & Aaron Pontifex, (Reges enim & Sacerdotes ij erant, quibus vnctio adhibebatur) ac quiuis homo pius Deiq; numine afflatus, Chriſtus dici poteſt: at non itèm natura Deus, quemadmodùm veſanus Neſtorius, qua audacia erat, eũ, qui ex Virgine natus eſt, θεοφόρον, hoc eſt diuinum, dicere nõ dubitauit. At nos, abſit, ut θεοφόρον eum dicamus, uel cogitem⁹, ſed Deũ incarnatũ. Ipſum enim Verbum caro factũ eſt, utero quidẽ geſtatum, Deus aũt prodiens unà cũ aſſumpta natura iam illa quidem etiam ab eo diuina effecta, protinùs ut in ortum ꝑducta eſt: ità ut ſimul hęc tria extiterint, nimirùm quòd aſſumpta ſit, ꝙ extiterit, ꝙ diuina reddita à Verbo fuerit. Atque ita ſancta Virgo Dei genitrix tum intelligitur, tum dicitur, non modò propter Verbi naturam, uerumetiam, quia humana natura diuina effecta eſt. Quorum ſimul & conceptio, & exiſtentia, mirabili modo facta eſt, conceptio nimirum Verbi, carnis autem in ipſo Verbo exiſtentia: ſic nempe, vt ipſa Dei genitrix mirum quendam in modũ ac naturam ſuperantem, hoc rerum omniũ fictori ſubminiſtraret, vt ipſe fingeretur, ac Deo vniuerſitatis huiuſce parenti & architecto, vt homo fieret, aſſumptæ humanitati diuinitatem afferens: cùm interim vnio, ea quę vnita ſunt, talia ſeruaret, qualia vnita ſunt, hoc eſt, non diuinitatem ſolùm, ſed etiam Chriſti humanitatem, nec ſolùm quod ſupra nos, ſed etiam quod inſtàr noſtri. Non enim cùm priùs inſtàr noſtri extitiſſet, poſteà ſupra nos extitit: ſed ſemper à primo ortu vtrunque extitit: quoniam iam indè à primo conceptionis momento in ipſo Verbo exiſtentiã habuit. Quocircà id quod aſſumptum eſt, ſuapte quidem natura humanum eſt: Dei autem ac diuinũ modo quodam ſingulari, ac naturam ſuperãte. Quin animatæ quoquè carnis proprietatis habuit. Eas enim diſpenſationis ratione Verbum ſuſcepit, naturalis motus ordine verè ac naturaliter exiſtentes.

Neſtorij commentũ.

Quiuis pius homo Chriſtus dici pōt.

Iohan. 1.

Dei filius per omnia nobis ſimilis factus eſt.

BEATI PETRI DAMIANI SERMO primus de natiuitate beatiſſimæ virginis Mariæ: ut habetur ĩ Tomis Aloyſij.

De gaudiis properamus ad gaudia, & feruentem ſtylũ glorioſa materia facit feruentiorem. De Virgine venimus ad Virginem, & de Maria ad Mariã recurrimus. Bonum eſt nos hic eſſe, melius immorari, optimum permanere. Felices Angelici ſpiritus, qui beatę Virginis habent præſentiam. Nos interim memoriam abundãtiæ ſuauitatis ſuæ eructamus. Illi præſentiam, nos memoriam. Si ſic dulcis eſt memoria, quid eſt præſentia? Et illi quidem abũdatiori rore diuinitatis inſuſi, genitum & genitricem viſione mirabili contuentur, Regis & Reginæ gloria cumulati. Nos verò, quos carcerariæ mortalitatis ærumna contorquet, memoria paſcimur, ſcripturis releuamur: & quod illi vidẽt, nos legimus. Vtinàm ueniat, qui nos in lucem reponat, dies, vbi non legere liceat, ſed uidere. Interim conſolemur nos ſuauitate memoriæ, donèc dulcedine præſentiæ ſatiemur. Hodiè nata eſt illa, per quam omnes renaſcimur, cuius ſpeciem concupiuit omnipotens, & in qua Deus poſuit thronum ſuũ. Ipſa eſt thronus ille mirabilis, de quo in Regnorum hiſtoria legitur in hęc uerba: Fecit Rex Salomon thronum de ebore grandẽ, & veſtiuit eum auro fuluo nimis. Per ſex gradus aſcendebatur ad eum. Rotundus erat in poſterioribus. Duodecim leunculi ſtabant ſuper gradus, reſpicientes ad thronum. Porrò duæ manus tenebant hinc & indè ſedile. Duo leones ſtabant iuxta brachiola. Non eſt factum ſimile opus in uniuerſis regnis. Sed iam uerba propoſita producamus in lucem, & aquam eliciamus de petra, ipſa loquente in nobis, de qua loqui uobis proponimus.

8. Septembris.

Dulcis hominib. Dei genitricis memoria.

Pſal. 44.

3. Reg. 10

Fecit, inquit ſcriptura, Salomon Rex thronũ de ebore grandem. Tribus nominibus in ſcripturis Salomonem vocatum legimus, & vbiquè regio nomine titulatum, videlicet Salomonem, Eccleſiaſten, Ididã. Filius Regis, immò & Rex: nec ſolùm filius Dei, ſed etiã Deus: Salomon, id eſt, pacificus, eſt nobis in hoc

Salomonis in ſcripturis tria nomina Chriſto applicant.

auxilio

exilio: Eccleſiaſtes, id eſt, concionator, erit in iudicio: Idida, id eſt, glorioſus, erit in regno: in exilio amabilis, in iudicio terribilis, in regno admirabilis. In exilio pius, in iudicio iuſtus, in regno glorioſus. Vide autem, ſi non vbiquè Rex. In exilio rector morum: in iudicio diſcretor meritorum, in regno præmiorũ diſtributor: ſimulque conſidera, quia non Eccleſiaſtes, non Idida, ſed Salomon tam glorioſum opus facere prenotatur. Auerte oculos tuos ab illius terreni Regis delicijs: qui licèt fuerit ſapientia ſingularis, ſublimis gloria, rebus affluens, pace ſecurus, non tamen tale opus facere potuerit, quale factum non ſit in vniuerſis regnis. Nunquid ſacræ ſcriptor hiſtoriç omnia opera mundi, & gloriam eorum intuitu diligenti proſpexerat, vt hoc ſtatim tota deliberatione, non vni, ſed omnibus anteferret? Inania ſunt hæc, ſi non recurramus ad intimos cæleſtis diſciplinæ receſſus, ſi non deuiemus à via literatoriæ qualitatis. Salomon

Epheſ. 2. Thronus Chriſti. noſter non ſolùm ſapiens, ſed & ſapientia Patris: non ſolùm pacificus, ſed & pax noſtra, qui fecit vtraque vnum, fecit thronum, uterũ videlicet intemeratæ Virginis, in quo ſedit illa maieſtas, quæ nutu concutit orbem. Hanc ſeſſionẽ Filij & probauit, & cognouit Pa-

Pſal. 138. ter, ipſo dicente: Tu cognouiſti ſeſsionem meam: &,

Pſal. 88. Thronus tuus Deus in ſeculũ ſeculi: &, Thronus iſte

Pſal. 9. ſicut Sol in conſpectu meo. Sedes, inquit ſcriptura, ſuper thronum, qui iudicas equitatem. Quid enim iuſtius, quàm uilem & transfugam ſeruum, & conſerui ſui ſedulum deceptorem, perpetuis ignibus aſſignare, & illum, quem fefellerat, ſuo reſignare principio? Ait ille alter filius Virginis: Et uox de throno exiuit, di-

Apoc. 5. cens: Laudem dicite Deo noſtro omnes ſancti eius. Et ex hoc throno laus Angelorum prorumpit, & hominum: quia dum hic reſtituitur, & ille reſarcitur, verẽ que gratiarum debent deuotionem. Noſti quidnam dicat, q ſedet in throno? Eccè, inquit, noua facio om-

Apoc. 21. nia. Felix thronus, in quo ſedet dominator Dominus, in quo, & per quem non ſolùm omnes, ſed omnia renouantur. Parco verbis, quia quoſdam ueſtrũ ſentio præuolare, & currentis ſtyli prçuenire pauperiem. Meritò ergò tale opus non eloquenti, non glorioſo, ſed pacifico ſcribitur aſsignatum: quia uenit Ieſus inſtaurare & quç in cælis, & quæ in terris, pacemque & concordiam inter homines & Angelos, mediãte Virgine, reformare.

De ebore, inquit. Quid eſt, quòd aurum, & argen-

S. Mariæ virginitas rectè comparatur ebori propter eius proprietates. tum, & lapides precioſi, & omnis deniquè precioſioris materiæ prætermittitur gloria? Sola eboris ſubſtantia capax eſt tantæ compoſitionis, & fabricatur in ea, quod omnibus operibus præfertur. Ebur enim & mirabili candore relucet, & multa pręminet fortitudine, frigidiorisque naturæ ſortitur auſpicium. Et quid candidius illa virginitate, quæ ſingularis adſpectus ſui gratia ſupercæleſtem curiam allicit ad uidendum? Quid fortius illa fortitudine, per quam Domini fortitudo vaſa diripuit fortioris? Quid frigidius illa ſubſtantia, quam obumbrauit virtus Altiſſimi, & ab æſtu peccati defendit ſuperuenientis ſpiritus plenitudo? Ex hoc ebore (niſi fallor) fiunt illæ domus e-

Pſal. 44. burneç, de quibus dicit Pſalmiſta: Myrrha, & gutta, & caſia a ueſtimentis tuis, à domibus eburneis.

Sequitur, Grandem. Quid grandius virgine Maria,

S. Maria cur thronus grandis dicat. quç magnitudinem ſummç Diuinitatis intrà ſui uentris concluſit arcanum? Attende Seraphin, & in illius ſuperioris naturç ſuperuola dignitatẽ, & uidebis quicquid maius eſt, minus Virgine, ſolumque opificem opus illud ſupergredi.

Et veſtiuit eum auro fuluo nimis. Aurum omnib. metallis precioſius, intellige Diuinitatem Dei, omni præminentem mundo omnia gubernantem. Hac reſtita eſt, immò ſuperueſtita mater Altiſſimi, totamq; Virginem tota illa indiuiſibilis natura largiori gratia

Eadem auro Diuinitatis veſtiunt. ſuperfudit. Quid eſt autem, quòd dicit, Fuluo nimis? Hic aliquid requirendum reliquit nobis Spiritus ille multiplex: & vtinam poſſim explicare quod ſentio.

4. modis. Deus rebus creatis ineſt. Quatuor modis ineſt Deus omnibus creaturis. Primo modo eſſentialiter tã bonis, quàm malis, nihilq; intercludit Deitatis eſſentiam, per quam eſſe omnia acceperunt. Indè eſt, quòd nuſquam, & in omni loco eſſe legitur, cùm omnibus præſentialiter aſsiſtat, & a nullo comprçhendatur. Habent ẽi & mali Dei præſentiam, ſed non gaudent, cum inanimata quælibet hoc poſſint priuilegio gloriari. Secundo modo ineſt bonis oratione: agit enim in eis virtus operatiua, ut operentur opera Dei: necocioſè creati ſunt inter creaturas, ſicut & mali, qui elegerunt areſcere, ut ſempiternis ignibus alimenta miniſtrẽt. Ineſt & pleriſque bonis illuminatione, quos de futurorum cognitione nobilitat, & participes ſuorum efficit ſecretorum. Quarto modo ineſt vni creaturæ, videlicet Mariæ Virgini

Nota hãc immensã S. Mariæ dignitatẽ. identitate, quia idem eſt, quod illa. Hic taceat & contremiſcat omnis creatura, & vix audeat adſpicere tantæ dignitatis & dignationis immenſitatẽ. Dominus tecum, inquit Archangelus. Habitat in Angelis Deus, ſed non cum Angelis: quia cum illis eiuſdem non eſt eſſentiæ. Habitat Deus in Virgine, habitat cum illa, cũ qua vnius naturæ habet identitatem. Hoc eſt ergò aurum fuluum nimis, quo thronus eſt veſtitus: quia tali modo Deus Virginem induit, & in Virgine indutus eſt, ut meliori non poſſet.

Sap. 1. Sequitur: Per ſex gradus aſſcendebatur ad eum. Eli-

Sex gradus quib. celũ ſcanditur. ge meditari quæ ſancta ſunt: quia peruerſæ cogitationes ſeparant à Deo: & primum gradum aſſcendiſti. Inſueſce linguam tuam benè loqui, & ſubſiliſti ad ſecundum. Iuſtè, quod iuſtum eſt, operare, & tertium aſſcendere meruiſti. Doce iniquos vias Domini, & conſolare omnes lugentes, & ad quarti ſublimitatem raptatus es. Relinque mundũ, & ea, quç in mũdo sũt, & ad quinti cacumen euolaſti. Teneat te perſeuerantia in motu, perſeuerantiam non relinquas, & ſextum gradum viriliter attigiſti. Ex hoc ſubſilire licet in cælum, & ad illam gloriam adſpirare, in qua Regina glorioſior Angelicam reuerberat dignitatem.

Gloria infinita S. Mariæ aſſumptio. Sequitur: Rotundus erat in poſterioribus. Poſteriora Virginis, Aſſumptionẽ eius intellige, in qua finem vitæ mortalis accepit, quæ vitam reddidit orbi. Et nota cum quanto ſacramento tranſitũ Virginis ſcriptura comparet rotunditati. In rotundo nec principium, nec finem poteris inuenire. Ità & gloria, quæ eam de hoc mundo trãſeuntem excepit, principium ignorat, neſcit finem: de qua nil aliud poſſumus dicere, niſi quia glorioſa dicta ſunt de te, gloria Dei. Sequitur:

Pſal. 86. Duodecim leunculi ſtabant ſuper gradus. Duodecim leunculi, duodecim Apoſtoli ſunt, qui præfixis gradibus validiùs inſiſtentes, Reginam cçli non ſine maximo ſtupore demirantur, & dicunt: Quæ eſt iſta, quæ

Cant. 6. aſſcendit ſicut aurora cõſurgens, pulchra ut Luna, electa ut Sol, terribilis ut caſtrorum acies ordinata? Porrò duæ manus, quæ tenebant hinc & indè ſedile, actiuam & contemplatiuam uitam ſignificant, quæ matrẽ Virginẽ propenſiori diligentia ambierunt, adeò ut nec actio contemplatiõnẽ minueret, & contemplatio non detereret actionẽ. Recordare, quia non erat

Luc. 2. ei locus in diuerſorio, quomodò filium ſuũ proprijs vberibus lactauerit, & omnes deniquè vagientis paruuli ſuſtinuerit actiones: & tunc intelliges, quia plurimùm miniſtrauit. Conſidera, quia ipſa eſt, quæ in cõtemplatiuæ dignitatis ſuperuecta dulcedinẽ, in ipſius Dei ſublĩtatẽ lucidiores ĩfixit obtutus. Lęua, inquit, eius

Cant. 2. ſub capite meo, & dextera illius amplexabitur me.

Duo

Gabriel angel⁹ et Iohannes Euangeliſta duo leũculi.

Duo leones ſtabãt iuxta brachiola. Duo leones sũt Gabriel Archãgelus, & Iohannes Euangeliſta: quorũ alter dexteræ Virginis, alter ſiniſtræ cuſtos deputatus eſt. Gabriel enim mentem, Iohannes carnem peruigili ſolicitudine ſeruauerũt. Qui benè leones dicuntur propter rugitum altiſonæ vocis: duo enim verba nunciauerunt orbi terrę, qualia nec dicta ſunt, nec dicentur, & in quorum comparatione omnia muta debeãt apparêre. *Luc. 1.* Aue Maria, gratia plena, Dominus tecum: ait Archangelus. Audis ne in hoc verbo incarnationẽ Dei, redemptionem hominũ, renouationem mundi? *Iohan. 1.* In principio erat Verbum, dixit Euangeliſta. Animaduertis hic Verbi diuinitatem, Eccleſiæ fidem, hęreticorum ſilentium, locum quietis, ſecretum ſolitudinis, luminis arcanum, habitaculum pacis? *Mar. 3.* Ob hãc fortaſsis cauſam vocauit Iacobum & Iohannem Boanerges, id eſt, filios tonitrui.

Non eſt factum ſimile opus in vniuerſis regnis. Nihil verius, nihil ſublimius, nihil dulcius miſeræ mortalitati, & mortali miſeriæ. Nam etsi multa magna facta ſunt in creaturis mundi, nihil tamen tam excellẽs, tam magnificum fecerunt opera digitorum Dei. Virgo Dei genitrix, cuius pulchritudinem Sol & Luna mirantur. *Cant. 6.* Subueni Domina, clamãtibus ad te iugiter. Reuertere, reuertere Sunamitis, reuertere, reuertere, ut intueamur te. Tu benedicta, & ſuperbenedicta, reuertere primò per naturam. Nunquid quia ità Deificata, ideò noſtræ humanitatis oblita es? Nequaquàm, Domina. Scis in quo diſcrimine nos reliqueris, ubi iaceant, quantùm delinquant ſerui tui: non enim conuenit tantę miſericordiæ, tantam miſeriam obliuiſci: quia etsi ſubtrahit gloria, reuocat natura: nõ.n. ita me moraris iuſtitiæ Dei ſolius, vt miſericordiam non habeas: neq; ità es impaſsibilis, ut ſis incõpaſsibilis. Naturam noſtram habes, non aliam: & iuſtum eſt, ut de rore tantæ pietatis diffuſiùs infundamur. Reuertere ſecundò per potentiam. Fecit in te magna, qui potẽs eſt, & data eſt tibi omnis poteſtas in cælo & in terra. *De hoc vide Tomo 1. Februarij 4. die.* Quid tibi negabitur, cui negatum non eſt, Theophilũ de ipſis perditionis faucibus reuocare? Infelicem animulam, totum illud, quod in te factũ eſt, proprio charactere denegantem, de luto fæcis & miſeriæ ſubleuaſti. Nil tibi impoſſibile, cui poſsibile eſt deſperatos in ſpem beatitudinis releuare. Quomodò.n. illa poteſtas tuæ potentiæ poterit obuiare, quę de carne tua carnis ſuſcepit originem? Accedis.n. ante illud aureũ humanæ reconciliationis altare, non ſolùm rogans, ſed imperãs: Domina, non ancilla. Moueat te natura, potentia moueat: quia quanto potentior, tanto miſericordior eſſe debebis: poteſtati.n. cedit ad gloriam, iniurias vlciſci nolle, cùm poſsit. Reuertere tertiò per amorem. Scio, Domina, quia benignisſima es, & amas nos amore inuincibili, quos in te, & per te, filius tuus & Deus tuus ſumma dilectione dilexit. Quis ſcit, quotiès refrigeras iram Iudicis, cùm iuſtitiæ virtus à præſentia Deitatis egreditur? Reuertere quartò per ſingularitatem. In manibus tuis ſunt theſauri miſerationũ Domini, & ſola electa es, cui gratia tanta conceditur. *Theſauri miſerationum Domini ĩ manibus Mariæ.* Abſit vt ceſſet manus tua, cùm occaſionem quæras ſaluandi miſeros, & miſericordiã effundendi: neque.n. tua gloria minuitur, ſed augetur, cùm pœnitentes ad ueniam, iuſtificati ad gloriam aſſumuntur. Reuertere ergò Sunamitis, id eſt, deſpecta, cuius animam pertranſiuit gladius, *Luc. 2.* quæ fabri vxor appellata fuiſti. Ad quid? Vt intueamur te. Summa gloria eſt, poſt Deum te videre, adhærere tibi, & in tuæ protectionis munimine demorari. Audi nos: nam & Filius nihil negãs honorat te: Qui eſt Deus benedictus in ſecula ſeculorum. Amen. *Rom. 9.*

EIVSDEM BEATI PETRI DAmiani Sermo ſecundus in Natiuitate ipſius Beatiſſimæ Virginis: vt habetur in Tomis Aloyſij.

NATIVITAS beatiſsimę & Intemeratæ genitricis Dei, fratres chariſsimi, meritò præcipuũ & ſingulare præbet hominib⁹ gaudium, quę totius extitit humanæ ſalutis exordium. *Septẽb. 8.* Sicut enim omnipotẽs Deus ineffabili prouidentiæ ſuæ intuitu, antequàm homo fieret, hominem periturum diabolica machinatione prænidit: ſic etiam redẽptionis humanæ conſilium ante ſecula in immẽſæ pietatis ſuæ viſceribus habuit. Et non ſolùm qualiter redimeret, modũ & ordinem in profundiſsima ſapientiæ ſuæ ratione conſtituit: verumetiam, quandò redimeret, certum temporis articulum pręfiniuit. Sicut ergò impoſsibile erat, vt humani generis redemptio fieret, nisi Dei filius de Virgine naſceretur: ità etiam neceſſarium fuerat, vt Virgo, ex qua Verbum caro fieret, naſceretur. Oportebat quippè priús ędificari domum, in quam deſcendẽs cæleſtis Rex habere dignaretur hoſpitium, illã videlicet, de qua per Salomonem dicitur: Sapientia ędificauit ſibi domum, excidit columnas ſeptem. *Prou. 9.* Septem itaque Virginalis hęc domus ſuffulta columnis extitit: quia venerabilis mater Domini ſeptem Spiritus ſancti donis, id eſt, ſapientiæ & intellectus, conſilii & fortitudinis, ſcientiæ & pietatis, atque timoris Dei dotata fuit. *Eſa. 11.* Quam utiquè æterna ſapientia, quę attingit à fine vſque ad finem fortiter, & diſponit omnia ſuauiter, talem conſtruxit, quę dignificaretur illum ſuſcipere, & de intemeratæ carnis ſuę viſceribus procreare. *Sap. 8.* Neceſsè erat priùs erigi thalamum, qui venientem ad nuptias ſanctę Eccleſię ſuſciperet ſpõſum. Cui Dauid exultans in ſpiritu epithalamium canit, dicens: Tanquam ſponſus Dominus procedens de thalamo ſuo. *Pſal. 18.*

Meritò ergò hodie perfuſis gaudiis totus vbiq; terrarum orbis exultat, meritò uniuerſa ſancta Eccleſia, naſcente ſponſi ſui genitrice, (vt ità prę gaudio dixerim) Feſcennini carminis laudes alternat. *Nota quãto ſtudio Eccleſia Dei colat natalẽ diẽ S. Mariæ.* Exultemus, inquam, in hac die pręcipua, & totis viſceribus in Domino delectemur, in qua dum redemptoris noſtri recolimus matrem, reliquarum feſtiuitatum celebram⁹ originem. Quę enim cunctis ſolennitatibus eſt antiquior tempore, nequaquàm eſſe debet inferior dignitate. *3. Reg. 8.* Nam ſi Salomon cum Iſraelitico populo in dedicatione templi ex lapidibus facti, tã copioſum & magnificum ſacrificium ſolẽniter celebrauit, quale quãtumq; gaudium beatæ Marię natiuitas populo Chriſtiano debet afferre, in cuius vterum, uelut in uerã ſacratiſsimum templũ, Deus ipſe deſcendens, & humanam naturã ex ea ſuſcipere, & cũ hominibus dignatus eſt uiſibiliter habitare? *S. Maria Dei templum.* Licèt enim & in illud Salomonis templum Deus deſcendiſſe credendus ſit, in hoc tamẽ rationabili ſanctuario, hoc eſt in beatiſsimę Virginis utero, multo mirabiliùs, multoq; feliciùs dignatus eſt manere pro nobis, in quo Verbum caro factũ eſt, & habitauit in nobis. De illo quippè, antiquo videlicet templo, ſcriptum eſt: Factum eſt, cùm exiſſent ſacerdotes de sãctuario, impleuit nebula domũ Domini, & non poterant ſacerdotes ſtare propter nebulã. *Ibidem.* Impleuerat enim gloria Domini domũ Domini. Quę omnia (ſicut egregius Prędicator dixit) in figura contingebant illis. *1. Cor. 10.* Gloria quippè Domini intelligit Chriſtus, cuius fide repletus eſt mundus. De qua gloria, cùm pro obdurato Iudęo deprecaretur Dominum

Moy-

Moyſes, ut parceret populo peccatori, reſpondit Dominus: Propitius ero illi. Veruntamen viuo ego, & viuit nomen meum, quia implebitur gloria mea omnis terra. *Num. 14.* Et Pſalmiſta: Implebitur, inquit, gloria eius omnis terra. *Pſal. 71.* Quòd autem nebula impleuit domum Dei, & non poterant ſacerdotes miniſtrare propter nebulam, hæc ſententia ſuperbos Iudæorum pontifices ac doctores inſinuat, qui dũ incarnationis Chriſti ſacramenta inueſtigare deſpiciunt, debitum fidei ſuæ miniſterium per erroris nebulam perdunt. Ità enim eorũ mentes infidelitatis caligo repleuit, ut propriis exigẽtibus meritis, nõ agnoſcant debitum credulitatis. Ad illud ergò templum Dominus in nebula deſcendit, vt cæcam Iudaicę infidelitatis caliginem deſignaret: in hoc (ſicut ſcriptum eſt) in Sole poſuit tabernaculum ſuum, *Pſal. 18.* ut ſedentes in tenebris & vmbra mortis illuminaret. Illi denique templo Deus omnipotens gloriã quidem ſui aduentus contulit, ſed nihil ex eo in ſua natura ſuſcepit: in beatiſsimæ autem Virginis non ſolùm dignatus eſt deſcendere, ſed ex eo etiam perfectã ſibi ſubſtantiam noſtræ mortalitatis unire. Quãto igitur noſtri templi maior eſt dignitas, tanto glorioſior debet eſſe ſolennitas.

Quis iſthuc hæreticus perſuadeat? Sed quo pacto eius ſolennitatem dignè celebrare valet infirmitas hominum, quæ gaudium parere meruit Angelorum? Qualiter eam laudare poterit mortale hominis tranſitorium verbum, quæ illud de ſe protulit Verbum, quod manet in ęternũ? Quæ lingua in eius laude inuenitur idonea, quæ illũ genuit, cui omnia benedicunt, & cum tremore obediunt elementa? Nam dum cuiuslibet martyris fortia facta extollere cupimus, dum virtutis inſignia ad redemptoris gloriam prædicamus, etiamſi ad cogitãdum tardior ſenſus impediat, vel ad loquendum balbutiens lingua nõ ſuppetat, uerborum tamen copiam ipſius rei materia ſubminiſtrat. Cùm verò genitricis Dei laudes ſcribere uolumus, quia noua & inaudita ſunt, quæ tractanda ſuſcipimus, nulla inuenimus uerba, quibus ad hęc dignè exprimenda ſufficere ualeamus. Tollit enim facultatem ſermonis materia ſingularis. Quæ enim lingua explicare ſufficiat, uel quæ ratio humana non obſtupeſcat, cùm cogitare cœperit, quia creator oritur ex creatura, factor fit ex factura? Quòd in Virgineа puellæ matrice concipitur, qui vaſtiſsima totius mũdi amplitudine non tenetur? Quòd iacet intrà materna viſcera paruulus, qui cum coæterno Patre rerum omnium iura gubernat immẽſus? O beata vbera, quę dum tenue lac puerilibus labris infundunt, Angelorum cibum & hominum paſcunt. Exiguum exprimũt liquorem, & mundi reficiunt creatorem. Qui ſuæ virtutis imperio marium procellas mitigat, qui fluminibus indeficientem aquarum impetum ſubminiſtrat, qui aridam terram innumeris ubique fontibus irrigat, raras de virgineo pectore guttas lactis expectat. Manat liquor ex vberibus Virginis, & in carnem uertitur Saluatoris.

Hic, dilectiſſimi fratres, hic, rogo, perpẽdite, quàm debitores ſumus huic beatiſsimæ Dei genitrici, quantasq́; illi poſt Dominum de noſtra ſalute gratias agere debemus. *Nota hæc de veritate corporis Christi in Eucharistia.* Illud ſiquidem corpus Chriſti, quod beatiſsima Virgo genuit, quod in gremio fouit, quod faſciis cinxit, quod materna cura nutriuit: illud, inquã, abſque ulla dubietate, non aliud nunc de ſacro altari percipimus, & eius ſanguinem in ſacramentũ noſtræ redemptionis haurimus. Hoc catholica fides habet, hoc ſancta eccleſia docet. Nullus ergò humanus ſermo in laude eius inuenitur idoneus, de qua Mediator Dei & hominũ cognoſcitur incarnatus. Impar eſt illi omne humanę linguæ preconium, quæ de intemeratæ carnis ſuę viſceribus cibum nobis protulit animarum, illũ videlicet, qui de ſemetipſo perhibet, dicẽs: Ego ſum panis viuus, qui de cælo deſcendi: ſi quis ex hoc pane manducauerit, uiuet in æternum. *Iohan 6.* Per cibum namque à paradiſi ſumus amœnitate deiecti, per cibũ quoquè ad paradiſi gaudia reparati. Cibum comedit Eua, per quem nos æterni ieiunii fame mulctauit: cibum Maria edidit, qui nobis cæleſtis conuiuii aditum pateſecit.

Hic etiam, obſecro dilectiſsimi fratres, hic lineam noſtræ redemptionis attendite, & quam circa nos diuinæ pietatis uiſcera fuerint intenta, cordis aure penſate. Fecit Deus hominem, ut ità dixerim, mortaliter immortalem, videlicet vt ſi cuſtodire vellet præceptũ obedientiæ, in æternum viueret: ſi verò cõtemneret, mortis mox imperio ſubiaceret. Quid plura? Peccauit homo, diabolo ſuadẽte, *Gen. 3.* & tota humani generis arbor venenata eſt in radice. Cecidit infelix pater per gulã, & eius progenies rea facta eſt per naturam, dicente Apoſtolo: Eramus natura filii iræ, ſicut & cęteri. *Ephes. 2.* Factus eſt itaque Adam fermentum, & vniuerſam corrupit multitudinem filiorum: quia dũ ille peſtifero ſerpẽtis vitiatur afflatu, tota in illo humani generis maſſa corrumpitur. Vndè mediante iam nouę gratiæ ſplẽdore, per egregium nobis Prædicatorem dicitur: Expurgate vetus fermentum, ut ſitis noua conſperſio. *1. Cor. 5.* Sed pius & miſericors Deus noluit omnimodò perire creaturam ſuam, quam formauerat ad imaginẽ & ſimilitudinem ſuam. Ex omni itaque multitudine nationum vnum ſibi elegit, Iſraeliticum videlicet populum, cui & legem dedit, & ſacrificia ſibi diuerſorũ animalium offerre pręcepit. *Vetus lex ad saluandum hominem non idonea.* Sed lex illa, ut homo per eam perfectè ſaluaretur, nequaquàm erat idonea. Sicut enim per Paulum dicitur, Nihil ad perfectum adduxit lex. *Heb. 7.* Quia enim rudis adhuc ille populus, ſuperbus & rigidus erat, ad portandum perfectę legis iugũ ceruicem cordis humiliare non poterat. De quo nimirùm populo ad Moyſem Dominus dicit: Cerno, ꝙ populus iſte durę ceruicis ſit. *Exod. 32.* Danda ergò illi fuerat huiuſmodi lex, quę nec omninò à diuinis obſequijs liberum ire permitteret, nec tamen præcipiendo ſumma & grauia, deterreret. Sacrificia autem quę tunc offerebantur, ad emũdationem carnis aliquatenùs prodeſſe poterant: ad conferendum verò animabus ſalutem, ſufficere non valebant, dicente Apoſtolo: Si.n. ſanguis taurorum, aut vitulorum, aut cinis vitulę aſperſus inquinatos ſanctificat ad emundationem carnis: quãto magis ſanguis Chriſti, qui per ſpiritum ſãctum ſe obtulit immaculatum Deo, emundabit conſcientias noſtras ad ſeruiendum Deo viuenti? *Heb 9.* *Sanguis Christi emũdat nos operibus mortuis, id est peccatis.* Cùm.n. ad emundationem carnis ſacrificia illa prodeſſe denũciat, purgationem animabus conferre nequaquàm potuiſſe deſignat. Neque enim irrationalis creatura ad ſanctificandam rationalem eſſe poterat valida. Sed nec ipſi ſacerdotes ſanctificare populum poterant: quia & ipſi pro ſuis reatibus offerre hoſtias ĩdigebãt. Neque delictis obnoxii delictorum valebant vincula ſoluere, vel peccatores peccatorem iuſtificare. Neceſſè ergò erat, ut talis ſacerdos inueniretur, qui dum in aliis peccatorum ſordes ablueret, ipſe in ſe abluendũ aliquid non ſentiret: & dum alieni reatus contagia tergeret, in ſemetipſo aliquam leprę maculam nõ haberet. Sed huiuſmodi homo in humano genere inueniri non poterat: quia vnuſquiſque cũ Propheta hũc verſiculum veraciter decantabat: Eccè enim in iniquitatibus conceptus ſum, & in delictis peperit me mater mea: *Pſal. 50.* & ſicut per Apoſtolum dicitur, Omnes peccauerunt, & egent gloria Dei. *Rom. 3.*

Obſecro, dilectiſsimi fratres mei, hãc veſtrę, immò noſtrę ſalutis hiſtoriã diligenter attẽdite, & humanæ reſtaurationis ordinẽ ẽt in veſtris cordibus ordinate

Corda

Corda vigilent, oculi non dormiant. Cùm igitur huiuſmodi homo in humano genere inueniri non poſſet, nè in peccato ſuo periret homo, creator hominũ de beatisſima Virgine carnẽ ſumẽs, ſine peccato factꝰ eſt homo, ſine peccato cõceptus i Virginis vtero, ſine peccato eſt cõuerſatus in mũdo. Etiã, fratres, intẽdite. Intẽdite, inquã, & ineffabile redẽptionis noſtrę myſteriũ vigilãter audite. Ecce iã ſacerdos, fratres, nulla ipſe habens peccata: & idcirco dignus & potens, vt ſacrificium offerens, aliena mundaret peccata. Ille videlicet, cui per Prophetam dicitur: *Pſal.109.* Tu es ſacerdos in æternum ſecundùm ordinem Melchiſedech. *Heb.8.* Sed, ſicut per Paulum dicitur, neceſſè eſt ſacerdotem aliquid habere, quod offerat. Veruntamen (ſicut ſuperiùs dictum eſt) impoſſibile erat, vt brutorum carnes animalium ſanctificarent animas hominum, & irrationalis hoſtia ratione vtentium ſufficeret abolere peccata. *Pſal.39.* Vndè ex perſona Filii ad Patrem per Pſalmiſtã dicitur: Sacrificium & oblationem noluiſti: Holocauſta etiam pro delicto non poſtulaſti. tunc dixi: Eccè venio. Oportebat ergò, vt rationalis hoſtia fieret, quæ creaturam rationabilem expiaret. Sed peccator aliquis homo, ſicut indignus erat vt ſacrificium offerret, ſic etiã nihilominus, vt ipſe ſacrificiũ fieret. Quid ergò ſacerdos noſter faceret? Quò ſe verteret? Quod redemptionis noſtræ conſilium inueniret? Vndè Mediator Dei & hominũ placationis hoſtiam ſumeret, qua pacem inter Deũ & hominẽ reformaret? Omnis quippè terrena creatura, ſi rationalis erat, peccati virus de primi parentis radice contraxerat: ſi irrationalis, rationalem iuſtificare non poterat. Quid ergo faceret Mediator pacis, & pax ipſa? *Epheſ.2.* Ipſe eſt enim pax noſtra, qui fecit vtraque vnum, & mediũ parietem maceriæ ſoluens, inimicitias in carne ſua, legem mandatorum decretis euacuans, vt duos conderet in ſemetipſo in vnum nouum hominem, faciens pacem, vt reconciliaret ambos in vno corpore Deo per crucem, interficiens inimicitias in ſemetipſo, & veniens euangelizauit pacem his, qui longè, & pacem his, qui propè. *Chriſtus filius Dei ſacerdos & ſacrificium: redẽptor & p̃cium.* Quid, inquam, faceret? Conſiderate, fratres mei, diligenter, conſiderate ineffabilia viſcera pietatis, perpendite immenſum & inæſtimabile põdus diuinæ charitatis. Quia enim in rebus inuenire non poterat precium noſtræ redẽptionis, redemptor noſter ſemetipſum obtulit patri pro nobis hoſtiam in odorem ſuauitatis. Sic ipſe factus eſt ſacerdos & ſacrificium: ipſe redemptor & precium. *Heb.7.* Vndè rectè per Paulum dicitur: Talis enim decebat, vt nobis eſſet pontifex, ſanctus, innocens, impollutus, ſegregatus à peccatoribus, & excelſior cœlis factus, qui non habet quotidiè neceſſitatem, quemadmodùm ſacerdotes, priùs pro ſuis delictis hoſtias offerre, deindè pro populo. Hoc enim fecit ſemèl ſe offerẽdo Dñs noſter Ieſus Chriſtus.

Iter ad cælũ per pœnitentiam. Audiſtis itaque nunc, dilectisſimi, breuiter reparationis noſtræ mirabile ſacramẽtũ, audite & ſalutis opportunũ valdè cõſiliũ. Tradidit ſemetipſum pro nobis Chriſtus ad mortẽ: mortificemꝰ & nos propter eius amorẽ oẽm in nobis terrenæ cõcupiſcẽtiæ voluptatẽ. Quòd enim ſubire Crucis patibulũ voluit, viã nobis, qua redire valeamꝰ ad patriã, ſtrauit: vt q voluptatibꝰ delectati diſceſſimus, fletibus amaritati redeamus: & qui per illicita defluendo cecidimus, etiam à licitis noſmetipſos adſtringendo ſurgamus: & quod deiecerat elatio ſuperbię, erigat dilectio humilis uitæ. Vndè & Paſtor Eccleſiæ clamat, dicẽs: *1.Pet.2.* Chriſtus paſſus eſt pro nobis, vobis relinquẽs exẽplũ, ut ſequamini veſtigia eius. *Epheſ.5.* Et Paulus, Imitatores, inquit, Dei eſtote, & ambulate in dilectione, ſicut & Chriſtus dilexit nos, & tradidit ſemetipſũ nobis oblationẽ & hoſtiam Deo in odorẽ ſuauitatis. Deguſtemus ergò nunc, dilectisſimi, cum Chriſto temporalem momẽtaneæ mortis amaritudinem, vt ad æternam poſtmodùm reſurrectionis eius mereamur peruenire dulcedinem. Quod enim fecit pro nobis, hęc etiam fieri quærit à nobis, teſtante Propheta, qui dicit: Quid retribuam Domino pro omnibus, quę retribuit mihi? *Pſal.115.* Calicem ſalutaris accipiam, & nomen Domini inuocabo. Pro noſtra etenim redemptione non aurum dedit, non argentum appendit, non pecuniam numerauit: ſed ſemetipſum tradidit, precioſum ſui corporis ſanguinẽ fudit, propriam pro nobis animã poſuit. Vndè & Petrus ait: Non corruptibilibꝰ argento & auro redempti eſtis de vana veſtra conuerſatione paternę traditionis, *1.Pet.1.* ſed precioſo ſanguine quaſi agni immaculati & incontaminati Chriſti.

Expedit ergò, vt redemptori ſuo ſemetipſum offerat, quicunq; ad eius conſortium peruenire feſtinat. Illius veſtigia imitetur in uia, qui cũ eo gaudere anhelat in patria. Illum ſibi ducem faciat in itinere, qui ei particeps eſſe deſiderat in peruentione. Si enim cõpatimur, & conglorificabimur: ſi commorimur, & cõuiuemus. *Rom.8.* Et iterùm idem dicit Apoſtolus: Si complãtati facti ſumus ſimilitudini mortis eius, ſimul & reſurrectionis erimus. *Rom.6.* Nemo ſe, fratres mei, inaniter ſeducat: nemo ſe uanæ ſpei ſecuritate decipiat. Non enim poſſumus hic gaudere de ſeculo, & illic regnare cum Chriſto. Eccè intemerata & glorioſa Virgo Maria, cuius hodiè ſplendidisſima natiuitate vniuerſa per orbem ſancta illuſtratur Eccleſia, in lege pręfigurata, in Patriarcharum & Prophetarum oraculis pręnunciata, ab Angelo ſingulari honorificentię priuilegio ſalutata, thronus Dei, ſolium diuinitatis, palatiũ Regis æterni, gazophylacium theſauri, quo ſummi debitoris ſeruitio cõparati, nobis proponitur.

Hæc iam ſingularis, tam incomparabilis Virgo, ſi non ſequeretur humilitatẽ Chriſti, nunquam pertingeret ad celſitudinem Chriſti: ſi iniuncta mandata cõtemneret, ad promiſſa pręmia nullatenùs perueniret. Nam dum, prædicãte eo, quædam mulier extollerẽs vocem de turba, diceret: Beatus venter, qui te portauit, & vbera, quę ſuxiſti: reſpondit: Quinimmò, beati qui audiunt verbum Dei, & cuſtodiunt illud. *Luc.11.* Alibi etiã cùm quidam ſibi propinquos ſecundùm carnem adeſſe nunciaret, dicens: Eccè mater tua & fratres tui foris ſtant, quęrentes te: reſpondit: Quæ eſt mater mea, & qui ſunt fratres mei? *Math.12.* & extendens manus in diſcipulos ſuos, dixit: Eccè mater mea, & fratres mei. Quicunque enim fecerit voluntatem patris mei, qui in cęlis eſt, ipſe meus frater, ſoror, & mater eſt. Notate, fratres, notate dignitatem veſtram, ſi adimplentes legẽ Dei, frangitis voluntatẽ veſtrã. *Qui frangit ꝓpriã voluntatẽ, Dei mater, & frater, & ſoror eſt.* Eccè beata & venerabilis Virgo Maria, ſecũdùm carnẽ quidẽ mater Chriſti fuit, frater non fuit, ſoror non fuit. Nam quicunq; aliquid horum ſecundùm carnalis iura propinquitatis extiterit, aliud ſibi eſſe omninò non ualebit, ut ſi mirùm ſi mater fuerit, frater, vel ſoror eſſe nõ poſſit: ſi verò frater extiterit, mater non ſit. Nos autem hæc ſimul oĩa Chriſto per ſpiritũ ſumus, ſi volũtatẽ Chriſti, quæ illi ſemp cũ patre cõis eſt, adimplere ſatagimus. Sed qđ natũ eſt ex carne, caro eſt: & quod natũ eſt ex ſpiritu, ſpiritus eſt: quia Deꝰ ſpiritus eſt. *Iohan.3.* Ex illa ergò parte, qua redẽptor noſter Deꝰ eſt, ꝓpinq ſibi tã multiplíciter ſumus, quãtùm illi beata Virgo, ex qua naſci dignatꝰ eſt, ſm carnẽ eſſe nõ potuit. Propriũ & ſigulare fuit illi beatisſimę Virgini, Chriſtũ in utero cõcipere: cõmune verò & uniuerſale eſt oĩbus electis, in cordis ſuũ deuotione portare. Felix illa, & nimiſum beatã fœmina, q illũ nouẽ mẽſibus geſtauit i vẽtre. Felices et nos, ſi illũ aſſiduè portare ſtudemꝰ i mẽte. Mirabile quidẽ fuit, Chriſtũ ꝯcipi i vtero carnis: ſed nõ eſt inferiꝰ, ut deferat i ergaſtulo pectoris. Vndè & p Iohãnẽ teſta-

F tur,

Apoc. 3. rur, dicens: Ego ſto ad oſtium, & pulſo: ſi quis aperuerit mihi, intrabo ad illum, & cęnabo cum illo, & ipſe mecum. Notandum verò, quia priùs ſe cęnaturum narrat: deindè cęnam daturum, grata vice pronunciat: quia cuius nunc bonis operibus paſcitur, cum eo ſimul poſtmodum in æterni conuiuii dapibus epulatur. *Chriſtus bonis hominũ operibus paſcitur.* Hìc etiam, dilectiſſimi, conſiderandum eſt, quanta ſit dignitas noſtra, quantaque nobis ſit proportio cum Maria. Concepit Maria Chriſtum in matrice carnis: deferimus & nos in viſceribus mentis. Reficiebat Maria Chriſtum, cùm teneris labris lac exprimeret vberũ: reficimus & nos variis bonorum deliciis operum.

Deus in hoc ſeculo electos ſuos ſẽper deprimi ſinit. Libet autem nunc, dilectiſſimi, pro ędificatione noſtra in regula diuinæ iuſtitiæ paulumpèr radios mentis infigere, & qualiter omnipotens Deus electos ſuos deprimi temporaliter ſinat, quos extollere in æternum decreuerit, indagare. Vt enim nunc de cæteris ſileam, hęc eadem beatiſſima Virgo, cuius hodiernam natiuitatem debitis veneramur obſequiis, ante conſtitutionem mundi in conſilio æternæ ſapientię electa & pręelecta, licèt de regali fuerit ſtirpe progenita, nulla tamen humanę dignitatis altitudine floruit, nullis rerum temporalium diuitiis abundauit. *Luc. 2.* Pręſepium quippè parturientis indicat, quia diuerſorium, in quo pareret, non habebat. Solent autem homines naſcentibus pueris futuri ſucceſſus læta promittere, & ex eorum auſpiciis proſpera matribus nunciare. Beata verò Maria, cùm filium ad templum deferret: & hunc Simeon in vlnis acciperet, audiuit: *Ibidem.* Et tuam ipſius animam pertranſibit gladius: ac ſi apertè diceret: Dum filius tuus ſenſerit paſſionẽ Crucis in corpore, te etiam transfiget gladius compaſſionis in mente.

Studeamus & nos, dilectiſſimi, ſeculi huius blandimẽta deſpicere, rerum terrenarum affluentiam deuitare, carnis incentiua reprimere, Crucem Chriſti aſſiduè in mente portare: quatenus dum nunc gladio Mariæ transfigimur, cum ipſa poſtmodum in de æternæ fœlicitatis dulcedine ſatiemur. Quod ipſe pręſtare dignetur, qui ex Patre ante ſecula genitus, ex ipſa naſci dignatus eſt in fine ſeculorum, Amen.

EIVSDEM BEATI PETRI DAmiani ſermo tertius De Natiuitate ipſius Beatiſſimæ Virginis Mariæ: ut habetur in Tomis Aloyſij.

Septẽbris 8.
Math. 1.

INITIVM ſancti Euangelii ſecundùm Matthæum.

Liber generationis IESV Chriſti, filii Dauid, filii Abraham. Et reliqua.

Homilia lectionis eiuſdem.

Audiſtis, fratres chariſſimi, Dominicæ incarnationis ineffabile ſacramentum. Audiſtis in genealogia beatiſſimæ genitricis Dei, reparationis humanæ myſterium. Audiſtis, quia creator Angelorum dignatus eſt propagari de ſtirpe mortalium. Audiſtis, quia proauos habere eſt dignatus in terris, q fons & origo oium rerũ iura gubernat in cælis. Ait enim beatus Euãgeliſta: Liber generationis Ieſu Chriſti, filii Dauid, filii Abrahã.

Deſiderantur nonnulla.

Hinc, fratres, hinc, rogo, perpendite, quibus laudibus digna ſit beata & glorioſa Virgo Maria, quæ illũ nobis de caſtiſſimis ſuis viſceribus genuit, qui nos de tam profundo gutture auidiſſimi draconis eripuit. *Nemo potest ꝑ dignitate laudare matrẽ Dei.* Ad eius nanque efferenda præconia non rhetoricorum diſerta facundia, non dialecticorum ſubtilia argumenta, non acutiſſima philoſophorum apta reperiuntur ingenia. Et quid mirum, ſi hęc ineffabilis Virgo in ſuis laudibus modum humanæ vocis exuperat, cùm & ipſam humani generis naturam excellentium meritorum dignitate tranſcendat? Non denique excellentiſſimus ille Patriarcharum chorus, non prouidus Prophetarum numerus, non iudex Apoſtolorum ſenatus, non Martyrum victor exercitus, non aliquis antiquorum, non quiſquam ſequentium patrum, huic beatiſſimę Virgini poterit comparari. Quid enim ſanctitatis, quid iuſtitiæ, quid religionis, quid perfectionis ſingulari huic Virgini deeſſe potuit, quę totius diuinę gratiæ chariſmate plena fuit? Sic nanque ab Angelo, dum ſalutaretur, audiuit: Aue gratia plena, *Luc. 1.* Dominus tecum. Quid, rogo, vitii in eius mente uel corpore vendicare ſibi potuit locum, quæ ad inſtar cęli, plenitudini totius diuinitatis meruit eſſe ſacrariũ? In Chriſto enim, ſicut per Paulum dicitur, habitat omnis plenitudo diuinitatis corporaliter. *Coloſ. 2.* Nec mirum, ſi cunctorum merita tranſcendat mortaliũ, quæ & ipſam ſuperexcedit celſitudinem Angelorum. *Per Mariam beatitudo angelicæ dignitatis augetur.* Per hanc enim beatiſſimam Virginem non ſolùm amiſſa olim uita hominibus redditur, ſed etiam beatitudo Angelicæ ſublimitatis augetur: quia dum homo ad ſuperna reducitur, illorum numerus, qui diminutus fuerat, reparatur. Hoc nempe Angelorum multitudo illa ſignauerat, quæ paſtoribus audientibꝰ in redemptoris noſtri natiuitate clamabat: Gloria in excelſis &c. *Luc. 2.* Cùm enim priùs dicitur, Gloriã eſſe Deo in excelſis: deindè additur, Et in terra, patenter oſtenditur, quia ineffabilis intemeratæ Virginis partus, nõ ſolùm terris, ſed & ipſis nihilominùs generabat gaudium cælis. Hoc etiam illa beatorum puerorum indoles aſſerebat, qui, veniente ad paſſionem Domino, cõcordi voce cantabant: Oſanna in excelſis: benedictꝰ qui uenit in nomine Domini. *Mat. 21.*

O mirabiliter fœcũda virginitas, quę nouo & inaudito miraculo & Mater dici poſſit & Virgo. Qui toto mundo non capitur, puellæ innuptæ membris infunditur. Sentiebat quidem pondera ventris, quę pudorem non amiſerat caſtitatis. Mirabatur partus inſignia, quæ nulla nouerat viri contagia. Erat ſpes in partu, cùm non fuiſſet voluptas in coitu. Immenſum concepit, æternum genuit, genitum ante ſecula parturiuit, qui ſibi & munus fœcunditatis attulit conceptus, & decus virginitatis non abſtulit natus: quia antequàm naſceretur, talem creauit eam, vt ipſe dignè naſci poſſet ex ea. De qua Propheta Dauid multò antè prædixerat: Mater Sion, dicet homo, & homo natus eſt in ea, & ipſe fundauit eam Altiſſimus. *Pſal. 86.* Creatus eſt ex ea, quam creauit: portatus eſt manibus, quas formauit; ſuxit vbera, quæ repleuit. Puellę confouebatur in gremio, quem vaſtiſſima cęli non recipit latitudo. Puerilibus faſciis cingebatur, qui immenſitatem orbis terrę pugillo complectitur. Matris parebat arbitrio, qui omnium rerum iura ſuo gubernat imperio. Vagiebat in cunabulis, qui Angelorum gaudiũ eſt in cęlis. Vilibus tegebatur crepundiis, qui electos ſuos ſtola induit immortalitatis. Imperabat puella, cui cuncta obtemperant & obediunt elementa. Sic nanque in Euangelio ſcriptum eſt: Quia venit cũ parẽtibus Nazareth, & erat ſubditus illis. *Luc. 2.* Meritò itaque beata Maria dicitur parens parentis, fons fontis viui, origo pricipii: q̃a ille ex ea ꝓdiit ꝑ materiã carnis, q caput eſt & initiũ oium rerũ per eſſentiam Deitatis.

Hęc eſt porta illa, de qua Ezechiel teſtatur, dicens: *Ezec. 44.* Conuerti me ad viam portæ ſanctuarii exterioris, *S. Maria Ezechielis porta.* quæ reſpiciebat ad Orientem, & hæc erat clauſa: & dixit Dominus ad me: Porta hęc, quam uides,

clauſa

clauſa erit, & non aperietur, & uir nõ trãſibit per eã, & ſemper erit clauſa. Verè ſemper clauſa, quia ſemp incorrupta. Incorrupta ante partum, incorrupta poſt partum: concipiens virum, neſciens uirum, ſicut per Ieremiam dicitur: Faciet Dominus nouum ſuper terram, & eccè mulier circundabit virum. Gaudeamus itaque dilectiſsimi, & exultemus in natiuitate Virginis Dei genitricis, quę nouum mundo nunciauit gaudiũ, & totius extitit humanæ ſalutis exordium. Exultemus, inquam, & ſicut gaudere ſolemus in natiuitate Chriſti, ita ergò gaudeamus in natiuitate matris Chriſti.

Hiere. 31.

Hodiè nata eſt Regina mundi, feneſtra cęli, ianua paradiſi, tabernaculũ Dei, ſtella maris, ſcala cæleſtis, per quam ſupernus Rex humiliatus ad ima deſcẽdit, & homo, qui proſtratus iacebat, ad ſuperna exaltatus aſcendit. Hodiè apparuit ſtella mũdo, per quam Sol iuſtitiæ illuxit mundo, illa videlicet, de qua per Prophetam dicitur: Orietur ſtella ex Iacob, & exurget homo de Iſrael. Hodiè nata eſt ſplendidiſsima illa Virgo, ex qua proceſsit ſpecioſus forma præ filiis hominum, tanquàm ſponſus de thalamo ſuo. Hodiè prodiit ex vtero matris, quæ templum fieri meruit diuinitatis. Hodiè impleta eſt prophetia illa, quã eximius prophetarum iſte Eſaias, quaſi præco factus ad aduentum Reginæ mundi, magna uoce clamabat, dicens: Egredietur virga de radice Ieſſe, & flos de radice eius aſcendet. Et benè hæc incomparabilis Virgo virga dicitur, quæ per intenſionem deſiderii ad ſuperna emicuit, non per ſiccitatem boni operis diſtortæ nodo ſitatis uitium incurrit. De qua uirga redemptor noſter, quaſi flos aſcendit, qui martyribus & confeſſoribus ſuis totius orbis campos velut roſis & liliis decorauit. Singularis nanque flos ſanctæ Eccleſiæ ipſe eſt, ſicut de ſemetipſo in Canticis canticorum loquitur, dicens: Ego flos campi, & lilium cõuallium. Hoc lilium non in montibus, ſed in conuallibus naſcitur: quia ſuperbis Deus reſiſtens, in humilium cordibus inuenitur. Lilium vocatur Chriſtus, lilium dicitur & mater Chriſti, ſicut in eodem Cantico ſubinfertur: Sicut liliũ inter ſpinas, ſic amica mea inter filias. Sicut liliũ inter ſpinas, ſic beatiſsima Virgo Maria enituit inter filias: quæ de ſpinoſa propagine Iudæorum nata, candeſcebat munditia uirgineæ caſtitatis in corpore, flammeſcebat autem ardore geminæ charitatis in mente, fragrabat paſsim odore boni operis, tendebat ad ſublimia intentione continua cordis.

Num. 24.
Pſal. 44.
Eſa. 11.
Cur S. Maria virga Ieſſe dicat.
Cant. 2.
Ibidem.
Item liliũ inter ſpinas

Deeſt aliquid.

Luc. 1.

Aue, inquit Angelus, gratia plena, Dominus tecũ: benedicta tu in mulieribus. O dulce, ò admirabile nũcium. O nouum & inauditum Angelicę ſalutationis obſequium. Plenam appellat gratia, quia ipſe in eam deſcendebat, per quem omni mundo collata eſt gratia. Dominus, inquit, tecum: quia ille in te eſt, qui talem fecit te, vt & ipſe fieret ex te. Benedicta tu in mulieribus. Per mulierem infuſa eſt maledictio terræ, per mulierem redditur benedictio terræ. Per cuius manus potus mortis amarę porrigitur, per eam quoquè dulcis vitę poculum exhibetur. Largiſsimum benedictionis nouę fluentum, totum deterſit maledictionis antiquę contagium. Sed quid ad hęc Maria? Nunquid delato ſibi cęlitùs nuncio, in immoderatæ ſe lætitię riſum ſoluit? Nunquid in ſuperbiæ faſtum ceruicem mentis erexit? Nunquid non, antequàm reſponderet, ipſum Angelicæ ſalutationis pondus librata mentis lance penſauit? Ait enim Euangeliſta: Quæ cùm audiſſet, turbata eſt in ſermone eius, & cogitabat, qualis eſſet iſta ſalutatio. Vbi ſunt illæ quę, dicunt: Ego ſum virgo, Ego ſum uirgo; ventoſę, contentioſæ, ſuſpicioſę, delicioſę, veſte compoſitæ, moribus diſsipatæ? Ego ſum virgo. Neſcio enim virum, ignoro coniugium. O uirgo, quàm felix eſſes, ſi quod habes in carne, ſeruares in mente, cuſtodires in actione. Quid enim prodeſt, ſolius carnis integritatem ſeruare, & malignorum ſpirituum ſtupris mentis interiora corrumpere? Quid iuuat virginem eſſe, & exigentibus actionum meritis, nequaquàm ad virginale præmium peruenire? Virgo carne, non animo, uirginitatis præmio non potitur. Aliud enim eſt, tentationum fortiter illecebris contraire: aliud, eiſdem blandè irrepentibus, etſi non corpore, mente tamen eneruiter cedere.

Per Mariam benedictio redditur terra.
Ibidem.
In virgines ſuperbas & diſſolutas.
Perit mẽte virginitas.

Non ergò cuiquam ſufficit ad capeſſenda præmia ſolus pudor virgineus, niſi & aliis fuerit ditata virtutibus: Iohanni quippè in Apocalypſi per Angelum dicitur: Hi ſunt, qui cum mulieribus coinquinati non ſunt: ſequuntur Agnum, quocunquè ierit. Agnus enim noſter, ille videlicet, qui tollit peccata mundi, charitatem habuit: quia pro ſalute hominum proprium ſanguinem fudit. Gratia humilitatis enicuit: quia humiliauit ſemetipſum vſque ad mortem, mortẽ autem Crucis. Patientiam ſeruauit, quia cùm malediceretur, non maledicebat: cùm pateretur, non comminabatur. Mundanæ dignitatis altitudinem ſpreuit, quia, ſicut per Iohannem dicitur, cùm vellent illum Regem conſtituere, montis latibulum petiit. Inimicos dilexit, pro quibus & in cruce poſitus exorauit, dicens: Pater, ignoſce illis, &c. Ille itaque Agnũ, quocunquè ierit, ſequitur, qui non ſola virginitate eius veſtigia, ſed per omnes quoquè virtutum ſemitas, inquantum præualet, imitatur. Ille Agnum ſequitur in peruẽtionis requie, qui illum imitari ſtuduerit in itineris aduerſitate.

Apoc. 14.
Iohan. 1.
Philip. 2.
1. Pet. 2.
Iohan. 6.
Luc. 23.

Sed plerunquè conuerſatione coniugatorum, vita confunditur Virginum, cùm illi vltra habitum aſſumunt opera, & iſti iuxta ordinem proprium non excitant corda. Vndè & per Prophetam dicitur: Erubeſce Sidon, ait mare. Quaſi enim per vocem maris ad verecundiam Sidon adducitur, quando per comparationem vitæ ſecularium atque in hoc mundo fluctuantium, eius, qui munitus & quaſi ſtabilis cernitur, vita reprobatur. Sæpè enim nonnulli ad Dominum poſt carnis peccata redeuntes, tanto ſe ardentiùs in bonis operibus exhibent, quantò damnabiliorés de malis uidentur. Et ſępè quidam in carnis integritate perdurantes, dum minùs ſe reſpiciunt habere quod defleant, plenè ſibi ſufficere vitã ſuę innocentiam putant, atque ad feruorem ſpiritùs nullis ſe ardoris ſtimulis inflammant. Et fit plerunquè Deo gratior amore ardens vita poſt culpam, quàm ſecuritate torpens virginitis innocentia. Vndè & voce Iudicis dicitur: Remittuntur ei peccata multa, quia dilexit multùm. Et iterùm: Gaudium eſt Angelis Dei ſuper vno peccatore pœnitentiam agente, quàm ſuper nonaginta nouẽ iuſtis, qui non indigent pœnitentia.

Eſa. 23.
Nota.
Luc. 7.
Luc. 15.

Illa ergò virginitas perfecta eſt, quæ reliquis virtutibus cingitur, quæ vera mentis humilitate conditur, quę non ſolùm illibatam ſe ſeruat in carne, ſed etiam pudicam cuſtodit in ore. Vnde & beata virgo Maria, audito Angelicæ legationis myſterio, ſolitum modeſti ſilentii rigorem tenuit: & licèt ipſa intrà ſe diſcutere non poſſet, qualis eſſet illa ſalutatio, verbis tamen inquirere ſuperfluum deputauit: Sed mox tacendo audire meruit, quod inquirere non præſumpſit. Ait enim Angelus ei: Nè timeas, Maria: inueniſti enim gratiam apud Dominum. Eccè concipies, & paries filium, & vocabis nomen eius Ieſum. Quod Propheta multò antè uenturum prædixit, hoc

Virginitas perfecta quæ ſit.
Luc. 1.

F 2 præſens

præſens adeſſe eiſdem verbis Angelus nunciauit. Di

Eſa. 7.

cit enim, vt præmiſſum eſt, Eſaias: Eccè Virgo in vte ro concipiet, & pariet filium, & vocabitur nomen eius Emmanuel. Illic Ieſus, qui Saluator dicitur: hic Emmanuel, qui, Nobiſcum Deus, interpretatur.

Qua lætitia, quo tripudio, fratres mei, Mariæ mẽs impleta eſſe potuerat, quandò hęc prophetica & Angelica verba intrà ſe inuicèm conſerebat? Maria

Luc 2.

enim, inquit Euangeliſta, conſeruabat omnia verba hæc, conferens in corde ſuo. In quanta ſe excellentia ſuper humanum genus ſublimari conſpexerat,

S. Mariæ humilitas quãta fuerit.

quæ ſe creatoris ſui matrem fieri audiebat? Sed quæ tanto apud Deum faſtigio creſcere meruit, quanta ſe apud ſeipſam humilitatis deiectione ſubſtrauit? Ait enim: Eccè ancilla Domini: fiat mihi ſecundùm verbum tuum. Dei mater ab Angelo dicebatur, & ipſa ſe ancillam Domini fatebatur. Et verè Mater ſimul & ancilla. Ancilla ſiquidem per communem conditionis humanæ naturam: Mater verò, per ineffabilem diuini muneris gratiam. Mater in eo, quòd genuit: ancilla in eo, quòd genita fuit. Nondùm Euangelium ſcriptum erat, & iam Euangelica

Eccle. 3.

præcepta ſeruabat. Præcepit enim Dominus: Quantò maior es, humilia te in omnibus. Quid enim maius matre Domini? Quid humilius ancilla Domini? Eccè ancilla Dñi: fiat mihi ſecundùm verbum tuum.

Aliquid deſideratur.

Eſa. 19. Diuinitas Saluatoris nube carnis obtecta.

Eccè, inquit Propheta, Dominus aſcendit ſuper nubem leuem. Sol quippè cùm nube tegitur, ab humanis viſibus occultatur. Sic nimirùm, ſic Saluator noſter, ſumpta ex Virgine ſe carne veſtiuit, in qua diuinitas latens, humano intuitu videri non potuit. Quæ nobis idcircò leuis dicitur: quia beatiſſima Virgo nullo viri ſemine grauida, ſola ſancti Spiritus gratia fœcundatur. Quæ & dignitatem genitricis obtinuit, & virginalem pudicitiam non amiſit. Quæ ſine contaminatione concepit, & ſine dolore filium procreauit. Non ſecutus eſt dolor partum, quia non præceſſit libido conceptum. Dictum nanque fuerat Euæ: In dolore paries filios. Quę ſenten

Gen. 3.

tia in alijs matribus viguit, in Maria verò modum ſui iuris amiſit. In mulieribus fixa perſtitit, in Virgine præualere non potuit. Quę enim Virgo permanſit concipiendo, dolorem ſentire non potuit pariendo. Ille quippè, qui ex ea ineffabiliter prodijt, clauſtrũ virginalis pudicitiæ non corrupit. Virginem denique veniens introiuit, virginem nihilominùs exiens

Cant. 4.

dereliquit. Hæc enim eſt hortus concluſus, fons ſignatus: quæ & fructum fœcunditatis edidit, & virginitatis meritum non imminuit.

O mirabilis, ò ſingulariter nobilis caro beatiſſimæ Virginis, in qua mulieribus natura mutatur, humana conditio non tenetur. Per coitum quidem eſt genita, ſed non per efficaciam coitus enixa. Edita communi naſcentium iure, edidit ſingularis gratię

S. Mariæ ſumma nobilitas.

nouitate. In humano deniquè genere ille nobilis dicitur, qui claris Maiorum titulis inſignitur: Beata verò Maria licèt de generoſa ſit patrum ſtirpe progenita, ab illo tamen trahit excellentiſſimæ nobilitatis genus, qui de illa eſt nouo naſcendi genere procreatus, & per clariſſimam ſobolem, omnem humani ſtemmatis excedit nobilitatem. Clara proauorum titulis, ſed incomparabiliter clarior generoſitate pro-

Pſal. 86.

lis. Filia ſiquidem Regum, ſed mater Regis Regum.

Glorioſa dicta ſunt de te, ciuitas Dei. Sed quicquid de te à mortali homine dicitur, celſitudinis tuæ meritis non æquatur. Quam enim excellens gratia ſuper Angelos eleuat, ad eius dignè efferenda præconia humana fragilitas non adſpirat. Rogamus te, clementiſſima ipſius pietatis & miſericordiæ Mater, vt qui tuæ laudis inſignia frequentare gaudemus in terris, tuæ interceſſionis auxilia habere mereamur in cælis, quatenùs ſicut per te Dei filius dignatus eſt ad noſtra deſcendere, ità & nos per te ad eius valeamus conſortium peruenire, qui cum patre & ſpiritu ſancto viuit & gloriatur ꝑ infinita ſecula ſeculorũ, Am.

ILLVSTRE MARTYRIVM SANcti Adriani & aliorum XXIII. ut habetur in antiquis MS. codicibus, quibus vetuſtiſſima Martyrologia adſtipulantur. Stylum paſsim nonnihil expoliuit F. Lauren. Surius, adiectis ad marginem capitibus.

Septembris 8. Cap. 1.

IN diebus illis, cùm tyrannus Maximianus ingrederetur Nicomediã, Chriſtianos perditurus miſit per loca ſingula, vt interficerẽt in Chriſtum credentes. Intrans autem vrbem, properè abijt ad templum, & prócidens in faciem, adorauit deos ſuos, ſtatimque eis iuſſit ſacrificium offerri. Vbi id populus cognouit, feſtini offerebãt alii tauros, alii vitulos, pleriq; oues & arietes, & hircos, & volatilia. Erat. n. plena idolis ciuitas, adeoq; per omnes eius regiones ſacrificabãt, vt omnia ſacrificiorum nidoribus complerentur. Aderant etiam præcones, qui voce magna clamarent, vt præſtò eſſent omnes ad offerendas diis ſuis hoſtias: ſiqui verò id contemnerent, ii tormentis excruciarẽtur. Quòd ſi quiſpiam Chriſtianus reperiretur, ignibus combureretur. Quidam etiam deſignati ſunt, qui omnem illam ciuitatem accuratè inquirerent, & ſi quos vel viros, vel fęminas in Chriſtum credentes

Sæua Chriſtianorum ꝑſecutio.

depræhenderent, cautè eos ad iudicem perducerent: quibus etiam varia ſupplicia & flammas atrociſſimas minabantur, ſi quem occultarent: porrò præmia à tyranno promittebantur, ſi eos proderent & indicarent. Tum verò vicini vicinos, amici amicos, propinqui propinquos, partim præmiis illecti, partim pœnarum metu tradere cœperunt. Pęnæ enim terribiles conſtitutæ erant in eos, qui celaſſent Chriſtianos.

Cap. 2.

Accedebant interim ii, qui Chriſtianis inueſtigandis præpoſiti erant, ad militię principem, dixeruntq; ei: Quidam Chriſtiani latitant in ſpelæo, quos nos nocturnis vigiliis pſallentes audiuimus. Id vbi audierunt, qui erant in palatio, cũ magna militũ manu ſpecũ vallarũt, cõpræhẽſoſq; eos, q intùs erãt, ꝑ oẽ corpus ferro victos adduxerũt i ciuitatẽ, i qua erat Rex.

Chriſtiani uincti offeruntur Maximiano.

Cùm aũt ꝓcẽderet Rex ad adorãdos deos ſuos, & boſtias imolãdas, obtulerũt eos illi, atq; dixerũt: Eccè, Rex, omnẽ nos perluſtrantes vrbem, inuenimus oẽs cultores magnorum deorum, & iuſſis tuis obtemperantes. At hi ſoli reperti ſunt tua iuſſa contemnentes, & deos tuos irridentes. Mox ille iubet ſtare currum, & Chriſtianis propiùs accedentibus ait: Vndè eſtis? Reſpondent illi: Nos quidem hic nati ſumus, at

Contemnunt eius impia edicta.

religione Chriſtiani ſumus. Rex dicit ad eos: Non audiſtis, q̃ ſupplicia cõſtituta ſint i huius religionis cultores? Reſpõdent illi: Audiuimus qdẽ, ſed irriſimus tuã ſtultiſſimam iuſſionem, mentemq; peruer

Epheſ. 2.

ſam, & ipſum quoquè ſatanam, qui operatur in filios infidelitatis, quorum princeps tu es. Rex ait: Et audetis vos ſtulta dicere iuſſa noſtra? Equidem, per deos magnos, tormentis acerbiſſimis conficiam corpora veſtra. dixitque ad principes: Extendantur, & cædantur virgis: videamusque

num

tuum venturus ſit Deus eorum, vt opituletur eis, & eripiat ea manibus meis. Adducti ſunt ergò tres quæſtionarii, qui eos crudis neruis cæderent. Martyres dixerunt: Adde his etiam alios tres impiiſsime hoſtis Dei: quo enim plus auxeris tortores, tanto plures nobis adiicies coronas.

Caduntur neruis.

Cap. 3.

Maximianus tyrannus dicit ad eôs: Infeliciſsimi mortalium omniũ, iam ego iubeo præcidi vobis ceruices, & vos coronas expectatis? Abiurate hanc vanã doctrinam veſtram, nec fruſtrà perdatis voſipſos. Martyres reſponderũt: Perdet te Deus, qui ſine cauſa affligis ſeruos eius, nulli culpæ affines. Maximianus ait: Lapidibus rotundis eorum contundite ora. Quæſtionarii, arrepiis lapidibus, eorum maxillas uerberarunt. Martyres dicunt: Quia uidiſti nos rectè agentes, idcircò ſine miſericordia nos iubes ità torqueri. Sed Angelus Domini percutiet te, & omnem impiiſsimam domum tuam. Præuaricator & inimice Dei, nec dùm ſatiatus es pœnis noſtris, quibus affeciſti nos, nec exhorruiſti tot horis nequiſsimè ſæuire in nos? Sed certè maiora te manent ſupplicia, quàm ſint nobis abs te illata. Neque cum animo tuo reputare voluiſti, corpore circundatos nos eſſe, quemadmodùm & tu es: quanquam corpus tuum pro tua uolũtate prophanum eſt & impium. Acutiſsimi lapides tui non potuerunt conterere maxillas noſtras. Agnoſce, fili diaboli, & uide omnia ſic ſe habere, vt loquimur. His auditis, Tyrannus immodico furore percitus, ait ad eos: Per magnos deos iuro, iuſſurum me, vt excindantur linguæ ueſtræ, ut ex uobis diſcant mortales omnes non contradicere dominis ſuis. Chriſti martyres dixerunt: Audi nequiſsime tyranne: Si tu eos, qui ſeculares dominos ſuos contemnunt, odio habes & ſubdis tormentis: qua tandèm ratione cogis nos venire contra Dominum Deum noſtrum, vt iam meritò patiamur ea, quę tibi parata ſunt, tormẽta? Maximianus reſpondit: Quæ uero mihi ſunt parata ſupplicia? Martyres dixerunt: Quæ præparauit Deus diabolo, & angelis eius, & vaſis eius, quæ eſtis uos impiiſsimi: id eſt, ignis inextinguibilis, & uermis immortalis, tormenta nunquàm deſitura, pęnę ſempiternæ, locus perditionis, exteriores tenebræ, vbi eſt fletus oculorum & ſtridor dentium, pluraque alia. Maximianus ait: Iam verò faciam excindi linguas veſtras. Martyres dixerunt: Stulte, etiamsi organum præcideris, quo laudamus Deum, meliùs aſcẽdent ad Deum gemitus cordis noſtri, meliusque ad Deum clamabit cor noſtrũ. Immò & ſanguis noſter, quem temerè effundis, habet os uocis ingentis, pręr tuba clamantis ad Dominum, quòd iniuſtè hęc patimur.

Maxilla lapidibus contundũtur.

Eſa. 66. Mat. 8. 13. 22. 24, 25.

Inſignis eorum fides & conſtantia.

Cap. 4.

His uerbis immaniter exacerbatus Maximianus, ait: Annotate ſingulorum reſponſa, ferroque per omne corpus conſtrictos, abducite in cuſtodiam, & omni ex parte affligite eos, vt ſicut opto, pœnis eos conficiam. Non enim ſolo gladio puniendi ſunt, ſed eorum exemplis omnem hanc regionem corrigi oportebit. Porrò Adrianus, qui erat primus in officio, videns eorum conſtantiam & vnanimitatem aduerſùs tormenta, dixit ad eos: Adiuro uos per Deum veſtrum, pro quo hæc patimini, ut dicatis mihi veritatem, & quæ ſit remuneratio uel gloria, quam pro his cruciamentis expectatis. Videntur enim mihi magna quędam & admiranda eſſe, quę expectatis. Sancti martyres dixerunt: Nec dici poteſt, nec os noſtrum exprimere poteſt, nec aures capiunt ea, quę nos recepturos ſperamus. Adrianus ait: Itane nihil de his didiciſtis neque ex lege, neque ex prophetis, neq; ex aliis ſcripturis? Sancti martyres reſponderunt: Nec ipſi prophetę hęc perfectè cognouerũt. Homines enim erant, ſimiliter Deum colentes, & quęcunque à ſpiritu ſancto acceperunt, ea locuti ſunt. De illa autem gloria ſic ſcriptum eſt: Nec oculus vidit, nec auris audiuit, nec in cor hominis aſcendit, quæ præparauit Deus diligentibus ſe. Hæc vt audiuit Adrianus, ſtatim exiliens, ſtetit in medio eorum, & dixit exceptorib⁹: Annotate etiam meam confeſsionem cum his ſanctis & athletis Dei: ſum enim & ego Chriſtianus. Confeſtim exceptores hæc in palatio renunciant Regi. Vbi autem eos vidit Rex, ſuſpicabatur aliquam accuſationem ſcripſiſſe Adrianum aduersùs ſanctos martyres, aitque: Legatur quamprimùm relatio, quam miſit ad nos chariſsimus noſter Adrianus. Exceptores dixerunt: Non putet pietas tua illum accuſare eos: ſed ipſe quoquè ſe Chriſtianum profitetur. Rogauit autem nos, vt nomen eius in damnatorum numerum referremus.

Eſa 64. 1. Cor. 2.

Adrian⁹ credit in Chriſtũ.

Cap 5.

Id audiens Maximianus, iratus eſt valdè, iuſſitque eum celeriter ad ſe adduci. Poſtquàm autem aduènit, dixit ei: Inſanis Adriane? Nũ & tu vis vitam tuam malè perdere? Adrianus reſpõdit: Non inſanio, Rex, ſed à multa inſania reuerſus ſum ad ſanam mentem. Maximianus dixit: Quid multa loqueris? Pete à me veniam, & dic ſub omniũ cõſpectu, ſubrepſiſſe tibi, vt ità loquereris, & expunge quæ dictaſti exceptorib⁹, vt nomen tuum cum damnatis annotarent. Adrianus reſpondit: Equidem deincèps à Deo petam veniam maleſactorum meorum, & ſuperioris vitæ errorum. Maximianus hæc audiens, furore inflammatus, iuſſit eum ferro vinctum pertrahi ad carcerem cum ſanctis martyribus, certum præfigẽs diem, quo & illũ & ſanctos martyres audire vellet. Vnus verò è ſeruis Adriani properè domum abiens, nunciauit Nataliæ vxori eius, Adrianum dominum ſuum ferro vinctũ, ductum in carcerem. Illa hoc audiens, ſcidit veſtem ſuam, & eiulãs ait ad ſeruum: Quid culpæ admiſit dominus meus, vt carceri traderetur? Reſpondit ſeruus: Quoſdam vidi torqueri propter nomẽ eius, qui dicitur Chriſtus, & illis non acquieſcentibus, vt ſacrificarent diis, aut Regis præceptis obedirent, etiam ille dixit ad exceptores, vt ſcriberent ipſum cum eis, libentiſsimè cum illis moriturum. Natalia dixit: Sciſne, qua cauſa illis pęnis affecti ſint? Reſpondit ſeruus: Dixi iam tibi, ea cauſa eos excruciatos, quòd nollent ſacrificare. Id audiens Natalia, valdè exhilarata eſt, veſteque mutata, quam lacerauerat, celerrimè ſe cõtulit ad carcerem. Erat ipſa parentibus nata Chriſtianis, & filia ſanctorum: & anteà quidem non ſe auſa fuerat declarare, quód eſſet Chriſtiana, propter perſecutionis immanem acerbitatem. Cùm autem veniſſet in carcerem, prócidens ad pedes viri ſui, oſculabatur vincula eius, & ait: Beatus es mi domine Adriane: ſi quidẽ inueniſti opes, quas tibi non reliquerunt parentes tui. Sic verò benedicetur, qui timet Dominum. Verè, mi domine, congregaſti tibi diuitias in iuuẽtute tua, quas alioqui inueniſſes in ſenectute tua. Reuerà nunc ſecurus pęrgis ad illud ſeculum, recondens tibi theſauros, quos inuenies neceſsitatis tempore: quibus tunc certè carebunt illi, qui nunc amplas poſsident facultates: & abundabunt, qui modò pauperes ſunt: quandò non erit ampliùs fœnerandi tẽpus, nec mutuum accipiendi: cùm iam nemo poterit liberare à ſuppliciis gehennæ, nec adiuuare aliquem: nõ pater filium, non filiam mater: nec opes fruſtrà coaceruatæ ſui poſſeſſorem: non ſeruus herum, non amicum amicus. Vnuſquiſque enim ſuum onus portabit. Tua verò omnia, mi domine, tecum proficiſcentur ad Chriſtum, ut ab eo percipias promiſſa, quæ nec oculus vidit, nec auris audiuit, nec in cor hominis aſcenderunt, quæ pparauit Deus diligẽtibus ſe. Itaq; ſecurus pge ad illũ, nihil timẽs mala futura, ut accipias

Ducitur cum alijs in cuſtodiam.

Nunciat Natalia vxori eius Chriſtianũ eſſe effectum.

Vide fœmina virilem animum.

Pſal. 127.

Gal. 6.

Eſa. 64. 1. Cor. 2.

iuſtam à Domino mercedem. Iam enim ſuperaſti ignem inextinguibilem & alia tormenta. Peto autem abs te, mi domine, vt permaneas in hac vocatione, qua vocatus es, nè pulchritudo tua te reuocet, neque affines, neque parentes, non diuitię, non poſſeſſiones, non pueri, non puellæ, nec quicquam omninò terrenum. Omnia enim hæc veteraſcunt & corrumpuntur. Ea ſola nunc tuos verſentur ob oculos, quæ ſunt æterna, nec reſpicias ad iſta caduca breuique peritura: non te diſſoluant amicorum adulationes, nec tibi fidem ſuffurentur tuam ſua blandiloquentia. Immò verò deteſtare illorum blandimenta: contemne impia & nefanda conſilia. Ad eos ſolos attende, qui tecum ſunt, ſanctos: eorum imitare conſtantiam, ſectare patientiam. Nec te frangat furor tyranni, non varia tormentorum genera reformides: non tè perturbet hic ignis, non flamma perterreat.

Cap. 6.

Hæc cùm Natalia dixiſſet, obticuit. iam enim hora erat veſpertina. Ait autem ad eam Adrianus: Abi nunc domum, ſoror mea, & cibo te refocilla. Vbi cognouero nos uocari ad quæſtionem, mittam qui te vocet, ut cognoſcas finem noſtrum. Tum illa ſurgens à pedibus eius, omnes ſanctos accedebat, & illorum vincula oſculabatur. (Erant autem omnes vigintitres:) dicebatque eis: Rogo vos, ſerui Chriſti, confirmate hanc ouem Chriſti: præbete ei patientiæ conſilia: proponite illi præmia parata illis, qui in fide permanent. Vos enim ipſum ſanguinem veſtrum obtuliſtis ſacrificium in aſflictione veſtra. Hic eſt fructus tormentorum veſtrorum: hi dolores vobis ſalutem parient ſempiternam. Itaque & huius animam lucramini cum animabus ueſtris, ut Chriſtum vobis debitorem efficiatis: ſitisque vos ei parentes loco illorum, quos ſecundùm carnem habuit impiiſſimos. Confirmate animum eius monitis ſanctiſſimis, vt futura credens, compleat agonem. His dictis, abiecit ſe ad pedes illorum, & adorauit vincula, quibus ſtringebantur, rurſúſque ſe contulit ad Adrianum, in interiori cuſtodia manentem, & ad lignum extenſum, aitque ad eum: Vide, mi domine, nè te moueat elegans forma corporis tui, neque decor iuuentutis tuæ. Hæc enim omnia eſca vermium ſunt. Non tibi imponat aurum & argentum, non veſtes precioſæ, non poſſeſſiones, & id genus alia impedimenta. Nihil enim hæc proderunt in illo tremendo iudicii die. omnia enim hìc remanent. Nec quiſquam ibi vel dabit munera pro anima ſua, vel ea oblata recipiet. Sola animarum ſanctarum munera ſuſcipiet Deus. Hæc cùm locuta eſſet, valedicens ei, abiit in domum ſuam.

Martyrũ vincula oſculatur S. Natalia

Adorauit, pro, venerata eſt.

Cap. 7.

Poſt dies aliquot audiens Adrianus ad tribunal ſe cum aliis vocatum iri, ait ad ſanctos martyres: Si licet mihi cum bona venia veſtra, domini mei, ibo domum, & adducam ancillam veſtram, ſororem meam, vt adſit agoni noſtro. Promiſi enim ei cum iuramento, quòd hora paſſionis noſtræ ipſam accerſirem. Sanctis martyribus aſſentientibus, dedit munera eis, qui cuſtodiæ præerant, & abſceſſit, pro ſe fideiuſſores relinquens eoſdem martyres. Cumque iam eſſet in itinere, vidit eum quidam è ciuibus, moxque præcurrit ad Nataliam vxorem eius, dixitq; ei abſolutum eſſe Adrianum, & iam aduentare. Illa id audiens, nolebat credere. Quis enim, inquit, potuit illum à vinculis abſoluere? Mihi verò non contingat, vt abſoluatur eum, & ſeparetur à ſanctis. Hæc illa loquente, domeſticus puer eius adueniens, dicit ei: Nòueris dominum meum dimiſſum: & eccè venit. Tum illa ſuſpicata fugiſſe eum martyrium, incredibili affecta dolore eſt, & fleuit amariſſimè. Cumque eũ conſpexiſſet, ſurgens proiecit è manibus, quæ tenebat, & clauſo oſtio, exclamauit: Faceſſat hinc procùl à me, qui defecit à Domino, & mentitus eſt Deo ſuo. Non mihi contingat loqui ori illi, quo Dominum ſuum abnegauit: nec audiam verba linguę fallacis, quæ doloſè egit in cõſpectu Dei ſui. vertenſq; ſe ad illũ, ait: O ſine Deo, mortalium omnium miſerrime. Quis te cogit aggredi opus, quod perficere nequires? Quis te ſeparauit à ſanctis illis? Quis te ſeduxit, vt recederes à conuentu pacis & quietis? Dic mihi, quæ te res in fugam compulit, necdùm inſto certamine? Quid ità abieciſti arma, necdùm hoſte conſpecto? Quomodò vulneratus es, nulla adhuc miſſa ſagitta? Mirabar ego, ſi ex gente, quę eſt ſine Deo, & è ciuitate impiorum quippiam boni Deo poſſet offerri. Et quinam fieri poſſit, ut ea gente homicida hoſtia munda Deo conſecretur? Neque enim ex impuriſſimis, & qui delectãtur fundendo ſanguine, purum thymiama potuit offerri Deo. Quid igitur faciam infeliciſſima, quæ coniuncta ſum huic ex impiis impio? Non mihi conceſſum eſt vnius horæ ſpatio, vt dicerer vxor martyris potiùs, quàm tranſgreſſoris. Breuis fuit exultatio mea, ſed per ſecula durabit opprobrium meum. Ad horam læta ſum inter mulieres: at nunc cum ignominia verſabor inter illas.

Pijſſima fœmina mirè dolet, dũ putat maritum viſum à Chriſto deſciſſe.

Cap. 8.

Interìm beatiſſimus Adrianus his eius ſermonibus valdè delectabatur, immò & confirmabatur, ità vt ardentiùs cuperet implere, quod promiſerat. Mirabatur autem ex eius fœminæ ore illa verba proficiſci, quæ & iuuenis, & nupèr nupta eſſet. Nam intrà mẽſes tredecim illi fuerat coniuncta. Cernens aũt eã immodicè cruciari & vehementer affligi, ait ad eam: Aperi mihi, domina mea Natalia. Non enim, vt tu putas, martyriũ ſubterfugi: abſit hoc ab animo meo: ſed vèni, vt mecum eas, & præſens interſis certamini noſtro, quemadmodum promiſeram tibi. Illa non credens, reſpondit: En vt me in fraudem vult impellere tranſgreſſor: en ut mentitur alter Iudas. Recede à me: alioquì meipſam interficiam, vt vel ſic ſatieris. Sed cùm nollet aperire, dixit ad eam Adrianus: Aperi ocyùs. ego enim recedo, vltrà te non uiſurus. Poſteà verò lugebis, quòd non videris me ante deceſſum meum. Fideiuſſerunt pro me ſancti martyres, & ſi ego inuentus non fuero à cuſtodiæ præfectis, cum ſuis pariter & meas luent pœnas, nec ferre poterunt, cùm ſint iam penè illatis à tyranno ſuppliciis exanimati. Hæc audiens Natalia, ſtatìm reſerauit fores, & mutuò ſibi proſtrati ſunt. Ait autem ad eã Adrianus: Beata es inter mulieres, quoniam tu ſola cognouiſti Deum, ut ſaluum faceres maritum tuum. Verè tu ſola palàm apparuiſti in terra amans virum tuum. Benedicta corona tua, quę es fructus victoriæ, & martyrum conſors, etiamſi non patiaris tormenta. Deindè aſſumpta illa, abiit. Inter eundum autem dixit ad eam: Dic, quæſo, ſoror mea, quid conſtitueris de facultatibus tuis. Illa reſpondit: Noli, domine mi, noli meminiſſe eorum, quæ ſunt mundi huius, nè animum tuum illiciant. Id ſolùm cogita, ad quod vocaris. Excidant ab animo tuo omnia mundi huius corruptioni obnoxia: ad ea ſola uidenda feſtines, quæ non deficiunt, quæ ſunt repoſita tibi & ſanctis illis, cum quibus ambulas in via Domini.

Ei xè piũ z. elum S. l Natalia.

Sãctiſſima ad monitiones Natalia.

Ca. 9.

Vbi ad carcerẽ ventum eſt, Natalia ancilla Dei properè ſe proſtrauit ad pedes ſanctorũ, & adorauit vincula eorum. Videbat enim corpora eorũ iam à ſuppliciis putrefacta, ità vt vermes ex eorũ vulneribus exciderent: inclinanſq; ſeſe, putredinẽ omnẽ abſtergebat. Miſit verò ẽt puellas ſuas, quæ adferrent ei lintea eius & multa & valdè pcioſa. Erat. n. prima iter clariſſimas fęminas, & tã ſuorũ, quàm mariti ſui parẽtũ natalib9 inſignis.

Nota pœnas martyrum.

Iſtē Natalis erga illos ſedulitatem.

gnis. Allata autem à puellis linteaaccipiens, extersit ſuis manibus plagas ſanctorum, alligabatque manus & pedes eorum, (Erant enim illorum diſſoluti artus pondere vinculorum ferreorum) manſitque cum eis in carcere diebus ſeptem, ſtudioſè ſanctorum martyrum vulnera curans. Vbi autem aduenit dies, illis audiendis præſtitutus, Maximianus iuſsit eos coram ſe exhiberi. Mox aduolant miniſtri ad carcerem, iubentque eos exire. Cum autem uiderent eos pœnis diſſolutos, inſtar pecudũ portant eos, ingredi non ualentes. Omnes enim vigintitres vna erant constricti catena. Porrò Adrianus athleta Christi ſequebatur eos, vinctis à tergo manibus. Cumque ad tribunal appropinquaſſent, is, qui negociis præfectus erat, eos conſpicatus, nunciauit Maximiano, adeſſe condemnatos illos. Tyrannus verò dixit: Subligaculis ad uerenda præcincti, introducantur omnes pariter, ut ſuos inuicèm videant cruciatus. Commentarienſis dixit ad Regē: Illi, qui priùs cruciati ſunt, non poſſunt nũc ad quæſtionem uocari: ſed Adrianus introducatur, qui cùm ſit etiamnùm recens, poteſt quæſtionem omnem perferre. Aliorum autem putrefacta ſunt corpora, ità vt coſtæ eorum appareant: & ſi rursùs quæſtio inter illos exerceatur, mox animas reddent, nec durare poterũt ad ſupplicia eis præparata. Nos enim nolum', vt quodam pœnarum compendio finem vitæ accipiant, tanquàm qui nihil peccarint. Sed habeant inducias quaſdam paucorum dierum, & tum dignas dent facinorũ ſuorũ pęnas. Si ergò iubes, introducatur nunc Adrianus, qui ad omnem perferendam quæſtionem adhuc ſatis habet roboris. Maximianus dixit: Tectum ſubligaculo, introducite eum. Expoliant ergò eum veſtibus, & ferentem ſuis manibus eculeum, eum ſiſtũt coram tyranno. Eunti autem illi dixere ſancti martyres: Eccè Adriane, dignus effectus es, vt tollas crucem tuam, & ſequaris Christum. Vide ergò, nè frangaris timore, & abeas retrorsùm, mercesque tua euaneſcat, & theſaurum tuum diabolus ſuffuretur. Non te perterreāt ea, quę videntur, tormenta, ſed contemplare animo ea, quæ expectas: & fidenter accedēs, pudore affice tyrannum. Non ſunt condignæ paſsiones huius temporis ad futuram gloriam, quæ reuelabitur in nobis.

Martyres cōfirmant Adrianũ euntē ad ſupplicia.

Rom. 8.

Cap. 10. Natalis ſimum conſolat maritum.

Porrò Natalis dicebat ei: Vide, mi domine, vt in ſolo Deo defigas mentem tuam, nec cor tuum ad vllam rem expaueſcat aut trepidet, vbi videris tormenta tibi intētari. Labor exiguus eſt, ſed manebit te laus ſempiterna. Breuis eſt afflictio, ſed quies erit perpetua. Ad breue tempus feres dolores, at paulò poſt cum Angelis exultabis. Quòd ſi terreno Regi militans, propter exigua ſtipendia uapulabas: multò iam conſtantiori animo ferre debebis, quicquid tibi pœnarum illatum erit, propter regna cęlorum. Vbi autem introductus fuit Adrianus, cum eum uidiſſet tyrannus, ait ad eum: Adhuc permanes in inſanis, & uis malè exire ab hac uita? Adrianus reſpondit: Iam tibi dixi me ab amentia receſsiſſe: & ideò paratus ſum hanc uitam profundere. Maximianus ait: Non ergò ſacrificas, nec adoras deos, ſicut ego & cæteri omnes? Adrianus reſpondit: Cùm tu in errore uerſeris, cur alios in errorem inducis, & tum teipſum perdis, tum omnem hũc populum, cui perſuades, vt adoret eos, qui ſine anima ſunt, relinquantque Deum, qui fecit cælũm & terrã, mare & omnia, quæ i eis ſunt? Maximianus dixit: Itàne exigui tibi videntur dii noſtri, qui magni ſunt? Adrianus reſpondit: Ego uerò nec exiguos, nec magnos eos dico, cùm ſint planè nihil. Audiens id tyrannus, iratus iubet eum lignis contundi. Vbi autem cognouit beatiſsima Natalia, quòd cœpiſſent eum cædere, continuò ſanctis martyribus indicans, ait: Eccè dominus meus iam inchoauit martyrium. Illi verò ſeſe proſternentes, pro eo Dominum deprecabantur. Tyrannus autem dixit ad eos, qui illum cædebant: Dicite ei: Noli blaſphemare deos. Adrianus ait: Si ego ſic crucior, dum blaſphemo eos, qui non ſunt dii: quæ tibi ferenda erunt cruciamenta, qui Deum viuum & verum blaſphemas? Maximianus dixit: Hęc verba ab illis impoſtoribus didiciſti. Adrianus ait: Cur tu illos impoſtores vocas, qui duces nobis ſunt ad vitam æternam? Vos potiùs eſtis ſeductores, qui homines in perditionis laqueos inducitis.

Pſal. 145.

Adrian' lignis tūditur.

Cap. 11. Magnis fuſtibus cæditur.

Tum verò Mſsinianus furore percitus, iubet eum à quatuor cędi lictoribus magnis fuſtibus: dicit autē ad eum Adrianus: Quanto tu mihi, tyranne, numeroſiora adhibes ſupplicia, tanto mihi plures conficis coronas. Omnia verò, quæ aut tyrannus interrogaſſet, aut Adrianus reſpondiſſet, beatiſſima Natalia ſanctis martyribus renunciabat. Maximianus tyrannus dixit: Vel nunc confitere deos, & parce tibi atque iuuentuti tuæ. Quid ità temerè teipſum perdis? Iuro tibi per magnos deos, non ſine commiſeratione adſpicere me pulchritudinem tuam. Adrianus reſpondit: Equidem parco mihiipſi, nè totus pereã. Maximianus ait: Ergò confitere deos, vt tibi ſint propitii, teque honoratũ reſtituant in locum priſtinum. Non enim comparandus es cum illis, qui tecum vincti ſunt. Tu enim benè nati & honeſti viri filius es, & licèt iuuenis ſis, tamen magnis honoribus dignus es. Cæteri pauperes ſunt, atque è ruſticis & maleſanis prognati. Adrianus reſpondit: Noſſe te patriam & genus atque auos meos non dubito. Verùm ſi ſcires benè illorum ſanctorum genus, opes & patriam, quam expectant, quam primùm abiiceres te ad illorum pedes, rogaresque, ut pro te deprecarentur: quin & manibus tuis cōfringeres deos tuos. Ad has voces ira immēſa inflãmatus Maximianus, iubet à quatuor viris fortiſsimis eius ventrem verberari. Cumque videret effundi viſcera eius, uiſit parci illi. Erat enim beſtus Adrianns iuuenis & corpore tener, annos natus plùs minùs viginti octo: dixitque ei ſæuiſsimus tyrannus: Animaduertis, quantùm tibi parcam. Si ergò ſola voce inuocaris deos, mox iubebo accerſiri medicos, vt curent vulnera tua, & hodiè mecum eris in palatio meo. Adrianus reſpondit: Tametsi tu mihi promittis & operam medicorum, & honores, & tuam in palatio familiaritatem, dicisque deos tuos ſe mihi propitios fore polliceri: at uelim tamen, vt ipſi mihi dicant ore ſuo, quid mihi præſtituri, quo me beneficio affecturi ſint. Ità enim fiet, vt ego eis hoſtias offeram, eosque adorem, quemadmodùm tu vis. Maximianus ait: Non poſſunt iſti loqui. Adrianus reſpondit: Quid ergò eis ſacrificas, impiiſsime, qui loqui non poſſunt?

Tyrann' blandis adulationibus nititur eũ reuocare ad impietatem.

Eius venter verberatur, & viſcera effunduntur.

Cap. 12. Reducitur in carcerem.

Valde commotus tyrannus, iuſsit eum cum cæteris ſanctis ferro contrictum, mitti in carcerem, diem præfiniens, quo, omnes ſimul ad tribunal producerentur. Itaque milites eos in cuſtodiam abduxerunt: & alios quidem trahebant: alios vero, quos pœnæ diſſoluerant, portabant. At Natalia beatiſsima ſolicitè confortabat Adrianum, & miſſa ad ceruicem eius manu, eumque palpans, ait: Beatus es, Domine mi, quandoquidem ſanctorum conſortio dignus effectus es. Beatus es, lumen meum, qui pateris eius cauſa, qui pro te paſſus eſt. Proficiſcere nunc dilectiſſime ad videndam gloriam eius. Quis enim communicauerit paſſioni eius, etiam gloriæ eius particeps erit. Deindè in carcere incluſi ſunt. Porrò ſancti martyres, qui cum eo uincti erant, accedentes ad eum, ſalutabant eum, ingenti lętitia perfuſi. Qui au-

S. Natalia adhuc uiuentis mariti honorat reliquias.

tem humi iacebant, nec pedibus ingredi poterant, reptantes manibus, feſtinabant offerre ei oſculum pacis. Beata autem Natalia extergebat ſanguinem eius, & eo perungebat corpus ſuum. Cumque oſcularentur eum ſancti martyres, dicebant ei: Lætare in Domino, dilectisſime: quoniam nomen tuum inter perfectos Dei ſeruos annotatum eſt. Adrianus reſpõdit: Vos gaudete: veſtra enim corona, eſt labor veſter. Pro me veró potiùs orate, vt nihil aduersùm me posſit diabolus: multùm enim iam corpore deſeci. Sancti martyres dixerunt ad eum: Confide in Domino: nõ enim præualebit aduersùs te ſatan. Procùl illum repellet patientia tua. Nos equidem timebamus tibi, cùm adhuc eſſes homo. At tunc, quandò naturam humanam exceſſiſti, non poterit deincèps tibi præualere inimicus. Nihil ergò formides. Chriſtus enim eſt victoria tua. Interim Diaconiſſæ, & aliæ mulieres piæ & Deo notę, permanebant in carcere, curantes vulnera ſanctorum: & alię quidem medebantur vulneribus, aliæ verò ſuis ſtolis, quibus indutæ erant, abſtergebant putredinem à vulneribus: partiebanturque inter ſe ſanctos, vt ſcirent ſingulæ, quibus ſuam operã & curam impènderent.

Religioſæ matronæ ſolicitè curant martyres.

Cap. 13.

Vt autem reſciuit tyrannus multas etiam valdè honeſtas matronas ad eos confluere, magno dolore affectus, vetuit, nè cuiquam illarum pateret aditus in carcerem. Cernens hoc ſancta Natalia, non licere fœminis miniſtrare eis, totondit capillos ſuos, & ſumpto viri habitu, ingreſſa eſt in carcerem, & omniũ vulnera fouebat ſola. Et cùm erga omnes ſuum expleſſet miniſterium, veniebat ad Adrianum, ſedensq; ad pedes eius, ait ad eum: Obſecro te, mi domine, ſis memor coniunctionis noſtræ, & quomodò ego in hoc martyrio tibi adſtiterim, teque in hoc agone confirmarim, hasque tibi coronas præparauerim. Deprecare igitur Dominum noſtrum Ieſum Chriſtum, vt me tecum accipiat: vt quemadmodùm communicamus in hac vita miſera & plena peccatis, ità ſimul eſſe posſimus in illa beatisſima vita, quæ eſt omnis doloris expers. Oro te, mi domine, vt has primas preces offeras Deo. Scio enim præſtiturum tibi Deum, quicquid ab eo petieris. Amat enim & gratum habet, ſi quid ab ipſo petas. Noſti peruerſitatem ciuium vrbis huius, & Regis impietatem: nè fortè quandoquè ab aliquo ſuggeratur tyranno illi, vt me homini impio coniungat, & polluatur ab eo torus tuus & ſancta cõiunctio noſtra. Quæſo, ſerua coniugem tuam, ſicut ab Apoſtolo didiciſti. Dona mihi hanc mercedem cõtinentiæ, vt permaneam tecum, & diſcant ex me oẽs mulieres obtemperare viris ſuis, comperta erga me cura & ſolicitudine tua. His dictis ſurrexit, & prout cuiuſque necesſitas poſtulabat, ſingulis curam adhibebat martyribus. Proponebat eis ſimplices, eosq́ue delicatos cibos. Erant enim intolerandis affectis doloribus, quòd vulnera iam inciperent redire ad ſanitatem. Vbì autem aliæ fœminæ perceperunt Nataliam præciſis capillis in veſte virili ſeruire martyribus, amputarunt etiam illę ſibi pilos capitis, & virili ſe habitu tegentes, ingreſſę in carcerem miniſtrabant ſanctis.

Vide Nataliæ facinus ſanctiſſimũ.

Exorat pro ſe mariti ſui ſuffragia apud Deũ.

Aliæ matronæ imitantur Nataliã martyribus miniſtrãtem.

Cap. 14.

Quod poſteaquàm Maximianus comperit, tum etiam, quòd iam deficerent viribus martyres, iusſit incudem adferri, & eorum pedibus ſupponi, & vecte ferreo manus ac tibias illorum confringi, ità dicẽs: Dabo operam, vt non inſtàr aliorum hominum communi morte finiant hanc uitam. Fecerunt lictores, ut erãt iusſi, vaſaque & incudem cum vecte ferreo attulerunt in carcerẽ. Id vt vidit beata Natalia, occurit eis, rogauitque ut ab Adriano inciperent, nè pœna atrocisſima ſanctis illata terreretur. Obtemperarunt ei carnifices, & cùm impoſuiſſent Adriani tibiam ſuper incudem, beata Natalia pedem eius appręhendẽs, extendit ſuper incudem. Carnifices verò multa vi cędentes, amputarunt pedes eius, & crura confregerunt. Porró beata Natalia ait ad eum: Precor te, mi dñe, ſerue Chriſti, dũ adhuc i te hæret ſpirit⁹, extẽde ẽt manũ, ut amputẽt eam, vt ſanctis martyribus ſimilis efficiaris per oĩa. Maiora enim illi tormenta perpesſi ſunt, quàm tu. Extendit ergò manum beatisſimus Adrianus, & porrexit eam Nataliæ. Illa verò impoſuit eam incudi, & carnifices amputarunt. Deindè amouent ab illo incudem, & mox ſpiritum reddidit.

Accedit è uita beatiſſimus Adrianus.

Cap. 15.

Ad alios porrò martyres euntes illi cum incude & vecte ferreo, crura eorum confregerunt, illis ſuos pedes extendentibus etiam ante aduentum carnificum, ſicque dicentibus: Domine Ieſu, accipe ſpiritum noſtrum: & ſub his verbis ſanctas Domino animas reddidère. Maximianus autem iusſit corpora eorum flammis exuri, dicens: Nè fortè veniant Galilæi, & tollant ea. At beatisſima Natalia abſcondit manũ ſancti Adriani in ſinu ſuo, nè ignibus abſumeretur. Itaque carnifices ad tyranni voluntatem abſportabãt corpora martyrum, ut ea concremarent in fornace ardenti, quæ iam parata erat. Sequebatur autem eos beata Natalia, excipiens ſtillantem à martyrum corporibus ſanguinem, atque eo ſuũ corpus liniens. Sequebantur etiam aliæ mulieres religioſæ, & honeſto loco natæ, martyrum ſanguinem in linteamina & purpuram ſuſcipientes: atque aliæ in ſinu ſuo ſanguinem illum abſcondebant. Ipſas quoquè carnificum veſtes, quæ ſanctorum martyrum ſanguine infuſæ erant, clarisſimæ fœminæ multo auro & gemmis precioſisque ornamentis ſibi compararunt. Vbì ad fornacem ventum eſt, per eius os ſuperius iactarunt carnifices corpora martyrum in ignem, fęminis illis cum lachrymis ità clamantibus: Mementote noſtri, domini, in requie veſtra. Porrò Natalia, facto impetu cum magna voce, volebat ſeipſam conijcere in ignem. Sed cum martyrum corpora in fornacem iniecta eſſent, repentè extitere tonitrua magna, & pluuię, & grandines, & fulgura, atque terræmotus, ità ut haud ſecùs atquè in diluuio nataret ciuitas, & loca omnia aquis repelerentur, ipſaque fornax vì imbrium & tempeſtatis extingueretur. Eam Dei iram terribilem cernentes carnifices, aufugerunt: alij cadentes in facies ſuas, expirarunt. Qui autem illic aderant homines fideles, cum Natalia & aliis religioſis fœminis ſanctorum martyrum rapuerunt reliquias, adeò prorsùs nihil ab igne læſas, vt ne capilli quidem combuſti eſſent.

Itemq́; alij martyres.

Nota hîc, quanti ſecerit antiquitas reliquias ſanctorũ.

Sanctorũ corpora ab igne non læduntur.

Cap. 16.

At verò homo quidam religioſus loci illius, cũ coniuge ſua procidens ad veſtigia Nataliæ & fratrum, qui aderant, ità dicebat: Eccè nos apud vrbem hanc manebamus in loco ſecreto, abominantes eorum impietatem & ſanguinis profuſionem, quam in hac ciuitate exercuit impius Rex. At nunc receſſuri ſumus Byzantium, odio habentes hæc loca noſtra. Date igitur nobis corpora ſanctorum martyrum, & ea impoſita in nauiculam nobiſcum abſportabimus, atque apud nos recondemus, donèc moriatur hic impiisſimus tyrannus. Tum verò huc ea transferemus, ut ab omnibus adorentur. Quòd ſi ea hic relicta fuerint, Rex impius ea tollet, & rursùs concremabit. & inueniemur nos proditores eorũ corporũ, quę Deus ab igne ſeruauit per tonitrua, terræmotus & tempeſtate. Placuit is ſermo omnibus, & intulerunt corpora in nauim, quæ ea uexit Byzantium, flante vento in puppim.

Adorare & venerari, frequens eſt in ſacris hiſtoriis & patribus.

Transferunt Sanctorũ corpora Byzantium.

Cap. 17.

Natalia autem manſit in domo ſua, habens apud ſe manum beatiſsimi Adriani martyris: quam purpura obuolutam & myrrha perfuſam, repoſuit ad caput le cti ſui, nemine id ſciente. Poſt dies aliquot tribunus ciuitatis venit ad palatium, orauitq; Regem, vt eam ſibi coniugem acciperet. Erat enim Natalia opulenta valdè, & facilè prima etiã inter clariſsimas fœminas, formaque corporis elegantiſsima. Miſit autem ad eã tribunus honeſtas matronas, vt de coniugio eam ſolicitarent. Quibus beata Natalia reſpondit: Multùm

Petit Nataliã Tribunus ciuitatis in cõiugem.

ego lætor hoc nuncio. Quis enim mihi præſtitiſſet, vt coniungerer tali viro? Hoc vnum peto, vt dentur mihi tridui induciæ, vt interim me præparem: non enim putaram me ab aliquo ad nuptias vocandam. Hæc illa dicebat quidem, ſed animo fugam meditabatur, habitare volens apud corpora ſanctorum martyrum: atque hac ratione ſefellit mulieres, ad ipſam miſſas à tribuno. Illis ergò recedentibus, abiit in cubiculum ſuũ vbi erat manus ſancti Adriani, prócidensque in faciẽ ſuam, ſic precata eſt cum lachrymis: Domine Deus noſter, Deus afflictorum, qui iuxtà es iis, qui tribulato

Pſal. 33.

Rogat Dominũ Natalia, nè permittat pollui torum S. Adriani viri ſui.

ſunt corde, reſpice me ancillam tuam, & nè ſinas inquinari torum Adriani martyris tui. Rogo Domine, nè obliuiſcaris eorum, quæ pro te paſſus eſt ille ſeruus tuus. Miſerere Domine, miſerere: nè ſis immemor vinculorum eius, quæ pertulit propter ſanctum nomen tuum. Miſericors Domine, memineris amputatorum pedũ, & præciſæ manus eius, nec patiaris inania fieri tormenta eius & miſerias, quas viderunt ſerui tui, q excruciati ſunt propter te. Adſpice Domine, & libera me. Memor eſto Domine ſamuli tui Adriani, & eripe me à conſortio inimicorum tuorum, ne multiuarius hoſtis polluat torum Adriani ſerui tui. Tu Domine, qui liberaſti ſanctos martyres tuos ab illo igne, libera me ab expectatione impii hominis.

Cap. 18.
Viſio S. Nataliæ.

Hæc cùm precata eſſet, præ multo mœrore obdormiuit, & eccè vnus è ſanctis martyribus illis adſtitit ei, dicens: Pax tibi Natalia, ancilla Chriſti. Confide: nõ te deſpexit Deus, neque nos obliti ſumus laborum, quos ſuſcepiſti propter nos. Mox autem vt peruenim' ad conſpectum Chriſti, rogauimus eum, vt citò venias ad nos. Beata Natalia reſpondit: Dic mihi ſancte martyr, num vobiſcum coram Chriſto apparuit ſanctus Adrianus dominus meus? Martyr ait: Immò verò ante nos ille peruenit ad Chriſtum. Sed exurge iam, & cõſcenſa naui, proficiſcere ad locum, in quo habentur corpora noſtra. Ibi enim viſitabit te Deus, & perducet ad nos. Expergefacta Natalia, vbi ad ſe rediit, relictis omnibus ſuis, ſolam Adriani manum tulit ſecum,

Relinquit omnes tẽporales diuitias propter Chriſtum.

& profecta eſt Byzantium. Conſcenſa autem naui, inuenit illic multos vtriuſque ſexus, fugientes à conſpectu tyranni. Poſtquàm autem tribunus de eius abitione cognouit, petiit à Maximiano militarem manum, & aliam ingreſſus nauim, perſequebatur eã. Sed cùm iam ad nulle ſtadia progreſſus eſſet, ventus contrarius compulit eum cum ſuis retrocedere. Quidam autem ex eis, mortui ſunt & fluctibus obruti. Porrò nocte media nequam ſpiritus apparuit nauigantibus cum beata Natalia in naui quadam, in qua etiam epibatæ eſſe viderentur, dixitque eis tanquàm naucleri voce: vndè venitis, aut quò ire pergitis? Illis reſpondentibus, ſe Nicomedia Byzantium proficiſci, rurſùs ait mendax ille: Erratis planè, in partem ſiniſtram dirigite nauim. Hoc verò dicebat, ut eos in pelagus pertractos perderet. At illi perſuaſum habentes nautas eos eſſe orientales, aliorsùm pandebant vela, ituri, quo iuſsi erant. Cõfeſtim autem apparuit eis beatus Adrianus, magna voce dicens ad eos: Pergite, vt cœpiſtis, nec audiatis iſtum, qui vobis interitum afferre molitur. Repentè ei paruit impoſtor ille ſpiritus. Exurgens autem Natalia, vt vidit antecedentem ipſos ſanctum Adrianũ, mirè exhilarata eſt. Ventus quoquè ſecundus exiſtẽs, perduxit eos Byzantium antequàm diluceſceret. Egreſſi verò è naui, properè ſe contulerunt ad eas ædes, in quibus aſſeruabantur corpora ſanctorum martyrum, qui pro Chriſti amore tormenta omnia perpeſſi erant. *Venit Byzantium.*

a

Cap. 19.

Porrò beata Natalia manum ſancti Adriani poſuit ſuper corpus eius, & flexis genibus orauit. Poſteà ſurgens ab oratione, in interius cubiculum ſe recepit, & fratres ſororesque omnes ſalutans, rogauit, vt pro ipſa orarent. Illic enim multi fideles conuenerant, qui rogarunt eam, ut parumpèr quieti ſe daret. Valdè enim ex nauigatione defatigata erat.

Quieſcenti autem mox apparuit beatus Adrianus, dicens ei: Benè huc aduenisti in pace ancilla Chriſti & filia martyrum. Veni ad nos in requiem tuam. Veni, & percipe ea, quæ tibi debentur. Illa euigilans, viſionem indicat fratribus: rurſumque obdormiens, reddit ſpiritum. Volentes autem eam excitare fideles, comperiunt vita functam. Surgentes igitur orant, ac deindè ponunt eam apud corpora ſanctorum martyrum: & precibus poſt eam depoſitionem abſolutis, domum illam obſignarunt, in qua multi vtriuſque ſexus commorabantur, qui contemptis & repudiatis omnibus, quę ſunt huius mundi, Domino ſeruiebant: Cui eſt honor & gloria in ſecula ſeculorum, Amen.

S. Nataliam pace reddit ſpiritum.

VITA S. CORBINIANI, PRIMI Epiſcopi Friſingenſis, edita ab Aribone, quarto Friſingenſi Epiſcopo. Capitibus ad marginem adiectis per F. Laurentium Surium.

PRAEFATIVNCVLA AVTHORIS.

DVM cupimus ad ædificationem audiẽtiũ vitã beati Corbiniani ſtylo breuiſſimo explicare, virtuteſque, quas per eum fecit Dominus: primò neceſſè eſt ſancti ſpiritus implorare ſuffragium, quatenus eius adiuuante gratia, dignè poſsimus tanti viri Dei & vtiliter miracula enarrare.

HISTORIA.

8. Septẽb.
Cap. 1.
Patria & parentes S. Corbiniani.

VENERANDVS igitur Dei famulus Corbinianus, ortus fuit ex regione Melitonenſi, natus in vico, qui dicitur Caſtrus, ex patre Vualdekiſo, & matre Corbiniana. Quo nondùm nato, genitor eius languore correptus, rebus exceſſit humanis. Eo itaque poſt obitum patris nato, mater eius, genitoris ſui nomine ex ſacro eum fonte fecit ablutum appellari: at poſteà illius amore compuncta, nomen eius mutauit, eumq; vocauit Corbinianum. Qui dum bonæ indolis puer

Virtutes pueri.

excreuiſſet, diuina inſpiratione compunctus, ſacræ religionis officium viriliter diligebat, cœpitque diuinę ſcripturæ ſagaciſſimus indagator exiſtere, pſalmodiã diligere, ieiunium amare, vigiliis & orationibus ſanctis inſiſtere, pauperes, quantùm potuit, recreare, hoſpitalitatem ſectari, & in boni operis cultu ſtudioſè perſiſtere. Ad hoc quoquè diuino eſt perductus amore, ut omnem mundi concupiſcentiam ab ipſo iuuentutis relinqueret flore, & ſanctæ continentiæ ſanctæque caſtitatis ſolertiſſimus cuſtos exiſteret. Porrò ad

beati

beati confeſsoris Chriſti Germani Eccleſiam, in eodē caſtro conſtructam, deuotisſimè ſe contulit, atque iuxta eam paruum ſibi conſtruxit ergaſtulum, tantum ſolitudine delectatus, ut nihil aliud posſideret, niſi tātùm miniſtros, qui ſibi exterioris necesſitatis ſolatium exhiberent. Quos quotidiè ſacris ſtuduit diſciplinis inſtruere, vt ſuæ imitatores exiſterēt vitæ. Multa quoquè cœpit ad illum credentium populique turba confluere, & ſacra eius monita diligenter excipere. Quicquid autem ea oblatione fidelium ſuſcepiſſet, excepto victu neceſſario, pauperibus erogabat.

Multos hortatur ad vitæ melioris inſtitutū.

Cap. 2.

Vindemiarum quoquè tempore, cùm quidam ei vindemiarum primitias afferrent, miniſtri eius in cellario vas indè non modicum impleuerunt. Contigit autem cuiuſdam noctis ſilentio, vt muſto vehemēter intumeſcente, magni feruoris vim uas ſufferre nequiret, ſpinamque tam fortiter reiiceret, vt eius ſonitus in cellula ad aures viri Dei perueniret. Qui ſtatim intelligens quod geſtum fuerat, ſeſe in orationem fixis in terra genibus proiecit, ſilentium ſuum vt ſeruaret, miniſtris hoc indicare diſtulit, ſic pernoctans in orando, vſquedùm matutinas Deo laudes perſolueret. His peractis, ea more tintinnabuli ſigno miniſtros cōuocans, ſuſpicionem, quam de vino habuit, eis indicauit. Tunc ergò frater, qui cellario præerat, nomine Anſericus, arrepta claue feſtinè cellarium reſerauit, & in introitu ſpinam pede inuenit, & in manus tulit, ad vas acceſsit: res mira apparuit, quia tam incolume muſtum inuentum eſt, vt nec gutta quidem foràs exiret. Quod dum viro Dei nunciauit, omni cautela iuſſit ſilere miraculum.

Magno miraculo vinū ī vaſe conſeruat.

Cap. 3.

Quidam fur mulā viri Dei aufert.

Quadam verò die fur quidam, inſtigante diabolo, mulam viri Dei foris reperiens abſtulit, eamque aſcēdens, propinqui ſaltus ſe immergebat latibulis. Miniſtri verò viri Dei, veſpera appropinquante, mulā quærentes, inuenire non poterant, huc illucque quærendo diſcurrentes per latera montium, & ima conuallium, ſyluarumque latibula, necnon & ea loca perſcrutantes, vbi priùs mula ſolita erat paſci, vſque dum eis nox ità tenebreſceret, vt coacti vacuique domum reuerterentur, & damnum de mula viro Dei referrent. Ipſe autem leniter conſolatos dimiſit, ſeque in oratione proſtrauit: ſicque orando permanſit, vſque dum matutinarum ſolennis debitas Deo laudes impleuit.

Viſio Angelica.

Ac deindè cùm ad reſocillationem laſsi corporis paululùm quieſceret, Angelus Domini in ipſo matutinali crepuſculo ei per viſum apparuit, furemque cum mula aduenturum prædixit. Ille autem à ſomno excitatus, grates Deo retulit & laudes, atque etiam beato Germano, in cuius eccleſiæ foribus tunc ipſe manebat. Apertaque feneſtra cellulæ, ſigno ex more tintinnabuli ſuo ad ſe conuocat miniſtros.

Prædicit futura.

Quibus adſtantibus præcepit, vt venientem furem cum mula, minimè læderent. Sed hoc nequaquàm appetitu vanæ gloriæ miniſtris prędixit, ſed vt eorum mentis inſaniam mitigaret, nè furore coacti, Dei uirtutem in ſuam mutarent inſaniam, aut ut rei ſanguinis in eius perſecutione non fierent. Vix verba præcipiendo compleuerat,

Nota vim p̄cum eſt.

& eccè oſtium cellulæ, ubi uir ſanctus cum diſcipulis loquebatur, mula ingreſſa, ſuper ſe ſedentem obtulit furem rigidum, & quaſi exanimem, dorſo illius adhęrētem perindè àc ſi ligatus ſuper eam eſſet, ità ut ſi vellet, deſcendere nequiuiſſet. Qui dum viri Dei iuſſione depoſitus, & humi eſſet proiectus, inſtàr ligni vel lapidis, amens & ſine ſenſu iacebat. Cœpit autem eum vir Dei tam increpatione, quàm admonitione, à ſua nequitia quaſi à graui ſomno ſuſcitare. Qui cum ceu dormiens expergefactus eſſet, timorem dimiſit animi, & confitendo atque pauendo malum, quod uiro Dei fecerat, profeſſus eſt ſe ampliùs non peccaturum, etiamſi præ inopia periturus ſit. Eo ergò ſic proſtrato iacente, & promittente uitæ mutationem, eū uir Dei de humo iuſſit ſurgere. Mox ille tam celeriter ſurrexit, quaſi rigidus atque contractus minimè fuiſſet: & ſic ſuæ miſericordiæ referebat hiſtoriam, quomodò in dorſo mulæ pernotaſſet, tot montium ſummitates atque ima conuallium, ſyluarum atque veprium denſitates perambulaſſet, & quaſi à mula vinctus fuiſſet.

Nota hiſtoriā mirabilem.

Quibus dictis fidem vulnerata facies conciliabat. Deniquè ab irrationali animali adductum ſe inſciētem ad virum Dei fuiſſe profeſſus eſt, & quòd intempeſtæ noctis ſilentio viam euadēdi vel latendi reperire minimè potuiſſet. Sed quid mirum, quòd orationes iuſtorum, Deo largiente, valeant vincula reprobis iniicere, & à mentis eos reuocare induſtria, cùm tantam Deus electis ſuis præſtet gratiam, vt cùm rerum neceſsitas expoſcit, mira quoquè aliquandò ex prece faciant, aliquandò uerò ex poteſtate, cùm Iohannes dicat: Quotquot autem receperunt eum, dedit eis poteſtatem filios Dei fieri? Quia ergò filii Dei ea poteſtate fieri poſſunt, quid mirum, ſi ſigna facere ex poteſtate valent?

Ità ferè Gregor⁹ Papa lib. 2. Dialo. Cap. 30.

Et quid mirum, ſi ſigna per orationes facere valent, cùm Dominus ſuis fidelibus promiſerit, dicēs: Omnia quæcunque orantes petitis, credite quia accipietis, & fient vobis? Orationis nanque virtute ſemper ſunt ſigna oſtenſa, mirabilia demonſtrata.

Marc 11.

Nam Moyſes per orationem Pharaonem ſuperbum Regem in mare rubrum demerſit, Aegyptios deleuit, & Dei populum liberauit.

Exod. 14

Ioſue occidentem Solem tandiù orando ſtare fecit, donèc hoſtes pugnando deleuit.

Ioſ. 10.

Elias tribus annis cælum & menſibus ſex ab imbre coercuit, & cùm uoluit, orando pluuiam tribuit.

3. Reg. 17 & 18.

Iſte itaque vir ſanctus oratione aligauit reum, vt à nequitia ſuæ animę ſolueretur, & ad pęnitentiam reuerteretur: eique tres argenteos dedit, atque admonuit, vt nec coactus furtum faceret. Et ille accepto munere, lętus receſsit.

Cap. 4.

Cœpit itaque longè lateque fama ſanctitatis eius creſcere, & fidelium ad eum, nobilium & ignobiliū, vtriuſque ſexus turba confluere, æternæ vitę ex ore illius verba libenter audire. Tantumque excellentia vitæ illius percrebuerat, vt ad ſummum maiorem domus Pipinum rumor ſanctitatis eius perueniret. Is verò unum ex chariſsimis ſibi optimatibus ad viri Dei cellulam tranſmiſit, ſeque humilimè eius precibus cōmendauit.

Pipinus magiſter equitum eum veneratur.

Multique ad eum ſenes & nobiles concurrentes, ut pro ipſis oraret, crebris aduenientium colloquiis occupabatur, ſed mens eius magno indé tędio affecta, magnis fletibus atque lamentis ſe abſtrahere nitebatur: tactuſque dolore cordis intrinſecùs, ſuſpiriis & gemitibus crebris deplorabat, quòd tranquillitatem, quam quæſierat, & ſolitudinem, quam deſiderauerat, ſe amiſiſſe perſpiceret, & paupertatem, quam amauerat, ſibi deeſſe ualdè pertimeſceret, & adeſſe ſibi diuitias, quas noluerat, orationis ſtudium ſe ultra conſuetudinem amittere, reſponſis aduenientium, & acceptione dantium, & diſpenſatione egentium occupatum.

Affligit hominum fauoribus

His verò tribulationibus fatigatus, quartumdecimum in ſua cellula impleuerat annum. Tunc demùm iniens conſilium, ad limina ſacratisſima beatorum Apoſtolorum Petri & Pauli orationis cauſa ire decreuit, & ibi ſe Apoſtolici uiri doctrinæ orationib⁹ commendare, &, ſi fieri poſſet, impetrare ab eo ſibi & ſuis qui cum eo uenirent, in quodam angulo latitandi facultatem, ut ad ſanctorum Apoſtolorum patrocinia poſſet ſecretiùs peruenire, & ibi ſub ſanctę conuerſationis regula liceret ipſi uitam ducere.

Cap. 5. It Romā.

Mouit autem uir ſanctus comitatum ſuum cum uniuerſis ſupellectilibus, & incolumis cęptum perfecit iter. Oratione autem facta in confeſsione beatiſsi-

mi

mi Apoſtolorum principis Petri, ad beatæ memoriæ Gregorii Papæ pedes ſe proſtrauit, eique ſecretũ animi ſui diligentiſſimè explicauit, & quibus neceſſitatibus coactus, ſuum amiſiſſet ſecretum, & quomodò tranquillum per humanos fauores perdidiſſet portum, & quibus rerum ſecularium tumultibus quaſi naui in medio mari iactaretur fluctibus, vt vix ſolitudinis marginem recolendo proſpiceret. Et plùs etiã formidanda adiecit, quia temporalia à multis ſibi conceſſa munera, ſibi potiùs ad perditionis cumulum euenire poſſe timeret, quàm ad præſentis vitæ ſolatia. Venerabilis autem Papa Gregorius audiens viri Dei verba, intellexit zelum animi eius, qualiter & q̃ magnam in Dei opere haberet animi puritatem.

Is fuit Gregor⁹ ſecundus. Catalog⁹ virtutum eius.

Erat enim vir Dei valdè facũdus, & humanitate præcipuus, conuerſatione inter omnes præclarus, contra vitia ad iraſcendum facilis, velox ad ignoſcendum conuerſis, non piger in bona operatione, deditus orationi, ſtudioſus pſalmodiæ, præclarus in uigiliis, frequens in ieiuniis, largus in eleemoſynis, ad omne bonum ſemper promptiſſimus, vir mitis atque modeſtus, nulli pietate ſecundus. Sed quid de eo dicendum eſt, quem omnibus benè volentibus, ſimulque indigentibus, omnis boni adiumentum, quantum potuit, fuiſſe non dubiũ eſt? Itaque vir Dei ſpirituſancto repletus, vnicuique congruens erat ſexui vel ætati, vt per ſanctæ conuerſationis ſtudium poſſet vnicuique ſanctarum exempla virtutum oſtẽdere. Sed hæc beatiſſimus Papa Gregorius intuens, cœpit cum ſuis inire conſilium, nè tãti luminis fulgor abſconderetur ſub modio, ſed vt, ſecundùm dicta veritatis, ſupra candelabrum poſito illo, multi ab eo luminarentur: cogitauitque, vt ex authoritate beati Petri Apoſtoli ſacerdotalem ei honorem conferret. Itaque in viro Dei, quæ conſulendo tractauerat, opere perficiens, per ſingulos gradus ad ſummum vſque pontificalem eum prouexit honorẽ.

Mat. 5.

Ordinat̃ à Papa Epiſcop⁹

Cap. 6.

Vir itaque ſanctus, quamuis coactus, tamen dono Dei & diuini muneris largitori conſentiens, Pſalmiſtæ non immemor, timens nè tali fraudaretur bonore, dicentis, Quia noluit benedictionem, elongabitur ab eo? quamuis bonorem fugiendo humilitatem continere voluiſſet, obeditionem tamen maiorem iudicauit, nè patrem reſiſtendo contriſtaret, vel diuinæ voluntati contraire videretur. Coactus ergò, ſacerdotalem ſuſcepit benedictionem, accepto etiam pallio cũ bñdictione & adiutorio beati Petri Apoſtoli, vt vbiquè prædicationis officium exercere in toto orbe poſſes, & tanti patris conceſſu poteſtatem haberet. Tanto autem accepto honore & priuilegio, in Galliam reuerſus eſt: cœpitque diuinum largiter ex ore eius emanare uerbum, & melliflua inſtàr vini fonſis in aures audientium effundi prędicatio: atque per vniuerſam Galliam uerbum doctrinę illius in uirorum ac mulierum ſanctis creuis moribus, & tam in ſacram virginum ac viduarum, quàm & monachorum & clericorum pectoribus diffuſum eſt. Ipſe verò verbum Dei adminiſtrãs, ceu prudens diſpenſator eccleſiæ Chriſti, vnicuique menſuram tritici hilari vultu largitus eſt.

Pſal. 108

Vſus antiquus pallii.

Prædicat in Galiis.

Luc. 12.

Cap. 7.

Intereà contigit, vt maior domus in Gallia, q̃ erat Pipinus, uirum Dei ad ſe accerſiret. Illo verò ad palatium proficiſcente, in uia quidam reus ad damnationis vitimæ ſuſpendium ducebatur propter latrocinium, nomine Adalbertus, manibus poſt tergum vinctis, & reſtis in collo illius pendebat. Et hi qui funem tenebant, iam eum trahere ad damnationem conabãtur. Cœpit autem vir Dei totis viribus feſtinare, & ſub teſtificatione diuina alta voce clamare, ut eius expectarent aduẽtum. Cùm autem appropinquaret, ſtatim ex equo proſiliens, ad reum ipſum cucurrit, & principes huius operis qui eſſent, omnibus modis inquiſiuit: eoſque inueniens, cœpit humilimè poſtulare fixo in terrã capite, vt ſibi reum donare dignarentur, vel pœnas differre, vſquedum ad Maiorem domus citiſſimè peruenire poſſet. His minimè petitioni illius obtemperantibus, dicẽtibusque publicam ſe functionem nullo modo audere prætermittere, nè fortè illius punirentur pœna, qui tanta & talia commiſiſſet crimina, nè regales ad ſuæ damnationis exitium commouerentur aures: vir Dei reum admonere ſtuduit, aſſiſtensque longiùs amouit, vt omnem ei putredinem & vulnus animæ ſuę confeſſione puriſſima aperiret, tam in factis, q̃ in locutionibus atque cogitationibus prauis: eũque arripiens, vt omnis malitiæ ſuæ pœnitentiam puriter ageret, admonere curauit. Ipſe autem reus promiſit ſe vitam & mores correcturum, ſeculum relicturum, admiſſa deploraturum, futura euitaturum. Tũc uir Dei ſigno Crucis ęternęque ſalutis, caput illius & pectus muniuit, lachrymabili vultu reuerſus, equum aſcendens, ſub omni feſtinatione cœptum carpebat iter. Quod cùm eodem die perficere minimè poſſet, ſecundum diem ad perfectionem ipſius itineris complens, tandèm ad ſolis occaſum ad palatium peruenit, & ex caballo ocyùs deſcendens, ſummiſque ſe principis pedibus aduoluens, humilima prece popoſcit, vt qualiſercunque de ſuſpenſo illo actum ſit, corpus eius ſibi donare non dedignaretur: ſimul etiam quomodò miniſtros eius pro eo rogaſſet, & iis negantibus quanto indè cùm mœrore abiiſſet, pleniter expoſuit.

Nota de cõfeſſione ſacramentali.

Cap. 8.

His dictis, princeps præfatus compaſſus eſt, & eum, quem viuentem tantus pontifex miniſtris obtinere non potuerat, quemque vltimo ſupplicio affectum nemo non mortuum crederet, Epiſcopo pręcepit reddi. Nuncii vtrorumque directi, domini venerandi Pipini & beati Corbiniani Epiſcopi epiſtolam deferebant. Qua accepta, tandèm die tertia veſperaſcente (O inauditam & valdè incredibilem rem) ità viuens inuentus eſt latro pendens in patibulo, vt eum venerabilis vir Corbinianus muniuerat ſigno Crucis ſanctiſſimo. Sed quid mirum, ſi ſanctus vir Dei, eius vitam à Domino impetrauit oratione & lachrymis ad gloriam Dei, ut nec corporis pondere collum eius diſſolueretur, nec reſtium compreſſio guttur eius ſuffocaret? Qui vtrùm fidelis vel infidelis fuerit, ignoratur. Quid mirum, ſi iſte vir Dei in virili ſexu exaudiebatur, quandò in fragili ſexu fęmineo beatam Chriſti virginem Scholaſticam, à Deo ità exauditam legimus, vt ea, quæ à ſactiſſimo fratre Benedicto Abbate petiit, & obtinere non potuit, diuina ei virtus poſcenti miniſtraret? Volens nanque ipſa virgo caſtiſſima, vt frater eius cum ea pernoctaret in oratione, quod ab eo minimè potuit obtinere, petiit à Domino, & tantam vim ventorum & imbrium impetrauit, vt ea eodem tecto, in quo loquendo conſederant, nullus omninò egredi valeret: & ità qui ibi rogatus noluit manere, manſit inuiſus. Si ergò à tam fragili ſexu ſanctus vir Dei Benedictus orãdo potuit retineri, quid mirum, ſi beatus Corbinianus infideles, aut etiam fideles orando potuis ſaluare, qui ſe à diuino tramite nunquàm abſtrahebat? Sicque factum eſt, ut de pœnis depoſitus Adalbertus, non tantum viuus, ſed etiam illæſus inuentus ſit, & ad palatium ab his, qui miſſi fuerant, deductus. Ad cuius intuitum quaſi ad ingens ſpectaculum multitudo nimia confluebat, & non modó incolumem, ſed &̃ valentem contemplabantur, & à multis habebatur inſigne. Tunc idem Adalbertus, quaſi paſſer ereptus à laqueo pœnarum, habitum mutauit, & in ſanctę conuerſationis uita ſub magiſtro viri Dei poſt multa temporum ſpatia finem viuendi fecit.

Suſpenſũ in patibulo conſeruat incolumem.

Hoc miraculum habetur ĩ uita S. Bñdicti 21. Martij circa finẽ.

Cap. 9.

Ex eo tempore vir Dei Corbinianus venerabatur ab omnibus: maximè uerò à modeſtieis fidei. At ille

gloriam

Dei, nè totam eminentiæ eius familiam contriſtaret, quam ob mortem tanti viri flentem conſpexit, & in magna eſſe deſperatione animæ illius, vniuerſis petẽtibus ad ſuſcipienda, quæ mulier obtulerat, tandem coactus conſenſit: Regem, vt fugeret, petiit, leniterque eum conſolari cœpit, eumque rogauit, nè aliam quis pro ipſo reatu vltionem reciperet, dicens, quia non vindicat Dominus bis in idipſum. ſuiſque illum orationibus, vt valeret, adiuturum profeſſus eſt. Fide recepta ex viri Dei verbis, viduata mulier receſſit. Non longè póſt pontifex, cum ſummo ibi detentus honore & reuerentia, nec modicis ditatus muneribus, à Rege dimiſſus eſt, & rebus neceſſariis abundè inſtructus, ad Tridentinos peruenit fines.

Nahũ 1.

Cap. 17. Cùm autem non lõgè à caſtro veniſſet in prata, quę appellabantur Rumanniana, quidam ex comitibus eius emiſſarium, quem ibi viro Dei fraudulento conſilio ipſius principis, qui tunc ibi erat, miniſtri abſtulerant, conſpiciens quoddam iumentum ſequentem, & multa macie deformem, ità vt vix cognoſceretur, viroque Dei indicare curauit. Qui eum ſe diſſimulans agnoſcere, ſuis omninò indè ſilere præcepit. Cùm autem vrbis portæ appropinquaret, eccè iam anteà dictus comes Huſingus eius obuiàm veniens, pedibus illius aduolutus, commiſſum à ſe facinus non abſcondit: ſed humiliter confitebatur damnum, quod ei fecerat ex caballo, & illecebroſę machinationis furtum per ordinem confeſſus eſt, qualiter propter decoram nobilitatem eius ſuis iumentis ad propagationem eũ immittere concupiuiſſet, & in poſterum reſeruare: aſſerens, quòd hoc facto, diuina conſecuta illum ſit vindicta, ità vt ferè quadragintaduo ex ipſis iumentis elephantino morbo perierint, excepto vno ſuperſtite, quod tunc ſequebatur. Et cùm hæc confiteretur, duos, quos optimos habuit, caballos viro Dei obtulit, & inſuper ducentos ſolidos auri, humili voto depoſcens, ut vir Dei pro emundatione delicti in ipſum admiſſi accipere non ſperneret, & ſibi delictum remitteret. Quibus auditis, vir Dei arriſit, & ob ſatisfactionem illius condonauit ei. Ille autem cum magno honore per miniſtros ſuos eum vſque ad fines Baioariorum deducendum curauit.

Alia caleſtis vltio propter equum viro Dei ablatum.

Cap. 18. Cùm autem Magienſe caſtrum intraſſet, à cuſtodibus captus eſt, ſicut longè ſuperiùs diximus à Grimoaldo duce præceptum eſſe: nec vlteriùs eum abire ſinebant, niſi ad eorum principem ſe iturum promitteret. Ibique nolens & coactus tamdiù detentus eſt, vſquedum ab eis miſſus Grimoaldo hoc nuncians reuerteretur. Quæ vir Dei impedimenta viæ ſuæ diligẽter pertractans, conſiderauit diuinæ virtutis gratia vacua non fuiſſe. Tunc enim ad beati Valentini confeſſoris Chriſti ſepulcrum, ſitum in eodem caſtro, ſanctæ orationis cauſa ſe contulit, ſolicito animo vniuerſam montanam regionem, vrbi illi confinem circuiuit, viditque terram fructiferam & ſyluoſam. Inuenit etiam inter duos riuulos locum ſecretum & purum abſque habitatoris tramite, qui appellabatur vſitato nomine Camina. Intellexit ergò non ſine diuino nutu & voluntate ibi ſe eſſe detentum: conſiderauſque locum ſecretum, & ad ſanctæ religionis cultum valdè commodum, eum magno amauit affectu: cogitauitq; ſibi ſecretum ibi hoſpitiolum conſtruere, ſi eum condigno poſſet precio comparare. Perquiſiuit ergó diligenter, cuius vel quorum is eſſet proprius, vt accedente opportunitate temporis, ꝑ viciuitatem ſancti Valẽtini eccleſiæ, ſibi ad ſecretum hoſpitium eũ vindicaret. Interea illi, qui ad Grimoaldũ ducem pro annunciando aduentu eius miſſi fuerant, reuertebantur, cũ ſumma eum veneratione rogantes, vt ad eum venire non dedignaretur. Adiecerunt etiam, vt ſi ſponte venire nollet, datum ſibi eſſe præceptum, vt inuitum eum deducere deberent. Intellexit vir Dei illorum inſidias, & in prædicto caſtro relictis ſarcinis ſuis, ad dictum principem mœſtus perrexit.

Orat ad ſepulcrũ S. Valentini.

Cùm aũt ad palatium prædicti principis peruenit, per quendã dilectum eius cubiculariũ eidem principi demandauit, nequaq̃ ſe faciem illius videre velle, anteq̃ laſciuam coniugem à ſe expelleret, quã ſibi tũc copulauerat poſt obitũ fratris ſui Theodoaldi, viduã. Quæ quidem ſecundùm huius carnis putredinem pulchra videbatur & decora, nomine Pilidrud, & genere præclara, ea Galliæ partibus genitricem ſecuta, iſtas peruenerat in partes. Sed cùm Epiſcopi dictis conſentire nollent, ipſe in ſua perſeuerauit ſententia, eiſque egregiis prædicatoris Pauli ea verba demãdauit Inter cętera, Quia neque adulteri, neq; fornicatores regnũ Dei poſſidebunt. Illà aũt funeſtæ Herodiadis ſequẽs exemplũ, de morte viri Dei cum maleuolis quibuſdã tractare cœpit. At vir Dei pro tali crimine meminerat Iohannẽ increpaſſe Herodẽ & Herodiadem, quã tulerat fratri ſuo viuenti vxorem, atq; ob hoc ab Herode interemptum eſſe: ideoq; nullatenus in tantum facinus ſe cõſentire ꝑdixit, antè ſe eſſe potiùs moriturum. Sic ergò quadraginta diebus ab eorum ſe ſubtraxit obtutibus, eoſq; per ſuos iugiter admouere non deſtitit, vt tam execrabile coniugium relinquerent: congruiſque temporibus, iam quidem ſi conuerterẽtur ad pœnitentiã, blandis ſermonibus Dei regnũ promiſit: porrò ſi permanerent in malitia, terrorem magni iudicii Dei, æternumq; eis citò venturum minabatur ſupplicium. Tandemque Dei omnipotentis conſolante clementia, perduxit eos ad promiſſionem ſeparationis ſuæ. Tunc vir ſanctus in Domini Chriſti Ieſu confiſus gratia, eos fecit ad ſuam venire pręſentiã. Qui venientes, humi ſe proſtrauerunt ambo, & extẽſis ad pedes ei⁹ brachiis, ſe grauiter peccaſſe, ſe nimiùm reos eſſe confeſſi ſunt: & ità pura confeſſione ad pœnitentiæ confugerunt remedia. Quorum capitibus vir Dei manus imponens, ſigno ęternæ ſalutis eos munire curauit, ex humo eos erigens, tam grauiter lapſis pęnitentiã deſignauit, viã eis ſalutis oſtẽdit, remediorum ſolatia eleemoſynarum largitate, ieiuniorum & orationum frequentia adipiſcenda monſtrauit, & vt ampliùs peccare cauerent, ſolicitè pręmonuit. Sicque domum ingreſſi, communiter ſumpſerunt cibum. Sicut autem à menſa principis vir Dei alimoniam corporis ſumpſit, ita illis alimoniam animarum, prędicãdo verbum Domini, miniſtrauit.

Cap. 19.

Grimoaldus ducit vxorem defuncti fratris ſui.

1. Cor. 6.

Mat. 14

Vide ſancti viri zelum.

Eccè inſigne exẽplum pœnitentia.

Cap. 20. Tunc quoquè vir ſanctus locũ amęnum in confinio Magienſi, cuius ſuperiùs mentionem fecimus, Grimoaldo principi à poſſeſſoribus iuſto precio emere perſuaſit, vt haberet iuſto labore adeptum, vndè animę ſuę remedium acquirere poſſet. Ei verò princeps libenti animo obediens, eoque cũ beato Corbiniano veniẽs, conuocauit ad ſe poſſeſſores loci illius, qui vulgò adhuc dicitur Camina, inter duos riuulos Timonẽ & Finalem: & dato iuſto preciu, emit à viris nobilibus tam agros, quàm prata & vineas cum parte Alpium. Illi verò venditores cum teſtimoniis & teſtibus hoc illi confirmauerunt, ſicut mos eſt, in proprietatẽ. Quo facto, ex conſilio fidelium & Deo deuotarum perſonarum tradidit hocipſum per manus beati Corbiniani Deo & ſanctæ Dei genitrici Mariæ ad eccleſiam eius, ſitã in caſtro Friſingenſi ſuper fluuium Iſaram, & coram teſtibus eidem perpetuo iure ſeruiturum firmauit. Tunc quoquè vir Domini Corbinianus habitaculum ſibi conſtruere illic feſtinauit: baſilicam ædificauit, & ſancti Valentini atque beati Zenonis in ea patrocinia collocauit, & in eorum dedicauit honorem, vineaſq; ibi plantans pomiferis ornauit arboribus, & alimo-

Eccleſia S. Mariæ Friſingæ quid dederit dux Grimoaldus.

niam

niam pauperibus præparauit. Cœpiſque fama ſanctitatis eius ſpargi latè per orbem, à cuius ore laus Dei iugiter emanabat.

Cap. 21.

Fuitque indè non longè manens quędam vidua, nomine Fauſta, cum duabus filiabus, bonam habens ſubſtantiam. Quæ Fauſta diuidens cum filiabus poſſeſſionem, portionem ſuam Grimoaldo principi eo pacto tradidit, vt vſque dum illa viueret, eam tueretur & cuſtodiret, & poſt eius deceſſum eam ſibi haberet propriam in loco, qui dicitur Chories, cum omnibus rebus eò pertinētibus. Poſt eius verò obitum beatus Corbinianus dedit Grimoaldo principi nongentos auri ſolidos, quos ei dudum Pipinus maior domus Francorumque princeps, pro eleemoſyna largitus erat, & cōparauit hoc ipſum in Chories: & ambo pariter poſteà, beatus Corbinianus Epiſcopus & Grimoaldus princeps, tradiderunt hoc Deo & S. Mariæ ad prædictam eccleſiam in caſtro Friſingas, vbi tūc beatus Corbinianus cathedram tenuit pontificalem.

S. Corbinianus Epiſcopus Friſingēſis.

Cap. 22.

Nota antiquum morem cibos appoſitos bene dicendi.

Quadam verò die vir Dei beatus Corbinianus cum præfato principe recumbens ad prandium, appoſita menſa, ſalutifero crucis Chriſti ſigno cum laude ſuperpoſitam conſignauit alimoniam. Prædictus verò princeps ex menſa dilecto ſibi cani panem per incuriam proiecit. Quod vbi vir Dei conſpexit, dextero pede tripodi calcem impegit, & mēſam euertit, ità vt argentea vaſcula per pauimentum huc illucque ſpargerentur: & ex ſcamno proſiliens, aiebat eum tanta benedictione indignum, quam cani non veritus eſſet proijcere: domumque illius egreſſus, dixit ſe ab eius cura omninò ſe abſtrahere, & nequaquàm cum eo vlteriùs panem communem ſummere velle. Tum verò mulier de morte viri Dei cœpit tractare, inuidiæ facibus ſuccenſa, eò quòd à viri ſui illicito concubitu per verba eius ſeparata eſſet, inceſſanterque in aures viri ſui inuidiæ & odii fomitem ingreſſi contra virum Dei, dixitque in principis ignominiam hoc egiſſe Epiſcopū, ideoq; mortis eſſe reū. At rē ipſam princeps idē diligenter ꝑpendēs, patientię ſeruās cuſtodiā, aditū claudi iuſſit, nè tantus à ſe vir Dei recederet ira ꝑmotus. Ipſeq; cū primatibus ſuis palatiū egreſſus, viri Dei ꝑuoluebat veſtigiis, ſatisfactionē ſpopondit, magniſq; precibus atque blanditiis, necnon & muneribus motum mitigauit Epiſcopum, & tandèm ęgrè pacis oſculum à beato promeruit Epiſcopo: & ſic iterùm pariter communem ſumpſerunt cibum. Cœperuntque viro Dei diuitiæ, quas non amabat, quotidiè accreſcere, & loca augeſcere.

Nota optimi principis exemplum.

Cap. 23.

Cùm quadam die in epiſcopio Friſingę ſederet, moleſtia corporis correptus, more ſolito in vicinum mōtem ad oratorium beati Stephani martyris venire nequiuit ad matutinas Deo perſoluendas laudes. Clerū itaque excitans, illuc ire præcepit. Illiſque aſcendentibus, vox pſallentium in eccleſia obuiàm illis venit: tātaque concordia modulaminis magis ac magis in aures audientium ſe intulit, quanto ad eccleſiam propinquiùs accedebant. Ex feneſtris quoquè & tecto tanta vis clari luminis radiabat per latera eiuſdem montis, vt claritatem diei ſuperaret. Illis ergò feſtinantibus, & eccleſiæ ianuam ingreſſis, tantus claritatis fulgor euanuit: odor tamen incredibili ſuauitate ibi triduò permanſit. Clerici quoquè nimio timore perterriti, & velut mortui corruerunt in terram, alii ante fores, alii limina eccleſiæ ingreſſi. Vbi tandèm vires recepere, domum cucurrerunt, & omnia viro Dei indicarunt. His ille auditis, ſe illuc deferri præcipiens, ibi ad manendum domum ſibi conſtrui iuſſit exiguam.

Audiunt melodia cæleſtes apud templum.

Cap. 24.

Cùm autem miniſtri de aquarū penuria propter altitudinem montis, quòd ibidèm quotidiè ferendo laſſarentur, murmurare cœpiſſent, vir Dei quodam diluculò conſurgēs, ſolus montis latera circumiens, in plaga meridiana ad orationē ſe humi proſtrauit. Qua cōpleta, baculum, quo ſuſtentabatur, in terrā defixit. Cumq; paululùm perfodiſſet, tanta mox ex eadē fouea aquarum emanauit abundantia, vt ad totius cellulæ miniſteriū ſufficeret, inſupèr & vſque ad montis imā crepidinem deflueret, & eo viuente nunq̄ deeſſet. Cùm aūt vir Dei obiiſſet, & eius corpus a nobis ablatum fuiſſet, per quadraginta annos ſine aqua humus arida remanſit. Eo à nobis iterùm adducto, priſtinam abundantiam aquarum fons ipſe miniſtrabat. Huic noſtræ aſſertioni fons ipſe intuentium oculis teſtimoniū præbet. Sed ad hiſtoriæ narrationē redeam⁹.

Fontem precibus largiſſimum impetrat.

Nota rē miram.

Cap. 25.

Cùm quadam die vir ſanctus veſpertina hora ad eccleſiā beatæ Mariæ in caſtro Friſingenſi ad perſoluēdas Deo laudes veniret, eccè quædam mulier ruſtica cum muneribus ei obuiàm perrexit, quę de maleficii ſuſpicione iam anteà uiro Dei fuerat delata. Ibant cū ea onuſti carnibus viri, & animal viuum ſecum ducebant. Quod vir Dei cernēs, ſubtiliter inquiſiuit, quinā eſſet illius aduentus. Ad hæc mulier doloſa quandam in iuuentutis flore principis ſobolem quibuſdam illuſionibus dæmonum aſſerebat fuiſſe commotam, ſeque ſuo carmine ſuiſque artibus ad ſalutē perduxiſſe gloriabatur: & indè hæc xenia apportare. Quibus auditis, uir Dei vehementer expauit, & ex equo proſiliēs, tanto commouebatur zelo, ut ipſe eam propriis non parceret manibus cædere, & cuncta, quæ cū ea portabantur, xenia ad portam ciuitatis, domum reuertens, pauperibus diſtribuens, perfidiam principis non ceſſaret deflere. Socia verò antiqui hoſtis, vt ſerpens in paradiſo, ſparſis crinibus, receptis viribus, cruentata facie, principis ſe offerebat obtutibus. Quam cùm ità flentē inceſta vxor principis videret, diabolico inſtinctu furore incenſa, vultu mutato, vim veneni, quam in corde ferebat, adſpicientibus demōſtrauit, vitam Epo auferre volēs. Quod tū viro indicare diſtulit: ſed clam ei inſidias in ſuā perniciem pręparare nō diſtulit, cuidam ſecretario ſuo, nomine Nino, occultè præcipiēs, vt cùm ab eadem villa receſſiſſet Epiſcopus, collectis famulis, eum interimeret.

Enq̄ execratur artem magicam.

Cap. 26.

Cumq; ad aliam pergere vir Dei diſponeret villam, quidā Deum timens, per fratrem ipſius Epiſcopi beatę memoriæ Erimbertum ei demandare curauit, ꝙ in eàdem nocte nequiſſimo mulieris conſilio occideretur, niſi ſe mutatione loci ſtudioſè ſeruaret. His dictis fidem Epiſcopus adhibuit, & intempeſtæ noctis ſilentio occultè ſe ad aliam contulit villā. Indè ſequēte crepuſculo, eccè Ninus ille collectis famulis domum viri Dei circumcinxit, & eum diligentiſſimè inquirētes, vt interficerent: ſed minimè reperientes, cunctis ædificiis euerſis, vacui & confuſi reuerſi ſunt. Epiſcopus autem, ſumpto ſecum clero, locū reliquit, ad Magienſe caſtrum perrexit, per quendam ex ſuis principi demandauit, ꝙ ſub omni celeritate ipſa maligna mulier in foueam, quam ipſi parauerat, corrueret, & ipſe citò uitam finiret. Eas inſidias ſuæ coniugis ubi Grimoaldus cognouit, & abſceſſum viri Dei, miſit & humiliter eum, vt rediret, rogauit. Ille autem minimè aſſenſit, ſed Iezabelis peſſimæ mulieris inſidias oportere eanere dixit. Quæ verò tales inſidias fuerit ſecuta vindicta, ſilentio non eſt premendum.

Necem ſibi ſtructam euadit.

Prædicit Duci ſuū interitū.

Cap. 27.

Grimoaldi principis interitus.

Filius eius, quem neſando carmine, vt diximus, machinis diaboli mulier incantauerat, rebus exceſſit humanis. Eoque mortuo, Grimoaldus ab inſidiatoribus interfectus eſt. Prædictus verò Ninus, qui necem Epiſcopo afferre uoluit, probroſa morte vitam finiuit. Cùm enim ventrē purgaret, lancea percuſſus interiit. Ad vltimum verò Piltrud Carolum in Gallias ſequēs, pro meritis ſuis ab eo repudiata, omnem honorem &

gloriam

Itèm alio rum, qui virũ Dei perdere voluerã. gloriam perdidit, propriiſque cauta ſubſtantiis, nouiſſimè nihil niſi vnum aſellum ad ſubuectionem poſsidens, in Italia vitam finiuit. Natique eius, qui ex illius prodierant vtero, cum multa tribulatione regno priuati, vitalem amiſerunt flatum.

Cap. 28. Hucbertus princeps. Hucbertus autem cum regnare cœpiſſet, humaniſſimè & ſummo cum honore virum Dei ad ſe renocauit, cumque tanto venerabatur ſtudio, vt ſanctus eius meritis dignum erat: atque etiam ſacro fontis lauacro eũ ſibi ſociauit.

Cap. 29. Mortem ſuam prænunciat. Cumque exitus viri Dei appropinquaret, temporis obitus ſui non ignarus, fratrem ſuum Erimbertum in Italiam ad Longobardorum direxit principem, poſtulans firmitatem ſuæ poſſeſsionis iuxta Magias, quam ſanctæ Mariæ tradiderat, nè indè auferretur, & vt ſuũ corpuſculum ad ſepeliendum ibidèm recipi iuberet, quod illic beato Valentino commendauit viuus: in eo enim caſtro dominabantur ea tempeſtate Longobardi. Hoc igitur octauo ante obitum ſuum die mandare curauit, & horam egreſsionis ſuæ prædicens, aliom ex diſcipulis ſuis ad Hucbertũ principem direxit, ſuũ obitum ei nunciaturum: poſcens, vt cadauer illius deferri iuberet, vbi viuus promiſerat.

Cap. 30. Nota vt ſub mortẽ ſe geſſerit vir ſanct⁹ Veniente autem iam exitus ſui die, balneum ſibi præparari iuſsit, & ex more abluens corpus, capillos ſibi tonderi fecit, caput & barbam radi: ſicq; veſtibus ſacris indutus, Deo ſacrificium obtulit, & viaticum propriis manibus recepit. Miſſarum ſolennitate completa, domum ingreſſus, poſt perceptionem corporis & ſanguinis Christi, vinum ſibi adduci iuſsit, modicũque deguſtans, nihil doloris præ ſe ferens, ſignum crucis Christi capiti impreſsit, & Deo ſpiritum reddidit, *Felix ei⁹ obitus.* atque à miniſtris in beatæ Dei genitricis Mariæ eccleſia traditus eſt ſepulturæ.

Cap. 31. Sed tanta mox pluuia ſecuta eſt atque procella triginta diebus & noctibus, vt nec vna hora vnquàm ceſſaret. Vbi apertè monſtrabatur, quòd ibi requiem corporis ſui habere nollet: ſed in loco, ubi popoſcerat viuus. Miſsi verò, à principe Hucberto reuerſi attulerũt mãdatum, vt beatiſsimi viri corpus Magias apportaretur, ſicut ipſe viuus fieri diſpoſuerat, vt ibi in eccleſia ſancti Valentini ſepeliretur.

Cap. 32. Nota de eius corpore. Itaq; triceſimo obitus ſui die de humo eleuatus, tali repertus eſt forma, vt uiuus eſſe à multis putaretur, & quaſi rectè valens dormiret. Confluebat nanque ibidem magna multitudo virorum ac mulierum, quaſi ad ingens ſpectaculum, qui tanti pontificis lamentabantur deceſſum.

Cap. 33. Quadam ob laſciuũ ſermonẽ diuinitùs caſtigat. Cumque corpus eius plauſtro imponerent, in ea hominum multitudine quædam puella, nomine Magata, nõ lõge indè ſecretè cum ſocia ſtabat. Cumq; ex illa ſocia inquireret, quid de Epiſcopo ageretur, nefandum valdè protulit ſermonem, ſuæ laſciuiæ atque immunditiæ ſocium illum fuiſſe. Quod ideò tam improuidè dixit, quòd ſociam ſuam deludere vellet. Ac ſtatim diuinæ virtutis aſt vindicta ſecuta. Nam femur eius dextrum ità incuruatum eſt, vt vſque ad pedes obrigeſceret. Atque in ea claudicatione permanſit, vſque dum viait, & binis ſuſtentabatur baculis, vnius pedis vtebatur greſſu, tametſi in luctu & pœnitentia & iugi confeſsione peccatorum ſuorum, atque ſanctæ orationis ſtudio vitam multis duxiſſet annis.

Cap. 34. Ex eius tãpridèm defuncto corpore manat calid⁹ ſãguis Pergentibus itaque illis, atque deportantibus corpus Epiſcopi, cœpit de naribus eius emanare ſanguis tam calidus, vt de corpore viuo ſolet effluere. Quem colligentes in vaſculũ fictile, deportauerunt vſque ad caſtra: ubi cum ſancto corpore vigilando illa nocte manſerunt, & vas plenum ipſius ſanguinis in eodem loco infoderunt in terram, & cooperuerunt.

Cap. 35. Cùm autem aduenißent in partes Vallenenſium cũ ſancto corpore eius, quidam nobilis Romanus, nomine Dominicus, Veronenſis ciuis, magnis vexabatur febribus. *Quidam Romanus ad ei⁹ corpus à febribus ſanatur.* Is ad viri Dei corpus cùm veniſſet, de meritis ſancti viri ſanitatem ſe recipere poſſe confidens, ſubter corpus eius ſe ſubmiſit altero quidem latere, ſurrexitque priſtinæ ſanitati reſtitutus tam valenter, vt in proprium inſiliens equum, Dei omnipotentis virtutem & beati viri merita collaudans, domum ſanus reuerteretur. Miniſtri verò viri Dei cùm ad caſtrum Magienſe cum eius corpore veniſſent, ab ipſa porta vrbis à cuſtodibus Longobardorum repulſi ſunt, dicentibus, quòd hoc nequaquàm viri Dei corpus eſſet, ſed machinari ipſos inſidias, vt urbem capere poſſent. His ità dicentibus, literæ Longobardorum Regis à Papia eò peruenerunt, quæ tanti viri corpus præcipiebant cum ſummo honore recipi. Eo inſcepto, vaſculum aperuerunt, vt experimento diſcerent veritatem.

Cap. 36. Rurſus calidus fluit sãguis ex naribus diù defuncti. Cumque pallium ſuper corpus eius expanſum, & ſudarium, quod fuerat ſuper caput eius, abſtuliſſent, iterùm ſanguis ex naribus viri Dei egrediebatur calidus, qui inter tot montium ſpatia fuerat adportatus, & pulchritudo faciei illius tali inueniebatur colore, vt priùs fuerat illo viuente. Tunc omnes vna uoce magnificabant Deum in ſanctis eius, & ſanctum corpus eius in eccleſia ſancti Valentini confeſſoris Chriſti, vt ipſe diſpoſuerat, ſepulturæ tradiderunt.

Cap. 37. Cerei diuinitus ardentes. Poſt ſepulturam verò, tertia nocte media magni luminis cerei ardentes viſi ſunt in eadem eccleſia, ità vt diei vincerent fulgorem, & candorem ſuperarent niuis: magnusq; ibidèm & optimus ſecutus eſt odor, qui illic permanſit vſque ad matutinarum ſolennia.

Cap. 38. Inſigne miraculũ Quadam verò die puer paruulus in nocte ipſius viri Dei ſolennitatis ſecus muros ciuitatis incautè concurrit, & pede lapſo, in præcipitium decidit. Erat autem ibi tantæ altitudinis ſpatium, vt intuentes magnus pauor inuaderet: atque ad ima montis ipſius, Paſſaris amnis magnis intumuerat fluctibus. Quis vero aliud de illo expectaret puero, niſi mortuum eſſe, & inter ſaxorum ſcopulos ingentes diruptum? Et quamuis ad ima montis perueniſſet, nequaquàm flumium euadere potuiſſet. Cùm autẽ irent ad cadauer quærendum, amne per pontem transgreſſo, contemplabantur puerum ſaxo cuidam inhærentem. Qui acceptis funibus, per ſaxorum aſcendebant cauernas, vſque dum ad iacentem puerum peruenirent. Qui ob merita viri Dei non tantùm uiuus, ſed etiam illæſus repertus eſt: qui diuinæ largitatis munere, ibi poſtea epiſcopatui multis diebus præfuit.

Cap. 39. Intereà verò, dum à Longobardorum gẽte corpus beati Valentini confeſſoris Chriſti de eodem caſtro ablatum fuiſſet, & in Tridentinam vrbem deportatũ, ac poſteà à uenerando Thaſsilone Duce in Patauium ciuitatem, cum ſummo reuocatum honore: cœpi ego *Aribo Epiſcopus Friſingẽ. huius hiſtoriæ ſcriptor.* Aribo, hæres licèt indignus, ipſius Friſingẽſis ſedis Epiſcopus, cogitare, quid de tanti patris corpore agerẽ, qui ſine debito honore & abſque ſancto illic iacebat officio: atque ea cauſa debitus ei honor præſtari non poterat. Ad diuinum itaque me contuli conſilium, atque cum coepiſcopis meis, & cæteris approbatis eccleſiaſticis viris tractare cœpi, vt ad ſuam ſedem, vbi Epiſcopus fuerat, ad gloriam Dei tranſlatus, ſibi debito afficeretur honore. Sanctorum autem virorum corroboratus conſilio, generali ſynodo congregata, cogitationes vel conſilium beatorum virorum in medium protuli, viſum illis eſſe, vt ſanctum corpus viri Dei ad ſuum locum reduceretur. *Nota priſcã erga ſanctorũ corpora deuotionẽ* Pariterq; tractabamus, nè ſanctus vir curæ noſtræ ſublatus, ſine ſãcto officio, & nobis ob tãtam abſentiam ſine lumine remaneret: & quod beati Valentini corpus indè ductum fuiſſet, ob quẽ iſte vir Dei ſuum corpus eò adduci voluerat. Inito ergò

to ergò

ro ergò generali concilio, triduanum ieiunium decreuimus per totam diœceſim illam celebrandũ, pſalmodiamque ſine intermiſſione ab omnibus generaliter agendam, atque per Miſſarum celebrationes quotidiè diuinam clementiam ab omnibus vnanimiter cum ſumma deuotione & humilitate inuocandam, vt per ſuam miſericordiam alicui ſuam indè aliquo modo dignaretur Chriſtus oſtendere voluntatem: vtrùm ad priſtinum locum deberet adduci, vel illic expectare vltimi & magni diei reſurrectionem, nè improuidè contra diuinum veniremus conſilium. Triduano deniquè peracto ieiunio, antequàm abinuicèm corporali ſecederemus præſentia, ſeptem viris ex noſtris diuinę largitatis gratia in ſomnis eſt reuelatum, ſicut tractauimus, ità perfici debere, vt ad ſuum locum viri Dei corpus reduceretur. Omneſque ergò nos humilimè collaudauimus clementiam Dei, & vale dicẽtes, abinuicèm receſſimus.

Cap. 40. Tunc quoquè cum conſilio omnium coepiſcoporum noſtrorum, cæterorumque eccleſiaſticorum, & ipſius venerandi principis Thaſſilonis, ad repetendũ viri Dei corpus probos atque prudentes eccleſiaſticos viros cum alijs direximus.

Cap. 41. Cumque ad prędictam vrbem Magienſem veniſſent, & orationes ſuppliciter impleſſent, die declinãte in veſperam, inito conſilio, quoſdam in eccleſia dimiſerunt: alij verò ad percipiendam alimoniam domum ingreſſi ſunt. Et eccè ſubitò in eccleſia ſonus factus eſt magnus, ità ut ualidi tonitrui vim ſuperare videretur, & vniuerſam non ſolùm eccleſiam, ſed & vrbem commoueret. Tanta verò diei fuerat ſerenitas, vt nubes minimè apparere videretur. Tantus ergò omnes, qui in eccleſia erãt, timor inuaſit, vt nimiùm perterriti, in terrã corruerent, & quaſi exanimes iacerent. At poſt paululùm viribus receptis, oſtium eccleſiæ conati ſunt egredi. Et eccè hi, qui erãt in domo, obuiam illis aduenerunt: & ſic omnes cũ ingenti pauore eccleſiam ingreſſi, cum omni reuerentia pernoctauerunt in vigilijs vſque in craſtinum. Sed quid mirum, ſi tali ſonitu vir Dei voluit oſtendere, ſuam in reuocando ipſius corpore fieri uoluntatem, quandò etiam Iſraelitico populo ad mouenda caſtra conuocando, diuino iuſſu prolixiùs perſtrepebat buccina?

Ingens ſonus diuinitùs excitatur in ecclesia.

Num. 10

Cap. 42. Manè autem facto, magna cum ſupplicatione accedentes, & tumulum aperientes, inuenerunt ſancti viri corpus tam pulchrum, eaque elegantia coloris, vt leniter dormiens putaretur. Eleuatusque de eodem loco cum omni gloria & honore, & feretro impoſitus, cum magna pedeſtrium uirorum religioſorũ adducebatur celeritate, ità vt equites vix eos ſequi poſſent. Superatis autem tranſalpinis iugis, cùm ad portum Oeni fluminis cum tantis reliquijs viri religioſi perueniſſent: magna turba clericorum & laicorum vtriuſque ſexus ibidèm obuiàm ſãcto viri Dei corpori facta eſt, & cũ multa lætitiarũ ſedulitate illud excepit.

Res mira ĩ ſancti viri corpore diù humato.

Cap. 43. Cumq; indè in quendam opportunum campum veniſſent, & illic quieſcerẽt, quidam vir manu arida à teneris annis, eò acceſsit, atque ſub feretrum ſacri corporis ſe ſubmittens, de Dei miſericordia & beati viri meritis confidens, eam manum ità retraxit ſanam, ut erat altera.

Manꝰ arida cuidã reſtaurat.

Cap. 44. Eadem noctè quidã eò venit à dęmonio arreptus, tanta inſania exagitatus, vt vix à fortiſſimis viris poſſet retineri, magniſq; & perturbatis perſtrepens vocibus, clamabat immaniter. Cumque à fidelibus viris ſubter feretrum corporis beati viri immiſſus eſſet, ità ſuffragante gratia Dei & interceſſionibus ſancti viri, immundus ſpiritus ex eo profligatus eſt, vt nunquàm deincèps illi nocere potuerit.

Dæmoniacus curat.

Cap. 45. Contigit autem, ut apportando ſancto corpore ad eum venirẽt locum, vbi iam olim è Friſinga cum eodem corpore pergentes ſubſtiterant, & collectũ eius ſanguinem, ut ſuprà dictum eſt, in vaſe fictili, impoſita illi tabula, defoderant. Ibi verò ſanctæ crucis baiulus ſuper ipſum vaſculum imprudens & inſciens crucem defixit, inuentusque eſt ſanguis viri Dei eo colore ac decore, acſi eodem die ex viuentis corpore effluxiſſet. Itaque hymnos, laudes & grates Deo lætantibus animis omnes depromentes, & iterùm eundem illic ſanguinem honorificè reponentes, cum multa feſtinatione eccleſiam ibi condiderunt: ubi innumera Dei omnipotentis clementia ad honorem & gloriam ſancti nominis ſui dignata eſt multarũ ſanitatũ operari miracula, per merita & interceſſiones beatiſſimi viri.

Ingens miraculũ in ſanguine viri Dei.

Cap. 46. Indè autem moto ſacro corpori omnis cœtus pontificum & eccleſiaſticorum turba immenſa, vnà cum Thaſſilone Principe obuiàm occurrentes, cum omni eccleſiaſtico obſequio, cum hymnis & canticis ſpiritalibus, cum multa omnium laude & prædicatione, in eccleſia ſanctę Mariæ, vbi primò fuerat humatus, ad honorem & gloriã nominis Chriſti, & ad totius ſpem Chriſtianæ plebis, eius ſuffragia poſtulantis, eſt honorificè exaltatus. Atque per eius merita & preces magnas ibi virtutes diuina potẽtia quotidiè efficere dignatur, & multis in Deum verè credentibus & fideliter petentibus ſanitates iugiter illic conferuntur: Pręſtante & miſerante Domino Ieſu Chriſto, qui cũ Deo patre & ſpiritu ſancto viuit & regnat Deus per omnia ſecula ſeculorum, Amen.

Eiꝰ corpus in eccleſia S. Mariæ Virginis reconditur.

DE SS. DOROTHEO ET GORgonio ac ſocijs martyribus, ex hiſtoriæ eccleſiaſticæ Euſebij Cæſareenſ. lib. 8. interprete Iohanne Chriſtophorſono Angliæ Epiſcopo.

9. Septembris. Ex cap. 1

QVANTVM ſplẽdoris doctrina veræ pietatis in Deum omnium rerũ gubernatorem, mundo per Chriſtum pateſacta, apud omnes homines, Græcos ſimul ac Barbaros, ante iſtam perſecutionis tempeſtatem, quæ noſtra ingruit memoria, obtinuerit, & quam liberè inter eos prædicata fuerit, maius quiddã eſt, quàm quod nos noſtra in dicendo tenuitate ſatis pro dignitate explicare poſſimus. Cuius rei argumento eſſe poterit ſingularis Imperatorũ humanitas, qua noſtros tam benignè exceperunt, quibus quidem tum prouinciarum præfecturas gratuitò impertirrunt, tum propter incredibilẽ beneuolentiã, quam erga noſtræ religionis profeſſionẽ habebãt, omni afflictatione & moleſtia, quam pro Dei amore homines Chriſtiani ſolent perpeti, eos penitùs liberarunt. Quid de his attinet dicere, qui ſunt in Imperatorũ palatio magnã dignitatẽ adepti: deque ipſis Imperatoribus, qui domeſticis ſuis pro ſermone diuino propagando, & pia vitæ ratione degenda, ipſi velut inſpectantes, copiam fecerũt liberè & ingenuè dicendi: atque adeò ſuis ipſorum vxoribus, liberis & ſeruis, quaſi palam de ipſa fidei libertate gloriandi exultandiq; poteſtatẽ permiſerunt? Quos certè chariores habuerunt, & magis eximiè dilectos, quàm reliquorũ ſeruorũ turbam, ut Dorotheum illũ, qui pręter cęteros erga illos & beneuolentiã ſummã oſtendit, & fidẽ non minorem: ac proptereà præ alijs, qui magiſtratus & pręfecturas in Imperio gerebant, ampliſſimum honoris gradũ adeptus eſt: vt Gorgonium, qui non diſſimili fama & celebritate enituit: ut alios non paucos, qui propter Dei verbum ſunt parem cum illis dignitatem conſecuti.

Imperatorum gentilium erga Chriſtianos humanitas.

Dorothei ampliſſimꝰ honos.

Itèm Gorgonij.

Nota quo i pretio apud ethnicos fuerit Chriſtiani, cùm ſanctè ſe gererent. Itèm quod mores depravati ef fecerunt.

Aut quid commemorem, qua humanitate, cultu & beneuolentia, non illa quidem vulgari & contemnenda, prouinciarum præfecti & rectores, eccleſiarũ præſides & Epiſcopos, vt maniſeſtò cèrnere licebat, amplexati fuerint. Aut quomodò quiſquam conuentus illus, infinita hominum turba frequentatos, multitudines in ſingulis ciuitatibus coactas, illuſtres hominum in templis concurſus, poterit oratione explicare? Vndè cùm in antiquis illis ædificiis non ſatis loci haberẽt ampliores eccleſias in vniuerſis vrbibus, fundamẽtis earum ad maiorem laxitatem dilatatis, erexerunt. Et quandiù diuina ac cæleſtis Dei manus populo ſuũ, vtpotè auxilium eius promerentem, obtexit, ſuoque muniuit præſidio: tandiù neque vlla hominum inuidia, quò minùs iſtæ res vnà cum tempore in dies maiores progreſsiones facerent, incrementoque & magnitudine augeſcerent, omninò potuit obſiſtere: neq; veſanus ille & perditus demon, vel ſuuipſius conatu eas in inuidiam rapere, vel hominum inſidiis vlla ex parte impedire.

Verùm cùm nos prę nimia quadam licẽtia, in mollitiem delicatã & diſſolutam ſegnitiem eſſemus prolapſi: cumque alii aliis inuidere, maledictis inſectari, & propè noſipſi inter nos petulantibus linguis, tanq̃ mutuis armis, oppugnare, & caſu aliquandò uerborũ contumelias uelut haſtas unus in alium intorquere, & prẹſides eccleſiarũ alter alterius uires infringere, & populus in populum ſeditionem concitare occiperet: cumq; ficta & adumbrata ſanctitatis ſpecies, quæ oratione nequit exprimi, & ſimulatio fronte occultata ad immenſam quandam prauitatem ſerpſiſſet, diuina vltio, dum permagna adhuc Chriſtianorum vbiq; verſabatur frequentia, parciùs, aliquãdò remiſſiùs & moderatiùs, vt ſolet, primò perſecutione ex fratrib⁹, qui militiam exercebant, inchoata cępit in nos animaduertere. Sed ubi, velut ſenſib⁹ orbati, & præſtricti mente, nulla cura aut cogitatione incubuimus, vt diuinum Numen in nos incenſum, beneuolum & placatum efficeremus: ſed tanquàm impii, noſtras res à Deo nec curari, nec animaduerti arbitrati, alia uitia aliis aceruatim adiecimus: & paſtores noſtri, depulſa repudiataque pietatis regula, diſsidio & contentione inter ſe exarſerunt, quinetiam nullas alias res, prẹterq̃ diſcordias, minas, æmulationem, inimicitias & odiũ, inter ipſos mutuò adaugere ſtuduerunt: & animis ambitionis æſtu incenſis, tyrãnorum more principatum obtinere laborarunt: tunc demum, iuxta illam Ieremiæ ſententiam,

Thrẽ. 2.

obſcurauit in ira ſua Dñs filiã Sion; & deiecit de cęlo gloriã Iſrael: non recordatus eſt ſcabelli pedũ eius in die iræ ſuæ: ſed demerſit Dñs omnẽ decorẽ Iſrael, & demolitus eſt omnes ſepes eius, &c.

Ex cap. 3.

Anno decimonono Imperij Diocletiani, mẽſe Dyſtro, qui à Romanis Martius nominatur, cùm ſalutaris paſsionis Dominicæ feſtũ iã pro foribus eſſet, omnibus in locis per Imperatorias literas palàm edictũ fuit, vt tũ deturbarentur eccleſiæ, ſoloque æquarentur: tum ſcripturæ abſumerentur igni: tum qui honorem fuiſſent adepti, de gradu turpiter deponerentur: tum priuati, ſi modò in profeſsione Chriſtiana perſtarent, libertate penitùs priuarẽtur. Ac primum edictũ contra eos editum, tale fuit. Non lõgo tempore poſt, aliis literis exeuntibus mandatum eſt, vt omnes eccleſiarum præſides vbiquè gentium primùm coniicerẽtur in uinculã: deindè omnibus machinis adhibitis, idolis victimas immolare cogerentur.

Impiũ decretũ Imperatorũ contra Chriſtianos.

Item aliud contra Epſos.

Ex cap. 5.

Simul atquè edictum, contra eccleſias Chriſti editũ, in Nicomedia propoſitum erat, vir quidam nõ obſcurus & ignobilis, ſed, vt hominum fert opinio, longè illuſtriſsimus, incredibili amore erga Deum & ardenti fide incitatus, ocyùs prodit in medium, & illud in aperto & publico affixum, tanquàm profanum, & maximè impium, manu auellens dilacerat: idque, cùm duo ex Imperatoribus in ciuitate adeſſent: quorum alter ætate præ cæteris prouectus, primum Imperii gradum, alter quartum ab eo obtinuit. Atque iſte primus martyrum, qui tum occubuerunt, ad hũc modum eximiè nobilitatus, taliaq; cruciamenta perpeſſus, qualia erat veriſimile eum, qui fuiſſet in eiuſmodi facinore depræhenſus, ſubiturum, tum conſtanti & virili animo, tum pacato & tranquillo, ad extremum vſque ſpiritum conſtitit.

Eccè piũ zelũ Chriſtiani cuiuſdam, miè laudã mus.

Ex ca. 8.

Ex omnibus, qui vnquàm vel apud Græcos, vel apud Barbaros propter animi magnitudinem illuſtres, & hominum ſermone celebrari ſunt, nullus cum diuinis & eximiis noſtri temporis martyrib⁹ Dorotheo & ſuis ſodalibus, Imperatorum miniſtris, comparari poteſt. Qui quidem cùm ſummum honorem apud dominos adepti fuiſſent, & amore eſſent apud illos liberis propriis & ingenuis non inferiores, probra & afflictationes pro pietate corporibus impoſitas, noua & multiplicia mortis genera contra ipſos excogitata, ſplendidiores reuerã exiſtimarũt diuitias, quàm gloriam, quàm delicias, quibus hominum vita ſoleat deffluere. Mortem igitur vnius ex illorum numero, qualis fuerit, commemorare placet, eamque lectoribus ſpectandam relinquere: vt indè, quæ reliquis etiã eius ſodalibus contigerint, animaduerti poſſit. Quidam illorum in ciuitate ſuprà commemorata coram Imperatoribus, quos diximus, in medium adducitur. Qui cùm iuſſus idolis immolare, omninò recuſaret, mandarunt nudum in ſublime tolli, ac flagellis cunſquè toto corpore dilaniari, quoad ſupplicio euictus, etiam animo inuito, quod erat imperatum, præſtaret. Sed vbi iſta perpeſſus, conſtans & immutabilis perſiſteret, de reliquo oſſibus eius iam carne denudatis, acetum ſale permiſtum in corporis membra, cruciatu attenuata & propè contabefacta, infuderunt. Atque vt iſtus dolores protriuerat, & velutì pedib⁹ conculcarat, indè craticula & ignis vnà in medium trahuntur, & reliquię eius corporis, tanquàm carnea ad comedendum paratæ, ignis incendio non raptim, vt breuì è vita decedens, omni dolore liberaretur, ſed paulatim abſumptæ fuerunt. Neque qui eum in poſuerant in rogum, etiam poſt tot tamq; grauia cruciamenta ei vllum reſpirandi locum dare in animo habebant, niſi priùs ipſorum imperata facturum annueret. Sed ille propoſito ſuo mordicùs adhæreſcẽs, victor in tormentis animam efflauit. Tale vnius regiorum famulorum martyrium extitit, appellatione ſua (Petrus enim nominatus fuit) reuerà dignum. Cæterorum autem ſociorum eius martyria, quæ non inferiora ſunt, quò orationis terminemus modum, miſſa in pręſentia faciamus. Tantùm autem exponemus, quo pacto Dorotheus & Gorgonius vnà, alijque non pauci ex Imperatoris familia, poſt varia certaminum genera, laqueo vita depoſita, diuinæ victorię præmia reportarunt.

Eximia virtus S. Dorothei &c.

Horrẽdi cruciatus Petri martyris.

MARTYRIVM SANCTI ET Magni martyris Seueriani, Authore Simeone Metaphraſte. Capitum numerum ad marginem adieçimus.

9. Septēbris.
Cap. 1.

LICINIO impio imperāte, Lyſſias, qui tuoc erat Dux, properabat è Cæſarea venire Sebaſteo. Eum.n.vocabat tempus martyrū Chriſti: illorū, ioquam, victoria inſigniū Quadraginta. Poſtquàm autem illis ad finė peruėnit martyrium, Seueriaous quoquė ad ducem detertur. Fuit antem hic vir inſignis virtute.

Seueriani præclara virtus.

Nunciabatur verò, quòd hic Seueriaous oon ſolùm Chriſtianam teneret religionem, & cultum gentium probris ac contumeliis apertė efficeret: ſed etiā multos ex geotibus decipiens, ad ſuum Deum adduceret. Præter hæc etiam alias intentabant ei criminationes, nempe quòd quadragiora illorum, qui pauloantė viriliter decertaueraot, & oeque tormentorū experientiæ, neque bonorum promiſsis ceſsiſſent, ſed euodem ſtatum vſque ad mortem præ ſe tuliſſent, Seuerianus fuerit præcipua cauſa eorum tolerantiæ: & quòd cùm multas haberet facultates, nullum fineret egere ex iis, qui erant eiuſdem ſententiæ: Quinetiam eos, qui includebantur io cuſtodiis, propterea quòd mutarint religionē, noo fineret, propter rerum oeceſſariarum indigeotiam, meliorem ſuſcipere ſententiam: ſed affatim eis ſuppeditaos, redderet impudentiores. Et hæc qnidem inuidia, ex veritate ſumēs occaſiooes.

Quadraginta martyrum historia habetur nono Martij.

Cap. 2.
Lyſſiæ Ducis crudelitas.

Quæ verò nnnciabātur, Dux audiit, partim quidē lætus, partim autem ad iram protinùs iocitatus. Nam lætabatur quidem, quòd mox eſſet puniturus, quod propter ſummam crudelitatem erat ei iucundiſsimū: Ira autem concitabatur, quòd intelligeret omoinò eſſe aliquem, qui auderet deſpicere tātam eius inſaniā. Volebat enim vel ſola fama auditionis eos, qui Chriſtum adorabaot, ipſum formidare, & in extremis latėre penetralibus & latibulis. Nė autem temerė appellaretur Lyſsias, (Erat eoim vehementi rabie percitus aduersùs Chriſtianos) mittit quoſdam cum iuſſu terribili, qui Seuerianum mox arriperent, & ad ſe aducereot. Quid autem Chriſti miles? Ne expectauit quidem eos, qui miſsi fueraot: ſed eorum aduentum anticipans, acceſſit ad Ducem; & reputans eſſe tempus loquendi liberė: O Lyſsia, inquit, non ſufficit tibi ſolum perire, & in teipſum enſem impellere: ſed noſtras vis quoquė perdere animas, & eas tanquàm lucrum aliquod tuis præbere dęmonibus? Sed ſcias nūc te incidiſſe io viros fortes, & qui oon ſunt puſilli & abiecti animi. Mihi enim (vt ait meus doctor Paulus) viuere eſt Chriſtus, & propter illum mori, lucrum eſt maximum.

Seueriani constātia.
Philip. 1.

Cap. 3.

His athleta ameotiæ arcem ſtatim labefactauit huius cacodæmonis, partim quidem, quòd præter ſpem omnem, ne expectauit quidem vt vocaretur: partim autem, quòd dum comparuit, incredibili vſus eſt audacia. Siluit itaque aliquantulùm, planė animi dubius & perplexus. Deindė eos, qui aderant, horribiliter iotuens, & mano martyrem oſtendens: Crudis, inquit, neruis quamprimùm laceretur, ut ſciat, quidnam conciliet liberė loqui ooo in tempore. Atque ille quidem, dum ſic verberabatur, lętabatur tormentis, quæ ſuſtinebat propter Chriſtum, & illud Pſalmicum, tanquàm ſalutare remedium, aſſerens carmen, cantabat ad vulnera: Supra dorſum meum, dicens, fabricauerunt peccatores, prolongauerunt iniquitatem ſuam: & plagas ducebat eſſe incitamentum ad Chriſti dilectionem.

Cæditur neruis crudis.
Pſal. 128

Tyrānus autem cum videret eos quidem eſſe feſſos, qui flagris cædebant: martyrem verò eſſe vultu alacriorem luce ſpiritus, iubet eum relaxari à verberibus. Deindė cùm traductus eſſet ad prætorium: Non es, ioquit Dux, miles ignauus, quantùm poteſt iotelligi ex prima experiētia, ſed fortis & ſtrenuus, & qui potes audacter adire pericula. Potes autē ſcire ex præſentibus, quòd nullam lętitiam, neque proſperam aliquam fortunam tibi Chriſtus coociliet. Martyr autem animo magis confirmatus, & ut qoi rerum aſperarum perpeſsione linguam magis acuiſſet: Si oculi, inquit, aoimæ tuæ ooo eſſent hebetati tenebris impietatis, oſteodiſſem tibi, quàm multa bona mihi conciliaſſet id, quod mihi iotuliſti ſupplicium. Nuoc autem quid agam cæco prȩluceos, & ſurdo caneos? Si enim ooo ſic affectus eſſes, ó Iudex, intellexiſſes Chriſti gratiam & virtutem, quæ me coofirmat. Num.o.putas ſine ea tam facilė affectum iri erga tormenta carnem & ſanguinem? Si ergó ſic ſentis, ſi ea, quæ ſnot prȩ pedibus, oó potes intueri, quomodò nō ſuot omoia tua ſurda, & cæca, & diis tuis ſimilia?

Egregiè respondet tyranno.

Cap. 4.

Dux autem valdė ridens, etſi martyr nondùm ceſſaſſet dicere: Taotum abeſt, inquit, vt te rectė ſentire exiſtimem, & credam iis, quæ à te dicuntur, ut futuris tormentis ſim effecturus, nt modeſtior reddaris & ſapientior. Rurſùs autem dicit martyr: Hæc verba te magnæ arguuot amentiæ: ſed quoniam confidis in tormentis, & credis fieri poſſe, vt his me perſuadeas, ego quidem ſum propė: manus autem lictorum oon ſunt procùl. Liberė ergò loquar in neceſsitate ſpiritus mei, &, ut ait diuinus Iob, aperiam os meum, q̃d amaritudioe animæ coarctatur: & videbis me quauis ſtatua ſolidiorem, & patibili natura ſuperiorem. Apud Deum enim meum eſt virtus & potentia mea, & in ipſo eſt ſpes mea & auxilium. Cum hęc verba accepiſſet Lyſias: Es, inquit, audax concionator, & io nos fluens magna dicendi copia, & aduersùs deos glorians te iactitas. Tnámne mentė fugit, te alloqui Præſidem, qui tuæ vitæ habet poteſtatem, cùm ſis unus ex multis, & relatus ſis io oumerum militū? Ille uerò: Non ignoro, inquit, ſed io Chriſtum pietas dat mihi tantam audaciam, & loquendi libertatem. Angor autem animo, quòd oon ſit aliquis ſine affectione, ſimul & ſapienter iudicaturus. Forsė enim, ò Lyſia, Dei omnium effectoris agnouiſſes virtutem, & deos falſos cootempſiſſes. Sed cur ſtudium noſtrū nihili feciſti? Io quooam autem ipſe tibi places, & præclarė de te ſentis? Es enim Prȩſes, & ex ſublimibus: oōn id negauerim: nihil tameo à noſtra differs communi natura. Nam tu quoque es homo, in quem mors cadit & interitus. Io nos autem abſolutam non habes poteſtatem, præterquàm in ſolum corpus. Ipſa autem me doceot diuina eloquia, noo timere eos, qui corpus occiduot, animam autem non poſſunt occidere: ſed illum potiùs extimeſcere, qui corpus & animam poteſt geheooa coodemoare: quæ te accipiet, licėt ounc immodicė gloriantem, cum ipſis diis tuis & dæmonibus in æteroum puniendum.

Iob. 7.
Christus dat suis martyribus omnē loquēdi libertatem.
Matth. 10

Cap. 5.
Ferreis laniat vngulis.

His magis ad iram concitatus Lyſias, iubet martyrem trabi appenſum ferreis laniari vogulis. Poſtquàm autem martyr ſenſit tormentū grauius, (Quomodó eoim eſſent coronę, oiſi excipereot labores & dolores?) Ieſu Chriſte, exclamauit, qui ſolus facis à ſeculo mirabilia, qui ſuſpenſus fuiſti in Cruce, & ſic ſuperbum deiecisti: qui in hodiernum vſque diem magnificas & extolleris propter opera tua admirabilia: veni ad me ſeruandū: & brachiū quidem peccatoris & maligni cōtere, meorū aūt mēbrorū articulos diſſolutos colliga & vni, ò bone: & conce-

de mihi, vt poſsim peragere hoc certamen martyrij. Solue autem etiam eam, quæ tuo gregi imminet, caligine m. Vides quàm ſit in altum elata, & quemadmodùm omnia ferè comprehendit. Atque ſic quidé precabatur martyr ſuſpenſus. Tyrannus autem alios poſt alios mittebat lictores, grauiores ex hoc dolores machinans. Poſtquàm autem vidit ſanctum immutabili & conſtanti vultu ferentem ea, quę intentabantur, animi dubius, iubet eum quidem relaxari à vinculis, conijci autem in carcerem. Martyr ergò dum abducebatur, & gloriabatur quodammodò plagis, per mediam clamabat ciuitatem: Qui athletarum Chriſti videtis vulnera, eorum remunerationes cogitate & pręmia. Neque enim mente comprehendi, neq; verbis exprimi poſſunt bona, quę Rex immortalis, & nunc dat iis, qui pro ipſo patiuntur, & in cælis reſeruantur in poſterum. Quinetiam ipſe quoquè pro ipſo pati, eſt iucundum: propter ipſum autem mori, eſt iucundius. Eum autem multi ſequebantur, & maior affluebat turba, quæ ab eo docebatur ea, quę ſunt ſalutaria, donèc aſcendit in cuſtodiam, & ipſam eſt ingreſſus.

Magna animi fortitudo. *Ducitur ī cuſtodiā.*

Cap. 6. Verſutia Iudicis.

Quintus dies prętererat, ex quo coniectus fuerat in cuſtodiã, & athletã rursùs curat adducēdũ Lyſias: & impudenter ſe mitem eſſe ſimulans, ſic eũ moliebatur traducere à pietate: &, Sciant omnes dii, dicebat, Seueriane, valdè miror, reputans quòd vir quidem adeò forma elegans, & quòd videri poteſt, fortis, & qui rerum tantã nactus es experientiam, aperta morte à ſuaui hac luce diſcedas. Laudo tuam ſtabilitatem & conſtantiam, ſi ea vſus eſſes aduersùs hoſtes. Cum ferro autem, igne, beſtiis & lapidibus decertare, eſt planè ſtultum, & nonnihil affine inſaniæ. An nõ vides ſi nihil aliud, robur quidem tuum eſſe fractum & diſſolutum: ipſum autem corpus iam diffluere, & perire? His Lyſias callidè conabatur eius eneruare conſtantiam. Ille autem: Nè conſideres, inquit, carnes conſumptas flagellis: quas ſi tu non conſumpſeris, at mors adueniẽs minimè omninò eis parcet. Sed eſt mihi libera animi voluntas, quam neq; minæ terrebunt, neque tormentum attinget: contrà autem, eam magis omninò pro Chriſto confirmant, promptioremque efficiunt & alacriorem. Quocircà non ſolùm flagris cęde, ſuſpende & lacera: ſed etiam obrue lapidibus, & iace in ignem, & quicquid quod vis & potes facere, in me nè cuncteris intentare. Nam tu eris citiùs defeſſus puniendo, quàm ego mihi parcam propter Chriſtum. Quiſnam autem te mihi grauior futurus ſit inimicus, non poſſum perſpicere: qui non ſolùm eminùs iacularis, ac telum in corpus immittis: ſed ſtudes ipſam ſpoliare animam, & eam omninò nudare armis pietatis, & ſeruam abducere & captiuam.

Egregia martyris conſtãtia.

Cap. 7. Os lapidibus eius cõteritur.

Hæc cùm Dux audijſſet, continuò perſonam & ſcenam abiicit, & rursùs erat Lyſias cum ſolita crudelitate & immanitate, & iubet lapidibus conteri os martyris, & deindè etiam ei dictitari: Noli Chriſtũ crucifixum in lingua circunferre, neque illum cõmemorando eſſe moleſtus Ducis auribus. Sed ſtrenuus athleta etiam decertans cum tali ſupplicio, tamen reſponſionem quoquè adiecit: Miſer, dicens, qui tuam animam ſemèl feciſti dęmonum habitaculum, meritò ne ſolo quidem auditu potes ferre Chriſti mei nomen. Ad hęc rursùs Dux: Ego, ò Seueriane, exiſtimãs te factum eſſe moderatiorem tormentis præcedentibus, & ſermonem impertii, & quæ opùs ſunt, quòd ad me quidem attinet, ſuaſi. Quoniam autem ipſe magìs contendis vincere priora ſecundis, & quæ præceſſerunt perpeſſiones, exuperatione delere poſteriorum: ut aliquam referas gloriam à Chriſtianis, qui æquè ac tu ſunt ſtulti, te omnino docebo experientia, quòd te tuus Chriſtus ne tantillum quidem iuuerit.

Tunc Seuerianus, qui ipſe quoquè, ſicut diuinus Paulus, erat plenus diuino ſpiritu: Nos, inquit, non ea, quæ videntur, ò Iudex, ſed ea etiam, quæ non uidentur, conſideramus. Veniet autem, qui liberat, & ſanctus è cælo viſitabit: & quę à te in me intentãtur ſupplicia, omnia efficiet inania, ut ſunt re vera. Hæc cùm martyr reſpondiſſet, Dux conuerſus ad circũſtantes: Quoniam, inquit, Seuerianus præſentium malorum expectat remunerationes, interim pendeat ſublimis in ligno: & huius latera vngulæ ferreæ conſumant. Sint autem etiam circa eum ſatellites, vt vehemẽtiùs lanietur, & nobis aliquas fortaſsè agat gratias, qui ſic etiam authores ſumus plurium bonorum. *2. Cor. 4.*

Cap. 8. Latera eũ immaniter lacerant.

Hæc ille quidem dixit, veluti ſubſannãs: multitudo autem lictorum ſtatim circunſiſtens, & eum ſublimè tollens, latera lacerabat crudeliter. Ille autem: Vnam hanc, dicebat, plagam grauem exiſtimo, quæ me à Chriſto diſiungit. Sunt verò hæ omnes mihi potiùs voluptati. Me enim ab iis, quæ ſunt in terra, ſeparantes, ſoli Chriſto coniungunt. Interim autem Dux quidem dicebat: Dijs ſacrifica, Seueriane, & liberare à ſuppliciis. Ille verò ipſius verba ne tantillùm quidem curans, neque eum aliqua dignans reſponſione, apud ſe tacitè loquebatur: Non ſunt dignæ paſſiones huius temporis, quæ conferantur cum gloria reuelanda. Dux itaque martyris ſilentium, contemptum, ſicut erat, arbitratus, grauiora in eum excogitabat: & cùm eum de ligno depoſuiſſet, deducit ad murum: cumque duos lapides maximos & grauiſsimos, vnum quidem collo, alterum autem alligaſſet pedibus, & martyrem fune cinxiſſet, demittit è muro ſublimè pendentem: ut lapidum pondere membris ei diuulſis, uiolenter abrumpat animam. Sed reuerà in te ſperauit, Domine, & non eſt affectus pudore. Nam membrorum quidem forma à ſua compage diuellebatur, & oſſa nudabantur carnibus: Voluntas autem & liberum animi inſtitutum erat omninò impatibile. Eum autem ex alto ludificans Lyſias: Suſtine, dicebat, Seueriane: fortaſsè enim ſic apud Chriſtum erit tibi maior merces. Martyr autem cùm iam deficeret, & extremum ageret ſpiritum: Si ſcires, Tyranne, dicebat, quænam pro his mihi concilies, ipſe quoquè deſiderares pati eadem: quid àliud hinc ſignificans, quàm quòd maiora cupiebat propter Chriſtum? Admirans itaque Lyſias tantam eius tolerantiam & fortitudinem, & maximè quòd tam opportunè, etiamsì talibus eſſet malis implicatus, reſpondiſſet: Exiſtimabam, ò Seueriane, inquit, te eſſe hominẽ rudem, & ignarum literarum, ut qui ſis miles, & i bello te ſemper exercueris: ſed, ut video, es facundus, & ſumma vi dicendi prędirus. Ad hæc reſpondens ſanctus: Deus, inquit, cui ego ſeruio, qui poteſt facere, ut omnia conſiſtant, cùm ſit omnipotens, ſi virum quidem acceperit, eum reddit ſapientem: ſi mutum, tardæque & impeditioris linguæ, eum efficit diſertum & elegantem oratorem. Hęc dixit, & cùm manus paullulùm extendiſſet: Ago tibi, inquit, gratias Domine Deus, Quòd me confirmaſti, & poſuiſti arcum æneũ brachia mea, & eripuiſti animam meam ab impia rhomphea, ab inimicis manus tuæ, & ab ijs, qui inſurgebant aduersùs me, extuliſti me. Et nũc in atriis tuis, Domine, in bonis domus tuæ colloca me. Quoniam lætantibus omnibus habitatio eſt in te. Cùm has preces edidiſſet Domino, ſimul etiam ei reddit ſpiritũ nona menſis Septembris.

Rom. 8. *Horrẽdũ ſupplicium.* *Deus ſapientia largitor.* *Pſal. 17.* *Feliciſſimè reddit inuictum ſpiritum.*

Cap. 9.

Sequenti autem die quidam ex piis, quibus martyr viuus ſuam mandarat ſepulturam, ſimul conuenientes, cùm martyricum illud corpus magnificè cõpoſuiſſent, & ſuper id hymnos cecinìſſent, & quęcunque ſolent Chriſtiani, peregiſſent, deſiderantibus

tibus ſimul & colentibus manibus elatum, media nocte tulerunt in patriam martyris. Cum autem veniſſet in quendam locum, illinc quidem patriæ ſignificatur aduentus reliquiarum. Cogitabat verò vnuſquiſque eis ire obuiàm: & omnes ſimul egreſſi ſunt, neque fuit vllus, qui non venerit, non ſenes, nò puer, non infirmus, non natura tardus: ſed exiſtimabat unuſquiſque ſe percepturum eſſe benedictionem, ſi modò priùs occurriſſet reliquijs. Sic ergò omnibus alacriter feſtinantibus, mortui ſerui coniunx ſola relicta fuerat, (Deceſſerat enim eo tempore quidam ex ſeruis martyris) erantq; vxori acerba omnia, mariti damnum, & eius, qui eam conſolaretur, ſolitudo: & quòd neſciret quonam modo poſſet ire obuiàm martyri.

Nota priſcorum reuerentiã erga ſacras reliquias.

Sola ergò intùs relicta, quoniam quæſiji, qui eam cõſolaretur, & non fuit, & qui ſimul doleret, & non inuenit: mortui coniugis corpore appoſito, plangebat, gemebat, lamentabatur, mortuum perindè ac viuũ alloquebatur: Surge, ò marite, ſurge, dicens, eamus obuiam domino noſtro, nè videamur ſoli pigri & deſides, neque quiſpiam nos negligentię accuſet in noſtrum dominum. Senſim autem & tangebat tunicam, & lachrymas cum uoce emittebat. Hæc poſtquàm breui tempore ſuggeſsit, & dixit coniugi, etiam corpus martyris mox erat aduenturũ, repentè (ò miraculũ) viuus cernitur, qui erat mortuus, & ijs abiectis, quæ erant ei impoſita, cùm ſe protinùs cinxiſſet, ipſe quoquè uadit obuiàm martyri. Quod inſigne miraculũ, & tulit athletæ teſtimoniũ de maiore eius fiducia ad Dominum, & ad maius deſiderium accendit omnium animos. Non enim quod factum fuerat, erat eiuſmodi, ut poſſet reijci, neque de eo poterat eſſe vlla dubitatio: ſed quos deceſſus habuit ſpectatores, & quì curam geſſerant funeris, fuerunt ij quoquè teſtes reſurrectionis.

Mortuus quidam reuiuiſcit.

Cap. 10.

Cùm longo autem tempore aſſediſſet famulus ſepulcro martyris, decimoquinto anno ab illo tempore, & paulò plùs, ipſe quoquè exceſsit è vita. Atque tunc quidem conſiderantibus omnibus, qui ad hoc congregati fuerant, vbinàm ab eis martyricum corpus deponeretur, quoniam dubitationis non dabatur ſolutio, meliori & diuiniori prouidentiæ id ſtatuendum reliquerunt, & coronam ex floribus contextam imponunt reliquijs. Protinùs autẽ tanquàm ab aliquo miſſa, deſupèr aduolans aquila, accepit coronam, & ſenſim mouit pennas, & eas minùs pernices habuit ad volandum. Sed illam quidem ſtatim ſequebatur populus. Ipſa autem quodam modo eũ ducebat, tantùm ante eos volans, ut non eſſet multùm remota ab oculis. Et cùm veniſſet ad propinquã ſyluam, & deindè coronã ex alto demiſiſſet in pulchro loco montis, & volare cœpit celeriùs, & profecta eſt ad ſuam habitationem. Hoc illi conijcientes diuinam indicationem, cum voluptate & magno ſtudio concurrentes, ſacrum illud & diuinum corpus illic ſanctè & diuinè deponunt. Quo in loco in hodiernum vſq; diem ſanctus illic frequentes operatur curationes, & multa miracula, cuilibet roganti benignè apparens, & eius curam gerens, in Chriſto Ieſu Domino noſtro: Cui gloria & potentia cum patre & ſancto ſpiritu, nunc & ſemper, & in ſecula ſeculorum, Amen.

Nota ꝗ corona ex floribus.

Multa miracula ad eius ſepulcrum.

VITA S. AVDOMARI EPISCOPI Morinenſis. Nomen Anthoris antiquus MS. Codex non habet. Eſt grauiter ſcripta, ſed ſtylum paſsim mutauit F. Lauren. Surius. Videtur ab eodem ſcripta eſſe, à quo etiam S Bertini Abbatis edita eſt, nẽpe à Folchardo Bertinienſi.

9. Septẽb. Cap. 1. Patria & parentes S. Audomari.

BEATVS Audomarus antiſtes, ex nobilibus & ſecundùm ſeculi dignitatem inclytis, atque in fide catholica eruditis, ortus eſt parentibus haud ità procùl à Cõſtantia, eo loco, qui Aurea Vallis nũcupatur. Pater eius Friulph⁹, inter ſuos clarus fuit: mater verò Domita eſt appellata. Ij uerò religioſi parentes Audomarum puerum, pro Chriſtianæ religionis ritu & conſuetudine, diuina ſuffragante gratia, ab ipſis incunabulis, catholicis enutriere diſciplinis. Erat enim illis vnicus filius. Porrò Friulphus poſt obitum Domitę coniugis ſuæ, puero iam & ætate creſcente, & gratia, ſuaui iugo Chriſti & leui ſarcinæ collum ſuppuſuit, hortante ad id & corroborante eum filio Audomaro.

Cap. 2.

Ambo igitur, & Friulphus parens, & Audomarus egregiæ indolis puer, accuratè implent, quod Saluator ait: Vade, & vende omnia quæ habes, & da pauperibus: & veni, ſequere me. Atque ità mundo mortui, Deo uiuentes, à rebus caducis inopes, cæleſtibus locupletes, Deo ſubditi, maligni dæmonis hoſtes, ætate diſpares, animo pares, ad Chriſti militum illud celeberrimum ſeſe contulere monaſterium, quod Luſonium vocant, à ſanctæ memoriæ beato Columbano Abbate, in Burgundionum regione in Chriſti honorem ędificatum.

Mat. 19.

Cap. 3.

Pręerat tum illius cœnobii ſanctę multitudini beatus Euſtachius, cui vnanimiter ſua religioſa ac pia indicarunt vota, accommodantes ſe illi diuinæ ſcripturę ſententiæ: Interroga patrem tuum, & annunciabit tibi: maiores tuos, & dicent tibi. Cernens autem ſanctus Abbas Euſtachius eos diuino flagrare amore, atque in beati Audomari tum vultu, tum ſermone cæleſtem gratiam animaduertens, ſalutare atque perfectũ ex ſacrę ſcripturę ſententiis eis cõſilium præbuit, modò vtroſque ſimul, modò ſeparatim ſingulos adhortans, ut ſub diſciplina monaſtica ſiue regulari, cum ipſo in Dei ſeruitio perſeuerarent. Ambo igitur diuino inflammati amore, ſpiritalis patris Euſtachii conſiliũ ſequentes, ſanctæ regulę iugum mente deuota ſuſceperunt. Indè uerò beatus Euſtachius immenſo repletus gaudio, eos in ſanctorum monachorum ſodalitatem admiſit.

Deu. 32.

S. Euſtachij vita habetur 29. Martij.

Audomarus cũ patre ſuo fit monach⁹.

Cap. 4.

Porrò Audomarus ſpiritali gratia plenus, ætate tener, fide robuſtus, monaſtici canonis rigorem complexus, in illo beato monachorum cœtu inſtitutus, omnibus Dei ſeruis, Chriſto illic militantibus, diuina id efficiente gratia, charus & amabilis fuit. Erat enim mente & corpore caſtus, obedientia atque humilitate pręcipuus, diuina ſcientia refertus, charitate & manſuetudine conſpicuus, parſimonia ſeuerus, ieiuniis deditus & prolixis noctium vigiliis animo commemorans illud ex Euangelio, Beati ſunt ſerui illi, quos, cùm venerit, Dominus inuenerit vigilantes.

Luc. 12.

Cap 5.

Intereà fama eius longè lateque diffuſa, vſque ad Dagoberti Francorum Regis notitiam peruènit. non enim poteſt abſcõdi ciuitas ſupra montẽ poſita.

Matt. 5.

S. Audomarus fit Epiſcopus.

Multis indè labentibus annis, ab eodẽ Rege & omni populo vocatus & electus, ſancto Aichario Nouiomẽſi agente Epiſcopo, ad inſtituendum & gubernandũ Taruanenſis vrbis populum, cum multa animi humilitate Epiſcopi ſedem & dignitatem ſuſcepit. Tum verò diuini verbi ſemina in credentium pectora deijciens, animarum & corporum languores ſanans, captiuos & vinctos redimens, viduarum ac inopũ uel maximè curam gerens, plebem ſibi à Domino commiſſam, ad æterna promerenda præmia incitabat.

Cap. 6.
Fuſcian⁹ et Victoricus prædicãt apud Morinenſes.

Igitur plebs Taruanenſis, licèt longè ante eius aduentum, à beatiſsimi martyris Dionyſii ſociis Fuſciano & Victorico, uerbum Dei accepiſſet eo tempore, quo egregius Chriſti martyr Quintinus apud Ambianenſes prædicabat: at multa tamen Taruanẽſium turba etiamnum idolorum cultum conſectabatur. Cùm enim Fuſcianus & Victoricus à Taruanenſibus profecti, in Ambianenſi territorio martyriũ obijſſent, mox Taruanenſes ad dæmonum cultum relapſi fuere, nec ij duntaxàt, qui nomẽ Domini anteà recipere noluerant: ſed illi etiam, qui à ſanctis martyribus baptizati fuerant, pari errore implicati, idola colebant.

Cap. 7.
S. Audomarus cõuertit Taruanenſes.

Itaque Chriſti antiſtes Audomarus in eam vrbem ingreſſus, ſaluiſera ſcripturæ cæleſtis præcepta ſtolidis paganorum pectoribus inſtillabat, menteſq; horridis ignorantiæ tenebris occæcatas, illuſtri ſermonis Euãgelici lumine colluſtrauit, ſimulacra euerſa igni tradidit, ſacrilegum eorum cultum ab ea vrbe funditùs exturbauit, ac ſalutaribus baptiſmi vndis eius populum expiauit.

Cap. 8.

Cùm autem die quodam in oppido, quod Bononiam (alii Boloniam) uocant, præſens adeſſet, poſt nocturnas vigilias more ſuo diluculò exurgens, ad eccleſiam ſe contulit, ut diuina animum contemplatione reficeret, lachrymiſque & precib⁹ uacaret. Poſtquàm autem ſacroſancta Miſſarum celebrauit ſolennia ſub meridiem defeſſos artus in lectulo collocauit, aliquantę quietis captandæ cauſa. Acceſsit autem quidã ad eum iuuenis ex adſtantibus, petens copiam eundi ad litora mari propinqua, & ludo illic ſeſe exercendi. Reſpondit autem ei vir ſanctus ore prophetico:

Claret ſpiritu prophetico.

Nõ expediet tibi, fili mi, ſine me quoquàm abire. Itaque nulla tibi datur a me facultas exeundi, donèc me videris à ſomno ſurgere. Pręuidit enim prouidus ſui gregis cuſtos, erranti iuueni quidpiam mali euenturum. Dormiuit igitur iam laſſus venerabilis ſenex: at iuuenis patroni ſui iuſſa contemnens, ut ſolet iuuentus negligere præcepta maiorum, celeri curſu ad mare ſe prorupit.

Cap 9.

Cernens autem nauiculam ad litus conſiſtentem, qua ſolebant incolæ paruum tranſmittere flumen, qđ Elnam appellant, ſtultè ac temerè, amore inepti ludi dementatus, in eam ſe recipit, volens in vicinis litoribus ludo operam dare.

Pœna immorigeri iuuenis.

Eccè autem ludentem illũ mox ab improuiſò ventus uehemens protrudit in mare, & ſæua tempeſtas ab alto exiſtit pelago, nauiſque nimium tumeſcẽtibus quaſſata vndis, ſimulque & gubernatore deſtituta & remige, errabunda huc illucque uagatur. Talibus ergò ille miſer implicatus periculis, tandẽm acerbè deplorat ſancti patris ſe monita contempſiſte, & iam nec propriæ, nec alienę regionis litora conſpiciens, vltima mortis diſcrimina pertimeſcit. At verò diuina miſeratio audiens illum merita ſancti Audomari implorantem, nauim ad Saxonum regionem appulit. Sed metuens ille, nè fieret præda raptorum, ſeque ob almi patris contemptum reum agnoſcens, pectuſque crebrò tundens, ad nauiculam ocyùs ſe recipit.

Ingẽs miraculum.

Et eccè benigniſsima Domini miſericordia, & beati Audomari meritis adiutus, proſpero curſu pelagus emetitur, donèc ad eum rediret portum, vndè illum valida venti vis extruſerat, vbi Elna fluuiolus in mare euoluitur. Multum proindè exhilaratus ſe in natiuo conſiſtere ſolo, immenſas Domino gratias agit, & ad oppidum properans, repetit ſanctum pręſulem eo loco, quo illum reliquerat. Toto ergò corpore proſtratus, temerarios auſus ſuos illi confitetur, & vt miſerandum in modum iactatus ſit in pelago, atque ipſius meritis tandèm liberatus. Eum verò repræhendens, vir ſanctus, benignè reſpondit: Nònne ego prohibueram, fili, nè aliquò te conferres? Sed tu verba patris paruipendenda putaſti. At nunc quandò diuina miſericordia è tantis periculis te extraxit, præcipio tibi, nè cuiquam iſthuc reueles, donèc ego ſuperſtes ero. Et ſiluit quidem adoleſcens, quandiù vir ſanctus ſuperuixit: ſed poſtquàm ille cælos petijt, res ſub modio abſconſa, vbiquè celebris euaſit.

Cap. 10.

Eſt aliud miraculum, quo Dominus voluit omnibus teſtatum efficere, quantis ornatus ſit meritis antiſtes beatiſsimus Audomarus: Abiens quandoquè ad propinqua vrbi viſitanda loca diœceſis ſuæ, circa horam diei ſextam ſub patulæ arboris tegmine dedit ſe ſopori haud procùl à villa, quæ * Iormacus dicitur. Indè poſt breuem quietem ſurgens, iubet ex ligno fieri Crucis effigiem, eamque ſub eadem arbore defigi.

Effigiem Crucis iubet vera fieri.

Proxima nocte eo in loco refulſit lux immenſa. quo factum eſt, ut ab eo tempore vſque in præſens locum illum ceu ſacrum venerentur, & multi hodieq; illic homines morbidi optata ſalute potiantur.

Cap. 11.
Mummolinus, Bertrãnus et S. Bertinus S. Audomari diſcipuli.

Per idem tempus tres venerabiles viri, & in Chriſto pia animorum conſpiratione fundati, Mummolinus, Bertramnus & Bertinus ex territorio Cõſtantienſi ad ſanctum venere Audomarum, cupientes cum beato præſule verbo vitę perfrui, & pro ſanctæ Trinitatis amore, contempto paterno ſolo & cunctis vitæ oblectamentis, nudi ſanctæ regulę inſtitutum amplecti. Eos vir beatus, & in illis Chriſtum cum multa animi exultatione & erga Deum gratiarũ actione ſuſcepit, Deum laudans, quòd tales ipſi miſiſſet adiutores, qui ſubditis ei populis æternæ ſalutis ſacramenta declararent. Erant enim eruditione præclari, & in catholica fide benè maturi. Tum quoquè feruebat in illis charitas Chriſti, qui eos, quos viſitat, omni uirtute confirmat & munit.

Cap. 12.

Cùm ſic ergò præſul ſanctiſsimus Moriẽſem eccleſiam gubernaret, & fœdiſsimum paganiſmum cæleſti doctrina extirparet, Adroaldus quidam rebus locuples, ſtemmate mundanę nobilitatis clarus, beato Audomaro in diuinis laborante triumphis, catholicæ fidei doctrinæ aures menteṁq; accommodat, planè detrectans ceruicem deincèps dęmonum inclinare ſimulacris.

Adroaldum virũ nobilẽ conuertit S. Audomarus.

Eum vir ſanctus baptiſmo expiauit, ęternæ ſalutis immenſas opes, & horrendas inferorum tenebras ei inculans.

Cap. 13.

Itaque Adroaldus admixtus iam turmis fidelium, eccleſię limen, quod anteà valdè erat deteſtatus, religiosè frequentat, Chriſtũq; veneratur & adorat. Hinc amoris diuini ſtudio, ad cæleſtes opes inhians, omnes facultates ſuas & villã Sithiu Chriſto & S. Audomaro tranſcribit.

Adroaldus hæredem omnium bonorũ ſuorum Chriſtũ facit.

O te præclarũ Chriſti opibus Adroaldũ, qui dum terrenis facultatibus te exhęredẽ feciſti, cæleſtis paradiſi hæres es inſtitutus. Natura quidẽ te veri fructu priuauit, vt dum nulla tibi ſupereſſet in ſubole poſteritas, ipſe Chriſt⁹ tuæ hęres fieret hęreditatis.

Cap. 14.
Extruit templũ in Sithiu S. Audomarus.

Porrò ſanctus Audomarus, dum extirpatis ſpinis & vepribus, mũdat Chriſti meſſem, & horrea pręparare uolens, egregium templum in Sithiu magnis ſumptibus extruit in ſanctiſsimę Dei genitricis & perpetuę Virginis honorem, ſanctorum patrociniis illud muniẽs. At ſancti illi diuinę religionis cultores, Mũmolinus,

nus, Bertramnus & Bertinus in Domino conſpirantes, cœnobium condunt, quod Vetus Templum dicitur. Atque illic fraterna cócordia Angelicam inſtituit monachorum uitam, & cæleſtem adunauit in Chriſti laudibus ſodalitatem.

Cap. 15. Sed cum animaduerterent locum illum monaſticę quieti minus accommodum, explorare inſtituunt, habeautné vicina loca monaſticæ diſciplinæ ſitũ opportuniorem. Eſt uerò illic ſtagnum, marinos æſtus imitans, cùm flat Eurus vehementior. Eò ſe cóferunt tres illi milites Chriſti: nauim intrant ſine remige, vt eò tẽdant, quò ſit uiſum ſpiritui ſancto. Excipit eos nauis in ſtagni gurgite, nullo neque remigio, neq; remigis arte inſtructa, non uentorum acta flatibus, nullas neq; merces, neque commeatum ferens, ſed ſolos habẽs electos Chriſti miniſtros, fidei feruore adeò communitos, vt nulla corporei uictus habita ratione, nequaq̃ ſe in terram exituros affirmarent, donèc adſpirante ipſis Spiritu ſancto, tũ demùm nauis ad litus diuina virtute & gubernatione ad eum perringeret locum, quẽ Christus ipſis daturus eſſet, cùm ipſi pſallendi ordine in Dauidico Pſalterio ad eum verſum perueniſſent: Hęc requies mea in ſęculũ ſęculi: hic habitabo, quoniam elegi eam. Quid multa? Nauicula errabundo rapidit iter tramite, eamq; mira fidei vis regit per vndas: Sancti benè ſperant, & confidunt Deo: orant, vigilãt, cęlo intenti pſallunt.

Sine remige & ventis nauigant ſancti viri.

Pſal. 131.

Cap. 16. Cùm autem iam pſalmodia recto ordine ad eũ perduceretur verſum, Hæc requies mea, ad litus nauicula mira celeritate appellitur, Angelico, ut credimus, ducta moderamine. Ità vno eodemque temporis pũcto, quod eſt dictu admirabile, & verſus pſalmi & litus attingitur. Tum verò ſancti viri hymnum Deo promẽtes, & gratias toto pectore agentes, ab hoſpita excipiuntur tellure.

Vide miraculum.

Cap. 17. Exeũtes autem è cymba in terram, diuino ipſis munere datam, Angelicos ciues hoſpita terra miratur, ſancto propediem monachorum cœtu ornanda. Illi verò magno pectoris feruore ſeſe accommodant ad extruendum illic monaſterium. Cõgratulatur illis Apoſtolicus Chriſti antiſtes Audomarus, fauet eorum ſtudiis, vrgetque conatus. Multi confluunt artifices, templum conditur ad * Agmonẽ fluuium. Necdùm operi ſuprema erat impoſita manus, & iã monaſtico ſtructa apparatu, fortiſsima caſtra religioſorum uirorũ implet multitudo. Itaque ſacerdos Domini Audomarus in his omnibus Dominum benedicens, Mummolinum illi cœnobio pręficit. Is uerò paſtoris munus adept*, cæleſtis doctrinæ ſemina diſcipulis depromit, dęmonum uirus linguæ fulminibus profligat.

** Aginon*

Conditur monaſterium Sithienſe.

Cap. 18. Et iam Deo plenus, inſtàr cedri Libani, virtutũ ſuarum longè lateque diffundit odorem ſuauiſsimum. Vndè factum eſt, Domino id agente, ut poſt deceſſum Acharii, ipſe illi in Nouiomẽſis eccleſię cathedra ſuccesserit: in quo pontificatu ſex & uiginti annis ſtrenuè ſe gerens, tam vltima ætate, depoſito fragilis carnis pondere, Angelicis ciuibus adductus eſt.

Mummolinus creatur Eps Nouiomẽſis.

Cap. 19. Porrò in Epiſcopũ electo Mũmolino, ſanct* Audomarus paſtoralẽ curã Sithienſis monaſterii beato Bertino demandauit: qui illo miniſterio probè fungens, talem ſe omnibus exhibuit, ut à cunctis amari poſſet potiùs, q̃ timeri. Itaq; in eius venerandi patris amorẽ conſpirant illa Dei agmina, & magna concordia tam egregio duci adhærent, quem in cunctis moribus ſuis ſerpentis prudentiam, cum columbæ ſimplicitate coniunctam, conſectari uiderent.

S. Bertinus fit Abbas Sithiẽſis.

Cap. 20. At ferax Euãgelicę uitis palmes ſacer Audomarus, cum iã eus virtutũ ferret fructus, vt per eũ ſea uitę omnẽ illã regionẽ ſanctificaret, fides intemerata ſceptrũ ſibi vendicaret, mortis iura abolerentur lauacri diluuio, cœpit corpore debilitari, & ut pia mens diuinis propinquior fieret, vtroque oculorum lumine orbatus eſt. Itaque prouidus ille ſpeculator inter Chriſticolas verſatur corpore cæcus, ſed lucis præclara de ſe exempla præbet. Porrò autem mente perluſtrans illã ſempiternæ lucis arcem, miratur Angelicos Ordines: paradiſum quoquè illuminatis cordis oculis contemplans, nectareo ligni vitalis fructu ſe ſatiat: Felix ſanè ea corporeę lucis amiſsio, quæ menti cæleſtis luminis adfert copiam maiorem, quo Chriſtus Ieſus conſpicitur, cęli oſtia reſerantur.

S. Audomarus fit cæcus.

Cap. 21. Poſtquàm autem Morinenſis ſiue Taruanenſis ecathedra triginta annorum ſpatio tanto eſſet potita pręſule, columna illa Dei corporeis deſtituta viribus, acri cœpit febre pulſari, concuti, atque diſcruciari. Tãdèm victa membra lecto affiguntur, ſed mens inuicta priſtinum conſeruat fidei tenorem. Deniquè quinto Idus Septembris rumpit vincula corporis, cum Chriſto victura in ſecula ſeculorum.

Obitus S. Audomari.

Cap. 22. Sub mortem autem paſtor Apoſtolicus ad limina matris eccleſiæ debilis progreditur, ſuſcipiunt lugentia mœnia patrem. Deinde diuina ſumpturus ſacramenta beatus ſenex accedit, lachrymę ab imo pectore erumpunt, offert Deo fragrantia precum thura, animo ad cæleſtia ſuſpenſus, corpore humi proſtratus. Sacroſancto igitur corporis & ſanguinis Chriſti ſacramento pectus ſuum communit, & abituræ animæ diuinum præbet viaticũ. Adſtat ipſe ſacris altaribus hoſtia viua, ſancta, Deo accepta, atque hunc in modũ precatur: Agne Dei, per iſtas æterni panis delicias, ſuſcipe pro tua pietate vota ſupplicãtis. Eccè ad te uenio, relinquo eos, quos mihi commiſiſti: miſerere figmenti tui: me iã cæleſtia excipiat gratia, & tuos tua ſeruet miſeratio: vt te in paterno ſolio regnantẽ videamus, nec vnquàm de membris tuis hoſtis triumphet.

Sub mortem accipit Dominici corporis ſacramentum.

Cap. 23. Iis verò omnibus peractis, rurſùm lecto excipitur, æterni panis ſuauitate refectus. Et eccè cęleſti melodia euocatur anima è corpore, digna quæ diuinis cõſpectibus præſentetur. In eius egreſſu quæ illic fuerit odoris fragrãtia, quis pro dignitate explicet? Vincebat ea aromata omnia, oẽs balſami & turis odores.

Cap. 24. Non latebant hæc beatum Bertinum: ſed de iis diuinitùs edoctus, abſque mora venit ad ædes, in quib. iacebat funus, diſcipulorum caterua ſtipatus: tollitq; illud corpus nulla vnquàm libidine pollutum, & abſportat ad monaſterium perpetuæ Virginis & matris Domini, quod beatus Audomarus in Sithiũ primò cõdiderat, ipſiq; Bertino & omni eccleſiæ Sithienſi mãdauerat, ut illic corpus ſuum humarent. quod & factum eſt.

Sepelitur in monaſterio Sithienſi.

Cap. 25. Ità ſanctus Pontifex, cæleſtia ſcandens regna, in ſinib* Abrahæ requieſcit: eius ſacræ exuuiæ terreni corporis multis virtutibus coruſcant. Lampas apud eius ſepulcrum ſuſpenſa, cælitùs accenſa eſt, & benedictio Chriſti oleũ illi ſuppeditauit, quo longo arſit tempore. Aptè ſanè ipſas ſignorum primitias dedicauit cæleſte oleũ, pacis ſymbolum vel luminis, vt beatus Audomarus ab his euocatus, lucidiſsimis Angelorũ ordinibus credatur inſertus. Ab eo. n. tempore ea illo venerãdo beati antiſtitis loculo morborũ omnium multiuaria eſt curatio profecta, & quibuslibet corporum infirmitatibus ſancti præſulis pietas medicatur.

Miracula ad eius ſacrũ corpus.

Cap. 26. Poſt eius felicem obitum caſu quodam duo inter ſe conuenère, alter ſimplici & aperto, alter vafro & verſuto ingenio. Rogat fraudulentus ſimplicem, ut argenti ſolidum mutuò ſibi det: iureiurando affirmat, ſe bona fide redditurum. Homo ſimplex pietate ductus, facit quod ille petit, cum ſpopondiſſet ad certũ diem ſe perſoluturum. Iam dies aderat: commonefacit hominem, ut reddat debitum. Ille tanquàm

præter ius faſque reddere iuſſus, quod non deberet, ſtomachatur: bonum virum toruis oculis intuetur, & multa comminiſcens, ait ſe neſcire quid velit: ſe ne teruncium quidem ab illo vnquàm accepiſſe. Reſpondet alter: Eamus ergò ad venerandum Audomari patris ſepulcrum, & ſi per eum noſtræ regionis procuratorem, non dubitaueris iurare verum eſſe, quod nequiter fingis, immunis eris à ſolidi perſolutione. Eũt pariter ad ſacrum beati Audomari corpus, & cùm nõ longè abeſſent, dicit creditor debitori: Cur ipſum quieſcẽtis patris turbabimus loculum? Deus iuſtus iudex vbique eſt, & ſolus implet omnia, nec virtus beati Audomari intrà ſepulcrum incluſa eſt. Hoc ergò in loco, quo nunc ſumus, illius ſancti patris nomen teſtificare, & mihi erit ſatisfactum. Ille miſer ſemper æſtuantis auaritiæ cæcatus libidine, verſo ad ſacrũ templum vultu, & ad cælum ſublatis manibus, dum vult commotis labris periurio ſe obſtringere, confeſtim corruit & ad extrema perducitur. Oculi crepantes ſuis mouentur locis, nerui membrorum omnium diſſoluuntur, ſpiritus per immenſos extortus cruciatus, tertio die excedit è corpore.

Vltio cæleſtis in peierare volentem.

Cap. 27. Vincti, diuinitùs ſoluuntur.

Quidam ob perpetrata facinora proſcriptus, & catena ad collum vinctus, manicisq; ferreis cõſtrictus, cùm iuxta beati Audomari fores traheretur, mox vinculis omnibus abſolutus, celeri curſu ſolus ad eius ſacrum tumulum ſe recipit, multum ibi lachrymarum imbrem fundens. Sanctus verò pontifex magiſtri ſui veſtigijs inſiſtens, qui ſe dicit nolle mortem peccatoris, ſed vt conuertatur & viuat: clementiſſimum ſe illi exhibet, quem permulta flagitia damnabant. Ingẽs verò ſtupor obtinet tortores, captiuiq; veſtigia ſequẽtes, vident eum beati Audomari ſepulcro inhærere: nec auſi vlterius torquere hominem, tã præſenti ſancti antiſtitis virtute liberatum, faciunt ei copiam liberè, quò velit, recedendi.

Ezech. 18

Cap. 28. Nota antiquam deuotionẽ.

Iam verò potentes ſeculi cateruatim ad limina tanti patris venerabundi aduolant, & quia inter primos in cęleſti aula cũ reſidere, & profuſa benignitate pręlargum illum non dubitant, ſancta cum illo cõmercia inſtituunt: donant & offerũt Deo atque beato Audomaro pro maximis exigua, pro cæleſtibus terrena, vineas & agros plurimos pro ſemper vernãtis paradiſi campis & hortis amœniſſimis. Eiuſmodi ſanctis deſiderijs flagrantes & finitimi & longinqui, eũ ſibi pariter patronum conciliant. In quibus Frãci nõ pauci, diuina gratia permoti, cùm tam piis feruerent deſideriis, uineta ſua in ius beati Audomari transfudère, additis etiam agris & aliis rebus, & donationes ſuas dignis teſtimoniis confirmarunt.

Cap. 29.

Punitur ſacrileg⁹

Per id tempus, cùm iam vineæ maturos, eoſque copioſos, ferrent botros: Hekkinus quidam in beati Audomari vineam ingreſſus, abſtulit indè vuas non paucas: furtiuoq; lętus onere ad ſocios redit paſcendis pecoribus occupatos. Rogant illi, vt è ſpoliis nõnihil ipſis impertiatur. Mox annuit infelix: ſed dum immiſſa in ſinum dextra, quem ſiniſtra pandebat, vult proferre botros, ſubitò eius brachia obrigeſcunt, vt moueri non poſſent, & os retrò contortum, omnẽ amittit loquendi facultatem. Id ſocii eius conſpicati, miſeratione quadam affecti, hominem diuinitùs percuſſum, mox ad herum eius adducunt, cauſamque omnem eius mali exponunt. Ille verò famuli vicem miſeratus, toto animo cæleſtem ei ſtudet conciliare medicinam. Itaque ferens ſecum vini optimi certã menſuram, & munuſcula, quæ tum ad manum erant, puerum percuſſum ſecum ducit ad baſilicã pagi, quẽ Gebuualdeſdorp vocant, & illic munera ſacræ aræ imponens, vnà cum puero totus humi proſternitur, tacitisq; lachrymis & precibus Dominũ & ſanctũ Audomarum interpellans, orat vt ęgri membra ſanentur. Ibi pius ſacerdos adeò eius precibus annuit, ut mox incolumis ſurgeret tam malè mulctatus ſeruus. Cui herus congratulans, deuota mente nomen Chriſti benedicit, & annua ei uouet munera, quæ etiã quoad ſuperuixit, religioſè perſoluit. Omnes verò eo miraculo adeò ſunt perterrefacti, ut nullus deinceps auſus fuerit lædere patrem venerandum, & non modò non ingredi quiſquã conatus ſit in uineas eius ſeptis munitas, ſed ne gramina quidem agrorum eius contingere voluerit, niſi id fratres permiſiſſent. Gloria tibi, Chriſte, qui ſic percutis aduerſos, & miſereris reſipiſcentium.

Diuinitùs curatur.

Cap. 30. Nota antiquã deuotionem in diebus rogationũ

Eodem ferè tempore ſub feſtum Dominicæ Aſcenſionis, cùm more recepto tridnanæ fiunt Supplicationes ſiue Rogationes, & ſacroſanctę Crucis vexilla totius Eccleſiæ proles deuoto pectore ſequitur, nudis pedibus incedens: vbi maxima populi multitudo decòra proceſſione, peractis officiis, ad ſanctam reuerſa fuit ędem, in qua beatiſſimi Audomari ſacra oſſa quieſcunt, quædam mulier cum filiabus duabus adfuit, è quibus minor natu, intolerabili ſitis ardore vexata, cum lachrymis id indicat ſorori, ut ſolet ætas puerilis. Illa verò dolens vicem eius, ducit eam ad puteum S. Audomari, qui in eius crypta eſt, altitudine pedum ſexaginta. Sed cùm reſtis deeſſet, qua hauriret aquam, puella tãdiù ſiti cruciata, hærebat ad os putei, ſeque genibus volutans, ſuaue ducebat uel vidiſſe diù concupitam aquam. Interim pręceps ruit in puteum. Id cernens eius ſoror, magno clamore & eiulatu totum populi cœtum eò pertrahit. Inquirunt omnes, quæ tantarum ſit cauſa lachrymarũ. Reſpondet illa: Huc ego acceſſi cum ſorore mea & matre. At ſoror ſiti æſtuans, malecauta in medias labitur aquas, & nunc ſitibunda mortem bibit ſub aquis. Tractant inter ſe omnes, qua poſſint ratione cadauer extrahere è puteo, & mandare ſepulturę. Immittitur reſtis, eaque puer illigatur, qui è profundo educat puellam, & puteum à cadaueris futura putredine ſeruet, quem beati Audomari præclara virtus ſanctificet. Sed cùm fons ille morbis omnibus ſalutarem adferret medicinã, nullis ſordibus inquinari potuit. Deniquè inuenta eſt puella viua inſtàr anſeris natare ſuper aquas. Eam puer ſecum attulit, capillis quidem eius prorſùs ab aqua intactis, ſed limbis ueſtis nonnihil madefactis. Tanto igitur miraculo conſpecto, ſummam & ſacroſanctam Trinitatem in beati Audomari meritis plebs vniuerſa benedixit.

Inſigni miraculo illęſa ſeruatur puella in puteũ lapſa.

Cap. 31.

Miracula ad tumulum S. Audomari.

Hæc nos pauca ex innumeris ſanctiſſimi Audomari miraculis & virtutibus conſcripſimus, qui ſanè etiam pręcipuis ſanctis æquiparandus videtur pietate, ſignis, virtutibus & meritis. Ad eius tumulum cunctis ritè venerandum omnis generis ſalutaris medicina exhibetur: cæcis lumen, ſurdis auditus, mutis loquendi facultas reſtituitur, nerui contracti laxantur, dæmones pelluntur, ad laudem & gloriam omnium Creatoris & Redemptoris Domini noſtri Ieſu Chriſti: cui eſt cum æterno patre & ſpirituſancto æqualis honor & eadem gloria per immortalia ſecula ſeculorum, Amen.

DE

DE SANCTIS EPISCOPIS ET martyribus, Nemeſiano, Felice, Lucio, item altero Felice, Litteo, Poliano, Victore, Iadere, Datiuo &c. Epiſtola 77. beati Cypriani Epiſcopi Carthaginenſis: vel, vt alij habent, libri tertii Epiſtola 25.

Cyprianus Nemeſiano, Felici, Lucio, alteri Felici, Litteo, Poliano, Victori, Iaderi, Datiuo coepiſcopis: itèm compresbyteris & Diaconibus, & cateris fratribus in metallo conſtitutis, Martyribus Dei patris omnipotentis, & Ieſu Chriſti Domini & Dei conſeruatoris noſtri, æternam ſalutem.

10. Septēbris.

GLORIA quidem veſtra poſcebat, beatiſſimi ac dilectiſſimi fratres, ut ad conſpectum atque ad complexum veſtrum venire ipſe deberem, niſi me quoquè ob confeſſionem nominis relegatum, præfiniti loci termini coercerent. Sed quomodò poſſum, repræſento me vobis, & ad vos, etiamſi corpore & greſſu venire non datur, dilectione tamen & ſpiritu venio, exprimens literis animum meum, quo in iſtis virtutibus & laudibus veſtris lætus exulto, participē me computans vobis, etſi non paſſione corporis, conſortio charitatis. An ego poſſim tacere, & vocem meā ſilentio premere, cùm de chariſſimis meis tam multa & glorioſa cognoſcam, quibus vos diuina dignatio honorauit; vt ex vobis pars iam martyrii ſui conſummatione præceſſerit, meritorum ſuorum coronam de Domino receptura: pars adhuc in carcerum clauſtris, ſiue in metallis & vinculis demoretur, exhibens per ipſas ſuppliciorum moras corroborandis fratribus & armandis maiora documenta: ad meritorum titulos ampliores tormentorum tarditate proficiēs, habitura tot mercedes in cæleſtibus pręmiis, quot nunc dies numerantur in pœnis? Quæ quidem vobis, fortiſsimi ac beatiſsimi fratres, pro merito religionis ac fidei veſtræ accidiſſe non miror, vt vos ſic Dominus ad gloriarum ſublime faſtigium clarificationis ſuæ honore prouexerit, qui ſemper in Eccleſia eius cuſtodito fidei tenore viguiſtis, conſeruantes firmiter Dominica mandata, in ſimplicitate innocentiam, in charitate concordiam, modeſtiam in humilitate, diligentiam in adminiſtratione, vigilantiam in adiuuandis laborantibus, miſericordiam in fouendis pauperibus, in defendenda veritate conſtantiam, in diſciplinæ ſeueritate cenſuram.

S. Cyprianus exul propter Chriſtū.

Nota qui mores prouehāt ad martyrij gloriam.

Ac nè aliquid ad exemplum bonorum factorū deeſſet in uobis, etiam nunc in confeſsione vocis & paſſione corporis fratrum mentes ad diuina martyria prouocatis, duces vos exhibendo virtutis: ut dū grex paſtores ſuos ſequitur, & quod fieri à præpoſitis cernit, imitatur, paribus obſequiorum meritis à Domino coronetur. Quòd autem fuſtibus cæſi priùs grauiter & afflicti, per eiuſmodi pęnas initiaſtis confeſſionis veſtræ religioſa primordia, execranda nobis iſta res non eſt. Neque enim ad fuſtes Chriſtianum corpus expauit, cuius eſt ſpes omnis in ligno. Sacramentum ſalutis ſuæ Chriſti ſeruus agnouit: redemptus ligno ad uitam æternam, ligno prouectus eſt ad coronam. Quid verò mirum, ſi uaſa aurea & argentea in metallum, id eſt, auri & argenti domicilium dati eſtis, niſi quòd nunc metallorum natura conuerſa eſt, locaque, quæ aurum & argentum dare antè conſueuerāt, accipere cęperunt? Impoſuerunt quoquè compedes pedibus veſtris, & membra felicia ac Dei templa infamibus vinculis ligauerunt: quaſi cum corpore ligetur & ſpiritus, aut aurum veſtrum ferri contagione maculetur. Dicatis Deo hominibus, & fidem ſuam religioſa virtute teſtantibus, ornamenta ſunt iſta, non vincula: nec Chriſtianorum pedes ad infamiam copulant, ſed clarificant ad coronam. O pedes feliciter vincti, qui non à fabro, ſed à Domino reſoluuntur. O pedes feliciter vincti, qui itinere ſalutari ad paradiſum diriguntur. O pedes in ſeculo ad præſens ligati, vt ſint ſemper apud Dominum liberi. O pedes compedibus & tranſuerſariis interim cunctabundi, ſed celeriter ad Chriſtum glorioſo itinere curſuri. Quantùm vult hic vel inuida crudelitas, vel maligna, nexibus vos ſuis & vinculis teneat: citò à terris & pęnis iſtis ad cęlorum regna venietis. Non fouetur in metallis lecto & culcitris corpus, ſed refrigerio & ſolatio Chriſti fouetur. Humi iacent feſſa laboribus viſcera: ſed pęna non eſt; cum Chriſto iacère. Squalent ſine balneis membra, ſitu & ſorde deformia: ſed ſpiritaliter intùs abluitur, quod foris carnaliter ſordidatur. Panis illic exiguus: at non in ſolo pane viuit homo, ſed in ſermone Dei. Veſtis algentibus deeſt: ſed qui Chriſtum induit, & veſtitus abundanter & cultus eſt. Semitonſi capitis capillus horreſcit: ſed cùm ſit caput viri Chriſtus, qualecunque illud caput deceat neceſsè eſt, quod ob Domini nomen inſigne eſt. Omnis iſta deformitas, deteſtabilis & terra gentilibus, quali ſplendore penſabitur? Secularis hæc & breuis pęna, quàm clari & ęterni honoris mercede mutabitur, cùm ſecundùm beati Apoſtoli vocem, transformauerit Dominus corpus humilitatis noſtræ, confirmatū corpori claritatis ſuæ?

2. Tim. 2.

Damnati ad metalla.

Sāctimartyres fuſtibus cęſi.

Vincti cō pedibus.

Deut. 8.

2. Cor. 11.

Philip. 3.

Sed nec in illo, fratres dilectiſſimi, aliqua poteſt aut religionis, aut fidei iactura ſentiri, quòd illic nūc ſacerdotibus Dei facultas non datur offerendi & celebrandi ſacrificia diuina. Celebratis, immò offertis ſacrificium Deo & pretioſum pariter & glorioſum, & plurimùm vobis ad retributionem pręmiorum cęleſtium profuturum, cùm ſcriptura diuina loquatur & dicat: Sacrificium Deo ſpiritus contribulatus, cor cōtritum & humiliatum Deus non deſpicit. Hoc vos ſacrificium Deo offertis, hoc ſacrificium ſine intermiſſione die ac nocte celebratis, hoſtię facti Deo, & vosmetipſos ſanctas atque immaculatas victimas exhibētes, ſicut Apoſtolus adhortatur & dicit. Oro ergò vos fratres per miſericordiam Dei, vt conſtituatis corpora veſtra hoſtiam viuam, ſanctam, placentem Deo: nec configuremini ſeculo huic, ſed transformamini in renouatione ſensûs, ad probandum quæ ſit volūtas Dei bona, & placens, & perfecta. Hoc eſt enim, quod præcipuè Deo placeat: hoc eſt, in quo maioribus meritis ad promerēdam volūtatem Dei, opera noſtra proueniant: hoc eſt, quod ſolum Domino de beneficiis eius grandibus & ſalutaribus fidei ac deuotionis noſtræ obſequia retribuunt, prædicante in Pſalmis & cōteſtante Spirituſancto: Quid retribuam, inquit, Domino pro omnibus, quæ tribuit mihi? Calicem ſalutaris accipiam, & nomen Domini inuocabo. Precioſa in cōſpectu Domini mors iuſtorum eius. Quis non libenter & promptè calicem ſalutis accipiat? quis non appetat gaudibundus & lætus, in quo aliquid & ipſe Domino ſuo retribuat? quis non precioſam in conſpectu Domini mortem fortiter & conſtanter accipiat, placiturus eius oculis, qui nos in congreſſione nominis ſui deſupèr ſpectans, volentes comprobat, adiuuat dimicantes, vincentes coronat, retributione bonitatis ac pietatis paternæ remunerās in nobis, quicquid ipſe præſtitit, & honorans quod ipſe perfecit? Ipſius enim eſſe, quòd vincimus, & quòd ad maximi certaminis

Nota de Miſſæ ſacrificio.

Pſal. 50.

Rom. 12.

Merita operum.

Pſal. 115.

minis palmam ſubacto aduerſario peruenimus, declarat & docet Dominus, in Euangelio ſuo dicens: *Mat. 10.* Cùm autem vos tradiderint, nolite cogitare quomodò aut quid loquamini. Dabitur enim vobis in illa hora quid loquamini. Non enim vos eſtis, qui loquimini, ſed ſpiritus patris veſtri, qui loquitur in vobis. & iterùm: *Luc. 21.* Ponite in cordibus veſtris non præmeditari excuſare. Ego enim dabo vobis os & ſapientiam, cui non poterunt reſiſtere aduerſarii veſtri. In quo quidem & credentium magna fiducia eſt, & culpa grauiſsima perfidorum, non credere ei, qui ſe opem ſuam daturum confitentibus pollicetur: nec rurſus eundem timere, qui æternam pęnam negantibus comminatur.

Quæ vos omnia, fortiſsimi ac fideliſsimi milites Chriſti, inſinuaſtis fratribus noſtris, implentes factis, quod verbis antè docuiſtis, futuri maximi in regno *Matt. 5.* cęlorum, pollicente Domino & dicente: Qui fecerit, & ſic docuerit, maximus vocabitur in regno cælorũ. Deniquè exemplum veſtrum ſecuta multiplex plebis portio, confeſſa eſt vobiſcum pariter, & pariter coronata eſt connexa vobis vincolo fortiſſimę charitatis, & à præpoſitis ſuis nec carcere, nec metallo ſeparata. Cuius numero nec virgines deſunt, quibus ad ſexagenarium fructum centenus acceſsit, quaſque ad cæleſtem coronam gloria geminata prouexit. *Multi martyres promiſcui ſexus & ætatis.* In pueris quoque virtus maior ætate, annos ſuos confeſſionis laude tranſcendit, vt martyrii veſtri beatum gregem & ſexus & ætas omnis ornaret. Quinnunc vobis, dilectiſſimi fratres, conſcientiæ victricis vigor? quæ ſublimitas animi? quæ in ſenſu exultantia? qui triumphus in pectore? vnumquenque veſtrum ſtare ad promiſſum Dei præmium? de iudicii die eſſe ſecurum? ambulare in metallo, captiuo quidem corpore, ſed corde regnante? ſcire Chriſtum ſecum eſſe præſentẽ, gaudentem tolerantia ſeruorum, per veſtigia & vias ſuas ad regna æterna gradientium? Expectatis quotidiè læti profectionis veſtræ ſalutarem diem, & iam iamque de ſeculo receſſuri, ad martyrum munera & domicilia diuina properatis: poſt has mundi tenebras viſuri candidiſsimam lucem. & accepturi maiorem paſſionibus omnibus & conflictationibus claritatem, *Rom. 8.* Apoſtolo conteſtante & dicente: Non ſunt condignæ paſſiones huius temporis ad ſuperuenturam claritatem, quæ reuelabitur in nobis. Planè quia nunc vobis in precibus efficacior ſermo eſt, & ad impetrandum quod in preſſuris petitur, facilior oratio eſt: Petite impenſiùs & rogate, vt confeſsionem omnium noſtrum dignatio diuina cõſummet, vt de iſtis tenebris *Tenebræ & laquei huius mũdi.* & laqueis mundi nos quoquè vobiſcum integros & glorioſos Deus liberet: vt qui hic charitatis & pacis vinculo copulati, contra hęreticorum iniurias & preſſuras gentilium ſimul ſtetimus, pariter in regnis cæleſtibus gaudeamus. *Nota.* Opto vos, beatiſſimi ac dilectiſsimi fratres, in Domino benè valere, & noſtri ſemper & vbiquè meminiſſe. Valete.

MARTYRIVM SANCTARVM virginum, Menodoræ, Metrodoræ, & Nymphodoræ, authore Simeone Metaphraſtæ.

10. Septẽbris. Cap. 1.

NEC mulieribus quidem, nec puellis clauſum eſt ſtadium martyrii: ſed & ex mortē contemnunt, & deceſſum habent pro ludo: immò verò ipſum honorant & amplectuntur, ex eo pulchras ſibi merces comparantes, nempe regnum cælorum. Propterea ad mirabilis quoquè trinitas martyrum, & virginũ, Menodora, inquam, & Nymphodora & Metrodora, quę verè erant dona virginitatis, prompto & alacri animo ad hoc venerunt, & cum voluptate mortem ſuſceperunt fortiſsimè, nõ quę ad inferos deducit, vt mors ſolet impiorum; ſed ad æternos thalamos & ſacros porticus, & ad ipſum iucundum ſponſum Chriſtum tranſmittit alacriter. *Sãctæ virgines Menodora, Nymphodora & Metrodora.*

Cap. 2. Atque modeſtè quidẽ & liberaliter fuerunt educatæ in Bithynia, (ea enim tanquàm generoſos aliquot ramos has tulit virgines) & eas circunuolarunt gratię virginitatis: ſimul autem exortus eſt etiam flos in vultu, & rubor in genis. Nam & iucundiſsimum exhibebant ſpectaculum, & per ſpeciem corporis animæ nobilitas ſenſim in eis relucebat: & erant pulchræ citra curioſitatem. Paulatim autem eis excurrebat ętas, *Fugiunt hominum conſuetudinem.* & amantes virginitatem, fugiebant hominum conſuetudinem, & deſiderabant ſolitudinem. Propter Chriſtum ergò relicta, quę eos tulerat, patria, veniũt in quendam tumulum non procùl Pythiis thermis, & temperanter in eo viuebant, & in omni alia virtutis exercitatione ſtudioſæ erant & diligentes. Cúm autem procedente tempore admiſiſſent omnem gratiã diuini ſpiritus, bonis reſplendebant operibus & miraculis, & copia gratiarum erant reuerà ciuitas ſita ſupra montem. *Multis clarent miraculis.* Et ideò citó euadunt manifeſtæ, & multi ad eas confluebant: qui non ſolùm liberabantur à morbis & à malis ſpiritibus, ſed fiebant etiam diuites luce animæ & ſalute. Hæc perueniunt etiam ad aures Frontonis, cuius fidei commiſſa fuerat regionis illius adminiſtratio, Maximiano tenente Romanorum imperium, & continuò mittit Fronto ſuum aſſeſſorem cum multis miniſtris & ſatellitibus, iubens vt quæreret virgines.

Cap. 3. Dùm autem inuentæ fuiſſent: Vndenàm, dicebat Iudex, tanta eſt uobis audacia, vt, mitto cætera, Deum colatis, quem neque ipſe magnus Maximianus, neq; nos honorantes in hodiernum vſque diem conſpecti ſumus? Nequaquàm autem perturbatæ, ſed in eodem animæ ſtatu manentes virgines: Nos, ò Iudex, dixerũt, *Conſtans earum cõfeſſio.* non humano decreto Deum noſſe didicimus: ſed eũ vtiquè, qui ſemper eſt, & vniuerſum intuetur, confitemur: qui etiam hunc continet ordinem vniuerſorum, & poteſtate, non eſſentia, mente comprehenditur: qui munda vita delectatur, & virtute, & iis qui ſic ea virtute vitam agunt, ſuæ bonitatis gratia ſolet apparère: & ſub quo Reges imperant, & Tyranni terrã ſua obtinent ditione. Virgines hæc valdè conſtanter & concinnè reſpondentes Pręſes intuens, & modeſtiam valdè eſt admiratus, & reſponſorum ſapientiã. Diù itaque tacens, & hęc ducens pro miraculo, uix tandèm ſecundam intulit interrogationem, rogans quænam eſſent earum nomina, & quæ patria. Illæ autem: Primùm quidem, à Chriſto vocatæ ſumus, dixerunt. Quòd ſi etiam nomen à baptiſmo impoſitum oporteat addere, vna quidem Menodora, altera autẽ Metrodora, deindè tertia Nymphodora, dicimur. Patria autem nobis eſt Bithynia. Ex eodem verò ſemine productæ ſumus, & eadem matre ſumus educatæ, & ab eiſdem parentibus dilectæ ſumus, & eandem matrem, & eundem patrem appellauimus. Eandem quoquè vitæ rationem ſecutæ ſumus, & eandem adhuc tenemus ſententiam.

Cap. 4. Primùm callidè agit iudex Morum itaque & verborum liberalitatem ille ſilentio admiratus, curioſè admodùm & callidè vafer ille conatus eſt protinùs virgines ſeducere: Ne ergò, dicens, quę dii ad concordiam bona dederunt, vos, ò charæ puellę, reddatis vana & inania: ſed ſuper hęc etiam alia ędificatæ, & mihi parentes, diis quoquè cõmuniter ſacrificate, & tanquàm ſorores in beneuo-

lentia

lentia erga eos conſentite protinus, nec ſuſtineat altera alteram ſororem videre,turpiſſima, ò dii, & acerbiſſima patientem, & florem pulchritudinis probris & contumeliis miſerabiliter affici. Hęc ergò,vt qui, quę oportet,dicam & vobis vtilia, à me accipite, & mihi parète, tanquàm patri,in vos paternam ſeruanti affectionem. Sic enim Imperatoris beneuolentiam aſſequèmini & gloriam,& vos excipiet affluentia & mare bonorum, & meritò felices ſemper exiſtimabimini,& memoriæ mandabimini. Sin minùs, immane & crudele ſupplicium conſumet pulchram veſtram & teneram ſpeciem. Ad hæc excipieos Menodora: At nobis,inquit,ô Iudex,nec quæ tu promittis,videntur eſſe magna:nec quæ tu rursùs minatis, poſſunt vllum terrorem incutere. Nam frui quidem diuitiis, & deliciis,& gloria,& aliis iucundis, quo maiorem habet ad tempus voluptatem, eo ſtabilius ac diuturnius illic habet ſupplicium. Supplicia autem,& huius,in quod cadit interitus,corporis afflictio,nos quidem hìc fortaſsè moleſtia afficiunt,& efficiunt, vt dolor aliquis ſentiatur:lætitiam autem conciliabunt, quę nũquàm eſt deſitura Nam malum quidem, quod à te infertur, eſt ad tempus:& bonum,quod confertur,prętererit:noſtri autem Domini & id, quod affert moleſtiam, eſt æternum:& id quod lętitia afficit ſemper manet. Sic & magis videbimur ſorores,& ſorores animis potiùs, quàm corporibus,ſi ſicut nos venter unus peperit,ità etiam mors conſummet pro pietate,& idem ſuſcipiat thalamus. Sic non diſſoluetur nobis amicitia, neque à nobis inuicèm ſeparabimur:ſed perpetuam ſeruabimus nobis fraternitatem & coniunctionem, ſi ei,qui nos finxit ſorores,exhibeamus etiam ſororias voluntates. Sed te nõ negabimus,ſponſe Chriſte,coram hominibus. Nec tu ergò nos neges coram patre noſtro, qui eſt in cęlis. Caſtiga itaque,ò Iudex,hunc tibi pulchrum florem corporis, & conſume flagellis. Nullũ enim ornamentum pulcherrimum,neque aurum,neque tegumentũ ullum magnificum & varium,ità ornauerit corpus, vt tuę plagæ, tua flagella,quæ nos iamdiù ſitimus propter Chriſtum,& quę adhuc magis deſideramus.

Addit minas.

Sapiẽtiſſime reſpõdent virgines.

Menodora cæditur.

Hæc non moderatè tulit Iudex, ſed omnem iram in hanc immiſit virginem: & ſtatim iubet, aliis duabus abductis,exutam Menodoram cædi à quatuor lictoribus,& ſic exclamare pręconem: Deos cole: bonis verbis & laudibus proſequere Imperatorem: latas leges noli iniuria afficere. Illa autem,cùm duabus horis cęderetur,nullum ſenſit dolorem. Nam propter inſignem generoſitatem ne plagis quidem ingemiſcebat. Vultus autem rubor nihil omninò expalluit:toto enim oculo adſpiciebat ad futura, ſpeque ſuſpẽſus & erectus erat eius animus. Stultus autem Iudex, qui hæc perſpicere non poterat, (occæcatos enim habebat oculos animæ) exiſtimabat ſe propter tormenta molliorem habiturum martyrem, & ad ea, ad quę prius,eam hortabatur,& iubebat rursùs ſacrificare. Illa verò,Et quodnam,inquit,aliud,præter hoc,opus à me factum eſt? An non vides, quòd me totam Deo meo ſacrificaui? Quænam enim eſt meo ſanguini vtilitas, dum deſcendo in interitum, ſi non eum priùs meo ſponſo ſacrificauero? Hæc cùm veluti quædam ſcintilla cecidiſſent in animum aſſeſſoris,eum magis accenderunt, & eius furorem vehementiùs inflammarunt,& armauerunt contra ſacram illam animam. Et virgis oſſa conterebantur, & confringebantur genę roſeę martyri,quę non mouebatur omninò, nec concidebat. Erat enim omni ea parte alligata ualido ac firmo Chriſti deſiderio. Deindè ſponſo ſuum aduentum ſignificat. Et cùm magna uoce clamaſſet,Domine Ieſu Chriſte,mea auxiliatio,meus amor, ad te ſpem meam confugio,accipe in pace meam animam: & ipſum emiſit ſpiritum,& præclarè aſcendit ad ſpõſum,quem diligebat,pro ipſo ſuſceptis ſtigmatibus, & vulnerum cicatricibus exornata, & quouis flore ſpecioſiùs & iucundiùs variata.

Nõ ſentit dolorem.

Martyriũ Deo gratiſſimum ſacrificiũ.

O felicem ſãctiſſimæ virginis deceſſum.

Cap. 6.

Poſt quartum autem diem cùm apud ſe conſultaſſet aſſeſſor,nè ab aliis quoque eius ſororibus vinceretur,& animum verſaſſet in omnem partem,& mẽtis quodammodò intima explicaſſet penetralia, Metrodoram quidem & Nymphodoram ducit ad tribunal. Eas autem ille quidem miſer ſub ſuum producit conſpectum,& ponit ante pedes virginales pulchrum illud corpus ſororis,quod non habebat amictum,non integumentum,totum tumidum & confectum uibicibus,apertaque flagrorum & plagarum veſtigia ferẽs in omni membro,& quaſi ſentibus obſitum uulnerib⁹, mirabile quoddam ſpectaculum,& nec ipſis quidem oculis credibile. Sic enim exiſtimabat fore, ut eas obſtupefaceret,& metum eis afferret, timentibus,nè eis tale aliquid eueniret. Sed illius quidem corpus ſic fuit propoſitum,& omnes qui circumſiſtebant,animo perturbabantur,& manifeſtas effundebãt lachrymas, & eo ſpectaculo mouebantur ad miſericordiam, præter ſæuam & immanem animam Iudicis. Eum enim non miſericordia,ſed ira potiùs ſubibat & indignatio. Illę autem trahebantur quidem à propriis viſceribus ad lachrymandum: ſed id eis nequaquàm permiſit conſcientia. Sciebant enim & martyrem eſſe ſororem,& ipſas quoque poſteà futuras,& ad ipsã mox eſſe uenturas per conſummationem. Itaque ſic fuerunt affectæ,perindè ac ſi ueniſſent ad thalamos ſororis:erantque valdè lętæ & plenæ voluptate, ut quæ eam deducerent ad thalamos,in quos non cadit interitus,& ut nec ipſæ ab iis eſſent remotę,properarent. Sed Iudex etiamsi tam forti & tam excelſo fuiſſent animo ad conſpectum ſororis, non deſperauit tamẽ ſe eas eſſe perſuaſurum:ſed(ut eſt in prouerbio)omnẽ mouit lapidem, partim quidem minis tormentorum tentãs earum labefactare animum: partim autem bonorum promiſſis illicere:&,Si ſacrificaueritis,inquit, ſcribam ſtatim ad Imperatorem. Ille autem pecuniis & opibus multis uos donabit, vosque viris genere & dignitate clariſſimis coniunget matrimonio,& inuenietis ſponſos dignos veſtra pulchritudine.

Metrodora cũ ſorore ducit ad tribunal.

Sorores ei⁹ victoria lætantur.

Et is quidem hęc:illæ autem,Quouſquè,dicebant, non ceſſabis miſer,non noſtro ſolùm ſcopo, ſed etiã tibi ipſi dicere contraria? & nunc quidem nos uocare ſorores huius beatæ,nũc autem nos aggredi, tãquàm alienas,& quæ facilè poſſunt vinci? Si nos ergò credidiſti eſſe ſorores genere,hanc etiam pro pietate conſtantiam,& nihil abiectum & illiberale,neque tali ſorore,neque illa, ex qua tres rami orti ſumus,radice indignum inuenturum exiſtima. Sin autem vis ſcire, qualis ſit noſtra conſtantia,ex ea quę præceſſit,accuratè intellige. Si enim ea,cùm nullum haberet exemplar propoſitum,tantam oſtendit uirtutem:quidnam fecerimus nos,tale exemplar, nempe ſororem,adſpicientes? An non uides, quemadmodùm illa uel iacẽs nos adhortatur, & cognationem reuocet in memoriam, & ad talem zelum nobis addit animum, ſeipsã præbens pulchrum exemplar decertationis? A qua certò ſcias nos non eſſe diſceſſuras, neque illius nobilitatem habituras contemptui. Non fallemus parẽtes, illius ſolius parentes eſſe perſuadentes, ſi in periculum ueniamus de pietate. Valeant diuitiæ,ualeat gloria,& hæc,quæ ſunt è terra,& rursùs in terram reuertuntur. Valeant proci,in quos cadit interitus. Habemus nos Chriſtum noſtrum ſponſum, quem valdè amamus, & cui cùm dotem ſolùm dederimus, eam, quam pro ipſo ſubimus,mortem, ſacros immortales

Cap. 7.

Contẽnũt iudicis tlã dementia.

& ęter-

& æternos accipiemus thalamos,& præclarè apud ipſum regnabimus.

Cap. 8.

Ex his intelligens Iudex ſe nihil quidem effecturú, ferrenti tamen iræ indulgens, ſecundam ſororem ſeorsúm dat ſecundo loco torquendam. Et ſublimè quidem in ligno pendet mulierum fortiſſima Metrodora, lampades autem ignis eam vrebant ex omni parte:& cùm ſpatio duarum horarum hoc graui premeretur ſupplicio, ſolùm ſuum clamabat amatorem, & eius inuocabat auxilium. Sed neque idolorum negligebat deceptionem, ſed & eam ſubſannabat, &, id qđ erat reuerà, turpem oſtendebat & ridiculam. Deincèps autem generoſam quidem illam virginem illinc deducit, ferreis verò vectibus ſubiicit, & vniuerſum eius corpus premit & confringit. Illa autem defatigatam iam ſentiens naturam, ſponſum dilectum alloquitur, ut quæ per mortem ei appropinquaret, & ſibi parat thalamum. Deindè animam ſuam credit manibus Angelorum,& tota ad ipſum excedit. Iniquus autem ille Iudex ſpem omnem abiiciens, & non ualens ferre ſummum dedecus, ſibi tamen quandam relinquebat conſolationem, nempe tertiam ſororem. Et cúm producendam curaſſet Nymphodoram, manſuetudinem & hilaritatem impudenter ſimulauit, & ei dixit: Mihi morem gere, ô pulchra adoleſcentula, quam ego plùs, quàm alias (deorum amicæ id ſciunt gratiæ) & admiror propter pulchritudinem, & ætatis miſereor. Morem mihi gere, qui non minus, quàm germanę filię tuo incendor amore:& accedens (quidnam eſt hoc graue?) deos ſolùm adora, & ſtatim maximam quidem tibi gratiam habebit Imperator: dabit autem pecunias & honores, & quod eſt longè maximum, apud ipſum fiduciam. Sin minùs, hei mihi, tu quoquè ipſa malè peribis: neque hęc mors acerba tibi quicquam omninò proderit, quomodò nec tuis profuit ſororibus.

Metrodora lāpadib' uritur.

Ferreis vectibus conteritur & abit ad ſponſum ſuum.

Nymphodora ſiſtit Iudici.

Cap. 9.

Cùm ſic dixiſſet Iudex, poſtremò aūt eam & prudētē & cæteris vocaſſet ſapientioré, illa alia ei' verba nó magis curans, q̃ nugas, id auté ſolúm, ꝙ eam vocabat prudentem, excipiens: Non te pudet, inquit, nec erubeſcis, nunc quidem nominare prudentem, núc auté verum Deum relinquentem, iubere ad tuos accedere dæmones? Et quonam modo, inquit, extremæ non fuerit hoc inſaniæ, & mentis planè emotæ, à communi Domino & vniuerſorum opifice deficientem ſequi manuum opera, quę carent ſenſu & intelligentia, & ea colere, tanquàm deos? Quęnam ex eis poſſim ſperare, & quænam lucriſacere, dic mihi, & accipio. Oſtēde mihi, quid boni ſis conſecutus ex tua in illos ſpe, & parebo. Sed nihil potes dicere. Reuerà enim ſimulacra gentium, argentum & aurum, opera manuú hominum. Similes illis fiant, qui colunt ea. Et ideò nè parcas ea, quæ velis, facere. En tibi carnes paratæ pati propter Chriſtum, & magis, quàm tu nos punire. Tunc ignorans ſceleſtus, quid ageret, & quamná ſpé appræhenderet, (per omnia enim fuerat repulſus) hác quoquè ſublimem in ligno extollit, & ferreis eam diſcerpit vngulis. Sed illa ad hoc nullam neque vocem, neque gemitum emittebat: apertè autem oſtendebat, ſe cum Deo colloqui. Et hoc docebant & labra, quæ mouebantur, & oculi, quos ad cælú extollebat. Ille autem ſtolidus rurſus quoquè verbis eam eſt aggreſſus, nó citra violentiá, & per præconē iuſſit eam ſacrificare, & liberari à tormentis. Illa verò dicebat: Me Domino meo ſacrificaui, propter quē uel pati eſt uoluptas, & mori lucrum. Illud autem iniuſto iudici maiorem accendit furorem. Deindè autem eam quoquè ferreis contriuit & confregit vectibus. Sed huius quoquè omninò curam ſimiliter gerebat Deus vt ſororú, & efficiebat, vt immane vinceret ſuppliciú, & aduerſus ipſam fortis ſtaret naturá. Deindè eam quoquè ad ſe accerſit, & virgo libēter deponit animá in ſinu amatoris.

Nymphodora iudicē pudefacit.

Pſal. 113.

Ferreis vngulis diſcerpitur.

Vectibus ferreis cōteritur, et migrat in cælos.

Cap. 10.

Impius autem Iudex iræ vtens auxilio, etiam in ipſa mortua corpora bellú gerit: & cùm accendiſſet fornacem, eamque aluiſſet multa & apta materia, in ipſam iaculatur corpora martyrica. Deus autem amator animarum, nec corpora quidem neglexit: ſed magna vis repentè erumpens tonitruum & fulgurú, præuènit ignem fornacis, & ipſum iudicem, &, quæ ei ſeruiebat, multitudinem in fauillam redigit & fuliginē. Et hoc inuenerunt procœmium gehennæ, quæ nunquàm deſinit, qui erant illa ſola reuerà digni. Vehemens autem repentè erumpens pluuia, extinguit fornacem:& cùm ſtatim auidis manibus virginum corpora pii ſuſtuliſſent, magnificeque ornaſſent & compoſuiſſent, foderunt eis ſepulcrum in loco earum conſummationis: Deo hoc quoquè prouidente admirabiliter, vt quas vnus peperat vterus, eis quoquè unum daretur ſepulcrum:& quarum animæ vnum & eundē ſunt thalamum conſecutæ, earum ne ſurdus quidem cinis ſepararetur: ſed ſorores in vita, ſorores in cęlis, ſorores etiam in terra oſtenderentur. Templum autē in hodiernum vſque diem poſitum eſt in earum ſepulcro, inſtàr cuiuſdam fluuii intùs effundens miracula.

Vltio diuina in impium iudicem & c.

Hæc audiant ſorores, & vniuerſæ mulieres, tá virgines, quàm quæ ſunt coniunctæ matrimonio. Et illæ quidem ſic ſe inuicem diligant: hæ autem ſuam non condemnent naturam. Nam fœminis quoquè aperta eſt ianua martyrii. Omnes autem ſimiliter & mortē & omnia contemnant, vt ſimilia quoquè conſequátur ab eius bonitate & benignitate. Quæ detur nobis omnibus conſequi gratia & benignitate Domini noſtri Ieſu Chriſti, cum quo patri ſimul cum ſancto ſpiritu gloria, honor & potentia, nunc & ſemper, & in ſecula ſeculorum, Amen.

Innumera miracula ad ſepulcrú harú martyrú.

DE S. SALVIO EPISCOPO, EX hiſtoriæ Francorum Gregorii Turonen. Lib. 7. Cap. 1.

LICET ſit ſtudium hiſtoriam proſequi, quam priorum librorum ordo reliquit: tamen priùs aliqua de beati Saluii Epiſcopi obitu expoſcit loqui deuotio, qui hoc anno obiiſſe probatur. Hic diù, vt ipſe referre erat ſolitus, in habitu ſeculari commoratus, cum iudicibus ſeculi mundiales cauſas eſt executus, nunquàm tamen ſe in his concupiſcentiis obligans, quibus adoleſcentum animus ſolitus eſt implicari. Iam cùm diuini ſpiramenti ordo interna viſcerum attigiſſet, relicta ſeculari militia, monaſterium expetiuit, intellexitque vir iam tunc diuinitati deditus, melius eſſe paupertatem cum Dei timore, quàm ſeculi prætereuntis lucra ſectari. In quo monaſterio diù ſub regula à patribus inſtituta verſatus eſt. Iam verò cùm in robore maiori tam intellectus, quàm ętatis euectus eſſet, defuncto Abbate, qui huic monaſterio præerat, alendi gregis ſuſcipit officium: & qui ſe magis fratribus publicum pro correctione reddere debuerat, ſit aſſumpto honore remotior. ilicò nanque ſibi ſecretiorem cellulam quærit. In priore verò, vt ipſe aſſerebat, ampliùs quam nouem vicibus, nimia exeſus abſtinentia, pellem corporis demutauit.

10. Septēbris.

S. Saluius fit monach'.

Indè Abbas.

Deniquè accepto honore, cùm ſolita parſimonia orationi & lectioni vacaret, illud plerunquè reuoluebat, melius ſibi fieri, ſi eſſet inter monachos occultus, quam accepto nomine Abbatis, in populis. Quid plura? Includitur valedicens fratribus, ſibique ipſis valedicentibus.

Degit incluſus.

dicentibus. In qua incluſione iu omni abſtinētia magis, quam priús egerat, commoratur, ſtudens pro charitatis obſequio, vt cùm quiſque veniſſet eatranens, & orationem tribueret, & eulogias gratia pleniſſima miniſtraret, quę multis infirmis plerunquè ſalutem inirgram detulerunt.

Quodam autem tempore, ſebre nimia exhauſtus, anhelns tacebat in lectulo. Et eccè ſubitò magno lumine cellula clarificata contremuit. At ille extenſis ad cælum manibus, cum gratiarum actione ſpiritum exhalauit. Miato igitur vlulatu monachi cum ipſius genitrice corpus defuncti extrahunt, aqua abluunt, veſtimentis induuot, & feretro ſuperponunt, atque in pſallentio fletuq; labentē exigunt noctem. Manè autē facto, funeris officio præparato, corpus moueri cœpit in feretro. Et eccè malis rubeſcentibus, vtr quaſi de graui ſomno ſuſcitatus excutitur, apertiſque oculis, & manibus eleuatis, ait: O Domine miſericors, quid feciſti mihi, vt me in hunc tenebroſum mundanę habitationis locum redire permitteres, cùm mihi melior eſſet in cęlo tua miſericordia, quàm iſtius mūdi vita nequiſſima? Stupentibus autem ſuis, & interrogantibus, quid fuerit tale prodigium, nihil eis reſpōdit. Surgēs autē de feretro, nihilque mali ſentiens de incommodo, quo laborauerat, triduò abſque cibi ac poculi perſtitit alimento. Die autem tertio conuocatis monachis & matre, ait: Audite, ó dilectiſſimi, & intelligite, quia nihil eſt, quod cernitis in hoc mundo, ſed iuxta id, quod Salomon propheta cecinit, omnia vanitas. Felix verò eſt ille, qui ea agere poteſt in ſeculo, vt gloriam Dei cernere mereatur in cælo. Et cùm hæc diceret, dubitare cœpit, vtrum loqueretur ampliùs, an ſileret. Quo tacente, coactus fratrum precibus, vt quid vidiſſet exponeret, ait.

Abit è vita.

Reuiuiſcit.

Eccles. 1.

Mirabilis eius viſio.

Cùm me ante hos quatuor dies, contremiſcēte cellula, exanimem vidiſtis, apprehenſus à duobus Angelis, in cælorum excelſa ſublatus ſum, ità ut non ſolùm hoc ſqualidum ſeculum, verumetiam nubes, lunam, ſolem & ſidera ſub pedibus habere putarem. Deindè per portam luce iſta clariorem, introductus ſum in illud habitaculum, in quo omne pauimentum erat quaſi aurum argentumque renitens, lux ineffabilis, amplitudo inenarrabilis: quam ità multitudo promiſcui ſexus obtexerat, vt longitudo ac altitudo catervę proſùs peruideri non poſſet. Cùmque nobis via inter cōprimentes ab his, qui præcedebant, Angelis pararetur, peruenimus ad locum, quem iam de longinquo contemplabamur, eique ſuperpendebat nubes omni luce lucidior, in qua non ſol, non luna, nō aſtrum cerni poterat, ſed ſuper his omnibus quiddam naturali luce ſplendidius effulgebat. Et vox procedebat de nube, quaſi vox aquārum multarum. Ibì etiam me peccatorem humiliter ſalutabant viri in veſtu ſacerdotali, ac ſeculari, eoſque mihi, qui præcedebant, enarrauerunt eſſe martyres, ac confeſſores, quos hic ſummo cacolimus famulatu.

Nota, Sūmo excolimus famulatu martyres &c.

Stans igitur in loco, in quo iuſſus ſum, operuit me odor nimiæ ſuauitatis, ità ut ab hac ſuauitate refect⁹, nullum adhuc cibum potumque deſiderem. Et audiui vocem dicentem: Reuertatur hic in ſeculum, quoniā neceſſarius eſt Eccleſiis noſtris. Vox autem ſolùm audiebatur: nam qui loqueretur, penitus cerni non poterat. Et ego proſtratus ſuper pauimentum, cum fletu dicebam: Eheu, Domine, cur mihi hæc oſtendiſti, ſi ab his fruſtrandus eram? Eccè hodiè eiicis me à facie tua, vt reuertar ad ſeculum fragile, & huc vltrà redire non valeam. Nè quęſo, Domine, auferas miſericordiam tuam à me, ſed deprecor, vt permittas me hic habitare, ne illuc decidens peream. Erat vox, quæ loquebatur mihi: Vade in pace: ego enim ſum cuſtos tuus, donèc reducam te in hunc locum. Tunc relictus à comitibus meis, deſcendens cum fletu per portam, qua ingreſſus fueram, huc ſum regreſſus.

Hęc eo loquente, ſtupentibus cunctis, qui aderant, cœpit iterùm ſanctus Dei cum lachrymis dicere: Væ mihi, quia tale myſterium auſus ſum reuelare. Eccè enim odor ſuauitatis, quam de loco ſancto hauſerā, & in quò per hoc triduum ſine vllo cibo potuque ſuſtentatus ſum, receſſit à me. Sed & lingua mea grauibus eſt operta vulneribus, & ità tumefacta, ut omne os meum videatur implere. Et ſcio, quia non fuit beneplacitum Domino Deo meo, vt hæc arcana vulgarentur. Sed tu noſti, Domine, quia in ſimplicitate cordis hęc feci, non in iactantia mentis. Sed quæſo indulgeas, & non me derelinquas iuxta pollicitationem tuam. Et hæc dicens, ſiluit, & accepit cibum ac potum.

Recedit ab eo cæleſtis odor, quòd ſecreta cæleſtia reuelarit.

Ego verò hæc ſcribens, vereor nè alicui legēti ſint incredibilia, iuxta id, quod Saluſtius hiſtoriam ſcribēs ait, vbi de virtute atque gloria bonorum tractat: Quę ſibi quiſque facilia factu putat, æquo animo accipit: ſupra ea veluti ficta pro falſis ducit. Nā teſtor Deum omnipotentem, quia ab ipſius ore omnia, quę retuli, audita cognoui. Poſt multum verò tempus ipſe vir beatus cellula ſua extractus, ad Epiſcopatum electus, & inuitus eſt ordinatus. In quo, vt opinor, decimum annum cùm ageret, inualeſcente apud Albigenſem vrbem inguinario morbo, & maxima iam parte de populo illo defuncta, cùm iam pauci de ciuibus remanerent, vir beatus tanquàm bonus paſtor, nunquàm ab illis recedere voluit, ſed ſemper hortabatur eos, qui relicti erant, orationi incumbere, ac vigiliis inſtanter inſiſtere, & bona ſemper iam in operibus, quàm in cogitatione verſare, dicens: Hæc agite, vt ſi vos Deus de hoc mundo migrare voluerit, non in iudicium, ſed in requiem introire poſſitis.

Nota bonā boni paſtoris doctrinam.

Cùm autem, vt credo, iam reuelante Domino, tempus ſuæ vocationis agnoſceret, ipſe ſibi ſarcophagum compoſuit, corpus abluit, veſtem induit, & ſic intentum ſemper cælo beatum ſpiritum exhalauit. Fuit autem magnæ ſanctitatis, minimæque cupiditatis, aurū nunquàm habere volens. Quod ſi fortè coactus accēpiſſet, protinùs pauperibus erogabat. Huius tempore cùm Mummolus patritius multos captiuos ab ea vrbe duxiſſet, proſecutus ille, omnes redemit. Tantamque ei Dominus gratiam cum populo illo tribuit, ut ipſi etiam, qui captiuos duxerant, & de precio ei concederent, & iniquum minuerent. Sicque patriæ ſuæ captiuos libertati priſtinæ reſtaurauit. Multa alia de hoc viro bona audiui, ſed dum ad hiſtorię cęptum reuerti cupio, plurima prætermitto.

Abit in cælos.

Benignitas eius in pauperes & captiuos.

Ex eiuſdem Hiſtoriæ Lib. 5. Cap. 50.

ET licèt de beati Saluii Epiſcopi collocutione ſuperiùs memorare debueram: ſed quia mentem exceſſit, eſſe ſacrilegum non arbitror, ſi in poſterum ſcribatur. Igitur cùm vale poſt ſynodum memoratam Regi iam dicto, ad propria redire vellemus, non antè diſcedere placuit, niſi hunc virum libatis oſculis linqueremus. Quem quæſitum, in atrio Brinnacenſis domus repperi. Cui dixi, quod iam eram ad propria rediturus. Tunc remoti paululùm, dum hincindè ſermocinaremur, ait mihi: Videsnè ſuper hoc tectum, quæ ego ſuſpicio? Cui ego: Video enim ſuper tegulum, quod nupèr Rex poni præcepit. Et ille: Aliud, inquit, non adſpicis? Cui ego: Nihil, inquam, aliud video. ſuſpicabar autem aliquid ioculariter loqueretur: & adieci: Si tu aliquid magis cernis, enarra. At ille at-

Viſio ſancti mart.

ſe attrahens ſuſpiria, ait: video ego euaginatum iræ diuinæ gladium, ſuper domum hanc dependentem. Veruntamen non feſellit dictio ſacerdotem. Nã poſt dies viginti, duo filii Regis, quos ſuperiùs mortuos ſcripſimus, obierunt.

VITA SANCTI THEODARDI Epiſcopi Traiectenſis & martyris, authore, ni fallor, Sigeberto Gemblacenſi. Is enim teſtatur ſe eius vitam vrbaniori ſtylo melioraſſe: ſed codex MS. nomen eius non habebat. Nos capitula adiecimus margini.

10 Septẽbris.
Cap. 1.

BEATVS Theodardus natus in Gallia, clarebat pro nobili parentũ proſapia, regni decus & Eccleſię gloria futurus. Eo tempore regnum Francorum regebat Chilperici filius Clotarius, nomine & fortitudine referens auũ ſuũ Clotarium, filium* Ludouici, qui gentem Francorum, ſecum à beato Remigio baptizatam fecit adſcribi ad æterni Regis militiam. Igitur ſub Clotario ſecundo Theodoardus à pueritia vſque ad biuium adoleſcentiæ prouectus, contempſit latam viam, in qua multos vocatos, ſiniſtrorsùm euagari videbat: & elegit arctam viam, per quam pauci electi ad vitam dextrorsùm tendunt. Ex deuotione quippè parentum ſuorum mancipatus monaſteriali diſciplinę, voluntariè portabat leue iugum Chriſti. Et quia iuxta vocem Dominicam, non poterat arbor bona fructus malos facere, oſtẽdebat in flore creſcẽtis ętatis, quàm ſuauem & quàm vberem fructum daret in tempore ſuo. Nempe gratia Dei, quæ eum præuenerat, vt bona vellet: ſubſequebatur etiam, vt perficere poſſet. Sicut enim arridente tempore, bona aeris temperie, vberiùs terra fructificat: ità tempore Regis Clotarii, arridente rerum tranquillitate, ſancta Eccleſia in ſanctis Dei vberiùs fructificabat, quos exteriùs nulla aut rara rerum procella inquietabat. Nam feruentibus bellis per totum penè orbem terrarum, Longubardia Italiam vexantibus, quam recenti tempore inuaſerant: Aſiam verò & Africam modò Perſis, modò Saracenis incurſantibus, ſolæ, quas Franci incolebant, Galliæ firma pace gaudebant, & cęteris gentibus pro ſalute pugnantibus, Franci pro gloria pugnabant.

**Is etiam Clodoue⁹ dicitur.*
S. Theodardus efficitur monachus.
Matth. 7.
Lõgobardi vexãt Italiam.

Cap. 2.

Sed hoc non tantùm humanæ virtuti, quantùm diuinę pietati eſt adſcribendum, quę tunc temporis proceres regni & Eccleſiæ armauerat prudentia & fortitudine, ſanctitate & ſapientia, vt per eos longè lateque proſperaretur regnum & Eccleſia. Quos quanti fecerit Deus, totus penè mundus ſenſit, in hoc maximè, quòd eo tempore Heraclius Imperator Romanorum, victis Perſis, Crucem Chriſti, quam Perſæ, incenſa Hieruſalem, abſportatam, annos quindecim tenuerant, reuexit in Hieruſalem, & diem Exaltationis eius celebrari edixit. Vt ſciamus autẽ qui fuerint illi, quorum exemplo vel inſtituto Theodardus meliora chariſmata æmulabatur, à paucis multos, a vicinis longinquos, à notis colligamus ignotos. In iis præminebat Arnulphus, ex Maiore domus, Metenſium Epiſcopus: Eligius, ex aurifice pòſt Nouiomenſis Epiſcopus: Iohãnes, etiam Tungrenſis ex laico in Epiſcopum eodem ſigno, quo primus Aaron à Deo electus, dum huius quoquè virga, quam manu geſtabat, in terram iuſſu Angeli defixa, reuiruit, frondurt, floruit, fructificauit. Tales Theodardus imitando, gemina ſcientia proficiebat: horum lateri adhærens, Palatinis principibus notus & charus erat.

Heracli⁹ Imperator Crucem Chriſti recipit a Perſis.
Num. 17.

Iam fama de nomine eius aſſcenderat ad ſoliũ Dagoberti, poſt patrem Clotarium regnantis, & poſt famam veritas rei ad animum quoquè Regis illum admittebat. Iamque Deus, qui potẽs erat, vt in ſeruo ſuo Theodardo omnem gratiam abundare faceret, parabat cauſam, vt inter multi nominis viros, hunc quoquè multo nomine dignum faceret. Siquidem ſub Dagoberto, pro feliciori tẽporis illius ſucceſſu, multo plures accendebat gratia Spiritusſancti, vt pro lucrandis Deo animabus, operam darent in fundandis monaſteriis. Primus horum occurrit nobis Landolinus: qui ex prædone in præconem fidei alteratus, Lobienſe cœnobium fecit eſſe fundamentum ſuæ deuotionis. Aldegundis thalamum ſuæ virginitatis ſponſo ſuo Chriſto in Malbodienſi cœnobio locauit. Soror eius Vualdetrudis, ſexageſimum continentiæ fructum in monaſterio Caſtrilocenſi ſeminauit, cuius ſponſus Vincentius Dux, triumphato mundo, vexillum Deo in Alto monte erexit. Ecquid verò opùs eſt prædicare nobilitatem Gertrudis Niuellenſis, cuius nominis gloria eſt diffuſior, quàm tota Gallia? His cultoribus fidei Dominum meſsis rogantibus, ut in multam meſſem multos operarios mitteret, peregrinos operarios direxit à tranſmarinis partibus, Bertuinũ, Ettonem, & alios. Follianum cum fratribus ſuis Vltano & Furſeo: ex quibus Foillanus Foſſenſe cœnobiũ fundauit, & martyrio ſuo ſacrauit.

Cap. 3.
Sub Dagoberto multa cõdunt monaſteria.
S. Aldegũdis & Vualdetrudis moniales.
Iſti⁹ Gertrudis vita habet 17. Martij.

Cap. 4.

Præuidit verò diuinę diſpenſationis oculus, nè inter tot & tales viros dilecto ſuo Theodardo deeſſet locus, in quo & ipſe, erecto fornice triumphali, victorias ſuas depingeret, & ſpolia de hoſtibus capta affigeret. Sigebertus poſt patrem ſuum Dagubertum regnans in* Auſtria, potentiam regalem honorificabat affectu diuinæ religionis, vt probaret non eſſe ocioſum, quod Deus de eo oſtenderat, miraculum. Nam cùm ſanctus Amandus catechizaret eum, vix quadraginta dies à natiuitate habentem, finita oratione, cùm nemo circunſtantium reſponderet, Amen: aperuit Deus os eius, & cunctis audientibus, clara voce reſpondit, Amen. Hic Deum adoptans ſibi rerum ſuarũ hęredem, duodecim conſtituit monaſteria: ſed in fundando Stabulenſi cęnobio impenſiùs inſtabat, cooperante ſibi Maiore domus Grimoaldo in ædificando monaſterio in loco, qui dicitur Malmundarium. Hi communicato conſilio cum Remaclo Tungrenſium Epiſcopo, & Cuniberto Colonienſi Epiſcopo, ad quorum diœceſes loca illa appendebant, nullum magìs Theodardo idoneum inuenerunt, quem locis illis præficerent, vt ſuperponeret ſpirituale fundamentum in ſummo angulari lapide Chriſto Ieſu.

**Auſtraſia.*
Si gebertus Rex duodecim condit monaſteria.
Theodardus fit Abbas.

Cap. 5.

Theodardus verò ſciens, quòd onus, nõ honor, imponitur pręeſſe neſcienti, malebat eſſe, quàm vocari Abbas, vt omnia omnibus factus, omnes lucrifaceret. Poſtremò talem ſe exhibuit, vt à regno & ab Eccleſia meritò diceretur ei: Maior eſt ſapientia tua, & maiora opera tua, quàm rumor, quem de te audiuimus. Remaclus interim pro regimine Tungrenſis Epiſcopatus paterna quidem ſolicitudine laborabat, ſed hoc eum malè habebat, quòd malè ſibi reſponderent prouentus fructuum. Vndè pertęſus laborum, recurrebat ad portum ſolitarię vitæ, vndè à Rege Dagoberto extractus, nauim eccleſiæ ſuſceperat regendam. Itaque Regem Sigebertum adit, & impoſsibilitatis ſuæ cauſas prætendens, miſsionem ſibi dari, & eccleſię canonica authoritate paſtorem ſubſtitui petit. Res à palatio ad Eccleſiæ iudicium defertur, Eccleſia palatio aſſentitur. Remaclus onere Epiſcopalis ſarcinæ expeditus, & de naufragio mundi ſe enataſſe lætatus, portum

3. Reg. 10

Stabu-

Stabulenſis cœnobii expetiit, & contemplationi va-
S. Remaclus abdicato Epiſcopatu, cōfert ſe ad Stabulen. monaſterium. cans, habitauit ſecum. De Epiſcopo ſubſtituendo in
commune facta deliberatione, ad Theodardum recur
ritur, & ex omnibus ſolus placet, qui dignè omnibus
præeſſe debeat. Quis enim, ſecundum Apoſtolum,
benè miniſtrauerat, bonum gradum ſibi acquiſierat.
Pari ergò conſenſu Eccleſiæ & palatii, & vnanimi ap
plauſu Cleri & populi Theodardus electus, & à Cuni
berto Epiſcopo in Epiſcopum conſecratus, præſedit
1. Tim. 3. eccleſiæ Traiectenſi, viceſimus octauus à Materno, pri
Theodardus creat' Epiſcop'. mo Tungrenſium Epiſcopo. Et quoniam vt de virtu-
te in virtutem ibat, ità de honore ad honorem pro-
motus fuit, pro ſpeculo proponebat ſibi in animo
1. Tim. 3. Paulum Apoſtolum: qui qualis debeat eſſe Epiſcopus,
viua adhuc voce eloquitur. Hoc magiſterio, quia ſe
omnibus conformabat, omnium in ſe affectus tranſ-
Optima docendi ratio. ferebat: & quanuis omnes gloria anteiret, omnibus ta
men charus erat. Porrò etiam potens erat exhortari
in doctrina ſana, & contradicentes redarguere: quia
quod docebat verbo, oſtendebat exemplo. Præcepto
Luc. 22. enim & exemplo Domini Ieſu, quia maior erat om-
Epheſ. 6. nium, erat omnium ſeruus & miniſter: ante omnia in
ductus armaturam Dei, ſuccinctus lumbos ſuos in ve
ritate, induens loricam iuſtitiæ, calceatus pedea in præ
paratione Euangelii pacis: galea ſalutis, & ſcuto fi-
dei, & gladio ſpiritus, quod eſt verbum Dei, munitus
cōfortabatur in Domino, & in potentia virtutis eius,
vt poſſet ſtare aduersùs inſidias diaboli, & debellare
ſpiritualia nequitię in cęleſtibus.

Cap. 6. Cumque vrgeret eum inſtantia ſua quotidiana, ſo
licitudo ſcilicet omnium eccleſiarum, nihil remiſsi
patiebatur, nullum locum dabat deſidiæ, ſed nocte
Ezec. 34. ac die ſalutem ſuam operabatur. Attendens etiam, quod
Deus per Ezechielem prophetam comminetur paſto
1. Pet. 5. ribus, qui ſemetipſos & non gregem Dei paſcunt: pa
ſcebat gregem Dei ſecundùm Deum, non turpis lu-
cri gratia, ſed voluntariè: non dominans in Clero,
ſed forma factus gregis ex animo: vt cùm veniret
princeps paſtorum, perciperet immarceſcibilem glo
riæ coronam.

Cap. 7. Lambertus bonæ indolis hoc tempore in bonam
S. Lābert' inſtituitur a Lādoaldo. Item a Theodardo. ſpem adoleſcebat, quem pater eius vir illuſtriſsimus
Aper commiſerat viro Dei Landoaldo, Amandi Epi-
ſcopi Archipresbytero: vt eius pueriles annos diſcipli
na regulari & doctrina liberali imbueret. Pater gau-
dens filium rudimentis vtriuſque ſcientiæ à Landoal
do ad votum ſuum eſſe initiatum, commiſit eum etiá
Theodardi magiſterio: vt quo ampliùs de multorum
hauriret ſcientia, eo ampliori proficeret gratia. Vt
verò argentum tum fit melius, cùm ab aurifabro inau
ratur: ità Lambertus naturalis ingenii argento reſplé
dens, dum ex addito Theodardi magiſterio meliora
tur, quaſi ex ſuperpoſita auri materia ampliùs deco-
ratur. Theodardus porrò in ſeipſo expertus, quoniá
Rom. 8. diligentibus Deum omnia cooperantur in bonum,
gaudebat omnia ſibi proſperè cedere, & laborem ſuú
bonus prouentuum fructus alleuiabat. Cùm ergò
Poſſeſſiones Tungrē. eccleſia ab improbis occupata. multa per Dei gratiam & ſuam induſtriam reſtaura
ret, hęc cura eum remordebat acriùs, quòd poſſeſsio-
nes eccleſiæ ſuæ à domeſticis hoſtibus & iniquis ra-
ptoribus direptas nouerat, & multo iam tempore ab
eccleſiæ alienatas iure, in ius iniquorum ceſſiſſe. Hoc
accidiſſe doleba: ex nota temporum, & maiorum ſuo
rum negligentia. Ex nota temporum, quia ſecuritas
ex longo pacis odio contracta, multos à reſpectu di-
uini timoris auertebat, & ex rerum affluentia irrepſe
rat bonorum morum negligentia, & ceſſantibus ex-
ternis bellis, inteſtinis animorum bellis periclitabá-
tur. Indè paſsim contra Eccleſiam Dei dominãte in-
iuſtitia, quæ ſemper primos impetus erexit contra bo-
norum innocentiam, non opitulabatur Eccleſiæ Dei
alicuius iuſtitia, nulla ei principum patrocinabatur
potentia. Hic dolor non paruus Theodardo præſu-
li incumbebat, Traiectenſem eccleſiam magna poſſeſ
ſionum ſuarum quantitate eſſe mutilatam, & per tri-
ginta circiter annos, nullum pro Eccleſiæ Dei iure re
pugnaſſe, vel ſaltem reclamaſſe.

Amandus enim, cuius ſanctitas paucis laudari non *Cap. 8.*
debet, pro eo quòd Regem Sigebertum baptizauit, &
de fonte ſuſcepit, coactus eſt Dagoberti Regis preci-
bus, vt Iohanne Epiſcopo defuncto, Epiſcopatum Tra
iactenſem ſuſciperet. Sed irruentibus vndiquè in Ec
cleſiæ nauim tempeſtatum procellis, cogitans quod
ait Apoſtolus, quia nemo militans Deo, implicat ſe ne *2. Tim. 2.*
gotiis ſecularibus: poſt triennium Epiſcopatu reli-
cto, in portum optatę quietis ſe recepit. Cuius uices
Landoaldus Archipresbyter eius, opportunè per no-
uem annos executus, pro Eccleſia ſtare non potuit,
quia nihil Pontificalis iuris habebat. Ea verò omnia
raptoribus opportuna erant. De Remaclo, quòd non
potuerat brachia tendere contra torrentem inun-
dantium malorum, Theodardus ſuis oculis & auri-
bus credebat. Ipſe ſuſcepto Dominicę nauis guberna
culo, inconſtantiæ notam timebat, ſi periculis impul-
ſus, loco cederet. Nè ergò diutina iniuſtitiæ impuni-
tas ampliùs inoleſceret, accinxit ſe viriliter, & ſtans
pro caſtris Eccleſię, clamare non ceſſabat: quaſi tuba
exaltans vocem ſuam, annunciabat populo ſcelera eo *Eſa. 58.*
rum, & raptoribus peccata eorum. Quaſi aquila ſtans
ſuper domum Dei, acumine oculorum verſutias ini- *Oſee 8.*
quorum præuidebat, & vnguibus ſe defendebat. Et
quia erat ei integritas vitæ, & verbum ſanum & irre-
pręhenſibile, is, qui ex aduerſo erat, reuerebatur eú,
nihil habens mali de eo dicere. Tutabatur etiam eum *Sigeberti regis encomion.*
contra omnes fauor Sigeberti Regis, qui amator diui
næ religionis, oculos habebat columbino ſimplicita-
tis. Quo defuncto, regnum Auſtriæ, quod tenuerat, de *Mortuo Sigeberto, impietas regnat.*
dit frater Clodoueus filio ſuo Childerico. Tum verò
omnis malitia & iniuſtitia in regno præualuit, & con
tra Eccleſiam grauis domeſticæ tempeſtatis turbo
intonuit.

Theodardus autem, quia mercenarius non erat, nó *Cap. 9.*
fugit à facie luporum, ſed pro ouibus ſuis conſtan-
tiùs exaduersò ſtetit. Et quia paſtor eſſentialiter bo-
nus dixerat, Maiorem charitatem nemo habet, quàm *Iohan. 15.*
vt animam ſuam ponat quis pro amicis ſuis: nec in
hoc ſurdus auditor fuit, paratus pro ouibus animam
ponere. Sed nè quid inexpertum relinqueret, delibe-
rat Regem Childericum adire, & ante eum ſuper in
iuriis eccleſiis illatis, legaliter expoſtulare, ſi fortè per
cenſuram regalem eccleſia poſſeſsiones ſuas recipe-
ret: atque diuinitùs edoctus à mentis ſuę oraculo, im
minere ſibi tempus paſsionis, diſpoſuit domui ſuæ, &
omnibus vltimum uale dicens, ouesque ſuas illi com
mendans, qui ſibi illas commendauit, duce mentis cō
ſtantia, cum paucis iter arripuit. Porrò filii Belial, qui *Rom. 2.*
præ duritia impęnitentis cordis theſaurizabant ſibi
iram, nullo modo poterant adduci ad aliquam reſi
piſcendi viam. Qui ſcientes, quia in nullo ſibi reſpó
deret iuſtitia, ſi de præſumptis rebus Eccleſiæ coram
Palatinis ageretur controuerſia, mala malis accumu
lant, & ex deſperationis periculo de morte innocen-
tis pręſulis tractant, & iter eius diligenter explorant.
At vir ſanctus iuſti propoſiti tenax, quem armabat ui-
uus & efficax ſermo Dei dicentis, Nolite timere eos, *Mat. 10.*
qui occidunt ſolùm corpus, iam diœceſis ſuæ termi-
nos longè exceſſerat, & in pago, quem Aliſatiam vul
gò dicunt, bonis adhuc prouentibus gradum fixerat.
Et eccè cuneus inimicorum Dei, de inſidiis emergés,
arrectis lanceis, in necem innocentis proruit. Ille mu

nitos

Luc. 10. nitus tuto patientiæ clypeo, eos ad pacis bonum inuitare volebat. Sed quia non erant filii pacis, pax nõ inueniens in eis vbi requieſceret, ad amicum pacis reuerſa eſt. Tum verò velupi agnum, impii circunſta-

Luc. 23. *S. Theodardus ab impijs crudeliter necatur.* bant pium, illumque oculos ad cælum tollentem, & pro eis orantem exemplo Ieſu in Cruce pendentis, contumeliis afficiunt, humi proſternunt. Et quia nequit iram explere poteſtas, caput ſancto oleo peruntum in fruſta ſecant, corpus ſanctum membratim dilaniant.

Cap 10. *Iob 9.* Terra quidem ſic data eſt in manus impiorum: ſpiritus autem ab omni terræ rudere excoctus per ignẽ paſſionis, & ut aurum in fornace probatus, rediit ad

Act. 7. Dominum, qui fecit illum. Fides nimirùm, quę protomartyri Stephano aperuit cælos, vt videret Ieſum ſtantem ad auxiliandum ſibi: hęc quoquè Theodardo martyri cælos aperuit, eumque ferentem ſtigmata IESV, in albo vitæ cum martyribus aſcribi fecit. Deus, qui notauit incredulitatem Iudæorum, quan-

Iohan. 4. *Signa nõ faciũt sãctũ, ſed innocẽs uita* dò dixit, Niſi ſigna & prodigia videritis, non credi- tis: notat noſtram quoquè incredulitatem, qui merita Deo placentium non æſtimamus, ex virtute operũ, ſed ex oſtenſione ſignorum. Signa enim non faciunt hominem beatum, ſed eum beatæ vitæ oſtendunt, & ex nouitate rerum nos ad venerationem ſanctorum adducunt. Eccè Theodardus, qui fuit organum ſpiritusſancti, ab impiis interfectus, iacebat quaſi vilis & deſpectus, & quaſi percuſſus à Deo & humiliatus. Sed diuina pietas totum de eo ſcandalum hominibus abſtulit, dum ad teſtimonium ſanctitatis eius euidentia ſigna oſtendit.

Cap. 11. *Nota cædis eius crudelitatem.* Puer è famulitio ſancti præſulis, qui ſolus, cæteris in fugam verſis, excubabat ad corpus exanime, dolẽs eſſe diſiecta à ſe beati corporis membra, nitebatur ut ea quoquo modo vniret: & membrum quidem membro, aut partem parti coaptans, non habebat, vndè ea colligaret. nempe inimici iuſtitiæ, ſcelere perpetrato, omnes etiam ſarcinas diripuerant. Quod igitur potuit puer, fecit, & quotquot membra vnire potuit, inſtitis ſuis colligabat. Sed cùm ei fuæ non ſufficerent inſtitæ, cępit animo deficere: & multa ſecum reuoluens, ex conſilio animi ſui villam, quæ proxima erat, pe-

Attende pietatem pueri iſti⁹ tiit, ſperans Dei auxilium ſibi nõ defuturum. nec ſpes eum ſefellit. Nam inter eundum offendit muliérculam, in cura paſcẽdarum ouium occupatam, & nendo diducentem de colo fila. Mulierem compellat, & ſibi fila dari ſupplex poſtulat, & cur poſtulet, cauſam dicit, remque omnem ordine pandit. Audiẽs illa execrandi ſceleris acerbitatem, primò horreſcẽs ſtupuit. Deindè humanitatis affectu penè ad lachrymas adducta: Quod petis, inquit, ó puer, libens darem, ſed eſt certa cauſa, vt denegem. Matrisfamilias quippe, cui ancillor, diurnum penſum debeo: quod ſi fuerit minoratum, non impunè feram, nec damnum effugiam. Dixit, & tamen animi compaſsionem pręponens timori, dedit voluntariè fila petenti. Compos voti puer, repedabat quantocyùs: & nè eum pigeret laboris, maiorem voto conſolationem accepit diuinitùs. Inuenit nanque duo luminaria, ad caput & pedes martyris al-

Duo luminaria diuinitùs poſita ad examine corpus S. Theodardi. trinſecùs lucentia. Quis non miretur tua Chriſte magnalia? Quia Theodardus lux in Domino fuerat, & va filius lucis ambulauerat, tu lux vera, omnem hominem illuminans, obſequium luminis per Angelicum miniſterium procuraſti exequiis illius, quem de mundi tenebris ad veram æternamque lucem vocaueras.

Cap. 12. Hoc miraculum maiori miraculo virtus diuina confirmat, vt citiùs & diffuſiùs nomen & meritum martyris innoteſcat. Mulier, quę penſum ſuum pro obſequio illius minorauit, veſperi reuocatis ad cau- las ouibus, penſum diurnum dominæ reddidit. Quod quia minoratum ſenſit domina, fraudis ancillam arguens, caput illius graui ictu percuſſit. Sed Dei pietas ancillam fraudis excuſat. Domina enim ſubita oculorum cæcitate percuſſa, exclamat cum eiulatu ad familiam, exclamabat & familia, ſuam miſerando dominam. Res publicatur per familiam: fama rei totã villam facit attonitam. Ancilla coram cunctis cauſam cæcitatis illatæ exponit, & ut culpa hæc fiat venialis, hortatur, vt pręſulem ſibi reconciliet, vt lumen, quod offenſa ſibi abſtulerat, impetrata à Deo venia reſtauret. Cogit dominam anguſtia, vt verbis ancillę credula, conſulat ſuæ miſerię. Duce ancilla, venit domina ad locum, vbi iacebat corpus venerabile, qđ ità videre diſiectum, erat cunctis miſerabile. Domina pro cæſa ancilla culpam fatetur, & ut mereatur impetrare veniam, votis & donis placat ſancti marty-

Cæca mulier ad corpus Sãcti Theodardi recepit viſum. ris gratiam. Quandò verò fuit Deo difficile exaudire preces miſerorum, fideliter ad ſe clamãtium? Mulier, impetrata venia, gaudet rediuiuo lumine: & videns membra ſancti corporis ſuis filis colligata, agnoſcit tandèm quantùm peccauerit, quæ ancillam innocentem, & martyri ſancto deuotam, percuſſerit. Fletur ab omnibus præ lætitia, Deo laudes, Deo gratias clamantibus cunctis: creſcit debita martyri reuerentia, fama volat per totam viciniam, diſcurrit longiùs per totam quoquè prouinciam. Quaquauerſùm oculos flecteres, concurrentium turbas cerneres. Materfamilias, quę cauſa & teſtis erat tanti miraculi, totam ſe reiiciebat in gratiam ſancti martyris, verbo & exemplo inuitans omnes ad obſequium celebrandi funeris. Docebat rerum viciſſitudo dolere pro extraneo, ac inſita homini naturę pietas, eliciebat & lachrymas. Quis enim poſſet videre ſine lachrymis, quód etiam ſepultura egeret vir tantæ quondam apud ſeculum nobilitatis, tantæ in Eccleſia dignitatis, tantæ apud Deum ſanctitatis?

Cap. 13. *Nota qua fuerit priſcorum Chriſtianorũ erga ſacras reliquias deuotio.* Inſtatur ergò ab omnibus, ut decenter iuſta ſepulturę expleantur. Iſti vulnera mollibus pannis exiccãt, iſti veſtes ſanguine ſancto infectas ad ſui patrociniũ reſeruant, membra ſatis decta in geſtatorio ponũt, & precioſa velamina ſuperponunt. Materfamilias locum ſepulturę condicit, & iuxta ſuum condictum in loco, qui dicitur Nec, tumbam diſponi facit. Leuato corporis loculo, nunc iſti, nunc illi gaudent ſuccedere uiciſsim oneri corporis ferendi. Alii verò præcedendo, planas vias baiulis oſtendunt. Cum tanta omnis ordinis & ętatis & promiſcui ſexus frequentia, cum tali humanitatis & deuotionis reuerentia celebrantur ſancti martyris exequiæ, & corpus honorificè tumulatur Iam lachrymas omnium & cauſa repreſſit, quòd gaudendum ſibi eſſe credebant ſe tanti apud Deum haberi, quòd inſperatò eis patronum tanti meriti miſiſſet, qui ſibi contra omnia aduerſa præſidio

Innumera miracula ad tumulum eius. vel remedio eſſet. Coeunt vndiquè infirmorum agmina, per merita noui martyris ſperantium conſequi à Deo morborum medicamina. Quot ibi pietatis opera, quot ſanitatum beneficia, quàm frequentes cæcorum illuminationes, quot febricitantium curationes ibi prouenerint per Theodardi patrocinia, teſtantur multa paralyticorũ & claudorũ ſubſellia, & plurima rerum monumenta quæ pendent ibi ab incolis affixa: vt per hæc recenſeat memoria poſterorum, quanta ibi per nomen Theodardi claruerit gratia Dei. Fama longè lateq; euagando, ſubintrat Vangionum vrbẽ, quæ nunc Vuormacia nuncupatur: & poſtquàm populariũ aures & linguas multo impleuit ſuſurrio, ad ipſum quoque vrbis pręſulem viam ſibi fecit. Præſul exceſſu beati patris audito, poſt longa ab imo pectore ducta ſuſpiria, diuerſis ſibi agitabatur. nanque triſtabatur

&lę-

& lætabatur. Triſtabatur propter perpetratum intrà ſuam diœceſim immane ſcelus: porrò lætabatur propter collatũ cælitùs diœceſi ſuæ patrociniũ noui martyris. Progreſſa vlteriùs fama, attigit vrbẽ Spirã, quã antiqtas Nemetũ appellabat: nec ſubtraxit pedẽ ab vrbe Argentina, quã Strasburg noíat Teutonica lingua. Totã regionẽ, quã alluit Rhenus, plabitur fama vento velociùs, nec celeriùs aut longiùs defluit vnda Rheni, quàm decurrit fama huius rei: nec citerioris ripæ ſpatio cõtẽta vagari, Germaniæ terminos vtrinq; attigit.

Cap. 14. Tractat de eius tráſlatione à vicinis Epiſcopis. Vangionum præſul præ cunctis ſuper hac re ſuſpẽſus, inuitat ad ſe vicinarum vrbium præſules, conuocat totius prouinciæ primates & optimates: quid faciendum ſibi ſit ſuper hoc verbo, quod Dominus fecit & oſtendit eis, eorum conſilio committit, liceat nè ſibi corpus ſancti præſulis amouere ab indigniori loco, & ad maiorem eccleſiam tranſportare. Facile eſt eò transferre conſilium, vbi in vnum tranſpirat voluntas omnium. A communi conſilio vnum concipit aſſenſũ deuotio omnium, ad maiorem martyris gloriam corpus eius eſſe indè transferendum. Die ad hoc cõdicto ab omnibus concurritur, & numerus confluentis populi non erat certior numero ſtellarum cæli. Iam ſe accingebant operi, iam tumulus ſancti martyris debebat aptari. Sed non eſt ratio, non eſt conſilium contra

Prou. 21. Dominum: quia natura rerum, militans pro Domino

Non patitur Deus moueri loco corpus S. Theodardi. rerum, obſiſtit ipſi obſiſtentibus. Cælum ſubitò inhorruit, & horrore ſuo terram tremefecit: prænunciant tempeſtatem præcurrentia ventorum murmura: præſtringit oculos præſens fulgurum coruſcatio: aures & animos omnium exterrent tonitrua ſolito graniora: proruit tam procelloſa nimborum inundatio, vt ſi fuiſſet diutina, poſſet ſufficere faciendo diluuio. Tot rebus præſentem mortem intentantibus, diffugerunt omnes: deſiſtunt ab incepto, quod de corde ſuo faciebant: ſuper quo quia os Domini non interrogauerãt,

Eſa. 40. Rom. 11. ſe cõtra Deũ ſenſiſſe intellexerũt. Quis vnq̃ cõſiliarius Dei fuit? Vt hoc quoquè miraculo lõgè lateq; clareſceret Theodardi gloria, de lõgè & latè tot populorum millia in vnũ cõtraxerat: vt dũ omnes vnius merita prædicarent, per nomen eius benediceretur ab omnibus.

Cap. 15. Traiectenſes interim certificati de nece ſui antiſtitis, oſtendebant ex quantitate ſui doloris, quo amore erga eum feruerent. Inſidebat enim altiùs in corde cũctorum pia eius paternitas, recurrebat ad eos magna patris pro eccleſiaſtica vtilitate ſedulitas, pro qua vſq; ad ſanguinem reſtiterat inimicis. Sua cuique cauſa aderat, pro qua de morte præſulis ſingulariter plangere habebat. At Lambertus, qui viuente Theodardo, erat ſpes altera Traiectenſis eccleſiæ, ex prouẽtu bonæ indolis eò peruenerat, vt defuncto præſule ſuo, tota eccleſia in eum reclinata incumberet. Hic plùs omnibus mortem magiſtri deflebat: quia plùs omnibus magi-

S. Lambertus proficiſcitur, ut recipiat corpus S. Theodardi. ſter eum amauerat. Sed poſt vulnus doloris inflictum cordi, aſſumens ſcutum conſtantię, totus ad hoc ferebatur, vt ſaltem corpus magiſtri reciperet. Longam uiam celeri voluntatis volatu emenſus, venit ad locũ, vbi corpus defuncti patris peregrinabatur. Vbi poſtq̃ ſoluit lachrymas, quas debebat filius patri, pandit incolis terræ cauſam ſui aduentus, & petit nè quis eorũ

Nõ poteſt abtinere. ſuo deſiderio contradicat de referendo corpore patris. Vno oĩum ore cõtradicitur Lãberto. Cõclamabãt eum cẽs, eſſe ſuũ iure Theodardũ, quẽ ſibi pro patrono Deus vltro miſerit, quibus pereũ tot miracula oſtenderit, & magno rerum miraculo vetuerit, nè ab Epiſcopis prouinciæ corpus ſanctum aliò tranſportaretur.

Cap. 16. Ità Lambertus impos voti, Traiectum redit, vt cum Clero & populo ea de re agat. Clerus verò & populus totius pondus rei Lamberto impouit. Lambertus alia via uincere aggreſſus, multos ſumptus & commeatus viæ apparat, multum auri & argenti & aliarum ſpecierum congregat: & iactans ſpem in Domino, optatum locum repetit. Itaque indigenæ pro tam celeri eius reditu ſuſpenſi, excipiunt eum fauorabili affectu, & ex vultu & habitu eius attendentes, quæ reuerẽtia deberetur ei, officiosè illi adhærent. Lambertus verò eos pietatis affectu ſibi conciliat, cauſamque vię eis ingeminans, addit preces, vt corpus patris ſui non vltrà ſibi denegent: dicens abſurdum eſſe, patrem filiis & Epiſcopum ciuibus denegari: ſufficere eis, quòd terrã eorum ſanguine ſuo conſecrauerit: non defuturum ipſis ſancti patris patrocinium, quem tanti habuerint, vt honorificè tumularent. Iam rigor eorum flectebatur: quia vir Angelicus ſuo mellifluo ore eos mollierat. Quos vt amplìus ad animum ſuum attraheret, aperto ſuæ largitatis ſinu, ſingulos eorũ honorat donis cõpetẽtib⁹: nec ab inualida plebe manũ ſuã retrahit: & ſenib⁹ & pueris ſingulos, pgnãtib. verò mulierculis geminos porrigit nummos. Tali affectu & induſtria victos,

Denuò reuerſus, impetrat ſacrum corpus. ut eos fecit eſſe ſuos, pro libitu ſuo vſus eſt eorũ cordib. Igitur illis iam non obſiſtentibus, ſed ad omnia officiantibus, amabile patris corpus tulit, & cum hymnis & laudibus reuexit, & in villa publica Legia tumulauit cum honore, qualis decebat martyrem. Quis nõ

Legia, hodiè Leodium. videat hic Dei diſpenſationem? Operabatur in Lamberto Dei prouidentia, quandò prærordinauit decorari Legiam tumulo Theodardi. Quia enim Lamberto ibi deſignatus erat locus paſſionis, & ipſa Legia per Lã-

E Tungren. Epiſcopis duo tantùm martyres. bertũ in vrbem ampliari, & Epiſcopalis ſedis honore habebat exaltari, nolebat Deus longè à ſe diſiungi tumulo, quos ſolos è numero Tungrenſium Epiſcoporũ ſibi æquales per martyrii gloriã præuidebat, æquales fore etiam per meritorũ gratiam. Præripuit tantùmodò Theodardus Lamberto, nè primus in hac eccleſia eſſet martyr: præripuit Lambertus Theodardo, nè ſolus in hac eccleſia foret martyr: O te Legia felicem. Quorũ pari decoraris martyrio, eorũ pari ante Deum adiuuaris patrocinio. Nos Deũ magnificemus pro ſanctorũ ſuorũ gloriã, ut ſanctorũ meritis illius impetremus gratiã: Qui viuit & regnat ĩ ſecula ſeculorũ, Amẽ.

VITA SANCTI NICOLAI TOLlentini, ordinis Fratrum Eremitarum ſancti Auguſtini, bona fide à quodam Auguſtiniano conſcripta, tametsì MS. codex eius nomen non habet. Eſt relatus in Sanctos anno Chriſti 1446. Stylũ, vbì viſum fuit, nonnihil expoliuimus.

10. Setẽbris. Cap. 1. GLorioſus Deus in ſanctis ſuis: qui cùm eos ad vitam eligit ſempiternam, nõ modò finem aut medium, ſed eorum etiam exordia ſanctificare dignatur. Eorum verò beatum Nicolaum, venerãdum patrem ex Ordine Eremitarum ſancti Auguſtini, in caſtro ſancti Angeli territorii Firmanę ciuitatis, q̃ eſt in Marchia Anconitana, procreatũ, volens ad gloriã & honorẽ cæleſtis patriæ prouehere, Angelica viſione ſanctiſſimũ ortũ eius indicare & cohoneſtare dignatus eſt. Mater eius Amata, cùm iã multo tpe vixiſſet cũ marito ſuo, & inſtar ſterilis nullos pareret liberos, magno ardens deſiderio prolis, ſicut & vir eius, quemadmodùm Anna illa veteris Teſtamenti,

1. Reg. 1 Samuelis mater, in templum intrans, erga beatiſſimũ Nicolaum Epiſcopum magna animi deuotione cõceptã, fleuit largiter, & votũ Domino nuncupauit, ità

Votũ matris Nicolai Tollẽtini. dicens: Domine Ieſu Chriſte, qui omnia potes, reſpice pietatis oculis ancillam tuam, & aufer à me ſterilitatis opprobrium, pręſtaq; mihi, vt filium concipiam, futurũ ſeruum tuum, eumque pariam in laudem & glo-

riani nominis tui. Sed quia preces meæ paruæ ſunt & exiles in conſpectu maieſtatis tuæ, ſanctum Nicolaũ antiſtitem tuum ſuppliciter deprecor, vt eius orationibus merear à te Deo omnipotente conſolationem percipere. polliceor enim, me celeberrimum eius tumulum adituram, vnà cum marito meo, ſeruo tuo.

Deindè quieſcente illa pariter cum viro ſuo in lecto, Angelus Domini apparuit eis, iuſſitque vt ad ſanctum Nicolaum Barrenſem properarent, cogituri illic, quis ex eis propediem naſciturus eſſet. Mira ſanè Dei dignatio. An forſan Samſon hic, cuius matri dictum eſt: Sterilis es, & abſque liberis: ſed concipies & paries filium.

Viſio parentũ eius.
Iudic. 13.

Cap. 2.

Expergefacti igitur coniuges illi, & tanta viſione valdè exhilarati, mox ſurgunt è lectulo, gratias agunt bonorum omnium largitori Deo. Nihil uerò de Angelica promiſſione hæſitantes, cùm res & facultates ſuas commendaſſent cognatis & amicis, ſanctum iter arripiunt, habitumque peregrinorum & inſtitutum ſuſcipiunt. Vbi autem ad beati Nicolai Barrenſem eccleſiam venerunt, piè & religioſè Chriſto & ſancto Nicolao ità vt par erat, gratias agunt: oblatiſque muneribus, peregrinationis labore feſſi, antè altare beati Nicolai obdormiunt. Et eccè mox eis in põtificis habitu apparet ſanctus Nicolaus, dicitque ad illos: Angelus, qui vobis nunciauit filium vobis naſciturum, dixit mihi, vt ad vos tanta peregrinatione fatigatos, in meam eccleſiam venirem, confirmaremque meis verbis edituros vos filium, qui Nicolai nomen ſit habiturus, quippè qui, me impetrante, naſcetur. Erit autem ille Domino Ieſu Chriſto gratus & ſeruus chariſsimus, religioſamque & aſperam ducet vitam, fungeturque ſacerdotio, & Deo patri gratiſsimum ſacrificium offeret. Eius vita ſublimis, miraculorum ſignis erit illuſtris. Securi igitur & certi exauditas eſſe preces veſtras, & vera Angelum vobis nunciaſſe, domum abite. Surgunt à ſomno religioſi peregrini, indignosque ſe ea viſione & filii naſcituri benedictione cenſentes, gemunt lętabundi, & lætantur non abſque mœrore. Nõ enim, inquiunt, digni nos ſumus, Domine Ieſu, qui tãta gratia & conſolatione gloriemur. Sed quia redire iubemur, nec eſt, qui tuę poſsit reſiſtere voluntati: dirige, quæſumus, greſſus noſtros in beneplacito tuo, & viſita nos, vt promiſiſti, in ſalutari tuo. Atque ità redeunt ad propria: vxor fit grauida, & demùm parit filiũ. Is pia ſolicitudine ducitur ad baptiſmum ſacroſanctum, & Nicolaus à parentibus appellatur. Creſcit indè paruulus, & literarum ſtudiis adhibetur. Mulierũ & puerorum leuium non modò laſciuiam, ſed etiam conſortia vitans, religioſorum hominum exempla ſectatur. Pauperes in domo paupere cupidiſsimè recipit, rebus diuinis libentiſsimè intereſt. Verbum Dei auſcultat attentiſsimè, acsi iam matura ætate eſſet. Mirantur id homines caſtri ſui, & quaſi prophetico ſpiritu, inter ſe loquuntur: Si huic paruulo Dominus vitã donauerit, ſanctus erit. In eccleſia adeò pium & deuotum animum ſuum erigebat in Deum, vt etiam corporeis oculis Chriſtum in iuuentute ſua conſpexiſſe credatur. In ipſa iuuentute cuiuſdam nobilis Eccleſię, puta S. Saluatoris, Canonicus effectus eſt: ſed quia rerum omnium mundanarum contemptum iam appetebat, ſecum deliberabat, quod vitæ inſtitutum complecteretur, in quo ad eam ſanctitatem pertingeret, vt ipſo mundus dignus non eſſet.

S. Nicolaum Barrẽſem inuiſunt parẽtes eius

Alia eorũ viſio.

Pſal. 105

Naſcitũ S. Nicolaus.

Vitat pueros & fœminas.

Videt Chriſtũ.
Fit Canonicus.

Cap. 3.

Interea quidam frater Ordinis Eremitarum ſancti Auguſtini monaſterii, quod in memorato ſancti Angeli caſtro erat, Prior creatus, verbo doctrinę & vita ac moribus populo erat charus atque gratiſsimus. Is ẽt in platea concionem habẽs ad populum, vbi maxima aderat multitudo hominum, inter cætera ait: Nolite diligere mundum, neque ea quę in mundo ſunt: tranſit enim mundus, & concupiſcentia eius. Quæ ſententia adeò mentem iuuenis penetrauit, adeoque inflammauit, vt mox à concione fratrem illum obnixè rogaret, vellet ipſum in ſuam ſodalitatem & Ordinem recipere, mundum iam deſerere cupientem. Illo autem recuſante eius precibus ſine parentum conſenſu annuere, nè materia gaudii, doloris occaſio fieret, parẽtes interrogantur, & eis filii voluntas explicatur. At illi ea filii voluntate lętantur, Deumque laudant, quòd in ipſorum filio promiſſa ſua cumulatè cõpleret. Admittitur igitur à fratre illo, & tẽpore probationis euoluto, obedientiæ, paupertatis & ſanctiſsimę caſtitatis vota ſolenniter edit, & inter profeſſos admirabili ſanctitate & feruore conuerſatur. Intelligens verò ſtandũ eſſe promiſsis, nec fas eſſe vota non ſoluere, caſtitatemq; ſeruari nõ poſſe, niſi corpus caſtigetur & in ſeruitutem redigatur: cœpit præ cæteris fratribus vitam agere ſeueram. Itaq; ieiuniis, precibus, duris corporis caſtigationibus ſemper incumbens, omnem vitã ſuam inter mundi huius tentationes puram & caſtam exegit. Interrogatus autem, quinam poſſet carnis tentationibus & libidini reſiſtere, nihil reſpondebat. Nouerat enim vir ſanctus, hoſtem antiquum magna calliditate ſemper id agere, vt quem non poſsit voluptate vincere, vanæ glorię laqueis implicatum elidat.

1. Iohã 2.

Ampleſti tur Auguſtinianorum inſtitutum.

Duriter accipit corpus ſuũ.

Cùm iam autem vita eius & ſciẽtia probata eſſet & explorata ſatis, ſacerdotio initiatur, & ad Eremũ Vallis Marenſem, quæ eſt iuxta Piſas, à prouinciali Priore tranſmittitur. Vbi eximia pietate & deuotione promptus & ſolicitus, manè quotidiè Miſſam celebrabat. Cùm verò nocte Dominicæ proximè ſequentis, quo die pro hebdomadario erat ſummũ ſacrificium oblaturus, in lectulo parumpèr obdormiſſet, ſpiritus quidam voce magna & multo eiulatu vocat eũ, ità dicẽs: Frater Nicolae, vir Dei, reſpice in me. Ille reſpiciens in eum, & quia viuentem nouerat, agnoſcere eum ſtudens, ſed non valens, ocyùs percontatur, quiſnam ſit. Rñdit ſpiritus: Ego ſum anima peregrini Auximiẽſis, quem viuentem nouiſti ſeruum tuum, cruciorque in hac flãma. Deus.n. non deſpiciens contritionem meã, non pœnis ſempiternis, quas vt homo fragilis cõmeruerã, ſed locis Purgatoriis pro ſua miſericordia me addixit. Te igitur impenſiùs oro, ut pro mortuis Miſſam celebres, vt eripiar ex his flammis. Vir beatus ait: Adiuuet te Saluator meus, cuius ſanguine redemptus es. Ego.n. qui ad ſummum ſacrificium ſolenniter faciendum hoc præſertim Dominico die, cuius officiũ mutare non licet, deputatus ſum, Miſſam pro defunctis dicere non poſſum. Tum ille: Veni, inquit, venerãde pater, & vide, num te deceat precibus tantę tamq; miſeræ multitudinis, à qua miſſus ſum, aſſenſum negare, meq; miſerum tam inhumaniter repellere. Duxit ergò eum ad alteram Eremi partem, paruamque illam apud Piſas planitiem ei oſtendit. Et eccè videt promiſcui ſexus, diuerſæ ætatis, & ordinis innumerã multitudinẽ, hũc in modũ ipſum deprecantẽ: Miſerere pater, miſerere turbæ, tuũ auxiliũ expectantis. Si.n. pro nobis dignatus fueris Miſſas celebrare, maxima pars noſtrũ ex his tormẽtis atrociſsimis eripitur. Euigilãs aũt vir ſanctus, magna cõmiſeratione ꝑmotus, cũ multis lachrymis pro illis omnibus Saluatorẽ omniũ deprecabatur. Manè verò corã Priore loci illius ꝓſtratus reuerẽter, vt iactantiã vitaret, non rem totã, vt uiderat, ſed illorũ importunas ꝑces expoſuit, orans, vt ipſius bona venia liceret ei tota illa hebdomada ꝓ mortuis Miſſas celebrare. Victus Prior ĩportunis eiꝰ ꝑcibus, aliũ loco eius ſubſtituit. Ità ille tota hebdomada & ſacrificiũ obtulit ꝓ defunctis, & die ac nocte ꝓ multitudine, quã viderat, cũ lachrymis inſtantiſsime Dñm rogauit. Itaque

Cap. 4.
Fit ſacerdos.

Viſum videt.

Miſſæ ſacrificium quantum proſit animabus in Purgatorio detẽtis

Alia viſio

Magna vis ſacrificiorum & precũ eius.

quę ea hebdomada tranſacta, rursùs illi apparet ſpiritus peregrinu ſupradicti, & pro impetrata miſericordia gratias agit, aſſerẽs bonam illius multitudinis partem, cum ipſo diuina miſericordia & ipſius ſacrificiis precibusque ac lachrymis a pœnis acerbiſsimis liberatam, in cælos feliciter euolaſſe. O virum eximium, cuius ſanctæ vitæ primordia atque initia meritorum, in electorum Dei liberationem eſſerunt.

Cap. 5.

At verò tam pręclarę ſanctitatis initiis hoſtis antiquus inuidens, vti olim primum hominem per Euam, ità ſanctum virum per eius conſobrinum euertere conatus eſt. Erat is conſobrinus cuiuſdam monaſterij Præfectus ſiue Prior prope Firmanam vrbem, quod monaſterium Sancta Maria Iacobi, appellatur. Cùm ergò videret ille Prior ſancti Nicolai conſobrini ſui paupertatem, nuditatem, vitæ auſteritatem, & egeſtatem, dolens eius vicem, ait ad eum: Cur tantam pateris miſeriam? Conſule iuuentuti tuæ, & huius monaſterii bonis mecum fruere. Cùm enim ſanguine tibi coniunctus ſim, non poſſum ferre iuuentutem tuam diutiùs tanta miſeria affici. Intellexit vir ſanctus ſagittam diaboli, & in eius monaſterii eccleſia ad deprecandum Dominum totum ſe contulit, ſcutum aduerſus ſatanæ iacula corripiens. Porrò cæleſtis agricola, cui non placet, vt qui ſemèl manum ad aratrum miſerunt, ii reſpiciant retrò, illi flexis genibus & ſurſùm eleuatis manibus dicenti, Dirige Domine in conſpectu tuo viam meam, mox præſtò fuit. Vidit enim viginti iuuenes, ceu in duos diſtributos choros, veſtibus albis, facieb⁹ rutilãtibus ſibi aſsiſtere, atq; vna voce terclamare: Tollẽtini, Tollẽtini, Tollẽtini erit finis tuus. In ea vocatione, qua vocatus es, permaneas: in ea namque erit ſalus tua. Intelligens ille ſpiritu, non homines eos eſſe, ſed cæleſtes ſpiritus, quemadmodùm diu poſteà ipſe fratribus humiliter indicauit, cognoſcentíque ſe illic, id eſt, Tollentini, moriturum, quantùlibèt eum deincèps conſobrinus blandimentis allice-ret, à vitæ ſuæ aſperitate reuocaret, laxioris inſtituti complexum ſuaderet, non paſſus eſt animum ſuum vllis eius vel blanditiis, vel terriculamentis commoueri: ſed ſatisfacturus diuinæ viſioni, illicò Tollentinũ properauit.

Conſobrinus eius malè ei cõſulit.

Luc. 9.
Pſal. 5.

Cælicus admonet permanere in ſtatu ſuo.

Cap. 6.
Nota rarã eius abſtinẽtiã

Reuerſus autem eò, mox in virum alium mirabiliter eſt immutatus. Triginta enim annis illic degens, nunquàm carnes, oua, piſces, nunquam pinguia vel lactaria, nunquàm poma ſiue ſumus ſiue ægrotus, comedit. Cumque in morbum quandoque incidiſſet, & ob eius debilitatem fratres de vita illius dubitarẽt, medicos vocarunt, quos ille vitare volebat, ſpem ſuã in ſummo medico Chriſto Ieſu reponens. Adueniunt medici, deſperãt vitam eius, hortantur vt carnibus voſcatur. At ille conſilio eorum prorsùs non aſſentiens, eos à ſe dimittit. Prior autem ſiue Præfectus monaſterii, cernens eius periculum, crebrò admonet eum, vt pareat medici conſilio. Vir autem Dei reſpondet humiliter: Cur mihi, Pater, moleſtus eſſe pergis? Itáne neſcius es, corpus hoc miſerrimum ad ſemel guſtatam eſcæ ſuauitatem pro captanda delectatione importunè rursùs anhelare? Parce ergò mihi. Præſtat enim carni huic frenum iniicere, quàm ei laxare habenas, nè ruat in foueas peccatorum. Animaduertens Prior ſe beatum virum à ſententia deducere non poſſe, Priorem generalem, qui tum illic aderat, accedit, exponit ei omnia: orat, vt ſanctum virum præcepto adigat ad medicorum conſilia ſectanda. Prior generalis non dubitans imminere ei periculum, adit eũ, multa illi exempla adhortationis cauſa proponit, tandem etiam præcipit, vt carnes edat, ad medicorum conſilia ſeſe accommodans. Dum vir ſanctus non auus venire contra obedientiam, & tamen carnes reſpuens, accerſit Priorem, dicit ſe non poſſe obedire Patri generali. Hoc eſt, inquit, quod promiſi, hoc Saluatori meo, eius piiſsimæ matri, & ſancto Auguſtino me facturum recepi: hoc eſt, quod ad mortem vſque præſtare appeto. Parantur itaque carnes, Prior & cuſtos ęgrotorum offerunt eas beato viro edendas. Illo verò inter conſcientiam & obedientiæ uotũ ceu duo prælia conſtituto, diuerſarum cogitationum præliis exercetur. Tandèm poſt multam deliberationem, parua carnis ſumpta particula, ſemèl tantùm guſtauit, & dixit: Eccè feci, quod iuſſus ſum: iam porrò gulæ irritamenta mihi apponere nolite. Sic illo obtemperante potioris & cæleſtis medici conſilio, Dominus Ieſus Chriſtus, tantam ſui ſerui videns conſtantiam, ſolitis eicis, nulla pinguedine perfuſis, abſque vllis pharmacis celeriter morbum eius curauit. Nanque pręter eã, quam diximus, abſtinentiam, niſi morbus grauis obſtaret, ſecunda, quarta, & ſexta feria, & in honorem beatiſsimæ Virginis etiam ſabbato, ſemèl tantùm reficiebatur, ſolo pane & aqua contentus. Sed quid me de eius ieiuniis attinet dicere, quandò etiam ſeptimo ætatis ſuæ anno, tribus cuiuſque hebdomadæ diebus noluit cibum ſumere, ſanctum Nicolaum pontificem imitatus, qui quarta & ſexta feria materna vbera recuſabat?

Reſpuit medicorũ cõſilium.

Vix tandèm coactus, guſtat modicè carnes.

Chriſtus eum ſanat carnes reſpuẽtem.

Cap. 7.
Corpus verberat.

Nec verò ieiunio duntaxàt & inedia, ſed etiam verberibus & cruciamentis corpus ſuum redegit in ſeruitutem. Tunicas habebat aſperas & conſutas: corporiſque delicias vitans, ferrea catenula carnem caſtigauit. In precibus verò vſqueadeò aſsiduus fuit, vt à Cõpletorio ad gallicinium, & poſt nocturnam pſalmodiam vſque manè: à Miſſa, niſi eſſet confeſsionibus audiendis occupatus, vſque ad Tertiam: à Nona, niſi obedientia aliò uocaret, vſque in veſperam, ijs perpetuò vacaret, præter illas orationes, quas Canonicas vocãt, in quibus ſemper primus inueniebatur. Orabat autẽ, non ſolùm in eo oratorii loco apud altare, vbi nunc humatus eſt: ſed etiam in cellula ſua, in qua duo erant ſaxa, in quorum altero curuabat genua, ad alterum extendebat brachia, nimio precãdi labore delaſſata: quæ ſi laſſa non eſſent, ſaxi frigidi contactu affligebantur. Eius verò religioſis precibus Tartareus dæmon inuidens, non ſolùm malignis ſuggeſtionibus & tentationibus, ſed duris etiam verberibus & horribilibus formis, quibus ei apparebat, eum infeſtabat. Cùm enim aliquandò in oratorio ante id, quod diximus, altare feruenter precaretur, lampadem accenſam teter ſpiritus non ſolùm extinxit, ſed etiam humi depreſſam confregit: ſtansque ſuper oratorii tectum, diuerſarũ belluarum fingebat voces, imbriceſque omnes ſoluẽs, tectum euertere videbatur. Sed vir ſanctus ludibria eius intelligens, maiori animi contentione in preces incumbebat. Tum improbus ille cum furca & magno terrore ad orantem accedens, adeò eum cecìdit, vt per multos dies vulnerum veſtigia toto eius corpore cernerentur.

Precum eius aſſiduitas.

Impedire eum conatur inuidus ſatan.

Cap. 8.

Conſuente illo aliquandò tunicã, malignus hoſtis partẽ quandã clam abſtulit: quã cùm vir ſanctus vellet ſuo loco aſſuere, & nõ inueniret, diu fruſtra quærẽs, tandèm ait: Ecqs, bone Ieſu, ità mihi illudere potuit? Planè fecit hoc ille, qui nec nominari dignus eſt. Mox ad hæc ſãcti uiri dicta ſatan, rñdit: Verũ dicis, dñe: ſed ego rursùs illudã: at tñ quandò ſic te nõ poſſum ſuperare, aliter tecũ agam. Vir ſanctus ait: Quiſnã es tu? Ille rñdit: Ego ſum belial, datus tibi in ſtimulũ carnis tuę. Vir beatus dixit: Dominus mihi adiutor: non timebo, quid faciat mihi homo. Cumq; nollet nocturnas preces ſuas omittere, clauſo oſtio oratorii, (Nã peruenerat fratrũ vigilias) cogitauit ingredi in refectorium, vbi erat Crucifixi picta imago. Et eccè in ipſo oſtio la-

Pſal. 117

H a mine

Atrociter eũ elidit improbus dæmon.

mine ab illo belial tam eſt atrociter eliſus, & in terrá proſtratus, vt via ſpiritus in ipſo remaneret. At tñ cõfirmat ſeſe, & in nomine Crucifixi ſurgens, vult cœptũ iter proſequi. Sed rursùs verberatur & proſternitur. Cogitur tandèm indè recedere, & inter eundũ, ad quendam angulum dirè alliditur. Deo autem ſic volente, auditur ſtrepitus dæmonum, cum viro ſancto confligentium, excitatique fratres accurrunt: eliſum erigunt, & cum pedibus conſiſtere non poſſet, ad pauperculum cubile deportant. Vbi confortatus à Chriſto, pronùs ſurgit, & baculo ſe ſuſtentás, ſolitas abſoluit preces, & Chriſto Saluatori gratias & laudes agit.

Quemadmodùm aũt Deo per pces placare ſtuduit, ità proximó gratificari operibus charitatis. Viſitabat ægrotos, quibus adeò condolebat, vt quicquid habere

Cap. 9.

Officia charitatis erga proximos.

poſſet earũ rerum, quæ delectant, id eis largiretur: immò tãta erga eos animi bñuolẽtia afficiebatur, q̃ cum ſine ſeipſo ingredi nõ poſſet pp verbera dæmonũ, non tñ committere voluit, quin illos viſitaret, & diuinis confirmaret eloquiis, quę ceu electas quaſdã ſagittas in ſuo pectore circunferebat. Hoſpites fratres libẽter excipiebat tanq̃ Angelos Dei: mœſtos exhilarabat, afflictos conſolabatur, diſſidentes conciliabat, laborãtes refocillabat, pauperes fouebat, captiuis egregiè opitulabatur. Verba eius, qũquidem à cordis charitate proficiſcebantur, nihil ocioſum, nihil ſuperfluũ, nihil

Verba eiꝰ

ambitioſum reſipiebant: ſed omnia ædificatione pietate & honeſtate redundabant. Et quia tanta ſanctitas latẽre non potuit, rationi conſentaneũ fuit, vt ſanctiſſimi viri merita præclara aliquo ſingulari pſagio declararentur. Ille igitur, qui olim Ioſeph patriarchæ in ſomnis ſolẽ & lunã & ſtellas vndecim ipſum adorãtes oſtẽ-

Gen. 37.

derat, ét huic inclyto viro luculentũ oſtendit ſidus, miraculorũ & admirandæ ſanctitatis eius documentũ. Nã nocte quadã poſt longas preces in cella ſua nonnihil obdormienti, in ſomnis apparuit ſidus radiantiſ-

Viſio beati viri.

ſimũ, idemq; maximũ, quod recta linea mouebatur, ſitu verò non lõgè à terra aberat. Videbatur aũt ei ex Caſtro ſancti Angeli, vndè ipſe originem traxerat, proficiſci, & recta tendere Tollentinũ ad altare, quod eſt à tergo Chori, (quod tum quidẽ vergebat ad monaſterium, vbi ipſe crebrò ſolebat manè ſacrificare, & interdiù non raró precibus immorari) atq; illic conſiſtere & permanere: Ad eius aũt rei ſpectaculũ diuerſarum & linguarum & regionum homines confluere. Hoc ſigno ſanè ſtupendo non ea duntaxat, ſed multis etiã

Sidus ab ipſo viſũ quid præſignarit.

aliis noctibus certior factus, magno ſtupore affectus eſt: cumque tantæ rei exitum auidiùs noſſe percuperet, cuidam fratri bonæ exiſtimationis & non contẽnendæ eruditionis, familiari colloquio eam viſionẽ explicauit. Ille verò ſermone prophetico rñdit, ſidus illud eius ſanctitatẽ ſignificare, nec ſe ambigere, quin vbi illud gradũ ſiſtiſſet, illic corpus eius humatũ iri. Ob multa aũt miracula ibidèm perpetranda, aduenturos populos ex omnibus locis, qui tñ ipſum non no

Adoraturos, & veneraturos

uerunt, & ſanitatis impetrandæ cauſa ipſius tumulum admodùm reuerenter adoraturos. His auditis, vir bea-

Vide ſanctis virihu militatẽ.

tus præ humilitate, quæ ſemper ei inerat, ità reſpondit: Faceſſat iſthæc de me opinio, charé frater: ego. n. ſemper inutilis ſeruus ſum Ieſu Chriſti. Ipſe verò Deꝰ mihi reuelet huius viſionis ſignificationẽ, quã tu non es aſſecutus. Indè paucis exactis diebus, more ſolito ingrediente illo die in oratoriũ, ſtella quædã directo motu antecedebat eum vſq; ad altare ſuprà dictum. Cumque id quotidiè fieret, ſpiritu intelligens ſtellam hanc illius, quam in ſomnis viderat, quandam eſſe effigiem vel repræſentationẽ: experiri voluit, num quæ frater memoratus dixerat, à vero minimè diſcreparent. Alio itaq; die rursùs intranti in oratorium, ſtella, vt priùs, illum antecedebat: & cùm reuerentiam corã altari exhibuiſſet, & nonnihil precatus eſſet, per oratorium gradiebatur: ſed tum ſtellam minimè videbat. Ad altare autem reuertens, mox eam illic cernebat apparentem. Multis igitur annis ante obitum ſuum certa eius rei veritate ſæpius comperta, cùm iam ægrotaret, & mortem impendere ſentiret, fratribus amanter pręcepit, vt eo in loco ipſum ſepelirent, nec ullo vnquam tempore indè remouerent. Et multis ſanè annis

Stella obitus die ad eius tumulum quotannis videtur.

continuis, ipſo die obitus eius, quo homines innumeri è diuerſis locis ad venerandum corpus eius obtinẽdæ ſanitatis cauſa confluebant, non autem vel antè, vel poſteà, ſtella illa viſebatur: vt liquidò daretur intelligi, beatum Nicolaum non modò in terris calere miraculis, ſed etiam in cælis gloria frui ſempiterna.

Cap. 10.

Luxit autem beatus vir in hac vita non ſolùm egregio ſanctitatis ſplendore, ſed etiam miraculorum illuſtribus ſignis. Bernardus quidã Tollẽtinus in quoddam oppidum tranſmarinum profectus, vxorem ſuã Margaretam reliquit grauidam, quæ ante eius reditũ puerulum peperit incolumem & elegantem. Sed poſteà idem ipſe infans correptus morbo, excedit è vita, & ingenti matris dolore ſepelitur. Ex eo dolore id incommodi contraxit mater, vt poſteà non niſi abortiuos fętus ederet. Eo vitio annos duodecim laborauit, cùm interim ſæpè eſſet grauida. Secum autem cogitãs fruſtrà ſe proles concipere, quas ſemper informes pareret, multùm doluit. Id ubi cognouit vir ſanctus, illius calamitatem miſerans, multis diebus pro ea Dominum deprecatus eſt: ac deindè tanquam certus de futuris eius prolibus, ait ad illam: Confido in Domino, te poſthàc nihil eiuſmodi paſſuram. Propediem

Prophetice prædicit fœminæ felices partus.

naſcetur tibi filia, habens animam à Chriſto Domino creatam: & ego eiuſdẽ Domini benignitati confidens, audeo tibi affirmare, te deincèps nunquã vel filium vel filiam animę expertem parituram. Ex iis beati viri verbis mulier conſolatione accepta, expectat eius promiſſum.

Adueniente itaque partus tempore, filiam parit viuam & incolumem: atque ità deincèps ſemper vitales fœtus enixa eſt, quẽmadmodùm vir ſanctus prædixerat. Sentiẽns autem fœmina virtute precum eius id impetratum eſſe, bonorum omnium largitori Deo & eius ſeruo Nicolao gratias egit pro viribus. Multa

Multa alia eiꝰ miracula.

eius alia ſunt miracula. Fœminam quandam, fluxum ſanguinis patientem annis quinque, ſigno Crucis ſanauit. Paruulum cuiuſdam mulieris filium in ignem lapſum, & ab aduſtione luminibus orbatum, itidèm ſigno Crucis ſanum reſtituit. Veridiana mulier adeò laborabat ex oculis, vt nihil videre poſſet. Adhibebantur medicorum fomenta varia: ſed indè intantùm excreuit dolor, vt & mente & mouendi facultate deſtitueretur. Super eius caput vir beatus Dominicam orationem dixit, & Cruce eam conſignauit, moxq; ſanata eſt. Quidam noſtri Inſtituti frater Iohannes de Monticolo, caſu quodam ruptus, interdùm viſcerum ſiue interaneorum deſcenſum patiebatur. Acceſſiuit ille virum ſanctum, indicauitque ei, quid ſibi accidiſſet: Edito ſigno Crucis, vir beatus tangit rupturæ locum, & confeſtim interanea in ſuũ ſe recipiunt locum, & frater ſe ſentit curatum. Multa eius alia miracula, prolixitatis vitandæ cauſa, prætérimus.

Cap. 11.

Non ſolùm aũt pro laboris eius pręmio quodam id ei pręſtitit præpotens Deus adhuc in corpore degẽti, ſed et ob maiorem futuræ gloriæ concipiendam

Audit multo tẽpore Angelorum melodias

ſpem, eam illi voluit reuelare. Nanque ante ſuum obitum menſibus ſex quolibet nocte ante preces nocturnas, auribus ſuis cantiones audiuit Angelicas longè ſuauiſſimas, adeòque delectabiles, vt diceret: Cupio diſſolui, & eſſe cum Chriſto. Ex eo autem tempore vi-

tæ ſuę

tæ ſuæ terminum aduentare cognoſcens,prædixit ſuū é vita deceſsum. Cumque à memorata dæmonis flagellatione ſemper claudus & debilis fuiſſet,etiam nūc maiori ſe ſenſit infirmitate grauatum: & ſicut anteà ſcipione,ità nunc ipſius loci adminiculis ſe ſuſtentare cogebatur. Eo autem ſic ex morbo decumbente,multi ad eum inuiſendum aduentabant. Inter quos etiam Blunda mulier venit, quæ annis quindecim grauiſsimo capitis dolore vexata,ſæpè nec operari,nec audire vel videre potuit. Rogauit autem illum, vt manu ſua caput ipſius attingere dignaretur. Tetigit ille,& Cruce conſignauit, atque repentè dolor omnis ceſſauit. Alia quædam fęmina ob mortem fratris ſui Thomæ,noſtri inſtituti monachi, adeó ſe lachrymis conſecerat,vt licèt oculos haberet, tamen ſanguine concurrente,videre non poſſet: cumque medici operam negligeret, quædam vitia in utroque oculo nata ſunt. Venit igitur ad beatum Nicolaum, aliis eam ducentibus,isque pietate commotus,miſertus cæcitatis eius, etiam propter fratris Thomæ mortem, ſigno Crucis edito,tetigit eam,dicens: Dominus & Deus meus Ieſus Chriſtus miſereatur triſtitiæ tuæ,& tibi reſtituat ſanitatem. His verbis mulier recreata,è cella eius receſſit, & in eccleſiam intrans, noua quadam luce videre ſibi viſa eſt illuſtrari oculos ſuos. Itaque ſine duce domum reuerſa eſt,laudans Deum & beatum Nicolaum.

Signo Crucis ſanat duas fœminas.

Cap. 12. Sub mortem petit veniam à fratribus, licet nihil ſibi cõſcius.

Et quia bonarum mentium eſt, ibi culpam agnoſcere,vbi culpa non eſt,morte appropinquante, accitos ad ſe fratres ità allocutus eſt: Etsi nihil mihi conſcius ſum,non tamen in hoc iuſtificatus ſum. Itaque ſi cuiquam ea vobis iniuriam irrogaui, parcite,quæſo, erratis meis, vt & vobis à Domino remittantur peccata veſtra. Te verò,pater Prior,obnixè rogo,vt quamprimùm legas mihi abſolutionem omnium peccatorum meorum, & matris Eccleſię ſacramenta mihi miniſtres,maximè autem corpus Saluatoris,vt tanto viatico munitus,non deficiam in via, ad patriam cæleſtem profecturus: & ſi ob demerita mea improbus belial hoſtis meus mihi occurrerit, poſsim fidenter dicere: Dominus mihi adiutor, & ego deſpiciam inimicos meos. Porrò circumſtantibus hincinde fratribus, & vnà cum illo orantibus, ſolenni abſolutione percepta, cum profuſiſsimis lachrymis corpus Dominicum ſumpſit, ita dicens: Benedictus, qui venit in nomine Domini.

Pſal. 117

Cap. 13.

Poſt hęc ait ad Priorem ſiue monaſterii Præfectū: Crucem argenteam, quam huius caſtri homines pii, me deprecante,ſuis pecuniis conficiendam curarunt, cui, me vidente, vera particula ſanctiſsimę Crucis Chriſti impoſita eſt,quæſo,vt ante mortem hiſce meis oculis inſpiciendam offeratis,vt eius virtute,ceu baculo altiſsimæ poteſtatis fultus, Iordanem huius mundi liberè tranſmittere,& ad paradiſi gaudia facilè peruenire queam. Eius petitioni Prior annuens, ſanctam Crucem reuerenter apportari iubet. Quam vt vidit vir ſanctus,vt potuit,in lectulo in genua incumbens, & flens largiter,dixit: Salue Crux precioſa, quæ digna fuiſti portare mundi precium, quod in te quieuit,& ſedit,& paſsionis æſtu roſeum ſanguinem ſudauit,latroni miſericordiam imploranti pepercit, ſuam matrē virginem virgini diſcipulo cōmendauit, Deūque pro ſe crucifigentibus rogauit. Ille me per te defendat in hac hora ab hoſte maligno. Exoſculata deinde Cruce ſanctiſsima, ſeſe vt prius repoſuit, & miniſtrū ſuum vocans, Vide,inquit,nè ceſſes pronunciare in aures meas: Dirupiſti Dñe vincula mea: tibi ſacrificabo hoſtiam laudis: vt ſi debilitatis uiribus proprio ore quicquā enunciare non queam, mente ſaltē poſſim loqui cum Deo meo. Videntes interim fratres eū gradiū mori,modò accedebant,modò recedebant ab eo. Illis verò recedentibus,vox exultantis audiebatur. Nec mirū ſanè, vocem illius, qui per ſpeculum Dñm videns,laudare eum conſueuerat, nunc maiori iucunditate eius laudes promere, quandò ille per ſpeciem eum videt. Cùm.n. quærerent ex eo,quid gaudii ea vlſione cepiſſet, attonitus rñdit: Dñs meus Ieſus Chriſtus, ſuæ matri & noſtro patri Auguſtino innitens,dicit mihi: Euge ſerue bone & fidelis,intra in gaudium Domini tui. Indè verò colligētes fratres iam ad extrema perductū, & mortem imminere, ſolitis precibus Deū & ſanctos eius inuocant. Ille verò dicens,in manus tuas,Dñe, cómendo ſpiritū meū: iunctis ſursùm manibus,& oculis ad Crucē ipſi propoſitā ſublatis,iucundo & hilari vultu animā efflauit,anno ſalutis milleſimo tricenteſimo ſexto, quarto Idus Septembris.

Vide qd iam moriturus tribuat S. Cruci.

Pſal. 115.

Moriturus videt Chriſtū.

Matt. 25.

Migrat in cælum.

Cap. 14. Miracula poſt obitum eius.

Pſal. 44.

Exod. 31

Dominus aūt ſicut in eius in hunc mundū ingreſſu,ac deincèps in vitę progreſſu & exitu,ità multo etiā magis poſt deceſſum eius, illum mirificare dignatus eſt. Multa.n. admiranda per eū ſigna effecit, quorū tanta eſt copia,vt referri omnia via poſsint, opusq; ſit calamo ſcribæ illius velociter ſcribentis, qui virtutis ſuæ digito in mōte tabulas lapideas exarauit. Nec eſt, quòd quiſquā procaciter aſſeueret ea eſſe impoſsibilia, quę Dominus pro ſua benignitate facere voluit. Vt nimirum, certe annis viginti, perpetuis diebus innumera miraculorum genera in fidelibus ſuis effecit is, qui facit mirabilia magna ſolus.

Martyrium SS. Proti & Hyacinthi, quærat Lector die 25. Decembris, in S. Eugeniæ virginis & martyris hiſtoria.

VITA SANCTAE THEODORAE Alexandrinæ, Authore Simeone metaphraſte. Eſt autem hæc Theodora diuerſa ab illa,cuius fit mentio 28. Aprilis.

11. Septēbris.

Cap. 1.

ZENO quidē Romanū iam tenebat imperiū, Gregorius autē Præfecti gerebat magiſtratum in Alexādrina Aegypti ciuitate. Alexandria aūt nullo ex omnibus aliis tantùm gloriabatur, quātùm Theodora, vt quæ eſſet eius mater, & quæ eā pepererat patria, & ramū edidiſſet tā pulchrū,& omnibus adeò ſcatentē gratiis. In ea.n. ſuā mundanā habebat conuerſationē uita verè veneranda,& ornata moribus,cū viro cōiuncta legitimo matrimonio,ei quidē eū,qui maritis debetur,honorē tribuēs: maximè aūt ab eo dilecta.q. eſſet caſtiſſima omniū,quæ erant in ciuitate,beneuoleque & fideliter in eū eſſet affecta, & purū ei ſeruaret amorē,& nullis turbibus immixtū deſideriis. Qm verò ii,quibus placet uiuere citra repræhenſionem,fieri non poteſt, ut non oppugnentur maligni inſidiis, grauis quoquè in eam ab ipſo excitatur tentatio. Ille enim tunc videns huius mariti moderationem, & huius ſanctæ inuidens honeſtati, adhibuit omne ſtudiū & diligentiam, vt hanc reſcinderet coniunctionem.

Caſtitas eximia S. Theodoræ.

Cap. 2. Vide inſidias ſatanæ.

Quendā itaq; iuuenē, pecuniijs & opibus onuſtū, q. bus rerū copia ſuppeditabat materiā ad ſtimulū amoris, incitauit ad eam amandā propter florentem eius ſpeciem. Illa aūt non nutum,nō geſtum, nec quicquā tale omninò ſuſtinente, nullus non lapis ab eo mouebatur,ut ad effectum omninò deduceret id, quod deſiderabatur: adeò ut eius familiares & vicinas, ad hoc ei inſeruientes, aſsiduè tranſmitteret, quicquid erat deſiderabile & blandiens cupiditati, ſe daturum pollicens. Illa autem his verbis & illecebris opponebat

diem iudicij & timorem gehennæ: Quin etiam, Erubeſco, dicebat, vel ipſum ſolem habere teſtem talis flagitij. Quod quidem verbum cùm appræhendiſſet vna ex lenis, mali acceſsionem habens artem magicam, hoc ei propoſuit probabiliter: Sed hoc, inquiens, à te fiat poſt ſolis occaſum, & nullus erit, qui te cognoſcat: neque futurus eſt vllus omninò teſtis apud Deū, aut apud homines. Hæc audiuit, & fuit cor eius protinùs illectum & ſeductum. Erat enim mulier, quæ natura facilè capi poteſt & decipi, & maximè quòd futurum eſſet, vt factum Deum lateret, per fraudem audiuerat, & crediderat. Et ſic ad effectum deductum eſt malum eius conſilium.

Deteſtabilis mulier eã impellit in ruinam.

Cap. 3.

Poſtquàm autem re facta, quàm turpis & inde cora res ſit peccatum, agnoſcit, acerbos habens ſtimulos, & valdè compuncta conſcientia, cruciari animo cœpit, amara duci pœnitentia, dicens: Ex quali honore ad quantam tranſii ignominiam? Putruerūt & corruptæ ſunt cicatrices meæ à facie inſipientiæ meæ: &, Conuerſa ſum in ęrumnam, dum infixa eſt mihi ſpina. Hęc dicebat, & lachrymarum emittebat fontes calidos, ſic peccati abſtergens fœtorem & deformitatem. Coniunx autem ignorans cauſam eius triſtitiæ, omnia dicebat & faciebat, eam conſolans, & pro viribus eam conans recreare. Sed illa peccato, tanquàm quodam vlcere, interna depaſcente, & cogitationem non ſinente quieſcere, erat inconſolabilis, & nullam attendebat orationem, quæ recrearet. Proptereà ſtatuit venire ad vnum ex ſacris monaſterijs, in quo piæ exercebantur fœminæ, & ſic aliqua ratione parare ſibi conſolationem. Cùm ergò abijſſet, & eius, quæ præerat, pedes appræhendiſſet, eam valdè rogabat & petebat, vt vt quamprimùm afferretur diuinum Euangelium. Cauſa autem erat, vt hinc certior fieret, an quod veſperè ei factum fuerat, euaſiſſet euidens Dei oculis. Et quid, ait ei Pręfecta, eſt Deo incognitum? Num enim (ſicut ait diuinus Dauid) qui plantauit aurem, non audit? aut qui finxit oculum, non conſiderat, cui vel ipſe primus & exilis cordis noſtri motus euadit manifeſtus? Sed ſi dolorem nolis habere intenſiorem, mihi expone quidnam ſit, quod tuum mordet animum: & fortaſsè nobis non deerit remedium. Illa autem recordatione eius, quod factum fuerat, commota ad lachrymas, quod ab initio petierat, denuò petiit Chriſti Euangelium. Quod quidem cùm primùm euoluiſſet, ſimul atquè iniecit oculos, inuenit illud ſcriptum: Quod ſcripſi, ſcripſi. Et ſimul graui animi dolore ſauciata, & manibus ſuam pulſans faciem: Hei mihi miſeræ, magna voce exclamauit. O errorem, o audax facinus: violaui viri cubile. Hęc dicens, & cor quidem confuſione, ſolum autem replens lachrymis, & nec ad cęlum quidem audens oculos attolere, ſed etiam ab hoc dicens ſe arceri, vt quæ nefario ſuo flagitio ipſum etiam aerem polluerit, ſtatuit deincèps non ampliùs manere in mundo, & in iis, quæ ſunt mundi, ſed ſapientiſsimis cogitatus ſupplantare eū, qui deceperat.

Redit ad ſe & valdè dolet.

Pſal. 37.

Pſal. 31.

Pſal. 93.

Iohan. 19

Cap. 4.

Virili ſumpto habitu, petit virorum monaſterium.

Virili autem induta habitu, vt lateret eos, qui eam perſequerentur, (Sciebat enim fore, vt ipſa marito magnæ eſſet curæ, & eam non ceſſaret quærere) accedit ad virorum cœnobium, quod decem & octo milliaria diſtat Alexandria. Et cùm eſſet extra veſtibulum, rogabat, vt intrò admitteretur, & eſſet ex numero eorum, qui exercebantur. Illi autem dixerunt, ſe nō priùs eam intromiſſuros, etsi vir ab eis exiſtimaretur eſſe, & non fœmina, niſi tota nocte illic maneret ſub dio, & tolerantiæ experimentum ſic præberet fratribus. Illa autem lubenter accepit, quod dictum fuerat: idque cùm non ignoraret, quòd noctù multæ beſtię ingrediebantur per locum deſertum & admodùm agreſtem: ſed etiam deduxit ad opus id, quod imperatum fuerat; & ſic pernoctauit, manens ante veſtibulum. Quamobrèm qui olim Danieli leoninam manſueſecit crudelitatem, ipſe quoquè ſciens ad quantam virtutis altitudinem ſit ſancta peruentura, conſeruauit eam, nè à feris caperetur. Quod cùm monachi ipſa didiciſſent experientia, indicarunt eſſe Deo gratum, vt cum eis verſaretur. Ea ergò lubenter admiſſa, Præfectus monaſterij eam ſeorsùm allocutus, diligenter eā rogauit quiſnam eſſet, & quanam de cauſa veniſſet ad monaſterium. Num, inquit, fœnore grauatus, aut factę cædis conuictus, aut cùm non haberes, vndè filios aleres, ſtatuiſti mundanum deponere habitum? Propter nullum horum, o pater, dixit Theodora: ſed vt ſolus quietem agam à mundano tumultu, & mea defleam peccata. Quomodò autē, ſubiunxit magnus Præfectus, appellaris? Dixit autem illa generoſa mulier: Eſt mihi nomen Theodorus. Ille aūt: Nè exiſtimes, inquit, o frater Theodore, citra laborem tibi futuram eam, quæ eſt hic conuerſationem: ſed ſi velis re vera ſubire iugum obediētiæ, ſcias te inſeruiturum fratribus in omnibus, quæ ſunt neceſſaria, non ſolùm in monaſterio, vt qui ſis curaturus plātas & olera, & miniſtraturus in aqua exportanda, & hortum irrigaturus: ſed foris etiā ſeruiturus, & quandò uſus exegerit, vt eas in ciuitatē, minimè recuſaturus. Neque tamen hoc prætextu cōtēptui habebis labores exercitationis: ſed oportet nihilo ſeciùs vacare ieiunio & orationi, & de more pſallere, veſpertinamque & matutinam glorificationem quotidiè peragere: præterea autem nec horarum, quę vocantur, vllam prętermittere: quinetiam in genibus flectendis laborare, & ſic corpus affligere propter inſidias eorum, qui bellum gerunt. Atque beata quidem, cùm hęc omnia ſuis accepiſſet auribus, & ea eſſe putaſſet, tanq̄ aliquas animę delicias, cū magno & alacri animi ſtudio ſe ea eſſe facturā eſt pollicita. Et ſic admittit in eūdē ordinē cū egregio illo choro monachorū.

Dan. 6.

Conſeruatur diuinitus nè à feris lædat.

Vide monachorū exercitia, & horarū, quas canonica vocant, vſum.

Cap. 5.

Quoniā aūt eius cū Deo pacta conuēta futura erāt vera, & à mendacio aliena, valere iubens oēm carnis prudentiā, ſe ſtatim exuit ad certamina, nullā morā, neq; prætextum ullū afferens, quo minùs miniſtraret. Cùm ergò octo annos quotidiè pſeueraret in irrigatione plantarū & olerum, quę vſum prębebant iis, qui erant in monaſterio, molendiq; & pinſendi frumentum, & ad panē pręparādi munus nihiloſeciùs exequeretur, & coqueret olus quo ſe alebant, qui corpus ſtudebant mortificare: nunq̄ tamen abſuit à ſynaxi, quæ peragebatur in eccleſia: ſed in ea quoquè pium ſuum oſtendebat animū. Sed licèt ità degeret, & vitā elegiſſet tā laborioſam, pręcedentis delicti cogitatio nō ſinebat eā omninò quieſcere: ſed nocte, q̄ ſequebatur hæc diurna miniſteria, quandò & ſomno & medioeri oportebat quiete frui, pectus pulſans, & animā mouēs ad lacrymas: Cōdona mihi peccatū, dicebat, Domine, quod perdidit decus meę continentię. Cùm monachis autem aliquandó defeciſſet oleum, iubetur vt accipiat camelus, & veniens in ciuitatem, eis afferat oleum, quo ſibi erat opùs. Cùm autem iam iter eſſet ingreſſa, accidit vt præter expectationem maritum adſpiceret, diuina huic omninò opem ferente prouidētia. Nam cùm ſeipſum conſolari non poſſet eius maritus, vt qui eſſet à tali coniuge ſeparatus, & ea de cauſa abſque intermiſsione effunderet lachrymas, & nec tēpore quidem poſſet extinguere animi ægritudinem, petiit à Deo, qui nouerat telum, quod eius cor ſauciabat, vt ſibi manifeſtum fieret, an Theodora ſtatuerit alium virum ſequi. Hoc enim ſuſpicabatur, & propterea maior flamma cordis alebatur.

Inter monachos vitæ ignota

Magna eius pœnitentia.

Mœret maritus vxoris amiſsionē.

Cap. 6.

Qui contritis ergò medetur animis, ad eum mittit Angelum, qui eius ſuſpicionis depelleret moleſtiam: Si velis, inquiens, venire in eius conſpectū, fac vt ma

nè

nè ſurgas,& vadas rectà ad martyrium Petri Apôſtoli,& attendas vultum eius,qui tibi primò eſt occurſurus,& te contemplaturus.Sic enim fiet,vt nequaquàm fruſtreris eo,quod quęris. Audiuit ille, & fecit ſicut iuſſus fuerat. Et conueniunt aduerſis frontibus, & ſe inuicèm adſpicientes. Sed vndenàm poſſet ille coniicere eam eſſe ſuam coniugem,cùm id,quod ei apparebat,videret eſſe virum, & virili veſte indutum, maximè cùm veſtis eſſet monaſtica, & iam ei emarcuiſſet ſpecies immodica afflictione & aſperitate exercitationis?Illa autem cùm eum ſolùm vidiſſet, & ei indicaret vultus, quiſnã eſſet qui videbatur, (ſeruabat enim illius figura indicia immutabilia)recordata eſt protinùs ſui in eum amoris & peccati: &, Hei mihi, ó marite, flens & humili voce dixit, ad quantos me labores tradidi, dum mei in te delicti quæro medicinam, & ſtudeo multis illud delere lachrymis? Et cum ei fuiſſet propiùs,& ei, Salue,dixiſſet,quamprimùm præteriit. Ille autem eam quoquè ſimili voce reſalutauit. Prçteriit autem veluti oblitus eorum,quę ei dixerat Angelus,vt qui figurę mutatione & vultus diſſimilitudine fuiſſet omninó deceptus.

Maritus ei obuiam veniens, eam non agnoſcit.

Cap. 7. Multa itaque afflictus animi ægritudine,vt qui fruſtratus fuiſſet promiſſione: Cur me,Domine,deſpiciens, dicebat, non deduxiſti ad finem ea quæ promiſſa fuerant?Sed rursùs accedens is,qui ei apparuerat:Non fuiſti deceptus,dixit.Nam qui tibi pridiè occurrit monachus,& dixit tibi,Salue,is ipſe erat illa tua coniunx,quæ à te ſtudiosè quęritur. Et ſic quidem ſoluta fuit ei ſuſpicio,quòd ea ad alterum virum non acceſſiſſet:quod quidem ſignificabat amictus monaſticarum veſtium. Ille tamen deincèps manebat dolore affectus & cruciatus propter priuationem coniugis.

Beata autem Theodora amore Domini magis accenſa,vt quæ iam guſtaret eius ſuauitatem; & parata erat ſeipſam in maiora coniicere certamina, & ſemèl in die comedens,corpus caſtigabat:deindè adiiciens laboribus,ſecundo quoque die cibum ſumebat: & ſic paulatim aggrediens magis laborioſa, cùm perueniſſet ad habitum ſummæ abſtinentiæ, monet monachos, qui cum ea exercebantur,vt à Prçfecto peterent ei permitti,vt cibum ſemèl tantùm ſumeret in hebdomada.Sed cùm id quoquè eſſet,vt volebat,conſecuta,ad alteram adſpexit petitionem, nempe vt corpus contereret cilicio,veluti vlciſcens eam,quæ ipſam ſauciarat,voluptatem. Nondùm enim nec poſt tam multa quidem certamina poterat eam capere obliuio illius plagę:ſed ſemper pergebat adiiciendo labores,ferire eum, qui percuſſerat, & ei maiorem inurere ignominiam ea, quam paſſa fuerat:fœmina eum, qui multos viros vicerat:& carnem geſtans, eum fundens ac profligans, qui erat incorporeus.

Semèl in hebdomada ſumit cibum,& vtitur cilicio.

Cap. 8. n. Vt autem glorificaretur Deus, qui eſt magnus & copioſus in miſericordia, & cognoſceretur illius vita admirabilis,fit tale miraculum,dignum quod ſcribatur & mandetur memoriæ. Erat quidam lacus prope monaſtrium. In eo habitans crocodilus,in quemcunque incidiſſet hominem vel beſtiam, ſeu paruam ſeu magnam,eam protinùs exedebat. Iis itaque,qui in ea regione habitabant, erat malum adeò terribile,vt ipſe Præfectus ciuitatis (erat autem hic ille Gregorius, quem,quę præceſſit,ſignificauit oratio) in eo loco ſtatuerit milites ad arcendos eos, qui illac tranſibant. Cum ergò ſciuiſſet Præfectus monaſterii, qualis eſſet vita Theodoræ:& quòd propè conferri poſſet cum ipſis Angelis, & quòd non eſſet expers diuinæ gratiæ; eam accerſiuit,& ei dixit:Fili Theodore,tolle vrnam, & propera nobis aquam afferre ex hoc lacu. Illa autē ex Apoſtolico præcepto ſciens eſſe parendum iis, qui præſunt,impleuit quod iuſſa fuerat. Et multis iubentibus illã è loco excedere, ſi non mortem cuperet apertiſſimè, illa tñ freta fide in Deum, & peragens opus obedientiæ,quæ nouit vitam conciliare,non mortē, cùm effugiſſet omnes,qui arcebant,accedit ad lacum: & (O admirabilia tua opera,o Domine) cõſpecta fuit vehi à bellua & cùm aquam hauſiſſet,& impleſſet uas, quod erat in manibus,vecta rursùs ab illa bellua terrę redditur.Et ſic illa quidem in terra conſeruatur illæſa:bellua autem,cùm ſancta ipſam increpaſſet,luit pęnas eorum,quę ad hoc vſque tempus admiſerat,& eo in loco ſtatim cernitur mortua. Euadit ergò res aliis quoquè manifeſta, vtporè quòd qui percepiſſent oculis,eam multorum auribus tradere voluerint: & propterea Deo omnes egerunt gratias.

Rom. 13.
Heb. 13.

Inſignis obedientia inſigne miraculum.

Cap. 9. Erat autem hic quoquè inuidia factura,quæ ei conueniunt,& eius ſunt propria.Quidam enim ea monachis (Nemo eſt enim, qui non appetatur inimici inſidiis) inuidentiæ ſtimulis icti, quód viderent beatam venire ad ſummum virtutis, inſciente Prçfecto, eam mittunt in quoddam procùl remotũ monaſterium,tradentes ei epiſtolam,ſpecie quidem,vt quæ haberet aliquid,quod vrgeret,& poſtularet celeritatem: reuerà autē ita ſtructæ fuerant inſidiæ, quoniam hoc noctù fiebat,vt deuoraretur a beſtiis Erat n. illa uia deſerta, & in qua ſolæ alebantur ferę. Sed fruſtra has inſidias molitus eſt aduerſarius:& ſecùs euenit, q̃ ipſe machinabatur. Ad ſanctam.n.in uia errantem accedit quædã beſtia, fitq; ei dux viæ non fallax,donéc eam deduxit ad monaſteriũ,ad quod fuerat miſſa:immò verò ne tunc quidem diſceſſit Cum ea.n.ingreſſa,ipſa quoquè introiit:& cum illa iuſſet, vt præfecto redderet literas,ingreſſa eſt fera ad ianitorem: eumq; mox erat diſcerptura,niſi ille clamaſſet: & cùm ex clamore conuerſa beata cognouiſſet quiſnã eſſet tumultus, offendit virum,qui iam exedebatur à beſtia. Illa ergò ſtatim, apprehenſo eius gutture,ipſum liberat ab interitu. Oleo autem membra læſa inungens, & Chriſti nomē ſuper ea cantans, eum quidem, ſicut prius, reddit ſanum: efficit autem, vt beſtia protinùs caderet, & diſrumperetur.

Fratrum quorũdã erga eam maleuolẽtia.

Nota hic res admirandas.

Cap. 10. Hęc illa quidem volebat latére,& poſt reditum nihil aperiebat monachis: qui autem beneficium fuerãt aſſecuti,ſtatim ipſi id,quod factum fuerat,renunciãt, dicentes:Precibus Theodori liberatus eſt homo à graui morte,& beſtię gula nobis reſtituit eum, qui iã cœpius erat deuorari. Quorum verbis obſtupefactus Prçfectus monaſterii,quiſnam eum miſerat, dubitans interrogabat. Poſtquam autem oẽs negaſſent, beatã interrius:Quis eſt,inquit,o Theodore, qui,cùm eſſet manifeſtum periculum,te intempeſta nocte impulit,vt illic proficiſcereris? Mihi verò conſidera rectæ animæ figmentum. Sibi enim attribuens ſimplicitatem,& cõſeruans fratres tanquàm nulli crimini affines: Tunc, inquit,tam interni,quàm externi oculi erãt mihi ſomno adeò grauati,vt nõ poſſim nominatim dicere eos, qui miſerunt. Aegerrimè autē ferebat diabolus,videns ipſam quidem ſupplantatam, talibus victoriis à ſe decus repuliſſe:ſe aũt vt eſſe ſuperatum. Mittens ergò clanculũ inſidiari,apertè ad eam accedens,minatus eſt ſe non ceſſaturũ inferre tẽtationes,donéc effecerit, vt ipſa cadat,quę habetur ab omnibus in admiratione. Dixit:& nõ ſiuit multùm intercedere tẽporis:ſed cùm laboraret monaſterium inopia frumenti, iubet Prçfectus beatæ,nè cunctetur:ſed accipiẽs rursùs camelos, & vadens in ciuitatem,eis emat frumentum. Porrò autem hoc quoquè ei imperatum fuerat, quòd ſi ea non poſſet redire ante veſperam, diuerſaretur in monaſterio Nono,& efficeret, vt cameli illic requieſcerent. Reuertens ergò e ciuitate,quoniam iam ſolem videbat in occaſu,venit ad Nonum monaſterium,ſicut ei fue-

Inſignis animi cãdor in Theodora.

Diabolus ei minat° eſt ſe eſſe ſacturũ vt caderet.

rat imperatum: & petiit ſibi & camelis dari locum ad quieſcendum. Quod cùm factum eſſet, ipſa requieſcebat ad pedes camelorum.

Cap. 11. Impudẽs puella hortatur eã ad turpitudinem.

Hinc ergò oritur belli in ipſam principium. Qui enim improbis factis delectatur dæmon, & aduerſus ſanctos ſemper molitur excitare tẽtationes, in ipſam autem maiorem etiam oſtentans rabiem, vt quæ poſt venationem effugiſſet illius manus, non neglexit facere, quæ ſunt ſua; ſed quandam adoleſcentulam, quę tunc verſabatur cum quibuſdam monachis ratione cõſanguinitatis, incitat ad ſtimulum libidinis: quæ beatã illam ex iis, quæ videbat, arbitrata eſſe virum, inuitabat vt ſecum dormiret, depoſito omni pudore & ex vultu, & ex animo. Poſtquàm autem vidit eam non obedire, & malle in nudo ſolo dormire prope camelos, non valẽs illa extinguere latentẽ intùs ignẽ libidinis, dat ſe vni ex iis, qui illic dormiebãt, q ipſe quoquè erat viator, & in trãſitu diuerſatus erat i monaſterio. Cùm is ergò, q fecerat iniqtatẽ, ſub aurorã receſſiſſet è monaſterio, & ſancta reuerſa eſſet in eũ locum, vndè proceſſerat, procedens tempus iam intumeſcentem oſtẽdebat vterum virginis. Quæ à cognatis interrogata, à quo hoc factum eſſet, dixit, Theodorum monachum

Nolẽtem infamat.

Octauidecimi monaſterii cum ea coiuiſſe. Iis, quæ dicta fuerant, ſtatim credunt monachi. Nam qui beatæ minatus fuerat tentationes, docuit etiam puellã hoc dicere, & illos credere. Deindè cùm acceſſiſſent ad monaſterium, vbi ſe exercebat illa beata, cum magna vociferatione & tumultu dicebant: Theodorus, qui eſt apud vos monachus, non veritus eſt tantum admittere flagitium. Rogata autem à Præfecto, an rem feciſſet tam abominandam, ipſa dixit ei ſe non habere rem ullam cuius iure teneretur. Atque illi quidem tũc reuerſi ſunt ad ſuum monaſterium.

Cap. 12.

Poſtquàm autem infans iam editus fuit in lucem, eum tollentes, proiiciunt in medium monaſterium, in quo erat illa beata. Hoc autem erat inſidiæ & artificium inimici, ſtudentis ei iniicere animi ęgritudinẽ, & eius impedire inſtitutum. Sed fruſtrà rursùs à te, o maligne, paratæ ſunt inſidiæ; immò uerò non fruſtrà, ſed eas in teipſum es machinatus, te feriente generoſa muliere illis ipſis telis, quibus te eam ſperabas ſauciaturum. Quid enim hinc cõſequitur? Infantis eſſe pater creditur Theodora: ſilentio autem accipit eam, q̃ ipſam condemnat, ſententiam: & ſimul cum infante expellitur è monaſterio. Ipſa itaque fit nutrix, & tanquam pater, eum cogitur alere, lacte quidem ouium (neque enim poterat aliter) infantem nuper natũ nutriens; lanas autem petens etiam à paſtoribus, ad vſum veſtis eas puero contexit. Sed quiſnam animus acceperit adeò grauem calumniam? Quænam autem manus non ęgrè tuliſſet tam moleſtum miniſterium? Spatio enim ſeptem annorum afflicta fuit hæc beata. O Dei, qui cuncta intuimini, oculi: inani & falſa oppreſſa calumnia, & è monaſterio eiecta, nihil puſilli & abiecti animi aut fecit, aut eſt locuta: ſed talis probri delegit ignominiam, vt quod turpe fecit volens, rursùs volũtario tegeret dedecore: & quos nõ latuit oculos priùs malum faciens, placaret rursùs, eos ſolos habentes teſtes, cum rei improbæ ſuſtineret calumniam. Quali autem viuendi ratione vtebatur cum aliis? Illi enim nutrimentum erant herbæ agreſtes: potus autem erat aqua, quæ e lacu vtcunquè ab ea hauriebatur, niſi malis dicere, eius lachrymæ. Nullum enim erat tempus, quo eæ nõ effluerent ex eius oculis, adeò vt Pſalmus in ea impleretur: Et potum meum cum fletu miſcebam. Sic ergò cùm corpus ei liqueſceret, & negligeretur, erant quidem vngues prolixi, & quibuſdam feris beſtiis magis congruentes: pili autem denſi & ſordidi, & valdè ſimiles ſaltibus. Vultus autem, pro-

S. Theodora patitur ſibi crimẽ imputari, qđ nõ admiſerat.

Et eſca & potus.

Pſal. 101

pterea quòd nulla re intercedente eum feriret radii ſolis, iam toſtus, Aethiopis inſtar niger euaſerat, & mutata erant ſupercilia intenſa neceſſitate vigiliarum. Et tamen ſic perſeuerans, & cum malis, quę intentabãtur, ſic luctans, & niuibus non aeris ſolùm, ſed etiam tentationum vexata, ne tantillùm quidem ſuſtinuit diſcedere à monaſterio, ſed ſic permanſit tugurio fixo in veſtibulo, & libenter in eo abiici (vt ait Propheta) ſuſtinens.

Vita duriſſima.

Pſal. 83.

Cap. 13. Alia hoſtis inſidia, apparẽtis i ſpecie ſui mariti.

Quid autem rursùs bonorum aduerſarius? Num, cùm eam in tales inieciſſet tentationes, illum cœpit eam inuadendi ſatietas, idq; cùm vinceretur? Nequaquàm, ſed pręter ea, quę præceſſerant, hoc quoquè eſt machinatus. Eius enim mariti formam ſuſcipiens, & in conſpectum eius veniens, lachrymas emittebat ex oculis, & iis verbis vtebatur, quibus vſus fuerit maritus ad charam ſuam accedens coniugem, eam dicens ſuum luminare, exultationem, voluptatem, lucem oculorum, ſolatium malorum: &, Agè, inquit, o domina, ſiſte mihi luctum tot annorum tua cauſa ſuſceptũ, prõptoq́ue & alacri animo domum reuertere. Cùm autẽ illa putaret re vera eſſe maritum, id dedit reſponſi, quod illum oportuiſſet audire, ſi id fuiſſet quod putabatur, & non viſum, quod cernebatur: Ego, dicens, q renunciaui uanis rebus huius mundi, non poſſum rursùs cum illis congredi. Quomodò autem tanta potero eſſe impudentia, vt tecum habitem, cui ſola fugæ cauſa fuit à me factum in te peccatum? Cùm autem illa eorum recordata, manus in cælum ſuſtuliſſet, ſe tota ad preces conuertens, licebat illum videre fugientem, & nec valentem quidem ferre ſpeciem orationis. Et tũc cognouit ſancta quiſnam is eſſet, qui acceſſerat, & q̃ eſſent multiplices eius in illam inſidiæ, & quàm varia machinatio.

Cap. 14. Alia dæmonis præſtigia.

Rursùs autem aliquandò omnes ſimul beſtiæ, tam quæ habitant in mari, quàm quæ in terra, videbantur eam inuadere: reuerà autem non ità erat, ſed erant ſpiritus malitiæ, qui formam illorum induerant. Poſt hæc autem homo apparens, iuſſus eſt ad ſanctam accurrere. Illa verò, tanquàm armis, Dauidico vtens cantico, poſtquàm ſolùm dixit: Circundantes circundederunt me, & nomine Domini vltus ſum eos, viſum ſtatim euanuit. Obiicit malignus aliam quoquè tentationem. Rursùs enim cernebatur ab ea ingens exercitus. Eius autem princeps cum magna multitudine ſuperbè incedebat: quem quidem vt adoraret, iubebant eius miniſtri. Cùm ipſa autem dixiſſet, Deum ſolùm eſſe adorandum, iuſſit princeps ei plagas infligi. Et iuſſus ad effectum eſt deductus. Id enim declarabant & plagæ, quæ apparebant, & ipſa uiſa mortua iis, qui aderant. Fuerunt autem hi paſtores, qui iuerunt in monaſterium, & dixerunt, Theodorum eſſe mortuum, & oportere eum mandare ſepulturæ. Sed beata illa, cùm media nocte ad ſe rediiſſet, ſibi adſcribebat cauſam, & id quod acciderat, dicebat eſſe ſui delicti diſciplinã. Cùm ſe ergò muniiſſet armis orationis, petiit inducias tentationum: O Deus meus, dicens, Domine vniuerſi, oblitus mei peccati, libera me ab inſultu inimici, qui tuo inuidet figmento. Cùm eam autem precantem vidiſſent, qui illic erant paſtores, quæ ab eis paulò antè viſa erat mortua, Deum quidem laudarunt, monachis autem, quòd reuixiſſet, annunciarunt.

Pſal. 117.

Cadit verò dæmonib.

Cap. 15.

Statuit verò Pręfectus monaſterii infantem recipere, reputans quàm diuturna fuiſſet ſanctæ afflictio. Non enim eam parua afficiebat moleſtia errans puer per aſpera loca ſolitudinis. Sed ne ſic quidem deſtitit hoſtis eam inuadere, Deo ſic permittente, vt ea ſibi plures coronas contexeret. Ei.n. rursùs viſum eſt aurum humi proiectum. Aderat autem magna virorũ multitudo, q̃ illud colligebat. Id verò non erat aliud,

Itèm alia præſtigia.

quàm

quàm viſio inanis. Nam vt eam ſolum deciperet, & vt aurum amarę efficeret, id totum erat machinatus. Non multi dies præterierant, & ei rurſus viſa eſt adeſſe ſeruorum multitudo, ei in manus tradentium obſonia variè condita, quę ei dixit: Qui tibi plagas impoſuit, his te donat obſoniis. Quę quidem in nihil, ſicut erant, diſſoluit, cùm ſe ſignaſſet luce vultus Domini. Cùm ex his eam vidiſſet inuictam is, qui minatus erat ſe terram & mare eſſe deleturum, cumque ex bello, quod aduersùs eam geſſerat, pudore eſſet affectus, ſtatuit diſcedere.

Cap. 16.

Cùm autem ſeptem anni præteriiſſent, monachi Laureæ Noni monaſterii, qui illam ſtupri eam accuſauerant, eam eſſe mulierem ignorantes, cum omnibus ſupplices petunt à Præfecto monaſterii, vt in quo loco ea priùs ſe exercebat, eam rurſùs admitteret, & referret in numerum cæterorum monachorum. Satìs enim, aiebant, luit pœnas, qui tanto tempore fuit extra monaſterium, & in ipſo aditu totos ſeptem annos tranſegit. Adiiciebant autem, per diuinam quoq; apparitionem ſibi factam eſſe fidem, quòd iam ſit peccatum remiſſum Theodoro. Quorum ille cedens precibus, relaxat Theodoram ab iniuſta illa condemnatione, iubens eam decæterò manere in intima cella, & nunquàm progredi, neque vllum ei committi miniſterium monaſterii. Duo deindè anni præterierant, ex quo ea ſic maiore exercebatur continentia, & intẽſioribus precibus. Deindè cùm orta eſſet ſiccitas, & ciſternæ, quæ erant in cœnobio, oſtenderent ſe ne minimum quidem habere aquæ humorem: quoniam & iis, quę audierat, & iis, quę ipſe viderat Præfectus monaſterii, certior factus erat beatam eſſe conſecutã donum miraculorum, eam accerſit, & in ciſternam iubet demittere amphoram, & haurire aquam. Illa autem, quæ didicerat cedere verbis patris, nihil curioſè inquirens, nec differens, facit quod fuerat imperatum, & protinùs aqua plenam extulit amphorã. Qua ex re alię quoquè ciſternæ conſpectę ſunt aqua plenę.

Recipitur in monaſterium.

Magnũ miraculũ

Cap. 17.

Cùm pauci autem dies præteriiſſent, ea tollens infantem in conſpectu multorum, cùm iam eſſet veſpera, & ſeipſam includens, cœpit eum adhortari nõ ſecùs, ac pater germanum filium. Hoc cùm reſciuiſſet Pręfectus monaſterii, mittit quoſdam ex fratribus ac curatiùs audituros verba, quæ diceret puero. Qui cùm aurem oſtio admouiſſet, & mentem diligenter adhibuiſſent, audiebant ea, quę dicebantur. Hæc autẽ erant, quę puero pręcipiebat, eum deoſculans: Tempus uitæ meæ, fili mi chariſſime, iam ſpectat ad finẽ, & dęcæterò feſtino ire ad ſeculum, quod illic eſt. Ego autem te patri orphanorum, & Deo commendo, & domino huius noſtri monaſterii. Habebis autẽ monachos quoquè, qui in te ſeruabunt fratrum affectionem. Quid ergò? Quęres fortaſſè nobilitatem? Illa autem non aliundè tibi cognoſcatur quàm vndè vera appàret nobilitas. Nè adſpexeris ad honorem hominum. Neque enim is eos, qui honorantur, poteſt beatos efficere. Sed neque ignoraueris, quòd eam, quę eſt in Domino, beatitudinem illi magìs conſequuntur, qui hominum ferunt probra & cõtumelias, & falſa, quæ in ipſos feruntur, teſtimonia. Si tenearis autem aliquo deſiderio omninò aſſequendi honoris, ipſe primùm dilige honorem exhibere. Somnum odio habe. Duram & aſperam viuendi rationem amplectere. Renuncia mollibus veſtimentis. Conſuetas preces nunquàm neglexeris, neque horas, quę ſunt conſtitutæ fratribus ad cõueniendũ, Matutini, inquã, Tertiæ, Sextæ, & Nonæ, & Veſperarũ. Abſtine ab alienis. Accuſare fratres ne tibi quidem veniat in mentem. Interrogatus reſponde, reſpiciens in terram. Alterius caſum nè irriſeris. Luge, vt cõſolationẽ cõſequaris. Aliquos audiẽs malè uiuentes, nè negligas pro eis precari. Ire ad eos, qui ſunt infirmi, nè recuſes. Et vt ſemèl dicam, omne malum declinans, vendica tibi virtutem. ſerui fratribus, tãquàm dominis, vt euadas Chriſti amicus, qui pro te ſerui formam induit. Aſsiduè precare, nè incidas in tentationem. Quòd ſi incideris, ei fortiter reſiſte: & rurſùs precare, nè ſupereris. Si ſic uiuas, ò dilecte, non procul aberit, qui tibi opem ferat, & qui bello appetito tibi ſit porrecturus dexteram. Cùm hęc ſuaſiſſet puero, iucũdè in Dei manus tradidit ſpiritũ.

Optimè inſtituit puerum.

Vide hic enumeratas horas canonicas

Feliciſſimè obdormit in Domino.

Cap. 18.

Et puer quidem ſtatim lugebat, & plangebat, & uociferatione plena erat domuncula. Quę audierant autem ij, qui ad hoc miſſi fuerant, declarauerunt ei, qui miſerat. Qui poſtquàm audiuit, ipſe quoquè id, quod viderat in ſomnis, dixit ſuis monachis: Exiſtimabã, inquiens, me videre duos viros, qui me in altum extollebant. Altitudo autem erat tanta, quanta coniici non poterat. A me autem viſi ſunt ordines Angelorum, & vox in meis auribus reſonuit: Vide, dicens, qualia bona ſunt parata ſponſæ meę Theodorę. Præter hæc, mihi quoque apparebat lectus, fidei Angeli creditus, & thalamus pulchritudine ineffabilis. Cùm autem ſignificarem de lecto illo & thalamo doceri, & quænam eſſet illa, cui hæc parata eſſent, & de iis rogarem eos, q inducebãt, ſtatim mihi apparuit chorea Prophetarũ, Apoſtolorumq; & Martyrum cum aliis iuſtis. Chorea autem mediam habebat mulierem gloria diuiniore ornatam, quæ & medium ingrediebatur thalamũ, & mihi videbatur ſedere in medio lecto. Qui eam autẽ abducebant, dicebant eam eſſe Abbatem Theodorũ, cuius etiam confictum fuerat crimen ſtupri, & quæ ſuſtinuit potiùs totos ſeptẽ annos è monaſterio eiecta affligi, & cenſeri eſſe pater filii, qui erat alterius, eũque ſuſcipere alendum & educãdum, quàm quænam eſſet ipſa, ſignificare, & ſimul à tanto liberari dedecore & afflictione: & ideò aſſecuta eſt, dicebãt, eam, quã vides, lętitiam. Hęc cùm uidiſſem, me remiſit ſomnus, & me conuerti ad mea deflenda peccata.

Visio Abbatis.

Reuelatũ Abbati quæ & qualis fuerit S. Theodora.

Cap. 19.

Hæc cùm narraſſet, peruenit ſtatim ad cellam ſanctæ, monachis quoquè eum ſequentibus: & cùm pulſaſſet oſtium, excitauit puerũ. Iam enim multo luctu eum oppreſſerat ſomnus. Surrexit ergò, & aperto oſtio, eis dedit aditum. Illi autem ingreſsi ſunt, & eam, quę eſt uerè uiua, vident mortuam: & accedentes, in ſacrum corpus diſtillarunt lachrymas. Portò autem Pręfecto uiſum eſt intempeſtiuum, innoteſcere miraculum, donèc eos accerſiſſet, qui accuſationem in eam conſtruxerant. Qui cùm ueniſſent, oſtenſis aliquibus partibus ſacri corporis: Videte, dixit eis, hoc ſpectaculum nouum & inauditum, qualis ſexus quali eſca tenebrarum conculcauit principem. Obſtupuerũt omnes ſpectaculo: & metus quidem ſtuporem, metum autẽ lachrymæ ſunt conſecutæ, dum reputabant, aduersùs quos labores decertare oporteat eos, qui ſunt implicati corporis affectionibus.

Innoteſcit omnibus quòd fuerit mulier.

Cap. 20.

Quoniam autem nec maritum quidem oportebat omninò ſancta fruſtrari, qui purum ac ſyncerum in eam amorem perpetuò conſeruauerat, Angelus accedens ad Pręfectum monaſterii, iubet ut mitteret ad ciuitatem quẽdam ex monachis equitem, & iuberet ei, vt in equo ſuo collocet eum, qui primus ei occurrerit, & ſic eum adducat quamcitiſsimè. Verumenimuerò eum quoquè diuina ad hoc quædam incitabat apparitio, & ſua ſponte veniebat ad monaſterium. Cùm ergò ei factus eſſet obuiàm monachus, & rogaſſet cur curreret, ille reſpondit: Cùm meam uxorem longo tẽpore non uiderim, & eam nuncè uita exceſsiſſe reſciuerim, vado eam extremò defleturus. Cùm eum ergò in equum ſuſtuliſſet, duxit in monaſterium, in quo iacebat diuinum illud tabernaculum. Ad quod cùm iuiſſet,

Maritus eius venit ad eam.

guiſſet,

ruiſſet, ſanctā vocabat nominatim, acerbas ſimul fundēs lachrimas, adeò vt omnes, qui erant congregati, (conuenerant enim multi ex iis, qui habitabant circuncircà, monachis) prouocaret ad lachrymas, & deduceret ad eorum vitæ recordationem. Itaque erant omnia, tam quæ videbantur, quàm quæ audiebantur, conſcientiæ refrigeratio, & reuerà animæ medicina.

Cap. 21.

Cùm luctus autem via tandem deſiiſſet, pſalmi & hymni ſtatim luctum ſunt conſecuti. Et ſic iuſtis factis illi laborioſo & ſacroſancto corpori, id ſinu terræ abſcundunt, cuius ſpiritum ſinus Abrahæ, ſi intelligentia ſpectetur, exceperunt. Quidnam eſt hęc conſequutum? Fit rerū illius maritus eius ſucceſſor: & cùm rebus omnibus huius mundi renunciaſſet, & ſeipſum retuliſſet in numerum monachorum, & captus eſſet amore quietis & ſilentii, cellam accipit Theodoræ: & cùm bonam vitam, & ex virtute agendam elegiſſet, bono fine vitam claudit. Cùm ergò vidiſſent monachi eum ſic vitam egiſſe, nihil alienum exiſtimarunt, eſſe amborum vnum & idem ſepulcrum: propterea communiter, & in eodem loco depoſuerunt amborū reliquias. Porrò autem puer quoquè eò proceſſit virtutis, vt etiam præfuerit illi monaſterio, iuſto eorum iudicio, qui vitam illius cognoſcebant, & eum ſibi præfici deſiderauerant.

Fit monachus, & ſeſe liciter decedit maritus eius.

Talis fuit finis laborum huius heatæ, & hæc eſt narratio eius præclarorum certaminum. Si ergò verum eſt, verū quidem certè, quod dicit Paulus, Vnumquêque accepturum propriam mercedem ſecundùm proprium laborem: quemadmodùm non eſt beata, & reuera Dei donum Theodora, quæ mercedem accipit tot laborum? Cuius interceſſionibus concedatur, vt nos quoquè ſimus è numero eorum, qui ſalui ſiunt, gratia & clementia Chriſti veri Dei noſtri: cui gloria & potentia nunc & in ſecula ſæculorum, Amen.

S. PATIENTIS LVGDVNENSIS Epiſcopi encomion, Authore Sidonio Atuernorum Epiſcopo Lib. 2. Epiſt. vltima.

11. Septēbris.

SIDONIVS domino papę Patienti, ſalutem. Aliquis aliquem, ego illum præcipuè puto ſoo viuere bono, qui viuit alieno: qui que fidelium calamitates indigē tiamque miſeratus, facit in terris opera cælorum. Quorſum iſthæc, inquis? Te ſententia quā maximè, papa beatiſſime, petit, cui non ſufficit illis tātùm neceſſitatibus opem ferre, quas nòueris: quique vſque in extimos terminos Galliarum charitatis indage porrecta, priùs ſoles indigentium reſpicere cauſas, quam inſpicere perſonas. Nullius obeſt tenuitati debilitatique, ſi te expetere non poſſit. Nam præuenis manibus illum, qui non valuerit ad te pedibus peruenire. Tranſit in alienas prouincias vigilantia tua, & in hoc curæ tuę latitudo diffunditur, vt lōgè poſitorum conſoletur anguſtias. Et hinc fuit, quia crebrò te non minùs abſentum verecundia, quā præſentum querimonia mouet, ſępè terſeris eorū lachrymas, quorum oculos non uidiſti.

Patientis benignitas prædicatur.

Omitto illa, quę quotidiè propter defectionem ciuium pauperatorum irrequietis toleras excubiis, precibus, expenſis. Omitto te tali ſemper temperamento, ſic ſemper humanum, ſic abſtinentem iudicari, vt conſtet indeſinenter regem præſentem prandia tua; reginam laudare ieiunia. Omitto te tanto cultu eccleſiam tibi creditam côuenuſtare, ut dubitet inſpector,

Eius abſtinentia.

meliùſne opera noua conſurgant, an vetuſta reparentur. Omitto per te plurimis locis baſilicarum fundamenta conſurgere, ornamenta duplicari: cumque multa in ſtatu fidei tuis diſpoſitionibus augeantur, ſolum hereticorum numerum minui, teque quodam venatu Apoſtolico feras Photinianorum mentes ſpiritalium prædicationum caſſibus implicare, atque à tuo barbaros iam ſequaces, quotiès côuincuntur verbo, nô exire veſtigio, donèc eos à profundo gurgite erroris feliciſſimus animarum piſcator extraxeris. Et horum aliqua tamen cum reliquis forſan cômunicāda colligis: illud aût deberi, ut iuriſconſulti dicunt, præcipui titulo, nec ruus poterit ire pudor inficiās: quòd poſt Gothicam depopulationē, poſt ſegetes Incēdio abſumptas, peculiari ſumptu inopiæ cōmuni per deſolatas Gallias gratuita miſiſti: cùm tabeſcentibus ſamè populis nimiùm conſuliſſes, ſi commercio fuiſſet ſpecies iſta, non muneri. Vidimus anguſtas tuis frugibus vias: vidimus per Araris & Rhodani ripas non vnum, quod vous impleueras, horreum.

Studiū erga cōdenda & ornanda tēpla.

Photinianis hereticis abſtiſtos verſi.

Mira eius liberalitas famis tempore.

Fabularum cedant figmenta gentilium, & ille quaſi in cælum relatus pro reperta ſpicarū nouitate Triptolemus, quem Græcia ſua cæmentariis, pictoribus, ſignificibusque illuſtris, ſacrauit templis, formauit ſtatuis, effigiauit imaginibus. Illū dubia fama conciliat, per rudes adhuc & Dodonigenas populos duabus vagum nauibus, quibus poetæ deincèps formā draconū deputauerint, ignotā côtuliſſe ſementē. Tu, vt de mediterranea taceā largitate, vinctū ciuitatibus Tyrrheni maris erogaturus, granariis potiùs tuis duo flumina, quàm duo nauigia, eò pleſti. Sed ſi fortè Achaicis Eleuſinę ſuperſtitionis exemplis, tanquàm minùs idoneis, reliogiſus laudatus oſtenditur, ſepoſita myſtici intellectûs reuerentia, venerabilis patriarchę Ioſeph hiſtorialem diligentiā côparemus, qui contra ſterilitatem, ſeptem vberes annos inſecutu rā, facilè prouidit remedium, quod præuidit. Secundùm tamē ſententiam, nihil, iudicio meo, minor eſt, qui in ſuperueniente ſimili neceſſitate, non diuinat, & ſubuenit. Quapropter etsi ad integrum conüicere nô poſſum, quantas tibi gratias Arelatenſes, Rheginēſes, Auenicus, Auraſionēſis quoq; & Albenſis, Valentinæq;, nec non & Trecaſſinę vrbis profeſſor exulat: quia difficile eſt eorum ea aſſe vota metiri, quibus nòueris alimoniā ſine aſſe collata: Arueni tamē oppidi ego nomine vberes perquam gratias ago: cui v r ſuccurrere meditareris, nun te cōmunio prouinciæ, non proxima ciuitas, nô opportonitas fluuii, nō oblatio precū adduxit. Itaque ingentes p me referūt grates, quib⁹ obtigit per anni tui abundantiā, ad ſui ſufficiētiā peruenire. Igitur ſi mandati officii munia videor ſatis impleſſe, ex legato nuncius ero. Licèt icias volo, per oēm fertur Aquitanā gloria tua maris, laudaris, deſideraris, excolerls oīum pectoribus, omniū uotis. Inter hæc tēporū mala bonus ſacerdos, bonus paſtor, bonus es, qbus operęprecīū fuit, ſi ri famē tuo periculo, ſi aliter eſſe non poterat tua largitas experimento. Memor noſtri eſſe dignare domine papa.

Gen. 41.

Agit' pro beneficio gratias Aruerne ciuitatis nomine, Sidonius Epiſcopus.

Itèm de eodem beatiſſimo Patiente Epiſcopo, ex eiuſdem Sidonij Libri 2. Epiſtola 10. ad Heſperium.

Eccleſia nopèr extructa Lugduni eſt, quā ſtudio papæ Patientis ad ſummū cepti operis acceſſit, uiri ſancti, ſtrenui, ſeueri, miſericordis, quique per vberem mūnificentiam in pauperes humanitatemque, non minora bonæ conſcientiæ culmina leuet. Huius igitur ædis extimis, rogatu pſāti antiſtitis, tumultuariū carmē iſcripſi trochęis triplicibus, adhuc mihi, iamq; tibi pſamiliaribus:

Lugduni ſanct: Patiēs miro opere condit eccleſiam.

Cuiuſ.

Quiſquis pontificis patriſque noſtri
Collaudas Patientis hic laborem:
Voti compote ſupplicatione
Conceſſum experière, quod rogabis.
Aedes celſa nitet, nec in ſiniſtrum
Aut dextrum trahitur: ſed arce frontis
Ortum proſpicit æquinoctialem.
Intus lux micat, atque bracteatum
Sol ſic ſolicitatur ad lacunar,
Fuluo vt concolor erret in metallo.
Diſtinctum vario nitore marmor,
Percurrit cameram, ſolum, feneſtras:
Ac ſub verſicoloribus figuris
Vernans herbida cruſta, ſaphiratos
Flectit per praſinum vitrum lapillos.
Huic eſt porticus applicata triplex,
Fulmentis Aquitanicis ſuperba.
Ad cuius ſpecimen remotiora
Claudunt atria: porticuſque ſedem
Et campum medium procùl locatas
Veſtit ſaxea ſylua per columnas.
Hinc agger ſonat, hinc Arar reſultat,
Hinc ſeſe pedes atque eques reflectit.
Stridentum hinc moderator eſſedorum,
Curuorum hinc chorus helciariorum,
Reſponſantibus alleluia ripis,
Ad Chriſtum leuat amnicum celeuſma.
Sic ſic pſallite nauta, vel viator.
Namque iſte eſt locus omnibus petendus,
Omnes quo via ducit ad ſalutem.

Templi frõs ad ortũ æquinoctialem.

Triplex porticus.

VITA S. GVIDONIS CONfeſſoris, Anderlaci quieſcentis, quæ etiam ante annos octogintaquinque typis excuſa habetur, bona fide, ut appàret, conſcripta. Stylum F. Laurent. Surius paſsim nonnihil correxit.

12. Septẽbris.
Humili loco nat' S. Guido.

VIR uenerabilis Guido in pago quodam Brabantenſi tugurio ruſticano & paupere domo natus & educatus eſt: atque in ipſis primæ ætatis initiis penuriam diuitias putabat, vt quantùm illa patiebatur ætas, è puſillo Chriſti grege eſſe totis viribus contenderet. Suffurabatur iam tum parentum oculis certas horas, quibus eccleſiam oraturus adiret, vel infirmis quicquid ex facultatibus ſuis habere poterat, imperciret. nec eũ hilarem vlla vidit dies, qua non priùs aut in preces incubuiſſet, aut eleemoſynam præſtitiſſet. Studebat genitor, vicini admirabantur, & diuinum aliquid iam omnes in eo venerabantur. Peruenit tandèm ad uillulam Lakenſem: vbi cùm eccleſiam in ſãctiſsimæ matris Dei honorem conſecratam didiciſſet, ad illum precaturus acceſsit. Retinuit autem illũ apud ſe ea nocte presbyter, & manè abire volentem rogauit, vt in eius eccleſiæ ſeruitio maneret. Aduertebat enim in illo quandam venuſti vultus grauitatem, verborum parcitatem, animi manſuetudinem, & cor ſine intermiſſione Deo ſemper intentum. Libenter autẽ vir ſanctus presbyteri precibus annuit, quòd iam ſeipſum relinquere, & ad alterius voluntatem ſe cõformare deberet.

Pietas ei' adhuc pueri.

Dabat igitur ſedulò operam, vt altare niteret, teſtudo nihil haberet ſordium, pauimentum ſcopis repurgaretur, ſacrarium mundum eſſet, & vaſa luculenta: deniquè, vt è cæremoniis nihil prętermiſſum aut neglectum videretur. Si quis eum quęreret, in templo reperiebat. Diuerſi generis floribus & arborum comis cãcellos & thecas ſanctorum veſtiebat: ut quicquid in illa æde vel adſpectu, vel diſpoſitione placeret, eius laborem & ſtudium teſtaretur. Inuidiam humilitate ſuperare, nulli vnquàm obſcœno ſermoni locum dare, non contra euangelii doctrinam duas habere tunicas, potiuſque ad alienas fores ſtipem emendicare, quàm ſe petentem ſine eleemoſyna dimittere ſtudebat. Corpus omne domabat & cõficiebat ieiuniis, crebrò in eccleſia pernoctabat, &, quod ſanè diffìcilimum eſt, abſque ſuæ animæ detrimento, oĩbus placebat. Nunquàm in ore eius riſus, aut puerili leuitate effuſus, aut muliebri petulantia fractus. Peccata quotidiana, & ſine quibus vita pręſens nullo modo ducitur, tanta lachrimarum vi diluere ſolebat, ut immanium ſcelerum reus videri poſſet.

Seruit in eccleſia Lakẽſi, idq; accuratè ſanè.

Luc. 9.

Corp' domat.

Mercator quidam Bruxellenſis ad eum veniens, officiosè, vt ſemper, ab eo acceptus eſt. Is cum eius erga pauperes liberalitatem, & erga omnes benignitatem miraretur, primùm cœpit de veſtimentorum eius vilitate conqueri: deindè quaſi pia quadam commiſeratione, ne quandoq; præſtandis eleemoſynis ſumptus deſint, formidare: interim tamen polliceri eiuſmodi conſilium ſeſe ei præbiturum, quod ſi ſequi velit, nũquam defuturam piam eleemoſynam, ſed ſemper ei' liberalem dexteram abundè habituram. Multis deindè ſermonibus perſuadere ei conatur, vt mercaturam exerceat. Quid hic ageret miles Chriſti? Conſentit tãdèm, & non ſine omnium admiratione, repentè nouũ ſe mercatorẽ exhibet. Sed vt ſcriptum eſt, Compræhẽdam ſapientes in aſtutia ſua: hanc ſerui ſui ſecularem prudentiam Dominus mox caſtigauit, quantumq; ipſi ea negociatio diſpliceret, euidenti ſigno oſtendit. Nam in medio flumine, pleno utroque litore, carina in ſicco ponitur, præſenſque periculum minatur. Cũque Guido contum ſubrigendæ naui aptaret, adeo eius manibus lignum adhæſit, vt nullo modo extorqueri poſſet. Ad ſe igitur reuerſus, reum ſe iam intelligens, & ignobili mercaturæ animum ſe appuliſſe dolens, rediit ad eccleſiam, quam reliquerat, malè à ſe factorum culpam deploraturus. Nec uerò vllam aut oculis à lachrymis, aut ori à precibus requiem dedit, donèc lignum illud, quod manibus inhærebat, in terram decidiſſe videret. Ità ergò, quandoquidem mercatura rarò aut nũquàm ſine culpa exercetur, cùm ad eam beatus Guido inſtinctu mali dæmonis à quodã eius adminiſtro pertractus eſſet, non eſt paſſus Dominus eum illa coinquinari: ſed ut ab illa animum reuocaret, & ſuperioris vitæ tranquillitatem & quietẽ repeteret, pio correctionis flagello eum admonuit. Ille verò perindè àc ſi teterrimũ perpetraſſet ſcelus, & eo ipſo omnes prioris uitæ labores perdidiſſet, maioribus ieiuniis, precibus, lachrymis operam dedit.

Decipitũ à quodam mercatore.

1. Cor. 3.

Diuina caſtigatione reuocatur in uiam.

Nec diũ pòſt, pro uiribus ad iter rebus neceſſariis comparatis, Romam profectus eſt, beatiſsimorũ Apoſtolorũ limina viſitaturus, atque indè Hieroſolymã, loca ſacra aditurus: ac deincèps per ſeptennium ſanctorum eccleſias toto penè orbe inuiſit. Cumq; Deo duce Romam reuertiſſet, virum uenerabilem Vuonedulphum, in pago Brabantenſi Decanum, cum aliis itineris eius comitibus Hieroſolymam petituris, inuenit: quos ille quidem agnouit iam olim notos, ſed non eſt cognitus ab eis. At uerò nominatim eos ſalutans, humaniter appellauit. Tandèm agnitum eum in terram proſtrati adorant, & ſubmiſsè admodùm his

Romam proficiſcitur. Inde Hieroſolymam.

eum

Ador are pro, uenerari, apud Theologos frequẽtiſſimum.

cum verbis deprecantur: Quandoquidem, pater ſanctiſsime, te ſola huc, ut credimus, Dei gratia adduxit, & adhuc peregrinationes ſuſcipere, & multa pro Deo perpeti paratus es: obſecramus te, vt nobiſcum Hieroſolymam proficiſcaris. Itinera enim & idiomata harũ gentium tu melius nóſti, quàm nos. Id ille audiẽs, vt erat piiſsimus: Chariſsimi, inquit, fratres mei, uõ ſolùm uobiſcum ire Hieroſolymam, ſed & ipſam animã, ſi res poſtulet, veſtra cauſa amittere paratus ſum.

Rurſus it Hieroſolymam.

Itá eius ſancti viri conſortium adepti, poſt multos itinerum labores & fatigationes, tandèm Hieroſolymam & ad alia ſancta loca perueniunt: iisque pro voto circunquaquè perluſtratis, ſani & incolumes ad patriam reuerti contendunt: cúm eccè, Deo illos vocante, qui eos in ſuo ſamulatu deuotiſsimos, vitæ huius ſordibus ampliùs coinquinari noluit, primò Vuonedulphus, inde eius comites terræ corpora, ſanctas cælo animas reddunt, beato Guidone eorum funera religioſé curante. Porrò dominus Vuonedulphus ante obitum leni affectus febre, ſanctum Guidonem ad ſe vocat, ſe moriturum ſignificat, ſicque dicit: Ego, pater amantiſſime, Deo omnipotenti, qui ſperantium in ſe ſemper complet vota, ore & corde toto gratias ago, quòd etiam vltra omnem ſpem noſtram explenit deſideria noſtra. Tibi verò pro humanitatis & miſericordiæ officiis, quæ nobis præſtitiſti, in vita ille beata reſtituat. Ipſe mihi indigno & infirmo ſeruo ſuo reuelare dignatus eſt, quòd iam adeſt tempus emigrationis meæ à corpore. Te verò in pagum Brabantenſem atque eum locum, vbi Dominus uult quieſcere oſſa tua, nòueris reuerſurum. Itaque valdè oro eam, quam habes a Deo, fidem & benignitatem tuam, vt amicis & cæteris reditum meum præſtolantibus indices deceſſum meum, eis hunc meum annulum oſtendens, nè dubitent uera eſſe, quę dicis. Hæc & pleraque alia cùm dixiſſet, oculos & manus ad cęlum dirigens, ſeque totum Domino commendans, in beatorũ Angelorum, qui illic aderant, manus tradidit ſpiritum.

Dominus reuelat S. Vuonedulpho ſuum obitum.

Vuonedulphi deceſſus. obitus.

Quanto autem honore illum Dominus in cælo extuliſſet, hominibus mox declarare dignatus eſt. Ad eius enim tumulum, beato Guidone & multis aliis cernẽtibus, tres claudi & duo cæci curati ſunt. Namque adhuc viuens, pręmulta animi pietate & commiſeratione, pauperes & egenos innumeris affecerat beneficiis, quæ partim illi diuinitùs tum compenſata fuere. Vaſa enim, quæ ſtudio eleemoſynarum exhauſerat, rursùs inſpici, & ſi quid fortè in eis remanſiſſet, id ꝓ Dei amore dari iubebat. Quod cúm fieret, plena reperta ſunt. Eius quoquè famuli cùm in Autumno ſemina portarent, in eius agrum ſpargenda, diuina id agente prouidentia, agrum illum uberrimis ſegetibus refertum inuenerunt.

Ad tumulum Vuonedulphi miracula.

Porrò beatus Guido eius viri Dei præcepta minimè ſibi negligenda intelligens, cœpit in patriam redire: ſed priuſquàm ad locum diuinitùs ipſi deſtinatum perueniret, multas moleſtias perpeſſus eſt á fame, ſiti, frigore & inedia. Tandèm labore & ſanguinis fluxu penè confectus, Anderlacum venit: vbi cuiuſdam pauperis hoſpitio vtens, multa de ſuo itinere commemorauit: ſimul exponens, quemadmodùm dominus Vuonedulphus cælo reddidiſſet animam, & quæ in eius ſepulturę die miracula contingiſſent. Cumque ea res innotuiſſet oicedecano, ſine mora is cum quibuſdam è Clero, venit ad ædes illas, & cùm omnia accuratè inquiſiiſſet, & annulum aureum beati Vuonedulphi agnouiſſet, gratias Deo cum lachrymis agens, ipſum hominem Dei Guidonẽ ſecum domum abduxit, vſque ad obitum eius diligenter eius curam gerens. Sed Domino iam nolente ut huius ſeculi diuturnioribus ærumnis fatigaretur, prima diei Dominicæ noctc ante corporis eius diſſolutionem, cunctis, qui aderant, adſpectantibus, lumen cælitùs fuſum ſuper Dei ſeruum in columbæ ſpecie deſcendit, cuius ſplendore tota domus illuſtrata fuit: & cùm aliquandiu apud illum hęſiſſet, audita eiuſcemodi uox eſt: Veniat dilectus noſter ad percipiendã ęternæ iucunditatis coronam: quia fidem ſeruauit. Mox aduolantes ii, qui in domo erant, Dei famulum in cæleſtem manſionem commigraſſe cernunt. Eius verò ſacrum corpus illius loci Canonici honorificè tumularunt, vbi uſque in præſens, diuina operante gratia, plurima per eum miracula fiunt.

Reuerti͂t in patriã S. Guido.

Lumen in ſtar colũbæ cælitùs deſcendit in Guidonem.

Abit in cælos uir ſanctus.

Multo indè tempore, eo in loco quieſcente corpore beati viri, à nullo ea, qua par erat, reuerentia afficiebatur: quandò non ſolùm aliundè aduentãtes, ſed ẽt loci eius incolę, per medium illius ſepulchrum ingrediebantur. Pecora quoquè ad paſtum euntia & indè redeuntia, in eius tumulo accumbebant: ſed ex iis quędam à dæmone correpta, tandiù vexabantur, donèc expirarent. Ea re permotus villæ dominus, duobus ruſticis præcepit, ut beati uiri ſepulcrum ſepe cõmunirent. At illi, malo dæmone agente, in riſum cõcitati: Agè, inquiunt, ſenem iſtum iampridèm defunctum, nè fortè à nobis effugiat, intrà ſepem includamus, tanquàm ex eo aliquid emolumenti habituri. Vix uerba ediderant, & uiribus corporis cępere ſenſim deſtitui: conquerentesque ſe totum ferè diem inani opere conſumpſiſſe, domum ſunt regreſſi. Media autem nocte alter ex iis cum magnis cruciatibus animam expirauit: alter quaſi amens, uultum lacerabat ſuum, conuinciaque in beatum Guidonem à ſe iactata aduentantibus confitens, poſtridiè exceſſit è vita. Eorum interitus multis tum propè, tum procùl degentibus cauſa ſalutis fuit, cùm iam diù diuerſis laboraſſent morbis. Alii nanque in ſomnis admoniti, alii amicorum manibus, alii vehiculis adducti, cereos ad beati uiri ſepulchrum apportarunt, atque illic in preces non diuturnas humiliter incumbentes, optatam reportauere ſalutem, domumque redierunt, laudantes Dominum.

Nota ultionem in irreuerẽtiã erga eius tumulum.

Itèm in petulantes ruſticos.

Multa miracula.

Tum verò pro loco & tempore religioſi uiri ſupra eius tumulum ędem condiderunt, donèc diuina præſtante gratia, digna illi baſilica extrueretur. Quod cùm poſteà factum eſſet, (Qui enim illic ad ſancti viri tumulum ſanabantur, munera apportabant) Clerus & populus, mandante Epiſcopo, triduanum celebrarunt ieiunium: atque ità ad ſacrum ſepulcrum accedentes, oſſa beati viri è terra effoderunt, & cum magno tremore ad fontem ea abluentes, in media eccleſia in congruum loculum repoſuerunt. Ad eam tranſlationem multa è uicinis pagis confluxit turba, & quotquot vel febribꝰ, uel aliis vexati morbis, ex aqua, qua ſacra eius oſſa abluta fuerãt, guſtarũt, mox incolumes effecti ſunt. Eleuata ſunt poſtea oſſa eius ab Odardo Epiſcopo in ſancti Iohannis Baptiſtæ natiuitate. Et hæc quidem ad eius declaranda merita paucis cõmemoraſſe ſatis ſit. Obiit autẽ vir ſanctus anno Chriſti milleſimo cẽteſimo duodecimo, quarto Idus Maii, ut habet hiſtoria vitæ eius: cùm Martyrologium teſtetur eum deceſſiſſe duodecimo Septembris die.

Nota reuerẽtiã erga eius ſacra oſſa.

MARTYRIVM SANCTI MARtyris Autonomi, Authore Simeone Metaphraſte.

AEQVE eſſe abſurdum exiſtimo, & loqui ea, quę non oportet, & quę ſunt pulchra & honeſta, mandare ſilentio. Quantùm enim auditorum lædit animos is, qui narrat ea, quæ non ſunt honeſta: tantùm is, qui ſilentio pręterit 12. *Septẽbris.*

Res geſtas ſanctorũ qui tacẽs mal tum obſunt piis.

tit bonas actiones, priuat pios vtilitate, quam erant ex eis percepturi. Ea de cauſa religioſiſſimam Autonomi vitam, quę ad nos vſque peruenit, ſtatuimus non tegere ſilentio: ſed ſtudumus eam tradere piis auribus. Etenim ad nos peruenerunt res martyris, partim quidem à quodam, qui eas ſcripſit ante nos: cuius fuit quidem bona mens, non adfuit autem ei lingua, quæ poſſet conſequenter ſuam explicare ſententiam: immò propter inſcitiam multa confundebat, & contegebat: partim autem à viris, qui in ſacrum ordinem erant allecti in ſacro templo martyris, & qui rerum ipſarum veritatem diligentiùs inquiſierant & collegerant.

S. Autonom⁹ Epiſcop⁹ Italiæ. Matth. 10.

Hic ergò diuinus Antonomus, ſtrenu⁹ athleta veritatis, ac Epiſcopali dignitate ornatus in Italia, poſtquàm tempore Diocletiani cognouit acre & vehemẽs bellum erupiſſe aduerſus Chriſti Eccleſiam, recordatus diuinorum eius mandatorum, per quæ iubet, ut qui expelluntur ex vna ciuitate, fugiant in aliam, (Nã qui manet quidem, præter id, quod non poteſt docere verbum, ipſe quoquè peribit. Quòd ſi fuerit remotus ab iis, qui perſequuntur, poterat literis, aut etiam lingua conuenire quandoque gregem Chriſti, eumque exhortari & confirmare ad pietatem: quin etiam eos, qui errant in tenebris impietatis, deducere ad lucem veritatis) relicta Italia, venit in Bithyniam: & diuinum onum ſequens, venit in locum quendã, cui nomen quidem erat Soreæ: ſitus eſt autem ad dexteram ei, qui nauigat in ſinum Nicomediæ: & hoſpitio excipitur à quodam nomine Cornelio. Apud quem cùm longo tempore fuiſſet verſatus, eum quidem perficit doctrina: Dei autem oratoria æde ędificata, quę dedicata eſt Michaeli principi, in ea ordinat Cornelium dignitate diaconatus: & cùm ei curam mandaſſet fidelium, proficiſcitur in Lycaoniam & Iſauriam deſiderans ipſe quoquè fieri pręco pietatis. Deindè reuerſus ad Corneliũ, cùm à ſe deiectum ſemen inueniſſet produxiſſe multiplicem fructũ Dei cognitionis, eũ prouehit ad gradũ presbyteratus. Poſtquàm autẽ cognouit Diocletianum venire Nicomediã, qui Chriſtianorum quidẽ omne genus, & ętatẽ omnẽ ſtudebat excindere, pręcipuè aũt & admodũm ſolicitè quęrebat Autonomũ, is enauigauit Mantinũ, & Claudiopolim, (Sunt autem hæ vrbes poſitę in ponto Euxino) hìc quoq; ſeminare ſtudens verbũ pietatis. Poſtquàm verò, Deo adiuuante, ei proceſſerunt omnia ex ſententia, reuertitur ad Soreos, viſitaturus Cornelium & eius Eccleſiã. Quã cùm rurſùs inueniſſet multiplicatã, Corneliũ quidẽ ad dignitatẽ prouehit Epiſcopalem, ipſe aũt regionẽ obit Aſianorum, erroris quidẽ ſpinas euellens radicitùs, pia autem ſemina diligenter deiiciens. Diuina aũt gratia imbribus Autonomi oſtendẽte magnam ſegetẽ pietatis, redit rurſùs ad Corneliũ & eius gregem. Illinc venit Limnas. Eſt autem hic locus prope Soreos. Cuius habitatores cùm videret teneri profundis tenebris ignorantię, eos quoquè ducit ad lucẽ agnitionis. Non multum tempus ab eo cõſumptũ fuit ad eos in uiam deducẽdos, qui conuertebantur; ſed & breui operata eſt gratia in animos permultorum, & ſalutare baptiſma requirentes, ſacro gregi Chriſti acceſſerunt.

Quendã Corneliũ primò Diaconũ, deindè presbyterũ creatu, ac vltimò Epiſcopum.

Multis locis prædicat Chriſtum.

Cùm hæc ergò Dei benignitate, ut martyri erat in uotis, effecta eſſent, accidit, vt qui tenebantur errore impietatis in dicto loco, in quodam dæmonis feſto, quod ab eis celebrabatur, ſimulacris offerrẽt libamina, & ea facerent, quæ faciunt animæ furore percitæ à dęmonibus. Hæc ſæpè uidentes fieri ii, qui erant gregis Chriſti, & diuino zelo repleti. (Illo autẽ die peragebantur cum maiori rabie) ad iuſtam iram incitantur, & ſe inuicẽm adhortati, inuadunt ſimulacra: & cùm omnia protinùs contriuiſſent, & in puluerem & cinerem redegiſſent, oſtenderunt illis cultoribus imbecillitatem eorum, qui colebantur. Hoc gẽtiles tunc quidem ſtupore affecit & metu, & qui lamẽtationis potiùs eſſe tempus putabant, quàm vindictæ. Cùm autem obſeruaſſent diem, quo Dei ſeruus Autonomus myſticum celebrabat miniſterium, lignoque & ferro armaſſet vnuſquiſque dexteram, repentè ſimul irruunt in oratorium, quod erat Soreis: & eos quidem vertunt & fundunt, qui inciderant: armis autẽ, quæ habebant in manibus, ſanctum interficiũt, ad ipſam ſacram menſam fuſo ſanguine, quomodò priùs diuini Zachariæ, qui ad Deũ magis clamabat, quàm Abelis ſanguis iniuſtè fuſus. Et ideò eorum quidem, qui interemerunt, in æternum teſlatur impietatem, eos igne pro cæde vlciſcens, & non breui tempore dolorem præbens, ſed æternum cruciatum: Martyri autem, quæ non deſinit, lætitiam, vitam perpetuam, & regnum Dei conciliat.

Chriſtiani euertũt ſimulacra dæmonũ.

S. Autonomus occiditur.

2. Paral. 24.

Gen. 4.

Sed Pontificis quidem, & pręconis veritatis hunc glorioſum exitum habuit martyrium: ſanctiſſimæ autem eius reliquiæ à quadam Maria, quæ Diaconatus dignata fuerat chariſmate, cùm ſimul cum iis, qui ex propinquis emporiis non ſolùm ſibi vendicabant pietatem, ſed etiam virtutem, illis præclarè & ſanctè iuſta feciſſet, mandatæ ſunt ſepulturæ, honorificè in capſa depoſitæ. Procedente autem tempore, quandò Cõſtãtinus ĩprimis pius Imperator, ſceptra Romana diuina potiùs manu, quàm exercitu & armis fretus, tenebat: Seuerianus quidam, Alexandriæ accepta rectione, cùm metu maris per uiam, quę eſt circa ſinũ, iter faceret, venit quidem prope ſacram capſam Autonomi, retinetur autem virtute, quę nõ cadebat ſub adſpectum: cùm muli quidem ſcuticis cęderentur, tãtillum autem non mouerentur, ſed tanquàm lapides ſtarent immobiles. Seueriano autem mirante id, quod factum fuerat, quidam uir pius & religioſus, & qui gratiam ſoluendi ænigmata Deo acceperat, ſuam profert ſententiam, mulorum ſtatum hoc ſignificare, oportere eum, qui vehitur, hic ſiſtere, & excitare templũ diuino martyri. Quòd autem recta eſſet admonitio, oſtẽdemus e ueſtigiò. Si enim, inquit ille, ſolum operi annueris, videbis ſalientes protinùs, qui ſunt immobiles. Et ille quidem annuit prompto & alacri animo: ingrediebantur autẽ muli maximo impetu. Protinùs verò Seuerianus iuſſit ędificari oratorium, & uiam eſt ingreſſus. Cùm autem reuerteretur, templum dedicat, & efficit, vt poſterìs ſit martyris perpetua memoria.

Honorificè ſepelit.

Nota rem miram.

Cùm non parùm autem temporis interim præterfluxiſſet, inuitaret aũt memoria martyris, ut in diuino tẽplo fieret incruentum ſacrificium, accedit quidem ad ſacrũ is, qui tunc fungebatur munere ſacerdotali, ſacra myſtica peracturus. Aqua autem ex tabularis, quæ iuxta aſſcensũ poſita erãt, effuſa, arbitratus hoc fuiſſe factũ ad contumeliã, ſacrũ quidẽ miniſteriũ peragit illo die: deindè cùm illud diruiſſet oratorium, ædificat alterũ in locis, quæ ſunt prope mare, neſciens quòd ſupra religioſam thecam martyris Seuerianus olim extruxit oratoriũ, quod ipſe diruerat. Cùm ſexaginta autem anni prætériiſſent vſque ad tempus mortis Zenonis, qui fuit Imperator Romanorum, Iohannes quidã miles, qui erat in numero eorũ, qui vocantur Excubitores, vt Imperatori aliqua in re deſeruiret, verſabatur in his locis circa Soreos & Limnas. Et cùm corp⁹ aliquãdò exercerẽt, egreſſus eſt ad uenationẽ: & cùm fuiſſet in eo loco, in quo martyricæ ſepultę fuerãt reliquiæ, leporẽ arcu feriẽs, pdã ſua manu occidit. Deindè cùm & alia venatus eſſet animalia, reuertitur, & in ſomnis videt martyrẽ ei precipientem, ut in loco, in

Vide miſſam appellari incruentum ſacrificium.

quo

Sanctus martyr reuel at reliquias ſuas.

quo era: venatus leporem, tabernaculum figeret ad habitãdũ, & permaneret illic ei vicinus. Cũm is autem citò perfeciſſet id, quod iuſſus fuerat, poſt aliquot annos ei martyr apparet euidentiùs, & docet, quiſnam ſit, & quòd ſub illius tabernaculo conditæ ſunt ſacræ ſuæ reliquiæ. Miles uerò non eſſe à periculo remotum arbitratus eorum, quæ ſibi diuinitus ſignificata fuerant, ſilentium, hęc aperit Imperatori. Is autem erat Anaſtaſius, qui nolebat quidem purè ac ſyncerè eſſe pius: pietatem autem ſępè ſimulans, captabat hominum beneuolentiam. Quamobrē ab illo quidem cõſtituitur, quæ nunc eſt, ædes oratoria: dedicatur autem ab eo, qui poſt ipſum obtinet Imperium, pio, inquam, Iuſtino. Quæ nunc quoquè permanet, & in ea liberantur homines à multis malis. Atq; hæc quidem ſunt, quæ de magno narrant Autonomo.

Conſtruit ad ei⁹ honorem eccleſia.

Ego autem uidens athletam etiam poſt mortē vincentem naturam, exurgo ad Deum glorificandum. Inijciens enim aliquandò oculos in ſepulcrum martyris, adſpexi ſacras eius reliquias, quæ inuictę manſerant à mortis uiribus. Quæ enim vniuerſam animalis compoſitionem ſe trium dierum ſpatio gloriatur diſſoluturam, iam ducentis annis non valuit præclari illius uiri vel pilum corrumpere: Sed & coma capitis eſt denſa & illæſa, & formæ character cõſiſtit integer, pelle firma & intenſa, ne amiſsis quidem pilis labri ſuperioris. Eſt autem ei orbis quoq; apertius oculorum: Per quos intuenti mihi videbatur, quòd legem tãtùm mortis ipſe reueritus, ſilẽtium ſimularet. Stat autem vniuerſa quoq; figura eius corporis ſuam conſeruans compagem, & nec eius capitis ruptũ eſt aliquid, nec reliquarum corporis partium facta eſt vlla à ſe inuicèm diſiunctio. Sic enim munificus Dominus ſcit viciſsim glorificare eos, qui ſuis membris voluerunt eũ glorificare: Quoniam eum decet gloria, honor & adoratio, nunc & ſemper, & in ſecula ſeculorum, Amen.

Sãctis martyris per annos plurimos incorruptũ corpus.

VITA SS. SYRI ET IVENTII, SEV Iuuentij, Ticinenſium Epiſcoporum, grauiter conſcripta. Cuius authorem cùm non exprimant MSS. libri, incertum eſt, illàne ſit, quam B. Syri diſcipulus Pompeius, an vero, quam ex hoc Paulus Diaconus edidit, à quibus ſcripto relictam doctiſſimus Petrus Galeſinius Protonotarius Apoſtolicus annotauit. Porrò S. Iuuentij natalis in 6. Id Feb. incidit, quanuis Martyrologia paſsìm hoc loco habeãt

12. Septēbris ſecundùm martyrologia. Cap. 1.

CAELESTIS exorta pſperitas, dulci reuelata facundia, erga aures fidelιũ circũquaq; clareſcit. Nullius enim aſſertionis imbecillitas ſacra ualet enarrare myſteria, niſi ſupno magiſterio fuerit erudita, dicente ſapiẽtiſsimo Salomone: Dominus dat ſapientiam, & ex ore ipſius ſcientia & prudentia. Quod & beatus Iacobus Apoſtolus affirmat, dicens: Omne donum optimum, & omne datũ perfectũ, deſurſùm eſt, deſcendens à patre luminum. His itaq; ueritatis aſſertionibus pręmiſsis, qualiter Ticinenſiũ urbs, quæ proprio Papia nomine vocitatur, diuinæ reſpectu miſericordiæ & uiſitatione ſupernę gratię ſit illuminata, vel in quibus diebus, quibusq; prędicantibus, intimetur. Nã ut a primo ſtatu creſcentis Eccleſiæ & Apoſtolorũ vicinia Ticinẽſis ciuitatis populus ad Dñi ſit fidè conuerſus, actus beatiſsimorum Syri & * Iuẽtij, qui

Prou. 2.

Iaco. 1.

Papia in primaua eccleſia ƥ de recepit.

**al. Iuuẽtij.*

huius urbis primi prædicatores ac præſules extiterũt, ſcripta informãt. Redemptore etenim noſtro, peractis pro quibus venerat carnis paſſionis myſterijs, remeante ad cælos, reparato diſcipuli duodenario numero, ac ſancti ſpiritus aduẽtu glorificati vniuerſum mundum ſortes mittentes diuiſerunt, ac vt quibuſq; ſors dedit, proprias prouincias ſuſceperunt. Quibus etiam incarnationem Dominicã prædicantibus, creſcebat numerus fidelium, ità vt, relicto infidelitatis errore, ſe eorũ magiſterio ſociarent. Vnde factũ eſt, ut adiutores & ſucceſſores Apoſtolorum exiſterẽt, ƥ quos Eccleſia ueris informata aſſertionibus ad fidem Chriſti & ad cultũ cæleſtem proficeret. Quo in tempore fundata beatiſsimus Petrus Chriſti Apoſtolus Antiochena eccleſia, in qua primùm nouellę gentis Chriſtianum nomen exortum eſt, ædificaturus Romanam Eccleſiam, ad Romanam vrbem tranſiuit: ibique prædicans Chriſtum crucifixum, omneſque virtutes faciens atque miracula, quæ coram conſpectibus Iudæorum fecerat, multos ad credulitatē ſui conuertit oraculi. Quibus in diebus Marcus Euangeliſta, adiutor & interpres eius effectus, de omnibus quæ ex ore illius didicerat mirabilib⁹ ſaluatoris noſtri Ieſu Chriſti Euangelium edidit, quod plurimi & beati Petri eſſe confirmant, eo quòd eiuſdem documẽto eruditus Euangeliſta Marcus, Euangelium illud conſcripſerit, & eius ſit authoritate firmatũ, atque ad legendũ Eccleſiæ traditum. Marcus verò Euangeliſta poſt hæc digreſſus Roma, ad Aegyptum perrexit, atque Alexandrinã eccleſiã ex doctrina Magiſtri operarius veritatis mira concordia & ſanctiſſima conuerſatione fundauit. Euangelium autem, quod rogatus à fratribus Romæ confecerat, ſecum deferens, beatũ uirũ Hermagoram, quē ipſe educauit & enutriuit, ordine vicis ſuæ Italiæ prudentia & ſanctitate reliquit inſignem. Huius auditores atque miniſtri venerabilis uiri Syr⁹ fuerunt atque Iuentius. Eccè enim à fonte luminis inæſtimabilis claritas procedẽs, per beata pectora deriuata, Ticinenſis populi animos circumfulſit: ità à Chriſto in Petrum, à Petro in Marcum, à Marco verò in Hermagoram, ab Hermagora in beatiſſimos viros Syrum atq; Iuentium tranſcucurrit, ut impleretur illud Pſalmiſtæ pręconium: Qui emittit eloquium ſuũ terræ, velociter currit ſermo eius.

Act. 11. Chriſtianũ nomen vbi & quandò exortũ ſit.

Euangeliũ Marci, authoritate S. Petri cõfirmatum.

Syrus & Iuuentius S. Hermagora auditores, q. fuit S. Marci diſcipulus.

Pſal. 147.

Porrò his ſecũdùm diuinæ ſcripturæ traditionem præmiſſis, ordinē, quē ex ſermonis vitæ eorum narratione didicimus, exequamur. Igitur beatiſſimus Hermagoras dum apud Aquileienſem vrbē populis inicijs Chriſtum Dominũ innoteſceret, cœpit ex diuerſis partibus ad eius dogmata infinitę multitudinis cętus cõcurrere, & ſupno afflatu veloci felicitate Chriſti Eccleſia germinare, ita ſanè, vt ad credulitatem ƥdicationis eius mentes conferrent, ad quos verbi illius eruditio perueniſſet. Conuocans autem alumnũ Syrũ Epiſcopali faſtigio dedicauit, atq; cõſociãs illi beatũ Iuẽtiũ, ad euãgelizãdũ nomen Dñi noſtri Ieſu Chriſti Papiã vrbē direxit, quatenùs ibidèm honoris huius fungeretur miniſterio, & fidē Chriſti populo in eadem commoranti oſtenderet, ac paganorum animos Chriſti gratiæ copularet. Abſoluti itaq; à Patre, auctiq; benedictionibus eius, viã ſancti huius ingreſſi ſũt operis. Proficiſcenteſq; dũ Veronenſiũ oppidũ introiſsēt, nõ potuit abſcõdi, iuxta Euãgeliũ, ciuitas ſup montē poſita. Nã q̃dã nobiliſſima fęmina ſupno crebrò nutu admonita, ingreſsũ eorũ agnoſcēs, ſumma ad eos cũ feſtinatione cucurrit: Orbata ſe vnico filio deplorãs, pedibus ſãctiſſimi ƥſternit Syri, ƥmittēs ſe ſuoſq; Chriſtianę religionis participes fieri, ſi oratio nib⁹ eius ſobolē ſibi cerneret reſtitutã. Cuius uoci ƥtactus vir Dei rñdit: Si ex toto corde credideris: oia

Cap. 2. Eius natalis ait. 12. Iulij.

SS. Syr⁹ & Iuuentius Papiam euangelizatũ ab Hermagora miſſi.

Math. 5.

Marc. 9.

cre-

credenti poſſibilia ſunt. Illa autem in hac permanente conſtantia, vir Dei domum eius protinus perrexit, ibique ſuper iacentis corporis ſunus orationem ad Dominum ſudit, atque vitæ & ſaluti priſtinæ defunctum reſtituit.

Excitat mortuū S. Syrus apud Veronenſes.

Cœpit itaque adoleſcens glorificare Dominum, quod per orationem famuli eius a tenebroſa fuiſſet ereptus cuſtodia. Ad quod verò miraculum multi concurrentes, dicebant: Verus eſt Deus Chriſtianorum, quem prædicat hic famulus eius, ipſum enim adorare debemus. Illa autem nobiliſſima vidua, videns filium ſuum ſanum, quod pollicita fuerat, feſtinanter impleuit: ſtatimque baptizata cum filio & vtriuſque ſexus familia, relinquens ſacrilegium idololatriæ, Chriſti ſe collegio ſociauit. Sed & immenſa multitudo paganorum, hoc viſo miraculo, baptizata eſt, Chriſtum Dominum confitentes.

Multi credunt in Chriſtū.

Cap. 3.

Egreſſus dehinc à Veronenſi vrbe uir Domini Syrus, cùm Papiam tenderet, fama præcurrente relatus eſt. Iam verò ante ingreſſum eius plurimæ populi turbę ea ciuitate confluxerant, expectantes ſummo cum deſiderio aduentum tanti Patris & Prædicatoris ſalutis ſuę. Ad quem aduenientes veſtigiis proſternuntur, his vocibus exclamantes: Ingredere, ingredere deſiderabilis Pater, reuoca errãtes, ſuſcipe abiectos, doce imperitos, libera, quos captiuos crudeliſſimus detinet hoſtis, erue nos, ac inſtitutis ſalutaribus informa, & transfer nos in cœtum veri Dei, ut cognoſcamus quem nos adorare oporteat. Hora autem eadẽ operante Dei clementia, quinque tetigerũt eum infirmi, & confeſtim integerrimę ſaluti ſunt reſtituti. Ingreſſusque vrbem, futuræ proſperitatis eius annũcians deprompſit pręſagium: Delectare gaudiis vrbs glorioſa Papia, quia veniet tibi ab ęternis montibus exultatio, nec vocaberis minima, ſed copioſa ĩ finitimis ciuitatibus: & ne tibi Aquileia, cùm in impiorũ incideris manus, deſtrueris, nec vltrà reędificata conſurges. Populi autem multitudo clamabat: Ipſe verè ſolus eſt Deus, quem prędicat hic beatiſſimus Pater: Qui autem idola colunt, vanitate ſtultitiæ pleni ſũt. Annuens autem vniuerſo collegio uir Dei, dixit: Conſtantes eſtote chariſſimi filii, certatimque implete opere, quod voce profertis. Credite Ieſum Chriſtum Dei eſſe filium, ante ſecula cum Patre manentem, Deum ex Deo, inuiſibilem de inuiſibili, omnipotentem de omnipotente: Et ut nos redimeret aſſumpſiſſe carnem ex Virgine, & per tempora & actus creuiſſe ut uerus homo, in Deitate permanens verus Deus. Secutusque Dominicę paſſionis & reſurrectionis, atque in cęlos aſſcenſionis gloriam, omnibus audientibus aperuit ſacramentum, annũcians illis & diem iudicii, atque credentium gloriam ſempiternam ſanctorum, dicens: Hæc ſi credideritis, erit ſemper vobiſcũ Deus, ſicuti nobiſcum, & quicquid fideliter petieritis in nomine eius, conſequemini. His autem & aliis multis ſanctis exhortationibus populus ad fidem conuertitur Chriſti, atque baptiſmatis gratiam conſequuti, patrem & ſalutis ſuæ oſtenſorem miro omnes uenerabantur affectu.

Quinque īfirmi ad ingreſſum eī curantur.

Vaticiniū hoc refert Luitprandus Ticinenſis lib. 3. cap. 2.

Prædicat Papiēſib⁹ Chriſtū S. Syrus.

Iohan. 16.

Cap. 4.

Eo verò tempore dum orta eſſet perſecutio Chriſtianis in Mediolanenſium urbe à quodam pagiſſimo Comite Anolino noīe, & aliquanti ex Chriſtianis ꝓ amore Chriſti punirentur: beatos Protaſiũ & Geruaſiũ, glorioſos viros ꝓfeſſione Chriſtiana, idẽ crudeliſſim⁹ Præſes carceralib⁹ tenebris mãcipauit, plurimis Chriſti fidelib⁹ latitãtib⁹. Beatus verò Nazarius clarls ort⁹ natalibus, ea tẽpeſtate Chriſti nomẽ cõſtãtiſſimè prædicans, deſpectis huius ærumnoſę vitę negociis, multorum animos illuſtrabat. Sed detentus impiorũ manibus, marinis fluctibus immergitur. Succurrente autẽ diuino præſidio, naufragiũ tanti periculi verus Chriſti athleta liberatus euaſit. At poſt iſta diuina magnalia incunctanter prædicans Dominũ Ieſum Chriſtum Dei eſſe filium, ad eandem Mediolanẽſium vrbem peruenit, in qua videlicet iuſſu nequiſſimi Neronis ab eodem Comite mortis ſententiam ſuſtinuit: & quia erat nobilis, pręclaroque ex genere, metuens ſæuiſſimus perſecutor, intempeſta nocte capite eum truncari pręcepit cum aſſecla ſuo paruulo nomine Celſo.

Perſecutio Neroniana Anolino Præſide.

Geruaſius & Protaſius coniecti in vincula.

Nazari⁹ in mare ꝓiectus, ĩlæſus euaſit inde 19 Iunij.

Nazari⁹ cum Celſo capite plectitur.

Cap. 5.

Cumque relatione multorum beatiſſimus Syrus hæc cognouiſſet, venerandũ virum Iuentiũ alloquitur, Sũma, iq; ẽt, alacritate acceleritate Mediolanũ trãſcurre, oĩ ſolicitudine inquirens Chriſtianos viros alloquere: Supernę vos ardor charitatis detineat, & erga Chriſti martyrum reuerentiam vincat, ut corpuſcula fratrum noſtrorũ Nazarii & Celſi, quorum ſanguis pro Chriſti effuſus eſt nomine, dignę ſepulturæ cum maximo honore tradantur, atque epitaphium certaminis eorum ſacris apicibus conſcribentes ſimul recondite. Protaſium autẽ & Geruaſium digniſſimos Confeſſores, qui à peſtifero Pręſide clauſi carcere detinentur, cùm pro Chriſti fide & ipſi fuerint martyrio coronati, debito honore & merito condentes, certaminis eorum libellum pro futuris temporibus ad laudem Domini noſtri Ieſu Chriſti & gloriã ipſorum ad capita eorum reponite. Quia prædeſtinatum eſt à Deo, ueris fidelibus, qui tempore opportuno credituri ſunt, ob confirmandas mentes eorum, ſanctorum corpora reuelari, & honoribus atque virtutibus præfulgere, multorumque infirmantium valetudinibus reſtituere medelam ſalutis.

Iuuentius mittit Mediolanum ad ſepeliẽdũ ſanctorum martyrũ corpora.

Libellus talis legit 19. Iunij.

Cap. 6.

Cumque omnia ſereno pectore Patris monita ſuſcepiſſet, lętus ac feſtinus huius pracipuè legationis iter arripuit, atque ad eandem vrbem licèt anxius iam noctũ peruenit: inuentiſque quos ſanctus Pater prædixerat Chriſti fidelibus, quæque ei commiſſa fuerãt, auribus retexuit. At illi corpora martyrum Nazari & Celſi ſe condidiſſe reſponderunt. Quibus beatus Iuentius: Obſecro, inquit, vos, ut dũ certaminis ſui hi, qui ſuperſunt, beatiſſimi Protaſius & Geruaſius finẽ acceperint, aliquid pro amoris dulcedine eorumq; reuerentia, de veſtibus vel corporibus eorum pignus retinentes, noſtris deſideriis offeratis. His verò auditis, qui aderant reſponderunt: Quandam Dei famulam, dum S. Nazarii caput ab impio laniſta abſciſum fuiſſet, uidiſſe ſe, linteo ſanguine eius recepto fugam petiſſe. Quo vir Dei Iuentius reſponſo commonitus, anxius tali inſinuatione, dum remearet, in ipſo itinere eandem conuenit Chriſti ancillam: Quæ diuina admonitione pręmonita, gratuita volũtate martyris ei obtulit cruorem, quem ferebat. At ille accepto tãti muneris quem quęrebat theſauro, lætus ad mœnia Ticinenſis reuerſus eſt ciuitatis. Cuius portam tanti doni portitor dum intraſſet, quidam dæmonio puer arreptus volutabatur in platea, ex cuius ore dolens ac luctuoſa uoce eiulans clamabat diabolus: Væ mihi, quia torqueor martyris ingreſſu cruoris. Quod ut audiuit miles Chriſti Iuentius, ſuper uexatum puerum S. Nazarii martyris ſanguinem impoſuit, ſtatimque ab eo dæmonium quod vociferabatur expellit. Contigit autem, ut pro confirmanda fide Catholica ipſe prudentiſſimus uir Iuentius, operante Chriſto in multis ſignis, probabilem faceret ſancti martyris cruorem Nazarii. Nam poſitus ſuper cęcorum oculos, lumen reſtituit: & uarias infirmitates concurrentium ad ſe frequenter curauit. Atque ex hoc tempore, beati Nazarii meritis & patrocinio promerente, plenæ credulitatis augmentum huius urbis Ticinenſis populus eſt adeptus.

Eccè quo in precio apud veteres fuerũt ſanctorũ reliquiæ.

Dæmoniacus curat virtute cruoris S. Nazarij.

Itèm multi cæci & ægri.

Poſt

Cap. 7.

Poſt nõ multorũ dehinc tẽporũ curricula, cùm ſãctorũ martyrũ Protaſij & Geruaſij apud Mediolanũ finita eſſent certamina, precioſa corpora eorũ à Chriſtianis occultè ſublata, ſepulturæ ſunt reddita, nè impiorum atrocitas, ſicut viuentes, ità perſequeretur & mortuos. Tunc quidam Chriſti fidelis Liberius nomine, cum reuerẽtia & amore à ſanctis eorum exuuiis fidiſsima temeritate, quandam quæ fas fuerat detrahens particulam, beatiſsimo Syro Ticinenſis vrbis Patri & doctori idoneo, vt ab eo fuerat poſtulatum, amicabiliter detulit. Vir autem venerabilis ſuſcipiens pignora beatorum martyrum, multis in eis virtutibus vſus eſt. Cumque ſigna ſanitatum longè lateq; ſplendeſcerent, cœpère languentium etiam ex inopinatis partibus ad eum turbæ concurrere, eumque immẽſa frequẽtia perurgere. Inter hæc ſacerdos Dei eximius exultans de mirabilibus quę per merita ſanctorũ martyrum Chriſtus Dominus ſedulò faciebat, concepit animo non procùl ab huius vrbis mœniis extra ciuitatem templum Domino in memoriam nominum eorũ erigere, idq; in modum Crucis, vt aggreſſus eſt, conſummauit. Atque hoc primum cæleſtis Regis uexillũ in hac vrbe erectum eſt, & ouile Dominicum: intrà cuius caulas paſtor veriſsimus oues regebat Dominicas, quas peruigili cuſtodia à faucibus extrahebat ſerpentis neq;ſsimi. Quod & Dauid fortiſsimus deſignabat, quandò brachia conſtringens urſorum, conterensque colla leonum, ex erueutis dentibus raptas ouiculas auferebat.

Syrus Epiſcopus multa ſigna facit virtute reliquiarũ SS. Geruaſii & Protaſii.

Cõſtruit baſilicam ĩ eorũ memoriam.

1. Reg. 17.

Cap. 8.

Perfectis igitur templi ſiue altaris dedicationis inſignibus, quotidianas Deo laudes in eo & hoſtias offerebat. Vna autem dierum dum Miſſarum ſolennia ſingularis Pontifex ibidèm celebraret, & copia filiorum eius, quos uerbi ſemine iuxta Apoſtolum Deo genuerat, deuota ſanctis myſteriis intereſſet, audẽter Iudęus eccleſiam ingreſſus, maligno inſtigante ſpiritu, corpus Dominicum ſuſcipere, atque in ſterquiliniũ proijcere molitus eſt. Qui inter turbas fidelium ad manus viri Dei perueniens, auſu nefario immundo ore corpus ſuſcepit Dominicum. Quod ut animo reijciendi os aperuit, digna vltione percuſſus, ſine affatu verborum cunctis audientibus & videntibus clamare cępit. Volebat labia iungere, nec ualebat, conabatur verba edere, ſed lingua rigida officium loquendi non præbebat, & quaſi ignitum iaculum in ore portans immẽſis torquebatur doloribus. Reſonabat omnis illa eccleſia ineptæ vocis clamoribus, & tã egregii virtute miraculi Chriſti fideliũ lætabatur conuentus. Impleturque illud, Deriſores ipſe deridet. Et quod Apoſtolus ad Galatas ſcribit: Nolite errare, Deus non irridetur. Quæ enim ſeminauerit homo, hęc & metet. Iudęus ergò incredulus nec audierat nec legerat iſta præconia ſcripturarum, qui putauit Spiritus ſancti deeſſe præſentiam. Quem vir Dei ſuo conſpectui præſentari præcepit, atque aduenienti dixit: Incredula & perfidiæ mens plena, quarè tam iniqui hoſtis impleſti conſilium? æſtimaſti corpus Chriſti uiliſsimum? Eccè quod clandeſtinus perſuaſor te miſerum illexit ut faceres, cunctis fidelibus ſuis diuina virtus oſtẽdit. Iudęus autem nimio dolore ſuperatus, voces emittere abſq; ſermonibus nõ ceſſabat, habens in gutture ſuę malitię cruciatum: quia ſecundùm ſanctiſsimi vaticinium Simeonis, vt incredulis eſt pernicies & ruina, ità fidelibus ſuis vita & exultatio eſt verbũ Dei. Nam ſubtilius adſpectantibus, mirabili ratione corpus Dominicum in ore videbatur Iudęi dependere, vt nec linguæ ſubtèr compagi inſideret, nec deſuper immundo adhęreret palato. Sed poſtulantibus fidelibus pro eius miſeria, vir Dei beatus Syrus manum tendit, & ſanctæ Euchariſtiæ myſterium à ſacrilego ore abſtraxit, dicens: Eccè nunc liberatus es, de cæterò caue huiuſmodi ſimile nè facias, & nè vlteriùs repetere hoc præſumas. Iudæus autem pedibus eius aduolutus, clamabat ſe Chriſto Deo crediturum, ſi ſacri eum baptiſmatis vnda perfunderet, ac pio eius cõuẽtui copularet. Tibi, inquit uir Dei Syrus, tibi Omnipotens refero gratias, qui Iudaicam perfidiam non dedignaris corrigere, ſed ad tui vnigeniti fidem ampla pietate conuertis. Baptizato autem illo, multi ex Iudæis credentes, cum eo ſacro renati baptiſmate, Chriſti fidelibus ac ſpiritali cœtui ſunt vniti.

Diuinitùs caſtigat Iudæus volẽs mala ĩtẽtione corpus Domini ſuſcipere.

Gal. 6.

Luc. 2.

Mirabile quid.

Iudæ⁹ credit ĩ Chriſtum, & mox baptizatur.

Itẽ̃ m alij multi cum eo.

Cap. 9.

Igitur dum multa per hunc Patrem noſtrum Syrũ laudanda DEVS oſtenderet, & quia iam ſpiritu prophetię illuminatus enitebat, quendam ad ſe ſuperbo ſpiritu ſub figura pietatis aduenientem intuens, Silère te magis oportet, inquit, quàm loqui: quia quæ cogitas manifeſtè clareſcunt. Obmuteſcens verò ille, nec aliquid profari valuit, ſed pedibus ſancti uiri aduolutus, gemitibus ac lachrymis iniquæ cogitationis pandebat arcanum. Vir autem Domini lachrymis ac gemitibus ipſius inclinatus loquendi mox ei officium reſtituit, atque diuini muneris reddidit ei miniſterium. Diffundebatur autem DEI gratia in ciuitate Papiana, & diuulgata ſancti viri fama, ex diuerſis partibus multorum ad eum frequentia concurrebat populorum. In qua feliciſſima vrbe inſtituit eccleſiaſticos ordines, diſcipulumque ſuum Inentium & Pompeium mitiſſimos Diaconos fecit. Chryſanthum autem virum illuſtrem, & Fortunatum clariſſimum, preſbyteros ordinauit: Eiuſdemque vrbis expletis octo hebdomadarũ curriculis ſedem obtinuit, multorumque à paganiſſimis idolorum cultibus retrahens animos, ad Dei ſeruitium & credulitatem perduxit.

Spiritu prophetico uidet cogitationes hominis impij. S. Syrus.

Reddit ei dẽ linguæ officium qd amiſerat.

Inuẽtium & Pompeiũ ſimul Diaconos.

Itẽm duo alij presbyteri.

Cap. 10.

Egreſſus autem quodam tempore ex urbe memorata, dum vicos ac villas ciuitatesque circunquaquè peragraret, & prædicationis ſanctę verbo ignorantium corda imbueret, uir quidam pedibus eius proſternitur, qui mutum ſurdumque ſe habere filium clamabat, eumque ſanctę eius præſentiæ rogitabat offerri, ſi dignaretur forſitan loquendi ei audiendique gratiam condonare. Cuius iuſſu eius præſentiæ puer oblatus, cunctis audientibus orationem fudit ad Dominum, dicens: Domine Ieſu Chriſte, qui humanam formam cum Patre & ſancto Spiritu ſine vitio ad tuam ſimilitudinem plaſmare dignatus es, & dediſti ei libertatis arbitrium, qui mutis loquelam, cæcis viſum, ſurdis auditum, mortuis vitam reddidiſti: reſpice ſuper hunc puerum, & os atque aures eius obturatas adaperi, quia tibi plaſmatori hæc pertinet reformatio, cuius digito compacta ſunt vniuerſa congruentia corporum membra humanæ ſubſtantię. Completa autem oratione, in ore & auribus eius ſignum Crucis digito ſuo fecit, ſtatimque apertæ ſunt aures eius, & lingua ipſius abſoluta eſt, ità vt voce clara confiteretur puer, ac benediceret Deum. Quod miraculum videntes increduli, crediderunt in Dominum Ieſum Chriſtum, perceptaque fide baptizati ſunt.

Digitus Dei Spiritus ſanct⁹.

Surdus et mut⁹ puer loquitur.

Cap. 11.

Dehinc exorta aduerſus Chriſtianos grauiſſima perſecutione, intantum vt per diuerſa loca plurimus ſanguis effunderetur, ad eandem ciuitatem, in qua vir Dei talia ſigna faciebat, operarii iniquitatis properare geſtierunt, ſed penè factos omnes ciues Chriſtianos cognoſcentes, minimè auſi ſunt apetere eam, vel impias ſuper eos manus inferre, ſed ad virum Dei properantes, quaſi comminantes dicebant: Quis tibi dedit hanc poteſtatem, ut nobiles & ignobiles Chriſtianæ ſectæ oppreſſionibus arguas, & oolentes magicæ artis tremore

Sæua perſecutio in Chriſtianos.

re

re concutias, vt Chriſtum, quem Iudæi crucifixerunt, quaſi filium DEI adorem, quem nec viderunt, nec viſuri ſunt, & deos veros, quos Romana colit religio, deteſtemur? Si hoc ad aures inuictiſſimi Principis relatum à nobis fuerit, ſimul te cum his omnibus, qui tuo conſilio adhæſerunt ac dogmati conſentiunt, multis ſuppliciis punire præcipiet. Placeat tibi conſilium noſtrum, recede ab hac ſtultitia, & noli ſubuerſionem facere animarum, quæ vero cultui ſeruientes, uiuunt pacificè. *Eccè letiſeru̅ ipsoru̅ hominum conſilium.* His eorum ſermonibus beatiſſimus Syrus dulciſſima benignitate reſpondens, Nolite, ait, falli, dilectiſſimi filii, neque antiquus error in veſtra mente permaneat, qui parentum veſtrorum obcæcata corda poſſederat. Nolite adorare idola muta, ſurda atque vaniſſima, ſine ſenſu & anima, quæ humana prouidentia facta ſunt diabolo ſuggerente, quia nequeunt vobis conſerre medelam: ſed credite potiùs in Deum cæli & terræ, omniumque creaturarum factorem, qui mundum fecit ex nihilo, & terram fundauit ſuper aquas: *Conuertit eos uir Dei, ſuis ſanctis doctrinis & admonitionibus.* Qui limitibus maria circundedit, & fecit omnia quæ in cælo ſunt ſurſùm, & in terra & in aquis deorsùm: Qui firmauit terram ſuper abyſſum, & aquas fluere fecit ex ſummitate petrarum & montium: Qui producit flumina ex abditis, & diſcurrentia marinis miſcet in fluctibus. *Gen. 1.* Credite huic Chriſto filio Dei, qui propter noſtram ſalutem dignatus eſt formam ſerui ſuſcipere, quem Gabriel Angelo nunciā- *Luc. 1.* te integerrima Virgo concepit Maria: Qui nouem menſium plenitudinem, Virginis matris creſcendo adimpleuit in vtero 2. *Mat. 2.* Natum per nouę ſtellæ apparitionem Magi agnouerunt, & ea prænia in Bethlem Iudæ adorare venerunt, & vt Regi Regum munera obtulerunt 1. Qui ab Herode vt inueniri poſſit atque necari exquiſitus eſt 1. *Iohan. 11.* Qui in ſanctis innocentibus perſecutus eſt, qui in multis fulſit miraculis, ſuſcitauit mortuos, leproſos mundauit, cæcis viſum *Luc. 17.* reddidit, ſurdis auditum, claudis greſſum, mutis loquelam, atque iuſſu ac voluntate vniuerſa curauit: *Mat. 8.* Qui vt verus homo dormiuit, & vt verus Deus ventorũ flatibus imperauit: *Iohan. 6.* Qui vt verus homo eſuriē ſenſit, & vt ver⁹ Deus de quinq; panibus & duob⁹ piſcib⁹ *Iohan. 4.* quinq; millia populi ſatiauit: Qui vt ver⁹ homo ſitiuit, & vt verus Deus fontē indeficientem in ſe credentibus dedit: Quem principes Iudæorum per inuidiam ſub Pontio Pilato flagellatum crucifixerunt: *Mat. 27.* Quo crucifixo, tenebræ factæ ſunt ſuper vniuerſam terram ab hora diei ſexta, vſque ad horam nonam. Quid plura? *Act. 1.* Mortuus eſt & ſepultus, ſed tertia die ſurrexit, *Mat. 28.* conuerſatusque cum diſcipulis ſuis per dies quadraginta, ipſiſque adſpicientibus atque mirantibus aſſcendit in cælos, promittens in ſe credentibus diſcipulis ſempiternam gloriam: non credentibus autem, æternas flammas ſupplicii, quę præparatę ſunt iis & patri eorum diabolo: quoniam vnuſquiſque, cuius opera agit, eius eſt filius. *Iohan. 8.* Ego verò polliceor vobis confidens in Domino, quia ſi credideritis in filium Dei Ieſum Chriſtum, & malis actibus atque vaniſſimis idolis abrenunciaueritis, quòd poſſidebitis perpetuam vitam: In qua lux indeficiens erit, & tenebræ nullæ: *Apoc. 7.* in qua nec eſuries, nec indigentia tegumentorum, ſed Chriſtus ipſe vera refectio ſuorum fidelium, qui dat credentibus in ſe candidiſſimas ſtolas & quotidianæ felicitatis gloriam ſempiternam.

Cap. 12. Cumque eos vir Domini his alloqueretur ſermonibus, diuinę reſpectu clementiæ conuerſæ omnium mentes, quaſi ex vno ore dixerunt: Tali ergò nos conuenit credere Deo, qui non in lapidibus ſed in cælis habitat. Omneſque prouoluti ad ſancti viri veſtigia, poſtulabant ſe baptiſmi gratiam adipiſci. Quibus vir Domini aperiens fidei Catholicæ ſacramenta, tradenſque omnibus donum ſancti baptiſmatis, corpori Catholicæ coniunxit Eccleſiæ. *Multi baptizātur, credentes ĩ Chriſtũ.* Die autem quadā egreſſus ab vrbe Ticinenſi cauſa ſanctæ prędicationis, dum ad Brixianę ciuitatis tenderet plebem, quidam puerulus Euſtachius nomine, plenus dęmonio, exclamauit: Quis eſt hic, qui hanc vrbem penetrat? aut quo genere collactaneos & compatriotas meos ſuo ſubdidit imperio? & occurrens ei obuiàm, Sufficit tibi, dicebat, Syre, quantis in locis me perſecutus es: vel hìc habitandi mihi concede licentiam. Quis te miſit, vt de meis me excutias domiciliis? de longinquis partibus egreſſus es, nulla tibi hic cauſa, nulla tibi hic conſanguinitas, noſtra poſſeſſio facta eſt tibi hæreditas. Vir autem Domini hilari in eum vultu reſpiciens, dixit: Quis tibi miſer tribuit hanc licentiam poſſidendi? poſſeſſio tua ignis æternus eſt. Dæmon reſpondit: Nec ſolius mei arbitreris poſſeſſionem eius incendii, quia multi mecum de hac vrbe illuc ituri ſunt, qui meas nunc faciunt in omnibus uoluntates. Tu autem ſolus econtrariò me debellas, & frequenter de mea augeris euerſione. Protinùs vir Dei in cælum oculos eleuans orauit, imperauitque dęmoni, dicens: Immunde ac deceptor animarum ſpiritus, exi ab eo, & nè vlteriùs audeas ingredi ad eum: ſed vade ad præparata tibi æterna tormenta. *Expellit dæmonem ab obſeſſo puero Syrus Epiſcopus.* Mox autem ad vocis eius imperium gemens & dolens, diſcerpēſque puerum, exiit ab eo, nec vltrà eum auſus eſt appetere. Hora autem eadem multi, hæc videntes mirabilia, crediderunt in Ieſum Chriſtum. Puer verò tota cum domo ſua & multitudine maxima credentium populorum baptizati ſunt. *Multitudo maxima amplectitur fidem.* In qua vrbe ſanctiſſimus Pater plurimis diebus apud fideles remoraturus Chriſtianos, ſanctæ Eccleſiæ plures auxit filios ſpiritales.

Cap. 13. Egreſſuſque è ciuitate Brixiana vir Dei, dum Laudenſium oppidum introiiſſet, obuiàm ei cæcus à natiuitate occurrit, ſubnixè poſtulans eius ſe precibus adiuuari. Cui vir Dei: Credis, inquit, in Dominum Ieſum Chriſtum Dei filium? Cæcus reſpondit: Credo, tātùm illuminentur oculi mei. Sanctiſſimus Syrus dixit: Si ex toto corde credis, ipſe in quē credis aperiat oculos tuos: ſtatimque oculorum ſuorum percepto lumine, cęcus cœpit glorificare Dominum noſtrũ Ieſum Chriſtum, vnigenitum ac verum filium Dei: *Cæcus a natiuitate illuminat.* baptizatuſque cum omni domo ſua ac multitudine maxima, permanſit in fide Chriſti. Sequenti quoquè die dũ Papiam reuerteretur, multi eum, ſancta eius eloquia diligentes, ſecuti ſunt: quique morati diebus plurimis apud ipſum, fundamentum veræ fidei perceperũt. Ciues autem ſancti viri cognoſcentes regreſſum, & mirabilia quę in memoratis vrbibus fecerat, exeũtes obuiàm tam viri quàm fœminæ laudabant & glorificabant Deum, qui eis talem & tantum dignatus eſt Patrem concedere. Reuertēs aũt ad propriæ functionis cathedram, accerſiuit ad ſe prudentiſſimum virũ Iuētium: *Prædicit Iuentio q tertiꝰ poſt eũ ſit futurus Epiſcopus.* Non te lateat, ait, fili chariſſime, tertium te poſt me ad huius officii honorem pertingere. Conſortare & viriliter age, nè terreat te perturbantiũ rabies. admonēſq; eũ de vniuerſis eccleſiaſticis diſciplinis, migrauit ad Dominum, expletis cunctę vitę ſuæ octo hebdomadarũ geminatis recurſibus. *Obdormiit in Domino cũ eſſet 81. annorum.* Cuius ſancti corporis reliquias conuentus fidelium populorũ, quos venerabilis Pater prędicatione ſua Dño acquiſiuit, cũ ſacerdotali cętu & copia clericorũ, in baſilica ſanctorũ martyrũ Protaſii & Geruaſii, quā ipſe cōſtruxerat, debito honore & ſumma diligentia condiderunt.

Cap. 14. Poſt cuius deceſſum Pompeius, quem ipſe gradu Diaconatus ſublimauerat, ſimplicitate & humilitate præclarus, eius ſedis eſt infulas aſſecutus: quique pau-

Pompeius eius ſucceſſor, feliciter obit.

eos atque pacificos agens annos, migrauit ad Dominum. Poſt quem beatiſſimus Iuentius dum peteretur ad ſuſcipiendam curam Pontificii, occultari maluit, tanto ſe indignum honore. Sed declinare non valuit denunciata ſibi à Patre pôtificalis dignitatis inſignia.

Fugit nè fiat Epiſcopus S. Iuentius.

Dumque aliquantũ tẽporis apud Laudenſium vrbem confugiens delituiſſet, diligentiſſimè inquiſitus à populo Ticinenſis vrbis reperitur: & coactus Papiam reducitur, & Eccleſiæ conuentui repræſentatur. Qui ſũma vi ſacerdotale culmen ſuſcipiens, gratiſſimæ plebi Cleroque aptatur, Patris ac nutritoris ſui ſequens veſtigia. Copioſus in Dei laudibus, in orationibus, in ieiuniis, vigiliiſque aſſiduis perſiſtens. Erat pauperũ munerator, viduarum ac pupillorum defenſor.

Viduarũ & pupillorũ defenſor S. Iuentius.

Nam quædam vidua dum à creditore quodam duriùs opprimeretur, atque crudelis nummularius duplum pecuniarum ab ea exigeret quàm dediſſet, ad uirum Dei protinùs confugiens, miſericordiam poſtulabat. Cognito vir Dei hoc negotio, Diaconum ſuum, nomine Exuperantium, cum eadem uidua ad prædictum creditorem direxit, dicens: Vade ad eum, qui hanc viduam crudeli exactione opprimit: admone eum vice meæ poſtulationis, dicens: Pater tuus rogat, ſufficiat tibi quod tuum eſt, nec exigas quod minimè dediſti, nè id quod habere videris amittas. Si autem te audire noluerit, ecce do tibi ſummam precii, porrige ei & reuertere. Implens autem Diaconus ſancti iuſſa Antiſtitis, ibat cum ea, atque uniuerſa quæ ei iniuncta fuerant, auaro creditori per ordinem retulit, ſed immutare eum à prauitate cordis nullatenùs potuit. Mox autem vt aureos quos vir Dei pro vidua miſerat, accepit, corruens in terram expirauit. Factus eſt autem timor circa omnem regionem atque incredulos, qui hæc audiebant, Chriſti verò fideles lætanter glorificabant Dominum Ieſum Chriſtum.

Vltio diuina ĩ creditorẽ auarum.

Cap. 15.

Alio quoquè tempore dum quidam de exactoribus fiſci, fluenta vellet tranſmeare Ticini, deportans ſecum talentum pecuniæ, arreptus à fluminis vnda, corruit: dimerſuſque ſub aquis, omnem illam auri pecuniam amiſit, vix ſemiuiuus euadens. Cùm verò recognouiſſet ſe amiſiſſe pecuniam, multa triſtitia afflictus, concitus ad virum Dei cucurrit Iuentium, dicens: Niſi me tua merita liberent Pater, mortis ſupplicio ſubiacebo. Cui vir Dei: Quid eſt, inquit, quòd tanta triſtitia affligeris fili? Publicum, ait, dum tranſuaderem Ticini alueum, in eiuſdem fluminis fluctibus pecuniam perdidi. Cui vir Dei: Illuc ubi amiſiſti, ait, pecuniam, me ducito. Cumque ad locum perueniſſet, ait beatus Iuentius: Tibi dico aqua in nomine Domini noſtri Ieſu Chriſti, qui pedibus ſuper te ambulauit, nè retineas pecuniam, pro qua affligitur homo iſte. Continuò autem vaſculum, in quo pecunia erat recondita, ſuper aquas natare cœpit, & undarum impulſibus reuocatam, ad viri Dei veſtigia, in loco quo dabat applicuit. Quam pecuniam apprehendens reſtituit tribulanti. Dignus imitator Heliſei, qui ex Iordanis gurgite coram oculis filiorum prophetarum ferramentum, quod in eum dilapſum ceciderat, ſuper aquas natare fecit, miſſoque in aquis manubrio, qui amiſerat, mœrenti reſtituit. Quod cum miraculum omnes qui aderant vidiſſent, gratias egerunt Deo, qui ſuis fidelibus præſtò eſſet per orationes Patris ſui.

Iohan. 6.

Ad imperium S. Iuentij aqua euomit amiſſas pecunias.

4. Reg. 6.

Cap. 16.

Beatiſſimus verò Iuentius ſpiritalibus inflammatus deſideriis, ambulanſque de virtute in virtutem, Mediolanum perrexit propter ſæuientium contumaciam paganorum. Quam vrbem dum ingredi cœpiſſet, miniſtri dæmonum adniſu ingenii conabantur ei reſiſtere, dicentes: Reſipiſce: nè urbem deludas, ſicut alij tui complices, nè & tu ſimiliter puniaris. Et cœperunt eum uariis afficere iniuriis. Vir autem Dei in cęlum eleuans oculos, dixit: Domine ignoſce illis, quia ignorantia pleni ſunt. Sed quia dat Dominus verbum euangelizantibus virtute multa: eadem hora procelloſus turbo emicuit, & fortiſſima ſuper eos grando deſcendens, capita, brachia, & oſſa inimicorum veritatis validiſſimè contundebat: nequè aliquis eorum ex tanta tempeſtate valebat effugere, ſed fixis ſtantes veſtigiis, ictibus immenſæ grandinis fundebantur. Tandèm reminiſcentes prauitatem reatus ſui, clamare cœperunt: Sancte vir Iuenti Pater & domine, libera nos, vt non in tali pœna moriamur, & credemus in eum quem tu credis & prædicas. Orante autem beatiſſimo Iuentio, mox ab eis receſſit tempeſtas. Quique tali ſupplicio liberati, pedibus eius ſe protinùs proſternentes, poſtulabant vt baptiſmatis vndam mererentur percipere. Et quia ad hoc miraculum multi concurrebant, omnes cum eis ab eo ſunt baptizati.

Pſal. 67.

Diuinitùs caſtigantur qui viro Dei reſiſterunt.

Qua in vrbe moram faciens beatiſſimus vir, & apud fideles Chriſtianos Clerum ſacerdotiumque ordinans, Papiam vrbem regreſſus eſt. Sed in ingreſſu ipſius, paralytica quædam iacens in lectulo, ſalutis ab eo auxilium poſtulabat: quam vir Dei intuens, extenta dextera, ſignum Crucis ſuper eam impoſuit, ſtatimque pleniſſimè reddita ſanitati, omnis ab ea paralyſis & dolor aufugit.

Conuerſi credũt & baptizãt.

Paralytica curat.

Cap. 17.

Sæuit in Chriſtianos Veſpaſianus Cæſar.

Alio quoquè tempore dum impiiſſimus Veſpaſianus Cæſar aduerſùs Chriſtianam religionem exarſiſſet, Porphyrium quendam Pręfectum vrbis Romę direxit, qui peragraret omnes ciuitates ac vicos, vt ſi quos inueniſſet Chriſtianos, adſcriptos ei pictaciis literarum apicibus nunciaret, & quicquid de ipſis ageret, ſuæ iuſſionis expectaret ſententiam. Iamque tua, Chriſte, miſeratione omnis hæc prouincia, fidelium turba repleta erat, & infinita multitudine ſtipata adcreuerat: quòd nec deſcribere nec denunciare valebat Porphyrius. Cumque vrbem Papiam introiſſet, idem Porphyrius à plebe ſuſceptus eſt. Hora verò eadem vir dei Iuentius in baſilica S. Nazarii, quam ipſe ędificauerat, Miſſarum celebrabat ſolennia. Porphyrius hæc audiens, nimio furore vexatus, effero in eam corde ingrediens cum armata manu, populum Dei ac tantum Præſulem ſuppliciis atque iniuriis affligere cogitabat. Sed prinſquàm impetum in Chriſti famulum faceret, arreptus dæmonio cum omnibus ſecum ingreſſis alterutrùm pugnis, ora, guttur & faciem cædentes, extra atrium eccleſiæ ſeipſos cœperunt expellere. Ipſe quoquè Porphyrius ex ore & naribus ſanguinem profluens madefaciebat ſuperficiem terræ. Et amentes effecti, luctuoſis vocibus nimium clamorem ſuper ſua capita emittebant, quouſquè vir Dei Miſſarum adimpleret ſolennia.

Vexatur à dæmone Porphyrius volens cũ ſuis ſatellitibus virũ Dei inuadere.

Completo autem myſticæ oblationis miniſterio, egreſſus cum omni plebe eccleſiam, grande vidit miraculum. Nam chori ad choros circulum facientes, vnus ſuper alterum immenſis fletibus vlulabat. Tunc vir Domini Iuentius omnes fideles in terram proſterni præcepit, vt pro eis Dominum exorarent, quatenùs à tali pœna ereptos ad intellectum mentis ſuæ eos Deus reduceret, & ad fidẽ ſui nominis aggregaret. Ipſe quoquè S. Iuentius orationem faciebat pro eis, dicens: Domine Deus Pater cæli & terræ, qui omnibus gentibus ſanctum tuum nomen ꝓdicari iuſſiſti, & miſiſti vnigenitũ filium, redẽptorem noſtrum, vt nos liberaret ab omni iniquitate & præcipitio, ſuſcipe preces noſtras pro ſtultitia iſtorum, & exime eos de manu inimici, qui in eis poteſtatem accepit, & dirige corda eorum in uiam ſalu-

Officium Miſſæ in primitiua Eccleſia, cum omni plebe celebratur.

Orat S. Iuẽtius ꝓ ſalute inimicorũ.

tis,ut

tis, vt cognoſcant te Creatorem ſuum, & nullum alium præter te, te ſolum adorent & quem miſiſti Ieſum Chriſtum. Orante autem ſancto viro & omni populo, terræmotus factus eſt magnus, & circumſepſit eos ſubito cunctis videntibus ignis de cælo, & ſtatim relictis fletibus cœperunt quaſi ex vno ore clamare, dicentes: Verè magnus eſt DEVS Chriſtianorum, idola autem qui colunt, omnes vani ſunt. Porphyrius autem inceſſanter clamabat: Iuuenis prudentiſſime vir, ora pro mea miſeria verum atque tremendum Deum quem colis, vt dignum me faciat ditione ſua, quia ab hac hora pro nihilo habeo imperialia iuſſa & idolorum culturam. Cui vir Domini reſpondit: Superna pietas non vocis auditrix eſt, ſed cordis rimatrix: tu tamen ſi ex toto corde credideris, quicquid petieris, impetrabis. Die verò eadem antequàm ſumeret cibum, omnibus qui cum Porphyrio venerant baptizatis, & ipſe Porphyrius baptizatus eſt. Iterumque Miſſarum celebratis ſolennius, ſecum omnes menſæ refectionibus adeſſe præcepit: Omniſque ciuitas viſis his miraculis lætabatur. Porphyrius verò ſequenti die gaudens & exultans migrauit ad Dominum. Qui autem cum eo aduenerant, fide recepta ad ſua habitacula ſunt reuerſi, paruipendentes imperialia iuſſa.

Redeunt ad mentē, & confitē tur Ieſū Chriſtū.

Baptizantur.

Porphyri⁹ feliciter obit.

Cap. 18.

Diuulgabatur autem fama tanti Pontificis longè lateque per mundi ſpatia, & virtutes, quas per eum Chriſtus Dominus faciebat: Nam ſicut Heliæ Heliſeus, ità hic prudentiſſimus vir S. Syri hæres virtutum extiterat ac ſpiritualium ſucceſſor in omnibus gratiarum. Ordines autem Mediolanenſium vrbis Cleri, qui ab eodem fuerant conſtituti, quotidianis eiuſdem augebantur exhortationibus in fidei religioniſque gratia. Ad quos idem beatus vir pro eorum ac fidelium populorum mentibus confirmandis, ibat frequentius, ibique multorum mirabilium virtutes operans, vrbem reuertebatur Papiam. In qua ſupernæ gratiæ largitate officii ſui honore fungens, triginta & nouem annis Epiſcopalis dignitatis cathedrā poſſedit. Hic tantus operarius Chriſti crebris in baſilica B. Nazarii, quam ipſe conſtruxerat, vigiliarum excubiis pernoctabat in ſacris orationibus. Sed quadam die filiis adſtantibus, ſacerdotibus ac clericis, retulit apparuiſſe ſibi circa mediæ noctis ſilentium S. Syrum, quē etiam Patrem memorabat ex baptiſmo, cum Nazario & Celſo, Protaſio atque Geruaſio venerādis martyribus, talia proferentibus: Iuuenis dilectiſſime, iam te oportet gaudere nobiſcum in cæleſtibus. ac ſcias te proximè ad noſtra conſortia tranſiturum, atque tertium poſt hunc diem aulam cæleſtis patriæ percepturum. Quibus dictis, ab oculis meis ablati ſunt. Omnes verò qui præſentes aderant, auditis his ſermonibus, valdè triſtes effecti ſunt. Ipſe autē immenſo gaudio lætabatur, & biduò intrà eandem peruigil conſiſtens baſilicam, tertio die qui eſt Dominicæ reſurrectionis, Miſſarum ſolennia celebrans, omnes populos benedixit, ac ſacerdotes, miniſtros, cunctoſque clericos cæleſtibus alloquiis admonens, lucidæ manſionis & beatæ vitæ habitacula poſſeſſurus intrauit. Sanctas verò eius exuuias ad honorem & reuerentiam tanti ſacerdotis competentem, in eadem baſilica intra crepidinem ad altaris viciniam condientes poſuerunt. Sub die ſexto Iduum Februarium, vbi & nunc vſque ſancta oſſa eius quieſcentia, virtutibus florent atque miraculis præſtante Domino Ieſu Chriſto, qui cum Patre & Spiritu ſancto regnat in ſecula ſeculorum, Amen.

4. Reg. 2.

Frequenter viſitat eccleſiam Mediolanenſem S. Iuuentius Epiſcopus. Præfuit ſuæ eccleſiæ 39. annis.

Apparet ei S. Syr⁹ ante mortem.

Felix obitus eius.

RES GESTAE ET CONSVMmatio ſancti Cornelij Centurionis, ex Simeone Metaphraſte. nos numerum capitum margini adiecimus.

POST ſalutarem Verbi in terrā aduentum, Crucemque & mortē pro nobis ſua ſponte ab eo ſuſcepiam, & in cælos aſſcenſionem, vndè deſcenderat ad ædificandū Dauidis tabernaculum (vt cum Prophetis dicam) quod ceciderat, vnus erat ex cohorte Italica Centurio Cornelius, ex iis, qui ipſum quærebant, & faciebant, quæ illi placebant, & qui multa bona faciebat opera (etiam ſi nondum diuina Chriſti gratia, neque vocatione ad ipſum eſſet dignatus hic vir pius) vt qui Deum timeret ipſe, & tota eius familia, & iis, quæ habebat, impertiret egentes: rurſuſque Deū precaretur aſſiduè. Ad eum agentem Cæſareæ (vt diuinus Lucas de ipſo refert apertiſſimè) venit Angelus circa nonam horam diei, & dixit ei: Corneli, orationes & eleemoſinæ tuæ aſſcenderunt ad monimentum in Dei conſpectum: & nunc mitte viros Ioppen, & acerſe Simonem, qui appellatur Petrus. Is cum venerit, loquetur tibi verba vitæ. Hæc cùm ille quidē mandaſſet, non amplius apparebat. Cornelius autem ſtatim duobus vocatis famulis, & forti quodam ac pio milite, eis aperit, quæ viderat, & eos mittit Ioppen. Illic enim verſari Petrum dixit Angelus apud quendam Simonem Coriarium. Petrus autem, qui omnem terram & mare obibat prædicando, & veritatem ubiquè annunciabat (Erat enim reuerà poſitus in lucem gentium, & ſalutem multorum) ingreſſus ad ſanctos, qui habitabant Lyddam, cùm quendam Aeneam, qui octo annis iacebat paralyticus, feciſſet ſurgere, Ioppē autem veniſſet, & in Tabitha, quæ uocatur Dorcas, feciſſet magnum illud miraculum, hic degebat apud Coriarium. Sed nec eum quoquè dimiſit Deus ignarum myſterii, quo erat initiandus Cornelius: aut potiùs Cornelii iuſtitiam & preces non deſpexit.

13. Septēbris iuxta Metaphraſten. Latina Martyrologia habent eū 2. Februarij.

Cap. 1.

Act. 10.

Act. 9.

Sed quoniam ij, qui erant ex circumciſione, diſſidebant ab iis, qui habebant præputium: ne Petrus eos, qui miſſi erant à Cornelio, vt qui haberent præputiū, incaſſùm rurſùs remitteret, proptereà quòd nefas ſibi putaret congredi eum alienigena, aut ad eum accedere, cùm illi Cæſarea profecti, non procùl eſſent ab Ioppe, oſtendit ei Deus Cornelii virtutem & agnitionem. Cùm itaque aſſcendiſſet in domunculam, vt, quæ hora ſexta fiebant, preces redderet, ſe cibo reficere opus habuit, & eſuriit. Interim autem dum Petro parabatur conuiuium, videt cælum apertum & vas quoddam, tanquàm magnum linteum, quatuor initiis in terram demitti, & ad ipſum venire. Vas autem continebat beſtias, tam omnes terræ quadrupedes, & reptiles, quàm volucres cæli. Vox que ex illo viſa eſt ad eum exiſtere, dicens: Surge Petre, macta & comede. Deindè cùm is dixiſſet, Nequaquàm Domine: & deindè etiam cauſam adieciſſet, (Nunquàm enim, inquit, comèdi omne commune aut immundum) vox ei rurſùs reſpondit, dicens: Quæ Deus mundauit, tu nè dixeris communia. Cumque hoc ter factum eſſet, vas rurſùs aſſumptum eſt in cælum. Hoc autem ſignificabat conuerſionem Cornelii, & eorum, qui erant cum ipſo. Nam eſuries quidem, qua laborabat Petrus, ſignificabat illius in pietatem propoſitum & ſtudium: & quòd is nihil adeò eſuriebat & deſiderabat, atquè infidelium agnitionem, & eis omninò dare verum Dei cultum & prædicationem Euangelij. Qua-

Cap. 2.

Act. 10.

Viſio S. Petri Apoſtoli.

S. Petri eſuries qd deſignarit.

I 2 drupedes

Item qua drupedes & uolucres. *Item uas ter de cælo emiſſum.*

drupedes autrem & volucres, erant ſignum multitudinis eorum, qui erant connertendi cum Cornelio. Vas autem é cælo ter demiſſum, ſignificabat terram in baptiſmo demerſionem. Mundatas autem eas eſſe à Deo, ſignificabat Cornelii iuſtitiam & miſericordiam cum uniuerſa domo: & quòd ij qnoquè Deo accepti euaſerunt. Cogitante autem Petro, & non ualente niſionem conijcere, qui miſſi fuerant à Cornelio, iam ad fores uenerant. Et protinùs adnolans ſpiritus, & illorum aduentum ſignificat, & iubet Petrũ eos conuenire minimè hæſitantem. Atque ei quidé, cùm ad eos deſcendiſſet, quę uidiſſet Cornelius, & quæ ab Angelo audiuiſſet, omnia renunciant. Itaque die ſequenti ſimul ueniunt Cęſaream.

Cap. 3. *S. Petrus conuertit Corneliũ & amicos eius.*

Cùm eis autem obuiàm proceſſiſſet Cornelius, & procidiſſet ad eius pedes, erigit eum Petrus, dicens: Ego quoquè ſum homo. Deindè cùm in eo ſeminaſſet uerbum pietatis, & in animis eorum, qui conuenerant, poſtquàm vidit ſpiritus gratiam ad eos aduolantem, & baptiſmum pręcipientem, eos deducit ad ueritatem, & baptiſmo initiat. Cum diſperſis autem ab Hieroſolymis Apoſtolis poſt dolorem acceptum propter Stephanum, ſimul aderat etiam Cornelius, & uenit uſque in Phœniciam, & Cyprum, & ipſam Antiochiam: & rursùs profectus eſt unà cum Petro & Timotheo: & nec Epheſi quidem ab eis abfuit. Cùm autem accepiſſent, Scepſçorum ciuitatem eſſe ſubiectam cultui ſimulacrorum, conſultabant quiſnam eò iret: & rem permiſerunt ſortibus. Cùm ſors autem ueniſſet ad Cornelium, ille quidem rectà uadit ad ciuitatem. Eius autem Præfectus erat quidam Demetrius, qui erat Philoſophus, & in Gręcis diſciplinis eruditus, horrendum ſpirans aduersùs piam fidem Chriſtianorum, & alios gentium colens deos, maximè autem Apollinem & Iouem. Is cùm accepiſſet de aduentu Cornelii, eum ſtatim accerſiit: & cur ueniſſet, & undè, & quodnam eſſet eius ſtudium, interrogauit. Ille autem: Sum quidem, inquit, ſeruus Dei uiui. Veni autem huc miſſus, vt te reuocem à profundiſſimis tenebris ignorantiæ, deducamque ad lucem veritatis, & purum radium agnitionis immittam in tuam animam. Horum ille ne pauca quidem intelligens, ira ilicò fuit repletus, ſæueque repentè loquitur & ferociter. Alia te rogaui: tu autem alia mihi reſpondes. Per deos omnes, ſi non ſingula dicis ad propoſitum, ſi non moderatè & diligenter reſpondes, non parcam tuæ ſenectuti, non ignoſcam tuæ ætati, non reuerebor canitiem: Sed dic, & cui militas, & quanam de cauſa acceſſeris.

S. Cornel. venit Sceprim.

Sæuitia Demetrij præfecti in eum.

Cap. 4.

Cornelius autem: Si velis, inquit, ſcire quænam ſit mea militia: ſum quidem Centurio: & rursùs apertiùs euoluit & explicauit ea, quæ priùs dicta ſunt. Nam cùm, inquit, accepiſſem, quòd ipſe, & vxor tua, & quicquid eſt in tua ditione, in magnum errorem incideritis, venio vos liberaturus à deceptione, & uos deducturus ad viam veritatis, & ſoli viuenti Deo recóciliaturus, qui fecit cælum & terram, & à quo producta ſunt, quæcunque ſunt in ipſis, & cuius nutu ducuntur. Ad hęc Demetrius: video te, inquit, iam ſenio eſſe confectum, & me tui miſeret propter ætatem. Prolixas ergò nugas iubens valere, (paucis enim tecum agam) accede & diis ſacrifica. Cùm ille autem rogaſſet, quibuſnam diis: Quibuſnam aliis, inquit Præfectus, niſi Ioui & Apollini? Sin autem recuſaueris, ſcias fore, vt grauibus ſuppliciis & tormentis tradaris: neque vllus, præter eos, erit deus adeò potẽs, qui te ſit à meis erepturus manibus. Ille autem: Poteſt, inquit, Deus meus me non ſolùm à malis conſeruare illæſum, & efficere, vt ſim hominum iniuriis & inſultibus ſuperior: ſed eos etiam deſtruere, quos tu deos nominas, euertereque & confringere illorum ſimulacra, eaque in puluerem redigere & in cinerem, & te vana, quam de illis concepiſti, ſpe priuare, & per agnitionem ad ſe traducere. Hęc cùm reſpondiſſet Cornelius: Iam iuraui per omnes deos, inquit Demetrius, quòd niſi moderatè reſpondeas, & niſi diis obtuleris ſacrificium, te grauia ſupplicia accipient & cruciatus: & nondùm mihi credis? Rursùs ergò dixit pręclarè Cornelius: Me rectè dicentem audi, ò Iudex: Dæmonibus, & ſurdis ac inanimis ſimulacris ego nunquàm ſacrificauerim. Scriptum eſt enim: Dii, qui cælum & terram non fecerunt, pereant. Et rursùs: Adorabis Dominum Deum tuum, & ei ſoli ſeruies. Ego igitur veni, vt det vobis quoquè Deus pęnitentiam ad agnitionem veritatis, & reſipiſcatis à diaboli laqueo ad illius voluntatem. Sin autem tibi videtur, eos, quos dicis deos, oſtende mihi.

Ierem. 10. *Deut. 6.*

Cap. 5.

Hoc cùm ille audiiſſet, valdè lętatus eſt cum iis, qui cum ipſo erant, & bona ſpe ſunt repleti, putantes ſtulti, ſe mox eſſe viſuros Cornelium ſacrificantem. Eis itaque mox fuit apertum templum Iouis, vt qui putarét Cornelium ſtatim eſſe deo ſacrificaturum. Cùm itaque veniſſet in templum Cornelius, omnes illuc celeriter confluxerunt, non ſolùm Demetrius, & ii, qui eum affectabantur: ſed eius etiam coniuna Euanthia, & filius Demetrius. Nam ipſe quoquè ſic uocabatur. Cùm itaque ad Orientem genuflexiſſet, dixit ex animo Cornelius: Deus, qui conturbas terram, & montes transfers in corda maris, qui tempore Danielis famuli tui Belum euertiſti, & draconem ſuſtuliſti, & ora obſtruxiſti leonibus, ut tuum ſeruares famulum: tu quoquè nunc euerte hęc ſimulacra, tam fuſilia, quàm ſculptilia: & agnitionem prębe tuo populo, & ſciant tuum eſſe brachium cum potentia. Tu es noſtræ poteſtatis gloriatio. Cùm hæc eſſet precatus, egreditur è templo: ſimul autem cum eo egreditur etiam Demetrius, & quæcunque alia gentium conuenerat multitudo. Euanthia autem & filius Demetrius adhuc manebant intùs. Repentè verò maximo quidem terræmotu Deus concutit ciuitatem: templum autem totum deturbatum, ſimulacra confringit, & in cinerem comminuit & in puluerem: Demetriumque filium & matrem Euanthiam intùs intercipit. Cùm pater ergò Demetrius templi adſpexiſſet euerſionem, nondùm autem accepiſſet uxorem & filium fuiſſe intùs interceptos, ducitur quidem in iudicium diuinus Cornelius, cogendus vtiquè dicere cauſam euerſionis. Ille autem lætus ingreditur, Deum alloquens, qui ei dabat vires, & magis ſibi placens propter hoc miraculũ incredibile, quàm propter thronum Demetrius, & propter illud excelſum & ſublime tribunal. Præueniés autem interrogationem: Vbi nunc ſunt, inquit, ò Demetri, magni tui dii? Ille autem continuò: Quibuſnam, inquit, magicis artibus & pręſtigiis templum euertiſti, & ſtatuas confregiſti? Sed te grauisſimis, ſciãt omnes dii, ſubiiciam ſuppliciis. Et ſtatim conſultabat, quidnam agens, eum acerbisſimo afficeret ſupplicio.

Dan. 14.

Ingẽs terræmotus ſubruit tẽplũ, et perdit dæmonũ ſimulacra.

Cap. 6.

Cùm iam autem aduentaſſet veſpera, iubet ſanctum ligatis ſimul pedibus & manibus ſuſpendi in cuſtodia, & ita totam noctem manere ſuſpenſum. Hæc dixit: & ſtatim ſanctus fuit coniectus in carcerem. Protinùs autem venit properè quidam ex domeſticis, nomine Telephon, dicens: Domine, domina mea & filius tuus vnigena perierunt, cùm terræmotu concuſſum fuit templum. Demetrius autem cùm primùm hoc audiuiſſet, ſcidit veſtem, & magno fuit luctu oppreſſus. Interim autem iuſſit ſuis puluerem quamprimùm exportare: Donèc meę bonę, inquit, & fidelis cõiugis, & ſuauiſſimi vnigenę filii oſſa inuẽta,

in meas manus portaueritis. Hæc ſimul eis dicebat, & cum voce effluebant lachrymæ, & grauiſſime inge miſcebat & lugebat, & deos ſuos accuſabat, quód unus ad hoc vſque tempus eſſet conſeruatus, vt audiret iam acerbum nuncium.

Cap. 8. Euanthia cũ filio mortuus S. Cornelij ſeruat illæſa

Cùm ei autem aſſediſſent primates ciuitatis, & partim quidem ſimul lamentarentur, partim autem etiam conſolarentur, & quoad eius fieri poſſet, dolorem ſtuderẽt extinguere, & iam ab eis eſſe mortuus putaretur Cornelius, eſſetq; perfectum monumentum, in quo ſepeliẽda erat coniunx cum filio, pontifex quidam deorum gentium nomine Barbatus, cui commiſſa fuerat templi repurgatio, properè venit ad famulos Demetrii, (non enim permittebatur ad eum accedere propter luctum) renuncians, ex aggere fuiſſe auditam vocem Euanthiæ & filii: vocem autem hæc ſignificare: Magnus Deus Chriſtianorum, qui nos eripuit ea hoc periculo per famulum ſuum Cornelium, & non nos dedit omninò exitio. Feſtina ergò tu quoquè, Demetri, & virum hunc ſanctum educ è cuſtodia, & adora eum cum omnibus, qui ſunt in domo noſtra, & iis, qui ſunt nobis propinqui: & roga ipſum, vt ueniens in hoc habitaculum, nos ſeruet, & educat ex hoc aggere, & è profundo, nè pereamus penitùs: magna enim Dei hic videmus miracula, & videmur audire Angelos clamãtes: Gloria in excelſis Deo, & in terra pax, in hominibus bona voluntas.

Demetrij vxor & filius credũt ĩ Chriſtũ.

Cap. 7.

Cùm hæc audiſſent miniſtri, currunt protinús cũ Barbato pontifice ad Demetrium, & ea ſingula diligenter renunciant. Ille autem, cùm accepiſſet eſſe adhuc ſuperſtitem vxorem & filium, cor plenum habuit lætitia: & curſim veniens in cuſtodiam, offendit diuinum Cornelium ambulantem, & librum in manu tenentem, & ſic Deum laudantem, (Angelus enim ad eum accedens, ipſum ſoluerat à vinculis) & cum multitudine, quæ ſimul concurrerat, cadens ad eius pedes: Magnus eſt Deus, clamauit, Cornelii, qui meam coniugem Euanthiam & filium Demetrium liberauit à templi euerſione: & ſimul ſanctum orauit, dicens: Serue Dei altiſſimi, credimus in Crucifixum, quem tu prædicas, & ipſe, & omnes, qui ſunt mecũ, ſi vèneris, & uxorem meam, & filium illinc eduxeris.

Etiã Demetrius credit.

Ille autem: Accipite, inquit, priùs Chriſti ſignaculum, & tunc veniam vobiſcum, & dabitur vobis cordis veſtri deſiderium. Protinùs itaque Demetrius cum omnibus, qui cum ipſo erant, cùm, Magnus eſt Deus Chriſtianorum, rursùs dixiſſent, baptiſmum ſuſcipiunt.

Baptizat Demetri' cum omni domo ſua.

Deindè cùm eos aſſumpſiſſet Cornelius, ſtetit ſuper habitaculum, & ad Orientem oculos tollens in cælum, inquit: Domine Deus virtutum, qui reſpicis ſuper terram, & facis eam tremere: qui adſpectu tuo montes liquefacis, & viſitatione tua exiccas abyſſos: ipſe es, Domine: ipſe exaudi gemitum vinctorum, & educ è terra Euanthiam, & nè auertas faciem tuam à filio eius: ſed attende animæ eorum, & libera eos propter nomen tuum. Hæc cùm precatus eſſet Cornelius, & qui circunſtabant, dixiſſent, Amen, continuò terra diuiſa, incolumem matrem emittit cum filio. Et ilicò clamarunt cum circunſtantibus: Magnus es Deus Chriſtianorum, qui nos à deceptione, & ab hac acerba morte liberaſti per tuum famulum Corneliũ, & tuam potentiam & brachium nobis notum reddidiſti. Simulque ducenti & ſeptem Chriſto acceſſerũt.

Credũt ĩt 207.

Cap. 8.

Ea hinc autem ad Cornelium ſedentem in quodam loco, qui vocatur Stadium, & docentem eos, qui accedebant, Demetrius & Euanthia ventitabant cum filio. Sed & reliqui quoquè Gentiles, ſpinis incredulitatis à corde ſuo expurgatis, ſuſceperunt ſemen pietatis, & baptiſmo fuerunt obſignati. Atque ille quidem, poſtquam Chriſto vniuerſam obtuliſſet ciuitatem, & errorem expuliſſet, & verbum pietatis in ea ſeminaſſet, effectus plenus dierum, feruentiùs vacabat orationi, & totus in ea verſabatur, ad nihil ex iis, quibus in præſenti vita ſtudetur, ſuos attollens oculos.

S. Cornelius totus uacat precibus.

Deincèps autem ei quoquè ſuus reuelatur exceſſus, ad quẽ toto animę oculo ſpectabat, & erat paratus: & è ſuperis vocem audit dicentem: Corneli, veni ad me: Eccè enim eſt tibi parata corona iuſtitiæ. Quid deinde? Cùm omnes, quos obtulerat, Chriſtianos conuocaſſet, & eos perfectiùs pietatem docuiſſet, & firmiter doctrinæ adhærere pręcepiſſet, & ſe poſtremò totum ad precandum collegiſſet, flectit genu, &, Domine Deus noſter, inquit, qui me, vt fidem conſeruarem, es dignatus, & vt certamen peragerem, & vincerem aduerſarium, ago tibi gratias: ſed ad tuos ſeruos è cælo adſpice, & eos ſuſcipe è ſancta tua altitudine, & eos in tua confeſſione & nomine ſtabili & confirma, vt ſine intermiſſione ſanctiſſimum tuum nomen glorificent nunc & in ſecula ſeculorum. Et cùm omnes, Amen, continuò acclamaſſent, ſpiritum lubens ei, qui vocabat, tradidit.

Excedit è vita.

Cap. 9.

Atque Demetrius quidem & Euanthia, cum filio & Chriſtianis omnibus congregatis, & presbytero Eunomio, cùm magiſtri exceſſum, vt par erat, deploraſſent, & deindè cereos accendiſſent, & hymnos, qui dici ſolent in exceſſu, ceciniſſent, & quęcunque de more Chriſtiani faciunt, peregiſſent: apud ipſum euerſum Iouis templum eum in nouo loculo depoſuerunt, qui priùs à Demetrio fuerat conſtructus coniugi.

Nota de cereis ad funus accenſis.

Rubum autem maximum terra continuò edidit, & in orbem texit loculum, adeó vt nullus ſciret decæterò, quòd intùs eſſet loculus, præter eos ſolos, qui cum Demetrio tunc inſeruierunt ad ſepulturam. Qui quidem ad rubum quotidiè ventitantes, ſacra canebant cantica, ſuffitibusque & bono odore replebãt, qui ſuper ipſum erat, aerem. Atque miracula quidem illinc frequenter ſcatebant, adeò ut multis videretur, qui neſciebant intùs iacère martyrem, nũc quoquè diuinum aliquid rebus ſignificare, ſicut tempore Moſis priùs factum fuerat.

Item de ſuffitibus.

Exod. 3.

Non multo poſt autem è vita etiam exceſſit Demetrius, & multi ex iis, qui à Cornelio fuerant diuino initiati baptiſmo, ipſi quoquè partim è viuis deceſſerunt, partim autem profecti ſunt in alias regiones. Itaque cuidam Syluano, viro pio, & qui virtutem amplectebatur, & erat Epiſcopus Troadis, cùm veniſſet aliquandò in ciuitatem Scepſçorum, diuinus in ſomnis apparens Cornelius: Longo, dixit, tempore hic habito, & nullus me uiſitauit, præter eos ſolos, qui à me fuerunt baptizati. Cùm itaque interdiù hæc mente conſideraret Epiſcopus, & quid ſibi vellet ſomnium, non poſſet conjicere, nocte ſequenti ad eum rursùs veniens ſanctus: Ego ſum, inquit, Cornelius Centurio: eſt autem mihi domus prope templum Iouis in rubo. Sed tu ædifica alterum oratorium prope locum Demetrii ſerui Dei. Vocatur autem locus Pandochium: quo in loco ſita ſunt multa corpora ſanctorum fratrũ iam conſummatorum.

Iubet Syluanus Epiſcopus in ſomnis extruere eccleſiã ĩ honorem S. Cornelij.

Cap. 10.

Manè ergó Epiſcopus quidem, propterea quòd in Pandochio eſſent omni ex parte inſoſſa multa ſepulcra, in animo habuit templum alibi ædificare: ſed ſanctus non permiſit. Cùm ergò clerum, qui ſub eo erat, congregaſſet: Filii, inquit, mihi magnus reuelatus eſt theſaurus: ſed adeſte, eum tollamus. Hoc cùm illi audiſſent, prõpto & alacri animo omnes proceſſerunt, & Epiſcopum lubenter ſunt ſecuti. Cùm autẽ perueniſſent ad rubum, ſtatim dixerunt clerici Epiſcopo. Gratia quędam, dixerunt, huc aduolat diuina, ò Dñe, & multos ſcimus huc confluxiſſe, & fuiſſe liberatos à morbis, & malis dęmonib', & adſcripſiſſe rubo

Multa miracula ad tumulũ S. Cornelij.

ſanationem. Sed ſiue ſit in rubo, ſeu ſub rubo theſaurus, quis eum, dixerunt, potuerit excindere, & eum tollere, cùm fieri non poſsit, vt ſecetur propter magnitudinem, & alioqui nec ſit attrectatu facilis, vtqui ſit multis terribilis propter miraculorum operationem? Cùm autem precatus eſſet Epiſcopus, & Crucem fixiſſet in terram, & manum rubo inieciſſet, ipſas excidit radices. Animo itaque confirmati Clerici, opus continuo ſunt aggreſsi: & conuellebatur rubus, ſed & capſa continuò apparebat, & adhuc valdè inſtabat Epiſcopus vrgens foſsionem. Cùm autem iam aduentaſſet veſpera, precatus Epiſcopus rursùs iubet Clero nocturnam cantare Pſalmodiam, hymniſque, lampadibus, & ſuffitibus honorabant capſam.

Crux figitur in terra.

Nota de hymnis, lampadib. & ſuffitib. ad capſam S. Cornelij.

Cap. 11.

Cùm verò ſumptuum quoquè inopia ad ædificandum templum, ſolicitum & animo perplexum teneret Epiſcopum, eam quoquè ſoluit ſanctus dubitationem: & cuidam ex diuitibus viro pio apparens, cui nomen erat Eugenius, mandat ei templi ædificationem, & deſcribit ei ædificii figuram & magnitudinem. Manè ergò Eugenius veniens ad Epiſcopum, ei renùciat viſionem, & operi ſtatim præficit ædificatores, cùm eis priùs deſcripſiſſet & ſignificaſſet templi altitudinem, & aditum altaris eis iuſsiſſet latitudine fieri capſæ æqualem: ei enim viſum fuerat deponere capſam intra aram. Poſtquàm autem templum fuit citò perfectum, hoc quoquè Deo faciente miraculum, in locũ, qui dicitur Trigoni, venientes ædificatores, (Hic enim Syluanus Epiſcopus peragebat feſtum beati Andreę Apoſtoli) ei ſignificant perſectum eſſe ædificiũ: &, iam tempus eſt, aiunt, transferri capſam, priuſquã ingreſſui imponatur ſuperliminare. Sic enim facilius introducetur. Continuò ergò Epiſcopus, cùm ſimul cum pio Eugenio ſacrum ſumpſiſſet Euangelium, fuſis priùs precibus, ſimul & ter ſanctum hymnum cœpit canere, & cum eo omnes ſimul concinebant: & egreſsi ſunt ſupplicantes: Deindè etiam capſa (ò magna tua, Domine, miracula) ſecuta eſt tanquàm animata, nemine omninò eam mouente, nec tangẽte. Et omnes quidem primò propter ſummam admirationem nec miraculo quidem, quod cernebant, volebãt credere. Deindè quaſi eſſent adducti in ecſtaſim, exclamauerunt: Sãctus, ſanctus, ſanctus Dominus Deus Sabaoth, qui per famulum tuum Cornelium miracula tua & virtutes nobis aperuiſtis. Hinc factum eſt, vt qui remanſerant ex gentibus, crederent. Et rursùs in templum proceſsit ſupplicatio, & capſa ſequebatur.

Inſigne miraculum.

Cap. 12.

Nota rem miram.

Poſtquàm autem venerunt in templum, illi quidẽ hinc & illinc conſtiterunt, videntes quonàm eſſet capſa proceſſura, & vbinàm ſtatura. Illa autem per ipſos medios & obliquam portam veniens, quę erat à dextera, ſtetit prope aram: cui omnibus adhibitis machinis, vt ea transferretur ad aram, illa manet immobilis vſque in hodiernum diem, miraculorum theſaurus non deficiens, ex quo percipitur magna ſpiritalis vtilitas & gratia. Cùm autem Syluanus deceſsiſſet Epiſcopus, Troadēſium quidem epiſcopatui Athanaſius, Philoſtorgius autem Sepſæorum, pręficiuntur. Poſtquàm verò pius quoquè ille Eugenius exceſſit è vita, quendam pictorem hortatur Philoſtorgius, vt & totum templum depingat, & Cornelii effigiem in eo diligenter exprimat, & quam fieri poſſet accuratiſsimè ornet, nempè vt is etiam ſenex pingeretur, & illi ipſi omninò ſimilis. Rogabat ergò ſanctum Encratiùs, (hoc enim erat nomen pictori) vt ei ſuam reuelet ſpeciem, quò eam aptè & accuratè depingeret: & ſimul ægrè ferebat mandatum Epiſcopi, & quaſdam non nimis honorificas voces emittebat in ſanctum, animo ex omni parte perplexus, & valdè triſtis, & propterea quód neſcitet illius ſpeciem, & quòd non poſſet conſequi characteres & figuras vultus. Cùm itaque aliquandò cecidiſſet è ſcalis, quas aſcenderat, iacebat non ſpirans: & vermes alii quidem per os properabant, alii autem rursùs ingrediebantur. Viſa sũt hæc eſſe fructus illorum verborum maledicorum, quæ dolore affectus pictor dixerat. Sed ipſe es omninò, ò Corneli, qui Demetrio grauiter in te priùs ſpirãti, vxorem & filium donaſti. Quapropter non ſuſtinuiſti, vt huic pictori ampliùs produceretur ſupplicium. Cùm enim die ſequenti ei appáruiſſes, & manum eius dexteram apprehendiſſet, eum ſurgere fecit, uelut dormientem: & hæc duo fecit maxima. Nã & intemperantem eius linguam caſtigauit, & curauit dolorem ac ægritudinem, quam acceperat, proptereà quòd neſciret, quomodò pingeret: non in figura, imagine & ſimilitudine, ſed verè cum eo congreſſus, & forma quali eſſet oſtendens. Quinetiam ipſe pictor viſus eſt rursùs ſanus & ſaluus, & omninò liberatus à vermibus, & rursùs artem ſuam eſt aggreſſus. Hinc factum eſt, ut eum talem pingeret, qualem viderat, ipſam planè veritatem eum arte iniiciens in picturam, gratia & clementia Domini noſtri Ieſu Chriſti, cum quo patri ſimul cum ſancto ſpiritu, gloria, potentia, honor & adoratio in ſecula ſeculorum, Amen.

Vltio caleſtis in maledicum.

Ecce antiquũ vſum imaginũ ĩ Eccleſia.

VITA SANCTI * MAVRILII Epiſcopi Andegauenſis, cuius Authorem duo MS. codices non habebant: ſed cùm conſtet ex Trithemio, Fortunatum eius beati viri vitam ſcripſiſſe, & ſtylus conſentiat, Fortunatum eſſe authorem, non facilè quiſquam negauerit. Nos capita margini adiecimus.

** Maurilius.*

MAVRILIVS Mediolanenſis oppidi indigena extitit, parentibus ſplendidiſsimis, & ab ipſis penè cunabulis à beato Martino, qui illis temporibus Mediolani ſibi monaſterium collocauerat, ſacris literis inſtitutus eſt. Sed beato Martino Arrianorum perfidia dé ciuitate illa expulſo, ſanctus Maurilius ibidèm demoratus eſt, quouſquè a beato Ambroſio, ipſius ciuitatis Epiſcopo, officium Lectoris accepit. Intereà patre eius, qui totam Heſperiam penè regebat, defuncto, ſecundum pręceptum Euangelicum, relicta matre, omniumque rerum ſuarum cupiditate habendi, ſub* Iuliano tunc Cæſare Martinum, qui tunc Turonicam regebat metropolim, expetiit, & tandiu cũ eodem moratus eſt, diuinis occupatus officiis, vſque dum cæteros eccleſiaſticos gradus, gratiamque ſacerdotii initus, Martino cogente, ſuſciperet. Adepto itaque ſacerdotii honore, arctiorem, quám inter monachos, ducere diligens vitam, vt ſolus ſolum liberiùs Dominum ſequi valeret, Martini admodùm doctrinis eruditus, & æquè benedictionibus roboratus, ſeſe inuicẽm oſculantes & multùm flentes, ab eodem ipſo uolente diſceſsit, & Andegauorum aggreſſus eſt vrbem. Audiens autem haud longè ab ipſa ſuper Ligerim fluuium in villa quadam fanum fore antiquiſsimum, diuerſis idolorum cultibus dedicatum, ibidèm aduènit. Videns autem, quòd humana virtute non poſſet euelli, ad Dominũ mente conuerſus, orabat, vt ipſe fanum, vbi diuerſis erroribus mentes fraudabãtur humanę, qđ ipſe nõ poterat, deſtrueret. Mox ergò diuinit' ignis è cęlo demiſſ', quæ

13. Septẽbris.

Cap. 1.

Patria S. Maurily.

Mat. 19.

** Eſt mẽdũ library Legendũ fortaſsis, Valentiniano.*

Fanũ dæmonum diuinitùs cõcrematur.

quid

quid ſimulacrorum & immunditiæ ibidèm reperit, ſub momenti hora conſumpſit. Eliminata igitur omni ſpurcitia, honorabilem Chriſti fundauit Eccleſiã, ipſamque poſtmodùm fore vicum inſtituit. Ibi biſſenis degens annis, multis ſe ieiuniis & orationibus ſedulè Domino mancipabat: vbi etiam virtutibus multis claruit.

Cap. 2.

Nam in prædio, quod Pontiacenſe vocatur, erat vir quidam, Saturnus nomine, quem ex vtero matris ſuę ambas manus aridas habentem, in hanc vitam natura produxerat. Qui dum eleemoſynis ſuſtentatus, ad plenam perueniſſet ætatem, quadam nocte per viſum admonitus, audiuit vocem dicentem ſibi: Vade ad virum Maurilium, & deprecare ipſum, vt ſignum ſanctæ Crucis ſuper manus tuas faciat: & ſtatim ſanaberis. Expergefactus, cucurrit ad virum Dei: prouolutusque pedibus eius, totus infuſus lachrymis, ſuppliciter deprecabatur, vt ſibi manum imponeret, exponens illi viſionem. Tunc beatus Maurilius tota die & tota nocte ieiunans, & in precibus ſolo proſtratus perſeuerans, pro ægroto fideliter precabatur. Manè autem ſequenti Crucis ſignum ſuper manus infirmi depoſuit, & extemplò ſanas reddidit.

Nota de ſigno S. Crucis miraculũ

Cap. 3.

Non multo pòſt tempore, mulier quædam Nannetenſis incola, malè à dęmonio vexabatur: quam toto corpore debilem, ſed & cæcã, lumine priuato, reddidit. Quę geminis vincta catenis, à fidelibus ad virũ Dei deducta eſt. Altera verò die, vbi in eam ſanctus ſua lumina direxit, mox illam dæmonium deſeruit. Tunc Crucis ſigno lumen reddidit, & quæ catenis vincta, ad beati viri deducta fuerat eccleſiam, libera & incolumis repedauit ad propria.

Dæmoniaca vacaſigno Crucis ſanat.

Cap. 4.

Sub ipſo ferè tempore, dum quidam paſtores in eadem regione dominorum ſuorum pecora paſcerent & vigilarent, eorum vnus dum noctù pecora cuſtodiret, mordetur à vipera. Cuius virus ſe repentè per omnes pueri venas infudit, & totum hominem in tumorem conuertit. De quo cùm nihil aliud prętolaretur, niſi interitus, quia iam ſemiuiuus iacebat extenſus: tunc cęteri paſtores fide commoniti, præſentiæ deferunt confeſſoris. Tunc ſanctus oculos ad cælum erigens, vniuerſa pueri membra ſignauit, & in ipſo vulnuſculo, per quod viperæ vires influxerat, de propria ſaliua ſignum Crucis impreſſit. Statimque ex omnibus corporis partibus reuocatum virus, cucurrit ad ipſum, per quem ſe immiſerat, locum, & integræ ſanitati redditus eſt puer.

Vide mirũ mirabilẽ ſigni Crucis.

Cap. 5.

Quædam Andegauenſis territorii matrona, vinculo coniugali nexa, ex tempore ſuę copulationis ſterilis permanebat. Quæ dum pro adipiſcenda prole Dominum deprecaretur aſſiduè, & nequaquam uotum ſuum obtinere valeret, ac procederet matura in annos deſperationis* adeptura iam prolis, ad beatum virum ſe tota conuertit, vt quod ipſa non merebatur, ille apud Dominum ſuis meritis obtineret. Et, ſi ſuis precibus filium ſeni fœminæ impetrare potuiſſet, ipſum ſe Domino oblaturam, ei perpetuò ſeruiturum, tota fide ac voto pollicebatur. Intuens autem vir beatus mulieris fidem ac lachrymas, Dominum pro ea deprecaturus acceſſit. Exaudiuitque Dominus virum ſanctum, & deprecanti fęminæ conceptum dedit & partum. Quem illa, ſicut promiſerat, Domino conſecrauit habendum.

**for. adipiſcendæ.*

Sterilis parit.

Cap. 6.

Non longè à vico Calonnæ, quem vir beatus incolebat, erat quidam colis Præſciacus nomine, diuerſis idolorum titulis decoratus. Maurilius verò dolens illam longiùs manere ſuperſtitionem, vbi diuerſarũ credebat ineſſe perditionem: quadam die, adhibitis ſecum paucis fidelibus viris, perrexit ad locum. Cũque perueniſſet ad idolum, vt illud euerteret, dæmonia, quæ ibi latebant, clamare cœperunt, dicentia: Quid nos & hic Maurili perſequeris? In his regionibus nullus eſt locus, quo te euadere valeamus. Ilico autem in aduerſum ſigno ſanctę Crucis oppoſito, dæmonia repentè, eleuato magno rugitu, non ſine immenſo fœtore fugerunt. Ille autem omnium idolorum ſimulacra coadunari præcepit, & ignibus ea concremans, in fauillam redegit. Deindè mundans diligentius locum, ibidèm honorabile monaſterium ſtatuit: quod ad gloriam Chriſti, & laudem nunc vſque permanet confeſſoris.

Fugãtur dæmones ſigno Crucis.

Cõdit monaſteriũ in ſãct°.

Cap. 7.

Monachus quidam, Clemens nomine, per tres iugiter annos quaternis febribus vrebatur. Atterebat enim nimiùm æſtus cum frigore, & erat ei horror cibi, quoniam defecerat virtus ſtomachi. Cumque tali dolore deficeret, iamque de vita deſperaret, amicorũ monitu ad beatum virum ſe transferri præcepit. Qui vt eius præſentiam videre promeruit, eulogias ſalutis ſibi dari ab eodem fideliter poſtulauit. Quas dum ſanctus ſanctificatas ex more porrigeret, languor ut fumus euanuit: moxque omni virtute roboratus, ſanus ad propria remeauit.

Pellit quartanã febrem.

Cap. 8.

*for. * Italos.*

Proximis ſanè exindè diebus, dum negociatores inter diuerſas mercium copias, *ſcucos vtriuſque ſexus iuuenes venales haberent, & cum eiſdem ad Hiſpaniam tenderent, per Calonnę prædium iter agebant. Prętereuntibus autem ſecus ędem beati viri, vnus eorum, qui venundandi ducebãtur, magno proſiliens impetu, eccleſiam ingreſſus eſt & prouolutus cum lachrymis pedibus confeſſoris, orabat, ut ſuis precibus aut preciis ſeſe pro Dei amore redimeret, ſecumque retineret, qui furtim de propria captiuus patria, vendendus duceretur in alienam. Cuius verbis & fletibus ſuum patrioticum recognoſcens, commotus pia mente ſacerdos, ſine mora pro captiuo ipſius domino ſupplicaturus egreditur. Sed cùm dominus ipſius ſumma obſtinatione id fieri poſſe negaret, innuit ſuis, ut ipſum de eccleſia velociter extraherent. Cædentibus autem miniſtris, vimque facientibus, ac domini ſui præceptum exequentibus, immẽſis captiuus clamare cępit uocibus: Miſerere & ſuccurre ſerue Dei, quem deuotus liberandus expetii. Sacerdos uerò flexis ſolo paululùm genibus, eleuatiſque in cælum manibus, inquit: Domine Deus omnipotens, qui in anguſtia conſtitutis, & de tua miſericordia verè confidentibus ſuccurris: ſubueni huic captiuo, pro quo te ſupplex exoro. Ad hanc uocem tanta vis febrium dominum ipſius arripuit, ut antequàm pœnitere ſuccurreret, ſpiritum exhalaret. Tunc tanta formidine cæteri percelluntur, metuentes nè ſeſe viuos terra abſorberet, vt vnanimes expeterent ſacerdotem, flebiliter expoſtulantes, quatenùs & ſibi indulgentiam, & defuncto ſuis meritis acquireret vitã. Vir verò beatus nimiùm metuens, ne ipſe occaſio & cauſa illius eſſet perditionis, proſtratus terræ, immenſis ſingultibus inuocat Chriſtum, ut defuncto redderet animam. Nec anteà ſurrexit à ſolo, donec & defuncto vitam, & captiuo acquireret libertatem. Negociatores deniquè, ut retroacta præſumptio indulgeretur, multis donariis ipſum honorauerunt locum: quę propè omnia beatus vir in vſus pauperum deputauit.

Confugit ad virum Dei captiuus quidã.

Precib° a Deo obtinet captiui miſſionem.

Excitat defunctum.

Cap. 9.

Nimirùm prætereà, ut neceſſitudo cogit humana, nauis Argo haud modica, mercibus referta per Ligerim vehebatur. Quę contra Calonnam cùm aſſcenderet, ſubitò turbato cum flamine ponto, nauis in vertiginem rotabatur: frangitur antenna, & nunc prora ſubrigitur eleuata in fluctus, nunc puppis deprimitur inter vndarũ hiatus. Victi ergò nautæ, tantæq; tempeſtatis timore perterriti, de præſenti iam de-

 ſperantes

ſperantes ſalute, omnia nauiś armamenta iecerunt in litus, ſolum præſtolantes interitum. Tum repentè immenſis vocibus clamare cœperunt, dicentes: Miſerere vir Chriſti Maurili: ſuccurre noſtro naufragio. potes enim obtinere à Chriſto, qui vitam acquiſiſti defuncto. Ad quorum voces exurgens ab oratione Maurilius, feſtinè cucurrit ad litus, & eleuato in aduerſum Crucis ſigno, imperat procellæ, nè ſeuiret. Ceduot mox depoſito rigore ſpiramina: tumeſcentes vndæ vertuotur in æquora, ſubſequiturque ſerena tranquillitas, illæſique nautę ad portum optatum feliciter peruenerunt.

Signo Crucis ſedat tēpeſtatem et multos à morte ſeruat.

Cap. 10. Erat familiare beato viro, vt nunc eccleſias, nunc infirmos tanquàm verbi Dei fideliſſimus diſpenſator circumiret. Et nè vltra modum ſatigatus deficeret, habebat humilis ſeſſor aſellum, quo ſæpiús vtebatur. Quem nocturnis latro temporibus furari non metuit. Sed infelix, dum furatur aſellum, arripitur à dęmonio, & ſic deuians, per totam noctem illuditur vagabundus. Manè autem reddito, ante fores beati viri *exſenſis ipſe adſuit cum aſello, crimen, quod cōmiſerat inuitus, confitetur. Deindè arreptus à dæmonio, fugere nititur, nè curetur. Sed vir beatus furioſum per exorciſmi gratiam priùs à dęmone liberauit, & pòſt à crimine, recepto aſino, abſoluit. Et quia neceſſitate cœperat furati, non vitio, tres inſupèr illi aureos dedit, ac dimiſit.

**Exſēſis, pro, amente. Sedat dæmoniacū.*

Cap. 11. Matrona quædam nobilis, prędiues, ſenatorio ex genere oriunda, Amelia nomine, graui cęperat incommodo vrgeri. Quod cùm per duodecim annos pertuliſſet, omnesque res ſuas in medicorum artes expēderet, nullum incolumitatis remediū aſſequi merebatur: & quanto curioſiùs totum artis ſuæ ingeniū in illam impèndere ſtuduiſſent, tanto ſemper deteriùs incommodo grauabatur. Cùm autem de eius ſanitate deſperantes, parentes de ſolis ſepulturę, neceſſariis admonerent, ait illa amicis: Ite, currite quantocyùs ab beatum virum Maurilium: & ſi obtinere potueritis, vt ab illo merear viſitari, confido quòd per ipſum reſtituar ſanitati. Tunc parentes ac amici perpete curſu pro fęmina beatum virum adierunt, piis precibus poſtulantes, vt ægrotam ſua miſeratione viſitaret. Ille vbi hoc audiuit, reminiſcens illud dicentis Domini: Infirmus fui, & viſitaſti me: ſtatim proficiſcitur cū eiſdem. Veniens autem in domum, more ſuo priùs proſtrauit ſe ad orationem. Deindè benedicti olei liquore mulieris membra perunxit: quæ ſtatim omninò incolumis ſurrexit.

Mat. 25. Oleo benedicto reſtituit à medicis deſperatā.

Cap. 12. Intereà dum talibus beatus vir in vico Calōnę floreret meritis & virtutibus, vrbs Andegaua proprio paſtore viduatur. Tunc plebs vrbana & vniuerſa nobilitas, collectis etiam vndique ſacerdotibus, in vnum venere conſilium, conquirentes, quis eorum ſubſtitui deberet in pontificale miniſterium. Sed reuerà aut nobilitatis ventoſo fauore aut pecuniis ſubrogati ad tanti culminis dignitatem, quidam alios præferebāt; ideoque in vnum non valebant venire decretum, eò quòd ſcriptum eſt: Quod non eſt ex Deo conſilium, non poterit vnquàm ſtabiliri, ſed ſolui. Dum ergò hæc inuicèm voluerent, nec diffinire valerent, ſubitò ſanctiſſimum Turonicę ſedis Archiepiſcopum nunciatur adeſſe Martinum. Huius dum penè omnes ſententiam præſtolarentur, ait: Viri fratres, audite & attendite conſilium bonum. Qui à Deo vobis electus eſt pontifex, ipſum ſuſcipite ſacerdotem. Sanè Maurilius Calonnenſis eccleſiæ presbyter, erit pontifex veſter. Quod audientes, mirati ſunt: ſed quia Maurilii iam nouerant virtutes & merita, poſtpoſita iam priori ignorantia, ſtatim pari mente ac voto in vnam venere ſententiam: acceptoque domini Archiepiſcopi præcepto, celerrimè dirigunt ad virum Dei: quem, ſi Epiſcopi authoritate, de propria raptum eccleſia, Martini pręſentiæ nolentem ſiſtunt. Qui dum cum B. Martino eccleſiam ingrederetur, ſtatim ad declaranda tāti ſacerdotis merita, niueo candore columba diuinitùs elapſa, ſuper caput ipſius deſcendit ac ſedit. Quod videntes multi, vnanimes vna voce conclamauerunt, Maurilium Epiſcopatu digniſſimum, non ab hominibus tantùm, ſed ab omnipotente electum & demonſtratum. Tunc Maurilius miraculo ac precibus victus, implens præceptum, ſuſcepit ſacerdotium. Nam, ut multi videre meruerunt, quotiès beatus Martinus ad ſacram conſecrandi ſacerdotis benedictionem ſuper caput eius extendiſſet manum, ſemper ei præfata aditum dabat columba. Sicque B. Maurilio pontifice conſtituto, & B. Martino ad propriam ſedem regreſſo, ſāctus Martinus referre ſolitus erat, quòd ad benedicendum ſanctum Maurilium pontificem in columbæ ſpecie non ſolùm ſpiritus ſanctus, ſed etiam adfuerit Angelorum exercitus.

Act. 5.

Inuitus rapit ad Andegauenſem Epiſcopatū.

Nota de coteſtimonium S. Martini, eum cōſecrantis.

Cap. 13. Ordinato itaque ad cuſtodiam Chriſti ouium Maurilio pontifice, tanta in eo Domini gratia rutilabat, vt nō minora per eum, quàm dudùm per Apoſtolos, ſigna & miracula fierent. Nam tantùm verbis dæmones effugabat, ægrotos ſola oratione curabat, cæcis ſigno Crucis viſum reddebat, paralyticos ad priſtinam ſanitatem medicante merito reuocabat. Sunt etiam eius plurima miracula alia: quæ licèt ſcipta non inueniantur, tamen quia vera ſunt, deficere non poſſunt, ſed multorum ore celebrantur. Talibus igitur vir Dei Apoſtolica ſimplicitate redimitus, cordiſque puritate perlucidus, ſine intermiſſione pro ſibi cōmiſſo Chriſti grege, in vigiliis & orationibus atque ieiuniis totum ſe Domino mancipabat: vt antiquus hoſtis diabolus eccleſiam nullam ex ſibi creditis ouibus tentando poſſet lædere, aut auferre.

Ingentia edit miracula.

Cap. 14. Proximo autem poſt acceptam Epiſcopii dignitatem tempore, dum de baſilica beati Petri egrederetur, vbi peruigil in oratione totam noctem inſomnem duxerat, obuium habuit quendam cęcum, ex vtero matris ſuę carentem lumine. Quod cùm ſibi à Domino tribui per merita beati Maurilii fideliter poſtularet, beatus antiſtes pauliſpèr erubuit: ſed cúm ſuper oculos ipſius ſignum ſanctæ Crucis imprimeret, erumpente mox ſanguine cum dolore, lumen habere promeruit. Tum homo ipſe pro amore beati Maurilii, eidem beati Petri traditus baſilicæ, quandiú in reliquum aduixit, fideliter ſeruiuit.

Signo Crucis curat cæcum.

Cap. 15. Sequenti die beato Maurilio Epiſcopo in eadē beati Petri baſilica ſanctam ſolennitatem celebrante, aduenit cum moriente puero matrona, cui quòndàm ſterili eundem, ut naſceretur, ante Epiſcopatū apud Dominum ſuis meritis obtinuerat: poſtulans, vt filio ſuo, quem Domino habendum obtulerat, manuum ſuarū impoſitione ſpiritum ſanctum daret, antequàm obiret. Sed remorante in ſācta corporis & ſāguinis Chriſti conſecratione paululùm præſule, puer exceſſit. Expleto autem ſanctę ſolēnitatis myſterio, & obitu pueri, qui abſque chriſmatis dono exceſſerat, pręcognito, totum id ſuæ deſitudini deputauit, lachrymis multo tempore irremediabilibus ſuæ culpam lugens inobedientię. Cui cùm nec iſta ſufficerent, diù multumque quid ageret, ſecum animo colluctante tandèm reperit, quòd inter conciues tantæ negligentię piaculum plenè expiari nequiret, niſi ſingularis elapſus, patriam ciueſque relinqueret. Tali igitur reperto conſilio, occultè ſemetipſum exindè eripuit, ex ſanctorum reliquiis, quibus eccleſia Andegauenſis decorabatur, ſecum claues deportans. Cùm autem perueniſſet ad mare, diuina prouidētia q manebat in

Nota de ſacramento Confirmationis omiſſo quātum doleat ſanct.

Clàm ſe ſubducit ab Epiſcopatu.

litore,

litore, diem tranſitus ſui exarauit in lapide: ſicque aſcenſa puppi, inchoati itineris cœpit maturator exiſtere. Cumque proceſsiſſet in altum, & quarè claues reliquiarum ſecum detulerit cogitaret, inſidiante humani generis inimico, ut dolorem ſancto viro ſuper dolorē imponeret, repentè claues de manibus elapſę ſubmerguntur in æquore. Tunc cum lachrymis id fertur exclamaſſe Maurilius, quod poſteà probauit euentus: Nisi has iterùm, inquit, claues videre meruero, patriam vrbemq; nunquàm repetam, quam effugio. Tranſmiſſo igitur mari, quò, quis eſſet, abſcondere potuiſſet, mutato habitu, vni regionis principum adhæſit, profeſſus ſe hortulanum fore, quatenùs corpus proprio labore caſtigaret. Qui cùm tali proficeret miniſterio, tantam copiam eius meritis Dominus oleribus dabat, vt omnibus, quibuſcunque neceſsè fuerat, ex eiſdem ſufficienter miniſtraret, & tamen olera nũquàm deficerent. Vndè per pluribus placebat, & benè ab omnibus amabatur.

Fit principis cuiuſdã hortulanus tãtus vir.

Cap. 16.

Intereà plebs Andegauorum, cælitùs ſibi quondàm commiſſo viduata paſtore, non minimo pauore percellitur, crebriſque viſionibus minatur, perſæpè etiã admonetur, vti proprium paſtorē circunquaquè perquirerent, & nisi Maurilius inuentus ſuæ redderetur eccleſiæ, vrbem Andegauam celeriùs fore ſubuertendam. Vndè eiuſdē regionis tota nobilitas, ſed & vulgaris immenſitas, collatione facta, in vnum venere decretum, eligentes è conciuibus quatuor diffuſę virtutis & fidei viros. Quibus, qui neceſſarij ad tanti itineris erant ſupplenda negocia, ſumptibus ex voto collatis, præcipiunt, nè vnquàm reuerterētur, nisì priùs proprium inueniſſent patronum. Qui functi legatione, vrbes oppidaque & vicos omnes præterlegunt, omnique ferè Europa circuита, ſeptimo tandèm anno in partes Galliæ reuertentes, & minimè, quē quęrebant, inuento, diuino ductu ad portum Oceani maris, qui in Britannia manet minori, peruenerunt, quatenùs cis mare quem inuenire non poterant, trãs mare quęrere niterentur. Præſtolantes igitur nauem, cũ qua cœptum explere valerēt obſequium, dum reſiderent in litore, ſcriptum, quod ſuprà diximus, inuenerunt in ſilice: Hic tranſiit Maurilius Andegauorũ Epiſcopus. De tam euidenti igitur alacres effecti indicio, trans pontum abiere ſecuri. Cumque in medio tranquilli æquoris mari eſſent, eccè repentè emerſus è gurgite piſcis immanis, proſiliuit in nauim. De quo cùm Deo gratias retuliſſent, ipſumque piſcem exenterare cœpiſſent, reliquiarum claues, quas Maurilius in mari perdiderat, in piſcis iecore repererunt. Quas recognoſcentes, nimiùm mirantes iubabantur attoniti, metuentes nè cum ipſis Maurilius naufragium paſſus, hominem exiſſet. Demiſsis igitur de naui ancoris, in hoc ſtantes, ut de mari reuerterentur, aſſerentibus nautis, Maurilium eſſe defunctum: ſinguli ſequēti nocte vnum eundemque viſum, Domino tribuente, viderunt, in quo dictum eſt eis: Nolite metuere, nec reuertamini de itinere: cœptum maturate negocium: proculdubiò diù quæſitum veſtrum inuenietis deſiderium. Manè autem reddito, quid ſinguli viderant, inuicem referebant. Vndè admodùm roborati, iter, quod ceperant, auidiùs peragebant. Vnde factum eſt, vt Angelico ductu ad domum principis, cũ quo Maurilius habitabat, recto itinere ducerentur. Ingreſsi autem, ilicò vocari Maurilium, ut cum oleribus, quibus rex vti conſueuerat, accurreret, audierunt. Oculorum autem aciem in partem, qua illum inclamari audierant, dirigunt, nec mora, cũ oleribus accurrere Mauriliũ cōſpexerũt. Quē ut cognouiſſent, proſtrati pedibus ipſius, cũ magno fletu rogabant, vt proprię ſubueniret eccleſiæ atque ciuitati. Ad quorũ fletum, eùm ſe negare non poſſet, obſtupefactus, cum lachrymis repugnare cœpit obnixiùs, dicens: Voto memet ac iuramēto conſtrinxi, nunquàm in patriã reuerſurum, niſì claues videre mererer iterùm quas amiſi. Quas ſtatim exhibētes, quicquid in mari viderãt vel pertulerant, ex ordine referebant. Statim hæc fama peruolat, ipſumque ſolicitat regem. Mirantur cũcti, & quem vt hortulanum habuerant, nunc ut beatiſsimum præſulem venerantes adorant, multis eum muneribus honorare certantes. Tunc Maurilius tot precibus, ut regrederetur, & miraculis victus, dum ſolicitior cunctaretur, & vigiliis atque orationibus inſomnem ducere ſequentem diſponeret noctem, tãdèm fatigatus, paululùm obdormiens, vidit Angelũ dicentem ſibi: Surge Maurili, & populorum te requirentium exequere votum. Eccè. n. tuis precibus & meritis tibi commiſſas ſeruauit Dominus oues, pro quibus rogaſti, & inſupèr reddidit tibi puerum, quē diutiùs plorans quæſiſti. Quid multis? Manè reddito, concurrentibus vndiquè populis, cum magno honore ducitur ad nauem, & traductus, non minori gloria excipitur à patria propria. Taliterque propriam regreſſus ad vrbē, nimirùm expectantibus turbis, de Domini promiſsione ſecurus, venit ad pueri tumulum. Quo raſtris diſcooperto, inuocat diutiſsimè planctibus Chriſtum. Tandèm autem expleta cum lachrymis oratione, vtrique conſurgunt, Maurilius de oratione, & puer de morte. Quem ſeptiformis ſpiritus gratia conſecratum, ex euentu vocauit Renatum: qui diuinis cultibus ilicò mancipatus, & a beato Maurilio diligenter eruditus, tãtis promeruit florere virtutibus, vt poſt Maurilium pontificalem Andegauenſis eccleſiæ cathedram poſthumus ſortiretur & hæres. Quod ſi quis fortaſsis ęſtimauerit fabuloſum, Andegauam recurrat ad vrbem. Ibì enim inueniet precioſiſsimũ confeſſorum Chriſti Maurilium immenſis virtutibus florentem, & nec minùs Renatum antiſtitē, ſucceſſorem ipſius, miraculis coruſcantem.

Minatur, paſſiuè.

Septē annis tota ferè Europa perquiritur.

Vide rem ſtupendã.

Tandèm inuenitur vir beat'.

Nota hic, lector, diuinã prouidentiã.

Eccè rē profectò ſtupendã de puero tot ãnis mortuo.

Idē reſuſcitat' ſuccedit Maurilio ĩ Epiſcopatu.

Cap. 17.

Sanctiſsimo igitur ſacerdotum Maurilio, propriæ ſedi reſtituto, quid proximis adhuc exindè diebus cōtigerit, dicamus. Vir quidam auarus, inſtigatus cupiditate, arrepta ſecuri, die Dominica auidus operator extiterat. Quem ſecuris manubrio manibus inhærente, vltio ſtatim diuina ſubſecuta eſt. Idem tamen cogentibus doloribus, poſt menſes quinque Maurilium expetens, ſuæ ordinem culpę flebiliter confitebatur. Cuius eùm uir beatus pœnitudinem vidiſſet, commotus ſpiritu, dolere cœpit. Sed cum ſanctus Maurilius manubrium tetigiſſet ſecuris, ilicò laxatis neruis & erectis digitis, omnique fugato dolore, manus integrè reſtaurantur, & ſoſpes cum gaudio eſt regreſſus.

Miraculum.

Cap. 18.

Alter quidam, Belgicus nomine, primo die Paſchę proprias ſegetes ſeruis propriis temerario iure mundare præceperat. Mancipia autē cùm reniti cępiſſent ac dicere, contra authoritatem fore, vt tali die opera agerentur ſeruilia, dominus eorum, ut id agerent, inuitos coegit. Sed cùm ſegetes ingreſsi, lolia & quæcũque inutilia ſarrire tentaſſent, mox Belgicus oculorũ cæcitate percuſſus, cępta deſererent, immenſis uocibus clamabat inuitus. Cùm autem per tres annos ĩ ea cæcitate permãſiſſet, dum beatum Maurilium pro cōmiſsi ſibi populi ſaluatione, ut Epiſcopis moris eſt, vicos ac uillas circuiſſe audiſſet, cogentibus continuis doloribus, ſedulus ac deuotus expetebat, vt ei vel ueſtimentum tangere ſacerdotis concederetur, cōfidēs per hoc ſe poſſe ſtatim ſanari. Quòd cùm præparantibus amicis tangere meruiſſet, mox merito ſacerdotis lumen amiſſum recipere meruit.

Pœna violantis Paſcha ſacratiſſimum diem.

Cæcus recipit viſũ tactu veſtis eius.

Cap. 19.

In pago, cui nomen eſt Communia, erat rupes quędam excelſa, diuerſarum arborum generibus nemo-

roſa,

roſa, ad quam, non toto adhuc paganorum ritu diſcuſſo, ſtultorum turba conueniebat, ſacrorum ſuorum ſolennia anniuerſario ordine celebrare. Vbi per ſeptem dies epulando & choros ducendo atque debacchando, ſolennia ſua quaſi iure debito perſoluebant. Sed quod fieri in uino plerunquè & epulis ſolet, orta ſeditione, multi vulnerabantur, nonnulli etiam de more ibi iugulabantur. Et idipſum cùm accidiſſet, ineuitabili fato fieri proclamabant. Quod vbi Maurilius cóperit, nec mora cum religioſis quibuſdam fratribus ad locum perrexit. Vbi cùm ieiunio & oratione vna nocte peruigilaſſet, gallorum cantu tantus fœtor de loco ſurrexit, vt vix uir beatus ibidèm habitare cum ſuis poſſet. Manè autem reddito, etiam qui ſuperſtitionem loci illius antea ſeruabant, intelligentes ſe diuina virtute perterritos, nè Epiſcopo repugnarent, ipſi cum eodem omne nemus ſuccidere & igni cócremare feſtinabant. Ità autem per ignem mundato loco, ædificauit ibi ſtatim in honore beatæ Mariæ genitricis Christi baſilicam: & locus ille, qui antè rupes vel lucus Martis appellabatur, Caſtrũ petrę nomẽ accepit.

Nemum ieiuny & precũ et°.

Cap. 20.

Accidit iiſdẽ dieb°, ut beatus Maurilius inter quoſdam diſcordes ob reformandam pacem Cenomannicam vocaretur ad urbem. Quò cùm ſine mora veniſſet, & pace inter diſcordes reſtituta, regredi cępiſſet, antequàm ad pontem Leugæ perueniſſet, incolæ loci illius, vt benedictionibus pręſulis firmari mererentur, eius aduentum deuotiùs præſtolabantur. Inter quos parentes cuiuſdam pueri filium ſuum nimia infirmitate ex tempore infantię grauatum, ſecus uiam, per quam tranſitum Epiſcopi fore cognouerant, poſuerunt, dicentes: Poterit, ſi voluerit, noſtri infantuli obtinere ſalutem, qui mortuo puero vitam obtinuit etiam poſt ſepulcrum. Erat nanque puer ille tam graui infirmitatis dolore conſtrictus, & omnium mẽbrorum contractis neruis, quaſi in circulum inuolutus, ita vt glomeris rotulam potiùs imitari cerneretur, ꝙ hominis formam. Adueniente autem Epiſcopo, inter benedictionis flagitationem cuncti cateruatim ad pedes eius ruentes, orabant, vt infirmi pueri pietatis ſtudio miſereretur. Coactus ergò precibus, proſtrauit ſe ſtatim in oratione cum lachrymis: nec antea ab oratione ſurrexit, donèe diſtortis tibiis, cœpiſſent ſe ſingula pueri membra diſtendere. Tunc ſurgens ab oratione, appræhenſaque manu pueri, extemplò incolumem reddidit parentibus: ſicque beatus Maurilius iter, quod cœperat, explicauit. Cùm autem ad portũ Lidi fluminis perueniſſet, nullam ibidèm nauim reperit, ſed omnes ex parte altera tenebantur. Nec etiã nauta parebat, qui nauigium adduceret. Qui dum prę ſtolaretur, & nemo eſſet, qui tranſduceret, repentè omnes carinæ, diuina iuſsione remotæ a litore, ad obſequium præſulis in partem alteram deducuntur. Vndè cùm omnipotenti Deo gratias retuliſſet, ingreſſi naues, Deo ſolo gubernatore, ac abſque humanorum nautarum adminiculo tranſierunt. Veruntamen nautis, qui accurrerant, quaſi ſi illorum labore trãſiſſet, naulum non expetitus dari pręcepit.

Eccè viris ſãctiſſimũ ad reformãdã pacem.

Miſerè contract° puer ſanatur.

Nota ingens miraculum.

Cap. 21.

Villam quandam Geriacum nomine, ad alimenta captiuorum, viduarum, pupillorum, necnon ſubſidia Clericorum ac pauperum profuturam, vir beatus ex rebus eccleſiæ comparauerat. Quam dum quadã die, vt ibidem quiddam operis faceret, cum fratribus circumiret, repentè cornupeta vitula, inſtinctu dæmonis acta, cum ingenti mugitu ac toruis furibunda luminibus, in eum tritatim cum magno impetu accurrebat. Contra quam cum beatus Epiſcopus ſignũ Crucis opponeret, mox diabolus de capite eius in ſpecie corui egrediens, euolauit, & ſubito ſicut fumus euanuit. Multi enim fidelium, qui comitabantur cum eo, oculis hæc corporeis videre meruerunt. Bucula verò gregi ſuo ſtatim mitior ſe oue immiſcuit, & deinceps neminem lęſit.

Signo Crucis pellit dæmonem.

Cap. 22.

Quadam die, cùm per Medianæ fluuium nauali ſubuectione in Ligeris alueo ſecurè deſcenderet Maurilius, ieiunio fatigatus & oratione, in nauis puppi paululum obdormierat: cùm ſubitò, humani generis inſidiante inimico, cœperunt gurgitis intumeſcere fluctus: ità ut cadentibus deſupèr lymphis, ſubmergi nauis autumaretur in vndis. Tunc diſcipuli timore perterriti, excitauerunt eum, dicentes: Exurge quantocyùs, & ſuccurre in ſupremæ mortis naufragio conſtitutis. Expergefactus autem, illis clementiùs ait: Quid me quęritis? vos fratres ſatisfacere poteratis. Tunc accepta, quæ benedicti liquoris erat vaſculum, ampulla, mox vt oleum cum oratione & ſigno Crucis in gurgitem reſperſit, illa ſæuiens tempeſtatis procella, temperatis flatibus, extemplò ceſſauit. Læti ergò & incolumes peruenerunt ad portum.

Sacro oleo & ſigno Crucis ſedat tempeſtatem.

Cap. 23.

Adoleſcens quidam catechumenus de numero eccleſiæ ſibi commiſſæ, abſente Maurilio, tam vehementem febrem incurrerat, ut antequàm ſacri fontis baptiſmate regenerari potuiſſet, ſpiritũ exhalaret. Nec mora, parentes ipſius non ſine immenſis lachrymis, dum locus funeri pararetur, eum ad eccleſiam detulerunt, cùm ſubitò beatus Maurilius adeſſe nũciatur. Qui comperto, quòd ſine baptiſmatis remedio, vltimo fungeretur officio, ingemuit. Tunc ſentiens per ſpiritum ſibi adeſſe virtutem, egredi omnes cellulã, in qua corpus iacebat, præcepit. Vbi ſingularis cum puero remanẽs, de more proſtrauit ſe in oratione cũ gemitu. Et rigans lachrymis ſolum, vix tantùm ſpatio vnius horæ intergreſſo, vidit defunctũ paulatim omnibus membris commoueri. Quem ſtatim, vt de oratione ſurrexit, parentibus, qui pro foribus adſtiterãt, viuum, & incolumem reddidit, ac ſacro baptiſmate conſecrauit. Duos deniquè leproſos, ſub ipſo tempore peruariis vulneribus obſeſſos atque fœdatos, dum ſalutis remedium a beato poſtularent, illos, verbo tantùm medicante, ſub momento curauit.

Vita reddit puer mortuus. Duo leproſi curati.

Cap. 24.

Peregrinus quidam dum hyemali tempore, pœnitentis habitũ gerens, medicinam animæ ſuæ quærendo, vicos & vrbes plurimas circuiret, beatum Maurilium, cuius iam bonitatis famam audierat, quatenùs ab ipſo verbum ſalutis audire potuiſſet, longiùs exul à patria cum aliis peregrinis * itinerator auidus expetebat. Sed antequàm ad ipſum peruenire potuiſſet, repẽtina morte in via pręuentus, occubuit mortuus. Vbi cùm peregrinorum aliqui, multique ex vicinis partibus ad peregrini obitum conueniſſent, accidit vt electus Dei ſacerdos, qui pro ſupplendis cómiſſi ſibi gregis neceſſitudinibus, infatigabiliter laborare certabat, à vico Saponaria reuertens, ad iuſti & ſancti peregrini hominis cadauer Maurilius aduenisset. Qui cùm debitum de more pro abſolutione animæ funeris officium exoluiſſet, & populis ſermonẽ de religione conferret, mirum dictu, ſubitò ſe palàm omnibus defunctus erexit, & cum reliquis Deo gratias referens, quòd per beatum Maurilium Dominus eum reſuſcitauerit, euidenter omnibus patefecit. Quod vidẽtes & audientes turbæ, in cælum uoces laudum extulerunt.

Habitus pœnitentis.

** uterator.*

Debitum funeris officiũ pro animæ abſolutione.

Mortuus reuiuiſcit

Cap. 25.

Vt autem finaliter dicatur, indicibilia Maurilii multa ſunt opera, nec in eo quod diuina virtus operata eſt ſenſus compręhendere poteſt humanus. Breuiter tamen aliquid de eius quotidiana conuerſatione narremus ad ædificationem audientium. Sanè ab exordio Epiſcopatus ſui vſque ad terminum vitę, ut canonicam adimpleret ſententiam, ſemper victum pauperẽ & aquam breuem, ac ſupellectilẽ vilem habuit. Cùm

Sũma quædam vita S. Maurilij.

autem

autem ſanctæ Quadrageſimæ dies aduenirent, per omne tempus afflictionis erat ei, vt dictum eſt, artdus & veſpertinus die tertia cibus, aqua tepida, & modicum ſalis, ac panis hordeaceus. Pedem non proferebat his diebus in publico, cilicio ſemper interius tectus & cinere. Veruntamen robuſtus ſemper in corpore erat, facieſque eius vt roſa rubebat. Nã cùm ad ſenilem ætatem perueniſſet, non caput, non dentes, nõ viſum, non ſtomachum, non cætera membra dolebat, non viſcerum cruciabatur doloribus, non ſicca humus iacentia ſuper ſe ipſius membra confregerat: ſed totus ſemper ſanus corpore, mente quoque ſanior, in vtriſque ſemper robuſtior apparebat. Nam bonum, quod Maurilius elegit, tenuit: nec dimiſit, ſed compleuit. Nihil erat illius ſeueritate iucundius, nihil iucunditate ſeuerius. Erat ſermone ſilens, & ſilentio loquens. Erat neglecta illi mundities, & inculta veſtis.

Mira eius in ſumma abſtinentia incolumitas.

Cap. 26. Talibus ergò cùm ab ipſa pueritiæ ſuæ ætate floreret virtutibus, & appropinquare cerneret ſui tranſitus diem, haud longè ab Andegaua vrbe ad Septẽtrionalem eiuſdem vrbis partem, duplicem ſepulturæ ſuæ cryptam ædificari præcepit. Qua completa, quadã die Dominica, dum ſanctæ ſolennitatis officium de more compleſſet, modica pulſatus infirmitate, conuocauit omnem clerum, commendans illis vltimam tranſitus ſui diem, dicens: Ego ingredior viam vniuerſæ carnis: vos autem admoneo, ſeruare charitatem, cuſtodite dilectionem, diligite caſtitatem, patientes eſtote ad omnes, & mementote ſemper precio ſanguinis Chriſti vos omnes eſſe redemptos. Interea etiam tantæ conuenerunt ex vicinis vndique partibus viſitationis ſtudio populorum cateruæ, quantùm vrbs Andegaua recipere poterat, mœrentes & multùm flentes, cur tanto viduarentur patrono. Quos omnes patrum pijſſimus deuotiùs in ſummo mortis articulo conſtitutus abſoluens, & benedictionibus corroborans, ſeptima incommoditatis die, vltimoque totius ætatis ſuæ anno nonageſimo, Epiſcopatus triceſimo, pius paſtor & doctor Maurilius, qualem de ſacri fontis baptiſmate ſumpſit, talem Idibus Septembris, coram multis adſtantibus populis & pſallentium choris, omnipotenti Deo animam reddidit.

Ante mortem curat ſibi præparari ſepulturam.

Innocentẽ animam vir ſanctiſſimus reddit Creatori.

Cap. 27. Cùm autem ſanctum eius corpuſculum die altera portaretur ad tumulum, gemini ex vtero matris cæci, vt ſancti corpuſculi loculum tangere potuerunt, lumen quod nunquàm habuerãt, ad declaranda antiſtitis merita, ilicò recipere meruerũt. Quidam etiã è ciuibus, paralyſis diſtentus incommodo, per triginta annos tenebatur in lectulo. Qui cùm pſallentium chorum deferentium Maurilium audiſſet, è lectulo ſtatim exiliens quaſi ceruus, nemine prohibente, beati Maurilij peruenit ad corpus: tactoque & oſculato beati funeris feretro, priſtinam recipere ſanitatem meruit extẽplò. In tanti igitur honoris gloria ſepultus, quanti qualiſque meriti apud Dominum fuerit, dum quotidianis virtutibus & miraculis eius exornat tumulum, Dominus oſtendit omnibus poſt ſepulcrum: Qui eſt benedictus in ſecula ſeculorũ, Amen.

Duo cæci ad tactũ loculi eius ſanantur.

Item paralyticus.

VITA S. AMATI PRESBYTERI & Abbatis monaſterij Romarici, primùm ſcripta à quodam eius, vt apparet, æquali. Nomen authoris MS. codex egregius non habebat, ſed eſt hiſtoria fide digna. Stylum ferè mutauit F. Laur. Surius. Conſentiunt vetuſtiſſima Martyrologia.

TEMPORIBUS Dagoberti Regis, ut moribus egregius, ita & ſanctitate, re & nomine Amatus extitit. Ortus eſt autem præclaræ indolis puer in ſuburbio ciuitatis Gratianopolitanę, ea parẽtibus, Romanę ſtirpis nobilitate claris. Pater eius, Theodorus dictus eſt, vir Chriſtianæ religioni addictiſsimus, & Deo deuotiſsimus. Promiſit autem ſe filium Amatũ monaſterio traditurum. Itaque beati Mauricij liminibus, id eſt, Agaunenſi cœnobio, pius adoleſcens munus Deo gratiſsimum oblatus eſt. Ibi initiò inter ſcholaſticos imbutus, in bonis facilè primus habebatur. Sed cùm iam annos triginta, monaſticis inſtitutis & diſciplinis perpetuò incumbens, totum ſe virtuti dediſſet, maioris ſolitudinis receſſum expetens, clàm è monaſterio egreſſus eſt, & non procul ad cuiuſdam excelſi montis rupem ſe contulit. Interim ab Abbate & fratribus magno ſtudio quæritur, & tandem triduano exacto ieiunio, ægrè inuenitur. Latebat enim homines, ſed prẽſtò erat Deo. Repertum orant fratres, vt ad monaſterium redeat, quod Abbas & cæteri eius cauſa anxii & mœſti eſſent: rogant etiam, quid ſibi ea receſsio velit. Quibus ille incunctanter reſpondet: Sinite, fratres, ſinite me, obſecro, in hoc anguſto loco lugere peccata mea, & redemptori meo ſeduló inſeruire. Cùm ergò non poſſent eum a ſententia deducere, aiunt ad eum: Vel id ſaltem indicato nobis, quam tibi velis alimoniam huc adferri. Ille reſpondet: Panis & aqua poſt triduum præbeatur mihi, donec Domino viſũ erit hoc me affici ieiunio. Lautiores alios cibos non appeto: & ipſe panis, quem dabitis, oro vt hordeaceus ſit. Abeunt fratres, indicant Abbati repertum Amatum, & quid ex illo audierint. Mox ab Abbate deſignatur frater Berinus, qui officioſè illi miniſtret. Is accepto pane, vrceoq; aqua pleno, pergit ad virum Dei, & cùm ea illi obtuliſſet, recedit.

13. Septẽbris.

Cap. 1. Patria & parentes S. Amati.

Fit monachus.

Petit locũ deſertũ.

Victus eius.

Cùm autem vir Dei orationi vacaret, tentator in corui ſpecie adfuit, ablatoque pane, aquam effudit. Id vbi poſt orationem animaduertit Amatus, Gratias tibi, inquit, ago Domine Ieſu Chriſte, qui me vis productiori ieiunio exerceri. Erit hoc mihi magno emolumento, quãdoquidem nihil in hoc mundo geritur abſque prouidentia tua. Non diù pòſt anguſtam ei cellulam vel ſpecum ædificarunt. Artifex autem menſuram cubiculi non tenens, accedit ad virum Dei, aitq; ad eum: Sequere me, vir Dei, ad locum, vbi ligna cæduntur, quæ mihi aliquanto breuiora eſſe videntur, quàm poſcat ſtructura. Vir ſanctus reſpondit: Noli, fili, ità exiſtimare: ſed reuertere, ruſuſque metire. Sis autem firmus in fide. Reuertitur ille, & cùm dimẽſus eſſet, videt tantum nunc ad ligna acceſsiſſe vltra menſuram, quantum priùs deerat. Mox redit ad Amatum, narrat quid geſtum ſit. Tum ille: Sile, inquit, & nè reſeces illud, quod excedit. Donum enim Dei eſt. Ego enim teſtis ſum, me extra tectum vidiſſe eam lignorũ acceſſionem & incrementum.

Cap. 2. Malignũ dæmonis vexatio ei fit materia virtutis.

Miraculũ

Aliud miraculum per eũ Dominus patrauit. Cùm iam annum vnum aqua illi à miniſtro Berino allata fuiſſet, ex valliũ amnibus, ille fratrum penuriam miſeratus,

Cap. 3.

roſa, ad quam, non toto adhuc paganorum ritu diſcuſſo, ſtultorum turba conueniebat, ſacrorum ſuorum ſolennia anniuerſario ordine celebrare. Vbi per ſeptem dies epulando & choros ducendo atque debacchando, ſolennia ſua quaſi iure debito perſoluebant. Sed quod fieri in uino plerunque & epulis ſolet, orta ſeditione, multi vulnerabantur, nonnulli etiam de more ibi iugulabantur. Et idipſum cùm accidiſſet, ineuitabili fato fieri proclamabant. Quod vbi Maurilius cōperit, nec mora eum religioſis quibuſdam fratribus ad locum perrexit. Vbi cùm ieiunio & oratione vna nocte peruigilaſſet, gallorum cantu tantus fœtor de loco ſurrexit, vt vix uir beatus ibidèm habitare cum ſuis poſſet. Manè autem reddito, etiam qui ſuperſtitionem loci illius antea ſeruabant, intelligentes ſe diuina virtute perterritos, nè Epiſcopo repugnarent, ipſi eum eodem omne nemus ſuccidere & igni cōcremare feſtinabant. Itá autem per ignem mundato loco, ædificauit ibi ſtatim in honore beatæ Mariæ genitricis Chriſti baſilicam: & locus ille, qui antè rupes vel lucus Martis appellabatur, Caſtrū petrę nomē accepit.

Nota vim ieiunij & precū etc.

Cap. 20.

Ecce virtus sāctis ſtudiū ad reformādā pacem.

Accidit iiſdē dieb⁹, ut beatus Maurilius inter quoſdam diſcordes ob reformandam pacem Cenomannicam vocaretur ad urbem. Quò cùm ſine mora veniſſet, &, pace inter diſcordes reſtituta, regredi cępiſſet, antequam ad pontem Leugæ perueniſſet, incolæ loci illius, vt benedictionibus pręſulis firmari mererentur, eius aduentum deuotiùs præſtolabantur. Inter quos parentes cuiuſdam pueri filium ſuum nimia infirmitate ex tempore infantię grauatum, ſecus uiam, per quam tranſitum Epiſcopi fore cognouerant, poſuerunt, dicentes: Poterit, ſi voluerit, noſtri infantuli obtinere ſalutem, qui mortuo puero vitam obtinuit etiam poſt ſepulcrum. Erat nanque puer ille tam graui infirmitatis dolore conſtrictus, & omnium mēbrorum contractis neruis, quaſi in circulum inuolutus, ita vt glomeris rotulam potiùs imitari cerneretur, q̄ hominis formam. Adueniente autem Epiſcopo, inter benedictionis flagitationem cuncti cateruatim ad pedes eius ruentes, orabant, vt infirmi pueri pietatis ſtudio miſereretur. Coactus ergò precibus, proſtrauit ſe ſtatim in oratione cum lachrymis: nec antea ab oratione ſurrexit, donèc diſtortis tibiis, cœpiſſent ſe ſingula pueri membra diſtendere. Tunc ſurgens ab oratione, appræhenſaque manu pueri, extemplò incolumem reddidit parentibus: ſicque beatus Maurilius iter, quod cœperat, explicauit. Cùm autem ad portū Lidi fluminis perueniſſet, nullam ibidèm nauim reperit, ſed omnes ex parte altera tenebantur. Nec etiā nauta parebat, qui nauigium adduceret. Qui dum pręſtolaretur, & nemo eſſet, qui tranſduceret, repentè omnes carinæ, diuina iuſſione ſemotæ a litore, ad obſequium præſulis in partem alteram deducuntur. Vnde cùm omnipotenti Deo gratias retuliſſet, ingreſſ**ū** naues, Deo ſolo gubernatore, ac abſque humanorum nautarum adminiculo tranſierunt. Veruntamen nautis, qui accurrerant, quaſi ſi illorum labore trāſiſſet, naulum non expetitis dari pręcepit.

Miſerè contract⁹ puer ſanatur.

Nota ingens miraculum.

Cap. 21.

Villam quandam Geriacum nomine, ad alimenta captiuorum, viduarum, pupillorum, necnon ſubſidia Clericorum ac pauperum profuturam, vir beatus ex rebus eccleſiæ comparauerat. Quam dum quadā die, vt ibidem quiddam operis faceret, cum fratribus circumiret, repentè cornupeta vitula, inſtinctu dæmonis acta, eum ingenti mugitu ac toruis furibunda luminibus, in eum rotatim cum magno impetu accurrebat. Contra quam cum beatus Epiſcopus ſignū Crucis opponeret, mox diabolus de capite eius in ſpecie corui egrediens, euolauit, & ſubitò ſicut fumus euanuit. Multi enim fidelium, qui comitabantur eum, oculis hæc corporeis videre meruerunt. Buccula verò gregi ſuo ſtatim mitior ſe ouę immiſcuit, & deincèps neminem lęſit.

Signo Crucis pellit dæmonem.

Cap. 22.

Quadam die, cùm per Medianæ fluuium nauali ſubuectione in Ligeris alueo ſecurè deſcenderet Maurilius, ieiunio fatigatus & oratione, in nauis puppi paululum obdormierat: cùm ſubitò, humani generis inſidiante inimico, cœperunt gurgitis intumeſcere fluctus: ità ut cadentibus deſupèr lymphis, ſubmergi nauis autumaretur in vndis. Tunc diſcipuli timore perterriti, excitauerunt eum, dicentes: Exurge quantocyùs, & ſuccurre in ſupremæ mortis naufragio conſtitutis. Expergefactus autem, illis clementiùs ait: Quid me quęritis? vos fratres ſatisfacere poteratis. Tunc accepta, quæ benedicti liquoris erat vaſculum, ampulla, mox vt oleum cum oratione & ſigno Crucis in gurgitem reſperſit, illa ſæuiens tempeſtatis procella, temperatis flatibus, extemplò ceſſauit. Læti ergò & incolumes peruenerunt ad portum.

Sacro oleo & ſigno Crucis ſedat tempeſtatem.

Cap. 23.

Adoleſcens quidam catechumenus de numero eccleſiæ ſibi commiſſæ, abſente Maurilio, tam vehementem febrem incurrerat, ut anteqnàm ſacri fontis baptiſmate regenerari potuiſſet, ſpiritū exhalaret. Nec mora, parentes ipſius non ſine immenſis lachrymis, dum locus funeri pararetur, eum ad eccleſiam detulerunt, cùm ſubitò beatus Maurilius adeſſe nūciatur. Qui comperto, quòd ſine baptiſmatis remedio, vltimo fungeretur officio, ingemuit. Tunc ſentiens per ſpiritum ſibi adeſſe virtutem, egredi omnes cellulā, in qua corpus iacebat, præcepit. Vbi ſingularis cum puero remanēs, de more proſtrauit ſe in oratione cū gemitu. Et rigans lachrymis ſolum, vix tantùm ſpatio vnius horæ intergreſſo, vidit defunctū paulatim omnibus membris commoueri. Quem ſtatim, vt de oratione ſurrexit, parentibus, qui pro foribus adſtiterāt, viuum, & incolumem reddidit, ac ſacro baptiſmate conſecrauit. Duos deniquè leproſos, ſub ipſo tempore peruariis vulneribus obſeſſos atque fœdatos, dum ſalutis remedium a beato poſtularent, illos, verbo tantùm mediante, ſub momento curauit.

Vita reddit puer mortuus. Duo leproſi curati.

Cap. 24.

Peregrinus quidam dum hyemali tempore, pœnitentis habitū gerens, medicinam animæ ſuæ quærendo, vicos & vrbes plurimas circuiret, beatum Maurilium, cuius iam bonitatis famam audierat, quatenùs ab ipſo verbum ſalutis audire potuiſſet, longiùs exul à patria cum aliis peregrinis * itinerator auidus expetebat. Sed antequàm ad ipſum peruenire potuiſſet, repètina morte in via pręuentus, occubuit mortuus. Vbi cùm peregrinorum aliqui, multique ex vicinis partibus ad peregrini obitum conueniſſent, accidit vt electus Dei ſacerdos, qui pro ſupplendis cōmiſſi ſibi gregis neceſſitudinibus, infatigabiliter laborare certabat, à vico Saponaria reuertens, ad iuſti & ſancti peregrini hominis cadauer Maurilius aduenisset. Qui cùm debitum de more pro abſolutione animæ funeris officium exoluiſſet, & populis ſermonē de religione conferret, mirum dictu, ſubitò ſe palàm omnibus defunctus erexit, & cum reliquis Deo gratias referens, quòd per beatum Maurilium Dominus eum reſuſcitauerit, euidenter omnibus patefecit. Quod vidētes & audientes turbæ, in cælum uoces laudum extulerunt.

Habitus pœnitentis.

** iterator.*

Debitum funeris officiū p anima abſolutione.

Mortuus reuiuiſcit

Cap. 25.

Vt autem finaliter dicatur, indicibilia Maurilii multa ſunt opera, nec in eo quod diuina virtus operata eſt ſenſus comprę hendere poteſt humanus. Breuiter tamen aliquid de eius quotidiana conuerſatione narremus ad ædificationem audientium. Sanè ab exordio Epiſcopatus ſui vſque ad terminum vitę, ut canonicam adimpleret ſententiam, ſemper victum pauperē & aquam breuem, ac ſupellectilē vilem habuit. Cùm

Sūma quædam vitæ S. Maurilij.

autem

autem ſanctæ Quadrageſimæ dies aduenirent, per omne tempus afflictionis eras ei, vt dictum eſt, aridus & veſpertinus die tertia cibus, aqua tepida, & modicum ſalis, ac panis hordeaceus. Pedem non proferebat his diebus in publico, cilicio ſemper interius tectus & cinere. Veruntamen robuſtus ſemper in corpore erat, facieſque eius vt roſa rubebat. Nā cùm ad ſenilem ætatem perueniſſet, non caput, non dentes, nō viſum, non ſtomachum, non cætera membra dolebat, non viſcerum cruciabatur doloribus, non ſicca humus tacentia ſuper ſe ipſius membra confregerat: ſed totus ſemper ſanus corpore, mente quoque ſanior, in vtriſque ſemper robuſtior apparebat. Nam bonum, quod Maurilius elegit, tenuit: nec dimiſit, ſed compleuit. Nihil erat illius ſeueritate iucundius, nihil iucunditate ſeuerius. Erat ſermone ſilens, & ſilentio loquens. Erat neglecta illi mundities, & inculta veſtis.

Mira eius in ſumma abſtinentia incolumitas.

Cap. 26.

Talibus ergò cùm ab ipſa pueritiæ ſuæ ætate floreret virtutibus, & appropinquare cerneret ſui tranſitus diem, haud longè ab Andegaua vrbe ad Septētrionalem eiuſdem vrbis partem, duplicem ſepulturæ ſuæ cryptam ædificari præcepit. Qua completa, quadā die Dominica, dum ſanctæ ſolennitatis officium de more compleſſet, modica pulſatus infirmitate, conuocauit omnem clerum, commendans illis vltimam tranſitus ſui diem, dicens: Ego ingredior viam vniuerſæ carnis: vos autem admoneo, ſeruate charitatem, cuſtodite dilectionem, diligite caſtitatem, patientes eſtote ad omnes, & mementote ſemper precio ſanguinis Chriſti vos omnes eſſe redemptos. Intereà etiam tantæ conuenerunt ex vicinis vndique partibus viſitationis ſtudio populorum cateruæ, quantùm vrbs Andegaua recipere poterat, mœrentes & multùm flentes, cur tanto viduarentur patrono. Quos omnes patrum pijſsimus deuotiùs in ſummo mortis articulo conſtitutus abſoluens, & benedictionibus corroborans, ſeptima incommoditatis die, vltimoque totius ætatis ſuæ anno nonageſimo, Epiſcopatus triceſimo, pius paſtor & doctor Maurilius, qualem de ſacri fontis baptiſmate ſumpſit, talem Idibus Septembris, coram multis adſtantibus populis & pſallentium choris, omnipotenti Deo animam reddidit.

Ante mortem curat ſibi praeparari ſepulturam.

Innocentem animam vir ſanctiſſimus reddit Creatori.

Cap. 27.

Cùm autem ſanctum eius corpuſculum die altera portaretur ad tumulum, gemini ex vtero matris cæci, vt ſancti corpuſculi loculum tangere potuerunt, lumen quod nunquàm habuerāt, ad declaranda antiſtitis merita, ilicò recipere meruerūt. Quidam etiā è ciuibus, paralyſis diſtentus incommodo, per triginta annos tenebatur in lectulo. Qui cùm pſallentium chorum deferentium Maurilium audiſſet, è lectulo ſtatim exiliens quaſi ceruus, nemine prohibente, beati Maurilij peruenit ad corpus: tactoque & oſculato beati funeris feretro, priſtinam recipere ſanitatem meruit exēplò. In tanti igitur honoris gloria ſepultus, quanti qualiſque meriti apud Dominum fuerit, dum quotidianis virtutibus & miraculis eius exornat tumulum, Dominus oſtendit omnibus poſt ſepulcrum:

Qui eſt benedictus in ſecula ſeculorū, Amen.

Duo caeci ad tactū loculi eius ſanantur.

Item paralyticus.

VITA S. AMATI PRESBYTERI & Abbatis monaſterij Romarici, primùm ſcripta à quodam eius, vt apparet, æquali. Nomen authoris MS. codex egregius non habebat, ſed eſt hiſtoria fide digna. Stylum ferè mutauit F. Laur. Surius. Conſentiunt vetuſtiſſima Martyrologia.

TEMPORIBUS Dagoberti Regis, ut moribus egregius, ità & ſanctitate, re & nomine Amatus extitit. Ortus eſt autem præclaræ indolis puer in ſuburbio ciuitatis Gratianopolitanę, ex parētibus, Romanę ſtirpis nobilitate claris. Pater eius, Theodorus dictus eſt, vir Chriſtianæ religioni addictiſsimus, & Deo deuotiſsimus. Promiſit autem ſe filium Amatū monaſterio traditurum. Itaque beati Mauricij liminibus, id eſt, Agaunenſi cœnobio, pius adoleſcens munus Deo gratiſsimum oblatus eſt. Ibi minùs inter ſcholaſticos imbutus, in bonis facilè primus habebatur. Sed cùm iam annos triginta, monaſticis inſtitutis & diſciplinis perpetuò incumbens, totum ſe virtuti dediſſet, maioris ſolitudinis ſeceſſum expetens, clàm è monaſterio egreſſus eſt, & non procùl ad cuiuſdam excelſi montis rupem ſe contulit. Interim ab Abbate & fratribus magno ſtudio quæritur, & tandèm triduano exacto ieiunio, ægrè inuenitur. Latebat enim homines, ſed prę̨ſtò erat Deo. Repertum orant fratres, vt ad monaſterium redeat, quod Abbas & cæteri eius cauſa anxii & mœſti eſſent: rogant etiam, quid ſibi ea receſsio velit. Quibus ille incunctanter reſpondet: Sinite, fratres, ſinite me, obſecro, in hoc anguſto loco lugere peccata mea, & redemptori meo ſedulò inſeruire. Cùm ergò non poſſent eum à ſententia deducere, aiunt ad eum: Vel id ſaltem indicato nobis, quam tibi velis alimoniam huc adferri. Ille reſpondet: Panis & aqua poſt triduum præbeatur mihi, donec Domino viſū erit hoc me affici ieiunio. Lautiores alios cibos non appeto: & ipſe panis, quem dabitis, oro vt hordeaceus ſit. Abeunt fratres, indicant Abbati repertum Amatum, & quid ex illo audierint. Mox ab Abbate deſignatur frater Berinus, qui officioſè illi miniſtret. Is accepto pane, vrceoq; aqua pleno, pergit ad virum Dei, & cùm ea illi obtuliſſet, recedit.

13. Septēbris.

Cap. 1.

Patria & parentes S. Amati.

Fit monachus.

Petit locū deſertū.

Victus eius

Cùm autem vir Dei orationi vacaret, tentator in corui ſpecie adfuit, ablatoque pane, aquam effudit. Id vbi poſt orationem animaduertit Amatus, Gratias tibi, inquit, ago Domine Ieſu Chriſte, qui me vis productiori ieiunio exerceri. Erit hoc mihi magno emolumento, quādoquidem nihil in hoc mundo geritur abſque prouidentia tua. Non diù pòſt anguſtam ei cellulam vel ſpecum ædificarunt. Artifex autem menſuram cubiculi non tenens, accedit ad virum Dei, aitq; ad eum: Sequere me, vir Dei, ad locum, vbi ligna cæduntur, quæ mihi aliquanto breuiora eſſe videntur, quàm poſcat ſtructura. Vir ſanctus reſpondit: Noli, fili, ità exiſtimare: ſed reuertere, rurſuſque metire. Sis autem firmus in fide. Reuertitur ille, & cùm dimēſus eſſet, videt tantum nunc ad ligna acceſsiſſe vltra menſuram, quantum priùs deerat. Mox redit ad Amatum, narrat quid geſtum ſit. Tum ille: Sile, inquit, & nè reſeces illud, quod excedit. Donum enim Dei eſt. Ego enim teſtis ſum, me extra tectum vidiſſe eam lignorū acceſſionem & incrementum.

Cap. 2.

Maligni dæmonis vexatio ei fit materia virtutis.

Miraculū

Aliud miraculum per eū Dominus patrauit. Cùm iam annum vnum aqua illi à miniſtro Berino allata fuiſſet, ex valliū amnibus, ille fratrum penuriam miſeratus,

Cap. 3.

feratus ait: Accedamus, fratres, ad hoc ſaxum, & oremus. poteſt enim Deus etiamnùm è petra aquam producere. Finitis precibus, ſurgunt à terra, & vir Dei baculo, quem manu geſtabat, percutit petram, & mox erumpit aqua, perpetuò illic fluitans. Iubet ergò uir Dei è plumbo illic aquarum receptaculum fieri: quod quidem aqua redundans, & perpetim eam euomens, vidiſſe ſe teſtatur is, qui primus beati viri conſcripſit vitam. Poſteà vero in eàdem rupe exiguum terræ ſpatium vir Dei inueniens, excîſis virgultis, agellum effecit, terram modii partem capientē: atque illic hordeum ſerere ſolebat, iuſtum exiſtimans, vt ſuo quiſq; labore victitet. Porrò infra cellulam etiam molā habuit, quam tum conſueuit verſare manu, cùm canenti ei & defatigato ſomnus obrepebat. Calceis eo in loco nunquàm vtebatur. Illud autem ſpatium, in quo molendi cauſa pedes extendere ſolebat, minutis iiſq; peracutis lapillis plenum erat. Itaque hoc in more apud illum poſitum erat, ut carnis tentationes & corporis ſomnum labore molendi abigeret.

Ex petra elicit fontē aquarū.

Luctatur cū ſomno.

Cap. 4.

Cùm aliquandò in agello, quem excolere ſolebat, nonnihil foderet, ab excelſa montis rupe ſaxo immani ruente, vidit cellulæ ſuæ repentinum imminere excidium. Puto equidem ſatanæ aſtu & machinis id ità accidiſſe. Sed vir Dei, Crucis ſignum exprimens, In nomine Domini noſtri Ieſu Chriſti, inquit, pręcipio tibi, nè ulteriùs deſcendas. Iam non longè à tecto manſiunculæ aberat ſaxum, moxq; ue figens gradum, monti inhæſit. Pendet uerò etiamnùm à latere, montiq; adhæreſcens, nihil prorsùs lędit domicilium. Et crebrò ſanè diabolus accedens cum ſatellitibus ſuis, minabatur ſe cellulam funditùs euerſurum. At ille fortiſſim[us] Chriſti miles inconcuſſo & intrepido animo reſpondit: Dominus mihi adiutor: non timebo, quid faciat mihi homo.

Mirabilis ſigni Crucis virtus.

Pſal. 117.

Cap. 5.

Loci illius Epiſcopus familiariſſima ei charitate deuinctus erat, & cùm crebrò illi libēter adeſſet, ſæpiuſque inuiſeret virum Dei, pro Chriſti amore paupertatem ſectantem, ſtatuit quandam pecuniæ ſummam pro eius conſolatione illi largiri, in eius arbitrio relinquens, an ſeruare ſibi, vel pauperibus diſtribuere vellet. Ait autem illi uir beatus: Quæ tu mihi offers, optime antiſtes, ea illis tribuenda ſunt, quos maior premit inopia. Egò verò ſpretis mundi huius impedimētis, ſicut nudus egreſſus ſum è terra, ità nudus reuertar in puluerem. Epiſcopus nihilo minùs inſtar importunè, ut munus oblatum non reſpuat: ſed cùm cerneret inexorabilem, egrediens clam, pecuniam impoſuit altariolo, in quo ſacrificare conſueuerat. Cùm autem nocte exacta ad ſacra peragenda myſteria uir Dei hora legitima accederet, repertos nummos tanquàm hoſtis Tartarei inſidias execrans, in profundam vallē magna ui abiecit, ità dicens: Dominus pars hæreditatis meæ: ego his non indigeo.

Eccè quantùm abominatur vir ſanct[us] pecuniā.

Cap. 6.

Veſtis et[us].

Cibus in Quadrageſima.

Veſtis ei erat ea veruecum pellibus. Porrò in Quadrageſima, pro quotidiana refectione poſt ueſpertinas perſolutas laudes, quinque nucum nucleis cū exiguo aquæ poculo, vilis quidem, ſed Deo grata illius menſa inſtruebatur. Interdùm verò triduana, & ſæpè etiam prolixiora ſibiipſi ieiunia indicens, mēbris quidē feſſus, ſed ſancti ſpiritus gratia plenus, Chriſto perpetuum exhibebat famulatum. Balnearum fomentis bis tandem toto illic anno vtebatur, ante Saluatoris natalem diem, & eius ſacram reſurrectionem. Atque hæc illi erat ſui corporis cura. Pleraque autem ab eo tum perpetrata miracula, non ſatis comperta ſunt.

Cap. 7.

Per id tempus in Voſagi partibus uir egregius & religione celeberrimus Abbas Euſtachius morabatur. Is quandoq. Italiam petiturus, uenit ad Agaunēſe cœnobium, cœpitq; inquirere, quiſnam illic ſanctitate cęteris antecellere videretur. Dictumq; eſt illi: Itàne ignotus tibi eſt ſanctus vir Amatus, qui in hac celſiſſima rupe iam triennium ferè duram & aſperam agit vitam? His auditis, per arctam & penè præcipitem ad eum tetendit ſemitam: inuentumque virum Dei, tāta charitate complexus eſt, vt nullo pacto eum ſibi deeſſe pateretur. Reuerſus nanque ab Italia eum Luxouiū perduxit, aſſerens lucernam non ſub modio, ſed ſuper cādelabrum poni oportere, vt omnibus in domo Domini lumen ſuppeditet: eumque perfectius uitę ſectari genus, qui proprias ſedes reliquerit. Vbi autē in eo monaſterio beatus Amatus aliquandiù uerſatus fuit, omnibus charus & amabilis effectus eſt. Erat enim vultu ſerenus, facie hilaris, præclarus eloquio, cautus & conſtans conſilio, compūctioni deditus, multa lacbrymarum copia prędirus, in ſecūdis rebus moderatus, in aduerſis iucundus & manſuetus, moribus ſpectabilis, ſanctitate eximius, abſtinentia haud vulgaris, charitate ſemper & vbiq; egregiè inſtructus. Deniquè bonis omnibus locuples, inſtar præclari cuiuſdam ſyderis lucebat in mundo.

Abbas Euſtachius eū ſecum ducit Luxouium.

Catalog[us] virtutum S. Amati.

Cap. 8.

Contigit autem, vt ea tēpeſtate miſſus à fratribus, quaſdam Auſtraſianorum vrbes perluſtraret. (multa enim concionandi gratia præditus erat.) Fuit tū uir nobilis in palatio, & in populo honoratus Romaricus, habitu quidem laicus, ſed animo religioſus. Ad eius ędes nutu diuino ſanctus Amatus diuertit. Eum intuens Romaricus, inprimis reuerenter & honorificè excepit. Cumque iam menſa apparata eſſet, inter epulas hortabatur eum, ut ei apetenti & deſideranti ſibi verbum ſalutis proponeret. Mox ille, vt erat promptus & circūſpectus in ſermone, ità loquutus eſt: Cernis hunc diſcum argenteum? Quàm multos ille & antehàc habuit, & deincèps habiturus eſt ſeruos? Et tuipſe, velis nolis, nunc ſeruus illius es. ſiquidem ſeruandi eius cauſa eum poſſides. Et ille quidem nunc ea ſedentibus ęqualem nauat operam, ſed à te, qui eum nunc ſeruas, de illo quandoquè ratio exigetur. Scriptum nanque eſt: Aurum & argentum veſtrum æruginauit, & ærugo eorum in teſtimonium vobis erit. & ipſe Dominus ait: Væ vobis diuitibus, qui habetis cōſolationem veſtram. Hæc cùm S. Amatus dixiſſet, Romaricus ait ad eum: Obſecro ſanctitatem tuam, vt aliquot diebus apud me maneas, dicasque quid faciendum mihi ſit. Quod enim iam olim anxius concupiui, Dei benignitate nunc completum iri gratulor. S. Amatus reſpondit: Cùm ſis generis nobilitate ſublimis, opibus pollens, magno ingenio præditus, demiror te ignorare illud, quod Dominus reſpondit ſciſcitanti, quid faciendo vitam ęternam poſſideret. Dictum eſt illi: Si vis ad uitam ingredi, ſerua mandata: quæ cùm ille à ſua iuuentute ſe cuſtodiuiſſe reſponderet, ſubiunxit Dominus: Si vis perfectus eſſe, vade, & vende omnia quę habes, & da pauperibus, & habebis theſaurum in cęlo: & veni, ſequere me. Hæc vt audiuit vir Domini Romaricus, amore & deſiderio Dei inflāmatus, paucis euolutis diebus, ſpreuit diuitias, & quicquid hic mundus habet, & factus eſt monachus. Poſteà verò ex inſtinctu diuino beatus Amatus vnà cū Romarico diſcipulo ſuo puellarum monaſterium cōdidit. Interim contractus quidam, nullo pedum officio frui potuit: rogauit autem S. Amatum, vt priſtinas vires ſibi impetraret. Vir Dei ait ad eum: Habeto fidē, & Dominus dabit tibi id, quod petis. Paulò pòſt ità ille ſe ſibi ſentit reſtitutum, ut qui diù alienis eſſet manibus geſtatus, iam ſuis pedibus graderetur.

Romaricus vir nobilis excipit S. Amatū hoſpitio.

Iacob. 5.

Luc. 6.

Matt. 19

Romaricus vir illuſtris fit monach[us].

Cōdit monaſteriū virginū.

Cap. 9.

S. Amat[us] eijcit dæmonem.

In eo autem puellarum cœnobio quædam ſanctimonialis abſque ſenioris permiſſu auſa fuit pomum comedere. Et eccè mox à diabolo arrepta, miſerè cœpit ab illo nequiſſimo ſpiritu diſcerpi: ſed vir Dei eū

profliga-

profligauit. Et cùm ſanata eſſet ſanctimonialis, vir Dei ait ad omnes illas: Reſiſtite diabolo, & fugiet à vobis. Ità ille vir ſanctus, quod ſuis orationibus à Domino impetrarat, ſemper aliorum meritis tribuere ſolebat.

Cap. 10. In eodem cœnobio vir ſanctus quandam elegit, quæ ſororibus præeſſet. Ea Macteflidis dicebatur, quam cæteris imitandam propoſuit, ut ab ea ſanctitatis exempla caperent. Sed ea poſt biennium exceſſit è vita. Vna autem è ſororibus præcedente nocte per viſum miræ molis ſtellam è monaſterio vidit egredi, & cęlos penetrare. Ità ergò ſancta illa anima ex hac luce migrauit ad Dominum.

Cap. 11. Porrò ſanctus Amatus ſemper deſerti loci ſecretũ appetens, in vaſtis Volagi ſpatiis caſtrum reperit, ubi multas virgines collegit, eaſque in ſeptem turmas diſtributas, noctù diuque per vices ſine intermiſſione pſallere voluit, ita ut ſemper duodecim virgines in unaquaque turma eſſent. *Nota de monaſterio virginum, ſine ĩtermiſſione per vices Deũ laudãtiũ.* Ipſe verò in obliqua montis parte concauum reperiens ſaxum, anguſtum illic ſibi vni habitaculum conſtruxit, vbi etiam lectulum habuit, ipſius corpori accommodatum. Nec enim ſpecus ampliùs aut longiùs porrigebat ſeſe. Superius autem immanis hærebat rupes, ex qua miniſter eius, tintinnabulo ad funem ligato, exiguam panis particulam & parùm aquæ in vaſculo ei ſubmittebat. Dominicis verò diebus indè progrediens, fratribus vel ſororibus ſcripturas ſanctas proponebat. Erat ſanè dandis conſiliis humaniſſimus, & quorundam etiam cogitationes prodebat. Fratrem quendam furti arguens: Surge, inquit, & age pœnitentiam, memor illius ſententiæ Apoſtolicę: *Epheſ. 4.* Qui furabatur, iam non furetur.

Cap. 12. Die quodã ſanctimonialibus examen apum excipere volentibus, vir Domini aderat: & duobus vaſis in eum vſum apparatis, cùm illę vellent apes in altero excipere, vir ſanctus iuſsit, vt non in illo, ſed in alio reciperent. At illę dictis eius nõ parentes, in vas quod elegerant, eas admiſerunt. *Pœna inobedientiæ.* Apes autẽ intrà dies quinque nec inde euolare, nec è floribus mella colligere voluerunt. Tandem ſanctimoniales memores eorũ, quæ dixerat vir ſanctus, eum adeunt, & omnia exponunt. Tum ille: Abite, inquit, & immittite apes in vas à me deſignatum. Quod cùm illę feciſſent, mox apes ad paranda mella euolarunt, & magno illis fuere emolumento.

Cap. 13. *Prædicit obitum ſuum S. Amatus.* Ante annum vnum quibuſdam fratribus obitũ ſuũ vir ſanctus prædixit. Erat tum quidam frater familiariter ei charus, cui ità dixit: Si meminiſti, qua ego te charitate enutrierim, volo, vt q̃ iuſſurus ſum, cautè & ſecretò exequaris, certus iam propinquare illum diẽ, quo ſum è vita deceſſurus. Sociunt autem tibi adhibeas Caſtorium presbyterum noſtrum, & cum illo eas in ſyluam hanc: collectoque cinere, è cilicio culcitrã mihi efficias, eamque cinere completam ponas in lectulo meo: agenda enim mihi eſt ob quædam errata mea pœnitentia. *Vide mollẽ eius culcitram.* Reſpondit frater: Quinam fieri poteſt, domine, vt id toleres in corpore tuo, longa abſtinentia & multis afflictionibus & moleſtiis confecto? Sed tamen, vt iuſſerat, ità factum eſt, & poſt paucos dies coram fratribus culpas ſuas, quas ſe admiſiſſe meminit, voce publica confeſſus eſt, in cilicio & cinere proſtratus. Cùm igitur in ea eſſet pœnitentia, incommodæ corporis affectus valetudine, perpetuo cruciabatur dolore. Sed ille ſciens tempus adeſſe, quo ipſius peccata purgarentur, in illis doloribus mirificè exultabat.

Cap. 14. Iam annum in eo cilicio & cinere egerat, die ac nocte iugiter precibus vacans, cùm pręnimio membrorum circuitu, cute & carnibus exeſis, nuda oſſa paterent. Interim ille nihilo minùs cũ lachrymis ſemper Domino loquebatur. Cùm autem finem adeſſe ſentiret, cuidam fratri ait: Affer epiſtolam Leonis Papæ, quam ille ad ſanctum Flauianum ſcripſit, in qua catholicæ fidei pleniſsima ratio continetur. Allata eſt epiſtola, & cùm illi legeretur, ità dixit: Sic credo, ò Trinitas ineffabilis: ità confiteor Deus omnipotens: ità de te ſentio, fili Dei Chriſte Ieſu: ſic de te intelligo, ſpiritus ſancte, æterne Deus: atque ità vnum Deum in Trinitate, trinumque in vnitate confiteor. *Eius fides quãta fuerit.*

Cap. 15. Cùm autem ſumma eſſet humilitate præditus, indignum ſe putauit, qui intrà eccleſiæ ſepta ſepeliretur. Iuſſit igitur ſibi fodi ſepulcrum in ipſo aditu baſilicæ matris Dei, & hoc epitaphium, quod ipſe compoſuit, ei imponi: Omnis homo Dei, qui in hunc locum ſanctum ad orandum introieris, ſi merueris obtinere, quæ poſtulas, pro anima Amati pœnitentis hic ſepulti, Domini miſericordiam deprecari digneris: vt ſi quid mea paruitas de meis peccatis obtinere nõ potuit tepidè pœnitendo, obtineat veſtra tantorum charitas, ſedulè Domini miſericordiam deprecãdo. *Epitaphiũ ſancti viri, ab ipſo cõpoſitũ.*

Cap. 16. Interim verò congregati fratres & ſorores, non ſine multo luctu ſuſtinebant eius exceſſum è vita, legentes Euangelia, pſalmoſque & hymnos apud lectulum eius decantantes. Sub his autem vocibus ille veniam ab omnibus petens, eiſque valedicens, animam expirauit. *Excedit è viuis.* Tum verò luctus omnium ortus eſt, quòd vir ſãctus obiiſſet. Sepultus verò eſt eo loco, quo ipſe iuſſerat: tertioque die fratribus per viſum appãtens, Nè contriſtemini, inquit, certi me abſolutum à peccatis meis, & coniiter acceptum à Domino meo, qui poſt dies non multos omnibus bonis abundare vos faciet. Iiſque dictis, diſparuit.

Cap. 17. Poſteà verò Rex pro ſua munificentia quãprimùm illis ducentos ferè aureos miſit: cumque iam anni eſſet euolutus circulus, & propter eius ſolennitatẽ nocturnæ eſſent vigiliæ celebratæ, iis expletis, denuò cuidam fratri reuelatum eſt, vt ſacrum eius corpus ocyùs intrà beatiſſimæ matris Dei baſilicam conderetur. Quod ità quoquè celeriter factum eſt cũ multa reuerentia: atque ad eum locum quotannis populorum cateruę propter eius ſolennitatem properantes, per eius interceſsionem ſperant ſe ſalutis compotes fore: præſtante Domino noſtro Ieſu Chriſto, qui viuit & regnat Deus per omnia ſecula ſeculorum, Amen. *Eius ſolennitas.*

VITA S. AMATI EPISCOPI Senonenſis, incerto quidem Authore, ſed grauiter conſcripta. Stylum F. Laur. Surius mutauit in gratiam Lectoris.

BEATVS Amatus parẽtes habuit non modò Chriſtiana religione initiatos, ſed etiam pios, qui eũ piè educarunt, & in tenera ætate literis erudiendũ tradiderũt. *13. Septẽbris.* In quibus ille perdiſcendis coætanos ſuos facilè excelluit, & quò præſtantius multo eſt, cũ doctrina pietatem coniungens, Chriſti mandatis ſeſe accõmodare die ac nocte illi ſeruire, ab omni vitio & peccato immunem ſe ſeruare ſtuduit. *S. Amatus puer multum proficit in pietate literata.* Ità verò cõſtitutus, in Clerum allectus eſt: in quo ità ſe comparauit, vt vix quiſquam illi ſimilis inueniretur, qui conſeruaret legem excelſi. *Fit clericus.* Ea beato verò ſemper beatior effectus, tam merito ſanctitatis, quàm maioris dignitatis acceſsione, ſingulis Eccleſiæ gradibus ſuſceptis: cum non eſſet neſcius, quanto quis eſt honore præſtãtior, tãto erga Deum feruentiorem eſſe debere, & ſibiipſi

magnam

magnam adhibebat cautionem, & aliis fiebat imitatione admirabilis.

Fit Senonẽſis Ep̃s. Intereà Senecio Senonenſium Epiſcopo è vita ſubtracto, ab Epiſcopis & populis ſanctus Amatus eligitur, & licèt inuitus, Senonenſis Epiſcopus conſtituitur. Ea igitur auctus Apoſtolica dignitate, populum ſibi creditum ſanæ doctrinę pabulis reficiebat, benedictione confirmabat, peruigili cura cuſtodiebat, in omnibus ſeipſum exemplum operum bonorum præbẽs. Adeò verò dęmonibus erat terribilis & infeſtus, vt ad eum tentandum accedere formidarent. Hac tẽpeſtate Theodoricus Clodouei filius, & Dagoberti nepos, erga Francorum primores tyrãnidẽ exercere conatur, ab ijsq́; captus & iniurijs affectus, vi in monaſterium detruditur, & Childericus frater ei ſubrogatur. Sed illo quoquè propter inſolẽtiam à Francis interfecto, in regnũ Theodoricus reſtituit. Apud quẽ *Falsò accuſatur.* tum nimis credulum a maleuolis, qui ſemper ſolent inuidere bonis, accuſatus eſt Amatus Epiſcopus. Ille moa inauditum iubet præter ius faſque abire in exilium. At pius pontifex oues ſuas Domino commendans, ad locum deſtinatum libentiſsimè proficiſcitur, iuſſuq́; tyranni Peronam pagum Veromanduorũ per *Relegat in exiliũ.* ductus, ſub egregio Abbate Vltano in cuſtodia permanet. Is Vltanus frater fuit Furſei & Foillani Epiſcoporum, qui ea Hybernia regio ſtemmate orti, in Franciam peregrini venerant. Sub illo venerabili Abbate beatus Amatus non breui temporis ſpatio permanſit, patientiſsimè ferrens diuturnum exilium, verbis gratiæ & alimoniæ ſubſidijs à beato Vltano confirma- *Rom. 8.* tus, illud Apoſtolicum commemorans: Non ſunt cõdignę paſsiones huius temporis ad futuram gloriam, quę reuelabitur in nobis: itemque illud Iacobi Apo- *Iacob. 1.* ſtoli: Omne gaudium exiſtimate, fratres mei, cùm in tentationes varias incideritis.

Per id tempus clara proſapia editus Mauróntus, Adalbaldi & S. Rictrudis primogenitus, in aula Regis inſignis habebatur. Eum beatus Amandus Epiſcopus clericorum Abbatem inſtituit, & Diaconum ordinauit. Is itaque in fundo ſuo, qui Broilus dicitur, in ſancti Petri honorem monaſterium conſtruait: atque *Maurõt' extruit in Broilo monaſterium.* Vltano Abbate viã vniuerſæ carnis ingreſſo, Rex Maurontum ad ſe vocat, iubetque, vt ſanctum Amatum Epiſcopum, Peronæ exulantem, ſine mora ſecum abducat, & in ſuo monaſterio cuſtodiendum ſeruet. Facit Maurontus, vt erat iuſſus, Peronamque ueniens, ſanctum virum cum omni eius apparatu ſecum ducit. Cùm autem in itinere Cameracum veniſſet, S. Amatus captiuus & exul ſolus precãdi cauſa in beatiſsimæ virginis Mariæ ędem ingreditur, cucullũ ſuũ à collo deponit & vtranque manicam, atque ad ſolis radium neſcius ſuſpendit, tam præclaro ſigno Domino eius ſanctitatem demonſtrante. *Nota miraculum.* Non diú pòſt venit ad templum etiam Maurontus, videnſque admirabile ſignum, obſtupeſcit, atque ad ſancti Epiſcopi veſtigia collapſus, humiliter petit veniam, quòd talem ac tantum virum auſus eſſet cuſtodiendum ſuſcipere. At verò ſanctus antiſtes comiter ei reſpondet: Non tibi acerbum aut triſte videatur, frater, quód tecũ huc ego perueni, qui paratus ſum, quocunquè iuſſeris, & in carcerem, & in mortẽ ire. His dictis, in mutui amoris argumentum, in mutuos ruunt amplexus & oſcula pacis. Quæ verò deincèps illis fuerit animorum communis lætitia, quis dicendo poſsit conſequi? Vbi autem iter confecere, *Monaſteriũ Martianenſe et Hamaticum.* haud procùl a Martianis, qui locus eſt ad Scarpam fluuium ſitus, aliquantiſpèr in Hamatico cœnobio hæſerunt. Ea enim duo cœnobia, Martianenſe & Hamaticum, opportuna ſibi vicinitate coniuncta, ſub vno canone & amica ſocietate degebant: atque in eorum altero S. Gertrudis, beati Adalbaldi auia, cum ſua pronepte & virgine Euſebia: in altero pari ſtudio florebat Ionatus ſancti Amandi diſcipulus, & Rictrudis cum filiabus duabus. In vtroque autem grex erat plurimus, pręclaris virtutum ornamentis illuſtris.

Eiuſmodi ergò cœtibus adiunctus eſt beatus cõfeſſor Amatus, oẽsq́; pariter vna animi intẽtio ad ſublimis iuſtitię culmina euehebat. Cùm autem in beato antiſtite Amato totius perfectionis gratia reluceret, uiſum eſt tandèm bono diſpenſatori Mauronto, & eius ſanctæ matri Rictrudi, Broilenſi monaſterio eum præficere, & ſe & prædium ſuũ per illum Dño offerre. Coactus igit ab illis & toto monaſterio vir Dei, cùm eis benè precatus eſſet, eò profectus eſt, totiſque viribus *S. Amatus ſuſcipit curã Broilẽſis cœnobij.* illic Domino ſanctè & religiosè inſeruiens, ſubditis de ſe præbuit humilitatis exempla, tã verborũ doctrina & inſtitutione, q̃ vitę ſimplicis eximia puritate. Habebat verò iuxta templũ cellulã, orationis cauſa illic extructã, vbi cæleſtibus inhians, tanq̃ in quadã quietis ſpecula diuinorum contemplationi vacabat: & quia diu vitæ actiuæ laboribus inſudàrat, proximis ſuis pro uiribus miniſtrans, iam contemplationi ſic inhærebat, vt vni uiuens Deo, mundo mortuus videretur. Tandèm vt iam emeritus miles labore omni abſolueretur, à Domino vocatus, in pace quieuit. Fecerat autem adhuc viuẽs ferream catenam ſanè immanẽ, eaque corpus ſuũ cõſtrinxerat. Hæc derepentè *Ferrea catena ad corp' e'.* ab eius exanimi corpore ſoluta, multis attulit remedia ſanitatis: præſtante Domino noſtro Ieſu Chriſto, cui eſt honor & gloria in ſecula ſeculorum.

ANDREAE EPISCOPI CRETENSIS Hieroſolymitani, de precioſæ & viuificæ Crucis venerabili exaltatione. Habetur in Simeone Metaphraſte. Poteſt verò hęc Oratio etiam legi in feſto Inuentionis S. Crucis, ad quam etiam propriè pertinet.

CRVCIS feſtum celebramus, & illuſtratur totus Eccleſiæ cœtus. *14. Septẽbris.* Crucis feſtũ celebramus, & gau- *Cap. 1.* dij fulgoribus reſplendet facies *S. Crucis feſtũ antiquum in Eccleſia.* orbis terræ. Crucis feſtum celebramus, per quam expulſæ ſunt tenebræ, & lux eſt introducta. Crucis feſtũ celebram', & ſimul cũ Crucifixo extollimur, inferius terra relicta cũ peccato, vt ſuperna poſsideam'. Crux extollitur, & ſimul extollit humi iacẽtem humanitatem. Crux extollitur, & terreſit dæmonum elatio. Crux extollitur, & ſatanę aduerſa potentia decidens, cedit & contrahitur. Crux extollitur, & ciuitates feſtum diem agunt, & populi ſibant lætitiam. Crucis enim meminiſſe, eſt apertũ gaudij argumentum, & contractio triſtitiæ. Vel Crucis autem cerni figuram, quantum eſt? Fit enim magnanimitatis conciliatrix, & à timore liberatio ei, qui eam *Crucis figura conſpecta qd̃ præſtet.* adſpicit. Talis eſt magna illa Crucis poſſeſsio: & qui eam poſsidet, poſsidet theſaurum.

Cap. 2. Aut fortaſsè putatis me dicere theſaurum, aut margaritarum, & Indiæ gemmarum longè precioſiſsimarum? Ego autem id, quod eſt omnium bonorum optimum ac pulcherrimum, reque & nomine longè magnificentiſsimum, meritò theſaurum appellauerim, in quo, & per quem, & in quem vniuerſa noſtræ ſalutis ſumma repoſita, fuit correcta, & in ſtatum priſtinum reſtituta. Si non fuiſſet crux, Chriſtus non fuiſſet actus in crucem. Si non fuiſſet crux, non fuiſſet uita ligno affixa.

Iohan. 9.

fixa. Et ſi non fuiſſet affixa, non ea latere ſalientes riui incorruptionis manaſſent ſanguine & aqua, quæ mundum expurgant, non fuiſſet ruptum peccati chirographum, non aſſecuti fuiſſemus libertatem, non ligni vitę fructum percepiſſemus, non apertus fuiſſet paradiſus, nō verſatilis rhomphæa ceſſiſſet è via Eden, non latro habitaſſet paradiſum. Et quid hęc dico? Si non eſſet crux, non fuiſſet Chriſtus in terra. Si non fuiſſet Chriſtus in terra, non fuiſſet virgo: & ſi non fuiſſet virgo, non fuiſſet Chriſti ſecunda generatio, non fuiſſet Deus in homine, non partus, non præſepe, non faſciæ, non octauo die circuncīſio, non parētibus ſubiectio, non ætatis proceſſus, non corporis incrementum, non apparitio, non baptiſmi participatio, non effectio miraculorum, non Iudas proditor, non Pilatus iudicans, nō Iudæorum audacia clamans crucifigi innocentem. Si non eſſet Crux, mors non fuiſſet conculcata, non fuiſſent ſpoliati inferi, non morte affectus fuiſſet ſerpens acerbus. Propterea Crux res eſt magna & precioſa. Magna quidem, quòd multa bona per ipſam rectè geſta fuerint, & eo plura, quòd Chriſti miracula & perpeſsiones aduersùs omnem rationem obtinent victoriam: Precioſa autem, quòd Dei paſsio & trophæum eſt Crux. Paſsio quidē, propter voluntariam in ea mortem eius, qui eſt impatibilis: Trophæum autem, propterea quòd per ipſam ſauciatus fuerit diabolus, cū illa verò fuerit quoquè victa mors: contrita autem fuerint etiam clauſtra inferorum, & poſtremò fuerit Crux commune totius mundi ſalutare.

Oſee 13.

Crux, Dei paſſio et trophæū

Cap. 3.

Mira S. Crucis encomia.

Crux, ſpes Chriſtianorum, ſeruatrix deſperatorū, portus eorum, qui tempeſtate iactantur, medica infirmorum, expultrix vitiorum, datrix ſanitatis: eorū, qui morte affecti fuere, vita: impietatis proſcriptio, blaſphemiæ obſtructio. Crux, arma contra inimicos, ſceptrum regni, diadema pulchritudinis, figura non ſcripta, virga potentiæ, fidei propugnaculum, baculus ſenectutis, dux cæcorum, lux eorum, qui ſunt in tenebris, eruditrix inſipientium, magiſtra infantiū, peccati deletio, pœnitentiæ indicatio, vitę conciliatrix, mortis ſolutio, interitus alienatio, ignis extinctio, apud Deum fiducia, clauis regni cælorum. Crux, cuſtos in nocte, in die turris, in tenebris deductrix, reconciliatrix, refugium ſupplicibus, ſolatium amicis, patrona, tutatrix, adiutrix, in tentationibus opitulatrix, in neceſsitatibus auxiliatrix, in mari gubernatrix, in ærumnis refrigeratio. Crux noctù ſeruat dormientes, ſimul vigilat cum vigilantibus, vnà quieſcit cum ijs, qui laborarunt. Crux, robur imbecillorum, requies laborantium, alimentum eſurientium, vires ieiunantium, alipes athletarum, tegumentum nudorum, comes hoſpitum, caſtigatrix diuitum, pauperum procuratrix, protectrix viduarum, tutrix orphanorum. Crux, honor magiſtratuum, potentia Regum, belli ducum victoria, ſacerdotum gloria, monachorum adiutrix, virginum cohabitatrix, ſignaculū caſtitatis, vinculum coniugii. Crux, cuſtos ciuitatū, tutela domorum: quæ amicitiam coniungit, inimicos vlciſcitur, reſiſtit hoſtibus, gentes perſequitur: quæ eſt ſtimulus Barbarorum, pacis diſtributrix, charitatis adminiſtratrix, mundi reconciliatio, finium deſcriptio, cęli altitudo, terræ profunditas, creatæ naturę coagmentatio: terræ, quæ appáret, longitudo, latitudo orbis terræ, &, vt paucis dicam, Crux, caput & ſumma Chriſti perpeſsionum: miraculorum, quæ in nos facta fuere, coronis. Hæc & Chriſti gloria vocatur, & Chriſti appellatur altitudo. Hæc & deſiderabilis calix intelligitur, & pro nobis ſuſceptarū perpeſsionum concluſio.

Crux, Chriſti gloria & altitudo.

Cap. 4.

Quòd autem ſit Crux Chriſti gloria, audi eum dicentem: Nunc clarificatus eſt filius hominis, & Deus clarificatus eſt in eo. Si Deus clarificatus eſt in eo, & Deus clarificabit eum in ſemetipſo, & continuó clarificabit ipſum. Et rursùs: Clarifica nomen tuum. Venit ergò vox de cælis, dicens: Et clarificaui, & iterùm clarificabo: illam innuens clarificationem, quæ tunc facta eſt propter Crucem, elementorum, inquā, mutationem, & commiſerationem, ac conſenſionē. Oportebat enim ſimul cum creatore per conſenſum res quoquè creatas affici. Quòd autem Chriſti quoquè altitudo ſit Crux, audi quid ipſe dicat: Quandò ego exaltatus fuero, tunc omnes ad me traham. Quomodò etiam alibi dicit: Et ſicut Moſes exaltauit ſerpentem in deſerto, ità oportet exaltari filium hominis. Quamobrèm? Vt omnis, qui credit, inquit, in ipſum, non pereat, ſed habeat vitam æternam. Vides Crucem eſſe Chriſti gloriam & fortitudinē? Vis ſcire, quòd vbi eſt altitudo, illic adeſt etiā gloria? Audi Dauid dicentem: Exaltare ſuper cælos Deus, & ſuper omnem terram gloria tua. Et Eſaiam rursùs, tāquàm à facie Chriſti: Nunc exurgam, dicit Dominus: nūc exaltabor, nunc glorificabor. Quoniam ergò gloria eſt altitudo, Crux autem hodiè in altum extollitur, Chriſtus profectò glorificatur. Si enim Crux eſt gloria Domini, Chriſtus ergò eſt altitudo Crucis. Crux ergò hodiè in altum extollitur, vt Chriſtus glorificetur. Non in altum extollitur Chriſtus, vt Crux glorificetur. Glorificatur Chriſtus, vt nos ſecum ſimul extollat. Crux ergò in altum extollitur, & piorum ſpiritum ac mentem ſimul extollit. Glorificatur Chriſtus, & ſimul glorificat eos, qui ipſum glorificant. Crux in altum extollitur, & dæmonum detrahit ſupercilium. Glorificatur Chriſtus, & eorum, qui propter peccata ceciderunt, delet ignominiam. Crux in altum extollitur, & cadunt ſimulacra. Glorificatur Chriſtus, & feritur diabolus. Crux in altum extollitur, non ſolùm quòd Chriſtus fuit in altum elatus, ſed quòd manifeſtus euaſit tempore Imperatorum, qui crediderunt in Chriſtum. Hoc autem non ità fecit, vt qui antea ſimulatione & probabilitate quadam ad ſe multos attraxerunt, ſed diuina & ſyncera virtute, ac veræ fidei ſolida & ſtabili firmitate.

Iohan. 13.

Iohan. 12.

Ibidem.

Iohan. 3.

Pſal. 107

Eſa. 33.

Chriſtus i cruce extollitur, vt nos in regno ſuo extollat.

Cap. 5.

Poſtquàm enim poſt mortem in cruce ſuſceptam, vitæ & mortis DOMINVS poſt tres dies reuixit, inuidiæ ſtimulis puncti Iudæi, & timore affecti, nè quid ex rebus illis ſacroſanctis, quæ fuerunt in illa veneranda & beata paſsione, ſeruatum, Iudæos quidem vlciſcendi eſſet inſtrumentum, cuſtodiendi autem eos, qui crederent in CHRISTVM, ea defoderunt in infimis terræ finibus, illic deponentes in primis precioſum theſaurum, Crucem, inquam, & omnia, quę ad Crucem pertinent, nempe clauos, & lanceam, &, quem in Cruce Pilatus ſcripſit & affixit, titulum. Deindè cùm Deus tradidiſſet Chriſtianis ſceptra Imperatoria, & totum Romanum Imperium, ei tunc placuit per piam mulierem regiam, & quæ regios habebat ſpiritus, tunc filio imperante Chriſtianis, ſine labore, & diuino vt ità dicam, inſtinctu ſapientem reddere: quæ partim quidem grauitate principali, partim autem nonnunquam communibus blanditijs, regaliter autem omnia faceret, quæ inflexibile Iudæorum poterant cor flectere. Et citó quærenti Imperatrici communis apparuit theſaurus, Deo celeriter donum porrigente mulieri, hāc dico DOMINI Crucem, quæ in vniuerſo mundo hodiè extollitur: cum qua etiam omnia, quibus beata illa, & toti mundo ſalutaris fuit paſsio diſpenſata, extolluntur. Propterea ergò hodiè diem feſtum celebramus: propterea frequentes conuenimus, quòd ſanctum illud, quod olim latebat, hodiè euaſit manifeſtum:

Iudæi defodiunt Crucē clauos, lāceā & titulū Crucis.

Crux in vniuerſo mundo hodiè extollitur.

feſtum: quòd theſaurus, qui fuerat abſconſus, ex terræ metallis refulſit, ſicut aurum: quòd id, quod erat in terra infoſſum, reuelatum eſt maximè inſigne opus Imperij Chriſtianorum: quòd ceſſauit procella dæmonum, cùm Crux euaſiſſet manifeſta: quòd qui aduersùs inimicos à Chriſto fabricatus fuerat gladius, è terra euaſit manifeſtus: quòd ſuum ornamentum hodiè accepit Eccleſia: quòd quam illa perdiderat drachmam, regale inuénit imperium.

Cap. 6. Hæc eſt Crux Domini, ſignum Dominicum, arma ſalutaria, regia potentia, victoriæ tropheum, inter ſuperna & inferna remedium: eorũ, qui firmiter credunt, vexillum: coronis Apoſtolica, ſpecula prophetica, martyrum corona: eorum, qui CHRISTVM adorant, arrha. Ex quo enim Crux, CHRISTVS adoratur. Ex quo Crux, filius DEI eſt agnitus. Ex quo Crux, cum patre filium adoramus. Ex quo Crux, abolitæ ſunt res Iudæorum, extinctæ res gentilium: liberati ſumus à ſanguine, qui fundebatur in altaribus, cultum incruentum. Ex quo Crux, liberati ſumus à nidore dæmoniorum, participamus ſpiritalem bonum odorem vnguenti effuſi. Ex quo Crux, euanuerunt fabuloſæ deorum genealogiæ. Ex quo Crux, principio ſuperius principium, quod proceſſit ex principio, quod eſt expers principij, didicimus. Ex quo Crux, didicimus fidem in patrem, & filium, & ſpiritum ſanctum: & inanium fabularum gentium excuſſimus perniciem. Ex quo Crux, typicorum ſignorum vmbras expulimus, & luci veritatis, quæ eſt in gratia, ſumus reconciliati. Ex quo Crux, mors fuit habita contemptui, obſtupefacti ſunt dæmones, confracta ſunt ſimulacra, conculcata fuerunt animalium ſacrificia, euerſa ſunt idola: vbiquè eccleſiæ, altaria, pſalmodię, ſtationes nocturnę, theologiæ, baptiſmata, fidelium conſenſio, ſcripturarum agnitio, terrę contemptio, cæli acquiſitio, DEI participatio. Quid opùs eſt multa dicere? Ex quo Crux, verſantur homines ſimul cum Angelis: & ipſum cęlum patet iis, qui ſunt in terra: & DEVS ab hominibus capitur, & cum eis congreditur ac coniungitur.

Attende quãta bona per S. Crucẽ nobis obuenerint.

Cap. 7. Sed ò Crux, CHRISTI & noſtra valdè precioſa gloriatio. O lignum inſigne, in quo CHRISTVS eſt extenſus: planta immortalitatis, ex qua CHRISTVS botrus nobis potum produxit viuificum. O Crux, per quam peccati ruptum fuit chirographũ, & ſcriptus fuit contractus libertatis. O Crux, theſaure bonorum innumerabilium, paradiſi conciliatria, regni largitrix, peccatorum ſolutrix, rectè factorũ datrix. Te CHRISTVS, in te crucifixus, effecit lignum immortalitatis. Te CHRISTVS, in te affixus, effecit ſcalas vitæ, quę ducit ad cælum. Te Chriſtus, in te ſuſpenſus, benedictionis fecit conciliatricem. Te CHRISTVS, in te extenſus, fecit relaxare vincula eorum, qui erant in catenis. In te CHRISTVS ſua ſponte in altum eleuatus, mundum quoquè vnà ſecum extulit. In te CHRISTVS pro nobis in altum ſublatus, in altum ſublatum æneum ſerpentem publicè notauit. Non ampliùs mordens in via ſerpens obſeruat calcaneum. Non ampliùs ſerpens æneus, ſi proſpiciatur, facit ceſſare morſus mordentium ſerpentium. Non eſt ampliùs maledictus omnis, qui pendet in ligno. Quomodò & quanam ratione? Cùm benedictus filius DEI Ieſus maledictionem mutarit in benedictionem. Non eſt ampliùs Crux execranda, cùm maledictum Cruci fuerit affixum: & Chriſtus maledictum abſtulerit, & eius loco nobis induxerit benedictionem.

Num. 21 *Gen. 49.* *Deut. 21.*

Cap. 8. Hæc Crux Domini omnia nobis bona introduxit. Hæc Crux Domini fuit multis appellata nominibus. Vocatur Crux virga rectitudinis, regni, virtutis, hæreditatis, Thronus tuus, Deus, in ſeculum ſeculi: Virga rectitudinis, virga regni tui. Virgam virtutis emittet tibi Dominus ex Sion. Baculus: Virga tua & baculus tuus, ipſa me conſolata ſunt. Lignum vitę: Lignum vitæ eſt omnibus ſuſcipientibus eam: vt quæ in Domino ſit firma ac ſtabilis. Lignum plantatum, dicit alicubi Dauid, ſecus decurſu, aquarũ. Quos decurſus? Quarumnam aquarum? Scripturarum à Deo inſpiratarum. Scabellum. Exaltate Dominum DEVM noſtrum, & adorate ſcabellum pedum eius, quoniam eſt ſanctum. Locus: Ingrediemur in tabernacula eius: adorabimus in loco, vbi ſteterunt pedes tui Domine. Si dedero ſomnum oculis meis, & palpebris meis dormitationem: Et requiem temporibus meis, donèc inuenero locum Domino, tabernaculum Deo Iacob.

Cruci Chriſti nomina. *Pſal. 1.* *Pſal. 98.* *Pſal. 131.*

Cap. 9. Hanc Crucem tacitè ſignificans Iacob Patriarcha, viciſſim aliquandò manus imponens nepotibus, ſymbolycè præſignificauit. Hanc idem præfigurans in faſtigio virgæ Ioſeph adorauit. Crucis figuram obtinuit virga eiuſdem Patriarchę Iacob, quandò tranſijt Iordanem. Dixit enim: In virga mea tranſij Iordanem. Et paulò antè Crucis ſignum Abrahæ oſtendit id, quod erat figuratum in medio cornuũ arietis, quandò eam hoſtiam, quæ erat in figura poſita ad indicandum Crucifixum, per ouem myſticè peregit. Crucis figuram Iſaac quoquè impleuit, qui acceptis lignis ſacrificij, patrem, qui properabat eum ſacrificare, alacriter ſequebatur. Crucis poteſtatem habuit virga Moſis mutata in ſerpentem, & transformans virgas Aegyptiorum: quæ has quidem ſcilicet deuorauit, illis autem fluuij fluentum effecit cruentum, nè biberent: & aliquandò quidem ranas ex aquis proſerpere, aliquandò autem locuſtas, & bruchos, & palpabiles tenebras, & quæcunque Aegyptiorum oſtendunt calamitates. Crucis figuram obtinuit ipſa virga Moſis, quandò mare rubrum diſſecãti, murus ei & populo ſolidus ac firmus fuerunt aquę. Crucis figuram obtinuit columna ignis & nubis, quibus errantem Iſraelem, qui fugiebat ex Aegypto, deduxit Deus Crucis figuram conſeruabat ipſe quoquè Moſes, in monte manus in altum extollens, quãdò oppugnante Ieſu Amalec alienigenam, ille quidẽ ſuſtentabatur ab Aarone & Hur: confirmatus autem & corroboratus Iſrael, euaſit ſuperior. Crucis figuram obtinuit virga, quę petram percuſſit in ſolitudine, & effecit, vt ipſa pareret fluuium. Quid verò virga, quæ produxit nuces, Crucem non apertè deſcribit? Quid verò Eſaias, qui ſerra lignea in duas partes diuiditur, non typum Crucis ſignificabat? Mitto dicere Agęum fuiſſe in Crucem actum: & Siſaram fuiſſe palo affixum: quæ Crucem apertè præſignificant. Quinetiam Eliæ pellem ouillã dixerim ego Crucis virtutem indicare, quandò, Iordanis fluento diuiſo in duas partes, ingreſſus eſt tanquam ſuper terram aridam. Eliſei autem vbinam ponam miraculũ, quandò, aquę impoſito ligno, ſecuris ex profundo fluuij ferrum ſuſtulit, id, quod eſt graue, tollens eo, quod eſt leue? Reuerà res magna eſt Crux, de qua & multis in locis fert ſcriptura teſtimonium, & eorum, quæ in ea præfigurantur, quęque per ipſam quotidiè peraguntur, miraculorum priùs deſcribit indicia.

Gen. 48. *Gen. 32.* *Gen. 22.* *Exod. 4. & 7. &c.* *Exod. 17.* *Num. 17* *4. Reg. 2.* *4. Reg. 6.*

Cap. 10. Eſt itaque Crux adoranda, quoniam per ipſam Dominum cognouimus. Crux eſt adoranda, quoniam in ipſa Dominum benedicimus. Crux eſt adoranda, quoniam cum per ipſam amarum ligni inobedientię guſtum euomuiſſemus, dulcedinem ſalutis guſtauimus. Benedictum eſt lignum, per quod

Crux adoranda eſt, quoniã in ipſa Dominum ado-

benedictæ

ramus & benedicimus.

benedictæ ſunt gẽtes. Benedictum eſt lignum, in quo Deus extẽſus fuit corporaliter. Quid eſt autem admirabilius, quàm Deum uidere in Cruce actum, idque cum latronibus? Benedictũ eſt lignum, per quod latro paradiſum habitauit: & ligni guſtus, amarum guſtum expulit. Quid eſt admirabilius, quàm ꝙ quem clauſit deceptus Adam, eum aperuit latro cùm agnouiſſet? & à quo ille fuit exterminatus, hic vocatus, inſcriptus fuit ciuis? O conuenientem mutationem. Egreſſus eſt fur, & in eius locum introductus eſt latro: ille quidem propter tranſgreſsionem, hic autem propter agnitionem: ille quidem ſeductus ab eo, qui ſupplãtauit: hic autem ſimul crucifixus cũ eo, qui creauit. Benedictũ eſt lignum, ex quo qui comedit latro, dignus fuit habitus delicijs: ex quo Adam, qui non guſtauit, mortẽ priùs cum uita commutauit, vt qui nimia temeritate attigiſſet lignum cognitionis. Verùm cùm huius fuiſſet particeps, ſenſit, poſtea dulcedinem, & accepit reuocationem. Benedictum eſt lignũ, per quod Reges excitant trophæa, & Duces exercitus ſimul inſerunt ſpolia: & Barbarorum bello capitur multitudo. Benedictum eſt lignum, per quod vires arcuum contritæ confringuntur, & clypei ab igne conſumuntur. Benedictum eſt lignum, per quod brachium ſuperbum inflectitur, & colla inimicorum ſubmittuntur, & terga vertit Barbarus, & fugit Scytha nemine perſequente.

Cap. 11.

Hodiè ergò mihi vocem extollite, & cum ſcriptura Crucis theſauro acclamemus ſcripturæ eloquia. Theſaurum autem Crucis dico CHRISTVM filium Dei, ad quem magis decet noſtra dirigi eloquia dicendo: Omnes gentes, quas feciſti, uenient, & adorabunt ante te, Domine, & glorificabunt nomen tuum: quoniam magnus es tu, & faciẽs mirabilia: tu es Deus ſolus. Moueamus hodiè, ò dilecti, labra tanquàm lyram, aſſumamus pſalterium & citharam: Pſallamus Deo, pſallamus ſapienter: canamus quę ſunt glorioſæ exaltationis. Oſtendamus in quot locis ſcripturæ efferetur exaltatio, vt videamus, quomodò hinc poſſumus diſcere Crucis exaltationem, quæ eſt & magna & ſupermundana: & eius inuentionem nõ temerè celebrari in Dei eccleſiis, quæ ſunt in uniuerſa terra. In altum ergò è terra Crux manifeſta extollitur. Quæ paulò antè propter inuidiam celabatur, in altũ Crux extollitur. In altum Crux extollitur, non vt gloriam accipiat (Quamnam enim maiorem conſequi poſſet gloriã, cùm in ea Chriſtus fuerit affixus?) ſed vt Deus in ipſa glorificetur, & per ipſam prędicetur. Crux ergò in altum extollitur, vt cornu noſtrum ſimul in ipſa ille erigat & extollat. Crux in altum extollitur, vt ſuperbum deprimat, & humilem efficiat. Crux in altum extollitur, vt liget fortem, & per nos vaſa eius diripiat. Crux in altum extollitur, vt oſtendat inanem Iudæorum inuidiam: nè lateat ſepultus in terra uitæ theſaurus; vt nos margaritam accipiamus, quam qui in Crucẽ egerũt, vel inuiti manifeſtã reddiderũt.

Theſaurus Crucis, Chriſtus.

Pſal. 85.

Toto orbe celebratur feſtũ S. Crucis

Cap. 12.

Quoniam enim fieri non poterat, vt perpetuò lateret vitę theſaurus, multifariam autem multisque modis miſeri examinati, & à ſua ipſorum conuicti malitia, non poterant perpetuò latere oculum, quem nihil latet: quid facit Deus, qui in ipſa, & per ipſam totius mundi ſalutem fecit in terræ medio? Imperatrici quidem, vt pauloantè diximus, ardens immiſit deſiderium: illis autem immiſit timorem, totam eorum vitam conturbans. Qui poſtquam uiderunt fieri nõ poſſe, quin perquireretur, oſtendentes ſe ſua ſponte facere, quod faciebant inuiti, inprimis venerandum Domini ſignum manifeſtum reddiderunt. Illa autem, tanquàm ex aliquo alio proceſsit firmamento, nempe terræ penetralibus, inſtãr Solis emittẽs radios Dominicos. Proceſſit itaque è terrę adytis ſignum Domini, per quod inferorum concuſſa latibula, abſoluerunt animas, quæ illic detinebantur. Proceſsit, tanquàm ex thalamo ſponſus, ex terrenis, inquam, cubilibus Crux Domini: per quam Chriſto deſponſa, quæ eſt ex gentibus Eccleſia, depoſuit multiplicem gentium impietatem. Proceſſit intelligibilis illa fidelium margarita, coronę Chriſti tanquàm lampas infixa, vt vniuerſam faciat coruſcare. Proceſſit ornamentum Eccleſiæ Crux Chriſti, vniuerſam terrenam creatam naturam decorans. Proceſſit veluti è cuſtodia innocens, vt reos reuincaret: Ex vinculis is, qui nec vinci, nec teneri poteſt, ut uinctos redderet facilè ſolubiles. Ex tenebroſis locis lucerna lucis, vt ablata nocte ignorantiæ, luceret lux agnitionis. Meritò ergò Eccleſia gaudent, Cruce Domini ſuam ornat tunicam: & aperiens ſponſi pulchritudinem, de huius diei facie gloriatur, eamque iactat & magnifacit. Meritò hic quoquè populus frequens hodie conuenit, ut & videat Crucẽ in apertum prolatam, & Chriſtum in ea elatum in altum adoret ſuſpiciens. In apertum enim prolata fuit, vt extolleretur. In altum autẽ tollitur, ut in apertum proferatur. Quænam ea? Quæ paulò antè quidem in loco abſcondebatur, nunc autem vbiquè adoratur. Hũc diem feſtum hodiè celebramus. Hac de cauſa frequẽtes cõuenim'. Hoc eſt caput & ſumma feſti pſẽtis. Hæc eſt myſterij declaratio.

Inuentio S Crucis.

Crux Chriſti ornamentũ Eccleſia.

Cap. 13.

Sed iam tempus eſt ipſius Crucis in altum elationem ſcripturę cõfirmare teſtimonijs. Hoc enim ſumus paulò ante polliciti. Nam pręcurrens oratio prætermiſit ea, quę media erãt. Cùm enim oporteret illud occultum & viuificum lignum, in apertum prolatum, & ſublimè ſublatum, tanquam ciuitatem aliquam ſuper montem poſitam, aut lucernam ſuper cãdelabrum, toti mundo oſtendi, ea de cauſa cùm primi primitùs Chriſtiani prima regni ſceptra ſuſcepiſſent, cum triumpho totius ſimul Eccleſiæ veluti ex excelſa quadam ſpecula, iuſſerunt eam in altum extolli, & oſtendi toti cętui. Et hoc eſt, quod nunc faciunt, qui clauum ſuſcepere pontificium. In excelſum eccleſiæ locum conſcendentes, & hanc glorioſiſſimã & vel maximè adorãdam Crucem in altum extollentes, ſæpè ſublimè extendentes, oſtendunt populis, propemodùm clamantes: Eccè inuentus eſt, qui fuerat abſconſus, ſalutis theſaurus. Eccè ſignaculum, in quo ſignati ſumus. Eccè Crux, per quã cogniti ſumus Crucifixo. Eccè cornu, in quo inimicos noſtros ventilabimus: in quo illæſi tranſimus laqueos inimici: quin ſtrenui, infantium tela putamus plagas dæmonum. Eccè hodiè videmus oculis uitam ex aduerſo pendentem. Audiamus ergò Prophetam dicentem: Extollite uocẽ in virtute: extollite: nè timete. Extollite Dominũ Deum noſtrum: & adorate ſcabellum pedum eius, quoniam eſt ſanctum. Rursùs cum Dauide modulemur: Exaltare ſuper cælos Deus, & ſuper omnem terram gloria tua. Exaltare qui iudicas terram. Exaltetur manus tua: nè obliuiſcaris pauperum tuorum in finem: ſed in beneplacito tuo exaltetur cornu noſtrum. Ingrediamur in ipſum ſcripturæ paradiſum. Colligamus veluti flores tempori conuenientiſſimos. Accipiamus uiæ duces Prophetas, qui pręſignificãt Crucis exaltationem.

Matt. 5.

Pſal. 43.

Eſa. 40.

Pſal. 93.

Pſal. 107.

Pſal. 98.

Cap. 14.

Num. 21.

Si aũt primus Moſes Dei ſeruus, & legiſlator, qui in altum æneum illum extulit ſerpentem: non vt glorificaretur, ſed publicè notaretur: & vt cum ęris rubigine uitij virus opponendo conferens, uelutì in indicio oſtenderet mali conuenientiam. In altum ergò ſublatus fuit ſerpẽs ille æneus: non ut qui eſſet pręfiguratio aut figura Crucis: ſed vt exẽplar figuræ aut figura ſũpta tropicè. Extulit ipſe quoq; Mo-

Exod. 17.

ſes aliquandò manus in figuram Chriſti crucifixi &
Crucis, quæ nunc in altum extollitur. Stet Sol in Ga-
Ioſue 10. baon, & Luna in valle Ailon, precatus eſt aliquandò
Ieſus, conſumens Amalec: non vt ſolum diem Cru-
cis ſignificaret, in quo tenebræ fuerunt diffuſæ per to
tam terram: neque ſolùm vt Dei virtutis altitudinẽ,
& aduerſus inimicos clarum brachium illo die pro-
baret: ſed etiam vt Crucis præſignificaret exaltatio-
nem, & in ipſam Solis gloriæ aſſcenſum præfigura-
ret. Adduxit etiam Abraham in figuram myſtici mira
Gen. 22. culi ſacrificium: ſed ex alto data voce ſtatim perſua-
ſus, arietem, qui adſpectus fuit in planta Sabec, in
excelſo montis faſtigio ſymbolicè ſacrificauit, præfi-
Dan. 3. gurans Crucis in altum elationem. In altum manus
extulit Azarias cum ſuis, orans in igne fornacis Ba-
bylonię, & flammam ignis in altum elatam extinxit,
Ion. 2. manuum extenſione Crucem in altum elatam ſignifi
cans. Extulit Ionas aliquandò vocem, manibus quo
què in altum ſublatis: & ex alto ſtatim attraxit virtu
tem, illæſus è bellua euomitus. Extulit aliquandò
Iudith 3. pręclara Iudith acinacem aduerſùs caput Holofer-
nis dormientis, Crucis præfigurans exaltationem: &
Dan. 14. effecit ſalutem Iſraeli. Extulit aliquandò Daniel vo-
cem in lacu leonum ad altiſſimum, pręfigurans Cru
cis exaltationem, quandò prandium ei attulit pro-
pheta Habacuc raptus momento temporis. Quid au-
tem videtur Hieremię cùm loqueretur ex perſona
eorum, qui Dominum occiderunt, dicentium: Ve-
Ierem. 11. nite, iniiciamus lignũ in panem ipſius, & deleamus
è terra vitam eius? Quid autem Eſaiæ ſibi volunt ea,
Eſa. 53. quæ dicit ſimiliter, aliquandò quidem: Tanquàm
ouis ductus eſt ad occiſionem: & tanquàm agnus co
ram ipſum tondentibus obmutuit: &, In humilita
te eius ſublatum eſt iudicium: quoniam tollitur è
Panis in terra vita eius. Aliquando autem, Et ipſe tulit pec
lignũ miſ- cata multorum? Vbi, niſi in ligno Crucis: in quam
ſus corp' cùm panẽ immiſiſſent, non priùs dimiſerunt, quàm
Chriſti eſt in altum ſuſtuliſſent ad teſtimonium videntium, &
Cruci af- figuram propoſitę exaltationis? Hoc autem quidnã
fixum. eſſe dixerimus, niſi exaltationem Crucis, & oſten-
ſionem? Quomodò etiam ouis occiſionem in Crucẽ
ſublatæ, quæ mundi peccata eluit. Quod ipſius quo-
què Crucis apertè oſtendit exaltationem.

Cap. 15. Et ſatis quidem fuerit hactenùs adduxiſſe ſcriptu-
ræ teſtimonia, quæ ſignificant Crucis exaltationem:
nè oratio multis afferat ſatietatem. Nos autem Chri-
ſtum in ea adorantes, conſideremus eius virtutis ma-
gnitudinem: & quę per ipſam in nos ſalutaria perfe
Pſal. 73. cta ſunt miracula, ſicut ait diuiniſſimus Dauid: De-
us autem Rex noſter ante ſecula, operatus eſt ſalutem
in medio terræ. Quòd autem in medio terræ poſitus
fuerit Caluariæ locus, nemo dubitet. Oportebat enim
tanquàm in plani circuli deſcriptione, per mediam
vniuerſam terram infigi lignum ſalutare: ut uelut
quidam alius Sol lucens in cælo, tanquàm ex quo-
dam Crucis firmamento, luminoſos ſuos radios e-
mitteret in Cruce òccidẽs, iis qui in terræ tumulis de
tinentur. Hęc Crux & lignum eſt adſpectabile, & ſignũ
vocatur in ſcriptura multis in locis. Quid enim eſt,
dicit Dauid: Fac mecum ſignum in bonum: &, Si-
Pſal. 85. gnetur ſuper nos lumen vultus tui, Domine: Et, De
Pſal. 4. diſti ſignificationem timentibus te, vt fugiant à facie
Pſal. 56. arcus? Et quod ipſe quoquè Dominus clamat in Euã
Mat. 24. geliis: Et nunc videbunt ſignum filii Dei: Et ante hoc:
Mat. 15. Signum quærit hæc generatio, & ſignum non dabi-
tur ei niſi ſignum Ionę Prophetæ? Quod ipſum quo-
què per Crucem oſtenditur. Simeon autem Dei ſu-
ſceptor, quod dicit Virgini benedicens, quandò in-
fantili ſpecie Dominum ſuſcepit, quid ſibi uult: Hic
Luc. 2. poſitus eſt, inquiens, in ruinam & reſurrectionem
multorum in Iſrael, & in ſignum, cui contradicetur?
An non per ſignum Crucem vult apertè ſignificare? *Cap. 16.*

Quia etiam Crux vocatur potentia. Quid enim di-
cit Dauid? Notam feciſti in populis potentiam tuam. *Pſal. 73.*
Sed brachium quoquè: Redemiſti in brachio populũ
tuum. Quòd autem Chriſti virtus ſit Crux, audi Paulũ
dicentem: Verbum crucis pereũtibus quidem eſt ſtul *1. Cor. 1.*
titia: nobis autem, qui ſalui ſimus, virtus Dei eſt. Por-
rò autem ipſum quoquè Chriſtum audi dicentem Mo *Exod. 4.*
ſi: Indurans indurabo cor Pharaonis, vt in ipſo oſten *& 10. &*
dam omnem meam virtutem: Virtutem hic ſignifi- *14.*
cans, eam, quæ per virgam Moſis in figuram Crucis
demonſtrata fuit, multę magnęque virtutis oſtenſio-
nem: per quam ei oſtendit miracula, quę ſuperant o-
pinionem. Sic nos de Cruce intelligere & ſentire di-
cimus. Sic fidelem Dei populum Crucem honora-
re & colere perpetuò adhortamur. Per eam in ſa- *Per Cru*
genam inductæ ſunt gentes, & fides vbiquè fuit diſſe- *cem fides*
minata. Hac enim cùm diſcipuli, veluti aratro, huma- *vbiq. diſ-*
nam naturam coluiſſent, & vberem Eccleſię ſegetem *ſeminata.*
oſtendiſſent, eorum, qui in Chriſtum crediderunt, ma
gnam meſſem reportarunt. Hac confirmati, & huic
procidentes martyres verberarunt eos, qui feriebãt.
Per ipſam Chriſtus fuit agnitus: & fidelium Eccleſia
ſcripturã perpetuò explicãs, eundẽ inducit Chriſtũ
Dei filiũ, & ipſũ p ſe Deum, & ipſũ p ſe Dñum, magna *Luc. 9.*
voce clamantem: Si q̃s vult poſt me venire, tollat Cru
cem ſuam, & ſequatur me. Per ipſam florent res Chri
ſtianorum, & in omnem partem extenduntur. Per ip
ſam regnum roboratur, Reſpublica ſtabilitur, ca-
dunt inimici, ſupercilium Barbarorum deprimitur,
Iſmael interficitur, dæmones fulmine feriuntur. Quo
niam in ipſa & per ipſam nos ſaluos eſſe credimus: &
in ipſa omnis, ſicut ſcriptum eſt, caro videbit ſaluta-
re Dei noſtri: & videbunt Iudęi, in quem confixerunt. *Eſa. 52.*
Nos autem, qui in eius lumine ambulauimus, cum ip *Zach. 12.*
ſo glorificabimur, & cũ Deo regnabimus, circa Trini-
tatem cum Angelis choreas ducentes: Quæ adoratur
in patre, & filio, & ſpiritu ſancto; nunc & ſemper, &
in ſecula ſeculorum, Amen.

BEATI PETRI DAMIANI SERmo de Exaltatione Sanctæ Crucis: vt habetur in Tomis Aloyſij.

DE Virga Ieſſe deuenimus ad vir- *14. Septẽ*
gam Crucis, & principium re- *bris.*
dẽptionis fine cõcludim'. Ex illa
Ieſus Chriſt' virgo virga virgine
mirabiliter eſt generatus: in iſta
Martyr, martyrum caput, & mar
tyrij forma turpiter eſt appẽſus.
Illa uirga directionis, virga re-
gni tui: ait illud familiare Spiritus ſancti organum:
quia nihil Virgine rectius, ſubtilius nihil. Audi & de *Pſal. 43.*
alia: Virgam virtutis tuę emittet Dominus ex Sion. *Pſal. 109.*
Profectò Crux fuit virga virtutis, in qua Dñs virtutũ
viriliter pugnauit, & vicit. Aſſumpſi mihi duas virgas: *Crux,*
(ait Propheta) unã vocaui decorem, & alteram funi *virga vir*
culum. Virga pulchritudinis, vterus Virginis: (Pul- *tutis dr.*
chra, inquit, ut Luna) virga funiculi, lignum patibuli, *Zach. 11.*
diſterminans vtraque regnũ Dei & diaboli, imponẽs *Cant. 6.*
frenum malitiæ eius, latàque eius peruagationẽ vali
diſſima poteſtate coercẽs. In hac cõfoſſum eſt latus in
noxiũ, & ad horã crucifixus eſt innocens manibus, &
mũdo corde. Terribilis ille latro, cui' man' plenę sũt *Diabolus*
ſãguine, in hac itẽm cõfoſſus eſt, & cõfectus. Sed Chri *latro.*
ſtus aliter, aliter ipſe: Chriſtus ad momẽtũ, ille in æ-
ternum. Debellauit aereas poteſtates, (ait Apoſtolus)
& affixit eas Cruci ſuę. Ex altera parte crucifixus eſt Re *Coloſſ. 2.*
dem-

Lucæ 8. iuxta 70. demptor noſter, ex alia ſũmus ille præuaricator. Rex Hai (ut narrat hiſtoria) ſuſpenſus eſt in gemino patibulo: ità rea mortis in duplici patibulo ſuſpenditur: quia dum Chriſtum interficit, in ipſa Cruce crucifigitur, quam inuenit.

Magnum ſacramentum Crucis, nec eſt aliquid hoc ſacramento ſacratius. Reſpice Crucem ſtantẽ, & vide quàm recta cacuminatione de terris erigatur ad cælum, & veritatem rei, ipſa imagine proteſtetur. Nõnne tibi videtur figura eius cælum & terram ſublimi continuatione coniungere? Hęc eſt firmiſſimum & indiſſolubile gluten, quo conglutinantur rationales creaturæ, ut ex vtriſque fiat illa ciuitas, cuius
Pſal. 121. participatio eius in idipſum. Vide etiam quomodò quadrifaria ratione quatuor mundi climata comprę hendat, & omnem ad ſe pertrahat creaturam. Adſtat Ieſu in medio, quadrifaria ſui corporis parte diſtentus, & expanſis manibus, omnibus ad ſe ex omni parte venientibus ampliſſimum miſericordiæ ſinum oſtendit. Nam apud Dominum miſericordia, & co-
Pſal 129. pioſa apud eum redemptio. Prorsùs copioſa, non ſtri-
Cur Chriſtus omnem ſuũ ſanguinẽ effuderit, cum vna gutta ad redimendum mũdum ſufficiat. cta: quia largiter vnda ſanguinis de corpore Chriſti per quinque partes emanauit. Sufficeret ad redemptionem orbis vel una precioſiſſimi ſanguinis gutta: ſed data eſt copia, vt uirtus diligentis in beneficii redũdatione clareſcat. Sed nè fortè occurreret tibi, ut vbiquè terrarum currens, Redemptorem tuum inuenire non poſſes, à quaque mundi parte procedas, ſiue ab Oriente, ſiue ab Occidente, ſeu à Meridie, vel à Septentrione, paratus eſt ipſe ſuſcipere venientem, & blanda confouere dulcedine. Sed attende, quid tibi exprimitur de corde altiſſimi. Venis ad hominem crucifixum: Crucifixus venias, aut crucifigendus.
Gal. 5. Qui enim Chriſti ſunt, crucifixerunt carnem ſuam cum uitiis & concupiſcentiis. Sic dignum Chriſto, neceſſarium tibi. Sed iam aſcende mecum ad Verbi huius celſiora faſtigia, & uide quidnã ſit qđ egredit.

3. Reg. 17. Scriptum eſt in Regnorum hiſtoria, quia beata illa mater ait ad Eliam: En colligo duo ligna. Duo ligna, duo Crucis brachia ſunt. In his duobus humanam & Angelicam naturam intellige. Et illud quidẽ lignum, quod recta ſublimitate tendit ad cælos, ſupe riorem accipe naturam, quæ ſtetit in rectitudine, & officioſiſſima deuotione uolũtati Dominantis adhæſit. Illud verò, quod tranſuerſum eſt, humanam deſignat, quę tranſuerſa, immò (vt veriùs dicamus) euerſa, ſtatus ſui perdidit æquitatem. Intuere cum quanto ſacramento iungantur. In utroque ligno fit ſciſſio, & ex occaſione uulnerum iunctior iunctura componitur. Supercæleſtes ſpiritus non mediocre
Iob. 4. vulnus acceperunt, cùm Deus in Angelis ſuis reperit prauitatem: nec contemnenda plaga, cùm eam reſarciri oporteat: quia non reſtituto ſociali numero, numeroſitas cadens facta videtur in vanum. Inferior verò natura a planta pedis uſque ad verticem, ità venenifera fermentatione infecta eſt, ut neſciat vndè veniat, aut quò vadat. Vtrorunque ſpirituum igitur utriſque vulneribus non mediocriter hiantibus, impreſſio facta eſt iuncturalis, quæ Chriſto cõ iungente ità eſt reſarcita, ut nihil uulniferum uideatur ineſſe. Chriſtus enim in utriſque, & pro vtriſque confixus, vtroſque cauilla corporis ſui validùs nectit, & corpus proprium iuncturis opponit, ne valeant reſilire. Crux igitur iungit cælum &
Crux Chriſti coniũgit cælum & terram. terram: Chriſtus in Cruce trahit omnia. leo fugiens ibi ligatur: Angelus confœderatur & homo: totumque per eam reficitur, quicquid fecit manus altiſſimi.

Excede ergò pauliſpèr ſenſus carnis, & irruentia corporearum phantaſmata uoluptatum, & intuere diuinæ naturæ bonitatem, ſuauitatem, dignationẽ.
Chriſtus crucifix⁹ vt cogitãdus. Meditare poſitionem crucifixi corporis. Vide ſi aliquid eſt in eo, quod nõ peroret pro te apud Patrem. Diuinum illud caput, multiplici ſpinarum denſitate denſatum, vſque ad cerebri teneritudinem confixum eſt, dum configitur ſpina. Spinis peccatorum ſuorũ, ait Dominus per Prophetam, circundedit me populus iſte. Ad quid hoc? Nè doleret caput tuum, nè tua vulneretur intentio. Caligauerunt in mortem oculi ſui, & illa luminaria, quæ illuminant orbem, ad horã extincta ſunt. Nõnne illis obtenebrantibus, tenebrę factæ ſunt per vniuerſam terram, & illa duo magna luminaria cum illis luminaribus ſubmota ſunt? Hoc autẽ totũ factum eſt, ut auerterẽtur oculi tui, nè viderẽt vanitatẽ: & ſi viderent, nõ adhærerẽt. Aures illæ, q̃
Eſa. 6. in celis audiũt, Sãctus, Sãctus, Sãct⁹, Dñs De⁹ Sabaoth:
Iohan. 7. audierunt in terris: Dæmonium habet. &, Crucifige crucifige eũ. Vt qd iſtud? Nè aures tuę obſurdeſcerẽt ad clamorẽ pauperis, nè reciperẽt auditũ vanũ, nè detractionis uirus apertis propitiisq; auribus ſuſciperẽt. Specioſa illa facies ſpecioſi forma p̃ filiis hoĩum, ſputis illita eſt, afflicta colaphis, addicta deluſionibus:
Mat. 26. ſic nanque ſcriptum eſt: Cœperunt conſpuere in eum, & percutere faciem eius, & illudere ei, dicentes: Prophetiza, quis eſt, qui te percuſſit? Quarè hoc? Vt
1. Reg. 1. facies tua illuminaretur, illuminata confirmaretur, & diceretur de te: Vultus eius nõ ſunt ampliùs in diuerſa mutati. Os illud, quod docet Angelos, homines inſtruit: quod dixit, & factum eſt: parumpèr obmutuit, ut ueritatem & iudicium loqueretur os tuum, & cõfiteretur Dominum Deum ſuum. Manus illæ, quæ fundauerunt cælos, extenſę ſunt in Cruce, clauiſque trãſuerberatæ duriſſimis, ut manus tuæ extenderentur ad inopẽ, & dicere poſſes: Anima mea ĩ manibus meis
Pſal. 118. ſẽper. Qđ tenem⁹ in manib⁹, non facilè obliuiſcimur: ſic & q animã ſuã bonę operationi imprimit, nõ tradit
Coloſ. 2. eam obliuioni. Pectus illud, in quo ſunt omnes theſauri ſapientiæ & ſcientiæ Dei abſconditi, lancea militari perfoſſum eſt ut pectus tuum à prauis cogitationibus mundaretur, mundatum ſanctificaretur, con ſeruaretur ſanctificatum. Pedes illi, quorum ſcabellũ
Pſal. 98. adorare debemus, quia ſanctum eſt, dura transfixione confixi ſunt, nè pedes tui feſtinarent ad malum, ſed currerent uiam mandatorum Domini. Quid plura? Foderunt eius manus, & pedes: & dinumerauerunt omnia oſſa ſua: pro te carnem & animam ſuam poſuit, vt corpus & ſpiritum tuum ſibi vendicaret. Toto ſe totum te comparauit. Quid vltrà debuit facere, & non fecit? Abſoluit vinctum, illuminauit cęcum: quia Dominus ſoluit compeditos, Dominus illuminat cæ-
Pſal. 145. cos. Reduxit erroneum, reconciliauit reum, qui te portauit in humeris ſuis, qui pro te Patri proprio ſanguine ſatisfecit.

Attende ergò conſilium Dei tui, non ſolùm cũ Patre regnantis, ſed & dulciſſimi amici tui in Cruce pẽdẽtis: nec. n. falli poteſt, quia Sapientia eſt: nec fallere
Luc. 9. te uult, pro quo ignominioſam ſuſtinet pęnã. Si quis, inquit, vult poſt me venire, abneget ſemetipſum, & tollat crucẽ ſuam, & ſequatur me. Audi conſiliũ, non præceptũ. Si enim præceptũ eſſet, quicunque eſſe ei non manciparent, cruciatus poſtea expectare perpetuos. Sed cùm dicit, Si quis vult, in noſtra poſuit uoluntate, vtrùm ex ęquo cũ eo currere feſtinemus. Grandis profectò labor, ſed præmiũ incomparabile. Poſt me, inqt. Poſt eũ eundũ eſt, qa ipſe eſt Veritas, nè decipiamur: per eum, quia ipſe eſt Via, nè aberremus: ad eũ, quia ipſe eſt Vita, ne moriamur. Ego ſum,
Ioann. 14. ait, Via, Veritas, & Vita. Sequitur, Abneget ſemetipſum. Primus ille parens p̃xis obediẽtię legib⁹ coarctatus, in campum malę libertatis exiuit. Ac-

ceperat in præcepto, vt voluntatem Creatoris præponeret ſuæ: ſed vſus, immò abuſus propria voluntate, cùm habere ſe voluit, perdidit ſemetipſum. Depulſus ergò ab illa felici hęreditate, exilium ſortitus eſt pro patria, mortem pro vita, pro gloria ignominiam. Si vis ergò ad tuam hęreditatem reuerti, tuá abnega uoluntatem. In hac abnegatione duo ſolummodò ſunt, aduersùs quæ pugnare, & expugnare oporteat, elatio in mente, voluptas in corpore. Fuge regem, & regis exercitum, ſuperbiam, & ſuperbiæ prolem: & illũ ſecutus, immò conſecutus es, qui dixit: Diſcite à me, quia mitis ſum, & humilis corde. Precioſa veſtis, epulę lautiores, & uoluptas ſecretior longè ſint à te, & carnes tuas timore Domini confixiſti. Abnegatio igitur volũtatis, hæreditatis eſt recuperatio.

Matt. 11.

Abnegatio voluntatis, hæreditatis eſt recuperatio.

Sequitur, Tollat crucem ſuam. Si nõ cecidiſſet Adã, & in illa ſui ſtatus dignitate manſiſſet, eſſet tamẽ aliàs euocandus, & in ordinem promouendus Angelicũ. ob duplicem enim cauſam factus erat, & ad reſarciendum numerum imminutum, & ad illum implendum, qui deerat, ſi Angelus non cecidiſſet. Quia igitur per abrenunciationem proprię uoluntatis nobis hæreditas redditur, conſequenter per crucis portationẽ grata illa beatorum ſpirituum ſocietas reparatur. Duo verò notabilia ſunt, quę in hac crucis portatione nos habere oporteat, vt læſi non lædamus, & benefaciamus lędentibus. Magnum quidem, & ultra hominem eſt, aſperitatem uerborum & verberum non ſolùm pati, ſed & non reddere. Illud verò maius eſt, & diuinum quiddam ſapit, benefacere his, qui oderunt te. Magiſter noſter & Dominus, Chriſtus filius Dei, & lędentes patienter pertulit, & benefecit lędentibus, dicẽs: Pater, ignoſce illis, quia neſciunt quid faciunt. Conſidera beneficium: dum fel ori, claui manibus, lancea lateri apponerentur ab inimicis: os, & manus, & latus agebant pro inimicis. Vide ergò, ſi Angelicę dignitati iuſte hęc aſſignemus. Hęc enim duo, illorum ꝓprietati ſunt propria. Quotidiè illos ad noſtri cuſtodiá deputatos multipliciter offendimus, & offenſam negligentia cumulamus. Ipſi autem, licèt à nobis frequenter iniurias patiantur, ſuſtinent tamen, & compatiuntur peccãtibus: nec minor illorum circa nos cuſtodia, immò maior ſolicitudo, cùm boni cuſtodis ſit, infirmis magis, quàm ſanis, operam exhibere.

Homines cur creati.

Inimicis benefacere virtus quanta ſit.

Luc. 23.

Nota Angelorum erga nos beneuolẽtiam.

Subiungitur: Et ſequatur me. Cùm in ſui abnegatione reuocetur hæreditas, & in tollendo crucem dignitas Angelorum, in imitatione Chriſti ſumma nobis felicitas reſeruatur. Hic eſt virtutũ conſummatio, finis curſùs, principium pręmiorum. Sed in hac imitatione duo ſunt adimplenda, videlicet, vt magiſtrorũ ſubdaris imperiis, & perſeuerantiam nõ amittas. Itá planè poteris ſequi Chriſtum, qui non venit facere uolũtatem ſuam, ſed eius, qui miſit illum, & qui pro eadẽ voluntate non timuit ponere animam ſuam. Quo fructu, qua utilitate, quo pręmio? Vt vbi ego ſum, inquit, illic ſit & miniſter meus. Quanta dignitas eſſe cũ Deo, beatis intereſſe ſpiritibus, & in illum cęleſtem conuentum perpetuò numerari?

Iohan. 5.

Iohan. 12.

Vide ergò: nè rursùs tibimetipſi crucifigas filium Dei, & oſtentui habeas, rursùs fabricans crucẽ, in qua crucifigatur ille, qui reſurgens ex mortuis, iam non moritur. Intuere, nè mortiferam crucẽ efficias, in qua facias Filium Dei amaris doloribus interire. Superbia ſuperiùs, inferiùs luxuria, à dextris proſperatio iniquitatis, à ſiniſtris aduerſitatis deſperatio, ſpinas, clauos, & lanceam filio Virginis repręſentant. Cùm enim eleuans te, & ambulans collo extenſo, caput altiſsimi ſpinarum multiplicitate contorques, & hic a ſuperioribus ſuperari moleſtè fers, immò ſuperiores potiùs ſuperare contendis, illi ſimilis es, qui ſe ſimilem Altiſsimo cogitauit. Scriptum eſt enim: Deus ſuperbis reſiſtit, illis videlicet, qui eum eo ex æquo ſtare contendunt. Cùm ponis oculos tuos, vt non reſpicias cælũ, & uoluptuoſis carnis tuæ motibus moueris & traheris, durioribus clauis tuis pedes omnipotentis tranſuerberans, ab inferiori infers ſupplicium, dum momẽtanea voluptate uolũtatẽ Dñi tatis excludis. Cùm ꝓſperaris in iniquitate, & fœdiori curſu rerum peccata peccatis accumulas, clauum ponis in illius dextera, quem de ſuis bonis perſequi non deſiſtis. Cùm verò abundantiori triſtitia abſorberis, & tuam impietatem pietati Dei præponderas, ſiniſtram eius transfigis, & conceptum furorem furore tuæ deſperationis amplificas. Deniquè cùm præſumis defendere quod feciſti, lancearem ictum lateri Saluatoris intorquẽs, nihilque grauiùs ingeris Crucifixo, quàm tueri quod odit: de hoc enim peccato ſcriptum eſt: Non miſerearis omnibus, qui operantur iniquitatem. Vides iam, quanta differentia inter utranque crucem perambulet. Relinque ergò crucem, quam tibi fabricaſti, & gloriare in Cruce Domini Dei tui, qui eſt benedictus in ſecula, Amen.

Rom. 6.

Qui ſint qui Chriſtum ſpiritualiter crucifigant.

1. Pet. 5.

Pſal. 58.

Gal. 6.

EIVSDEM PARACTERICVM Carmen de ipſa Sancta Cruce.

VNica ſpes hominum, Crux, ò uenerabile ſignum,
Oĩbus eſto ſalus, vnica ſpes hominũ. *Iohan. 1.*
Baiula tu precij, quod mundi debita ſoluit,
Quo meruit redimi, baiula tu precij. *Vnica.*
Tartara victa tuis ſpolium ceſsère triumphis:
Lugent vexillis tartara victa tuis.
Pandis & aſtra pijs, proprio quos ſtigmate ſignas:
Das requiem feſſis, pandis & aſtra pijs. *Vnica.*
Chirographum vetiti pepigit, quod cautio ligni,
Diluis & pomi chirographum vetiti. *Coloſ. 2.*
Lux, honor, imperium, laus, gloria, doxa per æuum
Sit tibi, trine Deus, lux, honor, imperium. *Vnica.*

HISTORIA BREVIS CORNELIJ Romani Pontificis & Martyris ſanctiſſimi, ex libro Pontificali Damaſi Papæ.

CORNELIVS natiune Romanus, ex patre Caſtino, ſedit annos tres in Epiſcopatu, & dies decem. Hic ſub Cęſare * Decio martyrio coronatus. Sub huius Epiſcopatu Nouatus Nouatianũ extra Eccleſiam ordinauit, & in Aphrica Nicoſtratũ. Hoc facto, cõfeſſores qui ſe ſeparauerant à Cornelio, cum Maximo presbytero, qui cum Moſe fuit, ad Eccleſiã ſunt reuerſi, & facti ſunt confeſſores fideles. Poſt hoc Cornelius Epiſcopus Centumcellas pulſus eſt, & ibi ſcriptam epiſtolam de ſua confirmatione, miſſam à Cypriano (quam Cyprianus in carcere ſubſcripſit, & dedit Celerino lectori) ſuſcepit. Hic temporibus ſuis, rogatus à quadam matrona Lucina, corpora Apoſtolorum beatorum Petri & Pauli è Catacumbis leuauit noctù. Primùm quidem corpus beati Pauli beata Lucina poſuit in p̃dio ſuo via Oſtienſi, ad locũ vbi decollat⁹ eſt. Beati verò

14. Septẽbris.

** Alij uolunt ſub Gallo & Voluſiano.*

Nouatus hæreticus.

S. Cornelius corpora ſanctorum Petri et Pauli tranſtulit.

Petri

Petri corpus accepit beatus Cornelius Epiſcopus, &
poſuit iuxta locum, vbi crucifixus eſt, inter corpora
ſanctorum Epiſcoporum in templo Apollinis in Va-
ticano palatij Neroniani, in monte aureo, tertio Ca
lendas Iulii.

Poſt hoc Cornelius ambulauit Centumcellas. Eo
dem tempore audiuit Decius, quòd epiſtolam acce-
piſſet à beato Cypriano Carthaginēſi Epiſcopo Qui
miſit Centumcellas, & adduxit beatum Cornelium.
Quem iuſſit ſibi cum præfecto vrbis in Tellude no-
ctū præſentari: cui ita dixit: Sic definiſti, vt nec de-
os conſideres, nec præcepta principum audias, nec
noſtras minas timeas, ut contra rempublicam lite-
ras accipias, & dirigas? Cornelius Epiſcopus reſpon
dit, dicens: Ego de corona Domini mei literas acce
pi & direxi, & non contra rempublicam, ſed magis
per ſpiritale conſilium ad animas redimendas. Tūc
Decius iracundia plenus, iuſſit os beati Cornelii cū
plumbatis cædi, & præcepit eum duci ante templum
Martis, vt adoraret. Quod ſi non fecerit, dicens, capi
te truncetur. Poſt hoc, id eſt, tertio Nonas Martii, an
tequàm paſſus eſt, omnia bona Eccleſiæ tradidit Ste-
phano Archidiacono. Hoc factum eſt. Qui cùm ado
rare non vellet, decollatus eſt in loco ſupradicto. Cu
ius corpus nocte collegit beata Lucina cum clericis,
& ſepeliuit in crypta iuxta cœmeterium Calixti in præ
dio ſuo uia Appia, decimooctauo Calēdas Octobris.
Et ceſſauit Epiſcopatus dies * trigintaquinque.

S. Cornelius ſiſti corā tyranno.

Os eius plumbatis cæditur.

Capite punitur.

** 66.*

In vetuſto quodam exemplari ſic legitur.

Hic iam ante paſſionem ſuam omnia bona Eccle-
ſiæ tradidit Stephano Archidiacono ſuo. Hic fecit
ordinationes duas per menſem Decembrium, & or-
dinauit preſbyteros quatuor, diacones quatuor, Epi-
ſcopos per diuerſa loca numero ſeptem. Epiſtolas
atque decreta Epiſcopis & catholicis viris per diuer-
ſa loca direxit.

EX EPISTOLA BEATI CYPRI ani ad Antonianum de eodem ſanctiſſimo Pontifice, quæ eſt libri 4. Epiſtola 2.

VENIO iamnunc, frater chariſſime,
ad perſonam Cornelii collegæ noſtri,
ut Cornelium nobiſcum verius nòue
ris, non de malignorum & detrahenti
um mēdacio, ſed de Domini iudicio,
qui Epiſcopum fecit, & coepiſcoporū
teſtimonio, quorum numerus vniuerſus per totum
mundum concordi vnanimitate cōſenſit. Nam (quod
Cornelium noſtrum chariſſimum Deo & Chriſto, &
Eccleſiæ eius, itēm conſacerdotibus cunctis laudabi
li prædicatione commendat) non iſtead Epiſcopa-
tum ſubitò peruenit, ſed per omnia officia Eccleſia-
ſtica promotus, & in diuinis adminiſtrationibus Do
minum ſæpè promeritus, ad ſacerdotii ſublime faſti-
gium cunctis religionis gradibus aſcendit. Tum de-
indè Epiſcopatum ipſum nec poſtulauit, nec uoluit,
nec vt cæteri, quos arrogantiæ & ſuperbiæ ſuæ tumor
inflat, inuaſit: ſed quietus & modeſtus, & quales eſ-
ſe conſueuerunt, qui ad hūc locum diuinitus eligun
tur, pro pudore virginalis conſcientiæ ſuæ, & pro
humilitate ingenitæ ſibi & cuſtoditæ verecundiæ, nó
ut quidam, uim fecit, ut Epiſcopus fieret: ſed ipſe
nim paſſus eſt, ut Epiſcopatum coactus exciperet. Et
factus eſt Epiſcopus a plurimis collegis noſtri,
qui tunc in urbe Roma aderant: qui ad nos lite-
ras honorificas, & laudabiles, & teſtimonio ſuæ præ-
dicationis illuſtres, de eius ordinatione miſerunt.

Nota de officiis, id eſt, Ordinibus Eccleſiaſticis.

S. Cornelius virgo

Factus eſt autem Cornelius Epiſcopus de Dei &
Chriſti eius iudicio, de clericorum penè omnium te
ſtimonio, de plebis, quæ tunc adfuit, ſuffragio, &
de ſacerdotum antiquorum & bonorum virorum col
legio: cum nemo ante ſe factus eſſet, cùm Fabiani
locus, id eſt, cùm locus Petri & gradus cathedræ ſa-
cerdotalis vacaret. Quo occupato Dei uoluntate,
atque omnium noſtrûm conſenſione firmato, quiſ-
quis iam Epiſcopus fieri uoluerit, foris fiat neceſsè
eſt: nec habeat Eccleſiaſticam ordinationem, qui
Eccleſiæ non tenet vnitatem: quiſquis ille fuerit, mul
tùm de ſe licèt iactans, & ſibi plurimum vendicans,
profanus eſt, alienus eſt, foris eſt. Et cùm poſt pri
mum ſecundus eſſe non poſſit, quiſquis poſt vnum,
qui ſolus eſſe debeat, factus eſt, non iam ſecundus
ille, ſed nullus eſt.

Vtinam hæc attenderent noſtri ſeculi nouatores

Tum deindè poſt Epiſcopatum non exambitum,
nec extortum, ſed de Dei, qui ſacerdotes fecit, uo-
luntate ſuſceptum, quanta in ipſo ſuſcepto Epiſco-
patu ſuo virtus? quantum robur animi? qualis fir-
mitas fidei? Quod nos ſimplici corde & perſpicere
penitùs, & laudare debemus: ſediſſe intrepidum
Romæ in ſacerdotali cathedra eo tempore, cùm tyrā
nus infeſtus Dei ſacerdotibus, fanda atque infanda
comminaretur, cùm multo patientiùs & tolerabi-
liùs audiret leuari aduersùs ſe æmulum principem,
quàm conſtitui Romæ æmulum ſacerdotem. Non-
ne hic, frater chariſſime, ſummo uirtutis & fidei te-
ſtimonio prædicandus eſt? nónne inter glorioſos
confeſſores & martyres deputandus, qui tantum
temporis ſedit, expectans corporis ſui carnifices,
& tyranni ferocientis vltores, qui Cornelium ad-
uersùs edicta feralia reſiſtentem, & minas, & crucia
tus, & tormenta fidei vigore calcantem, vel gla-
dio inuaderent, uel cruci figerent, uel igne tor-
rerent, vel quolibet inaudito genere pœnarum ui-
ſcera eius & membra laniarent? Etiamsi maieſtas Do
mini protegentis & bonitas ſacerdotem, quem fie-
ri voluit, factum quoquè protexit: tamen Corne-
lius, quantúm ad eius deuotionem pertinet & timo
rem, paſſus eſt quicquid pati potuit, & tyrannum
armis & bello poſtmodum uictum, prior ſacerdotio
ſuo vicit. Quòd autem quædam de illo inhoneſta &
maligna iactantur, nolo mireris: cùm ſcias hoc eſſe
opus ſemper diaboli, ut ſeruos Dei mendacio lace-
ret, & opinionibus falſis glorioſum nomen infamet:
vt qui conſcientiæ ſuæ luce clareſcunt, alienis rumo-
ribus ſordidentur. Exploraſſe autem collegas noſtros
ſcias, & veriſſimè comperiſſe nulla illum libelli, ut q
dam iactant, labe maculatum eſſe: ſed neque cum E-
piſcopis, qui ſacrificauerunt, communicationem ſa-
crilegam miſcuiſſe: ſed eos demùm, quorum cauſa au
dita, & innocentia comprobata ſit, coniunxiſſe nobi-
ſcum. Nam & de Trophimo, de quo tibi ſcribi deſide-
raſti, non ità res eſt, ut ad te pertulit rumor & menda
cium malignorū. Nam ſicut anteceſſores noſtri ſæpè
fecerunt, colligendis fratribus noſtris Chariſſimus
frater noſter Cornelius neceſſitati ſuccubuit: & quo-
niā cum Trophimo pars maxima plebis abſceſſerat,
redeunte nunc ad Eccleſiam Trophimo, & ſatisfaciē
te, & pœnitentia deprecationis errorē priſtinū cōfi-
tēte, & fraternitatē, quā nupèr abſtraxerat, cum plena
humilitate & ſatisfactione reuocāte, auditæ ſunt ei⁹
preces, & in Eccleſiā Domini nō tam Trophimus, q̄
maximus fratrū numerus, qui cū Trohimo fuerat, ad
miſſus eſt: qui oēs ad Eccleſiá regreſſuri nō eſsēt, niſi
cū Trophimo comitāte veniſſent. Tractatu ergò illic
cū collegis plurimis habito, ſuſceptus eſt Trophim⁹:
ꝑ quo ſatisfaciebat fratrū redit⁹, & reſtituta multorū
ſalus: ſic tamē admiſſus eſt Trophimus, vt laicus com-

S. Cornelii eximia virtus & cōſtantia.

Op⁹ diaboli, ſeruos Dei obtrectare.

Trophimus apoſtata ad eccleſiã fidē reuertitur.

 municet,

municet, non ſecundum quod ad te malignorum literæ pertulerũt, quaſi locum ſacerdotis uſurpet. Sed & quòd paſsim communicare ſacrificatis Cornelius tibi nunciatus eſt, hoc etiam de apoſtatarum fictis rumoribus naſcitur. Neque enim poſſunt laudare nos, qui recedunt: aut expectare debemus, vt placeamus illis, qui nobis diſplicentes, & contra Eccleſiam rebelles, ſolicitandis de Eccleſia fratribus violenter inſiſtunt. Quarè & de Cornelio, & de nobis quæcunque iactantur, nec audias facilè, nec credas, frater chariſsime.

Nota lector quid tribuendum ſit apoſtatis, dum catholicos detrahunt.

VITA ET MARTYRIVM BEATI Cypriani Epiſcopi Carthaginẽſis & Martyris illuſtriſſimi, authore Põtio eius Diacono. numerũ capitũ margini adiecimus.

14. Septẽbris.
Cap. 1.

CYPRIANVS religioſus Antiſtes, ac teſtis Dei glorioſus, tametſi multa conſcripſit, per quæ memoria digni nominis ſuperuiuat, etsi eloquentiæ eius ac Dei gratiæ larga fœcunditas ità ſe copia & ubertate ſermonis extẽdit, vt vſque in finem mundi fortaſsè non taceat: tamen quia operibus eius ac meritis etiã hęc prærogatiua debetur, vt exemplum ſuum in literas dirigatur, placuit ſummatìm pauca cõſcribere: nõ q aliquem gentilium lateat tanti viri vita, ſed ut ad poſteros quoq; noſtros incomparabile & grande documẽtum in immortalem memoriã porrigatur. Certè durum erat, vt (cùm maiores noſtri plebeiis & catechumenis martyrium conſecutis, tãtum honoris pro martyrii ipſius veneratione dederint, vt de paſsionibus eorum multa, aut, propè dixerim, penè cuncta cõſcripſerint, vt ad noſtram quoquè notitiam, qui nondùm nati fuimus, peruenirent) Cypriani tãti ſacerdotis & tanti martyris paſsio præteriretur: Qui & ſine martyrio habuit, quæ doceret, & quæ dum uixerit geſſerit, non paterent: quæ quidem tanta atque tam magna & mira ſunt, vt magnitudinis contemplatione deterrear, ac imparem me eſſe confitear ad proferendũ dignè pro meritorum honore ſermonem: nec poſſe ſic proſequi facta tam grandia, vt quanta ſunt, tanta videantur: niſi quòd numeroſitas gloriarũ ſibimet ꝓpria ſufficiens, alieno præconio non eget.

Hiſtoria martyrũ cõſcripta.

Cap. 2.

Accedit ad cumulum, quòd & uos de eo multum, aut, ſi fieri poteſt, totum deſideratis audire, concupiſcentes ardore flagranti vel facta eius cognoſcere, etsi interim viua uerba tacuerunt. In qua parte ſi dixero uos opibus facundiæ defici, minùs dico: facundia enim ipſa deficit digna facultate, quę deſiderium veſtrum pleno ſpiritu ſatiet. Iti vtrinquè grauiter vrgemur: Ille nos virtutibus ſuis onerat, vos nos precibus fatigatis. Vndè igitur incipiam? Vndè exordiũ bonorum eius aggrediar, niſi à principio fidei, & natiuitate cæleſti? Si quidem hominis Dei facta non debent aliundè numerari, niſi ea quo Deo natus eſt: Fuerint licèt ſtudia, & bonæ artes deuotum pectus imbuerint: tamen illa prætereo: nondùm enim ad utilitatem, niſi ſeculi pertinebãt. Poſtquàm & ſacras literas didicit, & mundi nube diſcuſſa, in lucem ſapientiæ ſpiritalis emerſit, ſi quibus eius interfui, ſi qua de antiquiorib⁹ comperi, dicam: Hanc tamen petens veniam, vt quicquid minùs dixero, (minùs enim dicam neceſse eſt) ignorantię meæ potiùs quàm illius glorię derogetur.

Bona opera eius ante baptiſmum.

Cap 3.
En tibi præclarũ continentia exemplũ.

Inter igitur fidei ſuę prima rudimenta, nihil aliud credidit Deo dignum, quàm ſi continentiam tueretur. Tunc enim poſſe idoneum fieri & pectus & ſenſum ad plenam veri capacitatem, ſi concupiſcentiam carnis robuſto atque integro ſanctimoniæ vigore calcaret. Quis vnquã tanti miraculi meminit? Nondùm ſecunda natiuitas nouũ hominẽ ſplendore toto diuinæ lucis oculauerat, & iam ueteres ac priſtinas tenebras ſola lucis paratura vincebat. Deindè, quod maius eſt, cùm de lectione diuina, quædam iã, non pro conditione natiuitatis, ſed pro fidei feſtinatione didiciſſet, ſtatìm rapuit, quod inuenit promerẽdo Domino profuturum. Diſtractis rebus ſuis ad indigentiam multorum pauperum ſuſtentandam, tota prædia precio diſpenſans, duo bona ſimul iunxit, ut & ambitionem ſeculi ſperneret, qua pernicioſius nihil eſt: & miſericordiam, quam Deus etiam ſacrificiis ſuis prætulit, quam nec ille, qui legis omnia mandata ſeruaſſe ſe dixerat, fecit, impleret: & præpropera velocitate pietatis, penè anté cœpit perfectus eſſe, quàm diſceret. Quis, oro, de veteribus hoc fecit? Quis de antiquiſſimis in fide ſenibus, quorum mentes & aures per plurimos annos diuina verba pulſauerant, tale aliquid impendit, quale adhuc rudis fidei homo, & cui nondùm forſitan crederetur ſupergreſſus vetuſtatis ętatem glorioſis & admirãdis operibus perpetrauit? Nemo metit ſtatìm vt ſeuit: nemo vindemiam de nouellis ſcrobibus expreſſit: nemo adhuc vnquàm de nouiter plantantis arbuſculis matura poma quæſiuit. In illo oĩa incredibilia cucurrerũt. Pręuènit, (ſi poteſt dici, res.n. fidẽ nõ capit) præuénit, inquã, tritura ſementẽ, vindemia palmitẽ, poma radicem.

hæreticis valdè inuiſum.
** rigore.*
Mat. 19.
Res ſuas elargitur pauperib⁹
Oſee. 6.

Cap. 4.
1. Tim. 3.

Aiunt Apoſtoli literę, debere neophytos præteriri, nè ſtupore gentilitatis nondùm fundatis ſenſibus adhærente, aliquid in Deum nouitas inerudita peccaret. Ille fuit primus, & puto ſolus exemplo, plùs fide poſſe, quàm tempore promoueri. Sed & ſi in Apoſtolorum Actibus Eunuchus ille deſcribitur, quia toto corde crediderat, à Philippo ſtatìm tinctus, non conſimilis comparatio. Ille enim & Iudæus erat, & de templo Domini veniens, prophetam legebat Eſaiam, & ſperabat in Chriſto, etsi nondùm eum veniſſe crediderat: Hic de imperitis gentibus veniens, tam matura cœpit fide, quanta pauci fortaſsé perfecerint. Mora deniquè circa gratiam Dei nulla, nulla dilatio. Parùm dixi: Preſbyterium & ſacerdotium ſtatìm accepit. Quis enim non omnes honorum gradus crederet tali mente credenti?

Act. 8.

S. Cyprianus fit ſacerdos.
Cap. 5.

Multa ſunt, quæ adhuc plebeius, multa quæ iam ꝑſbyter fecit, multa quę ad veterum exempla iuſtorũ, imitatione conſimili proſequutus, promerendo Dominum totius religionis obſequio præſtitit. Nam & ſermo illi de hoc fuerat vſitatus, ut ſi quem prædicatum Dei laudatione legiſſet, ſuaderet inquiri, propter quæ facta Deo placuiſſet. Si Iob Dei teſtimonio glorioſus, dictus eſt verus Dei cultor, & cui in terris nemo compararetur, faciendum docebat ille, quicquid Iob antè feciſſet, ut dum & nos paria facimus, ſimile in nos Dei teſtimoniũ prouocemus. Cõtẽptis ille diſpendiis rei familiaris, tãtùm exercitata virtute profecit, ut nec tẽporalia dãna ſentiret. Non illũ penuria, non dolor fregit, nõ uxoris ſuadela deflexit, nõ propria corporis dira pœna cõcuſſit: permanſit in ſuis ſedibus ſua virtus, & altis radicibus fundata deuotio, nullo diaboli tẽtãtis impetu ceſſit, quo minùs Dñm ſuũ fide grata et inter aduerſa benediceret. Domus eius patuit cuicunq; veniẽti: nulla vidua reuerſa eſt ſinu vacuo: nullus indigẽs lumine, nõ illo comite directus eſt: nullus debilis greſſu, nõ illo baiulo vectus: nullus nudus auxilio, de potẽtioris manu nõ illo tutore ꝓtectus eſt. Hæc debẽt facere, dicebat, q Deo placere deſiderant. Et ſic per bonorum omnium documenta decurrens, dum meliores ſemper imitatur, etiam ipſe ſe fecit imitandum.

Iob 1.
Magnus contẽpt⁹ rerũ caducarum.
Mira charitas & benignitas erga miſeros.

Cap. 6.

Erat ſanè illi etiam de nobis contubernium viri iu-

ſti

ſti & laudabilis memorię Cęcilij, & ætate tunc & honore preſbyteri, qui eum ad agnitionem verę diuinitatis a ſeculari errore correxerat. Hunc toto honore atque omni obſeruantia diligebat, obſequenti veneratione ſuſpiciens, non iam vt amicum * animæ cońqualem, ſed tãquàm nouæ uitę parentẽ. Denique ille demulſus eius obſequiis, intantùm dilectionis immẽſæ merito prouocatus eſt, vt de ſeculo excedens, arceſsitione iam proxima, commendaret illi coniugẽ ac liberos ſuos, & quem fecerat de ſectę communione participem, poſtmodum faceret pietatis hæredẽ.

** Coæqualis ſecta, ſed ut*

Cap. 7. Longum eſt ire per ſingula, cuncta eius facta oneroſum eſt enumerare. Ad probationem bonorum operum ſolum hoc arbitror ſatis eſſe, quòd iudicio Dei & plebis fauore, ad officium ſacerdotii & Epiſcopatus gradum adhuc neophytus, &, ut putabatur, nouellus electus eſt: quamuis in primis fidei ſuæ adhuc diebus, & rudi vitæ ſpiritalis ætate, ſic generoſa indoles reluceret, vt & ſi nondùm officii, ſpei tamen fulgore reſplendens, imminentis ſacerdotii totam fiduciam polliceretur.

Eligitur Epiſcop⁹ adhuc neophytus.

Cap. 8. Non prętereo etiam illud eximium, quemadmodùm eum in dilectionem eius & honorem totus populus, adſpirante Domino, proſiliret, humiliter ille ſeceſsit, antiquioribus cedens, & indignum ſe titulo tanti honoris exiſtimans, ut dignus magis fieret: magis enim dignus efficitur, qui quod meretur, recuſat. Quo tunc ardore plebs æſtuans fluctuabat, ſpiritali deſiderio concupiſcens (ut exitus docuit) non tantùm Epiſcopum, ſed in eo, quem tunc latentem diuinitatis præſagio taliter flagitabat, futurum etiam martyrem requirebat. Obſederat fores domus copioſa fraternitas, & per omnes aditus ſolicita charitas circuibat. Potuiſſe fortaſsè tunc illi Apoſtolicum illud euenire, quod voluit vt per feneſtram deponeretur, ſi cum Apoſtolo etiam ordinationis honore ſimilaret. Erat videre cæteros omnes ſuſpenſos, anxio ſpiritu expectare venturum, cum gaudio nimio excipere venientem. Inuitus dico, ſed dicam neceſsè eſt: Quidam illi reſtiterunt, ut & vinceret: quibus tamen quãta lenitate, quàm patienter, quàm beneuolenter indulſit, quàm clementer ignouit, amiciſſimos eos poſtmodùm, & inter neceſſarios computans, mirantibus multis? Cui enim non poſſet eſſe miraculo, tam memorioſæ mentis obliuio?

Recuſat Epiſcopatum.

Act. 9.

Cap. 9. Exindè quemadmodùm ſe geſſerit, quis referre ſufficiat? quæ illi pietas, qui vigor miſericordię, quanta cenſura? Tantum ſanctitatis & gratiæ ex ore eius lucebat, ut confunderet mentes intuentium. Grauis vultus & lætus, nec ſeueritas triſtis, nec comitas nimia: ſed admixta vtrinquè temperies, vt eſſet ambigere, vereri plùs, an diligi mereretur, niſi quòd & vereri & diligi merebatur. Sed nec cultus fuit diſpar à vultu: temperatus & ipſe de medio: non illum ſuperbia ſecularis inflauerat, nec tamen prorſus affectata penuria ſordidarat: quia & hoc veſtitus genus à iactantia minus non eſt, quàm oſtentata taliter ambitioſa frugalitas. Quid autem circa pauperes Epiſcopus faceret, quos catechumenus diligebat? Viderint pietatis Antiſtites, ſeu quos ad officium boni operis inſtruxit ipſius ordinis diſciplina, ſeu quos ſacramẽti religio communis ad obſequium exhibendę dilectionis arctauit. Cyprianum de ſuo talem accepit cathedra, non fecit, ſtatim deniquè pro talibus meritis etiam proſcriptionis gloriam conſecutus eſt. Nec enim aliud oportebat, quam ut eum, qui intrà ſecretam conſcientiæ latebram, religionis & fidei toto honore florebat, etiam publicè celebrata gentilium fama titularet. Potuiſſet quidem tunc pro velocitate, qua ſemper omnia conſecutus eſt, etiam martyrij circa eum debita corona properare, maximè cùm & ſuffragijs ſæpè repetitis ad leonem poſtularetur: niſi per omnes ordines gloriarum tranſeundum illi eſſet, & ſic ad ſumma veniendum: & niſi imminens ruina, ope tam fœcundi pectoris indigeret. Finge enim tūc illum martyrii dignatione tranſlatum. Quis emolumentum gratiæ per fidem proficientis oſtenderet? Quis uirgines ad congruentem pudicitiæ diſciplinã & habitum ſanctimonia dignum, velut frenis quibuſdam lectionis Dominicę coerceret? Quis doceret pęnitẽtiã lapſos, veritatẽ hæreticos, ſibi ſchiſmaticos vnitatẽ, filios Dei pacẽ, & Euãgelicæ precis legẽ? Per quem gentiles blaſphemi, repercuſſis in ſe iis, quæ nobis ingerunt, vincerentur? A quo Chriſtiani mollioris affectus circa amiſſionem ſuorum, aut (quod magis eſt) fidei paruioris, conſolarentur ſpe futurorum? Vnde ſic miſericordiam, vndè patientiam diſceremus? Quis liuorem, de venata inuidiæ malignitate venientem, dulcedine remedij ſalutaris inhiberet? Quis martyres tantos exhortatione diuini ſermonis erigeret? Quis deniq; tot cõfeſſores, frõtiũ notatarum ſecunda inſcriptione ſignatos, & ad exemplum martyrij ſuperſtites reſeruatos, incentiuo tubæ cæleſtis animaret? Benè, benè tunc & verè ſpiritaliter contigit, quòd vir tam neceſſarius, tam multis & tam bonis rebus à Martyrij conſummatione dilatus eſt. Vultis ſcire ſeceſſum illum non fuiſſe formidinem? Vt nihil aliud excuſem, ipſe poſtmodùm paſſus eſt: quam paſſionem vtiquè ex more vitaret, ſi & antè uitaſſet. Fuit verò formido illa, ſed iuſta formido, quæ Dominum timeret offendere: Formido, quæ pręceptis Dei mallet obſequi, quàm ſic coronari. Dicata enim in omnibus Deo mens, & fides diuinis admonitionibus mancipiata, credidit ſe, niſi Domino latebram tunc iubenti paruiſſet, etiam in ipſa paſſione peccare.

Pauperes adhuc catechumenus magnoperè diligit.

Propter opera benignitatis p̄ſcribitur.

Virginũ habit⁹, ſãctimonia dignus.

Eccè frõtiũ notatio. nẽ tam in baptiſmo, quam confirmatione in primæua Eccleſia.

Puto deniquè etiam nunc aliqua de dilationis vtilitate differenda, tametsi iamdudùm pauca perſtrinximus. Per hæc enim, quæ uidentur poſtmodum ſubſecuta, ſequitur, ut probemus, ſeceſſum illum non hominis puſillanimitate conceptum, ſed ſicuti eſt, verè fuiſſe diuinũ. Vaſtauerat Dei populum perſecutionis infeſtæ inſolens atque acerba graſſatio, & quia oẽs decipere vna fraude non poterat artifex hoſtis, quacũque miles incautus prodiderat latus nudum, diſpari genere ſæuiendi ſingulos diuerſa ſtrage deiecerat: debebat eſſe, qui poſſet ſaucios homines, & uaria expugnantis inimici arte iaculatos, adhibita medicinæ cæleſtis medela, pro qualitate vulneris, uel ſecare interim, vel fouere. Seruatus eſt uir, ingenij præter cætera etiam ſpiritaliter temperati, qui inter reſultantes collidentium ſchiſmatum fluctus, Eccleſię iter medium librato limite gubernaret. Nec hęc, oro, diuina conſilia ſunt? Hoc fieri ſine Deo potuit? Viderint, qui putant poſſe fortuitù iſta contingere. Eccleſia illis clara uoce reſpondet, dicens: Ego ſine Dei nutu neceſſarios reſeruari non admitto. Percurramus tamen cætera, ſi videtur.

Capa

Perſecutio acerba Chriſtianorum.

Erupit poſtmodùm lues dira, & deteſtabilis morbi vaſtitas nimia, innumeros per diem populos à ſuo quenque ſede abrupto impetu rapiens, continuatas per ordinem domos vulgi trementis inuaſit. Horrere omnes, fugere, vitare contagium, exponere ſuos impiè, quaſi cum illo peſte moriturо, etiam mortem ipſam aliquis poſſet excludere. Iacebant interim tota ciuitate, non iam corpora, ſed cadauera plurimorum, & miſericordiã in ſe trãſeũtiũ, cõtẽplatione ſortis mutuę flagitabãt. Nemo reſpexit aliud, p̄terquàm lucra crudelia. Nemo ſimilis euent⁹ recordatione trepidauit. Nemo fecit alteri, qđ ſibi fieri voluit. Quod inter hęc egerit Chriſti & Dei

Cap. 11. Sæua peſtis graſſat.

Pontifex,qui pontifices mundi huius tanto plùs pieta
re,quanto religionis veritate præceſſerat , ſcelus eſt
Egregiè eruditis ſanctus Epiſcopus plebē ſub illa lue. præterirę. Aggregatam primò in loco vno plebē de
miſericordiæ bonis inſtruit, docens diuinę lectionis
exemplis,quantùm ad promendum Deum proſint of
ficia pietatis: tunc deindè ſubiungit,non eſſe mirabi
le,ſi noſtros tantùm debito charitatis obſequio ſoue
remus: eum perfectum poſſe fieri , qui plùs aliquid
publicano vel ethnico fecerit, qui malum bono vin-
cens , & diuinæ clementiæ inſtàr exercens , inimicos
quoquè dilexerit,qui pro perſequentium ſe ſalute,ſi
Matt. 5. cutì Dominus monet & hortatur , orarit. Oriri facit
Deus iugiter ſolem ſuum, & pluuias ſubindè nutri
endis ſeminibus impertit,exhibens cuncta iſta non
ſuis tantúm,ſed etiam alienis:Et qui ſe Dei filium pro
fitetur,cur etiam non exemplum patris imitatur? Re
ſpondere nos decet natalibus noſtris,& quos renatos
per Deum conſtat , degeneres eſſe non congruit, ſed
probare potiùs in ſobole traducem boni patris,æmu
latione bonitatis.

Cap. 12. Multa alia,& quidem magna prætereo,quæ tempe
randi voluminis ratio non patitur prolixiore ſermo-
ne replicari . De quibus hoc tantùm dixiſſe ſatis eſt ,
Efficacia ſermonis eius. quòd ſi illa gentiles pro roſtris audire potuiſſent ,
forſitan ſtatim credidiſſent.Quid Chriſtiana plebs fa
ceret,cui de fide nomen eſt? Diſtributa ſunt ergò con
tinuò pro qualitate hominum atque ordinum mini
ſteria. Multi,qui anguſtia paupertatis beneficia ſum-
ptùs exhibere non poterant , plùs ſumptibus exhibe-
bant,compenſantes proprio labore mercedem,diui-
tiis omnibus chariorem. Et quis non ſub tanto docto
re properaret inueniri in parte aliqua talis militiæ ,
per quam placeret & Deo patri,& iudici Chriſto, &
tam bono interim ſacerdoti?

Cap. 13. Fiebat itaque exuberantium operum largitate,qđ
Galat. 6. bonū eſt ad oēs, nō ad ſolos domeſticos fidei. Fiebat
plus aliqd. q̃ Tobiæ incōparabili pietate ſignatū eſt .
Ignoſcat ille,& ignoſcat iterùm , & frequenter igno
ſcat, aut, vt veri' dixerim,meritò cōcedat,tametsi āte
Tob. 2. Chriſtū plurimùm licuit,plus aliqd licuiſſe poſt Chri
ſtū, cuius tēporibus plenitudo debetur. Necatos ille à
Rege & proiectos ſui tantùm generis colligebat:iis tā
bonis & tā piis actibus ſuperuenit exiliū. Hâc.n.uicē
ſēp repræſentat impietas,vt melioribus peiora reſti
S. Cyprianus exulat. tuat. Et (ut quid ſacerdos Dei Proconſule interrogā
te,reſponderit taceam,ſunt acta,quæ referant) exclu
ditur interim è ciuitate ille,qui fecerat boni aliquid
pro ciuitatis ſalute. Ille,qui laborauerat, nè uiuentiū
oculi paterentur infernæ ſedis horrorem:ille,inquā,
qui excubiis pietatis inuigilans,prò nefas,ingrata bo
nitate prouiderat,nè omnibus tetram ciuitatis faciē
relinquentibus,multos exules deſerta reſpublica ac
deſtituta patria ſentiret. Sed viderit ſeculum , cui in-
ter pœnas exilium computatur. Illis patria chara ni-
mis,& totus affectus eſt in parentes : nos & parentes
ipſos,ſi contra Dominum ſuaſerint,abhorremus. Il-
lis extra ciuitatem ſuam uiuere grauis pœna eſt:Chri
ſtiano, totus hic mundus,eſt una domus. Vndè, licèt
in abditum & abſtruſum locum fuerit relegatus , ad-
miatus Dei ſuſ rebus,exilium non poteſt computa-
Exilium Christianus non ſētit. re. Adde quòd Deo integré ſeruiēs , etiam propria in
ciuitate peregrinus eſt. Deum enim ſe à carnalibus de
ſideriis continentia ſancti ſpiritús abſtinet , conuer-
ſationem prioris hominis exponens , etiam inter ci-
ues ſuos , aut propè dixerim, inter parentes ipſos , vi
tæ terreſtris alienus eſt. Accedit , quòd etsi hæc talia,
pœna poſſent videri , in huiuſmodi tamen cauſis at
que ſententiis , quas ob approbandæ uirtutis experi
menta perpetimur , non eſt pœna , quia gloria eſt.
Sed eſto ſanè nobis pœna exilium : illis ultimum cri
men & peſſimum nefas etiam ipſorum conſcientia
teſtis aſſcribat , qui poſſunt innocentibus irrogare,
quod putant pęnam.

Nolo nunc deſcribere loci gratiam,& deliciarum *Cap. 14.*
omnium paraturam interim tranſeo . Fingamus lo-
cum illum ſitu ſordidum , ſqualidum uiſu , non ſalu-
bres aquas habentem,non amęnitatem uiroris , non
uiciniam litoris: ſed rupes vaſtas ſyluarum, inter in-
hoſpitas fauces deſertæ admodùm ſolitudinis , auia
mundi parte ſummotum : Poſset licèt talis locus ha-
bere nomen exilii,quòd Cyprianus ſacerdos Dei ve-
nerat,nōnne ſi hominum miniſteria deficerent , vel
alites,ut Elię,vel ut Danieli Angeli miniſtrarent? Ab- *3 Reg. 17*
ſit,vt credat aliquis cuilibet minimo , dummodò in *Dan. 14.*
confeſſione nominis Chriſti conſtituto, aliquid defu
turū Tm̄ abeſt,vt Dei Pontifex ille,qui miſericordię
ſemper rebus iſtiterat , horū omniū opib. indigeret.

Iam nunc,quod ſecundo poſueram loco,cum gra- *Cap. 15.*
tiarum actione repetamus , prouiſum eſse diuinitùs
etiam pro animo tanti uiri,aptum & competentem
locum,hoſpitium pro uoluntate ſecretum,& quicqd *Mat. 6.*
apponi eis antè promiſsum eſt,qui regnum & iuſtitiā
Dei quęrunt: Atque ut omittam frequentiā viſitan-
tium fratrum,& ipſorum indè ciuium charitatem, q̃
repræſentabat omnia,quibus videbatur eſse frauda-
tus,admirabilem uiſitationem Dei non pręteribo ,
qua antiſtitem ſuum ſic in exilio eſse voluit de ſecu-
tura paſſione ſecurū,vt imminentis martyrii plenio-
re fiducia non exulem tantummodò Curubi, ſed mar
tyrem poſſideret. Eo enim die, quo primùm in exilii
loco manſimus,(nam & me inter domeſticos comi-
tes dignatio charitatis eius delegerat exulem volun-
tariū: quod vtinàm & in paſſione licuiſſet) Apparuit *Viſio S. Cypriani in exilio.*
mihi,inquit,nondùm ſomni quiete ſopito , iuuenis
ultra modum hominis enormis,qui cùm me quaſi ad
pręorium duceret, uidebar mihi tribunali ſedentis
tum Proconſulis admoueri. Is ut in me reſpexit, an-
notare ſtatim cępit in tabula ſententiam, quam non
ſciebam:nihil enim de me ſolita interrogatione quę
fierat. Sed enim iuuenis,qui à tergo eius ſtabat,admo-
dùm curioſus legit , quicquid fuerat annotatum : &
quia uerbis proferre non poterat , nutu declarante
monſtrauit, quid in literis tabulæ illius haberetur.
Manu enim expanſa & complanata ad ſpathę mo- *Intelligit vir Dei ex uiſione ſe martyrio coronandum.*
dum,ictum ſolitæ animaduerſionis imitatus , quod
uolebat itelligi,ad inſtàr liquidi ſermonis expreſſit.
Intellexi ſententiam paſſionis futurā: rogare cępi &
petere cōtinuò, ut dilatio mihi vnius diei prorogare
tur,donec res meas legitima ordinatione diſponerē.
Et cùm preces frequenter iteraſsem,rurſus in tabula
neſcio quid cęperat annotare : Senſi tamen de uultùs
ſerenitate, Iudicis mentem quaſi iuſta petitione com
motam. Sed ille iuuenis , qui iamdudùm de paſſionis
iudicio geſtu potiùs,quàm ſermone,prodiderat,clan
deſtino identidèm nutu conceſsam dilationem, quæ
in craſtinum petebatur,contortis pòſt inuicèm digi-
tis, ſignificare properauit. Ego quamuis non eſset le-
cta ſententia, etsi de gaudio dilationis acceptæ lę-
to admodùm corde gauderem,metu tamen * impe- ** interpretationis.*
trationis incertæ ſic timebam,ut reliquiæ formidinis
cor exultans adhuc toto pectore pulſarent:

Quid hac reuelatione manifeſtius?quid hac digna *Cap. 16.*
tione felicius? Antè illi prędicta ſunt omnia,quęcun
que poſtmodùm ſubſecuta ſunt. Nihil de Dei verbis
imminutū,nihil de tam ſancta promiſſione mutilatū.
Singula deniquè ſecundùm quod oſtenſa ſunt, reco-
gnoſcite. Dilationem petit craſtini, cùm de paſſionis
ſnīa cogitaretur,poſtulās,ut res ſuas die illo,quē im- *Viſionis eius interpretatio.*
petrauerat , ordinaret . Hic dies vnus ſignificabat
annū,quo ille poſt viſioné acturus ī ſeculo fuerat. Nā

mani ſeſtiùs

manifeſti' dicã, eo die poſt exactũ annũ coronatus eſt, quo hoc illi ante annum ſuerat oſtenſum. Diẽ aũt dñi, etſi nõ annũ in diuinis literis legimus, promisſioni tñ futurorum debitum illud tempus accipimus. Vndè nihil intereſt, ſi ſub diei ſignificatione ſolus annus oſtenſus eſt: quia illud plenius debet eſſe, quod maius eſt. Quòd verò nutu potiùs, & non ſermone, explanatũ eſt, repręſentationi temporis ſeruabatur ſermonis expresſio. Solet enim tunc verbis quodcunque proferri, quotiès, quicquid profertur, impletur. Nam & vere nemo cognouit, quatè hoc ei oſtenſum fuiſſet, niſi poſtquàm eodem die, quo viderat, coronatus eſt. Medio nihilominùs tempore imminens pasſio pro certo ab omnibus ſciebatur: pasſionis tamen dies certus ab eiſdem omnibus, quaſi ignorantibus tacebatur. Sanè &

Luc. 1. in ſcripturis tale aliquid inuenio. Nam Zacharias ſacerdos, promiſſo ſibi per Angelum filio, quia non crediderat, obmutuit: ità ut filij nomẽ ſcripturus potiùs, quàm relaturus, nutu tabulas poſtularet. Meritò & hic, vbi Dei nuncius pasſionem Antiſtitis imminentẽ nutu potiùs expresſit, & fidem admonuit, & ſacerdotẽ muniuit. Dilationis autem petendæ ratio, de ordinatione rerum, & de voluntatis diſpoſitione veniebat. Quæ verò res illi, aut quæ voluntas ordinanda, niſi eccleſiaſtici ſtatus? Suprema idcircò accepta dilatio eſt, vt quicquid circa pauperum fouendorum curam ſupremo iudicio diſponendum fuerat, ordinaretur. Et puto propter nihil aliud, immò verò propter hoc tantum, etiam indulgentia ab ipſis, qui eiecerant, & qui occiſuri erant, admiſſa eſt: vt præſens præſentes pauperes nouisſimæ diſpenſationis extremis, & vt pleniùs dixerim, totis ſumptibus releuaret.

Cap. 17.

Xyſti Põtificis martyrium.

Ordinatis ergò tam piè rebus, & ſic voluntate diſpoſita, proximabat dies craſtinus. Iam de Xiſto bono & pacifico ſacerdote, ac proptereà beatisſimo martyre ab Vrbe nuncius venerat. Sperabatur iam iamque carnifex veniens, qui deuota ſanctisſimę victimæ colla percuteret: Et ſic erant omnes dies illi quotidiana expectatione moriendi, vt corona ſingulis poſſet aſcribi. Conueniebant interim plures egregij & clarisſimi ordinis & ſanguinis, ſed & ſeculi nobilitate generoſi, qui propter amicitiam eius antiquam ſeceſſum ſubindè ſuaderent: & nè parùm eſſet nuda ſuadela, etiam loca, in quę ſecederet, offerebant. Ille verò iam mũdum

Non vult aufugere martyriũ S. Cyprianus Epiſcopus.

ſuſpenſa ad Deum mente neglexerat, nec ſuadelis blãdientibus annuebat. Feciſſet fortaſsè tũc etiam, quod à plurimis & fidelibus petebatur, ſi diuino imperio iuberetur. Sed nec illa ſublimis tanti viri gloria ſine pręconio tranſeunda eſt, qua iam ſeculo tumeſcente, & de fiducia principum infeſtationem nominis anhelante, ille ſeruos Dei, prout dabatur occaſio, exhortationibus Dominicis inſtruebat, & ad calcandas pasſiones huius temporis contemplatione ſuperuenturæ claritatis animabat. Videlicet tanti illi fuit ſacri cupido ſermonis, vt optaret ſic ſibi pasſionis vota contingere, vt dum de Deo loquitur, in ipſo ſermonis opere necaretur. Et hi erant quotidiani actus deſtinati ad placentem Deo hoſtiam ſacerdotis.

Cap. 18.

Cùm eccè Proconſulis iuſſu ad hortos eius, (ad hortos, inquam, quos inter initia fidei ſuæ venditos, & Dei indulgentia reſtitutos, pro certo iterùm in vſus pauperum vendidiſſet, niſi inuidiam de perſecutione vitaret) cum militibus ſuis princeps repentè ſubitauit, immò (vt veriùs dixerim) ſubitaſſe ſe credidit.

Ad pasſionem vir ſanctisſimus ĩperterritus ꝓficiſcitur.

Vndè enim poſſet tanquàm ſubitari improuiſo impetu mens ſemper parata? Procesſit ergò iam certus expungi, quòd diù fuerat retardatum. Procesſit animo ſublimi & erecto, hilaritatem præferens vultu, & corde virtutem. Sed dilatus in craſtinum, ad domum principis à prætorio reuertebatur, cum ſubitò per Carthaginem totam ſparſus rumor increbuit, productum eſſe iam Taſcium, quem præter celebrem glorioſa opinione notitiam, etiam de commemoratione præclarisſimi operis nemo non nouerat. Concurrebant vndique uerſùm omnes ad ſpectaculum, nobis pro deuotione fidei glorioſum, gentilibus & dolendum. Receptum eum tamen & in domo principis conſtitutum, vna nocte continuit cuſtodia delicata, ità vt conuiuæ eius & chari in contubernio ex more fuerimus. Plebs interim tota ſolicita, nè per noctem aliquid ſine conſcientia ſui fieret, ante fores principis excubabat. Conceſſit enim diuina tunc bonitas verè digno, vt Dei populus etiam in ſacerdotis pasſione vigilaret.

Cap. 19.

Forſitan tamen quærat aliquis, quæ cauſa fuerit à prætorio reuertendi ad principem: & volunt hoc ſcilicet quidam de ſuo, tunc Proconſulem noluiſſe. Abſit, vt in rebus diuinitùs geſtis ſegnitiem ſiue faſtidium Proconſulis conqueratur. Abſit, vt malum hoc intrà conſcientiam religioſæ mentis admittam, vt de tam beatisſimo martyre ructus hominis iudicaret. Sed craſtinus dies ille, quẽ ante annũ dignatio diuina prędixerat, verè craſtinus eſſe debebat. Illuxit denique dies alius, ille ſignatus, ille promiſſus, ille diuinus, quem ſi Tyrannus ipſe differre voluiſſet, nunquàm prorsùs valeret, dies de conſcientia futuri martyris lętus, & diſcusſis per totum mundi ambitum nubibus, claro ſole radiatus.

In diẽ alterũ martyr conſeruatur vt in primis ꝓuiderat.

Egreſſus eſt domum principis, ſed Chriſti & Dei princeps, & agminibus multitudinis mixtę ea omni parte vallatus eſt. Sic autem comitatui eius infinitus exercitus adhęrebat, quaſi ad expugnandam mortem manu facta veniretur. Eundi autem interfuit tranſitus ſtadii. Benè verò, & quaſi de induſtria factum, vt & locum congruentis certaminis pręteriret, qui ad coronam iuſtitiæ conſummato agone currebat.

Plebs numeroſisſima ſtipat ad mortẽ euntem.

Sed vbi ad Prætorium ventum eſt, nondùm procedente Proconſule, ſecretior locus datus eſt. Illic cùm poſt iter longum nimio ſudore madidatus ſederet, (ſedile autem erat fortuito linteo tectum, vt & ſub ictu pasſionis Epiſcopatus honore frueretur) quidam ex teſſerariis, quondàm Chriſtianus, res ſuas obtulit, quaſi vellet ille veſtimentis ſuis humidis ſicciora mutare: qui videlicet nihil aliud in rebus oblatis ambiebat, quàm vt proficiſcentis ad Deum martyris ſudores iam ſanguineos posſideret. Cui ille reſpondit, & dixit: Medelas adhibemus querelis, quæ hodiè forſitan non erunt. Mirum ſi contempſit laborem corpore, qui mortem mente contempſerat? Quid plura? Subitò Proconſuli nunciatus eſt. Producitur, admouetur, interrogatus de ſuo nomine, ſe eſſe reſpondit: Et hactenus verba. Legit itaque de tabula iam ſententiam Iudex, quam nupèr in viſione nõ legerat, ſententiam ſpiritalem non temerè dicendam, ſententiam Epiſcopo tali & tali teſte condignam, ſẽtentiam glorioſam, in qua dictus eſt ſectæ ſuæ ſignifer, & inimicus deorum, & qui ſuis futurus eſſet documento, & quòd ſanguine eius inciperet diſciplina ſãciri.

Nota, quã in ſanctũ virum ſẽtẽtia lata cõtinuerit

Nihil hac ſententia plenius, nihil verius. Omnia quippè, quę dicta ſunt, licèt à gẽtili dicta, diuina ſũt. Nec mirum vtiquè, cùm ſoleant de pasſione põtifices prophetare. Signifer fuerat, qui de ferẽdo ſigno Chriſti docebat. Inimicus deorum, qui idola deſtruenda mandabat. Documento autem ſuis fuit, qui multis pari genere ſecuturis, prior in prouincia martyrii primitias dedicauit. Sanciri etiam cœpit eius ſanguine diſciplina, ſed martyrum, qui doctorem ſuum imitatione gloriæ conſimilis ęmulati, ipſi quoquè diſciplinam exempli ſui proprio cruore ſanxerunt. Et cùm exiret Prætorii fores, ibat comes militum turba: & nè quid in pasſione deeſſet, centuriones & tribuni latus texerant. Ipſe autem locus in æquali eſt, vbi pati contigit.

git, vt arboribus ex omni parte denſatis, ſublime ſpectaculum præbeat: ſed per enormitatem ſpatii longioris viſu denegato, per confuſam nimis turbam preſſuram perſonæ facientes, in ramos arborum repſerant, nè vel hoc illi negaretur, vt ad Zachæi ſimilitudinem de arboribus videretur.

Luc. 19.

Cap. 20. Sed iam ligatis per manus ſuas oculis, moram carnificis vrgere tentabat, cuius munus eſt ferrum: & labente dextera, gladium vix trementibus digitis circuibat, donèc ad perpetrandam precioſi viri mortem clarificationis hora matura Centurionis manum, cõceſſo deſupèr vigore firmatam, permiſſis tandem viribus, expediret. O beatum Eccleſiæ populum, qui Epiſcopo ſuo tali & oculis pariter, & ſẽſibus, & quod eſt amplius, publicata voce compaſſus eſt: & ſicut ipſo tractante ſemper audierat, Deo iudice, coronatus eſt. Quanuis enim non potuerit euenire, quod optabant vota communia, vt conſortio paris glorię plebs tota pateretur: quicunque ſub Chriſti ſpectantis oculis, & ſub auribus ſacerdotis ex animo pati voluit, per idoneum tot ſui teſtem legationis quodammodò literas ad Deum miſit. Sic conſummata paſſione perfectum eſt, vt Cyprianus, qui bonorum omnium fuerat exemplum, etiam ſacerdotales coronas in Aphrica primus imbueret: quia & talis eſſe poſt Apoſtolos prior cœperat. Ex quo enim Carthagini Epiſcopatus ordo numeratur, nunquàm aliquis, quanuis ex bonis ſacerdotibus, ad paſſionem veniſſe memoratur: licèt ſemper Deo mancipata deuotio, dicatis hominibus pro martyrio deputetur. Cyprianus tamen etiam ad perfectã coronam Domino conſummante, profecit, vt in ciuitate ipſa, in qua taliter vixerat, & in qua prior fecerat multa pręclara, prior etiam ſacerdotii cœleſtis inſignia glorioſo cruore decoraret.

Plebs tota cupit cum eo ſe rivi.

S. Cyprianus prim' martyr in Carthaginenſ. Epiſcopis.

Quid hoc loco faciam? Inter gaudium paſſionis, & remanendi dolorem, in partes diuiſus animus, & anguſtum nimis pectus, affectus duplices onerant. Dolebo, quòd non comes fuerim? Sed illius victoria triumphanda eſt. De victoria triumphabo? Sed doleo, quòd comes non ſim. Verum vobis tamen & ſimpliciter cõfitendum eſt, quod & vos ſcitis, in hac me fuiſſe ſententia. Multùm, ac nimis multùm de gloria eius exulto: plus tamen doleo, quòd remanſi.

ITEM PASSIO EIVSDEM BEATISSIMI Cypriani, vt habetur in vetuſtis MS. codicibus, ex qua citantur quædam ad verbum à B. Auguſtino.

IMPERATOREM Valeriano quartùm, & Gallieno tertiùm cõſulibus, tertio Calendarum Septembrium, Carthagine in ſecretario Paternus proconſul Cypriano Epiſcopo dixit: Sacratiſſimi Imperatores Valerianus & Gallienus literas ad me dare dignati ſunt: quibus pręceperunt eos, qui Romanam religionem non colunt, debere Romanas cęremonias recognoſcere. Exquiſiui ergo de nomine tuo. Quid mihi reſpondes? Cyprianus Epiſcopus dixit: Chriſtianus ſum, & Epiſcopus. Nullos alios deos noui, niſi vnum & verum Deum, qui fecit cælum & terram, mare & quæ in eis ſunt omnia. Huic Deo nos Chriſtiani deſeruimus: hunc deprecamur diebus ac noctibus, pro nobis, & omnibus hominibus, & pro incolumitate ipſorum Imperatorum. Paternus procõſul dixit: In hac ergò voluntate perſeuèras? Cyprianus Epiſcopus reſpondit: Bona voluntas, quæ Deum nouit, immutari non poteſt. Paternus proconſul dixit: Poteris ergò ſecundum præceptum Valeriani & Gallieni, exul ad vrbem Curubitanam proficiſci? Cyprianus Epiſcopus dixit: Proficiſcor. Paternus proconſul dixit: Non ſolum de Epiſcopis, verumetiam de presbyteris mihi ſcribere dignati ſunt. Volo ergò ſcire ex te, qui ſint presbyteri, qui in ciuitate conſiſtunt. Cyprianus Epiſcopus reſpondit. Legibus veſtris bene atque vtiliter cenſuiſtis, delatores non eſſe. Itaque detegi & deferri à me non poſſunt: in ciuitatibus autem ſuis inuenientur. Paternus proconſul dixit: Ego hodiè in hoc loco exquiro. Cyprianus dixit: Cùm diſciplina prohibeat, vt quis ſe vltrò non offerat, & tuę quoquè cenſuræ hoc diſpliceat: nec offerre ſe ipſi poſſunt, ſed à te exquiſiti inuenientur. Paternus proconſul dixit: A me inuenientur. & adiecit: Pręceperunt etiam, nè in aliquibus locis conciliabula fiant, nec cœmeteria ingrediantur. Si quis itaque hoc tam ſalubre pręceptum non obſeruauerit, capite plectetur. Cyprianus reſpondit: Fac quod tibi pręceptum eſt.

Paternus proconſul S. Cypriano Imperatorũ edicta exponit.

Conſtans reſpõſum beatiſſimi martyris.

Pſal. 145.

Non vult detegere ac deferre ſuos pſbyteros.

Tunc Paternus proconſul iuſſit beatum Cyprianũ Epiſcopũ in exilium deportari. Cumque diu ibidem moraretur, ſucceſſit Aſpaſio Paterno proconſuli Galerius Maximus procõſul, qui ſanctũ Cyprianum Epiſcopum ab exilio reuocatum, ſibi iuſſit præſentari. Cumque Cyprianus ſanctus martyr, electus à Deo, de ciuitate Curubitana, in qua exilio præcepto Aſpaſij Paterni tunc proconſulis datus fuerat, regreſſus eſſet, ex ſacro pręſcripto in hortis ſuis manebat. Indè quotidiè ſperabat veniri ad ſe, ſicut illi oſtenſum fuerat. Et cùm illic demoraretur, repentè Idibus Septembris, Tuſco & Baſſo conſulibus, venerũt ad eum principes duo: vnus ſtrator officij Galerii Maximi proconſulis, qui Aſpaſio Paterno ſucceſſerat: & alius equiſtrator à cuſtodiis eiuſdem officii: qui & in curriculum eum leuauerunt, in medioque poſuerunt, & in Sexti perduxerunt: vbi idem Galerius Maximus proconſul bonæ valetudinis recuperandæ gratia ſeceſſerat. Et ità idẽ Galerius Maximus proconſul in aliam diem Cyprianum ſibi reſeruari præcepit. Et eo tempore beatus Cyprianus ductus ad principem, & ſtratorem eiuſdem officii Galerii Maximi proconſulis, clariſſimi viri, ſeceſſit, & in hoſpitio eius cũ eo in vico, qui dicitur Saturni, inter Veneriam & Salariam manſit. Illuc vniuerſus populus fratrum conuenit. Et cùm hoc ſanctus Cyprianus comperiſſet, cuſtodiri puellas præcepit: quoniam omnes in vico ante ianuam hoſpitii principis manſerant. Et ità altera die, octauadecima Calendarũ Octobrium, manè multa turba conuenit ad Sexti, ſecũdùm præceptum Galerii Maximi proconſulis. Et ita idem Galerius Maximus proconſul eadem die Cyprianum ſibi offerri præcepit, in atrio Sauciolo ſedenti.

Deportat' in exiliũ.

Reuocat' manet in hortis ſuis.

Vide intẽtio Epõ vigilantiã paſtoris erga puellas ſeruãdas.

Cùq; oblatus fuiſſet, Galerius Maximus pcõſul Cypriano Epõ dixit: Tu es Thaſcius Cyprianus? Cyprianus Epiſcopus reſpondit: Ego ſum. Galerius Maximus proconſul dixit: Tu Papam te ſacrilegæ mentis hominibus præbuiſti? Cyprianus Epiſcopus reſpondit: Ego. Galerius Maximus proconsul dixit: Iuſſerunt te ſacratiſſimi Imperatores cæremoniari. Cyprianus Epiſcopus dixit: Non facio. Galerius Maximus ait: Conſule tibi. Cyprianus Epiſcopus reſpõdit: Fac quod tibi præceptum eſt. in re tam iuſta, nulla eſt conſultatio. Galerius Maximus collocutus cum conſilio, ſententiã vix ægrè dixit verbis huiuſmodi. Diù ſacrilega mente vixiſti, & plurimos nefariæ tibi conſpirationis homines aggregaſti, & inimicũ te diis Romanis & ſacris legibus conſtituiſti, nec te pii & ſacratiſſimi principes Valerianus & Gallienus Auguſti & Valerianus nobiliſſimus Cæſar ad * ſectam cęremoniarum ſuarum reuocare potuerunt. Et ideò cum ſis nequiſſimorum criminum

Sententia in eũ prolata.

** cõſẽſũ.*

auctor

auctor & ſignifer deprehenſus, eris ipſe documento his, quos ſcelere tuo tecum aggregaſti: ſanguine tuo ſancietur diſciplina. Et his dictis, decretum ex tabella recitauit: Thaſcium Cyprianum gladio animadnerti placet. Cyprianus Epiſcopus dixit: Deo gratias.

Vult fidelium deuotio cum eo mori.

Poſt hanc verò ſententiam turba fratrum dicebat: Et nos cũ ipſo decollemur. Propter hoc tumultus fratrum exortus eſt, & multa turba eum proſecuta eſt. Et ità idem Cyprianus in agrum Sexti perductus eſt, & ibi ſe lacerno birro expoliauit, & genu in terram flexit, & in orationem ſe Domino proſtrauit. Et cùm ſe dalmatica expoliaſſet, & diaconibus tradidiſſet, in linea ſtetit, & cœpit ſpiculatorem ſuſtinere. Cùm veniſſet autem ſpiculator, iuſſit ſuis, vt eidem ſpiculatori vigintiquinque aureos darent. Linteamina verò & manualia à fratribus ante eum mittebantur. Poſteà verò beatus Cyprian' manu ſua oculus ſibi texit. Qui cùm lacinias manuales ligare ſibi non potuiſſet, Iulianus presbyter & Iulianus ſubdiaconus ei ligauerunt. & ità beatus Cyprianus paſſus eſt, eiuſque corpus propter gentilium curioſitatem, in proximo poſitum eſt cum cereis & ſcholaribus, in areis Macrobii Candidi procuratoris, quæ ſunt in via Mappalienſi iuxta piſcinas, cum voto & triumpho magno. Poſt paucos autẽ dies Galerius Maximus proconſul deceſſit. Paſſus eſt autẽ beatiſſimus Cyprianus martyr die octauadecima Calendarum Octobrium, ſub Valeriano & Gallieno Imperatoribus: regnante verò Domino noſtro Ieſu Chriſto, cui eſt honor & gloria in ſecula ſeculorũ, Amen.

25. aureos iubet dari ſpiculatori.

Nota corpus eius poſitũ cũ cereis.

SERMO BEATI AVGVSTINI Epiſcopi de S. Cypriano Epiſcopo & martyre. Eius Sermonis meminit Poſſidius in Indiculo operum S. Auguſtini.

Solẽnitas tam antiqua S. Cypriani.

SERMONEM à nobis debitum auribus & cordibus veſtris, exigit tam grata & religioſa ſolennitas, qua paſſionẽ beati martyris celebramus. Triſtis procul dubiò tunc Eccleſia fuit, non damno cadentis, ſed deſiderio recedentis, ſemper cupiens videre præſentem tam bonum rectorem atque doctorem. Sed quos affixerat ſolicitudo certaminis, conſolata eſt corona victoris: & nunc non ſolùm ſine ulla triſtitia, verumetiam cum ingenti lætitia, cũcta, quæ tũc geſta ſunt, legendo recolimus: dieque iſto nobis gaudere conceſſum eſt, non timere. Neque enim formidamus terribiliter venientem, ſed expectamus hilariter redeuntem. Placet itaque, vniuerſam illam fideliſſimi, & fortiſſimi, & glorioſiſſimi martyris paſſionem, cum exultatione recordari præteritam, quam tunc fratres ſuſtinuere futuram. Primò igitur, quòd pro fide confeſſionis Chriſti, in exilium Curubin miſſus eſt, non ſancto Cypriano aliquid nocitum, ſed multùm illi præſtitum ciuitati. Quò enim ipſe mitteretur, vbi ille non eſſet, propter cuius teſtimonium mittebatur? Chriſtus ergò, qui ait: Ecce ego vobiſcum ſum omnibus diebus vſque ad conſummationem ſeculi, in omni loco membrum ſuum excipiebat, quocũquè furor inimici pellebat. O ſtulta infidelitas perſequentis. Si quæris exilium, quò Chriſtianus iubeatur ire, priùs, ſi potes, inueni, vndè Chriſtus cogatur exire. De patria ſua in alienam te arbitraris excludere hominem Dei, in Chriſto nuſquàm exulem, in carne vbique peregrinum.

Curubitanũ exilium eſt.
Mat. 28

Sed iam cõmemorare & conſiderare delectat poſt illud, quod Cyprianus non ſenſerat, ſed inimicus putabat exilium, quid ex ordine paſſionis ipſius conſecutũ ſit. Cùm. n. Cyprianus ſanctus martyr, electus à Deo, de ciuitate Curubitana, in qua exilio pcepto Aſpaſii Paterni proconſulis miſſus fuerat, regrederetur, in hortis ſuis manebat: & indè quotidiè ſperabat veniri ad ſe, ſicut oſtenſum erat. Quid iam fremeret perſecutoris impetus aduersùs cor ſemper paratũ, accedente etiam Domini reuelatione firmatum? Quandò enim deſereret patientem, qui non eſt paſſus præoccupari neſcientem? Iam ergò quòd ad eum paſſioni exhibendum duo miſſi ſunt, qui eum etiam ſecum in curriculum leuauerunt, in medioque poſuerunt: & hoc diuinæ admonitionis fuit, vt gaudẽs recoleret, ad eius ſe corpus pertinere, qui inter iniquos reputatus eſt. Chriſtus nanque inter duos latrones ligno ſuſpenſus, ad exemplum patientiæ præbebatur: Cyprianus autẽ inter duos apparitores ad paſſionem curru portatus, Chriſti veſtigia ſequebatur. Quid illud, quòd cùm in alium diem dilatus, apud cuſtodes eſſet, atque illuc ſe multitudo fratrum ac ſororum congregans, pro foribus pernoctaret, cuſtodiri puellas præcepit, quanta intentione conſiderandum, quanta laude prædicandum, quanto præconio commendandum eſt? Vicina corporis morte, non moriebatur in animo paſtoris vigilantia paſtoralis, & cura tuendi Dominici gregis vſque ad extremum vitæ huius diem mente ſobria tenebatur: nec excutiebat ab animo diligentiam fideliſſimi diſpenſatoris manus tam proxima cruenti carnificis. Ità ſe martyrem cogitabat futurum, ut eſſe non obliuiſceretur Epiſcopum: magis curans, quam rationem paſtorum principi de commiſſis ſibi onibus redderet, quàm quid infideli proconſuli de fide propria reſponderet. Amabat quippè eum, qui Petro dixerat: Amas me? Paſce oues meas. Et paſcebat oues eius, p quibus ſanguinem fundere, illum imitans, properabat. Cuſtodiri puellas præcepit, ſciens ſe non ſolùm habere ſimplicem Dominum, ſed etiam verſipellem aduerſarium. Itaque aduersùs leonem apertè frementem, in confeſſione virile pectus armabat: aduersùs inſidiantem lupum gregi, ſexum fœmineũ muniebat.

Paſſio eſt diuinitùs illi reuelata.

Eſa. 53.

Luc. 23.

Exẽplũ boni paſtoris.

Iohan. 21

Amator puellaris innocẽtiæ & caſtitatis S. Cyprianus.

Ità verè ſibi conſulit, qui Deum iudicem cogitat, apud quem cauſam geſtę huius vitę, atq; ab illo ſibi muneris iniuncti quiſque dicturus eſt. Vbi omnis homo recipit, ſicut teſtatur Apoſtolus, quę per corpus geſſit, ſiue in bonum, ſiue in malum. Ità ſibi conſulit, qui ex fide viuens, & ſatagens nè ab extremo præoccupetur die, extremum computat omnem diem, & ſic Deo placitos mores perducit vſque ad extremum diem. Ità ſibi beatus Cyprianus Epiſcopus miſericordiſſimus, & martyr fideliſſimus conſulebat: & non ſicut eum lingua ſubdola diaboli per os poſſeſſi à ſe impii iudicis monere videbatur, dicens: Conſule tibi. Cùm enim eius immobilem mentem videret, quandò ei dixit, Iuſſerunt te principes cæremoniari: reſponditque ille, Non facio: adiecit, & ait: Conſule tibi. Ipſa eſt lingua ſubdola diaboli, etſi non huius, qui neſciebat qd loquebatur, illius tamen, qui per eum loquebatur. Loquebatur enim proconſul, non tam ſecũdùm principes homines, quorum iuſſa ſibimet iniuncta iactabat: quàm ſecundùm principẽ poteſtatis aeris, de quo Apoſtolus dicit: Qui operatur in filios diffidentiæ. Quem per huius quoquè linguam operari Cyprianus nouerat, quod ipſe non nouerat. Nouerat, inquam, Cyprianus, cùm à proconſule audiret, Conſule tibi: quod caro & ſanguis dicebat ſtolidè, hoc diabolum dicere ſubdolè: atq; intuebatur in vno corpore duos, iſtum oculis, illum fide. Nolebat eum iſte mori, nolebat ille coronari. Proindè circa iſtum placidus, circa illum cautus: huic apertè reſpondebat, illũ occultè vincebat. Fac, inquit, quod tibi præceptum eſt. In re tam iuſta nulla eſt conſultatio. Conſulit enim, qui conſilium vel impertit, vel quærit. Sed proconſul non à

2. Cor. 5.

Optima pparatio ad mortẽ.

Ephes. 5.

In rebus manifeſtè iuſtis non eſt habenda conſultatio.

Cypria-

Cypriano cõſilium accipere volebat, ſed eum potiùs, vt a ſe acciperet, admonebat. At ille: In re, inquit, tam iuſta, nulla eſt conſultatio. Nõ adhuc conſulo, quia nõ adhuc dubito. Abſtulit enim mihi dubitationem ipſa iuſtitia. Iuſtus autem, vt ſecurus moriatur in carne, certua viuit in fide. Præceſſerant Cyprianum multi martyres, quos flagrantibus exortationibus ſuis ad vincẽdum diabolum accenderat: & erat vtique iuſtum, vt quos veridicus loquendo præmiſerat, patiendo intrepidus ſequeretur. Ergò in re tam iuſta, nulla eſt conſultatio. Quid ad hęc dicamus, quid ad hęc exultemus tanta conceptione gaudiorum? In quid erumpat cor noſtrum & os noſtrum, niſi in ipſam venerabilis martyris, vltimã vocẽ? Cùm enim Galerius Maximus decretum ex libello recitaſſet, Thaſcium Cyprianum gladio animaduerti placet: reſpõdit ille, Deo gratias. Habentes igitur de re tanta memoriã præſentis loci, feſtiuitatẽ ſolennisſimi diei, propoſitionem ſaluberrimi exẽpli, oĩbus medullis noſtris dicam' & nos, Deo grãs.

Deo gratias dicit fortisſim' martyr, dum cadi capite iubetur.

MARTYRIVM SANCTI ET MAgni martyris Nicetæ, Authore Simeone Metaphraſte.

15. Septẽbris.

VICTRICIA martyris Nicetę hodiè celebramus certamina, non quẽ princeps Apoſtolorum Petrus erudiit, & qui Pontificis Clementis fuit ſocius, & quem Cõmodus Tyrannus pp Chriſtũ illato conſummauit martyrio. Non conuenimus, vt huius celebremus certamina: ſed quem (Quod ad laudẽ eſt præclarius & præſtantius) regio tulit barbara. Sciunt oẽs fluuium Iſtrum, magnitudine quidem inter fluuios clarum, quẽ lingua eius regionis appellat Danubiũ. Gotthos aũt, qui illo tpe exceſſerant è patria, fluuius habebat accolas. Hic ergò admirandus Nicetas, natus è Gotthicis ſeminibus, & primum honorem apud illos nactus, tam propter claritatem generis, quàm propter aliam animi & corporis indolem & dexteritatẽ, non erat vita Gotthus, nec moribus, nec fide. Nam genus quidem vincebat ingenium: amor autem in Chriſtum, barbaram opinionem: ſtudium verò virtutis, intemperantiam Gotthicam & feritatem.

Gotthi Danubii accolæ.

Hic autem in adoleſcentia hauſerat ſacra fluẽta doctrinæ Theophili. Quem quidem Theophilum, cùm eius fidei fuiſſet commiſſus Gotthorum Pontificatus, accepimus interfuiſſe primę ſynodo Nicenæ, manuque & lingua apud oẽs cõfirmaſſe dogmata pietatis. Cùm autem non multum intercesſiſſet temporis, & in gente Gotthorum bella erupiſſent inteſtina, & eſſent diuiſi in duas partes, & vni quidẽ præeſſet* Phritigernes, altera autem valdè terribili parẽret Athanarichus, ſuſcepta maximis copiis expeditione aduersùs Phritigernem, qui erat quidem eiuſdem generis, ſed erat ab eo auulſus, victoria parta, erigit trophęum. Quamobrẽm Phritigernes in rebus ſuis afflictis ſpectauitq; ad Romanam dexteram, & veniens transfuga, petiuit auxilium. Valens autem Chriſti inimicus, eo tempore tenebat ſceptra Romana. Qui cùm iuſſiſſet iis, qui erant in Thracia, militibus ferre opem expli, Phritigernes, Thracio exercitu accepto, & eo, qui ſibi remanſerat, tranſmittit Iſtrum. Itaque ferentes diuinã Chriſti Crucem, præcedenté omnes ſuas copias, prælio confligunt cum aduerſariis, & eum, qui vicerat, facilè vincunt, & illius multitudo partim quidem cæditur, partim capitur, cùm Athanarichus turpiſſimè cũ paucis ſuæ vitæ fuga conſuluiſſet. Hæc fuit cauſa & occaſio, cur multi ex ijs, qui præceſſerunt, Gotthis, religionem amplexi ſint Chriſtianam.

Theophilus Gotthorũ Epiſcopus.

** Fridigernes.*

Nota S. Crucis vim.

* Vlphilus autem fuit Theophili ſucceſſor in munere Pontificali, qui cum eo quoquè ſynodo Nicenę interfuerat eadẽ ſentiens, & poſtea cõſederat cũ iis, qui Cõſtantinopoli in ſecunda ſancta ſynodo fuerunt cõgregati. Hic cùm eſſet vir prudens & doctus, inuenit figuras literarum, & ſonos Gotthicę voci conuenientes, & eum in eis ſacrã noſtram & diuinitùs inſpiratã ſcripturam è Græca in linguam Gotthicam vertiſſet, omni ſtudio & diligentia effecit, vt eã diſcerent, qui erãt ſuę gentis. Quamobrẽm magnum incrementũ accipiebat pietas apud barbaros, & indiès proficiebat. Athanaricus aũt cùm procedente tempore ſe à damno, quod acceperat, recreaſſet, & in locũ priſtinum reuertiſſet, non peruenit tñ ad pietatem & veram religionem: ſed multos quidẽ ex Chriſtianis Gotthicis & Barbaris ſubiiciebat ſuppliciis: magis aũt mouebatur aduersùs generoſum Nicetam, qui & generis claritate, & pietate ſuperabat eos, qui erãt ſui generis. Gratiano aũt pio & clementi Romanum ac paternum adminiſtrante Imperiũ, impius & cædem ſpirans Athanarichus, ipſe per ſe aduersùs pios cędẽ parabat, & efficiebat, vt qui ei parebant, ipſum imitarentur. Iſti ergò Dei hoſtes execrandi, cùm pietas martyris in dies prædicaretur, ægrè ferebant, minabantur, indignabantur, aggrediebantur eũ de medio tollere. Quæ quidẽ Nicetas parùm curãs, nihilominùs pergebat prædicare pietatem. Tandem in irã apertã erumpentes, repentè martyrem inuadũt eo tẽpore, quo prædicabat, ipſumque rapiunt, & vi trahunt, & vrgent, vt fidẽ abiuret. Sed ille quidẽ nec verbis, nec factis deſiſtẽs à pietate, & à libera Chriſti confesſione, ludum & irriſionem eſſe oſtendebat illorũ inuaſionem. Illi autem cùm contriuiſſent partes eius corporis, (o inſaniam) eum etiã in ignem iniiciunt. Sed ſic quoquè patiens ſanctus, neque lingua deſiſtebat Deum hymnis celebrare, neque corde in eum credere. Quocircà ad finem vſque immobilem ſeruans confesſionem, cum multis aliis, qui erant eiuſdem generis & fidei, dignus fuit habitus coronis martyricis, anima ſua in manus Dei tradita.

** Vlphilas Theophili ſucceſſor i Epiſcopatu.*

Athanarichus perſequitur Chriſtianos.

S. Nicetas vacat ſanctæ prædicationi.

Ab hoſtibus capitur.

In ignem mittitur.

Abit ad cælos.

Marianus aũt quidam vir pius, Cilix genere, ex ciuitate, q̃ illic eſt, ortus, nomine Mopſueſtia, illo tpe verſans in locis, quæ ſunt circa Iſtrum, propter fidei coniunctionem & morum ſimilitudinem, quæ quidẽ magna ex parte inter ſe conueniunt, euaſerat martyri familiaris & amicus, & degebat in eiſdẽ ædibus. Hic poſtquàm ille finem accepiſſet martyricũ, conſiderabat, & multas apud ſe verſabat cogitationes, quonam modo poſſet corpus amici accipere, maximè tali fine ornatũ. Cùm ergò ſic conſideraret, tandem intẽpeſta nocte propter metũ Athanarici, (ipſe enim non permittebat, vt acciperetur corpus martyris) accedens in eum locũ, in quo erãt proiectę ſanctorum reliquæ, qm̃ ignorabat, quodnã eſſet, quod quærebatur, ab eo docetur, à quo Magi didicerunt illius adorationẽ. Virtus.n. quædam cęleſtis & incorporea, ſtellę forma ſuſcepta, bonũ præcedebat Marianum apertè & euidenter, neq; deſtitit hoc facere illa ſtella, quę apparebat, donèc oſtendit id, quod deſiderabatur. Id aũt erat nõ reliquię aliquę & pars, ſed corpus integrum illius verè beatæ animæ. Quod quidẽ apparuit igne fuiſſe potentius, ſicut ẽt volebat eius appellatio, niſi q̧ ſolùm quędam ſeruabat veſtigia, neque ea aperta, ſed vt tantum appareret, id cum igne eſſe congreſſum. Hoc ergò ſacrum corpus cùm thecæ impoſuiſſet, martyricis, vt oportet, & ſacris id honorans orationibus, trãsfert in ſuam patriam, & tunc ipſum domi ſuæ deponit.

Marian' Cilix S. Nicetæ familiaris.

Mat. 2.

Nota rem miram.

S. Nicetæ corpus igne non læſũ.

Sed quamuis illud ità ſe haberet, & maneret in domo priuata, publicas tñ effundebat curationes. Etenim

nim cùm eſſet domus bonæ animæ, non ſatis habebat vnis ædibus ſua circonſcribere miracula: ſed erat cões deliciæ Mopſueſtanorum, immò verò eorum quoquè, qui aliundè ventitabant, vſusfructus, qui non cõſumebatur. Procedente aũt tempore, templum quoq; excitatur martyri, & ipſum corpus ſuſcipit venerandum, apertisſima deinceps conferens beneficia, & reſiſtens omnibus morbis & vitiis. Illa tamen domus, quæ athletam primò accepit hoſpitio, dicatur pollice ſacræ illius domus, & hanc propriam gratiam amico Mariano dat ille egregius Nicetas, honorãs amicitiæ leges & hoſpitalitatis. Quod quidem nulli alii finit facere, in hoc quoquè amico gloriam tribuens. Etenim Auxentius, qui erat dictæ ciuitatis Epiſcopus, cùm aggreſſus eſſet eius corporis aliquid diuidere & accipere, nihil quidem accepit eorum, quæ volebat: eum autem non paruus inuaſit metus, nec eiuſmodi, vt non in apertum proditet, aut lateret, ſed quo eius quoquè anima fuerit valdè agitata, & alios docuerit iis, quę vidit, & terrore, quo eſt affectus, vt nemo deinceps manum audacem porrigeret, neque vllam partẽ eius corporis, cùm eſſet præter ipſius ſententiam, auelleret. Quonam modo autem metus hic acciderit, & quibuſnam verbis prohibitus fuerit, nè aggrederetur, explicabimus.

Tẽplũ S. Niceta.

Auxentius Epũs terrore affectus non audet eius diuidere reliquias.

Excitauit hic quidem Pontifex, amicus martyrum, templũ victoria inſignibus martyribus, Taracho, Probo & Andronico, quod poſitum eſt ante muros ciuitatis Mopſueſtię. Cùm aũt ipſorum ſanctorum ei deeſſent reliquæ ad conſecrationem templi ædificati, eas aũt haberet vrbs illi propinqua, nomine Anabarza, ei promiſſa parte reliquiarum huius præclari Nicetæ, illorum martyrum accipit reliquias. Cùm itaq; oporteret impleri id, quod promiſſum fuerat, & ſepulcrum fuiſſet effoſſum, & ſublatus eſſet lapis, qui fuerat impoſitus, protinùs quidem cõfringitur marmor, nulla apparente cauſa: apparet autem mortuus, habens mẽbra honeſtè compoſita, & corpus à priori corpore nihil differens. Cùm ergò eum oporteret accipere partem corporis, & illud tetigiſſet manus eius, qui ſepulcrum effoderat, nihil quidẽ ea accipit, fit aũt mox arida, metusque & tremor ſtatim inuadit eum, qui id auſus fuerat. Deindè fit terræmotus, & erumpunt tonitrua, & frequentia micant fulgura, iis, qui aderant, afferentia metum intolerabilem. Quod quidem cùm ſacroſanctus adſpexiſſet Auxẽtius, (ſatis.n. intelligebat, quid Deus ſignificaret) eius quidem, qui paſſus fuerat, manum aridam adducit ad reliquias, non vt rursùs aliquid acceptură, ſed potiùs vt tacitè petituram veniã audacię, & conſecuturam curationem. Eſt enim, dicebat, tibi, o ſancte, multo facilius, cùm ſis bonus, & boni imitator, curare, q̃ lædere: Et ſi illud vel nolẽs præbuiſti, quomodò nõ hoc magis dabis ex tui animi ſententia? Curatur itaq; affecta manus, & p̃dicat virtutem & bonitatẽ eius, qui curauerat. Deindè Pontifex, cùm ſacrum eius ſepulcrũ honoraſſet hymnis & glorificationibus, ei priſtinam figuram reſtituit, nulla in re mutato, niſi quòd ſe habebat meliùs & honeſtiùs.

Nota antiquũ morẽ adhibẽdi reliquias ĩ templorũ conſecratione.

Nota Lector.

Curatur manus arida cuiuſdam.

Sic glorificat Deus eos, qui ipſum glorificant: ſic magnificat eos, qui ipſum magnificant. Non vniuerſum hic donans: minimè: ſed ea his futura præbens conijcienda. Nã quæ hic dantur, etſi inter omnia ſenſilia ſint pręſtantisſima, auribus tamen ſignificantur, & oculis compræhenduntur: Quæ autem illic ſanctis manent, neque oculus vidit, neque auris audiuit, neque in cor hominis aſcenderunt. Talia enim ſunt, vt didicimus, quę à Deo parata ſunt iis, qui ipſum diligunt. Quę detur nobis omnibus conſequi gratia & benignitate Domini noſtri Ieſu Chriſti: Cui gloria & potentia in ſecula ſeculorum, Amen.

Eſa. 64.
1. Cor. 2.

VITA BEATISSIMI AICHARDI Abbatis * Gemmeticenſis, Authore Fulberto. Fuit autem hic Aichardus poſt S. Philibertum Abbas, & nunc in Præpoſitura Haſprenſi quieſcit prope Valencenas in Hannonia, atque illic cum S. Hugone Archiepiſcopo Rothomagenſi dęmones ab obſeſſis expellit.

** Gimeſienſis.*

PROLOGVS AVTHORIS.

DOMINIS ſuis, * Gimeſienſis cœnobii ſcilicet fratribus ſanctisſimis, Fulbertus peccator ſalutem. Quòd in vita beati Aichadri manum mittere totiès à vobis iuſſus, totiès diſtuliſſe accuſor, ſi cauſam vobis libeat diſcutere, non irrationabiliter, vt mihi videtur, tanti oneris ſarcinam ſubterfugiſſe reperiar. Nam, vt vera fatear, vitę ipſius textum, caſu mihi repertum, aliquandò percurri, quẽ per loca ſanè verborum inanibus flucturis, vt ita dicam, imprægnatum offendi. Quas ſi iuxta mandatum veſtrum demere voluiſſem, & locum vacantem ſine additamento dimiſiſſem, dum interrupta verborum ſeries malè cohærentes efferret ſententias, non caſtigatum, ſed decurtatum potiùs, & totum inconueniẽs opus reliquiſſem. Nam veſtimentum, quod ſub ſeris ad ſolennem vſum ſeruatur, ſi fortè tineis demolientibus, aut quouis modo diruptum, hiantem ſciſſuram effecerit, vlteriùs ad antiqui decoris ſpeciem non valet reparari, niſi quis ex conſimili materia & conformi opere pertuſum hiatum ſubtili etiam arte ità repleuerit, vt nec commiſſurę ſignũ vllum in eo appareat, néve intuitu oculi quis poſſit aduertere, q̃ à priſtina ſoliditate aliquid defuiſſet. Ego igitur iã ſubtilis ingenii peritiam in me vigere non ſentiens, decreui aut ex toto omittere, aut ex toto, ſi fas eſſet, innouare. Sed iſtud ſuperbũ, illud arduum videbatur. Nã iuſſa veſtra prætermittere, ſuperbũ erat: quod ſupra vires eſt attentare, temeritas, non ratio, fuerat. Verum diù mihi ſuper hoc hæſitãti, proxima nocte viſa eſt quædã venerãda canitie ſuperueniſſe perſona, vna quidẽ manu virgã, altera codicẽ geſtans. Virgã, qua puerorum errata corriguntur: codicẽ verò, hunc ipſum, vt mihi videbatur, quẽ caſu mihi oblatũ percurriſſe me ſuperiùs intuli. Cũ his verò & alia, quæ ad vſum artis ſcriptorię q̃ri aſſolent. Intendere in eũ iubeor. Ille moto indignãtus, me in hunc modũ coercuit: Vſquequò, inquit, ſerue piger, vſquequò ignauiter agis? Vſquequò inobediens eris? Sic minaci me fronte increpitans, codicem cum his, quæ tenebar, p̃ter virgã, mihi iactare viſus eſt, ità dicendo: Accipe, & nè vltrà diſſimules: alioquì venio tibi, & non virgis, ſed ſcorpionibus te vt ignauum & pigritantẽ cędam alumnum. Mox interrumpente diluculo, ſtupore ſimul & horrore conſternatus, à lecto diſſilui, & ad opus iniunctum, (quid enim aliud facerem?) quãlibèt imparem me accinxi. Super quo lectorem, quiſquis ille eſt, obſecro, vt ſi quid in eo abſonũ, aut, quod æſtimo, ruſtico ſtylo editum inuenerit, non obliquo zelo fatuum damnet ſcriptoris ingeniũ, ſed iubentis veneretur imperiũ. Nec delectetur paſci amara ſalſugine cauillationis exemplo eorum, quibus familiaris eſt vſus, ſeu rectum, ſeu paruum quid ab homine audierint, infeſtis illud odiis impugnare. Nam cùm perſona per inuidiam diſplicet, nec recta, quæ protulerit, placent. At contra bonorum corda, quibus in odium non uenit perſona, ſed culpa, ſic praua diiudicant, ut recta, quę dicuntur, aſſumant. Diſcernendis enim ſententiis ęquisſimi arbitri reſident, & ſic malè prolata

** Gẽmeticenſis.*

Viſio Authoris. cũ cunctãtius ad hanc ſcribendã hiſtoriam accederet.

Nota q̃d mali pariat inuidentia.

prolata reſpuunt, vt tamen approbent, quæ ex veritate dicta cognoſcunt. Solet nanque inter ſpinarũ multitudines de frugis ſemine ſpica ſuccreſcere. Cauta ergò manu operantis agendum eſt, vt dum ſpina tollitur, ſpica nutriatur: quatenùs qui ſtudet eradicare, qđ pungit, nouerit ſeruare, quod reficit. Hanc ergò lector ſi mihi veniam præſtet, incipiam.

VITA.

15. Septẽbris. Cap. 1.

INTER nobiliſsimas Aquitaniæ vrbes, Pictauis ciuitas caput attollit, quæ hinc murali ambitu circunſcepta, hinc copiis militaribus ſuffulta, & ſuos fouet ciues interiùs, & hoſtiles procùl pellit incurſus. Nam præter cæterorum gratiam elementorum, etiam ſoli vbertas & publicam famem repellit, & annuis ſucceſsibus affluentis vindemiæ germina grata refundit. Felix hac rerum opulentia freta ciuitas, ſed longè felicior patrociniis ſanctorum præmunita. Huius intrà mœnia miles quidam alto parentum ſanguine ortus, prædiues opibus, inter conciues ſuos, quod rarum eſſe conſtat, ſine inuidia pollebat, nomine Anſcharius. Huic erat vxor cognomento Ermena, claris & ipſa orta natalibus, quę generoſi ſanguinis proſapiam egregia morum dignitate longè ſuperabat. Cuius circa pauperes & peregrinos officioſa ſedulitas, multiplicem apud Deum & homines gratiam acquirebat. Eius Dominus operibus complacatus, filium illi dedit nomine Aichadrum. Qui ſacro fonte innouatus, & intrà patrios lares enutritus, mox vt annos intellectuales attigit, ſuperna illuſtratione præuentus, quod ętas immatura non dederat, multiplici decore virtutum clarus emicuit, ſanctis ſtudiis deditus, in quibus eſt animæ nobilitas, morum honeſtas, decus naturæ, laus diſciplinæ. De illo pater & mater vario inter ſe ſermone conferebant, quo videlicet cultu, aut quo viuendi ordine ſe puer egregius gerere deberet: an in patriis armis ſe ad militiam ſecularem accingeret, an ſub clericali toga in ſortem Domini computari deberet. Pater ſiquidem ſub Rege Clotario militando, crebris expeditionibus & armorum bellica ſarcina perfractus, iam ab ingrato labore, ſi fas fuiſſet, quieſcere præoptabat: ſed ex decreto legis patriæ hoc vnum neceſſarium illi incumbebat, vt ſi terrena patrimonia inconcuſsè ſeruare maluiſſet, ipſe reſumptis armis ob defenſionem patriæ ad bella procederet, aut ipſe ſe vicariæ opis auxilio tueretur. Hac legis obſeruatione pręſtrictus pater, filium militaribus negociis aſſueſcere præmonebat, vt tali in tempore filius inter armatas legiones militaturus, patrem ſupportaret annoſum. Mater verò econtrà mariti conſilium longè aliò inflectere nitebatur, proteſtata ſe pro filio votis inſolubilibus eſſe obligatam. Nam eo tempore, quo ipſa partu imminente crebris doloribus quatiebatur, affirmabat, ſi ſaluo partu, cęli Dei adiutorio mortis periculum euaſiſſet, affirmabat, inquam, ſe quicquid peperiſſet, diuinis cultibus deuouiſſe. Hanc igitur ſibi pręſtari à marito indulgentiam poſtulabat, nè retractata promiſsione voti team efficeret, ne ve filius pro hac re aliquandò iudicio Dei periclitaretur. Verùm dum pater multa obſtinatione votum mulieris improbaret, nec ipſe à propoſito ſuo emolliri potuiſſet, eccè ad dirimendam litem inter eos medius illius filius interuenit, dicens patri, nulla ſe rerum mortalium ambitione teneri, & idcò nulla inanes militiæ pōpa delectari. Chriſti, inquit, pater, me militem eſſe decreui: me, niſi mors, à militia Chriſti nemo euellere prę-ualebit, dum tamen, quo id implere valeam, me interim à catholicis authoribus liceat addiſcere. Videns pater filium immutabilis propoſiti tenere conſtantiam, noluit eum vltrà turbare: quin potiùs ſe & filium voluntati Dei attribuit, vt quò filium ſuperna inſpiratio euocaſſet, eò & libenter pater annueret.

Vbertas ſoli Pictauienſis.

Parentes S. Aichadri.

Virtutib⁹ pollet adhuc paruulus.

Votum matris & parturientis.

Magnus cõtempt⁹ mundi in Aichadro puero.

Cap. 2.

Erat eo tpe in finitima regione ſenior quidam, vitæ honeſtę actibus deditus, in ſtudiis liberalibus fundatus: qui quanto ſolerti erat fretus ingenio, tanto ęqui & recti erat conſtantiſsimus defenſor. Huic familiaris erat conſuetudo, auditores ſuos de cõtemptu mundi, de beata vita ſuccedentibus exemplis informare, ſeipſum aliis continentiæ ac ſobrietatis ſpeculũ exhibere. Porrò de remotis ac vicinis partibus huic ad inſtruendum diuites & nobiles filios ſuos tranſmittebant, qa ipſe eo loci, totius diſciplinæ arcẽ tenebat: de quibus poſtmodùm Apoſtolici ſacerdotes, venerabiles abbates, & animarum rectores in ſancta Eccleſia claris emicuerunt exẽplis. Quid plura? Huius egregia fama excitatus puer bonæ indolis, venerabilẽ virum adiit, expoſtulans ab eo intimæ conuerſationis ipſius ſibi locum non negari. At ſenior cauſam itineris, generis quoquè & rerum ex ordine ſeriem percontatus, puerũ gratanter ſuſcepit, ſummaq; diligentia tractauit. In primis diuinę Pſalmodię iuſſit puerum pręguſtare dulcedinẽ, quam mira celeritate addidicit. Nec mora, nouitius ſcholaſticus infra breue tẽpus in omni genere ſacrę diſciplinæ adeò perfectus emicuit, vt coætaneos non ſolùm præiret ſcientia, ſed virtutum quoquè ſupereæcelleret gratia, potens in ieiuniis, patientia fortis, humilitate fundatus, cæterarum etiam virtutũ gratia decenter ornatus. Erat adhuc decẽ, vt videbatur, annorum.

Tradit ſe in diſciplinam cuiuſdam ſancti viri.

Mirus eius profectus in literis & virtutib⁹.

Cap. 3.

Intereà ſubit cogitatio, vt quia confluentem turbã vitare non poterat, quę ſecretũ amantibus permoleſta eſt, locũ quemlibet deſertũ, quemlibet remotum quæreret, in quo à mundi turbine remotam vitã in arcem ſummę cõtemplationis & quietis ſolidaret. Hæc illi cogitanti auditus eſt locus celeberrimus, cui nomen Anſionis, in quo monachorum non minima turba regularis vitæ diſciplinã ſeruabat. Hũc ille valdè appetens, iam duodennis eò properare voluit, ſumpta priùs à magiſtro licentia, & parentibus ſalutatis, qui eũ ſummoperè ab ea intentione reuocare conabãtur. Quib⁹ cùm ille nulla ratione perſuadere poſſet, vt paterentur ipſum Deo ſeruire, quod & mater & ipſemet quoq; Deo vouiſſent, illis inuitis ad locũ memoratũ abſceſsit. Quò cùm deueniſſet, cũ omni reuerẽtia à fratribus monaſterii excipitur. Dehinc exploratis ſingulorum officiis, huius humilitate, illius obedientia, alius charitate, cæterorum quoquè digna conuerſatione, à patre monaſterii & fratribus venerãdus adoleſcẽs expetiit, vt intrà ſanctũ eorũ collegium aliquandiù ipſum licuiſſet cõmorari, & eorũ exemplo ſanctæ religionis habitu informari. Nec illud difficilè impetrauit, profitentibus cunctis, ſe cõiouè eius delectari. Suſceptus itaq; intra caulas Dñici gregis agnus innocẽs, memoranda de ſe virtutũ exempla cunctis exhibuit. Quis.n. humilitatis, quis obediẽtię & patientiæ ipſius documenta valeat explicare? Ibi coma capitis depoſita, iugũ Chriſti ſuaue ſuſcepit. Nec Chriſtus lucernã ſuã ſub modio diù latère paſſus eſt: verùm cæci & claudi, & varia clade depreſsi, monitis Angelicis ad eũ ire iubentur. Nec mora: quocunq; genere morbi vexati tenebantur, celerẽ reportabant ſalutẽ. Quod ille factũ à notitia hominũ, ſi fas fuiſſet, occultare nitebatur: ſed magnalia Chriſti per vicos & plateas voce publica proſonabat, quæ in aduentu Aichadri præſentem regionem à Deo viſitatã eſſe aſſerebat. Nã etſi homines ex iuſſu viri Dei ſilere voluiſſent, tamen ex obſeſsis corporibus dæmones eiecti, fateri cogebantur. Mirãtur ſenes,

Duodẽnis appetit religionem.

Recipitur ĩ monaſterio quodã.

Mar. 4. Luc. 8. 11

Tõdetur coma capitis & more monaſtico.

Morbidos omnes ſanat.

miran-

mirantur iouenes tantam in eo virtutum gratiam ſu-
bitò emicuiſſe, mirantur ciues, mirantur agricolæ
inauditam ſertilitatis gratiam terris infuſam.

Cap. 4.

Iam viginti annorũ curſum venerandus expleuerat
adoleſcens, cùm quadã die à fratribus obedientię onus
impoſitum expleturus, longiùs à monaſterio digrede
retur, diuinæ Pſalmodiæ curſum ex more ſolus decã-
tans: & eccè repentè vna illi eçlitùs emiſſa huiuſmodi
Pſal. 83. inſonuit: Ibunt ſancti de virtute in virtutem. Hinc ille
Audit vocem cæleſtiùs lapsã. circunſpiciens, dum loquentis perſonam nullã intuet,
vocis tamen dulcedine oblectatus, mirari cœpit qui
ſolitarius incedebat, à quo vel ad quem vox hęc perſo
nuiſſet. Curioſe igitur perluſtrans, dũ neminè compa
ruiſſe videret, intellexit ſe cęleſtis oraculi voce portẽ
di: vt per innocentię ſemitam gradiendo, de imis adal
ta virtutum proficeret, donèc intimæ contemplatio-
nis oculo ſupernæ viſionis lucem penetraret. Iam cer
tus vir Domini, intelligit præcedentis verſus finem
ſibi ſeruari, & conſequenter adiecit: Videbitur Deus
deorum in Sion. Huius rei ſignum nulli in vita ſua
mortali pandere voluit, niſi cuidam probatiſſimo ſe-
niori, & fidelis ſilẽtii viro, quẽ, ut & ipſe celaret hoc,
ſummo niſu obteſtat⁹ eſt. Sed quamuis quotidianis in-
crementis anteà in Chriſti famulatu ꝓfeciſſet, ex hoc
tempore arctioribus ieiuniis & vigiliis carnẽ doma-
re ſtudebat: ut nulli dubium foret noua de cælo man
data ſuſcepiſſe, quem ſic repentè ab anterioris vitæ
vſu immutatum videbant.

Cap. 5.

Interà de ſua parentũq; ſalute ſolicitus, cœpit me
ditari, qualiter patris animum attentare valeret, vt de
rebus hæreditariis ſuis Eccleſiam Dei hæredem face
ret, & in ſumptus ſeruorum Dei patrem aliquam trãſ
ſcriberet. Egreſſus igitur, patrẽ ſic alloquitur: Tu qui-
Hortatur parentes, ut eccleſiã ædificent. dem, pater chariſſime, ante annos me hortabaris, vt re
licto propoſito, ad terrena & caduca patrimonia me
conferrem, nè alienus hæres in ius mihi debitum ſub-
intraret. Qua in re ſi tuo fractus imperio à Chriſti mili
tia apoſtataſſem, & ad mortale ſeculum & carnale mẽ
cõferrem matrimonium: obſecro te, quã tibi animæ
beatitudinem exindè venturam pręuideras, dũ ex no-
bis filii & agnati progeniti, in cõuiuia, aut certè in va-
nam & pompaticam militiam effundentes, omne pa-
trimonium deperderent? Quocunq; verò anima tua
pœnali ergaſtulo teneretur, nihil illi ſanè curarent, dũ
illis in deliciis & voluptatibus iucundam ſibi vitã age
re licuiſſet. Proindè ſi patrimonium veſtrum in æter
no teſtamento vultis adſcribi, talem ego vobis quæro
hæredem, per quem illud & nũquàm amittere, & ſem
per habere poſſitis: per quem illud & temporaliter ha
bere, & æternaliter valeatis poſſidere: Hęredem, in-
quam, qui vobis pater & mater ſit, qui vos nec in hac
vita deleat, & æternæ vos patriæ ciues efficiat. Si quæ
Chriſtus, noui teſtamenti author et Eccleſiæ ſpõſus. ritis, quis iſte tantus, vel quo parente editus: eſt reue-
rà diuini genitoris vnica proles, noui & æterni teſta-
mẽti author potens, Eccleſię ſponſus immortalis: quẽ
ſi rerum caducarum veſtrarum vultis habere conſor-
tem, nec mũdana poteſtas, nec quę cuncta ſubruit mors
æmula, vobis eas adimere poterit. At ſi eas retinere vo
bis ſatiùs videtur, videte, nè, dum ſecurè tenęre eas
confiditis, irrumpente mortis articulo cuncta penitùs
amittatis. Porrò vita breuis breuibus ſuppeditatis ali-
mentis, nec quæ diù ſtare non poteſt, longæuis ſtipen
diis eget. Reuocemus, ſi fas eſt, ab inferis illos diuites,
illos potentes, tuos videlicet progenitores, quos no-
bilis ſanguis, alta potentia regius cultus florẽtes, inter
ſuos cõciues exhibebat: reuocemus, inquam, & quæ-
ramus, quę illis apud inferos conſtat potentia, quæ di
gnitates, qui ornatus: illis, inquam, quorum corpora
tabe & putredine conſumpta, intrà ſepulcra ſua ſeruã
tur ad illum magni iudicii diem, quo recepturi ſunt
Iohan. 5. de benè geſtis pręmia, aut de malis ſupplicia æterna.
Vos igitur ſi ea, quę ſanctis promittitur, beatitudo de-
lectat, ſalutaris conſilii viam arripite: & quę inuiti amiſ
ſuri eſtis, æternaliter ſeruare contendite. Eccè quæ mi
hi pręſtantiora ad veſtram æternam memoriam vidẽ
tur, audiſtis: vos deliberate, quę vobis animo potiùs
conſtet ſententia. Verùm præmonitos vos eſſe volo,
vt ſi meo acquieſcitis conſilio, nè differatis vſque ad
exitum: quia non reputabitur in pręmium, quod non
poteſtis ferre vobiſcum.

Cap. 6. Parentes libẽter eius conſilium amplectũtur.

Ad hæc pater tale filio dedit reſponſum: Quis, ò fi-
li chariſſime, quis niſi mente captus hoc conſiliũ non
credat non ab homine, ſed à Deo inſpiratum? Licèt hu
cuſquè tua inuenta pro nihilo reputauerimus, iam ni
hil ſupereſt, in quo noſtra tibi voluntas contraire de-
beat. Tu qui es monitor, tu etiam huius fueris ope-
ris ordinator, tu procurator adeſto. Tu ergò in quocũ
que noſtri patrimonii loco eccleſiam Deo inſtaurare
volueris, noſtrũ erit ex ꝓpriis ſumptibus ædificare, &
ex terris, & cæteris, quę in vſus famulorũ Dei cõpetere
videntur, munifica largitate ditare. Tu noſti haud ꝓcùl
à nobis quendã hęreditariũ nobis vicũ Quintianũ, in
quo monaſterium in honorem ſancti Petri fundatũ,
Nota antiquorum ſtudium erga condenda & ditãda monaſteria. dñs Philebertus regulari diſciplina cõmuniuit: ſed ꝑ
exigua rerum appendentium poſſibilitate, raro famu
lantium numero coarctauit. Tu ergò vnum, quod vis,
è duobus elige: aut eundem locum de rebus facultatũ
noſtrarum ampliorare contende: aut tu alterum in ho
norem ſanctæ Mariæ in proprio territorio noſtro ædi
ficare nè differas: & nos illud terris & vineis, pratis &
paſcuis vberrimis amplificare promittimus. Nec mo-
ra, de promiſſione patris hilareſcens, maturiùs exple
re ardebat, quod animo conceperat. Sed reputans, quod
Anſoladus Epiſcopus Pictauẽſis. inconſulto Epiſcopo illicitum foret ſibi in qualibet
diœceſi monaſterium conſtruere, Anſolaldũ Pictauẽ-
ſem Epiſcopum impiger adiit, (nam in parochia ſua
præfatus ager erat) & ſuper huiuſmodi aſſenſum ipſi⁹
gratanter impetrauit. Ipſe Epiſcopus libens annuit, ip
ſe primus operi manũ appoſuit, ipſe perfectum ora-
torium in honorem beatę Marię dedicauit, ipſe colla
ta donaria ſub teſtamento ſcripta roborauit. Quam
dedicationis diem ſolennibus officiis peractam, non
ſine diuinæ authoritatis nutu expletam, qui affuerãt,
cognouerunt. Nam dum peractis officiis venerandus
Epiſcopus & beatus Aichadrus ad horam refectionis
cum cęteris fratribus ad menſam diſcubuiſſent, lector
aperto codice, primò ſibi oblatum verſum Dauidicũ *Pſal. 117.*
intulit: Hęc dies, quam fecit Dominus: exultemus &
lętemur in ea. Mox vir Apoſtolicus ex prophetali ver
ſu ſumpta occaſione, beatum Aichadrum intuens, iã
prę gaudio ſilentium rupit, & ſpiritu exultante, Fra-
ter, inquit, chariſſime, nunquid audis, qualiter nos ad
exultandum & lætandum diuina pſalmodia præſtrin-
git? Credo etenim, nec vana fides, non fortuitù lecto-
ri prophetalẽ verſum ad manum veniſſe: ſed nutu ip
ſius, qui cuncta ordinat, factum eſſe conſtat, vt intelli-
geremus nos prophetico ſpiritu præmoneri, vt qui ad
ſupernam Hieruſalem feſtinamus, pręſentis eccleſiæ
ſolennem diem exultantibus animis celebrare cure-
mus. Dubium ſanè nulli credenti eſſe poteſt, quin ho-
Dies dedicationis eccleſiæ cultu celebriori quotãnis celebranda. diè ſuper hanc domum, quam licèt indigni Deo dedi
cauimus, ſupernæ ciuitatis pateant ianuæ, & ipſe Do-
minus, licèt ſemper per vota & preces filiũ libens ſu-
ſcipiat, hodiè tñ cunctis ſe pſentiùs exorabilẽ pbeat.
Vndè & nos, qui filii Eccleſiæ ſumus, matris noſtræ hũc
diẽ feſtum ab anno in annũ cultu celebriori renouare
ſtudeamus. Ità ordinatis omnibus, quę loci & tpis op-
portunitas exigebat, abeunte põtifice, ipſe dñs Aicha
drus in loco reſedit. In quo probatas pſonas ſub regu
laris diſciplinæ titulo conſtituit: ipſe ſignifer diuinæ
mili-

militiæ, ipſe forma vitę & ſpeculũ ſobrietatis & iuſtitiæ, ſubiectis ſuis ad patriã cæleſtẽ verbo & exẽplo ducatũ pbebat intantũm, vt creſcẽte religione, intra breue tps locus ille famę celebrioris nomen obtineret.

Cap. 7. Magna S. Philiberti virtus & ſanctitas. Cuius vita habetur 20. Aug.

Hac tempeſtate venerandus Dei ſacerdos & Abbas Philibertus, Gimeſienſis cœnobij eccleſiã regebat, vir miræ abſtinentię & doctrinę, ac vitę meritis decoratus: de quo liber vitę editus, inter cætera, quę ab eo geſta narrat miracula, patientiã & longanimitatem ipſius ĩãtam enumerat, vt ſi ratio temporum & occaſio carcerẽ, aut ignẽ, aut certè gladiũ exhibuiſſet, hic certè tenebroſi carceris ergaſtulum non diffugiſſet, hic pœnalis incendij flammã, aut ferientis gladium intrepidus ſubiret. Enimuerò quantas ab impijs inſidias, quantas à falſis fratribus vſq; ad carcerem pertulit iniurias, cùm tñ nullis ad odium iniuriis, nullis ad vltionem moleſtijs victrix patientia vnquàm potuit incitari? Vigebat ſanè in eo virtus authoritatis, qua Reges & principes malè agentes libera fronte corripiebat, longè ab eodem diſtans conſortio, quales noſtro hoc tempore in Eccleſia Dei conſpicimus, quod non ſine dolore dicimus: quibus mos eſt prauorum principũ mores aut omninò tacendo approbare, aut adulatoria arte demulcere. Vndè & ipſe ab Ebroino, qui maior in aula regia, aduersùs Frãcorum principes furialimente cõſpirauerat, quique beatum Leodegarium, varijs pœnis cruciatum, fecit interfici: vndè ab eodem, inquã, Ebroino infeſtis odijs inſectabatur, hac maximè cauſa, ꝙ eum ad monaſterium, de quo præuaricator exierat, redire monebat. Quod cùm ille minus audiret, beatus Dei athleta eum a cõione fidelium, velut reprobum & apoſtatam, extorrem fieri debere indicabat. Nam is Ebroinus ſub rege Clotario Maior domus extiterat, & quia apud Regem pre cunctis familiaris gratię locũ obtinebat, multos Frãcorum nobiles ſublatis exhæredauit patrimonijs, varijsque perturbare non deſtitit iniurijs. Verùm defuncto Rege Clotario, cùm germanum ipſius Theodorum in regnũ fratris contra voluntatẽ Francorũ ſubſtituere idem Ebroinus molitetur, Franci veteris iniurię memores, metuentes ſi eius diſpoſitio præualuiſſet, ipſe in eos rediuiuę crudelitatis animo pernicioſius efferberet, perturbato ipſius conſilio, Childericũ ſibi Regem fecerunt.

Nota, cur Ebroinus S. Leodegariũ perſecut⁹ ſit.

Cap. 8. Ebroinus fit monachus.

Eo terrore conſternatus Ebroinus, transfugio ſibi conſulere ſatagebat. Sed cùm effugij tutũ non reperiret conſiliũ, poſtulat à Rege, vt relictis omnibus, quæ poſſederat, in monaſterio ſub regulari diſciplina ſibi viuere liceret. Rex autem alta mẽte retractans ſtudia ipſius, quibus aduerſum ſe Ebroinus machinatus fuerat, quo à regno Francorũ extorrem faceret, vix ad hanc conditionẽ inflecti potuit, niſi beatus Leodegarius, quẽ Rex idem ſuo conſilio præfecerat, multa id prece obtinuiſſet. Ita Ebroinus in monaſterio Luxouio monachum profeſſus euaſit. Sed nõ multò pòſt audiens Childericum defunctum & Theodoricum in regnum ſublimatum, vt leo ruptis retibus elapſus, ità rupto propoſito, è monaſterio furibũdus ſe exemit: dehinc Regis amicitiam emeritus, in gradum priorem reſtituitur. O rerum miſeranda conuerſio. O dolenda libertatis noſtræ conditio. Nam hic, de quo ſermo eſt, Ebroinus videns ad arcem ſuæ nequitiæ Regis adſpirare potẽtiã, ſe in omnẽ irã collegit aduersùs hos, quos cõtra ſe de regis electione olim cõtendiſſe meminerat, & maximè aduersùs ſanctũ virũ Leodegariũ. Hũc ſanè feralibus odiis pſequebatur, nulla ipſius alia cauſa offenſus, niſi ꝙ apoſtaſiæ ipſius ſecretò reprehendebat errorẽ, ac vt pater filiũ de reditu blãdè admonebat. Sed peruerſa mens nõ poterat viri iuſti correctionẽ ſuſtinere: immò furiali ſpiritu accẽſus, pſequi monitorem ſuum non deſtitit, donèc oculis effoſſis, lingua ſucciſa, tandẽ Chriſti martyrẽ gladio interfecit.

Vilis apoſtata redit ad vomitum.

S. Leodegariũ occidit. Vide vitã eius 2. Octob.

Cap. 9.

Porrò beatus Philibertus, cùm ꝑ cauſa monaſterij ad palatiũ properaſſet, ibi pfatum Ebroinum conſpiciens, tentabat ferũ animum blãdis allocutionibus ad reſipiſcendi conſilium inflectere, aut ſi id non procederet, vt exẽplo beati Leodegarij felici vitam morte finire. Igitur vir Dei cùm feram peſtem à ꝓpoſito malitiæ nequiret auertere, iam ſtimulis acrioribus durũ pectus cœpit pũgere, & quædã de imminentibus animæ ſupplicijs prædicere. Videns aũt callidus hoſtis in viro Dei tantã mẽtis cõſtantiã, qua eũ à ſe nullo modo poſſet auertere, arte quadã moliebatur, ſi fas fuiſſet, eũ ab increpatione deflectere, offerens ei auri & argẽti precioſa talẽta cum ingentibus ornamẽtis. Quæ vir Dei alto conſilio reprobans, dicebat nulli Chriſtiano fas eſſe ſuis donis cõmunicare. Fremens ergò rabidus lupus, ad nocumentũ viri iuſti ſe animoſiùs accinxit. Percõtatus itaq;, cuius diœceſanus eſſet, dũ comperiſſet ex Rothomagenſis coloniæ monaſterio eſſe, pquirere cœpit argumenta, quibus virũ Dei penitùs extinguere, aut cęnobiũ ipſum Gimeſienſe funditùs poſſet euertere. Literas itaq; arte cõpoſitas beato Audoeno, qui tũc temporis pontificalẽ cathedrã regebat, tranſmiſit, tanq̃ ex nomine Philiberti ad Regẽ miſſas, quibus ipſum pontificẽ reũ maieſtatis incuſaret, necnon auri & argenti pondus enorme theſauris regijs eũ accumulaſſe, per quod Regis animũ ſibi conciliaret: vt ſanctũ pontificẽ à ſede propria extorrẽ perpetuo exilio dãnaret, & ſe in locũ ipſius ſubrogaret. Ad fidem igitur cõmenti huius faciendã, viros nequiſſimos ſubornabat, qui beatũ Audoenũ, licèt longe abhorrentẽ, tandem, dum dolum non prævidet, importunis monitis ad credendum impellunt, adeò ut ſanctum Abbatẽ carcerali ergaſtulo recluderet: vbi per aliquod tps demoratus, anterioris patientiæ virtutẽ non amiſit. Beatus verò põtifex, mox vt accuſationẽ ex inuidia confictã intellexit, & undè inter Ebroinũ & ſanctum Philibertũ cauſa odiorum emerſerat, recognouit, pœnitentia ductus, virũ innocentẽ non ſine honore de carcere eduxit, & monaſterio ſuo decẽter relocauit. At vir Dñi Philibertus, timẽs, nè ꝑ vnius ſui odio beſtialis animus in totũ gregẽ feritatis ſuæ procellã intorqueret, dũ iam terras & poſſeſſiones monaſterij lõgẽ poſitas aſſiduis incurſionibus vaſtare nõ ceſſabat, decreuit longiùs à loco quẽ regebat, abire, vbi eremiticã vitã agere potuiſſet. Sed valdè ſibi videbatur indignũ, gregẽ ſibi cõmiſſũ ſine paſtorali regimine reliquiſſe. Erat ei paulò antè de beato Aichadro fama pcognita, p alienos audita, p ſuos legatos certiùs exquiſita: ꝙ apud Quinciacũ Pictauẽſis colonię vicũ, in ſancta conuerſatione nulli inferior claruiſſet. Hunc, ſi ità nutu Dei pordinatũ foret, ſuo in loco ſubrogare nitebatẽ: vt vel hinc tã ſancto viro reuerentiam pfatus aduerſarius exhiberet, & à loco ſuæ tyrãnnidis inuidiã refrenaret. Inſtabat ei & alia, ſed ad id efficiẽdum cauſa opportuna. Siquidem memoratæ vrbis Epiſcopus, Anſoaldus nomine, in inſula * Erio maris nuncupata monaſterium conſtruxerat, quod de rebus ſuis hereditariis plenè ditauerat: in quo monaſticam regulã inſtaurare præoptabat: & ea gratia multo ex tempore B. Philibertum eò attrahere conabatur.

S. Philibertus cõtẽnit munera ĩus.

Vide malignem Ebroini fraudem.

Vide quid poſſunt linguæ mendaces.

Anſoaldus Pictauorũ Epiſcopus condit monaſterium.

Cap. 10.

Concurrẽtibus itaq; cauſis, hinc videlicet Ebroino pſequẽte, hinc Epo poſtulante, tertiò aũt pro beati Aichadri expeditione, beatus Philibertus ſumpta profectione, Pictauos vſq; peruenit. Ibidèm de iniuriis Ebroini, & monaſterij ſui incõmodis, multa & vera cõqueſtus eſt, quę vir Apoſtolicus Anſoaldus primò qdem ægro animo accepit, ſed opportunum votis ſuis euentum gratulatus, viro Dei reſpondit: Audiſti pater amantiſſime, qualiter Dñs & magiſter noſter cęleſtis

dulci-

diſcipulos ſuos, cùm de mundi eos perſecutione præmoniret, dicebat: Cùm perſecuti vos fuerint in vna ciuitate, fugite in aliam. Exigit ergò tempus, vt diabolo exercendæ crudelitatis locũ adimas, nè in gregẽ Dominicũ crudelitatis procella effuſius incũbat. Prouideat ſanctitas tua de monaſterio fratrẽ idoneũ, q oneris huius in ſe curam ſuſcipiat, qui mores & ſtudia magiſtri in condiſcipulis rependere ſobriè nõrit. Ego ſanè non abſq; Dei benigna ordinatione actũ eſſe profiteor, ꝙ noſtris impulius partibus applicuiſti, quem multo ex tempore videre optabã: vt de tua inſtitutione noſtri monaſterii, quod Erio maris in inſula conſtruximus, patrẽ habere potuiſſemus. Nunc quia teipſum grata tẽporum occaſio nobis cõdonauit, nè tu, q̃ſo pater, diuinæ, vt vides, ordinationi contraire ſtudeas: ſed locũ, quẽ tibi offerimus, regendũ ſuſcipe, vt & de cæteris negotiis, quæ curæ paſtoralis ſolicitudine indigent adminiſtrari, te ſecundum adiutorem habeã. Cui beatus Philibertus: Prouidebit ſibi, inquit, Dñs iuxta voluntatem ſuam loci ipſius moderatorem, nec diutiùs ſine paſtorali regimine languere patietur locum ſibi dicatũ: tu mihi tñ cauſam, pro qua beatitudinis tuæ ſedẽ appetii, nè patiaris (obſecro) mihi negare: Frater & dñs noſter Aichadrus apud Quintianum veſtræ diœceſis vicũ, moderno ex tẽpore monaſteriũ regit. Hũc ſi ueſtra paterna gratia ad regendũ locum noſtrũ dare dignabiẽ, quamuis mihi onerosum ſit huiuſmodi regimen ultrà appræhendere, nõ tñ diffugiã ſubire, quodcũq; onus mihi imponitis. Alioquin qđcunq; periculũ mihi ſubeũdũ ſit, locũ ſibi cõmiſſum nec metu mortis deſeram. Huic venerandus pſul, velut alto vulnere ſaucius: O, inquit, pater chariſsime, quantũ hoc vno verbo me turbatũ reddidiſti, quo dilectũ noſtrũ & uniuerſæ patriæ neceſſariũ ab hac prouincia quæris remoueri. Qua in re ſi conſenſum adhibeo, quãta (putas) plebis in me maledicta cõgeſſero? Nã ut de cæteris virtutibus ipſius ſileã, teſtantur agricolæ, fatetur plebs vniuerſa, ex quo beatus ille frater habitationis ſuæ in hac diœceſi ſedẽ delegit, morbus & tẽpeſtas, fames & gladius, grãdo & ſterilitas, & noxia uis procellarũ, ab hac regione aufugerunt, quæ annis ſingulis pagũ iſtũ dãnoſa infuſione populabãtur.

Nota Dei beneficia pp S. Aichadrum ion regioni collata.

Omittenda tibi igitur eſt, frater, hæc petitio: hoc à nobis potiùs tibi expetẽdũ eſt, in quo mihi, non uniuerſæ plebi, incõmodus fueris. Veruntamẽ ſuper his diuinæ uoluntatis experimentũ capiamus, vt ſi a Deo authore hæc iſta ſit promotio, nõ intractabile, ſed beneuolũ ſe noſtris prębeat conſultibus. Si aũt ineſorabilẽ offendimus, ſciamus nos aduersùs Dei uoluntatem quærere à loco ſuo mouere hominẽ. Nè tu itaq;, frater mi, diſsimulandi ſtudio me talia confingere credas, properemus ad uirum Dei, & ſciſcitemur voluntatem ipſius. Talia inter ſe his duobus patronis conferentibus: proxima nocte beatũ virum uox emiſſa præmonuit, ne obſtinatiùs aſpernaretur mandata, quæ ſibi proximo manè delata forent. Diuinitùs autẽ ad regimen Gimeſienſis cœnobij pręordinatus extiterat.

Viſio S. Aichadri.

Mox ſubſequenter illi duo viri Dei, Epiſcopus Anſoaldus, & beatus Philibertus, in ſomnis beato Aichadro apparuerunt: Epiſcopus virgã paſtoralem, beatus verò Philibertus regulam S. Benedicti porrigebat, ambo quaſi ex uno ore dicentes: Surge frater, & officiũ, quod tibi à Deo imponitur, obedienter ſuſcipe. Accipe virgam, per quam ſubditorum errata corrigas, & ad rectum diſciplinæ reducas. Librum etiam, vt tu primò quæ i eo exarata ſunt cuſtodias, & in his tibi ſubiectos informare nè deſiſtas.

Cap. 11.

Manè autẽ facto, vir Dei tacitus intrà ſe viſionis vẽ rilabat arcanũ, cùm equo in curſu fatigato legatus à præfatis patribus miſſus, ante præſentiã ipſius aduenit, & reuerenter conſalutato, mox adfuturos patres nunciauit. Animaduertens vir ſanctus viſionis ſuæ effectũ non longiùs differendũ, ait: Adiutoriũ meum in manu tua Deus meus. Si tanti oneris mihi inſtat ſarcina amplectenda, fiat tuo adiutorio: & quodcunque illud fuerit, tua ope, tuo munimine, cõplacito tibi fine expleatur. Nec mora, ſuperuenientibus patrib⁹ tota loci ipſius congregatio cum Crucibus & textis Euãgelicis & ſolẽnis pompæ ornatu obuiàm venit, dicẽs: Benedicti, qui veniunt in noie Dñi. Paratis deniq; omnibus, quæ ius hoſpitalitatis exigit, dum eos vir Dei ad mẽſam vocaret, venerãdus Eps cũ beato Philiberto illũ paulò ad remotiorẽ locũ educunt, & aduentus ſui cauſam ſimul & petitionẽ exponunt: cúm de uerbis eorũ interim ad modernã viſionẽ animus ipſius recurrit, & colloquẽtibus ait: Si eſt, patres mei & dñi, ſi eſt, inquã, hoc ex Deo conſiliũ, quis ego ſum, qui diuinę diſpoſitioni contraire debeã? Vos autẽ miror tot patres venerandos, conſilio & prudentia ſublimes prętermiſiſſe, & me vnũ nouitiũ, me, inquã, fatuũ, nulla virtutũ gratia pollentẽ, ad tanti regiminis onus delegiſſe.

Admodũ viliter de ſe ſentit S. Aichadrus.

Tu, inquiunt, pater ſancte, nè dixeris. Nã etsi itã foret, vt dicis, potẽs eſt ille, cuius nutu nos huc adueniſſe cõfidimus, potens certè oẽm gratiã tibi infundere, qui aridã terrę faciẽ fluẽtis cęleſtibus inebriare, & fructuũ vberiorẽ de ſterili humo producere valet. Quód autẽ nobis obiicis, prætermiſiſſe nos viros illuſtres, meritis & prudentia ornatos, & te nouitium & fatuũ elegiſſe: ſuper his tibi verum reſpõſum damus, ꝙ diù quæſitis & perſcrutatis oibus, oẽs in te vno cõſpicimus, & ſingula ſingulis gratiarum dona diſpertita, tibi multipliciter infuſa cognoſcimus. Nè nos igitur diutiùs protrahas, nève cæleſte decretum euertere præſumas: ſciens quia non hominibus, ſed Deo cõtraiſſe videberis, ſi inconſultos ſup his nos à te temiſeris. Hinc uenerabilis heros: Nõ equidẽ vobis contraire volo: immò Chriſto in nobis obedire gratãter exopto. Verùm quod ſupereſt diei, nobiſcum Deo authore peracturi eſtis, & manè facto, conſilium hoc fratribus noſtris reuelabitis: quia inconſultis * illicitum eſt nobis & illos deſerere, & ad alia loca demigrare. Qđ & ipſi libenter annuunt.

*for. * eis.*

Et iã dies craſtina illuxerat: fit conuentus fratrũ, panditur eis conſiliũ. Quis uerbis explicare queat, quantus dolor, quanta ſuſpiria? Tanquam filii paterni funeris nuncium audiſſent, dolor internus nullo cõſolationis uerbo leniri poterat, donèc gregis Dominici curã ſub regimine beati Philiberti conſtituit, & ſub eo, quem ipſi ex fratribus voluiſſent patrem habere, eligendi liberã donauit optionem. Itá, Deo inſpirante, vnanimes facti omnes, communi voto, quod quęrebatur, aſſentiunt. Nec mora: Eligitur quidã uenerabilis frater, Probus nomine & moribus, qui ab epõ cõſecratus, à beato Aichadro inſtitutus, pręfatum locũ, quoad vixit, ſtrenuè rexit.

Probus Abbas in locum Aichadri ſubſtituitur.

Data itaque pace, & valedicẽtes fratrib⁹, venerãdus pontifex cũ beato Philiberto ſanctũ Dei Aichadrũ in Neuſtriã ꝓuinciam vſq; deducunt. Hinc Rothomagenſis ſedis Pontificẽ, beatũ Audoenũ videlicet, adeũt, cui beati Aichadri & genus & nomen, immò vitę ſanctitatẽ notificantes, ſũma prece depoſtulat, ut qa per inuidiã Ebroini Gimeſienſe cęnobiũ ſine paſtore eſſe nouerat, hunc talẽ virum ipſe loci ipſius rectorẽ ſubſtitueret. Quod & dñs Archiepiſcopus libens annuit, ſimulq; deſcendẽs cũ eis, virũ Dei Aichadrũ pfato monaſterio ſubrogauit. Nec poterat talis cõmutatio ſine gaudio eẽ, & dolore. Męrẽt illi, ꝙ amittũt ſanctiſsimũ patrẽ: gaudẽt iſti, ꝙ recipiũt conſolatorẽ piiſsimum. Subſtitutus ergò i loco memoratus pater Aichadrus, qualem ſe quantũq; in omni genere virtutũ exhibuit, non eſt præſentis negocii per ſingula explicare.

S. Aichadrus pficitur monaſterio Gimeſienſi.

L Iam

Cap. 12. Iam dies aduenerat, quo fratres monaſterii ad op⁹ obedientiæ cauſa neceſſaria promouebat. Beatus verò pater intrà ſepta oratorij contemplationis ſecretū agens tenebatur. Senſit per ſpiritū vir ſanctus, diaboli inſidias circa fratres intentari. Qui feſtinus ad locū properauit. Stabat in medio aggere annoſo robore arbor, tendens in aera, ſub quā fratres collecti, ſaxū ingens à loco (quia ſerendis frugibus impedimento erat) certatim eruere luctabantur. At verò diabolus, q̄ per interdictæ arboris fructum homini mortē propinauit, ipſe fratres ſub ruina arboris cōprimere moliebatur. At pater eximius diabolum, infanda ſecuri arborē incidentē, eminùs intuitus, voce & manu, qua poterat, innuebat fratribus, quantocyùs ſecedere. Stupebant fratres, patrem ſic curſu & clamore feſtinātem, ſed cauſam penitùs ignorabant. Ille triumphale ſignū Crucis à longè contra ferale monſtrū emittens, inimicum aufugere coegit, & ſic ab inſtanti periculo ſeruos Dei liberauit. *Signo crucis abigit dæmonē.* Vt aūt ad fratres peruenit, cęperūt percontari, quid ſic exanimatus accurriſſet: Ille inquit: Parcat vobis, fratres, oīpotens Deus: Nō videratis inimicū ex aduerſo ſtantē, & præſentem arborē ignea ſecuri concidētem, vt abſciſſam ſuper vos impingeret, quatenùs de ruina ſeruorū Dei, apud principē ſuum ſingularē palmam obtineret? Intuemini igitur in præſenti ſtipite cæſurę lethiferū ſignū q̄ tenui diſcrimine, niſi Dei perueniſſet cuſtodia, oēs vos vnus penè interitus inuoluerat. Hinc fratres, circuncisi roboris monſtroſam ambuſtionē cōtuentes, ſtupore ſimul & timore confuſi, ſeipſos deſperabant, nec ſe viuere credūt, ſed ſomniū putant: Cernentes ingentē cæſuram ex ſe tetrū odorē emittere, velut igne ſulphureo peruſtā: poma verò, quę pauloantè autumnali decore formoſa paruerant, à ſui decoris ſpecie in carboneā nigredinē conuerſa horruerant: quę ſi quis manu attrectaſſet, in cinerem mox intolerabili cum fętore ſoluebātur. Clamant fratres, funeream arborem erui debere, nè vlterà per eā fraus diabolica mortalibus valeat inſultare. At pater ſobrius: Licèt, inquit, pars aduerſa in ea artis ſuæ nequitiam attentare voluerit, ego potiùs hanc in memoriam noſtram & veſtram ſeruandam iudico, vſquequò vetuſtate conſumpta, aut ventorū ïpulſu victa ſuccūbat: vt ipſa nobis ſemp̄ timorē incutiat, & cautos eſſe cōtra inſidias diaboli p̄moneat.

Cap. 13. *Cauenda & minima peccata.* Vnum ſupereſt dignū memoratu, quod ad incutiendā cunctis formidinē valdè vtile eſt: nè vanæ ſecuritati dediti, dum in minimis peccare non timent, in magnis fiduèialiùs offendant. Sanè pater eximius pro cauſis monaſterii agēdis, per quoddā ſabbatū occupatus tenebatur, adeò vt nec puncto tēporis ab inſtanti negocio poſſet ſe eximere. Immemor ergò ſui, dum cæteri fratres ex conſuetudine nonitia agerent, ipſe ſub horā nonam tardiùs agebat. Accito itaq; tonſore; capillos capitis * forcipe iuſſit ſibi æquari. ** forpice.* Quod cùm ageretur, vider humanæ ſalutis aduerſariū, q̄ promptus ſit ad nocendū, quomodò de noſtris offenſionibus exultet. Et eccè diabolus intrà tenebroſum cellę angulū ſe cōtinebat, nefandā cautionē in manib⁹ tenēs, & ſemp̄, vt attonſa coma deorsùm influebat, ipſe colligere, & in numerū capillaturā oēm redigere videbatur. Res tremenda, & ſolicitè pēſanda. Vt ergò vir Dei viſu pererrāte cellæ habitaculū cœpit attētiùs perluſtrare, inuiſā mox faciē recognouit, malignō artificē mox cum indignatione interrogauit, dicens: Quid tu aīarum pędo hoc noſtri habitaculi diuerſorium inſidiaturus obſediſti? O nequiſsime, quod tibi pręmiū theſaurizare confidis de ſeductione ſeruorū Dei, cui de propria nequitia cōſtat æterna perditio, & de ſubuerſione iſtorū pęnalis creſcit cruciatus? Ad hæc verba viri Dei impurus miniſter reſpondit: Quid tu velut rerum ignarus requiris? Si neſcis, meū eſt officiū, ſeruorū Dei habitacula reuiſere, & offenſas ſingulorū breuiario meo adnotare, & ſic principi noſtro referre, nè ad conciliū ipſius reuertentem vacuū, ſuppliciis durioribus iubeat excruciari. *Officium impuri dæmonis.* Nam huius miniſterii ſors, mihi de te ſingularē hodiè palmā apud principē meum obtinebit, dum te Dominicę noctis feſtiuū tēpus illicito opere tranſgredi renuncio, qui te formā & ſpeculū religionis cęteris exhibere debueras, & gaudia feſtiua temerarius incuruas. O reū noſtro concilio Abbatē. O virum noſtris legibus obnoxiū. O paſtoris egregium exēplum, qui ſequaces ſuos in abruptū offenſionis p̄cipitium ipſe ſignifer immergit. *Vide impotētis dæmonis procacem inſultationem.* Norunt principes noſtri, quæ ſit noctis huius potētia, & monachi ſcire contemnunt. Non hęc noſtrū captiuauit imperiū, & Chriſticolę ipſius grande reprobant ſacramentū. Sed quid ego à noxali opere q̄ro hominē auertere, ut expiato errore reparetur ad veniam? Immò minimè à tōſione, minimè, inquā, ceſſa: vt de numero capillorū, noſtræ cautionis abacus accumuletur. Hic vir prudens, licèt fallacis, hoſtis tamē ſnīa haud aſpernat⁹ ſuſtinuit, & mox op⁹ imperfectū in mediū remiſit. Dehinc nequitiæ miniſtro taliter reſpondit: Iurè tibi contigit, latro nequiſsime, q̄ dū ſeruos Dei culpis noxialib⁹ irretire moliris, tibi potiùs pęnales cruciatus emercaris. Nā apud Dñm meū Ieſum Chriſtū veniale eſt, quodcunq; ſimplici mente à ſuis cultorib⁹ agitur: dū videlicet ī cauſis ſibi dicatis occupati, tardiùs mūdandis corporib⁹ curā impendimus. Igitur vndè tu palmā tibi paratā gloriaris, indè tibi pęnā pręnuncio inferendā: quia q̄tumcūq; eſt genus hoc delinquēdi, hic hic remitto nō ſine damnoſa ſorte tui iudicii: quia mox ut cōfeſſus pęnitētiā egero, uidebis fraudis tuæ chirographū adeò elimatū, adeò eraſum, ut nec ferali mente recolligere poſsis, quod cōmiſi. *Nota confeſsionis et pœnitētiæ vim.* Sed ego vſque quò impuriſſimū monſtrū ſuſtineo? Arrepto itaq; baculo & triumphali ſigno Crucis, vir Dei in hoſtē curſu cū uerbis huiuſmodi inuehitur: Exi hinc immūde ſpiritus, & ad latebras tuas redi quantocyùs, nec ultrà ſeruorū Dei habitacula infeſtare præſumas. Mox improbus, imperioſa verba nō ferēs, ſe è cella proripuit, fęda poſt ſe ueſtigia relinquens. Hinc vir Dñi cōuocatis fratrib⁹ rem ea ordine aperit, culpā fatetur, ueniā poſcit. Ità oībus in cōe pro exceſſu patris Dominum orantibus, mira res, tonſura nulla, nec capilli inciſio ulla cōparuit. Qua ex re indubitanter credimus, quia ſicut in capite viri Dei, tonſuræ ſignum nuſquàm cōparuit, ità iuxta uerbum ipſius, de infideli charta character omnis euanuit.

Cap. 14. Alio ſanè tēpore fratres ad opus agendū ire neceſſaria cauſa monebat. Quibus nè hoſtis callidus inſidiaretur, pater uenerabilis illos e ueſtigiò ſubſequi deliberabat, & tanto ſtudioſiùs, quanto circa ſe & illos antiquū aduerſariū p̄meminerat dimicaſſe. Aſſumptis itaque ſecū duobus fratribus, uſq; ad locū progreditur, ſeque ſociū laboris, non ut patrē, ſed ut cooperariū accinxit. Nec multò pòſt, dum paululùm laboris ſupereſſe uideretur, ipſis itidèm duob⁹ aſsūptis, ad quoddā diuerticulū oraturus ſeceſsit. Iubet eos interim aliquantulùm ſubſiſtere, denūcians, ne p̄piùs accedāt, nève myſticis ſecretis ſeſe intermiſceāt. Ipſe longiuſculè p̄cedit, & incertū, q̄d diuinū ſolus tractabat. Ipſi tñ, quid acturus foret, curioſiùs contēplabantur. Et facta hora, dū genua flectere īciperet, chirothecas, quas manibus geſtabat, poſt tergū reiecit. Mira res. Cùm orbita ſolaris tota ſub nube vmbroſa tegeretur, repentè ſe è nube radius erumpens, tanquàm ad obſequium miſſus, chirothecas excepit, & tandiu officioſus ſuſtinuit, quandiù uir ſanctus orationi incubuit. *Chirothecæ viri sācti pendēt ī ſolis radio.* At fratres inſolita rei nouitate cōcuſsi, dum inter ſtu-

porem

porem & admirationẽ hęſitarent, eccè tanto maius, quanto mortalibus inſuetum miraculum ſubſequitur. Nam mox vt ab humo exurgens, manus & oculos in ſublime erexit, deſupèr emiſſa lucis cũ mira circunſepſit coruſcatio, cuius fulgureus ignis procùl ſtantibus fratribus tantum terrorem incuſſit, vt penè exanimati, in terram corruerent. Lux hæc tunc vnius horę ſpatio circumplexum virũ iuſtũ intrà ſe continebat, cùm prefati duo fratres nondùm exurgere à terra præſumentes, tamen recepta mente, intrà concauam lucis nubem quoddã ſubtile murmur auribus capiabant, ſed colloquentiũ uerba arcana diſcernere nequibãt perſonarum: alternantes ſonos intelligebant, ſed verborum ſenſum nequaquàm hauriebant. Hęc alternatio ducta eouſquè perſtitit, donèc globus ipſe igneus paulatim ſe in tenuem aerem immiſcens, hominẽ in apertum emiſit. Hic vir Dei ſemèl bis & tertio flexus, poſtquàm dulcia terræ oſcula arctiùs impreſſit, & ſe à loco lachrymis perfuſus amouit, inuenit, quas paulo antè abiecerat, chirothecas, radio ſubminiſtrante, pendentes in aere. Quo ex facto gratias iterùm agẽs, eas ſuſcepit, fratribus hæc omnia eminùs intuẽtibus: quibus planè hæc ipſa occultare ꝗrebat, ſed lucis author ſub tenebris ignorantiæ lucernã ſuã uſibus humanis noluit abſcõdere. Siquidem fratres ad locum, quo eos antè ſubſiſtere iuſſerat, reuiſens, ex viſionis magnitudine ſtupentes ſimul & admirãtes offendit. Et dum cauſam illis pauiſſe intelligit, ad celandi argumentũ cõuerſus, illos ſummè obteſtatur, nè hoc in vita ſua ad publicum efferrent, exemplo ſummi magiſtri, qui transfigurationis ſuæ uiſionem diſcipulis, nè propalarent, interdixit.

Lux miraculũ cingit.

Audiuntur voces.

Vult latere vir sãctus, ſed non põt.

Mat. 17

Cap. 15.

Nec illud ſilendũ arbitror, ꝙ diabolus ſemper illũ cõſpiciẽs, circa eũ artis ſuę nequitiã efficaciter operari nequibat. Inſultare quidẽ viro Dei multis argumẽtis laborabat, ſed tẽtationis ſuæ inania ſpicula confuſus reportabat. Erat planè viro Dei familiaris cõſuetudo, cùm fratres poſt labores diurnos corpora placido ſomno recrearẽt, vt paſtor ſolicitus ſupra gregẽ Dñicũ uigilias inſomnes duceret, & claustra monaſterii & ſingula familię Dei habitacula perterrando muniret, geſtans ſecũ crucẽ Dñicam, & aquã exorcizatã ad effugandas importuni hoſtis inſidias. Quadam itidèm nocte dũ luſtratis ſingulis, laſſos artus lectulo paululùm recreandos dediſſet, & remotis curis, placitã ſibi dare quietẽ expectaret, ſenſit ꝑ ſpiritũ circa fratres diabolũ aliquid machinari. Fugiebat ab eo nimirùm ſomnꝰ, & curis mordacibus magis ac magis incitabat, nè puncto horæ i ſomnũ oculi clauderent. Stupet vir ſanctꝰ, & viſu locũ omnẽ, quo fratres quieſcebãt, à ſummo vſque deorsùm percurrebat: cùm interim versùs meridianã plagã oculos intẽdẽs, vidit uiſu horribilis & deformis monſtri imaginẽ, intra latebroſum angulũ ſe cõprimentẽ. Conſiderat ergò attẽtiùs, q̃d latro impꝰ machinetur. Nihil ſanè fratribus metuebat, ꝙ pars aduerſa in eos aliquantulùm ꝑualuiſſet, quos ipſe recẽti nocte colluſtratos, ſignoq; viuifico ꝑmunitos, Domino cõmẽdarat. Luctabat hoſtis improbꝰ fratres q̃eſcẽtes adire, ſed velut mirabili machina repulſus, infra circum, quẽ ſancti uiri pedes luſtrauerant, ſe intromittere nequibat. Sed dũ ſibi ſublata nocendi argumenta videt, cępit eminùs torres iactare ambuſtos, vt ſaltẽ lucernam, quæ in medio triclinij ſeruis Dei lumen miniſtrabat, ſubruere, aut ſaltẽ extinguere poſſet. Quid plura? Tãtas inſidias hoſtis vir ſanctus vltrà non ferẽs, arrepto ligno Dominico in hoſtem curſu inuehitur, & de loco ad locum fugientem coarctabat. Cui cùm nec fugiendi pateret aditus, nec reſiſtendi facultas vlla daretur, conſpicatus eſt feneſtram, quam fortè prætergreſſus vir Domini, dum cætera muniret, ſignare haud meminit. Hanc, dum fugientẽ miles Chriſti calcatiùs inſequitur, coactus hoſtis vitream cratem comminuens tranſiliuit, & innocuas auras fœtore intolerabili cõmaculans, ad latebras notas effugit. Sono excitati quidam è fratribus, mirantur patrem talibꝰ horis deambulantem, & anhelis pulſibus expirantẽ. Cauſam ergò ſignis interpretantibus ſe cupiunt edoceri. Quibus pater venerabilis notis itidèm ſignis reſponſum reddit, in craſtinum conuentum reſeruari.

Semp̃ vidit dæmonem.

Nota de Cruce & aqua benedicta.

Crux Domini premit diabolum.

Cap. 16.

Die verò craſtina fit ex more conuentus: poſtulant ſibi fratres exponi cõflictũ nocturni certaminis. Q̃d dũ ſeriatim illis pater ſanctus exponeret, cęperũt ſinguli animo contabeſcere, & tanquàm præſentem hoſtem intuerentur, perturbari. Quos vt vidit pater egregius deiectis animis, cœpit eos conſolatorio huiuſmodi ſermone releuare: Rẽ iſtam, filioli, quæ corda veſtra noua formidine ſauciauit, expedit vobis perui gili mente retinere, nè vana ſecuritate torpentes, hoſtis vos præoccupet improuiſus. Sed neq; ex hoc deiici vos animo decet, ſi vobis aduerſarius permoleſtus eſt, ſcientes quia ſublimiora ſtudia diabolus ſubtilioribus infeſtare non deſinit inſidiis. Carnalibus nanq; & huius mundi amatoribus, quos in præſentis vitę voluptuoſa latitudine ambulantes cõperit, quaſi parcendo blanditur: quia nimirùm de his ſecurus, ad ſpirituales ſe conuertit, & his acriùs inſtat more latronũ, ad prędam feſtinantiũ: qui dũ fugientem innocuam turbam inſequuntur, quoſcunq; curſu ſuperant, hos trãſilientes à tergò relinquunt: in eos verò, quos prę oculis conſpiciunt eminùs fugientes: in eos, inquam, ſtudio conſequendi vires totas effundunt, & impetu maiore proſequuntur. Veruntamen ſi reliquis captis, ea omni turba vnus euaſerit, ex hoc vno iter eius ſæpiùs magis queruloſa fit recitatio, q̃ ex vniuerſis captiuis exultatio. Hanc vos, fratres mei, pro oculis geſtare figuram præmoneo, nè veſtrorum quemlibet ſcandalizet, ſi antiquus aduerſarius contra ſeruos Dei ſęuit inuidia acriori, dum carnales quoſq;, quos iã ſuis mancipauit ditionibus, parcendo in deliciis fouet, nutrit atq; demulcet: quos reuerà vana ſecuritate torpentes, poſtmodùm æterno igne cruciandos reſeruat. Vos aũt, qui contẽptum mundum ex toto abdicantes, ad patriã feſtinatis, dum intrà mundi retia vos iterùm nequit implicare, infeſtis non deſinit oppugnare conflictibus. Ipſe à mũdi exordio genus humanũ iſectatus, ꝑdere molitur: ſed tanto nũc inſtãtiùs, quãto viciniùs mundi exitũ agnoſcit. Vos igitur nõ turbari, neq; diſſoluta mẽte deiici, fratres mei, cõuenit, ſi habitacula noſtra feralis miniſter inſidiando circumuenit: quia, vt teſtis eſt vox Apoſtolica, aduerſarius noſter diabolus tanquàm leo rugiens circuit, quærens quem deuoret. Erigite igitur animos, & virili mente contra hoſtem cõem pugnare: nè lãguẽtibus dextris ad pugnã, inſultet vobis paratã ſe ademiſſe coronã. Inquantùm ſanè mihi mortali homini viſum eſt, hucuſquè vitę ꝑſentis ſtadiũ ſobriè & iuſtè viuendo, Deo authore, cucurriſtis: ſupereſt, ut curſus veſter felici cõſumatione, id eſt, per quotidiana incrementa viriũ, optatũ tendat ad brauium, nè militiæ diuinæ ſoluto propoſito, honeſtũ principium turpis exitus obſcuretur opprobrio. Nã rerum oĩum cõſummatio maiorẽ quærit laborẽ. Et quidẽ nauis ipſa qñ aduerſas aluei vndas contrario curſu ſuperat, ſi nautæ laſſas ad modicũ manus remiſerint, mox retroacto curſu, nauis defluĩ amnis, inuitis nautis, ſequitur vndã. Sed nec raró contigiſſe videmus, vt toto libera currat nauis mari, etsi nõ ſemper à puppi vẽtorũ ſpirẽt flamina, gubernator in velorum ſinus obliquat, & ſine refragio ſcinditur fretum. Sed vbi ad portum venitur, opportuna aurarum temperies neceſſaria eſt, & anguſto ingreſſus nauium

Diabolus quos magis infeſtus

Item quibus blanditur.

1. Pet. 5.

Dãdaſũ operam, ut bona uita bono fine claudatur.

coercetur limite. Maior itaque periculi cura, vbi ſpes propioqua. Aedificantibus quoquè planà exordia ſũt fundamentorum, ſed ardua celſorum opera faſtigiorum. Et plerunquè in ipſo claudendi operis fine, mercedis ſuæ munere defraudator miſerandus faber, aut columnis lapſu obrutus, aut inſtabili deceptus veſtigio, ut ad inferiora decidat. De agricola quid dicam? Cui procinctus laborioſior meſsis, quàm ſegetis, & vindemię, quàm putationis: & adultis frugibus grauiora ſemper metuenda pericula. Nihil ergo nouum, ſi adhoc vos in ipſo portu conſummandi curſùs periculum manet, quibus ꝑ anguſtã viã iter agendum inſtat ad patriam, in quam Imperator ille fortiſsimus militem ſuũ recipere neſcit, niſi victorẽ: non fugitiuum, ſed conſtantẽ: non deſidioſum, ſed probatum. Apud ipſum nemo coronatur, niſi qui legitimè certauerit. Colluctatio noſtra non eſt contra viſibiles hoſtes, ſed contra occultum aduerſarium: qui dum corpora quolibet immunditię neuo cõmaculat, lethali animã vulnere ab occulto ſauciat: & frequenter corpore intacto, mentem interiùs vitiorum vulnifico ſpiculo traiicit. Summa igitur vigilantia vnicuique noſtrum obſeruandum eſt, vt quia quantùm nos mors vicina manet, penitùs ignoramus, omnes in commune conſcientias noſtras confeſsionis & pœnitentię antidoto expiemus, & Dñm, vt importunũ hoſtem, qui habitationem noſtram circonuolat, à nobis auertat, exoremus, nè de huius Dominici gregis damno temerarius hoſtis inſultet. Hac venerandi patris exhortatione peracta, videres omnes ad lamenta ſeſe proſternere, in confeſsione flebili mentium occulta aperire, vigiliis corpora & arduis ieiuniis macerare.

Deus fugitiuos ſiue apoſtatas non recipit.
2. Tim. 2

Confeſsione et pœnitentia conſcientia expianda.

Cap. 17.

Multa ſunt huius viri & admiranda geſta, atque ad ędificationem poſterorum vtilia: quę, dum miſeræ vanitatis vitabat iactantiam, nè ad hominũ notitiã peruenirent, perpetuo ſtuduit cõmendare ſilentio. Quæ autem vel fama referente, vel etiam virorũ illuſtrium authore teſtimonio, ad nos vſque peruenere, ne hæc quidem vniuerſa ſtylo compręhendere poſſumus. Verùm vnum, vnum, inquam, ſtupendum quidẽ relatu, ſed memoria dignum refero, ex quo vir iſte ſanctiſsimus, quantus apud ſummum iudicẽ ſit, indubitanter agnoſci poteſt, vel ad obtinenda quęcunque popoſcerit, ſeu ad exterminanda quęcunq; vitauerit. Quadam die intrà cellulam, in qua familiare contemplationis ſecretum agere conſueuerat, ſolitarius reſidebar, vbi hæc ipſa, quę eũ vrgebat ſine ceſſatione, cura ſuper grege Dominico, tunc quoquè animum ipſius cœpit vehementer agitare, ꝙ viribus exhauſtis veterana ętas ad regendam tantã Chriſti familiam, iam ſibi ſufficere non videbatur. Erat ſanè, ſicut textus vitę beati Philiberti cõmemorat, ꝗ in loco eodem præceſſerat, nongentorum monachorum. Quod ſanè nulli mirum videri poteſt. Nam patris huius egregia fama, & loci circũquaquè effuſa religio, de remotis terræ partibus homines velut apes ad mellea caſtra, conuerſionis amore ad hunc vnum locum attraxerat. Dũ ergò ſupra vires vnius hominis ſibi negocium ineſſe conſiderat, hæret incertus animo, quam in partẽ pronior inclinare ſe debeat. Nam multi eũ ea tempeſtate à labore deſiſtere, & trãquillam ſedem quietis ſuadebant eligere. Quod ille alto conſilio reſpuerat, dicens, illam boni operis victimã nequaquàm ante oculos interni iudicis placere, quam ſiois boni non approbat conſummatio: quod in lege caput & cauda offerri iuſſa, ꝓfigurant. Alii autem intolerabilem multitudinẽ, in breuiorẽ ſummam redigi hortabantur. Et hoc quoquè vehementer deuitabat, clamans huiuſmodi hortamentũ de cęlo nequaquàm inſpiratum, ut familiæ numerus dirimendo minuatur, qui Angelici or-

Nongenti monachi ĩ cœnobio Gimeſiẽ.

In operib' bonis perſiſtendũ vſque ad finem.
Leuit. 5.

dinis formam vel ipſa numeri ſimilitudine præ ſe ferre videbatur. Nam centenarius nouiès multiplicatus, quid aliud innuere videtur, niſi, vt ità dicam, illos ciuium ſupernorum nouem ordines, ad quorum ſocietatem ipſa numeri tetragona forma præſentem familiam inuitabat? Hac interna ſpeculatione animatus vir Domini, quanlibèt ſenio perfractus, aduersùm ſe ſemetipſum erigens, tanquàm coniurationem iniit, & de infirmitate virtutem, de imbecillitate cõſtantiã exerit, nè ſacri collegii beata ſocietas, niſi Chriſto vocante, ſummè potenõs numerũ amittat. Nam & cum aliquandò corporis incommodo tardaretur, paterni zelo amoris vincebat corporeę moleſtiam paſsionis. In quo illud animaduertendum, ꝙ qui languentibus aliis potenter medelam præſtare cõſueuerat, ſeipſum curare penitùs refugebat: quia dum flagella Dei libẽs amplectebatur, gaudebat vberiùs de verbere Dei humiliari, quàm de virtutum potẽtia gloriari. O noſtra in hac parte infelicitas, quibus ſi magnum aliquid egiſſe contigerit, mox ad populares aures & publicas ſtationes efferri gratulamur, nihil tũc, quod egimus, arbitrãtes, niſi à vulgi opinione nobis Apoſtolici meriti nomen acquiramus, illud cæcis oculis malè intuentes, quòd ſigna & prodigia etiam peccatores in noĩe Dñi facere vñtur. Sed nos ad ꝓpoſitũ redeam'.

Non vult ut minuatur monachorum numerus vir ſãct'.

Cap. 18.

Porrò vir Domini cùm per ſpiritum intellexiſſet vitæ ſibi terminum imminere, timens nè grex Dominicus poſt mortem ſuam rorsùs mundi illecebris irretiretur, petiuit à Domino, ut hos corporeo vinculo abſolutos in pace ſuſciperet, aut ſi pro ouibus ſuis inter mundana diſcrimina aliq̃tuiùm eũ laborare iuberet, ipſa quauis cõſilii ſui prouida diſpenſatione, tãti oneris ſarcinam alleuiaret. Nec multò pòſt, ſole occidente, dies clauditur: illi ad reficienda ſomno corpora, in dormitorium ſe contulerunt. Quos pater venerabilis poſtquàm omnes conſignaſſet, & ipſe delectabili ſibi ſtratu cilicino accubuiſſet, rursùs curę prioris ſtimulantes aculeos abiicere à ſe nequibat, donèc diuinæ pſalmodię curſu arrepto, curas mordaces tali ventilabro abigere à ſe videbatur: cùm inter agendum oculos ad meridianã plagã intẽdẽs, vidit Angelũ miro adſpectu & habitu coruſcantẽ, virgã manu geſtantẽ: alterum verò ex aduerſo ſtãtem teterrimũ, qui flammantibus oculis igneas emittebat ſcintillas, aliàs ſanè monſtrum horribile & deforme, quale ad puniendas animas reorũ figmenta poetica depingunt. Cui prior ille: Quid tu, inquit, immunda bellua ſeruorũ Dei habitacula inſidiatus ſubintraſti? Nunquid tuum eſſe aliq̃d hic arbitratus adueniſti? Quid tibi & familiæ Dei? Nulla tibi licentia ad percutiendũ datur hic aut poteſtas. Ille econtrà: Si, inquit, annales veteres & modernos inſpicis, quæ fuit ab initio gens vlla fortis noſtræ ditione adeò libera, ut in ea licenter nobis operandi poteſtas vlla, deeſſet? Nã primi terrigenæ, quid fraus noſtra valeret, experti ſunt. Sed vt plura ſileam, nunquid non gens Hebręa denos ſeptiès annos captiuitatis deplorãs noſtrę dominationis ſẽſit iniuriã? Enimuerò quis fuit dux, & totius feralis conſilii architectus, quãdo in atrio Caiphæ mors Chriſti tractabat: quis fuit, inquam, niſi ego? In his tam ſublimib' cauſis, quod meũ erat licuiſſe, non defuit: & nunc à loco iſto & familia, nè aliquid mihi liceat, eiiciar? Non igitur ſanè hinc taliter abſcedã, vt nõ quouis mõ imminentẽ tranſmigrationẽ ſtudeã ꝑturbare. Ad hæc ſãct' Dei Angelus dixit: Quid tu nequiſſime Chriſtũ hic nominare præſumis? aut quid tu nefarium conſilium in mortem ipſius concitaſſe gloriaris? Nam mors Chriſti tibi ademit mundi imperium. Mors Chriſti, uita eſt credentium, ſed tibi & principi tuo æternale ſupplicium. Quòd verò in primis terrigenis nocendi

Viſio S. Archadri.

Gen. 3.

Iohan. 11

Libertas arbitrij.

accepiſti

accepiſti potentiam, in obedientia promeruit: qui cõceſſa arbitrij libertate dum malè abuſi ſunt, extorres à paradiſi delitiis, & immortalitatis gloria nudari, indigebant Chriſti morte reparari. Tu in hac parte nihil tuum inuenies hìc, in quo fraudis tuæ nequitiam exercere tibi liceat: quia in iſtis obedientia, in iſtis humilitas, in his charitas regnat: quę talia, merentur vitæ pręmium, non exilium. Quòd autem de Hebræorum captiuitate luſoras, in illis præuaricatio meruit exterminationem, exterminatio captiuitaté, captiuitas confuſionem. In his verò quia non præuaricatio, ſed legis Chriſti obſeruantia: non offenſio, ſed obediẽtia: non inuidia, ſed charitas regnat: idcircò transmigratio, qua vocantur ad præmia, non erit illis ad confuſionem, ſed ad remunerationem: non ad Babylonẽ, ſed ad Hieruſalem cæleſtem: non ſub Chaldæorũ rege, ſed ſub cælorum dominatore. Ad hæc inſidiator malignus ait: Ergó hinc ego inanis abibo? Reſpondit Angelus, dicens: Non ſic abiturus es. Habebis hìc miniſterium, illis quidem fructuoſum, ſed non tibi proficuum: illis ad expiationem, ſed tibi ad confuſionẽ. Ad hæc ille: Nunquid ego his aut vllis Chriſticolis debitor ſum ad ſalutem? At ille: In hoc, inquit, iſtis debitor es, quia ſi quid in eis eſt, quod reſecari debeat, horrore viſionis tuæ purgabitur. Ille econtrà: Abeã, inquit, hinc inanis potiùs & deceptus, quàm ex viſione mei medicinale antidotũ illis terror infundat. Hæc inter ſe illis altercantibus, verba ſingula vir Domini capians, terrore ſimul & gaudio cõrutiebatur. Cui propius Angelus Domini aſsiſtens, ait: Tu frater de his, quæ audiſti & vidiſti, nè terrearis: ſed potius conſtãs eſto, & uiriliter age quod cœpiſti: quia exaudita eſt deprecatio tua. Nam in proximo eſt horum fratrum vocatio: ſed & nomina eorum ſcripta ſunt in ordine eorum, qui ſequuntur agnum. Tu ergò primo diluculo conuocatis ad te omnibus edicito, vt internas mentium conſcientias per confeſsionem funditùs exhauriant, & quantum ſupereſt diei, pœnitentię ſe arctiùs ſubmittant: dehinc ſumpto corporis & ſanguinis Dominici viatico, ſolicitè vocationis horam expectent, parati ad cœnam agni venire.

In monaſterio eſt obediẽtia, humilitas, et charitas regnabant.

Conſcientias p confeſsionem funditùs exhaurire iubent ab Angelo fratres.

Cap. 19.

Hinc vir Dei: Qui ſunt hi, inquit, & quanti ex familia, qui vocantur? Et Angelus: Media pars horũ, torquit, iam ad hanc expeditionem aſcripta eſt, & hi ex nomine, quos hac virga deſignare mox conſiderabis. Tu diligenter animaduerte, & hos nominatim iube mox eſſe paratos. Hinc vir Domini: Si, inquit, iſti vocantur ad regnũ, quid non exeo cum illis? Cur pater filiis conſocius non procedit? Ego igitur ſenex, & viribus exhauſtis impotens, quouſque ad laborẽ & ærũnoſam vitã poſt hos referuor? O ſi me ex luteo corpore illo diſſolui expediat, & eſſe cum Chriſto. O ſi me cũ his fratribus meis exire, & ad beatas ſedes patriæ cæleſtis venire donetur. Ad hęc illi Angelus: Venies quidem, venies, ſed non modò: Venies, ſed non iniuſſus, & niſi vocatus. Supereſt tibi adhuc in vinea Domini laborare aliquantulùm, & lucrari Deo animas, quæ nondùm ſe ſatis ad cultum diuinitatis applicauerũt. Quas cùm perfectè elimatas ad Chriſti horrea emiſeris, tu quoquè cum multiplici fructu in ſenectute bona plenus dierum migrabis ad Dominum. Et quæ putas tunc erit tibi lætitia, cùm videris tibi obuiam venire cum pſalmis hos ipſos, quos antè præmiſeris? Ibi erit tibi & illis communis de alterutra beatitudine lætitia. Tu ergò nè moleſtè feras, ſi his ad præmia euntibus, in interim ad laborem reſeruaris. Nec tibi labor ingratus eſſe debet, cui præmia maiora ſuccedunt: maximè cùm alter nec coronam tuam ſubripiet nec tibi tua pręmia decreſcent: quinpotiùs vbi ſinguli horum propriã mercedem laborum accipient, tu cũ ſingulis, & præter ſingulos remuneraberis. Hi.n. ſunt fructus certaminis tui, hi manipuli, quos inferes ad aream Chriſti.

Phil. 1.

Cupit diſſolui vir ſanctus et eſſe cum Chriſto.

1. Cor. 3.

Cap. 20.

Ecce quæ dicta ſunt tibi, memoriter tene, & quæ nunc ago, diligenter intuere. Nã quos tactu virgæ huius attigero, hi ſunt, qui vocantur à Domino. Quos verò pertranſiens intactos relinquo, hi reſeruãtur ad tẽpus vocationis ſuæ. Hęc fatus, fratres placidæ quietis ſomno affectos aggreditur, & coram deambulans, alios tangebat, alios præteriẽs reſeruabat. Quæ omnia vir Dñi ſolicitè intuitus, horum, qui vocabantur, nomina memoriter in pectore recondebat. Vt autẽ deãbulatione expleta Angelum ſanctum vir ſanctus abire æſtimauit, clamabat ad eum, dicens: Si nos hinc abiturus ità relinquis domine, quem familiæ tuæ cuſtodem in his relinquis, aut quod ad officium exterminatorem hunc nobis reſidere maluiſti? Cui Angelus: Nè verearis, inquit, à facie eius: nulla ei in hac Chriſti familia ad nocendum data eſt poteſtas, præter quòd animabus è corpore exituris viſio illius expiabilẽ terrorem incutiet, vt ſi in eis aliquid eſt, quod reſecari debeat, vel horrẽdæ illius viſionis terrore expietur. Sed neque ego locum iſtum ex die, qua fundandi ſumpſit exordium, deſerui, nec deſero. Ad hæc dicta continuò diſparuit. Ille autem, qui procul ſpectabat, ſpiritus horribilis, ut vidit ſibi ſublatam nocendi potentiam, triſtis ab eo abſceſsit & confuſus. At noctem illam uir Domini totam inſomnem ducens, prima luce fratres in auditorium collegit. Quibus circunſedentibus, & de incerta cauſa quærentibus, pater affabiliter cœpit ab eis ſciſcitari, ſi quid nocte illa vidiſſent vel audiſſent. Cui reſpondentes alii, dicebant vidiſſe ſe tanquàm Paſchali feſto procedere ad eccleſiã, ineſtimabilis altitudinis arce fundatam, gemmarũ multicoloria varietate pulchrè diſtinctam. Alii referebant audiſſe fratres ad cœnam magni principis inuitatos, cum quibus & ipſi procedere optabant: ſed is, qui illos vocauerat, dicebat iſtis, nè ad pręſentem cœnam exire deberent iniuſſi: deberent potiùs modicũ tempus ſuſtinere, donèc militię ſuę curſu peracto, & ipſi ea noie vocarent.

Dæmonis horrians aſpect⁹ purgat animas fratrũ morientium.

Viſiones fratrum.

Cap. 21.

Hinc vir Domini paulò ſilentium tenens intrà ſe, tandèm altè ſuſpirans, ait: Non ſunt hæc, fratres mei, vana ſomnia, nec illuſio phantaſtica: ſed iunt certi myſterii documenta, quæ vobis nouæ tranſmigrationis proprietatem propediè̀m prænunciant affuturam: vobis, inquam, quos de ęrumnis huius ſeculi ad ſupernam Hieruſalem Paſchali tranſitu prædocent euehendos, ut ad cœnã illius magni principis & æternũ conuiuium cum electis ſuis diſcumbere, & donis cæleſtibus vberiùs perfrui valeatis. Nè autem vos ſuper hoc myſterio ſuſpenſos teneam, qui Paſchalis lætitię feſtum acturi, ad montẽ procedere videbantur, hi ſũt, quos pręparari diuina vocatio iubet, ut de ergaſtulo carnis emigrantes, in ſuperna cæli arce lętũ Paſcha cũ ciuibus cęleſtis Hieruſalem concelebrent. Qui autem ex vobis reſidere ad tp̃s iuſſi ſunt, nè ad inſtantem cœnã ire debeãt, hi ſunt, quos adhuc in hoc mortali corpore retineri iubet, donèc carnis tentamina plenitùs euincãt, & contẽplationis arcẽ cõpręhendant: & tandèm ſuperatis hoſtibus, ad palmã cęli emigrabunt victorioſi. Quarè agitè, fratres mei, & filii chariſsimi: vtcũquè pigra inertia hucvſquè veſtri imemores & ſomnolentos nos effeciſſet, nunc tamen hora eſt iam vos de ſomno ſurgere, & inſtantem vocationis veſtrę exitum ſubſidiis auxiliaribus pręmunire, nè quid in vobis pars aduerſa inueniat, quo curſum veſtrũ præpedire, aut à beatę regionis ſede vos valeat auertere: Proindè accelerãda vobis ſunt medicinalis pœnitentiæ remedia, & tantò inſtantiùs in lachrymis & confeſsione quęrenda, quanto induciis præfinitis

Viri ſanctus exponit viſiones fratrum.

Rom. 3.

Hortatur fratres vt ad mortē ſe dignè pꝛ parent. Iona 3.

nulla ſuperſedet ſpes reſidua. Præoccupemus igitur faciem, quam offendimus, iudicis magni, ut ſicut Niniuitarum veteres offenſas triduana lamenta expiarunt, ità continuatis triduò ieiuniis errata noſtra expiantes, noſipſos Domino in cinere & cilicio mactare feſtinemus: quatenus animas ab omni corruptionis labe emundatas illi reddere valeamus. Iam fratres aliquantulùm turbati, (necdùm enim illis vir Dei viſionem expoſuerat) cœpere ſciſcitari ab eo, quid hæc in docia, quid portenderet totiès repetita uocatio. Quibus ille, nè vltrà manerent incerti, ex ordine cuncta, quę viderat, exponit. Tum verò videres homines, tanquam alio vulnere ſauciatos, in planctum erumpere cum luctuoſa huiuſmodi querimonia: Quid audiuꝰ, dominator Domine, quid audimus? Hæccine nobis inſtat inaudita calamitas? Siccine nos rapit mors repētina? O rerum ſumme Deus, nunquid tuo ſic iudicio præfinitum eſſe conſtat, vt ex una familia tot repentè funera efferantur, & mater Eccleſia tot filiis orbata remaneat. Enimuerò ſi eſt hæc ira furoris, quæ ſcelerum noſtrorum exigat vindictam, aut certè magnæ pietatis gratia, quæ nos de ærūnis vitæ mortalis ad requiē transferri iubeat: nos quid ſumus, Domine, qui te in cauſam vocare debeamus, aut quarè hoc facias, quęrere habeamus? Sit, ſit potiùs, Domine, libera tibi in omnibus, quæ agis, potentia: & ſi leniri non poteſt de nobis præfinita iudicii cenſura, non nobis, Domine, nō nobis; ſed nomini tuo da gloriā. Sit nobis fas vel ſub ipſa mortis expectatione optare à te celerem peccatorum indulgentiam, qui potens es ſub hora multi temporis reparare negligentiam, dum nimirùm pœnitētia apud te non tempore annorum penſatur aut menſium, ſed profunditate luctus & lachrymarum.

Luctuoſa fratrum querimonia.

Pſal. 113

Cap. 12. Fratres egregiè ſe pꝛparant ad mortē ipſis imminentē.

His dictis, quis, obſecro, tam ſaxeum pectus haberet, qui ſe à fletu & lachrymis cōtinere potuiſſet, cùm videret famulos Chriſti in terram proſternere corpora nuda, virgis cædere, pugnis concita pectora tundere, culpas uoce lachrymabili damnare? Nec minùs erat videre proprios lectos, nè quid furtiuum inter paleas lateat, penitùs euertere, tanto adeò ſtudio, vt ſi pilus cilicinus inueniatur, mox coram fratribus in medium proferatur. Sed neque hoc ſibi impunitū tranſire optabat is, qui attulerat. Sic ſancta illa Chriſti familia vniuerſa in luctu & amaritudine perſiſtens, ſuper uenturum diem expectabat. Flebant illi, ꝙ fratres chariſsimos amittebant: illi, quòd ab iſtis ſeparabātur: & tamen dolendi affectus iſtis & illis æqualis eſſe nō poterat, dum illi vocātur ad pręmia, iſti ad laborioſam militiam retinentur. Sed quis dicere ſufficiat, quantæ ſe pœnitentiæ aſperitate aliàs affecerint, cùm totum illud triduum, atque etiam quartū expectati ſui obitùs diem abſque ullo corporeo alimēto tranſegerint? Etenim cui poterat delectare ciborum refocillatio vlla, vbi ad protelandū vitam cibi comeſtio nulla ſuppetebat? Et iam quarti diei aurora illuxerat, & fratres vniuerſi in monaſterium conueniunt, diuini ſacramēti percepturi viaticum. Qui vt Miſſam Dominicam & ſacra myſteria expleuerunt, à beatiſsimo patre ſuo abſolutionis ſacrę pignus extremum acceperunt. Dehinc ſacramentis cęleſtibus cōmunicati, pacē ſibi oſculantes dederunt, ſicq; in capitulare ſeſſorium ſe, ſubſequente patre, contulerūt. Ibi ſe ſuaſque animas ſibi inuicèm commendauerūt. Cùm nihil ſupereſſet, niſi horam vocationis expectare, vir ſanctus ſingulis adhibuit cuſtodes, qui obeūtes attentiùs obſeruarēt, & exitum eorum diuinis pſalmodiis præmunirent. O dignum memoria ſpectaculū. Etenim ante ipſum animę exitum videres facies ſingulorum indicibili claritatis ſpecie clareſcere, vt nulli dubitandū foret, in eis iam futuræ reſurrectionis gloriam de mutatæ carnis ſpecie demonſtrari. Iam hora diei tertia inclaruerat, & eccè pars vna, tāquàm ſomno quietis reſoluta, dulci quieuit in pace. Hora autem ſexta, pars altera manibus in cælum erectis, ſeipſam Domino cōmendauit. Simili modo hora diei nona pars tertia expirans, obdormiuit in Domino. Veſpere autem facto, ſubſequènter pars, quæ reſidua erat, facta oratione, ſpiritū reddidit. Nos ſanè felicis huius tranſitus horas non abre enumerare iure putabit, qui hos, de quibus loquimur, corporis Chriſti verè membra eſſe crediderit, qui caput ſuum ſequentes, hora, qua Chriſtus ad paſſionē ductus eſt, & qua Crucis ſuſtinuit patibulum, & qua ēt ſpiritum emiſit, immò qua ſanctū corpus eius ſepulcro tumulatum eſt, ipſi quoquè terræ corpora, beatas Chriſto animas reddiderunt. Nec illud quæri opùs eſt, quantam obſeruantiam circa exequias defunctorum hi, qui remanſerant, exhibuerunt. Inſtauratur per octonos dies celeberrimo cultu ſepultura ſanctorum. O felix locus, ò tellus, ò ager precioſus, tot beatorum corporum theſauro ditiſsimus. Neſcit appreciare humanū genus, quāta ī te virtus, q̄ ſalutaria mētis & corporis medicamēta in te lateāt, ſi fides exigat.

Quatriduana ſe inedia affíciunt.

Nota rē miram.

Moriuntur fratres multi valdè feliciter vno die.

Cap. 13.

Expletis autem ſacræ ſepulturæ diebus, ſuggeſtū eſt beato Aichadro de quibuſdā fratribꝰ, qui ſe inconſolabili dolore afficiebant, ꝙ defunctis ſuperuixiſſent. Quorum alii morbo, alii ſenio affecti, ingratā vitam ſuſpirantes, dicebant ſe longè eſſe à memoria Dei: alii à primęua ætate Chriſti militiam aſſumpſiſſe, & nec inter extremos conſortes mercedē recepiſſe: alij longa carnis tentamina toleraſſe, carnem in vigiliis & ieiuniis prolixis maceraſſe, & tanto ſe tempore à regno differri condolebant. Quæ cùm pater venerabilis audiſſet, iubet fratres corā ſe adduci, & moderata eos increpatione coercuit in hunc modum: Stulta, inquit, hęc eſt, fratres, quā de vobis audio, querimonia, & vereor, nè, dum vobis conſulere quæritis, Deo contraire inueniamini: & vndè ad præmia feſtinatis, indè à præmiis longè efficiamini: quasi & nos quoquè, ſi eſſet ratio, non idem optaremus. Quis enim animā ſuā nolit ex iſto corpore mortis, ſi liceat, abſolui? Sed non licet abſoluere niſi ei, qui ligauit. Naturæ vinculo anima coniuncta eſt corpori. Sed quis author naturæ, niſi omnipotens Deus? Et quis hoc animæ & corporis noſtri Deo cōplacitum contubernium interrūpere aut diſſociare audeat? Non voſipſi propria manu vobis mortē inferre velitis, ſed quia vnum quodammodò eſſe videtur, & vitę finē optare, & mortē ſibi accelerare. Sed quis à domino ſuo depoſitum ſibi ad cuſtodiā theſaurum, antequā repoſcatur, eiciat? Nònne is graui pulſaſſe iniuria dñm ſuū cōdēnabit? Dei poſſeſſio ſumus, Deo ſeruitiū debemus: quaſi ſerui expectemus imperiū: quaſi fideles dpoſitū cuſtodiamus. Nō recuſemus vitæ iſtius munus, qd dedit nobis: non refugiamus donum cæleſte. Ab ipſo accepimus, quod ſumus: ipſius quoquè debet eſſe, ut quàm diù velit, ſimus. Vtrunq; enim ingrati eſt, & citiùs diſcedere, q̄ velit: & diutiùs viuere velle, quàm velit ipſe, qui vitam donauit. Reuerà qui animas corporibus infudit, non erit piger, nunquam erit ad repetendū immemor, cùm repetere depoſitū ei placuerit. Nunquid antè feſtinauit Abraham, quàm audiret, Exi de terra tua, & de cognatione tua? Nunquid antè aſcendit Moyſes, quàm diceretur ei: Aſcende in montē Abarim? Sed aſcēde, dictum eſt: & aſcendit, & mortuus eſt quaſi bonus ſeruus, qui expectauerat Domini ſui præceptum. Enimuerò quid intereſt, vtrumquenque noſtrum ſibi manus inferre, aut vitam ingratā velle ſuperuentu mortis abrumpere? Deus omnipotens theſaurum, vt dixi, nobis optimum dedit, atque incluſum in hoc vaſe fictili & conſignatum commiſit nobis cuſtodiendum,

S. Aichadrus reprehendit eos, qui ſe dolent nō vnà cùm aliis euocatos.

Quàm ſit ingratū Deo priùs velle mori, vel tardiùs q̄ ipſe Deus vult.

Gen. 12.

Num. 27

dilendum, quoàd ipſi placeat repoſcere. Nonne verũ que crimen eſt, & reijcere depoſitum, non repoſcente eo, qui dedit, vel repoſcenti negare? Si hominis depoſitum abijcere, infamiæ eſt: quanto magis, reijcere depoſitum Dei? Sed querelarum ſatis ſit. Audio quoſdam noſtrum, fratres aſſumptos nimis ægre tuliſſe, quibus & ego dico, infantilem hanc eſſe moleſtiam. Non enim amiſiſtis fratres, ſed præmiſiſtis interceſſo-

Sācti ſūt noſtri apud Deū interceſſores.

res. Diuitibus ſeculi mos eſt, quandò in hoſtē mouēt, aut ad curiam Regis proceſſuri ſunt, ante ſe viros induſtrios præmittere, qui hoſpitales caſas, & cæteros, qui ſunt neceſſarii, apparatus ſtrenuè procurare feſtinent. Ità & vobis quandoquè egreſſuris, gratum nobis eſſe debet, tales viros à ſeculo vos præmiſiſſe, qui interim & apud ſummum principem vobis ſint placidi natores, &, in quibus vos ſuſcipiant poſtmodùm, ſidereas præparent manſiones. Neq; enim æmulos veſtros emiſiſtis, qui vſurpent præmia veſtra, ſed qui ampliora efficient beneficia veſtra. Nolite ergò indignari, quòd iuniores vos præceſſerunt: ſed inſtanter elaborate, ut uel ſerò cum iunioribus aſſumi in regno mereamini, ſcientes quia ante patres antiquos paradiſum latro introiuit.

Luc. 23.

Cap. 24.

Poſtquàm his verbis fraterna pectora à concepto dolore compeſcuit, ipſe mox de ſe ſibi documentum exhibuit. Permultorum eſt genus hominum, qui minùs ſibi ad conſulendum prouidi ſunt, quàm aliis, & aliorum cauſam longè meliùs tractare norunt, quàm ſuã.

Permulti ſibi minùs conſulũt quàm alijs.

At hic vir ſanctus, poſtquàm fratres ad ſoluēda defunctis officia à ſe emiſit, ipſe ad oratorium familiare receſſit. Ibi de ſic inaudito caſu fratrũ multæ & variæ cogitationes mentem commonère, cùm ſibi ad memoriam redit illa dudùm expetita oratio, quam pro fratribus ipſis tantoperè profuderat: ſuper quibus petierat, vt aut de hac vita ærumnoſa ad regnũ eos Deus propediè ſuſciperet, aut quoquo modo tanti oneris ſibi ſarcinam alleuiaret. Tum verò audires hominem ſe reum vniuerſorum clamare, ſe ſolum fraternæ cladis & omnium interitus authorem eſſe, hominem peſtiferum, hominem morte dignum: non qui criminoſorum aliorum ſimili morte plectendus ſit, ſed qui tantos filios Dei ſcelerata prece vitali luce priuauerit. Me miſerũ, inquit, vt quid contigit primæ habitationis paupertē locũ deſeruiſſe, ut ditiores cœnobii ſublimē thronum appeterem: quē dum nec ſenſu regere noſſem, nec ad regendum melioribus locũ præberem, is ego, qui ſubditis iter eſſe debuiſſem ad ſalutem, iis, inquã, author exitii & dux ad mortē. Sed nica verbis tuis, quiſquis es, Angele Dei, aſſumptos in gloriã noſſem, optare mihi iure poterã, vt pro innocente familia ego anathema fierē. In hoc ſaltem tu mihi conſcius eris, quòd non, vt interitũ eorum optarē, hæc mihi inerat cauſa orationis: ſed nè ſublato paſtore, grex deſtitutus, rurſùs cœnoſa mundi voragine irretiretur, optaui eos meliùs in patriã æternæ manſionis aſſumi. Cum ergò tanta mentis amaritudine ſe vir ſanctus aecularet, ecce Angelus Domini adſtitit illi, dicens: Quid eſt, famule Dei, quòd ſic in luctu & mentis amaritudine teipſum cruciare voluiſti? Si Abraham vnicum filiũ ſuum Domino negare noluit, tu quis es, qui Deo ſeruos repetenti reddere nolles? An tu iudiciũ Dei immutare tentabis, vt cùm ille vellet milites ſuos ad coronã vocare, tu ei reſiſteres, & velut ille quondàm Pharao, aduersùs cũ veſano militares furore? Sed ne, animas eorum à te requirendas arbitrarii, pro eo quòd conſiderata petitione, dum lapſum eorum metuebas, eos de mundo tolli præoptaſti. Verùm ſuper hac re non te habes cruciare. Non enim fuit zelus odii, ſed paterni inſigne amoris. Nam etſi tibi hoc, qualecunque eſt, imputandum metuis, lætandum tibi potiùs eſt, quòd illi aſſumpti in gloriam, cum Deo viuunt, & tu importabili oneris faſce leuatus, hos qui reſidui ſunt, expeditiùs regere & obſeruare valebis. Nam nè ſuper his ambigua te conſuadat opinio, non erit ingratum Deo, ſi & hos, qui adhuc ſuperſunt, ex hac laborioſa vita aſſumi in patriam popoſceris. Veruntamen de eorũ aſſumptione, Dei voluntatem habes expectare, quoàd ipſi placeat, & quo ordine iubeat hos de mundo tranſire, & cum fratribus ſuis in regno quieſcere. Tu verò quoniam felici conſummatione militiæ ſacræ curſum peregiſti, quod ſupereſt vitæ, dignis operibus & exemplis ſalutaribus impende, ſciens quia in proximo eſt tempus vocationis & remunerationis tuæ. Et hoc tibi ſignum: Hodiè nòueris tibi superuenire nuncium de obitu fratris & coabbatis tui Philiberti, quē Dominus rebus humanis exemptum, felici trãſitu de hoc mundo vocauit in regnum.

Valdè ſe corā Deo accuſat vir ſāct⁹.

Rom. 9.

Angelus eū conſolatur.

Gen. 22.

Exod. 5. 7 8. &c.

Indicatur ei ab Angelo obit⁹ S. Philiberti.

Cap. 25.

Ad hæc verba Angeli vir Domini Aichadrus, licèt chariſsimi viri obitu turbatus, tamen de gloria ipſius exhilaratus, ait: Gratias tibi ago, Domine Ieſu Chriſte, qui me ſeruum tuũ cõſolari dignatus es, vt quem mœror & triſtitia de occaſu famulorum tuorum affecerat, audita eorum gloria, releuaret: inſupèr & glorioſo tranſitu patris Philiberti ſupernus nuncius noua me exultatione recrearet. Poſtquàm verò inſtantē diem vocationis meę mihi innoteſcere voluiſti, hũc precor, hunc obſecro Deus meus quantocyùs accelera, & debilem ſenem corporis huius vinculis abſolue, cui nihil eſt in terra, niſi te deſiderare, te concupiſcere, qui ſolus es vita mea, gloria mea, deſiderium meum, ſalus & beatitudo mea. Hos ergò, quibus me ſeruum tuum præeſſe voluiſti, tuæ, paſtor bone, cuſtodiæ commendo: tu eos Domine ab immundis ſpiritibus, & ab omni turbinis inquietudine defende, nè pars aduerſa nequitiæ ſuæ fraudem aliquã in eis exercere præualeat. Ità fatus, fratres ad ſe conuocari iuſſit, quos paterna exhortatione allocutus, ait: Aduertite, fratres, quæ dico. Tranſiturus ex hoc mundo ad patrem Dominus, dum electos ſibi alumnos præceptis euangelicis informaret: Hæc, inquit, mando vobis, vt diligatis inuicèm, ſicut dilexi vos. Et iterùm: In hoc cognoſcent omnes, quia mei eſtis diſcipuli, ſi dilectionem habueritis adinuicém. Ego igitur, nō Dominus, ſed ſeruus ſeruorum eius, antequam ſeparer à vobis, exemplo cæleſtis magiſtri noſtri hanc vobis ſemper habendam, hanc firmiter tenendam præ omnibus dilectionem inſtituo. Dehinc vos præmunitos eſſe præmoneo, vt quia humani generis aduerſarius locum iſtum, ut ipſi experimento didiciſtis, incurſare nõ deſiſtit, vos contra nequitiæ ipſius machinamenta ſummam appræhendite vigilantiam, per quam multiformes ipſius dolos vitare poſsitis. In hoc verſutię ipſius conſideranda ſunt veſtigia, ut quem vitiorum oblectamine non poteſt ſubiugare, hunc falſa virtutũ ſpecie decipere contendat. Ad huius reſellendas igitur inſidias appræhendēda eſt vobis illa, qua electos ſuos Dominus armauerat, ſerpentina prudentia: vt dum vobis iactantiæ pedem iniecerit, intrà voſmetipſos cogitate, quia ſuperbia de cælo angelos, & homines de paradiſo deiecit. Si vobis inuidiæ virus aut odij infundere tentauerit, mementote quia inuidia diaboli humano generi mortem infudit. Si vos ad iram prouocauerit, audite patrem veſtrum dicentem: In patiētia veſtra poſsidebitis animas veſtras. Si quem veſtrũ de peccato in deſperationis foueam mergere tentauerit, conſideret quàm multos per pœnitentiam & emēdationem Dominus à perditione liberauerit, dicens: Nolo mortē peccatoris, ſed vt conuertatur & viuat. Ipſe eſt enim qui per prophetam ait: In quacunque die

Iohan. 13

Ibidem.

Aliquot dies ante mortem pijs exhortationib. fratres inſtruit.

Mat. 10

Remedia aduersùs tentationes.

Luc. 21.

Ezec. 18.

 con-

conuerſus peccator ingemuerit, ſaluus erit. Si vobis
cupiditatis aut auaritię vitium obiecerit, memores
Luc. 16. eſtote illius in euangelio diuitis, & quę ſit illi in in-
ferno cauſa ſupplicii. Si ventris ingluuiem promoue-
rit, audite Euangelii diuinum mandatum: Attendite,
Luc. 21. nè grauentur corda veſtra in crapula & ebrietate. Cō
Matt. 6. tra verboſitatem tenete Apoſtoli verbum, dicentis,
Prou. 10. Quia in multiloquio peccatum non deerit. Si fornica
tionis aut alicuius luxurię immunditia vos polluere
1. Cor. 6. tentauerit, audite ſcripturam dicentem, quia neque
fornicarii regnum Dei poſſidebunt. Tali itaque arma
tura Dei aſſueſcite contra vitiorum acies bellare, ſciē
2. Tim. 2. tes quia non coronabitur, niſi qui legitimè certaue-
rit. Hæc, filii mei chariſſimi, hęc obſecro peruigili mē
te retinete, ſcientes quòd haud longo me tempore
vobiſcum habebitis. Eccè vos mihi teſtes eſtis, quali-
ter ab adoleſcentia mea inter vos conuerſatus ſum.
Si qua vos in re aut verbo, aut prauæ vitæ exemplo
offendi, ignoſcite mihi. Tali diuini verbi exhortatio-
ne fratres per ſeptem dies præmuniens, ædificare nō
deſtitit. Septimo verò die acutis febrium pulſibus ſine
intermiſsione cœpit vrgeri, atque ità circunſtantib⁹
fratribus ait: Iam non vos vltrà longo detineo ſermo
ne, fratres mei. Nam etsi hucuſque contra vim morbi
eluctatus, vobis ſilere doloris ſtimulos, intrà pręcor-
dia furentes, tentaueram: iam quia dolor ad vitalia vſ
que prorumpit, diſſimulare vltrà non valeo. Vnū hoc
vobis, præque omnibus vnum denuncio, nè odium
inter uos ille author mali ſerere, & fraternam pacem
rumpere præualeat. Ipſi ſcitis, quia odium hominem
ſeparat à Deo, à cęlo deiicit, à paradiſo excludit. O-
dium nec paſsione adimitur, nec martyrio expiatur,
nec fuſo ſanguine emundatur. Quam peſtem à uobis
Deus omnipotens auertat. En ego colligor ad patres
Gen. 49. meos: uos corpus meum intrà ſepulturam fratrū no
ſtrorum recondite. Hæc locutus, collegit ſe in lectu-
lum cilicio conſtratum, & eleuatis in cælum oculis,
ſpiritū cælo reddidit, decimoſeptimo Calēdas Octo-
Felix e⁹ obitus. bris: regnante Saluatore & Domino noſtro Ieſu Chri
ſto: Cui eſt honor & gloria per immortalia ſecula ſe-
culorum, Amen.

MARTYRIVM SANCTAE ET maxime Benedictæ martyris Euphemiæ, authore Simeone Metaphraſte.

16. Septē-bris.
Cap. 1. DIOCLETIANO tenente ſceptra
Romani Imperij, Priſco autem
Aſię Procōſule, aduersùs Chri-
ſtianos grauis ſpirabat perſecu-
tio, ſęuaq; & formidabilis. Erat
autē Priſco aſſeſſor quidam So-
phiſta, nomine Apellianus, fun-
gens munere ſacerdotii dei, qui
Feſtum Martis apud Chalcedonem. apud eos falsò nominatur, Martis. Cùm ergò huius
adulterini dei feſtum inſtaret anniuerſariū, literæ &
edicta per vniuerſam venerunt Chalcedonem. In ea
enim peragebantur ſacrificia. nā ibi erat templū Mar-
tis, & inſigne illius ſimulacrum. Vocabant autē edi-
cta ciues ad feſtum, & eos, qui habitabant circa Chal-
cedonem. Minabantur uero mortem & ſupplicia iis,
ad quos erant ventura, ſi non perſuaderentur, vt ado
rarent dæmones. Tubæq; clarè ſonantes & terribili-
ter, erant ſignum conueniendi ad templū. Quibuſcun
que ergò execranda quidem ſacrificia & abominanda
eiuſmodi religio erat odio, econtra autem firma erat
ſanctitas, & pietas, & fides in Chriſtū ij vitantes con-
greſsionē cū impijs & cōciliū vanitatis per quaſdam
claſſes ſe in domibus includētes, aut in ſolitudinibus
vacabāt precibus & orationib⁹, veroq; & ſoli Deo cul
tū offerebant rationalem. Quorū vnus quoquè erat
chorus, qui imprimis benedicta & clara martyre Eu-
phemia decorabatur.

Euphemia, inquam, quæ conuenienter ſuo nomi- *Cap. 2.*
ni vniuerſum orbem terræ ſua fama erat complexa. *S. Euphemia parētes.*
Quę patrem quidem habebat quendamè ſenatu, &
qui aliquot geſſerat magiſtratus: erat autem ei no-
men, Philophron: matrem verò valde piam & hone-
ſtam, quæ vocabatur Theodoroſia: quæ etiam à Deo
donum data fuerat omnibus egentibus, illorum fa-
ciens omnia, quæ ſua erant, & cuius erat in eos ma-
nus larga & munifica. Ex quibus orta Euphemia, ap-
paruit germen radici conueniens, ramus annuens ad
pietatem veramque religionem, & longè pinguiſsi-
mus fructus miſericordiæ. Cùm illud ergò dæmonū
perageretur ſacrificium, non negligendum, ſed maxi-
mè curandum ducens hunc cœtum piorum Apellia-
nus, cum de eo diligenter inquiſijſſet, & certior ef-
ſet factus, ea ſignificat Proconſuli. Protinùs autē cō-
præhenditur cum multa alia multitudo Chriſtiano-
rum, tum ipſe quoquè diuinus chorus, in quo erat pręe
clara hæc virgo Euphemia, quæ & corporis pulchri- *Euphemia cum alijs comprehēditur.*
tudine, & virtutis ſpecie, & ætatis flore, & generis
claritate, inter eos lucebat veluti ſtella lucidiſsima.
Ad quadraginta autem & nouem, congregatorū erat
ille ſacer chorus. Qui cùm fuiſſent compręhenſi, pro-
ducti ſunt in conſpectu Proconſulis. Ille autem eos
priùs inducens admonitione, conabatur abducere à
pietate, bonis terræ volens eos demulcere, qui cupie-
bant cæleſtia. dicebat enim: Sacrificate magno deo
Marti, vt eius beneuolentia, & ab Imperatoribus dā-
da felicitate vos dignos efficiatis, & plurima conſe-
quamini munera & honores. Cui diuinus ille cho-
rus, tanquàm vno animo & vno ore: Nos, dixerunt,
ò Proconſul, Deum verū colere didicimus, cuius ver- *Cōſtātia martyrū.*
bo ex iis, quæ non erant, conſtitutum eſt vniuerſum,
cælum, & terra, & omnia, quæ ſunt in eis: neque vl-
lum alium deum ſcimus, præter hunc, neque adora-
re (Abſit, rex Chriſte) ſuſtinebimus. Tua autem dona
& honores, alios alliciant, eosque, qui ſunt puſillani-
mi, & parua concupiſcunt, deliniant. Hæc enim à
nobis paruifiunt, & vix vllam eorum ducimus ratio- *S. Euphemia Chriſtianorū dux.*
nem, cùm ſolùm amemus honorem, qui eſt in cęlis,
quem vitam immortalem & regnum Dei vocamus.
Sic quidem dixit ille glorioſus exercitus, qui habebat
ducem benedictam Euphemiam.

Tyrannus autem ne ſic quidem deſperans fore, ut *Cap. 3.*
eis perſuaderet, ſed ſibi bonam de eis ſpem præbens,
(admirabatur enim illos adſpiciens, & videns illo-
rum liberale ingenium & generoſos ſpiritus, neque
uolebat tam pulchrum & ornatum cœtum pœna af-
fici) fecit rursùs periculum martyrum conſtantię, &
pro viribus ſtuduit eos à ſua traducere ſentētia: Cùm
videam, dicens, in vobis multam elucere intelligen-
tiam, de veſtra mutatione nondùm ſpem obijcio, ſed
ſcio fore, vt mihi credatis conſulenti ea, quæ ſunt bo
na & vtilia, & non pro honore eligatis ignominiam,
& pro deliciis, & gloria dedecus, & videre tam pul-
chram iuuentutem & florem corporis, quæ ſunt om-
nibus hominibus iucundiſsima, grauibus tormentis
affici & laniari. Ad hæc rursus liberè ſancti: Nos, dixe
runt, ò Proconſul, eadem rursùs dicimus, quòd maxi
mum exiſtimamus dedecus, ſi cùm mentē, & intelligē
tiā à Deo acceperimus, deos nominemus ea, quæ non
ſunt ſolum muta & ſurda, ſed etiā mente & ſenſu va-
cua. Quæ aūt nobis inferes ſupplicia, tantū abeſt, vt ea *Eccè qd efficit magn⁹ Chriſti amor.*
exiſtimemus terribilia, vt cōtra magis timeamus, nè,
ſi ſint leuia & moderata, non poſsint eſſe ſatis accu-
ratum teſtimonium Dei in nos virtutis & potentiæ.
Sed ne prolixiori vtaris oratione, fac eius rei peri-
culum;

culum:& tu ſcies apertè, nos faciliùs laturos eſſe cruciatus, quam tu ſis intentaturus.

Cap. 4.
Diro cruciantur martyres

Ad iram tyrannum accendit hæc oratio, & ſtatim tormentis ſubiecti fuere martyres. Tormenta autem fuerunt non parua, neque paruo tempore durârunt, ſed ad nouemdecim dies fuere producta. Sciunt autē omninò, quicunque rerum aſperarum & triſtium faciunt periculum, quòd plagis corporis rursùs accedētes aliæ, cùm prior dolor nondùm emarcuerit, ſed ſit adhuc in ipſo vigore, iis, qui patiuntur, efficiūt grauem ſenſum & intolerabilem. Atque tribunal quidem martyres, qui cædebantur, producebat quotidiè veluti in theatrum. Deindè poſt plagas eos quoquè excipiebant carceres, alia afflictio accedens afflictioni, & dolorum additamentum. Tantum autem aberat, vt illi ea dolorem exiſtimarent & moleſtiā, vt etiam gauderent dupliciter, & quòd propter Chriſtum punirentur, & quòd propter rerum moleſtarum augmentum, bona quoquè quæ erant in ſpe, acceſsionem acciperent. Cùm iā autem dies adeſſet vigeſimus, à Tyranno rurſùs viri acerſuntur præclari, cum quibus glorioſa quoq; aderat Euphemia, veluti i medio ſtellarum luna toto orbe plena, pulchrè & iucundiſsimè reſplendens. Quid ergo eis Tyrannus? Ea, inquit, experti, quæ nunquam putaſtis fore vt experiremini, an aliquod ſalutare & vobis vtile conſilium ceperitis, dicite. Satius eſt enim, vt relicta hac vana & noua gloriæ cupiditate, & mittentes ſoli veſtræ vitæ malo veſtro repugnare, quod omnes faciunt, id vos quoquè faciatis, & accedentes ſacrificetis. Chriſti autem fortis exercitus ſimul cū benedicta Euphemia: Quouſquè, dixerunt, ò Iudex, teipſum decipis, res aggrediens, quæ non poſſunt fieri? Putare enim poſſe te nos à noſtra traducere ſentētia, perindè eſt, acſi putes poſſe te tranſmouere ſtellas à ſua ſtatione vel motione, aut transferre aliquid ex iis quæ ſunt immobilia. Quamobrem ſatius eſt, vt à tuo errore cōuertaris, & verum Deum agnoſcas, qui fuit tuę ſalutis optimus diſpenſator.

Laſãtur in pœnis.

S. Euphemia iſtar lunæ i medio ſtellarum martyrum.

Cap. 5.
Cæduntur loris vultus martyrum.

Maiori ira percitus Priſcus, iubet crudis loris feriri vultus ſanctorum, pro bonis verbis mala facta rependens ſtolidus. Illi autem hoc quoquè nouum fortiter ferentes tormentum, euaſerunt facie ſplendidiore, ſanguine quidem è carne defluente, opificis autē gratia reddente pulchros & elegantes eos vultus, quos effinxerat. Contrà autem, qui flagellabant deſeſsi, ceciderunt in terram ſemimortui. Sed alii quidem ſancti iuſſu Iudicis rursùs coniiciuntur in carcerem, donèc eos tranſmitteret ad Diocletianum, (ſic enim cōſtituerat Apellianus) benedicta autem ante tribunal eius ſtabat Euphemia: exiſtimabat enim fore, vt ſola ſic facilè induceretur. Cùm itaque curaſſet, ut ea proximè ſiſteretur, ut ſe familiaritate magis inſinuaret: Crede mihi, aiebat, tibi optimè cōſulēti, ò Euphemia, & accedens magno deo Marti ſacrifica. nam ſic quidem & liberaberis ab omnibus moleſtiis, citra laborem autem lucraberis, quæ ſunt maxime optanda, nēpe vt & diuitiis, & gloria potiaris, & agas deinceps uitā beatā & felicē. Chriſti autē martyr: Mulierē quidē videns, ò Iudex, inquit, putas poſſe facilè decipere: Videbis verò me non eſſe, ut exiſtimas, mulierē tuis inſidiis expoſitam. Confido enim in Chriſtū, quòd adiutricē habens inuictam eius dexterā, tuas callidas ſuperabo inſidias. Poſtq̃ ergò ſic reſponſo victus fuit Tyrannus, & qui ſolo aſpectu putabat ſe poſſe quod uolebat efficere, ab vna contemnebatur fœmina, pudore quidē fuit affectus: pudor autē mouit irā. Res eſt enim eiuſmodi ſupercilium, cui acceſsit poteſtas. Deindè perinde ac ea, quæ præceſſerant, tormenta parua eſſet arbitratus, & quæ imponere non poſſent neceſsitatē, noua excogitauit: & iubet conſtrui rotas inauditis quibuſdā machinis, quæ carnes premere, & ab oſſibus exprimere, & ipſa confringere poſſent violentiſsimè, & in eas ſapientiſsimam iniici Euphemiam.

Index blandit. S. Euphemiæ.

Irridetur ab ea.

Cap. 6.
Figura diuina Crucis, valida arma Chriſtianorum.

Poſtquam autem ipſæ machinæ dicto citiùs fuerūt conſtructæ, & martyr in eas erat iniicienda, validis continuò in ſe paratis armis, nempe diuina Crucis figura, ac ea ſignata, aut, vt meliùs dicam, munita, aduersùs rotas proceſsit, nullam quidem vultu oſtendens triſtitiam, ſed ſeuero & honeſto vultu, Deumq; benedicens, & apertè oſtendens ſe iis, quę pro ipſo patiebatur, admodùm gaudere. Quinetiam proferens aliquid generoſum & valdè dignum eius candore: Tuę rotæ, dicebat, ò Tyranne, & hę imbecillæ tuę machinationes, maius mihi accendunt Chriſti deſideriū. Hæc audientes miniſtri, rotas verſabant, quàm poterant fortiſſimè, grauiorem ſenſum doloris martyri afferentes. Quamobrèm eius quidem membra & partes confringebantur, & diſrumpebantur, & diuellebantur omnes compages: mens autem non abſcedebat à Chriſto: ſed in cælum tollens oculos, vndè ſe ſperauit habituram auxilium: Domine mi, clamabat, Ieſu Chriſte, animæ meæ illuminatio, fons vitæ, qui das ſalutem eis, qui in te confidunt, adſis nunc mihi adiutor, & cognoſcatur ab omnibus, quòd tu es Deus ſolus, certa ſpes eorum, qui in te habent fiduciam, & quòd non accedent mala, neque appropinquabit flagellum tabernaculo eorū, qui te altiſſimū ſuū poſuerunt refugiū. Sic quidem martyr eſt precata: Deus autē effectū reddidit, quod precabatur. Cæleſtis enim continuò adueniens virtus, momento temporis facit hæc omnia. Eam quidem ſoluit à rota: corpus autem curat à plagis adeò pulchrè, vt ne minimum quidem vulnerum veſtigium in eo appareret. Deindè etiam miniſtros iniquitatis ſpecie terrens terribili, facit ut non operentur. E rotis verò egreſſa glorioſa certatrix, nō ſolùm conſpecta fuit integra & ſana, ſed etiam vultu alacris, (O admirabilem tuam, Chriſte, virtutē) cùm aliis etiam patientibus, ſæpè ſoleat triſtitia in vultu eorum qui ſpectant, & ſunt humaniores.

Horrēdū ſupplicium rotarum.

Pſal. 90.

Soluitur diuinitùs à rotis S. Euphemia.

Cap. 7.

Sed Aethiops non dealbatur, & lignum incuruum non dirigitur, & cancer rectè ingredi non docetur. Hęc Priſcus ſceleratus, & cuius nullo modo poterat curari vitium. Nam cùm diuinitùs factum eſſet tale ſignum, ille, vt qui eſſet ſuis diis cęcior, non ſolùm nihil intellexit, ſed minatus eſt etiam ſe eſſe viuam exuſturum martyrē. Illa autem nequaquàm ſe reprimēs: Ad tempus quidem eſt, inquit, O Tyranne, ignis, quem mihi nunc minaris: & citò quidem accenditur, citò etiam à volente extinguitur: neque ego ſum tam puſilli & abiecti animi, vt hunc ignem formidem. Non, per ſacra certamina eorum, qui ſe pro Chriſto ſtrenue & fortiter geſſerunt, hic quidem mihi vllum affert timorem: ſed illum ignem extimeſco, ille mihi vel ſolùm in mentem veniens ignis eſt terribilis, qui manet eos, qui Chriſtum negant, vt qui ęternam habeat operationem, & ne tantillùm quidem deſinentē. Itaque Tyrannus quidem ad effectum deducens ea, quæ minatus fuerat, iubet accendi fornacem, quæ valdè aleretur pice, ſulfure, ſtuppa & ſarmentis. Et alta quidem erat flamma quadraginta & quinque cubitos. In ignem autem iniicienda martyr, induit arma trium puerorum, nempe preces: & contra ignem accendit ignem orationis, & oculos in cęlum tollens: Deus, inquit, qui in excelſis habitas, & humilia intueris: qui Babylone tres pueros, propter tuam legem igni traditos, per ſanctum Angelum tuum à malis illæſos conſeruaſti, & eis rorem deſupèr immiſiſti, tu quoquè mihi tuæ ancillæ adſis adiutor, quæ pro tua, ò Chriſte, decerto gloria. Sic dixit: & cùm figura Crucis rursùs, tanquam aliis armis, ſeipſam armaſſet, ſtabat parata,

Ignis terreſtris trāſitorius, infernalis verò ppetu°.

Pſal. 137
Dan. 3.

ta, expectans iuſſum Tyranni.

Cap. 8. Cùm autem ille iuſſiſſet eam in ignem coniici, & eam manus eſſent lictorum comprehenſuræ, Victor & Soſthenes, qui præerant iis, qui ad hæc inſeruiebant, ad Priſcum accedentes: Quòd iis quidem, quæ imperas, prompto & alacri animo inſeruiamus, aiût, *Viſio terrenentium virginẽ.* etſi multos habeamus teſtes, nõ alios, quàm tuos oculos producimus. Nunc autem non poſſumus tangere corpus huius virginis. Videmus enim viros ſtantes adſpectu formidabiles, nos quidem toruè admodùm intuentes, & paratos virginem defendere & eam affi cere flamma ſuperiorem. Quid enim aliud ſibi uult, quòd ignem huc & illuc diſpergunt? Poſtquàm autẽ hęc audiuit Priſcus, eos quidem, vt qui iam à cultu deorum defeciſſent, mittit in carcerem: Cæſarem autem ac Varium (ſic enim vocabantur) ſufficit in eorũ miniſterium. Et illi quidem prompto & alacri animi ſtudio egregiam virginem Euphemiam, cedente diuina virtute Angelorum, (neque enim poterant ipſi mutationem ſuſcipere ad pietatem) iniiciunt in fornacem. Sed eos continuo arguebant res inanimæ, & puniebantur impii. Ignis enim repentè efferueſcens, & in orbem circunfuſus, quomodò priùs Babylone, *Dan. 3. Ignis ſanctã non lædit.* vltus eſt eos, qui iniecerant: Glorioſa autem virgo perindè acsi non ad ſupplicium, ſed ad recreationẽ tradita eſſet, & delicias, manſit quidem aliquandiù ab igne illæſa: ſecuriſſimè autem mouebat labra ad hymnos diuinos, aura molli & roſcida eam refrigerante.

Cap. 9. Notarem admirandam. Poſtquàm autẽ & flamma contabuit, & in Cæſarẽ & Varium diuinitùs immiſſum ſupplicium alios miniſtros procùl diſperſit, egreditur martyr adeò integra & illæſa, vt ne in tunica quidem ignis vllum ſeruaret ueſtigium. Sed ipſam quidem rurſùs vinctam tenebat cuſtodia. Die autem ſequenti educit Proconſul Victorem & Soſthenem, & iuſſit eos ſacrificare diis ſuis. Illi autem: Nos, aiebant, ò Proconſul, magno *Victor & Soſthenes conuertuntur.* priùs errore implicati, quemadmodò tu quoque hucuſquè, nunc tandèm bono Dei nutu reſipiſcentes, digni habiti ſumus, qui veritatem agnoſceremus per hanc virginem. Scias ergò nos neque diis inanimis ſacrificaturos, (Abſit, vt ſimus adeò emotæ mentis) neque tuis eſſe ceſſuros edictis. Poſtquàm hæc dixiſſent, abducti ſunt in ſtadium, & iuſſi ſunt pugnare cũ beſtiis: Illi autem imperatum lubenter accipiebant, & exultabant, non ſolùm quòd exiſtimarent eſſe latiùs decertare cum feris, quàm cum tam malis hominibus: ſed etiam quòd per dentes ferarum erant illi confracturi maxillas beſtiæ, quę caret carne. Quod quidẽ cùm precati eſſent, audierunt de cælo vocem, quę ſignificabat fuiſſe auditam eorum orationem. Cùm ergò immiſſæ fuiſſent belluæ in martyres, & in eos inſiliiſſent, graui flagello incitatæ, nempe fame, & eos ſo- *Ingens miraculum.* lùm momordiſſent, & bibiſſent ſanguinem, (Oportebat enim ad effectum deduci illorum preces) abſtinuerunt à corporibus, & ea nullo modo deuorarũt. *Dan. 6.* Nam neque tunc negligens erat gratia, quæ priùs Da- *Suffocantur ſed non deuorãtur à beſtiis.* nieli frenauit ora leonum: & ſic breue pro Chriſto martyrium pertulerunt athletæ. De ipſis autem ſacris corporibus curę fuit iis, qui ex piis erant paulò ſtudioſiores, vt ea tollerent, pſalmiſque & hymnis mandarent ſepulturæ.

Cap. 10. Die autem ſequenti pro iudiciario tribunali præſidens Tyrannus, glorioſam Euphemiam educit è carcere. Et erat quidem læta uultu, animo autẽ lętior. Submiſsè verò canebat accedens ad Iudicem hęc cantica *Pſal. 118.* Dauidica: In via teſtimoniorum tuorum delectata ſũ, tanquam in omnibus diuitiis: In iuſtificationibus tuis meditabor, non obliuiſcar legis tuæ: & quæ deincèps conſequuntur. Dicit ergò ei Tyrannus: Quouſquè te adeò afflictam deſpicis, & deos quidem moleſtia afficis, & ipſum ad iram prouocas Imperatorem? Fac aliquid ſapienter, & perſuadere diis offerre ſerificium. Illa autem: Suades, inquit, nobis ò Iudex, vt aliquid ſapienter faciamus: & quidnam fecerit quiſpiam ſapiẽtiùs, quàm non perſuaderi, vt lapides inanimos & ſurdos, deos exiſtimet? quomodò contrà perſuaderi, plenum eſt ſtultitia, & nec liberum quidem ab inſania. His dictis ira percitus Tyrannus, ad nouum conuertitur ſupplicium. Lapides autem & ferrum tale tormentum inſtruxerunt. Illi quidem à tormentorum inſtrumentis ſuſpenſi per angulos, ferrum autem violentia lapidum ſusque deque aſſiduè attractum, ſic lacerabant corpus virginis. Cum autem ſic cruciaretur virgo, nec muliebre aliquid præ ſe ferret aut illiberale, ſed Deo etiam ageret gratias, propter quem *Atrox ſuppliciũ S. Euphemia, nec eo læditur* hæc ferebat, defeſſę quidem erant lictorũ manus, machina trahentes lapides, rurſùs verò lapides, qui vi trahebantur, contriti erant, & in minuta fragmenta diſſoluti. Martyr autem in his omninò cernebatur illæſa.

Sed ne ſic quidem Priſcus iram remiſit & ſupplicia. *Cap. 11.* graue quidem eſſe arbitrans & ridiculum, ſi uideretur ſuperari à fœmina. Sed ignorabat ſtolidus, quòd non eò, quòd vim afferret, ſuperior, ſed eò, quòd non perſuaderet, victus potiùs videretur. Iubet ergò in medio ſtadio effodi magnam ciſternam, aqua autem impleri, & in eam iniici, quæcunque animantia carniuora alit mare. Deindè iuſſit iis, qui aderant, vt martyrẽ quamprimùm adducerent, & in eam iniicerent, ſic *Itèm aliud, ſed ſemper manet virgo illæſa.* protinùs excedendam à beſtiis. Poſtquàm ergò cognouit hoc beata, ſua ſponte adſtans, exprobrabat Tyranno, quòd res aggrederetur adeò inefficaces aduersùs Chriſti ſeruos: & quòd videretur improbus, & haberetur ludibrio. Deindè cùm manus in cęlum ſuſtuliſſet, & oculos impleſſet lachrymis: Lux mea, dixit, Ieſu, mea gloriatio, mea vita, adiutor meę imbecillitatis, qui in rebus dubiis facilem exitum inuenis: qui belluæ quidem ventrem, Ionæ pulchrum feciſti thalamum: leonum autem ora, uereri Danielem: tu me, *Iohan. 2. Dan. 6.* Domine, valida & inuicta tua cõſerua dextera, vt ſim quidem argumentum gloriæ iis, qui tuã colunt potẽtiam: vultus autem impiorum, dedecore impleam & ignominia. Cùm ſic precata eſſet, & ſe toto ſignaſſet corpore, in aquam forti & generoſo animo inſiluit. Belluæ autem protinùs quidem cum magno impetu *Toto corpore ſe cruce consignat.* acceſſerunt: poſtquàm uerò fuerunt propè corp⁹ martyris, cibi omninò ſunt oblitæ, & functæ ſunt munere ſatellitum: & martyrem excipientes, eam dorſis ſuis ſuſtinebãt, perindè acsi eius curam gererent, nè quid ei graue eueniret in aquam deſcendenti.

Cap. 12. Priſcus autem apud ſe coniiciens, quæ fiebant admirabiliter, erat quidem animi dubius, & admirabatur: cùm adſpicere autem ad lucem ueritatis, & intelligere quænam eſſet eorum, quæ fiunt, uirtus, nõ poſſet, undenam hoc eſſet, rogabat Apellianum. Eccè enim, ut uides, & ignis, & plagæ, & rotæ, & beſtię, ab vna fœmina victa ſunt omnia. Ille autem (Quid enim aliud exiſtimaſſet ſceleſta anima, & ad diuinam lucẽ planè cæcutiens?) præſtigiis & artibus magicis adſcri *Diuina virt⁹ tribuitur artibus magicis.* bebat vniuerſum, & eam ſic dicebat efficere, ut eſſet ſuperior. Cui Proconſul, perindè ac mentis profunda penetrans, & altiorem inducens interrogationem: Cur autem, inquit, non vlti ſunt eam dii, cùm malos odio habeant? Ille verò cùm non poſſet veram reddere rationem, imbecillitatem nominabat benignitatẽ: Cùm ſint, inquit, clementes, ei pepercerunt. Interim martyr, cùm integra & illæſa emerſiſſet ex aqua, uidentibus omnibus, adſtitit coram Proconſule. Tyranni autem ſimul inter ſe diſſerebant, non in occulto, ſed palàm, ità vt qui aderant, audirent, & aliquid lu-

crifa-

criſacerent ex iis,quę dicebantur, ſuos deos aut dæmones defendentes: & præſtigias & artem magicam attribuebant martyri,& ea dicebant ipſam aquas ſuperaſſe. Propter hæc cùm Priſcus ſimul cum aſſeſſore perplexo eſſent animo, & neſcirent quidnam facerẽt ampliùs, tanquàm in conſilium ſuam adhibentes ſæuitiam,ad puniendum rurſùs ſe contulerunt. *Iohan. 8.* Quid enim poſſent aliud facere,cùm eſſent diſcipuli eius, q fuit homicida ab initio? Illi ergò rurſùs eaſculpſerũt lapides,& effecerunt acutos ferreosque obeliſcos,& ſerras ſunt fabricati: deindè iuſſerunt etiam fodi foſſam,quę acutos hos lapides,& obeliſcos,& ſerras latentes infixas eſſet habitura,pauca terra ei deſupèr infuſa,vt procedens martyr, in eam imprudens incideret,& ſic interiret. Exiſtimabant enim ſtolidi,eam illa ſolùm poſſe vincere arte magica, quorum iam accepiſſet priùs cognitionem, & ideò ſtudebant efficere,vt non eſſet maniſeſtum periculum. Eos autem latebat, quòd tu, Domine, qui corda hominũ ſeorsùm *Pſal. 32.* finxiſti,es cum ipſis,& intelligis omnia opera ipſorũ.

Cap. 13. Certè cùm eam vrgerent miniſtri,vt per eum locũ tranſiret,in quo foſſa facta fuerat, illa quidem, cùm nihil omninò præuidiſſet,quæ antè cohabitabat gratia,ipſam ſubleuaret, percurrit ſupra conſtructã foſſam,perindè ac ſi terram non tangeret, ſed alata ſublimè ferretur. Deindè quid fit? Res iuſta, & per quam cognoſcitur Deus iudicia faciens,& factum reuerà dignum ea,quæ omnia intuetur, prouidentia. Quidam enim ex iis,qui martyrem traducebant,fortè ignorãtes paratas inſidias, & volentes, poſtquàm illa ſine *Pſal. 56.* lapſu tranſiit, eodem vti tranſitu:vt id totum,quod à diuino Dauide dictum eſt,eſſet prędictio eius, quod *Vide mirabile iudicium Dei.* tunc factum eſt:nempe illos quidem fodiſſe foueam, & in eam foſſam,quam fecerant,cecidiſſe:cùm repentè fracta eſſet,quæ in ſuperficie diiecta erat terra, inciderunt in foueam: & cùm in illa acuta incidiſſent inſtrumenta,celeriter interierunt. Sancta autem ceci*Pſal. 105.*nit hymnos,quibus Deo agebat gratias: Quis loquetur,dicẽs,potẽtias Domini,auditas faciet omnes laudes tuas,Domine? Quoniam flagellatam ancillam tuã à flagris illęſam conſeruaſti. Quoniam ab igne rapuiſti. Quoniam à beſtiis,& aqua, & rotis cuſtodiiſti: & à foſſa conſeruaſti. Et nunc Domine miſericors,libe*Pſal. 24.*ra animam meam è manu eius, qui à priſcis temporibus eſt hoſtis naturę. Peccata iuuentutis meæ, & ignorantias meas nè memineris:ſed guttis tui ſanguinis, quæ pro me fluxerunt, expurga ſordes meæ carnis & ſpiritus. Tu es enim purgatio,ſanctificatio & illuminatio ſeruorum tuorum. Et illa quidem hæc eſt precata,& non fuit fraudata ſua petitione.

Cap. 14. Priſcus autem rurſùs aliam foſſam martyri excogitat,quæ non afferebat interitum corporis, ſed animę, *Iudex ſanctam virginẽ fraude nititur euertere.* & circa fidem creabat periculum. Nam cùm eam acceerſiuiſſet, & iracundiam quidem & ſuperbiam depoſuiſſet: denſo autem vellere lupum texiſſet, & maximam ſimulaſſet lenitatem: Tu quidem, inquit, ſalſa es: nec eſt mirum: es enim fœmina: Sed nos quoquè in te præclaram virginem: quod vtinam factum non eſſet: nimis fuimus petulantes. Quorum nobis dans veniam,ſacrifica magno deo Marti:& te tantæ excipiẽt diuitiæ,& tantum mare bonorum, vt omnium illorũ oblita,honeſtè deincèps viuas & iucundè, vt talem decet virginem,tam pulchram,& tam claram genere. Reuerà autem benedicta Euphemia Tyrannum generosè & viriliter intuens: O vaſra,inquit,anima,dolo *Egregiè ab ea contemnuntur.* plena & amaritudine: O mens dæmoniaca,humanam imitata ſpeciẽ, nunquàm ceſſabis nugari, & fruſtrà ſcelerata inire conſilia,& aduersùs Chriſti ſeruos laqueos tendere innumerabiles? Ego nunquàm ſacrificabo dæmonibus & ſimulacris,maximè cùm me Dominus totiès defenderit, cùm tam multis operibus demonſtrarit veritatem, cùm tam apertè & citra vllã controuerſiam, veſtram arrogantiam dedecore affecerim,& eorum,quæ colitis, arguerim imbecillitatẽ, atque aduersùs errorem tam præclaram adepta ſim victoriam. Iudicarer egò tibi planè ridicula, vel potiùs digna lacbrymis apud eos, qui rectè ſentiunt, & timent Dominum. Ablata ergò ſcena,& agno,quem arte ſuſcepiſti,& ſimulata manſuetudine, ipſum ſolitum nobis Priſcum oſtende,cum,quæ eſt ei grata,ſæuitia & audacia:& illa fac,quę ſunt tibi cordi facere: aut potiùs, quę magiſter & præceptor tuus tibi ſuggerit diabolus.

Cap. 15. Priſcus propter hęc ira repletus (Breui enim deprę *Caditur virgis atrociſſimè.* henſa fuit ſimulatio, & feles exuit crocoton) iubet martyrem virgis verberari grauiſſimis. Cùm autem virgis cæſa, plagas ſimul irrideret & Tyrannum, is ad maiorem iram accenſus, proponit quidem ſerras acutas,& ferreas ſartagines: iubet autem ſerris quidem in duas partes ſecari corpus martyris, ſartaginibus verò diſſectas carnes valdè eliquari,vt vſque ad ipſa oſſa diſſoluerentur in cinerem. Cùm autem ſer*Iubet ſerris ferreis ſecari, ſed non læditur.*ræ adducerentur ad corpus virginale, perindè atquè ſi adamantinam aliquam tangerẽt materiam,eis quidem obtundebatur acies, & ſecandi vi priuabantur: ignis autem extinguebatur, & martyr conſeruabatur illæſa. Sed quid hæc ad animam, quæ eſt ſua ſponte ſurda,& non poteſt vllam piam ſuſcipere cogitationem? Etenim cùm hæc fierent, Priſcus idem eſſe pergebat, & non ceſſabat aduersùs Deum bellum gerere. Nam lux quoquè, quæ eſt amica omnibus,non eſt amica,ſed inimica ægris oculis. Quamobrèm rurſùs *Obiicitur beſtijs.* producit in ſtadium benedictam Euphemiam, & iubet eam decertare cum beſtiis. Illa autẽ,vt quæ quòd non citiùs ad ſuum ſponſum excederet, ſed vincula corporis adhuc ferret,ægrè ferens, manus ſimul, & mentem,& oculos tollens ad Chriſtum: Domine,in*Oratio eius.*quit,omnis principatus,oſtendiſti in me tuam inuictam potentiam,& dexteram inexpugnabilem: arguiſti dæmonum imbecillitatem, tyrannorum amentiã: me tormentis & plagis effeciſti fortiorem: nunc quoquè fient eorum,qui præceſſerunt,cædem ſuſcepiſti & ſanguinem,meum quoquè ſuſcipe ſacrificium in anima contrita tibi oblatum,& in ſpiritu humilitatis: & in tabernaculis ſanctorum & choris martyrum meã acceptam animam fac requieſcere. Quoniam es benedictus in ſecula.

Cap. 16. Ea ſic precante, In ipſam immittuntur quatuor leones,& tres vrſæ. Quæ dimiſſim & preces illius exauditas fuiſſe, & magnum à Deo factum in ea miraculum oſtenderunt. Nam leones quidem & duæ vrſæ, cautè ſimul & reuerenter ad eam accedentes, plantas eius pedum humanè deoſculabantur: tertia verò *Reddit Chriſto puriſſimã animam.* ex vrſis, cùm parùm quidem momordiſſet carunculam,vulnus quidem nequaquàm fecit, fuit tamẽ occaſio eius ad Deum deceſſus ſextodecimo Septẽbris. Vox autem è cælis reſonans, admirabilem vocabat Euphemiam ad diuina tabernacula: Accurre,dicens, ad datorem coronarũ, quæ pulchrum certamen decertaſti,& iam curſum perfeciſti, acceptura præmia tuorum certaminum. Voce adhuc reſonante,magnus terræmotus conquaſſabat ciuitatem, & magis, quàm vllas res creatas,corda eorum,qui inhabitabant. Vnde etiam illius parentes opportunitatem nacti & po*Sepelitur à proprijs parentibus.*teſtatem,non flentes, ſed lætantes, illud martyricum & precioſum corpus, non aliorum manibus,ſed ſuis credentes,in loco quodam nõ procùl à ciuitate Chalcedone,honorificè ſimul & piè ſepelierunt: pulchrã accipientes mercedem eius educationis, quòd dicerentur patres talis filię,& darent Deo fructum,bene-

dictione

dictione & oblatione quauis ſacratiorem. Quoniam eum decet omnis honor, gloria & adoratio nunc & ſemper, & in ſecula ſeculorum, Amen.

ILLVSTRE MARTYRIVM SS. Luciæ & Geminiani, authore Adone treuirorum Archiepiſcopo.

16. Septẽbris.

ROMAE natalis ſanctorum Luciæ & Geminiani, Imperatore Diocletiano, iudicibus Aboſraſio & Megalio. Manſerat autem beata Lucia in viduitate annos trigintaſex. Totius autem vitæ eius fuerunt anni ſeptuagintaquinque.

A ſuo filio S. Lucia accuſatur.

Quæ accuſata a filio ſuo Euprepio, quòd Chriſtiana eſſet, iuſſit eam Diocletianus Imperator ſibi adduci, & dixit ei: Audio, quia rcum illum Crucifixum cõfiteris, & deos noſtros derides. Nunc ergò ſi parata es viuere, parati ſunt dii omnipotentes, vt eis offeras thura, vt poſſint tibi eſſe propitii, & viuas. Sancta Lucia reſpondit: Nec ſibi ſunt propitii, nec cultoribus ſuis: nam mihi propitiabitur Dominus meus Ieſus Chriſtus, pro cuius amore parata ſum ignem, vincula, & quas volueris, pœnas ſufferre. Audiẽs Diocletianus conſtantiam fidei eius, iuſſit eam trahi ad carcerem: vbi conſolationem diuinam promeruit.

Eius fortis animus.

Fuſtibus cæditur.

Reducta autem iterùm ante Diocletianum ſedentem pro tribunali, extenſa eſt glorioſa fęmina, & fuſtibus diutiſſimè verberata. Et eccè terræmotus ſubitò factus eſt, & templum Iouis ità ſubrutum, vt nec lapis ſuper lapidem ædificii remanſerit. Diocletianus autem ollam ęneam adduci fecit, eamque pice & plumbo iuſſit impleri, & in circuitu ligna aggregari, & ſuccendi, ſanctamque Luciam intrà ollam demergi: vbì ſancta Dei pſallens, triduó vixit.

Illæſa manet in feruenti plũbo.

Mittens verò Diocletianus, qui renunciaret ei, ſi tota iam in cinerem eſſet reſoluta, is qui miſſus fuerat, intimauit dicens Imperatori, quòd abſque vlla læſione ſana viueret. Tunc impius tanto miraculo nullo modo ad credendum Chriſto incitatus, iuſſit vt onerata ferro & plumbo, per ciuitatis plateas duceretur.

Geminianus cõuertitur.

Peruenit autem ante domum hominis præpotentis, nomine Geminiani, in cuius domum dęmonum ſimulacra innumera erant. Dumque ſancta Lucia domum ipſam pertranſiſſet, ſubitò columba alba velut nix deſcendit de cælo, & ſuper caput Geminiani, tertiò figurans crucem, reſedit. Geminianus reſpiciens, vidit ſibi patère cælum, & ſtatim arripiens curſum, peruenit ad locum, vbi iam ſancta Dei torquebatur. Et proſternens ſe pedibus eius, cœpit narrare quod viderat, & baptiſmi lauacrum expetere. Reducta eſt igitur beata Lucia in carcerem.

Baptizat

Erat verò quidam ſacerdos, Protaſius nomine, cui nocte appàrens Angelus Domini, monuit vt iret ad carcerem, & Geminianum, qui fontem ſalutis requirebat, baptizaret. Qui cùm euigilaſſet, feſtinus abiit, & beatum virum aqua ſalutari lauit. Poſt diem tertium exhibita eſt ſancta Lucia Diocletiano, & cũ ipſa Geminianus, de quo iam Imperator audierat. Quos ille pęnis grauiſſimè afflictos, diuque tortos, tradidit cuidam peruerſiſſimo iudici, vt quod deerat pœnarum, ipſe ſuppleret.

Dirè cruciatur cũ S. Lucia.

Qui primò iuſſit ceruices eorum fuſtibus contundi. Et mox terræmotu facto, camera domus iudiciariæ cecidit, & iudicem impium oppreſſit. Deindè ſancti martyres exhibiti ſunt Aboſraſio, ſub quo & lxxv. martyrium impleuere, qui viſis miraculis, quæ circa ſanctos ſuos Dominus operabatur, crediderant. Hic iudex impiiſſimus poſt ſanctorum horum martyrum necem, ob equum eius à diabolo incitatum, de lapideo ponte præcipitatus in flumen eſt. Corpus eius poſtea nullo loco repertum. Deindè beata Lucia, & ſanctus Geminianus, à Megalio viro conſulari arctati, poſt laudabilem victoriam martyrii, gladio animaduerſi ſunt xvj. Calendas Octobris. Quorum corpora rapuit quędam mulier Chriſtiana, nomine Maxima, & vt decuit martyres, ſepeliuit.

75. martyres occiduntur.

S. Lucia cum ſocio decollat.

VITA S. EDITHAE VIRGINIS, Regis Anglorum Edgari filiæ, grauiter ſcripta, ſed nonnihil hincindè mutato ſtylo per Fratrem Laurentium Surium.

16. Septẽbris.

Cap. 1. S. Editha pat.

BEATA virgo Editha, filia fuit Edgari Regis, & Vulfrudis regii ducis filiæ: quam quidẽ Vulfrudem Rex ſibi perpetuo regni conſortio coniungere ſtatuerat, ſed illa à partu abſoluta, deincèps continenter viuere, quàm illecebris ſeruire, maluit, Chriſti amore eam inuitante. Itaque monachatũ habitum apud Vuilthoniam è manibus ſancti Etheluuoldi Epiſcopi accepit, exemplis & virtutibus proficiẽs, virginibus mater ſpiritalis præfecta eſt. Porrò beata Editha ſub matris cura relicta, tandèm Rege aſſentiẽte, in eodem monaſterio monaſticam veſtem induit. Eam verò mater non auro, non monilibus, non multiuario ornatu, ſed literarum ac virtutum ſplendore inſtruxit. Inter multa autem ſanctorum hominũ exẽpla, quę tum in codicibus lectitabat, tum coram intuebatur, aut auditione diſcebat, cognatorum præſertim & propinquorum ſuorum, vehementiùs accẽdebatur virgineæ integritatis palma ſanctiſſimæ amitæ ſuæ Edithę, quæ Edgari Regis & patris eius germana ſoror erat, & in monaſterio Polleluuortenſi prouincię Vueruuici, meritorum ſignis, perindè ut ipſa Vuilthoniæ, clarebat.

Eius mater fit monialis.

Itẽm Editha.

Cap. 2. Eius virtutes.

Sororibus quidem Martham, Chriſto verò ſe Mariam exhibebat. Erga omnes officioſam ſe miniſteriis impendendis præbebat: hoſpites omnes in Chriſti uiſceribus complectebatur, ità abſtinentiæ dedita, acsi epulis intereſſet: ità ad epulas accedens, vt à frugalitatis ſtudio non deflecteret. Terrenos fauores prorſùs deuitans, morbidis ac humana ope deſtitutis ſeſe impẽdebat, liberisque regiis lepro ſos anteferebat: & quanto quiſque videbatur morbis deformior, tanto illa propenſiori animi commiſeratione erga illũ humanior & ad inſeruiendum promptior erat. Rectè ea dici poterat cæcorum oculus, debilium adminiculum, indigentium veſtis & alimonia, deſolatorũ omnium ſolamen.

Cap. 3. Cilicio affligit corpus.

Cilicio aſperrimo ad nudam carnem vtebatur, interìm nitidis veſtibus extrinſecùs induta. Cumque beatus Etheluuoldus quandoquè vidiſſet eam ornatiori habitu ingredientem, ait ad eam: Non his, filia mea, indumentis itur ad Chriſti thalamum, nec externo cultu corporis delectatur ſponſus cæleſtis. Illa verò interni conſcia habitatoris, Ità reſpondit: Crede mihi, pater, nequaquàm deterior mens, Deo adſpirante, ſub hoc tegmine deget, quàm ſub pelle caprina. Habeo Dominum meum, qui non tam veſtem, quàm mentem attendit. Senſit ergò vir Dei in virgine gratię authoritatem, nec auſus fuit in ea contriſtare ſummum iudicem Deum. Lætabatur potiùs Dominum in ſanctis ſuis omnia pro ſua voluntate moderari, pu-

Hæc ſancta virgo dicit, ne tolet ſãctitatẽ ſuã, cum eſſet aſperrimo cilicio induta.

ramque

ramq; mentem & in purpura & in ſacco placere Deo.

Cap. 4.

Vbicunque Editha ingrediebatur, Crux Chriſti illi comes aderat: Crucem in fronte, in pectore, in itinere, in omni opere ſuo præferebat. Cùm aliquàdò eſcas ſuo more in diſco efferret, in ſinu pauperis condendas, à latere puer accurrit eleemoſynam petens. Porrexit ea cum ſolito Crucis ſigno: mox ille puer diſparuit, ità vt prorſùs ab illa non videretur. Quindecim annos natam pater eius rex Edgardus tribus mo-

Non vult eſſe Abbatiſſa.

nialium monaſteriis, Vuintonienſi, Berckingenſi, & tertio cuidam Abbatiſſam præfecit: ſed ea ab illa domo, in qua Deo ſeruire cœperat, auelli non potuit: effecit autem, ut ſingulis illis monaſteriis ſpiritales matres tanquàm magis idoneæ præponerentur, malens matri ſubeſſe, quàm aliis præeſſe: potiusque timere matrem, quàm aliis imperare. Defuncto autem patre Edgaro, & ſuccedente ei filio Edouardo adhuc infantulo, in ſomnis vidit ſancta oculum ſuum dextrum ſibi excidiſſe. Idque ſororibus referens, ſimulque exponens: Videre mihi, inquit, videor hanc viſionem fratris mei Edouardi portendere caſum. Nec diù pòſt E-

Edouardi regis cædes. Vide 18. Martii.

douardus, dum cupit inuiſere fratrem ſuum Ethelredum, à filiis iniquitatis, vt in eius hiſtoria videre licet, occiſus eſt. Cumque regni proceres virginem ſanctam è monaſterio extrahere, & in paterno ſolio,

Reſpuit regnum.

vti pleriſque nationibus fœminæ dominantur, collocare vellent, & tandèm etiam vim intentarent, adeò illa nō aſſenſit, vt faciliùs ſaxa in plumbū verti, quàm virgo Chriſti à ſuo propoſito & Dei ſeruitio abduci poſſe videretur.

Cap. 5.

Cùm autem in honorem beati Dionyſii eccleſiam condidiſſet, & ſanctum Dunſtanum ad eius dedicationem inuitaſſet, vidit is ſanctus pontifex ſacrã virginem crebrò pollicem dextrum extendere, & eo ſignum Crucis pingere in fronte ſua. Quo ille delecta-

S. Dūſtāni vita habetur 19. Maij.

tus, apprehenſa dextera manu virginis, dixit: Nunquàm putreſcat hic digitus. Paulo pòſt inter Miſſarū ſolennia in lachrymas vir ſanctiſſimus prorupit, rogatusque Diacono ſuo cur fleret, ſuſpirans, & ab imo

S. Dūſtānus pdicit S. Edithæ obitum.

pectore trahens vocem: Hæc, inquit, Deo dilecta anima, hęc gemma ſiderea, ad patriam ſanctorum ab illuuie terrena & hac ærumnoſa vita rapietur. Neque enim flagitioſus hic mundus tantæ lucis pręſentia dignus eſt. Tertio & quadrageſimo ab hinc die òccidet nobis hęc ſtella luculenta. Eccè autem tolluntur ex ergaſtulo noſtro ſanctorum lumina, & nos in tenebris & vmbra mortis ſedemus. Nos pigros ſenes damnat ætas immatura, dum nobis dormitantibus, illa cælos penetrat.

Cap. 6. Obitus eius.

Appropinquante verò hora, qua de mundo erat migratura ad Dominum, adeſt S. Dunſtanus, & exhortationibus atque precibus animam eius communiēs à corpore excedentem manibus Domini commendauit. Interim ſoror quædam trepida, è S. Dionyſii eccleſia, vbi ſancta virgo obiit, ad monaſterium currit, auditque in choro tanquàm pſallentium magnã frequentiam. Itaque hęrenti ei occurrit quidam eleganti vultu & habitu inſigni, atque ad eam: Noli huc propiùs accedere. Angeli enim ſancti Godam puellã (Ità enim maiori gratia eam appellabat, quæ patria voce Bona cognominabatur) hinc ſecum abſportaturi ſūt ad gaudia ſempiterna, vt cum hac melodia cęleſtis exercitus in aulam perpetuæ iucunditatis ingrediatur.

Sepelitur in eccleſia S. Dionyſii, quā ſācta adhuc viuens extruxerat.

Sicque anno viceſimotertio ætatis ſuæ, decimoſexto Calendas Octobris, migrauit ad Chriſtum circa annum Domini nongenteſimum octogeſimumquartum: ſepeliuitque eam beatus Dunſtanus in eccleſia S. Dionyſii, quam ipſa extruxerat. Hunc autem locum præſaga mente virgo ſancta crebrò inuiſerat, dicens: Hic locus eſt requietis meę: eumque aſſiduo lachrymarum imbre irrigans. In ipſo autem atrio monaſterii xenodochium, in quo hodieque tredecim pauperes reficiuntur, inſtituit.

Cap. 7. Apparet matri ſuæ.

Porrò triceſimo ab obitu ſuo die apparuit virgo ſancta matri ſuę Vulſtrudi, formoſa valdè & hilaris, atque lumine ſicut veſtimento amicta & ſplendida, dixitque illi, ſe Regi ſuo benè charam in gloria ſempiterna: ſatanamque ipſam coram illo accuſaſſe, ſed ſāctorum Apoſtolorum patrociniis ſe contriuiſſe caput eius, & cruce Domini Ieſu eum ſe proſtrauiſſe, atque ex illo triumphaſſe. Eodem triceſimo die nata eſt ex illuſtriſſimis parētulis infantula, de qua ante eius obitum rogata beata Editha, ut eam è ſacro fonte ſuſciperet, reſpondit ſe ſuſcepturam, quemadmodùm Domino viſum foret. Sed cùm ipſa priùs nata eſſet cęlo, quàm puella mundo: allata eſt puella ad eccleſiam, & ſancto Elphego Epiſcopo illam baptizante, & cereū ei offerente atque dicente, Accipe puella lampadem, cum qua introeas ad nuptias Domini: ſubitó quaſi ſā-

Inſigne miraculū

cta Editha illam puellam tenente, palmulà tenerrimam porrigens, cereum ſuſcepit ac tenuit. Mox verò ſanctus Epiſcopus Elphegus intellexit admirandum hoc eſſe diuinæ electionis præſagium, atque parentibus puellæ: Hanc infantulam ſoli Deo deſpōſandam nutrite, & poſt ablactationē monaſterio eã tradite. Ea puella Brithgina appellata eſt, & apud Vuilthoniā poſteà Abbatiſſa effecta, in ſāctitate vitam ſuam finiuit.

Cap. 8. Apparet S. Editha Dūſtāno, iubetq; corpus ſuum eleuari.

Poſt deceſſum ſanctæ Edithæ tredecim elapſis annis, illa beata Dunſtano Archiepiſcopo apparuit, dicens: Reminiſcens Dominus miſerationum ſuarū, aſſumpſit me, placetque ineffabili bonitati illius, ut apud homines in ſalutem fideliū eius, honore afficiar, cùm ille me apud Angelicos ciues in cælis honorarit. Ito ergò Vuilthoniam, diuinaque iuſſa capeſſens, corpus meū è terra eleuato. Nè dubites, nec vllo te phātaſmate deludi putes. hoc enim veritatis erit ſignum, quòd præter officia membrorum, quibus in puellari leuitate abuſa ſum, putà oculorum, manuum, pedum, reliquum corpus meum vti illibatum, ità & incorruptum inuenies. Libidinis enim & crapulæ expers ſemper ſui. Pollicem quoquè dextrę manus, quo mihi aſſiduè ſanctæ Crucis ſignum impreſſi, illęſum uidebis, vt appareat clementia Domini in parte ſeruata: & paterna caſtigatio, in parte abſumpta. Dunſtanus ergò

Viſio S. Dūſtāni.

cùm apud Sarum prope Vuilthoniam pernoctaret, p viſum transfertur in eccleſiam Vuilthoniæ vſque ad tumulum ſanctę virginis: & eccè videt Angelica claritate ſanctum Dionyſium altari aſſiſtere, & virginē Editham, luce & candore conſpicuam, dilectum patronum hiſce compellare verbis: Scis pater, quid de me diuinæ gratiæ placeat. Tu ergo ſummi conſilii interpres, & diuinæ uolūtatis legate, huic aduenæ, qua fide & authoritate ipſum huc inuitauerim, expone. S. Dionyſius ait: Animaduerte frater, viſionem, quā nuper vidiſti, veram eſſe de huius dilectæ dominæ declaratione. Digna eſt enim, quam terrigenæ venerentur, quę inter cælicolas meruit coronari. Dignum eſt honore hoc corpus, hoc templum virginalis pudicitiæ, in quo amator virginitatis regnauit Dominus Rex glorię. Eius etiam gratiſſima Chriſto ſuffragia, mortalibus ſunt neceſſaria. Ità ergò tertio Nonas Nouembris corpus ſanctum è terra leuatur, & omnia ſic, ut prędictum erat, inueniuntur.

Cap. 9. Sanguis multus ex eius defūcto corpore manat.

Monachus quidam Glaſconiæ, Edulphus nomine, collectam temerè in rugam a corpore ſancto tunicā præſcidit, ſimulq; ſanctū corpus ferro percuſſit. Cōfeſtim ſanguis indè copioſus, perindè ut ſolet ex vena inciſa, prorupit, atque in veſtes & pauimentum manauit. Tertius frater temerarius, ferrum eum ſacra rapina proiiciēs, in faciem ruit, admiſſum facinus lachry-

mia

mis expiare contendit. Suegens indè, nullum prorsùs cruorem vidit. Itemque ſoror quædam, vt conata eſt de vita ſacri capitis partem abſcinderc, miro modo impedita eſt, ut tali capite leattolleote, & temerariã illam minaci indignatione deterrente.

Cap. 10. S. Iuuius cõfeſſor. Clerici Pictorum in capſa circuoferebant ſanctũ confeſſorem Iuuium, atque in ſanctæ virginis cœnobio honorificè ſuſcepti, in altari beatæ Edithę ſacras reliquias depoſuerunt. Cumque indè recedere vellent, tanto pondere reliquiæ illæ altari inhęſere, ut nulla ratione poſſent amoueri. Plorant igitur aduenę, eiulant, veſtes ſciodunt, capillos vellicant. Tãdem re deſperata, receptis duobus millibus ſolidorum à Vulfrude Abbatiſſa, in ſua triſtes abiere.

Cap. 11. Canutus Rex in ſacra Pentecoſte apud Vuilthoniã inter edẽdum crebrò cachinnum ſuſtollens, nũquàm ſe crediturum aiebat, Editham filiam Regis Edgari, ſanctam eſſe, cuius pater libidini ſemper ac tyrannidi addictus fuiſſet. Contradiait autem illi Ednotus Archiepiſcopus, qui tum aderat, ſtatimque virginis tumulum aperuit. *Nota miraculum.* Illa verò cingulotenùs ſe erigens, in contumelioſum Regem impetum facere viſa eſt. Tum ille præ metu conſternatus animo, humi ceu exanimis corruit. Tandèm autem reſpirans, lætus erubuit, ſuæque temeritatis veniam poſcens, ſanctam virginem deincèps in multo honore habuit: ortaque quandoqué in mari tempeſtate, eam inuocauit, & ſerenitate reddita, ad portum optatum appulit. Aldredus quoqué Eboracenſis Archiepiſcopus, in mari Adriatico in magnum conjectus diſcrimen, ſanctam virginem inuocauit, eaque mox viſibiliter ei apparens, Ego ſum, inqt, Editha. & quãprimùm trãquillitas reſtituta eſt.

Cap. 12. Vide quid patiantur vſurpatores rerũ Deo dicatarum. Vſurpauerat quidam terram ſanctæ Edithæ, & morte obrutus, ſine pœnitẽtia deceſſerat è vita. Paulò pòſt autem ſurgens, dixit: Succurrite amici, ſubuenite oẽs fideles Dei. Ecce ſanctæ Edithæ indignatio intolerabilis, ab omni plaga cæli & terræ hanc infelicem animam excludat, ſuique iuris inuaſorem nuſquàm conſiſtere permittit, & neque in hoc còrpore durare, neq; mori me ſinit. Reddita autem terra, quam abſtulerat, confeſtim animam expirauit.

VITA S. LAMBERTI EPISCOPI Tungrenſis & martyris, authore Stephano Epiſcopo Leodienſi, qui claruit Anno ſalutis 910. Stylum nonnihil correxit, vbi viſum fuit, F. Laur. Surius.

PROLOGVS AVTHORIS AD HERmannum Archiepiſcopum Colonienſem: in quo non eſt ſtylus mutatus.

Tũgrenſes Epiſcopi, hodiè Leodiẽſes dicuntur. DOMINO patri Hermãno Archipræſuli Stephanus humilis Tungrorum Epiſcopus. Cùm quotidiè aliorum explorari cõcertetur actio, ac ſi quid reprehenſibile infuerit, maculare non differat probroſa intentio: detergenda penitùs diffinitur culpa contagio, per quam & blaſphemantium iam ceſſet cachinnalis irriſio. Nam à quibuſdam nobiſcũ agẽtibus feſtum ſancti Lamberti, qui literaria videbantur ſibimet ſcientia præditi, non minimùm ſumus deſpectuoſis riſuum iniuriis laceſſiti, quandoquidem priſcorum haudquaquàm cato eloquio edita legebatur apud nos prętati patris vita & paſſio, atque nulla propria officiorum cantabatur modulatio. Abhinc ſanè frequenti fratrum noſtrorum precamine rogatus, ſæpiſſimis vicibus exiti coactus omnia ea ſuſcipere innouãda propriis impenſione ſumptus, notamque huius infamiæ à nobis propellendam omnibus. Illis verò ſuper hoc multimodè argumentantibus, & agendũ quamplurimorum ſimilitudine ſtipulantibus: animũ reuocans reſtiti, mente affixus, idque quod monerẽt, an bonum foret, procera hæſitatione intrà memetipſum queſtus. Eccè tandem anguis ſyllogiſmicus per flexos globos latè ſinuat⁹, linguisque triſulcis ſquamea colla tumidus, lumina mei cordis inſundendo merſus, huiuſmodi dialecticæ nunciis mihi adſlitit, fatus: Omne, inquit, bonum vtile: & omne vtile, bonũ. Vtile bonum, nullum malum: nullum malum, vtile bonum: nullum bonum, omne malum: omne malũ, nullum bonum. Ergò creatorem in ſuis ſanctis laude celebratum, celebranti creaturæ in ſuis ſtudiis vtile bonum: quodque meliorando optimum, nullum probatur exiſtendo malum. Econtrà, quod abſit, (nam ſors omnia verſat) negligendo relictum amborum eſſe, nullum continet bonum. Tum equidem ei veraciùs credens, quę vera à falſis iugi more ſolet eſſe ſecernens, aliquid monitæ vtilitatis conſequi ex eo malui geſtiens, quàm muti tenacitate ſilentii, laboris fructu carere negligens. *Dialectica docet vera à falſis ſecernere.* Hoc itaque deliberatiui generis cõſilium magis eligendo pertractans, inuoco nõ Dryades nymphas, nec clamito Naiades,

Carmina quæ prodant, verſus & cõmata dedant.
Nec peto Mercurium lingua, ſermone ſuperbum,
Qui pennata⁹ ferat citiùs diſcudere verba:
Sed verum Dominũ, cunctorum ſupplico Regem,
Omnia qui tribuit, nunquàm diſpendia ſentit,
Famine cuncta iubet, nil prorsùs iuſſa retardant.
Arce poli reſidet, terram pontumq; gubernat.
Omnia ſic penetrat, ceu pugno cuncta recludat.
Is pater & proles, necnon & ſpiritus almus:
Subſiſtens trinus, ſed ſubſtans creditur vnus.
Perſonas numerat nam ſubſiſtentia ternas:
Eſſe tamen proprium numerat ſubſtantia nullum.
Det pedibus lucere meis, det lumina cordis.
Auxilium miſero dignetur dèdere vernæ.

In Deo tres ſubſiſtẽtiæ ſiue perſonæ, et vna ſubſtantia.

Enimuerò neq; faſtu ſuperbiæ tumens, neque quẽquam patrum contẽptui habens: quinimmò prælibatę vtilitati parère libens, ſtylo præpollentioris ingenii eandem accelerarani comens. Exindè muſicæ artis ratione authentica, ſubnectuntur cum antiphonis reſponſoria noua, in quibus ordini lectionum reſpõdet ſeries tonorum, quatenùs ſibi æquando extendi queat numerus horum: Adhuc etiam animi niſu extat delectabile, in tanti patroni immorari laude.

Cantica quapropter, Muſa decompta lepore,
Succinctim replicant ac eius geſta renarrant.
Quę omnia pater tuo ſenſui corrigenda committo,
Notitia veri, quo nunquàm fallere nòſti:
Falſa ſed exuris: proſternere cuncta moliris.
Quæ maiore fide debent, quàm ſenſus haberi.

Quocircà in ſoliditate tui pectoris iam requieſcat meę vacillatio mentis, viritim defenſa, ſi quidem meretur, pedo tuæ paſtoralitatis: ſin autem, ſecretim caſtigata leni virga tuæ paternitatis.

VITAE

VITAE HISTORIA.

Septembris 17. Cap. 1. De Traiecto ad Moſam docit.

ILLVSTRIS martyr Lambertus, æterno Regi ſacerdos chariſſimus, ex inſigni proſapia in oppido Traiectenſi ortus eſt. Porrò puerulus apud parentes Chriſtianiſſimos degens, cùm iam eſſet bona indole, illam teneram ætatem, ſacri baptiſmatis vnda expiatam, Chriſto Domino conſecrauit, ſeque totũ, quantùm quidem pro eius ætatis captu & norat, & poterat, ad Diuinam ſtuduit conformare & accõmodare voluntatem. Quam ob rem, diuina id agẽte gratia, cognati eius vna animi ſentẽtia ſtatuerunt, vt quẽ ab ipſis primæ ætatis initiis vitę ſanctimonia cõmendaret, literis diſcendis adhiberent, & ſcientię authoritatis adminiculo ei eſſet ad attingendum ſummæ perfectionis apicem. Hoc itaque conſilio atque hac deliberatione, diuina clementia eã moderante, puer forma conſpicuus, ingenio mirè docilis, viris doctiſſimis traditur literis inſtituendus. Itaque eccleſiaſtica religione admodùm fit inſignis, & cæleſtium myſteriorum feruenti amore medullitus inflammatur: tantoque celeriùs liberalium artium fluenta epotauit, quanto ardentiùs totum ſeſe in Dei amore transfuderat. Nec eum latère potuerũt etiam obſcura quęque, quandoquidem ad diſcendum nulla intercedit mora, vbi doctor eſt ſpiritus ſanctus.

Adhibet diſcendis literis.

Cap. 2. Primo pce pore vſus eſt S. Lãdoldo.

Tandèm diuinis literis eruditus, & monaſticis diſciplinis præclarè inſtructus, puer pius & bonus, apud ſe conſtituit ad paternam redire domum. Itaque reuertentem ad ſe parens humaniſſimus comiter excipiens, animaduertit eum animi pietate & religione non mediocriter pueritiæ annos excedere. Lętabantur ambo: Lambertus honore patris, & pater filii ſui Lamberti rectè factis. Porrò ſanctus & ſtrenuus puer totis viribus in id incumbens, vt poſſet in virum perfectum euadere, quemadmodùm Pſalmographus ait, ibat quotidiè de virtute in virtutem, præparans ſeſe ad illa quandoquè ſuſcipienda & peragenda, quę incommutabilis Dei prouidentia ex omni æternitate per illum fieri voluit. Etſi autem ętate eſſet iuuenis, at morum tamen grauitate & maturitate grandæuus videri poterat: vitabat iactantiam, pompam & faſtum ſeculi magno animo calcabat: quicquid habere poterat, in pauperes erogabat, in cælo theſauros ſuos condens, ut illic eos poſſideret, cùm vita hac caduca feliciter abſolutus, illa ſemp duratura feliciùs pfrueret.

Pſal. 83.

Cap. 3.

Per id tempus ſanctus antiſtes Theodardus, Chriſti clariſſimus martyr futurus, vir ſacerdotali reuerentia plenus, & in conſpectu Dei ſacerdos meritò prædicandus, apud Traiectenſes pontificiam obtinebat dignitatem. Hi memorabilis adoleſcens Lambertus, nobilitate eximius, corporis forma elegantiſſim⁹, in regia aula educandus traditus eſt, vt inſtar lapidis pretioſi, multis modis expolitus, idoneus & aptus fieret cæleſtibus capiendis ornamentis. Tum verò Lambertus, Chriſti columba, fellis expers, alumnus laudabilis, ſolerter ſe accommodauit magiſterio antiſtitis Theodardi, venerans eum tanquàm Dominum, diligens ut patrem chariſſimum, in omnibus illi morem gerens, ut decebat ſeruum Dei. Ex tanti enim patris conuictu & conſuetudine augebatur propenſiùs cęleſti gratia, ditabatur locupletiùs ſapientia, quotidiana meritorum acceſſione creſcebat. Quod ſanctus antiſtes tacitè contemplans, ſubtili indagatione perſcrutabatur, facileque coniiciebat, qualis & quantus futurus eſſet. Atque ea cauſa omni animi beneuolentia & amore eum complectebatur, vtpotè futurum quandoque gratiſſimum ſibi ſucceſſorem. At ille tanti ſacerdotis amore fruens, & ab illo præclarè diuinis literis imbutus, geminæ charitatis præceptum accuratè implebat, diligens tota mente Deum, & ſyncero amore proximos complectens ſicut ſeipſum. Præſentia ducebat pro nihilo, quemadmodùm etiam puer ſe facturum promiſerat, nec quicquam alicuius penſi habebat, niſi quatenus ſaluti æternæ conduceret. Cæleſtibus verò animo inhiabat, ſeque illi holocauſtum offerre geſtiebat, qui ipſum ſingulari quodam ſui deſiderio affecerat, itá vt extra illum nihil appeteret.

Traditur S. Theodardo Epiſcopo, cuius vita ſuprà habetur 10. Septẽbris.

Multum proficit apud dictũ Antiſtitẽ pietate & sãctitate.

Cap. 4.

Poſtquàm verò ab impiis interfectus, beatitudinis palmam Theodardus obtinuit, fidelis Traiectenſis eccleſiæ populus, pio paſtore orbatus, magno ſtudio inquirere cępit aliquem illi ſanctitate parem, quem in eius locum ſubrogaret. Diù omnibus & accuratè perquiſitis, Lamberto nullus ſanctior repertus eſt. Eum igitur ſanctimoniæ honore cumulatum, parſimonię illuſtrem ornamentis, ſancti ſpiritus gratia operante, vniuerſa Traiectenſis plebs Epiſcopum elegit, & in magiſtri locum ſuccedere voluit. Regia quoquè celſitudo & palatii proceres, eius fama comperta, ſine mora cenſuere eum in cathedra põtificia collocandum. At vir pius & manſuetus, omni bonitate refertus, & in vera humilitate à Chriſto benè fundatus, tanta ſe functione indignum, multis modis docere conabatur. Grandis honos eſt, inquit, fratres mei, Epiſcopi miniſterium, ſed eius honoris graue eſt põdus. Ego verò me illo honore prorsùs indignum pronuncio, nec poſſum ſuſcipere, quod vultis. Non mihi vires ſuppetunt, non adſunt opera ſanctitatis. Vitæ innocentis tramitem me minimè tenere agnoſco, & idcircò Eccleſiaſticæ rectitudinis gubernacula ſumere reformido. Ad eiuſmodi autem excuſationum argumenta plebs Traiectenſis reſpondit in hunc modum: Generis nobilitate polles, meritorum ſplendore cõſpicuus es, moribus ornaris, pietate excellis, nemo te eſt præſtantior: itaque paſtor noſter eris. Deindè vulgi more frementes, & ſtrepitu populari in eum irruẽtes, ſimul omnes dixerunt: Lambertus ciuis noſter, operum bonorum copia celebris, velit nolit, Epiſcopus noſter erit. Sic eſt voluntas Dei: ſic regni principes ſtatuerunt. Illum omnis elegit Clerus, populus vniuerſus acclamauit. Sed cùm vir humilimus necdùm totus his precibus aſſentiret, acriùs commoti & diuino inſtinctu accenſi, à maximo vſque ad minimum, vna voce omnes dixerunt: Non nos, Lamberte, diutiùs protrahas: ſed pro certo noris, te etiam inuitum fore Epiſcopum noſtrum, & paſtorem Traiectenſium. Itá ergò omni Clero exclamante, & vtroque ſexu vociferante, voces in cælum tollebantur, & Lamberti animus nonnihil de ſuo rigore remittebat. Tandèm aſſentit eorum precibus, & munus pontificium ſuſcipit, nè veniſſe videatur contra obedientiam, quæ ſolet cæteras virtutes habere comites.

S. Lãbertus recuſat Epiſcopatum.

Coact⁹ tãdem aſſẽtit electioni.

Cap. 5.

Itá ergò Dei dextera exaltatus, & Epiſcoporum benedictione conſecratus, beatus Lambertus Traiectenſis eccleſiæ factus eſt Epiſcopus. Eum autem perpetuę religionis apicem adeptus, pietatis ſtuduit augere opera, pontificia dignitate auctus. Mactabat quotidiè holocauſtum Domino, non ex pecoribus, ſed è ſuo ipſius corpore. Nec intermittebat Miſſarum ſolennia, ſalutiferæ paſſionis Chriſti memoriam celebrans, offerensque Deo pro illis ſacrificiũ, pro quibus ſe illi nouerat rationem redditurum. Erat facie iucundus & hilaris, mente ſereniſſimus, ſermone ſuauiſſimus, conuerſatione mitiſſimus, terrenis oblectamentis emortuus, diuitiis ſpiritualibus floreos. In domo eius erat veritas & gloria: in ope-

Epiſcop⁹ factus, nimis sãctiſſimè.

ribus

Vacat eleemoſynis. Claret miraculis.

ribus eius relucebat æquitas & iuſtitia. Continuus erat concionibus habendis intentus, eos, qui peccauerãt, ſermonibus veritatis coarguens. Deſides obiurgabat, multa adhibita in reprehendendo moderatione: virtutum ſtudioſos & rectè agentes obſecrabat, paternas eis adhortationes adhibens. Multa erat in illo eleemoſynarum largitas, multa miraculorum copia. Admonebat omnes doctrina ſalutari, exemplis informabat. Nec ſcribendo quiſquam, nec dicendo ſatis explicare poterit, quæ bona vir fortis & ſtrenuus verbis docuerit, rebus & factis execntus ſit.

Cap. 6. Cùm autem non poſſet lucerna cælitùs candelabro impoſita, latere ſub modio, cœpit inter ſuos haberi præcipuus. Intereà longè lateque ſanctitatis eius fama ſeſe diffundente, ad notitiam quoquè Childerici Regis peruenit, qui ea tempeſtate apud Francos regno potiebatur, Lambertum Traiectenſis eccleſiæ Epiſcopum, in Chriſti famulatu & cultu neminem in terris parem habere. Indè adeò factum eſt, vt Rex ille

Eſt charus imprimìs Childerico Regi Frãcorũ.

præcipuo eum honore & veneratione perſequeretur, & inter amicos illius primas Lambertus obtineret. Erat Princeps amabilis in regni palatio: Antiſtes Lambertus amabilis in Regis conſilio. Principis prouidentia procerum facta dirigebantur: Antiſtitis prudentia ea tractabantur, quæ eſſent reipublicæ ſalutaria. Meritò prædicandus Rex & eius exercitus, quòd tanti præſulis iuſſis parèrent. Verumenimverò

Quamuis multa Deo ſeruirent, crimine victo:
At tamen hortator ſcelerum, per corda malorũ
Effudit virus, gaudens in peius abire
Omne genus hominum, cælos nè poſſit adire.

Eam ob rem commouit odia, excitauit iurgia, turbauit Eccleſiæ pacem, poſuit firmamentum regni formidinem, rabie crudelitatis hominum pectora adeò incendit, vt iam non viderent cælum, nec recordarentur iudiciorum iuſtorum.

Cap. 7. Cùm ergò id genus multiplex virus per ſatanæ ad miniſtros admodùm effuſum eſſet, princeps regni

Childericus Rex interficitur.

Childericus Rex inclytus occiſus eſt: moxque inuidiæ pondus & hoſtile odium in Chriſti ſeruum Lambertum concitatum eſt: eaque inimicorum rabie magis magiſque graſſante, & inuidia diaboli nequiter exardeſcente, Lambertus eximius Chriſti ſacerdos, hono-

S. Lambertus è ſua ſede pellitur.

re & dignitate ſua priuatur, è ſede ſua exturbatur ſine cauſa, proh dolor, regia proſternitur celſitudo, impiorum iniquitas præualet, ſacerdotalis ſanctitas ignominia afficitur, iuſtitia profligatur. Eheu cogor ſcriptis depromere rem tum reuerà geſtam. Traiectenſis

Pharamundus eã occupat, homo flagitioſus.

eccleſiæ cathedram latro Pharamundus inuaſit, curam & miniſterium pontificium homo miſerrimus ad mundi pompam, non ad vitæ ſempiternę obtinendam palmam, accommodauit. Vſurpauit præſulatum, dominium ſibi vendicauit: latro animarum, Eccleſiæ publicus prędo effectus, temerauit ſacramenta Dominici corporis, contaminauit faſtigium Canonicę integritatis & rectitudinis, violauit ſanctuariũ, prophanauit ſacerdotium, confudit religionem, immutauit orationem, æquitatem oppugnauit, à iuſtitia prorsùs abhorruit: noluit habere benedictionem,

Pſal. 108

nec timuit ſibi maledictionem aſciſcere. Nullum facinus execratus eſt, nullum flagitium in ſe non admiſit. Verbis & factis ſatis declarauit, qua animi intentione & conſilio eccleſiæ regimen ſibi vſurpaſſet. Plura referre pudet ex iis, quæ homo fallax & doloſus geſsit.

Cap. 8. At Lambertus Chriſti athleta, moderatè ac placidè omnia ferens, ſedem ſuam reliquit, curam ouium illi commendans, qui eas baptiſmate abluerat, & ſanguine redemerat. Cumque diſcederet vir mitiſſimus, tametsi conuicia in eum iactarentur, & iniuriis afficeretur, nunquam ira commotus eſt. Porrò omnis populus eius obitum lugebat, Clerus totus lamentabatur, pariterque eum cum multo gemitu proſequentes, dicebant: Cui nos committis paſtor vigilantiſſime? Cur nos deſeris ſacerdos ſanctiſſime? Quid ità relinquis gregem tibi addictum, & ſupplicem Clerum? Quis iam nos ab hoſtis inſidiis tuebitur? Quis orabit Deum pro nobis? Quis peſtes depellet? Inuadent nos lupi rapaces, dilaniabunt hoſtes ferociſſimi: Nemo erit, qui abigat: nemo, qui profliget. Tu ſtabilitas fortium, inſtaurator debilium, in aduerſis propugnator, in proſperis decus: tu conſolator pauperum, adiutor orphanorum, viduarum perfugium. Te planè comitabimur omnes: tecum pariter moriemur vniuerſi. Si ſuperbi te deſpiciunt, ſi filii Belial perſequuntur: nos oues tuæ, te & diligimus & veneramur. Fit cælo clamor fratrum, lachrymæque gementum. Tunc pater euictus, lachrymis ità fatur obortis: Pro re pauca loquar. Non paſtor deerit vobis, non cura ſalutis. Vnum eſt, quod mando, repetens iterumque monebo: O filii chariſſimi, & oues illius ſummi paſtoris, ſeruite Domino in timore, & exultate ei cum tremore. Declinate à malo, & facite bonum: vt adſit vobis fortiſſimus adiutor, qui eſt veraciſſimus in promiſſis: nec ſinat perire, quos redemit paſſione ſua Chriſtus Ieſus Dominus noſter, qui eſt benedictus in ſecula.

Clerus et populus multùm dolent eius obitum.

Pſal. 2.

Cap. 9. His dictis, ſacras manus ſuſtollens, & oculos ad cælum dirigens, benedixit Clero & populo, Chriſti eos ſigno communiens: exoſculatiſque omnibus, cum paucis comitibus profectus eſt ad monaſterium Stabulenſe: vbi vir memorabilis, ſeparatus à cuſtodia Dominici gregis, cum ſenatoribus cæli intra terreſtris paradiſi curiam verſabatur. Degebat tum illic ſub diſciplina regulari monachorum cœtus, quorum conuerſationem in cælis eſſe, multarum virtutum documenta prodebant. Inter quos etsi ille ordine extremus, at ſanctitate primus fuit: vltimus numero, præcipuus pietatis ac deuotionis ſtudio. Eum patres monaſterii haud aliter atquè chariſſimum parentem colebant: fratres vniuerſi ceu domino & patri reuerenter aſſurgebant: & quem Dominus Ieſus ſua gratia perfuderat, omnibus bonis charus & amabilis erat. Ille verò degens in eo monaſterio, totis viribus Domino ſeruiebat, ſummoperè cupiẽs illi placere, cui ſe templum dedicauerat. Incumbebat in preces creberrimas, idque tanto liberiùs, quanto à cura paſtorali abſolutior. Qua ille erga prælatos humilitate, qua erga omnes comitate & benignitate vſus ſit, nemo neque verbis exprimere, neque ſcriptis comprehendere poteſt. Frugalitatem verò & abſtinentiam in eo prædicari quid attinet, quandò eam adeò ſectatus eſt, vt ipſa corporis macies eum Domino teſtaretur in omnibus gratum & acceptum in odorem ſuauitatis?

Exul degit ſãctiſſimè ĩ cœnobio Stabulenſi.

Cap. 10. Quid verò ad cumulum perfectionis eius, Dei omnipotentis benignitas oſtendere voluerit, non eſt ſilentio premendum; ſed ſuccinctè commemorandũ. Quadam nocte, ſimul illo cum fratribus quieſcente in dormitorio, viſum ei fuit clàm è lectulo ſurgere, vt attentiori animo poſſet diuturnis precibus vacare. Cùm autem alterum è calceis acciperet, alter e manibus lapſus & pauimentum feriens, fratrum quietem interturbauit. Expergefactus igitur cœnobii pater, & huius arcani ignarus, Quiſquis, inquit, ille eſt, cuius culpanda temeritate iſthuc modò accidit, pro noſtra conſuetudine mox ſe conferat ad Crucem, & quod negligentia admiſit, obedientia expiet.

Vide humilitatẽ tanti viri & inſignẽ patientiã.

cepiet. Mox B. Lambertus ſacerdos patientiſſimus, ſpe firmiſſimus & lętiſſimus, Abbatis præcepto libenter paruit, & ad Crucem tranquillo & prompto animo properauit: nec quicquam tulit ſecum, quo aduerſus immane frigus ſe muniret, præter vnicum, quo indutus erat, cilicium. Et quidem nox illa erat gelidiſſima, & multa glacie ac niue aſperrima. Sed ardebat in pectore beati viri flamma ſpiritus ſancti: quo fiebat, vt externi frigoris cruciatum contemneret. Cùm ſic autem ſub Cruce ſtaret illa ſacroſanctæ Trinitatis hoſtia, & ſine intermiſſione Dominum ſaluatorem deprecaretur, cælum, vt certò nobis perſuademus, eius puriſſimis patuit precibus, & ad diuinæ maieſtatis aures illæ penetrarunt: cumque illud Dauidicum mente pſalleret, & ore depromeret: Quando veniam & apparebo ante faciem Dei? factum eſt diuinitùs, vt gallorum cantus tempus ſolitum anteuerteret. Surrexerunt itaque fratres religioſi, vt more ſolenni vigilias agerent. Tandèm omni officio conuenienter expleto, omnes à templo egreſſi ſunt, cupientes ignem ſtruere, vt acerrimi frigoris iniuriam à ſe propulſarent. En ſtructo, auidi ad eum omnes accurrunt, atque omni ex parte eũ ambientes, ſeſe calefaciunt. Interim Abbas cunctos circumſpectans, videt beatum Lambertum non adeſſe. Quærit ex aliis, vbinàm ſit ſacerdos venerabilis. Reſpondent fratres illum eſſe, qui iuſſus ſit ſub Crucem ſe recipere. Tum Abbas humaniſſimus multo ſtupore affectus, grauiter ſuſpirat, imoque ducens è pectore vocem, ait: Heu me nimiùm infelicem, quæ me dementia cepit, vt innocentem damnarem, & ſacerdotem gelu horridiſſimo perpeti cogerem? Id planè facinus eſt execrabile.

Pſal. 41.

Cap. 11.

Sic dixit mœrens: deindè verſus ad adſtantes: Ite fratres, inquit, ite celeriter, rogate obniaè patrem noſtrum, vt ad nos quamprimùm ſe recipiat. Mox illi properè abeuntes, inueniunt virum ſanctiſſimum ſacerdotem in frigore & nuditate Domino mirabiliter pſallentem: Cor contritum & humiliatum Deus non ſpernis: ſed benignè ſacrificium noſtræ ſeruitutis accipias, vt ædificentur muri Hieruſalem ad tui nominis gloriam, quod eſt benedictum in ſecula. Cumque conſtantiſſimus Domini confeſſor, gratum ſpiritus ſancti ſacrarium, ad ea, quæ in Pſalterio ſequuntur, animi ſui intentionem dirigeret, fratres aſſiſtunt, omnium nomine veniam petunt, Abbatis iuſſu ſic ei dicunt: Dulciſſime pater, orat & obſecrat Abbas, vt ad fratres ocyùs accedas. Non recuſat beatus antiſtes, ſed cum eis properat ad domum, in qua fratres erant pellendi frigoris cauſa. Poſtquàm autem domus limina attigit, facies eius beatiſſima mirè reſplenduit. Tum Abbas cum fratribus vniuerſis ad eius veſtigia aduolutus, Ignoſce, inquit, pater venerabilis, ignoſce fratribus tuis, nec imputes nobis, ſuppliciter rogatus à nobis, quod inſipienter aduerſum te egimus. Miſerere deprecantibus, da veniam dolentibus. Ad quæ ſanctus Epiſcopus reſpondit: Né, quæſo, chariſſimi, nè ſic loquamini. Surgite ocyùs, & meis potiùs erratis vos ignoſcite. Nihil in me peccaſtis, quod ego uobis condonare debeam. Ita ergò illis erectis, & multùm adhuc anxiis, lætus & iucundus dixit pater ille amabilis: Quæſo, patres, faceſſat perturbatio omnis. Non me fregit aut terruit frigoris acerbitas. Adfuit enim mihi protector vitæ meę, cuſtodiens me in ea afflictione, & pro ſua indulgentiſſima miſericordia audiuit preces meas. Quamobrèm gratias illi agite, & ſanctũ nomen eius benedicite. His dictis, manibus in cælum ſublatis, fratrum collegio benè precatus eſt, ità dicens:

Pſal. 50.

Abbas cũ fratrib. petũt veniã à ſancto viro.

Vir ſanct. fratrib. bene precatur.

O Deus omnipotens, cæleſtia lumine complens,
Qui cælum, terras, pontum ditione gubernas,
Vt ſint cuncta tuis in tempore ſubdita votis:
Hos, expoſco, tuos benedic per ſecula ſeruos:
Protege ab inſidijs, ſerua virtutibus almis,
Donèc te videant, & cæli regna capeſſant,
Te tribuente, Deus, qui nunc & ſemper in æuum
In triplici virtute tui benedictus haberis.

Poſtquàm omnes reſponderunt, Amen: ſic fiat. Deus: facilè perſpexère vniuerſi, non mediocribus virtutũ ornamentis diuinitùs inſtructum beatum Lambertu. Cupientes autem illi charitatis officia exhibere, & poſt durum & intolerabile illud cum frigore certamen, amantiſſimum patrem recreare volentes, balneum illi apparàrunt, & nitidis eum ueſtibus induerunt. Ità fortiſſimus Chriſti miles & patientiſſimus antiſtes, poſt obedientiam honoratur, poſt victoriam ſublimatur: nec tamen quantùm commeruerat illa tolerantię ſynceritas, ſed vt potuit mortalium facultas.

In tãto frigore conſeruabatur diuinitùs illæſus.

Cap. 12.

In huiuſmodi virtutum inſignijs degebat illic Lambertus Chriſti victima, ſacerdos Dei & hoſtia quotidiana in odorem ſuauitatis, mundo huic crucifixus, viuens Deo redemptori ſuo: à peſtiferis hominibus deiectus, à beatiſſimis cęleſtis patrię ciuibus erectus: expulſus è ditione pontificia, in ęternitatis collegium aſſcitus: ouium curam coactus deſerere, & ad cæli palatia inuitatus. Interim verò infelix Pharamundus, qui Traiectenſem eccleſiam inualerat, filius iniquitatis, falsò dictus paſtor ouium, rectius appellandus angelus tenebrarum, propter flagitia ſua, multis eum criminantibus, non ſolùm à ſede illius eccleſiæ eiectus, ſed etiam à tota prouincia illa excluſus eſt. Septem annis ſolo nomine Epiſcopus ibi fuit, nullo bono opere Epiſcopum ſe exhibens, vt non immeritò illum fideles in terra perſecuti ſint, qui manifeſtè erat Deo inuiſus & contrarius. Sub eo autem plebs valdè dilacerata, & tandèm Dei miſeratione clemẽter liberata, ſummoperè in eã cogitationẽ & curã incubuit, vt egregiũ antiſtitem & humaniſſimum patrẽ ſuũ Lãbertũ recuperaret. Per id tempus Pipinus apud Francos principatum obtinebat, vir armis ſtrenuus, & diuinę religionis cultor pręcipuus. Is beati Lãberti cõperta ſanctitate & manſuetudine, miſit legatos ad Stabulẽſe monaſteriũ, qui ſanctũ Lãbertũ repeterẽt, orarentq; eũ, nè grauaretur ad Regẽ ſe cõferre, & ſuã occupare ſedẽ. Legati vbi ad eum venerunt, ità eũ appellarunt: Te, pater, Rex obſecrat, omnisq; populus flagitat, vt à monaſterio egrediens, gregem, quẽ ante hos annos relinquere cõpulſus es, recipias, opusq; Domini abs te inchoatũ, ad finem perducas. Tũ vir ſanctus cũ lachrymis ità reſpõdit: Fateor me eccleſiã meã nõ ſic gubernaſſe, vt par erat: nec ità vixiſſe, vt debui. Non ſum itaq; dignus, qui poſthac paſtoris ſungar miniſterio: nec ſanè pręeſſe appeto, qui nulli prodeſſe queã. Legati dixere ad eũ: Te virorũ nobiliſſime, te ſacerdotum doctiſſime per amorem Dei obſecramus, per proximorum charitatẽ obteſtamur, vt nobiſcũ reuertaris, & ouium tuarum curam recipias. Ille verò altiùs ſuſpirans, rursùs reſpondit: Equidem refutare non audeo, fratres mei, quod dicitis: Regis iuſſa contemnere nõ debeo, proximis meis inſeruire, vbi res poſtulat, cupio. Itaq; incunctanter ibo vobiſcum, & quod iubetis, aggrediar. Poteſt autem Deus id perficere, & ad optatum perducere finem.

Pharamũdus è tota ditione pellitur.

Iſte Pipinus 2. maior domus Franciæ, fuit Caroli Martelli pater.

Cap. 13. S. Lãbertus redit ad ſedem ſuam.

Ità demùm beatiſſimus cõfeſſor Lãbertus, iã multiuaria examinatione ꝓbatus, ad propriã ſedẽ reuerſus eſt: & exul ſacratiſſimus, inſigni patientia cõſpicuus, gregem recepit ſuum, eumq; & præclarè defendit, & infatigabili ſtudio cuſtodiuit. Quanta verò, illo redeunte, apud omnes extiterit exultatio, nec doctiſſi

mua quiſque poſsit pro dignitate explicare. Exultabant etiam ipſi supernæ Hieruſalem ciues, ſacroſanctæ Trinitati gratias agentes immenſas. Gaudebat omnis illa regio: laudantesque Deum, non tam excelſa voce, quam mente pia & deuota, dicebant omnes: Agamus Deo gratias: quoniam viſitauit nos oriens ex alto, & reſtituit nobis Dominus paſtorem noſtrum & cuſtodem vigilantiſsimum. Erat hæc & Regis & populi, diuitum & pauperum communis gratulatio, & vbique audiebatur vox laudis & gratiarum actio: emeritusque miles, multiplici afflictione purgatos, ouium ſuarum laude & prædicatione efferebatur, & in Traiectenſi ſede honorificè reponebatur.

Cap. 14. Catalogus virtutum eius. Priſtino igitur honore affectus, tanta ſanctitate enituit, quanta decebat Dei pontificem pollere. In eius pectore ſynceritas & diuinæ legis plenitudo: in ore eius veritas & manſuetudinis pulchritudo: in conſilio vigor & prudentia: in actionibus æquitas & multa copia: in conuerſatione innocentia & caſtitas. Erat fide conſtantiſsimus, ſpe firmiſsimus, charitate integerrimus, ſingulari prudentia, temperantia, fortitudine & iuſtitia ornatus, bonorum operum ſtudio eximius, doctrina & virtutibus admirabilis. Auxerat eum cæleſtis pater vitæ meritis, & miraculorum gloria illuſtrarat. Non reſpiciebat ille perſonas potentium, ſed morum potiùs elegantiam attẽdebat. Quos nouerat religioſiùs viuere, eos maiori honore proſequebatur. Omnibus omnia factus erat, vt omnes lucrifaceret. Intrà ſepta domus eius, nunquàm ornabatur ſedile illius, ſed humili mẽte apud ſe reuoluebat, quid in vita futura poſſeſſurus eſſet. Veſtibus non adeó precioſis vtebatur. Primus eius amictus, erat ſaccus cilicinus. Conabatur enim corpus humiliare in terris, vt anima poſſet in cęlis exaltari. Inuiſebat villas & oppida diœceſis ſuæ, noueratque inuenire homines & Domino lucrari, quos æternæ hæreditatis cõſortes efficeret. *Non reſpicit perſonas potentum. 1. Cor. 9. Sacco cilicino ad nudam carnem induit.*

Cap. 15. Texãdria ethnicisſimo laborat. His igitur ſtudijs intentus, & huiuſmodi iuſtitiæ eſurire ſemper ardens, in Texandriam profectus eſt, gẽtiliſmi erroribus adhuc deditam, & idolorum ſpurcitiis contaminatam. Cumque illic magna ſermonis gratia cœpiſſet ſerere fidem catholicam, eius regionis homines in vnum collecti, veritatis præconem volunt diſcerpere, & poſt illata conuicia & contumelias atque ludibria, ignominioſa morte afficere. Eos verò ira & crudelitate ferventes, & ſatanico ſpiritu bacchantes, confeſſor Domini Lambertus forti & conſtanti animo ſic affatur: O viri fratres, quandoquidem mente & ratione præditi eſtis, audite quæſo diligenter, & quæ dicturus ſum, animis veſtris ſapienter affigite. Omnipotens Deus pater ingenitus, cuius ego ſeruus ſum, quique ſolus habet immortalitatem, & lucem habitat inacceſsibilem, verum de ſe genuit ſine tempore Verbum, per quod ex nihilo fecit omnia, quę ſunt in hoc mundo. Quam quidem & initij & finis neſciam generationem, mente & intelligentia ſuſcipere & admirari poſſumus, at oculis corporeis conſpicere nequimus. Nec pater anterior filio, nec pater filius poſterior eſt. Ex his autem duabus perſonis, atque vna eademque inſeparabili eſſentia procedit ſpiritus ſanctus, patri & filio maieſtate æqualis, & indiſereta diuinitate conſubſtantialis. Hæc verò in perſonis Trinitas, in eſſentia una diuinitas, poſtquàm ex nihilo creauit orbem vniuerſum, è limo terræ finxit primum hominem, eique dormienti extraxit coſtam, & ex ea formauit mulierem, vt ex illorum immaculata ſobole deſertorum ſpirituum ruinę inſtaurarentur. Poſuit autem eos in paradiſo deliciarum, ſecitque eis poteſtatem ex omni ligno veſcendi, ſolo ligni ſcientiæ boni & mali cibo eis interdicto: vti per eam obedientiam, creatoris ſui amore exhibitam, ſine morte carnis ad cæleſtem Angelorum patriam quandoque transferrentur. Sed proh dolor inuidia ſerpentis homo cupiditate illectus, à lege ſui conditoris diceſsit. atque ita morti factus obnoxius, ex paradiſo eiectus eſt: nec ſolus mortem ſenſit iram, ſed omnem ſui generis propaginem in mortiferi facinoris acerbitates & pœnas ſecum pertraxit. Sicque princeps mundi huius, ius ſibi tyrannicum in homines vendicans, eos ſibi ſubdidit, donec is, qui condidit carnem, ex Virgine carnem ſumpſit, qua hominem redimeret ab eo præuaricationis reatu, callidi hoſtis malignitate euerſũ. Is ergò, quem ex patre dixi genitum ſine tempore, ex intemerata virgine Maria in tempore natus eſt, atque in vtraque natura ſubſiſtens, Deus eum patre permanet, & ob redimendum humanum genus ex Virgine matre mortalis homo factus eſt. Atque ex Virgine verus Deus & homo verus prodiens, vt homo circumciſus eſt, ab Iohanne in Iordane baptizatus, diſcipulos ſibi aſciuit, plurima fecit miracula, & quod reuerà erat, mundo palam declarauit. Ad extremum voluntatis ſuæ poteſtate animam ſuam poſuit in Cruce, vt nos ſuo ſanguine redimeret, quos diabolus à prima mundi origine captiuitatis iugo premebat. Peracto tandem paſsionis myſterio, & mortis imperio deſtructo, tertia die rediuiuus ſurrexit, naturæ priuilegium nobis reſtituens, quod in primo parente amiſeramus. Deindè per dies quadraginta ſuis apparens diſcipulis, eos tandem in orbem vniuerſum ire iuſsit, & peccatorum annunciare remiſsionem, & quod ab ipſo didiciſſent, in omnium gentium perferre notitiam. Iis dictis, in cælum aſcendit illis adſpectantibus, victorque mortis ad patris dexteram ſedet. Porrò diſcipuli ſancti ſpiritus chariſmatis impleti, per orbẽ totum diſperſi ſunt, & hanc fidem omnibus prædicarunt, quam nos veram eſſe credimus ſine vlla hæſitatione, eamque vobis in eius nomine & pro illius amore conſtanter prædicamus. Hæc & id genus alia beatiſſimo Lamberto proſequente, & mirabiliter euangelizante, conuerſi ſunt ad Dominum, quotquot erant præordinati ad vitam æternam. Tum verò egregius doctor & facundiſsimus concionator idola euertit, populum vndis ſalutaribus expiauit, eccleſias condidit, presbyteros ordinauit, totamque regionem illam Chriſto conſecrauit. *Rom. 5. Gal. 4. Luc. 2. Mat. 3. Iohan. 19 et 20. etc. Act. 1. Marc. 16. Multi in Texãdria conuerſi tur, & tota regio Chriſto cõſecrat. 1. Tim. 3. Gene. 1. & 2.*

Illic concionatur S. Lambertus.

Cap. 16. In eiuſmodi pietatis certamine illo forti & inuicto animo verſante, & bella immortalis Regis gerente, ad triumphalem martyrii palmam, eo donante, peruenit. Erant duo fratres, homines ſceleſti, Gallus ac Rioldus, qui famulos beati viri multis modis affligere & vexare non dubitarunt. Eos antiſtes patientiſsimus ſummiſsè admodùm rogabat, ſæpè etiam obiurgabat, volens eos ad meliorem frugem reuocare. At illi tanto pertinaciùs infeſtabant Eccleſiæ familiam, quanto id, ceu oues Chriſti, moderatiùs ferebant, qui ab eis vexabantur. Itaq; pontificis clientes & cognati, qui erãt generis nobilitate inſignes, & rebus valdè locupletes, animi dolore & zelo permoti, illas ſubditorum iniurias ſibi nulla ratione ferendas, ſed maleficos illos oppreſſores perſequendos ſtatuũt, ſancto Epõ id ignorãte. Illorũ igitur ꝑterula creſcẽte, viri clariſsimi & armis illſtres, bello illos petũt, & vtrinq; interficiunt. Quæ res peſsimè habuit Dodonẽ infelicẽ, illis ſãguinis affinitate valdè ꝑpinquũ. Quãobrẽm eis i infando crimine ſuccedẽs, ſuperbia tumidus, cõſilio hebes, armis frigidus, cædẽ machinatur beato antiſtiti, quotidianasq; ei inſidias cõparat. Adiũgit ad eã rem ſocios ſibi, hoies audaces & flagitioſos, in armis egregiẽ exercitatos. Cũ ijs petit Leodiũ, vbi tum fortè morabatur Eps. Eidem nocte, mox futurus martyr beatus Lambertus, *Dodo inſidiatur vitæ S. Lãberti.*

Eccè quomodò vir ſanctus in precib. totam ferè noctem producat.

bertus, domi relictis ſocijs dormientibus, ad offerendas Domino preces ſolus exiuit, in eaſque diutisſimè incumbens, indefeſſo animo ad orientem ferè ſolem eas produxit, totam ſpem ſuam in Domino reponens. Igneus aſtrigeras iam Sol migrabat ad arces, Crinibus & roſeis tenebras aurora fugabat, cùm vir ſanctiſſimus domum repetit, comites ſuos excitat, matutinarum precum officium ſecum perſoluere iubet. ijs ſtrenuè & religioſè peractis, iam vigilijs, ieiunijs & precibus vir beatus planè defeſſus, famulis hortantibus, lectulum petit, pauliſpèr quieturus. Sed fruſtrà illic leuamentum quærebat, vbi nullam ſolebat ferre mollitiem Corpus enim ſuum, quod diurnis ijſque perpetuis macerabat laboribus, noctibus etiam ſine intermiſſione affligebat. Necdùm autem obdormierat, & eccè vnus è famulis domo egreſſus, videt hoſtes eminùs aduentantes. Mox redit intrò: narrat ſocijs quid viderit. Illi omnes multo timore correpti, non tamen audent excitare pontificem. Diù ergò intrà ſilentium ſe tenent, donèc iam prope adeſſent inimici.

Cap. 17. Non puto equidem omittendum hoc loco, quod omnipotens Deus quibusdam à tergo exercitũ ſequentibus oſtendit. Viderunt enim ſignum admirabile, Crucis Dominicæ effigie ſupra Epiſcopi domum rutilare, tanta luminis claritate & ſplendore, vt nec conſpici facilè poſſet, nec vllis verbis exprimi. Quod ſanè Chriſtus Dominus idcircò mortalibus apparere voluit, vt per id liceret perſpicuè animaduerti, ſanctũ Epiſcopum mundo huic & eius cupiditatibus atque deſiderijs eſſe crucifixum. Poſtquàm autem Dodo ferociſſimus cum ſociis peruenit Leodium, (author villam uocat) cœpit armis perſtrepere, ſocios prouocare, ſanctum Dei ſacerdotem hincindè perquirere. Eius ergò veſani ſatellites, dictis eius parentes, effringunt fores, diſſcindunt ſepes, in chortem atrociter irruũt, haud ſecùs àc lupi in agnos. Eo armorum ſtrepitu excitatus Epiſcopus, ſurgit é lecto, manu corripit gladium, contra hoſtes ſeſe defenſurus. Sed cõfeſtim ſententiam mutans, abiicit gladium, Dominumque ſic precatur: Eripe me de inimicis meis Deus meus, & ab inſurgentibus in me libera me: quoniam neque iniquitas mea, neque peccatum meum Domine, propter quod inſurrexerunt aduersùm me fortes & iniqui. Eccè ſynagogæ potentium quæſierunt animam meã: quam, oro, vt in pace ſuſcipias, qui es miſerator & miſericors Dominus.

Vident quãdã ſignũ Crucis ſupra ſancti viri domũ.

Irruẽtib' hoſtib. arreptũ gladium vir ſãct' mox abijcit.

Cap. 18. Hęc cum lachrymis illo orante, impii latrones procaciter inſultabant, lanceaſque in parietes defigẽtes, in domum irrumpere nitebantur. Sed duo beati viri nepotes, Petrus & Andolerus, fortiter ſeſe illis opponebant. Ait autem Epiſcopus: Si me, filij, hactenùs verè amaſtis, obtemperate nunc conſilio meo, & peccata veſtra confitemini, atque orate pro inuicèm, vt ſaluemini. Reſpondit Andolerus: Ignem, pater chariſſime, in nos immittere conantur, vt nos pariter exuramur. Vir ſanctus ait: Nolite, filii, timere ignem illorum. Poteſt dextera Domini nos eripere ab hoc præſenti diſcrimine. Illos autem, vt vereor, ſempiterna excipiet ignominia. At tamen vos, qui eius cędis participes fuiſtis, ſententiam vltionis libentibus animis excipite. ſatius eſt enim temporarias luere pœnas, quam apud inferos puniri igni ſempiterno. Cùm ſic omnes confirmaſſet, & ſacerdotali authoritate corroboraſſet, nepotes iuſſit foras egredi, vt poſſent ſe Domino hoſtias immolare. Párent illi pontifici, exeunt ad hoſtes intrepidi, cæduntur ab impiis, à Chriſto in cęlis eorum animæ coronantur.

Duo eius nepotes trucidant.

Cap. 19. Deindè pater egregius & antiſtes conſtantisſimus, in pauimentum pronus proſternitur, brachijs inſtàr Crucifixi expanſis, & Dominum attentisſimè deprecatur. Interim intrò ingrediuntur furentes aduerſarii, ad vnum omnes interficiũt, quos illic inuenère. Vnus autem ex illis immaniſſimi furoris œſtro pèrcitus, in tectum aſſcendit, & ſanctum antiſtitem humi proſtratum cernens, telo eum percutit. Ità vir beatiſſimus feliċi martyrio coronatus, ad patriam cęleſtem diu concupitam migrauit. Eius ſacrum corpus pauci tandèm, qui illorum ſicariorum manus euaſerant, naui celeriter impoſuere, & Traiectum aduehentes, in Apoſtolorum principis eccleſia honorificè tumularunt. Vbi tũ ſanè odor ſuauisſimus ſentiebatur, omnium aromatũ vincens fragrantiam. Nec Angelorum officia eius ſepulcro defuere, qui illud cuſtodiẽtes, cæleſtia illic carmina deprompſeruut. Crebrò autem, qui propiùs habitabant, eò ſe conferebant, vt poſſent certiùs experiri, quid illa ſibi vellet melodia, quinam eſſent illi cantores, & quidnam canerent. Sed quo curioſiùs explorare cupiunt, eo cantus ille fit remotior: retrò autem illis abeuntibus, uoces percipiunt ſuauisſimas. Porrò omnis ferè prouincia eó aduentans, luxit eius abſentiam ſuprà quàm dici queat. Cæſus eſt martyr eximius quintodecimo Calendas Octobris, regnante Deo viuo & vero in ſecula ſeculorum.

Et alii multi.

S. Lambertus interficit.

Ad ſepulcrum eius auditur cæleſtis melodia.

F. Laurentius Surius pio Lectori.

AVthor huius hiſtoriæ ſequens eum, qui primus ſcripſit beatiſſimi antiſtitis & martyris Lamberti vitam, non ſatis exprimit veram cauſam cędis eius. Sunt, qui ſcribant, primum anthorem hiſtoriæ huius, noluiſſe aperire, quod tum adhuc ſupereſſet Carolus Martellus & alii propinqui Pipini principis, propter cuius pellicem occiſus eſt. Itaque pauca hic libuit ex Sigeberto & aliis adſcribere, vt certiùs norint, ſi qui ignorant, quam ob cauſam vir tantus occiſus ſit.

Sigebertus Chronici ſui anno 698.

SAnctus Lambertus Pipinum principem increpare auſus, quòd pellicem Alpaidem Plectrudi legitimæ uxori ſuę ſuperduxerit, à Dodone fratre ipſius Alpaidis Leodii martyrizatur, & Traiecti tumulatur. Idẽ ferè teſtatur in Chronicis ſuis Regino Abbas, & Marcellinus presbyter in vita ſancti Svuiberti, quæ eſt Tomo 2. die prima Martij.

Vera cauſa cædis S. Lamberti.

APPENDIX AD VITAM S. LAMberti, quam ex quodam MS. Exemplari collegi, in qua pleraque habentur, in ſuperiori hiſtoria partim omiſſa, partim obſcuriùs annotata. Sunt autem fide digna, & cum aliis hiſtoriis conſentiunt.

SANCTVS Lambertus patrem habuit Aprum, matrem Heriſplindem, ambos multa nobilitate conſpicuos. Pater in Regis palatio inter illuſtres viros excelluit. Dagobertus cum apud Francos rerum potitus, regnum Auſtraſiæ filio Sigeberto tradidit, adhibens ei quaſi tutores Cunibertum Colonienſem Epiſcopum, & Pipinum primum, S. Gertrudis & Beggæ parentem. Porrò ab ipſis incunabulis gratia Dei haud vulgaris puerum Lãbertũ ornauit, ut indè liceret animaduerti, qualis quãdoquè futurus eſſet. Pater autem eius non ingratus Deo, qui tanta ipſi promitteret de filio, commẽdauit eum literis & pietate imbuendũ beato Lãdoaldo, viro & ſapientia, & doctrina, & ſanctitate claro. Is Romanę Eccleſię pſbyter fuit, à Martyno Põtifice beato Amãdo Traiectẽſi

S. Lamberti parentes.

Vide vitã S. Landoaldi in 2. Tomo, qua his cõſentit.

M 2 Epiſco-

Epiſcopo miſſus adiutor in miniſterio verbi: à quo ordinatus Archipresbyter, eo abſeote, nouem annis rexit eam eccleſiam, vſque ad S. Remacli Epiſcopatum. Quæ autem bonus puer Lambertus apud eum egerit, vtque ab eo inſtitutus fuerit, in vita beati Landualdi Lector inueniet, quæ eſt Tomo II. 19. Martij.

Poſteà autem à beato Landoaldo ad patrem reuerſus, ad ſanctum Theodardum Epiſcopum ab eo adductus eſt, quippè cuius multa & in Eccleſia, & in aula Regis authoritas & admiratio eſſet. Apud quẽ ſanctus adoleſcens adeo profecit, vt omnibus non ſolùm exẽplu, ſed ẽt admirationi eſſet: volebatque S. Theodardus eum ſibi ex nomine deſignare ſucceſſorem, niſi Canunum authoritas obſtitiſſet. Et tamen Deo ſic volente, illic ſucceſſit ab impiis interempto, fuitq; inprimis charus Regi Childerico, qui non dubitaret pectus eius domicilium eſſe ſpiritusſancti, & linguã veritatis organum. Totum quoquè Auſtraſiæ regnum & Regis aulici, eum ſuſpiciebant & reuerebantur. Cęſo autem Childerico, iuſſus eſt abire in exilium. A quo poſt ſeptennium honorificè reuocatus per Pipinum magiſtrum equitum, ſtrenuè functus eſt, vt anteà, munere ſuo, & à pſeudochriſtianis luxatam & corruptã Eccleſiaſticæ inſtitutiõis diſciplinã reformauit. Vt verò Lãdradam ſanctiſſimã virginem tumularit, in eius Landradę hiſtoria, quæ Tomo 4. die 8. Iulij habetur, dictum eſt.

Succedit S. Lãbertus S. Theodardo in Epiſcopatu.

Cogitur exulare; poſt reuocatur.

Porrò Pipinus Princeps, cętera egregius, vno malo tam multa bona corrumpebat, contempta legitima vxore, Alpaidi pellici nimiùm addictus. De eo ſanè hic Author teſtatur, cùm nihil ad gloriam, nihil ad potẽtiam vel felicitatem ei deeſſet, nunquàm eius induſtria fortunam fuiſſe ſuperiorem. Et tamen cùm multis eſſet auctus victoriis, ſeipſum vincere non potuit, molli libidinis telo proſtratus. Id verò, cęteris ferè Epiſcopis diſſimulantibus, Lambertus prę zelo domus Dei ferre non ſuſtinens, opportunè, importunè arguebat principem: qui ſi vt in cæteris, ità & in hoc libenter audiſſet recta monentem Epiſcopum, rectiùs conſuluiſſet ſibi. At illa maligna mulier, moleſtè ferẽs Pipinum à ſui amore reuocari, Dodonem fratrem ſuum, Pipino familiarem, genere & opibus præſtantẽ, hortatur, vti nè ſinat Lambertum tantum poſſe apud Pipinum, vt cogatur ipſa ab eo recedere in dedecus nataliũ ſuorum. Ille verò agit cum ſuis, datque operã, vt Epiſcopi conatus impediat. Sed videns eum perſtare in ſententia, nec contra iuſtitiam cuiuſquam faciẽ uereri, amicis quibuſdam ſororis ultionem permittit. Ex iis Gallus & Rioldus cum omnibus ſuis ualdè cœperunt uexare Epiſcopi familiam, nullum calumnię aut moleſtię genus prætermittens, ut uel ſic Epiſcopus ſuorum cauſa ceſſaret moleſtus eſſe Pipino propter Alpaidem. Sed uir iuſtus, ut leo confidens, iuſtitiæ patrocinium nulla ratione deſeruit. Tandem improbi illi ab Epiſcopi cognatis cęſi ſunt, moleſtiſſimè id ferente Dodone, & cauſam cędis in ſanctũ conferente.

S. Lãbertus obiurgat Pipinum propter Alpaidem.

Gallus et Rioldus ipiſſimi eius amuli acciduntur.

Per id tempus Pipinus princeps in Iopiliam uillã aduenit. Venit etiam eò uir ſanctus, ab eo tanquàm pro regni tractandis negociis euocatus. Ibi tum & Pipinus & pellex animos iratos uultu ſereno tegunt, alij iram diſſimulãnt, alii lætitiam ſimulant, plerique pro ſuo quiſque arbitratu in uarias ſe formas tranſmutant. Valdè autem pellex in id incumbebat, ut per aliquem poſſet Epiſcopi animum ſibi conciliare, ut uel inpręſentiarùm abſtineret à principis repręhenſione. Apparatur conuiuium, Epiſcopus inuitatur, lætantur aulici omnes. Princeps oblatum ſibi à pincerna poculum, innuit Epiſcopo offerendum, benedictionis loco habiturus, ſi à conſecrata manu ipſe poculum acciperet, quod Maximũ Imperatorem olim nouerat expectaſſe à beatiſſimo Martino Epiſcopo. Et Epiſcopus illud quidem Pipino tradidit, cuius principis reliqui proceres ſecuti exemplum, optabant a ſancta Epiſcopi manu ſibi poculum porrigi. Cunctis igitur certatim id expetentibus, & confusè ſeſe ingerentibus, ut alij alios anteuertant, ipſa quoquè pellex clàm ſuam inſerit manum, ut uel ſic poſſit ex ſancti uiri manu poculum accipere. Sed ille fœminæ inſidias deuitans, & ad Principem conuerſus, de mulieris temeritate conqueritur, quòd calliditate quadam conetur notam ipſi inurere inuiſæ Deo communionis. Surgensq; à menſa, ab aula uult recedere. & omnis illa conuiuij iucunditas perturbatur. Nec ſic tamen quieſcit uerſutia mulieris, ſed ueſperi uolenti recedere Epiſcopo mandat princeps, illa ſuggerente, nè inſalutata ſua coniuge recedat. At Epiſcopus magna animi conſtantia: Ego uerò, inquit, ò princeps, teſtor Ieſum ſpem uitæ meæ, me nunquàm adulterę communicaturum, prohibente Apoſtolo, nè commiſceamur fornicarijs. Te verò illi communicare valdè doleo, te nolle reſipiſcere ſemoleſtè fero, & timeo ſanè impendère tibi iram Dei. Cernens ergò pellex, ſi diutiùs viuat Lambertus, timendũ ſibi eſſe, nè à Pino ſeparetur, omnia Dodoni ſignificat, & oleum camino addens, obteſtatur eum, vt ocyùs eũ tollat è medio.

Vide q̃ abominatur vir ſãctus pellicis cõmunionem.

1. Cor. 5.

Ità ergò & cognatorum cędem & ſororis diſerimẽ vlturus Dodo, totum ſe accingit ad perdẽdum ſanctũ Epiſcopum, qui iam præſciebat necem ſuam. Deindè perpetratum eſt illud immane parricidium, quemadmodùm ſuperior hiſtoria continet. Pauci autem ex Epiſcopi ſocijs fuga elapſi, corpus ſacrum abſportarunt Traiectum. Volat mox fama per populos, pauor & horror occupat omnes: pauor, nè principis animũ offendat: horror, ob cædem tanti viri. Lugent Traiectenſes ſe pio patre orbatos, & tamen vix audent debitam illi præſtare reuerentiam, vix lugere charos cum illo peremptos, vix execrari homicidas. Expoſito in portu ſacro corpore, immenſus fit populi concurſus, & quanti eum omnes fecerint, teſtatur communis omnium planctus. Indè infertur in S. Petri baſilicam cũ Pſalmis & canticis, Clerus populusque agit vigilias. Cupiunt omnes ſacra lambere veſtigia, magno ſe beneficio auctos credunt, quibus datum ſit ſacra membra exoſculari. Iterim miri quiddam cernere licebat, quemadmodũm à maioribus accepimus, cunctis ſine repulſa ad oſculandum admiſsis, ſi qua pellex accederet, quaſi turbine quodam exagitatam, retrocedere compelli. Apparebat indè, quàm inuiſa Deo & ſancto martyri eſſet illa pellex deteſtabilis. Tanta autem formido iniecta eſt Traiectenſibus, eam repulſam cernentibus, vt dignum tanto viro monumentum parare non auderent. Itaque eum in paterno ſepulcro religioſè condiderunt.

Caditur epiſcopus ĩ gratiam pellicis.

Nota, ſacrum eius corp⁹ nulla pellex põt cõtingere.

Mox verò diuinitùs declarari cœpit, quanta apud Deum ſanctus martyr gratia flagraret in cęlis. Apparuit enim nocte Amalgiſilo theſaurario, & blandè eũ compellans: Romam, inquit, iuimus: Roma redimus, viſitaturi Dodonem & complices eius. Sanguis enim innocẽtum, qui mecum pro Chriſto effuſus eſt, à Deo vindictam expetit. His dictis, euanuit. Veram autem fuiſſe viſionem, res ipſa declarauit. Dodonis. n. viſcera omnia ſtatim computruere, eaque mirè fœtentia per os reiecit: ac tandèm propter nimiam fœtoris intolerantiam corpus eius in Moſam proiectum eſt, vermibus & tabe corruptum. Qui aũt ſanctum Epiſcopum interfecerat telo ſuo, cum fratre ſuo congreſſus, illũ occidit, & pariter ab illo peremptus eſt. Deniquè intrà anni ſpatiũ vix quiſquã euaſit ex ijs, qui eius cædis participes fuerãt: ſi qui verò ſuperfuere, illi adeò aut ſẽſib⁹, aut cẽſu & reb. deſtituti ſunt, ut illos felices duce-

Idẽ teſtatur Sigebertus in Chronicis

Vltio diuina in occiſores viri Dei.

ducerent, qui celeri morte abſumpti fuerant. Leodii, vbi ſanctus Epiſcopus occiſus eſt, in cubiculo illo, vbi ſanguinem ſudit, ſępiùs uiſa ſunt luminaria diuinitùs accenſa, ita vt tota domus tanto compleretur ſplendore, via ut oculi in eum poſſent intendere.

Miracula. Secuta ſunt indè multa miracula, è quibus pauca annotabimus. Leoduuinum queodam vir ſanctus ſemèl atque iterùm per uiſum admonuit, vt pectinem ipſius optimum, ab uxore eius ſublatum, reſtitueret. Sed cùm tertiò admonuiſſet, nec mulier reſtitueret, ictu inſanabili percuſsit eum in pectore, & ſic pectinem recepit ab inuito.

Aldigiſius quidam ad martyris eius locum per viſionem excubare iuſſus, & Raginfredus eundem locum emundare, ambo amiſſum oculorum lumen receperunt.

Virgo Oda itidèm cæca, cum multa fide veniens eò, eúm iam eſſet loco proxima, inuocato martyre, pro uoto obtinuit, quod volebat. His aliiſque augebatur recens veneratio noui patroni, & accenſa populi pietas ac deuotio, baſilicam ei extruxit. *Extruit ei baſilica* Lectum etiam fabrefactum in eo loco repoſuerunt, in quo tecto percuſſus occubuit.

De translatione S. Lamberti.

Iſta uerò Leodièſium deuotio adeò grata fuit Deo, vt iam crebris admonerentur viſionibus homines fideles, vt ſanctus martyr Leodio, vbi cęſus erat, reſtitueretur. Porró S. Hobertus, martyris diſcipulus & ſucceſſor, non ſibi contemnendam ratus Dei & martyris voluntatem, anno Epiſcopatus ſui tertiodecimo ſarcophagum ſancti patris aperiens, corpus integrum & incorruptum & miros ſpirans odores inuènit, veſtes mutauit, & priores ſeruandas ſigillo communiuit: ſicque ſacrum corpus Leodium tranſtulit. *Corpus eius poſt 13. annos incorruptum, transfert Leodiū.* Eam tranſlationem Deus miraculorum ſignis approbauit. Niuellę enim populo quieſcente, cęcus lumen recepit. Paulopòſt apud Harualt paralyticus ad feretrum ſanatus eſt: quibus in locis mox conditę ſunt baſilicę in ſancti martyris honorem. Cùm autem Leodio propinquarent, quę illic Cleri & populi fuerit proceſsio, quanta vndique confluentium exultatio, quàm profuſa omnium liberalitas in offerendis ſancto martyri muneribus, quanta denique fidelium precandi & vota nuncupandi poritas, facilius poſſunt viri ſapientes ſecum reputare, quàm quiſquam oratione vel ſcripto explicare. *Leodij encomion.* Habes, Leodium, tuum gaudium: obtines ſpeciale patrocinium: atque hinc cœpit tui profectus initium. Per hunc in vrbem enecta, è filia proueheris in matrem. Per hunc in pontificiam promota ſedem, in omnem profeciſti boneſtatem. Pleriſque aliis urbibus in ſenium quodammodò abeuntibus, tu per hunc effloruiſti in pulchræ iuuentutis ſtatum. Protegit te enim ſuis ſuffragiis ſanctus martyr, qui te hucuſque prouexit, vt inter vrbes merito & nomine prędiceris. Ab eo verò tempore tot illic edita ſunt miracula, vt numerari non poſsint: quandò omnibus per beati Lamberti merita Deum illic inuocantibus in veritate, nunquàm non patuit diuinę miſericordiæ oſtium.

VITA S. HILDEGARDIS ABBATISSĘ in monte S. Roberti prope Bingium, tribus libris comprӕhenſa: Authore Theodotico Abbate Benedictino. Claruit is Anno 1200. eſtque diuersùs à Theodorico Abbate S. Trudonis.

PROLOGVS AVTHORIS.

DOMINIS venerabilibus Ludouico & Godefrido Abbatibus, Theodoric' humilis ſeruorum Dei ſeruus, Salutē cum deuotis orationibus.

Autboritatis veſtræ præceptum accepi, vt poſt Godefridum virum ingenio clarum, vitam ſanctæ ac Deo dilectæ Hildegardis virginis, (quam ille boneſto ſtylo incboauit, ſed non perſecit) in ordine redigerem, & quaſi odoriſeris floribus ſerta contexēs, viſiones eius, geſtis ſuis inſertas, ſub diuiſione librorum, in vnius corporis formam redigerē. Viſum eſt mihi hoc opus viribus meis nimis arduū, quin etiā & verecundum, vt ſcilicet quaſi quidā arbiter ſederē, & de alieno opere ſentētiā tenerē, cùm ecce dubio & anxio inſinuat animo, quòd vires quas imperitia denegat, charitas miniſtrat: & melius eſſe, cū pudore hominū ferre ridiculum, q̄ obediētiæ ſubire periculū. Itaq; parui eo modo, vt pſati viri liber, primæ poſitionis locū obtinens, nulla ſuæ diſpoſitionis patiatur iacturā: Deindè ſecundus liber, viſionū pulcherrimū & admirabilē textum: Tertius, miraculorū, quę mirabilis Deus per eam operari dignatus eſt: à nobis digeſtā, diuiſam & ordinatā contineret ſcripturā. Ità præcedētis Scriptoris nō minuetur gloria, & ad verā ſapientiā, cæleſtemq; viſionē & diuinā virtutem legentiū incitabitur memoria. Quis n. bonus non magis incitabitur magnis affectibus ad vitā perēnem, ſanctè & piè & iuſtè uiuendo, anhelare, cùm viderit gemmā præclarā, tot ornamentis virtutū, videlicet virginitatis, patientiæ ſimul & doctrinæ, iā inſigniter radiare? Idcircò dedimus operam, nè in abſconſo vel ſub modio accenſa lucerna Chriſti poneretur, quaſi occultāda, ſed ſuper candelabrū poſita, luceret omnibus qui in domo Dei ſunt, vitę, verborum, & morum ſplendidiſſimis exēplis imitanda. *Mat. 5.* Quòd ſi quid in hac re indocta obſequentis peccauit temeritas, benigna iubētium Dn̄orum indulgeat charitas: totumque ſuo dilectū aſcribat ſtudio, q̄ tā graui nos imbecillos voluit onerare operis negocio. Igitʳ vt qualitas eiuſdē operis clariùs eluceſcat, hæc epiſtola ei cū ſubiectis capitulis pſcribitʳ, vt qd vbi lector iucunre dēat, citiùs agnoſcat.

ARGVMENTA CAPITVM PRIMI LIBRI.

1 De natiuitate, oblatione, & educatione ſanctæ virginis, & quomodò ad ſcribendum illuſtrata ſit claritate diuini luminis.

2 Quomodò in monaſtica profesſione ſub ſacro velamine profecerit, quamuis continuos languorum dolores ſæpè ſuſtinuerit.

3 Quòd cùm ſcribere reuelata ſibi in ſpiritu dubitaret, infirmabatur: cùm verò ab Abbate ſuo adhortata ſcriberet, rurſùm ſanabatur.

4 Quòd Papa Eugenius à Treberi nunciis & literis ſuis eam viſitauit, & ad ſcribendum ea quę in ſpiritu videbat, eam animauit.

5 Quòd infirmitate languit, cùm locum cælitùs oſtēſum, cum puellis ſuis adire demorata fuit.

6 Quòd totiès inualitudine laborauit, quoties ſupernæ viſionis iuſſa perficere tardauit.

7 Quòd locum ſuum precio & concambio à proprietarijs abſoluens, Moguntinum Epiſcopum deſenſorē elegit: iterumque correpta, iuit, & eū ab eccleſia ſancti Diſibodi abſoluit.

8 Quòd actiuæ vitæ ſeruans laborē, contemplatiuę partem prȩelegit meliorē: & q̄ de ſpeculatione ſua ſcripſit ad monachum Guibertum Gemblacenſem.

9 Quòd ſpeculationis modum mirum habuit & valdè rarum, & quòd modò in actiua, modò deſudabat in contemplatiua.

LIBER PRIMVS VITAE S. HILdegardis Deo dilectæ virginis.

CAP. I.

17. Septēbris.

Parentes S. Hildegardis.

IN Romana republica regnante Henrico, fuit in Galliæ citerioris partibus virgo, tam generis q̄ ſauctitatis ingenuitate illuſtris, nomine Hildegardis, patre Hideberto, matre Mechtilde progenita. Qui licèt mundanis impliciti curis & opulentia cōſpicui, creatoris tamen donis non ingrati, filiam prænominatam dinino famulatui manciparunt, eo quòd iam ineuntis ætatis eius præmatura ſynceritas, ab omni carnalium habitudine multùm diſſentire videretur. Mox nanque vt poterat primam tentare loquelā, tam verbis quàm nutibus ſignificabat his qui circa ſe erant, ſecretarū viſionum ſpecies, quas præter cōmunem cæteris adſpectum, ſpeculatione prorſùs inſolita intuebatur.

Viſiones eius in tenera ætate.

Cùm iam ferè eſſet octo annorū, conſepelienda Chriſto, vt cū ipſo ad immortalitatis gloriam reſurgeret, recluditur in monte ſancti Diſibodi, cum pia Deoque deuota fœmina Iutta, quæ illam ſub humilitatis & innocentię veſte diligenter inſtituebat, & carminibus tantùm Dauidicis inſtruens, in pſalterio decachordo iubilare præmonſtrabat. Cęterùm prętet ſimplicem pſalmorum notitiam, nullam literatoriæ vel muſicæ artis ab homine percepit doctrinam, quanuis eius extent ſcripta non pauca, & quædam non exigua volumina. Verùm hoc ex ipſis potiùs dictis in promptu eſt declarare. Ait enim ſic in libro ſuo, qui Sciuias prænotatur: Cùm quadraginta duorum annorū, ſeptemq; menſium eſſem, maximę coruſcationis igneum lumé aperto cælo veniens, totum cerebrum meum transfudit, & totum cor, totumque pectus meum, velut flamma, non tamen ardens, ſed calens, ità inflammauit, vt ſol rem aliquam cale facit, ſuper quam radios ſuos ponit. Et repentè intellectum expoſitionis librorum, videlicet Pſalterii, Euangelii, & aliorum Catholicorū, tam veteris quàm noui teſtamenti voluminum ſapiebam, non autem interpretationem verborum textus eorum, nec diuiſionem ſyllabarum, nec cognitionem caſuum aut temporum habebam.

Induit habitum monaſticū. Hæc Iutta fuit ſoror Megīhardi Comitis Spāheimenſis potētiſſimi.

Mirè diuinitùs illuſtratā.

CAP. II.

Pſal. 83.

SEd vt ad propoſitum redeam, virgo Chriſti voto monaſticæ profeſsionis & ſacri velaminis benedictione prouecta, creſcebat, & ibat de virtute in virtutem, annitente & congaudēte prouectibus eius ſuprà pręnominata matre venerabili, quæ iam ex diſcipula magiſtram ac pręuiam ſemitarum excellentium, eam fieri cum admiratione cernebat. Flagrabat ſiquidem in eius pectore charitatis benignitas, quæ nullū à ſua latitudine excluderet. Turrim quoquè virginitatis, murus tuebatur humilitatis: hinc cibi potusque parſimonia, veſtium vilitate ſouebatur: indè tranquillitas cordis pudibunda, ſilentio ac verborum parcitatę monſtrabatur: quæ omnia ſanctarum monilia virtutū, ſummi fabricata manu artificis, patiētia cuſtos in ſpōſa Chriſti exornanda ſeruabat. Sed quoniam vaſa figuli probat fornax, & virtus in infirmitate perficitur: nō defuerunt ei ab ipſa ferè infantia crebri & penè continui languorum dolores, ità vt pedum inceſſu perrarò vteretur: & cùm tota carnis materia fluitaret, vita illi' eſſet quædam precioſæ mortis imago. Quantum verò exterioris hominis viribus deerat, tantum interiori p̄ ſpiritum ſcientiæ ac fortitudinis accedebat: & corpore tabeſcēte, mirū in modū feruor ſpiritus inęſtuabat.

Eiuſ præclara virtutes.

Eccl. 27. 2. Cor. 12.

Perpetuis ferè morbus laborat.

CAP. III.

CVmq; in ſancto propoſito multis ſuccreſcens, ſoli Deo complacere ſatageret, iamq; tempus inſtaret, q̄ ad multorum prouectum vita eius ac doctrina pateſceret, commonetur diuinitùs, voce ad eam facta, vt decæterò quæ videret & audiret, ſcribere non cunctaretur. Illa verò per fœmineam verecundiam, & vulgi vaniloquia, & temeraria hominum iudicia trepidante, cùm quæ oſtenſa ſunt cęlitùs ſecreta, reuelare ſtimulo acriori coarctaretur non hæſitare, tandēque dum longa ęgritudine tabeſacta decubuiſſet, primò cuidam monacho, quem ſibi magiſtrum propoſuerat, & per eum Abbati ſuo, cū metu & humilitate cauſam huius flagelli aperuit. Ille rei nouitatem inſolitā mente pertractans, quanquàm Deo nihil impoſsibile eſſe cognoſceret, adhibitis de collegio prudentiorib. experiendum iudicauit quod audiebat ac de ſcripturis & viſionibus eius quędā ſciſcitatus, ea quæ Deus daret, monuit declarare. Mox vt illa ſcribendi opus, quod nō didicerat, attentauit, redeunte virium ſibi ſolita poſsibilitate, de lecto languoris erigitur. Tūc Abbas, accepta inuſitati miraculi certitudine, non ſuo contentus iudicio, rem ad publicam notitiā vidit eſſe proferendam: veniensque ad matricem ſedem Moguntinam, coram venerabili archipræſule Henrico & capitaneis eccleſiæ, quod cognouerat, expoſuit. Scripta quoquè quæ virgo beata nupèr ediderat, oſtendit.

Nota.

Iuſſa reuelata diuinitùs ſcribere, dum non paret, flagellat a Deo. Redeunt vires, dū paret.

CAP. IIII.

PER idem tempus ſanctæ Romanæ ſedis antiſtes felicis memoriæ Eugenius, celebrato Rhemis vniuerſali concilio, per Adelberonem Treuirorū Archiepiſcopum deuocatus, Treuiri morabatur. Viſum eſt pontifici Moguntinæ ciuitatis & maioribus cleri, ad Apoſtolici cognitionem eſſe veniendum, quatenùs ipſius authoritate noſceretur, quid de cōpertis recipiēdum aut refutandum foret. At Papa ſummæ diſcretionis, auditu tantę nouitatis attonitus, cùm Deo ſciret cuncta eſſe poſsibilia, rem diligentiùs inueſtigare geſtiens, venerabilem Virduni præſulem, & cum eo Adelbertum primicerium, aliasque perſonas idoneas dirigit ad cœnobium, ſub quo eadem virgo tot annis degebat incluſa, ut ſine ſtrepitu vel curioſitatis acumine, quid rerum eſſet, ab ipſa ſciſcitarentur. Quibus humiliter inquirētibus, cùm illa ſimpliciter quæ de ſe erāt, aperuiſſet, ad Apoſtolicum redierūt, & magna ipſius, magna cunctorum adſtantium expectatione, quæ audierant, retulerunt. His Papa recognitis, iubet repræſentari ſcripta beatæ Hildegardis, quæ ſibi de p̄fato cœnobio perlata ſuſceperat, & ea manib' proprijs tenēs, ipſeq; recitatoris vice functus, Archiepō & Cardinalibus, omnibusque qui de clero aderant, publicè legit, ac reſponſa virorum, quos ad hæc indaganda miſerat, pronuncians, omnium mentes & voces in laudem cōditoris & congratulationē excitauit. Aderat ēt ibidèm ſanctæ recordationis Bernardus Abbas Clarçuallis, quo mediante, cęteriſq; annitentibùs, monebatur ſummus Pōtifex, ne tam inſignem lucernam ſilentio tegi pateretur, ſed gratiam tātam, quā t̄pe ipſius Dn̄s manifeſtare vellet, ſua authoritate confirmaret. Ad

Concilium Rhemēſe.

Nota.

S. Bernardus Abbas claraualleniſ.

hęc

Eugen⁹ Papa eã hortatur ad ſcribẽdũ reuelationes ſuas.

hæc reuerendus pater patrum, tam benignè, quàm & ſagaciter aſſenſum præbens, literis ſalutatorijs beatã virginem viſitauit, in quibus conceſſa ſub Chriſti & beati Petri nomine licentia proferendi, quæcunque p ſpiritumſanctum cognouiſſet, eam ad ſcribendum animauit. Sed & locum, quo illa fouebatur, honorauit, datis ad Abbatem & fratres cœnobij gratulatorijs ex ſuo nomine literarum apicibus.

CAP V.

Multæ nobiles virgines fiũt monachæ.

IGitur beata Hildegardis eùm fiducia homilima verbis, quæ non ab homine, neque per hominem acceperat, aperuit & perfudit tam ſanctæ opinionis odorem bonum longè lateque fragrantem, tunc confluebãt ad eam filiæ nobilium non paucæ, ſub habitu religionis, regularibus ſemitis inſtituendæ. Cumque omnes vnum reclusionis habitaculum vix caperet, iamq; de transferendis & ampliandis earum manſionibus conſilium verſaretur: demonſtratur illi per Spiritum locus, vbi Naha fluuius Rheno confluit, videlicet collis à priſcis diebus ſancto Ruperto confeſſori ex nomine attitulatus, quem ille olim patrimonij iure poſſederat, ibique cum beata genitrice ſua, Bertha nomine, & ſancto Vuiberto confeſſore, vitam feliciter in Dei opere ac famulatu conſummauit, ac de ſepultura eius ac reliquijs, loco nomen inhæſerat. Itaque dum virgo Dei locum tranſmigrationis, quem non corporalibus oculis, verùm intima viſione cognouerat, Abbati ſuo & fratribus deſignaret: ſed illis hęſitantibus, eo q̃ diſceſſum eius moleſtè ferrent, nè iuſſum Dei peragere impediretur: dècidit, vt pridèm, in lectum prolixi languoris, de quo non anteà ſurrexit, quàm Abbas & cæteri diuino ſe nutu vrgeri conſpicerent ad conſentiendum, nec obſtarent, ſed pro poſſe anniterentur.

Locũ conſtruendo monaſterio, diuinitùs ſibi aſſignatum indicat ſuo Abbati.

Ex quibus Arnoldus ex laico monachus, qui forti obſtinatione reniſendo, cæteros ad obſiſtendum videbatur animare, dum eſſet in prædio Eccleſię villa Vuilara, tanta vexatione ſubitò percuſſus eſt corporis, vt de vita quoquè deſperaret, linguamque in immẽſum turgentem, ore continere non poſſet. Poſtulauit ergò nutibus quibus poterat, vt ad ſancti Roberti eccleſiã deferretur: moxque vt illic vouit, q̃ vlteriùs non obſtaret, ſed pro poſſe anniteretur, protinùs recepta incolumitate, cœpit adiutor eſſe præparantium manſiones, & proprijs manibus diſſipare vineta, vbi domus ædificarentur, ſanctimonialium receptaculis aptæ. Ipſa verò, cuius migrationi hæc habitacula præparabantur, dum propter moras diuinæ viſionis exequendę, iaceret greſſuum penitùs officio deſtituta, & tãquàm ſaxea rupes, de lecto in quem deciderat, nulla tenùs moueri poſſet, non ſatis credulus Abbas referentibus, intrauit vt videret. Cumque totis viribus per ſe conaretur, vel de capite illam ſuſtollere, vel de latère in latus reclinare, nihilque conando penitùs efficeret, tã inſolito ſtupefactus miraculo, cognouit non paſſionis humanæ, ſed diuinę correptionis eſſe quod gerebatur: nec vlteriùs contraeundum fore cæleſti edicto, nè deterius quippiam & ipſe pateretur. Quoniam verò locus prænominatus, partim ad Moguntinæ Eccleſiæ cannonicos pertinebat, & fundus cum oratorio ſancti Roberti, poſſeſſio erat comitis Bernhardi de Hildensheim, ſacta per interuentum fidelium legatione, virgo Dei pręſcia, licentiam ſibi & ſororibus ſuis obtinuit illic inhabitandi.

Virgo ſãcta iacet lecto ĩmobilis.

CAP. VI.

IGitur poſt longam gradiendi defectionem, dum in vtrinquè deliberatum eſſet, vt cum conſororibus dimitteretur ad locum, quem in ſpiritu prędiderat, ingreſſus Abbas ad iacentem & afflictam, dixit, vt in nomine Domini ſurgeret, abitura ad manſionem ſibi cęlitùs prædeſtinatam. Tunc illa dicto citiùs ſurgẽte, tanquàm nihil tam prolixo tempore debilitatis ſenſiſſet, ſtupor & admiratio cũctos qui aderant, apprehendit. Nec immeritò, enim & ea quę circa decumbentem fieri viſa erant, nõ minùs eſſent ſtupenda, quia ex quo locum mutandi cęlitùs accepit mandatum, quotiès res ad effectum tendere videbatur, totiès illa leuamen paſſionis in ſuo corpore ſentiebat: ac vice mutata, quotiès obnitentium contradictione ceſſari negocium cernebatur, totiès iſta, licèt abſens, intenſiore grauamine laborabat. Aliquandò de ſtratu repentè cõſurgens, cunctoſque recluſionis angulos & habitacula perambulans, loqui omnino non poterat: rurſumque ad lectum rediens, deficiente greſſu, loquebatur vt prius. Quo languoris genere non tunc ſolùm laborauit: ſed & quotieſcunquè fœminea trepidatione tardaſſet, vel dubitaſſet ſupernæ voluntatis peragere negocia, hoc certitudinis in ſe capiebat argumentum.

Nota rem admiratione dignam.

CAP. VII.

TAndèm ergò Dei famula cũ decem & octo puellis Deo * ſanctis, priſtinę habitationis loco decedente, quãtum his quos deſerebat, doloris & luctus derelinquebat, tantũ regioni ad quam accedebat, gaudij & exultationis afferebat. Fuerant nanque illi de Bingenſi oppido & contiguis villis multi honoratorum, & de plebe non exigua multitudo, qui eam cum grandi tripudio & diuinis laudibus exceperunt. At ipſa cum ſuo (immò Chriſti) grege puſillo, paratũ ſibi locum ingreſſa, diuinam, quæ cuncta diſpenſat, ſapiẽtiam deuota cordis alacritate magnificabat, & cõmiſſas tutelæ ſuę ſanctimoniales virgines, materno affectu fouebat, & regularibus inſtitutis prudẽter imbuere non ceſſabat. Et nè alieni iuris poſſeſſionem videretur inuaſiſſe vel occupare, de donariis fidelium, quæ fama nominis eius adducti deferebant, locũ ſuæ habitationis, partim dato precio, partim facto concambio, à proprietariis prædictis obtinuit. Quem quia liberum ſuſcepit, liberum manere perpetuò conſtituit, ità ut patrocinio tãtùm Mogũtinæ Eccleſiæ ſubiectus, non alium, quàm ſedis ipſius Archiepiſcopum haberet defenſorem, nè, ſi laicum aduocatum aſſumeret, ouili lupũ videretur inducere: quo ferè generali morbo per orbem plurimę uexantur ac vaſtãtur Eccleſię. Erga pręlatos cœnobii de quo migrauerat, hoc tantùm ſubiectionis ſibi ſuiſq; filiab⁹ retinuit, vt quę de ſpiritualib⁹, hoc eſt, de ordinis tenore & de monachatus profeſſione quęrenda eſſent, ab eis potiùs q̃ aliũdè ſuſciperet: & proni res & tempus poſceret, ſacerdotes de ipſo cœnobio ſuſciperent, quos propria & libera electione nominatim expetiuiſſent: qui eas tam in cura animarum ac diuinis exequendis officiis, q̃ in temporalium procuratione ſuſtentarent. Quę omnia non ſolùm permiſſu, ſed & conſulto venerabilis Henrici atque Arnoldi Moguntinę metropolis Archipręſulum, ſed & ſcriptis eorundem cum conſenſu Abbatum, decreta & confirmata ſunt: & nè quid poteſtatis in prædia ſancti Ruperti ſibi vſurparet Eccleſia ſancti Diſibodi, priuilegiorum authoritate, immò, ut p̃priùs dicam, ſuperni numinis interdicto vetitum eſt: ſiquidem hęc ipſa virgo, dum reuelatione intima cognoſceret, pro tali negocio eundũ ſibi eſſe ad idem cœnobium, & inſtàr Ionę prophetæ trepidatione quadam detineretur, diuinę caſtigationis flagello tacta, penè languit vſq; ad mortem. Quo verbere commonita, ſe fecit in oratorium deportari, ibique ſe, quò Deus iubebat, iturã, ſi correptio ceſſaret, deuouit. Deindè petiit, ut equo impoſita, & manib. ſuſtentata deduceret: moxq; vt vię pauxillùm deducta eſt, receptis uirib. lætabũda pcedebat. Perueniensq; ad montẽ pnominati

ſor. ſacrans.

Proficit Bingenſi monaſterio.

Moguntinum Archiepiſcopũ ſui monaſterii eligit defenſorem.

Ion. 1. Inobedientia punit.

Obedientia pœnas auertit.

confeſſoris,cur veoire compulſa eſſet,expoſuit, atque locum ſuę habitatiooís cum allodiis ad ſe pertinentibus,ab illis cęnobij fratribus abſoluit, relicta illis plurima portioue poſſeſſionum, quæ illi cum ſororibus ſuſceptis,traditę fuerant, & inſupèr pecuniarum noo modica quautitate, nè quid vſquàm iuſtæ querelæ relioqueretur.

C A P. VIII.

Vacat vtrique vita, actiua ſcilicet & cõtemplatiua.

VEtùm vt ea quæ ſeries narratiooís exigit, repetam,beata Hildegardis quanuis io ſe Lię parturientis crebros dolores ſuſtineret, nihilominùs ſpecioſę Rachelis oculos claros lumine ſpeculatiooís ioternæ paſcebat: & quęcunque interiùs adſpexiſſet, dictis & ſcriptis,prout oouerat expedire,pandebat. De quo genere ſpeculandi ſeu videodi modo(q perrarus ac ploribus etiam excellentium ſanctorum noſcitur io hac mortalitatis vmbra incompertus fuiſſe) res poſcit vt aliqua dicaotur:quod ipſius verbis potiſſimùm,quãtùm vel ipſa paodere potuit,cognoſcatur.

** Guibertum.*

Sic enim dicit in epiſtola,qua ad * Vuibertum Gemblacenſem mooachum, de his quæ de ea relatu famæ aodierat,ſciſcitantem, reſcripſit: Deus, ioquit,vbì vult,ad gloriam nominis ſui,& non terreni hominis, operatur. Ego quidem trementem timorem habeo, quoniam oullam ſecuritatẽ vllius poſſibilitatis in me ſcio. Sed manus meas ad Deum porrigo,quatenùs velot peona,quæ omni grauedine virium caret, & quæ per ventum volat,ab ipſo ſuſtineat: oec ea quę video, perfectè ſcire poſſum,quàm diù in corporali officio ſum, & in anima inoiſibilis, quoniam in his duobus homini defectus eſt. Ab infantia autem mea, oſſibus & oeruis ac venis meis oondùm confortatis, viſiooẽ hanc io anima mea uſque ad præſens tempus ſemper video,cùm iam pluſquàm LXX. annorum ſim:animaque mea,prout Deus vult, io hac viſione ſursùm in altitodinem firmameoti,& in viciſſitudinem diuerſi aeris aſſcendit, atque inter diuerſos populos ſe dilatat, quanuis in longinquis regionibus & locis à me remoti ſiot. Et quoniá hæc tali modo io anima mea video, idcircò etiam ſecuodùm viciſſitudioem nubiú & aliarum creaturarum ea coospicio. Iſta autem nec exterioribus oculis video, nec exterioribus auribus audio, nec cogitationibus cordis mei, oec olla collatione quinque ſeoſuum meorum percipio: ſed tãtum in aoima mea,apertis exterioribus oculis,ità quòd nõquàm io eis defectum ecſtaſis paſſa ſum, ſed vigilaoter die ac nocte ea video.

Nota admirandã eius viſionẽ, eamq; ꝑpetuam.

C A P. IX.

ITaque ſicut ex verbis pręcedentibus colligimus,verè mirus & perrarus huic ſanctæ virgini ſpeculariooís adfuit modus. Nempe ad ſimilitudioem ſanctorũ animalium,quæ vidit Ezechiel,ipſa certum pennatum animal ibat,& non reuertebatur:& iterùm ibat,& reoertebatur:quia ab actiua uita quam apprehenderat, ad quęlibet infima noo reuertebatur:& a contemplatioa,quam, carne obſita, iugiter tenere non poterat,io actiuam uitam reuertebatur. Quaſi.n.ei de actiuæ uitæ modo diceret Deus, Nõ te deſeram neq; derelioquã, à bono propoſito non permiſit eam redire:& iterùm, quaſi de contemplatiuę uitę modo ei diceret,Auerte oculos tuos,quia ipſi me auolare fecerunt: de ſpecolatione ſuę iocompræhenſibilis maieſtatis, ad actualis uitæ laborem eam permiſit redire. Aoerte,inquit,ocolos tuos à mea contẽplatiooe,quia ipſi me aoolare faciunt,dum me in hac uita ad perfectum compręhendere non ſufficiunt. Vnde & Pſalmiſta ait: Accedit homo ad cor altum,& exaltabitur Deus: quia quo altiùs puro corde quæritur, eo ſublimiùs, quàm ſit incompræhenſibilis,cõpræheoditur. Eo modo beata virgo in carne adhuc poſita,& per actiuam laborabat, & per contemplatiuam in ipſam diuinitatis lucem totis deſideriis inhiabat. Sed hìc primo libro poneotes terminum,beoedicamus Dominum, qui aocillam ſuam,ab ipſo ortus ſoi principio electam reſpexit, & eam dilectam vſque ad claritatem viſiooís ſuę prouexit.

Ezech. 1.

Ioſu. 5.

Can. 6.

Pſal. 63.

Nota.

PROLOGVS IN LIBRVM SECVNDVM.

GRANDEM quidem materiam ingenia parua nõ ſufferunt: ſed charitas & obedientia,quibus me totũ ſemper vobis debere profiteor, Ludouice & Godefride abbates optimi, meotẽ meã etiam de impoſſibilibus ad poſſibilẽ facultatem efferunt. Vndè quanuis oullo fretus iogenio,tñ præceptis veſtris in charitate Chriſti obtemperaui, & libellum ſecundum de vita beatæ Hildegardis virginis, ſecretis & arcanis viſionibus quaſi quibuſdã amœnis floribus reſperſum, ab eo loco,quo præcedẽtem librum Godefridus bonæ memoriæ terminauit, ordinare & perficere, Deo fauente,curaui. In quo ex verbis ipſius Deo dilectæ virgiois tanta elucet claritas propheticæ, ut oihil minus ab antiquis patribus videatur percepiſſe gratiæ. Nempe ſicut legitur de Moyſe, quòd indeſinenter fuerit io tabernaculo,ſic & ipſa in viſionum cæleſtium morabatur umbraculo: videlicet vt ſicut ille,ſic iſta à Deo, vt aliquid diſceret,aut auditores ſuos aliquid doceret. An oon morabatur in cæleſti tabernaculo, & trãſcenderat oebulam totius carnalitatis, cùm dictatum & verba Euangelij Iohaonis, In principio erat verbum,& cætera,eam docuit ſpiritus veritatis? Ipſe.n.ſpiritus ſãctus,qui in cor Iohãnis profluxit, quandò hanc profundiſſimã reuelatiooem de pectore Ieſu ſuxit, per diuiſiuam ſuæ dignationis gratiam hoc iſtã voluit diſcere, quod ille dignus fuit dicere. Sed de his interim loqui differamus,& propoſita,adſpirante ipſo ſpiritu, diſſeramus. Nec moueat lectorem,qoòd quædam,quæ in pręcedenti libro vitæ eius præſcripta ſunt,eadem io ſubſequenti etiam ope re viſionum eius,nihilominùs deſcripta ſunt: quia dignum iudicauimus, vt & qualitas ordinis in recitatioone hiſtorię eius ſeruaretur, & authoritas vel integritas verborum,quę per ſpiritum ſanctum prolata ſunt, in deſcriptione viſionum eius nullatenùs mutilaretur. Inprimis autem & huic libello capitula pręfigantur,vt locis ſuis ea q́ ſequuntur,faciliùs inueniãtur.

De Ieſue hoc legitur.

Exod. 33.

Nota.

Iohan. 1.

Iohan. 13.

ARGVMENTA CAPITVM LIBRI SECVNDI.

1 De his,quę ſcripto,cantu, literis & lingua inſolita expreſſit,& quis ea grammaticè diſpoſuit.

2 Quòd io prima viſione,de ſuo ſcribit timore, & de Papæ benedictione,& ſcribendi permiſſione.

3 De ſenteotia libri,Cantica Canticorum, quòd frequenter tangebatur per ſpiritum.

4 Quòd ad ſe venientes exhortans, abdita meotium humiliter propalauit meritorum.

5 De ſecunda viſione,pro qua cæcitatem iocurrit,quia eam celauit,& quód multa aduerſa pertulit.

6 Quód ipſa cum loco,qoem ſibi Dñs elegit, Delborę qoondam propheticiſſæ & loco ſuo comparata ſit.

7 De tertia uiſione & loci ſui mancipatione,& quòd Deus eam liberauit de inſtanti tribulatione.

8 Quòd Deus eam ſæpè confortabat,quandò eam uel diabolus,uel homo uexabat.

9 De quarta uiſione, i qua booos & malos angelos uidit.

10 Quòd languens per triennium, Cherubim praoos à ſe propellentem angelos igneo gladio, adſpexit.

11 Quòd

11 Quòd languore & dęmonum terrore non ſolùm non eſt ſuperata, ſed & defenſione angelica eſt glorificata.
12 Quòd philoſophus conuerſus, Deum in ea laudauit: & quòd ſuas puellas à dæmonum vanitatibus caſtigauit.
13 Quòd nec proſperis eleuabatur, nec aduerſis deprimebatur.
14 De quinta viſione, vbi agit de carnis & ſpiritus colluctatione, & ſanctorum patrum laudabili exemplificatione.
15 De ſexta viſione, in qua turres & diuerſa habitacula vidit.
16 De ſeptima, in qua dicit, quomodò Iohannis Euangelium didicit.
17 Quòd ſpiritus ſpecialis gratiæ, fonte eam potauit ſapientiæ.

LIBER SECVNDVS, IN QVO inſertæ ſunt viſiones S. Virginis Hildegardis. Caput I.

Multa prophetico ſpiritu pandit.

IGITVR beata virgo in loco, ad quem viſu diuino migrauerat, librum viſionum ſuarum, quem apud montem ſancti Diſibodi inchoauerat, conſummauit, & quædam de natura hominis & elementorum, diuerſarumque creaturarũ, & quomodò homini ex his ſuccurrendum ſit, aliaque multa ſecreta prophetico ſpiritu manifeſtauit. Patet etiam, quàm eleganter epiſtolis, de diuerſis prouinciis ad ſe directis, reſponderit, ſi quis tenorem verborum eius, ex reuelatione diuina prolatorum, altiùs conſiderare voluerit. Sunt tamen in vnum volumen compilatæ & ſuæ, & illæ, quę ad ſe fuerant deſtinatæ. Quis verò nõ miretur, quod cantum dulciſſimæ melodiæ mirabilii protulit ſymphonia, & literas non priùs uiſas, cum lingua dedit anteà inaudita? Præter hæc, Euangelia quædam expoſuit, aliaſque typicas expoſitiones compoſuit: quæ omnia, quia ei clauis Dauid aperuit, gratulari meritò & cantare animæ ſuæ licuit, quòd eam Rex in cellaria ſua introduxerit, vt inebriaretur ab vbertate domus ſuę, & potaretur torrente voluptatis ſuę: vndè & ipſa, ſicut ſcriptum eſt, à timore Domini concipiens, pareret ſpiritum, & ſalutes ſuper terram faceret. Magnum eſt etiam illud & admiratione dignũ, quòd ea, quæ in ſpiritu audiuit vel vidit, eodem ſenſu & eiſdem verbis circunſpecta & pura mẽte, manu propria ſcripſit & ore edidit, vno ſolo fidei viro ſymmyſta contenta, qui ad euidentiam grammaticę artis, quam ipſa neſciebat, caſus, tempora & genera quidem diſponere, ſed ad ſenſum vel intellectum eorum nihil omninò addere præſumebat vel demetere. De hoc certè etiam ad Adrianum Papam ſcripſit, quòd ſic in cæleſti viſione ſibi dictum audiuit: Cum deſupèr tibi oſtenſa ad formam humanæ conſuetudinis non protuleris in Latina lingua, quia hæc conſuetudo tibi non eſt data, ille qui limam habet, ad aptum ſonum hominum explere non negligat. Congruum autem uidetur, ut hoc in loco ſcripta viſionum eius aliqua inſeramus: & ex his, quàm conuenienter ſententia illa de Canticis, Dilectus meus miſit manus ſuas per foramen, & vẽter meus intremuit ad tactum eius, ſibi adaptari queat, videamus. Hæc ſcripta ità ſe habent.

Multa diſcit diuinitus.

Apoc. 3. Cant. 1. Pſal. 35. Eſa. 26.

Neſcit literas, & tamẽ ſcribit, non ſine magno miraculo.

Cant. 5.

CAP. II.

IN myſtica (inquit) viſione & in lumine charitatis de ſapientia, quæ nunquàm deficiet, verba hæc ſic audiui & vidi: Quinque toni iuſtitiæ humano generi à Deo miſſi intonant, in quibus ſalus & redemptio credentium conſtat. Et hi quinque toni excellentiores omnibus operibus hominum ſunt, quia omnia opera hominum de his nutriuntur, qui ſunt qui in ſonis non eunt, ſed cum quibus omnia opera hominis, in quinque ſenſibus corporis eius perficiuntur. Et de illis talis ratio eſt: Primus tonus per fidele Abel ſacrificium, quod Deo immolauit, opere cõpletus eſt. Secundus autem, quandò Noe per præceptum Dei arcã ædificauit. Tertius verò per Moyſen, quandò ei lex data eſt, quæ * punctum circunciſionis Abrahæ fuit. Sed in quarto tono verbum ſummi patris in Virginis vterum deſcendit, & carnem induit: quia idem verbum cum aqua limum coagulauerat, & ſic hominem formauerat: vndè & omnis creatura per hominem ad ipſum clamauit, qui eam fecerat, ſicque propter hominẽ Deus omnia in ſe portauit. Alio enim tempore hominem creauit, alio autẽ ipſum portauit: vt omnes quos conſilium ſerpentis perdiderat, ſibi attraheret. Quintus autem tonus perficietur, cùm omnis error & irriſio finietur: & tunc homines videbunt & cognoſcent, quòd nullus citra Dominum quicquam facere poſſit. Hoc verò in quinque tonis à Deo miſſis, vetus & nouum teſtamentum perficietur, ac mirificus numerus hominum complebitur. Et poſt hos quinque tonos filio Dei quoddam lucidum tempus dabitur, ità quòd ab omni carne palàm cognoſcetur. Poſteà Diuinitas in ſemetipſa operabitur, quandiù vult. Sapientia quoquè in lumine charitatis docet, & iubet me dicere, quomodò in hac viſione conſtituta ſum. Et ego verba hęc nõ dico de me, ſed vera ſapientia iſta dicit de me, & ſic loquitur ad me: Audi, ò homo, verba hæc, & dic ea non ſecundùm te, ſed ſecundùm me: & docta per me, hoc modo dic de te: In prima formatione mea, cùm Deus in vtero matris meæ ſpiraculo vitæ ſuſcitauit me, viſionem iſtam infixit animę meę. Nam poſt incarnationem Chriſti anno M. C. doctrina Apoſtolorum & ardens iuſticia, quam in Chriſtianis & ſpiritualibus conſtituerat, tardare cœpit, & in hæſitationem vertebatur. Illis temporibus nata ſum, & parentes mei cũ ſuſpirio Deo me vouebant, ac tertio ætatis meæ anno tantum lumen vidi, quòd anima mea contremuit: ſed præ infantia de his nihil proferre potui. In octauo autem anno ætatis meæ in ſpiritualem conuerſationem Deo oblata ſum, & uſque in quintum decimum annum fui multa videns, & plura ſimpliciter loquens, ità quòd & admirabantur, qui hęc audierũt, vndè venirent, & à quo eſſent. Tunc & ego in meipſa admirata ſum, quòd cùm * infra in anima vidi, exteriorem etiam uiſum habui: & quòd hoc de nullo homine audiui, atque viſionem, quam in anima vidi, quantùm potuit, celaui: multaq; exteriora ignoraui, de frequenti ægritudine, quam a lacte matris meæ huc uſque paſſa ſum, quę carnem meam macerauit, & ex qua vires meæ defecerunt. His valdè fatigata, à quadam nutrice mea quæſiui, ſi aliqua, exceptis exterioribus, videret: & nihil mihi indè reſpõdit, quoniã nihil videbat. Tunc magno timore correpta, non audebam hæc cuiquam manifeſtare, ſed tamen plura loquendo, dictando, de futuris ſolebam enarrare. Et quandò hac viſione pleniter perfundebar, multa quæ audientibus aliena erant, loquebar. Sed cùm vis viſionis aliquantulùm ceſſit, in qua me plùs ſecundùm mores infantis, quàm ſecundùm annos ætatis meę exhibui, valdè erubui, & ſępè fleui: & multotiès libẽter tacuiſſem, ſi mihi licuiſſet. Præ timore autem, quem ad homines habebam, quomodò viderem, nulli dicere audebam. Sed quædam nobilis fœmina, cui in di-

*Gen. 4. Gen. 6. Exo. 20. for. * pactum. Gen. 1. & 2.*

Iudicium extremũ.

Nota 1100.

** intrà Nota & intùs & foris eã vidiſſe eodẽ tempore.*

iu diſciplina eram ſubdita, hæc notauit, & cuidam ſi-
bi notæ monachæ aperuit. Eidem fœminæ Deus per
gratiam ſuam quaſi riuulum ex multis aqnis infudit,
ità quòd bonis operibus quietem non tribuit, quouſ-
què bono fine pręſentem uitam finiuit, cuius etiam
merita Deus per quędam pulchra oſtendit ſigna.
Poſt cuius finem ità permanſi ividens in quadrageſi-
mum ętatis meæ annum. Tunc in eadem viſione ma-
gna preſſura coacta ſum palàm mauifeſtare ea, quę
videram & audieram. Sed valdè timui & erubui pro-
ferre, quæ tam diu ſilueram. Venę autem medullę
meę tunc plenę virium erant, iu quibus ab infantia
& iuuentute mea defectum habebam. Iſta cuidam mo
nacho magiſtro meo Intimaui, qui bonæ conuerſa-
tionis & diligentis intentionis ac veluti peregrinus
ſciſcitationibus morum multorũ hominum erat. Vn-
dè & eadem miracula libenter audiebat, qui admirãs
mihi iniunait, vt ea abſconſa ſcriberem, donèc vide-
ret, quæ & vndè eſſent. Intelligens autem ꝙ à Deo
eſſent, Abbati ſuo intimauit, magnoque deſiderio de
incèps mecum in his laborauit. In eadem viſione ſcri
Intelligit prophetas &c. docta à Deo. pta prophetarum, Euangeliorum, & aliorum ſancto-
rum quorundam philoſophorum, ſine vlla humana
doctrina intellexi, ac quædam ex illis expoſui, cùm
vix notitiam literarum haberem, ſicut indocta mulier
me docuerat. Sed & cantum cum melodia in laudẽ
Dei & ſanctorum abſque doctrina vllius hominis pro
tuli & cantaui, cùm nunquàm vel neumam, vel can-
tum aliquem didiciſſem. Hæc ad audientiam Mogun
tinæ Eccleſiæ allata cùm eſſent & diſcuſſa, omnes ex
Deo eſſe dixerunt, & ex prophetia, qua olìm prophetę
Eugenius Papa, cũ eſſet Treueris, eius ſcripta approbat. ꝓfetauerant. Deindè ſcripta mea Eugenio Papæ, cùm
Treberi eſſet, allata ſunt, qui ea grătanter coram plu-
rimis legi fecit, ac per ſeipſum legit, multumque de
gratia Dei confidens, benedictionemque ſuam cum
literis mihi mittens, præcepit ut ea quæ in uiſione ui
derem vel audirem, ſcriptis attentiùs commen-
darem.

CAP. III.

Itaque beatæ uirginis pulcherrima viſione & ſui
timoris, quem ad acceſſum Spiritusſãcti capiebat,
recitatione, de Apoſtolici quoquè benedictione, &
de percepta ab eo ſcribendi permiſſione, patenter
colligimus, quòd ille dilectus ſuus ſponſus cæleſtia
Can. 5. Ieſus Chriſtus verè miſit manum ſuam, id eſt, opera-
tionem & inſpirationem ſpiritusſancti per foramen,
hoc eſt, per occultam gratiam ſuam, & venter eius,
ſcilicet mens ſua, ad tactum eius, hoc eſt, ad infuſio-
nem gratiæ ſuæ intremuit, ob inſolitum vigorem ſpi
ritus, & pondus quod interiùs ſenſit. Quid aptius? qđ
conuenientius? Certè ſicut per illum in Helia ſibilũ
3. Reg. 19. auræ tenuem frequentior viſitatio ſignatur: ità diui-
ni Spiritus ſaporem totiès deguſtabat mens eius, quo
tiès in contemplationis ſublimitate ſuſpendebatur. Et
quid fecit? Surrexi, inquit, vt aperirem dilecto meo.
Cant. 5. O verè beata uirgo, quę, ſicut ſcriptum eſt, quia dile-
Prou. 22. xit cordis munditiam, propter gratiam labiorum ſuo
rum habet amicum regem, id eſt, Chriſtum, à quo ta
le percepit donum. Secundùm menſuram enim, quã
ſibi dare Spiritusſanctus voluit, (nam ſicut ſpirat vbi
Iohan. 3. vult, ſic etiam diuidit ſingulis prout vult) quin ſurge
ret & dilecto aperiret, recuſare non poterat: & nunc
Can. 5. voce, nunc literis, peſſulum oſtii ſui aperiens dilecto,
Prou. 5. foris exequebatur, quod intùs audiuit. Quid intùs au
diuit? Deriuentur foràs fontes tui, & in plateis aquas
tuas diuide.

CAP. IIII.

IGitur dum ad hunc modum bonorum operũ ri-
uis affluẽtibus quaſi paradiſi fluminibus irrigaret,
non modò tota vicinia, verùm etiam ex omni tripar-
tita Gallia atque Germania confluebant ad eam vn-
diquè vtriuſque ſexus populorum examina, quibus ꝑ
gratiam Dei vtriuſque vitæ affatìm accommoda im- *Soluit multas q́ſtiones ſcripturarũ.*
pẽdebat exhortamina. Ad ſalutem enim animarum
ſuarum proponebat eis & ſoluebat quęſtiones ſancta
rum ſcripturarum. Plurimi conſilium ab ea percipie
bant neceſſitatum corporalium, quas patiebantur: nõ *Videt hominũ cogitationes.*
nulli quoq; benedictionib' ſuis a lãguoribus alleuia
bantur. Quia verò prophetico ſpiritu cogitationes &
intẽtiones hominũ cognoſcebat, quoſdã ꝑuerſa & fri
uola mẽte ad ſe, quaſi ad explorãdũ accedẽtes redar- *Act. 6.*
guebat: q dũ ſpiritui q loquebat, nõ valerẽt reſiſtere,
correpti & emendati, cogebantur à prauo incepto de
ſiſtere. Sed & Iudęos, dum ad ſe venirent cauſa inter-
rogationis, cõuictos de lege ſua, ad Chriſti fidem ex- *1. Cor. 9.*
hortabatur verbis piæ admonitionis. Omnibus enim,
iuxta Apoſtolum, omnia facta, extraneis quidem aduẽ
rantibus, quanuis repræhenſibilibus, blãdè & leniter,
prout eis uidebat competere, loquebatur. Secum aũt
commorantes puellas, cum multo dilectionis ac ma-
ternæ dulcedinis affectu caſtigabat, quotiès vel rãcor
cuiuslibet controuerſiæ, vel dolor ſecularis triſtitiæ, ſi
ue deſidia, aut negligentia in eis oriebatur. Deniquè
voluntates, intentiones & cogitationes earum intã
tùm perſpiciebat, quòd in officiis etiam diuinis, ſecũ
dùm qualitatem cordis ſui, propriis benedictionibus *Videt quorũdã præſentis uita cõſummationẽ.*
eis reſpondebat. Præuidebat enim in ſpiritu vitam ho
minum & conuerſationem, necnon & vitæ præſentis
quorundam conſummationem, ac ſecundùm qualita
tem morum & meritorum, gloriam & pœnas anima
rum eorum: quæ tamen tanta myſteria nulli præter-
quàm illi ſoli homini reuelabat, cui (vt prædiximus)
omnia ſecreta ſua manifeſtabat. Sicut deniquè tẽpus
tacendi, ità nouerat, quid & vbì, & cui, & cur, & quo- *Eccle. 3.*
modò, & quandò tempus eſſet loquẽdi. In his autem
omnibus ſummam omnium virtutum ſeruabat humi
litatem. Et ſciens, quia Deus ſuperbis reſiſtit, humili- *Iaco. 4.*
bus autem dat gratiam, ſemper gratiæ diuinæ omni- *1. Pet. 5.*
potentem laudabat benignitatem.

CAP. V.

TAntis ac talibus gratiarum adornatam dotalib'
ſponſus cęleſtis, ſpõſam ſuam dilectam, licèt cre
bris inuiſeret viſitationibus, tamen ut ſcriptum eſt, *Eccle. 3.*
quantò magna erat, humiliaret ſe in omnibus, permi
ſit eam ſæpe variis ęgritudinum vexari paſſionibus.
Quod vt euidentiùs pateat, textus uiſionum eius pro *2. Cor. 12.*
ducatur in medium, vt & virtus in infirmitate perfe- *2. Mac. 15.*
cta non lateat, & lectoris etiam, dum alternis vti dele
ctatur, alleuietur tædium. Vis ſcire quid perpeſſa fue-
rit pro eo, quòd non manifeſtauerit oſtenſam ſibi cæli
tùs uiſionem, propter ſuam de loco, in quo tunc erat,
in alium tranſmigrationem? Audi ipſam ità ſcribeotẽ:
Quodam (inquit) tempore ex caligine oculorum nul
lum lumen videbam, tantoque pondere corporis de-
primebar, quòd ſubleuari non valẽs, in doloribus ma
ximis occupata iacebam: quæ ideò paſſa ſum, quia non
manifeſtaui viſionem, quæ mihi oſtenſa fuit, ꝙ de lo- *Pœna celata viſionis,*
co ĩ quo Deo oblata fuerã, in alium cum puellis meis
moueri deberem. Hæc tam diù ſuſtinui, donèc locum
in quo nunc ſum, nominaui: & ilicò uiſu recepto, le-
uiùs quidem habui, ſed tamen infirmitate nondùm ad
plenum carui. Abbas autem meus, & fratres & popu-
lus eiuſdem prouinciæ, cùm percepiſſent de hac mu-
tatione, quid hoc eſſet, quòd de pinguedine agrorũ
& uinearum, & de amęnitate loci illius, ad inaquoſa,
vbì nulla eſſent commoda, ire vellemus, mirũ habue-
runt: & nè hoc fieret, ſed vt nobis reſiſterent, in inui-
cem conſpirauerunt. Me quoquè quadam vanitate de *Pſal. 72*
ceptam eſſe dicebant. Cumq; hæc audiſſem, cor meũ
contritũ eſt, & caro mea & venæ aruerunt: & per dies

plu-

plurimos lecto decumbens, uocem magnam audiui, me prohibentem, nè quicquam amplius in loco illo de uiſione hac proferrem vel ſcriberem. Tunc quædā nobilis Marchionoiſſa nobis nota, Archiepiſcopū Moguntinum adiit, & ei hæc omnia, aliiſque ſapientibus manifeſtauit. Qui dixerūt, ꝙ nullus locus, niſi per bona opera ſanctificaretur: vndè & hoc, vt fieret, conueniens videtur. Tunc antiquus deceptor per multas irriſiones me excribrauit, ità ꝙ multi dixerunt: Quid eſt hoc, ꝙ huic ſtultę & indoctæ fœminæ tot myſteria reuelantur, cùm multi fortes & ſapientes viri ſint? In diſperſionem itaque vertetur. Multi enim de reuelatione admirabantur, vtrùm à Deo eſſet, an de inaquoſitate aereorum ſpirituum, qui multos ſeducunt. Et ità in iſto loco cum viginti puellis nobilibus & de diuitibus parentibus natis, manſi, nullam habitationē ſeu habitatorem hìc inueniens, excepto veterano quodā & uxore eius ac filijs. Tanta quoquè aduerſitas tribulationum & preſſura laborum ſuper me cecidit, velut cùm tempenſtuoſa nubes ſolem obtegit, ità quòd valdè ſuſpirans & lachrymas fundens, dixi: O ò, Deus nullum confundit, qui in ipſum confidit. Sed iterùm Deus gratiam ſuam mihi adhibuit, quemadmodùm cùm ſol recedentibus nubibus appàret, & velut cùm mater flenti infanti lac præbet, vndè ipſe poſt fletum gaudet. Tunc in vera viſione vidi, quòd tribulationes iſtæ in exemplo Moyſis ſuper me veniſſent: quia cùm ille filios Iſrael de Aegypto trans mare rubrum duceret in deſertum, ipſi contra Deum murmurantes, Moyſen quoquè valdè afflixerunt, quanuis eos Deus mirificis ſignis illuſtraſſet. Ità Deus aliqua parte me affligi permiſit à communi populo, à propinquis meis, & ab aliquantis qui mecum manſerunt, cùm eis neceſſaria defuerunt, niſi quantum nobis per gratiam Dei eleemoſynis dabatur: quia ſicut filii Iſrael Moyſen afflixerunt, ità & iſti ſuper me caput mouentes, dixerunt: Quid prodeſt, quòd nobiles & diuites puellæ, de loco in quo eis nihil defuit, in tantam penuriam deuenerunt? Nos veró gratiam Dei nobis ſuccurrere expectabamus, qui hunc locum nobis oſtenderat.

Amultis irridetur.

Multa patitur.

Exo. 16.

Poſt preſſuram doloris huius gratiam ſuam Deus ſuper nos pluit. Nam multi qui nos priùs contemnétes, inaquoſam inutilitatem nominauerát, venerūt ad nos vndiquè, adiuuantes & benedictionibus nos replentes. Multi etiam diuites, mortuos ſuos in honore apud nos ſepelierunt. Plurimi quoquè viſionem hác in fide cognoſcentes, magno deſiderio ad nos venerunt: ſicut per prophetam dictum eſt: Venient ad te, q detrahebant tibi. Tunc ſpiritus meus reuixit, & quæ priùs in dolore fleueram, nūc quia Deus in obliuionē me non duxiſſet, præ gaudio fleui, cùm locum iſtum extollendo, & multis vtilibus rebus & ædificiis multiplicando confirmauit. Sed tamen Deus noluit, quòd in plena ſecuritate conſtanter perſeuerarem, ſicut ab infantia mea in omnibus cauſis meis fecerat, cùm nullam ſecuritatem gaudii vitæ iſtius mihi dimiſit, per quod mens mea eleuari poſſet. Nam cùm librum Sciuias ſcriberem, quandam nobilem puellam ſupradictę Marchioniſſę filiam, in plena charitate habebā, ſicut Paulus Timotheum, quæ in diligenti amicitia in omnibus ſe mihi cōiunxerat, & in paſſionibus meis mihi condoluit, donèc ipſum librum cōpleui. Sed poſthæc propter elegantiam generis ſui, ad dignitaté maioris nominis ſe inclinauit, vt mater cuiuſdam ſublimis Eccleſiæ nominaretur: quod tamen non ſecūdùm Deum, ſed ſecundùm honorem ſeculi huius q̄ſiuit. Hæc in alia regione à nobis remota, poſtquàm à me receſſit, vitam prçſentem cum nomine dignitatis citò perdidit. Aliæ etiam quędam nobiles puellæ ſimiliter fecerūt, ſe à me ſeparantes: ex quibus quędam poſteà tam negligenter viuebant, quòd multi dixerunt quia opera earum oſtenderent, quòd in ſpiritū ſanctum, & in hominem, qui de ſpirituſancto loquebatur, peccaſſent. Ego autem & diligentes me, admirabamur, cur tanta perſecutio ſuper me ueniret, & Deus conſolationem mihi non adhiberet, cùm in peccatis perſeuerare non vellem, ſed bona opera, Deo adiuuante, perficere deſiderarem. In his librum Sciuias compleui, ſicut Deus voluit.

Dominus eā cōſolatur.

Eſa. 60.

Non ſinit Deus, ut unq̄ plena gaudeat ī hoc mūdo ſecuritate.

Philip. 2.

Puellis ab ea diſcedentibus, res malè ſucceſſit.

CAP. VI.

Ex præcedenti viſionis deſcriptione & beatæ uirginis liquet afflictione, quòd locum, quem ſibi præmonſtratum & pro quo retardantem cęcitate caſtigauit: ipſe Dominus elegit & pręelegit in hereditatem ſibi, vt nomen ſuum ſanctum impenſiús glorificaretur ibi, tum propter S. Ruperti merita & ſecum ibì in Chriſto quieſcentium, tum propter profectum ſanctæ virginis & ſecum illuc venientium. Inter hæc ſubit mentem veteris hiſtoriæ recordatio, & pulchra ſe nobis offert de Delbora prophetiſſa & loco in quo ſedit, ad noſtram prophetiſſam & locum noſtrum cō paratio. Sic enim Origenes dicit. Præſtat nō minimā conſolationem mulierum ſexui, & prouocat eas, nè pro infirmitate ſexus deſperent, etiam prophetię gratiæ capaces ſe fieri poſſe: ſed intelligant & credant, ꝙ meretur hanc gratiam puritas mentis, non diuerſitas ſexus. Delbora quippé, quæ apes interpretatur, in prophetię forma verſatur. Certum nanque eſt, quòd oīs prophetia ſuaues cęleſtis doctrinę fauos & dulcia diuini eloquii mella componat, vt Dauid dicit: Quám dulcia faucibus meis eloquia tua ſuper mel ori meo. Hæc inter Rama & Bethel ſedere dicitur: & Rama, excelſa: Bethel, domus Dei interpretatur. Nihil enim humile, nihil deiectum erga prophetiæ ſedem reperitur. Sicut & apud Salomonem ſedes ſapientiæ, vel in portis ciuitatum conſiſtit, vel in murorum mœnibus habitat, vel in mrribus liberè agit. Hoc modo ꝓphetia in beata Hildegarde inter domum Dei & excelſa dicitur habitaſſe, quod nūc videri etiam in prōptu ſit localiter: poteſt tamen accipi & ſpiritualiter. Docet enim te, ò ſancta anima, quæcunque ibí habitas, quæ ſuper terram ſunt, reſpuere, & quæ in cælorum excelſis ſunt, vbi Chriſtus in dextera Dei ſedet, quærere. Illuc te prophetia eius hortatur aſcēdere, illuc auditores ſuos molitur imponere. Benedicta ergò gratia Dei de loco ſuo, de cuius emancipatione, quam in ſpiritu præuidit beate virgo, dicit ità in ſcripto ſuo:

Iudic. 4. & 5. Delbora. Origenes.

Puritas mentis.

Pſal. 118.

Prou 31.

Col. 3.

Ezech. 3.

CAP. VII.

Vidi in uiſione, & docta & coacta ſum, vt prælatis meis reuelarem, quòd locus noſter cū ſuis pertinentiis, à loco, in quo Deo oblata fueram, abſoluendus eſſet, prætérquàm quòd ſubiectionem & obedientiam Deo ibì ſeruientibus deberemus, quandiù bonam fidem erga nos inueniremus. Hęc Abbati meo intimaui, ſed infirmitate correptus, nihil indè diſpoſuit, quoniam & poſt paucos dies vitam finiuit. Ad Abbatem verò ſuccedentem & Moguntinum Archiepiſcopū & maiores Eccleſiæ cùm hæc perueniſſent, in fide & charitate ea ſuſceperunt, atque ità fieri cum ſigillo ſcripturæ confirmauerunt. Inter hęc à quibuſdam multas infeſtationes pertuli, ſicut Ioſue, quem præ aliis victorem, inimici conabantur ducere in cōfuſionem: ſed ſicut Deus ipſum adiuuit, ità me & filias meas liberauit. Sed ſicut Ioſeph fratres ſui inuidēbant, quod à patre plùs aliis amaretur, ac ipſum vendētes, tunicam eius ſciſſam patri retulerunt, dicentes, ꝙ fera illum deuorauerit: ità & quidam maleuoli tunicam gratię & laudis Domini in nobis ſcindere volebant:

Viſio eius de loci mutatione.

Gen. 37.

bant:ſed Deus nobis ſuccurrit, ſicut Ioſeph ĩ honorẽ
Gen. 41. reſtituit. Quanuis autem multam preſſuram haberemus, tamen per gratiam Dei augmentabamur, ſicut
Exod. 1. & filij Iſrael, qui quanto plùs opprimebantur, tanto magis creſcebant. In gaudio itaque cordis mei ad Deum adſpiciebam, & quia in tribulationibus mihi adſtiterat, ſecura eſſe volebam.

CAP. VIII.

Multa patitur p diabolicas & humanas infeſtationes.

HIc opportunè conſiderare poſſumus, quòd beata virgo, licèt corpore infirmitatis attritione, diabolicæ quoquè & humanę infeſtationis prægrauaretur vexatione, ſemper tamen diuina roborari & confirmari meruit conſolatione. Siquidem Spiritusſanctus gratiam ſuam multis profuturam, in electo vaſe ſuo volens conſeruare, omnis fæculentiæ rubiginem lima correctionis in ea ſtuduit elimare, vt ex ca-
Rom. 12. ſtigatione proficiens, voluntatem Domini diligenter inueſtigaret: & iuxta Apoſtolum, rationabile obſequium Deo reddens, totum vitæ ſuæ curſum ad eius ſententiam ordinaret: & meritò. Gratuito enim ſuo dono, naturæ & gratię ſimul illuſtrans eam bono, præparabat ei gratiam in abundantia magna & gloria, gratiam in terris, gloriam in cælis, gratiam ſublimiũ meritorum, gloriam ineffabilium pręmiorum dabat.
Heb. 12. Indè eſt, quòd à terrenis caſtigabatur, ſicut ſcriptum eſt: Flagellat Deus omnem filium quem recipit, vt in ea meritorum augeretur merita, ſicut & in ſubſequenti viſione declaratur, quam deſcribit ità:

CAP. IX.

Miro afficitur morbo.

IN lectum ægritudinis quodam tempore me Deus ſtrauit, & aereis pœnis totum corpus infudit, ità quòd venæ cum ſanguine, caro cum liquore, medulla cum oſſibus in me aruerunt, velut anima mea à corpore eximi deberet. In iſto ſtrepitu triginta dies fui, ità quòd ex calore aerei ignis venter meus ſeruebat. Vndè quidam hanc ægritudinem pro pœna computabant. Virtus quoquè ſpiritus mei, carni meæ infixa, defecit, nec ex hac vita trãſlata, nec pleniter ſui in ea. Corpus etiam meum immutatum ſternebatur in terram ſuper cilicium, nec tamen vidi finem meum, cùm & prælati mei, filiæ & proximi, cum planctu magno
Viſio eius venirent, & obitum meum viderent. At ego in vera viſione aciem magnam angelorum, humano intellectui innumerabilem, per hos dies interdùm vidi, qui
Apoc. 12. de exercitu illo erant, qui cum Michaele contra draconem pugnabant, & hi ſuſtinebant quid de me Deus fieri iuberet. Sed vnus fortis ex eis, clamabat ad me, dicens. Ej Ej, aquila, quarè dormis in ſcientia? Surge de dubitatione. Cognoſceris. O gemma in ſplendore, omnes aquilę videbunt te, ſed mundus lugebit, vita autem ęterna gaudebit: ideò aurora ad ſolem ſurge. Surge ſurge, comede & bibe. Moxa acies tota clamabat voce ſonora: Vox gaudii. Nuncij ſiluerunt, Nondùm venit tempus tranſeũdi: puella ergò ſurge. Statim corpus meum & ſenſus mei ad præſentem uitam mutabãtur. Quod filię meę, quæ priùs fleuerant, cernentes, de terra me leuantes, in lectum repoſuerunt, & ſic priſtinas vires recepi. pœnalis autem infirmitas à me pleniter non receſſit: ſed tantùm ſpiritus meus de die in diem plùs, quam priùs, in me conſortabatur. Nam

Dæmones ei multas inferunt pœnas.

peſſimi aerei ſpiritus, quibus pœnales cruciatus hominum iniuncti ſunt, pœnam hanc, quę mihi ab eis, ut Deus permiſit, inferebatur, ſubminiſtrabant, ſicut & tortores fecerunt, quę beato Laurentio & aliis martyribus prunas apponebant, qui & ad me feſtinãtes, voce magna clamabant: Seducamus iſtam, ut de Deo dubitet & blaſphemet, cur eam tantis pœnis implicet. Sicut enim in Iob permiſſione Dei factum eſt, ꝙ
Iob 1. ſatan corpus eius ità percuſſit, ꝙ vermibus ſcaterei: ità aerius ignis ſubintrans, carnem meam cõſumpſit: quod & Ieremię accidit, qui dolorẽ ſuum flebiliter
planxit. Sed diabolus ei perſuadere non potuit, quòd *Thre 3.*
Deum blaſphemaret. Ego verò mollis in carne, timida in mente, de pœnis iſtis plurimùm terrebar. Sed
Deus me conſortauit, quòd eas patienter ferebam, at- *Laudat Deum in pœnis ſuis.*
que in ſpiritu meo dixi: O ô Domine Deus, omnia ꝑ quæ me tangis, bona eſſe ſcio, quoniam cuncta opera tua, bona & ſancta ſunt, quoniam hæc ab infantia mea promerui. Sed tamen confido, quòd animam in futura uita ſic cruciari non permittas.

CAP. X.

CVmque in his doloribus adhuc laborarem, in vera viſione admonita ſum, ut ad locum in quo Deo oblata eram, irem, & verba quæ Deus mihi oſtẽderat, proferrem: quod & feci, ac in eodem dolore ad filias meas redii. Ad alia quoque loca congregationum iter arripui, ac verba quę Deus iuſſit, explanaui.
In his omnibus vas corporis mei quaſi in clibano eo- *Corpus eius quaſi in clibano decoquitur.*
ctum eſt, ſicut & Deus multos probauit, quos verba ſua proferre iuſſit: vndè laudes ſibi ſit. Qui & magnũ auxilium in duabus filiabus meis & aliis mihi prębuit, quòd paſſionibus meis infatigabiliter condolebãt. vndè & ſuſpirans Deo gratias egi, quòd homines tædium mei non habebant. Si enim tantam preſſuram dolorum, qui à Deo non eſſent, in carne mea habuiſſem, tam diù viuere non potuiſſem. Quanuis autem in his cruciarer, in ſuperna viſione tamen dictaui, cãtaui, ac ſcripſi, quę ſpiritusſanct⁹ per me proferre volebat. In his autem languoribus triennio finito, vidi quòd Cherubim in flagrante igne, in quo ſpeculũ myſteriorum Dei eſt, aereos ſpiritus, qui me torquebãt, quaſi igneo gladio inſequebatur, ità quod à me fu-
gerent, clamantes: Ah Ah, Væ Væ. Num iſta, iſta ſic *Verè mirabilis Deus in ſanctis ſuis.*
abibit, quòd eam non rapiemus? Mox ſpiritus meus in me pleniter reuixit, corpuſque meum in venis & medullis recreatum eſt, ſicque tota cõualui.

CAP. XI.

ECcè qualiter ſancta virgo duplici modo nũc languorum doloribus cruciata, nunc dæmonum terroribus vexata, ſub defenſione angelica glorificabatur. Deniquè ex vna parte, qua laborabat infirmitate, fœmina miræ innocentiæ muniuit ſe uirtute patientiæ, & quaſi eius moleſtię ſermo diuinus blãdiretur,
Sufficit, inquiens, tibi gratia mea, nam virtus in infir- *2. Cor. 12.*
mitate perficietur: libenter gloriabatur in infirmita- *Mira eius patientia.*
tibus, vt inhabitaret in ſe uirtus Chriſti: & eo præſumebat ſe diligi, quo merebatur argui. At ea altera parte, qua dæmonium irritabatur arte, bellatrix egregia iterùm ſe doctrinæ Apoſtolicæ armauit cuſtodia.
Quæ? Galeam, inquit, ſalutis aſſumite, & gladium ſpi- *Ephe. 6.*
ritus, quod eſt verbum Dei. Et iterùm: Induite vos ar- *Ibid.*
maturam Dei, vt poſſitis ſtare aduersùs inſidias diaboli, quia nõ eſt nobis colluctatio aduersùs carnẽ & ſãguinem, ſed aduersùs principatus & poteſtates tenebrarum harum. Hac itaque magna bellandi arte, & his armis propugnatrix inuicta decertabat: & adhuc carne incluſa, & in terris poſita contra ſpiritualia nequitię in cęleſtibus dimicabat. Quapropter & ipſi principes tenebrarum horruerunt, quandò tanta arte inſtructam & omni armatura fortium vallatam fœminam contra ſe procedere viderunt. Horruerunt, inquam, & Væ ſuum conclamantes, cum confuſione fugerunt, quoniam timor & tremor ſuper eos venerũt,
cùm viderũt Cherubim terribilem ut caſtrorum aci- *Cant. 6.*
em ordinatam, famulam quidem Dei protegentem, ſe autem flammea framea, nè eam vexarent, proſe-
quentem. Itaque admirati ſunt, conturbati ſunt, com- *Pſal. 47.*
moti ſunt, tremor appræhẽdit eos, ità vt dicerent: Ca- *Gen. 15.*
ſtra Dei ſunt hæc, fugiamus Iſraelem. Et ſtatim fugerunt. Ità inter ſuperos & inferos ſpiritus athleta Dei

Iucta-

luctabatur, propulſatisq; aduerſariis, læta ſemper victoria gloriabatur. Nec illud ſilendum, quòd cùm quadam vice febribus laboraret, quoſdam ſanctos vidit qui dicebant: Vindica Domine ſanguinem ſanctorum tuorum. Et alii ad ipſam: Dolorem, inquiút, quem pateris, bona voluntate ſufferre debes. Et ecce alij ſancti ita inter ſe conferebant: Nobiſcum ibit, an non? Et alii reſpondebant: Præterita, præſentia, & futura nondùm permittunt eam: ſed tamen cùm opus ſuum perfecerit, nobiſcum eam tollemus. Tunc ſimul omnes clamabant: O felix anima & certiſſima, ſurge, ſurge ſicut aquila, quia ſol te produxit, & neſciſti. Et illicò conualuit.

Grauiſſimis laborat febribus. — *Apoc. 6.*

CAP. XII.

NEc ſolùm cùm moleſtiam languorum uel ſęuitiam dęmonum, ſed etiam cum inſectationes incurrit hominum, affuit ei Dominus: & corda aduerſariorum conuertit in melius, ſicut ipſa deſcribit de conuerſione philoſophi, primò ſibi, immò Deo cótrarii, in quo verè poſtea facta eſt mutatio dexteræ excelſi: & cùm vanitates, quæ per deceptionem ſatanæ oriebantur in cordibus puellarum ſuarum, remouit exhortationibus ſanctarum ſcripturarum, de quibus ita dicit: Quidam philoſophus de diuitiis honoratus, cùm de his quæ videram, diù dubitaſſet, tandèm ad nos venit, & locum noſtrum ædificiis, allodiis, & aliis neceſſariis valdè ornauit: vndè anima mea exhilarata fuit, quia Deus in obliuionem nos nó adduxit. Acri enim ſcrutatione, ſed ſapienti, exquiſiuit, quę eſſent vel vndè eſſent viſionis huius ſcripta, donec inſpiratione diuina pleniter credidit, & qui priús malitioſis verbis nos ſpreuerat, cùm Deus iniuſtitiam in corde eius ſuffocaſſet, maioribus benedictionibus ad nos conuerſus fuit: ſicut & Pharaonem Deus in mari rubro ſubmerſit, qui filios Iſrael capere voluit. De huius immutatione multi admirati, magis crediderunt, & per ipſum ſapientem Deus benedictionem ſuam ſuper nos fudit, ſicut vnguentum, quod deſcendit in barbam Aaron. Vndè & oés nos eum patrē nominauimus. Hic & qui tantus princeps i nomine ſuo fuit, petiit, vt apud nos ſepeliret, & ità factum eſt. Tunc mens mea ſolidata eſt, & curá egi filiarum mearum in neceſſariis tam corporum q̃ animarum, ſicut à magiſtris mihi erat ſtatutum. Ad veram ergò viſionem adſpiciebam magna ſolicitudine, quomodò aerei ſpiritus contra nos pugnarent: uidi q; quòd iidem ſpiritus quaſdam nobiles filias meas per diuerſas vanitates quaſi in rete perplexerant. At ego per oſtenſionem Dei, eis hoc innotui, ipſaſque verbis ſanctarum ſcripturarum & regulari diſciplina, bonaque conuerſatione circumdedi & muniui. Sed quædam ex eis, toruis luminibus me adſpiciētes, verbis occultè me laniabant, dicentes quò importabilem ſtrepitum regularis diſciplinæ, quo eas cóſtringere vellem, ſufferre non poſſent. Sed Deus in aliis bonis ſapientibusque ſororibus, quę in omnibus paſſionibus meis mihi adſtiterunt, ſolatium adhibuit, ſicut in Suſanna factum eſt, quam Deus à falſis teſtimoniis liberauit. Quamuis autem huiuſmodi tribulationibus frequēter fatigarer, tamen librū vitæ meritorū diuinitús mihi reuelatū, p gratiā Dei ad finē pduxi.

Pſal. 67. — *Philoſophus reſipiſcit, & benè de ea ſentit.* — *Exod. 14.* — *Pſal. 132.* — *Videt aereos ſpiritus aduerſùm ſuas filias pugnātes* — *Dan. 13.*

CAP. XIII.

SIc inter aduerſa & proſpera ſe agebat virgo Deo deuota, vt nec in proſperis eleuaretur, nec in aduerſis deprimeretur: ſed in vtroq; vnum & eundem ſeruās uigorē, nec vituperio cócutiebatur, nec laude ſeducebatur. Intentū enim, tanquam arcum, animum ad omnē diſciplinā habebat: quo nó langueſcēte, authoritate modò manſueta, modò ſeuera, ſe ſuoſq; regebat. Erat quippè in ea, comitate cōdita grauitas, & ex eios lingua melle dulcior orationis profluebat ſuauitas. Habebat verò in omnibus ſanam doctrinam, ſicut de natura hominis, de conflictu carnis & ſpiritus, de ſanctorum patrum exemplis ſcribit, quod percepit per reuelationem diuinam.

Nec aduerſis nec proſperis mouetur.

CAP. XIIII.

IN vera, inquit, viſione vidi figuram hominis, qui quamuis in duabus naturis ſit animæ & corporis, vnum tamen ędificium eſt, velut cùm homo ex lapidibus domum componit, de cineroſa quoq; materia eá tegit & confirmat, nè cadat & confundatur. Homo enim opus Dei eſt, & cum omni creatura eſt, ac omnis creatura cum ipſo eſt. Sed opus hominis, quod ſine vita eſt, operi Dei, quod uita eſt, ſimile non eſt, ſicut vas figuli, ædificationibus fabri ſimile non eſt. Natura verò animæ, ad infinitam vitam adſpicit: corpus autem amplectitur: nec vnanimes ſunt, quia quamuis ſimul ſint in homine, in duo tamen diuiduntur. Hac ſimilitudine cùm Deus ſpiritum ſuum per prophetiam & ſapientiam, vel per miracula in hominem mittit, carni illius ſæpè dolores infligit, quatenùs ſpiritus ſanct.⁹ ibi habitare poſsit. Si autem eam doloribus non conſtringit, tunc ſecularibus moribus facilè admiſcetur: ſicut in Samſone & Salomone aliiſq; accidit, qui in ſuſpiriis ſpiritus defecerūt, ad delectationem carnis ſe inclinantes: quia prophetia, Sapientia & miracula, in gaudio iucunda ſunt. Sed cùm homo interdum delectationem carnis per ſuggeſtionem diaboli colit, ſæpè dicit: Ah immundo fœtore fęcis fœteo. Quid eſt quòd ſpiritus carnem affligit? quia ipſe ſpiritus guſtú peccati ex natura ſua odio habet. Cùm autem caro deſideria animæ frangit propter frequentem delectationem, in qua per fœtorē peccati ſe inuoluit, ità quòd ſpiritus propter eandem moleſtiam ſuſpirare nó poteſt, tunc caro affligit ſpiritum, & afflictio hæc in duas partes per gratiam Dei diuiditur. Cóflictus verò iſte, qui dictus eſt de figura, quæ homo eſt, i Abel incepit, quem frater ſuus odio habuit: & in Noe, qui a filiis ſuis iniuriam pertulit: & in Abrahā, qui de amicis opprobria ſuſtinuit: Et in Iacob, qui propter fratrem ſuū profugus fuit: atque in Moyſe, qui ab amicis afflictus eſt, quia inimici conſenſerunt. Hæc afflictio quoquè inter diſcipulos Chriſti erat, quia propter duritiam infidelitatis, caro vnius ſpiritum ſuffocauit. Cęteri autem cum ſpiritu in afflictione contra carnem erant. Zachæus quoquè Euangelicus, cum ſpiritu in afflictione contra carnem fuit. Iuuenis autem qui in Euangelio cum Chriſto loquebatur, contra carnem cū ſpiritu in afflictione nō erat, vndè & à filio Dei fugit. Saulus etiam in incredulitate ſua ſpiritum primitùs continuit: Sed Deus malū hoc in ipſo diſsipauit, ſicut de cęlo ſatanam in abyſſum proiecit, & de Saulo Paulū fecit. Abel autem, qui in affluenti deſiderio animę ſe immolauit, ſanctificatus eſt: Cain antè repudiatus, quia caro ſpiritum eius per odium ſuffocauit. Noe etiā iuſtificatus, quia Deo ſacrificauit. Sed filius eius ſpurcitiæ carnis, patrem deridendo, reſpondit: & ideò libertate caruit, nomine filii indignus, ſeruus uocatus eſt. Abraham quoquè multiplicatus eſt, quoniā Deo obediens, carnem ſuam contra carnis iura diligenter aſtringebat. Hic in alienam gentem cóuerſus eſt. A filiis autem & amicis eius libertas illorum qui ſibi reſiſtebāt, euanuit: a filiis quippè Iſrael eiecti ſunt, qui liberi extiterunt. Iacob quoq; Deo dilectus, quia in deſiderio animæ iuſtitiam ſemper bibit, in benedictionibus Dei perſeuerauit. Eſau autem frater eius, benedictione ſpoliatus eſt, propter odium quod ad ipſum habuit. Moyſes ſamulus & amicus Dei, quę in myſteriis & miraculis habuit & ſeruauit, reſponſum carnis in ſe oppreſsit. Vndè qui eum odio habebant, perierunt, nec

De duabus naturis hominum. — *Cur Deus homines caſtiget.* — *Iudic. 16.* — *3. Reg. 11.* — *Abel.* — *Noe.* — *Abrahā.* — *Iacob.* — *Moyſes.* — *Iudas.* — *Zachę⁹.* — *Luc. 19.* — *Mat. 19.* — *Act. 9.* — *Gen. 4.* — *Gen. 9.*

in

in terram promiſsionis peruenerunt. Apoſtoli carnẽ ſuam opprimebant Sed Iudas in deſiderio animæ totus cæcus fuit, qui Chriſtũ magis ſequebatur, vt a populo honorificaretur, quàm vt in eum crederet. Sicut & diſcipuli qui deſiderium animæ pleniter non habebant, doctrinam quidem Criſti libenter audierunt, ſed quoniam in ſpiritu tædioſi erant, cùm perfectionẽ iuſtitiæ eius ſuſterre non poſſent, ab eo fugerunt.

Iudas proditor, cur Dominũ ſequutus ſit. Ioh. 6.

Luc. 19. Zachæus in iucunditate carnis, afflictionem ſpiritus contra carnem habuit, ita quòd opera ſua ſibi diſplicuerunt. Vndè cùm de filio Dei audiſſet, quòd iuſtus eſſet, ilicò ad eum cucurrit, & in eum credidit, quia peccata ſua priùs per ſpiritum planxit. Sed

Mat. 19. iuuenis in Euangelio poſitus, diuitiis oneratus, famam rerum libenter audiens, ad Dei filium venit, quærens quid facturus eſſet: ſed cùm perfectum reſponſum accepiſſet, in triſtitiam corruit: & quia ca-

Act. 9. ro ſpiritũ ſuffocauit, à Chriſto receſſit. Saulus quoq; importunus, corde indurato contra fidẽ Chriſti cornua ſuperbię erexit: ſed Deus illum ſtrauit, carnis voluntatem in eo mortificauit, & ad bonum eum cõuertit. Ego autem paupercula forma, hos præcipuè dilexi & inuocaui, qui carnem ſuam in ſpiritu afflixerũt, & ab his declinaui, qui ſe contra ſpiritum indurauerunt, & eũ ſuffocauerunt. Nec vnquam requieui, ſed in tribulationibus plurimis fatigata fui, donèc rorem

Exod. 23. gratiæ ſuæ ſuper me pluit, ſicut familiari ſuo dixit: Inimicus ero inimicis tuis, & affligentes te affligã, & pręcedet te angelus meus. Et iterum: Famulo meo pſtiti honorem magnum, & omnes inimicos eius humiliaui. Sed & in plurimis iniuriis Deus ità me conſtrinxit, ꝙ cogitare non audebam, quanta benignitas

Quanta contrarietates occurrãt his qui voluntati Dei reſiſtunt. gratię eius erga me foret, cùm tamen magnas cõtrarietates illis occurrere videbã, qui veritati Dei reſiſtebant. Et de tribulationibus & pęnis, quas de aereo calore paſſa ſum, corpus meum ita conculcatum eſt, ſicut limoſa terra, cùm aqua conglutinatur. Magnæ ꝑfectò eſſet utilitatis, indagare obſcuritatem eloquiorum tantæ ſubtilitatis, ſi non eſſet nobis iodictum, potiùs textum viſionum ſanctæ virginis ſcriptis exarare, & hiſtoriam uitæ eius aliquibus verbis explanare. Exercet enim ſenſum noſtrum, vt fatigatione fieret dilatatus: & quod capere non poſſet ocioſus, caperet exercitatus. Nunc verò quia ad alia feſtinamus, viſiones eius carptim intẽto calamo pſcribamus. Ait enĩ:

CAP. XV.

Alia eius viſio. Tres turres in uiſione adſpiciebam, per quas ſapientia, quædam occulta mihi manifeſtauit. Prima tria habebat habitacula. In primo nobiles puellę cum quibuſdam aliis erant, quæ in ardenti charitate verba Dei ex ore meo audiebant, atque in hoc quaſi eſuriem ſemper habebant. Sed in ſecundo aliæ quædã ſtabiles & ſapientes fuerunt, quæ in cordibus ſuis ueritatem Dei amplectebãtur, dicentes: O, quandiù iſta nobiſcum perſeuerabit? Et ex hoc fatigatæ non ſunt. In tertio verò habitaculo fortes armati ex communi populo erant, qui vehemens ad nos iter facientes, in admirationem de prædictis miraculis ducti ſunt, magnoque deſiderio ea amauerũt, & hoc ſæpè faciebãt, ſicut cõis populus in firma & forti turri alicuius principis defenſionẽ q̃rit, vt ab inimicia muniatur. In ſecũda verò turri tria habitacula erant, quorum duo arida in ſiccitate fuerunt, & eadem ſiccitas quaſi denſa nebula apparebat. Et qui in his duobus habitaculis fuerunt, in vnũ conſentientes, dixerũt: Quæ & vndè ſũt iſta, q̃ hæc quaſi de Deo loquitur? Durũ eſt nobis aliter viuere, q̃ qui nos ꝓceſſerunt, aut qui adhuc viuũt. Quapropter ad illos q̇ nos cognoſcũt, conuertemur, q̇a in aliis pſeuerare nõ poſſimus. Sicq; ad præfatum

** deeſt,* cõmunẽ populũ* & nec in illo, nec in præfata turri

vllius vtilitatis erãt. Et in vera viſione audiui vocẽ ad

conuerſi, aut aliq̇d ſimile. ipſos dicentẽ: Omne regnum in ſeipſum diuiſũ, deſolabitur, & domus ſupra domũ cadet. In tertio aũt

Luc. 11. eiuſdẽ turris habitaculo cõis populus fuit, qui multiplici amore, verba Dei quæ de vera viſione proferebam, dilexit, ac in tribulationibus mihi adſtitit, quemadmodùm publicani Chriſto adhæſerunt. Sed & tertia turris tria propugnacula habebat, quorum primũ ligneũ fuit, ſecundũ ex fulgẽtibus lapidibus ornatũ, tertium de ſepe factũ. Aliud aũt ædificium in viſione mihi occultatum eſt, ita ꝙ verba de eo nunc non dico: ſed in vero lumine audiui, ꝙ futura ſcriptura, quę de illo exarabitur, fortior & excellẽtior ꝓcedẽtiũ erit.

CAP. XVI.

Item alia viſio. Subſequenti demùm tempore myſticã & mirificã viſionem vidi, ita, quòd omnia viſcera mea concuſſa ſunt, & ſenſualitas corporis mei extincta eſt, quoniam ſcientia mea in alium modũ conuerſa eſt, quaſi me neſcirem. Et de Dei inſpiratione in ſcientia animæ meæ quaſi guttę ſuauis pluuię ſpargebantur:

Iohannes Euangeliſta de pectore Dominico oẽm ſcientiã ſuxit. Iohan. 1. quia & ſpiritusſanctus Iohannẽ Euangeliſtã imbuit, cùm de pectore Ieſu profundiſsimã reuelationẽ ſuxit, vbi ſenſus ipſius, ſancta diuinitate ità tactus eſt, ꝙ abſconſa myſteria & opera aperuit: In principio, inquiens, erat verbum, &c. Nam verbũ quod ante creaturas ſine initio fuit, & quod poſtea ſine fine erit, oẽs creaturas procedere iuſſit, & opus ſuum in ea ſimilitudine produxit, ſicut faber opus ſuum fulminare facit: quia quod ante æuum in prędeſtinatione ſua fuit, modò viſibiliter apparuit. Vndè & homo opus Dei cum omni creatura eſt. Sed & homo operarius Diuinitatis, & obumbratio myſteriorum Dei eſſe, atque in oĩbus ſanctam Trinitatem reuelare dicitur, quem Deus ad imaginem & ſimilitudinem ſuam fecit. Sicut enim Lucifer in malignitate ſua Deum diſpergere non potuit, ita nec ſtatum hominis deſtruere valebit, quamuis in primo homine id tentauit. Oẽm itaq; dictatũ

Diuinitus docta, explanat Euangeliũ S. Iohannis. & verba Euangelii huius, quod de initio operis Dei eſt, prædicta viſio me docuit, & me explanare fecit. Vidiq; quòd eadẽ explanatio initiũ alterius ſcripturę (q̃ nec dùm manifeſtat. erat) eſſe deberet, ĩ qua multę ſcrutationes creaturarũ diuini myſterii q̃rẽdæ eſſẽt.

CAP. XVII.

Eccè quantùm, ſcribentes, progreſſi ſumus, tm̃ nobis inſigniũ uiſionũ, actuũ & verborũ ſanctę virginis auctus eſt cumulus. In quibus ſũmæ gratiæ tãta exuberat doctrina & veritas, vt eã ſummo opere non amplecti, oĩ conamine nõ venerari, ingẽs ſit obſtinatę mentis temeritas. Quis.n. niſi ſpiritus diuinus, gratiarũ largitor optimus, tã profluo fonte ſapientię ſalutaris eã potauit, ꝙ affluentia ſpiritualis doctrinæ, quaſi flumẽ aquæ viuę tã largiter de eius corde emanauit? Penna ſiquidẽ internę contemplationis, in ipſa abdita volauit ſupernæ uiſionis, vbi didicit Euangeliũ Iohannis. Et quis ſapiens ambigat, hanc ſanctã ſedem fuiſſe æternæ ſapientię, cui reuelauit Deus tãtũ theſaurũ internæ ſcientiæ? Certè moralis diſciplinæ honeſtas, quæ ſibi familiaris fuit, ità naturales animi ſui motus cõpoſuit, vt amore diuinæ ſpeculationis, rationabili progreſſu ad ſuperna proueheretur, vbi læto cordis iubilo, ſponſo ſuo Chriſto proclamare de-

Cant. 1. lectaretur, Trahe me poſt te, curremus in odore vnguentorum tuorum: vbi inter habentes tres citharas,

Apoc. 15. caneret cãticum Moyſis ſerui Dei, & canticum agni, legis ſcilicet & Euangelii. Et nos igitur ſecundi libri termino hìc fixo, etiam canticum laudis Domino canamus, dum tam vaſtum pelagus viſionum ſanctæ uirginis enauigamus. Interim autem reſpiremus, & ad miraculorum eius libellum deſcribendum, vela nauigii noſtri, Spirituſancto fauente, reparemus.

PRO-

PROLOGVS IN LIBRVM TERTIUM De Miraculis ſanctæ virginis Hildegardis.

Phil. 3.

DEcurſis iã duobus libris ſuperioribus de beatæ Hildegardis virginis Vita & Viſionibus, ſubſequenter de Miraculis eius & Virtutibus ſcribere vlteriùs mihi quidem non eſt pigrum, vobis autem neceſſarium, ò Ludouice & Godefride Abbates clariſſimi. Itaque hunc tertium aggredior ordinare librum, non ſecuritate efficientiæ, ſed præſumptione ſuſceptum obedientiæ. Sed quarè uobis neceſſarium? Vtiquè, quia valida cauſa eſt amor ſãctus, quo ſicut eam in vita dilexiſtis, ità & in morte ab ea non ſeparari pio affectu propoſuiſtis. Hoc itaque ſancto amore affectis vobis fuit neceſſarium, quòd ꝑ me veſtrum vicarium, geſta eius ad notitiam peruenirent futurorum hominum, vt pro his glorificarẽt Dñm, ꝙ in sãctis ſuis mirabilis, mirabiliter in ea operatus eſt, vt in omnib⁹ bonis eſſet immutabilis. Quicquid enim de ea dici poteſt, totum eſt iucundum & amabile, totum decorum, vtile, & honorabile: quia non ſolùm omni morum ſanctitate, vel myſteriorũ Dei interna contemplatione, verùm etiam ſpectabilis fuit & eſt miraculorum inſigniũ operatione, quorum numerum excedens tanta habetur copia, quòd eam verbis vix poſſunt extollere etiam præclara ingenia. Sed tamen ad enarranda pauca de pluribus, ſi vobis orantibus Dominus dignetur nobis in altũ ductis, ſpiritus ſui auram proſperam dare, ſecundo verbi curſu portum ſalutis ſperamus intrare. Valete.

Innumera & miracula.

CAPITVM LIBRI TERTII ARGVMENTA.

1 De eo quòd puellam ſanauit à tertianis.
2 Quód monachum ab eiſdem liberauit.
3 Quòd famulam à tumore colli liberauit.
4 Quòd Sueuũ à tumore totius corporis liberauit.
5 Quòd infantem ſeptem menſium, de motu corporis horrendo liberauit.
6 Quendam remotum virum de dolore gutturis ſanauit.
7 Puellæ triduo non loquenti, aqua quam benedixit, & loquelam & uitam reſtituit.
8 De eadẽ aqua, iuuenis ĩ extremis agẽs, cõualuit.
9 Quòd de pane menſæ benedicto, puellam liberauit, quę inſano iuuenis cuiuſdam amore æſtuauit.
10 Quòd matronæ tranſalpinæ literras miſit, per quas fluxus ſanguinis reſtitit.
11 Quòd ex capillorum eius circuncinctione, vxor Scolteti in Binga, partùs ſoluta eſt diuturno labore.
12 Similiter aliç duæ, reſti eadem capillorum eius circuncinctę, liberatæ ſunt a ſimili labore.
13 Quód aliæ duæ, mentis amentia captę, ſenſum receperunt.
14 Quòd iuuenem, qui ſe ſuis orationibus commendauit, per viſum ab inſidiis inimicorum liberauit.
15 Quòd militi in extremis poſito viſum eſt, quòd ei manus impoſuit, & ſtatim conualuit.
16 Quòd presbytero expoſuit literas, in palla altaris inuentas: vndè ille correptus & correctus, monachus eſt effectus.
17 Quòd multis ciuitatibus & monaſteriis verbum Dei annunciauit.
18 Quòd cæco puerulo uiſum reſtituit.
19 Quòd quẽdã hominẽ à caduco liberauit morbo.
20 Quòd inter cętera virtutum inſignia, dęmones eiciendi ei affuit gratia: & deſcriptio ipſius de quadam dęmoniaca, & de arte & fumoſitate diabolica.
21 De Epiſtolis ad ſe, & à ſe miſſis ꝓ p̃fata dęmoniaca
22 Quòd poſt ſeptem annos ad ſe ducta, octauo tandèm meritis eius eſt curata.
23 Quòd XL. diebus grauiter infirmabatur, & cùm verba Dei ad quoſdã ſpirituales deſerret, alleuiabat.
24 Quòd pulcherrimum iuuenem vidit, qui dæmones à ſe & omnem infirmitatem fugauit.
25 Quòd rogata ab Abbate ſuo & fratribus, ſcripſit vitam ſancti Diſibodi in viſione oſtenſam ſibi.
26 Quòd librum diuinorum operum & multas ſcripturas reliquit, & ꝙ quinque dæmoniacas liberauit.
27 De felici tranſitu ſuo, & de ſignis quæ apparuerunt in obitu ſuo.

LIBER TERTIVS DE MIRACULIS S. Hildegardis.

Cap. 1.

IGitur curationum tam potẽs gratia in virgine enituit beata, vt nullus ferè ægrotus ad eam acceſſerit, quin continuò ſanitatem receperit. Quod ex ſubiectis ſatis patebit exẽplis. Puella quædã nobilis Hildegardis, parentes, domũ & ſeculum reliquerat, & ſanctæ Hildegardis piæ matris magiſterio ad votum adhæſerat. Hæc quondam tẽpore, cùm tertianis febribus vexaretur, nec vllo remedio curaretur, vnicũ ſibi incidit conſilium, vt ſanctæ virginis imploraret auxilium. Quæ iuxta verbum Domini, Super ægros manus imponent, & benè habebunt: manum ſibi imponens cũ benedictione & precibus, ſanauit eam propulſatis febribus.

Mar. 16. Quædam puella a febre tertiana liberatur.

Cap. 2. Item frater Roric⁹ quidam.

Subſequenti tempore, quidam frater Roricus, qui in quadam cella ſub monachico habitu & propoſito religiosè cõuerſabatur, ſimili modo tertianis acriter torquebatur. Qui audiens in prædicta ſorore factum miraculum, deuotè & humiliter eius petiit & obtinuit benedictionis ſignaculũ: ex quo ſtatìm febris fugata eſt, ægrotus curatus eſt.

Cap. 3. Bertha quædam à tumore colli ſanatur.

In eodem cœnobio Bertha quædam ancilla ſororibus ſedulè ſeruiebat, quam tumor colli & pectoris vehementer angebat. Siquidem ad hoc dolor pręceſſerat, ꝙ nec cibum, nec potum capere, nec ſaliuam deglutire poterat. Hæc ad famulam Dei adducta, ſignis potiùs quàm verbis, morbi, morti iam proximi, flagitauit remedia. Cui illa compatiens, etiam propter boni ſeruitii ſui aſsiduitatem, ſigno S. Crucis locis dolẽtibus contrectatis, optatam reddidit ſanitatem.

Cap. 4. Item ali⁹ à tumore totius corporis.

Sueuus quidam de vico Daleuingun, toto corpore intumuit: & audita fama eius, emenſo magno itinere ad eam veniens, ſpe ſua fruſtratus non fuit. Deniquè per aliquot dies charitatiuè eum ſecũ detinuit, & manibus ſuis languidum cõtrectans & benedicẽs, per gratiam Dei priſtinę incolumitati reſtituit.

Cap. 5. Item infãs à ſua infirmitate.

Infans quidam de * Rudenesheim Simon, ſeptem hebdomadas natus, miſerabili motu membrorũ omnium fuit agitatus: qui à nutrice ſua delatus, precibus eius, Deo annuente, eſt ſanatus.

Cap. 6. Quidã alius à dolore gutturis.

Non ſolùm autem uicinis, ſed etiã ſubueniebat longè poſitis. Quidam enim Arnoldus de Vuacchernheim olìm ſibi notus, guttur ità dolens, ꝙ halitum ſuũ difficulter trahebat, quia per ſe non poterat, orationum eius ſuffragia deuotè expetebat. Quæ confidens de Dei miſericordia, aquam benedixit, amico miſit: quã vt guſtauit, dolor (Dei dono) eum dimiſit.

Cap. 7. Alia puella a ſuo morbo.

Mulieris cuiuſdam Hazechæ filia in Binga infirmabatur, & poſt triduum nihil loquebatur. Cumque mater currens pro filia, ſanctæ virginis auxilium peteret, nihil aliud quàm aquam benedictam ab ea accepit: qua illa guſtata, ſtatìm vocem & vires recepit.

In eodem caſtro iuuenis tanta ęgritudine detinebatur, quòd iam in extremis eſſe putabatur: huic præ-

fata

Itèm alius inuenitur.

fata mulier, cuius filia conualuerat, quam adhuc reliquam habuit aquam, in potu dedit, & faciem indè abluit: & protinùs receptis viribus conualuit.

Cap. 9. Item q̃dã puella ab ardore libidinis liberatur.

In epiſcopatu Treuirorum Lutgardis quædam nobilis puella, cùm adoleſcentuli cuiuſdam ad carnem ſpecioſi, vehementi amore deperiret, quia copiam explendæ voluptatis ſuæ præ ſui cuſtodia habere nequiret, parentes eius, cauſa reſcita huiuſmodi defectionis, conſilium & auxilium ſanctæ virginis p nũcium fideliter expetierunt: & pro deſiderio cordis ſui efficaciter exaudiri meruerunt. Ipſa enim oratione præmiſſa ad Deũ, panem profuſis lachrymis benedixit de ſua menſa, quem puellę miſſum cum dediſſent ad comedendum, ilicò ardoris illius penitùs in ea refriguit incendium.

Cap. 10. Itẽ matrona q̃dã à fluxu ſanguinis.

Matronam etiam Sibyllam de ciuitate Lauſanenſi trans alpes, quæ eius adiutorium per nuncium expoſtulauit, miſis ei ſubiectis literis, à profluuio ſanguinis liberauit. Hæc, inquit, verba circa pectus & umbilicum tuum pones in nomine illius, qui omnia rectè diſpenſat: In ſanguine Adę orta eſt mors, in ſanguine Chriſti extincta eſt mors: In eodem ſanguine Chriſti impero tibi, ò ſanguis, vt fluxũ tuũ contineas. Itaque ut dixit vnus, matrona p̃ſata hoc modo eſt liberata.

Cap. 11.

Nec hoc prætereundum, quód cùm particulæ crinium vel veſtimentorum eius quibuſcunque languidis apponebantur, priſtinę incolumitati reſtituebantur. Deniquè vxor Scolteti Bingenſis, cùm partu diutiùs laboraret, & de uita iam deſperaret, ad monaſterium uirginis Dei ocyùs curritur: ſi aliquid ad ſubueniendũ eſſet tãto tãtoporè laborãti, quęritur: puellæ eius, reſtem capillorum eius, quam aliquandò ſeruauerant, obtulerunt: & ut hac ad nuda circuncingeretur, admonuerunt. Quod ut factum eſt, illa partu feliciter edito, morte liberata eſt.

Quædã mulier de periculo partus curatur.

Cap. 12. Itèm aliæ duæ.

Similiter & aliæ duæ matronæ per eandem reſtim liberatę ſunt ſimili parturitionis labore.

Cap. 13. Itèm aliæ duæ abſurſæ.

Nec minùs profuit duab⁹ de Sudernesheim mulieribus, quas propter mentis amentiam, cùm parentes ad loca ſancta circunducerent, & nihil proficerent, tãdem vt à puellis trãſmiſſis ipſa reſti circũcinctæ fuerunt, ilicò ſoſpitatẽ mẽtis & corporis receperunt.

Cap. 14.

Quid illud, quòd eadem virgo etiam per uiſum eos præmunire in neceſsitatibus voluit, quos in orationibus commẽdatos habuit? Iuuenis de Ederich Rudolphus, noctu in parua uilla fuit hoſpitatus: qui cùm tempore quietis cubitum iret, ſuffragia ſanctæ virginis fuit p̃catus. Mira res. Illa eodem ſchemate & habitu, quo in corpore fuit, per viſum ei apparuit, & quòd periculum uitæ ab inſidiantibus ſibi inimicis incurreret, ſi non citiùs recederet, aperuit. Qui ſtatim ut de loco cum quibusdam ſociis diſceſsit, quoſdam illic remorantes hoſtium phalanx circa manè oppreſſit: qui ſe ſtultè egiſſe cognouerunt, quia tempeſtiuè ad viſionem eius non receſſerunt.

Quidam adoleſcẽs ab inſidiis hoſtiũ liberat.

Cap. 15.

Quamuis ſit miraculoſum, non tamen eſt incredibile, quòd ſanctæ virgini adhuc in carne degenti, hominibus impẽdere beneficia in ſpiritu fuit poſſibile, cùm ad declarandum eius meritum, Chriſtus ei tam abſentium quàm pręſentium deſideria reuelare dignatus eſt per ſpiritum. Nam militem quendam iuxta Andernacum in extremis iacentem, cùm amici ei⁹ inuiſerent, & de rebus ſuis conſultarent, fortè affuit hora, vt ſigno audito, relicta ad cuſtodiam ſola fœmina, ipſi ad eccleſiam properarent. Ait ille ſilentium nactus, toto corde altis ſuſpiriis Deum inuocauit, & ut per merita huius ſanctæ uirginis ſanitatem ſibi cõferret, ſuppliciter poſtulauit. Nec mora: finita oratione, recreari meruit tali viſione: Videti ſibi videbatur venerabilem uirginem ad ſe ingredientẽ, & , ſi ſanus fieri vellet, blãditer inquirentẽ. Quod ut oppidò ſe deſiderare retulit, illa capiti ſuo manũ imponens, ſubintulit: In nomine eius qui dixit, Super ægros man⁹ imponent, & benè habebunt, infirmitas hęc à te recedat, & eſto ſanus. Quo dicto, viſio diſparuit: & ęger de lecto ſurgens, cum admiratione omnium qui cognouerant, conualuit.

Mar. 16. Quidam æger ſanatur.

Non abs re uidetur etiam referre, quod de pręsbytero quodam factum eſt, quia & quædam ſanctę uirginis uirtutum in eo portio eſt, & res digna miraculo rectè memorię in exemplum mandatur, quò, negligenter quilibet viuens, Deo volente, emendetur. Res in Sueuia vico Rudesheim itá geſta eſt: Preſbyter ille quadam vice, peracto iam die cùm nox inſtaret, intrauit eccleſiam, vt lumen ſanctis daret, cùm eccè uidit ſuper altare duas candelas ardentes radiare. Venerat ſecum vnus iuuenis ſcholaris, in adiutoriũ diuini ſeruitii ſibi aſſiduus & familiaris. Ad quem cùm diceret, quarè candelas extinguere neglexiſſet, & ille reſponderet, quòd eas extinxiſſet: acceſsit ſacerdos ad extinguendum, & inuenit pallam altaris explicatam, ſicut euoluitur ad diuinum ſacramentum agendum. Cumque ſtaret ſtupefactus, iuuenis ille corruens in terram, clamauit, & ipſe in ecſtaſi factus: Gladius Domini occidit nos. Quem cúm presbyter percuſſum putaret, feſtinauit vt eum à terra leuaret. Sed ille nullam habens læſionem protulit hunc ſermonem: Si literas quę in palla altaris ſunt, viderimus, nó moriemur. Exiſtimans autem eum hoc præ timore ignoranter clamare, acceſsit iterùm ad altare: & in loco quo ſacra conficiuntur, inuenit in palla quinq; literas in modum crucis abſque humano opere ſcriptas, ſcilicet in expanſione, A. P. H. in erectione, K. P. D. his viſis & diligenter notatis, iuuenis viribus receptis erigitur. Sacerdos, palla complicata, & candelis extinctis, domum ſtupidus reuertitur. Literæ ſeptem diebus durauerũt, octauo die & deincèps non comparuerũt. Quòd ſecum mirans, religioſis & ſapientibus factum innotùit. Sed quid portenderet, à nullo homine experiri potuit, donèc poſt ſedecim tandèm annos, cùm ſama toti mundo beatam Hildegardem ſpiritu ſancto illuſtratam diuulgaret, veniens ad eam, cognoſcere meruit, ſicut ipſa per ſpiritum ſanctum didicit, quid tantum oraculum deſignaret. Sicut enim quõdam Daniel in pariete viſas, ſic ipſa in palla deſcriptas, in hunc modum expoſuit literas: K. kyrium. P. Preſbyter. D. deriſit. A. Aſſcendat. P. Pœnitens. H. Homo. Quod ille audiens, timore correptus, peccatricem accuſat conſcientiam: & correctus & monachus effectus, prętеritę uitæ negligentias emendare aggreditur per pœnitentiam, & ſicut ſancta uirgo literas expoſuit, ad altiorẽ & diſtrictiorẽ vitã aſſcẽdens, perfectum Dei ſeruũ ſe in ſancta conuerſatione exhibuit.

Mira viſio cuiuſdam ſacerdotis.

K.
A P. H.
D.

Exponit ſancta Dei myſteriũ ſãctarum literarũ.

Cap. 17. Nota in multis locis, iuſſu diuinitùs, Dei uolũtatẽ annũciaris.

Inter hæc etiã illud de ipſa eſt notabile, ꝙ Coloniam, Treuerim, Metim, Herbipolim, Babẽberg, ſpiritu diuino nõ modò acta, ſed coacta veniẽs, clero & populo q̃ Deus voluit, annũciauit, & in mõte S. Diſibodi, Siberg, Euerbach, Hirſaugia, Zuiſelden, Mulẽbrunnem, Rudẽkyrchẽ, Kitzingen, Crutẽdal, Herde, Vuerde, Andernacho, In monte S Marię in Elſim & Vuinkelo, quæ ad utilitatem animarum pertinebant, iuxta ea quæ ei Deus reuelauerat, manifeſtauit.

Cap. 18.

Intereà cũ iuxta uillã Rudesheim, Rheni fluẽta nauigio ſulcaret, & ad cõtiguũ monaſteriũ sãctimonialiũs, pperaret, q̃dã mulier cæcũ puerulũ geſtans in ulnis, naui appropinquauit, & vt ei ſanctas manus imponeret, flebiliter acclamauit. Quæ pio affectu memor illi⁹ qui dixit, Vade ad natatoriã Syloe, & laua, aquã fluuii ſiniſtra hauſit, & bñdixit manu dextera: quã in oculis pueri iniecit, diuina fauẽte gratia, viſũ recepit.

Iohan. 9. Cæcus eſt meritis videt.

Alio

Cap. 19.

Quidam à morbo caduco liberatur.

Alio tempore homn quidam, qui caducum morbum acriter patiebatur, venerabilem virginem, vt ſibi ſubueniret, anaius deprecabatur. Quæ ſalubri benedictiooe ettá eum conſignauit, quòd à die illa & deiocèps idem morb' ampliùs eum nõ grauauit. Quod cùm domi nunciaſſet io ſe factũ miraculom, gauiſi sũt domeſtici eius, Deoque gratias egèruor.

Cap. 20.

Grauiſſimè laborat ſãcta Dei Hildegardis.

Inter cætera autem virtutum inſignia, data eſt à Domino ſanctæ virgioi ab obieſſis corporibos dæmones eiiciendi gratia, ſicut de quadam nobili & adhuc teneræ ætatis fœmioa, deſcribit ſactom ipſa venerabilis mater: ait enim: Poſtea quàm me viſio docuit dictatum & verba Euangelii Iobaonis, in lectum ægritudinis dècidi, de cuius pondere nullo modo me leuare potoi. Hac de flatu auſtralis venti in me afflata eſt, vndè corpus meum tanus doloribus conterebatur, qoòd anima vix ſuſtinebat. Poſt dimidium annum idem ſlatus, corpus meum itá perforauit, qoòd in tanto agooe ſoi, quaſi anima mea de bac uita tranſire deberet. Tunc alius uentoius flatus aquarum huic calori ſe admiſcuit: vndè caro oiea aliqua parte refrigerabatur, né ea toto combureretor. Sic per integrũ annum afflicta ſom, ſed tamen in vera uiſiooe uidi, quòd uita mea in temporali curſu oecdùm finiretur, ſed adhoc aliqoantulùm protraberetur. Intereà mibi relatum eſt, qoòd in ioferioribus Rheni partibus à nobis remotis, quædam nobilis fœmioa, à diabolo eſſet obſeſſa. Nuocii quoquè de hae ad me ſæpiùs veoerunt. At egò in vera uiſione uidi, quòd ipſa permisſione Dei, quadam nigredine & ſumo diabolicæ congloboſitatis obſeſſa erat & obumbrata, quæ totam ſenſualitatem ratiooalis animæ illius opprimebat, nec eam eleoato iotellectu ſuſpirare permittebat, uelut umbra hominis aut alterius rei vel ſumus oppoſita obtegit & perſundit: vndè hæc rectos ſenſus & actus perdebat, & iocoouenientia ſæpiùs clamabat & faciebat. Sed cùm hoc malum iusſione Dei in illa atreouabatur, tuoc leoiùs grauabatur. Et me cogitaote

Quomodò diabol' intret homi nem.

& ſcire volente, quomodò diabolica forma hominẽ intraret, vidi, & reſpooſum audiui, qoòd diabolos io forma ſua ut eſt, hominem non intrat, ſed cum umbra & fumo nigrediois ſuę obumbrat & obtegit. Si eoim forma illius bominem iotraret, citiùs membra eius ſoluerentur. quàm ſtipula à vento diſpergatur. Quapropter Deus ooo permittit, quòd hominem io ſua forma iotret. Sed ſupradictis perfundens, ad inſaniam & incoouenientia euertit, & per eum quaſi per feneſtram vociferatur, & membra illius exteriùs mouet, cùm tameo to eis io forma ſua interiùs noo fit, anima Interim quaſi ſopita, & igooraote quid caro corporis faciat. Deiodè vidi prædictæ artis & peruerſitatis agmen malignorum ſpirituum, qui totum mundum pertraoſeunt, quærentes vbi inueniant eos, per quos ſchiſmata & diuerſitates morum faciant. Hi ab ioitio vt creati ſunt, coram iuſtiſſimis angelis Deũ

Diabolus uſque adhuc ĩ ſua pſeuerat malitia.

cootempſeruot, dicentes: Qois eſt iſte, qui taotam habet poteſtatem ſuper oos? hoc in inuidia, odio & irriſiooe diceutes, adhuc in his perſeuèrant, & omnia in his faciunt, quia errorem irriſionis primi inceperunt. Quoniam verò Deus populum per iſtos purgare vult, permisſione & iusſiooe eius ſtuporem in aere commouent, ac per ſpumam aeris peſtilentiam euomunt, atque iuundationes & pericula io aquis faciuot, bella excitant, aduerſitates & mala producunt.

Cauſa malorum.

Hęc Deus tunc fieri permittit, cùm homines per arrogautiam crimioibus ac homicidiis iouoluuntur. Sed cùm Deus populum ſuum ſic purgauerit, eoſdẽ ſpiritus io confuſionem ducit, ſicut in præfata muliere contigit. Cùm enim nequam ſpiritus, Deo permittente, plures per eam, propter prauos mores & peccata, quæ eis perſuaſerat, palàm confunderet, qoibuſdã exterritis, & per hoe pęnitentibus, idè malignus ſpiritus coofuſus eſt. Nam Deus amicos ſuos aduerſitatibus & iofirmitatibus affligi permittit, vt à malis purgentor, vndè ioimici coofunduntur, cúm electi p purgationem ſulgentiores lapides coram Deo efficiũtur. Cumque mulier illa per plurima loca ad ſanctos eſſet deducta, ſpiritus qui eam oppreſſerat, deoictus meritis ſanctorum & ootis popolorum, uociferabator, ꝙ in ſuperioribus Rheot partibus vetula quædam eſſet, per cuius conſilium expellendus foret. Quod amici eius perciplentes, octauo anno ſatigatiooìs ſuæ ad nos eam, ſicut Dominus voluit, perduxerunt.

Cap. 21.

Operæ preciom eſt, hoc in loco aotequàm verba virginis Chriſti vlteriùs perſequamur, epiſtolas inſerere, quas Abbas de Bronvuilre ſibi, & ipſa viciſsim illi de hac dæmoniaca voluit mittere, ut ex his apertiùs intelligatur & diaboli oequitia, & laudẽtur propenſiùs, licèt occulta, ſemper tamen ioſta, Dei iodicia. Cùm enim poſt ſeptem anoos ipſa mulier Brunvuilre adduceretor, vt ibì meritis ſancti Nicolai liberaretor, nequam ſpiritus coniuratus, diait, ſe ſuum non relicturum vaſculum, niſi per cuiuſdam vetulæ in ſuperioribus Rheni partibus, ſicut ipſa ſuprà diaerat, cõſilium & auxilium, nomen eius euertens, & quòd Scrumpilgardis vocaretur, deridens. Itaque conſiliũ inierunt, & literas deprecatorias in hunc modom ei miſerunt:

Diabolus Dei ſãctã ex ĩuidia Scrumpilgardẽ uocat.

Epiſtola Abbatis Brũuiler.

Hildegardi dominæ & matri venerandæ, totiſque viſceribus amplectendę Chriſti ſponſæ, & Regis altiſſimi filiæ, G. qualiſcunque Brunvuilarenſis cęnobii prouiſor, cum ſuis fratribus in valle lachrymarum ſedentibus, ut poſſunt, in orationibus omnimodę dilectionis deuotum famulatum. Quanuis, amantiſſima domina, facie nobis ſitis iocognita, virtutum tamen veſtrarum fama nobis eſtis celeberrima: & licèt abſentes ſimus corpore, ſpiritu tameo uobis pręſentes ſumus aſſiduè, & qualis ſit erga uos noſtræ dilectionis affectus, nòuit ſcientiarum Dominus. Auditum eſt itaque in terra noſtra, & celebri ſermone vulgatum uerbum hoc, quod factum eſt de vobis à Domino, qui fecit vobis magna qui potens eſt, & ſanctũ nomen eius. Sed quibos quantiſqoe miraculis in uobis clareſcat ſoos viuidæ lucis, tam nomen, tam cler', quàm populus & rerum proteſtatur euentus. Nam in vobis fulget opus noo humanum, ſed diuinum, gratia præcedeos, donũ præpollens, quod oon dictat humana ratio, ſed quod procedit ex fonte lucidiſſimo. Sed quid moramor? Flere magìs libet, quàm loqui. Ergò ſanctitatis veſtræ, ò domioa piiſſima, dolcedo non reputet temeritati, quòd in ſimplicitate cordiũ, ſed nimia neceſſitate compellente, aperire vobis cauſam neceſſitatis noſtrę pręſomioius, qooniam à uobis bonum conſilium recipere non dubitamos. Nam quædam oobilis ſęmina à maligno ſpiritu per aliquot aonos obſeſſa, per amicorum manus ad oos deducta peruènit, quateoús adiutorio beati Nicolai (ſub cuios patrocioio ſumus) ab hoſte imminenti liberaretur. Sed verſutia & nequitia callidiſſimi & neqoiſſimi hoſtis, tot homioum ferè millia duait io errorem & dubium, quòd Eccleſiæ ſanctæ maximum timemus detrimeotum. Nam omnes oos cum multitudine populi pro liberatione ſęminæ iſtius iam per tres menſes multis modis laborauimus, & qđ ſine męrore dicere nõ poſſumus, peccatis noſtris exigentibus, oihil proſocimus. Omnis itaq; ſpes noſtra, poſt Deũ, in vobis eſt. Dæmoo. n. iſte ouuc quadà die coniuratus, tàdèm manifeſtanit nobis mulierẽ hanc obieſſam liberaodam eſſe per virtutem veſtrę contemplationis, & magnitudinem diuinæ reuelationis. Nunquid & magna in eius liberatiooe ioteodit Deus? Vtiquè. Itaque largiſ-

Luc. 1.

ſima benignitas noſtri redemptoris laborem noſtri negocii & mętoris, ſed & lætitiæ & exultationis, per vos plenisſimè conſummare dignabitur, vt & omnis error & infidelitas hominum adnihiletur, & obſeſſa famula Dei liberetur, vt cum propheta dicamus: A Domino factum eſt iſtud, & eſt mirabile in oculis noſtris. &: Laqueus contritus eſt, & nos liberati ſumus. Quidquid ergò Deus de his vobis inſinuauerit, ſeu uiſione reuelauerit, nobis ſanctitas veſtra literis deſignare ſtudeat, obniaè & humiliter deprecamur. Vale.

Pſal. 117.
Pſal. 123

Cumque beata Hildegardis literas iſtas ſuſcepiſſet, diligenterque perſpexiſſet, rogantibus piè condolens, omnes ſorores monuit, vt pro præfata necesſitate publicis & priuatis orationibus humiliter inſiſterent: ipſaque, oratione præmiſſa, oculos mētis ad Dominum eleuabat: & reſponſum hoc, ſecundùm quod in vera viſione vidit & audiuit, & non per alium, quàm per inexhauſtā ſapientiam dictatū, ità reſcribit.

G. Eccleſiæ Brunvuillarenſis Abbati, H. Cùm flagellis Dei ſim longa & graui ęgritudine conſtricta, uix aliquantulùm petitioni veſtræ reſpondere valeo. Hęc à me non dico, ſed ab illo qui eſt. Diuerſa genera malignorum ſpirituum ſunt. Hoc verò dæmonium, de quo quęritis, has artes habet, quæ moribus hominū in vitiis asſimilantur: vndè & cum hominibus libenter manet, ac ideò etiam Crucē Domini & reliquias ſanctorum ac cætera, quę ad ſeruitium Dei pertinēt, aliquantulùm negligit & deridet, nec multùm pertimeſcit. Ea quidem non diligit, ſed fugere diſſimulat, velut aliquis ſtultus & negligens homo, verba & minas & quæ ſibi à ſapientibus inferuntur, paruipendit: quapropter & difficiliùs, quàm aliud dæmonium, expellitur. Nam niſi in ieiuniis, flagellis, orationibus, eleemoſynis ac ipſo iuſſu Dei* eiicietur. Audite ergò, & non reſponſum hominis, ſed ipſius qui viuit. Eligite ſeptem boni teſtimonii, & quos vitæ meritum probat, ſacerdotes in nomine & ordine Abel, Noe, Abraham, Melchiſedech, Iacob, & Aaron, qui viuenti Deo ſacrificium obtulerunt, ſeptimum in nomine Chriſti, qui ſeipſum Deo patri in cruce obtulit, & ieiuniis, flagellis, orationibus, & Miſſarum celebrationibꝰ præmisſis, humili intentione & habitu ſacerdotali, cum ſtolis ad patientem accedant, & eam circunſtantes, vnuſquiſque eorum virgam in manu teneat, in figura virgę qua Moyſes Aegyptum, mare rubrum, petrāque præcepto Dei percusſit, ut ſicut Deus ibi per virgam miracula oſtendit, ità & hìc peſſimo hoſte virgis eiecto, ſeipſum glorificet. In figura ſeptem donorū Spiritusſancti, ſeptē ſacerdotes erunt, ut ſpiritus Dei, qui in initio ferebatur ſuper aquas, & qui inſpirauit in faciem hominis ſpiraculum vitæ, ſpiritum immundum ab homine fatigato exufflet. Et primus qui in nomine Abel erit, virgam in manu tenens, dicat: Audi maligne & ſtulte ſpiritus, quicunque in homine iſto habitas, audi verba hæc non per hominem pręmeditata, ſed per illum qui eſt, & qui uiuit, manifeſtata &c.

Reſponſū Hildegardis.
Nota genera malignorū ſpirituū diuerſa.
Matth. 17
** Deeſſe uidetur, nō.*
Mirabile conſilium.
Gen. 1. & 2.

Cumque ſancta virgo literas iſtas, ſpiritusſancto reuelante, perfeciſſet, per manus eius, qui occultè quæſierat, ſicut in libro Sciuias dicit, ad monaſterium, vbi mulier tenebatur, miſit, vt ſuper eam humiliter recitarentur. Cumque veniſſet lector ad locum illum, vbi in fine ſcriptum eſt, Et ego indocta & paupercula fęminea forma, ò blaſphemiæ & deriſor ſpiritus, tibi dico in illa veritate, qua ego paupercula & indocta forma, de lumine ſapientiæ hæc vidi & audiui, & per eādem ſapientiam tibi præcipio, ut de iſta homine in vera ſtabilitate, & nō in turbine inſtabilitatis tuæ exeas: idem nequam ſpiritus totus infremuit, ac tantos vlulatus cum horridis clamoribus eiulando emiſit, quòd ſtantibus maximos terrores incusſit. Et dum his ferè per dimidiam horam bacchando inſtitiſſet, tandèm vt Deo placuit, vas quod diù poſſederat, reliquit. Mulier cùm ſe eſſe liberatam ſenſit, manus adſtātibus porrexit, vt eam erigerent, quia vires non habuit. Tūc ante principale altare ſancti Nicolai ſe proſtrauit, & gratias Deo pro liberatione ſui egit. Populis hæc cernentibus, & vt vulgus ſolet, perſtrepentibus, ſed & gratias & laudes Deo cum ſignorum pulſationibus reſonantibus, fratribus quoquè hymnum, Te Deum laudamus, canentibus: heu, quod miſerabile dictu eſt, idem antiquus hoſtis occulto Dei iudicio rediit: & vas quod reliquerat, repetiit: vndè fęmina tota contremiſcens, & cum ſtridore & clamore ſe erigens, pluſquàm priùs inſanire cępit. Vndè exterritis qui aderant, & męſtitia completis, nequam ſpiritus interrogatus, cur repetere auſus fuiſſet creaturam Dei quam reliquerat, reſpondit: Signum Crucifixi exterritus fugi. Sed cùm neſcirem quò irem, vas meū uacuum & non ſignatum repetii. Cumque præfatis literis & coniurationibus ſanctæ virginis, vt exiret, cogeretur, frendens clamabat, quod non niſi in præſentia eiuſdem vetulę egrederetur. Tunc qui ſanioris erant conſilii, amicis & tutoribus fęminæ perſuaſerūt, vt ad beatam virginem eam perducerent. Accepta itaque Abbatis & fratrum benedictione cum commēdatitiis literis, cęperunt illò ire. Literę autem in hūc modum erant: H. venerabili dominæ, omni gratiarum actione dignę, G. Brunvuilarenſium Abbas indignus, cum ſuis fratribus viuere, proficere, mundum pede ſubter habere, & quicquid famulę Chriſti excellentius optari poteſt. Quòd Dominus vos reſpexit, gratiamque ſuam infudit, iam totus mundus nouit. Sed nos qui hactenùs per nuncios noſtros & literas pro neceſſitate mulieris, maligno ſpiritu obſeſſę, ſanctitati veſtræ locuti ſumus, nunc ſaltem per perſonam ipſius cum magna ſpe ad vos directam, verbum neceſſitatis repetimus, & preces precibus deuotè ſuperaddimus, vt quo magìs eſt vobis vicina corporaliter, eo ampliùs ſitis et propicia ſpiritualiter. Nam dæmon literis veſtris, quas Spiritusſancto dictante miſiſtis, coniuratus, vas poſſeſſum per breuem horam reliquerat: ſed heu, neſcimus quo iudicio Dei, rediit, vasque derelictum denuò inuadens, illud nūc acriùs quàm priùs fatigat. Nobis autem eum iterùm coniurantibus, & fortiter et inſiſtentibus, tandèm reſpōdit, quòd uas poſſeſſum non niſi in pręſentia ueſtra relinquet. Ea propter ipſam ad ſanctitatem ueſtram mittimus, ut quod nos, peccatis exigentibus, non meruimus, per uos compleat Dominus, & antiquo hoſte eiecto, ille qui potens ſuper omnes eſt, in uobis glorificetur. Valeat materna dilectio ueſtra.

Curatur dæmoniaca, ſed poſteà iterū poſſidetur
Eccè timet dæmō ſignum Crucis.
Secūda litera Abbatis Brunuilarēſis.

His Epiſtolis prælibatis, congruum uidetur, ut ad hoc undè paululùm deflexit, oratio reuocetur, & uideamus quomodò Deus ad virginis ſuę glorificationem tam diù huius fœminæ diſtulit liberationem. Poterat enim omnipotens & per alios ſanctos, ad quos circunducta tot annis fuerat pro obſeſſa, facilè quod petebatur, præſtare. Sed gloriam huius miraculi in ſanctam virginem transferens, meritorum eius qualitatem euidenter uoluit cunctis ſuo tempore manifeſtare. Quod qualiter acciderit, ea verbis ipſius melius cognoſci poterit. De aduentu, inquit, prę fatę mulieris multùm exterritę fuimus, quomodò eā videre vel audire poſſemus, de qua plurimus populus per tot tempora erat commotus. Sed Deus rorem ſuauitatis ſuæ ſuper nos pluit, & abſque horrore & tremore in habitacula ſororum abſque adiutorio virorum eam locauimus: & deincèps nec pro horrore, nec pro confuſione, qua dæmon ſuperue-

Cap. 22.
Cur Dę dæmoniacā hāc S. Hildegardis ſeruari curandam.

perueniencs proſpeccatis confudit, nec pro irriſo-
riis vel turpibus verbis quibus nos ſuperare voluit,
nec pro peſſimo flatu ſuo, ei vllatenùs ceſſimus. Et
vidi quod in ipſa muliere tres cruciatus paſſus eſt.

Cruciant diabolum loca ſanctorum.

Primum, cùm illa de loco ad locum ſanctorum du-
cta eſt. Secundum, cum communis populus eleemo-
ſynas pro ea dabat. Tertium, cùm per orationes ſpiri
tualium ex gratia Dei abire compulſus eſt. Itaque à
Purificatione ſanctę Mariæ nos & comprouinciales
noſtri vtriuſque ſexus, ieiuniis, orationibus, eleemo-
ſynis, & corporum caſtigationibus vſque in ſabba-

Nota de ſacramento Eucharistia, de perditione Catharorum ſiue hereticorum.

thum Paſchæ pro ipſa laborauimus. Interim per Dei
potentiam coactus immundus ſpiritus, multa de ſa-
lute baptiſmi, de Sacramento corporis Chriſti, de pe
riculo excommunicatorum, de perditione Catharo-
rum, & his ſimilium, ad confuſionem ſui, ad gloriam
Chriſti, coram populo quamuis inuitus, protulit: vn-
dè multi fortiores ad fidem, multi promptiores eſſe
cti ſunt ad peccatorum emendationem. Sed vbi il-
lum falſa proferre in vera viſione vidi, illum ſtatim
redargui: vndè mox conticeſcens, dentibus in mo
frendebat; loqui verò illum propter populum nō pro

Nota de fontis baptiſmatis cōſecratione &c.

Gen. 1.

hibui, cùm vera proferebat. Denique ſabbatho ſan-
cto cùm fons baptiſmatis conſecraretur, per flatum
ſacerdotis, quem in fonte mittit, cum verbis quæ ſpi-
ritusſanctus rationalitati hominis & doctoribus Ec-
cleſiæ infudit, quoniam in prima creatione ſpiritus
Domini aquas mouit, ſicut ſcriptum eſt: Spiritus Do-
mini ferebatur ſuper aquas: mulier illa præſens ibi
erat, atque timore magno correpta, ita contremuit,
quòd terram pedibus perfodit, & de horribili ſpiri-
tu, qui eam oppreſſerat, ſufflatum ſæpè emiſit. Mox in
vera viſione vidi & audiui, quòd vis altiſſimi, quæ
ſanctum baptiſma obumbrauerat, & ſemper obum-
brat, ad diabolicam congloboſitatem, qua fœmina il-
la fatigabatur, dixit: Vade ſatana de tabernaculo cor-
poris mulieris huius, & da in eo locum ſpirituiſancto.

Iterùm diabol⁹ expellitur, & amplius ad ſuum vas nō reuertitur.

Tunc immundus ſpiritus per verenda loca fœminæ
cum egeſtione horribiliter egreſſus eſt, & ipſa libera
ta eſt, ac deincèps ſana in ſenſibus animę & corporis
permanſit, quàm diù in præſente ſeculo vixit. Quod
poſtquàm in populum diuulgatum eſt, omnes cum
canticis laudum & verbis orationum dicebant: Glo-
ria tibi Domine. Itaque ut Deus permiſit, quòd ſa-

Iob 1.

tan totum corpus Iob horrore & fętore vermium
perfunderet, & ut ille æſtimabat, quód per deceptio-
nem ſuam, qua honorem Dei abnegauerat, iſtum etiā
ſuperare poſſet, Deo animam eius cuſtodiente, tan-

Iob 1.

gere eum non potuit, quia Iob Deum in fide non de-
reliquit. vndè & confuſus ab eo diſceſſit, quia Deus
per ipſum, ſatan ſuperauit, ut ſciret quoniam Deo
nullus pręualere poſſet. Sic & hęc mulier cùm mali-
gno ſpiritui ad vexandum tradebatur, Deus non per-
miſit, quòd anima eius in bona deficeret. vndè & ini-
micus in ea confuſus eſt, quia à iuſtitia Dei eam auer
tere non potuit. His & huiuſmodi verbis, virgo Dei
diuinæ miſericordię opera, propter ſe & per ſe cele-
brata, nihil ſibi attribuens, leniter, ſuauiter, verecun-
dè & humiliter referebat: quia virtutum iactantiam
fugere, virtutis loco ducebat.

Cap. 23.

2. Cor. 12

Vndè & poſt huius virtutis tam humilem & nihil
omninò de ſe præſumentis recitationem, quaſi eam
Apoſtolo diceret, Nè magnitudo reuelationum ex-
tollat me, datus eſt mihi ſtimulus carnis meæ, ange-
lus ſatanæ, qui me colaphizet, ſtatim ſubnectit eam,

Sācta Dei iterum in grauē incidit infirmitatem.

quæ ſubſecuta eam fuit quaſi verè ſtimulus contra ex
tollētiam, totius carnis ſuę debilitationem. Poſt hęc,
inquit, nimirùm poſt mulieris illius liberationē, ma-
gna ægritudo iterùm inuaſit me, ità quòd venę meæ
cum ſanguine, oſſa cum medullis emarcuerunt, & vi-
ſcera mea infra me diſtracta ſunt, totumque corpus
meum ità elanguit, ſicut herbæ viriditatem ſuam in
hyeme perdunt. Et vidi, quòd nequam ſpiritus indè
irridebant, cachinnando dicentes: Vah iſta morietur,
& amici eius flebunt, cum quibus nos confudit. Ego
autem exitum animæ meæ adeſſe non vidi. Infirmita-
tem autem iſtam pluſquàm quadraginta dies & no-
ctes patiebar. Inter hæc in uera uiſione mihi oſten-
ſum fuit, quòd quaſdam congregationes ſpiritualium
hominum virorum ac mulierum inuiſerem, eiſque
uerba, quæ Deus mihi oſtenderet, manifeſtarē. Quod
dum tandem facere tentarem, nec vires corporis ha-
berem, infirmitas mea aliquantulùm lenita eſt: & prę-
ceptum Dei exequens, diſſenſiones, quas quidam in-
ter ſe habebant, ſedaui. Has uias quas Deus mihi præ-
cepit, cùm negligerem propter populi timorem, do-
lores mihi corporis ſunt augmentati, nec ceſſabant

Ion. 2.

quouſquè obediui: ſicut & Ionæ contigit, qui ualdè af
flictus fuit, quouſquè ad obedientiam ſe reclinauit.

Cap. 24.

Supernam poſt hæc ſponſa Chriſti meruit viſitatio
nem, qua tantam percepit conſolationem, ut ex eius
delectatione diceret ſe repletam fuiſſe inæſtimabilia
gaudii exultatione. Pulcherrimus, inquit, & amantiſ-

Viſio eius iucundiſſima.

ſimus vir in viſione veritatis mihi apparuit, qui tantæ
cōſolationis fuit, quòd omnia viſcera mea velut odo
re balſami eius adſpectus perfudit. tunc gaudio ma-
gno & inæſtimabili exultabam, ſemperque eum pro-
ſpicere deſiderabam. Et ipſe bis qui me afflixerunt,
præcepit, vt à me diſcederent, dicens: Abſcedite, quia
nolo vt ampliùs eam ſic torqueatis. Qui cum magno
vlulatu recedentes, clamabant: Ah quòd huc veni-
mus, quia confuſi recedimus. Mox ægritudo, quæ me
inquietauerat, velut aquæ, quæ per procelloſos ven-
tos inundatione commouentur, ad verba viri me de-
reliquit, & vires recepi, quemadmodùm peregrinus

Subitò mirabiliter reualeſcit

cùm in patriam reuertitur, poſſeſſiones ſuas recolli
git, atque venæ cum ſanguine, oſſa cum medullis in
me reparata ſunt, quaſi de morte ſuſcitata fuiſſem. At
ego tacui in patientia, ſilui in manſuetudine, & ſicut
pariens poſt laborē, ità loquebar poſt dolorem.

Cap. 25.

Has vitā offendet lector Tomo. 4. Iulij 8.

Poſt hæc ab Abbate meo & fratribus humilima io-
ſtantia & deuotione coacta ſum, vt vitam ſancti Di-
ſibodi, cui priùs oblata eram, vt Deus vellet, ſcribe-
rem, quia nihil certi indè heberent. Et oratione cum
inuocatione ſpiritusſancti præmiſſa, ad veram ſapien-
tiam, in vera viſione commonita proſpexi, ac ſecun-
dùm quod ipſa me docuit, vitam & merita ipſius ſan-
cti conſcripſi.

Cap. 26.

Deindè librum diuinorum operum ſcripſi, in quo
vt omnipotens Deus mihi infudit, altitudinem, pro-
funditatem & latitudinem firmamenti vidi, & quo-
modò ſol & luna, ſtellæ & cætera in illo cōſtituta ſūt.

Multa & alia ſcripturarum monumenta & inſignia
prophetiæ gratięque documenta ſancta virgo confe
cit, ſicut ſuperiùs diximus, in quibus eruditę à ſpiritu
ſancto eius animæ ac diuinis deditæ iudicia colligi-
mus. Plurimùm enim emolumētum in eis inuenire poſ
ſunt, qui amorem doctrinę & ſcientiæ gerunt, utpotè
quæ à Deo ordinata, & per ipſam hominibus ſunt pro
palata, in qua Dei ſapientia, quaſi in ſolio potentiæ
ſublimi authoritate ſedebat, & per eam mirabilia fa
ciens, rerum iudicia decernebat.

His, prout poſſibilitas ingenioli ſuppetebat, à no-
bis digeſtis, calamum ad verba ſanctarum filiarū eius
vertamus: & quę de ipſa memoratu digna ſcripſerūt,
maximè quæ de beato tranſitu eius ſunt, viderunt &
audierūt, & manibus ſuis tractauerunt, adiuuante Do
mino, fideliter & veraciter huic operi annectamus.

Liberat quādam

Mulierē, inquiunt, quandā acriter à dęmonio mu-
to vexatam, ſuper quam & fratres de Lacu, plurimùm

mulierē a dæmmio obſeſſam.

laboranerant, cùm ad ſe magno labore virorum in lecto deportata eſſet, pia mater, audaciæ & præſumptioni dæmonis, verbis à ſpiritu ſancto prolatis confidenter reſiſtens, ab orationibus & benedictionibus non ceſſauit, quouſquè per gratiam Dei ab hoſte maligno eam liberauit.

Itèm aliā inſanam.

Simili modo & alia mulier, quę propter furorem inſanię, diris vinculis ligata fuit, cùm ad ſe adducta fuiſſet, ſolùm eam monuit, & ſtatim ſub admiratione omnium, qui aderant, ſanitate mentis & corporis recepta, cum gratiarum actione remeauit ad propria.

Item de clauſtro Schefeneburch, ſororem quandā diabolus ad ſancta opera, orationes, vigilias & ieiunia, ad perceptionem quoquè Sacramentorum, ſimulans ſe eſſe angelum lucis, hortabatur, & criminaliū confeſſione, quibus nunquàm ſubiacuerat, confundere eam nitebatur. Inter quæ etiam ità eam afflixit, ꝙ nomina & adſpectum quorundam hominum & animalium intantùm abhorrebat, quòd ipſis viſis vel auditis, horribili voce per longam horam perſtrepebat.

Itèm aliā a dæmonio uexatam.

Hęc à Priore & Conuentu cum literis ad ſanctam virginem miſſa, ab ea & confortata, & à diaboli errore eſt liberata.

Itèm duas alias.

Eadem virtute alias duas mulieres à dæmonio obſeſſas, liberauit, quarum vna cùm eſſet paupercula & cæca, in eleemoſynam eius recepta, in ſpirituali habitu vitam feliciter conſummauit.

Cap. 27.

His itaque præmiſſis, quia ad finem operis huius feſtinamus, finem quoquè vitæ ſanctæ virginis, quibus ſignis Deus illuſtrauerit, ſicut præfatæ ſorores eum deſcripſerunt, videamus. Cùm beata, inquiuot, mater Domino multis laborum certaminibus deuotè militaſſet, vitæ pęſentis tædio affecta, diſſolui & eſſe cum Chriſto quotidiè cupiebat.

Phil. 2.

Cuius deſiderium Deus exaudiens, finem ſuum ſicut ipſa præoptauerat, ſpiritu prophetiæ ei reuelauit, quem & Sororibus prędixit aliquandiu. itaque infirmitate laborans, octogeſimoſecundo ætatis ſuæ anno, XV. kalend Octobris, ad ſponſum cęleſtem felici tranſitu migrauit.

Excedit è uita uirgo sāctiſſima

Filiæ autem ipſius, quarum omne gaudium & ſolatium ipſa erat, funeri dilectæ matris amariſſimè flentes aſſiſtebant. Nam licèt de præmiis & de ſuffragiis ſibi per ipſam conferendis non dubitarent, propter diſceſſionem tamen, per quam ſemper conſolabantur, maximo cordis męrore afficiebantur. Deus verò, cuius meriti apud ſe eſſet, in tranſitu ſuo euidēter declarauit. Nam ſupra habitaculum, in quo ſancta virgo primo crepuſculo noctis Domioicæ diei, felicem animam Deo reddidit, duo lucidiſſimi & diuerſi coloris arcus in firmamento apparuerunt, qui ad magnitudinem magnæ plateæ ſe dilatauerunt, in quatuor partes terræ ſe extendentes; quorum alter ab aquilone ad auſtrum, alter ab oriente ad occidentem procedebant.

Duo lucidiſſimi arcus, & Crux apparent in cælo tēpore obit⁹ ſui.

At in ſummitate, vbi hi duo arcus iungebantur, clara lux ad quantitatem lunaris circuli emergebat, quæ latè ſe protendens, tenebras noctis ab habitaculo depellere videbatur. In hac luce Crux rutilans uiſa eſt, primùm parua: ſed creſcendo poſteà immenſa, circa quam innumerabiles varii coloris circuli, in quibus ſingulis ſingulæ rutilantes Cruciculæ oriebantur cum circulis ſuis, priore tamen minores conſpiciebantur. Et cùm hę in firmamento ſe dilataſſent, latitudine ſua ad orientem magis pertingebant, & ad terram verſùs domum, in qua ſancta virgo tranſierat, declinare uiſæ, totum montem clarificabant. Et credendum quòd hoc ſigno Deus oſtendit, quanta claritate dilectam ſuam in cęleſtibus illuſtrauerit. Nec defuerūt, antequàm ſepeliretur, miracula meritum ſanctitatis eius atteſtantia. Nam duo homines, qui ſanctum corpus eius ſpe bona tangere pręſumpſerunt, à graui infirmitate conualuerunt.

Duo morbidi contactu corporis eius ſanantur.

Exequiis igitur venerabiliter à reuerendis uiris celebratis, in venerando loco eſt ſepulta, vbi meritis eius, omnibus pio corde quærentibus præſtantur multa beneficia. Odor quoque mirę ſuauitatis de ſepulcro eius redolens, dulcedinis ſuæ fragrantia aliquorum hominum nares perfundit & pectora. Speramus itaque & indubitanter credimus, apud Deum eius eſſe memoriam immortalem, qui in hac uita donorum ſuorum prærogatiuam ei contulerat ſpecialem, cui laus ſit & honor in ſecula ſeculorum, Amen.

MARTYRIVM SANCTI FERreoli Tribuni, ex peruetuſtis MS. codicibus: quibus adſtipulantur antiquiſſima Martyrologia.

Septēbris 18.

CVM per vniuerſas prouincias genus Chriſtianorum, Deo charū, inuiſum diabolo, à miniſtris ſatanæ ſacrilegis ritibus ſeruire cogeretur, Criſpinus quidam, temporis illius Præſes, in Viennenſi ciuitate iuxta Imperatorum pręceptum cępit ad ſacrificandum Chriſtianos compellere.

Criſpinus præſes cōpellit ad ſacrificandū Chriſtianos.

Sedens ergò pro tribunali, cùm deteſtabili conſilio honoraret obtemperantes, contradicentes autem puniret, atque in cunctos Dei ſeruos per miniſtrum furoris ſui officium acerbiſſimè graſſaretur: inter alios etiam beatiſſimum martyrem Ferreolum, habitu ſolo, non officio, militantem, quòd eſſet proditus Chriſtianus, ſacrificare compulit, dicens: Parére te ante omnes neceſsè eſt, Ferreole inuictiſſimorum principum legibus, quibus & pro militiæ ſtipendiis fidem debes, & pro maieſtate reuerētiam, & pro honoris augmento parendi irrepræhenſibilem deuotionem.

Ferreolū hortatur præſes, ut ſacrificet.

Oportet igitur obtemperare te conſilio, nè diſſimulantem pœna caſtiget. Sacrifica ergò diis. Quid moraris? Sāct⁹ Ferreolus reſpondit: Chriſtianus ſum: diis ſacrificare non debeo. Imperatoribus, quandiù ſalua religione licuit, militaui.

Ille verò cōtemnit.

Opera mea, cum tibi parui iuſſus, legibus diaboli ſacrilegis nunquàm ſeruiui. Aduerſùs noxios, non aduerſùs Chriſtiaoos, militare conſtitui. Stipendia, quæ cōmemoras, non requiro. Paſcat ſacrilegum militem ſacrilegus Imperator. Temporalis vitæ lucra non ambio: mihi ſufficit, ſi, ſalua religione, liceat viuere Chriſtianum. Quòd ſi id non liceat, paratus ſum mori.

Adhuc blanditur diabolus ī præſide.

Præſes dixit: Vndè tibi Ferreole iſthæc tanta moriendi fiducia? Fortaſſis poſt iniuriam legum, poſt cōtumeliam principum, vitæ deſperatio te inuaſit. Sed patitur hoc planè abolitum eſſe humanitas noſtra, quod in deos & principes contumaciter protuliſti, modò dictorum tuorum te pœniteat, & legibus ſatisfacias repudiando ſectam Chriſtianorum, & numinibus ſacrificando.

Rurſùs cōtemnitur

Ferreolus reſpondit: Humanitatem tuam & indulgentiam, quam promittis, tibi uel Imperatoribus tuis deincèps militaturus expectet: quorum legibus iniuriam non facit, qui legem Dei eis anteponit. Ille potiùs reus eſt, qui diuinitati detrahit, qui inſenſibilia & caduca veneratur. Ego creatorem, non creaturam, adoro. Deum non in manufactis quærendum, ipſe loquitur, qui cuncta formauit, cuius teſtes ſunt cęlum, terra, & quęcunque uel deorſùm iacent, vel deſupèr fulgent: quæ etiam omnia propter nos creauit, nobis vtiquè

Act. 7.

proſu-

profutura, non dominatura nobis. Vos potiùs rectè ordinata perturbatis, præponendo temporalia æternis, mortua viuentibus, ſcientibus bruta, mendacium ueritati, & propterea in ſuperbiam lapſi, atque in perpetuum damnati eſtis cum ſpiritibus malignis. Deus verò, qui vniuerſorum Dominus eſt & æternus Imperator, dedit ſeruis ſuis per Ieſum Chriſtum filium ſuum fiduciam moriendi. Per quem etiã donat nobis reſurgendi ſpem, ut ad amplioris vitæ incrementa, præſentis uitæ detrimenta nobis profutura credamus.

Præclara martyris uox.

Præſes ait: Vt video, iacturam vitę iam feciſti. At dignum eſt tamen, ut etiam tormenta contemnat, qui conſilii humanitate non flectitur: quę tu, niſi ſacrificaueris, quàm ſint acerba, cognoſces. Sed cùm minis cerneret haudquaquàm permoueri beatiſſimum Ferreolum, ſiſti eum præcepit, & acriùs verberari. Cumque nec ſic, ſuccedentibus ſibi ex more tortoribus, eum flecti poſſe uideret, iuſſit eum, oneratum ferro includi in carcere, dicens: Rebellem huoc ſqualidus & omnem pœnam excedens carcer includat: reum ſe ſentiat maieſtatis: careat luce contemptor deorum. Compedito ſtare non liceat: ſedentem quoquè ferri deprimant pondera: iacentem etiam ipſa, quæ ſtringit, vaſtior catenarum colligatio conſumat, donèc ſeueriori quęſtioni præparatus, omnia, quę in crimiuoſos conſtituta ſunt, ſupplicia percurrat. Quibus dictis, ſtatim miniſtri præſidis beatiſſimum Ferreolum oneratum ferro, in carcerem coniecerunt, adhibitiſque cuſtodibus, eum ſeruare cœperunt denuò præſentandum.

Vnitur ad minas. Ad verbera. Ad carcerem.

Illic verò biduo exacto, tertia die manè, vt ſit, arctiori ſomno oppreſſis cuſtodibus, ſponte ſolutis vinculis, liberum ſe ſentit Dei ſeruus, & lento gradu accedens ad oſtium, illud patère ſibi cernit. Itaque ſecundùm Euangelium perſecutionem fugiens, ad extraneam properat regionem. Egreſſus autem extra portam Lugdunenſem, ancipiti defixus conſilio, ſubſtitit, quęrens ſecum, cui potiſſimùm viæ inſiſteret, & ut poſſet nulla relinquere indicia ipſum inſecuturis. Sed quænam ſeruis Dei elementa non ſeruiant? aut Rhodanum tranſmittere inſtituit. Sed quænam ſeruis Dei elementa non ſeruiant? aut quandò martyris precibus non quęlibet aduerſa miteſcant? Armatus igitur fide, & Domini promiſſione ſecurus, amnem fidus ingreditur: quem ſibi incumbentem, deductis blandè vorticibus, leni tergo ſolidior unda ſuſpendit: atque ità eum beatus martyr natandi conatu paucis traiicit impulſibus, & in vlteriorem ripam ſecurus exit. Dehinc concito gradu ingreſſus aggerem publicum, uſque ad Iarem fluuium percurrit. Vbi cùm à perſecutoribus compręhenderetur, & reuinctis poſt tergum manibus duceretur in eum locum, in quo ſepulcrum ſancti corporis eius veneramur, ſubito inſtinctu crudelitatis percuſſus, occubuit. Quem fidelis religioſorum ciuium deuotio, ad præſidium ciuitatis non longè à Rhodano cum ſumma veneratione tumulauit. Cuius beneficia per ciuitates ſicut expetuntur votis, ità beneficiis frequentibus approbantur: Præſtante Domino noſtro Ieſu Chriſto, cui eſt virtus in ſecula ſeculorum, Amen.

Spontè uincula eius ſoluuntur i carcere. Mat. 10. Fugit. Iterũ cõprahẽdit. Caditur tãdẽ martyr & abit ad Chriſtũ.

DE SANCTO SATYRO FRAtre beatiſſimi Ambroſii, oratio funebris eiuſdem Ambroſii Epiſcopi Mediolanenſis. Habetur Tomo 3. Operum eius. Nos capitula margini adiecimus.

18. Septẽbris. Cap. 1.

DEDVXIMVS, fratres dilectiſſimi, hoſtiam meam, hoſtiam incontaminatam, hoſtiam Deo placentem, dominum & fratrẽ meum Satyrum. Memineram quippè eum eſſe mortalem, nec fefellit opinio, ſed ſuperabundauit gratia. Itaque nihil habeo quod querar: ſed habeo, in quo Deo gratias agam: quia ſemper optaui, ut ſi quæ perturbationes vel Eccleſiam, uel me manerent, in me potiùs ac meam reciderent domum. Deo igitur gratias, quia in hoc omnium metu, cum omnia motibus ſint ſuſpecta barbaricis, communem męrorem priuato dolore tranſegi, & in me conuerſum eſt, quicquid omnibus timebam. Atque vtinàm hic conſummatum ſit, ut dolor meus publici doloris redemptio ſit. Nihil quidem habui, fratres chariſſimi, in rebus humanis tanto fratre precioſius, nihil amabilius, nihil charius. Sed præſtant priuatis publica. Ipſius quoquè ſi quis ſententiam ſciſcitaretur, mallet occidi pro aliis, quam ſibi uiuere. Propterea enim pro omnibus ſecundùm carnem Chriſtus eſt mortuus, vt non nobis ſolis viuere diſcerem.

Chriſtus cur pro omnibus mortuus.

Accedit illud, quòd ingratus diuinitati eſſe non poſſum. Lætandum eſt enim magis, quòd talem fratrem habuerim, quàm dolendum, quod fratrem amiſerim. Illud enim munus, hoc debitum eſt. Itaque perfunctus ſum, quandiù licuit, conceſſo mihi fęnore: qui depoſuit pignus, recepit. Nihil intereſt, vtrùm abiures depoſitum, an doleas reſtitutum. In vtroque enim fidei ambiguum, vitæ periculum eſt. An ſi pecuniam neges, culpa eſt: ſi hoſtiam neges, impietas non eſt: cùm pecunię fęnerator illudi poſſit, naturæ author, & neceſſitudinis creditor fraudari nõ queat? Itaque quanto vberior fęnoris ſumma, tanto gratior ſortis uſura. Vndè ingrati de fratris morte eſſe non poſſumus, quia quod naturæ communis fuit, reddidit: quod gratiæ ſingularis eſt, meruit. Quis enim cõmunem conditionem recuſet? Quis doleat proprium ſibi pignus ereptum, cùm ad ſolatium noſtri filium ſuum unicum pro nobis pater tradiderit ad mortẽ? Quis exceptum ſe putet eſſe debere à conditione moriendi, qui non ſit exceptus a conditione naſcendi? Magnum pietatis myſterium, vt mors corporis nec in Chriſto eſſet excepta: ac licèt naturæ Dominus, carnis tamen, quam ſuſceperat, legem non recuſaret. Et mihi neceſſè eſt mori: illi neceſsè non fuit. An qui de ſeruo dicit, Si eum volo ſic manere donèc uenio, quid ad te? non potuit ipſe ſic manere, ſi uellet? Sed perpetuitate vitæ huius ſibi precium, mihi ſacrificium perdidiſſet. Quod igitur maius eſt ſolatium noſtri, quàm quòd ſecundùm carnem & Chriſtus eſt mortuus? Aut cur ego uehementiùs fleam fratrem, cum ſciam illam mori non potuiſſe pietatem? Cur ſolùm præ cęteris fleam, quem fletis omnes? Priuatum dolorem communi dolore digeſſi: præſertim cum meæ lachrymæ nihil proſint: ueſtræ autem lachrymę fidem adſtruãt, conſolationẽ afferant. Fletis diuites, & flẽdo probatis nihil opitulari repoſitas diuitias ad ſalutẽ: cùm pecunię precio mors differri nõ queat, & pari vſu diuitẽ, in opẽque dies ſu-

Non recuſat Dominus legẽ carnis propter nos.

Liberi ut a parẽtib⁹ inſtituẽdi.

Premus eripiat. Fletis ſenes, quòd in hoc liberorum ſortem pauetis. Et ideò quia vitam corporis producere non poteſtis, inſtituite liberos non ad vſum corporis, ſed ad virtutis officium. Fletis & iuuenes, quòd naturæ finis non ſit maturitas ſenectutis. Fleuerunt & pauperes, & quod multo eſt precioſius, multoq; vberius, lachrymis ſuis eius delicta lauerunt. Iſtæ ſont lachrymæ redemptrices. iſti gemitus, qui dolorem mortis abſconduot. Iſte dolor, qui perpetuæ vbertate lætitiæ, veteris ſenſum doloris obducat. Itaque licèt priuatum funus, tamen fletus eſt publicus: Et ideò nõ poteſt fletus eſſe diuturous, qui vniuerſorum eſt affectibus conſecratus.

Cap. 2.

Nam quid te, mi frater amaotiſſime, fleam, qui mihi ſic ereptus es, vt eſſes omoium? Non enim perdidi vſum tui, ſed commutaui. Antè corpore inſeparabilis, nunc indiuiduus affectu. Manes enim mecum, ac ſemper manebis. Et quidem cùm viueres oobiſcum, nũquàm te patria eripuit mihi, nec ipſe mihi voquàm patriam prætuliſti, & nunc alteram præſtitiſti. Cœpi enim hìc iam noo eſſe peregrioos, vbi melior mei portio eſt. Nuoquàm enim totus in me fui, ſed io altero ooſtri pars maior amborum: uterque autem eramus in Chriſto, in quo & ſumma vniuerſitatis & portio ſingulorum eſt. Hic mihi tumulus genitali ſolo gratior, io quo non naturæ, ſed gratiæ meæ fructus eſt. In iſto corpore enim, quod nunc exaoimum iacet, præſtantior vitæ meę functio: quia in hoc quoquè, quod gero, corpore, vberior tui portio. Atq; vtinàm vt memoriæ, vt gratiæ, ita etiam vitæ ſuę hoc quicquid eſt, quod ſpiramus, ſpirare poſſemus, dimidiumque meorum decideret temporum, quod ad tuorum proficeret vſum. Par eoim erat, vt quibus io diuiſum ſemper fuit patrimonium facultatum, ooo eſſet vitę tempus diuiſum. Vel certè qui indiſtincta ſemper habuimus viuendi conſortia, non haberemus diſtiocta moriendi. Nonc verò, frater, quò progrediar, quòue conuertar? Bos bouem requirit, ſeqoe non totum putat, & frequenti mugitu pium teſtatur affectuoi, ſi fortè defecerit, cum quo ducere collo aratra conſueuit: & ego te frater non requiram? Aut poſſim unquam obliuiſci tui, cum quo vitæ huius ſemper aratra ſuſtinui? Labore inferior, ſed amore coniunctior, non tam mea uirtute habilis, quàm tua patientia tolerabilis: qui pio ſemper ſolicitus affectu, latus meum tuo latere ſepiebas, charitate vt frater, cura ut pater, ſolicitudine ut ſenior, reuerentia vt iunior. Ita in unius neceſſitudinis grado, complurium mihi neceſſitudinum officia impeodebas, vt in te non vnum, ſed plures amiſſos requiram: io quo uno ignorata adulatio, expreſſa eſt pietas. Neque eoim habèbas, quod ſimulatione adderes, qui totum pietate compræheoderas, ut nec incremeota reciperes, nec vicem expectares.

Omnia bona temporaria erãt his fratribus cõmunia.

Mira charitas taliũ fratrum.

Cap. 3.

Sed quò immemor officii, memor gratiæ, immodico dolore progredior? Reuocat Apoſtolus, & tanquã frenos mœroris ioducit dicens, ſicut ouper audiſtis: Nolumus vos igoorare fratres de dormientibus, ut non triſtes ſitis, ſicut & cæteri, qui ſpem noo habeot. Date ueoiam, fratres charisſimi. Neque enim omnes poſſumus dicere: Imitatores mei eſtote, ſicut & ego Chriſti. Sed ad imitandum, ſi authorẽ quæritis, habetis quem posſitis imitari. Noo omnes ad docẽdum idonei: vtinàm omoes ad diſcendum habiles. Noo grauem lachrymis contraximus copulam. Non omnis ioſidelitatis, aut infirmitatis eſt fletus. Alius eſt naturæ dolor, alia eſt triſtitia diſſidẽtiæ: & plurimùm refert deſiderare, quod habueris, & lugere quod amiſeris. Non ſolus dolor lachrymas habet, habet & lætitia lachrymas ſuas. Et pietas fletum excitat, & oratio ſtratum rigat, & precatio iuxta propheticum dictum, lectulum lauat. Fecerũt & fletũ magnum ſui, cùm patriarchæ ſepelireot. Lachrymę ergò pietatis indices, noo illices ſunt doloris. Lachrymaui ergò, fateor, etiam ego: ſed lachrymauit & Dominus Ille alienum, ego fratrem. Ille in vno lachrymauit omnes: ego in omnibus lachrymabo te frater. Ille noſtro, non ſuo, lachrymauit affectu. Neque enim diuinitas lachrymas habet: ſed lachrymauit in eo, qui triſtis fuit: lachrymauit io eo, qui crucifixus eſt, qui mortuus, qui ſepultus. Lachrymauit io eo, de quo hodiè nobis inſinuauit Propheta, dicens: Mater Sion, dicet homo, & homo factus eſt in ea, & ipſe fondauit eam altiſsiſimos: in eo lachrymauit, quòd matrem Sion dixit, geoitus io Iudæa, ſuſceptus ex Virgine. Matrem autem ſecuodùm diuinitatem habere non potuit, qui author eſt matris. Ille factus eſt oon diuina geoeratione, ſed humana: quia homo factus eſt, Deus natus eſt. Sicut & alibi habes: Puer oatus eſt oobis, filius datus eſt nobis. Io puero enim nomen ætatis, io filio pleoitudo diuinitatis eſt: factus ex matre, oatus ex patre: idem tamen & oatus & datus, oon diuerſum, ſed vnum putes. Vnus.n. Dei fili⁹, & oatus ex patre, & ortus ex Virgine, diſtanti ordine, ſed in vnum coocurrente nomioe, ſicut & præſens lectio docet, quia & homo factus eſt in ea, & ipſe fundauit eam altisſimus: homo vtiquè corpore, altiſſimus poteſtate. Etsi Deus & homo diuerſitate naturæ, idem tamen, non alter, in vtroque. Aliud ergò ſpeciale naturę ſuę, aliud commune nobiſcum, ſed in vtroque vnus, & io vtroque perfectus. Non igitur mirandum eſt, quia & Dominum eum, & Chriſtum fecit Deus. Fecit ergò Ieſum eom, vtiquè qui ex corpore nomen accepit. Fecit eum, de quo etiam patriarcha ſcribit Dauid: Quia mater Sion, dicet homo, & homo factus eſt io ea. Diſſimilis, utiquè nõ diuinitate, ſed corpore: nec diſcretus à patre, ſed exceptus in munere: manens in conſortio poteſtatis, ſegregatus in myſterio pasſionis.

1. Theſ. 4.

1. Cor. 4. & 11.

Pſal. 6.

Iohan. 11.

Pſal. 86.

Eſa. 9.

Act. 2.

Pſal. 86.

Cap. 4.

Ploia loci huius tractatus expoſcit, quibus poſsimus oſteodere authoritatem Patris, proprietatem filii, Trinitatis totius vnitatem: ſed coooſolandi hodiè, non tractandi partes recepi: quãquàm abducere à mœrore animum inteotione tractandi, conſolationis vſus ſit. Sed temperandus mihi mœror, quàm alienandus affectus eſt: vt mulceâtur magìs deſideria, quàm ſopiantur. Non libet enim abire à fratre longius, & occupatiooe ſubduci: cùm velut comitandi eius gratia hic ſermo ſuſceptus ſit, vt diutiùs ſeoſu proſequar proficiſcentem, & quem oculis teneo, mente complectar. In illo eoim totam oculorum aciem figere libet: cum illo totis animorum officiis immorari, illum toto blanditiarum ambire obſequio, dum ſtupet aoimus: nec amiſſum credo, quem adhuc cerno præſentem: nec mortuum puto, cuius adhuc officia ooo requiro: quibus ego vitę meę uſum, & ſpiraodi omne munus addixeram. quid eoim referam taotæ gratiæ, tanto labori? Ego te, frater, hæredem feceram: tu me hæredem reliquiſti. Ego te ſuperſtitem optabam: tu me ſuperſtitem dimiſiſti. Ego pro muneribus tuis, vt compenſarem beneficia, vota referebam: nunc & vota perdidi, ſed tamen tua beneficia noo amiſi. Quid agam mei ſucceſſor hæredis? Quid agam meæ vitæ ſuperſtes? Quid agam exors huius, quod capio, luminis? Quas grates, quæ munera referam tibi? Nihil à me, præter lachrymas, habes. Aut fortaſsè ſecurus meriti tui, quas ſolas ſuperſtites habeo, lachrymas noo requiris. Nam etiam cùm adhuc uiueres, flere prohibebas: mœroremque magìs noſtrum, quàm tuam mortem, tibi eſſe teſtabaris dolori. Prohibeot vlteriùs prodire lachrymæ, fletusque reuocant. Prohibet etiam

tui gratiam, dum noſtra deflemus, de tuis meritis deſperare videamur. At certè, vt nobis etiam mœroris iſtius minuiſti acerbitatem, non habeo quod timeam, qui timebam tibi: Non habeo, quod mihi iam mundus eripiat. Etsi ſancta ſuperſit ſoror Marcellina, integritate venerabilis, æqualis moribus, non impar officiis: tibi tamen ambo plus timebamus, in te vitæ huius iucunditatem repoſitam putabamus. Propter te viuere delectabat, propter te non pigebat mori. Te enim ambo ſuperſtitem precabamur, tibi nos ſuperuiuere non iuuabat. Quandò non cohorruit animus, cùm metus huiuſmodi titillaret? Quomodò conſternata mens erat ęgritudinis tuæ nuncio? Væ miſeræ opinioni: putabamus redditum, quem videmus dilatum. Tuis enim votis apud ſanctum martyrem Laurẽtium impetratum eſſe nunc cognoſcimus commeatum, atque vtinàm non ſolum commeatum, ſed etiã prolixum vitę tempus rogaſſe. Potuiſti annos plurimos impetrare viuendi, qui potuiſti commeatum impetrare veniendi.

Marcellina ſoror S. Ambroſij virgo ſanctiſsima.

Cap. 5.

Et quidem tibi, omnipotens ęterne Deus, gratias ago, quod vel hæc nobis ſuprema ſolatia non negaſti, quòd amantiſſimi fratris ex Siculis Africanisvè regionibus exoptatum nobis reditum contuliſti. Ità enim maturè, poſtquàm venit, ereptus eſt, quaſi propter hoc ſolum videretur eſſe dilatus, vt ad fratres rediret. Habeo planè pignus meum, quod nulla mihi peregrinatio iam poſſit auellere. Habeo quas complectar reliquias. Habeo tumulum, quem corpore tegã. Habeo ſepulcrum, ſuper quod iaceam: & commendabiliorem Deo futurum eſſe me credam, quòd ſupra ſancti corporis oſſa requieſcam. Vtinàm ſic potuiſsẽ aduersùs mortem quoquè tuam meum corpus obiicere. Si gladiis petitus eſſes, me pro te potiùs ſuffigendum dediſſem. Si exeuntem potuiſſem reuocare animam, meam potiùs obtuliſſem. Nihil mihi profuit vltimos habuiſſe anhelitus: nihil flatus in os inſpiraſſe morienti. Putabam enim, quòd aut tuam mortem ipſe ſuſciperẽ, aut meam vitam in te ipſe transfunderẽ. O infelicia illa, ſed tamen dulcia, ſuprema oſculorũ pignora. O amplexus miſeri, inter quos exanimũ corpus obriguit, halitus ſupremus euanuit. Stringebam quidem brachia, ſed iam perdideram, quem tenebã: & extremum ſpiritum ore relegabam, ut conſortium mortis haurirem. Sed neſcio quomodò uitalis ille mihi halitus factus eſt, & maiorem gratiam in ipſa morte redolebat. Atque vtinàm ſi tuam nequiui meo ſpiritu vitam producere, vel vltimi anhelitus tui vigor transfundi potuiſſet in meam mentem, & illam tui animi puritatem atque innocentiam noſter ſpiraſſet affectus. Hanc mihi hæreditatem, frater chariſsime, reliquiſſes, quæ non lachrymabili dolore percuteret affectum, ſed memorabili gratia cõmendaret hæredẽ.

Vide quid tantus meritis tribuat ſacris reliquijs.

Puritas et innocẽtia S. Satyri.

Cap. 6.

Quid igitur nunc agam, cum omnes vitæ iſtius ſuauitates, cuncta ſolatia, cuncta deniquè ornamenta amiſerim? Tu enim mihi vnus eras domi ſolatio, foris decori. Tu (inquam) in cõſiliis arbiter, curæ particeps, deprecator ſolicitudinis, depulſor mœroris. Tu meorum aſſertor actuum, cogitationumque defenſor: tu poſtremò vnus, in quo domeſtica ſolicitudo reſideret, publica cura requieſceret. Teſtor ſanctam animã tuam, me in publicis Eccleſię id ſæpè veritum eſſe, nè diſplicerem tibi. Deniquè vbi rediſti, obiurgaſti moram: ita domi foriſque eruditor quidam & arbiter ſacerdotis, vt domeſtica cogitare non ſineres, publica curare cenſeres. Vt vereor, nè videar arroganter dicere. Hæc enim laudis tuæ portio eſt, quia ſine offenſione vlla & gubernaſti fratris domum, & commendaſti ſacerdotium. Sentio equidem, quòd repetendis officiis tuis, recenſendiſque virtutibus afficiatur animus, ſed tamen in ipſa mei affectione requieſco: atque hę mihi recordationes etsi dolorem renouant, tamẽ afferunt voluptatem. An ego poſſum aut non cogitare de te, aut vnquàm ſine lachrymis cogitare. Et poſtero vnquàm, aut tanti non meminiſſe fratris, aut ſine lachrymabili quadam meminiſſe gratia? Quid enim mihi vnquàm iucundum, quod non eſſet ex te ꝓfectum? Quid vnquàm mihi ſine te, aut tibi vnquam ſine me voluptati fuit? Quis non vſus nobis, & propè uiſus ipſe ſomnuſque communis? Quæ diſcreta unquàm uoluntas? quod non commune veſtigium, ferè vt cùm gradum tollerem, uel tu meum, uel ego tuũ corpus videremur attollere? Quod ſi quandò ſine altero prodeundum fuit, intectum latus putares, affectũ vultum cerneres, mœſtum animum iudicares: non aſſueta gratia, non vigor ſolitus prænitebat: ſuſpecta omnibus ſolitudo metum alicuius ægritudinis afferebat. Ità nouum videbatur omnibus nos diuidi. Ego certè fraternæ oblitus abſentiæ, quaſi præſentẽ, reflexa ſæpiùs ceruice, quærebam, & coram alloqui atque adſpicere videbar mihi. Sed tanquàm ſuſpenſum collo iugum, vbi ſperatis excideram, trahere me putabam: difficilis progredi, verecundus videri, & redire deproperans, quòd ſine te procedere non liberet. At verò vbi ambobus prodeundum fuit, non plura in itinere veſtigia, quàm verba, nec inceſſus, quàm ſermo crebrior, nec ambulandi cura, ſed colloquendi gratia. Vterque enim noſtrum ex alterius ore pendebat. Non intento adſpectu legere iter, ſed mutuò ſolicitos excipere ſermones, haurire oculorum gratiam, ſpirare fraternę imaginis voluptatem. Quàm virtutes tuas tacitus mecũ ipſe mirabar? Quàm plaudebam mihi, quòd tali me Dominus fratre donauerat, tam pudico, tam efficaci, tam innocenti, tam ſimplici: vt cùm tuam innocentiam cogitarem, efficaciã deſperarem: cùm efficaciam cernerem, innocentiam non putarem: ſed vtrunque mira quadam virtute iungebas. Deniquè ea, quæ ambo nequiueramus concludere, ſolus impleſti. Plaudebat ſibi, vt audio, Proſper, quòd ſacerdotii mei occaſione redditurum ſe, quæ abſtulerat, non putabat: ſed vehementiorem tuam vnius efficaciam expertus eſt, quàm duorum. Itaque ſoluit omnia, nec moderationi ingratus tuæ, nec illudens pudori, ſed & modeſtię gratus, nec inſulens efficacię. Sed cui, frater, illa quæſiſti? Nos enim idem volebamus laborum tuorum eſſe præmium, quod documentum erat. Peregiſti omnia, & vbi perfunctꝰ omnibus reuertiſti, tu ſolus nobis, qui omnibus es præferendus, eriperis: quaſi ideò mortem diſtuleris, vt conſummares pietatis officium, palmam efficaciæ reportares. Quàm nec ipſi nos, frater chariſsime, ſeculi huius delectabant honores, quòd nos a nobis inuicem diuidebant: quos ideò adepti ſumus, non quia fuit eorum expetenda perceptio, ſed nè vilis diſsimulatio videretur. Aut fortaſsè ideò ſunt tributi, vt quia immaturo tui obitu, noſtrę futurus erat voluptatis occaſus, ſine nobis iam viuere diſceremus. Equidem præſagæ mentis agnoſco formidinem, dum repeto ſæpè, quæ ſcripſerim. Reuocabam te, frater, nè ipſe Africam peteres, ac potiùs aliquem deſtinares: timebam te committere viæ, fluctibus credere, & ſolito metus maior inceſſerat animum. Sed & peregrinationem explicuiſti, & rem ordinaſti, & veteri & ſentinoſo (vt audio) nauigio iterùm te fluctibus credidiſti. Nanque dum celeritatem aucuparis, cautelam prætermiſiſti, auidus noſtræ gratiæ, diſſimulans periculi tui. O fallax lætitia, ò incerta humanarum rerum curricula. Ex Africa redditum, ex mari reſtitutum, ex naufragio ſeruatum, putabamus iam nobis non poſſe eripi: ſed grauiora naufragia in terris

Satyrꝰ gubernauit domũ S. Ambroſij.

Mira animorũ inter eos conſenſio.

Nota uirtutes S. Satyri.

poſiti ſuſtinemus. Nam quem non potuerunt naufra-
gia maris mortem deducere, ſtrenuis natatibus euita
ta, eius mors cœpit nobis eſſe naufragio. Quid enim
ſupereſt ſuauitatis, quibus tam prædulce decus, tam
charum in his mundi tenebris lumen extinctum eſt,
in quo non noſtræ ſolum familiæ, ſed totius patriæ
decus occidit?

Cap. 7. Habeo ſanè vobis, fratres dilectiſſimi, plebs ſancta,
Dolor pu- maximam gratiam, quòd non alium dolorem meum,
blic⁹ mors quàm veſtrum putatis, quòd vobis accidiſſe hanc no-
S. Satyri. ſtri creditis ſolitudinem, quòd fletum totius ciuita-
tis, ætatum omnium, ordinum omnium, vota noua
quadam pietate defertis. Non enim miſericordiæ
priuatæ dolor, ſed quoddam publicæ officium & mu
nus eſt gratiæ. Aut ſi qua vos mei tangit miſericor-
dia, quòd talem fratrem amiſerim, habeo fructũ vbe
rem, habeo veſtri pignus affectus. Mallem fratrem vi
uere: ſed tamen publicum officium in ſecundis rebus
iucundius eſt, in aduerſis gratius. Neque verò mihi
mediocre meritum tanti videtur officii. Neque ocio-
Act. 9. ſè vel in Actibus Apoſtolorum Thabitam mortuam
Luc. 7. flentes viduæ deſcribuntur: vel in Euangelio mota
lachrymis viduę proſequens turba funus adoleſcen-
tis inducitur, cui reſurrectio debebatur: illam tamen
Thabitam viduæ, hunc tota ciuitas fleuit. Non ergò
dubium eſt, veſtris lachrymis Apoſtolorum patroci-
nium comparari, non (inquam) dubium eſt, Chriſtum
miſericordia motum, cùm vos flentes videret, etſi
nunc non tetigit loculum, ſuſcepit tamen commen-
datum ſpiritum: Etſi non appellauit corporis uoce
defunctum, diuinæ tamẽ poteſtatis authoritate à cru
ciatibus mortis, & nequitiæ ſpiritalis incurſionibus
eius animam liberauit. Etſi non reſedit in loculo,
qui erat mortuus, tamen requieuit in Chriſto. Etſi
non locutus eſt nobis, tamen ea, quæ ſupra nos ſunt,
cernit, & quę potiora ſunt nobis, iam ſe videre læta-
Per lectio- tur. Per ea enim, quæ in Euangelio legimus, quæ fu-
nẽ S. Euã- tura ſunt intelligimus: & præſentium ſpecies, indiciũ
gelij quæ eſt futurorum. Non opùs fuit ei reſurrectione tempo
ſunt futu- rali, cui æterna debetur. Quid enim in hanc miſerã
ra intelli- & ærumnoſam recideret labem, atque in hanc flebi-
gimus. lem vitam rediret, quem raptum magis eſſe ex tam
imminentibus malis, vrgentibuſque periculis gaude
Gen. 5. re debemus? Nam ſi pacato ſeculo, belliſque ceſſanti-
Sap. 4. bus, raptum Enoch nemo defleuit, ſed magis prophe
ta laudauit, ſicut de illo ſcriptura dixit: Raptus eſt, nè
malitia mutaret cor eius: quanto magis nunc iurè
dicendum eſt, cùm ad ſeculi lubricum vitæ accedat
ambiguum? Raptus eſt, nè manus incideret barbaro-
rum? Raptus eſt, nè totius orbis excidia, mundi fi-
nem, propinquorum funera, ciuium mortes: nè po-
ſtremò ſanctarum virginum atque viduarum, quod
omni morte acerbius eſt, colluuionem videret? Ego
verò te, frater, tùm vitæ tuæ flore, tum mortis com
moditate beatum arbitror. Non enim nobis ereptus
es, ſed periculis; non vitam amiſiſti, ſed ingruentium
acerbitatum formidine caruiſti. Nam qua eras ſanctę
mentis miſericordia in tuos, ſi nunc vrgeri Italiam
tam propinquo hoſte cognoſceres, quantùm ingemi-
ſceres, quàm doleres in lapidum vallo ſummam no-
ſtræ ſalutis conſiſtere, lignorumque concędibus con-
ſtrui murum pudoris? Qua afflictione mœreres, tam
tenui diſcrimine tuos dttineri ab hoſte impuro atq;
crudeli, qui nec pudicitiæ parceret, nec ſaluti? Quo-
nam, inquam, hæc modo ferres, quæ nos perpeti, &
fortaſsè, quod grauius eſt, ſpectare cogemur: rapi vir
gines, & auulſos à complexu parẽtum paruos liberos
ſupra tela iactari, inceſtari ſacrata Deo corpora, & ſe-
nilẽ viduæ maturioris vterum, in uſus deſueto, one-
rum redire, non pignorum? Quonam, inquam, modo
iſta tolerares, qui etiam vltimo ſpiritu, cui iam fortaſ
ſis oblitus, & adhuc noſtri non immemor, de cauen-
da incurſione barbarorum nos ſępiùs admonebas, cõ
memorans non fruſtrà te dixiſſe fugiendum: fortaſsè
ideó, ꝙ nos deſtitui tua morte cernebas: quod nõ in-
firmitate animi, ſed pietate faciebas. Etſi infirmus ꝓ *Symma-*
nobis, tamẽ firmus tibi. Qui cùm à viro nobili reuo- *ch⁹ pater*
careris Symmacho tuo parente, ꝙ ardere bello Ita- *S. Satyri.*
lia diceretur, ꝙ in periculum tenderes, ꝙ in hoſtem
incurreres: reſpondiſti hanc ipſam tibi cauſam eſſe ve
niendi, nè noſtro deeſſes periculo, vt conſortem te
fraterni diſcriminis exhiberes. Felix igitur tam op-
portuno obitu, quia non es in hunc ſeruatus dolorẽ.
Certè felicior, quàm ſancta ſoror, quę tuo ſolatio de-
ſtituta, de ſuo pudore ſolicita, duobus nupèr beata
germanis: nunc ex duobus fratribus ærumnoſa, neque
alterum ſequi poteſt, neque alterum derelinquere:
cui tumulus hoſpitium tuus, & corporis tui ſepulcrũ
eſt domus. Atque vtinàm uel hoc tutum diuerſoriũ.
Cibus in fletibus, potus in lachrymis. Cibum etenim *Pſal. 77.*
dediſti nobis panem lachrymarum, & potum dediſti
nobis in lachrymis in mẽſuram, aut fortaſsè vltra mẽ
ſuram. Nam quid de me loquar, cui neque mori licet,
nè ſororem relinquam: neque viuere libet, nè à te re-
uellar? Quid enim mihi ſine te poteſt eſſe iucundum,
in quo omnis ſemper fuit noſtra iucunditas? Aut quid
diutiùs in hac uita degere iuuat, atque in terris mo-
rari, in quibus tandiù iucundè viximus, quádiù ſimul
viximus? Etſi eſſet, quod hìc delectare nos poſſet, ſine
te delectare non poſſet. Etſi quandò voluiſſemus im
pensè vitam producere, iam tamen ſine te eſſe nolle-
mus. Hęc intolerabilia. Quid enim tolerabile ſine te
tanto vitę comite, tanto laborum meorum officiorũ-
que conſorte? Cuius ego caſum, quò eſſet tolerabi-
lior, nec pręmeditari potui: ità pauebat aĩus de illo ta
le aliquid cogitare, nõ quò conditionẽ ignorarẽ: ſed
quidã votorũ vſus ſenſum cõmunis fragilitatis obdu
xerat, vt de illo, niſi ſecũda omnia cogitare neſcirem.

Deniquè proximè cùm graui quodã, atque vtinàm *Cap. 8.*
ſupremo, vrgerer occaſu, hoc ſolũ dolebam, quòd nõ
ipſe aſſideres lectulo, ac votiuum mihi cum ſancta ſo
rore partitus officium, morientiſq; oculos digitis tuis
clauderes. Quid optaueram? Quid rependo? Quæ uo-
ta deficiunt? Quæ miniſteria ſuccedunt? Aliud prępa-
rabam: aliud exhibere compellor, non iam ipſe mini-
ſterium funeris, ſed miniſter. O dura oculorum lumi
na, quæ potuiſtis fratrem videre morientem. O immi
tes & aſperæ manus, quę clauſiſtis oculos, in quibus
plus videbam. O durior ceruix, quæ tam lugubre on⁹,
conſolabili licèt obſequio, geſtare potuiſti. Hęc tu,
frater, mihi iuſtiùs exhiberes. Hæc ego à te expecta-
bam. Hæc ego officia deſiderabã. Nunc verò ipſe meæ
vitæ ſuperſtes, quod ſine te ſolatium capiam, qui ſol⁹
męrentem ſolari ſolebas, excitare lętitiam, mœſtitudi
nem propulſare? Qualem te nũc ego, frater, adſpicio,
iam nulla mihi verba referentem, iam nulla offeren-
tem oſcula? Quáquàm ità mutuus ſemper utrique no-
ſtrum inſederit amor, vt interiore potiùs foueretur
affectu, quàm forenſi blanditia diuulgaretur. Neque
enim aliorum quęrebamus teſtimonium, qui tantam
noſtri gratiam tenebamus. Ità virilis ſe vtrique no-
ſtrum germanitatis ſuccus infuderat, ut non blandi
tiis probare amorem, ſed conſcia mente pietatis in-
terno amore contenti, fucum blanditiarum non requi
rere videremur, quos & ipſa in amorem mutuum
imago formaret. Neſcio enim qua expreſſione men
tis, qua corporis ſimilitudine alter in altero videba *Mira ſi-*
mur. Quis te adſpexit, qui nõ me viſum putaret? Quo *militudo ĩ*
ties aliquos ſalutaui, qui quoniam te priùs conſalu *ſanctis fra*
tauerant, ſe à me iam dicerent ſalutatos? Quanti *tribus.*
tibi

tibi dixerunt aliquid, qui ſe mihi dixiſſe memorarēt? Quæ mihi hinc gaudia, quanta frequenter oborta lætitia, quòd eos errare in nobis cernerem? Quam gratus error, quàm iucūda prolapſio, quàm religioſa fallacia, quàm ſuauis calumnia? Neque enim de tuis erat aliquid aut factis, aut ſermonibus, quod timerem, qui mihi tua lætabar aſcribi. Tamen ſi vehementiùs contenderent, quòd ſe mihi aliquid intimaſſe memorarent, reſpondebam ridens & gaudens, Videte ne fratri dixeritis. Nam cùm omnia nobis eſſent noſtra cōmunia, indiuiduus ſpiritus, indiuiduus affectus: ſolùm tamen commune non erat ſecretum amicorum: non quò conferendi periculum vereremur, ſed tenēdi ſeeuaremus fidē. Sanè ſi conſilio pendenda res eſſet, erat ſemper commune cōſilium, non ſemper commune ſecretum. Nam etsi amici ita alteri noſtrum dicerent, ut dicta ſua ad alterutrum peruenirent: tamen ſcio plerunquè itá fidem ſecreti eſſe ſeruatam, ut nec fratri committeretur. Erat enim fidele indicium, & extraneo non eſſe proditum, quod non eſſet cum fratre collatum. His igitur tantis ac talibus bonis in exceſsū quendam, fateor, mentis elatus, ſuperſtitem me timere deſieram, quòd illum vita crederem digniorem. Et ideò excepi plagā, quam ferre non poſſum. Tolerabiliora enim tanti doloris præmeditata, quàm inexplorata, vulnera.

Fratrib⁹ iſtis īdiuiduus ſpiritus, vn⁹ affectus, vna cūra.

Cap 9. Quis iam mæſtum ſolabitur? Quis afflictū leuabit? Cum quo participabo curas? Quis me ab iſtius mundi vindicabit viu? Tu enim actor negociorum, cenſor ſeruulorum, arbiter fratrum: non litis, ſed pietatis arbiter. Nam ſi quando aliquid cum ſancta ſorore mihi conferendum fuit, vtra melior videretur ſententia, te iudicem ſumebamus: qui nullius læderes os, atque utrique ſatisfacere geſtiens, & amandi affectum tenebas, & cenſendi modum: ut utrunque gratum dimitteres, & vtriuſque tibi gratiam vindicares. Aut ſi ipſe aliquid diſceptandum deferres, quam grata contentio tua? quàm ſine felle ipſa idignatio? quam ſeruulis ipſis coercitio non amara? cùm te fratribus magis deferre, quàm ex affectu diceres uindicare. Nobis enim profeſsio repreſsit ſtudia coercendi. Immò tu frater, ab omni nos abducebas coercionis affectu, uindicare pollicens, & lenire deſiderans. Non mediocris igitur prudentiæ teſtimonium, quæ itá a ſapientibus definitur: Bonorum primum eſſe, Deum ſcire, & verum illud atque diuinum pia mente venerari: illam amabilem & concupiſcendam æternæ pulchritudinem veritatis, tota mentis charitate diligere. Secundum autem, in proximo a diuino illo fonte atque cæleſti naturæ deriuare pietatem. Quod etiam mundi ſapientes noſtris hauſere de legibus. Neque enim deriuare iſta in hominum diſciplinas, niſi de cæleſti illo diuinæ legis fonte potuiſſent.

Prudētia definitio.

Cap. 10. Quid igitur obſeruantiam eius erga Dei culūm prædicem? qui priuſquàm perfectioribus eſſet initiatus myſteriis, in naufragio conſtitutus: cùm ea, qua vehebatur, nauis ſcopuloſo illiſa vado, & vrgentibus hinc atque indè fluctibus ſolueretur, nō mortem metuēs, ſed nè vacuus myſterii exiret è vita, quos initiatos eſſe cognouerat, ab his diuinum illud fidelium ſacramentum popoſcit: non ut curioſos oculos inſereret arcanis, ſed ut fidei ſuæ conſequeretur auxilium. Etenim ligari fecit in orario, & orarium inuoluit collo, atq; ita ſe deiecit in mare, non requirens de nauis cōpage reſolutam tabulam, cui ſupernatans iuuaretur, quoniam fidei ſolius arma quæſierat. Itaq; his ſe tectum atque munitum ſatis credens, alia auxilia nō deſiderauit. Simul fortitudinem eius ſpectare licet, qui fatiſcente remigio non quaſi naufragus tabulā ſumpſerit, ſed quaſi fortis, ex ſeipſo adminiculū ſuæ virtutis aſſumpſerit. Nec deſeruit ſpes, nec fefellit opinio. Deniquè primus ſeruatus ex vndis, & in portum terrenæ ſtationis euectus, præſulē ſuū, cui ſe crediderat, recognouit: ſtatimque vbi etiā cæteros ſeruulos ſuos, vel ipſe liberauit, vel libertos comperit, negligēs facultatem, nec amiſſa deſiderās, Dei eccleſiam requiſiuit, ut ageret gratias liberatus, & myſteria æterna cognoſceret, pronuncians nullum referendæ gratiæ maius eſſe officium. Quòd ſi homini non referre, ſimile homicidio iudicatum eſt: quantum crimen eſt, nō referre Deo? Eſt ergò prudentis, agnoſcere ſeipſum, & quemadmodùm a ſapientibus definitum eſt, ſecundùm naturam viuere. Quid enim eſt tam ſecundùm naturam, quam referre authori gratiam? Adſpice cælū hoc, nónne authori refert gratiam, cùm videtur? Cæli enim enarrant gloriam Dei, & opera manuum eius annunciat firmamentum. Mare ipſum cùm ſedatum atque tranquillum eſt, diuinæ ſerenitatis teſtatur indiciū: cùm mouetur, indignatio ſuperna terrori eſt. Nònne omnes Dei gratiam iurè miramur, cùm aduertimus quòd inſenſibilis natura quadam ſenſibili ratione ſuos fluctus coerceat, & fines ſuos vnda cognoſcat? Nā de terris quid loquar, quæ diuino obedientes præcepto, omnibus ſponte animantibus pabulum ſubminiſtrant: atque id quod acceperint agri, velut creſcentibus uſuris, multiplicatum, cumulatumque reſtituunt? Ergò ille, qui natura duce diuini rationē operis igneo mentis vigore perceperat, ſciuit primò omnium ſeruatori ſuo gratiam eſſe referendam. Sed quia referre non poterat, habere poterat. Eſt enim huiuſcemodi gratiæ vis, vt & cùm refertur, habeatur: & habendo referatur. Referebat igitur gratiam, deferebat fidem. Nam qui tantum myſterij cæleſtis inuoluti in orario præſidium fuiſſet expertus, quantum arbitrabatur ſi ore ſumeret, & toto pectoris hauriret arcano? Quàm maius putabat fuſum in viſcera, quod tantùm ſibi tectum orario profuiſſet? Sed non itá auidus fuit, ut eſſet incautus. Scimus enim pleroſq; auiditate ſtudii prætermittere cautionem. Aduocauit ad ſe Epiſcopum, nec vllam veram putauit, niſi veræ fidei gratiam: percontatuſque ex eo eſt, vtrumnam cū Epiſcopis catholicis, hoc eſt, cum Romana eccleſia conueniret. Et fortè & ad id locorum in ſchiſmate regionis illius Eccleſia erat. Lucifer enim ſe a noſtra tūc temporis communione diuiſerat: & quanquam pro fide exulaſſet, & fidei ſuæ reliquiſſet hæredes, nō putauit tamen fidem eſſe in ſchiſmate. Nam etsi fidem erga Deum tenerent, tamen erga Dei Eccleſiam nō tenerent: cuius patiebantur velut quoſdam artus diuidi, & membra lacerari. Etenim cum propter Eccleſiā Chriſtus paſſus ſit, & Chriſti corpus Eccleſiæ ſit, non videtur ab his exhiberi Chriſto fides, a quibus euacuatur eius paſsio, corpuſque diſtrahitur. Itaque quanuis gratiæ fœnus teneret, & metueret tanti nominis debitor nauigare: tamen eò tranſire maluit, ubi tutò poſſet exoluere. Indicabat enim diuinæ ſolutionem gratiæ in effectu ac fide eſſe: quam quidem ſtatim, vbi primùm copia liberior Eccleſiæ fuit, implere non diſtulit. Dei gratiam & accepit deſideratam, & ſeruauit acceptam. Nihil igitur ea prudentia ſapientius, quæ diuina & humana ſecernit. Nam quid ſpectatam ſtipendiis forenſibus eius facundiam loquar? Quàm incredibili admiratione in auditorio præfecturæ ſublimis emicuit? Sed mālo illa laudare, quæ perceptis myſteriis Dei, duxit humanis eſſe potiora. Fortitudinē quoquè eius ſi quis pleniùs ſpectare volet, cōſideret quotiès poſt naufragium inuicto quodam contemptu vitæ huius maria transfretauerit, diffuſaſque regiones obeundo peragrarit. Poſtremò, quòd hoc ipſo tempore periculum non refugerit, ſed ad periculum uenerit,

Ingratitudinis īmane vitiū.

Pſal. 18.

Gratia Deo creatori referenda pro oīb. creatis, & beneficijs ſuis.

Nota de Romana Eccleſia.

Chriſtus pp ſuam Eccleſiā paſſus.

Nota de Euchariſtia vna ſpecie.

rit,

culum cęterorum eſt? Niſi fortè exauditum non eſſe te quereris. Primum iſtud arrogantis eſt impudentię: meteri ſolum velle, quod multis etiam ſanctis negatum nôueris, cùm ſcias quia non eſt perſonarum acce-

Act. 10.

ptor Deus. Nam etsi miſericors Deus, tamen ſi ſemper exaudiret omnes, nô iam ex voluntate libera, ſed ex quadam velut neceſsitate facere videretur. Deinde cum omnes rogeot, ſi exaudiret omnes, nemo ergò moreretur. Pro quantis quotidiè rogas? Nunquid conſtitutio Dei, contemplatione ſoluêda eſt tui? Cur ergò non impetratum aliquandò doles, quod nô ſemper impetrabile eſſe cognoſcis? Stulta, inquit, ſup om-

4. Eſdr. 10.

nes mulieres, nónne vides luctum noſtrum, & quæ nobis contigerunt? Quoniam Sion mater noſtra omniû, in triſtitia côtriſtatur, & humilitate humiliata eſt. Lugete validiſsimè & nunc, quoniam omnes lugemus: & triſtes eſtote, quoniam omnes contriſtati ſumus. Tu enim contriſtaris in fratre. Interroga terram, & dicet tibi, quoniam hæc eſt, quæ debeat lugere tantorum ſuperſtes germinum: Et ex ipſa. inquit, initiò omnes nati: & alii venient, & eccè penè omnes in perditionem ambulant: & in exterminium fit multitudo eorum. Et quis ergò debet lugere magis, niſi quæ tam

Nô ſunt deflendi quos cernimus ab hoc ſeculo nequã liberatos.

magnam multitudinem perdidit, quàm tu, qui pro uno doles? Abſorbeat igitur noſtrum dolorem cômunis dolor, & acerbitatem proprii mœroris excludat. Non enim dolere debemus eos, quos cernimus liberatos. Neque enim ocioſè tam ſanctas hoc tempore animas corporis uinculis reminiſcimur abſolutas. Nã que velut diuino iudicio tam graues viduas ità vno tempore defunctas videmus, vt profectioois quidam uideatur exceſſus, non mortis occaſus: nè veterana emeritis ſtipendiis pudicitia dubium diù ſeruari pudoris incideret. Quos gemitus mihi, quos dolores tã acerba excitat recordatio? Et ſi mœroribus non uacabant, tamen in ipſo dolore priuato, in ipſo tantorum amiſſo floro meritorum, communis quędam naturæ me conditio ſolabatur: defiausque in vno dolor, acerbitatem publici funeris domeſticę ſpecie pietatis obduaerat.

Cap. 15.
Luc. 6.
4 Eſd. 10

Repeto ergò, ſacra ſcriptura, ſolatia tua. Iuuat enĩ tuis præceptis, tuis ſententiis immorari. Quia facilius eſt cælum & terram præterire, quàm de lege vnû apicem cadere. Sed iam audiamus, quæ ſcripta ſunt: Nûc, inquit, retine apud temetipſum dolorem tuû, & fortiter fer qui tibi contigerunt caſus. Si enim iuſtificaueris terminum Dei, & filium tuum recipies in tempore, & in mulieribus collandaberis. Si hoc ad mulierẽ, quanto magis ad ſacerdotem? Si de filio, non utiquè abſurdum etiam de fratrum amiſsione talia memorari: quanquàm ſi mihi fuiſſet filius, nunquàm eum amplius dilexiſſem. Nam ſicut in obitu liberorum effuſi labores, ſuſcepti fruſtrà dolores, mœrorem videntur augere: ità etiam in fratribus conſuetudinis vſus atq; collegii, acerbitatem doloris accendunt. Sed eccè dicentem ſcripturam audio: Noli facere hûc ſermonẽ,

Ibidem.

ſed conſenti perſuaderi. Qui enim fles caſus Sion, & conſolare propter dolorem Hieruſalem. Vides enim, quia ſancta noſtra cootaminata ſunt, & nomen, quod nominatum eſt ſuper nos, penè prophanatum eſt: & iuuenes noſtri contumeliam paſsi ſunt, & ſacerdotes noſtri ſuccenſi ſunt, & Leuitę noſtri in captiuitate fuerunt, & mulieres noſtræ côtaminatæ ſunt, & virgines noſtræ uim paſſæ: & iuſti noſtri rapti, & paruuli noſtri proditi ſunt, & iuuenes noſtri ſeruierût, & fortes noſtri inualidi facti ſunt. Et quod omnium maius ſignaculum Sion, quoniam reſignata eſt de gloria ſua nunc, & tradita eſt manibus eorum, qui nos oderunt, Tu ergò excute multam tuam triſtitiam, & depone abs te multitudinem dolorum, ut tibi propitietur fortis, & requiem faciat tibi altiſsimus requietione dolorum.

Ceſſabunt igitur lachrymæ. Parendum eſt enim re- *Cap. 16.*
mediis ſalutaribus, quia debet aliquid inter fidos & perfidos intereſſe. Fleant ergò, qui ſpem reſurrectio- *1. Theſ. 4.*
nis habere non poſſunt: quam non ſententia Dei eripit, ſed fidei inclementia. Interſit inter Chriſti ſeruulos, idolorumque cultores: vt illi fleant ſuos, quos in perpetuum exiſtimant interiſſe. Illi nullas habeant lachrimarum ferias, nullam triſtitiæ requiem côſequã-

Mors poſt nô natura ſed vita huius finis eſt.

tur, qui nullam putant requiem mortuorum. Nobis verò, quibus mors non naturę, ſed vitæ iſtius finis eſt, quoniam in melius ipſa natura reparatur, fletus omnes caſus mortis abſtergat. Certè ſi illi ſibi aliqua ſolatia repeterunt, qui finem ſensûs defectumq; naturę, mortem arbitrati ſunt: quanto magis nos, quibus meliora poſt mortem præmia bonorum factorum conſcientia pollicetur? Habent gẽtiles ſolatia ſua, quia requiem malorum omnium, mortem exiſtimant. Et vt vitæ fructu carent, ità etiam caruiſſe ſe putant omni ſenſu & dolore pœnarum quas in hac vita graues & aſsiduas ſuſtinemus. Nos uerò vt erectiores pręmio, ità etiam patientiores ſolatio eſſe debemus. Non enim amitti, ſed præmitti videntur, quos non abſumptura mors, ſed æternitas receptura eſt.

Ceſſabunt ergò lachrymæ, aut ſi ceſſare non pote- *Cap. 17.*
runt, in communibus lamentis flebo te, frater: & ſub dolore publico, domeſticos gemitus tegam. Nam ceſſare qui poterit, cùm ad omnem ſonum nominis tui lachrymę ſurrepant, vel cùm vſus ipſe recordationẽ excitat, vel cùm affectus imaginem repræſentat, vel cum recordatio dolorem renouat? Quãdò enim dees, qui tantis officijs repræſentaris? Ades, inquam, & ſemper offerris: & toto te animo ac mente complector, adſpicio, alloquor, oſculor, compræhendo, vel in ipſa quiete nocturna, vel in luce clara, cùm reuiſere & ſolari dignaris mœrentẽ. Deniquè ipſæ iam noctes, quæ

Etiã clara luce ſæpè S. Satyrus apparet fratri ſuo.

quasi moleſtiores viuente te, videbantur, quòd mutui côſpectus copiam denegarent: ipſe iam ſomnus, colloquiorum noſtrorum dudûm interruptor inamabilis, dulcis eſſe iam cœpit, quia te mihi reddidit.

Non igitur miſeri, ſed beati, quorum nec pręſentia *Cap. 18.*
deficit, nec cura minuitur, & augetur gratia. Etenim ſomni ſimilis imago mortis. Quòd ſi in quiete nocturna vinculis adhuc corporeis inhęrentes, & quaſi inter carceraria religatæ clauſtra membrorum, poſſunt tamen animæ altiora & diſcreta perſpicere: quanto magis ſpectãt hęc, cùm iam puro æthereoque ſenſu, nulla corporeæ labis impedimenta patiuntur? Meritoque mihi conquerenti, vrgente quodam iam in occaſum die, quod non reuiſeres quieſcentem: totus omni tempore indiuiduus, affuiſti, ità vt illo perfuſus ſopore membrorum, cùm ego vigilarem tibi, tu viueres mihi, dicerem: Quid eſt mors, frater? Nam certè nullis à me ſeparare momentis. Ità enim ubiquè præſtò eras, vt quam in iſtius vitæ vſu habere copiam nequibamus, nunc nobis ſemper & ubiquè præſto ſit. Nam tunc utiquè omnia præſtò eſſe nô poterant: nec enim complexiones noſtræ, conſpectuſque & oſculorum corporalium ſuauitates, locis omnibus & omnibus temporibus ſuppetebant. Animorum imagines ſemper nobiſcum erant, etiam quãdò non eramus vna: quę ne nunc quidem occiderunt, aſsidueque aduolant, quo maiore deſiderio, eo maiore copia. Teneo igitur te, frater, nec mihi te aut mors, aut tempus auellet. Ipſæ dulces lachrymę ſunt: ipſi fletus iucundi, quibus reſtinguitur ardor animi, & quaſi relaxatus euaporat affectus. Neque enim ſine te eſſe poſſum, aut tui non meminiſſe unquàm: aut meminiſſe ſine lachrymis. O amari dies, qui interruptam copulam

Iam próditis. O flebiles noctes, quæ tam bonum conſortium quietis, & indiuiduum mihi comitem perdidiſtis. Quas ederetis cruces, niſi ſe offenderet imago præſentis, niſi viſiones animi repræſentarent, quē ſpecies corporis denegaret? Iamiam frater animo meo chariſsime, quàquam immaturo deceſſeris obitu, beatus tamen qui iſta non ſuſtines, nec amiſſum fratrem mœrere compelleris, quem abſentem diu ferre nō poteras, ſed recurſu celeri reuiſebas. Quod ſi tunc ſolitudinis meæ tędia repellere, mœſtitiam fraternæ mentis ableuare properabas: quanto nunc crebriùs afflictum animum debes reuiſere, & ex te conceptum, per te lenire, mœrorem? At mihi tamen dat aliquas officii vſus inducias, & obſequii ſacerdotalis intentio abducit animum.

Nō potuit meminiſſe fratris ſui ſine lachrymis S. Ambroſius.

Cap. 9.

De ſancta verò ſorore quid fiet? Quę licèt diuino metu pietatem temperet, rurſus tamen ipſum pietatis dolorem ſtudio religionis accendit. Strata humi, & totum gremio ſui complexa tumulū, laborioſo feſſa inceſſu, triſtis affectu, dies noctes que mœrorē integrat. Nam licèt fletum plerunquè ſermone ſuſpendat, in oratione renouat. Et quamuis ſcripturarum memoria conſolationes ſerentibus præcurrat, flendi tamen deſiderium precandi aſsiduitate compenſat, lachrymarum vbertatem tunc pręcipuè, quandò nemo interrumpere poſsit, inſtaurans. Ita quod miſerearis, habes: quod repræhendas, non habes. Flere enim in oratione, virtutis eſt. Et quanquam illud familiare virginibus, quibus mollior ſexus, tenerior affectus conuictu communis fragilitatis, in lachrymas etiam ſine domeſtici ſenſu doloris exuberat: tamē cùm maior cauſa mœrendi eſt, finis mœroris excluditur. Deeſt igitur conſolandi via, quia ſupperit excuſandi gratia. Neque enim poſsis prohibere, quod doceas, præſertim cùm religionis adſtruat lachrymas, non doloris: & cōmunis ſeriem deplorationis, mein pudoris obtexat. Cōſolare ergò, qui potes adire animum, penetrare mentem. Cernat te eſſe præſentem, ſentiat non eſſe defunctum: ut cuius ſecura de merito, eius functa ſolatio, diſcat pro eo non grauiter dolere, qui ſe admonuerit non eſſe dolendum.

Marcellina valdè dolet obitu fratris Satyri.

Flere in oratione, magna virtutis eſt.

Cap. 10.

Sed quid ego te morer, frater? quid expectē, ut noſtra tecum commoriatur & quaſi conſepeliatur oratio? Licèt ipſa ſpecies & exanimis corporis forma ſoletur, oculosque manens gratia & permanens figura demulceat: nihil, inquam, moror. Procedamus ad tumulum. Sed priùs vltimum coram populo vale dico, pacem prædico, oſculum ſoluo. Præcede ad illam cōmunem omnibus & debitam, ſed iam mihi præ cæteris deſiderabilem, domum. Para hoſpiti cōſortium: & quemadmodùm hìc omnia nobis fuere cōmunia, ita illic quoquè ius diuiduum neſciamus. Nè, quęſo, cupientem tui diù deferas: properantem exſpecta, feſtinantem adiuua: & ſi diutius morari tibi videbor, accerſi. Neque enim vnquàm prolixiùs abſuimus à nobis: tu tamen ſolebas reuiſere. Nunc quoniam tu redire iam non potes, nos ad te ibimus, æquum eſt ut officium rependamus, ſubeamus vicem. Nūquam nobis fuit vitæ conditio diſcretior. Semper aut ſanitas aut ęgritudo communis, ut cùm alter ęgreſceret, alter in morbum incurreret: cùm alter reualeſceret, uterque conſurgeret. Quomodò ius noſtrū amiſimus? Et nunc conſortiū ægritudinis fuit, quomodò mortis conſortium non fuit? Tibi nunc, omnipotēs Deus, innoxiam commendo animam: Tibi hoſtiam meā offero. Cape propitius & ſerenus fraternum munus, ſacrificium ſacerdotis. Hæc mei iam liba præmitto. In hoc ad te pignore venio: non pecuniæ, ſed vitæ pignore: nè me diutiùs reſidere facias tanti fœnoris debitorem. Non mediocris eſt fraterni amoris vſura, nec vllis naturæ ſors, quam cumulauit incrementum virtutis. Poſſum ferre, ſi citò cogar exoluere.

Cupit diſſolui et ſuo fratri adiungi S. Ambroſius.

Paſsio S. Ianuarij Epiſcopi Beneuentani, Feſti & Proculi Diaconorum & ſociorum, deſcribitur in Vita S. Soſij Leuitæ & martyris, infra 23. Septembris. Itaque Lectorem eò remittimus.

MARTYRIVM SANCTORVM MARtyrum Trophimi, Sabbatij, & Dorymedontis: authore Simeone Metaphraſte.

19. Septembris.

Cap. 1.

IMPIO Probo tenente ſceptra Imperii Romanorū, Vicarii magiſtratu Antiochiæ fungebatur Atticus, quem etiam vocabant Heliodorum. Cùm perageretur autem exitialis natalis Daphnæi Apollinis, Antiochia quidem, vt eſt conſentaneum, In tripudiis, ebrietatibus & ſacrificiis totum diem tranſigebat. Illo autem die ex ęterna regione aduenięntes Trophimus & Sabbatius viri pii & adoratores veritatis, ſed quorū nondùm erat manifeſta pietas, cùm animarum tantam adſpexiſſent captiuitatem, grauiter & ex imo pectore ſuſpirans Trophimus: Deus, exclamauit, (voci quoq; commixtis lachrymis) qui uerbo quidē ex ijs, quę non erant, vniuerſum conſtituiſti, hominem aūt ad imaginem tuā propria manu es fabricatus, tu benignè nunc adſpice, & eripe illos à manu aduerſarij. Hęc Deo dixit Trophimus. Repentè autē eum cū Sabbatio comprehendunt quidā ex gentilibus, & ducunt ad Vicariū. Qui cùm eū coràm curàſſet ſiſtendū, loco quidem ſtatim ſeparat à ſe inuicem, quos nō poterat ſpiritu ſeiungere. Rogat autē priùs Trophimū, quodnam eſſet ei nomen, quę vitæ cōditio, & quæ religio. Vir autem diuinus: Nomen quidem meū, dixit, ab ipſo ortu eſt Trophimus. Cùm verò ab initio ingenuus eſſem & liber natus, non ſine probro & dedecore ſeruij peccato: ſed rurſùs mei Chriſti baptiſmate recepi primam illam ingenuitatem & libertatem.

Natalem Apollinis colunt Antiochens.

Trophimus & Sabbatius cōprehenduntur.

Cap. 2.

Vicarius verò, Quamnam autem, inquit, ſequeris religionem? Iam quidem dixi, inquit Trophimus. Sed audi adhuc apertiùs: Sum Chriſtianus, Chriſti ſeruus: & vtinàm Chriſti eſſem victima. Ille autem: Hoſpèſne es, inquit, an indigena? Hoſpes, qui erat verè mūdi hoſpes, reſpondit. Legiſti, inquit Præſes, quæ Imperatoria decreuit potentia? Legi, inquit Trophimus: Sed hæc nihil ad nos: nam inter dęmonum deceptionē & pietatem multum intereſt: & tantum, quantum, vt arbitror, inter diem & noctē. Hæc ira replēt Heliodorum: & ſtatim iubet eū nudatum, à quatuor extendi & verberari vehementiùs. Atque ei quidem, fera quauis crudeliùs, corpus flagellis excedebant: illinc autē fluētes riui ſanguinis, ſubiectum ſolum altè reddebāt purpureum: & interim, Sacrifica infelix, dicebat Heliodorus, neque maledictis inceſſe deos & Imperatorem. Anne carnes quidem tuas vides paulatim diſſolui, & diffluere? Ille autem: Te, inquit, intuens, magis miſereor tuæ calamitatis, quòd cum ſis homo, habes animam feris agreſtiorem, nullam in tuam cognationē oſtendens humanitatem. Ego autem quomodò potui Chriſti mei virtute, ferre plagas citra moleſtiā, & cū gaudio: ita etiam horum ſpectaculū exiſtimo eſſe oculorum delicias, eorum, quæ ſperantur, expectatione, ſenſum dolorum auferente. Et alioqui animam ſcit ea purgare ab omni macula hic ſanguis, qui ꝓpter Chriſtum effunditur, qui eſt ei veluti quoddam lauacrum. Hæc cum in ipſo tempore tormenti vidit Vicarius

Libera S. Trophimi confeſſio.

Verberatur duriſſimè.

Oīa tormēta delicias reputat.

philo-

philoſophātem martyrem, eum quidem in præſentia punire ſtatuit interimitiere: ſuaſione autem potiùs eū aggredi & adhortationibus.

Cap 3. Cùm itaque eum curaſſet coram ipſo ſiſtendum: Diis ſacrifica, dicebat, Trophime: alioqui te ad Dionyſium Perennium, Phrygiæ Salutaris præſidem, trāſmittam. Erat enim is crudelitate inſignis. Nō mea refert, inquit Trophimus, à tène, an ab illo interimar. Nā ſeu Heliodorus, ſeu Dionyſius me puniat, eadē mors me manet. Idem enim eſt utriſq; ſcopus & inſtitutum, punire & de medio tollere eos, qui conſtituerunt colere pietatem. His vehemēter commotus Heliodorus, in ligno ſuſpendit Trophimum: & eum circunſiſtētes protinùs carnifices, illius latera immaniter diſcerpebant: & ſubibant ad ipſa vſque interna viſcera. Ille aūt magis conſeruabat accuratum characterem philoſophiæ: Domine, fer opem famulo tuo, leniter dicēs & placidè.

Atrociſſimè eius latera dilacerātur.

Præſes itaque Heliodorus videns inſignem athletæ fortitudinem, cùm nō poſſet lucem illius verborum intueri, vt qui animæ cæcutiret oculis: Vbi eſt, dicebat, ò Trophime, Chriſtus tuus? Ille autem: Meus, dicebat, Chriſtus neque à me diſcedit, & ſemper adeſt omnibus, qui eum inuocant in veritate. Eſt autem hoc quoquè ex eo euidens, quòd nos facile feramus dolores. Qui enim fieret, vt humana natura ferret tam graues cruciatus, ſi non ei diuinum adeſſet auxilium? Hæc cùm dixiſſet, athletam carcer ſuſcipit: in quo tum alia cruciatur afflictione, tum etiam extenditur in quatuor foraminibus ligni ad torquendum cōparati, vt ne minimùm quidem poſſet reſpirare.

In carcere immaniter cruciatur.

Cap 4. Ad tribunal autem poſt ipſum introducitur egregius Sabbatius. Ei autem ſtatim dicit Præſes: Non rogo, an ſis Chriſtianus, (Hoc enim verbum adeò auerſabatur, vt ne id vellet quidem audire, quoniam nec æger oculus ſuſtinuerit videre lucem gratam omnibus) ſed dic primùm, quænam ſit tua dignitas. Sabbatius autem: Mihi, inquit, ò Iudex & dignitas, & patria & gloria, & facultates Chriſtus eſt Dei filius ſemper videns, cuius prouidentia hoc vniuerſum regitur & gubernatur. Iudex autem libero martyris reſponſo arbitratus ſe eſſe extrema affectum contumelia, ei impingit alapam, acclamans: Reſponde ad propoſitum: & priuſquàm tormentorum facias periculum, procede, & diis ſacrifica. Poſteà enim ſacrificare erit ingratum, & non adeò acceptum, & alioqui præcedens tormentum detrahit de gaudio, quod poſteà cōſequitur. Sabbatius uerò: Caducæ, inquit, & fluxæ uoluptatis, ò Iudex, vel ſola perceptio eſt lubrica & periculoſa. Quòd ſi etiam conſequentem habet impietatem, quā tum malum? Quamobrèm ſunt mihi meliora, quæ ſuſcipiuntur propter Chriſtum ſupplicia Ea enim reſeruant, & habent perpetuas, & quæ ſemper manent, remunerationes. Res autem veſtræ quo maiori afficiūt voluptate, tanto maiori dolore afficient Atq; vtinām pari tempore: ſed breui quidem tempore, atq; adeò momento temporis delectāt, immortali autem & ſempiterna afficient moleſtia.

Iudex impingit alapam Sabbatio.

Cap. 5. His efferatur & acris ira mouetur Præſes: & in ligno quidem ſublimem tollit athletam, atque vngulis ferreis diſcerpit latera: Oſſa autem emouet & elocat, & ipſa tangit inteſtina. Propter hæc ergò triſtem & dolore affectum contemplans martyrem: Si eſt tibi, inquit, ò Sabbati iucundum pati propter Chriſtum, vndenàm ſunt gemitus, & hæ calidæ lachrymæ? Vt ſcias, inquit martyr, quantùm ego rem ſicio, & quanti facio pati propter illum. Nam etſi accipiam ſenſum grauiſſimi doloris, adeò vt & apertè mihi erumpant lachrymæ, & feram grauiter, adhuc tamen vehementiori eius amore teneor, & ne ſic quidem volo deſiſtere à ſuſcipiendis pro ipſo laboribus Hæc dicebat, & corpus dilaniabant vngulæ, acriorque & vehementior dolor cor penetrabat. Cùm autem iam ad terram carnes defluxiſſent, & nuda oſſa eſſent relicta, & uentrem tormentum confeciſſet, & inteſtina, nec haberent carnifices, quid tangerent, cùm non eſſet ſubiectum, è ligno quidem deducitur athleta. Cùm autem parùm abductus eſſet extra ſtadium, Deo tradit animam.

Sabbatij latera diſcerpunt.

O crudelē tyrannum. Sabatius reddit animam.

Cap. 6. Cùm ergò tam præclarè decertaſſet Sabbatius, & longo interuallo euaſiſſet ſuperior, ideò de Trophimo ſpem abiiciens Præſes ad Perennium Dionyſiū, Phrygiæ Salutaris Præſidem, cuius etiam priùs meminimus, eum ſtatuit mittere. Et cùm quot tormentis ab eo ſubiectus eſſet ſcripſiſſet, & quemadmodùm lictoribus longè euaſiſſet fortior, & quòd ſolum Chriſtū colens, illorum deos rideret & nihilifaceret: eumq; calceos ferreos clauis acutis & ſubtùs, & ex obliquo cōfixos, martyrieis illis Trophimi pedibus priùs ſubijci iuſsiſſet, & clauos per pedes tranſegiſſet, iubet deindè agi in Phrygiā. Hic enim dicebatur verſari Dionyſius. Ille autem lubenter, & cum gaudio clauos ſibi ſubiiciens, longè præcedebat conſequentes pedites, & ſimul currentes equites. Non enim dolor pedum potuit generoſum illius animum vincere: ſed lenes potiùs ei addebat alas, firmioremque reddebat & conſtantiorem.

Nota inſignē crudelitatē.

Itèm S. Trophimi fortitudinē.

Cap. 7. Confecto itaque trium dierum itinere, veniunt Synadem Phrygiæ ciuitatem. Hic cùm Heliodori literas legiſſet Dionyſius, & intellexiſſet quemadmodùm ſe haberent ſingula, iuſſiſſet autem martyrem ſiſti ad ſuū tribunal: Tu es, inquit, Trophimus? Martyr uerò, Ego, inquit, Trophimus vocor, ſumque ſeruus Chriſti veri Dei, in quem qui crediderunt, nequaquàm afficiuntur pudore. Quid tu, inquit ille, in his adhuc perſiſtis: inanemque & vanum hunc inuocas Chriſtū, qui multis fuit cauſa mortis? Sed & ſi non priùs, at nunc ſaltē, dimiſſa in ipſum fiducia, diis ſacrifica, mortem effugiens: & lucrare vitam præſentem. Generoſus autem excipiens Trophimus: Mortem quidem, inquit, nec ſi velim effugerim. Nam etſi non tu eam, at natura omninò afferet, & ei, quę debentur, ſoluam, cùm ſim homo. Licet autem ea uitam comparare perpetuam, quę longo interuallo ſuperat hanc fluxam & caducam, qd ad voluptatem attinet & beatitudinem: adeò vt quæ ſunt illius vitæ, nec poſsint cerni oculis, nec audiri auribus, nec in cor hominis aſcendere. Huius ego vitæ ſum nunc magno amore captus: & magnas tibi habeo gratias, quòd me illuc tranſire properantem, vrgeas per eam, quam minitaris, mortem.

Oēs ſubijciūtur legi mortis.

1. Cor. 2.

Tunc totus in eum iram ſpirans Dionyſius, iubet à quatuor extenſum crudis boum neruis uerberari: & continuò dum verberaretur (Neſcit enim vitium differre & cunctari) Dic ſolùm, aiebat, Trophime, diis ſacrificabo, & ilicò à malo liberaberis. Ille autem verba illius exiſtimabat, tanquàm vocem ſpinarum ſub lebete. Sciebat enim, quòd quanto grauiora eſſent ſua certamina, tanto ſe uictorem futurum clariorem, & eo ſplendidiorem habiturum coronam. Quid ergò facit ille? In eum excogitat nouum modum inſidiarum, vt inuſitato ſupplicio perturbaret athletam. Cùm acetū ſinapi contemperaſſet, infundit naribus martyris. Ille autem apertè oſtendit ſe nullam omninò accepiſſe mutationem ex acerbiſsima illa temperatione. Dedecus ergò non ferens ſceleſtus, ligno alligauit athletā per eos, qui inſeruiebant eius iniquitati, & latera dilaniauit, & cum in eis profundos ſulcos diſſecuiſſet, ſanguinis deduxit fluuios. Ille autem quo altius ſublatus erat è terra, eo magis videbatur Deo eſſe propinquus, & multę, dicebat, afflictiones iuſtorum, & ea eis omnibus liberabit eos Dominus. Dionyſius autem cùm hęc audiuiſſet, Vana te ſpes, inquit, Trophime, & leuis

Cap. 8. S. Trophimus neruis cadit.

Inuſitatū ſupplicij genus.

Latera martyris ſulcātur.

Pſal. 33.

cogi-

cogitatio malè perdunt. Quis enim ad te veniet è cælis, a plenitibus malis liberaturus? Sed multa, tibi ſuadeo, verba dimittens, & vanam, quam dicis, felicitaté, accedens diis ſacrifica. Sic enim tibi proderis, & non aliter. Nam hæc ſunt ſolum ſtrepitus, qui effundútur in aures. His ille auditis, irridebat Præſidis improbitatem, &, Nunquàm, aiebat, ò Dionyſi, dú ero apud me, meum Deú, qui eſt verus & viuus, negauerim. Si eſt ergò tibi facile tráſformare homines, & alios facere ex aliis, expecta fore, vt ex me aliquid fortè audias contrarium. Nam ego quidem dum ſum idem, qui nunc, Trophimus, obliuiſcar citiùs eſſe homo, quàm meum ignorauerim Dominum & creatorem.

Mira cõſtantia eius.

Cap. 9.

Præſes autem: Perindè nobis reſpondes, ò Trophime, atquè ſi tibi ſuaderemus, non deſiſtere à confeſsione: ſed in eiſdem perſeuerare, & amplecti Chriſtianiſmum. Et conuerſus ad lictores: Vehementiùs, inquit, ſi quo modo tandèm ab his deſiſtat nugis. Ille autê patiebatur quidem, & corpus ei conſumebatur: vigebat verò ac florebat alacri promptoque animi ſtudio, & pro pietate decertabat vehementer. Eum autem ludificans Præſes: Nõdum, inquit, ſenſiſti, o Trophime, tormenta? Martyr autem: Tam, inquit, ſcio te magis ſentire perpeſsionem: apertè enim oſtendis, iram in te magnam exercere tyrannidem. Mihi verò quo magis corpus conſumitur, eo magis ſoluitur à vinculis, liberaturque omninò, & fit anima diuinior. Non enim manens in corpore vnà cum eo moritur: ſed tranſit ad ea quæ deſiderat, & propriam recipit hæreditatem. Ille quidem hæc dicebat: lictores autem ſe inuicèm alter alterum excipientes, ei grauiores dolores afferebant. Ille aũt: Adſpice de cælo, & me libera, dicebat, Deus, de laqueo venantium. Quoniam tu es patientia mea Domine. Et hoc ſolo verbo valdè percuſsit caput Præſidis, & ĩ beatum ſuum caput vniuerſam vim illius mouit & inſaniam. Itaque cùm ſalem iniecisſet in acetũ, & huius acrimoniam illius temperáſſet ſalſedine, iuſſit ea infundere in vulnera martyris, ſic arbitrãs ſe expugnaturum athletam pietatis. Quòd ſi non expugnauero, aiebat, at imbecilliorem eum reddam ad futura. Sed qui compræhendit ſapientes in aſtutia eorum, id, quod excogitauerat, cõuertit aduersùs illius malitiã. Et martyr: Sic, dixit, ò Præſes, corpus meum non diffluet, nec peribit: immò contrà, ſal quidem ipſum conſeruabit ſanum, & cõfirmabit, & corroborabit aduersùs tuos inſultus, adeò vt ipſos ſuperet, & calliditatem vincat aduerſarii. Tunc cùm ſeipſo Iudex euaſiſſet ſæuior, iubet lampades admoueri lateribus egregii martyris: Vt quæ reſtant, aiebat, carnes ignis conſumat. Atque igne quidem minuebatur & conſumebatur caro: martyri autem magis vigebat, creſcebatque animi inſtitutum. Et videbatur quidem ſentire externam flammam: flagrabat autem cor eius maiore Chriſti deſiderio.

Noui cruciatus.

Ala hoĩs immortalis.

Pſal. 90.

Sal aceto ſmixtũ, in martyris vulnera ingerit.

Lãpades vrũt eius latera.

Cap. 10.

Hęc poſtquàm omnia ſimul fortiter tuliſſet Trophimus, admirationeque ac ſtupore totum affeciſſet Dionyſium, è ligno quidem deponitur: traditur autê carceri, ne eum quidem benignum aſſecutus, ſed ĩ ligno incluſus, & nec tybias quidem valens extendere. Quidam autem Dorymedon, vir qui & colebat pietatem, & exercebat virtutem, & inter ſenatores primũ tenebat locum, ingrediens in carcerem, & curam gerebat martyris, & abſtergebat vulnera, & faciem emundabat: deindè linteis inuoluebat & alligabat, atq; ei omnem aliam adhibebat curationem. Et aliquo quidem tempore latebat hæc faciens: poſteà autem cùm veniſſent Dioſcoria, id eſt, feſtum Caſtoris & Pollucis, & Synade dies feſtus præclarè celebraretur, feſto quidè intererat vniuerſus Senatus, ſolus autem aberat Dorymedon. Deindè cùm Præſes eum accerſiſſet, ne ſic quidem acceſsit, ſignificans quòd, cùm eſſet Chriſtianus, minimè eum oporteret ſacrificare ſimulacris & dæmonibus. Cùm ergò fuiſſent hæc renũciata Dionyſio, vel inuitum eũ adducit per ſatellites, & rogat cauſam propter quam non veniſſet ad feſtum, idque ab eo accerſitus. Ille autem: Ad alia quidem, inquit, ò Preſes, in quibus nihil detrimenti acceptura eſt anima, nunquàm non veni, ſi tu me vocaſti: neque vllam attuli excuſationem: Vbi autem res ſpectat ad detrimentum animæ, & à Deo alienationem, non ego, qui non acceſſi, ſum cauſa quòd non acceſſerim, ſed is, qui ad ea vocat.

Dorymedon Senator piiſſimus.

Dioſcoria, feſta falſorũ deorũ.

Cap. 11.

Cùm hęc autem audiiſſet Præſes, quæ de Dorymedonte ne ſperaſſet quidem vnquàm, ne ſi Deus quidè prædixiſſet, valdè quidem fuit obſtupefactus. Et cùm propter rem inopinatam, ne plures quidem potuiſſet cum eo conferre ſermones: Interim, inquit, eũ teneat cuſtodia. Cràs verò conſiderabimus, quomodò res eius ſe habeant. Atque ille quidem venit in carcerem, tanquàm in quandam palæſtram: Dionyſius aũt, quibuſdam ex ſuis ad eum miſsis, conabatur adducere eum ad pęnitentiã. Quos toruè & truculenter martyr intuens: Diſcedite à me, dixit, omnes qui operamini iniquitatem: & continuò tacuit, & erat tãquàm homo non audiens, & non habens in ore ſuo redargutiones. Die autem ſequenti cùm ſedem iudicialem aſcẽdiſſet Dionyſius, accerſit Dorymedõtem: &, Indigne, inquit, Senator, quidnam heri tibi accidit, aut quid tibi venit in mentem, vt & deos abiurares, & edicta reſpueres Imperatoria? Turpene tibi eſſe videtur in eũdem, in quem nos, referri ordinem, & deos honorare communiter, & huius Senatus videri primus, cuius ſi vel minimã partem fuerit aſſecutus aliquis valdè ambitioſus, præclarè ſecum actum eſſe duxerit? Sed non ſunt hæc, inquit ille, magna ei, qui Deum ſolum diligit, & viſione appręhendit eam, quæ eſt apud ipſum, pulchritudinem & ſplendorem, qui manet ſanctos. Quid enim mea refert Tyranni appellatio, & chlamys florens alienis coloribus, & in Senatu elatè loqui, & cum authoritate, & deus inanimus, & dea cum eo cohabitans, lapis fortaſsè, vel æs, artificio manuum fabricata, ſedens fortaſsè, vel ſtans: quòd ſi velit etiam artifex, iacens, & pariens, aut in alio etiam manens habitu? Sunt hæc turpia, ſi vel ſolùm veniant in mentem, & quę nec ſatis quidè vituperari poſsint pro meritis: vt ſileam mala, quæ hinc proficiſcuntur: animarum, quæ ea colunt, interitum: quæ eas manet, ignis gehennam: tenebras, quæ verbis explicari nequeunt: vermẽ, qui durat in æternum: dolorem illum inconſolabilẽ: & alias, quæ intentantur, minas iis, qui verum Deum non agnoſcunt & colunt. Quid hæc enim ad regnum cælorum, quod idem promiſit iis, qui ipſum diligũt?

Dorimedon in carcerẽ.

Pſal. 6.

Pſal. 37.

Siſtitur coram iudice.

Præclarũ eius reſpõſum.

Eſa. vltimo.

Cap. 12.

His magis obſtupefactus Dionyſius: Vndenam, inquit, tantam nactus fiduciam, & loquendi libertatem, tam audaci ore in nos inueheris? Quòd verax ſit, ò Pręſes, is, qui dixit: Quandò autem vos tradiderint regibus & præſidibus, nè ſoliciti ſitis, quid loquamini: dabitur enim vobis in illo die os & ſapientia, cui non poterunt cõtradicere omnes, qui vobis aduerſantur. Propter hæc furiosè ſpirans Dionyſius, & valdè efferatus: At ego, inquit, igne exſiccabo linguæ tuæ fluentum. & protinùs iubet candentibus obeliſcis vri latera martyris. Eo autem ne minimùm quidem cedente, ſed Chriſti auxilium inuocante, ignis ille Dionyſij nõ repreſsit inſaniam. Itaque cùm ligno ſuſpẽdiſſet athletam, latera obeliſcis aſſata ferreis diſcerpit vnguibus: &, Videam, inquit, an Chriſtus veniet opem tibi laturus. Atque ille quidem intenſiùs Deum alloquebatur, & adhuc magis inuocabat nomen eius, quem deſiderabat. Sed nec deos quidem Dionyſii negligebat, ip-

Luc. 21.

Candentibus obeliſcis vruntur latera S. Dorymedontis.

ſos

ſos enim contumeliis afficiebat & maledictis, hisque denſis & crebris vulneribus viciſsim ſauciabat Præſidem. Dionyſius autem erat animo valdè perplexus, & multùm ſuos inſectabatur milites, quòd non poſſent vnam linguam vincere. Hinc procedebant vngues ad genas martyris: & ſcrutabantur maxillas & dentes effodiebant, ſed non poterant etiam labefactare turrim eius animi. Deindè ignis quidem ſubſternitur, deducitur autem miles pietatis: & pedibus quidem in igne ingreditur, caput verò & barbam manu tenebãt lictores, & pilos vellebant acerbiſsimè. Tunc martyr videbatur quidem ſtare ſupra roſas: caput verò tam placidè præbebat, quàm qui coronatur, & barbam, quàm cui ſupplicatur: & experientia quidem ſuſtinebat præſentia, animo autem erat paratus aduerſùs omnia ſupplicia. Sed ille quidẽ rursùs conijcitur in carcerem.

Sæuiſſimi carnifices.

Miranda virt⁹ martyris.

Cap. 13. Non multo autem interiecto tempore, cùm de eo quoquè ſpem abiecißet Dionyſius, tranſit rursùs ad Trophimum. Eum enim ſpes fallebat, fortaſsè illũ eſſe lucriſacturum, quẽ priùs magis mulctauerat. Cùm eum ergò è carcere curaſſet producendum: Si nec tantum, inquit, tempus relaxationis, vt muteris & conuertaris, perſuaſit, te omninò caſtigabunt beſtiæ, qui es prẹditus ratione, & te multis exemplũ facient, vt ex eo ꝙ ſis extrema paſſurus, aliis magnum lucrũ cõcilies. Martyr autẽ: Idem ego tibi nunc ſum Trophimus, inquit, immò verò eo, quod interceſsit, tempore effectus ſum longè in pietate feruentior, vt qui ſeorsùm apud me fuerim, & quænam ſim percepturus bona reputauerim. Perge ergò facere quicquid placet: nã ego quidem lubenter velim eſſe exemplo ijs, qui me ſunt conſecuturi, vt ſi me adſpexerint, ſimile martyriũ nõ deſerant. Quid deincèps? Martyr rursùs in ligno ſuſpẽditur, & ab vltimis corporis partibus totus diſcerpitur vnguibus: & candentibus obeliſcis ei eruuntur oculi: & omni ex parte continuæ ei admouentur machinæ, vt uideretur, an multiplici ſupplicio ſuperaretur, & aliquid de ſua remitteret conſtantia. Sed ille: Ago tibi gratias, Chriſte Saluator, dicebat, ꝙ tibi placuerit, vt ego ſacrificarem prima membra mei corporis, & offerrem tibi primitias totius ſacrificii, qui me totum eram ſacrificaturus pro te, & tuo glorioſo nomine. Hæc dixit, dum ei eruerentur oculi. Et rursùs traditus fuit in cuſtodiam.

Rursùs Trophimus mirè cruciatur.

Eruũtur ei⁹ oculi.

Cap. 14. Breui interiecto tempore, Præſes dato ſigno, & frequentiſsimo congregato theatro, in excelſa ſede præſidet ipſe princeps ſpectator, & cùm Trophymum & Dorymedontem in medium produxiſſet, primùm quidem in eos emittit vrſam fame priùs validè deinduſtria armatam. Illa autem, donèc quidẽ appropinquaſſet martyribus, & curſo, & ira, & aliis fera erat & vrſa immaniſsima. Poſtquàm autem propè veniſſet, oblita eſt naturæ, & famis, & os eis præbuit placidum & manſuetum, & ex diametro repugnans feritati Præſidis: & eius aurem tangente Dorymedonte, & ſic eam ad ſe mouente, illa quidem eum reuerebatur. Præſes autem feris omnibus agreſtior, dicens vrſam nimis eſſe manſuetam & humanam, in eos emiſit pardum. Ipſe autẽ illius quoq; arguit crudelitatem, & vrſa vſus eſt magiſtra. Non enim impudenter inſilijt, non toruis adſpexit oculis, ſed lingebat eorum tibias, & abſtergebat ſaniem, & præ ſe ferebat ſe eos honorare, & in omni habere reuerentia. Hẹc circunſtans quidem populus admirabatur, & inflammabatur ad pietatem. Qui autẽ theatrũ coegerat Dionyſius, non animaduerterat ſe eos, qui aderant, contra ſe congregaſſe: & ſui potiùs dedecoris ſpectatores, quàm certaminis martyrũ conuocaſſe. Propter quæ ipſe magis efferabatur, & ei, qui curam gerebat beſtiarum, mortem minabatur grauiſſimam. Ille autem timore affectus, leonem quoque immiſit i martyres. Sed nec is fuit minùs placidus, ꝙ priores beſtiẹ. Contrà autem rem fecit præclaram in eum, qui illius curẹ præerat. Nam ille quidem ſenſim, & caput deorsùm inclinans, accedit ad ſanctos: Is autẽ ipſum irritabat acriter exclamans, & exhortabatur aduerſùs ſanctos. Leo autem in eum repentè inſiliens, lacerat & diſcerpit protinùs.

Vrſa mãſueſcit, immiſſa ĩ martyres

Itèm pardus.

Itèm leo.

Leo diſcerpit ſuum dominum.

Omni itaque ſpe abiecta, Dionyſius eos condẽnat, vt gladio eis mors afferatur: & ira percitus iubet carnificibus, vt irrumpentes in ſtadiũ, prẹclarorũ martyrum capita amputarent. Tunc autem erat nonuſdecimus Septembris. Et Chriſti martyres propter ipſum hunc finem aſſecuti, in illius manus ſuas tradiderunt animas. Martyrica autem eorũ corpora cùm magno ſtudio, occultè tamen propter metum Præſidis, quidã pii ſuſtuliſſent, & ea honorificè compoſuiſſent, depoſuerunt, glorificantes patrem, filium, & ſpiritum ſanctum, nunc & ſemper, & in ſecula ſeculorum, Amen.

Sancti martyres capite trũcantur.

VITA SANCTI GOERICI EPISCOPI Metenſis & Confeſſoris, vt habetur in vetuſtiſſimo MS. codice Eccleſiæ Traiectẽſis, cui ea ferè ad verbum correſpondet quæ eſt in Vincẽtij Speculi lib. 24. cap. 74.

SANCTVS Goericus primo quidem miles egregius de Aquitania, corpore nõ voto ſeculi actibus ſeruiẽs, cùm apud Deum & homines in magna honeſtate floreret: licèt quæ pacis ſunt ſectaretur, quandoq; tamen paganorum infeſtatio perurgebat, primus aciei militari ſe opponens, barbaricam rabiẽ Dei fretus auxilio potentiſsimè deuincebat, & ſpolia ampliſsima reportabat. Deniquè ſubitò oculorum & viſus amiſsione percellitur, virtute tamen patientiẹ vndiquè munitus, Deo gratias agens dicebat: Sicut domino placuit, ità factum eſt &c. Eo tempore regnabat in Gallia Theodobertus: in Metenſi vrbe præſidebat põtifex beatus Arnulphus. Tunc ſancto viro Goerico in ſilentio noctis quieſcenti Angelus Domini affuit, dicens: Serue Dei excelſi, venit tempus quo mœror tuus in gaudium transferatur, quo etiam lux amiſſa tibi reſtituatur. Ergò Metenſem ciuitatem aggredere, & limina beati Stephani deuotè ingredere, Deoq; preces ibi funde, & recipies ilicò viſum & totius corporis ſoſpitatem. Arnulphus autẽ tibi charus amicus & ꝓpinquus ibi pontifex reſidet: cui ſpiritusſanctus te ilicò affuturum præmonſtrabit, & quicquid Deus tibi impẽſurus eſt manifeſtabit. Expergefactus ergò vir ſanctus, milites conuocauit, & de Aquitania ad præfatam vrbem iter arripuit. Cui appropinquanti ſanctus Arnulphus adfuit: & facta oratione, dataq; benedictione, eũ in domũ induxit. Qui obtentu ſancti Stephani viſum & totius corporis ſanitatem recepit pleniſsimã. Poſt hẹc ſanctus Arnulphus ſpiritali mentis intuitu videns Goericum ſucceſſorem ſibi fore digniſsimum, cõſentiente clero & populo, eum conſtituit: & diù deſideratam eremum petiit. Igitur Goericus, qui alio nomine dicitur Albo, paſtorali cura adſtrictus, vocibus & moribus cæteros informabat. Et quoniam ante Epiſcopatum corpus diſtrictiſsimis ieiuniis attriuerat: enarrare fas non eſt quàm dura ieiunia cumulabat, quot etiã dies incibatus, vſque in diem alterũ pertranſibat: quãtùm biduanas & triduanas alacri vultu & mente abſtinentias celebrabat. Defuncto aũt ſancto Arnulpho in eremo, cùm beatus Goericus aſſumptis Tullenſi & Virdunẽſi Epiſcopis ſanctũ corpus ad ſedẽ cui præfuerat

Septembris 19.

S. Goerici patria.

Fit cæc⁹.

Iob 1.

Apparet ei Angel⁹ monẽs vt inuiſat S. Stephanũ Metis.

Recipit viſũ & corporis ſoſpitatem.

Fit Eṗs Metenſis.

Abſtinentia eius.

trans-

Tranſlatio corporis S. Arnulphi.

transferret, ſole ad occaſum vergente, fortè villã in qua & inceſti hominis oſtenderant: quam intrare volentes ſacrarum reliquiarum portitores, diuinitùs retenti repentè ſubſiſtunt. Sanctus autem Arnulphus dũ viueret, præfatum iniquum ſæpè vt reſipiſceret commonuit, nec quid efficere potuit: idcircò nunc eius hoſpitium ſubire contempſit. Quia verò nox imminebat, & nulla alia villa tãtæ multitudini apta preſtò erat: orante ſancto Goerico, affuit quidam diues, qui dixit: Eſt mihi præſidium in hac patria, vobis quidem non ſatis contiguũ: ſed nòui ad cũcta neceſſaria præſentem Deum noſtrum. Hoc autẽ ſanctus audiens, corpus ſanctũ illuc uerti omnesq́; ſequi imperat. Cerneres tantam in eundo eſſe velocitatẽ, vt quod vnius diei integri ſpatio via peragi credere poſſes, duabus vel tribus horis impletum mirareris. Cumq́; ad villá peruentiſſent, ceruiſiæ parùm ſe habere homo, miniſtris cõferentibus, comperit. Et iterùm fide repletus, ſancti Goerici meritis & precibus hoc committit. Qui nota præſidia petens, Deum ſuorum neceſsitatibus ſubuenire poſtulat. Tantaque populi multitudo ea paruo liquore (quod vix credibile eſt) abundantiſſimè eſt ſatiata. Quieuit autẽ in pace vir Domini alij. Calendas Octobris, quo die eius feſtum celebratur: ac tumulatus eſt in eccleſia Metenſi.

De hoc et ſubſequẽte miraculo, lege Vitam S. Arnulphi 16. Auguſti circa finem

Felix obitus eius.

VITA THEODORI ARCHIEPIScopi Cantuarienſis, Authore venerabili Beda presbytero, lib. 3. & 4. Hiſtoriæ Eccleſiaſticæ Anglorum.

Septẽbris 19.

Lib. 3. ca. 29.

REGES Anglorum nobiliſsimi, Oſuui prouinciæ Nordan Humbrorum, & Ecgbert Cantuariorum, habito inter ſe conſilio, qd de ſtatu Eccleſiæ Anglorum eſſet agendum, (intellexerat enim veraciter Oſuui, quamuis educatus à Scotis, quia Romana, eſſet catholica & Apoſtolica Eccleſia) aſſumpſerunt cũ electione & conſenſu ſanctæ eccleſiæ gentis Anglorũ, virum bonum & aptum Epiſcopatu presbyterum, nõie Vuigardum de Clero Deuſdedit Epiſcopi: & hunc Antiſtitem ordinandum, Romam miſerunt: quatenùs accepto ipſe gradu Archiepiſcopatus, catholicis p omnem Britanniam Eccleſiis Anglorum ordinare poſſet Antiſtites. Verùm Vuigardus Romam perueniens, priuſquàm conſecrari in Epiſcopũ poſſet, morte præreptus eſt, & huiuſmodi literæ Regi Oſuui Britanniam remiſſæ ſunt.

Romana, Catholica & Apoſtolica Eccleſia,

Litera Vitaliani Papæ ad Oſuiũ regem.

Domino excellentiſsimo filio Oſuuio Regi Saxonum, Vitalianus Epiſcopus ſeruus ſeruorum Dei. Deſiderabiles literas excellentiæ veſtrę ſuſcepimus, quas relegentes, cognouimus eius piiſsimam deuotionem ferventiſsimumq́ue amorem, quẽ habet propter beatam uitam: & quia dextera Domini protegente, ad veram & Apoſtolicam fidẽ ſit conuerſus, ſperans vt ſicut in ſua gente regnat, ità & cum Chriſto in futuro congregaturus ſit. Benedicta igitur gens, quæ talẽ ſapientiſsimum & Dei cultorem promeruit habere Regẽ: quia non ſolùm ipſe Dei cultor exiſtit, ſed etiam oẽs ſubiectos ſuos meditatur die ac nocte ad fidem catholicam atque Apoſtolicam pro ſuę animę redemptione conuertere. Quis enim audiens hæc ſuauia, non lętetur? Quis non exultet & gaudeat in his piis operib⁹? quia & gens veſtra Chriſto omnipotenti Deo credidit ſecundùm diuinorum prophetarum uoces, ſicut ſcriptum eſt in Eſaia: In die illa radix Ieſſe, qui ſtat in ſignum populorum, ipſum gentes deprecabuntur. Et iterùm: Audite inſulæ, & attendite populi delongè. Et poſt paululùm: Parùm, inquit, eſt ut mihi ſis ſeruus ad ſuſcitandas tribus Iacob, & fęces Iſrael conuertẽdas: Dedi te in lucem gentium, vt ſit ſalus mea vſq; ad extremum terræ. Et rurſùm: Reges uidebunt, & conſurgent principes, & adorabunt. Et poſt puſillum: Dedi te in fœdus populi, vt ſuſcitares terram, & poſsideres hæreditates diſsipatas, & diceres his, qui vincti ſunt, Exite: & his qui in tenebris, Reuelamini. Et rurſùm: Ego Dominus vocaui te in iuſtitia, & appræhendi manum tuam, & ſeruaui, & dedi te in lucem gentium, & in fędus populi, vt aperires oculos cęcorum, & educeres de concluſione vinctum, de domo carceris ſedentem in tenebris.

Eſa. 11.

Eſa. 49.

Eſa. 42.

Eccè, excellentiſsime fili, quàm luce clarius eſt, nõ ſolùm de uobis, ſed etiam de omnibus prophetatum gentibus, quòd ſint credituræ in Chriſto omnium cõditore. Quamobrèm oportet veſtram celſitudinem, vtpotè membrũ exiſtens Chriſti, in omnibus piã regulam ſequi perenniter principis Apoſtolorum, ſiue in paſcha celebrando, ſiue in omnibus, quæ tradiderunt ſancti Apoſtoli Petrus & Paulus, qui vt duo luminaria cęli, illuminant mundum, ſic doctrina eorum, corda hominum quotidiè illuſtrat credentium:

Et poſt nonnulla, quibus de celebrando per orbem totum vno vero paſcha loquitur: Hominem deniq;, inquit, docibilem, & in omnibus ornatum antiſtitem ſecundùm ueſtrorum ſcriptorum tenorem, minimè valuimus nunc reperire pro longinquitate itineris. Profectò enim dum huiuſmodi apta repertaque perſona fuerit, eum inſtructum ad veſtram dirigemus patriam: vt ipſe & viua voce, & per diuina oracula oẽm inimici zizaniam ex omni veſtra inſula cum diuino nutu eradicet. Munuſcula, à veſtra celſitudine beato principi Apoſtolorum directa, pro ęterna eius memoria ſuſcepimus, gratiasque ei agimus, ac pro eius incolumitate iugiter Deum deprecamur cum Chriſti clero. Itaque qui hęc obtulit munera, de hac ſubtractus eſt luce, ſitusque ad limina Apoſtolorũ: pro quo valdè ſumus contriſtati, cùm hic eſſet defunctus. Veruntamen gerulis harum noſtrarum literarum veſtris miſsis, & beneficia ſanctorum martyrum, hoc eſt, reliquias beatorum Apoſtolorum Petri & Pauli, & ſanctorum martyrum Laurentii, Iohannis, & Pauli, & Gregorii, atque Pancratii fecimus dari, veſtræ excellentiæ profectò omnia contradenda. Nam & coniugi veſtræ, noſtræ dilectæ filiæ, direximus per præfatos gerulos Crucem & clauem aureã, habentem de ſacratiſsimis uinculis beatorum Petri & Pauli Apoſtolorum. De cuius pio ſtudio cognoſcentes, tantum cũcta ſedes Apoſtolica vna nobiſcũ lętatur, quantùm eius pia opera corã Deo flagrant & vernant. Feſtinet igitur, quæſumus, veſtra celſitudo, vt optamus, totã inſulam ſuã Deo Chriſto dicare. Profectò enim habet protectorem humani generis redemptorẽ Dominũ noſtrũ Ieſum Chriſtum, qui ei cuncta proſpera impartiet, vti nouũ Chriſti populũ coaceruet, catholicã ibi & Apoſtolicã cõſtituens fidem. Scriptũ eſt enim: Quęrite primùm regnum Dei & iuſtitiam eius, & hęc omnia adiicientur vobis. Nimirùm enim quærit & impetrabit, & ei omnes ſuæ inſulæ, vt optamus, ſubdẽtur. Paterno itaque affectu ſalutantes veſtrã excellentiã, diuinam iugiter precamur clementiam, quæ uos veſtrosque omnes in omnibus bonis operibus auxiliari dignetur, vt cũ Chriſto in futuro regnetis ſeculo. Incolumẽ excellẽtiam veſtrã gratia ſuperna cuſtodiat.

Propheta omnes gẽtes prædixère credituras.

Traditiones Apoſtolorũ.

Vuigardi electi Epiſcopi mors.

Magni certè fecit antiquitas Sãctorum reliquias, quæ ipſi cõtinẽt.

Mat. 6.

Eodem tempore prouinciæ Oriẽtalium Saxonum poſt Gvuidhelmũ, præfuere Reges Sigbere & Sebbi, quamuis ipſi, Regi Merciorum Vulfhere ſubiecti: quę videlicet prouincia cum præfatę mortalitatis clade

Ex cap. 30.

præ-

premeretur, Sighere cum ſua parte populi, relictis Chriſtianę fidei ſacramẽtis, ad apoſtaſiā cõuerſus eſt. Nam & ipſe Rex, & plurimi de plebe, ſiue optimatibus, diligentes hanc uitā, & futuram non quærentes, ſiue etiam non eſſe credentes, cœperunt fana, quę derelicta erant, reſtaurare, & adorare ſimulacra, quaſi per hæc poſſent a mortalitate defendi. Porrò ſocius eius & cohęres Regni eiuſdem Sebbi, magna fidē perceptam cum ſuis omnibus deuotione ſeruauit, & magna vitam fidelem felicitate compleuit.

Multi in Anglia relabūtur in Ethniciſmum.

Quod vbi Rex Vulfhere comperit, fidem videlicet prouinciæ ex parte prophanatā, miſit ad corrigendū errorē, reuocandamq; ad fidem veritatis prouinciam Iarumannum Epiſcopum, qui ſucceſſor erat Trumhere. Qui multa agens ſolertia, iuxta quod mihi presbyter, qui comes itineris illi, & cooperator verbi extiterat, referebat, (erat enim religioſus & bonus, vir longè lateque omnia peruagatus) & populum & Regem prę̄fatum ad uiam iuſtitiæ reduxit, adeò ut relictis ſiue deſtructis fanis aris que, quas fecerant, aperirent eccleſias, ac nomen Chriſti, cui contradixerant, confiteri gauderent, magis cum fide reſurrectionis in illo mori, quàm in perfidiæ ſordibus inter idola viuere cupientes. Quibus ita geſtis, & ipſi ſacerdotes doctoresque eorum, domum rediére lætantes.

Redeūt ad fidem.

Lib. 4. c. 1.

Anno memorato eclipſis ſolis, & mox ſequentis peſtilentiæ, quo & Colman Epiſcopus vnanimi catholicorū intentione ſuperatus, ad ſuos reuerſus eſt, Deuſdedit ſextus Eccleſiæ Dorouernēſis Epiſcopus, obiit pridiè Iduum Iuliarum. Sed & Erconbert Rex Cātuariorum, eodem menſe ac die defunctus, Ecgberto filio ſedem regni reliquit, quam ille ſuſceptam per nouem annos tenuit. Tunc ceſſante non pauco tempore Epiſcopatu, miſſus eſt Romam ab ipſo ſimul & à Rege Nordan Humbrorum Oſuui, vt iam diximus, Vuighart presbyter, vir in Eccleſiaſticis diſciplinis doctiſſimus, de genere Anglorum, petentibus pro Eccleſia Anglorum Epiſcopum ordinari, miſſis pariter Apoſtolico Papæ donariis, & aureis atque argenteis vaſis non paucis. Qui vbi Romam peruenit, cui ſedi Apoſtolicę tempore illo Vitalianus præerat, poſtquàm itineris ſui cauſam præfato Papæ Apoſtolico pateſecit, non multò pòſt & ipſe, & omnes penè, qui cum eo aduenerant ſocii, peſtilentia ſuperueniente, deleti ſunt.

At Apoſtolicus Papa, habito de his conſilio, quæſiuit ſedulus, quem Eccleſiis Anglorum Archiepiſcopum mitteret. Erat autem in monaſterio Niridiano, quod eſt non longè à Neapoli Cāpaniæ, Abbas Adrianus, vir natione Apher, ſacris literis diligenter imbutus, monaſterialibus ſimul & Eccleſiaſticis diſciplinis inſtitutus, Græcæ pariter & Latinę linguę peritiſſim⁹. Hūc ad ſe accitū Papa iuſsit, Epatu accepto in Britāniā venire. Qui indignū ſe tāto gradu reſpondens, oſtēdere poſſe ſe dixit aliū, cuius magis ad ſuſcipiēdū Epatū & eruditio cõueniret, & ætas. Cūq; monachū quēdā de vicino virginū monaſterio, noīe Andreā, Pontifici offerret, hic ab oībus, qui eū nouère, dignus Epatu iudicat⁹ eſt. Verùm pōdus corporeę infirmitatis, nè Eps fieri poſſet, obſtitit. Et rurſum Adrianus ad ſuſcipiendū Epatū actus eſt. Qui petiit inducias, ſi fortè alium, qui ordinaretur Epiſcopus, ex tēpore poſſet inuenire.

Adrian⁹ inſignis Abbas recuſat Archiepiſcopatum.

Itàm Andreas quidā monachus.

Erat ipſo tpe Romę monach⁹ Adriano notus, noīe Theodorus, natus ī Tharſo Ciliciæ, vir & ſeculari & diuina literatura Grę̄cè & Latinè inſtructus, pbus moribus, & ętate venerādus, id eſt, annos habēs ętatis ſexagintaſex. Hunc offerēs Adrianus Pōtifici, vt Eps ordinaretur, obtinuit, his tñ cõditionibus interpoſitis, vt ipſe eū pduceret in Britāniā, eo qđ iā bis partes Galliarū diuerſis ex cauſis adiiſſet, & ob id maiorē huius itineris peragēdi notitiā haberet, ſufficiensq; eſſet in poſſeſsione hominū propriorū: & ut ei doctrinæ cooperator exiſtens, diligenter attenderet, nè quid ille cõtrariū ueritati fidei, Grę̄corum more, in eccleſiā, cui pęeſſet, introduceret. Qui ſubdiaconus ordinatus, quatuor expectauit menſes, donèc illi coma creſceret, quò in coronam tonderi poſſet. Habuerat enim tonſuram more Orientalium ſancti Pauli Apoſtoli. Qui ordinatus eſt à Vitaliano Papa anno Dominicæ incarnationis ſexcenteſimo ſexageſimooctauo, ſub die ſeptimo Calendarum Aprilium Dñica. Et ita vnà cum Adriano ſexto Calēdas Iunias in Britanniā miſſus eſt.

Theodorus monachus ordinatur Romæ Archiepiſcopus Cātuarienſis.

Qui cùm pariter per mare ad Maſsiliam, ac deindè per terram Arelatē perueniſſent, & tradidiſſent Iohāni Archiepiſcopo ciuitatis illius ſcripta cõmendatitia Vitaliani Pōtificis, retenti ſunt ab eo, quouſquè Ebroinus Maior domus regiæ copiam pergēdi quoquò vellent, tribuit eis. Qua accepta, Theodorus profectus eſt ad Agilbertum Pariſiorum Epiſcopum, & ab eo benignè ſuſceptus, & multo tēpore habitus eſt; Adrianus verò perrexit primùm ad Emme Senonum, & poſteà ad Pharaonem Meldorum Epiſcopos: & benè cū eis diutiùs fuit. Coegerat enim eos imminens hyems, vt vbicumquè potuiſſent, quieti manerēt. Quod cùm nuncij certi narraſſent Regi Ecgberto, ſcilicet Epiſcopum, quem petierant a Romano Antiſtite, in Regno Francorum eſſe, miſit illò continuò Redfridum præfectum ſuum ad adducendum eum. Quò cùm veniſſet, aſſumpſit Theodorum cum Ebroini licentia, & perduxit eum ad portum, cui nomen eſt Quentauuic; vbi fatigatus infirmitate, aliquantiſpèr moratus eſt. Et cùm conualeſcere cœpiſſet, nauigauit in Britanniā. Adrianum autem Ebroinus retinuit, quoniam ſuſpicabatur eum habere aliquam legationem Imperatoris ad Britanniæ Reges aduerſùm Galliæ regnum, cuius tunc ipſe maximam curam gerebat. Sed cùm tale nihil illū habere vel habuiſſe veraciter cōperiſſet, abſoluit eū, & poſt Theodorū ire pmiſit. Qui ſtatim vt ad illū venit, dedit ei monaſteriū B. Petri Apoſtoli, vbi Archiepi Cātię ſepeliri ſolēt. Præceperat. n. Theodoro abeūti dñs Papa Apoſtolicus, vt in diœceſi ſua prouideret & daret ei locū, in quo cum ſuis aptè degere potuiſſet.

Agilbert⁹ Pariſieſis Epiſcopus.

Peruenit autem Theodorus ad eccleſiam ſuam ſecundo, poſtquàm conſecratus eſt, anno, die ſexto Calendarum Iuniarum Dominica: & fecit in ea annos viginti & vnum, menſes tres, dies vigintiſex. Moxque peragrata Inſula tota, quaquauerſum Anglorum gentes morabantur, (nam & libentiſsimè ab omnibus ſuſpiciebatur, atque audiebatur) rectum viuendi ordinem, ritum celebrandi paſchę canonicū, per omnia comitante & cooperante Adriano, diſſeminabat. Iſq; primus erat in Archiepiſcopis, cui omnis Anglorum Eccleſia manus dare cõſentiret. Et quia literis ſacris, ſimul & ſingularibus, vt diximus, abūdāter ambo erāt inſtructi, congregata diſcipulorum caterua, ſcientię ſalutaris quotidiè flumina, irrigādis eorum cordibus emanabant: ità vt etiam Metricæ artis, Aſtronomicæ diſciplinā, inter ſacrorū apicum volumina ſuis auditoribus contraderent. Indicio eſt, quòd uſq; hodiè ſuperſunt de eorum diſcipulis, qui Latinam Grę̄camq; linguam æquè vt propriā, in qua nati ſunt, norūt. Neque vnquàm prorsùs, ex quo Britanniā petierunt Angli, feliciora fuere tēpora, dum fortiſsimos Chriſtianosq; habentes Reges, cunctis Barbaris nationibus eſſent terrori, & omnium vota ad nupèr audita cæleſtis regni gaudia penderent: & quicunque lectionibus ſacris cuperent erudiri, haberent in promptu magiſtros qui docerent. Sed & ſonos cantandi in eccleſia, quos eatenùs in Cantia tantùm nouerant, ab hoc tempore per omnes Anglorum Eccleſias diſcere cœperunt; Primusque, excepto Iacobo, de quo ſupra diximus,

Ex ca. 2. Theodorus venit ad ſedem ſuā Cātuarienſem.

Feliciſſima brità ma tēpora

O mus,

mus, cantandi magiſter Nordan Humbrorũ Eccleſiis Eddi cognomento Stephanus fuit, inuitatus de Cãtia à reuerendiſſimo viro Vuilfrido, qui primus inter Epiſcopos, qui de Anglorum gente eſſent, catholicũ viuendi morem Eccleſiis Anglorum tradere didicit.

Theodorus reprehẽdit Epiſcopum nõ ritè cõſecratũ.

Itaque Theodorus perluſtrans vniuerſa, ordinabat locis opportunis Epiſcopos, & ea, quæ minùs perfecta reperit, his quoquè iuuantibus corrigebat. In quibus & Ceadda Epiſcopum cùm argueret, nõ fuiſſe ritè conſecratũ, reſpondens ipſe voce humilima, dixit: Si me, inquit, noſti Epiſcopatum non ritè ſuſcepiſſe, libenter ab officio diſcedo: quippe qui neque me vnquàm hoc eſſe dignum arbitrabar, ſed obedientiæ cauſa iuſſus ſubire, quamuis indignus, cõſenſi. At illu audiens reſponſionis eius humilitatem, dixit non eũ Epiſcopatum dimittere debere: ſed ipſe ordinationẽ eius denuò catholica ratione conſummauit. Eo autẽ tempore, quo defuncto Deuſdedit, Dorouernẽſis eccleſię Epiſcopus quęrebatur, ordinandusq; mittebatur, Vuilfridus quoq; de Britannia in Galliam ordinandus eſt miſſus. Et qm̃ ante Theodorũ rediit, ipſe etiam in Cantia preſbyteros & diaconos, vſq; dũ Archiepiſcopus ad ſedem ſuam perueniret, ordinabat. At ipſe veniens, mox in ciuitate Rhofi, vbi defuncto Damiano, Epiſcopatus iamdiù ceſſauerat, ordinauit uirum magìs Eccleſiaſticis diſciplinis inſtitutum, & uitæ ſimplicitate cõtentum, quàm in ſeculi rebus ſtrenuum, cui nomen erat Putta, maximè autem modulãdi in eccleſia more Romanorum, quem à diſcipulis Papę Gregorii didicerat, peritum.

Putta Epiſcopus Roffenſis.

Cap. 4.

Interea Colmanus, qui de Scotia erat Epiſcopus, relinquens Britanniam, tulit ſecum oẽs, quos in Lindiſfarorũ inſula congregauerat Scotos: ſed & de gente Anglorum viros circiter triginta, qui utriq; monachicæ cõuerſationis erant ſtudiis imbuti: Et relictis in eccleſia ſua aliquot fratrib⁹, primò venit ad Inſulã Hu, vndè erat ad prædicandum verbum Dei Anglorũ genti deſtinatus. Deindè ſeceſſit ad inſulam quandã paruam, quæ ad Occidentalem plagam ab Hibernia procùl ſecreta, ſermone Scotico Inhiſbouinde, id eſt, inſula uitulæ albæ, nuncupatur. In hâc ergò perueniens, conſtruxit monaſteriũ, & monachos inibì, quos de vtraq; natione collectos adduxerat, collocauit. Qui cùm inuicèm concordare non poſſent, eo quòd Scoti tẽpore æſtatis, quo fruges erant colligendę, relicto monaſterio, per loca ſibi nota uagarentur: at ueverò hieme ſuccedente, redirent, & his, quæ Angli præparauerant, communiter vti deſiderabant: quęſiuit Colmanus huic diſſenſioni remedium, & circũiens omnia propè uel longè, inuenit locum in Hibernia inſula aptum monaſterio conſtruendo, qui lingua Scotorum Magio nominatur: emitq; partẽ ei⁹ non grandem ad conſtruendum ibi monaſterium à Comite, ad cuius poſſeſſionem pertinebat, ea conditione adita, ut pro ipſo etiam, qui eis locum commodaret, conſiſtentes ibì monachi Domino preces offerrent. Et conſtructo ſtatìm monaſterio, iuuante etiam Comite, & uiciuis omnibus, Anglos ibidèm collocauit, relictis in præfata inſula Scotis. Quod uidelicet monaſterium uſq; hodiè ab Anglis tenetur incolis. Ipſum nanq; eſt, quod nunc grande de modico effectum, Iniugeo conſuetè vocatur: & conuerſis iam dudùm ad meliora inſtituta omnibus, egregium examen continet monachorum, qui prouincia Anglorũ ibidèm collecti, ad exemplum uenerabilium patrum ſub regula & Abbate canonico in magna continentia & ſinceritate proprio labore manuum uiuunt.

Coſtruit monaſteriũ ĩ inſula alba.

Itèm aliudĩ Hibernia Magio nomine ſeu Iniugeo.

Cap. 5.

Anno Dominicę incarnationis ſexcenteſimo ſeptuageſimo, qui eſt annus ſecundus, ex quo in Britanniã uenit Theodorus, Oſuui Rex Nordã Humbrorũ preſſus eſt infirmitate, qua & mortuus eſt anno ætatis ſuę quinquageſimo octauo: q tantùm eo tẽpore tenebat amore Romanæ & Apoſtolicæ inſtitutionis, vt ſi ab infirmitate ſaluaretur, & Romã venire, ibiq; ad loca ſancta uitam finire diſponeret: Vuilfridumq; Epiſcopum ducem ſibi itineris fieri, promiſſa non parua pecuniarum donatione, rogaret. Qui defunctus din decimoquinto Calendarum Martiarum, Egfridum filium regni hęredem reliquit. Cuius anno regni tertio Theodorus cogit Concilium Epiſcoporum unà cũ eis, qui canonica patrũ ſtatuta diligerent, & noſſent, magiſtris eccleſiæ pluribus. Quibus pariter cõgregatis, diligenter ea quæ vnitati pacis Eccleſiaſticæ congruerent, eo, quo pontificem decebat, animo cœpit obſeruanda docere. Cuius ſynodicæ actionis talis textus eſt:

Oſuui Regis mors.

Synodus Britãniæ, vel Angliæ.

In nomine Dñi Dei & Saluatoris noſtri Ieſu Chriſti, regnante in perpetuum ac gubernante ſuam Eccleſiam eodem Domino noſtro Ieſu Chriſto, placuit conuenire nos iuxta morem canonum venerabiliũ, tractaturos de neceſſariis Eccleſiæ negociis. Conuènimus autem die quartadecima menſis Septẽbris, indictione prima, iloco, qui dicitur Herudſord. Ego q dẽ Theodorus, quamnis indignus, ab Apoſtolica Sede deſtinatus Derouernenſis eccleſiæ Epiſcopus, & conſacerdos ac frater noſter reuerendiſſimus Biſi Orientalium Anglorum Epiſcopus, affuimus: cum quibus ẽt frater & conſacerdos noſter Vuilfridus Nordã Humbrorũ gentis Epiſcopus, per proprios legatarios affuit. Affuerunt & fratres & cõſacerdotes noſtri Putta Epiſcopus Caſtelli Cantuariorũ Rhofeſceſtir, Leutherius Epiſcopus Occidentaliũ Saxonũ, Vuifridus Epiſcopus prouincię Mericorũ. Cumq; in vnũ conuenientes, iuxta ordinem quiq; ſuum reſediſſemus: Rogo, inquã, dilectiſſimi fratres, per timorem & amorem redemptoris noſtri, ut in communi oẽs pro noſtra fide tractemus, ut quęq; decreta ac diffinita ſunt à ſanctis ac probabilibus patribus, incorruptè ab omnibus nobis ſeruentur.

Decreta ſãctorũ patrũ ſeruanda.

Hæc & alia complura, quæ ad charitatem pertinebant, vnitatemque Eccleſiæ conſeruandam proſecutus ſum. Cumque expleſſem prolocutionem, interrogaui vnumquemque eorum per ordinem, ſi conſentirent ea, quæ à patribus canonicè ſunt antiquitùs decreta, cuſtodire. Ad quod omnes conſacerdotes noſtri reſpondentes dixerunt: Optimè omnibus placet, quæ diffinierunt ſanctorũ canones patrum, nos quoquè omnes alacri animo libentiſſimè ſeruare. Quib⁹ ſtatìm protulit eundem librum canonum, & ex eodẽ libro decem capitula, quæ per loca notaueram, quæ maximè nobis neceſſaria ſciebam, illis coràm oſtendi, & ut hæc diligentiùs ab omnibus ſuſciperentur, rogaui.

X. Canones ſanctorum Patrum.

Primum capitulum, ut ſanctum diem paſchæ in cõmune oẽs ſeruemus Dominica poſt quartã decimã lunã primi mẽſis. Scd̃m, ut null⁹ Epiſcoporũ parochiam alterius inuadat, ſed cõtẽtus ſit gubernatione creditę ſibi plebis. Tertiũ, vt quæq; monaſteria Deo conſecrata, nulli Epiſcoporũ liceat ea in aliquo inquietare, neeq; quicquã de eorũ rebus uiolenter abſtrahere. Quartũ, ut ipſi monachi non migrent de loco ad locum, hoc eſt, de monaſterio ad monaſterium, niſi per miſſionẽ proprii Abbatis: ſed in ea permaneant obedientia, quam tempore ſuæ conuerſionis promiſerunt. Quintum, ut nullus clericorum relinquens proprium Epiſcopum, paſsim quolibèt diſcurrat, neque alicubì veniens abſque commendatitiis literis ſui præſulis ſuſcipiatur. Quòd ſi ſemèl ſuſceptus eſt, & noluerit inuitat⁹ redire, & ſuſceptor,

& is

& is qui ſuſceptus eſt, excommunicationi ſubiacebit. Sextum, ut Epiſcopi atque clerici peregrini contenti ſint hoſpitalitatis munere oblato: nulliſque eorũ liceat vllum officium ſacerdotale abſq; permiſſu Epiſcopi, in cuius parochia eſſe cognoſcitur, agere. Septimum, ut bis in anno ſynodus congregetur. Sed quia diuerſæ cauſæ impediunt, placuit omnibus in cõmune, vt Calendis Auguſti in loco, qui appellatur Cloſeshooh, ſemèl in anno congregetur. Octauum, ut nullus Epiſcoporum ſe præferat alteri per ambitionem, ſed omnes agnoſcant tempus & ordinem cõſecrationis ſuæ. Nonum capitulum in commune tractatum eſt, vt plures Epiſcopi, creſcente numero fidelium, augerentur. Sed de hac re ad pręſens ſilemus. Decimum pro coniugiis, ut nulli liceat niſi legitimum habere connubium: nullus inceſtum faciat, nullus coniugem propriam, niſi ut ſanctum Euangeliũ docet, fornicationis cauſa relinquat. Quòd ſi quiſquã propriam expulerit coniugem, legitimo ſibi matrimonio coniũctam, ſi Chriſtianus eſſe rectè uoluerit, ut nulli alteri copuletur, ſed itá permaneat, aut propriç reconcilietur coniugi.

Math. 5. Repulſa cõiux propter adulteriũ, non eſt alteri copulanda.

His itaque capitulis in commune tractatis ac diffinitis, ut nullum deincèps ab aliquo noſtrum oriatur contentionis ſcandalum, aut alia pro aliis diuulgentur, placuit vt quæq; diffinita ſunt, vnuſquiſq; noſtrũ manus propriæ ſubſcriptione confirmet. Quiſquis igitur contra hanc ſententiam iuxta decreta canonũ, noſtra etiam conſeſſione ac ſubſcriptione manus noſtræ cõfirmatã, quoquo modo minuere, eamq; infringere tẽtauerit, nouerit ſe ab oĩ officio ſacerdotali & noſtra ſocietate ſeparatũ. Diuina nos gratia in unitate ſanctæ Eccleſiæ ſuæ viuẽtes, cuſtodiat incolumes.

Nota pœnam eorũ qui ſacros canones violant.

Facta autem eſt hæc ſynodus anno ab incarnatione Domini ſexcenteſimo ſeptuageſimo tertio: quo anno Rex Cantuariorũ Ecgbert menſe Iulio obierat, ſuccedente in regnum fratre Lothere, quod ipſe annos vndecim & menſes ſeptẽ tenuit. Biſi autem Epiſcopus Orientalium Anglorum, qui in præfata ſynodo fuiſſe perhibetur, ipſe erat ſucceſſor Bonifacii, vir multę ſanctitatis & religionis. Nã Bonifacio poſt decem & ſeptẽ annos Epiſcopatus ſui defuncto, Epiſcopus pro eo, Theodoro ordinãte, factus eſt. Quo adhuc ſuperſtite, ſed grauiſſima infirmitate ab adminiſtrando Epiſcopatu prohibito, duo ſunt pro illo Acci & Baduuine electi & conſecrati Epiſcopi. Ex quo vſq; hodiè ꝓuincia illa duos habere ſolet Epiſcopos.

Cap. 6. Vuinfridus Epiſcopus ꝓpter inobedientiam deponitur.

Non multo poſt hæc elapſo tempore, offenſus à Vuinfrido Merciorum Epiſcopo per meritum cuiuſdã inobediẽtię Theodorus Archiepiſcopus, depoſuit eũ de Epiſcopatu, poſt annos accepti Epiſcopatus non multos, & in loco eius ordinauit Epiſcopũ Sexuulfum, qui erat conſtructor & Abbas monaſterii, qđ dicitur Medeshamſtedi, in regione Giruiorum. Depoſitus veró Vuinfridus, rediit ad monaſterium ſuum, quod dicitur Aetbearne, ibiq; in optima conuerſatione uitam finiuit.

Cap. 7.

Quartus Occidẽtaliũ Saxonũ Antiſtes Eleutherius fuit, ſiquidẽ primus Brinus, ſecũdus Agilbertus, terti9 extitit Vini. Cumq; mortuus eſſet Coenualch, quo regnãte idẽ Eleutherius Epiſcopus factus eſt, acceperũt ſubreguli regnũ gẽtis, & diuiſũ inter ſe tenuerũt annis circiter decẽ. Ipſiſq; regnantibus, defunctus eſt ille, & Epiſcopatu functus Hęddi, q pro eo cõſecratus eſt à Theodoro in ciuitate Lõdonia: cui9 Epiſcopat9 tẽpore deuictis atq; amotis ſubregulis, Ceadualla ſuſcepit imperiũ. Et cùm duobus annis hoc tenuiſſet, tãdèm ſuperni regni amore cõpũct9, reliq̃t, eodẽ adhuc ꝑſule eccleſiã gubernãte: ac Romã abiẽs, ibi uitã finiuit.

Ceadualla Rex obiit Romæ.

Anno Dñicæ incarnationis ſexcẽteſimo ſeptuageſimo ſeptimo, cùm Edilred Rex Merciorũ, adducto maligno exercitu Cãtiã vaſtaret, & eccleſias ac monaſteria ſine reſpectu pietatis, vel diuini timoris, ſœdaret, ciuitatẽ quoq; Rhofi, in qua erat Potta Epiſcopus, quanuis eo tẽpore abſens, cõi clade abſũpſit. Qđ ille vbi cõperit, eccleſiã uidelicet ſuã rebus ablatis oĩb. depopulatã, diuertit ad Sexuulſum Merciorũ Antiſtitem, & accepta ab eo poſſeſſione eccleſiæ cuiuſdã, & agelli nõ grandis, ibidèm in pace vitã finiuit, nil omninò de reſtaurãdo Epiſcopatu ſuo agẽs, quia magis in Eccleſiaſticis, q̃ in mundanis rebus erat induſtrius: ſed in illa ſolùm eccleſia Deo ſeruiens, & vbicũq; rogabatur, ad docenda Eccleſiaſtica carmina diuertens. Pro quo Theodorus in ciuitate Rhofi Vuilhelmũ cõſecrauit Epiſcopũ. Sed illo poſt nõ multũ tẽporis præ inopia rerum ab Epiſcopatu decedente, atque ad alia loca ſecedente, Gebmundum pro eo ſubſtituit Antiſtitem.

Edilred9 rex vaſtat eccleſias & monaſteria.

Anno Dominicæ incarnationis ſexcenteſimo ſeptuageſimo octauo, q eſt annus Imperii Regis Ecgfridi octauus, apparuit menſe Auguſto ſtella, q̃ dr cometa, & tribus mẽſibus ꝑmanens, matutinis horis oriebat, excelſã radiãtis flãmæ quaſi colũnã ꝓferens. Quo ẽt anno orta inter ipſũ Regẽ Ecgfridũ, & reuerẽdiſſimũ Antiſtitẽ Vuilfridũ diſſẽſione, pulſus eſt idẽ Antiſtes à ſede ſui Epiſcopatus, & duo in locũ eius ſubſtituti Epi, q Nordã Hũbrorũ gẽti ꝓeſſẽt: Boſa videlicet, qui Deirorũ: & Eata, q Berniciorũ prouinciã gubernaret: hic in ciuitate Eborẽci, ille in Haguſtaldẽſi ſiue in Lindsfarnẽſi eccleſia cathedrã habens Epiſcopalẽ, ambo de monachorũ collegio in Epiſcopatus gradũ adſciti. Cũ qbus & Eadhedus in prouinciã Lindisfarorũ, quã nuperrime Rex Ecfridus, ſuperato in bello & fugato Vulfhere, obtinuerat, ordinat Epiſcopus: Et hũc primũ eadẽ prouincia propriũ accepit præſulem, ſecundum Edeluinũ, tertiũ Eadgarium, quartum Cimberthum, quem in præſenti habet: habebat enim ante Eadhedum Antiſtitem Sexuulſum, qui etiam Merciorum, & mediterraneorum Anglorum ſimul Epiſcopus fuit. Vndè & expulſus de Lindiſsi, in illarum ꝓuinciarum regimine permanſit. Ordinati ſunt autem Eadhed, Boſa & Eata Eboraci ab Archiepiſcopo Theodoro: qui etiam poſt tres abſceſſionis Vuulfridi annos, horũ in numero duos addidit Antiſtites, Tumbertum ad eccleſiam Haguſtaldenſem, remanente Eata ad Lindisfarnenſem, & Trumuini ad prouinciam Pictorum, quæ tunc temporis Anglorum erat imperio ſubiecta. Eadhedum de Lindiſsi reuerſum, eò q Edilredus prouinciã recepiſſet, Rhipenſi eccleſiæ præfecit.

Vuilfrid9 Epiſcopus pellit è ſede ſua.

His temporibus audiens Theodorus fidẽ Eccleſiæ Conſtantinopoli per hæreſim Eutychetis multùm eſſe turbatã, & Eccleſias Anglorũ, quibus pręerat, ab huiuſmodi labe immunes ꝑdurare deſiderãs, collecto venerabiliũ ſacerdotũ, doctorũq; plurimorũ cœtu, cuius eſſent fidei ſinguli, ſedulus inquirebat, omniumq; vnanimem in fide catholica reperit cõſenſum. Et hũc ſynodalibus litteris ad inſtructionem memoriamque ſequentium commendare curauit. Quarum videlicet literarum iſtud exordium eſt:

Cap. 17. Synodus Angliæ Epiſcoporum.

In nomine Domini noſtri Ieſu Chriſti Saluatoris, imperantib9 dominis piiſsimis noſtris, Ecgfrido Rege Humbronenſium, anno decimo regni eius, ſub die decimoquinto Calendarum Octobris, Indictione octaua: & Edilredo Rege Mercinenſiũ, anno ſexto regni ei9: & Alduulſo Rege Eſtranglorũ, anno decimoſeptimo regni eius: & Lodhario Rege Cãtuariorũ, regni eius anno ſeptimo: ꝓſidẽte ipſo Theodoro, gratia Dei Archiepiſcopo Britanniæ inſulæ, & ciuitatis Doroueruis, vnà cum eo ſedentibus cæteris Epiſcopis Bri-

Litera Synodica.

tanniç inſulę, viris venerabilibus, propoſitis ſacroſanctis Euangeliis, in loco, qui Saxonico vocabulo Hediſeld nominatur, pariter tractantes, fidem rectã & orthodoxam expoſuimus, ſicut Dominus noſter Ieſus incarnatus tradidit diſcipulis, qui pręſentialiter viderunt & audierunt ſermones eius: atque ſanctorum patrum tradidit ſymbolũ: & uenerabiliter omnes ſancti docuerunt & vniuerſales ſynodi, & omnis probabilium catholicæ Eccleſiæ Doctorum chorus. Hos itaque ſequentes nos piè atque orthodoxè, iuxta diuinitùs inſpiratã doctrinã eorum profeſſi, credimus conſonanter & confitemur ſecundùm ſanctos patres, propriè & veraciter, patrem & filium & ſpiritumſanctũ Trinitatem in unitate conſubſtãtialem, & vnitatem in Trinitate: hoc eſt, unum Deum in tribus ſubſtantiis vel perſonis conſubſtantialibus, æqualis gloriæ & honoris. Et poſt multa huiuſmodi, quę ad rectæ fidei confeſsionem pertinebant, hæc quoquè ſancta ſynodus ſuis literis addidit:

V. Synodi generales.

Suſcipimus ſanctas & vniuerſales quinque ſynodos beatorum & Deo acceptabilium patrum, id eſt, qui in Nicea congregati fuerunt, trecentorum decẽ & octo, contra Arrium impiiſsimum & eiuſdem dogmata: Et in Conſtantinopoli centum quinquaginta contra veſaniam Macedonii & Eudoxii, & eorum dogmata: Et in Epheſo primò ducentorum contra nequiſſimum Neſtorium, & eiuſdem dogmata: Et in Calcedone ducentorum & triginta contra Eutychẽ & Neſtorium, & eorum dogmata: Et iterùm in Conſtantinopoli quinto congregati ſunt concilio, in tẽpore Iuſtiniani minoris contra Theodorum, & Theodoretum & Ibę epiſtolas & eorum dogmata, contra Cyrillum Et paulo pòſt: Et ſynodum, quæ facta eſt in Vrbe Roma in tempore Martini Papę beatiſsimi, in indictione octaua, Imperante Conſtantino piiſsimo anno nono. Suſcipimus & glorificamus Dominũ noſtrum Ieſũ Chriſtum, ſicut iſti glorificauerunt, nihil addentes uel ſubtrahentes, & anathematizamus corde & ore, quos anathematizauerunt: & quos ſuſceperunt, ſuſcipimus, glorificantes Deum patrem ſine initio, & filium eius vnigenitum, ex patre generatum ante ſecula, & ſpiritum ſanctum procedentẽ ex patre & filio inenarrabiliter, ſicut prædicauerũt hi, quos memorauimus ſuprà, ſãcti Apoſtoli, & ꝓphetæ & doctores, Et nos oẽs ſubſcribimus, q cum Theodoro Archiepiſcopo fidem catholicam expoſuimus.

Proceſſio Spiritusſancti, ex patre & filio.

Cap. 18.

Intererat huic ſynodo, pariterque catholicæ fidei decreta firmabat, vir venerabilis Iohannes Archicantor eccleſiæ ſancti Apoſtoli Petri, & Abbas monaſterii beati Martini, qui nupèr venerat à Roma per iuſſionẽ Papæ Agathonis, duce reuerendiſſimo Abbate Biſcopo, cognomine Benedicto. Cùm autem idem Benedictus conſtruxiſſet monaſterium Britanniæ in honorem beatiſſimi Apoſtolorum Principis, iuxta oſtium fluminis Vuyri, venit Romam cum cooperatore ac ſocio eiuſdem operis Ceolfrido, qui poſt ipſum eiuſdem monaſterii Abbas fuit, (quod & antè ſæpiùs facere conſueuerat) atque honorificè à beatę memoriæ Papa Agathone ſuſceptus eſt: petiitque & accepit ab eo monimentum libertatis monaſterii, quod fecerat, epiſtola priuilegii ex authoritate Apoſtolica firmatum, iuxta quod Ecgfridũ Regem voluiſſe, ac licẽtiam dediſſe nouerat: quo concedente, & poſſeſsionem terræ largiente, ipſum monaſterium fecerat. Accepit & præfatum Iohannẽ Abbatem in Britãnia perducendũ, quatenùs in monaſterio ſuo curſum canendi annuũ, ſicut ad ſanctum Petrum Romæ agebatur, edoceret. Egitque Abbas Iohannes, vt iuſsionẽ acceperat Pontificis, & ordinem videlicet, & ritum canẽdi uiua voce præfati monaſterii Cantores edocẽdo,

Monaſterium S. Petri cõſtruitur.

Nota de annuo canendi curſu.

& ea, quę totius anni circulus in celebratione dierũ feſtorum poſcebat, etiam literis mandando: quæ hactenùs in eodem monaſterio ſeruata, & à multis iam ſunt circunquaquè tranſſcripta.

Non ſolùm autem idem Iohannes ipſius monaſterii fratres docebat, verùm de omnibus penè eiuſdẽ prouinciæ monaſteriis ad audiendum eum, qui cantandi erant periti, confluebant. Sed & ipſum per loca, in quibus doceret, multi inuitare curabant. Ipſe autem, excepto cantandi vel legendi munere, & aliud in mandatis ab Apoſtolico Papa acceperat, ut, cuius eſſet fidei Anglorum Eccleſia, diligenter ediſceret, Romamq; rediens referret: Nam & ſynodum beati Papæ Martini, cẽtum quinque Epiſcoporum conſenſu, non multò antè Romæ celebratam, contra eos maximè, qui unam in Chriſto operationem & uoluntatem prædicabant, ſecum ueniens attulit, atque in præfato religioſiſſimi Abbatis Benedicti monaſterio trãſcribendam commendauit. Tales namque eo tempore Conſtantinopolitanæ Eccleſię fidem multùm turbauerant. Sed Domino donante, proditi iam tunc & uicti ſunt. Vndè volẽs Agatho Papa, ſicut in aliis prouinciis, ità ẽt in Britannia, qualis eſſet ſtatꝰ Eccleſiæ, quomodò ab hæreticorũ cõtagiis caſtꝰ, ediſcere, hoc negocium reuerendiſsimo Abbati Iohanni, in Britanniam deſtinato, iniunxit. Quamobrèm collecta pro hoc in Britannia ſynodo, quam diximus, inuenta eſt in omnibus fides catholica inuiolata, datumque illi exemplar eius Romam perſerendum. Verùm ille patriam reuertens, non multò pòſt, quàm Oceanũ tranſiit, arreptus infirmitate, ac defunctus eſt, corpusque eius ab amicis propter amorẽ ſancti Martini, cuiꝰ monaſterio præerat, Turonis delatum, atq; honorificè ſepultũ eſt. Nam & benigno Eccleſię illius hoſpitio, cùm in Britanniam iret, exceptus eſt, rogatusque multùm a fratribus, vt Romam reuertens, illo itinere reuerteretur, atque ad eã diuerteret eccleſiã. Deniquè ibidèm adiutores itineris & iniuncti operis accepit, à quibus, etsi in itinere defunctus eſt, nihilominùs exẽplũ catholicæ fidei Anglorũ, Romam perlatum eſt, atque ab Apoſtolico Papa, omnibusq;, qui audière vel legère, gratantiſsimè ſuſceptum.

Synodus Martini Papæ.

Cura Agathonis Papæ de eccleſia Dei.

Anno Ecgfridi nono, conſerto graui prœlio inter ipſum & Edilredũ regem Merciorum iuxta fluuium Treanta, occiſus eſt Elbuini frater Regis Ecgfridi, iuuenis circiter decem & octo annorũ, vtrique prouinciç multùm amabilis. Nam ſororem eius, quæ dicebatur Oſthridi, & Rex Edilred habebat vxorem. Cumq; materies belli acrioris, & inimicitię longioris inter Reges populosque feroces videretur exorta, Theodorus Deo dilectus Antiſtes, diuino fretus auxilio, ſalutiſera exhortatione cœptũ tanti periculi funditùs extendit incendiũ, adeò ut pacatis alterutrùm Regibus ac populis, nullius anima hominis pro interfecto Regis fratre, ſed debita ſolommodò mulcta pecunię Regi vltori daretur. Cuius fœdera pacis multo exindè tẽpore inter eoſdem Reges eorumque regna durarũt.

Cap. 21.

Pacis reconciliator S. Theodorꝰ

Anno autem poſt hunc, quo CeduaIla Romæ defunctus eſt, proximo, id eſt, ſexcenteſimo nonageſimo incarnationis Dominicæ, Theodorus beatæ memoriæ Archiepiſcopus ſenex & plenus dierũ, ideſt, annorũ octoginta & octo, defunctus eſt. Quem ſe numerũ annorum fuiſſe habiturum, ipſe iamdudùm ſomniũ reuelatione edoctus, ſuis prædicere ſolebat. Manſit autem in Epiſcopatu annis vigintiduobus, ſepultusque eſt in eccleſia S. Petri, in qua omniũ Epiſcoporũ Doruuernenſium ſunt corpora depoſita. De quo vnà cum conſortibus eiuſdẽ ſui gradus, rectè & veraciter dici poteſt, quia corpora ipſorum in pace ſepulta ſunt, & nomen eorum viuet in generatione & generationem.

Ex lib. 5. Cap. 8.

Obitus Theodori Epiſcopi.

Eccl. 44.

Vt

Vt enim breuiter dicam, tantum profectus ſpiritalis, tempore præſulatus illius Anglorum Eccleſiæ, quantum nunquàm anteà potuere, ceperunt. Cuius perſonam, vitam, ætatem & obitum, Epitaphium monumenti ipſius, verſibus heroicis triginta & quatuor palam ac lucidè cunctis illò venientibus pandit. Quorum primi ſunt hi:

Epitaphium eius.

Hic ſacer in tumba pauſat cum corpore præſul,
Quem Theodorum nunc lingua Pelaſga vocat,
Princeps Pontificum, felix, ſummuſque ſacerdos,
Lipida diſcipulis dogmata diſeruit. Vltimi aũt hi:
Nanque diem nonam decimam Septembris habebat,
Cùm carnis clauſtra ſpiritus egreditur.
Alma nouæ ſcandens felix conſortia uitæ,
Ciuibus Angelicis iunctus in arce poli.

MARTYRIVM S. Euſtachii, vxoris & filiorum eius, quorum natalis in uigeſimum diem Septembris incidit, quærat lector in ſexto Tomo ſecundo Nouembris. Martyrium verò Fauſti & Euilaſii in primo Tomo ſexto Februarii.

COMMEMORATIO SANCTI Apoſtoli & Euangeliſtæ Matthæi, Authore Simeone Metaphraſte.

21. Septembris.

SI præceptum illud, quod ab eo, qui nos formauit, iniunctum nobis fuit, ſeruare voluiſſemus, beata illa paradiſi habitatione & vita frui nobis licuiſſet, omniaque corporea commoda negligẽtes, ſolis diuinis rebus mẽtẽ occupatam haberemus, ac eas aſſiduis cogitationibus ſemper meditaremur. Cùm verò ille, qui à diuina familiaritate, ſimul atque à gloria excidit, in qua priùs erat, generi humano inuideret, ob idque ad ſuam ruinam ſecum vnà omnibus machinis illud præcipitare ſtuderet, author fuit homini, ut primi illius præcepti obliuiſceretur. Itaque homo ipſe, q omniũ primus à Deo formatus eſt, miſerabili quodam modo, prôh dolor, paradiſo priuatus fuit. Non tamen ipſius, qui nos formauit, benignitas patiebatur, ut ad tantam ruinam prolapſi deſpiceremur, neque ut, prima illa dignitate amiſſa, tam ignobili ſtatu condemnati relinqueremur.

Inuidia diaboli.

Ille igitur ipſe, qui ab initio cũ patre ſemper fuit, qui coæternus eſt, ex paterno ſinu deſcendens, ſeipſũ exinaniuit, & propter humani generis ſalutem, matrẽ Virginem ſubiit, carnem geſtauit, & humana omnia ſuſtinuit, præter peccatum: humana enim omnia ſuſcepit, vt peccatum mundi tolleret, & his, qui ſunt in terra, nouum quendam ad cælos aditum præpararet. Quoniam verò eius rei miniſtros habere oportuit, per quos diuinæ diſpenſationis & myſteriorum diſciplinam Deus pateſaceret, atq; homines ipſos ad ſalutis viam perduceret, ob eam cauſam uocati ſunt Andreas, Petrus, Iacobus, Iohannes, & Matthæus, de quo nobis hoc loco dicendum eſt.

Chriſti in menſa erga nos charitas.

Hic, inquam, Chriſti diſcipulus, olim fuerat publicanus, pecuniarum exactor & ratiocinator, quippè qui oẽs quæſtus faciendi uias & artes nouerat, mẽtis acrimonia, multoq; rerũ vſu ità pſtãs, ut inter publicanos principẽ locũ teneret. Poſteà verò q̃ pro ſalute mũdi Chriſtus Dñs in terra verſari cœpit (Vide, quæſo, repentinã, celerẽ, admirabilem & planè diuinã hominis conuerſionẽ) cùm præteriret aliquandò, & intimas cordis partes inſpiceret hominis in telonio ſedentis, cũq; virtutis ſtudiũ, atq; ardorẽ in eius animo latentẽ, ut rerũ occultarũ cognitor, & cordis pſcrutator benè cognoſceret, & qualiſnã ea eo q tũc erat, poſtea futurus eſſet, optimè pſpiceret, illũ vocauit, ac ſequi ſe iuſſit. Sic.n. de illo ſcriptũ legimus: Cùm tranſiret Ieſus, vidit publicanũ, nomine Leui, in telonio ſedentẽ, eique dixit: Sequere me. Ille verò nõ pecuniarũ copia, nõ eorũ, qui circunſtabant, multitudine, non terrena & fragili huius mundi gloria detentus eſt: nihil deniq; illorum oĩum curauit, quæ in terris humanã mẽtem ſeruituti ſubiicere, & ad ſe attrahere ſolent: ſed ità vt erat, ſtatim ſurrexit, & ſecutus eſt Dominum. Non lõga oratione illi opùs fuit, neq; multo tẽpore: nõ miraculorum ſpectatione, nõ deniquè diligentiore, aut diuturniore cõſuetudine, ſed cùm primùm optabilẽ illã & iucundã vocẽ audiuit, Sequere me, ſtatim teloniũ dereliquit, & exigẽdæ pecuniæ ſocios; oẽmq; honoris priſtini cupiditatẽ abiecit, ac toto illo argẽto & auro, qđ anteà poſſidebat, pcioſã margaritã mercat⁹ eſt. Ità q Leui anteà dicebatur, cùm mores priſtinos admirabiliter mutauiſſet, appellatione quoq; ſuperiore mutata, Matthæus dictus eſt, qui deincèps cũ ipſo Ieſu verſabatur, ità ut cùm poſteà Chriſtus ipſe in eius domo recumberet, vnà cũ illo & Matthæus diſcubuerit. Qua de re cùm Phariſæi dubitarent, & ab eius diſcipulis quærerent, curnàm eorũ magiſter cũ publicanis cibũ ſumeret: ille, his auditis, reſpondit: Nõ opùs habent medico, qui benè ualent, ſed qui malè ſe habent. item illud: Euntes diſcite, quid ſit, Miſericordiã uolo, & non ſacrificiũ. Quare declarauit, ſe veniſſe, non ut iuſtos omninó, ſed ut peccatores, ad pœnitentiam inuitaret.

Matthæus publicanorũ princeps.

Matt. 9.

Prompta S. Matthæi obedientia.

Matt. 9.

Oſee 9.

Ex illo tẽpore Matthæus ità mundũ dereliquit, ut & ipſi mũdo, & oĩbus mundi cupiditatibus, cruce ſuſcepta, renunciauerit, ſoli Deo uiuens, & eius veſtigia ſequens, omniumq; ſignorũ ac miraculorum ipſius ſpectator & particeps factus: quippè qui per totũ diſpenſationis diuinæ tẽpus vnà cũ Ieſu uerſatus fuit, cũ ſummis eius diſcipulis cõnumeratus, & cũ tẽporis progreſſu faciens uirtutis progreſſionẽ. Cùm verò tempus illud ſalutare adueniſſet, quo Ieſus crucem paſſus eſt, Domini corpus poſt Crucẽ ipſam ſepulturæ traditum fuit, & ille poſt reſurrectionẽ aliquandò Diſcipulis ſuis apparuiſſet, ſæpiùs verò illorum oculos lætificaſſet, poſtremò in cælũ aſſumptus eſt, & Spiritũ paraclerum illinc ſub ignea linguarũ ſpecie ad Apoſtolos ſuos miſit, ut per eius ipſius Spirit⁹ aſſlatũ gentibus gratiam nunciarent. Tunc Diſcipuli alio alii, profecti ſunt ad totius orbis terrarum gentes, prout vnuſquiſque ab illo ipſo Spiritu ducebatur.

Miraculoſa conuerſio.

Act. 2.

Mat. vlt.

Pſal. 18.

Cùm igitur hæc ità ſe haberent, & Diſcipuli regiones alias alii aggreſſi fuiſſent, tũc admirabilis & magnus Apoſtolus Matthæus, tantarũ bonarũ rerũ ſol⁹ particeps eſſe noluit, ſed aliis ẽt beneficiũ impartiuit. Itaq; cùm ſe totũ collegiſſet, Euãgeliũ ſuũ & religionis ac pietatis doctrinã, literarũ monumẽtis cõſignauit, ut videlicet q̃ alii ore ac lingua docuiſſent, ea ipſe ſcriptis mãdaret. Altius igitur indè vſq; ab ipſo Abrahã Chriſti originẽ exorſus, atq; ità deincèps progreſſus; primùm Chriſti originẽ ſecũdùm carnẽ nobis nũciauit, deindè quemadmodùm baptizat⁹ fuit, diſcipulos elegit, tẽtationes ſuperauit, & ipſe a Ieſu vocat⁹ eſt, quemadmodùm ẽt ſacra diuinarũ rerũ myſteria edocuit, partim parabolis, partim apertè diſcipulis & turbis ea pnũciãs. Scripſit idẽ miracula ſupra humanæ naturæ captũ ab eodẽ Ieſu facta, itèm ægrotãtium curationes, eorũ qui à dæmonibus uexabantur liberationes, panes illos quibus ipſe benedixit, & multos pauit, quemadmodùm per mare pedibus ambularit, & in monte Thabor in aliam quandam formam ſe tranſtulerit. Deindè alterum eius aduen-

Scribit Euangeliũ.

tum diligenti oratione conſcripſit: quæq; de myſtica eius cœna, & de ipſius proditione facta erãt, perſtrinxit. Ad hęc falſum illud Pilati iudicium, & eius, qui venit ut iuſtè alios iudicaret, iniquam condemnationẽ, ſepulturam, reſurrectionemq;, & quæmadmodùm apud Galilæam apparuit Apoſtolis, quo tempore datã ſibi dixit omnem poteſtatem in cælo & in terra.

Matt. 28.

Parthos adit S. Matthæus Apoſtolus.

Cùm igitur, ut ſummatim dicam, totam Chriſti diſpenſationẽ explicauiſſet, Parthos adiit, qui nõdùm Perſarum imperio adiuncti erant, ipſiſq; ſalute nunciata, Palæſtinæ regionis fines peragrauit, vbi cum ingenti multitudine variis linguis prędita congreſſus eſt, cum fame, ſiti & crebris ærumnis ac periculis luctatus, quorum alia ſuperſtitioſæ impietatis Præſides, alia acerbiſſimi populorum Tribuni crudeliſſimè aſferebant. At ille nihilominùs tamen Saluatorem Chriſtum & mente & voce libera prædicabat, & eos qui errore decepti fuerant, ad diuinam cognitionẽ perducebat, ab erroris fallacia remotos & ad veritatis cognitionem tranſlatos. Impia igitur gentium ſuperſtitione de medio ſublata, omnes homines vero & ſoli Deo adiunxit, neque ſuæ prędicationis doctrinam illius tantùm finibus contineri voluit, ſed ad Aethiopiam, quam ſortitus fuerat, peruènit: cuius regionis homines cùm ad ueritatis notitiam perduxiſſet, Chriſtianæq; fidei gymnaſium illic conſtituiſſet, & quoſcunque potuit prædicationis ſuæ retibus incluſiſſet, multaq; miracula Chriſti ope adiutus, effeciſſet: & eos, qui ad Dei fidem conuerſi erant, per aquam & ſpiritum Chriſto adiunxiſſet, eccleſiam ſanctam ipſi ædificandam curauit, presbyteroſq; ac diaconos conſtituit, ſingulis diebus concionẽ habens, partim ad veritatem retinendam illos adhortans, partim myſteria tradens: eos uerò, qui languoribus & morbis uel dæmonum malitia oppreſſi, de uita periclitabantur, verbo & manùs attactu ab oĩb. moleſtiis ſtatim liberabat.

Apud Aethiopes prędicat Chriſtũ.

Poſteà verò quàm opus exegit ſua vocatione dignum, & debitum opus compleuit, ad quod vocatus fuerat, per martyriũ in Domino quieuit, & nobis, q. verſamur in terris, corpus reliquit gloria & hymnis ornatum, eoſque, qui memoriam eius celebrant, uiciſſim multo ſplendore ornans, ac ſanctos efficiens: id quod multi ex eorum numero qui per Apoſtolũ ipſum ſalute digni facti ſunt, ſacris orationibus conſuetam & ſanctam eius celebritatem honorificè admodùm proſecuti, memoriæ prodiderunt. Ipſe verò ſine interuallo aliquo puro adſpectu Domini Ieſu Chriſti faciẽ contemplatur, & in eius immenſę gloriæ corona decoratur, atque cum eo ſimul verſans, exultat perpetuò: Cui cõuenit omnis gloria, honor, adoratio & magnificentia, nunc & ſemper, & in ſecula ſeculorum, Amen.

Obit martyrum.

BEATI PETRI DAMIANI SERmo De ſancto Matthæo Apoſtolo & Euãgeliſta, ut habetur in Tomis Aloyſij.

21. Septẽbris.

SOLENNITATIS hodiernæ lętitia, dilectiſſimi, omnem deſperationis aculeum de noſtris mentibus amputat, ad præſumendũ de diuina miſericordia, titubantia corda confirmat, atque vt adeamus cum fiducia thronum gratiæ, (ſicut & Apoſtolus hortatur) inuitat. Quis enim audiens publicanum à Domino non modò in clientelam diſcipulatus electum, ſed in ſenatus inſupèr Apoſtolici conſcendiſſe faſtigium, non protinùs animetur ad conſequendam ſuorum veniam peccatorum? De telonio quippè cumulandæ pecuniæ in cathedrã transfertur Eccleſiæ: & qui priùs exigendi vectigalis fungebatur officio, conſtitutus eſt fidei diuinarumq; cæleſtium miniſtrare theſauros: quique tunc turpis lucri quæſtu ſatagebat implere marſupium, nunc per mundi latitudinẽ ſpargit cæleſtis eloquii ſacramẽtũ.

Marc. 2. Luc. 5.

Inter omnes planè ſanctos, qui cæleſti gloriæ de triumphato mundo victoriæ titulos intulerunt, beatus Matthæus mihi uidetur inſignis atque conſpicuus, & quendam inter eos dignitatis obtinere primatum: atque, vt clariùs dicam, nemo poſt Chriſtũ eſt, cui magis debeat ſancta vniuerſalis Eccleſia. Nam qui mundus uiuis, hęc eſt cauſa, quia lux nobis Euangelica coruſcauit. Conſtat autem, quia primus omnium Matthæus Hebraico ſtylo Euangelium ſcripſit, ſicque his, qui erant ex circuncisione, fidelibus neotericę fidei quoddam quaſi ſpeculum procurauit. Quia igitur ad ſanctum Euangelium deſcribendum primus iſte prorupit, ſcribendi cęteris Euangeliſtis viam præceſſor aperuit, & tanquàm dux vexillum ſequentibus prętulit, ſuoque eos exemplo ut ſcriberent, incitauit. Illi ergò debemus Euangelium, quem Euangelicæ narrationis conſtat intuliſſe principium: & quem aliorũ nouimus primum, non ambigimus inter eos cuiuſdã priuilegii tenere primatum. Vnuſquiſque nimirùm trium Euangeliſtarum, beati Matthæi librum, antequàm ſuum inciperet, nouit, & (ſicut ſibi diuinitùs inſpiratum eſt) non ſuperfluam cooperationem ſui laboris adiunxit. Eorum quippè fuerat, præparare fideliter animos ad ſcribendum: Dei autem erat, in id, quod vellet, dirigere ſtylum.

S. Matthæus Euangeliũ ſuũ Hebraicè ſcripſit.

Porrò ſicut Moyſes & Prophetis non abſurdè præponitur, & omnibus, qui aliquid ſcripſerunt in ueteri teſtamento: ità beatus Euangeliſta Matthæus oẽs iurè pręcellit, qui ſcripſiſſe reperiuntur in nouo. Sicut enim ille naſcentis mundi texit originem: ſic iſte, tanquàm ſpiritalis cuiuſdam mundi, orientem deſcribit Eccleſiæ nouitatem. Vndè ſpiritu ſancto calamum temperante prouiſum eſt, ut vterque non diuerſum, ſed vnum idemque ſuis libris præmitteret initium, dicẽs: Liber generationis. Sed illa generatio filios protulit iræ, iſta filios parturit gratiæ. Illa generatio ſortita eſt paradiſum terræ, fertilium quidem arborum & herbarum decore vernantem: ſed iſta cæleſtem meruit paradiſum, incomparabilium deliciarũ copiis affluentem. Ex illo tamen paradiſo, primus homo per lignum poſteritatem ſui generis expulit: ſecundus homo per Crucem cæleſtibus nos paſcuis introduxit. Ille, dum narrat Deum dixiſſe, Fiat lux, oſtẽdit conditam lucem: iſte Chriſtum de virgine natum perhibens, exortum lucis inſinuat conditorem. Moyſes itaque veterem Adam atque terrenum, veterem mundum, vetus digerit teſtamentum: Matthæus aũt pro veteribus noua, pro terrenis ſiue carnalibus ſpiritualia, pro temporalibus introducit æterna. Pro Adã ſiquidẽ Chriſtũ, pro lege veteri Euangeliũ, pro mũdo vel terra, herbis arboribuſq; florente, ſanctã deſcribit Eccleſiã, diuerſa ſpiritualiũ fructuũ uictualia germinãtẽ. Primus .n. homo, ſicut Apoſtolus ait, de terra terrenus, ſecundus de cælo cæleſtis. Factus eſt primus Adã in animã viuentem, nouiſſimus Adã in ſpiritũ viuificãtem. Nõ .n. priùs qđ ſpirituale eſt, ſed qđ animale: deindè quod ſpirituale. Moyſes ergò deſcribit, quomodò viſibilia q̃q; ſunt originaliter condita: Matthæus autem docet non modò terrena, ſed & cæleſtia per mediatoris Dei & hominũ gratiã nouiter inſtaurata. ſicut idem dicit Apoſtolus: ut notũ faceret nobis ſacramẽtũ voluntatis ſuæ ſecũdum beneplacitũ eius, quod propoſuit in eo, in diſpenſatione plenitudinis temporum, inſtaurare omnia in Chriſto, quæ in cęlis, & quæ in terris ſunt in ipſo.

Moyſes ſcriptorũ veteris teſtamenti primus.

Gen. 1.

1. Cor. 15.

Ephes. 1.

Hanc

2. Reg. 7. Hanc mundi renouationem Dauid præuidebat, cùm aliquandò coram Domino conſtitutus oraret. Nam cùm illi per Nathan Prophetam clementia diuina promitteret, ex eius ſemine naſciturum, qui ſibi ſacroſanctum conſtrueret templum, & Chriſtum manifeſtè denuncians, adiecisſet: Ego ero illi in Patrem, & ipſe erit mihi in Filium: moxque Eccleſiam, quæ corpus eſt Chriſti, qualiter eſſet futura, depromeret, dicens: Et fidelis erit domus tua, & regnum tuum vſq; in æternum ante faciem meam, & thronus tuus erit firmus iugiter: ille gratias agens, inter cætera orationis ſuæ uerba ſic ait: Sed & parùm viſum eſt in conſpectu tuo, Domine Deus meus, quia dilexiſti me, niſi loquereris etiam de domo ſerui tui in longinquũ. moxque ſubiunxit: Iſta eſt enim lex Adam, Domine Deus. Ac ſi perſpicuè dicat: Sicut in terreni mundi huius exordio Adam cõſtituiſti poſteritatis ſecuturæ parentem, atque ex hac radice totius humani generis decreuiſti pullulare propaginem: ità nũc mundũ renouare diſponens, me quaſi nouum Adam facis, dum Chriſtum ex meo ſemine naſciturum, qui eſt author & caput Eccleſię, polliceris. Ità eſt, inquit, lex Adam: quia ſicut ille erat in filiis ſuis hunc mundum viſibilem poſſeſſurus, ità & ego populi ſpiritualis in *Gen. 2.* Chriſto pater efficior, cum illo, qui in cęlis eſt, perpetuó regnaturus. Sicut enim de coſta illius formata eſt viuentium mater Eua, ità de latere Chriſti, qui ex me *3. Reg. 3.* naſciturus eſt, victura perenniter egredietur Eccleſia. De hoc nouo & ſpirituali mundo ſcriptum eſt: Domini ſunt cardines terræ, & poſuit ſuper eos orbem. Orbis enim ſuper terrę cardines ponitur, dum ſancta Eccleſia tanquàm ſuper baſes doctrinis Euange- *Pſal. 86.* licis ſolidatur. De qua & alibì dicitur: Fundamenta eius in montibus ſanctis. Qui enim illic cardines, hic appellati ſunt montes.

Euangeliſtarum planè numero congruit & mundi ſitus, & temporum curſus: quia & quatuor mundi partes, & totidem ſunt temporum diuerſitates. Non igitur mirum, ſi ſpiritualis mundus inuiſibili huic cõferatur, dum nonnullas inuicém habere ſimilitudines vterque dignoſcitur. Et notandum, quia ſummus architectus, videlicet omnipotens Deus, dum huius ſpiritualis mundi, hoc eſt, ſanctæ vniuerſalis Eccleſiæ fabricam ſuper quatuor Euangeliſtas, quaſi ſuper columnas totidem coſtruit, duas potiores & egregias altrinſecùs ordinat, quibus ſcilicet omni ſurgentis machinæ pondus incumbat: duas autem minores in medio ſtatuit, ſicque cęleſtis fabricæ pulchritudinem alterna varietate diſtinguit, vt pluralitas ad fundamẽtum, diuerſitas pertineat ad ornatum: & diuinum opus ſic robore permaneat inconcuſſum, ut ſit etiam varietatem conſpicuum. Hæ deniquè quatuor ſunt columnę, de quibus ad Moyſem dicitur, cúm in typo *Exod. 27.* Eccleſiæ tabernaculum figeretur: Facies columnas quatuor, & baſes earum veſtitas argento. In argentó *Pſal. 11.* enim quid aliud, quàm claritas diuini ſermonis accipitur? ſicut ſcriptum eſt: Eloquia Domini, eloquia caſta, argentum igne examinatum, probatum terrę. Baſes ergò argento veſtitę quatuor columnas tabernaculi ſuſtinent: quia prædicatores Eccleſiæ diuino eloquio decorati, ut in cunctis ſe exemplum prębeant, quatuor Euãgeliſtarũ dicta & ore & operibus portãt.

Matthæus itaque primum obtinet locum, Iohannes vltimũ. Qui nimirùm in Apoſtolico ſunt culmine conſtituti, & in iis, quæ ſcripſerunt, non auditu dũtaxãt, ſed viſu potiùs atq; cõtactu ſunt præſentialiter informati. Sicut unus eorum dicit: Quod audiuimus, *1. Iohan 1.* quod vidimus, quod oculis noſtris perſpeximus, quod manus noſtræ tractauerunt de verbo uitæ. Marcus autẽ & Lucas, qui Euangelici catalogi meditullium ſortiuntur, non quidem ſunt Apoſtoli, veruntamen præcipuorum Apoſtolorum, alter Petri, alter Pauli, relationibus ſunt edocti. Omnes nihilominùs ſancti Euãgeliſtæ, vnius ſunt authoritatis, vnius ſunt fidei, nec in aliquo diſpares in texenda ſyncerisſimæ linea ueritatis, ac per omnẽ ſuæ deſcriptionis articulum, inexpugnabile ſimul erigũt propugnaculũ, aduersùs oĩa quarumlibet hęreſeon iacula præmunitũ. Hæc eſt. n. quadriga illa, in qua Rex glorię exultans ut gigas, & potẽs in prælio, principi mũdi huius, qui genus humanũ ca- *Pſal. 18. & 23.* ptiuũ tenebat, occurrit, & lorica carnis armatus, illũ ſuperueniens vicit, eiusq; vaſa diſtribuit. Hanc porrò quadrigã, verumq; Cherubin Ezechiel Propheta ſe *Luc. 11.* conſpexiſſe cõmemorat, cùm ait: Similitudo aũt vultus *Ezech. 1.* eorũ, facies hominis, & facies leonis à dextris ipſorũ quatuor: facies aũt bouis à ſiniſtris ipſorũ quatuor, & facies aquilæ deſupèr ipſorũ quatuor. Quos profectò nõnulli catholicorũ patrũ hoc ordine diſcreuère, ut *Gregori in Ezechielis hũc locũ.* quia ab humana generatione cœpit, iure per hominẽ Matthęus: quia verò à clamore in deſerto, rectè per leonẽ Marcus: quia à ſacrificio exorſus eſt, benè per uitulũ Lucas: quia à diuinitate verbi cœpit, dignè per aquilã Iohannes videatur deſignari. Qui nimirùm, dicens: In principio erat Verbũ, & Verbũ erat apud Deum, & Deus erat verbum: dum in ipsã ſubſtãtiam diuinitatis itẽdit, quaſi more aquilæ oculos in ſolẽ fixit.

Sed ii, qui ſanctos Euãgeliſtas per animaliũ figuras ſub hac varietate diſtinguunt, magis conſiderare videntur Euãgelii cuiuſq; principiũ, quàm continuũ ſequẽtis hiſtoriæ textũ. Nã qui ſeriatim cunctas Euãgelię narrationis curioſius, atq; minutiùs indagauere ſententias, beato Matthæo nõ hominis, ſed figurã decreuerunt adſcribendã eſſe leonis. Leo. n. (ut ait ſcriptura) potẽtisſimus beſtiarũ ad nullius pauebit occurſũ. Et *Prou. 30.* quia rex animalium dicitur, nõ incongruè beato Matthæo, qui regiã Chriſti cernitur texuiſſe perſonã, leonis ſpecies deputatur. Vndè & in Apocalypſi Dñs cũ *Quidam Matthæo figurã leonis adſcribunt.* ipſa tribu regia leo cõmemoratus eſt, vbi dictũ eſt: Vicit leo de tribu Iuda. Matthæus igitur in declaranda *Apoc. 5.* regia ſtirpe Dñi familiariùs vacat, & ſicut ab hac narrationis exordiũ ſũpſit, ſic in eadẽ intẽtione totã ſtyli ſui ſeriẽ ad finẽ vſq; perducit. Generationis quippe lineã texens, ad Dauid peruenit: deindè per Salomonẽ tranſiẽs, cęteros Reges in enumerãda generis ſucceſſione percurrit. Et paulò pòſt refert, quod ab Oriẽte Magi *Matt. 2.* veniũt, & Iudæorũ Regem natũ ſolerter requirũt: ſimul ẽt quod Rex Herodes turbatus eſt, dũ audit, quod Rex præter ſe in Iudęorũ populo natus eſt. Deinde ſubiũgit parabolã, vbi Dñs ait: Simile eſt regnũ cælorũ homini regi, qui fecit nuptias filio ſuo. Sed & inſtãte ſalutiferæ paſſionis articulo, narrat eũ dixiſſe: Quia cùm ſe- *Matt. 22.* derit filius hominis in ſede maieſtatis ſuæ, cõgregabũtur ante eũ oẽs gẽtes: & quia tũc dicet Rex his, qui à *Matt. 25.* dextris eius erũt: Venite benedicti patris mei, percipite regnũ. Poſtremò deſtructo per mortẽ ſuã mortis imperio, & beatæ reſurrectionis coruſcante triũpho, narrat eum dixiſſe diſcipulis: Data eſt mihi omnis po- *Matt. 28.* teſtas in cælo & in terra.

His & huiuſmodi clareſcẽtibus in Euãgelica deſcriptione ſentẽtiis, liquet beatũ Matthęũ in proſequẽda regia ſtirpe Dñi intentius, quàm cęteri, fuiſſe verſatũ. Vnuſquisq; ſiquidẽ ſãctorũ Euãgeliſtarũ propriũ, ac ſpecialẽ ordinẽ ſeruat, & in eius, qua cœpit, intẽtionis cuſtodia perſeuèrat. Nã Iohãnes propẽſius occupatur ad declarãdã in Chriſto diuinitatis eſſentiã. Matthæus aũt, ut *Quilibet Euãgeliſtarũ propriũ ordinẽ in ſcribẽdo obſeruat.* dictũ eſt, oſtẽdit regiã dignitatẽ. Marcus verò tãquam aſſecla ſiue breuiator eius eſſe vĩ, dũ præcedentis veſtigia ſubſequẽs graditur, & ſic illi ſiue eiſdẽ verbis, ſiue eodẽ ſenſu in oĩbus penè cõcordat, ut tanquam à præcedẽtis ſe tramite nõ recedat. Lucas ẽt propriũ modũ & ordinẽ tenet,

dum ſacerdotalem Domini ſtirpem deſcribit atque perſonam,& ſic per totam ſtyli ſui ſeriem in hac intẽtione prdurat, vt diuerſari circa templum & ſacerdotes vſque ad finem Euangelii non omittat. Nam ipſum quoq; ſuæ narrationis exordium quid aliud coacervat, quàm diuerſorum nomina ſacerdotum? Fuit,
Luc. 1. inquit, in diebus Herodis regis Iudææ, ſacerdos quidam nomine Zacharias, de vice Abia, & uxor illius de filiabus Aaron. Eundem poſtmodùm Zachariam in templo ante altare conſtituit. Mariam quoquè Vir
Luc. 2. ginem domni ſacerdotis inducit. Quadrageſimo aũt natiuitatis die puerum cum muneribus ad templum portat. Duodennem quoquè in templo audientem & interrogantem, cum doctoribus inthronizat. Deindè parentes Domini narrat per omnes annos aſſcendiſſe Hieruſalem ad templũ in die ſolennitatis Paſchæ.
Luc. 2. Demùm Euangelium ſuum hoc fine concluſit, vt diceret: Ipſi adorantes regreſſi ſunt Hieruſalem, & erant quotidiè in templo, laudantes Deum, & benedicentes Dominum. Mediator quippè Dei & hominum, ſecundùm humanam naturam vnus idemque Rex eſſe
Chriſtus Rex et Sacerdos. voluit & ſacerdos, vt per uires nos regalis apicis regeret, & per ſacerdotis officium expiaret. Hæ ſiquidẽ perſonæ in figura Chriſti ſpecialiter ſunt à patribus commendatæ, cui principaliter ac ſingulari prærogatiua dedit Deus ſedem Dauid patris eius, vt regni ei
Pſal. 109. non eſſet finis, & ut ſacerdos eſſet ſecundùm ordinẽ Melchyſedech.

Vtriuſque ergò miniſterii dignitatem Matthæus & Lucas ità inter ſe inuicèm diuidunt, vt alter Chriſti regnum, alter deſcribat ſacerdotium. Spiritus enim ſanctus per organa ſua ſic propriæ poteſtatis iura diſpenſat, ut dum per duos unus eloquitur, idem ſentientium quædam in verbis diuerſitas exprimatur. Vndè cùm Matthæus, qui regalem Domini perſonam ſuſceperat deſcribendam, in genealogiæ contextu Reges enumeret, Lucas ad ipſum Dauid, nõ regium ſchema proſecutus, ſed per eos qui Reges non fuerant, aſſcendit ad Nathan filium Dauid, qui nec ipſe Rex fuit. Vndè diuinitùs actum eſt, ut non habeat ſociũ ſubſequentem, qui ſtyli ſui teneat ſeriem: quoniam ſacerdos in ſancta ſanctorum ſolus intrabat: atque idcircò
Heb. 9. hic ſine comite eſt, quia ſe circa Domini ſacerdotiũ ſpecialiter occupat. Matthæus autem, ut prædictum eſt, breuiatorem Marcum atque pediſequum habuit; quia Chriſti regiam dignitatem, Reges enumerando, deſcripſit. Regię quippè ſublimitatis eſt, ut non ſine comitum gradiatur obſequio.

Hunc ducem & nos ſequamur, dilectiſſimi fratres mei, non Euangelium breuiando, ſed Euangelica præcepta ſeruando. Hunc ad vitam ſequamur itineri præuium. Huius ſalutiferum imitemur exemplum, qui
Matth. 9. mox, ut uocantis ſe Saluatoris audiuit imperium, nõ cunctatus eſt, non ſua diſponendi quæſiuit inducias, non amicorum petenda conſilia: ſed ilicò diuitias ſpreuit, neceſſarios abdicauit, carnalium affectuum nexus abrupit; ſicque ſolutus, poſt Chriſti veſtigia lętus & impiger properauit, & tanquàm poſt naufragium delatus in portum, diuinum illud celeuma cantauit: Dirupiſti, Domine, vincula mea: tibi ſacri
Pſal. 115. ficabo hoſtiam laudis. Vel illud, quod ſpõſa modulatur in Canticis canticorum:
Paululùm cùm pertranſiſſem e-
Cant. 3. os, inuèni quem diligit anima mea: tenui, nec dimittam eum, Amen.

MARTYRIVM FORTISSIMOrum Martyrum, Mauricii & ſociorum eius, ab Eucherio Lugdunenſi Epiſcopo conſcriptum.

EPISTOLA EVCHERII LVGDVnenſis Epiſcopi ad Syluium Epiſcopum.

DOmino ſancto & beatiſſimo in Chriſto Syluio Epiſcopo, Eucherius Epiſcopus. Miſi ad beatitudinem tuam, ſcriptam noſtrorum martyrum paſſionẽ. Verebar nanque, nè per incuriam tam glorioſi geſta martyrii ab hominum memoria tempus aboleret. Porrò ab idoneis authoribus rei ipſius veritatem quæſiui, ab his utiquè, qui affirmabant ſe ab Epiſcopo Geneuenſi ſancto Iſaac, hunc, quem protulit, paſſionis ordinem cognouiſſe: qui, credo, rurſùm hęc à viro temporis anterioris acceperit. Itaque cùm alii ex diuerſis locis atque pro- *Nota antiquã deuotionẽ, & caue hæreticorum ĩ ſanctos blaſphemias.*
uinciis in honorem officiumque ſanctorum, auri atque argenti, diuerſarumque rerum munera offerãt, nos ſcripta, ſi uobis ſuffragantibus dignantur, offerimus: vtiquè expoſcentes pro eis interceſſionem omnium delictorum, atque in poſterum iuge præſidium patronorum ſemper meorum. Mementote vos quoquè noſtri in conſpectu Domini, ſanctorum ſemper officiis inhærentes, domine ſancte & meritò beatiſſime frater.

EIVSDEM PROLOGVS IN MARtyrium S. Mauricij & ſociorum eius.

SAnctorum paſſionem martyrum, qui Agaunum locum glorioſo ſanguine illuſtrant, pro honore geſtorum ſtylo explicauimus: ea vtiquè fide, qua ad nos martyrii ordo peruènit. Nam per ſuccedentium relationem, rei geſtæ memoriam nondùm intercepit obliuio. Et ſi pro martyribus ſingulis loca ſingula, quæ eos poſſident, vel ſingulæ vrbes inſignes habentur: nec immeritò, quia pro Deo ſummo precioſas animas refundunt: quanta excolendus eſt reuerentia ſacer ille Agaunenſium locus, in quo tot pro Chriſto martyrum millia ferro cæſa referùtur? Nũc ipsã paſſionis cauſã loquamur. *Agaunũ locus Sabaudiæ eſt*

HISTORIA.

DIOCLETIANVS Romanę reipublicæ princeps, cùm ad Imperium totius orbis fuiſſet electus, omneſque prouincias turbari quorundam præſumptione pſpiceret: ad conſortiũ Imperii uel laboris, olim ſibi commilitonem Herculeum Maximianum, Cæſarem fecit: eumque contra Amandũ & Aelianũ, qui in Bagaudarum nomen pręſumptione ſeruili arma commouerant, ad Gallias deſtinauit. Cui ad ſupplementum exercitus, legionem Thebæam ex orientalibus ire pręcepit. Quæ legio ſex millia, ſexcentos ſexagintaſex uiros validis animis, & inſtructos armis, antiquorũ Romanorũ habebat exemplo. Hi igitur milites Chriſtianæ religionis ritum orientali traditione à Hieroſolymitanæ urbis Epiſcopo ſuſceperant, fidemque ſacram uirtuti & armis omnibus præponebant. Ad vrbem quippè Romam itinere attingentes, *22. Septẽbris.* *Bagandarũ tumultus.* *Virtuti, & armibus*

can-

S. Martyres Romæ ſuam confirmãt fidem.

eandē Chriſtianitatis fidē,quā acceperāt,apud beatū
Marcelinū ꝓdictæ Romanæ urbis Pontificē cōfirma-
uerūt:vt antè gladio interirēt,q̄ ſacrā fidē Chriſti,quā
acceperant, violarent. Recepti igitur à Diocletiano
Cæſare,iubentur vt poſt Maximianum collegam iter,
quod ceperant,ad Gallias tenderent.

Cap. 2.

Maximianus Cæſar vſu quidē militiæ bellis aptus:
ſed idolorū ſpecialis cultor,ſeuus animo,auaritia cru
delis,libidini deditus,cæterisque vitijs obſceſſus,ſere
nitatem Imperatoriam omnia crudelitate polluerat.
In Galliam properans, ad Alpium Pœninarum adi-
tum venit. Tranſmeantibus iter Alpium, poſt arduam
& horridam viam, ſubitò æqualis loci campeſtris oc-
currit & grata planities. Quo in loco oppidum factū

Octodor⁹ eſt in Sabaudia.

eſt,quod Octodorus nomen accepit:circa quod irri-
gua fluminibus prata,& agrorum fertilis cultura por
rigitur: præcipuè deindē Rhodani fluminis validus
curſus offertur. Tranſcenſis igitur Alpibus, Maximia-
nus Cęſar Octodorum venit: ibiq; ſacrificaturus ido
lis ſuis, conuenire exercitum iuſsit, atroci propoſita
iuſsione,ut per aras dęmonibus conſecratas iurarēt,
ęqualibus ſibi animis contra Bagaudarum turbas eſſe
pugnandum: Chriſtianos verò, velut inimicos dijs
ſuis,ab omnibus perſequēdos. Quod vbi primùm per-

Prætereunt Octodorū Thebæi milites, nè ſacrificent dijs.

uēnit ad notitiam Thebææ legionis, præteriens Octo-
dorenſe oppidum,ad locum,cui Agauno nomen eſt,
celeriter properauit, vt octo millium ſpatio ab Octo
doro ſeparata, neceſsitatem committendi ſacrilegij
præteriret. Quo in loco ità vaſtis rupibus Rhodani flu
minis curſus arctatur,vt commeandi facultate ſubtra-
cta, conſtratis pontibus viam fieri itineris neceſsitas
imperaret. Vndiquè tamen imminentibus ſaxis, par-
uus quidem, ſed amœnus irriguis fontibus campus
includitur: vbi feſsi milites legionis Thebææ poſt la-
borem tanti itineris reſederant. O quanta reuerentia
excolendus eſt ſacer locus iſte, in quo tot pro Chri-
ſto martyrum millia ferro Cæſaris puniuntur.

Cap. 3.

Maximianus Cæſar, dum ad ſacramēta ſuperiùs me
morata,cunctos in exercitu ſuo cogeret, agnouit,vt
diximus, prætergreſſam legionem. Subitò iracundiæ

S. Mauricius primicerius legionis Thebææ.

furore completus,ſatellites mittit,vt legionem ad ſa-
cramentorum ſuorum ſacrilegia reuocarent. Erat in
eadem legione primicerius Mauricius, & ſignifer
Exuperius,& Candidus ſenator:qui ità commilitoni-
bus ſuis præerant, vt amore potiùs diuinitatis, quàm

Virtute, & virib. & fortitudine.

terrore militari,obedienda pręciperent:Viri in rebus
bellicis,& ſtrenui uirtute nobiles, ſed fide in Deū no-
biliores:erga Imperatorem fortitudine,erga Chriſtū
deuotione certabant. Euangelici præcepti ſub armis

Matth. 22.

cuſtodes,reddebant quę Dei erant,Deo: & quæ Cæ-
ſaris,Cæſari reſtituebant. Requirunt itaque,quid Ma-
ximianus Cęſar,ira dictante,mandaſſet. Dictum eſt ab
ijs,quos Cęſar miſerat, milites omnes immolaſſe ho-
ſtias, libaſſe ſacrificia, & ſacramenta phanatici ordi-
nis præbuiſſe:iubere Cæſarem, vt legio feſtinanter re
uertens, commilitonum pareret exemplo. Tunc hi,
qui præerant legioni, miti affatu dedere reſponſum,

Thebæi martyres nolunt dæmonib. ſacrificare.

ob hoc pręte rgreſſos ſe Octodorum, quia iam fama
ad eos ſacrificiorum ordinem detuliſſet: fas ſibi vi-
ſum eſſe, nè dęmonum aris Chriſtiani contaminari
viderentur, Deum viuum colere, traditam Orientali
more religionem vſque ad diem vitæ vltimum peren
niter cuſtodire. Ad bellorum vſum paratam legionis
eſſe virtutem: ad committenda verò ſacrilegia, ſicut
Cæſar præcepit, Odoctorum non redire.

Cap. 4.

Reuerſus itaque ſatelles,nunciat obſtinatos eſſe ani
mos legionis,nec velle pręceptis Imperatoris obedi-
re. Tunc Maximianus Cæſar iracundiæ nimietate ſuc-
cenſus,ad hanc uocem ſubito furore proſilijt, dicens:
Ergóne milites mei Imperatoria præcepta & ſacrorū
meorum ordinem ſpernunt? Saneiendum erat vindi-
cta publica, etiamſi tantùm maieſtatem regiam con-
temnere uoluiſſent. Iungitur deſpectoi meo cęleſtis
iniuria, & mecum pariter religio Romana contemni-
tur. Sentiat contumax miles,me non ſolùm mihi, ſed
etiam dijs meis, dare poſſe vindictam. Iam fidiſsimo-
rum meorum turba feſtinet: decimum quenque mor-
ti funeſta ſors præbeat. Diſcant æquali nece, quos or-
do præmiſerit moriendi, qualiter Maximianus vel ſi-
bi,vel dijs ſuis hac ſeueritate dederit vltronē. Poſt hāc
vocem ad apparitores iuſsio infauſta porrigitur,ad le
gionem velociter properatur,crudelia præcepta reſe-
cantur: traduntur neci, quos ordo reperit numeran-

Decimus quiſq; ex illis trucidatur.

di. Lęti percuſſoribus ceruices prębent, ſolaque inter
eos eſt de glorioſę mortis occupatione contētio. Per-
fecto itaque ſcelere, vt Octodorum legio redeat, iu
betur. Tunc Mauricius primicerius, paululùm à ſatel-
litibus regijs ſegregatus, conuocat legionem, & hac
oratione ſanctiores alloquitur.

Cap. 5.

Oratio præclara ſancti Mauricij ad ſuos.

Gratulor virtuti veſtrę,commilitones optimi,quòd
amore religionis, nullam vobis Cæſaris præceptum
attulit formidinem. Gaudentibus quodammodò ani-
mis tradi ad necem glorioſam commilitones veſtros
vidiſtis. Quàm timui, nè quiſquam,quod armatis fa-
cile eſt, ſpecie defenſionis beatiſsimis funeribus ma-

Matt. 26.

nus obuiam afferre tentaret. Iam mihi ad huius rei in
terdictum Chriſti noſtri parabatur exemplū, qui ex-
emptum vagina Apoſtoli gladium, propriæ vocis iuſ-
ſione recondidit; docens, maiorem armis omnibus
Chriſtianæ confidentiæ eſſe virtutem. Hic Deus Chri
ſtus planè mentes veſtras manusq; prohibuit, nè quiſ-
quā diuino operi mortalibus dextris obſiſteret,quin-
immò cœpti operis fidem perenni religione comple-
ret. Hactenùs exempla ſacris inſerta codicibus legeba
mus: iam nunc per noſmetipſos,quos ſequi debeamus,
adſpeximus. Ecce vallatos ſum commilitonum meo-
rum corporibus, quos de latere meo funeſtus ſatelles

Sacri ſanguinis reliquiæ.

abſtraxit. Adſperſus ſum cruore ſanctorum,& ſacri ſan
guinis reliquias veſtibus meis porto,& dubito eorum
ſequi necem, quorum gratulans admiror exemplum?
& vacat cogitare, quid Imperator iubeat, qui ſorte
mihi mortalitatis æqualis eſt? Si habere aliquid viriū
Imperatoria pręcepta potuiſſent, circa beatiſsimorū

Dan. 3.

trium puerorum corpora Regis Chaldæorum ualuiſ
ſet incendium: nec ora leonum lacu clauſus euadere

Dan. 7.

propheta potuiſſet. Sacramenta olim dediſſe nos me-
mini, quòd contemptu lucis iſtius & deſperatione vi
tæ defenſare rempublicam deberemus. Iam tunc pro
miſi mei corporis vilitatem, & ſpopondi hanc Impe-
ratoribus fidem: nec tamen vllus mihi tunc regna cæ-
leſtia promittebat. Quid,Chriſto ſpondente,faciendū
eſt, ſi hoc potuimus militię deuotione promittere?
Quinimmò fortiſsimi commilitones, olim deuotas
animas ſubdamus precioſiſsimę paſsioni. Sit nobis vi-
rilis animus,fides inuiolata permaneat. Iam cerno an
te tribunal Chriſti ſtantes eos,quos neci paulò antè ſa-

Vera gloria.

telles regius deputauit. Illa vera gloria eſt, quę ęter-
nitatē beatam vitę huius breuitate mercatur. Aequáli
omnes animo, vna voce reſponſum ſatellitibus de-
mus,& id nunciemus: Milites quidem, Cęſar, tui ſo-
mus, & ad defenſionem reipublicę Romanę arma ſu
ſcepimus; nec vnquàm aut deſertores bellorum, aut
proditores militię fuimus, aut ignauę formidinis me
ruimus ſubire flagitium. Tuis etiam obtemperaremus
pręceptis,nisi inſtituti legibus Chriſtianis, dæmonū
cultus & aras ſemper pollutas ſanguine vitaremus.
Comperimus pręcepiſſe te, vt aut ſacrilegijs pollue-
res Chriſtianos, aut de denis interfectis nos velis ter
rere. Non inquiras lōgiùs latitantes: nos omnes Chri
ſtianos eſſe cognoſce. Habebis poteſtati tuę ſubdita

omnium

omnium corpora: authorem verò ſuum reſpicientes Chriſtum animas non tenebis.

Cap. 6.
Rurſus decimus quiſq; caditur.

Hęc vir ſanctus dixerat: legionis probatur aſſenſio, & Cæſari per ſatellites nunciatur. Inclementi præcepit iuſſione, vt iterùm decimum renouatę crudelitatis ordo conſumeret. Poſt hanc uocem ad legionem velociter properatur, crudelia pręcepta peraguntur: reliqui verò, vt Octodorum redeant, iubentur. Tunc Exuperius, quem ante principem vel campi ductorem ſuperiùs memoraui, correptis legionis ſuæ ſignis, hac circunſtantes oratione confirmat: Tenere me, commilitones optimi, ſecularium quidem bellorum ſigna perſpicitis: ſed non ad hæc arma prouoco, non ad hæc bella animos veſtros virtutemque compello. Aliud nobis genus eligendum eſt pręliorum. Non per hos gladios poteſtis ad regna cæleſtia properare. Robur nobis opùs eſt animorum, inuictaque defenſio: fidem, quam Deo promiſimus, in vltimis cuſtodire. Iam de commilitonum noſtrorum gloria, quę diuinum cerni tributum, glorioſus vir Mauricius eſt locutus: ego uobis victoriam plenam, ſi Chriſto creditis, repromitto. Proijciant dexteræ noſtræ arma iſta cum ſignis militaribus: pręſtabit hoc Chriſtus, vt mox in ipſo cæleſti, ſicut promittitur, regno alia uobis Exuperium ueſtrum uideatis ſigna monſtrare. Vadat quinimò funeſtus ſatelles, & hæc truculento regi nunciet: Milites ſumus, Imperator, tui: ſed tamen ſerui, quod liberè fatemur, Dei. Tibi militiam debemus, illi innocentiam. A te ſtipendium laboris accepimus: ab illo vitę exordium ſumpſimus. Sequi Imperatorem in hoc nequaquàm poſſumus, ut authorem noſtrum negemus Deum: authorem, velis nolis, tuum. Non nos aduersùm te, Imperator, armauit ipſa, quæ fortiſsima eſt in periculis, deſperatio. Tenemus eccè arma, & nõ reſiſtimus, quia mori magis, quam vincere, volumus: & innocentes interire, quam noxij viuere, pręoptamus. Si quid in nos vltra ſtatueris, ignem, tormenta, ferrum: ſubijci parati ſumus. Chriſtiani ſumus, perſequi Chriſtianos non poſſumus. Inexpugnabiles legionis iſtius animos, Cæſar, agnoſce. Tela proijcimus: exarmatas quidem dexteras ſatelles tuus, ſed armatum fide catholica pectus inueniet. Occide, proſterne: ſecandas gladijs percuſſoribus ceruices prębemus intrepidi. Hæc nobis iucundiora ſunt, dummodò te cum ſacrilegis tuis contemnamus, ad regna iam nunc cæleſtia properantes. Flagrabat enim iam tunc in beatiſsimis viris martyrij glorioſus ardor.

Egregia S. Exuperij oratio.

Sancti diuinũ certamen obeuntium.

Sanctorũ cõſtantia martyrũ.

Cap. 7.

Hæc mandata legionis remeans ad Maximianum Cæſarem ſatelles nunciat. At ille cùm talia audiſſet, obſtinatosque in fide Chriſti cerneret animos virorum, deſperans glorioſam eorum conſtantiam poſſe reuocari, quasi nihil iterato fuiſſet ſcelere perpetratum, ire properè exercitum iubet, & circunfundi imperat legionem, nullumque de tanto ſanctorum exercitu præcipit relinqui. Ventum itaque eſt: circumſiſtit beatam legionem turba carnificum. Omnis ętas ſine diſcretione perimitur, laniantúrque beata corpora, & deuotas Deo animas fideli mortis profeſsione cõmendant. Operta eſt terra illic procumbentibus in morte corporibus iuſtorum, fluxeruntq; precioſi ſanguinis riui. Quæ vnquàm rabies abſque bello tantam humanorum corporum ſtragem dedit? Quæ feritas ex ſententia ſua tot ſimul perire vel reos iuſsit? Nè iuſti punirentur, multitudo non obtinuit, cùm inultum eſſe ſoleat, quod multitudo delinquit. Hac igitur crudelitate immaniſsimi tyranni cõfectus eſt ſanctorum populus, qui contempſit rem pręſentium ob ſpem futurorum. Sic interfecta eſt illa planè Angélica legio: quæ, vt credimus, cum Angelorum legionibus iã collaudat Deum in cęlis. Peracta tandem cęde, inter omnes ſanctorum percuſſores præda diuiditur. Nanque Maximianus facultatem dederat, vt quiſquis legionis illius militem iugulaſſet, interempti ſpolijs vteretur. Diuiſa igitur omni præda, ad veſcendum epulãdumque victrix turba conſedit.

Caduntur ad vnum omnes reliqui martyres.

Diuidit prædam carnifices.

Cap. 8.

Interea veteranus quidam, vltimæ ętatis ſenio fatigatus, nomine Victor, ad contaminatum cędibus locum itineris neceſsitate deductus eſt. Dum ad epulas pro ætatis veneratione ab omnibus rogaretur, requirere cœpit, quænam eſſet cauſa lętitiæ, quòd inter tot corpora interemptorum, gaudentes exultanteſq; poſſent milites epulari: dictum à quodam eſt, quòd legio Chriſtianę ſtudio legis, cęremonias Romanas cultumque deorum pariter cum Imperatorijs iuſsionibus cõtemnere uoluiſſet, datamque neci eſſe, vt diſciplinæ militaris traditus ordo, ſeuerius teneretur. Tunc Victor altè genitum trahens, grauiterque ſuſpirans, deteſtatus conuiuas, deteſtatusque conuiuiũ, exclamat: Heu me, qui per tot annorum militiam ad hanc ętatẽ veni, & in hac legione militare non merui. Quam beneuenter tales, glorioſę mortis honore donatos, finem vitæ inuenire potuiſſem? Saltem ſi commilitare indignus eram, vel me ante has duas horas viſendi neceſsitas detuliſſet, vt ſenilis pectoris cruor, tantorum virorum uictimis miſceretur. Obtuleram corpus hoc neci, dummodò tantæ laudis conſortio non carerem. Talia dicẽtem prophanorum ſtatim turba uallauit, quę, vtrùm Chriſtianus eſſet, reſpondere minaciter iubet. At ille paululùm oculos ad cęlum erigens, tali percõtantibus ſermone reſpondit: Longus me viuendi vſus ad hanc, quam videtis, perduxit ętatem. Quęcunque in hoc mundo aguntur, aut ſtudium reperit, aut rerũ uolubilitas agit, aut uarius ſemper caſus infeſtat. Quodcunq; uolumus, optamus, ſcimus aut cupimus, totus mundus caligine ſubmerſus, tenebris circũfluentibus latet, niſi nobis aut viam Chriſtus oſtenderit, aut lumen Chriſti affulſerit. Quod ego fideli mente perpendens, utinam ultimo conteſter affectu, quòd ſi me ad tempus paulò antè trucidatę legionis itineris neceſsitas detuliſſet, conuiuijs & epulis ueſtris horum funerum conſortiũ prætuliſſem. Sed iam nunc præſtabit Chriſtus, ut Chriſtianum me, uel ob profeſsionem meam, tranſire ulteriùs per beata funera non ſinatis. Hęc cum loquentem ſubita percuſſoris obtruncat inſania. Ita uir ſanctus conſortium ſanctorum celeri cõfeſsione promeruit, cęteriſq; martyribus in eo loco, ſicut morte, ità eſt honore coniunctus.

Victoris veterani militis virilis vox.

Capite S. Victor trũcatur.

Cap. 9.

Hęc nobis tantùm de numeroſa illorum multitudine martyrum comperta ſunt nomina, beatiſsimorũ Maurícij, Exuperij, Candidi atque Victoris. Cętera uerò nomina nobis quidem incognita, ſed in libro uitę ſunt ſcripta. Nam ex eadem legione fuiſſe dicuntur Vrſus & Victor, quos Solodoro paſſos fama confirmat. Solodorus uerò caſtrum eſt ſuper Arulam flumẽ, non longè à Rheno poſitum. Neque illud ſilendum, quem deindè Maximianus progreſſus exitum conſecutus eſt. Cum diſpoſitis inſidijs genero ſuo Conſtanti, tunc regnum tenenti, mortem moliretur, depręhẽſo dolo illius, apud Maſsiliam captus, nec poſt multum ſtrangulatus, impiam uitam digna morte finiuit.

Conſtans Chlorus pater Cõſtantini Magni.

Maximiani interitus.

Cap. 10.

Neque hoc omittendum eſt, quòd poſt lõgum temporis tractum beati Innocentij martyris mẽbra Rhodanus reuelauit. Iugi quippè alluuione vicinum in ſe cęſpitem uergens, religioſa quadam ſoli pernicie ad ſepulturam martyris famulatrix unda peruenit. Prolatas namque reliquias leniter lambens, non ideò ſinu terrę protulit, ut in gurgitis ſui procellam demergeret: ſed ob glorioſam deuotionem, quasi intra ambitum baſilicę cęteris martyribus ſepultura pręciperet ſociari.

Rhodanus S. Innocẽtij mẽbra eijcit ſepultura cõmilitonũ ſocianda.

ſociari. Cuius tranſlationem à ſanctę recordationis Domitiano Geneuenſi, & Grato Auguſtanæ vrbis, vel Protaſio, tunc temporis illius loci Epiſcopo, celebratam recolentes, quotidiana deuotione & laudibus frequentamus.

Cap. 11. *Thebæorũ martyrũ corpora reuelantur.*

At verò beatiſsimorum Agaunenſium martyrum corpora, poſt multos paſsionis ſuæ annos, ſácto Theodoro illius loci Epiſcopo reuelata traduntur. In quorum honorem cùm conſtrueretur baſilica, quæ vaſtę tūc adiuncta rupi, uno tantùm latere accliuis iacebat, ſed nunc, iubente præclaro meritis Ambroſio, loci illius Abbate, denuò ędificata, bicliuis eſſe dignoſcitur: quid miraculi tunc apparuerit, nequaquàm tacendum putaui. Accidit, ut inter reliquos artifices, qui inuitati cōueniſſe ad hoc opus videbantur, quidam eſſet aurifex, quem adhuc gentilem eſſe conſtaret. Hic cùm Dominico die, quo cęteri ad expectanda diei eius feſta abſceſſerant, in eadem domo, in qua artem agebat, ſolus ſubſtitiſſet, in illo ſecreto ſe ſubitò manifeſtantibus ſanctis, hic idem aurifex rapitur, atque ad pœnam vel ad ſupplicia diſtenditur. Et uiſibiliter turbam martyrum cernens, verberatus etiam increpatur, quòd vel die Dominico ſolus eccleſiæ deeſſet, uel illum ornatum operis ſanctis ſuſcipere gentilis auderet. Quod ideò miſericorditer à ſanctis factum conſtitit, vt artifex ille conſternatus & territus, ſalutare ſibi nomen poſceret ſtatimq; Chriſtianus effectus eſt.

Pœna laborantis Dominico die.

Cap. 12.

Neque illud in ſanctorum miraculis prætermittendum, quod per eadem loca omnib. notum eſt. Materfamilias Quinti, egregij atque honorati viri, cùm ita paralyſi fuiſſet abſtracta, vt etiam pedum vſus negaretur, à viro ſuo, ut illuc per multum itineris ſpatium deferretur, popoſcit. Quò cùm perueniſſet, ſanctorum martyrum baſilicę famulantium manibus illata, pedibus ad diuerſorium rediit, ac ſanitatis de præmortuis membris miraculum ſuum ipſa circuntulit. Hęc duo mira paſſioni ſanctorum inſerenda credidi. Cæterùm ſatis multa ſunt, quæ uel in expugnatione dæmonũ, vel in reſtauratione claudorum, aut ſanitate febrium, cæteriſq; infirmantibus quotidiè per ſeruos ſuos virtus Domini operatur: quę multa narranda ſunt, ſi per ſingula ſcriberentur. Tamen fidelium cordibus abſq; lectione cognita eſſe noſcuntur, quæ & quanta & qualia miracula per ſeruos ſuos ad honorem & gloriam nominis ſui, Dominus operari non deſinit. Pro eo ipſo, die noctuque pſalmorum hymnorumque decantatio non deſiſtit: quod iubente ſancto & pręclaro Chriſti martyre beato Sigiſmundo Rege inſtitutum, hinc vſque hodiè, Deo protegente, eſt conſeruatum. Propterea laudes ſerui Dei canentes, ore perſoluunt illi, cui eſt honor & gloria, imperium & poteſtas, per omnia ſecula ſeculorum, Amen.

Paralytica ſanatur.

Multa fiunt quotidie miracula.

Ex Gregorij Turonen. de gloria martyrum Lib. 1. Cap. 76.

CVM Guntrānus Rex itá ſe ſpiritualibus actionibus mancipaſſet, vt relictis ſeculi pompis, theſauros ſuos eccleſijs & pauperibus erogaret: accidit, vt miſſo presbytero, munera fratribus, qui ſanctis Agaunenſibus deſeruiunt, ea voto tranſmitteret, præcipiens presbytero, vt ad eum rediens, ſanctorum ſibi reliquias exhiberet. Igitur dum expleta Regis præceptione, regrederetur cum pignoribus, Lemanni laci, per quem Rhodanus influit, nauigium petijt. Extenditur autem lacus ille in longitudine quaſi ſtadijs quadringentis; in latitudine verò ſtadijs centum quinquaginta. Denique reuertens presbyter, vt diximus, cùm nauigium hoc ſuiſſet aggreſſus, ſubitó tempeſtas exorta, fluctus tollit ad ſidera, ſurgunt undarum montes, & nunc puppis nauiculę, prora dehiſcente, fertur in altum: nunc iterùm demerſa puppi, prora tollitur in ſublime. Turbantur nautæ, & nihil aliud, niſi ſola mors in hoc periculo præſtolatur. Tūc presbyter, cùm videret ſe his fluctibus obrui, & ſpumis undarum ipſarum grauiter operiri, extractam à collo capſulam, quæ ſanctorum pignora continebat, undis tumendibus fidus obiecit, ac ſanctorum pręſidium clara inuocat uoce, dicens: Nè peream in his fluctibus, virtutem veſtram deprecor, martyres glorioſi: ſed potiùs qui iugiter petentibus præbetis auxilium, mihi (quęſo) dexteram ſalutis porrigere dignemini: fluctus opprimite, noſq; ad litus optatum veſtri adiutorij ope deducite. Et hæc dicens, ceſſante vēto, decedentibus undis, ad litus euecti ſunt. Hæc ab ipſo cognoui presbytero. In hoc ſtagno ferunt tructarum piſcium magnitudinem vſq; ad centum librarũ pondera trutinari.

Guntrannus Rex multa largitur eccleſijs & pauperibus.

Lemannus lacus.

Nota ſacrarũ reliquiarum vim.

Fragmentum Epiſtolæ Decani & Canonicorum Caſtri noui in Gallijs, ad reuerendiſſimum Archiepiſcopum Colonienſem Philippum.

DVM beatus Martinus cum paucis admodùm comitibus ſub habitu peregrini, Roma egrediens, in mente haberet orare in loco tanta excolendo reuerentia, in quo tot pro Chriſto martyrum millia precioſum ſanguinē effudiſſent, Agaunum uenit. Et completa oratione, à monachis (Nam monachi tunc temporis locum poſſidebant) de reliquijs eorundem martyrum aliquid ſibi deuotè donari petijt. Qui perſonam adumbratam ſchemate non cognoſcentes & repellentes, dare prorſus renuerunt: non fortè charitatis fonte in eis exhauſto, ſed verentes, nè homini incognito & aduenæ aliquid de tanto credentes theſauro, offenſam incurrerent: maximè autem Deo in hac repulſa id prouidente, ut Solem, paupertatis amictum cilicio, occultationis abſterſa nube reuelaret, & claritatis eius radios per regionis illius ſpatia diffunderet; quiſque vel quantus eſſet Martinus, coruſcatione mirabili illius partis orbi terræ illuceſceret. Abiectus igitur ab hominibus ſacerdos, vt ſemper, & hic patientiam amplectens, nihil motus, ad diuinum more ſuo ſe contulit præſidium, & ab incolis ſaltèm locum, roſeo quondam cruore purpuratum, ſibi oſtendi obtinuit: vbi flexis genibus, corde, vultu & manibus in cœlum directis, cum ſumma deuotione dominatorem terræ & mortis orauit, cui nec capillus de capite noſtro perit, vt qui in die nouiſsimo totam hominis ſubſtantiam in ictu oculi reparaturus eſt, aliquid ex ſanguine militum ſuorum, pro gloria ſui nominis illic effuſo & abſorpto, de abyſſis terrę, ad laudem ſuæ maieſtatis & martyrum honorem, dignaretur refundere.

S. Martinus mũſit Agaunēſes martyres.

Petit ſibi dari reliquias ſed patitur repulſam.

Deindè exempto vagina cultello, altera manu virētis coma gramanis comprahenſa, mox ut altera in gyro, id eſt, in modum coronę cęſpitem inciſum ſuſtulit: mirum dictu, & inauditum hactenùs miraculum: deorſus ab ipſo cæſpite, copioſi ſanguinis imber diſtillare cœpit. De quo Martinus, quantum diuina largitas cōtulit, cum ſumma veneratione & gratiarum actione lętus ſuſcipiens, per vaſcula, ad hoc de induſtria facta, diſpertiuit, & reditum cum exultatione maturans, cū ſuis iter arripuit. Sed vt Martinus abiectus, Martinus electus Dei pontifex appareret, iter quidem inchoare, ſed occulta vi quadam prohibitus, promouere nō

Inſigne et ſtupendum miraculum.

potuit:

poluit: donèc inſpiratione ſecreta uoluntatē largito ris intelligens, Agaunū reuerſus, qđ geſtum fuerat, reteraret, & auaros illos monachos, quos inopes copia faciebat, redarguens, & quis eſſet, aperiens, data parte ſanguinis cęlitùs adepti, & cultello illis, quo cęlpiſſem pręciderat, dimiſſo, participes tantę benedictionis efficeret. Quibus ad hæc tremefactis, & culpam duritiei ſuę fatentibus, ueniam clementer indulſit, omnia ei ſua ſeque exponentibus. Ipſe, quę Deus ſibi prębuerat, arbitratus ſufficere, vale facto illis, & accepta à Deo facultate progrediendi, Turones rediji. Vbi cum maximo Clericorum & ciuium uniuerſorū tripudio & applauſu, vt paſtor & dominus, luxque patriæ, ſolēni proceſsione ſuſceptus, ipſum, quem deferebat, ſanguinem omni roſa & obrizo venuſtiorem, per quotquot uoluit vaſcula diuiſum, locis, quibus iudicabat oportere, decenter compoſuit: eiuſdem metropolis principalem eccleſiam, ſed & Andegauenſem illi ſubiectam, tantorum pignorum parte aliqua nobilitās, in honorem eorūdem martyrum Mauricij ſociorumque eius conſecrauit. Cuius ſuſceptionis memoria ſolenniter in urbe noſtra quotannis agitur quarto Iduū Maiarum &c. Deindè paucis interiectis:

Das Agaunenſibus partē ſanguinis diuinitùs ſibi adminiſtrati.

Intantùm autem prædictorum Thebęorum martyrum ſanguinem neneratus eſt Martinus, vt ampullam ex eo completam, ſecum perenniter habendam retineret, & in locum requietionis ſuę, cùm hominem exuiſſet, reponi præciperet.

Nota q̃d ſtatus vir tribuerit ſanctorū reliquijs.

FORTVNATI CARMEN DE eiſdem beatiſſimis Martyribus.

Tvrbine ſub mundi cùm perſequerentur iniqui,
Chriſticolasq; daret ſaua procella neci:
Frigore depulſo, ſuccendens corda, peregit
Rupibus in gelidis feruida bella fides.
Quò pie Mauriti, ductor legionis opimæ,
Traxiſti fortes ſubdere colla viros,
Quos, poſitis gladijs, armaſti dogmate Pauli,
Nomine pro Chriſti dulcius eſſe mori.
Pectora belligero poterant quæ vincere ferro,
Inuitant iugulis vulnera chara ſuis.
Hortantes ſe clade ſua ſic ire ſub aſtra,
Alter in alterius cæde natauit heros.
Audiuit rapidas Rhodani fons ſanguinis vndas,
Tinxit & Alpinas ira cruenta niues.
Tali fine polos felix exercitus intrans,
Iunctus Apoſtolicis plaudit honore choris.
Cingitur Angelico virtus trabeata ſenatu:
Mors fuit vndè priùs, lux fouet indè viros.
Ecce triumphantum ductor fortiſſime Regum,
Quatuor hic procerum pignora ſacra iacent.
Sub luteo tumulo latitat cæleſte talentum,
Diuitiasque Dei vilis arena tegit.
Qui faciunt ſacrum paradiſi creſcere cenſum,
Hæredes Domini luce perenne dati.
Sidereo chorus iſte throno cum carne locandus,
Cùm veniet iudex, arbiter orbis erit.
Sic pia turba ſimul feſtinans cernere Chriſtum,
Vt cælos peteret, de nece fecit iter.
Fortunatus enim per fulgida dona tonantis,
Nè tenebris crucier, quæſo, feratis opem.

S. Mauricius Dux legionis Thebææ.

Cæleſte talētū & diuitia Dei, martyrū reliquiæ.

ASTERII EPISCOPI AMAſeæ, in ſanctum Chriſti Martyrem Phocam, narratio. Habetur in Simeone Metaphraſte.

Septemb. 22.

SACER quidem eſt & diuinus vniuerſus generoſorum ac fortium martyrū catalogus, paſsione, quam pro paſsione debent, referens gratiam: ac ſanguine, quę pro ſanguine debetur, Saluatori omnium perſoluens remunerationem. Sed in hiſipſis non eſt vna omnium gloria: neq; vna menſura cunctis æqualia attributa ſunt pręmia, ſed primum & ſecundum nè ſanctorum quidem effugit catalogus. Huius autem rei, vt arbitror, cauſa eſt, quòd ſit iudex accuratus, & qui inflecti nequeat. Intuetur enim & ſuppliciorum magnitudinem, & tolerantiæ conſtantiam, & examinans certamen, pro meritis athletis tribuit remunerationes. Neque verò eſt mirādum, ſi ſic apud Deum honoratur iuſtitia, cúm nec apud nos quidem Imperatores & agonothetę æqualiter tractent eos, qui fortiter pugnant, aut qui decertant: ſed unicuique pro rei rectè geſtæ modo, dona decernunt conuenientia. Hęc autem retuli, ut oſtendā, quòd qui hodiè nobis prębuit huius conuentus cauſam, alijs, qui in certamine fuerūt ſocij, eſt illuſtrior. Nam alij quidem neque omnes cognoſcuntur apud omnes, neque ſermone hominum celebratam habent virtutem: Phocam autem nemo eſt qui ignoret: ſed quomodò Solis radius patet omnibus oculis; ità etiā huius martyris fama aures omnium circumſonuit. Cum primùm enim acceſsi in venerandam eius ędē, & tāgo ſacram capſam corporis, ex ipſo loco impleor memoria omnium narrationum, quæ de ipſo dicuntur. Adſpicio olitorem, eius ſtudium, ſimplicem & minimè fictum animum, hoſpitalitatem, maritimę regionis eximium ſplendorem, mediterraneę regionis benefactorem, & fio teſtis martyris, ad ultima uſque pericula diſcens ſeruare pietatem. Verumenimuerò relictis, ſi videtur, ijs, quæ ſunt communia, & multis cognita, eximias martyris narrationes uobis recenſeo, qui eſtis amantes & ſtudioſi martyrum.

Præmia dat Chriſtus martyrib⁹ pro meritis.

S. Phocæ venerāda ædes et ſacra capſa.

Hunc ſanctum uirum tulit, quę magnum eſt Chriſtianorum commodum, vicina Sinope, ciuitas antiqua & nota, præclarorum virorum ferax & philoſophorum. Vitæ autem ſtudium ei erat horti cultura, quem ibi ante portam ciuitatis in oſtio Iſthmi poſsidens, diligenter colebat, ut ſibi & indigentibus eſſet vitæ ſolatium. Hoſpitibus autem prōpto & alacri animo aperiebat paruam & pauperem domum. Cùm habitaret autē in via publica, ea, quę habebat, ijs, qui aduentabant, proponebat cōmunia: & cúm eſſet nonus Lot, non Sodomitarum, ſed Sinopenſium, procedēte tempore, inuēnit mādatum minimè carens mercede. Nam ex hoſpitalitate lucrifecit viuificæ mortis occaſionem. Vndè verò, & quonam modo, audite paulò altiùs repetentem. Cùm verbum noſtræ pietatis fuiſſet annunciatum; & admirabilis prędicatio exijſſet ad omnes aures, & notum reddidiſſet Chriſtum & illius myſteria, fremuerunt gentes, ut ait Pſalmiſta, & reges & principes conuenerunt in unum, & populi erroris irati fuerunt, Chriſto regnante. Quærebatur autem quilibet Chriſtianus, tāquam maleficus: & qui propè erat, puniebatur, & qui procùl erat, inueſtigabatur. Quamobrèm Phocā quoque neque vile ſtudiū, nec hortus celauit: ſed is quoquè, vt germanus Chriſti myſta, fuit delatus. Atq; ad ipſum quidē venerūt, qui ab hac miſera & fluxa vita iuſsi erant eū abducere citra iudiciū, & non dicta cauſa. Crimen enim erat pietas, quòd clara voce

S. Phocæ patria.

Vitæ ſtudium.

Hoſpitalitas.

Pſal. 2.

ra voce confitebatur eum, qui omnia fecerat: & nullo quidem rogante, & verbis & factis oſtendebat, rogante autem clamabat alacriter.

Cùm ergò veniſſent lictores, illius ſupplicij & teſti noſtri authores, diuerſati ſunt apud eum ipſum, quē quærebant, neq; eum cognoſcentes, neq; cogniti. Interim verò celātes cauſam ſui aduentus, vt cùm priùs accepiſſent ex ijs, qui habitabant extra ciuitatem, quiſnam eſſet Phocas, & vbi degeret, repentè inuadentes eum comprahenderent, ut Iudæi aliquandò cum Iuda in horto Dominum. Ignorabant autem ſe prędam habere intrà retia, canes agnum, lupi ouem, & ſimul cũ pardis requieſcebat hœdus, & paſcebatur agnus ſimul cum lupis, & leones ſimul cum uitulo commune inibant conuiuium. Poſtquàm autem, vt ſolet fieri, mēſa & conſuetudo effecerant, vt ſibi inuicèm confiderent, martyr ex eis rogauit, quinam eſſent, & quanam de cauſa ad ſuam veniſſent ciuitatem. Illi verò reueriti eius promptam & alacrem largitatem & hoſpitalitatem, cùm præcepiſſent, nè, quod dicendum erat, alicui enunciaret, ei arcanum aperiunt, & quæ comparabantur, inſidias enunciant, & quòd Phocam quærunt ad ſupplicium. Quarè etiam præter hoſpitatem, hoc quoquè uolebāt ab eo affici beneficio, vt eos ſua adiuuaret opera ad venandum eum, qui quærebatur. Audiuit Dei ſeruus, & cùm immoto & conſtanti animo accepiſſet, quod dixerant, nihil abiectum, & quod puſillum indicaret animum, paſſus eſt aut locutus, neq; periculo exterritus ſpectauit fugam, idq; cùm eius magna ei daretur poteſtas: quoniam nondùm ſciebāt eũ eſſe, qui quærebatur: ſed contrà fecit omninò, vt qui ſe fortiter gerere, non fugere, ſtatuerit. Eorũ itaque precibus annuit, &, Ego quoquè, inquit, vobiſcum aggrediar id, quod eſt propoſitum. Virum enim noui, & facilè eum quæram & inueniam. Non diù autem abhinc, ſed craſtino die eum nobis oſtendam. Solùm vos requieſcite in hoc meo paupere habitaculo.

Mat. 19.
Eſa. 65.
S Phocas excipit ſuos occiſores hoſpitio, & humaniter eos tractat.

Cùm ſic eis ſuum confirmaſſet promiſſum, rebus ſe duabus diſpertit, nempe & accipiendis ſuis occiſoribus, & parando ſepulcro. Cùm autē paraſſet foſſam, & ea, quæ ad ſepulturam erant neceſſaria, ad eos accedens poſtridiè, Diligenter, inquit, nobis quęſiui Phocam, & iam parata eſt pręda, &, ſi vobis videtur, comprehendatur. Cùm illi autem prægaudio dixiſſent, Et vbi is eſt? Non procùl eſt, inquit, ſed vobiſcum: ego verò ſum ille ipſe. Eam rem itaque exequimini, viæque & laboris ſcopum implete. Obſtupuerunt animis illi homines, & eo audito diriguerunt, ſalem & menſam reueriti, munificumque & liberalem in paupertate dominum conuiuij. Ille autem pręterea eos adhortabatur, vt audacter ipſum interficerēt, & iubebat, nè quicquam dubitarent, dicens, illorum manu minimè fieri cædem, ſed eam eſſe ſuſceptam ab illis, qui iuſſerant. Dixit, perſuaſit, paſſus eſt, & capite truncatus: Deoque grata fuit oblatus hoſtia, columna & ſuſtentaculum diuinarum orbis terrę eccleſiarum.

Parat ſibi ſepulcrũ.
Interficit.

Ab illo tempore in hodiernum vſq; diem, hũc habemus virum, & eſt is martyrum clariſsimus, habens ipſe primas partes inter optimos. Is omnes publicè ad ſe attrahit ad ſuum habitaculum, & plenę ſunt viæ publicę ijs, qui ex vnaquaq; regione contendunt ad locum orationis. Atq; eſt quidem magnificum illud tēplum, cui obtigit, vt ſacroſanctũ haberet corpus martyris, eorum, qui affligũtur, relaxatio: eorum, qui morbis laborant, medicamentum, & menſa eſurientium. Abundantiùs enim nutrit Phocas nũc mortuus, quàm priùs in Aegypto uiuens Ioſeph. Nam ille quidem frumentum permutabat pecunia, hic autem gratis largitur egentibus. Sic mendicorum & errātium genus accurrit ad Iſthmum Sinopes, tāquàm ad commune aliquod pecuniarium. Sed illic quidem ſic. Si autē etiam alibì per paucas ſui reliquias, veluti coloniam aliquā ex metropoli deductam, martyr ſibi habitaculum conſtituit, eſt is quoquè locus admirabilis, & magno habetur ſtudio apud omnes Chriſtianos: quomodò is, qui eſt apud nos, ſacer locus, eſt habitaculum eorum, qui feſtum celebrant. Precioſa enim coram Domino eſt mors ſanctorum eius. Itaque multis in locis diniſę reliquiæ, integram beato ſancto vbique ſeruant laudationem.

Eius templum magnificum, præclara miracula
Pſal. 115

Sic ergò etiam in regia ciuitate Italiæ, principe & totius mundi regina, celebratur & honoratur martyr, & extructa eſt ei ædes inſigni pulchritudine. Non minùs autem colunt Romani Phocam, quàm Petrũ & Paulum. Quamobrèm, ſicut docet oratio, caput martyris diligenter comparauerunt, ſceleratæ Herodiadi contraria ſuſcepta ſententia. Nam illa quidem ſanguinem iuſtum ſitiens, caput venerandum popoſcit ad contumeliam: illi autem honoris cauſa & ſuæ vtilitatis, caput martyris dignè ſibi vendicarunt. Qui vbiquè autem ſunt nautæ, non ſolùm qui pontum nauigant Euxinum, ſed qui etiā mare proſcindunt Adriaticum, & feruntur ſuper Aegeum, & qui Occidentalē nauigant Oceanum, & ſulcant ſinus maris Orientalis, conſueta celeuſmata, quibus finiunt laborem nauigationis, tranſtulerunt in nouam laudem martyris: & eſt eis omninò in lingua Phocas, qui decantatur: præbet enim auxilii ſigna euidentia. Nam ſępè viſus eſt nunc quidem noctù, cùm expectaretur tempeſtas, excitans gubernatorem ad clauum dormitantem: aliquandò autē rursùs extendens rudentes, & veli curam gerens, & è prora breuia proſpiciens. Vndè etiam lex facta eſt apud nautas, vt Phocam haberent conuiuam. Et quoniam fieri nō poteſt, ut qui nunc eſt incorporeus, ſit cōuiua & menſæ particeps, diſcite quemadmodùm pia conſideratio excogitauit rationem, qua id fieret, quod non poteſt fieri. Quotidiè enim partem obſoniorum ex æquis partibus eorum, qui comedunt, martyri attribuunt. Eam autem emens vnus ex conuiuis, deponit pēcuniam, & die ſequenti alius, & aliàs alius. Et hęc ſors emptionis omnes obiens, dat quotidiè emptorem partis. Poſtquàm autem portus eos exceperit, diuiditur pecunia eſurientibus. Et hoc eſt pars Phocæ, pauperum beneficentia.

S. Phocas apud Romanos celebris.
Mat. 14.
Lex apud nautas de S. Phoca.

Eum Reges quoquè admirantur, qui fuit fortiſsimus & pius, præclariſque & magnificis exornant muneribus ędem ſuſcipiendi pauperis. Contendunt autem, qui accedunt, ſuperare veteres. Nec eſt mirandũ, ſi Imperii Romanorum viri pii, quorum vita regitur moribus & legibus, vſque adeò reuerentur martyrē, cùm etiam vſque ad barbaros peruenerit admiratio, & omnes vel maximè feri Scythæ, qui habitant continentem ex aduerſo Ponti Euxini, accolæ lacus Mæotidis, & fluuii Tanaidis: & quicunque habitant Boſphorum, & ad Phaſidem vſque fluuium extenduntur, omnes, inquam, munera offerunt olitori. Cùm omnibus autem moribus & ſtudiis à nobis differant, in hoc ſolùm nobiſcum conſentiunt, vt eorum feritas morum, manſuefiat à veritate. Vnus certè illinc princeps & Rex, coronam capitis deponens, quę auro reſplendebat & gemmarum floribus, & loricam exuens bellicā diuitis materiæ, (eſt enim ſuperba & luxurioſa Barbarorum armatura) ea Deo miſit per martyrem offerenda donaria, conſecrans occaſionem poteſtatis & dignitatis. Clarum eſt enim, quòd corona quidem miſſa ſit ad agendas pro regno gratias: lorica autem, pro uirtute bellica.

Nota quā celebriſsimus erit hic martyr.
Nota hæc de rege barbaro.

Quæ autem propter hæc continenter eueniunt beneficia, per viſiones in ſomnis, & per curationes, quas conſequuntur ii, qui ægrotant, quomodò narrauerit

quiſpi-

Multi ægri curantur ſanctis vbocamentis.

quiſpiam, cùm ad ſingulas narrandas operationes accedere non poſſit oratio? Nos ergò hic definētes, Deo Saluatori gloriam offeremus, cuius ſerui fideles tantam ſunt gloriam conſecuti, vt in omni indigentia & omni caſu, conuenienter dono, quod eſt eis donatū, cōteruis ſuis beneſaciant, idque poſtquàm hinc exceſſeriot, & à corpore fuerint ſeparati. Quorum memoria cum opere quotidiè peruadit ciuitates & vicos, vbiquè prędicans benefactorem Dominum: quē decet omnis gloria, honor & potētia, ſanctitas & magnificentia, nunc & in ſecula ſeculorum, Amen.

VITA S. IOHANNIS REOMAENſis Abbatis, vt habetur in peruetuſto MS. Codice: Verùm ſtylum opportunis locis mutauimus.

22. Septēbris. Patria & parentes.

VIR per omnia prędicandus Iohānes, nulliq́ue ſuo tempore ſecundus, ortus in territorio vrbis Lingonicæ, nobili genere, patre Hilario, matre verò Quieta: puer literis imbuēdus traditur. Cùm autem fuiſſet annorum viginti, inuitis parētibus ſeculo valedixit, ac in remoto loco villę, propriis manibus cellam & oratorium conſtruxit: vbi adiunctis ſecū duobus pueris, ſoli Deo vacabat. Indè verò ad perfectiora tendēs, in deſerto quod ſub axe Lingonico iacet, cum dictis pueris ſe contulit, & primò ibi in paruo tugurio habitauit. Creſcente autem numero diſcipulorum ad eum confluentium, timuit, nè plebi dominādo, periculum potiùs elationis incurreret, quàm vitæ meritū acquireret. Quocircà cum duobus pręnominatis ſociis nocte ſugiens, perluſtrauit Galliæ monaſteria: tādemq; perueniens in inſulam marinā, monaſterium Lirinū petiit, ibiq́ue receptus, diſtrictiſsimè vixit, ac ſanctiſſimé inter cœnobitas illos conuerſatus eſt.

Valedicit mundo vitam ſolitariam eligens.

Clàm fugit, nè præſitiat multitudini.

Hic igitur poſtquàm anno & menſibus ſex delituiſſet, per vniuerſam patriam quæſitus, à quodam, qui de Gallię partibus aduenerat, vix agnitus propter habitus ſui vilitatem, inuētus eſt. Cognito autem eo, monachi Lirinēſes, quem priùs fama celebrem reddebat, veniam ſuæ ignorantiæ humiliter petierunt, quòd ei inter iuniores locū dediſſent. Interim reuerſus agnitor ille, ineffabile gaudium de inuentione beati Iohannis reportauit. Quod cùm Gregorius pię memoriæ Lingonienſis Epiſcopus intellexiſſet, duas cōſcripſit epiſtolas, vnam per duos fratres, domino Abbati Lirinenſi tranſmittens, qua virum Dei rogabat ſibi reſtitui: alteram verò Abbati Iohanni, qua eum reuocauit ad ſuos: terrendo eūdem quòd eſſet ante tribunal iuſti Iudicis Chriſti redditurus rationem, ob ſui loci deſolationem, ac fratrū diſperſionem. Regreſſus igitur vir Dei, non tam illi patriæ, quàm ſuis filiis multū attulit gaudii, ac breui ſpatio reformauit monaſterii diſciplinam.

Eius humilitas.

Reuocatur ad ſuos filios per D. Gregorium Lingonen. Epiſcopum.

Cùm ergò in dicto deſerto Tornodorenſi prēeſſet, fratres nimiam patiebantur aquæ penuriam: cui incommodo quęrentibus remedium, nunciatur, eodem loco antiquitùs fuiſſe puteum multæ profunditatis, quem vulgaris incuria, & temporum vetuſtas nimia lapidum obſtruxerat congeries. Serpens verò baſiliſcus in eodem putei loco habitabat. Sanctus verò Dei plenus fide, prior ad locum accedens, raſtro fodere cœpit, ac aliis iuuantibus putei oſtium aperuit, & ſerpentem oratione interemit. Ex quo puteo copia aquę in prēſens vſque hauritur.

Oratione occidit baſiliſcum.

Per idem tempus mater ſua, magno eum videndi tenebatur deſiderio, quod cùm per fratres ei eſſet ſignificatum, primò renuit, ſed poſteà nè fidem matris videretur velle contemnere, eam admiſit, ac tranſiēs ante eam cum reuerentia, parumper obtutibus eius ſeipſum exhibuit, moxque diſceſſit, rogans per miniſtros, nè in hac re ampliùs moleſtaretur, quia deincèps ſe eum nullatenùs viſuram in præſenti vita, prædixit.

Mater ſua eum viſitat.

Alio quodam tempore cùm fratres ligna cæderēt in ſylua, caſu ad monaſterium reuerſi, relinquerunt ſecures ſuas in cœpti operis loco, quas quidam ſuperueniens inuentas furatus eſt. Poſteà fratribus id ſuo patri referentibus, ille iuſsit eos lectioni vacare. Et exiens ad predictum locum, ibidèm intentiſsimè orauit. Fur igitur reuerſus, ad pedes ſancti viri corruit, ſecures reſtituit, & veniam commiſsi criminis humiliter expoſtulauit, aſſerens ſe ante reſtitutionem de nemore exire non potuiſſe.

Fur quidam diuinitùs cogitur reſtituere ablatas ſecures.

Eidem ſancto Dei mirabilis effugandorum dęmonum collata eſt poteſtas, quouſquè in viuis manebat: vndè & filium clariſsimi Nicaſii obſeſſum, cùm propè tranſiret, & ille proclamaret non poſſe diutiùs tolerare Iohannis Abbatis præſentiam, ad eum acceſsit, & oratione ſanauit. Alium quoquè mutum obſeſſum curauit, qui vſque ad obitum in monaſterio poſteà laudabiliter vixit & perſeuerauit.

Dæmoniacus curat.

Itèm alium.

Quodam tempore literas ſuas ad Secundinum patricium miſit, quibus cuiuſdam pauperculi cauſam egit. At ille, ſpreta eius commendatione, literas in terram proiecit & pedibus conculcauit. Sed non defuit Dei vindicta. nam toto corpore tanto tremore ac pauore ſubitò concutitur, vt intelligeret, ob tanti viri contemptum ſe iſta mala perpeti. Mox igitur per internuncios humiliter veniam deprecatur, & tandèm imperata ſibi per ſanctum complens, ſanatur.

Secūdinus patritius diuinitùs caſtigatur.

Curatur.

Plurimos quoquè infirmos, miſsis eulogijs, mortis faucibus eripuit. Quodam enim famis tempore, dum egentium caterua ad ſanctum conflueret, & ipſe omnibus miſericorditer ſubueniret, miniſter eius ſuperueniens, eī indicauit, tantum non ſupereſſe frumenti, quantum omnibus ſufficeret. Mox pius pater vas iuſsit pro pauperibus impleri, capiens plus minus modios quinquies quinos, cætera quæ reſtabant, in vſus fratrum reſeruati. Cùm ergò turba egenorum per aliquod tempus ea eo aleretur, euenit vt quidam iuxta morem mendicaret. Sanctus autem conſuetam menſuram dari iubet egenti. Miniſter verò reſpondit, nihil in vaſe exiſtere; ſed totum pauperibus erogatum. Quo audito, ſanctus oculos in cælum attollit, & genu flexo orauit Dominum. Qui ſurgens ab oratione, iubet miniſtro, vt fideliter alimenta deferat indigenti. Pergens ergò miniſter, vas quod priùs vacuum reliquerat, repletum reperit, & pauperi conſuetam menſuram dedit.

Mira eius benignitas in pauperes.

Pro pauperibus ſibi alimenta cælitus administrantur.

Vir quidam religioſus Sequanus nomine, audita fama ſancti Iohannis Abbatis, more patrum, quadam nocte à partibus Magnimontenenſis aduenit, & baſilicam ſancti Iohannis oratorus latenter intrauit. Quod vbi vir Dei diuina reuelatione intellexit, iubet miniſtro, vt dato ſigno ſodales excitet, quia frater communis Sequanus, abſconditè fores eccleſiæ penetrans orat. Abeuntes ergò fratres ad eccleſię fores, famulum Dei orantem inuenerunt, cui hoſpitalitatis officium deuotè perſoluerunt. Obiit autem ſanctus Iohannes Abbas anno ætatis ſuæ centeſimo viceſimo: Cuius oculi non caligauerunt, nec dentes damna pertulerunt, nec eius memoria lapſa eſt. Sepultus, quotidiè nihilominùs viuit miraculis.

Felix obitus eius.

DE EODEM S. IOHANNE ABbate, ex Gregorio Turonenſi de gloria Confeſſorum, Cap. 87.

22. Septēbris.

FVIT in Tornodorenſi pago in parochia Lingonicenſi vir ſanctitate præcipuus Iohannes Abbas, iuxta ſui nominis etymologiam, diuina gratia præuentus. Deniquè fertur, quia cùm monaſterium ædificare vellet, quod Reomaus nuncupatur, & fratres nimiam aquę penuriam paterentur, reperit puteum immani profunditate altum, vbi peſſimus ſerpens baſiliſcus habitabat. Hic itaque diuina inuocatione perempto ſerpente, ac mundato puteo, puteum potabilem fratribus reddidit: de qua aqua & nos, cùm Lugdunum pergeremus, à fratribus illius monaſterii benignè ſuſcepti, cauſa miraculi hauſimus: cuius etiam hauſtu plurimi frigoretici curantur.

Baſiliſcū precibus necat.

Fertur & de præfato viro tale miraculum: Quidā fratricida pro enormitate criminis, ferreis circulis alligatus, præceptum habuit, ut ſeptem annis loca ſanctorum peragrando circuiret. Hic cùm Romam veniſſet, reuelatione diuina comperit, non aliter ſe poſſe abſolui, niſi ad ſancti corporis reliquias Iohannis Reomaenſis Abbatis perueniret. Hic ergò paſſim luſtrando loca, tandèm peruenit ad baſilicam, vbi haud longè à monaſterio ſacratiſſimum corpus eius locatum eſt. Ibique orationibus ac vigiliis incubans, vinculis omnibus abſolutus eſt. Vixit vir hic iuſtus & vir religioſus, ſicut legiſlator Moyſes, centum viginti annis, cuius nec oculus caligauit, nec dens motus eſt. Fuit autem inſtitutor viri memorabilis, de quo in ſuo loco narrabimus.

Nota pœnam fratricida.

Grandis ætas beati viri.

VITA SANCTI HEIMERAMMI vel Emmerammi, Ratiſponenſis Epiſcopi & martyris, ab Cyrino æquè Ratiſponenſi Epiſcopo ante multa ſecula conſcripta. Stylum F. Laurentius Surius paſſim nonnihil mutauit, paucis omiſſis, quæ deprauatè ſcripta, intelligi non potuere.

22. Septēbris. Cap. 1.

REGNANTE in perpetuum Domino noſtro Ieſu Chriſto, qui ſanguine ſuo ſeruos ſuos liberare dignatus eſt, & eius paſſione longè lateque per mundum fama diuulgata, etiam Europæ non modica pars Chriſtianiſmi religione inſignita floruit, & tot Occidentis populi, Angli, Britanni, Hyberni, Galli, Alemani, Germanię pars, paulatim miris modis in Dei confeſſione & laude conſtanter excreuere: Gothia etiam, & Hiſpania. & Aquitania cum habitatoribus ſuis, reiecta idololatria, vnicum Dei filium colere cœperunt. In cuius quidem Aquitaniæ partibus Pictauium vrbs antiqua ſita eſt, ex qua ortus eſt puer Heimerammus: qui in ipſa puerili ætate cœpit mundum deſpicere, & gloriam eius ceu quiſquilias calcare, atque ad ſacrum liberalium literarū ſtudiū ſeſe applicare, ità vt, ſuperno iudice agente, ad ſummum Epiſcopatus honorem peruenerit.

S. Heimerāmi patria.

Pietas adhuc pueri.

Fit Epiſcopus.

Cap. 2.

Erat autem ſtatura procerus, forma decorus, vultu ſyncerus, eleemoſynis præſtandis præcipuus, ieiuniis valdè addictus, caſtitate & continentia pręclarus, ſermone facundus, ad eradicanda uitia ſagax, ad irriganda & conſerenda ſubditorum pectora ſolers. Eius ex ore, perindè vt aquæ fluminis in imas conualles profluentes, pſalmodia perpetuò erumpebat, donèc pro more pſalterium omne deprompſiſſet. Atque etiam ſubditorum, vt diximus, animos cæleſti imbre irrigare non ceſſabat, ita ut nullum penè ociū daret ori ſuo. Pes erat claudo, ocul⁹ cæco: recreator pauperum, pater pupillorum, defenſor viduarum, gementium conſolator. Porrò Dominicas paſcendi oues tanta eius pectori cura inerat, ut per vrbes Gallorum & pagos, vicos quoquè & fidelium domos, huc illucque diſcurrens prædicando, ſapientibus eructaret arcana, imbecillis lac offerret. Quod autem ore docebat, exemplis ſuis confirmabat, ità vt a cunctis diligeretur. Confluebant ad eum regni Gallorum nobiles, ignobiles, locupletes & inopes: quibus ferè omnibus pro illorum neceſſitate abundanter largiri non recuſabat, aliis indumenta, aliis alimenta, pleriſque ornamenta, quibus indigere videbantur, vultu iucundiſſimo impertiens: magis tamen in eam curam intentus, vt intrinſecùs animos omnium ornaret & ædificaret.

Virtutes & dotes eius.

Optimū docēdi genus.

Cumque vir prudentiſſimus tot bonis floreret, peruenit ad eum fama, in quibuſdam Europæ partibus, Pannonię populum prorsùs excæcatum, & à luce veritatis, quæ Chriſtus eſt, auerſum, idolis inſeruire. Ea re ſeruus Dei valdè contriſtatus, ſecum cogitare cœpit, vt ad eam gentem proficiſcens, Chriſtum illic prædicaret. Relicta igitur domo & immenſis facultatibus, nobilibusque parentibus & cognatis, in ſede iam dictæ ciuitatis alium conſtituit Epiſcopū, & inſtar Abrahami patriarchæ, exiit è terra & cognatione ſua. Adiunctisque ſibi aliquot pro ſuo arbitratu comitibus, tranſmiſſo amne Ligeri, per Gallias ſpargendo fidei ſemina carpebat iter, donèc ad Germaniæ fines & Rheni fluenta perueniens, in Germaniam ingreſſus eſt. Cùm autem eius gentis linguam neſciret, per interpretem religioſum presbyterum Vitalem, cum Auditorum profectu multa præclara illic verbi ſemina iactauit. Erat enim ſermo eius in audientium pectoribus quaſi imber temporaneus, verno rore arida infundens arua: ex cuius infuſione reuiuiſcunt ſegetum radices, & genus omne herbarum vireſcit, ità vt tellus tanquàm à mortis quodam excitata ſomno, ad priſtinam ſui decoris reuocetur amœnitatem.

Cap. 3.

Proficiſcitur in Pānoniam. Gen. 12.

Prædicat in Germania per īterpretē.

Hac autem ſolicitudine iter agens, ad Auſtrum ſe vertit, & ad Danubium Baioariosque peruenit, urbēque Ratiſponenſem ingreſſus eſt, ſectis extructam lapidibus, & eius gentis metropolim, quam per id tempus dux gentis Baioariorum, vir alacer, Theodo regebat. In eam ergò ciuitatem ingreſſus beatus vir, & Theodoni principi oblatus, animi ſui arcanum cōſilium ei aperuit, dicens ſe conſtituiſſe, diuina ſubnixum ope, ad robuſtam Auarorum gentem in Pannoniam proficiſci, vbique vel pro Chriſto mortem oppetere, vel illo protegente in pace vitam finire. Sed cùm ea tempeſtate inter Auros ſiue Hunnos & Bauaros orta eſſet diſcordia, ità vt apud Aniſum fluuium vaſtantium manibus depopulatæ & penè deſertæ vrbes viſerentur, beſtiarumque illic domicilia auctа eſſent, quòd humana fragilitas vltrò citroque commeare formidaret: nam etſi iureiurando obſtrictus quis eſſet, inſidię tamen potiùs ſtructę timerentur, quam exhibita humanitas: dux Theodo ait non ſibi conuenire cum Auaris, atque ea cauſa ferre ſe non poſſe, ut eò proficiſcatur: rogabat verò, vt tantus & talis Deo notus antiſtes apud ipſum & ipſius gentem remaneret. Nam poſteaquàm ſaluberrimas

Cap. 4.

Theodo Bauariæ Dux.

Theodo Dux nō ſinit, vt eat ī Pannoniam.

eius

eius inſtitutiones percepiſſet, aiebat ſe conſentire non debere, vt indè recederet. Offerebat etiam illi ſereno vultu poſſeſſiones, orabatque vt ipſorum eſſet pontifex: aut ſaltem pro humilitatis ſtudio, eius prouinciæ monaſteriis Abbas præeſſet.

Cap. 5.

Reſpondit autem Chriſti ſeruus, ſe ea cauſa à Gallorum finibus egreſſum eſſe, vt gentes Hunnorum, quæ ignorant Deum cæli, hoc eſt, Chriſtum crucifixum, conuertere ſtuderet. At quandò nunc, inquit, experior cœptum iter mihi proſequi non licere, ſupplicanti tibi aſſentior. Erat ſanè regio illa egregia, nemoribus locuples, vini ferax, ferro abundans, argento & purpura affluens, viros habens ſtatura proceros & robuſtos, humanitate & beneuolentia conſpicuos. Erat eius humus fertilis, iumentis & pecoribus abundans, ità vt ipſa terræ ſuperficies, mellis & apium copia cooperta videretur. Piſcoſi illic amnes & ſtagna, perſpicui fontes & riui, nec ſalis inopia. Ipſa vrbs inexpugnabilis videbatur, quadris extructa lapidibus, ſublimes habens turres, abundans puteis: ad cuius partem ſeptentrionalem Danubius ſuo impetu contra Orientem contendit: Montes illic paſcuis opportuni, herbis copioſi. Syluæ abundant feris, ceruis, bubalis, capreis, ibicibus, & omne genus beſtiis. Sed eius habitatores neophyti, per id tempus idololatriam necdùm radicitùs extirpauerant, & patres filiis ſuis calicem Chriſti & dæmonum promiſcuè offerebant. Quę res permouit ſanctum antiſtitem, vt idololatriam funditùs eradicare conſtitueret: & cùm iam terræ eius populis fidei ſemina commendaſſet, frumentum doctrinę multiplicatum in horreis conderet, atque ad extremum ijs locis glorioſa poſſet morte occumbere, vt regio, in qua morabatur, ad certaminis ſufficeret campum.

Amœniſsima Ratiſpona.

Bauari adhuc neophyti.

Cap. 6.

Triennio ſtudioſiſsimè exequitur paſtoris munus apud Bauaros.

Hæc ſecum verſans, triennió per eius principis vrbes, pagos, vicos & fidelium domos curſitans, inſtantiſſima cura, in aliorum pectoribus ſpargebat fidei ſemina, ex aliis prudenti ſermone vitia radicitùs excindebat. Aduersùm mites humilis erat: contra potentes ſuperbia tumidos erectus, leonem prę ſe ferebat. Quicquid autem, exceptis corporis indumentis, à fidelibus ipſi eſſet oblatum, id cum gratiarum actione pauperibus diſtribuebat. Cumque in his diù verſaretur, & in omnes penè eius regionis latebras doctrinæ ſuę lucem inuexiſſet, vir ſanctiſſimus per ſpiritum ſanctum præuidens finem vitę ſuæ iam appropinquare, & prępotentem Deum, ab omni labore abſolutum ipſum ſempiterna beatitudine remunerare velle, ceu intrepidus & robuſtus athleta, in certaminis campo clypeo inuiſibili munitus, ſuæ vocationis ſacręque remunerationis expectabat diem: & nihilominùs certis temporibus die noctuque in antiquum hoſtem orationis tela contento brachio vibrare non ceſſabat. Porrò autem à cunctis habitatoribus copiam petere cœpit, orationis ſtudio Romam vt ſibi petere liceret. Erat enim ei erga viros & fœminas imitatione digna conſuetudo, vt eorum ea intimis animi receſſibus accuratè curam ageret: ità, vt pro viribus ſingulatím eorum doctrina ſalutari irrigaret pectora, & vbi communis non ſufficeret diligentia, priuatim & ſecretò eos admoneret: ità vt penè nullus exceptus videretur, in cuius pectore vel ſcintillam diuinam non accendiſſet.

Vult ire Romam orationis ergò.

Cap. 7.

Ota princeps Theodonis filia a quodam violatur.

Per id tempus filia illuſtris Theodonis Ducis filia Ota vel Vta, libidine & diaboli incitamentis victa, è Sigibaldo cuiuſdam iudicis filio prolem concepit. Ambo verò magno animi dolore ob facinus perpetratum affecti, cùm iam res diutiùs celari non poſſet, communicato inter ſe conſilio, ſanctiſſimi Heimerammi Epiſcopi pedibus aduoluuntur: fatentur ſe in ſtupro deprehenſos, nec ulla ratione poſſe deuitare ſupplicia, niſi per ipſum ſupernus iudex lapſis manū porrigeret. Plùs enim, vt ſolent peccatis implicati, pręſentes extimeſcebant pęnas, quàm æternos gehennæ cruciatus. Audiens vir ſanctus, miſeratur eorum vicem: at tamen acriter reprehendit eos, quòd tantum in ſe flagitium admiſerint: ait animæ damnationem potiùs eos debere pertimeſcere, quàm ſupplicia temporaria: indictaque eis ſatisfactione, nolens eis humanitatis & pietatis negare ſubſidia, ſecretò eis mādat, vt in ipſum illud crimen conferant, quò ſic faciliùs poſſint euadere pœnas. Nouerat enim venerandus pontifex, ſi crimen illud publicatum eſſet, nullo pacto à patre puellę ſe illis veniam impetraturum. Itaque crimen alienum ſibi imputari voluit, vt pœnam, quam reformidabant, ab illis auerteret.

Vir ſanctus vult ſibi illud facinus imputari.

Cap. 8.

Porrò à principe impetrata ad Vrbem proficiſcendi facultate, ſalutatis omnibus, mox iter ingreſſus eſt. Eo verò diſcedente, magnus apud omnes eius ciuitatis luctus ortus eſt, tam diuites, quàm pauperes, quòd tanto pontifice orbarentur. Habuit autem in comitatu ſuo nonnullos è clero. Vt verò lectori fides fiat, etiam prophetię ſpiritu virum ſanctiſſimū haudquaquàm caruiſſe, quid ille de ſe prædixerit, hîc adſcribam, multis eius aliis propheticis prædictionibus omiſſis. Cùm ab vrbe Ratiſponenſi exiret, Vuolfletum religioſum presbyterum ad ſe accerſiuit, eique ſecretò dixit: Attende, dilectiſſime frater, quæ dicturus ſum, nec me viuente ea cuiquam reueles. Vbi diuerſis cruciamentis ob ſcelus cuiuſdam vitam me finiuiſſe audieris, omnibus in ſacris cōſtitutis Ordinibus, denunciare ſtudeas, nè quiſnam eorum à rectè viuendi propoſito diſcedat, nec me huius criminis reum exiſtimet, atque ità tanquàm meo prouocatus exemplo, è ſuo ſtatu decidat. Doctoris enim reprehenſionem libenter ſublatam volumus, & quamuis ille nulli criminia ſinis ſit, tamen exemplis ſectantiū atque obtrectantium, animas in peccato fouet, cùm ſe à prauorum exemplis minimè abſcondit. Liquet ex his, prophetiæ ſpiritum eum habuiſſe, quemadmodùm etiam is, quem diximus, religioſus presbyter poſt gloriam remunerationis beati pontificis, ad cunctos, quos inuenire potuit ſacris ordinibus initiatos, hoc ſe ſecretum periuliſſe teſtatus eſt, eum ab hoc crimine, cuius cauſa cęſus eſt, protsùs immunem fuiſſe. Deindè venerabilis Epiſcopus, vt erat pollicitus, ſimulat ſe ad beatorum Apoſtolorum limina proficiſci: ſed minimè ignorans, quid ſibi eſſet euenturū, cùm iam trium dierum iter confeciſſet, & ad optatum martyrii locum perueniſſet, ab eo ſe mouere noluit. Erat illic fons, perſpicuas emanans aquas, vbi cōcupiti certaminis campū ſibi delegit. Interim præ ſe fert quippiam à ſe expectari, diſcipulis eius admirantibus, cuius rei cura in pontificis pectore ineſſet.

Prædicit cædē ſuā.

Manet in certo loco vir Dei expectās martyrij coronam.

Cap. 9.

Poſtquam autem Ducis Theodonis filia in ſtupro iam apertè depręhenſa fuit, & patris pręſentaretur obtutibus, atque coram adſtantibus inquiſitum ab ea eſt, quis rem tam nefariam perpetrare, & tanti viri filiam violare auſus eſſet, illa exterrita & nimio pauore perculſa, Epiſcopi commixtione id factum ait. Tum pater eius, temporali gloria indomitus, vehementiſſima accenſus ira, vix à ſuis teneri potuit, nè proprias in eam manus mitteret, ſuamque ſobolem ſuo enſe iugularet. Sed cùm id cerneret ſibi non permitti, filiam rebus & facultatibus omnibus priuatam, in Italiam exulatum ire iuſſit, in qua damnatione illa vſque ad obitum permanſit. Erat autem ei germanus, Lantbertus nomine, qui ſororis ſuæ cernens ignominiam, nimio furore percitus, in ſuam perniciem comites ſibi adiungens, vt animi ſui nequiſſimam expleret voluntatem,

Theodo princeps vult ſua manu filiam interficere. Eā exhæredat & proſcribit.

tatem, uelociſſimo curſu poſt uenerabilem Dei ſeruũ iter explicare conatus eſt, donec ad pagum Helffendorſium peruenit, in quo beatus Epiſcopus animam ſuam Deo per martyrium offerre decreuerat. Stans verò miles Chriſti in certaminis cãpo corde itrepidus, diei illius (ut Author loquitur) hymnificabat Tertiã. *Nota Tertia p̃ces.* In ea domo clypeus parieti infixus erat, ad quẽ ſuſpẽſis patrocinijs, accenſa lucerna, ſtudioſiſſimã cum ſuis ad Dominum fundebat orationẽ. Audientes uerò ſocij Deo deuotiſſimi Epiſcopi currentium impetũ, & magnos equorum ſtrepitus, clypeorumq́; commotionem, cùm neſcirent, quid ea ſibi uellent, unus ex eis ad aditum domus accurrit, cernensq́; eam multitudinem proteruis animis intra domus ſepta ingredi, magna uoce corã ſocijs id beato magiſtro & Ep̃o indicauit. At uir ſanctus illorum uolens confirmare animos, itã ait: Iſti, qui huc uenerũt, non in noſtri cõdemnationẽ huc uenere, ſed per illos mihi remuneratio p̃paratur.

Cap. 10. Vt autem comperit Lantbertus Ducis filius, adeſſe illic uenerabilem Epiſcopum, deſiliit ab equo. Erat enim in medio ueſtibulo petra poſita, in quam, ut ſolent equum aſcendentes, & ab eo deſcendentes, ſeſe transferrens, uirgæ innixus, Epiſcopum ad ſe iubet adduci, adductumque, ſeculari faſtu elatus, ex oblatæ rei occaſione itá cõpellat: Salue Epiſcope, affinis noſter. *Lantbertus princeps inſultat S. Ep̃o.* At ſanctus Epiſcopus Deum teſtem adhibens, ait ſe ex carnali commercio nullum noſſe affinem. Sed princeps eius uerba cõtemnens, multis eũ affecit iniuriis, multaque conuicia in conſpectu adſtantium illi in faciem dixit, creberrimeq́; illi exprobrauit, q̃ tam honorificè tã longo tempore in Ducis ditione habitus, tanta contumelia eũ affeciſſet, & tanti uiri ſummiq́; principis filiam peſſimo ad alios exẽplo conſtupraſſet. Cõtrà aũt ſanctiſſimus uir Dei, hilari uultu, modeſtis & ſedatis ſermonibus excuſabat ſeſe, dicebatq́ue: Romã me iturũ promiſi, ut ſupplex inuiſam Petri Apoſtolorũ principis limina, cuius Eccleſia Euangelica authoritate fundata eſſe dignoſcitur, cuius ſub mũdi thalamo cenſorẽ adeſſe dubiũ non eſt, qui Deo authore, Petri succeſſit in honorẽ: Apoſtolicus uir & ſanctiſſim⁹ tenet primatũ in ſacris conſtitutus Ordinibus. *S. Ep̃s p̃uocat ad ſummum Pontificẽ.* Mitte ergò quẽ uis, prudentem aliquẽ uirum, ut mecũ pręſentet in cõſpectu tanti põtificis hac de re accuſator⁹, ut illic Canonicã excipiã ſentẽtiã, nè huius criminis reus exiſtimer. Quod equidẽ charitate permotus tibi conſulo, tametſi non ignoro te mihi non obtemperaturum: non quòd timeam cruciatus tuos, ſed quòd doleat mihi tui condemnatio, cùm certum ſit, te animæ tuæ magnam perniciem & detrimentum afferre.

Cap. 11. At contumax tyrannus, ueritatis uerbis colla ſupponere detrectãs, mentis lumine orbatus, clauſis oculis cordis, arreptũ baculum, cui incumbebat, nihil reformidans, in tanti pontificis pectus adegit, moxque ſuis præcepit, ut in eum manus iniicerent: Id eius Clerici conſpicati, immẽſo correpti timore, in ædiũ latebras ſeſe abdiderunt, ut in eos etiã quadraret illud, quod de Chriſto iã olim propheta prædixerat: Percutiam paſtorem, & diſpergentur oues gregis. *Zacha. 13. Mat. 26.* Milites uerò non pauci acriter in S. Ep̃m manus iniicientes, ut furentiùs d̃ni animum mitigarent, eius iuſſu ſpoliatũ chlamyde & ſtola, in hoſpitis horreum, ubi condebantur frumenta, abduxerunt, ibiq́, ad ſcalam lonibus alligarunt. Tum ille attentiſſimè D̃m̃ orans, Domine Ieſu Chriſte, inquit, qui manus ad Crucem extendiſti, & tuo me ſanguine redemiſti: tibi ingentes gratias ago, quòd me ex tot regionibus ad hunc locũ deducere dignatus es, & ab hoc crimine alienũ, pro tui amore me uis ſanguinem profundere. *Oratio eius.* Eo ſic orante, quinque electi ſunt, qui eius membra amputarent. E quibus duo tremefacti, pallida facie, ab imo pectore iſthæc verba proferebant: Domine Ieſu Chriſte, de noſtris manibus huius ſanguinem non requiras Tu enim ſcis non ſpontè, ſed imperio coactos nos facere id, quod facturi ſumus. Audiens hoc vir ſanctiſſimus, ait ad Dominum: Domine, da tu illis ſecundùm corda illorum. At reliqui tres carnifices pectoris ſui impietatem apertis Iudiciis declarabant, itã dicentes: Quid-ni crudeliter eum attrectemus, qui impudenter libidinem ſuam in tanti principis filia expleuit, itã vt ille omnibus exemplum ſtatuatur. ex eoque diſcant oẽs, ſi quis præter fas in fœminam manus iniiciat, illi manus amputari debere? His dictis, digitos eius articulatim pręciderunt. Deindè furentis principis vrgente imperio, oculos radicitùs euulſerunt, nares amputarunt & aures. *Immaniſſimo ſupplicij genere ſanctus Epiſcopus afficitur.* In iis verò cruciamẽtis, ſanctus Dei martyr inſtar fontis perſpicui manans, non intermiſit curſum ſuum, hymnos & pſalmos offerens Deo. Factus eſt enim in tam immani agone ex ſuperna virtute robuſtus, vt ne gemitus quidem vllus ab eo ad adſtantium aures perferretur: ſed hilari vultu ſynceraq́; mẽte Deo, vt diximus, indeſinenter preces funderet.

Cap. 12. Necdùm verò tot pœnis exatiati carnifices, pedes vtroſque cum palmis, quarum iam digitos abſciderãt, detruncarunt, atque ipſa etiam verenda impudenter abſtraxerunt. Interim pergebat ſanctus martyr, licèt exili iam uoce, in laudibus Dei & pſalmis Dauidicis. *Magna eius patiẽtia.* Cernentes verò carnifices eum pœnis afflictum, membris iam deſtitutum, ipſius linguæ miniſterio inuidẽtes, eam ferro in os iniecto præciderunt: atq; itã corporis trunco relicto abierunt. Remanſit autem in certaminis campo, ſanguine ſuo inuolutus, victor triumphalis exultans. Poſtquàm autem hoſtes abiere, è ſuis latibulis ad venerabilẽ Chriſti martyrẽ Clerici cũ vicinis mulieribus aduolarũt, à q̃bus vir ſanctus pro ſui refrigerio aquã petebat. Dixit aũt ad eũ Vitalis presbyter & interpres eius, vir pius & religioſus, cuius anteà meminimus: dixit verò nõ ſine lachrymis, quas ab ei⁹ oculis exprimebãt tãti ſui magiſtri cruciat⁹: Quid vis reſocillari, cùm ſis mẽbris corporis deſtitutus? Meo quidẽ iudicio rectiùs tibi mortẽ optaris, q̃ tot affect⁹ Iniuriis, vitã producere velis. Cernẽs aũt Dei martyr p̃sbyteri ſui animũ ſecùs affectũ q̃ expediret, collecto ſpiritu, abſciſſa lingua uerba, ut potuit, explicãs, itá ait ad eũ: *Loquitur ſine lingua.* Non tibi in mentẽ uenit, ſæpè me dixiſſe, neminẽ ad mortẽ feſtinare debere, ſed potiùs optare vt differatur, vt poſſit p̃tis intercesſionibus faciẽ D̃ni præoccupare, vt detur ſpatiũ infimis ad agendã pœnitentiã propter ea, q̃ humana infirmitas perpetrauit? An verò pigritię tuæ moleſtum videtur, cruentum refrigerare pectus? Eccè nunc temporarię vitæ hanc ego propono pœnam, vt quotiès potum ori tuo applicueris, mentis inops fias, nec tamen cuiquam noceas, ſed inobedientiæ exemplum de te præbeas. *Pardicis presbytero pœnam inobedientia.* Dixit hoc uir ſanctiſſimus, & ut dixit, itá factum eſt.

Cap. 13. Is enim p̃sbyter Vitalis in ea ciuitate, ad quã corpus martyris plaſũ eſt, diù poſt magiſtri obitũ vixit, & q̃diù ieiunabat, magna de ſe p̃claræ virtutis exẽpla p̃bebat, itá ut penè nullus abiret dies, in quo Miſſarum ſolennia cũ pſalmodiis & hymnis nõ cõpleret, ſequẽs ueſtigia magiſtri ſui beati Heimerãmi, & ardua uirtutis itinera calcãs, vt cũ iã in cælis degere dubitari nõ poſſit: quippè qui ẽt eleemoſynarũ eſſet ſtudioſus, & qđ factis p̃ſtare nõ poterat, voluntate p̃ſtiterit, orationib. quoquẽ & vigiliis nõ mediocriter intentus, charitate & hoſpitalitate inſignis fuerit. At nihilominùs cõpletũ in eo fuit, quod uir ſanctus p̃dixerat. Cùm.n. peracto ieiunio, certis tẽporibus alimentum ſumeret, cuiuſcunque potionis genus ore percepiſſet, mox deſtitutus mente, à ſpiritu immundo arripiebatur: commutataq́ue facie, cum immenſis ſtridoribus huc illucque *Nota ad notandũ*

Dei iudicium.

diſcurrens per plateas ciuitatis, per terræ voragines, per dirupta petrarum loca, per ſepulcra mortuorum, per diuerſa locorum ſpatia, neſanda & turpia proferebat verba: nec tamen cuiquam nocebat. Aliquotiès etiam per ſublimes curſitabat turres: nec tamẽ vllum ſenſit præcipitium.

Cap. 14.

Porrò beati antiſtitis truncatos artus eius loci incolæ collegerunt, & in arbore, quam ſpinam albam vocant, condiderunt. Erat nanque à medicis non paucis diuulgatum, ſi cuiuſquam membra abſciſſa & humo operta eſſent, eius reliquum corpus nullius medici arte curari poſſe. Sed hoc fideles in exemplum & imitationem trahere non debent: potiùs verò propheticum illud ſequi, vt iactent curam ſuam in Deum, & ipſe eos enutriet.

Pſal. 54.

Eodem nanque die, non longo interiecto ſpatio, duo ignoti iidemque pulcherrimi viri, publica via equitantes, à quibuſdam aratoribus ſciſcitabantur, vbinam ſacra martyris membra condita eſſent. Quibus aratores poſt longas ambages tandem indicarunt, in quadam arbore eſſe repoſita. Tum illi, cunctis cernentibus, ad eum locum ſe contulere, nec deincèps ab illis viſi ſunt. Tot verò huius rei teſtes ſũt, quot eius loci habitatores. Itaque admiratione affecti illi propter incognitos viros, & quòd ita ab eorum oculis euanuiſſent, ad arborem contenderunt, ſed ea, quæ illic abdiderant, ſancti martyris membra nuſquàm inuenerunt. Res profectò mira, & noſtris temporibus valdè ſtupenda: maximè quòd etiamnùm humanæ infirmitati incompertum eſt, à quibus ea ſublata, quòve translata ſint. Equidem quid de ijs ſentiẽdum ſit, ignorare me fateor, niſi quòd per diuinam diſpenſationem id datur intelligi, quibus ſanctus martyr dignus eſſet laudibus, quandò præſecta & cruenta membra, adhuc illo viuente, per diuinam cognitionem ab eo loco aſſumpta, gloriosè & honorificè alicubi proculdubiò condita ſunt, tametsi, vt diximus, ad hominum notitiam necdùm peruenerunt. Fortaſsis autem idcircò latent, quòd cùm per ſuos actus capiti inuiſibili, quod eſt Chriſtus, miniſtraſſent, propriisque calcatis voluptatibus, pauperibus inſeruiſſent, atque intrepidè pro Chriſto contumeliis affecta eſſent, cùm illorum ſpes & caput eſſet Chriſtus ad ædificationẽ viuentium nec ſperantia in illum membra eo, quo par erat, honore afficerentur: atque idcircò ab incognitis ablata viris, in cognitione capitis, id eſt, diuinitatis, non mediocri cum gloria condita ſunt.

Truncata eius membra tolluntur ab ignotis mox diſparentib.

Cap. 15.

Poſtquàm ea res habitantibus illic innotuit, magno timore correpti ſunt: & quamuis parùm apertis oculis, at tamen beati viri cognoſcebant ſanctitatem. Porrò viri, qui erant cum eo, gloria martyrii triumphantem ea certaminis campo, id eſt, ex area, quæ tum frumento precioſiore margaritis purgati tritici, id eſt, cruore conſperſa iacebat, ſublatum plauſtro impoſuerunt, reducentes eum certatìm ad pagum publicum, quem *Aſchaim* vocãt, duodecim ferè milliario indè diſtantem, vbi eccleſia beati Petri Apoſtoli conſtructa erat, in quam tantum virum & Dei martyrem inferre cupiebant, nè in eorum vilibus ædificiis vitalẽ efflaret ſpiritum. Etsi enim paulò antè in eorum oculis non ſolum deſpectus, ſed etiam nece affectus erat, at tunc, vt par fuit, magna illius apud eos excreuerat veneratio. Sed & mulieres ex vicinis locis cum ducentis viris pietate commotæ, plauſtrum ſtipantes vndiquè, ob venerationem martyris Chriſti, eum comitatę ſunt. Cùm autem in campum veniſſent, diſtantem ab eo loco, ad quem proficiſcebantur, tribus milliaribus, venerandus Epiſcopus voce, vt potuit, eiulare cępit, innuens horam remunerationis ſuæ in cæleſtibus iam adeſſe, nec illum locum excedere debere. Itaque vnus ex iis, qui erant cum eo, ex diuina inſpiratione

Vehitur ſancti viri truncus in pagum Aſchaim

cęteris tanquàm ſubiectis imperauit, vt eum à plauſtro deponerent. Illi confeſtim depoſitum in amœno gramine, campeſtri planitie collocarunt. Tum ſancta illa anima è corpore egreſſa eſt, & cunctis, qui aderãt, quaſi lux immenſa ex ore eius procedere viſa eſt & cælos penetrare: inſtàr fulminis adſpicientiũ facies perſtringens. Vndè non immeritò adeò timore perculſi fuere omnes, vt vix ſancti viri corpus in plauſtrum ſuſtollere auderent.

Sanctiſſima ei⁹ anima ad Chriſtũ emigrat Nota viſionẽ hãc.

Cap. 16.

Huius verò loci, in quo ſpiritum reddidit, vt mihi videtur, non eſt ſilentio premendum miraculum. Fuerat enim multo tempore incultus, & quaſi obliuioni traditum erat, quòd talem ex ſe Domino obtuliſſet animam. Sed cunctis illi vndique adiacentibus locis ſigno quodam antelatus eſt.

Cùm enim in Germania id vitatum ſit, vt humum eius immenſa nix operiat tota hyeme, eaque in cubiti altitudinem plerunquè excreſcat: eo tamẽ in loco minimè permanſit, ſed inſtàr alicuius viatoris citò prætereuntis abolita fuit, totoque anno verni temporis decorem & amœnitatem locus ille repręſentauit. Atq; ita factum eſt, vt idem locus immunis eſſet ab imbribus & procellis, nec elementorum ditioni vellet eſſe ſubiectus, qui Angelicorum ſpirituũ præſentiæ in tanti martyris animæ a corpore migratione conſecratus eſſet. Erat autem illic quadriuium: vndè id euènit, vt miraculum illud longè lateque diuulgaretur: & cùm nonnulli ex illis, qui circumcircà habitabant, accuratiùs de eo inquirerent, mox per illud quadriuium ijs, qui tunc aderant, in memoriam rediit, quòd illic ſancti martyris Chriſti Heimerammi anima, huius exilii nexibus expedita, in cęlos ſubuolaſſet. Quamobrem eccleſiam ibi conſtruxere in eius martyris honorem, in qua innumera eius meritis miracula eduntur.

Inſigne miraculũ loci vndè ceſſit.

Eccleſia S. Heimerammi cõditur, vbi innumera fiunt miracula.

Cap. 17.

Sed dum in huius rei mentionem incidimus, mira mirandis ſuccedũt. Venit.n. in mentem, iam longè ſuperiùs dixiſſe nos de duobus carnificibus, Dñm illos eſſe deprecatos, vt pro ſua benignitate ipſis non imputaret, quòd non ſua uoluntate, ſed iuſſu dñi ſui, tanto Epo cruciatus inferrent: neque ea cauſa in die iudicij eius ſanguinẽ ab ipſis requireret: ipſumq; virum Dei, cùm illorum animos vidiſſet, Dñm pro illis rogaſſe, vt ſecundùm fidem illorũ redderet eis. Iſti ergò duo in pacis trãquillitate ſuæ vocationis expectarunt diẽ. At reliqui tres, qui crudeliter in ſanctũ virum ſuas manus iniecerũt, diabolica ęmulatione incenſi, & improperia atq; contumelioſa verba in faciẽ ei dicere non erubuerunt, tanq̃ miſeris ad damnationem non ſufficeret nequiſsima cædes, niſi in ſuæ nequitiæ augmentum, cordis maliciã ore quoquè teſtarentur, Chriſto dicente, Ex abundantia cordis os loquitur: ij tres, inquam, intra ſeptẽ dies immundis arreptiſpiritibus, ad id vſq; longa vexatione perducti ſunt, vt intempeſtæ noctis ſilentio è domibus ſuis aufugiẽtes, ad deſerta loca cõfugerent, & per cacumina montiũ & concaua valliũ, per loca inhabitata & hominibus incognita diſcurrerẽt, ità ut miſerorũ cadauera nulli poſteà reperta ſint. De quib. quid aliud ſentiendũ eſt, niſi iuſto Dei iudicio, qui impiis & ferocibus animis, tã dictis, q̃ factis, in tantũ ſacerdotẽ ſui cordis nequitiã exercere veriti nõ fuere, eorũ animos, in dãnationẽ illorũ, feris cõparari debuiſſe: vt mẽte deſtituti, ſuis ipſi corporib⁹ perniciẽ afferrẽt? Quid verò de ſanctis uiris dicendũ eſt, niſi id, qđ Apoſtolus ait: An neſcitis, quia tẽplum Dei eſtis, & ſpiritus ſãctus habitat in uobis? ubi ſubiũgit, quòd huius templi uiolatores diſperdet Deus.

Nota de carnificibus, à quibus interempt⁹ eſt.

Mat. 12

1. Cor. 3.

Cap 18.

Quod quidem etiã in Lãberto eorũ domino probatum eſt, quãdò in exilio uitam finiuit, atque in eius poſteros adeò tanti uiri ſanguis uindicatus eſt, ut nullus ex eis relinqueretur: & ędes ampliſsimæ, in quibus

Lambert⁹ prĩceps ĩ exilio de

bus de ſuo facinore gloriabatur, ità iam euerſę ſint, vt illic vrticæ & platani longè diffuſis ramis propagentur: & qui virulentum pectoris ſui furorem in templū Dei euomere non eſt veritus, ſuas ædes venenatis ſerpentibus relinquere coactus ſit etiam inuitus: ità vt in ſibilum & exemplum ſint intuētibus: atque etiamſi verbis prætereuntibus non dicant, tamen re ipſa prędicent, & quędam ſui contemplatione ab illis ſuſpiria exprimant, vt poſſint etiam ipſi cauere, nè in ſanctos Dei ſacerdotes aliquid temerè admittant: nè & illorum hæreditas euacuata poſteritate, ſicut ea loca conſpecta teſtificantur, vt Alpium obſcuram redigatur habitationem, & coaceruata humus in teſtimonium viuentibus permaneat. Cauenda nanque eſt hominibus ira iuſtorum, nè & illius in ſe iram concitēt, qui illorum corporum habitator eſt, & de quibus per ſeipſum Veritas dicit: Qui vos ſpernit, me ſpernit. Et ſi enim gladium viſibilem non oſtendunt ſancti, non tamen inulti permanent: cùm vnuſquiſque iuſtus gladio inuiſibili pręcinctus ſit acutiſsimi ſermonis Dei, qui vltionem infert ijs, qui ſibi non proponunt ipſum veritatis ſpiritum in Deum: ſed eius templum ictibus deſtruunt: & vbi manus noxias non immittunt, obtrectationis virus clàm ſeminare non reformidant: atq; ità ſpiritum ſanctum, templi ſui habitatorem, ad iracundiam prouocant, non attendentes quod ſcriptum eſt: Qui illum non habet placatum, nunquàm euadit iratum. Quid ergò mirum etiam iſtos periiſſe, qui tam ſanctum interemère virum, quandò etiam in illo loco commorantes, vbi venerabilis Dei Epiſcopus triumphans victor extitit, qui in eius necem conſenſerunt, adeò ex eodem loco diſsipati ſunt, vt nemo eorū illic remanſerit: deſtructaque ſunt ędificia, & campus certaminis multis annis deſertus permanſit. Vbi tamen res mira & ad multorum ædificationem pręclara contigit. Cœpit enim humus excreſcere, vbi beatus Epiſcopus membrorum ſectionem paſſus fuerat, vt in cubiti altitudinem ſeſe coaceruaret, & neque niues, neque hyemis aſperitatem admitteret, ſatis hoc ipſo declarans, quanti apud Dominum meriti ſit martyr inuictus, dum elementa ſuam in eum locum vim exercere non poſſunt, ſed vſque ad tempus ſuam rétinerer amœnitatem. Quod cùm nonnullis innotuiſſet, & iam longè lateque commorantes ad vidēdum locum amœniſsimum ſeſe conferrent, atque illic ſancta Chriſtianitatis religione in honorem beati martyris preces Deo funderent, res tandèm cunctis innotuit, quicquid illic fidenter peteretur, id etiam impetrari. Atq; ea cauſa inito conſilio, Chriſtiani in eodem loco eccleſiam in honorem ipſius martyris Chriſti extruxerunt, vbi perenniter innumera coruſcant miracula.

cedit, & eius poſteritas omnis perit.

Luc. 10.

Sanctorũ iniuria affecti, nō manēt inulti.

Vltio in eos qui cōſenſere in necem ſāncti Epiſcopi.

Nota rē miram.

** Alia S. Heimerā mi eccleſia, & miracula innumera.*

Cap. 19.

Eſt autem in eodem loco fons perſpicuus, diſtans ab hac eccleſia ad lapidis iactum, cuius aqua iuxta eccleſiam labitur. Humus autem hinc indè exaltatis deprimitur ripis, vt ſe aqua longiùs effundere non poſſit: ſed infra, deprimente ripa, laxato ſinu lacum efficit pulcherrimum. Ad cuius plagam ſeptentrionalem elegantibus muris in martyris laudem conſtructa eccleſia eſt, vbi innumeri cęci recipiunt viſum, & claudi greſſum: multorum quoquè linguæ, ſuis nexibus expeditæ, loquendi recipiunt facultatem. Sed ſi de his locis & illorum miraculis ordine dicere velimus, & quanta iam illic per Dei diſpenſationē in beati martyris Chriſti Heimerammi gloriam edi propriis conſpexerim oculis, ſiue etiam fidelium narratione didicerim, dies me citiùs deficiet, quàm ſermo. Nè quod autem lectori faſtidium afferam, quid de ſancti martyris corpore geſtum ſit, priùs breuiter exponam.

Item alia eius eccleſia, & miracula.

Cap. 20.

Cùm enim, vt iam diximus, ſancti viri anima, quavis huius orbis luce ſplendidior, cunctis qui aderant cernentibus, corporis abſoluta vinculis, cælum petiiſſet, æternis fruitura gaudiis pro meritis ſuis: ij, qui aderant, cum magno timore & reuerentia ſanctum viri corpus feretro imponentes, iter cęptum perſecuti ſunt, & tandèm ad eccleſiam beati Petri Apoſtoli in pagum publicum *Aſcham* peruenerunt, atque intrà eius eccleſię ſepta, adiunctis ſibi vicinis loci illius habitatoribus, honorificè eum tumularunt, atque indè receſſerunt. Sed ille minimè uolebat illic reſurrectionis expectare diem. Vt enim ſuperiùs diximus, ciuitatis Ratiſponenſis ei placuit amęnus ſitus: nec dubium eſt id ei quoquè placuiſſe, vt corpus eius eò deportaretur, poſt ruinam ſuam illic remunerationis ſuæ diē expectaturum. Et ecce rem miram: nam aer etiam illius obtemperauit voluntati. Commotus enim eſt à plaga Occidentali Fauonius, iſque impetu ſuo nubes cogens, cæli faciem obſcurauit, pluuiaque copioſa in terram effuſa eſt, & fulgura diſcurrentia extitere, ità vt per dies quadraginta ſine ceſſatione plueret, atq; ea pluuiæ aſsiduitate torrentes in amnes excreſcerēt, iique terrę ſuperficiem planè operirent: & niſi tanti viri & martyris corpus in vrbem Ratiſponenſem eſſet allatum, aquarum inundationes regioni illi excidiū minarentur. Eſt autem quibuſdam fidelibus tum diuinitùs per nocturnas uiſiones reuelatum, ut corpus ſancti pro ipſorum adiutorio in urbem eam importarent. Princeps igitur & ſacerdotes, communicato inter ſe conſilio, per quoſdam fideles uiros martyris corpus ab eo loco, ubi humatum erat, auferri iuſſerunt, illudque ad fluuium Iſaram deducentes, naui impoſitum, cereis accenſis uſque ad Danubium proſecuti ſunt. Qui fluuius cum contra Orientem tendat, tantam illis præbuit per tot ſpatia contra eius tractū nauigandi celeritatem, àc ſi paſſis uelis & flantibus uentis id iter conficerent.

Sepultura eius.

Dies 40. cōtinuè ter pluit.

Tranſlatio eius ad ciuitatem Ratiſponē ſem.

Cap. 21.

Accidit autem illic res mira, & fidelium cōtemplationi cumprimis honorificè tradenda. Nam inter tot uentorum flatus, & procellarum fluctus, aquarumq; promiſcuam inundationem, & imbrium infuſionem, fluminiſque tumeſcentes undas, lampades minimè ſunt extinctæ: ſed tanta ſecuritate quietiſsimas luminis ſui flammas ſurſúm extulere, acſi intrà clauſum cubiculum ſine ulla aeris commotione conſiſterent. Itaque qui circa illud flumen morabantur, cùm tantum in lampadibus non extinctis ſui martyris meritū cernerent, percutientes pectora ſua, & in facies ſuas ruentes, Deum cæli adorauerunt. Cùm autem ueniſſent uiri cum corpore martyris ad ciuitatem, quò tendebāt, & ibi, ut erant docti, ſalubrem eligerent ſtationem, obuiàm illis factus eſt princeps terræ cum ſatrapis & ſacerdotibus, uexilla & thuribula portantibus. Aderat uerò etiam innumerabile uulgus uirorum ac mulierum, Deo hymnos concinentium uoce ſublimi, ità ut ab iis uocibus tam præ gaudio, quàm timore, tellus tremere uideretur. Porrò ſacerdotes ſacrum corpus in ædem ſancti Georgii intulère, atque illic ſummo cum honore, ut dignum erat, ſepulturæ mandarunt. Eodem autem momento tanta rediit cæli ſerenitas, ut nullę uſquàm nubes apparèrent.

Lāpades nulla vi extinguūtur, quib. ſacrũ corpus proſequuntur.

Nota antiquā erga Sānctos deuotionē.

Cap. 22.

Multo pòſt tempore uiſum fuit ſacerdotibus, ut corpus ſancti martyris ab eo loco mutaretur. Itaque acciti ſunt cęmentarii, qui ſua arte ex marmore & gypſo ei monumentum conſtruerent. Quo opere abſoluto, excluſa è templo plebe, fores obſerarunt ſacerdotes. Et reitum pręerat intrà eccleſiam uenerabilis Dei cultor * Gaubaldus, ciuitatis Radasbonę (ſic enim etiam antiquiſsimus manuſcriptus codex habet) Epiſcopus, cū presbyteris & diaconis, quorum multi adhuc ſuperſunt. Cum aūt humū remouiſſent à monumento (erat enim immenſę magnitudinis

** Gauinbaldus.*

lapis ſuperpoſitus, quem cum timore clanculùm amouere cupiebant, omni ex parte ſepulcrum ambientes) & ſaxum quoquè abſtuliſſent ad menſuram palmi & ſemis, omnes magnus inuaſit timor, ità vt ea eorum manibus lampades laberentur, atque eo terrore conſternati, diſſolutis viribus, ſupini corruerent. Vnus tamen ea eis, qui aderant, à deatris ſuo pectore incumbens, permanſit. Eccè autem rem miram, & in Dei laudem eximié venerandam. Saxum tam immenſi pōderis, aere ſuſtultum, tandiù ab uno ſuſtentatum eſt, donèc illi ſic exterriti & proſtrati vires reciperent, & manus adiutrices porrigerent. Quod quidem ſaxum ſi martyris merita non ſuſtinuiſſent, nihil erat expectandum aliud, niſi ut oſſa eius in ſepulcro iacentia comminuerentur. Neq; dubitandum eſt, non alia cauſa tanto timore correptos illos fuiſſe, qui tum huic rei intererant, nisì vt his indiciis præſens beati viri corpus declaratum, cunctis teſtatum efficeret, quo honore eius anima in cælis frueretur. Tum verò tanta celeritate & ſecuritate ſaxum remouerunt, acsi nullum ei pondus ineſſet. Deindè ſublatum corpus, Domino hymnos depromentes, in locum, quem extruxerant, depoſuerunt: iuſſuque principum acciti permulti artifices, ex auro & argento ſancti martyris monumentum confecerunt, gemmis & margaritis interlucentibus, & ſculpturæ adhibita varietate, vtì hodieque cernere licet.

Inſigne miraculũ

Aliud miraculũ

S. Epiſcopi monumentum principes ex auro, argento, gēmis & margaritis conficiunt.

Cap. 23.

Noſtra ætate cuinſdam ruſtici coniunx ea morbo quodam lumen oculorum amiſit. Eam ergò vir eius ob cęcitatem deſpiciens, contra ſummi Dei mandatum, aliam ſibi matrimonio ſociauit. Quod vbì nos cōperimus, cúm eſſent ambo noſtrę parœcię & diœceſis, obiurgaui eos ob admiſſum adulterium, & pœnitentiam ſuſcipiendam indicaui: at tamen fœminam ex ædibus viri eijcere non potui: quandoquidē ambæ ſimul apud illum morabātur, nec palàm eum adultera facinus perpetrabat, licèt clanculùm ab ea pedē, inſtigante diabolo, non retraheret. Cùm autem adultera quodam die ad beati martyris Heimerammi ſolennitatem vellet accedere, aliis eò pergentibus comitem ſe adiunxit. Poſtquàm autem peruenit ad locum, qui Iuuarus dicitur, à beati martyris eccleſia ducentis paſſibus diſtantem, mox vt forinſecùs templū intuita eſt, in ſuo ſcelere depræhenſa, cœpit tremere, membrorum compages diſſolui, ipſa humi ſe proſternere: & ſi rurſùs eſſet erecta, pedem ad carpēdum iter minimè poſſe proferre. Si autem vellet redire domum, confeſtim membrorum iuncturæ inſtaurabantur. In his ergò anguſtiis ea ſic deſudante, contigit quendam ſuperuenire ſacerdotē: qui eùm in eius vitam & mores accuratè inquireret, illa coram adſtantibus fatebatur, adulterii cauſa ſe iſthuc perpeti. Admonuit ergò eam ille vir Dei, vt ad nos reuerteretur. Ad nos igitur reuerſa, cum lachrymis ſeſe abiecit ad pedes noſtros, & ſuam miſeriam coram omnibus alta voce confeſſa eſt, moxq́ue adiecit in hoc ſe veniam à Domino impetraturam, quòd cum illo viro deincèps ſub vno tecto minimè permanere ſtatueret, cui adulterina commixtione fuiſſet ſociata. Cùm autem noſtræ admonitionis & increpationis verba accepiſſet, & ob perpetrata pro noſtro iudicio pœnitentiam egiſſet, tanta ſecuritate ad beati martyris eccleſiam acceſſit, acsi nullum vnquàm membrorum dolorem ſenſiſſet. Puto equidem ſupernam pietatem id voluiſſe exempli ſtatuere, vt palam liceret intelligi, quantùm à regno Dei adulteri ſeparentur, quandò in electorum eius eccleſias ingredi non ſinuntur. Sed dum huius fœminæ facinus commemoro, in mentem reducitur mihi ille ſermo veritatis, à propheta Eſaia prolatus: Quærite Dominum, dum inueniri poteſt: inuocate eum, dum propè eſt. vbi rectè ſubiungitur: Derelinquat impius viam ſuam. Quomodò enim poſſit quis inuenire Dominum, niſi ab iniquitatis via diſcedat? Hic enim non videbit, ſed tamen propè eſt: ille autem videbit, & propè non eſt. ſicut & hæc mulier, cùm in ſua immunditia martyris eccleſiam cerneret, propè non erat, quandoquidem propiùs accedere non potuit. Vbi autem longiùs retroceſſit confeſſionem factura, iam propè erat. ſiquidem ob admiſſum facinus agebat pęnitentiam.

Adultera diuinitùs caſtigat.

Iterum Deo recōciliatur.

Adulteri q̄ inuiſi Deo.

Eſa. 55.

Cap. 24.

Mirabilibus miranda ſuccedunt. Audiui ego, quæ dicturus ſum, à quodam religioſo & cordato viro. Is enim cùm die quodam ad ſancti Heimerammi eccleſiam pro ſuis peccatis deprecaturus vellet accedere, ſolus iter ſuſcepit. Vbì autem in ſolitudinem venit, quam Feroniſaidum mutato vulgari idiomate vocāt; incidit in latrones: qui eum expoliatum, & vinctis manibus, atque ore catenis obſtructo, nè poſſet verba edere, ex illis finibus exportatum, genti Francorum vendiderunt. Porrò quidam ex eius emptoribus, in partibus Aquilonaribus Thuriogorum, genti cuidam vendidit eum, quę eſt cōfinis * Porathtanis, qui ignorant Deum. Cernens ergò ſenex ille ſe gentilibus, idolorum cultoribus, propinquum, domino ſuo & præſenti & abſenti ꝓ viribus fideliter inſeruiuit. Erat. o. egregius artifex, & dño ſuo inſignem molam cōfecit, miroq́ue opere eius ædes communiuit, ſine munitionibus inſtruxit. Quibus rebus illius ſibi gratiam conciliauit. Iam triennio eiuſmodi operam illo nauante, nec interìm à cultu Dei recedente, ſed ieiuniis & orationibus incumbente, quidam ex conſeruis eius vita functus eſt, relicta coniuge iuuencula, & ſecūdùm carnis huius putredinem pulcberrima, nullaque ex ea ꝓle ſuſcepta. Iuſſit ergò dominus ſeni huic, vt eam acciperet vxorem, & omnes eius facultates ſibi vendicaret. At religioſus ſenex reſpondit: Ego in mea gente habeo vxorem, quā coactus ſum relinquere, propter innumera peccata mea in captiuitatem abductus, & in hunc locum adductus. Ea igitur viuente, quo pacto poſſum aliam ducere vxorē? Audiens hoc herus eius, aſperrimis in eum verbis inuectus: Niſi eā acceperis, inquit, hęc addat mihi Dominus, & hæc faciat, ſi non tradidero te genti Saxonum, qui tot idola colunt. Certus enim ſum, ſi apud me nolis vxorem accipere, te haudquaquàm hic permanſurum, ſed potiùs de fuga cogitaturum. Atq; ità fiet, vt ego frauder precio, quo te mihi comparaui.

Superſtite vxore ſua vir pius in captiuitate non vult alteram ducere. Hinc pōt colligi, hiſtoriam hanc ſcriptā ante Carolum Magnū.

Cap. 25.

Cùm ergò diù inter ſe colluctarentur, & ſenex facilè animaduerteret, ſe domini ſui imperiùm contemnere non poſſe, modò nè captiuus tradi vellet genti Deum ignoranti, cuius vitam, quę ea vicinitate ei innotuerat, ceu mortuis præcipitia pertimeſcebat: neceſſitate compulſus, ait ſe iuxta domini ſui voluntatem eam ſibi velle deſponſare. Tum herus, appræhenſa mulieris dextera, manu pallio obuoluta, vt habet mos nuptiarum, coram adſtantibus conſeruis, coniuge & prole, hilari vultu collocauit eam illi in matrimoniū: propter enim artis eius peritiam impensè eum amabat. Deindè religioſus ſenex cum ſocia illa ſua ingreſſus in domicilium eius, ſumpto pro nuptiarum cōſuetudine cibo, ad lectū, quem ipſa inſtruxerat, cū illa ſe contulit, cepitq; prout potuit, ſalutaribus eā admonitionibus inſtituere, ità dicens: Vide chariſſima ſoror, nè iſta cōmixtione ſummū illum amatorē & rerū omniū præpotentē conditorē offendamus. Temporalis enim vitæ voluptuoſa gaudia intrà paucos dies finē accipiunt, & æterna aīarum detrimēta parturiūt. Fruare igit in iucūditate artificii mei lucris: tātùm hoc mihi largire, vti nè me huius copulę iugo, viuēte adhuc cōiuge mea, ꝑcipites ī interitū aię meæ. At illa carnalibꝰ

Nota hūc morē celebrandi nuptias.

Monet ſuam ſpōſam vir pius ad cōſeruandā caſtitatē.

assueta

aſſueta nolnptatibus, ſocii ſui monitionibus non conſentit, ſed quæ ab illo prudenter dicta erant, ſe ſuo domino indicaturum minatur. Cernens ergò uenerandus ſenex ſe nihil profeciſſe, ſociæ ſuæ laſciua & uoluptuoſa deſideria blandis ſermonibus delinire ſtudet: Prouidendum nobis eſt, inquiens, ſoror chariſsima, nè gentilium more Chriſtianas nuptias inchoemus: abſtinendum potiùs triduo eſt, & Dominus cũ lachrymis deprecandus, ut iuſtas nobis det proles. mulier enim non propter libidinem accipienda eſt, ſed propter ſobolis procreationem.

Cap. 26.

Hæc omnia ille ſurdæ cantabat, adeò ut illo contẽpto, faciem ad parietem uerteret mulier, & ſub lecti operimento triſtis ſe ab illo auerteret, ſomnoque oppreſſa obdormiret. Ille autem cùm lachrymis ex intimo corde indeſinenter Domino fundebat preces, ut ipſius anguſtiæ ſubueniret, & nè fineret obliuiſci ſui tantum uirum & martyrem Heimerãmum, cuius cauſa, cùm ad eius eccleſiam uellet proficiſci, in tantas anguſtias incidiſſet: ſed ipſe miſericors Deus, miſero miſericordiam impenderet. Hanc eius orationem tanta celeritate miſericordia Domini ſubſecutà eſt, ut ſtatim obdormienti illi quidã uir pulcherrimus & proceræ ſtaturæ, ad lectum adſtaret, & uirga, quam manibus tenebat, latus dormientis tangens, diceret: Surge, & abi ad beati martyris Heimerammi eccleſiam, quò ire conſtitueras. Reſpondit ſenex: Et quinam ſine alimento tantum iter conficiam? Ait illi vir: Surge, nè hæſites: ſed tolle panem, qui eſt in ſuperiori cœnaculo: is tibi ad cibum ſatis erit, donèc iter peragas. Tum ille tãta uiſione expergefactus, ubi ad ſe redit, dubitare cœpit, num uigilanti uel dormienti facta eſſet ea admonitio. At tamen, ut erat iuſſus, ſurrexit, & in ſuperiori cœnaculo elegantiſsimum inuenit panem, quem nunquam illic poni conſpexerat, nec iam elegantem panem ea nocte cum illa muliere in nuptiarum conuiuio comederat. Eum itaque in ſinu condens, relictis omnibus, quæ illic habere uidebatur, & nè de proprio ſuo lucro quippiam auferendo, domino ſuo dãnum irrogaret, nulla re ſecum ablata, dempta veſte & penna, quam manu ferebat, celeriter abiit ad ſolitudinem, ſine intermiſsione cum lachrymis orans Dominum, ut per merita beati martyris ſui, ipſi in ſe ſperãti proſperum iter largiretur.

Viſio pij ſenis.

Clàm aufugit omnibus relictis.

Cap. 27.
Nota miraculum.

Ità ergò in ea profectione quindecim continuis exactis diebus, tanta proſperitate & ſecuritate ſummus opifex eum deduxit, & unius panis alimonia quotidiano labore eius delaſſata membra refecit, vt ſequẽtis diei hora tertia in monte ſteterit in uineis, quæ ſunt inter confluentes Danubii & * Imbris. Atque indè contemplabatur ſancti martyris Heimerammi eccleſiam & vrbem deſideratam, mœnibus & turribus munitam. Quas vt agnouit, magnas Deo gratias agẽs, è monte deſcendebat ad portum fluminis. Erat tum dies Dominicus, ob cuius ſolennitatum Miſſarumq́ celebrationem, qui illic degebant, cum multa deuotione contendebant ad ſancti martyris ædem: quibus religioſus ſenex clàm ſe comitem adiunxit: cumq́ ad portum perueniſſet, conſcenſa naui, traiecit flumen, atque indè, vt erat per uiſum iuſſus, ad martyris eccleſiam progreſſus eſt: ubi ſe humi proſternens, cum lachrymis ingentes Deo laudes dixit, qui ſperantem in ſe ex tot anguſtiis ob ſui martyris merita eruiſſet. Expleta autem Miſſarum ſolennitate, religioſus ſenex ab eccleſia egreſſus, panem quem ſecum abſportauerat, cuius eſu tam longa itineris ſpatia emenſus erat, è ſinu protulit, & cùm abunde illi per uiam ſuffeciſſet, tertiam tantum eius partem ſe vidit abſumpſiſſe. Itaque quod ſupererat, coram omnibus in pauperes diſtribuit, meritaque ſancti martyris per Dei prouidentiã quid ipſi contuliſſent, palàm indicauit.

*for. * Amberi.*

Certè præclarũ hoc eſt miraculum.

Cap. 28.

Sed dum his referendis in martyris gloriam intentus ſum, repentè animo ſuccurrit aliud, quod iam cõmemoro. Puella quædam diœceſis ſancti martyris, primo diluculo egreſſa ad paſcenda pecora patris ſui, à quodam mihi incomperto ſpiritu arrepta, nihil neq́ cibi, neque potus accipere uoluit. Cumque ſic ad multos perduraſſet dies, complures ex propinquis eius ad eam uenere, & tum precibus, tum obiurgationibus ad id eam adducere uoluere, ut cibum ſumeret. Sed illa modis omnibus id recuſabat, aſſerens ſe nullo cibi deſiderio aſſici. Illi ergò vi parùm aliquid cibi ei in os ingeſſerunt, putà lac aqua permixtum. Quod cùm illa inuita accepiſſet, ſtatim erecto capite, illud ſanguine permixtum euomuit. Cernentes igitur parentes eius, ſe nihil proficere, miſſam eam fecerunt, interim id inter ſe conſilii capientes, ut eam Epiſcopo offerrent, ſub cuius paſtorali cura degebat. Ità ergò deceſſori noſtro beatæ memoriæ Ioſeppo Epiſcopo, cui Deo anthore ego in honore ſucceſsi, præſentata eſt. Is uerò eam reprehendens, illis præſentibus iuſsit, ut parùm alimenti acciperet. At illa dicebat ſe edendi neceſsitate quaſi quiſquilias ſenſiſſe in membris ſuis, nec tamen ullam famem pertuliſſe. Et eſt ſanè admiratione dignum, quòd totum annũ abſque ullo alimento exegit, nihil interim de manuũ opere omittens, in ſola faciæ pallorem præ ſe ferens, quem inedia illi conciliabat. Porrò cuidam tunc ſecreta adſpiratione Deus reuelauit, ut eam ad beati Heimerammi eccleſiam adducendam curarent. Sed cùm id alii recuſarent propter laboris & itineris difficultatem, aſſenſi tamen ſunt, ut eam ad venerandum illum locum perducerent, in quo beatus pontifex glorioſum conſummauit martyrium. Vbi illa in templum ingreſſa, proſtrato corpore orauit, & ilicò ſenſit in ſtomacho edendi appetentiam: moxque ut potuit, præ auiditate ſurgens, panẽ ſibi adferri petiit, cumque oblatum cum gratiarum actione accepit, & tanta promptitudine comedit coram adſtantibus, acſi nullam unquàm edendi difficultatem pertuliſſet. Ex qua re quid aliud colligendum eſt, niſi Dominum martyris ſui merita palàm omnibus declarare noluiſſe? quemadmodùm etiam in Euãgelio eum dixiſſe legimus de cæco nato, nec parentũ, nec illius culpa factũ, ut cæcus naſceretur: ſed ut opera Dei in illo manifeſtarentur ad gloriam Dei. Quod idem de hac puella ſentiendum exiſtimo. Atq́ etiam, vt hic liquidò poſſet intelligi, ſanctum martyrem in miraculis, quibus præualet de ſupernæ pietatis prouidentia, ſe poſcentibus intercedendo dimittere peccata, & per viſibilia exempla in eccleſiis ipſius quæ coruſcant miracula, remitti, ipſo intercedente, peccata. Sed ſi ea, quæ per memetipſum didici, huius uiri miracula, aut quæ fidelium narratione cognoui, quibus adhuc quotidiè apud corpus eius tot inſignes declarantur virtutes, explicare uelim, ſtylus ſcribenti non ſufficiet. Quæ autem deprompſimus pro reuerentia ſancti martyris, ex ueneramur, ipſique præpotenti Deo deuoti ſupplicamus, vt miſero ſubueniat Cyrino.

Puella toto anno nihil comedit.

Hic habes, huius hiſtoria anthorẽ Cyrinũ fuiſſe Ratiſponenſem Epiſcopum.

Meritis S. Heimerãmi eadẽ puella liberatur.

Iohan. 9.

Hic author prodit nomen ſuum.

VITA S. LVTRVDIS VIRGINIS Sanctimonialis, excepta, vt opinor, ex ea quã ſcripſit Theodoricus Epiſcopus Treuirenſis circa Annum Chriſti 950. Non enim puto fuiſſe ab eo tam breuiter conſcriptam.

21. Sept. Patria & parentes S. Lutrudis.

BEATA Lutrudis in Gallia pago Partenſi Catalaunenſis diœceſis claris orta parentibus, patre videlicet Sigmaro, matre æquè Lutrude, bonis & Deo deuotis: vnà cũ ſex ſuis ſororibus in lege Domini per Eugenium ſacerdotem ſanctum edocta, & demùm p Alpinum Catalaunẽſem Epiſcopum ſumptò velamine, virgo Domino conſecrata eſt. Cui pater moriẽs, quia eam præ cæteris dilexerat, locum ſolitarium, quem ei in quodam monte præparauerat, aſsignauit. *Vita eius auſteritas.* In quo q̃ auſterè & quàm ſanctè uixerit, vix poſſet lingua referre. Habebat autem in omnibus præfatum Eugenium presbyterum confortatorem & exercitatorem ad bona opera & laudes Domini ſpiritalem. *It Romã.* Cum quo etiã Romam orandi gratia, & vt ſanctorum reliquias indè afferret, deuota perrexit. Quò cùm perueniſſet, cuidã Iuſtinæ, famoſę ſanctę fęminæ, ſe coniunxit: cum qua continuis inſiſtens pſalmodiis, ſuæ ſanctæ conuerſationis odorem & opinionem latè diſperſit, omnibus piæ vitę ſe præbens exemplum.

Tribus verò menſibus ſic Romæ peractis, apparens ei Angelus domini, dixit eam reliquias, quas petebat, ibi non aſſecuturam: ſed vt ad propria rediens, & trãſgreſsis Alpibus, ad martyriũ beati Mauricii diuertẽs, eius reliquias obtineret, atq; eas in locũ paternum deferens, baſilicam in honorem beati Mauricii cõſtrueret. Narrata igitur viſione S. Eugenio, manè iter arripuerunt: & cùm ad vrbem Rauẽnatum perueniſſent, & in domo cuiuſdam ciuis, filiã unicam habentis, per id tempus infirmam, & ferè iam mortuã ac voce triduò deſtitutam, hoſpitio recepti eſſent, beata Lotrudis precibus matris mota, acceſsit ad lectulum puellę, & eàm, oratione præmiſſa, manu appręhendens, ſanam erexit. *Puellam moribundam ſanat.* Quę tantum miraculũ in ſe experta, rogauit S. Lutrudem, vt ſacrum velamen ſibi imponeret, ſecumq; cunctis diebus manere permitteret. Sancta autem primum conceſsit: alterum uerò, propter multã iuuenculæ pulchritudinem, nè periclitaretur, non admiſit. Deduxerunt tamen parentes cum filia ſanctam Lutrudem vſque ad proximam ciuitatem.

Quibus dimiſsis, peruènit ad optatum monaſteriũ S. Mauricii: vbi à cuſtode Georgio caſtitatis opinione admirabili, cum omnibus ſuis omni humanitatis ſtudio ſuſcepta eſt, cui etiam virgo angelicam retulit viſionem, pignora ſibi S. Mauricii promittentẽ. Cuſtos itaque viſionem à Deo fuiſſe percipiens, virginis beatę conſcius ſanctitatis, ei petitas obtulit deuotè reliquias. Quas illa cum magno gaudio ſuſcipiẽs, in locũ paternũ abſportauit, atque ſuper eas decentem conſtruens eccleſiam, eam per proprium Epiſcopũ in honorem beati Mauricii curauit dedicari. *Semp antiquitas magno in precio habuit ſacras reliquias.* Cui baſilicæ hęrentem ſibi condidit cellulam, in qua die noctuq; domino ſeruiens, hoſtiam viuam ſe ei iugiter exhibebat. Proprios enim redditus pauperibus tribuens, cilicio veſtita, panem hordeaceũ tantùm, cũ aqua ſumebat, ſemel duntaxàt, aut bis in hebdomada reficiens. *Nota vitæ duritiem.*

S. Puſinna Per idem tempus Puſinna, ſoror virginis, quę in vico Baſionenſi floruerat, ad mortem ęgrotabat. Quod cùm beatę Lutrudi nunciatum fuiſſet, putã ſororem eius in extremis agere, tota noctę orans obtinuit à domino, ut non migraret à corpore, donèc eam videre mereretur. Manè igitur aſſumpto beato Eugenio, perrexit ad ſororem, & inuènit eam iam per quinq; dies ſine uoce iacentem. Ilicò autem reddita eſt ei loquela, & cùm Domino gratias retuliſſet, poſt ſancta colloquia, inter mutuos amplexus ſororum & oſcula, Puſinna feliciter expirauit. Beata verò Lutrudis, expletis de more ſororis exequiis, rediens ad propriam cellã, & de bono in melius ſemper proficiẽs, cùm tempus ſuæ uocationis adeſſet, plena dierum & ſanctitate ſublimis, migrauit ad Dominum ipſa die, qua paſſus eſt beatus Mauricius, & ſepulta eſt in baſilica, quam ipſa, vt prędictum eſt, in honorem eius conſtruxerat. *Felix obitus S. Lutrudis.*

CERTAMEN GLORIOSI MARtyris Chriſti, Soſij Diaconi, ac Ianuarij Epiſcopi Beneuentani, & ſociorum eorũ, authore Iohãne Diacono S. Ianuarij, qui eiuſdẽ S. Soſij tranſlationi interfuit.

PRAEFATIO AVTHORIS IN paſſionem & translationem.

POST nonnulla tyrocinij mei opuſcula, quibus aliquantiſpèr iuuenilem animũ charitatis exercuiſſe videbar imperio, nullius fore diſponebam intentionis, niſi vt magis hebetarer deſidia, quàm fomenta liuidę ſtomachationis alicui pro talibus ſubminiſtrares experimentis. didiceras quippè, & ſatis didiceras, qualiter bilis ignita, linguę faculã torrens, contiguos vreret dentes. Huic ergò decreto cùm inclinatus animo adhęſiſſem, inter plurimorũ ſodaliũ cœpi etiã & domini Iohannis uenerabilis ſancti Seuerini abbatis, quẽ vnquàm refellere neſas æſtimauerã, detrectare implorationes, adeò ſcilicet, ut ad id quod de ſancto Soſio fieri poſtulabat, multiſaria euadens obliquitate diuerſus, modulum excuſationis nullatenùs inhiberẽ. *Ille Seuerinus Noricorum fuit Apoſtolus cuius corp° trãſlatum eſt Neapolim.* Quòd vbi vir ſtrenuiſsimus animaduertit, non eſt paſſus vltrà diſsimulationis prolongari funiculũ, ſed per idoneos peruentores domino Stephano ſuggeſsit Epiſcopo, quatenùs eius amplitudinis interuentu obtineret, quod adipiſci ſua impetratione nequibat. Extemplò me pontificalis accerſitũ ſublimitas, taliter increpando accepit: Excidit ne tibi diacone, qualis ſit fructus obedientię? excidit ne Samuelis iuſta indignatio, dicentis, Melius eſt obedire quàm ſacrificare? *1. Reg. 15.* Cur ergò ſurda pteris aure, quod à Iohãne Abbate totiès poſceris? An ignoras quãtas vtilitates taliũ narrationũ ſcripta cõuectent? Si.n. in eis tot ius Chriſtianitatis emolimẽta pcipiũtur, quarè tu rua q̃rens, oſtẽdis te colaphis non eſſe diſciplinatum Apoſtolicis? Sic præſul. & præſuli ſic ſubmiſſa voce reſpõdi: Si ueſtræ priùs diſcretionis lãce pẽſatur, quò potiſſimùm noſtra vergat accuſatio, iuſtiſsimè caſtigamur: ſin aliàs, quarè tantis fatigamur redargutionibus? habet, inquã, habet affatìm noſtri cõpertus acumẽ ingenij, quomodò plurimæ martyrum paſsiones ea hiſtoriis & annalibus ſunt decerptę, in quibus ſeriatìm cõmendabatur qcquid gentilis illa perpetrabat examinatio. At nos, qb. nulla taliũ facultas ſuppeditat, quo exeq pacto cogimur, vñ rectiſsimè fauorali denotemur mẽdacio, & ineuitabile pſeudoepigraphi diſcrimẽ incurramus? Hãc pſul ipſe apologiã tali protinùs authoritate cõcluſit: Procùl hinc, pcùl, ſi placet, toti° obiectionis ambago recedat. Eſt.n. exindè q̃dã ſcriptura lepida vt reor digeſtionę cõtexta, quã me olim

vi-

vidiſſe recordor, & quidẽ quoniã longi tẽporis meta relabitur, idcircò cunctando aſſero veri m necne ſancti Ianuarii geſtis, cum quo fortiſsimus Chriſti athleta immortalem percurrit agonem, aliquis ſit ex parte diuerſa. Tamen hæc qualicunq; ſtylo prolata conſtet, ſumenda eſt à te, & ſicut certum eſt tuos feciſſe maiores, quæq; ſiunt ſuperflua reſeca, neceſſaria ſubroga, inepta abiice, & vnà cum his quæ de inuentione corporis eius ſunt, fide tua qui interfuiſti, in ciuilẽ redige compoſitionem, quatenùs pro tanti laboris recõpenſatione, municipatu tandèm martyriali Chriſto largiente perfrui merearis. Ad hęc ego nihil vltrà reſpondere pręſumens, coactus incboaui quod ſpontaneus recuſabam. Sed quia in memoratis ſcriptis infatuato quanuis ſale pertinctis, nulla parentum ipſius, nec pontificis ſaltem, qui eum Leuitali redimitione dicarat, mentio inerat, & conquerentes ex hoc uiros etiam non ſpernendæ grauitatis perſpeximus: ideò ſummatim commemorare libuit, ut nec ego ſim in anteà obnoxius, nec illius temporis pertinaciter incuſentur ſcriptores, quoniam multus accedere potuit euentus, aut latibuli ſcilicet, aut mortis, necnon & ignorãtiæ, vel aliud quid veriſimile, vndè iuſta poſſit oriri excuſatio, quòd ſilenter prætermiſerunt. Tamen quomodocunquè acciderit, quia nulla valet modò coniectura cenſeri, conſtat me credulitate media, nihil irritum, nihil ambiguum in iſtis poſuiſſe narrationibus. De cætero nunc agẽdum eſt honorabilis abba, vt oupèr promiſsis orationibus ſic ſic meam iuues inertiam, quatenùs ſit Deo acceptum & hominibus ratum huius noſtri laboris conamen.

Author ab Episcopo rogat' præſẽtem cõſcripſit historiã.

PASSIONIS HISTORIA.

CAPVT I.

25. Septẽbris.

Numerianus a ſocero ſuo occiſus.

NVMERIANVS igitur Auguſtus cùm ex Parthicæ regionis demolitione reuerteretur, & propter oculorũ quam incurrerat ægritudinem lectica in itinere vteretur, ità eſt ab Apro ſocero ſuo clandeſtinis perẽptus inſidiis, vt via fętore cadaueris necem eius poſt aliquot dies milites comperiſſent. Qui ſtatim Aprum interficiẽtes, Diocletianum cuiuſdam ex Dalmatia ſcribæ filium, tumultuoſa vociferatione Cæſarem acclamarunt. Hic autem verſipellis vt erat, Maximianum continuò Herculeum, moribus & feritate haud ſibi diſsimilem, conſortem ſibi aſſciſcens, iniquo prælatu reipublicę ſummam inuaſerunt. Sed quia Carinum præfati Numeriani germanum, qui ſuperſtes adhuc cum omni exercitu Galliarum commanebat in partibus, metuendum ducebant: idcircò in ſuis primordiis lentam commouerunt perſecutionẽ in Chriſtianos, ſcientes illi proculdubiò plurimos hærere amicos, quos huius tituli ſacratiſsima decorabat profeſsio. Vbi autem Cęſar iſte penès Murgum pręlio deuictus occubuit, confeſtim illi tempus nanciſcẽtes quo tyrannidem ſuam ſęuire permitterent, proh dolor, per uniuerſum orbem complices ſuos direxerũt, quatenùs quicquid Chriſtianitatis culturę reperirẽt, aut ſuis poſſent obſcœnis mancipare cœremoniis, aut exquiſitiſsimis addicerent pęnis. Succurre Domine Ieſu, ſuccurre agonizanti Eccleſiæ tuæ, ut perſpicuus fidei candor, quò quia magis denſitate caliginoſę gentilitatis obrui ſatagitur, eò amplius te illuſtrante martyrialibus reniteſcat luceruis.

Diocletianus, Apro interfecto, Cæſar acclamat.

Carini Cæſaris cædes.

Diocletiani et Maximiani crudelitas.

CAP. II.

CRuentiſsimis itaq; ſatellitibus omni ſollicitudine ſuorũ iuſſa dominorum adimplere ſtudentibus, licèt omnis Campania, immò totus affligeretur mundus, tamen in oppido Milenatium potiſsima incubuerat perſecutio: quia illic celebris paganorũ frequentabatur occurſus, propter Vatis Sibyllę ſepulcrum, haud indè longè diſcretum. Hac ergò tempeſtate beatiſsimus Soſius eiuſdem eccleſiæ Diaconus, uir in quo cælitùs omnium chariſmatum dona confluxerant, ſecundùm congruam ſui nominis vocationem, quia Soſius, ſi à σώζω Græco ſermone deriuatur, Latinè Salutaris exprimitur: cùm nocte dieq; quanuis palàm, ob inſidias perſecutorum non auderet conuerſari, tamen ad nil aliud erat intentus, niſi ut incredulos inuitaret ad fidem, & fideles ad imminentes corroboraret agones. Cuius induſtria dum longè latéque flagraret, & opinio bonitatis in dies accreſceret, intantùm cœpit ab hominibus fore dilectus, ut Ianuarius Beneuentanæ ſedis egregius Antiſtes, licèt maioris eſſet dignitatis, magni tamen Dei vſque ad mortem ſe humiliantis imitator effectus, ſedulus ad illum viſitãdi gratia properaret, & doctrinæ pabulum mutua ſibi ſubminiſtrantes affluentia, non ſolùm animos ſuos ad cęleſtia ſubleuarent, ſed & Dominicum gregẽ per ſacra colloquia informarent. Mira ſanctorum dilectio, mira & ſtupenda conſtantia. Nam cùm nulla fatigatione itineris, nulla terroris intentione retraherẽtur, quin uicariam ſibi exhiberent affectionem: accidit autem nutu diuino, vt idem Domini Antiſtes ex more veniens, reperiret illum fortè in cętu fidelium, ſacroſancta Euangelia ſonoro iubilo perſonantem: quo pater optimus pietatis amore contractus ſubſtitit, & feruorem tantæ alacritatis diù multumq; admirans, ſubitò clericatum uerticem eius uidit perſpicuã effundere flammam, cuius oblectatione perculſus, intellexit protinùs documento ſcripturæ imbutus, quid coruſcationis radiaret in illa, quidve portenderet inflammatio ipſa, & lætus in cęlum cum gaudio palmas ſuſtollens, ineffabilem Chriſti gratiam ſeriamque diſpenſationem ex intimis cordis organis collaudauit. Dehinc perpendens id nulli pręſentium niſi ſibi ſoli apparuiſſe, properanter acceſsit, & conſtricto ſuper eum incumbens amplexu, flammigerum illud caput ſpiritualibus deliniebat oſculis, & coram adſtantibus martyrii tandèm diademate coronandũ iterùm iterumque profitebatur.

Soſius Miſenatæ ciuitatis Diacon'.

Ianuari' Beneuentanus Epiſcopus Soſio familiaris.

Viſio S. Ianuary.

Vaticiniũ eius.

CAP. III.

O Religio ſanctitatis, ò deuotio charitatis, ò vaticinatio veritatis. Dum enim talia tantaque pręſulis pariter & Leuitæ dona conſideramus, omnis penitùs admiratio nobis adimitur, ſenſus hebeſcit, lingua torpeſcit. Quia vnquàm tã eloquens tãq; facũdus dignè poteſt exprimere, qualiter iſti de religione ad ſanctitatẽ, de deuotione ad charitatẽ, de vaticinatione cõſequenter ad veritatẽ pertingere meruerint? Illã inquã veritatem, quæ multò antè ſpõdere dignata eſt: Ignẽ veni mittere in terrã, & quid volo niſi vt ardeat? Si enim per ignem charitas quę Deus eſt, & per terrã corda humana intelliguntur: rectè ignis iſte in vtrorumq; ardebat pręcordijs, & tam vehementer ardebat, vt uni, qui ſecũdum Apoſtolũ Chriſtum habebat caput, in uertice redundaret: alteri quoquè, qui ſecundùm Euangelium beatos habebat oculos, reſplendeſceret in obtutu. Ambo ergò beati, ambo felices, qs ambo nimirum illis ſunt donati munerib', quæ olim filiis naſcentis Eccleſię loqui & prophetare vnanimiter inſtigabant. Quid enim? nunquid iſte non fuit ille ignis, qui repentè ſuper Apoſtolos intonans, ora illorum per varias diſcreuit loquelas? Nunquid

Luc. 12.

1. Iohã 4.

S. Ianuarius & Soſius, charitate & Spiritu ſãcto pleni.

Act. 2.

Act. 10. *Act. 19.* quid non huius illapſu Petro loquenti fides & eleemoſynę Cornelii centurionis ſunt approbatæ? nunquid ad impoſitam Pauli manum ſuper viros decem iſtius non eſt illuſtratus aduentu? Et quid per ſingula ducor, ſi ipſe illos, proculdubiò clarificauit & iſtos. Videamus qua conuentione ad martyrii gloriam ſacratiſsimus pertigerit Diaconus, de quo veraciſsimus prophetauerat Antiſtes.

CAP. IIII.

CVm igitur Soſius Leuita benigniſsimus, ſicut prę latum eſt, famoſis pollèret moribus, & vitę virtutiſq; propoſito inſiſtens, bonus odor aliis ad vitã, aliis ſecundùm Apoſtolicam inſtitutionem eſſet ad *2. Cor. 2.* mortem: factum eſt, vt ab his, qui bono perierũt odore, ſæpiſsimè ad Dracontium tunc Campanię Iudicẽ *Ducitur ad tribunal Iudicis S. Soſius.* accuſaretur. Quorum frequenti ſuggeſtione, vtpotè paganitatis miniſter, in furias actus, lictoribus ſuis tranſmiſsis arctari eum & ad ſe vſq; perferri præcepit. Mox autem, quia lux in tenebris latère non poterat, neque ciuitas abſcondi ſupra montem poſita, vbì *Matt. 5.* conuentus eſt à militibus fortis athleta Dei, & coram ſolio Iudicis præſentatus ſtetit interritus. At ſceleratus arbiter diù multumq; admirans elegantem eius ſpecioſitatem, Aptè, inquit ad illum, forma corporis cum fama nominis tui congruit. Sed quia quadam ſu*Iubetur ſacrificare idolis.* perſtitione pollutus aſſeueraris, neceſsè eſt vt accedens libamen offeras, & fruſtreris accuſationem, quæ totiès de te noſtras perculit aures. Ad hæc ſanctus reſponſum reddidit paucis: Abſit hoc, Iudex, abſit à me, *Recuſat vir ſanctus.* vt debeam aliquo modo illam cõmaculare religionem, cui ab ipſis, vt ità dicam, cunabulis oblatus, toto corde, totaq; intentione ſeruiui. Tunc cenſor intu** pretendens.* muit, & felleam vultus * pręteritaos amaritudinẽ, Nè confidas, ait, in hoc uernantis corpore iuuẽtutis: quia ſi ſcitis Imperialibus & meo protinùs conſulto non parueris, illo te priùs uehementer affectum tormẽtis ſubeo mancipari ergaſtulo, vndè ſaltem nec ipſe te Deus tuus poſsit eripere, ſed ſqualore intolerabili & famis ſic adigaris penuria, vt ſponte perſpicias, quod modò paruipendendo recuſas. Mox propugnator veritatis omni referius conſtantia, ait: Nõ tibi vnquàm benè ſit arbiter iniquitatis, ut quibuſq; aliquãdo pœnis deuinear, & deteſtabile tuæ peruerſitatis adim*Rom. 8.* pleam uotum. Ego autem firmiter in Deo meo ſperans, cum eius Apoſtolo ſemper decanto: Nullus me ſeparabit à charitate Chriſti, non tribulatio, non perſecutio, non gladius, non carcer, non fames, non nuditas: quoniam propter eum tota die mortificor, vt tãdèm cum illo coniuogar: ſed tibi ò miſerrime, ò ſceleſtiſsime, potiùs eſt ingemiſcendum & dolendum, qui iuſtè quodam præſagio Dracontius es appellatus. Re*Iudex, cur Dracontius ſit appellat⁹.* uerà enim nunc ille temerarius draco per oris tui organum loquens, inualidam Dei mei præſumit aſſerere poteſtatẽ, qui olim protoplaſtis ob appetitę Dei*Gen 3.* tatis rapinam mortem infligens, contra conditoris *Ephe. 2.* interdictum veſci eis de ligno uetito perſuaſit. Tamẽ licèt illis hominibus occulto Dei iudicio prę naluiſſe lętatus ſit, mihi verò, cui iam per lignum Crucis uita eſt reſtituta, nunquàm per te Dracontium, qui ad in** for. deeẽ, p̃ualebit. vel, praualuiſſe lætabitur.* ſtàr eius, nomen & venenatam poſsides linguam *.

CAP. V.

HIs Iudex auditis, ſecum infremuit, & furibũdus ad lictores conuerſus ait: Veſtras expromite vires, & loquacitatem huius audacis validis compromite flagris, quatenùs reſipiſcens animaduertat ante cu*Grauiſſimè cæditur Soſius Leuita.* ius ſublimitatis tribunal aſsiſtit. Dixit, & dictum cominùs miniſtri exequentes, totum corpus ſancti fœdiſsime laniarunt. Cernens itaque dæmonum arbiter, robuſtiſsimum Chriſti militem palęſtra illa patienter flagella toleraſſe, ſtomachando intulit: Hic quia ſe vultum longanimitatis induiſſe ſimulat, clauſtris eſt *Mittatur carceribus* teterrimis deputandus, vt ibi frigore fameq; deficiat, & florida ipſius, qua gloriatur, iuuenta tabeſcat. Erat nempe tunc beatiſsimus Soſius annorum circiter triginta, ſicut ipſe cuidam benigno reuelarat Epiſcopo *Theodoſius Epiſcopus vir ſanctiſſimus.* nomine Theodoſio, quem propter vitę meritum valdè dilexerat. Aduenerat autem iſte de Græcia, & propter religionem multa cum eo ſodalitate fuerat coniunctus, quiq; etiam & de eodem fatebatur Diacono, quòd verè Domini noſtri Ieſu Chriſti diſcipulus & imitator eſſe ſtudebat. nam & opportunè & importunè prædicationi inſtabat, & ob inſidiantium procacitatem vulgares plerunquè declinabat adſpectus. Recluſo itaque fortiſsimo martyre Soſio ſecundùm decreta Iudicis in ardua arctaq; cuſtodia, Proculus dia*Eccè S. Proculi, Euticetis & Accutij pro fide Chriſtianazelũ.* conus, & Eutices atq; Accutius illuſtriſsimi ciues Puteolani, feruore deuotionis accenſi, ethnicos clamoroſis obiurgationibus increpabant, dicentes: Miſeri, dementes, inſani, quarè benignum & innocentem hominem uerberibus afflixiſtis & tenebris addixiſtis? Nunquid quia ueſtrarum principis tenebrarum noluit eſſe ſamulus, ideò lucernam ardentem, quæ non *Matt. 5.* poteſt ſub modio conicgi, carceris obſcuritate volui*Luc. 8.* ſtis extingui? Heu deteſtabile iudicium, heu execrabile factum, quod omnis lex abrogat, omniaq; iura condemnãt. Quis unquàm legislator, vel iuris peritus indixit, vt iuſti condemnaretur, aut innocuius puniretur? Hęc & his ſimilia vociferantes, ad ergaſtula properarunt, & ſanctum Leuitam omni ſolamine omniq; que alleuiabant affatu.

CAP. VI.

DIc, rogo, dic inſaniſsime cenſor, nunquid & iſti alienationem mentis patiuntur, qui & innocenti uiro, ex intimo compatiuntur affectu, & penitùs improbant tuæ iniquitatis examen? Cæce, ſi ſenſus tuus non eſſet peruerſus, uideres vtiquè quia iſti ſunt, de quibus prophetica clamat admiratio: Qui ſunt iſti, *Eſa. 60.* qui vt nubes uolant, & quaſi columbæ ad feneſtras ſuas? Verè ut nubes & ut columbę uolabant, quia nullis implicati contagiis, tam perſpicuo tamq̃ue claro obtutu ea quæ ſunt æquitatis intuebantur & ueraciter profitebantur. Sed quia nullius utilitatis reſpectũ tua capit obſtinatio, ideò præceps velut in reorum duceris accuſationes. Lictores nãque uerbis illorum auditis, ſtatim ad iniquum Iudicem properantes, Domine, iqniũt, eccè homines Chriſtianæ ſectæ, quos vbiquè perſcrutari ueſtra dignatio iuſsit, ſponte ſua venientes ad carcerem, cum Soſio damnatio in confabulatione iunguntur.

CAP. VII.

DRacõtius ilicò citatis eos ad ſe vocis officiis, p̃cepit vt cũ ſancto Soſio ſibi præſentarẽtur. Qui læto corã eodẽ vultu dũ adſtarẽt, talẽ Iudex prorupit *Præſentãtur Dracontio præſidi.* in uocem: Miſeri, quæ uos fatalis coegit impulſio, vt huic inſano fauẽtes homini, noſtra noſtrorũq; principũ decreta paruipẽdatis? An neſcitis, quãta ſup huius Soſii cõplices Imperatorũ deferueat indignatio. Relinquite ergò has uanas, quas ſomniatis, ſpes, nè vos appetiſſe pęniteat iſtius ſodalitatẽ uecordis. Ad hæc ſancti conſtãter tale edidere reſponſum: O vtinàm, *Egregiũ eorum reſponſum.* Iudex, cęlitùs inſaniam ſtolidi huius fuiſſemus incurrere digni, qui vos veſtroſque tyrannos fide contemnit, humilitate deſpicit, patientia vincit: viceramus, inquiunt, & nos iram Indignationis non veſtræ ſed Dei, qui uenturus eſt ponere orbem terrę deſertum, cuius illecebras tãta vos auiditate ſectamini, vt meritò filii ei⁹ adſtruamini. Filii ergò mũdi proculdubiò, quia cũ mũdo perituri ſunt, ideò eligẽdũ eſt nobis, vt temporalẽ Auguſtorũ & veſtrã pro nihilo ducamus ſæuitiam, & deſideremus in huius collegio inueniri,

quem

quem vos inſaniſſe putatis!, quatenùs cum eo vitam adipiſci mereamur ęternam. Talibus extemplò dictis cenſor exarſit in iras, & ſine mora furens, vapulare ſãctos penè ad internitionem præcepit, ipſo etiam deſuper intonante: Hæc eſt ſuauitas collegii, hęc eſt iocũditas contubernii, hæc inquam ſunt oblectamẽta Soſij, in quibus vos toto epulari optaſtis affectu: in his porrò delectabiliter conuenit gratulari, donèc cõſultiùs excogitemus, quid aliud noſtræ humanitatis vobis dignanter impartiri poſſimus. Crudeliſſime arbitrum, quarè in famulos Dei furia tanta baccharis? quarè vltra modum ſæuire diſponis? neceſſe eſt enim, vt aula fidei eorum procacioribus impetatur turbinibus. Sed quia iam tu ex parte compertum habes, quo fundamento locata conſiſtat, ſubrogandus eſt tibi alter ſæuiſſimus, qui ex toto cognoſcat, qualiter illam architectus Chriſtus ſupra petram ſuam inconcuſsè fundauit.

Atrociſſimè vapulant. *Irridentur a Iudice.* *Mat. 7.*

CAP. VIII.

CAEſis ergò martyribus, & cum ſancto Soſio in vno conclaui recluſis, Diocletianus execrabilis Imperator Timotheum quendam paganiſſimũ Campaniæ præſidem ſubſtituit, ità duntaxàt, ut inſatiabili feritate fideles perſequeretur. Qui adueniens, dum ex more vrbes accepti præſidatus inuiſeret, Nolã adiit, ibique diebus aliquot cemoratus, officium de geſtis & iudiciis præcedentium ſubtiliter inquirere cępit. Mox autem vbi reperit, quòd Soſius Dei confeſſor & martyr cum Proculo diacono, Euticete ſimul & Accutio laicis, apud Puteolanam vrbem ergaſtulis macerati pro Chriſti nomine tenerentur, ſtatim & beati Ianuarii mentio facta eſt, eo quòd Soſium pro quodam inflammationis pręſtigio officioſiſſimè viſitaret, & propenſiùs omnes ad paſſionis tolerantiam confortaret. Hac protinùs ſuggeſtione conſul inflatus, Eià, inquit apparitoribus, perniciter iſte accerſatur, qui tãtæ præſumit authoritatis eſſe, ut ipſe ocyùs perpendat quantæ ſit uigoris altitudo noſtra, & ità, ſi eſt illi commodius, cæteris conſulere diſcat. Citò ergò & citiùs pulcherrimus præſul ante tyrannum allatus, multis ſponſionibus hortatus eſt, ut ſacrificia libaturus accederet: Sed cùm nullis poſſet blanditiis ab orthodoxæ intentionis culmine deiici, proiectus eſt in fornacem, quam per triduum dux ipſe nimis accendi prę̨ceperat: de qua ità Deo cuſtode incolumis eſt egreſſus, ut nec crinibus eſſet nec ueſtimentis ſaltem aduſtus.

Timotheus Præſes a Diocletiano creat. *Ianuarius Epiſcopus, apud Iudicem accuſatur.* *Proiectus in fornacẽ ardẽtẽ nõ læditur.*

CAP. IX.

ECcè Timothee, antiquum illud trium puerorum miraculum noniter Dominus per martyrẽ ſuũ operari dignatus eſt: ſed quia tu peruerſiſſime dæmonum id magis ludificationibus, quàm diuinæ potentiæ adſcribis, cui debito iure omnis creatura famulatur, rectè de te dici poteſt examine: Rex Babylonię ſurget in iudicio cum Timotheo iſto, & ampliùs condemnabit eum. Quia ille, uiſo tanto miraculo, ſtatim Chaldææ dignitatis faſtus depoſuit, & ad prædicandum Dei virtutẽm, voce, literis, hortamentiſque omnibus eſt accinctus, & ut nè quid minùs exhiberet, famulos eius tanta ſublimauit honorificentia, ut in omni regno ſuo primates eos fore decerneret: Tu autem è contrario phantaſma putans tantum miraculum, nec Chriſto magnitudinem, nec martyri eius aliquam exhibuiſti reuerentiam. Et ideò nunc te, tuũque complicem Dracontium vna manet remuneratio, quia vna fuit mentis excæcatio. Ille nanque Soſium Diaconum tenebris obruit, ut tenebrarum principi manciparet: Tu Ianuarium præſulem in ignem proiicis, vt vnà vobiſcum perpetuo combureretur incendio. Sed quia perſpicua ſanctorum deuotio & ignem ſpreuit & tenebras: ſupereſt, ut atrocius ſupplicium Ianuario inferas, quatenùs tandèm cum Soſio copulatus, pariter ad deſiderii ſui pertingant effectum.

Dan. 3. *Attẽde lector hanc ſententiã.* *Ibidèm. Dan. 3.* *S. Ianuarius Soſio in paſſione ſocius.*

CAP. X.

NEquiſſimus itaque conſul denuò ſanctum Ianuarium ſuis prę̨ſentari fecit adſpectibus: quem cùm robuſtiorem in fidei reperiſſet arce conſiſtere, iuſſit ut nerui à corpore ipſius abſtraherentur, & ità decretis ad cuſtodiendum militibus traderetur. Heu ducem cruentum, heu crudelem tyrannum, cuius atrocitas etiam elementa tranſcendit. Ignis quidem potuit ſuę uoraciſſimæ repugnare naturæ, & martyrem incolumem cuſtodire: Iſte verò communis naturę oblitus, vnde compungi ad veniam debuit, indè carnificis feritatem exuperauit. Miſer ille aut non fuit humano figmento compactus, aut crudelitas eius ſæuior fuit ſæuiſſimis cunctis.

Iterũ grauiter torquetur S. Ianuarius.

CAP. XI.

AVdientes intereà duo ex agmine clericorũ eius, Feſtus ſcilicet Diaconus & Deſiderius Lector, quód eorum paſtor pro Chriſti nomine in vinculis teneretur, continuò inflammati a ſpiritu ſancto, Nolam properarunt, & eiulantes clamabant: Quarè talis pontifex coarctatur? Quarè tantus pater affligitur? qui vt omnes lucrifaceret, omnium compati neceſſitatibus procurauit? Mox eos impiiſſimus dux ſibi cum ſuo prę̨ſentari iubẽs Antiſtite, ſciſcitatus eſt beatum Ianuarium ſi ſuę ditionis eſſent. Cumque ille reſpondiſſet, quòd unus Diaconus eius eſſet, & alter Lector, prę̨ſes intulit: Tène, inquam, & iſti ſequentes, Chriſtianos ſe autumant eſſe? Erectis itaque piiſſimus paſtor in cælum oculis, Spero, inquit, in Deo meo, quod non ſolùm verbo, ſed & opere veraciſſimi ſint Chriſtiani. Tunc conſul eis de huiuſcemodi religione interrogatis, vbi audiuit quòd ouanter pro tanto nomine mori eſſent parati, nimio ſuccenſus furore, præcepit illos ante currum ſuum catenis innexos, uſque Puteolanam protrahi vrbem, vt vnà cum Soſio & Proculo diaconibus, nec non Euticete & Accutio laicis, ad diſcerpendum beſtiis traderentur: quatenùs artubus ſanctorum horribiliter laniatis, ille viuendo ſuam rabiem ſatiaret. Dic, rogo, inſaniſſime conſul, dic irarum miniſter, quò te furor tuus impellit? Hactenùs Ianuarius ſolus, fide non ferro munitus, facillimam de tua vecordia ſumebat inſultationẽ, & nunc cum Soſio cæteriſque coniunctus, minoris virtutis efficitur an potioris? Si enim prę̨cipiti furiarum tua voragine non fuiſſent abſorpta prę̨cordia, nequaquàm ſanctos Dei, ſicut erant mente, ità corporibus ſociares. Ergò quia nunc de teipſo facis ludibria, videbis qua facilitate martyres noſtri de te beſtiiſque tuis triumphent.

1. Cor. 9. *Feſtus & Deſiderius eius diſcipuli Chriſtũ profitẽtur.* *Ducũtur captiui.*

CAP. XII.

CVm autem beatus Ianuarius carcerem eſſet ingreſſus, quo fortis Leuita Soſius tenebatur, cępit omnium deoſculari capita, maximè ſancti Soſii caput amplexans aiebat: Eccè ſanctum & venerabile caput, quod olim ſpiritus ſanctus martyrizandum portendit, eccè caput, quod olim cæleſtis flamma depaſcẽs, & roſea ſerta paradiſi coronandum præfigurauit. Eià nunc fratres viriliter contra antiquum hoſtem & eius famulum Timotheum pugnemus, viriliter dimicemus: quia idcircò me huc Dominus direxit, ut nec paſtor à grege, nec rex à paſtore uideatur diuelli. Nullius, inquam, blandimentis, nullis comminationibus à Chriſti ſocietate ſequeſtremur: quia fortiſſimus Ieſus cę̨litùs proſternet omnes aduerſariorum noſtrorum acies. His ità peractis, altera die præcepto tyranni in eadem ciuitate arena parata eſt, & conſul ad

S. Ianuarius oẽs ſtimulones ſuos in carcere conſolatur, & cõfortat.

Hic habet hu' hiſto ria autho rē Iohan nem Dia conum.

Aligernum primicerium, & Petrum ſubdiaconem:& facta nobis præceptione, iniūxit, vt cum Iohanne cognomento Maiorino prępoſito ſuo, & Athanaſio illuſtri monacho Miſenum proficiſcētes, noſtro diſcerneretur arbitrio, ſi quid acceptabile tanta monachorum inſinuaſſet aſſertio.

CAP. XVII.

NOs quidem tanto viro haud ſegniter obſecundantes, altera die iam inclinata ad veſperū Sagenam aſcendimus & Puteolos annauimus, ibique parua quiete corpora procurantes, ſimili nos ſomnio de inuentione martyris lætificarunt Athanaſius monachus & Petrus ſubdiaconus. Sed quia multos errare ſomnia fecerunt, idcircò nec penitùs detraximus, nec accommodauimus fidem. Tamen eueſtigiò ſurreximus, & ante lucem ad illud ſancti Soſii properauimus templum: vbi dum ex more matutinales decantaſſemus hymnos, & velut homines diù ad tantarum enormitatem camerarum obſtupeſceremus, inuētores literarum tandem vocauimus, & nobis apices ipſos monſtrari præcipimus. Quibus eaamuſſim perpēſis, & fratrum ſimplicitate conſiderata, non ſubſannādo ſed compatiendo diximus: Hæc, inquam, fratres tria grammata veſtram potiùs declarant intelligentiam, quàm aliquid emolimenti conferant. Si enim euidenter cognoſcere vultis quid hæc innuiſſet exaratio, verſus fuit olim huius abolitæ imaginis deſupèr ſtantis. Mox omnium deriguit animus, & quanta priùs lætitia geſtierat, tanta ſubitò mœſtitia retrahebatur: Ità duntaxàt ut memoratus Præpoſitus cōmotus aduersùs ipſos monachos diceret: O vtinàm nunquàm veſtra loquacitas audita fuiſſet, eccè homines iſti tantam fatigationem pro charitate fraternitatis arripientes, vacuos ſeſe hinc diſcedere timent. nam cœperant fodere circum altare quod illis oſtenderā, ſed nihil inueniebant, niſi ſepulturas inanes.

Deſperāt ſnominati monachi de S. Soſii corpore inueniendo.

CAP. XVIII.

AT egò interím vnam contemplabar feneſtram, & tacitus admirabar non ſolùm ſitum eius qui in tanta mole tam tenuis videbatur expreſſus, ſed antiquorum maximè induſtriam, quę In condendis corporibus, immò in omni artificio tanta calluit aſtutia, vt difficiliùs poſterorum animaduerſio pateret. Dum hæc autem mecum ipſe reuoluerem, ſubitò quadam inſpiratione perculſus, Aligerno primicerio & Athanaſio monacho, qui mihi dextrorsùm aſſiſtebant, dixi: Si quid veri mens mea coniicere poteſt, plus hæc feneſtra deceptionis quàm lucis habere videtur. Et illi: Quo, inquiunt, modo? quibus ego: Si ad integrum luſtrari quiuiſſem, qualiter locata cōſiſtat, ſtatim propalatum fuerat, quomodò cunctos quæſitores martyris huius valdè feſellit. Sic fatus vnà cum ipſis, ex templo foràs egredientes, certatim per dumos & vepres aditum tentabamus. ſuccreuerat enim illic horribilis ſaltus, quem denſi complerant vndiquè ſentes. Horū ergò lacerationibus cùm fędisſimè vulnerati debilitaremur, Athanaſius plenæ deuotionis monachus quanuìs laniatus, tandèm prorupit, & me pręgandio terque quaterque nominatìm exclamans, ſe cominùs applicuiſſe vociferauit. Tunc nos alacriter in eādem regredientes eccleſiam, innixumque illum ſuper eandem feneſtram conſpiciētes, ſciſcitati ſumus quo curtis uergeret illa, quali themate piſcina ſurgeret ipſa: cumque ille conſultiùs ad ſingula reſpondiſſet, latomis confeſtìm accitis: Eià agite, inquam, præcipitate moras, & altare hoc ad demoliendum totis ſurgite uiribus. Nulla cunctemini reuerentia: quoniam melius eſt, vt noſtris honorificè nunc euellatur manibus, quàm poſteà Saracenorum vel ſacrilegorum perfidia contemptibiliter diripiatur, ſi fuerit integrum in tot ruinis relictum. Et ſpero equidem in Deo meo, quòd hodiè totius fatigationis & altitudinis immemores pariter de bonis Domini geſtiamus.

Athanaſi' ſedul' explorator ꝑdit locū ſepulturæ S. Soſii.

CAP. XIX.

MOx illi velut ſi cæleſti oraculo exhortati fuiſſent, properè corripiunt trullas, & ouanter noſtra iuſſa faceſſunt Cito ergò citiùs altari deſtructo, apparuit muſiua quæ ſub eo latebat effigies, ſancti Soſii titulata literulis, & Angelicis coronata manibus, cuius habilis nitor ità omnes illiciebat, ut Iohannes præpoſitus illam ex ipſo pariete, non niſi immutilatam euellere, & ſecum exindè integram perferre deſideraret. Sed quia omnis iſta intentio ſub uno cęmentarii eſt ictu fruſtrata, conuerſus ad transfodiendum ipſum parietem vnà nobiſcum fremere cępit auiditate tota Nam viſa illa prærogatiuæ inuentionis effigie, ſic ſic omnium incaluerat animos, vt eſſet uidere, quaſi alter alterum niteretur excludere, dum unuſquiſque ſingulariter ſuum oſtentare feruoris ſtudebat affectum. Sub hac nempe laudabili altercatione largiùs exciſo pariete reperimus inextricabilem ad inſtàr ſpecuum machinā, quæ cunctum nobis auferebat proſpectum. erant nanque quatuor ſepulcra inania, ſuper inuicèm poſita, & duo hincindè ſubiecta, ſed ſibimet uno mechanicæ artis glutino copulata, ad quorum mirabilem concatenationem exprimendam facundisſimus, ut reor, etiam torpuerat, ſi ab inferis emerſiſſet Homerus. Sed quid poteſt contra benignam Dei largitatem humana ualere ſagacitas? cùm ſcriptura proclamet, Non eſt ſapientia, non eſt prudentia, non eſt conſilium contra Dominum? Celeriter ergò contritis & iſtis, tantæ iocunditatis odor, àc ſi cupreſſi videlicet efflauerit ab intimis, ut non ſolùm ipſa die nos ineaplebiliter, ſed etiam penè ad medium menſem ſatiaret omnes illuc accedentes: & mirum in modum quanto plùs naribus odor ille ambroſius attrahebatur, tāto delectabiliùs hauriebatur. Huius itaque ſuauitatis manante fragrantia, quid niſi ꝙ ſuprà in Domino confiſus ſpoponderam? protinus abolita eſt omnis grauitudo laboris, fugit omne faſtidium ambiguitatis, & ſuccedente lætitia, curioſisſimis oculis latebrarum penetralia conſiderabamus. Sed quia ſub illis cauernis variè retundebantur acies intuentium: allatum eſt lumen, & euidenter introſpicientes, cùm vidiſſemus arcuatam tumbam adinſtàr baſilicæ breuioris expreſſam: perculſus ſum ilicò relatione euentus domini Athanaſii maioris Epiſcopi, qui quendam presbyterum ætate prouectum, & Miſenatis excidii ſuperſtitem, eidem præſuli ſuggerentem audierunt, quòd ſanctus Soſius, ſicut prædeceſſorum ſuorum continuata traditione didicerat, in eccleſiola ſuper ſe reconditus eſſet. Ad hanc ergò cominùs accedentes, corpusque ſanctisſimum intuentes, non mihi ſi linguæ centum fuiſſent, oraque centum, & ferrea vox, exprimere potuiſſem quanto gaudio geſtiſſem. Reuerà enim pro ingēti lætitia vbertim etiam lahrymas fudimus, & debitas omnipotenti Deo gratias cōſona uoce perſoluentes, miſimus ex conſulto circunquaquè, ut omnes occurrerent, & eſſent non ſolúm ineffabilis noſtrę epulationis participes, verúm etiam & tantorum Chriſti magnalium teſtes. Intereà nos coram ipſo mauſoleo diuiſis chorulis, hymnos Dauidicos concinentes, mirabamur tam celerem tamque frequentem populi concurſum. Affluebant enim plurimi, non tantùm ex adiacentibus caſtellis, ſed etiam ex illis qui pro fouendis corporibus ad ipſas venerant thermas: quoniam fama, mirabile dictu, præuenerat iam nuncios noſtros, & omniū penetrarat ad aures.

Eccè antiquorū patrū curā in recōdēdis ſanctorū reliquys ne aliquādo ab Eccleſia hoſtibus prophanētur.

Pron. 21.

Suauiſſimus odor ex ſepulcro S. Soſii emanas.

Multi ad eleuationē ſancti corporis eius cōfluūt populi.

CAP.

CAP. XX.

Viſio Iohānis Diaconi, authoris huius hiſtoriæ.

HOrum ſiquidem cùm tota die ſuſtinuiſſemus aduentum,& eadem nocte illic excubaſſemus, delectabile ſomnium,immò, ſicut pòſt docuit exitus ueritatis,indicium vidi. Nam cùm vigiliis curisque confectus,eminùs procubuiſſem, & vt matutinalibus horis aſſolet plerunquè fieri,ancipiti fuiſſem ſopore correptus:duos ex eiuſdem tumuli adytis conſpexi prodire iuuenculos,crine nigerrimos, oculis ſidereos , vultu proſpicuos, habitu niueos,& vt breuiter dicā, tota iocunditate Angelicos,quorum pulchritudo ſic me attonitum reddidit, ut nequirem interrogare q̄ eſſent. Tamen cùm ipſi ad me ſtuderent quaſi pedetētim accedere, nè videlicet greſſus allideret in lapidibus ibidèm congeſtis : & ego quodam prętolarer affectu,cum eis impartiri ſermonem , Iohannes præpoſitus inſolenter exclamans,me è grauiſſimo ſomno excuſſit. Contra quem grauiter commotus dixi:Non tibi vnquàm ſeruide frater relinquatur inultum,qui tua me improbitate tanto bono repente priuaſti. Et expoſita illis uiſione mihi pertæſum & cæteris,ipſi quoquè prępoſito miſeranda confuſio ingeminabatur,adeò quippè , vt ora viciſſim replicantes, vario conijcere ſtuderemus aſſenſu quid tanta uiſio inueniſſet. Aeſtimantibus autem aliis ſic, & aliis aliter, eccè Iohannes Cumanus Epiſcopus cum omnibus ſuis,& ipſe accitus affuit,qui diligenter martyrialia membra perluſtrans, & ea omni adhuc compage ſolida obſtupeſcens,Verè,ait,olim Dauid ſanctorum incorruptionem attendens cecinit: Dominus cuſtodit omnia oſſa eorum,vnum ex eis non conteretur. Et conuerſus ad populum exclamauit:Nulla fratres interſit dubitatio, nulla cūctationis veſtigia cuiuslibet in corde remaneant,quia hic eſt profectò Soſius Leuita & martyr,cuius caput quondàm pro Chriſto abſciſum ceruice tenùs illi modò locatum & dexterum paulìſper ad humerum inclinatum,luce clarius contemplamur. Dixit,& Miſſarum ſolenniis ibidèm celebratis,vnà nobiſcum alternatim coram locello pſallentibus,vſque ad mare deſcendit.

Iohannes Cuman⁹, Epiſcopus uenit ad S. Soſii eleuationē.

Pſal. 33.

Corpus S. Soſii apparet integrum.

CAP. XXI.

Exponit naufragio.

REuertente autē eo,& vniuerſo populo,nos ratē aſſcēdimus,& cū ingenti tripudio cępimus tranquiliſſimum remigare per æquor, vbi nobis accidit haud ſilendum miraculum. Nam cùm litus auerni tuto curſu præteriſſemus,& oris iam Puteolanis ſucceſſiſſemus:ſubitò nimboſus turbo aſſurgens,toto in nos ſtridore,totaque intenſione fremere videbatur. Mox conturbatis monachis & valdè fluctuantibus animo, Nolite fratres,aiebam,nolite fruſtrà metuere:ſi enim iſte ſanctus ad ea vult loca ſubire glorioſus, ex quibus aliquandò fortis propugnator euaſit,non fortuitò,ſed quodam ſuperno nutu , credamus hanc nobis ingruiſſe procellam,& ideò nec obniti contrà,nec tēdere fas eſt. ſin aliàs,& magis ac magis crebreſcit ,nihil eſt aliud niſi ſedet huic,ut poſt ſexcentos & quindecim annos ex quo ad ſuperos migraſſe creditur,marinis abluatur lymphis : quòd ſi præuidero ego,ante omnes cui cominus aſſidet,tam diù caput locelli huius iſtis imprimo vndis, quouſque aut benè lotus ex eis emergat,aut iſtos tumentes velit nolit præſtet cōponere fluctus. Mirandis plùs miranda ſuccedunt : vix hæc edideram,& tanta conſequuta eſt tranquillitas,ut iam pacatum per fretum litori ſcapham appuliſſemus,obſtupeſcentes nimirùm uirtutem martyris,etiam in verborum facetiis efficacem.

Sedantur marini fluctꝰ S. Soſii meritis.

CAP. XXII.

REfectis itaque celeriter in ipſa puppi, quæ neceſſaria erant, ire perreximus. Sed quia propter innumerabilem diuerſæ conditionis & ætatis occurſum,eodem die Neapolim attingere nequiuimus,Luculanum ſumus ingreſſi caſtellum quanquàm euersū: & poſito locello in eccleſia vbi prius ſanctus requieuerat Seuerinus, copioſas aſciariarum & inſignium fęminarum cateruas obuiàm habuimus. Tunc nihilominùs & Iohannes Abbas nuncio noſtro excitus,cum omnibus monachis quos inuitauerat , aduenit, & gratiarum actione in Deum celebrata,per totam noctem vnanimes Græcam Latinamque pſalmodiam ſonoris uocibus concreparunt. Manè igitur facto,Stephanus Epiſcopus & Gregorius conſul cum omni populo ſanctis occurrerunt exequiis,& pro inexplebili gaudio,præceperunt nobis cuncta ſibi ſuggerere quę de inuentione ipſius fuerunt. Quibus cùm omnia ſeriatim ſicut præſcripta ſunt inſinuaſſemus , quinetiā & congruè ſubiunxiſſemus, qualiter amplitudo corporis eius ſecundùm ſtaturam æquiorem ad quā metiri & comparari potuit uenia digna,quinque pedū & ſex digitorum prolixa fuiſſet: protinùs idem Antiſtes miro ſuccenſu amore, inquit:Felix ille,quem ,& in hoc ſeculo ad expugnandam ethnicorum perfidiā robuſtiſſimum Chriſtus formauit,& nunc in illo triūphantium grege inter primos primum coronat athletam. Hæc & his ſimilia cùm longi ſermonis aſſatu protraxiſſemus,& inſatiabilis audientum deuotio, eadē iterùm iterumque repeti concupiſceret: deductū eſt ſanctiſſimum corpus cum omni gloria in monaſterium diffamati Abbatis, & nec multò pòſt per man⁹ prælibati Antiſtitis reconditum eſt in altario eccleſiæ ſancti priùs Seuerini uocabulo dedicatę, ubi omnibus ſe petentibus innumera pręſtare beneficia non deſinit,ex quibus tria tantummodò iſtis commēdamus literulis,cætera quia multa ſunt,& incompręhenſibilia,feruore potius celebrentur.

In eſt Seuerin⁹ uſque.

Eccè antiquam populi deuotionē in excipiendis Sanctorū reliquijs.

Recondit ſacrū corpus eius ī eccleſia S. Seuerini Epiſcopi.

CAP. XXIII.

Puella quædā paralyſi vexata, curatur.

QVædam deniquè puella nobilium famula,miſerabilibus articulorum coarctata doloribus,cùm ad huius ſancti eccleſiam perlata fuiſſet, & lita membratim ex oleo lucernæ coram ipſo altari indeficienter ardentis:reuecta eſt domum, ibique poſt aliquantulos dies tantam eſt conſecuta ſanitatem , ut illam martyris interuentu fuiſſe ſaluatam nemo fidelium ambigat .

CAP. XXIIII.

Quidā puer æger ſanatur.

FIlius deniquè puer, cùm propter horribilem capitis dolorem ſæpiùs craſſum vomeret ore cruorē, & nullam medicinali artificio poſſet adipiſci medelam:ductus eſt iam ſeminecis à parentibus , & coram ipſo altari proiectus. Quorum fidem & eiulatum cuſtos eccleſię,uir celerrimæ compaſſionis,ut uidit,cōfeſtim pueruli frontem & tempora ex membratæ lampadis oleo perunxit,atque ità vt allatus fuerat moribundum iacère permiſit. Mox mirum in modum cęperunt ex auribus eius vermiculi prodire quàm plurimi,& velut ſi quodam ſtimulo agerentur pręcipites in terram defluere: quibus ad vnum exploſis,laudabile dictu,redintegratus eſt ſenſim puer vigori priſtino, & quem genitores ante paululùm moriturum lugebant,repentè gaudebant incolumem,magnificantes Deum , qui per martyrem ſuum tanta beneficia pręſtat indignis.

CAP. XXV.

QVidam pręterea nomine Stephanus quotidiano languore correptus , ad hoc ipſa diuturnitate peruenerat,vt iam deſperari ab omnibus cępiſſet. Hic ergò cùm quadam nocte humanæ legis angore contritus, ſimul & inualitudine grauatus , nimiùm triſtis recumberet:uidit quaſi per ſomnium quendam iuuenem omni decore nitentem,ſeque placidiſſimè ſciſcitātem qualiter eſſet. Cui cùm ille mortis terrore per-

culſus reſpondiſſet, malè prorsùs, & intantùm malè, vt ea hac infirmitate nullo modo credam euadere: protinùs audiuit, Conſtans eſto, & veni ad me. Tunc ille ſolicitus inquiſiuit, dicens: Tu qui es Domine, q iubes me venire ad te? Cumque ex ore leniter reſpōdentis, Soſium intellexiſſet, expergefactus, diù multùm de viſione hæſitauit: tandèm aduocatæ vxori ſuę cùm omnia recenſuiſſet, cępit illa viriliter eum exhortari: Proficiſcere, quia ipſe eſt proculdubiò ſanctus Soſius, quem pro ſalute omnium in hac terra cæleſtis Dominus condonauit. His monitis animatus homo venit, & ſpe credulus tam diù perſeuerauit, quouſquè ſanitatem reciperet ſecundum veridicam quam in ſomno ſponſionem acceperat: cuius beneficii memor uoti compos, ſemper occurrit, & in virtute martyris Chriſtum collaudat totius ſalutis authorem.

Quidam Stephan⁹ letali morbo correptus, curatur.

HISTORIA SANCTAE TECLAE Virginis, ex Adonis Treuirēſis Epiſcopi Martyrologio, cui etiam longè antiquiora Martyrologia conſentiunt.

23. Septēbris.

IN Iconio natale S. Teclæ virginis, apud Seleuciam quieſcentis: quæ de eadem ciuitate Iconio, à B. Paulo Apoſtolo inſtructa eſt. Quam mater eius cernens Chriſtianam, & nuptum repudiare, malentem Chriſto ſponſo adhęrere, quàm corruptioni carnis ſubiacere: pergens ad iudicem, accuſauit virginem, filiam ſuam Chriſtianam eſſe, dicens, viuam eam, ut cæteræ mulieres terrerentur, ardere debere. Quam ſibi eùm iuſſiſſet iudex adduci, & propoſitum caſtitatis eius didiciſſet, rogum fecit parari, vt illam incenderet. Rapta igitur ab apparitoribus, ut in focum iactaretur ſpontè pyram aſſcendit, & ſigno Crucis facto, virili animo inter medias flammas ſtetit. Subitoque facta inundatione pluuiarum, ignis extinctus eſt, & beata virgo illęſa, virtute ſuperna erigit.

Mater accuſat filiā Teclam.

S. Tecla nihil ab igne læditur.

Iterùm cùm ieiuniis, vigiliis, & orationibus vacaret, à quodam uiro potente comprehenſa, perducta eſt ad Præſidem, quòd ſe Chriſtianam diceret. Quam idem proconſul interrogans, ſi verum eſſet quod accuſabatur, reſpondit omninò Chriſtianam ſe eſſe. quam continuò præſes ad beſtias damnauit. Interim tamen, quò ſubrigeretur, commendatur cuidam nobili fęminæ, quæ propinqua Cęſaris erat, nomine Tryphæna. Sequenti die productę ſunt beſtiæ de caueis: ſiſtitur beata Tecla in arenis mediis, ſtùpente populo, quòd eam beſtię minimè tangerent.

Nec à beſtiis.

Reducitur beata Tecla ad domum Tryphęnæ, ut in craſtinum iterùm feris obiiceretur. Quam miniſtri cùm de domo repeterēt, Tryphæna doloris plena ſequitur eam vſque ad ſpectaculum, vbi clamor vulgi & tumultus erat immenſus beatam Teclā ſpectantium. Nudata verò beata virgine, dimittuntur ei leones pariter & vrſi: ſed nulla ferarum eam lædere præſumpſit. Deindè in foſſam aqua plenam, vbi ſerpentes adunati & collecti fuerant, à furentibus populis cùm vrgeretur, ſigno Crucis munita, inſiluit: ſed nec ab eis vllo pacto læſa. Iterùm atrociores beſtiæ parantur: ſed vllo modo tangere eam non ſunt permiſſæ. Verùm nec adhuc ſibi crudelitas modum ponit. Alligatur duobus tauris ferociſſimis, ferro candente ſtimulatis, ut eam diſcerperent. Qui funibus diruptis, vagabundi huc illucq; diſcurrunt, ac martyrem nullū malum paſſam relinquūt.

Neque à ſerpentib⁹.

Accerſitam deniquè proconſul eam requirit, quæ aut vndè eſſet, quia nulla beſtiarum eam lędere potuiſſet. Beata Tecla reſpondit: Dei viui tantùm ſum ancilla. Territus autem proconſul, quòd tantę virtutis eſſet, induta ea veſtibus, edixit ſententiam: Teclam, inquit, pietatis ac Dei cultricem relaxo. Dimiſſa verò, reuerſa eſt in domum Tryphænæ: vbi requieuit paucis diebus, docens Tryphænā & domum eius in fide Domini noſtri Ieſu Chriſti. Indè egreſſa, uenit Seleuciam, ibique exemplo & conuerſatione uitę, atque etiam doctrina plurimos erudiens, poſt multa certamina duplicis coronæ, virginitatis & martyrii, requieuit in pace.

Iudicis ſētentia abſoluitur.

Obdormiuit in Domino.

DE EADEM SANCTA VIRGINE, ex D. Ambroſij Epiſcopi Lib. 2. de Virginibus.

TEcla copulam fugiens nuptialem, & ſponſi furore damnata, naturam etiā beſtiarum, virginitatis veneratione mutauit. Nāque parata ad feras, cùm adſpectus quoquè declinaret uirorū, ac vitalia ipſa ſæuo offerret leoni, fecit ut qui impudicos detulerant oculos, pudicos referrent. Cernere erat lingentem pedes beſtiam, cubitare humi, muto teſtificantem ſono, quòd ſacrum virginis corpus violare non poſſet. Ergò adorabat prædam ſuam beſtia, & proprię oblita naturæ, naturam induerat, quam homines amiſerant. Videres quadam naturę transfuſione homines feritatē indutos, ſæuitiam imperare beſtiæ: beſtiam exoſculari pedes uirginis: docere, quid homines facere deberent. Tantum habet virginitas admirationis, ut eam etiam leones mirentur. Non impaſtos cibus flexit, nō citatos impetus rapuit, non ſtimulatos ira exaſperauit, non vſus decepit aſſuetos, non feros natura poſſedit. Docuerunt religionem, dum adorant martyrem: docuerunt etiam caſtitatem, dum virgini nihil aliud, niſi plantas exoſculantur, demerſis in terram oculis, tanquàm verecundantibus, nè mas aliquis vel beſtia virginem nudam videret.

Leo pedes S. Teclæ lingit.

Virginitatis præſtantia.

VITA CONSTANTII MANSIONARIJ Eccleſiæ S. Stephani, authore S. Gregorio Papa, Lib. 1. Dialog. cap. 5.

23. Septēbris.

GRegorius. Cuiuſdam Epiſcopi mei didici relatione, quod narro. Qui in Anconitana vrbe per annos multos in monachico habitu deguit, ibique vitam non mediocriter religioſam duxit. Cui etiam quidam noſtri iam prouectioris ętatis, qui ex eiſdem ſunt partibus, atteſtantur. Iuxta eam nanque ciuitatem eccleſia beati martyris Stephani ſita eſt: in qua vir vitę venerabilis, Conſtantius nomine, qui Manſionarii functus officio deſeruiebat, cuius ſanctitatis opinio ſeſe ad notitiam hominum lōgè lateque detēderat. Qui iſdem vir funditùs terrena deſpiciens, toto anniſu mentis ad ſola cæleſtia flagrabat. Quadam verò die dum in eadem eccleſia oleū deeſſet, & pręditus Dei famulus vndè lampades accenderet, omninò non haberet, omnes lampades eccleſiæ impleuit aqua, atque ex more in medio papyrū poſuit, quas allato igne ſuccendit: ſicque aqua arſit in lampadibus, acsi oleum fuiſſet. Perpende igitur Petre, cuius meriti vir iſte fuerit, qui neceſſitate com-

Nota antiquū uſū lampadūs in templo ardentiū.

te compulſus, elementi naturam mutauit.

Petrus. Mirum eſt valdè, quod audio: ſed vellē noſſe, cuius humilitatis apud ſe eſſe intùs potuit iſte; qui tantæ excellentiæ foris fuit.

Gregorius. Inter virtutes animum cognoſcere cōgruè quæris: quia multum valdè eſt, quòd tentatione ſua intùs mentem laceſſunt mira, quæ foris fiunt. Sed ſi huius Conſtantii venerabilis vnum, quod fecit, audis: cuius humilitatis fuerit, citiùs agnoſcis.

Humilitas S. Cōſtātij quāta fuerit.

Petrus. Poſtquàm mihi facti illius tale miraculum dixiſti, ſupereſt etiam, ut me de humilitate meatis eius ædifices.

Gregorius. Quia valdè opinio ſanctitatis eius excreuerat, multi hunc ea diuerſis prouinciis anxiè videre ſitiebant. Quadam verò die ex longinquo loco ad videndum eum quidam ruſticus venit. Eadem verò hora caſu contigerat, vt ſanctus vir ſtās in ligneis gradibus, reficiendis deſeruiret lampadibus. Erat autem puſillus valde, exili forma atque adſpectu. Cūque is, qui ad videndum eum venerat, quiſnam eſſet inquireret atq; obnixè peteret, vt ſibi debuiſſet oſtēdi: hi qui illum nouerant, monſtrauerunt quis eſſet. Sed ſicut ſtultæ mentes hominum merita ea qualitate corporis metiuntur, eum paruulū atque deſpectū uidens, ipſum hunc eſſe non cœpit omninò credere. In mente etenim ruſtica inter hoc quod audierat & videbat, quaſi facta fuerat quędā rixa, & æſtimabat tā breuem per viſionem eſſe non poſſe, quem tam ingētem habuerat per opinionem. Cumque ipſum eū eſſe à pluribus fuiſſet aſſertum, deſpexit, & cœpit irridere, dicens: Ego grandem hominē credidi: iſte autē de homine nihil habet. Quod vt vir Dei Conſtantius audiuit, lampades quas reficiebat, protinus relinquens, lætus, concitus deſcendit, atque in eiuſdē ruſtici amplexum ruit, eumque ex amore nimio conſtringere cępit brachiis, & oſculari, magnasque gratias agere, quòd is de ſe talia iudicaſſet, dicens: Tu ſolus es, qui in me apertos oculos habuiſti. Qua ex re penſandum eſt, cuius apud ſe humilitatis fuerit, qui deſpicientem ſe ruſticum ampliùs amauit. Qualis enim quiſque apud ſe lateat, contumelia illata probat. Nā ſicut ſuperbi honoribus, ſic plerunquè humiles ſua deſpectione gratulantur. Cumque ſe & in alienis oculis viles adſpiciunt, idcircò gaudent, quia hoc iudicio confirmari intelligunt, quod de ſe & ipſi apud ſemetipſos habuerunt.

Ruſticus deſpicit ſanctū viri ſtaturā et formam.

Vir ſāct⁹ gaudet cō tēptu ſui.

Humilis quiſq; ſua deſpectione gaudet.

Petrus. Vt agnoſco, vir iſte magnus foris fuit in miraculis: ſed maior intùs in humilitate cordis.

HISTORIA SANCTI GERARDI Epiſcopi Canadienſis in Pannonia, & martyris, ex MS. codice per F. Laur. Surium, mutato hincindè ſtylo, deſcripta. Eſt autem fide digna.

24. Septēbris. Cap. 1. Patria S. Gerardi.

GAVDIA, quæ Chriſti participibus dies hodierna contulit, ex beati patris noſtri, Chriſtiq; martyris Gerardi meritis fluxere. Is enim huius locis lumen per Venetos parentes ſortitus, Dei gratia illū præueniente, ab ipſa pueritia cępit Dño noſtro Ieſu Chriſto eſſe deuotus, & doctrinæ Euangelicę per omnia parère. Itaque & ipſum monaſticæ religionis habitū puer accepit, ſiniſtramq; primi parentis viam declinans, noui hominis ſecundùm Deum creati veſtigiis inſiſtens, regionis per inobedientiā amiſſæ, nēpe paradiſi, gaudia adoleſcēs ſtuduit appetere & amare.

Puer complectitur monachiſmum.

Cùm ſic igitur ſyncero animo ſanctam vitam duceret, cupido ei inceſſit Dominicū ſepulcrum inuiſendi, vt Chriſtū, qui cùm diues eſſet, propter nos egen⁹ factus eſt, inops ipſe & pauper ſequeretur. Egreſſus itaque de terra & de cognatione ſua, tendebat ad Orientem, vbi Abraham & diuitiis auctus eſt, & pater multarum gentium effectus: vti etiam ipſe in Abrahæ ſemine, ideſt, in Chriſto datam benedictionem, ſuſcepto peregrinationis labore, inſtàr fidelis Abrahæ adipiſceretur.

Proficiſcitur Hieroſolymā.

Cap. 2.

Peruenit interim in Pannonię partes, cuius habenas tunc Chriſtianiſſimus Rex Stephanus moderabatur: ad quem Regem vir Dei humilis & ſimplex acceſſit, cauſamq; ſui itineris ei aperiens, maiori ſtudio & amore ab eo exceptus eſt. Vbi autem animaduertit Rex, eum moribus & doctrina bonū Chriſti odorem ſpirare, clàm dimiſſis itineris eius ſociis, illū ſolū apud ſe retinuit inuitum, eique ſeruando cuſtodes adhibuit. Cernens verò ſeruus Chriſti ſe ſolū illic derelictum, ut populi ſtrepitus euitaret, eius regionis eremum, quam Becl vocant, petiit, atque illic ſeptēnio ieiuniis & precibus vacans, excepto Mauro monacho, ſolus habitauit. Intereà memoratus Rex Stephanus ut robuſtiſſimus Ioſue, impietatem gētis profligauit, crudeleſq; ac barbaros ethnicorum mores edomuit, ac plurimorum pectora ad ſuſcipienda ſanctæ fidei ſemina pręparauit. Videns autem pius Rex regnum ſuum pacis tranquillitatem adeptum, ſeruū Dei Gerardum ab eremo reuocauit, pontificaliq; infula decoratum, ad prædicandum populo ſuo deſtinauit. Tantam autem ſuperna pietas ei contulit gratiam, ut eum omnes loci illius incolę vnicè amarēt, & ut patrem colerent, ità vt iam pater multorum inſtàr Abrahę patriarchæ haberetur.

S. Stephanus Rex eum apud ſe retinuit inuitum. Viuit in eremo.

Creatur Epiſcop⁹.

Cap. 3.

Creſcente verò fidelium numero, eccleſias Deo per ſingulas vrbes ædificauit: principalem autem eccleſiam in honorèm ſancti Georgii, precioſiſſimi Chriſti martyris, ad litus Moriſii fluminis extruxit, atque indè Moriſſenam ſedentem appellauit, quam beatus Rex Stephanus dotalitiis muneribus nobiliter ditauit. In qua eccleſia ad honorem beatiſſimæ matris Domini Saluatoris venerabilem erexit aram, antequam thuribulum argenteum collocauit, eiusq; miniſterio duos prouectę ętatis homines adhibuit, qui iugiter illic vigilarent atque operam darēt, nè vlla vnquàm hora thymiama ibi deeſſet. Singulis quoquè ſabbatis cùm nouem lectionibus, ut in die Aſſumptionis eiuſdem ſanctiſſimæ matris, magniſq; laudū pręconijs deuotionis ſuę officium illic explebat. Cæteris autem diebus, matutinis & veſpertinis precibus abſolutis, bis cum proceſſione eò venire ſolebat. quæ conſuetudo hodieque perſeuèrat. Porrò laudibus & venerationi eiuſdem ſacratiſſimæ Virginis, tantæ humilitatis obſequio ſe ſubdere nouerat, vt ſi quis reus, clam à ſancti viri familiaribus edoctus, veniam ab ipſo peteret per nomē matris Chriſti, mox audito nomine matris miſericordiæ, pater ſanctus lachrymis perfunderetur, & periodè acsi ipſe reus eſſet, a reo veniam peteret: filium quoquè ſuū illū fore affirmaret, ſi eam ſyncerè Dei crederet genitricē. Ipſo authore, ab Hungarica gente non pronunciatur nomen ipſum matris Dei, ſed Dominam eam vocant. Si ſit autem pronūciatū illius nomen, ſtatim flexis genibus & demiſſis in terrā capitibus, ſeſe inclinant. Atque adeò Pannonia, à ſancto Rege ſuo Stephano, familia S. Mariæ appellata eſt. O prædicandā virorum prudentiam, qui in hanc maris ſtellam intendendo, vitæ ſuę curſum dirigebant: vt contēplatione exemplorum eius, poſſent inter huius ſeculi fluctus nauigantes, uoluptatum illecebras & incitamen-

Nota de perpetuo thymiamate.

Hungari quā reuerēter matrem Dei coluerint.

menta, tanquàm Scyllæam voraginem declinare, portumque æternę ſalutis attingere.

Cap. 4. *Fecit hic, nè vinum aceſceret.*

Erga miniſteria Eccleſiaſtica, magna beato viro cura & ſolicitudo inerat. Itaque æſtiuo tempore in domo Dei vaſcula glacie plena ponebantur, in quibus lagunculę & uinum, quod poſſet optimum inueniri, ad Dominici ſanguinis conſecrationem aſſeruarentur. Dicebat enim, quod per fidem intùs accipitur, id extrinſecùs ſuaue inueniri. Nocturno tempore leproſum in ſuo reponebat lectulo, & arrepta ſecuri, ad ſyluam ſolus pergebat, faſciculoſq; lignorum pro corporis ſui caſtigatione propriis humeris indè reportans, ſeruorum ſuorum labores ſępè antevertebat ac ſubleuabat. *Nota humilitatē.* Cùm illi proficiſcendū eſſet à loco in locum, non iumento vtebatur, ſed vehiculo: in quo ſedens, libros, quos ſancti ſpiritus gratia cō poſuerat, relegebat. Veſtibus cilicinis & ex arietū pilis confectis ſæpè induebatur. Vt autem ſanctis hominibus vſuuenire ſolet, aliquandò negligentia aurigæ ſui, aut qualibet iniuria lęſus, leui ira commot⁹, iuſſit protinùs hominem reum flagellis cęſum, duris vinculis alligari. Parebant verò illi miniſtri, ſed non ignorantes animi eius clementiam & ſuauitatem, iuxta uiam, qua ſanctus pater tranſiturus erat, hominem culpæ obnoxium ad ſtipitem alligabant, & plagarum veſtigia in eius nudo dorſo gallinę aut alterius animantis ſanguine exprimebant. Cumque eò perueniſſet homo Dei, oblitus ſeueritatis ſuæ, ilicò è vehiculo exiliens, ad vinctum illū properabat, & modò ſtipitem, brachia, manus ac vincula, modò pedes oſculabatur, munera pollicebatur, ſi veniam & miſericordiam ab homine conſequi mereretur. Si cui tum id videre contingeret, illum uirum Dei pro tanta humilitate & ſimplicitate dicere non dubitaret conuerſum in puerū illū, quē Saluator imitādum ſtatuit in medio diſcipulorum ſuorum.

Eius leuē commotionem miræ arte miniſtri facilè ſedant.

Matt. 18.

Cap. 5.

Etſi autem Epiſcopalem functionem & dignitatē ſumma prudentia adminiſtraret, at tamen eremum non reliquit: ſed apud vrbes, ad quas concionatur⁹ veniebat, cellulas ſibi in ſyluarum ſecretioribus locis conſtruxit, in quibus ligatus pernoctaſſe, multaſque afflictiones, ſoli Deo cognitas, pertuliſſe memoratur. Cùm aliquandò pro cuiuſdam defenſione ad beatum Stephanum Regem properaret, in eius regionis parte quadam, pecoribus paſcendis opportuna & apta, vir Dei hoſpitio vſus fuit. In ea autem domo ſub noctis medium ancilla quædam manib. verſans molam, qua triticum terebatur, laboris moleſtiā cantilena temperabat. Ea autem cantilena expergefactus vir ſanctus, accerſito miniſtro, quid ea ſibi velit, inquirit: Reſpōdet ei famulus id, qđ res erat. Mox pius paſtor infuſus lachrymis: Felicē, inquit, fęminā, quæ cùm ſit ſub alterius poteſtate conſtituta, debitū ſeruitutis officiū tā ſuauiter abſq; vllo murmure perſoluit. iuſſitq; ei nō minimū pecuniæ pōdus deferri.

Debitum ſeruitutis officiū ſuauiter perſoluendū.

Cap. 6.

Nota S. Stephani regis eximiū erga Deimatrē amorem.

Poſtquàm autem beatus Rex Stephanus totā Pannoniam ad veram Chriſti lucem adduxit, eam ſub patrocinio ſanctiſſimæ matris Dei ſemperque virginis Mariæ voluit contineri: atque in ipſo die Aſſumptionis eius migrans à corpore, ipſe quoquè ad æternam requiē aſſumptus eſt. Succeſſit autem ei Petrus Rex: cui cùm omnes Pannoniæ principes fidem & amorē ſe cōſeruaturos iuraſſent, vnus ex eis, illo exturbato, regiam ſibi authoritatem per vim vſurpauit. Eo autē regnante, ſicut propheta ait, ſanguis ſanguinem tetigit, & peccata peccatis cumulata ſunt. Nanque ipſis ſanctis Quadrageſimæ diebus, honeſtiſſimos ſui cōſilii viros, ſudibus ac palis perindè vt immunda pecora interficere non dubitauit. Deindè ad Moriſſenā ſedem, nēpe ad Gerardi pontificis locū, Paſchalia ſacramenta celebraturus aduenit: atque in ipſo die Dominicæ reſurrectionis, vt pater eiuſdem loci regio capiti diadema impoſiturus adueniret, ab Epiſcopis & principibus per honeſtiſſimos viros inuitatur. At illo renuente, reliqui pontifices Regi coronam imponunt, magnoq; Cleri & populi comitatu Rex ornatus, eccleſiā ingreditur. At verò plenus ſpiritu ſancto beatus Epiſcopus, ſtola cādida indutus, pulpitum aſcendit, Regemque his verbis per interpretem intrepidus alloquitur.

Oſee 4.

Quidā ꝑ uim Pānoniæ regnū uſurpat.

Cap. 7.

Obſeruatio ſanctæ Quadrageſimæ peccatoribus pro venia, iuſtis pro pręmio conſtituta eſt. Quam tu Rex cùm cędibus pollueris, mihiq; nomen patris eripueris, per te dulciſſimis filiis orbato, nullam hodie veniam mereris. Et quia pro Chriſto meo hodiè mori paratus ſum, quæ tibi ſint euentura, pronūciabo: Anno tertio regni tui gladius vltionis excitabitur in te, qui tibi regnum improba fraudę per vim acquiſitum auferet, & cum illo pariter & uitam. Hæc cùm Regis amici, liberalibus inſtituti literis, attoniti mirarentur, innuebant interpreti, vt taceret, Epiſcopum ab ira & indignatione Regis ſeruare volentes. Iiſque interpres timens aſſenſit. At verò paſtor immorigerum interpretem perurget & cōpellit, vt pergat, ità dicens: Deum time. Regem honora, patris tui verba edicito. Tādèm coactus interpres, paſtoris declarauit ſententiam, non mediocriter Regis iram reformidās. Poſtquàm autem euenerē, quę dixerat beatus Epiſcopus, totius regni incolę re ipſa didicerunt, eum prophetiæ ſpiritum habuiſſe. Prædixerat nanque etiam in illa gente immanem ſeditionem excitatum iri, atque in ea ſe mortem oppeciturum. Nolim igitur, quiſquis es Chriſtiana religione initiatus, ex me humana prudentia noſſe uelis, num hic ſanctus vir in vita ſua miracula, quę ſūt cum reprobis communia, ediderit: num cęcis uiſū, ſurdis auditum reformarit, tametſi eiuſmodi ſpiritaliter ei nō defuerint. Nihil horū à te requirit De⁹. Da operā, ut ſancti ſpiritus gratia adiutus, hui⁹ beati viri humilitatē & pietatē obtineas: nec dubites te habiturū partem in regno Dei patris, & Chriſti eius.

Prædicit S. Gerardus impio regi diuinam ultionem.

Prædicit regni ſeditionem.

Cap. 8.

Vno indè luſtro euoluto, & altero inchoato, prædicta ſeditio extitit: in qua cùm ad Albam regalem vir Dei proficiſceretur, apud eccleſiam S. Sabinæ virginis & martyris hoſpitio vſus eſt, illicq; cœnantibus fratribus ait. Fratres & amici, crās ad cœnam agni Dei vocamur. Itaque abſque detrectatione properemus, pro Chriſto moriamur. Altera verò illuceſcente die, pater ſanctus Miſſam celebrauit, menſęq; Chriſti multitudinem ſibi adhærentem fecit participem, lætusque ad martyrium perrexit. Vbi autem ad Danubium intendit iter, eccè turba populi eum circunſiſtit, lapideſq; in eum curru ſedentem iactat, à quibus tamen, Deo eum protegente, tactus non eſt. Ille verò ex aduerſo benedictionem & Crucis ſignū opponit. At impii homines tandèm equorum retortis collis ſubuertunt currum, patremque humi abiiciunt, & magno impetu lapidare conantur. Tū inſtār protomartyris Stephani primus Pannonię martyr, poſitis in terra genibus, clamauit voce magna: Domine Ieſu Chriſte, nè ſtatuas illis hoc peccatū: quia neſciunt quid faciunt. Et cùm hoc dixiſſet, in pectore lancea percuſſus, obdormiuit in Domino. Eodem autem die maxima Chriſtianorū ſtrages facta eſt. Duo enim Epiſcopi multiq; viri religioſi interēpti ſunt: quorum numerū & nomina ſola Dei ſcientia collegit. Corpus quidem beati viri, cùm in loco martyrii ſui iacèret, nulla ſorde commaculatum eſt: porrò ſequenti die à catholicis viris in eccleſia Dei ſanctæ genitricis conditum eſt. Multis indè lapſis diebus, ſi

Prædicit etiā obitū ſuum.

Iactantur in eum lapides.

Act. 7.

Lācea ꝑcuſſus, migrat in cælos.

Multi Chriſtiani cæduntur.

diſſi

diſſimus ſancti viri procurator Regẽ Andreã adiit, orans, vt peregrini atque hoſpitis patris corpus celeriter reſtitueret: quod etiã impetrauit, ac deindè ad ſanctum corpus perueniens, tam illud nitidum ac luculẽtum inuẽnit, acsi eo die martyrium obiiſſet. Itaque ad Moriſſenam ſedem illud cum hymnis & canticis translatum, cum multa reuerentia ſepelierunt. vbi multæ gratiæ catholicis viris collatæ ſunt, non tamen adhuc euidenter, uſque ad tempora Ladislai

Is S. Ladisla⁹ fuit Hungariæ rex. Regis, & Laurentii antiſtitis, qui a beato uiro quintus, eius cathedram accepit. Tum enim à S. Romanę eccleſiæ ſynodo iniunctum eſt, vt corpora eorum, qui Pannoniam fidei prædicatione irrigaſſent, ſummo honore afficerentur. Veniente etiam ſedis Apoſtolicę legato, & nobilium Pannonię coacto conuentu, ſacrum huius beati martyris corpus eleuatum eſt, atque Regis & principum humeris translatum, honorificeque depoſitum eo loco, vbi pro meritis tanti patris ſuperna gratia efficiendis & declarandis miraculis, largiùs coruſcat: Præſtante Domino noſtro Ieſu Chriſto, qui cum Deo patre & ſpirituſancto viuit & regnat in ſecula ſeculorũ, Amen.

VITA ET MARTYRIVM SS. CYpriani & Iuſtinæ, authore Simeone Metaphraſte: qui tamen in eo lapſus videtur, quòd hunc Cyprianum dicit Carthaginis Epiſcopum, cùm potiùs Antiochenus dicendus ſit.

26. Septẽbris iuxta Latinos cũ cũ Metaphraſtes habeat 2. Octobris. Cap. 1. Act. 11. MVLTA quidem, eaque magna, me adhortantur, ut admirer Antiochiam, nempe quòd & ante orbem terræ læta accepit ſemẽ deiectum à ſanctis Chriſti diſcipulis: & Chriſtiani primùm in ea ſunt vocati, vt ſcribit magn⁹ Lucas: & quòd in vitam produxerit ad centum & ſexaginta viros, qui aluerunt ſpicam virtutis Euangelicæ: nõ ſolùm autem viros, ſed etiam non paucas fœminas. Mittens ergò admirari

Antiochia encomium. templorum eius pulchritudinem, & murorum magnitudinem, & plantarum multitudinem, & terram bonis vberem, quam rigat Orontes præterfluens, de Iuſtina mihi proponam narrationem. Quæ cùm poſt longa tempora ſanctorum Apoſtolorum, renouaſſet cor illorum doctrina, athleticam produxit ſpicam, valdè quidem ſpecioſam, fructu autem admodùm refertam. Ei erat patria, quam diximus, Antio-

Iuſtinæ patria & parentes. chia: Aedeſius autem & Cledonia, parentes. Sed hæc pulchra planta multas quidem priùs ferebat ſpinas. Nam ipſa quoquè ſequens errorem parentum, (erãt verò ij cultores idolorum, & Dei aduerſarii) honorabat & colebat illorum ſimulacra. Cùm autem ætate procedens, ad ſolidiorem peruẽnit intelligentiam, eam lux ſubiit diuinę cognitionis, ut quæ eſſet receptaculum dignum illuminatione eiuſmodi & gratia: & cępit quidem damnare idolorum imbecillitatẽ, agnoſcere autem verum & ſolum Deum. Talibus er-

Agneſcit verum Deum. gò rationum aſcenſionibus virgo animum priùs expurgãs, parabatur ad deiectionem ſalutaris ſemẽtis. Interim autem, dum hæc apud ſe verſaret, & intẽta à Deo perfectam quæreret cognitionem, quidã Pra-

Inſtituit à Praylio diacono. ylius diaconus Antiochenus, audiente virgine, cùm ità contigiſſet, de Saluatoris noſtri & Dei diſpenſatione, & carnis ſuſceptione narrauit: Quemadmodum ſeculorum quidem opifex ſui figmenti motus eſt miſericordia: quemadmodùm verò Gabriel princeps ſuperiorum ordinum, ei, quæ ſeruata fuerat virgo ante generationes, fuit fauſtus nuncius myſterii: & quòd concepit in vtero: & cùm vterũ tuliſſet, peperit: & quòd ortum infantis ſtella aliarum omnium clariſſima Magis ſignificauit. Poſt hæc perſecutus eſt eius manifeſtam in proprio mundo apparitionem, in eo cõuerſationem, ſalutarem doctrinã, miracula, propter hęc ortam inuidiam, Crucem, ſepulturam, & poſtremò diuinam ipſam reſurrectionem. Et hæc quidem Praylius.

Iuſta autem (ità enim priùs appellabatur) has animæ ſuæ mandabat auditiones tanquàm bonæ terrę *Cap. 2.* ſemina, & ſic veritatem indiès accuratiùs penetrãs, *Irridet ſimulacra.* profusè quidem ridebat ſimulacra, rectam autem fidem cordis inſcribebat tabulis. Quamobrèm noluit quidem venire in conſpectum Praylii: ſolùm enim audierat ea, quæ ab ipſo dicta fuerant, & deſiderabat perfectiùs imbui eorum cognitione. Vultum autem virginalem non volens adhuc adſpici, ſtatuit quidẽ non videre Diaconum: clanculùm verò ventitans ad eccleſiam, ſic deſiderabat videre Dominũ, qui appropinquat iis, qui quærunt. Non multo interiecto tempore, ſtatuit impertire matrem iis, quę cognouerat: &, Cur, ò mater, dixit, deos colimus, quos manus nõ- *Conatur matrẽ ſuam cõuertere.* ſtræ conſtituunt? Cur artificis opera adoramus? Cur aũt ignẽ quidẽ in ara, animę aũt lucernã non accendim⁹, neq; mercamur margaritã? Nõ noſti Galilæos? (Sic enim Chriſti aſſeclas ſolẽt uocare ij, qui illic habitãt) ij ſunt multo terribiliores diis, qui apud nos exiſtimantur. Ex his enim ſi quis aliquandò vbi ſunt idola, apparuerit, ilicò ij, qui à nobis adorantur, perindè atquè fures aut fugitiui timent & horrẽt. Et meritò. Suffurantur.n. illi Dei honorem, prætereà noſtras quoquè perdentes animas. Hæc dixit quidẽ Iu- *Sed ad fruſtrà.* ſta. Mater autem iis, quæ dicebat, non aſſentiebatur: valdè.n. à ſtulta tenebatur impietate. Quocircà: Vide, inquit, nè pater cognoſcat tuũ in deos contẽptũ. Iuſta autem: Eſſet, inquit, mihi magis gratum, ſi hæc cognita eſſent à patre, & à quolibet. Neque.n. ego ampliùs ſuſtinebo decęterò ambulare in tenebris, quãdoquidem ſolum Dominũ, qui per Prayliũ fuit mihi ſignificatus, Deum ſontẽ eſſe cognoui, & viuentẽ, & eos excipientem, qui conuertuntur ab errore.

Senſim itaq; mater conueniens, nihil quidem cõ- *Cap. 3.* tendebat aduersùs ea, quæ dicebantur, ſilentio autẽ tacitè potiùs ſignificabat aſſenſionẽ. Poſteà uerò una nocte, marito quoquè aperuit ea quæ audiuerat à filia. Ille aũt id, quod audierat, neq; perfectè repulit, neq; rursùs erat facilis ad id accipiendum. In ſomno autem decertans, luctabatur cum ſolicitudinibus, donec à ſomnio correptus, dum ei Angelica caſtra ap- paruiſſent, qui habebant in medio Chriſtũ, ab eis ſti- *Viſio patris eius Aedeſii.* patũ, uiſione quidẽ fuit obſtupefactus, ipſo autẽ uocãte, audiuit eũ dicentẽ: Venite ad me, & dabo vobis regnũ cęlorũ. Deindè ſurgẽs, nõ quęſiuit aliud teſtimoniũ, ſed cũ uxore accepta quoquè filia, rogauit quẽdã diaconũ Eccleſiæ, ut eos deduceret ad Optatũ, qui tunc erat ciuitatis Epiſcopus. Atq; illi quidẽ ſupplices petebãt, ut ſignarẽtur ſigno Chriſti. Ille aũt differebat, donèc Aedeſius pater ei narrauit ſpõtaneam fi- lię ſuæ conuerſionem, & viſionem ei diligenter ex- *Parentes eius baptizãtur cũ ipſa.* poſuit. Quæ cùm ille audiiſſet, non ampliùs diſtulit, neque ampliùs opùs habuit multis conſiliis, ſed ſimul quidem figura Crucis ueluti quodam præſidio eos munit, & dignatur illuminatione.

Decætero aũt Aedeſius ꝑpetuò irridebat & repræ- *Cap. 4.* hendebat ſtatuas deceptionis. Fuerat aũt priùs ſacerdos ſimulacrorum. Cùm uerò eodẽ gradu fuiſſet dignatus in eccleſia, & in cathedra Presbyterorũ, vt cũ *Pſal. 106.* diuino Dauid dicã, Chriſtũ laudaſſet, uitãq; elegiſſet Deo gratã & puriſſimã, cùm annũ unũ ſuperſtes fuiſ-

ſet

ſet & ſex menſes, migrauit ad Dominum, cuius tenebatur deſiderio. Virgo autem nequaꝗ̃ erat affecta illiberaliter, neq; ſecus ꝗ̃ animam decuit generoſam, ſed fidei fundamento, quæ auro & lapidibus precioſis longè ſunt precioſiores, ſuperædificans virtutes, proficiebat. Cùm autẽ ſic viueret, fieri omninò non poterat, ut maligni effugeret offenſiones, ſed eam ille irẽtat, & ualde hoſtiliter aggredit. Cæterùm oportet attendere, quoniã non eſt iniucunda narratio, & quòd ſcire oporteat, quonam modo ei adhibuerit tentationem.

1. Cor. 3.

Cap. 5.

Aglaidas quidam ſcholaſticus, qui fortè hoc nomẽ fuerat nactus ex pulchritudine, cum eſſet honeſto loco natus, ut qui genus duceret ex patriciis, & abundaret opibus, ijs, tanꝗ̃ inſtrumentis, uſus eſt ad voluptates, & impudicis deditus erat appetitionibus. Quamobrèm cùm ſæpè virginẽ vidiſſet tranſeuntem, & in domũ Dei venientem, eius pulchritudine, tanꝗ̃ telo, grauiter ſauciatur: etsi vt ea flacceſceret & aboleretur, tanquàm lubrica & inſidioſa, illa ieiunijs ſimul & orationib. ꝑpetuò machinaretur. Sed is cùm admodùm laſciuos haberet oculos, priùs quidẽ vias obſeruabat, & occurrens, eã bonis verbis proſequebatur: laudabat pulchritudinem, beatã uocabat, ꝙ ea illi obtigiſſet: deindè etiã deſideriũ per quædã ſigna ſignificabat, & multis, ut quiſpiã dixerit, retibus prædã præoccupabat. Sed virgini hæc omnia reputabantur meræ nugæ ac probra: dignaq; potiùs videbãtur quæ riderentur, ꝗ̃ quæ attenderẽt pudici oculi & aures. Cùm hunc ergò ſcopũ non potuiſſet attingere. Aglaidas, alia via ingredi ſtatuit, & eam petiit, vt duceret in ſocietatem matrimonii. Iuſta autẽ, quæ ſe ſoli Chriſto profeſſa fuerat fore ſponſam, alios conſtãter dedignabatur, dicens: Sufficit ſpõſus, qui mihi ſeruat virginitatẽ, & cuſtodit puram ab omni inquinamento. His verbis Aglaidas magis, ꝗ̃ telis, ſauciatus fuit. amor enim, qui, quod vult, non aſſequitur, fit grauior & violentior. Poſtquàm antẽ omni moto, ut dicitur, lapide, virginẽ ĩuenit immobilẽ, firmãq; ac ſtabilẽ, & ꝗ̃ uerbis fallacibus minimè poſſet capi: cùm non paruã manũ collegiſſet, & eos in ſuam allexiſſet ſodalitatẽ, ipſam in via eſt aggreſſus, & per vim conatus eſt eã abducere, quò uolebat. Sed ſtatim cùm hoc audax & neſarium facinus auditũ fuiſſet in ciuitate, & in ædibus matris, exierunt ſimul cũ armis plurimi, iiq; fortiſsimi. Qui cùm ſolùm fuiſſent cõſpecti, effecerunt, vt ſcelerati illi & execrandi aſſeclæ euaneſcerent, non tã cedentes manui, ꝗ̃ expulſi ſortiter rei dedecore.

Aglaidas S. Iuſtinã ĩportunè proſequitur.

Augetur amor per repulſam.

Vim ei afferre tentat, ſed fruſtrà.

Cap. 6.

Aglaidas autẽ (erat .n. ei affectio quouis pudore violentior) neq; enſiũ, neq; multitudinis, neq; vllius rei alterius curã gerens, ſed virginẽ amplectens, parat⁹ erat oĩa pati potiùs, ꝗ̃ ab ea diſcedere. Virgo autem erat planè ad ipſum, quod Ioſeph, qui erat moderatiſsimus & generoſiſsimus: & Crucis figurã tanquàm arma opponens, non tam aduersùs illũ, ꝗ̃ eũ, qui per illũ ipſam tacitè conabatur oppugnare, repentè ſceleratum illũ, & execrandum repulit ac reiecit, eumque plurimis affecit contumelijs, & uultũ (erat enim dignus) pugnis impleuit & ſputis. Sed illi, qui proceſſerat ad extremã amoris amentiam, hæc quidẽ parùm erant curæ. Vnũ autẽ erat vel ipſa morte grauius, Iuſtam non aſſequi. Propterea eũ breui tẽpore tenuit triſtitia, & cõpreſsit dolor. Poſtꝗ̃ verò rursùs, vt ità dicã, exarſit cupiditas, ille autẽ ad ei reſiſtẽdũ minimè eſſet exercitatus, ſed valdè ineruditus, nec poſſet forti ac generoſa cogitatione repellere deſideriũ, fecit omninò quæ dolor ei iubebat, & ſe ad alia, quæ non erant aperta, parauit certamina. Cùm autẽ ad hunc locũ peruènit oratio, uolo rursùs ſimpliciter & apertè quãdam facere narrationem, illa dicens, quæ habent certam & apertam veritatem.

Crucis figuram ei virgo opponit.

Cap. 7.

Cyprianus ꝗdã verſabatur Antiochiæ, quo tẽpore Imperii ſceptra tenebat Decius, cui patria ꝗdẽ erat Carthago in Lybia, parentes autẽ genere clari & diuites: dabat verò operã philoſophiæ, & arti magicæ. Cum in eas ab ineũte ætate ſtudiũ poſuiſſet ad ſommũ peruenit utriuſq;, cum ſimul & diligentiã, & acutiſsimũ attuliſſet ingeniũ. Magnũ autẽ nomẽ aſſecutus, non ſolùm Carthaginẽ uoluit ſuã gloriã peruenire, ſed inſignẽ quoquè Antiochiã uoluit habere teſtẽ ſuæ ſapientiæ, & in magicis rebus eruditionis, forſan fore quoquè expectãs, vt ibi aliꝗd diſceret, quod nõ ad hoc vſq; tẽpus didicerat. Ad eũ ergò cùm ueniſſet Aglaidas, & narraſſet, quomodò eſſet affectus, & ꝙ cùm omnẽ artẽ & manũ mouiſſet, nullũ mali ĩuenisset remediũ, ſed omnibus ſuperiorẽ adſpexiſſet virginẽ, poſtremò adiicit: Tu ſolus reſtas, qui meã cõſoleris calamitatẽ, & in te ſolo collocãs fiduciã, me repreſsi, nè mortẽ vitæ præferrẽ. Omninò autẽ cogitare nõ poſſes, quãtas opes & quãtũ auri ſis à nobis habiturus, cùm me liberaris à tali calamitate. Nã ego quidẽ ea tibi abũdè & plura, ꝗ̃ ſperes, præbebo. Dixit, & eũ exaudit Cyprianus, & pollicitus eſt ſe mox eſſe eum moleſtia ſoluturum. Ille ergò abiit lætus, & ſe mox in manu habiturum eſſe virginem, viſione apprẹhendens.

Aliꝗ̀ re-ctiùs ſentiunt patria fuiſſe Antiochenum.

Cyprianus ille primò magus fuit.

Cap. 8.

Cyprianus autẽ mox adſpexit ad libros, ꝗ ea poſſunt operari: cùm vnũ ex malignis uocaſſet ſpiritib. quos prõpto & alacri animo nouerat opẽ ferre ad hæc flagitia, & ꝗbus ille utebat miniſtris, cùm uellet efficere magnũ ꝗd & prodigioſum: Si mihi, inquit, vacaueris, & hoc miniſteriũ citò effectũ reddideris, deinceps maxima tibi largiar, & efficiã, ut omnes alios antecellas. Ille autẽ arroganter & ſuperbè loquẽs, vt ſolebat: Et ꝗd eſt, inquit, quod à me, ſi uelĩ, nõ facilè fiat? Sæpe ꝗdẽ totas labefeci ciuitates: ſępè effeci, ut eſſet manus prõpta & velox ad patris fundẽdũ ſanguinẽ: fratribus & coniugibus odiũ immiſi implacabile: multos, ꝗ uolebãt eſſe virgines, prohibui: Monachis, ꝗ degebãt in mõtibus, & cuiuis ieiunio aſſueuerãt, & propemodùm ne carnis ꝗdẽ omninò meminerãt, immiſi carnis cupiditatẽ, & ꝑfeci vt lubẽter adſpicerẽt ad voluptates: alios, ꝗ volebãt renũciare omnib. carnalibus, & iis, quibus nos delectamur, & ſectari virtutẽ, aliundè adoriens, effeci, ut curam abiicerent taliũ cogitationum, & rursùs diligenter adhærerẽt iis, quibus conſueuerant. Attamen quid, vt multa dicerem, ſum adductus? Res ipſa nunc indicãbit, quàm ſim ad miniſtrandum longè vtiliſsimus. Accipe hoc medicamentum, (erat autem uas quoddam plenũ, quod dabatur) & eo aſperge domum virginis, & niſi tibi omnia ſucceſſerint ex ſententia, ſum ego decætero deſpiciendus, & habendus inutilis: tuq; ue nos extremæ argue imbecillitatis. Hęc ſic quidem facta ſunt.

Dæmoni impotẽter iactat facinora ſua.

Cap. 9.

Sãcta uirgo acriter tentatur.

Virgo autem cùm tertia hora noctis ſurrexiſſet ad reddendas Deo preces, iam quidem incaleſcebat, & inſultum ſentiebat tentatoris. Quo autem hæc magis creſcebant, illa magis augebat preces. Cùm autem valdè accenderetur ignis aduerſarii, illa vim patiens: Memini noctũ, dicebat, nominis tui, *Pſal. 118.*
Domine, & lætata ſum. Laqueum parauerunt pe-
dibus meis, & inflexerunt animam meam. Ego au- 36. 34.
tem, dum ipſi me moleſtia afficiunt, induor ſacco. 40. 56.
Et humiliaui in ieiunio animam meam, & deprecatio in ſinum meum conuertetur. In hoc cognoui, quòd uoluiſti me, quoniam non gaudebit inimicus meus ſuper me. Gladius eorum intret in corda ipſorum, & arcus eorũ confringantur. Tibi enim Deo viuenti tota anima & corde meipſam dedicaui.

Crucis ſignum dæmonibus ĩtolerãdũ.

ui. His armis utens generoſa virgo aduerſùs tentatorem, & deindè ẽt inimicis intolerandũ Crucis ſignũ in eum immittens, pudore affectũ cum magno metu expulit dæmonium. Ille aũt reuerſus ad Cyprianum, erubeſcebat quidem fateri ſe eſſe uictum: & multis ſe circumagens anfractibus, huc & illuc uertebat. Diligenter tñ & ſubtiliter rogatus, etſi ſit amicus mẽdacij, & inuitus uera dicat, manifeſtè aperit quod uolebat celare: Vidi, dicens, quoddam ſignum, qđ ualdè horrui, & uires illius nõ ſuſtinui. Illo ergò ſic cõdemnato, alius dæmon mox accerſitur, ad agendum longè priore acrior. Qui cùm abiiſſet, & ſtatim feciſſet ſimilia, ſimilibus armis fuit reiectus & propulſatus, & cum dedecore acceſſit ad eum, qui miſerat.

Vincũtur dæmones à Iuſtina.

Poſt hæc aderat ille, qui dicebatur pater & princeps dæmonum, qui iis quidem, qui priùs emiſſi fuerant, minatus eſt ſupplicium, ut qui non artificioſè nec aptè hac in re uerſati fuerant, ut putabat. Dæmonibus enim, præter alia mala, arrogantia redundat & iactãtia. Cyprianum autem iuſsit eſſe bono animo, & nihil ei eſſe curæ id, quod erat propoſitum.

Cap. 10.

Impurus dæmon ſimulat ſe fœminã.

Quid ergò poſt hæc eſt conſecutum? Ipſe nouũ & diuerſum excitat bellum, quod multùm hẽt fraudis, & calliditatis: nã abiens, in habitu muliebri aſsidebat puellæ: & cùm ſit impudentiſsimus, & longè audaciſſimus, non ueritus eſt dicere, ſe ad ipſam à Deo eſſe miſſum: ut unà tecum, inquit, verſer, & diù tecum ſuſtineam tuam uiuendi rationem: nam ipſa quoquè teneor eodem deſiderio virginitatis. Cæterùm quamnam pp eam, mercedem accipiam, uolo ex te ſcire. Videtur .n. mihi res magna, & periculoſa, & q̃ multis opus hẽt certaminibus. Illa aũt dixit rem quidem reuerà opùs habere ſudoribus: ſed quãdò adſpexeris ad remunerationes & coronas, magnæ condemnaris negligentiæ eos, qui tale bonum negligunt. Hinc improbitas accepta occaſione, ſuas implebat partes: &, Quænam, dicebat, Euæ fuit utilitas ante guſtũ ligni? Vndenàm aũt genitus eſſet mundus? Vndenàm qui nunc ſunt, habuiſſent eſſentiam, ſi matrimoniũ ablatum fuiſſet & coniunctio? Si non dulcis guſtus Eua lignum guſtaſſet, ſi non uirum cognouiſſet, qui ẽ pp hoc erat genitus: ſi oẽs eſſe uirgines conſtituiſſent, undenàm nati eſſent filii, iucundum hominibus omnibus ſolatium, & mundi, qui paulatim deficit, in uitam reuocatio?

Nititur eam ſeducere, ſed fruſtrà.

Cùm hæc uerba audiiſſet Iuſtina, nõ id ei uſu uenit, quod primæ parenti Euæ: ſed ſtatim ſurrexit, & malum declinauit conſilium. Vndè ẽt in eum quoq; conſueta emiſit arma, nempe ſignum Crucis. Et ille quidẽ, q plùs q̃ alii ſe iactauerat, maiori pudore affectus, ſtatim fuit eiectus. Ipſa aũt rursùs rediit ad ſuas ad Deum preces & orationes.

Nota ĩ priſcis Chriſtianis tã frequentẽ uſum ſigni S. Crucis.

Cap. 11.

Poſt hæc is, cuius erant priùs inſolentes & glorioſi ſpiritus, humilis & abiectus apparuit Cypriano, & q uictus eſſet, aperta ſigna uultu præ ſe ferens. Ille aũt: Et tu, inquit, qui es tantus, à tali puella fuiſti ſuperatus? Quo aũt freta illa, aduersùs uos, qui eſtis tã magni, tam magna poteſt facere? Tunc dæmon (erat aũt omninò diuina uirtus, q̃ aduerſarium ueritatis mouebat, ut hæc proferret) Signum, inquit, Crucis, ne dum figuratur quidẽ, uidere omninò ſuſtinemus, ſed totis uiribus nos priùs in fugam coniicimus, q̃ id perfectè figuretur.

Nota Lector.

Quantæ erat neceſsitatis, mendacii patrem hæc aperire, uitiiq; opificem & conciliatorem? Non fuit itaq; minus miraculũ, arrogantẽ illum & ſuperbum ſignificare ſe eſſe ſuperatũ, q̃ illũ ſic proſtratum fuiſſe à puella. Dicebantur autem hæc omninò intelligenti: & accepta occaſione, ſapiens erat ſapientior. Protinus .n. intellexit, ſi hæc poteſt Crucifixus, quanta ſit amentia, eo relicto, illius ſequi inimicos, qui ſunt tam imbecilli, & tam facilè terrẽtur.

Cyprian⁹ conuertitur, intellecta Chriſti aduersùs dæmones potentia.

Hæc cùm mẽte agitaſſet Cyprianus, ſtatim perrexit ad libros: & tanq̃ malorum fontes, & orgiorũ dæmoniacorum theſauros, eorumq; nequitiæ delicias & donaria, eos igni mandare ſtatuit. Cùm ergò dixiſſet famulis, ut eos afferrent, uenit ad Eccleſiam: & cum Epiſcopo congreſſus, (ei nomen erat Anthimus) rogabat, ut deſcriberetur in numerum ouium Chriſti. Ille aũt (Cyprianum .n. cognoſcebat, & eum planè eſſe lupũ ſciebat) eam rem eſſe artem arbitratus: Tibi, inquit, ſufficiant, qui ſunt extra Eccleſiam: neq; eos coneris aggredi, qui ſunt intrà eam, nè fortè malus tibi contingat exitus. Audiuit Cyprianus, & omnia adduxit, quibus ei fidem faceret, cum ſumma moderatione, & teſtabatur eſſe fidẽ Chriſti inuictã. Dicebat .n. Iuſtam illi eam nupèr notam reddidiſſe, per quam illa in fugam multos uerterat dæmones. Accipe aũt, dicebat, hos quoq; libros, qui mihi fuerunt malorum principium, & da eos igni conſumẽdos, ut dæmones quoq; ſciant nihil poſthàc fore mihi cum illis cõe. Ii .n. fuerunt interceſſores ad amorem in eos mihi conciliandum. His perſuaſus Epiſcopus, uirum eſſe mutatum, illos quidẽ, ut digni erant, ſtatim igni mandauit: illum autẽ, cùm ei benedixiſſet, dimiſit, multùm admonens, & ei cauens, ut ſtaret iis, quæ decreuerat.

Anthimus Epiſcopus Antiochenus.

Magici libri Cypriani comburuntur.

Cap. 12.

Magna Cypriani mutatio.

Statim ergò Cyprianũ priorum magna ſubit pœnitentia: & deincèps ab improba & flagitioſa uita tãtum deſtitit, & tantus fuit hoſtis turpium uitiorum, quanta priùs ei interceſſerat cũ ipſis amicitia. Quin etiam in ea, quæ ſunt honeſta & Deo grata, tantũ adhibuit ſtudium, quãtum nec priùs in ea, quæ ſunt mala. Indicium pulchrę huius mutationis, poſt librorũ conflagrationem, fuit ẽt ſimulacrorum diſſolutio: q̃ fuit tam abſoluta, ut ne eorum quidem omninò eſſet reliquum ueſtigium, ſi quid tale præcedens tempus apud eum uidiſſet. Deindè quid? Cùm ille ad ſuã contumeliam caput cinere adſperſiſſet, graues edẽs gemitus ac ſuſpiria, & ſeipſum lauans lachrymis, ſolus cum eo ſolo, qui eſt ubiquè pręſens, colloquebatur: tantoq; in Deum amore cor ei inflammabatur, & ſic ignis eius omnem deprimebat mentis altitudinem, ut ipſe recuſaret ore Deo offerre ſupplicationẽ, propter inſignem humilitatem. Itaq; magnus quidẽ erat Cyprianus, quandò ſuum ſtudium cõferebat in dæmones, præcipuam honoris partem apud eos obtinens: maior autem rursùs apud Deum & Chriſtianos, quandò fuit mutatus pulchra mutatione, & ingreſſus eſt uiam, quæ ducit ad uirtutem.

Cineris aſperſio, ſymbolũ pœnitẽtiæ.

Cap. 13.

Cùm ergò totam ſic tranſegiſſet noctem in confeſsione, gemitibus & lachrymis, manè diei magni Sabbathi uenit in Dominicum, multos habens, q inter ſe inuicèm contendebant, & eum ſtudebant præuenire, & illic uidere. Ingrediens ergò, exiſtimabat fauſtum eſſe ſignum ingreſſus in templum, ſi ſcopo ſuo uerba quoquè auditionis habuiſſet conueniẽtia. Atq; habebat quidem pedes intrà eccleſiam: habebat autem admirabiliter quoquè & præter opinionẽ Diaconum, hæc Apoſtoli uerba pronunciãtem: Chriſtus nos redemit à maledicto legis, factus pro nobis maledictum. Similiter autẽ ea quoquè dicta Prophetæ: Vidiſti, Domine, nè ſilueris: Domine, nè diſceſſeris à me. Eſaiam quoq; legebat alius: Eccè intelliget, dicẽs, puer meus dilectus, quem elegi. Quæ oia cùm iudicaſſet ſuo conuenire inſtituto, perfectiùs ad fidẽ in Deum, ſuum confirmauit animũ, ut qui eſſet intelligens, & de ea, q̃ oportet, uidẽda perſpicaciſsimus. Cum autem uocaret tempus, & * foràs egrederẽtur Eccleſiæ catechumeni, ille uerò maneret intùs, quidã diaconus, cui nomẽ Aſterius, iuſsit eum exire. Ille autem illic quoquè, quàm eſſet acri magnoq; & excel-

Galat. 3.

Pſal. 34.

Eſa. 42.

** fores.*

ſo

ſo animo, volens oſtendere, neq; eſſet facilis ad parendũ cuilibet, ei minimè cedens: Quanã de cauſa, inquit, ô Diacone, me, qui factus ſum ſeruus Chriſti, extra eccleſiam contẽdis eijcere? Cur diſſoluis mei propoſiti conſtantiã? Poſt hęc diaconus quidẽ perſiſtebat in ijs, quæ ſtatuerat, & vim afferebat, vt eũ expelleret ea eccleſia, ei ſic dicẽs pręterea: Nõdum factus es perfectus. Ille aũt verbo ualde perculſus, dixit: Viuit meus Chriſtus, q̃ dæmones aboleuit, qui virginẽ ſeruauit, qui mei maligni eſt miſertus, non me arcebis ab ingreſſu eccleſię: ab ea non recedam, niſi factus fuero perfectus.

Amore Chriſti nõ vult exire eccleſiã cum cæteris catechumenis

Cap. 14.

His quæ dicta fuerant, valdè obſtupefactus diaconus, hæc ſignificat Epõ, nempe ꝙ ipſe quidem ex eccleſia eiiceret Cyprianum: ille verò vellet intus manere, non aũt exire cum cathecumenis, nec hoc ſolùm, ſed etiã quæ perfectos reddunt, vellet conſequi ſacramenta. Qui igitur ad ſeruandas animas erat artificioſus Anthimus, cùm rem eſſe diuinam accuratè conſideraſſet, acceſſit quamprimùm Cyprianum: & cùm catechiſmo inſtituiſſet, diuino quoquè eũ expiat baptiſmo. Et octauo quidem die ſacrum facit eum præconem & expoſitorem Chriſti myſteriorum: viceſimo aũt ſubdiaconum, triceſimo verò refert in numerũ diaconorum. Sic quidem Cyprianus pulchrè verſabatur in rebus honeſtis: & ſic in primo acceſſu fuit inſpiratus diuinitùs: & ſic perſeuerauit, ad naturam, eum retrahentem nõ humiliter nec abiectè reſpicere, neq; pmittere ſe ab ea flecti, adeò vt & deſupèr dignus diuina cẽſeretur illuminatione, & aduerſùs vitia & dæmones maiore ditaretur gratia, quàm quæ auribus ferè percipi, aut credi poſsit.

Cyprian⁹ baptizatur.

Sacris imbuitur.

Cap. 15.

Cùm autem totus annus eſſet trãſactus, dignus iudicatur cathedra presbyterorum, non hoc aſſcẽſum ſolummodò iudicans, ſed ẽt ad virtutis incrementũ; tam prompto & alacri aĩo per uiam arctã & aſperã ingrediens, q̃ vllus alius per planam & latã, & ad ingrediendum facilem. Paruo itaq; tpe ſummum virtutis appræhendit, & creatus eſt paſtor Carthaginenſium. Nõ ſolùm aũt Carthaginem, ſed ẽt vniuerſum Occidentem, atq; adeò ẽt totum Orientem, cõpræhendit ſui admiratione. Is generoſam quoq; virginẽ Iuſtam, cùm mutato noĩe Iuſtinam appellaſſet, & in diaconiſſarum numerum retuliſſet, ei tradit præfecturam earum, quæ erant in monaſterio, & eis illam præfecit, tanq̃ matrẽ. Eos aũt, q̃ orthodoxæ fidei aduerſabantur, luce vitæ & linguæ ſuauitate inducens quotidiè innumerabiles addebat Eccleſiæ, &, vt ſemèl dicam, quoſcunq; aut præſens lingua, aut abſens ſcriptis alloqueretur, ad rectam partẽ traducebat. Quamobrèm res gentilium florentes tunc ſunt extinctæ, & tanq̃ herba quædam paulatim emarcuerunt. Cùm ità ſe haberet, in eum a doloſo hoſte bellum eſt excitatum, non vt eum vnquam ſuperaret, (Sciebat enim fieri non poſſe, vt ipſe Cypriano euaderet ſuperior) ſed vt cùm Chriſti oues a paſtore deſertas effeciſſet, tunc tanquàm lupus inuadens, eas mactaret & perderet.

Ordinatur presbyter.

Alij rectius ſentiunt Antiochenorum creatum paſtorem.

Multos cõuertit ſua prædicatione.

Cap. 16.

Cùm ergo totũ ſubiiſſet Decium, (ipſe enim tunc imperabat Romanis) acerbiſsimo eũ ciet furore aduerſùs Chriſtianos. Magis autem ſtudebat ipſe vnũ venari Cyprianum, q̃ oẽs capere Chriſtianos. Sciebat enim, quàm eſſet illius lingua vtilis Chriſtianis, & ꝙ cùm illum cepiſſet, facilè eos ſubiugaret, qui ab ipſo paſcebantur. Cùm in eo ergò omnes adhibuiſſet machinas, & nec bonorum promiſsis allici, neq; malorum minis vidiſſet perſuaderi, eum tandem dãnat exilio. Ille autem tantum abfuit, vt exiſtimaret magnum quid eſſe ſupplicium, & ſi extremum eſſet malum, vt ſeipſum non curans, aliorum curam gereret, nec ceſſaret ſcribere, admouere, confirmare, adhortari, vt ad ſola intuerentur præmia, quæ ſunt virtuti propoſita, & à ſola, quæ eſt illic, pendèrent gloria; enſes autem, ignem & beſtias, tanquam bonorum cauſas amplecterẽtur, vt quæ pro breui, & q̃ eſt ad tempus, dolore reddãt regnum cælorũ. Hæc Cyprianus non ſolùm dicebat, ſed ẽt quæ licebat, faciebat, ut qui ſciret, facta magis poſſe perſuadere, q̃ verba: & ſuo exemplo prouocabat ad ſimilẽ æmulationem. Quomodò autem? dicetur: Videns n. tandèm malignus Cyprianum contendentem ſic extinguere errorem cultus ſimulacrorum, grauiter ferebat, & erat ei intolerandum omninò, quod fiebat. Subiẽs itaq; quoſdã ex iis, qui erant in impietate acriores, perſuadet, ut eum accuſent apud Comitem Oriẽtis: (illi nomen erat Eutolmius) ꝙ omnes quidem perſuadet, miris quibuſdam eos inducens præſtigiis: aduerſùs noſtros aũt deos ingentes eis facit ſpiritus: &, quod eſt grauius, nõ ſolùm id facit cũ eis, in quorum uenerit conſpectum, & cum quibus fuerit latẽter congreſſus, ſed cum illis etiam, quos literis conuenerit: & quòd liberè quidem amplectitur ſectam Chriſtianorum, eorum aũt irridet religionẽ, & deos patrios afficit contumeliis. His Comes ad iram uehementiſsimè accenſus, & maximè, ꝙ reſciuiſſet virginem quoq; Iuſtinam eadem ſentire, quæ Cyprianus, cùm eos in uincula coniecißet, & aliam tradidiſſet cuſtodiam, referuat tribunali Damaſci.

Virtuti propoſita præmia in cælis.

Cyprian⁹ cum Iuſtina conijcitur in uincula.

Cùm ergò ducti eſſent ſancti in hanc ciuitatẽ: Tu es magiſter Chriſtianorũ, (dicit Comes Cypriano, uerba faciens ex alto tribunali) qui eis, qui deos colunt, perſuades contrarium, & eos conturbas, qui ppter mentis imbecillitatem facilè in omnem laberis opinionem? Non tu priùs multos ad deos adduxiſti, aptis, ut accepi, de eis narrationibus? Quomodò ergò nupèr es mutatus? & quænã eſt cauſa mutationis? Cur autem Crucifixũ prædicans, ſtatuiſti homines decipere alienis doctrinis? Poſt hæc ſanctus quietem agens, ſeipſum colligebat, & confirmabat. Deindè propiùs procedens, Comiti dixit ornatè & honorificè: Ego cùm, ut tu teſtaris, in res Gentilium multũ ſtudii ponerem, & in dicendi facultatem, & magicorũ librorũ meditationem eſſem uehementiſſimè affectus, nullum hinc magnum, aut quod ad animã pertineret, lucrum percepi. Mihi aũt ſic affecto & in uanis occupato laboribus, inaniũ meorũ ſudorum, & cultus deorũ inſipientiũ Deus miſertus, bonam & certam ducem uiæ, quæ ad ipſum tendit, hãc mittit virginem. Quòd ſi modum conſequenter audire uolueris, quo id fuit adminiſtratum ac geſtum, ſat ſcio, ualdè miraberis. Sic aũt habet. Aglaidas quidam ex iis, qui nati fuerant ex Claudio, ab hac uirgine uictus fuerat amore magno. Et ille quidem eam petebat in matrimonium: illa aũtẽ recuſabat, coniugem querens virginitatem. Ille perſiſtebat, partim quidem ſupplicans, partim autẽ uim afferens. Illa ecõtrà à prima uoluntate non deſtitit. Poſtq̃ uerò uidit eã immobilẽ, & ei oĩ rõne reſiſtentem, nullo mõ potuit quieſcere. Itaq; ad me ueniens Aglaidas, expoſuit quidẽ arcanũ, narrauit aũt ſe fuiſſe deſpectum à virgine, & poſtremò rogauit, ut pro uiribus opẽ ferrẽ infortunio, & amatoriũ medicamẽtũ, qđ ei uincẽdæ par eſſet, ad eã immitterẽ, & ad amatoris mouerẽ cupiditatẽ eã, q̃ tã ſuperbè deſpiciebat. Ego uerò in libris magicis habẽs fiduciã, & in dæmonibus, iuſsi rẽ curaret, ei citiſsimũ pmittẽs auxiliũ. Cùm igitur vnũ uocaſſẽ ex dæmonibus, ei rẽ aperio, & ſi qd poſſet rogaui, ut opẽ ferret. Ille aũt, anteq̃ experiretur quidẽ, erat elato ſupercilio, & uehemẽs i pmittẽdo, & q̃ uidebatur poſſe omnia facere. Cùm autem abiiſſet, &

Pſal. 17.

Exhibetur tribunali.

Cypriani ad Comitẽ oratio

Imbecillitas dæmonum ſuperbiſſimorum.

cum puella eſſet congreſſus, apparuit mus leonẽ aggreſſus, aut ſcarabeus luctatus cum aquila. Fugiens enĩ ad me eſt reuerſus. & ualdè territus, q̃ priùs erat magnus, & cuius intolerandus erat impetus. Me uerò inuaſit ſtupor. quomodò uirgo adeò mollis, & q̃ re qualibet ſolet facilè terreri, non ſolùm nõ ceſsit ui & inductioni dæmonis, ſed ei ẽt euaſit terribilis, Quibnſnam aũt armis nitens, nõ ſolùm eum repulit, ſed ẽt ad nos tranſmiſit fugitiuum? Propterea eram plenus ſuſpicione, & grauibus agitabar cogitationibus. Me aũt interrogante & ſitiente ſcire cauſam, uolebat quidem celare dæmonium, & omni ratione tegere. Cùm autẽ ego eum non dimitterem, uix tandèm, uel inuitus confitetur, & arcanũ aperit, dicens diuinam eſſe in ea uirtutem, & ſibi quoddam horrẽdum apparuiſſe ſignum, cuius ne ſolum quidem ſuſtinuit adſpectum, ſed rediit fugiens. Sic illo condẽnato, ipſe non fuit negligens: ſed aliũ quoquè miſit, qui, ut exiſtimabat quidem, erat priori lõgè fortior; uiribus aũt nihil erat diſsimilis. Nã ille quoquè cùm eadem uidiſſet, & paſſus fuiſſet, reuerſus eſt. Ego aũt rem adhuc uolens magis examinare, emitto ipſum principẽ dæmoniorum, ignaros & inexpertos uocãtem eos, qui priùs miſsi fuerãt, & qui nullis inſidiis, nec ulla arte uti ſcirent ad mentem decipiendã: me aũt bona ſpe implebat, q̃ & uirgiuem expugnaret, & eam, cui uellem, quolibet faciliùs redderet morigeram. Poſtq̃ autẽ ipſe quoquè eam eſt aggreſſus, quid quidem non dixit, quid autẽ non fecit ex iis, q̃ poſſunt inducere? Quãuam autem omiſit ſpeciẽ deceptionis? Quæ quidem omnia illa arguit eſſe inania & imbecilla: & tandèm illum ipſum, cuius erant tã ingentes ſpiritus, adeò humilem reddidit & fugitiuum, ut apertè fateretur Crucifixi uires eſſe inexpugnabiles, & ab ipſa illos fortiter expelli.

Crucifixi uires inexpugnabiles, & dæmonibus horrori.

Cap. 18.

Ad hæc quid me oportebat facere, dic per ipſam ueritatem, o iudex. Rem ne mente agitare & iudicare dignam, quæ conſideretur, quænam ſit ipſa Chriſti uirtus, quæ uulgò iactatur, qua ipſi quoquè terrẽtur dæmones, & ſola fuga ſeruantur: an ſic citra rõnem ſequi ea, quæ ſunt tradita, perindè ac ſi traherer naribus? Ego itaq; cùm quæſiiſsẽ inueni, & pulſanti mihi fuit apertũ. Et cùm lux cognitionis meo cordi illuxiſſet, purè cognoui, q̃ hæc quidẽ ſimulacra, quæ à nobis colũtur, ſunt ſolùm deceptio & mendacium, quæ ſub Dei nomine adorantur. Vnus autem uerus Deus eſt Chriſtus, qui poteſt ſeruare eos, qui i ipſum credunt. His Comes ad iram motus, cùm nõ haberet quid talibus dicendi uiribus reſponderet, facit id, quod erat in prõptu, & quod eſt conſequẽs iis, qui fuerint irati. Sanctum quidẽ iuſsit ſuſpenſum diſcerpi: Iuſtinæ aũt os uerberari, & oculos, etsì illa non tam uideretur cædi à tortoribus, q̃ quodammodò meminiſſe Dei glorificationis. Nã cùm ſic uerberaretur, alta uoce clamabat: Gloria tibi Deus, qui me, cùm eſſem indigna, tibi feciſti familiarem, & dignam cẽſuiſti, ut pro tuo paterer nomine. Et ſic patiens, adeò ſe fortiter geſsit, ut nihil oſtẽderet ignauum, aut muliebri & imbecillæ naturæ conueniens: qui autẽ uerberabant, deficientibus eis uiribus, à tormentis ceſſauerũt. Diuinus autem Cyprianus, cùm os eius cæderetur, planè erat magno & excelſo animo, nec frangi, aut deiici poterat, uirileſq; & beatas tales edebat uoces, ut audientes eos, qui circunſiſtebant, ad ſe attraheret & ab incredulitatis profundo eriperet. Dicebat.n Comiti, magno & generoſo animo, ingentiq; ſpiritu eum intuens: Cur es adeò emotæ mentis, indignæ ſcilicet regno cælorum, pro quo ego omnia pati ſtatui, ut tui quoquè ſunt teſtes, qui non uident, oculi? Non reſpicies, non cognoſces, quænam ſit uera lux: & relictis tenebris, ad ipſam tranſibis? Propter hæc Comes ad unumquodq; eorum, quæ dicebantur, grauiorem ei imponens dolorem: Si, inquit, tibi uideor immortale regnum cõciliare, tibi ſupplicium adhuc multiplicabo, & omninò mihi habebis gratiam propter beneficium & commoda, quorum ego ſum tibi conciliator. Hæc cùm dixiſſet, & adhuc paululùm eum cædi conceſsiſſet, deindè ceſſauit cruciare, non ex humanitate, ſed q̃ inops eſſet conſilii, ut qui deſperaſſet fieri poſſe, ut ſancti mutarentur. Propter hæc in carcerem quidem Cyprianum, Iuſtinam autem iubet abduci in Terentinæ, quod dicitur, monaſterium.

Sãcti martyres atrociter puniuntur.

Cap. 19.

Rurſus autem poſt tempus non multorum dierũ, cùm ſanctos ad ſecundam produxiſſet examinationem, ſimulans manſuetudinem: Nolite, inquit, ſequi hominem mortuum, neq; morte affecto ueſtram ſidem credere. Non eſt.n. omninò uitæ dator, qui ne ſibi quidem potuit opem ferre, & ſuam ſeruare animam. Hanc admonitionem reputantes ſancti ſuperuacaneam & ſtultam, immò uerò improbam & noxiam, ſic dixerunt Comiti: Quid uerò tu, qui es tam acuto & ſubtili ingenio? Non didiciſti, q̃ abſq; morte non accedit immortalitas? Nec intellexiſti quodnam ſit myſterium eius, qui uicit mortẽ morte triũ dierum? Sed tu es reuera hebeti & obtuſo ingenio circa res magnas & utiles: & ideò uidens non uidebis, & cùm ſis inſipiens, non intelliges. Propter hæc Comes ne expectato quidem fine orationis, ira ſtatim fuit percitus, & ficta mãſuetudo facilè eſt diſſoluta. Vndè ẽt martyribus grauem parauit pœnã, ſartaginem ualdè accenſam iubens eos excipere. Cùm diuinus ergò Cyprianus priùs forti & generoſo animo inſiluiſſet, eum ſtatim ſecuta eſt Iuſtina. Quam cùm martyr uidiſſet timore correptam, quantùm licebat coniicere ea tarditate ingreſſus, uerbis ei animũ addebat, & memoria rectè factorũ, quibus illa & fugauit dæmones, & eum reuocauit ab incredulitate. Cùm his uerbis confirmaſſet Iuſtinã, deindè rurſùs figura uenerandæ Crucis, tanquam armis muniti, ueluti ſuper rorẽ ſensìm deſcendentẽ, ſuper ferri flammam recubuerunt. Quo quidem Iudex etsi ualdè obſtupefactus, præſtigias tamẽ, non ueritatẽ, eſſe putabat id, quod fiebat. Vndè etiã eius ſouens amentiam quidã Athanaſius, unus ex iis, qui cõſiderabãt, & q erat ei familiaris: Ego, ĩquit, Chriſti ueſtri mox arguã imbecillitatẽ. Dixit, & ſimul ẽt auſus eſt igredi ardentẽ flãmam ignis, inuocato Ioue & Aeſculapio, illo quidẽ, ut q ſit princeps ignis ætherei & terreni: hoc aũt, ut q exiſtimaretur ſuppeditator ſalutis. Nõ priùs aũt ignẽ attigit, q̃ è uita ẽt ſtultus exceſsit, pro tinùs, quod uocauit, de ſeruloribus dignũ conſecutus auxiliũ. Sãcti aũt diù in ſartagine pmanſerunt illæſi, illuminati potiùs, q̃ ardẽtes. Ignis n. eis cedebat, & coercebat eã, quã habebat, opationẽ, ueluti reueriꝰ cõem Dñm & opificẽ, pro quo hæc pati ſtatuerunt.

Egregiè reſpõdẽt Comiti.

Mittuntur in accenſam ſartaginẽ.

S. Cruce ſe muniũt.

Nota amẽtiã impij hominis.

Videns ergò Iudex res nouas & ſtupendas, & ignẽ, tanq̃ unũ ex iis, q̃ ſunt rõne prædita, diſcernentẽ amicũ ab inimico, & ſanctos quidẽ illæſos ptegẽtẽ & cõſeruantẽ, Athanaſiũ aũt pro meritis ad mortẽ tranſmiſiſſe, ipſe quoq; ppemodũ ſuffocabat, &, Curæ mihi ẽ amicꝰ, dicebat, & mihi curæ, & pp eũ maximũ ſẽtio dolorẽ. Cũ uerò uocaſſet quẽdã ex cognatis, cui nomẽ erat Terẽtiꝰ, eũ ſeorsùm ab aliis adhibuit i cõſiliũ, quonã mõ ſe gereret i iis, q̃ ad ſãctos ptinebãt. Terẽtius aũt dixit: Nihil ſit tibi rei cũ ſanctis, nec uelis tã incõſideratè reſiſtere ueritati Chriſti: uirtꝰ ẽ planè inexpugnabilis. Tibi aũt optimè cõſules, ſi eos trãſmittas ad Imperatorẽ, & ei accuratè ſignificaueris, quæcunq; in eos feciſti: q̃ magno aũt & excelſo aĩo u ſe geſſerunt

Cap. 20.

Virtus Chriſti quanta.

geſſerunt in omnibus:& qđ à te nullũ fuit prætermiſ
ſum ſuppliciũ, ſed puniẽdo ẽt ipſas ſuperaſti beſtias:
illorũ uerò tormentorũ nullũ eos attigit, ſed hucuſ
que permanſerunt illæſi. Hæc cùm audiiſſet Comes,
Nicomediã ad eũ, qui tunc rerũ potiebatur, (is aũt
erat Claudius) talẽ iſtum mittit epiſtolã: Comes Eu

Epiſtola Comitis ad Imperatorem.

tolmius Claudio Cæſari magno, terræ & maris dño,
Salutẽ. Eos, qui tuæ ſunt ditionis, uidẽs magna frui
trãquillitate, Imperator maxime, magnorũ deorũ,
quã in te cõſeruant, beneuolẽtiæ, & eius, quæ tibi a-
deſt, religionis nóui hãc eſſe dignã remunerationẽ.
Quoniã autẽ quidam ex iis, qui dicũtur Galilęi, in ip
ſos fremẽtes, Chriſtũ, quẽ Iudæi, tanq̃ maleficũ, Cru
ci affixerunt, magìs colunt & adorãt, ea de cauſa nos
quoquè eos omnibus modis, tanq̃ ſeditioſos ac per-
nicioſos, poſtq̃ ad tribunal producti ſunt, non muta
tos, è ciuitatibus pellere magnifacimus: & quos qui-
dẽ uia tandèm eorũ, quæ malè ſenſerant, aliqua ſu-
bit pęnitẽtia, magnorũ deorũ freti beneuolẽtia, eos
admittere, &, quã par eſt, gratiã reddere non recuſa-
uimus. Quos aũt perſerutans inuéni eſſe immedica-
biles, eos flagris cædere, in crucẽ agere, ungulis, di-
ſcerpere, omnibus modis punire, cõuenienter iis, q̃
latæ ſunt, legibus, nõ neglexímus. Non poſſunt.n. ali
ter ſuperari emotæ mentis animi, & q difficilẽ habẽt
affectionẽ in eis habitantẽ. Nè aũt me putes ea, quæ
dicuntur, fingere, hunc quoquè Cyprianũ, qui nõ ali
qua adductus neceſſitate, ſed ſua ſpõte defecit à diis
ſeruatoribus, & Crucifixo totũ ſeipsũ dedicauit, poſt
quàm ualdè puniui, ad tuã nunc miſi potentiã, homi
nẽ, qui eſt uerbis aptus ad perſuadẽdũ, moribus autẽ
improbus, & ad ſe defendendũ promptiſsimus. Eum ſi
blandè ac leniter conueniebã, ne animũ quidẽ mihi
omninò adhibentẽ inueniebã: ſi aſperè tractabã, &
tormenta inferebã, non tã uiro, q̃ ſtatuę, aut alicui al
teri inanimato ea me inferre cenſebã: ſi carcere in-
cludi imperabã, exiſtimabat imperatũ eſſe inopię cõ
ſilii, nõ aũt humanitatis: & ne ſic quidẽ ſtolidus, ꝙ ad
deos quidẽ attinet, & eos, qui illis párent, nolebat ge
tẽ agere: Sed cùm eſſet ſub clauſtris & cuſtodibus, in
ſultabat eorũ toleranciæ: & nec deſiſtebat quidẽ mul
tos ſuo morbo implere. Cùm ergò uiſus eſſet & vltri
ce manu, & carnificibus, ꝙ ad nos quidẽ ſpectat, ſu-
perior: ſciamus aũt oẽs, ꝙ quãcunq; terrã Sol adſpi
cit, ea tibi paret, & à te regitur, Cyprianũ ad te miſi
ſimul cũ Iuſtina virgine: quos aut efficies, vt decli-
nẽt ab odioſa & execranda religione: aut circa illos
ea facies, quæ magno Ioui placẽt, & diis aliis. Illorũ
aũt inobedientiã ſingulatim declarabunt acta, quæ
ſunt de eis facta.

Cap. 21.

Literas itaq; legentẽ Imperatorẽ ſubit admiratiõ:
anteq̃ eorũ faceret periculũ, uictus fuit à forti & ma
gno eorũ animo. Cùm ergò uiſum eſſet ſufficere tor
mẽta, quæ pręceſſerant, & plura inſerre iudicaret nõ
ſolùm eſſe crudele, ſed ẽt ſuperfluũ, (acceperat.n. eos
quicquid inferebatur, inſigniter deſpicere) cõicato
cũ amicis conſilio, ubi illos inuenit laudantes, impo
ſuit finẽ iis, quæ præceſſerant: Cyprianus, dicens, &

Iubentur ſancti martyres gladio feriri.

Iuſtina, qui aduerſus deos fremuerunt, & ne ſuppli-
ciis quidẽ, ut ſententiã mutarent, inducti ſunt, neq;
bonorũ promiſsis, gladio mortẽ ſubeant. Hæc cùm
ſancti audiſſent, nõ triſtẽ uultum, non uerbũ indeco
rũ & illiberale, neq; aliquid aliud, quod eſſet puſilli
& abiecti, animi, oſtenderunt: ſed potiùs alacres, &
magnã animi lætitiã uultu ſignificantes, proptèr flu-
uiũ Gallũ ad mortẽ ducebãtur, cùm acceſsiſſent plu
rimi ad ſpectaculũ, utpotè ꝙ fama curreret, & oẽs
ſtatìm uocaret pp perſonarũ claritatẽ. Cùm ergo ali
quod breue tẽpus ad orãdũ petiiſſent, & impetraſ
ſent, & Eccleſiæ tranquillitatẽ, omnibusq; pacem à
Chriſto poſtulaſſent, magnus Cyprianus ne tum qui-
dem moriturus, ſapiẽtiæ oblitus eſt, & animi magni

Cyprianus rogat Iuſtinã priùs ĩterfici, ob muliebrẽ imbecillitatem.

tudinis: ſed habens ſuſpectam fœminæ imbecillita-
tẽ, eos, quibus mãdata fuerat cędes, rogauit, ut priùs
interficerent Iuſtinã. Quod cùm factũ eſſet, & beatũ
finẽ ea accepiſſet, ille magnas Deo agens gratias pp
hanc pulchrã & optandã uocationẽ, ipſe quoq; mox
lætus gladio conſummatur, & ad cęlum euehitur.

Cap. 22.

Iacentibus ergò ſic corporibus, nemo audebat ea
tollere pp magnam gentiliũ feritatẽ, & ad ſupplicia
ſumenda procliuitatẽ. Nam cùm in ſanctos marty-
res iam iſta fuiſſet ſententia, tranſiens quidã, cui no-
mẽ Theoctiſtus, & uidẽs abduci ſanctos, ſolùm dixit:

Theoctiſtus propter verba pauciſſima trucidatur.

Quàm iniuſtè morti traditi fuerunt ſancti: & martyr
fuit repente abſq; ullo negocio. Simulatquè.n. hoc
dixiſſet, eũ ex equo deiiciẽs aſſeſſor Felicius, cui Im
perator principaliter mandarat in ſanctos animad-
uerſionẽ, parẽ Chriſti martyribus ei quoq; mortẽ at
tulit. Cùm ergò non parùm tẽporis interceſsiſſet, &
ſic pretioſæ iacerent reliquiæ, quidã ea Chriſtianis,
qui Roma in transmarinas ueniebant regiones, ubi
ſanctũ uidiſſent & eũ ſtatim agnouiſſent, non poſ-
ſent aũt fallere cuſtodũ oculos, qui ad hoc ipſum ma-
nebant, ꝙ eſſet eis imperatũ, ut cuſtodirẽt reliquias,
nè ex ab aliquo ſurriperentur, donèc eſſent deuora-
tę à uolucribus & beſtiis: neq; ipſi tẽpus obſeruare
neglexerunt, cùm cuſtodes quidẽ à ſomno uicti fue-
re. Tunc.n. ipſi, acceptis pretioſis theſauris, Romam
denuò nauigarunt, afferentes ẽi monimenta eorum
decertationes. Quę quidem ſimul cum ſacris corpo-

Sacra eorũ reliquia Romã transferuntur.

ribus credunt fidei cuiuſdam mulieris clariſsimę,
cui nomẽ quidem erat Matrona, cognomen autem
Ruſtina: quę dicebat ſe genus ducere à Claudio. Ea
autẽ in maximè inſigni tumulo ciuitatis illa honori
ficẽ deponit in una theca, affatim curationes non iis
ſolis, qui Romam habitant, ſed ẽt iis, qui illuc ueniũt
ex omni parte, prębentia quotidiè: Ad gloriã Dei pa
tris, & Domini noſtri Ieſu Chriſti: Quẽ decet omnis
honor, maieſtas & magnificentia, nunc & ſemper, &
in ſecula ſeculorum. Amen.

VITA ET MARTYRIVM SANctiſsimorum Coſmæ & Damiani, ac fratrum eorundem Antimi, Leontii, & Euprepli, ut habetur in antiquiſsimis MS. codicibus, quibus uetuſtiſsima ſuffragãtur Martyrologia.

Septẽ. 27 Cap. 1.

DECET ut omnium ſanctorum
ueneranda merita reuerenter à
piis animẽs legantur, atq; nun-
cientur, nè quiſquam poſsit, ſeu
legendo ſiue audiendo geſta ſan
ctorum, piger ac fide tepidus re
manere, & non diſcuſſa mentis
infirmitate, alacer ad eorundẽ
ſanctorum uenerabiles palmas feſtinare. Deniquè tẽ
poribus Diocletiani & Maximiani fuit quędam mu-
lier in ciuitate Aegęa, uenerabilis ac Deũ timens, no

Patria & mater ſanctorũ Coſmæ & Damiani.

mine Theodota. Hęc omnibus diebus uitę ſuę ſer-
uiens Domino, & piis operibus inſiſtens ac faciens
mandata Dei, ſanctos geminos fratres Coſmã & Da
mianũ enixa eſt. Quos cùm nutriſſet, & literis inſtru-
xiſſet; Medicinę artẽ à ſpirituſancto edocti ſunt, cu-
rare ſcientes ſecundùm Euangelium oẽm ęgritudi-
nem & omnem infirmitatẽ, nõ ſolùm in hominibus,
ſed ẽt in iumẽtis, ut impleretur ſermo propheticus:
Hoĩes & iumenta ſaluabis Dñe. Paſsiones uerò quas

Pſal. 35.

curabãt, hę ſunt: Cęcis uiſum in noĩe Ieſu Chriſti re

ſtituebant, claudis greſſum, ſurdis auditum, mancis reſtaurationem: ſpiritus immundos es obſeſsis corporibus repellebant, & omnem amaritudinē à corporibus humanis per gratiam cœleſtem detrahebāt. Et hoc facientes, à nullo aliquid, tam à diuite quàm à paupere accipiebant, mandatum Saluatoris cuſtodientes: Gratis accepiſtis, gratis date.

Gratis curationes ægris adhibent.
Matt. 10.

Cap. 2.

Eo tempore fuit matrona quædam, nomine Palladia, clinica: Hæc oēm cenſum proprium cùm erga Medicos expēdiſſet, & nihil profeciſſet, cognita opinione ſanctorum Coſmæ & Damiani, feſtina cucurrit, complexaq; pedes eorum poſtulabat, ut eorū uiſitationem mereretur. Qui fide eius explorata, prōpto aīo eam, Dn̄o iuuante, curauerunt. Quę agnoſcēs quō per eos Dominus curare eam dignatus eſt, laudē dedit Deo, qui illis hanc coronam uirtutis, & curationum contulit gratiā. Sciēs aūt, quia à nullo quicquā accipiebant, occultè obtulit ſancto Damiano quoddam munus: & cùm nollet accipere, uoluebat ſe pedibus eius, & ſacramentis terribilibus conſtrictus ſuſcepit munuſculū eius, nè ſpernere uideretur nomen Dn̄i per quod adiuratus eſt. Hoc cùm S. Coſmas comperiſſet, ualdè contriſtatus eſt, & præcepit nè corpus eius unà cū ipſo ſepeliretur. In eadem nocte apparuit ſeruo ſuo Coſmæ Dn̄s, dicens: Quarē ſic locutus es propter illud munus, quod non mercedis gratia, ſed per nomen meum adiuratus ſuſcepit?

Palladia matrona, clinica ab infirmitate curatur.

S. Damianus coactus ſuſcepit paruū munuſculum.

Cap. 3.

Multis igitur mirabilibus factis, quadam die inuenerunt camelū debilitatum arte diabolica, quem ſanum reſtituentes, illæſum abire iuſſerunt. Sed ut eorū uita ampliùs per paſsionem clareſceret, facta eſt perſecutio Chriſtianorum in ciuitate Aegæa à præſide Lyſia. Sedens itaq; pro tribunali, audiuit ab officio ſuo beatiſsimorū martyrum Coſmæ & Damiani geſta, quæ & quanta per eos Dn̄s circa ægrotantes ageret, & quòd eſſent Chriſtiani, & Medicinæ artis induſtria imbuti, circumeuntes ciuitates & prouincias, infirmos ſanantes, & oēs oppreſſos à ſpiritibus immundis, in noīe eius, qui dicitur Chriſtus, curantes: ſed & alia ſigna in eius noīe facientes. Hæc uidentes, inquiunt, deorū noſtrorum cultores, recedunt à ſacratiſsimis immolationibus, his magis cōſentiētes. Audiens igitur prēſes hæc uerba, dirigit quoſdam de officio, qui eos tenerent. Et ſtatim ab apparitoribus præſentati, ſtabant hilari uultu. Adſpiciensq; eos impiiſsimus præſes, dixit: Quarè uos circumeuntes ciuitates & prouincias, quamplurimos cogitis recedere à deorū noſtrorū cultura? Niſi acquieueritis mihi, diuerſis tormentis conſumam corpora ueſtra. Primùm autē dicite mihi cuius ſitis prouinciæ, & quæ ſint noīa ueſtra, uel cuius ſitis fortunæ. Martyres dixerunt: Hoc ſi uis ſcire, Arabiæ prouinciæ ciues ſumus, nomina autē noſtra hæc ſunt: Ego quidem Coſmas dicor, frater meus Damianus. Fortuna aūt quid ſit, ignoramus. Chriſtiani.n. ſumus ex magno genere. Habemus aūt & alios fratres, & ſi uis, noīa eorū dicimus tibi. Præſes dixit: Dicite ergo, nihil mentientes. Sanctus Coſmas reſpondit: Nomina eorum hæc ſunt: Antimus, Leontius, & Euprepius. Præſes dixit: Facite eos ad me uenire.

Accuſantur apud Lyſiā pręſidem ſancti martyres.

Ducūtur ad tribunal iudicis.

Euntes uero beati martyres cum officio, adduxerunt eos ad præſidem. Videns eos præſes, dixit: Tractantes quod expedit nobis, accedite & ſacrificate diis noſtris. Si uerò nolueritis, crucians uos tormentis, negare faciam Chriſtū. Sancti martyres quaſi ex uno ore dixerunt: Tormenta tua contemnentes, non timemus: fac ergò quod uis. Nam idola ſurda & muta, quæ ſunt lapides & æramenta, deos dicere nō poſſumus. Audiens hæc præſes, præcepit uinctos manibus & pedibus fortiter torqueri. Sancti aūt martyres

Antimus, Leontius, & Euprepius eorū fratres uocantur ad præſidem.
Cap. 4.
Fortiter torquentur.

dum torquerentur, dicebant: Domine refugiū factus es nobis à generatione & progenie: Priuſq̄ montes fierent, aut formaretur terra & orbis, à ſeculo uſque in ſeculū tu es. Nè auertas hoīem in humilitatē, & dicas, Conuertimini filii hominū. Conuertere Domine aliquantulùm, & deprecare ſuper ſeruos tuos, & libera nos à laqueo diaboli, & filii eius Lyſiæ præſidis: quia in te ſperauimus Domine, & tu es glorioſus in ſecula. Hæc autē orantes, manebant illæſi. Et dicebant ad præſidē: Si habes crudeliora tormenta, infer nobis, ut cognoſcas, quia nihil nobis tormenta tua nocere poſſunt, adiuuante nos Chriſto. Præſes dixit: Ego quidem putabā, per parua tormēta ſuadere uobis, ut applicarē uos ad propitios deos: ſed ut uideo, perſeueratis adhuc in impietatib. ueſtris, nolentes cōuerti à ſtultitia ueſtra, ut impleatis Imperatorū pcepta. Propter hoc præcipio uos catenis uinctos in mare præcipitari. Sancti martyres dixerūt: Expecta paululùm, & uidebis Dei uirtutē fieri ī nobis. Vincti igitur catenis, ſecundum præſidis præceptū, pergebant gaudentes & pſallentes: In uiis teſtimoniorū tuorū Dn̄e delectati ſumus, ſicut in omnibus diuitiis. Propter nomē tuū Dn̄e, ſi ambulemus in medio umbræ mortis, non timebimus mala, qm̄ tu nobiſcū es. Virga tua & baculus tuus, ipſa nos cōſolata ſunt. Paraſti in conſpectu noſtro menſam ſpiritualē, aduersùs eos qui tribulāt nos. Impinguaſti in oleo capita noſtra, & poculo tui noui teſtamēti inebriaſti nos. Et miſericordia tua ſubſequetur nos omnib. diebus noſtris, perducens nos in portum uoluntatis tuæ.

Pſal. 89.
Pſallunt Domino in tormētis.

Pſal. 118.

Pſal. 22.

Hæc illis pſallentibus, uenerūt ad locū: & accipiētes eos miniſtri, ſecūdùm quòd eis fuerat præceptū, miſerunt eos ī mare. Statim Angelus Dn̄i affuit, & dirupit uincula eorū, & expoſuit eos ad litus illæſos. Euntes uerò milites nunciauerunt præſidi quæ uiderūt. Audiens uerò præſes, iuſsit eos ad ſe perduci, & adſtantibus eis dixit: Per deos magnos, maleficiis uincitis, quia & tormēta contemnitis, & mare ſopitis. Docete ergò & me maleficia ueſtra, ut & ego ſequar uos cōmunicans operibus ueſtris. Sancti uerò Coſmas, & Damianus dixerunt: Nos maleficia neſcimus: Chriſtiani enī ſumus, & in nomine Chriſti maleficiorū uirtutē ad nihilū deducimus. Si uis, eſto Chriſtianus, & uidebis Dn̄i noſtri Ieſu Chriſti uirtutē. Præſes dixit: In nomine Dei Apollinis ſequar uos. At ubi hunc ſermonem dixit, ſtatim aduenerunt duo nequiſsimi ſpiritus, & cædebant eū in faciem. Præſes uerò dū diù torqueretur, dixit ad sāctos martyres: Deprecor uos milites Chriſti, orate pro me ad Deū ueſtrū, quò poſſim a dæmonibus iſtis liberari. Sācti uerò Coſmas & Damian⁹ orauerūt ad Dn̄m Ieſū Chriſtū, ut ceſſarēt, dęmones, nè eū torquerēt: & ſtatim dæmones uſq̄ cōparuerūt. Cùm aūt receſsiſſēt dæmōes, dixit: Videtis qualiter dii indignati ſunt aduersùm me, quia eos derelinquere cogitabā? Sācti martyres dixerūt: Non intelligis inſenſate canis, Dn̄i noſtri mīam in te fieri, ſed adhuc pmanes in incredulitate? Deos noīans idola ſurda & muta, & ſine Deo? Percipe intellectū, & cognoſce Deū uerū q tibi uitā tribuit, & noli cōfidere in operibus manuū hoīum. Hæc audiēs præſes, furore repletus dixit: Iā nō patiar uos blaſphemare deos, ſed me iniuriātes, īplebo in uobis Imperatorū iuſſa, ſi nolueritis acquieſcere eorū diuinis ſāctionib. Et hæc dicēs, iuſsit eos ī carcerē recipi, donèc cogitaret quō eos pderet. Cū aūt ducerētur sācti martyres, pſallebāt dicētes: Cātemus Dn̄o cāticū nouū, quia mirabilia nobiſcū fecit. Saluauit nos dextera ſua & brachio ſancto ſuo. Notū feciſti ſalutare tuū Dn̄e, & corā gētib⁹ reuelaſti iuſtitiā tuā. Memor fuiſti miſericordię tuę Iacob, & ueritatis tuę domui Iſrael. Viderunt

Cap. 5.
Præcipitantur in mare, ſed ſtatim ab Angelo liberantur.

Caditur præſes à dæmonib.

Reducuntur ſancti in carcerem.
Pſal. 97.

runt omnes fines terræ, ſalutare Dei noſtri. Et hæc pſallentes, in carcere Deum laudare non ceſſabant.

Cap. 6.

Sequenti uerò die præſes ſedens pro tribunali, iuſſit in conſpectu ſuo adduci ſanctos. Cum autem adducerentur, dicebant: Da nobis Domine auxilium de tribulatione, & uana ſalus hominis. In Deo faciemus uirtutem, & ipſe ad nihilum deducet tribulantes nos. Et hæc dicentes, uenerunt ad præſidem. Vidēs autem eos præſes, dixit: Cogitaſtis uobiſcum, aut adhuc permanetis in inſania ueſtra? Sancti martyres dixerūt: Audi inimice ueritatis. Nos Chriſtiani ſumus, & uſque in finem pro ueritate dimicamus, & nō negamus omnium Deum, qui nos fecit cum non eſſemus, nec uanas imagines deos nominare poſſumus. Nunc autem ſi quid cogitaſti aduersùm nos exerce.

Pſal. 59.

Iterùm exhibentur ante iudicis tribunal.

Audiens hæc præſes, & cogitans quia nihil aduersùs eos præualeret, & nec eos poſſet ſeparare a fide Chriſti, furore commotus, iuſſit afferre ſarmenta, & ignē copioſum accendi, & ſanctos Dei in eum mitti. Miſſi autem in ignem ſancti martyres, deambulabant in medio fornacis, ſicut in paradiſo amœniſſimo, & exultantes pſallebant Domino, dicentes: Ad te leuamus oculos noſtros, qui habitas in cęlis. Eccè, ſicut oculi ſeruorum in manibus dominorum ſuorum, & ſicut oculi ancillæ in manibus dominæ ſuæ: ità oculi noſtri ad Dominū Deum noſtrum, donèc miſereatur noſtri. Miſerere nobis Domine, miſerere nobis, quia multùm repleti ſumus contemptione. Reſpice in nos Domine Ieſu Chriſte, ut non dicant qui non nouerunt nomen tuum, Vbi eſt Deus eorum in quē ſperauerunt? Orantibus autem ſanctis, ſtatim nutu Dei egreſſa eſt flamma, & cōbuſſit plurimos impiorum, & mortui ſunt. Sancti uerò martyres apparuerūt illæſi, ità ut nec capilli eorū exuſti fuerīt ab igne.

Mittuntur in ardētē ignē, ſed nō læduntur.

Pſal. 122.

Pſal. 78.

Egreſſa flamma, ut olim ex camino Caldæorum, mult tos exuſſit.

Cap. 7.

Videns hæc præſes, obſtupuit in mirabilibus quæ fiebant, & in ſemetipſum conuerſus, dixit ad ſanctos: Per deos magnos, miror ſuper hanc uiſionem nouā. Dicite mihi, uſquequò caliginē nobis immittitis magicis artibus ueſtris, & non ſacrificatis diis ſaluantibus orbem terrarum? Sancti martyres dixerunt: Nequiſſime inimice Dei, uſquequò æſtimas artem magicam, Dei noſtri uirtutem, ut præcipias nobis ſacrificare lapidibus ſurdis, à quibus dicis poſſe ſaluari orbem terrarum? Nos autem non recedimus à Deo omnium creatore, gubernante nos. Audiēs hæc præſes nequiſſimus, iuſſit ſuſpendi ſanctos in eculeo & torqueri. Statim autem Angelus Domini adſuit, qui eos cuſtodiebat illæſos: fatigati autem ſunt miniſtri, & facti ſunt quaſi mortui. Videns hæc præſes, iuſſit deponi ſanctos. Stabantq; hilari uultu ante prēſidē, tanquàm ſi nihil fuiſſent perpeſſi. Prēſes dixit: Per deos, uictoriam obtinent maleficia ueſtra. Nunc autem affligam uos tormentis, quouſquè acquieſcatis Imperatorum uoluntati, & diis ſacrificia reddatis. Sancti uerò Coſmas & Damianus dixerunt: Nos Imperatores tuos contemnimus: habemus enim Regē in cęlis Chriſtum filium Dei. Tormenta autem tua quę non timeamus, tu meliùs noſti. Audiēs hæc præſes, naldè iratus eſt, & iuſſit ſanctos Coſmam & Damianum crucifixos lapidari: Anthimū autem & Leōtium & Euprepium uinctos duci in carcerem. Carnifices uerò fecerūt quod eis fuerat præceptum, & crucifigentes lapidabant eos. Lapides autem conuerſi retorquebantur in eos, qui illos mittebant.

Graviſſimè torquētur in eculeo martyres.

Coſmas et Damian⁹ ī cruce ſuſpenſi lapidantur, ſed non læduntur.

Cap. 8.

Videns autem inſanus iudex miniſtros ſuos uulneratos, furore ſuccenſus, iuſſit uenire quatuor ordines militum qui eos ſagittarent, reliquos uerò ſanctos iuſſit eiici de carcere, & ſtare ante cruces. Quod cùm factum eſſet iuxta iuſſum præſidis: accedentes milites, expenderunt omnes ſagittas ſuas in ſanctos, & nihil nocuerunt eis. Sagittæ uerò retroactæ interfecerunt plurimam multitudinē uirorū ac mulierū concurrentium ad eundè locum. Videns autem præſes omnē malitiam ſuam uictā, perturbatus uſq; ad mortē, iuſſit gladio amputari capita eorū. Suſcipientesq; eos carnifices, ducebant ad locū ubì decollandi erant. Cumq; ducerentur, tanq̃ ex uno ore ſic pſallebant: Bonū eſt confiteri Domino, & pſallere nomini tuo altiſſime. Ad annunciandū manè miſericordiā tuā, & ueritatē tuam per noctē. Quia magnificaſti ſuper nos miſericordiā tuā. Sed uir inſipiens non cognouit, & ſtultus non intellexit eā. Et hæc dicentes, uenerūt ad locū, & extenſis manibus ad orientē, oculos intendebāt in cęlū, & orātes ī cordib. ſuis quaſi ex uno ore dicebāt oēs, Amē. Et ſtatim accedētes carnifices, gladio amputauerunt capita eorum, & ſic in pace animas ſanctas Deo reddiderunt, ſuſcipientes uictoriæ palmam.

Iudex ſagittarios uocat, qui ſanctos ſagittis confodiāt, ſed reuertentes populū uulnerāt.

Pſal. 91.

Plectuntur capitali ſupplicio.

Cap. 9.

Tunc pię mentis hoīes rapuerūt corpora eorū, & memores uerbi qđ dixerat S. Coſmas, nè corpora eorū in uno ſepelirent loco, repleti magno mœrore, cogitabāt ubì uel quo loco ſepelirent eos. Et eccè, ſubitò curſu mirabili camelus aduenit, humana uoce proclamās & dicēs: Hoīes Dei, quā multa ſigna & mirabilia p ſāctos martyres Chriſti pcepiſtis, nō ſolùm uos, ſed & nos iumēta, quę uobis ad miniſteria deputatæ ſumus, idcircò cū oībus & ego grās agēs aduēni nunciare uobis, ut non ſeparentur corpora ſanctorū, ſed in uno loco recōdātur. Hæc cùm audiſſet oīs multitudo, quæ exequijs eorū famulabatur, laudē Deo dedit reuelāti myſteria p animal mutū & irrationale. Omnibus itaq; ritè geſtis, ſepelierūt eos. Hi fratres germani fuerunt ſpiritu & fide, & uſq; in præſentē diē innumera beneficia largiuntur in eodē loco. Martyrizati ſunt aūt S. martyres Coſmas, & Damianus, Anthimus, Leōtius & Euprepius, die 27 mēſis Septembris.

Camelus nutu Dei (ut olim aſinus Balaam) loquitur.

Eodem loco ſancti martyres ſepeliuntur.

Cap. 10.

Nō poſt multū tēporis paſſionis ſanctorū ruſticus quidam egreſſus eſt ad metendū, & dū poſt laborē ſūpto cibo, ſōno ſe dediſſet, & aperto ore dormiret, ſerpens ingreſſus eſt p os eius in uentrē. Qui expergefactus, nō intellexit qd paſſus eſſet, ſed inſiſtēs operi, cāpū quē reliquerat, pmeſſuit. Serò aūt cùm domū rediſſet, cōſueta hora comedit & bibit: & cùm ſe cubitū collocaſſet, cępit uiolenter ſerpētis infeſtatione torqueri, & gemitus cū clamore emittere. Qui uerò in hoſpitio eius erāt, cōtriſtabantur, ignorantes paſſionē eius. Ille aūt uoce magna dixit: Deus ſanctorū Coſmę & Damiani adiuua me. Igitur cùm à ſerpēte magis ac magis torqueretur, cucurrit ad locū, ubi erant ſanctorū corpora, & clamās iterū dicebat: Deus SS Coſmæ & Damiani adiuua me. Exaudita itaq; uoce eius, famuli Chriſti eū dormire fecerūt, ut eo ordine quo ingreſſus eſt malignus ſerpēs, egredere tur foràs cōpulſus. Itaq; cùm exiret p os ei⁹, caput erexit, & cū totus egreſſus fuiſſet, expergefactus hō dixit: Nemo manū ſuā ſup ſerpentē iſtum iniiciat, quià præceptum eſt illi in gehennam ignis ire. His dictis, ſerpens nuſquàm comparuit.

Sancti curant homini quē ſerpēs intrauerat.

Cap. 11.

Erat ēt quidam Malchus noīe, q ſeruiebat in templo ſanctorū, qm uidebat mirabilia quæ per eos Dñs operabatur. Hic allocutus eſt coniugē ſuā, dicēs: Eamus ad baſilicā ſanctorum Coſmę & Damiani. Quę propter aio maritū ſecuta eſt. Cumq; illuc ueniſſent, ait uxori ſuę: Eccè pfecturus ſum in regionē longinquā, ſed comendo te Deo & ſanctis Coſmæ atq; Damiano: domui tuę pſide, & erit tibi ſignū hoc. Cùm uoluerit Deus, mittā & accerſiā te. Poſt hæc profectus eſt iter ſuū, & uxor eius domi reſedit. Interiectis aūt paucis dieb⁹, ſciens diabol⁹ ſignū qđ marit⁹ dederat, trāsfigurauit ſe ī hoīem, & dixit uxori: Eccè mari

Verſutia diaboli ad decipiendum hominem, quanta.

eus tuus ab illa ciuitate direxit me, vt adducam te
ad illum Cui illa, nolens ire, reſpondit: ſignum qui-
dem agnoſco, ſed non poſſum hoc facere, quoniam
ſanctis Coſmæ & Damiano commendauit me. Sed ſi
vis vt veniam tecum, accede & cornu altaris tene, &
iura te nihil malè facturum mihi, vt credam tibi. Tūc
iurauit diabolus, dicens: Per virtutem ſanctorū Coſ-
mæ & Damiani, nihil mali faciam tibi, ſed incolumē
te marito tuo repræſentabo. His dictis, ſecuta eſt eū.
Et cùm veniſſent in quendam locum ſecretū, voluit
eam de iumento præcipitare, vt interficeret. Illa ue-
rò eleuatis ad cælum oculis, voce magna clamauit:
Deus ſanctorum Coſmæ & Damiani adiuua me, vo-
bis enim credidi & ſecuta ſum eū: Feſtinate in adiu-
torium meum, vt liberetis me de manu nequiſsimi
Mulier li- diaboli. Statim apparuerunt ei ſancti in habitu equi-
beratur à tum, cum multitudine albatorum. Princeps autē ini-
laqueis quitatis, hoc viſo, præcipitem ſe dedit, & nuſquàm
diaboli. comparuit. Et impleta eſt ſcriptura dicens; Lacū ape
Pſal. 7. ruit & effodit eum, & incidit in foueam quam præ-
parauit. Conuerſus eſt dolus eius in caput eius, & in
uerticem ipſius iniquitas eius deſcendit. Sancti autē
appræhendentes mulierem, perduxerūt in domum
ſuā, & dixerunt ei: Nos ſumus Coſmas & Damianus,
quorum ſacramento credidiſti, ideoq; feſtinauimus
venire ad auxilium tuum. Sed & alia multa mirabi-
lia, quæ enumerare longum eſt, præſtat Dominus in
eodē loco vſque in hodiernum diem, ad laudem no
minis ſui: cui eſt honor & gloria in ſecula ſeculo-
rum, Amen.

DE IISDEM SANCTIS MARtyribus, ex Gregorij Turonenſis De gloria Martyrum libri primi cap. 98.

DVO verò gemini, Coſmas ſcilicet &
Damianus, arte medici, poſtq̄ Chriſtia
ni effecti ſunt, ſolo virtutū merito &
orationum interuentu, infirmitates
languentium depellebant. Qui diuer
ſis cruciatibus cōſummati, cæleſtibus
ſunt coniuncti, multa miracula incolis oſtendentes.
Apparēt Nam ſi quis ad eorum ſepulcrum fide plenus oraue
languenti- rit, ſtatim adipiſcitur medicinam. Referūt etiam ple
bus. rique, apparere eos per viſum languentibus, & quid
faciant, indicare. Quod cùm fecerint, ſani diſcedūt.
Ex quibus multa audiui, quæ inſequi longum putaui,
hoc exiſtimans poſſe ſufficere, quod dixi: Cuncti fide
liter deprecantes, ſani diſceſſerunt.

MARTYRIVM SANCTI ET magni Martyris Calliſtrati & Sociorum: Authore Simeone Metaphraſte.

27. Septēb. CVM Chriſti gregem indiès mul
Cap. 1. tiplicari videret inimicus, in eū
magno irruit furore, totum per
dere cogitans. Improbis enim
Crudeli- & agreſtibus quibuſdam lupis
tas Diocle- in eum immiſsis, Diocletiano,
tiani & inquā, & Maximiano tyrānis,
Maximia- & beſtijs potiùs, quàm Impera-
ni toribus, acerbiſsimè & crudeliſsimè eum per illos la
cerauit. Tantū enim eis immiſit impetum in Chriſtia
nos, ut alia quidē parua & leui cura digna ducerent:
hoc autem ſolum magnifacerent, Chriſtianos om-
nes, ſi fieri poſſet, perdere funditùs: & hoc opus fore
eis maiori gloriæ putarēt, quàm alia omnia. Præſides
itaque ab illis acerbiores mittebantur per omnes par
tes terræ, & edicta in omnē regionē, quæ parebat il-
lorum imperio, peruadebant, quæ erant digna & mē
te Imperatorum, & animo miniſtrorū. Sed non Chri
ſti ouibus erant perpetuò futuri ſuperiores mali per
ſecutores. qui enim eas emiſerat in mediū luporum,
fecit, ut nouo quodā modo ſuperarēt perſecutores.

Atque multi quidem alii & minis, & tormentis ef *Cap. 2.*
fecti ſuperiores, ornati fuere corona martyrij: inter
cæteros autem generoſus quoquè Chriſti miles, & *Patria*
qui viam pulcherrimam tranſegit martyrij, Calliſtra *Calliſtra-*
tus: qui ortus quidem erat Carthagine, & poſteà re- *ti.*
latus in numerum cohortis, quæ dicebatur Calenda-
rum. Cùm fuiſſet autē Romæ cū tota cohorte, eſſet-
que recens electus, ſolus veluti quædam ſtella in no-
cte, in qua luna non lucet, gratum emittebat ſplēdo
rē, Chriſti fide illuminatus, cùm tenebris erroris de- *Auus eius*
tinerentur commilitones Eius enim patris pater, no *vidit Chri-*
mine Neocorus, Pontio Pilato adminiſtrāte Iudæā, *ſtū patien-*
cùm illuc veniſſet, & Chriſti viderat perpeſsiones, *tem.*
& audiuerat diuinam eius reſurrectionē. Et cùm pu-
taſſet ea, quæ tunc facta ſunt, admirabilia, accedit ad
Apoſtolos, & ſe eis efficit familiarem, Chriſti fidem,
veluti quippiam precioſum, mercatus. Deindè domū
reuerſus, omnes qui erant ex genere coniuncti, his
bonis impertitur mercibus. Sic huius hęreditatis fit
ſucceſſor Calliſtratus, & quæ eſt in Chriſtū fidē vbiq;
induxit, tanquàm diuitias, quæ non poſſunt ſurripi.
Quamobrèm eùm euaſiſſet ſuſpectus militibus, dili-
genter obſeruabatur ab eis quidnam ageret.

Cùm ergò vna nocte eū è cubili ſurrexiſſe, & cō *Cap. 3.*
ſuetas preces Deo fudiſſe adſpexiſſent, ea duci exer
citus Perſentino ſignificant. Ille autē, eo ſtatim accer *Defertur*
ſito: Num, inquit, o Calliſtrate, vera ſunt, quæ dicun- *cem exer*
tur à tuis cōmilitonibus? Is autē, Neſcio, īquit, quid- *apud du-*
nā de me dicant: ego enim ſum nullius mihi mali cō *citus S.*
ſcius. Ille verò iubet milites dicere. Ij autē: Iube, aiūt, *Calliſtra-*
eum dijs ſacrificare: & ſic ſcies, quidnā ſentiat, & quę *tus.*
nam ſit eius religio. Statim autē iuſſus ſic facere Calli
ſtratus: Ego, inquit, nō didici dijs ſacrificare: ſed po *Nō vult*
tiùs Deo vero & viuo, q̄ omnia produxit ex nihilo, *dæmonib⁹*
& hominē formauit è terra: deos verò, qui coluntur *ſacrificare*
à uobis, quos fabricatæ ſunt manus artificū, ſculptu
ra & fuſione elegātiā ac decorē eis largitæ, eos ego,
cùm non deos, ſed eſſe dęmonia potiùs à diuina didi
cerim ſcriptura, ità nomino. Omnes enim, inquit, dij
gentiū dæmonia. &, Simulacra gentium, argentū &
aurum, opera manuū hominum. Deo autē ſacrifica- *Pſal. 95.*
re ſacrificium laudis, & reddere altiſsimo vota ab ea *& 113.*
dē rursùs didici ſcriptura. Atq; ſi differentia quidem *& 149.*
dogmatis eſſet mihi impedimento ad munus milita
re, conſentaneū eſſet & eos me iuſtè criminari, & tuā
magnificentiam diligēter audire inſidias, & propte-
reà quòd non plene officio functus eſſem, me accu-
ſare. Sed cùm nulla in re delinquam, quānam de cau-
ſa ex eo ſolo, quòd cum veſtro dogmate non conue
niā, & eis facilè aures prębes, & me ducis in iudiciū?

His ira repletus Dux exercitus: Nō eſt, inquit, rhe
toricarū nunc tēpus orationū, ſed tormentorū lōgè *Cap. 4.*
acerbiſsimorū, & ſuppliciorū terribiliū, quæ breui
experieris, niſi mihi parens, dijs ſacrificaueris, quos
& ipſe adorat Imperator. Neq; enim ignoras, q̄ ſim
ego terribilis, vt q̄ ſolo adſpectu & voce poſsi per-
terrere vel ante ſupplicia. Calliſtratus autē: Tuus, in-
quit, ſtridor, cuiuſmodicūq; fuerit, terrorē affert ad
breue tēpus: eſt verò æternus ſtridor ille dentium, in *Matt. 8.*
quē valdè horreo incidere, & vel ſola terreor me- *13. 22. 24*
moria. Dux autē exercitus, cùm iram non poſſet co- *25.*
hibere, iubet eū à militibus extenſum validè verbera
ri. Ille verò etiā cùm verberaretur, nō emiſit vocē do *Verbera-*
lētis: nō ad mouendū miſericordiā aliquē edidit ge- *tur.*
mitum:

mitũ: ſed pindè acſi ali⁹ tormẽtũ ſuſtineret, ipſe pſalle bat, dicẽs: Iuraui, & ſtatui ſeruare iudicia iuſtitiæ tuæ, Domine. Et rurſùs: Humiliatus ſum valdè: Domine, viuifica me ſecundùm verbum tuum: & nè permittas, vt ſim ludibrio huic viro peſtifero: ſed me confirma, o Domine, vt feram hæc tormenta, dans vires huic humili & imbecillo corpori, & animũ efficiẽs fortiorem. Cùm autem, dum multis horis verberaretur martyr, eius ſanguinem inſtàr fluuii defluentem adſpexiſſet iniquus Iudex, iuſsit relaxari à tormentis, & dixit ei: Hæc ſunt principia præmiorum inobedientiæ, Calliſtrate. Sapienter ergò tibi conſulens, morem gere iis, quæ dico, vt ab iis, quæ adhuc te manent, libereris tormentis. Deos enim tibi iuro, niſi Imperatorio cedens decreto, eis ſacrificaueris, tormenta corpus tuum perdent, & canes quidem ſanguinem tuum lingẽt, leones autem tuas carnes edent. Generoſus autem Calliſtratus; Spero, inquit, in Deum fortem, Deum uiuentem, quòd ipſe me extrahet ex ore leonis, & ex manu canum unigenitam meam animam. Sola enim reuerà nunc in toto, qui tibi paret exercitu, hunc Deum agnoſcit. Verùm in eo confido, quòd non ſolam, ſed cum pluribus aliis eam accipiet, eis quoquè indita cognitione huius ſancti & adorandi nominis.

Pſal. 118. *Oratio 1°.* *Inuictus animus martyris.*

Cap. 5. *Trahitur per teſtas.*

His verbis magis irritatus illa beſtia, iubet multas minutas teſtas ſubſterni, & martyrem ſupinum ſuper ipſas trahi, vt corporis plagis ſic diſcerptis, dolorum eſſet ſenſus acrior. Hoc autem dicto citiùs effecto, iubet rurſùs infundibulum ori eius immitti, & peluim aquæ ei infundi, vt inſtàr vtris impleretur Sãctus. Poſtquàm autem hoc ſupplicium fortiter ſuſtinuit: Niſi mihi parueris, inquit Iudex, maris habebit te profundum. Clarum eſt enim, quòd niſi te breui de medio ſuſtulero, alios quoquè mihi perdes milites. Calliſtratus autem: Tibi quidem, inquit, o ſceleratiſsime, magnæ eſt curæ, vt qui eſt ſub patre tuo diabolo, cuſtodias gregem non diminutum: mihi autem in Deo ſpes eſt & fiducia, quòd hunc acquiram Chriſto meo, & vera fide confirmabo, & in media hac ciuitate figam eius eccleſiam. Dux verò exercitus magis animo conturbatus: Impie tu, dixit, & infelix, mortis ſententia tuo iam impendet capiti, & cogitas figere eccleſiam, & multos ex noſtris ad Deũ tuum adducere? Hoc cùm dixiſſet, iubet ſibi afferri ſaccum, & in eum iniici Sanctum, & ſtatim demitti in profundum maris. Ipſe autem ſtabat in litore, nulli alii rem credens, niſi propriis oculis. Saccus uerò, diuina quadam prouidentia, impetu aquarum petræ, quæ in mari latebat, alliſus, fuit diſruptus, iuſto tanquàm in uentre ceti, in eo orante. Erat autem omninò Deus admirabilium, ſicut priùs Ionam, ità ipſum quoque ſeruaturus. Duo itaque delphini, tanquàm iuſsi, adnatantes, cùm Sanctum tergo excepiſſent, ſublimè tollunt: Deindè ad litus accedẽtes, ſenſim & cautè eum deponunt in terra. Quo in loco ſanctus martyr opportunè canens ea, quæ Dauid: Veni, dicebat, in profundum maris; ſed neque procella me obruit: neque laboraui clamans, dum orarem ad te, Domine. Quoniam celeriter meas audiiſti preces, & ex uinculis ineuitabilibus, & ex profundo infimo me abripuiſti admirabiliter, ac præter opinionem: & ſacco meo diſrupto, circundediſti me lætitia.

Incluſus ſacco, mittitur ĩ mare.

Duo delphini eũ litori reſtituunt.

Pſal. 66. *Pſal. 29.*

Cap. 6.

Sed hæc quidem ſic canebat athleta in uoce exultationis. Multitudo autem militum obſtupefacta eo, quod factum erat præter opinionem, protinùs procidentes, Sancti pedes præhenſabant, (Erant autem numero quadraginta & nouem) petentes liberari ab errore ſimulacrorum, & ad Chriſtum adduci. Eccè enim, aiunt, cognouimus Deum tuum eſſe reuerà magnum, qui te uel ex profundo maris liberauit admirabiliter. Beatus autem martyr: Meus, inquit, Dominus Chriſtus non repellit eos, qui ad ipſum accedunt. Ille enim dicit: Venite ad me omnes, qui laboratis & onerati eſtis, & ego reficiam uos. Gaudete ergò & exultate, quoniam merces ueſtra copioſa eſt in cęlis. Hęc cùm dixiſſet, & manus ad cœlum ſuſtuliſſet: Domine, dixit, qui in cęlis habitas, & humilia reſpicis, & permanes in ſecula: adſpice ad hunc paruum tuum gregem, & conſerua ab omni damno, tam beſtiarum, quæ uidentur, quàm quæ ſub adſpectum non cadunt. Quoniam ſolus es glorificatus in ſecula ſeculorum, Amen.

49 milites credunt.

Matt. 11 *Matt. 5.*

Cap. 7.

Poſtquàm hæc fuerunt cognita Duci exercitus: Per lucidiſsimum, inquit, Solem, hic eſt magni repletus præſtigiis. Nam & aquæ repreſsit impetum, emergens illæſus à malis; & hos, ut prædixit, attraxit, eorum præſtringens oculos. Deindè conuerſus ad martyrem: Ego tuas, inquit, refellam præſtigias, o Calliſtrate. Breuì autem ſcies, quiſnam ſit quidẽ Perſentinus, magnorum deorum cultor: quis autem Crucifixus, quem & ipſe colis, & in quo execrandus inaniter confidis. Cùm ergò ſediſſet pro tribunali, iubet clauis uerberari omnes qui crediderant, milites: qui etiam dum grauiter uerberarentur, & membra eorum cõſtringerentur, ueluti uno ore dicebãt: Domine Ieſu Chriſte, adſit adiutor tuis ſamulis, & da nobis ad finem uſque patientiam. Propter te enim, & quæ eſt in te fidem, ſic pati noſtra ſponte ſtatuimus. A te autem ſeruetur noſter quoquè præceptor & paſtor Calliſtratus, ut per eum perfectiùs inſtituti in uerbo pietatis, accipiamus firmiorem tuam agnitionem. Nunc enim tanquàm oues perditæ ſumus in conſpectu tuo, Domine. Cùm uix tandèm autem furoris eum cępiſſet ſatietas, qui erat plenus omni furore & ira, eos quidem iubet relaxari à flagellis, abduci autem in cuſtodiam, illic tandiù cuſtodiendos, donèc conſiderauerit, quidnam de eorum ſtatuat interitu. Neque enim eum angebat mediocriter, quòd quinquaginta militibus protinùs eſſet minuendus exercitus, idque ob mutatam religionem.

Clauis cæduntur milites.

Iterùm ducuntur in cuſtodiam.

Cap. 8.

Simul ergò cum ſacroſancto Calliſtrato damnati ad carcerem, didicerunt ab illo ueram Dei agnitionem. Vnus enim ex iis, Dalmatus nomine, ſtans in medio eorum: Rogo te pręceptor, dicit ſancto, ut nos diuina dogmata doceamur apertiùs, quo mens noſtra fide Chriſti ſtabiliatur, & cognoſcamus ſpem uitæ, quæ expectatur, ut non amplius inſtabiles cogitatione, facilè decipi poſsimus ab iis, qui nos nolũt conuertere. Nota quoquè nobis euadant diſpenſationis carnis ſuſceptæ myſteria, reſurrectioniſque & remunerationis. Neque enim à noſtris parentibus, neque ab ullo alio de his anteà aliquid didicimus. Beatus autem Calliſtratus: Vnuſquiſque ueſtrum, inquit, de quo uelit, interroget: Deus autem, qui docet hominem ſcientiam, nobis quoquè præbebit ſermonem cauſa ueſtræ utilitatis: & uobis inſpirabit intelligentiam, ut pulchrè agnoſcatis myſteria pietatis. Cùm ſic dixiſſet, alius rurſùs, nomine Bibrachmus: Opùs eſt, inquit, nobis priùs ſcire, quomodò Chriſtus, cùm eſſet Deus, homo quoquè uoluit fieri ſimiliter: ludibriaque & probra quomodò ſuſtinuerit, colaphoſque, & contumelias, & flagra, & poſtremò mortem Crucis.

Pſal. 93.

Cap. 9. *S. Calliſtratus docet milites, quæ sũt fidei.*

Sanctus autem ab alto incipiens, fuſiùs eis narrauit myſterium Dei cognitionis: Deus, dicens, cùm ex nihilo uniuerſum conſtituiſſet, manu propria fingit hominem ad ſuam ſimilitudinem, & paradiſum, quem ille fecerat, illi donat ad delicias, dans ei libe

rum

Gen. 3.

rum arbitrium, & faciens dominum omnis rei creatæ, quæ uidetur. Diabolus ergò ei inuidens hoc vitæ genus, & hunc honorem, fraude eum aggreditur, & efficit, vt offendat creatorem. In primum ergò hominem decernitur mors ſupplicium, & communis ab illo paradiſo & deliciis (hei mihi) expulſio. Quod cùm factum eſſet, valdè elatum fuit ſupercilium diabolo, qui eum ſupplantauerat, ut qui per hanc fraudem hominem ſibi ſubiunxerat. Et quid nō mali quidem faciebat? Cuinam autem errori, & execrandorum ſimulacrorum adorationi, ſerpentiūq; & beluarum, non ſubiiciebat? hominumque cædibus uti docebat ad offerendum dæmonibus ſacrificium: & præterea eum miserè trahebat ad paſsiones

Rom. 1.

ignominiæ? Sic ergò uidens Dominus ſuum figmentum dominio teneri à diabolo, non ſuſtinuit id relin-

Exod. 20

quere omninò expers auxilii: ſed legem quoquè dedit, quæ malorum reprimebat impetus: & miſit Prophetas, qui docebant, quemnam oporteat adorare, & uiam indicabant ſalutis. Poſtquàm autem uidit non ſufficere auxilium aduersùs tantas mali uires, uictus à propriis uiſceribus, propter ſui figmenti in-

Cur Deus factus ſit homo.

teritum, dat filium ipſum ſuum filium unigenitum: & efficit ut fiat homo, ſicut nos, cùm nec ipſum quidem, quod Deus eſſet, perdidiſſet. Vt prætextu carnis, & humana forma ineſcaret eum, qui nos deceperat; ut dum putaret ſe hominem aggredi, in Deū

Math. 4.

incideret. Quod etiam euenit. Nam cùm inuadentem inimicum uiciſſet, nobis hanc dedit uictoriā per carnem ex nobis aſſumptam. Sed ne ſic quidem abſtinuit aduerſarius ab amica ſibi malignitate. Sed cùm uideret multos attrahi ad agnitionem ueritatis, tam iis quæ docebat, quàm iis, quæ faciebat, miraculis, cæcos illuminans, & mortuos ſuſcitans, paralyticos confirmans ac corroborans, & curans dæmoniacos, & mouet in eum genus Iudæorum, inui-

Matt. 27
Mar. 15.

dia mouens improbas illas animas. Et crucifigunt quidem, cùm uolentem comprehendiſſent, ſublimiori permittente prouidentia: & morte afficiunt.

Luc. 23.
Io. 19. & capit. ſequētibus.

Hoc enim factum eſt potiùs ad extremum aduerſarii exitium: & ad perfectam noſtram erectionem. Nam cùm ad inferos deſcendiſſet, deindè tertio die reſurrexiſſet, ſic morte quidem afficit diabolum, qui morte affecerat: nos autem ſua reſurrectione ſimul facit reſurgere, & extollit ad cælos, ut qui ſimul aſcenderit cum noſtri aſſumptione. Atque ante eius quidem cum carne aduentum, fortè erant digni aliqua uenia, & aliqua relinquebatur excuſatio iis, qui propter ignorantiam ueritatis adhærebant fraudi ſimulacrorum: ex quo autem ille uenit in terram, & patris uoluntatem reddidit omnibus manifeſtam, nulla eſt danda uenia iis, qui falſum præferunt ueritati poſt agnitionē ueritatis, & tenebras luci, poſtquàm lux illuxit. Ergò uos quoquè benè feciſtis, qui tenebras reliquiſtis, qui eſt cultus ſimulacrorum, & ad Chriſtum ueram lucem acceſsiſtis, ut uitam æternā per mortem ab ipſo ſuſceptam conſequamini.

Cap. 10.

Cùm ſic docuiſſet Sanctus, ſurgens rursùs alius, cui nomen Heliodorus: Dic mihi, inquit, domine mi Calliſtrate, Quò uadit uniuſcuiuſque anima à corpore ſeparata, & quænam ſors eam excipit? Cui

Hæc dicit de duobus locis æternis.

beatus: Duo, inquit, loca ſunt parata animabus, quæ ſeparantur à corpore: quorum unus quidem eſt valdè pulcher, & plenus gratiis, & magnam afferens uoluptatem iis, quæ ipſum ſortitæ ſunt, animabus: alter uerò plenus eſt caligine, & teter uiſu, & qui poteſt magnam afferre triſtitiam. Quæcunque ergò ſunt bonæ animæ, & quæ contrà ſecùs ſunt affectæ, utræque ſortiuntur locum ſibi conuenientem. Neque uerò fit perfecta remuneratio, neque bonis, neque iis, qui contrà ſe habent, donèc è ſepulcris ſurgentia corpora, his animabus rursùs coniuncta fuerint. Tunc

Matt. 25.
Ioan. 6.
2. Cor 3.

enim ueniet quidem rursùs Chriſtus in terram: coram eo autem ſiſtentur omnes homines, & recipiet unuſquiſque dignam uita, quam egerit, remunerationem.

Cap. 11.

Domitianus autē poſt hos ſurgens: Qui ergò, inquit, multùm in uita præſenti peccant, non hìc dant pœnas: ſed iis illic eſt reſeruatum, quod luant pro factis ſceleratis. Reſpondit autem beatus Calliſtratus: Illic quidem eſt perfectum iudicium: & perfecta ſuorum operum merces iis, qui operantur, illic reddenda reſeruatur: Sed tamen hic quoquè multos malos Dei perſequitur iuſtitia. Nam cùm ſit

Pſal. 7.

Deus lenis & patiens, & uniuſcuiuſque peccatoris ſitiat correctionem, gladium quidem ſuum uibrat, & arcum tendit, terrens apparatu armorum, & euocans ad pœnitentiam. Poſtquàm autem uiderit eos nihil hinc effici meliores, ſed aliis potiùs præbere occaſionem ignauiæ, ſtatim infert ſectionem, & ſumit ſupplicium: aliis quidem conuenienter peccatorum magnitudini, aliis autem minùs, & utpotè quòd eos rursùs illic maneat ſupplicium: quomodò Pha-

Exod. 14
Gen. 19.

raoni factum eſt, & Sodomis. Nam etſi eos e veſtigiò ſupplicium eſt inſecutum, & nondùm totam impleruut pœnam. Eſt autem hinc euidens: Tolerabi-

Matt. 10.

lius enim erit Sodomis in die iudicii, quàm ciuitati, inquit, illi, quæ non accipit fidei Chriſti prædicationem. Sic enim oſtenditur, non ſufficere Sodomitis, quod eſt hìc ſupplicium, ſi eorum, quæ peccauerunt, habeatur ratio: ſed adhuc illic reſeruatur fæx calicis iudicii Dei. Quòd ſi nonnullis quoque iuſtis

Cur iuſti in hac uita caſtigētur.

inferuntur acerba quædam & aſpera in præſenti uita, minimè eſt mirandum: ea enim ſunt probatio uirtutis, quam collegerunt: aut etiam delictorum quorundam punitio, per quæ penitùs emundati, mundi omninò tranſmittuntur ad uitam, quæ illic eſt. Eſt ergò uobis quoquè ſtudendum, ne ſtetis à partibus eorum qui puniuntur propter peccata: ſed ea partibus eorum, qui Deo placent: & æterna conſequamini præmia. Effecti enim eſtis uaſa electionis, cùm Deo credideritis: efficiemini autem perfecti, diuino baptiſmo illuminati. Efficiemini deniquè perfectiores, ſi martyrii curſum forti & alacri animo peragatis. Stemus ergò magno & excelſo animo, fideque muniti, reſiſtamus diabolo: legitimè decertemus, fundamusque & uertamus aduerſarios: Sic .n. maxima præmia cōſequemur à Chriſto agonotheta.

Cap. 12.

Hæc & his plura monita diu noctuque eis dans diuinos Calliſtratus, docensque tanquàm præceptor puerorum, parabat & animum addebat ad certamē propoſitum. Die autem ſequenti Dux exercitus, cùm in inſigni quodam loco ciuitatis preſediſſet, eius quoquè aſsiſtente exercitu, accerſit glorioſum uictorem Calliſtratum, & eos, qui cum illo erant, marty-

Præſentātur ad tribunal SS. martyres

res. Qui cùm producti eſſent, Dic mihi, inquit, Calliſtrate, tè ne & hos admonuiſti, ut diis ſacrificetis, & ab intolerandis tormentis liberemini: an adhuc in priori perſiſtitis inobedientia? Magnus autem Calliſtratus: De meipſo quidem, dixit, do reſponſum, quòd neque ſum honeſtam inficiaturus confeſsionem, neque mihi perſuaſi omninò deficere à partibus Chriſtianorum, nec mihi unquàm poterit perſuaderi, ut non ſtem pactis conuentis cum eo initis. De his autem ipſe interroga: ipſi de ſe tibi enunciabunt: ſatis enim ſapiunt. Ad eos itaque intuitus Dux exercitus:

Magna cōſtantia militum.

Vos autem, dixit, quid dicitis, qui ſeducti eſtis artibus maleficis? Illi autem: Quid, dixerunt, fruſtrà teipſum decipis, putans fore ut nos decipias? Nam ſi de exercitu quidem uis nos examinare, in quo tibi ſu-

bijcimur,

biicimur, in omnibus tibi cedimus, & nullo modo tibi reſiſtimus. Si autem de fide & religione, à nobis nihil aliud audies, niſi quòd Chriſtiani ſumus, & Deum unũ agnoſcimus, effectorem cęli & terræ, in quem etiam credimus, & filium eius vnigenitũ Dominum noſtrum Ieſum Chriſtum, & Spiritum ſanctum, quomodò nos docuit hic ſapiens noſter præceptor.

Cap. 13. Verberãt.

Hæc cùm quadraginta & nouem martyres tanquàm uno ore reſpõdiſſent, eos uerberari iubet Dux exercitus: deindè vinctos pedibus & manibus, proijci in propinquam piſcinam, quæ vocabatur Oceanus. Cùm ergò eos vinxiſſent, & eſſent in aquã immiſſuri, precatus eſt Calliſtratus, dicens: Domine, qui in altis habitas, & humilia reſpicis, ad hunc minimum tuum gregem oculos dirige, & dignare ipſum in his aquis lauari lauacro regenerationis & adoptionis per aduentum ſancti tui ſpiritus, vt per ipſum emundati ab omni veteris hominis vanitate, fiant ſocij hæreditatis eorum, qui tibi placuerunt à ſeculo. Simul autem atquè ipſi fuere in aquas proiecti, euenit res digna auditu & admiratione. Eis enim ſoluuntur vincula, & læto vultu & alacri habitu ſtatim emergunt ex aqua. Diuinus autem Calliſtratus viſus eſt in capite ferens coronam longè ſpecioſiſſimam, & vox ad eum exiſtit è cælis, dicens: Eſto bono animo, Calliſtrate, cum tuo grege, & iam venite, in æternis requieturi tabernaculis. Simul autem cũ voce magnum quoquè Deus excitauit terræ motũ, adeò vt, quæ propinqua erat, ſtatua ceciderit, & in puluerem ſit reſoluta. Quæ cùm vidiſſent & audiſſent alii milites, qui erant numero centum & triginta quinque, ipſi quoquè credunt. Non comprehenduntur autem cum iam dictis: ſed illi ſoli quadraginta nouem, cùm ſic iuſsiſſet Dux exercitus, traduntur in cuſtodiam. Dicit eis itaque Calliſtratus. Eccè, fratres, Chriſti gratia, dignati eſtis lauacro regenerationis. Oportet ergò, quas par eſt, ei agere gratias. Itaque ſurgamus, & oremus. Tunc expanſis in cælũ manibus; Domine Deus, inquit, qui vis omnes homines ſaluos fieri, & ad agnitionem venire veritatis: qui etiam tuum gregem eripuiſti ex ore leonis, & vocaſti ad ſalutem æternã, dignare in tua fide nos omnes conſummari, & ad te Dominum venire immaculatos & mundos: Quoniam es benedictus in ſecula.

Iactãtur ĩ aquas, ſed ſtatim emergũt.

Aliȷ. 135. milites credunt.

Cap. 14.

Sed hæc quidem fiebant à ſanctis in cuſtodia. Timens autem Dux exercitus, nè per ea, quæ ab eis fiebant, miracula, multi ab eo deficerent, & alia pars Chriſto accederet, re communicata cum ſuo aſſeſſore Vero Ducenario, cùm communiter cum eo conſultaſſet, noctù mittit milites, quibus hoc imperatũ fuerat, vt membratim ſanctos conſcinderent in cuſtodia. Quod quidem etiam factum eſt vigeſimo ſeptimo Septembris. Qui autem crediderant centum & trigintaquinque milites, cum acceſsiſſent, ſuſtulerunt ſanctorum corpora, & honorificè ſepelierunt: & eis templum poſteà excitauerunt, cui pulchritudine ſunt pauca ſimilia: quod ſtat in media Roma ciuitatum omnium maximè regia.

Membratim. 50. milites cõſcindũtur.

Extruitũ eis baſilica.

Porrò autem chartam quoquè inuenerunt in cuſtodia, in qua erat quædam doctrina & deſcriptio glorioſi & victoria inſignis martyris Calliſtrati. Poſt illorum autem conſummationem, martyrium quoquè ſuſcipit Marinus, vir & gloria clariſsimus, & doctrina eruditiſsimus, qui ad finem uſque, fortitudinem oſtendit & conſtantiam: Ad gloriam Domini noſtri Ieſu Chriſti: Quem decet omnis honor & adoratio in ſecula ſeculorum, Amen.

Marinus martyrio coronatur.

VITA S. ELZEARII COMItis Ariani, qui cum ſancta coniuge uixit continentiſſime, uirgoque permanſit, profeſſus illud beatiſſimi Franciſci inſtitutũ, quod uocant de tertia Regula. Author Vitæ huius, ſuum nomen in codice MS. non habuit, ſed eſt fide digniſſima. Stylum F. Laur. Surius paſsim contexit.

CAP. I.

27. Septẽ

NOVISSIMIS hiſce temporibus, quibus tenebræ vitiorũ occuparunt terram, mortaliũ vitam multis modis deformãtes, miſſus eſt à Deo vir admirãdæ virtutis & gratię, Elzearius Comes Ariani, è Narbonenſi Gallia, ſiue Prouincia oriundus, illuſtria & nobilis genere, ſed illuſtrior & nobilior ſanctitate. Cuius vita ſilentio tegi non debet, quemadmodùm à diuina benignitate & clemẽtia tam largiter præuentus ſit, vt etiam intrà ipſa matris viſcera ſancti ſpiritus gratia imbutus videretur. Patrem habuit Hermongaũ à Sabrano, virum inſignem & potentem, qui longa nobilis ſtirpis ſerie, multarumq́ue terrarum dominio famoſus, ab omnibus colebatur. Mater ei fuit Lauduna Albaua vel Albæ, quæ tum ob ſanguinis claritatem, tum ob vitę integritatem accepta ab Elzeario & Cęcilia parentibus mariti ſui, Bona Comitiſſa vocabatur, eratque benè catholica & Deo deuota. Cumq́ue ex uiro ſuo ſanctum Elzearium cõcepiſſet, magnam præter morem ſenſit animi mutationem, ita vt ſanctis arderet deſiderijs, & ad pietatis opera inflammaretur.

Patria eiꝰ

S. Elzearij pater.

Itẽm mater.

CAP. II.

CVM enim aliquandò pro aliqua animi recreatione extra caſtrum Auſoiſium cum alijs iret deambulatum, cæteris è familia mũdanis ſolatijs & ſermonibus ſeſe oblectantibus, illa cum Garſenda Alphanti, nobili ac raræ cuiuſdam pietatis & deuotionis, diuinisq́ue reuelationibus celebri domina, ſeorsùm ſua habebat colloquia, deuitansq́ue ſermones friuolos & ocioſos, ab illa ſanctæ inſtitutionis verba hauriebat. Interim verò ſuum illi animũ pandens, dicebat mundum hunc, & ea, quæ mundi ſunt, adeò ſibi inſipida eſſe, vt ſi viri lege ſoluta eſſet, totũ mundum relinquere, diuinoq́ue ſeruitio ſe mancipare ſtatueret, maximè ſpiritu interiori ſæpiſsimè & quaſi perpetuò ad id ipſam extimulante. Quod quidem Garſenda non parùm admirabatur, & lętabatur plurimùm, quòd eam cerneret repẽtè in melius mutatam, dicens id non ſine ſancti ſpiritus vnctione ei eueniſſe. Eius quoquè confeſſarius, frater Iohãnes Iuliani Frãciſcanus, vir magnæ puritatis & perfectionis, diuina illuſtratus ſapientia, de ea quandoquè referebat, ſe recèns in ea comperiſſe præter morem ſuperioris eius vitæ, ſanctum atque conſtãs animi propoſitum ad quęuis virtutum ſtudia, bona opera, mundi contemptum, Deique timorem conſectãdum, nec ſine ingenti admiratione, tãquàm prophetica voce dicebat: Si uixerit diù hęc fœmina, magna per eam efficiet altiſsimus, aut certè inſignis erit proles eius.

Matri eiꝰ mũdus faſtidio eſt.

Fratris Io prophetia de futura prole.

CAP. III.

Naſcitur S. Elzearius.

POſtquàm autem partus tẽpus aduènit, felix mater feliciorem edidit filium, eumq́ue primogenitum, atque eadem hora cum feruenti deuotione & gratia-

gratiarum actione obtulit eum Deo, itá dicens: Domine Deus, ad cuius imperium exiſtunt creaturæ omnes, gratias tibi ago pro hoc filio, tua benignitate mihi donato, teque humiliter oro, vt eum tibi ſeruum accipias, & tuæ benedictionis gratiam ei largiaris. *Precatio matris ei⁹* Quòd ſi tu illum noſti fore diuinæ voluntati tuæ rebellem, vbi ſacro baptiſmate erit candidatus, illum ſine mora tollas è medio. Satiùs enim eſt, eum innocentem & nullis proprijs auctum meritis tecum viuere, & mundo emori, quàm in hac mortali vita tuã offendere maieſtatem. Vt autem Deus oſtenderet ſe hoc ſacrificium accepiſſe in odorẽ ſuauitatis, tantã pietatem infantis illius animo in ipſis incunabulis inſtillauit, vt cùm necdùm trienni) ætatem compleuiſſet, erga Chriſti pauperes mirabili commiſeratione afficeretur. *Mira benignitas infatis erga pauperes.* Nam cùm baiularum brachijs portaretur, in caſtri Auſnſij porta ſæpè pauperes humaniſsimè intuens, nullo pacto progredi volebat, immò uerò etiam ſine intermiſsione acerbè plorabat, niſi illis præſtita eſſet eleemoſyna. Atq; ea cauſa nutrices eius vel ob afferendum panem redibant in caſtrum, vel ſecum ferebant, vt illi infanti ſatisfacerent. Cumque pauperes accepiſſent eleemoſynam, lætus & alacer tranſibat.

CAP. IIII.

POſtquàm autem ętatis quintum exceſsit annum, quicquid ex ludis puerilibus, vel aliúdè acquirere potuit, in pauperes erogabat: infantesq; & pueros, cum quibus interdùm captabat ſua ſolatia, præcipuè uerò inopes, ad prandiũ ſuum curabat inuitari. *Catalog⁹ virtutu ei⁹ adhuc pueri.* Sic ille adhuc infans & puer, pius & benignus erat erga pauperes, humilis & comis erga omnes, placidus, religioſus & obediens erga ſuum præceptorẽ, verbis parcus, ſed tamen affabilis, maturus moribus & ſedatus, vultu iucundus & hilaris, inſigniter honeſtus, formoſus corpore, habitudine ſiue conſtitutione corporis ſanguinea, liberalis & manſuetus, & quantùm illa ſinebat ætas, prouidus & moderatus. Deniquè itá cæleſtibus præuentus chariſmatis atque donis, vt certis poſſet indicijs animaduerti, quàm eximiæ eſſet & excellentis quandoquè ſanctitatis futurus. *Educatur ab Abbate Maſsilieſi patruo ſuo Zelus fidei.* Interim nutriebatur ſub cura & moderatione domini Vuilhelmi de Sabrano patrui ſui, Abbatis Maſsilienſis: & vt creſcebat ætate, itá & ſapientia diuina & gratia apud Deum & homines proficiebat. Adeò uerò in illa tenera ętate zelo fidei incẽſus erat, vt diceret cuidam monacho religioſo Abbatis iam dicti magno ſe teneri deſiderio proficiſcendi ad regiones infidelium, atque illic in confeſsione Chriſti per martyrium excedendi è vita. Quæ uerba & admiratione monachum illum affecerunt, & ſingularẽ quandam in intimis animi eius penetralibus deuotionem excitarunt.

CAP. V.

Deſpõdet ei quadã nobilis puella. ACtum eſt autem diuina prouidentia, vt puer iſte Angelicę puritatis & columbinæ ſimplicitatis atque innocentiæ, cùm decennis eſſet, mandato ſereniſsimi principis Caroli ſecundi, Hieruſalem & Siciliæ Regis, eoipſo pręſente virginem Dalphinam non ſine magno myſterio in vrbe Maſsilienſi ſibi ſponſam acciperet, puellam annorum duodecim, moribus ipſi non imparem, nec mediocriter in Chriſti timore firmatam, diuino amore egregiè accenſam: utque poſt tres annos in caſtro Poderij Michaelis, ferijs ſanctæ Agathæ coniugium illud more ſolenni coram eccleſia publicè celebraretur. Ea ſolenni cæremonia peracta, quarto die virgo Dalphina adducta eſt cum multa celebritate ad ſpõſum ſuũ in caſtrum Auſoiſii, ibidèm habitatura cũ illo. In ipſa autem nocte in cubiculum eius admiſſa, aperuit illi arcana pectoris ſui conſilia, inter alia Sic dicens: *Pudicitia ſpõſæ ſuæ.* Ego ad matrimonium accedo inuita, à parẽtibus eò pertracta. Virginitatis enim theſaurum incomparabilem conſeruare & propoſui, & propono, diuino me, ut id faciam, inſtinctu adhortante. Audiens id iuuenis Elzearius, cùm ille, diuini adhuc conſilii ignarus, necdùm conſtituiſſet virgo permanere, vt erat totus comis & placidus, libenter ſuſtinuit virginem ſponſam iſta dicentem: diuinoq; timore correptus, tota illa nocte eam non attigit, nec ullum verbũ inhoneſtum locutus eſt. *Rogat ſuã cõſeruari virginitatem.* Illa verò totã eam noctem duxit inſomnem, cum lachrymis & ſuſpiriis orans Deũ flexis genibus, eique ſuam virginitatem cõmendans. Noctibus indè conſecutis, ſimul atquè in cubiculum pariter conueniſſent, prudens puella caſtis, honeſtis & religioſis ſermonibus ſponſum anteuertebat, effecitque vt uterque corporis integritatẽ ſeruaret.

CAP. VI.

S. Elzeary pudicitia. CVm autem felix ille puer etiamnùm apud Abbatem ſupradictum moraretur, & à petulante familia ad fœdas carnis libidines incitaretur, fortiſſimo animi propoſito apud ſe deliberauit, potiùs in mortis diſcrimen coniici, quàm Deũ mortifero peccato offendere: atque interim ſuam ſponſæque ſuæ continentiam celans, itá reſpõdit: Eſt mihi, vt noſtis, coniunx eleganti forma, & ea ſufficit mihi. *Affligit corpus ſuũ* Eodem anno tota Quadrageſima Eccleſiæ ieiunia ſeruauit, & nodoſa chordula fortiter ſtringebat nudum corpus, adeò vt è ſaucia carne ſanguinem exprimeret, & totam faciem pallor obtineret.

CAP. VII.

ANno ætatis decimoquinto ſanctus hic iuuenis in ferijs Aſſumptionis beatiſsimæ matris Dei, cum eodem Abbate erat in loco, quem de Saltu uocant (Ibi enim primitias ſeu primum ſacrificiũ quidam faciebat, & nobilis quidam equeſtri ordine & dignitate donabatur:) Eius ſacratiſsimę ſolennitatis nocte erat in precibus, quæ matutinæ dicuntur, & manè facta confeſsione, piè ſumpſit ſacroſanctã Euchariſtiam, ut cum matre gratiæ nocte ac die animo in cælos aſcenderet, & uiſitationi diuinæ propediem affuturę ſuam animam præpararet. Sub prandii horam ſanus & incolumis, cum ſuo patruo ad menſam ſeruire deberet, vt erat bonis moribus ciuiliter admodùm inſtructus, nihil, quamuis admonitus, cibi ſumere voluit. *Inſolita cæleſtis gratia viſitatione afficitur.* A prandio verò ſedens ad menſam, cùm cibum deguſtaſſet, ſubitò venit in eum ſpiritus gratiæ, cor eius vehementer inflammans, idq; cum multa ſuauitate diuini amoris. Eius autem flammæ & ardoris interioris tanta uis fuit, vt abſcondi non poſſet. Totus enim extrinſecùs mutatus fuit, & toto corpore caleſactus, atque in uultu rubore perfuſus. Quod ut eius ſodales aduerterunt, de eius ſalute ſoliciti, quòd eum putarent febri correptum, à menſa in cubiculũ eum abduxerunt, vt illic quieti ſe daret: At illis abeuntibus, humi proſtratus, in preces incubuit, quales ſpiritus ſuggerebat. Atque illic tantas diuini amoris perſenſit flammas, vt totus eius colliqueſceret animus, atque in Deum transformaretur. *Mundus omnis ei planè uileſcit.* Tum uerò oſtendit ei Deus vitæ huius breuitatem, & ut totus hic mundus, bonorum cęleſtium contemplatione & comparatione, meritò ſit contẽnendus: tantusque indè natus in illo eſt rerum omnium mundi huius, bonorumque labentium contẽptus, vt, ſi totus orbis terrarũ quicquid in illo eſt rerum precioſarum, ei oblatus eſſet, planè fuerit recuſaturus, nec alio quàm uilis luti loco habiturus, quippè qui tum ſolum Deum ardentiſsimè ſitiret. Videbat tunc apertiſsimè quanta Dei miſericordia in illum vſque diem ſeruatus eſſet, nè in multa facinora

prola-

prolaberetur, & vi peculiariter corporis eius integritatem ſiue virginitatem Dominus conſeruaſſet. Ea cauſa planè cum apud ſe ſtatuit nunquàm de hæreditate curam cogitationemq; ſuſcipere, ſed perpetuò ab omni abſtinere concubitu, ſicuti eum multùm hortata erat ſponſa illius.

Statuit perpetuò ab omni abſtinere concubitu.

CAP. VIII.

MVltùm etiam cogitare cœpit, quemadmodùm ſoli poſſet placere Deo: atque in eiuſmodi meditatione & amoris incendio toto animi affectu Deum rogauit, ut rationem indicare ipſi dignaretur, qua vellet eum vitam inſtituere ſuam. Omnia enim temporaria relinquere, & in deſerta ſecedere loca, vbi omnibus ignotus, ſub ſola diuinæ protectionis ſpe & fiducia totum ſe diuino cultui mãciparet, ſummoperè tum apparebat. Sed poſt illas preces audiuit tanquàm alicuius in ipſo loquentis vocem, nè ſtatum ſuum deſereret, nec aliquò ſecederet, neque res facultateſque ſuas abiiceret. Illo autem reſpondente, ſe propter fragilitatem ſuam non poſſe hac ratione in illo diuini amoris feruore viuere ac perſeuerare, rurſùs dictum eſt ei: Scio equidem, quantum poſsis: quodque tu non poteris, ego faciam & ſupplebo. Simulque fortiter admonitus eſt, vt uirgo permaneret.

Valdè adſpirat ad ſolitudinẽ

Cœlitùs inſtruitur.

CAP. IX.

POſt hunc raptum admirabilem diuinamque viſitationem, adeò fuit in animo diuino munere conſecratus, vt ab eo tempore nullam ſentiret appetentiam rerum temporalium, nec alicuius caduci honoris, nec quicquam de hærede cogitaret: ſed voluntate prorsùs ijs omnibus mortuus eſſet ac ſepultus, nec quicquam mortem reformidaret, immò quandocunquè & vbicunquè Deo uiſum eſſet, libenter eam excepturus eſſet. Valdè etiam confirmatum ſe ſenſit ad tuendam mentis & corporis integritatẽ, abſque tamen vlla voti nuncupatione: & quod mirãdum in illo potiùs eſt & uenerandum, quàm imitandum, quandocunquè cum ſua ſponſa cubabat, quanto ei propinquior erat, tanto virginitati & puritati ſuæ minùs metuebat. Atque ità illi ſimul habitãtes, nec domum, nec cubiculum, neque lectum ſeparatim habebant: nec Dalphinam exiſtimabat ſuam eſſe coniugem, quantùm ad ullum carnale commercium attinet, idque etiam Dalphina de ſe teſtabatur. Atque ea cauſa uocabat eum nutritorem eorũ bonorum, quæ ipſi Deus contuliſſet, patremque animæ ſuæ & uirginitatis cuſtodem. Et ſunt hæc ſanè magna, & aliàs penè inaudita. Sed fuit ille poſt eum, quem diximus, mentis exceſſum, intantùm aduersùs carnis tentationes diuina gratia munitus, vt iis quaſi mortuus videretur, nec quiſquã vnquàm vllum carnalis tentationis indicium in eo animaduerteret: Quodque his maius eſt, ſi dormienti aliqua illuſio eiuſmodi tentationum occurreret, fortiter etiam in ſomnis reſiſtebat, & nobilis ſpiritus eius ſemper in acie ſtabat peruigil, virginitatis theſaurum gnauiter defendens, accurateq; cuſtodiens. Hæc uerò ille de ſeipſo poſteà reuelauit quibuſdam confeſſariis ſuis.

Hæc perfectò mutatio & vis dexteræ excelſi.

Carnis tẽtationes in eo prorſus extincta.

Virginitatis cuſtos vigilãtiſſimus S. Elzear.

CAP. X.

POſt eundem mentis exceſſum, ſanctus & felix iuuenis, ſemper noctibus, antequàm dormitum iret, prolixiè orare ſolebat, atque interdùm in ſanctis meditationibus & cõtemplationibus magna noctis parte verſabatur, plerunq; etiam, donèc dilueſceret. Atque id tũ liberiùs faciebat, quandò erat cũ ſua ſponſa, à qua non perindè ſibi cauebat, ſicut à cæteris. Interdùm mediis ſurgebat noctibus precandi cauſa. Annos natus ſeptẽdecim, nonnũq̃ morabatur apud filios Caroli Regis: cumq; eſſet in urbe Aquẽſi in eius Regis palatio, quadã nocte, cæteris dormientibus, ſolus ſurrexit, & ingreſſus in aulam, vbi nullus erat, ad feneſtrã flexis genibus orauit. Subitò autẽ diuinitùs inflãmatus, totus lachrymis perfundebatur, venitq; tũ in quandã mirabilẽ cognitionẽ miſeriarũ atq; culparũ ſuarũ, vt quædã abyſſus earũ ſibi propoſita videretur, planèq; perſuaſum haberet, totius vitæ ſuæ ſpatia non ſufficere agnoſcendæ illi ineffabili miſericordiæ & bonitati diuinę, qua & hactenùs eſſet præſeruatus, & deincèps præſeruãdus. Itaq; ex tãti beneficii agnitione ſe profũdiſsimè corã Deo humiliabat, ſentiebatq; ſe Dei miſericordia indignum, ſed dignũ potiùs milliès damnari in tartarũ: & quidẽ pronũ ſe eſſe ad omnia mundi crimina perpetraturũ fuiſſe, niſi diuina benignitate eſſet pręſeruatus. Sub huiuſmodi meditatione Dei miſericordiã corde contrito & humiliato deprecans, vocẽ audiuit intùs ità dicẽtẽ: Noli conſiderãdis peccatis tuis vſq; adeò te affligere. maior eſt enim miſericordia mea, q̃ errata & delicta tua: ſed bona ſpe fretus, planè tibi perſuadeas, non me permiſſurũ unq̃, vt perdas gratiam meã. Tũ verò ille amore languebat, optabatq; vt omnes ſentirent, quod ipſe tunc ſentiebat, Deũq; toto corde diligerent, nec eũ offenderẽt vnq̃. Deindè ſpiritu tranſlatus eſt in quandã planitiẽ latam & amœnã, in qua erat eccleſia, atq; in ea multitudo magna Miſſæ ſacrificium auſcultare uolentiũ, quod quidam ſacerdotalibus indutus veſtimentis facturus erat. Inchoarunt autẽ cantores ſacrificiũ admodùm ſuauiter & piè ab his verbis: Nos autem gloriari oportet in Cruce &c. Cũq; ſacrificiũ de ſancta Cruce fieret, & omnis populus ſingulari quadam pietate auſcultaret, videre ſibi uiſus eſt Chriſti paſsionem in totius populi mentibus renouari, ſuum quoq; animũ erga eam paſsionem feruentiſsimè inflammari. Atq; ita totum illud audiuit ſacrificiũ, adeoq; cũ Crucifixo Domino ſuo fuit confixus, ut non ſolùm eius paſsionem & mortem perpetuò in ſuo pectore circũferret, ſed etiam pro Chriſto mortem oppetere ardentiſsimè deſideraret. Atq; deincèps iniurias, afflictiones, pericula & damna nõ modò ferebat patienter, ſed etiã rebus aduerſis lætabatur, ſuoſq; perſecutores & aduerſarios plùs ſolito diligebat, & pro illis Dominum ſpecialiter deprecabatur. In hoc mentis mirando exceſſu uſq; ad ſolis ortum immotus atq; inſẽſilis perdurauit. Tum verò medicus liberorum Regis, in illã aulam ingreſſus, & eum ad feneſtrã ſtantem, nihilq; ſe mouentem cernens, acceſsit propiùs, & bis nomen eius appellans, nihil ab eo tulit reſponſi. Tandèm tertiò appellatus, ad ſe rediјt, & oculos, quos perpetuò interim apertos tenuerat, difficulter & cum dolore clauſit. Videbatur enim illi plenos eos eſſe minuta arena. Veſtẽ autem ſuam ante pectus totam cõperit lachrymis madefactam.

Ante cubitũ prolixè orat.

Mira ei cognitio pſtatur orãti.

Profundiſſimè ſe corã Deo humiliat.

Patitur mentis exceſſum.

Ex effectu admirabili viſionis huius veritas probatur.

CAP. XI.

ALio tẽpore cùm eſſet Auſoiſii, & virgo Dalphina ſponſa eius caput illius lauaret, ait ad eam: Ocyus me expedito. Sentiebat enim ſe à Domino viſitari. Surgens autem, in cubiculo ſe orationi dedit, manſitq; illic tota nocte in precibus & contemplatione diuina. Sub aurora vocauit ſponſum, eaq; mox cũ lumine accedens, inuenit eũ totũ inflãmatum, cernebatq; ab eius vultu quandam proficiſci claritatẽ, candelæ luce ſplendidiorẽ atq; pulchriorẽ. Ea claritas & faciem eius & locũ illum ſpecioſum & luculẽtum reddebat. Opportuno indè tempore expoſuit ille ſponſæ ſuæ, ſe tota illa nocte uidiſſe & perſenſiſſe ineffabi-

Spõſa eius et nõ uxor vocatur ratione virginitatis.

Magna ĩ eius uultu lux cernitur.

ineffabilem illã Dei benignitatẽ & præmia vitæ æternæ, quæ Deus præparauit diligentibus ſe, atq; idcircò ab omni alio amore ſe prorsùs abhorrere. Perſpicuè ium videbat, & continuè ſentiebat Deum ſemper paratum eſſe ad impertiendũ nobis dona & chariſmata ſua, ſi inuenerit homines, qui tam vellent ea accipere, q̃ ipſe cuperet largiri. Crebrò autem einſmodi viſiones & diuini influxus offerebantur ei, quibus totus ſpiritaliter nutriebatur.

Deus ſemper cupit nobis impertire gratiam ſuam.

CAP. XII.

ANno ætatis ſuæ decimooctauo aut circiter, in eodẽ Auſoiſij caſtro ad veſperã ſabbati in cubiculum intrans, inuenit ſponsã ſuã Dalphinã illic orãtem, igitur more ſuo precibus vacans, tota nocte illa vſq; ad orientẽ Dominico die ſolẽ, in oratione & contẽplatione permanſit, multaq; præclara & admiranda ſibi tũ diuinitùs oſtenſa fuiſſe, poſteà indicauit ſponſæ & confeſſario ſuo fratri Io. Iuliani. Erant autẽ eiuſmodi, qualia ille nunquàm auſus fuiſſet petere à Deo. Vidit enim cum inæſtimabili gaudio, quemadmodùm pater gignit filium, & vt ſpirituſſanctus ab utroq; procedat, qui eſt amor in diuinis perſonis, & vt tres perſonæ non niſi unus ſint Deus. Nec tamen potuit huius generationis & ſpirationis modum ullis explicare verbis, ſed quotiès aliquid pro viribus dicere tentabat, O q̃ malè, inquit, & imperfectè loquor: nõ poſſum explicare quod vidi, nec efferre lingua, quod experimento didici. fatebaturq; non ſine magno cruciatu ſe indè dicere, cùm ſint inexplicabilia, ſeq; in toto mundo nihil quicquam vel audito vel cogitatione percepiſſe, quo ſecundùm aliquã vel ſimilitudinẽ, uel proprietatẽ, aut congruentiã declarare poſſet ea, quæ tũ viderat. Oſtẽſum quoquè illi eſt in ea viſione, quemadmodùm illi infinitæ bonitati, quæ Deus eſt, placuit cõdere creaturas, quibus ſeſe communicaret, eaq; cauſa Angelos & homines eſſe creatos. Vidit etiã Deũ tanto cũ amore creaſſe hominẽ, vt propter eum cæteras condiderit creaturas: & ſi innocentiã conſeruaret, nec ad iniquitatẽ deflecteret, nunquàm eũ aliquid extra Deũ amaturũ, neq; appetiturũ. Oſtenſa quoquè illi fuit ruina primi parẽtis, quæ nobis ſempiternã peperiſſet mortẽ, niſi diuina charitas nobis ſubueniſſet: & quo pacto Deus ſua gratia præueniat peccatores: atq; adeò, vt etiã impiorũ damnatione, quantùm ad Deũ attinet, occaſio præbeatur hominibus pertingẽdi ad ſalutẽ, & vt ſola malitia noſtrẽ ad mortẽ nos adducat ſempiternã, q; gratiam Dei recipere nolimus. Tũc prætereà, quomodò iudicia Dei ſint iuſtificata in ſemetipſa. Vidit quoquè, vt charitate ineffabili filius Dei noſtræ ſalutis reparandæ cauſa ſeſe humiliauerit, & carnem humanã aſſumpſerit: quã quidẽ charitatẽ felix iuuenis exprimere oratione nequiuit. Prætereà de ſanctiſsima Chriſti matre myſteria & opera vidit incomprehenſibilia, quibus Deus eam ſibi matrẽ efficere uoluit, nec ea quoquè ullis potuit indicare verbis. Itéq; cur adeò pauper & humilis Chriſtus naſci voluerit, totumq; vitæ ſuę curſum in anguſtijs exigere, ea amore incredibili exemplum ſe nobis præbendo: Cur prædicationis ſuæ miniſterium nõ per aliũ aliquem, ſed per ſeipſum uoluerit exequi. Tum quoquè, vt ex amore, modum omnem excedente, ſe nobis dederit in venerabili ſacramento altaris, uolens ſine intermiſsione ſuam bonitatem & ſeipſum totũ nobis communicare, atq; vſq; ad finẽ mundi nobiſcũ tam familiariter pro noſtra vtilitate & ſalute permanere. Sentiebat etiam diuinum illum amorem, quo impellente, accedere non dubitauit ad tã dirã & acerbã paſsionẽ & mortem, omnia faciens & perferens ex immenſa erga nos charitate. Huius verò contemplatione Angelicus ille iuuenis flebat amarè, dolens Chriſtianos omnes iſthuc toto animo minimè ſentire, nec parùm admirans Chriſtianos ſuis peccatis & ſceleribus impedire, quo minùs tantam ſentiant charitatem & miſericordiã. Simul etiã intellexit, vti per Chriſti paſsionis & mortis meritum, ſanctis vita ſit æterna reſtituta, vtq; ab inferis redempti ſint illi, & nobis vitæ ianua pateſacta. Oſtendit quoquè illi Dominus gloriam reſurrectionis ſuæ, triũphum cũ quo in cælos aſſcendit, charitatemq;, ea qua miſit ſpiritũ ſanctũ: ſimulq; ſentiebat charitatẽ Dei diffuſã in cordibus Apoſtolorum, cuius impulſu loquebantur & prædicabant, ut totũ orbem ad Chriſtũ conuerterẽt: Sentiebat etiã, cũ quanta amoris firmitate fides recepta fuerit, & quemadmodùm propter eam ſancti martyres hilariter ad mortẽ properarint: ſummeq; deſiderabat ſe in illud poſſe tempus incidere, vt cum illis omnibus pro fide ipſi occumbere liceret. Sentiebat enim, quæ præmia illos maneant, qui pro Dei reuerentia perſecutiones & moleſtias perpetiuntur: aiebatq; ex hoc animaduertere ſeſe curã, qua Deus tueretur Eccleſiam ſuam, immenſam quoq; charitatem, qua ſacramenta inſtituerit noſtræ ſalutis cauſa, in quibus inexplicabilem eius dilectionẽ & miſericordiã percipiebat. Hæc autem omnia referens, dicebat ſe nullo ſermone poſſe ea ità expromere, vti viderat, & in ſuo animo ſentiebat. Ex ea verò viſione felix iuuenis intãtùm fuit mutatus in melius, & velut alius homo effectus, vt proximo die Dominico ad menſam ſedens, edere non poſſet, nec ſine magno cruciatu inter homines verſaretur. Cernens id auus eius Domin' Elacarius à Sabrano, ei os miſertus, ait: Quid habes fili, & cur non comedis? Fortaſsis malè vales. At ille ea mira, quæ diuinitùs oſtenſa ei erant illa nocte, tacitus ſecum reuoluebat: & quia guſtato ſpiritu deſipit omnis caro, quotiès cæteris rebus vacare & cum hominibus ſecularibus verſari cogebatur, nõ abſque magno labore & dolore id faciebat. Sed tamen ex uoluntate Dei, ut ſuprà dictum eſt, nõnunquàm oportebat eum occupari rebus externis, & agere inter homines. Facilè autem aduerti poteſt, non parùm illi accreuiſſe meriti ea eiuſmodi dolore & patientia.

Viſio eius admiranda.

Deus propter hominem cæteras condidit creaturas.

Pſal. 18.

Chriſti erga nos ineffabilis charitas.

Chriſtus nobiſcum eſt familiariter in Euchariſtia.

Sitit martyriũ vir Dei.

Effectus declarat uerã fuiſſe viſionẽ.

Crux eſt illi uerſari homines.

CAP XIII.

PEr id tempus quædam eius cognata, viro primario Prouinciæ deſponſata fuit. Eius nuptiis, quæ ad quinque durarunt dies, ipſe interfuit, ſed ſanè inuitus. Aderant tum, vt moris eſt, nobiles & alii, diebus ac noctibus cantionibus, choreis & id genus humanis ſolatiis dediti. Inter eas pudiciſsimus iuuenis tanta ſermonis honeſtate & caſtitate utebatur, ut nè vnum quidem verbum laſciuum ex eius ore proficiſceretur, cùm interim alij multa iactarent obſcœna & turpia uerba, quibus eius caſtum & pudicum pectus non mediocri moleſtia afficiebant, ut potè cui ea ſummè diſplicerent, ità vt quaſi telis quibuſdam animum eius confoderent, maximè quòd non poſſet more ſuo orationi & contemplationi vacare. In quibus cùm ſoleret diuina guſtare, iam ſpiritus eius languebat prę deſiderio ęternorum. At tamen clemens & benignus Dominus illis quinque diebus eiuſmodi conſolatione eum affecit, vt ſingulis noctibus expergefactus, ſentiret oculos, faciem & pannos faciei propinquos, lachrymis infuſos. Quod enim vigilanti non licuit, inflammatum pectus eius & animus in ſomnis faciebãt. Quamobrem ille gratias agens Deo, magnam ſpiritus conſolationem indè hauriebat.

Mirè cruciatur alio rum impuris ſermonibus.

CAP. XIIII.

Garſenda Alphãti, nobilis & ſancta matrona.

NObilis uerò domina Garſenda Alphanti, ex Auſoiſii caſtro orta, quæ uiuente eius marito, nobili milite, cum illo uotum caſtitatis fecerat, & obvs tæ ſanctitatem adeò diuino erat illuſtrata lumine, ut non rarò ea, quæ procúl aberant, quæq; adhuc futura erant, tanquàm præſentia cognoſceret, diuiniſque reuelationibus & conſolationibus crebrò frueretur: Ea, inquam, Garſenda duas habuit de ſancto Elzeario uiſiones admirabiles, ſilentio minimè premendas. Cùm.n. illa eum partim nutriuiſſet, ſæpè & feruenter pro illo Dominum deprecabatur. Quadã autem nocte in eccleſia pro eo orans, audiuit corporeis auribus Chriſtum ſibi dicentem: Iuueni huic, ꝑ quo tam multùm oras, noueris me matrem meã deciſſe magiſtram: nihil igitur de illo dubites. Ad quas uoces illa nimiùm obſtupefacta, ubi ad ſe rediit, rogauit Dominum, ut ſi illuſio eſſet, abſcederet: ſin autem res uera, ſe certiorem indè redderet. Altera die cúm Miſſæ ſacrificio piè ac deuotè intereſſet, poſt conſecrationem corporeis auribus uocem eiuſmodi ad ſe dirigi ſenſit; Quæ ſuperiori nocte de iuuene Elzeario tibi dixi, ea non ambigas uera & certa eſſe. Illa uerò confeſſario ſuo, uiro ualdè religioſo, fratri Iohanni Iuliani, cuius iam antè meminimus, ea indicauit. Is porrò ſecretò ex Elzeario percontatus eſt, quem in precibus ſuis modum formamq; ſibi præfigeret, & quem è ſanctis ſibi præcipuè patronum delegiſſet. Reſpondit ille: Equidem Virginem ſanctiſsimam mihi patronam & aduocatam elegi: cũ que ad orandum me præparare uolo, indignitatem & uilitatem meam priùs conſidero: atq; ita matri gratiæ me commendans, eam precor humiliter, ut ea, quæ ipſi & eius benedicto filio grata ſint, ponat ĩ corde & ore meo: ſimulq; quanta poſſum animi pietate ſemèl ei offero Angelicam ſalutationem. Ea dicta, nunq̃ mihi deeſt noua rerum diuinarũ materia. His dictis, abundè comperit confeſſarius ille ueriſsima eſſe, quæ à Garſenda acceperat. Huc facit etiam illud, ꝙ ſanctus iuuenis ut plurimùm ſabbato & nocte ſequenti diuinitùs uiſitabatur: & in ipſa Aſſumptionis ſanctiſsimæ Virginis ſolennitate, prima ei obtigit diuina uiſitatio.

Audit Chriſtum ſibi loquentem.

S. Elzearius Deiparam uirginẽ in ſingularem delegit patronam.

CAP. XV.

Viſio Garſendæ.

ALio quoquè tempore Garſenda noctù in ſacello ſanctæ Catherinæ apud Auſoiſium orans, manum uidit lapidem precioſum tenentem, ex quo tantus radiabat ſplendor, ut totum illud ſacellum illuſtraret. Admirans autem lapidis ſplendorem atq; elegantiam, ſecum cogitabat, quidnam rei eſſet. Audiuit itaq; corporeis auribus uocem dicentem: Lapis hic ſplẽdidus, eſt uirginitas Elzearii, pro quo tu rogas, quæ ſic in mundo fulgebit. Sed reſpice accuratiùs, & uide quantus eius coram Deo ſplendor ſit. Verſo igitur lapide, tanta indè claritas, tamq; feruẽs proceſsit lux, ut oculi eius ferre non poſſent. Cumque clauderet oculos, uiſio ablata eſt, & multam reliquit in eius animo conſolationem.

Virginitas præclara Elzearij.

CAP. XVI.

Mablina à Simana.

DOmina Mablina à Simana, illuſtris & ualdè potẽs ac opulenta, nec minùs Deo deuota & chara matrona, anno ætatis ſuæ decimoſexto orbata uiro ſuo eſt, cum quo non niſi trimeſtri ſpatio uixerat. Noluit autẽ ad ſecundas accedere nuptias, tametsi parentes & propinqui urgerent, multiſq; eam uexarent modis: ſed caſtè, honeſtè & ſanctè permanſit in uiduitate uſque in ſenectutem. Poſt multos autẽ labores & opera pietatis ad tantã peruenit mentis ſerenitatem, ut rebus diuinis crebrò adeò intenta eſſet, ut quę circa eam ſierent, minimè ſentiret. Vnũ è multis referã: Quandoquè à Cęna Dñi cùm ſacrificium fieret, uſq; in ſabbatũ ſanctum, in eodẽ loco ꝑmanſit immota, nihilq; ſentiens. Hæc ergò matrona de B. Elzeario adhuc iuuene talẽ habuit uiſionẽ, cùm penitùs nihil de eius uirginea puritate cõperti haberet. Vidit in ſpiritũ ſanctum iuuenem habitu ſplẽdido indutum, ꝑ amplã & magnam planitiem manib. ferentem uexillum candidum & illuſtre, cuius elegãtia & ſplendor totum aerem & planitiẽ illam illuminaret. Sequebatur aũt eum multitudo innumera hominũ utriuſq; ſexus, diuerſarum ætatum, cõditionum & ordinũ: cuius conſpectu plurimùm ipſa lætabatur, rogauitq; Deum, ut uiſionis ſignificationẽ ipſi aperiret. Dictũ eſt ergò illi: Hæc eſt uirginitas & ſãctitas Elzearii, quem totus orbis uenerabitur, & multi imitabuntur.

Viſio Mablinæ.

Interpretatio uiſionis.

CAP. XVII.

FRater Philippus à Regio, Franciſcanus, nobilis genere, & cognatus Dalphinæ uirginis, vir erat miręſanctitatis & columbinæ ſimplicitatis, adeò ut ad primam innocẽtiã reductus uideretur, cui etiã ꝑ ꝑ excellentem puritatem crebrò apparuit ſanctiſsima virgo Maria. Is aliquandò precibus & diuinæ cõtemplationi feruenter inſiſtens, uidit in ſpiritu S. Elzearium & eius ſponſam Dalphinã in præclaro quodã & amplo toro pariter quieſcentes, atq; ad lecti caput in medio eorum ſtantem Chriſtum, uultuq; placido illos inſpicientem. Vndè animaduertit illorum continẽtiam Chriſto gratiſsimã eſſe. Bertranda Carmara Carpentoractenſis, mulier ſanctæ uitæ & diuinarũ rerum ualdè perita fuit. Ea cùm in quadã ſolẽnitate ad perceptionẽ Dominici corporis ſe deuotè præparaſſet, & ſacerdos per incuriã uel obliuionem hoſtiã pro illa cõſecrare neglexiſſet, diuina benignitas eam miro quodã modo conſolata eſt. Cùm enim Miſſæ illi' ſacrificio admodùm piè intereſſet, & Chriſti corpus ſpiritualiter ederet, Angelus Dñi partẽ hoſtiæ conſecratæ accipiens ab altari, ei ſumendam prębuit. Presbyter uerò Chriſti corpus percipere uolẽs, cùm illã hoſtiæ partẽ non reperiret, licèt multo ſtudio hincindè eã perquireret, magno animi dolore affectus eſt, donèc à Bertrãda didicit, quid ipſi dñs pręſtitiſſet. Hæc ipſa Bertrãda planè cõſimilẽ uidit uiſionẽ, qualẽ diximus fratri Philippo oblatã fuiſſe, niſi ꝙ ipſa Dñm ad lecti caput inter illos ſedẽtẽ conſpexit.

Viſio F. Philippi Franciſcani.

Viſio Bertrandæ, ſãctæ fœminæ.

CAP. XVIII.

QVantùm aũt S. iuuenis Elzearius creſcebat ætate, tantùm ẽt in eo augebatur gratia & uitæ perfectio, deſideriumq; ſemper rectiùs agendi. Itaq; cùm iam uigeſimũ ætatis annum ageret, nec animus eius in caſtro Auſoiſii optata poſſet tranquillitate potiri propter immodicam & ſuperuacaneam curã aui eius ac totius familiæ, qua illum cupiebant educare in iis, q̃ ſunt mundi huius: poſt multam precum inſtantiam, cõpiam obtinuit migrandi in caſtrum Podii Michaelis, quod erat uirginis Dalphinæ propriũ, ex paterna hęreditate & uoluntate ad ipſam deuolutum. In eo caſtro triennium permanſère, & cũ loci mutatione etiam morum illis acceſsit in melius præclara mutatio. Ibi.n. nouus paterfamilias nouo quodam modo cępit ſuę familię præſidere, nouaſq; morum plantulas inſerere, & tranſgreſſoribus pœnas ꝑponere. Primò conſtituit, ut omnes è ſua domo, tam mares, quàm fœminæ, quotidiè ut minimùm Miſsã unam integrè audiant. Secundò, ut uiuãt caſte & purè: qui ſecùs facerent, eos ſua domo expellebat. Nolebat enim, ut quiſquam pane ſuo ueſceretur, quem ſciret peccato mortifero implicatum, nè alios inficeret, & nè illius peccatũ ipſe fouere uideretur. Tertiò, ut nobiles & milites, itemq; virgines & matronę

S. Elzearius migrat ad caſtrum alind.

Optimè inſtituit familiam ſuam.

qualibet

Ecce quã ni fecerit cõfeſſionis & Eucharistiæ ſacramẽtũ.

qualibet hebdomada ſemèl cõfiteantur peccata ſua, & ſingulis mẽſibus deuotè percipiant Euchariſtiæ ſacramentũ. Quartò, ut eædem uirgines & matronæ manè uſq; ad prandiũ precibus & piis exercitiis uacent: & à prãdio manuariis operibus ſeſe occupent. Quintò, ut nemo auſus ſit blaſphemare Deũ, ſacroſãctam Virginẽ, uel aliquem Sanctorũ: nec quiſquam falsò iuret, aut uitioſè & leuiter abſq; cauſa: nec impudica uel inhoneſta uerba proferat. Sciebat.n. ex Sapiente, mortem & uitã eſſe in manibus linguę: & ex Apoſtolo, corrumpere bonos mores colloquia praua. Huius conſtitutionis uiolatores hac ratione puniri uoluit, ut uel toto prandio coram aliis ſederent in terra, ſolo pane & aqua cõtenti: uel toto die in cubiculo manerent incluſi, communi cibo ueſcẽtes. Sextò, ut nulli fas ſit ludere teſſeris, aut alio uti luſu illicito, turpi ac inhoneſto. Si quis contrà feciſſet, grauis illũ pœna manebat. Septimò, ut oẽs è ſua familia, pace, amicitia, & concordia inter ſe fruantur, alius aliũ non offendat, neq; uerbo, neq; facto. Si quid à quoquam aliter ſit attentatũ, mox cũ offenſo redeat in gratiã. Atq; ut id fieret, non mediocriter ipſe dabat operam: reos aũt pro rõne culpæ puniebat. Octauò, ut quotidiè à prandio, uel alia hora ueſpertina, niſi legitimum impedimentũ inciderit, fiat aliqua collatio inter illos, ipſo pręſente, de uerbis Dñi pro animarũ informatione. In eo autẽ colloquio, dum unus aliquis loquitur, cæteri orent pro illo in cordibus ſuis, ut Deus illi ſubminiſtret ſermonem, ex quo oẽs proficiant: nec quiſquam audeat ſic loquentis uerba interrumpere, aut aliter impedire. Id ſi quis non obſeruaſſet, à tam pio colloquio excludebatur, donèc emendatus, ab aliis reuocaretur.

Prou. 18
1. Cor. 15.
Alea luſum ſuis interdicit.
Paſci ſuã familiam pane uerbi Dei.

CAP. XIX.

Igneos pfert ſermones.

IN eiuſmodi uerò colloquiis, & in ſermonibus ſuis ipſe Elzearius aĩo & facie iucundus ac hilaris, nec mediocriter diuina gratia cumulatus, ignea edebat uerba, à fonte diuinæ ſapientię prodeuntia, ità ut audientes eum, magnã intra ſe ſentirent animi mutationem, boniſq; ac ſanctis arderent deſideriis, & humiles ac religioſi efficerentur. Docebat.n. familiam ſuam, ut alter Tobias, timere Deũ, & abſtinere a peccatis, atq; diuina ſeruare præcepta. Hortabatur eos, ut diuino ſtuderent amori, ſeſe inuicèm diligerent, & corpora ſua munda ac pura conſeruarent. Aiebat, à uitiorum ſuorũ conſideratione debere Chriſtianũ exordiri preces ſuas, atque inde ſeſe humiliare. Oratio.n. humiliantis ſe nubes penetrat. Hæc aliaq; iis ſimilia dicebat, q̃ omnia ſcripto comprehendi difficulter queãt. Etsi aũt quotquot apud eum degebãt, in bona uoluntate ſtudioq; bonorũ operum proficere ſe ſentirent, ſingulariter tñ ex eius propinquitate & familiaritate, & carnis incendia & libidinis flammas conſopiri experiebantur. Atq; ea cauſa milites & nobiles, aliiq; permulti non ſolùm promiſerunt, ſed ẽt ſeruauerũt perpetuò caſtitatem, pleriq; ẽt uirgineã puritatem & integritatẽ. Eratq; in eius domo tanta omnium charitas, tanta morum maturitas & honeſtas, tanta pax, pietas, benignitas, puritas, ut, dẽpto habitu, potiùs ibi benè inſtitutum monaſteriũ, q̃ aula Comitis uideretur. Quamobrèm ẽt Alaſia, uirgo Deo ſacrata, ſoror Dalphinæ, quæ aſsiduè cũ his ſanctis coniugibus morabatur, ſæpiùs affirmabat, ſe multo religioſiùs & honeſtiùs degere apud illos, q̃ in ſuo monaſterio: immò ex eorũ conuictu magnos in ſe uirtutis progreſſus ſentiebat. Accidit quandoquè, ut per aliquot dies graues carnis tẽtationes pateretur. Itaq; in eorũ cubiculum clàm ingreſſa, atq; illic ſe includens, torũ immaculatum, in quo dormire illi ſolebant, flexis genibus circuiuit, & toto pectore Dñm orans: Domine Ieſu Chriſte, inquit, Rex uirginum & caſtitatis amator, rogo te, ut per eã ſanctam puritatem & uirgineam integritatem, q̃ in hoc lecto ſeruatur, liberes me ab hac tentatione. Confeſtim omnis illa tentatio adeò extincta eſt, ut poſtea, etiamsì uoluiſſet, uix poſſet impuram cogitationem aut delectationem admittere. Aſſerebat illa, ſe manẽdo apud eos multùm profeciſſe in ſpiritu, & à magnis tentationibus fuiſſe liberatam. Et reuerà quotquot apud eum morabantur, uitam in melius commutarunt, atque ex iis complures ad magnam uitę ſanctimoniam eius meritis pertigerunt.

Sed cum hæ exẽpla rariſſima ſint, utiliùs lõge uiuitur in monaſterio, q̃ inhominum turbis.

Nota rẽ miram.

CAP. XX.

CVmq; fama ſanctitatis eius, & qua ratione ſuã regeret familiam, longè lateq; ſe diffunderet, pleriq; ad ei' imitationẽ ſeſe cõpoſuere, & eodẽ mõ gubernarunt domos ſuas. Per idem tempus quidam uenerabilis Epiſcopus eius leges, quas familiæ ſuæ præfixerat, habere uoluit, eaſdemq; ſuis quoquè domeſticis ſeruandas tradidit. Sciens autem S. Elzearius duplicis eſſe meriti, per uiam ueritatis conſtãter ingredi, eãque aliis indicare: eas ipſas leges, quoad uixit, ſemp obſeruauit, & a ſuis obſeruari uoluit. Quotidiè uerò etiam preces Canonicas pro Romanæ Eccleſiæ ritu & conſuetudine perſoluit, idq; iam piè & attentè, ut audientes non mediocriter ad pietatem incitarentur. Nec contentus erat ieiuniis ab Eccleſia inſtitutis: ſed ſua ſponte ſextis feriis, totoq; Dominici Aduentus tẽpore & multis aliis diebus, q feſtos dies proximè antecedunt, ieiunauit. Cilicium ad nudum corpus habuit ſub ueſtibus precioſis, & in eo etiam ſæpè dormiuit. Ab ea diuina uiſitatione, quæ ei obtigit in loco, qui de Saltu dicitur, nunquàm, cùm ſanus eſſet, nudus cubare uoluit. Sæpè catenulis ferreis ſe flagellauit, dicenſque pſalmum quinquageſimum, memor uulnerum Chriſti, ad quẽlibet eius pſalmi uerſum tèr dorſum fortiter uerberauit. Omnibus diebus Dominicis Quadrageſimæ & Aduentus, itemque magnis feriis totius anni, per multorumque aliorum ſanctorum, præſertim uirginum, piiſsimè ſumebat Euchariſtiæ ſacramentum. Retulit ipſe quandoquè uirgineæ coniugi ſuæ, cùm Chriſti corpus acciperet, uideri ſibi optimum ſaccatum ſe in ore habere ac degluttire. Illa autem interrogante, quid id ſibi uellet, reſpondit exiſtimare ſeſe, uelle Deum, ut crebrò ſacroſanctam Euchariſtiam percipiat. Tantam habuit diuinitùs orandi, meditandi, contemplandi gratiam, ut ab ea uiſitatione, quam diximus in loco de Saltu ei contigiſſe, ſemper & ubiquè promptè & expeditè citra laborem aut moleſtiam uel orationi, uel meditationi, uel contemplationi dare ſe poſſet. Illius enim nobilis animus, Deo unitus & coniunctus, ei etiam ſingulari quadam familiaritate iugiter adhærebat. Ad mẽſam ſedens & comedens, cęleſtia interdo guſtu percipiebat, nec raró tum animo illius nouæ quædam, & admodùm piæ res abinſperatò occurrebant, uti ipſe ſuæ ſpõſæ in cõclaui aliquando indicauit. Cum hominibus diuerſis illo colloquente, ſpiritus eius haudquaquam à Deo diſtrahebatur: atque, quod plus eſt, cum choreis adeſſet, cantiones & inſtrumẽta muſica nihil ei impedimento erant: immò uerò ea eiuſmodi melodiis miro quodam & excellenti exceſſu eius animus in Deum rapiebatur: ità ut eius præclara ſponſa, cùm præſens intereſſet, non mediocriter formidaret, nè, ſi muſici concentus adhibiti eſſent, ille collaberetur, ſpiritu in Deum abſorpto. Vbi autem ab huiuſmodi rebus domum reuerſus erat, in cubiculum ſe recipiens, diuinaque

Dicit quotidiè preces Canonicas.
Crebrò ieiunat.
Vtitur cilicio.
Catenulis ferreis ſe cadit.
Frequẽter pcipit dominici corporis ſacramẽtũ.
Ecce ut ex iis reb' quib' multi abutuntur, eius animus in Deũ rapitur.

ſuauitate

ſuauitate confeſtim affici ſe ſentiens, orationi & contemplationi ſeſe applicabat, perfectamque indè conſolationem hauriebat. Pernoctabat interdùm in precibus, largiſsimos ab oculis lachrymarum imbres fundens. Id genus piis ſtudiis & exercitiis maiori libertate uacabat, quandò erat cum ſponſa uirgine, cui non ità, ut aliis,, ſicut iam antè diximus, ſeſe abſcondebat. Immò cùm ſoli eſſent in ſecreto cubiculo, inter ſe de rebus diuinis colloquebantur, & ad ſtudia pietatis mutuò ſe cohortabantur, ſimul dicebant attentè ac piè preces, quas matutinas vocant: iiſque abſolutis, in eodem cubiculo ſeparatim orationi aut ſanctæ meditationi vacabant: ità ut cubiculum eis uerſum eſſet in oratorium, & utriuſque anima verum eſſet Dei templum. Deniquè conatus & ſtudium omne beati uiri, tam publicum, quàm priuatum, in tria præcipuè intentum erat: Primò, vt peccatum omne & quicquid Deum offenderet, haud ſecùs atquè ipſas gehennæ flammas vitaret. Secundò, ut animum ſuum ardenti amore ac pietate Deo offerret: quo fiebat, ut non ſine magno animi dolore mundi negociis, quæ eum hinc auocabant, occuparetur: nec tamen auſus erat ea à ſe reijcere, quòd, vt ſuprà dictum eſt, à Domino iuſſus eſſet in ſuo ſtatu permanere. Tertiò, ut bona, quæ ageret in occulto, diuinaſque viſitationes & illuminationes, quas crebrò percipiebat, celaret, præſertim homines mundo & carni addictos.

Nota præcipua eius ſtudia.

CAP. XXI.

VT verò ab ipſa natura fuit liberalis, ità etiam ex dono gratiæ humanus & miſericors erat erga Chriſti pauperes & leproſos. Quotidiè enim habuit duodecim pauperes & leproſos, quorum ipſe lauabat pedes, & ora oſculabatur: iiſque cibo ac potu refectis largas præſtabat eleemoſynas, atque ità à ſe illos dimittebat. Abiit quandoquè in comitatu ſuo venatum cum multis è familia ſua, quos omnes iuſsit antecedere: ipſe uerò vno apud ſe milite cum tonſore retento, ad quoddam leproſorum diuertit domicilium, vbi ſex horrida percuſſos lepra reperit, è quibus plerique vſque adeò deformes erant, ut ſine horrore adſpici non poſſent. Videbantur excæſa & abſumpta labia, ità vt dentes paterent, atque etiam exciderent. Eos ut uidit ſanctus & pius iuuenis, humaniſsimè ſalutauit, & ſalutares eis adhortationes propoſuit: indè omnes ſingulatim peramanter oſculatus eſt. Et eccè repentè curantur omnes, & tota illa domus odore ſuauiſsimo completur: ille verò, præſtita eis eleemoſyna, recedit: ſed abeunte eo, igneus quidam & luculentus radius ab eius capite, cunctis cernentibus, emerſit, qui ſemper cum recedente longiùs tendebatur: attingenſque leproſorum domum, ſpatium omne, quod inter illum progredientem & eam domum intererat, mira luce perfundebat: nec priùs radius ille diſparuit, quàm ille ad ſuam, quæ procùl ſatis aberat, familiam perueniſſet. At ſanctus iuuenis, qui in omnibus illis, quæ admirabiliter per eum DEVS operabatur, laudes uitabat humanas, omnibus ſuis ſeueriter interdicit, nè hoc miraculum, donèc ipſe in uiuis eſſet, cuiquam reuelarent. Porrò leproſi illi ab eo curati, relicta leproſorum domo hoſpitali, deincèps nullo prohibente inter ſanos habitarunt. Sæpè autem beatus Elzearius clàm alia leproſorum habitacula inuiſebat, vno tantùm ſocio contentus: ibique flexis genibus, eorum abluebat pedes, oſculabatur vulnera, eaque purgabat & obligabat, ità vt ſocius eius ſtaret planè obſtupefactus, atque ex pio, magis etiam pius efficeretur. Præ nimia erga miſeros commiſeratione, ſanctus iuuenis nunquàm faciem ſuam ab vllo auertit paupere, ſed animum atque manum omnibus pro CHRISTI amore ipſum rogantibus liberaliter porrexit. Hæc enim actuoſa virtus ei quasi à natura ineſſe videbatur. Iubebat pauperes & egenos ſecretò inquiri, iiſque nonnunquàm etiam non petentibus magnas præbebat eleemoſynas. Accidit quandoquè, ut ipſo in caſtro Podii Michaelis degente, ob magnam ſterilitatem incolis eius regionis annona deeſſet. Illi itaque ad ſanctum iuuenem confugiunt, orant vt velit illis eſſe ſubſidio, quo poſſint annum illum exigere. Tum ille rebus ſuæ domui neceſſariis ſeparatim repoſitis, quicquid ſupererat, illis mutuò dedit. Sed cùm aliquandiù ante meſſem non ceſſarent pauperes petere, iuſsit etiam de illis rebus, quas in ſuos neceſſarios uſus ſeruauerat, eis erogari. Tandem verò, cùm frumentum omne abſumptum eſſet, & pauper quidam frumentum peteret, præcepit ille cuidam fœminę quę granarii claues habebat, ut illi frumentum daret. Illa dicente, nihil prorsùs supereſſe, fidenter ait: Ito, & diligenter inquiras: fortaſsis quippiam reperies. Abiit illa, tametſi non neſciret nihil illic remanſiſſe, ut ſatisfaciat hero ſuo: & eccè tantundem in horreo frumenti reperit, quantum ſeruari iuſſerat Elzearius in uſus neceſſarios familiæ ſuæ. Stupet igitur ad rei inſperatæ conſpectum, dat pauperi quod petebat, citoque indicat rem omnem domino ſuo. Ille uerò mox ad iuſiurandum eam adigit, nunquàm eam cuiquam eam rem ante ipſius obitum indicaturam. Sed ea tamen diù celari non potuit, quòd plures è familia iam ſcirent frumentum omne exhauſtum fuiſſe. Porrò ſanctus iuuenis frumentum, quod illis mutuò dederat, etiam dono dedit, CHRISTI amore nihil prorsùs ab eis repetens. Eius ſimile quiddam accidit alio tempore habitatoribus Auſoiſij & totius Baroniatus, propter famem & annonæ caritatem. Ducentos enim frumenti ſextarios DEI amore partim dono, partim mutuò dedit, ſolum neceſſarium ſuæ domui frumentum ſibi retinens. Sed cùm ſub meſſem pauperes hincindè ad eum venirent, & frumentum peterent, iuſsit dari è ſuo, quod ſibi ſeruarat. Dicente familia, nihil in horreo remanſiſſe, nihilo minùs præcepit, ut irent & accuratè inquirerent, darentque pauperi cuidam importunè petenti. Abeunt illi, & tantam frumenti copiam inueniunt, quæ vſque ad importatas ſegetes nouas abundè, non ſolum familiæ, ſed etiam egenis ſufficeret. Quod autem quibuſdam mutuò dederat, id eis donatum eſſe voluit. Solebat interdùm viſitare ægrotos, è quibus multos curauit. Apud Arelaten cùm eſſet, Conſtantia puella ſeptennis, filia Iohannis Albæ, quatuordecim dies perpetuis erat vexata febribus, atque vno die videndi loquendiq; facultate caruerat. Quę res matrem eius incredibili dolore af-

Vide in tam nobili iuuene tam eximiam erga miſeros humanitatem.

Sex horridos leproſos oſculatur, & mox ſani ſiunt.

Nota Lector.

Tob 4. Nunquā rogātibus denegauit eleemoſynam.

Diuinitus frumentum præbetur.

Gratis pauperibus adminiſtrat frumentum.

Rursùs ei à Domino frumētum ſuppeditat.

re affecit. Seotiens id beatus Elzearius, & eius vicem valdè dolens, ad puellam accedit, cuius iam, accenſis cereis, exitus expectabatur, imponenſque manum ſuam capiti eius, DOMINI voluntas, inquit, fiat de te, filia. Egreſſusque foràs, cooſolatur matrem lachrymabundam, dicens filiam eius viuere. Mox puella cibum petit, aſſerens bomioem quendam curaſſe ipſam, tangeodo faciem & caput eius. Eodem die plenè reſtituta, altera luce ſuis pedibus domi foriſque ambulauit.

Sanat puellam moribundam.

CAP. XXII.

ANuo ætatis ſuę tertio & viceſimo, patre ipſius defuncto, factus eſt Comes Ariani & Baro Auſoifij ex patris inſtitutione. Atque tum primùm Italiam petiit, eius Comitatus occupandi cauſa. At verò Ariani oppidum, trienniò ei rebellauit, multaſque iniurias, nec parua damna & contumelias ibi perpeſſus eſt. Interdùm etiam inſidias ei compararuot, & criminoa quędam affinxerunt. Sed ille multis licèt modis ab eis laceſsitus & diuexatus, neque unquàm ultus eſt. Volebat quidem princeps Tareotinus, qui eum inprimis charum habebat, eiuſqoe ioiurias vadè dolebat, complures eius vrbis homines ſuſpendio necare, pleroſque mutilare, vt cæteri territi ſuum officium facerent: ſed ille nun permiſit, immò veró conſtanter, nè id faceret, impediuit, diceos præpotentem DEVM & iuſtitiam eos quandoque ad ſanitatem reducturos, quod etiam ità euènit. Eius enim patientia id obtinuit apud DOMINVM, vt poſteà ab omnibus illis hooraretur ut dominus, amaretur ut pater. Ibì tum quaſdam literas inuenit, quas quidam nobiles ſcripſerant patri eius adbuc viuenti, io quibus grauiter quidem, ſed falsò eum accuſabant, multumque vrgebant patrem, nè eum ſcriberet hęredem, permultis fallaciosè & proditoriè ad id efficieodum adhibitis ratiouibus & argumentis. Quas literas cùm ſanctæ coniugi ſuę io conclaui legiſſet, illa ſciſcitabatur, vellet oè eas calumniatoribus illis oſtendere, ut ſubmiſſiùs & humiliùs ſeſe gererent, & taoti ſceleris ducerentur pœnitentia. Reſpoodit autem mitiſsimus iuuenis: Ego verò totum boc facinus eis ex animo coodono, nec volo has eis literas oſteodere; immó eos ſibi perſuadere volo, mihi de iis prorsùs oihil conſtare. Si enim percipereot, in maous meas illas incidiſſe, iam magna ex parte pœnas darent. Semper enim timerēt ſibi à me, & perpetuó ſuſpectum me habereot. Sic dixit, & literas adeò aboleuit, vt nunquàm quiſquam illorum reſciuerit eas io illios perueniſſe manos. Immò paulopóſt, cùm miles quidam, earum literarum primarius architectus, cum aliis prę̨ſens adeſſet quodam ſoleuni die, ſanctus & pius Comes illum præ cæteris honorifice accepit, magiſque ſe illi familiarem prę̨buit, & iu ſuum cubiculum introducto quædam magui precii corporis ſui ornamēta douo dedit, atque quoàd vixit ſpecialia amoris & beoeoo lentiæ ſigua ei exhibuit.

Inſignis eius patiētia.

Non quærit ultionē de inimicis uir ſanctus.

Generoſ' eius aīus prudenti conſilio ꝓditoribus ignoſcit.

CAP. XXIII.

TAora enim in illo virtus & gratia inerat, tanta animi fortitudo & patientia io rebus duris & aduerſis, nt toto uitæ eius ſpatio nemo, quantunuis familiaris uel domeſticos, ob quamcooque moleſtiam & afflictiouem, quicquam eum vel dixiſſe uel ſeciſſe impatienter & iracundè potuerit animaduertere. Atque ea cauſa Dalphina ſancta uirgo, quæ ipſius uirtutes & actiones aſſiduè contemplabatur, cùm cerneret eum nihil commoueri aduersùs eos, qui iniuriam ei irrogarent, eique moleſti eſſent, ſed ferre omnia ſedatè, vultuque placido & ioeundo, admirans tam iuſignem tamque inuictam in illo patientiam, vtque eius certius periculum faceret, intrà couclaue ità ait ad eum: Quid hominis es tu, Elzeari, qui nunquàm erga illos, qui te ioiuria afficiunt, commoueris? Videris eſſe truoci inſtàr aut ſtatuæ, nihil ſentientis. Et tamen patibilis es, & homo muodanus. Aut fortaſsis vel neſcis, uel non potes iraſci. Et quid, obſecto, officeret malis, qui interdùm iuioſtè te lędunt, ſi te quaodoque iratum illis oſtenderes? Ad hæc bomo leniſſimus reſpondit: Ecquid verò, Dalphina, prodeſt iraſci? Nihil profectò: attameo explicabo ego tibi arcaoum pectoris mei. Nòueris me ioterdùm ſentire aliquam in aoimo aduersús infeſtantes me iodignatiouem, ſed ilicò me conuerto ad cogitandas iniuriàs Chriſto illatas, eumque imitari cupiens, dico mihiipſi: Etiamsì famuli tui barbam tuam conuellerent, & colaphos tibi infringereot, nihil eſſet ad Dominum tuum, qui maiora perpeſſus eſt: certumque habeas, Dalphina, me nunquàm ceſſare à commemorandis iniuriis Saluatoris mei, donèc animus meus planè ſit tranquillatus. Atque hanc ſateor me à Domino habere peculiarem gratiam, ut eos, qui mibi iniurioſi ſunt, vel æquè, vt antè, vel plùs eoam amem, & pro eis ſpecialiter orem, agnoſcamque & confitear, me maioribus & atrocioribus iniurijs digoom eſſe. Ex his verbis virgo Dalphina fuit mirum in modum cooſirmata, & cæleſti ſuauitate referta, ſeutiens generoſum eius animum rerum cæleſtium deſiderio adeò incenſum, adeoque Deo conionctum, vt nulla perturbatio vel commotio ei poſſet dominari.

Egregia laus eius

Nūq̄ iraſcitur ob iniurias ſibi illatas.

Chriſti iniurias & pœnas cogitando, fert æquanimiter aduerſa.

Rara uirtus.

CAP. XXIIII.

ERat tum Comitatus ille & Barouiatus magno ære alieno obſtrictus & preſſus. Itaque conſtituit certos homioes, qui certos quoſdam proueutus & res ad ſe recipereut, atque indè paulatim omne æs alienum diſſoloerent. Audiens autem ille tam moleſta & dura onera, ità iutrà ſe dicere ſolebat: Gratias tibi ago, DOMINE DEVS meus, quòd vtì à me io prima tua viſitatione omnem huius muudi & rerum labentium amorem abſtuliſti: ità ounc, te iobente & diſponente, eas terras & ditiones obtineo, quę in tantùm ſunt ære alieno afflictæ, ut etiam muodi amatores vix vllam poſſent ex eis delectationem capere. Quandò verò clementia ſine iuſtitia, præſertim in priocipe, inanis & inepta eſſe videbitur, beatus Elzearius, ut per uniuerſas DOMINI uias, quę ſunt, miſericordia & veritas, recto pede incederet, ſicut erat miſericors, ità etiam iuſtitiæ zelator, quam miſericordia temperatam ſuis ſubditis mioiſtrabat. Iis, qui publicis fungebantur officiis, præcipiebat,

Induſtria eiꝰ in ære alieno diſſoluendo.

In principe debet clementia cū iuſtitia eſſe coniuncta.

Pſal. 24.

vt in

ut in iudiciis & ſententiis ferendis à iuſtitiæ norma minimè deflecterent. Si qui ea in parte remiſſi & incurioſi eſſent, eos acriter obiurgabat, plerunque etiam ab huiuſmodi functionibus remouebat, magis idoneos eis ſubſtituens.

Seueritas eius ī maledicos &c.

Maledicos & alios ſceleratos homines ſeueriter perſequebatur, & captos atque in uincula coniectos, pro ratione culpę plectebat. Morti adiudicatos ſalutaribus monitis inſtituebat, comiterque hortabatur, ut ſua peccata confiterentur, maximeque ut ad Chriſti paſſionem confugerent. Cùm ſceleſtus quidam, homo maledicens, ſententia curiæ eius ſuſpendio addictus eſſet, acceſſit ad carcerem, & diù multumque illum exhortans, atque ad ueram pęnitentiam prouocans, tam accuratè eius maleficia illi declarauit, vt ex animo ſe peccaſſe doleret, flenſque & gemens, fateretur ea ſe morte dignum, immò ignominia maiori affici ſe debere: gratiaſque agens DEO, toleranter & hilariter mortem exciperet.

Benignitas eius in dãnatos, captiuos & pauperes.

Damnatis pecuniæ, interdùm tertiam partem ſolebat remittere, quibuſdam dimidiam: pauperibus totam condonabat, ſed ſecretò & per alios, nè impunitas licentiam pareret, ſed ſemper in metu eſſent, atque à peccatis & maleficiis ſibi cauerent. Eorum, qui morte plectendi erant, facultates pro more in fiſcum principis importabantur. Verùm ſi illi vxores haberent ac liberos, clàm aliena manu eas illis reſtituebat.

CAP. XXV.

Eques auratus fit.

CUm à Roberto Rege, cui inprimìs charus erat, fratre ſancti Ludouici Epiſcopi Neapoli equeſtri dignitate ornatus eſſet, ea nocte more ſuo in eccleſia, vbì id fiebat, peruigil in preces incubuit, ingentique equitum auratorum aliorumque nobilium multitudine cum luminibus in templum ingrediente, atque cum tubis aliiſque diuerſis inſtrumentis muſicis coram illo hilariter & iucundè tranſeunte, ille mundana gaudia cæleſtibus commutauit.

In mediis huius ſeculi gaudiis, cæleſtia contemplatur.

Nihil enim, quæ circà ipſum gerebantur, ſentiens, totus fuit ad cæleſtia ſublatus, & inter Angelorum beatorumque ſpirituum agmina animo uerſans, cum illis diuina contemplabatur. Atque ità tota illa nocte terrena excedens, cum magna animi ſuauitate guſtauit cæleſtia & æterna, uti poſteà ſuæ Dalphinæ ſecretò reuelauit. Cœpit autem multo tum acriùs, quàm anteà conſueuiſſet, intùs urgeri, ut cum felici ſponſa ſua Dalphina ſacrum virginitatis votum DOMINO nuncuparet, quod quidem eiſdem ſæpè etiam aliàs ſpirituſſanctus inſpirarat. Miſit igitur per ſpecialē nuncium literas ad illam in Galliam Narbonenſem ſiue Prouinciam, ubì tunc morabatur, iubens, ut quamprimùm ueniret ad ipſum cum domina Garſenda Alphanti. Acceptis literis,

Vocat uxorē ſuā ad emittēdū caſtitatis votum.

illa, ut uerè humilis & obediens, relicta Garſenda propter malam eius ualetudinem, nauim ingreditur: cumque ad eum perueniſſet, comiter ab illo excipitur, auditque clàm eum ſibi dicentem: Ego te acciui, ut, quod ſæpè tentauimus, DOMINO virginitatem noſtram uoto conſecremus. Sed quia illi ſic uiſum eſt, ut domina Garſenda huic voto interſit, quòd illa ſæpè nos ad id nuncupandum hortata eſt, & à teneris annis ſalutaribus monitis nos piè admodùm & diligenter inſtruxit, optauitque coràm adeſſe, noſque & uidere & audire perpetuam continentiam pollicentes, nos proficiſcamur ad eam. Atque ità diſcedendi copia à Roberto Rege difficilimè impetrata, iubente eo, ut intrà biennium ad ipſum redirent, Italia relicta, vbì quinque annis manſerat, in Galliam Narbonenſem ſiue Prouinciam ſunt reuerſi.

Ex Italia redit in Gallias.

Multi autem eis uenientibus obuiàm progreſſi ſunt nobiles & affines, hilariter eos accipientes: in quibus Roſtagnus à Sabrano equeſtris ordinis, cùm eum amplexatus eſſet, repentè eius animus eſt magna vi immutatus.

Mira conuerſio equitis cuiuſdam.

Nam cùm iam grandæuus eſſet, & bienniò ſua peccata confeſſus non eſſet, tanta ſenſit peccatorum ſarcina ſe premi, vt nec quieſcere, nec cibum capere, nec quicquam omninò facere poſſet, donèc peccata ſua cum multa contritione, & lachrymis multis eſſet ſacerdoti confeſſus. atque ex eo tempore ad meliorē frugem ſe recepit. Felices autem coniuges illi ad caſtrum Auloſij peruenientes, inueniunt dominam Garſendam etiamnùm decumbentem: cumque eam inuiſerent, & aduentus ſui cauſam indicarent, pia matrona impensè exultans: Gratias tibi ago, inquit, DOMINE IESU CHRISTE, quòd duplici me gaudio recreare voluiſti. Sicut enim multùm optaui intereſſe huic voto, ità toto animo cupiebam diſſolui, & tecum eſſe. Quod cùm feruenter peterem, reſponſum eſt mihi à DOMINO, tantiſpèr in corpore me manſuram, donèc uideam hos ſacros coniuges virginitatis votum ipſi offerre. Porrò in eodem caſtro ſimul Paſcha celebrarunt, & cum ſanctiſſima CHRISTI matre, & Maria Magdalena, Maria Iacobi & Salome ſanctiſque Apoſtolis Dominicæ reſurrectionis gaudia contemplantes, feſtum illud admodùm religiosè & piè coluerunt, atque indè uſque ad beatæ Mariæ Magdalenæ ferias in eodem caſtro diuinis laudibus & meditationibus uacarunt.

CAP. XXVI.

IN ipſis autem S. Magdalenæ feriis, in ſacello beatę Catharinæ, Miſſæ ſacrum ſingulari pietate auſcultarunt, & ſacroſanctam Euchariſtiam perceperunt: ubi cùm Garſenda adeſſe non poſſet ob aduerſam ualetudinem, peracto ſacrificio, eam accedunt, & ea præſente, atque etiam Alaſia ſorore Dalphinę, & Iuordo equite Garſendæ filio, aliis omnibus excluſis, hunc in modum uota fecerunt: Primò Comes Elzearius, flexis genibus & iunctis manibus ſuper Miſſali, ità dixit: DOMINE IESU CHRISTE, à quo bonum omne & donum proficiſcitur, ego peccator fragilis & infirmus, ſine tuo ſpeciali dono non poſſum caſtè & continenter uiuere: ſed de tuo ſingulari adiutorio confidens, voueo & promitto tibi & ſanctiſſimæ matri tuæ, atque omnibus ſanctis, toto tempore uitæ meę me caſte uicturum, & uirginitatem ſeruaturum, quam hucuſque tua benignitate in me cuſtodiuiſti.

S. Elzearius uouet cōtinētiā perpetuā.

Atque huius promiſſionis exequendę cauſa paratus ſum quaſcunque afflictiones & pœnas, atque etiam mortem ipſam perpeti. Deindè ſancta uirgo Dalphina conſimili modo uirgini-

Idē facit Dalphina uirgo.

Alqsenā ſtuvians nubens e- ques.

tatis uotum, quod iam ante ſecretò fecerat, publicè repetiuit. Adextremum etiam liuordus idem uotum nuncupauit. Ijs peractis, Garſenda multum ſpiritu exhilarata, Laus, inquit, & honor & gloria ſit omnipotenti Deo, qui mihi videre præſtitit, quod tantopere optaui. Iam læta moriar, nec quicquam præterea cupio in hoc mundo: ſed ſuſcipe DOMINE IESV ancillam tuam, & ſancta uoluntas tua in me & de me fiat. DOMINE IESV CHRISTE, ſeminator caſti conſilii, ſuſcipe ſeminum fructus, quos in Dalphina uirgine ſeminaſti. Iuſſit autem S. Comes Elzearius, nè ipſius & ſacræ ſponſæ ſuę uotum cuiquam hominum aperirent. Non diù pòſt S. Garſenda, plena operibus bonis, migrauit ad DOMINVM, ſicut optarat.

Garſēda felix obit.

Ad cuius obitum & ſepulturam beatus Elzearius cum Dalphina uirgine præſens fuit. Apparuit autem illis poſt mortem in habitu ſplendido atque elegantiſſimo, multa gloria illuſtris, alteri dormienti, alteri vigilanti, eoſque de ſua beatitudine certiores reddidit, atque ſpiritali conſolatione affecit, quemadmodum expresſiùs habet hiſtoria beatę Dalphinæ. Corpus eius humatum eſt apud Aptam, in eccleſia fratrum Franciſcanorum iuxta tumulum beatorum Comitum Elzearii & Dalphinę, in S. Franciſci habitu, cuius tertium Ordinem ſiue regulam amplexa fuerat, ſicut etiam Elzearius & Dalphina.

CAP. XXVII.

Elzeario tradit inſtituēdus Carol⁹, regis primogenitus.

Blennio in Prouincia exacto, Elzearius Neapolim rediit, vti iuſſerat Robertus Rex, atque illic inſtitutus eſt præceptor Caroli, qui fuit eius Regis primogenitus, & Calabriæ Dux. Cernens autem eum moribus leuem atque laſciuum, promptumque ad audiendos leues impudicoſque ſermones, ei ſeorſùm abducto ait: Non decet inſignem perſonam & Regem laſciuos & diſſolutos vel audire, uel proferre ſermones. Corrumpunt enim bonos mores colloquia praua: ſed potiùs ſanguis illuſtris verbis honeſtis & bonis atque incorruptis moribus ornandus eſt.

1. Cor. 15.

Hæc uerò atque id genus alia, ea efficacia dixit, eiuſque animo impreſſit, ut confeſtim ſpiritu manſuetudinis & pietatis eius pectus ſibi vendicarit, non ſine multa admiratione Comitum & aliorum nobilium, qui ei ſemper aderant, breui totus mutatus ſit in melius, quibuſdam dicentibus, Dominus Dux in alium uirum mutatus eſt: aliis verò aſſerentibus: Comes Ariani cum Duce locutus eſt.

Caroli prīcipis ſubita mutatio.

Atque ex eo tempore non modò à uerbis inhoneſtis & malis moribus abſtinuit, ſed neque ut quiſquam impuros effutiret ſermones, ferre ſuſtinuit. Vt autem viderunt nobiles & proceres regni, aliique inferiores beatum Elzearium in tantam Ducis familiaritatem admiſſum, eum maiori veneratione proſecuti ſunt. Nam per id tempus totius regni adminiſtratio erat penès illum Ducem, patre eius Roberto Rege in Prouincia agente. Quibus autem cum Duce uel in eius aula negocium erat, ex iis plerique ueniebant primò ad Elzearium, & cum eo conferebant. Quidam offerebant ei pannum coccineum, plerique multas auri vncias, alii alia non parui pre-

S. Elzearii integritas.

cii munera. Sed uir ſanctus diuinitùs illuſtratus, ſciens munera excæcare oculos accipientium, ab omni munere & animum, & manus excuſſit.

Eſa. 15.

Dicentibus uerò quibuſdam è familia, pro laborum compenſatione, nullo intercedente pacto, ſine ulla culpa aut uitio licere illi dona quædam accipere, uir purus & candidus reſpondit: Et tamen illa munerum acceptio poſſit aliis eſſe offendiculo, atque etiam occaſio præter ius faſque ea recipiendi. Malim igitur in uniuerſum ab omnibus abſtinere.

Nonnulli aliqua pro ſuo labore accipere munera.

Veniens quandoque à Duce & eius aula, in ſuum cubiculum more ſuo ſe recepit, ut ſancta meditatione animum ſuum in DEVM colligeret. Ibi tum huiuſmodi uerbis utebatur: Tu mihi, Domine DEVS, in paradiſo debes centum auri uncias, & duos pannos coccineos. Interim caſu quodam domina Alaſia monialis in illud cubiculum ingrediens, & eum audiens iſta dicentem, admirans ait ad eum: Ecquid ſibi nolunt, mi domine, hæc uerba tua? Ille reſpondit: Hæc munera ego hodie habere potui, ſed pro Chriſti amore ea contempſi. Secretò etiam dicebat ſanctæ ſponſæ ſuæ, complures non rarò in id incubuiſſe, ut donis & muneribus ipſum corrumperent.

CAP. XXVIII.

CVm autem ad eius aures multorum pauperum querimoniæ peruenirent, ſentiens ille eorum cauſas & negocia in aula principis negligi, magna commiſeratione affectus, acceſſit fidenter ad Ducem, petiitque ab eo, ut cauſas pauperum ipſi liceret exequendas ſuſcipere, & eis ſe in aula aduocatum præbere. Duce libenter aſſentiente, uir pius magnam ſibi curauit crumenam confici, atque in ea non niſi pauperum ſupplices libellos & querimonias repoſuit; cumque iret per plateas urbis, ad eum pauperes certatim confluebant, ità ut ęgrè poſſet cum ſua familia in oſtium domus ſuæ præ eorum multitudine ingredi.

Suſcipit in aula Ducis pauperū patrocinium.

Audiebat eos ſuas querelas proponentes, idque accuratè inprimis & ſedatè: & cùm plerique multa admiſcerent ſuperuacanea, ipſe, ut erat acutus & prudens, in certa capita rem totam conferebat, & pro eis Duci & eius officialibus loquens, cauſas eorum expediebat. Venerunt tum Neapolim quędam matronæ nobiles cum liberis ſuis & aliqua familię parte è Siciliæ regno, propter bella exilium ſeſerentes. Quarum uicem beatus ille Comes admodùm dolens, earum ſuſcepit curam & patrocinium, effecitque apud Ducem, ut ex eius palatio quotidiè eis uictus neceſſarius pręberetur. Curauit etiam, ut haberent pannos, & multas alias res neceſſarias: neque enim uel illarum, uel aliorum pauperum inopiam ſine multa commiſeratione uidere potuit.

Humanitas mira in exules matronas.

Quandoque lotis manibus ad menſam accedenti quidam pauper domum intrans, importunè ſe ingeſſit, ſciſcitans quid de ipſius ſupplici libello feciſſet. Ille uerò perbenignè reſpondit: Suſtine parùpèr, & ego priuſquàm cibū capiā, rem tuā expediā. Surgenſque à menſa, iuit ad curiā, reuerteoſq; pauperi ſatisfecit, atq; ità ad mēſam pranſurus acceſſit. Quibuſdā etiam ob longam moram ſeſe ſuſtētare non valen-

Vide exēplū ſummæ humanitatis.

valentibus, ipſe neceſſaria præbebat, atque ità manu, lingua, animo eis ſeruiēs, triplex in ſingulis Deo gratum ſacrificium offerebat, memor Chriſti Saluatoris, in ſumma paupertate naſci, uiuere & mori uolentis, qui etiam ait: Quod vni ex minimis meis feciſtis, mihi feciſtis. Fama interim per totam vrbem uolitante, Comitem Ariani factum eſſe aduocatum pauperum, ille ea cauſa non deſtitit, in cælo ſibi theſauros condens, vbi toto pectore verſabatur, atque vbi totum cor eius erat.

Matt. 25.

CAP. XXIX.

Magno feruet zelo fidei.

IDem ipſe fidelis, verax & catholicus Comes, magno fidei zelo prorsùs incenſus erat, eius cauſa non ſolum quęuis aduerſa perpeti, ſed etiam mortem ipſam excipere peroptans. Adeò enim, præſertim in prima & quarta viſitatione diuina, radiis fidei illuſtratus fuit, vt quomodò tunc creatorem & creaturas, redemptioniſque humanę myſterium in ſpiritu viderat, ità deincèps continenter in animo ſentiret. Conferebat aliquandò cum ſponſa ſua in cubiculo de extremis mundi temporibus & malitia Antichriſti, & dicente ſacra virgine Dalphina, Horrenda erit illa perſecutio fidelium. Si enim uirtutes cælorum mouebuntur, quo pacto homines ſtabunt? ille reſpondit: Eccè, Dalphina, ſi magiſter Fräciſcus Maronis, qui in præcipuis Chriſtiani orbis theologis numeratur, eſtque in fide benè inſtructus & firmus: itemque frater Iohannes Iuliani cōfeſſarius noſter, illuminata fide & vitæ ſanctitate clarus, atque etiam domina Garſenda, cuius ſancta uita iam multis per virtutum opera & miracula innotuit: quæ, ut noſti, à tenera ætate nos ſemper in ſanctis operibus & virtutum ſtudio educauit: ſi, inquam, hi tres, de quibus ego ſic ſentio, venirent ad me, dicerentque uno animo, fidem noſtram falſam eſſe, noſque hactenùs in magno errore uixiſſe & deceptos eſſe, Pontificemque & Cardinales velle fidem mutare, idque etiam pariter totus clamare orbis, equidem non deficerē vlla in parte ab illa fide, quam mihi Deus oſtendit, etiamsi ea cauſa mille mihi mortes oppetendę forent: neque Antichriſtus ipſe, neque eius ſectatores me ab ullo eius fidei, quam nunc ſancta profitetur Eccleſia, articulo abducere potuerunt. Quibus verbis Dalphina virgo non minùs in fide confirmata, quàm ſpiritali conſolatione affecta fuit. Multa reuerentia illi inerat erga prælatos ſiue præfectos, & ſanctę Eccleſiæ ſacerdotes, quòd per illos gratia ſalutis ad alios deriuetur. Homines ſpirituales, religioſos, & pios amabat, & cum illis ſanctæ charitatis potum hauriebat.

Luc. 21.

Nota q̄ firmus in fide fuerit B. Comes iſte, q̄ ſunt nūq; Romana Eccleſiæ fides

CAP. XXX.

ACcidit, ut quandoque in monte Peſſolano hæreret. Itaque Dalphina virgo ex caſtro Podii Michaelis, miſit ad eum literas per famulum, cupiēs noſſe, cur moram illic faceret. Cui ille ſic reſpondit: Sanus corpore ſum & ſoſpes. Quòd ſi uerò uidere me cupis, quęre me in vulnere lateris Chriſti. Illic enim habito, & ibi me poteris inuenire, fruſtrà alibì quæſitura. Alio tempore cum Roberto Rege Auinione manens, quodam feſto die poſt ſacramentalem confeſſionem, manè dixit cuidam Miſſam celebraturo, ut hoſtiam pro ipſo poneret. Interea inchoante ſacrificium presbytero, vocatur à rege. Dicit ergò presbytero, ut differat ſacrificium, donèc ipſe reuertatur: atque ita à ſacello exiens, cum Rege uſque ad Pontificis palatium equitat, quod procul indè aberat. Indè reuerſus, deſcendit ab equo, intrat in ſacellum, dicit ſacerdoti vt Miſſam celebret: atque ſub ea admodùm piè ſacram percipit communionē. Vndè poteſt animaduerti, quantoperè fides eius & animi cum Deo coniunctio illum perluſtrarit, quandò toto illo itinere nulla neque viſa, neque audita, eius animum diſtraxerunt. Bonus enim ille ſpiritus, qui eum incitabat ad diuina, omnes circa illum vias & aditus adeò occupabat, vt nihil ſordidum uel impurum, aut ipſi diſſimile & contrarium, uel inuiſum & ingratum, in eius animum ingredi pateretur. Reuertebatur quandoque Neapoli in Prouinciam cum ſponſa Dalphina & tota familia. Inter nauigandum autem tantam in mari extitit tempeſtas, ut fracto velo unà cum mālo, inter vndas magno in periculo verſarentur. Fit igitur magnum omnium planctus & dolor, quòd nemo iam ſe euaſurum ſperaret. At ſanctus vir Domino bene confidens, animo illū piè deprecabatur, & cæteris lachrymantibus, ſolus nihil extrinſecùs mutatus fuit. Cumque nauis non ſine magno miraculo portum attigiſſet, illis Deo gratias agentibus, quoſdam è ſua familia repręhendit, quòd tam multis fuſis lachrymis editiſque clamoribus, ſatis indicaſſent ſe nimiùm formidare mortē, parumque diuinę bonitati confidere. Tum verò ſancta virgo Dalphina ſeorsùm interrogauit illum, an non timuiſſet ipſe in diſcrimine mortem, qui alios ſic obiurgaret? Reſpondit ille: Nòueris, Dalphina, iam indè ab eo tempore, quo me Dominus viſitauit in loco de Ialtu, vbicunquè ſim, ſiue in mari, ſiue in terra, quocunque genere mortis illi uiſum ſit me hinc auferre, me prompto animo paratum eſſe: & neque nunc, neque alias vnquàm, quantumuis magnis verſer in periculis, mortem me formidaſſe: ſed cùm cerno adeſſe pericula, cor meum hūc in modum Deo me offerre ſolere: Domine Deus meus, cui cordium arcana patent, qui omnia noſti, antequàm fiant, ſi decreuiſti nos, vel quoſdam ex nobis punire: vertatur, obſecro, ira tua in me peccatorem ingratum, & ignoſcas aliis. maior enim honor a te redit ex quocunque alio ex iis, qui hìc adſunt, quàm ex me. Hęc poſtquàm ego dixi, ſemper in animo meo maiorem conſolationem perſentio.

Nota ſancti uiri exercitia.

Puritas animi ei⁹.

Magna ei⁹ conſtātia in p̄ſentiſſimo mortis periculo.

Mortē nihil reformidat.

CAP. XXXI.

Eximia eius humilitas.

ERat enim tam ſubmiſſa eius humilitas, vt ſua exiſtimatione coram Deo ſe vilipendens, ex animo crederet ſe omnium maximum peccatorem, diuiniſque beneficiis nimis ingratum, cùm reuerà vas eſſet puriſſimum, atque omnium virtutum odoribus refertum: ità vt de illo tam ſponſa eius Dalphina, quæ eius actus & mores ſagaciter explorabat, quàm etiam alii, qui præ cæteris ab ineunte ætate uſque ad obitum eius, magis familiares ei fuerant, atque ex iis quidam iureiurando affirmarent, nunquàm ſe aduertere potuiſſe in omni ſua uita mortiferum peccatum eum perpetraſſe. Illius quoque confeſſarii, prȩſertim quibus crebriùs confitebatur, & quibus totius vitæ ſuę generalem fecerat confeſſionem, qui erant ſanè viri magnæ ſanctitatis & perfectionis, idem aſſerebant, illud addētes, eum cum magna cordis contritione etiam minima peccata confiteri ſolere. Tanta enim erat puritas conſcientię eius, tamque ingens gratiæ lumen, ut non pateretur etiam leuibus culpis eum inquinari: cùm ille interim, ut diximus, ſe peccatorem maximum exiſtimaret, altiſsima humilitate ad id eum impellente. Huic verò tam profundæ humilitatis fundamento cæteras virtutes ſecuriùs ſuperſtruebat. Honores mundani, licèt extrinſecùs eos præ ſe ferret, diſplicebant ei & moleſti ei erant: cumque pro ratione ſtatus ſui non ità, ut par erat, honor ei haberetur, ſingulari quadam lętitia afficiebatur. Hæc eius eximia humilitas in omnibus actibus illius magnam ei prȩſtabat ſecuritatem, ità ut quocunq; iret, ſiue ad mortē, ſiue

Rara innocentia.

Honores moleſtiā ei afferūt.

ad uitam,ſecuro & conſtanti animo ſub diuinę protectionis fiducia habitaret. Iuſſus quandoque fuit à Roberto Rege domino ſuo, cuius erat beneficiarius & ſubditus, proficiſci Romam cum Iohanoe fratre eiuſdem Regis,& armato milite contra Imperatorē, qui Eccleſiaſticam libertatem in multis violauerat. Cumque eſſet Romæ in armis, Germanum quendā partis aduerſæ fortem virum,è manibus illum occidere volentium,liberauit.Bello confecto,in quo Imperatoris exercitus ſuccubuit, mox beatus vir intrà Vrbem tam acri febre correptus eſt, ut ſibi videretur inter duos lectos igneos totus inflammari. Reminiſcens verò belli iam confecti, admodùm dolere cepit ſe illi interſuiſſe Cumque in ea cogitatione perſeueraret, audiuit corporeis auribus Chriſtū ſibi dicentem: Scias Elzeari, in hoc bello,cui armatus adſuiſti, expoſitum te fuiſſe periculo amittendi gratiam meam.Sed quia eius te pœnitet, uolo te flagellare.Tum ille inclinauit ſe, cępitque dicere pſalmum quinquageſimum. Ad ſingulos autem verſus Chriſtus eum ter,vt ipſe ſolitus erat,in dorſo fortiter cecidit.Deindè ſomno correptus, febre recedente, perfectè curatus eſt, & ineffabili animi conſolatione perfuſus.

Roma laborat febrib⁹, doletque ſe bello interfuiſſe.

Emēdat a Domino Chriſto.

CAP. XXXII.

Biennio antè,quàm è vita excederet, æs alienum ferè omne,quo ditiones eius obſtrictę fuerant, diſſolutum eſt:dicebatque in conclaui Dalphinæ virgini:Vbi Comitatus & Baroniatus omnibus oneribus abſoluti erunt, ego non diū ſuperſtes ero. quod quidem etiam reuerà ità accidit.Nam poſtquàm debita omnia fuere perſoluta,uno tantùm anno ſuperuixit. Iјs verò ſermonibus Dalphina non mediocriter affligebatur. Accidit deindè,ut Rex Robertus & eius proceres ſanctum Comitem in Gallias ablegarent,adiuncto ei honeſto & ſplendido comitatu, ut illinc vxorem acciperet vnico Regis filio Carolo Calabriæ principi,regio ſanguine procreatam, formaque & moribus conſpicuam.Ante diſceſſum autem ſuum,ut virginem Dalphinam conſolatione afficeret,dixit ei: Si,Domino permittente, reuerſus fuero è Francia,quantùm licebit,miſſa faciam id genus negocia animum diſtrahentia:degemusque pariter Auſoiſii,ut à terrenis mundique huius ſtrepitu ac tumultu ſemoti,uberiùs ſpiritalia guſtare queamus Erat enim planè uir deſideriorum,exiſtimabatque ſe nihil hactenùs Dei cauſa feciſſet, atque eam ob rem feruenti ſpiritu ingentia Chriſti amore facere ſtatuebat.Cùm autem negocium ipſi demandatū, in Francia præclarè & fideliter expediuiſſe, Pariſiis graui affectus morbo decubuit:ſentiensque mortē impendère,magiſtro Franciſco Maronenſi Minoritæ,conterraneo ſuo, qui tum erat Pariſiis,generalē fecit confeſſionem cum multis lachrymis.Quotidiè etiam manè apud lectum ſuum Miſſæ ſacrificium piè audiuit,& crebrò ſub illa aduerſa valetudine cōfeſſus eſt.Et quamuis tota vita ſua & ſuam & Dalphinæ virginitatem celaſſet accuratè, at tamen ſub uitę finem, compellente eum ſpiritu Dei, ità ad aſtantes loquebatur:Saluatus eſt homo malus per mulierem bonam,quā ſicut virginem accepi,ità & in hac mortali uita virginem relinquo.

Mittitur a Rege legatus in Franciā.

Pariſiis decumbit.

Cogitur a Domino reuelare ſuā et ipſa ſe virginitatem.

CAP. XXXIII.

In ea ægrotatione, quę grauiſſimos eosque perpetuos ei dolores afferebat, quos ille patientiſſimè ſpe futurorum tolerabat:ſpiritus eius iugiter cō iunctus cum Deo fuit,volebatque nihilominùs etiā bona audire,iubebatque ſibi Chriſti paſſionem legi:nec lingua etiam à diuinis ceſſabat laudibus, crebrò repetens illum verſum:Dominus opem ferat illi ſuper lectum doloris eius:vniuerſum ſtratum eius verſaſti in infirmitate eius. Sumpto autem Dominico ſacramento, cùm ſacro oleo vngeretur, & verſū illum dicerent, Per ſanctam Crucem & paſſionem tuam libera eum Domine:ipſe eundem tertiò repetiuit,& addidit:Hæc eſt ſpes mea,in hac volo mori. Ad extremùm iam in agone poſitus, vultum præ ſe tulit valde terribilem,vndè colligi liceret eum in magno verſari labore ob quædam illi obiecta:atq; ſub eiuſmodi conflictu exclamauit:Magna eſt dęmonū vis, ſed eam penitùs eneruarunt virtus & merita ſacroſanctæ incarnationis & paſſionis Ieſu Chriſti.& poſt paululùm rurſus exclamans,Planè,inquit,uici. Poſt aliquantulum temporis ſpatium, cum ingenti clamore dixit:Totum me diuino iudicio committo. Atque his dictis,reparatus eſt vultus eius, & quodā rubore atque ſplendore,multaque elegantia perfuſus:atque ità reddidit ſpiritum. Nec fuit uel tenuiter mutatus vultus eius, ſed permanſit ſerenus & pulcher.Hæc autem omnia vidit quidam nobilis mortùm petulans & lubricus, adeoque ob ſua peccata corde compunctus eſt,ut nullo pacto ferre ſuſtinēs, mox accito ad ſe fratre Franciſcano,qui illic aderat, in quodam cubiculo cum ingenti pietate & largiſſimo lachrymarum imbre ſua peccata confiteretur. Obiit ſanctus Comes, plenus virtutibus & operibus bonis,anno viceſimooctauo: eſtque ſepultus in habitu Franciſcano, apud Minoritas Pariſienſes. Eodem autem anno ſacrum corpus eius translatum eſt Aptam,atque illic in Franciſcanorum ęde, vti ipſe viuens iuſſerat, honorificè tumulatum. Vbi magnis & quidem crebris coruſcat miraculis, ut ſublimitas ſanctitatis eius, quæ illo in carne mortali degente, non planè innotuerat mundo, per diuinę potentiæ miracula è cælo declaretur. Per eius enim inuocationem & merita, virtute diuina excitati ſunt mortui, cęci illuminati, contracti ſoluti, & permulti morbidi homines, præter naturæ ordinem,ſanitati priſtinæ miris modis reſtituti. Deniquè illo viſibiliter apparente & reuelante, regnum Maioricanum, importuno bello perturbatum,abſque ſanguinis effuſione,vt ipſe promiſerat, mirabiliter eſt tranquillatum: Præſtante Domino noſtro Ieſu Chriſto, cui eſt honor & gloria in ſecula ſeculorum,Amen.

Pſal. 40.

Accipit Euchariſtiā et extremam Vnctionē

Feliciſſimè migrat ad Dominū.

Transfert ſacrū corpus eius Aptam.

Coruſcat miraculis

VITA SANCTI PARTRIS NOSTRI & confeſſoris Charitonis, Authore Simeone Metaphraſte.

Septembris 28. Cap. 1.

MVLTA ſunt exempla doctrinæ eorum, qui vitam benè, & ut Deo placet, egerunt: ex quibus licet ei, qui uelit, ſeruare quidem Chriſti præcepta totis uiribus, effugere autem offenſiones, quas inimicus ponit in uia. Oportet enim reuoluere libros ſanctarum ſcripturarum, & tanquàm ex perennibus quibusdam fontibus, virtutum ſalutare fluentum illinc haurire. Vtrunque enim teſtamentum, doctorumque diuinitùs inſpiratorum & exercitatorum ſcripta, oratione, ueluti quadam tabula, oſtendit iis, qui uolunt audire, res rectè & ex virtute geſtas uniuſcuiuſque ſancti. Sed licèr his plena ſint ea,quæ dicta ſunt, quoniam tamen ſunt plures imbecilli & hebetes,& opūs habemus,vtpotè tardi auribus, magnis & continuis, ſonis ſermonis, ut ſic uix tandèm auris accipiat quod reſonat,

opor-

oportere exiſtimaui non omninò mandare ſilentio ea, quæ ſunt digna prædicari ſuper domos, de diuino, inquam, & pleno gratiis Charitone. Nã etsi nos ſumus graues corde propter ad terrena cordis inclinationem, diligentes vanitatem, & quærentes mẽdacium, vt dicit diuinus Dauid:

Pſal. 4.

veruntamen, ſicut quędam petra, denſam & aſſiduam ſuſcipiens verbi guttam, anima hominis tangitur omninò quodam deſiderio, & excitatur ad excelſo & forti animo ferendum ea, quę ſancti ſuſtinuerunt ab hoſtibus, tam qui ſub adſpectum cadunt, quàm qui non cadunt. Hinc ergò incipiam.

Cap. 2. Perſecutiones Eccleſiarũ Dei.

Fuit, quandò veluti quædam vertigo & caligo impietas effudit tenebras omnibus ſanctis Dei eccleſijs, & inſtàr grauiſſimę procellę tumultus perſecutorum, mentes conturbauit fidelium, & non ſecùs ac vnda quædam, eorum inſurrectio, non paucos Chriſtianos obruit profundo impietatis. Cùm enim Aurelianus, ſatanę valdè germanus miniſter, ſuſcepiſſet ſceptra Imperij Romanorum, primùm quidem, etsi ardentiſſimus eſſet cultor ſimulacrorum, Chriſtianos tamen nihil prohibebat verum Deum adorare. Deindè cùm id ei ſuggeſſiſſent, qui ab eo colebantur, dæmones, omnes, qui Chriſtum Deũm confitebantur,

Aureliani crudelitas.

poſtquam plurimis & acerbiſſimis affecerat ſuppliciis, grauiter etiam vita priuabat, aut enſe interimens, aut tradens beſtiis, aut igni, aut etiã grauiſſimos eis appendens lapides, & in maris ſic profundum tranſmittens. Deindè in unaquaque ciuitate & regione, quę eius parebat Imperio, in foro impium proponens edictum, hortabatur diligenter exequi ea, quę iuſſa fuerant. Licebat ergò uidere, perindè acsi agmen luporum in magnum gregem irruiſſet, veri paſtoris oues huc & illuc diſpergi.

Impiũ edictum.

Quicunque enim illud impium publicè propoſitum edictum prius legerant, alii quidem fuga ſibi conſulebant: alii autem prius incluſi penetralibus, deindè ſub noctem effugiebant: alii verò repentè in ipſa domo compręhenſi, ducebantur in carcerem: alii autem, cùm nec primas quidem ſuſtinuiſſent interrogationes, (ò, qui animam perdit, interitum) errori ſeipſos mancipabant, quod nunc eſt, ſicut Demas, ſeculum diligentes, & Chriſtum ſine periculis abiurantes:

2. Tim. 4

alii cùm zelo pietatis animas confirmaſſent, ad lucem ſua ſponte accedebant, dicentes ſe eſſe paratos ad omnia ferenda tormenta, & ſic per vim uita excedere potiùs, quàm à fide in Chriſtũ excidere.

Cap. 3. S. Chariton ducit ad tribunal.

Tunc, tunc etiam in ciuitate Iconienſi prouinciæ Lycaoniæ hoc annunciato edicto, quæ quidem erat patria Charitonis, quoniam mandatis Saluatoris hic vir magnus illuminatus, clarus erat apud omnes, arreptus ſtatim ducitur ad tribunal impii Præſidis. Sed audiamus, cum quanta interrogatus Sanctus loquebatur fiducia. Quid ergò Præſes? Priùs interrogauit, quod eſſet ei nomen, & quæ religio. Poſtquàm autẽ eſſe Chriſtianum intellexit, & primas obtinere partes in ciuitate: Quarè inquit, ò tu, ſententiæ ac decreto repugnans Imperatoris, minimè vis ſacrificare diis immortalibus? Quoniam non ſunt dii, ò Conſularis, veſtri dii, reſpondit generoſus Chriſti martyr,

Pſal. 95.

ſed mala dæmonia, ſicut dicunt diuina eloquia: Omnes dii gentium dæmonia, Dominus autem cælos fecit. Et alibi: Dii, qui cælum & terram non fecerunt, pereant.

Ierem. 10
Rom. 1.

Ipſi ergò vobis, qui non probatis Deum, ut ait Apoſtolus, habere in agnitione, perſuadent eos deos exiſtimare duabus de cauſis, nempe ut ipſi quidem glorificentur hac appellatione, (Gaudẽt enim, ut qui ſint pleni arrogantia, ſe tanquam deos honorari) vos autem, quos deceperunt, attrahant in ſibi paratum ignẽ, qui non extinguitur.

Duab' de cauſis diabolus ſibi Dei nomẽ adſcribit.

Præſes dixit: Oporteret quidem indignari, & protinùs tibi vltimũ inferre ſupplicium, qui diis omnipotentibus ità inſultaueris: ſed quoniam ij ſunt placidi, & ad iram non propenſi, eos ego quoquè in præſentia imitans, ſuggero, ut facias id, quod tibi conducit. Illud autem eſt, vt longis relictis orationibus, diis offeras ſacrificium. Sic enim tibi licebit laudem parare ex Imperatore.

Cap. 4.

Si dij quidem ſunt hęc ſurda & inanima, reſpondit Chriſti ſeruus, non rectè facis, ò Conſularis, leuiter ferens eas, quibus afficimus ipſos, contumelias. Sin autem non ſunt dii, ſicut reuerà non ſunt, temerè minaris, & te in caſſum ſoliquè geris. Me enim nõ vincet vllum periculum, neque quicquam perſuadebit ex omnibus, Deum quidem relinquere uiuẽtem, ſceleſtos autem & inuidos venerari dæmones. Nam ipſe quoquè ſum diſcipulus Teclę, quę inſtàr luminaris in hac ciuitate Iconienſium reſplendet ſplendoribus martyrii: & Pauli magni præconis ueritatis, q ipſam quoquè inſtruait, & adornauit ad certamina propter Chriſtum ſuſcipienda.

S. Tecla Charitonis magiſtra.

Et ideò ego quoqué cum ipſo hodiè dico: Quis me ſeparabit à charitatẽ Dei? Tribulatio, an anguſtia, an perſecutio, an periculum, an gladius, an aliquid aliud ex omnibus?

Rom. 8.

Dixit Præſes: Si non ſunt dij, ut dicis, quos pii adorãt Imperatores, quomodò nos, qui in ipſos credimus, illinc vitæ habemus occaſionem? Erratis, ò Præſes, dicit magnus Chariton, deos eſſe dicentes ea, quæ fabricatæ fuerunt manus hominum, & quę carẽt omni ratione, ſenſu & ſapientia. De quibus dicit etiam diuina noſtra ſcriptura: Os habent, & non loquentur: Oculos habẽt, & non videbunt. Aures habent, & non audient: neque enim eſt ſpiritus in ore ipſorũ. Similes eis fiant, qui faciunt ea, & omnes qui confidunt in eis.

Pſal. 135.

An non vera dicit hæc proferens ſcriptura? Admoue, ſi velis, ignem eorum lateribus, aut iube ſecuri frangi eorum tibias, & ſcies omninò, niſi ipſe quoque ſis ſimiliter affectus, ea eſſe nullo ſenſu prædita, & neque omninò poſſe moueri, aut loqui.

Cap. 5. Neruis crudeliter ceditur.

His ad iram motus iniquus Conſularis, iubet ſanctum veſte nudari, & in quatuor partes extenſum, neruis crudeliter verberari. Deindè cùm hoc proceſſiſſet ad effectum, dicit ei Iudex: Sacrificabis ne, ò Chariton, diis immortalibus, an vis tuo corpori plures inferri plagas? Non, inquit martyr, eis ſacrificabo. Si enim fieri poſſet, ut milliès morerer pro meo Saluatore, lubenter id ſuſciperem prompto & alacri animo, potiùs quàm eius negarem diuinitatem, & exitialibus dęmonibus offerrem ſacrificium.

Egregia uox ſancti uiri.

Tandiu ergò iuſſit eum cruſùs verberari boum neruis, ut qui eum torquebant, viſcera propemodùm tangerent. Cùm ergò multas horas mutus manſiſſet Sanctus, lictoribus in infligendis plagis minimè cedentibus, eos ceſſare iubet ſceleſtus Præſes, nõ quòd ei cenſeret parcendum, (Quomodò enim?) ſed nè citiùs per mortem longiora effugeret ſupplicia. Atque eum quidem cùm, qui miniſtrabant, ſuſtuliſſent humeris, (neque enim fieri poterat, ut ſuis ingrederetur pedibus) & in carcere depoſuiſſent, eum ſecundæ reſeruant examinationi: & ut paucis dicã, (oportet enim rem in pauca conferre) rurſùs deducitur ad deos colendos more gentium.

Hæ ſunt artes ſatanæ.

Et priùs blanditiis, deindè etiam honorum promiſsis, ut ſacrificaret ſimulacris, conabatur callidiſſimus Pręſes eius conſtantiam diſſoluere. Poſtquàm autem & tormentis & blanditiis Chriſti martyr viſus eſt ſuperior, & ea, quæ is dicebat, ſubſannare, cùm maioribus quàm priùs affectus fuiſſet ſupplicijs, & fuiſſent eius pectora lampadibus viſulata, ferro vinctus iterùm traditur in cuſtodiam.

Cap. 6.

Non multum interceſſit temporis, & meritas luẽs pœnas eorũ, quæ auſus fuerat io Chriſtianos, Imperator malus è vita exceſſit humana. Quid deindè eoo ſequitur? Qui impii Aureliani ſceptra ſuſcepit, eius, qui imperanerat, exemplo caſtigatur: & timẽs nè forte eadem facieos aduerſùs Chriſtianos, fieret etiã obnoxius eiſdem ſuppliciis, iuſſit perſecutionem aduerſùs Chriſtianos ceſſare per omnes prouincias. Nè autem ſine martyrii diuino hoc viro conſumma ro, multi maximum damnnm acciperent priuati vtilitate, quam erant conſecuturi, vita ab eo formati, & verbis incitati ad virtutem, à prouidentia, quę omnia rectè diſpenſant, prouidetur aliquid vtilius.

S. Charitõ dimittit è custodia.

Et à vinculis quidem & cuſtodia martyr relaxatur, Imperatoris hoc iuſſu concedente: tanquàm autem iam morte affectus eſſet, & Chriſto tantùm nolens uincere, etiamsi à morte ſubeunda pro Chriſto ſit relaxatus, illiusq; ſtigmata in ſuo corpore circuoferẽs, incipit iter ingredi ad ſanctam ciuitatem. Et arctam quidem viam protinùs aggreditur: in tentationes autem, quæ ſcopum impediebant, incidit. Cùm enim non procùl ab ea abeſſet, in alios incidit perſecutores, qui prioribus nihil omninò cedebant improbitate.

Capitur a latronib⁹.

Viri enim mali & ſæui, & qui vel in itinere ſpoliabant eos, qui accedebant: vel pro ludo ducebant homioes interficere, cùm vidiſſeor ſanctum ſolum per viam euntem, ſi quid quidem afferebat viatici, id ei tò abſtulerunt: penè autem vinctum ambabus manibus, & ferreo collari collo eius iniecto, neluti quandam prædam ferę immanes in ſuam ſpeluncam abduxerũt. Atqne olim quidem ſuit accuſatus populus

Mat. 21.

Iudæorum, quòd ſacrum illud templum feciſſet ſpeluncam latronum: in præſentia antem res contrà ſe habet. Nam hanc latronum ſpeluncam, videbis ab eo fuiſſe factam Dei eccleſiam. Quemadmodùm autẽ, deincèps oſtendemus.

Cap. 7.

Illi autem ſcelerati, cùm ſanctum reliquiſſent uinctum io dicta ſpelunca, huc & illuc, vt eis mos erat, nias obibanr publicas, ſi fortè viaoribus ſolitum afferre poſſent exitium. Ille antem primùm quidẽ fudit preces, & Deo egit gratias, moleſtias lubenter ſuſcipiens propter eam, quæ illinc ſperatur, remunerationem: deindè etiam malignum dæmonem, qoi hęc aduerſùs eum erat machinatus, ſic fortiſſimè alloquitur:

Omnia aduerſa lubẽter ſuſtinet ꝑpter Deum.

Tanquàm qui mortis periculum formidarem, his oẽ me tradidiſti parricidis, ò ſceleſte: an prohibiturus, nè ad effectum meum ueniat propoſitum? Si primum quidem, ut qui Dei gratiam bonam habeã cuſtodem, mortem omninò deſpicio: Sin autem, ut me prohibeas à meo ex Chriſto viuendi deſiderio, nihil omninò efficies, ſi ipſe velit: vult verò omninò, quoniam gaudet vitæ & animæ uidens purgationẽ, utque habeat occaſionem, cùm ſit bonus, bona præbendi iis, qui ſunt ſtudioſi uirtutis. Sed cùm hæc quidem ſic ab eo dicerentur, vipera in vas quoddã proſerpens, qnod erat vino plenum, impleta eſt uſq; ad ſatietatem: deindè ooo ſecùs, atquè mali homines, pro beneficio malum reddens, & potum veneno remuoerans, receſſit.

Vide iudiciũ Dei in latrones.

Latrones autem cúm domum rediiſſent, ut qui ſiti laborarent, merum quidem ſtatim hauriunt, & ſimul moriuntur: & ſic mali à malo puniuntur, & pro multis iniuria affectis, diuina iuſtitia de iis meritas ſumit pœnas. Dehinc execrandorum illorum latronum habitaculum, ſicut ſum pollicitus dicere, ſit ſanctum Dei templum, quod nunc uocatur Antiqua eccleſia, & ſita eſt proptèr ſanctiſſimam Lauram, quę Pharus dicitur, condita ab hoc magno Charitone. Vide autem, hæc quoquè quàm pulchrã & admirabilem inuenerunt diſpenſationem. Quid enim ſit, & quò res eius procedunt?

Cap. 8.

Captus improborum manibus, vt iam antè oſtendimus, à nia, quæ teodebat Hieroſolyma, uiriliter arcetur: inſtàr captiui ducitur in ſpeluncam, aduerſùs parricidas ſtruit aciem, non enſem, non clypeum, nõ aliqua alia arma inſerens, quibus ſe poſſet ulciſci: ſed ſanctis precibus, ſicut olim aduerſús Amalecitas

Exod. 17.

Moſes, etiamsi non extenſis manibus (erat enim uinctus) ſed quæ eaſdem haberent uires, & ex ęquo audiri poſſent, veluti quibuſdam telis ſceleratos ferit ueneoo viperę. Deindè quid? Sua ſponte ſoluitur ab iis, qnibus tenebatur, uinculis: ſit autem ſucceſſor pecuniæ, quæ malè collecta fuerat.

Spontè ſoluitur a ſuis uinculis.

Ea uerò rectè diſtribuitur, ſitque ipſe diuini pręcepti adminiſter, ut qui partem quidem pauperibus, & iis, qui in ſolitudine agebaot, patribus diſtribuerit. Eranr autem tunc rari & ooo valdè magno numero: qui ipſi quoquè tempore perſecutionis, patrię præferebant ſolitudinẽ, & ſparsim uerſabantur io ſpeluncis arundineti, qđ ſitum eſt prope mare mortuum.

Extruit Chariton ſacram Lauram.

Reliquis autem pecuniis ędificat ſacram Lauram, cuius priùs meminimus. Præterea autem ſanctiſſimam quoqvè eius eccleſiam, quam diuinus dedicat Macarius, clauum tenens Dei Eccleſiæ, quæ tunc erat Hieroſolymis, qni etiam fuit unus ex pio catalogo, qui connènit Niceæ.

Cap. 9.

Cùm in hac ergó ſpelunca ſilentium & quietem agere ſtatuiſſet Chariton, & omnibus per miracula euaſiſſet manifeſtus, efficit, ut innumerabilis multitudo gentilium & Iudæorum ſanctum baptiſmum accipiat: & ooo illic conſiſtat, ſed etiam vitam eligat monaſticam. Non ſolùm antem miraculis, ſed etiam uita multos attrahebat.

Nota uitæ ſeueritatem.

Erat enim mirandum uidere, illum tantum ponere ſtudium ad uitam ex Chriſto agendam, & delicias quidem exiſtimare, continentiam: diuitias autem, nihil poſſidere: humi uerò cubationem & in Pſalmodiis pernoctationem adeò diligere, ut nihilo meliùs agi exiſtimaret cum iis, qui uitę ſunt cupidi, ſi tota nocte dormiant in mollibus ſtragulis ſuper lectos eburneos: cilicioque ſacros ei⁹ premente vibices, magis delectari, quàm ii, qui ſuoe mollibus induti veſtibus. Spes enim æternæ beatitudinis ei facilè perſuadebat omnem ferre laborem. Erat clemens, miſericors, hoſpitalis, manſuetus, quietus, ad quem omnibus facilis patebat aditus, habens ſermonem, qui magis lætificabat corda auditorum, quàm uinum. Quamobrèm inſtàr fluuii uniuerſo ad eum confluente populo, & turbę multitudine quodammodò ciuitatem efficiente ſolitudinem, cùm uidiſſet beatus ſe ex eo, qui hinc oriebatur, tumultu, à ſibi grata abduci ſolitudine, & maximè cùm ſtuderet fugere gloriam hominum,

Multi ad eũ cõfluũt cõuerſatio nis ergò.

Vitæ monachorũ ab eo præſcribuntur.

(ſciebat enim eam magnam vim habere ad conſuodendum animæ ornatum) de omnibus quidem, ſuis mandat diſcipulis, ea quæ ſtatui monaſtico conueniunt, tempus cibi ſumẽdi ſtatuens, quod quidem eſt die deſinente: & nõ ueſci ad ſatietatem, ſed uentre adhuc poſtulante ceſſare: eſſe autem alimentum panem ſolum & ſalem, qui impleat locum condimenti: Potum autem aquam, quæ ipſa quoquè modicè & parcè ſumatur. Deindè cùm de Pſalmodia mandaſſet & oratione, tam diurna, quàm quę noctù fieret, iubet eos odio habere ocium, ut cauſam multorum malorum: opus autem tradere manibus, quod ſacris Pſalmis irrigetur. Si qua verò mala cogitatio, uelnti quædam zizaoia, à communi hoſte omnium ſata fuerit io terra cordis, ieiunio & aſſiduæ orationis enſe eam excindere, nè locum occupet ad producẽdum acerbum fructum uoluptatis. Sic enim impletũ iri illud

Mat. 17.

Quietis et ſilentij cõmẽdatio.

Chriſti: Hoc genus dæmoniorum nihil aliud expellet, quàm ieiunium & oratio. Prętereà autẽ docebat

non oportere aſſiduè procedere: ſilentio uerò & quiete gaudere vt plurimum, quæ eſt mater virtutū: & aptè expurgare lemam oculorum animæ. Neque vero prætermiſit benignitatis facere mētionem: ſed de illa eis quoque ſtudio fuit dicere quę conueniebant. Dicebat enim, neminem, ſi fieri poſſet, oportere vacuis manibus dimittere ex iis, qui accedunt ad oſtium, nè fortè Chriſtum ſolicientes deſpiciant, qui ſuſcipit perſonam pauperum.

Cap. 10. Cúm ſic dixiſſet, & elegiſſet vnū ex diſcipulis, qui & vita pręſtabat aliis, & aptus erat, vt eius fidei fratrū crederetur præfectura, et ex ſententia aliorū etiā diſcipulorum committit rectionem. Ipſe autem egreditur è Laura, multas quidem lachrymas ea oculis emittentibus monachis, & vt ipſe maneret rogantibus, ipſo autem nulli cedente, vt qui adſpiceret ad id ſolum, quod eſt vtile. *Cōmigrat aliò.* Si enim, inquit, ò filii, hinc migrauero, nemine huc ventitante, & quietem conturbante, benè erit vtriſque. Faciliùs enim & ego veſter pater ſpiritu, & vos, quos in Chriſto genui per Euangelium, veluti in quibuſdam aluearium cellis tranquillè habitantes, inſtàr apium mel virtutis producemus. *1. Cor. 4.* Cúm omnes ergò ſancto impertiiſſet oſculo, benedixiſſetq; & Chriſto commendaſſet, iter eſt ingreſſus. Et cùm peregiſſet iter vnius diei, accedit ad aliam ſpeluncam, quæ ſita quidem erat ad partes Hierichuntinas: erat autem deſerta, & erat aptiſſima ad ſilentium prębendum & quietem. Cùm longū autem tempus illic eſſet verſatus, & quæ ſe offerebant, herbis vteretur ad alimentum, Deo ſoli, ut erat ei gratum, viuebat perpetuò. *Herbis uictitat ſanctus ſenex.* Sic autem eū rurſùs Deus aperit, & denuò manifeſtū reddit eum, qui erat abſcōſus. Manifeſtum autem reddit per ea, quæ faciebat, miracula. Morbi enim per ipſum expellebantur, corporumque ſimul uitia & animarum. Harum autem magis, quoniam ea ſæpè corporis uitia conciliant. *Animarū uitia plerūquè corporales morbos generant.* Cùm multi ergò ab ipſo conſecuti eſſent curationē, & ſtatuiſſent uitam illi⁹ imitari, hìc quoquè ędificat alterum virtutum habitaculum, quod Elpidius quidem poſteà amplificauit, vir præclarus rectè factis in exercitatione. Ducem autem eum appellabant, ꝙ tanquàm Dux quidam sacrę illi Lauræ præeſſet, & arceret impetus, qui in eam fiebant, quos quidem Hebræi inferebant, qui habitabant Noeron prædium, quod ſic vocabatur, magnum inuidiæ fœtum parturientes.

Cap. 11. Quoniam ergò hìc quoquè, multis accedentibus, interrumpebatur ei quies ac ſilētium, cúm iſtis quoquè monachis dediſſet conſtitutiones, & præcepiſſet quomodò oporteat viuere eos, qui curam gerūt animæ, & eum deſignaſſet, qui eſſet præfuturus, hinc rurſùs recedit, & accedit ad aliam partē ſolitudinis, quæ quatuordecim ſtadiis paulò plus aut minùs diſtat à regione Thecoorum. *Monaſticæ conſtitutiones, ab eo conſcribūtur.* Sic enim Saluator mundi eum mutare facit habitationes. *Rurſ⁹ aliò cōmigrat.* Quid ſibi uolens, & quo vtens conſilio? Illum quidem reddens cognitū & clarum omnibus: eos autem, qui ad ipſum uentitabant, (erant verò ex iis complures gentiles) partim quidem inducens ad expurgandas baptiſmo animas, partim autem ad monachiſmum per illum deducēs. Cùm autem rurſùs multi fratres cōgregarentur, qui mundi quidem, ut ita dixerim, immunditiæ renunciabant, (Audiuerant enim diuinum hoc & ſacrum verbum: Bonum homini, quando tulerit iugum à iuuentute ſua, & ſederit ſeorſùm) proceſſit ad opus, quod erat ex eorum ſententia. *Thren. 3.* Propterea aliam quoquè illic ędificat Lauram admirabilis hic Chariton: quam nonnulli quidem lingua Syra Sucā nominant, alii autem voce Gręca veterem Lauram appellant. *Aliā Laurā cōdit.*

Sed nobis paulatim ꝓcedens venit oratio ad id, quod eſt vltimum quidem ordine, primum autē uirtute, & miraculi magnitudine. *Cap. 12.* Nam cùm curam gereret quietis & ſilentii, ut nullius alterius rei magìs, non ignorans quantúm poſſet conferre ad virtutem, cùm reſciuiſſet eſſe quandam ſpeluncam in præcipiti quidem & prærupto monte ſitam, ſed non lōge diſtantem ab hac ſacra Laura, quæ vſque in hodiernum diem appellatur Cremaſtos, id eſt, penſilis, (non enim poteſt quis ad ipſam accedere, niſi ſcalis) eam habitat vir ille egregius. *Nota eius domicilium.* Cùm autem multū temporis pręteriiſſet, & partim quidem ſenio, partim autem longis laboribus exercitationis, ei remiſſum eſſet corpus: & neque ſibi poſſet miniſtrare & aquam afferre, ipſe nolens aliis rurſùs hoc mandare miniſterium, quid facit? Deum rogat, qui, quę fieri non poſſunt, facere poteſt vt fiant: & petra rurſùs, non virga percuſſa, ſed precatione, aquam emittit, non inobedienti contumacique populo & iniquo, ſed valdè obedienti, & cedenti Dei legibus. *Ex petra ei manat aqua.* Ex uno enim antri latere protinùs ſcaturiit aqua frigidiſſima & limpidiſſima, quæ manet uſque in hodiernum diem, non ſolam ſitim ſedans, ſed quę eſt etiam perfectum teſtimonium neceſſitudinis, quam cum Deo habebat Chariton.

Quid ampliús? Cùm ſuum à corpore exceſſum, vel potiùs ad Deum acceſſum, (ſic enim magis conuenit dicere) ex diuina reuelatione in foribus adeſſe cognouiſſet, omnes quidem dictorum trium monaſteriorum paſtores ſimul & greges ad ſe acceſſit, & ſimul cum his omnibus uenit ad ſacram Lauram, Pharum dictam, ubi primum diſtillauit ſudores certaminū exercitationis. *Cap. 13.* Tanquàm autē quandam hæreditatem ſacroſancta eis relinquens præcepta, quæ non pecunias & momentaneas opes conciliabant, ſed ea, quæ ipſe amabat, bona iis, qui ſimilia diligūt, nunquàm interitura, ſic loqui incipit: Ego quidem, ò filii, iam ad Deū contendo, & uenit tempus meę reſolutionis. *Sub mortē eius ad fratres oratio egregia.* Oportet ergò nos veſtrarum animarū curam gerere, dum eſt tempus, ſciens poſt mortem nullas eſſe vires pœnitentię, ſed illic quidem eſſe tempus remunerationum, hic autem laborum & certaminum: & præſentium quidem, ſeu ſit aliquid iucundum, & quod delectat oculos, aut guttur, id citò fluere & redigi ad nihilum: ſeu moleſtum & laborioſum, id quoquè habere, qui reſoluitur, & eſt ad tempus, dolorem: futurorum autem, & quod delectat, eſſe æternum: & quod moleſtia afficit, ſemper permanere. Atque primùm quidem ſit nobis recta & firma fides, nullo labaſcēs periculo: deindè uita quoquè ſit pura, aut expurgetur. Et ante omnia uobis ſit curæ corporis ſanctificatio, ut in templa impolluta ad uos accedat & inhabitet, qui eſt purus, & ſanctificatione ſua & bono odore animam impleat. Res enim mala eſt ira, & ſi quid aliud lædere poteſt fratrum amorem. A vobis autem omninò retineatur ac foueatur pax & manſuetudo. Quòd ſi inter vos aliquandò contigerit offenſio, nè Sol occidat uobis, à luce adeò remotis ex odio. *Epheſ. 4.* Sed reuocandū eſt, quam diligētiſſimè fieri poterit, bonū charitatis, utpotè ꝙ ſine eo non liceat videre Solē, qui percipitur intelligentia. Si mala autē cogitatio in ueſtris ſata ſit animis, curę uobis ſit eā citò expellere. Sic.n. faciliùs eā eiicieris. Quo enim magis ea ſinitur permanere, eo plus exhibebit negocii, & erit expugnatu difficilior ei, qui aduersùs illam uoluerit decertare. Sunt autē uobis arma ad bellum, ieiunium, oratio, lachrymæ, memoria mortis & gehennæ, & quod eſt omnium validiſſimum, & inimicis maximè terribile, beata humilitas: cautioque, nè unquam vos prauæ occu- *Arma aduersùs militia.*

Ierem. 9. pẽt cogitationes:ac obſeruatio ſenſuum,& præ cæteris,oculorum & aurium. Hinc enim eſt illis aduerſùs nos ingreſſus, & mors, quę ad nos ingreditur per feneſtras.

Cap. 14. *Vera diuitiæ.* *1. Tim. 6* Poſſeſſionem omnium preciosiſſimam nòui nil poſſidere,& hæ ſunt verę diuitiæ ei,qui eſt eſt verè generoſus & planè liber,nulla eorum, quę adſunt, vinctos eſſe cupiditate. Dimetitur autem diuinus Apoſtolus vſum corpori neceſſarium:Habentes,dicens,alimenta & quibus tegamur,his contenti ſim⁹. Res eſt grauis,elatè de ſe ſentire:neque eſt aliud,qđ magis poſſit euertere.Id autem ſolet vt primùm conſequi opes rectè factorum:& tunc timendum eſt earum naufragium.Sed ſtat dexteram porrigens nobis rursùs diuinus Apoſtolus,& verbo iis,qui habẽt aures,magnam præbens ſecuritatem. Qui enim *1. Cor. 10.* *Fratres non ſunt temerè iudicandi.* videtur ſtare,inquit,videat nè cadat. Fratrem iudicare, cauẽdum eſt pro viribus.Hic eſt enim fœtus animę, more Phariſaico alios deſpicientis, & eius, qui per aliorum condemnationem ſe vult iuſtificare. Sed tu,eo dimiſſo,ſi iudicandi tenearis deſiderio ,cùm te proximè habeas,nè ceſſes te quotidiè iudicare & examinare,& quamoptimè corrigere.Ad petulantiā ac contumeliam propenſa res eſt venter,qui curatur,qui curantem miſerè remuneratur. Laboribus autem flectitur,& ieiunio domatur, &, vt audax equus ab immodeſtis arcetur ſaltationibus. Non eſt à vobis obliuioni mandanda hoſpitalitas. Hoſpitio autem excipientes,pedes quoquè humiliter lauate: *Iohan. 13* hoc eſt enim Chriſti præceptum: & quod ipſe primus fecit,nos iuſſit facere ſimiliter. Per id enim nõ ſolùm geritur cura proximi, ſed poteſt etiam curari grauis animæ morbus, nempe nimia de ſe perſuaſio. Atque multas quidam etiam alias peccati ſordiũ expiationes inuenit creator & Saluator noſtrarum animarum,vtpotè lachrymas,gemitus,cordis contritionem,ieiunium, precationem, humi cubationem, & ſi quod eſt aliud medicamentum benignę pœnitẽtiæ.Sed difficilia ſunt hæc & laborioſa,etiamſi multam præbeant vtilitatem. Vnum autem nòui, quod *Delinquẽtib⁹ peccata dimittere, quāta ſit virtutis.* eſt admodùm quidem expers laboris ,ad purgandas autem animæ ſordes eſt validiſſimum . Quid hoc eſt? Iis qui delinquunt, peccata dimittere. Quod quidem non eſt ſolùm Deo gratum, & noſtrorum malorum ab eo exorat ſolutionem, ſed etiam ſupplicio ſæpè vehementiùs attingit eum,qui peccauit,& pro libero facit ſeruum ei, qui ignouit : quomodò etiam videtur,externis dicentibus: Eſt venia ſupplicio potentior.

Cap. 15. *Suauiter expirat animam.* Cùm hęc & multa alia eiuſmodi dixiſſet diſcipulis,& precatus eſſet ſalutem animæ, & eis benedixiſſet,nullum autem accepiſſet morbi ſenſum , neque partium corporis vllum ſenſiſſet dolorem , in quodam lecto accumbens,remiſit quidem pedes, emiſit autem beatam quoquè animam,lętantibus lętam eā tradens Angelis: manibusque ſanctis,ut par erat,mādatus ſepulturæ,tranſit ad vitam,quæ nunquàm deſinit. Quo in loco aufugit dolor,moleſtia & gemit⁹. Quo in loco facie ad faciem iis,qui ſunt mundo corde,cernitur diuinia Trinitas. Quo in loco eſt lętitia & exultatio ineffabilis. Quo in loco eſt conſolatio & requies iis,qui in pulchra ſudauerunt vinea , & ingreſſi ſunt laborioſum & aſperum iter virtutis . *Prædixit tēpeſtates eccleſiæ S. Chariton.* Sed talem quidem habuit vitæ exitum Chariton, nõ qui ante mortem nihil pręſciuiſſet, ut prædixiſſet,ſicut prius diximus:ſed de ea ,& de tempeſtate , quæ erat vexatura Eccleſias, accuratiſſimè ſignificaſſet.

Quęcunque ergò,ò dilecti,ex illius factis & miraculis,tempus & obliuionem potuerunt effugere , ea ſtudioſis veſtris auribus tradidimus.Neque enim interuallum modicum inter Aureliani Imperium , & hoc tempus intercedit . Nos enim à nullo ſcriptis quicquam mandatum accepimus ex hoc, quód eo tempore eſſent pauci non ſolùm monachi, ſed etiā omninò Chriſtiani,& qui eſſent ſignati luce cognitionis: ij autem, qui erant , agitabantur quotidianis perſecutionibus. Illa autem ſunt,quorum hìc fecimus mentionem , quæ viri pii & veritatis amatores,filius à patre accipiens,corporali, inquam,& ſpirituali,conſeruarunt ad noſtra vſque tempora: Ad gloriam patris,& filii,& ſpiritus ſancti,unius & eiuſdem eſſentię Diuinitatis:Quam decet omnis gloria, honor,& adoratio nunc,& in ſecula ſeculorũ, Amẽ.

VITA S. LIOBAE VIRGINIS ET abbatiſſæ,iuſſu Rabani Abbatis à Rudolpho eius diſcipulo doctè & grauiter conſcripta.

PROLOGVS AVTHORIS.

SCRIPTVRVS vitam beatæ & venerabilis Liobæ virginis,ſponſum illius Chriſtum Dominum, Deum & Saluatorem noſtrum,inuoco:vt qui ei cõtra aduerſarias poteſtates virtutẽ & victoriam tribuit , mihi quoquè ad narrāda meritorũ eius pręconia ſermonem largiatur.Ego enim geſta illius omnia non didici: ſed pauca quædam à viris venerabilibus ad meam notitiam peruenerunt, qui quatuor diſcipularum eius ,Agathæ videlicet & Teclę,Nanę & Eolibæ , fideli narratione comperta, ſinguli pro captu ingenii ſui,ſicut ſibi tradita ſunt,literis mandare, & ad exemplũ poſteris relinquere ſtuduerunt. Ex quibus vir religioſus Mago presbyter & monachus , qui ante quinquennium defunctus eſt,prædictis fęminis admodùm familiaris extitit,& crebró ad eas ueniens,ſermonẽ de vtilitate animę cum illis habere conſueuerat. *Mago presbyter & monachus qua ſcripſerit de S. Lioba.* Hic itaque nonnulla geſtorum illius memorabilium ab eis agnoſcens , breuiter annotare curauit,ſed nimis obſcura reliquit: quia dum ſuccinctæ breuitati ſtuduit,in nonnullis locis ità dubia reddidit, vt quāuis cognoſcendi præferrent imaginem,non referrent tamen intelligendi vigorem.Quod nimirùm ideò cõtigiſſe opinor,quia rerum cognoſcendarum auidus, nè audita memoriā fugerent, primum ea ſtrictim literis mandauit,ut poſtmodùm ordinata per ociũ libelli ſerie , pleniorẽ in eis legẽtibus viā intelligẽtiæ efficeret:& indè factũ eſſe,ut confuſa omnia & ſparsìm in ſchedulis annotata reliquerit, quia inſperata morte pręuentus,ad ordinanda illa,prolixioris uitæ ſpatium nõ habuerat. Quapropter ego non mea præſumptione,ſed imperio venerādi patris ac præceptoris mei Rabani Abbatis prouocatus, cuncta, quę ab illis breuiter ſcripta & in ſchedulis ſparsim memorauerā,in vnum colligere ſtudui: & tā ex eis,quæ ibì annotata reperi,quàm quæ ex aliorũ relatione didici,ordinato breuiter libelli textu, rerũ geſtarũ ſeriẽ ſcire volentibus pandere curaui. *Rabanus Abbas.* Sunt.n. pleriq; adhuc in corpore manẽtes viri religioſi,qui nõ ſolúm eadem ipſa, quæ ab aliis ſcripta cõmemorauerant , vno ſermone,ſicut à maioribus audierant,referunt: verumetiam nonnulla alia memoratu digna adiicere ſolent, quę ſupradictis annotationibus copulare, & huic opuſculo inſerere congruum iudicaui:ut nõ tam incepta aliorum ordinanda atque complẽda ſuſcepiſſe,quàm propria quodammodò ſcripta condidiſſe videar. Porrò de fide dictorũ nemini fidelium arbitror eſſe ambigendum , quandò ea & probitas *Fides huius hiſtoriæ.*

refe-

referentium commendat perſonarum,& virtutes miraculorum,quę diuinitùs ad oſſa eius mortua frequēter fieri ſolent, uera eſſe liquidò manifeſtant. Sed priuſquàm ad narranda uitæ morumq; eius inſignia veniam,non abſurdum uidetur, ſi de magiſtra illius & ſpiritali matre,quæ eam in Chriſto genuerat,& cęleſtis uitę ſtudiis imbuerat,ex multis referam pauca, quæ didici:quatenùs lector,agnitis tantę fęminæ uirtutibus,eo facilius diſcipulæ geſtis fidem accommodet,quo eam à tam nobili magiſterio diſciplinæ ſpiritalis primordia ſumpſiſſe cognouerit.

Tetta Abbatiſſa S. Liobæ magiſtra

VITAE HISTORIA..

28. Septēbris. Cap. 1.

IN Britannia inſula,quam natio Anglorum inhabitat, locus quidam antiquo gentis illius uocabulo Vuinbrunno vocatur : qđ Latinè interpretatum,Vinifons dici poteſt. Qui propter nimiā claritatem & ſaporem eximiū, quo cæteris terræ illius aquis ꝓſtare videbatur,hoc nomen accepit. In quo duo monaſteria antiquitùs à Regibus gentis illius conſtructa ſunt,muris altis & firmis circundata,& omni ſufficientia ſumptuum rationabili diſpoſitione procurata: unum ſcilicet clericorum, & alterum fœminarum. Quorum ab initio fundationis ſuę utrunque ea lege diſciplinę ordinatum eſt, ut neutrum eorum diſpar ſexus ingrederetur. Nunquàm enim uirorum congregationem fœmina, aut uirginum contubernia quiſquam uirorū intrare permittebatur: exceptis solùmodò presbyteris,qui in eccleſias earum ad agenda Miſſarum officia tantùm ingredi ſolebant,& cōſummata ſolenniter oratione,ſtatim ad ſua redire. Fęminarum uerò quęcunque ſeculo renuncians, earum collegio ſociari uoluerat,nūquàm exitura intrabat, niſi cauſa rationabilis uel magnę cuiuslibet utilitatis exiſtens,eam cum conſilio emitteret. Porrò ipſa congregationis mater, quandò aliquid exteriorum pro utilitate monaſterii ordinare uel mandare neceſſè erat,per feneſtram loquebatur, & ✱ indè cernebat, quęcunque ordinanda aut mandanda utilitatis ratio exigebat.

for. ✱ decernebat,

Cap. 2.

Huic ergò loco poſt nōnullas Abbatiſſas & ſpiritales matres, prælata eſt uirgo religioſa, nomine Tetta,genere quidem ſecundùm ſeculi dignitatem nobilis,(ſoror quippè Regis erat) morum autem probitate & ſanctarum ſpectamine uirtutum, multo nobilior:quæ utrunque monaſterium magna diſcretionis arte regebat. Omnia enim bona & ſancta exemplis magis, quàm uerbis oſtendebat,& quæcunque ſaluti animarum docuerat eſſe contraria,in ſuis actibus nō agenda monſtrauit. Rigorem etiam diſciplinæ, qua locus ille præ cæteris ſemper uiguit,tanta ſolicitudine tenuit,ut nunquàm fœminarum ad Clericos pateretur acceſſum. Virgines uerò,cum quibus ipſa indefinēter manebat, adeò immunes à uirorum uoluit eſſe conſortio,vt non tantùm laicis aut Clericis, uerumetiam ipſis quoquè Epiſcopis, in congregationē earum negaret ingreſſum. Huius plurima feruntur uirtutum inſignia,quæ ueneranda uirgo Lioba diſcipula eius, memoriter & iucundè referre ſolebat : de quibus duo tantùm, ut ea iis cętera coniici ualeant, commemorare curaui.

Tetta, ſoror Regis, inſignis Abbatiſſa.

Nota q̄ noluerit quenquā virorum īgredi cænobium.

Cap. 2. Taxatur īmodica ſeueritas

Erat in illo uirginū monaſterio ſanctimonialis q̄dam,propter diſciplinæ ſtudium & arctioris uitæ obſeruantiam, qua cæteras præire uidebatur, ſæpè Præpoſita ordinata, frequenter autem Decana ex more conſtituta. Hæc dum nimis incautè atque indiſcretè diſciplinam exerceret in ſubditis,omniū ferè, & maximè iuuenum,in ſe odia concitauit. Quarum illa triſtitiam & cōcinnata aduersùm ſe maledicta, quæ ſua manſuetudine interdùm lenire potuit, contumaci corde deſpexit, & uſqueadeò contra eas rigida perſeuerauit, ut nec in ultimo uitę ſuę tempore commotionem cordis earum ulla ſatisfactione amouere curaret. Defuncta eſt ergò in hac pertinacia,& ſepulturæ tradita, tumulusq́ue ſuper ſepulcrum eius,congeſto terræ aggere,compoſitus eſt. Nec tamen conquieuit animus iuuenum,odientium eam,quin ſtatim ut adſpicerent locum,in quo ſepulta eſt, maledicerent crudelitati eius : immò aſcendentes tumulum, & quaſi funeſtum cadauer conculcantes, in ſolatium doloris ſui, amariſſimis inſultationibus mortuæ exprobarent.

cuiusdā ſanctimonialis.

Cap. 4.

Quod cùm mater congregationis uenerabilis Tetta comperiſſet, temerariam iuuencularum præſumptionem correptionis rigore compeſcens, perrexit ad tumulum,& mirum in modum conſpexit terram,quæ deſupèr congeſta erat, ſubſediſſe, & uſque ad ſemipedis ſpatium infra ſummitatem ſepulcri deſcendiſſe. Quo uiſo,uehementer expauit. Intellexit enim ea defectu terræ,pęnam ſepultæ:& ſeueritatem iuſti iudicii Dei perpendit ex detrimento ſepulcri. Conuocatis ergò omnibus in unum ſororibus, cœpit eas increpare propter crudelitatem illarum & duritiam cordis : quòd ob factam ſibi iniuriam eſſent implacabiles, & propter momentaneam diſciplinæ amaritudinem,perpetes haberent diſcordias:& cùm ſit Chriſtianę perfectionis,pacificum eſſe etiam cum pacis inimicis, illæ econtrariò non ſolum inimicos non diligerent, ſed etiam ſororem,quam uiuentem contra præceptum Domini odiſſent,ſtudio impietatis mortuam execrarentur. Admonuit autem eas decæterò ab inimicitijs abſtinere,iniurias amplecti,faciles eſſe ad indulgentiam, & ſicut ſibi uellent debita à Domino dimitti,ità inuicèm offenſiones ex corde relaxarent. Poſt hæc uerba pro defuncta ſorore eas obſecrauit, ut quicquid ante mortem in quanlibet earum peccaſſe uidebatur, ex animo remittētes, ſecum pariter orationi incumberent, & pro abſolutione illius diuinam clementiam inuocarent. Cumque omnes unanimiter exhortationibus eius annuiſſent,indixit eis triduanum ieiunium,monens vnamquanque pſalmodiis & uigiliis ac precibus ſanctis ꝓ ea ſtudioſius inſiſtere. Die autem tertia,expleto ieiunio,cum omni congregatione uirginum baſilicam intrauit,& illis litanias facientibus,& nomen Saluatoris inuocantibus, ipſa cum lachrymis ante altare, pro anima defunctæ ſororis rogatura,proſternitur. Cumque in oratione perſiſteret, foſſa ſepulcri, quæ priùs penè uacua uidebatur,humo excreſcente, paulatim cępit repleri,ità ut uno eodemq́ue momento & ipſa ab oratione reſurgeret,& terra ſepulcrum cōplanaret. Qua de re manifeſtè oſtenditur,quòd cùm monumentum uiſibiliter ad priorem ſtatum rediit, per orationes ſanctæ uirginis, defunctæ animam uirtus diuina inuiſibiliter abſoluit.

Nota de ſepulcro eius, & pœna Purgatorij.

Diſcant hoc exemplo prælati, cū mititate ſuū gregem regere.

Notarē memorabilem, & q̄ proſint defunctis preces uiuorum.

Cap. 5.

Alio quoquè tempore contigit,ut ſoror,cui oratorii cura commiſſa erat, cùm poſt Completorium cubitum itura,fores eccleſiæ obſeraret,claues uniuerſas ipſa nocte neſciens perderet. Erant enim pro diuerſitate rerum, in theſauris eccleſię repoſitarum perplures:& aliæ quidem argenteæ,aliæ autem æreę uel ferreæ,ligatura fabrefacta ſibimet connexę. Cùm autem ad nocturnas uigilias ſignum pulſatura ſurrexiſſet, & claues ad pandendas eccleſię ianuas non reperiſſet,accenſo lumine,loca omnia,quæ ſpem inueniendi pollicebantur,diligenti inueſtigatione luſtrauit:

Nocturnæ uigiliæ monachorum.

uit:

uit: & quaſi ſemèl quæſiſſe non ſufficeret, rurſùs eadē geminata inquiſitione repetiuit. Cumq; hoc ſæpiùs faceret, & nihil inquirendo proficeret, ad Abbatiſsā, quæ ſororibus adhuc quieſcentibus, more ſolito vigiliis inſiſtens, nocturnæ orationis tempora præueniebat, perrexit, & tremens ac pauore perculſa, ad pedes eius prouoluta eſt, eique culpam negligētiæ ſuæ humili ſatisfactione patefecit. Quod cùm illa audiſſet, ſtatim intellexit diaboli inſidiantis hanc eſſe machinationem: & conuocatis ſororibus, nocturnas vigilias ac matutinarum ſolennia in alia æde compleuit. Quibus peractis, protinùs ſe unà cum eis in orationem dedit, & antiqui hoſtis maliciam virtute ſanctarum precum ſine mora detexit. Orantibus enim illis ante fores oratorii, vulpecula eximprouiſò mortua apparuit, in cuius ore claues, quas perditas dolebant, vniuerſę repertæ ſunt. Tunc venerabilis mater,

500. moniales in vno monaſterio. ſumptis clauibus, iuſſit aperire ianuas, & cum vniuerſis ſanctimonialibus, quę tum ferè quingentæ aderant, eccleſiam intrans, omnipotenti Deo in hymnis & laudibus gratias reddidit: qui famulas ſuas in ſe confidentes, miſericorditer exaudiſſet, & malignū

Eſa. 14. hoſtem digna confuſione deieciſſet. Ille enim, qui dixit: Ponam ſedem meam ad Aquilonem, & ero ſimilis altiſſimo: per tumorem ſuperbiæ ſuæ beſtiis aſſimilatus eſt: & qui ſubiici Deo per humilitatem noluit, per humiles ancillarum Dei orationes, in vulpecula detectus & confuſus apparuit.

Cap. 6. Hæc de venerabili matre Tetta, eiuſque virtutibus dicta ſufficiant: nunc ad explicanda eius ſpiritalis *S. Liobæ parentes.* filiæ Liobæ geſta, ſecundùm propoſitum ſtylus vertat. Igitur parentes eius natione Angli, genere quidem nobiles erant, & ſtudioſi ambo in religione & obſeruantia mandatorum Dei. Pater eius, Dimo: mater verò, Ebba vocabatur. Sed cùm eſſent ſteriles & infœcūdi, abſque liberis diù manſerunt. Cùm autem pertrāſiſſent dies plurimi, & eis iam ſenibus atq; ętate prouectis ſpes generandæ prolis abeſſet, mater eius per ſomnium vidit, ſe quaſi ſignum eccleſiæ, quod vul-

Klockū, id eſt, cāpana. gò klockum vocant, in ſinu ſuo habere, idque immiſſa manu tinniens extrahere. Expergefacta itaque, nutricem ſuam iam vetulam vocauit, & ei ſomniū, quod viderat, reuelauit. Cui illa ꝓphetico ſpiritu: Adhuc, inquit, ex vtero videbimus filiam, quam ut Domino

1. Reg. 1. iam nunc voueas oportet: & ſicut Anna Samuel omnibus diebus ſuis in templo Dei ſeruitorum obtulit, ità hanc ab infantia ſacris literis eruditam, in ſancta virginitate, quandiù vixerit, illi ſeruire concedas. Quod cùm vouiſſet mulier, poſt non multos dies eō cepit & genuit filiam, quam vocauit Truthgebā, co-

Lieb Germanicè, dilecta Latinè. gnomento Liebam vel Liobam, eò quòd eſſet dilecta. Hoc enim Latinè, cognominis huius interpretatio ſonat. Adultam itaque Deo conſecrauit, & ſupradictę matri Tettæ diuinis ſtudiis imbuendam tradidit. Nutricem verò ſuam pro eo quòd tanta ſibi gaudia futura prædixerat, libertatis præmio remunerauit.

Cap. 7. Creuit ergò puella, & tanta Abbatiſſę cunctarum- *Eius ſanctiſſima ī monaſterio educatio.* que ſororum cura erudiebatur, vt nihil aliud præter monaſterium & cæleſtis diſciplinæ ſtudia cognoſceret. Non enim iocis delectabatur ineptis, nec longiùs paſſa eſt inanibus iuuencularum fabulis: ſed Chriſti deſiderio flagrans, ad legendum vel audiendum uerbum Dei animum ſemper habebat intentum: & audita vel lecta memoriæ commendans, vtilitatem ꝓceptorum vita & inſtitutione ſeruabat. Cibi autem & potus ità temperauit vſum, vt contemptis deliciis & eſcę lautioris illecebris, his tantùm, quæ dabātur, contenta, nihil ampliùs requireret. Orabat aſſiduè, ſciens ſcriptum in Apoſtolo, ſine intermiſſione fide-

1. Theſ. 5. libus orandum eſſe. Quandò non legebat, operabatur manibus ea, quæ ſibi iniuncta erāt. Didicit enim *2. Theſ. 3.* ſcriptum, quòd qui non operatur, nec manducet. Lectioni tamen atque auditioni ſanctarum ſcripturarum magis, quàm labori manuum operam impendit: ſummoperè ſtudens, nè lecta uel audita, ea eius animo laberentur: ſed præcepta Domini cuſtodiens, memoriam eorum in executione operum ſemper habere conſueuit. Sicque vitam ſuam inſtituens, ab omnibus * prioribus puro diligebatur affectu, & ab om- *for. * ſororibus.* nibus diſcens, omnibusque obediens, proprias ſingularum gratias imitando capiebat. Huius continentiam, illius iucūditatem ſectabatur: Iſtius lenitatem, illius patientiam, alterius autem manſuetudinem mirabatur. Hanc vigilantem, illam verò legentem ſtuduit æmulari. Charitati præcipuè operam dabat, ſine qua reliquas virtutes nihil eſſe ſciebat.

Cap. 8. Viſio eius. Cùm his & aliis huiuſmodi virtutum ſtudiis per ſingulos dies animum ad cęleſtia roboraret, quadā nocte per ſomnium vidit quaſi purpureū filum de ore ſuo deſcendere. Quod appręhenſum manu cùm extrahere conaretur, prolixiùs cœpit extendi: & velut ex interioribus viſcerū procederet, paulatim creſcebat in maius, & augmenta ſui capiebat. Cum antē exuberante materia, colligendo manum impleret, & filum nihilominus ex ore dependeret, * globum ex ** glomū ſenſu legendum.* eo rotundo ſchemate voluendo formauit. In cuius confectione cúm nimis laboriosè deſudaret, præ anguſtia ſomno ſoluta eſt: cœpitque intrà ſe tacitè cogitare, cupiens ſomnii cognoſcere diſcretionem. Intellexit enim ſibi non ſine cauſa viſionem apparuiſſe, ſed aliquid ei latentis ineſſe myſterii. Erat ergò in eodem monaſterio ſoror quædam maturæ ętatis, quæ ex euentu rerum, quas ſæpé prædixerat, prophetię ſpiritum habere noſcebatur. Cui illa quidē ſomnium de ſua perſona referre noluit, ſed vni ex diſcipulabus ſuis, totum per ordinem, ſicut viderat, reuelauit, pręcipiens, vt iret ad eam, & expoſito, quaſi ſibi apparuiſſet, ſomnio, precaretur: vt quicquid in eo intelligeret, ſuo manifeſtaret eloquio. Perrexit itaque puella, & fecit ſicut à magiſtra fuerat inſtructa. Cumque omnem ſomnii tenorem quaſi ex propria perſo- *Quædam monialis ſpiritu ꝓphetia claret.* na expoſuiſſet, ſoror illa futurorum pręſcia, cum indignatione reſpondit: Vera quidem viſio eſt, & bona futura portendens: tu autem cur tibi talia apparuiſſe mentiris? Hęc enim non tibi conueniūt, ſed electę Dei & dilectæ, Liobam ſcilicet virginem, cognominis ſuauitate ſignificans. Illi, inquit, hæc oſtenſa ſunt, cui merito sāctitatis & ſapiētię talia congruūt: quoniam multis profutura eſt tam uerbo prędicationis, quàm bonę operationis exemplo. Filum enim, *Viſionis eius interpretatio.* quod per os eius ex viſceribus prodiit, doctrina ſapientię eſt, uocis miniſterio ex illius corde procedēs. Quòd autem manum impleuit, hoc ſignificat, quia omnia, quæ ore docuerit, operibus exęquabit. Porrò * globus, qui voluendo conficitur, & rotunditate ſui ** glomus* volubilis eſt, myſterium exprimit uerbi diuini, quod per os actusque prædicantium voluitur, & nunc per actiuam in imis verſatur, nunc per contemplationem in ſublimia erigitur: nunc ſe per compaſſionē proximi humiliat, nunc per dilectionem Dei exaltat. His quidem indiciis Deus magiſtram tam uerbo & exemplo multis profuturam oſtendit: effectus autem procùl ab hoc loco in aliis nationibus erit, quò eā proficiſci oportet. Hanc igitur interpretationem ſomnii veram fuiſſe, rerum probauit euentus.

Cap. 9. S. Boniſacius Chriſtum Germanis ꝓ- Igitur eo tempore, quo cæleſtis vitæ ſtudiis beata virgo Lioba in monaſterio floruerat, ſanctus martyr Boniſacius à Gregorio, Romanę ſedis antiſtite, qui Conſtantino in pontificatu ſucceſſit, Epiſcopus ordinatur, & ad prędicandum uerbum Dei Germanię po-

pulis

dicat. & ſua habetur 5. Iunij.

pulis mittitur. Vbi cùm meſſem quidem multam,& pronos ad fidem populos reperiſſet,operarios autē, qui ſibi collaborarent in agro Dominico, paucos haberet:in terram Anglorum, vndè ipſe ex parentibus ortus erat,legatos & epiſtolas miſit, atque ea diuerſo Clericorum ordine nonnullos accerſiuit doctos lege diuina,& ad prędicationē uerbi, uitę merito morumque probitate idoneos:quorum adminiculo iniunctam ſibi legationem nō ſegniter adminiſtrauit.

Multos conuertit.

Magnam enim Germaniæ partem doctrina ſalutari virtutumque miraculis Chriſto acquiſiuit. Nā cùm quotidiè populorum frequentia fidei ſacramētis imbueretur,diuinus ſermo non ſolùm in eccleſiis, uerumetiam per pagos & caſtella diffundebatur intantùm,ut & fideles catholici aſſiduis exhortationibus firmarentur,& deprauati uiam correctionis agnoſcerent,& pagani fide inſtructi, certatim ad gratiam baptiſmatis conuolarent.

Cap. 10.

Videns itaque uir beatiſſimus Eccleſiam Dei creſcere,& certantibus ſtudiis ad uota perfectionis accēdi, duplicem uiam ad profectū religionis inſtituēs, monaſteria conſtruere cœpit, ut ad fidem catholicā populi non tam Eccleſiaſtica gratia,quàm monachorum ac virginū congregationibus,raperentur. Volēs ergò utriuſque profeſſionis ordinem regulariter obſeruari,idoneum utrique magiſterium ſtuduit adipiſci:miſitque in Caſſinum montem Sturmi diſcipulū ſuum,uirum genere & moribus nobilem, ut in monaſterio,quod beatus pater Benedictus inſtituit, diſciplinam regularem, & uitam moreſque monaſticos agnoſceret: paſtorque futurus,diſcipulus fieret: atq; in ſua ſubiectione diſceret,quomodò aliis præeſſe debuiſſet. Similiter & in patriā cum epiſtolis legatos direxit ad Tettam Abbatiſſam, cuius in pręcedentibus mentio facta eſt:deprecans, ut ad ſolatium ſuę peregrinationis, atque ad auxilium legationis ſibi iniunctę, tranſmitteret ei Liobam virginem, quam fama ſanctitatis & doctrina uirtutum,tunc per longinqua terrarum ſpatia diuulgarat, & laude celebri multorum ora repleuerat. Eius itaque abſceſſum mater cōgregationis moleſtiſſimè quidem ferebat, ſed tamen quia diuinę diſpenſationi reſiſtere non potuit,beato eam uiro,ſicut rogauerat,cum honore direxit,ut ſomnii,quod olim uiderat, interpretatio uera fuiſſe probaretur.

Vide lector quid conferāt monaſteria, quæ hodiè euerſi ſunt fides euerſores.

S. Lioba venit in Germaniam.

Quam,cùm ueniſſet,vir Deo plenus cum ſumma ueneratione ſuſcepit,diligens eā non tantùm propter affinitatem, qua ſibi ex materno ſanguine iungebatur, quantùm propter ſanctitatem uitę & ſapientiæ doctrinam,qua plurimis & uerbo profuturam nouerat,& exemplo.

Cap. 11.

Igitur,ſicut deſiderauerat,monaſteriis cuſtodiam & regularis diſciplinę normā inſtituit: & monachis quidem Sturmi Abbatem prætulit: Liobam uerò uirginem, ſpiritalem uirginum matrem eſſe decreuit: ſtatuitque ei monaſterium in loco, qui uocatur Biſchoffsheim, ubi non paruus ancillarum Dei numerus collectus eſt:quæ ad exemplum beatę magiſtrę, cęleſtis diſciplinę ſtudiis inſtituebantur,& intātùm doctrina eius proficiebant,ut plures ex illis,poſtmodùm magiſtrę fierent aliarum:itā ut nulla, aut etiam rara, in illis regionibus eſſent monaſteria fœminarum,quę non diſcipularum eius magiſteria deſiderarent. Erat enim magnarum virtutum fœmina, & itā in arrepti propoſiti uigore roborata, ut nec patrię, nec ſuorum meminiſſet affinium: ſed omne ſtudium erga id,quod cœperat,exercebat,ut uidelicet ſemetipſam Deo irrepręhenſibilem exhiberet,& omnibus ſibi obtemperantibus,in uerbo & conuerſatione forma ſalutis exiſteret. Cauebat ſemper,nè alias doceret, quod ipſa non feciſſet. Nihil quippè arrogantia, nihil ſuperbia de eius ſibi moribus uſurpauit: ſed ſine perſonarum acceptione omnibus ſe affabilem ac beneuolam exhibuit.

Præficit monialib. ī Biſchofſheim.

Virtutes eius et dotes.

Erat adſpectu angelica, ſermone iucunda,ingenio clara, conſilio magnā,fide catholica,ſpe patientiſſima,charitate diffuſa. Et cùm lętam ſemper faciem pręferret,nunquàm hilaritate nimia reſoluta eſt in riſum. Maledictionem ex eius ore nullus vnquàm audiuit: iracundiæ illius ſol teſtis nunq̄ occubuit. Cibi autem & potus vſum,cùm aliis ſumma humanitate exhiberet,ipſa * ſumpſit. Vndè & caliculus eius,vndè bibere ſolebat,pro quātitate ſui, Dilectæ paruus,à ſororibus vocabatur.

*deeſt, * parcè, aut aliqd tale.*

Cap. 12.

Lectionis ſtudio tanta diligentia incubuit, ut niſi orationi uacaret, aut alimento uel ſomno corpuſculum reficeret, nunquàm diuina pagina de manibus eius abſcederet. Nam cùm ab ipſis infantiæ rudimentis Grammatica & reliquis liberalium * ſtudiis eſſet inſtituta, tanta meditationis inſtantia ſpiritalis ſcientiæ perfectionem conabatur aſſequi, ut conſentiente cum ingenio lectione, duplicato naturæ & induſtriæ bono,eruditiſſima redderetur. Veteris enim ac noui Teſtamenti codices ſagaci mente perluſtrans, diuina præcepta memoriæ commendabat. Sed & dicta ſanctorum patrum,& decreta Canonum,totiuſque Eccleſiaſtici ordinis iura,plenitudini perfectionis adiecit. Diſcretionem in omni actu ac diſpoſitione ſua magnoperè ſeruauit, & rerum faciendarum finem ſemper attendit:nè fortè incōſultè cœpta, poſtmodum imperfectione ſua pœnitentiam ſibi generarent. Et quia ad orationis ſtudium & lectionis induſtriam,mentis intētionem ſciebat eſſe neceſſariā, in vigilando,ſicut & in cęteris uirtutū ſtudiis, modū tenere conſueuit. Nam licèt ſemper modicùm, tota tamen æſtate poſt prandium tam ipſa, quàm cunctæ ſibi ſubiectæ ſorores pauſabant,nec ulli earum indiſcretè vigilare nolenti conſenſit. Dixit enim, adempto ſomno ſenſum adimi,maximè legendi. Sed & illi,ſiue in nocte,ſeu meridie dormienti, ſanctam ſcripturam iuxta lectum eius legi,ſemper mos erat. Qđ officium puellæ iuniores ſine moleſtia per uices implebant:& mirum dictu, nullum ſermonem aut etiā ſyllabam in legendo tranſire poterāt, quin ſtatim ab illa,quanuis dormiente,corriperentur. Nam ſicut eędem ipſę,quibus id officii deputatum erat,poſteà fatebantur,ſæpè cùm eam grauiter ſoporari conſpicerent,ex induſtria tentando,in lectione fallebant,ſed nunquàm irrepræhenſæ euadere poterant. Nec tamē mirum,quia dormiens falli non valuit,cuius cor poſſidebat,qui non dormiet, Iſrael cuſtodiens: & quæ cum ſponſa in Canticis canticorum dicere potuit: Ego dormio,& cor meum uigilat.

*deeſt, * artium, ut videtur.*

Eius eruditio.

Prudētia

Moderatio.

Nota ſanè rē mirā ī uirgine.

Pſal. 120

Cant. 5.

Cap. 13.

Inſignis humilitas.

Hoſpitalitas.

Iohan. 13

Virtutem uerò humilitatis tanto ſtudio cuſtodiuit,ut cùm merito ſanctitatis & ordine magiſterii cęteris eſſet prælata, omnium ſe ultimam fore corde crederet,uoce proferret,& habitu demonſtraret. Hoſpitalitatem autem peculiari obſeruatione tenuit. Omnibus enim ſine ulla exceptione perſonæ domū præbuit,& conuiuium ieiuna mater exhibuit. Pedes omnibus, manibus ſuis lauit, Dominicę inſtitutionis cuſtos & magiſtra. Dum hæc gereret uirgo Chriſti, quibus omnium in ſe prouocabat affectum,inimicus omnium Chriſtianorum diabolus, impatienter ferēs tantas in ea uirtutum glorias, & tam præclara diſcipularum eius augmenta profectuum,ſordidis eas cogitationibus & carnalis cōcupiſcentiæ illecebris inceſſabiliter impugnabat,tentans ſi quanlibet earum ab arrepti uigore propoſiti potuiſſet auertere. Sed cùm conatus ſuos orationibus atque ieiunijs caſtè uiuentium frangi cōſpiceret,ad alia ſe callidus Inſidiator argumenta conuertit, ut ſaltem uel bonam earū

Impugnatur à cogitationib' carnis.

famam

famam viriando corrumperent, qui integritatem, peruerſa ſuggerendo, violare non poterat.

Cap. 14.

Erat ergò ibi quædam paupercula, debilitate contracta, quę ad portam monaſterii iacebat, eleemoſynam accipiens: cui quotidiè á menſa Abbatiſſæ ſtatutus dabatur victus, & a ſingulis ſanctimonialium veſtes & alia quęlibet neceſſaria pro diuini amoris intuitu præbebantur. Cōtigit autem poſt dies aliquot, vt decepta ſuggeſtionibus diabolicis, turpitudinem fornicationis incurreret. Cumque intumeſcente vtero, conceptum fœtum celare non poſſet, crimen admiſſi ſceleris ſimulata infirmitate contexit. Inſtante autem partus tempore, progenitum infantulum pannicellis inuoluit, & in ſtagnum fluminis, quod p medium loci eius influebat, nocturno tempore expoſuit, malis videlicet mala adiiciens. Nam ſtupro homicidium, & aquę contaminationem coniunxit homicidio. Die autem facto, cùm ad hauriendam aquā mulier quædam veniſſet, conſpecto infantili cadauere, factum exhorruit, fœmineoque accenſa furore, uillam omnem inordinato clamore compleuit, & ſanctis virginibus cū indignatione improperans ait: O quàm caſta congregatio, quàm glorioſa conuerſatio virginum, quæ ſub velo poſitæ, filios pariunt, matrum pariter ac presbyterorum fungentes officium, eoſdem, quos generauerint, ipſæ baptizant. Non.n. o ciues, molendi vſibus tantùm hanc ſtagnaſtis aquā, ſed nouo hinc & inaudito baptiſmatis neſciēris prę paraſtis. Nunc ergò rogate eas, quas virginum appellatione ſublimare ſoletis, ut tollentes cadauer de flumine, nobis aquam reddant vſibilem. Videte, videte, quæ ex monaſterio deſit, & eam ſcelus hoc perpetraſſe cognoſcite. Ad hanc vocem plebs tota cōmota eſt: omnis ætas, omniſque ſexus quaſi ad ſpectaculum uno agmine cucurrit, videnſque nefas, facinus exhorret, ac virgines ſacras deteſtatur.

Diabolus nititur sāctarū virginum famam contaminare

Hoc nempe voluit diabolus.

Cap. 15.

Cùm autem Abbatiſſa, audito tumultu, rem geſtā comperiſſet, conuocatis ſororibus cauſam expoſuit, nullamque ex eis præter Agatham deeſſe cognouit: quæ ante paucos dies a parentibus ſuis vocata, pro quadam neceſſitate ad domum eorum cum licentiā perrexerat. Hanc itaque miſſo nuncio ſine mora reuocauit, tantę infamiæ notam diutiùs ferre non valens. Quæ cùm veniſſet, cauſamque ſceleris ſibi imputari cognoſceret, reſpiciens in cælum, ingemuit; & ait: Deus omnipotens, qui omnia noſti, antequàm fiant, & quem nullum latet ſecretum, quique Suſannā in te confidentem, de falſo crimine liberaſti: oſtende miſericordiam tuam ſuper hanc congregationem, in tuo nomine collectam, & nè patiaris eam propter peccata mea fœdo rumore maculari: ſed illam, quęcunque hoc nefas commiſit, ad laudem & gloriam magni nominis tui, dignare & detegere, & publicare. Quo audito, mater venerabilis de eius puritate iā ſecura, præcepit omnibus oratorium ingredi, & extēſis in Crucis modum brachiis ſtare, quoadusque ſingulæ Pſalterium totum ex ordine pſallendo complerent: & deinde per tres uices in die, hoc eſt, tertia hora, & ſexta, & nona, vexillo Crucis elato, cum litaniis monaſterium circuire, & pro purgatione ſua diuinā miſericordiam inuocare. Quod cùm feciſſent, & in hoc ordine iam bis expleto, hora nona omnes eccleſiam intrarent, cunctuſque populus pariter congregatus adeſſet, beata virgo Lioba perrexit ad altare, & ſtans ante Crucem, quæ iamtunc tertiò portanda parabatur, extendit manus in cęlum, & cum gemitu ac lachrymis precabatur, dicens: Domine Ieſu Chriſte, Rex virginum, integritatis amator, inuictiſſime Deus oſtēde virtutem tuam, & libera nos ab hac infamia: quia improperia improperantium tibi ceciderūt ſuper nos. Hoc cùm dixiſſet, mox miſerrima paupercula illa, antiqui hoſtis & captiua pariter & miniſtra, dæmonio repletur, & quaſi flammis circundata, nomen inuocat Abbatiſſæ, crimenque quod commiſerat, confitetur. Tum uerò in cælum clamore ſublato, plebs omnis obſtupuit miraculo: ancillę Dei fleuere prę gaudio, & in commune ab omnibus vno ore meritum Liobæ virginis, & Chriſti Saluatoris potentia prędicatur. Factum itaque eſt, ut nomen uirginale, quod diabolus ſiniſtra fama obruere conatus eſt, magis clareſceret, & celebriùs vbiq; laudaretur. Miſera tamen illa purgari non meruit, ſed uſque ad finem vitæ ſuæ, ius in ea poteſtatis ſuę inimicus obtinuit. Plura quidem ſigna per famulam ſuam Deus antè iam fecerat, ſed eorum notitiam ſecreti obumbratio ſuppreſſit. Hoc autem in Germania primùm factum eſt: & ideò celebre, quia publicum fuit.

Totū Pſalterium ſacra virgines legūt extenſis brachiis.

Proditur ſceleſtiſſimus dæmonis cōmentum.

Caſtigat fornicariā.

Cap. 16.

Alio autem tempore, cùm ad tradendam diſcipulabus ſuis lectionem diuinam more ſolito conſediſſet, ex una parte uillæ fortuitum exarſit incendium: quod conſumptis domibus, quę uel paleis, uel paluſtri tegebātur arūdine, ad monaſterium, in quo virgo ſancta cum famulabus Dei manebat, flabris ſtimulantibus ferebatur: & graſſante igne, non ædificiis ſolùm, verumetiam iumentis atq; hominibus ipſis interitum minabatur. Tum uerò trepidantis populi confuſus clamor attollitur, concurſus omnium ad Abbatiſſam conuolat: rogant ut periculo, quod inſtabat, precibus ſanctis occurreret. Illa autem, ut erat mentis patientiſſimę, turbatis omnibus, fidei prę ſumptione nihil mouebatur: ſed iuſſit, ut ex ſuperiori parte fluminis, quod per medium monaſterium currebat, hauſtam ſibi aquam in concha celeriter afferrent. Quam ſine mora allatam, ſale, quod á ſancto Bonifacio benedictum, indeſinenter ſecum habebat, adſperſit, dicens: Ite, & hanc aquā in flumen effundite, omniſque populus ab eo loco deorſùm hauriat, & contra impetum ſęuientis incendii certatim mittat. Qđ cùm feciſſent, omnis illa ignium violentia, quaſi cęlitùs immiſſo imbre, ità reſtincta eſt, ut nihil ędificiorum poſteà prorsùs attingeret. Quo miraculo plebs omnis attonita, ad laudem Dei conuertitur, qui per fidem & orationes famulæ ſuæ tam ſublimiter eos à tanto diſcrimine liberauit.

Nota de ſale benedicto, ſtupendū miraculum.

Cap. 17.

Illud etiam uirtutibus eius annumerandum eſſe non dubito, quòd cùm die quadam tempeſtas ſæua, atque aeris nimia perturbatio fuiſſet exorta, fulgura facta, ventique uehementes vndique ferebantur, & tenebrarum caligo cælum diemque nubilùm nocte ſubduxit, coruſcationes quoque valdè terribiles, & fulgura crebrò demiſſa, terrorem nimium mortalibus inferrent: populus omnis pauore concutitur, ac primùm pecora, uè pereant, intrà tuta domorum cogunt. Deindè ingraueſcente diſcrimine, mortiſque ſæuitiam minitante, cuncti deſperatione uiuendi in eccleſiam confugiunt, & obſeratis vndique foribus, terribile iudicium Dei, quod imminere putabant, pauidi præſtolabantur. Quibus turbatis, & voce confuſa concrepantibus, ſancta virgo occurrens, ſe dicit patientiam, pollicetur ſecuritatem, ſecumq; eos orationi incumbere adhortatur, & ſine mora toto corpore ante altare ipſa proſternitur. Interea ſæuit tempeſtas, & uentorum furorem domorum tecta non ſuſtinent, crebriſque fulminum ictibus terra tremiſcit, tenebrarum quoquè denſitas, & cōtinua coruſcationum per feneſtras irruptio, maximum timidis horrorem ingeminat. Tum populus omnis tanti terroris immanitatem non ferens, ad altare cucurrit, & beatam virginem ab oratione excitat periculis opponēdam, primaque eam Tecla conſanguinea eius, his uerbis

Horrida tempeſtas præſentē omnibus mortem minatur.

bis adorſa eſt: O dilecta, dilecta, in te ſpes populi huius, in te uotorum ſumma conſiſtit. Surge ergò, & pro nobis Dominam tuam ſanctam Dei genitricem inuoca, ut eius interceſſione, ab huius tempeſtatis diſcrimine liberemur. Ad hanc uocem illa ab oratione ſurrexit, & quaſi ad colluctationem uocaretur, cappam, qua erat induta, abiiciens, fores eccleſiæ confidenter aperuit, atque in limine conſiſtens, ſigno ſanctæ Crucis edito, ſæuienti tempeſtati nomen ſummæ maieſtatis oppoſuit: extenſiſque manibus in cælum, terno clamore Chriſti clementiam inuocauit, & per interceſſionem ac merita ſanctæ Mariæ uirginis, propitium eū populo ſuo uelociter adeſſe precabatur. Confeſtim igitur adeſt diuinitas, tonitrua conquieſcunt, uenti contrarii ad diſſipandam nubium denſitatem miniſteria conuertunt, omniſque illa aerum tenebroſitas mora in duas partes diuiſa, & in ſemetipſam relapſa, tranquillitatem & ſerenitatem, apparente ſole, reduxit. Ita uirtus diuina, & ancillę ſuæ ſibi fideliter ſeruientis merita declarauit, & populis inopinatam ſecuritatem, depulſo timore, conceſſit.

Mariā virginem contra tēpeſtatem S. Lioba inuocat.

Vide qd poſſit īter ceſſio matris Dei.

Cap. 18.

Hoc etiam, quod inter geſta eius clarum fuiſſe ac memorabile conſtat, pręterire ſilentio impium puto. Quædam nanque ex ſororibus monaſterii eius, nomine Vuilleſuuind, uitæ merito & morum probitate laudabilis, magna corporis infirmitate uexabatur. Morbo enim laborabat, quem medici hæmorrhoidem uocant, & profluente ſanguine per ſecreta naturæ, grauiſſimo inteſtinorum dolore cruciabatur. Creſcente igitur languore, & per dies augmenta capiente, uires corporis deficiunt, adeò ut nec ſe in latus aliud uertere, nec de lectulo ſurgere, nec pedibus incedere ſine alterius ſuſtentatione potuiſſet. Cumq́; iam pręfœtoris magnitudine in communi cella monaſterii manere non poſſet, parentes eius, qui in uicino habitabant, petita & accepta licentia, feretro eā impoſuerunt, & trans flumen, quod uocatur Tuber, in domum ſuam portauerunt. Nec multò pòſt, inualeſcēte morbo, uenit ad extrema: & cùm iam ultima corporis parte ꝑmortua, ſol⁹ uitalis flatus palpitaret in corpore, Inuitatur à parētibus Abbatiſſa, nō ut uiſitaſſet infirmā, ſed ut pręcibus ſuis Deo trāſitū eius cōmendaret. Quę cùm ueniſſet, accedēs ad lectū, quē multititudo uicinorū plāgēs uallauerat, iuſsit auferri uelamen: (Erat enim ex more cadauerum iā linteo cooperta.) Quo ablato, pectus eius manu contrectās: Nolite, ait, flere: quia anima illius adhuc in ipſa eſt: mittenſque ad monaſterium, iuſſit cochlear paruum quo ipſa ad menſam uti ſolebat, cum feſtinatione afferri: & allatum ſibi lac benedixit, atque in os iacentis guttam cum cochleare ſtillauit. cuius tactu interius ſecus guttur & uitalia ità conualuerunt, ut ſtatim & linguam ad loquendum, & oculos ad uidendum moueret: tantaque celeritate remedium cæleſte ſuccurrit, ut ſequenti die cibo confortata, uires reciperet, atque ante diem ſeptimum pedibus propriis ad monaſterium ambularet, de quo prius in lectica portabatur. Pluresque poſteà uixit annos, atque in regione Thuringorum poſt obitum uenerandæ uirginis, vſque ad tempora Ludouici regis Francorum ſana & incolumis in Dei ſeruitio manſit.

Moniales quædam grauiter infirmat.

Tubera, die Carober.

Reuiuiſcit iā penè mortua.

Cap. 19.

Talibus ergò uirtutum ſignis fides in populis ſucceſa feruebat, & creſcente religióne, creuit ſimul & mundi contemptus. Multi enim nobiles & potentes uiri filias ſuas Deo in monaſterio ſub perpetua virginitate ſeruituras tradiderunt: multæque matronæ, relicta ſeculari conuerſatione, caſtitatem profitebant, & ſuſcepto uelamine ſacro, monaſticā uitam elegerunt. Quibus uirgo ſancta ad ſumma uirtutum ueniendi & uerbo uiam prębuit, & exemplo.

Creſcit monaſtica religio, et cum ipſa mundi cō temptus.

Cap. 20.

Intereà beatus Bonifacius Archiepiſcopus in Friſiam ire parans, gentemque paganicis ritibus deditam, atque infidelitatis morbo decumbantem, cæleſti medicina viſitare decernens, vocauit Lul diſcipulū ſuum, qui poſtmodum in Epiſcopatu ſucceſſit, & ei ſingula, prout voluit, commendauit: & generaliter quidem illi curam credentium populorum, ac prædicationis inſtantiam, ſtructuramque eccleſiarum, à ſe per diuerſa loca inchoatarum, iniunxit: ſpecialiter autem de monaſterio Fuldenſi, quod cum authoritate Zachariæ Papæ, & cum fauore Carlomanni regis * Auſtriæ, in vaſtiſſima ſolitudine ſaltus Boconiæ ipſe conſtruxerat, præcepit, ut quia monachi locum illum inhabitantes pauperes erant, & necdùm alia habebant ſeruitia, ſed ſolo manuum ſuarum labore victitabant, ędificium fundatæ iam ibi eccleſię ad perfectionis terminum deduceret, atque poſt mortem ſuam corpus eius illic ſepeliendū tranſferret. Cumque hæc & alia huiuſmodi ei mandata dediſſet, accerſitam ad ſe Liobam uirginem exhortatus eſt, terram peregrinationis ſuę non deſerere, nec in aſſumpti propoſiti vigore laſſeſcere: ſed quotidiè bonum, quod cœperat, omni ſtudio ampliare: dicens ei, corporis fragilitatem non eſſe conſiderādam, nec prolixa ętatis ſpatia computanda, nec arduum uirtutis finem, nec grauem exiſtimandum perueniendi laborem: præſertim cùm huius temporis ſpatia ad æternitatem comparata, breuia ſint, & nō ſint condignę paſſiones pręſentis temporis ad futuram gloriam, quę reuelabitur in nobis. Commendauit autem illam Lul Epiſcopo & ſenioribus monachorum ſupradicti monaſterii, qui aderant, monens eos, vt cum honore & reuerentia curam eius agerent: ſuæq́ue uoluntatis eſſe affirmans, ut poſt obitū eius, corpus illius ad oſſa ſua in eodem ſepulchro poneretur, quatenùs pariter diem reſurrectionis expectarent, quia pari uoto ac ſtudio in uita ſua Chriſto ſeruierant. Quibus dictis, dedit ei cucullam ſuam, ruſùs eam admonens atque conteſtans de non relinquendo peregrinationis ſuę loco. Et ſic pręparatis omnibus, quæ in itinere erant neceſſaria, in Friſiam perrexit. Vbi cùm non paruam gentis illius portionem Chriſto acquiſiſſet, labores ſuos glorioſo cōſummauit martyrio: corpuſque eius translatum eſt Fuldam, & ibi, ſicut antè præceperat, digno honore ſepultum.

S. Lulli uita habetur inf. 16 Octobr.

*for. * Auſtraſia.*

Rom. 8.

S. Boniſacius cæditur ī Friſia, unde eius uitā Iunij 5.

Cap. 21.

Beata autem uirgo Lioba immobilis in opere Dei permanſit, non terram hæreditare cupiens, ſed cælum. vndè ad finem propoſiti cum omni labore tendebat. Seminabatur uerò de ea fama laudabilis, & ordo ſanctitatis ac ſapientiæ, cunctorum in ſe traxit amorem. Erat enim omnibus, qui eam nouerant, & ipſis quoquè regibus honorabilis. Nam Pipinus Rex Francorum, & filii eius Carolus & Carlomannus, omni eam ueneratione coluerunt: & pręcæteris maximè Carolus, qui poſt mortem patris, defuncto fratre, cum quo & ipſe paucis annis regnauerat, imperii gubernacula ſolus obtinuit: vir ſanè Chriſtianiſſimus, & uerè imperio digniſſimus, atque omnibus retrò gentis illius regibus fortitudine & ſepientia meritò præferendus, qui ità fidem Catholicam diligebat, ut cùm omnibus imperaret, Dei famulos & ancillas ſublimi humilitate ueneraretur. Hic itaque religioſam Dei virginem, ad ſe frequenter inuitatam, cum magna reuerentia ſuſcepit, & dignis muneribus honorauit. Sed & Regina Hildegardis puro eam uenerabatur affectu, atque ità vt animam ſuam diligebat: uoluitque, ut aſſiduè ſecum maneret, quatenùs ad uiam uitæ uerbis eius proficeret & exemplis. Sed illa ut ueneni poculum, ita

Laus Caroli Magni.

S. Lioba crebrò accerſitur à Carolo Magno

ità palatinum deteſtabatur tumultum. Amabant aam principes, ſuſcipiebant proceres, Epiſcopi cum exultatione amplectebantur. Et quia arat in ſcripturis eruditisſima, atque ie conſilio prouida, verbum vitæ cum ea conſarebant, & inſtituta Eccleſiaſtica ſępè tractabant. Illa uerò omnem ſolicitudinem erga id, quod cœperat, eaercebat, & monaſteria puellarum, quaſi ductrix ſpiritualium tyronum viſitans, certantibus ſtudiis æmulantas, ad perfectionis gloriam prouocabat.

Cap. 22. *Illi ſoli patet aditus in monaſteriũ Fuldenſe.* Interdùm etiam & ad monaſtarium Fuldenſium monachorum cauſa orationis uenire ſolabat, quod nec priùs, nec poſtea ulli unquam fœminarum concedi potuit: quia loco illi, ex quo à monachis habitari cœptus eſt, fœminaus negabatur ingreſſus. Tantùm autem huic ſoli conceſſus eſt propter hoc, quòd ſanctus martyr Bonifacius eam ſenioribus eorum cõmendauit, corpusque illius ibi ſepeliendum decreuit: cuius tamen aduẽtus hoc ordine moderabatur. Relictis enim in vicina cella diſcipulabus ac pediſequis ſuis, ipſa cum una, cæteris maturiore monaſtarium diuino tantùm tempore intrauit, & poſt orationem, completa cum fratribus collatione, noctibus ſemper ad diſcipulas ſuas, quas in cella dimiſerat, reuertebatur. Cum autem ſenuiſſet, & prouectioris iam eſſet ætatis, ordinatis omnibus, quæ ſub cura ſua habuit, monaſteriis, cum conſilio Lul Epiſcopi uenit in locum, qui uocatur Schonersheim, quatuor millibus à ciuitate Moguntia ad Africũ diſtans: ibiquecum famulabus Dei ſecum commorãtibus manſitauit, ieiuniis & orationibus Deo ſeruiẽs nocte & dia. Intereà morante Rege Carolo in Aquanſi palatio, miſit ad eam Regina Hildegardis, depretans vt ad ſe uenira non grauaretur. Deſiderauit anim uidera eam, antequam de corpore migraſſet. Quod illa quanuis moleſtè ferrat, propter antiquam tamen familiaritatem conſenſit. Perrexit ergò, & cùm ea, qua ſolita eſt, à Regina gratulatione aſſet ſuſcepta, mox ut audiuit cauſas, pro quibus inuitata aſt, redaundi licentiam poſtulauit. Cumque propenſiùs rogaratur, ut aliquot dias ibi maneret, abnuit, ac ſolito affectuoſiùs in amicam irruens, os, frontem, oculos deoſculans, inhærans amplexibus huiuſmodi uerbis ſalutatam reliquit: Vala in æternum domina & ſoror dilectiſsima: vale animæ portio precioſa. Chriſtus creator & redemptor noſtar tribuat, ut nos in die iudicii ſine confuſione videamus: cæterùm in hac luca mutuo nunquam ab hac die conſpectu fruemur.

Venit in monaſteriũ Schonersheim *Regina eam uocat Aquiſgranum.*

Cap. 23. Reuerſa eſt igitur ad monaſterium, & poſt paucos dies corporis incommodo correpta, decidit in lectum. *Infirmat.* Cumque ingrauaſcante languore inſtare cerneret tempus dormitionis ſuę, uocauit Torabertum venarabilam presbytarum, natione Anglum, qui ei indeſinenter adhærens, cum reuerentia ſemper & amore ſaruiabat: & accepto corporis & ſãguinis Chriſti uiatico, hominem exuit, ac creatori ſuo animam, quam dederat, mundam & immaculatam cum gaudio reſtituit. *Chriſto animam reddit immaculatam.* Obiit autem menſe Septembri, quarto Calendas Octobris: corpusque eius Fuldenſes monachi ſuſceptum, cum proſecutione nobilium perſonarum, uenerabiliter ad monaſtarium ſuum tranſtulerunt. Recordati ſunt itaque ſaniores eorum, dixiſſa ſanctum Bonifacium, quòd ſuæ aſſet uoluntatis, vt corpus illius ad oſſa ſua poneratur: ſed quia metuebant ſanctum ſapulcrum beati martyris aperire, conſilio inito, ſepelierunt illud ad plagam Septantrionalem altaris, quod ipſa ſanctus martyr Bonifacius ędificatum, in honorem Domini Saluatoris noſtri, & ſanctorum duodecim Apoſtolorum eius, dedicauerat. Poſt annos autam non paucos, à rectoribus loci illius eccleſia auguſtiùs ædificata, cùm futuræ conſecrationi pręparare tur, Eigil Abbas cum licẽtia Aſtulphi Archiepiſcopi, oſſa eius tranſtulit, & in Auſtrali porticu iuxta memoriam ſancti Ignatii martyris poſuit: ubi ſepulcro condita, miraculis uiuit & gloria. Multi enim fide plani, ad tumulum aius diuina beneficia ſæpè experti ſunt: ex quibus quædam, quæ ad pręſens animo occurrunt, ſobriè & fidelitar legentibus pandere curaui.

Miracula ad ſepulcrum eius.

Cap. 24. Quidam nanque uir ferreis circulis per lacertos ad nudum corpus tam anguſtè conſtrictus erat, ut ex utraque parte caro ſuperareſcens, ferrum propè obtegerat. Ex quibus unus de altero brachio antè iã deciderat, cuius ueſtigium cicatrix obducta manifeſto retulit indicio. Hic ergò in eccleſiam uaniens, memorias ſanctorum per ſingula altaria orando circuiuit. Cumque uaniſſet ad ſapulcrum ſanctæ uirginis, & ibi orationi incumberet, occulta quędam uis circulum ferreum, expulſis clauis, extendit, ac de brachio cum non modico ſanguine eiecit. Ille autẽ gaudens & exultans, gratias raferebat Deo, quòd eũ per merita beatæ uirginis abſoluere dignatus ſit, quem proptar peccata uſque in illum diem nexus ferrei ligauerunt.

Ferreum ligamen rũpitur.

Cap. 25. Alter verò de Hiſpania erat: qui peccatis exiſtentibus, pœnæ tali addictus eſt, ut horribiliter quateretur tremore omnium membrorum. Cuius paſſionis incommodum, ſicut ipſe retulit, in Ibero flumine contraxit. In qua deformitate oculos ciuium ſuorum non ſuſtinens, vbicunque ei ire viſum eſt, per diuerſa ſanctorum loca vagabatur. Peragrata itaque omni Gallia atque Italia, Germaniam ingreſſus eſt. Vbi cùm nonnulla monaſteria cauſa orationis adiſſet, Fuldam uenit, manſitque ibi tribus diebus, in hoſpitali peregrinorum ſuſceptus, eccleſiam frequentans & orans, ut iam ſibi placaretur Deus, ac priſtinam reſtitueret ſalutam. Cumque die tertia oratorium intraſſet, altaria cuncta orando circuiẽs, ad memoriam ſanctæ uirginis ex more peruenit: & oratione ibi complata, cryptam occidantalem, ſuper quam corpus ſancti Bonifacii martyris quieſcit, ingreſſus eſt, ac proſtratus in oratione, dormienti ſimilimus iacuit, non tamen tremens, ſicut etiã per ſomnum ſolebat. Quod cernens uir venerandus Eirmandus presbyter & monachus, qui propter infirmitatẽ ſuam ibi ſedebat, & ſtare non poterat, obſtupuit, & quibuſdam eum erigere uolentibus prohibuit, potiùsque euentum rei expectandum eſſe iudicauit. Interea ſubitò ſurrexit homo, & non tremabat, quia ſanatus erat. Interrogatus ergò à presbytero (quoniã linguę eius, eo quòd eſſet Italus, notitiam habebat) retulit ſe per exceſſum mentis vidiſſa uirum venerãda canitie, ſtola pontificali indutum, quem comitabatur puella quædam in habitu Nonnaico, quæ ſe apprehanſum erigerat, & pontifici ad benedicendũ offerret. Cuius pectori cùm pontifex ſignum Crucis Chriſti imprimarat, nigerrima auis inſtar merulæ de ſinu illius per capitium tunicę egreſſa, mox ut terrã contingeret, in gallinam conuerſa fit: ac deincèps in ſpeciem deformis ac teterrimi homunculi transformata, per gradus Aquilonaris introitus cryptam egreſſa ſit. Hanc autem ſanitatem quin ſanctæ virginis orationes & merita beati martyris à Domino obtinuarint, nulli Chriſtiano dubitare fas eſt. Qui licèt non in uno ſepulcro, uno tamen loco quieſcentes, eadem pietate, qua, dum pariter in carne viuerunt, miſeris ſubuenire ſolebant, nunc in cæleſti claritate cum Chriſto manantes, eorum interceſsionem quærentibus patrocinari non ceſſant. Multa quidam

Curatur homo membrorũ omnium tremore uexatus.

Viſio eius.

& alia

& alia ſigna Deus per ſanctæ virginis orationes ſępè operatus eſt, & quæ, nè faſtidiū prolixitate uarrationis lectori faciam, proſequi omitto. Hęc autem duo quia plerique fratrum adhuc viuentes ſe uidiſſe celebri ſermone teſtantur, & ego ipſe eo tempore, quo fiebant, illis aderam, propter certitudinem conſcripſi, ad laudem & gloriam nominis Domini noſtri Ieſu Chriſti, qui glorificantes ſe glorificat, & ſeruientibus ſibi non tantùm regna cælorum, ſed etiā in hoc ſeculo honoris tribuit nobilitatem: Cui eſt gloria cum patre & cum ſpirituſancto per infinita ſecula ſeculorum, Amen.

1. Reg. 2.

MARTYRIVM SANCTI VENceslai Ducis Boiemiæ & martyris, ex D. Iohannis Dubrauij Olomucenſis Epiſcopi hiſtoriæ Boiemicæ libro quarto & quinto conſcriptum. Conſentiunt MS. codices & antiquiſſima Martyrologia.

28. Septēbris. Cap. 1. S. Venceſlai parentes. 3. Reg. 18

SANCTVS Venceslaus Boiemiæ Dux, patre Chriſtianiſſimo ſimul ac religioſiſſimo Vratislao, matre uerò Drahomira Lucenſi, à Chriſtiana religione alieniſſima, progenitus fuit. Siquidem longè ſeueriorem immanioremque in Chriſtianos, quàm Iezabel in prophetas, ea ſe exhibuit. Qua de cauſa Ludmilla Vratislai Ducis mater, per ſpeciem viſitandi ſalutandique Drahomiram matrem ſuam Pragam adiit. Reuerà ut alterum filiorum (duos.n. habebat, Venceslaum & Boleslaum) ſibi darinutriendum impetraret. Cui cùm oblata eſſet tam à patre quàm à matre legendi, utrum accipere uellet, poteſtas, Venceslaum, in quo melior indoles meliorque ſpes elucebat, ſibi adoptauit, aluitque deincèps pro ſuo: præceptorem ei adiungens Paulum ſacrificulū ſuum, virum opinione ſanctitatis celebrem. Hic domì aliquandiù puerum docuit, pòſt author fuit, ut Budecum, ad Nycenum presbyterum ludi illic magiſtrū mitteretur, inquiens, maiores ibi eum in literis & diſciplinis Chriſtianis profectus ſacturum, inter multos condiſcipulos Chriſtianos: Nam hæc pręcipua cura erat auiæ, ut nepos Chriſtianam religionem ante omnia diſceret coleretque.

Educat̄ S. Venceslaꝰ à Ludmilla auia ſua.

Cap. 2. Drahomira ī Chriſtianos pſecutio.

Interim marito funerato, filiisque adhuc ętate imbecillioribus, Drahomira regionem inuadit, acſtatim odium in Chriſtianos malè diu diſſimulatum detegit, edicto propoſito, ut templa Chriſtiani occluderent, cultu cęremoniiſque abſtinerent. Sacerdotes populum nè docerent, nec ludimagiſtri diſcipulos. Secùs facientibus carcer, exilium, mors denunciata: Pragæ magiſtratus immutati, & pro Chriſtianis idolatræ crudeliſſimi ſubſtituti, quorum inſtinctu clàm, palamque, ac ſemper impunè fidei cultores indignè tractabantur occidebanturque. At ſi quis ex Chriſtianis, uel ſe defendendo, unum illorum aliquem interfeciſſet, ꝓ uno in decē capita animaduertebatur. Tū uerò, ſecundùm tam impia, tamque immania matris facinora, Venceslaus qui hactenùs, nè in principatū ſuccederet, ætatis ſtudiorumque excuſatione utebatur, auię maximè hortatu, pollicentis ſe quoquè curarum nepotis fore participem, magno omnium aſſenſu, regimen in Boiemos ſuſcepit.

S. Vēceſlaus creatur Dux Boiemia.

Cap. 3.

Ad tollendam igitur fraternam diſcordiam, quam plerunquè inter fratres bona indiuidua ſuſcitare ſolent, in ipſo ſtatìm principatus introitu decernitur, ut Boleſlao fratri iuniori pars aliqua hæreditatis aſſignetur, fineſque utriuſque ditionis conſtituantur, Boleslauia ei aſſignata eſt cū territorio ſuo ultra Albim, ità ut Albis fluuius citra vltraque terras finiret. Mater iuniorem filium moribus ſuis congruentem ſecuta eſt: Venceslaus principis thronum ſolus Pragæ obtinuit. Alius fortaſſe mutato honore, id quod ſubindè uſuuenire uidemus, mores quoque aucta dignitate & potentia immutaret: at Venceslaus ab omni ambitione inuictus, demiſſius penè princeps, quàm priuatus agebat, aliquantoque diligentiùs obſeruabat, nè quid de inſtituto prioris uitæ apud auiam trāſactę intermitteret. Nam & noctibus intentiùs quàm priùs ad pſallendos pſalmos, laudeſque Deo dicendas vtebatur, & dies per plura pietatis officia tranſigebat, crebriùs in funus prodeundo, languentes inuiſendo, laceros nudoſque conueſtiendo, pauperes alimentis ſuſtentando. Inſtituerat prætereà ſibi inediæ ac uigilię quoddam, quaſi cum auia certamen, experiri ſatagens, ipſe, an illa ſæpius ieiunaret, peruigilaretque.

Boleſlao fratri hæreditatis portio datur.

S. Vēceſlai pietas.

Interim Drahomira dirumpi prę inuidia, ſecumque nefaria aduersùs ſocrum meditari, quòd illa maiore gratia apud Venceslaum, quàm ipſa mater polleret, religionemque Chriſtianam nimìs prolixè proueheret. Nec longiùs nefariè meditata perficere diſtulit, quàm inuenit cędis perficiendæ audaces ſicarios. Inſtāte exiui die, quem Ludmilla futurum diuinitùs præuiderat, uocat ad ſe clientulos omnes, mercedemque cuique ſuam diſſoluit. Et præterea quicquid in penu, in cella, in horreis, loculis redūdaret, id ſua manu in ſinus vſusque pauperum transfudit. Poſt hęc remotis arbitris, ac ſolo adhibito Paulo ſacerdote, ante aram prouoluitur, factaque exomologeſi, de manu eiuſdem ſacerdotis ſacro ſanctum uitæ accipit uiaticum, mox indè fini ſuo propitium Deum exorat, cùm eccè tibi eadem hora ſubmiſſi à nuru, Thomas & Gumo, non tam genere quàm ſcelere nobiles, in ſacrarium irrumpunt, ac uelo, quo ſancta nidua caput uelatum habuit, eliſis faucibus proſtratam ſuffocant.

Cap. 4. Drahomiræ ī S. Ludmillā inuidia.

S. Ludmilla ſe præparat per bona opa ad martyrium.

In templo necatur.

Non defuere qui Venceslaum ex cæde auiæ uehementer perturbatū, ad vlciſcendum inflammarent. Alij, ſi ipſe vlciſci nollet, ſibi hanc dari prouinciam depoſcebāt. Viroſq; ille, q̄ potuit, grauiſſimis uerbis corripuit, ꝙ aliena à pietate erga qualemcunq; matrem, aliena deindè a modeſtia & tolerantia Chriſtiana ſuadere auderent, ignari, aut parùm memores, q̄d ore ſuo dicat Dn̄s: Mea ultio eſt, & ego retribuam illis in tpe. Quemadmodùm euenit, anno nondum reuoluto, ut ambo ſceleris miniſtri, non ſolum miſerè, ſed ēt notabiliter extinguerētur: notā videlicet uterque ſuam ad poſteros tranſmittētes. Nam cùm alter eorum barba rutila inſignis, alter malè pedatus eſſet, non alitèr nati natorum, & qui hodiè naſcuntur ab illis, uel ruffeſcunt, uel à pedibus laborāt: nam utraq; familia apud Boiemos etiam nunc extat. Cæterùm impiæ matri ideò impunitas diuturnior conceſſa videbatur, ut filii pietas, quò diutiùs illam mater inſectaretur, hoc clarior euaderet. Tametsi alios quoquè præter ipſam matrem, moleſtos ſibi infeſtoſque habuit, quaſi parùm idoneus ad exequenda Principis munia, quæ exequi, non per ſacra & cæremonias, ſed magìs per arma & acies oporteret.

Cap. 5. Nulla in Venceslao ulciſcēdi libido.

Deut. 32.

Sicarij ſiſdi uinitùs afflicta pœna & eorum poſteris.

Ante alios autem Radislaus Gurimēſis princeps, Miſtibogii filius, hac uana ſpe inflabatur, quaſi ſolo armorū terrore Venceslaus expugnari poſſet, agros eius incurſare, armatoſq; illi viros oſtēdere incipit, nec ullos legatos de pace agentes audire vult, immò quò magìs Venceslaus paci ſtuduit, eò maiorem etiā ſuſpicionem pauoris aduerſario faciebat, adeò ut ſuperbiſ-

Cap. 6. Radislaꝰ quidā aduerſus ſāctū uirū inſurgit.

perbiſ-

perbisſimè tandèm Vencenslao reſponderet: Se,niſi tradito ſibi totius Boiemiæ principatu, ab armis nõ diſceſſurum. Coactus igitur à ſuis Venceslaus,militē atque aciem contra Radislaum inſtruit: videnſq; omninò iam ſibi dimicandum eſſe,claſſicum cani vetat, priuſquam ipſe Radislaum alloquatur. Data alloquē di poteſtate, Si aliter,inquit,niſi prælio res pacificari nequit,cur non potiùs ſine magna aliorum clade, ſine multo inſontium ſanguine,ipſi inter nos ſingula ri certamine decernimus? victoriæ permiſſuri, vter vtri iuſtiùs imperare debeat. Perindè quaſi iam manibus victoriam Radislaus teneret,conditione propoſita lætari,inſtareq;, & ad pugnam ineundam feſtinare. Loriculam ſuper ciliciam veſtem indutus, paruoque enſiculo ſuccinctus erat Venceslaus, cùm in arenam prodiret. At Radislaus cataphractus haſtatuſque, cum longa inſuper machæra contra ſeſe inferebat,erecta vtrinquè acie uelut ad nouæ rei ſpectaculum. Nouum enim eſſe videbatur, ut ipſe Venceſlaus pro imbelli habitus, componere ſe cum bellatore auderet. Vbi ſub ictum ventum eſt, alter ſigno crucis frontem pingit,alter haſtam uibrare feſtinat,idēque ſubitò Angelos uidet,atque hanc uocem uelut ab homine promptam,ponè ſe exaudit: Ne feri. Ac nemine conſpecto,quì illam promiſerit,vim numinis,fauore propitio Venceslaum proſequentis uerit* humi procũbit,ueniam audaciæ expoſcit,ſeque poteſtati uictoris permittit. Alleuat proſtratum Venceſlaus, dataque uenia,& dignitate ei reſtituta, monet ut contumaciam in obſequium debitum uertat, nè pòſt grauius ab irato numine plectatur.

Aſſumit arma S. Crucis cõtra hoſtē ſuum S. Vēceſla. Dimiſſus liberatur.

Cap. 7.

Hęc in Germaniam celeriter nunciata,aulam Cæſaris,apud alios admiratione,apud quoſdam irriſione affecerunt. Ottho tunc regnabat, qui Germanorum primus coronam Cęſaream legitimè ſibi traditam in Germaniam intulit,uir illo honore, ob celebrem pietatem & rarã in bellis felicitatem non indignus,nec alienus à Venceslao,neq; eximias ipſius virtutes: & qui unà cū aliis Germanię Principibus, maieſtatem Cæſaream officioſè comiterq; conſeruabat. Is Ottho deliberandi cauſa diem ad conuenienclum Principibus Vormaciam,edixerat,quò ubi Venceslaus quoq; euocatus ſine ulla dilatione veniſſet, dicitur, poſtridie dum ſolenne ſacrificium cunctantiùs ſacerdos facit, ipſe ſimiliter cunctantiùs curiam introiſſe, eamque moram , quaſi ex ambitione nata fuiſſet,Principes adeò ęgre tuliſſe, ut conſpicarent, nè quis ipſorum venētū aſſurgere,neu ſupra ſe locū conſidendi dare uellet. Perluaſum denique Cæſari fuiſſe,ut ſine ullo honore Boiemum uelut arrogantē tranſmitteret. At Cæſar ex conſpectu duorum Angelorum,qui Venceslaum in curiam deducebant,ſubitoque ibidem diſparuerant , obſtupefactus, throno exilit,aduerſùm uadit,ipſumque Venceslaum tãtùm nõ adorat,ac manu mox ſua ad ſubſellia perductum, aſſidere ſibi proximū iubet. Cæteris uehementer factū admirantibus,Cæſar factì cauſam aperit,vicisſim que miratur , q nemo præter ſe quiſquã Angelos, tã clarum manifeſtumq; ſui ſpectaculū exhibentes,oculis ſuis adſpexerit. Hic Moguntinus Pontifex,ſe quidem nihil planè uidiſſe inquit, cęterū horrore quodam ſe perfuſum fuiſſe confitetur,ac tunc demùm famæ quoque nuper inuulgatę,quemadmodùm videlicet interuētu numinis ab hoſtis impetu ſeruatus fuerit Venceslaus, fidem ſe habere, quandò iu præſens paria numina,eundē à calumnia vindicauerint: qua ac inde ſimul uniuerſi citati ueniã deprecantur.

Iſte Ottho Imperator Germanorū primus, regnauit anno 936

Vēceſla' vocat ad īperialia comitia.

Prodigiū à Cæſare uiſum.

Cap. 8.

Cæſar præterea hunc tã liberalem hoſpiti habuit honorē,ut poteſtatem ei petendi concederet , quicquid ipſe æquũ ſibi à Cæſare putaret. Exiſtimabat autē Cæſar,glorioſa eū & ambitioſa petiturum. At is brachium diui Viti ex Gallia, ſub Ludouico Pio Corbeiam in Saxoniam tranſlati,magnaq; religione in Boiemia culti: dein Sigiſmundi quoquè Burgundię Regis,propterea q Vandalicæ nationis fuerit,reliquias ſibi dari poſtulauit. Ad quæ poſtulata Cæſar ſubridens, Feres tu,inquit, primo quoque a reditu noſtro in Saxoniam tempore, quas habere cupis reliquias: interim dona Cæſare digna à nobis accipe, Regium in primis decus quo te ex dignitate tua merito decoramus , deindè tributo abſoluimus , quod Carolus quondàm ſoluendum Cęſaribus inſtituerat. Iuſſit poſtremò & inſignia ſua Venceſlaum ferre, fuſcam aquilam in clypeo candido. Facilè hoc,& illud alterum de tributo amplexus eſt Vēceſlaus , ſed idē caput ſuū diadēmate cingi,ſeq; Regē uoūgi,aut Rex à ſuis appellari nullo pacto ſuſtinuit: quanq̃ à Cæſare,atq; ab aliis Regibus,& Principib' Rex in Epiſtolis ſalutaret.

Sacras reliquias a Cæſare ſibi dari petit.

Rex ſalutatur,tributo abſoluitur,inſignys donatur.

Abnuit regiam dignitatē.

Cap. 9.

Allatis ex Saxonia ſanctorum corporum Pragam reliquiis, Venceslaus omnia ædificia miſſa faciens,applicare architectum manus ad ædē diuo Vito deſignandam, conſtruendamque imperat. Subiiciens dignisſimū eſſe, ut profanis ędificiis ſacra anteuertant. Cæterùm antequàm illa inchoata erat,iam in templo diui Georgij à patre ſuo extructi Venceslaus locum ſepulcro,in quod auia Ludmilla trãsferretur, delegerat, ſimulque abſoluerat, ità ut nihil iam reliqui ſupereſſet,niſi ut tranſlatio funeris in arce Theinensi arcē Pragēſem à ſacerdotibus perageretur. Auertere unus aliquis ab inſtituto Venceslaum cupiebat, inquiens, iam pridem corpus auię computruiſſe: quandoquidē plus trienniū eſſet,cùm illud terra obrutum iaceret, proin nimis feram fore eius corporis trãslationem. Excipit Vēceslaus, Et ſi quidem iam in puluerem ſit redactum,uel ipſum puluiſculum perferri ad me cupio: ſed contrà fortaſsè eueniet, ac tu mi pater autumas: fac modò ut deſiderio meo unà cum cæteris morem geras. Paret ille,ſeque ſuis collegis addit comitē,vſque ad locum vbi ſepulta erat Ludmilla: ſepulcro recluſo,nares ſtatim omnium odor perfudit ſuauisſimus, adhucq; ſuauior arcula recluſa,in qua corpus tabe incorruptū , integrumq; iacebat, niſi quòd parum quiddam ei de naſo decerpſerat arculæ tabella confracta,quam incurioſè quidã tractauerat. Igitur læti re præſenti ſacerdotes, feretrum ſubeūt, corpusque miraculis clarum, quò iubet Venceslaus deportant,conduntque. Sedenim Architecti quoque in templo diui Viti proximo operas vrgent, ut opus celeriùs excreſcat, feſtinante Venceslao ad noui tēpli dedicationē,ſanctarumq; reliquiarū cōſecrationē.

Delubra ab ipſo Struuntur.

Corpus S. Ludmillæ,poſt triennium,apparet incorruptum.

Tranſlatio eius.

Cap. 10.

At tunc primùm creandi Pontificis mentio orta: ſiquidē nullus ad eam uſque diem Pontifex in Boiemia creatus erat, ſed à principio Morauię Antiſtes, poſteà ex Bauaria Ratiſponenſis,officio pontificali apud Boiemos fungebatur. Idem Ratiſponēſis in Morauia quoq; aliquandiū faciebat , quandiù uidelicet vacua ſedes ibidem ſuo Præſule fuerat, nempe annis quinq; & triginta. Quanq̃ igitur Venceslaus Ratiſponam pro Pontifice (diuus Volffgangus tunc Pōtifex ibi erat) qui templū diuo Vito deſtinatū in arce Pragenſi dedicaret,nuos quoſdā miſerit , non ideò tamē curam remiſit quærendi uiam,qua facilimè ad inducendum Pragam Pręſulem,ut inſtituerat, peruenire poſſet, ſed has eius pias curas,ſicut pleraſq; alias ad religionem pertinentes,mater nimis impia intertur bare nō deſtitit. Pari modo,ut mater,Boleslaus filius moratus,armatusq; ad turbandam & oppugnandam fratris pietatem fuit. Nam ſi alias vnquam educatio oſtendit , quantū momenti afferat ad ingenerandos hominibus mores, iū certè in illis duobus alumnis , ex iiſdem

Iſte Voolfgāgus Vrbis habetur vltimo Octobris.

Educationis fructus.

ex iiſdem parentibus prognatis, mirificè demõſtrauit. Nā Venceſlaus, qui à Ludmilla muliere religioſa educatus à puero fuerat, omnibus pietatis, & cuiuſuis præterea uirtutis numeris uir abſolutiſsimus euaſit, ſicut è diuerſo Boleſlaus tum impius, tū ſæuus, tum indomitus & uiolentus: quia Drahomira, quæ Boleſlaum aluit, comparibus uitijs inſectiſsima erat, paratiſsimaque per quamlibet occaſionem, incrementa bonæ religionis impedire, ac potiſsimùm in ſacerdotes deſæuire, quaſi penès illos culpa reſideret, q̃ diſciplinæ (ut ipſa dicebat) ignauiſsimæ deditus Venceſlaus, maiorem diei noctiſque partem, circum ſacella & aras aliasq; cæremonias, q̃ in negociis ſeriis, & ad Principem pertinentibus contereret; quodq; illorum ipſorum ſacerdotū inſtinctu, neq; reuerentiam erga matrem, neque charitatem erga fratrem continuaret.

Boleſlaus matriſat.

Cap. 11. *Implacabile Boleſlai ſacerdotes odiū*

Itaque cuſtodes plagoſi per uias appoſiti erant, qui ictu plagarū ſacerdotes prohiberent, quo minùs Venceſlaum per quotidiana officia adire poſſent. Qua de re factus certior diuus Vuolfigāgus, uenire in Boiemiam ad dedicandum templum ſuperſedit, hac excuſatione uſus tanq̃ breui futurū eſſet, ut Antiſtes Pragæ inauguraretur. Cæterùm nec Venceſlaus fauorem erga ſacerdotes, cultumque, nec uiciſſim illi officium ſolitum, qualicunque iniuria accepta, interrumpi ſibi permiſerunt. Furente itidès magis ac magis Drahomira, cùm quotidiè fermè audiret, tanti eſſe Venceſlaum in ſacerdotes obſequii, ut ipſe ſuis manibus uinum inter ſacra, libaq; & thura illis ſubminiſtraret, ut identidèm illos domi quoque ſuæ inuiſeret, neceſſariiſque rebus ante tempus ſuccurreret, utq; à ſeruitute profana multos redimeret, & ad ſeruitia Dei illos conuerteret: ut denique noctú plerunque, uel in ipſa hyeme nudis incederet pedibus ad templa in quibus peruigilia celebrabant ſacerdotes. Ferunt Podiuinum, qui intimus Venceſlao, & aſsiduus comes fuerat, malè aliquandò à frigore & niuibus acceptum fuiſſe, quanq̃ ipſe calceatus, Ducem ſuū diſcalceatū ſubſequeretur, rurſùs tamen ſubitò incaluiſſe, cùm primùm uidelicet pedes ſuos queadmodū iuſſ' erat, ueſtigiis Ducis impreſſerit.

S. Venceſlai benignitas.

Podiuinus Vuenceſlao intimus.

Cap. 12. *Eccè religioſum S. Venceſlai animū*

Paulìſpèr inter hæc ſuam rabiem Drahomira remiſiſſe uidebatur, poſtq̃ certior facta erat, Vēceſlaū tædio uitæ aulicæ & curarum publicarum, circunſpicere locum ſepoſitum, in quem cum ſodalib. diui Benedicti cucullatis, ipſe quoquè ſodalis futurus diuerteret. Nam & Romam ad Pontificem ſuos iam miſiſſe inaudierat, qui peterent, ut illius authoritate liceret, in Boiemia eiuſmodi ſodalitium inſtitui. Sed dum Romanus Pōtifex legatos diutiùs propter domeſticas ſeditiones retinet, dumq; interim Venceſlaus de conſuetudine ſua, deq; ſacris & cæremoniis nihil quidquam intermittit, non ſuſtinens ulteriorem dilationem impatientiſsima mulier, conceptum iampridèm de tollēdo Venceſlao parricidiū exequi properat. Natalis tunc dies infantuli, recèns ea Boleſlao editi ſe obtulerat. Ad hunc ſimul concelebrandum mater iuxta atquè Boleſlaus frater uerbis ſuauiſsimis Venceſlaum inuitant, gaudii ipſorū cōi oblatum eſſe tempus dicentes, quo tota domus Prīcipalis meritò gaudere debeat, nato ex Boleſlao Principe, qui ſpem ſucceſsionis in principatu Boiemiæ continuaret. Siquidem Venceſlaus præter aliā rebus in aliis abſtinentiam & continentia, conſtantiaq; ſeruatæ quoquè in omne æuū ſuū uirginitatis ſuæ clarus fuit: Et Boleſlaus tunc primùm pater eſſe incepit, producto ad ſpem ſucceſsionis filiolo.

Boleſlao fratri infans natus

S. Venceſlaus perpetua virginitate celebris.

Cap. 13. *Inuitatur ad natalitia.*

Hoc igitur modo inuitatus Venceſlaus, tametsì multo ſatis tēpore, à quouis matris fratriſq; contubernio ſe remouiſſet, attamen, ut antiquū ſeruaret morē ſuū, nemini iniquā, non ſolùm natura coniunctiſsimis, officiū ſuum denegandi, ad natalitia ſe Boleſlauiam uenturū ad diē recepit. Interimq; in cubiculū ſecedens, quos fideliſsimos habuit, ſecum ad feneſtrā ſeduxit, iubetq; eos in atriū Pauli presbyteri, frequentia ſacerdotū refertū deſpicere: ac mox altè ſuſpiria ducens, Quàm cuperē, inquit, uanus uideri augur, utinamq; fiat, ut irritum uenti ſecum auferāt meum auguriū, uidere tā mihi iam uideor, eū locū, qui mea cura, tanto ſacerdotū cœtu, quantū cernitis celebratur, paulò pòſt diſceſſu hinc meo, repētè deſertum iri, cædē uidelicet ſacerdotū futurā per iſta diuinans, q̃ illis ab interitu ſuo immineret. Cæterùm qui tunc præſentes aderant, non intelligebant, quorſum dicta hæc tenderent. Podiuinus tā ſcopū coniectura attingebat, cùm Ducē ſuum reuocare à propoſito Boleſlauiam eundi tentaret, ſed in caſſū. Olim nanq; pro religione & pietate Venceſlaus, nullū periculū, nullū caſum, nullū uitæ diſcrimē ſibi uitandum putauit, ideoq; die luſtrali appetente, nihil ampliùs moratus, q̃ dum ſe apud ſacerdotē expiat, dū aræ adſtat, dum ſacroſanctū delibat libum, extremū ſalutis uiaticum, indè continuò Boleſlauiā petit. Sed nec Boleſlaus procraſtinat fratri ire obuiam, eum cōplecti, gratulari aduentui compoſita adulatione. Conuiuio dein mater adhibita, quanto magis ad oē facinus exercita erat, tāto blādiùs hoſpitē filiū habuit, traxitq; in ſerā noctem conuiuiū.

Præſagia de cæde ſacerdotū.

Vadit Boleſlauiā.

Cap. 14.

At Venceſlaus quanq̃ intelligeret quò tenderēt blanditię, & quam ob rem produceretur conuiuiū, non tamen omiſit, quin de media nocte ſurgens, iret in templum, ut orationes ſolitas Deo optimo commemoraret. In ea re occupatum inuadit Boleſlaus frater, à matre ad ſcelus uigilantiore excitatus, ac primo ab ictu ſuo fruſtratur, enſe ſibi de manibus ob inſperatum ſtuporem elapſo, mox redeunte animo & furore, quem ſceleris participes clientuli extingui non patiebantur, ictum repetit, ac facilè inermem fratrem, patienterque plagam excipiētem, interficit: diſsimulataque nece manè ſtatim filium luſtrat, nomenque ei inter luſtrādum, Strachyquas, à terrore conuiuii mutato uocabulo, quod ipſe terribile parricidio effecerat, indit. Adeò gloriari in malitia etiam ſua geſtiebat, qui potens erat in iniquitate, neſcius adeſſe Deum bonis omni tēpore, tum in uita tum in morte, quemadmodùm illuſtriſsimo tunc patuit exemplo. Eadem quippè nocte Rex Daniæ (uide quanto interuallo à Boiemia ſemotus) per quietem ſe admonitum oraculo teſtatus eſt, ut martyris Vēceſlai in Boiemia à fratre obtruncati, memoriam ſibi colendam ſuſciperet: id quomodò ab ipſo factum, cæremoniæ, ſacerdotes, templum in Dania diuo Venceſlao dedicatum declarant: Vt interim alia penè infinita miracula data opera tranſeamus, partim quia nota & illuſtria, partim quia decantata à noſtratibus, diebus penè omnibus habentur.

S. Vēceſlaus à fratre in templo trucidatur.

Strachyquas filius Boleſlai.

Pſal. 51.

Rex Daniæ in ſomnis monetur, tēplū S. Venceſlao cōſtruere.

Cap 15.

Boleſlaus, parto audacia & ſcelere principatu, audacter etiam illum, & non ſine ſcelere ab initio geſsit, idq; non obſcurè. Siquidē clara uoce, omnibus q̃ aliqua cū diuo Venceſlao familiaritate coniūcti erant, ac præcipuè ſacerdotibus, quicūq; ſua ſpōte Boiemia non decederent, carcerē, exiliū, cædem denunciauit. Adiecit mater, ne cęſi terræ mundarentur, ſed abiecti, ut in campis iacerent, eſca dilaniāda canibus, alitibuſq;. Intra breue igitur tempus uaticinium diui Venceſlai completum fuit, uaticinātis, fore ut à diſceſſu ſuo, atrium Pauli presbyteri, ſacerdotibus uacuum redderetur. Correptus inter præci

Boleſlaus ſæuit in ſacerdotes & Chriſtianos.

Vaticiniū ſancti viri impletur.

Podiuinꝰ laqueo pleƈtitur.

puos ad ſupplicium Podiuinus quoquè, totum bienoium in furca ſub dio peodens, nulla tabe uiolari, oedùm cor rumpi conficique potuit, donèc poſt hauſtam terræ hiatu Drahomiram, ſepeliretur. Nã quo manifeſtior grauiorq; pœna appareret, quæ meritò de crudeliſsima atq; impiiſsima muliere exigenda fuerat, eo loci, quo adhuc inſepulta iacebãt oſſa occiſorum ſacerdotum, terra ſua ſponte dehiſcens, uioam Drahomiram, onà cum curru, & qui ſimul uehebãtur abſorbuit, auriga ſolo incolumi, qui ad arã iuxtà ſitam (nuoc haud extat) equo deſiliens accurrit, cùm fortè tintinnabulum tionire audiſſet, ut corpus Domini adoraret, eaecrante illum Drahomira omnibus maledictis. Qoarè locum eom etiamoùm, ut execratum, funeſtumque declinant uiatores, qui arcem Pragenſem ab occidcotali plaga petũt. Quanquàm terra eodem loci iu ſtatum priſtioum cohæſerit. Puoiti & illi diuinitùs, qui Boleslaum aſſectati, gladios etiam ſuos aduersùs diuum Venceslaũ ſtrinaerunt: pars enim eorum mente alienata, io rabiẽque uerſa præcipites ea alto dcorsùm ſe dabant: quidam io eos gladios, quos oudauerant, incumbere. Ad hæc, templi paries, quem prope occiſus fuit diuus Venceslaus, uelut cædis ipſe quoquè cõſcius, aut potiùs, ut teſtis foret ſceleris ſempiterni, nulla ullius opera abſtergi eluique potuit à cruore, quo reſperſus ex corpore diui Venceslai fuerat.

Drahomira terra hiatu abſorpta.

Necis conſcij omnes diuinitùs puniti.

Cap. 16.

Prodigijs territus, à de ſæuitia remittit Boleslaus.

Hæc tandèm tot prodigia, tamq; uaria ſupplicia, Boleslaum exterruerũt, ut mitiùs deincèps cũ Chriſtianis agere ſæuitiamq; ſuam aduersùs illos remittere inciperet. Acceſsit prætereà nouus ex Cæſare Otthone terror, minitante fratricidii ultionẽ, cùm primùm Hunoicum bellum cõfeciſſet. Quippè Hũoi ex Pannonia uſque in Sueuiam progreſsi, urbem Auguſtam obſidione premebant, tanta ſuorum multitudioe, ut dubitauerit Ottho, prodire ne in aciem contra tantas copias, ao caſtris ſe tenere ſecurius fuerit: ſed dubitantem Vldricus, Auguſtæ Præſul, io diuorum numerum poſteà relatos, io dicto uoius diei ieiuoio, ad ioeundam pugnam impulit: certam ei uictoriam (ſi pugnauerit) promittens. Nec feſellit: taotam enim inter Hunoos ſtragem Ottho edidit, ut Lycus Auguſtanus fluoius, mutatis in cruorẽ aquis, alueum ſuum fędauerit. Capti in eadem pugna duo Hunoorum Duces, ſupplicia crucibus luerunt. Ex Cæſarianis maximè ioſignis Cooradus, Otthonis gener cecidit. Atque hoc interim ſpatio, quod per moras huiuſce prælij interiectum fuit, Boleslaus, uicum quem inhabitabat, ſoſsis, uallis, mœoibus ciogendum, muoiendumque ſuſcipit, & quo celeriùs ſuſceptum opus perficiat, uicinæ nobilitati iniungit, ut certum quiſque paterfamilias colonorum ſuorum numerum operi continuaodo attribuat. Cœpit abnuere operam eiuſmodi ſenex quidam oobilis, inquiens: Exemplum ſe à maioribus oõ accepiſſe, ut ædificandis muris operam aliquam locaret, ſed ut potiùs pro ſalute principis in campo, & in ipſa acie ſiue eques, ſeu pedes dimicaret. Hic ſæuus Boleslaus (ſic iã is paſsim cognominabatur) ſolita ſæuitie incenſus: At ego, inquit, ounc ſtatim exemplum in te ſtatuam, quo cæteri admoniti diſcant parere Principibus, oõ aũt imperia illorũ cõtẽnere. ſtrictoq; gladio miſerandum ſenẽ cõfodit, ac denuò uicinis iniungit, ut iuſſa obedienter faciant.

Eius Vldrici Vita eſt 4. Iulij.

Otthonis Cæſaris victoria contra Hunnos.

Sicarij Boleslai crudelitas.

Cap. 17.

Operi abſoluto, cinctoq; oppido, nomẽ Boleslaoia manet. Huic oppido cùm Ottho appropioquaret, miſsis obuiàm legatis Boleslaos pacem magnis precibus cũ ipſis oppidanis cępit petere. Valdè pręcisè Ottho eis reſpondit, aliter pacem coire nõ poſſe, niſi dedito ſibi fratricida Boleslao. Porrò Boleslaus omoibus rebus ad ſuſtinendam obſidionẽ neceſſariis, frumento, pecore, telis, armis, uiris inſtructus iooppido erat. Noo ità Cæſar foris commeatu abuodabat, uacuis ubiquè ex uicino horreis, & pecoribus in ſyluas loogiùs abactis. Vndè paulò pòſt factum, ut Cæſar ob rerum penuriarum mutata duriore ſeotentia, animum ad molliora inflecteret. Cùm igitur deouò Boleslaus, quanquàm ſatis ut dixi inſtructus, conſcientia tamen ſcelerum timidus, gratiam Cæſaris ambiret, pacemque oraret, eã his tandèm legibos impetrauit. Prima erat, ut commiſſa piacula omoibus modis expiaret. Altera, ut eaules Chriſtianos reuocaret ab exilio. Tertia, ad tributũ oupèr remiſſum, denuò exolueodum reciperet. Vltima, ut eadem conditione atquè cæteri Germanię principes, in nomen Cæſaris iuraret.

Otho obſidet Boleſlauiam.

Conditiones pacis Boleslao propoſitæ.

Cap. 18.

Obſidione ſoluta, Boleslaus ſuis præcepit, ut è cõſpectu ſuo ſepulcrum & corpus S. Venceslai remoueant, idque noctù, per multas teoebras Pragã tranſferant, occulteque ſioe arbitris condant in æde diui Viti ab eodem Venceslao ædificata. Grauiter nimirùm ferebat ſigna & prodigia, identidèm ad corpus ſanctum nunc in cæcos, nunc in claudos, nunc io ſurdos edi: putabatque fore, ut illo ad dioi Viti ædem, ſepulto, Vito etiam potiùs, quàm Venceslao miracula edita attribuerentur. Sed uide, ut ſe inoocentia & ſanctitas, ut denique ipſa ueritas contra aſtum & improbam calliditatem perfacilè defendant. Plauſtro corpus impoſitum fuit, iuſſusque auriga quantùm poſſet accelerare, ut ante lucem è Boleslauia Pragam perueoiret. At aurigã magis equi, quàm ipſe equos regebaot. Itaque cùm primò ad amoem cui Rochetnicze uocabulum, aquis tunc redundantem, deindè ad Vultauiam adhuc redundãtiorem ueotum eſſet, non ponte, ot ille uolebat, ſed plena alueo, utrunque amnem equi traoſeunt, pedibus tantùm non ſiccis, moa ultra Vultauiam ad carcerem arci Pragenſi ſubiectum, immobiliter ſubſiſtuot, nec indè ulla ui ſe amoueri patiuntur oiſi die clariſsimo, cùm iam multorum aliorum ſpectatorũ oculis res eſſet teſtatiſsima, corpus diui Venceslai uectores uehere, id quod obſtinatè priùs illi negabant, quàm uincti ad unum omoes è carcere illo dimiſsi fuiſſent. Corpus pręterquàm quòd à corruptiooe poſt triennium iocolume repertuoi eſt, inſoper etiam ab omnibus uulneribus erat percuratum, una tantùm auricula capiti defuerat, eam Premyslaua Venceslai ſoror ad limen templi, in quo occiſus frater erat, inuentam, arcula clauſam habuit. Cęterùm re, ut geſta fuit, cognita, nè quid de corpore ſaocto deſideraretur, eaodem ſtatim Pragam miſit, ſtatimq; illa capiti ſuo adhęſit.

Fratris et ĩ cadauer inuidia.

Translatio S. Venceslai.

Manet eius corpus immobile, donèc uincti è carcere dimittantur.

Corpus eius poſt triennium incorruptum.

Auricula eius abſciſſa, capiti adhæret.

EIVSDEM S. VVENCESLAI Bocmorum Ducis & martyris, breuis hiſtoria, ex Aeneæ Syluii tum quidem Cardinalis, poſteà Pontificis Maximi, Hiſtoriæ Boemicæ. Cap. 14. & 15.

Septẽb. 28 Ex cap. 14.

BORSIVOIVS coniunxq; Ludmilla, Chriſtianam oeritatem amplexi, fidem catholicam inter Boemos maximè ampliarunt. Ludmilla filia fuit Comitis Slamborii caſtelli Bizenix, quod poſteà Melinca dictũ eſt. Ea qua tulit Borſinoius duos filios, Spitigneum & Vradislaum. Primus patri ſuccedit: ſed moriens ſine filiis, fratri principatum reliquit. Coniũx Vradislai *Drabonucia, mulier audax & ad ſcelus prona, duos pariter filios uiro peperit,

** al. Drahomira ſiue Drahomicia.*

Vuenceſ-

Vuēceslaus & Boleslaus gemini.

Vuenceslaum & Boleslaum. Priorem Ludmillæ tradidit educandum: alterum ipſa enutriuit. Alumni ea nutricibus imitati mores. Vuenceslaus pietatē colere, manſuetudinem præ ſe ferre, Christiana ſacra uenerari, elargiri multa pauperibus, nulli noxius eſſe: Boleslaus idolorum ſectari culturam, honores ambitioſè quærere, adulterari, rapere, occidere, in ſcelera cuncta prolabi.

Cap. 15.

Pater ſuprema ordinans, Ludmillæ, cuius integritatem prudentiamq; optimè noſſet, quouſquè liberi adoleuiſſent, gubernationem prouinciæ dimiſerat. Id ægrè Dabronanciæ fuit: Tymam & Simonem neſarios homines ſubmittens, noctú in caſtello Therim ſtrangulari iuſsit. Ipſa deindè imperium accepit, in omnes crudelis, in Christianos ſæuiſsima & intolerabilis: ac propterea etiam Vuenceslao filio infeſta, cui præferre fratrem non dubitauit.

Virtutes S. Vuēceslai.

De Vuuenceslao hæc referuntur: Potus cibiq; parciſsimum fuiſſe tradunt, corporis maieſtate decorū, uirginitatem ad ultimum uitæ ſeruaſſe: diuina in tēplis officia diurna nocturnaq; nunquam neglexiſſe. Et noctis quidem tempore nudis pedibus ſuper glaciem ac niuem iter agentem, uim frigoris minimè ſenſiſſe: Podium uerò eius comitem, cùm caligatus obriguiſſet, iuſſum ueſtigia Vuenceslai pedibus premere, concaluiſſe. Poſtera die cruenta ſancti uiri veſtigia inuenta. Iniſſe eum, populo perurgente, adhuc uiuente matre, principatum. Duci uerò * Curmenſi, nulla iniuria laceſsito, cum exercitu in Boemiam ingreſſo, atque agros uaſtare conanti, armatum cum copiis occurriſſe: uocatoque in colloquium, ſingulare certamē obtuliſſe. Accepta ab aduerſario cōditione, ubi manus conſeri debuit, Angelos uiſos, qui Vuenceslaū protegētes, arma miniſtrarent: territū ea nouitate * Curmēſem, ex equo ꝑlapſum ueniā petiuiſſe: Boemū libenter humiliato pepercisse, monuiſſeq; nè deincèps aliena cuperet.

** alias Curimenſi.*

** Curimē-ſem.*

Similem Angelorum comitatū uidiſſe aiunt Imperatorem, cùm Vuenceslaus adoleſcens in eius curia obſeruaretur, eamq; ob cauſam brachium S. Viti dono ei dediſſe, in cuius honore cathedralis ædes in Praga conſtructa eſt. Ferunt tunc Boemiā ſub Epiſcopo Ratiſponenſi fuiſſe; ac propterea cùm Vuenceslaus Vuolfangum * præſidē, qui poſteà inter ſanctos relatus eſt, ad cōſecrationem eius baſilicæ ſummis precibus inuitaſſet, reſpondiſſe pontificem, coram Deo iamiam templum ſuum dedicatum eſſe, quod futuram metropoliticam cerneret: miſſurū ſe tamen, qui ſua uice Vuenceslao ſatisfaceret. Creuerat iam Vuenceslai nomen, miraq; populi charitate atq; admiratione celebrabatur. Sed quanto cæteris acceptior erat, tanto acrius in ſe odium fratris matriſq; concitabat: ac propterea licèt dimittere ſeculum, & in monachum tonderi deſtinaſſet, non potuerunt infelices animæ ſancti uiri propoſitū expectare: ſed impatientes moræ, piam principis intētionem ſcelere præueniunt. Fit conuiuiū apud Boleslaum, matre iubente: uocatur Vuenceslaus. Qui etsi mortem inſtare prædixerat, facta tamen cum ſacerdote de peccatis ſuis ex more Christiano confeſſione, fraternam domū ingreditur: ibiq; ſtatim Boleslai manu percuſſus interiit. Dicat aliquis, homicidam ſui ipſius Vuenceslaum fuiſſe: negetq; cælo dignum, qui certæ ſe morti obtulerit. Nos, Gothorum inſtante procella, plurimas Romæ puellas fuiſſe legimus, pudicitię ſuæ uim inferri timentes: & nè in manus hoſtiles inciderent, in Tyberim ſeſe pręcipitauerunt. Quæ poſteà miraculis coruſcantes, ſanctorum honores meruere. Vuenceslai ſanctitati, qua die cæſus eſt, Christum Deum teſtimonium pręſtitiſſe, memoriæ prodiderunt: qui Regi Daciæ per uiſum apparens, ſuo martyri ædem conſtrui mandauit. Ipſum autem Vuenceslaum multis miraculis claruiſſe, atq; inter ſanctos martyres ab Eccleſia receptum tradunt: Drabonuciam paucis poſt diebus, fatis ſuis trahentibus, ultionemque parricidij exigentibus, hiatu terræ apud arcem Pragenſem abſorptam: Boleslaum multis ſceleribus nobilitatū, morbo abſumptum duos filios reliquiſſe, Boleslaum, paternum nomen referentem, & Stratiquatem.

** præſulē, legēdum.*

Proprij fratris manu interimitur.

Rex Daciæ per uiſum iubetur S. Vuēceslao tēplū extruere.

PANTOLEONIS DIACONI & Cartophylacis magnæ Eccleſiæ, encomium in maximum & glorioſiſsimum Michaelem militiæ principem. Ex Simeone Metaphraſte die 8. Nouēb.

Septēbris 29. iuxta Latinos. Cap. 5.

MATERIAE expertium ſpirituum Dominus, & qui in omnem carnem obtinet poteſtatem & adminiſtrationem, qui etiam noſtram formauit eſſentiam: quinetiam uniuerſum mundum, qui cadit ſub adſpectum, conſtituit, eumq; continet & conſeruat propter homines: immò uerò qui propter ſolam bonitatem ex iis, quæ non ſunt, ad hoc ut eſſent, produxit uniuerſa, is eſt ſolus, qui natura & propriè & primò dux eſt omnium, eorumq; curam gerit & eis prouidet: & qui cuiuslibet, quod dicitur & intelligitur bonum, eſt efficiens, impertiens, ſuppeditans & prima cauſa. Secundò autē nobis conſtituit diuinos Angelos & Archangelos, qui curam gererent & præeſſent generi hominum, propter bonitatem naturalem, ut ſuppeditarent hominibus diuinos nuncios & dona, & componerent & dirigerent eorum uitam ad ea, quę ſunt meliora. Et ex diuinis quidem & infinitis Angelis, alios quidem unumquenq; unicuique pręeſſe fidelium, & eum regere iuſsit Dominus, ut dicit in diuinis Euangelijs: Videte, nè deſpiciatis unum ex his paruis: quoniam Angeli eorum perpetuò adſpiciunt faciem patris mei, qui eſt in cęlis. Similiter autem hanc quoquè confirmat ſententiam diuinus propheta Dauid, dicens: Nè des in commotionem pedem tuum, & non dormitabit, qui te cuſtodit Angelus.

Angeli hominū curā gerūt.

Matt. 18.

Pſal. 120.

Alios autem, ut alienas & ignotas gentes regerēt, ut qui oīa adminiſtret, cōſtituit pro numero gentiū, ut unus Angelus totam gentem gubernaret, quò etiā ſcriptū eſt in cantico Moſaico: Quādò diuidebat altiſsimus gētes, ut diſperſit filios Adami: Statuit terminos gentiū ſecūdùm numerū Angelorū Dei. Summè aūt benedictū, & undiq; exaudiendū, & oī ex parte uenerandū militię Principē Michaelē, meliorū & diuinitùs inſpiratorū & fideliſsimorū hoīum eſſe ꝑſidem, & eorū ſalutis curā gerere uoluit: quomodò ipſe uniuerſorū Deus dicit Moſi ſacrorū interpreti; Vade ad Pharaonē regē Aegypti, & educes populū meum filios Iſrael ex Aegypto: & mittam Angelum meum ante faciem tuam, & parabit uiam tuam, ut deducat populum in terram tibi promiſſam, quam iurauit patribus ueſtris. Quinetiam propheta Daniel in uiſione Angeli audiuit eum dicentem: Princeps ſeu præſes Angelus regni Perſarū reſtitit mihi, nè reuocaretur populus Iſrael ex captiuitate Babylonis: nec eſt vllus, qui eos mecum tueatur, niſi Michael princeps ueſter. Hoc ipſum autē ſic quoquè Dauid apertè ſignificat: Caſtrametabitur Angelus Domini in circuitu timētiū eum, &

Cap. 2.

Deut. 32.

S. Michael ſummè uenerandus.

Exod. 3. & 13.

Dan. 10.

Pſal. 33.

liberabit eos. Quis enim tam ſtrenuus fidelium propugnator inſigniter apparuit, veteris & noui interceſſor illuminationum, ſemper caſtra locans in circuitu fidelium, & nos redimens à telis Belial, & omnium inimicorum noſtrorum, qui ſub adſpectû cadunt & non cadunt, ut Michael, dulcis reuerà & ueneranda res & nomen?

Cap. 3. Michael, qui planè eſt plenus pietate Archangelica: qui propter eam, quæ conuenit in Dominum, reuerentiam, pietatem & grati animi uirtutem ineffabilem, & quæ mutari non poteſt ſtabilitatem, prope thronum aſsiſtit Dominicum horrendum & terribilem, cum Cherubim, qui multos habent oculos, & cum Seraphim, qui habent ſex alas, & primum locû obtinet inter mille millia, & deciès mille myriades Angelicorum ordinum: & proximè citra ullum ſtuporem canit tèr ſanctum & ad mirabilem hymnum, inuehens in rebellem & ſceleratiſsimum ſatanam, qui tanq̃ fulgur è cælo in terram fuit deiectus cum immundis & malis eius ſpiritibus. Michael, qui eſt maxima & clariſsima ſtella Angelici decoris & pulchritudinis, & qui claras reddit ac manifeſtas omnes diaboli inſidias. Qui Adam è paradiſo eiectum fraude dæmonis inimici bonorum, texit, traduxit & direxit, & eum terram ligone docuit fodere, ſeminareque & metere, & ad reliqua, quæ utilitatem afferebant, inſtituit: &, ut cum benedictione & conuenienti gratiarum actione, cum ſudore ſemper pane ueſceretur, effecit: ut qui ea iniuria ei contigerat lapſus, per laborioſam & Deo gratam uiuendi rationem, rurſùs corrigeretur.

Eſa. 6.
S. Michael primũ inter Angelos locũ obtinet.
Luc. 10.
Gen. 3.

Cap 4. Michael, qui eſt uerus & ſyncerus Dei aſſeſſor, & ducit ordines uirtutum cæleſtium: & eſt ſapiens gubernator eorum, qui in Deum crediderunt. Qui pii patriarchæ Abrahæ, etsì nô uideretur, prohibuit gladium, nè tangeret Deo gratum eius filium Iſaac, poſtquàm apparuiſſet omni ex parte abſolutum & Deo gratum patriarchæ propoſitum: & in eo benedixit omnes gentes, vtpotè q̃ ex eo ſecundùm carnem eſſet germinaturus Chriſtus uerus Deus & ſeruator noſter. Michael, fax clariſsima immaterialis & inacceſſæ lucis, & diuinus ductor Angelicorum ordinum. Qui legislatori Moſi oues paſcenti in mõte Choreb apparens totus igneus in medio rubi, eû urebat ſine ulla læſione, & non comburebat omninò, ſigna ſanctiſsimæ Dominæ noſtræ Dei parentis ſignificans. Michael, qui diuino nutu primas partes obtinet inter ignis miniſtros, & terram obit, implês uoluntatem Dei omnipotentem. Qui à ratione alienum uatis Balaam prohibuit impetum terribili ſuo aduentu. Quem etiam cùm uidiſſet aſina & timuiſſet, rationis participe uoce ſenem amentem correxit. Michael Angelorum ductor longè maximus, & excellêtiſsimus miniſter diuinæ legis, quæ data fuit in monte Sina. Qui cùm famuli Dei Moſis animam accepiſſet, obſcurû & exitioſum diabolum de eius corpore, cum ipſo auſum uerba conferre, ceſſare fecit & citò euaneſcere.

Gen. 22.
Exod. 3.
Num. 22
Exod. 20
Iuda 1. c

Cap. 5. Michael, qui, ſi id interpreteris, dicitur Dei dux exercitus, & fortiſsimus pugnator, & propugnator eorum, qui ſpem collocant in Domino, & flammea rhomphea, quæ ſcindit machinationes aduerſariorum, tam eorum qui ſub intelligentiam, quàm eorû qui cadunt ſub ſenſum. Qui Ieſu Naue aciem dirigêti contra aduerſarios uiſus fuit ſtricto gladio, & eû terruit hoc alieno & terribili ſpectaculo: & hortatus eſt, ut manum conſereret, & côcideret inimicos Dei hoſtes. Michael, omnium ſupremas, igneumq́; ſereus lampas diuinitatis, quæ eſt principium lucis, unicaq́; & trina, & ſubtilis naturæ conſtitutio: qui terræ fines obit celeriter, & piè iis, quibus vult Deus, mutata figura apparet. Qui ad Gedeonẽ ſolaris inſtàr radii uenit, & ab ipſo tanq̃ diuinus & cæleſtis Angelus fuit adoratus: & ignea uirga tanq̃ holocauſtum conſumpſit cibum quem obtulerat: & eum cum trecentis ſolis impotentibus corroborauit aduersùs maximè impiam & infinitam Madianitarum multitudinem. *Iudic. 7.* Michael, maximè perſpicuum, puriſsimûque & ab omni macula alienum ſpeculum ineſtabilis & immenſæ pulchritudinis diuini & fontani radii & ſplendoris, & acutum telum potẽtis & magni Regis Dei. Qui prophetæ Nathan apparuit, reſplendentem tenens lanceam, & ei animum addidit ad arguendum Dei parentem Dauid, propter lapſum qui acciderat, & citò ut bonorum amicus receſsit, quãdò, Peccaui Domino, ex profundo cordiaà Dauid Rege audiit.

Ioſu. 5.
S. Michael ſuprema lampas diuinitatis.
Iudic. 6.
2. Reg. 12

Cap. 6. Michael, purum & capax receptarulum beatiſsimæ lucis effuſionis & diuinæ illuminationis, & acutiſsimus ac perniciſsimus gladius in eos, qui blaſphemant Dominum. Qui centum & * quinquagintaquinq; millia execrandi & impii Sennacherib Regis Aſſyriorum in uno momento noctù morte affecit, & ab eius tyrannide liberauit pium Regem Ezechiã cum ciuitate Hieruſalem. Michael, qui eſt lucidus & candens ſpiritus, multosq́; habens oculos, & potentiſsimus, & ab omni materiali apparitione remotus, & nullam omninò admittens corruptionẽ. Qui unà cum Azaria & reliquis ſymbolicè aſcendit in fornacem, & ueluti ſpiritum roris mediam effecit fornacem, & tres maximè pios pueros illæſos conſeruauit, & diuina ſpecie conſpectus à Rege Nabuchodonoſor, eum magna affecit admiratione. Michael, qui uerſatur in cælis, & ætherẽ obit tanq̃ pernix fulgur, & uniuerſam, quæ eſt ſub cælo, terram uno momento peruadit: piosque, qui affliguntur, adit, recreat & conſolatur. Qui prophetam Danielem in lacum per iniuriam coniectum, celerrimè conſeruauit, & ſæuorum leonum ora refrenauit, & Abacum rapuit, & ad eum cum cibo parato à Palæſtina adduxit Babylonẽ, & eû rurſùs repẽtè i ſuû locû reſtituit.

** octogintaquinq.*
4. Reg. 19
Dan. 3.
Dan. 6. & 14.

Cap. 7. Michael, qui eſt magnus princeps Angelicorum exercituum & ordinum Archangelicorum, beatiſsimæq́; & immenſæ legionis incorporeorum, & qui fuit ueteris Iſrael rector illo tempore: recentis autẽ electi à Chriſto cognominati Iſraelis dux ualidiſsimus, & cuſtos tutiſsimus, & doctor Dei præceptorum. Qui Perſarum præſidem Angelum reſiſtentem, nè a Babylone liberarentur captiui Iſraelitæ, repulit tanq̃ aduerſarium, & captiuos, qui ſeptuaginta annos miſerè habiti fuerant, in regionem patriam reſtituit, propter aſsiduam cum uehementi ieiunio & multis lacbrymis diuini Danielis prophetæ pro eis ad Deum precationem. Michael, qui eſt à Deo conſtitutus aſſeſſor myſticæ trinitatis, myſtaq́; illuminator & initiator ſupernæ hierarchiæ, & ueteris quod præteriit teſtamẽti, & nouæ noſtræ electæ Chriſti hæreditatis. Qui probaticæ piſcinæ in unoquoq; tempore aquas ſanctificabat in figurã diuini baptiſmatis, & primo, qui in eam deſcendebat, ſtatim præbebat curationem, quocunq; morbo teneretur. Michael, qui eſt ſpecioſum & maximè decorum, & qđ non occidit luminare totius orbis terræ, qui eſt ſub cælo. Ignea & manu non côſtructa colũna ſanctæ & Apoſtolicæ Eccleſiæ auri ſpeciem præ ſe ferentes, & ad cælû uſq; magnitudine pertinẽtes ſcalæ, per quas deſcendit omnis datio bona, & omne donum perfectum, quod mittitur à benefica & bonorum largitrice natura, ad uiros bonos & honeſti amatores in terra. Qui in columna ignis apparuit ſanctiſsimo Archippo,

Dan. 10.
Oratione Danielis prophetæ fuit Iſraelitis reſtituta patria.
Ioban. 5.
Iacob. 1.

chippo, & fideliſsimo miniſtro huius Archangelicę & uenerandæ domus, quàdò ſceleratus populus conabatur ipſum ſanctum cum templo obruere aquis fluuiatilibus, & diuina & Archāgelica uirtute aquas, quæ inſolenter moucbantur, per uirgam citò in petra effudit & tranſmiſit.

Cap. 8.

Michael, qui perpetuò adſpicit faciem patris noſtri, qui eſt in cęlis, & lætatur, immò uerò collætatur cum Domino uniuerſorum propter inuentionem eorum, qui perierant, & propter unum peccatorē, qui ducitur pęnitentia, diem feſtum agit cum omnibus cęleſtibus poteſtatibus. Qui tuba illa terribili & ingenti uoce canenti eſt cantaturus, & fundamenta terræ, & quæ ſunt ſub terra, eſt moturus, quandò ueniet finis conſummationis: & ſurgere faciet & congregabit mortuos omnes, qui ſunt à ſeculo, in ictu oculi ad iudicium generale, & ad accipiendam uitæ remunerationem: ut ferat unuſquiſque ea, quæ fecit per corpus, ſiue bonum, ſiue malum.

Matt. 18. Luc. 15. 1. Cor. 15. 1. Theſſ. 4. 2. Cor. 5.

Cap. 9. S. Michael maximus patronus noſter.

Cùm hunc ergò ſuſcipiendum & maximum patronum, potentemq; defenſorem, & liberè & confidenter loquentem interceſſorem apud omnium Regem Deum, diuinum militiæ principem habeamus Michaelem, ò chari patres, fratres, & à Deo collecte cœtus, piè ipſum ſemper omnes ut reuerà puriſsimum, in mondis cordibus ſemper magnificè extollamus, uerbiſquè lætitiæ & ſpiritalis exultationis, ut decet Archangelum, honorificis uerbis & laudibus hodiè proſequamur, amoreq; & deſiderio ei offeramus & ueneremur, qui ardenter concurrimus ad ſacrum eius feſtum in uenerandum eius templum, quod eſt pii nominis, ut affatim colligamus perennes eius & ſalutares gratias & defenſiones interceſſionis. Eſt enim liberalis ac munificus Dei magnus ille Dux exercitus, cum diuiniſsimo & coarchangelo ſuo Gabriele, benedicens, corroborans, gratia implens, lætificans & orans ac decorans corda fideliū, ut qui ſit ſanctis omnibus potentior. Vniuerſam.n. quæ eſt ſub ſole, creatam naturam ad lucem deducit. Omnes autem eius laudatores eximiè à uariis eripit neceſsitatibus: & eos, qui in omni loco piè eum inuocauerunt, à periculis tam quæ uidentur, quàm quę cadunt ſub intelligentiam, liberat.

Nota, feſtū & tēplum S. Michaelis

Quæ beneficia S. Michael præſtet hominibus. Cap. 10.

Fidelium & orthodoxorum populorum Eccleſias exhilarat, Romanorum cuſtodit rempublicam, Chriſti amantem Imperatorem armat aduersùs Barbaros, Chriſtianos reddit uictores, hoſtes inimicos perſequitur, ab hominum calumniis ſuos ſeruos conſeruat: ab eorum qui perſequuntur, moleſtiis pios liberat: ab ingentibus maris fluctibus eos, qui ipſum inuocant, eripit: fertilitates fructuum terræ ſuppeditat: eos qui in tenebris uerſantur, ducit: eos defendit, quibus fit iniuria: conſolatur eos, qui ſunt puſillanimi: ægrotos uiſitat, fideiubet pro peccatoribus, dæmonum impetus propulſat, uitiorum flammā reſtinguit: ut ſanctitatem faciamus, nos inducit: & omnes, qui ſanctum & uenerandum eius feſtum fide & deſiderio alacriter celebrant, ex omni difficultate & noxio occurſu liberat, & dat ſalutarem gratiā princeps Dei militiæ, ad petitionem ſemper utilem deducit & ad uiam pœnitentiæ, & eis peccatorum procurat remiſsionem, & in iuſtorum ſtationem connumerat in regno cælorum gratia Chriſti Dei clementiſsimi: Cui gloria & potentia cum patre omnipotente, & ſanctiſsimo & bono uiuifico ſpiritu, nunc & ſemper, & in ſecula ſeculorum, Amen.

Quæ eius feſtum celebrantibus conferat dona.

EIVSDEM PANTOLEONIS Diaconi & Chartophylacis magnæ Eccleſiæ, narratio miraculorum maximi Archangeli Michaelis. Habetur itidèm in Metaphraſte eodem loco.

29. Septembr.

MAGNAE & multæ & uariæ ſunt tuæ incorporeæ & magnificæ Archangelicę uirtutis & dignitatis notiones, donaque & gratiæ, o glorioſiſsime Michael princeps militiæ, ampluſq; & reuerà ſublimis & multiplex decoræ tuæ materiæ, expertis formæ, & uitæ ſtatus. Eſt autem parua & nihili faciē da humanæ linguæ carnea poteſtas, anguſtuſque & humilis & artificio carens, qui per inſtrumenta corporea à noſtro corde ſermo proficiſcitur. Quomodò ergò te, o omnipotentis Dei princeps militiæ, pro dignitate, licèt conemur, laudibus affecerimus? Quam uocem incorpoream, incorporeo tuo & intelligenti ordini reſpondentem, per materialia & corporea labra offeremus? Quibus utemur ſonis, quę ſignificent ineffabilem & inexplicabilem tuam gloriam? Dubitat reuerà uniuerſa natura terrigenarū te laudare & celebrare, qui es princeps ordinis ſupercęleſtis. Enarrari enim & uerbis explicari nō poteſt locus diuinæ tuæ pulchritudinis & ſplendoris. Quomodò enim mirabilis facta eſt ſcientia Dei ex nobis: inualuit, non poterimus nos homines ad eam: ità etiam Archangelicæ eſſentialis tuæ bonitatis & poteſtatis infinita multitudo, à qua arcana & diuina emanant fidelibus, appræhendi & inueſtigari non poteſt humanis cogitationibus.

S. Michael prīceps ſupercæleſtis ordinis.

Pſal. 138

Sed quoniam alicubi dicit diuinum eloquium: Quod didicimus, prædicamus: & quod ſcimus, annunciamus: ea de cauſa mittentes infinita magnalia tuorum miraculorum, pauca quędam, appoſitè & conuenienter collecta ex diuinis ſpiritus eloquiis, conamur exprimere noſtrorū uerborum coloribus, & graphicè narrare magnificentiam gloriæ ſanctitatis tuę, & terribilium tuorum miraculorum eructare potentiam, & prodigia tua annunciare iis, qui hodiè fide ſunt congregati in diuino tuo feſto: ut ſalutis iam propoſitum argumentum omnibus, qui ardēter ad te accurrūt, o maxime & in primis admirabilis Michael princeps Dei militię. Hodiè.n. tanquā magnificentiſsimus quidam conuiuator, conuocabo nos oēs ſpiritales conuiuas ad epulum tui feſti, quod exortum eſt ſole luminoſius: quod poſitum eſt ad principia orbis terrę, qui eſt à finibus uſque ad fines: in quo miraculorū & aīę utilitatis deliciis ſe explent oīa corda fidelium. Sed nunc quoquè, ut ſemper, miſerere noſtrę humilitatis, qui es excelſus aſſeſſor regni cęlorum, & exorere nobis ſplēdoribus benignę tuę prouidentię, qui à benigno Deo accepiſti benignitatem, benigne Michael princeps militię. Qui es lęta & luminoſa, ſignificanſq; & ſplendida ſtella ſolis glorię. Qui es fortiſsimus pugnator & propugnator ac defenſor eorum, quí Dñm diligunt. Qui prouides & proſpicis, eoſq; firmo tuo patrocinio adiuuas & defendis, qui te inuocant, & magno deſiderio ad te accedunt in diuinam tuam ędem & maximè uenerandam. Tu illumina noſtros intelligentes cordis oculos, ut intelligamus, menteq; appręhendamus & enunciemus, quoàd eius fieri poterit, miracula tuę maieſtatis. Nam per te uniuerſa copioſa omniū bonorum ſuppeditatio datur ab omnipotenti Dei prouidentia iis, qui in te ſperant citra ullam dubitationem, & ſe conferunt ad omnem tui laudationē.

c. Iohān. 1.

Feſtū S. Michaelis ſole illuſtrius.

S. Michaelis patrocinium.

Quid antem cogitantes, aut quibus verbis vtentes imprimis, poterimus ſufficienter oſtendere diuinæ prouidentiæ & benignitatis infinitum pelagus ? Ad primum enim bonum & quod præcipue primò operatur, quoàd eius fieri poteſt, oportet apertè omnes extolli. Principaliter ergò & apertè & ex debito debemus mente cogitare, qui figuram ferimus & imaginem eius, quę ex ſe habet poteſtatem & dominiũ diuinæ eſſentiæ, quòd unus eſt & ſolus Deus, qui propter infinitam bonitatem eſt omnia fabricatus, *Coloſſ. 1.* quæ ſunt in cælis & in terra, vt dicit diuinus Apoſtolus: ſiue viſibilia, ſiue inuiſibilia, ſiue throni, ſiue dominationes, ſiue poteſtates, ſiue virtutes ſiue, principatus, ſiue Archangeli, ſiue Angeli, ſiue Seraphim, ſiue Cherubim: & ipſe eſt ante omnia, & omnia in ipſo conſtant. Qui hanc etiam variam condidit creatam naturam, in unam vnius mundi harmoniam & complementum. Qui ſolus eſt ingenitus & æternus. Qui ſolus eſt expers principii, & in quem non cadit *Diuinæ maieſtatis proprietates.* interitus & finis. Qui ſolus eſt eiuſmodi, vt comprehendi & inueſtigari & videri nequeat: Qui omni circunſcriptione & comprehenſione eſſentiam habet ſuperiorem. Qui nullam poteſt ſuſcipere mutationẽ & alterationem: eſtque omnipotens, & ab exitio & interitu aliena natura, fons perennis, & qui nũquàm exinanitur, miſerationum & bonitatis: omnium diuinorum donorum & gratiarum, qui exhauriri minimè poteſt, abyſſus: miſericodiæ, quod non poteſt exprimi, pelagus; beatiſsima & ſumma pulchritudo, & ſola reuerà digna, quæ ametur. Vniuerſi, quod dicitur & intelligitur, boni efficiens & impertiens & largiens cauſa, & prima cauſa. Hic eſt, qui propter ſolã bonitatem eſſentialem & naturalem, ea quæ nõ erãt aliquandò, uocauit ad hoc ut eſſent, & omnia ad eſ- *Rom. 4.* ſentiam deduxit & conſtituit, eaque comprehendit & continet, dirigit & ducit, ferens ſolo nutu ſuæ maieſtatis & potentiæ.

Oratione in Chriſti Natiuitate: & Oratione 2. in Paſcha. Atque primùm quidem, conuenienter ei quod dicit Theologus Gregorius, mente agitauit Angelicas & cæleſtes poteſtates: & quod mente agitauit, fuit opus uerbo completum, & ſpiritu perfectum. Sicque conſtiterunt ſecundi ſplendores, miniſtri primi ſplendoris: ſiue intelligentes ſpiritus, ſiue ignem, vt pntè materiæ expertem & incorporeum, ſiue aliquã aliam naturam, quòd quam proximè ad ea, quæ dicta ſunt, accedat, eos exiſtimare oporteat. Volo quidem, inquit, dicere eos primùm ad malum immobiles, & qui ſolùm habent boni motum, vt qui ſint circa Deum, & primò à Deo illuminantur. nam quæ hic ſunt, ſunt ſecundæ illuminationis. Mihi autem perſuadet, ut non immobiles, ſed ad mouendum difficiles eos exiſtimem, qui propter ſplendorem Lucifer, *Lucifer ob ſuperbiã factus ẽ tenebra.* & factus eſt & dicitur tenebræ propter elationem; & quæ ſub eo conſiſtunt poteſtates, architectatrices uitii, boni fuga, & nobis cõciliatrices. Atque ſic quidem qui apprehenditur intelligentia, & propter hęc mundus fuit conſtitutus.

Cùm autem prima ei rectè ſe haberent, ſecundũ mente agitat mundum materia præditum, & qui cernitur. Et is quidem eſt id, quod ex cælo & terra, & iis quæ intercedunt, eſt conſtitutum & coagmentatum. Luciferum autem, eum qui à Deo defecit & cum eo pugnauit & eſt inſolens & iactabũdus, diabolum vocat Theologus, ea uoce Eſaiæ prophetæ, qui eius cau- *Eſa. 14.* ſam deplorat, & dicit: Quomodò cecidit è cælo Lucifer, qui manè oriebatur, & contritus eſt ſuper terram? De eo enim diuinus quoquè Dauid, ad eos, qui ſimiliter à diuina charitate defluxerant, atquè ſcelera- *Pſal. 81.* tus ille & malitioſus, qui defecerat, dicit: Et tãquàm unus ex principibus cadetis. Princeps enim erat unius angelici ordinis in cęlis diabolus, non diabolus ab initio productus & factus, ſed bonus ex bono, & pulcher ex pulchro & qui ſolus bona facit, *Diabolus aliquandò unius Angelici ordinis princeps* opifice vniuerſorum. Poſtremò autem præter legẽ naturæ, decretumque & rationem diuinæ iuſtitię, imperij cupiditatis œſtro percitus, rebellauit aduerſùs creatorem, regnum eius & gloriam ſibi conans uſurpare. Secum autem attraxit etiam infinitam rebellium multitudinem, quæ ſuæ ſtultitiæ & malitiæ eum accepit adiutorem. Nam propter hanc cauſam impiæ cogitationis, ex cęli conuexis vehementi impetu cecidit execrandus. Nam ſimul atque ei uenit in *Caſus Luciferi.* mentem ſceleratiſsima & maximè impia cogitatio, fuit confeſtim contritus ab omnipotenti Domino, qui dixit: Videbam ſatanam tanquàm fulgur è cęlo *Luc. 10.* cadentem. Similiter autem de eo quoquè dixit per Ezechielem prophetam: Simulatque elatum fuit cor *Ezec. 28.* tuum propter pulchritudinem tuam, & dixiſti in cogitatione tua, Deus ego ſum: ſtatim à ſancto monte meo in terrã te deieci per Cherubim, & interiit ſciẽtia tua cum pulchritudine tua: & dabo te in cinerem ſuper terram coram omnibus te uidentibus, fidelibus ſcilicet. Quomodò etiam dixit Dominus in diuinis Euangeliis: Eccè do uobis poteſtatem calcandi *Luc. 10.* ſuper ſerpentes & ſcorpios, & ſuper omnem poteſtatem inimici.

Nonnulli autem diſcendi cupidi inquirunt, num propterea ſit eiectus, quòd Adam eum non adorauerit. Eſt autem ſtultorum & inſipientium hoc dicere. Cecidit enim diabolus priuſquàm factus eſſet Adam, quomodò patres apertè pronunciant omnes, Angelos fuiſſe factos ante cælum & terram. Diabolũ verò, eſt probabile, quarto die cecidiſſe, quãdò Deus *Iob. 38.* fecit luminaria, ſicut ſcriptum eſt in Iob. Quandò facta ſunt aſtra, laudarunt me magna uoce omnes angeli mei, & hymnis celebrarunt. Semper enim etiám non tacitè Angelis Dominum glorificantibus tunc cum maiori uoce eum laudibus celebrarũt, ut ſignificauit ſcriptura, propter iuſtum ſcilicet caſum maligni illius, qui defecerat. Oportet autem ſcire ex noſtris ſcriptis, o dilecti, quòd omnis chorea & ordo habet ducem ordinis, qui incipit melodiam. Sic etiã de ſanctis Angelis dicit Dionyſius, Angelicorum ordinum diuiniſsimus interpres: Non abſurdè diuina, & cæleſtia, materiali noſtræ hierarchiæ, pro uiribus ſenſiliter, quoàd eius fieri poteſt, ſunt aſsimilata. Ducem verò ordinis Angelicæ choreæ lucidiſsimum & maximum militiæ principẽ Michaelem in- *S. Michael ordinis Angelici Dux.* telligere, à ſuperis accipimus.

Miraculum primum de rebelli & ſuperbo ſatana & immundis eius ſpiritibus.

HIC ergò fideliſsimus & sãctiſsim⁹, magnus exercitùs Dux Michael, diuini cõſilij pius miniſter, *Apoc. 12. S. Michael eijcit deſertores ſpiritus è cælo.* qui propter Dominicũ & omnipotẽtẽ diuinum iuſſum, in terram iecit ex cæleſtibus abſidibus rebellem & ſuperbum ſatanam cum eius immũdis & malignis ſpiritibus; tunc in eos inuectus, & triumphum agens de eorum malitia, congregatis cunctis Angelorũ populis, magna uoce laudauit Deum uniuerſorum, & omnipotentem Dominum, Angelicos greges eò uelutì ducens, vt ſtatus meminiſſent immobilis, & quę bona facit ſtabilitatis, & dicit: Attendamus: perindè acsi diceret: Qui creati fuerant, & quibus obtigerat, ut Deus increatus & inadſpectabilis eos produceret propter naturalem ſuam bonitatem, quid eis accidit qui nobiſcum hucuſquè diuinis illuſtrabantur ſplendoribus ? Animaduertamus quàm repentè mutati ſunt in tenebras propter arrogantiam &

con-

Uſus liberi arbitrij.

contemptionẽ eius, qui eos fecerat. Cognoſcamus quos fructus conciliet liberi arbitrij voluntas incõſiderata. & ſtemus immobiliter in timore, quotidiè diuinum miniſterium opifici offerentes. Porrò autẽ quandam quæ eos contineret hymnodiam, ut qui in primo loco ſtatei, cum Seraphin & omnibus ſimul diuinis & cæleſtibus poteſtatibus, magna uoce cecinit, diuinam illam & quæ nunquam poteſt deſinere omnipotentis diuinitatis, quæ eſt principum luminis, vnitaq; eſt & trina, tèr ſanctã glorificationẽ:

Eſa. 6.

Sãctus, sãctus sãctus, Dominus Saboth: plena eſt uniuerſa terra gloria eius. A Dei uerò adminiſtratoria diuina gloria alienatus maleficus diabolus, cùm uidiſſet terreſtrem hominem eſſe quauis re creata honoratiorem, vt qui Dominicis manibus factus eſſet ad ſuam imaginem & ſimilitudinem, ſtatuit eum totis uiribus ſeparare & eripere ab eius, qui ipſum fecerat & honorauerat, ſalutari præcepto. Vidẽs enim

Inuidia et malignitas dæmonis in homines.

malignus & ſceleratus ſe in extrema eſſe ignominia, valde cruciabatur: & cum non poſſet ad Deum conuerti, in Dei imaginem ſuam effudit improbitatem, & effecit ut homo eſſet obnoxius interitui & morti, eo eiecto è diuinis & viuificis paradiſi delicijs. Et

Gen. 3.

ſtatuit Deus Cherubim & flammeã rhompheam verſatilem, vt cuſtodiret paradiſum. Sed etſi ſic quidem cecidiſſet homo, qui liberum habebat arbitrium, & à bono ſtatu deſiuiſſet, non eum deſpexit Deus: ſed

E cõtrario Dei benignitas in eos.

ut qui ſit natura benignus & ingens mare habeat bonitatis, veluti quædam arma ad conſeruandum ualidiſsima ei præuidit magnum Michaelem militiæ principem aduersùs diaboli potentiam: ut cuſtodiret & defenderet hominem, qui lapſus fuerat, vt quomodò ceciderat per imperitiam, per laborioſiorem rursùs viuendi rationem & diuinam virtutem inſtaurato prælio, victor effectus coronetur.

De Adamo mirac. 2.

Purrò autem Archangeli Michaelis ſuaſionibus & monitis inſtructus Adam, & ligone terram fodiens, & ſudore & labore frugaliter nutritus, non fuit amplius ſeductus ab hominis inimico & Dei hoſte, nec paſſus eſt aliam ab ipſo commotionem. Nam ab eo tempore omninò eum ualdè habebat odio, mente agitans per propheticum rorem, qui adhuc in eo inerat, illud: Nè des in commotionem pedem tuum, &

Pſal. 120.

non dormitabit, qui te cuſtodit Angelus. Ab eo enim

Matt. 18.

tempore credimus nos habere Angelum unicuique animæ ducem, ut dicit Dominus in Euangeliis: Vide te nè deſpiciatis unum ex his paruis, qui ſunt minimi. Angeli enim eorum aſsiduè uident faciem patris

Gen 48.

veſtri, qui eſt in cælis. Similiter etiam dicit Iacob patriarcha: Angelus, qui me liberat à malis omnibus.

Act. 12.

Non dixit, Qui me liberauit: ſed, qui ſemper liberat.

Quilibet fidelis proprium hẽt Angelũ cuſtodem.

Quinetiam beatum Apoſtolum Petrum a manu Herodis Angelus Domini liberauit. Simulatquè enim conſtitutum fuit humanum genus, iuſsi ſunt Angeli eius vitæ curam gerere, & unumquenque hominẽ fidelem ſortius eſt bonus Angelus, vt eius vitam componeret, & eius animam perficeret. Multi autẽ cũ eo luctantur dæmones, à uia recta eum facientes aberrare. Immundis enim dæmonibus nõ ſunt curæ infideles, ſed ii qui piè viuunt. eis enim inuident, & cum eis bellum gerunt. Quandò autem ambulat quidem in ſanctitate & iuſtitia homo fidelis, lętatur Angelus, qui & fuit datus ad ipſum cuſtodiendũ. Quandò uerò à uia recta declinauerit, triſtis quidẽ eſt bonus Angelus: dæmones aũt exiliunt. Iam verò magnus quo

Oratione 2. de ieiunio.

què dicit Baſilius: Sunt Angeli, qui in unaquaque eccleſia deſcribunt eos, qui orant & ieiunant. Vide o homo, nè propter paruã voluptatem & breuẽ ſomnum, hoc damnum accipias, quòd te nõ deſcripſerit Angelus.

Et in fidelibus quidem, ut priùs diximus, unus Angelus à Deo datus eſt unicuique. In infidelibus autẽ vnamquanque integram gentem ſortitus eſt unus Angelus, ut dicit ſcriptura: Statuit terminos gentium

Deut. 32.

ſecundùm numerum Angelorum Dei. Et ut Iudæorum quidem gentem cuſtodiret, conſtitutus eſt Michael, magnus Dei militiæ princeps, ut potè quòd

Dan. 10.

in Deum credidiſſent. Alius verò præfectus fuit Perſis, alius verò Græcis, & deincèps ſimiliter. Cæterùm diuinus quidem & magnus Dei exercitus Michael, eſt princeps omnium cæleſtium poteſtatum,

S. Michael princeps omnium Angelorũ & Eccleſiæ.

præeſtque & curam gerit totius gentis fidelis: rurſùs fideles, qui laborant, præuenit & conſeruat, ut qui a Deo iuſſus ſit celerem habere naturam, & tanquàm fulgoris adeptus velocitatem, vniuerſam terram & ætherem uno momento percurrere. Exiliit enim, inquit, Angelus, qui ambulabat ante caſtra fi-

Exod. 14.

liorum Iſrael. Hunc autem Angelum, militiæ principem Michaelem eſſe dixit ſcriptura in Ieſu Naue. Nã

Ioſu. 5.

nomen eius apertè declarauit in propheta Daniele.

Dan. 12.

Hic ergò magnus & glorioſus Dei militiæ princeps Michael, & veteri, vt conuenit, fuit adminiſter: & nouo magis adminiſtrat, quæ ſunt ſalutaria. Poſtquàm enim valdè irritarunt & penitùs dereliquerũt Dominum Deum increduli Iſraelitæ, & ea de cauſa fuerunt penitùs exterminati, & aduocati ſumus qui credidimus ex gentibus, & factus eſt nouus Iſrael, à

Chriſtiani noui Iſraelitæ.

Chriſto denominatus, & Chriſtum intelligens, (nam ſi interpreteris Iſrael, is eſt mens uidens Deum) tũc diuinum quoquè militiæ principem Michaelem remouit à Iudæorum conſuetudine bonus Deus, & ab eo tempore eum nobis electis Chriſtianis conſtituit maximum defenſorem & ſeruatorem, aliarum gentium curam ſuſcipientibus apertè aliis minoribus Angelis. Nam quo eſt gens quidẽ ſancta Chriſtiano-

S. Michael Chriſtianorũ cuſtos.

rum reliquis omnibus præſtantior, eo neceſſè eſt eſſe maiorem dignitatem Archangeli Michaelis, qui curam gerit generis Chriſtianorum. Non enim eſſentia Angelorum habet differentiam, ſed dignitatis excellentiã. Vult enim omnes homines eſſe ſaluos, qui uniuerſorum curam gerit, & eſt natura benignus.

De Abraham mirac. 3.

Sed cùm miſeri homines ſua ſtultitia in errore perſeuerarent & cultu ſimulacrorum, & nequaquàm vellent id quod oportebat intelligere, & effectorẽ agnoſcere ex magnitudine & pulchritudine rerum ab eo creatarum, pius ille Abraham, cùm ex rebus creatis mente comprehendiſſet creatorem, & infinitæ potentiæ admiratus eſſet artificium, valdeque ægreſceret & indignaretur in ſtultos & incredulos, qui rem creatam colebant ultra creatorem, Deus è cælo eum eſt allocutus, dicens: Egredere è terra tua & ex co-

Gen. 12.

gnatione tua & ex domo patris tui, & ueni in terrã, quam indicabo tibi. Deindè ſic ei apparuit in ſpeciè trium Angelorum. Ab eo autem hoſpitio acceptus

Gen. 18.

apud quercũ Mambre, præclarę eius hoſpitalitatis mercedem prębuit ei iam ſeni, & cùm ſterilis eſſet uxor Sara, pium filium Iſaac & in moribus & uirtu

Gen. 21.

te ei ſimilem. Poſtquam autem præter ſpem natus eſſet filius, omnibus probatiorem reddens eius animi magnitudinem, fideique & animi pietatem, ei rursùs dixit: Abraham Abraham, accipe filium tuum

Gen. 22.

dilectum, quẽ genuiſti Iſaac, & eum mihi offer in ſacrificio. Ille autem ſimul atquè fuerat ei imperatum, rem exequebatur: & cùm ligaſſet Iſaac, & extendiſſet manum quæ tenebat gladium, iam guttur illius tacturum, eum repreſsit Angelus Domini, Michael ſcilicet, dicens: Nè immittas manum tuam in filium. Nunc enim nòui, quòd tu timeas Dominum: ſed aſpice tuis oculis, & vide ad te miſſum arietẽ ligatũ. & eum offer pro Iſaac filio tuo. Hunc autem Ange-

dixit diuino Dauidi: Dominus quoquè abſtulit peccatum tuum: non morieris: magnam & ineffabilem benigni Dei bonitatem ei annuncians, & eum conſolans.

De Sennacherib mirac. 9.

Iam uerò cùm execrandus Sennacherib Rex Aſſyriorum, plurimas gentes redegiſſet in ſeruitutem, & multas Iudææ munitas cepiſſet ciuitates, uenit & circundedit Hieruſalem cum maximis copiis, & ſtatuit Rapſacen ſæuiſsimum ſuum ducem ad piſcinam niç ſuperioris, & clamauit Hebraicè ad Ezechiam & Iudæos, qui erant in ciuitate, blaſphema uerba dicens

4. Reg. 18

& ſatanica: Hæc autem dicit uobis Rex magnus Aſſyriorum: Quæ eſt hæc fiducia, qua confiditis, quia dicitis: In Dominum Deum confidimus? Egredimini ad dominum meum potentem Regem Sennacherib, & uiuetis, & non moriemini: & comedet uir ficum ſuam, & bibet uitem ſuam: & accipiã ex uobis in terram meam, & glorificabo ualdè & magnificabo: & nè audiatis Ezechiam, quoniam uos decipit, dicens: Dominus nos liberabit. Num liberantes liberarunt dii gentium unuſquiſque ſuam regionem à manu Regis Aſſyriorum? Hæc cùm audiſſet Ezechias, induit

4. Reg. 19

ſaccum, & ingreſſus eſt in domum ſuam, & fleuit uehementer, dicens: Domine Deus Iſrael, qui ſedes ſuper Cherubim, & in orbem circundaris & glorificaris non tacitè à Seraphim, & ab omnibus ſanctis Angelis. Tu Deus ſolus in omnibus regnis terræ. Tu feciſti cælum & terram, & omnia quæ ſunt in eis. Inclina Domine aurem tuam, & audi: Aperi Domine

Ecce quãti pōderis ſit apud Deũ oratio iuſti Regis.

oculos tuos, & uide, & attende ſermones Sennacherib, quos miſit, exprobrans Deum uiuentem. Quoniam in ueritate Domine deſertas reddiderunt gentes Reges Aſſyriorum. Et nũc Domine Deus noſter, ſerua nos à manu eius, & cognoſcẽt omnia regna terræ, quòd tu es Dominus Deus ſolus. Et egreſſus eſt Angelus Domini nocte illa, & interfecit ea caſtris Aſſyriorum centum octogintaquinque millia. Et cùm manè ſurrexiſſent, inuenerunt corpora mortua. Et dum auerteretur & fugeret Dei hoſtis Aſſyrius Sennacherib, eum interemerunt duo filii eius grauiter in gladio, cùm permanſiſſet nulla ductus pęnitẽtia. Cuius autem fuit hoc ſtupendum, præclarumque & admirabile facinus & potentia? non omnium Regia Domini Sabaoth prĩcipis copiarum Michael, qui nõ uiſus duxit exercitum, & aduerſarios temporis momento ſine gladio apertè concìdit, in auxilium & cuſtodiam ſuorum, qui ſpem ſuam collocarunt in Deũ uiuum ultionum, & qui ſolus poteſt ſeruare?

Inſenſati Iudæi aſcribunt ſibi diuinitus allatã uictoriã.

Sed ingrati Iudæi, & ſtulti, & increduli, & ignari, qui plurimorum diuinorum beneficiorum fuerunt immemores, poſt manu Angeli hoſtium illorum infeſtiſsimorum factam cladem, & turpem illorum fugam, ne ſic quidem potuerunt intelligere & agnoſcere, ſed dicebant: Manus noſtra excelſa fecit hæc omnia prodigia. Propterea tradidit eos Deus omninò in manus Nabuchodonoſor Regis Chaldęorum,

4. Reg. 25

qui etiam diruit omnes muros Hieruſalem, & incendit ciuitatem totam, & domum Domini, & bello capta accepit uaſa ſacra, & multitudinem diuitiarum eorum, & duxit omnia Babylonem. Et fuerunt Iudæi ſeruientes in captiuitate cum magno metu Chaldæis, colentes omnes eorum ſimulacra, præter ſanctos tres pueros & prophetam Danielem.

De ſãctis trib⁹ pueris mirac. 10.

Hi enim ſoli uiri pii, etiamsi planè infantes abducti eſſent in captiuitatem, Dei timorem ſemper habentes, non cum ſui generis pontificibus, ſcribis & phariſæis eò deducti ſunt, ut colerent deos, qui non ſunt, neque regium illum iuſſum timuerunt: ſed in Deum uiuum, qui dat ſalutem, confidentes, cùm ducti eſſent ad tyrannum, audacter dixerunt: Notum

Dan. 3.

tibi ſit, Rex, quòd deos tuos non colimus, & imaginem auream quam poſuiſti non adoramus. Tũc Nabuchodonoſor Rex in ira & furore iniecit Ananiã, Azariam & Miſael in fornacem ignis ardentem: Dei autem Angelus, Michael ſcilicet, ſimul cum eis deſcendit in fornacem: & nec omninò quidem eos tetigit ignis: ſed excuſſit Angelus flammam fornacis, & tranſiit ignis circuncircà, & combuſsit uiros omnes, qui ipſos iniecerant, hoc eſt, adminiſtros Regis. Tunc tres tanquàm uno ore lætantes, laudabant & benedicebant & ſolum Deum glorificabant. Rex autem audiuit ipſos Deum laudantes in medio fornacis: & citò ſurgens, dixit magnatibus ſuis: Non tres uiros uinctos iniecimus in medium ignis, & adſpectus quarti eſt ſimilis filio Dei? Tunc cùm Rex eos aſpexiſſet, egreſsi ſunt illæſi. Cùm autem diuini pueri egreſsi eſſent abſque ulla læſione, coram eis adorauit Rex, & dixit: Benedictus Dominus Deus Sidrach, Miſach, & Abdenago, qui miſit Angelũ ſuũ, & eripuit pueros ſuos ex igne fornacis ardentis. Tũc Rex conſtituit eos principes, & maximo eos honore affecit cum propheta Daniele. Pulchrè reuerà diuinus cantor Dauid pſallit: Caſtrametabitur Angelus Domini in circuitu timẽtium eum, & liberabit eos.

Nabuchodonoſor adorat Deũ, uiſo miraculo.

Pſal. 33.

De Daniele propheta miracu. 11.

Simile autem rurſus miraculum oſtendit Deus admirabilium, per glorioſum Archangelum ſuum Michaelem, in famulo quoquè ſuo Daniele, iniecto in lacum leonum. Nam poſtquàm regnarunt Reges alii à Nabuchodonoſor, diligebatur ab omnibus ſapientiſsimus Daniel, ut qui ex Deo ſomnia coniiceret. Babylonii autem inuidia moti, inſurrexerunt eo tẽpore aduerſùs Cyrum, qui tunc apud eos regnabat, ſicut priùs aduerſùs Darium, & dicunt ei: Rex, da nobis, ut morte afficiamus Hebræum Danielẽ: quoniam Bel deum noſtrum contriuit, & uenerandum draconem interfecit, & ſacerdotes & incantatores noſtros occidit. Sin minùs, te interimemus & domum tuam, ut Iudaizantem. Cùm uerò uidiſſet Rex, quòd eum ualdè urgerent, coactus tradidit eis Danielem. Illi autem iniecerunt eum in lacum leonũ, & fuit illic ſex dies. Erant autem in lacu ſeptem leones. Occluſit uerò Archangelus Michael ora leonũ, & non moleſtia affecerunt Danielem, neque attigerunt omninò corpus eius. Cùm uerò ueniſſet Rex ſeptimo die, ut lugeret Danielem in lacu, inuenit ſalua quæ fecerat ſignacula. Et lacu aperto, uidet Danielem ſtantem rectum, & manus habentem extenſas, & Deum laudantẽ, & dicentẽ: Benedictus es Deus, qui miſiſti Angelum tuum, & obſtruxit ora leonum, & mihi non nocuerunt. Tunc Rex citò cum gaudio Deum glorificans, ſuſtulit Danielem è lacu illæſum, & adorauit eum. Viros autem, qui Danielem accuſauerant, iniecit in lacum leonum. Non priùs autem fuerunt in ſolo lacus, quàm eos inuadentes leones deuorarunt, & omnia oſſa eorum tanquàm in puluerem comminuerunt. Hic ergò uir deſideriorum Daniel, ſanctiſsimum Archangeli nomen nobis oſtẽdit, quòd uocaretur Michael, id eſt, Dux Dei exercitus, ut qui hoc myſterium acceperit ab alio Angelo.

Dan. 14.

Dan. 6.

Daniel S. Michaelis obſequio à leonibus non læditur.

Dan. 12.

De Habacuc propheta mirac. 12.

Dan. 14.

Porrò uerò Habacuch quoquè propheta erat in Iudæa. Ipſe autem coxerat pulmentum, & panes intriuerat ad nutrimentum, & ibat ut id ferret ſuis meſſoribus. Angelus autem Domini appręhendit uerticem Habacuc, & impetu ſui ſpiritus eum portauit à Iudæa Babylonem cum lentis alimento, & intulit ipſum Archangelus in lacum leonum, non ſolutis illic ſignaculis. Comeditq; Daniel ſeruus Domini, & lætatus eſt. Et rurſùs idẽ Angelus Michael reſtituit confeſtim Habacuc in locum ſuum, nihil ei impedimẽti afferens, quo minùs eadẽ hora ueniret, & eodẽ cibo

meſſores

meſſores ſuos copioſè aleret. Papè, quanta eſt diuini Archangeli pernicitas?

De Ezechiele propheta miraс. 13. Ezech. 8

Validiſsimo quoquè tuo impetu, diuino nutu, ſimiliter rurſus aliàs aſſumpſit diuinum quoquè prophetam Ezechielem, ut dicit ipſe Ezechiel in ſua prophetia: Et adſpexi, & ecce ſimilitudo uiri à lumbis ſuis, & inferiùs ignis: & à lumbis eius & ſuperiùs tanquàm uiſio electri: & accepit me à uertice in ſpiritu ſuo in medio cęli & terræ, & deduxit me Hieruſalé.

De Philippo mir. 14 Act. 8.

Quinetiam apoſtolum quoquè Philippum ſimiliter rapuit Angelus Domini mei, & tràſtulit in Azotum, & non uidit ampliùs ipſum Eunuchus Reginæ Aethiopum, poſtquam ab eo accepit baptiſmum ſalutarem.

De Marciano ceriferо 15. mirac.

Mentem autem impellit, & mihi animum excitat eximia gratia & uirtus diuini ordinum Ductoris ſuperuarum poteſtatum, & ducit ad narrandum unum ſolum eius miraculum. Uincitus enim & caligat omnis uis dicendi, intuens ad altitudinem & multitudinem & excellentiam infinitorum & uariorum omnis generis eius miraculorum, & recuſat omninò de eis ſcribere. Deficiet enim planè tempus nos, ut diuinus ait Apoſtolus, narrantes. *Heb. 11.* Eſt enim pelagus metiri, facilius, & ſtellas numerare, quam maxima, quæ à maximo incorporeo quotidiè in nos fiunt, miracula. Ex magnis ergò & inſignibus eius miraculis, audebo pauca quędã uobis narrare admirabilia opera.

Tempore Michaelis Imperatoris, & Theodoræ eius matris, erat uir quidam, nomine Marcianus, q a teneris unguiculis fuerat Cerifer uenerandi huius templi. In ipſo enim diuino & uenerando & pulcherrimo templo Archãgelico, omnes qui malè agitantur omne genus morborum, & accedunt in fide, & ex intemerata illa eius imagine bibunt unguentũ emanãs, ſtatim aſſequuntur, quæ ſperatur, curationẽ. In hoc ergò diuino & religioſo templo aſsiduè perſeuerabat prædictus Marcianus Archãgeli Cerifer, uſque ad ſenectutem cum magno amore & fide, ne que unquàm omninò opus habuerat medico: ſed ſimul atquè aliquandò incidiſſet in ullum morbum, protinùs procidebat in dicto templo Ductoris ordinum Michaelis, breuique ſanus redibat in domum ſuam propter totam ſuam in eum affectionem.

Nota de unguento ex S. Michaelis imagine manante.

Infirmat Marcian⁹

Cùm eum ergò aliquandò grauis morbus & planè deſperatus inuaſiſſet, iacuit in inferiore parte templi Archangeli aliquot dies cum ſtabili & firma in eum fiducia. Cùm plurimi autem amici & medici ad eum congregarentur, & dicerent alii alia, quæ ad eius pertinebant curationem, ipſo uerò ne eos quidem omninò de his audire ſuſtinente, auſus eſt unus ex medicis facere ea, quę dicuntur fomenta, & iuſsit iis, qui ipſi miniſtrabant, ut ei mederentur ante matutinum, uellet an non. Cùm autem fomenta compoſuiſſet medicus, domum rediit. Illa autem nocte Marcianus cùm à ſe ueluti diſceſciſſet, & eſſet in ecſtaſi, quomodò & uir hic pius narrauit, & ſubiectũ argumentum oſtendit ueritatem, omnes templi portas uidit repentè apertas, & ad lauacrum, quod extabat, uirum terribilem cum impetu è cœlo equitem deſcendiſſe. Cùm is autem ex equo deſcendiſſet in purpureo, quod illic erat, marmore, ingreſſus eſt in templum, a plurimis ſtipatus, tanquam Præpoſiti ueſte indutus, & impletum eſt uniuerſum templũ odore ineffabili. Paulopóſt uerò cùm acceſsiſſet ad lectũ Marciani, finxit ſe ea attrectare, quæ erant in ſcamno, & rapere quę in eo erant poſita ad alimentum & uſum: & cùm inueniſſet in catino poſita, quæ dicta ſunt, fomenta, ea accepta tulit ad Marcianum, rogans quid hæc ſibi uellent, & quiſnam eſſet, qui ea temerè feciſſet in domo ſua. Cùm is autem reſpondiſſet cũ tremore, dixit ille terribilis & glorioſus duobus ſuis ſatellitibus: Tollite ea, & euoтes, quamprimùm perforate caput eius, qui me contempſit, & ipſa in id iniicite. Cumque intinxiſſet ſummum digiti ſui in candela, quæ impendebat eius admirabilium rerũ effectrici imagini, ſignauit caput Marciani ſancto oleo in figuram Crucis: & ex eccleſia egreſſus, equo rurſus conſcenſo, ſublatus in cælum: ſtatimque clauſæ ſunt omnes portæ eccleſiæ, ita ut, quomodò, uideri nõ potuerit. Marcianus autem magno timore affectus, & animo anxius uſque ad matutinũ, propter terribilem uiſionem, accerſiit presbyterum eccleſiæ, & narrauit ei omnia. Tunc presbyter cùm quæſiiſſet, quæ à medico parata fuerant, fomenta, nec inueniſſet, Marciani quoquè caput animaduertiſſet, & uidiſſet ſanctam Crucem in eo per ſanctum oleum expreſſam: obſtupefactus, abiit quãprimùm ad medicum, ut ei narraret omnia, & conſuleret, ut ipſe quoquè peteret ueniam ab ordinum ductore Michaele de iis, quæ ipſe admiſerat.

Vifio Marciani ceriferi.

Nota hãc conſignationem, quam curatur Marcianus.

Cùm autem ueniſſet presbyter in domum medici, inuenit illic multitudinem innumerabilem, & luctum qui non poterat comprimi, cognatorũ & amicorum eius ſociorum: qui omnes deflebant repentinum, & non priùs animaduerſum, lethalé eius morbum: ipſum autem iacentem in medio omnium, totamq; eius faciem uſtulatam, clamantemque grauiter, & magna uoce eiulantem: Miſeremini mei, qui Deum timetis. Scindite Chriſtiani caput meum, non fero enim dolores. Poſtquàm uerò audiuit à presbytero uerba terribilia, quæ audiuerat à pio Marciano, tunc intellexit medicus eſſe plagam dignam ſua audacia, & ſtatim acerbè exclamauit: Ego ſum cauſa grauis huius meæ mortis: ſed me tollite & abducite, & iacite in ſanctã ædem eius, & ſi quid iubet eius miſericordia, faciet in me indignum ſuum ſeruum. Portantes autem eum, tulerunt unà cum lecto. Marcianus autem cùm ſenſiſſet tumultum, aſſedit: & eum cauſam reſciuiſſet, ſeipſum conſiderauit, & inuentus eſt omninò ſanus. Tunc citò deſcendens de lecto ſuo Deum glorificauit, ſuumque defenſorem & Dominum & magnum medicum & militiæ principem, Michaelem: curſimque egreſſus, proceſsit obuiàm, & ſuſtulit medicum è lecto, & portauit eum ſuis manibus ſimul cum presbytero, & poſuit eũ ante ſanctam aram, miſerabiliter deflentem & confitẽtem, ut ei eſſet propitius ſanctus Princeps militiæ. Marcianus autem cùm per ſe manare feciſſet unguẽtum è ſacra illa imagine, unxit caput patientis medici, ſtatimque fugatum eſt acerbum illud tormentum, & ardentes faciei puſtulæ ſunt extinctæ, & factus eſt ſanus omninò ſicut priús, glorificans Deum, & ſanctiſsimum eius militiæ Principem Michaelem. Manſit uerò decætero medicus ille perſeuèrans & munificè offerens in eodem glorioſo templo Archangeli eo, toto tempore uitę ſuę Dominum laudibus extollens, & eum, qui fuit uelox ad ferendum auxilium & eum defendendum, militiæ Principem Michaelem.

Diuinitus punitur medicus temerarius.

Vide inſigne miraculum.

Eccè primũ unguentũ ſacra imagine.

De decẽ drachmis Luc. 15.

Atque nonnulli quidem dicunt eſſe nouem eorũ ordines, conuenienter parabolæ Seruatoris, quæ dicit: Si mulier aliqua habens decem drachmas, unã ex eis perdiderit, non accenſa lucerna eam quærit: & quandò eam inuenerit, conuocat amicas, dicens: Gratulamini mihi, quoniam inueni drachmam quã perdideram? Sunt autem nouem ordines incorporeorum, nempe Angeli, Archangeli, Principatus, Poteſtates, Virtutes, Dominationes, Throni, Cherubim, Seraphim: & decimus ordo eſt hominum. Nõnulli uerò dicunt nonagintanouem eſſe eorum partes: centeſimam autem eſſe hominum, conuenienter

Nouẽ Angelorum ordines.

Ibidem. ter parabolæ centum ouium, de quibus dicit Chri-
ſtus: Si fuerint alicui homini centum oues, & aber-
rauerit una ex ipſis, non relictis nonagintanouem
in montes profectus, quærit eam quæ errat? & ſi cõ-
tigerit eam inuenire, de ea magis lætatur, quàm de
nonagintanouem, quæ non aberrauerunt? Reuerà
enim nos ſumus, fratres, q malè aufugimus, & aber
ramus ſuper montes & colles nefariæ actionis & in-
credulitatis: quos non deſpexit paſtor bonus & be-
nignus, ſed quæſiuit, & ſupra ſuum humerum porta-
uit, & retulit in numerũ gregis boni & non errãtis.

DE S. ARCHANGELO GABRIELE.

Laudemus ergò omnes Dominum, fratres, & no-
men eius ſimul extollamus, qui facit magna & quæ
inueſtigari nequeunt, glorioſaq; & admirabilia quo
rum non eſt numerus, per ſanctiſsimum Michaelem
quotidiè, & olim & nunc, & hic & alibì, & multis &
ſingulis. Nam etsì per alios ſanctos Angelos innume
rabiles, fecit Deus admirabilium innumerabilia mi
racula per uniuerſum orbem terræ, trium tamen ſo-
lùm oſtendit diuina ſcriptura precioſa & ueneran-
for. colẽdi* da nomina, Michaelis, & Gabrielis, & apertè * colen
Appari- dis Raphaelis. Et quòd ſanctiſsimus quidẽ Michael
tiones S. fecerit hæc omnia, quæ ſunt ſimul poſita terribilia
Gabrielis miracula, hinc patet ex diuinis ſcripturis. Diuiniſsi
I. mus autem Gabriel miſſus fuit ab omnipotente Deo
Luc. 1. & patre, tempore diuini & benigni in terram deſcẽ-
sùs, uelutì quidam pronubus Dei Verbi, ad ſanctam
Virginem, & dixit: Aue gratia plena, Dominus tecũ.
& hac uoce depulit antiquiſsimam & diuturniſsi-
mam moleſtiam primæ parentis Euæ, & impleuit læ-
II. titia uniuerſum orbem terræ. Priùs uerò ſterili
quoquè clariſsimæ Annæ, quæ in horto ſuo obſecra-
III. bat Dominum, prædixit fore, ut ex ea naſceretur
Luc. 1. Dei parens. Quinetiam Prophetæ Zachariæ in tem
plo ſuffienti ipſe dixit fore, ut in ſenectute gigne-
ret Præcurſorem: quo tempore eum etiam fecit ob
muteſcere in pœnam incredulitatis. Eundem ergò
IIII. diuiniſsimum Gabrielem uidit rursùs idem Zacha-
rias in ſanctis ſanctorum, cibum è cęlis afferen-
V. tem ad Dei matrem. Eundem autem Gabrielem ui
derunt etiam paſtores in ortu Chriſti, annunciantẽ
Luc. 2. eis magnum gaudium & uniuerſo mundo. Alii quo
VI. què ſimiliter plurimi boni, inſignes & diuini patres
ſunt ab eo in diuinis initiati miſteriis. Nam per hos
duos, Michaelem, inquam, & Gabrielem, deſcendit
omnis datio bona & omne bonum perfectum, quod
S. Michael & Gabriel Diuinitatis, duæ lucernæ. deſupèr mittitur in terram à Deo omnipotẽte. Hæc
enim ſunt duæ maximæ & paris momenti lucernæ
diuinitatis, quę eſt principium luminis, & eſt unica
& trina: & quę non òccidunt luminaria totius or-
bis terrę, qui eſt ſub cęlo, myſtęque arcanorum, &
ad futurorum introducentes myſteria.

DE ARCHANGELO RAPHAELE.

Inducitur autem pręclarus Raphael, quandò To-
Tob. 11. bię excęcatos oculos artifiſiosè illuminauit. Hic
Tob. 1. enim Tobias fuerat abductus captiuus in prima He-
bręorum captiuitate Niniue. Cùm autem eſſet pius
& iuſtus, conuenienter legi, eorum qui erant ſui ge-
neris, morientium in captiuitate, corpora clàm ſe-
peliebat, quę contemptui habebantur, & non ſepelie
Tobiæ in ſepeliendis mortuis induſtria. bantur. Quodam autem die cùm reuerſus eſſet ex
hoc pio opere, depoſuiſſetque ligonem & bipaliũ,
dormiit extra domum ſuam, propterea quòd ipſe eſ
ſet pollutus, conuenienter legi, quę dixit: Quicun-
Leuit. 11. quę tetigerit mortuum, immundus erit uſque ad ma
tutinum. Illa autem nocte calidum excrementum in
eius oculos demiſit paſſer, & ſtatim fuit excęcatus.
Tob. 2. Nequaquàm uerò blaſphemiis inceſſens, perpetuò
agebat gratias Deo, quid permiſerat. Poſt hęc au-
tem cùm accerſiuiſſet Tobias filium ſuum, dixit ei: *Tob. 4.*
Eccè ego, ut vides, fili, & cæcus & ſenex factus ſum ꝓ
pter multitudinem meorum peccatorum. Agè ergò,
mittam te ad Gabelum cognatum meum. Depoſui
enim apud eum ante captiuitatem aliquot auri talẽ
ta: & aſter ea ad ſuſtentandas meas calamitates. Sed
niam, o fili, neſcis: quoniam eſt magna. Inueniamus
autem hominem, qui ſciat uiam, timentem Deum,
& cùm eo conueniamus de iuſta mercede. Qui ti-
bi ſit uiæ comes poſt Deum, & te rursùs reducat ad *Tob. 5.*
meos obſcuratos oculos illæſum, & lætum. Cùm au *Raphael*
tem talis homo ab eis quæreretur, acceſsit ad eos di *apparet*
uinus Archangelus Raphael humana ſpecie, præ ſe *Tobiæ ſpecie humana.*
ferens ſe uelle conduci mercedula, & dicit eis: Paci-
ſcimini mecum, ut par eſt, & ego ipſum conſeruabo
poſt Deum. Rectè enim ſcio & locum, & cognatum
tuum Gabelum, & eius uxorem, & filiam eius.

Cum it ergò ſic conueniſſent, & accepiſſet puerũ
Angelus, qui uidebatur mercede cõductus, cum plu-
rimis uotis ex ſenis manibus, ambulauerunt ſine la-
bore multos dies. Eos uerò conſecutus eſt canis quo
que è dumo. Cùm ipſi autem ueniſſent ad Tigrim *Tob. 6.*
fluuium, ſedit puer Tobias ad lauandos pedes: & ad-
ſpexit piſcem ſalientem, ut eum deuoraret: & excla
mauit puer. Dicit ergò ei uiæ comes Angelus: Nè ti
meas, ſed eum teneas audacter. Id autem cùm factũ
eſſet, rursùs dixit ei: Diſſeca eum, & cor quidem &
iecur diligenter ſerua in uaſe, fel uerò in altero ua-
ſe. Habet enim ſenex quidam, ad quẽ proficiſcimur,
formoſam filiam habentem ſpiritum immundum,
qui uocatur Aſmodæus. Qui propter eius amorem *Tob. 3. & 6.*
ſuffocauit ſeptem uiros, qui eam deſponderant. Lo-
quar autem ego cum ſene de contactu, & perſuade
bo ei, ut accipias filiam eius in uxorem. Suffumiga
autem eam ex iecore & corde, & fugiet ab ea Aſmo
dæus, homines occidens dæmonium, in ſupremas
partes Aegypti per me ligatum uinculis inſolubili-
bus, & non repentè morieris. Et reuertetur ipſa quo
que nobiſcum cum multis facultatibus in domum
tuam. Quod etiam factum eſt, ut ſummatim dicã. *Tob. 11.*
Tunc puer ſeruauit cor & iecur & fel: piſcem au-
tem comederunt.

Cùm autem ueniſſent, & alacriter accepti eſſent *Tob. 7.*
à ſene Raguele, & uerba mouiſſent de contractu, no
lebat ſenex, timens maximè propterea, quòd eſſet ei
propinquus genere, & oſtendebat eis ſepulcra ſeptẽ
virorum. Tandèm autem perſuaſus cùm celebraſſet *Tob. 8.*
nuptias, & eum adſpexiſſet nuum, quomodò ei ſug *Raguel*
geſſerat eius uiæ comes, Deo magnas egi: gratias, & *dat Tobiæ Sarã*
eam dedit ſenex uxorem Tobiæ, & dimidium ſuo- *filiam ſuã*
rum bonorum, & miſit eos cum magno gaudio. Ip- *vxorem.*
ſis uerò reuerſis, & ſimul cum ea ancillis & famulis *Tob. 11.*
& infinita pecunia, accepto etiam à Gabelo depoſi-
to, cùm ueniſſent prope domum Tobiæ, canis loco
nuntii procurrens, ingreſſus eſt domum, & comple
xus pedes Tobię, ei blandiebatur. Ille autem cùm ex
eo cognouiſſet aduentum filii, ſurrexit properè, &
iuit ei obuiàm, & hic & illic offendebatur ad parie-
tem non uidens. Viæ uerò comes dicit Tobiæ: Acci-
pe fel piſcis, & cùm in foribus occurreris patri tuo,
priuſquàm ipſe te amplectatur, unge oculos eius, &
ſtatim adſpiciet, Quod cum factum eſſet, & proti-
nùs uiſum recepiſſet, ſteterunt obſtupefacti, Deũ lau
dantes propter omnia bona, quæ eis fecerat. Volen- *Tob. 12.*
tibus autem ipſis magnas referre gratias uiæ comi- *S. Raphaelis medicina reparati ſunt Tobiæ oculi.*
ri, qui exiſtimabatur mercenarius, & prompto ala-
cri animo ei dare dimidium pecuniæ quam attule-
runt, ſe eis aperuit Archangelus Domini, & dixit:
Ego ſum Raphael, unus ex ſeptem Archangelis, qui
Deo offerunt preces iuſtorum: & neque comedi,
neque

neqne bibl, etiamsi uos hoc putaretis. Domiuo uerò perpetuò agite gratias, & ſemper ei confitemini, quòd magnificauit miſericordiam ſuam ſuper uos. Quæ cùm diaiſſet, ſtaòm fuit ſublatus ab eorum oculis. Hoc ergò ſolùm diait ſcriptura feciſſe Raphaelem, quod fuit optimum & maximum miraculum. Dicit autem ſe unnm ea ſeptem Archangelis, quoniam * omnes ordines ſupercæleſtium, & quæ intelligentia appræhenduntur, claſsium & cœtuum Duces & principes, ſicut dictum eſt ſuperiùs.

** legendū uidetur, omnium ordinum.*

Celebremus autem nos bic quoquè ſyncerè, ut debemus, o ſacroſanctę & à Deo collectę cętus, lætum & illuſtrem & admirabilem diem ſeſtum ordinum ductoris Micbaelis, qui animas & corpora beneficio afficit: & ei offeramus dona accepta & digna, & pios ei hymnos perpetuò non ceſſemus pſallere, ut ipſe quoquè moueat uehementiores interceſsiones ad communem Dominum & creatorem, u tnobis det ueniam, qui multiplicium peccatorum humana imbecillitate circundati ſumus & miſeria.

S. Michael ut ſit à nobis inuocādus.

Ad eum ergò clamemus & dicamus: Beoigne miniſter benigni Domini, qni in myſteriis initias Michael princeps militiæ, aſsiduis tuis apud Regem gloriæ interceſsionibus, omnes tuos laudatores & fideles tuus ſamulos, cùm per pœnitentiam, ut meliores euadant, deduxeris, & ut ſanctos decet uiuant, erudieris, illic colloca in ſtatioue iuſtorum. Te enim omnis cœtus Chriſtianorum, póſt Deum & intemeratam eius matrem, patronum habemus maaimum & ſalutis defenſorem. Te noſtri auxilii arma ualidiſsima & mœnia aduersùs omnes hoſtes, tam qui in intelligeotiam cadunt, quàm qui ſub ſenſum, opponimus. Te noſtræ defenſionis diuinam & euidentiſsimam circumferimus gloriationem. Per te fideles Reges aſſequuntur trophæa uictoriæ. Per te duces exercitus Chriſtiani populi, uincunt & dedecore afficiunt phalanges gentium infidelium. Per te omnis gratia illuminans, & prædictio, & ſapientia, & uirtus data eſt fidelibus hominibus. Decæterò, ut qui habeas etiam quòd potes, da etiam uiciſsim euentum petitionum. Protege ſemper & conſerua uitam noſtram pennis tuis Archangelicis, & nos libera ab omni nocumento. Cura affectiones eorum, qui ægrotant. Fac ut in auram euaneſcant & diſſoluantur ſpiritus eorum, qui probris inſultant & iniuriis. Adhuc magìs deprime & deiice elatum & glorioſum ſupercilium & magniloquentiam peruerſi, & Dei hoſtis, & hominibus infeſti ſatanæ, & fac ut ceſſent & ocioſę reddantur improbę eius machinationes. Depelle dęmonum inſidias, quę aduerſùs nos ſtructę ſunt. Euelle, quę ab inimico ſata ſunt zizania in agro Eccleſię. Purga ueri patrisfamilias & Domini ſementem. Oppugna & ignominia affice & diſſolue cœtus eorum, qui malè ſentiunt, & ſunt impii. Nos perpetuò confirma & corrobora interceſsionum tuarum defenſionibus ad hoc, ut citra impedimentum faciamus Dominicam & diuinam uoluntatem: ut per tuam prouidentiam & defenſionem digni habiti, qui uitam agamus in ueritate & iuſtitia, aſſequamur ęterna Chriſti bona in regno cęlorum: gratia & miſericordia Domini noſtri Ieſu Chriſti, cui gloria & potentia in ſecula ſeculorum, Amen.

Matt. 13.

BEATI PETRI DAMIANI Sermo in feſto beatiſſimi Michaelis Archangeli.

29. Septembr.

CIRCA rerum cardinem uerſamur, & magnificentiam operū Domini ſtylo proſequimur impolito: nec eſt præſumptio, ſed deuotio, quia nō temerarij ſcrutatores, ſed pii pulſatores accedimus. Honorauerunt ſiquidē ſtylum maieſtatis Virginis, & dignitas Crucis, & utrunque præſumpſimus utroque ſaluati. Nunc ad Angelos ſermonem conuertimus, & illius purioris naturæ contemplamur originem, & hoc quidem conuenienter. In primis nanque locis illa duo prima poſuimus, quæ ſibi primatum uēdicant in rerum creaturis. Tertium locum ſortiūtur Angeli, ſicut in cęlo, ita in ſcripto, ſentitque anima, quod continet pagina, & authoritas ratione munitur. Beata illa regio ſupernarum uirtutum, in qua felices ſpiritus circumuolant Dominum Sabaoth, & ſublimi pennarum applauſu in plateis ſupernæ Hieruſalem, Sanctus, Sanctus, Sanctus, clara uoce decantant. Vidi (inquit Propheta) Dominum ſedentem ſuper ſolium excelſum, & eleuatū, & plena erat omnia terra maieſtate eius, & ea, quæ ſub ipſo erant, replebant templum. Seraphim ſtabant ſuper illud, ſex alæ uni, & ſex alæ alteri. Singula iſta uerba ſuo pondere librata ſunt, & diligentiſsimam quærūt expoſitionem, cuius nos immunes inſipientia & ineloquentia fecit. Aliquid nihilominùs exculpere tentabimus, ſi non ità ſolenniter, ueraciter tamen.

Eſa. 6. Viſio Eſa. prophetæ.

Viſio hæc corporalis non eſt, uel fantaſticis inuoluta præſtigiis, ſed ſpiritalis & pura, purioris intelligentiæ deſiderans ſanctitatem. Hanc non uident niſi ardentes, & qui mundi caliginem ſupergreſsi, ſplendorem diuinitatis lucidiſsima mente ſuſcipiūt. Et, ut breuiter eam diffiniamus, Spiritus Dei noſtro ſpiritui dulciter applicatus hanc efficit uiſionem, cùm nos de præſcientia cumulata futurorum. Hoc igitur modo ille totius prophetalis eloquentiæ gloria uidit Dominum, & ſedentem. Filius Dei triginta & tribus annis ſeruus fuit, non dominus, miniſter non magiſter, uilis non glorioſus, & licèt diaerit Diſcipulis: Vos uocatis me magiſter, & Domine & benè dicitis. Sum etenim: &, Ego ſum lux mundi: pauci tamen uerborum altitudinem notauerunt, Pharisæis inuidentibus, Iudæis non credentibus, & illum arguentibus præſumptionis. Sed poſtquam reſurreaitá mortuis, & in triumphali ſede receptus eſt, imperatoria decreta propalata ſunt orbi, fixitque Crucifixus in totam mundi latitudinem ſuæ dominationis inſigne. Iam maieſtatiuis nominibus circunfunditur ille pauper, & unicus, & ſeruilium nominum uilitate dimota, Rex regum, & Dominus dominantium multa luce præſulgurat. Vidit ergo eum filius Amos, non humilem, ſed ſublimem, non iudicatū, ſed iudicem, non opprobrium hominum, ſed gloriam Angelorum.

Expoſitio eius.

Dei Filius 33. annis ſeruus. Iohan. 13.

Iohan. 8.

Nūc uerò Dominus et Rex regū dicit.

Sedentem, inquit. Triplicem legimus Creatoris ſeſsionem: unam poſt mundi creationem, quandò requieuit ab omni opere, quod patrarat: aliā poſt Aſcenſionem, quandò aſſumptus eſt in cęlum, & ſedet à dextris Dei: tertiam poſt reſurrectionem, cùm ſederit in ſede maieſtatis ſuæ, & nos cum eo ſedebimus. Solet quietem labor præcedere, ſtatio ſeſsionem. Sed quandò laborauit illa Maieſtas, quæ nec afficitur paſsione, nec labore diſtringitur? Audi quomodò plurimus ei labor incubuit, cùm illum peſsimum

Triplex eſt ſeſſio. Gen. 2. Mar. ult. Mat. 19.

mum præſumptorem de cælis ad inferna detruſit,& hominem peccato penè ſimili compræhenſum, de paradiſo uoluptatis in ærumnoſum immiſit exiliũ. Quantum putas tumultum in cęleſtibus efferbuiſſe palatiis, cum mortifer ille uaſtator irreparabile diſſidium in illa cęleſti curia fabricauit, conuentũ proſcidit Angelicum, & agmina ſtellantia ſecum traxit in mortem? Deſæuit tunc Omnipotentis indignatio,totaque diuinitatis dextera percuſſus eſt inimicus, & in perditionis deuolutus eſt abyſſum. Huic tam graui damno, tam grauiter uindicato, ſucceſſit & aliud. Peccauit namque ille, qui huic reſarciendæ ruinę fuerat ſubrogatus, propter quem omnia ſubcęleſtia fuerant conſtituta. Peccante autem illo; multum ſplendoris ſidereis detractum eſt luminaribus, totamque elementorum materiam infectio deploranda confudit. Nondùm auerſus erat furor Domini, ſed adhuc manus eius extenta, & dexteram eius ſingulari uulnere fatigatam prouocauit in ſe fragilis & lutnoſa ſubſtantia, ſenſitque reliquias fulminei furoris miſer homunculus, & perſonale delictũ proſcripſit uniuerſos. Deturbatus igitur tumultib. frequentibus rationabilium creaturarum, Dominus maieſtatis,& ſuper ſuis hoſtibus uindicatus, candentes Angelos cum deſperatione damnauit,& hominẽ caſtigauit in ſpe, pręuidens quãta bona de illius peccato eſſet facturus. Et ob hoc forſitan angelicum peccatum in ſcripturis non inuenitur expreſſum, nè ſcripturę mandaretur, quod emendari non poterat. Requieuis ergò Deus, rationabili fine tantis malis impoſito. Sed rursùs tactus dolore cordis intrinſecùs, & peccantium hominum enormitate grauatus, deleuit quem creauerat hominem, & diluuium inhabitare fecit: nec hoc contentus, ſuper Sodomã & Gomorrham ignem pluit & ſulphur, Aegyptios ſubmerſit in fluctibus, Iſraelitarum cadauera proſtrauit in eremo, ubique turbulentiores Domini rẽpręſentans imaginem. Ad extremum uenit ipſe nube noſtrę carnis obtectus, & dolorum particeps & laborum, didicit obediẽtiam ex his, quę paſſus eſt.

Honore ſarcienda Angelica ruina ſub rogatus. Eſa. 5. — *Gen. 7. Gen. 19. Exo. 14. Luc. 2.*

Conſummata autem carnis ſuſceptione, eleuatus eſt in cęlum, & ſedet à dextris Dei: nec tamen ſedet ad plenum, quia aſsiſtit adhuc uultui Dei pro nobis. Erit autem ei tertia ſeſsio glorioſa, cùm bonos & malos diuerſo fine, diuerſiſque clauſuris incluſerit. Sedebit in ſede maieſtatis ſuę, cùm nos traxerit ad ſe, & erit Deus omnia in omnibus. Prima ſeſsio eſt gratię, qua gratis omnia fecit. Secunda miſericordię, qua nos miſericorditer redemit. Tertia glorię, cùm nos glorificabit. Attende autem ſedentis gloriam, & excellentiam ſeſsionis, ubi nulla creatura conſedere pręſumit. Seraphim, inquit, ſtabant, non ſedebant. Vidi dominum & uniuerſam militiam cęli aſsiſtentem ei, (ait Propheta) aſsiſtentem dicit, non ſedentem. Millia millium miniſtrabant ei, & deciès milliès centena millia aſsiſtebant ei, Daniele teſtante. Omnes Angeli ſtabant in circuitu throni, ait Euangeliſta. Et alibi: Vidi turbam magnam, quam dinumerare nemo poterat, ex omnib' populis,& linguis, ſtantes ante thronum. Sed & Virgo ſingularis adſtat à dextris in ueſtitu deaurato. Moyſes, ut uideat tranſeuntem Dominum, ſtat in petra, & Elias ſtat in conſpectu Domini, & omnis creatura imperatorię maieſtati aſsiſtit. Solus ille trãſfuga ſpiritus, diſſenſionis principium, princeps malitię, malorum ſumma, uoluit conſedere. Sedebo inquit, in monte teſtamenti. Omnes ſtant, omnes miniſtrant, & tu, pacis inimice, ſedere pręſumis? Ipſe filius idem, quod Pater, ſedere neſcit, donèc dicat ei Pater: ſede à dextris meis. Talem uidit eum Eſaias,

Mar. 16. Mat. 25. Cur De' ſedeat. Dan. 7. Apoc. 7. Angeli et ſancti cur ſtent. Pſal. 44. Exo. 33. & 34. Eſa. 14. Eſa. 109.

& Dominatorem uniuerſæ terræ, & in aureo throno ſuæ diuinitatis ſedentem, in illa ſecunda ſeſsione, qua carnem noſtram cęlis inuexit.

Sequitur, Super ſolium excelſum. Excelſum ſoliũ, Angelicam naturam intellige, primam Omnipotẽtis creationem, & primaria dignitate præditam poteſtatem. Super hanc ſedet, & ſuperuehitur Filius Virginis, ſuſceptum hominem ordinibus prouehit Angelorum: quia etsi melior eſt natura, fortior eſt gratia: ſi magna dignitas, maior Dei uoluntas, quam omni nexu naturę ſummus ille Philoſophorum adſtruit altiorem. Eleuata eſt ergo magnificentia Dei non ſolùm ſuper cælos, ſed & ſuper Angelos: quia tantò melior Angelis effectus, quantò differentius præ illis nomen hæreditauit. Et plena erat maieſtate eius omnis terra. Ipſe Dominus Deus noſter, in uniuerſa terra iudicia eius, ait Pſalmiſta. Et quomodò nunc poſt hanc eius eleuationem aſſerit Prophetam omnem terram maieſtate eius eſſe repletam? Sed cùm dicit, Plenam maieſtate, intelligit dicere maieſtatis cognitione; quã ante eius incarnationẽ aut nulli meruerunt, aut pauci. Sed nunc ab ortu Solis uſque ad occaſum nomen Dei magnum prædicatur in gẽtibus, ſuntque omnes docibiles Dei, quos eius unctio docet de omnibus. Nam etsi in Iſrael magnum nomen eius; non tantùm iam uni angulo, ſed toti mundo notitia ſe diuinitatis infundit.

Pſal. 8. Heb. 1. Pſa. 104. Pſal. 112. Iohan. 6.

Sequitur, Et ea, quæ ſub ipſo erant, replebant tẽplum. Templum accipe ciuitatem Dei uiuentis, ſponſam eius, quæ non habet maculam, neque rugam. Sub ipſo ſunt incarnatio, paſsio, mors, & omnis illa horariæ diſpenſationis moleſtia, quia reſurgens ex mortuis iam non moritur. Hæc ſunt, quæ replent Eccleſiam, quorum recordatio nobis annuas parit ſolennitates. Replebimur in bonis domus tuæ, ſanctum eſt templum tuum: quod tunc profectò mirabile eſt in æquitate, cùm Eccleſia perſonas non accipit, reſpuit munera, ueritatem elegit, diligit rationẽ. Sequitur, Seraphin ſtabãt ſuper illud, ſex alæ uni, & ſex alæ alteri. Duo Seraphin, Angelũ & hominem accipe. Qui incendentes uel ardentes dicũtur, cùm ille ardeat præſentia, hic memoria.

Ephe. 5. Rom. 6. Pſal. 64.

Primùm de alis Angelorum uideamus, & quali uolitatione ferantur. Et quia nota eſt ſententia illa, quomodò caput & pedes uelent, & tantùm media uideantur, id eſt, quod fuit ante mundum, & quod poſt eum erit, his, quæ in præſentia ſunt, aliquantulùm apparentibus, Ezechielem adducamus in medium, qui animalium alas hoc modo diſtinguit dicens: Duabus alis uolabant, & duæ pennæ ſingulorum iungebantur, & duæ tegebant eorum corpora. Prima eorum ala eſt, dignitas ſuæ productionis. Tranſi parumpèr in arcanum huius intelligentiæ, & dignitatem huius conſidera creaturæ. Ipſa eſt principium uiarum Dei, ait ſcriptura. Quantum priuilegium, quòd illa cogitatio Altiſsimi in hoc primum opus prorupit: Decebat profectò, ut ſingulari gloria præfulgeret, quod de manibus Dominantis primitiua creatione proceſsit. Tu ſignaculum ſimilitudinis, plenus ſapientia, & perfectus decore, in delitiis paradiſi Dei fuiſti: dicit Propheta. Non ſolùm ſimilitudo, ſed & ſignaculum ſimilitudinis, ut tantò ſubtilius imago Dei inſinuetur expreſſa, quantò differentiùs ſignaculum ſimilitudinem præcedit. Vbi autem plenitudo ſapientiæ, decoris perfectio, paradiſi deliciæ nominantur, tota ſimul iungitur beatitudo. Subdit autem ſcriptura, quod ſuperexcellit, & quod totius eloquentiæ ſuperat facultatem: Quem precioſiorem fecit Deus. Hic dictum eſt quicquid dici potuit.

Animalis Ezechielis expoſitio. Ezech. 1. Prima ala quæ. Iob. 40. Eze. 28.

Secunda

Secunda ala quid deſignet. Secunda ala, gratia eſt confirmationis. Hęc ala felicitori volatu laſsitudinem neſcit, per omnia ſimilis præcedenti, nec inferior. Cadentibus quippè præſumptuoſis, & iſtis in humilitate durantibus, incircumſcriptus ille Spiritus remanentes ſumma proſecutus eſt largitate, dans eis in munere, nè poſſent ampliùs aliqua labefactione corrumpi. Confirmati igitur, & de ſui ſtatùs ſtabilitate ſecuri, lucidioris gratię ſubiere faſtigium. Seruiunt ergò illi, cui ſeruire, regnare eſt, & felici ſecuritate, & ſecura felicitate. His duabus alis uolant Angeli, uolatione vtique indefeſſa, & creati digniter, & fortiter confirmati.

Tertia ala ſacramētum. Tertia ala eſt, ſingularis amor ſui Creatoris: & hęc quidem feliciſsima, ſubtilibuſque pennulis intertexta. Amant enim, & ardent, & deſiderant in eũ proſpicere, cuius amore feliciter incenduntur. Quãtò enim propiores, tantò feruentiores, & in lumen maieſtatis abſorpti indicibili modo & ſemper ardent, & ſemper ſatiantur.

Quarta ala expoſitio. Quarta eſt, aſsidua viſio diuinitatis. Sed & hęc pennis floridioribus interpicta. Quantę dignitatis eſt, aſsiduè uidere Deum? Et illi quidem ſpiritus, etiam cum mittuntur, non fraudantur gloria viſionis, quia ubique ocurrit diuinitatis eſſentia, quæ intùs eſt omnia continendo, gubernando exteriùs. *Ezech. 1.* De his duabus ſcriptum eſt: Duę pennę ſingulorũ iungebantur, cùm ſingularis amor ex aſsidua viſione naſcatur, & aſsiduam uiſionem ſingularis amor efficiat.

Quinta ala quid. Quinta eſt, gaudium noſtrę redemptionis: & ipſa multiplici picturata varietate. Quis uerborum copia comprehendat, quantum gandium Deus homo uirtutibus Angelicis ingenerauit, cùm & eorũ collegam, qui ab eis exierat, ſed non erat ex eis, vexillo Crucis irruente confregit, & hominem perditum ad regna reuocauit cęleſtia? Nec mirum, quia videbant materiam repurgatam, de qua ſuperna illa ciuitas reędificatur, cuius participatio eius in idipſũ, *Pſal. 121.*

Sexta ala quid deſignet. Sexta eſt, reſtitutio supernę ciuitatis. Sed & hęc picturis pulchrioribus colorata. Quid enim erit, cum illo terribili iudicio peracto, Dominus virtutum homines Angelis ſociabit, reſarciens damnũ, redintegrans numerum, & unumquenque ordinẽ ex meritis hominibus ad ſummam reuehet numera *Pſal. 86.* lem? Tunc ſicut lętantium omnium habitatio erit in ciuitate Dei: quia varietate partium ordinata, nil erit ampliùs quod repugnet, vel quòd à ſtatutis locis valeat elocari. De his duabus dicitur: Duę tegebant corpora eorum: quia gaudium noſtrę redemptionis, & reſtitutio ſupernę ciuitatis, beatorũ ſpirituum corpora côtegunt, & reſarciunt, nè tam ruinoſa diminutio in illa ſuperiori gloria cognoſcatur. *Angeli pugnāt pro nobis, &c.* Et attendendum, quanta benignitas gratiæ genus humanum in iſtis adminiſtratorijs ſpiritibus accumulet, quia pugnant pro nobis, ut illud: Factum *Apoc 12.* eſt prælium magnum in cælo: vincunt pro nobis, ſicut ibidem ſubiungitur: Nunc facta eſt victoria: gaudent pro nobis: *Luc. 15.* Quia eſt gaudium Angelis Dei ſuper uno peccatore pœnitentiam agente: flent pro *Eſa. 33.* nobis, ſicut ſcriptum eſt: Angeli pacis amarè flebũt. Hę ſunt felices pennæ, quibus ille numeroſus ordo ſuperuolat, ſtans inirritabiliter, alacriter volans, & in æternitatem.

Homo imaginē Dei portat i ſe. Sed iam redeundum eſt ad nos, & ſtylus ad noſtram retorquendus humanitatem, quos ab Angelico conſortio corporeæ voluptates, & iniquę uolũtates diuidunt, & abiungunt. Et licet in hanc degenerauimus vanitatẽ, portamus tamen imaginẽ Creatoris, quæ etsi obſcurari poteſt, nequit tamen deleri. Vniuerſa vanitas omnis homo uiuens (ait iuſtus) *Pſal. 38.* ſed & in imagine pertranſit homo. Aſsignemus ergò ſex alas homini, etsi non tales, qualeſcunque tamen. *Homini alæ ſex. 1. amaritudo.* Prima hominis ala reuertentis ad Deum, amaritudo cordis eſt. In multis offendimus omnes, & non eſt numerus offenſionum noſtrarum. Sed cùm accedente & accedente gratia Di cor noſtrum, recogitamus omnes annos noſtros in amaritudine *Eſa. 38.* animæ noſtræ, obſcuratam reclaramus imaginem, & in noſtrum principium reformamur. Sed quia *Rom. 10.* corde creditur ad iuſtitiam, ore autem côfeſsio fit ad ſalutem, ſequitur ſecunda penna, confeſsio videlicet oris. *2. cōfeſſio. 1. Iohan. 1.* Ante omnia confeſsio (dicit ſcriptura) nihilque Deo gratius eſt, quàm confiteri, & accuſare quod feciſti. Plena eſt omnis ſcriptura ſacra tantæ virtutis teſtimonio, cui iam veteris teſtamẽti, quàm noui tota ſeruit authoritas. Iſtæ ſiquidẽ duæ uirtutes ſunt, quæ multiplicem cumulum ſcelerum noſtrorum ante Dei oculos abſcôdunt. De his dicitur: *Pſal. 3.* Duæ tegebant eorum corpora. Beati enim, quorum remiſſæ ſunt iniquitates, & quorum tecta ſunt peccata. Beatus uir, cui non imputauit Dominus peccatum. Imputauit, dixit, non fecit. Qui enim peccatũ non fecerit non eſt, niſi unus, & hic Filius Dei. Omne autem, quòd ipſe nobis nó imputare decreuerit, ſic eſt quaſi non fuerit. *3 ala ſpes.* Tertia ala eſt ſpes. Hæc eſt, quæ fragiles animos erigit ad ſuperna, quæ tædium expectationis leuigat, quæ præſumit de miſericordia Iudicis, & in diuinæ pietatis obſeruatur palatio. *4. ala timor.* Quarta eſt timor. Iſte eſt, qui ſubcutit carneam veſtem noſtram, oſſa penetrans, & ipſis ſe infundẽs medullis. Offert paululùm oculis cordis imaginem Domini, & illius Domini, qui fecit cælũ & terram, *Matt. 10.* qui poteſtatem habet corpus & animam mittere in *Rom. 2* gehennam, cuius patiẽtiam prouocaſti, theſaurizãs tibi iram in die iræ & reuelationis iuſti iudicij Dei. *Pſa. 54.* Cùm hæc intuitu diligẽtiori proſpexeris, timor & tremor ueniẽt ſup te, & formido mortis interiorẽ minem validiùs interuertet. Quia igitur ſpes multùm præſumit, & timor diffidit nimis, vtrunque iungere non moreris, vt in commune faciant, quod diuiſa non poſſunt. Diſce ſic ſperare, vt timeas: ſic timere, vt ſperes. De his ſcriptum eſt: Duæ pennæ ſingulorum iungebantur. *5. ala humilitas.* Quinta eſt humilitas. Propè eſt Dominus his, qui obtriuerunt cor, ait ſcriptura. *Pſal. 33.* Humilitas eſt mater uirtutum, ſuperbia vitiorum regina. Hæc ſola virtus virtutum nutrix, quam ſolam in Virgine Matre reſpexit Altiſsimus: cuius, quandiu conuerſatus eſt in terris Filius Dei, & executor extitit, & magiſter. *Matt. 11.* Diſcite à me, inquit, quia mitis ſum, & humilis corde. *6. ala charitas.* Sexta eſt charitas. Hæc eſt principium, & finis, bonorum clauſula, ſingularis filia ſummi Regis. Superfluum eſt eam uerbis prolixioribus commendare, cui alludit tam ſecularium, quàm diuinarum literarum tota facundia. De his dicitur: Duabus alis uolabant. His geminis alis illi pennati euolant ad ſuperna, de quibus dicitur: Fruſtrà iacitur rete ante oculos *Prou. 1.* pennatorum. Quòd ſi iſtis uolauerimus, nec defecerimus, quandoquè etiam pennis Angelorum volabimus, & uidebimus illum in decore ſuo, qui eſt Deus benedictus in ſecula ſeculorum, Amen.

NARRA-

NARRATIO MIRACVLI, quod factum eſt in regione Chonenſi a Michaele Archangelo, principe militiæ cæleſtis. Habetur in Simeone Metaphraſte 5. Septembris, nos ad 29. Septembris tranſtulimus propter S. Michaelis ſolennitatem.

29. Septẽbris.

DE ſanctis quidem uiris narrare, & res illorum meminiſſe, non ſolùm eſt pium, ſed etiam nobis utile & conducibile. Memoria enim eſt omninò ſignum deſiderij. Martyrum autem & ſanctorum deſideriũ, tranſit ad ipſum communem Dominum, quem illi laudare, & ei gloriam tribuere elegerunt, & à quo rursùs maiorem ſunt gloriã conſecuti. De incorporeis autem ſcribere virtutibus, earumque diuina ſigna enunciare & prodigia, eſt longè utilius. Nam quo eſt eis maior apud Deũ coniunctio & fiducia, eo etiam maiorẽ percipimus utilitatem ea eorum narrationibus. Incipiendum eſt autem paulò altiùs. Nam id quoquè coniunctũ eſt cum argumenti conſequentia.

Cùm Chriſti iam diſcipuli, eiusque Euangelij miniſtri & noſtræ ſalutis, ciuitates obirent, & diſſeminarent prædicationem, & multos adducerent ad agnitionem, Euangeliſta quidem & Theologus Iohannes, cui de maiori, quàm in alios diſcipulos, Magiſtri in eum beneuolentia teſtimonium fert Euangelium, verſatur apud Epheſios: Philippus autẽ uenit Hierapolin. Iohannes cùm inueniſſet Epheſios errantes in profunda nocte infidelitatis, ſacrificiaque & feſta peragentes, & quæcunque Deo conueniunt, Dianæ facientes, doctrinæ luce eos deducit ad ueritatem: & cùm puro veritatis radio eorum animas illuſtraſſet, tranſit ipſe quoque Hierapolin, & uerſatur ſimul cum Philippo. Quoniam autẽ uſque adeò decepta erat ciuitas, & Gentium erroribus erat adeò implicata, ut uel viperam Deum exiſtimaret, neque vllo modo uellet admittere diuinũ ſemen, & pietatis prædicationem, Apoſtoli Chriſti, qui non poterant aliter ijs perſuadere falſa hæc eſſe, & illorum animos traducere ad pietatem, proficiſcuntur ad beſtiam, quæ quidem fuerat eis cauſa tanti erroris & interitus. Et ambo cõuerſi ad orationem, & in Deo facientes virtutem, ipſam ſtatim deiiciunt, & morte afficiunt.

S. Iohannes conuertit Epheſios.

Hierapolita viperã pro Deo colunt.

Hoc ſtultos vehementer irritat, & magno ciet furore contra Philippum, ut qui eum reputarent eſſe ſuæ gloriæ euerſorem & patriorum rituum. Et omnes ſimul in ipſum irruentes, tanquàm uno animo tracti & una rabie, & alius alia parte beatum illud caput apprehendentes, cruci affigunt, & ei acerbiſſimè uitam præſentem eripiunt. Sed Magiſter curam non abiecit diſcipuli: & qui miſit, non eſt oblitus Apoſtoli: ſed quoniam vidit ipſum conformem eius perpeſsionibus, eum etiam fecit ſocium gloriæ illius & miraculorum: & repentè quidem fuit vrbs terræmotu concuſſa, ſicut priùs, quo tempore Chriſtus meus pro nobis mortem ſubijt, & Crucis ſupplicio volens eſt condemnatus: metus autẽ & pœnitentia inuadit Iudæos, eorum valdè percellens animos, & ſuadens, ut ſæuitiæ ſuæ & immanitatis petãt ueniam. Et ille quidem ſic præclarè è uita excedit, cùm certamen & curſum Apoſtolicum exornaſſet corona martyrij.

S. Philippus crucifigitur.

Magiſtro autem dilectus Iohãnes, trãſijt ad quẽdam locum, qui uocatur Chetetopa. Quo quidem in loco cùm rursùs ſolita peregiſſet, eis acclamat fore, ut nõa Michaelis Angelorũ principis diuinior illic fiat viſitatio, & diuinũ quoddã ſignũ & admirabile. Sed ille quidẽ iuit etiã ad alias ciuitates, talẽtũ doctrinæ ſibi creditũ uolẽs multiplicare: re vera antẽ impleta ſunt, quæ priùs ab eo prædicta fuerant: & aqua ex illa terra emanauit paulo pòſt, quæ, ſi quis ſeu morbo laboraret, ſeu aliqua alia premeretur affectione, ſimul atquè eã ſumpſiſſet, p̃bebat curationẽ: & miraculorũ copia & magnitudine, clariùs & apertiùs, quàm lingua, ad ſe cõuocabat infideles, & conuertebat ad pietatẽ. Erat enim cuidã Laodiceno filia unigenita, muta ex quo primùm fuerat in lucẽ edita. Quod quidẽ mediũ cor eius penetrabat: & ut ſuæ filiæ linguæ ſoluerẽtur vincula, vel propria emiſſet anima. Is ergò occupatus à graui morbo infidelitatis, videt diuinã quandã viſionẽ, meliora annũciãtẽ, & pulchrè ei promittentẽ id, quod erat futurũ. Videt autẽ, non ut q dignus eſſet habitus videre talia, (Quomodò enim, cùm & eſſet impius, & caliginẽ tantæ infidelitatis haberet offuſam oculis?) ſed ut & ille cũ filia conuerteretur ab infidelitate, & multos alios attraherent ad pietatem.

Nota de miraaqua ui.

Viſio Laodicem co- infidam.

Viſio autẽ erat quædã intelligibilis natura, quæ ei adſtabat in ſomnis, & iubebat, ut ueniret cũ filia ad ſanctã aquã, quæ apparuerat, pollicens fore, ut non reuerteretur dolore affectus: ſed ſi uellet exerceret pulchrã negociationẽ, & ſoluta ſolùm fide, quæ eſt in eius poteſtate, emeret filiæ curationẽ. Ille itaq; è ſomno excitatus, plenus horrore & metu, ſtatim cũ filia accedit ad fõtẽ aquæ, ſicut iubebat viſio. Et cùm eos quidẽ, qui illic erãt cõgregati, eã frequẽtes inueniſſet hauriẽtes, & eã in ſua corpora infundẽtes, deincèps autẽ etiã cõſequentẽ operationẽ, & unicuiq; præbentẽ à morbo liberationẽ: rogauit eos, qui aderant, quænã eſſet eis in aqua inuocatio: & quidnam hoc ſit, quod ſenſim ad aquã cantantes, tã celerẽ & copioſam aſſequerentur curationẽ. Illi autẽ reſponderunt: Nomen patris, filij, & ſpiritus ſancti, & militiæ pricipis Michaelis. Ille autẽ nihil differẽs, nec accipiens tẽpus ad deliberãdũ, ſed oculos ſimul & manus ad cælũ attollens, uehementer uſus eſt inuocatione, & aduersùs affectionẽ Deũ uocauit, qui tribus p̃ſonis cognoſcitur: & eius miniſtrũ Michaelẽ mouet ad interceſsionẽ. Neq; uerò fruſtratus fuit petitione: ſed ſtatim collegit curationẽ. Non ſolùm enim filia deſijt eſſe muta: ſed ipſe quoquè & filia liberati ſunt à uinculis infidelitatis: quod quidem erat impedimento linguæ longè grauius. Nam ſimulatquè pater dedit aquã filiæ, & facilè mouebatur lingua ad gratiarũ actionẽ, & Deũ habebat in ore, & famulũ eius Michaelẽ inuocabat admirabiliter, & p̃ter opinionẽ. Quid deindè ſequitur? Baptiſma ipſius Laodiceni, & filiæ, & totius familiæ ad Chriſtũ adductio, & templi militiæ principi extructio: magnificiq; & ſumptuoſi tecti sãctificatio, & reuera domus, ut ſcriptũ eſt, decor. Et ille q̃dẽ cùm ſic crediſſet, & pro beneficio tales reddidiſſet gratias, domũ reuerſus eſt cũ filia, ſaluus factus (ut diuinus ait Apoſtolus) per filiorum procreationem, uel potiùs ſaluã uidẽs filiam, & ambo ditati pietate.

Inſigne miraculum.

Tẽplũ S. Michaelis

Pſal. 25.

1. Tim. 5.

Nonaginta autẽ annis poſteà, puer Hierapolitanus, nomine Archippus, cùm pii ſeminis & uerè bonæ radicis eſſet bonum germen, tanquàm quoddã lilium in medio hæreſum ſpirans pietatis ſuauitatẽ, decimo anno ætatis venit ad hoc tẽplũ, ut qui duceretur à quadam prouidentia: & fit eius æditus, qui quidẽ diuina gratia dignus fuit habitus. Carnis enĩ voluntatẽ tã pulchrè ſuperauit, & tã pulchra fuerũt

Mira pueri abſtinentia.

etus

ius vitæ proœmia, ut neq; pane veſceretur, neque aliquo alio ca ijs, quibus homines veſcuntur neceſſariò: non uteretur balneis, neq; ſui corporis ullā curam gereret: ſed ſemper ſpiritali uiuendi rationi uacaret: idq; cùm eſſet puer, & nondùm perfectiorē attigiſſet ætatē. Quod quidē penè eſſet incredibile, niſi magnitudo uirtutis, & ſpectaculorum, quibus dignus fuit habitus, hæc redderet credibilia, & cōtra quæ nihil dici poteſt. Nam herbas quidē coquens, comedebat, eaſq; agreſtes, & quæ ne tantillo quidē ſalis aſperſæ erant: quod quidē omnibus neceſſariū eſt cibi condimentū. Id autē ſumebat ſemel in hebdomada: & aquam bibebat dimenſam.

Veſtis ſaccus. Indumentū autē erant duo ſacci; unus quidē pro tegumento corporis, alter uerò pro ſtragulo, lōgo tempore uterq; eorū uſum implens. Anno enim toto alter ea ſaccis tegebat nuditatē, altero ſtratum operiente. Deindè uſum permutantes, alter quidē veſtimentū, alter uerò rursùs fiebat ſtragulum.

Aſperimū ſtratum. Atq; ea quidē, quæ erant ſub ſacco, erant acuti lapides: parte autē, quæ erat ad caput, ſaccus ſub ſe ſentes habebat. Sic verò quieſcebat uir ille egregius, ſi quandò eū corpus defeſſum cogebat, ut ſe modicè remitteret.

Oratio eº in tali abſtinētia. Quænam autem fuerunt eius verba ad Deum, per quæ ſuſcepit hanc vitam laborioſam & aſperam? Nè bona huius vitæ videat meus oculus, neq; mihi mēs vnquàm pendeat à præſenti vanitate: imple, Domine, oculos meos lachrymis ſpiritalibus. *Pſal. 89.* Contere cor meū, & dirige greſſus meos. Quid enim mihi prodeſt hoc corpus è luto factum, quod nunc quidem eſt, paulopòſt autem non erit: quod quidem ſicut herba manè efflorēſcit, veſpere autē flacceſcit? Liceat mihi, uni bono animę adhærere, quod mihi omninò conciliabit eam, quæ illic eſt, beatitudinē. Hęc quidē ſemper apud ſe verſabat in animo, & Deū alloquebatur. Turba autem infidelium hæc nequaquàm poterat ferre æquo animo: ſed partim quidē magna illa abundantia miraculorum aquæ ſanctificatæ, partim autē Archippi quoquè zelus ad uirtutē, & quæ ſunt ex Deo certamina, & tanta propter illum tolerantia, illos mouebant & incitabant, & ad apertam ducebant inſaniam.

Certè cùm ſimul coijſſent, & dentem inſtàr apri in utrunq; acuiſſent, alij quidem crinibus Archippū appræhendunt, & virgis (o manus ſceleratas) eū cædunt crudeliter. *Nō ferūt impij vitæ ſanctitatē & aquæ miracula.* Alij autem confluunt aduersùs ſanctam illam aquam, hanc quoquè malè conantes afficere. Sed illis quidem manus obtorpuerunt, his autē flamma illinc ex aduerſo occurens, fecit, ut redirent inanes. Vndè etiam ad aliam conuertuntur machinationem, uolentes Archippū tollere de medio, & ſuperare ipſam aquæ operationē. Quænam eſt ergò ea machinatio? Templi aream ad ſiniſtram prætérfluebat fluuius, nomine Chryſus. Eius ſtatuerunt deriuare fluentum, & in aquam ſanctam immittere, ut in hac congreſsione cum aqua fluuij aqua illa diuina admixta, non ampliùs haberet eandē operationem, ſed perderet uirtutem curationū. *Aqua cōtra naturalē curſum fluīt ad partē dexterā.* Atq; hæc quidem illi: & ab eis deinde conuertitur aqua fluuij, vt immittatur in aquam ſanctificatam. Illa autē (o Dei uirtutem, & inanem impiorum laborē) non, ut contendebant, fluxit ad ſiniſtram: ſed conuerſa eſt in cōtrariam partem, quemodò etiam in hodiernum uſque diem cernitur fluere.

Pſal. 26. Poſtquàm autem res eis aliter ceſsit, & iniquitas, ut cum diuino dicam Dauide, ſeipſam feſellit, eis ſecundum quid ſuggerit maius priore ſeminator zizaniorum & hoſtis humani generis. Ego autē id narrabo, ex alto repetens: Duo quidam alij fluuij originem habentes in Oriente, quorum alter quidē Lycocaper, alter verò Cuphus uocabantur, oſtijs quidē à ſe inuicèm diſtantes, ſacrum illum locum tranſmittebant: confluentes autem ad montis radices, & ambo unus effecti, fluebant per Lyciam. Suggerit ergò malignus ijs, qui armabātur aduersùs pietatem, & perſuadet, vt immittant fluuios aduersùs ſanctū locum: ut non ſolùm diuinam illam aquam, ſed ipſum etiam locum cum templo fluuij attraherent. Erat enim locus uſque adeò decliuis & concauus, ut non ſolùm facilè, ſed etiam celerrimè uideretur futurus deorsùm aquæ lapſus. Magna ergò manu cōgregata, Laodiceę (eſt autē hæc inſignis vrbs Lycię) conueniunt. deindè accedunt ad rupē, quæ eſt propè templum. Erat autem rupes adeò alta, & tanta magnitudine, ut eam perfectè pertingere ne poſſet quidem oculus. Illi uerò primùm illinc incipientes, maximam foſſam fodiebant inter fluuios & petrā. Poſtquàm autem ſatis iam eis effoſſa eſſet foſſa, cauāt locum uſque ad profundum terrę ſinum, in quem conabantur deriuare fluuios, & eum ſepi circundant, quod erat laborioſiſsimum, ut repētè quidem aqua illic cogeretur: deindè, ſepi repentè rupta, celerior eſſet aquæ deſcenſus.

Interim autem, dum iſti multiplices ac uarias cōſtruebant machinas aduersùs locum ſanctum, Dei famulus Archippus, in nudo ſolo iacēs, eum acriter rogabat, & pro uiribus ſupplicabat, ut ſacer ille locus appareret potentior inſidijs inimicorum: &, In Deo, dicebat, confido, qui me ſaluum facit à puſillanimitate & tempeſtate, quòd non ſinet ſanctam domum ſuam videre interitum. *Vide ſtultā impiorū machinationem.* Cùm decem itaq; dies interceſsiſſent, illi quidem ſepem aquæ diruunt circa initium noctis, ut in Archippum nequaquàm prouiſurum & cauturum aqua irruēs, ipſum quoquè ſimul cum aqua obrueret. Et ſtantes ad ſiniſtram, expectabant ſancti loci, quæ mox videbatur futura, ſubmerſionem. Dei autem ſeruus Archippus, poſtquàm ſenſit fluuios iam deſcendentes, cœpit flere vehemētiùs, & precari intentiùs: Extulerūt fluuii, Domine, *Pſal. 92.* dicens, extulerunt fluuij uoces ſuas, Extollent fluuij fluctus ſuos à uocibus aquarum multarum. Mirabiles elationes maris, mirabilis in altis Dominus. Domum tuam decet ſanctitudo, Domine, in longitudinem dierum. Cùm ſic ergò affectus eſſet Archippus, & ſic præclarè uacaret orationi, diuina viſio deſuper aduolans modo quodam arcano, eum uocauit nominatim. Et ille quidem è templo egreſſus, continuò cecidit pronus, ut cuius oculi non ferrent ſecurè ſe ad tale applicare ſpectaculum. Ea autem illi dixit: Surge, & ueni huc ad me, & Dei uirtutem videbis inexpugnabilem in his aquis, quæ vehementer confluunt.

Cùm itaque beatus conieciſſet Archippus, hunc eſſe magnum illum cæleſtis militiæ principem, ſtetit quidem, ut ei iuſsit, ad eius ſiniſtram: ſtatim autē vidit columbam ignis, quæ à terra pertingebat vſque ad ipſum cęlum: & vocē illinc audiuit, quæ eū iubebat eſſe bono animo, & non timere. *En etiā S. Michael Crucis ſigno mira facit.* Deindè ad ipſos quidem aqua proceſsit. Cùm ille autem manū ſuſtuliſſet, & crucis ſignum formaſſet, & loco ſtare iuſsiſſet fluuios, (Quanta eſt, o Chriſte, multitudo tuæ uirtutis?) uiderunt eum aquæ, ut Pſalmicè dicā, & timuerunt, & tanquam murus repentè concreuerunt ac conſtiterunt. Cùm ille autem rursùs ſuſtuliſſet dexteram, & in rupe, quę erat propèr templū, figuraſſet ſignum Crucis, repentè erupit tonitru, & terra ualdè contremuit, & terremotu quidem fiſſa fuit petra: ille uerò cùm ualida rursùs in eam armatorſiſſet, nempe terribile ſignum Crucis: Conteratur quidē hic, dixit, omnis virtus aduerſarij: ſca-

teat

teat autem ab omnibus malis liberatio ijs, qni accedunt fideliter. Cumq; ſic dixiſſet, iubet Archippum tranſire ad dexteram. Cùm is autem ad dexteram ſtetiſſet, & iuſſui ſtatim paruiſſet, militiæ princeps maxima & clariſsima voce iuſsit fluuijs, dicens: In hoc infundibulum decætero inſundimini. Re autem ſic admirabiliter & contra opinionem facta, vt iuſſerat, diuinus Archangelorum quidem princeps Michael cótiouò ab Archippo anolans, reuerſus eſt vndè deſcenderat, & ad primã lucem accedit, qui ipſe quoquè eſt lua perſecta, & illo admirabili, & qui naturam ſuperat, ſplendore fruitur. Dei autem ſeruns Archippus, ab illo teoipore in templo permanet, intenniùs & ardentiùs ei preces fundens.

Beati Archippi felix exitus

Sed ille quidem cúm annos vixiſſet ſeptnaginta, hac vita relicta, ad ſuum redit Dominum, tanquám bonus quidam agricola, pulchrorum horum virtutis ſeminum mercedem accepturus. Miracula autem in hodiernum vſqne diem fidelibus ſcatent vberiùs interceſsionibus ipſius Michaelis principis incorporeorum: Graria & benignitate Domini noſtri Ieſu Christi: Cum quo patri gloria ſimul cum ſancto ſpiritu, nunc & ſemper, & in ſecula ſeculorum. Amen.

RELATIO DE DEDICATIONE Baſilicæ Sancti Michaelis, & Miraculis oſtenſis. Habetur in Homiliario Doctorum, & conſentiunt antiquiſsima Martyrologia, atque etiam peruetuſti codices manuſcripti, in qbus tota extat ad verbũ.

29. Septembr. Eccleſia S. Michaelis ab ipſo condita.

MEMORIAM beati Michaelis Archangeli toto orbe venerandam, ipſius & opere condita, & conſecrata nomine demnnſtrat eccleſia, quæ non metallorum fulgore, ſed priuilegio eſt commendata ſignorum: vili facta ſchemate, ſed cęleſti prędita virtute, ut potè quam fragilitatis humanæ memor Archangelus, è cælo veniens, ad promerendam ibi mortalibus ſupernorum ciuium ſocietatem, propria manu cōdere dignatus eſt. Vertice ſi quidem montis excelſi poſita, de corpore eiuſdem ſaxi ſpeluncæ inſtár præcauata oſtenditur. Eſt autem locus in Apuliæ finibus, vbi inter ſinum Adriaticum & montem Garganum ciuitas Sipontina ſita eſt. Qui à mœnibus ciuitatis ad duodecim millia paſſuum erectus, in cacumine ſupremo beati Archangeli, quam prçlatus ſum, geſtat eccleſiam. Hanc mortalibus hoc modo cognitam libellus in eadem eccleſia poſitus, indicat:

Garganus mōs a quò & undè dicatur.

Erat in ea ciuitate vir prædiues quidam Garganus nomine, qui ex euentu ſuo monti vocabulũ indidit. Huius dum pecora, quorum infinita multitudine pollebat, paſsim per deuexi montis latera paſcerentur, contigit, taurũ armenti gregis conſortia ſpernentē, ſingularem incedere ſolitum, & ad extremum redeũte pecore, domum non eſſe regreſſum. Quem dominus, collecta ſeruorum multitudine, per deuia quæque requirens, inuenit tandèm in vertice eiuſdē montis foribus cuiuſdam aſsidere ſpeluncæ. Itaq; ira permotus, cur ſoliuagus incederet, arrepto arcu, appetit illũ ſagitta toxicata, q̃ veluti vẽti flamine retorta, eũ à quo iacta eſt, mox reuerſa percuſsit. Turbati ciues & ſtupefacti, qualiter res fuerit effecta, (non enim propiùs accedere audebant) conſulunt Epiſcopũ, quid facto opùs ſit. Qui indicto ieiunio triduano, à Deo monuit eſſe quærendũ. Quo peracto, ſanctus Domini Archangelus Epiſcopum per viſionem alloquitur,

Sagitta redit in eum, qui iecerat.

dicēs: Iam benè feciſti, quod homines latebat, à Deo quærendo myſterium, cauſam videlicet hominis ſuo telo percuſsi. Sciatis autem hoc mea geſtum voluntate Ego enim ſum Michael Archangelus, qui in cōſpectu Domini ſēper aſsiſto, locumque hunc in terris incolere, tutumque ſeruare inſtituens, hoc volui indicio probare, omniũ, quæ ibi geruntur, ipſios quoquè loci me eſſe inſpectorem atque cuſtodem.

Nota antiquam conſuetudinē

Hac reuelatione comperta, cōſuetudinem fecerũt ciues hic Dominum precibus, ſanctumque depoſcere Michaelem, duas quidem ianuas ibi cernentes, quarũ vna Auſtralis, quæ & maior erat, aliquot gradibus in occaſum vergentibus adiri poterat: ſed nec vltra cryptã itrare auſi, pro forib⁹ quotidiè orationi vacabãt.

Inter hæc Neapolitani, paganis adhuc ritibus oberrantes, Sipontinos & Beneuentanos, qui cētum quinquaginta millibus à Siponto diſtant, bello laceſſere tētant. Qui antiſtitis ſui monitis edocti, tridui petunt inducias, vt triduano ieiunio liceret eis quaſi fidele patrocinium S. Michaelis implorare prędidium. Quo tempore pagani ludis ſcenicis falſorum inuitant auxilia deorum. Eccè autem nocte ipſa, quæ belli præceſsit diem, adeſt in uiſione S. Michael antiſtiti, preces dicit exauditas, victoriam ſpopondit affuturam, & quarta diei hora præmonet hoſtibus occurendum. Læti ergò manè, & de Angelica certi victoria, Domini cordati ſpiritu, obuiant Chriſtiani paganis. Atque in primo belli apparatu Garganus mons immenſo tremore concutitur, fulgura crebra volant, & caligo tenebroſa totum montis cacumen obduxit, impleta prophetia, quæ Dominum laudans, ait: Qui facit angelos ſuos ſpiritus, & miniſtros ſuos flammam ignis. Fungiunt itaque pagani, partim ferro hoſtium, partim igniferis impulſi ſagittis, ad Neapolim vſque, ſequentibus atque extrema quęque cædentibus aduerſarijs, mœnia tandèm ſuæ urbis moribundi ſubintrant. Qui autem euaſere periculum, comperto quòd Angelus Dei in adiutorium uenerit Chriſtianis, (Nam & ſexcentos fermè ſuorum fulmine uidebant interruptos) Regi regum Chriſto continuò colla ſubmittentes, armis induuntur fidei.

Pſal. 109

Diuina virtute in fugā compelluntur Neapolitani.

Cumque domum reuerſi uictores, vota Domino gratiarum ad templum referrent Archangeli, uident manè iuxta ianuam ſeptentrionalem, quam prædixi, inſtár poſterulæ puſillæ quaſi hominis ueſtigia marmori arctiùs impreſſa: agnoſcunt beatum Michaelem hoc præſentiæ ſuæ ſignum voluiſſe monſtrare. Vbi poſteà culmen appoſitum, & altare impoſitum, ipſaque eccleſia ob ſigna ueſtigiorum * Podonia eſt vocata. Multa dubitatio fuit inter Sipontinos, quid de loco agerent, vtrùm intrare, & dedicare ibi debeant eccleſiam. Vndè collatione facta, ad meridiem loci illius, beati Petri Apoſtolorum principis nomine condunt eccleſiam & dedicant: in qua etiam beatæ ſemper virginis Mariæ, ſanctique Iohannis Baptiſtæ altaria ſtatuunt. Tandem antiſtes, ſalubri reperto conſilio, Romanum Epiſcopum, quid de his agendum ſit, per nuncium ſciſcitatur, qui tunc fortè in monte Soracti, quinquageſimo ferè milliario à Romana vrbe diſtante, fuerat, quem incolæ S. Sylueſtri cognomine uocant, eo quòd ipſe ibi quondam exul, pro fidei perſecutione delituerat cum ſuis. Taliaque mandata remittit: Si hominis eſt illam dedicare baſilicam, hoc maximè die, quo uictoria data eſt, fieri oportet. Sin autem aliud ſancto prouiſori loco placuerit, eodem præcipuè die illius in hoc uoluntas eſt inquirenda. Hoc ergò tempore imminente agamus ambo triduanum cum ciuibus noſtris ieiunium, ſanctam Trinitatem rogantes, vt munera, quæ per

** Apodonia.*

Rom. Pōtifex cōſulitur in re dubia.

T ſummum

** volunta tis.*

ſummum ſuæ * ſedis miniſtrum cõferre dignatus eſt, ad certum vſque finem perducat.

S. Michael apparet Epiſcopo Sipõtino, iubẽs ut Miſſas celebret ĩ ſua eccleſia.

Factum eſt, vt ſuggeſſerat antiſtes. Nocte verò conſtituti ieiunij ſuprema, Angelus Domini Michael Epiſcopo Sipontino p viſionem apparens: Nõ eſt, inquit, vobis opùs hanc, quam ego ædificaui, dedicare eccleſiam. Ipſe enim, qui cõdidi, etiam dedicaui. Vos tantum intrate, & me aſsiſtente patrono, precibus locum frequentate. Et te quidem ibi cràs Miſſas celebrante, populus iuxta morem communicet. Meũ autem erit oſtendere, quomodò per metipſum locũ ſacrauerim illum. Illi aduenientes manè cũ oblationibus, & magna precũ inſtantia intrant regiam Auſtralẽ, & eccè longa porticus in Aquilonem porrecta, atque illam attingens poſterulã, extra quã veſtigia marmori diximus impreſſa. Sed priuſquàm huc peruenias, apparet ad Oriẽtem baſilica, qua p gradus aſſcenditur. Hęc cum ipſa porticu quingẽtos ferè homines capere videbatur, altare venerandum, rubroque contectũ pallio, prope mediũ parietis ad meridiẽ oſtẽdẽs. Erat autem ipſa domus anguloſa, non in more operis humani parietibus erectis, ſed inſtàr ſpelũcæ, præruptis & ſæpiùs eminẽtibus aſperata ſcopulis, culmine quoque diuerſæ altitudinis, quod hic vertice tangi, alibì manu via poſsit attingi. Credo, docẽte Archangelo, Deum non ornatum lapidum, ſed cordis quærere & diligere puritatem. Vertex verò montis, extrinſecùs partim cornea ſylua tegitur, partim virenti planitie dilatatur. Miſſarum itaque celebratione cõpleta, magno attoniti gaudio, quique redierunt in ſua. Epiſcopus autem delegato miniſtrorum, cantorum ſacerdotumq; officio, & manſione conſtructa, omnem ibidẽ quotidiè pſalmorũ, hymnorum, Miſſarumq; curſum congruo præcepit ordine celebrari. Nullus autẽ huc nocturno tempore auſus eſt ingredi, ſed aurora tranſacta, matutinos ibidèm cantant hymnos. Ex ipſo autẽ ſaxo, quo ſacra tegitur ædes, ad aquilonẽ altaris, dulcis & nimiùm lucida guttatim aqua dilabitur, quã incolę ſtillam vocant. Ob hoc & vitreum vas, eiuſdẽ receptui præparatum, argentea pendet catena ſuſpẽſum, morisq; eſt, populo communicato, ſingulos ad hoc vaſculum aſſcendere per gradus, donumq; cæleſtis deguſtare liquoris. nam & guſtu ſuauis eſt, & tactu ſalubris. Deniq; nonnulli poſt longas flammas, hac hauſta ſtilla, celeri cõfeſtim refrigerio potiuntur ſalutis. Innumeris quoquè & alijs modis ibì & crebrò ſanantur ægroti, & multa, quæ Angelicæ tantùm congruunt poteſtati, fieri illic miracula comprobantur, maximè tamẽ eiuſdem diei natali, cùm & de prouincijs circunquaquè poſitis plùs ſolito confluat turba recurrat, & Angelicæ virtutis maior quodammodò credatur adeſſe frequentia: vt quod ſpiritualiter dixit Apoſtolus, etiã corporaliter agi videatur: Quia Angeli ſunt adminiſtratorij ſpiritus, in miniſterium propter eos, qui hęreditatem capiunt ſalutis: in Chriſto Ieſu Domino noſtro qui viuit & regnat in ſecula ſeculorum, Amen.

Diuina officia quotidiè in ea baſilica peraguntur.

Aqua cælitus manans, curat morbos.

Heb. 1.

VITA S. PATRIS NOSRI QVIriaci Anachoretæ, Authore Simeone Metaphraſte.

29. Septembr. Cap. 1. Gen. 12.

EIS, qui te benedicunt, inquit Deus Abrahæ, benedicam: & ijs, qui tibi maledicunt, maledicam, non eos ſolùm, qui virtutem exercent, hinc remunerans, ſed etiam ad eos, qui ipſos laudant, traijciens benedictionem. Hinc fit, ut oporteat beati huius Quiriaci pro virtute certamina & ſudores, non ſolum feruentiſsimè audire, admirari & excipere, ſed etiam ad eum pro uiribus imitandum excitari, & parari ad ſimilem zelum ſuſcipiendum, ut non ſolum conſequamur benedictionem propterea quòd eum exceperimus, ſed etiam ſimus cum eo coronarum participes, & pręmiorum ſocij. Quem tulit quidẽ, quæ eſt in Græcia, Corinthus: parentibus autem fuit nomen, patri quidem Iohannes, qui etiam fuit ordinatus Presbyter eccleſiæ, quæ eſt Corinthi: matri autem, Eudoxia. Tempus autẽ eius ortus, fuit finis Imperij Theodoſij, iunioris ſcilicet. Sancto uerò fuit auunculus Petrus Epiſcopus Corinthiorum. Qui Petrus beatum Quiriacum cooptat in gradum lectoris eiuſdem eccleſiæ adhuc in tenera ætate.

Patria et parẽtes S. Quiriaci.

Cap. 2.

Ille autem diuinis deditus ſcripturis, & eas aſsiduè percurrens, & noctes totas & dies in eis uerſans, apud ſe mirabatur, quòd Deus utiquè propter ſalutem humanam omnia adminiſtrauit: & quòd eos, qui ei placuerunt in unaquaque generatione, eximio ſit honore dignatus, & eos admodùm claros fecerit & glorioſos, ut qui Abeli quidem per ſacrificium gloriam tribuerit: Enoch autem, propterea quòd ei placuerit, honorarit tranſlatione: Propter iuſtitiam ſeruarit Noe ſcintillam generis: Abraham propter fidem effecerit patrem multarum gentium: Melchiſedec habuerit acceptum pium ſacerdotium patientiæ & temperantiæ imaginem, Ioſeph & Iob mundo prębuerit: Moſem fecerit legiſlatorem: Lunæ & Soli aurigam conſtituerit Ieſum Naue: Prophetam & regem & ſtupendi myſterij parentem Dauid reddiderit: Babylonicæ fornacis flammam pueris in rorem tranſmutarit. Præterea adhuc in maiori uerſabatur dubitatione illa cogitans, partum ſine ſemine, uirginem eandem & matrem: & quomodò Verbum, cùm Deus eſſet, factus ſit homo ſine mutatione, & quomodò per Crucem inferos ſpoliauerit, & fallacem ſerpentem aboleuerit, & Adamum rursùs reduxerit in Paradiſum. Hæc & ſimilia mente agitans Quiriacus, diuino zelo in corde inflammabatur, & ei ueniebat in mentem ualedicere mundo & ijs, quę ſunt in eo, & ad ſanctam uenire ciuitatem, & ſanctè uiuere in ſancto loco, quieti uacando & ſilentio.

Gen. 4. Gen. 5. Gen. 6. Gen. 17. Gen. 14.

Ioſu. 10. Dan. 3.

Cap. 3.

Luc. 9.

Quodam itaque die Dominico, cùm diuinam audiſſet uocem in Euangelio: Si quis uult poſt me uenire, tollat crucem ſuam, & ſequatur me: rẽ minimè diſtulit, neque paruo tempore ſubſtitit, aut conſiderauit, ſed ſuam ſententiã ſtatim deduxit ad effectũ. Itaque tacitè egreſſus ea Eccleſia, uenit Cenchreas, & aſſcendens nauem, quæ ueniebat in Palęſtinam, ſummo ſtudio accedit Hieroſolyma, iam decẽ & octo annos natus, nouo quidẽ anno Imperij magni Leonis, octauo aũt Anaſtaſij Hieroſolymorum Pontificatus. Cùm illinc ergò ueniſſet in ſanctam ciuitatem, diuerſatur apud magnum Euſtorgiũ, uirum, qui, & alioqui erat amator uirtutis, & ſplendebat donis ſpiritus. Ille autem vt reuerà amans pater, eum, vt par erat, magna accipit affectione. Quiriacũ uerò, cùm hyemaſſet apud inſigne monaſteriũ iã ab illo conſtructũ prope ſanctã ciuitatẽ Sion, maioris quietis & ſilẽtij cepit deſideriũ, & ut ad ipſam ueniret ſolitudinẽ, & illic habitaret, oẽ ponebat ſtudiũ. Cùm de diuino itaq; Euthymio ferè doceretur ab oĩbus, (eũ enim uirtus ubiq; idicabat) captus erat magno amore eius cõueniendi: & magnoꝑ rogat Euſtorgium, ut eius dignatus precibus, cũ pace dimitteretur. Hoc autem facto, cùm acceſsiſſet ad Lauram mirabilis Euthymij, hoſpitio excipitur à quodam Anatolio presbytero, & Olympio monacho, fratribus quidem genere, patria autem Corinthijs: & cùm multos dies apud eos degiſſet, deindè etiam magnum adſpexit Euthymium: & beatæ illæ manus factum eius,

18. annos natus, it Hieroſolymam.

Iſtius S. Euthimij vita habetur 20. Ianuarij.

cipiut

Fit monachus ad huc imberbis.

caput tetigerunt, ſimul quidem eum monaſtico induentes habitu, & in eum vocantes vberiorem ſpiritus operationem. Eum tamen hoc in loco manere non ſiuit Euthymius propter ætatem. Valdè enim cauebat imberbium & adoleſcentum in ſua Laura conuerſationes, nè aliquam offenſionem afferrēt reliquis fratribus ad turpes cogitationes. Sed cùm magnus iã Theoctiſtus exceſsiſſet ad Ieſum, quem deſiderabat, ipſe emittit Quiriacũ ad ſanctũ Geraſimũ ad Iordanē.

Cap. 4.

Vilia exercet officia.

Cùm ergò reuerà præclarũ munus accepiſſet Quiriacum, & eum vidiſſet ea ætate, ſtatuit, vt ipſe miniſtraret in cœnobio. Sic autem in eo degebat ille admirabilis, ligna ſcindens, aquam & alimentum paràs fratribus, & coci fungens officio. Sed quamuis ità ſe haberet, & in tantis laboribus totum diem tranſigeret, in colloquendo cum Deo tamen & precatione totas noctes cõſumebat, & feruentiùs rurſùs & acriùs poſt opus manuum ſacros hymnos incipiebat: & vt paucis dicam, vitam anachoreticam in cœnobio, & tam multis negocijs per omnia oſtendebat, vt qui pane & aqua ſolùm, idque ſecũdo quoque die aleretur.

Nota abſtinentiã.

His inductus eſt Geraſimus, vt eum valdè diligeret: & ſic vita delectabatur iunioris, & de illius moribus & amore in res ſpirituales adeò factus erat certior, vt eum aſſumeret in diebus ieiuniorum ad ſolitudinem Ruba, & eum haberet ſocium eorum, qui illuc ſuſcipiebantur, laborum & ſpiritualis aſſcenſus. Hic dicebatur etiam magnus verſari Euthymius, & eos diuinis impertire ſacramentis ſingulis Dominicis, donèc veniſſet dies Palmarum.

Cap. 5.

S. Euthymij felix obitus.

Cùm breue autem tempus effluxiſſet, abit quidem pulchro illo ad Deum itinere magnus Euthymius: videt autem ſacram illius animam Geraſimus deduci ab Angelis, & præclarè ad cælos aſſcendere, vndè fuerat vocatus. Cùm ergò ſtatim aſsũpſiſſet Quiriacũ aſſcendit in eius Lauram, & ſanctum eius corpus gratis manibus ſepelit cum ea, qua par eſt, reuerentia. & cùm omnia feciſſet, quę de more fiebant, reuerſus eſt.

Itèm Geraſimi Abbatis.

Nono autem anno poſtquàm Quiriacus venit in Palæſtinam, admirabilis etiam moritur Geraſimus, & migrauit ipſe quoquè ad communem Dominũ, quinto menſis Martij. Vigeſimum autem ſeptimum annũ iam attingebat Quiriacus. Et cùm illinc receſsiſſet, acceſſit in Lauram Euthymij, ſuſceptus quidem ab Elia: is enim tunc ei præerat: à quo etiam accepit cellam: & abundè optato fruebatur ſilentio. Poſteà verò vehementiſſimum ſtudium adhibebatur, vt mutaretur Laura in cœnobium. Erat autem in ea quidam Thomas, qui pro virtute labores lubentiſsimè ſuſcipiebat, & oſtendebat magnam animi philoſophiam. Ei erat Quiriacus coniunctus vinculo ſpiritus, eiusque mores ſequens, ad perfectiorem exercebatur uirtutem, & illius uitam æmulabatur, & ad ſimilem parabatur imitationem. Hic ergò Thomas miſſus fuerat Alexandriam à Phido Diacono, vt emeret impenſas ad extruendum cœnobium. Patrum autem Euthymij & Theoctiſti monaſteria ſolùm in diuiſione nominum agnoſcebantur: commune nanque habebant inſtitutum, & communem viuendi rationem, rectàque & adminiſtrata erant ab uno & eodem paſtore. Sed iam quidem habebat diuinum quoquè Thomam æternum habitaculum: & erat ipſe quoquè relatus in numerum iuſtorum.

Monaſteria Euthymij & Theoctiſti unius inſtituti.

Cap. 6.

Duodecim autem annis poſt eius deceſſum, Longinus præfectus ipſe quoquè uita excedit. Et cùm Paulus in eius præfecturam ſucceſsiſſet, Terebon Agarenus, qui ſacris olim Euthymij manibus fuerat baptizatus, cùm eſſet ipſe quoque iam moriturus, utrique monaſterijs magnas reliquit facultates. Cùm autem Paulus in tractãdis pecunijs iniuſtiùs eſſet uerſatus, & in exequendis mandatis ſe geſsiſſet iniquiùs, & ipſum corpus Terebonis abſtuliſſet cum pecunijs, excitatur ſeditio inter monaſteria, & ſeditionem conſequitur etiam diuiſio, adeò ut & munierit Paulus loca, quæ Euthymij Lauręadiecta fuerant, & ſeptem eis iniecerit, & turrim ædificarit: quinetiam diuerſoriũ publicum à Laura Suca emerit prope turrem Dauidicam, & id etiam Euthymij Lauræ attribuerit. Beatus ergo Quiriacus cùm offendiſſet fratrum diuiſionem, & ægrè tuliſſet, quòd quos Sol ſimul ſemper videt, non amor uirtutis, nec ſilentij, ſed pecuniæ disiunxiſſet: recedit illinc, & uenit in Lauram Sucam. Cùm longo ergò tempore in ea eſſet uerſatus, & his quatuor miniſterijs, nempe panis, & reliqui uictus fratrum cura, ægrotorum curatione, hoſpitum exceptione, Lauræ adminiſtratione diuerſis annis eſſet perfunctus, & fratrum omnium conſcientiam inueniſſet ſuæ patientiæ teſtem, & humilitatis, & reliquæ perfectionis, quam diuini canones exigunt à ſacerdotibus, quadrageſimo anno ętatis prouehitur ad honorem Presbyteratus. Sacrorum autem uaſorum & ſacri theſauri cuſtodia, & eccleſiæ cura octodecim annos fidei eius fuit credita. Dicuntur autem hæc quoquè de Quiriaco, quòd ſpatio tot annorum non modò Sol non occiderit ſuper eius iracundiam, ſed neque fuerit omninò unquàm iratus, neq; eum unquàm uiderit dies comedentem, & quòd tempore diuinorum hymnorum non priùs fratribus ſignificauerit ſonum & modũ, quàm pura & nulli repręhenſioni affini lingua totum perfeciſſet ſine repræhenſione.

Migrat aliò vir Dei ob fratrum diſſenſionē & præfecti diſſolutionem.

40. ætatis anno S. Quiriacus initiatur ſacerdotio.

Cap. 7.

Abit in eremum.

Septuageſimo autem ſeptimo anno ſuæ ætatis, traditis theſauris, quorum cuſtodia ei fuerat tradita, ille quidem ſecedit ad ſolitudinem Natupha, eum autem ſequebatur diſcipulus. Cùm autem ei deeſset alimentum, & non haberent, undè recrearent uſus neceſsitatem (neque enim in ſolitudine naſcebantur melagria, ea nanque eis ſufficiſſent ad conuiuium) Deum rogat diuinus Quiriacus, ut det eis alimētum ex ſcillis, quæ illic erant: erat enim magna earum copia in ſolitudine. Et conuerſus ad diſcipulum: Collige, inquit, fili, ex his ſcillis, & ſale eis iniecto, coque in olla, & efficiet benedictus Deus, ut his quoquè nobis ueſci liceat. Hæc mandat quidem diſcipulo. Deus autem audiuit ex alto preces, qui etiam fecit aquam ex petra ſcaturire, & illam maximam Maræ amaritudinem in conuenientem mutauit dulcedinem. Nam ipſæ quoquè ſcillæ innatam mutarunt amaritudinem, & quatuor annos ex illo tempore fuerunt cibus beatis. Sed non derelinquet Dominus ſãctos ſuos: a ſacroſancto Dauide dictum opportunè hic quoquè dicetur.

Scilla oratione eius induit dulcedinē & fit comeſtibilis.

Exod. 15

Pſal. 36.

Cap. 8.

Vir quidam ex uico Thecoorum, cùm ex ijs, qui illic paſcebant pecora, audijſset de Quiriaco, panibus calidis aſino impoſitis accedit, & onere apud eũ depoſito, receſsit. Hisq; deincèps Quiriacus uixit cũ diſcipulo. Sed tũc q̃dē diſcipulus, cùm, ut cõſueuerat, coxiſset ſcillas, nõ iuſsiſset autem beatus Quiriacus, eas in cœna appoſuit. Deindè ei, cùm non tuliſset earum amaritudinem, uires cum uoce ſunt extinctæ, & iacebat tanquàm mortuus. Cùm ergò diuinus conieciſset Quiriacus cauſam eius, quod acciderat, & ſuſtuliſset manus ad precandum pro diſcipulo, eum facit ſurgere, & cùm eum diuinis impertijſset ſacramentis, ſanum protinùs reddit, & eum placidè recreat à timore. Paulò pòſt autem cùm panes eis defeciſsent, rurſùs fame premebantur grauiſsima. Et rurſùs hic beatus iubet diſcipulũ ſcillas ei parare in cęna. ille aũt cùm cibum paraſset, & eũ appoſuiſset, uerebatur tamen uti. Venerat enim ei in mentē pcedēs amaritudo, & quēadmodum cùm comediſset, nõ ſolũ

Rurſùs aſſumunt amaritudinem cõſuetam.

Nota vim ſigni S. Crucis. ſermo, ſed etiam motus eum defeciſſet. Cùm eum autem benedixiſſet Quiriacus, & figuram Crucis ei iniceiſſet, deindè etiam attigiſſet ea, quæ erant appoſita, & primus comediſſet, iucundè comederunt, & ſe ſatis refecerunt.

Cap. 9. Quintus iam agebatur annus ex quo verſabatur in Natupha, & filius quidem vnius eorum, qui erant in regione Thecoorũ, vexabatur à maligno ſpiritu. Cùm de diuino autem Quiriaco ſingula reſciuiſſet pater, ad eum adducit filium, & vehementer rogat, vt opẽ ferat filio, qui malè laborabat. Ille autem amborum miſertus, alterius quidem morbi, alterius verò doloris, & inconſolabilis ægritudinis, quam de filio acceperat, preces fundit pro adoleſcente: & cùm vnxiſſet *Oleo crucis ſanat dæmoniacum.* oleo Crucis, eum liberat ab illa acerba inſania. Cùm ergò miraculum iam perſuaſiſſet ad multos, innumerabilis ad eum cõfluebat multitudo, interrumpentes eius quietẽ & orationem. Hæc vitans præclarus Quiriacus, tranſijt in ſolitudinem, quę eſt magis intrà Ruba. Et quinque annos in ea tranſigens, ſumebat radices Melagriorum, & ramos aſũdium, & ea erant eis obſonium, & quod ad voluptatem attinet, nihil cedebant menſæ diuitum. Sed diuinorum Quiriaci chariſmatum operatio, hanc quoquè ſolitudinem efficiebat ciuitatem multitudine eorum, qui illuc adueniebant. Omnes enim, quos vel malus vexabat ſpiritus, aut alius premebat morbus, prompto & alacri animo ad eum accurrebant, tanquàm ad certam curationẽ: Et nemo illinc reuertebatur vacuus. Aegrè autem ferens multitudinem eorum, qui accedebant, dimissos *Mutat iterum locum.* rursùs Quiriacus venit in eam partem ſolitudinis, in qua nullus Anachoreta nec manſerat, nec vnquàm trãſierat. Nominabatur autem locus ab accolis Suſacim: & in eo & nouę Laurę & Sucę fluuij ambo cõueniũt, eorum, quos ſcimus, maximi & profundiſsimi. Ferũ*Pſal. 73.* tur autem ij eſſe, de quibus Chriſto dictum à Dauide: Tu ſiccaſti fluuios Ethan. Sed hanc planè inuiam ſolitudinem, omninò hominibus facilem & patentem reddebat in eum fides, vel potiùs diuinarũ illius gratiarum copia, quę etiam fidem mouebat feruentiùs, & ad deſiderium pias inducebat animas. Cùm verò Quiriacus ſeptem annos illic tranſegiſſet, quoniam, quæ ingruerat, fames omnia circuncircà affligebat, & multos de medio tollere non intermittebat, timentes qui erant Lauræ Sucę, aſcendunt etiam ad hanc inuiam ſolitudinem, rogantque & obſecrant Quiriacum, vt rurſùs reuertatur ad Lauram, quo ſaltem vtiliſsimum aduersùs famem medicamentum illius habeant aduentum.

Cap. 10. Mota itaque miſericordia bona illa & clemẽs anima, rursùs deſcendit ad Lauram: & cùm ad beati Charitonis cellam quinque tranſegiſſet annos, vehementiſsimè decertauit aduersùs eos, qui eadem ſentiebãt, *Pugnat aduersùs Origeniſtas.* quæ Origenes. Atque tunc quidem admirabilis quoquè Cyrillus, qui à magni Euthymij Laura ad beati Sabæ Lauram acceſſerat, vt videret ſilentiarium Iohãnem Epiſcopum, fit ei miniſter litterarum ad honeſtum beatum Quiriacum. Literæ autem ſignificabant bellũ tunc fuiſſe ſuſcitatum aduersùs ſanctam ciuitatem: & eum obſecrabant, vt Deum oraret intentiùs, vt qui erant in noua Laura cum Nonno & Leontio, qui Origenis dogmata defendebant, & aduersùs rectam fidẽ militauerant, vincerentur, & ſummam illam amitterent arrogantiam. Cyrillus itaque cùm veniſſet in Sucam, & incidiſſet in Zoſimum & Iohannem, primos illius diſcipulos, cum eis venit ad magnum Quiriacũ & ei tradit epiſtolam, & narrat omnia, quęcunque illi coràm dicta fuerant. Ille autem, cùm ardenter & ex corde ingemuiſſet, & lachrymaſſet, Dic, inquit ei, qui te miſit: Nè animo angamur, o pater, citò enim videbimus Nonnum quidem & Leontium è vita exceſſiſſe miſerrimè: lupos autem, qui verſati ſunt in Laura, turpiſsimè illinc expelli, & oues ratione prædit as, ſine moleſtia eam rursus habere, & ſine metu in ea ali *Vaticinium de Nonno & Leontij interitu.* & paſci. Ad hæc idem Quiriacus, Quænam ſunt antẽ ea, o pater, inquit, quæ illi ſua, tuentur ſententia? Affirmant, reſpondit Cyrillus, dogmata de præexiſtentia & reſtitutione in eũdem ſtatum, eſſe media, & ab omni periculo aliena, dicentes illa eis ad hoc ferre teſtimonium, quę alicubi in ſuis Apologeticis magnus Gregorius ita reliquit ſcripta: Mihi videtur res non vilis, nec contemnenda, dare in tempore vnicuique dimenſum orationis, & diſpenſare in iudicio veritatem noſtrorum dogmatum, quæ de mundo, aut de mundis philoſophamur, de materia, de anima, de intelligentia, & naturis intelligentibus, tam præſtantioribus, quàm deterioribus, de prouidentia, quę omnia colligat, quæ videntur euenire ratione, & quęcunque præter rationem inferiorem & humanam. Et quę prętereà de prima noſtra conſtitutione, figurisque & veritate, & teſtamentis, & Chriſti primo aduentu, & ſecundo. In his enim & aſſequi eſt non inutile, & non aſſequi vacat periculo.

Hic locus eſt partìm in Apologetico, partìm in diſceptatione Gregorij Nazianzeni contra Eunomianos, quẽ locum perperàm iſti interpretabantur, cùm Gregorius, vt Eunomianos dehortaretur à diſputatione Trinitatis, eoſdem adhortatur ad diſputandum (ſi ſe continere non poſſint) de ijs rebus, quas & ſi minùs pro dignitate tractauerint, non ità tamen de ſalute animæ periclitaturi ſint. Non enim intelligit eos, qui hæc non crediderint, ſine periculo futuros: ſed qui oratione rerum dignitatem nõ conſequuntur. Hæc Aloyſius.

Cùm admirabilis hæc dixiſset Cyrillus, beatus Qui- *Cap. 11.* riacus: Nequaquàm, inquit, ſunt media, & vacant periculo dogmata de præexiſtentia: immò ſunt lubrica potiùs & periculoſa. Quomodò autem, multiplicem eorum impietatem aperiendo, tibi paucis exponam: Dicunt, Chriſtum non eſſe vnum ex Trinitate. Dicunt corpora noſtra, quę habuerimus ex reſurrectione, eſse penitùs ventura ad interitum, & Chriſti primi. Dicunt Trinitatem non fuiſse mundi opificem: & quòd in priſtinum ſtatum reſtitutione, poterunt quæcunque ſunt ratione pręditæ, ad dæmones vſque, fabricari æones, id eſt ſecula: & quòd æthereæ & ſphærica excitantur noſtra corpora in reſurrectione. Sic enim dicunt Domini quoquè corpus fuiſse excitatum, & nos futuros ei pares in reſtitutione. Cùm autem rogaſset Cyrillus: Cur non ſuſtinuerunt tot labores pro virtute, ſed eos conſumpſerunt in hac, quæ euacuatur & aboletur, ſapientia? Reſpondens beatus Quiriacus: Euanuerunt, inquit, in ſuis cogi *Rom. 1.* tationibus, & obſcuratum eſt inſipiens cor eorum, & dicentes ſe eſſe ſapientes, ſtulti facti ſunt. Non- *Nonnus Origeniſtis multis exertus.* nus autem fuit horum malorum primitiæ, qui cùm non ignauum ad hęc adminiſtrum inueniſset Leontium Byzantinum, poſt deceſsum beati patris noſtri Sabæ, continuò hunc malum morbum ſeminauit vbiquè in Eccleſia. Et primum quidem eos, qui in noua Laura erant, doctiores, vel, vt veriùs dicam, indoctiores, in ſuam induxit hæreſim. Deindè non hactenùs conſtitit, ſed vt alia quoquè monaſteria ſolitudinis hac impetiret peſte, magnum ſibi cenſebat ſtudium adhibendum. Demùm vt me quoquè humilem & abiectum ſuis compræhenderet laqueis, qua non vſus eſt contentione? Sed ſeipſam *Pſal. 56.* fefellit iniquitas, vt dicam ſicut diuinus Dauid, & mihi diuina viſio apparuit, illius hæreſis cœnũ accuratè oſtẽdẽs. Neq; ego ſolus vici eius improbitatẽ, ſed ij ẽt, q erãt cõuẽtus Sucæ, p noſtrũ cõſiliũ illius malitię

fortiter

fortiter reſtiterunt, & fraudulentos mores & artificium ad malum ſuperarunt.

Cap. 12. Quoniam autem tam apertè congreſſus fuit ſuperatus, alia ratione conuentum ſuæ poteſtati ſubiicere eſt machinatus, & quendam Petrum Alexandrinum, qui in eum & hanc improbam hæreſim erat iã olim propenſus, pręficit cõuentui, ſi quo modo hac quidem certè ratione eos paulatim attraheret ad communionem. Solent enim principi magna ex parte eſſe conformes ii, qui ſunt in eius poteſtate. Sed neſciebat ſtultus, ſe depræhenſu facilem & apertam eſcam proponere. Nam cùm conſuetum illius uitium conuentui paululùm ſe oſtendiſſet, protinùs ille totus commotus, Petrum pellit pręfectura. Deindè rursùs Nonni cętus, alium Petrum è Græcia ortũ, qui à priore nihil differebat, eis pręficit. Conuentus autem uidens expreſſos eius, qui præceſſerat, malitiæ in eo characteres, protinùs eum quoquè expellit: & veniens in beati Sabæ Lauram, pręfectum accipit Caſſianum, genere Scythopolitanum, religione fideliſſimum, ac in virtute & doctrina educatum. Et ſic uix tandèm potuimus eorum, qui morbo laborabãt Origenis, ardentem reprimere & arcere impetum. Hæc cùm ſuauis illa retuliſſet lingua, ubi intellexit Cyrillum eſſe monaſterii magni Euthymii, cum magno protinùs gaudio: Eccè, inquit, ò frater, tu es eiuſdẽ, cuius ego, cęnobii. Et cœpit oratione perſequi res geſtas ſanctorum Euthymii & Sabæ. Ille autem cùm eas apertè didiciſſet ab hoc beato Quiriaco, conſcripſit ſingula in iis, quos de ipſis ſcripſit, libris, ut illinc quilibet diſcere poteſt, ſi non leuiter & aliud agens, ſed accuratè ea legat. Atque ſic quidem diuinus Quiriacus. Cùm hoc autem ſermone & his narrationibus ſuum impleuiſſet animum, Cyrillus diſceſſit in pace.

Monachi hæreticos præfectos à ſe expellunt.

Cyrillus ſcripſit uitas Euthymii & Sabæ ex relatione Quiriaci.

Cap. 13. Quoniam autem, quandò legum Origenis diligẽs cuſtos Nonnus turpiſſimo exitu expulit animam, & fractæ fuerunt omnes eorum uires, & ceſſauit bellũ aduersùs Orthodoxos, & illi inter ſe inuicèm pręlia cierunt & pericula: multi uenientes in antrum Charitonis, diuino Quiriaco non paruam exhibebãt moleſtiam, eius ſilentium & quietem interturbantes, redit rursùs ad Suſacim, iam agens nonageſimum nonũ annum ætatis. Cùm ille autem octo annos in ea manſiſſet, inceſſit aliquandò Cyrillum quoddam deſiderium conueniendi Quiriacũ. Et cùm ueniſſet in Lauram Succam, & eius diſcipulum aſſumpſiſſet Iohannem, ueniunt ambo Suſacim, qui locus non minùs, q̃ nonaginta ſtadia aberat à Laura. Cùm autem iã propè eſſent, eis leo occurrẽs & magnitudine maximus, & viſu terribiliſſimus, Cyrillum conturbauit, ut eſt conſentaneum, & metum ei attulit. Cùm diſcipulus ergò Iohannes eum ſic vidiſſet affectum: Nè timeas, inquit. Leo autem cùm uidiſſet eos euntes ad ſanctum, uia eis ceſſit protinùs: & tranſierunt ipſi, nullo malo affecti. Eos cùm ſacrum illud caput adſpexiſſet, ualdè protinùs eſt lætatus, eosq; ſuauiter & familiariter intuens, ſimiliter admodùm & ſcitè: Ecce, inquit, meus quoque in cœnobio ſodalis Cyrillus. Deindè nonnihil quoque ludens diſcipulus Iohannes: Sed eum, inquit, leo, o Pater, grauiter terruit, & timidũ aperte reddidit. Hilaris aũt illa anima: At tu noli timere, inquit, fili. Hic.n. leo iſte manet diligens cuſtos olerũ, qui nulli beſtiæ in ea permittit ingredi. Quapropter nec agreſtis capreæ, nec alterius animalis impetũ, ut puto, timuerint olera, hoc vigilante cuſtode. Deinde cum multa narraſſet de patribus, qui erant in ſolitudine, & ſic eos excitaſſet, & eis ad uirtutẽ acriorẽ iniecíſſet amorem, menſam ipſis apponit. Tũc accedit leo Ill.aũt beſtiæ quidẽ manu p̃ xber. panem, & dimittit eum ad cuſtodienda olera. Eis aũt, qui ſimul cum eo accumbebant: Habeo, inquit, o filii, bonum agri cuſtodem. Neq; enim hic urſus, neque vlla alia beſtia, neq; latro, neq; barbarus inuadit eos, qui ad me accedunt. Eos nanque caſtigat leo, & graue eis affert exitiũ. Atq; illis quidem, cùm totum diẽ apud eum tranſegiſſent, & illius doctrinam, & effuſam in eius labris gratiam percepiſſent, & benedictionem impertit deinceps, & eos dimittit in pace. Leo autẽ eis rursùs ceſſit, & blanditus eſt. Et ſic læti inierunt uiam, quæ ducebat ad eorum regionem.

Cyrillo ad s. Quiriacũ proficiſcenti leo obuius factus nõ nocet.

Leo ſeruat à beſtiis olera ſancti uiri.

Nota res miras.

Cap. 14. Hic autem diuinus Quiriacus adhuc permanẽs in Suſacim, cùm aqua ei nõ adeſſet ex fontibus, ut ſimul quidem ipſe uteretur, & rigaret olera, eã, quæ in petrarum concauitatibus colligebatur exhauriens, & ęſtate ea irrigabat meridie, & nõ ampliùs cõcedebat ea ſitire. Tempore.n. autumni ipſum ipſa ea ſatis irrigabat. Cùm magna aũt ſiccitas fuiſſet aliquandò æſtate, & eæ, quæ ſunt in petris, concauitates ne ueſtigiũ quidem haberent aquæ, ille oculis in cęlũ ſublatis, à Deo petit aquã. Ecce aũt repentina quędã nubes ſup caput cõdenſata, erupit in pluuiã, & repleuit eius hydrias, & omnia petrarum cõcaua: eaq; & ſancti uſui, & olerũ irrigationi diũ ſuffecit. Hoc in loco illud mihi uenit in mentẽ, quod, etſi nõ cohæret de ſãcto nrę rationi, ſi tñ dicatur, nõ mediocrẽ afferet vtilitatẽ.

Pluuiam à Deo impetrat.

Cap. 15. In ſolitudinem aliquãdò veniẽti huius ſancti diſcipulo cum condiſcipulo ſuo Paramono, apparet, circa myricas agreſtes ſtans quoddam ſpectrũ hominis. Illi aũt exiſtimantes id, quod videbatur, eſſe vnũ ex Anachoretis, (eo.n. tempore multi hanc habitabant ſolitudinẽ) ad eum ſtatim ſunt conuerſi. Cùm aũt iã propè fuiſſent, & nuſquàm eſſet, quod apparuerat, illi exiſtimantes eſſe malignũ ſpiritũ, precati ſunt; & cùm precationi, Amen, ſubiunxiſſent, ſpectant huc & illuc, & q̃dam ſubterranea eis apparet ſpelunca. Qđ quidẽ cùm rursùs exiſtimaſſent ſignũ eſſe dexterũ, & eſſe aliquẽ Dei ſeruũ, qui apparuerat, rogabãt, ut eos impertiret bñdictione & pace. Vna tandem ergò vox intrinſecùs reſonuit ex ſpelũca, dicẽs: Quid ex me vultis? Sum.n. fœmina. Sed quò proficiſcimini? rogauit. Illi aũt, Ad anachoretã, dixerunt, Quiriacũ. Sed dic nobis, quomodò uoceris, & quonã modo ſis hic: & quanam de cauſa huc acceſſeris. Illa aũt: Nunc quidẽ abite, inquit, dicã aũt redeuntibus. Cùm illi aũt inſtarẽt, & ne tantillũ quidẽ dicerent ſe eſſe abſceſſuros, niſi de beata illa priùs audiiſſent: Nomẽ quidẽ mihi eſt Maria. Cùm aũt eſſem pſaltria, inquit, ſcio me multis præbuiſſe cauſam offenſionis. Deum itaque rogaui, & ſuppliciter obſecraui, ut ipſa liberarer à laqueis diaboli. Aliquandò autem corde contrita, & in anima diuino igne accenſa, deſcendi ad ſanctum Siloe: & cum hoc uas aqua impleſſem, quod me adhuc manet, lupinis in ſporta acceptis, huc acceſſi. Nihil autem horum eſt diminutum uſque in hodiernum diem. Sed nec ab illo tempore uidi hominem, neque ullum ſum allocuta. Vos igitur nũc abite, & reuertentes me uiſitate.

Maria è pſaltria ſit admirabilis eremi cultrix.

Cap. 16. Illi his auditis, recedunt: & cùm ad beatum veniſſent Quiriacum, ei omnia renunciant. Ille, ut par erat, fuit admiratus: & ut eam viſitarent, ipſe quoquè reuertentibus mandauit diſcipulis. Cum itaque in reditu veniſſent in ſpeluncã, & aditũ de more pulſaſſent, nemo aũt eis reſponderet interius, ingreſſi inueniunt eã iam conſummatam, & corpus iacens in ſpelunca. Cùm itaq; aſcendiſſent in Laurã Sucã, & ea accepiſſent, quę erãt eis vſui ad eã ſepeliendã, redeunt in ſpeluncã: & cùm ea, quæ de more fiunt, beatæ peregiſſent, domum ei faciunt ſepulcrũ, in ipſa ſpelunca depoſitis reliquiis. Sed huc quidem nos de

Fadem defuncta in ſpelunca ...

T 3 duxit

dnxit ſuaniſsima & utiliſsima narratio: rurſùs autem redeundum eſt, vndè digreſsi ſumus.

Cap. 17.

Cùm octo iam annos, ut diaimus, in Suſacim tranſegiſſet beatus Quiriacus, qui erant Lauræ Sucæ, poſt perfectam liberationem ab ija, qui tenebanr ſententiam Origenis, cùm illuc rurſùs ueniſſent, in magni Charitonis autrum eum reduaerunt: quò etiam continenter beatus accedebat Cyrillus, & magnum ab hoc ſancto percipiebat emolumentum & utilitatem.

Nota grādē S. Quiriaci ætatem.

Iam autem viſerat Quiriacus pluſquàm centum & ſeptem annos, ut teſtatæ ſunt illius ipſius in diuerſis locis manſiones, & obita itinera. Venit enim in ſanctā ciuitatem decem vtiquè & octo annoa oatus: manſit autem nouem apud ſanctum Geraſimum. Tranſegit decem annos in monaſterio magni Euthymij. Miniſtrauit autem triginta & nouem annos in Laura Suca. Quinque anni prætererunt, dum veſceretur ſcillis in ſolitudine Natupha: & totidèm alii rurſùs in Ruba. Et quòd ipſe ſeptem quidem annos manſerit in Suſaeim, iam relatum eſt. In ſancti autem Charitonis ſpelūca quinq; annos degit, & rurſùs octo in Suſacim. Duobus uerò annis ante tēpus mortis aſſcēdit rurſùs ad autrum Charitonis. Quanuis autem ad tantam perueniſſet ętatem, & eſſet tam profunda ſenectute, ne tantillum quidem remittebat de ſua ſtatione ad diuinos hymnos, & miniſterio eorum, qui ad ipſum accedebant: ſed quo erat ætatia prouectioris, eo magis florebat animi alaeritate, acrinſque & fortiùs diuina aggrediebatur certamina.

Magnus in tāta ætate feruor ſpiritus.

Cap. 18.

Erat autem uir mitis & hilaris; & facilis ad eum patebat aditus: ſtatura erat procerus & erectus: collo que adhuc recto, & iuuentutem quodam modo præ ſe ferente, & nec omninò victo à ſenectute: moribus ad docendum erat accommodatus, religioneq; maximè orthodoxus. Cùm tandèm itaque incidiſſet in corporis infirmitatem, & debitum naturę exoluiſſet, apud Ieſum, quem deſiderabat, ſuum deponit ſpiritum. Et nunc eſt in quiete iuſtorum, in ſplendore Angelorum, ea uidens, quæ ſemper deſiderabat, & accipiens totam Trinitatis illuminationem, in ipſo Chriſto Domino noſtro: Cum quo patri principii experti, & ſanctiſsimo uiuificoque ſpiritui potētia, honor & adoratio, & nunc & ſemper, & in ſecula ſeculorum, Amen.

Feliciſsimè decedit è uita.

VITA ET MARTYRIVM SANcti martyris Gregorij Magnæ Armeniæ: Authore Simeone Metaphraſte.

30. Septēbris. Cap. 1. Parthorū ampliſsimum imperium.

CVM Perſarum imperium rediiſſet ad Parthos, & Parthorū dominatio ad tantam ueniſſet potentiam, ut non ſolùm imperarent Perſis, ſed etiam Armeniis, & Indis, qui in Oriēte ſunt Perſis finitimi: prætereà autem Maſſagetas quoquè in ſuam redegiſſent poteſtatem, cumque tantarum curarum pōdua unus non poſſet ſuſtinere, quatuor fratres, Parthi quidem genere, Arſacidæ autem congnomine, dominatum quatuor gentium ad ſe transferūt. Et primus quidem ea fratribus, communem appellationem in proprium nomen ſibi uendicans, appellabatur Arſacides, & Parthorum tenebat imperium, ſicut tempore, itá etiam dotibua & commodis aliis antecellens. Qui autem illum eſt conſecutus, fuit Rex Perſarum. Tertius autem prædictorum Iudorum ſortitua eſt imperium. Quarti autem poteſtati parebant Maſſagetæ. Non fuit autem breui tempore dimenſa felicitas Arſacidis. Poſteà uerò cùm Artabanes filius Valarſi, qui erat & ipſe ex Arſacidis, & in Perſas obtinebat imperium, vacaret Chaldæorum ſapientiæ, quæ uerſabatur in contemplandis aſtris, & ex illis aliquid animaduertiſſet, cum vxore dormiens in tabernaculo, ei dixit: Ex iis, quæ me docent curſus aſtrorum, ſi quis in præſenti tempore meditetur inſurrectionē aduerſùs ſuum dominum, ille quidem, ut arbitror, non fruſtrabitur ſuo ſcopo & deſiderio.

Chaldæi, aſtrologi.

Cap. 2.

Hæc cùm dixiſſet, conuerſus eſt ad ſomnum. Vna autem ex iis, quę ſeruiebant reginę, ex iis nata, qui erant illuſtri genere, corpoream habebat conſuetudinem cum quodam ex iis qui primos gerebant magiſtratua, qui originem quidem ducebat ex Aſſyriis, vocabatur autem Artaſiras. Hic ſæpè quidem apud ſe animo meditabatur tyrannidem, & cum iis, qui ex amicis erant fideliſsimi, illud arcanum communicabat: id autem ad effectum ducere differebat, quòd timeret nè res ſuccederet. Ea ergò clàm egreſſa è tabernaculo, totam rem iudicat Artaſiræ, & ad opus excitat, promiſſum ab eo exigens, ut ſi Parthorum potiatur imperio, eam & uitę habeat ſociam, & cum ea regnum & nomine, & re diuidat. Ille autem prōpto & alacri animo iurauit deos patrios: & quæ iurauit, pollicitus eſt finem acceptura, cùm primùm Rex fuerit renunciatus. Cùm hęc petiiſſet, & fidem ab eo accepiſſet, properè recurrit in regium tabernaculū, ut lateret, diligenter prouidens. Mulieri autem nomen erat Artaducta. Artaſiras ergò mulieris nunciū animo agitans, captus erat vehementi regnandi deſiderio: & cùm collegiſſet ex Perſis & Aſſyriis eos, q gerebant magiſtratus, quibus, utpotè fideliſsimis, cōfidebat maximè, & in ſua ad eos oratiune, in mediū adduxiſſet Parthurum arrogantiā, inuenit eos quoquè ſimilia conſulentes. Etenim illi quoquè optabāt à Parthica quidem liberari tyrannide: à ſuo autē ſanguine videre regi Perſarum imperium. Decernunt itaque, ut quomodò conſilii, ità etiam rerum ipſarū gerendarum eſſet Dux & princeps Artaſiras: & mittunt nuncios ad Artabanem, rogantes ut è regno excederet ſine periculo, & aliis malis, quæ è bello eueniunt. Ille autem cùm ad ſuam diuinationem & tempus caput inclinaſſet, eos quidem, qui miſsi fuerant, dimittit re infecta: prętereà autem minatur, quòd ſi tale quid venerint ei rurſùs nunciaturi, ſumet primùm pœnas de eorum contumelia. Zecas & Carenas erant eis nomina.

Artaducta mulier animat Artaſirā ad debellādos Parthos.

Cap. 3. Artaſiras Perſas confligit cum Parthis.

Reuerſi autem renunciant Artaſiræ & reliquis ea, quæ Rex dixerat, & minatus fuerat. Deindè bellum ab illis comparatur. Priuſquàm verò id erumperet, miſit Artaſiras, qui ad ſe duceret Artaductam: & eam in ualidiſsimo collocat præſidio cum omnibus ſuis facultatibus. Cùm autem Perſarum & Parthorū copiæ manus conſeruiſſent, utrinquè quidem cadunt plurimi: ad Artaſiram autem adſpexit victoria. Secūdo aūt commiſſo prælio, Parthi quidem per uim ab hoſtili enſe fuere conſumpti, in fugam autem verſus fuit ipſe Artabanes. Cùm aūt rurſùs collegiſſet, & ad bellū gerendū rurſùs coegiſſet copias, animo confidit. Cęterùm totum annū aliquandò quidem Perſis cōtra Parthos, aliquādò aūt Parthis aduerſùs Perſas oſtendentibus multa audaciæ facinora, & belli experientiæ, cùm poſtremò vtrinſq; partis acies propè eſſent, aiunt Artaſirā dixiſſe Artabani Regi, nè temerè faceret, & perderet genera Perſarum & Parthorum: regnum enim nolle deincèps manere apud Artabanē, ſed tranſire ad Artaſiram. Tu autem, inquit, ſi me audias, uiues citra ullam moleſtiam. Dabo enim tibi regionem, quæ affatim ſuppeditabit omnia, quæ ad uſum pertinent. Oportet autem non alio,

quàm

quàm teipſo uti magiſtro eius, quod eſt utile, & meminiſſe reſponſi, quod aliquandò Reginæ dixiſti in tabernaculo. Sed hæc quidem Artaſiras.

Cap. 4.

Artabanes Rex iubet occidi Reginam uxorē ſuam.

Artabanes autem priùs adſpiciens ad quoſdam ſuos familiares: Quàm grauis res eſt, inquit, fœmina. Amor coniugii potiùs læſerit, quam iuuerit. Hęc cum dixiſſet, iubet tranſire quendam ex ſatellitibus, & interficere reginam. Exiſtimabat enim eam prodidiſſe ſecretum. Conuerſus autem ad Artaſirā, reſpondit eſſe ſibi longè optabilius mori, quàm Artaſiræ, qui erat ſeruus, regno cedere. Quæ ſimul atquè dixiſſet, inſanè & bacchantis more irruit in Perſas: & ex eis quidem multos ſauciat, plures autem occidit: dirigit verò etiam haſtam aduerſùs Artaſiram. Ille autem (habebat enim manus ſagittandi peritas, & quæ hac in re ſemper magna cum laude uerſabātur) fugam quidem ſimulat. Dum eum autem perſequitur Artabanes, immittit telum in pectus propter mā millam eius, qui perſequebatur. Quod cùm ob uires eius, qui fuerat iaculatus, ſuſtineri non potuiſſet, rūpit Artabani thoracem: & traiecto pectore, excidit è dorſo, & morte ſtatim afficit Artabanem. Mox autem conuenientes inter ſe Parthi & Perſæ, & Regem renunciant Artaſiram, qui oſtendebat ſe magnam eorum gerere curam, & non paruam eſſe ſuam in eos humanitatē. Et ille quidem cùm ſic ſe haberet, Artaductam ducit uxorem, quam datum iuſiurandum ei priùs deſponderat: & eam eligit reginam.

Artabanes Rex ab Artaſira telo perimitur.

Cap. 5.

Curſato autem Artabanis frater, qui regnum magnæ obtinebat Armeniæ, cùm intellexiſſet ea, quę euenerant, & quod ad Perſas fuit translatum Parthorum imperium, magno dolore eſt affectus: & ualido coacto exercitu ex Albanis & Iberis, & præterea ex Hunnis, toto anno comparauit ea, quæ ad bellum pertinebant. Magnam autem magnum ſecùm ducēs, expeditionem ſuſcipit contra Perſas, & ipſum Artaſiram. Qui autem Perſarum imperium nupèr ſibi uſurparat Artaſiras, uel inuitus ſtruit & educit aciem aduerſùs Regem Armeniæ. Fit autem in prælio magna cędes Perſarum. Fugit autē Artaſiras, & hoſtes inſequentes irruunt: & Perſidem tegunt corporibus eorum, qui interficiebantur: & cùm multos cepiſſent captiuos, cum Rege ſuo redeunt in Armeniam, dexteris onuſtis opibus. Anno autem ſequenti rursùs Armeniorum Regi in Syriam facienti incurſiones, gēs Saracenorum uenit in auxilium: prædisque actis de Perſide & Aſſyria, & cunctis, quæ erant in eis, ſpoliatis, Rex ipſe cum pari victoria ad ſuum regnum reuertitur. His autem rebus fortiter & pręclarè geſtis, admirationi quidem ſociis, terrori autem hoſtibus fuit decem annos perpetuos. Quamobrèm Rex quoquè Perſarum cùm inconſolabili dolore angeretur, creſceret autem dolor, quód neſciret quid ageret, iis congregatis, qui erant in eius poteſtate, rogauit ut conſulerent, quonam quidem modo poſſent ſuſceptam delere ignominiam, ceſſarent autem communes & multiplices calamitates. Ei autem, qui talem dixiſſet ſententiam, ſecundum poſt Regem honorē, ei proponit in pręmium. Anac autem quidam, qui genere attinebat ad Curſaro Regē Armeniæ, è cœtu ſurgens, pollicitus eſt ſe præclarum quippiam facturum, per quod & res Perſis feliciùs ſuccederent, & pœnas ſumerent de hoſtibus.

Perſæ caduntur à Parthis.

Decem annis Parthi vexāt Perſas.

Cap. 6.

Excipiens autem Artaſiras: Reuerà, inquit, ſi hæc feceris, protinùs imponam tuo capiti diadema, & te efficiam quidem ſecundum regni Perſarum, tradam autem tibi regnum Parthicum. Ille autem, quòd ad ſe quidem attinet, dicit incertum eſſe finem: Si quid uerò interim ei euenerit præter opinionem, rogauit Artaſiram, nè eſſet ingratus iis, qui remanſerint ex genere: ſed memor quidem eſſet eius pro ipſo prompti & alacris animi: pro eo autem, eis referret gratias. Hęc cùm dixiſſet, fratrem aſſumit adiutorem: & ſpecie transfugæ, cum mulieribus ſimul & infantibus, & tota domo, omnibusque domeſticis, accedit ad Regem Armeniæ. Ille autem & alio eos honore accipit, & benignè admodùm eos ſalutat. Illi autem ſe blanditiis ipſi inſinuantes, eum reddunt omninò ſibi familiarem. & efficiunt, ut eos nihil haberet ſuſpectos, & maximè quód ſimul cum uxoribus, & iis, quę ſunt chariſſima, ad illum transfugiſſent. Itaque Anac ſecundum honorē poſt Regem accipit. Atque hyeme quidem Armenii in ſummo quieuerunt ocio: uer quoquè eis multas voluptates in ſua patria largiebatur: æſtate autem auſter calido flatu ſpirans, coegit Regem migrare in Ararat ſimul cum magiſtratibus, ubi degebant tanquàm in uerna temperie. Rex hic uerſans, mouebatur rursùs aduersùs Perſidem. Anac autem recordatur iuriſiurandi, quod dederat Artaſiræ, & donorum accenſus cupiditate, ſe Regē Armeniæ ſeorsùm uelle alloqui ſimul cum fratre prætexens de rebus neceſſariis, cum ſoli ad ſolum eſſent ingreſſi, ipſum tollunt de medio: & fama eius cædem annunciante, iſti conſcendentes equos, totis uiribus fugiunt.

Anac Parthus trāſfugā ſe ſimulās rege Armeniæ occidit.

Cap. 7.

Satrapę autem Armeniæ cùm manipulis & militū ductoribus plurimos occupaſſent tranſitus, in animo habebant omnibus modis fugam eorum præuenire. Quocircà nec eis fruſtrà ceſſit ſtudium. Cum eos enim fugientes in medio quodam ponte intercepiſſent, in fluuio ſubmerſerunt. Et cùm reuerſi eſſent perſecutores, ipſius Anac & fratris interficitur omnis generatio, cùm agens ſpiritum Rex Armeniorum hoc extremum mandaſſet, ut genus eorum qui ipſum interemerant, funditùs interiret. Et ſic quidem perierunt omnes, pręter duos filios Anac, eosq; valdè infantes, & qui erant adhuc inuoluti faſciis, & lactebant. Quos cùm ſeduxiſſet quidam ex iis, qui ad eum attinebant, unum quidem depoſuit in partibus Perſidis, alterum autem in Romana ditione. Is fuit Gregorius, cuius præclara pro pietate certamina aggreſſa eſt ab initio dicere oratio. Rege autem Armeniorum eo modo, quo diximus, interfecto, felici rei ſucceſſu motus Perſa, mouet exercitum aduersùs cōturbatos Armenos: & magna acta præda, & multis abductis captiuis, præclarè rursùs in ſuam reuertitur regionem. Cùm autem inueniſſet inter captiuos unum ex filiis Curſato, nomine Teridatem, eum quidem non interficit propter teneram adhuc ætatem: mittit autem in exilium in Romanorum regionem. Hic eſt Teridates, qui regnum Armeniorum poſteriori tempore Romano auxilio acquiſiuit & accepit, & magnum Gregorium tormentis ſubiecit innumerabilibus; & qui non ſolùm eum non abduxit à pietate, ſed ipſe potius eius admirabili conſtantia & plaga deſupèr immiſſa à diuina prouidentia, ad illius fidem fuit conuerſus. Sed hæc quidem ſingulatim procedens declarabit oratio.

Anac cū ſuis perit.

Artaſiras vexat Parthos.

Teridates filius Curſaro Regis Armeniæ.

Artaſiras igitur, qui tunc erat Rex Perſarum, partē ſui imperii ipſam quoque fecit Armeniā. Gregorius aūt filius Anac, ut diximus, qui Curſaro interfecerat, degens in ciuitate Cæſareę Cappadocię, & aliam didicit doctrinā, & in rebus Chriſtianis diligenter fuit exercitatus. Teridates pindè, qui erat ex ſanguine regio, referebatur in numerū Romanorū magiſtratuū. Non ignorans aūt Gregorius & quę fecit eius pater Anac, & quę ab ipſo paſſus eſt pater Teridatis, ea in ſecreto apud ſe tenens, accedit ad Teridatem, ſe ad miniſterium eius tradens miniſteriū, & citra ullam exceptionem Teridati in omnibus fidelem ſuam præbe

Cap. 8.

Subdit ſibi Armeniam Artaſiras.

Teridates ægrè fert

Gregoriũ Chriſtianam tenere fidem. *Gotthi vaſtant Romanorũ agros.*

bat operam. Cùm autem accepiſſet Gregorium Chriſtianam tenere religionem, ęgrè ferebat Teridates, qui etſi nihil proficeret, non ceſſabat tamen eum increpare. Gotthi uerò illo tempore populabantur & vaſtabant agros Romanæ regionis. Vndè qui tunc Romanum obtinebat Imperiũ, ſurrexit ipſe quoquè intis viribus: & quę ad bellum pertinebant, parabat, eosque aduocat, qui eius parebant ditioni, ac ſe omninò inſtruebat ad vlciſcendos Gotthos. Cùm itaq; alter ex aduerſo alterius caſtrametati eſſent, & aciẽ utrique inſtruxiſſent, & manus mox eſſent conſerturi, Dux Gotthorum prouocauit Regem Romanorũ ad ſingulare certamen. Ille autem (neque enim poterat ſuis manibus proſternere aduerſarium) quærebat, quiſnam ex ſuis, ſe illum eſſe ſimulans, cum Gottho congrederetur.

Cap. 9.

Licinius aũt uir quidam ex ijs, q in ducendis exercitibus tunc erant pulchrè verſati, iubet Imperatorẽ bono eſſe animo: eſſe. n. unum ex ijs, qui apud ipſum militant, Teridatem ſcilicet illum, qui refert genus ad regium ſanguinem Armeniæ, virum, qui uiribus & armis eſt inexpugnabilis, & qui in multis ſuæ virtutis dedit experientiam. Is nunc quoquè, inquit, verſatur in exercitu. In medium itaque ducitur Teridates: & eum Imperatoria induit Imperator purpura, & omnibus inſignibus Imperij, ut uideretur ipſe eſſe Imperator, qui aduersùs barbarum ſuſcipiebat ſingulare certamen. Cùm ad pugnã ergò proceſſiſſent, & qui Romanorum agebat Imperatorẽ Teridates, & ipſe Dux Gotthorum, vſqueadeò ſuperauit Teridates barbarum, ut nec enſem quidem in ipſum ſtrinxerit, neque haſtam vibrarit: ſed eum manu facilè rapuerit, & uiuum duxerit ad ipſum Imperatorẽ. Quo facto, non indigna ab eo conſequitur pręmia. Nam & benigne ei multum largitur pecuniæ, & induit eũ purpura, & caput eius regio ornat diademate, & nõ multó pòſt in paternum imperium reſtituit Teridatem. Gotthi autem cùm ſic pręter rationẽ aduerſam ſenſiſſent fortunam, & Ducem ſuum repentè uidiſſent compræhẽſum, diſperſi ſunt omnes, & pauci redierunt in domum ſuam nuncij calamitatis. Imperator autem Romanorum cum pręclaris trophæis rediit feliciſſimè.

Teridatis egregium facinus.

Cap. 10. *Teridates fit Armenia Rex.*

Teridates autem deincèps regnum in Armenia obtinens, patriæ erat deditus falſæ religioni, cùm alijs ſacrificans ſimulacris, tum maximè Dianę quam & ſummo honore afficiebat, & amicam deam exiſtimabat. Atq; ſacroſanctum quidã nolebat Gregorũ eſſe ſocium ſacrificij. Nam ipſe quoquè Teridatẽ eò erat ſecutus. Ille autem id minimè patiebatur. Teridates ergò, qui & pro alio miniſterio, & pro uniuerſorum communicatione ſe ei multum debere fatebatur, iubebat nè in religione ab eo diſcreparet. Diuinus autem Gregorius: Corporalia quidem, inquit, miniſteria, quæ non corrumpunt animum, beneuolè & amicè dominis à nobis exhiberi docet nos cõmunis Dominus, ne quò minus ea exequeremur, tibi vnquàm ullum prętexuimus negocium, neque negligẽter inſeruiimus. Quæcunque autem ipſam animã adducunt in periculum, & procul abducunt ab opifice, eorum qui eſt eruditus, nequaquàm ſuſtinuerit inire cum alio communionem, etiamsi Imperator, etiamsi qui uitam habet in poteſtate, iubet. Cùm hæc fusè ſacroſanctus dixiſſet Gregorius, ira ſupra modum repletus eſt Teridates, & acerrimè in eum fuit commotus: & vinctus quidem fuit ſtatim uir præclarus. Deindè cùm lignum ori eius immiſiſſent, quàm maximo poſſunt ſpatio, ſuperiorẽ partem disiungunt ab inferiori, & eius humeros onerãt glebis ſalis, qui eſt apud Armenios foſſilis. Deindè funibus ſacroſancto

S. Gregorius horrẽdum ĩ modũ à Teridate cruciatur.

corpori alligatis, cùm eũ ſublime ſuſtuliſſent, totos ſeptem dies ei hoc acerbũ producunt ſupplicium. Poſt ſeptimum autem cùm Rex illũ hinc deduxiſſet, interrogauit, an didiciſſet id, quod eſt melius, & priorem mutaſſet opinionẽ, & diis ſtatuiſſet offerre ſacrificiũ. Cùm aũt vidit eum magis zelũ ſpirantem pro pietate, dat eum ſecundis tormẽtis, prioribus minimè clementioribus. Suſpendit eum pręcipitem ex altero pede appendens: & nec eo fuit quidem contentus, ſed & decem lictores, virgas habentes in manibus, circa eum ſtatuit: & fimo infernè ſubſtrato, ignem in eum immittit, adeò ut martyr ſimul & virgis uerberaretur, & fœtidum fumũ naribus exciperet: ut denſum & continuum anhelitũ, quem effundere cogebatur à plagis, fumus impediret & obſtrueret, nec cõcedẽs quidem ut ſpiraret, ſed fuliginoſum illum fimi vaporem in eius viſcera immittens. Scio uel ad ſolum auditum eos, qui adſunt, caligaſſe. Ille aũtẽ non ſolùm fortiter ferebat, ſed etiam Dño magnas agebat gratias, & cum iis, qui aderant, multa de Deo loquebatur, & eis oſtendebat pietatem, etiamsi nõ perfectè intelligebant, quòd ſcilicet Deus in principio creauit cęlum & terrã, formauitq; hominem, & poſuit eum in paradiſo, ex quo poſteá expulſus fuit propter mandati tranſgreſsionẽ. Deindè meminit moleſtiarum, q̃ poſtquàm ab illis paradiſi bonis excidiſſemus, nos miſere (hei mihi) inuaſerũt. Poſt hæc ſubiunxit Dei in nos benignitatem, quẽadmodùm uidelicet curam gerens noſtrę ſalutis ad nos miſit Doctores & Prophetas, q prædicabant unigeniti carnis ſuſceptionem, & cunctas, quæ pro nobis ingratis ab eo ſuſcepię fuerunt, perpeſsiones, colaphos, Crucẽ, lanceã, uoluntariam mortem, eius reſurrectionem, noſtram correctionẽ, reuocationem, ad primum bonum reditũ. Poſtremò docebat quòd dignos excipit regnum cęlorum, & q malis tormentum eſt paratum: ignis, qui non extinguitur: tenebræ, quæ non deſinunt: uermis immortalis, & quodcunque aliud ſupplicium ſibi recondiderunt, qui ſunt ſerui peccati.

Itèm ſecundò.

Magna martyris fortitudo.

Gen. 1.

Docet ſibi adſtantes fidem Ieſu Chriſti. *Mat. 23.*

Cap. 11.

Hæc cùm diſſeruiſſet, firmamque & immobilem ſibi precatus eſſet confeſsionem, ille quidem finem impoſuit precationi. Quidam autem ex circunſtantibus cùm quæ ille dixerat, ſcriptis mandaſſent, ad Regem ea ſtatim referunt. Atque Gregorio quidem pede ſuſpenſo, rursùm peractus erat ſeptem dierum curſus. Ille autem cùm eum rursùs deduxiſſet, exiſtimabat eum eſſe perſuaſum, uictum à ſupplicio. Cùm autem uidiſſet eum promptiùs & alacriùs è uita diſceſſurum, quàm à fide in Chriſtum, ſe grauiorẽ martyri parat aduerſarium, & ſe confert ad alia excogitãda tormenta, quibus non poſſit eſſe aliquid crudelius: & eùm tabulis anteriores tibiæ partes cõpræhendiſſet, & deindè eas ſune conſtrinxiſſet, ſic exprimit, ut ex ipſis etiam ſummis pedũ digitis guttæ ſanguinis diſtillarent. Cùm ergò uix tandem pedes eduxiſſet ex illa afflictione, in plantis pedis ferreos infigit clauos, & cogit athletam currere, multo ſanguine ſolum ſubiectum adſpergentem. Quamobrèm magnũ corde dolorem ſentiens martyr, (Quomodò enim, niſi dolorem ſentiret, oſtenderetur eius in Chriſtum deſiderium?) Euntes ibant, dicebat, & flebant, mittentes ſemina ſua: Venientes autem uenient in exultatione, tollentes manipulos ſuos. Hæc ſanctus quidem pſallebat ſuauiter. Teridates autem iubebat circunſtantibus ferire crudeliùs: Vt, inquit, in maiori dolore & fletu ad eum perueniat, quę ab eo expectatur, uoluptas. Sed licèt tot & tanta pateretur, ut ſuis perpeſsionibus eorum etiam, qui ipſum odio habebant, animos ſatiaret, fortiſſimè tamen ea ferebat propter Chriſtum.

Vide ſupplicii immanitatẽ.

Pſal. 126.

Poſt

Cap. 12.
Alij cruciatus ſtupendi horrendi.

Poſt hęc eum humi ſupinum extendunt, cùm hoc iuſſiſſet Tyrannus: & cùm caput quidem fabrili quodam intercepiſſent inſtrumento, exprimunt validiſſimè. Cùm naſo autem fiſtulam applicaſſent, nitrum & ſalem mixtum aceto, in eam infundunt, & acoré ad profunda capitis, & ad ipſum tranſmittunt cerebrum. Deindè eius vexandi alium quoquè modū excogitant, qui & illorum crudelitatem, & martyris animi fortitudinem ex ęquo oſtendebat. Nam cùm calathum attuliſſent, camini eum implent fuligine, & in eum martyricum illud caput immittunt, & iuxta collo calathum alligant, & ſex dies eum relinquunt premi hoc graui tormento. Septimo autem die cùm eum accerſiuiſſet Teridates, cum conſueta ſubſannatione, & ei grata irriſione: Vndenam, inquit, nunc ad nos redis? An à regno & à bonis illis, quæ priùs prolixè perſequebaris, & quę expectabas te eſſe percepturum? Generoſus autem ille liberè & magna cum

Inuicta martyris cōſtantia.

fiducia: Nondùm, inquit, ò rex, ad illam ineffabilem migraui felicitatem. Sum enim adhuc implicatus graui hoc onere corporis. Sed quoniam his ſum pro Domino meo dignatus, veniam paulopòſt cum illius gloria, quandò nuda quidem & aperta ſiſtentur omnia ante illius tribunal. Sedebit autem ipſum Dei verbum iudex non tantùm factorū, ſed & animi conceptionum, & cogitationum cordis penetrans vſq; ad diuiſionem animæ, & oſſium, & medullarum, &

Noua tormenta.

vnicuique tribuens pro meritis. Quo tempore, hei mihi, quale te circunſiſtet periculum, quali, ò infelix, ſupplicio damnaberis? Hæc Regem cieut maiori furore, & ſtatim pedibus vinctus martyr, pręceps ſuſpenditur, & per poſteriores partes multum aquæ immittunt in ventrem, hoc ſimul pro ſupplicio & ludibrio habentes ſcelerati. Nullus enim pudor talibus oculis, quorum animæ erant plenæ libidine & nequitia.

Cap. 13.

Cùm autem illinc fuiſſet demiſſus, Rex conabatur rursùs perſuadere: &, Pare, mihi, dicebat ei, & diis maximis ſacrifica. Nā alioqui malè peribis, mihi charam iuro eorum potentiam. Sacrificabo, ſed Saluatori meo omninò ſacrificium laudis, magnus dixit Gregorius. Quę autem ſenſu & mente carent, & ſunt omninò inanima & ſurda, abſit, Chriſte Rex meus, ut honore vllo aut uerbo digner, etiamſi plura mihi & grauiora inferantur ſupplicia. His diſrumpebatur Teridates, & ira ſuffocabatur. Itaque cùm ſanctū rursùs ſuſpendiſſet, vngulis quidem ferreis laniabat

Lacerat vngulis

eius latera, qui erat ferro quouis durior, adeò ut ipſa quoq; terra inquinaretur fontib' ſanguinis. Cùm autem diſſecaſſet, & profundos ſulcos in eis inciſſet, murices ferreos humi ſternit. Deindè nudus is, q

O pœnas inauditas.

totum Chriſtum induerat, ſuper ipſos trahebatur. Interim autem dum lictorum manus eum pilis trahebant acerbiſſimè, ille quidem proprio irrigatus ſanguine, magis florebat, & germinabat non ſecùs, atquè generoſæ plantę, & fructu fidei abundabat. Ille autem, Vbi eſt, inquit, Deus tuus, Gregori, in quem ſperaſti? Veniat nunc, & à meis te eripiat manibus. Atque ille quidem cùm ſic omnia peruaſiſſet ſupplicia & afflictiones, & eas tuliſſet faciliùs, quàm alii voluptates, & omnibus euaſiſſet ſuperior, rursùs in carcerem coniicitur.

Cap. 14.
Inſignemi raculum.

Sequenti autem die cùm eum rursùs accerſiiſſet Teridates, & vidiſſet eum adſtare cum prompto & alacri animo, & cum ſano corpore, idque cum caro fuiſſet anteà conſumpta tormentis, apud ſe quidem mirabatur, & dubitabat, quòd non ſimul cum carnibus eum defeciſſet reſpiratio. Vipera autem nō expellebat venenum, neq; pardus exuebat varietates: ſed adhuc idem manebat Teridates, & in martyrem eandem conſeruabat ſæuitiam & inhumanitatem. Cum ergò eum ſic uidiſſet affectum, ne ſic quidem deſperabat eius mutationem: ſed contendebat ſtultus vincere animam inſuperabilem. Vndè etiam cùm

Noua gen' ſupplicij.

ferreis tibialibus beata eius induiſſet genua, & cuneis, qui ipſi quoquè erant ferrei, ea tranſadegiſſet, ac fibulaſſet, & martyrem ſuſpēdiſſet, tres totos dies eum tenuit ſublimem. Ille autem tantum aberat, vt hoc cruciatu ſecùs, quàm generoſum hominem decet, afficeretur, aut obloqueretur, ut & ipſa uideretur ridere tormenta, & eos, qui ipſa afferebant, ſi ſperarent fore, vt illius firmitatem in contrariam mutarent ſententiam. Pendenti itaque iuſto: Nondùm ſenſiſti, Gregori, inquit Teridates, te fruſtrà in Deo tuo confidiſſe? aut alioqui nobis oſtende, ſi quid boni ex ſpe in illum es conſecutus. Ille autem: At tu ipſe, inquit, es inſipiens, & te planè ſtolidè & amenter geris, qui aduersùs te infers tam graue Iudicium, & ignem gehennæ in tuum caput congeris. Ego autem confido in Domino meo, qui eſt meus defenſor, & refugium meum: & in ipſum ſperaui. Quæ autē mihi a te laniantur carnes, parum ſunt mihi curę. Quàtùm enim externus noſter corrumpitur homo, tantùm internum renouari & docemur, & credimus.

2. Cor. 4.

Cap. 15.

Ex his ira inceſſit Regem, & acerbè martyrem intuens: Quoniam, inquit, tu quidem dixiſti te renouari, nos autem minatus es eſſe tradendos igni, qui nō poteſt extingui, ego interim hoc, qui extinguitur, te docebo, nè ſis tam apertè inſolens in noſtram potentiam. Et protinùs iubet plumbum in lebetem iniectum, valdè incendi ac liquefieri, & totum in martyrem iniici. Atque hoc quidem ſic factum eſt, ut iuſſit. Ille autem non minus fuit forti & generoſo animo, quam ſi aqua in eum effunderetur. Hoc autem

Plumbū liquefactū mūditur ī martyrē

fuit ea eo euidens, quòd ipſe apertiſſimè quidem illius arguebat errorem in ipſo tempore tormenti: liberè autem & confidenter iis, qui aderant, ſuggerebat verbum pietatis. Quibus quidem mirandum in modum obſtupefactus Armenius, ſtudebat eum omninò lucrifacere. nā ſi hoc nō poſſet aſſequi, putabat gentiū religionē magnū eſſe dānū acceptură. Volēs ergò eum ſupplantare, & abducere ab illa infirmitate & conſtātia, promptoq; & alacri animi ſtudio, cogitauit eū pellicere blanditiis & aſſentationibus, diuitiarumque, voluptatū, honoris & aliorum bonorū promiſſis inescare. Sed interim quidam ex Satrapis:

Indicatur Regi S. Gregoriū filium eſſe Anac.

Non licet ei viuere, neque hunc Solem adſpicere, ò Rex, clara & alta uoce loquitur, cùm ſit filius Parthi Anac, qui dolo patrem tuum Curſaro interfecit, & Perſarum tyranno totam captiuam reddidit Armeniam.

Cap. 16.

Hæc cùm audiiſſet Teridates, eum pro patre ſubiit vehemens zelus: & ſtatim omnium, quę apud ſe cogitabat, eum cepit obliuio propter paternum ſanguinem. Iubet autem ſanctum ligatum collo, ſimul &

In terribilē inijcitur lacum.

manibus & pedibus, deiici in lacum, qui eſt in ciuitate Artaxat. Erat autem hic lacus res uel ſolo auditu terribilis: putrefactum cœnum habebat intrinſecùs, & uenenatos ſerpentes & vermes, & erat habitaculum omnium, quę ſerpunt in terris, iam olim ab Armeniis effoſſus ad excogitandum terribile ſupplicium. Quapropter ex iis, qui in eum anteà iniecti fuerant, non modò non illinc ullus emerſit, ſed nec toto quidem die durare potuit. In hunc ergò lacū poſt multos illos & inſuperabiles, quod attinet ad uictorationem, inſultus ſacroſanctus iniectus Gregorius,

Notarē plane ſtupendam.

quatuordecim totos annos nimia, quæ illinc oriebatur, obſidebatur afflictione. Quædam autem mulier uiduata coniuge, quæ habitabat in pręſidio Artaxat, cùm ei diuina apparuiſſet uiſio, aliquod fruſtum pa

nis quotidiè in eum immittebat. Quod quidē cùm eſſet beato alimentum, recreabat ei corpus, quod laborauerat, & non ſinebat eum omninò deficere. Sed narranda multa reliquit oratio, cùm ne tantillùm quidē vellet diſcedere a viri memoria. Nobis igitur reuertendū eſt ad ea, quæ deincèps ſequunt in hiſtoria.

Cap. 17.

Teridates ergò arbitratus ſe ineuitabili morti dediſſe iuſtum, cùm eſſet utiquè hyems & frigus, ipſe accedit ad regiam Armenicam. Illinc autem expeditionem ſuſcipit aduersùs Perſas, & eorum populabatur regionem. & traiecit in Aſſyriam, & vicit pugnans ſingulari certamine, & celebris erat propter res ab eo geſtas rectè & feliciter. Verumenimuerò Ioui, Dianę, & Herculi attribuebat victoriam. Neque verò in illis colendis ſuum tantum ponebat ſtudium, ſed etiam aduersùs Chriſtianos ipſos, & impietatem uehementer & inſanè ſpirabat. Eo autem tempore, quod interceſſit, qui Romanam purpurā non feliciter induerat, Diocletianus vxorem ducere uolebat, & procurabat ſibi matrimonium. Cùm autem apud ipſum eſſent omnes patres, qui alebant virgines, &, vt ei ſuam deſponderet, unuſquiſq; ualdè moliretur, ille his omnibus pręteritis, poſtquàm in quadam ex iis, quæ eius parebant imperio, ciuitatibus intellexit ſanctarum virginum chorum exerceri in monaſterio, quibus præerat quidem Gaiana: inter illas autem vnam eſſe, Ripſimen vocatam, & ab ipſa Gaiana, cùm ambæ eſſent Chriſtiani generis & ſanguinis, in pietate educatam atque eruditam, quæ ſicut ſpecie virtutis, ita etiam pulchritudine corporis erat admodùm inſignis: vel ipſa eius imagine Imperator accenſus, quam ad eum depictam quidam pictor attulerat, ipſam amabat vehementiſſimè, & affectionis œſtro concitabatur: eratque ille amor mera inſania & plane rabies. Et ille quidem diù antè parabat nuptias, & feſtum prædicabat: & eos congregabat, qui erant in nuptiis ei inſeruituri: & ad Ripſimen miſit adulatores, qui de nuptiis ei ſignificarent, & nunciarent eas iam eſſe paratas, quòd ad ipſum quidem attinebat.

Teridates debellat Perſas et Aſſyrios.

Diocletianus vult habere cōiugē virginem Deo ſacratā, nomine Ripſimē.

Cap. 18.

Illa autem, (Quid enim per ipſam virginitatem, ad hæc cogitârit, aut dixerit uirgo, quæ iam olim cohabitantem elegit continentiam, & ſolis uixit leguminibus, & totas noctes uerſatur in oratione, & nec interdiù deſiſtit ab hymnis in Deum?) Non te fallam, ſponſe Chriſte, dixit: non te probro ac dedecore afficiam, ò chara virginitas: non te prodam, mater continentia. Itaque Deo, qui ſolus poterat ei dare ſalutem, adiutore inuocato, non neceſſariis, non amicis, non parentibus, neque ullis aliis erat omninò munita. De aliò itaque migrando ſtatim conſultat: & comites bonas alias inuenit virgines, quę erant ei & uitę & uirtutis ſocię, inprimis autem præfectam Gaianam. Et nō dubitarunt, etiāſi prę multa inedia iam defeciſſent, peregrinationem ſuſcipere, ſed ſicut paſſeres, cum ea tranſmigrant in barbaram Armeniorum regionem. Eas enim incitabat etiam ad migrandum pręceptum Dominicum, dicens: Si perſecuti uos fuerint in hac ciuitate, fugite in aliam. Prompto itaque & alacri animo illinc proficiſcuntur, & ueniunt in ciuitatem Ararat. Torcularia autem erant eis habitaculum. Cùm autem eis oīa deficerent neceſſaria, quædā ex eis, ſpe parādi ſibi uictus poſita in manib⁹, verſabant & laborabāt in arte lanificii, & quod hinc ſibi parabāt, conſumebāt ad cęteras alendas uirgines. Diocletianus autē cùm & amore iam improbè captus eſſet, & non poſſet ampliùs quieſcere poſtquam, omni moto lapide, accepit migraſſe Ripſimen in regionem Armeniorū, ſcribit ſtatim ad Regem Armenię Teridatem, & alia non pauca aduersùs Chriſtianos & quòd à ſe dilectam Ripſimen vaſro & venefico ſermone pellicientes, ei perſuaſerunt, ut mallet in externa uiuere regione, & eam cum probro & ignominia errantem obire, quàm cum eo habitare. Eſt enim fœmina, aiebat, res deceptu facilis. Rogabat autem, vt cùm omnibus modis ipſam inueniſſet in Armenia, ad eum remitteret. Quòd ſi eam quoquè ſibi cōiungere mallet, id eum non minori gaudio affecturum.

Illa fugit cū aliis.

Matt. 10.

Cap. 19.

Poſtquàm hæ literæ venerunt ad Teridatem, ille ſtatim virgines inueſtigabat & ſerutabatur. Cùm autem accepiſſet eas latere in torcularibus, timens nè ſi præſenſiſſent ſe quæri, illinc aufugerent, & in locū incertum recederent, eum locum occupat præſidio. Et cùm accepiſſet ex iis, qui viderant Ripſimem, eā eſſe inſigni pulchritudine, leporiſque & gratiæ copia magnas habere illecebras, iam in eius amorem exarſerat: & regias protinus ad eam veſtes, & alium mundum emittit: & iubet Ripſimem his indutam, ad ſe venire in regiam, reliquas autem teneri cuſtodia. Illa autem Chriſti incenſa deſiderio, & eius amore ardens, quem etiam ſolum nouerat ſponſum, ſuaſionibuſque & monitis Gaianæ, quæ & ipſam aluerat ab infantia, & ad eam perduxerat ætatem, magis ſerniens, æquè & verba eius, qui erat ei odio, amatoris, & quæ miſſa fuerant, abhorrebat & reſpuebat, & cū iis, quæ ſecum erant, vacabat orationi. Interim autē dum peragebatur oratio, tonitru repentè erupit, & vox deſuper è tonitru reſonuit, dicens: Eſtote forti animo, & confidite. Sum enim vobiſcum: & conſeruabimini mihi intactæ ab inſultibus inimici, & ingrediemini mecum in meum thalamum, & accipietis regnum vobis paratum. Hæc & vox dicebat, & tonitru reſonabat horribiliter, & vnà cum ea diù affuit: & multos quidem, cùm repentè erupiſſet ad aures, humi deiecit, & ſermonem eis abſtulit: Quinetiam multos equites eiecit ex ipſis equis, quos eq, inſultantes & conculcantes, occiderunt: & ad ſummum conturbauit penitus eos, qui aderant, eoſque reddidit animi dubios & perplexos. Qui autem miſſi fuerant a Rege Teridate, ut accerſerēt Ripſimem, animo conterriti, reuertuntur ad Regem, deorsùm intuentes, & ei renunciant ea, quę facta fuerant, & quòd nec acciperet Ripſime ea, quæ miſſa fuerant, nec omninò ad eum venire in animum induceret. Ille autem ualdè efferatus, & nihil cogitans eorum, quę renunciabant illis euenīſſe, (Quomodò enim id faceret anima amore ebria?) neque reueritus probro afficere uirginem: Sed uos, inquit, eam uel inuitam adducite. Illi ergò cùm quàmcitiſſimè eo accurriſſent ad Ripſimem, & eam alius aliundè præhendiſſent, & magna ui ſimul attraxiſſent, ad Regem adducunt. Illa autem, etiamsì ſic capta, & ad hoc malum eſſet redacta, magno & forti animo illud canebat: Eripe à rhomphea, deus, animam meam, & à manu canis unigenitam meam: & inuocabat nomen ſponſi deſiderabilis.

Teridates Rex eam cupit habere vxorem.

Virgo ſancta caleſti voce cōfirmatur.

Trahitur inuita ad Regem.

Pſal. 21.

Poſtquam autem fuit in ipſo cubiculo regio, oculos ad Chriſtum cum mente attollens, reuocabat in memoriam mirabilia quæ facta fuerant in rubro mari, & in ſolitudine: & Ionam adducebat in medium cum naufragio admirabili, &, quæ fuit præter opinionem, eius in uitam reuocationē: Danielis & triū meminerat puerorum. & quēadmodùm illi tanquàm in herba roſcida in flamma incedebant: Deinde etiā Suſannæ referebat factas inſidias, & redemptionem: & ſibi ſimilem adeſſe adiutorem petebat in caſu ſimili. Interim autem in cubiculum ingreſſum Teridatē inuadit grauior dæmon intemperantiæ, amenterq; & inſanè prę amore exclamabat, & ardebat, & eliquabatur:

Cap. 20.

Sācta virgo egregiè ſe confirmat ad tuendam virginitatem ſuā.

Dan. 3.

Dan. 13.

batur: illiciebatque Ripſimem, & ei blandiebatur, & vaſerrimè omnibus modis eam aggrediebatur. Illa autem & accedentem auerſabatur, & dum eam tangeret, ęgrè ferebat, & collum extendeotem, nt impudicis oſcularetur labris, non ſuſtinebat, ut decebat rectè inſtitutam virginem: eiusque vultus implebatur pudore, & acerbis verbis inſectabatur hominē impudicum, & ſponſum vocabat Chriſtum, & illius feruentiori amore incendebatur: & ut paucis abſoluam, ſuperauit eum, qui tanta erat magnitudine, & tantis viribus, & puram ſponſo Chriſto corporis pulchritudinem & animæ conſeruauit nobilitatē. Sic nihil eſt æquè inexpugnabile, atquè in Chriſtum beneuolentia & ſpes: quibus ſi te ſolùm armaueris, nō accedent ad te mala, neque flagellum appropinquabit tabernaculo tuo.

Pſal. 90.

Cap. 21.

A virgine ergò turpiſſimè victus Teridates, egreditur è cubiculo, & eluere volens ignominiam, aut potiùs non ualens continere intemperantiam, neq; uiuere ſuſtinens, ſi non impudenter probrum afferret uirgini, iubet collari vinctam adduci Gaianam, & foris ſtantem ad ianuam cogi à miniſtris ſuadere Ripſimæ, quæ erat intùs, ut Regi parèret, & nulli rei, quam illa uelit, repugnaret. Sciebat enim Gaianam eſſe illius pædagogam & magiſtram in iis, quæ pertinent ad uirtutem: & ſi illa ſolùm uoluerit, Ripſimem nihil eſſe contradicturam. Infelix, qui non ſatis habuit à ſola uictum eſſe Ripſime, ſed etiā Gaianam ſuo capiti ſecundum inuexit malum. Quæ quidem poſtquàm adſtitit, verberabatur quidem & lacerabatur ab illius ſatellitibus propter Ripſimem: Illa autem etiamſi hæc pateretur, totum tamen faciebat illorum imperatis contrarium. Virgini enim reuocabat in memoriam pacta conuenta, quæ cum Deo fecerat. Deſcribebat ſermone iuſtorum, qui illic eſt, ſplendorem: contrà opponebat gehennam, cuius minæ malis ſunt intentatæ. Interim autem ſatellites, cùm ſenſiſſent ea, quæ dicta fuerant, lapidibus eius dentes excutiunt, & mandant ea loqui, quę Regi futura erant ex ſententia. Illa autem, tanquàm verberibus potiùs confirmata, quàm vllum omninò dolorem accepiſſet, alia quoquè primis ſuaſionibus adijciebat. Sed illam quidem cùm ſatellites protinùs arripuiſſent, procul remouerunt, eam rurſùs iubentes abire vndè uenerat.

Gaiana licet valdè afflicta, hortat Ripſimē, ut ſit memor ſe uouiſſe Deo caſtitatem.

Cap. 22.

Ripſimè Deo iuuā te uictrix egredit.

Teridates autem hic quoquè apertiùs ſuperatus, cùm amore Ripſimes omninò eſſet fruſtratus, ſeipſum deijciens, humi volutabatur. Victrix autem Ripſime, per vim uictis aduerſariis, egreditur, tanquàm quidam uictor in certamine Olympico, (Nox enim iam ei magnam dabat ſecuritatem) & per mediam ueniens ciuitatem, fit aliis uirginibus nuncia ſuæ uictorię, & trophęorum aduerſus inimicum: vel potiùs ipſa venit trophæum, ſic truci proſtrato aduerſario, & ſibi conſeruata integra uirginitate. Illam ergò noctem ſuffuratę, cùm ex illo torculari, dum potuerunt latère, exceſſiſſent, appropinquarūt cuidam loco arenoſo, & ſponſo Chriſti egerunt gratias, & mente cum eo ſunt verſatæ, & ſic amorē ſuū conſolabantur: deindè etiam petebant ſuam ad ipsū reſolutionem. Eis autem orationi diligenter intētis, cùm quidam nunciaſſent, vbi illæ eſſent, accedit procedente iam nocte, Regis coquorum princeps ab ipſo miſſus cum ſatellitibus habentibus in manu lampades. Qui cùm beatam Ripſimem accepiſſent, manibus ponè circumactis eam uinciunt, & eam iubent linguam proferre. Cùm illa autem verbo citius feciſſet, quod iuſſa fuerat, eam exeindunt. Poſteà fracta tunica, & extenſis vtriſque illius manibus & pedib⁹, cùm eam rectis lignis alligaſſent ſcelerati, urebant lampadibus. Deincèps autem cùm acuto lapide ventrem execuiſſent, in terram effundunt inteſtina, & eius adhuc parùm palpitantis oculos effodiunt: & totam minutatim diſcerpſerunt. Sed illa quidem, ut quę adeò pulchra & venuſta è virginalibus egreſſa erat thalamis, ſponſo Chriſto adſtitit, digna illius oculis & thalamis, lapidibusque precioſis, torquibus & monilibus, & ſponſalibus omnibus indumentis, nempe pro eo ſuſceptis ſtigmatibus, omni ex parte exornata. Chori autem virginum, quæ eius fugę ſociæ fuerant, trigintaſeptem numero, trigintatres, quę venerant ad venandas martyris reliquias, cùm fuiſſent deindè depræhenſæ à ſatellitibus, ipſæ quoquè enſe mortem ſubiere, præda longè quæſtuoſiore inuento periculo, vt quæ, cuius ſtudebant ſolùm venari reliquias, totam ipſam vitam & finem acceperint, & ingreſſę ſunt in eundem, in quem ipſa thalamum, eodem ſponſo dignæ habitę. Earum autem corpora beſtiis diuiſerunt parricidæ, quarum cùm maximam partem illi tormentis exediſſent, ea, quæ reſtabant, edenda appoſuere beſtiis, ne pauca quidē terra ea impertire ſtudioſos illarum Chriſtianos permittentes.

Ripſime virgo ſanctiſſima immaniſſimè interimitur.

33. eius ſocia virgines iugulant, poſt diros cruciatus.

Cap. 23.

Reuerſo autem principe coquorum, & rogante, quonam modo interimeret Gaianam: Iam enim, inquit, ut fuit nobis mandatum, de medio ſublata eſt Ripſime: Teridates, ut qui nihil meminiſſet eorum, quę iuſſerat, (miſerum enim perdebat amor, & nec ſinebat quidem reſpirare liberum) Ripſime, dicebat, vbi eſt? Sed vbi videbo Ripſimem? Poſtquàm autem, tanquàm è ſomno vel ebrietate ad ſe rediens omnia planè intellexit, quæ & ipſe iuſſerat, & quæ fecerant, quibus iuſſum fuerat, ægrè ferebat, eiulabat, vociferabatur, & poſtremò dicebat, ſe non eſſe victurum, niſi eſſet vnà cum Ripſime. Et protinùs iuſſit linguam Gaianę ponè tractam per tendinem, auelli è gutture: deindè eam crudeliter ſimul & inhumanè tolli de medio. nam ne ſic quidem dicebat eam meritas pœnas eſſe daturam. Hæc enim mala, inqt, lingua mihi meam abſtulit Ripſimem, ipſa perdidit meam animæ voluptatem. Cùm hæc, quæ interim dicebantur, audiuiſſet princeps coquorum, educit Gaianam cum duabus, quę erant cum ea, virginibus ad pontem fluuii, ſuper quem ſolebant maleficos afficere ſupplicio. Ipſe autem ea ſe quoquè plura adiicit tormenta. Exiſtimabat enim ſe Regi maximè gratificaturum, ſi vehementer & inſanè ſpiraret in virgines. Et primùm quidem perrumpit earum veſtes: deindè earum etiam extenſis manibus & pedibus, & talis perforatis, illinc per fiſtulas vento implet inſpirato. Vbi autem diſiuncta eſt pellis à ſua cum carne coalita coniunctione, virgines miſeri excoriant: qđ nec adſpicere quidem humanus ſuſtinuiſſet oculus. Illæ autem, etsi ità exuerentur pellibus, tamen diuina non nudabantur gratia: à qua etiam adiutæ, requirebant Chriſtum, cuius tenebantur deſiderio, dicentes: Memēto noſtri benigne & clemens Dñe: quoniā propter te morte afficimur tota die, & tanquàm oues occiſiones propter te ſumus reputatæ.

Gaiana cū duab⁹ uirginib⁹ dire cruciatur.

Pſal. 43.

Cap. 24.

Princeps autem coquorū cùm vidit eas ità exuiſſe pellem abſque vlla moleſtia, perindè acsi quis veſtem exuiſſet, & ſimul eas interim audiuiſſet Dominum alloquentes, ut iuſſerat Teridates, eis fecit linguas eximi. Cùm itaque virginibus collum fuiſſet ponè perforatum, eis linguæ excinduntur radicitùs. Deindè cùm lapidibus inſtàr gladiorū acutis & ſecātibus, execti fuiſſent uentres, & uniuerſum internum figmentū uidiſſent fuſum pro pedib⁹, eis capita amputantur. Atq; viceſimo quidē ſexto mēſis Septēbris glorioſa Ripſime coronā ſuſcepit martyricā. Eas verò, quæ

Capite plectuntur.

tu, quę uenerant ad venerandas illius reliquias, idē dies vidir martyres. Die autem ſequenti beata quoquè Gaiana cum ſociis virginibus, percurrerunt ſtadium cunſummationis. Ab illo ergò tempore trāſiit ſexus dies, & iam flamma amorū Teridatę ſenſim marceſcente, ille egreſſus eſt ad venatiuuem. *Vide caleſtē vindictā in Teridatem.* Nō tardauit autem iuſtitia: ſed eum quædā inuadit inſauia, qua furebat planè dęmuniacè, & præ morbo erat emotæ meutis, & dentibus ſuas arrodebat carnes: & mutata fuit furma eius in porcū. Quòd ſi quis ſit, qui *Dan. 4.* uon ignoret fuiſſe Nabuchodonoſorem mutatū in hanc formam, eodem modo ſciat etiam Teridatem eandem, quam ille, ſubiiſſe mutatiunem. Sicque de libidine & flagitiu ſumptæ fuur tam acerbæ pœnæ. Et erat Teridates extriuſecus porcus, internę crudelitatis & cęni voluptatum, & alterius porcinę animæ ac vitæ ſimul imagu & pęua. *Itemq; in eos, qui ei aſsiſterūt.* Non ſic autem ſolus erat affectus execrandus Teridates: ſed & omnes, qui erant cum eo milites, & quicunque ex magiſtratibus & aliis ciuibus ſimul lętabantur iis, quæ perpetrata fuerant, cum eodem luctabantur dæmone: non quòd eſſent ipſi quoque porcorum induti ſpeciem, ſed in furorem redacti erant, & à ſe planè diſceſſerant. Erat igitur iis, quos hæc tenebat affectio, quādò reſipiſcebant, liberatiunis magnum deſiderium: eorumq; neceſſarijs nun minur huius rei cura, partim quidem, ne iuciderent in ſimilia: partim autem, ut morbo leuarentur, qui ad eos attinebaut.

Cap. 25. Viſio Cuſaroductæ ſororis Regis. Interim autem dum iu his malis conflictabatur Armenia, apparet ſumnium Regis ſorori Cuſaroductę. Somuium autem erat, lux homini figura ſimilis. Videbatur autem dicere, quòd ſi Gregurium illum, quem in ciuitate Artaxat ſub barathrum demiſerūt, illinc hauſeriut, eueſtigiò mali ſequetur ſolutio. Sin minùs autem hęc non ſic fiant, nequaquam ſnut inuēturi aliam curationem. Hęc cùm dixiſſet ſomniū, ad populum accedens Cuſaroducta, (vincebat enim pudorē is, quem de fratre acceperat, dolor) communicat uiſiunem. Illi autem eā arbitrati inſanire, (Quomodò enim ſperaretur apud eos omniuò reliquum eſſe uel us vllum Greguriū?) verba Cuſaroductæ ſubſanuabant & irridebant. Cùm autem malum iutenderetur, nec intermitteret aduentare ſomnium, & mulier inſtaret vehementiùs, cogēs populum, ut uiſionem ad effectum deduceret, mittitur quidam vir clarus ad oppidū Artaxat, nomine Antaias. Cùm ergò, qui iu eo erāt, rogaſſent, cur veniret Autaias, & quęnam eſſet cauſa eius aduentus, ſimulq; & riderent & mirareutur, quomodò iuter viuos adbuc quæraret, quē nec mortuū quidem arbitrabātur conſeruari ob tēpus, quod interceſſerat, ſed iu puluerem iam eſſe diſſolutum, ſomnium eis ſatrapa (hunc.n. fuerat honorem conſecutus) & reſponſum receuſuit: & accedens ad barathrū, nominatim uocauit Gregoriū. Ille *Extrahit S. Gregorius de lacu.* aūt ſtatim reſpondet. Cùm is autem illius ſolū audiſſet reſponſum, demiſsis funibus, eum ſtatim rogauit, ut iis captis, furſum traheretur, dixit enim illius Deum iuſſiſſe, ut aſcēderet. Funibus itaque illinc extractus ſacroſanctus Gregorius, toto quidem corpore à diuturna in cęno & limo afflictione fuerat deui gratus: ſed cùm eum aqua, quoad eius fieri potuit, abluiſſeut, & purè induiſſent, ducunt ad vrbem, in qua Rex erat.

Cap. 26. Rex et ſatrapæ eius procidunt ad pedes S Gregorij. Hic Rex Teridates in forma porcina, & à furore vexatus & rabie, ſatrapęq; & omnis alia multitudo ei occurrunt. Procideutes ergò omnes ad beatos illos pedes, ut Deum eis placaret, & à maligni illius dęmonis inſania & malo liberaret, uehemētiſsimè obſecrabant. Ille aūt cum ante alia ſanctarū martyrum quæſiſſet reliquias, & poſtquàm eas illi oſtendiſſent, collegiſſet, (iacuerant enim diſiectę nouem dies & totidem noctes, neque malè olentes, & omninò intactæ à canibus, vulucribus & beſtiis) earumque* veſtibus decorè compoſuiſſet, licèt ipſe Rex, & qui cum eo erant magiſtratus, offerrēt veſtes precioſiſſimas, *for. * neſtes.* cum ipſis veſtibus depoſuit in torculari, quod etiam uiuas priùs habuit martyres, & calcatum fuit ab illarum pedibus virgineis. Cum autem tota nocte uraſſet, & Deum eſſet precatus, die ſequenti ad Regem & ſuos catecheticam fusè & prolixè habet orationem. Erāt enim hæ eius ad Deum preces, vt priuſquàm furmam porcinā exueret Teridates, ſermonis acciperet intelligentiam, & conciperet ſingula eorum, quæ dicebantur. *Catecheticā habet ad Regē orationē* Sed tunc quidem cùm Dei potentiam, & quā noſtri gerit curam, ſacroſanctus adduxiſſet Gregorius, & quemadmodùm eum conſeruaſſet admirabiliter, & præter opinionem, (Quæ enim ei euenerunt, ſuperant humanam naturam: & niſi diuinā gratiam ad eum deſupèr aduolaſſe dixeris, haud quidē facile eſt credere) deindè cùm eorum in ſanctas virgines audaciam & crudelitatem reprehendiſſet: & docuiſſet uportere eos priùs deſiſtere ab errore ſimulacrorum, deindè ad verum Deum accedere: & quòd ſi conuerſi fuerint ab impietate, eueſtigiò eorum calamitatis conſequetur ſolutio: & cùm pauca de ortu mundi, & futuro ſeculo, & noui teſtamenti myſterio, & magna erga homines Dei benignitate & clementia diſſeruiſset, & adiecisset etiam, quòd deſupèr ad eum adnulās Angelus aderat iu lacu, eique uires addebat, & conſeruabat eum illæſum à malis, qui ue tum quidem volebat abſcedere, ſed adhuc apparebat eius oculis valdè ſuauiter reſplendēs & euidenter: *Tēpla cōſtrui iubet martyribus S. Gregorius.* Poſtremò autem & templa iuſſiſſet extrui martyribus, & multa alia eſſet oratione perſecutus, & eos qui aderant, myſteriis initiaſſet, cùm iam adueſperaſceret, cętum dimiſit.

Cap. 27. Sine ieiunio nullū opꝰ arduū inchoant ſancti. Sequenti autem die ieiunium quidem ad ſexaginta uſque dies totos uniuerſo populo denonciat: & ipſe ea, quæ in myſteriorum initiis priùs dicta fuerānt, in his repetens, & quę deerant adiiciens, & vitam eorum, qui in virtute excelluerunt, in medium adducens, ad imitationem & æmulatiunē illurū animos accendebat, & abundè eis præbebat tales fruendas conciones. Hoc in loco uiſiunē quoque, quam ſolus ille fuerat aſſecutus, publicè apud aures omniū depoſuit. Illa autem eſt eiuſmodi, ut nihil poſsit eſſe admirabilius: & quæ viſu quidem fuit terribilis: ſi auribus autem accepta fuerit, ſalutaris. *Viſio eiꝰ.* Videbatur enim mihi, inquit, cælum eſſe apertum, & quæ initiò incuruitatibus interceptæ erant aquæ, hinc & hinc diuiſæ, firmæ ac ſtabiles manere in utraque parte. Forma autem quædam humana, lucidum quoddam iubar emittens, & multa luce omni ex parte refulgens, aureum mauu tenens metallum, terram pulſabat. Et lux deſupèr è cęlis radiis frequenter emicās, implebat fines terræ. Quinetiam quidam alati exercitus, qui erant etiam unuſquiſque lux, mouebantur in cælis. Et columna ænea baſi aureę impoſita, ad illos pertingebat. Sed pars quidem ipſius lucis uidebatur ferre figuram Crucis, pars aūt erat magnæ colūnę ſimilis. Et tres aliæ minores columnæ locatæ erant ſuper baſes ſimiles. Sed vna quidem ſtabat ſup martyricū ſtadiū beatæ Ripſimes, & trigintatriū virginū. Altera aūt, vbi pręclara Gaiana cum duabus ſociis uirginibus, conſummationis coronā accepere. Alia autem erat ſuper torcular, quod priùs quidem omnes ſimul fugientes excepit uirgines: unius autē poſteà uel quouis mero aut nectare dulciorem excepit ſanguinē: Quę cùm in eo iu morbū incidiſſet, nec poſſet alias ſequi uirgines, ibidèm apud torcular, tā- *Horū omnium expoſitionem habes infrà.*

quàm

quàm vua ſpecioſa, oculis hilaritatem afferens & ſuauitatem, noo iuſtorum pedibus exprimitur, ſed manibus impiorum de medio tollitur. Poſt hæc magnã quidem igneorum altarium multitudinem dedit ad ſpiciendam uiſio, & ſuper unumquodque Crucẽ formatam ex eadem materia: fons autem quidam ex his emanabat, perſpicuum quoddam edens fluentum, & adeò copioſum, ut mundaret uniuerſam ſubiecti cãpi faciem. Quinetiam mihi cernebatur grex caprarũ, reſplendens in nigrore pilorum. Poſtquàm autẽ aquam tranſmiſerant, ſpecies quidem eis mutabatur in oues: oigror autem pilorum, mutabatur in alborẽ niuis. Dixiſſes momento temporis effluxiſſe nigras, & alias exortas eſſe, nempe albas. Atque oues quidẽ uiſę ſunt parere: & cani pili erant etiã recèns natis fœtibus. Multitudo autem ſuperabat & numerum, & locum, quanrumcunque definirbar oculus. Ex his autem, quę nupèr natæ erant, uidebantur rursùs quoquè naſci alię. Et quidam agni mutati in lupos, malefaciebant ouibus, & eas aggrediebantur comedere ac diſcerpere: Sed ex his quidem alię interim producebant alas, & uolabant ad exercitus lucis: aliæ antẽ capiebãtur à lupis. Cúm hoc fieret, repentè riui ignis effuſi contra lupos, in eos incidebant & exurebant, & non licebat eis ampliùs effugere. Poſt hæc omnia aliæ rursùs columnæ cernebantur fixæ in nubibus: & caput lucidum ſupra columnas pręb ebat quoddam ſpectaculum admirabile.

Cap. 28. His, inquit, & talibus eram ego animo obſtupefactus, & maximè quòd quaſdam res tacitè uidebatur ſignificare uiſio admirabilis. Sed qui unà mecũ aderat, & quæ uidebãtur, oſtendebat (erat autem is Angelus Domini omnipotentis) ipſe & ſtuporem conuertebat in dulcem admirationem, & explicabat, q̃d ſignificarent ſingula eorum, quæ cernebantur. Nam

Explanat et S. Angelus viſionem. latitudinem quidem cæli apertam in duabus partibus, docebat ſignificare uiſcera diuinæ clementiæ priùs quidem ſuo figmẽto fuiſſe clauſa, deindè fuiſſe aperta. Aquæ autem, quæ firmatę ac ſtabilitæ fuerunt ſuper aquas, nullum ampliùs eſſe innuunt impedimentum iis, qui è terra uolunt ad cælum tranſire. Glorioſæ enim, inquit, martyres uia tam lata ingreſſæ ſunt cęlos abſque moleſtia, cùm eam dedicaſſent, & priùs ea iter iniiſſent. Qui autem manu aureum tenet malleum, & terram ferit, is diuinam ſignificat uiſitationem, per quam error quidem idolorum ab ea fuit expulſus, fuit autem eius loco introducta ueritas. Lux uerò, quæ fuit diffuſa in uniuerſam terram, dilatationem prædicationis Euangelii, & ex ea procedentem fulgorem qui omnia compræhendit. Angelorum autem congreſſus cum martyribus concurſusque, & cum aliis hominibus ipſorũ conſuetudinis & conuerſationis huius luminoſi & alati exercitus deſcenſus eſt ſignum euidens. Columna & baſis aurea, ea fidei Chriſtianorum diuinitatem ſignificat & puritatem. Domi autem ſacerdotii ſignũ eſt Crux lucis. Nam primi quoquè Pontificis imaginem fert ſacerdos qui propter nos ſuſcepit mortem Crucis, Colũna lucis, eſt imago catholicæ Eccleſiæ, per quã extollimur ad pietatis ſimul & ſalutis lucem, & ad quam omnibus patet aditus. Tres autem breuiores colũnę, quæ locatæ ſunt ſuper baſes, deſcribunt infinitũ numerum templorũ, quarũ in vnoquoque loco coo ſummationis eorũ, qui propter Chriſtum mori elegerint, fundamenta iacientur & excitabũtur. Rursùs autem oratoriarũ ædiũ ędificationis, quæ fit per eã,

Incruentũ ſacrificiũ, id eſt, Miſſa. quæ eſt circũquaquè, regionẽ, hęc altaria dicebat eſſe ſignũ. Crux autem ignea ſuper ea, ſignificat, q̃ igne ſanctiſsimi ſpiritus, incruentum, quod in holocauſtũ offertur, ſacrificium adoleturin memoriam & gloriam eius, qui pro nobis eſt crucifixus. Grex autem caprarum, & aquæ tranſitus, & nigræ lanæ in albam mutatio & multiplicatio, eam, quæ fit per baptiſmum, expiationem peccatorum & ſcelerum. quæ admiſſa fuerint, remiſsionem, tranſlationem ad pietatem, virtutumque fertilitatem & fœcunditatem, priorumque multitudinis incrementum & augmentum prænunciat. Quicquid autem in lupos quoquè

Pſeudochriſtiani hæretici. eſt mutatum, eam, quæ poſteriùs fiet, pſeudochriſtianorum impietatem, & eos qui illam amplectuntur inſurrectionem, pręſignificat: Eos autem, qui huic inſultui excelſo & forti animo reſiſtent, dicit ad cælũ ipſum euolaſſe pernici & leui ala fidei. Ignis autem riui ſignificat gehennam, excepturam eos, qui inſurrexerint aduersùs pietatem. Oues verò captæ à feſſis, uolunt eos ſignificare, qui à maligni venatione miſerè capti fuerint. Columnæ autem, quæ erant in nubibus, è terra aſſcenſum poſt reſurrectionẽ à mortuis: nuſquàm enim declinans & leuis eſt aſſcenſus. Habitus uerò iuſtorum, in quo in occurſum Domini in eius ſecundo rapientur aduentu, caput illud, quod eſt ſupra columnas, eſt ſufficiens indicium, nec non ſplendoris, qui eos expectat.

Cap. 29. Cùm ſanctus ergò Gregorius illud admirabile recenſuiſſet ſpectaculum, & dixiſſet ſe ad hæc fuiſſe deductum ab angelo, qui aſsiſtebat: & ſic ſimul obſtupefeciſſet & deliniiſſet eos, qui aderant, iubet ut

Vide ingens ſtudiũ erga ſanctarũ reliquiarum uenerationem. transferantur, & condantur martyrum reliquiæ. Ipſi autem primùm quidem in ſepulcris, oratoriarum ædium inſtar, ædificandis ſtudiosè & diligenter laborabant, alii quidem portantes lapides, alii autem ligna cedri odorifera ferentes, & alii lateres: atque ità affecti erant, ut omnium manus ceſſare viderentur, niſi vnaquæque propriã pulcherrimæ materiæ partem ferret ad ædificium: omnesque exiſtimabant ſe ità demùm futuros eſſe beatos, ſi quid gratificarentur martyribus ad ſepulcrorum ædificationem: & quas priùs (hei mihi) crudeliſsimè interemerant, eas ſe quammaximè fieri poterat, honorare apertè oſtendebant. Tantùm ſuaue illud os Gregorii, & eius labris inſidens gratia, eos incitauit ad honorem martyrum. Sed hic quoquè erat Deus, qui virginum in ipſum beneuolentiam magis remunerabatur, quiq́; nec in mediis malis, nec in ipſo lacu à ſuo diſceſſit Gregorio. Itaque diuinus quidem Gregorius, ut redeamus ad ea, quæ conſequuntur, deſcripſit formam ędificiorum: ædificandi autem artifices protinùs inſtabant operi, & fabri rursùs faciebant capſas ex cedro ligno pulcherrimo. Cùm autem citò compacta fuiſſet vnaquæque capſa, tunc omnes diuinus Gre-

Non permittit S. Gregorius martyrũ reliquias tractari, à nondum in Chriſto renatis. gorius arcet à miniſterio: Non licet uobis, dicens, ne manus quidem admouere martyrum reliquiis, neque appropinquare, manentibus in eadem affectione, nec adhuc diuinum baptiſmum conſecutis. Sed ego, inquit, meis manibus inſeruiam depoſitioni. Et ille quidem laborabat in ſepultura, & ei ſummo uacabat ſtudio: Teridates autem & coniunx & genus eorum, quinetiam magiſtratus & uniuerſa multitudo, precioſas veſtes & indumenta auro variata, aurũ quoquè & vnguenta ferentes, poſuerunt ante portas torcularis. Omnium ergò illarum martyrum corpora cùm totidem capſis condidiſſet ſacroſanctus Gregorius in torculari, & ea, quæ par erat propter feſtum peregiſſet, poſtquàm fuit in ianuis, & uidit quæ oblata fuerant, illorum quidem promptitudine animi valdè fuit lætatus: ſed ea non admiſit, dicens, oportere ea conſeruari debere apud eos, qui obtulerunt, donèc ſacra fuerint perfectè ędificata ſepulcra, & ipſi per baptiſmũ abluerint inquinamentum impietatis. Atque Teridates quidem portion adhuc

forma

ſorma indutus, ſanctum rogabat ex animo, vt aliqua ſaltem ea parte homo aperiretur. Etsi dicens, nó ſum dignus exuere totam perſonam dedecorit, & totum Teridatem in priore nunc quoquè uidere ſorma: ſed manibus, ſed pedibus ſaltem conſolare aliqua ex parte calamitatem, ut ipſe quoquè per me laborem in opere ędificij.

Cap. 30.
Nota, Et mittit ad eum martyres qua intercedant.

Miſericordia ergò motus magnus Gregorius, & ipſe fit Deo ſupples, & mittit ad eum martyres, quæ intercedant. Fuitque protinùs Teridates homo manibus & pedibus, & meminerat accepti beneficij, & reddebat gratias, ipſe quoquè laborans in fodiendis foſsis; in quibus capſas erant depoſituri. Atque ille quidem fodiens terram ſursùm iaciebat, regina autem Aſichene (erat enim hoc nomen coniugi) & ſoror Cuſarnducta, cùm hoc a diuino Gregorio petiiſſet Teridates, ſuis tunicis efferebant puluerem. Vt autem foſſæ conuenirent capſarum magnitudini, Rex lapides ea magnitudine, ut nullus alius eos tollere poſſet, deferebat ad ędificandum. Deindè etiam ſepulcrorum poſtes oſtiorum, & ſuperliminaria, non aliorum credens manibus, ſed ipſe humeris impoſita ferebat. Iam autem omnia perfectum acceperant ornatũ ædificationis. Itaque accenſis lampadibus & cereis, transferunt capſas martyrum: & earum vnanquanque proprius accipit locus: & diuinus Gregorius ſignum Dominicæ paſsionis, venerandam Chriſti Crucē, ſtatuit in vnaquaque earum. Non hęc autē ſolùm ſepulcra fuere ędificata: ſed etiam templũ ea magnitudine quòd Catholicam Eccleſiam vel ſolus nominabat adſpectus, & circa id altum ædificarunt parietem, ut paſsim ad ipſum non pateret aditus. Martyr igitur Crucē hic quoq; ſtatuit, & iubet multitudinē, quę illic aſsiduè uerſabatur, & eò ventitabat, prōpto & alacri animi ſtudio Deo cultum offerre per adorationem Crucis. Hęc autem omnes faciebant non iuſſui ſolùm parentes, ſed iam etiam è domo fidem, & ieiunia, & preces, tanquã ex bonis ſeminibus Gregorii ſermonum, ipſi quoquè producē tes. Ille autem cum acceſsiſſet in medios eos, qui tūc erāt congregati, dat ſe intenſiori cum populo precationi: &, omnibus Teridati regi Armeniæ petentibus in antiquam formam reſtitutionem, qui eorum, qui ipſum timent, tāquàm pater filiorũ miſeretur, Deus hic quoquè confirmat & corroborat miſericordiã: & aufert ipſam porci ſpeciem, quæ erat Teridati impoſita extrinſecùs, & expellit malignum, qui intùs cohabitabat.

Nota de accēſis lā padib⁹ & cereis, & de ſigno Crucis.

Ecce Crux adoratur.

Pſal. 102.
Regi reſtituit forma humana.

Cap. 31.

Neque verò hactenùs reſtrinxit miſericordiã, ſed ea quoquè trãſit ad magiſtratus, & ad milites: & profundam tranquillitatem ſunt eorum quoquè animæ conſecutę ab inſultu ſcelerati & execrandi dęmonis liberatę. Tunc quoquè ſalutem inuenit innumerabilis alia multitudo: & leproſi, & paralytici, & hydropici, & qui membris erant manci & mutili, & quoſcũque premebat aliquod aliud malum, illic deponunt omnia, & nihilominùs exuunt etiam inuſtas animæ notas & maculas: & cum magno lucro, & cum magna redeunt lætitia, ut qui non ſolùm corporum, ſed etiam animarum perceperint curationem. Hinc factum eſt, ut ad ſanctum omni ex parte conflueret populus, quęrens ab eo initiari myſteriis pietatis, & eorum, qui uariis morbis laborabāt, ſtabilem & immobilem colligere curationem. Rex autem Teridates & omnes magiſtratus, militesq; & quicunq; alii habitabant in Armenia, cùm radios pietatis prōpto animi ſtudio in corde accepiſſent, & ſano mundoq; animæ oculo adſpexiſſent, non ſuſtinuerunt, quo minùs fraudis & erroris habitacula ab ipſis euellerent ſundamentis, nē viderent ea iis oculis, quibus uidebant pietatem. Itaque cum Gregorio gentium templa & altaria circunſiſtētes obſidebant, demoliebantur, ſolum effodiebant, fundamenta aperiebant, ingrediebantur in ipſa pecuniæ æraria, opes auferebant, theſauros efferebant, & omnia faciebant, nè eos laterent vel minimæ impietatis relictæ reliquiæ. Deindè Deo ſacra, & eius martyribus templa contrà ædificabant: & ea extrinſecùs cingebant parietibus: & eis illorum opes & pretioſas veſtes, poſſeſſionesq; & theſauros dedicabant: materiamque, quæ priùs in nullo erat honore, & planè erat ſuperflua, vt vſui eſſet, effecerunt, & conuerterunt ad vtilitatem. Sic ergò qui in illis altaribus & templis verſabantur dæmones execrandi, grauiſsima expellebantur perſecutione, & inexpugnabilem Dei noſtri potentiam formidoloſi & valdè trementes exclamabant.

Armeni cōuertunt ad Chriſtum.

Extruuntur tēpla Deo & martyribus.

Cap. 32.

Non ſola autem Armenia certatim mouebatur & incitabatur ad pietatem, ſed multæ etiam gentes finitimæ ad ſimilem deducebantur æmulationē. Ad pietatem verò plurimùm contulit ipſe quoquè Rex, qui omnibus videntibus & audientibus, ſuam priorem referebat impietatem, & accuſabat ſuam in magnum Gregorium crudelitatem, & glorioſat virgines immanitatem & cædem, & agreſſis illius amoris faciens mentionem, & dicens quales pro eo pęnas luerit, Deo ei iraſcente, & qualem rurſus benignitatem, & quantum acceperit beneficium admirabilis Gregorii interceſsionibus. Hęc Rex ſingulatim perſequens, erat bonũ multis exemplum, multoſque accēdebat & inflammabat ad eandem ſententiam. Res enim eiuſmodi eſt poteſtas, ut ſibi conformes ſemper reddat eos, qui pārent eius imperio: eademque ij ſolent amare, & illa exercere, quibus ſenſerint ipſum lætari principem. Hinc mirandũ in modum eis creſcebat pietas. Vndè etiam ſtatuerūt magnum Gregorium creare Pręſulem ſuę eccleſiæ, vt quem priùs inuenerunt diſpenſatorem ſalutis, eundem etiam decętero haberēt gubernatorem, & eos ipſe deduceret ad Dei portum. Ille autem & præfecturæ altitudinem, & ſolicitudinem cogitans grauitatē, & quòd cùm ſit tenera planta fidei, magna op⁹ habeat diligentia, & copioſa irrigatione, dubitabat & differebat ſuſcipere pręfecturam eccleſiæ, donèc uiſio Angeli Domini, quæ & ipſi Regi Teridati, & magno Gregorio apparuit, illi quidem perſequi inſtitutum, huic autem iuſsit ſuſcipere Pontificatum. Rex autem, quoniam habebat annuentem eum, qui priùs non parebat, cùm ex iis, qui gerebant magiſtratum, ſexdecim viros elegiſſet pręſtantiſsimos, eos in Cęſaream Cappadociæ mittit vnà cũ Gregorio, ut à Leontio (is enim tunc in ea erat pontifex) acciperet donum pontificatus, ſcripta quoquè ad eum epiſtola, quę ſic habet.

Multi Regis Teridatis exēplo ſuſcipiunt fidē.

Leontius Epiſcop⁹ Cęſarea Cappadociæ.

Cap. 33.
Regis epiſtola, ad Leontiũ Epiſcopum.

Profundæ tenebræ, cùm aliorum peccatorum, tũ impietatis maximè nos diù operuerũt. Hinc factum eſt, vt nec ad veritatem adſpicere, nec communē omnium opificem potuerimus olim intelligere. Cùm enim & alium nobis Solem in terra magnum miſiſſet Gregorium, & ſanctas oſtendiſſet uirgines, ut per ipſas nos quoquè agnoſceremus illius bonitatem & humanitatem, eas immaniſsimè præ furore poniuimus: & ipſę quidem miſerabiliter (proh dolor) à nobis interſectæ fuerunt: hic autem Dei inuicta confirmatus virtute, ſæuitię noſtræ & inſidiis ſemper ſuperfuit. Verùm ne ſic quidem abyſſus illius miſerationum, & infinitum pelagus clementiæ nos deſpexit pereuntes: ſed huius diuini Gregorii doctrina & precibus, & glorioſarum illarum virginum & martyrum interceſsionibus, craſſam illam caliginem abſtulit a noſtris animæ oculis, & ad lucem veritatis deduxit,

Interceſſio ſanctorum.

deduxit, illiuſque agnitionem & fidem. Eum ergò, qui fuit oobis author tot bonorum, noſtræque ſalutis dux certus & diſpenſatur, doctorem & paſtorem reliquæ vitæ & virtutis oou nos ſolùm elegimus, ſed diuina quoqué viſio talem ſeotentiam è ſuperis obſignauit. Per quam ipſum quoquè annuentem ad veſtram miſimus ſanctitatem, vt ab eius manu & lingua ipſe conſecretur in Pōtificatu, & citó nobis, qui grea eius ſumus, reddatur.

Cap. 34.

S. Gregorius conſecrat Epiſcopus.

Hac accepta epiſtola, Leontius magnum Gregorium & legatos accepit hoonorificè, & cùm eū, ſimul adhibitis aliis, qui aderant, Epiſcopis, cooſecraſſet, cum pari humanitate dimittit & honore. Illinc ergò reuerſus diuinus Gregorius, quos in prope viam ſitis ciuitatibus vidiſſet dignos, qui fierent ſacerdotes, & aptos, quorum fidei crederetur verbum doctrinę, eis ea ſuaſit, quibus erat opùs: & illos aſſumens, adduxit in pietate ſibi opem laturos, futuroſque ſacerdotes ipſius Armeniæ & propioquarū gentium. Cùm autem iam ingreſſus eſſet fines Armenię, nunciatur ei relictum eſſe quoddam templum Herculis, ſitum ſuper flumen Euphratem, & in eo eſſe aram, in qua dæmonibus & Herculi fiunt ſacrificia.

Oratione euertit arā & tēplū Herculis.

Cùm ergò ad hoc templū venīſſet, ſola oratione (neque enim ei humanas quiſpiam admouit manus: qui in eo erāt dæmonibus, machinis omnibus & ſpectris depugnantibus aduersùs euerſionem) ab ipſis euertit fundamentis, & alterum excitat Domino, quod ei ex aduerſo reſpooderet, & in eo deponit reliquias

Miſſæ incruentū ſacrificiū

pręcurſoris & Baptiſtæ, & martyris Athenogenis: eę enim inſerebantur. Poſtmodùm etiam aram conſecrat, & in ea Deo incruenta offert ſacrificia. Tum eos quidem, qui ſecum erant, primos baptizat ſatrapas.

12. myriades populorum baptizātur.

Deinde autem cùm vigintidies illic eſſet moratus, plures quàm vodecim myriades diuino impertit baptiſmate. Cùm igitur ſeptimo Octobris eis iuſſiſſet feſtum agere, (in eo enim die aram illam Deo conſecrauerat) ſacerdotes conſtituit & Leuitas: & vniuerſam, quę eſt circuocircà, regionem ornat munitque eccleſiis, presbyteris, & diaconis.

Cap. 35.

Armeniorum autem Rex Teridates, cùm iam accepiſſet appropioquare Pontificem, cum ijs, quæ aderant, copiis, & coniuge, & ſorore, procedunt ei obuiàm proptèr ripam fluuii Euphratis: & ſe iucundè inuicèm intuentur, & com gaudio complectuntur: & erant pleni lętitia. Sed ille quidem Apoſtolorum oſteodebat doctrinam: ipſi autem diligenter audiebaot, & in auſcultando erant attentiſsimi. Cùm totos ergò triginta dies eis ieiunium imperaſſet &

Armeni cū ſuo rege &c. baptizantur.

orationem, ab ipſo Rege incipieos, & à Regina, & ſorore, & per eos poſteà, qui magiſtratus gerebant, & per cęteros demùm peruadeos, baptizat omoes in Euphrate, redditque filios lucis & diei. Deindè aliud templum excitat proptèr Euphratem, & in eo diuina celebrat myſteria, atque ut par eſt, ſacrificat. Chriſtus verò ne hic quidem in eos ſuorum obliuiſcitur miraculorum. Sed illi quidem baptizabātur in Euphrate, eius autem retinebatur fluentum: & uidebatur columna lucis, tanquàm ſuper baſim, poſita ſuper aquas, ipſos Solis radios, quòd ad ſplendoris

Crux apparet baptizatis.

attinet rationem, longo interuallo ſuperans. Simul autem com ea Crux quoquè oriebatur in capite. Et erat id quidem uiſu mirabile. Toto autē illo die cernebatur oculis eorum, qui fuerant baptizati. Ipſius autem multitudinis pleous & perfectus numerus, erat quindecim myriades. Cùm ſeptem verò dies

Quadringenta myriades baptizata.

Pontifex eſſet ſimul eum eis verſatus, & aliam multitudinem baptizaſſet innumerabilem, (Si autē credendum eſt famę, quæ in vulgus manauit, quadringētas myriades) octauo die illinc recedens, & eccleſias ædificauit per vniuerſam Armeniam, & ſacerdotes in eis conſtituit.

Cap. 36.

Latiſſimæ eccleſiarū Armeniæ poſſeſſiones.

Communibus autem vſibus eccleſiarum Rex etiā inſeruiit Teridates, non parcè nec ſocorditer, ſed & ſufficientes eis prouidit redditus, & latiſsimas poſſeſſiones larga & liberali manu eis prębuit. Non hactenùs autem ſiſtit Pontifex ſuum ſtudium & diligentiam, ſed etiam ludos literarios conſtruxit per omnes ciuitates, eiſque doctores & magiſtros conſtituit, Rege ità iubente, & ad hęc adiuuante, & Pontificis animo magnam opem ferente. Poblicè quidē per ciuitates pręḋicatores ſunt à Pontifice, ut filii Armeniorum vndiquè ad eos ventitarent, & ſacras docerentur literas. Dehinc non ſolam Armeniam complexus eſt prædicatione Euangelij: ſed etiam Perſarum, & Aſſyriorum, & Hunnorum, & Medorum non paucos benigno & facili Chriſti iugo ſubiūxit.

Multas gētes S. Gregorius cō uertit.

Sed enim vt ad agnitionem quidem veritatis homines deduceret, erat adeó uelox, ut à nulla eorū, quæ accidebant, difficultate prohiberetur: ut autem iis, qui malè patiebantur, opem ferret, minimè ſocors erat & ocioſus, & maiorem adhibebat curam & diligentiam, immò omnibus qui laborabant corporibus, promptum ſuppeditabat auxilium: & medebatur iis quoquè, qui laborabant animis, eorumque inteſtinas ſedabat ſeditiones, & ad priùs dandam curationem erat celerior, quàm ad petendam infirmi ut acciperent, & illo ipſo erat paſtor ille bonus, qui nec ipſi quidem, ſi opùs eſſet, animæ ſuæ parceret pro ouibus. Exinaniebantur certè carceres, debitorum verò rumpebantur ſchedulę, & profunda pace fruebatur Armenia. Sic ergò citra offenſionem & ęquabiliter procedente pietate, & vniuerſa uirtute, & gratia circa eos choros ducente, multi quidem uitam eligebant monaſticam, & in diuerſis locis extruebant monaſteria, & amplectebantur quietem.

Extruuntur multa monaſteria.

Cap. 37.

Porrò autem cùm nonnullos quoquè filios illorum, qui priùs erant infideles, ſacroſanctus aſſumpſiſſet Gregorius, meliuſque educandos curaſſet & erudiendos, vitaque ſpiritali & gratia eos impertiiſſet, eò perfectionis deduxit & uirtutis, ut etiam in ipſas magnas Epiſcoporum ſedes eos prouexerit: & uni quidem eam tradiderit regionem, quæ eſt ad Euphratem: ei autem nomen erat Alcious: alteri verò (vocabatur is Euthalius) Maſemorum, quæ eſt circūcircà, regionem. Porrò autem tertius quoquè fuit Baſſus: & ad decimum vſque proceſſit numerus. Iā verò multis quoquè aliis alterius generis, Eccleſiarum mandauit Epiſcopatus. Dicunturque breui tempore fuiſſe omnes quadringenti. Alcinum autē, qui

Multi ab eo creant Epiſcopi.

peruenerat ad ſummam virtutis exercitationem, & erat alioqui mitis & moderatus, quandò magnus hic Gregorius erat ad altiſsimos montes Armeniæ profecturus, ut in chara degeret ſolitudine, ipſum, inquam, Alcinum præficit regię, iubens ut illa faceret, quę ipſe, ſi adeſſet. Quanquàm verò dum eſſet receſſurus, Rex cum grege à Gregorio vehementer cōtendit, ut ab eis nequaquàm diſcederet: uicit tamen eorum preces amor quietis & ſilentii: & mox eò uoluit abire, ubi cum paucis diſcipulis in petris ſubterraneis uteretur habitatione, & cum eo, quem deſiderabat, ſeorsùm haberet conſuetudinem, ne minimùm quidem vacans curando corpori. Panem enim aut alia eſculenta, quadrageſimo quoque die ſemèl guſtabat.

S. Gregorius abit ī deſerta loca.

Mira abſtinentia eius.

Cap. 38.

Rex autem Teridates paulopòſt, qui Gregorij ægrè ferebat ſeparationem, illiuſque disiunctionem & abſentiā lugebat grauiſsimè, cùm reſciuiſſet duos filios ex ipſo & legitima coniuge in flore illius iuuentutis eſſe natos, quorum uni quidem nomē erat

O hati-

Orthanes, ſecundo autem Aroſtanes, ambos amicos & cuſtodes pietatis: ſed ea his quidem duobus filiis alterum fuiſſe relatum in numerum gradus presbyteratus (Erat autem is Orthanes maior natu) Aroſtanem autem vitam ſolitariam, & cui cum nullo intercedit congreſsio, ab ipſo lacte & adhuc planè infantem elegiſſe: nam & vnica indutus tunica, dicebatur verſari in ſolitudine, cum algore & calore decertás, & ſolis veſci oleribus, nocturnas autem ſtationes & vigilias, & diurnas precationes, & cum diuinis ſcripturis familiaritatem ab ineunte ętate ei coaluiſſe.

Orthanes presbyter fil. S. Gregorij.

Aroſtanes alter fil. S. Gregorij uiuit ſanctiſſimè.

Cùm hæc, inquam, Rex reſciuiſſet, quoniam is iam & virtutem habebat in honore, & priorum malorũ ducebatur pœnitentia, & apertè oſtendebat ſe contendere, ut prima vltimis factis elueret, tres uiros maximè inſignes mittit Cæſaream ad quęrendos filios Gregorii. Cùm ij ergò profecti eſſent, & alterum quidem inueniſſent concionantem, alterum autem philoſophantem in ſolitudine, cùm vix & non ſine magno labore perſuaſiſſent Aroſtani, eos ducũt ad Regem. Ille autem cùm eos gratiſsimè & cum voluptate accepiſſet, ſacroſanctum per nuncios obſecrat Gregorium ſimul cum populo, ut ſui veluti quãdam imaginem & exemplar archetypum, Aroſtanem eis relinqueret, & eum in ſedem proueheret, & ei Põtificalem traderet rectionem. Ille autem non leuiter & temerè hoc facit: ſed quoniam ſciebat omnem virtutem plantatam in anima illius, citò ſacras illi manus imponit. Cumque eum conſecraſſet, & uniuerſam circuncircà regionem cum eo obiuiſſet, & verbo fidei eos ampliùs confirmaſſet, in eam, quam iam olim parturierat, reuertitur ſolitudinem.

Is loco patris creat Epiſcop.

Cap. 39.

Conſtãtinus Magnus ſolus imperat.

Eius autem tempore Conſtantinus quoquè Conſtantii filius, renunciatur Imperator Romanorum: qui cùm virtute Crucis, & in Chriſtum pietate Tyrãnos deieciſſet, ipſe ſolus obtinet Imperium Romanorum. Eum inter Imperatores dixerim etiã Chriſti diſcipulum, & ipſius præconem pietatis, ut qui execranda dæmonum templa & altaria diruerit: & ſacras ædes Deo extruxerit, & puram in Chriſtum cõfeſsionem, & rectum dogma literis regiis & edictis, vniuerſæ, quæ eius ditioni parebat, regioni expoſuerit: & pro pietate tantum ſtudium poſuerit, ut trecẽtos decem & octo patres conuocauerit, & ſacrum illud concilium congregauerit, ut & quæ exorta erãt zizania excinderet, & à frumento rectæ fidei ſegregaret. Erant autem hi, Conſtantinus, inquam, & Teridates, tanquàm lucidę ſtellę, alter quidem Occidẽtem, Conſtantinus ſcilicet, alter autem Orientem luſtrãtes, honeſteque & ſuauiter reſplendentes. Euaſeratq; Teridates iam in pietate feruentiſsimus, & nulli ieiuniis cedens & oratione, ne monachis quidem, qui ſe in his exercent in monaſteriis. In hac ergò ſacra Synodo, & alter alterum inuenerunt reges, & cùm alio honore ſe inuicèm affecerunt, tum etiam per literas collætati ſunt ſententiæ communione in uera pietate. Portò autem acceſsit etiam Armeniæ Epiſcopus Aroſtanes, cùm Imperator Conſtantinus eũ acceſiſſet, qui ipſe quoquè fuit pars ſacri cœtus. Et cùm quæ communi ſententia fuerant ſcripta, dogmata accepiſſet, reuerſus eſt in ſuam ciuitatem, iucũdiſsimè & lubentiſsimè uiſus à ſuis poſt peregrinationem: religioſiſsimumq; Regem Teridatem, & omnem Armeniorum regionem gaudio impleuit propter dogmatum conſenſionem. Quæ etiam longo tẽpore ſic manſerunt, ſemper pietate in populo creſcente, & per omnia Deo pacis glorificato, in Chriſto Ieſu Domino noſtro: Cum quo patri ſimul cum ſancto ſpiritu gloria, potentia, & honor nunc, & in ſecula ſeculorum, Amen.

Concilium Nicenum primum.

Rex Teridates nulli erat cedens ieiuniis et oratione.

VITA S. HIERONYMI STRIDONENſis præſtantiſſimi Eccleſiæ Doctoris, per Marianum Victorium Reatinum ex eius ſcriptis verè edita.

HIERONYMVS, quod nomẽ ſacrum ſignificat, Stridonis oppido natus eſt, quod à Gotthis euerſum, Dalmatiæ quondàm Pannoniæque confinium fuit. Stridonam id vulgus nunc vocat, intrà Petram piloſam, Portulam & Primontem poſitum.

30 Septembr.

Ex Catalogo Scriptorũ Eccleſiaſticorum.

Cap. 1.

S. Hieronymi patria.

Natus eſt autem non, ut alii ante nos falsò ſcripſerunt, xxv. aut xxxj. hoc eſt, vltimo Conſtantini Magni anno, ſed ſub Conſtantio filio, qui patri ſuccedens, annis xxiiij. vt Oroſius author eſt, imperium tenuit. Verum autem hoc eſſe, ex ipſomet Hieronymo clarè apparet, ſcribente, ſe, dum Iuliani Imperatoris exitus renũciatus eſt, puerum fuiſſe, adeoque puerum, vt Grammaticæ tunc operã daret. Iulianus autẽ, qui Conſtantio ſucceſsit, anno xxvj. poſt mortem Conſtantini Magni occiſus eſt: ſiquidem duobus non integris is imperauit annis, & ante eum Conſtantius vigintiquatuor. Ipſius autem Hieronymi uerba ſunt hæc. Dum adhuc eſſem puer, & in Grammaticæ ludo exercerer, omnesq; urbes victimarum ſanguine polluerentur, ac ſubitò in ipſo perſecutionis ardore Iuliani nunciatus eſſet interitus, eleganter unus de ethnicis: Quomodò, inquit, Chriſtiani dicũt Deum ſuum eſſe pietatem & ἀνεξίκακον? nihil iracundius, nihil hoc furore præſentius: ne modico quidem ſpatio indignationem ſuam perferre potuit.

In Cõmẽ. Habacuc cap. 3.

Parentes eius ambo, ut ipſe ſcribit, Chriſtiani fuerunt. Patri nomẽ Euſebius, quod à pietate Græcè trahitur, fuit: matri quodnam eſſet, non proditur. Matris autem ſoror, hoc eſt, Hieronymi matertera, Caſtorina dicta eſt: cum qua diſsidii neſcio quid interceſſit. quam tamen humaniſſimis literis ſemèl & iterùm ad pacẽ & concordiam, ut ex eius Epiſtola xxxvj. conſtat, inuitauit. Habuit itidèm ſororem, quę caſtitatis propoſitum poſt lapſum, in patria, Iuliano diacono adhortante, ſuſcepit: in quo illam permanere, cùm ipſe in eremo eſſet, per eiuſdem Iuliani literas didicit. Timens autem nè ab eo caderet, Chromatium, Iouinum & Euſebium, ut eam, tam ſuis, quàm Valeriani Epiſcopi literis ad perſeuerantiam hortarentur, precatus eſt: præſertim cùm in Stridone patria, quæ à Lupicinio paſtore malo regeretur, deus uenter eſſet, in diem uiueretur, & ſanctior ille haberetur, qui eſſet ditior. Frater natu minor, qui poſt eius acceſsum in Syriam natus fuit, Paulinianus dictus eſt, qui adoleſcens cum eo in ſecundo ab Vrbe diſceſsu Hieroſolymam petiit. Diuites autem fuiſſe eius parentes & amplo patrimonio honeſtatos, ex eo conſtat, quòd ſeruorum familiam illos habuiſſe ipſemet ſcribat his verbis: Memini me puerum curſitaſſe per cellulas ſeruulorum, diem feriatum duxiſſe luſibus, & ad Orbilium ſæuientem de auiæ ſinu tractum eſſe captiuum.

Parẽtes.

Epiſt. 113. hoc eſt, in Proœ. Iob.

Ex Catalogo.

Epiſt. 37. Iuliano

Epiſt. 43.

Lib. 3. cõtra Ruffinum.

Lib. 1. cõtra Ruffinum.

Cap. 2.

Ab his igitur diligenter ab Incunabulis inſtitutus, unà cum lacte Chriſtum imbibit, & inter nutricum ſinus Chriſtianæ pietatis rudimenta ſuſcepit: nec defuit illi præceptor, quem Orbilium, ab altero Beneuentano Grammatico acri atque plagoſo, cognominat, qui illum fidem pariter literaſque doceret. Collactaneus eius, & adoleſcentiæ iam ſtudii quàm itineris comes, Bonoſus fuit. an hi enim pariter à tenera infantia ad florentem uſque

Epiſt. 41. Ruffino.

adoleſc-

adoleuerunt ætarem: ijdem eos nutricum ſinus, ijdem amplexus baiulorum fouerunt. Bonis igituc literis, quarũ tenera adhuc ætas illa capax erat, ſanctisque imbutus moribus, Romam ueluti ad primam tum religione, tum doctrina urbem, erudiẽdus puer miſſus eſt: miſſum autem eſſe diximus, quòd eò ſecum commigraſſe parentes, ſoror, mulier innupta, relictæ in patria, & prædia, cenſusque in ea retenti, credi non permittant: præſertim cùm Gotthorum armis deſtructa Stridon adhuc non eſſet. Longè enim poſteà Gotthorum impetus Europæ oras agreſsi & depopulati ſunt: hoc eſt, Valens, Theodoſii, Archadii, Honoriique temporibus. In hanc ſententiam ipſe ad Euſtochium ſcribens, ait: Cum ante annos plurimos, domo, parentibus, ſorore, cognatis, &, quod his difficilius eſt, conſuetudine lautioris cibi propter cælorum regna me caſtraſſem, & Hieroſolymã militaturus pergerem, Bibliotheca, quam mihi Romæ ſummo ſtudio ac labore confeceram, carere non poteram.

Romæ dat operam literis.

Cap. 3.

Didicit autem Romæ non ſolùm Latinas, ſed Græcas pariter literas, optimè Quintiliani ſententiam recolens, qua iungendas eas inuicèm præcipit, ut quod in Græcis duriuſculum, ac ueluti barbarum eſt, Latinæ linguæ amœnitate ac dulcore temperetur. Præceptorem in Grammatica habuit Donatũ, eum ipſum, qui in Virgilium & Terentium commentarios edidit. de qua re ſuper Eccleſiaſten meminit, & libro primo Apologiæ aduersùs Ruffinum ità ſcribit: Puto, quod puer legeris Aſpri in Virgilium & Saluſtium commentarios. Volcatij in orationes Ciceronis, Victorini in dialogos eius, & in Terentii comœdias, præceptoris mei Donati, æquè in Virgilium, & aliorum in alios. Victorinus autem quòd præceptor eius in Rhetorica, quod proditur, fuerit, falſum eſt: quippè cùm id Hieronymus, qui de eo ſæpè meminit, nunquàm afferat: & cùm Donatum ſemper præceptorem ſuum appellet, Victorinum, quem ei ſemper adiungit, ne ſemel quidem ſui magiſtrum, aut amicum ſuum appellet. docuit enim Romæ ſub Conſtantio principe Rhetoricam Victorinus, ut idem in Catalogo ſcribit: quo tempore Hieronymus aut natus non erat, aut infans ità admodùm erat, ut nec Romam quidem aduenerit Victorino uiuente. Scribens de eo in Appendice Euſebii de temporibus: Victorinus, inquit, rhetor, & præceptor meus Donatus, Romæ inſignes habentur: è quibus Victorinus etiam ſtatuam in foro Traiani meruit. Quòd ſi Victorinus eius præceptor quoquè fuiſſet, præceptores mei, dixiſſet: non, præceptor meus: quod ipsũ etiã feciſſet in altero, quod modo ex libro contra Ruffinum citauimus, teſtimonio. In Procœmio Epiſtolæ ad Galatas ità quoquè de Victorino ſcribit: Non quia ignorem C. Marium Victorinum, qui Romæ pueros Rhetoricam docuit, edidiſſe commentaria in Apoſtolum, ſed quòd occupatus ille eruditione ſecularũ literarum, ſcripturas ſanctas ignorauerit, & nemo poſsit, quamuis eloquens, de eo benè diſputare, quod neſciat. Et rursùm in Procœmio decimitertii commentariorum libri ſuper Ezechielem: Illud rhetoris Victorini breuiter admoneo, ut obſcuritatem uoluminum ex tribus rebus fieri ſcias, uel rei magnitudine, uel doctoris imperitia, uel audiẽtis duritia. Nec refert, quòd alicubi, Victorinus noſter, dicat: hoc enim de Hilario, Lanctantio, Tertulliano, & aliis Latinis ſcriptoribus, ut ſuos illos appellet, facere ſolet.

Donatus, eius præceptor.

Victorinꝰ falsò dicatur eum docuiſſe.

Victorini ſtatua ĩ foro Traiani.

Cap. 4.

In Apologia ad Pã-

Manẽs autẽ Romę, nõ ſolũ literis operã dabat. ſed Chriſtianã pietatẽ una cũ literis imbibebat: & tẽpus quod ſtudijs ſupererat, religioni. & quod religioni ceſſiduum erat, ſtudijs impendebat: quamobrèm alicubì de ſe ità ſcribit: Dum eſſem Romæ puer, & liberalibus ſtudijs erudirer, ſolebam cum cæteris eiuſdem ætatis & propoſiti, diebus Dominicis ſepulcra Apoſtolorum & martyrum circuire, crebroque cryptas ingredi, quæ in terrarum profunda defoſſę ex vtraque parte ingredientium per parietes haberẽt corpora ſepultorum, & ità obſcura ſunt omnia, vt propemodùm illud Propheticum compleatur, Deſcendant ad infernum viuentes: & rarò deſuper lumen admiſſum, horrorem temperet tenebrarum, vt non tam feneſtram, quàm foramen admiſsi luminis putes. rurſumque pedetentìm acceditur, & cęca nocte circundatis illud Virgilianum proponitur. Horror vbiquè animos, ſimul ipſa ſilentia terrent.

machium pro libris aduerſus Iouinianum.

Cap. 40. ſuper Ezechielem.

Pſal. 54.

Didicit autem Romę non ſolùm Latinas ac Græcas pariter literas, ſed nullum doctrinæ genus intactum reliquit. Porphyrij Iſagogas legit, Alexandri commentarios vertit. Platonem, Ariſtotelem, deniquè philoſophos, omnesque poetas percurrit, quod ea eius operibus, omni doctrinarum genere refertis, compertiſsimum eſt. In Latino autem ab ipſis incunabulis inter grammaticos, rhetores, & philoſophos detritus ſum. Rhetoricam autem ità didicit, vt adhuc adoleſcentulus controuerſias ſe declamaſſe ipſemet his verbis aſſirmet: Aliquoties cùm adoleſcentulus Romæ controuerſias declamarem, & ad vera certamina fictis militibus exercerer, currebam ad tribunalia iudicum, & diſertiſsimos oratorum tantà inter ſe videbam acerbitate contendere, vt omiſsis ſæpè negocijs, in perpetuas contumelias verterentur, & ioculari ſe inuicem dente morderent. Libro quoquè primo contra Pelagianos, ſe in controuerſijs puerum luſiſſe teſtatur. ſtudiorum autem ſodales, qui ſcribantur, præcipuè habuit Pammachium Romanum nobilem, ac honeſto genere natum, qui poſteà Paulinæ vir, hoc eſt, Paulæ gener, fuit: Bonoſum, qui cum eo Stridone primùm didicit, mox Gallias cum eodem acceſsit: & Heliodorum, qui eum in eremum Syriæ comitatus eſt. Hoc tèmpore, quo ſtudijs adoleſcens vacabat, antequàm baptiſmum ſcilicet, vt ego ex eius colligo dictis, ſuſcepit, ſe lapſum eſſe ipſemet his verbis teſtatur: Scitis ipſi lubricum adoleſcentiæ iter, in quo & ego lapſus ſum, & vos non ſine timore tranſiſtis, & ad Heliodorum: Et hoc ego non integris rate vel mercibus, nec quaſi ignarus fluctuum præmoneo, ſed quaſi nupèr naufragio eiectus in litus, timida nauigaturis voce denuncio: in illo æſtu Charybdis luxuriæ ſalutem vorat: ibi ore virgineo ad pudicitiæ perpetranda naufragia, Scylla ceu renidens, libido blanditur. Quapropter ad Pammachium Apologiam pro ſuis aduersùs Iouinianum libris ſcribens, ſibi primam, quæ eſt à prima natiuitate, virginitatem clarè adimens: ſecundam, quæ à ſecunda, id eſt, à baptiſmo eſt, tacitè his verbis vendicat: Virginitatem autem in cælum fero, non quia habeam, ſed quia magìs mirer, quod non habeo. Ingenua & verecunda confeſsio eſt, quo ipſe careas, id in alijs prædicare. Nunquid quia graui corpore terræ hæreo, auium non miror volatus? nec columbam prædico, quòd radit iter liquidum, celeres neque commouet alas? Nullus ſe decipiat, nemo blando adulatore ſe præcipitet. Prima eſt virginitas à prima natiuitate, ſecunda virginitas à ſecunda natiuitate. Et in hunc ſenſum ad Euſtochium ſcribens, dicit: Virginitatem non tantùm efferimus, ſed ſeruamus. Ex his apparet, illum Chriſto Romæ iam adoleſcentem renatum, vt hoc vno nomine ſola Roma tam ſanctiſsimum ac præclariſſimũ vicum ſibi aſſerere iure poſ-

Cap. 6. Epiſt. 51. Domnio.

Epiſt. 113. in Præfatione in Iob.

C. 2. in cõmẽtarijs ad Galatas.

Ex prœmio ſuper Abdiam.

Epiſt. 43. Chromatio.

Epiſt. 1.

S. Hieronymꝰ poſt baptiſmũ commẽtiſſime vixit

Epiſt. 22.

ſit, quippè cùm Chriſtianus ex eoquod renaſcitur, non ex eo quod naſcitur, cenſeri debeat. Romæ autem baptizatum fuiſſe, luculenter in duabus ad Damaſum epiſtolis ipſemet teſtatur, aſſerens ſe in Romana urbe Chriſti veſtem ſuſcepiſſe, indeq; cibum animæ poſtulare, undè Chriſti ueſtimenta ſuſcepit.

Epi. 17 & 18.

Cap. 6.

Secularibus igitur literis ad plenum eruditus, & Chriſto in fide renatus, ad theologiam & grauiora ſtudia adiiciens animum, inſtàr eorum philoſophorum, Pythagoram dico, Platonē, & Apolloniū Tyaneum, qui diſcendi gratia uarias regiones luſtrarūt, Gallias primùm, comite Bonoſo, contendit, ut Romani ſtudii grauitatem Gallico cothurno ſuſtolleret, & ex omnibus doctis viris, qbus tunc Gallia abūdabat, cunctisque bibliothecis theſaurum ſibi ſciētiæ compararet. Meminit de hac re ipſe in epiſtola ad Ruffinum, dum Bonoſum ſcilicet laudat, his verbis: Vt ego & ille pariter ab infantia tenera ad florentem uſque adoleuerimus ætatem, ut iidem nos nutricum ſinus, iidem amplexus fouerint baiulorū, & cùm poſt Romana ſtudia ad Rheni ſemibarbaras ripas eodem cibo, pari frueremur hoſpitio. Adoleſcentem autem eum tunc fuiſſe, alibi in hunc modū narrat: Quid loquar de cæteris nationibus, cùm ipſe adoleſcentulus in Gallia viderim Scotos, gentē Britannicam, humanis ueſci carnibus? Treueris autem, ubì magnus ille Athanaſius exulauerat, per aliquod tempus manſiſſe, ex eo appàret, quòd prolixum ualdè S. Hilarii librum de Synodis, ſe propria manu Treueris deſcripſiſſe ad Florentium teſtatur, & ut ad ſe in eremum, ubi tunc hoc poſtulans degebat, remittatur, obſecrat. Vndè in Proœmio ſecundi libri Commētariorum in Epiſtolam ad Galatas, ueluti qui à Gallis uenerint, excepto ſermone Græco, quo omnis Oriens tunc utebatur, propriam habuiſſe linguam, eandem ſcilicet, quā in Gallia Treuirenſes haberēt. Luſtraſſe eum & alias Galliæ oras, ex eo appàret, quòd locorum ſitus ac oppidorū Galliæ nomina optimè calleat. Quapropter barbarorū in eam prouinciam irruptionem alicubi recenſens, ità ſcribit: Quicquid inter Alpes & Pireneum eſt, quod Oceano & Rheno includitur, Quadus, Vandalus, Sarmata, Alani, Gipedes, Heruli, Saxones, Burgūdiones, Alemani, & ò lugenda reſpublica, hoſtes Pānonij uaſtarunt. Etenim Aſſur uenit cum illis. Maguntiacum nobilis quondàm ciuitas, capta atq; ſubuerſa eſt, & in eccleſia multa hominū millia trucidata. Vangiones longa obſidione deleti. Rhemorum urbs præpotens, Ambiani, Atrebatæ, extremiq; hominum Morini, Tornacus, Nemete, Argentoratus, traſlati in Germaniam, Aquitaniæ, nouemque populorum Lugdunenſis & Narbonēſis prouinciæ, pręter paucas urbes, populata ſunt cuncta: quas & ipſas foris gladius, intus uaſtat fames. Non poſſum abſque lachrymis Toloſæ facere mentionem, quæ ut huculquè non rueret, ſancti Epiſcopi Exuperii merita præſtiterunt. Hedibiæ, quæ de ultimis Galliarum finibus unà cum Algaſia, miſſo Apodemio, à Hieronymo Bethlcem ſedente aliquot quæſtiones mouerat, ille reſcribens, rurſus Galliarum, ubi ipſe adoleſcens manſit, faciens mentionem, ita ait: Maiores tui Paterius atque Delphidius, quorum alter antequàm ego naſcerer rhetoricam Romæ docuit, alter me iam adoleſcentulo omnes Gallias proſa uerſuque ſuo illuſtrauit ingenio, me dormientes & tacitì iure reprehendunt, quòd audeam ad ſtirpem generis ſui quippiam muſsitare. Tranſiuit in hoc ad Gallias itinere per Concordiam Mirandulæ uicinum oppidum, vbi cum Paulo ſene, ad quem ſcribit epiſtolam uiceſimamprimam numero, uitam Pauli Eremitæ intereà illi mittens, amicitiam contraxit: ab eoque quomodò Cyprianus Tertullianum magiſtrum ſuum uocaret, didicit: ſicut ipſe teſtatur in Catalogo, ubi de Tertulliano hiſtoriam texit.

Venit in Gallias.

Epiſt. 41.

Li. 2. contra Iouinianum.

Epiſt. 6.

S. Hieronymus apud Treuirenſes aliquādo degit.

Epiſt. 11. Agerutchia.

Gallia vaſtatur à barbaris.

Epiſt. 150.

Tertullianū uocat Cyprian. magiſtrū.

Cap. 7.

Reuerſus autem è Gallia, & non minùs moribus, quàm literis locupeles, utranque, ut par eſt credere, reuiſit patriam, tā ſcilicet eam, in qua natus, quam illam, in qua renatus fuerat. Verum cùm miro Chriſto ſeruiendi teneretur ardore, & nihil aliud animo ſecum quotidiè uerſaret, quàm ut omnem vitam ſuam illi dicaret, monachi ac ſolitarii profeſſionem arripere placuit, quòd ſic magis expeditus ac tutus, ad cælum pergere poſſet. Reſtabat dubium de loco, quo id perageret: ueniebat illi in mentem patria, in qua natus: ueniebat Roma, in qua renatus & edoctus fuerat, neutra tamen illi placuit; patria, quòd à cognatis & propinquis periculū ſemper ſibi, ſi ſic ageret, imminere proſpiceret, præſertim cùm ruſticitatis eſſet uernacula, & in ea uēter pro deo haberetur, & ſanctior ille teneretur, qui ditior eſſet: &, quod erat deterius, à Lupicino peſsimo ſacerdote illa tunc regeretur; Roma, quia quamuis ſancta eſſet Eccleſia, & trophæis Apoſtolorum ac martyrum decorata, & uera Chriſti in ea confeſsio reperiretur, alienum tamen à monachi ac ſolitarii propoſito erat, in tanta ciuium ac peregrinorum frequentia uerſari, & procul, ut ipſemet ait, à quiete, uideri & uidere, ſalutari & ſalutare, laudare & detrahere, & inter linguas rodētiū miniſtrorum, poſtes ingredi deauratos. Stetit tandèm ſententia, ut longinquæ peterentur regiones, & illæ, tum locorum ſanctitate, tum habitantium monachorum vicinitate, ad ſeruiendum Deo magìs commodæ & opportunæ eſſent.

Romā intelligit ubi baptizat. eſt.

Epi. 43.

Epiſt. 17. & 18.

Cap. 8.

Domi igitur ordinatis rebus, & locupletiſsima bibliotheca, quam ſibi ſummo ſtudio ac labore Romę confecerat, unà cum uiatico tantæ peregrinationi neceſſario aſſumptis, è patria, relictis, ut ipſe teſtatur, ibi utroque parente, ſorore & cognatis, Hieroſolymam militaturus acceſsit. Comes itineris ac propoſiti eius Heliodorus pręcipuus fuit, qui etiam cum eo aliquandiù in eremo uixit: verum mutato propoſito, ad patriam tandèm, ueluti ſorori viduæ, ac nepoti ex ea paruulo, Nepotiano nomine, diſpoſitis rebus domeſticis, proſpecturus, rediit. Fugatum ſuis ſceleribus Heliodorum alicubi præ humilitate vir ſanctus teſtatur, uerùm rem ipſam in ſecunda, quam ad eum ſcribit Epiſtola, his verbis detegit: Alius forſitan ſcriberet, quòd ob ſalutē illius, Nepotiani ſcilicet, Orientem eremumque dimiſeris, & me chariſsimū ſodalem tuum redeundi ſpe lactaueris, ut primùm, ſi fieri poſsit, ſororem cum paruulo uiduam, deindè ſi conſilium illa reſpueret, ſaltem nepotem dulciſsimum conſeruares. Reliqui itineris eius comites fuerunt, Ruffinus Aquileienſis, Innocentius, Euagrius, & Hylas ſancti Melanii famulus. Verùm Ruffinus relicto Hieronymo, in Aegyptum ad Nitriæ, aliorumque locorum monaſteria uiſenda acceſsit, eo ſcilicet tēpore, quo à Hieronymi làtere Heliodorus nondùm diſceſſerat. Innocentius autem & Hylas paulò pòſt, quam in Syriæ eremum ſeceſsit, mortui ſunt. ſolus Euagrius, qui eum in vaſta ſolitudine degentem interdum ex Antiochia inuiſeret ac recrearet, ex comitibus illi remanſit. Bonoſus, cum quo educatus, & à pueritia honeſtis ſeculi artibus eruditus, qui ve in Galliarum peregrinatione ſocius illi fuerat, ipſe etiā ſolitudinem petiit, non tamen ante Hieronymū, ut ſcribitur, ſed eo tēpore, quo Hieronymus

Epiſt. 22. Euſtochie. It Hieroſolymam S. Hieronymus.

Comites itineris eius.

in eremo

in eremo Syriæ degebat: ſicut per Chromatij, Iouini & Euſebij literas Hieronymus, in Syria iam manens, reſciuit: quas literas Euagrius ad eum tranſmiſit. Seceſsit autē Bonoſus in inſulam quandam Dalmatiæ, ut ego exiſtimo, pelago circunſonante naufragam, cui aſperæ cautes, & nuda ſaxa, ac ipſa ſolitudo terrori eſſent: & cùm iuuenis eſſet apprimè diues ac nobilis, contempta matre, ſororibus & chariſsimo ſibi germano, cū uno tantùm Oneſimo in ea orationibus ac ieiunijs uacans manebat. Piſcis filiū ea ex cauſa Chromatius, qui Aquileienſis poſtea fuit Epiſcopus, illū uocabat. Niceas ſubdiaconus Aquileiæ, non itineris Hieronymi comes, ſed iam in eremo manentis recens fuit amicus.

Bonoſus nobilis adoleſcēs fit eremita.

Cap. 9. Non petijt autem ſtatim Syriæ ſolitudinem Hieronymus, ſed poſtquam aliquandiù in ſanctis Hieroſolymæ locis manſit, in Thraciam, Pontū, Bithyniā, Cappadociam & diſcendi, & uiſendarum regionū cauſa acceſsit, ſicut ipſe ad Ruffinum ſcribens, teſtatur his uerbis: Poſtquam me a tuo latere ſubitus turbo conuulſit, poſtquam, glutino charitatis hærentē, impia diſtraxit auulſio: tunc mihi cæruleus ſupra caput adſtitit imber, tunc maria undiquè & undique cælū. Tandèm in incerto peregrinationis erranti, cùm me Thracia, Pontus atque Bithynia, totumq; Galatiæ & Cappadociæ iter, & feruido Cilicum terra fregiſſet æſtu, Syria mihi, uelut fidiſsimus naufrago portus occurrit. Et in Procemio 2 libri Cōmentariorū ad Galatas: Scit, inquit, mecū, qui uidit Ancyrā, metropolim Galatiæ ciuitatem, quot nunc uſq; ſchiſmatibus dilacerata ſit, quot dogmatū uarietatibus conſtuprata. Manſiſſe autē eū aliquādiù in Cilicia, præſertim in Tarſo, Pauli Apoſtoli amore, non ſolum ex ijs uerbis ego affirmare audeo, uerumetiam multo magis quòd Cilicum linguæ proprietates, quibus Paulus in Epiſtolis ſuis uſus ſit, optimè nouiſſe, & quænam illæ ſint, fideliter in Epiſtula ad Algaſiā, Quæſtione decima, retuliſſe eum uideo. Manſit nonnihil temporis etiam Antiochiæ, antequam uaſtam illam ſolitudinem ingrederetur, ut ex Epiſtola ſexta, quam ad Florentium ſcribit, latè patet: & diù anteà de ea ingredienda deliberauit, & cum Theodoſio & cæteris Anachoretis, in ea iam degentibus, uotū ſuū ingrediendi, locū anteà inuiſens, communicauit, ut ex Epiſtola triceſimaoctaua apparet.

Epiſt. 41.

Cap. 10. Poſita eſt autem hæc ſolitudo in Chalcide Syriæ, hoc eſt, ubi Syri ab Agarenis barbaris diſterminantur: in qua præter ſparſos hincindè monachorū greges, nemo, exceptis feris, ſerpentibus & ſcorpionibus, incolebat, horridū profectò etiam monachis, & qui ſolitudinē tantùm quærerent, habitaculū. Attulit ſecum in eam, inſignem illam bibliothecā, quā ſummo ſtudio impendioq; Romæ ſibi parauerat, & quam inde Hieroſolymam aſportari fecerat: & hoc, nè orationi deeſſet lectio, quandò lectio orationem iuuat, & oratio lectionem ſuſtentat: Orantes enim, cum Deo loquimur, ſicut legentes Deus alloquitur: & quemadmodùm orando, quod nobis opus eſt, poſtulamus: ita legendo, quid à nobis faciendum ſit, intelligimus. Fatetur ipſe dilucidè in Procemio ſuper Abdiam, ſe, dum puer eſſet, & ſolitudinem cum Heliodoro ingredi uellet, comentaria quædam in eum prophetam ſcripſiſſe: & ex eadem ſolitudine ad Florentium ſcribens, ita ait: Et quoniam largiente Domino, multis ſacræ bibliothecæ codicibus abundamus, impera uiciſsim, & quodcumque vis, mittam: nec putes mihi graue eſſe, ſi iubeas. Habeo alumnos, qui antiquariæ arti ſeruiunt. Neque enim beneficium pro eo, quod polliceor, poſtulo. Heliodorus frater mihi indicauit, ſe multa de ſcripturis quærere, nec ſic inuenire: aut ſi omnia habet, incipit ſibi plus charitas uindicare, plus petere. Tranſtulit in ea eremo ex Origene homilias, quas ille loquebatur ad populum, & alia, quæ ſe adoleſcentem tranſtuliſſe varijs in locis affirmat. Hebraicam quoquè linguam, quam ſe poſt Quintiliani & Tullij lectionem, & flores rhetoricos adoleſcētulum diſcere cœpiſſe affirmat, ea in eremo diſcere cœpit. Quòd nè alicui falſum ac commentitium videatur, ipſius hac de re teſtimonium audiamus. Dum eſſem iuuenis, & ſolitudinis deſerta me uallarent, incentiua uitiorum, ardoremq; naturæ ferre non poteram. Quem cùm crebris ieiunijs frangerem, mens tamen cogitationibus æſtuabat: ad quam edomandam cuidam fratri, qui ex Hebræis crediderat, me in diſciplinam dedi, ut poſt Quintiliani acumina, Ciceronis fluuios, grauitatemque Frontonis, & lenitatem Plinij, alphabetum diſcerem, & ſtridentia anhelantiaque uerba meditarer. Quid ibi laboris inſumpſerim, quid ſuſtinuerim difficultatis, quotiès deſperauerim, quotieſque ceſſauerim, & contentione diſcendi rursùs inceperim: teſtis eſt conſcientia tam mea, qui paſſus ſum, quàm eorum, qui mecum duxerunt uitam, & gratias ago Domino, quòd de amaro ſemine literarum dulces fructus carpo.

In procemio ſuper Abdiam. *Epiſt. 6.* *Li. 2 contra Ruffi.* *In Procemio ſuper Danielē.* *Epi. 120.* *Epi. 4 ad Ruffinū.*

Cap. 11. Ingreſſum in eremum tam præclaræ ſpei adoleſcentem, humani generis hoſtis, qui eum multis ex cauſis reformidare iam cœperat, & à quo ſibi magnum exitium imminere præſagiebat, uarijs ac diuerſis tentationibus eum, ut à tam ſancto remoueret propoſito, aggredi cœpit, nullumque tentationis ac moliminis genus, quo eum non impeteret ac quaſſaret, omiſit. Abſtulit enim ei imprimis ſodales & amicos omnes, quos ſecum in eam ſolitudinem duxerat. Nam Heliodorum, quem unicè ille amabat, & qui tanti itineris ſocius ſibi fuerat, melioris cuiuſdam boni prætextu, in patriam reuocarat. Conatus eſt enim multis precibus ac lachrymis uir ſanctus retinere: ſed neque preces ei profuere, nec planctus. Abſentē iam, ut ille ſe rediturū pollicitus erat, per eloquentiſsimam epiſtolam, quam plurimis etiam lachrymis interluit, rursùs reuocare tentauit: uerùm in hoc quoquè nihil profecit. Præripuit etiam ei Innocentium partem animæ illius: hunc enim repentinus febriū ardor abſtraxit. & paulò poſteà, nondum uulneris cicatrice obducta, rapuit ei etiam Hylam, ſancti Melanij famulum: qui ipſe quoque in ea ſolitudine obijt. Ipſum uerò tenerum alioqui, ac delicatè ab infantia nutritum adoleſcentem, paulò minus, quam olim fecerit in Iob, uarijs ac diuerſis infirmitatibus & ægritudinibus ità torſit, ut nullum fuerit morborum genus, quo ſe ille diſtentum ac quaſſatum fuiſſe non aſſerat. Sed præter cæteros morbos, ardentiſsima febris, qua ſe in media Quadrageſima arreptum alicubi ipſe teſtatur, eo tempore illum inuaſit. Valida autem ac lethalis adeò fuit, & ità infelicia, ieiunijſque alioquì exhauſta adoleſcentia membra depaſta eſt, ut parùm abfuerit, quin morti illum tradiderit: nam exequiæ ueluti iam morienti parari cœperunt, & toto frigeſcente iam corpore, ad tribunal Chriſti raptus, quòd Ciceronis lectioni vacaret, grauiter vapulauit. At non ſolùm uarijs corporis ac mēbrorū morbis, ſeruus Dei alioquì inſenſiſsimus hoſtis diabolus eū appetijt, ſed, quod in Iob facere prohibitus fuit, dicente Domino, Animam illius ſerua: ita animam eius, carnis & venerearum rerum cogitationibus, facto impetu, aggredi ac diuexare cœpit, ut in media eremo, ubi iè-

Orbatur omnibus ſuis ſodalib' in eremo S. Hieron. *Epiſt. 1.* *Epiſt. 41. Ruffino.* *Laborat ardētiſſimis febribus.* *Epiſt. 22. Euſtochio.* *Vapulat, quia Ciceronianus eſt.* *Iob 2.*

rę tantùm & ſcorpiones,prę ruptę duntaxat cautes, & pl antarum ſolummodò diuerſa videbantur genera ,ſibi inter choros, puellarum intereſſe videretur. Quid in talibus tentationibus fortis & in Chriſto roboratus adoleſcens egerit, quam ſtrenuè pugnauerit: quibus ieiunijs & uerberibus rebellantem carnē afflixerit, quibus lachrymis & orationibus Ieſum Saluatorem mundi, ut ſe à tantis hoſtis impetitionibus erueret, inſtanter precatus ſit:ab ipſomet, qui talia paſſus eſt, audiamus.

Cap.12. Epiſt.22. ad Euſtochium. Nota ſancti uiri in eremo vitam duriſſimam. O quotiès ego ipſe in eremo conſtitutus,& in illa vaſta ſolitudine,quæ exuſta ſolis ardoribus, horridum monachis præſtat habitaculum, putabā me Romanis intereſſe delicijs. Sedebam ſolus,quia amaritudine repletus eram. Horrebant ſacco membra deformia, & ſqualida cutis ſitum Aethiopiſæ carnis obduxerat. Quotidiè lachrymæ, quotidiè gemitus:& ſi quandò repugnantem ſomnus imminēs oppreſſiſſet, nuda humo vix oſſa hærentia collidebam. De cibis verò & potu taceo, cùm etiam languentes monachi aqua frigida utantur, & coctum aliquid accepiſſe,luxuria ſit. Ille igitur ego,qui ob gehennæ metum tali me carcere ipſe damnaueram,ſcorpionū tantùm ſocius & ferarū,ſæpè choris intereram puellarum.Pallebant ora ieiunijs,& mēs deſiderijs ęſtuabat in frigido corpore, & ante hominē ſua iam carne præmortuum,ſola libidinum incendia bulliebāt. Itaq; omni auxilio deſtitutus, ad Ieſu iacebā pedes, rigabam lachrymis, crine tergebam, & repugnantē

Vide hebdomadarū mediā carnem hebdomadarum inedia ſubiugabam.Nō erubeſco confiteri infelicitatis meę miſeriam: quin potiùs plango me non eſſe, quod fuerim. Memini me clamantem diem crebrò iunxiſſe cū nocte, nec priùs à pectoris ceſſaſſe uerberibus,quàm rediret, Domino increpante,tranquillitas. Ipſam quoquè cellulā meam,quaſi cogitationum mearum conſciam, pertimeſcebā,& mihimet iratus & rigidus, & ſolus deſerta penetrabam. Sicubi concaua uallium , aſpera montium,rupium prerupta cernebam, ibi meę orationis locus, ibi illud miſerrimę carnis ergaſtulum: &, ut mihi teſtis eſt Dominus ,poſt multas lachrymas,poſt cęlo inhęrentes oculos,nonnunquàm uidebar mihi intereſſe agminibus Angelorum: & lętus

Cant.1. gaudensque cantabam: Poſt te in odorem unguentorum tuorum curremus.

Cap.13. Videns autē diabolus ſe nullo molimine adoleſcētis animum dimouere ab arrepto propoſito poſſe,nihilque ſe aut morbis, aut carnis tentationibus profeciſſe,ad ſecretiores artes,quibus fortiores fidelium animos quatere ac deripere ſolet,& ad malitię commenta poſtremò confugit: ut quem aperta fronte ueluti manifeſtus hoſtis ſuperare non poſſet, occultè tanquàm amicus, inſidians labefactaret ac caperet. Incitauit enim aduerſus eum Campenſes & Tarſenſes,Arrianos hęreticos,qui fidem eius impeterent,& uel uno,uel altero modo uinctum iuuenē ad ſe pertraherent. Videbant enim eum adoleſcentem eſſe maximę ſpei , & qui doctrina & ſanctitate Græcos omnes, q eas & remotiores incolebāt oras, iam uinceret. Inſtāt igitur apud eum,an tres,uel vnā

Epiſt 57. et 58. Damaſo. Hæretici eſi ſidiantur. potiùs cōfiteatur hypoſtaſin. Cantus ille, & ad inſidias dæmonū exercitatus,ſe unā,ſi hypoſtaſis nomine Vſiam:ſi uerò perſonam intelligant, tres cōfiteri hypoſtaſes aſſeuèrat:ueluti qui optimè norit,tres in vna diuina natura eſſe perſonas. Nō contenti illi iu omnis ſeorſū audiuiſſe,ipſum hypoſtaſis nomen efflagitāt,ut ſimpliciter vnam ne,an tres hypoſtaſes in diuina credat eſſe natura,reſpōdeat. Antiochena quoquè Eccleſia,quæ in tres tunc partes diuiſa atque diſcerpta erat,rapere ad ſe illū opidò feſtinat,unaquæ

que ſcilicet pro ſe pars: Meletius,inquam, Paulinus, atque Vitalis Hi.n. tres, ſuarum ſcilicet factionum, Epiſcopi tūc erant. Ille, qui eò acceſſerat fundatus in ea petra, aduerſus quam portas inferi non præualituras Chriſtus promiſerat,ut qui Romæ fidem baptiſmumque ſuſceperat,ſe id credere, quod Roma *Mat.16.*

na credit Eccleſia,conſtanter aſſeuèrat,& in ea velle ſe mori,in qua natus ſit , fide cunctis reſpondet : quandò optimè norit, non poſſe quem extra hanc arcam,diluuio regnante,ſalutem conſequi: & prophanum eſſe , qui agnum in hac domo non comedat. Reſpondent illi omnes,ſe cum Romana ſentire Eccleſia: idque aſtutè faciunt, ut eruditiſſimum iuuenem, hac unce allectum , ad ſe pertrahant. Verùm uidens ille, in diuerſis dogmatibus ac fidei factionibus eſſe non poſſe, ut omnes idipſum , quod Romana crederet Eccleſia,crederent,latentes ſuſpicatus dolos,Romam ad Damaſum,qui Valētis & Valentiniani Imperatorum tempore,tunc ſcilicet Romanam regebat Eccleſiam, ſemèl & iterùm ſcribit: obſecrans,& multis eū precibus obteſtans,ut,quidnam credere, & cui in Antiochia ex tribus illis Epiſcopis communicare debeat,ſibi nūciare dignetur. Et ut literæ ad eum in eremum peruenire poſſent, Euagrio presbytero, utrique eorum noto,& Antiochiæ degenti,illæ dirigantur,rogat,admonens interea in hac hypoſtaſis uoce uenenum latère: tamen ſe , quicquid ille iuſſerit, crediturum . Tandiù autem illum hęretici diuexarunt, & ea de eo in uulgus mendacia ſparſerunt,ut uirgines in monte Hermon degentes , ad quas ex eremo ſcribit epiſtolam illam,cuius initium eſt: Charitas eſurientiam iudicium ſolitudinis eſt : ab eo cœperint abhorrere , & aliqui ſub Catholicorum nomine,cùm tamen hæretici eſſent, illum acriter adeò perſecuti ſint, & omni in humanitatis genere ità efferati , ut ex eremo tandem eiecerint. Explicat hæc omnia ipſemet in Epiſtola ad Marcum Caledenſem, ubi inter cætera ait: Verſu cogor clamare uulgato: Quod genus hoc hominum? quæ ue hunc tam barbara morem Permittit patria? hoſpitio prohibemur arenæ. Bella cient, primaque uetant conſiſtere terra . Quæ idcircò de gentile poeta ſumpſimus, ut qui Chriſti pacem non ſeruat,pacem ſaltem diſcat ab ethnico. Hæreticus vocor homouſion prædicans Trinitatem. Sabellianæ impietatis arguor,tres ſubſiſtentes, ueras, integras, perfectaſque perſonas indefeſſa uoce pronuncians. Si ab Arrianis, meritò : ſi ab orthodoxis,qui huiuſmodi arguūt fidem,orthodoxi eſſe deſierunt. Aut,ſi eis placet,hæreticum me cum Occidente, hæreticū cum Aegypto, id eſt, cum Damaſo Petroque condēnent.& infrà: Quotidiè expoſcor fidem quaſi ſine ſide renatus ſim. Cōfiteor,ut uolunt:non placet. ſubſcribo,non credunt. Vnum tantùm placet, ut hinc recedam. Iam iam cedo . Abruperunt partem à me animæ meæ,chariſſimos fratres. Ecce diſcedere cupiunt : immò diſcedunt, melius eſſe dicentes inter feras habitare,quàm cum talibus Chriſtianis. Et ego ipſe,niſi me & corporis imbecillitas, & hyemis retineret aſperitas, iam modò fugerem. Veruntamen dū uernū tempus aduentat,obſecro, ut paucis mihi menſibus eremi cōcedatur hoſpitiū: aut,ſi hoc tardè uidetur, abſcedo. Domini eſt terra & plenitudo eius. Aſcendāt ſoli cælum: propter illos tantùm Chriſtus mortuus ſit:habeant, poſſideant, glorientur.

Interrogatus,reſpōdet ſe credere quod Ro. Eccleſia credit. Epiſt. 57. & 58. Conſulit Ro. Pontificem in rebus dubijs

Epiſt 39. Multa patitur à pſeudo chriſtianis.

Epi. 77.

Pſal. 23.

Cap.14. Manſit autem in ea ſolitudine quadriennio, ut ſcribitur incredibili abſtinentia uitam excrucians, & abſque aliqua requie omne tēpus modò ſtudijs modò orationibus impendens : nunc ab alijs monachis & anachoretis inuiſus , nunc alios ipſe inuiſens:

uiſens: tantaſque in eo ſpiritus dulcedines expertus eſt, & cæleſtis patriæ beatitudines prægustauit, iiſq; ſplendoribus Deus, ut ait Propheta, illius animam impleuit, ut indè diſceſſiſſe ſæpè pœnituerit, & ueluti cæleſtis Hieruſalem, illius ſemper animo memoriam retinuerit. Ego quidem Romæ non eram, inquit Pammachio, & tunc me tenebat eremus: atque utinàm pertinuiſſet, quandò locero tuo uinente Toxotio, ſeculo Paula & Euſtochium ſeruiebant. Egreſſus ab eremo, uel uerius hęreticorum perſecutionibus inde eiectus, Antiochiam Hieroſolymâque repetiit, iuuenis iam, & adoleſcentiæ annos ſuperans. Iuerit ne hoc tempore in Græciam, & Athenas petierit, an potiùs, quod uerius reor, tunc cùm in Cilicia eſſet, id egerit, (commodè enim è Cilicia in Atticam nauigatur) incertum. Nam Athenis eum fuiſſe, hæc eius uerba, ut credamus, nos cogũt. In arce Athenienſium iuxta ſimulacrum Mineruæ, uidi ſphæram æneam grauiſsimi ponderis, quam ego pro imbecillitate corpuſculi mouere uix potui. Cùm quærerem, quidnam ſibi uellet, reſponſum eſt ab urbis eius cultoribus, athletarum in maſſa fortitudinem comprobari: nec priùs ad agonem quenquam deſcendere, quàm ex leuatione ponderis ſciatur, quis cui debeat comparari. Antiochiæ autem degens, Apollinarium Laodicenum, qui poſtremò ex Eccleſia egreſſus eſt, audiuit & coluit, ſicut ipſe ad Pammachium & Oceanum ſcribens, teſtatur his uerbis: Dum eſſem iuuenis, miro diſcendi ferebar ardore, nec iuxta quorundam præſumptionem, ipſe me docui. Appollinarium Laodicenum audiui Antiochiæ frequenter, & colui: & cùm me in ſanctis ſcripturis erudiret, nunquàm illius contentioſum ſuper ſenſu dogma ſuſcepi.

Eſa. 58.
Epiſt. 26. Pammachio.
In cõmentarijs Zachariæ c. 12.
Epiſt. 64.

Cap. 15.
Viuit Antiochia ut monachus
Ordinatur illic presbyter.
Epiphan9 Salaminæ Epiſcopus.

Adhæſit autem Antiochiæ ex tribus illis, qui tũc eam diuexabant Epiſcopis, Paulino, quòd ità à Damaſo, ad quem de ea re ſcripſerat, iuſſus fuerat. Manens tamen Antiochiæ, monachi ac ſolitarii hominis profeſsionem proptereà non omiſit. Nam etsi ſæpè quidem loca uel diſcendi cauſa, uel, ut magis literis & orationi in quiete & ſilentio uacaret, mutauit, ipſum tamen monachi animum nunquàm mutauit. Verum hoc fuiſſe, experimento Paulinus, qui eum presbyterum Antiochiæ ordinauit, didicit: & lõgè poſteà Epiphanius Salaminæ Cypri Epiſcopus, qui eum ad animarum curam & publicè ſacramenta miniſtrandi munus uocauit. Nam primus illum ordinare nõ potuit, niſi in monachi profeſsione ſe eũ relicturum priùs polliceretur. Alter verò nullo modo, ut publicè ſacrificaret, & animarum curæ intenderet, obtinere potuit. Se enim non ad huiuſmodi munus, ſed ut in agris & ſolitudinibus uitam traduceret, ibique adoleſcentiæ peccata defleret, uocatũ potiùs eſſe aſſerebat. Vtranque autem hanc rem uerã eſſe, à nemine meliùs ꝙ ab ipſomet, iuncto Epiphanii teſtimonio, diſcere poſſumus. Ait enim, ſcribens ad Pammachium aduerſùs errores Iohannis Hieroſolymitani, de ordinatione ſua his uerbis: Facã te ordinatum, ſcilicet Paulinum fratrem meum, (alloquitur autem his uerbis ipſum Iohannem) idem ab eo audiens, quod à me miſello homine ſanctæ memoriæ Epiſcopus Paulinus audiuit. Num rogaui te, ut ordinarer? Si ſic presbyterium tribuis, ut monachũ nobis non auferas, tu uideris de iudicio tuo. Sin autẽ ſub nomine presbyteri tollis mihi, propter quod ſeculũ dereliqui, ego habeo quod ſemper habui: nullum diſpendium in ordinatione paſſus es. Et paulò ſuperiùs: Si de me & presbytero Vincentio: ſatis multo dormiſti tẽpore ꝙ poſt annos tredecim, nunc excitatus hæc loqueris. Ob id enĩ & ego Antiochię, & ille Cõſtantinopolim urbes celeberrimas deſeruimus, nõ ut te in populis prædicantẽ laudaremus, ſed ut in agris & in ſolitudinibus adoleſcẽtiæ peccata deflẽtes, Chriſti in nos miſericordiã deflectéremus. Epiphanius verò Iohãni Hieroſolymitano in eandẽ ſententiã ità teſtatur: Cùm. n. uidiſſem, quia multitudo ſanctorũ fratrũ in monaſterio cõſiſteret, & ſancti presbyteri Hieronymus & Vincẽtius propter uerecundiã & humilitatem nollent debita nomini ſuo exercere ſacrificia, & laborare ĩ hac parte miniſterii, quæ Chriſtianorũ præcipua ſalus eſt: inuenire autẽ & cõprælıẽdere ſeruũ Dei nõ poſſes, ꝗ te eo quòd graue onus ſacerdotii nollet ſuſcipere, ſæpè fugiebat, & cætera.

Epiſt. 61.
Epiſt. 60.

Cap. 16.
Commentariã in Abdiam conſcribit in adoleſcentia.

Ordinatus autẽ presbyter à Paulino iã tũc triginta annorũ uir, cõmentarios, quos iã puer egreſſus à ſtudiis Rhetorũ in Abdiã inceperat, perſecit, & Pammachio ſtudiorũ ſocio dicauit: Nõ tamẽ ſemper Antiochiæ mãſit, ſed partim etiã Hieroſolymæ, in agris tamẽ & ſolitudinibus, uſquequò Romã ad Damasũ acceſsit, uiuẽs: immò tũc Bethleẽ ab eo electa & habitari cœpta eſt. Verũ hoc eſſe, ſatis ex eo cõſtat, ꝙ mortuo Damaſo Hieroſolymam rediens, illo ſcilicet tempore, quo Paula & Melania eò aduanigrãt, tunc uidelicet, cùm Bethleem ab eo ad habitandum electam cæteri aiunt, ita ipſemet de Bethleem ſcribat: Intraui Hieroſolymam, uidi multa miracula, & quæ priùs ad me ſama pertulerat, oculorum iudicio comprobaui. Indè cõtendi Aegyptum, luſtraui monaſteria Nitriæ, & inter ſanctorũ choros aſpides latère perſpexi. Protinùs concito gradu Bethleem meam reuerſus ſum: ubi adoraui pręſepe & incunabula Saluatoris. Suam autem Bethleem non appellaſſet, nec ſe concito gradu ad eam reuertiſſe, ſed acceſsiſſe potiùs dixiſſet, niſì priùs quoquè, hoc ſcilicet, de quo nunc tractamus tempore, ſedem illam tenuiſſet.

Lib. 3. cõtra Ruffinum.
Adorat præſepe & incunabula Saluatoris.

Cap. 17.
Hiſt. tripl. li. 9. ca. 8. 9. 10.
In cõmentarijs Eſaiæ cap. 6.
Epiſt. 99. Aſella.
Cõcilium Cõſtantinopolitanũ tẽpore Gregorij Nazanzeni.

Hoc tempore, quod inter receſſum ab eremo, & ad urbem Romam acceſſum prætetfluit, Cõſtãtinopolim quoquè ad audiendum Gregorium Nazanzenum, cuius doctrinæ & ſanctitatis celebris tunc erat ſama, Hieronymus contendit. Translatus enim in eam Eccleſiam componendæ ſeditionis cauſa Gregorius fuerat, ut urbem ab Arrianis infeſtatam liberaret, ſub Theodoſio ſeniore Auguſto, antequàm primùm in ea Concilium celebraretur, hoc eſt, circa primos Damaſi Papæ annos. Hoc autem uerũ eſſe conſtat ex eo, quòd Hieronymus ſe Conſtantinopoli fuiſſe eo tempore, quo Gregorius ibi Epiſcopalem ſedem tenebat, ipſemet aſſerit, & ab urbe Roma poſt Damaſi mortem eundem receſsiſſe, ex Epiſtola, quam in ipſo receſſu Aſellæ ſcribit, ſatis liquet dum ait: Beatæ memoriæ Damaſus meus ſermo erat. Tenuit Conſtantinopolitanam eccleſiam Nazanzenus annis aliquot, tanta cum ſui nominis laude, & Orthodoxæ fidei augmento, ut ſuo tempore in ciuitate vix unus Arrianus reperiretur: adeò & doctrinæ magnitudine & ſanctitatis celebritate pacauerat omnia. Eius tempore celebratum fuit ibi primum Conſtantinopolitanum, aduersùs Macedonium Concilium, quod factum eſt anno Domini trecenteſimo octogeſimoquarto, ipſeque in ſymbolo, rogatus à patribus appoſuit ea verba quę ſunt de ſpiritu ſancto. Cùm autem Eccleſiam omnem compoſuiſſet ac confirmaſſet, & ſuſcitari aduerſùs ſe ruſùm factionem videret, capta occaſione, quòd abſque ſynodi decreto primam ſedem reliquerit, & Conſtantinopolitanam arripuerit, furori hominum cedere melius ratus, expulſo Maximo Cynico, quẽ Arriani elegerant, Nectarium ſucceſſo-

Epiſt. eius ad Niſſenum. rem ſanctiſsimum & eruditiſsimū virum, notis omnium concurrentibus ſibi ſuffecit, & ut quieti & ocio in ſenectute vacare ſibi liceret, in Nazanzena quoquè eccleſia Eulalium Paſtorem poſuit.

Cap. 18. Quòd autem Hieronymus Conſtantinopoli fuerit, ipſemet, qui ſe Gregorium Nazanzenum præceptorem habuiſſe ſemper gloriatur, pluribus in locis diſertè teſtatur. Gregorius ait in Catalogo primùm Saſimorum, deindè Nazanaenus Epiſcopus, uir eloquentiſsimus, præceptor meus, à quo ſcripturas explanante didici: & in Epiſtola ad Nepotianum: Præceptor quondàm meus Gregorius Nazanzenus, rogatus à me, ut exponeret, quid ſibi uellet in Luca ſabbatum δευτερόπρωτον eleganter luſit. Docebo te, inquit, ſuper hac re in Eccleſia, in qua mihi omni populo acclamante, cogèris inuitus ſcire quod neſcis: aut certè, ſi ſolus tacueris, ſolus ab omnibus ſtultitiæ condemnaberis. itèm in Commentariis Eſaiæ, ſextū eius Prophetæ caput exponens: De hac, inquit, uiſione ante annos circiter triginta, cùm eſſem Conſtantinopoli, & apud uirum eloquentiſsimum Gregorium Nazanaenum, tunc eiuſdem vrbis Epiſcopum, ſanctarum ſcripturarum ſtudiis erudirer, ſcio me breuem dictaſſe ſubitumque tractatum, ut experimentum caperem ingenioli mei, & amicis iubentibus obedirem. ad illum itaque libellum mitto lectorem. Et exponens illud Apoſtoli ad Epheſios, Sacramentum hoc magnum eſt, ità ait: Gregorius Nazanzenus, vir ualdè eloquens, & in ſcripturis apprimè eruditus, cùm de hoc mecum tractaret loco ſolebat dicere: Vide quantum iſtius capituli ſacramentū ſit, ut Apoſtolus in Chriſto illud & Eccleſia interpretans, non ſe ità aſſerat, ut teſtimonii poſtulabat dignitas, expreſsiſſe, ſed quodā modo dixerit. Sibi quoquè & Nazanaeno Nyſſenum quædam opera ſua legiſſe, in Catalogo ſcribit. Alibi quoquè Gregorium præceptorem appellat ſuum, & ubiquè ſe à tali uiro eruditum gloriatur. magna enim non minùs de uitæ ſanctitate, quàm de doctrinæ ſublimitate Gregorii erat fama: adeoque in Eccleſiaſticis literis excellebat, ut ſolus ex omnibus tam Græcis, quàm Latinis ſcriptoribus, Theologi meruerit nomen.

Epiſt. 2.

Eſaia. 6.

Ephe. 5.

Greg. Nazāzene Epiſcopus Conſtātinopolit. & præceptor.

Cap. 19. Imperii habenas adhuc Theodoſius moderabatur, & Apoſtolicam Sedem Romæ Damaſus gubernabat. ipſeq; Hieronymus iam presbyter annos triginta exegerat: cùm ob diſſenſiones tum Antiochenæ Eccleſiæ, tū alias, Imperiales literæ omnes totius Occidentis, Orientiſque Epiſcopos, Romā pro quæſtionū ſolutione uocarūt. Acceſſerunt inter alios eò Paulinus Antiochiæ, à quo Hieronymus ordinatus fuerat presbyter, & Epiphanius Salaminæ, ſeu Conſtantiæ Cypri, Epiſcopi: ambo uiro ſancto amici, & arcto ſpiritus vinculo copulati. Viſum eſt Græcis Epiſcopis, Latinum & magni nominis iuuenem ſecum ducere, præſertim cùm Damaſo multis ex cauſis notus, & de Antiochenis diſsidijs apprimè inſtructus & eruditus eſſet: & fortè ipſemet Damaſus accerſiuit, ac literæ Imperiales illum eò coegerunt, quandò inuitum ac renitentem acceſsiſſe ipſemet teſtari uidetur. Verba, quibus hæc omnia ille explicet, hæc ſunt: Cumque Orientis & Occidentis Epiſcopos ob quaſdam Eccleſiarum diſſenſiones Romam Imperiales literæ contraxiſſent, uidit admirabiles viros, Chriſtique pontifices, Paulinum Antiochenæ urbis Epiſcopum, & Epiphanium Salaminæ Cypri, quæ nunc Conſtantia dicitur: quorum Epiphanium etiam hoſpitem habuit: Paulinū in aliena manentem domo, quaſi proprium humanitate poſſedit: quorum accenſa uirtutibus, per momenta patriam deſerere cogitabat. & alibi: Deniquè cùm & me Romam cum ſanctis Pontificibus, Paulino & Epiphanio, Eccleſiaſtica traxiſſet neceſſitas, quorum alter Antiochenam Syriæ, alter Salaminam Cypri rexit Eccleſiam, & uerecundè nobilium fœminarum oculos declinarem: ità egit ſecundùm Apoſtolum importunè, opportunè, ut pudorē meū ſua ſuperaret induſtria: & quia alicuius tunc nominis eſſe exiſtimabar ſuper ſtudio ſcripturarum, nunquàm conuènit, quin de ſcripturis aliquid interrogaret.

Epiſt. 77 in Epitaphio Paulæ.

Epiſt. 26. in Epitaph. Marcellæ.

2. Tim. 4.

Cap. 20. Romam igitur ingreſſus D. Hieronymus, cœpit reuiſere loca, in quibus à pueritia nutritus, edoctus & baptizatus fuerat: & reuiſere templa Apoſtolorum & martyrum, ad quæ diebus Dominicis accedere, cùm à grammaticæ ludo uacaret, & quorum cryptas ad ueneran das ſanctorum reliquias ingredi puer ſolebat. Inuenit hìc Pammachium, ſuum olim condiſcipulum, inuenit alios, tum ueteres ea facie, tum ex ſola ſanctitatis & doctrinæ fama poſteà ſibi factos amicos. Damaſo autē quàm charus, & quàm dilectus fuerit, incredibile eſt dictu. Nouerat enim iuuenem iam tunc in eremo degentem, ex literis & tractatibus, quos ſæpè ad eum miſerat: nouerat & egreſſum ab eremo, Antiochiæ primùm, mox Bethleem manentem, ut qui ei munera ſæpè mittere, & qui ab eo epiſtolas & quæſtionum ſolutiones recipere ſolebat: nouerat ex ingenti fama, quæ de eius vitæ probitate, & mira abſtinentia ferebatur. Concurritur ex Vrbe ad eum undiquè, & uterque ſexus in promerendo uiro ſecum acriter certat. Non matronæ caſtæ illum dimittere, non ciues, non presbyteri poſſunt. alijs ſanctitas, aliis doctrina, aliis comitas & urbanitas placent. Ille, quòd Romæ iam uiderit puerū tunc optimæ ſpei, animo repetit: ille quòd auſteram in eremo ab eo exactam uitam audierit, attentè uultus contemplatur & ora. Commendat iu in eo aliquis presbyterij dignitatem, aliquis orationis prædicat puritatem: hic in eo linguarum ſciētiā, alter ſacrum literarum admiratur cognitionem: pariter ſuſpiciunt, pariter prædicant & extollunt omnes: & breuiter ſolus Hieronymus inuenitur, in quo omnium oculi, omniū defigantur obtutus, & in quo uno totius cleri populique uota ſuſpirent.

Viſitat ſacra loca Romæ Hieronymus.

Epi. 154. & 125.

Cap. 21. Damaſus, cui Hieronymi etiam cauſa Paulinus Epiphaniuſque grati fuerunt, uidens ſibi ueluti alterum Paulum Petro, adiutorem in Vrbem ueniſſe, remiſsis ad ſedes proprias Epiſcopis, & Paulino in Epiſcopatu Antiocheno cōfirmato, Hieronymū, ut ſibi Eccleſiaſticis cauſis inſeruiret, & partem Pōtificii oneris ſuſtineret, ſecū retinet, res fidei & omnes quæſtiones religionis, ei, uti undequaquè doctiſſimo & maximè orthodoxo demandat: hoc eſt, ut totius orbis cōſolationibus, præſertim ſynodalibus, quæ ad Romam uelut ad matrem Eccleſiarum omnium, & Apoſtolicam ſedem quotidiè deferūtur, reſpondeat: & quid credere, uel non credere reuertentes ab hæreſi debeant, normam formulamq; præfigat. Teſtatur hoc ipſe ad Ageruchiam, ubì monogamiā laudat, his uerbis: Ante annos plurimos cùm in chartis Eccleſiaſticis iuuarem Damaſum, Romanæ vrbis Epiſcopum, & Orientis atque Occidentis ſynodicis conſulationibus reſponderem, uidi duo inter ſe paria uiliſsimorum è plebe hominum comparata. Teſtatur etiam Ruffinus, qui confeſsionem qua reconciliarentur Apollinariſtæ, ab eo, cùm Damaſo inſeruiret, compoſitam fuiſſe ſcribit: cui reſpondens Hieronymus, ità ait: Et ſuperfluum puto apertas ineptias confutare, cùm mihi mea ingeratur fabella, à ſynodo videlicet, & ſub nomine cuiuſdam amici Damaſi ego petar, cui ille Eccleſiaſticas epiſtolas dictandas tradidit: & Apollinario-

Damaſus eius opera Romæ utitur.

Epiſt. 11.

Ruffinus in fine Apologia pro Origene.

rum

Li. 2. contra Ruffinum.

rum uerſutiæ deſcribantur, quòd Athanaſij librum, vbi Dominicus homo ſcriptus eſt, ad legendum acceptũ ità corruperint, ut in litura id quod raſerint, rurſum ſcriberet, ut ſcilicet non ab illis falſatum, ſed à me additum putaretur.

Cap. 25.

Manés Romæ Hieronymus, & Eccleſiaſticis undiquè ad Apoſtolicam ſedem concurrentibus inſeruiens neceſsitatibus, non propterea arctam ſuam viuendi, & precibus quotidiè coram Deo aſsiſtendi omittit conſuetudinem. Matronarum oculos verecundè declinat, exemplo omnes, uerbo eos, qui ad eum audiendum concurrunt, inſtruit.

Epiſt 16.

Et quia preſbyteri munere inſignitus erat, nè tam diuinum ſibi commiſſum talentum occular, incruentum Chriſti ſacrificium, quod in Cruce peractum ſuit, Deo pro ſalute omnium offert. Nouit hoc Roma, quæ diu ſacrificij ſeruauit caſulam, & adhuc eius calicem ſeruat, & in memoriam tanti uiri populo reuerenter oſtentat.

Caſula et calix S. Hierony. Romæ reſeruãtur

Nouerat hoc ipſum Nepotianus presbyter, Heliodori Epiſcopi, qui quondam Hieronymum in eremum comitatus fuerat, nepos, quòd ſcilicet offerendis Deo ſacrificijs ille uacaret, proptereaque dũ moreretur, talem veſtem Miſſarum ſacrificiis aptã, Hieronymo in hæc uerba, vt teſtis eſt huius rei ipſe Hieronymus, reliquit.

Epiſt. 3. in Epitaphio Nepotiani.

Hanc tunicam, qua utebar in miniſterio Chriſti, mitte dilectiſsimo mihi, ætate patri, fratri collegio, & quicquid à te nepoti debetur affectus, in illum transfer, quem mecum pariter diligebas.

Ibidem.

Et ſi ipſe Nepotianum presbyterũ laudat, quód ſolicitus eſſet, ſi niteret altare, ſi parietes abſque fuligine, ſi pauimenta terſa, ſi ianitor creber in porta, & quòd in omnes cæremonias pia ſolicitudo diſpoſita eſſet, itèm quòd non minus, non maius negligeret officium, & quòd ſemper in eccleſia verſaretur. & rurſùs, quòd baſilicas eccleſiæ, & martyrum conciliabula diuerſis floribus, & arborum comis, vitiumque pampinis adumbrarit: ut quicquid placeret in eccleſia, tam diſpoſitione, quam uiſu, illius labore ac ſtudio compoſitum eſſet.

Ibidem.

& ſi contra Pelagianos ſcribens, ait non diſplicere, immò placere Deo, quòd Epiſcopus, presbyter, diaconus, & reliquus ordo Eccleſiaſticus, in adminiſtratione ſacrificiorum cum candida procedant veſte: quid putandũ eſt presbyterum procuraſſe Hieronymum, uirũ ſanctiſsimum, & qui in vendicando honore, & Eccleſię pulchritudine aſſerenda, nemini cederet?

Lib. 1. cõtra Pela.

Non tantùm hæc omnia Romæ manens procurauit, & cuncta Eccleſiæ munia ut honeſtè ac ſanctè peragerentur effecit, ſed quicquid etiã boni uel Antiochiæ, à qua Petrus Apoſtolorũ Princeps Romam uenerat: Hieroſolymę, vbi Eccleſiam quoquè idẽ fundauit, & Iacobo gubernandam poſteà reliquit, eſſet, ut Romę quoquè, vbi Petri ſedes manet, obſeruaretur, procurauit.

Cap. 23.

Eo inſtante, Alleluia, ut teſtatur D. Gregorius, ſecundùm Hieroſolymitanę eccleſię cõſuetudinem: & ſecundum Antiochię uſum, in fine omnium pſalmorum, Gloria patri, Romę cantari cęptum eſt. Eo emendante, Romę legendos canendoſque in Eccleſia ſeptuaginta interpretum pſalmos ſuſcepit.

Greg. lo. Syracuſano, Epiſt. 63.

Ipſe teſtamentum nouum, quod Romana poſteà ſemper legit Eccleſia, Damaſo rogante, è Gręco tunc primum correxit. Ipſe martyrum fines, qui in Eccleſijs recitãtur, primus, vt Caſsiodorus, Iſuardus, Adoque teſtantur, in unum ſub breuitate collegit.

Li. 2. contra Ruffinum.

Omitto alia, quę poſteà ad decorem & utilitatem uniuerſalis Eccleſię fecit, ut ſacrorum librorũ ex Hebræo, qui nunc uulgati & recepti feruntur, verſiones & eorum interpretationes, & quę contra hęreticos diuerſis elaborauit temporibus.

Epi. 123. Damaſo. Martyrologiũ edit

Manentis Romę viri ſanctitatem nunc tantùm diſcutimus, & iuuenis ſolummodò examinamus laboreſ: reliqua ſuis locis dicentur.

Cap. 24.

In tanta negociorum Eccleſiæ, undiquè ad Apoſtolicam ſedem delatorum occupatione, & aduentantium ad ſe quotidiè paſsim è populo matronarum uirorumque pariter multitudine, ſtudia nihilominùs, quibus ab incunabulis uſque totus ſemper fuit addictus, nihil propterea omiſit. Quod auferebat illi dies, nox reſtituebat: & vigiliæ damna, ſomni diminutio reſarciebat.

Epiſt. 116. Paula & Euſtochio.

Legit Romæ manens Bleſillæ Paulæ filiæ Salomonis Eccleſiaſten, ut eam ad contemptum mundi prouocaret, & omne, quod in mũdo cerneret, putaret eſſe pro nihilo: & Commentaria in eundem ſcribere inchoauit. Fabiolæ quærenti de tanta, quæ in libro Numerorum eſt, nominum congerie, & de tam aperta Balaam Prophetia, cũcta interpretatus, & opus de quadraginta duabus manſionibus Iſrael ſe ſcripturum pollicitus eſt.

c Galatas ca. 1.

Scripſit itidèm Romæ manens contra Heluidium hæreticũ: &, vt teſtatur Ruffinus, ad Euſtochium de conſeruãda virginitate libellum, hoc eſt, Epiſtolam vceſimã ſecundam.

Ruffi. lib. 2. inuecti uarum.

Et librũ Didymi de ſpiritu ſancto, ad preces Damaſi, transferre cœpit. Paulam itèm de obitu Bleſillæ filiæ conſolatus eſt, ut ipſe in Epitaphio Paulæ teſtatur. Marcellæ expoſuit decẽ Dei apud Hebræos nomina: Itèm quid ſignificet Alleluia, Amen, Maranatha, & diapſalma: Pſalmum centeſimumviceſimumſextum interpretatus eſt. Paulæ Hebraicum expoſuit Alphabetum: Damaſo Papæ, quid eſſet Oſanna, quid prodigi filij parabola ſignificaret, & interpretationem Origenis in Cantica Canticorũ, è Græco, ab eo rogatus, uertit.

Ex Proœmio libri Didymi, & 2. libr. in Ruffin. Epiſt. 136, 137. 138. 141.

Expoſitionem autem de ſexto Eſaiæ capite ac Seraphim, quæ reperitur Epiſto. 142. Damaſo dicata, ſcripta Conſtantinopoli fuit, rogantibus amicis, tunc cum Gregorium Nazanzenum audiret, ut ipſe ſuper ſexto Eſaiæ teſtatur capite.

Epi. 115. Epi. 145. 146.

Dum Romæ verſatur Hieronymus, quod per triennium ferè fuit, Paulinianum adoleſcentem tunc fratrem, qui poſt eius in Syriã ſeceſſum natus fuerat, in Vrbem aduocat: idque facit, ut eum melioribus literis & ſanctioribus pariter moribus imbuat. Conuertit præterea, quæ diximus, Romæ manens Hieronymus multos, qui uitijs & ſceleribus uincti tenebãtur, & matronas plurimas ad ſanctioris uitæ duxit propoſitum. inter quas Marcella, Melania, Aſella, Albina, Marcellina, Felicitaſque celebrantur: ſed cæteris præſtantior Paula, Euſtochij & Bleſillæ mater.

Ruffi. in præfatiõe. περὶ ἀρχῶν.

Nam Paula propoſitũ implere deſiderãs, veſtem mutauit, & monaſterium ingredi pollicita eſt: quod adimpleuit, Hieroſolymã vnà cum Melania ſub Hieronymi ab Vrbe diſceſſum proficiſcendo.

Cap. 25. Epiſt. 25. de obitu Bleſillæ.

Cùm tot hæc ac tanta uir ſanctus Romæ perageret, & omnium ore dignus ſummo Pontificatu acclamaretur, clerici, (o mortalium uita ſemper incerta) in quorum uitia ille ſæpè inuectus fuerat, & laici, quos ſæpè reprahenderat, &, qđ durius illis videbatur, exẽplo ſanctioris uitæ & offuſcabat quotidiè, & uiliores reddebat, Hieronymi famę detrahere cęperũt, capta occaſione, ꝙ nobiles ac diuites matronas lucri & amoris inhoneſti cauſa, ſanctioris vitę prętextu deceperat, & Hieroſolymam explendę libidinis gratia ducebat.

Epiſt. 99. Aſellæ Hierony. famæ ab æmulis eius detrahitur.

Subornatus eſt, quo faciliùs res crederetur, quiſpiã rumigerulus, q ſe neſcio qđ inhoneſti de ſancto cũ Paula uel vidiſſe, uel audiſſe aſſereret: eoq; factũ proceſsit, ut uilis ille homuncio captus, quęſtionibus ſuper ea re examinãdus ſubiiceretur. Negauit ille, quod prius dixerat, & inſontè clamauit in tormẽtis, quẽ antea tanquam ſceleſtũ infamauerat. Moritur interea Damaſus: Hieronym⁹

occaſioné regrediendi Hieroſolymam, cùm ex Pontificis morte, tum ex impia hominum perſecutione commodè nactus, relicta Roma, magna ſanctorum comitante caterua, nauem in Romano portu conſcendit, & per Siciliæ, & Italiæ fauces, Peloponeſi promontoria, & Cyprum nauigans, adoloſcentem fratrem ſecum ducens, Antiochiæ appellens, Hieroſolymã & ſuam lætus reuertitur Bethleẽ. Exprimit hęc omnia ipſemet latè Aſellæ, Epiſtola nonageſima nona, & etiam in Apologia contra Ruffinum: nos ex Epiſtola illa pauca, ea Apologia, quæ prodat, cuncta ponemus. Locum, qui plura deſiderat, cõſulat. Ego, inquit, probroſus, ego verſipellis & lubricus, ego mendax & ſatanæ arte decipiẽs? Quid eſt tutius, hæc uel crediſſe, uel finxiſſe de inſontibus, an etiã de noxijs credere noluiſſe? Oſculabantur mihi manus quidã, & ore uipereo detrahebant: & dolebãt labijs, corde gaudebant. Videbat Dominus, & ſubſannabat illos, & miſerum me ſeruum ſuum, futuro cũ eis iudicio reſeruabat. Alius inceſſum meũ calũniabatur, & riſum: & ille uultui detrahebat: hic in ſimplicitate aliud ſuſpicabatur. Penè certè triennium cum ijs vixi: multa me virginum crebrò turba circundedit. Diuinos libros, ut potui, nonnullis ſępè diſſerui: lectio aſsiduitatẽ, aſsiduitas familiaritatem, familiaritas fiduciam fecerat. Dicant, quid unquàm in me aliter ſenſerint, q̃ Chriſtianũ decebat. Pecuniã cuiuſquam accepi? munera vel parua, uel magna non ſpreui? in manu mea æs alicuius inſonuit? obliquus ſermo, oculus petulãs fuit? Nihil mihi aliud obijcitur, niſi ſexus meus: & hoc nunquàm obiicitur, niſi cùm Hieroſolymam Paula & Melania proficiſcuntur. Illi crediderunt mentienti, cur non credunt neganti? Idem eſt homo, qui fuerat: fatetur inſontem, qui dudùm noxium loquebatur: & certè veritatem magis exprimunt tormenta, quàm riſus: niſi quòd facilius creditur, quod aut fictum libenter auditur, aut non fictum, ut fingatur, impellitur. Antequàm domũ ſanctæ Paulæ noſſem, totius in me Vrbis ſtudia conſonabant: omniũ penè iudicio, dignus ſummo ſacerdotio decernebar. Beatæ memoriæ Damaſus meus ſermo erat: dicebar ſãctus, dicebar humilis & diſertus. Nunquid domũ alicuius laſciuioris ingreſſus ſum? nunquid me veſtes Sericæ, nitentes gemmæ, picta facies, auri rapuit ambitio? Nulla fuit alia Romæ matronarum, quæ meam poſſet edomare mentem, niſi lugens atq; ieiunans, ſqualens ſordibus, fletibus penè cæcata: quam continuis noctibus miſericordiam Domini deprecantem, ſol ſæpè deprehendit, cuius canticum pſalmi, ſermo Euangeliũ, delicię continẽtia, vita ieiuniũ? Nulla me potuit alia delectare, niſi illa, quã mãducantẽ nunq̃ vidi: ſed poſtquàm eam pro ſuo merito caſtitatis uenerari, colere, ſuſpicere cœpi, omnes me ilicò deſeruere uirtutes. O inuidia primùm mordax tui. O ſatanę calliditas, ſemper ſancta perſequens. Nullæ aliæ Romanæ urbi fabulã præbuerunt, niſi Paula & Melania, quę contemptis facultatibus, pignorib. deſertis, Crucẽ Domini, quaſi quoddam pietatis leuauere vexillum. Si balneas peterent, unguenta eligerent, diuitias & uiduitatem haberẽt materiem luxuriæ & libertatis, Dominæ vocarentur & ſanctæ: nunc in ſacco & cinere formoſæ volunt videri, & in gehennam ignis cũ ieiunijs & pedore deſcendere: uidelicet non licet eis, applaudẽte populo, perire cum turbis. Si gentiles hanc uitam carperent, ſi Iudæi, haberent ſolatium non placendi eis, quibus diſplicet Chriſtus. Nunc verò pro nefas, homines Chriſtiani, prętermiſſa domorum ſuarum cura, & proprij oculi trabe neglecta, in alieno oculo feſtucam quærunt, lacerant ſanctum propoſitum: & remedium pœnæ ſuę arbitrantur, ſi nemo ſit ſanctus, ſi omnibus detrahatur, ſi turba ſit pereuntium, ſi multitudo peccantium. Tibi placet lauare quotidiè: alius has mundities ſordes putat. Tu attagenem ructas, & de comeſo acipenſere gloriaris: ego faba uentrem impleo. Te delectant cachinnantium greges, me Paula Melaniaque plangentes. Tu aliena deſideras, illæ contemnunt ſua. Te delibuta melle uina delectant: illæ potant aquã frigidam ſuauiorem. & infrà: Hæc, mi domina Aſella, cùm iam nauem conſcenderem, raptim flens dolensque conſcripſi: & gratias ago Deo meo, quòd dignus ſim, quem mundus oderit. Ora autem ut de Babylone Hieroſolymam regrediar, nè mihi dominetur Nabuchodonoſor, ſed Ieſus filius Ioſedec. Veniat Eſdras, qui interpretatur adiutor, & reducat me in patriam meam. Stultus ego, qui uolebam cantare canticum Domino in terra aliena: & deſerto monte Sina, Aegypti auxilium flagitabam. Non recordabar Euangelii, quia qui de Hieruſalem egreditur, ſtatim incidit in latrones, ſpoliatur, uulneratur, occiditur. Sed licèt ſacerdos deſpiciat atque Leuites Samaritanus ille miſericors eſt.

Reuertitur Bethleem.

Epiſt. 99. Aſella.

Multos patitur ſanct.[us] Romæ obtrectatores.

Paula & Melania, contẽptis facultatibus, Crucẽ Domini eligũt Chriſtũ ſequentes.

Gratulatur ſibi, q mũd.[us] ipſum odit.

Luc. 10.

Nauigauit autem Hieroſolymam Paula cum Euſtochio filia & multis uirginibus, Romano in portu nauem conſcendens, poſt ipſius Hieronymi diſceſſum, quippè cùm ab Vrbe diſcedens ipſe, & nauem iam ingrediens, Aſellæ Romæ degenti mandat, ut Paulam & Euſtochium, uelit nolit mundus, ſuas ſalutet. Ipſe autem flantibus Eteſijs, Auguſto abiit menſe, & media hyeme à Paulino Antiocheno Epiſcopo, qui anteà unà cum Epiphanio, uiuente iam Damaſo, regreſſus Antiochiam fuerat, comitatus, Hieroſolymam & Bethleem rediit. Omnem autem eius nauigationem, quòd diſceſſum eius ab Vrbe cauillaretur Ruffinus, ipſemet ei reſpondens, qualis fuerit, his uerbis refert: Vis noſſe profectionis meæ de Vrbe ordinem? narrabo breuiter. Menſe Auguſto flãtibus Eteſijs, cum ſancto Vincentio preſbytero, & adoleſcente fratre, & alijs monachis, qui nunc Hieroſolymæ commorantur, nauim in Romano portu ſecurus aſcendi, maxima me ſanctorũ frequentia proſequente. Veni Rhegium, in Scyllęo litore paululùm ſteti: vbi ueteres didici fabulas, & præcipitem fallacis Vlyſsis curſum, & Sirenarum cantica, & inſatiabilem Charybdis uoraginem. Cũque mihi accolæ illius loci multa narrarent, darẽtque conſilium, ut non ad Protei columnas, ſed ad Ionæ portum nauigarem (illum enim fugiẽtium & turbatorum, hunc ſecuri hominis eſſe curſum) malui per Maleas & Cycladas Cyprum pergere: vbi ſuſceptus à uenerabili Epiſcopo Epiphanio, cuius tu teſtimonio gloriaris, vẽni Antiochiam, ubi fruitus ſum communione Pontificis confeſſoriſque Paulini, & deductus ab eo media hyeme & frigore grauiſsimo intraui Hieroſolymam, uidi multa miracula, & quæ priùs ad me fama pertulerat, oculorũ iudicio comprobaui. Indè contendi Aegyptum, luſtraui monaſteria Nitriæ, & inter ſanctorũ choros aſpides latẽre perſpexi. Protinùs concito gradu Bethleẽ meam regreſſus ſum, vbi adoraui præſepe, & incunabula Saluatoris. Vidi quoquè famoſiſsimum lacum: nec me inerti tradidi ocio, ſed multa didici, quæ antè neſciebam. Quid autem de me Romæ iudicatum ſit, & quid poſteà ſcriptũ, nolo taceas, præſertim cùm habeas teſtimonia ſcriptorarum: & ego non uerbis tuis, quæ ſimulare potes, ſed ſcriptis Eccleſiaſticis arguendus ſim. Vide quantùm te timeã. Si uel paruam ſchedulam contra me Romani Epiſcopi, aut alterius Eccleſiæ protuleris, omnia, q̃ in te

ſcripta

Cap. 16. Epiſt. 27. Epiſt. 99. in fine.

Li. 3. Apologia contra Ruffinum.

It in Aegyptũ monaſteria Nitriæ pluſtrãs.

ſcripta ſunt, mea crimina confitebor. Nûquid & ego non poſſem profectionem tuam diſcutere? cuius ætatis fueris, undè, quo tempore nauigaris, vbi uixeris, quibus interfueris? Sed abſit, ut quod in te reprehẽdo, faciam, & in Eccleſiaſtica diſputatione, anilium iurgiorum deliramenta compingam.

Cap. 27.
Theodor. lib. 3. ca. 5
Hiſt. trip. lib. 6. c. 19
Hiſt. trip. li. 5. c. 47.
Theodor. li. 5. c. 13.

Nauigans igitur D. Hieronymus, non Protei columnas, hoc eſt, Aegyptũ, & altũ petiit mare, ſed ad Ioppen Ionæ portum intrà Maleas & Cycladas inſulas contendens, Antiochiæ tandem appulit. Moratus eſt autem Antiochiæ aliquandiù, & Paulini communionem propterea vſus eſt, quòd Paulinus quamuis ex Euſtachiana factione poſt Meletium Luciferi Caralitani opera aſſumptus fuiſſet, pro uero tamen Epiſcopo à Romana Eccleſia tenebatur, & iam in ſede à Damaſo confirmatus erat. Meletium, quamuis Catholicus ac ſanctus ipſe etiam eſſet, & in magno apud Orientales omnes nomine, propterea Apoſtolica ſedes confirmare noluit, quòd ab Arianis ex Armenia aſſumptus, in eo Epiſcopatu poſitus erat. Durauit hæc diſcordia, Theodoreto teſte, annis decem & ſeptem, non tantùm ipſis uiuentibus, ſed in ſucceſſoribus etiam eorum, Flauiano Meletii, & Euagrio Paulini: fauentibus Meletio & Flauiano Oriẽtalibus omnibus: Paulino uerò & Euagrio Occidentalibus, & quod amplius eſt, Romana Eccleſia. Anaſtaſii tandèm, qui Syricio ſucceſſit, tempore compoſita coniũctio fuit. Imperiale enim in illis ius anteà opprimebatur.

Hiſt. trip. lib. 6. c. 23
Theodor. lib. 5. c. 3

Omitto Apollinarium, & eius ſucceſſorem Vitalem, hæreticos, ac etiam Euzouium Arrianæ factionis homiοem, qui Antiochiæ Eccleſias omnes iam occupabat, ut Meletius extra urbẽ aliquandiù & Paulinus in una tantùm urbis Eccleſia ſolennia celebraret. Theodoretus Sabellianæ hæreſis accuſatum a Flauiano Paulinum aſſerit: uerùm falſam fuiſſe accuſationem, cùm ex amicitia, quâ tam arctè cum D. Hieronymo, acerrimo omnium hæreticorũ hoſte, Paulinus habebat, tum ex communione Romanæ eccleſiæ, in qua ille mortuus eſt, certiſſimum habeo. Accuſatus eſt etiam ipſe Hieronymus huius erroris, & tamen, ſi quis unquàm alius, falsò.

Epiſt. 77

Quapropter ea de re Marco Celedenſi conquerens, ait: Hæreticus vocor, Homouſion prædicans Trinitatem. Sabellianæ impietatis arguor, tres ſubſiſtentes, ueras, integras, perfectasque perſonas indefeſſa uoce pronuncians. Si ab Arrianis, meritò: ſi ab Orthodoxis, qui huiuſmodi arguunt fidem, orthodoxi eſſe deſierunt: aut ſi iis placet, hæreticum me cum Occidente, hæreticum cum Aegypto, hoc eſt, cum Damaſo Petroque condemnent.

Cap. 28.
Hiſt. trip. li. 5. c. 48

Sed quid ago de Paulino atque Hieronymo? nonne etiam ipſe Meletius, qui omnium Græcorum præconiis celebratur, & quem Baſilius & Nazanzenus, duo Orientis lumina, tantopere in cœlum fuerunt, uelut Sabellianus, ut idem ſcribit Theodoretus, ab Arrianis & accuſatus, & ea Antiochena ſede hoc nomine deiectus fuit? Arrianorum calumnia hæc erat, qui ut ſe ab hæreſis infamia extricarẽt, uiros ſanctos, qui iis acriter reſiſtebant, hæreſis macula reſpergebant. Adeò enim Arrianis Paulinus infenſus fuit, ut

Epiſt. 61. contra errores Ioan. Hieroſolym

D. Hieronymus ſcribat, Arrianorum & Eunomianorum tempore Athanaſium & Paulinum, ſolos in Oriente manſiſſe catholicos. Aduenit autem eò non multò poſteà, ut exiſtimo, Paula cum Euſtochio filia & Melania, Marcellini Conſulis nepte, multis comitata uirginibus: & Hieronymi nauigationem ſecuta, poſt Cyprum Antiochiæ ipſa etiam appulit: deinde ſancta Palæſtinæ terra, quemadmodùm latè eius iter

Epiſt. 27 & 99.

in Epitaphio proſequitur D. Hieronymus, luſtrata, Bethleem, ibi perpetuò Chriſti militiæ inſeruitura, contendit. Manſit autem ibi per triennium ſatis anguſto hoſpitiolo, quouſq; latiùs extruxerit monaſterium, vbi ipſa cum uirginibus maneret: & aliud, vbi Hieronymus & uiri degerent, & diuerſoriũ pro hoſpitibus, ad ea loca pietatis & religionis cauſa aduenientibus.

Ruffi. lib. 2. Inuectiuarum.

Diues enim erat Paula, & Nicopolis in Actiaco litore poſita ad eius, uelut quæ ab Agamẽnone deſcendebat, poſſeſsionem maximè pertinebat. De Melania quid egerit poſteà, uir ſanctus nuſquàm meminit. Adhæſit enim illa Ruffino & Euagrio Pontico, ac Hieronymi uitæ detrahere cœpit.

Epiſt 57. Ex Procemio ſuper Epiſt. ad Titum.
Epiſt ad Creſiphõtẽ contra Pelagianos.

In eius nomen propterea ille interdùm inuehitur, & à tenebris perfidiæ dictam aſſerit: & dum de obtrectatoribus ſuis meminit: Hæc non eſt, inquit, illius culpa, cuius ſub perſona alius agit tragœdiam: ſed Ruffini & Melaniæ magiſtrorum eius, qui illum magna mercede nihil ſcire docuerunt. Ruffinus libro 2. Inuectiuarum aduerſùs Hieronymum, quòd auſterioris illa eſſet ſeuerioriſque diſciplinæ, proptereaque illi Hieronymi uita non placeret, receſſiſſe eam comminiſcitur. Laudatam anteà à uiro ſancto, ac Teclæ nomine appellatam, adiungit, ſed poſt diſceſſum è ſuis eraſam libris, quod falſum eſt.

Epi. 101. ad Pammachiũ.
Gen. 19.
Matt. 5.

Regreſſa eſt enim illa Romam, Paula Euſtochioque relictis, & quod amplius eſt, ſanctioris uitæ propoſito abiecto, & inſtàr uxoris Lot, cùm aratri Chriſti ſtiuam teneret, retrò reſpexit: conuerſaque eſt in ſtatuam illius ſalis, de quo ſcriptum eſt: Quòd ſi ſal euanuerit, in quo ſalietur? ad nihilum ualet ultrà, niſi ut mittatur foràs, & côculcetur ab hominibus.

Cap. 29.

Bethleem autem primùm D. Hieronymus ſibi ſedem poſuit, & deuotionis intuitu elegit: quòd in ea Saluator noſter Chriſtus natus, à paſtoribus uiſus, & adoratus eſſet à Magis: Deindè, quòd amœnus, & ſolitariæ uitæ ex nemoribus illi adiacentibus commodus eſſet locus. Poſita eſt autem Bethleem in meridiana plaga, & tribui Iudæ annumerata, ſub Epiſcopatu Hieroſolymitano, ſex, ut teſtatur Seuerus Sulpicius, qui oram inuiſit, & ſex menſibus ibi cum ſanctiſsimo uiro degit, milliariis à Hieroſolyma diſtãs, & ſexdecim ab Alexandria manſionibus. Cellula, in qua Hieronymus manſit, poſita erat, ut ipſemet in libro de nominibus Hebraicis teſtatur, in diuerticulo, quo ibatur ad tumulum Archelai Regis.

Epiſt. 61. contra errores Io. Hieroſol.

Super ipſum autem ſpecum, undè ſalus mundo emerſit, eccleſia conſtructa erat, & ſuper ipſum præſepe, in quo agnus Dei reclinatus eſt, erectum altare: ut Chriſtus in ſacrificio ad placandam eius iram ibi Deo offerretur, undè ille pro ſalute hominum primùm mũdo illuxit. Conſtruxit ibi poſteà Paula monaſteria quatuor, & diuerſas pro diuerſis peregrinis iuxta uiam poſuit manſiones.

Epiſt. 48.
Epiſt. 27. in Epitaphio Paulæ.
Epiſt. 48.

Monaſteriũ unum uiri incolebant, reliqua tria uirgines, ut quæ in tres turmas diuiſæ eſſent: licèt in opere & cibo ſeiunctæ, pſalmodiis tamen & orationibus iungebantur. Erãt hæc monaſteria ad eccleſiæ ſuper ſpecum ipſum cõſtructæ latus: ad eamque die tantùm Dominico uirgines, unumquodque agmen propriam matrem ſequens, accedebant: à uiris autem adeò ſeparatæ uiuebant, ut ne ſpadonibus quidem ad eas liceret accedere, & præ parietum altitudine nullus furtiuus ad eas aditus erat. Quæ fuerit earum uita, latè Hieronymus in Epitaphio Paulæ proſequitur. Locum, ſi quis plura deſiderat, adeat.

Cap. 30.
Epiſt. 112. Auguſtino Seuerus Sulp. c.

Ipſe autem Hieronymus, qui uſque ab adoleſcentia monachi egerat uitam, die noctuq; ſtudiis, nũc legendo, nunc ſcribendo, uacabat, & cum aliis fratribus in monaſterio labore deſudabat: uiuebat in paupertate, & ut Ruffino ipſe teſtatur, pecunias nec habebat, nec habere uolebat: ſed habens uictum & ueſtitum,

Lib 1. contra Ruffinum.

ſtitum, his conteotus erat: in cellula latebat, & ſacerdotium oon ambibat, nec humilitate damnata Epiſcopatum auro redimere feſtinabat. eſſe tantùm, nō etiam apparere, cupiebat: & interno duntaxàt homine, non etiam externo, proficere ſatagebat. Hæreticos adeò perſequebatur, ut coram eo hæreſes, neluti coram Sole orbulæ, euanefcerent. Nouerunt hoc Mileuitani Concilii Patres, qui ad Innocentiū Primum ſcribentes, Hieronymum uis ſtrenuum hæreticorum impugnatorem prædicant. Sanctam igitur rursùs inchoans uitam, & ueluti nouus quidam miles, ad certamina laboresq; cōſurgens, nihil omittit eorum, quæ ad æternam ſalutem conſequendam uel utile, uel neceſſarium eſſe retur: corpus ieiuniis macerat, mentem ſtudiis, ſpiritum paſcit oratione. Vbi oratio deficit, lectio: ubi lectio, oratio incipit. Somnus non ad delicias, ſed ad naturæ capitur neceſsitatem: in duro, non in mollibus, cubat: & uili pallio, non precioſo ac niodo tegitur indumento. ex ore nihil, niſi ſanctum, niſi caſtū, procedit. quodcunque ex eo audieris, Christi ſermo eſt: & in ipſo quoquè ſilentio Deum loquitur. Humilitatem non minùs re, quàm habitu & profeſsione, prçſtat: hoſpites benignè excipit, omnesque præter hæreticos, illisque pedes etiam lauat. Vigilat cor eius dum dormit: & cum ambulante Christus ambulat, cum ſedēte ſedet. Sed præter omnem tam animi, quàm corporis ſanctitatem puritatemque, quibus ueluti præclara lux quædam mundo irradiat: ſtudiis, nunc aliquid uertendo, nunc commentando, incumbit, præcipuè autem aduersùs hæreticos elaborando.

Corpus ſuum ieiuniys macerat, at alys uirtutum exercitys uacat.

Lib. 2. cōtra Ruffinum.

Cap. 31. Epiſt. 116 Vadit Alexandriam ut conſulat Didymū in ſcriptura dubys. Ex Catalogo.

Primo quinquênio, quo ex urbe Roma diſcedēs, Bethleem repetiit, Eccleſiaſten ex Hebræo tranſtulit, & præclariſsima illius ingenii monumenta, libros aduersùs Iouinianum, exarauit. Canis iam caput eius ſpargebatur, ipſeque nihil propterea ex ſtudiorum aſsiduitate remittens, cùm Didymi Alexandrini, qui olim Athanaſio charus & magno Antonio amicus fuerat, fama uſquequaquè celebris ob doctrinæ magnitudinem efferretur, eſſetq; illa tanto aliorum Doctorum fama celebrior, quanto hominis cæcitas, quæ à parua illum ætate ceperat, ſingularem eam magis reddebat, rursùs Alexandriam, ut eum uideret, & dubiorum, quæ in ſcripturis habebat, ab eo ſolutiones audiret, perrexit, magnā cum eo amicitiam indè contraxit: talemque, ut ille Didymi de Spiritu ſancto librum transferret, & Didymus expoſitionem in Oſee prophetam illi dicauerit: eiuſdēque rogatu, Commentariorum in Zachariam libros quinque dictauerit. Meminit huius rei ipſemet Hieronymus in epiſtola ad Pammachium & Oceanū, ità ſcribens: Iam canis ſpargebatur caput, & magiſtrum potiùs, quàm diſcipulum decebat. Perrexi tamen Alexandriam: audiui Didymum, in multis ei gratias ago: quod neſciui, didici: quod ſciebam, illo docente non perdidi. & rursùs in Proœmio ad Epheſios: Non quo ab adoleſcentia aut legere unquàm, aut doctos uiros ea, quæ neſciebam, interrogare ceſſauerim, & memetipſum tātùm, ut plerique, habuerim magiſtrum. Deniquè nupèr ob hanc uel maximè cauſam Alexandriam perrexi, ut uiderem Didymum, & ab eo in ſcripturis omnibus, quæ habebam dubia, ſciſcitarer. Et in Proœmio ſuper Oſee prophetam ad Pammachium: Ante annos circiter uigintiduos, cùm rogatu ſanctæ & uenerabilis ſocerus, immò matris tuæ Paulæ, (illud enim nomen carnis, hoc ſpiritus eſt) quæ monaſteriorum & ſcripturarum ſemper amore flagrauit, eſſem Alexandriæ, uidi Didymum, & eum frequenter audiui, uirum ſui temporis eruditiſsimum. rogauique eum, ut quod Origenes non fecerat, ipſe compleret, & ſcriberet in Oſee commentarios. qui tres libros, me petente, dictauit, quinque quoquè alios in Zachariam. & in tertio contra Ruffinum libro: Extat liber Didymi ad te, quo ſciſcitanti tibi, reſpondit, non eos multa peccaſſe, & ideò corporum carceres tantùm eis tetigiſſe ſufficere. Magiſter meus & tuus, eo tempore, quo tu ab eo iſta quærebas, tres explanationum in Oſee prophetam libros, ad me, me rogante, dictauit. ex quo apparet, quid me, quid te docuerit. Peritiſsimus in ſcripturis Didymus fuit, itaq; ut quemadmodùm librorum multitudinem Origeni, eloquentiam Ciceroni, Ariſtoteli argumēta, prudentiam Platoni, & Ariſtarcho eruditionem Hieronymus tribuit, ità ſcientiam ſcripturarum Didymo concedat. Non immeritò igitur, ſe Gregorium Nazanzenum & Didymum in ſcripturis ſanctis catechiſtas habuiſſe, cum Domnione gloriatur. Quandiù autem Alexandriæ apud Didymum uixerit D. Hieronymus, ipſe non prodit: Ruffinus, ſi tamen ei credi poteſt, per menſem tantùm ibi eum manſiſſe ſcribit.

Epiſt. 65

Valdè laudat Didymum, ſed tamē alibì dicit erraſſ eū, dum Origenem ſequitur.

Epiſt. 52. ad Domnionem.

Cap. 32. Epiſt. 65. Pammachio & Oceano.

Reuerſus ab Alexandria, rurſumque Hieroſolymā & Bethleem ſuam repetens, magno labore & impēdio Barrabanum, ſeu uerius Barhanina, Hebræum præceptorem noctù audit. Timebat enim ille Iudæos, proptereaq; inſtàr Nicodemi, qui in tenebris Christum adiit, clàm, nè factum à Iudæis reſciretur, hoc eſt, noctù tantùm Bethleem ueniens, Hieronymum edocebat: magno enim precio eum, ut illuc ad docendum accederet, conducebat. Meminit huius præceptoris multis in locis, ſicut de illo Origenes, præſertim in Epiſtola ad Pāmachiū & Oceanum, & ubi Ruffino reſpondet, qui non minùs ineptè, quàm impiè, uiro ſancto obiiciebat, quòd Barrabam, dimiſſo Christo, ſequeretur, & Iudaicis incumberet lectionibus: pulchrè ſibi ex Euangelio luſum accepiſſe exiſtimans, ſi eum Iudæorum populo clamaret, Non hunc, ſed Barrabam: uir ipſe, qui ueluti inter olores anſer obſtreperet, & ſemet ſanctorum doctorumque hominum numero auderet immiſcere. Cùm, ut reſpondens ei Hieronymus ait, ab eo Hebræam linguam diſcere non poterat: quia adeò tenacis erat ingenii, ut unam ſine alterius amiſsione diſcere non poſſet: ſuam enim, hoc eſt, Latinā, oblitus erat, dum peregrinam Græcorum ſectatus eſt. Finxit, ut malignitatem hominis noſcas, hæc garriēs cornicula, Hieronymi etiam nomine epiſtolam, in qua, illum pœnitentiam agere, diceretur, quòd huic uacauerit ſtudio, cùm in eo nil niſi falſum, uanumque reperiretur: & ubiquè per ſodales & anabaſios ſuos ſparſam diſſeminauit. tantum ſibi apud omnes uendicat impudentia, & eouſquè hominum liuor procedit. Et undenàm apud nos ex Hieronymi ſtudiis maior, quàm ex Hebraicę linguę cognitione, utilitas emanauit? undè emolumentum maius profluxit? Eius enim tantùm interpretatio, ab Eccleſia iamdiù recepta, in uſu nunc eſt: eius uerſio legitur & citatur. Septuaginta enim, exceptis Pſalmis, qui ipſi etiam ſicut à Hieronymo emendati ſunt, leguntur, nullum ampliùs apud Latinos locum tenent. An non Abraham in omni Chaldęorum, & Moyſes Aegyptiorum ſapientia docti fuerunt? & Christiano homini non licet in utilitatem Eccleſię, argutarum apum inſtàr, undiquè, quę bona ac recta ſunt, colligere & comportare?

Iohan. 3.

Diſcit linguam Hebraicā ex Barrabano quodā.

Multūproderit Eccleſia ex Hebraica lingua cognitione.

Epiſt. 108. ad Domnionem ac Rogatianum.

Cap 33.

Nihil proptereà hoc ſtudium omittens D. Hieronymus, circuit etiam poſt hęc cum eruditiſsimis Hebręorum, omnem Palęſtinę terram, ut cuncta illius loca, ſitus ac regiones, de quib. ſcriptura meminit,

proprius

propriis colluſtraret oculis, & quod abſens audierat, præſens uideret. Et cùm Paralipomenon librũ tranſlaturus eſſet, propter immenſam congetiẽ nominum, quæ in eo continetur, ex Tyberiade erudiſsimum quendam Hebræum legis Doctorem, qui cæteris Iudæis admirationi erat, cõduxit, & cum eo à principio uſque ad finem cuncta, quæ in eo libro ſcripta ſunt, examinauit: ſicut ipſe ad Domnionem & Rogatianum teſtatur.

Edit commẽtarios in Epiſtolam ad Ephesios &c.

Non multò pòſt, quàm reuerſus ex Alexandria fuit, ut ipſe in Procemio eorũ teſtatur, Commentarios in Epiſtolam ad Epheſios ſcripſit. Adiunxit deindè eos, qui ſunt ad Philemonem, mox qui ad Galatas, poſtremò qui ad Titum, ut ex eius præfationibus commentariis appoſitis cõſtat. Omnes autem Paulæ & Euſtochio, in Bethleem iam degentibus, dicauit. Commentarios uerò, qui ſunt ſuper Matthæi Euangelium, ad preces Euſebii presbyteri Cremonenſis, intimi ſibi amici, tunc Romam proficiſcentis, tumultuariè conſcripſit, ſicut aliquanto poſteà, qui ſunt in ſeptem prophetas, Micheam, Nahum, Habacuc, Sophoniam, Aggæum, atque Malachiam.

Ex procemio ſuper Oſee.

in cæteros enim quinq; minores, ſcripſit multò deindè, hoc eſt, mortua iã Paula, poſt uigintiduos circiter annos, ex quo ab Alexandria & Didymo reuerſus fuerat: ſicut in Abdiam triceſimo ſuæ ætatis anno, & in quatuor maiores multò poſteà, hoc eſt, in poſtrema ferè ſenectute.

Ex Procemio ĩ Abdiam.

Verùm quia hanc rem plenè ipſe diſſerit, eam ſuis uerbis ad Pammachium ſcribentem audiamus:

Ex Procemijs, maximè in Ezechielem.

Præpoſtero ordine, atque confuſo duodecim prophetarum opus & cœpimus, & Chriſto adiuuante complebimus. Non enim à primo uſque ad nouiſsimum, iuxta ordinem quo leguntur, ſed ut potuimus, & ut rogati ſumus, ità eos diſſeruimus, Nahum, Micheam, Sophoniam & Aggæum primò φιλοπονωτάταις Paulæ, eiusq; filiæ Euſtochio προσφώνησα. Secundò in Habacuc duos libros Cromatio Aquilienſi Epiſcopo delegaui. Tertiò poſt longi temporis ſilentium, Abdiam & Ionam tibi imperanti diſſerui. Præſenti anno, qui ſexti conſulatus Archadii Auguſti & Anicii Probi faſtis nomen impoſuit, Exuperio Toloſanæ eccleſiæ Pontifici, Zachariam, & eiuſdem uerbis Minerio & Alexandro monachis, Malachiam prophetam interpretatus ſum: ſtatimque recurrens ad principium uoluminis Oſee, & Iohel, & Amos, tibi negare non potui.

Cap. 43. Ex præfat. Ruffini in lib. περὶ ἀρχῶν.

Intereà Ruffinus librũ Origenis περὶ ἀρχῶν multis enormibus referium erroribus transfert, & ut illum mundo legendum obtrudat, Hieronymum, quòd Origenem ipſe etiam tranſtulerit ac laudauerit, ad cælum effert. Interceſſerat inter eos anteà neſcio quid diſſidii, ſed reconciliati inuicèm fuerant. Verùm gratia malè ſarta, non coit. Incipit eam ob cauſam cicatrix uix obducta recrudeſcere, dum Hieronymus ab amicis Pammachio & Mercellino ex Vrbe monetur, ſe ex obliquis Ruffin laudibus Origeniſtam credi, & pro uero ità teneri, niſi ſuſpiciones hominum purget.

Epiſt. 66. Multùm ſub eo creſcit monachorũ numerus.

Verùm nondùm ad pugnas & cõtentiones uerborum uentum erat, ut ab Epiſtola ſexageſimaſexta diſcere quis poteſt. Creſcebat hoc eodem tempore in Bethleem monaſteriũ, quod à Paula extædificabatur: uerùm licèt pro uiris & uirginib. ibi degentibus ſatis capax extructum habitaculum eſſet, & pro peregrinis manſiones aliquæ circa uiã erectæ, tantus tamen undique ad ea loca pietatis cauſa hominum concurſus, præſertim monachorũ, ut diuerſorium magis amplum Hieronymus ædificare cogitauerit. mittit propterea Paulinianum ſibi germanum, in patriam, iam a Gotthis uaſtatam, ut ſemirutas uillulas, quæ barbarorum effugerant manus, & parentum communium uenderet cẽſus. (obierant enim tunc Hieronymi Pauliniani que parentes) degebat hoc tempore Romæ Ruffinus, eamque tunc Syricius, de cuius teſtimonio deindè ſub Anaſtaſio, qui eum de Origenis uerſione damnauit, gloriabatur, gubernabat.

Epiſt. 66. Ruffino.

Ex ea Aquileiam & patriã reuerſus poſteà eſt, Pauliniano adhuc in Dalmatia & uicinis oris manente. Meminit huius rei in Epiſtola ad Pammachium, & in altera, quæ ad ipſum Ruffinum eſt, his uerbis Hieronymus: Nos, in iſta prouincia ædificato monaſterio, & diuerſorio proptèr extructo, nè fortè & modò Ioſeph cum Maria in Bethleem ueniens, non inueniat hoſpitium, tantis dè toto orbe confluentibus turbis obruimur monachorum, ut nec cœptum opus deſerere, nec ſupra uires ferre ualeamus.

Epiſt. 26. Pammachio.

Vndè quia penè nobis illud de Euangelio contigit, ut futuræ turris non antè computaremus expenſas, compulſi ſumus fratrẽ Paulinianum ad patriam mittere, ut ſemirutas uillulas, quæ barbarorum effugerunt manus, & parentum communium cenſus uenderet, nè cęptum ſanctorum miniſterium deſerentes, riſum maledicis & æmulis præbeamus.

Luc. 14.

& ad Ruffinum: Frater meus Paulinianus necdùm de patria reuerſus eſt, & puto quòd eum Aquileię apud ſanctum papam Chromatium uiderit. Sanctum quoque presbyterum Ruffinum ob quandam cauſam per Romam Mediolanũ miſimus, & orauimus, ut noſtro animo & obſequio uos uideret.

Epiſt. 66. Ruffino.

Oroſius libro 7 c. 19

Epiſt. 61. contra Iohannem

Epiſt 60

Gothi autem aliquot annis antè Romã captam, hoc eſt, Valentis tempore, ut Oroſius teſtis eſt, primùm Thraciam, exindè, ut alii, Pannoniam Dalmatiamq; uaſtarunt, quo tempore Stridõ quoquè deſtructa fuit.

Cap. 25.

Reuerſus Palęſtinam Paulinianus, & iam triginta annorum uir factus, ab Epiphanio Cypri, inuitus, tẽto ſcilicet ore, nè reclamaret, primùm diaconus, deindè presbyter, in monaſterio quodam Eleutheropolitani territorii ordinatus eſt. Arripuit ex hac cauſa inimicitiarum anſam Iohannes Hieroſolymitanus Epiſcopus aduersùs Epiphanium, Hieronymũque, & monachos ſecum degentes, qui ſe, uti Origeniſtam, ab eis corripi & profligari uideret. Aſſerit enim, in ſua diœceſi Paulinianum, ſe inſcio, ordinari non debuiſſe, pręſertim cùm ętatis ſacerdotio aptus ille non eſſet. Replicant illi, ad Eleutheropolitanam, non Hieroſolymitanam, diœceſim monaſterium illud, ubi ordinatio facta eſt, pertinere: & Paulinianum, cùm iam triginta annorum ſit, presbyteratui aptum eſſe, nec plures habuiſſe annos ipſum Iohannem, cùm Epiſcopus creatus eſt.

Iohannis Epiſcopi Hieroſolymitani in Epiphanium & Hieronymum inuidia.

contentio eouſque proceſsit, ut Iohannes excommunicauerit omnes, qui Paulinianum pro presbytero haberent, ità ut ipſe etiam Hieronymus aliquandiù ſpecum Domini tantùm uidere, non etiam ingredi, propter eccleſiam ſuper eum conſtructam, cum monachis poſſet. Poſita enim ſub Epiſcopatu Hieroſolymitano Bethleem eſt. De hac autem re ipſe his uerbis conqueritur: Ego miſellus, dũ in ſolitudine delitesco, à tanto pontifice repentè truncatus, presbyteri nomen amiſi.

Epiſt. 61. contra Iohannem.

& infrà: An non tu potiùs ſcindis Eccleſiam, qui pręcepiſti Bethleem presbyteris tuis, nè competentibus noſtris in Paſcha baptiſmum traderent, quos nos Dioſpolim ad Confeſsorem & Epiſcopum miſimus Dionyſium baptizandos? Eccleſiã ſcindere dicimur, qui extra cellulas noſtras, locum Eccleſię non habemus? An non tu ſcindis Eccleſiam, qui mandas clericis tuis, ut ſi quis Paulinianum ab Epiphanio Epiſcopo conſecratum, presbyterum dixerit, eccleſiam prohibeatur intrare? ex quo tempore uſque in pręſentem diem, uidemus tantùm ſpecũ Domini,

Iohannes Epiſcopus Eccleſiam ſcindit.

Domini,& hæreticis intrantibus,procul poſiti ſuſpiramus. Nóſne ſumus, qui Eccleſiam ſcindimus, an ille, qui uiuis habitaculum, mortuis ſepulcrum negat, qui fratrum exilia poſtolat?

Cap. 36. Epiſt. 61.

Non contentus hac excommunicatione Iohannes,ab Imperatore etiam obtinnit, ut Hieronymus unà cum monachis in exilium mitteretur: uerùm re meliùs perpenſa, effectum ſuum reſcriptum ſortitum non eſt. Nupèr nobis,inquit,poſtulauit & impetrauit exilium,atque utinàm implere potuiſſet: vt ſicut illi uoluntas imputatur pro opere,ità nos nõ ſolùm uoluntate, ſed & effectu coronam haberemus exilii. Archelaus comes, ſequeſter pacis inter eos priùs fuerat, & Theophilus Alexandriæ Epiſcopus eandem, nondùm erroribus Iohannis cognitis, per Iſidorum preſbyterum procurauit. Verùm cùm D. Hieronymus hominis detexiſſet errores, quòd ſcilicet Origeniſta eſſet,& octo,quas interim improbando recenſet, hæres prædicaret, & Pauliniani prætextu eos perſequeretur, ipſeque intereà Iohannes, ut ſe expurgaret,uocatus, accedere noluiſſet, finis controuerſiæ poſitus eſt. Origenes enim, quem Iohannes ſequebatur,ab Alexandrina tunc primùm Eccleſia ſub Theophilo Epiſcopo, Epiphanio, Hieronymoque inſtantibus, in oriente damnatus eſt, quam condemnationem poſteà Occidens Romaque confirmauit. Romæ Syricius Papa adhuc Apoſtolicam regebat Eccleſiam, cùm Ruffinus libros περὶ ἀρχῶν. Origenis,à ſe uerſos,in ea diſſeminat,ac moltos eorum decipit lectione. Hæretici, quod amplius eſt, ſimplicitati ſancti uiri illudentes, communionis literas,diſceſſuri ex Vrbe,impetrãt.negauerunt enim. ſe Origenis ſequi errores. Detegit errores eorum Marcella, & examinatis teſtibus, illos adeò conuincit, ut cùm uocati uenire noluerint, ab Anaſtaſio, qui Syricio ſucceſsit, condemnati ſint.

Sequitur Origenis 8. errores

Epiſt. 16. in Marcella Epitaphio.

Cap. 37. S. Hieronymus falsò à Ruffino tanq. Origeniſta diffamatur.

Hoc tempore inimicitiæ,quæ olìm erant ex cauſa fidei cum Ruffino,& ſopitę,non extinctæ,fuerãt, in apertas contumelias eruperunt. Dum enim ille Hieronymum ſecum in hæreſis ſuſpicionem, ueluti Origeniſta eſſet, trahere ſuis præconiis conatur, & uir ſanctus ſe ab huiuſmodi infamia extricare cũctis uiribus quærit, neceſsè fuit apertè in hoſtẽ procedere, & amicitiam ab adoleſcentia cum Ruffino contractam,religionis cauſa penitùs ſcindere. Quis enim æquo animo ſe hæreticum appellari patiatur, & perpetuò permanſura infamia notari? præſertim cùm huiuſmodi labes uix unquàm eluatur, & niſi infinitis propemodùm contrà ſcriptis,teſtificationibus, ac rebus etiam geſtis contrarium poſteà manifeſtè appareat, nunquàm tollatur. Inſurgit propterea acriter uir ſanctus in Ruffinum, & cunctis uiribus inſidiantem ſibi proterit hoſtem, & non tantúm in refellendis falsò uitæ obiectis criminationibus, quàm in abigenda à ſe hæreſis infamia occupatur: tantaque indignatione huius materiam defenſionis ſuſcepit,ut ſtylum,iam ob omiſſa à multis annis gentilium literarum ſtudia languentem, & propter Hebraicæ linguæ barbariem quandam uitiatum, quaſi tunc à rhetorum ſcola egreſſus eſſet,ità ornatè acuteque exacuerit,ut Ruffinus poſteà ne inter doctos quidem haberi cœperit.

Cap. 36. Epiſt. 82 Marcellino.

Regebat hoc tempore Romanam Eccleſiam Anaſtaſius Papa,eique Ruffinus libellum,cui poſteà Hieronymus reſpondit, dicauit: & in Africa docebat Aurelius Auguſtinus,& Hipponenſem gubernans eccleſiam, ſuæ doctrinæ ac ſanctitatis documenta obique ſpargebat. Audiens iam celebrem Hieronymi tum ſenis, per totum terrarum orbem diffuſam famam, (ad eum enim ueluti ad oraculum quoddam undiquè concurrebatur) & ſe Hieronymi comparatione tanquàm nouũ quendam in Eccleſiaſticis ſtudiis militem eſſe cognoſcens, contrahendæ amicitię cauſa ad eum ſcribere incipit,interrogans ab eo quædam, & expoſitionem eius de Pauli ſimulatione modeſtè uellicans, in ſcribendo reſcribendoque pro talibus rebus multum conterit tempus,dum literæ ſeró ad Hieronymum,ad quẽ mittuntur,perueniunt. Certatum eſt aliquandiù pro hac re inter eos, præſertìm dum expoſitionem ſuam,quòd Paulus ſimulauerit,Hieronymus defendere, & Auguſtinus, dum mendacium omne à ſcripturis ſacris tollit,alio modo ſolui poſſe difficultatem contendit: Videlicet, ut Paulus ſeruando tunc modo quodam nõ neceſſario legalia, minimè errauerit,proptereaque rectè Petrum, qui ad ea gentiles exemplo ſuo adigeret,repræhendere potuerit. Putatum eſt à principio,inter eos magnas exorituras fore diſcordias, dum Hieronymus, a iuuene tunc primùm exoriente uidens ſe notari,excanduit.Verùm Chriſti charitas, qua inter eos certabatur, omnem diſcordiam ademit, tantumque poſteà Auguſtinus Hieronymo detulit,ut ſcripta ſua diſcutienda illi miſerit, libros dicauerit,& quæſtiones aliquot,præſertim quę ſunt de origine animæ,ab eo petierit,& quia propter locorum diſtantiam & animarum curam proficiſci ad diſcendum in Bethleem non poterat,miſit ad eum, qui ſua uice quærerent & diſcerent multa à Hieronymo, Paulum Oroſium, Alipium, & Profuturum quendam presbyterum,qui tamen Profuturus morte præuentus, eò peruenire non potuit. Miſit per Cyprianum diaconum & alios epiſtolas multas, uehementerque dolebat, ſe eò ad diſcendum proficiſci non poſſe. multum enim, ut par erat, deferebat Hieronymo, & in uiro non minùs omnis generis cumulatè poſitam doctrinam,quàm uitæ ſanctitatẽ, admirabatur: ſicut ipſe ad eum ſcribens, his uerbis teſtatur: Tantæ autem mihi in literis tuis,quæ in manus noſtras peruenire potuerunt, apparent res, ut nihil ſtudiorum meorum mallem,ſi poſſem, quàm inhærere lateri tuo. Quod ego quia non poſſum, aliquem noſtrorum in Domino filiorum erudiendum nobis ad te mittere cogito, ſi etiam de hac re tua reſcripta meruero.nam neque in me tantum ſciẽtiæ ſcripturarum diuinarum eſt, aut eſſe iam poterit, quantum ineſse tibi uideo. Quód autem Paulus Oroſius in Bethleem cum Hieronymo fuerit, ipſemet in ſeptimo hiſtoriæ ſuæ libro prodit his uerbis: Ego quoque ipſe uirum quidem Narbonenſem, illuſtris ſub Theodoſio militię,etiam religioſum,prudentemque & grauem,apud Bethleem oppidum Palæſtinæ,beatiſsimo Hieronymo presbytero referente, audiui. ſe familiariſsimũ Arthaulpho apud Narbonam fuiſſe.

S. Auguſtinus Epiſcopus, contrahẽda amicitia cauſa Hieronymo ſcribit

Epiſt. 86.

Epiſt. 94

Epiſt. 94 Epiſt. 86

Is multũ Hieronymo defert

Epiſt. 113.

S. Hieronymi reſponſum.

Cap. 39.

At non ſolùm Auguſtinus,ſed totus terrarum orbis ſenem uenerabatur. Seuerus Sulpitius propterea illum inuiſit,& ſex menſibus cum eo manſit: manſiſſetque,ut ipſe ait, perpetuò, ſi potuiſſet. doctiſsimum in omni fuiſſe ſententia,& acerrimum prædicat hoſtem hæreticorum, & quòd omne tempus in ſtudiis conſumeret,intereà aſſerens. Hedibia & Algaſia ex ultimis Galliarum finibus Apodemium pro mirarum quæſtionum ſolutione ad eum miſit: miſerunt ex Germania Sunia & Fretella, ut uarietatem Pſalterii ab eo audirent. Mittebant ex urbe Pammachius,Oceanus,& alii:ut uel contra hęreticos reſpõderet,uel dubia aliqua à ſe mota diſſolueret. Mittebant & ea reliquis oris reliqui: tantuſque undiquè ad eum quæſtionum ac literarum concurſus erat, ut ſcribens Paulino,hoc ipſum ipſe illis uerbis teſtatur;

Epi. 150 151.

Epi. 135.

Epi. 153.

tur: Et ut ſanctæ menti tuæ ſimpliciter fatear, uno ad Occidentem nauigandi tempore, tantæ à me ſimul epiſtolæ flagitantur, ut ſi cuncta ad ſingulos velim ſcribere, occurrere nequeam.

Cap. 40.

S. Paulæ obitus.

Ob res Paulæ & Euſtochii Firmium presbyterum Rauennam, Africam, Siciliamque his temporibus Hieronymus miſit: qui ad eum reuerſus, ſoſpitem eſſe Auguſtinum renunciauit. Moritur interea Paula, antequàm ſcilicet Roma Gotthis ſub Innocêtio, Duce Alarico, caperetur, hoc eſt, Honorio Auguſto ſexiès & Areſtino conſulibus, ſub finem ſcilicet Anaſtaſii Pontificatus, anno ſcilicet Domini quadringenteſimo ſeptimo. Aſsidet ægrotanti Hieronymus, & longa eius infirmitate ſedulò inſeruit. Succedit Anaſtaſio Innocentius primus, cuius octauo anno cùm is Rauennæ, ut author eſt Oroſius, moraretur, Roma capta fuit. His octo, qui à fine Anaſtaſii ad Romam captam præterfluxernnt, annis in Eſaiã & Hieremiam D. Hieronymus ſcripſit. patet enim ex Pręfationibus aſſixis obiiſse iam Paulam. Nam ꝙ capta tunc fuiſset Roma, anno ſcilicet Domini quadringenteſimo duodecimo, in Proęmio Ezechielis ipſemet clarè his uerbis ad Euſtochium ſcribens, meminit: Poſtquàm uerò clariſsimum terrarum omnium lumen extinctum eſt, immò Romani Imperii truncatum caput, &, ut uerius dicam, in una urbe totus orbis interiit: obmutui, & humiliatus ſum, & ſilui de bonis, & dolor meus renouatus eſt. & ad Marcellinum: Ezechielis uolumen olim aggredi uolui, & ſponſionem creberrimã ſtudioſis lectoribus reddere: ſed in ipſo dictandi exordio ità animus meus occidentalium prouinciarum, & maximè urbis Romę, uaſtatione confuſus eſt, ut iuxta uulgare prouerbium, proprium quoquè ignorarem uocabulum.

Epiſt 91.

Oroſius libro 7. ca. 28.

S. Hieronymus in Eſaiam & Hieremiam cõmentaria &c.

Epiſt. 82.

Pſal. 38.

De vrbis Romę uaſtatione meminit etiam in Epitaphio Marcellę, cui & Pammachio Danielis commẽtarios dicauit, qui etiam ipſi ante captam Romam conſcripti ſunt, poſt mortem ſimiliter, ut reor, Paulę, ſicut Epitaphium Marcellę poſt illius ruinam.

Epiſt. 16.

Vrbis Romæ deuaſtatio.

Nobiles multi, & utriuſque ſexus homines poſt euerſam Romam Hieroſolymam pergebant, quos Hieronymus ea, qua poterat, humanitate gratanter accipiebat. Vndè in Procemio commentariorum tertii libri Ezechielis, ſic ipſe ad Euſtochium ſcribit: Quis crederet, ut totius orbis extructa uictoriis Roma corrueret? ut ipſa ſuis populis & mater fieret, & ſepulcrum? ut tota Orientis, Aegypti, Africę litora olim dominatricis urbis, ſeruorum & ancillarũ numero complerentur? ut quotidiè ſancta Bethleẽ nobiles quondàm utriuſque ſexus, atque omnibus diuitiis affluentes, ſuſciperet mendicantes, quibus quoniam opes ferre non poſsumus, condolemus, & lachrymas lachrymis iungimus, occupatique ſancti operis ſarcina, dum ſine gemitu confluentes uidere non patimur, explanationes in Ezechielem, & penè omne ſtudium omiſimus. Laudans in Epitaphio Marcellę Anaſtaſium Papam Hieronymus, ait indignam fuiſse Romam, quę eum diù haberet, nè ſub tali Pontifice illa uel caperetur, uel eius precibus placatus Deus, faceret nè caperetur.

Anaſtaſius I. uir pius & sãctus.

Cap. 41.

Epiſt. 30.

Fabiolæ Epitaph.

Senuerat iam Hieronymus, & in Prophetarum interpretationibus occupatus, ſtudium quotidiè ponebat, cùm ſtatim ex Vrbe Hieroſolymam Fabiola inſperata aduenit, ut in ſanctis locis Chriſto ſeruiret. Affert ſecum ingentem, quo Hieronymum, Euſtochium & virgines recreet, lętitiam fœmina, quę tamen paruo durauit tempore. Dum enim loca ſancta inuiſeret, ſtatim nuncius affertur, Hũnorum toti niti examina cuncta ſibi obuia ubiquè uaſtantium, Hieroſolymam petere. Inueteratum ſanctorum locorum deſiderium Hieronymum, ut in fixis maneret cum virginibus ſedibus, tenuit: quanuis paratam ad fugã claſſem teneret Fabiola, ut quæ ad iter expedita eſſet, quippè quæ ſedes iam nullas poſuerat, ac tota eſſet in ſarcinis, Romam rediit. Conſcripſit ei poſteà librum de Quadraginta duabus manſionibus, ſicuti uiuenti pollicitus fuerat, & memoriæ mortuæ reddidit ſicuti uiuenti opus, quod eſt de ſacerdotalibus veſtibus, in procinctu, cùm nauigaturus iam eſſet, præſtitit. Quòd autem poſt Romam captam, barbarorum illuuies Oriẽtis loca, præſertim Syriæ cum Antiochiæ obſidione percurrerit atque uaſtauerit, ipſemet Hieronymus, ſcribens Marcellino & Anapſychiæ, apertè teſtatur: in qua Epiſtola Fabiolæ etiam mentionem facit, aſſerens quòd duos ſuper Ezechielem commentariorum libros ei miſerat, & ꝙ ab ea exemplaria mutuari, ſi vellet, poſſet.

Ep. 127.

Epiſt. 128

Epiſt. 82

Cap. 42.

Exponebat præter commentariorum tam exactos labores, Bethleem manens Hieronymus in conuentu fratrum ſacros Bibliorum libros, à Septuaginta uerſos: de qua re ipſe his uerbis meminit: Egóne contra LXX. interpretes aliquid ſum locutus, quos ante annos plurimos diligentiſsimè emendatos, meæ linguæ ſtudioſis dedi, quos quotidiè in conuentu fratrum ediſſero, quorum pſalmos iugi meditatione decanto? Ruffinus grammatici eum uſum officio, & ante nõ multos annos, nobilium pueros, ſibi ad diſcendum Chriſti timorem commiſsos, humanioribus poetarum & hiſtoricorum literis docuiſse criminatur: quaſi crimen, & non potiùs immenſa ſit laus, unà cum Chriſtianæ religionis rudimẽtis literas quoquè, quæ illi ætati neceſsariæ ſunt, pueris tradere, & paruulis tanquàm paruulum fieri, ut eos quis lucrifaciat. Vide quò hominis liuor procedat, ut quod laudis loco ſit, opprobrio detur. Certè ipſe in Procemio tertii ad Galatas libri, Paulæ & Euſtochio teſtatur, quindecim & ampliùs tunc fuiſſe annos, ex quo gentilium libros non legerit.

Lib. 2. cõtra Ruffinum.

Ruffinus lib 2. Inuectiuarum.

Cap. 43.

Præter ſtudiorũ & orationis occupationẽ, neceſſè illi erat, quotidiè aduenientes ad ea loca Chriſtianos excipere, & ea qua poterat humanitate recreare. Qui quidem concurſus tantus erat, vt ſtudijs vix eſſet relictus locus. De qua reità ipſe Euſtochio teſtatur. Fateor me explanationes in Ezechiel multo antè tẽpore promiſiſſe, & occupatione de toto huc orbe uenientium implere non poſſe, dum nulla hora, nullumque momentum eſt, in quo non fratrum occurramus turbis, & monaſterij ſolitudinem hoſpitium frequentia commutemus, intantùm, vt aut claudendum ſit nobis oſtium, aut ſcripturarum; per quas aperiendæ ſunt fores, ſtudia relinquenda. Itaque lucratiuis, immò furtiuis noctium horis, quæ hyeme propinquante longiores eſſe cœperunt, ad lucernulam, qualiacunque hæc ſunt, dictare conamur. Ad Lucinium quoquè ſcribens, quòd præ frequentia & peregrinorum turbis relegere quæ ſcripſerat, nõ potuerit, aſſerit. Recipiebat enim venientes omnes ad ea loca cum tanta charitate, vt pedes etiam ſe illis ſolitum eſſe lauare, his verbis teſtetur: Nobis in monaſterio hoſpitalitas cordi eſt, omneſque ad nos venientes læta humanitatis fronte ſuſcipimus. veremur enim, nè Maria cum Ioſeph locum non inueniat in diuerſorio, nè nobis Ieſus dicat excluſus, Hoſpes eram, & non ſuſcepiſtis me. Solos hæreticos non recipimus, quos vos ſolos recipitis. Propoſitum nobis quippè eſt, pedes lauare uenientium, non merita diſcutere.

In prœmio 7. libri ſuper Ezechielem.

Eius hoſpitalitas.

Epiſt. 28.

Lauat hoſpitum pedes.

Lib. 3. cõtra Ruff.

Matt 25.

Ad decrepitã propemodùm & vltimam iã venerat ætatẽ, ſicut ipſe ad Auguſtinum his verbis teſtatur: Me autem ætatis ultimæ, & penè decrepitum,

Cap 44.

Epiſt. 46.

ac monaſterii & ruris ſecreta ſectantem, paruipendunt. Nec tamen propterea a ſtudiis quicquam operæ remittebat, & non minùs ad orandum alacris, quam ad legẽdum promptus ſurgebat. *Vacat multis orationibus & ſacris meditationibus.* Mirum erat in corpore, ieiuniis & ætate conſumpto, tantũ ſpiritus, tantum uigere fortitudinis. Quod corpori deerat, ſupplebat animus, & ſacrarum rerum meditatione mentem quotidiè recreabat. Videres hominẽ à corporeis uinculis abſolutum, ueluti auem quandam a necibus expeditam, nihil aliud niſi cælũ ſpectare ac petere: & quanto magis morti appropinquabat, tanto plùs in eo ſpiritus excitabatur: ità ut mortem, demigrationem quandam è terrenis ad cęleſtia, a caducis ad æterna, non naturæ diſſolutionẽ, in eo crederes. Sapientia, quæ ætate in omnibus creſcit, in eo, quem ſemper comitata fuerat, abſolutiſſima tunc erat: animi fortitudo, quæ iuuenem mirabiliter poſſederat, morti uicinum omni ex parte circundabat. Chriſtianæ religionis zelus, in eo alioquì perpetuus, propemortem maior ſurgebat. Languebant quidem membra, ſed animus uigebat, & in corpore iamiam caduco, mens ſemper cæleſtia cogitans excitabatur: nec illi, ut cæteris euenire ſolet, unà cũ ſenectute animus frigeſcebat, ſed citò tanquàm corporeum onus depoſiturus, alacrior ad finem tendebat. *Poſt multos exantlatos præſentes labores, lætus ad patriam cæleſtem adſpirat.* Sciebat ſe curſum ſuum benè peregiſſe, fidẽ ſeruaſſe, & in omnibus ut ſtrenuum militẽ ſub Chriſto duce feciſſe ſtipendia. Propterea ad coronam illi repoſitam, lætus gaudensque properabat, & uelu ti imbribus multis ac procellis exagitatus oppreſſusque uiator, æternum quietis, quò ſe reciperet, tectum optabat, & poſt bellorum turbines, & uarias mundi pelagi iactationes, quietum cælorum portũ ingredi, & amęnum hortum incolere deſiderabat: & quo magis ſe illi appropinquare cernebat, eo lætior incedebat. *1. Cor. 2.* Repetebat animo ſeruis ſuis à Domino repromiſſa, quæ nec oculus uiderit, nec auris audiuerit, nec in cor hominis aſcenderint, & uberrima paſcua unà cum amœniſſimis riuis, Chriſti ouibus per Ezechielem præmonſtrata, mente tenebat: *Ezech. 34* & cùm longum peregrinationis ſuæ tempus conſideraret, cum propheta Dauid clamabat: *Pſal. 119.* Hei mihi, quia incolatus meus prolongatus eſt: habitaui cum habitantibus Cedar, id eſt, tenebras: multùm incola fuit anima mea. & rurſùm: Quàm dilecta tabernacula tua, Domine uirtutum? *Pſal. 83.* concupiſcit & deficit anima mea in atria Domini. & *Pſal. 41.* Quemadmodùm deſiderat ceruus ad fontem aquarum, ità deſiderat anima mea ad te Deus meus. Sitiuit in te anima mea, ad Deum fontem uiuum: quandò ueniã, & apparebo ante faciem Dei?

Cap. 45. Incidit in infirmitatem. Dum iis cogitationibus uir ſanctus exęſtuat, & ſe ad amplexus præparat ſponſi, in leuem incidit febriculam, quæ illum iam in carne ſua præmortuum dum diuexaret, reputabat animo mundi, quas pertranſierat, miſerias omnes, quibus tempeſtatibus iactatus, quibus perſecutionib' exagitatus fuerit, quomodò in hac uita nihil certum, nihil beatum inueniretur. Orbis dominam concidiſſe Romam uidebat, vrbes potentiſſimas redactas in cinerem conſiderabat, & barbarorum incurſionibus cuncta uaſtata. Quid non cupire ex his miſeriis, & in amplexus ſponſi uolare ille cuperet? quid nõ corporis abiecto carcere, expeditum in cælum tendere? Appropinquantem cernebat ſpõſum, & innumeris Angelorum agminibus, & ſanctorum choris ad ſe iamiam tendere conſpiciebat. Eò ille mentem, eò tendebat oculos: & ueluti iam ſolutus à carnis uinculis, ibi ſibi eſſe uidebatur, ubi uenientem ad ſe Chriſtum conſpicabatur. Mortem propterea ueluti ſororem chariſsimã, ut ſibi ea quæ uidebat, concederet, precabatur. Aderant iuxta eum monachi, & Chriſto dicatę virgines, & ex uariis ſanctorum locorum undiquè, qui ad talis uiri exitum confluxerant, homines: quos omnes ille læto & alacri uultu conſpiciebat, & ut Deo omni inſeruirent niſu, exhortabatur. Aderat Euſebius & cæteri presbyteri, qui ſecum Chriſto militauerãt, & abeuntem à ſe communem patrem omnes lamẽtabantur. *Solatur ſibi circumſtantes, & hortatur ad pietatem.* Solabatur ille cunctos, & ad humilitatẽ, patientiam, charitatem, cæterasq; hortabatur uirtutes, & nè ſibi cæleſtem inuiderent patriam, precabatur: quandò ſe nihil aliud optaſſe ſemper aiebat, quàm ad eum diem peruenire, undè illi ad cęleſtem beatitudinem daretur aditus.

Cap. 46. Chriſto animam ſanctiſſimam reddit. His & huiuſmodi uerbis ſanctos omnes, qui aderant, poſtquàm eſt adhortatus, & virgines, ut in propoſito caſtitatis manentes, Chriſto ſeruirẽt, animaduerſus ad ſponſum, quem ſibi iam adeſſe uidebat, illi ſpiritum ſuum commendans, obdormiuit in Domino die ultimo Septembris menſis, ſub Honorio & Theodoſio iuniore, multis clarus miraculis: *Claret miraculis.* uir, cui nec Græci, nec Latini, quem comparent, habent aliquem. In eum enim doctrinæ omnes & uirtutes ità cumulatè ſe contulerunt, ut poſt eum, quẽ in aliqua re gentibus inuideat Eccleſia, neminem inueniat. Nam etſi multos in Eccleſia præſtantiſſimos ac doctiſsimos habuerimus uiros, neminem tñ, qui tot ac tanta in omni doctrinarum genere ſcriberit, & qui tot linguarum habuerit cognitionem, inuenimus. Quòd ſi in aliqua re ipſe ab aliquo uincatur, ſemper tamen & ſuperſunt alia, in quibus tandèm illi præſtans Hieronymus uictor abſcedat. Auguſtinus, qui Iohanni Baptiſtæ eum comparat, fatetur in ſe neceſſe unquàm poſſe tantum ſcientiæ diuinarum ſcripturarum, quantum in Hieronymo eſſe uidebat. Et contra Iulianum ſcribens: *Epiſt. 113. Lib. 1. contra Iulianum.* Sanctus, inquit, Hieronymus presbyter Gręco & Latino, inſupèr & Hebræo eruditus eloquio, ex Occidentali ad Orientalem tranſiens Eccleſiam, in locis ſanctis, atque in literis ſacris uſque ad decrepitã uixit ætatem. Hic omnes, uel penè omnes, qui ante illum ex utraque parte orbis de doctrina Eccleſiaſtica ſcripſerãt, legit. Et libro decimooctauo de ciuitate Dei, Non defuit, ait, temporibus noſtris presbyter Hieronymus, homo doctiſsimus, & trium linguarũ peritus: qui non ex Gręco, ſed ex Hebræo in Latinum eloquium ſcripturas conuertit. *Sanctorũ patrũ de Hieronymo teſtimonium.* Gelaſius Papa, ut omittam Damaſum, qui tantũ illi tribuit, & D. Gregorium, qui honorificè de eo meminit, ità de B. Hieronymo ſcribit: Itèm Ruffinus uir religioſus plurimos Eccleſiaſtici operis edidit libros: nonnullas ẽt ſcripturas interpretatus eſt. *Diſt. 15. c. Sancta Romana Eccleſia.* Sed quoniam B. Hieronymus in aliquibus eum de arbitrii libertate notauit, illa ſentimus, quæ B. Hieronymum prædictũ ſentire cognoſcimus: & non ſolùm de Ruffino, ſed ẽt de uniuerſis, quos uir ſæpiùs memoratus, zelo Dei & fidei religione reprehendit. Itèm Origenis nõnulla opuſcula, quæ uir B. Hieronymus non repudiat, legenda ſuſcipimus. & paulò ſuperiùs: Vitas patrum, Antonii, Pauli, Hilarionis, & omnium Eremitarum, quas tamen uir beatiſſimus ſcripſit Hieronymus, cum omni honore ſuſcipimus.

Cap. 47. Varia ſententia de S. Hieronymi ætate. Quot autem uixerit annos, & quibus Conſulibus obierit, mihi incertum. Vnum tantùm cõſtat, ad decrepitam uſque, ut tradit Auguſtinus, eum uixiſſe ætatẽ. Proſp. quẽ multi ſecuti poſtea ſunt, uixiſſe eũ annis uno & nonagita. teſtat: obiiſſeq; anno Domini CCCC. XXII. natum hac ratione ſub Conſtantini Magni Imperio, anno XXII. alii deindè addiderunt. Paulus Diaconus, Sigebertus, Beda, & vulgatum

tum

tum Eccleſię Martyrologium, vixiſſe eum annis ſeptem ampliùs aiunt, hoc eſt, octo & nonaginta. Nec deſunt, qui centeſimum eum prætergiſſe ſcribant annum. Incertę tot Scriptorum ſententiæ, incertam etiam nobis Hieronymi ætatem reddunt: præſertim cum Beda ſub Archadio eum obijſſe teſtetur, & Proſper anno Domini quadringenteſimo viceſimoſecundo, hoc eſt, ſub Honorio & Theodoſio iuniore. Quę vtraque ſententia in illud recidit, vt Conſtantini Magni tempore natum Hieronymum dicamus, anno ſcilicet eius vel XV. vel XXII. Verum cùm eũ non ſub Conſtantino, ſed Conſtantio filio natum, propterea quòd Iuliani tempore puer eſſet, & grammaticæ operam daret, ipſius Hieronymi teſtimonio initiò probauerimus: ſupereſt, vt fundamentum, quo innituntur, totum corruat: & aliquid tot annorum ex eius vita detrahendum ſit, quandò eum ſub Honorio & Theodoſio obijſſe pro compertiſſimo habeo, hoc eſt, aliquot annis ante mortem D. Auguſtini, qui obijt anno Domini CCCC.XXX. hoc eſt, ſub Theodoſio iuniore, & Valentiniano tertio.

Cap. 48. Et vt ſcias mendacium ſibi nunquam conſtare, natalem Hieronymi diem, quidã in decimumquintum, alij in viceſimumſecundũ, vel viceſimumquintum, plurimi in triceſimumprimum Cõſtantini Magni annum, ex vitæ longitudine reijciunt. Sigebertus, qui XCVIII. annos eũ vixiſſe aſſerit, corpus laboribus ita confectum Hieronymum habuiſſe ſcribit, vt niſi fune manibus apprehenſo, qui ad hoc ei de trabe pendebat, ſurgere de lecto non potuiſſe teſtetur. Marcellinus comes, vir fidei & authoritatis magnæ, per D. Auguſtini, quem & ego ſequor, veſtigia cautiùs incedens, nec quo anno mortuus, nec quot ille vixerit definit annis: admodum tantùm ſenem deceſsiſſe aſſeuerat, hoc eſt, vt ait Auguſtinus, in decrepita ętate, peracta ſcilicet ſenectute. In hũc ſenſum ſcribens Hieronymus ad Auguſtinum, ſe penè decrepitum aſſeuerat: ad quam decrepitatẽ perueniſſe tantùm illum Auguſtinus ſignificat, cùm ait, Vſque ad decrepitam vixit ętatem. Alioqui ſi valdè decrepitum eum intelligere velis, neceſsè eſſet, ut uel poſt Auguſtinum deceſsiſſet, uel anno ſaltèm XV. Conſtantini Magni natus eſſet: quod vtrunque falſum eſt. Vtcunquè, conſtat certè ex eius ſcriptis, poſt Romam captam ab Alarico, quod fuit anno Domini CCCC.XII. aliquot eum vixiſſe annos. ſiquidem non ſolùm ruinam illam Romanos fugientes, ſe in Bethleem pluriès excepiſſe narrat, verum etiam aliqua poſteà eum ſcripſiſſe apparet: vt commentaria in Ezechielem. Epitaphium Fabiolæ, ſimiliter & Marcellę. Auguſtin⁹ libros ſuos de Anima, illi dicans, poſt Romã captã miſit: ſed tabellarius, vt ipſe teſtatur, mortuum illum inuènit.

Cap. 49. Epiſt. 153.

Vtebatur vir beatiſsimus in ſenectute breui quodam pileo, quo frigeſcens iam corpus confoueret: de qua re ipſe Paulino, qui ſibi illũ donauerat, ſcribens, ita ait: Pilenlum textura breuem, charitate latiſsimum, ſenili capiti confouendo libẽter accepi, & munere, & muneris authore lætatus. Humatus poſt mortem in Bethleem fuit, exequijs illi ex Chriſtiana religione, vt Antonium Paulo feciſſe ipſe refert, ritè anteà celebratis. Translatus inde poſteà Romam eſt vnà cum Chriſti Saluatoris noſtri præſepio ſeptimo Idus Maij, eo ſcilicet die, quo pręceptoris ſui Gregorij Nazanzeni feſtum agitur. Relectus deindè eſt dies in vigiliam Aſſcenſionis a Pio ſecondo Pontifice maximo, vt feſtiuiùs ac frequentiùs ageretur, plenaria ſepulcrum eius illo die adeuntibus, criminum indulgentia condonata. Iacet autem beatiſſimus vir omni præconio maior, & quem cuncta ſuſpirent ſecula, ſuper Exquilias, proprio ſibi iuxta præſepe Domini erecto altari, vbi ſacra adhuc eius ſeruatur tunica, in eccleſia S. Marię Maioris, quam tu ampliſsime Cardinalis Carole Borromee, non minus pietate & religione, quàm charitate conſpicuus, & in tanta rerum affluentia ac imperij poteſtate, rerum apud omnes exemplum, cũ immenſa tua laude, & populi tui vtilitate, regis atq; gubernas.

Præſepe Domini Romæ ſeruatur. Feſtũ trãſlationis eius.

VITA S. HONORII DOROVERNENſis (Siue Cantuarienſis) Eccleſiæ Epiſcopi, authore venerabili Beda presbytero, Eccleſiaſt. Hiſtoriæ Gentis Anglorum, Lib. 2. cap. 18. & 19.

POSTQVAM Iuſtus Archiepiſcopus eſt ad cęleſtia regna ſublatus, Honorius eſt pro illo in præſulatum electus. Qui ordinandus, venit ad Paulinum, & occurrente ſibi illo in Lindocolnio, quintus ab Auguſtino, Dorouernenſis eccleſiæ, conſecratus eſt antiſtes: cui etiam præfatus Papa Honorius miſit pallium & literas, in quibus decreuit hoc ipſum, quod in Epiſtola ad Eduinum Regẽ miſſa, decreuerat, ſcilicet, vt, cùm Dorouernenſis vel Eboracenſis antiſtes, de hac vita tranſierit, is, qui ſupereſt, conſors eiuſdem gradus, habeat poteſtatem alterum ordinandi in loco eius, qui tranſierat, ſacerdotem, nè ſit neceſsè, ad Romanam vſque ciuitatem per tam prolixa terrarum & maris ſpatia, pro ordinãdo Archiepiſcopo ſemper fatigari. Quarum etiam textum literarum, in noſtra hac hiſtoria ponere commodum duximus. *30. Sept.*

Honorius iſte quint⁹ ab Auguſtino Anglorum Apoſtolo Antiſtes.

Dilectiſsimo fratri Honorio, Honorius. Inter plurima, quæ redemptoris noſtri miſericordia ſuis famulis dignatur bonorum munera prærogare, illud etiam clementer collata ſuæ pietatis munificentia tribuit, quoties per fraternos affatus vnanimam dilectionem quadã contemplatione alternis adſpectibus repræſentat, pro quibus maieſtati eius gratias indefinenter exoluimus, eumque votis ſupplicibus exoramus, vt veſtram dilectionem, in prædicatione Euangelij elaborantem & fructificantem, ſectantemque magiſtri & capitis ſui ſancti Gregorij regulam, perpetua ſtabilitate confirmet, & ad augmẽtum Eccleſiæ ſuæ potiora per vos ſuſcitet incrementa, vt fide & opere in timore Dei & charitate, veſtra acquiſitio deceſſorumque veſtrorum, quæ per domini Gregorij exordia pullulat, conualeſcendo amplius extendatur, vt ipſa vos Dominici eloquij promiſſa in futuro reſpiciant, voſq; vox iſta ad æternam feſtiuitatem euocet. Venite ad me omnes, qui laboratis & onerati eſtis, & ego reficiam vos. & iterum: Eugè ſerue bone & fidelis, quia ſuper pauca fuiſti fidelis, ſuper multa te conſtituam, intra in gaudium Domini tui. Et nos equidem, fratres chariſsimi, hæc vobis pro æterna charitate exhortationis verba præmittentes, quæ rurſùs pro eccleſiarum veſtrarum priuilegijs congruere poſſe conſpicimus, non deſiſtimus impertire, & tam iuxta veſtram petitionẽ, quàm filiorum noſtrorũ Regũ, vobis præſenti noſtra præceptione, vice beati Petri Apoſtolorum principis, authoritatem tribuimus, vt quandò vnũ ex vobis diuina ad ſe iuſſerit gratia vocari, is qui ſuperſtes fuerit, alterum in loco defuncti debeat Epiſcopũ ordinare. Pro qua etiam re ſingula veſtræ dilectionis pallia pro eadẽ ordinatione celebrãda direximus, vt per noſtræ præceptionis authoritatẽ, poſsitis Deo placitam ordinationẽ efficere, quia vt hæc

Epiſtola Honorij Papæ ad Honoriũ Archiepiſcopum.

Matth. 11. Matt. 25.

Palliis ambo quibus vſus

vobis

vobis concederemus, longa terrarum mariſq; inter nos ac uos obſiſtunt, ad hæc nos condeſcendere coegerunt: ut nulla poſsit eccleſiarum ueſtrarũ iactura, per cuiuslibet occaſionis obtentum quoquo modo peruenire, ſed potiùs commiſsi uobis populi deuotionem pleniùs propagare. Deus te incolumẽ cuſtodiat, dilectiſsime frater. Data die tertio Iduũ Iannariarum, imperantibus dominis noſtris piiſsimis Auguſtis, Heraclio & filiis, anno Dominicæ incarnationis ſexcenteſimo uigeſimoquarto.

Ex cap. 19.

O ſi iſthuc obſeruaſſent noſtrorum temporũ nouatores.

Miſit idem Papa Honorius literas etiam genti Scotorum, quos in obſeruatione ſancti Paſchæ errasse compererat, ſolerter exhortans, nè paucitatẽ ſuam, in extremis terræ finibus conſtitutam, ſapientiorem antiquis ſiue modernis, quæ per orbẽ erant, Chriſti Eccleſiis æſtimarent: neue contra Paſchales computos, & decreta ſynodalia totius Orbis Pontificumq́ue, aliud Paſcha celebrarent. Sed & Iohannes, qui ſucceſſori eiuſdem Honorii Seuerino ſucceſsit, cùm adhuc eſſet electus in pontificatum, pro eodem errore corrigendo, literas ei magna authoritate atque eruditione plenas direxit, euidenter adſtruens, quia Dominicum Paſchæ diem quintadecima luna uſque ad uigeſimamprimam, quod in Nicena ſynodo probatum eſt, * celebrari oporteret: necnon & pro Pelagiana hæreſi, quam apud eos reuiuiſcere didicerat, cauenda ac repellenda, in eadem illa epiſtola monere curauit. Cuius epiſtolæ principium eſt.

** inquiri.*

Dilectiſsimis & ſanctiſsimis Tomiano, Columbano, Chromano, Dimano & Bagitano Epiſcopis: Chromano, Hernianoq́ue, Lauſtrano, Sullano & Segiano presbyteris: Sarono, cæteriſque doctoribus, ſeu Abbatibus Scotis, Hilarius Archipresbyter & ſeruans locum ſanctæ ſedis Apoſtolicæ, Iohannes Diaconus, & in Dei nomine electus, Itèm Iohannes primicerius, & ſeruans locum ſanctæ ſedis Apoſtolicæ, & Iohannes ſeruus Dei, conſiliarius eiuſdem Apoſtolicæ ſedis.

In Scotia nõ ritè celebratum Paſcha.

Ad ſcripta, quæ perlatores ad ſanctæ memoriæ Seuerinum Papam adduxerunt, eo de hac luce migrante, reciproca reſponſa, quæ poſtulata fuerant, ſiluerunt. Quibus reſeratis, nè diù tantæ quæſtionis caligo indiſcuſſa remaneret, reperimus quoſdam prouinciæ ueſtræ contra orthodoxam fidem, nouã ex ueteri hæreſim renouare conãtes, Paſcha noſtrũ, in quo immolatus eſt Chriſtus, nebuloſa caligine refutantes, & quartadecima luna cum Hebræis celebrare nitentes. Quo Epiſtolæ principio manifeſtè declaratur, & nuperrimè temporibus illis hãc apud eos hæreſim exortam, & non totam eorum gentẽ, ſed quoſdam in eis hac fuiſſe implicitos. Expoſita autem ratione Paſchalis obſeruantiæ, ità de Pelagianis in eadem epiſtola ſubdunt.

Hæreſis Pelagiana in Scotia.

Et hoc quoq; cognouimus, q ultrus Pelagianæ hęreſeos apud uos denuò reuiuiſcit: q omninò hortamur, ut à ueſtris mentibus huiuſmodi uenenatum ſuperſtitionis facinus auferatur. Nam qualiter ipſa quoquè execranda hæreſis damnata eſt, latere uos non debet: quia non ſolùm per iſtos ducentos annos abolita eſt, ſed & quotidiè à nobis perpetuò anathemate ſepulta damnatur: Et hortamur, nè quorũ arma combuſta ſunt, apud uos eorum cineres ſuſcitentur. Nam quis non execretur ſuperbum eorum conamen & impium, dicentium, poſſe ſine peccato hominem exiſtere ex propria uoluntate, & non ex gratia Dei? Et primum quidem blaſphemia & ſtultiloquium eſt dicere, eſſe hominem ſine peccato, qđ omninò non poteſt, niſi unus mediator Dei & hominũ, homo Chriſtus Ieſus, qui ſine peccato eſt conceptus & partus. Nam cæteri homines cum peccato originali naſcentes, teſtimonium præuaricationis Adæ, etiam ſine peccato actuali exiſtens, portare noſcuntur, ſecundùm prophetam dicentem: Eccè enim in iniquitatibus conceptus ſum, & in peccatis concepit me mater mea. *Pſal 50.*

** ſeptem. Ex lib. 3. cap. 20.*

Intereà defuncto Felice Orientalium Anglorum Epiſcopo, poſt decem & * quatuor annos accepti Epiſcopatus, Honorius loco eius ordinauit Thomã Diaconum eius de prouincia Giruiorum. Et hoc poſt quinq; annos ſui Epiſcopatus de hac uita ſubtracto, Berethgiſlum, cognomine Bonifacium, de prouincia Cantuariorum, loco eius ſubſtituit. Et ipſe quoquè Honorius poſtquàm * ætatem ſui curſùs impleuit, migrauit ex hac luce anno ab incarnatione Domini ſexcenteſimo quinquageſimoquarto, pridi calendas Octobris. Et ceſſante Epiſcopatu per annum & ſex menſes, electus eſt Archiepiſcopus cathedræ Dorouernenſis ſextus, Deuſdedit de gente occidentalium Saxonum. Quem ordinaturus uenit illuc Ithamar Antiſtes eccleſiæ Rhoſenſis.

** metas i*

MARTYRIVM SS. VRSI ET VIctoris cum ſociis ſuis, ex glorioſa Thebæorum legione, quorum Hiſtoria ad nos perlata eſt ex Francia per uenerabilem D. Petrum à Leydis Carthuſiæ Colonienſis olim Priorem.

30. Septembr.

CVM tempore Maximiani Imperatoris (qui cũ collega Diocletiano imperium tenuit) grauis perſecutio Chriſtianorum eſſet exorta: erant in legione ſancti Mauritii Vrſus & Victor cum ſociis lxvj. viri in bellicis rebus ſtrenui, quorum hodiè natalitia colimus. Qui beati Mauritii paſsione & gladii terrore turbati, non abſque diuino nutu caſtrorum tumultus occultè relinquentes apud Solodorum caſtrum antiquiſsimum, quod eſt ſuper Arulam fluuium, peruenerunt, ut per eos ibidèm multorum infidelium cæcitas, fidei lumẽ reciperet. Intereà Maximianus Imperator audiens ſanctum Vrſum ſocioſque eius ab Agauno fugam dediſſe, nimis furore ſuccenſus eſt. Accito igitur Hyrtaco, prædicti Solodorenſis oppidi Præſide, præcepit & iniũxit, ut ueſtigia ſanctorum diligenter perſcrutãdo indagaret, & ubicunquè ipſos inueniret, aut ad ſacrificia deorum còmpelleret, aut uariis tormentis eorum uitam finiret. Igitur B. Vrſo ſociiſque eius Hyrtaco Præſidi præſentatis, talibus uerbis eos alloquitur, dicens: O viri, quis uos furor decretis principum ſuaſit obuiare? Veſtram ſtrènuitatem monemus, & imperiali pręcepto præcipimus, ut omni occaſione remota, ad ſacrificandum diis omnipotentibus Ioui & Mercurio uelitis uos inclinare. Alioquin uos uitam faciam uariis finire tormentis. Illi uerò cęlitùs corroborati dixerũt: Chriſtiani ſumus, nec ſacrificando ſurdis & mutis idolis, Chriſtianę religionis ritum uolumus inquinare. Hyrtacus uidẽs ſanctorum conſtantiam, nec poſſe blanditiis flecti, nec terroribus emolliri, præcepit manus & pedes eorum catenis nexibusque conſtringi, ac uariis tormentis ipſos atrociter cruciari. Quod cùm carnifices ſtudioſè peragerent, diuina clementia (quæ ſperantes in ſe non deſerit) tanto ſuper eos ſplendore claritatis illuxit, ut tortores fulgore pterriti, ad terrã pſternerentur ſemiuiui, ſanctiq; martyres catenis ruptis

Diocletiani & Maximiani in Chriſtianos perſecutio.

Sancti martyres ab Hyrtaco præſide cõprehendũtur.

Diris ſupplicijs excruciantur.

Diuinitus liberãtur.

ruptis vinculiſq; diſſolutis ſtarent imperterriti, glorificantes & laudantes Dñm Deum Iſrael. Pagani verò, vnà cum Pręſide confuſione ducti, dolore & anguſtia torquebantur, videntes q̃ multi ad Chriſtum per miracula prædicta cōuerterētur.

Multi credunt.

Alloquitur itaque Pręſes ſanctos martyres, dicens: Vnũ de duobos eligite, aut diis immortalibus ſacrificate, aut uitã ueſtrã varijs faciam tormeotis finire. Reſpondentes ſancti, dixerunt: Chriſtus pro nobis paſſus eſt, oos etiam pro Chriſto, quęcunq; tormenta tua decreuerit malitia ioferre, parati ſumus ſuſtinere. Imperat igitur Præſes furore repletus, magnã componi lignorum congeriem, & præparari maximum ignem, vt ſãctorum corpora cremarentur. Cumq; præſentibus multis ſancti martyres fuiſſent adducti, Hyrracus ait ad illos: Niſi à veſtro errore reſipiſcatis, in his flammis corpora veſtra concremabo. Sancti ſpiritu ſancto cõfortati reſponderunt: Nullę nos minæ, nel torm e torũ timor, à ſancto & iuſto propoſito reuocabunt, & parati ſumus ad omnia pro Saluatoris nomine ſuſtinenda.

Dum in ignē mittuntur, is extinguitur.

Sanctis igitur ad ignẽ, ut in illũ mitterentur, accedentibus, eccè uentus validiſſimus de cælo ueniens, lignorum congeriem vndique ſuccenſam, tanto conamine impulit, ut diſſoluta & in uarias partes diuiſa, penitùs extingueretur. Quod videntes multi, ad fidem conuerſi ſunt. Videns autem impius Præſes ſanctos martyres duplici miraculorũ ſplendore clarificatos, plurimos capite truncari pręcepit. Intereà ſancti martyres, Vrſus cũ ſociis ſuis, utriuſq; ſexus homines doctrina & exẽplis in fide confortabãt. Hyrtacus verò Præſes, uir Belial furore plenus, ſuper pontẽ prędicti fluminis ſibi ſanctos martyres iuſſit præſentari: ut eodem loco capite cæſos mox in alueũ fluminis præcipitaret.

Cadũtur gladio & in flumen pracipitãtur.

Cæduntur ergò beati martyres, & in flumen præcipitantur, nec tamen longè à dicto ponte defluxerũt. Nã diuina miſericordia (apud quã omnia poſſibilia ſunt) ſuę manſuetudinis potentiã in eis demooſtrauit.

Manibus capita ſua deportant ad locũ ſepultura

Non longè nanq; à dicto põte, capita ſua io maoibus portantes, flumen egreſſi ſunt, & ad locũ, vbi nunc in honore ipſorũ baſilica fabricata eſt, peruenerunt. Mirabilia hæc, & mirabilibus mirabiliora ſuccedunt.

Stupendũ miraculum.

Sancti n martyres genua ad terrã flectentes, quaſi ad unius horæ ſpatium, priuſquàm corpora ſua de terra deponerẽt, cũctis cernentib. orabãt. Orationi verò fine dato, corpora ſua ad terrã dimiſerũt, acsi dicerẽt: Hęc requies noſtra in ſeculũ ſeculi.

Pſal. 131.

Multi ægri curãtur.

Veniẽteſq; ſurdi, cæci, claudi, imbecilles & paralytici, ſeu quacũq; infirmitate detẽti, tãgebant corpora ſanctorũ: & ſubitã recipiebãt ſanitatẽ. Energumeni quoquè ſeu dæmonib9 obſeſſi, ad tactũ ſanctorũ curabãtur martyrũ. Et vſq; in hodiernũ diẽ, ſi fides petentiũ nõ titubet, per Dei gratiã curant. Paſſi ſunt autem Vrſus & Victor cum ſociis ſuis apud Solodorũ pridie Calẽdas Octobris, regnante Dño noſtro Ieſu Chriſto, qui eſt benedict9 in ſecula, Amẽ.

VITA ET AGON SANCTORVM duodecim fratrum martyrum, per D. Alphanum Archiepiſcopum Salernitanum verſu hexametro edita.

Debuerunt autem poni hęc ſupra 1 Septembris, ſed tardiùs ad nos allata fuere, quàm vt id poſſet fieri.

EPISTOLA AVTHORIS Ad Roffridum.

VNDE nimis ſtudiũ tua nos reuocare voluntas;
Res leuis hæc, Roffride, fuit contenta meoque,
Et paucorũ iudicio, quos noſtra iocoſo
Sæpè leuare ſolent multumq; poemata riſu:
In quibus eſſe quidem valet omnis idoneus author,
Et facili poterit quod dicere conuenit arte.
At quod ferre iubes, non eſt tolerabile pondus,
Viribus & noſtris æquum: nam ſi dabit auſum
Improbitas tua, mox facundia noſtra uidebis
Quòd cadat in vitium, tibi nec fortaſsè placebit,
Quod tanto ſtudio deſiderioque requiris.
Præcipis hiſtoriam duodenum ſcribere fratrum
Verſibus herois veterem, ſint vndè creati,
Et generis titulos, Fideique celebria facta.
Indè tyrannorum cum quo fortiſſima bella
Conſeruere, quibuſq; locis, quo tempore palmam
Martyrij, dignas & ſuſcepere coronas:
Poſtque quòd Arechis magnus Princeps Beneuentũ
Corpora diuerſis ſparſimq; iacentia terris
Tranſtulerit, nunc & quæ ſunt, ſepeliuerit æde.
Hæc magni repetis, quàm ſi mihi creditor eſſes
Aeris, & es certè, tibi nos debere negamus
Nunquàm: ſed vellem non his parere rogatis,
Si poſſem. Non is tamen es, qui cœpta relinquas,
Tèque ſinas vinci. Parebo: iuſſio tanta
Excuſabit opus, vel ſi non diſtet ab illis
Vel quæ tantùm Cicero vult eſſe legenda.
Tu prece continua multò ſtudioſiùs inſta,
Vt qui martyribus fuerat dux ſpiritus, idem
Horum me faciat tandem pro laude diſertum.

VITAE HISTORIA.

Septẽb. 1. Aphrica quondam probatorũ virorũ ferax.

APHRICA poſt Latium terrarum maxima quondàm
Egregios habuiſſe viros virtute probatos,
Viribus & ſummis præclaros pace vel armis,
Artibus inſignes, terraque marique potentes,
Fertur, quos in Cannenſi certamine victi
Romani ſenſere duces, quod mundus iniquum
Extimuit facinus. Iuxta, propiuſque perennem
Tum fuit & miſeram caput orbis Roma ruinam.
Hæc regio, poſtquàm Deus immortalis ab alto
Virginis in gremium deſcenderat, vndè ſalutem
Humani generis decreuit ſumere carnem,
Sacra Redemptoris ſeruantem iura cohortem
Ocsultabat ob immites ſine fine tyrannos.
Hic vrbs extabat Drumentum nomine dicta,
In qua magnus & illuſtris cum coniuge Tecla
Vir Bonifacius à Feſcenninis erat annis
Indutus fidei, ſimplex & iuſtus vterque.

Patria & parentes ſanctorũ duodecim fratrum.

His tot erant nati numero, quot habent duo luſtra
Annos, adiunctis annis ſuper illa duobus.
Dictus Donatus prior eſt, Felixq; ſecundus,
Tertius (vt perhibent) Arontius eſt vocitatus,
Quartus Honoratus, quintus *Fortunatianus.

*alià. Fortunatus.

Hic, & de reliquis duo ſunt, quos poſſe venire
Lex pedis in carmen prohibet: nam tertia quintum
Primaque poſtremum, ſic hunc, qui ſeptimus extat.
Syllaba de verſu pellit ſtatione ſecunda.
Hæc tamen his pedibus decurrere nomina fas ſit,

*al. Saniniauus. *al. Septimmius. *Ianuari* *al. Satyrus.

Et liceat ſolitum ius ſoluere carminis huius:
Non erit hoc vitium. Sextus quoquè *Sabinianus,
*Septimius ſeptimus, octauus *Ianuari,
Et nonus Felix, decimus Viralis habetur,
Vndecimus *Satorus, Repoſitus duodenus.

In fide Catholica à ſanctis parentib' inſtruũtur.

Vos ſimul aſſiduè ſanctam docuere parentes
Obſeruare fidem, nec eos niſi quod didicerunt,
Scire volebant te natum de lumine, Chriſte,
Iuſtitiæ, vel virtutis quem ſemper amare
Eſt: cui ſæpè parens hac voce locutus vterque
Accipitur: Ieſu bone, qui ſine labe vocaris
Agnus, quiq; nouo reparaſti lumine mundum
Affectum tenebris, ſcelerum ſub nube iacentem,
Fac ſis natorum ſolita pietate miſertus,
Quos moniti ſeruire tibi, proprioſq; dicaui:
Effice nè pereant, nec quenquam ſcire deorum
Fas ſit eis præter te, qui ſuper omnia regnas.
Iamq; probis ætas puerilei actibus annos
Sanctorum ſuperare ſuo pro poſſe parabat.
Seminibus patrijs erat illis fertile pectus,
Frugibus vt ſegetum campus ſolet ingenioſus.

Omnia tẽporalia ſpernunt propter Chriſtũ.

Inſtabat ſuprema dies, ſundiq; lariſq;,
Spernere quæque placet, quib' in præcordia Chriſtus
Spem dederat, quàm ſit mundus potiora ferendi.
Non ſocij, non cognati, non ille parentum
Qui ſolet affectus naturæ lege volere,
Plus reliquis retinere valent, Primumque fideli

Multos reuocãt a ſimulacrorũ cultura.

Multos Pœnorum cœtus munimine verbi
A ſimulacrorum defendunt ignibus atris.
Indè velut totidem præclara micantibus horis
Illa dies, quam tunc nitiſſimus exhibet annus,
Cùm ſol octipedis ſub tempore ſolſtitiali
Prima tenet cancri veſtigia, noctis opacas
Summis auxilijs radiorum ſummouet vmbras,
Sic ſtatuunt proprijs à ciuibus exitialem
Pellere culturam celeri ratione, vel omni
Signorum virtute: Iouem nam quiſque prophanus,
Et ſimul Alcidem veſana mente colebat,
Pontifices & eis ſolenni iure litabant,
Thure, quod Euphrates mandarat naue, Sabæo,
Omne domicilium fumabat dæmonis. Hinc ſe
Proripiunt fratres, Caco quid pectora, dicunt,
Turbine veſtra nimis miſeri confudiſtis vſque?

Docẽt nõ eſſe ſacrificandũ dæmonijs.

Num Deus Alcides natus Ioue? ſurdus vterque
Non habet, orantes qua vos exaudiat, aurem.
Diſce creatori, non te factura creatis
Subdere, ſupremoque Deo perſoluere vota,
Quæ tantis ſtudijs das infernalibus vmbris.
Non valet opprobrium tantum ſufferre ſacerdos
Herculis, in medium veniens Florentius ira
Valdè commotus, magna comitante caterua
Pontificum, dixit: Cuius vos religionis,
Edite, vel quibus eſtis vos natalibus orti?
Cœtus ad hæc fratrum: Noſtrum cultumq; genuſque
Vera fides Chriſti decorat. Florentius inquit:
Ergòne veniſtis cultus reprobare deorum?
Nota nec Herculei ſunt vobis Maximiani,
Alcidæ atque Ioui qua perdunt iuſſa rebelles?
Hunc, quem conſtanter fertis vos credere, Chriſtum
Innumerabilibus pœnis perire profeſſi.
Talia dicentem fratrum ſic turba refellit:
Nulla fides, & nulla ſalus eſt prorſus in orbe
Præter quam colimus. *Quis nam Tirynthius iſte, * quam.
Et Iouis hic vobis poterit præſtare ſalutem?
Quos etiam baratri Stygialis pœna tenebit,
Feruida Plutonis comburet flamma peruſti
Victima Vulcani fabricantis fulmina. Veſter
Hic erit Auguſtus, quem Minos, vel Radamanthus
Omni iudicio condemnat. Vana quidem hæc eſt
Fabula veſtrorum nugis comperta deorum:
At peiora ſatis veſtros artus, animaſque
Debita nequitijs tantis tormenta manebunt,
Quorum nullus erit poſt omnia ſecula finis:
Quoſque putatis vt inſanos vincique, moriq; Iohan. 5.
Tormentis actos, cæleſtis curia ſertis
Vſque coronabit non deficientibus vnquàm:
Hos Deus in mundo, velut in fornacibus aurum Sap. 3.
Artifices docti, probat: horum ſpectat agones,
Et vincentibus his habitis meliora rependet,
Pro terra cælum, modico pro tempore vitæ
Viuere perpetuum, pro natis cuncta polorum
Agmina, pro rebus paradiſi gaudia ſumma:
Non ſitient, non eſurient, non percutientur Apoc. 7.
Sole, vel æſtu, clamor, luctus, non dolor vllus
Ampliùs ex illis quenquam turbare valebit:
Cumq; dies totum concuſſerit vltimus orbem,
Cenſores mundi Chriſto cum principe fient.

Multi credunt in Chriſtũ & baptizantur.

Maxima pars plebis, ſanctis dicentibus iſta,
Grande ſacramentum fidei baptiſma recepit.
Dic agè, Florenti, dat donatiua miniſtris
Alcides propriis, tantis æquanda triumphis?
Qui ſibi, nec tibi defunctus valet auxiliari,
Vtq; ſuis verbis vtar, qui dura Leonis
Contriuerat facili, dum viueret, ora labore,
Perculit & Cacum proſtantem fortiùs Aetna,
Atque renaſcentem totiès proſtrauerat Hydram,
Fregerat Anthæum procùl à tellure retentum,
Quiſq; ſuis omnem ſubiecit viribus orbem,
Non potuit veſtis Centauri ſanguine tinctæ,
Pellicis inuectæ, quam Deianira furore
Texuerat, ſolità virtute leuare dolorem.
Sic ait: O varios, validos & paſſe labores,
Non te Centauri, non Cerberus atque gigantes,
Non, quæ ſudiſti, mouerunt monſtra, ſed arte
Fœmineaq; manu moreris, furialis amictus
Viſcera dilacerat; flatum pulmonibus haurit.
Iuppiter, in me nunc fulmen iace quæſo coruſcum,
Paſcere, Iuno, meis, quas condis, cladibus: Hæc ſunt
Quæ nimis inuiſo decuit donare nouercam:
Eripe me vitæ, corpuſq; laboribus aptum
Confice, non tibi iam de me ſperare licebit.

S. Cyprianus Carthaginẽſis Epiſcop' ad martyrium eos animat.

Intereà Rhetor præclarus, philoſophuſq;,
Pòſt martyr Cyprianus fungebatur honore
Pontificatus Eccleſiæ Carthaginenſis.
Hic vbi tot fratrum ſenſit mirabile factum,
Orantem direxit eos ad ſe properare
Quantocyùs, patrio quos ſic animauit amore:
Si reſpondendum vobis certantibus eſſet
Humana re, non etiam ſi cuncta darentur
Quæ ſunt in mundo, morientes illa iuuarent.
Muneribus quis enim poſt mortem à talibus vſum
Expetat? Hæc quamuis ſe plus vtentibus ipſa

Durent,

Durent, intereunt tamen omnia: gloria veſtra
Chriſtus erit, Ieſus merces, Deus ipſe corona,
Quem iam confeßi primordia religioſa
Feciſtis: Conſtanter & hoc, quod reſtat, inite
Certamen: Corpus, crucis eſt quod morte redemptũ,
Non timeat ſuſtes: Quòd ſi mortalia membra
Stringuntur nexu non ſpiritus ille ligatur,
Qui cælum ſcandit, carnis ſtatione relicta.
Pœna breuis, gladius ſi guttur fregerit, omnes
Mœroris curas in gaudia longa remutat.
Vos digna proles, dignisque parentibus ortæ
Eſtis, ſicut in exemplo perpenditur almo,
Mat. 7. *Fructus nanque bonos bona ſemper germinat arbor.*
Poſtquàm ſic dixit, cunctis ætate priorem
presbyterum fecit Donatum. Nec mora, Felix
Hyppodia conus eſt factus: quos intrepidanter
Vt tribuant ægris animis conſulta ſalutis,
Accumulant fidei cultum cum pace ſuprema
Dimiſit. Fratrum mox concio docta fidelis
Cunctorum morbos expellere cœpit ab vrbe,
Non medicinali ferro, nec melle, nec herbis,
Vndè fit antidotum: Sed eis medicina probata
Chriſti nomen erat. Vim verbi non feret huius
Languor: ad hoc teter tenuit quos ſpiritus ætus
Effugit obſeſſos, ſanctisque dicata poteſtas
Se quoquè pellendi quòd ſis ſermone, fatetur.
Hoc probat euentus. Quædam matrona ſenatrix
Nomine Reſtituta, domo plus, triſtia multò.
Signa ferens erat in vidua: ſpes vnica cuius
Filius immanes motuſq; ferebat acerbos
Dæmonis. Hic pueri clamabat ab ore furentis:
Huc niſi Donatus, Felix, & cætera fratrum
Concio conueniat, non hoc à vaſe recedam.
Eſt ad eos miſſum: nam ſupplicium tolerare
Nati non poterat mater. Carthagine nondùm
Exierant mißi, ſubitò cùm ſtare gregatim
Inueniunt ſanctos: dicunt mandata precanter,
Vt placeat pueri tormenta videre, parentem
Solari propè caſuram de limine vitæ.
Dat pietatis amor legatos eſſe ſequendos.
Conuenere domos fiducia maxima fratres,
Ducentes ſecum pellentes dæmona curas.
Reſtituta ſuis complens clamoribus æthra,
Ante pedes horum lachrymando corruit, orat
Donatum, potiùs quem nomine prodit iniquus,
Feliceműq; ſibi miſereri, reddere natum,
Hoſtis quem veſanus habet, quem nocte dieq;
Afficit, & lacerat, ſuffocat, territat, arctat.
Cui ſancti dixere: Deos quid poſſe putatis
Veſtros? Cur non ſubueniunt pueroq; tibiq;?
Nonne Iouem decuit ſuccurrere caſibus iſtis?
Cur hoc tale malum nec Apollinis arte leuatur?
Pauca Deodatus reſpondit ad iſta Tribunus
Pacificis dictis: Vtinàm medicamina veſtra
Prodeſſent, vt magnificè donis precioſis
Donatos hodiè vos vrbs Carthago videret.
Sancta cohors viſum tunc ſignificando modeſtum
Talia ſpondentem ſic eſt affata Tribunum:
Omnia quæ tellus, quæ pontus præſtat, vt aer,
Vilia ſunt valdè, nobis inhoneſta putamus,
Et cunctis mortalibus: eſt hoc munere maius

Donatũ presbyterũ, Felicẽ hypodiaconũ creat.

Clarent multis miraculis tãcti martyres.

Quædam matrona rogat ſanctos fratres ut eijciant dæmonẽ ab obſeſſo filio.

Scilicet id, quo vera Dei titulatur imago:
Hic fuit eius naturæ, quò viuere ſemper
Deberet felix, ea ſed vitiata prioris
Fecerat hunc miſerum vicio natura parentis:
Quod fuit, eſt & idem, ſolumq; manere beatè
Deſiit, & meritò pœnas hinc & cruciatus
Suſtinet æternos tandèm mens, carne relicta:
Cui niſi morte ſua mundi ſpes vnica Chriſtus,
Amiſſam nullus potuit reparare ſalutem,
Ad quam credentes ducit, reliquosq; perenni
Concremat igne. Parùm nè videtur, ab exitiali
Hos reuocare via? Ne nos certamus in iſta,
Hic labor incumbit, plùs omni munere nobis
Iſta placent, pluris facimus, quàm corpora, mentes.
Vos hæc, quæ cinis eſt, tantùm de carne timetis,
Eſt quæ gemma, nihil pueri de mente doletis.
Spondeat hunc mater ſimulacra nefanda relictum
Ire, creatori ſeruiturumq;, videbis
Quod dæmon fugiat, puerum nec torqueat vltrà.
Mater ſic, potuit quàm feſtinantiùs, inquit:
Ex vobis quoniam pendet mea vita, ſalusque,
Spondeo facturam me iam quodcunque iubetis:
Confiteor Chriſtum veſtrum, quod protinùs omnis
Noſtra domus faciet, tantùm mihi filius eſto
Sanus. Nónne ſatis paucis dixiſſe videtur?
Itur ad auxilium pueri, precibusq; ſeorsùm
Atque diutiùs inſtatur. Promiſſa manentes
Inuenit: ſunt conciues hinc, indè clientes,
Mater & illa ſui nati confecta ruinis,
Sat tempeſtiuam ſeram putat eſſe medelam.
Surgit Donatus, fit lecto proximus ægri,
Et dicit: O Deus æternorum Chriſte creator,
Qui prolem Chananææ pœnis eripuiſti
Talibus, iſtius miſeræ miſerere dolores,
A te ſolamen, quod puro corde requirit,
Annue: progeniem proprium columenq; decusque
Dæmonis à laqueo tetri diſſolue maligno.
Finierat. Subitò rugiens ferus exilit hoſtis,
Iudiciumq; ſui nullum fugiendo relinquit.
Inſonuit lætata domus clamoribus: illuc
Vndiquè concurſum fuerat: memorabile factum
Sanctorum populi tollunt ad ſydera plures,
Tale nihil quenquam dicunt feciſſe deorum.
Sanatus terræ proſtratus ſemina vitæ
Poſtulat æternæ, quæ mox data ſuſcipit ipſe.
Tunc mater Chriſto (Quid enim dubitaret?) adhæſit,
Et quod promiſit, compleuit mente fideli.
Tum magnam populi diuina potentia partem
Traxit ad immenſum patriæ cæleſtis amorem.
Hincq; ſuam fratrum repedat conuentus ad Vrbem,
Robore quaſſatas mentes firmare virili,
Nève labent, fidei fortes opponere muros.
Auribus hociam Roma ſuis, quibus omnia, ſẽtit,
Et ſcelus approbat, atque nefas contemnere ſacra
Tarpeij Iouis & magni ius Cæſaris ipſum:
Hoſtiles animo motus & iurgia capiat
Non odij veteris, non cædis, non aliquantùm
Abſtinet irarum, tanquàm Barchina propago
Pullulet, & porta modò ſit cernenda Latina:
Diſponit gladios, ſanctorum viſcera ferro
Præcipitem præceps ſcrutatum, Valerianum

Spondent ſe ejecturos, ſi ea credere velit.

Ecce orationis virtus.

Expellit dæmõ ab obſeſſo.

Mater cũ filio credit.

Valerianus venit Carthaginẽ ad inquirendũ ſanctos martyres.

X 2 *Diri-*

Dirigit:implent vt Carthaginis omnia plauſu
Mœnia,tympana cum citharis,& barbitus,Vrbis
Præfectum veniſſe docent.Is triſtis ad ædes
It Reſtitutæ,nam linea ſanguinis[alti
Regibus ex atauis inerat communis vtrique.
Clauſerat illa domum ſonitu concuſſa ſenatrix,
Officiumque Deo gratum,præconia laudis
Chriſticolis coniuncta choris,immenſa ferebat.
Hanc itá Præfectus verbis affatur ineptis:

Reſtituta matrona Valeriani cognata.

Ni conſanguinitas,qua iungimur,ipſa vetaret,
Sacrilegam noſter gladius te iure feriret,
Et fieres canibus,truncato vertice,paſtus:
Euacuas leges,quibus eſt & ſubditus idem
Terrarum dominus Cæſar: libamina ſpernis,
Quæ teretem ſtabili conſeruant fœdere mundum.
Quis tua vipereo cordis penetralia virus
Infecit?Quis'& illuſtrem natalibus, atque
Forma,diuitijs, & ſenſu præcipitauit
Crimen in obſcœnum?Veneris plùs luce coruſca
Ora quis obduxit tenebris?Vbì veſtis & illa,
Quæ ſolet aurato plumata uiteſcere cocco?
Quòve laborabas,vbì ſunt geſtamina cultùs?
Non video digitos ſolito radiare hyacintho,
Vlla nec in flauos rutilantia ſerta capillos:
Te tam deiectam, tam vilem,tam tenebroſam
Numina fecerunt,hæc numina ſpreta rependunt.
Dixerat.Illa refert:Horas Præfecte fuiſſe
Me patris atque viri cùm diuitijs opulentam
Exoticarum rerum,tum fundis,domibusq́;
Omnia penè dedi pro dulci prole tuenda,
Atrox quam dæmon vexabat.Non ego Ianum,
Qui nunc Cluſius eſt,nunc ipſe Patulcius idem,
Ridendum numen, donaui cum ſale farre?
Et careis Ariſteum, boue culta Priapum?
Herbiferique rudi ſeruantem ruris aſellos?
Semicaprum capro Faunum?Titanaq́; tauro?
Alcidem rapus? cauſis immanibus orcum?
Mille Iouem vitulis?totidèm te falcifer agnis?
Nònne racemifero feci ſolennia Baccho?
Multotiès etiam Veneri,Cererìq́; litaui:
Sed mihi poſcenti non affuit vllus eorum.
Proh pudor à quibus auxilium decepta petebam,
Quorum pars ſtupris,pars cladibus antè vacabat,

Ea docet, Chriſtũ ſi liũ ſuum liberaſſe a dæmonio per merita ſanctorũ fratrũ, deos uerò gẽtium nihil poſſe.

Et furtis: alios Regno terriſq́; repulſos,
Exuſtos alios,omnes & morte retentos
Nouimus.Eſt ſed vera ſalus medicinaq́; Chriſtus,
Qui me ſeruauit,natum ſaluauit,auerni
Faucibus abſtraxit,meritis precibusq́; ſuorum
Sanctorum,dæmon quos peſſimus omnibus horis
Nomine clamabat, quos & virtute ferebat
Præcipuos.His auditis, Præfectus iniquus
Inquit;Dic vbì ſunt hi,quòue morentur in vrbe.
Cui ſic illa refert:Drumentinis potiuntur
Hoſpitijs.Victorem mox accire Tribunum
Præfectus iubet,& Drumentum dirigit,iſta
Mandans:Perge celer ſtipatus milite,ſauos
Et fratres blaſphemantes decreta deorum

Victor tribunus mittitur ut cõprahẽdat martyres.

Omnimodis inquire,repertos colla catenis
Nexos,fac noſtrum præſentes ante tribunal.
Victor ad hoc animo faciendum tendit eodem
Quo directus erat:ſed talibus excidit auſis
Aetherea virtute repreſſus,repperit omnes
Orantes,vultum quibus iutulit ipſe minacem,
Hæc referens:O turba deis inuiſa ſupremis,
Vos hominum crimen, quo certiùs omne piatur,
Spernere libamen populos ſuadendo docetis.
Donatus reſpondit:Auarum ſpero putares
Plenum diuitijs, ſi nil conferret egenis:
Rebus abundamus,quas vos & habere deceret:
Hæ ſunt cæleſtes,damus has cupientibus omnes,
Spontè Deo vino qui colla iumentia flectunt.
Victor ad hæc:Pòſt ergo Iouem qui credat et acre?
Non erit Alciden,ſi cuncti credimus iſtum
Eſſe Deum ſolum,quem dicitis.Indè beatus
Donatus dixit:Ratione probabimus apta,

S. Donat° probat Iouẽ et cæteros falſos eſſe deos.

Hos,Victor,non eſſe Deos. Hominum prior ætas
Antè pererrato quàm cæli filius orbe
Saturnus naui Tuſcum ueniſſet in amnem,
Montibus & ſyluis vitam ducebat agreſtem,
Moribus & tectis, potuque ciboque ferarum,
Hic docuit tam diſperſos & legibus uti,
Et ratione frui,Latium meritoque uocari
Italiam,cuius tutus latuiſſet in oris.
Indè rudis Regem diuino cœpit honore
Laudibus & ſummis extollere concio, uel quòd
Struxerat huc animos humanis cultibus ipſe,
Vel quòd adulanti ſibi præmia grata ferebat.
Deniquè ſic charus proprijs cùm ciuibus eſſet,
Mortuus effigie quò donaretur æterna,
Eſt viſum populo,quæ teſtaretur amorem,
Imperiumque ſui:quem poſteritas coluiſſe
Dicitur, ut cupidos faceret de more ſequentes
Ad benè regnandum.Sic India maxima Bacchum,
Creta Iouē,Venerē Cyprus, plebs Delphica Phœbũ,
Nobilis atque Samus Iunonem,Troiaq́; Martem,
Alcidem Lindus,ſacrauit Roma Quirinum.
Vt reliquos taceam, Saturnum pectore ſano
Eſſe Deum cenſes, qui nati ceſſerat iræ,
Qui pulſus Regno fugit, latuitque tot annis?
Quòue modo credis non uim mortemque timere,
Qui fugit,ut lateat? qui nullam ſperat habere,
Ad pelagi fluctus niſì confugiendo,ſalutem?
Quis Deus hic erat?Hinc ſequitur, quod celſa poteſtas
Natorum non ſit.cùm non fuit vlla parentis.
Ergò nec Alcides Deus eſt,nec Iuppiter ipſe:

Oſtendit hunc eſſe Deũ, qui fecit cælũ & terrã.

At uerè Deus eſt,cui nulla ſuperflua,nulla
Imperfecta ualent,aut extera,prorsùs ineſſe.
Hic de materia nulla,nec pondere quouis
Mundanam molem tam mira condidit arte,
Caſibus addictam nullis,ſed creditur eius
Perpetua ratione regi, uirtute tueri.
Hunc homines infelices cognoſcere nolunt,
In ſimulacrorum dum corda ſuperſtitione
Deponunt, & ſublimem,quem conditor idem
His dederat vultum,quo poſſent cernere cælum,
In terram flectunt potius,quæruntq́; deorsùm
Quod debent ſursùm. Quantùm ſit mente minutus,
Dicere quis poterit, ſtatuas qui poſcit,& orat?
Atque die toto ſuſpirat, ſupplicat,adſtat?
Aſſidet illis,ſiue ſtipem iacit,aut litat?Et cùm
Suſpiciat tanto ſtudio, qui fecerat illas,
Contemnit fabrum?Quæ res peruerſior iſta,

Si

Si ſtatuarius eijcitur, ſtatuæ venerantur,
Quique deos fecit, votis non poſcitur vllis?
Quam uè poteſtatem, quam vim retinere valebunt,
Cùm qui fecerit, haud habeat? Sed nec faber illis
Quos habuit ſenſus, audire, uidere, aliosquè
Ferre quidem potuit. Viuum, qui viuere quærit,
Eſſe Deum credat: Moriatur nanque neceſſe eſt,
Qui ſe defunctis adiudicat. Eſt tibi, Victor,

Miratur Victor, deos ſupplicibus dare reſponſa.

De Ioue, vel reliquis dubitatio qualibet? Vna,
Victor ait, tantum: cur effigies dare poſſunt
Supplicibus reſponſa ſuis? Nam quòd deitatis
Nil habeant penitus, facili ratione probaſti.
Donatus dixit: Res, de qua conſulis, hæc eſt
Humani generis deceptio, perniciesque,
Vnde quod emergat, rationem ſi cupis, edam.
Has prius in ſpecies quàm pontus, terra, polusque
Extarent, opifex rerum Deus arte ſuprema
Compoſuit Cherubin, Seraphin, necnon aliorum
Agmina ſpirituum: quos inter condecorauit
Sic mirabilius, ſic & precioſius unum;
Eius ad ornatum reliqui quaſi veſtis ut eſſent,
Quo precioſa unius tantorum gloria longè
Præcipuum faceret, cui non æquabilis eſſet.
Qui cùm ſic inter ſociorum caſtra niteret.
Perſpicuè, ſtella velut inter Luna minores,

Luciferi caſus cũ ſuis adhærentibus.

Mox maieſtati diuinæ, qua fuerat tunc
Inferior tantùm, ſimilem ſe poſſe putauit
Atque parem fieri. Sed quid latet Omnipotentem?
Dum cupit hæc, cecidit, ſecum deiectus & ordo
Nequitiæ ſuæ eiuſdem: genus vnde creator
Protinùs humanum finxit tellure madenti,

Homo creatur, ut poſſideat diaboli locum.

Cui patriam, decus, & lucem præberet eorum:
Id quoquè militiæ bonitatis amore ligatæ
Aequandum numero decreuit prole futura.
Principioque uirum cum coniuge protulit orbi,
Et poſuit medijs paradiſi in fructibus, illi

Gen. 2.

Mandans, Ex omni paradiſi veſcere ligno,
De ligno verò nè mande boniquè, maliquè,
In quo conſiſtit nocitura ſcientia vitæ,
Mortis & intentans pœnam, ſi fortè fuiſſet
Hæc tranſgreſſus homo. Sed apoſtata ſpiritus ille
Vidit, & inuidit, doluitquè, quòd vnde ſuperbus
Decidit, humano generi locus ille daretur.
Tunc oculis Euæ dirum ſe vertit in anguem,
Arboris & vetitæ ieiunia ſoluere fructu,

Peccat homo ſeductione diaboli. Gen. 3.

(Res erat hæc etenim pulcherrima) ſuaſit, & illa
Decepit deceptu virum: mox deliciarum
Cum conſorte loco caruit, vitamquè perennem
Qui fruiturus erat felix, niſi culpa fuiſſet,
Præcepti, pœnæ, vel muneris immemor idem
Perdidit, & mundo regioni mortis adhæſit.
Hoc ità confuſo, lamentum, mœror, & angor,
Et dolor, obtrectatio, deſperatio, luctus,
Aerumna, angor, ſolicitudo, moleſtia, languor,
Et metus, atque pudor, pauor, exanimatio, terror,
Ira, libido, odium, diſcordia, ſi qua uel huius
Sunt generis, genus omne ſuum cepere: priusquè
Poſt protoplaſti delictum peſtifer egit
Angelus immenſum facinus liuoris iniqui,
Perderet ut frater fratrem. Scelus indè, nefasquè
Crimen, & omne malum Domino cæliquè ſoliquè
Inuiſum docuit populos, tantumquè ſubegit

Dæmon hominẽ docuit adorare ſimulacra per quæ reſpõſa ei dedit.

Hos, vt adorarent, ſpreto factore, creata,
Aera ſcilicet, & terram, pontumquè, plumquè,
Ignem, ſydera, ſtellas, fontes, flumina, ventos,
Et nemora, & lapides, immania monſtra ferarum,
Vel quicquid ſolus poterat: ſtatuasquè deorum,
Per quas deceptis reſponſa nociua referret,
Inſtituit, iuſſitquè coli, ſic impulit illos
In barathrum mortis, quo ſe miſer excruciandum
Nouerat æternum. Fuit hoc miſerabile cunctis
Ius mortalibus impoſitum, dum cunctipotentis
Filius, humanæ ſumma pietate ruinæ

Lapſus hominis per Chriſtum reparatur

Compatiens, mirabiliter de Virgine carnem
Sumpſit, & effuſo precioſo ſanguine priſcum
Soluit delictum, culmen credentibus atque
Præbuit, undè priùs primi cecidere parentes.
Hinc eſt, quòd Sathanas doctiſſimus arte nocendi,
Nam nec momento deſiſtit perditus vno
Exercere nefas: regesque, ducesque, tribunos
Chriſtum confeſſis multos facit eſſe tyrannos,
Vt pereat ſecura fides, quam ſæpè doloris
Interitusque ſui cauſam videt eſſe ſecundi.
Hic tuus, ò Victor, Iouis eſt, Saturnus, Apollo,
Hic Cyrrhæa quidem ſecreta retexit, & iſte
Auſeris horrenda Capitolia voce tuentis
Ignauum numen peiores v; poſt cunctis
Gentibus edocuit dominos ſeruire Quirites.
Nunc agè, nè cæcus furor hic te perdat & error

Credit Victor cum ſuis militibus in Chriſtũ.

Tantis ſupplicijs, ex toto corde fatere
Eſſe Deum Chriſtum, ſacroque renaſcere fonte.
Victor vt à cuncto fratrum pia dicta ſenatu
Hæc ſenſit, cum militibus diuina ſalutis
Perpetuæ lætus ſuſcepit munera. Longo
Cumque moram vetitum feciſſent tempore, plures
Qui caperent illos Præfectus miſit, & omnes
Compedibus nexos Carthaginis arce retruſit.
Iamq; dies alius comitantes ocia ſomnos
Expulerat, roſeis ſolaris ſtella quadrigis
Ibat in excelſum, ſibi cùm iubet ante tribunal

Sancti martyres ad tribunal Præfecti ſiſtuntur.

Adduci ſanctos acer Præfectus, eosq;
Increpat his uerbis: Summosq;, homineſq;, deosq;
Iure quidem rebar ſtudijs huc vſque colendos
Omnibus, irrita nec digitis incendere thura,
Vana nec orantem me ſoluere uota putabam.
Vos (ut comperimus) uixa quocunque ualetis,
Exhibitos ſuperis tot religionis honores
Temporibus cunctis, contemnitis, eſſeq; nuſquàm,
Neſcio quo pacto tamen, hos impunè probatis.
O quotiès quotiès eſſet mihi cultus inanis
Victima perniciem, ſed non latura ſalutem.
Talibus ipſe fidem forſan nugis adhiberem,
Ni Iouis auxilij mundus confideret omnis,
Illius & nutu Romana potentia ſemper
Mitteret indomitas ſub fortia fœdera gentes.
Sed uos obteſtor per cæli numina, qui nunc
Orbis ad exitium ſcelus hoc defenditis, vndè
Improba tam dirum primùm mens iſta venenum
Hauſit, & Herculei fœdum plùs ſanguine monſtri?
O pietas innata deis, quæ ſola furentes
Blaſphemosq; reos non mortis damna ferendo
Perdit, ſed patria tantùm bonitate monendo

Suffert: nam meritò vos iam palus illa teneret,
Quæ negat aſcenſus inferna petentibus umbris,
Si quenquam ſuperis hæc ob maledicta placeret
Perdere. Deniquè nos, quibus eſt iniuria nulla
Auribus iratis non admittenda deorum,
Dignos ſupplicijs decernimus omnibus illos,
Qui contra patrias leges pia ſacra refutant.
Sacrificate deis, ceſſet veſania ueſtra
Vltrà diuinos animis audacibus, auxit
Quos dominus Cæſar terrarum, ſoluere cultus.
Sin aliter, per Cæſaream tormenta ſalutem
Præcipites acerrima uos ſub tartara mergent.
Maximus hic furor eſt, inſania maxima, crimen
Grande, ſcelusq́; nouum, cæleſtia numina cuidam
In cruce crudeli poſtponere morte perempto.
Finierat. Retulit Donatus uerba quieto
Pectore, corde pio, facie uultuque ſereno,
Fratribus aduitentibus: O Præfecte, refelli

Egregiũ S. Donati ad iudicẽ reſpõſum.

Quàm facilè poßis, conflictus hic ipſe docebit.
Sacra deis ueſtris nunquàm facimus, neque thura
His incendimus: hunc proprijs inſudat amorem
Supplicibus, quibus auxilium Tarpeius opemq́ue
Fert Iouis ille ſuam, ſolito qui fulmine rupem
Terret: non odium nobis valet eius obeſſe.
Non amor ipſe quidem, non trux valet ira timorem
Addere: ſi qua tibi uis eſt, licet experiaris
Vtrum dæmonibus poſſit plebs credere Chriſti.
Sed uolumus te noſſe, quòd hoc certamine cuncti
Poſſumus occidi, uinci non poſſumus, & quòd
Defunctus noſtrum fuerit quicunque, ſuperſtes
Fortior apparebit, erit uictoria noſtra,
Virtus noſtra, uigor noſter, noſtrumq́ue tropbæum
Crux Chriſti, quod polluto ſcelus ore uocaſti.
Infremuit Præfectus ad hæc: Tunc mandat in oẽs

Fuſtibus cæduntur SS. martyres.

Fuſtibus hos animaduerti. Conſtanter ad ictus
Corpora multiplices tenduntur ſacra, cutisq́;
Sciditur, atteritur caro, ſanguis defluit, oſſa
Franguntur, nudantur uiſcera, ſpesq́ue, fidesq́;
Et dilectio ſola manent, quæ tam cruciatus
Immanes ſuperant: tantùm ſunt dulcia Chriſti
Præmia militibus. Poſt iſta pericula tetro

In carcerem detrudũtur.

Carceris & diro ſancti religantur in antro,
Vt regi, ſi res ſinat, omnes Maximiano
Repræſententur: media tùm nocte repentè
Cæleſti fulſit cuſtodia lumine, quod non
Lumina cuſtodum ualuerunt ferre, ſed unus
Ex his dum ſtudioſiùs intendit, profitetur

Angelus Domini diſſoluit eorum uincula.

Amiſiſſe ſuum: factumq́ue ſtupentibus ipſis,
Angelus in tantis fulgens ſplendoribus inquit:
Miſit me Dominus diſſoluere vincula ueſtra.
Dixerat, & ſubitò, quibus arctabantur eorum
Colla, manusq́;, pedes, ruptæ cecidere catenæ.
His mirabilibus Carthago ſuperba mouetur,

Tota ciuitas hoc mouetur miraculo.

Exultat populus, collaudat & omnipotentis
Chriſti virtutem, ſanctos ueneratur: iniquum,
Immanem, ſæuum, uiolentum, carnificemq́;
Dicit Præfectum, cuius furor impietatum
Tranſcendit metas, humana rupit & ipſa
Fœdera naturæ, quem mentis non pudor ullus
A ſcelerum tanto ualuit reuocare reatu.
Senſerat attonitus populari uoce tyrannus
Ciuibus execrabile factum diſplicuiſſe,
Mœnibus atque uiris illuſtrem fortibus vrbem
Coniurare timet, vel, quod ſolet ipſa, rebellis
Nè fiat, nè plus noceat, ne deniquè contrà
Arma furor reparet, timido tum pectore curas
Colligit ingentes: & ſecum mente volutat,
Quid ſit opus facto, nec eum ſuffragia poſſunt
Vlla, fugam præter, cauſa quacunque tueri.
Noctis ad ingreſſum nauem de littore ſolui

Fugit Præfectus noctæ media aſſũptis ſecũ ſanctis fratribus.

Secretò iubet, & trucius dubium uariumq́;
Carpit iter pelagi, nocturna ſilentia rixæ
Eripuere metus, & cuius luce potiri
Non potuit, tandèm tenebroſo tempore ſumpſit
Noctis amicus opem: nullum formidinis vltrà
Stare locum reputauit amens, ſed perdere ſacra
Intrepidus ſæuis deuouit corpora pœnis.
Proſpera gauiſi, ſicut rebantur, in altum
Vela dabant nautæ, procul & Carthaginis alta
Mœnibus abducti gratam tribuere quietem
Corporibus feſſis: ſubitò cùm turbidus Auſter
Aëra concutiens rutilantia luce ſerena
Sydera condenſis & nubibus abdidit atris,
Flatibus horriſonis uaſti maris unda procellis
Intumuit. Trepidæ nauis tunc rector in omnes
Clamat, ut euigilent, pelagiq́ue proteruia, monſtrat,

Periclitatur de uita, agitat maris fluctibus.

Quanta paret, totũq́; polum Zephirisq́; notbisq́;,
Et mare confuſum, neſcit qua parte carinam
Obuertat: ferit hanc contrarius vndiquè ventus.
Enſifer Orion ſydus trepidabile nautis
Solus habet cælum, dux quæ ſolet eſſe viarum
Congrua temonis non lucet ſtella minoris:
Omnibus efficitur momentis ſæuior ira
Ponti: puppe, ſimul prora dextraq́ue ſiniſtra
Intrat parte fretum, deſperat quiſque ſalutis
Auxilium. Iam Præfectum ſuprema minantem
Pœnitet aufugij, ſuperos, Acherontaq́; poſcit,
Votaq́ue decernit non perficientia quicquam.
Vertitur ad ſanctos, ſi fortè iuuamina ferre
Poſſent in tanto caſu: tandèm vocat omnes

Poſcit ſanctorũ ſuffragia.

Nominibus fratres, rogat hos, oratq́; ſuperna,
Quam profitebantur, uirtute fugare procellas.
Cui mox arcano ſic reddunt pectore voces
Donatus, Felixque ſacras: Præfecte, nocentem
Si te numinibus, quæ cunctis excolis horis,
Omne ſcelus faceret, non plùs irata nocere
Deberent meritò tibi, quàm tot mortibus ultrà:
Nec dici fas eſt, ut iuſti quidlibet in ſe
Obtineant, operantibus illis ſi modò credas
Eueniſſe nefas tantum: ſed credere quenquam
Mente quidem ſanum nequaquàm poſſe putamus,
Vt bona, uel mala, quæ non ſunt, tua numina præſtẽt.
Ergò ſuperſtitioſa nimìs cultura recedat
Prorsùs, & à ſolito læſum libamine pectus
Fac cures, Chriſtumque colas, ſimulacra refutes,

Promittit ſe credituꝝ Chriſto, ſi p ſanctorũ orationes poſſit liberari à periculo.

Vt quòd te pudeat quæ dæmonis arte maligna
Feceris, hinc certè maris indignatio ceſſet.
Et Præfectus ad hæc: Mihi res hæc iuſta uidetur,
Numen adorari, quod tanta pericula ſoluit:
Nec tam praua mihi mens eſt, nec dira voluntas,
Vt cuius fuero liber uirtutibus, illi
Ingratus fiam: tantùm nè corpora noſtra

In

In tumulis tumulare ſuis mare poſſit iniquum,
Scilicet horrendo nè belua qualibet ore
Sorbeat, efficito precibus. Sic fatur: at illi
Protinus incipiunt aures pulſare tonantis
Vocibus his: Elementorum dominator & author
Chriſte Deus, cui tam pelagi, quàm cætera rerum
Inclinat natura caput, quæ prodere nunquàm
Præter te potuit, proprias nec condere vires,
Has ponti depelle minas, non iuſta tyrannum
Vltio, tot miſeros non inſipientia mergat,
Quamuis hoc meruiſſe ſuo pro crimine certum
Sit, tamen his emptis precio maiore cruoris
Vt ſaneas inſtare licet, tu fons pietatis,
Spes ſolaminis, auxilii fiducia, vitæ
Subſidium, portus requiei, ſemita pacis,
Irradia miſeris, pereuntibus auxiliare,
Erige labentes, mergentes excipe, ſicut
Quondàm diſcipulos his caſibus interituros.

Vide mirum orationis effectum, quæ fugat marinas procellas.

Talibus in dictis condenſa nubila cœlum
Diſcedunt, vltrà nec tangere fluctibus audet
Aequoris ira ratem: leui componitur aura
Tunc facies pelagi, tumidi maris unda paludis
Efficitur ſtagnum. Iam fletus omnis amaros
Nauta compeſcit, gaudetq́; timore fugato,
Se nimis horrēdæ mortis fugiſſe ruinam
Sanctorum meritis, multique repentè ſecuti
Sunt Chriſtum: ſolus mendaci clamitat ore
Præfectus, virtute Iouis pacata videri
Aequora, ſeq́; Iouis tantùm munimine tutum,
Atque reſeruatum patriæ, coniunctibus, aris.

Adſcribit noſtri ſacri Præfectus hoc miraculum Ioui.

Acta ratis velo, iuuenum validisq́; lacertis,
Felici curſu Siculis allabitur oris:
Præcipitis memores fluctus, mirabile ducunt
Heſperiæ tetigiſſe ſolum, littusq́; tenentes
Optata potiuntur humo, ſpatiantur arena.
Indè venenatis tentat configere telis
Alloquij Præfectus amens penetralia caſta
Sanctorum, ſtabili promittens fœdere, tantùm
Sacrificare Ioui placeat, fore ſemper amicos
Cæſaris, auctos diuitijs & honoribus illis,
Quos nouit patribus Romanis ferre ſenatus.
Nil agis, ò Præfecte, putas corrumpere verbis,
Quos noris pœnis nullis potuiſſe moueri.
Inconcuſſa fides non excutietur ab illis
Verborum phaleris, quam nec mucro remouebit,
Cùm ceruicibus inſtiteris vibratus eorum.

Nutritur blandiijs eos reuocare ad idolorum culturam.

Viribus hinc iterùm nautæ pro tempore ſumptis,
Altiùs æquoreas trepidantes ire per vndas
Proponunt, littus remis pulſare ſiniſtrum,
Perq́; Syracuſios portus, Catinosq́; meando,
Meſſanos tandèm, ventis ſpirantibus, intrant.
Hincq́; renaſcenti tenebris Phaethonte repulſis,
Regia Lucanis vrbs nobilitata colonis
Hos recipit, nec iam Præfecto, credere ponto
Seq́; ſuosq́; placet, via quæritur altera nulli
Cognita nauigio, tunc Imbritiamq́ue Locrosq́;,
Quaq́; Cuſentinus ſuaues ager efflat odores,
Linquunt præcipiti curſu Scyllatia rura,
Et mare Tyrrhenum, Calabrosq́; notantia fines
Sanctorum ſenſere pedes, ſenſere catenas
Colla recuruantes gemmis meliora vel auro.

Extimuitq́; duces Aphrorum nomine priſco
Drumentina phalanx, forteſq́ue potentia vidit
Atque triumphantes diſtinguens Apula rura
A Calabris & Lucanis. Vbi uerba Tyrannus
In faſto recitandæ diè, reticenda nefaſto
Sede tribunali dicturus, quatuor ex his
Officio citare iubet, qui ſic uocitati
Sunt, Arontius, Honoratus, Sabinianus,
Et Fortunatianus, quos conuenit amicis
Dictis: O quotiès monui uos cultibus uti,
Quos, ſua poſt ſuperos qui dat moderamina mundo,
Magnus amat Cæſar? ſi non inſania ueſtram
Confundit mentem, uel nunc parete ſupremis
Thura cremando deis. Cui ſic Arontius inquit:
Vt dijs ſacrificet noſtrum quem torſeris, optat
Pro Chriſto plecti, quàm uiuere pro ſimulacris.

Quatuor fratres citantur ad iudicis tribunal.

Vix benè dixerat, reliqui cùm torua minanti
Præfecto referunt: Aliud nil dicimus ultrà,
Nec facimus, quàm quod fratris uox ſacra probauit.
Indignatus ad hæc ueſana mente Tyrannus,
Hos iubet occidi quinta ſub luce diei
Ante kalendas Septembris. Pòſt in Venuſinam
Vrbem, alia redeunte die, uenit: hic quoquè fratres
Hi, Septimus, Felix, Ianuariusq́ue,
Conſolidata ſibi fidei documenta tenentes,
Et manifeſtantes uirtutum præmia Chriſti,
Cæduntur gladio ſub eadem luce. Recedens
Indè Tyrannus Velimanum tendit, ibiq́ue
Plenus quæſitis epulis terraq́ue mariq́ue,
Et uino, quod gemma capax aurumq́ue ferebat,
Plùs ſed adhuc ſitiens humani ſanguinis hauſtum,
Ante recumbentes allatos decapitari
Iuſſit: Vitalem, Satorum, Repoſitumq́ue,
Virgine ſub quarto ſolem referente Kalendas.

Gladio cæduntur ꝑnominati quatuor.

Item alij ſex, diuerſis tamen tēporibus.

Vltima lux magno finem poſitura labori,
Magnanimos ſummosq́ue duces, & robora belli,
Ad quæſita diù poſcebat præmia, cœli
Regia ſigniferi reliquos exceperat omnes.
Congaudete polo celebres, quos celſa triumphis
Curia ſupremis inter ſua ſceptra locauit,
Patritios fecit, Dictatoresq́ue creauit,
Non, Capitolina uelut eſt in rupe ſtatutum,
Semeſtri ſpatio, ſed tempore perpetuali.
Nam neque diuinis humana potentia rebus,
Nec honor æterno breuis eſt æquandus honori.

Vides ſanctorum animas poſt mortē recipi in cælo?

Conſulis ad culmen tendentem cura ſenatus,
Plebis & aſſenſus magnis maioribus indè
Erigit officijs, intercurrentibus annis,
Et maieſtati tantæ ſic præbet honorem,
Vt tamen hic ſolo non ampliùs imperet anno.
Egregius Chriſti miles ſemèl omnia ſumit,
Omnia ſemper habet, prætoria iura, curules
Sedes, & ſummos apices: non temporis illi,
Non alius caſus, non ius, non ulla poteſtas
Auferet imperium. tanti ſunt quippè uigoris
Præmia perpetuis non deficientia gazis.
Euolat intereà Præfectus uerſus Ecanam
Vrbem, quam uulgus mutata nomine Troiam
Dicit, & in fundo quodam remoratur eundo.
Huius erat fundi perpaucis auribus uſa
Fama priùs, ſed martyrio præſtante decorem,

Venit Ecanam Tyrānus cū duob fratribus ſuperſtitib.

MARTYRIVM SANCTI ET GLORIOSI APOSTOLI ET MARTYRIS ANANIAE,

Authore Simeone Metaphraſte.

1. Octobris iuxta Metaphraſten: Latini eũ habẽt 25 Ianuarij.

CVM impius Lucianus in partes Orientis io Bethagabre Exeutheropolis miſſus fuiſſet ab ijs, qui non minùs tunc ſuſceperat idolorum inſaniam, quàm ſceptra imperij, res Chriſtianorũ indagabantur maximè. Hic ergò Lucianus ſedens pro tyrannico tribunali, vel ante facta verbis ſptrabat vehemẽter, mala Chriſtianis, vt ità dicam, fabricãs. Literæque & edicta per totam peruadebant ditionem, vt qui nollent quidem ſacrificare dæmonibus, confiterentur autem Dominum noſtrum Ieſum Chriſtum verũ Deum, & eum colerent, non ſolùm acerbiſsimis ſubijcerentur ſupplicijs, & per ingem, beſtiam & mare, & vniuerſam aliam malorum ſpeciem mortem ſubirent: ſed etiam, io alienam regionem proijcerentur ſacra eorum corpora, canibus & beſtijs propoſita ad deuorandum: & nec in ſua quidem patria conſequerentur ſepulturam. Ananias ergò diuinus Domini Apoſtolus, qui erat ipſe quoquè unus ex ſeptuaginta diſcipulis, diuina quadam uirtute, & quæ ſub adſpectum non cadebat, viſione ex Antiochia, ubi Chriſtiani prima ditatus fuerat appellatione, venit Damaſcum, ut nec ipſa eſſet expers ſeminum veritatis, & fructus produceret pietatis.

Ananias ex 70 diſcipulis vnus. Act. 11.

Interim autem Saulus aduerſùs chorum Apoſtolorum magis magiſque parturiens, qui & minis in ipſos intolerabilia, & magna pèreitus erat inuidia, rogauit Pontificem, ut mitteret epiſtolas ad eas quæ illic erant, ſynagogas, vt qui Chriſtianorum opinionẽ tenere ſtatuerant, vincti & ſub cuſtodia uel inuiti ducerentur Hieruſalem. Illud autem ſapienter adminiſtrãſem habuit prouidentiam, quæ etiam ſolet eminùs deijcere ſemina occaſionum, quandò nouit id, quod eſt euenturum, tendere ad aliquod bonum. Ibat itaq; Saulus Damaſcum, & cùm iam appropinquaſſet ciuitati, uidet lucem cæleſtem, & humi procidens, audit: Saule, Saule, quid me perſequeris? &, Surge, inquit, & vade ad ciuitatem, & dicetur tibi, quid te oporteat facere. Et cùm ſurrexiſſet quidem, aperti erant eius oculi: neminem autem videre poterat. Sed ille quidem deductus, ingreſſus eſt Damaſcum. Tunc dixit ad Ananiam in viſu Dominus: Vade ad uicum rectum, & Saulo Tarſenſi manibus impoſitis, aufer ei nubem ab oculis. Nam is quoquè erit mihi uas electionis, & portabit nomen meum coram gentibus, & principibus, & filijs Iſrael. Venit ergò diuinus hic Ananias, ſicut ei dictum fuerat à Domino, & Saulo rursùs reddit videndi facultatem. Non ſunt autem ſingula perſequenda, cùm hæc liceat ſcire ex Actibus ei, qui voluerit. Ille autem & traducitur ad pietatem, & nomẽ ſimul mutat cum moribus, ex Saulo Paulus appellatus, & aſcendit in tertium cælum, & obit orbem terræ prædicans Euangelium, effectus tantus amore in Chriſtum, quantus priùs exiſtimabatur rabie aduerſùs Chriſtianos, robur corporis & animæ magnitudinem per utrunque oſtendens. Sic ergò Ananias, cùm Paulum ad ueram deduxiſſet uitam, & dupliciter illuminaſſet, & cum hac, quæ uidetur luce, eam quoquè, quæ intelligentia percipitur, ut Chriſtum videret, præbuiſſet, ibat per Bethagabre prædicans Euangelium, & ueluti quadam rationis participe ſagena, diuina ſcilicet doctrina, omnes, in quo incidiſſet, trahebat ad Dei agnitionem.

Act. 9.

S. Ananias Paulo Apoſtolo manus imponit, & uiſum reſtituit.

Magna mutatio in S. Paulo Apoſtolo.

Cùm in his autem verſaretur, comprehenditur ab ijs, quorum erat munus venari Chriſtianos, & ad filium tenebrarum, nempe Lucianum Præſidem, deducitur. Ille verò ſtatim quidem præſidet in frequentiſſimo theatro: uirum autem plurimùm admiratur, ut qui uideret pulchritudinem quandam ipſo adſpectu apparẽtem, & linguam multis ſcatentem gratijs. Hęc cùm vidiſſet, confugit ad perſonam benignitatis, & ſimulat manſuetudinem, intùs multam occultans feritatem, & ſermonem conuertens ad hylaritatem: Crede mihi, inquit, o Anania, conſulenti ea, quæ ſunt tibi utilia, & cum noſtris dijs fœdus iniens, nega eũ, quem prædicas, Crucifixũ, nec efficias, ut hæc pulchritudo, quæ eſt adeò digna ut ſpectetur, conſumatur à tormentis. Ille autem: Deum, inquit, verum adoro, eumque colo, & eum ſolum ſpecto, neque fuerit aliquid eo mihi iucundius, cuius ego ſum miniſter, qui etiam ad Pauli agnitionem, & ad ei reſtituendam videndi facultatem inſeruiui, qui Saulus quidem priùs nominabatur, Paulus autem à Domino nunc eſt, mutato nomine, nominatus, ut qui requieuerit à fluctu ignorantiæ, ad firmumque & ſolum portum, nempe Chriſti mei fidem, appropinquarit per agnitionem. Præſes autem: Videris, inquit, mihi, fretus magnitudine & robore corporis, etiam aduersùs ipſa ſupplicia tollere ſupercilium. Vndè etiam ſapientia redacta eſt ad inſipientiam, & abundantem prudentiam conſecuta eſt, ut video, leuitas. Hæc cùm audijſſet magiſter ueritatis, oculis & manibus ſtatim in cælum ſublatis: Domine Ieſu Chriſte, inquit, Deus uirtutum, nunquàm me ſuis retibus comprehendat inimicus: ſed mihi & propter te pati liceat, & tuis ornari coronis, & coniungi choro tuorum diſcipulorum. Atque ille quidem ſic orabat aſiduè: ſed preces exceperunt protinùs plagæ in nudo dorſo. Prætereà autem præcones quoquè acclamarunt: Pare præſidi, & dijs ſacrifica præpotentibus. Ananiæ autem ſenſim mouebantur quidem membra: citra locutionem verò preces ſurſùm mittebantur ad Deum.

S. Ananias comprehenditur.

Nititur impius Lucian⁹ blanditijs Ananiã ſubuertere.

Verberatur dorſum eius.

Cùm autem & tormentis & minis eſſet ſuperior, & exiſtimabatur fore, ut priùs deficerent percuſſores quàm plagis defeſſus eſſet is, qui percutiebatur, à tormentis quidem diſcipulus ſimul & martyr relaxatur: ad blanditias autem rursùs uulpes, Præſes, inquam, conuertitur. Sed nunc ſaltem, dicebat diſcipulo, ad te redi, & tuæ parce animæ, & miſerere tuæ pulchritudinis, quæ perit miſerabiliter. nam te grauiora excipient ſupplicia, iuro ipſos deos. Ille autem magno Chriſti amore cor inflammatus, fortiter & acriter reſpondit, ſe non ſolùm dæmonibus non eſſe ſacrificaturum, ſed curaturum, ut quoſcunque poſſet, ad fidẽ Chriſti conuerteret. Deindè linguę quoque neruos intendit in Præſidem, & eum verbis ferit acrioribus: Non erubeſcis, dicens, o uerè infelix, & ſubis foſſam pudoris, nũc quidem flagellans, nũc autem blanditijs

Egregia eius conſtantia.

irrepens,

irrepens, & tanquàm quendam animo tenerum in-
fantem verbis me mollibus demulcens? Propter hæc
ira correptus fuit Iudex; & iuſſit nudatum corpus
Laceraí vngulis & aduri-tur. martyris diſcerpi ferreis vnguibus: præterea autem
etiam aduri lampadibus, ut dum corpus paulatim
eliquaretur, diuturniores ad cor dolores affluerent.
Sed ferreos quidem vngues exiſtimabat martyr perinde,
acsi aliquis alius pateretur. Ignis autem illi
quidem ceſſabat, & non tanquàm ignis appropinqua
bat: in cor autem Tyranni quodammodò procede-
bat, & magis irritabat ad inſaniã. Qui et dicebat: Quo
uſquè nõ cedes iuſſis Imperatorũ, & quos ipſi colunt
deos, ipſe nunquè honorabis? Ille aũt: Cur me, inquit,
eadem & de iiſdem ſępenumerò loqui cogis, tãquam
eorum, qui in chorea ludunt, ſermonis curſum cir-
cumagentem? Scias ergò, ſcias & credas, non ſolùm
fore, ut nulla te vincat, non pœnis, non donis, non
blanditiis, non minis, neque ullo alio: ſed vt eos etiã,
qui iam ſunt ſuperati, & in errorem ſua ſponte inci-
derunt, acerbè defleam, & te præ cæteris lugeam, qui
non ſolùm es tibi cauſa interitus, ſed etiam multis a-
liis, nonnullos quidem inducens, multos verò etiam
Dii gen-tiũ ligna et lapides opera ma nuum ho minum. inuitos cogens ſuſcipere impietatem. Neſcis, quòd
quæ à uobis colũtur, ſunt æs, & ligna, & lapides, qui-
bus vtens, tanquàm materia, homo, qui eſt Dei fig-
mentum, hęc fabricatur. Quemadmodùm ergò non
eſt abſurdum, ut opus adoret opifex? aut quiſnam ho
mo ſanæ mentis, operi ſuorum manuum cultum tri-
buerit, & bona ab eo petierit?

His ſeruus interitus magis ad iram cõmotus, cùm
deſperaſſet ſe uerbis poſſe decertare aduersùs athle-
tam, ut lapidibus ipſum obruerent extra ciuitatem is,
qui erat verè lapis: iuſſit adſtantibus. Ille autem etsi
ea erat paſſurus, pro lapidibus linguã immiſit in eos,
Ierem. 10 qui non ſunt dii, dicens: Dii, qui cælum & terram nõ
fecerunt, pereant. Cùm autem in loco fuiſſet præſti-
tuto, & lapidibus obrueretur, manus in cælum exten
dens: Rex regum, inquit, & Dominus dominantium,
tanquàm acceptum hoc habe ſacrificium, nẽpe hanc,
Lapidib. opprimit, quæ fit per lapides, conſummationem. Has ſtatim
preces Dei coronæ, & ad regnum, quod ſemper ma-
net, uocatio eſt conſecuta, primo menſis Octobris.

Verè aũt beatum corpus martyris quidam ex iis,
qui erant amantes Chriſtianorum, poſtquàm domũ
Sepelitur in pater-no ſolo. reuerſi eſſent lictores, cùm pulchrè ſuſtuliſſent, &
ſplendidiſſimè cõpoſuiſſent, in regione Damaſceno
rum depoſuerũt in paterna eius hæreditate: Ad glo-
riam patris, filii, & ſpiritus ſancti, quæ eſt una & inſe
parabilis Trinitas. Ipſi honor, potentia, maieſtas &
magnificentia nunc & ſemper, & in ſecula ſeculo-
rum, Amen.

VITA SANCTI NICETII TREuirorum Epiſcopi: Authore S. Gregorio Epiſcopo Turonenſi, Lib. de Vita Patrum, Cap. 17.

1. Octobr. SI fides dictis adhibetur, relato-
ribus ſacrorum operum pro fi-
dei merito fideliter arbitror eſ
ſe credẽdum: quia non omnia,
quæ in ſcripturis leguntur, ob-
tutibus propriis cerni potuerũt,
ſed quædam ipſius ſcripturæ re
latione firmata, quędam aliorũ
authorum teſtimonio comprobata, quædã verò pro-
prii intuitus authoritate creduntur. Verùm quod
peius eſt, qui peruerſo ſunt ſenſu, ut ſcripta non cre-
dunt, ità teſtificata reprehendunt: viſa verò, tãquàm
conficta, faſtidiunt, non habentes uel illud in ſua cre
dulitate, quod Thomas Apoſtolus geſtabat in corde,
dicens: Niſi videro, non credam. Beati quidem, qui *Iohan. 20*
non viderunt, & crediderunt: ſed ipſe ſaltẽ, ut vidit,
ſtatim credidit. Nam, ut diximus, multi uidentes non
modò non credunt, ſed & derident. Vndè & ego ali
qua de ſancti Nicetii Treuerici ſacerdotis uirtutib⁹,
virilitate, magnanimitate, ſanctitate ſcripturus, rep-
hendi ab aliquibus uereor, dicentibus mihi: Tu cùm
ſis iunior, quomodò ſeniorum geſta poteris ſcire?
Qualiter ad te eorum facta uenerũt? Nempe non
aliud, niſi conficta à te hęc, quæ ſcripta ſunt, decernũ
tur. Qua de cauſa relatorem huius operis in medio
ponere neceſsè eſt, ut hi, qui ueritati derogant, con-
fundantur. Nouerint igitur à beato Aredio Abbate
vrbis Lemouicinæ, qui ab ipſo Nicetio Antiſtite e- *Aredius Abbas, diſcipulus S. Nicetij: Eius vita eſt 24. Aug.*
nutritus, & clericatus ordinem ſortitus eſt, hæc, quæ
ſubiecta ſunt, me audiſſe: quem in hoc non credo il-
lum feſelliſſe, cùm per eum Deus eo tempore, quo-
dò mihi iſta retulit, & cęcorum illuminauit oculos,
& paralyticis greſſum præſtitit, & energumenos,
eiectis dæmonibus; ſanæ menti reſtituit. Nec
credendum eſt, eum mendacii nube obumbrari
poſſe, quem Deus ſæpius ab imbrium nube obte-
ctum ità protexit, ut imbutis ſociis, ipſe nulla ſtilla
rum cadentium infuſione madeſceret. Deniquè ſi de
tali re dubitatur, de beneficiis Dei diffiditur.

Aiebat ergò memoratus ſacerdos de antedicto An
tiſtite: Multa quidem, dulciſſime frater, de ſancto Ni
cetio bonorum uirorũ teſtimonio diuulgata cogno-
ui, ſed plura meis oculis propriis inſpexi, uel etiã ab
eo uix elicita cognoui. Et cùm mihi quæpiam de his,
quæ per illum Deus operatus eſt, explanaret, non co-
thurno iactantiæ tumeſcebat, ſed compunctus cor-
de, cum lachrymis aiebat: Ideò tibi hęc, fili chariſſi-
me, pandere uolo, vt & tu, eum ſumma conuerſans
innocentia cordis, ſimilia mediteris. Non enim ad
excelſa uirtutum Dei contendere quis poterit, niſi *Pſal. 23.*
fuerit innocens manibus & mũdo corde, ſicut tenor
Dauidici carminis canit. Hæc ergò de eo præfatus re
lator exorſus eſt.

Igitur ſanctus Nicetius Epiſcopus ab ipſo ortus ſui *Nota rem miram in nato S. Nicetio.*
tempore clericus deſignatus eſt. Nam cùm partu fuiſ
ſet effuſus, omne caput eius, ut eſt conſuetudo naſcẽ
tium infantium, à capillis nudum quidem cernebatur,
in circuitu verò modicorum pilorum ordo appa
ruit, ut putares ab eiſdem coronã clerici fuiſſe ſigna
tam. Eaindè ſtudioſiſſimis enutritus parentibus, lite-
riſque inſtitutus, Abbati cuidam in monaſterio com *Fit monachus, & Abbas.*
mendatur, in quo loco ità ſe deuotum Deo exhibuit,
vt migrante Abbate, ipſe ſuccederet. Iam uerò aſſum
pto Abbatis officio, tãtum ſe talemque ad inſtructio-
nem atque diſtrictionem fratrum exhibuit, ut nõ mo
dò agere, uerumetiam nulli liceret aliquid vel loqui
peruersè, dicens: Cauẽda eſt ſcurrilitas, dilectiſſimi,
omne uerbum ocioſum, ut ſicut totum corpus purũ
exhibere debemus Deo, ità etiam & os non ad aliud *Tria sũt in quibus labitur ge n⁹ humanum.*
aperiamus, niſi ad laudem Dei: quia tria ſunt, in qui
bus genus dilabitur humanum: aut enim cogitat, aut
loquitur, aut agit. Ergò uos, dilectiſſimi, oportet vi-
tare ſcurrilitatem, malitiam, & omne opus peſſimũ.
Multa & alia exhortabatur fratres, ut eos dignos Do
mino exhiberet ac mundos.

Venerabatur autem eum & Rex Theodoricus ma-
gno honore, eo quòd ſæpiùs uitia eius nudaret & cri
mina, caſtigatusq; emendatior redderetur: & ob hãc
gratiam, decedente Treuericæ urbis ſacerdote, eum
ad Epiſcopatum iuſſit accerſiri. Dato autem conſen *Ordinatᵉ Ep̃s Treuirorum.*
ſu populi, ac decreto Regis, ad ordinandum à uiris
ſummo cum Rege honore præditis adducebatur. Ve

runt-

runtamen eũm appropinquantes urbi, cadente ſole, ſixis tentoriis manſionem pararent, illi confeſtim laxaros equos per ſegetes pauperum dimiſerũt. Quod cernens beatus Nicetius, miſericordia motus ait: Expellite quantocyùs equos veſtros à ſegete pauperũ: alioquin remoueam uos à communione mea. At illi indignantes, dixerunt: Quænam ſunt hæc verba, quæ loqueris? Adhuc Epiſcopalem apicem nõ es adeptus, & iam excommunicationem minaris? Et ille: Verè, inquit, dico vobis, quia deliberauit Rex, vt me auulſum à monaſterio, huic oneri conſecrari iuberet. Fiet quidem voluntas Dei: ſed vllius voluntas in omnibus malis, me obſiſtente, non adimplebitur. Tunc curſu capido abiens, eiecit equos è ſegete: & ſic, cum admiratione hominum illorum, ad urbem deductus eſt. *Non reſpicit perſonam hominis.* Non enim honorabat perſonam potentis, ſed Deum tantùm & in corde, & in operibus metuebat.

Impoſitus itaque in cathedra, dum lectionum ſeriem auſcultaret, ſenſit neſcio quid graue ſuper ceruicem ſuam: cumque bis aut tèr manum ad ten tandũ iniecıſſet, nullius rei cauſam inuenire potuit, quæ hoc pondus inferret. diuertenſque caput ad dexteram & læuam, odoratus eſt odorem ſuauitatis. Intellexit igitur hoc onus, eſſe Sacerdotii ipſius dignitatem. *Seuerum ſe exhibet in peccatis coercẽdis.* Aſſumpto uerò Epiſcopatu, tam terribilem ſe præbuit omnibus, ſi Dei mandata non ſeruarent, ut imminere mortem proximam uoce præconia teſtare tur. Super quibus pauca loqui placet ad roborandam Sacerdotum cenſuram, uel ad inſtructionem populi, ſiue etiam ad ipſorum Regum præſentium emendationem.

Nam cùm Theodorico decedente, Theodobertus filius eius regnum ambiſſet, ac multa iniquè exerceret, & ab eodem plerunquè corriperetur, ꝙ vel ipſe perpetraret, uel perpetrantes non argueret, aduenit dies Dominicus, & ecce Rex eum his, qui ab hoc Sacerdote communioni abeſſe iuſſi fuerant, eccleſiã eſt ingreſſus. Lectis igitur lectionibus, quas canõ ſanxit antiquus, oblatis muneribus ſuper altare Dei, ait Sacerdos: Non hic hodiè Miſſarum ſolennia conſummabuntur, niſi communione priuati, priùs abſcedãt. *Nota rẽ admirandam.* At Rege renitente, ſubitò exclamat unus de populo, arreptus à dæmone puer iuuenis: cœpitque voce ualida inter ſupplicia torturæ ſuæ, & ſancti uirtutes, & Regis crimina confiteri: dicebatque Epiſcopum caſtum, Regem adulterum: illum timore Chriſti humilem, hunc gloria regni ſuperbum: illum ſacerdotio impollutum, à Deo in poſterum præferendum: hũc, ab authore ſceleris ſui velociter elidendum. Cumqꝫ Rex timore concuſſus, peteret ut hic energumenus ab eccleſia eiiceretur, dixit Epiſcopus: Prius illi, qui te ſecuti ſunt, id eſt, inceſtuarii, homicidæ, adulteri, ab hac eccleſia extrudantur, & hunc Deus ſilere iubebit. Et ſtatim Rex iuſſit omnes hos, qui Sacerdotis ſententia dãnati fuerant, egredi ab eccleſia. Quibus expulſis, iuſſit Sacerdos dæmoniacum foràs extrahi: ſed cùm appræhenſa columna, auelli à decem uiris non poſſet, ſanctus Dei ſub veſtimento ſuo, propter iactantiam, faciens Crucem Chriſti contra dæmoné, relaxari præcepit. *Signo Crucis ſanat dæmoniacum.* Qui protinùs corruens cum his, qui eum trahere nitebantur, poſt paululũm ſanus ereƈtus eſt. Deindè poſt acta ſolẽnia requiſitus, nũquàm reperiri potuit, nec vllus ſciuit vndè venerit, uel quò abierit. Conijciebatur igitur à pluribus, eum à Deo miſſum, qui Regis Sacerdotiſque opera non taceret. Vndè factum eſt, ut Sacerdote orante, Rex mitior fieret, paſtorque à Domino remuneraodus, dignè propheticum illud audiret: Qui tedduderit precioſum de uili, tanquàm os meum erit. *Ierem. 15*

Quotidiè aũt prædicabat Sacerdos populis, denudans crimina ſingulorum, & pro remiſſione deprecans aſſiduè cõfitentium. Vndè aduerſus eum ſæpiùs odii virus exarſit, quòd tam veraciter multorum facinora publicaret. Nam plerunquè ſe perſecutoribus vltrò obtulit, & gladio exerto ceruicem præbuit: ſed nocere ei Dominus non permiſit. Voluit uanque pro iuſtitia mori, ſi perſecutor fuiſſet infeſtior. Aiebat. n. Libenter moriar pro iuſtitia. *Cupit mori pro iuſtitia.* Sed & Clotarium Regẽ pro iniuſtis operibus ſæpiùs excommunicauit, exiliũque minitante eo, nunquàm eſt territus. *Excõmunicat regẽ.*

Quodam verò tempore, cùm iam ad exiliũ ductus, ab Epiſcopis reliquis, ꝗ adulatores Regis effecti fuerant, remotus eſſet, atq; à ſuis omnibus derelictus, vni Diacono, qui adhuc perſtabat in fide, ait: Quid tu nunc agis? Quarè nõ ſequeris fratres tuos, ut eas quò volueris, ſicut illi fecerunt? Qui ait: Viuit Dominus Deus meus, quia vſquequò ſpiritus meus intrã hos actus contentus fuerit, nũquàm derelinquã te. Et ille: Quia, inquit, hęc dixiſti, dicam tibi, quæ Domino reuelante cognoui. Cràs enim in hac hora, & honorẽ recipiam, & Eccleſiæ meę reſtituar. *Prophetiatius.* Hi autem, qui me reliquerunt, cum magno pudore ad me confugient. Præſtolabatur itaque Diaconus rem promiſſam attonitus. Quod poſteà eſt expertus. Illuceſcẽte enim die craſtina, ſubitò aduenit legatus Sigeberti Regis cum literis, nuncians Regem Clotarium eſſe defunctum, ſeque regnum debitum eum Epiſcopi charitate debere percipere. Hæc ille audiens, ad Eccleſiam regreſſus, poteſtati reſtituitur: confuſiſque his, à quibus de celictus fuerat, omnes in charitate recepit.

Iam verò quàm fortis fuerit ad prædicandũ, quàm terribilis ad arguendum, quàm conſtans ad ſuſtinendũ, quàm prudens ad docendũ, quis euoluere queat? Vnus enim ei ſemper erat rigor in proſperis & aduerſis: nec minitantem timuit, nec à blandiente delu ſus eſt. Verè autem (ut aiebat relator ille memorat) fuit, iuxta Paulum Apoſtolum, iniuriatus periculis fluminum, periculis latronum, periculis in ciuitate, periculis in falſis fratribus, & reliqua. *2. Cor. 11* Nam quadam die dum Moſellam fluuium nauigio tranſiret, inter pilas pontis fluctuum actus impulſu, palmis tantùm pilæ adhæſit, pede continens nauem: & ſic ab intuentibus iam ad demerſionem paratus, erutus eſt: Quod non ſine tentatoris inſidiis ſe pertuliſſe ferebat. Sed & ipſe author criminis plerũquè ſe obtutibus eius non ciuarus oſtendit. Nãque dum quadam die iter ageret, deſcendens ab equo, inter vepres condenſos uentris purgandi gratia eſt ingreſſus: & ecce aſſiſtit ei umbra teterrima, ſtatu procera, craſſitudine valida, colore tetra, quæ oculorum ſcintillantium immenſitatem in modum tauri petulantis habebat, ore patulo, quaſi ad deglutiendum uirum Dei parata. At illo faciente ſignum Crucis econtrà, in modum fumi aſſeẽ dentis euanuit. *Signo Crucis dæmonem fugauit.* Quo non ambigitur ipſum ei ſceleris principem fuiſſe monſtratum.

In ieiuniis aũt ualdè (vt diximus) fortis erat. Nam cæteris cęſſantibus, ſępè ipſe contecto capite à cucullo, nè agnoſceretur in publico, cum uno tantùm puero ſanctorũ baſilicas circuibat. Sed & curationũ gratia data eſt ei à Deo. Dum autem hæc in illo, vt ſuprà diximus, habitu ſanctorum habitacula circuiret, ad templum ſancti Maximini Antiſtitis acceſſit. In cuius atrio poſt multas debacchationes tres energumeni preſſi ſopore quieſcebant. Cernens igitur eos ſomno deditos, fecit ſignum Crucis econtra: ſtatimq; expergefacti, eleuantes in ſublime uoces, dato impetu ad vomitũ, emundati ſunt. *Eodẽ die tres energumenos mũdauit.* Cùm autem lues inguinaria Treuericum populum in circuitu ciuitatis valdè vaſtaret, & Sacerdos Dei pro ouibus cõmiſſis Domini miſericordiã imploraret aſſiduè, factus

eſt ſonus de nocte magnus, tanq́ tonitruum ualidũ ſuper pontem amnis, itá ut putaretur urbs ipſa abſorberi. Cumque omnis populus exterritus, in lectulis reſediſſet, lethiferum ſibi interitum opperiens, audita eſt in medio rumoris uox una cęteris clarior, dicens: Et quid hic, o ſocij, faciemus? Ad unã enim portam Eucharius Sacerdos obſeruat, ad aliã Maximinus excubat: in medio verſatur Nicetius. nihil hic vltrà præualere poſſumus: Itaque ſinamus hanc urbem eorum tuitioni. Hac uoce audita, ſtatim morbus quieuit, nullusque ab eo vltrà deſunctus eſt. Vndè non ambigitur, virtute memorati Antiſtitis ciuitatem fuiſſe defenſam.

Vota qd inferant ſanctis locis, ubi qe ſcunt.

Inuicsius autem quodam tempore Sacerdos à Rege, dicit ſuis: Quærite nobis piſciũ multitudinem in abundantia, ut euntes ad occurſum Regis, & noſtrũ expleatur debitũ, & amicis miniſtretur affatim. Dixeruntq; ei: Lapſus noſter, in quem piſces decidere ſoliti ſunt, prorsùs deſertus habetur: ſed & materiæ ipſæ de locis ſuis amnis impetu euulſæ noſcuntur. Nõ eſt igitur, qualiter iuſsio ueſtra adimpleatur, dũ non eſt in promptu, quomodò capiantur quę præcipis. Ille uerò hęc audiens, ingreſſus in cellulam ſuã, uocauit puerum, & ait: Vade, & dic cocorũ præpoſito, ut exhibeat piſces ab amne. Qui iuſſa referens, deriſus eſt ab homine. Reuerſo aũt ait Sacerdos: Scio quia locutus es ea, quæ præcepi, ſed audire noluerunt. Vade rursùs, & dic eis vt eant. Cumq; bis aut tertiò hãc ordinationem durè ſuſciperent, cõmoti tãdèm abierunt ad lapſum: adſpicienteſq; cum maxima admiratione, inuenerunt eum itã refertũ piſcibus, vt decem viri, quæ repererant, via ferre potuiſſent. Ex quo manifeſtũ eſt, quòd ſancto huic uirtus diuina ſæpiùs oſtendebat, quæ ei opportuna erant.

Magno miraculo piſces inueniuntur permulti.

Sed nec hoc ſilendũ putaui, quod eidem de Regibus Francorum à Domino oſtenſum fuit. Vidit enim in viſu noctis turrem magnam, tanta celſitudine præditam, ut polo propinqua ſuſpiceretur, habentem feneſtras multas, Dominumq; ſtantem ſuper cacumen eius, & Angelos Dei per ſpeculas illas poſitos. Vnus aũt ex eis tenebat librũ magnum in manu, dicens: Tãtum temporis Rex ille victurus eſt in ſeculo: nominauitq; omnes viritim, uel qui eo tempore erãt, uel deincèps nati ſunt: dixitq; & qualitatẽ regni, & quantitatẽ uitæ eorũ: ſed & poſt vniuſcuiuſq; nomen ſemper, Amen, cęteri Angeli reſpõdebant. Sicq; prędicta omnia in poſterum ſunt impleta, quemadmodum ſanctus per præfatam reuelationem annunciauit.

Viſio eius.

Regreſſus autem à Rege euectu nauali, obdormiuit. Et ecce commotus vento fluuius, cœpit fluctus in excelſa porrigere, itá ut putaretur nauis ipſa demergi. Sacerdos autem, ut pręfati ſumus, dormiens ſomno neſcio quo, ut plerunquè dormientibus euenit, quaſi ab aliquo oppreſſus eſt. Excitatus verò à ſuis, fecit ſignum Crucis ſuper aquas, & ceſſauit procella. Deindè ſuſpirans crebriùs, interrogatusque à ſuis, quid vidiſſet, ait: Silere quidem decreueram, ſed tamen dicam: Vidi enim me quaſi per uniuerſum orbem retia ad capiendum extẽdere, & nullus erat adiutor meus, niſi tantùm hic puer Aredius. Et meritò eum Dominus retificem oſtendere uoluit, qui quotidiè populos ad diuinum officium capiebat.

Signo Crucis cõpeſcit fluctus.

Viſio eius altera.

Venit autem ad eum homo quidam, cęſariem barbamq; prolixam efferens: proſtratusq; ad pedes eius, ait: Ego ſum, Domine, qui in maris periculo poſitus, tuo adiutorio ſum ſaluatus. At ille obiurgans hominem, cur de eo laudationis huius proferret gloriã, ait: Dic, qualiter te Deus ab hac neceſſitate eripuit: nam uirtus mea nullum iuuare põt. Qui ait: Nuperrimo tempore, cùm nauem aſſcendens Italiam peteré, multitudo paganorum mecũ ingreſſa eſt: inter quos & ego tantum ſolus eram inter illam ruſticorũ multitudinem Chriſtianus. Orta autem tempeſtate, cœpi inuocare nomen Domini, atque ut me interceſſio tua eriperet, flagitare. Pagani uerò inuocabant deos ſuos, & ille Iouem, iſte Mercuriũ proclamabat: alius Mineruam, alius Veneris auxilium flagitabat. Cumq; iam in diſcrimine mortis eſſemus, aio ad eos: O uiri, nolite hos inuocare: nõ ſunt enim dii iſti, ſed dæmones. Nam ſi vultis de præſenti interitu erui, inuocate ſanctum Nicetium, ut ipſe obtineat cum Domini miſericordia nos ſaluari. Cumque una uoce eleuata in huiuſmodi clamore dixiſſent, Deus Nicetii, eripe nos: protinùs mare mitigatum eſt, ceciditque uentus, ac ſole reducto, eò, quò uoluntas noſtra fuit, nauis acceſſit. Ego autem uoui, nè priùs comam capitis tonderem, quàm tuis obtutibus præſentarer. Tũc iuſſu Epiſcopi tonſuratus homo, Aruernum adiit, vndè ſe eſſe confeſſus eſt.

Nota: S. Nicetius adhuc uiuens inuocatur.

Innumera ſunt enim, quæ de hoc viro relata à memorato Abbate cognouimus, ſed finiendum libellum puto. Cùm autem propinquum tranſitus tempus migrationis ſuæ cognouiſſet, fratribus retulit, dicens: Vidi Paulum Apoſtolum cum Iohanne Baptiſta inuitantem me ad requiem ſempiternam, atque exhibentem mihi coronam cæleſtibus margaritis ornatam, ac dicentibus mihi viris: Talibus enim ſpeciebus perfrueris in regno Dei. Hæc quibuſdam fidelibus referens, poſt paucos dies modica febre pulſatus, ſpiritũ præmiſit ad Dominum: ſepultusq; eſt in baſilica ſancti Maximini antiſtitis, cuius nunc tumulus plerunquè diuinis virtutibus illuſtratur.

Viſione inuitatur ad cæleſtia.

De eodem ex Gregorio Turonenſi, Cap. 94. De gloria Confeſſorum.

NIcetius autem, ut ſuprà diximus, ipſius (Treuericæ) vrbis Epiſcopus, eleemoſynæ, charitatis, ſanctitatisque totius refulſit merito, dũ in corpore commoratus eſt. Hic à ſeculo migrans, ad baſilicam ſancti Maximini præceſſoris ſui ſepultus eſt. Ad cuius nunc tumulum uinctorum catenæ franguntur: energiam incurſionis diabolicæ patientes, extruſis dæmonibus, liberantur: cæcorum oculi plerunquè, remotis tenebris, lumine infunduntur. Nam de periuris quid dicam? Si quis enim ibi falſum iuramentũ proferre auſus fuerit, ilicò diuina ultione corrigitur: nec quiſquàm hęc uel loqui audet, ſi conſcientia torquẽte, reum ſe eſſe cognouerit, quòd ibi ſacramentum præſumat exoluere.

Miracula ad tumulum eius.

VITA SANCTI BAVONIS EGREgii Confeſſoris, Authore Theodorico Abbate S. Trudonis.

PRAEFATIO AVTHORIS.

POSTQVAM Dominus & Saluator noſter uineam, quam de Ægypto in manu ualida & brachio extento tranſtulit, ſecus arborem uiuificæ Crucis tranſplantauit, virgaq; petra percuſſa, hoc eſt, lancea latere Crucifixi Domini perforato, ſanguine martyrii & aqua baptiſmi eam irrigauit: radices plantatæ terram impleuerũt, extenſis vſque ad mare palmitibus, & uſque ad flumen propaginibus. Quarum foliũ viride nõ deſluet, & in tempore ſiccitatis non areſcet: fructus uerò nõ deficiet, quia ſecus decurſus aquarum plantatę, irrigantur

Pſal. 79.

gantur fonte ſalutari, in uitam æternam ſaliente. Hac
ſummi patrisfamilias vinea lõgè lateq; diffuſa, cùm
operuiſſet mõtes vmbra eius, & arbuſta eius cedros
Dei, nec ullus iã terrarũ angulus eſſet, qui nõ ſub vm
bra Dñi regeſcere feſtinaret, Perſes cũ Scytha, & pel
litorũ turba populorũ ſtridentia & anhelantia verba
in dulce Crucis fregerũt melos. Prætereà quotquot
ꝑdeſtinati erant vitæ æternę, ut boni palmites creue
re & fructificauere. Ex hac igitur ſua vinea oĩpotens
Deus vnũ electũ ſuum palmitẽ ad nos uſq; extendit,
qui ſcilicet tãto vernat flore, tãto fructu exuberat, vt
Iohan. 15 credatur de corpore vitis illius eſſe, q dicit: Ego ſum
vitis uera, vos palmites nec dubitetur ad illã verę re
Num. 13 promiſsionis terrã ꝑtinere, cujus botrũ à duobus vi
ris vecte portatũ, vetus cõmemorat hiſtoria. Cuiusſe
Can. 2. licẽ extenſionẽ & fructũ, perfectis ẽt viris deſiderabi
lẽ, de quo ſecurè canimus, Vineæ florentes odorem
dederũt: quoddã quaſi ſpeculũ oculis veſtris propo-
nimus, vt cùm in vmbra eius requieueritis, in ſpecu
lo quoquè internã veſtrã faciẽ adſpiciatis, pulchritu
dinẽ imitemini, & ut vberiùs dicã, perfecti pfecto cõ
formemini: dumq; eius odorẽ hauritis, ipſi quoquè
Chriſti bonus odor futuri, in ſupernã contẽplationẽ
animũ extendatis. Etenim ad verã beatitudinẽ anhe-
S. Bauo ſpeculum & exemplar militarũ uirtutum. lãti, cui nõ ſufficiat in exẽplũ beatus athleta Dei Ba-
uo, qui lenocinia malè blãdientis mundi tã conſtan-
ti calcauit aĩo, ut nudus credatur euolaſſe de ſeculo?
Habet in eo miles, quod imitetur: monachus, qđ ve-
nerętur: habet certè Chriſtianus omnis normã, quam
ſequatur: qui eo minùs inter quotidiana certamina
mẽte trepidabũt, ſi beati viri triũphum ꝓ oculis ſem
per habuerint poſitũ. Nũc quia inter Grãmaticos ru-
dis miles militare ingredior, Grammaticæ inprimis
excuſatũ me volo: argumẽtoſam ſcilicet loquacitatẽ
& verborũ nodoſitatẽ nè requiratis: q a & nemus in
Deut. 16. tẽplo Dñi plantari prohibetur, & ego nihil me iudica
ui in nobis ſcire, niſi Chriſtũ Ieſum, & hunc Crucifi-
xũ. Incongruũ verò putaui, ut deſcripturus militem
Dei, regulis vincirer Donati, aut Ariſtotelicis ut pa-
rẽrẽ argumẽtis: quia & argumentũ ſeculare periit,
vbi uirgo Deũ peperit: & ſtultitia eſt apud Deum, ſa
piẽtia huius mũdi. Vndè in Euãgelio puſillus Zachę⁹
1. Cor. 3. viſurus Dñm, ſycomorũ, quę ficus fatua dicitur, aſcẽ
Luc. 19. dit: q a qui mũdi ſtultitiã eligũt humiliter, ipſam Dei
ſapientiã contẽplantur ſubtiliter: tuncq; prudẽter ſy
comorũ aſcẽdimus, ſi ad eã, quæ diuinitùs ꝑcipitur,
ſtultitiã adſpiramus. Sed quia ſtultũ eſt ante hiſtoriã
effluere, obtrectantiũ, quos nullos futuros non puta
mus, meras nęnias & caninã facũdiã nõ curamus ma
gnoperè: aduersùs quos nos facilè tuebũtur & fra-
trũ, quorũ me, vt hæc auderẽ, coegit ĩperioſa autho-
ritas, & ſemꝑ imperterrita obediẽs charitas. Nã quia
plũbi fiſtula ſępè vſibus hominũ aquæ miniſtrat fluẽ
ta, non ab re viſum eſt eis, ſi relinquentes aliis argen-
Exod. 18 teum eloquium, ipſi de plumbo noſtro biberent, præ-
ſertim cùm & Moyſi Iethro aliquid utile locutus ſit.

HISTORIA.

Octobr. 1. Cap. 1. Genus S. Bauonis. GLORIOSVS Dei athleta Al-
louuinus, cognomẽto Bauo, an
te ſecularia tempora præele-
ctus & prædeſtinatus à DEO,
Frãcorum principum genus, &
Auſtraſiorum Ducum hæres,
in Gallia Belgica pago Hasba-
niẽſi, loco haud obſcuro natus
Hic videt locus eſſe mẽdoſus. & altus eſt, Pelagio, qui beatum Gregorium præceſ-
ſit, uniuerſalem Pontificatum adminiſtrante, Iuſtino
minore in ſceptris agente, Frãciæ monarchiam Clo
doueo (fortè Clotario) gubernante. Pater ẽius *Eilol ** Aliĩ Agilulfũ vocãt.*
phus, mater Adelthrudis dicta eſt: religionis tam ca-
ſti amatores, ità continenter limen eccleſiæ calcan-
tes, ut exemplum uetus de Abraham & Sara putares.
Ingenti nobilitate, clara domo, ampla poſſesſione di
tati, ſolas diuitias æſtimauere cultum Dei. Tali igitur
Vxorem ducit. ſtirpe generatus cùm adoleuiſſet vir Dei Allouuin⁹,
vxorem ducit nobilisſimis æquè ortam natalibus, fi-
liam videlicet Adilionis, per idem tẽpus famoſi Co-
mitis. Decurſu temporis filia eis naſcitur Aglethru-
Aglethrudis filia S. Bauonis. dis, & Ipſa à Deo prę electa, & virginitatis centeſi-
mo fructu, ut pòſt patuit, remuneranda Deniquè pri
mo ætatis ſuæ tyrocinio inter ipſa crepundia, quæ
qualis've futura, quomodo uictura, qua lege virgini
tatem ſuam eſſet conſeruatura, Angelus Domini cer
ta ei ꝑſcripſit regula. Nec defuit prudenti adoleſcẽ
tulæ omnipotentis dextera, quæ membra animaret
iuuenilia, & eleuaret ad ſummæ perfectionis faſti-
gia intantùm, ut principio conuerſationis nouellę
ipſis quoquè parentibus propoſitũ fieret imitabile.

Cap. 2. Vt viuit S. Bauonis in coniugio. Cępit exhinc beatus Bauo animũ ad ſuperna in-
flectere, mundi deliciarum tædere, balteum milita-
rem rariùs cingere, circi frequentiam declinare, non
ſcenæ ſpectaculo, non theatri luxuriæ locum dare,
aduersùs ſpiritalia nequitiæ, uerbi Dei gladium ſu-
mere, iuſtitiam pro thorace indui, æquitatem ſem-
per habere in manibus pro ſcuto inexpugnabili, le-
uiaque quotidiana peccata amarisſimis lachrymis
diluere, prioris uitæ pœnitere, eccleſiæ frequẽs adeſ-
ſe: ſemper de Deo ſtudebat aliquid aut audire, aut in-
terrogare: de uirtute in uirtutem aſſcenſiones in cor
de diſponere, ieiunia cum fructu eleemoſynarum fre
quentare, ſic unicuique uirtuti, acsi cæteras non ha
beret, egregiè ſtudere. Animo ſic florenti mundus &
omnis gloria eius aruerat, domus ingens, ampla poſ
ſesſio penitùs viluerat. Iam ſtiuam aratri teneret, iã-
què libero greſſu ad Antoniorum & Macariorũ ere-
** Alias Aglethrudis.* mum euaderet, niſi cura coniugis & paruæ * Adel-
thrudis, pedem eius retineret. Viuebat tamen mona-
chum laicus, & inter officioſam populi multitudinẽ
nunquàm eum deſerebat illa, quam animo concepe
rat, ſolitaria eremus.

Cap. 3. Obit eius coniunx. Intereà coniunx, quę & ipſa viriliter in mandatis
Domini militabat, decurſo uitæ pręſentis ſtadio, de
habitatione tenebroſi Cedar ad brauium ſupernæ re
munerationis aſſciſcitur, & nè malitia mutaret men
tem eius, de præſenti ſeculo nequam eripitur. Cuius
ſuum viduus maritus ità ægrè proſecutus eſt, ut pro-
pè ipſe moreretur: ità ſe conuertit ad Dominum, ut
eius mortem optaſſe videretur. Tum verò, aſſlante
ſpiritu ſancto, nauigium maris huius ſeculi totis ve-
lis ingreſſus, quod diù anima deliberarat, præſentia
liter exercere non ceſſat, ſecunda recuſans matrimo
nia: vt eum intelligeres non diù uoluiſſe ſeruire of-
ficio coniugali: quod nunquàm aſſumpſiſſet, niſi cau
ſa procreandæ ſobolis. Magno quaſi expletus onere,
totum ſe ad Dei cultum conuertere, nihil pręter cæ-
lum cogitare, & quaſi ſe relictum gemens, frequen-
ter in ſuo corde clamare. Quandò ueniam, & appare
bo ante faciem Dei? Illudque Apoſtolicum intrà ſe *Pſal. 41.*
reuoluens: Qui nolunt diuites fieri, incidunt in ten- *1. Tim 6.*
tationes & laqueum diaboli: quicquid donatiui Re
gum largitio contulerat, in ſtipem pauperum transfe
rebat, dans exẽplum, quomodò camelus intrare poſ-
ſit in foramẽ acus: quomodò animal tortuoſum, de- *Mat. 19.*
poſita gibbi ſarcina, aſſumat ſibi pennas columbæ, &
& requieſcat in ramis arboris, quæ de ſinapis ſe-
mente ſuccreſcit.

Ea tempeſtate beatus Amandus, uir Apoſtolicus, & *Cap. 4.*
totus ex virtutibus factus, florebat: qui non verius

Gādā, id eſt, Gandauum. for. e Loſam.

pro nomine Ieſu contumelias pati, quo ampliùs gẽtilium audiuit debacchari furorem, Gandam acceſſit, caſtrum ſcilicet ſuper duo flumina, Scaldẽ & Legiam conſtitutum, ipſaque ſua nota antiquitate id tẽporis celebre & famoſum. Genus hominum eo ſuperſtitioſius, quo animo ferocius: eoque inſcium ſuę in Chriſto redemptionis, quo hactenus ignarũ Chriſtianæ religionis. Tradunt hunc locum Caium Cæſarem, Gallia diuturno bello domita, condidiſſe, & ea nomine ſuo, Gandam nomen ei indidiſſe. Nam cùm in citeriorem Hyberniam, quæ nunc Anglia nuncupatur, arma pararet, illic putauit hyemandũ, vel propter ſitus opportunitatem, aqua videlicet ac pabulo exercitui ſatis ſuperque habilem: uel propter maris breuiſſimum tranſitum in inſulam, ſex non ampliùs milliariis diſtantem. Volunt autem alii nihilominùs & Ermenricum Regem, quem ſedecim Arctoię gentes perdomuiſſe Iordanis Chronographus commemorat, illuc quoquè aduenisſe, ibiq; regnaſſe. Quid horum dicatur veriùs, dicentium arbitrio relinquamus. Nos verò antiquitatem loci ea eo rectè colligimus, quòd pleraque vidimus ibi reperta indicia, utpotè muri & vaſculorum cocti lateris. Præterea, qđ mirum forſitan legenti videbitur, ferrea diuerſi ſexus & ætatis calceamenta, multaque id genus, quæ nos facilè in aſſenſum antiquitatis cogunt.

Ferrea calceamẽta diuerſi ſexus & ætatis.

Cap. 5.

S Amandus prædicat Gandam.

Huc reſpectu oĩa miſerantis Dei uir ſanctus cùm veniſſet, & locum, in quo totius penè orbis dæmonia quaſi in ſentinam confluxerant, uerbo veritatis expugnaret, parùm ſe uidens proficere, (Nam & publicè contumelia affectus & proturbatus eſt) cùm iã manus eius eſſent graues, ſanctum Papam Martinũ adiit, multaque de infructuoſo in infructuoſam gentem ſuo labore conqueſtus, iterùm ab eo in opus Euangelii animatur, datis ei ſuppetias venerabili Archipresbytero Landoaldo & Amantio Diacono. Emenſis igitur Alpibus, Galliam ingreſſi ſunt: cumq; videret Amandus meſſem quidem multam, operarios uerò paucos, Landoaldum Traiecti reliquit, ubi & per nouem annos uices Pontificis (Nam Iohannes Epiſcopus nuperrimè obierat) adminiſtrauit, vſque ad tempus S Remacli.

Traiectũ ad Moſã, dicit.

Cap 6.

Ipſe verò tota ſpiritum ſanctum mente concipiẽs, Gandam rurſùs aggreditur, egreſſa authoritate à Rege Dagoberto & Achario Nouiomẽſium Epiſcopo, vt qui nollet fidei conſentire, cogeretur. Nec deſuit certanti militi ſuo omnipotentis Dei dextera, quæ tetigit gentilium corda, & aſſumpſit in partem hæreditatis ſuæ plebẽ diù fanatico illuſam errore. Tandẽm baptizato populo, ſanctæ Crucis erecto vexillo, ara Mercurii deſtruitur, luci ſuccidunt, ſana omnia diruũtur, eccleſia erigitur, conſummatur, & in honore beati Petri Apoſtoli ſolenniter conſecratur. Sic plantata vinea Domini Sabaoth, Clericos inprimìs, monachos ſubindè, qui redderẽt fructum in tempore ſuo, induxit, & expoſtulata Epiſcopali authoritate, Papa etiam Martino in ipſum conſentiente, locum perpetua donauit libertate. Sed nè digreſſio, quam non inutiliter aſſumpſimus, oneroſa fiat ſtudioſis lectoribus, nunc ad plenariam beati Bauonis conuerſionem ſtylum uertamus.

Gandanẽſes à ſancto Amãdo conuertuntur.

Cap. 7.

Igitur beati Amandi fama quodam quaſi odore, odore, inquam ſicut agri pleni, cui benedixit Dominus, longè lateque diffuſa, ſanctus Allouuinus aporia ſeculari non vltrà ſe ſuſtinens retardari, certiſſimum animæ ſuæ capit conſilium. Nihil cunctatus, longa uiarum per diſpendia Gandam aduenit, Amandum inuenit, prioris uitæ culpam fatetur, de culpa pœnitentiam pollicetur. Conſilium ſuper anima ſua requirere, eius magiſterii unge ſcabroſam vitã polire, poſtremò totum ſe illi ait uelle dedere. Quem uir ſanctus deuotè ſuſcipiens, & uelut inuentæ ouĩ congaudens, Euangelicam ſtatìm ingreditur prædicationẽ, de contemptu mundi, de appetitu cęli, de tentatione diaboli, de conſolatione Dei, & de omnibus, quæ pertinent ad ſummæ beatitudinis perfectionem, diligenter erudit nouellum adhuc tyrunculum, perfectum poſteà Chriſti militem futurum. Et qm̃ antequàm incipias, conſulto: at ubi cõſulueris, maturè opus eſt facto: ille ſtatìm velut campus Dñi repletus vbertate, & collis accinctus exultatione, in ualle animi portãs granum frumenti, clamans & hymnum dicẽs, domũ redit ea conſulto magiſtri, & rurſùs accingitur in opus Dei. Facta ſolenniter donatione, omnes poſſeſſiones ſuas ad loca ſanctorum contradere: peculiare, quod nullũ vel rarum ea priori erogatione remanſerat, in uſus pauperum iterùm contradere, nihil ſibi ex omnibus reſeruare: poſtremò ſibimetipſi abrenunciare, & crucem Chriſti lætis humeris portare. Laudent alii Pompeios, Metellos & Marios, triumphalã largitione auram̃ popularem venantes: mihi videtur pauper pro Chriſto Bauo plus laudandus, qui omnẽ gloriam ſuam habens ab intus, in triumphato ſeculo pręcones habuit ſanctorũ eccleſias, & mendicantiũ cateruulas. Quid. n hac virtute mirabilius? quid hac conſtantia robuſtius? uirũ nobilis familiæ & Senatorum genus, tam obfirmato animo pompam ſeculi & diuitias, in quibus totus educatus fuerat, calcaſſe, ut tum demùm ſe æſtimaret uerè diuitem, cùm pro Chriſto aſſumpſiſſet ſpontaneam paupertatem? Alii pecunias mittant, & de ſuperfluis ſuis æra in Euãgelicum corbonã proiiciant: teſte Veritate, nemo plus miſit, quàm qui de omnibus nihil ſibi retinuit.

S.Bauonis Gãdanũ ad S. Amãdum.

S Bauo pfectè cõuertitur, omnibus ſuis derelictis.

Luc. 21. Marc. 12

Cap. 8.

Omnibus ergò diſpoſitis & prudenter ordinatis, colũba Chriſti Bauo, aſſumpto ramo ueræ innocentiæ, & quaſi relicto coruis ſeculari cadauere, ad ſuũ ſpiritualẽ reuertitur Noe: & cuius pedes iã non habebant requiẽ in ſalo ſeculi, arcæ oſtium petiit ſibi aperiri. Receptus digna cũ reuerentia, & requiſitus iterùm ſuper intẽtione ſua, Clericũ ait ſe velle uiuere, ut ſemel alligatus ſub iugo regulæ, pedem vlteriùs non liceret retrahere, ſed ſpontaneè aſſumptã neceſſitatem uerteret in benè viuendi voluntatẽ. Gauiſus S. Amandus, multa priùs machinamenta diaboli prudenter prętendere, grauem eſſe aſcenſum, quem vellet arripere, de caſu timere: inceptum quidem facilẽ, finem uerò prædicabat eſſe difficilem. Vbi videt eum nihil cunctari, ſed ad omnia ſuſtinenda paratiſſimi eſſe animi, gratias agẽs Deo, (qui quos prædeſtinauit à principio, hos & elegit in nouiſſimo) quaſi chariſſimum amplexatus filiũ, inducit in Dominici ſcholã ſeruitũ, quã primam omnium conſtat eum rexiſſe in eccleſia Gãdenſi. Ibi ante arã beati Petri Apoſtoli militiam Chriſti profeſſum, barba & capillo tonſum aſſumit in Clericatũ, & plantat in domo Dñi cedrum Libani, redolentẽ ſanctarum uirtutum odore ineſtimabili, & creſcentem robore imputribili. Deniquè ſtatim ut ingreſſus eſt ſanctitatis uiã, firmis greſſibus ire in magiſtri ſententiam, & quaſi nauem corporis optato iam collocaſſet in litore, omniũ bonorum, quas olim collegerat, merces exponere, humilitatem oſtendere, patientiam exercere, charitatis latum mãdatum ex præcepto Dei extendere uſque ad inimicũ: ſolus ipſe omnibus ſeruire, gloriã uirtute ſuperare, & ab his diligi, quos videbatur præcedere. Creber in oratione, iugis in legis Dei meditatione, paratus omni petẽti de reddenda ratione: ut ex diuerſis virtutibus unum hominem compactũ putares. Nec facilè docebat, quod non didicerat: ſed quocunquè diuini ſator germinis ibat Amandus, illuc ſtudens ſubſe-

Gen. 8

A S. Amando S. Bauo in Clerũ aſſciſcitur, & tõdet.

Catalog' uirtutum eius.

Mat. 5.

qui,

qui, & indiuiſibiliter adhærens magiſtri lateri, arde-
Pſal. 64. bat ſanctæ prædicationis adipe repleri. Et quia flu-
mẽ Dei repletum eſt aquis, cùm ſpiritusſancti gratia
riuos eius inebriaret, ac multiplicaret genimina, io
ſtillicidiis tanti magiſtri lætabatur germinans cor-
diſcipuli, & pingueſcebant ſpecioſa deſerti ad ger-
minandum germen Domini. Accendebatur planè in
eo ignis ille Euangelicus, quem Ieſus veniens in ter-
ram fideliũ mittere, voluit vehementer ardere: quo
repleti diſcipuli in uia, dicebant ſecura conſcientia:
Luc. 12. Nònne cor noſtrum ardens erat in nobis? Quotiès
Luc. 24. verò laſſos artus & confecta ieiuniis membra modi
co ſopore reficere:, nudo recubans in cæſpite, Chri-
ſtum æſtimabat ſecum iacère, caſtigans delicatã cor-
poris carnem, & redigens in ſpiritus ſeruitutem. Po-
pulares auras & peccatoris oleum, velut ſpiritũ ne-
quam, ſugere: clauſo etiam oſtio labiorum, in cubicu
lo pectoris Deum patrem ſine intermisſione orare:
nunquàm à bono opere, ſemper intentum ſpiritus ar
cum, relaxare: quotidiè diabolum in pugnam prouo
care. Dicant alii, quod æſtimant: mihi videtur inter
**calatho,* tot crucea poſitus athleta Dei Bauo, meritò compu-
tandus in illo admirabili * catalogo, qui & lilio con
feſſionis, & roſa decoratur martyrii.

Cap. 9. Etenim de virtute in uirtutem proficiens; & no-
uum aliquid quotidiè de Deo audire, videre & age-
re geſtiens, ex conſenſu ſui Amandi, loca ſanctorum.
& vicinos cœnobitas iterùm accingitur circuire, ſi
fortè contingeret aliquid antè inexpertum vel inten
tatum inueſtigare, ad quod agendum meritò ſe ani-
mare deberet. Deniquè licèt pro morum & conuer-
Pſal. 67. ſationis honeſtate iam requieſceret inter medios cle
ros pennæ columbæ deargentatæ, nihil tamen ſatis
factum æſtimare, ſi quis quid boni poſſet agere, ad
quod agendum ipſe non valeret adſpicere. Nam ga
Eccleſ. 1. iuata Salomonem, qui addit ſcientiam, addit dolorẽ:
omne quod de ſcripturis ſanctis percipiebat, dolor
illi de retrò diebus erat, reputãs omne illud tempus
in vacuum ſe cucurriſſe, quod ſine pœnitentia ſibi
videbatur quaſi perdidiſſe. Tum verò pellem carnis
extendere in ligno tympani, quotidiana Deo hoſtia
fieri, & velut apis magni ingenii virtutum flores vn
decunquè colligere, & in alueario melliti cordis cõ-
portare. Nulli eorum, quos aiunt anachoretas, inſe-
rior cùm eſſet, eremum ceu paradiſum Dei concupi-
ſcere: illos ſolummodò reputans cum Deo habitare,
quibus contigiſſet hominum frequentiã declinare.

Cap. 10. Capta igitur temporis & loci opportunitate, ſal
tum, quem Beilam nuncupant, ingreſſus eſt: ubi re-
pentè in remotiori deuexæ vallis latere annoſa fagus
oculis eius offertur, cuius concauitatis pedum nõ mi
nus ſex ſpatioſa altitudo, in modum fornicis camera
ta, & quę hominem erectum poſſet in aluo ſuſtinere.
Hoc quaſi habitaculum ab Angelis Dei ſibi reputans
Intra ar- præparatum, ingreditur tanta cum iucunditate, ve-
borem ſe- lut ſi totius orbis delicias anguſto ſecũ clauſiſſet in
ſe ĩcludit pariete. Per aliquot dies occultus, latere non potuit,
S. Bauo. & cùm à populo frequentaretur, infelicem eſſe ſe iu
dicans, nocturno ſilentio iterùm loco cedit. Eſt uſq;
hodiè eãdem miræ magnitudinis fagum videre, quę
in æternam huius ſancti Dei memoriam adhuc con-
tinet in ſe antiquũ altare, ubi & presbyter parochiæ
frequenter eccleſiam euocat, & cõmunicat. Nec deſi
ſtit arbore contra morẽ, tam annoſa, adhuc florere
& germinare, in qua latuit flos ille, de quo dicitur:
Eccle. 39. Florere flores quaſi liliũ. Quorũ florũ amœnitate
delectata, in Epithalamio ſuo loqtur ſancta Eccleſia:
Cant. 2. Fulcite me floribꝰ, ſtipate me malis: qa amore lãgueo.
Cap. 11. Igitur indè digreſſus, lõga rurſus per diſpẽdia aliã
requirit eremũ athleta Dei Allouuinus, Medmedũg
nomine, è ſua Ganda diſtantem duorum tantummo
dò milliariorum itinere. Locus in denſiſſimũ nemus
ſylueſcẽs, uaſta & penè inacceſſibili palude diſtẽtus,
pomorum quoquè quę gignit ſaltus, & nucum ferax,
prætereà amnis leni murmure præterfluens, facilè
habitationem ſuadent. Ingreditur cũ ſarculo, humũ *Viuit in lo*
ſarrit, cellulam permodicam erigit, & in ea ſe quaſi *co ſolita-*
ſepelit. Cibos ſaltus miniſtrabat, amnis potum. Veſti *rio.*
menta ipſe detulerat ſecũ, ſagum & cilicium, quæ nõ *Cibus &*
frigus arcerent, ſed nuditatem prohiberent: nõ mol *veſtes eꝰ.*
litiem ſuaderent, ſed carnẽ domarent. Sic aliquãdiù
ignotus cùm manſiſſet, iterumq; fama vulgante ulte
riùs poſſe latère deſperaret, cõperto quòd beatus A-
mandus monachos in Gandenſi eccleſia ſubſtituiſſet,
& venerabilem uirum Florebertum in Abbatem or-
dinaſſet: (Nam quia ipſe incumbebat prędicationi,
neceſsè uirum fuit conſtituere, qui prouideret nouel
læ adhuc plantationi) tum uerò magno ſe æſtimans
quaſi donatum munere, ad locum profeſſionis ſuæ
ſtatuit redire, ibiquc qui ſupererat, reliquum uitæ
curſum percurrere.

Reuerſus itaque, quaſi Angelus Dei, ut uerè erat, *Cap. 12.*
recipitur: receptus, hoſpitio inducitur: inductus ho-
noratur, nec vllũ antè habuere gaudium capitalius,
quàm ꝙ talis uir in contubernio eorũ eſt receptus.
Dehinc Abbatem in colloquium euocat, reditus ſui
cauſam explicat: familiarẽ ſibi fieri cellulam ad cõma
nendum petit & impetrat. Quis enim nõ modò mo
nachorum, ſed & Clericorũ, Bauonis nõ deſideraret *Redit ad*
cõtuberniũ? Vita una, manus liberalis, uultus grauis, *monaſte-*
humilitas inæſtimabilis, iucũditas irrepræhenſibilis, *rium ſuũ.*
& neſcio quæ extra hominẽ hominis habitudo, deſi-
derabilẽ eum fecerat omni benè uiuẽti in Domino.
Cùm aũt ſiue ea amicitia familiari, ſiue ex regulæ ꝓ-
cepto obtemperantes fratres accingerentur in ædifi-
canda cellula uiri Dei, ad declarandũ electi ſui meri
tum, omnipotens virtus tale oſtendit miraculũ. Lai-
ca perſona Artinus, ſabulũ & lapides plauſtro aduc-
hens, latratu canũ impediebatur. Cumq; grauiùs ve-
geretur, & lõgiori mora teneretur, ore procaci mur
murare, & neſcio cuius ſuſurrii maledicta in ſanctũ
virum euomere: permiſſus diabolus, qui dolebat fa-
na dirui, & eccleſias Sanctorum erigi, hominem vehi *Dolet dia*
culo perturbatum, mole deſupèr ponderis & iumen- *bolus ſua*
torum incurſu relinquit mortuum. Euocatus popu- *fana di-*
lus, cadauer conclamatum naui imponunt uno ſine *rui.*
miſeratione: & in domum ſuam perducto, aliud nil
erat, quod cogitarent, niſi de ſepulcro.

Vbi id Bauoni nunciatum eſt, tum verò dolore, tri *Cap. 13.*
ſtari, & ingemiſcere, & uelut ſi in ſanguine virorum *2. Reg.*
fortium, ad hauriẽdam aquã de ciſterna Bethleemi- *23.*
tica miſiſſet, reatũ ſuũ accuſare, ſibi defuncti ſangui-
nem imputare: & totis ad Deũ conuerſus viſceribus,
Eià, ait, Domine, cur recepturus animam eius, celaſti
me? Iubet dehinc cadauer ad ſe inferri, & clauſo o-
ſtio, cęteros amoueri, ipſe ſolus ſuper exanimem ex-
tendi: & accenſo igne ſpiritusſancti in cordis altari,
lachrymarum ligna ubertim ſubiicere, ſeipſum in ho
locauſtum imponere, & adipes pacificorũ Deo ado-
lere: appendens ſcilicet thymiama orationis in auro *Marc. 9.*
precioſæ fidei, qua ſciebat omnia poſſibilia credẽti.
Vix trium horarũ ſpatium interceſſerat, orationem
necdùm terminauerat, cùm mors legẽ pati coacta, re *Excitat*
ſtituit quem rapuerat, Artinus ſurgit, & ambulat. Fit *mortuum*
ſtrepitus populi: omnis ętas, omnis ſexus concutitur *precibus*
nouitate miraculi, & in ore omniũ ſonat laus Dei. Mi *ſuis.*
rum ſpectaculum, & ad roborandos naſcentis Eccle-
ſiæ filios congruũ: qui in huius reſurrectione ſpecia-
li, cogebantur non hæſitare de ſua & omniũ reſurre
ctione generali. Erat etiam in ſancto uiro prædicabi

le illud

le illud intueri, quòd cùm in eius laudē omnis uox, omnis lingua conſonaret, tanta ſe abiecit humilitate, vt reſuſcitati ſtatū, ſuum reputaret caſum, ſi vel leuis vētus auræ popularis intraret ad tangendā radicē humilitatis. Cuius.n. mentem, cuius animum ad tam mirificę virtutis inſigne non concuteret turbo fauorabilis procellę, niſi qui domum ſuā conſtituiſſet in fundamēto petræ? Petra aūt erat Chriſtus. In cuius ſum-
1.Cor. 10
mo cacumine cùm requieſceret vir ſanctus, firma nititur radice, nihil de ſe pręſumere: totum quod erat, eius gratiæ attribuere: & cùm exaltaretur extra ſe, in ſe tā humiliari vſquequaquè.

Humilitas eius quanta.

Qui merita ſanctorum ponderant ex virtute miraculorū, vel iſtius æſtimatione miraculi concedant noſtrum Bauonem ſanctis omnibus iure comparari: in prophetis Eliæ parem, Eliſeo æqualē: in Apoſtolis Petro non inferiorē, Iohāne concedant non minorem, quē iure ſanctis omnibus in vnius reſuſcitatione mortui comparandū ęſtimamus. Illi plures ſuſcitauerunt, iſte unum. Ipſi, quod illius fæcis cogebat neceſsitas: iſte, quod huius tēporis expetebat humilitas. Etenim ſi ad hominis reſpici-
1.Cor. 3.
mus meritū, & qui plantat, & qui rigat, nihil ſunt abſque eo, qui dat Deus incrementū. Rurſus, ſi miracula velimus de numero penſare, poterat vtiquè multorum cadauera orando ſuſcitare, qui innumeras vſque hodiè animas, pondere peccatorum mortuas, & quatriduano in fœtore ſepultas, amoto deſperationis lapide, non ceſſat viuificare, & authori ſuo ſanctis precibus reconſignare. Nā quid à Deo obtinere non poſſet, qui verum ſpiritusſancti habitaculum factus fue-
Pſal. 81.
rat? Quid patrem non exoraret, qui carne ſuperata, deus ipſe in adoptionem filiorum Dei tranſierat, dicente Pſalmiſta, Ego dixi: Dii eſtis, & filii excelſi oēs?

Cap. 14.

Ad alia vitranſeamus: quadā die habitaculo egreſſum, obuium cōtigit habere ſeruulum, quem aliquādò neglecta re familiari, cauſa ſupplicii ad nūdinas venalem iuſſerat exponi. Quem ut uidit, acſi ipſum Chriſtum in mortem vēdidiſſet, amariſsimas lachrymas fundere, rapto curſu & fiducia, pedibus eius ſe proſternere, fateri culpam, excuſare ignorantiam, & petere veniā: illudque cogitans, ſanguine ſanguinē lauari, forpicem & flagellum in manibus eius ponere, ut vindicaret in venditorem Chriſtiani ſanguinis, ſacris verbis obſecrare. Seruus econtrà recuſare, peccatum ex corde, quod in ſe erat, condonare, libēter ei nunquàm ſeruiturum ſpondere in contumeliam ſui quondam & adhuc dñi, nec id vnquàm aiebat ſibi poſſe perſuaderi. Ille (verò, ut qui nunquàm ceſſaret deſiderare paſsionibus Chriſti cōmunicare) non deſiſtere, dum mira eloquentia expugnaret nolentis animum, & cogeret magis, quàm peteret, in ſuū ſupplicium. Quid multa? Vincitur manus, ligatur pedes, totum corpus in ſublime leuatur, pœna crudeliſsima afficitur, & quaſi in pilam, cùm nil niſi Deo gratias ageret, contunditur: poſtremò in morem latronum totum caput detondetur. Hæc tua ſunt, Ieſu bone, opera: hic tuus eſt ignitus amor, quo ardentes omnes electi tui, ipſam quanuis raram peccatorum rubiginem decoquunt fornace tribulationis, aurum mundum futuri in die tremendæ examinationis. Tūc
Ezech. 2
in libro dexteræ tuæ inuenietur Carmen & Væ: Carmen videlicet electorum, qui triumphato ſeculo, laudabunt viuentem in ſecula ſeculorum: Vę miſerorū,
Pſal. 33.
quorum mors in mortem peſsima, quorū quotidianum & omni maſſa ferrea grauius peccatum ne una quidem abluit lachrymula, nec una extinguit fructuoſa eleemoſyna, nedùm ſpontaneā pro Chriſto ſupplicia. Itaque in huius noſtræ infirmitatis conſideratione libet cum Apoſtolo exclamare: Infelix ego ho-
Rom. 7.
mo, quis me liberabit de corpore mortis huius? Et quia

Ecce miram pœnitentiā ob vēditum olim ſeruum noxium.

O immēſam charitatis uim.

imperfectum noſtrum viderunt oculi tui, Domine, dicamus quod ſequitur ex conſolatione: Gratia Dei per Ieſum Chriſtum.

Cap. 15.

Tādem glorioſus Dei athleta Allouuinus de hoc ſuo eculeo depoſitus, confracta & excruciata membra iubet recipi in illa ſua nobili noua cellula, quæ in fundationis ſuæ principio honorata eſt reuiuificati hominis miraculo, & in conſummatione venerabili & verè prædicabili ſupplicio. Dehinc pauliſpèr ſpiritū cùm recepiſſet, quaſi necdùm ad purum argenti ſui ſcoriam excoxiſſet, nihilque ſatisfactum ſperās: adhuc iubet admoueri neruum, quē uulgò appellant cippum, & in eo venerabiles illos pedes arctari: qui in Sion ſpecula conſtituti, ſuperni regni pacem euangelizare poterant in populo Dei. Quid de huius ſancti uiri factis alii ęſtiment, ignoro: ego plùs ſtupeo Bauonem libenter vapulantem, quàm mortuum uiuificantem: plùs admiror ſpontè cippo conſtrictum, quàm totius populi fauore celebratū. Itaque quatuor ferè mōſes in hoc retruſus carcerali agone, cùm quotidiè pe, nè moreretur, pœnā pro deliciis habebat, feſſa licèt, ſingula nunquàm laudem Dei tacebat. Nimirùm ſanctiſsimi corpuſculi luū, igne deſupèr ſpiritusſancti in teſtam indurueraț. Ideoque mirum in modū cùm cruciaretur, fortior fiebat, ut putares eum cum Apo-
1.Cor. 12
ſtolo dicere: Quandò enim infirmor, tūc fortior ſum & potens. conſiderانsque quo curſu felicitas euolet, quæ ante humanos oculos quaſi permanens pollet, complebat eas, quæ deerant, paſsiones Chriſti in carne ſua: vulneratusque mentem materna charitate, æſtuabat deſiderio contemplationis ſupernę.

Cippo vult conſtringi pedes ſuos.

Cap. 16.

Accerſito dehinc ſancto pontifice Amando, & uenerabili Abbate Floreberto, non modò pedum, ſed & totius macerati corpuſculi integram recluſionem obſecrat, & vix aliquandò impetrat. Arctam ſpecū medio domus æquore ad capacitatem erecti hominis effoderat, quæ introgreſſum nō niſi ſtantem ſuſtineret, & quaſi Crucifixi corporis ſuſpēſum vultum in neutram partem deflecti permitteret. Eam orationis ecreū ſibi præparauerat: in ea inter canonicas horas ſuſpendi magis, quàm ſtare elegerat. Nec facilè labor, licèt difficilimus, diſſuaderi: quia menti totū iam ſeculum in Chriſto triumphanti, nil poterat laborioſum uideri. Data die euocato Clero & populo, cū Crucibus & thymiamateriis, uniuerſoque eccleſiaſtico apparatu ad recluſionis cellulam conuenitur, & ſancti Pōtificis manibus hoſtia Chriſti Bauo, teſte Eccleſia, ſepelitur magis, quàm recluditur, quinto Idus Nouembris, qui erat annus ſexcenteſimus viceſimusnonus Dominicæ incarnationis. Sepelitur, inquam, ſeculo, viuus Deo: cui quia indeſinenter adhæſerat, vitam certè ſuam ſurſùm abſconderat.

Mirabili ergaſtulo includi.

Cap. 17.

Recluſus ergò non ſine lachrymis & multorū admiratione, qui viderent in confecto & penè carioſo corpuſculo tantum vigoris ineſſe: tum verò demùm in ſummæ quietis portū reputans ſe conſtituiſſe ſuū nauigium, tanto ad authorem ſuum ſuſpirare acriùs, quanto licebat remoto ſecuriùs. Iuxta magnum Oratorem, vereor nè officium putetur ambitio: & quod illius exemplo facimus, qui ait, Laudate Dominum
Pſal. 150
in ſanctis eius: appetitu glorię videamur facere, nec rerum veritatem, ſed officioſam uerboſitatem inſinuare. Animaduerte, quæſo, prudens lector, in militia
Tob. 12.
Regem laudari, & in ſanctis Deum honorari: & quia cùm ſit bonum, Regis ſecretum celare: gloriam tamen Dei honorificum eſt annūciare. Verùm qui nos calumniabitur uerba quaſi multiplicare, patet liquidò quàm non erubeſcat electis Dei derogare: quibus tanto fuit facilius, non modò carnem domare, ſed ſenitùs expugnatam, in virum perfectum mutare, quo

to

to incorporatiõs unum facti erant eum omnipotente, qui genus mortalitatis Adæ ueniens in filiationem Dei formare, dicebat: Sancti eſtote, quia ego uici mundum. *Leuit. 11. Iohan. 16.* Quicquid dixero, certè minus eſt. nam etsi omnia corporis mei membra lingua eſſent, nil utiquè dignum de hoc inuictiſsimo Dei athleta pronunciarent. Cuius cibus, panis inſermentatus,* medietatem cinis: potus, aqua non niſi ad menſuram ſumpta. *Eius cibus, Potus, Vigilia, Somnus. Lectus. Veſtis.* Vigiliæ ſemper uſque ad defectionem: ſomnus uix pertingebat uſque ad refectionem, ut magis eum aliquid meditari, quàm dormire putares. Lectiſternia, humus & cinis inſperſus. dicebat enim, Chriſtianum non debere in delicijs iacere, cuius gloria fœnum, cuius finis quotidie feſtinaret in cineris interitum. Defeſſo capiti lapis orarium: tegumentum erat illud ſanctiſsimum cilicium. Continentia talis, vt pene menſurã excederet: patientia talis, quæ nunquàm tribulationibus cederet, ſciens illud Eſaiæ: Qui ablactati eſtis à lacte, qui abſtracti ab vbere, tribulationem ſuper tribulationem expectare, ſpem ſuper ſpem. *Eſa. 28.* Habensque theſaurũ in vaſe fictili, donec mortale hoc indueret immortalitatem, & corruptiuum hoc veſtiretur incorruptionem: nunquàm de ſuperueniente carnis moleſtia dolere, ſed ſemper ad ſperãdum in Deum ſe animare, dicẽs ſpiritui: Spera in Deo, quoniam adhuc confitebor illi. *Pſal. 41.* Lachrymas tam largo fonte fundere, vt putes in eo completum illud Pſalmiſtæ: *Pſal. 6.* Lauabo per ſingulas noctes lectum meum: lachrymis meis ſtratum meum rigabo. Velut adeps à carne ſeparatus, & charitati incorporatus, optimam hanc hominum ſibi iniunxerat prouinciam, diſcordantes in pacem conciliare: pace Deum uideri, pace ad cæleſtia, prædicans, tranſiri: ſal terræ cùm eſſet, infatuatorum ſtultitiam detricare, animorum quotidiè putredines reſecare, & pœnitentiæ medicamento non ceſſabat curare. *Diſcordes in pacem conciliat.* Confluebat autem ad eum tota penè vicinia, nobilis & ignotus, mixtum genus, integros dies & noctes excubabant pro foribus. Nunquàm ſine egeno menſula: nunquã ſine hoſpite fuit eius cellula. Præter ea, quæ extrinſecùs erant inſtantia, quotidiana eius ſolicitudo omnium eccleſiarum: ſuper quas ità inuigilauit, ità ſe aſficiebat, tanquam ſi ſolus ipſe pro eis debitor eſſet reſpondere. Quo autem dolente non doluit? quo frigente non alſit? quo patiente non pertulit? quo egente non eguit? Breui vt concludam ſermone: cum omni fortuna prælium conſeruit nimis acre: triſtis nè opprimeret; aut iucunda nè corrumperet. Infrà non ſubſtitit, vltrà non eſt progreſſus: medium firmis occupauit viribus. Verè felix, verè digniſsimum omnipotentis Dei domicilium, toto tantisque virtutum odoramentis repletum.

Cap. 18. Qui cùm ſupremi operis iam teneret faſtigium, & quod perfectis viris poſſet ſufficere, in diuinæ ſcalæ aſcendiſſet gradum: quaſi nihil cœpiſſet, aliud exquirit tormentum, tantum ſcilicet prædicabile, quantùm nouum & mirabile. Lapidem iubet deferri, quem manibus libratum cùm non ſufficeret ei, quod volebat, ponderi, alterum pro eo, duorum qui eſſet hominum onus, præcepit importari. *Nota ſingulare ſe ſe affligẽdi genus.* Hunc inter frequentes genuflexiones & perpetuas preces brachijs tenebat, & eo non modò ſe laſſabat, ſed penè mortificabat. Nec poterat tamen lapidis onere ſancta manus deficere, quam ſuſtinebat lapis angularis, qui facit vtraque vnum. Tum verò ſi quis obijceret, cur ſeipſum adeò excruciaret, non bonam eſſe virtutem, quæ modum excederet: prudenter reſpondebat, Non ſunt condignæ paſsiones huius temporis ad futuram glo- *Rom. 8.* riam, quæ reuelabitur in nobis. Audenter dico: qui ſe ita quotidiano afficiebat martyrio, ſi Deciana aut Diocletiani habuiſſet tempora, ſpontè omnia præueniſſet tormenta: non rogos, non eculeum, non certè beſtias refugiſſet, aut gladium. Nec carebit gloria martyris, qui in confeſsione deitatis aereas poteſtates fortiter debellauit, & ſcuto protectus iuſtitiæ, imperterritum latus oppoſuit monſtris ſpiritualis nequitiæ. Quis aũt cruces nõ pertulit, quos ignes non pertranſijt, cuius tota vita ſuper terrã militia fuit? Quã ità exercuit, vt cùm quotidiè moreretur, fiducialiter tñ ad Deum diceret: Proba me Domine, & tenta me, vre renes meos & cor meũ. *Pſal. 25.*

Nec defuit tentatio, quam ſtatim in ipſo principio viriliter debellauit & vicit in Domino. *Cap. 19.* Nam tortuoſus ille ſerpens, cuius ſunt mille mæandri, videns & ingemiſcens de ſe triumphari, bona Dei permiſsione, ſed mala ſua fretus voluntate, animatur iam ſenem & emeritum Chriſti militem in pugnam euocare. Cellulam quaſi quidam turbo aggreditur, furores iaculatur, ſtygios minatur ignes. *Infeſtat eũ terrere mus cacodæmon.* Ille nihil moueri, nihil penitùs terreri, ſcutum veritatis opponere. Nam diaboli nihil dubitabat hanc eſſe technam, Pedem in publicum exponere ſi liceret, aut ſpiritum homo adhuc tenere ſi poſſet, incunctanter exiret, duellum prior ipſe moueret, ac manum conſereret: tanta mentis conſtantia, tanta erat eius ad Deum fiducia. Aiebat autem: Dominus mihi adiutor: non timebo quid faciat callidus perſecutor. *Pſal. 117.* Ad hanc vocem turbo ille cùm ceſsiſſet, rurſùs exercitus iniquitatis adeſt: modò canis, modò lupus: iterùm leo vel vrſus, totum poſtremò diabolus, ſerpentinos pariter & ferales agebat motus. Bauo intùs filium iniquitatis irridere, & grandi cum fiducia ſubſannando dicere: Increpet in te Deus, ſatan, & increpet in te, qui elegit Hieruſalem. *Alia dæmonũ præſtigia. Zach. 3.* Nec mora: legio euanuit, nec vltrà ciuitatem in monte poſitam impugnare auſa fuit. Tua ſunt hæc, Chriſte, opera, tua virtus & magnalia: cuius viæ iuſtitia, & veritas omnia eloquia. Hæc tua eſt fidelis illa promiſsio, quam in naſcentis Eccleſiæ primordio Apoſtolis, & per Apoſtolos omnibus militiam tuã profeſsis donatiuum inſigne dediſti: lãguores ſcilicet in nomine tuo vt curarent, & dæmonia imperterrito pede calcarent. *Luc. 9.* Quis autem liberiùs caput diaboli conculcauit? quis impugnantem ſe filium iniquitatis fortius expugnauit? *Luc. 10.* Nec tamen in eo gaudere, quòd ſpiritus nequã ſibi ſubijcerentur: ſed potiùs ſumma niti ope, vt nomẽ ſuũ in cælis cõſcriberetur.

Cap. 20. Hactenùs per ſcopulos tribulationis & ſyrtes quotidiani martyrij oratio de milite Dei pernauigauerit: nunc ſecundis velis portus intrandus, & ad terram illam feſtinandum, de qua ſcriptum eſt: *Pſal. 36.* Iuſti autem hæreditabunt terram. & Credo videre bona Domini in terra viuentium: *Pſal. 26.* quam ſanctiſsimi agonis ſui mercedẽ glorioſus Dei athleta Allouuinus in perpetuam recepit hæreditatem. Ad quam poſſidendam cùm videret iam imminere vocationem ſuam, inceſſanter ſe affligere, animamque fontem viuum ſitientem, & ad viſionem conditoris ſui infatigabili deſiderio anhelantem, his verbis conſolari quotidiè: Expecta Dominum: viriliter age: confortare, & ſuſtine Dominum. *Ibidem.* In hac exhortatione cùm afflictum & penè exoſſatũ corpus modico indulſiſſet ſopori, meruit dulciſsima Dei bonitate conſolari. Angelus enim in ſpecie columbæ adſuit, & ſuper illũ notæ ſimplicitatis tam familiariter requieuit, vt videretur dicere: Super quẽ requieſcam, niſi ſuper humilem & trementem ſermones Dei? *Eſa 66.* Li-

queſactum ſtatim & penè perterritum amici pectus
iterùm blandè relouet. ac totam cellulam tanti mi-
ri odoris flagrantia replet, ut raptum ſe æſtimans,
paradiſi deliciis intereſſe cogitaret, & quaſi iam
Pſal. 126. laborum ſecurus, diceret: Ecce hæreditas Domini.
Non mihi nunc per ſcripturarum prata ingenii du-
cêdus eſt riuulus, quid innocentiæ quid ſimplicitatis
colūba uideatur habere: cur in ea ſpiritusſanctus ſu
per baptizatum Chriſtum legatur requieuiſſe: aut
Matth 3. cur in ea Angelus electus Dei ſoleat apparère. Di-
Angelus ues eſt ad loquendum materia, & ſanctarum ſcriptu-
ei in ſpecie rarum teſtimonijs abundè trita, de quarum fonte
ne appa- etsi minùs nobis ſuppeteret, poſſemus mutuare. Sed
ret. ad alia feſtinanti hoc ſolūm ſufficiat dixiſſe, meritò
ſuper eum in columba Angelū ueniſſe, qui colūbina
plenus erat ſimplicitate: meritò illum odorē diuinū
hauſiſſe, qui ſecura conſcientia poterat dicere: Chri
2. Cor. 2. ſti bonus odor ſumus in omni loco. Cùm verò re-
ceſsiſſet uiſio, in ſe rediens, & uigilanti animo cau-
ſam diſcutiens, velut ſi addidiſſet oleum flāmæ, ma-
iori adhuc ſancti ſpiritus accendi amore: non dies,
non noctes vacare, & deincèps in cælum clamare:
Pſal. 119. Heu mihi, quia incolatus meus prolongatus eſt: ha
bitaui cum habitantibus Cedar.

Cap. 21. Subſequitur de theſauris Dei glorioſum miracu
lum. per quod qui deſiderabat diſſolui & cum Chri
ſto eſſe, clementer conſolaretur: & qui hactenùs ſtu
duerat lucernam ſanctitatis abſcondere ſub modio
humilitatis, in tota ſummi Regis republica mirabi-
liter manifeſtaretur. Medio in cētro ſol æſtuabat: po
pulus qui cōuenerat, præſeos intuebatur, cùm eccè
In Crucis gloria Domini de loco ſancto ſuo ſuper iuſti ſui ca-
ſpecie put deſcēdit, & in figura uiuificæ Crucis militē ſuū
Chriſtus illuſtrauit & coronauit. Cui ille tāta ſtatim occurrit
ei appa- cum iucunditate, uelut ſi non dubitans hoc ſuū ue-
ret. rè corollariū eſſe, obuiis manibus illud uideretur
excipere & dicere: Mea hæc merces, mea eſt retribu
tio. Crucifixo militaui: Crucis gloriam recognoſco.
Rarā aut nullā cūctis retrò diebus uiſus admiſiſſe læ
titiā, omni deincèps proturbato mœrore, ſecurus tā
de ſua remuneratione, quotidiè gratulari & dicere:
Me autem oportet gloriari in Cruce Domini noſtri
Ieſu Chriſti. Iurè ergò in Crucis deſupèr deſcēſione
eſt mirabiliter glorificatus, qui Crucifixi filii Dei
militiam profeſſus, cùm triumphato iam ſeculo, di
Galat. 6. ceret cum Apoſtolo: Mihi mundus crucifixus eſt, &
ego mūdo: meruit audire à Domino: Gaude & exul
ta Bauo, quia merces tua copioſa eſt in cælo.

Cap. 22. Feſtinabat interim tempus, quo palmes Domini-
cæ putationis purgaretur, & flos, qui apparuerat,
ad componendum ſummi capitis ſertum colligere-
Morbo cor tur: cùm eccè glorioſus Dei athleta lectum ægritu-
ripitur. dinis incidit, quā tamen longè antè præuidit & præ-
dixit. Ingraueſcebat ſenſim languor, & purpureā pa
radiſi uiolā Auſtro flante gelidus repercutiebat pal-
lor: orare tamē, & laſſo anhelitu dura inter ſuſpiria
non ætati, non parcere infirmitati: Monachos & ple-
bem, quę frequens aderat, caſtigato ſermone horta-
ri: lętus ipſe cęteros ſuper ſe plorātes conſolari. In-
telligeres eum nō emori, ſed migrare, & quaſi præ-
ſentem Chriſtum intueretur, diſſolui deſiderare. Fa
miliarem habebat Domlinum, Thurholtenſis eccle
ſiæ presbyterum. Quem cùm deſideraret ad collo-
quendum, non facilè potuit haberi. Iter proli-
Turholt xum, vaſta ſolitudo, nemus denſiſsimum, non fa-
prope Bru cilem prętabant tranſitum. Vocatur famulus, &
gas in ad requirendum eum feſtinare iuſſus, imperium
Flādria. non recuſat, & incipit uelle ire, quò neſciebat. Ni-
hil cunctanti, ſed de magiſtri fide prętumenti, adeſt
derepentè Angelus Domini, iter oſtendit, ipſe co-
mitator, Turholt uſque deducit. & expoſito nego- *Nota rē*
cio, presbyterum aſſumit & recomitatur. Hunc *miram.*
uir Domini inter loquendum ſecretum habuit, cu-
ram funeris ſui ut haberet iniunxit, eius poſtre-
mùm officio communicauit. Felix presbyterium,
felix homo ille, cuius manus precioſiſsimam Dei
margaritam meruerunt attrectare.

Et iam ſecuris diuinę uocationis admoneri ad *Cap. 23.*
radicem ſanctiſsimę arboris, cùm eccè manibus & *Præſen-*
toto corpore in cęlum extenſis, conciues ſuos re- *tes cernēs*
cognoſcit Angelos, eorumque dulci delectatus prę- *Angelos,*
ſentia, Vale, ait, ſeruorum Dei Eccleſia: Chri- *feliciter*
ſtus adeſt: egredere in occurſum eius anima mea. *expirat*
In hęc uerba, ſpiritum de huius ſęcis luto cùm ef- *animam.*
flaſſet, monachorum ſtatim turba ſuper eum ir-
ruit, & ſanctiſsimum corpus deoſculando, publi-
cum luctum prior incipit. Aderat in prędictarum
ſanctus Epiſcopus Amandus, & uenerabilis Abbas
Florebertus, qui & ipſi cellulam ingreſsi, cernunt
mirabilia Dei in martyrio militis ſui. Quid enim
uiuens ſpiritus eius egerit, corpus mortuum lo-
quebatur: in quo tota caro ità depaſta videbatur,
ut pelli adhęrerēt oſſa, & circa dentes tantummodò
relicta labia. Quis interim non fleret humana
compaſsione, aut quis non gauderet ſpirituali exul-
tatione? Tranſlatum verò funus ſacerdotum Chri-
ſti manibus, multo cum ſtudio ceruicem feretro
ſubiicientibus, media eccleſia beati Petri Apoſto-
li ad pernoctandum locatur. Tota conuenerat ui-
cinia: omne rus, omnes circà eccleſię miniſtros &
ſacerdotes miſerant, nec paruo reputabat ſe fruſtra-
tum munere, cui non contigiſſet huic ſanctæ de-
poſitioni intereſſe. Erat interea illud miſerabile,
intueri pauperum turbam, tunc verè patre amiſſo
orphanam, veſtes & ſolatia, quę de manibus eius
acceperant, oſtendere, & totam eccleſiam incon-
ſolabili luctu replere. Apparuit autem felix eius *Apparet*
anima in ipſa exitus ſui hora longè manenti ſanctæ *anima eius*
uirgini Gertrudi, petens ut mitteret linteamina, *S. Gertru*
condendo funeri neceſſaria. Diſcite nunc diuites *di.*
ſeculi, quorum cadauera putreſcunt in ſerico &
gemmis: diſcite, quod doleatis, & tandèm inci-
pite benè contemnere, quod malè amatis. Vos te-
git byſſus & purpura: pauper pro Chriſto Bauo,
neque in funere habet niſi aliundè petita linteamina.
Vos in auro ſepulti, extructo ſub marmore putre- *Luc. 9.*
ſcitis: Bauo in humili loculo uix habet, ubi caput *Sap 6.*
reclinet cum filio hominis. Et eccè uerſa uice, uos
potentes tormenta premunt potenter: illum hu-
milem humilis Deus remunerat clementer. Vos
ea prophetica comminatione propter contritio-
nem ſpiritus vlulatis in interitum: ille ex diuina *Eſa 65.*
conſolatione ridet & dicit: Eccè homo qui non po- *Pſal. 51.*
ſuit Deum adiutorem ſuum. Nobile ueſtrum pa-
ludamentum mutatum eſt in confuſionem & reue-
rentiam: pauperis ſui triſtem ſaccum ſcidit Deus,
& circundedit lętitiam. Locus noſter fumigauit,
& non eſt inuentus: eius memoria apud Deum &
homines eſt in benedictionibus.

Expletis igitur, quę neceſſaria erant funeri, *Cap. 24.*
cum lampadibus & cereis & pſallentium choris, in *Nota q.*
locum agonis ſui, hoc eſt, in recluſionis cellulam *ſepelitur*
reportatur, ibique ex officio ſancti Epiſcopi Aman- *cū lāpadi*
di iterùm ſepelitur, non iam ad ieiunandum, ſed *bus & ce*
pane Angelorum ſatiandum: non ad ſitiendum, ſed *reis.*
fonte uiuo potandum: non ad plorandum, ſed
Euangelico riſu ridendum: ad nullam prorsùs hu-
ius corruptionis afflictionem ſuſtinendam, ſed ad
perpetuę cōſolationis ſtolam percipiendā. Felix pa-
tria, felix pagus, felix prę cęteris Gādēſis procinctus,

non,

non, ut olim, idolorum ſuperſtitionibus ſordidia, & antiquorum tyrannorum uanis monumentis, ſed cultu omnipotentis Regia, & protectione huius inuictiſsimi cæleſtis curiæ militis. Glorioſa dicta ſunt de te, in cuius ſinu requieſcit uas electionis & gratiæ, uas, quod omnipotẽs figulus de communis terræ maſſa ſibi compoſuit ad honorẽ, & omnibus ſanctæ Eccleſiæ domum inhabitãtibus ad utilitatẽ. De hoc certè uaſe filii deſolatorum credendo guſtauerunt, & adipiſcendo fontem ſalutis biberunt: alienigenæ, & Tyrus, & populus Aethiopum uitale hinc hauſerunt antidotum: nemo non accepit quod peteret, niſi quem pigra fides ab accipiendo retraheret. Et cùm iam terrarum nullus ſit angulus, cui ſua hinc non fluxerit ſalus, in ualle tua, Ganda, fluit ſpecialius, te irrigat uberius, tibique ſapit abundantius: quæ ſola penès te retines, quod in commune toti orbi prodeſt. Tu ſcilicet huius ſalutiferi uaſis conſeruatrix, & miraculorum Dei in eo meruiſti fieri penè quotidiana contemplatrix. Tibi * poſſidius medetur corporum uulnera, & reſuſcitat animarum funera. Tu conſeruandum recepiſti, & recõſignabis in die Domini. O uallis, in ſummi montis ſita uertice, & repleta pinguiſsima Dei vbertate. Non deficiet a te cæleſtis frumenti granum, in qua eſt habitatio lætantium: etenim Dominus in te habitabit in finem, & finibus tuis ponet pacem: ſeras portarum tuarũ confortabit, & benedicet filijs tuis. Facta eſt autem huius precioſiſsimi uaſis, ab omnipotente artifice poſt multarum tribulationũ excoctiones piiſsima purgatio, & in æternitatis honorẽ glorioſa aſſumptio, Calẽdarũ Octobriũ die primo, anno a cõuerſione ſua quadraginta dies minus de tertio, Dominicæ incarnationis ſexcenteſimo triceſimoprimo, Heraclio Romanum Imperium, *Martino uniuerſalem adminiſtrante Pontificatum.

Gandaũ S. Bauonis corpore nobilitatur.

Pſal. 147.

*for. *Honorio.*

Cap. 25.

Præceſſere ſtatim ipſam beatæ ſepulturæ clauſulam glorioſa miracula, & ex uaſe miſericordiæ propinata ſunt pocula, quæ non deficient in ſecula, non ab oculis præſentium, non à cordibus abſentiũ, tantùm cum fide inuocãtium. Pauca pono de pluribus, duo tantũmodò de innumerabilibus, quæ ad declaranda ſancti ſui merita, Dei oſtendit gratia. Hoſtilia inuidia, cuius opus ſemper iniuſtum, uoluntas nunquàm bona: inuidia, inquam, quæ fœminam & hominem de paradiſo proiecit exulem, nunc quoque hominem cum fœmina mulctabat pœna miſera. Stridor grauis, furor indomabilis, ſpuma continua, habitudo lachrymabilis, uita faſtidioſa, notis & amicis omnibus nimis odioſa. Quid agerent? quò ſe uerterent? Nulla ſpes, nulla conſolatio: qui mederetur huic ſupplicio, inueniebatur nuſquàm gẽtium. ſolius enim Dei ſalus eſt hominum. Sed cum fama uulgante nec miſeros lateret de tanti patris funere, opportunum rati auxilium ſperare Domini, duris ligatos nexibus, uirorum tractos manibus ad hoc diuinum propitiatorium inutiles, ut uictimas tamen dirigunt. Orabat non lingua, ſed neceſsitas: non uox inuocantium, ſed pęna pereuntium: ignari & ſenſus, & ſcientiæ, tormentis ſuis prouocabãt fontẽ miſericordiæ. Subuenit fides populi clamantis, Sancte Bauo ſùbueni: qui uiuificaſti membra mortua, malè uiuentes iſtos libera. Tracti ad ſacrum funus, ut orarent, uixque coacti feretrum ut contingerent, (mirabile miraculum) ſtatim fugit dæmonium, & emundata vaſcula, Dei loquuntur magnalia. Clamor in altum tollitur, nomẽ Domini benedicitur: de cuius munificentia ſanctorum mors eſt precioſa. Hæc ſignorum initia, hæc humandum funus ſanctitatis eius præiere indicia: idcircò maximè prædicabilia, quia Saluatori noſtro (ſalua pace legẽtiũ) quodã modò cõuenientia. In Chriſti enim morte etsi omnium peccatorum generaliter, Euæ tamen & Adam facta eſt ereptio ſpecialiter. In huius funere, licèt de Chriſti munere, facta eſt liberatio maris & fęminæ. Vtrique per dæmonium naturę amiſere põtificium: Vtrique per ſalutaris mortis precium, uitę recepere beneficium. Seruum autem Domino, creaturam creatori cum reſpectu comparo. nam verba veritatis uera ſint neceſſè eſt, quę ait: Qui in me crediderit, opera quę ego facio, & ipſe faciet. Ille quidem potens, non ex accidenti, ſed ex proprio: Bauo potens, non ex proprio, ſed ex donante Domino: in quo quia credidit, in eo quoquè cuncta potuit. Ac per hoc pedem capiti, membrum compono corpori, & in ſaluante cuncta Domino, non iniuria ſeruum prędico. Reſpectus enim talis eſt, ut ad ſubſtantiam ſpecies, ad uniuerſale ſingularitas: quorum alterum pręcedit ex conuenienti velut poteſtate, alterum ſubeſt ex conſequenti uelut neceſſitate.

Miracula ad ſepulchrum S. Bauonis.

Solius Dei & ſalus hominum.

Dæmoniaci duo ad feretri cõtactum ſanantur.

Iohan. 14.

Cap. 26.

Multa quidem pręter hęc ſunt, quę in hoc ſuo nobili membro omnipotens non ceſſat quotidiè operari: quę ſi deberent per nos omnia annotari, dies ante nos deficeret, antè laſſa manus importabili ſub faſce ſuccumberet. Pauca tamen aggredi cùm uellemus, & modulum noſtrum metiremur, illud in cauſa fuit nè progrederemur, quòd lingua diù tacendo quaſi eruginata, & necdùm loquendi uſu elimata, ad quędam alia intendebatur dicenda, in quibus quodam ueluti pręludio exercitata, tandèm per Angelũ calculo de altari contingeretur, ac demùm ad tam diuinum opus pręſumendum circuncideretur. Quòd ſi quis calumniabitur, materiam uiribus non ęquam nos aſſumpſiſſe, nec diù, ut decebat, uerſaſſe: licèt in prologo ſatisfecerimus, adhuc tamẽ id reſponſum uolumus, eloquentiam nos non iactaſſe, ſed Aegyptiorum abominationes Deo noſtro immolaſſe. Ouem quippe, animal ſimplex & mundum, quod Aegyptius abominatur edendum, Iſraelites Deo ſuo offert, quotiès quis ſuperbam non eructuat loquacitatem, ſed humilem profitetur ſimplicitatem. Id pręter ad ſilentium noſtrum uel maxima cauſa accedit torcular graue, quo pręter ſolitum Eccleſia ſancta non modò grauiter premitur, ſed importabiliter confringitur: ut neceſsè fuerit, Ieſum pro peccatis noſtris dormientem, excitare & dicere: Pręceptor, ſalua nos: perimus. Quis enim ſiccis oculis pertranſeat regna (ſignum deſolationis) inter ſe diuiſa, populorum quaſi maris commotiones, lapidum ſanctuarii in capite omnium platearum diſperſiones? Diſperſi ſunt heu lapides ſanctuarii: quia qui dicebãtur Epiſcopi, cõfractis & uenũdatis ouilibus Chriſti, cõmiſſas oues opposuerunt lupis, & in fugam uerſi ſunt, non paſtores, ſed mercenarij. In exemplum ſunt eccleſiæ, manu eorum combuſtę, altaria ſanguine humano cruentata, monachorum examina, pars captiuata, pars proturbata, ius & lex omnia confuſa. Et quia quorundam hominum peccata manifeſta ſunt, pręcedentia ad iudicium, cùm inebriati fuerint ſanguine aliorum, laqueos alterutrum tendunt: inuicèm, quod dictu nefas eſt, Epiſcopi ſupplantãt & ſupplantãtur, captiuant & captiuantur: ut liquidò pateat, quia ſuorummet manibus ira Dei deſęuiens in reos ulciſcitur. Ipſa Romanę dignitatis virgo pręuaricata, abiit retrò, & in diebus noſtris fractę ſũt mãmę pubertatis ei⁹. Nõ eſt dux, neq; ſacerdos, neq; locus ſacrificij: Ieruſalẽ calcatur à gentibus: quia qui faciat bonum, eſt nullus. Miſeri Iſraeli-

Eſa. 6.

Quid ſit Deo ſpiritalem offerre ouẽ.

Matt. 8.

Quæ ſub Hẽrico 4. tẽpora fuerint, teſtãtur hiſtoria.

Multi tũ Antipapa & Epiſcopi ſchiſmatici. De his hic agitur.

Ierẽ. 25. 37. et 43.

tæ,In quorum comparatione Nabuchodonoſor ſeruus Dei ſcribitur. Quibus autem inter tot mala vix aut nullo modo viuere licet, quomodó dicere aut ſcribere aliquid libet? Quod ſolum reſtat, ſanctos Dei patres & patronos nobis paremus, quorum ſelici remigio mare huius ſeculi enauigemus, & q pro reatu iam mergimur, ex beneficio omnipotentis manus releuemur, quæ uerbo uẽtos ſedare, & tranquillitatem nutu poteſt imperare. Ad quod obtinẽdum beatus Bauo medius conſtituatur. Bauo in corde, Bauo ſemper ſit in ore. Ipſe defenſor & patronus, ipſe apud omnipotentem iudicẽ interceſſor ſit continuus: qui me hæc cum deuotione ſcribentem, te Chriſtiane intueatur cum fide legentem.

VITA S. REMIGII EPISCOPI,

authore Fortunato presbytero, cuius meminit Hincmarus in præfatione ad uitam eius, quam xiij. die Ianuarii reperies. Porrò illum encomium ſubſequi debebat eiuſdem Hincmari, quod cùm eo tempore ad manum non fuerit, & ſit lectu digniſſimum, ſubijciendum poſt hanc putauimus.

Octobris propter eius translationem.

BEATI Remigij Antiſtitis depoſitio ſãcta, nobis hodierna die myſticæ feſta ſolennitatis exhibuit, quæ annis ſingulis cùm in ſe curſus temporum uoluitur, noſtris deſideriis innouatur. Hic itaque primis ortus natalibus, parentum nobilitate fulgebat Quem diuina pietas non ſolùm priuſquam naſceretur, ſed antequam conciperetur, elegit: intantùm, ut Montanus quidam monachus, dum leuiſſimo ſopore quieſceret, tertia fuerit admonitione pulſatus, ut matri ſuæ benedictæ Ciliniæ, quòd maſculum conceptura eſſet, veridica relatione prædiceret, & nomen eius uel meritum deſignaret. Qui ilicò impleuit imperium, & fœcundiſſimæ genitrici concipiendæ ſobolis gaudia nunciauit. Illa uerò ſicut fidei & credulitatis non apparuit dubia, ità ſuſcepit in partu, quod præſcierat in utero. Haud moroſa extitit, haud incerta: feliciſſimum pignus ſecura protinùs edidit, quod priùs corde concepit. In quo aſſiduè uenturæ ætatis merita dulcis infantia deſignabat, & quod ante conceptum mater agnouerat, ante tempora iam videbat. Studebat teneros annos morum maturitate uincere, & beneuolentiam cordis, charitatis melle cõdire. Quid plura? Cùm ſecundis ſucceſſibus certatim ſanctæ cõuerſationis ſtudiis adoleſcens Domino militaret, & uigeſimo ſecũdo anno ſecũdioris meriti ſumpſiſſet exordiũ, in urbe Rhemenſiũ, omnium generaliter uotis ad pontificale culmẽ raptus fuiſſe dignoſcitur potiùs, quàm electus. In quo ſtatim ſic apparuit aptus & deuotus officio, taquàm ſi quò nouiter aſcendebat, iugiter præfuiſſet.

Montanus monachus eius et natiuitatẽ et nomẽ prædicit.

Rapit ad Episcopatũ annos natus uiginti duos.

Fuit itaq; in eleemoſynis largus, in vigiliis ſedulus, in oratione deuotus, in charitate perfectus, in humilitate profuſus, i doctrina præcipuus, in ſermone paratus, in cõuerſatione ſanctiſſimus. Nunq̃ inuenit in eo humani generis aduerſarius, nec quod fraude deciperet, nec qđ ſimulatione fuſcaret. Synceritatem mentis, uultus ſui ſerenitate monſtrabat, & pietatẽ clementiſſimi cordis, oſtẽdebat in lenitate ſermonis. Quicqd ad ſalutẽ pertinere poſſet æternã, non minùs implebat beatiſſimi operis ſtudio, q̃ ſermonis prædicatione docebat. Longũ eſt itaq; verbis exequi, ne irrogemus audientibus de nimia prolixitate faſtidiũ, quanta in eũ ornamẽta bonorũ omniũ, quæ ſunt uel precioſa, uel maxima, ſupernæ remunerationis prærogatiua contulerit. Studeamus ergò pauca diſſerere, plurima præterire. Nã ſi tãta uirtutum ſuarum inſignia, aut ariditas noſtri ſermonis poſſet excolere, aut memoria retinere, prius habere poterit terminum lux hodierna, quam pagina.

Catalogus uirtutum eius.

Intendebat uir beatus Remigius iactãtiam uirtutis fugere, in quo non poterat gratia cęlica latère. Cùm uerò cõtigiſſet eum habere inter domeſticos ſuos ſecretius conuiuium, & delectaretur in libertate charorum, deſcendebant ad eum paſſeres intrepidi, & in manu eius menſæ reliquias colligebant. Diſcedebant alii ſaturi, accedebant alii ſaturandi. Sic manſueſcebat feritas auium in operatione virtutum. Dum uerò inſediſſet refectioni, nunquàm auris eius ſacræ deerat lectioni. Nullus eſt prætermiſſus gradus, qui non in eo faceret perfectionis cumulum.

Vitat oſtẽtationẽ & iactantiã.

Accidit autem quodam tẽpore, cùm ex more paſtorali ſolertis parochias circuiret, ut ſi negligenter aliquid in diuinis cultibus ageretur, fidelis Chriſti ſeruus agnoſceret: in uicum, cui uocabulum eſt Calmaciacus, ipſius deuotionis ſtudio acceſſit. Vbi dum quidam cæcus ab eo opem miſericordiæ poſtularet, cœpit, qua dudùm captus fuerat infeſtatione dæmonum, corporis vexatione torqueri. Tũc ſanctus Remigius in oratione, cui ſemper animi ſancta intentione vacabat, corporea ſedulitate ſe proſtrauit, raptumq́ue lumẽ priſtinum reddidit oculis, & peſtem immundi ſpiritus effugauit. O ineffabilis gratia pietatis: à quo dum ſubſtantia ſola petitur, triplex remedium obtinetur: Victu pauit egenum, munerauit uiſu cæcatum, reddidit libertati captiuum. Atque ità contigit per hoc inſigne myſteriũ, ut dum apparuit unus in paupere, trinitas ſe oſtenderet in ſalute.

Cæcũ dæmoniacũ ſanat.

Et ſicut ſemper humani generis aduerſarios ſuam non deſiſtit oſtendere nocendi uirtutis potentiam, ciuitatem Rhemorum eodem tempore, ſurgentibus ſubitò flammarum globis, oborta nimiùm vaſtatione accenderat, & iam ferè partem tertiam fauillis exeuntibus concrematio peracta conſumpſerat, & quod reſiduum erat, uictrix flamma lambebat. Tunc cùm huius rei ad beatiſſimum Remigium antiſtitem perueniſſet auditus, ilicò uelut inuictus athleta ad ruinam urbis celeri uelocitate percurrit, atque ſe igni obuium, impleta oratione, monſtrauit. Statimq́ue uelut quandam rotatu fracta uel conſciſſa, populo teſte, in ſe vaſtatio reducitur incendij, & per patentem portam ad modum fugientis diſceſſit: ut omnibus monſtraretur, quòd vir Deo plenus, fidei igne plùs caluit, qui ſæuitiam tantæ indignationis & euicit, & ſuis extinxit meritis.

Flammæ globos ſuis extinguit meritis.

Quædã uerò puella ab urbe Toloſa, præclaris orta natalibus, ab adoleſcente infantia, ueſani ſpiritus tenebatur obſidione captiua. Quã cùm tenero amore diligerent piiſſimi genitores, ad ſancti Petri ſepulchrum in Romana urbe cũ plurima multitudine & multa deuotione duxerũt: vbi quidam Dei ſeruus eum auxilio ſacri corporis plurima patrabat, ſigna virtutum, hanc tamen puellam cùm nulla potuiſſet interceſſione purgare, nec ab ipſa callidi hoſtis uires ualuiſſet expellere, hoc reſponſum antiquus hoſtis reddidit, diuini nominis obteſtatione cõſtrictus, q nunquàm alterius de eodẽ habitaculo, niſi huius beatiſſimi Remigii antiſtitis emundatione poſ-

ſit

ſit expelli. Tunc parentes eius, & ipſius Benedicti ſerui Dei & Alarici Regis Gotthorum affatibus ſuffragati, cum ægrota ſobole ad ſanctum Remigiũ antiſtitem peruenerunt, deprecantes vt virtutem eius agnoſcerent in purgatione ſobolis, quam præſcierãt confeſſione latronis. Tũc beatus Remigius cùm diuturna luctatione ſe non eſſe dignum aſſereret, & cõſueta patientia repugnaret, precibus eſt populi ſupplicantis deuictus, ut orationem pro ipſa funderet, & parentum lachrymis condoleret.

Dæmoniaca puella liberatur.

Tunc ſanctus Remigius, meritis ſanctitatis armatus, verbi præcepit imperio, vt iniquus prædo per quod ingreſſus fuerat, abſcederet, & Chriſti famulam relaxaret. Itaque cum nimio vomitu & obſęno fętore per os, quod fuerat ingreſſus, abſceſſit. Sed paulopòſt diſcedente pontifice, ſub ipſius horæ ſpatio, dum nimio labore feſſa nutaret, vitali calore exempto, ſpiritum exhalauit, & ſpem ſalutis ſuis ademit. Iteratis autem precibus, ſupplicantium turba recurrit ad medicum. Beatus autem Remigius illud ſe accuſat potiùs perpetraſſe facinus, quam ſanitatis præmium indulſiſſe: & extitiſſe homicidii reum, non contuliſſe remedium. Ad baſilicam igitur ſancti Iohannis vbi corpus iacebat exanime, populi obnixus deprecatione, regreditur: ibique ſanctus Remigius cum lachrymis ad pauimenta ſanctorum in oratione proſternitur, & reliquos, vt idem facerent, adhortatur. Tunc ſanctus Remigius effuſo lachrymarum imbre, conſurgens, ſuſcitauit mortuam, quam priùs ſanauit ægrotam. Quæ protinùs appræhenſa manu pontificis, cum integra incolumitate ſurrexit, & ad propria feliciter remeauit.

Eadẽ ipſa mortua ad uitam reuocat.

Indicare enim poſſumus, quantus in præſenti miraculo fuit parentũ fletusq́; gaudio, laus populi præ triumpho. Putasne, cũ quo gemitu, quantaq; deuotione, Gloria in excelſis Deo, cecinerunt, qui per ſacrum antiſtitem diuina uidere myſteria meruerunt? Potuit ille plebem ſuam de caſu cuiuſlibet periculi imminentis eripere, qui uitã mortuæ ualuit reſtaurare.

Obdormiuit ſanctiſſimus in Domino.

Inter huiuſmodi igitur virtutum ſuarũ inſignia, elegit beatiſſimus Remigius athleta Chriſti, tranſitũ lethiferi ſoporis excipiens, procellam mundi, ſenio iam vrgente, deſerere, & ad portum cæleſtis habitaculi peruenire. Poſt cuius obitum tanta ad ſui corporis patrocinia fidelibus remedia tribuuntur, tantis ut agnoſcatur viuere meritis, quantis fulget exẽplis. Huius verò pœna dinoſcitur defuiſſe martyrio, non deuotio confeſſioni. In illis ergo diuinis tẽplorum oraculis, vbi eius patrocinia venerantur, quicquid cum fide petitur, inuenitur: & quod ſperatur ſtudio, præſtatur effectu. Profuſis ergò vnanimiter p̄cibus exoremus, ut nobis uitæ ſalutaris ſpatio indulgentiam delictorum obtineat interceſſio ſancti Remigij pontificis cum auxilio redemptoris. Det ẽt deprecatio eius generaliter in hoc mundo trãquillæ pacis tẽpora, qui promiſit iuſtis ęterna p̄mia, Amen.

ENCOMIVM EIVSDEM S. REmigij, per Hincmarum Archiepiſcopũ Rhemenſem.

VIDEAMVS etiã quomodò hic beatus pater & paſtor noſter benedictionibus ſibi ita legiſlatore Deo datis, ipſius auxilio in ſeculi huius conualle lachrymarũ aſcenſiones in corde ſuo diſpoſuit, & de uirtute in virtutẽ gratia Dei prouectus excreuit, ut quẽquò eũ, quẽ ſemper deſiderauit ſpiritu, facie ad faciem uidere promeruit. Idẽ nanque Dominus in Euangelio dicit: In domo patris mei manſiones multæ ſũt. Quod quaſi exponens Apoſtolus, dicit: Alia claritas ſolis, alia claritas lunæ, alia claritas ſtellarum. Stella. n. à ſtella differt in claritate, ſic & reſurrectio mortuorum. Quia in illa æternæ beatitudinis vita nõ diſpari, vnuſquiſque iuxta diſpar meritum locũ diſparem percipit, ſed eiuſdem diſparilitatis damna non ſentit, quia tantum ſibi quantum perceperit ſufficit. Et catholica doctrina didicimus, quia diſtinctæ cõuerſationes hominum ſingulorum agminum cæleſtium ordinibus congruunt, & in eorum ſortem per conuerſationis ſimilitudinem deputantur.

Pſal. 83. *Iohan 14.* *1. Cor. 15* *In æterna beatitudine quiſq; ſecundum meritum mercedẽ accipiet.*

Nam ſunt plerique, qui parua capiunt, ſed tamen hæc eadem parua piè annunciare fratribus non deſiſtunt. Iſti itaque in Angelorum numerum currunt. Et beatus Remigius, licèt multiplex ſcientia Dei dono in eo eſſet, vt fidelis ſeruus & prudens, cõſeruis ſuis in tempore menſuram tritici, id eſt pro captu audientium miniſtrauit, & ſecutus Apoſtolũ, priùs barbaris lac potum dedit nõ eſcã. Et teſte Malachia, quia ſacerdos angelus Domini eſt. Vndè & ſanctus Remigius ſacerdos magnus Angelorum conſortium meruit.

Hominũ miniſteria, cum Angelicis comparat officijs. Luc. 12. 1. Cor. 3. Malac. 2. S. Remigius Angelorum cõſortium meruit.

Et ſunt nonnulli, qui diuinæ largitatis munere refferti, ſacramentorum cæleſtium ſumma & capere p̄ualent, & nunciare. Quò ergò iſti, niſi inter Archangelorum numerum deputantur? Et beatus Remigius ſapientiam loquens inter perfectos, quandò malè ſentientem hæreticum de vero Dei filio in Synodo catholicorum Epiſcoporum conuertit, in Archangelorum numero meruit deputari.

Item Archangelorum.

Et ſunt nonnulli, qui mira faciunt: ſigna valenter operantur. Quò igitur iſti, niſi ad ſupernarum uirtutum & numerum & ſortem cõgruunt? Et beatus Remigius, & in corpore poſitus, & poſt obitum, ut ſuprà oſtẽdimus, mira fecit: ſigna valenter operatus eſt: ad ſupernarũ igitur virtutũ ſortẽ & numerũ cõgruit.

Itẽm ſupernarum Virtutũ. Suprà in eius vita 13. Ianuarii.

Et ſunt nõnulli, qui ẽt de obſeſſis corporibus malignos ſpiritus fugant, eoſq; virtute orationis & ui acceptæ poteſtatis eiiciunt. Quò itaque iſti meritum ſuum, niſi inter poteſtatum cæleſtium numerũ ſortiuntur? Et ſanctus Remigius virtute orationis & ui acceptæ poteſtatis, ut ſuprà oſtendimus, de obſeſſis corporibus malignos ſpiritus effugauit. Ergò inter poteſtatum cæleſtium numerum ſortem accepit.

Itẽm cæleſtium Poteſtatum.

Et ſunt nonnulli, qui acceptis virtutibus etiam electorum hominum merita tranſcendunt. Cumque & bonis meliores ſunt, electis quoq; fratribus principantur. Quò ergò iſti ſortem ſuam, niſi inter principatuum numeros acceperũt? Et beatus Remigius, huius Rhemorum ciuitatis Archiepiſcopus, ſanctis fratribus Vedaſto ſcilicet à ſe ordinato in Atrebato, Medardo in Viromandis, Lupo Sueſſonis, Genebaldo in Lauduno, & reliquis in ſubiectis ſibi ciuitatibus electis fratribus principatus, ſortem ſuam inter principatuum numeros accepit.

Epiſcopi à B. Remigio ordinati. Itẽm cæleſtium Principatuum.

Et ſunt nõnulli, qui ſic in ſemetipſis cũctis vitiis, omnibuſque deſideriis dominantur, ut ipſo iure munditiæ Dei inter homines vocentur. Vndè & ad Moſen dicitur: Eccè cõſtitui te Deũ Pharaonis. Quò ergò iſti, quorum comparatione cæteri homines, vt ita dixerim, ſerui ſunt, niſi inter numeros dñationũ cenſentur? Et beatus Remigius cunctis uitijs omnibuſque deſideriis in ſemetipſo dominatus, iure munditiæ ſolus faciem Chriſti uidere potuit, quando ad eum & ad Regem Ludouicum ac Reginam, cæteroſque adſtantes in oratorio ſancti Petri, ut ſuprà eſt demonſtratum, aduenit, & ut ſeruo ſibi ſubiecto baptizando Regi poteſtatiuè præcepit, di-

Exod. 7. Hæc õia ſuprà in eius Vita 13. Ianuarij.

Itèm cæleſtiū Principatuum

ecns: Deponè colla Sicamber:& Pipinum Regē, villam Anſiacum de eccleſia Laudēſi auferre molientem, flagellauit. Inter principatuum ergo numeros ſortem ſuam accepit.

Et ſunt nōnulli, qui dū ſibimetipſis vigilanti cura dominantur, dum ſe ſolicita intentione diſcutiunt, diuino timori ſemper inhærentes, hoc in munere virtutis accipiunt, vt iudicare rectè & alios poſsint. Quorum profectò mentibus dum diuina contemplatio præſtò eſt, in his velut in throno ſuo Dominus præſidens, aliorum facta examinat, & cuncta mirabiliter de ſede ſua diſpenſat. Quid ergò iſti, niſi throni ſui conditoris ſunt, vel quò, niſi ad ſupernarum ſedium numeros adſcribuntur? Per quos dum ſancta Eccleſia regitur, plerunquè de quibuſdam ſuis infirmis actibus etiam electi iudicantur. Quod & per ſanctum Remigium actum fuiſſe legimus, quandò electum Dei Genebaldum Epiſcopum de ſuis infirmis actibus iudicauit, & poſt iudiciū cordi ſuo Domino præſidente, ipſius iuſsione in ordine epiſcopatus illum reſtituit. Cōſtat igitur beatū Remigiū ad ſupernarū ſediū numerū eſſe adſcriptum.

De lapſu Genebaldi Epiſcopi habetur ibidem 13. Ianuarij fol. 298.

Itèm ſupernorum Thronorum.

Et ſunt nōnulli, qui tāta Dei ac proximi dilectione pleni ſunt, vt Cherubim iure nominentur. Quia enim Cherubim plenitudo ſcientiæ dicitur, & Paulo docente didicimus, quia plenitudo legis charitas: omnes qui Dei & proximi charitate cæteris amplius pleni ſunt, meritorum ſuorum ſortem inter Cherubim numeros perceperunt. Et qui ea, quæ ſuperiùs de eo lecta ſunt, ſolicita mēte intēdit, quam plenus charitate fuerit, patenter intelligit. Quanta quoque ſcientia repletus extiterit, dictis & factis ſuis, & teſtimonio ſancti papæ Hormiſdæ, ex præmiſsis aduertit. Igitur ſanctus Remigius meritorū ſuorū ſortem inter Cherubim numeros percipere ſtuduit.

Rom. 13.

S. Remigius plenus charitate et ſciētia, ideo cōſortiū Cherubim meruit.

Et ſunt nonnulli, qui ſupernæ contemplationis amoris facibus accenſi, in ſolo conditoris ſui deſiderio anhelāt, nil iam in hoc mundo cupiunt, ſolo æternitatis amore paſcuntur. Terrena quæq; abijciunt, cūcta temporalia mente tranſcendunt. Amāt & ardent, atque in ipſo ſuo ardore requieſcunt. Amādo ardent, loquendo & alios accendunt: Et quos verbo tangunt, ardere protinùs in Dei amore faciunt. Quid ergò iſtos niſi Seraphim dixerim? Quorū cor in ignem conuerſum, lucet & vrit. Quia & mentiū oculos ad ſuperna illuminant, & compungendo in fletibus, vitiorum rubiginem purgant. Quia ergò ad amorem ſui conditoris inflammati ſunt, quò niſi inter Seraphim numerum ſortē ſuæ vocationis acceperunt? Qualiter autem beatus Remigius in amorē ſui conditoris arſerit, loquēdo & alios accenderit, gens integra Francorum, cum Rege ad catholicam fidem prædicatione illius conuerſa, teſtatur. Qualiter verò terrena quæque abiecerit, cuncta temporalia mente tranſcenderit, ſolo æternitatis amore paſtus ad amorem ſui cōditoris inflammatus extiterit, fidem faciunt verba quibus cōditoris deſiderio ſuccenſus, penè continuè ore, ſemper autem corde dicebat: Fuerunt mihi lacrimæ meæ panes dies ac nocte. Sitiuit anima mea ad Deum viuum, quandò veniam & apparebo ante faciem Dei, ſatiabor dū manifeſtabitur gloria eius. Inter Seraphim ergò numerum ſortem ſuæ vocationis accepit. Cum quibus ſancta eiuſdem viri Apoſtolici anima vnà cum ſuis cōſortibus in cæleſti lætatur gloria.

Pſal. 41.

Sanctus Remigius ardens in Dei amore īter Seraphim locum ſortitur.

Sed tunc nimirùm multò perfectiùs idem & ſui comparticipes lætabuntur, cùm recepta carne immortali, receptis in eadem beatitudine conſeruis ſuis & fratribus cunctis, quos adhuc in terris certare conſpiciunt, non habebūt vltrà quo intuitum cogitationis ſuæ foràs vel ad modicum mittant, habētes ſecum intùs Deum, de cuius viſione ſuperna gaudeant. Vbi illud primum & maximum Domini mandatum integrum perficietur, ad cuius perfectionē in hac vita iuſti pro ſuis quique virium integrum perficietur, ad cuius perfectionem in hac vita iuſti pro ſuis quique viribus accinguntur: Diliges Dominum Deum tuum ex toto corde tuo, & ex tota anima tua, & in tota mente tua, & diliges proximum tuum ſicut teipſum. Quia quò viciniùs præſentem Domini vultum cernunt, eo ſe ardentiùs eius dilectioni totos impendūt, quò proximos ſuos omnes eſſe electos ac Deo dilectos agnoſcunt. Quo corda illorum non minùs quàm ſua, ſincero amore referta reſpiciūt, eo illos ipſi non minùs quàm ſeipſos amare delectantur. Nam pro fideliter laborātibus in huius vitæ agone ſancti Dei orant, eiſq; compatiūtur. Sed & pro eis, vt ſuprà dictū eſt, qui propter bona quidem opera ad electorum ſortem ſunt præordinati, ſed propter mala aliqua, quibus polluti de corpore exeunt, poſt mortem caſtigandi pro qualitate operum, pœnis excipiuntur, & purgati, ad beatorū perueniunt requiem. Pro his verò, qui iam corporibus exuti ſunt æternis ſupplicijs traditi, quāuis in ſuæ naturæ bonitate miſericordiā habeant, iam authoris ſuæ iuſtitiæ cōiuncti, tanta rectitudine conſtringuntur: ipſi quippè iudici concordāt cui inhærent: & eis quos eripere non poſſunt, nec ex miſericordia condeſcendunt, quia tanto illos à ſe vident extraneos, quanto & ab eo, quem diligunt, authore ſuo conſpiciunt repulſos: & erecti iam per iuſtitiam iudicij, eis nullo modo ex aliqua compaſsione miſerentur. Verùm & ante retributionem extremi iudicij, iniuſti in requie quoſdam iuſtos adſpiciunt, vt eos vidētes in gaudio, non ſolùm de ſuo ſupplicio, ſed etiam de illorum bono crucientur. Iuſti verò in tormentis ſemper intuentes iniuſtos, vt hinc eorum gaudium creſcat, quia mala conſpiciunt, quæ miſericorditer euaſerunt. Tantoq; maiores ereptori ſuo gratias referunt, quāto vident in alijs quid ipſi perpeti, ſi eſſent relicti, potuerint. Nec illam tātæ beatitudinis claritatem apud iuſtorum animum fuſcabit adſpecta pœna reproborū: quia vbi iā compaſsio miſeriæ non erit, minuere procul dubiò beatorū lætitiam nō valebit. Et quamuis eis ſua gaudia ad perfruendum plenè ſufficiāt, mala tn̄ reproborū abſq; dubio ſemper adſpicient. Quia q̄ creatoris ſui claritatē vidēt, nihil in creatura agit qđ videre nō poſſint.

[...]ctionē aſ[...]s pro corpore.

Matt. 22. Mar. 12.

Sancti in cælo pro viuentibus orāt.

Eccè purgatorium

Cur reprobi iuſtos, & contrà iuſtis reprobos in ſuis pœnis intueri cōceſſum ſit.

Sancti ex facie Dei omnia quæ in creaturis aguntur vidēt.

Sicut igitur audita ſanctorū gloria, audita reproborū miſeria, auditis huius ſanctiſsimi patroni noſtri meritis, auditis beneficijs, quæ in miraculorū patratione ac ſanitatum largitione, credētes & deuoti homines ipſius patrocinijs per donum gratiæ meruerunt, vt nobis talia eius intercesſione impertiri deſideramus, ità & auditis vltionū vindictis, q̄ peccātes ac rebelles, ipſius meritis per retributionē iuſtitiæ ſuſtinuerūt, in peccatis, & quod adhuc eſt grauius, in peccatorū pertinacia rebelles perſiſtere timeamus, nè ſimilibus aut grauioribus ſupplicijs obruamur, ſi tātis ac talibus exēplis cognitis, nec beneficijs ad benè agendum prouocamur, nec territi vindictis à malis nos cohibemus. Flagellorū enim vindictæ nobis illatæ, ſi nos à peccando reuocāt, & ad pœnitētiam prouocāt, & poſt pœnitētiā nos crimina nō remaculāt, finis ſunt noſtrorū præcedētiū peccatorū. Sin aliter, ſunt initium ſequētium tormētorum. Cognoſcentes ergò hunc patronum ac protectorem noſtrum eſſe vnum de illis, de quibus ſcriptū eſt, Hi ſequūtur agnum quocunque ierit: timeamus in cōſpectu Dei & in oculis eius peccare: peccantes

Debet Sāctorū gloria ad iuſtitiā nos aīare, malorum verò pœna à peccatis arcere.

Apoc. 14. S. Remigius virgo.

cantes autem, non erubeſcamus peccata noſtra, quæ nouit, Deo, & illi corde contrito & humiliato, per lachrymas confiteri, & indulgentiam cũ dignis pœnitentiæ fructibus poſtulare. Nemo aliqua ſuorum numeroſitate uel enormitate ſcelerum confuſus, de ſalute impetranda diffidat, & barathrum deſperationis incidat, iuxta illud Salomonis: Impius cùm uenerit in profundum malorum, contemnit.

Prouer.18.

Habemus enim confitentes peccata noſtra, & petentes veniã, de impetranda indulgentia ancoram fidem ac ſpei, per Iohannem Apoſtolum nobis depromptam. Si confiteamur, inquit, peccata noſtra, fidelis & iuſtus eſt Deus ut remittat nobis peccata noſtra.

Cõfeſsio eſt prima ſalutis ſpes. ſecunda, Dilectio.

1. Pet. 4.

Tertia, oratio.

Et quia ſine peccato in hac uita eſſe non poſſumus, prima ſalutis ſpes eſt confeſsio, nè quiſquam ſe iuſtum putet, & ante oculos Dei erigat ceruicem: deindè dilectio, quia charitas operit multitudinem peccatorum. Pulchrè autem utrunque Apoſtolus ſimul nobis inſinuat, quòd & rogare pro peccatis debeamus, & impetremus de Deo indulgentiam cùm rogamus. Ideò & fidelem dixit Dominum ad remittenda peccata, fidem pollicitationis ſuæ ſeruantem: quia qui orare nos pro debitis & pro peccatis docuit, paterna miſericordia promiſit & ueniam ſecuturã. Iuſtũ quoquè eum aſſeuerat, quia veræ confeſsioni iuſtè dimittit.

Omnia peccata Baptiſmate diluuntur.

Similiter baptiſmo pœnitẽtia.

Pſal. 6.

Peccata noſtra præterita in baptiſmatis perceptione nobis donata ſunt, attamen poſt baptiſma multa commiſimus, ſed lauari iterùm baptiſmatis aqua non poſſumus. Quia ergò & poſt baptiſma inquinauimus uitam, baptizemus lachrymis cõſciẽtiam, & quaſi quotidiano Iordanis baptiſmate lachrymis conſcientiam noſtræ cõpunctionis ab omni uitiorum ſubripientium contagione purgemus, iuxta eum qui dicit: Lauabo per ſingulas noctes lectum meum, lachrymis meis ſtratum meum rigabo.

Iordanis riuus iudicij dicitur.

Vndè rectè Iordanis riuus iudicij interpretatur. Quia nimirùm electi quique quo ſolicitiùs ſuam conſciẽtiam diſcutiendo examinant, eo latiores ex intimo cordis fonte lachrymarum fluuios fundũt. Et quia minùs perfectos ſe eſſe depræhendunt, ſordes ſuæ fragilitatis undis pœnitentiæ diluunt, & paruulos cogitatus ſuos ad petram, videlicet Chriſtum alliſidunt, omneſque ſenſus mentis ac corporis petra ſpiritalis exercitus circuncidere ſtudent, Petra, inquit, erat Chriſtus.

1. Cor. 10.

Cuius fide, ſpe & charitate non ſolùm in baptiſmate, ſed & in omni prorſùs actione deuota purificẽtur corda bonorum.

S. Remigius fidelis apud Dominũ pro nobis interceſſor.

In quo pietatis exercitio, ſi nos uiderit hic Dominus & patronus noſter fideliter laborare, data intercesſionis manu, curſum noſtrum iuuabit, qualiter ad portum æternæ ſalutis peruenire poſsimus. Legit enim in lumine incircunſcripto cum beatiſsimis ſpiritibus gloriæ conditoris ſui aſsiſtens, quia libenter obliuiſcitur omnipotens Deus quòd nocentes fuimus, paratus eſt pœnitentiam noſtram nobis ad innocẽtiam deputare. In die quippè baptiſmatis, omnibus nos antiqui hoſtis operibus, atque omnibus pompis abrenuũciare promiſimus, ſed quod promiſimus minimè ſeruamus. Ad exercenda praua opera, ad concupiſcendas mundi pompas dilapſi ſumus.

Miſericordis Dei in pœnitentes clementia.

Inquinati ergò poſt aquã ſalutis, renaſcamur ex lachrymis. Apud miſericordem namque iudicem nec ille fallax habebitur, qui ad ueritatem reuertitur etiam poſtquam mentitur. Quia omnipotẽs Deus dũ libenter noſtram pœnitẽtiam ſuſcipit, ipſe ſuo iudicio hoc quod errauimus, abſcondit.

Matt. 18.

Cæterùm nemo fidelium de huius patroni noſtri meritorum in cælis virtute dubitet, cui adhuc mortali carne in terra degenti Dominus poteſtatẽ dedit ligandi & abſoluendi, mortuos ſuſcitandi, omnem languorem & omnem infirmitatẽ curandi.

Ad eius ſepulcrũ multa fiũt miracula.

Ad cuius corporis ſepulcrũ, ſicut multis indiciis frequẽter eſt demonſtratũ, uiuẽtes ægri ueniunt & ſanantur. Periuri veniunt, & à dæmonio vexantur. Dæmoniaci ueniunt, & liberãtur. Quomodò ergò viuit illic, ubi uiuit, ſi in tot miraculis uiuit hic, ubi corpus eius mortuum iacet? Hunc ergò in cauſa noſtri examinis quã cũ diſtricto Iudice habemus, patronũ faciamus. Hunc in die tanti terroris illius, defenſorẽ adhibeamus. Certè ſi apud quenquam magnum iudicẽ cauſa quælibet noſtra eſſet die craſtina uentilãda, totos hodiernos dies in cogitatione duceretur, aliquem patronum quæreremus, magniſque precibus ageremus, ut apud tãtũ iudicem nobis defenſor ueniret. Eccè diſtrictus Iudex Ieſus uenturus eſt, tanti illius Angelorum Archangelorumq; cõcilij terror adhibetur.

Arguit noſtrum teporem author.

In illo conuentu cauſa noſtra diſcutitur, & tamen nos patronũ modò quẽ præſtò habemus, non quærimus, quẽ tunc defenſorẽ habeamus. Adeſt defenſor noſter beatus Remigius, rogari vult, atq;, ut ita dixerim, quærit ut quæratur. Hunc ergò adiutorem noſtræ orationis quæramus, ut tunc protectorẽ noſtri reatus inueniamus.

Vult De⁹ rogari, ut parcat.

Quia nè punire peccatores debeat, rogari uult & ipſe qui iudicat. Vndè & tã longo tẽpore cõminatur iram, & tamen miſericorditer expectat. Sic autem nos & miſericordia eius refoueat, ut nullo modo negligentes reddat. Sic peccata noſtra perturbent, ut mẽs in deſperationẽ non proruat. Quia etſi præſumentes metuimus, metuẽtes ſperamus, æternum regnũ citiùs adepturi ſumus, illius patris & patroni noſtri meritis & Deo dignis orationibus. Curramus ergò uelociſsimis fidei pedibus, extẽſis mentium manibus, ad protectionẽ illius, atque ad ſacratiſsimum corpus eius fletibus inſiſtamus. Promereri nos ueniam eius intercedentibus meritis deprecemur, ut quia noſtris non poſſumus, eius meritis apud Dominũ veniã impetremus. Et qui uelamen bonorum operum, quo peccata noſtra tegamus, non habemus, eius meritis & interceſſionibus, puris cõfeſsionibus & profuſis lachrymis, ante eius ſanctam memoriam procidẽtes, noſtra crimina diluamus, & bonis operibus abſtergamus. Sed & vbicunque in adiutorium noſtræ ſalutis fideliter eum inuocauerimus, nõ deerit ab exauditione, inhęrens Chriſto, ſicut & alia eminentiora mẽbra ipſius

Chriſtus Deus ubiquè præſẽs maieſtate.

qui ubiq; præſens eſt maieſtate, quiqidum diſtrictus iudex ſuſtinet, & adhuc manũ non exerit in percuſſione, dũ à retributione ultionis intimæ, eſſe quædã temporis ſecuritas iudicetur, debemus malũ quod ſequitur, flammarum ſcilicet pœnas ęternas, intolerabiles atque continuas penſare, penſantes gemere, gementes uitare, ea quæ cõmiſimus peccata indeſinenter adſpicere, adſpicientes flere, flentes abſtergere. Crimina in quibus delectabiliter diù iacuimus, nõ perfunctoriè, ſed quotidiè atq; ſi fieri poteſt continuè amariſsimis lachrymis ſtudeamus abluere, eleemoſynis abſtergere, ſacris hoſtijs expiare.

Attende quibus exercitiis ſint expiãda peccata.

Hęc eſt pacis petendæ noſtra legatio, quæ Regẽ ad diſcutiendũ & iudicandum nos uenientem placat. Nulla nos proſperitatis tranſitoriæ lętitia diſſoluat; nec menti noſtræ oculos ea quæ ſunt tranſitoria obſtruant, nè cæcos ad ignem ducant.

Diabol⁹, quod ſuũ eſt, in Chriſto quæſiuit.

Curandũ quoq; magnoperè nobis eſt, & cum magnis quotidiè fletibus cogitandum, quàm ſęuus, quã terribilis ſua in nos opera requirens in die exitus noſtri princeps huius mundi ueniet, ſi etiã ad Deũ carne morientẽ uenit, & in illo aliquid quęſiuit, in quo inuenire nil potuit? Quid itaque nos miſeri dicturi, quid acturi ſumus, qui innumera mala cõmiſimus? Quid ſequẽti aduerſario & multa ſua in nobis in-

Dignitas pœnitētiæ fructus facientis.

uenienti dicemus, niſi ſolùm quod nobis eſt certũ refugium, ſolida ſpes: quoniam à peccatis quæ poſt baptiſmum commiſimus, lachrymis abluti, per confeſsionem & dignos pœnitentiæ fructus expiati, & meritis ac orationibus ſanctorum Chriſto reconciliati, atque per acceptionem corporis & ſanguinis eius, in fide recta permanentes, vnum cum illo facti ſumus ipſi incorporati, in quo princeps huius mundi & ſuũ aliquid requiſiuit & inuenire minimè potuit? Quoniam ſolus eſt inter mortuos liber, à quo nos & à peccati iam ſeruitio veraci libertate ſoluimur, quia ei qui verè liber eſt, per corporis & ſanguinis eius acceptionem vnimur. Sicut enim verè carnem corporis noſtri Chriſtus aſſumpſit, & verè homo ille qui ex Maria Virgine natus eſt Ieſus, Dei filius eſt, non quemadmodùm alij homines per gratiam, ſed natura filius ex ſubſtantia patris: ità vera eſt caro & verus eſt ſanguis eius, quæ ad manducandum & potandum in myſterio ſumimus, ſicut ipſe teſtatur. Et nos qui verè ſub myſterio carnem & ſanguinem corporis ſui ſumimus, per ea naturaliter vnum cum illo efficimur. In quibus manet poſt conſecrationem ſimilitudo panis & vini, nè quidam fit horror cruoris, ſed manet in eis gratia redemptionis. De naturali enim in nobis Chriſti veritate, ipſe ait: Caro mea verè eſt eſca, & ſanguis meus verè eſt potus. Qui edit carnem meã, & bibit meum ſanguinem, in me manet, & ego in eo. De veritate carnis & ſanguinis eius non relictus eſt ambigendi locus. Nunc enim & ipſius Domini profeſsione & fide noſtra verè caro eſt, & verè ſanguis eſt. Et hæc accepta atque hauſta, id efficiũt, vt & nos in Chriſto, & Chriſtus in nobis ſit. Eſt ergò in nobis ipſe per carnem, & ſumus in eo dum ſecum hoc quod nos ſumus in Deum eſt. Quoniam autem in eo per ſacramentum communicatæ carnis & ſanguinis eius ſimus, ipſe teſtatur, dicens: Et hic mundus me iam non videt, vos autem me videbitis, quoniam ego viuo, & vos viuetis, quoniam ego in patre meo, & vos in me, & ego in vobis, vt cùm ille in patre per naturam diuinitatis eſt, nos contrà in eo per corporalem eius natiuitatem, & ille rurſùm in nobis per ſacramentorũ ineſſe myſterium creditur. Quàm autem naturalis in nobis hæc vnitas ſit, ipſe ita teſtatus eſt: Qui edit carnem meam, & bibit ſanguinem meum, in me manet, & ego in eo. Non enim quis in eo erit, niſi in quo ipſe fuerit, eius tantum in ſe aſſumptam habẽs carnem, qui ſuam ſumpſerit. Perfectè autem huius vnitatis ſacramẽtum ipſe docet, dicens: Sicut miſit me viuens pater, & ego viuo per patrem, & qui mãducauerit me, id eſt carnem meam, & ipſe viuet per me. Viuit ergò per patrem, & quo modo viuit per patrem, eodem modo nos per carnem eius viuimus. Omnis enim comparatio ad intelligentiæ formam præſumitur, vt id de quo agitur ſecundùm propoſitum exemplum aſſequatur.

Pſal. 87.

Vnimur cũ Chriſto per ſacra Euchariſtiæ ſuſceptionẽ.

Nota lector quæ hic dicuntur de S. Euchariſtia.

Iohan. 6.

Probat Author nos cum Deo vniri per S. Euchariſtiam.

Iohan. 14.

Iohan. 6.

Ibidem.

Chriſtus per Patrẽ & nos per Chriſtũ viuimus.

Hæc ergò vitæ noſtræ cauſa eſt, quòd in nobis carnalibus manentem per carnem Chriſtum habemus, victuris nobis per eum ea conditione, qua viuit ille per patrem. Si ergò nos naturaliter ſecundùm carnem per eum viuimus, id eſt naturam carnis ſuæ adepti, quomodò non naturaliter ſecundùm ſpiritum in ſe patrem habeat, cùm viuat ipſe per patrẽ? Per patrem autem viuit, dum natiuitas non alienã intulit diuerſamque naturam, dum quod eſt & ab eo per aliquã incidentem naturæ diſsimilitudinem ſeparatur, dum in ſe per natiuitatem habet patrẽ in virtute naturæ, cui veraciter vnimur per incarnationis ſuæ myſterium. Quod quotidiè in catholica celebratur Eccleſia, ſicut præfiguratum legitur in ſacra hiſtoria. Venit Elias ad Iordanem, & exutus pallio ſuo percuſsit aquas ac diuiſit. Venit Dominus ad fluuium mortis, quo genus humanum mergi conſueuerat, & cauens ſe ad tempus habitu carnis quẽ ſumſerat, mortem moriendo percuſsit, ac vitæ nobis iter reſurgendo patefecit. Rectè enim per Iordanẽ fluxus noſtræ mortalitatis ac defectus exprimitur, quia & Iordanis Latinè deſcenſus eorum dicitur, & ipſe fluuius in mare mortuum influens, laudabiles ſuas ibi perdit aquas. Tranſit autem Elias diuiſo Iordane per ſiccum, tranſit & Eliſeus: quia reſurgens à mortuis Saluator, fidelibus quoque ſuis ſpem reſurgendi tribuit. Tranſito Iordane Elias, dedit optionem Eliſeo poſtulandi quæ vellet: Et Dominus impleta reſurrectionis gloria, plenius diſcipulorum ſenſibus inſeruit, quod & anteà ꝓmiſit: quia quodcunque petieritis in nomine meo, hoc faciã. Petijt Eliſeus vt fieret ſpiritus Eliæ duplex in ſe, & edocti à Domino diſcipuli promiſſam ſpiritus gratiam accipere deſiderabant, qua non vni tantùm genti Iudææ, quam ipſe præſens in carne docuit, ſed & cunctis per orbem nationibus prædicare ſufficerent. An non duplicẽ ſpiritus ſui gratiam pollicebatur, cùm ait: Qui credit in me, opera quæ ego facio & ipſe faciet, & maiora horum faciet?

Chriſtus ꝓpter carnis diſſimilitudinem à Patre ſeparatur.

4 Reg. 2.

Pallium Eliæ figura corporis Chriſti.

Iordanis quid deſignet.

Quid trãſitus.

Iohan. 13. & 15.

Quid duplex ſpiritus Eliſei.

Iohan. 14.

Sermocinantibus Elia & Eliſeo, ſubitò currus & equi ignei rapuerunt Eliã, quaſi vſq; in cælum. Qui profectò currus & equi, Angelicæ ſunt intelligendæ Virtutes. De quibus ſcriptũ eſt: Currus Dei decẽ millibus multiplex, millia lætantium: Dominus in illis. & iterũ: Qui facit Angelos ſuos ſpiritꝰ, & miniſtros ſuos ignẽ vrentẽ. Horum nanq; Elias ſubſidio, vtpote homo purus, quò à terra tolli poſſet agebat. Et Dominus cum Apoſtolis loquens, ſubitò videntibus illis eleuatus eſt, & ſi nõ Angelico fultus auxilio, Angelico tamen comitatus obſequio. Vereq; eſt aſſumptus in cælum, Angelis quoq; idipſum atteſtãtibus, qui illis dixerũt: Hic Ieſus qui aſſumptus eſt à vobis in cælũ, ſic veniet. Subleuatus ad cælum Elias, dimiſit Eliſeo pallium quo erat indutus. Aſcẽdens in cælum Dominus, ſacramenta humanitatis aſſumptæ diſcipulis, immò Eccleſiæ quibus ſanctificaretur in virtute dilectionis, ac calefieret, reliquit. Aſſumens pallium Eliæ, percuſsit eo aquas Iordanis, & vbi inuocauit Deũ Eliæ, diuiſæ ſunt, & tranſijt. Aſſumpſerũt Apoſtoli, aſſumpſit inſtituta per eos omnis Eccleſia ſacramẽta ſui redemptoris. Quibus ſpiritualiter erudita, abluta & conſecrata, ipſa quoq; inuocato nomine Dei patris, impetũ mortis ſuperare, eiusq; obſtaculo contempto, ad vitã tranſire didicit ſempiternã, iuxta quod Dominus in Euãgelio dicit, inquiẽs: Sicut Moyſes exaltauit ſerpentẽ in deſerto, ità exaltari oportet filiũ hominis: vt omnis qui credit in ipſum, non pereat, ſed habeat vitã æternã. Qm̃ qui credens in Chriſtũ, paſsionis ſuæ ſacramẽta credendo, confitendo, ſinceriter imitando, fideliter ſumit, ſaluatur in perpetuũ ab omni morte quã peccando in aïa pariter & carne cõtraxit, & non ſolùm perditionẽ euadet pœnarũ, ſed & vitã percipiet ſempiternã.

Quid currus & equi.

Pſal. 67.

Pſal. 109.

Mar. vlt.

Act. 1.

Quid pallium Eliſeo relictum.

Quid percuſſio aquarum Iordanis.

Iohan. 3.

Attende virtutẽ ſacramentorum Eccleſiæ.

Ad quã beatæ & glorioſæ ſemper Virginis & genitricis ſuæ Mariæ Dominæ noſtræ, ac iſtius patroni noſtri beati Remigij meritis & interceſsionibus, in fide recta & bonis operibus nos perſeuerãtes, & per acceptionẽ corporis & ſanguinis ſui vnũ ſecum effectos perducere dignetur, & per eadẽ humilitatis eius ſacramẽta vſq; ad cõtẽplãdã diuinitatis eiuſdẽ gloriã, quã ipſe fidelibꝰ ſeruis ſuis fideli pietate pollicetur, dicẽs: Qui diligit me, diligetur à patre meo, & ego diligã eũ, & manifeſtabo ei meipſum. Meipſũ manifeſtabo, inquit, id eſt, nõ qualẽ me oẽs conſpi-

Sumentes dignè corpus & ſanguinem Chriſti, vnum cũ eo fiunt.

Iohan. 14.

cere, qualem etiam inuidi crucifigere, ſed qualem in decore ſuo Regem ſeculorū ſuli uidere poſſunt oculi mundi ſanctorum: talem me ad rependendam uicem dilectiunis, his qui me diligunt, oſtendam. Pertingere faciat Chriſtus Ieſus Deus & Dominus, conditor & redemptor, atque ab omni morte ac corruptione ſaluator nuſter, in qua cum Deo Patre, Spiritu ſancto coæternus & conſubſtantialis ac coæqualis, viuit &, regnat per omnia ſecula ſeculorum, Amen.

VITA S. LEODEGARII EPIſcopi Auguſtodunenſis & Martyris, Authore Vrſino, qui eam ſcripſit, iubēte Anſoaldo Pictauorum Epiſcopo. Stylum paſsim nonnihil elimauit F. Laur. Surius.

PRAEFATIO AVTHORIS.

DOmino, ſanctoque Pictauorum pōtifici Anſoaldo, peccator Vrſinus. Iuſſiuni obtemperans veſtræ, beatiſsime Papa, ſummopere vrgēte Andolpho, patre monaſterij beati Maxētii, vt de uita & paſſione beati Leodegarii, pauca è multis eius bonis commemorādo ſcriberem: equidem opus ſuſcipere atque etiam edere cupiebā, ſed imperitia & ſimplicitas mea atq; iners facundia non valet explicare tanti viri virtutes. Cuius quidem patientia modernis innotuit temporibus: ſed multa iam antè perpeſſus eſt, quæ nemo nouit, niſi ille ſolus, cui ea intrinſecùs expoſuit. Nam ſi nis operis oſtendit extrinſecùs, quanta intùs clam & nemine conſcio ſit operatus. Quæ tamen mihi de eius uita cognita ſunt, multorum relatione comperta, quanquam ruſtico ſermone, vobis imperantibus, edere conatus ſum: in quibus ſi interdum prolixioribus verbis vſus videbor, feci id, ut à veritatis linea non diſcederem. Si quid verò ex eius virtutibus prętermiſi, non ſtudio id factum eſt, ſed ignorantia. Puto autem, etiam ſi quis multa ſermonis ſublimitate & eloquentia huius viri Dei res geſtas apertiùs explicare velit, non poſſe id citra mendacii notam fieri. Poteram fortaſsis etiam ego, annuente Deo, occultis & incognitis verbis vti: ſed ea cauſa nolui, ut ruſtici & illiterati me poſſint intelligere, & homines pii ac Deo deuoti eius imitari exempla appetāt, cuius miracula cognouerint.

NARRATIO.

a. Octobris.
Cap. 1.
S. Leodegarius puer, literis admonsi.

IGITVR beatus Leodegarius ex Francorum præcelſa & nobiliſſima progenie ortus, in primis ætatis initiis à parentibus in Clotarii Regis palatium adductus eſt: nec diu pòſt ab eodē Rege Didoni Pictauenſis urbis prǽſuli, auunculo ſcilicet ſuo, literarum ſtudiis imbuendus traditus eſt. Is autē prǽſul cuidam Dei ſacerdoti, viro eruditiſſimo eum erudiendum commendauit, qui etiam permultis annis magna cura eum docuit, ac deindè benè inſtitutum Epiſcopo reddidit. Receptum autem Epiſcopus ſuo cubiculo ſub diſciplinæ cuſtodia adhibuit, vt quemadmodùm ipſe ſe caſtum corpore conſeruarat, ità illum quoquè ſui ſimilem efficeret. Quamobrèm etiam crebertimè illum admonendo dicere ſolebat, vt ſe uirginem conſeruaret, quo poſſet in eccleſia Dei dignum electionis effici vas. Optabat enim illū eius ciuitatis poſt ſe Epiſcopum habere.

Cap. 2.
Fit Diaconus, idē Archidiaconus.
Multa eius corporis animæ dotes.

Cui quidem rei cùm illum cerneret aptum & idoneum, annos ferè viginti natum, Diaconum ordinauit. Deindè non multo elapſo tp̄e Archidiaconus effectus, oībus eius diœceſis eccleſijs ab eodē pontifice præfectus atque prælatus eſt. Erat enim egregiè facundus, corporis ſtatura procerus, inter pleroſque pulcherrimus, adſpectu decorus, ſuauis eloquio, ingenio peracutus, prudētia prouidus, Dei zelo & amore feruidus, perpetuæque virginitatis cuſtos. Scripturæ diuinæ, tum etiam pontificii & ciuilis iuris cognitione penè omnes eius parochiæ, quā adminiſtrandam ſuſceperat, habitatores antecedebat. Intātùm verò & ſeniores, & æquales, & inferiores omnes ſuperabat, ut eloquentia eius grata eſſet omnibus, qui cum illo loquerentur: mœſtoſque afficeret lętitia, & criminibus obnoxios ad diſciplinæ ſtudium reuocaret. Et breui quidem temporis ſpatio, ſub illo antiſtite magnam pacem Pictauenſi ſolo regiminis ſui prouidentia conciliauit.

Cap. 3.
Præficit monaſterio S. Maxentij.

Cùm autem pater monaſterij, in S. Maxentii honorem conditi, obiiſſet, iuſſu eiuſdem pontificis illud regendum ſuſcepit. Quod ſex ferè annis ille gubernans, & ſtructuris & magnis opibus ditauit. Interea verò & Epiſcopo ſuo egregiè probatus, & prę oībus clarus habitus eſt, tantaq; noīs eius fragrantia in partes oēs dimanauit, ut in ipſum etiam Regis palatiū penetrarit. Per id tēpus minor Clotarius Rex cū *Batilde matre regni Francorū habenas moderabatur. Qui cùm eius prudētiā auditione accepiſſent, cuperētq; eū apud ſe in palatio habere, petierunt ab Ep̄o, vt ei faceret copiam cum ipſis in palatio manēdi. Epiſcopus ſtatim iuſſa complens, magnis rebus inſtructum, & ſapientiæ floribus redimitum, eum miſit ad illos: qui eum ſanè honorificè acceperunt. Ille verò intrà paucos dies uirtute & itegritate ſua, ſermoniſque comitate id conſecutus eſt, ut Rex & Regina & plerique pontifices eum præcipuè charū haberent, conſenſuque omnium, maximè Frācorū, Epiſcopi functione dignus proclamaretur. Itaq; ab omnibus electum, Auguſtuduni, quæ eſt Heduorum ciuitas, Epiſcopum curarunt ordinandum: Quo munere decē annis ſtrenuè functus cùm eſſet, Clotarius rex, qui eum promouerat, exceſſit è uiuis.

**Blitil de*

Creatur Auguſtodunē Epiſcopus.

Cap. 4.

Tum verò beatus Leodegarius Epiſcopus id audiens, celeriter ad palatium profectus eſt, & cum aliis de rege conſtituendo tractare cępit: cumque cōperiſſent Childericum Auſtraſiorum regem adoleſcentem, pro ſua ætate regnum optimè adminiſtraſſe, quædam Francorum pars eum uoluit habere regem. Porrò Ebronius, qui ſub Clotario Rege Maior domus fuerat, Theodoricum fratrem Childerici nitebatur Clotario ſubrogare. Eiùs autem nomen tū erat odioſum apud Francos, vt qui illo rurſùs iugo premendos ſe vererentur, quod ſub Clutario per eū experti eſſent. Itaque Ebroini conſilio poſthabito, Childericum Francorum Regem elegerunt. Cernens ergò Ebroinus ſe deſtitutum, conſiliumque ſuum prorsùs negligi, multo timore correptus, petiit à Rege, vt rebus omnibus derelictis, permitteret ipſi vita incolumi degere in monaſterio. Illo ſic rogante, & Leodegario quoquè pro eo intercedente, Rex aſſenſit, & illicò eum ad Luxouienſe monaſterium ablegauit, ut illic monaſticum inſtitutum complecteretur. Deindè in regno confirmatus Childericus Rex germanum ſuum Theodoricum cuidam ſeruo Dei conſeruandum ac nutriendum commiſit: porrò Leodegarium Epiſcopum omni domui ſuæ præfecit, & in omnibus Maiorem domus eſſe uoluit.

Childericus eligit Frācorū Rex.
Ebroinus efficitur monach⁹.

Cap. 5.

Is ergò ea accepta poteſtate, quicquid aduersùs

priſco-

Priſcorum Regum & magnorum procerum leges comperi: ineptè introductum, cùm eſſet vita & moribus inculpatis, ad priſtinum reduxit ſtatum. Vſque adeò verò totum Francorum regnum vſquequaq; reſtituit, ut omnes ſe gratularentur Regem habere Childericum, & palatij præfectum Leodegarium. Cùm hæc annis ferè tribus cum multo decore agerentur, malus dæmon, qui pro inſita ſibi inuidentia bona deſtruere ſolet, adminiſtris ſuis, quos idẽ antiſtes ſibi ſocios adhibuerat rerum gerendarum, inuidiæ faces admouere cœpit, & per illos inter Epiſcopum & Regem diſcordiæ zizaniam ſeminare.

Quidā ſerunt inter Regē & Leodegarium diſcordiam.

Imminente igitur tum Paſchatis celeberrimo die, Epiſcopus a Rege petijt, ut Auguſtoduni Heduorũ ciuitate diem ſanctiſſimum celebraret. Non abnuit Rex, ſed Epiſcopi precibus ſtudet obſequi. In ipſis igitur vigilijs Paſchæ pro antiquo more illis pariter euntibus ad Miſſarum ſolennia celebranda, odii ſeminario adhuc latitante, is qui malorum incentor erat, accedens ad Epiſcopum, ait: Caueas tibi ſancte põtifex: Miſſarũ enim celebritate peracta, iuſſu Regis interficiendus es. Nam ſemen nequam, ab hoſtibus tuis in eius ſatum pectore, hac nocte exeret ſeſe.

Cap. 6.

His auditis, diſſimulat interim Epiſcopus, neque eam rem magnipendens, lętum & ſerenum uultum exhibet, inchoataque Miſſarum ſolennia honeſtiſſimè conſummat. Poſtquàm autem ipſe & Rex Euchariſtiam ſumpſerant, Rex ad palatium pranſurus abſceſſit: Epiſcopus verò peracto miniſterio, hauſtoq; cum ſuis mero, ut ſeſe habet humana fragilitas, Regis animos metuens, cum illis tractare cępit, quid hac in re agendum videretur. Vbi autem ad Dominum preces conſultius ei viſum eſt, poſthabitis oĩbus Chriſtum ſequi, quàm cædi locum dare, nè manus Regis tam feſto die ſacerdotis ſanguine inquinarentur, atque indè in Francorum odium & contemptum incideret, vniuſque hominis cauſa totius populi concertatio & conflictus oriretur. Relicto igitur Rege cunctiſque regni proceribus, pro nihilo ducens, quid in mundo haberetur, eadem nocte cũ paucis iter ſuſcepit, eò profecturus, vbi paup Chriſti effici poſſet. Id vbi Rex cognouit, valdè contriſtatus ac animo mœrens, quendam è fidelibus ſuis cũ magno exercitu poſt illum miſit, qui eum tota nocte inſecutus, diluculò aſſecutus eſt. Deprecante autem humiliter pontifice, vt liceret ipſi quoquè relicto ſeculo, vacare Deo in Luxouienſi cœnobio, mox id ei permiſſum eſt. Itaque celeriter ad monaſterium perueniens, Ebroinum iam clericum inuènit, eumq; rogauit, ut ipſi quid in ipſum peccaſſet, veniam inuicèm peterent, & animorum inter ſe concordia iungerentur. At tamen ab Abbate ſeiuncti, aliquo tẽporis ſpatio pęnitentiam agentes, inter monachorum contubernia tam ſtrenuè ſe geſſerunt, ut perpetuò illic in monaſtico inſtituto manſuri viderent.

S. Leodegarius clā abſcedit.

Confert ſe in Luxouienſe monaſteriũ.

Cap. 7.

Per idem aũt tempus Childerico Rege defuncto, frater eius Theodoricus ad regni ſceptra peruenit. Id vbi utrinſque amici compererunt, videre illos cupientes, cum ingenti ſtudio & fauore illos ad propria reuocare nituntur. Itaque ad monaſterium venientes, cogunt eos indè ęgredi, & ad ſuas domos reuerti. At illi multùm anxii, tandèm illorum dilectioni & amicitiæ aſſentiunt, quippè quos ſua cauſa nouerant prolixi itineris laboribus fatigatos. Cum benedictione ergò Abbatis, inter ſe pacis cõcordia iuncti Leodegarius & Ebroinus, Auguſtodunũ proficiſcũtur. Eorum aduentu tota exhilaratur ciuitas, obuiamq; eis procedentes ciues, cũ magno triũpho eos excipiũt, multùm lętantes, ꝙ reciperent patrem ſuum, quem olim ſe gubernatorem amiſiſſe plauxerant. Reſtituunt igitur eum in ſedem ſuam: & cùm ingenti gaudio pariter afficerentur ac tripudiarẽt, ipſe Epiſcopus voluit altera luce Ebroinum magnis affectum muneribus, honorificè à ſe dimittere. At Ebroinus non ferens ſuos uel pauxillùm quieſcere, nocte fugam capeſſens, ab urbe receſſit, & Auſtraſios, quos olim aduerſarios habuerat, ſibi amicos aſciuit. Non diù pòſt multis perpetratis ſceleribus, cùm ſibi flagitiorum ſocios adiunxiſſet, in Francorum fines per uim inuaſit, immaniſſimamq; exercẽs tyrannidem, in Theodorici Regis conſpectum uenit, atque ab illo in priſtinum gradum reſtitutus eſt.

Cum Ebroino redit Auguſtodunũ.

Ebroinus multis ſe ſceleribus obſtringit, à Theodorico reſtitutus.

Cap. 8.

Ità ergò præfectus palatii & Maior domus effectus, cogitare cępit de ulciſcendis inimicis, qui eũ noluiſſent habere ſubregulum, ut author loquitur, id eſt, Maiorem domus uel palatij principem. Itaq; inſtar leonis rugientis, per Francorum terras fugitus eius inſonuit. cunctique, qui olìm aduersùs eum egęrant, qui tamen cædem effugere potuere, fugæ pręſidia captarunt. Porrò uir Dei Leodegarius in ſtaurandæ plebi ſuæ intrà urbem ſuam Heduam ſiue Auguſtodunum intentus erat. Reminiſcens autem Ebroinus malorũ omnium, quæ cum Childerico Rege illum ſuſpicabatur ſibi intuliſſe, adhibitis in conſilium hominibus nequiſſimis, cum eis tractare cępit, qua ratione illum Epiſcopum perdere poſſet. Ex iis veró duo, Diddo & Guaimerus caput malitiæ effecti, aiunt ſe illum rapere poſſe ex vrbe eius, in eumq; exercere uindictam, quæ Ebroini malitiã exatiet. Illorum promiſſis exhilaratus Ebroinus, copioſum valdè exercitũ eis tradidit, cum quo illi feſtini abiere Heduam, & urbem circa męnia vaſtare cęperunt. Id cernens vir Dei Leodegarius, zelo magno accenſus erga plebem ſibi commiſſam, & Domini exemplo malens animam ſuam ponere pro ouibus ſuis, eaſque lucrifacere potiùs, quàm vni ſuæ temporariæ ſaluti conſulere, collecto totius ciuitatis clero, cum reliquiis, Crucibus & pſallentium choris, Deiq; laudibus obuiàm proceſſit hoſtibus ſuis, ſponteq; ſe obtulit ad obeundum martyriũ, ſi uoluntas percuſſori non defuiſſet.

Tractat cum ſuis, quomodò S. Leodegarium pdat.

Cap. 9.

At illi, qui eius capiendi cauſa venerant, nulla erga ſacras reliquias moti reuerentia, eum cõpræhenderunt. Fertur tunc exclamans dixiſſe: Gratias ago omnipotenti Deo, redemptori meo, ꝙ me hodiè dignatus eſt glorificare. Ductus eſt aũt ab illis extra vrbem, atque illic, vt Ebroinus iuſſerat, eruti ſunt oculi eius. Et humano quidem illum orbarunt lumine extrinſecus: at intùs manſit illi diuinum lumẽ. Cumque eum cuſtodibus tradidiſſent, in quoddam cęnobium perduxerunt, vbi biennium ferè latuit, & magnum reliquit patientię & humilitatis exẽplũ.

S. Leodegarius Ebroini iuſſu capitur & luminibus orbatur.

Cap. 10.

Eodem tempore * Gairinus frater eius, qui ob metum Ebroini cum aliis ab eo profligatis Francorum proceribus, aliis in locis degebat, iuſſu Regis Theodorici & principis Ebroini, ad palatium reuerti compulſus eſt. Simul etiam beatus Leodegarius ex monaſterio, in quo tenebatur abſconditus, in Regis Theodorici præſentiam adduci iuſſus eſt. Cũq; ambo fratres in principum conſpectum veniſſent, multis cõtumeliis & opprobriis affecti ab Ebroino, illi ſic reſpondiſſe feruntur: Nos quidem dignè hæc patimur, quia peccauimus Domino: ſed maior tamẽ eius clementia eſt, qui nos dignatus eſt ad tantam gloriã vocare. Tu uerò miſer Ebroine, qui tãtã iniuriam irrogas Francorum genti, teipſum potiùs vlciſceris, dum aliis uitã auferre cupis. Multos quidem decepiſti, à paterno ſolo exulare cõpuliſti: at tu ipſe magis ẽt exul eris, quãdoq dẽ & tẽporalẽ & æternam gloriã citò pdes. Dũ.n.tou' Frãcię homines excelle

** Gerinus.*

Arguunt nequiſſimũ Ebroinum S. Leodegarius.

re

re meditaris, tuam, qua indignus prӕditus es, gloriam amittis.

Hӕc ut audiuit Ebroinus, furore magno correptus, iuſsit miniſtris, ut Gairinum à Leodegario ſeparent, uti ſeparatim punirentur, nec poſſent coniũctim eiuſmodi ſermones proferre. Cùm ergò abduceretur Gairinus, beatus Leodegarius dixit ei: Aequo feras animo, frater chariſsime, quòd nos iſthӕc pati oporteat. non enim ſunt condignӕ paſsiones huius temporis ad futuram gloriam, quӕ reuelabitur in nobis. Peccata quidem noſtra multa ſunt, ſed ſupereminet magna Dei omnipotẽtis miſericordia, qui ad abluenda ſe laudantium delicta ſemper paratus eſt. Et nos ad breue tempus hӕc patimur, quia mortis debitores ſumus: ſed ſi patienter tulerimus, illa nos expectat uita, ubi ſine fine lӕtabimur in cӕleſti gloria. Deindè miniſtri ad palum alligatum Gairinum, lapidibus obruere cœperunt. At ille deprecabatur Dominum, ità dicens: Domine Ieſu Chriſte, qui non ueniſti uocare iuſtos, ſed peccatores, ſuſcipe ſpiritum ſerui tui: & qui me ea gratia dignatus es, ut inſtàr martyrum lapidibus uitam iſtam mortalem amitterem, mihi quoquè clementiſsimè des ueniam ſcelerum meorum. Hӕc dicens, inter uerba orationis ſupremum efflauit ſpiritum.

Rom. 8.

S. Gairin⁹ frater Leodegarij lapidibus opprimitur.

Cap. 12.

Et beatus quidem Leodegarius cupiebat cum fratre ſanguinem fundere, ut ſimul mererentur coronari: ſed Ebroinus eius obitum differre uolens, ut per pœnas diù productas ei ӕternas quoquè cõciliaret, & nè corona frueretur martyrii, immò uerò etiam prӕmijs gloriӕ ſempiternӕ priuaretur, iuſsit eum nudis pedibus per quandam piſcinam traduci, in qua erant petrӕ inſtàr clauorum acutӕ. Deindè euulſis iam oculis, humi eum proſterni, linguamq; & labia incidi, ut ablatis oculis, pedibus contritis & conſciſsis, lingua & labiis inciſis, membrorum uſu erepto, corporis uiribus omni ea parte eneruatis, ut nec oculis poſſet terrã cernere, nec pedibus ingredi, nec linguӕ officio laudare creatorem: tandèm in blaſphemiam rueret, atque ità ſalute omni priuaretur, quam, laudando Deum, ſibi ingentem cӕlitùs obtinuiſſet. At uerò, qui ſine uoce corda audit Deus, magiſque rogatur corde contrito, quàm elatione ſuperborum, uocem tacentis propenſiùs audiuit, q̃ elatè loquentis. Ille enim uir ſanctus diuinum implorabat auxilium, non ſono uocis, ſed cordis humilitate. Nam cùm ſe omni humano prӕſidio deſtitutum cerneret, totis uiribus diuinum ſibi adeſſe popoſcit. Itaque quantùm humana impietas eum ſupernis abſtrahere moliebatur, tantùm pietas diuina erigebat ad cӕleſtia.

Eccè tibi immaniſſimũ tyrannum in Ebroino.

Immanes S. Leodegarij cruciatus.

Deus intuetur hominis cor.

Cap. 13.

Porrò Ebronius Vuaningum quendam ad ſe uocans, Tu accipe Leodegarium, inquit, quem aliquãdò uidiſti uirum ſuperbũ, & tuta eum cuſtodia aſſerua. Aderit enim quandoquè tempus, ut ab inimicis ſuis recipiat, quod meretur. Vuaningus verò eum ad ſuum perduxit monaſterium, quod Fiſcanum uocant, in quo erat ſanctimonialium cœtus, quibus prӕerat Childomara Chriſti ancilla. In eo monaſterio beatus Leodegarius multis diebus manſit, adhibitis ei cuſtodibus. At uerò lingua eius prӕciſa ſuũ recepit officium, & magnum doctrinӕ ſemen ſparſit in populo. Quandò autem ad uirgines accedebat, tanta, ut fertur, ab eius ore ſermonis ſuauitas manabat, ut mirarentur quicunque audirent, tanta per illum efficere clementiſsimum Deum, & morum ſuorum prauitate damnata, quamprimùm ad pœnitentiӕ fructus & remedia adoolarent. Ille enim vir beatus diù noctuque in Dei laudibus peruigil adſtabat, ut uix parumper ab eccleſia ad corporis res neceſſarias interdum recederet, aut quippiam uel cibi, uel ſomni perciperet.

In quodã uirginum monaſterio aſſeruatur.

Loquitur prӕciſa lingua.

Cap. 14.

Ea tempeſtate Theodoricus Rex & Ebroinus ſynodum multorum Epiſcoporum ad quandam uillè conuocarunt. Et eccè inter cӕteros euocatum Diddonem, qui ſanctum uirum Leodegarium cũ Guaimero ab eius ſede abſtraxerat, pœnis ſubdiderunt, & condemnatum atque decaluatum, expulerunt à ſancta congregatione. Deindè actus in exilium, & tandèm capite damnatus, pœnas eorum luit, quӕ in ſanctum Epiſcopum doloſè perpetrarat. Alii quoq; Epiſcopi à Rege per Ebroinum ſimili ferè pœna mulctati, perpetuum exilium deportati ſunt. Porrò Guaimerus, qui Diddoni ſocius fuerat ad exequenda in ſanctum uirum Ebroini iuſſa, cùm ab eodem Ebroino, quòd eius tyrannidi aſſenſiſſet, per fraudẽ eſſet in Epiſcopum promotus, in eius indignationem, Dei, ut putatur, nutu incurrit, multis flagellis cӕſus, turpiſsimeque, ut decebat iuſti proditorem, condemnatus, laqueo ſuſpenſus eſt, & tranſmiſſus in tartarum. Morabatur eo tempore B. Leodegarius in uirginum ſupradicto monaſterio. Iuſſus eſt autẽ etiam ipſe accerſiri ad ſynodum, nõ tamen, ut aiũt, concilio interfuit, ſed ſeorsùm Rex & Ebroinus cũ eo ſermonem contuliſſe feruntur, multaque ab eo futura illis prӕdicta fuiſſe, quӕ eueniſſe manifeſtum eſt. Ebroinus uerò in ſua malignitate perſeuèrans, Multùm te, ait ad uirum Dei, grandiloquentia tua ad dicendum extimulat. Martyrem te fore ſuſpicaris; idcircò hac temeritate uteris. Multùm verò te extendis, ſed fruſtrà tale prӕmium expetis. Vt enim cõmeritus es, ità martyrio potieris. Cupiebat Ebroinus ſanctum uirum in anima & corpore perdere, & cui iam omnem ſeculi gloriam ereptam cernebat, à ſanctorum quoquè meritis excludere. Sed quibus rebus ille ſibi uidebatur eum à Chriſto auellere, iiſipſis id efficiebat, ut Chriſto, quẽ deſiderabat, magis adhӕreret. Quantùm enim creſcebat eius pœna, tantùm etiam prӕmia augebantur.

Diddo dat pœnas ſua ĩ S. Leodegariũ crudelitatis.

Itèm Guaimerus.

Cupit Ebroinus S. Leodegariũ ĩ anima & corpore perdere.

Cap. 15.

Tradidit autem illum cuidam Chrodoberto, iubens ut eum multa cura cuſtodiret: Veniet enim quandoquè, ait, tempus, quo tollatur è medio. Ille acceptum eum, duxit ad domum ſuam. Cernens verò eum ex itinere & morbo defeſſum, iuſsit refocillandi eius cauſa potum ei prӕberi. Sed priuſquàm ad eum pincerna ueniret, ingens lux inſtar circuli è cӕlo deſcendens, ſuper caput eius reſpleduit. Tum illi qui aderant: Quid ſibi uult, aiunt, domine, quòd ſuper caput tuum ſphӕrica figura appàret, cӕlitùs lapſum lumen ſplendidiſsimũ, cuius nos antehàc nunquàm ſimile vidimus? Ille uerò in terram proſtratus: Gratias ago tibi, inquit, omnipotens Deus, omnium conſolator, qui ſuper me ſeruum tuum tale dignatus es oſtendere miraculum. Porrò reliqui omnes, conſpecto eo lumine, tanquàm extra ſeſe in ecſtaſim rapti, tandèm collectis uiribus, ſimul laudauerunt Deum, & ad ſe mutuò conuerſi, dixerunt: Reuerà hic homo ſeruus Dei eſt: ſimulque promiſerũt, ſe toto corde velle ad Deum conuerti. Atque ità eius ſermonibus penè omnes, qui in illa domo erant, paterfamilias, eius coniux & familia tota, cõuerſi ſunt ad Dei cultum. Quotquot autem eius famam percepère in locis adiacentibus, ad eum concurrebãt, verba ſalutis audituri. Ille uerò non ceſſabat ſua prӕdicatione docere omnes, quemadmodùm ad regna cӕlorum poſſent peruenire.

Magna lux cӕlitùs deſcendit in S. Leodegarium.

Multos cõuertit, ſancta ſua prӕdicatione.

Cap. 16.

Sed non multo euoluto tempore, cùm iam prӕpotens Deus pro tam inſigni patientia decreuiſſet remunerare fidelem ſeruum ſuum, Ebroinus iã obſtinatus, uolens ſuam in eum crudelitatem perficere,

Quatuor equites mittuntur ad trucidandũ virum Dei.

te, velociſsimos poſt eum equites miſit, qui eum neci darent. Illi ergò acceptum eum è domo viri illius, cui cuſtodiendus datus erat, abduxerunt per loca ignota. Cumque ad certum locum ventum eſſet, illic conſtitit, ità dicens: Non opùs eſt, filij, vt diutiùs vos fatigetis. Cuius cauſa huc veniſtis, id ocyùs perpetrate, vt ſatis fiat voto veſtro. Ad eius autem cædẽ quatuor miſſi erant: è quibus tres ꝓuoluti ad pedes eius, rogabant, vt ipſis veniam daret, & ſuam benedictionem impertiret. Quartus verò ſuperbè erectus, diſtricto gladio paratus erat ad perpetrandam cædem.

Cap. 17.

Poſtquàm autem data benedictione, percuſſoribus ſuis benè precatus eſt vir Dei, & verbum Dei eis miniſtrauit, in preces incumbens, ait: Domine Deus omnipotens, pater Domini noſtri Ieſu Chriſti, te benedico, te glorifico, qui me dignatus es ad hunc certaminis perducere diem. Oro & obſecro te, Domine, vt tuæ pietatis miſericordiam mihi impertias, & ſanctorum tuorum meritis dignum me facias, & eorum participem, vitæque æternæ conſortem. Ignoſce illis, qui affligunt me: quandoquidem ego, clemẽtiſsime pater, per eos credo me in conſpectu tuo glorificandum. Dùm hæc diceret, percuſſor ſublato gladio amputauit caput eius. Ferunt tum erexiſſe ſeſe corpus eius, & quasi horæ vnius ſpatio ſtetiſſe. Id cõſpicatus percuſſor eius, pede eum truſit, vt citiùs in terram corrueret. Sed miſer ille non diù pòſt arreptus à dæmonibus & mente captus, diuina in eum vltione animaduertente, in ignẽ ſe coniecit, & mortuus eſt.

Capite plectitur, & percuſſor, eius malè perit.

Iuſſu autem coniugis viri huius Chrodoberti, in villam Sarcingenſem magno omnium luctu deportatus à miniſtris, & cum veſtibus, in quibus trucidatus fuerat, in exiguo oratorio beatus martyr ſepultus eſt ſexto Nonas Octobris. In quo monumẽto annis duobus & dimidio humatum fuiſſe aiunt.

Cap. 18.

Ea tempeſtate ſacerdos quidam, eius oratorij curam gerens, lumen ſplendidiſsimum noctibus didicit eo in loco abſque humano miniſterio fulſiſſe. Eius rei fama in vicina loca ſeſe diffudit. Itaque multa languentium turba ad beati martyris venerationem orationis cauſa eò adueniens, à diuerſis morbis liberata eſt. Claudi greſſum, cæci lumen receperunt: purgati ſunt ab impuro ſpiritu dæmoniaci, nec rarò in venerando illo loco lumen emicuit, quemadmodùm illius eccleſię ſacerdos teſtatur.

Multa miracula ad ſepulcrũ eius.

Eiuſdem ſacerdotis miniſter, clericus & cuſtos illius eccleſiæ quadam nocte rebus ſuis omnibus per fures ſpoliatus eſt, in quibus fuit etiam caligula beati martyris, quam pro eius reuerentia apud ſe abſconditam habuerat. Is ergo maturè ab oratorio ſurgens, ad domicilium ſuum abijt, & omnia ſua ablata conſpexit. Proptereà ergò redit ad beati viri ſepulcrum, orans vt furto erepta reſtituat. Et quidem tota illa die & nocte in oratione & pſalmodia ad eius tumulum ieiunus permanſit, atque indè reuerſus domum, res ſuas omnes ſibi redditas inuènit. Serui quidem illius, qui hoc furtum fecerat, dominus iurauerat, nequaquàm id eum perpetraſſe: ſed domum reuerſus, mox abijt è vita. Seruus quoquè ſcelus, quod admiſerat, malè conſummauit.

Diuinitùs puniũtur ſacrilegi fures. Cap. 19.

Tum verò fama ſanctitatis beati martyris longè latèque manauit, & paulò pòſt ea, quæ geſta fuerãt, ad Ebroini quoquè notitiã peruenere. Ille verò nuncium clam miſit, qui accuratè inquireret, & rẽ certam ad ipſum referret. Páret nuncius, venit ad beati viri tumulum, diſcit à cuſtode, vbi ſit humatus ſanctus martyr. Propiùs indè accedens, non ſolùm precari non vult, ſed etiam per contemptum pede humum percutit, & Dei virtutem neſciens, ſtultè & impiè dicere non veretur: En mortuum, nulla virtutum ſigna efficientem. Abit indè, ſed priuſquàm nũciare poſſet ei, à quo miſſus erat, in ſeipſo martyris virtutem experitur, in ipſo itinere ſubitò è vita ſublatus.

Inſtas luit mortis pœnas nuncius quidam.

Id vbì reſciuit Ebroinus, apud ſeſe tacitum habet, nec cuiquam præter coniugem id indicare auſus eſt, nè fortè creſcẽte gloria martyris, ipſius apud populum exiſtimatio diminueretur, vt qui tale lumen extinguere conatus ſit. Sed interim tamẽ, quãto plùs miſer ille virtutes beati viri latère cupiebat, tanto illorũ fama vbique augeſcebat magìs. Tribus indè ferè elapſis annis, omni lachrymarum fonte plangendus Ebroinus, qui illuſtrem hanc lucernam nitebatur extinguere, iuxta Domini ſentẽtiam, cùm multos ipſe gladio interemiſſet, gladio ꝑcuſſus interijt. Infelix ſanè ac miſer, tãtis auctus honoribus, & per cuncta mundi climata eius induſtriæ propagata fama, apud mortales cùm primis celebris, quãdoquidem noluit conuenienter præcepto Domini Saluatoris, inimicis ſuis veniam dare, ſeſe miſerè perdidit, permultos ad cæleſtia regna tranſmiſit.

Matt. 26.
Ebroinus miſerè perit.
Matt. 5.

Cap. 20.

Poſtquàm autem miſer ille viuendi finem fecit, cum multa laude in palatium earum rerum rumor penetrauit, quas ille diù ſupprimere ſtuduerat. Aderat tum illic magna Epiſcoporum & procerum frequentia. Qui cùm inter ſe de ſancto martyre conferrent, admirarenturque ea, quæ de illo dicebantur, vir ſanctiſsimus Anſoaldus Pictauorum Epiſcopus, Vtinàm, inquit, liceret mihi, in mea parochia habere corpus eius, quem meum conſtat fuiſſe parentẽ. At verò Ermencharius, beati viri in Epiſcopatu Auguſtodunenſi ſucceſſor, Iure quidem, inquit, mihi dabitur viri huius corpus: cùm iuſtum ſit illic eum requieſcere, vbì fuit Epiſcopus. Deniquè Viodicianus præſul Atrebatenſis, in cuius diœceſi interemptus erat; ita dixiſſe fertur: Nequaquàm ità fiet, vt vos ſancti pontifices locuti eſtis: ſed mihi fiat poteſtas ſacrum beati viri corpuſculum retinendi: quippè qui illi loco datus videatur, in quo dignatus eſt quieſcere.

En quanti fecerit antiquitas ſanctorum reliquias.

Tum vna omnium Epiſcoporum, qui illic aderant, ſententia fuit, vt ieiunia & orationes in hoc conflictu fierẽt, vt ſic dignaretur Dominus oſtẽdere, in cuius diœceſi iure ſacrum illud corpus cõdẽdum eſſet. Indicto igitur ieiunio & precibus, tres chartulas, eorum ſententiam continentes, altari impoſuerunt, vt expletis precibus Dominus declararet, cui beati martyris corpuſculum eſſet tradendũ. Completis ergò precibus, & Miſſarum ſolennijs celebratis, vnus ex miniſtris iuſſu pontificum dubiam manum immiſit ſub altaris pallam: eaque retracta quid agendum eſſet, apparuit. Id conſpicati omnes, qui huic ſpectaculo aderant, acclamarunt Anſoaldi pontificis eſſe iuſtiores preces, chartula extracta id ſatis declarante. Ita ergò ſine vlla ambiguitate confirmato concilio, cuidam viro Dei, Abbati ſuo, Audulpho, qui à ſancto martyre nutritus fuerat, Anſoaldus præcepit, vt ocyùs pro ſancto corpore proficiſceretur, & cum debita reuerentia illud vſque ad Pictauiẽſe ſolum perduceret: vt vbi ſeſe diuino cultui manciparat, illic eius lucerna perpetuò emicaret. Fecit vir Dei Audulphus, vt Epiſcopus imperarat, & properè abijt ad locum, in quo ſanctum illud corpuſculum quieſcebat.

Transfertur ſanctum corpus eius ad Pictauienſe ſolum.

Cap. 21.

Vbì id audierunt, qui in circuitu eius loci habitabant, tum monachi, tum alij vtriuſque ſexus homines, magna deuotione compuncti, confeſtim eò aduolarunt: & cum magna partim lætantium, partim flentium turba, ſancti martyris, vt Rex iuſſerat, loco ſuo motum eſt corpus. Iter autem illis facientibus, res paſsim diuulgata eſt: & eccè vndiquè ſua ſponte

Magnum hominũ ſtudiũ & deuotio erga ſacrum martyris corp.

ſponte dextra læuaq; accurunt plurimi ex monaſteriis, villis ac viculis: monachi, clerici, laici, cum Crucibus, cereis, ſuffitu & odoribus ſuauisſimis procedunt obuiàm, tanta hominum frequentia, vt uix qſquam ad feretrum poſſet accedere, ſublatumque in humeros portare. Quotquot enim aliquo laborarent morbo, ſi feretrum manu contingere poſſent, ilicò ſanabantur: nec cuiquam negabatur ſanitatis beneficium, ſi ex fide feretri operimentum, aut eius fimbrias tetigiſſet.

Cap. 22.

Inter hęc uêtum eſt in villam Gaudiacum Carnotenſis parochiæ, vbì erat puella Radinga, quæ in parentum domo ſeptem annis iacuerat cæca, muta & paralytica. Allata uerò à parentibus ad beati martyris feretrum, ea nocte dormiens per uiſum vidiſſe fertur duos viros ſplendidiſſimos, cum aliis illic adſtantes. Cumque euigilaſſet, & viſionem admiraretur, oculi viſum, pedes greſſum, lingua loquendi recepit facultatê. Itaque exclamant, ait: Gratias tibi ago, omnipotens Deus, quod per ſanctum martyrê Leodegariũ ſanitati reſtituta ſũ. Ab hac laude mêbris oib. ſana erecta, cum parentibus domum abiit, diù poſt victura.

Puella ſanatur, cæca muta & paralytica.

Cap. 23.

Deindè cùm in Turonenſis territorii Solcanum vicum peruenere, quædam dęmoniaca à parentibus per brachia tracta, clamare cępit ſe nolle ad ſancti viri feretrum accedere. Sed eò inuita perducta, cùm paululùm tetigiſſet feretri operimentum, à dęmonio mundata eſt. Igit ad ſeſe rediens, nolebat à feretro ſeparari, timens nè rurſùs arriperetur ab hoſte, à quo ſe cernebat liberatam.

Itèm de moniaca.

Cap. 24
**Bertibus*

Indè ventum eſt in Turonenſem vrbem. Id audiens ciuitatis Epiſcopus, qui tum aderat, * Ruotbertus, cum choris pſallentium & lampadibus iuit obuiàm, acceptumque cum ſuis feretrum, per mediam duxit urbem. Ibì tum quædam mulier, quod diceretur occidiſſe maritum ſuum, collo ac manibus catenis vincta, ità exclamauit: Súbueni mihi beate Leodegari: quandoquidem innocens pereo, à falſis accuſatoribus alligata. His dictis, mox rupta catena, à collo & manibus dècidit. Quam illa coniecit in feretrum, compertaque eſt abſque noxa dediſſe pęnas.

Liberatur innocens mulier.

Cap. 25.
Claudus ambulat.

Cum ſic autem idem pontifex ſacrum corpus cũ magnis laudibus per ſuam parochiam deduxiſſet, & intrà Pictauienſe ſolum perueniſſent, paululùm in vico Egorande quieuit: vbì claudus quidam occurrês, poſtquàm ad ſacrũ corpus in pces ſeſe pſtrauit, ſtatim reualuit: & i pedes erect⁹, icolumis abſceſſit.

Cap. 26.

Audiês id quædam mulier, cuius manus propriam amiſerat formam, digitis adeò incuruis, ut mediæ palmæ infigerentur, & vngues intrà carnem hærerêt abſcôditi, inuocato Dei nomine & ſancti martyris, ſanata eſt: & gratias agens Deo, domũ repetiit.

Cap. 27.

Illud verò nequaquàm ſilentio premendum eſt miraculum, quod cùm vir Dei Anſoaldus Epiſcopus Pictauorum, ſacrum didiciſſet aduentare corpus, velocemq; miſiſſet nuncium, qui ex uillis ipſius, quam Interamnem vocant, abundè vinum promeret, vndè pauperes & reliquum vulgus, quod ſanctum corpus proſequebatur, refici poſſet, idque ità factum eſſet: non diù pòſt indicatum eſt, omnia vaſa, quę in cella, vndè vinum depromptum fuit, penè vacua remanſerant, adeò redundare, vt vinum in pauimentum maneret, & nihilominùs vaſa manerent plena.

Vaſa diuinitùs redundant vino.

Cap. 28.

Poſt hæc cùm ad Vigennam fluuium, vicumque Sannonenſem veniſſent, ventus contrarius vndas cômouit. Metuentes itaque nautæ, nolebant admittere, vt in nauim intrarent, nè nauigantes flumen, in diſcrimen coniicerentur. At uir Dei Audulphus Abbas, cuius curæ ſacrum corpus commiſſum erat, ſancti martyris meritis fidens, eos compulit, dicêns: Mittite in nauim, & tranſite ſecuri. poteſt nanque Deus per ſancti ſui merita has ſedare vndas. Cùm ergò ſacrum corpus eſſet naui impoſitum, & nautę iam nauigare cœpiſſent, confeſtim undæ ſubſederunt, & fluuium proſperè tranſmiſerunt. Illis uerò nocte in eccleſia quieſcentibus, quædam peregrina mulier cum cæco infantulo aduênit, tota illa nocte in oratione peruigilans. & eccê manè uidet infantulo redditum lumen, quod amiſerat.

Sedat tẽpeſtat.

Infans recipit lumen.

Cap. 29.

Indè recto itinere venerunt ad Gelnagum uillã, ad quam vir Dei Anſoaldus obuiàm progreſſus eſt cum turba Clericorum, vulgi & pauperum, cũ thuribulis & ſuffimentis, cum Crucibus & accenſis cereis, cum hymnis & canticis: ſacrumq; corpus excipiens, perrexit ad urbem. Vbì tum quędam erat fœmina, multis annis adeò curua, ut caput propemodùm genibus inhæreret. Cumque ea paululùm ſublatis oculis ad ſancti martyris feretrum precata eſſet, corpori eius priſtinus vigor rediit. Mirabantur pontifex & qui ei adſtabant, virtutem Dei & beati martyris eius. Deindè cum canticis & magnis laudibus in ſuburbanam peruenere eccleſiam, in qua beata Radegundis quieſcit. Ibì verò quidam curatus eſt paralyticus, idemque aliquantiſpèr feretrum ſecutus, permanſit incolumis. Vbi autem ad beati Hilarii baſilicam apportatum eſt ſacrum corpus, alìus paralyticus in uia iacens, tacto feretro, ſurrexit ſanus. Paulopòſt cæca puella inuocans ſanctũ martyrem, lumê recuperauit: atque ad eius tumulum perueniens, vſq; in pręſens deuotè ei inſeruit.

Mulier cõtracta erigitur.

Cap. 30.

Poſteà verò ſacro corpore ex vrbe Pictauienſi ipſius Epiſcopi Anſoaldi & ſacerdotum ac miniſtrorũ eius humeris aliquantiſpèr exportato, atque uſque ad vinculum Zezolliolum honorificêtiſſimè perducto, magna turba monachorum ex S. Maxentii cęnobio, vbì quandoquè Abbatis erat functus miniſterio, lætabunda in eius uenit occurſum, ſuumq; paſtorê magno ſtudio ſuſcipiens, cum pſalmodia in eccleſia pernoctabat. Mane uerò quædam mulier attulit infantem trium ferè annorum, propè exanimen, qui qui priuſquàm ad corpus ſancti uiri accederet, fertur expiraſſe animam. At nihilominùs mater eum ſub feretro depoſuit, & cum lachrymis inuocans ſanctum martyrem: Domine mi, inquit, redde mihi filium meum. Ità trium ferè horarum ſpatio illa deprecante, quaſì de graui ſomno euigilans infans, voce, qua potuit, ait ad matrem: Mater mea, vbinàm es? Tum illa gaudens recepit filium rediuiuũ, quem plana erat extinctum. Fuit hoc ſanè ingens & ſtupendum miraculum, undè etiam magna in populo fides excreuit de tanti viri ſanctitate, cuius gloria manet in cælo ſempiterna.

Infans mortuus reuiuiſcit

Cap. 31.

Rurſùs ergò ſublatum eſt beatiſſimi martyris corpus, & eo, quo par erat, honore deportatum. In itinere autem occurrerunt ei duo pauperes, vir cum coniuge ſua, alter vno, altera vtroque carens oculo. Vtroque ad feretrum accedente, mulier non hæſitans amborum oculorum recipit lumen: uir dubitans, manſit etiam altero lumine orbatus. Priùs autem, quàm accederent, uir funiculo trahebat cęcã vxorem: poſteà vxor uidens, vicem reddidit viro, cæcum eum ducens per uiam. Indè perrexerunt ire ad B. Maxentii monaſterium: in quo cùm uir beatus primo cęperit peruerſorum hominum animos traducere ad colendum Deum, non ſine iuſtiſſima Dei prouidentia factum uidetur, ut ibidèm ſuperioris uitæ exêplis etiam miraculorũ gloriã adiũgeret.

Merito fides cæca illuminatur.

Cap. 32.

Et qdê cùm monachi ei⁹ cęnobii in eius pperarêt occurſũ, puella in atrio eius paralytica iacês, atque

con-

Paralytica fit ſana. oſum membrorum officio deſtituta, cùm ſancti Leodegarii nomẽ audiuiſſet, ſanam ſe ſenſit. Id miraculũ conſpicati ſunt, qui illic aderant, mox verò tanta vndiquè confluxit multitudo, vt atrium via ſufficeret capiendis hominum turbis.

Cap. 33. Cæca & duo dæmoniaci curantur. Interea mulier quædam cæca, ex longinqua regione veniens, cùm ad ſancti martyris adijſſet tumulum, lumen recepit. Adoleſcens quidam, itemque puella à dæmone vexati, tremebundi eò venerunt, & per vomitum dæmone vnà cum ſanguine reiecto, curati ſunt. Innumera alia per id tempus ſancti martyris virtutum ſigna claruere. Sanabantur cæci, ſurdi, muti, aridi, claudi, dæmoniaci.

Cap. 34. Inſigne templum cõditur in honorem S. Leodegarij. Porrò in ſancti martyris honorem, iubente Anſoaldo pontifice, opera Audulphi Abbatis monaſterij, ampliſsimum extructum eſt templum, cuius ſtructura alia eſt, quàm cæterarum baſilicarum. Eo templo ædificato, idem pontifex votum ſuum executurus, cum omnibus eccleſiæ ſuæ ſacerdotibus, multiſque proceribus & magna populi caterua eò venit, & cũ magnis laudibus ſepulturæ mandauit corpus beatiſſimi martyris. Quo in loco quotidiè cumulãtur virtutum inſignia in laudem & gloriam Domini noſtri Ieſu Chriſti, cui eſt honor & virtus in ſecula ſeculorum, Amen.

VITA S. THOMAE HEREFORDENſis in Anglia Epiſcopi, cuius Author fide dignus eſt, licèt Anonymus. Stylum ferè mutauit F. Laur. Surius.

Octobris 2. S. Thomæ parentes. SANCTVS Thomas Herefordenſis Epiſcopus, in Britannia maiori, quam nunc Angliam vocant, claris ortus eſt natalibus, patre Vuilhelmo de Cantilupo, matre Milicenta Comitiſſa Ebroicenſi. In ipſa pueritia puer docilis, ætatem moribus ſuperãs, nulli animum voluptati dedit: ſed à teneris annis Deum & timere, & colere cœpit. Cùm

Pietas ad huc pueri. enim literarũ ſtudijs imbuẽdus traditus eſſet, quotidiè preces, quas horas Canonicas vocant, dicere, & Miſſæ intereſſe ſolebat. Studiorum autem cauſa primò ad Academiam Oxonienſem, indè Lutetiam ſe contulit, vbi Logicæ operam dans, & philoſophię ſecreta rimatus, magiſterij titulo ornatus eſt. Poſteà Oxoniam reuerſus, iuris Pontificij Doctor, & Academiæ eius Cancellarius creatus eſt. Quo in munere prudenter ſtuduit cauſas diſcutere, ex æquo & bono ferre ſententiam, actiones ſuas ad virtutis pręſcriptũ componere, morum honeſtati deditus eſſe.

Fit Cãcellarius regis Angliæ. Porrò cùm eius fama increbreſceret, quanuis inuitus, coactus eſt eſſe Henrici tertij Angliæ Regis Cancellarius. Erat nanque ſermone verax, conſilio prouidus, in ſua adminiſtranda functione fidelis. Et cùm in pleriſque honores mutent mores, non in melius quidem, ſed in deterius: ille tanto affectus honore, in dies ſeipſo melior fiebat, atque in quibuslibet cauſis vel negocijs tractandis manus ab omni prorſus munere excuſsit. Nec propter diuitum ſuperbia tumentium faſtum à veritate deflexit, nec propter pauperum abiectionem ab eis aures ſuas auertit, & miſericordiæ atque humanitatis officia negauit.

Magna cibi et potus parſimonia. Poſtquam autem Henricus Rex deſijt eſſe in viuis, vir ſanctus Oxoniam redijt, & ad Theologiæ ſtudia animum appellẽs, Doctor effectus eſt. Magnæ ſanè in cibo & potu temperantiæ fuit, ita vt nemo vnquàm vel domeſticus, vel extraneus, eum viderit largioribus ſiue epulis, ſiue poculis indulſiſſe: immò tanta eius erat abſtinentia, vt plerunquè cum maiori appetentia à menſa ſurrexerit, quàm ad eam acceſſiſſet. Tanta animi pietate & deuotione rebus diuinis intererat, vt intuẽtium fidem & mores informaret: tanta in Miſſæ ſacrificio lachrymarum ab eius oculis copia manabat, acſi coram ſe Chriſtũ Dominum in humana carne patientem videret.

Obtrectationis vitium valdè deteſtabatur, & neque ipſe vlli vnquam detrahere voluit, neque vt id ab alio fieret, quantùm quidem in ipſo erat, permiſit. Immò verò ſi quos audiret obtrectantes, ſeueriter illos caſtigauit. Mentis & corporis eius tam fuit rara integritas & mundities, vt Robertus Cantuarienſis Archiepiſcopus, deindè Portuenſis Epiſcopus Cardinalis, publicè de eo Oxoniæ dixerit: Ità me Deus adiuuet, quemadmodùm hic homo ſic mũdus eſt hodiè, quòd ad corporis & animi caſtitatem attinet, vti eo die, quo natus eſt. Quòd ſi quęrat aliquis vndè id ego ſciam, fateor coram Deo, tam purè & apertè me illud legere in vita & conſcientia eius, vt qui à pueritia vſque in præſens, confeſsiones eius audierim, quàm poſſet quiſquam legere in codice optimè ſcripto, & coram ipſo expãſo. Spero autem præpotentem Deum, qui hactenùs eum in hac puritate ſeruauit, etiam deincèps perpetuò ſeruaturum. *Inſignis animi & corporis caſtitas.*

Corpus ſuum vigilijs & ieiunijs macerauit, aſpero cilicio permultis annis ſecretiùs vſus eſt. Cùm autem Hereſfordenſis eccleſia ſuo eſſet orbata paſtore, omnium votis electus, anno Chriſti milleſimo ducenteſimo ſeptuageſimoquinto Epiſcopus conſecratus eſt. Tum verò longè etiam magis, quàm anteà, factus eſt vigil ad curam, non ſegnis ad opus, ſuauis ad mores. Maior tum illi acceſsit cura pauperum, geſtus & ſermo humilior, in perſecutionibus perferendis animus fortior, ad exequendam iuſtitiam cenſura ſeuerior, in precibus feruentior ſpiritus, ad præſtãdas eleemoſynas perfectior benignitas & liberalitas, in proprio caſtigando corpore maior rigor. Magna laboris inſtantia in eam incumbebat curam, ut eccleſiæ iura tueretur, & quæ alij ſibi prætér ius faſque uẽdicarant, ab iniuſtis poſſeſſoribus ablata, eccleſiæ reſtitueret. Ex cauſa cùm grauis extitiſſet contentio propter eccleſiæ Herefordẽſis iura, Romanum Pontificẽ adire decreuit, ut ab illo tãtis moleſtijs opportuna remedia impetraret. Eo igitur tã longo & difficili itinere non ſine multo labore & corporis ſui detrimento ſuſcepto atq; cõfecto, Romã uenit, & à Martino Põtifice honorificè acceptus eſt: rebusq; & negocijs, quorũ cauſa eò venerat, pro uoto expeditis, dũ in patriã redire contendit, morbo oppreſſus, apud Florẽtinos iuxta Flaſconis montẽ deceſsit à uita ſexto Nonas Octobris, anno ſalutis milleſimo ducenteſimo octogeſimoſecundo. Intereà ſex diebus corpus eius exanime aſſeruabatur, odorẽ ſpirans ſuauiſsimũ. Deindè caro ab oſsibus ſeparata, in eccleſia S. Seueri honorificè ſepulta eſt: oſſa uerò per tam longinqua terrarũ ac maris ſpatia in Angliam ad ſedem eius apportata ſunt. *Corpus caſtigat.* *Fit Epiſcopus.* *Virtutes eius.* *Migrat ad Dominum.*

Ex oſſib' eius manat multus ſãguis. Cumq; obuiam illis ueniſſet Gilbertus de Clara, Comes Glouerniæ, qui ob iura eccleſiæ beatũ uirũ fatigauerat, mox ab eis ſanguis copioſiſsimus manauit, ità ut uaſa, in quibus ferebantur, ſanguine tincta viderentur. Id Comes ille cernens, timore & horrore concuſſus, iura omnia eccleſiæ reſtituit, & ob ea quæ temerè admiſerat, egit pœnitentiã. Porrò beatũ Epiſcopum Iohannes Papa XXII. Sanctorũ catalogo adſcripſit, & ſexto Nonas Octobris feſtũ eius ſolenniter celebrandum inſtituit. Miracula verò, quæ poſt obitum eius ad laudẽ & gloriam nominis ſui perpetrauit

uit

uit omnipotens Deus, in diuerſis codicibus eius loci, vbi ſacra eius oſſa quieſcunt, penè infinita reperi: In quibus fertur ſexaginta mortuos excitaſſe, quadraginta & vnum cæcos illuminaſſe, quinquagintaduos contractos ſanaſſe, viginti & vnum paralyticos reſtituiſſe, cæcis & mutis vigintitribus lumen & vocem reddidiſſe. In quodam eius loci volumine legi annotata diuerſa miracula eius quadringẽta, quinq; & viginti, in variis curandis morbis diuinitùs declarata: præſtante Dño noſtro Ieſu Chriſto, cui eſt honor & gloria in ſecula ſeculorum, Amen.

**Hewaldis.*

DE DVOBVS * EVVALDIS presbyteris & Martyribus: ex Hiſtoriæ Anglorum Venerabilis Bedæ Lib. 5. Cap. 11.

Octobris 3.

VT autem vidit vir Domini Egbertus, quia nec ipſe ad prædicandũ gentibus venire permittebatur, retentus ob aliam ſanctæ Eccleſiæ vtilitatem, de qua oraculo fuerat pmonitus: nec Vuitbertus, illas deueniens in partes, quicquam proficiebat, tentauit adhuc in opus verbi mittere viros ſanctos & induſtrios, in quibus eximius Vuilbordus presbyteri gradu & merito præfulgebat. Qui cùm illò ad uenilſent, (Erát autem numero duodecim) diuertentes ad Pipinum Ducem Francorum, gratanter ab illo ſuſcepti ſunt: & quia nupèr citeriorem Friſiam, expulſo indè Radbodo Rege, ceperat, illò eos ad pdicandum miſit. Ipſe quoquè imperiali authoritate iuuans, nè quis prædicantibus quicquam moleſtiæ inferret, multisque eos, qui fidem ſuſcipere uellent, beneficiis attolens. Vndè factum eſt, opitulante gratia diuina, vt multos in breui ab idololatria ad fidẽ conuerterent Chriſti.

S. Vuillebrordus cum ſociis mittit ĩ Friſiam.

Horum ſecuti exempla duo quidam presbyteri de natione Anglorum, qui in Hybernia multo tempore pro æterna patria exulauerant, venerunt ad prouinciam antiquorum Saxonum, ſi fortè aliquos ibidèm prædicando Chriſto acquirere poſſent. Erant autem vnius ambo ſicut deuotionis, ſic etiam vocabuli: Nam vterque eorum appellabatur Euualdus: ea tamen diſtinctione, ut pro diuerſa capillorũ ſpecie, vnus niger, alter albus Euualdus diceretur. Quorum vterque pietate religionis imbutus, ſed niger Euualdus magis ſacrarum literarum erat ſcientia inſtructus. Qui venientes in prouinciam, intrauerũt hoſpitium cuiuſdam villici, petieruntque ab eo, vt tranſmitterentur ad ſatrapam, qui ſuper eos erat, eò quòd haberent aliquid legationis & cauſę utilitatis, quod deberent ad illum perferre. Non enim habent Regem iidem antiqui Saxones, ſed ſatrapas plurimos ſuæ genti præpoſitos: qui ingruente belli articulo mittunt æqualiter ſortes, & quẽcunq; ſors oſtẽderit, hunc tempore belli Ducem omnes ſequũtur, & huic obtemperant. Peracto autem bello, rurſum ęqualis potentiæ omnes fiunt ſatrapæ.

Duo Euualdi exulant ĩ Hybernia.

Saxones olim paruère nõ regi, ſed ſatrapis.

Suſcepit ergò eos villicus, & promittens ſe mittere eos ad ſatrapam, qui ſuper ſe erat, ut petebãt, aliquot diebus ſecum retinuit. Qui cùm cogniti eſſent à barbaris, quòd eſſent alterius religionis, (Nã hymnis & pſalmis ſemper & orationibus vacabãt, & quotidiè ſacrificium Deo victimæ ſalutaris offerebant, habentes ſecum vaſcula ſacra, & tabulam altaris vice dedicatam) ſuſpecti ſunt habiti, quia ſi peruenirent ad ſatrapam, & loquerentur cum illo, auerterẽt illum à diis ſuis, & ad nouam Chriſtianæ fidei religionem transferrent: ſicque paulatim omnis eorum prouincia veterem cogeretur in nouã mutare culturam. Itaque rapuerunt eos ſubitò & interemerunt, album quidem Euualdum veloci occiſione gladii: nigellum autem longo ſuppliciorum cruciatu, & horrenda membrorũ omnium diſcerptione. quos interemptos in Rhenum proiecerunt. Quod cùm ſatrapa ille, quem videre volebant, audiſſet, iratus eſt ualdè, quòd ad ſe venire volentes peregrini, nõ permitterunt: & mittens, occidit vicanos illos oẽs vicumque incendio conſumpſit. Paſſi ſunt autem pfati ſacerdotes & famuli Chriſti quinto Nonarum Octobrium die, nec martyrio eorum cæleſti defuere miracula.

SS. Euualdi quotidiè Miſſas celebrant.

Occiduntur à Saxonibus.

Nam cùm perempta eorum corpora, amni, vt diximus, à paganis eſſent iniecta, contigit, ut hæc cõtra impetum fluuii decurrentis quadraginta ferè millia paſſuum ad ea uſque loca, vbi eorũ eſſent ſocii, trãſferrentur. Sed & radius lucis permaximus, atque ad cælum uſq; altus, omni nocte ſupra locum fulgebat illum, vbicunque ea perueniſſe contingeret: & hoc etiam paganis, qui eos occiderant, intuentibus. Sed & unus ex eis in viſione nocturna apparuit cuidam de ſociis ſuis, cui nomen Tilmon, viro illuſtri, & ad ſeculum quoquè nobili, qui de milite factus fuerat monachus, indicans quòd eo loci corpora eorum poſſet inuenire, vbi lucem de cælo terris radiaſſe cõſpiceret. quod ità completum eſt. Inuenta nanque eorum corpora iuxta honorem martyribus condignum recondita ſunt: & dies paſſionis vel inuentionis eorum congrua illis in locis veneratione celebratur. Deniquè glorioſiſſimus Dux Francorum Pipinus vbi hæc comperit, adducta ad ſe eorum corpora condidit cum multa gloria in eccleſia Coloniæ ciuitatis iuxta Rhenum. Fertur autem, quia in loco, in quo occiſi ſunt, fons ebullierit, qui in eodẽm loco vſque hodiè copioſa fluenti ſui dona perfundat.

Præclaris miraculis illuſtrat eorum corpora Deus.

Ea eccleſia hodiè S. Cuniberti uocatur.

LITERAE S. ANNONIS Archiepiſcopi Colonienſis de Tranſlatione SS. Euualdorum martyrum.

IN nomine ſanctæ & indiuiduę Trinitatis, ANNO ſecũdus eccleſiæ Colonienſis Archiepiſcopus, omnibus Chriſti fidelibus tam futuris, quàm præſentibus. Quoniam vitę huius ſpatium breue probatur eſſe & inualidum, eo quòd humana ætas & naſcendi lex, licèt annorum numeroſitas prolongari videatur, ſemper tendat ad occaſum: ſalutare eſt omnibus, & totis uiribus inquirendum, illuc mente & opere aliquid boni ſibi præmittere, vbì, ſi læta ſint, finem neſciant: & ſi triſtia, dolor interminus, qualẽcumque tamen miſerationem admittat. Hac de cauſa pro peccatis meis ego ſolicitus, & futuri diſtrictionem iudicii timeſcens, decreui ſanctos Dei honorando, & ſeruiẽtes eis ſubleuãdo, peccatores pro me efficere in iudicio, qui de propriis meritis iuſtificari nõ valeo.

Sancti pro nobis precantur.

Glorioſos itaque martyres Dei Euualdos, in neglectis propter ignorantiam præcedentium loculis poſitos, ego peccator & ſeruus ſeruorum Dei, Anno ſecundus Colonienſis Archiepiſcopus, licèt indignus, tranſtuli: ut qui iam recepti ſunt in cæleſti ſpeculatione, apud nos aliquo digni haberentur honore: quatenùs omnipotentis Dei, pro quo paſſi ſunt, miſericordiam tanto ſtudioſiùs pro

Transferuntur SS. Euualdorum reliquiæ a S. Annone.

nobis

nobis expoſtulent in cælis, quanto magìs apud nos pro modulo noſtro glorificentur & honorentur in terris. Actum autem eſt hoc coram teſtibus ſubnotatis: Etzelino Præpoſito, Berengario Decano, Euerhardo. Ruotberto, Berthulpho, Regèboldo. Coram laicis quoque, Frãcone urbis præfecto, Hermano mite, Gerardo Comite. Et ut veriùs credatur, firmiusque in poſterum teneatur, hanc in teſtimonium chartam conſcribi feci, & in eodem monaſterio in memoriale futurum repoſui. Tranſlatio verò prædicta, facta eſt anno Dominicæ incarnationis milleſimo ſeptuageſimoquarto, Indictione undecima, quinto Nonas Octobris.

VITA SANCTI GERARDI ABbatis, ad Gonterum Bronienſem Abbatem, à quodam erudito monacho fideliter conſcripta, ſtylo ferè rhythmico, quem propterea F. Laur. Surius in gratiam Lectoris paſſim mutauit.

PROLOGVS AVTHORIS
Ad Gonterum Abbatem.

DOMINO patri amantiſſimo, & paſtori vigilantiſſimo atq; Abbati Bronienſis cœnobii Gontero, quidam profeſſione monachus, religione nullus, vnà cum grege ſibi commiſſo, paſcua vitæ ſempiternæ. Iubet tua paternitas, pater chariſſime, atq; adeò filiorum tuorum mellitæ nos compellunt preces, ut de domini Gerardi vita, conuerſione & virtutibus ſcribentes, tanquàm nucleos quoſdam vobis apponamus: uti hac ſpirituali refectione interiorem hominem, patris illius amore vulneratum, (uulnerati quippè charitate eſtis etiam vos) communiter refocillare queatis. Sed hac in re quæ nos remouentur, paucis accipite. Abſterret nos tanti viri excellẽtia, abſterret calami noſtri imperitia, tum quoquè æmulorũ ſocors obtrectãdi libido, atq; eius, q̃ antè nos vitã beati viri conſcripſit, dictio obſcurior, q̃ ut à minùs capacibus poſſit intelligi. At nihilominùs tamen hęc omnia veſtræ iuſſioni poſthabentes, licèt tantæ ſarcinæ impares ſimus, etiam non abſque pudore vobis obtemperare ſtatuimus: multùm noſtrã confirmante puſillanimitatem ſententia illa, qua ve-

Gregorii Papæ l. riſſimè dictum eſt, Vires quas imperitia denegat, eas à charitate miniſtrari. Qua ego ſententia animatus, aliquid attentare auſus ſum, mihi certiſſimè perſuadens fore, ut iuſſionis ueſtræ authoritas culpam omnem meæ imperitiæ excuſet. Simul autem rogatos uelim, ut pro veſtra erga me beneuolentia, ſuperuacanea reſecetis, hiantia ſuppleatis, commodè dicta hilariter accipiatis, noſtrumque munuſculum paterna gratia proſequamini. Ita enim & nobis operis noſtri ratio conſtabit, ſi ea, quæ ex viri Dei geſtis excerpſimus, ſubtili ſapientum iudicio comprobentur. Vale uir Dei, memor noſtri. Valeant, qui nobis benè volunt: æmuli reſipiſcant.

PRAEFATIO EIVSDEM
Ad lectorem.

VIrtus Domini tanto prædicatur glorioſiùs, quanto in ſanctis mirabiliùs operatur. Operatur enim Deus in ſanctis, ut per eos & in eius ſe declaret admirabilem. Hinc illa admirabunda vox

Pſal. 67. Prophetæ exclamantis: Mirabilis Deus in ſanctis ſuis. Laus ergò cuiuslibet è ſanctis, proculdubiò laus Dei augeatur. Quamobrèm etiam eum, de quo agimus, ſanctum laudando, & reuera illum efferimus, & efferendo reuera laudamus: ut per eum, & in eo laudetur, magnificetur, mirificetur laudabilis & mirabilis Deus

VITAE HISTORIA.

VIR Domini Abbas Gerardus, exequendis Domini mandatis mira captus & idoneus, immò cæleſti beatitudine per omnia dignus, vti veridicorum hominũ relatione comperimus, ex ingenuis atque orthodoxis parẽtibus apud Stallerelbas Lomacenſis territorii vicum procreatus eſt: claris quidẽ natalibus illuſtris, ſed morum integritate illuſtrior. *Octobris 3. Cap. I.*

Pater eius Aetantius ex proſapia Haganonis Auſtraſiorum Ducis ortus, mater Electrudis, Stephani Tungrorum Epiſcopi ſoror germana fuiſſe memoratur. Præſtitit autem illi gratia cæleſtis, ut ab ineũte ætate & annis & ſapientia proficeret, & tã apud Deum, quàm apud homines, gratioſus eſſet. *Patria & parentes S. Gerardi.*

Etsi aũt annis iuuenculus erat, at iuuenum tamen impudica & obſcœna colloquia deteſtabatur: potiusque ad bonorum ſeſe familiaritatem adiungens, ſummoperè vitabat prauorum conſortia. *Vitat mala conſortia.* Ità eum, qui corporis ſplendida iuuentute ornabatur, etiam mentis ſãcta cãities egregiè commendabat. Crebro uerò, idq; ardenter, ſacrarum ædiũ limina terens, eccleſiaſticorum dogmatum fluenta auidè hauriebat: atque illic ſalutaria pro ſuo captu monita percipiens, quanuis etiamnùm laico habitu tegeretur, accuratè ea tenaciori memoria complectebatur, ſecumque ruminabat: & iam teneriori pectore meditabatur, quæ poſteà multa animi deuotione peregit.

Horrens amplecti luxus & ludicra ſecli,
Emeruit fieri templum ſpiraminis almi.

Ea tempeſtate Comes Berengarius Namurcenſe caſtrum obtinebat, cuius poſteri ibidèm hactenùs perſeuèrant. Ei verò athleta Dei Gerardus cõmendatus eſt, ut militiæ apud illum vacaret. *Cap. 2. Militat apud Comitẽ Berengariũ.* Præcipuum autem apud eum amicitiæ & familiaritatis locum obtinuit, ità ut Comes pro eius arbitratu comitatum administraret, ei præ cæteris difficiliora magisque arcana committeret: quandoquidem, quod perrarũ eſt, & militia & conſilio præſtabat. Multa ei ad conſulendum prudentia & perſpicacia inerat, magnamque in rebus ipſi creditis fidem oſtendebat. Eximia oris aderat facundia, uultus iucunditas, animi ſerenitas, in colloquiis mira ſuauitas, in cõuictu ſingularis comitas & manſuetudo, in iudiciis ſeueritas, ad opem ferendam virilis ſtrenuitas. *Dotes corporis & animi eius.* Licebat intueri illum munitum inuicta prorsùs armatura, fidei galea, lorica iuſtitię, gladio ſpiritùs, quod eſt verbum Dei, ſcuto æquitatis impenetrabili. *Ephes. 6.* Atque hunc in modum præſidiis vallatus inexpugnabilibus, ſpiritales nequitias indeſeſſus depellabat. Celabat illum quidem paludamentum, quemadmodùm olim S. Sebaſtianum, ſed monachum declarat frugalitas, perindè ut militantem S. Martinum. Multa illi erga commilitones benignitas, mira charitas, rara patientia & humilitas. Itaque ſecùs ac parentem illum reuerendo venerabantur: & tanquàm dominum uenerando reuerebantur. Ille uero theſaurizabat in cęlo, ubi neque tinea, neque ærugo demolitur. *Matth. 6.* Nudos tegebat, egentes alebat, laborantibus opem ferebat,

puſil-

puſillanimes confirmabat, pupillos tuebatur, viduis adminiculabatur, oppreſſorum ſuſcipiebat patroci-
1 Cor. 9 nia, miſeris opitulabatur.

Cap. 5. *Pacis amator erat, litem rixaſque fugabat:*

Ceu uir Apoſtolicus, eſt omnibus omnia factus.

Comes uix eius ferre abſentiam. At uerò tanti viri conuictu & contubernio Comes non mediocriter lætabatur, non dubiis argumẽtis crebrò expertus, Domini Ieſu manum eſſe cum illo: quippè cui opitulante Deo, cuncta cederent ex ſententia. Itaque cùm ægrè poſſet eius ferre abſentiã, rarò eum patiebatur à ſua præſentia abeſſe. Cùmq; aliquandò pro nobilium conſuetudine cum ſuis venatum iret, è re ſua arbitratus eſt fore, ſi hunc quoq; ſanctum uirum ſecum educeret. Poſt enim igitur uenandi laborem, ſole euſque progreſſo, ut iam prandendi hora ad cibum capiendum uocaret, Comes cum ſua familia domum cogitat. At ille Dei amic⁹, ſpiritualia corporalibus anteponẽs, propinquã Bronii eccleſiam adit, quæ cum quibuſdã prędiis adiacẽtibus à progenitoribus eius ad ipſum ſucceſſione de-
Bronij oratorium à Pipino cõditum. uoluta erat. Erat enim illi prædiorum ampla poſſeſſio, quippè qui nihil à Maiorum ſuorum uirtute degeneraret. Hoc uerò oratoriolum iuſſu Pipini principis fundatum accepimus, & à domino Lamberto Tungrenſi Epiſcopo dedicatum: ut commodiùs illic diuinis poſſet intereſſe officiis, utpotè quod in nemoris vicinia ſitum eſſet, vbi princeps ille ſæpenumerò in uenationem incumbere ſolebat. In quo etiã iucundum ſanè quandoquè miraculum contigiſſe ferunt, ex ſaxo quodam à beato Lamberto antiſtite in-
Oleũ ex ſaxo fluit uncto, aliquandiù largiter oleo promanãte. Cùm hic igitur eſſet uir Dei Gerardus, ſacerdotem iubet accerſiri, qui Chriſti myſteria tractet. Interim ipſe, vti decebat ſeruum Dei, orans, diuinę vacat contemplationi: dum longas ad ueniendum moras nectit ſacerdos, diuinitùs in beatum uirum ſopor irruit, didicitque in ſpiritu, ſiue per diuinam reuelationem locum & formam oratorij, qđ poſteà reædificauit.

O felix ſomnus, felix per cuncta Gerardus,

Talia cui Dominus dignatur pandere Chriſtus.

Vidit enim in viſione Eccleſiæ columnas Petrũ &
Cap. 4. Paulũ ſibi adſtare: quorum alter primus in Senatu &
Viſio ſancti uiri. agmine Apoſtolico, manum ſuam ipſius manui viſus eſt inſerere, eumque per eccleſiam & atrium familiariùs circunducere. Porrò ſciſcitante uiro Dei, quid ſibi eiuſcemodi in ambulatione velit, cœpit eum ad-
Hui⁹ Eugenij reliquiarũ partẽ quãdã S. Gerardus trãſtulit Bronium. monere de conſtruendo oratorio, dicens eum ſe locum ſibi delegiſſe, & filiolum ſuum Eugenium martyrem ſibi cooperatorẽ adhibuiſſe. Loci, inquit, huius patronus ego eſſe conſtitui, poſtque Deum cuſtos procuratorq; benignus. Hac promiſſione exhilaratus beatus Gerardus, ſcire cupiebat, quo pacto res ad effectum perduci poſſet. Quanam, inquit, ratione paſtor egregie, tanti martyris ego me ſperem corpore potiturum? Reſpondet ei Apoſtolus iucundiori facie: Itàne Deo quicquam eſt impoſſibile? Tu huius rei curam in Deum & in me reiice. Porrò hanc ædem à fundamento euerſam, anguſtiorẽ atq; elegantiorem nè differas extruere, & quemadmodùm nunc tibi oſtenditur, omnem eius ſtructurã abſoluere. Interim indicabat ei & oratorij formam, & ut quælibet eius partes conſtruendę eſſent. Iam uerò ſacerdos accitus aduenerat, & pro more compoſit⁹, Miſſam celebrare volebat, nec tamen uel ſtrepitu uel contactu eum excitare auſus erat, ſatiùs exiſtimans, ut eum ultrò ad ſe redeuntem ſuſtineret. Tandèm viſione illa completa, beatus vir expergiſcitur, & ſubmurmurãtẽ presbyterum ob diuturnam expectationẽ, planè alloquens, his uerbis compeſcit:

Obſecro, ſerue Dei, ſuper hac abſiſte moueri.

Proficuum valdè mihi ſomnum ſic ſubiiſſe,

Condignas nequeo grates perſoluere Chriſto,

Cuius mira breui pauſans miracula vidi.

Quòd ſi quis obtrectator eã viſionẽ phantaſticã & Cap. 5.
vanã calumniari velit, cõuincetur ille atque pudefiet ex re planè cõſimili, quæ in beatiſſimi patris Benedicti uita cõmemoratur: putà dormientibus diſcipulis, oẽs eũ cuiuſdã ędificãdi cœnobii officinas deſignaſſe: atq; ĕt cùm euigilaſſent, adhuc hæſitantes, ità eas conſtruere iuſſiſſe, quemadmodùm ea reuelatione didiciſſent. Quinetiã ſanctus Ambroſius Mediolanẽſis Epiſcopus, ſacro altari aſſiſtens, apud Turones legitur magni Martini ſolennibus exequiis interfuiſſe.
Vide Seuer. Salpitiũ de Vita S. Martini. Sed uir Dei Gerardus, Apoſtolicæ iuſſionis promptiſſimus executor, poſtquàm ſtructurã illam omnem compleuit, illi baſilicæ munus eximium contulit ex copioſis prædiorum ſuorum redditibus, quod ſatis eſſe poſſet eo in loco Domino ſeruientib⁹. Inſtituit.n. illic Clericorũ ſodalitatẽ, eoſq; pro data ſibi ſapientia docuit ad Canonum præſcriptum, ſiue more Canonico, uiuere.
Broniẽſẽ eccleſiam cõdit & dotat S. Gerard⁹ primo p Clericis.

Talis relligio praceſſit tempore primo,

Donèc dante Deo, monachorum inducitur ordo,

Rebus & officio longè præclarior illo.

Cap. 6. Eo autem oratorio ſic cõſtructo, & Clericorũ miniſterio, ut dictum eſt, illic inſtituto, multùm cogitare de theſauro cœpit uir beatus, quẽ Apoſtolus ei in uiſione ꝓmiſerat: id eſt, qua ratione poſſet cõſequi, ut beati Eugenii Epiſcopi & martyris ſacro corpore potiretur. In ea aũt cogitatione crebrò illo uerſãte, Comes Berengarius, quadã oblata occaſione, diuina id agẽte ꝓuidẽtia, legatos mittere voluit in Gallias ad illuſtrẽ Comitẽ Robertũ, quẽ poſteà cõſtat ad regni Francorũ ſceptra ꝑueniſſe. Accito igitur ad ſe uiro Dei Gerardo, ſolus ſoli explicat arcanũ cõſilium ſuum, orans eũ peramãter, ut ipſe eã legationẽ ſuſcipere velit. Nihil uerò cũctatus uir Dei, cũ ſuis ad iter ſe accingit, & intrà dies non multos uenit Luteciam.
Mittitur legat⁹ ĩ Franciã. Viſitat S. Dionyſiũ & ſocios martyres Cumque iam ad occaſum uergente ſole, tardior hora non ſineret ulterius progredi, quoſdam è ſuis iubet opportunum hoſpitium inquirere. Ipſe interim cum paucis veneranda beatorum Dionyſii & ſociorum eius martyrum limina petens, Deo pias offert preces, & optata ſanctorũ patrocinia implorat. Eadẽ hora nõ ſine nutu Dei Veſpertinas preces monachi perſoluebant. Eorum ſuaues cantiones vir eccleſiaſticus attentius auſcultat, & cùm uentũ eſt ad eũ locum, quo ſolet fratrum chorus Sanctorum ſuffragia ſpeciatim expetere, & iam quidã nominatim expreſſi eſſent, audit etiam cõmemorari Eugenium optatiſſimum martyrem. Sed interim tamen apud ſe nõ mediocriter hęſitat, ſit ne ille Eugenius, cuius nomẽ antea in viſione didiciſſet.

Et capit ſecum tacitus depoſcere Chriſtum,

Vt ſe ſuſpenſum celeraret reddere certum. Cap. 7.

Abſolutis indè Veſpertinis hymnis, ſeorſùm ex primis fratribus quoſdam abducit, eoſq; ità compellat: Obſecro vos, domini & patres chariſſimi, vt exiguitati meæ indicare velitis, quiſnam ille ſit martyr Eugenius, cuius nomẽ inter cæteros ſanctos à vobis audiui cõmemorari. Illi, animaduerſa hominis ſimplicitate, innocentia & candore, hunc in modum reſpondent: Ignoras, pater venerande, hunc Eugeniũ Toletanum fuiſſe Epiſcopum? auditorem quoq; patroni nr̃i ſanctiſſimi Dionyſij, eiuſq; collegã i ꝓpagãdo apud īfideles verbi cæleſtis ſemine? Qui tandem diris pœnarũ cruciamẽtis cõfect⁹, cælo ſpiritũ reddidit cũ inſigni triũpho ſui ſãguinis imbre ꝑfuſus. His auditis, nõ potuit vir venerãdus animi ſui celare lætitiã, ſed ſuũ illis deſideriũ aperiens, & nè cui id reue-
Intelligit monachis S. Eugenij corpus ibidèm requieſcere

lent, obniaè rogans, ità ait illos: O mihi nimiùm dilecti, Deoq; deuoti patres, ſi nō moleſtū eſſet benignissimæ charitati veſtræ, mihi tantillo homuncioni huius ſancti largiri reliqnias: credite mihi, ſine mora par pari vobis referré. Tū illi mulùm obſtupefacti, Quanā, inquiūt, ratione fieri poteſt id, quod poſtulas uir beate? Vix .n. q̄ſquā ſuſſicere poſſit oīb. reſerendis miraculis, quæ ab illo in Galliis patrata ſunt: Vndè haud ſecus, atque Angelorum Dei, omnes Eugenium complectuntur. Crede nobis, rem ſanè difficilimam poſtulas. At ille reſpondet: Nè ſic, quæſo, loqui velitis patres mei, nec mihi huius beneficii ſpem tā citò eripere. An verò inualida eſt Dn̄i man⁹? Num quicquam illi difficile eſt? Vbi diuina adeſt uoluntas, ibi difficultas oīs vt faceſſat oportet. Vbi autem nulla eſt difficultas, non poteſt nō præſtò eſſe expedita & prompta facultas. Ea his verbis patres illi magnam beati uiri prudentiam colligentes, animi ſui propenſam erga ipſum voluntatem prorsùs aperiunt, aiuntque ad eum:

Innumera S. Eugenii ī Galliis miracula.

Suadēt ei fratres, vt fiat monachus, ſi uelit rogatas obtinere reliqas

Eià uir Domini, perpaucis, ſi placet, audi:
Accipe conſilium ſi uis attingere uotum.

Si animum tuum diuinus quandoquè compungeret amor, cuperesque hoc in loco monachus fieri, fortaſsis Deus uotis annueret tuis, ut quod tantoperè expetis, beati martyris corpus obtineres. Hęc quidem noſtri conſilij ſumma eſt: tu quid tibi agendū ſit, tecum ipſe perpendas.

Poſt hos ſermones abſcedunt ad ſua fratres:
Sanctus ad hoſpitium deducitur antè paratum.

Cap. 8.

At verò conſolatoria fratrum illorum uerba ſecū accuratè, idq; crebrò penſitans, ſub ipſa nocte manantibus ab oculis lachrymis, & ta imo pectore ductis ſuſpiriis, tandèm aduersùm ſe in has prorupit voces: Quid agimus, anima? quid ità diligimus uana? Ecquid tandèm prodeſt mundi huius gloria? quid pōpa faſtusq; omnis emolumenti habet? An non prorsùs friuola ſunt hęc, planeq; caduca? An non inſtàr fumi & vmbræ citò euaneſcunt? Quid ità ſub ambiguo fluctuas & dubia iactaris animi ſententia? Mundus tranſit, & concupiſcentia eius. Spretis igitur labentibus & caducis, quęramus, oro, permanentia. Nònne ſermo Euangelicus apertè teſtatur, Qui non renūciat oībus, quæ poſſidet, non poſſe eum eſſe Chriſti diſcipulum? Renunciemus ergò, renunciemus omnibus, ut Chriſto poſſimus liberiùs vacare & adhęrere. Hęc & id genus alia dum ſecū tractat flens & lachrymans athleta Dei, cælo rubeſcente, ſol terris lucē refundit, cogitq; eū cœpto pergere itinere. Rebus antē ex ſententia confectis, nō multò pòſt ad Comitē, à quo miſſus fuerat, regreſſus eſt. Cumque ei ordine cūcta expoſuit, iā cæleſtia animo cōtēplās, deſiderii ſui æſtus inter alia explicat, ità dicens: Oro te, uir illuſtrisſime, quē Dominus Ieſus uoluit eſſe principē populi ſui, vt benignas p̄cibus meis aures accommodes. Equidē iā nō parùm diù ſub te militię operā dedi: at nūc hæc dies aliud poſtulat, nēpe ut de alia viuendi ratione cogitē. Itaq; monaſtico indutus habitu, deincèps conſtitui habitare in domo Dei mei, ut ab omni mundi huius cura abſolutus, vni Deo uacare queam. Noli, quęſo, noli refragari huic meo propoſito, ut ſi q̄d in monaſterio rectè à me geſtū erit, tu, auſpice Chriſto, eius particeps effici merearis. Tū verò Comes, ſubortis lachrymis, ſingultiēs reſpondet: Itàne amicorū amiciſſime, amicū prorsùs vnanimē deſerturus es? Ecq̄d uerò tibi in me diſplicuit? In te, eheu, hactenùs recūbebam, in mutua inter nos concordia atq; animorū cōſpiratione acquieſcebā. Sed ut conijcio, Euangelica authoritate edoctus, gladius Saluatoris nos uult aliū ab alio ſeparare.

1. Ioh. 2.

Luc. 14.

Petit à Comite miſſionem ut poſſit monachus fieri.

Matt. 10.

Alioqui niſi diuinitùs iſthoc fieri exiſtimarē, quiſte uel centimanus gigas à meo poſſet complexu diuellere? Nūc uerò, quandò tibi cælitùs hic animus adſpiratur, nè temerè videar aſpernari preces tuas, fiat uoluntas Dei, & quod tu petis à me.

Dulcia fraternis tunc imprimit oſcula labris,
Edidit & talem mæſto de pectore uocem:
Noſtræ pars animæ, noſtri memor eſto, ualeque.
Atque gemens valdè, permiſit abire gementem.

Valedicit ei Comes cū lachrymis.

Porrò vir Dn̄i indè recedens, ad Tungrenſem Epiſcopū Stephanū rectà proficiſcitur: vt quia poſt ſummū paſtorē, paſtor eius erat, ab eo hac in re & conſiliū peteret, & facultatem. Plurimùm enim id ſibi p̄futurū credebat, ſi cum Epiſcopali benedictione hoſtia viua Deo offerri mereretur. Ab illo aūt ea, qua par erat, reuerentia acceptus, ſiue q̄ ei cognatus eſſet, ſiue q̄ eius ſanctitatē optimè noſſet, inter mutua de rebus ſalutaribus colloquia, aperit ei cauſam aduētus ſui. At venerabilis antiſtes, vt erat & ī ſcripturis eruditiſsimus, & ore facundiſsimus, multis eum verbis p̄monere cępit, ità dicens: Equidem, fili mihi chariſſime, non derogo quicquā deuotioni tuæ: ſed tibi ſummoperè cauendū eſt, nè auſus ſis in humeros tuos ſarcinā imponere, quā poſteà, uelis nolis, cum ignominia deponas. Animi tui propoſitū non poteſt non plurimùm commendari, ſed ēt perfectioribus viris formidabile videri poteſt. An tu ignoras, in mille ſeſe formas transferentis ſatanæ verſutias? Quod ergò uix pōt clericus, diuinæ ſcripturæ clypeo munitus, quonam pacto laicus ſibi promittet, eo præſidio deſtitutus? Ad quæ Chriſti tyro ſic reſpondit: Et ego, mi pater, hæc ipſa non ſemel reputaui mecū: ſed non ego meis nitor viribus, ſed Domino cōmendās corpus & animam, mundi huius gloriolā cū ſuis oblectamentis contemno. Tum rursùs Epiſcopus: Quādò, ait, fili chariſsime, animo te video eſſe fixo & obfirmato, nè videar diſſuadere, quod potiùs hortari & perſuadere debeā, ſi quid vouiſti Domino, id reddas. melius eſt .n. non vouere, quàm pōſt uotū promiſſa nō reddere. Deindè ab omnibus eum peccatis abſoluēs, ſummæ Trinitatis ſignaculo conſignat, & cùm eum oſculatus eſſet, hanc adiūxit benedictionē:

Cap. 9. Conſulit Epiſcopū Tungrēſem S. Gerardus.

Stephan⁹ Eps Tūgrenſ. hortatur eū, vt fiat monachus.

Eccle. 5.

Ieſu ſumma ſalus, hominum qui reſpicis actus,
Cui nihil occultum, cui pectora noſtra loquuntur:
Ad bona, poſco, tuum benedicens dirige ſeruum,
Vt tua iuſſa colat, & te ſuper omnia quærat,
Vt tandèm æterna comprendat præmia palmæ:

Hoc ergò munitus viatico, uir beatus ab Epiſcopo cū ſpiritali gaudio recedit, Pariſioſq; ocyùs rediēs, & beati Dionyſii optata reuiſens limina, in omni obedientia, humilitate & patientia probatus, quēadmodum in ſua Regula docet ſanctus pater Benedictus, raſo capite & barba, monaſticum induit habitum, eique monaſterio donauit, quæ iuris ipſius eſſent in Lotaringia. Nolens autem torpere ocio, quod ſciret animæ eſſe inimicum ac perniciosum, obnixè rogauit, ut liceret ipſi literas addiſcere. Quod cùm valdè admirarentur fratres, uelle hominem iampridèm barbatum, ad puerilia literarum ſtudia applicari, ille rogare & inſtare non deſtitit. Itaque uni è fratribus traditus eſt literis imbuendus. Vt uerò plùs etiam mireris eius humilitatem & ſolertiā, ipſa prima literarum elementa inſtàr quinquennis pueri addiſcit. Necquicquā de ſuo p̄poſito remittēs, intrà paucos dies totū Pſalteriū memorię commēdauit. neq; id mirū, cùm nulla ſit ad diſcendum mora, ubi doctrix adeſt gratia ſpiritusſancti. Deindè p̄ponūtur ei ſacri codices, & ille diuinis dogmatib⁹ præclarè eruditur: & ſicut apis ſedula per pratorū

Cap. 10. Pariſius apud S. Dionyſiū fit monachus S. Gerard⁹.

Diſcit prima literarum elementa.

volitat

volitat flores, ut mella comportet: ità & ille ſanctorum Patrū ſcripta lectitās, diuini fauos eloquii ab illorum melliflua doctrina excipie, ſuoq; in pectore ſacra mandata recondit. Nec interim tamen ullo tempore retrahi ſe ſinit ab exeqnendis illis, quę Canon monaſticus inberet: immò verò in cūctis actionibus ſuis illum ceu magiſtrum ſibi proponit. Ad Prior & fratres tacitè contemplantes, & qualis quantuſue foret, haud obſcurè peruidentes, nè lucerna ſub modio lateret, idoneum cenſent, qui ſacris initietur. Paulatim igitur promotus, etiam presbyterii gradum attigit, quippè qui omni probitate & integritate conſpicuus videretur. Etsi autem planè recuſaret, & multis modis indignum ſe clamitaret, attamen à Priore & fratribus victus, illorum coactus eſt cedere voluntati, nè obedientiam negligere videretur, quæ cæterarum uirtutum comes eſſe ſolet.

Magnū ſtudium impendit ſcendis lucris fructum.

Ità ergò altero ſuæ cōuerſionis anno Pariſiis à Theodulpho Epiſcopo minores accepit ordines, & tertio ab eodem antiſtite hypodiaconus ordinatus eſt. Ab eius verò ſucceſſore Fulrado, anno quarto à conuerſione ſua, diaconus eſt ordinatus. Porrò nono anno iam uirtutibus ſublimiter ornatus, etiam ſacerdotio initiatus eſt à Fulradi ſucceſſore Adelelino.

Sacris ordinib' gradatim initiatur.

Tale charisma tuis bone Chriſte fidelibus addis,
Qui mentem ſtolidi, prudentem reddere noſti.
Ecce rudis laicus diuino dogmate doctus,
Sacris Ordinibus reperitur magnificatus.

Cap. II.

Virtutes eius.

Per id tempus illo in monaſterio religioſa monachorum congregatio florebat, quorum pectora nō niſi cæleſtia ſuſpirare, permulta uirtutū documēta declarabant. In quibus erat beatus Gerardus ordine poſtremus erat, magno tamen opere in id incumbebat, ut nulli eſſet virtutum ſtudio & exercitatione ſecundus. Seniores honore præueniebat, iuniores amore & beneuolētia complectebatur, corpus ſuum macerabat inedia, crebrò in precibus pernoctabat. Cunctis ex animo ſe credebat inferiorem, in omnibus ſe Dei miniſtrum exhibebat. Canonis monaſtici cultor erat ſtrenuus, ab eius legibus deflectere planè reformidans. Quod habitu præ ſe tulit, moribus & vita præſtare contendebat. In veſtibus eius utilitas, in uictu parcitas cernebatur. Ad obedientiā promptum, ad iniuriam patientem ſe præbebat. Voluit corpus ſuum humiliare in terris, ut anima quandoque in cælis exaltari mereretur. Quantus erga ſuperiores humilitate, erga omnes humanitate & benignitate fuerit, quis vel uerbis eloqui, uel ſcripto cōprehendere queat? His uerò & conſimilibus uirtutū floribus redimitus, omnibus tam magnis, quàm puſillis, ex animo charus erat, tantique fiebat à fratribus, ut cōmuni omnium ſententia decretum ſit, nè quid magni momēti intra monaſterium abſque eius conſilio fieret. Sentiens autem ille opportunū petendi tempus adeſſe, & beati Eugenii martyris ſacras reliquias impetrandi, fratres pariter cōgregatos ſic allocutus eſt: O patres & domini mei, ò diuinæ religionis cultores eximii, o cæli ſenatores, intrà curiam cęleſtis paradiſi degētes: quas ego uobis gratias referre poſſim, qui me peccatorem, & in procelloſis huius ſeculi fluctibus naufragium facientē, in tranquillū ueſtri cęnobii portam comiter recepiſtis? Nō eſt certè huius ulla apud me facultas, nec poſſum vnquā tanto beneficio par eſſe. Sed tū pōt abūdè ſarcire Deus benignitate ſua, qđ hominis fragilitas præſtare non poteſt. Quorsùm autem hęc mea tendat oratio, paucis uos accipere uelim. Cùm adhuc ſecularis me habitus teneret, & aulicæ curæ plurimùm occuparent, ſicut mihi teſtis eſt Deus, diuina mihi dormienti ſe uiſio obtulit, admonens, ut in principis Apoſtolorū & eius filii martyris Eugenii honorē, in ditionis meę anguſtiis oratoriū extruerē. Parui ego, & Dño adiuuāte, breui illud abſolui, Clericisque illic Deo ſeruituris attribui, addens pro mea tenuitate, quę illis ad uictum veſtitūque ſufficerent. Cùm ſit igitur de hoc martyre diuinitùs apud me facta mentio, ſupplex oro & obſecro uos, præſertim cùm ſingularis eccleſia ueſtra tot ſit ſanctorum inſtructa luminibus, undè tota poſſit Francia illuſtrari, ut ea, quā dixi, inops baſilica à me condita, hoc theſauro ditetur, & uobis reddat Deus gratiā in pſenti, gloriā in futura uita. Reſponderūt unanimiter fratres: (Diuino.n. inſtinctu permoti, non poterant abnuere, quod petebatur) O Eugeni, clariſſima martyrum gemma, quis pro dignitate tuas poſſit laudes depromere?

Orat fratres, ut dēt ipſi reliquias S. Eugenij.

Expōnit ſuam viſionem.

Gallia nònne tuis virtutibus enitet omnis?
Nemo tuum petit auxilium, quin impetret illud:
Nam cunctis noſti languoribus ipſe mederi.

Deindè ad uirū Dei: Magna quidē, inquiunt, poſtulas pater dulciſſime, & quę cuiuis, te dempto, poſsēt iuſtiſſimè negari. Sed quandò, ut ais, diuinæ ſic placet volūtati, & optimè de nobis merita eſt tua inter nos imitāda uitę cōuerſatio, cū multa animi propēſione & alacritate aſſentimur piiſſimis precibus tuis. Noſtra enim inter nos omnia & ſunt & oportet eſſe cōia, magis uerò cum fraternitate tua, cuius facultates noſtra eccleſia poſſidet. Quamobrèm & eū, quē petis, beatiſſimū Eugeniū ſpōtè dam⁹, & aliorū quoque reliqas nō negamus. Quibus auditis, quo iſte animo fuerit uir Dei, quiſq; ex ſeipſo, modò ſic affectus ſit, facilè poteſt intelligere & ęſtimare. Poſt hęc ſalutifera optatiſſimi martyris theca exponitr, quouis auro precioſiores illius artus continens: eaq; ut par erat, honorificè ab aurifice fabrefacta, beato viro traditur ad ſua, ut diu deſiderarat, abſportanda. Nemo uerò hìc à nobis ob fidem faciendam exigat nomina eorum monachorum, qui tūc apud S. Dionyſium fungebantur miniſteriis, quos officiales vocant, cùm illos nominatim expreſſos contineat ipſa ſancti martyris tranſlati ueriſſima hiſtoria. Neque tamen huius unius duntaxàt corpus, ſed multorū etiā aliorū ſanctorum pignora illinc eum abſportaſſe conſtat, quę undecunquè collecta illic fideliter repoſuerat. Immò ſanè, quòd vix incredulis credibile uideatur, fertur etiam vnū ex innocētibus pueris, cū coętaneis ab Herode rege cruentiſſimo occiſū, ſecū attuliſſe, qui in Brunienſi eccleſia certiſſimè habetur. Quòd ſi cui id dubitationem affert, ex Lieraldo Abbate pcōtetur, qui huic beato uiro in cœnobii Monięſis gubernatione ſucceſſit, qui cū eo ſpaēs ad clādeſtinā tot reliqarū cōpoſitionē, demirari ſolebat, Bronięſis eccleſiæ anguſtiis tā mirabilē cōtineri ſāctitatē. Deniq; fratres viro Dei valefaciētes, eū cū ſociis à ſe dimittūt. At ille clāculum pſectus ob indigenarū metū, nè fortè illi pciperēt tā ipſis ereptū theſaurū, pſpero curſu puēnit ad pagi Lomacēſis pdiū Cuuiniū, vbi duo ex S. Germani cęnobio monachi degebāt, cuius tū erat fundus eius loci, vnanimiter illic in ſācti Abbatis Venātii obſequiis cura peruigili excubātes. Eorū exploratę ſatis fidei S. Eugenii pignora cōmēdēs, (Iāpridēm.n. illi erāt familiaritate coniūcti) nō alienū putauit adire Stephanū Tungrensē Epiſcopū, ut qa tam inſigne in eius diœceſim margaritū importabat, eius ea de re ſniam audiret.

Donātur ſancto viro reliqa S. Eugenij.

Vnus ex pueris ab Herode caſis habetur Bronij.

Adit Epiſcopū Tungrenſem S. Gerardus.

Sic decorare ſuos conſueuit Chriſtus alumnos.
Hic, ſpretis opibus, eius mandata ſecutus,
Vndè mites patria, cum merce repatriat iſta.

Cap. 12.

Poſtquàm autem vir Dei indè digreſſus eſt, beati martyris corpuſculo illic relicto, quid ad laudem nominis ſui per eum Dominus operatus ſit, abſurdum videtur ſilentio præterire. Alter ex memoratis fratribus, quadam nocte ſolito largioribus indulgens poculis, ad nocturnas laudes redditur tardiuſculus, ob potûs exceſſum nimio ſomno prægrauatus. Eccè autem adeſt S. Venantius, vultu ſeueriori corripit eũ, verbis etiam verbera addit. Quid ità nunc ſtertis, inquit, impudens monache? Cur debitos Deo hymnos cunctantius perſoluis? Quarè ſomno opprimeris ò Vuerẽberte? Sic enim ille vocabatur. En frater tuus Ermarus queritur de ſomnolentia tua, cùm ille iamdudúm ad noctis vigilias expergefactus ſit. Quòd ſi te non admodùm ſolicitum habet noſtri reuerentia, cur ſaltem non te mouet tibi commiſſi almi martyris Eugenij pręſentia? An tu eius merita ignoras? An non ille inter ſplendida ſanctorum agmina ità lucet, vt inter aſtra ſol? Surge ergò, ſurge ocyús, & quod maturius factum oportuit, uel tardiùs ſarcire feſtina. Ea repræhenſione adeò ille frater emendatus eſt, vt deincèps ne ad breue quidem ſpatium, niſi quatenùs neceſſitas cogeret, à ſancti martyris obſequiis diſceſſerit, donèc ab eius fide creditor depoſitum repoſceret. Nè quis autem incredulus id fictum exiſtimet, nouerit ab eo, cui accidit, eſſe relatum. Cùm autem ſanctus vir Epiſcopo indicaſſet & nomen & aduentum egregii martyris Eugenii, continuò ille, vt erat iucundo animo & ingenio perſpicaci, ad ſacrum eius nomen alludens, ità ait:

Per viſionẽ caſtigatur monach⁹ negligẽs erga ſacras reliquias.

Impetret Eugenius nobis, precor, Eugè, beatus,
Quod Dominus digno dignatur dicere ſeruo, Mat. 25.
Quandò reddit ei cæleſtis gaudia regni.

Deindè pias ad cælum manus oculoſque ſuſtollens, gratias Deo agit, in hæc verba prorumpens: (*pcor.*

Laus & honor, decus atq; decor tibi Chriſte redẽ
Qui famulis bonus ĩmeritis bona multa repẽdit.
Quaſnam multiplices tibi poſſum reddere grates,
Qui partes noſtras hoc tanto munere ditas?
Martyr hic eximius noſtra ad confinia miſſus,
Credo equidem, cunctis apportat dona ſalutis.

Porrò conuerſus ad virum Dei, Quid, inquit, differs fili chariſſime?

Rũpe moras oẽs, & nequaquàm, obſecro, ceſſes,
Donèc perficias, quod toto corde peroptas.

Eccè à nobis edictum proponetur per loca vicina omnia, ut vtriuſque ſexus frequens caterua certatìm eius in occurſum properet, & magnum Eugenium, cum magno eugè, introducatur in locum illi iubente Deo, te uerò exequẽte, præparatum. Hac Epiſcopi benigna reſponſione vir Dei non mediocriter animatus, & eius authoritate confirmatus, celeriter Cuuinium reuertitur, optatiſſimi martyris pignus repetiturus. Quod vbi recepit, iter ingreditur, ac Bronium verſùs, directo tramite, tendit.

Redit cũ ſacris reliquiis ad Bronienſe monaſterium.

Cap. 13.

Innumera hominum frequẽtia accurrit ad ſancti Eugenij reliquias.

Ecquis verò ſatis referre queat immenſam populi turbam, in martyris occurſum, cuius fama iam omnium aures impleuerat, vndiquè properantem? Ea enim fama

Multos urgebat, multos properare monebat.
Procurrunt foſſor venit, & defeſſus arator:
Cernere ſubulcus deſiderat atque bubulcus,
Seruus & ingenuus commixtìm conuolat illuc.

Quis.n. martyris prætereuntis rumorem auditione accepit, & domì deuotus deſeſque reſedit?

Vix capiunt patuli populorum gaudia campi:
Munera comportant, deuota voce ſalutant.
Oſcula perſpicuo figunt impreſſa metallo,
Dulciter hymnidicas plebs omnis concinit odas.

Tollunt ad ſidera uoces, & Dei magnalia concelebrant. Videres iter illud nõ modò ſine labore confici, ſed etiã cum magna animorũ alacritate, cũ iucundo lætantiũ iubilo. Crederes cælũ ipſum arridere blandiſſima aeris ſerenitate. Vbi aũt hæc ad notitiã venere Adelhelmi Archidiaconi, uiri morũ nobilitate clariſſimi, (ſub eius.n. Archidiaconatu hæc gerebãtur) accitis Clericorũ ordinibus, iiſq; Crucis vexilla ſanctorumq; reliquias ſiue patrocinia, congruenter pſerentibus, nõ modico etiã cętu promiſcui ſexus adunato, è cœnobio ſancti Foillani derepentè obuiàm proceſſit. Poſtquã autẽ propiùs ſacrum feretrũ beatiſſimi martyris acceſſit, tertiò ſe humi proſtrauit: faciunt idẽ ſui oẽs, tundunt ſua pectora proſtrati, tũ denteſq; cõfitentur peccata ſua, cõfitentes lachrymas edunt & ſuſpiria, opportuna remedia implorãt, & Deo pœnitẽtiæ ſacrificia promittunt. Porrò ſpiritali gaudio cõpunctus Archidiaconus: Oẽs, inquit, Deo gratias agamus: viſitauit.n. nos oriẽs ex alto, & obſcura vitiorũ caligine ſordeſcẽtes, tanti patroni gratuito lumine illuſtrauit. Quãta uerò illic extiterit exultatio, vtroq; populo pariter congregato, quis ſcripto explicare queat? Præ nimia ſanè lætitia multorũ oculi dulcibus madebãt lachrymis. Et quis tandèm ità ferreo ſit pectore, ut ſub hoc ſpectaculo piæ cõpunctionis expers eſſe queat? Salutari illi ſarcinæ alii poſt alios ſuccedere, illam vel cõtingere, exoſculari, venerari, muneribus pſequi, prouehere percipiũt & lætãtur: Pſallebãt alacres, reſonabãt undiq; laudes. Oẽs excelſa uoce *Kyrieeleiſon*, Gloria ĩ excelſis Deo, Te Deũ laudamus, concinebãt. Omnia illic pportétis Dei laudibus perſonabãt: Aetheris arx reboat, cõcentu terra reſultat. Iuga montiũ, concaua vallium, dẽſitas nemorũ reciprocas reddũt voces. Illuxit'ne, putas, unquã lux lætior vſquàm? Tali igitur cũ iubilo, tãto cum tripudio Archidiaconi humeris, martyris reliquiæ Bronio illatæ ſunt, atq; in beati Petri Apoſtolorũ principis oratorio, loco diuinitùs illis deſtinato, repoſitæ. Rurſus aũt offeruntur munera, promittuntq; ſeſe in poſterũ eius patrocinia libẽtiſſimè frequẽtaturos, ſiue crebrò adituros. Ea tã iucũda trãſlatio incidit in beati Agapiti martyris ferias, id eſt, menſis Auguſti decimũoctauũ diem. Statutũ eſt aũt una omnium tã Cleri quã populi ſententia, ut quotannis cultu celeberrimo recolatur. Omnibus feſtiuo gaudio peractis, ad ſua quiſq; reuerſus eſt. Quiſquis aũt huius ſancti ſuffragia fide nõ ficta expetit, celeriter ea experitur: grauiſſimè teſtãte vicinia omni, ab eo die, quo eò aduectus eſt, multa ipſos inuſitata ſubſidia pſenſiſſe: & ut quõdàm ĩ Galliis p innumera miraculorũ ſigna bñficũ ſe exhibuit, quẽadmodùm teſtantur in ſcripta relata miracula: ità etiã nũc ĩ Lotaringia crebrioribus virtutũ impendendis beneficiis, munificum ſe præbet.

Itẽm Adelhelm⁹ Archidiaconus cũ multis.

Ingẽs ſtudium erga ſacras reliquias.

Patrocinia, pro loco, ĩ quo reliqa martyris ſeruantur.

Miracula multa S. Eugenij.

At verò lõgè lateq; virtutũ ſeu miraculorum eius fama increbreſcẽte, cępit ad eius memoriã vndique multa hominũ turba, perindè ut apes ad aluearia, cõfluere, pro viribus quiſq; munera offerẽtes multa cũ animi deuotione. Aduẽtãt plurimi & ex ppinquis & lõginqs locis, uotiua dona pmulta apportãt piiſſimo martyri, ad afflictis ferendã opẽ ſemp paratiſſimo. Cap. 14.

Adueniunt multi, commiſſa ob crimina mœſti:
Sed precibus ſancti, redeunt ad propria læti.

Verùm id moleſtiſſimè ferẽs humani generis inimicus diabolus, qui olim paradiſicolã ab æternis extruſit ſedibus, in quorundã vicinorũ Clericorũ pectus inuidentiæ virus inſtillauit, idque adeò, ut illi conati ſint tam honorificos ſancti martyris cultus modis omni-

Inuid⁹ dæmõ ferre nõ põt ſan

Eli martyris honorẽ

omnibus obſcurare. Ii ergò adeunt ſuprà memoratum Epiſcopum, Foſsis tum fortè manentem, queroliſque ſermonibus apud eum euomunt hauſtum maleuolentiæ putorem. Itáne, inquiunt, paſtor vigilantisſime, authoritate & voluntate tua ſanctus quiſpiam aduentitius, nondùm comperta rei veritate, in tui Epiſcopatus ditione coletur? En aduectus nuper è Gallijs Bronii colitur, incertum quis martyr Eugenius, eique apportandis cereis aliisque oblationibus tanta ab omnibus veneratio adhibetur, acsi ſit vnus ex Apoſtolis. Sed vbinàm textus ullus eſt martyrii eius? vbinàm eius geſta ſcripta habentur? Oportet ſanè prudentiam tuam accurate perſcrutari & inueſtigare, ſitne a Deo, uel aliundè potiùs hic Eugenius. Hæc & id genus alia fallaciter Epiſcopo ſuggerentes, in martyrem eum ſummoperè concitare nituntur. At hic nobis aliquantiſpèr appellandus eſt Epiſcopus ille: Audi, inquam, Epiſcope. Ego huius pagellæ author clàm tibi dico in aurem. Solerter & accuratè cauendum atque proſpiciendum tibi eſt, nè quis inuidus malefuado ſermone animum poſsit ineſcare tuum. Itáne liuidum placare vis virtute relicta? Putredo oſsium inuidia, ait Salomon:

Prou. 14.

& ethnicus author: Inuidus alterius macreſcit rebus opimis.

Horatius.

Vapulabis, crede mihi, vapulabis duriſsimè, ſi fallacioſis æmulorum dictis fidem commodaueris. Noli, quæſo, noli illis aſſentiri, nè poſteà ſerò te pœniteat. Sed quorsùm multa? Quemadmodùm Apoſtolus dicit, Corrumpunt mores bonos colloquia mala: dum plùs iuſto antiſtes maleuolis auſcultat, prorsùs oblitus eſt eius lætitiæ, quam ex beati martyris aduentu perceperat. Huius ergò toxici contagione correptus, Leodium proficiſcitur, inclyti martyris cultum prorsùs abrogaturus.

1. Cor. 15

Sed enim in villa Malonia, ubi erat pernoctaturus, pede non claudo diuina vltio aſſecuta eſt. Vbi enim eò peruenit, nihil mali ſuſpicantem repentè peruaſit tantus ilium dolor, vt ſibi uideretur mox ſpiritũ exhalaturus. Torquebatur ſanè cruciatu acerrimo, & ne momenti quidem requie potiebatur. Cœpit igitur tanquàm mentis inops ſtridere dentibus, contorquere manus, crura brachiaque huc illucque diſijcere. Interim ab eius facie, quam modò rubor, modò pallor, interdùm nigredo occupabat, uis doloris eius perſpicuè potuit animaduerti. Tandèm verò ad ſe reuerſus, agnoſcit culpam ſuam, atque hunc in modum ſeſe reprehendit:

Ep̃s diuinitus, punitur, dũ vult martyris cultum impedire.

Agnoſcit culpã ſuã

Ah Stephane infelix, quæ te ſententia vertit?
Ah minimæ fidei, de martyre cur dubitaſti?

Meritò nunc cæderis, meritò hæc pateris, meritò iam morieris. Cur inuidorum ad tuas aures admiſiſti mordaces ſermones? Quid ita oblitus es magnum eugè Eugenii martyris? Hunc in modum ſeſe incuſabat, ſeſe gemebundus agebat. Circumſtantes verò presbyteri eius, quos capellanos vocant, lachrymarum imbre perfuſi, eum conſolantur, ſingulatimque aiunt illi: Deſine & te & nos, pater amantisſime, tuis excruciare querelis: potiùs autem iis, quæ pateris, malis aliquod remedium inquire. Tum ille ad quendam ipſi fidelem conuerſus: Oro te, inquit, frater chariſsimè, ſi quidem ſalus mea tibi curæ eſt, meque optas ſoſpitem viuere, binos cereos ad corporis mei lõgitudinem & latitudinem effingi ut cures ocyùs, eoſque pro mea recuperanda valetudine beati martyri Eugenio perferas: cui ego martyri me peccaſſe ex animo confiteor. Quòd ſi eius meritis diſcrimẽ mortis euaſero, omni qua poſſum aſſeueratione cõfirmo polliceorq; me accepti beneficii haudquaquam immemorem fore. Paret ille Epiſcopi volũtati, & equo conſcenſo, Bronium cum cereis aduolat, petit ſancti martyris oratorium, infert in illud cereos, eosque accenſos inſtàr Crucis cãcellatim compoſitos, ad eius monumentum offert. Res ſanè admiratione digna. Nam ſimulatq; cerei abſumpti ſunt, morbo omni penitus profligato, incolumitas Epiſcopo inſtaurata eſt.

Cereos duos pro ſe iubet offerri martyri, uſq; abſumptis reualeſcit.

At ille non ingratus tanto clarisſimi martyris beneficio, gratũ illi munus rependere decreuit, quod eius memoriam repræſentaret ſempiternam. Accitũ itaq; Broniensis eccleſiæ æditimum, qui, ſi rectè mimini, Anſelmus dicebatur, cum paſsione beati martyris Leodium ad ſe venire iubet, ut in futura ſynodo authoritate Epiſcopali ea confirmaretur. Quod cum ille grato feciſſet animo, & in plenaria ſynodo paſsionis ſeries recitata fuiſſet, cunctiſq; qui aderãt, admodùm illa probaretur, totius Cleri communi conſilio decretum eſt, ut & martyr digna veneratione colatur, & eius paſsio rata & accepta, deincèps in eccleſia recitetur. Porrò Epiſcopus, ceu teſtis idoneus verba faciens, non erubuit palàm omnibus enunciare, quid ipſi accidiſſet, & quid paſſus eſſet, ac deindè ſubiungens: Audiuit, inquit, dilectio veſtra, fratres chariſsimi, cuius meriti ſit martyr iſte, & quàm ſit horrendũ in eius indignationem incidere: quàm ſalubre eius gratiam promereri. Et quia paterno flagello caſtigãs caſtigauit me, at tamen pro ſua paterna clementia morti non tradidit me, æquisſimum ſanè & honorificũ uidetur, ut uobis aſſentientibus, aliquo eum munere honoremus, vt apud clementisſimum Deũ pro noſtris erratis intercedere dignetur. Eam ſentẽtiam cunctis approbantibus, Epiſcopus addidit etiã hæc: Decreto, inquit, Põtificio ſtatuitur, & hæc ſancta ſynodus ei ſubſcribẽs aſſentit, ut per totã, in qua ſãctus martyr quieſcit, Decaniã ſolẽnitas eius inſtàr Dominicæ diei celebret, & eccleſia Broniẽſis, ab omni obſonio, Leodiẽſi Epiſcopo ex debito pſoluendo, deincèps immunis ſit. Vtq; iſthuc perpetuis tẽporibus ratũ inconuulſumq; permaneat, nec ullus ſucceſſorum meorũ in irritũ reuocare vel infringere auſus ſit, qđ mihi aduersùs ſanctũ martyrẽ imprudẽter & p ignorantiam calcitranti acciderit, perquirat: audienſque ptimeſcẽs caueat ſibi, & quod a nobis ſancitũ eſt, inuiolatũ conſeruet. Eius aũt decreti perpetim conſeruandi prima pcuratio fertur fratri Flodino, id tẽporis eius loci Decano, demãdata.

S. Eugenii feſtũ à Leodiẽſi Ep̃o inſtituitur.

At uir Dei Gerard⁹, de bono ad meliora cõtendens, & Broniensem eccleſiã in cũctis prouehere uolens, Clericorũ inſtitutũ, qđ initio ipſe eò introduxerat, indè remouit, & monaſticũ illi ſubſtituit. Cumq; aliquãdiù ſtrenuisſimi pfecti munus eo in monaſterio eẽt executus, nec ferre poſſet eò cõfluentis populi ſtrepitũ, nec tñ etiã ab Ep̃o, in cuius diœceſi erat, miſsionẽ ſe impetraturum ſperaret, Prioribus electis, cũ quibus ex beatisſimi patris Bñdicti regulæ pſcripto ſua onera partiretur, in remotiorẽ cellulã apud eccleſiã ſeſe recepit, ut illic ſolus degẽs, diuinæ cõtẽplationi liberi⁹ vacare poſſet.

Bronij amotis Clericis, monachi introducũt.

S. Gerardus degit in cellula ſolitarius

Qualiter hic vixit, quiſnam depromere poſſit?
Hoſtia fit moriens, necnon & victima uiuens.
Victima uiua Deo, reuerà mortua mundo.

Hac tẽpeſtate Hislebertus Dux erat Lotaringiæ, vir qdẽ magnæ dignitatis & potẽtiæ, ſi tñ meminiſſe & itelligere noluiſſet illud ppheticũ: Homo cùm in honore eſſet, nõ intellexit. Erat. n. gener Hẽrici Regis celeberrimi, i matrimonio habẽs ſororẽ Othonis, poſtmodùm pſtãtisſimi Imperatoris. Et qa in tãtorũ uirorũ, nẽpe patris & filii, mẽtionẽ incidim⁹, tametſi ab inſtituto deflectere uidemur, at operæpreciũ tñ nos facturos arbitramur, ſi sũmatim de illis pauca pſtringamus: nẽ, q vel quales fuerint, quãdoquidẽ & alios legimus

Cap. 13.
Pſal. 48.

 gimus

Henricus rex, Othoni Ducis Saxonum filius.

gimus iiſdem nominibus appellatos, prudens lector ſine ambiguitatis ſcrupulo noſſe queat. Henricus iſte, non minus prudentia, quàm fortitudine conſpicuus, quemadmodùm in Chronicis legimus, Othonis potentiſſimi Saxonum Ducis filius fuit. Ad regni autem gubernacula admotus, cùm eſſet omnibus militiæ artibus inſtructiſſimus, multis, quas commemorare poſſemus, nationibus ſtrenuiſſimè imperauit. Sed ut interim omittamus complura, ab illo prudenter & fortiter geſta, magnũ & præclarũ quiddã, quo totã, cui pęrat, Auſtriã beauit, annotare viſũ eſt. Quod nimirùm eiuſmodi eſt, ut deceſſorũ eiꝰ nullus tale quippiam feciſſe legatur: ne ipſe quidem, qui totum penè ſubegerat orbem, Carolus Magnus.

Quo pacto obtinuerit adorandã lãceã Conſtantini Magni.

Obtinuit enim lanceam Magni Conſtantini, Helenę reginæ filii, inuẽtricis, ut & legitur, & creditur, ſalutiferi ligni. Ea autem lancea Crucis habuit effigiem, clauis, quod dictu quoquè mirum videri queat, Dominico corpori affixis. Qua verò prudentia & ſolertia eam indeptus ſit, & quanto eam venerationis ſtudio proſecutus ſit, cuiuſdam Chronographi luculenta prodit oratio, quam ædificationis cauſa his inſerere voluimus. Henricus Rex, inquit, vt erat Deum timens, & amator religionis Eccleſiaſticæ, vbì percepit Rudolphum Burgundionum Regem habere tam cæleſte & inæſtimabile donum, quod idẽ Rudolphus pro ſummæ amicitiæ munere à Samſone Comite acceperat, miſſis ad eum legatis, tentauit num oblatis muneribus id ab illo impetrare, ſibique aduersùs tum uiſibiles, tum inuiſos hoſtes arma inuictiſſima triumphumque perpetuum comparare poſſet. At Rudolpho Rege id ſe nulla unquàm ratione cuiquam daturum aſſeuerante, modis omnibus Henricus Rex, quem muneribus emollire non poſſet, minis intentatis frangere conatus eſt, affirmans ſe omne eius regnum ferro & flammis vaſtaturum. Sed quia illud, quod petebatur, munus eiuſmodi erat, quo olim Deus terrena cæleſtibus, utraque pacificans, coniunxit, Rudolphi Regis animus tãdèm diuinitùs eſt emollitus, ità ut iuſto Regi iuſta petenti annueret. Quo autem amore donum hoc eximium Rex Henricus complexus ſit, hoc ipſo vel maximè declarauit, quòd non modò auri argentique muneribus Rudolphum Regem honorauit, verumetiam Sueuiæ prouinciæ non minima donauit parte. Deus autem, qui cordium inſpector eſt, & bonas muneratur voluntates, qua mercede huius rei cauſa pium Regem Henricum in æterna vita affecerit, quibuſdã indiciis etiam in hoc ſeculo prodere uoluit, quandò hoſtes in ipſum incurrentes, hoc victorioſo prę eunte ſigno, ſemper terruit atque fugauit.

Hoſtes ſuos fugat virtute lãcea, Dominica.

Tali igitur occaſione, diuina fauente voluntate, ſanctam illam lanceam Rex Henricus adeptus eſt, quam filio, de quo nobis inpræſentiarum ſermo eſt, è uita decedens dereliquit unà cum regno, non minori veneratione ab eo conſeruandam, uti non paucę teſtantur victoriæ, quas per eam orando obtinuit.

Othonis Magni Imperatoris encomion.

Qualis verò & quantus etiam hic inuictiſſimus Otho fuerit, idem chronographus declarat. Iſte, iſte, inquit, eſt Otho principum præcellentiſſimus, cuius ſceptris Occidentis & Aquilonis regiones parent, cuius ſapientia pacificantur, religione lætantur, iuſti iudicii ſeueritate terrentur. Quid hac laude præclarius? Quid hoc teſtimonio euidentius? Fuit autem ei frater, nomen paternum, id eſt, Henrici obtinens, ſed longè ab eius moribus degenerans: quippè qui improborum conſiliis tranſuerſim actus, aduersùs fratrem rebellarit. Et ut obitèr quoquè mentio fiat quantulacunque alterius fratris eius, Ducis atq; Archiepiſcopi Brunonis, cuius memoria in benedictione eſt: quiſnam eius virtutes pro dignitate referre queat? Sub eius enim procuratione & adminiſtratione ſagaciſſima, quæ radicitùs vitiorum ſpuria vitulamina extirpabat, tanquàm fructuoſa arbor, Lotaringia pacis & iuſtitiæ abundantia reflorere uiſa eſt, ità ut palàm illa teſtari videretur, ſub eius tutela, aurea quódàm ſecula reuixiſſe.

Brunonis Colonenſis Epi laus.

Eius rei argumẽto eſt Raginerus Comes Hainoenſium haud ignotus, quem Lõgicollum cognominant: qui cùm tyrannidem exerceret in ſuos comprouinciales, nec uellet redire ad ſanitatem, ſemel atque iterùm commonitus, vſque in præſens in ignotis regionibus degit exul, id agente induſtria ambidextri Archiepiſcopi Brunonis. Sed nè prolixior oratio fortaſsis tędium adferat lectori, iam ad narrandi ordinem redimus. Satis enim iam noſtratibus compertum videtur, quemadmodùm is Otho virorum conſtantiſſimus, coram victorifero proſtratus labaro orando, trans Rhenum fratris Henrici, ſupradicti Ducis Giſleberti, & potentiſſimi Comitis Eberhardi parua manu copioſum æquitatum in fugam compulerit, necdùm militibus eius Rhenũ traductis.

Victoria Othonis Magni de fratre.

Nec illud quoq; obſcurum eſt, ut idem Giſlebertus & Frãcigena Eberhardus, copiis magnis inſtauratis, Rhenum tranſmiſerint, & circunquaquè Saxonum uaſtata prouincia, cum multa præda ad idẽ flumen reuerſi, ut in patriam redirent, ibi cum ſuis ab exercitu non magno, immò exiguo, Othonis cæſi ſint, illo in Alſatia rei exitum præſtolante, & diuinũ implorante auxilium. Vbi ſanè chronographus eiuſmodi verbis vtitur: Eberhardus gladiis occiditur, Giſlebertus Rheni vndis ſubmergitur: quas quia exorbere præ multitudine non potuit, anima recedẽre defecit.

Altera victoria.

Sicque completur vaticinium Pſalmographi, dicentis: Homo cúm in honore eſſet, non intellexit: Nam propter regni ambitionem hæc illis euenere. *Pſal. 48* Sed hæc obitèr inſerta, nemini ſuperuacanea uideantur. non enim ſine ratione in medium prolata ſunt. Neque enim omnia norunt omnes At nunc ad rem.

Cap. 16. S. Giſlenꝰ apparet Duci Giſleberto.

Ei Duci Giſleberto, cúm adhuc honor illi ſuus cõſtaret, Chriſti confeſſor Giſlenus, qui in Hainoenſi quieſcit territorio, nocte intempeſta per uiſum apparuit, & querelis miſcens preces, ſic ei locutus eſt:

Dormis, an uigilas, nimiùm labentia curans?
Giſleberte, meam complens attende loquelam.
Da mihi Dux unum, ſupplex efflagito, ſcutum,
Quo communitus oppugnem fortiter ictus,
Quos inferre mihi non deſiſtunt inimici.

Cui heros Giſlebertus ità per iocum reſpõdit: Quorsúm tibi ſancte Dei bellicus clypeus? Scuto diuinæ ꝓtectionis ſemper & ubique munitus, non indiges noſtris, ut equidem arbitror, armis. At ſanctus obſcuriùs dicta explicans, Nè forte, inquit, ſuſpenſum te habeat ſermo ambiguus, noueris me diutius ferre non poſſe quotidianas contumelias, quibus afficiunt me Vrſidongi Cellenſes Clerici: In meo enim cœnobio quod mihi Argolico Chriſtus donauit, nulla omninò religio exercetur.

Argolicũ ſe dicit q̃ eſſet natione Græcꝰ.

Omnes, quę ſua ſunt, quærunt: quæ autem Dei ſunt, ea nihilipendunt. Corporis quidem mei glebam vehunt & reuehũt per terram, ſed eo tantùm, ut fidelium liberalitate ſe expleant. Interim me nec laceſſere deſinũt, nec quieſcere ſinũt. & ut rẽ totã paucis expediã, nulla apud eos eſt reuerẽtia noſtri. Sed qa Lotaringia tibi paret, obſecro te p Chriſti nomẽ, nè differas idoneũ mihi paſtorẽ inquirere, ſub cuius tuto moderamine pauxilla poſſim requie potiri. Quod quidẽ ut obtinere queas, à me paucis accipe: Eſt in pago Lomacenſi locus, quẽ Bronium vocãt, in quo quidam Gerardus degit, uerus Chriſti ſeruus, in anguſto domicilio diuinæ cõtẽplationi vacans,

Abuſus ſacrarum reliquiarũ hic reprehẽdit.

cant, in ipſo videlicet monaſterij veſtibulo. Eum mihi aſſume, & cœnobii mei curam illi demanda: ſiquidem ad id muneris nemo in hac regione mihi illo magis idoneus videtur. His dictis, viſio diſparuit. Vt autem Lector intelligat, quid hæ beati Giſleni querimoniæ velint, noſſe debet, habuiſſe eum hodieque habere oratorium eo in loco, quem alij Cellam, alij Vrſidongum vocant. *Oratoriũ S. Giſleni.* Erant autem aliquot ibi inſtituti ſeu deputati Clerici in miniſteriũ S. Giſleni, regularis diſciplinæ prorſus ignari, nec vt ſunt hodiè canonici, ſed quales ſunt, quos Matricularios vocant. Ij verò partim rei familiaris inopia compulſi, partim auaritiæ morbo incitati, ſacra beati confeſſoris oſſa ſiue artus ſuis humeris per vicos & plateas ſolebant cantitando quæſtus cauſa circunferre. A qua temeritate cùm non ceſſarent, ſed magis magiſque in ea progrederentur, iuſtiſſima indignatione commotus, non paſſus eſt ſanctus confeſſor id eos impunè diutiùs ferre. Permiſit itaque ſe à piis (ut ità dicam) furibus auferri, qui quodammodò moleſtè ferebant eam ſancti viri iniuriam: vel, ut dicamus id, quod eſt vero ſimilius, qui plùs delectabantur commodis ſuis, quam alienis. *Tolluntur ſacra reliquiæ illis abutentib.* Id vbi compererunt Cellenſes illi clerici, ſerò agnoſcentes culpam ſuam, non mediocri ſanè & mœrore & pudore ſunt affecti.

Cap 17. Porrò Gislebertus non immemor viſionis, eam ad effectum perducere uolens, accerſit Cameracenſem Epiſcopum Tietdonem & Raginerum Hainonenſem Comitem, iiſque quicquid ea viſione acceperat, exactè commemorat. *Tietdo Cameracenſis Epis.* Et cùm ab eis peteret conſilium, illi aiunt ſe nihil audere conſulere aliud, quàm quod diuinitus facere iuſſus eſſet, præſertim cum Gerardus pro vitæ ſanctimonia toti iam prouinciæ innotuerit. Tum Gislebertus ad eos: Ocyùs ergò, inquit, ad virum Dei abite cum virga paſtorali, eumque, uelit nolit, curam huius Eccleſiæ ſuſcipere compellite. Illi mox accinguntur ad iter, perueniunt ad locum optatum, perquirunt paſsim de ſeruo Dei, reperiunt eum in cellula ſecretiori delitescentem, ſalutant officioſè, in mutua charitatis oſcula ruunt. Dumque itineris ſui cauſas ei expoſuiſſent, & quòd ea legatio Deo authore ſuſcepta eſſet, ille, ut erat columbina ſimplicitate, ſic illis reſpondit: Qua ego ratione id efficiam, quod exigitis patres chariſſimi? *Recuſat Abbatis munus S. Gerard.* Ego, inquam, mundi huius vanitati nuncium remiſi, & diuino amori omnia poſthabere decreui. Voſipſi, quæſo, ferte ſententiam, num mihi iſthuc expediat. Nouimus quid Apoſtol⁹ dicat: *2. Ti. 2.* Nemo militans Deo, implicat ſe negociis ſecularibus. Oro, ut me ſinatis tali ſarcina liberum, plangendis vacare peccatis meis. Atque ſanè indignum me hoc munere confiteor, nec poſſum in me recipere, quod vultis neque enim idoneus ſum qui aliis præſim. Nam ſuppetunt vires, ſanctitatis mihi nulla ſunt opera. Innocentis vitæ regulam cùm ipſe non ſim conſectatus, nulla apud me fiducia eſt rectè fungendi Eccleſiaſticæ gubernationis miniſterio. Ad eam excuſationem legati reſponderunt: Per Chriſtum te rogamus & obteſtamur, dilectiſsime pater, & ſacerdos piiſsime, uti nè grauatim nobiſcum proficiſcaris, & ad te ſuſtinentis eccleſiæ gubernacula accedas. *Rom. 13.* Non te latet, ab eodem dici Apoſtolo, ut omnis anima poteſtatibus ſublimioribus ſubdita ſit: nec illud te fugit, quod ab cæli ianitore dicitur: *1. Pet. 2.* Siue Regi, quaſi præcellenti: ſiue ducibus, &c. Neque uerò id nos petimus, vt religionis cultum deſeras, uel ut lenocinantis mundi luxus repetas: ſed ut ex hac cauerna egreſſus, exemplum præbeas ſanctè uiuendi fratribus, tua ope ualdè indigentibus. Et par eſt, fortem ac ſtrenuum Dei militem non intrà monaſterij abſcondi latibula, ſed potiùs in ipſum certaminis campum ingredi, & cum hoſte manus conſerere. Nec tibi tua unius debet ſalus ſufficere: ſed etiam fraternæ æquum eſt ſaluti prouidere, cùm poſsis prodeſſe multis, tum uerbo exhortationis, tum religionis & pietatis exemplo. Chriſtus in Euangelio dicit: *Mat. 5.* Luceat lux veſtra coram hominibus. &, Nemo lucernam accendit, & ponit ſub modio. *Ibidem.* Sed quid multis opùs eſt verbis? Noueris pro certo, huius inobedientiæ rationem te redditurum in die illius tremendi examinis, niſi & noſtris precibus, & fratrum ſaluti morem geras, maximè cùm ſic uelit Deus. Tum uir ſanctus lachrymans, dixit: Decreueram quidem ſolitarius degere, & mea peccata lachrymis diluere: ſed vt video, velim nolim, cogor illum propoſiti rigorē remittere. Neque enim auſus ſum venire contra voluntatem Dei, nec debeo Ducis iuſſa & veſtras aſpernari preces. *Tandèm aſſentitur, ut ſit Abbas S. Giſleni eccleſia.* Itaque prout ferent uires, fratrum neceſſitati ſubuenire conſtituo. Et nunc ſine mora ibo vobiſcum, tentabo quod iubetis: poteſt Deus perficere, quod à me fieri non poteſt. His auditis, mirè gratulantur legati, pedum paſtoritium tradunt ei in manus, animi eius mœrorem huiuſcemodi ſermone leuare conantur: Eia paſtor ſanctiſsime, matura proficiſci ad ouile tibi cōmiſſum, & ſummi paſtoris fretus adiutorio, luporum rictus fortiter coercere enitere, nè fortè, quod abſit, errantes ouiculæ ab illis deuorentur. Deindè eum ſecum abducentes, nō abſque incredibili Bronienſis eccleſiæ luctu, celeriter Vrſidongū repetunt: & cùm ei ex ſacrorum Canonum præſcripto, Eccleſiaſtica donatione Abbatiæ illius ſupellectilem omnem aſsignaſſent, Abbatem eum conſtituūt. At ille clericorum illic degentium non bona vita accuratiùs inueſtigata, cùm etiam anteà teter odor malæ illorum famæ ad ipſum perlatus eſſet, conſultum exiſtimauit, ut ab illa eccleſia excluderentur. In eorum autem locum ſubſtituit dignam Deo monachorum ſodalitatem. *Pro clericis ſubſtituit monachos.*

Non diù pòſt animaduertens, non illic haberi ſacras beati confeſſoris Gisleni reliquias, (tam anteà enim diximus ſublatas fuiſſe) immenſo animi dolore corripitur, neſciens quid in tam ineſtimabilis margaritæ diſpendio faceret. Itaque è ſuis quoſdam ad ſe vocans, iiſque ſui animi angores exponens, quaquauersùm eos mittit exploratum, poſsitne certi quippiam reſciri, vbinam theſaurus ille lateat. Illis verò fruſtrà laborantibus, & perluſtratis circunquaque omnibus, nihil certi renunciantibus, tandèm diuinitùs ei uenit in mentem, ut eius rei cauſa Melbodium proficiſcatur. *Diligēter inquirit ubi lateāt C. Gisleni exuuiæ.* Abit Meldobium, & in ipſius oratorii ingreſſu ab introeuntibus ſubauditus cuiuſdam tintinnabuli ſonus crebrior, cunctis ignorantibus, &, ni fallor, ipſo etiam Dei ſeruo neſciente, quid is ſibi velit. Fuſa autem priùs oratione attentiſsima, Dominique clementia implorata cum lachrymis, ut ſanctum ſuum indicare dignetur, ex eius eccleſiæ habitatoribus cum ſumma modeſtia percontatur, habeant ne uel exiguam earum reliquiarum notionem atq; conſcientiā. Illi perſanctè iurant, ſibi prorſùs nihil de eis conſtare: quinetiā ſtomachantur & indigniſsime ferunt ſe in ſacrilegii ſuſpicionē uocari. Tū uir Dei cū multa animi tranquillitate: Nè, q̄ſo, inq̄t, filioli iſthuc moleſtè feratis: poteſt Chriſtus pro ſua benignitate rē om̄em nobis reuelare. Vbi n. humanū deficit, diuinū auxiliū adſit oportet. Nocte ſequenti uiro Dei in oratorio pernoctanti, & Deū obnixè deprecanti, ſanctus Gislenus ſtola indutus apparet, aitq; ad illū: Cur mea cauſa, amice Dei, tātū tibi laboris & moleſtiæ ſumis? *S. Giſlen⁹ apparet S. Gerardo.* Sed nunc diſce ex me certiſsimè, vbi ſit, quod quæris.

Cap. 19.

Eccè ſuper laeunaris tabulatum, quod imminet capiti tuo, vndè heri tintinnabuli ſonus ab admirantibus auditus eſt, indecorè repoſitum eſt corpuſculum meum. Nolim autem neque te, neq; poſteros latère tuos, non id abſque Dei nutu accidiſſe. His dictis, in cælum abit. At vir Dei ea viſione haud vulgariter exhilaratus, gratias agit Deo, nè ingratitudinis argueretur. Vt verò primos cœpit aurora curſus prouehere, cum ſuis in tabulatum aſcendit, quærit ſacros artus, inuentos præ gaudio lachrymans indè deponit, ſociis itidem flentibus, munda inuoluit ſindone, atq; in feretro decorè componēs, hymnos Deo lætus depromit, atque iter ingreditur, illos ſecum abſportās.

Inuenit abditas S. Giſleni reliquias.

Ecquid verò animi tum Melbodienſibus fuiſſe putamus? Clerus cum populo pudefactus conticuit, & viri Dei non ferens vultum, in latebras ſeſe abdidit præ rubore. Non fuit ibi quiſnam, qui vel mutire auderet. Completum illic fuit, quod Propheta ait: Omnis iniquitas oppilabit os ſuum. Eius rei fama uelox paſsim volitans, finitimos populos certatim eò properare compulit, clamantes atque dicentes: Salue ſancte Dei, cineres ſaluete recepti. Omnimodas ſummæ Trinitati & tibi gratias agimus, quòd corporis tui prodidiſti celatores, verſipelles & ſubdolos pudore affeciſti, tuarum merita uirtutū declaraſti. Quod genus eſt monſtri, ſanctorum reliquias ſuffurari? Vbinàm ſunt illi, qui tantum in ſe ſcelus admiſere? Vbinàm gentium degimus? Reuerà cum ſcorpionibus habitamus. Hæc & his pleraque conſimilia dicens, & ob repertas ſacras reliquias inter ſe gratulabundi lætātes, applaudebāt venerabili ſarcinę. Ibant clerici cū monachis cantantes, Crucem & vexilla ferentes manibus: ſequebantur eos non parua vtriuſq; ſexus agmina, nihilominùs Domino feſtiuè iubilantia: Ità cum ingenti Cleri populiq; tripudio, ſingulari induſtria eius viri, de quo nobis ſermo eſt, almus confeſſor ſuo eſt loco honorificè reſtitutus. Vbi deputatis cœnobitarum excubiis, Domino Ieſu Chriſto, qui eſt laus Angelorum, continenter laudes promuntur, eiuſq; emerito confeſſori venerabilis laudatio, & laudabilis veneratio exhibetur. Vt autem in ſacrilegos inquiſierit, & in conuictos animaduerterit Cameracenſis antiſtes, nihil hic commemorare neceſsé eſt, præſertim cùm id in ſancti confeſſoris geſtis annotatum ſit. Verùm nè Giſlebertus Dux ſine laude à nobis abſcedat, fuit ille erga S. Giſleni locum ſiue monaſterium ſatis humanus, & valdè munificus, quædam prædia ſubtrahens militibus ſuis, quibus non pauca beneficii loco contulerat, eaquè iure perpetuo poſſidenda tradens ibidèm Chriſto militaturis. Vbi ſanè vnum eſt, quod moneo, repetens iterumque monebo. Tibi dico Vrſidongi Cellenſis monache, qui Ducis Giſleberti largisſima ſtipe victitas, uide nè ſis aliquandò immemor animæ eius, ſed in comprehenſam clementisſimi Saluatoris benignitatem precibus importunis pulſes, Aurea perpetuæ ut contingat præmia uitæ. Et nè fortè deſperabundus obmurmures, quòd aduersùs dominum ſuum Romanū principem rebellarit: cogites eum durisſima morte luiſſe pœnas, & Dominum Ieſum non bis vindicare in idipſum. Sed nunc, vndè deflexit, eò ſeſe noſtra referat oratio.

Pſal. 106.

Reſtituit eas ſuo loco.

Giſleberti Ducis erga S. Giſleni monaſterium liberalitas.

Nahum. 1

Cap. 20.

Cura hac paſtorali ſuſcepta, de qua iam nonnihil egimus, vti ſeſe in omnibus geſſerit venerabilis Abbas Gerardus, obtuſus ſtylus noſter certè exarare non poteſt. Nè tamen cœptæ videamur materiæ ſuccumbere, & doctis ludibrio ſimus, quòd iuxta illud Euangelii, ædificare quidem cœperimus, ſed nō potuimus conſummare: ambiamus multa precum inſtantia eius, de quo agimus, ſuffragia, ut ſanctiſpiritus gratiam nobis conciliet efficacisſima interceſsione ſua, ut ea nobis dicenda ſuggerat, doceatque hebetudinem noſtram. Ille ergò beatus pater, apprimè monaſticum edoctus canonem, fratres ſuæ curæ commēdatos duplici ratione inſtituebat. Nam conuenienter ſaluberrimæ beati Benedicti doctrinæ, capacioribus diſcipulis Dominica uerbis proponebat mandata, ſimplicioribus uero eadem factis ſuis demonſtrabat. At tamen omnia illa, quæ ſubditis vitanda dicebat, ſuis quoquè exemplis cauenda adſtruebat, inſtar ſcribæ doctisſimi, de theſauro ſuo noua & uetera proferens: eratque talis eius doctrina, qualis & uita. Et quia animarum curam ſibi demandatam nouerat, ad reddendam rationem ſe ſolicitè præparabat. Aureā mediocritatem in omnibus conſectabatur, malebatque ſubditos amore ducere, quàm timore compellere. Et cùm Chriſti uices ſe gerere nō ignoraret, adeò ſe omnibus conformare & accommodare ſtudebat, ut mira quadam charitate omnium motibus ſeruire videretur. Illis virtutibus, quibus, teſte ſcriptura, nihil in uita hominibus vtilius eſt, præclarè inſtructus fuit, prudentia, temperantia, fortitudine, & iuſtitia, vt rectè illud Senecæ ei poſsit accommodari, Viri ſacri corpus virtutes ædificaſſe. Quotidiè ferè Miſſarū peragebat ſolennia, ſalutaris paſsionis memoriam celebrans: ut qui mortuus erat terrenis voluptatibus, & diuitiis ſpiritalibus uiuebat, ſemper Dominico corpori concorporatus, omnes teterrimi hoſtis infeſtationes & incurſus profligaret.

Luc. 14.

Mat. 13. Quod ore docuit, ope re demonſtrauit.

Sap. 8

Quotidie ferè ſacrificium facit.

Cap. 21.

Luc. 8.

Cum autem pro more quandoquè ſacrum celebraret myſterium, & Dominus Ieſus iam uellet lucernā ardentem ſuper candelabrum ponere, ut luceret omnibus in baſilicam ingredientibus: quædam illic fœmina adfuit ex uico Buxuto, qui Cellæ ꝓpinquus eſt, iampridèm luminis orbata. Eam cùm rogarent alii, quid illic ſuſtineret, aut qua cauſa eò veniſſet, Diuinam, inquit illa, expecto clementiam, & Abbatis huius, uiri Dei humanitatem: ſimulque modeſtè quendam ex adſtantibus attrectans, ei uoce lugubri in aurem inſuſurrat, Quæſo te, inquiens, mi domine, per immenſam Dei miſericordiam, ut miſeræ mihi eam porrigas aquam, qua poſt ſumptam Euchariſtiam ſeruus Chriſti Gerardus abluet manus ſuas. Eam ora accepit, præpotentis Dei uirtutē, ac beati uiri fidem fideliter implorans, cum ingenti deuotione pitiſſando ſorbillauit, & faciem illa abluens, cęcasque humectans pupillas, eadem hora lumen recepit, & clarisſimè intuēs ipſam inſpectantes, ad uiri Dei ueſtigia cū multa gratiarum actione prouoluta eſt. At ille comiter eam eleuans, blandeque corripiens: Deſiſte, inquit, filia ab hac cultus & officii ſpecie, nec meæ exiguitati donum Dei inſipienter adſcribas. Nam per fidei tuæ meritum, & deuotę ſpei acceſsionem, uirtus ſacramentorum tibi tuos reparauit obtutus. Abi igitur in pace, & ſoli Deo gratias age. Tum illa, quæ priùs alterius ductu eò venerat, nullius egens miniſterio, gratulabunda receſsit. Eius miraculi fama citò longè lateq; diffuſa, in laudem Dei & ſerui eius venerationem permultos excitauit.

Cæca mulier uiſū recipit mirabiliter.

O lux vera Deus, cunctorum conditor unus:
Secula per cuncta tua ſit promiſſio uera.
Vos, inquit, Sancti, uos eſtis lumina mundi,
Nec valet in tenebris abſcondi lux probitatis.

Mat. 5.

Per hoc tēpus Arnulphus Marchio Flandriæ dominabatur, uir ualde opulētus quouis genere diuitiarū, vti hodieq; claret in ditiori eiꝰ ſobole. Is morbo grauiſsimo vexatꝰ, nullā ex tantis opibus ei potuit adhibere curationē. Rectè in eū quadraret verſus ille: Aeger diues habet nummos, ſe nō hēt ipſum. Perpetuis

Cap. 22. Arnulphus Flādriæ Cōes ex calculo cruciatur

enim

enim cruciamentis conficiebat eum calculus, morbus intolerabilis, vrinæ meatus obſtruens. Multi quidem ad eum aduolabant medici, ſuam peritiam egregiè iactitantes, vt ſcilicet à pecunioſo homine nummos & lautas epulas emungerent. Aiebant illi inciſione opus eſſe, & ſine ea nullam ei poſſe fieri medicinam. Sed princeps veritus, ne, dum vitæ remedia captat, vitam prorſus amittat, non patitur ſe ulla ratione incidi. Porrò medici animum ei addere volentes, illo inſpectante, octodecim eodem affectoq; morbo inciderunt, eoſque omnes, dempto vno, qui mortuus eſt, breui curarunt. Sed ille unus è uita ablatus, facilè confirmauit Comitis animum, nè ſe pateretur incidi. Tandem Deo ſuam illi gratiam adſpirante, ad ſe reuerſus, ſpem, quam inconſultè in hominum arte poſuerat, in eo collocat, qui omnia curat ſolo ſermone. Hauſto autem bono odore famç beati Gerardi, præſertim ex illuminatione cęcę mulieris, ſubmiſsè admodum per celerem nuntium eum rogat, vt ad ipſum venire nè grauetur. Venit ille, & princeps honorificè occurrit venienti, eumque, ut par erat, officioſiſſimè excipit, indicat cũ lachrymis morbi acerbitatem, orat, pro ipſo Deum omnipotentem vt deprecetur. At vir Dei, Crede mihi, inquit, mi frater, non ego tantæ mihi virtutis aut meriti cóſcius ſum, vt tu quicquam eiuſmodi à me debeas expectare. Perfectorum iſthuc eſt, eorum maximè, qui iam corpore exuti, Domino ſemper aſſiſtunt. Ego verò quiſnam ſum, ut à me homine viliſſimo rem tam difficilem exigas? Si vis perfectam, Domino committe medelam. At Comes è diuerſò: Sentio, inquit, mi pater, quid uelis: occaſionem quęris, nè id mihi præſtes officii. Sed quæſo te, præpotentis Dei benignitate fretus, nè mihi differas adferre remedium, quod ego certiſsimè mihi in tanta doloris acerbitate per tuas preces adfuturum polliceor. Noli, obſecro, inhumanum te mihi exhibere, ſed miſerere mei, hominis moribundi, ut tui quoquè Deus miſereatur.

Insignis B. Gerardi humilitas.

Cap. 23.
Prudẽter cõſulit Comiti, ſanari cupiẽti.

Beatus vir ſic reſpondit lachrymanti: Nè uidearis fruſtrà à me petiiſſe remedium, indicabo tibi, quid facias. Iacta ſemper in Dominum cogitatum tuum: & quia multis auctus es diuitiis, aliquid ex iis erogato in pauperes, & poteris abolere enormitatem ſcelerum tuorum. Propter peccata enim interdum eiuſmodi mala accidunt. Vbi verò hac ratione Chriſtum tibi propitium reddideris, etiam optatam licebit recuperare ſalutem. Ad hæc Comes: Gratiſſimum eſt, inquit, quod hortaris, ſerue Dei, modò poſsim Chriſti experiri clementiam. Et eccè inſtar Zachæi illius Euangelici, dimidium bonorum meorum do pauperibus, ſi tamẽ ſopiri queat morbus ſæuiſsimus, me miſerè depaſcens. Deindè præcipit domeſticis ſuis, ut fideliter ſancti uiri conſiliũ exequantur. Porrò autem indicit ei vir Dei triduanum ieiunium, ipſe pariter cum illo ieiunans, ut ea uictus parſimonia purificati, immò ſpiritali refectione recreati, digni ad Chriſti percipienda myſteria ambo accederẽt. Eo ieiunio religioſè, ut res exigebat, expleto, ſanctorũque ſuffragiis lachrymoſè imploratis, vir Dei diuinis accingitur armis, Miſſamque ſuo more lachrymabundus celebrat. Cumque iam ſacram ſumpſiſſet Euchariſtiam, & Marchioni quoquè inhianter expectanti eam impertiiſſet, confeſtim reddẽdi lotii appetitu Marchio corripitur. Itaque ſecedens, nullo negocio cum vrina calculum reiicit, & priſtinæ ſanitati mirabiliter reſtitutum ſe gratulatur. Quæ tum illius animum exultatio obtinuerit, quas Dei laudes, omnes illi fauentes deprompſerint, quanta erga uirum Dei extiterit ueneratio, nemo, niſi fallor, requirit, cùm nulla id poſsit à nobis oratione explicari.

Luc. 19.

Triduanũ ei indicit ieiunium.

Comes ſanatur.

Hoc breuiter dixiſſe ſufficiat, Flandriam omnẽ, eius caſu aduerſo penè exanimatam, eius comperta ſanitate quodammodò reuixiſſe. At Abbas reuerendiſſimus, in humilitate benè fundatus, nequaquam ſibi arrogauit huius beneficii munus admirabile, ſed illud tribuit ſacroſanctę Euchariſtiæ effectibus, cui nihil impoſſibile eſt.

Omnipotens Chriſte tibi laus, gloria iure perenni,
Sanctos multiplici benefacto magnificanti.

At verò Comes Arnulphus, tanti in ipſum collati beneficii remunerator liberaliſſimus, uirum Dei permultis nolens muneribus cumulatum à ſe dimittere, non pauca auri & argenti pondo ei obtulit, ut quondam Neaman Eliſeo, in ipſius & fratrum eius uſus conferenda. Sed uir ſanctus modis omnibus ea recuſauit, aiens ad Comitem: Si nos noſtra reliquimus, quo pacto aliena accipiemus? Monachus in terris ſibi peculium uendicans, omnis eſt religionis expers: Monachus pecunioſus, planè leproſus eſt. Quid eſt enim pecuniæ congeries, præſertim apud monachos, niſi quædam lepra animę? Sed frater Gerardus non vult profectò pecunioſus eſſe: neque igitur, Domino miſerante, leproſus erit. Ita ille uir Dei, totus Chriſti ſeruitio deditus, haud ſecùs timebat paupertatis ſuæ amittere ſecuritatem, quàm diuites auari ſolent incubare ſeruandis theſauris ſuis. Eius verò exemplo nos monachi inſtituti, philargyriam & auaritiã, immò Giezi lepram caueamus. Tandem ſacramentis terribilibus Comes uirum Dei obſtringens coegit, ut facultatum eius ſaltem decimas acciperet, eáſque pro ſua prudentia diſpenſaret. Sed hoc quoquè primò humiliter ſubterfugit; at tamen paulò poſt non ambitioſè ſuſcepit, eáſque decimas prudentiſſima conſideratione & fideliſsima diſpenſatione in tres partes diſtribuit ac erogauit, duas partes monaſteriis & egenis tribuens, tertiam verò Bronienſi eccleſiæ neceſſariò reſeruans. Ea nanque tempeſtate Bronienſis eccleſia erat inſtar arbuſculæ recèns plantatæ, needum ſatis radicatæ, atque irrigationem expetẽs, ſi cultoris induſtria dormitet, marceſcit & inutilis fit. Nec hoc tamen contentus Comes, beati viri inſignis probitate & religione permotus, Abbatiarũ omnium, quæ eius ditione continebantur, ei procurationem commiſit. Hac ille ſanctus pater authoritate auctus, mox ſibi creditas oues inuiſere ſtatuit, nè quas ea eis lupus deuoret. Principiò itaque Blendinienſe adit monaſterium, à beato Amando Epiſcopo Gandaui fundatum. Quod tum ſanè comperit nõ ſolùm omni religione monaſtica nudatum, & à quibuſdam ſceleratiſſimis clericis occupatum, ſed etiam impiorum infeſtatione propè redactum in nihilum, tum quoquè, quod omni lachrymarum fonte plangendum erat, trium ſanctorum illic conditorum reliquiis ſpoliatum. At verò ſtrenuus ille miles Chriſti, diuino fretus adiutorio, nullis ceſſit laboribus; ſed irreligioſis indè eiectis clericis, licet ſuam illi generis iactarent uentoſam nobilitatem, & quibuſdã inſtauratis, religioſos monachos illis ſubrogauit, quẽ admodùm iam antè duobus locis eum feciſſe diximus. Sed id Clerici illi ęgerrimè ferentes, ulciſciq; cupientes, maligno eos incitante dæmone, ſtuduit uiri Dei inuidere, eius uitæ derogare, & quolcunque poſſent, ab eius uiſitatione & colloquio retrahere cœperunt. Cùm autem cernerent nihil ſe eius poſſe impedire conatus, ſed eius extimationem & famam magis magiſque augeri, ad id uſque amentię, liuore eos extimulante, adducti ſunt, ut in tantum uirum, pròh nefas, cædem machinari non dubitarint. Sed Domino illum protegente, eorumque conatu eludente, quodam die cum factionis ſacrilegæ ſociis in

Cap. 24.

4. Reg. 5.
Respuit vir Dei Comitis munera.
Monachi pecunioſi, ſpirituales leproſi ſunt.

Ibidèm.
Coact⁹ accipit decimas facultatum eius.

Cura omnium Abbatiarũ Flandriæ ei demandat.
Reformat monaſteriũ Blandinienſe Gãdaui.

Patitur æmulos et obtrectatores.

templi

templi ualuas irruperunt eò animo, quod dici ſine
horrore non poteſt, vt ad ipſam ſacram aram, quo-
uis ſacerdotali indutum ueſte, eum trucidarent. Qui
Mortē cōtemnit. bus ille mira animi conſtantia obuiàm procedens,
alacriter ſeſe obtulit hoſtiam Deo, ut poſſet de illo
Prou. 28. quoquè dici, Permanet intrepidus, confidens ut leo,
iuſtus. ſimulque obiurgans eos: O fratres, inquit, quæ
tanta exagitat veſtras inſania mentes, ut aduersùm
me imbellem rebelles, etiam arma corripiatis? Etſi
autem nullis ego ſum terreſtribus munitus armis, cœ-
leſtia tamen mihi non deerunt. Itaque non me ter-
rent veſtra ſpicula, neque hæc tam inſignis audacia
& temeritas. Non ego recuſo pro Domino Ieſu hau-
rire mortis calicem, cùm ille pro me tam multa per-
Terrentur & ueniā petūt eius percuſſores. peſſus ſit in corpore ſuo. Hæc eo dicente, ſceleſti illi
in faciem eius intendentes, diuinum quiddam & ad-
mirabile conſpicantur, Ingentique concuſſi pauore,
coram illo proni in terram corruunt, animoque cō-
ſternati, & vltra modum exanimati, vix uerba, qui-
bus eum deprecentur, edere poſſunt. Ignoſce, inqui-
unt, pater venerabilis, ignoſce ſceleribus noſtris, neu
repute, quòd tam ſtultè in te commiſimus. Miſerere
lugentium, da veniam dolentibus. Tum ille clementer
eos eleuans, ait ad illos: Quandoquidem agnoſci-
tis facinus veſtrum, & pœnitentiam declaratis, beni-
gnus Saluator ignoſcat vobis. Ego quoquè hac con-
ditione libens ignoſco, vt quemadmodùm hactenùs
huic eccleſiæ fuiſtis impedimento, ità deincèps non
fictis animis ei prodeſſe curetis. Et nūc cū pace abite.

Cap. 25. Poſt hæc, dici non poteſt, quanta animi exultatio-
ne, beatorum Vuandregiſili, Ansberti, atque Vulfran-
ni corpora à Bononia ſiue Bolonia, ad ſua loca redu-
xerit. Eius rei tota Flandria teſtis eſt. Quarum ſanè
reliquiarum eccleſia Broniensis expers non eſt. Nam
inter cætera Gandauo eò apportatum eſt eiuſdē bea-
ti Vuandregiſili Abbatis brachium, & quod maius
eſt, inæſtimabilia pignora principis Apoſtolorum.
Præeſt monaſterio S. Bertini. Vt autem breuitati ſtudeamus, & ex multis pauca dū-
taxàt commemoremus, quàm ſtrenuè etiam ſancti
Bertini monaſterio beatus Gerardus aliquādiu præ-
fuerit, hoc loco prætermus, vti & fructus egregios
diſciplinæ regularis, quos indè tulit. Nè tamen prorſus
Curā gerit 18. cœnobiorū. ſùs omittamus, quæ à Maioribus accepimus, octode-
cim cœnobiorum fertur curam & adminiſtrationē
peruigilem ſuſcepiſſe. Vt eam autem monaſteriorū
curandorum ſolicitudinem admitteret, magnus ef-
fecit feruor & ſtudium animas Domino colligendi.
Ità enim per ſingulorum habitacula liberiùs diſcur-
rebat, ut corda audientium cæleſtis patriæ amore in-
flammaret. Quo ſanè laudabili exercitationis gene-
re, multorum animos ſibi adiunxit familiariter, eo-
rumque ſibi beneuolentiam conciliauit adeò, ut ex
diuerſis locis multi ad eum monachi aduētarent, tā-
ti viri pudicos mores & religioſos actus pro viri-
bus imitari cupientes. Diceres, ea diuerſis aluearibus
apes ad hanc floridam aduolare arborem, ut indè
Multi ab eo præclarè inſtituuntur monachi. hauſtum mel fauis ſuis arentibus inſtillarent. Et ille
ſanè benigno eos & grato animo excipiebat, abun-
déque monaſticæ regulæ inſtituta eis depromebat,
ea diſcipulis magiſtros idoneos, ex perfectis perfe-
ctiſſimos doctores efficiens. Ità recedebant alii mo-
ribus & religione inſtituti, accedebant alii itidèm
ab illo inſtituendi. Perpetuò nāque ceu nardus quæ-
dam miro fragrabat virtutum odore, & Scripturarū
fontes aperiens, arentia pectorum prata irrigabat: di-
uinique aromata verbi, cuius uitali redolebat ſuaui-
tate, fratrum intrinſecùs languentium animis imper-
tiebat, ut ea ruminātes, & in uiſcera traiiciētes, ab om-
nibus uitiorū morbis reualeſcerēt, guſtarētq; quàm
ſuauis ſit Dñus, in illo ſpem ſuam collocantibus.

Per idem tempus non mediocris concertatio & *Cap. 26.*
bellicus tumultus inter Auſtraſiæ & Neuſtriæ prin- *Tumult⁹ bellici.*
cipes ortus eſt: qui, Deo hominum flagitia vlciſcen-
te, uſque eò progreſſus eſt, ut paſſim non modò ſi-
ne diſcrimen uenirent reipublicę negocia, ſed etiā nul-
la ſanctę Dei Eccleſiæ reuerentia præſtaretur. Cau-
ſam huius ſi quis noſſe uelit, cōſulat chronographos.
Fiebant tum ſtrages virorum, orbitates liberorum
atque fœminarum, incendia urbium, hominum ca-
ptiuitates, eccleſiarum uaſtationes.

Villarum prædas quis comparet atque rapinas?
Quis ne cruoriuomas poſſit perſtringere pugnas?

Ea neceſſitate compulſus beatus Gerardus, cele-
riter Catulliacum S. Dionyſii profectus eſt, ut Abba-
tiam Bromienſem à fratribus Chriſto illic famulan-
tibus redimeret ea pecunia, quam, cogēte Arnulpho
Comite, acceperat. Permultum enim uerebatur, nè *Cura eſt in conſeruādis monaſteriis.*
in tanta rerum tempeſtate deſtrueretur, præſertìm
quòd remota à finibus Merouingiæ, cuius ditionis e-
rat tum, in media Lotaringia ſita eſſet. Mox uerò eā
Paraberti, ex Abbate Prumienſi Leodienſis Epiſcopi
tutelæ commendauit, quandoquidem eius diœceſi
continebatur. Quanti autem eam, licèt paruam, ille
fecerit, quantumque amarit, euidentiſſima declara-
uit liberalitate, donans illi Abbatię uiginti manſos,
ut uocant, telluris inſtauratę, quos hodièque ſine ul-
la controuerſia obtinet in eius circuitu ſitos. At ami-
cus Dei beatus Gerardus in omnibus conſulere cu-
piens Bronienſi monaſterio, tametsi tam ętas gra-
uior immineret, non tamē detrectauit Romam pro- *Romā proficiſcitur.*
ficiſci, ut oratorio, qđ ipſe fundauerat, ſummi Apo-
ſtolorum principis Petri imploraret patrocinium,
& à Chriſti uicario Pontifice, de rebus & libertate
eius monaſterii literas authēticas impetraret. Quas *Priuilegiū Abbatia Bronienſ.*
cùm mira alacritate animi Stephanus Pontifex iuſſiſ-
ſet conſcribi, uiro Dei eas dictante, plumbeo ſigillo
munitum ei contulit priuilegium, facta etiam ei po-
teſtate, ut eius confirmandi gratia, Pontificis nomi-
ne iuberet ſubſcribere Epiſcopos omnes, per quos,
reuertens in patriam, tranſiturus eſſet. Eę literæ
ſummo ſtudio hactenùs in Bronienſi monaſterio
aſſeruantur.

Cùm autem ab urbe Roma proficiſcens, ad mon- *Cap. 27.*
tem Iouis proſperrimè perueniſſet, & cum ſociis per
anguſta eius montis latera iter haberet, unus ex ſer-
uis clitellariis, qui porphyrites ferebat, neceſſarii co-
iuſdam decoris cauſa à sācto uiro abſportari iuſſos,
deorsùm ruit in concaua uallis. Quod cum mole-
ſtiſſimè ferrent itineris comites, nihil prorsùs mo-
tus vir Dei, Cur, inquit, hæc res uos perturbat, fra-
tres mei? Sit laus Deo pro cunctis beneficiis eius. Ac-
citoque uno ex illis, quos marones uocant, propoſi-
ta illi mercede, iuſſit eum clitellarii ſarcinam quæ-
rere, in qua erant porphyrites. Eos enim præ cæteris
nolebat perditos, fortaſsis ideo, quòd omne rarum,
charum dici ſoleat. Quis enim hominem illum ſine
ulla ambiguitate exanctum non crederet? Quis uel *Inſigne ſanè miraculum.*
corpus ad terram integrum perueniſſe putaret, per
tot prolapſum ſcopulos, quibus iure diſcerptum ui-
deretur? At ille non ſolùm uiuus, ſed etiam incolu-
mis & illęſus repertus eſt cum lapidibus. Facilè autē
omnibus perſuaſum eſt, ideircò eum in tam imma-
ni præcipitio lędi non potuiſſe, quòd eum ruentem
preces uiri Dei ſuſtentaſſent. Ex eo autem lapide, ut
in pręſentiarùm cernere licet, ſumma Bronienſis ec-
cleſię ara confecta eſt.

Hinc redit ad propria ſacer & uenerabilis Abba,
Magnificans Dominum, qui dirigit acta ſuorum

Cap. 28. Tandem autē diuini ſpiritus reuelatione edoctus,
ſciens imminere diem illum, quo eſſet redditurus
ratio-

Ante mortē oīa ſibi ſubdita uiſitat monaſteria.

rationem villicationis ſuę, operæprecium exiſtimauit, reuiſere cœnobia fratrum, ſub eius cura degentium, ac deincèps tanto ſe faſce leuare, locoque ſuo idoneum paſtorem ſingulis cœnobiis præficere. Suſcepto ergò itinere, cùm appropinquaſſet uillę Marcianæ, quam Sambræ fluuius alluit, pueri eius horam prandendi adeſſe cernentes, congruum ſibi & equis captant diuerticulum extra uiam, amęnoque & herbido in loco ad cibum ſumendum diſcumbunt. At vir Dei ſub quadam reſideos arbore, amicæ abſtinentiæ ſtudebat, & quamuis a ſuis importuniſsimè inuitaretur, adduci tamen nō potuit, ut cibo veſceretur: ſed uos, inquit, filii cum Dei benedictione comedite: meum uerò non eſt, hac die hora eſcam attingere, pręſertim cúm piſcis deſit, quo me reficiam. Hoc ille dicebat, vt poſſet impranſus abire. Illis uerò hũc in modum iter ſe ſermones conferentibus, pieq; cōtendentibus, auis quædam, ea in arbore ſuos fouens pullos, non paruum piſcem ad eius pedes deiecit. Id

Piſcis nō ſine miraculo præbetur ei.

videntes famuli eius, cum quodam ioco, attamen reuerenter aiunt ad eum: En pater reuerende, paulo antè prætexebas non adeſſe piſcem: uel nunc ſaltem noli reſpuere eſcam cælitùs miſſam. Iam enim nulla relicta tibi eſt iuſta excuſatio. Tãdèm uictus ille ab eis, veſcitur cum eis, ſed reliquias cibi iubet pullis eius auis apponi, nè fame cruciarentur. Sumpto cibo cũ gratiarum actione, ſingula filiorum cęnobia inuiſere pergit, paternam illis ſolicitudinem reprę́ſentãs, & de monaſtica conuerſatione eos admonens, diuinaque eruditione affatim inſtruens, multis quoquè modis adhortans, ut ſeruantes unitatem ſpiritus in vinculo pacis, aduersùs iacula maligni dæmonis, ſẽper in acie tanquàm benè armati milites ſtarent. At illi ſalutares eius ſermones cum multa auiditate accipientes, & corporalem præſentiam inexplebili deſiderio complectentes, ab imo pectore longa trahũt ſuſpiria, orãtque lacbrymabundi, nè diſcedat ab eis. Quibus ille ſic fertur reſpōdiſſe: Nō itá, fratres mei, ęquum eſt fieri. Hæreditas mea præclara eſt mihi, ubi requies mea, ubi habitare conſtitui, quoniã præ

Omnium monaſteriorũ cura abdicata, Bronium repetit.

cunctis eam mihi elegi. Itá demùm omnibus ritè cōpoſitis, & paſtoribus unà cum ouibus ſummo paſtori commendatis, beatus uir pauper ſpiritu, ditiorib' monaſteriis, quæ gubernauerat, derelictis, ad amicã Bronienſis monaſterii paupertatem ſe recepit. Vbi cùm omnia mira ſolertia diſpoſuiſſet, & fratrum pectora geminæ charitatis limpidiſsimo fonte ubertim irrigaſſet, iam prouectiori ætate prægrauatus, in dies viribus deficere cępit. Itaque data fratribus pace, cupiens diſſolui & eſſe cum Chriſto, ex tum ſuum è uita, corporis & ſanguinis Domini perceptione munitus: iubenſque pulſari campanam, quę ipſo uolente fuſa, & Epiſcopi benedictione ſacrata erat, vbi eius ſuauior inſonuit tinnitus,

Feliciter abit in cælos.

Concentu cæli meruit ſine fine beari:
Miles & emeritus, meritorum lumine clarus,
Ad fontem uiuum ſitiens, plenusq; dierum,
Depoſito fragilis tandèm uelamine carnis,
Chriſti lucifluam Ieſu tranſmigrat in aulam,
Prænitet Octobris quandò lux tertia menſis.

SS. SANCTINI ET ANTONINI

Vitam reperiet Lector IX. die Octobris poſt Vitam beati Dionyſij Areopagitæ, cum Epiſtoa Hincmari.

VITA S. PETRONII, BONONIENSIS Epiſcopi, ex probatis authoribus & vetuſtis monumentis per Carolum Sigonium virum doctiſſimum excerpta. Habetur impreſſa Bononiæ in Officio eiuſdem ſancti viri, ab illuſtriſs. Cardinali Gabriele Paleoto Bononien. Epiſcopo reſtituto, & ad me humaniſsimè ab eodem Cardinali tranſmiſſo.

4. Octobr. Cap. 1. S. Petronij pater, præfectus prætorio.

PETRONIVS, Bononiæ Epiſcopus, pater natus eſt Petronio, ciue Conſtantinopolitano, uiro clariſsimo, & homine literarũ diſciplinis egregiè erudito. Nã cùm is pręfecturã prætorij geſſit, quæ dignitas apud Imperatores ampliſsima fuit, tum librum de Epiſcopi ordinatione conſcripſit, plenum doctrinę & Chriſtianæ pietatis. Hic igitur ut Gręcè & Latinè doctus erat, ſic filium Petronium erudiendum, Chriſtianiſque moribus inprimis, atque optimarum artium doctrina inſtituendum curauit. Itaque puer breuì in magna rerum cognitione progreſſus, in ſanctè uiuendi inſtitutis itá profecit, ut frequẽti ciuium ſermone, eius ſanctitas celebraretur. Spiritu enim Dei ductus, cùm rei omnis initium ab oratione fieri oportere intelligeret, nihil aggredi ſolebat, niſi primò eccleſiam ingreſſus, ſanctioribus precibus rei agendæ auxilium a Deo imploraret, ad eũ unũ referens cogitationes, actiones, & ſtudia ſua.

S. Petronij eruditio & pietas.

Cap. 2.

Confirmata iam ętate, ardore quodam Chriſtianæ religionis uehementiùs inflammatus, monachorum inprimis amore flagrauit, quorum eo tempore diſciplina erat in Aegypti ſolitudinibus quàm florentiſsima. Quarè, etsi quęcunq; illi piè religioſéq; agerent, ab aliis ipſe cognorat: tamẽ cùm ad inſtitutum ſui rationem non ſatis eſſe putaret ea auribus percepiſſe, oculis perluſtranda exiſtimauit tum loca, tũ cętera omnia, quæ ſtudioſè audierat. Itaque in Aegyptum uenit, ubi in intimam eremum penetrans, ſingulorũ colloquio uti non deſtitit, quoád planè cognouit ſancta eorum uitæ inſtituta. Indè domum reuerſus, illam diſciplinam iam uehementer amauit, vt literarum monimentis tradiderit monachorum uitas: quas religioſè conſcriptas, ualdeq; probatas iidẽ monachi amplexi ſunt quasi certas quaſdam regulas, in quibus maximè eluceret omnis optima monaſtici inſtituti ratio.

Inuiſit Aegypti monachos

Scribit eorũ uitas.

Cap. 3.

Omni igitur cura & cogitatione uir religioſus defixus in ſanctiſsimis Chriſtianę fidei inſtitutis, quo magis in dies contẽplatione accenderetur, Aegypti ſolitudine iam peragrata, Hieroſolymã peregrinari ſtatuit, uti peractę redẽptionis noſtrę impreſſa veſtigia Chriſtus reliquit verus Deus & homo. Itaq; cùm ad eam vrbem uenit, totus meditationis ſtudio exardeſcẽs, Dñi ſepulcrũ inprimis, & reliqua illius ſacra rerum geſtarũ monimenta, ac ſingula loca, quæ abſens intima animi pietate coluerat, præſens ueneratus eſt ſanctè & religioſè. Cumq; omnia tandèm perluſtraſſet incredibili quodam mentis ardore, quò tamen magis ad contemplationem fixa in animo illa hærerent, ſingulari etiam diligentia eorũ ſitum ac rationẽ notauit. Quamobrèm meritó quidẽ Theodoſii minoris, qui tũ imperabat, religioſiſſimi principis gratiã & amorẽ ſibi itá cōciliauit, ut is ſanctitatis opinione nō minus authoritatis apud illũ obtineret, quàm pater obtinuiſſet rerũ gerẽdarũ induſtria.

Hieroſolyma ſacra loca ueneratur.

Eſt char' Theodoſio Imper.

Nam

Cap. 4. Neſtorij hæreſis.

Nam pietate ad Dei religionem atteriſſimi viri & prudentia cognita, Theodoſius eius opera uti uoluit in rei grauiſsimæ tractatione. Conabatur enim eo tempore Neſtorius Conſtantinopolitanus Epiſcop⁹, diuinarum literarum ſtudio intemperanter abuſus, ſanctiſsimam catholicę fidei doctrinam violare peruerſo dogmate. Ei rei pius princeps Theodoſius maturè occurrendum arbitratus, uniuerſę Eccleſiæ paſtorem & gubernatorem, Pontificem Romanum ſibi conſulendum exiſtimauit. Itaque Petronium, virum ſibi probatiſsimũ Romam legatum miſit, qui rem cũ Pontifice Cęleſtino diligenter ageret. Factũ eſt autẽ Dei conſilio, vt à quo tẽpore is a Theodoſio miſſus Romam venit, legati quoquè adeſſent, quos, mortuo Felice Bononiæ Epiſcopo, qui intimus S. Ambroſij Mediolani Epiſcopi ſodalis extiterat, Bononiẽſes Pontificem rogatum miſerant, vt in illius locum ſuccesſorem ſibi Epiſcopum ſubſtitueret.

Theodoſi⁹ eũ Romã legatum mittit.

Felix Bononiæ Epiſcop⁹ moritur.

Cap. 5. Somniũ Cæleſtini Papæ.

Paulò autem antè, quàm ij legati Romam aduentaſſent, diuina voluntate à ſancto Petro Apoſtolo in ſomnis Cæleſtinus Pontifex admonitus eſt, ut quandò Felix Bononiæ Epiſcopus è uita hac migraſſet, Petronium, qui legatus à Theodoſio Imperatore miſſus, ad Vrbem propediẽm adfuturus erat, Bononiẽſibus Epiſcopum præficeret: cùm neminem eſſe idẽ affirmaret, qui & Epiſcopatus munere religioſiùs perfungeretur, & Bononienſium deſiderium ſanè iuſtum expleret. Qua quidem re cõmotus Põtifex, cùm jam Petronius ſimul & Bononienſes adeſſent, ac ſua utrique poſtulata expoſuiſſent, quæ per quietem acceperit, eis oſtendit, atque Petronium idoneum Felicis ſucceſſorem ſe dare pronunciauit. De re autem Neſtoriana, quem ille Theodoſii nomine retulerat, collandata primùm religioſi illius principis pietate, priuatim ei reſpõdit, ſe, nè ea peſtifera hereſis latꝰ ſerperet, œcumenicã, uel maioris eſſet, ſynodũ indicturum: quæ ſynodus Epheſi prior ſequenti anno celebrata eſt frequenti ducentorum Epiſcoporum conuentu.

Prima Epheſina Synodus.

Cap. 6. S Petronius fit Bononiæ Epiſcopus.

Diuinæ igitur uoluntatis ſignificatione declaratus à Pontifice, Bononiæ Epiſcopus Petronius, ut is, qui cerneret Epiſcopale onus graue eſſe, neque facilè ſuſtineri, niſi ſingulari quadam diuinarum uirtutum præſtantia, id primò recuſare contendit: at cognita conſtanti uoluntate Pontificis, qui diuinitùs delatum ei munus planè repudiari nolebat, illius iuſſui obtemperauit. Itaque datis, ut Pontifex iuſſerat, ad Theodoſium literis de ſynodo contra Neſtorium Epheſi conuocanda, Bononiam Roma profectus eſt vnà cum legatis Bononiẽſibus. Vbi verò ad vrbẽ acceſsit, effuſa omnium ætatum atque ordinũ gratulantis ciuitatis multitudine exceptus, baſilicam S Petri, quæ tum extra vrbem ſedes Epiſcopi erat, ingreſſus, Deo, ut ab ineunte ætate inſtituti ſui erat, religioſis precibꝰ gratias egit. Indè ad explẽdas optimi paſtoris partes, & cõmoda ciuitatis procuranda ſe contulit.

Cap. 7. Ab Arrianis euerſa eccleſia.

Quo autem tempore Bononiam uenit ad paſtoralem eccleſiæ ſuæ ſedem, cùm hæreſis Arrianæ reliquæ nondùm prorsùs extinctę erãt, tum nefaria eorũ impietate, ac barbarorum ſimul, qui proximè in Italiã irruperant, immani feritate eccleſiæ multæ euerſæ ac proſtratæ iacebant. His malis inprimis cùm is, zelo domus Dei accenſus, ſibi occurrendum exiſtimaret, primùm doctrina & ſanctę uitę officiis ciuitatẽ inſtruere, propoſitoque S Ambroſii Mediolanenſis Epiſcopi exemplo, fidem Catholicam, Arriana perfidia violatam, reſtituere ſummoperè contendit. Deindè templa Dei diſturbata atque euerſa refecit, & alia itẽm noua, quo maior ad Dei cultùm in dies acceſſio fieret, ſummo Bononienſiũ ſtudio ędificauit. Quorum unum Bartholomæo Apoſtolo, alterum Marco

Eas S Petronius inſtaurat. Nouas cõdit.

Euangeliſtæ, tertium Fabiano & Sebaſtiano martyribus, quartum Martino, quintum Barbatiano confeſſoribus, ſextum Agathæ, ſeptimum Lucię uirginibus & martyribus conſecrauit.

Cap. 8.

Quinetiam templa duo, non longo inter ſe interuallo diſiuncta, magnis rerum diuinarum ſignificationibus dedicauit, unum Stepheno protomartyri, alterum Iohanni Euangeliſtę. In hoc, quod in monte ex tumulo terræ de induſtriã aggeſto, conſtruxit, religioſè effinxit montẽ Oliueti, ubi Chriſtus Dñs, poſtquàm reſurrexit à mortuis, ſtans, diſcipulis videntibus, aſſcendit in cælum. In illo, quod S Stephano dicatum, cum eccleſia ſanctorum Petri & Pauli, a beato Ambroſio conſecrata, coniunxit, diligẽter expreſſit imaginem & montis, ubì in ara Crucis Dominus ſanguinem pro generis humani ſalute effudit, & ſepulcri, in quo idẽ mortuus cõditus eſt. Quę uerò inter hæc duo templa planities loco ſubmiſsiore intercedit, eius ſitu celebrem illam, quæ Ioſaphat uocatur, uallem repræſentauit.

Multa in iis repræſentat loca terræ ſanctæ.

Cap. 9.

Vt autem ſolicitus paſtor gregis ſui mentes uehementiùs etiam excitaret ad ardentem Dei charitatem, propoſitis, quas colerent, ſacris imaginibus ad ſimilitudinem eorum locorum, quæ ipſe iam pię ſẽs Hieroſolymis ueneratus erat, in eccleſia ſancti Stephani hæc ſanctè exprimenda atque effingenda curauit: Columnam ad quam Chriſtus Dominus flagellis eſt verberatus: Crucem, cui eſt affixus: Tricliniũ, in quo idem cum diſcipulis diſcubuit: Locum item, quo Petrus Apoſtolorũ princeps, poſtquàm ſe Chriſti diſcipulum eſſe negauit, peccati ſui pœnitens ſeceſſit: & Cubiculum prætereà, in quo Gabriel Angelus, de cælo miſſus, Deiparam Virginem ſalutauit. Quæ omnia ſanctiſſimæ religionis monimẽta adhuc magna Bononienſis populi pietate coluntur, auguſtioremque reddunt ipſam S. Stephani eccleſiã, quã ille Hieroſolymę nomine appellauit, eamq; ob cauſam uicus nunc etiam eidem eccleſiæ coniunctus, Hieruſalem nominatur.

Nota de ſacris imaginibus.

Cap. 10.

Dum autem eccleſia ipſa conſtruitur, mirifici operis in Dei nomine edendi occaſio eſt oblata. Nam faber quidam, non tam uiribus corporis, quàm ingenio fretus, obnixè columnam marmoream, operis & inſtrumentis adiuuantibus, erigebat: ſed funibus, quibus columna tollebatur, extractis, ille repentina columnę ruina oppreſſus, interiit. Ea re audita, beatus Petronius accurrit, orationeque ad Deum habita, fabrũ, qui mortuus iacebat, ad uitam diuinitùs reuocauit, oĩbus, qui præſentes aderant, cùm rei admirabilis ſpectaculo obſtupeſcentibus, tum Petronii Epiſcopi ſanctitatem certatim inter ſe collaudantib.

Hominẽ extinctũ reuocat ad uitã.

Cap. 11.

Quinetiam rogatu ſanctę Iulianę uiduę, eccleſiam ſanctis Vitali & Agricolę conſecrauit, quam exędificandam eo loco pecunia ſua curarat, ubi illi martyres excruciati fuerant. Nè uerò quid officii, quod a ſe proficiſci poſſet, erga populum Bononienſem prætermitteret, Theodoſii Imperatoris, cui chariſſimus erat, & ciuium Bononienſium, quos unicè in Chriſto diligebat, auxilio uſus, urbis ambitum auxit. His igitur operibus perfectis, beatus Petronius Epiſcopus Conſtantinopolim reuerſus, pro ea, qua multùm apud Theodoſium ualebat, authoritate ſacras multas ex ea urbe aliisque locis reliquias transferẽdi facultatem impetrauit. Quibus reliquiis, mox demum indè regreſſus, cùm alia Dei templa à ſe conſtructa, tum inprimis ipſam S. Stephani eccleſiam, ac ſacella ad Cruces quatuor, quas idem erexerat, collocata, religioſe pieque ornauit.

Auget Bononiæ ambitũ.

Multas in eã ſacras reliquias importat.

Cap. 12.

Cùm ergò, quod ex literarum ſanctæque vitæ ſtudiis iam adoleſcens Petronius prudenter ac piè cõceperat,

ceperat, id Epiſcopus, tanquàm populi ſui parens & magiſter, exemplo vitæ, pietatiſque operibus, atque omni paſtoralis ſolicitudinis officio comprobaſſet, Eccleſia Bononienſi aliquot annos adminiſtrata, mirificè profuit & ciuitatis pietati, & vrbis ornamento. Demùm cum in morbum incidiſſet, quo in dies ingraueſcẽte, obitus ſui tempus inſtare ſentiret, clericos ad ſe ſuos vocauit, eiſque Eccleſiam ac fidem orthodoxam, quàm grauiſsima potuit oratione cõmendauit. Paulò pòſt cùm omnia ſacramenta religioſè percepiſſet, Deum ſanctè precatus, Theodoſio & Valentiniano Imperatoribus, migrauit ad cælum: qui multis etiam poſt obitum miraculis clarus, vt præcipua à Bononienſibus coleretur religione, promeruit. Eius corpus in eccleſia S. Stephani ſepultum eſt, quod multis pòſt ſeculis diuino conſilio ciuitati ignotum, Innocentio ſecundo Pontifice inuẽtum eſt, dum ſacras reliquias Henricus Epiſcopus recenſeret, quas in ea Eccleſia extare, à maioribus traditum erat. Itaque inuento beati Epiſcopi Petronij corpore, ſancitum eſt, vt quo die illius obitus, eodem coleretur inuentio, biennij indulgentia in octo ſequentes dies conceſſa. Quam ob cauſam canonicarum horarum officium, iam indè ab eo tempore in eius honorem ſanctè inſtitutum, illis octo diebus piè religioſeque perpetuò celebrat Eccleſia Bononienſis.

E terris in cælum migrat.

Corpus eius inuenitur, anno 1141.

Indulgentia pòctauas feſti eius conceſſa.

VITA BEATISSIMI PATRIS FRANciſci, Authore S. Bonauentura, Cardinali & Epiſcopo Albanenſi doctiſſimo, de qua nos iudicium Aloyſij Epiſcopi, ſingulari pietate & eruditione clariſſimi, huc adſcripſimus.

ALOYSIVS EPISCOPVS Veronenſis, Pio Lectori.

EAM, quæ ſequitur, Diui Franciſci vitam beatus ille Bonauentura, ſanctæ Romanæ Eccleſiæ Cardinalis & Epiſcopus Albanenſis, Franciſcani inſtituti non ſolùm ſectator, verùm & inſtaurator & rector, vir in diuinis ſcripturis eruditiſsimus, & vitæ ſanctitate conſpicuus, de quo præceptor eius Alexander de Hales, dicere ſolebat: In Bonauentura Adam peccaſſe non videtur: puro ac ſimplici ſtylo deſcripſit, tanta autem rerum copia & ſententiarũ grauitate refertam, vt totus mundus eius lectione inſtrui poſsit, & ad amorem Dei per beati Franciſci exemplum inſtaurari. Ego, vt verum fatear, cùm Franciſci vitam lego, non ſolùm accendor, ſed in eius meditatione totus exardeſco, vtpotè in quo tanta diuini amoris claritas effulſerit, vt Angelus potiùs, atque ex ſupremo ordine, qui ardor & incendium dicitur, magis quàm homo dici poſſe videatur. Semper enim beatiſſimus iſte cogitatione in cælo verſabatur, ſemper ſelia eius anima ſummo authori puriſsimè & intentiſsimè inhærebat, adeò vt præ amoris magnitudine, præ ea, quam intùs guſtabat, dulcedine (quod hominibus plerunque ardentiſsimè amantibus contingere ſolet) alienatus à ſenſibus, atque extra ſe eſſe videretur. Accede & tu benigne Lector, accede ad ſanctum ignem iſtum: certò ſcio, caleſces plùs ſatis. Sed iam ipſum Diuum Bonauenturam audi.

Alexandri Haleſis de Bonauentura dictum.

S. Franciſci extaſis.

IN VITAM SANCTI FRANCISCI, Prologus Beati Bonauenturæ.

APPARVIT gratia Dei Saluatoris noſtri diebus iſtis nouiſsimis in ſeruo ſuo Franciſco omnibus verè humilibus, & ſanctæ paupertatis amicis, qui ſuperaffluentẽ in eo Dei miſericordiã venerantes, ipſius erudiũtur exẽplo, impietatẽ & ſecularia deſideria funditùs abnegare, Chriſto cõformiter viuere, & ad beatam ſpẽ deſiderio indefeſſo ſitire. In ipſum nanq; vt verè pauperculũ & cõtritũ, tanta Deus excelſus benignitatis cõdeſcenſione reſpexit, ꝙ nõ ſolùm de mũdialis conuerſationis puluere ſuſcitauit egenum, verùm etiã Euãgelicæ perfectionis profeſſorẽ, ducem atq; præconẽ effectũ, in lucẽ dedit credentium: vt teſtimoniũ perhibendo de lumine, viam lucis & pacis ad corda fidelium Domino præpararet. Hic etenim quaſi ſtella matutina in medio nebulæ, claris vitæ micans & doctrinæ fulgoribus, ſedentes in tenebris & vmbra mortis irradiatione præfulgida direxit in lucẽ, & tãquàm arcus refulgẽs inter nebulas gloriæ ſignũ in ſe Dominici fœderis repræſentãs, pacẽ & ſalutem euangelizauit hoĩbus, exiſtẽs & ipſe Angelus veræ pacis, ſecundum imitatoriã quoquè ſimilitudinẽ præcurſoris, deſtinatus à Deo, vt viã parãs in deſerto altiſsimæ paupertatis, tã exẽplo, quàm verbo pœnitentiã ꝓdicaret, primùm ſupernæ gratiæ præuentus donis, dehinc virtutis inuictæ adauctus meritis, prophetali quoquè repletus ſpiritu, necnon & Angelico deputatus officio, incẽdioq; Seraphico totus ignit⁹, & vt vir hierarchicus curru igneo ſurſùm vect⁹, ſicut ea ipſius vitæ decurſu lucolẽter apparet, rõnabiliter cõprobatẽ veniſſe in ſpũ & virtute Eliæ.

Eſa. 66.

Eccũ. 50.

Malac. 3.

Ideoque alterius amici ſponſi, Apoſtoli & Euãgeliſtæ Iohãnis vaticinatione veridica, ſub ſimilitudine Angeli aſſcẽdentis ab ortu ſolis, ſignumque Dei viui habentis, adſtruitur non immeritò deſignatus. Sub apertione nanq; ſexti ſigilli, Vidi (ait Iohannes in Apocalypſi) alterum Angelũ aſſcendentẽ ab ortu ſolis, habentẽ ſignũ Dei viui. Hunc Dei nunciũ amabilẽ Chriſto, imitabilẽ nobis, & admirabilẽ mũdo, ſeruũ Dei Franciſcũ indubitabili fide colligimus, ſi culmẽ in eo eximiæ ſanctitatis aduertimus, qui inter hoĩes viuẽs, imitator fuit puritatis Angelicæ, qui & poſitus eſt perfectis Chriſti ſectatoribus in exẽplũ. Ad quod quidẽ fideliter ſentiendũ & piè, nõ ſolùm inducit officiũ, qđ habuit, vocãdi ad fletũ & plãctũ, caluitium & cingulum ſacci, ſignandique Thau ſuper frontes virorũ gementiũ & dolentiũ ſigno præſentiali Crucis, & habitus Cruci conformis: verùm etiam irrefragabili veritatis teſtificatione cõfirmat ſignaculũ ſimilitudinis Dei viuẽtis Chriſti, videlicet Crucifixi, quod in corpore ipſius fuit impreſſum, non per naturæ virtutẽ, vel ingeniũ artis, ſed potiùs per admirandam potentiam ſpiritùs Dei viui.

Apoc. 7.

Eſa. 22.

Ezech. 9.

Ad huius tã venerabilis viri vitã, oĩ imitatione digniſsimã deſcribendã, indignũ & inſufficiẽtẽ me ſentiens, id nullatenùs attentaſſem, niſi me fratrum feruẽs incitaſſet affectus, generalis quoq; Capituli cõcors induxiſſet inſtãtia, & ea, quã ad ſanctũ patrẽ habere teneor, deuotio compuliſſet, vtpotè qui per ipſius inuocationẽ & merita, in puerili ætate, ſicut recenti memoria teneo, à mortis faucibus erutus, ſi ꝑconia laudis eius tacuero, ſceleris timeo argui vt ingratus. Eſt & hæc penès me cauſa præcipua hunc aſſumendi laborẽ, vt ego, qui vitã corporis & aiæ à Deo mihi conſeruatã recognoſco per ipſum, & virtutẽ eius in meipſo expertus agnoui, vitæ illius virtutes,

S. Bonauenturã à morte ſeruat S. Franciſcus.

tutes, actus & verba, quaſi fragmenta quædã partim neglecta, partimq́; diſperſa, quanquã plenè non poſsẽ, vtcunquè colligerẽ, nè morientibus ijs, qui cũ ſeruo Dei conuixerant, deperirent. Vt igitur vitæ ipſius veritas ad poſteros tranſmittẽda, certiùs mihi cõſtaret & clariùs, adiens locũ originis, cõuerſationis & tranſitus viri ſancti, cũ familiaribus eius adhuc ſuperuiuentibus collationẽ de ijs habui diligentem, & maximè cũ quibuſdã, qui ſanctitatis eius & cõſcij fuerũt, & ſectatores pcipui, quibus pp agnitã veritatẽ, probatamq́; virtutem, fides eſt indubitabiliter adhibẽda.

In deſcriptione aũt eorum, quæ per ſeruum ſuum Deus dignanter effecit, curioſum ſtyli ornatũ negligendũ eſſe putaui, cũm legentis deuotio plùs ſimplici ſermone, quã phalerato, proficiat. Nec ſemper hiſtoriã ſecundùm ordinẽ temporis texui propter confuſionem vitandã: ſed potiùs ordinẽ ſeruare ſtudui magis aptæ iuncturæ, ſecundùm quod eodẽ peracta tpe, diuerſis materiis, uel diuerſis patrata tẽporibus, eidem materiæ congruere videbantur. Initium autẽ vitæ ipſius, progreſſus & cõſummatio, quindecim diſtincta capitulis deſcribuntur, inferiùs adnotatis. Agitur. n primo de conuerſatione ipſius in habitu ſeculari. Secundo de perfecta cõuerſione eius ad Deũ, & de reparatione triũ eccleſiarũ. Tertio de inſtitutione religionis, & approbatione regulæ. Quarto de pfectu ordinis ſub manu ipſius, & cõfirmatione regulæ prius approbatæ. Quinto de auſteritate vitæ, & quomodò creaturæ pbebant ei ſolatiũ. Sexto de humilitate & obedientia & de condeſcenſionibus diuinis ſibi factis ad nutũ. Septimo de amore paupertatis, & mira ſuppletione defectuũ. Octauo de pietatis affectu: & quomodò ratione carentia, affici videbantur ad ipſum. Nono de feruore charitatis & deſiderio martyrij. Decimo de ſtudio & virtute orationis. Vndecimo de intelligentia ſcripturarum & ſpiritu prophetiæ. Duodecimo de efficacia prædicandi, & gratia ſanitatum. Decimotertio de ſtigmatibus ſacris. Decimoquarto de patientia ipſius & tranſitu mortis. Decimoquinto de canonizatione & tranſlatione ipſius. Poſtremo de miraculis, poſt tranſitum eius felicem oſtenſis, aliqua ſubnectuntur.

Summa totius opuſculi hui⁹.

VITAE HISTORIA.

De conuerſatione S. Franciſci in habitu ſeculari. Cap. 1.

4. Octob.

S. Franciſci patria.

VIR erat in ciuitate Aſsiſij, Franciſcus nomine, cuius memoria in benedictione eſt, pro eo quòd Deus ipſum i bñdictionib⁹ dulcedinis benignè præueniens, & de præſentis vitæ periculis clementer eripuit, & cæleſtis gratię donis affluenter impleuit. Etenim cùm inter vanos fuerit hominũ filios iuuenili ætate nutritus in uanis, & poſt aliqualẽ literarũ notitiã, lucratiuis mercationũ deputatus negociis, ſuperno tñ ſibi aſsiſtente præſidio, nec inter laſciuos iuuenes, quamuis effuſus ad gaudia, poſt carnis petulantiã abiit, nec inter cupidos mercatores, quanquã intentus ad lucrũ, ſperauit in pecunia & theſauris. Inerat nanque iuuenis Franciſci præcordiis diuinitùs indita quædã ad pauperes miſeratio liberalis, quæ ſecũ ab infantia creſcẽs, tanta cor ipſius benignitate repleuerat, ut iam Euangelii nõ ſurdus auditor, omni proponeret ſe petenti tribuere, maximè ſi diuinum allegaret amorem. Cùm autem ſolis negociationis intentus tumultibus, pauperem quendam pro amore Dei

Iuuenis exercet mercaturam.

Miſeratio eius erga pauperes.

Luc. 6.

petentem eleemoſynam præter morem ſolitum vacuũ repuliſſet, ſtatim ad cor reuerſus, cucurrit poſt ipſum, & eleemoſyna illi clementer impenſa, promiſit Domino Deo, quòd nunquàm ex tunc, dum adeſſet poſsibilitas, petentibus pro amore Dñi ſe negaret. Quod uſq; ad mortẽ indefeſſa pietate obſeruans, copioſa in Deum dilectionis & gratiæ incremẽta promeruit. Aiebat. n. poſt, cùm iam perfectè Chriſtũ induerat, quòd etiam exiſtens in habitu ſeculari, vocem diuini expreſsiuam amoris, audire via nnquàm ſine cordis immutatione valebat. Porrò manſuetudinis lenitas cum elegantia morum, patientia & tractabilitas ſupra humanũ modum, munificentię largitas vltra ſuppetentiam facultatum: quibus bonæ indolis adoleſcens certis florere conſpiciebatur indiciis, quædã videbantur eſſe præludia, quòd copioſior ſuper cũ foret in poſterum diuinæ benedictionis abundantia diffundenda.

Promittit Deo, ſe nũquam petentibus eleemoſynam denegaturum.

Virtutes eius adoleſcẽtis.

Quidam ſanè uir de Aſsiſio, ualdè ſimplex, ut creditur, eruditus à Deo, cùm aliquandò per ciuitatem eunti obuiaret Franciſco, deponebat pallium, ſternebat ipſius pedibus veſtimentum, aſſerens omni fore Franciſcum reuerentia dignum, utpotè qui eſſet in proximo magna facturus, & ob hoc ab uniuerſitate fideliũ magnificè honorandus. Ignorabat autem adhuc Frãciſcus circa ſe conſilium Dei, pro eo quòd tam iuſsione patris ad exteriora diſtractus, quã corruptione naturalis originis ad inferiora depreſſus, nondum didicerat contẽplari cæleſtia, nec aſſueuerat guſtare diuina. Et quia ſpirituali auditui dat intellectũ inflicta vexatio, facta eſt ſuper eũ manus Dñi, & immutatio dexterę excelſi, diutinis lãguoribus ipſius corp⁹ affligẽs, ut coaptaret aiam ad ſãcti ſpiritus vnctionẽ.

Vaticinium cuiuſdã, de eo.

Eſa. 28.

Infirmat.

Cumque reſumptis corporeis viribus, ſibi veſtimẽta decentia more ſolito præparaſſet, obuium habuit militem quendam, generoſum quidem, ſed pauperẽ & malè veſtitum: cuius pauperiem pio miſeratus affectu, illum protinùs, ſe exuto, veſtiuit, ut ſcilicet in uno geminũ impleret pietatis officium, quo & nobilis militis uerecundiam tegeret, & pauperis hominis penuriam releuaret. Nocte verò ſequenti cùm ſe ſopori dediſſet, palatium ſpecioſum & magnum cum militaribus armis, Crucis Chriſti ſignaculo inſignitis, clementia ſibi diuina monſtrauit, ut miſericordiã pro ſummi Regis amore pauperi exhibitam militi, præoſtẽderet incomparabili compenſandã eſſe mercede. Vndè & cùm quæreret, cuius eſſent illa omnia, ſua fore, militumq́; ſuorum, ſuperna fuit aſſertione reſponſum. Euigilans itaque manè, cùm nondùm haberet exercitatum animum ad diuina perſcrutanda myſteria, neſciretque per uiſibilium ſpecies tranſire ad contuendam inuiſibilium veritatem, magnę fore proſperitatis indicium exiſtimabat inſolitam uiſionẽ. Diſpoſuit itaq;, diuinæ adhuc diſpoſitionis ignarus, in Apuliam ad quendam liberalem Comitem ſe conferre, in ipſius ſperans obſequio decus adipiſci militiæ, ut oſtenſa ſibi viſio prætendebat. Cumque paulò pòſt iter aggreſſus, iuiſſet uſque ad proximam ciuitatem, audiuit in nocte Dominum familiari ſibi alloquutione dicentem: Franciſce, quis poteſt melius facere tibi? dominus, aut ſeruus? diues, aut pauper? Cui cùm Franciſcus reſpondiſſet, quod tam dominus quàm diues, facere melius poteſt: intulit ſtatim, Cur ergò relinquis pro ſeruo Dominum, & pro paupere homine diuitem Deum? Et Frãciſcus: Quid me uis, Domine, facere? Et, Dominus ad eum: Reuertere in terram tuã, quia viſio, quam uidiſti, ſpiritualem præfigurat effectum, non humana, ſed diuina in te diſpoſitione complendum.

Inſigne eximiæ charitatis exẽplum.

Viſio eius

Vult ſe dare militia, ſed diuinitùs reuocatur.

Manè itaq; facto, cũ feſtinatione reuertitur Aſsiſiũ verſus,

versùs, ſecurus & gaudens: & iam exemplar obedientię factus, expectabat Domini voluntatem. Ea tunc à publicæ negotiationis tumultu ſe ſubtrahens, ſupernam deuotè precabatur clementiam, vt quid ſibi foret agendum, oſtendere dignaretur. Cùm autem

Terrena oïa prorſus et mũe ſcunt.

ex frequenti orationis uſu flamma deſiderii cæleſtis in eo vehementer ſuccreſceret, & iam pro amore ſupernæ patriæ, terrena omnia deſpiceret quaſi nihil, theſaurum ſentiebat ſe reperiſſe abſconditum, ac velut prudens negociator, margaritam inuentam excogitabat, venditis omnibus, comparare. Adhuc tamẽ,

Nota.

qualiter id ageret, ignorabat: niſi quia ipſius ſuggerebatur ſpiritui, quòd ſpiritualis mercatio à mundi contemptu ſumat initium, Chriſtique militia ſit à ſuiipſius victoria inchoanda.

Quadam itaque die dum equitaret per planitiem, quæ ſubiacet ciuitati Aſſiſij, leproſum quendam habuit obuium, cuius inopinatus occurſus ei non paruum incuſſit horrorem. Recurrens autem ad perfectionis mente iam conceptæ propoſitum, & recolẽs quòd ſeipſum oporteret primùm deuincere, ſi vellet effici Chriſti miles, ad deoſculandum eum, equo lapſus, accurrit. Cui cùm manum, quaſi aliquid accepturus, leproſus protenderet, pecuniam cum oſculo

Chriſtũ ĩ leproſo oſculatur.

reportauit. Statìm autem equum aſſcendens, & ſe circunquaquè conuertens, cùm campus pateret vndiquè liber, leproſum illum minimè vidit. Admiratione itaque repletus & gaudio, laudes cœpit Domino decantare deuotè, proponens ex hoc ſemper ad maiora conſcendere. Solitaria proindè loca quærebat amica mœroribus, in quibus dum gemitibus inenarrabilibus inceſſanter intenderet, poſt longam

Chriſtus Crucifix⁹ ei apparet.

precum inſtantiam à Domino meruit exaudiri. Dũ enim una dierum ſic ſequeſtratus oraret, & præ nimietate feruoris totus eſſet abſorptus in Deum, apparuit ei Chriſtus Ieſus veluti Cruci confixus. Ad cuius conſpectum liquefacta eſt anima eius, & memoria paſſionis Chriſti viſceribus cordis ipſius adeò impreſſa medullitùs, vt ab illa hora, cùm Chriſti Crucifixio veniret in mentem, vix poſſet à lachrymis & gemitibus exteriùs contineri: ſicut ipſe poſtmodùm familiariter retulit, cùm appropinquaret ad finem. Intellexit per hoc nempe vir Dei illud Euangeli-

Luc. 9.

cum ſibi dici: Si vis venire poſt me, abnega temetipſum, & tolle crucem tuam, & ſequere me. Induit extunc ſpiritum paupertatis, humilitatis ſenſum, & affectum intimæ pietatis. Nam cùm priùs leproſorum non ſolùm conſortium, verumetiam longinquũ contuitum vehementer horreret, iam propter Chri-

Eſa. 53.

ſtum Crucifixum, qui iuxta verbum propheticum, cõtemptibilis ut leproſus apparuit, vt ſemetipſum planè contemneret, humilitatis & humanitatis obſequia

Humanitat eſt erga leproſos.

leproſis beneficia pietate pręſtabat. Viſitabat enim frequenter domos ipſorum, liberaliter eis eleemoſynas erogabat, & cum multo compaſſionis affectu manus eorum oſculabatur & ora. Pauperibus etiam

Mira in mẽdicantes liberalitas.

mendicantibus non ſolùm ſua, verumetiã ſeipſum cupiebat impẽdere, aliquandò veſtimenta exuens, aliquandò diſſuens, aliquandò ſcindens ad largiendum eis, cùm præ manibus alia nõ haberet. Sacerdotibus etiam pauperibus reuerẽter ſubueniebat & piè, præcipuè in ornamẽtis altaris, quò & cultus diuini particeps fieret, & cultorũ inopiæ ſupplemẽta pberet.

Cùm autem religioſa deuotione tunc tẽporis limina viſitaret Apoſtoli Petri, conſpecta multitudine pauperum ante fores eccleſię, partim pietatis ductus dulcedine, partim paupertatis allectus amore,

Egregius ſui contẽptus.

vni ex eis magis egenti, proprias largitus eſt veſtes: & ſemicinctijs contectus illius, diem illum in medio pauperum cum inſolita ſpiritus iucunditate tranſegit, vt & ſecularem gloriam ſperneret, & ad perfectionem Euangelicam gradatim conſcendendo perueniret. Mortificationi carnis inuigilabat attentiùs, vt Chriſti Crucem, quam interiùs ferebat in corde, exteriùs etiam circumferret in corpore. Agebat autem hæc omnia vir Dei Franciſcus, nondùm habitu vel conuictu ſequeſtratus à mundo.

Carnis cõcupiſcentias refrenat.

De perfecta conuerſione eius ad Deum, & de reparatione trium eccleſiarum. Cap. 2.

QVoniam autem ſeruus altiſsimi doctorem nõ habebat aliquem in huiuſmodi, niſi Chriſtum, addidit adhuc ipſius clementia eum in gratiæ viſitare dulcedine. Dum enim die quadam egreſſus ad meditandum in agro, deambularet iuxta eccleſiam ſancti Damiani, quæ minabatur præ nimia vetuſtate ruinam, & in eam, inſtigante ſe ſpiritu, cauſa orationis intraſſet, proſtratus ante imaginem Crucifixi, nõ modica fuit in orando ſpiritus conſolatione repletus.

Vox ad eũ editur ab imagine Crucifixi.

Cumque lachrymoſis oculis intenderet in Dominicam Crucem, vocem de ipſa Cruce dilapſam ad eũ corporeis audiuit auribus tèr dicentem: Franciſce, vade, & repara domũ meam, quæ, vt cernis, tota deſtruitur. Tremefactus Franciſcus, cùm eſſet in eccleſia ſolus, ſtupet ad tam mirandæ vocis auditum: cordeque percipiens diuini virtutem eloquij, mentis alienatur exceſſu. In ſe tandèm reuerſus, ad obediendum ſe parat, & totum ſe recolligit ad perficiendũ mandatũ de materiali eccleſia reparanda, licèt principalior intentio verbi ad eam ferretur, quam Chriſtus ſuo ſanguine acquiſiuit, ſicut eum ſpiritusſanctus edocuit, & ipſe poſtmodùm fratribus reuelauit. Surrexit proindè, ſigno Crucis ſe muniens, & aſſumptis pannis venalibus, ad ciuitatem, quæ Fulgineũ dicitur, acceſſit: ibique venditis, quæ portauerat, equũ cui tunc inſederat, ſelix mercator, aſſumpto precio dereliquit. Rediensque Aſsiſium, eccleſiam, de cuius reparatione mandatum acceperat, reuerenter intrauit. & inuento illic ſacerdote pauperculo, ei reuerentiam decentem exhibuit, & ad reparationẽ eccleſiæ & pauperum vſum, pecuniam obtulit, & ut ſecum ſe morari pateretur ad tempus, humiliter requiſiuit. Acquieuit ſacerdos de mora ipſius, ſed timore parentum, pecuniam recuſauit. Quam verus pecuniarum contemptor in quandam feneſtram proiiciens, abiectam velut puluerem vilipendit.

Vide pecuniæ contemptum.

Moram autem faciente ſeruo Dei cum ſacerdote prædicto, cùm hoc intellexiſſet pater ipſius, perturbatus animo, cucurrit ad locum. At ipſe, quia nouus Chriſti erat athleta, cùm audiret perſequentium minas, & eorum præſentiret aduentum, dare locum iræ volens, in quadam occulta fouea ſe abſcõdit: In qua diebus aliquibus latitãdo, rogabat Dominum inceſſanter, lachrymarum imbre perfuſus, vt liberaret de manibus perſequentiũ animam ſuam, & pia, quæ inſpirauerat, vota benigno fauore compleret. Igitur exceſſiua quadam completus lætitia, cœpit de puſillanimitatis ignauia ſemetipſum arguere: relictaque fouea, & abiecto pauore, versùs ciuitatem Aſſiſii iter aggreſſus eſt. Quem cùm ciues cernerent facie ſqualidum, & mente mutatum, ac per hoc alienatum putarẽt à ſenſu, luto platearum & lapidibus impetebãt, & tanquam inſano & dementi clamoſis uocibus inſultabant. Famulus autẽ Dñi nulla fractus aut mutatus iniuria, ut ſurdus in omnibus pertranſibat. Cùq;

Multis iniurijs afficitur à ciuibus.

clamorem huiuſmodi pater audiſſet, ſtatim accurrẽs non ad liberandum eum, ſed potiùs ad perdendum, omni miſeratione ſubtracta, domi primò verbis,

deindé

Itèm à patre ſuo.

deindè verberibus & vinculis angit. Ipſe autem ad çaequendum Domino, quod cœperat, promptior & validior reddebatur, recolens illud Euangelicũ verbum: Beati qui perſequutionem patiuntur propter iuſtitiam, quoniam ipſorum eſt regnum cęlorum.

Matt. 5.

Poſt modicum verò tempus, patre à patria diſcedente, mater eius factum mariti non approbãs, & inflexibilem filii conſtantiam emolliri poſſe non ſperans, a vinculis abſolutum abire permiſit. At ipſe gratias omnipotenti Deo referens, ad locum, in quo priùs fuerat, eſt reuerſus. Rediens autem pater, & eũ non inueniens domì, conuitiis illatis uxori, fremens cucurrit ad locum, vt ſi eum reuocare non poſſet, ſaltem de prouincia effugaret. Franciſcus verò confortatus à Deo, obuium vltrò ſe obtulit patri furenti, libera voce clamans, ſe pro nihilo ducere vincula & verbera eius, inſupèr & conteſtans, ſe pro Chriſti nomine gaudenter mala omnia ſubiturum. Videns itaque pater, quòd eum reuocare non poſſet, ad extorquendam pecuniam ſe conuertit. Qua tandèm inuẽta in feneſtrella quadam, aliquantulùm ipſius mitigatus eſt furor, auaritiæ ſitim vtcũquè per hauſtum pecuniæ temperata. Tentauit deindè pater carnis, filium, gratiæ pecunia iam nudatum, ducere coram Epiſcopo ciuitatis, vt in ij ſius manibus facultatibus renunciaret paternis, & omnia redderet quæ habebat. Ad quod faciẽdum ſe promptum exhibuit verę paupertatis amator. Perueniensque coram Epiſcopo, nec moras patitur, nec cunctatur de aliquo, nec verba expectat, nec facit: ſed continuò depoſitis omnibus ueſtimentis, reſtituit ea patri. Inuentus eſt autem tunc vir Dei cilicium habere ad carnem ſub veſtibus delicatis. Inſupèr ex admirando feruore, ſpiritu ebri⁹, reiectis etiam femoralibus, totus corã omnibus denudatur, dicens ad patrem: Vſque nunc uocaui te patrem in terris, amodò autem ſecurè dicere poſſum: Pater noſter, qui es in cœlis, apud quem omnẽ theſaurum repoſui, & omnem ſpei fiduciam collocaui. Hoc cernens Epiſcopus, & admirans tam excedentẽ in viro Dei feruorẽ, protinùs exurrexit, & inter brachia ſua illum cum fletu recolligẽs, vti erat vir pius & bonus, pallio, quo erat amictus, operuit, præcipiẽs ſuis, vt aliquid ſibi darent ad membra corporis contegenda. Oblatus eſt autem ei mantellus pauper uilis cuiuſdam agricolæ ſeruientis Epiſcopo. Quem ipſe gratanter ſuſcipiens, cum cæmento quod ſibi occurrit, ad modum crucis manu propria conſignauit, operimentũ formans ex eo crucifixi hominis & pauperis ſeminudi. Sic igitur ſeruus Regis altiſſimi, nudus relictus eſt, vt nudum ſequeretur Crucifixũ Dominum, quem amabat: ſic vtiquè Cruce munitus, vt animam ſuam ligno ſalutis committeręt, per quod de mundi naufragio ſaluus exiret.

Pro nihilo duci uincula & carceres ac uerbera.

Planè nũ cũ renunti facultatib. omnibus.

Denudatus à patre uerũ ueſtit ab Epiſcopo.

Solutus exindè mundi contẽptor à vinculis mũdanarũ cupidinũ, ciuitate relicta, ſecurus & liber ſecretũ ſolitudinis petiit, vt ſolus & ſilẽs, ſupernæ audiret alloquutionis arcanum. Dumque per ſyluam quandam iter faciens, laudes Domino lingua Francorũ vir Dei Franciſcus decantaret cum iubilo, latrones ſuper eum ex abditis irruerũt. Quibus ferali animo, quis eſſet, interrogãtibus, vir Dei confidẽtia plenus, prophetica voce reſpondit: Præco ſum magni Regis. At illi percutientes eum, in defoſſum locum plenum niuibus, proiecerunt, dicentes: Iace ruſtice præco Dei. Ipſe verò, recedẽtibus illis, exiliuit de fouea, magnoque exhilaratus gaudio, altiori cœpit voce p nemora laudes creatori omnium perſonare. Et veniens ad quoddã vicinum cœnobiũ, eleemoſynã petiit vt mendicus, & recepit vt incognitus & deſpect⁹. Indè verò progrediens, deuènit Eugubiũ, vbi à quodam amico priſtino agnitus & ſuſceptus, paupére tunicula, vt Chriſti panperculus, eſt contectus. Exindè totius humilitatis amator, ſe tranſtulit ad leproſos, eratq; cũ eis, diligentiſſimè ſeruiens omnibus ꝓpter Deum. Lauabat ipſorũ pedes, ligabat vlcera, educebat plagarum putredinem, & ſaniem abſtergebat. Oſculabatur etiã ex miranda deuotione vlceroſas plagas ipſorũ, Euangelicus medicus mox futurus. Propter quod tantam eſt à Dño conſequutus virtutem, vt in ſpiritualibus & corporalibus morbis mirabiliter expurgandis, mirabilem efficaciam obtineret.

Incidit in latrones.

Male ab eis accipitur.

Seruit leproſis officioſiſſime.

Referam vnum de multis, quod accidit, viri Dei fama poſtmodùm latiùs clareſcente. Cùm enim cuiuſdam de comitatu Spoletano, os pariter & maxillam morbus quidam horribilis depaſcendo corroderet, nec ſubueniri poſſet eidem aliquo medicinæ remedio: contigit vt propter ipſorum ſanctorum exposcenda merita, Apoſtolorum viſitatis liminibus, de peregrinatione rediens, ſeruo Dei occurreret. Cumq; pre deuotione vellet ipſius oſculari veſtigia, vir humilis hoc non ferens, oſculari volenti pedes, oſculum oris dedit. Dum autem leproſorum ſeruus Franciſcus, mirabili pietate illam plagam horribilẽ ore ſacro contingeret, omni fugato morbo, æger ille ſanitatem recuperauit optatam. Neſcio quod horum magis ſit meritò admirandũ, an humilitatis profunditas in oſculo tam benigno, an virtutis præclaritas in miraculo tam ſtupendo.

Frãciſc⁹ leproſorũ ſeruus, oſculo ſanat morbidum.

Fundatus iam Chriſti humilitate Franciſcus, ad memoriam reducit obedientiam ſibi è Cruce iniunctam de ſancti Damiani eccleſia reparanda, & tanquàm verus obediens Aſſiſium rediit, vt ſaltèm mendicando, voci diuinæ parèret. Depoſitaque omni verecundia, propter amorem pauperis Crucifixi, mendicabat apud eos, inter quos abundare ſolebat, debile corpus, attritum ieiuniis, oneribus lapidum ſuppnendo. Prædicta igitur eccleſia, iuuante ſe Domino, & deuotione ciuium aſſiſtente, refecta, nè poſt laborem corpus torperet ignauia, tranſtulit ſe ad reparandam eccleſiam quandam beati Petri, longiùs a ciuitate diſtantem, ob deuotionẽ ſpecialem, quam ad Apoſtolorum principẽ ſyncerę fidei puritate gerebat. Hac tãdèm eccleſia conſummata, peruenit ad locum, qui Portiuncula dicitur, in quo eccleſia beatiſſimæ Virginis genitricis Dei antiquitùs fabricata extiterat, ſed deſerta tunc à nemine curabatur. Quã cùm vir Dei ſic derelictam conſpiceret, ob deuotionem feruentẽ, quam habebat ad Dominam mundi, cępit illic aſſiduè pro ipſius reparatione morari. Sẽtiens autem, iuxta nomen ipſius eccleſiæ, quo ab antiquo, ſancta Maria de Angelis, vocabatur, Angelicarũ ibi viſitationum frequentiã, pedẽ fixit ibidem propter reuerentiã Angelorũ, amorẽq; præcipuum matris Chriſti. Hunc locũ vir ſanctus amauit prę cęteris mũdi locis. Hic etenim humiliter cępit, hic virtuosè profecit, hic feliciter cõſummauit, hũc in morte fratribus, tãquàm Virgini chariſſimum, commendauit.

Aſſiſij mẽdicat.

Tria tẽpla inſtaurat.

Locũ S. Mariæ de Portiũcula, quantũ amarit.

De hoc frater quidam Deo deuotus ante conuerſionem ſuam, viſionem viderat relatione condignã. Innumeros cernebat homines cæcitate percuſſos, facie in cælum directa, & genibus flexis, in huius eccleſiæ ſtare circuitu, qui omnes protenſis manibus in altum lachrymabiliter clamabant ad Deum, miſericordiam poſtulantes & lumen. Et ecce ingens de cælo ſplendor aduenit, ſe per omnes diffundẽs, qui lumen vnicuique tribuit, & ſalutem deſideratam cõceſſit. Hic eſt locus, in quo fratrum Minorum ordo à ſancto Franciſco per diuinæ reuelationis inſtinctum inchoatus eſt. Diuinæ nanque prouidentiæ nutu, qua Chriſti ſeruus dirigebatur in omnibus,

Viſio cuiuſdã fratris.

bus, tres materiales erexit eccleſias, antequàm ordinem inchoans, Euangelium prædicaret: vt non ſolùm à ſenſibilibus ad intelligibilia, à minoribus ad maiora, ordinato progreſſu conſcenderet: verumetiam vt quid eſſet facturus in poſterum, ſenſibili foris opere myſterialiter præſignaret. Nam inſtár reparatæ triplicis fabricæ ipſius ſancti viri ducatu, ſecundùm datam ab eo formam regulam & doctrinam, Chriſti triformiter renouanda erat Eccleſia, trinaque triumphatura militia ſaluandorum, ſicut & nunc cernimus eſſe completum.

Vt tres fabricas, ità triformi instituto Dei renouanit Eccleſiã.

De inſtitutione Religionis, & approbatione Regulæ. Cap. 3.

Iohan. 1.

IN eccleſia igitur Virginis matris Dei moram faciente ſeruo ipſius Franciſco, & apud eam, quæ concepit Verbum plenum gratiæ & veritatis, continuis inſiſtẽte gemitibus, vt fieri dignaretur aduocata ipſius, meritis matris miſericordiæ concepit ac peperit ſpiritum Euangelicæ veritatis. Dum enim die quodam Miſſam de Apoſtolis deuotus audiret, perlectum eſt Euangelium illud, in quo Chriſtus diſcipulis ad prædicandum mittendis, formam tribuit Euangelicam in viuendo, nè videlicet poſsideant aurum, vel argentum: nec in zonis pecuniam, nec peram in via, nec duas tunicas habeant, nec calceamenta deferant, neque virgam. Quod audiens & intelligens, ac memoriæ commendans Apoſtolicæ paupertatis amicus, indicibili mox perfuſus lætitia: Hoc eſt, inquit, quod cupio, hoc quod totis præcordijs concupiſco. Soluit proindè calceamẽta de pedibus deponit baculum, peram & pecuniã execratur, vnaque contentus tunicula, reiecta corrigia, pro cingulo funem ſumit, omnem ſolicitudinem cordis apponens, qualiter audita perficiat, & Apoſtolicæ rectitudinis regulæ per omnia ſe coaptet. Cœpit ex hoc vir Dei diuino inſtinctu Euangelicæ perfectionis æmulator exiſtere, & ad pœnitentiã cæteros inuitare. Erant autem ipſius eloquia non inania, nec riſu digna, ſed virtute ſpiritusſancti plena, medullas cordis penetrantia, vt in vehementem ſtuporem audiẽtes conuerterent. In omni prædicatione ſua pacem annuncians, dicendo: Dominus det vobis pacem, populum in ſermonis exordio ſalutabat. Hanc quippè ſalutationem, Domino reuelante, didicerat, ſicut ipſe poſtmodùm teſtabatur. Vndè factum eſt, vt iuxta ſermonem propheticum, & ipſe prophetarum ſpiritu afflatus, annunciaret pacem, prædicaret ſalutem, ac ſalutaribus monitis fœderaret plurimos veræ paci, qui diſcordes à Chriſto priùs, extiterant à ſalute longinqui.

Matt. 10

Admirabile ſtudium paupertatis.

Eſa. 52.

Multos ad Dominum conuertit.

Innoteſcente itaque apud multos viri Dei, tã doctrinæ ſimplicis veritate, quàm vitæ, cœperunt ipſius exemplo viri quidam ad pœnitentiam animari, & eidem reiectis omnibus, habitu vitaque coniungi. Quorum primus extitit vir venerabilis Bernardus, qui vocationis diuinæ particeps factus, patris beati primogenitus eſſe promeruit, tam prioritate tẽporis, quam priuilegio ſanctitatis. Hic enim ſerui Chriſti paupertate comperta, ipſius exemplo diſponens perfectè contemnere mũdum, ab eodem qualiter id perficeret, conſilium requiſiuit. Quo audito, Dei famulus pro propriæ prolis concepto ſancti ſpiritùs cõſolatione repletus: A Deo eſt, inquit, hoc conſilium requirendum. Intrauerunt proindè eccleſiam ſancti Nicolai, manè iam facto: & oratione præmiſſa, cultor Trinitatis Franciſcus ter Euangeliorũ librum aperuit, trino expoſcens à Deo teſtimonio ſanctum Bernardi propoſitum cõfirmari. In prima libri apertione illud occurrit: Si vis perfectus eſſe, vade, & vende oĩa quæ habes, & da pauperibus. In ſecunda: Nihil tuleritis in via. In tertia verò: Qui vult venire poſt me, abneget ſemetipſum, & tollat crucem ſuã, & ſequatur me. Hæc eſt, ait vir ſanctus, vita & regula noſtra, omniumque, qui noſtræ voluerint ſocietati coniungi. Vade igitur, ſi vis perfectus eſſe, & perfice quę audiſti. Non multò poſt vocatis eodem ſpiritu quinque viris, filiorum Franciſci ſenarius numerus cõpletus eſt: inter quos tertium ſortitus eſt locum ſanctus pater Aegidius, vir vtiquè Deo plenus, & celebri memoria dignus. Hic etenim poſtmodùm virtutũ ſublimium exercitatione pręclaros, ſicut famulus Domini de ſeipſo ꝑdixit, quanquàm eſſet idiota & ſimplex, ad excelſæ contemplationis ſublimatus eſt verticem. Nam per multa curricula temporum ſursùm actionibus inceſſanter intẽtos, adeò crebris in Deũ rapiebat exceſsibus: quẽadmodùm & egoipſe oculata fide cõſpexi: vt magis cẽſeret inter hoĩes vitã Angelicã agere, q̃ humanã.

Bernard⁹ primus eius ſocius

Matt. 19

Luc. 9.

Ibidem.

S. Aegidius, tertius S. Frãciſci ſocius.

Illo quoquè tẽpore cuidã ſacerdoti ciuitatis Aſsiſij, nomine Syluestro, honeſtæ conuerſationis viro, quædã à Domino fuit oſtẽſa viſio nõ tacenda. Cùm enim modum & viam Franciſci, fratrumque ſuorũ humanu ſpiritu abhorreret, nè periclitaretur pro temeritate iudicij, reſpectu fuit ſupernæ gratiæ viſitatus. Videbat nãq; in ſomnis totã Aſsiſij ciuitatem à dracone magno circundari, præ cuius magnitudine nimia, tota regio videbatur exterminio ſubiacere. Cõtuebatur poſt hoc Crucem quandam auream, ex ore procedentem Franciſci, cuius ſummitas cælos tangebat, cuiusque brachia protenſa in latũ, vſq; ad mundi fines videbantur extendi. Ad cuius etiam adſpectum præfulgidum, draco ille teter & horridus penitùs fugabatur. Hoc dum ſibi tertiò monſtraretur, diuinum æſtimãs eſſe oraculũ, viro Dei & fratribus ſuis per ordinẽ enarrauit, ac non multo pòſt tẽpore mundũ relinquens, veſtigijs Chriſti ſic perfectè adhæſit, ꝙ vita ipſius in ordine authẽticã reddit eã, quã in ſeculo habuerat, viſionẽ. Ex huius viſionis auditu vir Dei non in gloria eſt elatus humana, ſed bonitatẽ Dei in ſuis beneficijs recognoſcẽs, fortiùs animatus eſt ad hoſtis antiqui fugandam verſutiã, & Crucis Chriſti gloriam prædicandam.

Viſio Syluestri ſacerdotis.

Perfecta eius conuerſio.

Quædã aũt die dũ in quodã ſolitario loco annos ſuos in amaritudine recogitans deploraret, ſancti ſpiritus in eum ſuperueniẽte lætitia, certificatus eſt de remiſsione plenaria oĩum delictorũ. Raptus deindè ſupra ſe, ac in quoddã mirandũ lumẽ totus abſorptus, dilatato mentis ſinu, q̃ circa ſe & filios ſuos futura erãt, lucolẽter adſpexit. Poſt hoc reuerſus ad fratres: Confortamini, ait, chariſsimi, & gaudete in Domino: nec quia pauci eſtis, efficiamini triſtes, neque uos terreat mea vel veſtra ſimplicitas: qm̃ ſicut mihi à Domino in veritate oſtenſum eſt, in magnã multitudinẽ faciet nos Deus creſcere, ſuæque benedictionis gratia multipliciter dilatabit. Eodẽ quoq; tẽpore, quodam alio bono viro religionem intrante, ad ſeptenariũ numerũ viri Dei ſoboles benedicta peruenit. Tũc pius pater oẽs ad ſe filios cõuocauit, & plura eis de regno Dei, de contẽptu mũdi, de abnegatione propriæ volũtatis, corporisq; caſtigatione pronũciãs, ꝓpoſitũ ſuũ de mittẽdo illos in quatuor partes orbis aperuit. Iã n. ſterilis & paupercula ſimplicitas ſancti patris pepererat ſeptẽ, & deſiderabat vniuerſitatẽ fideliũ ad pœnitẽtiæ lamẽta vocatã, Chriſto Domino parturire. Ite, inquit dulcis pater ad filios, annũciãtes hominibus pacẽ: ꝑdicate pœnitẽtiã i remiſsionẽ peccatorũ. Eſtote in tribulationibus patiẽtes, in orõnibus vigiles, i laboribus ſtrenui, i ſermonib⁹ modeſti, i morib. graues, & i bñficijs

Rapitur extra ſe S. Franciſcus.

Mittit fratres ſuos. vt prædicent.

grati, quia pro his omnibus regnum vobis præparatur æternum. At illi coram ſeruo Dei humiliter ſe proſternentes in terram, cum gaudio ſpiritus ſuſcipiebant obedientiæ ſanctæ mandatum. Ipſe verò dicebat vnicuique ſingulatim: Iacta cogitatum tuum in Domino, & ipſe te enutriet. Hoc verbum dicere ſolitus erat, quotieſcunquè fratrem aliquem ad obedientiam dirigebat. Tunc & ipſe ſciens ſe datũ alijs in exemplum, vt priùs faceret, quàm doceret, cum vno ſociorum versùs vnam orbis partem perrexit, reliquis ſex ad modum Crucis, tribus alijs mũdi partibus deputatis. Modico autem elapſo pòſt tẽpore, benignus pater charæ prolis exoptans præſentiam, cùm in vnum eos per ſe conuocare non poſſet, per eum orabat hoc fieri, qui diſperſiones congregat Iſraelis. Sicque factum eſt, vt abſque humana vocatione omnes ex inſperatò poſt modicum temporis, inata eius deſiderium diuina operante clementia, non ſine ipſorum admiratione pariter conuenirẽt. Illis quoquè diebus, quatuor ſibi adhærentibus viris honeſtis, ad duodenarium numerum excreuerunt.

Pſal. 54. *Pſal. 146*

Cõſcribit Regulã.

Cernens autem famulus Chriſti paulatim accreſcere numerũ fratrum, ſcripſit ſibi & fratribus ſuis ſimplicibus verbis formulam vitæ, in qua ſancti Euãgelij obſeruantia pro fundamento indiſſolubili collocata, pauca quædam alia inſeruit, quæ ad vniformem viuendi modum neceſſaria videbantur. Deſiderans autem per ſummum Pontificem approbari quæ ſcripſerat, diſpoſuit cum illo ſimplicium cœtu Apoſtolicæ Sedis adire præſentiam, de ſola confiſus directione diuina. Cuius deſiderium Deus ex alto reſpiciens, ſociorum animos, ſimplicitatis ſuæ cõſideratione perterritos, oſtenſa viro Dei viſione huiuſmodi, confortauit: Videbatur ſiquidem ei, quòd per quandam viam incederet, iuxta quam ſtabat arbor celſitudinis magnæ. Ad quam cùm appropinquaſſet, & ſub ea ſtans, ipſius altitudinem miraretur, ſubitò tantùm diuina virtute leuabatur in alto, vt cacumen cõtingeret arboris, eiusque ſumma facilimè curuaret ad ima. Huius viſionis præſagium vir Deo plenus intelligens referri ad cõdeſcenſionem Apoſtolicæ dignitatis, exhilaratus eſt ſpiritu: fratribusq; ſuis in Domino confortatis, iter cum eis aggreſſus eſt. Cùm autem ad Romanam curiam perueniſſet, & adduceretur ante conſpectum ſummi Pontificis; eſſetque Chriſti Vicarius in palatio Lateranenſi in loco, qui dicitur Speculum, deambulans, altis occupatus meditationibus, Chriſti famulum tanquàm ignotum, repulit indignanter. Quo humiliter foràs egreſſo, ſequenti nocte huiuſmodi reuelatio facta eſt à Deo ipſi ſummo Pontifici. Videbat nanq; inter pedes ſuos palmam paulatim ſuccreſcere, & in arborem pulcherrimam eleuari. Et eo mirante, quid hęc viſio vellet oſtendere, diuina lux impreſsit mẽti ipſius Chriſti Vicarij, quòd hæc palma illum pauperẽ, quem in pręcedenti die repulerat, deſignabat. Et manè ſequenti mandauit per ſuos famulos per Vrbem dictum pauperem quæri. Quem inuentum iuxta Lateranum in hoſpitali ſancti Antonij, ante conſpectũ ſuum celeriter iuſsit adduci. Cumque introductus eſſet ante conſpectum ſummi Pontificis, expoſuit ſuum propoſitum, petens humiliter & inſtanter, ſupradictam ſibi viuendi regulam approbari. Videns autem Chriſti Vicarius Dominus Innocentius Tertius, vir vtiquè ſapientia clarus, admirandam in viro Dei ſimplicis animi puritatem, propoſiti conſtãtiam, ignitumque voluntatis ſanctæ feruorem, Chriſti pauperem mentis amore complectens, inclinatus eſt animo, vt pium ſupplicanti præberet aſſenſum. Diſtulit tñ perficere, qđ Chriſti poſtulabat pauperculus, pro eo ꝙ aliquibus de Cardinalibus nouũ aliquid, & ſupra vires humanas arduum videretur.

Viſio eius.

It Romã pro confirmatione ſuæ Regulæ.

Viſio Innocentij III. Pontificis.

A ſummo Pontifice petit cõfirmationem Regulæ.

Differt eã cõfirmarẽ Pontifex

Aderat aũt inter Cardinales vir venerãdus Dominus Iohannes de S. Paulo, Epiſcopus Sabinẽſis, oĩs ſanctitatis amator, & adiutor pauperũ Chriſti: Qui diuino ſpiritu inflammatus, ſummo Pontifici dixit, & fratribus ſuis: Si petitionẽ pauperis tanquàm nimìs arduam nouamque refellimus, cùm petat confirmari ſibi formam Euangelicæ vitæ, cauendum eſt nobis, nè in Chriſti Euangelium offendamus. Nã ſi quis intrà Euangelicæ perfectionis obſeruãtiam & votum ipſius dicat contineri aliquid nouum, aut irrationabile vel impoſsibile ad obſeruãdum, contra Chriſtum Euangelij authorẽ blaſphemare conuincitur. Quibus propoſitis, ſucceſſor Apoſtoli Petri conuerſus ad pauperem Chriſti, dixit: Ora fili ad Chriſtum, vt ſuam nobis per te voluntatem oſtendat, qua certiùs cognita, tuis pijs deſiderijs ſecurius annuamus. Omnipotentis autem Dei famulus totum ſe conferens ad orandum, precibus deuotis obtinuit, & quòd exteriùs ipſe proferret, & quid interiùs Papa ſentiret. Nam cùm parabolam de diuite Rege cũ muliere formoſa & paupere cõtrahẽte gratáter, & de prole ſuſcepta proferẽte generãtis Regis imaginẽ, ac per hoc educãda de mẽſa ipſius, ſicut à Deo acceperat, retuliſſet, ex illius interpretatione ſubiunxit: Non eſt formidandũ, ꝙ fame pereant æterni Regis filij & hæredes, qui ad imaginem Regis Chriſti per ſpiritusſancti virtutem de paupere matre nati, & ipſi per ſpiritũ paupertatis ſunt in religione paupercula generandi. Si enim Rex cælorum imitatoribus ſuis regnum promittit æternum, quãto magis illa ſubminiſtrabit, quæ cõiter largitur bonis & malis? Hãc ergò parabolã, & intellectum ipſius, Chriſti Vicarius cùm diligẽter audiſſet, miratus eſt valdè, & indubitanter Chriſtum loquutum in homine recognouit. Sed & viſionẽ, quã tunc tẽporis è cælo perceperat, in hoc viro fore complendã, ſpiritu diuino ſuggerente, firmauit. Videbat nanque in ſomnis, vt retulit, Lateranenſem baſilicã fore proximã iã ruinæ, quam quidã bõ pauperculus, modicus & deſpectus, proprio dorſo ſubmiſſo, nè caderet, ſuſtẽtabat. Verè, inquit, hic eſt ille, qui opere & doctrina Chriſti ſuſtẽtabit Eccleſiã. Indè præcipua deuotione repletus, petitioni eius ſe per oĩa inclinauit, ac Chriſti famulum ſpiritali ſemper amore dilexit. Proindè poſtulata conceſsit, & adhuc concedere plura promiſit. Approbauit regulam, dedit de pœnitentia prædicanda mandatũ, & laicis fratribus omnibus, qui ſeruum Dei fuerant comitati, fecit coronas paruulas fieri, vt verbum Dei liberè prædicarent.

Comiter ei reſpondet. Pontifex.

Proponit. Põtifici parabolam.

Viſio Pontificis.

Pontifex eius Regulam approbat.

De profectu Ordinis ſub manu ipſius, & confirmatione Regulæ priùs approbatæ. Cap. 4.

FRetus exindè Franciſcus ſuperna gratia, & authoritate Papali, cum fiducia multa versùs Vallem Spoletanã iter arripuit, vt Euangeliũ Chri faceret, & doceret. Dũ aũt in via conferret cum ſocijs, qualiter regulã, quã ſuſceperant, ſyncerè ſeruarent: qualiter in oĩ ſanctitate & iuſtitia corã Deo incederent, qualiter in ſeipſis proficerent, & eſſent alijs in exẽplũ, diutiùs collatione protracta, hora pertrãſijt. Et cùm iam laſſati eſſent ex diuturnitate laboris, eſurientes in quodã loco ſolitudinis ſubſtiterunt. Sanè cùm oĩs via deeſſet, qua poſſent ſibi de victu neceſſario prouidere, ſtatìm affuit prouidentia Dei. Nã ſubitò apparuit homo afferens panem in manu, quem pauperculis Chriſti dedit, ſubitoque diſparuit, incognitus vñ venerit, aut quò iret. Cognoſcẽtes aũt per hoc paupes fratres ſupernũ ſibi ĩ comitatu viri Dei

Panis eis & ſocijs diuinitus præbetur

adeſſe

adeſſe præſidium, magìs dono liberalitatis diuinæ, quàm cibo carnis propriæ, ſunt refecti. Inſupèr diuina conſolatione repleti, ſtatuerunt firmiter, & irreuocabiliter confirmauerunt, nullius inediæ aut tribulationis impulſu, à ſanctæ paupertatis reſilire promiſſo. Exindè in vallem Spoletanam cũ ſancto propoſito redeuntes, tractare cœperunt, vtrùm inter homines conuerſari deberent, an ad loca ſolitaria ſe cõferre. Sed Chriſti ſeruus Franciſcus non de ſua vel ſuorum confidens induſtria, per orationis inſtantiam diuinæ ſuper hoc voluntatis beneplacitum requiſiuit. Supernæ igitur reuelationis illuſtratus oraculo, intellexit ſe ad hoc miſſum à Domino, vt Chriſto lucraretur animas, quas diabolus conabatur auferre. Ideoque magìs omnibus, quàm ſibi ſoli, viuere prælegit, illius prouocatus exemplo, qui vnus pro omnibus mori dignatus eſt. Recollegit itaque ſe vir Dei cum cæteris ſocijs in quodam tugurio derelicto iuxta ciuitatem Aſſiſij, in quo ſecundum ſanctæ paupertatis formam in labore multo & inopia victitabant, magìs lachrymarum, quàm deliciarum panibus refici ſatagentes. Vacabant enim ibidèm diuinis precibus inceſſanter, mentaliter potiùs quàm vocaliter, ſtudio intendentes orationis deuotæ, pro eo quòd nondùm Eccleſiaſticos libros habebant, in quibus poſſent horas Canonicas decantare: Loco tamen illorum, librum Crucis Chriſti continuatis aſpectibus diebus ac noctibus reuoluebant, exemplo patris & eloquio eruditi, qui iugiter faciebat eis de Cruce Chriſti ſermonem. Rogantibus autem fratribus, vt eos doceret orare, dixit: Cùm orabitis, dicite: Pater noſter: Et, Adoramus te Chriſte ad omnes eccleſias tuas, quæ ſunt in toto mundo, & benedicimus tibi, quia per Crucem tuam ſanctam redemiſti mundum. Docuit inſupèr eos Dominum laudare in omnibus & ex omnibus creaturis: honorare præcipua reuerentia ſacerdotes: fidei quoque veritatem, ſecundum quod ſancta Romana tenet & docet Eccleſia, & firmiter credere, & ſimpliciter confiteri. Seruabant illi patris ſancti documenta per omnia, & ad omnes eccleſias & Cruces, quas è longinquo videre poterant, iuxta datam ſibi formam orantes, ſe humiliter proſternebant.

Redeũt in vallẽ Spoletanam.

Habitãt in quodã tugurio, & viuunt ſanctiſſimè.

Docet fratres orare.

Quæ fides tenenda.

5 Contrahentibus autem fratribus morã in loco præfato, vir ſanctus die quadam ſabbati ciuitatem Aſſiſij intrauit, prædicaturus manè diei Dominicæ, vt moris erat, in eccleſia cathedrali. Cumq; in quodam tugurio, ſito in horto Canonicorum, vir Deo deuotus in oratione Dei more ſolito pernoctaret abſentatus à filijs, ecce ferè media noctis hora, quibuſdam perſeuerantibus in orando, currus igneus mirandi ſplendoris per oſtium domùs intrãs, huc atque illuc per domicilium tertiò ſe conuertit, ſuper quem globus lucidus reſidebat, qui ſolis habens aſpectum, noctem clarere fecit. Obſtupefacti ſunt vigilantes, excitati ſimul & exterriti dormientes; & non minùs ſenſerunt cordis claritatem, quàm corporis; dũ ex virtute mirãdi luminis, alterius alteri conſcientia nuda fuit. Intellexerũt nanque concorditer oẽs, videntibus inuicem vniuerſis in cordibus ſingulorũ, ſanctũ patrẽ abſentẽ corpore, præſentem ſpiritu, tali transfiguratum effigie, ſupernis irradiatum fulgoribus, & ardoribus inflammatũ ſupernaturali virtute in curru ſplẽdente, ſimul & igneo, ſibi demonſtrari à Domino, vt tanquam veri Iſraelitæ poſt illum incederent, qui virorum ſpiritualium, vt alter Elias, factus fuerat à Deo currus & auriga. Credendum ſanè, quòd ille horum ſimpliciũ aperuit oculos ad preces Franciſci, vt viderent magnalia Dei, qui oculos quondam aperuerat pueri, ad videndum montẽ plenũ equorum & igneorum curruũ in circuitu Eliſei. Regreſſus autem vir ſanctus ad fratres, cœpit cõſcientiarũ ipſorum ſecreta rimari, conſortare ipſos de viſione illa mirabili, & de profectu ordinis multa futura prædicere. Cumque patefaceret plurima, quæ ſenſum tranſcendebant humanum, verè cognouerunt fratres, ſuper ſeruum ſuum Franciſcum ſpiritum Domini in tanta plenitudine quieuiſſe, quòd poſt ipſius doctrinam & vitam, erat eis proficiſci tutiſſimum.

Viſio fratrum.

4. Reg. 4.

4. Reg. 6.

Multa de profectu ordinis fratribus prædicit.

Poſt hæc puſilli gregis paſtor Franciſcus, ad ſanctã Mariã de Portiuncula duodenarium illũ fratrũ numerũ, ſuperna gratia præeũte, deduxit, vt vbi meritis matris Domini Minorum ſumpſerat ordo initiũ, ipſius illic ſuſciperet auxilijs incrementum. Ibi quoquè factus Euangelicus præco, ciuitates circuibat & caſtra, non in doctis humanæ ſapiẽtiæ verbis, ſed in virtute ſpiritùs annuncians regnũ Dei. Videbatur intuentibus homo alterius ſeculi, quippè qui mente ac facie in cælum ſemper intentus, oẽs ſurſùm trahere conaretur. Cœpit ex hoc Chriſti vinea germinare germẽ odoris Domini, & productis ex ſe floribus ſuauitatis, honoris & honeſtatis vberes fructus afferre. Nam prædicationis ipſius feruore ſuccenſi quàm plurimi, ſecundùm formam à Dei viro acceptã, nouis ſe pœnitentiæ legibus vinciebãt: quorum viuẽdi modum, idẽ Chriſti famulus ordinẽ fratrum de pœnitentia, nominari decreuit. Nimirùm ſicut in cælum tendentibus, pœnitentiæ viã oĩbus conſtat eſſe communẽ: ſic & hic ſtatus clericos & laicos, virgines & coniugatos in vtroque ſexu admittens, quanti ſit apud Deum meriti, ex pluribus per aliquos ipſorum patratis miraculis innoteſcit. Conuertebantur etiam virgines ad perpetuum cælibatum: inter quas virgo Deo chariſsima Clara, ipſarum plantula prima, tanquam flos vernans & cãdidus, odorem dedit, & tanquàm ſtella præfulgida radiauit. Hæc nũc glorificata in cælis, ab Eccleſia dignè veneratur in terris, quæ filia fuit in Chrĩo ſancti patris Franciſci pauperculi, & mater pauperũ dominarũ.

Deducit eos ad S. Mariã de Portiũcula.

Multi eius prædicatione conuertũtur.

S. Clara Vita, eſt To. 4. 12 Auguſti.

Multi etiam non ſolùm deuotione cõpuncti, ſed & perfectionis Chriſti deſiderio inflammati, oĩ mundanorũ vanitate contempta, Franciſci veſtigia ſequebantur. Qui quotidianis ſuccreſcentes profectibus, vſque ad fines orbis terræ celeriter peruenerunt. Faciebat nanque ſancta paupertas, quam ſolam deferebant pro ſumptibus, ipſos ad omnem obedientiã promptos, robuſtos ad labores, & ad itinera expeditos. Et quia nihil terrenum habebant, nihil amabant, nihilque timebãt amittere: ſecuri erãt vbiquè, nullo pauore ſuſpẽſi, nulla cura diſtracti, tanquàm qui abſq; mẽtis turbatione viuebãt, & ſine ſolicitudine diẽ craſtinũ, & ſerotinũ hoſpitium expectabãt. Multa quidẽ eis in diuerſis partibus orbis inſerebantur conuicia, tanquàm perſonis deſpicabilibus & ignotis: verùm amor Euãgelij Chriſti adeò ipſos patiẽtes effecerat, vt quærerẽt potiùs ibi eſſe, vbi perſequutionẽ paterẽtur in corpore, quàm vbi, cognita ſanctitate ipſorum, mundano poſſent gloriari fauore. Ipſa quoquè rerum penuria, ſuperabundans eis videbatur vbertas, dum iuxta conſilium ſapientis, pro magno ipſis minimum complacebat.

Multa conuicia ſãctis fratribus illata patiẽtiſſimè feruntur ab eis.

Sanè cùm ad infideliũ partes aliqui ex fratribus perueniſſent, cõtigit vt quidã Saracenus pietate cõmotus, pecuniã eis offerret pro neceſſario victu. Illis aũt recuſantibus accipere, admiratus eſt hõ, cernẽs quòd inopes eſſent. Intellecto tãdem, quòd pauperes effecti amore Dei, pecuniã poſsidere nolebãt, tãta eſt eis affectione cõiũctus, vt offerret ſe ad miniſtrãdũ oĩa neceſſaria, quandiù facultatũ ſibi aliquid ſupereſſet

Saracenus cõmuſtã erga fratres humanitas.

reſſet

greſſet. O inæſtimabilis precioſitas paupertatis, cuius miranda uirtute mens feritatis barbaricę in tantam miſerationis eſt immutata dulcedinem. Horrendum eſt proindè ac nefarium ſcelus, ut hanc margaritam nobilem vir Chriſtianus conculcet, quam tanta ueneratione extulit Saracenus.

Eo tempore religioſus quidam de ordine Cruciferorum, Moricus nomine, in hoſpitali quodam prope Aſiſium lãguore tam graui, tamque prolixo laborans, ut iam morti foret adiudicatus à medicis, uiro Dei ſupplex factus, per nuncium poſtulabat inſtanter, ut pro ſe ad Dominum intercedere dignaretur. Cui beatus pater benignè aſſentiens, oratione præmiſſa, panis micas accepit, & cum oleo accepto de lampade, quæ coram Virginis ardebat altari, commiſcens, quaſi quoddam electuarium per manus fratrum infirmanti tranſmiſit, dicens: Medicinam hanc fratri noſtro deferte Morico, qua ipſum Chriſti uirtus non ſolùm plenæ ſanitati reſtituet, uerũetiam robuſtũ bellatorem effectum, aciei noſtræ perſeueranter adiunget. Statim autem vt antidotum illud, ſancti ſpiritus adinuentione confectum, æger homo guſtauit, ſanus exurgens, tantum mentis & corporis à Deo uigorem obtinuit, ut paulopóſt viri ſancti religionem ingreſſus, & unica tantùm operiretur tunicula, ſub qua longo tẽpore loricam portabat ad carnem, & crudis duntaxàt cibarijs, herbis, uel leguminibus, fructibusque contentus, per plura temporũ luſtra nec panem guſtaret, nec vinum, fortis tamen & incolumis perſeuerans.

Sanat Moricũ, quẽ medici deſperauerant.

Eius Morici mira abſtinentia.

Creſcentibus quoquè virtutum meritis in paruulis Chriſti, odor opinionis bonę circunquaquè diffuſus, ad præſentiam ſancti patris videndam, plurimos è diuerſis mũdi partibus attrahebat. Inter quos quidam ſecularium cantionum curioſus inuentor, qui ab Imperatore fuerat coronatus, & indè rex verſuũ dictus, virũ Dei contẽptorem mundialium adire propoſuit. Cumque ad caſtrum S. Seuerini eum prædicantem reperiſſet in monaſterio quodã, facta manu Domini ſuper ſe, uidit eundem Crucis Chriſti prædicatorem Franciſcum, duobus tranſuerſis enſibus, valdè fulgentibus, in modum Crucis ſignatum, quorum unus à capite ad pedes, alius à manu in manum per pectus tranſuerſaliter tendebatur. Non nouerat facie ſeruum Chriſti: ſed tanto monſtratũ miraculo, mox agnouit. Subitò ſtupefactus ad uiſum, incipit meliora proponere. Tandemque verborum ipſius compunctus uirtute, tanquàm ſi eſſet gladio ſpiritus ex ore procedente tranſfixus, ſecularibus pompis omninò contemptis, beato patri profeſſione cohæſit. Propter quod uidens ipſum uir ſanctus ab inquietudine ſeculi ad Chriſti pacem perfectè conuerſum, fratrem Pacificum appellauit. Hic poſtmodùm in omni ſanctitate proficiens, antequàm fieret miniſter in Francia, (ſiquidem primus ibidèm miniſterii geſſit officium) meruit iteratò magnum Thau in frõte Franciſci uidere: quod colorum varietate diſtinctum, faciẽ ipſius miro uenuſtabat ornatu. Hoc quippè ſignum uir ſanctus magno venerabatur affectu, frequenti commendabat eloquio, & in eis, quas dirigebat, literulis manu propria ſubſcribebat, tãquàm ſi omne ipſius ſtudium foret ſignare Thau, iuxta dictum propheticum, ſuper frontes virorũ gementiũ & dolentiũ, ad Chriſtũ Ieſũ veraciter conuerſorum.

Viſio cuiuſdam.

Is ex uiſione compũctus fit monach⁹.

Signum Crucis vir Dei plurimũ venerat.

Ezec. 9.

Proceſſu quoquè temporis multiplicatis iam fratribus, cœpit eos paſtor ſolicitus in loco S. Mariæ de Portiuncula, ad generale Capitulum conuocare: ut in funiculo diſtributionis diuinæ, in terra paupertatis eorum vnicuique tribueret obediẽtię portionem. Vbi licèt omnium neceſſariorum eſſet penuria, fratrumque multitudo ultra quinque millia cõueniret aliquandò, diuina tamen opitulante clementia, & uictùs ſufficientia ſuberat, & ſalus comitabatur corpora, & ſpiritualis iucunditas affluebat. Capitulis verò Prouincialibus quia corporalem præſentiam exhibere non poterat, per ſolicitam curam regiminis, inſtantiam precis & efficaciam benedictionis, ſpiritu præſens erat, quamuis aliquãdò, mira Dei faciente virtute, viſibiliter appareret. Dum enim egregius prædicator, qui & nunc Chriſti præclarus confeſſor Antonius, de titulo Crucis, Ieſus Nazarenus Rex Iudæorum, in Arelatenſi Capitulo fratribus prædicaret, quidam frater probatæ virtutis, Monaldus nomine, ad oſtium Capituli diuina commonitione reſpiciens, vidit corporeis oculis beatũ Franciſcum in aere ſubleuatum, extenſis uelut in Cruce manibus benedicentem fratres. Tanta uerò & tam inſolita fratres omnes conſolatione ſpiritus repletos ſe fuiſſe ſenſerunt, ut de vera ſancti patris præſentia, certum eis intrà ſe ſpiritus teſtimonium perhiberet: licèt poſtmodùm id non ſolùm per euidentia ſigna, uerùm etiam per eiuſdem ſancti patris verba, exteriori fuerit atteſtatione compertum. Credendum ſanè, quòd omnipotentis Dei virtus, quæ Ambroſium pium & ſacrum Antiſtitem tumulationi glorioſi conceſſit intereſſe Martini, ut pium Pontificem pio veneraretur officio, etiam ſeruum ſuum Franciſcum prædicationi præſentauit veracis ſui pręconis Antonii, ut approbaret ueritatis eloquia, præcipuè Crucis Chriſti, cuius erat baiulus & miniſter.

5000 fratrum.

Huius Antonij à Padua vita, eſt Tom. 3. Iunij 13.

S. Bonauẽtura teſtimoniũ de præſentia Ambroſij ĩ exequijs S. Martini.

Cùm autem dilatato iam ordine, uiuendi formã per dominum Innocentium approbatam, diſponeret per ſucceſſorem ipſius Honorium, in perpetuum facere roborari, huiuſmodi fuit à Deo reuelatione commonitus: Videbatur quidem ſibi de terra micas panum ſubtiliſſimas collegiſſe, multiſque famelicis fratribus ipſum circunſtantibus debere tribuere. Cũque micas iam tenues diſtribuere formidaret, nè fortè inter manus exciderent, uox ei deſupèr ait: Franciſce, unam de micis omnibus hoſtiam facito, & manducare uolentibus tribue. Quo id agente, quicunque illud non deuotè recipiebant, aut receptum contemnebant donum, mox lepra infecti, notabiles apparebant. Recitat manè uir ſanctus hæc omnia ſociis, dolens ſe non percipere myſterium uiſionis. Sequenti verò die, cùm vigil in oratione perſiſteret, huiuſmodi uocem de cælo delapſam audiuit: Franciſce, micæ præteritæ noctis, verba Euangelica ſunt: hoſtia, regula: lepra, iniquitas. Volens igitur cõfirmandam regulam, ex verborum Euangelii aggregatione profuſiùs traditam, ad compendioſiorem formam, iuxta quod dictabat uiſio monſtrata, redigere, in montem quendam cum duobus ſociis, ſpiritu ſancto ducente, conſcendit, vbi pane tantùm cõtentus & aqua, ieiunans conſcribi eam fecit, ſecundùm quod oranti ſibi diuinus ſpiritus ſuggerebat. Quam cùm de monte deſcendens ſeruandam ſuo Vicario commiſiſſet, & ille, paucis elapſis diebus, aſſereret per incuriam perditam, iteratò ſanctus vir ad locum ſolitudinis rediit, eamque inſtàr prioris, ac ſi ex ore Dei verba ſuſciperet, ilicò reparauit, & per ſupradictum dominum Papam Honorium, octauo Pontificatus illius anno, ſicut optauerat, obtinuit cõfirmari. Ad cuius obſeruantiam fratres feruenter inducens, dicebat, ſe nihil ibi poſuiſſe ſecundùm induſtriam propriam, ſed omnia ſic ſcribi feciſſe, ſicut ſibi fuerant diuinitùs reuelata. Quod ut certiùs conſtaret teſtimonio Dei, paucis admodùm euolutis diebus, impreſſa ſunt ei ſtigmata Dñi Ieſu digito Dei viui, tãquàm bulla ſũmi Põtificis Chriſti,

Viſio S. Frãciſci.

Viſionis expoſitio.

Miro modo Regulã ſuã ſcribus cõprahenſus.

S. Frãciſci ſtigmata, ſuam regulã cõfirmant.

ad

ad confirmationem omnimodam regulæ, & commendationem authoris: ſicut poſt ſuarum enarrationem virtutum, ſuo loco inferiùs deſcribetur.

De auſteritate vitæ; & quomodò creaturæ præbebant ei ſolatium. Cap. 5.

CVm igitur cerneret vir Dei Franciſcus, ſuo exemplo ad Crucem Chriſti baiulandam, feruenti ſpiritu plurimos animari, animabatur & ipſe, tanquàm bonus dux exercitus Chriſti, ad palmam victoriæ per culmen inuictæ peruenire virtutis. Attendens enim illud Apoſtoli verbum: Qui autem ſunt Chriſti, carnem ſuam crucifixerũt cum vitijs & concupiſcentijs: vt Crucis armaturam ſuo ferret in corpore, tanta diſciplinæ rigiditate ſenſuales appetitus arcebat, vt via neceſſaria ſumeret ſuſtentationi naturæ. Difficile nanque fore dicebat, neceſſitati corporis ſatisfacere, & pronitati ſenſuum nõ parère. Propter quod cocta cibaria ſanitatis tempore vix admittebat, & rarò admiſſa verò, aut conficiebat cinere, aut condimenti ſaporẽ admiatione aquæ vt plurimùm reddebat inſipidum. De potu quid dicam, cùm & de aqua frigida, dum ſitis æſtuaret ardore, vix ad ſufficientiam biberet? Modos adinueniebat abſtinentiæ potioris, & quotidiè exercitatione creſcebat: licetq; tam perfectionis culmen attingeret, tanquàm incipiens ſemper aliquid innouabat, afflictionibus carnis puniendo libidinem. Egrediens tamen exteriùs propter verbum Euangelij, conformabat ſe ſuſcipientibus ipſum in qualitate ciborum: cùm tamen ad interiora regreſſus, diſtrictè ſeruaret rigidam abſtinentię parcitatẽ. Sicque ſeipsũ auſterum ſibi, humanum proximo ſubiectum Euangelio Chriſti per omnia reddens, non ſolum abſtinẽdo, verumetiam manducando præbebat ædificationis exemplum. Nuda humus, ut frequentiùs, lectus erat laſſato corpuſculo: & ſæpiùs, ſedens, ligno vel lapide ad caput poſito, dormiebat: vnica paupere cõtectus tunicula, in nuditate Dño ſeruiebat & frigore.

Gal. 5.

Duriſſimè caſtigat corpᵘ ſuum.

Auſterᵘ ſibi eſt, ſed humanus proximo.

Nuda cubat humo

Interrogatus aliquandò, quomodò veſtitu tam tenui ſe poſſet ab hyemalis algoris aſperitate tueri? in ſpiritus feruore reſpondit: Si ſupernæ patriæ flãma per deſiderium contegeremur interiùs, frigus iſtud exterius facilè portaremus. Veſtis horrebat mollitiem, aſperitatem amabat, aſſerẽs propter hoc Iohannem Baptiſtam ore diuino fuiſſe laudatum. Si quandò verò in data ſibi tunica lenitatem ſentiret, chordulis eam contexebat interiùs: quia non in caſulis pauperum, ſed in palatiis principum, iuxta veritatis verbum, veſtimentorum dicebat requirendã eſſe mollitiem. Experientia enim certa didicerat, dæmones aſperitate terreri, delicioſis autem & mollibus veſtibus ad tentandum fortius animari. Vndè cùm nocte quadam propter infirmitatem capitis & oculorum, præter ſolitũ morem ceruical de pluma poſitum habere ad caput, dæmon in illud ingreſſus, ipſum vſque ad horam matutinalem inquietatum, multimodè a ſanctæ orationis ſtudio perturbauit, donec vocato ſocio puluinar cum dæmonio fecit extra cellulam longiùs exportari. Egreſſus autem cum puluinari frater de cella, membrorum uires amiſit & vſum, quouſquè ad vocem ſancti patris, hoc cognoſcentis in ſpiritum, uigor priſtinus cordis & corporis ſibi fuit plenariè reſtitutus.

Mat. 11.

Aſpera & lectũ ueſte.

Rigidus in diſciplina, ſuper cuſtodiam ſuam ſtabat, curam permaximam gerens de utriuſque hominis puritate ſeruanda. Quapropter circa conuerſionis ſuæ primordia, tẽpore hyemali in foueã glacie plenã ſeipſum plerunq; mergebat, ut & domeſticũ ſibi hoſtem perfectè ſubigeret, & cãdidum veſtimẽtum pudoris, voluptatis incendio præſeruaret. Tolerabilius uiro ſpirituali fore incomparabiliter aſſerebat, magnum ſuſtinere frigus in carne, quàm ardorem carnalis libidinis uel modicùm ſentire in mente. Cùm autem apud eremum de Sarthiano, nocte quadam orationi vacaret in cellula, vocauit eum hoſtis antiquus tertiò, dicens: Franciſce, Franciſce, Franciſce. Cui cum quid quæreret, reſpondiſſet, fallaciter ille ſubiungit: Nullus eſt in mundo peccator, cui, ſi conuerſus fuerit, non indulgeat Deus: ſed quicunque ſemetipſum pœnitentia dura necauerit, miſericordiam non inueniet in æternum. Statim uir Dei per reuelationem cognouit hoſtis fallaciam: quomodò niſus fuerit eum ad tepida reuocare. Nam hoc ſequens indicauit euentus. Continuò enim poſt hoc ad inſufflationem illius, cuius halitus prunas ardere facit, grauis ipſum carnis tentatio appræhendit. Quã ut ſenſit caſtitatis amator, depoſita veſte, chorda cœpit ſe uerberare fortiſſimè: Eia, inquiẽs, frater aſine, ſic te decet manere, ſic ſubire flagellũ. Tunica religioni deſeruit, ſanctitatis ſignaculum ꝑfert: furari eam libidinoſo nõ licet. Si quò vis pergere, perge. Inſupèr & mirando feruore ſpiritus animatus, aperta cella foràs exiuit in hortum, & in magnam demergens niuem corpuſculum iam nudatũ, ſeptem ex ea plenis manibus cœpit compingere maſſas: quas ſibi proponens, ſuo ſic exteriori homini loquebatur: Eccè, inquit, hæc maior vxor tua eſt, quatuor iſtę, duo filij, & duæ filiæ: reliquæ duæ, ſeruᵘˢ & ancilla, quos ad ſeruiendum habere oportet. Feſtina igitur omnes induere, quoniam frigore moriũtur. Si verò eorum multiplex ſolicitudo moleſtat, vni Domino ſolicitè ſerui. Ilicò tentator uictus abſceſſit, & vir ſanctus cum victoria in cellam rediit: quia dũ benè pœnaliter arſit foris, ardorem interius ſic extinxit libidinis, ut deincèps tale aliqd minimè ſentiret. Quidam autẽ frater, qui tunc orationi vacabat, hæc omnia, luna clariùs incedente, ꝑſpexit. Cõperto uir Dei, q̄ hæc ille nocte uidiſſet, reſeràs ei tentationis proceſſum, ꝓcepit ut quandiù ipſe uiueret, nulli viuẽti rẽ, quã viderat, propalaret.

Fallacia dæmonis. Iob 41.

Egregiè in ſe ardorem libidinis compeſcit.

Vicᵗᵘˢ hoſtis abſcedit.

Nõ ſolùm autem mortificari debere docebat uitia carnis, & eius incentiua frenari, verùm ẽt exteriores ſenſus, per quos mors intrat ad animam, ſũma uigilãtia cuſtodiri. Mulierũ familiaritates, colloquia & adſpectus, qui multis ſunt occaſio ruinæ, ſolicitius euitari iubebat, aſſerens per huiuſmodi debilem frangi, & fortem ſępè ſpiritum infirmari. Harum contagionem euadere conuerſantem cum eis, niſi probatiſſimũ virum, tã facile dixit, quàm iuxta ſcripturam, in igne ambulare, & non cõburere plantas. Siquidẽ ipſe adeò auerterat oculos ſuos, nè huiuſmodi vanitatem videret, quòd (ſicut aliquãdò ſocio dixit) quaſi nullam cognoſcebat in facie. Nõ enim ſecurum eſſe putabat, earũ formarum introrsùs haurire imagines, quæ poſſunt aut edomitæ carnis reſuſcitare igniculum, aut pudicæ mentis maculare nitorem. Aſſerebat etiam friuolum eſſe mulieris colloquium, excepta ſola confeſſione, uel inſtructione breuiſſima, iuxta quod & ſaluti expedit & cõgruit honeſtati. Quæ ſunt, inquit, religioſo cũ muliere tractanda negocia, niſi cùm ſanctã pœnitẽtiã, vel melioris vitæ conſiliũ religioſa petitione depoſcit? Ex nimia ſecuritate minùs cauetur hoſtis: & diabolus ſi de ſuo capillum poteſt habere in homine, citò excreſcere facit in trabem.

Senſus cuſtodiendi.

Hier. 9.

Fœmina. uitanda.

Prou. 6.

Mergit ſe crebro in aquã cõgelatam.

Ociũ autẽ omnium malarũ cogitationũ ſẽtinã, docebat ſũmoperè fugiẽdũ, exẽplo demõſtràs, rebellẽ carnẽ & pigrã diſciplinis cõtinuis & fructuoſis laboribᵘˢ

C…

eſſe domãdã. Vndè corpus ſuũ fratrẽ aſinũ appellabat, tãquam laborioſis ſupponẽdũ oneribus, crebris cędendum flagellis, & vili pabulo ſuſtentandum. Si quem verò cernebat ocioſum & vagum, aliorũ velle manducare labores, fratrem muſcam nominandum cenſebat, eo quòd talis nihil boni faciens, ſed benefacta inficiens, vilem & abominabilem ſe omnibus reddat. Propter quod dixit aliquandò: Volo fratres meos labore exercitari, nè ocio dediti, per illicita corde aut lingua vagentur. Euangelicum ſiquidem volebat à fratribus obſeruari ſilentium, vt videlicet ab omni ocioſo verbo omni tempore abſtinerent ſollicitè, tãquam reddituri in die iudicij de huiuſmodi rationem. Sed & ſi quem inueniſſet fratrem verbis aſſuetum inanibus, acriter arguebat, taciturnitatem modeſtam, & puri cordis affirmans cuſtodiam & nõ modicam eſſe virtutem, pro eo, quòd mors & vita fore dicuntur in manibus linguæ, non tam ratione guſtus, quam ratione loquelæ.

Silentium Euangelicum.

Matt. 12.

Prou. 18.

Non placet ei immoderata vitæ aſperitas.

Licèt autem pro viribus ad vitam auſteram fratres induceret, non tamen ei placebat diſtrictionis ſeueritas, quæ pietatis non induit viſcera nec eſt diſcretionis ſale condita. Cùm enim quadam nocte vnus ex fratribus præ nimietate abſtinentiæ admodùm fame cruciatus, nullam poſſet habere quietem, intelligeretque pius paſtor oui ſuæ imminere periculum, vocauit fratrem, appoſuit panem, & vt ruborem illi tolleret, cœpit ipſe prior comedere, eumq́ ad manducandum dulciter inuitare. Depoſuit frater verecundiam, ſumpſit cibum, gauiſus quamplurimùm, quòd per circunſpectam condeſcenſionem paſtoris, & corporis euaſiſſet diſpendium, & non modicum accepiſſet ędificationis exemplum. Manè facto, fratribus conuocatis in vnum, vir Dei referẽs quod acciderat nocte, prouida commonitione ſubiunxit: Sit vobis, fratres, non cibus, ſed charitas in exemplum. Docuit inſupèr eos diſcretionem ſequi, vt aurigam virtutum, non eam quam caro ſuadet, ſed quam edocuit Chriſtus, cuius ſacratiſſimam vitam expreſſum conſtat eſſe perfectionis exẽplar. Et quoniam agnum ſine macula Chriſtum Crucifixum non eſt poſsibile homini, carnis infirmitate circundato, ſic perfectè ſectari, quin aliquas contrahat ſordes, ideò documento certo firmabat eos, qui perfectioni vitæ vigilanter intendunt, quotidianis debere ſe lachrymarum emundare fluentis. Licèt enim iam eſſet adeptus cordis & corporis puritatem mirabilem, non ceſſabat tamen lachrymarũ imbribus iugiter oculos expiare mentales, corporeorum luminum non ponderando iacturam. Cùm enim ex continuo fletu infirmitatem oculorum incurriſſet grauiſsimam, ſuadente ſibi medico, quòd abſtineret à lachrymis, ſi corporei viſùs cæcitatem vellet effugere, vir ſanctus reſpondit: Non eſt, frater medice, ob amorem luminis, quod habemus cõmune cum muſcis, viſitatio lucis æternæ repellenda vel modicùm: quia non ſpiritus propter carnem, ſed caro propter ſpiritum beneficium lucis accepit. Malebat ſiquidem corporalis viſùs lumen amittere, quàm lachrymas, quibus oculus mundatur interior, vt Deum videre valeat, repreſſa deuotione ſpiritùs, impedire.

Diſcretio virtutum auriga.

Perpetuis lachrymis oculos valdè laſit.

Cùm autem ſemèl daretur conſilium à medicis, & inſtanter ſuaderetur à fratribus, vt pateretur ſibi per remediũ ſubuenire cocturæ, humiliter vir Dei aſſenſit, quia ſalutiferum hoc, ſimul & aſperum eſſe cernebat. Vocatus itaque venit chirurgicus, inſtrumentum ferreum igni ſummittens ad faciendam cocturam. At Chriſti ſeruus corpus iã horrore concuſſum confortans, ſicut amicũ, cœpit ignem alloqui, dicens: Mi frater ignis, præ cæteris rebus æmulandi decoris, virtuoſum, pulchrum & vtilem te creauit altiſsimus: eſto mihi hac hora propitius, eſto curialis. Precor magnum Dominũ, qui te creauit, vt tuũ mihi calorem temperet, quò ſuauiter vrẽtem valeã ſuſtinere. Oratione finita, contra igne candeſcens ferreum inſtrumẽtum ſignum Crucis edidit, ac deincèps intrepidus perſiſtebat. Profundatũ eſt crepitans ferrum in tenera carne, & ab aure vſque ad ſupercilium coctura protracta. Quantũ irrogauerit ignis ille dolorẽ, vir ipſe ſanctus expreſsit: Laudate, inquit ad fratres, altiſsimum: quia verè dico vobis, nec ignis ardorẽ ſenſi, nec carnis vllum dolorẽ. Et conuerſus ad medicum: Si nõ eſt, inquit, caro benè decocta, imprime iterùm. Expertus medicus in inualida carne virtutem ſpiritus tam potentem, miratus eſt, & diuinum hoc miraculum extulit, dicẽs: Dico vobis, fratres, vidi mirabilia hodiè. Quia enim ad tantam deuenerat puritatem, vt caro ſpiritui, & ſpiritus Deo, harmonia mirabili concordarent, diuina ordinatione fiebat, vt creatura creatori ſuo deſeruiens, voluntati & imperio eius mirabiliter ſubiaceret. Alio etiã tempore apud eremum ſancti Vrbani, ſeruo Dei ægritudine grauiſsima laborante, cùm ipſe naturæ defectum ſentiens, vini poculum poſtulaſſet, nihilque de vino, quod ſibi dari poſſet, reſpõderetur adeſſe, iuſsit aquam afferri, & allatam ſigno Crucis edito benedixit. Mox vinum efficitur optimum, quod fuerat aqua pura, & quod deſerti loci paupertas non potuit, viri ſancti puritas impetrauit. Ad cuius guſtum tanta protinùs facilitate cõualuit, vt ſaporis nouitas, & innouatio ſanitatis, guſtabile ac guſtantem ſupernaliter innouantes, perfectam in ipſo expoliationem veteris hominis, & induitionem noui, duplici atteſtatione firmarent.

Candẽtis ferri nullũ ſentit ardorem.

Nota eximiam puritatem.

Edito Crucis ſigno, mutatur aqua in vinum.

Non ſolùm creatura ſerui Dei ſeruiebat ad nutum, ſed & creatoris vbiquè prouidentia condeſcẽdebat ad placitum. Cùm enim tempore quodam ex multarum infirmitatum concurſu, aggrauato corpore, ad iucunditatem ſpiritùs excitandam, alicuius audiendi ſoni harmoniaci deſiderium habuiſſet, nec id honeſtatis decentia per miniſterium fieri pateretur humanum, affuit Angelorum obſequium ad viri ſancti placitum adimplẽdum. Nocte etenim quadam vigilante ipſo, & meditante de Domino, repẽtè inſonuit cithara quædã harmoniæ mirabilis & ſuauiſsimæ melodiæ. Nõ videbatur aliquis, ſed trãſitũ & reditũ citharœdi, ipſa hincindè auditus volubilitas innuebat. Spiritu in Deum directo, tanta fuit in illo dulciſono carmine ſuauitate perfruitus, vt aliud ſe putaret ſeculũ cõmutaſſe. Hoc & fratres ſibi familiares nõ latuit, qui ꝑ certa frequẽter cõſpiciebãt indicia, eũ tã exceſsiuis & crebris cõſolationibꝰ à Dño viſitari, vt nec ipſas oĩnò occultare valeret.

Cithara ei pulſatur diuinitus.

Alio quoquè tẽpore, viro Dei prædicationis cauſa inter Lombardiã & Marchiã Teruiſinã iter agente cũ fratre ſocio iuxta Padũ, tenebroſa noctis ſuperuenit obſcuritas. Cumque via eſſet expoſita periculis magnis & multis, propter tenebras, fluuium & paludes, dixit ſocius ad virũ ſanctũ: Ora pater, vt de inſtantibus periculis liberemur. Cui vir Dei cũ fiducia multa reſpõdit: Potẽs eſt Deus, ſi placet ſuæ dulcedini, tenebrarũ effugata caligine, beneficiũ nobis impendere lucis. Vix ſermonẽ cõpleuerat, & ecce tãta lux ilicò cœpit circa eos ſuperna radiare virtute, vt nocte alijs exiſtente obſcura, ipſi luce clara viderent non ſolùm viam, verùm etiam plurima circunquaquè. Cuius lucis ducatu corporaliter directi, & ſpiritualiter confortati, vſque ad locum hoſpitij per non modicum viæ ſpatium cum diuinis

Lux ĩ nocte tenebris caliginis ei præſtatur.

diuinis hymnis & laudibus incolumes peruenerunt. Perpende quantæ fuerit uir iſte munditiæ, quantæque virtutis, ad cuius nutum, ſuum ignis ardorem contemperat, aqua ſaporem commutat, Angelica præbet melodia ſolatium, & lux diuina ducatum: ut ſic ſanctificatis viri ſancti ſenſibus, omnis probetur mundi machina deſeruire.

De humilitate & obedientia: & de condeſcenſionibus diuinis ſibi factis ad nutum. Cap. 6.

Sãcti viri excellens humilitas

OMnium uirtutum cuſtos & decor humilitas, copioſa uirum Dei vbertate repleuerat. In propria quidem reputatione nihil erat, niſi peccator, cùm in ueritate ſpeculum eſſet & ſplendor omnimodæ ſanctitatis. Super hanc ſtuduit ædificare ſeipſum, ut ſapiens architectus, fundamentum præiacens, quod à Chriſto didicerat. Dicebat propter hoc filium Dei de altitudine ſinus paterni ad noſtra deſpicabilia deſcendiſſe, ut tam exemplo quàm verbo Dominus & magiſter humilitatem doceret. Propter quod ſtudebat tanquàm Chriſti diſcipulus, in oculis ſuis & aliorum uileſcere, à ſummo dictum eſſe magiſtro commemorans: Quod altum eſt apud homines, abominatio eſt apud Deum. Sed & uerbum hoc dicere ſolitus erat: Quantum homo eſt in oculis Dei, tãtum eſt, & nõ plus. Stultum proindè iudicans mundanis extolli fauoribus, gaudebat de opprobriis, & de laudibus triſtabatur. Malebat quidem de ſe uituperium audire, quam laudem, ſciens quòd hoc ad emendandum induceret, illa impelleret ad cadendũ. Et ideò ſępè cùm populi merita in eo ſanctitatis extollerent, præcipiebat alicui fratri, ut in contrarium uerba ipſum vilificãtia, ſuis auribus inculcando proferret. Cumque frater ille, licèt inuitus, eum ruſticum, & mercenarium imperitum & inutilem diceret, exhilaratus tam mente quàm facie, reſpondebat: Benedicat tibi Dominus, fili chariſsime, quia tu veriſsima loqueris, & talia filium Petri Bernardonis decet audire. Vt autem ſe cæteris deſpicabilem redderet, non parcebat rubori, quin in prædicatione coram omni populo proprios manifeſtaret defectus.

Luc.16.

Gaudet cõtemptu ſui.

Accidit ſemèl, ut infirmitate grauatus rigorem abſtinentiæ pro recuperanda ſanitate modicùm relaxaret. Viribus autem corporis utcunquè reſumptis, uerus ſui contemptor, ad propriæ carnis animatus opprobrium: Non eſt, inquit, conueniens, ut populus abſtinentem me credat, & ego econtrariò carnaliter reficiar in occulto. Surrexit propterea ſanctæ humilitatis ſpiritu inflammatus, & in platea ciuitatis Aſsiſii populo conuocato, ſolenniter cum fratribus multis, quos ſecum adduxerat, maiorem introiuit eccleſiam: funeque ad collum ligato, nudum cum femoralibus ſolis in oculis omnium ſe trahi præcepit uſque ad lapidem, in quo malefacto res puniendi conſueuerant collocari. Super quem conſcendens, licèt quartanarius eſſet & debilis, acerbi frigoris tempore cum multo vigore animi prædicauit. Audientibusque cunctis, aſſeruit ſe non tanquàm ſpiritualem honorandum fore, quinimmò tanquam carnalem & glutonem ab omnibus contemnendum. Igitur qui conuenerant, tam ingenti viſo ſpectaculo admirati ſunt, & quia ipſius auſteritatem iam nouerant, deuotione compuncti, humilitatem huiuſmodi magis admirabilem, quàm imitabilem, proclamabant. Licèt autem id magis uideatur portentum fuiſſe, inſtar prophetalis vaticinij, quàm exẽplũ, tamẽ verè documentũ extitit humilitatis perfectæ, quo Chriſti ſectator inſtruitur tran-

Exẽplũ ſũma humilitatis & ſynceritatis.

Eſa. 20.

ſitoriæ laudis præconiũ debere cõtemnere, tumẽtis quoquè iactantiæ comprimere faſtum, & fraudulentæ ſimulationis mendacium confutare. Multa quidẽ in hũc modũ ſępius faciebat, vt exteriùs tãquam uas pditũ fieret, & ſanctificationis ſpiritũ interiùs poſsideret.

Humanas laudes ſummopere deteſtatur.

Pſal. 30.

Studebat bona Domini ſui arcano pectoris condere, nolens patère gloriæ, quod poſſet occaſio eſſe ruinæ. Nam ſæpè cùm beatificaretur à pluribus, uerbum huiuſmodi proferebat: Filios & filias adhuc habere poſſem: nolite laudare ut ſecurum. Nemo laudandus, cuius incertus eſt exitus. Iſta quidem, laudantibus: Ad ſe autem ſic: Latroni ſi tanta contuliſſet altiſsimus, gratior te foret, Franciſce. Dicebat fratribus ſæpè: De omni eo, quod peccator poteſt, nemo ſibi debet iniquo applauſu blandiri. Peccator, ait, ieiunare poteſt, orare, plangere, carnemque propriam macerare: hoc ſolum non poteſt, Domino ſcilicet ſuo eſſe fidelis. In hoc itaque gloriandum, ſi ſuam Domino gloriã reddimus, ſi fideliter ſeruientes, ipſi, quicquid donat, adſcribimus. Vt autem pluribus modis negociator hic Euangelicus lucraretur, ac totum præſens tempus cõflaret in meritum, non tam præeſſe uoluit, quàm ſubeſſe: nec tam præcipere, quàm parère. Idcircò generali cedens officio, Guardianum petiit, cuius voluntati per omnia ſubiaceret. Tam enim vberem aſſerebat ſanctæ obedientię fructum, ut eis, qui iugo ipſius colla ſubmitterent, nil temporis ſine lucro tranſiret. Vndè & fratri, cum quo erat ſolitus ire, ſemper obedientiam promittere conſueuerat, & ſeruare. Dixit aliquandò ſociis: Inter alia, quę dignanter pietas mihi diuina conceſsit, hanc gratiam cõtulit, quòd ità diligenter nouitio unius horę obedirẽ, ſi mihi Guardianus daretur, ſicut antiquiſsimo & diſcretiſsimo fratri. Subditus, inquit, pręlatũ ſuũ non hominem conſiderare debet, ſed illũ, pro cuius eſt amore ſubiectus. Quanto enim contemptibilior prę ſidet, tanto magis humilitas obedientis placet.

En ut retundit ſuperbiam tumorem.

Submittit ſe alterius voluntati in omnibus.

Deus ĩ prælato, nõ homo cõſiderandus.

Cùm uerò uice quadam quæreretur ab eo, quis eſſet uerus obediens iudicandus, corporis mortui ſimilitudinẽ pro exemplo propoſuit. Tolle, inquit, corpus exanime, & ubi placuerit, pone. Videbis non repugnare motum, non murmurare ſitũ, non reclamare dimiſſum. Quòd ſi ſtatuatur in cathedram, nõ alta, ſed ima, reſpiciet. Si collocetur in purpura, duplò palleſcet. Hic, ait, uerus obediẽs eſt, qui cur moueatur, non diiudicat: ubi locetur, non curat: ut trãſmutetur non inſtat: erectus ad officium, ſolitam tenet humilitatẽ: plùs honoratus, plùs reputat ſe indignũ. Dixit aliquandò ſocio ſuo: Nõ mihi uideor frater minor, niſi fuero in ſtatu, quem tibi deſcripſero. Eccè prælatus exiſtens fratrum, uado ad capitulũ, prędico & commoueo fratres: & in fine dicitur contra me: Non conuenit nobis, quia illiteratus es, elinguis, idiota, & ſimplex. Tandem eiicior cũ opprobrio, uilipenſus ab omnibus. Dico tibi, niſi eodẽ uultu, eàdem mentis lętitia, & eodẽ ſanctitatis propoſito hęc uerba audiero, frater minor nequaquam ſum. Et addebat: In pręlatione caſus, in laude pręcipitiũ, in humilitate ſubditi, animę lucrum eſt. Cur ergò periculis plùs quam lucris attendimus, cùm accepimus tempus ad lucrum? Hac igitur de cauſa humilitatis forma Franciſcus fratres ſuos uoluit uocari Minores, & pręlatos ſui ordinis, dici Miniſtros: ut & verbis uteretur Euãgelii, quod obſeruare promiſerat, & ex ipſo nomine diſcerent diſcipuli eius, quòd ad diſcendam humilitatem, ad ſcholas humilis Chriſti ueniſſent. Magiſter ſiquidem humilitatis Ieſus Chriſtus, ut informaret diſcipulos ad humilitatem perfectam, dixit: Quicunque uoluerit in-

Verè obediens quis ſit.

Nota hũc locũ monache.

Nota iterum.

Frãciſcani cur Minores dicti

Mat. 20.

ter uos, maior fieri, ſit veſter miniſter: & quicunq; voluerit inter uos primus eſſe, erit veſter ſeruus. Cùm autem requireret ab eo dominus Hoſtienſis, ordinis Minorum protector & promotor præcipuus, qui poſtmodùm, iuxta quod idem uir ſanctus prædixerat, ad ſummũ Pontificatus ſublimatus honoré, Gregorius Nonus eſt dictus, vtrùm ſibi placeret, quòd fratres ſui promouerentur ad Eccleſiaſticas dignitates, reſpondit: Domine, minores ideò vocati ſunt fratres mei, vt maiores fieri non præſumant. Si uultis, ait, ut faciant fructum in Eccleſia Dei, tenete illos, & conſeruate in ſtatu vocationis eorũ, & ad prælationes Eccleſiaſticas nullatenùs aſcẽdere permittatis.

Prædicit Epiſcopũ Hoſtienſẽ futurum Pontificẽ Romanũ.

Et quoniam humilitatem tam in ſe, quam in ſubditis, cunctis præferebat honoribus, amator hominum Deus altioribus ipſum dignum iudicabat faſtigiis, ſecundùm quod vni fratri, viro virtutis & deuotionis præcipuæ, viſio cælitùs oſtenſa mõſtrauit. Cùm enim eſſet in comitatu uiri Dei, & unà cum ipſo in quadam eccleſia deſerta feruenti oraret affectu, in ecſtaſi factus, vidit inter multas in cælo ſedes vnam præ cæteris digniorem, precioſis ornatam lapidibus, & omni gloria refulgentem. Miratus intrà ſe præcelſi refulgentiam throni, anxia cœpit cogitatione perquirere, quis ad illum deberet aſſumi. Audiuit inter hæc vocem dicentem ſibi: Sedes iſta vnius de ruentibus fuit, & nunc humili ſeruatur Franciſco. Reuerſus demùm frater ad ſe ab orationis exceſſu, virum beatũ exteriùs prodeuntem ſolito fuit more ſequutus. Cumq; incedentes per uiam de Deo inuicèm loquerentur, frater ille viſionis ſuæ non immemor, ſolerter ab eo quæſiuit, quid de ſeipſo ſentiret. Ad quem humiliter Chriſti ſeruus: Videor, ait, mihi maximus peccatorum. Cui cùm frater diceret exaduersò, quòd hoc non poſſet ſana conſcientia dicere, nec ſentire, ſubiunxit: Si quantumcunquè ſceleratum hominem tanta fuiſſet Chriſtus miſericordia proſequutus, arbitror ſanè, quòd multo quàm ego, Deo gratior eſſet. Confirmatus fuit frater, ex tam admirabilis humilitatis auditu, de ueritate viſionis oſtẽſæ, Euangelio ſacro teſtante cognoſcens, quòd ad excellentiam gloriæ, de qua ſuperbus eiicitur, verè humilis exaltetur.

Viſio cuiuſdã ſancti fratris

En quid tantus uir de ſe ſẽſerit.

Matt. 23.

Alio quoquè tempore, cùm in deſerta quadã oraret eccleſia in prouincia Maſſæ apud montem Caſalem, intellexit per ſpiritum ſacras ibidèm remanſiſſe reliquias. Quas cùm longo iam tempore defraudatas honorificentia debita, non ſine mœrore conſpiceret, præcepit fratribus, ut eas cum reuerentia deferrent ad locum. Sed cùm, ponẽte cauſa, diſceſſiſſet ab eis, mandati patris immemores filii, obedientiæ meritum neglexerunt. Die uerò quodam, cùm ſacra celebrare vellent myſteria, ſuperiori altaris operimento ſubmoto, oſſa pulcherrima & redolentia nimis non ſine admiratione reperiunt, intuentes reliquias, quas non hominis manus, ſed Dei uirtus attulerat. Reuerſus paulò pòſt uir Deo deuotus, diligenter cœpit exquirere, ſi quod de reliquiis mãdauerat, eſſet impletum. Verùm neglectæ obedientiæ culpam fratres confitentes humiliter, cùm pœna veniam meruerunt. Et ait vir ſanctus: Benedictus Deus meus, qui per ſeipſum impleuit, quod vos facere debuiſtis. Cõſidera diligenter diuinæ prouidentiæ curam circa puluerem ſanctorum, & humilis Frãciſci excellenté in oculis Dei pẽdẽ virtuté. Nã cuius iuſſis nõ paruit homo, uotis obediuit Deus.

Nota de ſacris reliquiis mirabiliter diuina translatis.

Quodam tẽpore deueniens Imolam, ciuitatis Epiſcopũ adiit, humiliterq; popoſcit, ut cũ ipſius beneplacito poſſit populum ad prædicationẽ vocare. Cui Epiſcopus durè reſpondens, Sufficit, inquit, frater, quòd ego prędicem populo meo. Inclinauit caput verus humilis, & foràs egreſſus, poſt modicam horã regreditur intrò. A quo cùm Epiſcopus quaſi turbatus requireret, quid iteratò petere uellet, humilitã corde, quàm voce reſpondit: Domine, ſi pater filiũ vno repulerit oſtio, alio ſibi reintrandum eſt. Humilitate victus Epiſcopus, alacri uultu eum amplexus eſt, dicens: Tu & omnes fratres tui decæterò in Epiſcopatu meo generali mea licentia prædicetis: quia illud humilitas ſancta promeruit.

Epiſcopũ mira humilitate uincit.

Cõtigit ipſum aliquandò Aretium deuenire, cùm tota ciuitas inteſtino bello quaſſata, propinquum ſui minabatur excidium. Hoſpitatus uerò in ſuburbio, uidit ſupra ciuitaté exultãtes dæmones, ac perturbatos ciues ad cædem mutuam ſuccendentes. Vt autem ſeditioſas illas effugaret aereas poteſtates, fratrem Syluestrum, columbinæ ſimplicitatis uirum, quaſi præconem præmiſit, dicens: Vade ante portam ciuitatis, & ex parte Dei omnipotentis dæmonibus in virtute obedientiæ præcipe, ut exeant feſtinanter. Accelerat uerus obediens patris iuſſa perficere, & præoccupans in laudibus faciem Domini, ante portam ciuitatis cœpit clamare valenter: Ex parte omnipotentis Dei, & iuſſu ſerui eius Frãciſci, procùl hinc diſcedite dęmones uniuerſi. Redit ad pacem cõtinuò ciuitas, & ciuilitatis ſe iura ciues oẽs cum magna tranquillitate reformant. Expulſa quippè dęmonum furibunda ſuperbia, quæ ciuitatem illam velut obſidione uallauerat, ſuperueniens ſapientia pauperis, videlicet, Franciſci humilitas, pacé reddit, urbemque ſaluauit. Humilis enim obedientiæ ardua promerente virtute, ſuper ſpiritus illos rebelles atque proteruos tam poteſtatiuum fuerat aſſequutus imperium, ut & ipſorũ feroces proteruias premeret, & importunas violentias propulſaret. Fugiunt quidem ſuperbi dæmones excelſas virtutes humilium, niſi cùm interdùm ad humilitatis cuſtodiã diuina eos clementia colaphizari permittit: ſicut & Paulus Apoſtolus de ſeipſo ſcribit, & Franciſcus experimento probauit. Rogatus enim à domino Leone Cardinali ſanctę crucis, ut ſecum aliquantulùm moraretur in Vrbe, acquieuit humiliter ob ipſius reuerentiam & amorem. Prima igitur nocte cum poſt orationem vellet quieſcere, ſuperuenerunt dęmones, in Chriſti militem atrociter inſurgentes. Quem cùm diú verberaſſent ac duré, ad ultimum quaſi ſeminecem reliquerunt. Diſcedentibus illis, ſocius uocatus aduenit. Cui cùm uir Dei, rei narraſſet euétum, ſubiungens ait: Credo frater, quòd dæmones qui nihil poſſunt, niſi quantùm prouidentia ſuperna diſponit, ideò in me nũc tam ferociter irruerũt, quia non bonam ſpem pręfert manſio mea in curia magnatorum. Fratres mei, qui in locis pauperculis commorantur, audientes me cum Cardinalibus eſſe, ſuſpicabuntur forſitan implicari mundanis, efferri honoribus, & deliciis abundare. Ideó melius iudico, eum qui ponitur in exemplum, fugere curias, & humiliter inter humiles in locis conuerſari humilibus, ut ſuſtinentes penuriam, fortes efficiat ſimilia ſuſtinendo. Veniunt ergò manè, & humili excuſatione propoſita, valefaciunt Cardinali. Abhorrebat nempe vir ſanctus ſuperbiam, omniũ malorum originem, & inobedientiam ipſius peſſimam prolem, ſed non minus humilitatem pœnitentiæ acceptabat.

Aretiũ redit à ſe dimone ad pacem, profligatis dæmonib.

2. Cor. 12.

Flagellatũ à dæmonibus Frãciſcus.

Exẽplo edoctꝰ fugit curias

Accidit ſemèl, ut eidem præſentaretur quidã frater, qui contra legem obedientiæ aliquid fecerat, diſciplina iuſtitiæ corrigẽdus. Vidẽs aũt vir Dei fratré illum per ſigna euidentia ueraciter eſſe cõpunctũ, ad indulgẽdum ei amore fuit humilitatis inductus.

Humanꝰ eſt erga pœnitẽtes.

Nè

Nè tñ facilitas ueniæ incẽtiuũ eſſet alijs delinquẽdi, iuſſit ablatũ fratri caputiũ, in medio flammarũ proijci, ut oẽs aduerterent, quãta qualique uindicta, offenſa ſit inobedientiæ percellenda. Cumque per moram caputium fuiſſet in medio ignis, præcepit ipſum flammis detrahi, reddique fratri humiliter pœnitenti. Mirabile dictu. Extrahitur caputium de medio flammarum, nullum habens aduſtionis veſtigium: ſicque factum eſt, ut hoc uno Deus miraculo & ſancti viri uirtutem, & humilitatem pœnitentiæ commendaret. Dignè itaque ſectanda eſt Franciſci humilitas, quæ tam miram in terris etiam dignitatem obtinuit, ut Deum inclinaret ad uotum, & hominis immutaret affectum, dæmonum proteruitatem ſuo iuſſu propelleret, & flammarum uoracitatem ſolo nutu refrenaret. Reuerà hęc eſt, quæ poſſeſſores ſuos exaltans, dum omnibus reuerentiam exhibet, ab omnibus promeretur honorem.

Nota miraculum.

Humilitatis vis.

De amore paupertatis, & mira ſuppletione defectuum. Cap. 7

INter cætera chariſmatum dona, quæ à largo datore Frãciſcus obtinuit, prærogatiua quadam ſpeciali promeruit, in diuitias ſimplicitatis excreſcere per altiſsimæ paupertatis amorem. Hanc filio Dei uir ſanctus familiarem attendens, & iam quaſi toto orbe repulſam, charitate ſic ſtuduit deſponſare perpetua, quòd non ſolùm pro ea patrẽ matrẽque reliquit, uerumetiam quæ habere potuit, uniuerſa diſperſit. Nemo tam auri, quàm ipſe cupidus paupertatis: nec theſauri cuſtodiẽdi ſolicitior ullus, quam iſte huius Euangelicæ margaritæ. In hoc præcipuè ſuus offendebatur adſpectus, ſi quicquam uideret in fratribus, quod paupertati non per omnia conſonaret. Reuerà ipſe à principio religionis uſque ad mortem, tunica, chordula, & femoralibus diues, ijs contentus fuit. Chriſti Ieſu paupertatem & matris frequenter cum lachrymis reuocabat ad mẽtem, indè hanc uirtutem efferens eſſe reginam, quia in Rege regum, & in Regina matre ipſius iam præſtanter effulſit. Nam & fratribus in conclaui quærentibus, quæ virtus magis amicum redderet Chriſto, quaſi ſecretum ſui cordis aperiens, reſpõdebat: Paupertatem noueritis fratres, ſpiritualem viam eſſe ſalutis, tanquàm humilitatis fomentum, perfectioniſque radicem, cuius eſt fructus multiplex, ſed occultus. Hæc enim eſt Euangelici agri theſaurus abſconditus, pro quo emendo uẽdenda ſunt omnia, & quæ uendi non poſſunt, illius comparatione ſpernenda. Ad huius, inquit, culmen qui cupit attingere, non ſolùm mundanæ prudentiæ, verumetiam literarum peritiæ renunciare quodammodò debet, ut tali expropriatus poſſeſsione, introeat in potentias Domini, & nudum ſe offerat brachijs Crucifixi. Nequàm enim ſeculo perfectè renunciat, qui proprij ſenſus loculos intrà cordis arcana reſeruat.

Admirabile ſtudiũ paupertatis.

Paupertas, virtutum regina.

Matt. 13.

Sæpè uerò de paupertate ſermonem faciens, ingerebat fratribus Euangelicum illud: Vulpes foueas habent, & uolueres cæli nidos: filius autem hominis non habet, ubi caput ſuũ reclinet. Propter quod docebat fratres, ut pauperum more paupereulas caſulas erigerent, quas non habitarent vt proprias, ſed ſicut peregrini & aduenæ alienas. Leges nanque peregrinorum eſſe dicebat, ſub alieno colligi tecto, ſitire ad patriam, pacificè pertranſire. Mandabat dirui aliquãdò domos erectas, aut fratres eaiodè amoueri, ſi aliquid ĩ eis perciperet, quod ratione appropriationis uel ſumptuoſitatis contrarium eſſet Euangelicæ paupertati. Hanc iùt dicebat ordinis fundamentum, cui ſubſtrato primariè ſic omnis ſtructura religionis innititur, ut ipſius firmitate firmetur, euerſione funditùs euertatur. Docebat proindè, ſicut reuelatione didicerat, ſacræ religionis ingreſſum ab illo fore inchoandum Euangelico uerbo: Si uis perfectus eſſe, uade, & uende omnia quæ habes, & da pauperibus. Ideoque non niſi expropriatos, & nihil penitùs retinentes admittebat ad Ordinem, tum propter uerbum ſancti Euangelij, tum etiam, nè forent in ſcandalum loculi reſeruati.

Luc. 9.

Leges peregrinorũ

Matt. 19.

Vndè in Marchia Anconitana cuidam petenti ad Ordinem recipi, uerus pauperum Patriarcha reſpõdit: Si uis Chriſti pauperibus iungi, pauperibus tua diſtribue. Quo audito, perrexit homo, & ductus amore carnali, ſua ſuis reliquit, nilque pauperibus. Verùm cùm hoc, illo referente, uir ſanctus audiſſet, dura eum increpatione feriens, dixit: Vade uiam tuam frater muſca, quoniam nondùm exiſti de domo & cognatione tua: conſanguineis tuis tua dediſti, & defraudaſti pauperes: dignus non es pauperibus ſociari. Incepiſti à carne, ruinoſum fundamẽtum ſpirituali fabricæ collocaſti. Rediit animalis homo ad ſuos, repetiit ſua: quæ pauperibus relinquere nolens, uirtutis propoſitum citiùs dereliquit.

Quẽdã repellit quod ſua pauperib⁹ diſtribuere nollet.

Alio quoquè tempore cùm in loco ſanctæ Mariæ de Portiuncula, tanta eſſet inopia, quòd non poſſet hoſpitibus fratribus ſuperuenientibus ſecundùm neceſsitatis exigentiam prouideri, adiit virum Dei Vicarius ſuus, allegans penuriam fratrum, & petens ut intrantium nouitiorum res aliquas reſeruare liceret, ad quas expendendas recurrere poſſent fratres tempore opportuno. Ad quem uir ſanctus, ſuperni cõſilii non ignarus, Abſit, inquit, à nobis, frater chariſsime, ut pro quouis homine impiè agamus in regulã. Malo te altare uirginis glorioſæ nudare, cùm neceſsitas id requirit: quàm contra paupertatis uotum, & obſeruantiam Euangelii, aliquid uel modicum attentare. Gratius enim habebit beata virgo, ſancti Euangelii perfectè ſeruato conſilio, ſuum altare detegi, quàm altari ſuo ornato, filij ſui promiſſum conſilium prætermitti.

Nõ uult nouitiorũ reſeruare diuitias.

Tranſiens autem quodam tempore vir Dei cum ſuo ſocio per Apuliam iuxta Barrum, inuenit in uia burſam magnam, quaſi plena eſſet denariis, tumeſcẽtem, quam uſitato uocabulo Fundam appellant. Monetur a ſocio pauper Chriſti, & inſtanter inducitur, ut burſa tollatur è terra, & pecunia pauperibus erogetur. Renuit homo Dei, commentum affirmãns fore diaboli in burſa inuenta: & fratrem non ſuadere rem meriti, ſed peccati, aliena ſcilicet ſurripere ac donare. Recedunt de loco, feſtinant iter perficere cœptum. Sed nondùm quieſcit frater, vacua pietate deluſus, virum Dei moleſtans, quaſi qui de releuanda pauperum penuria non curaret. Acquieuit tandèm uir mitis redire ad locum, non ut fratris voluntatem perficeret, ſed ut detegeret diabolicã fraudem. Reuerſus eſt ergò ad fundam cum fratre, & iuuene quodam, & qui erat in uia, Oratione præmiſſa, iubet ſocio illã leuare. Tremefactus frater obſtupuit, diabolicum iam præſentiens monſtrum: propter obedientiæ tamen ſanctæ mandatum, dubietatem abigens cordis, manum extendit ad burſam. Et eccè ſerpens non modicus de burſa exiliens, ſimulque cum ipſa ſubitò euaneſcens, diabolicã deceptionem fratri monſtrauit. Hoſtilis itaque veri ſutiæ depræhenſa fallacia, dixit vir ſanctus ad ſocium: Pecunia ſeruis Dei, o frater, nihil aliud eſt, quàm diabolus & coluber uenenoſus.

Diabol⁹ ĩ crumena latitans, fruſtrà nititur imponere viro Dei.

Accidit poſt hæc quoddam mirabile uiro ſancto, dum ſe ad ciuitatem Senenſem, cauſa exigente, tranſferret. Tres quidem mulieres pauperculę, ſtatura,

ętate,

ætate, ac facie per omnia ſimiles, in quadam ei magna planitie inter Campilium & ſanctum Quiricũ occurrerunt, nouum ſalutationis munuſculum ei offerentes: Benè venias, inquiunt, domina paupertas. Quo audito, verus paupertatis amator indicibili repletus eſt gaudio. vtpotè qui nihil in ſe ſalutandum ab hominibus tã libenter haberet, quàm quod illæ decreuerant. Subitò diſparentibus illis, conſiderantes fratres ſocij tam admirabilem in eis ſimilitudinem ſalutationis, occursùs & diſparentiæ nouitatem, myſticum aliquid deſignari circa virum ſanctum, non irrationabiliter perpenderunt. Sanè per illas tres, vt videbatur, mulieres pauperculas, ſic vniformi facie occurrẽtes, ſic ſalutantes inſolitè, ſic ſubitò diſparentes, Euangelicæ perfectionis formoſitas, quantùm ad caſtitatem ſcilicet, obedientiam & paupertatem, ſatis conuenienter oſtenditur in viro Dei pari forma perfectè fulſiſſe: licèt gloriari prælegerit in priuilegio paupertatis, quam modò matrem, modò ſponſam, modò dominam nominare ſolebat. In hac cæteros cupiebat excedere, qui ex ipſa didicerat inferiorem ſe omnibus reputare. Si quandò pauperiorem ſe quempiam ſecundùm exteriorem habitum cerneret, ſemetipſum protinùs arguens, excitabat ad ſimile, tanquàm ſi æmula paupertate concertans, vinci ſe timeret in illo. Accidit enim, vt pauperculum quendam obuium haberet in via. Cuius cùm nuditatem adſpiceret, compunctus corde, lamentabili voce dixit ad ſocium: Magnam verecũdiam intulit nobis huius inopiam: quia nos pro magnis paupertatẽ elegimus, & eccè magis relucet in illo.

Eximius ƀ beato viro zelus altiſſimæ paupertatis.

Oſtiatim quæſitis eleemoſynis, libentiùs vtitur quàm oblatis.

Propter ſanctæ paupertatis amorem, omnipotentis Dei ſamulus eleemoſynis oſtiatim quæſitis vtebatur multo libẽtiùs, quàm oblatis. Si quandò enim inuitatus à magnis perſonis, menſis eſſet profuſioribus honorandus, priùs per propinquas vicinorũ domos panum fragmenta petebat, ac deindè ſic ditatus inopia, diſcumbebat. Et cùm aliquandò id feciſſet, inuitatus à Domino Hoſtienſi, qui pauperem Chriſti præcipuo complectabatur affectu, conquerenti Epiſcopo, quòd ſuo derogaſſet honori, vtpotè qui in eius comeſturus domo, pro eleemoſynis iſſet, ſeruus Dei reſpondit: Magnum, mi Domine, honorem exhibui, dum maiorem Dominum honoraui: ſiquidem beneplacitum eſt Domino in paupertate, & ea maximè, quæ voluntaria pro Chriſto mendicitas eſt. Hanc dignitatem regalem, quam pro nobis Dominus Ieſus egenus factus aſſumpſit, vt ſua nos ditaret inopia, ac verè pauperes ſpiritu, regni cælorum Reges inſtitueret & hæredes, nolo relinquere pro feudo diuitiarum falſarum, nobis ad horam conceſſo.

2. Cor. 8.

Nonnunquàm fratres ad petendum eleemoſynã hortãs, verbis vtebatur huiuſmodi: Ite, inquit, quoniam hac nouiſſima hora fratres Minores commodati ſunt mundo, vt electi in eis impleant, vndè à iudice commendentur, illud audiẽtes ſuauiſſimum verbum: Quandiù feciſtis vni ex his fratribus meis minimis, mihi feciſtis. Iucundum proindè dicebat ſub fratrum Minorum titulo mendicare, quem in retributione iuſtorum Euangelicæ veritatis magiſter ore ſuo tam ſignanter expreſsit. In feſtis quoquè præcipuis, vbi opportunitas aderat, mendicare ſolitus erat, dicens, in ſanctis pauperibus propheticum illum impleri: Panem Angelorum manducauit homo. Illum ſanè panem Angelicum eſſe dicebat, quem pro Dei petitum amore, & beatis ſuggerentibus Angelis, pro ipſius charitate largitum, ſancta paupertas colligit oſtiatim. Vndè cùm ſemèl die ſancto Paſchæ moram faceret in eremitorio quodam, adeò ab hominum habitatione remoto, quòd commodè mendicare non poſſet, memor illius, qui diſcipulis euntibus in Emaus ipſo die in ſpecie peregrini apparuit, ab ipſis fratribus eleemoſynam petijt, vt peregrinus & pauper. Quam cum accepiſſet humiliter, ſacris eos informauit eloquijs, quòd tranſeuntes per mundi deſertum tanquàm peregrini & aduenæ, verique Hebræi, Paſcha Domini, hoc eſt, tranſitum ex hoc mundo ad patrem, in paupertate ſpiritùs continuè celebrarent.

Matt. 25.

Docet ſuos fratres mendicare.

Pſal. 77.

Luc. 24.

Et quoniam in petendis eleemoſynis non quæſtùs agebatur cupidine, ſed ſpiritùs libertate, pater pauperum Deus ſpecialem de ipſo curam gerere videbatur. Accidit enim, vt infirmitate grauatus Domini ſeruus in loco Nuceriæ, reduceretur Aſsiſium per ſolennes nuncios, ad hoc Aſsiſinatis populi deuotione tranſmiſſos. Qui Chriſti ſamulum deducentes, ad villam quandam deuenerunt pauperculam, nomine Satrianum, vbi cùm fames & hora cibum expeterent, euntes & nihil inuenientes venale, vacui redierunt. Ad quos uir ſanctus: Ideò nihil inueniſtis, quia plùs in muſcis veſtris, quàm in Domino, confiditis. Muſcas nempe denarios vocauit. Sed reuertimini, ait, per domos quas circuiſtis, & amorem Dei offerentes pro precio, humiliter eleemoſynam poſtulate. Nec falſa id æſtimatione verecundum putetis aut vile, quoniam vniuerſa in eleemoſynam poſt peccatum dignis & indignis eleemoſynarius ille magnus largiflua pietate conceſsit. Deponunt erubeſcentiam milites, & eleemoſynam ſpontè petentes, plura pro Dei amore, quàm denarijs emunt. Siquidem diuino nutu corde compuncti pauperes incolæ, non ſolùm ſua, ſed & ſeipſos liberaliter obtulerunt. Sicque factum eſt, vt inopiã, quam pecunia releuare non poterat, Franciſci paupertas ſuppleret.

Nũmos vocat muſcas.

Mendicãdo obtinetur quod pecunia nõ potuit.

Tẽpore quo infirmus iacebat in eremitorio propè Reate, medicus quidam opportuno eum frequẽtabat officio. Cùm autem Chriſti pauper impotens eſſet ad rependendam mercedem labori condignã, liberaliſsimus Deus, nè ipſum ſine præſenti remuneratione dimitteret, pium eius obſequium hoc nouo beneficio vice pauperis compenſauit. Huius enim medici domus, quam tunc temporis ex omni lucro ſuo de nouo conſtruxerat, parietum patula ſciſsione à ſummo vſque deorsùm, adeò de proximo minabatur ruinam, quòd non videbatur per humanæ artis induſtriam poſsibile, ipſius caſui obuiare. Ipſe verò de ſancti viri meritis plenè confidens, cum magnæ fidei deuotione petiuit à ſocijs eius aliquid ſibi concedi, quod idem vir Dei manibus contrectaſſet. Cùm igitur modicum de capillis ipſius multa precum obtentum inſtantia, poſuiſſet de ſerò intrà muri ſciſſuram, manè conſurgens, tanta inuenit aperturam illam ſoliditate concluſam, vt nèc reliquias ibi poſitas poſſet extrahere, nec ſciſſuræ prioris veſtigium aliquod inuenire. Factumque eſt, vt qui ruinoſo corpuſculo ſerui Dei ſedulè miniſtrarat, ruituræ domus propriæ periculo præcaueret.

Pauci capilli eius. rem efficiunt admirãdũ.

Alio quoquè tempore vir Dei ad quandam eremum tranſferre ſe volens, vt ibi liberiùs contemplationi vacaret, quia debilis erat, cuiuſdam viri pauperis vectabatur aſello. Cumque diebus æſtiuis ſamulum Chriſti ſequendo vir ille montana conſcenderet, aſperioris & longioris viæ itinere fatigatus, nimioque ſitis ardore deficiens, inſtanter cœpit clamare poſt ſanctum: En morior, inquit, ſiti, niſi poculi alicuius beneficio reſocillet. Abſque mora vir Dei proſiliuit de aſino, & fixis in terra genibus,

palmas

palmas tetendit in cælum, orare non ceſſans, donèc ſe intellexit auditum. Oratione tandèm finita: Feſtina, inquit uiro, ad petram, & illic aquam uiuam inuenies, quam tibi hac hora miſericorditer Chriſtus de lapide bibendam produxit. Stupenda Dei dignatio, quæ ſeruis ſuis iam facilè ſe inclinat. Bibit ſitiens homo aquam de petra orantis uirtute, & poculum hauſit de ſaxo duriſsimo. Aquæ decurſus ibidèm antè non fuit, nec, ut eſt diligenter quæſitum, deincèps potuit inueniri.

Ex petra ſuis precibus producit aquã.

Qualiter autem per merita ſui pauperis Chriſtus multiplicauerit cibos in mari, cùm ſuo ſit loco inferiùs adnotandum, hoc tantùm commemoraſſe ſufficiat, quòd de eleemoſyna modica ſibi collata, nautas à famis & mortis periculo per dies plurimos liberauit: ut ex hoc liquidò poſsit aduerti, quòd omnipotentis Dei famulus, ſicut in eductione aquæ de petra, conformis extitit Moyſi: ſic in multiplicatione victualium, Eliſeo. Procùl igitur à pauperibus Chriſti diffidentia omnis abſcedat. Si enim paupertas Franciſci adeò copioſæ ſufficientiæ fuit, ut ſubuenientium cibi defectus tam mira uirtute suppleret, quòd nec potus, nec domus deeſſet, cùm pecuniæ, & artis, & naturæ facultas defecerat: multo magis illa merebitur, quæ uſitato diuinæ prouidentiæ ordine communiter conceduntur. Si, inquam, petræ ſiccitas ad pauperis uocem abundans poculum ſitiẽti propinauit pauperculo, nil iam inter omnia ſuum denegabit obſequium his, qui pro authore omnium omnia reliquerunt.

Exod. 17. 4. Reg. 4.

De pietatis affectu, & quomodò ratione carentia, uidebantur erga ipſum affici. Cap. 8.

2. Tim. 4.

Pietas uera, quæ ſecundùm Apoſtolum ad omnia ualet, adeò cor Franciſci repleuerat ac penetrauerat, ut totum uideretur ſeruum Dei in ſuum dominium uendicaſſe. Hæc eſt, quæ ipſum per deuotionem ſurſúm agebat in Deum, per compaſsionem transformabat in Chriſtum, per condeſcenſionem inclinabat ad proximum, & per uniuerſalem conciliationem ad ſingula, refigurabat ad innocentię ſtatum. Cumq; per hanc piè moueretur ad omnia, ſpecialiter tamen animas, Chriſti Ieſu ſanguine precioſo redemptas, cùm cerneret inquinari aliqua ſorde peccati, tanta miſerationis teneritudine deplorabat, ut eas tanquàm mater in Chriſto quotidiè parturiret. Et hoc penès ipſum cauſa præcipua uenerandi uerbi Dei miniſtros, quòd ſemen fratri ſuo defuncto, Chriſto uidelicet pro peccatoribus Crucifixo, per ipſorum conuerſionem & pia ſolicitudine ſuſcitent, & ſolicita pietate gubernent. Iſtiuſmodi miſerationis officium patri miſericordiarum omni ſacrificio firmabat acceptius, maximè ſi ſtudio fuerit perfectæ charitatis impenſum, ut ad id laboretur magis exemplo, quàm uerbo: magis lachrymoſa prece, quàm loquaci ſermone. Plangendum proindè dicebat prædicatorem, tanquam uera pietate priuatum, ſiue qui in prædicatione non animarum quærit ſalutem, ſed propriam laudem; ſiue qui prauitate deſtruit uitæ, quod ædificat ueritate doctrinę. Pręferẽdum huic dicebat fratrem ſimplicem & elinguem, qui bono exemplo alios prouocat ad bonum. Illud quoquè uerbum, Donèc ſterilis peperit plurimos, taliter exponebat: Sterilis, inquit, eſt frater pauperculus, qui generandi in Eccleſia filios non habet officium. Hic pariet in iudicio plurimos; quia quos nũc priuatis orationibus conuertit ad Chriſtum, ſuæ gloriæ tunc iudex adſcribet. Quę multos habet filios,

Valdè cruciatur peccatis hominum.

Concionatores quinã plangẽdi.

1. Reg. 2. Sterilis pariẽs plurimos, q̃ ſit.

infirmabitur: quia prædicator uanus & loquax, qui multis nunc quaſi ſua uirtute genitis gaudet, cognoſcet tunc ſe nil proprii habere in eis.

Cùm igitur animarum ſalutem uiſceroſa pietate appeteret, & feruida ęmulatione zelaret, ſuauiſsimis ſe dicebat repleri odoribus, & quaſi unguento precioſo liniri, cùm ſanctorum fratrum per orbem diſtantium odorifera fama multo audiret ad uiam ueritatis induci. Ex talium auditu exultabat in ſpiritu, benedictionibus omni acceptione digniſsimis fratres illos accumulãs, q uerbo uel opere ad Chriſti amorem inducerent peccatores. Sic etiã, qui religionem ſacram iniquis uiolarent operibus, maledictionis eius grauiſsimam incurrebãt ſententiam. At te Domine, inquit, ſanctiſsime, & à tota cęleſti curia, & à me paruulo tuo ſint maledicti, qui ſuo malo exemplo confundunt & deſtruunt, quod per ſanctos fratres Ordinis huius ędificaſti, & ędificare nõ ceſſas. Tanta frequenter afficiebatur mœſtitia ſuper ſcandala puſillorum, ut deficere ſe putaret, niſi diuinę fuiſſet clementię conſolatione ſuffultus.

En uir sãctus ut execratur fratres ſceleratè uiuentes.

Cùm autem ſemèl malis turbatus exẽplis, anxio ſpiritu miſericordem patrem precaretur pro filiis, reſponſum huiuſmodi reportauit à Domino: Cur tu pauper homuncio conturbaris? An ego te ſuper religionem meam ſic paſtorem inſtitui, ut me principalem neſcias eſſe patronum? Hominem ſimplicẽ ad hoc te conſtitui, ut quę in te fecero, non humanę induſtrię, ſed ſupernę gratiæ adſcribantur. Ego uocaui, ſeruabo, & paſcam, & aliis excidẽtibus, alios ſubrogabo, ità ut ſi nati nõ fuerint, faciam illos naſci. Et quantiſcunq; fuerit impulſibus paupercula hæc concuſſa religio, ſalua ſemper meo munere permanebit.

Accipit ĩ oratione diuinũ reſponſum.

Detractionis quoquè uitium, inimicum fonti pietatis & gratię, tanquam ſerpentinũ abhorrebat morſum, & atrociſsimam peſtem, & piiſsimo Deo abominabile fore firmabat, pro eo quòd detractor animarũ ſanguine paſcitur, quas gladio linguę necat. Audiens ſemèl fratrem quendam denigrare famam alterius, conuerſus ad uicarium ſuum, dixit: Surge, ſurge, diſcute diligenter: & ſi accuſatum fratrem, innocẽtem repereris, accuſantem dura correctione cunctis redde notabilem. Nonnunquàm uerò eum, qui fratrem ſuum famę gloria ſpoliaret, iudicabat habitu ſpoliandum, nec ad Dominum oculos poſſe leuare, niſi priùs quod abſtulerat, reddere pro poſſe curaret. Tanto maior eſt, aiebat, detractorum impietas, quàm latronum: quanto lex Chriſti, quæ in obſeruãtia pietatis impletur, magis animarũ, quàm corporũ, nos adſtringit optare ſalutẽ. Afflictis quoquè qualicunque corporali moleſtia, mira compaſsionis teneritudine condeſcendens, ſi quid penurię, ſi quid defectus in aliquo cerneret, pii cordis dulcedine referebat in Chriſtum. Sanè clementiam habebat ingenitam, quam ſuperinfuſa Chriſti pietas duplicabat. Itaque liqueſcebat animus eius ad pauperes, & in quibus nõ poterat manũ, exhibebat affectũ.

Valdè deteſtat obtrectantes.

Mirè afficitur erga afflictos.

Contigit ſemel, ut pauperi cuidam eleemoſynam importunè petenti, unus è fratribus duriùs reſponderet. Quod audiens pauperum pius amator, fratri præcepit, ut ad illius pauperis pedes ſe nudatum proſterneret, proclamaret culpabilem, orationis ſuffragium poſtularet, & ueniam. Quod cùm ille feciſſet humiliter, dulciter pater adiecit: Dum pauperem uides, o frater, ſpeculum tibi proponitur Domini, & pauperis matris eius. In infirmis ſimiliter infirmitates, quas aſſũpſit, cõſidera. Cũq; ĩ pauperib⁹ cũctis & ipſe Chriſtianiſsimus paup effigiẽ Chriſti proſpiceret, ſi qua etiam neceſſaria uitę ſibi collata fuiſſent,

In paupere quid cõtẽplãdũ.

fuiſſent, eis occurrentibus non ſolùm liberaliter cõferebat, verumetiam ác ſi illorum propria eſſent, iudicabat eſſe reddenda. Accidit ſemèl, ut eidem redeunti de Senis pauper quidam occurreret, cùm occaſione infirmitatis ſuper habitum palliolo quodam eſſet amictus. Cuius miſeria oculo clementi rõſpecta, Oportet, inquit ad ſocium, vt reddamus mantelum pauperculo iſti, nam ipſius eſt: mutuò enim ipſum accepimus, donèc pauperiorem inuenire contingeret. Socius autem pii patris neceſsitatem conſiderans, pertinaciter obſiſtebat, nè prouideret alii, ſe neglecto. At ille: Pro furto, ait, mihi reputo à magno eleemoſynario imputandum, ſi hoc, quod fero, non dedero magis egenti. Propterea de omnibus, quæ ſibi dabantur ad neceſſitatem corporis releuandam, ſolitus erat à dantibus licentiã petere, ut licitè poſſet, ſi magis egenus occurreret, erogare. Nulli prorſùs rei parcebat, nec mantelis, nec tunicis, nec libris, nec etiam paramentis altaris, quin omnia hæc, dum poſſet, vt pietatis impleret officium, largiretur.

Mantelũ proprium dat egẽti.

Pluriès cùm oneratis obuiaret in via pauperibus, imbecilles humeros illorum oneribus ſupponebat. Conſideratione quoquè primæ originis omniũ, abũdantiori pietate repletus, creaturas quantumlibèt paruas, fratris vel ſororis appellabat nominibus, pro eo quòd ſciebat eas vnum ſecum habere principiũ. Illas tamẽ viſceroſiùs amplexabatur & dulciùs, quæ Chriſti manſuetudinem piam ſimilitudine naturali prætendunt, & ſcripturæ ſignificatione figurant. Redemit frequenter agnos, qui ducebantur ad mortẽ, illius memor Agni mitiſsimi, qui ad occiſionem duci uoluit pro peccatoribus redimendis. Hoſpitato quadam vice ſeruo Dei apud monaſterium ſancti Verecundi de Epiſcopatu Eugubij, ouicula quædam agniculum peperit illa nocte. Aderat ſus ferociſsima, quæ vitæ innocenti non parcens, rapaci eum morſu necauit. Hoc audito, pius pater mira compaſſione commotus, & agni ſine macula recordatus, lamentabatur pro morte agniculi coram omnibus, dicens: Heu me, frater agnicule, animal innocẽs, Chriſtum hominibus repræſentans, maledicta ſit impia, quæ te interfecit, nullusquè de ea comedat homo, vel beſtia. Mirabile dictu Statim infirmari cœpit porca malefica, & tribus diebus corpoream pœnã exſoluens, vltricam tandèm pertulit necem. Proiecta autem in vallum monaſterii, ibique longo tempore iacens, in modum tabulæ deſiccata, nulli fuit eſca famelico. Aduertat igitur humana impietas, quali pœna ſit ferienda finaliter, ſi tam horrenda morte percuſſa eſt ferocitas beſtialis. Perpẽdat & fidelis deuotio, quàm in ſeruo Dei pietas fuerit admirandæ uirtutis & copioſæ dulcedinis, ut ei applauderet ſuo modo etiam natura brutorum. Iter enim faciens iuxta ciuitatem Senenſem, inuenit in paſcuis magnum ouium gregẽ. Quas cùm benignè (ut erat ſolitus) ſalutaſſet, relicto paſtu, cucurrẽrunt omnes ad eum: leuantesq́ꝫ capita ſua, erectis in eum luminibus intendebant. Tãtum quidem ei fecerunt applauſum, ut & paſtores mirarentur, & fratres, cernentes circa ipſum tam ouiũ agnos, quàm ipſos arietes ſic mirabiliter exultantes.

Creaturas etiam uiles. uocat fratres uel ſorores.

Eſa. 53.

Maledicit ſui, et illa perit.

Alio quoquè tempore apud ſanctam Mariam de Portiuncula, quędam uiro Dei fuit ouis oblata, quã propter innocentiæ & ſimplicitatis amorem, quas ouis natura prætendit, gratanter ſuſcepit. Monebat pius vir ouiculam, & ut laudibus diuinis intenderet, & ab omni fratrum offenſa caueret. Ouis autẽ, quaſi uiri Dei pietatem aduerteret, informationem ipſius ſolicitè obſeruabat. Nam audiens fratres in choro cantare, & ipſa eccleſiam ingrediens, ſine alicuius informatione flectebat genua, uocem balatus emittens ante altare Virginis matris Agni, ac ſi eam ſalutare geſtiret. Inſupèr & cùm eleuaretur ſacratiſsimũ Chriſti corpus inter Miſſarum ſolennia, flexis curuabatur poplitibus, tanquàm ſi reuerens pecus de irreuerentia indeuotos argueret: Chriſtoque deuotos, ad ſacramenti reuerentiam inuitaret. Tempore quodam agniculum in vrbe ſecum habuerat ob reuerentiam illius mitiſſimi agni, quem nobili matronæ, dominæ ſcilicet Iacobæ de Septem ſolijs in ſuo receſſu conſeruandum commiſit. Agnus uerò quaſi in ſpiritualibus eruditus à ſancto, dominæ ad eccleſiam euntì, ſtanti & reuerenti, ſocietate inſeparabili cohærebat. Si matutinali hora domina tardaret exurgère, agnus conſurgens impellebat eam cornulis, & balatibus excitabat, geſtibus adhortans & nutibus, ut ad eccleſiam properaret. Propter quod agnus Franciſci diſcipulus, deuotionis iam magiſter effectus, ut mirabilis & amabilis, à domina ſeruabatur.

O diſcant hæretici uel à pecude uenerari matrẽ Chriſti, et Eucharistiã adorare.

Ecce rẽ mirã. Erubeſcs piger.

Alio quoquè tempore apud Græcium viuus viro Dei oblatus fuit lepuſculus: qui liber in terra poſitus, cùm poſſet, quò vellet, effugere, vocante ſe patre benigno, in ſinum illius propero curſu ſaltauit. Quẽ ipſe piu cordis affectu circumfouens, videbatur eidẽ compati quaſi mater, dulcique alloquutione cõmonitum, nè ſe iterùm capi permitteret, liberum abire permiſit. Cumque pluriès in terra poſitus ut abſcederet, ſemper in ſinum patris rediret, tanquàm ſi ſenſu quodam occulto cordis ipſius perciperet pietatẽ; tandèm iuſſu patris à fratribus delatus eſt ad loca ſolitudinis tutiora. Modo quoquè conſimili in inſula lacus Peruſini cuniculus quidã captus, & uiro Dei oblatus, cùm cæteros fugeret, manibus eius & ſinu ſe dumeſtica ſecuritate commiſit. Per lacum Reatinum eidem ad eremum de Græcio properanti, piſcator unam ex deuotione fluuialem, obtulit auẽ. Quã cùm libẽter ſuſceptam apertis inuitaret manibus ad receſſum, nec illa uellet abire, erectis in cælum oculis, diù in oratione permanſit: & quaſi aliundè poſt longam horam ad ſe reuerſus, dulciter iteratò mandauit auiculæ, ut Dominum laudatura recederet. Suſcepta itaque cum benedictione licẽtia, geſtu corporis quoddam prætendens gaudium, auolauit. In eodem lacu ſimiliter oblatus fuit ei piſcis magnus & uiuus, quem more ſolito fraterno nomine uocans, in aquam repoſuit iuxta nauem. Piſcis uerò coram uiro Dei ludebat in aqua, & quaſi amore illius allectus, nullatenùs receſsit à naui, niſi priùs ab eodem cum benedictione licentia ſibi data.

Oblata ſibi animalia domitæ libera.

Vir pius et pauper piſcẽ reponit in lacum.

Alio quoquè tempore ambulans cum quodam fratre per paludes Venetiarum, inuenit maximam auiũ multitudinem reſidentium & cantantium in virgultis. Quibus viſis, dixit ad ſocium: Sorores aues laudãt Creatorem ſuum: nos itaq́ꝫ in medium ipſarum euntes, laudes & Horas canonicas Domino decãtemus. Cumque in medium ipſarũ intraſſent, non ſunt aues motæ de loco. Et quia propter garritum ipſarum in dicendis Horis ſe mutuò audire non poterant, conuerſus uir ſanctus, dixit ad aues: Sorores aues, à cantu ceſſate, donèc laudes Deo debitas perſoluamus. At illæ continuò tacuerunt, tandiù in ſilentio perſiſtentes, quandiù dictis Horis ſpatinsé, & laudibus perſolutis, à ſancto Dei cantandi licentiam receperunt. Dãte autem eis uiro Dei licentiam, ſtatim more ſolito cantum ſuum reſumpſerunt.

Aues obediunt ei.

Apud ſanctam Mariam de Portiuncula; iuxta cellam viri Dei, ſuper ficum cicada reſidẽs & decantãs, eùm ſeruum Domini, qui etiam in paruis rebus magnificentiam Creatoris admirari didicerat, ad diuinas laudes cantu ſuo frequentiùs excitaret, ab eodẽ quadam die uocata, uelut edocta cælitùs, ſuper manum

Itē cicada

num uolauit ipſius. Cui cùm dixiſſet, Canta ſoror mea cicada, & Dominum Creatorem tuo iubilo landa: ſine mora obediēs canere cœpit, nec deſtitit, donèc iuſſu patris ad locum proprium reuolauit. Manſit autem per octo dies ibidèm, quolibet die veniendo, cantando & recedendo, eius iuſſa perficiens. Tandèm uir Dei ait ad ſocios: Demus iam ſorori noſtræ cicadæ licentiam. ſatis enim nos ſuo cantu lætificans, ad laudes Dei octo dierum ſpatio excitauit. Et ſtatim ab eo licentiata receſsit, nec ultrà ibidèm apparuit, ac ſi mandatum ipſius non auderet aliquatenùs præterire.

Nota de phaſiano.

Eidem Senis infirmo phaſianus quidam de nouo captus, à nobili quodam tranſmiſſus eſt uiuus. Qui contionò ut uirum ſanctum audiuit & uidit, tanta ei amicabilitate cohęſit, ut nullo modo pateretur ab ipſo ſeiungi. Nam pluribus vicibus extra locellum fratrum in uinea poſitus, ut abiret, ſi uellet, rapido ſemper curſu redibat ad patrem, tanquàm ſi ab eodem omni ſuiſſet tempore educatus. Deindè cuidā collatus viro, qui ex deuotione ſeruum Dei viſitare ſolebat, uelut ſibi moleſtum foret à pii patris abſentari conſpectu, eſcam recuſauit omninò. Reportatus tandèm ad famulum Dei, ſtatim ut conſpexit eundem, quibuſdam hilaritatis prætenſis geſtibus, auidè manducauit.

Itèm de falcone.

Cùm ad eremum perueniſſet Aluernæ propter Quadrageſimam celebrandam in honorem Archangeli Michaelis, diuerſi generis aues circa ipſius cellulam uolitantes, concentu ſonoro & lætitiæ geſtibus, quaſi de eius aduentu gaudentes, patrem pium inuitare ac allicere videbantur ad moram. Quo uiſo, dixit ad ſocium: Cerno, frater, uoluntatis eſſe diuinæ, quòd hic aliquandiù commoremur: tātùm ſorores auiculæ de noſtra uidentur pręſentia conſolari. Cùm igitur contraheret ibì moram, falco ibidèm nidificans, magno ſe illi amicitiæ fœdere copulauit. Nam ſemper horam nocturno tempore, in qua uir ſanctus ad diuina officia ſurgere ſolitus erat, cātu ſuo præueniebat & ſono. Quod famulo Dei gratiſsimum erat, eo quòd tāta ſolicitudo, quam circa eum gerebat, omnem ab ipſo torporem deſidiæ excuteret. Cùm uerò ſeruus Chriſti infirmitate plùs ſolito grauaretur, parcebat falco, nec tam tempeſtiuas indicebat uigilias Siquidem uelut inſtructus à Deo, circa diluculum ſuæ vocis campanam leui tactu pulſabat. Diuinum certè videtur fuiſſe præſagium, cū in exultatione multimodi generis auium, quàm in cantu falconis, cùm Dei laudator & cultor pennis contemplationis ſubnectus, tunc foret illic apparatione Seraphica ſublimandus.

Multos cōuertit ad pœnitētiā ſua prædicatione.

Moram eo faciente tempore quodam in eremitorio Græcii, loci illius indigenæ malis multiplicibus veſabantur. Nam & luporū rapacium multitudo, nō ſolùm bruta, ſed & homines cònſumebat, & grando annua tempeſtate blada & uineas deuaſtabat. Dum igitur ſic afflictis præco ſacri Euangelii prędicaret, dixit ad eos: Ad honorem & laudem Dei omnipotentis fideiubeo uobis, quòd peſtilentia hæc omnis abſcedet, & reſpiciens uos Dominus multiplicabit in temporalibus bonis, ſi mihi credentes, miſereamini veſtri, ut ueſtra confeſsione præmiſſa, dignos faciatis pœnitentię fructus. Iterùm hoc annuncio uobis, quòd ſi beneficiis ingrati, ad uomitum conuerſi fueritis, innouabitur plaga, duplicabitur pœna, & maiori in uos ira deſæuiet. Ab illa uſquè hora,

Nota quæ ſit uera pœnitētia ...

pœnitentiam ad exhortationem ipſius agentibus illis, ceſſauerunt clades, periere pericula, nec moleſtię quicquam lupi intulere, uel grandines. Immò quod maius eſt, ſi quandò uicinorum arua grando peruaderet, iſtorum terminis appropinquans, terminabatur ibidèm, aut in partem aliam diuertebat. Ceſſauit grando, ſeruauerunt & lupi pactionē ſerui Dei, nec contra pietatis legem in homines ad pietatem conuerſos attentauerunt ampliùs deſæuire, quādiù iuxta condictum, contra piiſsimas Dei leges impiè non egèrunt. Piè igitur ſentiendum eſt de pietate viri beati, quæ tam miræ dulcedinis & uirtutis fuit, ut domaret ferocia, domeſticaret ſyluestria, manſueta doceret, & brutorum naturam, homini iam lapſo rebellem, ſui obedientiam inclinaret. Verè hæc eſt, quæ cunctas ſibi creaturas conſęderans, ualet ad omnia, promiſsionem habens uitæ, quæ nūc eſt, & futuræ. *1. Tim. 4.*

De feruore charitatis, & deſiderio martyrij. Cap. 9.

CHaritatem feruentem, qua ſponſi amicus Franciſcus ardebat, quis enarrare ſufficiat? Totus nanque quaſi quidam carbo ignitus, diuini amoris flamma uidebatur abſorptus. Subitò enim ad auditum amoris Domini excitabatur, afficiebatur, inflammabatur, quaſi plectro uocis extrinſecæ chorda cordis interior tangeretur. Talem pro eleemoſynis cēſum offerre, nobilem prodigalitatē dicebat, & eos, qui minùs ipſum, quàm denarios reputarent, eſſe ſtultiſsimos, pro eo quòd ſolius diuini amoris impreciabile precium, ad regnum cęlorum ſufficiat comparandum, & eius, qui nos multùm amauit, multùm ſit amor amandus. Vt autem ex omnibus excitaretur ad amorem diuinum, exultabat in cūctis operibus manuum Domini, & per iucunditatis ſpecula in uiuificam conſurgebat rationem & cauſam. Contuebatur in pulchris pulcherrimum, & per impreſſa rebus ueſtigia, proſequebatur ubique dilectum, de omnibus ſibi ſcalam faciens, per quam cōſcenderet ad apprehendendum eum, qui eſt deſiderabilis totus. Inauditæ nanque deuotionis affectu fontalem illam bonitatem in creaturis ſingulis, tanquàm in riuulis degustabat, & quaſi cæleſtem concētum perciperet in conſonantia uirtutum & actuum eis datorum à Deo, ipſas ad laudem Domini more prophetę David dulciter hortabatur. Chriſtus Ieſus Crucifixus intrà ſuæ mentis ubera, ut myrrhæ faſciculus, iugiter morabatur, in quem optabat per exceſsiui amoris incendium totaliter transformari.

In creaturis Deum contēplās, exultat.

Cant. 5.

Pſal. 148.

Cant. 1.

Prærogatiua quoquè peculiaris deuotionis ad ipſum, ab Epiphaniæ feſto uſque ad continuos quadraginta dies, eo ſcilicet tempore, quo Chriſtus latuit in deſerto, ad ſolitudinis loca declinans, cellaque reclusus quanta poterat arctitudine cibi & potus, ieiunijs, & orationibus, & laudibus Dei ſine intermiſsione vacabat: tam feruido quidem in Chriſtum ferebatur affectu. Sed & dilectus illi tam familiarem rependebat affectum, ut uideretur ipſi famulo Dei, quaſi iugem prę oculis ipſius Saluatoris ſentire pręſentiam, ſicut aliquandò ſociis familiariter reuelauit. Flagrabat erga ſacramentum Dominici corporis feruore omnium medullarum, ſtupore admirans permaximo illam chariſsimam dignationē, & dignātiſsimam charitatem. Sępè communicabat, & tam deuotè, ut alios deuotos efficeret, dū ad immaculati agni deguſtationem ſuauem, quaſi ſpiritu ebrius, in mētis ut plurimùm rapiebatur exceſſum. Matrem Domini noſtri Ieſu Chriſti indicibili complectebatur amore, eo quòd Dominum maieſtatis, fratrem nobis effecerit, & per eam ſimus miſericordiam conſequuti. In ipſa poſt Chriſtum præcipuè fidens,

Erga Eucharistiā eius amor ingens.

Itèm erga Chriſti matrem.

fidens, eam ſui ac ſuorum aduocatam conſtituit, & ad honorem ipſius à feſto Apoſtolorū Petri & Pauli, uſque ad feſtum Aſſumptionis, deuotiſsimè ieiunabat. Angelicis ſpiritibus ardentibus igne mirifico ad excedendum in Deum, & electorum animas inflammandas, inſeparabilis erat amoris uinculo copulatus, & ob deuotionem ipſorum, ab aſſumptione Virginis glorioſæ quadraginta diebus ieiunans, orationi iugiter inſiſtebat. Beato autem Michaeli Archangelo, eo quod animarum repræſentendarum haberet officium, ſpirituali erat amore deuotior, propter feruidum quem habebat zelum ad ſalutem omnium ſaluandorum. Ex recordatione ſanctorum omnium tanquam lapidum ignitorum, in Deificum recaleſcebat incendium, Apoſtolos omnes, & præcipuè Petrum & Paulum, propter feruidam charitatē, quam habuerūt ad Chriſtū, ſumma deuotione complexans, ob quorum reuerentiam & amorem, Quadrageſimæ ſpecialis ieiunium Domino dedicabat.

Atq; etiā erga Angelos ſanctos.

Denique Sanctos omnes.

Non habebat aliud Chriſti pauper, niſi duo minuta, corpus ſcilicet & animam, quod poſſet liberali charitate largiri. Sed hoc per amorem Chriſti ſic offerebat continuè, ut quaſi omni tempore per rigorem ieiunij corpus, & per ardorem deſiderii ſpiritum immolaret, exteriùs in atrio ſacrificans holocauſtum, & in templo interiùs concremans thymiama. Sic autem eum charitatis exceſsiua deuotio ſurſùm in diuina ferebat, ut eiuſdem affectuoſa benignitas, ad naturæ conſortes & gratiæ dilataret. Quē enim creaturis cęteris germanum pietas cordis effecerat, mirum non eſt, ſi creatoris inſignitis imagine, & ſanguine redemptis authoris, germaniorem Chriſti charitas faciebat. Non ſe Chriſti reputabat amicum, niſi animas foueret, quas ille redemit. Saluti animarum nihil præferendum eſſe dicebat, eo maximè probans, quòd unigenitus Dei pro animabus dignatus fuerit in Cruce pendère. Hinc ſibi in oratione luctamen, in prædicatione diſcurſus, & in exēplis dandis exceſſus. Vndè quotiès auſteritas nimia reprahenderetur in ipſo, reſpōdebat ſe datum alijs in exemplum. Licet enim innocens eius caro, quæ iam ſe ſpontè ſubdebat ſpiritui, nullo propter offenſas egeret flagello, tamen exempli cauſa renouabat illi pœnas & onera, cuſtodiens propter alios uias duras. Dicebat enim: Si linguis hominum loquar & Angelorum, charitatem autem in meipſo non habeam, & proximis uirtutum exempla non monſtrē, parùm proſum aliis, mihi nihil.

Nihil ſaluti animarum præferēdum.

1. Cor. 13.

Feruenti quoquè charitatis incendio glorioſum ſanctorum martyrum æmulabatur triumphum, in quibus nec amoris flamma extingui, nec fortitudo potuit infirmari. Deſiderabat proptereà & ipſe, illa perfecta charitate ſucceuſus, quæ forâs mittit timorem, per martyrii flammam, hoſtiam Domino ſe offerre uiuentē, ut & uicem Chriſto pro nobis morienti rependeret, & ad diuinum amorem cæteros prouocaret. Sexto nanque conuerſionis ſuæ anno, deſiderio martyrii flagrans, ad prædicandam fidē Chriſtianam & pœnitentiam Saracenis, & alijs infidelibos, ad partes Syriæ transfretare diſpoſuit. Cumque nauem quandam, ut illuc tenderet, conſcendiſſet, uentis contrariis flantibus, compulſus eſt in Sclauoniæ partibus applicare. Cùm igitur moram aliquandiu contraxiſſet ibidèm, nec inuenire poſſet nauem tunc temporis transfretantem, fraudatum à ſuo deſiderio ſe ſentiens, nautas quoſdam Anconam tendētes, ut amore Dei eum ſecum ducerent, exorauit. Verùm illis propter expenſarum defectum pertinaciter recuſantibus, uir Dei plurimùm de Domini bonitate confiſus, nauem cum ſocio latenter conſcendit. Affuit quidam à Deo, ut creditur, pro paupere ſuo miſſus, qui ſecum ferens neceſſaria uictus, quendam timentem Deum, de naui ad ſe uocatum, ſic allocutus eſt: Hæc pro pauperibus fratribus in naui latitantibus conſerua fideliter, ac neceſsitatis tēpore amicabiliter ſubminiſtra. Sicque factum eſt, ut nautis propter uim uentorum per dies plurimos nuſquam applicare ualentibus, omnia conſumerentur ipſorum cibaria, & ſola pauperi Franciſco collata deſup eleemoſyna ſupereſſet. Quæ cùm eſſet modica, tantum diuina uirtute ſuſcepit augumentum, ut diebus pluribus in mari propter tempeſtatē continuam contrahentibus moram, uſque ad portum Anconæ omnium neceſsitatibus plenariè ſubuenires. Videntes itaque nautæ per ſeruum Dei multa ſe mortis euaſiſſe diſcrimina, tanquàm qui maris horrenda pericula ſenſerant, & miranda opera Domini viderant in profundo, gratias egèrunt omnipotenti Deo, qui ſemper in ſuis amicis & ſeruis mirabilem & amabilem ſe oſtendit.

1. Ioha. 4.

Vult ire ad Saracenos, ſed reſtant uēti.

Diuinitus augetur cibus.

Cùm autem relicto mari, terram perambulare cœpiſſet, iactato in eam ſalutis ſemine, reportabat manipulos fructuoſos. Verùm quia martyrij fructus adeò cor eius allexerat, ut precioſam pro Chriſto mortem ſuper omnia uirtutum merita peroptaret, uersùs Marrochium iter arripuit, ut Miramolino & genti eius Chriſti Euangelium prædicaret, ſi quo modo ad concupitam palmam ualeret attingere. Tanto nanque deſiderio ferebatur, ut quamuis eſſet imbecillis corpore, peregrinationis ſuæ pcurreret comitē, & ad exequendū propoſitū feſtinus, & tanq̃ ſpiritu ebrius aduolaret. Sed cùm iam uſq; in Hiſpaniam perueniſſet, diuina diſpoſitione, quæ ipſum reſeruabat ad alia, grauiſsima ei ſuperuenit infirmitas, qua præpeditus, quod cupiebat, adimplere nequiuit. Sentiens igitur vir Dei, quòd neceſſaria erat adhuc proli, quā genuerat, ipſius uita in carne, quāuis mortem ſibi lucrum putaret eſſe, rediit ad paſcēdum oues, ſuæ ſolicitudini commendatas.

Flagrat martyrij deſiderio.

Morbo impeditus, nō poteſt ire ad infideles.

Verùm charitatis ardore ſpiritum ipſius ad martyrium perurgente, tertia adhuc vice pro fide Trinitatis, effuſione ſui ſanguinis, dilatāda, uersùs īfideles proficiſci tentauit. Tertiodecimo nanque conuerſionis ſuę anno ad partes Syriæ pergens, multis ſe periculis conſtanter expoſuit, ut Sulthani Babyloniç poſſet adire præſentiam. Inter Chriſtianos enim ac Saracenos tunc bellum tam implacabile erat, exercitiuum caſtris hinc indè campo cominus exaduersò locatis, ut uia mutui tranſitus ſine mortis diſcrimine non pateret. Exierat ſiquidem à Sulthano edictum crudele, ut quicunque caput alicuius Chriſtiani afferret, Byzancium aureum pro mercede reciperet. At intrepidus Chriſti miles Franciſcus, ſperans in proximo ſuum adipiſci poſſe propoſitum, diffiniuit iter arripere, mortis pauore non territus, ſed deſiderio prouocatus. Oratione nanque præmiſſa confortatus à Domino, confidenter illud propheticum decantabat: Nā etſi ambulauero in medio umbræ mortis, non timebo mala, quoniam tu mecùm es. Aſſumpto igitur ſocio fratre, Illuminato nomine, uiro utique luminis & uirtutis, cùm iter cepiſſet, obuias habuit ouiculas duas, quibus uiſis exhilaratus vir ſanctus dixit ad ſocium: Confide frater in Domino, nam in nobis Euangelicum illud impletur: Eccè ego mitto vos in medio luporum. Cùm autem proceſsiſſent ulteriùs, occurrerunt ei ſatellites Saraceni, qui tanquàm lupi celeriter accurrentes ad oues, ſeruos Dei feraliter comprahēſos, crudeliter & contemptibiliter pertractarunt, afficientes conuicijs, affligentes uerberibus, & uinculis alligantes.

Iam tertiò uult proficiſci ad infideles ut fiat martyr.

Pſal. 22.

Matt. 10.

Tandem

Capitur cũ ſocio à Saraceniſ, & malè tractat.

Tandem afflictos multipliciter & attritos, ad Sulthanum, diuina diſponente prouidentia, iuxta viri deſiderium, perduxerunt. Cùm igitur princeps ille perquireret à quibus, & ad qd, & qualiter miſsi eſſent, intrepido corde reſpondit Chriſti ſeruus Franciſcus: Non ab homine, ſed à Deo altiſsimo ſe fuiſſe tranſmiſſum, ut ei & populo ſuo viam ſalutis oſtenderet, & annunciaret Euangelium ueritatis.

Tanta uerò mentis conſtantia, tanta uirtute animi, tantoq; feruore ſpiritus prædicto Sulthano prædicauit Deum trinum & unum, & Saluatorem omnium Ieſum Chriſtum, ut Euangelicum illud in ipſo clareſceret veraciter eſſe completum: Ego dabo uobis os & ſapientiam, cui non poterunt reſiſtere, & contradicere omnes aduerſarij ueſtri. *Luc. 21.* Nam & Sulthanus admirandum in uiro Dei feruorem ſpiritus conſpiciens & uirtutem, libenter ipſum audiebat, & ad moram contrahendam cum eo, inſtantius inuitabat. *Libẽter auditer à Sulthano.* Chriſti uerò ſeruus, ſuperno illuſtratus oraculo: Si uis, inquit, conuerti tu cum populo tuo ad Chriſtum, ob illius amorem libenter vobiſcum commorabor. Quòd ſi hæſitas propter fidem Chriſti, legem Mahometi dimittere, iube ignem accendi permaximum, & ego cum ſacerdotibus tuis ignem ingrediar, ut uel ſic cognoſcas, quæ fides certior & ſanctior nõ immeritò tenenda ſit. Ad quem Sulthanus: Non credo, quòd aliquis de ſacerdotibus meis, ſe uellet igni propter fidem ſuam defenſandam exponere, uel genus aliquod ſubire tormẽti. *Studet omnibus modis eũ cõuertere, ſed fruſtrà.* Viderat enĩ ſtatim quendam de presbyteris ſuis virum authenticum & longæuum, hoc audito verbo, de ſuis conſpectibus aufugiſſe. Ad quem uir ſanctus: Si mihi uelis promittere pro te & populo tuo, quòd ad Chriſti cultum, ſi ignem illæſus exiero, ueniatis, ignem ſolus introibo: Et ſi combuſtus fuero, imputetur peccatis meis: ſi autẽ diuina me protexerit uirtus, Chriſtum Dei uirtutem & ſapientiam, uerum Deũ, & Dominum, Saluatorem omnium agnoſcatis. Sulthanus autem optionem hanc accipere ſe non audere reſpõdit, quia ſeditionem populi formidabat. Obtulit tamen ei multa munera precioſa, quæ uir Dei nõ mundanarum rerum, ſed ſalutis animarum auidus, ſpreuit omnia, quaſi lutum. *Contẽnit munera Sulthani.* Sulthanus autem uidens uirum ſanctum tam perfectum rerum mondialium contemptorem, admiratione permotus, maiorem erga ipſum deuotionem concepit. Et quãuis ad fidem Chriſtianam tranſire nollet, uel forſan non auderet, rogauit tamen deuotè famulum Chriſti, ut prædicta ſuſciperet, pro ſalute ipſius, Chriſtianis pauperibus uel eccleſijs eroganda. Ipſe uerò, quia pondus fugiebat pecuniæ, & in animo Sulthani ueræ pietatis nõ uidebat radicem, nullatenùs acquieuit. Videns etiam ſe non proficere in conuerſione gentis illius, nec ſuum aſſequi poſſe propoſitum, ad partes fidelium, diuina reuelatione præmonitus, remeauit.

Sic itaque Dei ordinante clementia, & ſancti uiri promerente uirtute, miſericorditer & mirabiliter factum eſt, quòd Chriſti amicus mortem pro ipſo viribus totis exquireret, & tamen nullatenùs inueniret: ut & merito non careret optati martyrij, & inſigniendus ſeruaretur in poſterum priuilegio ſingulari. Sic utiquè factũ eſt, ut ignis ille diuinus adhuc perfectiùs ipſius æſtuaret in corde, ut pòſt potẽtiùs euaporaret in carne. O uerè beatum uirum, cuius caro etsi tyrannico ferro non cæditur, occiſi tamen agni ſimilitudine non priuatur. O, inquam, uerè ac plenè beatũ, cuius animã etsì gladius perſequutoris non abſtulit, palmam tamen martyrii non amiſit.

De ſtudio & uirtute Orationis. Cap. 10.

SEntiens Chriſti ſeruus Frãciſcus, corpore ſe peregrinum à Domino, cúm iam ad terrena foris deſideria per Chriſti charitatem totus eſſet inſenſibilis factus, nè foret abſque conſolatione dilecti, ſine intermiſsione orans, ſpiritum Deo contendebat exhibere præſentem. *Orat ſine intermiſſione.* Erat quidem oratio contemplanti ſolatium, dum ſupernarum circuitu manſionum, Angelorum concinis iam factus, feruenti deſiderio quærebat dilectum, à quo ſolus cum carnis paries diſiungebat. Erat & operanti præſidium, dũ in omnibus quæ agebat, de ſua diffidens induſtria, & de ſuperna pietate confidens, per ipſius inſtantiam, totum in Domino cogitatum iactabat. Orationis gratiam uiro religioſo deſiderandam ſuper omnia firmiter aſſerebat, nullumque credens ſine ipſa in Dei proſperari ſeruitio, modis quibus poterat fratres ſuos ad eius ſtudium excitabat. *Oratio præcipuè expetẽda religioſis.* Nam ambulans & ſedens, intùs & foris, laborans & uacans, orationi adeò erat intentus, ut illi uideretur, non ſolùm quicquid erat in eo cordis & corporis, uerumetiam operis & temporis, dedicaſſe. Solitus erat nullam viſitationem ſpiritus cum negligentia præterire. Siquidem cùm offerebatur, ſequebatur eam: & quandiù Dominus concedebat, dulcedine perfruebatur oblata. Cùm autem intentus itineri, diuini ſpiritus aliquos ſentiret afflatus, ſocijs præcedentibus gradũ figebat, nouamque inſpirationem ad fruitioné conuertens, gratiam non recipiebat in uacuum.

Suſpendebatur multoties tanto contemplationis exceſſu, ut ſupra ſemetipſum raptus, & ultra humanum ſenſum aliquid ſentiens, quid ageretur circa ſe exteriùs, ignoraret. Tranſiens namq; ſemèl per Burgum ſancti Sepulcri, caſtrum utiquè populorum, pro debilitate corporis ſubnectus aſello, obuias habuit turbas, in eũ præ deuotione ruẽtes. Tractus autẽ & detẽtus ab eis, cõpreſſus quoquè, ac multipliciter attrectatus, inſẽſibilis uidebatur ad oĩa & uelut exanime corpus de ijs, quæ fiebant circa ipſum, nihil penitùs aduertebat. *In mediis turbis nihil ſentit, extra ſe raptus.* Vndè cúm iam diù tranſito caſtro, turbiſque relictis, perueniſſet ad quoddam domicilium leproſorum, quaſi aliundè rediens cæleſtium contemplator, ſolicitè requiſiuit, quãdò propinquarent ad Burgum. Mens quidem ipſius cæleſtibus fixa ſplendoribus, uarietates non ſenſerat locorum, nec temporum, nec occurrentium perſonarum. Quod ipſi accidiſſe frequentiùs, ſociorũ eius experientia multiplex comprobauit. Et quia in oratione perceperat ſancti ſpiritus deſideratam præſentiam tanto familiariùs ſe offerre precantibus, quanto plùs inuenit elongatos à ſtrepitu mundanorum, ideò loca ſolitaria quærens, ad ſolitudines & eccleſias derelictas oraturus nocte pergebat: Vbi dæmonum pugnas horribiles frequenter ſuſtinuit, qui ſecum ſenſibiliter confligentes, nitebantur ipſum ab orationis ſtudio perturbare. *Multas patitur dæmonũ infeſtationes.* Ipſe uerò armis munitus cæleſtibus, quanto uehementiùs impetebatur ab hoſtibus, tanto fortior in uirtute, & feruentior reddebatur in opere, fidenter dicens ad Chriſtum: ſub umbra alarum tuarum protege me à facie impiorum, qui me afflixerunt. *Pſal. 16.* Ad dæmones autem: Facite quicquid in me ualetis, maligni ſpiritus & fallaces. Non enim poteſtis, niſi quantùm uos manus ſuperna relaxat: & ego ad perferendum omnia, quæ ille infligenda decreuerit, cum omni iucunditate paratus aſsiſto. *Eos egregiè pudefacit.* Quam mentis conſtantiam ſuperbi dæmones non ferentes, abſcedebant confuſi.

Vir autem Dei ſolitarius remanens & pacatus,

nemora

Exercitia eius ſ locis deſertis.

nemora replebat gemitibus, loca ſpargebat lachry-
mis, pectora tundebat, & quaſi occoltius ſecreta-
rium nactus, confabulabatur cum Domino ſuo.
Ibi reſpondebat iudici, ibi ſupplicabat patri, ibi
colloquebatur amico. Ibi quoque fratribus, ipſum
piè obſeruantibus, aliquotiès auditus eſt, clamoſis
gemitibus apud diuinam pro peccatoribus interpel
lare clementiam, deplorare etiam alta uoce, quaſi
coram ſe poſitam Dominicam paſsionem. Ibi ui-

Subleuatur frequenter à terra.

ſus eſt nocte orans manibus ad modum Crucis pro-
tenſis, toto corpore ſubleuatus à terra, & oube-
cula quadam ſulgente circundatus, ut illuſtrationis
mirabilis intra mentem, mira circa corpus perluſtra
tio teſtis eſſet. Ibi etiam, ſicut certis eſt comproba-
rum indicijs, incerta ſibi & occulta diuinæ ſapien-
tiæ pandebantur, quamuis illa non uulgaret exte-
riùs, niſi quantùm Chriſti urgebat charitas, & pro-
ximorum utilitas exigebat. Dicebat enim: Leui
mercede rem impreciabilem contingit amitti, & il
lum, qui dedit, ad non dandum iterùm facilè pro-
uocari.

Celat quantum ualet ſuā ſanctitatem.

Quandò à priuatis redibat orationibus, qbus pe-
nè in uirum alterum mutabatur, ſummoperè ſtude-
bat conformare ſe cæteris, nè fortè quod foris oſtē-
deret, aura fauoris intùs à mercede euacuaret. Cùm
in publico ſubitò afficeretur viſitatus à Domino,
ſemper aliquid obijciebat adſtantibus, nè ſponſi fa-
miliares attactus forinſecùs uulgarentur. Eacreatio
nes, gemitus, duros anhelitus, extrinſecos nutus,
orans inter fratres, deuitabat omninò, ſiue quia di-
ligebat ſecretum, ſiue quia ad interiora reintrans,
totus ferebatur in Deū. Sæpè talia familiaribus dixit:
Quandò ſeruus Dei orans, viſitatur diuinitùs, dicere
debet: Iſtam cōſolationem mibi peccatori & digno
de cælo miſiſti Domine, & ego illam tuæ committo
cuſtodiæ, quia theſauri tui me ſentio eſſe latronem.
Cùm autem ab oratione reuertitur, ſic debet ſe pau
perculum & peccatorem oſtendere, acsi nullam ſit
nouam gratiam conſequutus.

Orante autem uiro Dei in loco de Portiuncula,
contigit Aſsiſinatem Epiſcopum uenire ad eum, ut

Vide quid patitur Epiſcop⁹, dū iterrur bat orātē.

erat ſolitus, uiſitandum. Qui moa ut locum fuit in-
greſſus, ad cellam, in qua Chriſti ſeruus orabat, plùs
debito fidenter acceſsit. Pulſoque oſtiolo, intratu-
rum ſe ingereos, dum caput immiſit, ſanctumq; orā-
tem conſpexit, repentino timore concuſſus, obrige
ſcentibus membris, etiam loquelam amiſit. Subitoq;
uoluntate diuina per uim foràs propulſus, retrogra
do pede procùl abductus eſt. Stupefactus Epiſcopus,
ad fratres feſtinauit, ut potuit, Deoque ſibi reſtituen
te linguam, primo uerbo confeſſus eſt culpam.

Contigit tempore quodam Abbatem monaſterij
ſancti Iuſtini de Epiſcopatu Peruſij obuiare famu-
lo Chriſti. Quo uiſo, Abbas deuotus celeriter de
equo deſcendit, ut & uiro Dei reuerentiam faceret,
& de ſalute animæ aliqua cum ipſo conferret. Tan-
dèm habita collatione ſuaui, Abbas abſcedens orati
pro ſe humiliter petiit. Cui uir Deo charus reſpon-
dit: Orabo libenter. Parùm itaque diſcedente Abba
te, dixit fidelis Franciſcus ad ſocium: Expecta frater
modicùm, quia debitum uolo ſoluere, quod promi

Mira uis precū ei⁹.

ſi. Orante autem illo, ſubitò Abbas inſolitum calo-
rem & dulcedinem hactenùs inexpertam ſenſit in
ſpiritu, quòd in exceſſu mentis effectus, totus à ſeip-
ſo in Deum defecit. Parua morula ſubſtitit, & in ſe
reuerſus, uirtutem orationis ſancti Franciſci cogno
uit. Maiori proindè circa Ordinem ſemper amore
flagrauit, multisque factum pro miraculo retulit.

Solitus erat uir ſanctus horas Canonicas non mi
nùs timoratè Deo perſoluere, quàm deuotè. Nam
licèt oculorum, ſtomachi, ſplenis & hepatis ægritu-

Nota ut ꝑ ſolueret p̄ces Canonicas.

dine laboraret, nolebat tamen muro vel parieti in-
hærere, dum pſalleret, ſed horas ſemper erectus, &
ſine caputio, non gyrouagis oculis, nec cum aliqua
ſyncopa perſoluebat. Si quandò eſſet in itinere
conſtitutus, figebat tunc temporis greſſum, huiuſ-
modi conſuetudinē reuerentem & ſacram, propter
pluuiarum inundantiā non amittens. Dicebat enim:
Si quietè comedit corpus cibum ſuum, futurum cū
ipſo uermium eſca, cum quanta pace & tranquillita-
te accipere debet anima cibum uitæ? Grauiter etiam
ſe putabat offendere, ſi quandò orationi deditus, ua-
nis phantaſmatibus interiùs uagaretur. Cùm aliquid
tale accideret, non parcebat confeſsioni, quo illud
protinùs expiaret. Hoc ſtudium ſic in uſum conuer-
terat, ut rariſsimè muſcas huiuſmodi pateretur.

Fecerat in Quadrageſima quadam uaſculū vnū,
ut minutias temporis, nè omninò exciderent, occu-
paret. Quod cùm dicenti Tertiam in memoriam ve-
niens, paululùm ipſius animum diſtraxiſſet, motus
feruore ſpiritus, uaſculum igne conſumpſit, dicens:
Sacrificabo illud Domino, cuius ſacrificium impe-
diuit. Pſalmos cum tanta mētis attentione dicebat,

Nomen Domini mirè eum afficit.

quaſi Deum præſentem haberet: & cùm nomen Do-
mini in eis occurreret, præ ſuauitatis dulcedine la-
bia ſua lingere videbatur. Ipſum quoquè Domini
nomen non ſolùm cogitatum, uerumetiam prola-
tum & ſcriptum, reuerentia uolens honorare præ-
cipua, fratribus perſuaſit aliquandò, ut omnes ſche-
dulas ſcriptas ubicunquè repertas colligerent, mun
doque loco reponerent, nè fortè ſacrum illud no-

Nota de nomine IESV.

men contingeret conculcari. Nomen autem IESV
cùm exprimeret uel audiret, iubilo quodam reple
tus interiùs, totus videbatur exteriùs alterari, acsi
mellifluus ſapor guſtum, vel harmoniacus ſonus ip-
ſius immutaſſet auditum.

Contigit autem anno tertio ante obitum ſuum,
ut memoriam natiuitatis pueri Ieſu ad deuotionem
excitandam, apud caſtrum Græcij diſponeret agere
cum quanto maiori ſolennitate valeret. Nè uerò hoc
leuitati poſſet aſſcribi, à ſūmo Pōtifice petita & ob-
tenta licentia, fecit præparari præſepium, apportari
fœnum, bouem & aſinum ad locum adduci. Aduo-

Vide quā celebritate peragit feſtū Natiuitatis Chriſti.

cantur fratres, adueniunt populi, perſonat ſylua uo-
ces, & uenerabilis illa nox, luminibus copioſis & cla
ris, laudibuſque ſonoris & conſonis, & ſplendens ef
ficitur, & ſolennis. Stabat uir Dei coram præſepio
pietate repletus, reſperſus lachrymis, & gaudio ſu-
perfuſus. Celebrantur Miſſarum ſolennia ſuper præ
ſepe, Leuita Chriſti Franciſco ſacrum Euangelium
decantante. Prędicat deindè populo circunſtanti de
natiuitate Regis pauperis, quem cùm nominare vel
let, puerum de Betbleem præ amoris teneritudine

Viſio militis religioſi.

nuncupabat. Miles autem quidā uirtuoſus & uerax,
qui propter Chriſti amorem ſeculari relicta militia
viro Dei magna fuit familiaritate cōiunctus, Domi-
nus Iohannes de Græcio, ſe uidiſſe aſſeruit puerulū
quendam ualdè formoſum in illo præſepio dormiē
tem, quem beatus pater Franciſcus ambobus cōple-
xans brachiis, excitare videbatur à ſomno. Hanc ſi-
quidem deuoti militis viſionem non ſolùm uidentis
ſanctitas credibilē facit, ſed & deſignata veritas cō-
probat, & miracula ſubſequuta confirmant. Nā exē-
plum Franciſci conſideratum à mūdo, excitatiuum
eſt cordium in fide Chriſti torpentium: & fœnum
præſepij reſeruatum à populo, mirabiliter ſanatiuū
fuit brutorum languentium, & aliarum repulſiuum
peſtium diuerſarum, glorificante Deo per omnia
ſeruum ſuum, ſanctæque orationis efficaciam euidē
tibus miraculorum prodigiis demonſtrante.

De

De intelligentia ſcripturarum & ſpiritu prophetiæ. Cap. 11.

AD tantam autem mentis ſerenitatem indefeſſum orationis ſtudiũ cum continua exercitatione virtutum, virum Dei perduxerat, vt quamuis nõ habuerit ſacrarum literarum peritiam per doctrinam, æternæ tamen lucis irradiatus fulgoribus, ſcripturarum profunda miro intellectus ſcrutaretur acumine. Penetrabat enim ab omni labe purum ingenium myſteriorum abſcondita: & vbi magiſtralis ſciẽtia foris ſtat, affectus introibat amantis. Legebat quãdoque in libris ſacris, & quod animo ſemel iniecerat, tenaciter imprimebat memoriæ: quia nõ fruſtrà mentalis attentionis percipiebat auditu, quod continuæ deuotionis ruminabat affectu. Quærentibus aliquandò fratribus, vtrùm ſibi placeret, quòd literati iam recepti ad Ordinem, intenderent ſtudio ſacræ ſcripturę, reſpondit: Mihi quidem placet, dum tamẽ exemplo Chriſti, qui magis oraſſe legitur, quàm legiſſe, orationis ſtudium non omittant: nec tantùm ſtudeant, vt ſciant, qualiter debeant loqui, ſed ut audita faciant, & cùm fecerint, aliis facienda proponant. Volo, inquit, fratres meos diſcipulos Euangelicos eſſe, ſicque in notitia veritatis proficere, quòd in ſimplicitatis puritate concreſcant, vt ſimplicitatẽ columbinam à prudentia ſerpentina non ſeparent, quas magiſter eximius ore ſuo benedicto coniũxit.

Scripturas intellexit doctus a Deo.

Vult fratres ſuos Euangelicos eſſe.

Mat. 10.

Interrogatus Senis à quodam religioſo viro Theologiæ ſacræ doctore, de quibuſdam quæſtionib' difficilibus intellectu, tanta claritate doctrinæ diuinæ ſapientiæ pateſaciebat arcana, vt vehementer ſtuperet vir ille peritus, & cum admiratione referret: Verè Theologia ſancti patris iſtius, puritate ac contemplatione, tanquàm alis in altum ſubuecta, eſt aquila volans: noſtra verò ſcientia, ventre graditur ſup terram. Licèt enim eſſet imperitus ſermone, ſcientia tamen plenus enodabat dubia quæſtionum, & abſcondita producebat in lucem. Nec abſonum, ſi vir ſanctus ſcripturarum à Deo intellectum acceperat, cùm per imitationem Chriſti perfectam, veritatem ipſarum deſcriptam geſtaret in opere, & per ſancti ſpiritus vnctionem plenariam, doctorem earum apud ſe haberet in corde.

Perfecta Chriſti imitatione obtinuit ſcripturarum intelligẽtiã.

Adeò etiam in ipſo claruit ſpiritus prophetiæ, ut & præuideret futura, & cordium contueretur occulta, abſentia quoquè velut præſentia cerneret, & ſe præſentem abſentibus mirabiliter exhiberet. Tempore nanque, quo Damiatam Chriſtianorum obſidebat exercitus, aderat vir Dei non armis, ſed fide munitus. Cùm igitur die belli Chriſtiani pararentur ad pugnam, hoc audito, Chriſti ſeruus vehementer ingemuit, dixitque ſocio ſuo: Si belli fuerit attentatus ingreſſus, oſtendit mihi Dominus non proſperè cedere Chriſtianis. Verùm ſi hoc dixero, fatuus reputabor: ſi tacuero, conſcientiam non euadam. Quid igitur tibi videtur? Reſpondit ſocius eius, dicẽs: Frater, pro minimo tibi ſit vt ab hominibus iudiceris, quia non modò incipis fatuus reputari. Exonera cõſcientiam tuam, & Deum magis time, quàm homines. Quo audito, exiliens Chriſti præco, ſalutaribus monitis Chriſtianos aggreditur, prohibet bellũ, denunciat caſum. Fit veritas in fabulam; indurauerunt cor ſuum, & noluerunt reuerti. Itur, committitur & bellatur, totaqne in fugam reuertitur militia Chriſtiana, finem belli opprobrium regerẽs, non triumphũ. Tanta verò ſtrage Chriſtianorũ imminutus eſt numerus, vt circa ſex millia fuerint inter mortuos & captiuos. In quo euidenter innotuit, quòd ſpernenda non erat ſapientia pauperis, cùm anima viri iuſti annunciet aliquandò vera, quàm ſeptem circunſpectores, ſedentes in excelſo ad ſpeculandum.

Præuidet Chriſtianorum caſum.

Chriſtiani cadunt apud Damiatam.

Eccl. 37.

Alio quoq; tempore, cùm poſt reuerſionem ipſius de vltra mare, Celanum prędicaturus accederet, miles quidam ſupplici eum deuotione cum inſtantia magna inuitauit ad prandium. Venit itaque ad militis domum, omniſque familia pauperum hoſpitum exultauit in ingreſſu. Antè verò, quam cibum ſumerent, iuxta ſolitum morem, vir mente deuotus offerens Deo preces & laudes, oculis ſtabat eleuatis in cælum. Oratione completa, benignum hoſpitem familiariter aduocatum in partem, ſic alloquutus eſt: Eccè frater hoſpes, tuis victus precibus, vt manducarem, domum tuam intraui. Meis nunc citò monitis acquieſce, quoniam non hic, ſed alibi manducabis. Confitere nunc peccata tua, veræ pœnitentiæ dolore contritus, nec in te remaneat quicquam, qđ veridica confeſſione non pandas. Reddet tibi Dominus hodiè vicem, quoniam tãta deuotione ſuos pauperes ſuſcepiſti. Acquieuit continuò vir ille ſermonibus ſancti, ſocioque ipſius vniuerſa peccata in cõfeſſione detegens, diſpoſuit domum ſuam, & ad mortem ſuſcipiendam ſe, quantùm valuit, pręparauit. Intrauerunt tandèm menſam, & incipientibus aliis mãducare, hoſpes ſubitò ſpiritum exhalauit, iuxta verbum hominis Dei repentina morte ſublatus. Sicque factum eſt, hoſpitalitatis gratia promerente, ut iuxta verbum veritatis, prophetam recipiens, mercedem prophetæ acciperet, dum per ſancti uiri prænunciationem propheticam miles ille deuotus ſibi contra mortis ſubitationem prouidit, quatenùs armis pęnitentiæ præmunitus, perpetuam damnationem euaderet, & in æterna tabernacula introiret.

Prædicit hoſpiti mortẽ ſubitaneã.

Mat. 10.

Tẽpore quo vir ſanctus Reate iacebat infirmus, Præbendarius quidam nomine Gedeon, lubricus, & mundanus, infirmitate graui correptus, lectulo decubans, cùm ad eum fuiſſet delatus, lachrymosè rogabat cum ſimul adſtantibus, vt ab ipſo, Crucis ſignaculo ſignaretur. Ad quem ille: Cùm vixeris olìm ſecundùm deſideria carnis, non veritus iudicia Dei, quomodò te Cruce ſignabo? Verùm propter deuotas intercedentium preces, ſigno te Crucis ſignabo in nomine Domini. Tu tamen ſcito te grauiora paſſurũ, ſi ad vomitũ redieris liberatus. Propter. n. peccatum ingratitudinis, ſemper peiora prioribus inferuntur. Signo itaq; Crucis ſuper eũ facto, ſtatim qui contractus iacuerat, ſurrexit ſanus, & in laudem Dei prorumpens: Ego, inquit, ſum liberatus. Inſonuerũt autem oſſa renum eius, audientibus cunctis, uelut cùm manu ligna ſicca franguntur. Paucis aũt interlapſis temporibus, Dei oblitus, corpus impudicitiæ reddidit. Cumq; ſero quodam cœnaſſet in domo euiuſdam canonici, nocteq; illa dormiret ibidèm, ſubitò ſuper oẽs corruit tectũ domus. Cęteris antè euadẽtibus mortem, ſolus ille miſer interceptus atq; interẽptus eſt. Iuſto igitur Dei iudicio facta ſunt nouiſſima hominis illius peiora prioribus propter ingratitudinis vitium, Deique contemptum: cùm de accepta venia gratum eſſe oporteat, & duplò diſpliceat flagitium iteratum.

Signo Crucis ſanat cõtractũ.

Pœna in peccata relabentis.

Luc. 11.

Alio quoquè tempore mulier quædam nobilis, Deo deuota, venit ad ſanctum, vt ſuum ei explicaret dolorem, ac remedium poſtularet. Habebat quidem virum valdè crudelem, quem aduerſarium patiebatur in ſeruitio Chriſti. Et ideò petebat à ſancto, quatenùs oraret pro illo, vt ſua Deus cor ipſius dignaretur emollire clementia. Ipſe verò hoc audiẽs, ait illi: Vade cum pace, indubitanter expectans de viro tuo conſolationem tibi de proximo affuturam. Et adiecit: Dices ei ex parte Dei, & mea, quòd nunc

eſt tempus clemeutiæ, poſtmodùm æquitatis. Benedictione accepta, reuertitur mulier: inuenit virum, denunciat verbum. Cecidit ſuper enm ſpirituſſanctus, & nouum ſactum de veteri, ſic facit cum omni manſuetudine reſpondere: Domina, ſeruiamus Domino, & ſaluemus animaa noſtras. Suadête igitur ſancta uxote, pluribus annis cælibem uitam agentes, eodem die ambo ad Domioum migrauerunt. Mirâda certè in viro Dei ſpiritus prophetici virtus, qua & membris iam arentibus reſtituebat vigorem, & duris imprimebat cotdibus pietatem: quanquàm non minùs eiusdem ſpiritus ſit ſtupenda limpiditas, qua ſic futurorum præcognoſcebat euêtum, vt etiã conſcientiarum ſcrutaretur arcanum, quaſi alter

Vir crudelis repètè mutatur.

4.Reg.2. Eliſeus, duplicem Eliæ ſpiritum aſſequutus.

Nam cùm Seuis viro cuidam ſibi familiari quædã ſuperuentura finaliter prædixiſſet, & vir ille peritus, de quo ſuprà mentio facta eſt, quòd de ſcripturis cũ eo conferebat aliquandò, bis auditis, ab eodem ſãcto patre dubitando perquireret, an hæc ipſe dixiſſet, quę illius viri relatione cognouerat: non ſolùm ſe illa dixiſſe aſſeruit, verúm etiam quærenti alienũ euentum, proprium exitum prophetando prædixit. Quod vt certiús cordi eius imprimeret, quendam ſecretum conſcientiæ illius ſcrupulum, quem nulli viuenti vir præfatus expreſſerat, & mirabiliter reuelando explicuit, & ſalubriter conſulendo reſerauit. Ad quorum omnium firmitatem accidit, quòd vir ille religioſus, ſicut Chriſti famulus ei prædixit, ſic finaliter conſummauit.

Nouit arcana cordium S. Franciſcus.

Eo quoquè tempore, quo reuertebatur de vltra mare, ſocium habens fratrem Leonardum de Aſiſio, contigit eum fatigatum & laſſum, parumpèr aſellum conſcendere. Subſequens autem ſocius & ipſe non modicùm feſſus, cœpit dicere intrà ſe, humanũ aliquid paſſus: Non de pari ludebant parentes eius, & mei. En ipſe equitat, & ego pedeſter aſinum eius duco. Hoc illo cogitante, protinùs deſcendit de aſino vir ſanctus, & ait: Non, frater, conuenit vt ego equitem, tu venias pedes: quia nobilior & potentior in ſeculo tu me fuiſti. Obſtupuit ilicò frater, & rubore ſuffuſus, deprehenſum ſe recognoſcens, prócidit ad pedes ipſius, & lachrymis irrigatus, nudum expoſuit cogitatum, veniamq́ue popoſcit.

Fratris cuiuſdam cogitationes perſpicit.

Frater quidam Deo deuotus & famulo Chriſti, frequenti cogitatione verſabat in pectore, ſuperna fore gratia dignum, quem vir ſanctus familiari cõplecteretur affectu: quem verò tanquàm extraneum reputaret, extra numerum electorum reputandum à Deo. Cùm igitur cogitationis huius crebriús vexatus impulſu, viri Dei familiaritatem vehementer optaret, nec tamen cordis ſui ſecretum reuelaret alicui, aduocans eum ad ſe dulciter pater pius, ſic alloquutus eſt: Nulla te turbet cogitatio, fili, quoniam te chariſsimum habens inter pręcipuè mihi charos, libẽter tibi munus meæ familiaritatis & dilectionis impendo. Miratur exindè frater, factusq́ue deuotior ex deuoto, non ſolùm in amorem creuit hominis ſãcti, verumetiam per ſpirituſſancti gratiæ munus donis eſt maioribus cumulatus. Cùm autem in monte maneret Aluernę cella recluſus, vnus é ſociis magno deſiderio cupiebat habere de verbis Domini aliqđ ſcriptum, manu ipſius breuiter annotatum. Grauem enim, qua vexabatur, tentationem, non carnis, ſed ſpiritus, ex hoc credebat euadere, vel certè leuiùs ferre. Tali deſiderio languens, anxiabatur interiùs, quia verecundia victus, reuerendo patri rẽ pandere non audebat. Sed cui homo non dixit, ſpiritus reuelauit. Portari nanq; ſibi iuſsit à fratre prædicto atramentũ & chartã, laudesq́; Dñi iuxta fratris deſideriũ

Item alterius.

Et rurſus alterius.

propriæ manu ſcripſit, & vltimò benedictionem ipſius, dicens: Accipe tibi chartulam iſtam, & uſque ad diem mortis tuæ cuſtodias diligenter. Accepit frater donum illud optatum, & ſtatim omnis illa tentatio effugatur. Seruatur litera, & cùm in poſterum mira effecerit, virtutum Frãciſci teſtimonium fuit.

Frater quidam erat, quantùm à foris videbatur, ſãctitate præclarus, conuerſatione inſignis, tamen admodúm ſingularis. Omni tempore orationi vacans, tanta diſtrictione ſilentium obſeruabat, quòd cõſueuerat nõ verbis, ſed nutibus cõfiteri. Accidit autem, ſanctum patrem venire ad locum videre fratrem, & de ipſo cum aliis fratribus habere ſermonem. Commendantibus autem omnibus & magnificantibus illum, reſpondit vir Dei: Sinite, fratres, nè mihi in eo diabolica figmenta laudetis. In veritate ſciatis, ꝙ diabolica tentatio eſt, & deceptio fraudulenta. Durè acceperunt hoc fratres, tanquàm impoſsibile iudicantes, quòd tot perfectionis indiciis, fraudis ſe commenta fuſcarent. Verùm non poſt multos dies eo religionem egreſſo, euidenter apparuit, quãta luculentia interioris contuitus, vir Dei cordis eius ſecreta perſpexit. Multorum quoquè per hunc modũ, qui ſtare videbantur, ruinam, ſed & plurium peruerſorum conuerſionem ad Chriſtum, immobili veritate pręnuncians, appropinquaſſe videbatur ad æternæ lucis ſpeculum contemplandum, cuius fulgore mirabili abſentia corporaliter, tanquàm ſi eſſent præſentia, mentis eius cernebat obtutus.

Diabolus ſponit cuidã īmodico ſilẽtio.

Multorũ ruinã & aliorum conuerſionem prænunciat.

Quodam nanque tempore Vicarius ſuus tenebat Capitulum, ipſe verò in cella orans, ſequeſter erat & medius inter fratres & Deum. Cùm igitur vnus ex ipſis, defenſionis quodam contectus palliolo, non ſe ſubderet diſciplinę: videns hoc vir ſanctus in ſpiritu, vocauit quendam de fratribus, & dixit ad eum: Vidi, frater, diabolum ſuper illius fratris inobedientis dorſum, collum eius tenentem adſtrictum, qui tali ſeſſore ſubactus, obedientiæ freno ſpreto, inſtinctus eius ſequebatur habenas. Et cùm rogarẽ Deum pro fratre, ſubitò dæmon confuſus abſceſsit. Vade igitur, & dic fratri, vt obedientiæ ſanctę iugo collum ſine mora ſubmittat. Monitus per internuncium frater, ſtatimq́ue conuerſus ad Deum, ad pedes Vicarii humiliter ſe proiecit.

Videt diabolum fratri cuidã inſidentẽ.

Alio quoquè tempore contigit duos fratres ad eremitorium Græcii de remotis venire, vt virũ Dei cernerent, & benedictionem, multo deſideratam iã tempore, reportarent. Venientes autem & non inuenientes, quia de publico iam ad cellam redierat, deſolati abibant. Et eccè recedentibus illis, cúm de ipſorum aduentu; vel receſſu nihil ſecundúm humanũ ſenſum percipere potuiſſet, præter ſolitum morẽ egreſſus è cella, clamauit poſt eos, & iuxta quod optauerât, ſigno Crucis ſacto, in Chriſti nomine bñdixit.

Abſentiũ fratrum nouit deſideria.

Duo fratres venerunt aliquandò de terra Laboris. quorum antiquior nonnulla intulit ſcandala iuniori. Cùm autem perueniſſent ad patrem, quæſiuit ille à iuniori, qualiter erga ipſum ſe frater ſocius habuiſſet ĩ uia. Quo reſpõdẽte: Vtiq; ſatis benè, ſubiũxit: Caue frater, nè ſub humilitatis ſpecie mentiaris: ſcio.n. ſcio, ſed expecta modicùm, & videbis. Miratus eſt per plurimùm frater, quomodò tã absẽtia per ſpiritũ cognouiſſet. Igitur nõ poſt multos dies, contẽpta religione, foràs egreditur, qui ſcãdalũ fecerat fratri, & à patre nõ petierat veniã, nec correctionis debitã receperat diſciplinã. Simulq́; duo in vna illius clàruere ruina, æquitas ſcilicet diuinę iuſtitię, & perſpicacitas ſpirit⁹ prophetiæ. Qualiter autẽ abſens ib⁹ ſe præſentẽ exhibuit, diuina faciẽte virtute, euidẽter ex ſuperiorib. innoteſcit, ſi reuoceſ ad mentẽ, qualiter ab

Itẽ facta.

Ruina fratris cuiuſdã ab ipſo præmiſſa.

ſens

ſens in currū igneo transfiguratus apparuit, & quomodò ſe Arelatēſi Capitulo in Crucis effigie pſentauit. Quod factum eſſe diuina diſpoſitione credendū eſt, vt ea præſentiæ corporalis apparitione mirabili patenter claresceret, quàm præſens & peruius ſpiritus eius luci ſapientiæ foret æternæ, quæ omnibus mobilibus mobilior eſt, & vbiq; attingens propter ſui munditiam, per nationes in animas ſanctas ſe trāsfert, & Dei amicos & Prophetas conſtituit. Simplicibus & paruulis ſua ſolet pandere myſteria doctor excelſus, ſicut priùs apparuit in Dauid prophetarum eximio, & pòſt in Apoſtolorum principe Petro, & tandèm pauperculo Christi Franciſco. Hi enim cùm eſſent literarum imperitia ſimplices, facti ſunt ſancti ſpiritus eruditione illuſtres. Is quidem paſtor, vt gregem paſceret Synagogæ de Aegypto eductum: iſte piſcator, vt ſagenam repleret Eccleſiæ multiformitate credentium: hic autem negotiator, vt margaritā emeret Euangelicæ vitę, venditis & diſperſis omnibus propter Chriſtum.

Sap. 7.

Mat. 13.

De efficacia prædicandi & gratia ſanitatum. Cap. 12.

Fidelis reuerà famulus & miniſter Chriſti Franciſcus, vt cuncta fideliter & perfectè perageret, illis potiſsimè virtutum exercitiis intendebat, quæ ſacro dictante ſpiritu, Deo ſuo magis placere cognouerat. Qua de re contigit illum in magnam dubitationis cuiuſdam agoniam incidere, quam multis diebus ab oratione rediens, terminandam fratribus ſibi familiaribus proponebat. Quid, inquit, fratres, cōſulitis, quid laudatis? an quòd orationi vacem, an quòd prædicando diſcurram? Siquidem ego paruulus, ſimplex, & imperitus ſermone, maiorem orandi accepi gratiam, quàm loquendi. Videtur etiam in oratione lucrum, & cumulatio gratiarum: in prædicatione diſtributio quædam donorum cælitùs acceptorum. In oratione etiam purificatio interiorum affectuum, & vnitio ad vnum verum & ſummum bonum cum vigoratione virtutis: in prædicatione ſpiritualium pulueriſatio pedum, diſtractio circa multa, & relaxatio diſciplinæ. Tandèm in oratione Deū alloquimur, & audimus, & quaſi Angelicam uitam agentes, inter Angelos conuerſamur: in prædicatione multa oportet condeſcenſione uti ad homines, & humanè inter eos viuendo, humana cogitare, videre, dicere, & audire. Sed vnum eſt in contrarium, quod videtur præponderare his omnibus ante Deū, quòd videlicet vnigenitus Dei filius, qui eſt ſapiētia ſumma, propter animarum ſalutem de ſinu patris deſcendit, vt ſuo mundum informans exemplo, verbum ſalutis hominibus loqueretur, quos ſacri ſanguinis & precio redimeret, & emundaret lauacro, & poculo ſuſtentaret, nihil ſibi omninò reſeruans, quod non in ſalutem noſtram liberaliter erogaret. Et quia debemus omnia facere ſecundum exemplar eorum, quæ uidemus in ipſo, tanquàm in monte ſublimi, videtur magis Deo placitum, quòd intermiſſa quiete forās egrediar ad laborem. Cumque per multos dies verba huiuſmodi ruminaret cum fratribus, certitudinaliter nequibat percipere, quid horum ſibi foret, ut Chriſto verè acceptius, eligendum. Cùm enim miranda noſſet per ſpiritum prophetiæ, hanc per ſeipſum quæſtionem diſſoluere non valebat ad liquidum, Deo meliùs prouidente, vt prædicationis meritum per ſupernum manifeſtaretur oraculum, & ſerui Chriſti humilitas ſeruaretur. Non erubeſcebat à minoribus parua quærere verus Minor, qui magna didicerat à magiſtro ſupremo. Studio namque præcipuo ſolitus erat exquirere, quali via qualique modo Deo poſſet ſecundùm ipſius beneplacitum perfectiùs deſeruire. Hęc ſumma eius philoſophia, hoc ſummum eius deſiderium extitit, quoad viuit, vt quæreret à ſapientibus & ſimplicibus, perfectis & imperfectis, paruulis & grandæuis, qualiter ad perfectionis culmen virtuoſiùs peruenire valeret.

Conſulit fratres, vtrùm precibus, an concionib⁹ vacare debeat.

Humilitas eius in exquirēdo à minoribus conſilio.

Sũma eius philoſophia.

Aſſumens itaque duos ex fratribus, miſit ad fratrem Syluestrum, qui Crucem egredientem viderat de ore ipſius, & tunc in monte ſupra Aſsiſium iugiter orationi vacabat, vt diuinum ſuper dubitatione huiuſmodi reſponſum perquireret, quod ſibi ea parte Domini demandaret. Hoc ipſum demandauit ſacræ virgini Claræ, ut per aliquam puriorem & ſimpliciorem de virginibus, ſub ipſius diſciplina degentibus, & ipſa cum ſororibus aliis orans, ſuper hoc exquireret Domini voluntatem. Concordauerunt autem mirabiliter in idipſum, ſuperno eis reuelante ſpiritu venerabilis ſacerdos & virgo Deo dicata, beneplaciti ſcilicet eſſe diuini, quòd Chriſti præco ad prędicandum exiret. Reuertentibus itaque fratrib⁹, & Dei, iuxta quod acceperant, indicantibus uoluntatem, exurgens continuò ſuccinxit ſe, nullaq; prorſùs contracta mora, iter aggreſſus eſt. Ibat autem cū tanto feruore, vt diuinum exequeretur imperium, tamque celeriter percurrebat, acſi facta manu Dei ſuper eum, nouam induiſſet è cęlo virtutem.

Diuinitùs didſcit, concionari ſe potius debere.

Cùm igitur appropinquaret Beuanio, ad quēdam locum deuenit, in quo diuerſi generis auium maxima multitudo conuenerat. Quas cùm ſanctus Dei vidiſſet, alacriter cucurrit ad locum, & eas uelut rationis participes ſalutauit. Omnibus verò expectantibus, & conuertentibus ſe ad eum, ità ut quæ in arbuſtis erant, inclinatis capitibus, cùm appropinquaret ad eas, inſolito modo in ipſum intenderent, uſque ad eas acceſsit, & omnes, vt verbum Domini audirent, ſolicitè admonuit, dicēs: Fratres mei uolucres, multùm debetis laudare creatorem veſtrum, qui plumis vos induit, & pennas tribuit ad volandum, puritatem conceſsit aeris, & ſine veſtra ſolicitudine vos gubernat. Cùm autem eis hæc & his ſimilia loqueretur, auiculæ modo mirabili geſtientes, cœperunt extendere colla, protēdere alas, aperire roſtra, & in illum attentè reſpicere. Ipſe verò cum ſpiritus feruore mirando per medium ipſarum tranſiens, tunica contingebat eaſdem, nec tamen de loco aliqua mota eſt, donèc ſigno Crucis facto, & licentia data, cum benedictione viri Dei, omnes ſimul auolarunt. Hęc omnia contuebantur ſocii, expectantes in via. Ad quos reuerſus uir ſimplex & purus, pro eo quòd non hactenùs auibus prædicauerat, cœpit ſe de negligentia inculpare. Exindè prędicando per loca vicina procedens, venit ad caſtrum quoddam, nomine Aluianum, vbi congregato populo, & indicto ſilentio, propter hirundines nidificantes in eodem loco, magniſque garritibus perſtrepentes, audiri vix poterat. Quas vir Dei omnibus audientibus alloquutus eſt, dicens: Sorores meæ hirundines, iam tempus eſt vt loquar & ego, quia vos vſque modò ſatis dixiſtis. Audire verbum Dei tenentes ſilentium, donèc ſermo Dei compleatur. At illæ tanquàm intellectus capaces, ſubitò tacuerunt, nec fuerunt motæ de loco, donèc fuit omnis prædicatio conſummata. Omnes igitur qui viderunt, ſtupore repleti glorificauerunt Deum. Illius miraculi fama circunquaquè diffuſa, multos ad ſancti reuerentiam, & fidei deuotionem accendit.

Eccè aues audiũt ſã ctum virum.

Stupore iſtius miraculi repleti, multi ad fidei deuotionē accendun tur.

In ciuitate nāq; Pariſiēſi ſcholaris quidā indolis bonæ, cum ſociis aliis ſtudio diligēter intentus, dum

 impor-

importuna garrulitate cuiuſdam infeſtaretur hirundinis, dicere cœpit ad ſocios: Hæc hirundo vna de illis eſt, quæ virum Dei Franciſcum prædicantem aliquandò, donèc ſilentium eis imponeret, moleſtabant. Et conuerſus ad hirundinem, fiducialiter ait: In nomine ſerui dei Franciſci præcipio tibi, vt ad me veniens continnò conticeſcas. At illa Franciſci audito nomine, quasi viri Dei diſciplinis edocta, & ſtatim conticuit, & ipſius manibus tanquàm tutæ cuſtodiæ ſe commiſit. Stupefactus ſcholaris, ſtatim eam libertati reſtituit, & eius garritũ ampliùs nõ andiuit.

Nota rẽ admiratione dignam.

Alio quoquè tempore cùm famulus Dei Caietæ prædcaret in litore maris, turbis præ deuotione ruẽtibus, vt eum contingerent, horrens Christi ſeruus tantum populorum applauſum, in vnam hærentem litori nauiculam proſiliuit ſolus. Illa veró tanquàm ſi rationis particeps, motore moueretur intrinſeco, ſine aliquo remige, cernentibus & mirantibus cũctis, ſe longiùs à terra protraxit. Cùm autem aliquanto ſpatio in maris altitudinẽ ſeceſsiſſet, ſtetit inter fluctus immobilis, quandiú vir ſanctus turbis expectãtibus in litore prędicauit. Cumque audito ſermone, & viſo miraculo, ac benedictione accepta multitudo recederet, nè ipſum ampliùs moleſtaret, nauicula proprio ductu ad terram reuerſa eſt. Quis igitur tam obſtinatæ mentis eſſet & impiæ, vt prædicationem Franciſci contemneret, cuius mirãda fiebat virtute, vt non ſolùm carentia ratione, diſciplinam ſuſciperent, verumetiam inanimata corpora tanquàm animata prędicanti ſeruirent?

Itèm aliam.

Aderat equidem ſeruo ſuo Franciſco ad quæcunque pergeret, is qui eum vnxerat & miſerat, ſpiritus Domini, & ipſe Dei virtus & ſapientia Chriſtus, vt ſanæ doctrinę verbis affluerct, & magnæ potentiæ miraculis coruſcaret. Erat enim verbum eius, velut ignis ardens, penetrans intima cordis, omniumque mentes admiratione replebat, rùm non humanæ inuentionis ornatum prætenderet, ſed diuinæ reuelationis afflatum redoleret. Nam cùm ſemèl prædicaturus coram Papa & Cardinalibus, ad ſuggeſtionẽ Domini Hoſtienſis, ſermonem quẽdam ſtudioſè cõpoſitum commendaſſet memoriæ, ſtetiſſetque in medio, vt ædificationis verba proponeret, ſic obliuioni tradidit omnia, vt effari aliquid omninò neſciret. Verùm cùm hoc veridica humilitate narraſſet, conferens ſe ad ſpiritus ſancti gratiam inuocandam, tam efficacibus ſubitò cœpit verbis afflnere, tamque potenti virtute illorum mentes virorum ſublimium ad compunctionem inflectere, vt apertè clareret, ꝙ non ipſe, ſed ſpiritus Domini, loquebatur. Et quoniam primò ſibi ſuaſerat opere, quod aliis ſuadebat ſermone, repræhenſorem non timens, veritatem fidentiſsimè prędicabat. Neſciebat aliquorum culpas palpare, ſed pungere, nec vitam fouere peccaotium, ſed aſpera increpatione ferire. Eadem mentis conſtantia magnis loquebatur & prauis, eademque ſpiritus iucunditate paucis loquebatur & multis. Omnis ætas, omniſque ſexus properabat, virum nonum, mundo cælitùs datum, & cernere, & audire. Ipſe verò per diuerſas regiones progrediens, euangelizabat ardenter, Domino cooperante, & ſermonem cõfirmante ſequentibus ſignis. In virtute nanque nominis eius, veritatis præco Franciſcus eiiciebat dæmonia, ſanabat infirmos, & quod maius eſt, ſui ſermonis efficacia obſtinatorum mentes ad pęnitentiam molliebat, ſimulque ſanitatem corporibus reddebat, & cordibus, ſicut aliqua comprobant operum eius, exempli gratia inferiùs adnotanda.

Sermo ei⁹ valdè igneus.

Cõcionat ad Pontificem & Cardinales.

Marc. 16. Multa edit miracula.

Sanat contractum.

In ciuitate Tuſcanella à milite quodam hoſpitio deuotè ſuſceptus, filium eius vnicum, à natiuitate contractum, ad multam ipſius inſtantiam, manu alleuans, ſic ſubitò incolumem reddidit, vt uidentibus cunctis, protinùs conſolidarentur omnia corporis membra, & puer ſanus & fortis effectus, confeſtìm exurgeret, ambulans, & exiliens, & laudans Deum.

In ciuitate Narnienſi cúm paralyticum quẽdam membrorum omnium deſtitutum officio, ſigno Crucis à capite vſque ad pedes ad inſtantiam ſignaſſet Epiſcopi, perfectæ reſtituit ſanitati.

Item paralyticũ.

In Epiſcopatu Reatino puer quidam ſic turgidus à quatuor annis, ut nullo modo propria crura cernere poſſet, à matre cum lachrymis præſentatus eidem, ſtatim vt vir ſanctus tetigit eum manibus ſacris, incolumis eſt effectus.

Item tumidum.

Apud ciuitatem Ortenſem puer vnus ità conglomeratus, ut caput pedibus portaret applicitum, & haberet oſſa nonnulla confracta, ſigno Crucis ad parentum larhrymabiles preces ab eodem ſuſcepto, ſubitò extenſus extitit, & ilicò liberatus.

Signo Crucis multos ſanat.

Mulier quædam ciuitatis Eugubii, ambas contractas & aridas habens manus, adeò ut nihil per illas operari valeret, ſigno Crucis ab eodem in nomine Domini ſibi facto, tam perfectam obtinuit ſoſpitatẽ, quòd ſtatìm rediens domum, cibos in miniſteriũ eius & pauperum, quasi altera ſocrus Simonis, propriis manibus præpararet.

Mat. 8.

Puellę cuidam in caſtro Meuanii oculorum priuatæ luminibus, cùm in Trinitatis nomine ſputo ſuo ter ipſius oculos liniuiſſet, lumẽ concupitũ reſtituit.

Cæca videt.

Mulier quædam ciuitatis Narnii, oculorum cæcitate percuſſa, ſignum Crucis ab eodem ſuſcipiens, lumem recuperauit optatam.

Itẽ alia.

Bononię puer quidam unum oculorum macula adeò habens obtectum, ut nihil prorsús videre poſſet, nec aliquo iuuari remedio, poſt ſignum Crucis, à capite vſque ad pedes per ſeruum Domini ſibi factum, viſum recuperauit tam limpidum, ut poſtmodùm fratrum Minorum ordinem ingreſſus, ſe longè clariùs videre aſſereret de oculo priùs infirmo, quàm de oculo ſemper ſano.

Itẽ puer alius quidam.

In Caſtro sãcti Geminiani, ſeru⁹ Dei à quodã deuoto viro ſuſceptus hoſpitio, cuius vxor à dæmonio vexabatur, poſt orationem factam, in virtute obediẽtiæ imperauit dæmoni vt exiret, eumque poteſtate diuina tam ſubitò effugauit, vt verè clareſceret, quòd obedientiæ ſanctę uirtuti peruicacia dęmonum non obſiſtat.

Oratione dæmoniũ pellit à fœmina.

In ciuitate de caſtello, quidam furibundus & nequam ſpiritus quandam obſidens mulierem, à viro ſancto obedientiæ accepto mandato, indignabũdus diſceſsit, mente ſimul & corpore liberam, obſeſſam priùs fęminam, derelinquens.

Item ab alia.

Frater quidam infirmitate tam horribili grauabatur, vt magis eſſe vexatio dæmonis, quàm naturalis infirmitas, à pluribus firmaretur. Nam totus ſæpè allidebatur, & volutabatur ſpumans, mẽbris corporis nunc contractis, tunc extenſis, nũc plicatis, nunc tortis, nunc rigidis effectis & duris. Quandoquè totus extenſus & rigidus, pedibus æquatis capiti, leuabatur in altum, horribiliter ilicò relapſurus. Hũc ſic miſerabiliter & irremediabiliter ægrotãtem, plenus miſericordia Chriſti ſeruus commiſerans, buccellam ſibi panis, de quo edebat, tranſmiſit. Tantam verò guſtatus panis cõtulit ægro virtutem, ut deincèps huius infirmitatis moleſtiam non ſentiret.

Buccella panis curat morbũ teterrimum.

In comitatu Aretii cùm diebus pluribus mulier quædam laboraſſet in partu, eſſetque iam proxima morti, nullum omninò deſperanti de vita ſupererat remedium, niſi Dei. Cum autem equo ve-

ctus

ctus propter corporis infirmitatem Chriſti famulus per partes illas tranſitum habuiſſet, conrigit reduci animal per villam, in qua mulier torquebatur. Hominues verò loci viſo equo, cui vir ſanctus inſederat, extraxerunt frenum, vt ſuperponerent mulieri. Ad coius cuntactum mirificum, omni remoto periculo, mulier ilicò peperit cum ſalute.

Nota rē mirani.

Vir quidam de caſtro plebis, religioſus ac timens Deum, chordam apud ſe, qua cinctus fuerat ſanctus pater, habebat. Comque multitudo virorum ac mulierum in caſtro illo variis infirmitatibus laboraret, ibat per infirmantium domos, & intincta chorda in aqua, dabat bibere patientibus: Sicque per hunc modum plurimi ſanabantur. Sed & de panibus à viro Dei contactis guſtantes ęgroti, diuina operante virtute, conſequebantur celeriter remedia ſanitatum. Cùm his & aliis multis miraculorum prodigiis præco Chriſti prædicans coruſcaret, attendebatur his, quæ dicebantur ab eo, ác ſi Angelus Domini loqueretur. Excellens nanque in ipſo prærogatiua virtutũ, prophetiæ ſpiritus, efficacia miraculorum, oraculũ de prædicando cælitús datum, obedientia creaturarum ratione carentium, vehemens immutatio cordium ad verborum ipſius auditum, eruditio eius à ſpiritu ſancto præter humanam doctrinam, prædicãdi authoritas à ſummo Pontifice non ſine reuelatione conceſſa: inſupèr & regula, in qua forma prædicãdi exprimitur, ab eodem Chriſti Vicario confirmata: ſummi quoquè Regis ſignacula per modum ſigilli corporis eius impreſſa, tanquàm teſtimonia decẽ, toti ſeculo indubitanter affirmant, Chriſti præconẽ Franciſcũ, & venerandũ officio, & doctrina authenticum, & admirabilẽ ſanctitate, ac per hoc, tãquàm verò Dei nuncium, Chriſti Euangelium prædicaſſe.

Eccè admirabilē Deum in factis ſuis

De Stigmatibus ſacris. Cap. 13.

MOs erat Angelico viro Franciſco, nunquàm ociari à bono: quin potiùs inſtár ſupernorum ſpirituum in ſcala Iacob, aut aſcendebat in Deum, aut deſcendebat ad proximos. Nam tempus ſibi conceſſum ad meritum, diuidere ſic prudenter didicerat, vt aliud proximorum lucris laborioſis impènderet, aliud contemplationis tranquillis exceſsibus dedicaret. Vndè cùm ſecundùm exigentiam locorum & temporum, alienæ condeſcendiſſet procurandę ſaluti, inquietationibus derelictis turbarum, ſolitudinis ſecreta petebat; locumque quietisiquò liberiùs Deo vacans, extergeret, ſi quid pulueris ſibi in conuerſatione hominum adhęſiſſet. Biennio itaque, antequàm ſpiritum redderet cælo, diuina prouidentia duce, poſt labores multimodos perductus eſt in locum excelſum ſeorsùm, qui dicitur mons Aluernæ. Cùm igitur iuxta ſolitum morem, Quadrageſimam ibidèm ad honorem ſancti Archangeli Michaelis ięiunare cœpiſſet, ſupernæ contemplationis dulcedine abundantiùs ſolito ſuperfuſus, ac cæleſtium deſideriorum ardentiori flamma ſuccẽſus, ſupernarum cœpit immiſsionum cumulatiùs dona ſentire. Ferebatur quidem in altum, non ut curioſus maieſtatis perſcrutator opprimendus à gloria, ſed tanquàm ſeruus fidelis & prudens, inueſtigans beneplacitum Dei, cui ſe conformare omnimodè ſummo pero; ptabat ardore.

Gen. 28.
Diſtributio tēporis ſui.
Quadrageſimam ad honorē S. Michaelis ieiunat.
Pro. 25.

Immiſſum eſt igitur mẽti eius per diuinum oraculum, quòd in apertione libri Euangelici reuelaretur à Chriſto, quod Deo in ipſo, & de ipſo maximè foret acceptum. Oratione itaque cum multa deuotione pręmiſſa, ſacrum Euangeliorum librum de altari ſumptum, in ſanctæ Trinitatis nomine aperiri fecit per ſocium, virum vtiquè Deo deuotum & ſanctum. Sanè cúm in trina libri apertione ſemper Domini paſsio occurreret, intellexit vir Deo plenus, quòd ſicut Chriſtum fuerat imitatus in actibus vitæ, ſic conformis ei eſſe deberet in afflictionibus & doloribus paſsionis, antequàm ex hoc mundo tranſiret. Et licèt propter multam auſteritatẽ vitæ præteritę, Crucisque Dominicæ baiulationem continuam, imbecillis iam eſſet corpore, nequaquàm eſt territus, ſed ad martyrii ſuſtinentiam vigoroſiùs animatus. Excreuerat quidem in eo inſuperabile amoris incendium boni Ieſu in lampades ignis atque flammarum, ut aquæ multæ charitatem eius tam validam extinguere non valerent.

Charitas eſt ī Deū.
Cant. 8.

Cùm igitur Seraphicis deſideriorum ardoribus ſursùm ageretur in Deum, & compaſsiua dulcedine in eum transformaretur, qui ex charitate nimia uoluit Crucifigi, quodam manè circa feſtum Exaltationis ſanctæ Crucis, dum oraret in latere montis, uidit Seraph unum ſex alas habentem tam ignitas, quàm ſplendidas, de cęlorum ſublimitate deſcendere. Cũque uolatu celerrimo perueniſſet ad aeris locum, viro Dei propinquum, apparuit inter alas effigies hominis Crucifixi, in modum Crucis manus & pedes extenſos habentis, & Cruci affixos. Duæ alæ ſuper caput ipſius eleuabantur, duę ad volandum extendebantur, duæ veró totum velabant corpus. Hoc videnş vehementer obſtupuit, mixtumque mœrore gaudiũ cor eius incurrit. Lætabatur quidem in gratioſo adſpectu, quo à Chriſto ſub ſpecie Seraph cernebat ſe conſpici: ſed Crucis affixio, compaſsiui doloris gladio ipſius animam pertranſibat. Admirabatur quam plurimúm in tam inſcrutabilis viſionis adſpectu, ſciens quòd paſsionis infirmitas cum immortalitate ſpiritus Seraphici nullatenùs conueniret. Intellexit tandèm ex hoc, Domino reuelante, quòd ideò huiuſmodi viſio ſic diuina prouidentia ſuis fuerat pręſentata conſpectibus, ut amicus Chriſti pręcognoſceret, ſe non per martyrium carnis, ſed per incendium mentis, totum in Chriſti Crucifixi ſimilitudinem transformandum.

Apparet illi Chriſtus Crucifixus.

Diſpàrens igitur viſio, mirabilem in corde ipſius reliquit ardorem: ſed & in carne non minùs mirabilem. ſignorum impreſsit effigiem. Statim nanque in manibus eius & pedibus apparere cœperunt ſigna clauorum, quemadmodùm pauloantè in effigie illà viri Crucifixi conſpexerat. Manus enim & pedes in ipſo medio clauis confixæ videbantur, clauorum capitibus in interiori parte manuum, & ſuperiori pedum apparentibus, & eorum acuminibus exiſtentibus ex aduerſo. Erantque clauorum capita in manibus & pedibus rotunda & nigra, ipſa verò acumina oblonga, retorta & quasì repercuſſa, quæ de ipſa carne ſurgentia, carnem reliquam excedebàt. Dextrum quoquè latus quasì lancea transfixum, rubra cicatrice obductum erat, quod ſæpè ſanguinem ſacrum effundens, tunicam & ſemoralia reſpergebat.

Imprimūtur ei V. vulnera.

Cernens autem Chriſti ſeruus, ꝙ ſtigmata carni tã luculenter impreſſa, ſocios familiares latère nō poſſent, timens nihilominùs publicare Domini ſacramẽtum, in magno poſitus fuit dubitationis agone, utrùm videlicet quod viderat, diceret; uel taceret. Vocauit proindè aliquos ex fratribus, & generalibus verbis loquens, dubium coràm eis propoſuit & conſilium requiſiuit. Quidam verò ex fratribus, gratia Illuminatus & nomine, intelligens quòd aliqua miranda vidiſſet, pro eo quòd videbatur admodùm ſtupefactus, dixit ad virum ſanctũ: Frater, nō ſolùm propter te, ſed etiam propter alios, ſcias tibi oſtendi aliquandò ſacramenta diuina. Timendum

Nō audet ꝑ humilitate alicui aperire viſionem.

Eſa. 24. *Cũ multo timore ĩdicat viſionem, ſed non totã.*

propterea iurè videtur, nè ſi, quod pluribus profuturum accepiſti, celaueris, pro talento abſcondito repręhenſibilis iudiceris. Ad cuius verbum motus uir ſanctus, licèt aliàs dicere ſolitus eſſet: Secretũ meũ mihi: tunc tamen cum multo timore ſeriem retulit viſionis præfatæ, addens quòd is, qui ſibi apparuerat, aliqua dixerit, quæ nunquàm dum viueret, alicui hominum aperiret. Credendum ſanè tam arcana illa fuiſſe ſacri illius Seraph, in Cruce mirabiliter apparentis, eloquia, quòd fortè non liceret hominibus ea loqui. Poſtquàm igitur verus Chriſti amor in eãdem imaginem transformauit amantẽ, quadraginta dierũ numero, iuxta quod decreuerat, in ſolitudine conſummato, ſuperueniente quoquè ſolennitate Archangeli Michaelis, deſcendit Angelicus vir Frãciſcus de monte, ſecum ferens Crucifixi effigiem, nõ in tabulis lapideis vel ligneis manu figuratam artificis, ſed in carneis membris deſcriptam digito Dei viui. Et quoniam ſacramentum Regis abſcondere bonum eſt, ideò ſecreti regalis vir conſcius, ſignacula illa ſacra pro viribus occultabat. Verùm quia Dei eſt, ad gloriam ſuam magna reuelare, quæ facit: Dominus ipſe, qui ſignacula illa ſecretè impreſſerat, miracula quædam apertè per ipſa monſtrauit, vt illorũ occulta & mira vis ſtigmatum, manifeſta pateret claritate ſignorum.

Tob. 2.

Immaniſſima lues.

In prouincia nanque Reatina peſtis inualuerat valdè grauis, quæ oues & boues omnes ſic conſumebat crudeliter, quòd nullum poterat remedium adhiberi. Vir autem quidam timens Deum, nocte fuit p viſionem commonitus, ut ad eremitorium fratrum feſtinanter accederet, & lotturam manuũ ac pedum famuli Dei Franciſci, qui tunc temporis morabatur ibidèm, acceptam, ſuper animalia cũcta reſpergeret. Manè itaque ſurgens, venit ad locum: loturaq; huiuſmodi per ſocios ſancti viri latẽter obtenta, oues & boues languẽtes ex ea reſperſit. Mirabile dictu. Statim vt adſperſio animalia languida & in terra iacẽtia, quantũcunq; paululùm attingebat, priſtino recuperato vigore, ſurgebant continuò, & tanquàm nihil mali ſenſiſſent, ad paſcua feſtinabant. Sicq; factũ eſt, vt per virtutem mirandam aquæ illius, quæ ſacras plagas contigerat, omnis prorsùs plaga ceſſaret, peſtilensque morbus à gregibus fugaretur.

Mira vis aquæ, qua manus et pedes ſuos abluerat.

Circa præfatum montem Aluernæ, antequàm vir ſanctus ibi contraheret moram, nube ex ipſo monte ſurgente, grandinis violenta tempeſtas fructus terrę conſuetudinariè deuaſtabat. Sed poſt illam apparitionem felicem, non ſine incolarum admiratione, grando ceſſauit, vt cęleſtis illius viſionis excellentiam, & ſtigmatum ibidèm impreſſorum virtutẽ, ſerenati præter morem ipſa cæli facies declararet. Cõtigit quoq; eum tempore hyemali propter debilitatem corporis & aſperitatem viarum, hominis unius pauperis ſubuectum aſello, ſub rupis cuiuſdam prominentis pernoctare crepidine, vt niuis & noctis ſuperuenientium quoquomodò declinaret incommoda, quibus præpeditus, ad hoſpitii locũ non valuerat peruenire. Cùm autem vir ſanctus hominem illũ querulosis ſubmurmurantem gemitibus hincindè ſeipſum iactare ſenſiſſet, tanquàm qui tenui operimẽto contectus, quieſcere præ frigoris acerbitate nequibat, diuini amoris feruore ſuccenſus, manu illũ protenſa palpauit. Mirabile certè. Repentè ad illius ſacræ manus contactũ, quæ Seraphici calculi gerebat incendiũ, omni fugato frigore, tantus in virũ intùs & extrà calor aduenit, acsi quædam in eum vis flammea ex fornacis ſpiraculo proceſsiſſet. Nã ilicò & mẽte & corpore cõfortatus, ſuauiùs inter ſaxa & niues vſq; manè dormiuit, quam vnquàm in proprio lecto pauſauerat, ſicut ipſe poſtmodùm aſſerebat. Certis itaque conſtat indiciis, ſacra illa ſignacula illius impreſſa fuiſſe virtute, qui operatione Seraphica purgat, illuminat, & inflammat, eùm ipſa forinſecùs expurgando à peſte, ſalutem, ſerenitatem, & calorem corporibus efficacia mira conferrent, ſicut & poſt mortem euidentioribus eſt demonſtratũ prodigiis, ſuo loco poſteriùs adnotandis.

Inſigne miraculũ

Contactu manꝰ ſua pellit frigus ab homine.

Ipſe verò, licèt theſaurum inuentum in agro, multa diligentia ſtuderet abſcondere, latère tamẽ nõ potuit, quin aliqui ſtigmata manuũ uiderent & pedũ, quanquàm manus quaſi ſemper portare contectas, & pedibus extunc incideret calceatus. Viderũt.n. dum viueret, fratres, plurimi, qui licèt eſſent, propter ſanctitatem præcipuam, viri per omnia fide digni, tamen ad omne dubium amouendum, ſic eſſe, ac ſe uidiſſe, tactis ſacroſanctis, iuramẽto firmarunt. Viderũt etiam ex familiaritate, quam cum viro ſancto habebant, aliqui Cardinales, laudes ſacrorum ſtigmatũ proſis, & hymnis, & antiphonis, quas ad ipſius edidere runt honorem, veraciter inſerentes, qui tam verbo, quàm ſcripto perhibuerũt teſtimonium veritati. Sũmus etiam Pontifex dominus Alexander cùm populo prædicaret, coram multis fratribus & meipſo affirmauit, ſe, dum ſanctus viueret, ſtigmata illa ſacra ſuis oculis conſpexiſſe. Viderũt in morte pluſquàm quinquaginta fratres, virgoq; Deo deuotiſsima Clara cum cæteris ſororibus ſuis, & ſeculares innumeri, ex quibus, quemadmodùm ſuo loco dicetur, quãplurimi & oſculati ſunt ex deuotionis affectu, & cõtrectauerunt manibus ad teſtimonii firmitatem. Vulnus autem lateris tam ſolicitè occultauit, ut illud nemo poſſet niſi furtim contueri, dum viueret. Vnus etenim frater, qui ei ſedulò miniſtrare ſolitus erat, cùm pia eum cautela, ut ad excutiendum extraheret tunicam, induxiſſet, attentè reſpiciens vidit plagam, cui etiam tres veloci contactu digitos applicans, tam viſu, quàm tactu, vulneris quantitatem agnouit. Cum ſimili cautela vidit etiam frater ille, qui tunc temporis erat Vicarius eius. Frater verò ſocius mirandę ſimplicitatis, dum infirmitatis cauſa languentes ſcapulas contrectaret, manu per caputium miſſa, & caſualiter vulneri ſacro illapſa, magnum ei dolorem inflixit. Proindè portabat extunc femoralia ità facta, vt vſque ad axillas pertingerent, ad vulnus lateris contegẽdum. Fratres quoquè, qui illa lauabãt, uel tunicam excutiebant pro tempore, quia inueniebant eam ſanguine rubricatam, indubitanter per euidens ſignum in cognitionem ſacri vulneris peruenerunt: quod poſtmodùm in morte, reuelata facie, & ipſi cum aliis plurimis contemplati ſimul & venerati ſunt.

Mat. 13. *Valdè celat ĩpreſſa uulnera, at tamen uidẽtur à multis.*

Vulnus lateris non patitur uideri.

In morte uidẽt permulti.

Eià nunc ſtrenuiſsime miles Chriſti, Ipſius fer arma inuictiſsimi ducis, quibus munitus & inſignitus, omnes aduerſarios ſuperabis. Fer vexillum Regis altiſsimi, ad cuius intuitum, omnes pugnatores diuini exercitus animentur. Fer nihilominùs ſigillum ſummi Pontificis Chriſti, quo verba & facta tua, tãquàm irrepræhenſibilia & authentica, meritò ab omnibus acceptentur. Iam enim propter ſtigmata Domini Ieſu, quæ in corpore tuo portas, nemo debet tibi eſſe moleſtus: quin potiùs quilibet Chriſti ſeruus omni eſſe tenetur affectione deuotus. Iam per hæc ſigna certiſsima, non duobus aut tribus teſtibus ad ſufficiẽtiam, ſed quamplurimis ad ſuperabundantiam comprobata, teſtimonia Dei in te & per te credibilia facta nimis, omne tollunt infidelibus uelamen excuſationis, dum credentes in fide ſtabiliunt, ſpei fiduciam ſursùm agunt, & ignem charitatis accendunt. Iam verè impleta eſt prima viſio, quam vidiſti, videlicet

Supra cap.

quòd

quòd dux in militia Chriſti futurus, armis deberes cæleſtibus, ſignoque Crucis inſignibus, decorari. Iam in principio tuæ conuerſionis Crucifixi viſio compaſſiui doloris gladio mẽtaliter te trãsfigens: ſed & auditus vocis de Cruce, tanquàm de throno Chriſti ſublimi, & ſecreto propitiatorio procedentis, iuxta qđ tuo ſacro firmaſti eloquio, vera indubitanter fuiſſe creduntur. Iam in tuæ conuerſionis progreſſu & crucem, quam vidit frater Syluester ex ore tuo mirabiliter procedentem, & gladios in Crucis modum tua viſcera transfigentes, quos ſacer vidit Pacificus, teq́ſ ſecundùm Crucis figuram in aere ſubleuatum, cùm de Crucis titulo ſanctus prædicabat Antonius, iuxta quod proſpexit Angelicus vir Monaldus, non phantaſtica viſione, ſed reuelatione fuiſſe cælica conſpecta, verè creditur & firmatur. Iam denique circa finem, quòd ſimul tibi oſtenditur & ſublimis ſimilitudo Seraph, & humilis effigies Crucifixi, interiùs te incendens, & exteriùs te conſignans, tanquàm alterum Angelum aſſcendentem ab ortu ſolis, qui ſignum in te habeas Dei viui, & prædictis dat firmitatem fidei, & ab eis accipit teſtimonium veritatis. Ecce iam ſeptem apparitionibus Crucis Chriſti, in te ſecundùm ordinem temporum mirabiliter exhibitis & monſtratis, quaſi ſex gradibus ad iſtam ſeptimam, in qua finaliter requieſcis, perueniſti. Chriſti nanque Crux in tuæ conuerſionis primordio tã propoſita, quàm aſſumpta, & dehinc in conuerſationis progreſſu per vitam probatiſſimam baiulata in teipſo continuè, & in exemplum aliis demonſtrata, tanta certitudinis claritate oſtendit, Euangelicæ perfectionis apicem te finaliter concluſiſſe: vt demõſtrationem hanc Chriſtianæ ſapientiæ, in tuæ carnis puluere exaratam, nullus verè deuotus abiiciat, nullus verè fidelis impugnet, nullus verè humilis paruipendat, cùm ſit verè diuinitùs expreſſa, & omni acceptione condigna.

Ibidem. *Cap. 3.* *Cap. 4.* *Ibidem.* *Cap. 13.* *Septẽ apparitiones S. Crucis ipſi oſtẽſæ.*

De patientia ipſius, & tranſitu mortis. Cap. 14.

CHRISTO iam igitur Cruci confixus Franciſcus tam carne, quàm ſpiritu, non ſolùm Seraphico amore ardebat in Deum, verumetiam ſitiebat cum Chriſto crucifixo multitudinem ſaluandorum. Faciebat proindè, quoniam propter excreſcentes in pedibus clauos, ambulare non poterat, corpus emortuum per ciuitates & caſtra circumuehi, vt ad Crucẽ Chriſti ferendam cæteros animaret. Fratribus quoq; dicebat, Incipiamus fratres ſeruire Domino Deo noſtro, quia vſque nunc parùm profecimus. Flagrabat etiam deſiderio magno ad humilitatis redire primordia, vel leproſis ſicut à principio miniſtraret, corpusque iam præ labore collapſum, reuocaret ad priſtinam ſeruitutem. Proponebat, Chriſto duce, ſe facturum ingentia, & fatiſcentibus membris, ſpiritu fortis & feruidus, nouo ſperabat certamine de hoſte triumphum. Neque.n. languor vel deſidia locum habet, vbi amoris ſtimulus ſemper ad maiora perurget. Tanta autem in eo carnis ad ſpiritum erat concordia, tanta obedientiæ promptitudo, ꝙ cùm ille ad omnem niteretur ſanctitatẽ pertingere, ipſa non ſolùm non repugnaret, ſed percurrere niteretur.

Claui diuinitus ei impreſſi, ĩ pedib⁹ excreſcunt. *Magna ĩ eo carnis & ſpirit⁹ cõcordia.*

Vt autem viro Dei cumulus meritorum accreſceret, quæ omnia verè in patientia conſummantur, cœpit infirmitatibus multimodis laborare tam grauiter, vt vix in eo membrum aliquod remaneret abſq; ingenti paſſionis dolore. Ad hoc tandem per varias & diuturnas ac continuas ægritudines deductus eſt, vt conſumptis iã carnibus, quaſi ſola cutis oſsib⁹ cohæreret. Cũq; duris corporis angeretur doloribus, illas ſuas anguſtias non pœnarum cenſebat nomine, ſed ſororum. Cùm autem ſemèl grauiùs ſolito dolorum vrgeretur aculeis, quidam frater ſimplex dixit ad eum: Frater, ora Dominum, ut mitiùs tecum agat: manum enim ſuam plùs debito ſuper te grauare uidetur. Quo audito, vir ſanctus cũ eiulatu exclamãs, ait: Niſi noſcerem in te ſimplicem puritatem, tuum ex nũc abhorrerem conſortium, qui auſus fueris circa me diuina iudicia reprẹhenſibilia iudicare. Et licet totus eſſet attritus grauis prolixitate languoris, proiiciens ſe in terram, oſſa debilia duro casu colliſit: & deoſculans humum, Gratias, inquit, tibi ago Domine Deus, de omnibus his doloribus meis, teq; mi Domine rogo, vt centuplum, ſi tibi placuerit, addas: quia hoc erit mihi acceptiſſimum, ut affligẽs me dolore, non parcas, cùm tuæ ſanctæ voluntatis adimpletio, ſit mihi cõſolatio ſuperplena. Videbatur proptereà fratribus, quòd quaſi alterum Iob viderent: cui cùm languor creſceret carnis, creſcebat ſimul & vigor mentis. Ipſe autem obitum ſuum longè antè præſciuit: dieq; tranſitus imminente, dixit fratribus, ſui corporis tabernaculum deponendũ in proximo, quemadmodúm ſibi fuerat reuelatum à Chriſto.

Vix cutis ei reliquit à morbis. *O virum admirabilem.* *Prædicit fratribus ſuũ obitũ.*

Cúm itaque per biennium ab impreſſione ſacrorum ſtigmatum, anno videlicet à ſua conuerſione uiceſimo, multis fuiſſet anguſtiantium infirmitatum probatiuis tunſionibus conquadratus, tanquàm lapis in ſupernæ Hieruſalem ædificio collocandus, & tanquàm ductile opus ſub multiplicis tribulationis malleo ad perfectionem adductus, ad ſanctam Mariam de Portiuncula, ſe portari popoſcit, quatenùs vbi acceperat ſpiritum gratiæ, ibi redderet ſpiritum vitæ. Quò cùm fuiſſet perductus, vt veritatis exemplo monſtraret, quòd nihil erat illi commune cum mundo, in illa infirmitate tam graui, quæ omnem lãguorem concluſit, ſuper nudam humum ſe totũ nudatum in ſpiritus feruore proſtrauit, quatenús hora illa extrema, in qua poterat adhuc hoſtis iraſci, nudus luctaretur cum nudo. Decubans ſic in terra, faccina veſte depoſita, faciem ſolito more leuauit in cælum: & intendens illi gloriæ totus, manu ſiniſtra dextri lateris vulnus, nè uideretur, obtexit. Et ait ad fratres: Ego, quod meum eſt, feci: quod veſtrũ eſt, Chriſtus edoceat. Illachrymantibus autem ſociis ſancti, qui miro fuerant compaſſionis telo percuſſi, unus ex eis, quem vir Dei Guardianum ſuum eſſe dicebat, votum ipſius diuina inſpiratione cognoſcens, feſtinus ſurrexit, & acceptam cum chordula & femoralibus tunicam, pauperculo Chriſti obtulit, dicẽs: Hæc tibi tanquàm pauperi commodo, & tu illa ſuſcipias obedientiæ ſanctę mandato. Gaudet ex hoc vir ſanctus, & iubilat præ lætitia cordis, quoniam fidẽ tenuiſſe Dominæ paupertati uſque in finem ſe uidit: palmasq; leuans ad cælum, Chriſtum ſuum magnificat, pro eo quòd exoneratus ab omnibus, liber vadit ad ipſum. Fecerat enim hæc omnia paupertatis zelo, vt nec habitum quidem vellet habere, niſi ab alio commodatum. Voluit certè per omnia Chriſto Crucifixo eſſe conformis, qui pauper & dolens, & nudus in Cruce pependit. Propter quod & in principio conuerſionis ſuæ nudus remanſit coram Antiſtite, & in conſummatione vitæ, nudus voluit de mũdo exire: fratribusq; ſibi aſsiſtentibus, in obedientia charitatis iniũxit, vt cùm viderẽt eũ iam eſſe defunctũ, per tã longum ſpatiũ, nudum ſuper humũ iacere permitterẽt, quo vnius milliarii tractũ ſuauiter quis perficere poſſet. O verè Chriſtianiſsimũ virũ, qui & viuens Chriſto viuenti, & moriens morienti, & mortuus mortuo perfecta eſſe ſtuduit imitatione cõformis, & expreſſa promeruit ſimilitudine decorari.

Miro modo teſtatur nihil ſibi cũ mũdo cõmercij. *Vide exímiã paupertatẽ.* *vult Chriſto per oĩa eſſe ſimilis.*

Nota, quod hic uerus Euangelij pro Rom. Eccleſiæ fidē cōmendat.

Hora deniq; ſui tranſitus propinquante, fecit fratres omnes exiſtentes in loco, ad ſe vucari, & eos cōſolatoriis verbis pro ſua morte demulcens, paterno affectu ad diuinum eſt hortatus amurem. De patientia & paupertate, & ſanctæ Romanæ Ecclrſiæ fide ſeruandis ſermonem protraxit, cæteris inſtitutis ſanctū Euangelium anteponens. Circunſedētibus verò omnibus fratribus, catendit ſuper eos manus in modū Crucis brachiis cancellatis, pro eo quòd hoc ſignū ſemper amabat, & omnibus fratribus tam præſentibus quàm abſentibus, in Crucifixi virtute ac nomine benedixit. Inſupèr & adiecit: Valete filii omnes in timore Domini, & permanete in eo ſemper. Et quoniam futura tentatio & tribulatio appropinquat, felices qui perſeuerabunt in his, quæ cęperunt. Ego verò ad Deum propero, cuius gratiæ vos omnes cōmendo. Suaui huiuſmodi admunitione completa, iuſſit Deo vir chariſsimus Euangeliorum ſibi codicem apportari, & Euangelium ſecundùm Iohannē, quod incipit ab eo loco, Ante diem feſtum Paſchæ, ſibi legi pupoſcit. Ipſe verò, prout potuit, in huius pſalmi vocem erupit: Voce mea ad Dominum clamaui, voce mea ad Dominum deprecatus ſum: & ad finem vſque compleuit: Me, inquit, expectant iuſti, donèc retribuas mihi. Tandèm cunctis in eum cōpletis myſteriis, anima illa ſanctiſſima carne ſoluta, & in abyſſum diuinę claritatis abſorpta, beatus vir obdormiuit in Domino.

Iohan 13.

Pſal 141.

Feliciſſimus ſanctiſſimi uiri obitus.

Viſio cuiuſdā fratris.

Vnus autem ea fratribus & diſcipulis eius, uidit animam illam beatam ſub ſpecie ſtellæ præfulgidæ à candida ſubuectam nubecula, ſuper aquas multas in cælum recto tramite ſurſum ferri, tanquàm ſublimis ſanctitatis candore prænitidam, & cæleſtis ſapientiæ ſimul & gratiæ vbertate repletam, quibus vir ſanctus prumeruit locum intruire lucis & pacis, vbi cum Chriſto ſine ſine quieſcit. Miniſter quoquè fratrum in terra Laboris tunc erat Frater Auguſtinus, vir vtique ſanctus & iuſtus, qui in hora vltima poſitus, cúm iam diù perdidiſſet loquelam, audientibus qui adſtabant, ſubitò clamauit & dixit: Expecta me pater, expecta: eccè iam venio tecum. Quærentibus fratribus & admirantibus multùm, cui ſic loqueretur, audacter reſpondit: Nònne videtis patrem noſtrum Franciſcum, qui vadit ad cælum? Et ſtatim ſancta ipſius anima migrans à carne, patrem eſt ſecuta ſanctiſsimum. Epiſcopus Aſſiſinas ad oratorium ſancti Michaelis in monte Gargano tunc temporis peregrinationis cauſa perrexerat, cui beatus Franciſcus appàrens nocte tranſitus ſui, dixit: Eccè relinquo mūdum, & vado ad cælum. Manè igitur ſurgens Epiſcopus, ſociis narrauit, quę vidit, & Aſſiſium rediēs, cùm ſolicitè perquiſiſſet, certitudinaliter comperit, quòd ea hora, qua ſibi per viſionem innotuit, beatus pater ex hoc mundo migrauit. Alaudæ aues lucis amicæ, & crepuſculorum tenebras horreſcentes, hora tranſitus ſancti viri, cúm iam eſſet noctis ſequuturæ crepuſculum, venerunt in multitudine magna ſuper tectum domus, & diù cum inſolita quadam iubilatione rotantes, gloriæ ſancti, qui eas ad diuinas laudes inuitare ſolitus erat, tam iucundum, quàm euidens teſtimonium perhibebant.

Frater Auguſtinus eadē hora obiit.

Appàret Epiſcopo Aſſiſii.

De Canonizatione & trāslatione ipſius. Cap. 15.

FRanciſcus igitur ſeruus & amicus altiſſimi, Ordinis Minorum fratrum inſtitutor & dux, paupertatis profeſſor, patientiæ forma, veritatis præco, ſanctitatis ſpeculum, & totius Euangelicę perfectionis exēplar, ſuperna præuentus gratia, ordinato progreſſu ab infimis peruenit ad ſumma. Hunc virū mirabilem, vtpotè paupertate prædiuitem, humilitate ſublimem, mortificatione viuidū, ſimplicitate prudentē, omniq; morum honeſtate conſpicuum, quem in vita Dñs mirabiliter effecerat clarum, in morte fecit incomparabiliter clariorem. Beato nanque viro migrante à ſeculo, ſpiritus ille ſacer domum æternitatis ingrediens, fontisq; vitæ hauſtu plenario glorioſus effectus, expreſſa quędam in corpore futuræ glorię ſigna reliquit, vt caro illa ſanctisſima, quæ crucifixa cum vitiis, in nouam iam creaturam tranſierat, & paſsionis Chriſti effigiem priuilegii ſingularitate pręferret, & nouitate miraculi reſurrectionis ſpeciē pręmonſtraret. Cernebantur quidem in membris illis felicibus claui ex eius carne virtute diuina mirificè fabrefacti, ſicq; carni eidem innati, quód dum à parte qualibet premerentur, protinùs quaſi nerui continui & duri ad partem oppoſitam reſultabāt. Inuenta quoquè fuit patentiùs, in ipſius corpore non inflicta humanitùs, neque facta plaga vulneris lateralis, inſtár vulnerati lateris Saluatoris, quod redēptionis & regenerationis humanæ in ipſo redēptore noſtro protulit ſacramentum. Erat autē ſimilitudo clauorū nigra quaſi ferrum, vulnus autem lateris rubeum, & ad orbicularitatē quandam carnis cōciſione reductum, roſa quędam pulcherrima videbatur. Caro verò ipſius reliqua, quæ priùs tam ex infirmitate, quàm ex natura ad nigredinem declinabat, candore nimio reniteſcens, illius ſecundæ ſtolæ pulchritudinem prætendebat. Membra ipſius adeò mollia & tractabilia ſe præbebant palpantibus, ut cōuerſa viderētur in teneritudinem puerilis ætatis, & quibuſdam cernerentur euidentibus ſignis innocentię decorata. Cùm igitur in candidiſſima carne claui nigreſcerent, plaga verò lateralis vt vernās roſeus flos ruberet, mirandum non eſt, ſi tā formoſa & miraculoſa varietas, iucūditatem & admirationem cōtuentibus ingerebat. Lachrymabātur filii pro ſubtractione amabilis patris, ſed & non modica perfundebantur lętitia, dum deoſculabantur in eo ſignacula ſummi Regis. Miraculi nouitas planctum vertebat in iubilum, & intellectus rapiebat indaginē in ſtuporē. Erat quippè tam inſolitum, tamq; inſigne ſpectaculum, contuentibus omnibus & firmamētum fidei, & incitamentum amoris, audientibus uerò admirationis materia, & excitatio deſiderii ad videndum. Audito ſiquidem tranſitu patris, & fama diffuſa miraculi, accelerans populus confluebat ad locum, ut id cerneret oculis, quod à ratione dubium omne repelleret, & affectioni gaudium cumularet.

Corpus eius exanime futuræ gloriæ ſpeciem præ ſe fert.

Similitudo clauorū et uulneris lateralis qualis fuerit.

Admiſſi ſunt igitur Aſſiſinates ciues quamplurimi ad ſtigmata illa ſacra contēplanda oculis, & labiis oſculanda. Vnus autem ex eis miles, literatus quidē & prudens, Hieronymus nomine, vir vtiquè famoſus & celeber, cùm de huiuſmodi ſacris ſignis dubitaſſet, eſſetq; incredulus quaſi Thomas, feruētiùs & audaciùs curá fratribus & aliis ciuib[9] mouebat clauos, ſanctiq; manus, pedes & latus manibus propriis contrectabat, vt dum vulnerū Chriſti veracia illa ſigna palpando cōtingeret, de ſui & omniū cordibus omne dubietatis vulnus amputaret. Propter qđ & ipſe inter alios huius veritatis tā certitudinaliter agnitę, teſtis conſtans poſtmodùm effectus eſt, & tactis ſacroſanctis, iuramento firmauit. Fratres autem & filii, qui vocati fuerant ad tranſitum patris, cum omni multitudine populorum noctem illam, in qua almus Chriſti confeſſor deceſsit, ſic diuinis laudibus dedicarunt, ut non defunctorum exequiæ, ſed Angelorum excubię viderentur.

Plurimi oſculātur diuinitùs corpori eius impreſſa uulnera.

Viri Seraphici exequia Angelica.

Manè aūt facto, turbæ quę conuenerāt, acceptis arborum ramis, & cereorum multiplicatis luminibus,

cum

cum hymnis & canticis ſacrum corpus ad ciuitatem Aſsiſij detulerunt. Transeuntes verò per eccleſiam ſancti Damiani, in qua virgo illa nobilis Clara, nũc glorioſa in cælis, tunc incluſa cum uirginibus morabatur, ibique aliquantulũm ſubſiſtentes, ſacrum corpus margaritis cæleſtibus inſignitum, videndum & oſculandum ſacris illis virginibus obtulerũt. Peruenientes deniquè ad ciuitatem cum iubilo, precioſum theſaurũ quem portabant, in eccleſia ſancti Gregorii cum omni reuerentia condiderunt. In eo ſiquidem loco puerulus literas didicit, ibiq; poſtmodũm prædicauit, poſtremò ibidem locum primum quietis accepit. Tranſijt autem venerabilis pater ex huius mũdi naufragio anno Dominicæ incarnationis milleſimo ducenteſimo vigeſimoſexto, quarto Nonas Octobris, die ſabbati in ſerò, ſepultus in die Dñico.

Dies & annus obitus eius.

Cępit autem vir beatus continuò, diuinę faciei ſuperirradiante reſpectu, magnis & multis coruſcare miraculis, vt ſublimitas ſanctitatis eius, quæ ipſo viuente in carne, ad morum directionem per exẽpla perfectæ iuſtitiæ innotuerat mundo, illo iam regnãte cum Chriſto, ad omnem fidei firmitatem per miracula diuinæ potentiæ comprobaretur è cælo. Cũque in diuerſis orbis partibus glorioſa eius miracula, largaq; per ipſum impetrata beneficia, plurimos ad Chriſti deuotionem accenderent, & ad ipſius ſancti reuerentiam incitarent, acclamantibus tam linguis ſermonum, q̃ operum, ad aures ſummi Pontificis domini Gregorii noni, quæ per ſeruum ſuũ Franciſcum Deus operabatur magnalia peruenerunt. Sanè cũm idem paſtor Eccleſiæ non ſolũm ex miraculis auditis poſt mortem, verumetiam experimentis in vita ipſius oculis viſis, & manibus cõtrectatis, ſanctitatem eius mirabilẽ plena fide certificatus agnoſceret, ac per hoc in cælis glorificatũ à Domino nullatenùs dubitaret, vt Chriſtũ, cuius erat Vicarius, cõcorditer ageret, hunc in terris reddere celebrẽ, tanquàm omni veneratione digniſsimum, pia conſideratione diſpoſuit. Ad omnem quoquè certitudinem faciendam orbi terrarum de glorificatione viri ſanctiſsimi, inuenta miracula & conſcripta, & teſtibus idoneis approbata, examinari facit per illos, qui minùs inter Cardinales fauorabiles negocio videbantur. Quibus diligenter diſcuſsis, & ab omnibus approbatis, de fratrum ſuorum omnium prælatorum, qui tunc erant in curia, concordi conſilio & aſſenſu canonizandum decreuit, ueniẽsq; perſonaliter ad ciuitatem Aſsiſij, anno Dominicæ incarnationis milleſimo ducenteſimo vigeſimooctauo, decimoſeptimo Calendas Auguſti, die Dominico, cum maximis, quæ longum foret enarrare, ſolenniis, beatum patrem catalogo ſanctorum adſcripſit.

Multis ſtatim ab obitu coruſcat miraculis.

In numero ſanctorum reponitur.

Anno verò Domini milleſimo ducenteſimo trigeſimo, conuenientibus fratribus ad capitulum generale Aſsiſij celebratum, ad baſilicam in honore ipſius conſtructam corpus illud Domino dedicatum, octauo Calendas Iunij tranſlatum eſt. Dũ autem ille ſacer tranſportaretur theſaurus, bulla Regis altiſsimi conſignatus, miracula plurima ille, cuius effigiem p̃ferebat, operari dignatus eſt, ut per odorẽ ipſius ſalutiferum affectus traheretur fidelium ad currendum poſt Chriſtum. Erat reuera condignum, ut quem De⁹ in uita ſibi placentem & dilectum effectum, in paradiſum per contemplationis gratiam tranſtulerat vt Enoch, & ad cælum in curru igneo per charitatis zelum rapuerat ut Eliam: eius iam uernantis inter flores illos cælicos plantationis æternæ, oſſa illa felicia de loco ſuo pullulatione mirifica redolerent. Porrò ſicut uir iſte beatus mirãdis virtutũ ſignis i uita claruerat, ſic à die tranſitus ſui uſq; i p̃ſens p diuerſas mũdi partes præclaris miraculorum prodigiis, diuina ſe potentia glorificante, coruſcat. Nã cæcis & ſurdis, mutis & claudis, hydropicis, paralyticis, dęmoniacis & leproſis, naufragis & captiuis, ipſius meritis remedia conferuntur, omnibusque morbis, neceſsitatibus & periculis ſubuenitur. Sed & multis mortuis mirificè ſuſcitatis, innoteſcit fidelibus mirificans ſanctum ſuum magnificentia uirtutis altiſsimi, cui eſt honor & gloria per infinita ſecula ſeculorum, Amen.

Tráſfertur ſanctiſsimũ corpus eius.

Gen. 5.
4. Reg. 2.

Multi resuſcitantur mortui.

Incipiunt quædam de miraculis ipſius poſt mortem oſtenſis: Et primò de virtute ſacrorum ſtigmatum, Miraculum pulchrum.

AD omnipotentis Dei honorem, & gloriã beati patris Franciſci, poſt glorificationem ipſius in cælis, aliqua ex approbatis conſcripturus miracula, ab illo præcipuè cenſui ſumendum fore initium, in quo Crucis Ieſu uirtus oſtenditur, & gloria innouatur. Nouus igitur homo Franciſcus nouo & ſtupendo miraculo claruit, cùm ſingulari priuilegio, retroactis ſeculis non conceſſo, inſignitus apparuit, ſacris uidelicet ſtigmatibus decoratus, & configuratus in corpore mortis huius corpori Crucifixi. De quo quicquid humana lingua dicatur, minus erit à laude condigna. Totum quidem viri Dei ſtudium tam publicum quàm priuatum, circa Crucem Domini verſabatur. Et ut Crucis ſignaculo cordi eius à principio ſuæ conuerſionis impreſſo, corpus conſignaret exteriùs, in ipſa ſe Cruce recludens, habitum pœnitentiæ ſumpſit, Crucis imaginem præferentẽ: quatenùs ſicut mens eius intùs Dominum Crucifixum induerat, ſic & corpus eius indueret arma Crucis: & in quo ſigno Deus poteſtates aereas debellarat, in eodem ſuus exercitus Domino militaret. Sed & à principio temporis, quo Crucifixo militare cœperat, diuerſa circa eum Crucis præfulsere myſteria, ſicut uitæ ipſius conſideranti decurſum clariùs innoteſcit, qualiter apparitione Crucis Dominicę ſeptiformi, tã cogitatu, quàm affectu & actu, totus fuit Crucifixi effigiem per ipſius ęxcitatiuum transformatus amorẽ. Dignè igitur ſummi Regis clemẽtia ſuis amatoribus vltra omnem extimationem hominũ cõdeſcendẽs, ſuæ Crucis vexillum ipſius corpori deferendum impreſſit: vt qui mirando fuerat Crucis amore pręuentus, mirando etiam fieret Crucis honore mirificus.

Totũ beati Franciſci ſtudiũ in Cruce Chriſti.

Ad huius ſtupendi miraculi irrefragabilem firmitatem non ſolũm uidentium & palpantium teſtimonia per omnem modum credibilia, verumetiam apparitiones mirabiles & uirtutes poſt ipſius obitũ coruſcantes, ad omne mentis effugandum nubilũ ſuffragãtur. Felicis uãque recordationis dominus Gregorius Papa nonus, de quo vir ſanctus uel prophetando prædixerat, quòd ad dignitatem foret Apoſtolicam ſublimandus, antequàm Crucis ſigniferum catalogo ſanctorum adſcriberet, ſcrupulum quẽdam dubitationis in corde gerebat de uulnere laterali. Nocte verò quadam (ſicut ipſe felix Antiſtes referebat cum lachrymis) beatus ei Franciſcus quadam facici prętenſa duritie, in ſomnis apparuit, & hæſitationem cordis ipſius redarguens, eleuauit brachiũ dextrum, detexit uulnus, phialamque popoſcit ab ipſo, ut ſcaturientem reciperet ſanguinem, qui ex latere defluebat. Obtulit in uiſione ſummus Pontifex phialam poſtulatam, quæ uſque ad ſummum, ſanguine profluente de latere, uidebatur impleri. Ex tunc ad illud ſacrum miraculum tanta cępit deuotione affici, & æmulatione feruere, ut nullo modo pati poſ-

Apparet pontifici Gregorio IX.

ſet,

ſet, quòd aliquis præfulgentia illa ſacra ſigna, ſuperba præſumeret inpugnatione fuſcare, quin eum ſeuera increpatione feriret

Frater quidam ex ordine Minorum, officio prædicator, virtutis & famæ prerogatiua præpollens, cui firmiter erat de ſanctis ſtigmatibus perſuaſum, dum humano ſenſu miraculi huius apud ſe rationem perquireret, dubitationis cœpit cuiuſdam ſcrupulo titillari. Cùm igitur per dies plurimos ſenſualitate ſumēte vigorem, luctamen huiuſmodi pateretur, nocte dormienti ſanctus Franciſcus pedibus luiulentus apparuit, humiliter durus & patienter iratus. Et quæ ſunt, ait, iſta in te conflictationū certamina? quæ dubitationum ſordes? Vide manus meas, & pedes meos. Cumque ille videret manua confixas, luiulentorum pedum ſtigmata non uidebat. Remoue, inquit, lutū à pedibus meis, & cognoſce loca clauorū. Quoa cùm ille apprehēdiſſet deuotè, lutū ſibi uidebatur abſtergere, locaq; clauorum manibus contrectare. Cōtinuò ut euigilat, lachrymis irrigatur, & priores affectus quodammodò luiulentos, tam lacrymarum profluuio, quàm publica confeſſione deterſit.

Itèm fratri cuidā.

In urbe Roma, matrona quædam morū claritate ac parentū gloria nobilis, ſanctum Franciſcum in ſuum elegerat aduocatum, ipſius habēs depictam imaginem in ſecreto cubiculo, ubi patrem in abſcondito eaorabat. Die uerò quodam dum orationi vacaret, conſiderans imaginem ſancti, ſacra illa ſigna ſtigmatum non habentem, dolere cœpit oon modicùm & mirari. Sed non mirum, ſi in pictura non erat, quod pictor omiſerat. Cumque per plures dies quid cauſæ foret defectùs huiuſmodi, mente ſolicita pertractaret, ecce ſubitò die quadā apparuerunt ſigna illa mirifica in pictura, ſicut in aliis ipſius ſancti imaginibus pingi ſolent. Tremefacta illa, filiam ſuam Deo deuotam aduocauit protinùs, requirens ſi abſq; ſtigmatibus uſque tunc imago fuiſſet. Affirmat illa & iurat, olim ſine illis ſtigmatibus eat itiſſe, & nunc uerè cum ſtigmatibus apparere. Verùm quia mens humana ſemetipſam frequenter impellit ut cadat, & in dubium reuocat ueritatem, ſubintrat iterùm cor mulieris dubitatio noxia, nè fortè ſic fuiſſet imago à principio conſignata. At Dei uirtus, nè primum contemneret miraculum, addidit & ſecundum. Continuò nāq; diſparentibus ſignis illis, nudata priuilegio imago remanſit, ut per ſequens ſignum fieret probatio præcedentis.

Diuinit⁹ pīguntur vulnera ī eī⁹ imagine.

In Catalonia quoquè apud Ilerdam accidit, virū quendam oomine Iohannem, beato Franciſco deuotum, quodam ſerò per quandam incedere uiam, in qua pro ioferenda morte latitabant inſidiæ, non quidem ipſi, qui inimicitias oon habebat, ſed alteri cuidam, qui uidebatur ſimilis eius, & tunc erat io comitatu ipſius. Exurgens autem quidam de inſidiis, cùm hoſtem ſuum hunc eſſe putaret, tam lethaliter eum plagis plurimis gladiauit, ut nulla prorsùs ſupereſſet ſpes recuperandæ ſalutis. Siquidem primò inflicta percuſſio humerum cum brachio penè totum abſciderat, & ictus alius ſub mammilla tantam reliquerat aperturam, ut flatus indè procedens, circà ſex candelas* ſimiliter iunctas extingueret. Cùm igitur cōſilio medicorum, ipſius impoſſibilis eſſet curatio, pro eo quòd putreſcentibus plagis, ea eis fœtor tam intolerabilis exhaleret, ut ēt ipſa eius uxor uehemēter horreret, nulliſque iam humanis iuuari poſſet remediis, cōuertit ſe ad beati patris Franciſci patrocinīū, quāta poterat deuotione poſcendum, quē inter ipſos ictus unà cū beata Virgine fidēliſſimè inuocarat. Et eccè miſero in lectulo calamitatis ſolitario decubāti, cùm Frāciſci nomē uigilans & eiulans frequentiùs replicaret, adſtitit quidā in habitu fratris Minoris, per feneſtram, ut ei videbatur, igreſſus, qui vocans eum ex nomine, dixit: Quia fiduciam habuiſti in me, Dominus liberabit te. A quo cùm ægèr, quis eſſet, requireret, Franciſcum illū ſe eſſe reſpondit. Et ſtatim appropians, vulnerum illius ligaturas reſoluit, & cum unguento per omnes plagas, ut uidebatur, perunxit. Statim autem ut ſenſit illam ſacrarum manuū, ſtigmatum Saluatoris uirtute ſanare ualentium, ſuauem contactum, expulſa putredine, reſtituta carne, & uulneribus ſolidatis, reſtitutus eſt integrè priſtinæ ſoſpitati. Quo facto, beatus abſceſſit, & ipſe ſentiens ſe ſanatum, & in uocem diuinæ laudis, & beati Franciſci lætanter erumpens, uocauit uxorem. At illa celeriùs currens, & ſtare iam uidens, quē ſepeliendum credebat in craſtino, cùm eſſet ſtupore uehementi perterrita, viciniam totam clamore compleuit. Accurrentes autem ſui, cùm illum niterentur tanquàm phreneticum in lecto reponere, & ille ecōtrà renitens, aſſereret & oſtenderet ſe ſanatū, tanto ſunt ſtupore attoniti, vt quaſi ſine mente omnes effecti, phantaſticū eſſe crederent quod uidebant: qa *qui pauloantè cōſpexerant plagis atrociſſimis laniatum, & totum iam marcidum, plena cernebant incolumitate iucundum. Ad quos ille, qui factus fuerat ſanus: Nolite timere, inquit, nolite credere inane, qđ cernitis: quia ſanctus Fraciſcus modò à loco receſſit, & illarum ſacrarū manuū tactu me integrè ab omni plaga curauit. Crebreſcente tandèm huius fama miraculi, accelerat populus omnis, & uidentes in tam aperto prodigio ſtigmatum beati Franciſci virtutē, admiratione ſimul & gaudio replebantur, Chriſtiq; ſigniferum magnis laudum præconiis extollebant. Dignè quidem beatus pater carne iam mortuus, & uiuens cum Chriſto, præſentiæ ſuæ oſtenſione mirabili, & manuum ſacrarum palpatione ſuaui, uulnerato lethaliter viro ſanitatem conceſſit, cùm illius etiā in ſe ſtigmata tulerit, qui miſericorditer moriens, & mirabiliter ſurgens, uulneratum genus humanum, & ſemiuiuū relictū, plagarum ſuarū uirtute ſanauit.

*for. *ſimul.*

Hominē īmaniter vulneratum, in uſione ſanat.

*for. * quē*

Apud Potentiam Apuliæ ciuitatem, erat quidam clericus Rogerius nomine, uir honorabilis, & eccleſiæ maioris Canonicus. Hic cùm infirmitate quaſſatus, die quadam eccleſiam oraturus intraſſet, in qua erat imago beati Franciſci depicta, glorioſa ſtigmata repræſentans, cœpit de illius ſublimitate miraculi, tanquàm de re omninò inſolita & impoſſibili, dubitare. Subitò igitur dum mente plagatus interiùs, cogitaret inania, in palma ſiniſtræ manus ſub chirotheca grauiter ſe ſenſit eſſe percuſſum, ſonitum audiens percuſſuræ, velut cum ſpiculum proſilit de baliſta: moxque tam uulnere ſauciatus, quàm ſonitu ſtupefactus, chirothecam de manu traxit, ut uiſu digno ſceret, quod tactu perceperat & auditu. Cumque nulla fuiſſet priùs in palma percuſſio, conſpexit in medio manus plagam, quaſi ſagittę percuſſione inflictam, ex qua tanta uis procedebat ardoris, ut uideretur ex illo deficere. Mirabile dictu. Nullum in chirotheca veſtigium apparebat, ut latenti plagæ cordis, latenter inflicti pœna uulneris reſponderet. Clamat eandè per duos dies & rugit, dolore grauiſſimo ſtimulatus, & increduli cordis velamē explicat uniuerſis. Credere ſe veraciter ſacra ſtigmata in ſancto fuiſſe Frāciſco fatetur & iurat, cōteſtās oīs dubitationis abſceſſiſſe phantaſmata. Orat ſuppliciter ſāctū Dei p ſacra ſibi ſtigmata ſubuenire, & multas cordis p̄ces multo īpinguat pfluuio lachrymarū. Mirū certè. Incredulitate p̄cīcta ſanatione mētis ſanatio ſeqi corporalis: Oīs qeſcit dolor, frigeſcit ardor, nullū rema

Vulneratur calu⁹ ī manu, dubitās d̄ beati viri ſtigmat⁹.

Inuocat d̄ Frāciſcum, & mox ſanatur.

net

net veſtigium percuſſurę. Sicque ſactum eſt, ut latēs mentis infirmitas, per patens carnis cauterium ſuperna prouidente clementia, curaretur, menteque ſanata, & ipſa caro pariter ſanaretur. Fit homo humilis Deo, deuotus ſancto, & fratrum ordini perpetua familiaritate ſubiectus. Huius rei iam ſolenne miraculum, iuramentis firmatum fuit, & literis ſigilli Epiſcopi munimine roboratis, ipſius ad nos notitia delata peruenit. De ſacris ergò ſtigmatibus nullus ſit ambiguitati locus: nullius in hoc, quia De⁹ bonus eſt, nequam ſit oculus, quaſi huiuſmodi doni largitio ſēpiternæ bonitati nō cōgruat. Si .n. illo amore Seraphico multa mēbra capiti cohęrerēt Chriſto, vt & in bello ſimili armatura inuenirenī condigna, & in regno ad ſimilē ſorent gloriā ſubuehēda, nullus hoc ſanæ mentis, niſi ad Chriſti gloriā diceret pertinere.

De mortuis ſuſcitatis.

IN caſtro montis Marani prope Beneuentum, mulier quędam ſancto Franciſco peculiari deuotione cohærēs, viam uniuerſæ carnis intrauit. Cōuenientibus autem clericis nocte ad exequias & uigilias cū pſalteriis decantandas, ſubitò cunctis cernentibus erexit ſe mulier ſuper lectum, & unum de adſtantib⁹ ſacerdotem, patrinum uidelicet ſuum, aduocauit, dicens: Volo confiteri, pater. Ego enim mortua duro eram carceri mancipanda, quoniam peccatum, qđ tibi pandam, needùm confeſſa ſueram. Sed orante, inquit, pro me ſancto Franciſco, cui dum uiuerem, deuota mente ſeruiui, redire nunc ad corpus indultum eſt mihi, ut illo reuelato peccato, ſempiternā promerear uitā. Et ecce nobis uidentibus, poſtquàm illud detexero, ad promiſſam requiem properabo. Trementer ergo ſacerdoti trementi confeſſa, poſt abſolutionem receptam, quietè ſe in lecto collegit, & in Domino feliciter obdormiuit.

Inſigne miraculū ꝓ cōfeſſionis approbatione.

In caſtro Pamarco, in montanis Apuliæ poſito, patri & matri vnica erat filia, i tenera ætate tenerè ꝑdilecta. Qua infirmitate graui ad mortem perducta, parentes eius ſucceſſionem aliam non ſperantes, ſe in illa quaſi mortuos reputabant. Conuenientibus ergò conſanguineis & amicis ad flebile nimis funus, iacebat mater infelix ineffabilibus completa doloribus, & abſorpta ſuprema triſtitia, de his, quæ fiebāt, nihil penitùs aduertebat. Interim ſanctus Franciſc⁹, uno tantùm ſocio comitatus apparens, deſolatam uiſitare dignatus eſt fœminam, quam ſibi ſenſerat eſſe deuotam, & piis eam affatus alloquiis: Noli flere, inquit: nam lucernę tuæ lumen, quod deploras extinctum, mea tibi eſt interceſſione reddendum. Surrexit continuò mulier, & quæ ſibi dixerat ſanctus, oīb. manifeſtans, non permiſit extinctum corpus efferri: ſed cum magna fide ſancti Frāciſci nomen inuocās, & mortuam felix appręhendens, uiuam & incolumē, cunctis uidentibus & mirantibus, alleuauit.

Puella redit ad uitam.

Cùm fratres de Noceria, peterent quoddam plauſtrum à quodam viro Petro nomine, quo aliquantulùm indigebant, ſtultè reſpondit eis, pro petito ſubſidio irrogandu cōuicium, & pro eleemoſyna, ad honorem ſancti poſtulata Franciſci, in nomē ipſius blaſphemiam iaculando. Pœnituit hominem ſtatim inſipientiæ ſuæ, diuino ſuper eum irruente pauore, nè fortè ultio Domini ſequeretur, ſicut & fuit protinùs ſubſequuta. Nam infirmatus continuò primogenit⁹ eius, paruo elapſo ſpatio, ſpiritum exhalauit. Volutabatur per humum pater infelix, & ſanctum Dei Frāciſcū uocare non ceſſans, cū lachrymis exclamabat: Ego ſū, qui peccaui, ego q iniquè locutus ſū: me in perſona propria flagellare debuiſti. Redde ſancte iā pœnitēti, qđ abſtuliſti impie blaſphemanti. Tibi me reddo, tuis me obſequiis ſemper expono. nā & deuotū ſacrificiū laudis pro tui honore omnibus ſemper offeram Chriſto. Mirares. Ad hęc uerba ſurrexit puer, & plāctū prohibēs, ſe moriēte eductū de corpore, ꝑ beatum Frāciſcum deductum aſſeruit, & reductū.

Diuina ultio in blaſphemū.

Mortuus reſurgit.

Cuiuſdā urbis Romæ notarii puerulus uix ſeptennis, matrē ad eccleſiā ſancti Marci euntē, puerili more ſequi deſiderans, dū remanere domì compelleretur à matre, per feneſtrā palatii ſe proiecit, & ultima quaſſatione colliſus, cōtinuò expirauit. Mater verò, q̄ nondùm longè diſceſſerat, ad ſonitum corruētis, præcipitium pignoris ſuſpicata, celeriter rediit: filiumq; reperiens tam miſerabili caſu repentè ſubtractum, protinùs ſibiipſi manus iniecit ultrices, ac doloroſis clamoribus totā excitauit uiciniā ad lamētū. Frater verò quidā nomine Raho, de ordine Minorū, illuc ſe ad prædicandū cōferēs, propinquauit ad puerum, & fide plenus, ait ad patrem: Credis ne ſanctū Dei Franciſcum poſſe filiū tuū à mortuis ſuſcitare propter amorem, quē ſēper ad Chriſtū habuit, pro reddenda uita hominibus Crucifixum? Quo reſpondente, ſe firmiter credere & fideliter confiteri, ſeruū q̄ne ſancti in perpetuū eſſe futurū, ſi tm̄ à Deo munus per ipſius merita recipere mereretur: proſtrauit ſe frater ille cū fratre ſocio in oratione, cæteros qui aderant, excitans ad orandum. Quo facto, cœpit puer aliquantulùm oſcitare, & apertis oculis, brachiiſque eleuatis, ſeipſum erexit, & ſtatim corā omnibus ambulauit incolumis, per mirandam ſancti uirtutem uitę ſimul redditus, & ſaluti.

Fide patris reſuſcitatur filius defunctus, S. Franciſci interuenientib⁹ meritis.

In ciuitate Capuę dū puer q̄dā ſuper ripā Vulturni fluminis cū pluribus iocaretur, incautus cecidit in profundum. Quē fluminis impetus celeriter uorans, ſub ſabulo mortuum ſepeliuit. Proclamantibus autem pueris, qui cū eo luſerant circa flumen, populoſa illuc multitudo conuenit. Cumque vniuerſus populus ſuppliciter & deuotè beati Franciſci merita inuocaret, ut deuotorum ſibi parentum fidem adſpiciens, prolē à mortis periculo dignaretur eripere: natator quidam procùl adſtans, clamoribus auditis acceſſit, & poſt diutinā inquiſitionē, inuocato tandèm beati Franciſci ſubſidio, locū inuenit, in quo limus in modū ſepulcri, pueri cadauer obtexerat. Quē effodiens, & extrà deportans, dolēs defunctum inſpexit. Licèt aūt populus q adſtabat, uideret iuuenē mortuū, nihilominùs tamen flens & eiulans, proclamabat: Sancte Franciſce, redde puerum patri ſuo. Sed & Iudæi, qui uenerant, naturali pietate cōmoti, dicebant: Sancte Franciſce, redde puerū patri ſuo. Subitò puer, lætantibus & mirantibus cunctis, exurgens incolumis, duci ſe ad eccleſiam beati Franciſci ſuppliciter poſtulauit, ut gratias illi deuot⁹ exolueret, cuius ſe nouerat uirtute mirabiliter ſuſcitatum.

Rurſus alius defunctus excitatur.

In ciuitate Sueſſa ī vico, q̄ Ad colūnas dr̄, repētè q̄dā corruēs domus, vnū abſorbuit iuuenē, & ſubitò interemit. Viri aūt & mulieres, ruinæ ſonitu excitati, undiq; accurrētes, eleuauerūt hincindè ligna & lapides, & miſeræ mr̄i mortuū filiū reddiderūt. Illa uerò amariſſimis repleta ſingultibus, ſicut poterat, doloroſis vocib. exclamat: Sācte Frāciſce, ſācte Frāciſce, redde mihi filiū meū. Nō ſolùm aūt illa, ſed & oēs q aderāt, beati pr̄is ꝑſidiū flagitabāt. Sed cùm nō eſſet neq; vox, neq; ſēſus, cadauer poſuerūt i lectulo, & ad ſepeliēdū ipſū, diē craſtinū expectabāt. Mater uerò fiduciā habēs in Dn̄o ꝑ merita ſācti ei⁹, uotū emiſit, noua ſe ſindone beati Frāciſci operturā altare, ſi filiū ſuū reuocaret ad uitam. Et ecce circa horam noctis mediam, cœpit iuuenis oſcitare, & caleſcentibus membris, uiuus exurgens & ſanus, in laudis uer-

Votū nuncupat mulier, & filius eius uitæ reſtituitur.

ba

ba prorumpit. Sed & elerum, qui cōuenerat, & populū vniuerſum excitauit ad laudes, & gratias Deo, & beato Franciſco cum mentis lætitia perſoluebat.

Iuuenis quidam Gerlādinus nomine, de Raguſia oriundus, vindemiarum tempore ad vineas exiens, cùm in vaſe vinario, vt vtres impleret, ſub torculari ſe mitteret, repentè prægrandes lapides, motis in ſe lignorum ſtruibus, caput ipſius lethali percuſſione quaſſarunt. Feſtinauit continuò pater ad filium, & deſperans obrutum non adiuuit, ſed eum ſub onere ſicut corruit, ſic reliquit. Accurrerunt expeditiùs vinitores, magni clamoris vocem lugubrem audientes, multoq; cū patre pueri dolore completi, extraxerunt iuuenem iam mortuum à ruina. Pater verò ipſius, Ieſu pedibus prouolutus, humiliter precabatur, vt filium ſuum vnicum per ſancti Franciſci merita, cuius tunc imminebat ſolennitas, ſibi reddere dignaretur. Ingeminabat preces, vouebat officia pietatis, & ſancti viri corpus ſe viſitaturum cum filio, ſi ſuſcitaretur à mortuis, repromiſit. Mirum certe. Continuò puer, qui toto fuerat corpore conquaſſatus, reſtitutus vitæ & integræ ſoſpitati, gaudens coram omnibus exurrexit, plangentes obiurgans, & ſancti Frāciſci ſuffragiis vitæ ſe redditum aſſeuèrans.

Vouet als' ſe adituruū ſepulcrum S. Frāciſci, & filius reuiuiſcit.

Quendam aliū mortuum in Alemania ſuſcitauit, de quo dominus Papa Gregorius tempore trāſlationis ipſius ſancti, fratres omnes, qui ad trāſlationem & Capitulum conuenerant, per Apoſtolicas literas certos reddidit & gaudentes. Miraculi huius ſeriem quia ignoraui, non ſcripſi, credēs Papale teſtimoniū omnis aſſertionis excellere inſtrumentum.

De his, quos à mortis periculo liberauit.

IN confinibus Vrbis, vir quidam nobilis Rodulphus nomine, cum Deo deuota uxore fratres Minores ſuo recepit hoſpitio, tam hoſpitalitatis gratia, quàm beati Franciſci reuerentia & amore. Nocte verò illa in ſummitate turris dormiens cuſtos caſtri, cùm iaceret ſuper ſtruem lignorum, in ipſa muri poſitorum crepidine, ipſorum ſoluta compage, in tectum palatij corruit, & exindè ſuper terram. Excitata ad ſonitum caſus tota familia, & cuſtodis intellecta ruina, dñs caſtri & domina cū fratribus accurrerunt. Is verò qui ab alto corruerat, abſorptus fuerat tā profundo ſopore, vt nec ad caſum euigilaret iteratæ ruinæ, nec ad ſtrepitū accurrentis familię cum clamore. Trahentium tandèm, & impellentiū manibus excitatus, conqueri cępit, ꝙ dulci fuiſſet quiete priuatus, inter beati Franciſci brachia ſuauiter aſſerens ſe dormiſſe. Cùm verò de caſu proprio doceretur ab aliis, & in imo ſe videret, qui in alto iacuerat, ſtupens eſſe factū, quod fieri nō perceperat, pęnitentiam ſe facturum ob reuerentiam Dei & beati Franciſci, coram omnibus repromiſit.

Eccè egregium miraculū

In caſtro Pophis, quod in Campania poſitū eſt, ſacerdos quidā Thomas noīe, acceſsit ad reparandum eccleſiæ molendinū. Deambulās aūt incautè ſecus extrema canalis, quò gurges profundus copioſo defluebat influxu, ſubito caſu cauiloſo ligno intruſus eſt, cuius impulſu voluitur molendinū. Cùm igiť cōfertus iacèret in ligno, & ſuper os ipſius, q̃a ſupin' erat, aquarū impetus inundaret, corde tñ, q̃a lingua non poterat, ſanctum Franciſcū flebiliter inuocabat. Per magnū uerò ſpatiū ſic illo iacère, ac de vita ipſi' iā penitus ſociis deſperatis, i cōtrariā partē molā cū violētia reuoluerūt, & ſic eiectus ſacerdos, palpitās volutabatur in aquæ meatu. Et eccè quidā frater Minor indutus tunica candida, & fune ſuccinctus, cum magna ſuauitate arreptū per brachium, extra flumē eduxit, dicens: Ego ſum Franciſcus, quem inuocaſti. Ille uerò ſic liberatus, nimis obſtupuit: uolensque pedum ipſius oſculari veſtiga, huc atque illuc anxius diſcurrebat, quærens à ſociis: Vbi eſt ille? Quò abiit ſanctus? Qua uia diſceſſit? Viri autē illi tremefacti, proni ceciderūt in terrā, ſublimis Dei glorioſa extollentes magnalia, & uirtuoſa merita humilis ſerui ei'.

Preſbyter è manifeſto mortis periculo liberatur.

Iuuenes quidam de Burgo Celani, pro metendis herbis exierant ad campeſtria quædā, in quibus uetus latebat puteus, herbis in ſummo ore uirentibus obūbratus, qui quaſi per paſſus quatuor aquarum altitudinem continebat. Segregatis igitur per campum diſcurrentibus pueris, vnus ex improuiſo decurrit in puteum. Abſorbente autem profunda fouea corpus, ſpiritus mentis ſurſùm recurrebat ad beati Franciſci ſuffragium, clamans in ipſo lapſu fideliter & fidenter: Sancte Franciſce, adiuua me. Cæteri huc atque illuc ſe vertentes, dum puer alius non comparèret, clamore, circuitu & lacbrymis requirebant eundem. Comperto tandèm, quòd in puteum cecidiſſe, feſtinantes cū gemitibus redierunt ad Burgum, indicantes euentum, expoſcentes auxilium. Redeuntibus autem illis cum multa hominum turba, demiſſus vnus per funem in puteum, puerum reſpexit in aquarum ſuperficie reſidentem, nihil paſſum penitùs læſionis. Extractus uerò de puteo puer, dixit omnibus qui adſtabant: Quandò ſubitò cecidi, beati Franciſci patrocinium inuocaui, qui corruenti mihi ſtatim præſentialiter affuit, & manum porrigens, leuiter apprehendit, nec unquàm deſeruit, donèc unà vobiſcum de puteo me eduxit.

Præclarū ſanè miraculum.

In eccleſia beati Franciſci apud Aſſiſium, dum pſente Romana Curia prædicaret dominus Epiſcopus Hoſtiēſis, qui poſtmodùm ſummus Pōtifex extitit Alexander, quidam lapis ponderoſus & magnus incautè ſuper pulpitum excelſum & lapideum derelictus, præ nimietate preſſuræ impulſus, ſuper caput cuiuſdam cecidit mulieris. Extimantes igitur circunſtantes perfectè ipſam iam mortuam, & caput eius totaliter conquaſſatum, cooperuerunt eam pallio, quo erat amicta, ut ſermone finito educeretur extra eccleſiam lugubre funus. Ipſa uerò ſe beato Franciſco, ante cuius iacebat altare, fideliter commendauit. Et eccè prædicatione finita, mulier corā omnibus adeò ſurrexit incolamis, ut nullius in ea læſionis veſtigiū apparèret. Sed &, qđ eſt ampliùs admirandum, cùm per longa tempora uſque ad horam illam dolorem capitis quaſi continuum habuiſſet, plenè fuit extunc ab omnis morbi moleſtia liberata, ſicut ipſa poſtmodùm teſtabatur.

Duplex miraculū ī vna muliere.

Apud Cornetū cùm in loco fratrum ad fuſionem campanę uiri quidam conueniſſent deuoti, puerulus quidā octennis Bartholomæus nomine, xeniū quoddam fratribus laborantibus apportauit. Et ecce ſubitò uentus vehemens, concuſſa domo, oſtium portæ graue quidem & magnū, ſuper ipſum puerulum ità ualido proiecit impulſu, ut quem tam ingens pondus oppreſſerat, lethali crederetur colliſione quaſſatus. Sic enim totaliter iacebat tumulatus ſub pondere, ut nihil exteriùs apparèret. Accurrerunt omnes, qui aderant, beati Franciſci uirtuoſam dexteram inuocātes. Sed & pater ipſius, qui rigeſcentibus mēbris ſe mouere non poterat præ dolore, votis & uoce ſācto Franciſco filium offerebat. Leuatum eſt denique funeſtum pondus deſupèr puerum: & eccè quem credebant mortuum, quaſi ſuſcitatus à ſomno, lætus aparuit, nullam in ſe prorsùs pręferens læſionem. Igitur cùm quatuordecim eſſet annorum factus eſt frater Minor, uir poſteà literatus, & famoſus in ordine prædicator.

Eccè quot miracula ad inocatiōnē B. Frāciſci.

Homi-

Homines de Lentino, lapidem prægrandem abſciderunt de monte, qui ſupponendus erat altari cuiuſdam eccleſiæ beati Franciſci in proximo conſecrãdæ. Cùm autem ferè quadraginta homines lapidem illum ſupponere vehiculo niterentur, repetitis ſępiùs uiribus, ſuper quendam hominem lapis ille cecidit, & in modum ſepulchri obtexit. Sed cùm mente confuſi, quid facerent, ignorarent, maior pars hominum deſperata diſceſſit. Porrò uiri decem, qui remanſerant, lugubri voce ſanctum inuocantes Franciſcum, nè in ſuo ſeruitio ſic horrendè mori hominem pateretur, reſumpto tandèm corde, tanta facilitate lapidem amouerunt, ut nullus dubitaret uirtutem affuiſſe Franciſci. Surrexit homo incolumis in omnibus membris, inſupèr & lumen recuperauit limpidum oculorum, quod habuerat obſcuratum, ut omnibus daretur intelligi, quàm in rebus deſperatis beati Franciſci merita ualidę ſunt virtutis.

Triplex miraculũ

Simile quoddam accidit apud ſanctum Seuerinũ in Marchia de Ancona. Dum enim lapis pręgrandis de Conſtantinopoli apportatus, ad baſilicam beati Franciſci multorum uiribus traheretur, rapido lapſu eſt ſuper quendam trahentium deuolutus. Cumque ille non ſolùm crederetur defunctus, ſed ẽt totaliter comminutus, aſſiſtẽte ſibi beato Franciſco, & lapidem ſubleuante, abſque omni læſione ſanus & incolumis, lapidis proiecto pondere, proſiliuit.

Itẽ aliud illuſtre ſanè.

Bartholomæus Caietanus ciuis, cùm ad constructionem cuiuſdam eccleſiæ beati Franciſci non modicùm deſudaret, ruente trabe quadam infirmiter poſita, eiuſque opprimente ceruicem, fuit grauiter conquaſſatus. Ipſe uerò mortem ſibi ſentiens imminentem, vti erat uir fidelis & pius, á quodam fratre uiaticum poſtulauit. Quod frater ille tam celeriter afferre non ualens, quia mori ſubitò credebatur, beati Auguſtini uerba protulit, dicens ei: Crede, & mãducaſti. Sequenti verò nocte beatus Franciſcus cum undecim fratribus illi apparuit, & inter vbera portans agniculũ, ad lectum eius acceſſit, uocauitque illum ex nomine, dicens: Bartholomæe, noli timere, quia non præualebit aduerſùm te inimicus, qui te in meo ſeruitio uoluit impedire. Hic eſt agnus, quem tibi dari petebas, quem & propter bonum deſideriũ ſuſcepiſti, cuius etiã uirtute conſequeris utriuſq; hominis ſoſpitatem. Et ſic per vulnera manum ducens, ad opus quod cęperat, eũ redire præcepit. Qui valdè manè conſurgens, & iis, qui eum ſeminecem reliquerant, incolumis & lætus apparens, admirationẽ intulit & ſtuporem. Sed & ipſorum mentes ad beati patris reuerentiam & amorem, tam exemplo ſui, quàm ſancti miraculo, excitauit.

S. Frãciſc' cuidã apparẽs, ſanat eũ moribundum.

Quidam de caſtro Ceperani, nomine Nicolaus, in manus inimicorum crudelium incidit die quadã. Qui crudelitate ferali vulneribus eum ſuper vulnera concidentes, uſque adeò ſuper miſerum ſęuierũt, donec vel extinctum crederent, uel protinùs extinguendum. Clamauerat autem Nicolaus prædictus, cùm primos ictus exciperet, alta uoce: Sancte Franciſce ſuccurre mihi, ſancte Frãciſce adiuua me. Hãc vocem à remotis audierũt quãplurimi, licèt auxiliũ ferre nõ poſſent. Deportatus tãdèm domũ, totus ſuo sãguine uolutatus, fiducialiter aſſerebat ſe mortẽ ex illis uulneribus nõ viſurũ, nec etiã ſe tũc ſentire dolores, qm̃ ſanctus Franciſcus ſibi ſuccurrerat: & ut pœnitentiam ageret, à Domino impetrauit. Quod & ſequens confirmauit euentus. Nam lotus à ſanguine, continuò contra humanam ſpem extitit liberatus.

Res admiranda ſanè.

Filius cuiuſdã nobilis in caſtro ſancti Geminiani, valido languore detentus, omique ulteriùs deſperatus ſalute, ad extremum vſque perductus eſt. Riuus etenim ſanguinis ab oculis eius emanabat, ſicut ex vena brachij aſſolet ebulire. Cæteriſq; propinquæ mortis veris indiciis in reliquo corpore apparentibus, iudicabatur pro debilitate ſpiritus & uirtutis, ſenſùs & motus uſu priuatus, viſus eſt penitùs emigraſſe. Congregatis autem ex more ad planctum parentibus & amicis, ac de ſola agẽtib' ſepultura, pr̃ ipſius fiduciam habens in Domino, concito greſſu ad eccleſiam cucurrit beati Franciſci, quę in eodem erat caſtro constructa, & cingulo ſuſpenſo ad guttur, cum omni humilitate ſe proſtrauit in terram: ſicque uota vouens & multiplicans preces, ſuſpiriis & gemitib' meruit apud Chriſtum, ſanctum Franciſcum habere patronum. Reuerſus itaque ſtatim pater ad filium, & ſanitati reſtitutũ iueniẽs, luctũ in gaudiũ immutauit.

Redit ad ſanitatẽ iam moriturus.

Simile quiddam meritis ſancti operatus eſt Dñs circa puellã quandam in Catalonia de uilla nomine Thamarit, & circa aliam de Ancona: quę cùm eſſent prę nimietate ægritudinis in ultimo ſpiritu conſtitutæ, beatus Franciſcus fideliter à parentibus inuocatus, perfectæ continuò eas reſtituit ſanitati.

Itèm duæ puellæ.

Clericus quidam de uico Albo, nomine Matthæus, ueneno mortifero bibito, in tantùm fuit grauat', quòd loqui aliquo modo non ualens, ſolùm finalem exitum expectabat. Sacerdos quidam, ut ſibi confiteretur, admonuit, & uerbum unum ab eo extorquere non ualuit. Ipſe uerò in corde ſuo humiliter Chriſtum orabat, ut per beati Franciſci merita, à mortis eum faucibus eripere dignaretur. Moxque ut confortatus à Domino beati Franciſci nomen fideli deuotione deprompſit, teſtibus qui aderant, veneno euomito, liberatori ſuo gratias egit.

Euomit quodã hauſtũ venenũ.

In magno maris periculo poſiti quidam nautę, cùm milliaria decem à portu Barulitano diſtarent, ingraueſcẽte nimiùm tempeſtate, iam de uita dubii, ancoras ſubmiſerunt. Verùm ſpiritu procellarum, mari feruentiùs tumeſcente, fractis funibus & relictis ancoris, incerto & inæquali curſu per ęquora gradiebantur. Tandèm nutu diuino mari placato, ad reſumendas ancoras, quarum funes ſuperiùs enatabant, toto ſe conamine parauerunt. Cumque id perficere propriis uiribus non ualerent, plurimorũ ſanctorum inuocato ſubſidio, multiſque iam ſudoribus liqueſcentes, nec unam per totam diem reſumere potuerunt. Aderat autem nauta quidam, Perfectus nomine, ſed moribus imperfectus, qui cũ irriſione quadam dixit ad ſocios: Eccè ſanctorũ omnium inuocaſtis auxilium, &, vt videtur, nullus eſt qui ſuccurrat. Inuocemus iſtum Franciſcum, qui nouell' eſt ſanctus, ſi quo modo in mare ſe demergat, & ancoras perditas reddat. Conſenſerunt cæteri non irriſoriè, ſed veraciter, ſuaſioni Perfecti, & ipſius obiurgantes irriſorium verbum, firmauerunt cum ſancto ſpontaneum uotum. Statimque in momento ſine aliquo adminiculo natauerunt ancoræ ſuper aquas, quaſi ferri natura uerſa foret i ligneã leuitatẽ.

Vouent nautæ ſancto, & mox exaudiuntur.

Peregrinus quidam inualidus corpore propter febris peracutæ ſymptomata, quam fuerat antè perpeſſus, naui quadam ſubuectus, de vltramarinis partibus veniebat. Ferebatur autem & ipſe ad beatum Franciſcum præcipuo deuotionis affectu, & eum ſibi apud cæleſtem Regem elegerat aduocatum. Cùm igitur necdùm perfectè liber à morbo, ſitis anguſtiaretur ardoribus, deficiente iam aqua, cępit alta voce clamare: Ite fidenter, haurite poculum mihi, quia beatus Franciſcus uaſculum meum aqua repleuit. Mirum certè. Inuenerũt vas aqua repletũ, quod fuerat antè vacuum derelictum. Alio uerò die cùm tẽpeſtate ſuborta operiretur nauis fluctibus, &

Vas vacuum diuinitus aqua ĩpletur.

pro-

proceſſis quateretur peruaſidis, ità ut iã naufragiũ timerent, cœpit idem infirmus ſubito clamore vociferari per nauẽ: Surgite omnes, inquit, & beato Frãciſco venienti occurrite. Eccè ad ſaluandum nos adeſt. Sicq; cũ uoce magna & lachrymis ĩ faciẽ prò cidens, adorauit. Statim ad tãcti viſionẽ, oẽm ſoſpitatẽ reſũpſit infirm⁹, & maris ſuit trãqllitas ſubſequuta.

Duo miracula.

Frater Iacobus Reatinus, cùm in nauicula parua fluuium quemdam cum aliis fratribus pertranſiret, ſociis primò ſuper ripam poſitis, poſtremò ſe ad exitum præparabat. Sed modico illo ligno per infortunium reuoluto, rectore natante, frater merſus eſt in profundum. Inuocabant fratres extrà poſiti affectuoſis precibus beatum Franciſcum, & ut filio ſuccurreret, lachrymoſis gemitibus ſupplicabant. Submerſus autem frater, de uentre gurgitis nimis immẽſi, cùm ore non poſſet, corde clamabat, ut poterat, implorans pii patris ſubſidium. Et eccè auxiliante ſibi patris præſentia, per profundum ſicut per aridam ambulabat, & demerſam nauiculam capiens, cum ea peruenit ad litus. Mirabile dictu. Veſtimenta ei⁹ madidata nõ ſũt, nec aq̃ gutta ꝓximauit ad tunicã.

Multa ĩ uno fratre illuſtria miracula.

Frater, Bonauentura nomine, cum duobus viris per lacum quẽdam nauigans, confracta ex parte nauicula, propter aquæ influentis impetum, demerſus eſt cum naui & ſociis in profundum. Cùm autem de lacu miſeriç miſericordem patrem Franciſcum inuocarent cum multa fiducia, ſuperenatauit ſubitò aqua plena nauicula, & cum eis, ſancto præbente ducatum, ſalubriter peruènit ad portum. Sic & quidam frater de Eſculo, ſubmerſus in flumine, ſancti Franciſci meritis extitit liberatus. Sed & in lacu Reatino cùm q̃dã viri & mulieres in cõſimili eſſent periculo cõſtituti, ad ĩuocationẽ nõis ſancti Franciſci, de aquarũ multarũ periculoſo naufragio ſalubriter euaſerũt.

Multi ſeruantur ĩ aquis.

Quidam nautæ Anconitani, periculoſa tempeſtate iactati, ſubmerſionis periculum iam uidebant. Cũque ſic deſperati de uita, S. Franciſcum ſuppliciter inuocarent, lumen in mari magnum apparuit, & cũ ipſo lumine trãquillitas conceſſa diuinitùs, acsì beatus uir ſua miranda uirtute & uẽtis imperare poſſet, & mari. Quantis aũt miraculorum prodigiis beatus hic pater in mari claruerit, & clareſcat, quotiès ibidem opem tulerit deſperatis, nullatenùs credo poſſibile per ſingula enarrare. Nec mirum ſi iam regnanti in cęlis, collatum eſt imperium ſuper aquas, cui & in hac mortalitate degenti, uĩs corporea creatura, ad ſuã refigurata originẽ, mirabiliter ſeruiebat.

Innumera ĩ mari S. Frãciſci miracula.

De liberatis à uinculis & carceribus.

IN Romania Græcum quendam, cuiuſdam domini ſeruientem, contigit de furto fallaciter accuſari, quem dominus terræ in alto carcere mandauit includi, & grauiter uinculari. Domina uerò domus, miſerta ſerui, quem indubitanter credebat à culpa ſibi impoſita innocentem, pro liberatione ipſius apud uirum precibus inſiſtebat deuotis. Verùm non acquieſcẽte uiri ſui duritia obſtinata, recurrit domina ſupplex ad ſanctum Franciſcum, & eius pietati uoto cõmendauit inſontem. Protiuùs affuit miſerorum adiutor, & uirum in carcere poſitum miſericorditer uiſitauit. Soluit uincula, carcerem fregit, innocentẽ manibus appræhenſum foràs eduxit, & ait: Ego ſũ ille, cui domina tua te deuotè commiſit. Cumque ille timore magno corriperetur, & pro deſcenſu altiſſimæ rupis voraginem circuiret, ſubitò liberatoris ſui uirtute inueniens ſe in plano, reddiit ad dominã ſuã: relataq; per ordinẽ miraculi ueritate, deuotam dominam ad Chriſti amorem & reuerentiam ſerui eius Franciſci feruentiùs inflammauit.

Voto nuncupato captiu⁹ liberatur.

In Maſſa ſancti Petri, cuidam militi debebat pecuniæ quantitatem pauperculus quidam. Cumq; præ inopia facultas non ſuppeteret perſoluẽdi, captus debitor à milite repente, miſereri ſibi orabat ſuppliciter, dilationem quærens amore beati Franciſci. Spreuit ſuperbus miles preces oblatas, & ſancti amorem, velut inane quid, inaniter vilipendit. Nam cervicosè reſpondens: Tali te, ait, loco recludam, & tali retrudam carcere, q nec Frãciſcus, nec aliquis te poterit adiuuare. Tentauit, quod dixit. Carcerem adinuenit obſcurum, in quo hominem vinculatum coniecit. Paulopòſt affuit beatus Frãciſcus, & fracto carcere, ruptiſque compedibus, illæſum hominem reduxit ad propria. Sic fortitudo Franciſci, militem eſt prædata ſuperbum: et capti uum, qui ſe ſibi ſubiecerat, liberauit a malo, militiſque proterui admirãdo miraculo immanſuetudinem commutauit.

Oſtiolum hominis no. m.

Itèm al⁹ captiuus ſol. uitur.

Albertus de Aretio, cùm in vinculis atrociſsimis teneretur, pro debitis iniuſtè ab eo petitis, ſuam innocentiam ſancto Franciſco humiliter commendauit. Ordinem quidem fratrum Minorum plurimùm diligebat, & ſanctum Franciſcum inter ſanctos ſpeciali venerabatur affectu. Dixit autem creditor ſuus voce blaſphema, q nec Franciſcus, nec Deus poſſet eum de ſuis manibus liberare. Factũ eſt itaq; in vigilia S. Franciſci, cùm vinctus ille nihil comediſſet, ſed ob ſancti amorem, victum ſuũ cuidam tribuiſſet egeno, nocte veniente apparuit ei vigilanti ſanctus Frãciſcus, ad cuius ingreſſum vincula de pedibus, & catenæ de manibus ceciderũt, ſpontè aperta ſunt oſtia, proſiluerunt tabulæ de ſolario, & liber abſceſsit homo ad propria rediens. Impleuit extunc votum, ieiunans vigiliam beati Franciſci, & cereo, quem annuatìm conſueuit offerre, in accreſcentis deuotionis indicium, annuatim vnam unciam ſuperaddens.

Inſigne miraculum, nõ abſimile prœcio⁹

Reſidente in ſede beati Petri domino Gregorio nono, quidam, Petrus nomine, de ciuitate Aliſia, de hæreſi accuſatus, Romę captus eſt, & de mandato eiuſdem Pontificis ad cuſtodiendum traditus Epiſcopo Tyburtino. Quẽ ſub pœna Epiſcopatus accipiẽs, compedibus alligauit, obſcuroq; ipſum carcere, ne poſſet effugere, includi fecit, panem ei præbens in pondere, & poculum in menſura. Cępit autẽ homo ille beatum Franciſcum ad ſui miſerendum multis precibus & fletibus inuocare, eo q audierat ſolennitatis eius iam adeſſe vigiliam. Et quoniam fidei puritate omnem abdicauerat hęreticę prauitatis errorẽ, totaq; cordis deuotione adhæſerat fideliſsimo Chriſti ſeruo Franciſco, intercedentibus ipſius meritis, à Domino meruit exaudiri. Inſtante enim iam nocte ſuæ feſtiuitatis, circa crepuſculum beatus Franciſcus in carcerem miſeratus deſcendit, & illum ſuo nomine vocãs, vt citò ſurgeret, imperauit. Qui timore perterritus, quiſnam eſſet, interrogans, beatum Franciſcũ adeſſe audiuit. Cumq; virtute præſentię viri ſancti, vincula pedum ſuorum confracta conſpiceret cecidiſſe, & tabulas carceris, clauis vltrò proſiliẽtibus, aperiri, & apertum iter ſibi ad exeundum præberi, ſolutus tamen & obſtupefactus, fugere neſciebat, ſed ad ianuam clamans, cuſtodes omnes perterruit. Qui cùm eũ liberatum à vinculis Epiſcopo nunciaſſent, poſt intellectum ordinem rei, ad carcerẽ Pontifex deuotus acceſsit, & manifeſtè Dei virtutem cognoſcens, Dominum adorauit ibidèm. Vincula quoq; coram domino Papa & Cardinalibus delata fuerũt: qui videntes quod factum fuerat, admirati plurimùm, benedixerunt Deum.

Quidam captiuus hæreticus omnẽ abiurat hæreſim.

Liberatur à carcere.

Guidolotus de ſancto Geminiano, falsò accuſatus fuit, quod veneno interemerat quendam virum, & q eodem genere mortis filium eiuſdem viri, & vniuerſam

uerſam

uerſam eius familiam propoſuerat enecare. Captus proindè à poteſtate terræ, grauiſſimis vinculis aggrauatus, in turrim quandam recluſus eſt. Ipſe verò fiduciam habens in Domino pro ſua innocentia, quam ſciebat, cauſam commiſit beati Franciſci patrocinio defendēdā. Excogitante igitur poteſtate, qualiter criminis obiecti confeſſionem eliceret per tormenta, qualibusque pęnis confeſſum faceret interire, nocte illa, cùm manè ad cruciatus deberet adduci, ſancti Frāciſci præſentia extitit viſitatus, & immenſo luminis fulgore vſque manè circundatus, repletusque gaudio & fiducia multa, ſecuritatem euaſionis accepit. Aduenerunt manè tortores, & eductum de carcere, eculeo ſuſpenderunt, aggrauantes ſuper eū multa pondera ferri. Depoſitus eſt pluries, & iterùm eleuatus, ut pęna pœnæ ſuccedente, citiùs ad confeſſionē criminis arceretur. Sed ſpiritu innocentiæ lætabatur in uultu, nullā męſtitiā prętēdēs in pęnis. Deindè accenſus eſt ignis ſub ipſo non modicus, nec proptereà capillus eſt læſus, cùm tamen capite dependēret ad terram. Tandèm bolliente oleo ſuperfuſus, uirtute patroni, cui ſe commiſerat defenſandū, hæc omnia ſuperauit: & ſic dimiſſus liber, ſaluꝰ abſceſſit.

Homo innocēs morte à S. Franciſco adiuuatur.

De liberatis à periculo partus.

QVædam Comitiſſa in Sclauōnia ſicut nobilitate illuſtris, ſic & æmula pbitatis, erga S. Franciſcum deuotione flagrabat, erga fratres verò ſedula pietate. Tempore verò partus duros perpeſſa dolores, tanta fuit anguſtia moleſtata, ut prolis futurus ortus, præſens videretur matris occaſus. Non uidebatur infantem eniti poſſe ad uitam, niſi expiraret è uita, nec tali niſu parere, ſed perire. Subuenit cordi eius ſancti Franciſci fama, uirtus & gloria: excitatur fides, inflammatur deuotio: Cōuertit ſe ad auxilium efficax, ad fidum amicum, ad deuotorum ſolatium, refugium afflictorum: Sancte Franciſce, inquit, pietati tuæ ſupplicant omnia oſſa mea, & mente voueo quod explicare non poſſum. Mira celeritas pietatis. Finis dicendi, finis fuit dolendi: parturiendi meta, pariendi principiū. Statim enim omni ceſſante preſſura, partum edidit cum ſalute. Non fuit immemor voti, non propoſiti refuga. Eccleſiam quandam pulchram conſtrui fecit, & conſtructam ad ſancti honorem, fratribus aſſignauit.

Ecce mira acceleratio auxilij, dū inuocatur S. Frāciſcus.

In partibus Romanis mulier quædam Beatrix nomine, vicina partui, cùm per dies quatuor fœtum in ventre portaret extinctum, multis infelix agitabatur anguſtiis, & exitialibus doloribus urgebatur. Mortuus fœtus matrem cogebat ad mortem, & nondùm in lucem productum abortiuum, publicum matris periculum pariebat. Tentabat medicorum auxilium, ſed omne humanum remedium laborabat in vanū. Sic de primis maledictionibus copioſiùs aliquid declinarat in miſeram, ut ſepulchrum facta conceptūs, ſepulchrum pro certo proximum expectaret. Fratribus tandèm Minoribus per internuncios tota ſe deuotione cōmittens, ſuppliciter aliquid de ſancti Frāciſci reliquiis fide plena popoſcit. Contigit nutu diuino aliquantulùm inueniri de chorda, qua fuerat ſanctus quandoquè præcinctus. Mox ut ſuper dolentem poſita chorda fuit, omnis facilimè ſolutus eſt dolor, mortis cauſa mortuus fœtus emiſſus, priſtina ſanitas reſtituta.

Gen. 3.

Vide qd poſſint ſācti, quādo tanta uis eſt ēt ī minimis eorū rebus.

Cuiuſdam de Carnio nobilis uiri uxor, Iuliana nomine, pro filiorum morte annos trahebat lugubres, & continuè infelices deplorabat euentus, pro eo ꝙ omnes, quos cum preſſura portauerat filios, modicu interiecto tempore cum vehementiori dolore ſepulturæ tradiderat. Cùm igitur quatuor mē-ſium conceptum haberet in utero, magiſque propter euentus pręteritos de conceptæ prolis ſollicitaretur obitu, ꝗ de ortu, beatum patrem Franciſcū pro uita nondùm nati fœtus fideliter precabatur. Eccè autem nocte quadam dormienti ſibi mulier quædam apparebat in ſomnis, formoſum puerulum geſtans in manibus, illumqꝫ lætiſſimè offerebat eidem. Cùm verò illa recipere recuſaret, quē ſtatim formidabat amittere, mulier illa ſubiūxit: Securè ſuſcipias, quia quem tuo mœrori cōpatiens ſacer mittit Frāciſcus, uita uiuet, & ſoſpitate gaudebit. Statim euigilans mulier, intellexit per oſtenſam ſibi cælitùs viſionem, beati Franciſci ſibi adeſſe ſuffragium. Ex tunc abundantiori completa lætitia, pro ſuſcipienda prole iuxta promiſſū multiplicauit preces, & vota promiſit. Impletum eſt deniquè tempus pariendi, & peperit fęmina maſculū, qui iuuenilis robore florens ætatis, tanquam per beati Franciſci merita fomentum ſuſciperet uitæ, incitamentum parentibus præbuit ad Chriſtum & ſanctum eius deuotionis affectus. Simile quiddam huic in Tyburis ciuitate ſanctus pater effecit. Cùm. n. mulier quædam filias plurimas peperiſſet, deſiderio prolis fatigata virilis, apud ſanctum Franciſcū preces ingeminauit & vota. Concepit igitur eius meritis mulier illa, & geminos ei parere dedit, qui pro uno fuerat exoratus.

Parit mulier q̄ anteà aborti erat.

Apud Viterbum partui propinqua mulier, mortis propinquior cenſebatur, viſceralibus tormētata doloribus, & tota calamitoſa in infortuniis mulierum. Cumque naturæ ſuccūbente virtute, omnis deficeret artis induſtria, inuocato beati Franciſci nomine, liberata confeſtim mulier, partum ſalubriter terminauit. Sed aſſecuta quod uoluit, & oblita beneficii qđ accepit, honorem ſancto non deferens, die natalis ipſius ad opera ſeruilia manus extendit, & eccè ſubitò dextrum brachium ad laborem extenſum, inflexibile remanſit & aridum. Quod cùm ſtuderet ad ſe reuocare cum altero, ultione conſimili & illud exaruit. Timore igitur diuino correpta mulier, redintegrauit votum, vſumque membrorum, quem propter ingratitudinem amiſerat & contemptum, per miſericordis & humilis ſancti merita, cui ſe iteratò deuouit, recuperare promeruit.

Vide pœnam ī S. Franciſci feſto laborantis.

Mulier quædam de partibus Aretinis cùm per ſeptem dies partus diſcrimina ſuſtinueret, & iam in nigredinem verſa, deſperata eſſet ab omnibus, uotum fecit beato Franciſco, & eius cępit moriens auxiliū inuocare. Emiſſo autem voto, celeriter obdormiuit, viditque in ſomnis beatum Franciſcum ſe dulciter alloquentem ac requirentem, vtrùm faciem ipſius agnoſceret, & an antiphonam illam Virginis glorioſæ, Salue Regina miſericordiæ, ſciret ad honorē huius Virginis recitare. Qua reſpondente ſe habere notitiam de utriſque: Incipe, ait ſanctus, antiphonā ſacrā, & antequàm compleas, paries cum ſalute. Ad hanc vocem & euigilauit mulier, & cum timore cępit dicere: Salue Regina miſericordiæ. Cumque illos miſericordes oculos precaretur, fructumque commēmoraret uteri virginalis, continuò cunctis liberata preſſuris, infantē peperit ſpecioſum, gratias agens Reginæ miſericordiæ, quę per beati Franciſci merita, ipſius fuerat dignata miſereri.

Notet hæc Lector pius, & contēnat hæreticorū blaſphemias.

De cæcis illuminatis.

IN conuentu fratrum Minorū Neapoli cùm quidā frater, Robertus nōie, cęcus annis plurimis extitiſſet, creuit in oculis eius caro ſuperflua, motū & uſū impediēs palpebrarū. Cùm igit̄ fratres forenſes, ad diuerſas mundi partes tendentes, ibidèm plurimi

con-

conuenißent, beatus pater Franciſcus ſpeculum obedientiæ ſanctæ, ut eos miraculi nouitate hortaretur ad iter, prædictum fratrem ipſis præſentibus tali modo curauit. Iacebat nocte quadam frater Robertus prædictus æger ad mortem, iamque ſibi fuerat anima commendata, cùm ecce adſtitit ei beatus pater cum tribus fratribus, omni ſanctitate perfectis, uidelicet ſancto Antonio, fratre Auguſtino, & fratre Iacobo de Aßiſio, qui ſicut eum perfectè fuerant ſecuti dum uiuerent, ità & ipſum alacriter comitabantur poſt mortem. Accipiens cultellum S. Franciſcus, carnem ſuperfluam reſecauit, lumen reſtituit priſtinū, & a mortis eū fauce reduxit, dixitq; illi: Fili Roberte, gratis, quam tecum feci, ſignum eſt fratribus ad remotas nationes euntibus, quòd ego præcedam eos, & ipſorum dirigam greſſus. Vadant, inquit, gaudenter, & iniunctā obedientiā alacri animo exequātur.

Vide quā poſſint Sācti, ī curādis ægris.

Apud Thebas in Romania mulier cæca vigiliam S. Franciſci in pane tantùm & aqua ieiunans, ad eccleſiam fratrum Minorum ſummo manè feſtiuitatis a uiro ſuo ſuperducta eſt. Quæ, dum Miſſa celebraretur, in eleuatione corporis Chriſti oculos aperuit, clarè uidit, deuotiſſimè adorauit: In ipſa verò adoratione voce magna proclamans, Gratias, inquit, Deo, & ſancto eius, quia uideo corp⁹ Chriſti. Omnibus, qui aderant, in uocem exultationis conuerſis, poſt ſacrorum expletionem, reuerſa eſt mulier in domū ſuam cum gaudio ſpiritus, & lumine oculorum Exultabat quidem mulier non ſolum, quia lucis corporeæ recuperarat adſpectum, verum etiam quia ſacramentum illud mirificum, quod eſt lumen animarum verum & uiuum, reſpectu primario per beati Franciſci merita, fidei ſuffragāte virtute, meruerat īntueri.

Cæca mulier ſub Miſſa uidet, & Chriſti corpus adorat.

In Campania puer quidam quatuordecim annorū de caſtro Pophis, ſubita vexatus anguſtia, ſiniſtrum oculū amiſit ex toto. Paßiōis acerbitas ſic de loco ſuo propulit oculum, quòd per octo dies extrà, neruo relaxato, longitudine digiti unius ad maxillas dependes, penè aridus eſt effectus. Sed cùm ſola ſuppereſſet abſciſſio, & à medentibus foret penitùs deſperatus, pater eius ad auxilium beati Franciſci tota ſe mente cōuertit. Non defuit ille indefeſſus miſerorum adiutor precibus ſupplicantis: Nam oculum aridum mirabili uirtute in locum ſuum priſtinumque vigorem reſtituit, & lucis optatæ radiis illuſtrauit.

Ocul⁹ reſtituitur. Vide repentinam curationē.

In eadem Prouincia apud Caſtrum, magni ponderis lignum ex alto proruit, & cuiuſdam ſacerdotis caput grauiſſimè quaſſans, ſiniſtrum oculum excæcauit. Qui humi deiectus, cœpit alta uoce ſanctum Frāciſcum luctuosè clamare, dicens: Succurre pater ſanctiſſime, ut ad feſtum tuum ire valeam, ſicut fratrib⁹ tuis ire promiſi. Erat enim uigilia ſancti. Qui ſtatim exurgens, peroptimè liberatus, in uocem prorupit laudis, & gaudii & circunſtantes omnes, qui eius miſeriæ condolebant, in ſtuporem conuertit & iubilū. Iuit ad feſtum narrans omnibus, quam in ſe expertus fuerat, clementiam & uirtutem.

Itèm aliā

Vir quidam de monte Gargano, dum in uinea ſua laborans, lignum quoddam ferro ſuccideret, proprium percußit oculum, & ſic diuiſit per medium, ut quaſi media pars ipſius exteriùs dependèret. Cumq; in tam deſperato periculo deſperaret ſibi poſſe per hominem ſubueniri, ieiunaturum ſe in feſto ſancti Franciſci, ſi ei ſuccurreret, repromiſit. Statim in loco ſuo debito viri oculum ſanctus Dei reſtituit, ſicque diuiſum reiunxit, & lumine priſtino decorauit, ut nullius læſionis veſtigia remanerent.

Filius cuiuſdam nobilis uiri à natiuitate cæcus, meritis beati Franciſci lumen recepit optatum Qui nomen ab euentu ſortitus, Illuminatus nōcatus eſt. Aſſumpſit poſteà cùm in ætate eſſet, ordinem beati Franciſci, accepti beneficij non ingratus: tantumq; profecit in lumine gratiæ & uirtutis, ut verè lucis filius uideretur. Tandèm beati patris promerentibus meritis, ſanctum initium fine ſanctiori concluſit.

Cæc⁹ à natiuitate, uidet.

In Zachanto, quod eſt caſtrum iuxta Ananiam, miles quidam Gerardus nomine, occulorum lumen ex toto perdiderat. Accidit autem, ut duo fratres Minores ab exteris partibus venientes, ad domum ipſius hoſpitaturi diuerterent. Suſcepti itaque deuotè propter reuerentiam ſancti Franciſci à familia tota, & cum omni benignitate tractati, gratias agentes Deo & hoſpiti, ad locum fratrum deſcendère vicinum. Nocte igitur quadam beatus Franciſcus uni fratrum illorum in ſomnis apparuit, dicens: Surge, feſtina cum ſocio ad domum hoſpitis noſtri, qui Chriſtum & me ſuſcepit in uobis. volo enim beneficia rependere pietatis. Cæcus quidem effectus eſt ſuis promerentibus culpis, quas pœnitentiali non ſtuduit cōfeſſione purgare. Diſparente quoque patre, frater feſtinus ſurrexit, ut mandatum cum ſocio celeriter adimpleret. Venientesque ad hoſpitis domum, cuncta quæ uiderat alter, per ordinem narrauerunt eidem. Stupuit vir ille non modicùm, uniuerſa quæ dicebantur, uera eſſe confirmans, compunctus ad lachrymas, confeſſus eſt libens. Tandèm correctione præmiſſa, interiorique homine taliter renouato, exteriorem continuò recuperauit adſpectum. Huius miraculi fama circunquaquè diffuſa, non ſolùm ad reuerentiam ſancti, uerumetiam ad confeßionem humilem peccatorum, & hoſpitalitatis gratiā plurimos incitauit.

Obſerua Lector meritum hoſpitalitatis.

Nota hic de ſacramentali Confeſſio

De liberatis à diuerſis infirmitatibus:

Apud Caſtrum plebis, iuuenis quidam medicus ſurdus erat & mutus à natiuitate ſua, qui linguam adeò curtam habebat ac tenuem, quòd multotiès exquiſita à pluribus, præciſa penitus videretur. Vir quidam Marcus nomine, ipſum propter Deum ſuſcepit hoſpitio, qui eum ſibi benefacere ſentiens, cœpit cum ipſo aſſiduus demorari. Serò quodā cùm prædictus uir cœnaret cum coniuge, adſtante puero coram eis, dixit vxori: Hoc ego maximum miraculū reputarem, ſi beatus Franciſcus huic auditum redderet & loquelam. Et adiecit: Voueo Deo, quòd ſi hoc ſanctus Frāciſcus dignabitur operari, propter amorē ſuum huic puero expenſas conferam, donèc uiuet. Mirum certè: Subitò lingua creuit, & locutus eſt, dicens: Gloria Deo, & ſancto Franciſco, qui mihi loquelam præbuit & auditum.

Eccè inſigne miraculum.

Frater Iacobus de Iſeo, cùm puerulus eſſet in domo paterna, rupturam incurrit corporis ualdè grauem. Superno uerò afflatus ſpirito, licèt eſſet iuuenis & infirmus, ordinem ſancti Franciſci deuotus intrauit: nulli tamen, qua vrgebatur infirmitate, detexit. Factum eſt autem, cùm corpus ſancti Franciſci transferretur ad locū, vbi precioſus ſacrorum oſſium eius nunc theſaurus eſt conditus, affuit & tunc dictus frater tranſlationis gaudiis, ut glorificati iam patris corpori honorum debitum exhiberet. Et appropinquās tumbæ, in qua oſſa ſacra fuerant collocata, præ deuotione ſpiritus ſacrum tumulum complexatus, ſubitò miro modo ad loca debita partibus reuocatis, ſanū ſe ſenſit, ſuccinctorium depoſuit, & extunc ab omni dolore præterito libera fuit. Ab infirmitate quoq; cōſimili frater Bartholus de Eugubio, frater Angelus de Tuderto, Nicolaus ſacerdos de Sticha-no, Iohannes de Fora, uir quidam de Piſis, & alius de caſtro Ciſterna, Petrus quoq; de Sicilia, & homo quidā de caſtro

Sanantur herniosi a liquot.

Spelli

Spelli iuxta Aſiſium, & quamplures alij per Dei miſericordiam & beati Franciſci merita, extiterunt mirabiliter liberati.

In maritima mulier quædam mentis alienationẽ per quinquennium paſſa, uiſu & auditu priuata eſt. Indumenta dilaniabat dentibus, ignis & aquæ periculum nõ timebat, & caduci morbi ad ſummum incurrerat horribilem paſsionẽ. Nocte uerò quadam, cùm diſponeret ſibi diuina miſericordia miſereri, ſalutaris fulgore lucis ſuperilluſtrata diuinitùs, vidit beatum Franciſcum ſuper ſolium ſedere ſublime: ante quem proſtrata, ſanitatem ſuppliciter expoſcebat. Illo verò nondùm fauente precibus, firmauit mulier uotum, promittens pro Dei amore, ac ſancti, petentibus, donèc haberet, eleemoſynam non negare. Illicò ſanctus pactum recognouit, quòd olim cum Domino fecerat ſimile, & ſignans eam Crucis ſignaculo, integram ſibi reſtituit ſanitatẽ. A conſimili paſsione puellam quandam de Nurſia, & filium cuiuſdã nobilis viri, & alios quoſdam, relatione ueridica cõpertũ eſt, ſãctũ Dei Frãciſcũ miſericorditer liberaſſe.

Mulier dũ uouet, mox ſanatur.

Petrus de Fulgineo, ad viſitandum limina beati Michaelis quodam tempore pergens, dum minus reuerenter peregrinationem peregit, fontis cuiuſdam aquam deguſtans, à dæmonibus eſt inuaſus: & exindè per tres annos obſeſſus, diſcerpebatur in corpore, peſsima loquens, & horrenda prætendens, habens aliquandò lucida interualla, beati virtutem, quam efficacem audierat ad effugandas aereas poteſtates, humiliter requiſiuit. Et ad ſepulcrum pij patris accedens, mox ut illud contigit manu, à dæmonibus, eũ crudeliter diſcerpentibus, mirificè liberatus fuit. Simili etiam modo mulieri cuidam de Narnio, habẽti dæmonium, miſericordia Franciſci ſubuenit, & alijs pluribus, quorum vexationum anguſtias, & curationum modos, longum eſſet per ſingula enarrare.

Miraculũ cõtactu ſepulcri.

Vir quidã nomine Bonꝰ, homo de ciuitate Fani, paralyticus & leproſus, ad eccleſiam beati Frãciſci a parentibus deportatus, utriuſque morbi plenam conſecutus eſt ſanitatem. Sed & alius iuuenis quidam, Acto nomine, de ſancto Seuerino, totus leproſus, uoto emiſſo, & ad ſepulcrum ſancti delatus, meritis ipſius à lepra mundatus eſt. Habuit quidem ſanctus ſupra huiuſmodi morbo curando præcellentem virtutem, pro eo quòd humilitatis & pietatis amore, leproſorum obſequiis ſe humiliter deputarat.

Præcellẽs uirtus S. Franciſci ĩ lepra curanda.

Nobilis quædam mulier, Rogata nomine, in Epiſcopatu Sorano, per vigintitres annos fluxu fuit ſanguinis fatigata, ſed & à quampluribus medicis quamplurima mala perpeſſa. Præ nimietate quidem languoris, ſæpeiùs uidebatur mulier expirare. Sed ſi quandò fluxus huiuſmodi ſtringebatur, tumeſcebat corpore toto. Audiens autem quẽdam puerum Romano ſermone canentem miracula, quæ Deus per beatum Franciſcum fuerat operatus, nimio dolore commota, tota prorupit in lachrymas, ſicque intrà ſe fide accenſa, dicere cœpit: O beate pater Franciſce, qui tantis coruſcas miraculis, ſi me digneris ab hac ægritudine liberare, magna tibi accreſcet gloria, quoniam adhuc tantum miraculum non feciſti. Quid plura? His dictis, ſenſit ſe beati Frãciſci meritis liberatam. Filium quoquè ipſius Marcũ nomine, qui brachiũ habebat contractum, ſanctus Franciſcus, uoto ad ipſũ emiſſo, ſanauit. Fœminam etiam quandã de Sicilia, per ſeptenniũ fluxu ſanguinis fatigatam, beatus Chriſti ſignifer ſaluam fecit.

Mira celeritas curationis.

In urbe Romana Praxedis quædã nomine, religioſitate famoſa, quæ à tenella ætate propter æterni ſponſi amorẽ, arcto ſe carcere per quadraginta iã ferè annos abdiderat, apud beatũ Frãciſcũ gratiã promeruit ſpecialẽ. Nã cùm die quadã pro rebus opportunis ſolarium ſuæ cellulæ conſcendiſſet, & impulſione phantaſtica corruens, cùm fractum haberet pedem cum crure, & humerum à poſitione debita ſequeſtratum, apparuit ei benigniſsimus pater ueſtimentis gloriæ candidatus, & dulcibus affatibus alloqui cœpit eandẽ: Surge, inquit, filia benedicta, ſurge, nè timeas. Et appræhenſa manu ipſius, alleuans eam diſparuit. Ipſa uerò per cellulam ſuam huc atque illuc ſe conuertens, putabat ſe uiſum uidere, uſquequò ad clamorẽ ipſius apportato iam lumine, perfectè ſe ſentiens per ſeruum Dei Franciſcum eſſe ſanatam, cuncta quæ acciderant, per ordinem enarrauit.

Præclarũ miraculũ.

De non obſeruantibus feſtum, & non honorantibus ſanctum.

IN Pictauiæ partibus in uilla, quæ Simo dicitur, ſacerdos quidã Reginaldus nomine, beato Franciſco deuotus, feſtum ipſius parochianis ſuis indixerat ſolenniter celebrandũ. Vnus autem de populo, ignorans ſancti uirtutem, ſui paruipendit ſacerdotis mandatum. Egreſſus autem foras in agrum, ut ligna ſuccideret, cum ſe præparaſſet ad opus, uocem audiuit huiuſmodi tèr dicentẽ: Feſtũ eſt, operari nõ licet. Verùm cùm nec imperio ſacerdotis, nec ſupernæ uocis oraculo ſeruilis temeritas frenaretur, addidit diuina virtus ad gloriam ſancti ſui ſine mora miraculum & flagellum. Mox enim ut furcam una manu iam tenẽs, alteram cum ferreo inſtrumento leuauit ad opus, ſic diuina virtute, utraque manus utrique inſtrumento cohæſit, ut ad neutrius dimiſsionem digitos aliquatenus relaxare ualeret. Ex quo ſtupefactus nimis, & quid ageret neſciens, ad eccleſiam, multis undiq; ad uidendum prodigium cõcurrentibus, properauit. Vbi mente compunctus ante altare, quodam ex aſsiſtentibus ſacerdote monente, (plures quippè ad feſtum uocati conuenerant ſacerdotes) beato Frãciſco humiliter ſe deuouit, tria, ſicut tèr uocem audierat, vota uouẽs, quòd ſcilicet feſtum ipſius coleret, quòd ad illam, in qua tunc erat, eccleſiam in feſto veniret, & quòd ſancti corpus perſonaliter viſitaret. Mirũ certè relatu. Vno emiſſo uoto, unus digitus factus eſt liber, ad ſecundi emiſsionem ſolutus eſt alius, ſed tertio facto uoto, laxatus eſt tertius, & poſtmodùm tota manus, nec non & altera ſubſequenter, populo, qui iam multus aduenerat, ſancti clementiam deuotiſsimè implorãte. Sic homo priſtinæ redditus libertati, per ſeipſum inſtrumenta depoſuit, cunctis laudantibus Deum, uirtutemque ſancti mirificam, qui tã mirabiliter percutere poterat, & ſanare. Ipſa uerò inſtrumenta uſque hodiè coram altari, ad honorẽ beati Franciſci fabricato, ibidèm in memoriam ſancti dependent. Plura quoquè illic, & in locis uicinis patrata miracula, & ſanctum in cælis oſtẽdunt eximiũ, & feſtum ipſius in terris venerabiliter excolendum.

Punitur a Deo uolẽs temerè Ferias S. Franciſci.

Nota de tribus uotis.

In ciuitate quoquè Cenomanenſi dum in ſolennitate ſancti Franciſci mulier quædam manus ad colum extenderet, & digitis appræhenderet fuſum, obrigeſcentibus manibus, cœperunt digiti magnis ardoribus cruciari. Igitur pœna docente, ſancti recognoſcens virtutem, corde cõpuncta, cucurrit ad fratres. Cũq; pro ſalute ipſius, deuoti filij ipſius patris clementiam precarentur, incolumes effecta eſt ſtatim, nec aliquid læſionis remanſit in manibus, niſi ad ſancti memoriam, ſolum veſtigium combuſturæ. Simili etiã modo in Campania maiori, mulier quædam, & in uilla Oleti mulier altera, & in caſtro Pilei tertia, dũ beati patris feſtũ celebrare cõtẽnerẽt,

Vltio cæleſtis ĩ fœminas temerarias.

præuaricantes primùm mirabiliter ſunt punitæ, ſed poſtmodùm pœnitentes, per ſancti Franciſci merita mirabiliùs liberatæ.

Miles quidam in Prouincia Maſſæ, beati Franciſci operibus & miraculorum ſignis impudentiſsimè detrahebat. Inſerebat multa opprobria peregrinis, ad ipſius memoriam uenientibus, & contra fratres publica garriebat inſania. Cùm autem ſemèl ſancti Dei gloriã impugnaret, addit ſuper peccata ſua blaſphemiam deteſtandam. Si uerum eſt, inquit, quòd Franciſcus iſte ſit ſanctus, gladio cadat hodiè corpus meum. Si uerò ſanctus non eſt, euadam incolumis. Non diſtulit ira Dei condignum inferre ſupplicium, cùm iam ſacta fuiſſet oratio in peccatum. Mora enim modica interiecta, dum blaſphemus nepoti ſuo inferret iniuriam, accepit ille gladium, & patrui viſceribus cruentauit. Eodem die mortuus eſt ſceleratus, inferni mancipium, & filius tenebrarum, ut cæteri diſcerent miranda Franciſci opera non blaſphematorijs verbis impetere, ſed deuotis laudibus honorare.

Fecè homnis blaſphemi manifeſtã ultionẽ

Iudex quidam nomine Alexander, dum à beati Franciſci deuotione quos poterat, venenata lingua retraheret, diuino iudicio lingua priuatus, per ſex annos obmutuit. Qui cùm in eo, quo peccauerat, torqueretur, alta pęnitudine reuocatus, dolebat ſe contra ſancti miracula oblatraſſe. Itaque non perſtitit miſericordis indignatio ſancti, ſed pęnitentem, ac ſe humiliter inuocantem, reſtituta loquela, recepit ad gratiam. Ea tunc linguam blaſphemam conſecrauit laudibus ſancti, deuotionem ſimul & diſciplinã recipiens per flagellum.

Obmuteſcit obtrectator S. Frãciſci.

Iterùm curatur.

De quibuſdam alijs miraculis diuerſorum generum.

IN caſtro Galiani Valuenſis diœceſis, mulier erat quædam nomine Maria, quæ Chriſto Ieſu & beato Franciſco famulatu deuoto ſubiecta, una dierum æſtiuo tempore exijt, vt manibus conquireret proprijs neceſſarium victum. Cùm igitur feruente nimium æſtu, ſitis deficere cępiſſet ardoribus, omni priuata beneficio poculi, pro eo quòd in monte arido ſola eſſet, quaſi exanimis humi proſtrata, patronum ſuum ſanctum Franciſcum inuocabat pio mentis affectu. Dum autem perſeueraret mulier in affectuoſa & humili prece, labore, ſiti & æſtu fatigata quamplurimùm, paululùm obdormiuit. Et eccè ſanctus Franciſcus adueniens, & eam vocans ex nomine: Surge, inquit, & bibe aquam, quæ diuino munere tibi ac pluribus exhibetur. Ad huius uocis auditũ ſurrexit mulier à ſomno non modicùm conſortata, & accipiens filicem, quæ iuxta ſe erat, radicitùs euulſit à terra, effudienſque ligno paruulo circũquaquè, uiuentem reperit aquam: quæ cùm primò uideretur paruula ſtilla, ſubitò diuina virtute creuit in fontem. Bibit itaq; mulier, & ſatiata, oculos lauit: quos cùm longa priùs haberet ægritudine obumbratos, noua ex tunc ſenſit luce perfuſos. Feſtinauit ad domũ mulier, tam ſtupendum miraculum ad gloriam ſancti Franciſci denuncians uniuerſis. Concurrerunt undiquè multi ad miraculi famam, experientia magiſtra diſcentes mirabilem illius aquæ uirtutem, dum ad ipſius contactum, confeſsione præmiſſa, à uariis morborum cladibus plurimi liberabãtur. Perſeuèrat uſque hodiè fons ibi perſpicuus, & in honore beati Franciſci, ibidèm oratorium eſt conſtructum.

Notaſsigne miraculum.

Itèm miro fontis & ſacramẽtalis cõfeſſionis.

In Hiſpania apud ſanctum Facundum, viri cuiuſdam ceraſum areſactam, ad virorem frondium, florũ & fructuum, contra ſpem mirabiliter reuocauit. Incolas quoquè terræ apud Vileſios, à vermium peſte, corrodentium vineas circunquaquè, miraculoſo ſuffragio liberauit. Sacerdotis cuiuſdam iuxta Palentiam horreum quoddam, quod uermibus frumẽtariis repleri quolibet anno ſolitum erat, ſibi fideliter commendatum penitùs expurgauit. Terram quoquè domini cuiuſdam de Petra mala in regno Apuliæ, ſibi ſuppliciter commendatam, ab odioſa peſte bruchorum penitùs ſeruauit indemnem, cùm tamen in circuitu omnia eſſent prædicta peſtilentia deuorata.

Multa miracula.

Vir quidam Martinus nomine, cùm longè à caſtro ſuo boues minaſſet ad paſcua, crus unius bouis caſu quodam ſic fuit deſperatè confractum, ut nihil eſſet ſibi de remedio aliquo cogitandum. Dum autem pro decoriatione foret ſolicitus, & inſtrumentum, cum quo id faceret, non haberet, domum reuerſus, beato Franciſco bouis curam reliquit, ipſumque fideli Sancti cuſtodiæ fiducialiter commendauit, nè ante ſuum reditum deuoraretur à lupis. Summo itaque manè ad bouem in ſylua relictum cum excoriatore reuerſus, paſcentem ipſum ità reinuenit incolumem, quòd nequaquàm crus fractum ab altero diſcernebat. Gratias egit bono paſtori, qui diligentem de boue ſuo curam habuit, & medelam donauit. Succurrere nouit humilis ſanctus omnibus inuocantibus ipſum: nec quantuncunque paruas neceſsitates hominum dedignatur. Nam viro cuidam de Amitrino iumẽtum reſtituit furto ſublatum. Mulieri cuidam de Interduco, catinum nouum, in multas partes caſum, integrè reparauit. Viro etiam cuidam de monte Vlini in Marchia, conſolidauit vomerem in fruſta confractum.

Egregiũ miraculũ de boue curato.

Alia miracula.

In Sabinenſi diœceſi uetula quædam octogenaria erat, cuius filia moriens, lactentem infantulum dereliquit. Cùm igitur anus paupercula plena eſſet inopia, & vacua lacte, nullaque eſſet mulier, quæ ſitienti paruulo lactis ſtillicidium, iuxta quod exigebat neceſsitas, erogaret, quò ſe uerteret, vetula penitùs ignorabat. Debilitato verò infantulo, nocte quadam omni humano deſtituta ſubſidio, ad beati patris Franciſci auxilium implorandum lachrymarum imbre perfuſa, tota ſe mente conuertit. Affuit ſtatim innocentis amator ætatis, Ego, inquiens, ſum Franciſcus, o mulier, quem cum tãtis lachrymis inuocaſti. Pone, ait, mammas tuas in ore *puerili, quoniam abundanter tibi lac Dominus dabit. Impleuit anus ſancti mandatum, & ſtatim octogenariæ mammæ lactis copiam effuderunt. Innotuit omnibus mirabile ſancti donum, multis tam uiris, quàm mulieribus accelerantibus ad uidendum. Et quia quod teſtabantur oculi, lingua impugnare non poterat, excitabãtur omnes ad laudandum Deum in ſancti ſui uirtute mirabili, & amabili pietate.

f. pueruli,*

Vide illuſtre miraculũ in octogenaria.

Apud Spoletum vir & uxor vnicum habentes filium, quotidiè velut hæreditarium opprobrium deplorabant. Brachiis ſiquidem collo connexis, iunctiſque genibus pectori, & pedibus natibus alligatis, non hominis proles, ſed monſtrum quoddam potiùs uidebatur. Vehementiori mulier ex hoc afflicta dolore, crebris gemitibus clamabat ad Chriſtum, ſancti Franciſci auxilium inuocando, ut infelici ſibi, & in tali opprobrio conſtitutæ, ſuccurrere dignaretur. Nocte igitur quadam, cùm propter huiuſmodi triſtitiam triſtis eam ſomnus arriperet, apparuit ei ſanctus Franciſcus, pijs eam affatibus mulcens, inſupèr & ſuadens, quòd ad locũ propinquum, ſuo nomini dedicatum, deferret puerum, vt ea aqua putei loci illius in nomine Domini ſuperfuſus, plenam reciperet ſoſpitatem. Negligente autem illa ſancti adimplere mãdatũ, ſecundò replicauit

Inuocatus S. Franciſcus, tèr apparet mulieri.

plicauit idipſum. Tertiò quoquè apparens, mulierē cum puero uſque ad Ianuam dicti loci præambulo ducatu perduxit. Superuenientes autem nobiles quædam matronæ deuotionis cauſa ad prædictum locum, eis à muliere præfata diligenter expoſita viſione, vnà cum ipſa puerum fratribus præſentarūt: & haurientes aquam de puteo, earum nobilior proprijs manibus lauit infantem. Statim puer omnibus membris ad ſua loca productis, ſanus apparuit, & magnitudo miraculi omnibus admirationē īduxit.

Egregiū miraculū

In caſtro Chore Oſtienſis diœceſis, vir quidam ſic crus ex toto perdiderat, vt nullo modo progredi vel mouere ſe poſſet. Poſitus itaque in anguſtia vehementi, & auxilio deſperatus humano, cœpit nocte quadam, acsi præſentem cerneret beatum Franciſcum, talem coram eo aſſumere materiam querulandi: Adiuua me ſancte Franciſce, recolens meum ſeruitium, & deuotionem tibi impenſam. Nam in aſino meo te portaui, ſanctos pedes tuos & ſanctas manus tuas oſculatus fui, ſemp tibi deuotus, ſemper beneuolus extiti, & eccè morior doloris huius duriſsimo cruciatu. His pulſatus querelis, ſtatim affuit beneficiorum memor, deuotioni gratus, & vigilanti viro cum vno fratre apparuit. Ad vocationem eius ſe veniſſe dixit, & tuliſſe remedia ſanitatis. Tetigit locum doloris cum baculo paruulo, qui figuram Thau in ſe habebat, & fracto mox apoſtemate, perfectam tribuit ſanitatem, &, quod mirabilius eſt, ſacrum ſignum Thau impreſſum ſuper locum ſanati vlceris, ad miraculi memoriam dereliquit. Hoc ſigno ſanctus Franciſcus ſuas conſignabat literas, quotiès charitatis cauſa ſcriptum aliquod dirigebat. Sed eccè dum per diuerſa miracula glorioſi patris Franciſci, meus narrationis varietate diſtracta decurrit, promerente ipſo Crucis glorioſo ſignifero, in ſignum ſalutis Thau non ſine diuina directione peruenit, vt ea hoc poſsimus aduertere, quòd ſicut Crux militanti poſt Chriſtū fuit ſublimitas meriti ad ſalutem, ſic & triumphanti cum Chriſto, facta eſt firmitas teſtimonii ad honorem. Hoc quippè Crucis myſteriū magnum & mirum, in quo chariſmata gratiarum & merita virtutum, & theſauri ſapientiæ & ſcientiæ tam alta profunditate velantur, vtà mundi ſapientibus & prudentibus ſint occulta, tam plenè fuit Chriſti paruulo reuelatum, vt omnis vita ipſius non niſi Crucis veſtigia ſequeretur, non niſi Crucis dulcedinem ſaperet, non niſi Crucis gloriam prædicaret. Verè nanque in ſuæ conuerſionis principio dicere cum Apoſtolo potuit: Mihi autem abſit gloriari, niſi in Cruce Domini noſtri Ieſu Chriſti. Non minùs etiam verè in conuerſationis progreſſu addere valuit: Quicunque hanc regulam ſecuti fuerint, pax ſuper illos & miſericordia. Veriſsimè autem in cōſummatione potuit ſubinferre: Stigmata Domini Ieſu in corpore meo porto. Sed & illud nos quotidiè deſideramus ab ipſo audire: Gratia Domini noſtri Ieſu Chriſti cum ſpiritu veſtro fratres, Amen.

Vide nū ignorent Sancti res noſtras, quod blaſeraut haretici.

S. Franciſci vita omnis cruci Chriſti dedicata.

Gal. 6.

Ibidèm.

Gloriare igitur iam ſecurè in Crucis gloria Chriſti ſignifer glorioſe, quoniam à Cruce incipiens, ſecundùm Crucis regulam proceſsiſti: & tandèm in Cruce proficiens, per Crucis teſtimonium, quantæ gloriæ ſis in cælo, cunctis fidelibus innoteſcis. Securè iam te ſequātur, qui exeunt ex Aegypto, quia per baculum Crucis Chriſti mari diuiſo, deſerta tranſibunt in repromiſſam viuentium terram, Iordane mortalitatis tranſmiſſo, per ipſius Crucis mirandam potentiam ingreſſuri. Quò nos introducat verus populi ductor & Saluator Ieſus Chriſtus Crucifixus, per merita ſerui ſui Franciſci: Ad laudem & gloriam vnius Dei & trini, qui viuit & regnat in ſecula ſeculorum, Amen.

Hactenùs S. Bonauētura, author fide digniſsimus. Scripſerunt verò etiam de beatiſsimo viro, Chriſti confeſſore eximio Frāciſco, tres ſocii eius, Leo, Ruffinus, & Angelus, multa lectu digna: ſed nè nimietate fortaſsis Lector offendatur, ea omiſimus.

Vide Vineam Sãcti Franciſci.

VITA S. MAGDALVEI VIRDVnenſis Epiſcopi & confeſſoris, vt habetur in peruetuſto MS. codice.

MAGDALVEVS in vrbe Virdunenſi natus, & literarum ſtudiis traditus, cùm artes liberales ſtrennè percurriſſet, ad ſacram ſcripturam conuerſus, vt virgines agnum quocunquè ierit ſequi poſſet, mox virginitatem ſuam Chriſto uouit, & exhinc tam ſanctè vixit, vt omnium acclamatione Virdunenſium efficeretur Epiſcopus, tempore Pipini, primi huius nominis Francorum Regis. Quam ſedē diſſenſione principum & turbine bellorum plurimùm deſolatam inueniens, mirabiliter Deo ſe iuuante reformauit, ſanctis operibus inſiſtens, & miraculis æquè refulgens. Poſteà ſepulcrum Domini in Hieruſalem deuotiſsimè viſitauit. Cùm ſupra mare in naui cum pluribus periclitaretur tempeſtate ſuborta, ità vt non niſi ſpes mortis ſupereſſet: rogatus à ſociis, ſubitò tranquillitatem à Domino precibus impetrauit. Fama autem eius ſanctitatis, quæ vbiquè ante eum percurrebat, Imperatorem Conſtantinopolitanum attigit, qui accerſiens ſanctum Epiſcopum, & ab eo ſuæ ſaluti vtilia audiens, precioſa eidem xenia obtulit, quæ omnia ille contempſit, dimiſſusque eſt cum reuerentia. Cumque veniſſet Hieroſolymam, & ſancta loca deuotè viſitaret: intellexit Euſebius Patriarcha adeſſe virū Dei, quem ad ſe accitum, cum magno ſuſcepit honore. Qui cùm ſanctitatem conuerſationis eius miraretur, & eum ſecum retinere cogitaret quamdiù maneret in viuis: reuelatione diuina eſt admonitus, nè propriis intentus, aliorum inuideret vtilitatibus, nec detineret peregrinum, cùm iam eius filii, in dies patris ſui præſtularentur recurſum. Dimiſit ergò eum Patriarcha, dans ei calicem cryſtallinum, opere mirifico ſcalptum, in mutui pignus amoris, vnà cum multis aliis ſanctis reliquiis. Reuerſus verò ad propriam ciuitatem Beatus Magdalueus, virtutes virtutibus accumulans, ad Chriſtum in ſenectute bona tranſiuit. Statim autem, vt cælo ſpiritum reddidit, duæ columbæ niue candidiores, ab æthere cunctis videntibus lapſæ, ſuper Crucem quæ ante corpus eius erat, ſederunt, & per omnes exequiarum moras, vſquequò traditum eſt ſepulturæ, manſerunt. Sicque intuentibus illis iterùm poli ſecreta petierunt. Cùm autem ſepulcrum eius quotidianis virtutum fureret prodigiis, & crebris populorum frequentaretur excubiis, quadrageſimo poſt obitum ſuum anno, ſacrum corpus eius eſt ſepulcro leuatum. Quod velutì ſoporatum & viuens, candoreq; liliorum ac roſeo rubore reſperſum, nulla macula, nec aliquo mortis ſigno fuſcatum eſt inuētum, odorem ſpirans ſuauiſsimum.

Octobris 4.

Eius patria.

Apoc. 14

Vouet Deo caſtitatem.

Viſitat terram ſanctam.

Fugat oratione tēpeſtates.

Euſebius Patriarcha Hieroſolymitanus.

Felix obitus eius.

Miracula ad eius ſepulcrum.

Eleuatio eius.

MARTYRIVM SANCTI THYRſi & ſociorum eius, ſimiliter ſanctorum Palmacii proconſulis, Maxentij, & eorum ſociorum Treuirenſium, ut habetur in antiquiſſimo M S. codice Eccleſiæ Traiectenſis.

Octobris 4. & 5.

ANNO Dominicæ incarnationis ducenteſimo nonageſimoprimo, Maximianus Imperator cognomento Herculeus, propter frequẽtes Gallorum tumultus, Thebæos milites ab Oriẽte ĩ auxiliũ accerſiuit. Hi Thebęi ab antiſtite Hieroſolymitano fuerãt baptizati: deĩdè à Marcellino Papa Romano, qualiter ſub armis Romanæ libertatis Chriſtianã ĩnocẽtiã cuſtodire deberẽt, inſtructi. Prælati autẽ huic legioni duces duo. Quorum unus Thyrſus, alter Secundus vocabatur, & Mauritius eiuſdem legionis Primicerius: quorum ordine & nomine Secundus, apud Victimilium Italiæ caſtrum, martyrio vitam finiuit. Mauritius uerò apud Agaunum, cum ſocijs ſuis pro Chriſto gladio occubuit. Thyrſus autẽ & Boniſaci⁹ cum ſuis plurimis ſocijs & principibus Treuerim deuenerunt, ibique in campo Martio caſtra fixerunt, vbi ab eiuſdem ciuitatis Chriſtianiſsimis principibus, Chriſtianitatis pacisque ſigna in ipſis cognoſcẽtibus, hoſpitaliter & honeſtè atque in charitate quę in Deo eſt recepti ſunt.

S. Mauritij uitã habes 22. Septẽbris ꝑ ſenttiome. Thyrſus cũ ſocijs uenit Treuerim.

His ergò dum cauſam ſuæ ab Oriente profectionis, ſuæque ad hunc locum peruentionis flebiliter retuliſſent, eorumq; conſilium & auxiliũ humiliter poſtulaſſent: flagrãti adeò Spiritusſancti ardore, corda omnium & ciuium & hoſpitum in Dei amore ſuccenſa ſunt, ut magis ad mortem pro Chriſti amore, quàm ad idolorum venerationem uel Chriſtianorum oppugnationem ſeſe mutuò animas ponere hortarentur. Vix igitur ſanctæ exhortationis armis ſe inuicèm munierant, cùm ecce Rictiouarus à Maximiano Imperatore Treuirorum præfectura donatus, eãdem urbem cum maximo militum agmine ſtipatus intrauit. Qui uocatos ad ſe inprimis, quorum cauſa præcipuè uenerat, Thebæorum legionis Chriſtianos, interrogauit ut & ipſi Romanorũ deos adorare, eorumque detractores armis vellent ſubiugare. Cui dum dux legionis Thyrſus reſponderet, ſe ſuosque omnes, & ſocius & milites pro Chriſti amore malle mori, quàm huiuſmodi ſacrilegio pollui: Rictiouarus diffuſis per totum campum militibus, omnes præcepit interfici, & corpora eorum feris & auibus deuoranda relinqui. Ex his innumeris, tanta multitudo ad litus Moſellæ iuxta Capitolium martyrizata eſt, ut ſanguinis riuuli defluentes aquas fluuii in ſuum colorem conuerterent, & naturali claritate neglecta, peregrino magis quàm proprio colore ruberent. Inhumatis tunc, etiam ſanctorum corporibus unda ꝑbebat tumulum, quos redeunte grata compage membrorum, futuro præſentabat iudicio. Hoc idem Capitolium poſteà in honore Dei genitricis Mariæ ſemper Virginis eſt dedicatum. Et ipſe locus ad memoriam martyrum, Litus ad martyres, accepit vocabulum. Hanc cædem exercuit Rictionarus, videlicet Thyrſi & ſociorũ eius, die quarta Nonas Octobris.

Seſe mutuò ad martyriũ animant.

Oẽs trucidantur.

Nota.

Capitoliũ Maximianũ in eccleſiã conuerſum.

Palmati⁹ cõſul cum xj. prĩcipib⁹, et tota fere ciuitate Treuerẽſi occiditur.

Sequenti autem die Palmatium proconſulem & patricium ciuitatis cum undecim principibus occidit. Quorum nomina hæc ſunt: Maxentius, Conſtantius, Creſcentius, Iuſtinus, Leander, Alexander, Soter, Hormiſda, Papirius, Conſtans, Iouinianus. Tertio nihilominùs die Rictiouarus cædem exercuit in plebem, ſexus utriuſq; totamq; urbem occiſis innumerabilib⁹ Chriſtianis impleuit. Pauci uerò Chriſtiani qui declinauerũt huius perſecutionis procellas, ceſſante aliquantulùm perſecutione, horum martyrum corpora partim ſepulturæ demãdarunt, partim in quendã ingentis capacitatis puteum iniecerunt.

Poſtmodùm verò Felix, eius nominis ſecundus, Archiepiſcopus Treuirenſis, cõſtruxit grandem baſilicam in campo Martio ad honorem Dei genitricis Mariæ, in qua corpora ſanctorum martyrum à Rictiouaro occiſorum honorificè recondidit, quæ anteà diſperſa & incompoſita fuerunt: ad laudem & gloriam omnipotentis Dei, Amen.

Extruitur in honorẽ Mariæ Virginis & ſanctorum martyrum eccleſia.

VITA ET PASSIO BEATISSImi martyris Placidi, diſcipuli beatiſſimi patris noſtri Sancti Benedicti, & fratrum eius, Victorini, Eutychij ac ſororis Flauiæ virginis, Donati, Firmati diaconi, ac Fauſti, & aliorum triginta, edita à Gordiano eiuſdem martyris famulo in noua Roma Conſtantinopoli, iuſſu Iuſtiniani magni Imperatoris. Habetur in Bibliothecæ Vaticanæ vetuſtiſſimo M S. codice.

PROLOGVS AVTHORIS.

IN claro & renitenti triumpho beatiſſimorum martyrum Placidi, Eutychij & Victorini fratrũ, eorumq; ſororis Flauię uirginis, & ſociorũ triginta ac trium laudes aliquas addere ocioſum quiddã & ſuperuacuũ eſt. Quos enim Chriſtus in cæleſti regno locauit, quos etiam cum Angelis & Archangelis indiuiduam maieſtatem laudare conſtituit, hoc nimirùm hominũ laudibus nõ egere monſtrauit. Verùm quia omnes ſpiritus & omnes creaturas ad Domini laudem pſalmographus uates inuitat, operæ precium reor ego Gordianus, patris Benedicti diſcipulus, ad Regis æterni gloriã, eorundemque martyrum paſsiones almificas Argolicis apicibus annotare. Tanta enim miraculorum prærogatiua, tanto virtutum iubare ſanctiſsimus Placidus, horum martyrum dux & præuius ſplenduit, ut non ſolùm fideles, uerumetiam infideles in Chriſti laudem exclamare cogantur. Et meritò: nam iuxta magiſtri ſui Benedicti præceptum, Chriſtum toto corde, tota anima, tota uirtute dilexit, & pro eius nomine cum ſupradictis martyribus ſuum ſanguinem fudit. Hi nanque ſunt cæli, qui enarrant gloriam Dei. Hi lux mundi, qui ſedentes in tenebris ad ueram lucem reducunt. Hi ſal terræ, qui mentes nè tædij torpore deficiant, ſaliunt, & ad cæleſte regnum inducunt. Freti nanque Dei omnipotentis uirtute, eiusque ſapientia debriati, frementem mundum uelut ſtercora contempſerunt, & ueram fidem opportunè prędicauerunt, & pro eadẽ animam poſuerunt.

Pſal. 148 & 150.

Pſal. 18.

Matt. 5.

Hãc nãq; Dei magnitudinẽ, uirtutẽ & ſapiẽtiã Dauid admirãs, dicebat: Magn⁹ Dominus De⁹ noſter, & magna virtus eius, & ſapiẽtiæ ei⁹ nõ eſt numerus. Magnus ſiq̃dẽ, cùm nos inenarrabiliter exluti materia cõdidit, & ex nihilo cũcta creauit. Magna virtus ei⁹, cùm tartareas legiones dirupit, mũdi prĩcipẽ vixit, vaſa & arma eius abſtulit, regnũ deſtruxit, humanũ genus ſuo precioſo sãguine redemit, pacis coagu-

Pſal. 146.

lum

lum inter Deum & hominem reformauit, terrenis cæleſtia ſociauit, ac filios hominum de terra eleuans, in cæleſti regno ſupernarum Virtutum ordinibus innxit. Intonet ergò iam ſancta & vniuerſalis Eccleſia, & cum eodem celeberrimo ſublimique cithariſta cæleſtis harmoniæ tympanum ſumens, deuota, promat cantica, dicens: Magnus Dominus noſter, & magna virtus eius, & ſapientiæ eius non eſt numerus. Magnus vtiquè ipſe, magna virtus eius, & ſapientia, qui ab ipſo ferè mundi principio paruulos, ſenes, inſipientes, ſapientes, armentarios, ruricolas, piſcatores & monachos, æterni regni oratores & milites contra diabolum fecit. Ad quam rem nobis idoneè confirmandam, adeſt cum ſociis & ſorore Flauia virgine, ac duobus fratribus Eutychio & Victorino, Placidus ſanctiſsimus & beatiſsimus patris Benedicti diſcipulus, qui terrenis cæleſtia commercia mutans, Patriarchis, Prophetis, Apoſtolis, Martyribus ac Confeſſoribus ſimilis apparuit, & in carne adhuc lutea poſitus, labentes delicias vt quiſquilias ſpreuit, & Crucis mortificationem iugiter in ſuo corpore pro Chriſti nominis amore portauit.

Ibidem.

S. Placid. labētes delicias vt q̄ſquilias ſpreuit.

In huius itaque martyris paſsione explicanda, cuius ad iuſſum agere orſus ſum, promam. Diues enim Iuſtinianus triumphator, inuictus Aeneades, dum agnouiſſet qualiter iam dictus martyr Domini Placidus triumphalem lauream ſuſcepiſſet, ilicò noſtram exiguitatem aduocans, præcepit vt paſsionem illius atque miracula, prout oculis ipſe proſpexeram, exercens, ſanctæ Eccleſiæ filiis ad legendum morigerarer. Cuius ſacratiſsimo imperio parens, ad tanti martyris paſsionem deſcribendam animum dedi, ſciens indubiè, quia omnia, quæ fuerunt & ſunt, ex Dei voluntate & permiſsione conſiſtunt & permanent. In hoc tamen opere ſtudioſi lectores non panegyricum requirant, ſed veritatem. Alij ſua ſcripta phaleris ornent, promentes quod turpe videtur & tenebroſum: nos omiſſa purpura obumbrationis, nudum oſtentabimus, quod in ſe honeſtum ſit ac luculentum. Non eſt autem Eccleſiaſticorum virorum molles & delicatas orationes appetere, quæ mentes hominum ad praua & noxia quæque illiciant, vt faciunt Comicorum & Tragœdorum: ſed quæ ad puritatem, caſtitatem, integritatemque mentes audientium ædificent, & ad vitam æternam perducant. Quòd autem Deo dilectiſsimi Placidi & ſociorum eius paſsionem ruſticano deſcribimus calamo, non ideò ſpiritualis homo, qui diiudicat omnia, vt animalis, qui neſcit quæ ſunt ſpiritus, ſurda aure prætereat, cùm ſola quæ ſunt ſpiritus ſapiat. Superni itaque Regis munimine fultus, tantorum martyrum paſsionem ſcribere aggrediar.

1. Cor. 2.

VITA S. PLACIDI.

Octobris 5.

Cap. 1.

Is Theodoricus fuit 2. Gothorum in Italia Rex.

S. Placidi pater.

TEMPORE, quo Theodoricus Auguſtus in ſeniori Roma, in noua verò Iuſtinus ſenior & Iuſtinianus Romani Imperii ſceptra retinebant, ſedi verò Apoſtolicæ Iohannes primus & Felix præſidebant, Tertullus vir nobiliſsimus ac præclariſsimus, & in vtraque curia Romani Imperij poſt Auguſtos nulli ſecundus, homo illuſtriſsimus ac dilectiſsimus, in ſeniori Roma patriciatus retinebat habenas. Qui ex Aniciorum ſanguine ſtemmatis lineam ducens, adeoque ſapientia, ſolitudine atque prudentia viguit, vt ab Imperatoribus omnique Romano populo pater patriæ vocaretur. Hic de Octauiæ gentis familia ducens vxorem, corpore ac moribus ſpecioſiſsimam, bonæ arboris bonos fructus ex ea ſuſcepit. Primum nanque Placidum, ſecundum Eutychium, tertium Victorinum, quarto autem loco dum puellam enixa fuiſſet, pro eo quòd ex Octauiorum & Flauiorum ſtirpe deſcendebat, Flauiam nominauerunt. Hos cùm dicto patricio peperiſſet, viam Domini illos colere docuit, ſectari patientiam, humilitatem, ſobrietatem, caſtitatem & charitatem. Patres ſiquidem erant pauperum, iudices viduarum: cauſam autem quam neſciebant, diligentiſsimè inueſtigabant.

S. Placidi fratres & ſoror.

Ipſius autem Patricii animus, licèt Imperialibus negotiis implicitus eſſet, ſemper tamen aut circa eccleſias, aut circa monaſteria erat, ſemper ea quæ Dei ſunt quærens. Eodem tempore beatiſsimus ac Deo dilectiſsimus Benedictus, velut Lucifer inter aſtra, apud Sublacum radiabat. Cœperunt deindè in eodem loco ad eum multi confluere, & ſub leni redemptoris iugo cordis ceruices edomare, multique ab eodem patre in eadem regione ad omnipotentis Dei ſunt ſeruitium coadunati, ità vt illic duodecim monaſteria conſtrueret, in quibus ſub ſtatutis præpoſitis duodenos monachos deputauit: nonnullos verò ſecum retinuit, quos adhuc in ſua præſentia aptiùs erudiri iudicabat.

Multi in S. Benedicti diſcipli nā ſe tradunt.

Fama itaque tanti patris per totum Romanum Imperium volitante, vrbem ipſam Romam, quæ Romani Imperii omniumque vrbium caput eſt, ceu ſol radians, repleuit intantùm, vt Tertulli patricii perueniret ad aures. Qui cum optimatibus Romani Imperii, temporibus * Iulii Papæ, diuinæ autem incarnationis anno vigeſimoſecundo, ac quingenteſimo, ad patrem ſanctiſsimum Benedictum perueniſſet, vir excellentiſsimus & Imperatoris in orbe Romano præcelſus ac ſingularis, purpura indutus, gemmis & aùro radians, pedibus eius prouoluitur, vtque pro ſuis commiſsis Domini flagitaret clementiam, cum lachrymis atque ſingultibus expoſcebat. Vir autem Domini Benedictus, patricii humilitatem aduertens, è terra eum leuauit, & de his, quæ ad æternam vitam attinent, ſufficienter inſtruxit. Idem verò Patricius ſerui Domini doctrina delectatus, eo die obtulit Deo & eidem patri Benedicto Placidum filium ſuū ſeptennem, nutriendum & erudiendum ſecundùm regularem normam inſtitutionis. ſicq; benedictione munitus, ad Vrbem reuerſus eſt.

**for. Iohānis aut Felicis. Hic locus mendoſus videtur.*

Placidus ſeptennis fit monachus.

Cap. 3.

Placidus autem ſanctiſsimus cùm ſub beatiſsimi Benedicti regulari magiſterio creſceret, ſanctam & Deo placitam vitam in omnibus ducere cœpit. Quem vir Dei cernens ad alta ſuccreſcere, ac ſicut proprium filium illum vnicè diligens, de his, quæ Dei ſunt, ſolicitè inſtruere cœpit, ac contra tentantia præmunire vitia, qui ab ipſo pueritiæ ſuæ tempore abſtinentiam ac vigilias eſt ſecutus. Curſu nanque præpete cæleſtem tendens ad patriam, ardua & ſanctiora appetere non deſinebat, noctibus atque diebus, horis ac momentis quæ Dei ſunt quærere non ceſſabat. Obedientiæ verò ità ſibi callem vendicauit, vt pro hoc hoc ipſi ſanctiſsimo Benedicto admirabilis haberetur. Quadam verò die dum aqua in cella deeſſet, ad hauriendam aquam de lacu Placidus eſt beatus egreſſus: qui dum vas, quod tenebat, incautè in aquam miſiſſet, ipſe quoquè cadendo ſecutus eſt, quem continuò vnda rapuit, & penè in vnius ſagittæ curſu á terra introrsùs traxit. O inenarrabilis clementia

Virtutes eius.

Cadit ī lacum.

 Saluatoris.

Saluatoris. O, inquam, indeficiens ſuper eius electos vſque in finem mundi diuina cuſtodia. Ille nanque fuit cum Placido in aqua, nè necaretur, qui fuerat cum Petro in mari, nè mergeretur. Hoc ille egregius Pſaltes præfigurauerat, cùm dicebat: In mari viæ tuæ, & ſemitæ tuæ in aquis multis. Sed quid præualet contra Dei potentiam antiqui hoſtis verſutia? Mox enim vt ſanctus in aquam Placidus cecidit, euentum rei Spiritus ſanctus, qui in ſanctorum cordibus principaliter obtinet locum, Benedicto patri ſanctiſsimo reuelauit. Qui ueſtigiò beatum Maurum ſub magna celeritate vocauit, dicens: Frater Maure curre velociter, quia puer Placidus, qui ad hauriendam aquam perrexerat, in lacum cecidit, eumque iam longiùs vnda trahit. Res mira, & poſt Petrum Apoſtolum omnibus retrò ſeculis inaudita. Benedictione enim poſtulata atque percepta, ad patris imperium concitè Maurus perrexit, atque ad eum locum, quo ſanctus Placidus ab vnda trahebatur, per terram ſe ire exiſtimans, ſuper aquas cucurrit, Placidumque beatum per capillos tenuit, rapidoque curſu rediijt. Qui mox vt terram tetigit, ad ſe Maurus reuerſus, poſt terga reſpexit, & quia ſuper aquas cucurriſſet cognouit, & quod præſumere non potuit vt fieret, miratus expauit factum: reuerſusque ad patrem, rem in ſe geſtam maturiùs per ordinem pandit. Vir autem Domini Benedictus, hoc non ſuis meritis, ſed Mauri cœpit deputare obeditioni: contrà Maurus pro ſolo eius imperio factum dicebat, ſeque cõſcium in illa virtute non eſſe, quam neſciens feciſſet. Sed in hac humilitatis mutuę amica contentione, acceſsit arbiter Placidus, qui ereptus eſt, puer. Nam dicebat: Ego cùm ex aqua traherer, ſuper caput meum Abbatis melotem videbã, ipſumque me ex aquis educere conſiderabam. Hic planè reſpiciendum eſt, qualis ſub patris Benedicti doctrina Placidus fuerit, cui omnipotens Deus illud donauit cernere, quod beato Mauro non eſt permiſſum conſpicere. Dic, dic nunc coluber venenoſe, quod profuit tibi ſæuitia tua? vbi eſt nunc victoria tua? Eccè terebra Chriſti perſoratum eſt guttur tuũ: ereptus eſt ab aquis Placidus ſanctus, ſuper cuius caſu non mediocriter gaudebas. O beatiſsimi viri admiranda ſanctitas, qui quod ſuis effici non dubitabat meritis, diſcipuli potiùs adſcribendum cenſebat obedientiæ.

Matt. 14. *Pſal. 76.* *S. Benedictus in ſpiritu diſcit lapſũ Placidũ in aquã.* *S. Maurus ſuper aquã currens, eum extrahit.* *Viſio Placidi.*

Cap. 4. *Tria in vertice mõtis monaſteria.*

Ex his autẽ monaſterijs, quæ in eodẽ loco Benedictus pater extruxerat, tria ſurſùm in rupibus montis erant, & valdè erat fratribus laborioſum ſemper ad lacum deſcendere, vt aquam haurire debuiſſent, maximè quia ex deuexo mõtis latere erat graue deſcendentibus in itinere periculum. Tunc collecti fratres ex eiſdem tribus monaſterijs, ad beatiſsimum patrem Benedictum venerunt, dicentes. Laborioſum nobis valdè, ò pater, propter aquam quotidiè vſque ad lacum deſcendere: & idcircò neceſſè eſt ex eodem loco monaſteria mutari. Quos venerabilis pater blandè conſolatus, ad ſua loca eos diſcedere iuſsit. Nocte verò inſecuta, vnà cum beatiſsimo Placido diſcipulo ſuo montis aſcendit verticem, orationemque ibidèm faciens, tres petras in eodem loco pro ſigno poſuit, atque ad ſuum vnà cum Placido, cunctis illis neſcientibus, monaſterium rediijt. Cumque die alio pro neceſsitate aquæ prædicti fratres veniſſent, dixit: Ite ad rupem illam, in qua tres ſuper inuicèm petras poſitas inuenietis, ibi modicum cauate: valet enim omnipotens Deus etiam in illo montis cacumine aquam producere, vt vobis laborem tanti itineris dignetur auferre. Qui euntes, rupem iam ſudantem inuenerunt. Cumque in ea concauum locum feciſſent, ſtatim aqua repletus eſt: quę tam ſufficienter emanauit, vt nunc vſque vbertim defluat, vſque ab illo montis cacumine vſque ad inferiora deriuetur. Nemo ergo dubitet beatiſsimum Placidum tanti miraculi participem extitiſſe, quem beatus magiſter ſolum huius ſigni voluit habere conſcium.

In montis vertice erumpit fons ad p̃ces S. Benedicti.

Cap. 5.

Cumque omnia loca eadem in amore Domini noſtri Ieſu Chriſti longè lateque ferueſcerent, & ſecularem vitam multi relinquerent, quidam presbyter Florentinus nomine, antiqui hoſtis veneno debriatus, ſancti patris ſtudijs cœpit æmulari, quoſque etiam poſſet ab eius viſitatione compeſcere. Cumque iam ſe conſpiceret eius profectibus obuiare non poſſe, panem veneno infectum ei quaſi pro benedictione tranſmiſit. Quem vir Domini cum gratiarum actione ſuſcepit, ſed eum quid peſtis lateret in pane non latuit. Ad horam verò refectionis illius ex vicina ſylua coruus venire conſueuerat, & panem, quem presbyter tranſmiſerat, vir Dei ante eorum proiecit, eique præcepit, dicens: In nomine Ieſu Chriſti tolle hunc panem, & tali eum in loco proiice, vbi à nullo homine poſsit inueniri. Tunc coruus aperto ore, expanſis alis, circa eundem panem cœpit diſcurrere & crocitare, ac ſi apertè diceret, & obedire ſe velle, & tamen iuſſa implere non poſſe. Cui vir Dei iterùm atq; iterùm præcipiebat, dicens: Leua, leua ſecurus, atque eum ibi proiice, vbi inueniri non poſsit. Quem diù demoratus, quandoquè coruus momordit; leuauit & receſsit. Poſt trium verò horarum ſpatium abiecto pane rediijt, & de manu hominis Dei annonam quam conſueuerat accepit. Venerablis autem pater contra vitam ſuam inardeſcere ſacerdotis animum videns, illi magis, quam ſibi doluit. Sed prædictus Florentius quia magiſtri corpus necare non potuit, ſe ad extinguendas diſcipulorum animas accedit, ità vt in horto cellæ, cui Benedictus inerat, ante eorum oculos nudas ſeptem puellas mitteret, quæ coram eis ſibi inuicèm manus tenentes, & diutiùs ludentes, illorum mentes ad peruerſitatem libidinis inflammarent. Quod ſanctus vir de cella conſpiciens, lapſumque tenerioribus diſcipulis Placido & Mauro pertimeſcens, eos cuſtodiri præcepit, dareque inuidiæ locum diſpoſuit. Hæc dum ſolicita ſecum mente tractaret, reuelatio cæleſtis tali illum adhortari eſt dignata oraculo: Vt quid dulciſsime ac dilectiſsime Benedicte triſtaris? Nunquid nam non reminiſceris illud, quod ego diſcipulis meis locutus ſum, dicens: Si me perſecuti ſunt, & vos perſequentur? Tibi enim alia eſt eligenda via, aliud iter quærendum. Te nanque elegi ex omnibus incolentibus orbem. Tu Euangelij mei tuba cæleſtis exiſtens, ſpiritu es meo repletus. Surge iam, & vade ad caſtrum Caſſinum, & populum eiuſdem prouinciæ, qui adhuc idolorum nefandis cultibus ſeruit, & in quorũ præcordijs ſathanæ verſutia regnat, qui nihil ſciunt aut dicunt, niſi quod in cordibus eorum veternoſi ſerpentis verſutia ſcripſit, ſermone verifico prædicans, meum ad cultum conuertere ſtude: quia tecum ego ero, & non te deſeram, & confundam omnes aduerſarios tuos. Proficiſcere idolorum ad pugnam, confortare & eſto robuſtus, quia caſtrum tibi tradam, & illic ſedes nominis tui in perpetuum erit. Talia dum ſanctus pater Benedictus audiſſet, ſuos ad ſe diſcipulos euocans, ſic eis orſus eſt fari.

Florentij presbyteri inuidentia. *Coruus S. Benedicto obedit.* *Maleuolẽtia & malignitas eiuſdem Florentij.* *Iohan. 15.* *Iubetur S. Benedictus ad caſtrũ Caſſinũ tranſmigrare.*

Cap. 6. *Oratio eius ad diſcipulos.*

Audite me fratres & filij, cohæredes & focij in promiſſo Regis æterni. Nam mihi Dominus meus IESVS CHRISTVS præcepit, vt ad

culturam idolorum exterminandam æternæque obliuioni tradendam castrum petam Caſsinum: ideoque voluntas Dei noſtris voluntatibus modis omnibus anteponenda eſt. Noſtis præterea & benè noſtis, quantos dolos, quantaſque inſidias Florentius presbyter intulit, qui me veneno interficere, & diſcipulorum meorum Placidi & Mauri aĩas extinguere voluit. Quapropter cedendum loco eſt, iuxta illud æterni Regis eloquiũ: Si vos perſecuti fuerint in vna ciuitate, fugite in aliam. Et quia ità eſt, iuſsioque eiuſdem Domini noſtri Ieſu Chriſti imminet, parere debemus, eundum eſt. Super hoc autem & illa nobis lex eſt, vt viſcera pietatis omnibus aperiamus, & fraterno charitatis amore omnibus mortalibus iuuamen conferamus, ſicut & nos accepimus à Domino Ieſu Chriſto. Vos autem ſtate, & permanete in gratia & conuerſatione ſanctæ religionis, proculdubiò ſcientes, quia quanto ſtudioſius in ſpiritualibus diſciplinis permanſeritis, tanto maiora præmia in futuro examinis die percipietis. Hæc cum dixiſſet, anno Dominicæ incarnationis quingenteſimo vigeſimonono, temporibus Iuſtini monocratoris, oratoria cuncta quæ conſtruxerat, adiunctis in vnoquoq; duodenis fratribus, ſub ſtatutis præpoſitis ordinauit, & duobus Angelis, tribus coruis ſe comitantibus, ad Caſsinum caſtrum pergere cœpit.

Matt. 10

Angeli comitantur eum

Cap. 7.

Cumque iuxta ciuitatem Alaternam deueniſſet, in monaſterio ſancti martyris Chriſti Sebaſtiani hoſpitio ſuſceptus eſt. Indè quoquè vir Dei recedẽs, & ſancto Seruando diacono valefaciens, cũ diſcipulis ſuis Placido atque Mauro iuxta ciuitatẽ Herculanã deuenit, in locum ſcilicet, qui Aureola ab accolis appellabatur: in quo dum perueniſſet, agnouit per Spiritum ſanctum congregationem religioſorum virorum ibidèm eſſe futuram, fundamentaque ipſe pro eccleſia conſtruenda manibus ſuis iaciens, præcepit diſcipulis ſuis Placido atque Mauro, quatenùs eandem eccleſiam in honore ſancti martyris Chriſti Eraſmi à ſe fundatam ad finem perducerent, ſicque Caſsinum venirent. quod & fecerunt. Ipſe autem pater ſanctiſsimus indè procedens, Caſsinum tẽdebat. Sed cùm per ignota loca ſolus viator incederet, vbicunquè biuium vel triuium occurrebat, duo, vt antè diximus, in figura iuuenum aderant Angeli, qui tanto patri per montium deſerta quò greſſum dirigere deberet indicabãt. In eodem verò loco ſanctus quidam vir, nomine Martinus, tunc habitaculum habebat, cui diuinitùs ità dictum eſt: His tu parce locis, alter amicus adeſt. Ille autem continuò diuinis iuſſionibus aurem accommodans, montem Marſicum petijt, ibique vitam virtutibus glorioſam ſancto fine concluſit.

Eccleſiã in honorẽ S. Eraſmi conſtruit.

Cap. 8.

Cumque ad Caſsinum caſtrum Benedictus pater perueniſſet, per quadraginta dies non longè à templo Apollinis Deum omnipotentem orans permanſit. Demùm verò cõtriuit idolum, ſubuertit aras, ſuccidit lucos, atque cũ diſcipulis ſuis Placido & Mauro Caſſinẽſe fundauit monaſterium, illudque in ſua corporali requie regulæque deſcriptione, caput omnium monaſteriorum conſtituit. Vbi autem templũ Apollinis erat, eccleſiã beati Martini: vbi verò ara Apollinis fuit, oraculum ſancti Iohannis conſtruxit, & circunquaquè manentes populos ad Chriſti fidem conuertit. Sed hæc antiquus hoſtis tacitè non ferẽs, non occultè, vel per ſomnium, ſed aperta viſione eiuſdem patris ſe oculis ingerebat, ità vt etiam voces illius Placidus & Maurus audirent, quamuis imaginem minimè cernerent. Vt enim diſcipulis ſuis Placido & Mauro idẽ pater dicebat, corporalibus eius oculis diabolus teterrimus & ſucceuſus apparebat, qui in eum ore oculiſque flammantibus ſæuire videbatur.

S. Benedictus ĩ mõte Caſſino cõſtruit monaſterium.

Vide quomodo patres noſtri eccleſias & altaria, in ſanctorũ honorẽ extruxerũt

Cap. 9.

Quadam verò die dum ſanctiſsimi viri Placidus & Maurus habitacula cœnobij Caſsinenſis conſtruerent, lapis in medio iacebat, quem in ædificium leuare decreuerant. Cumque eum mouere non poſſent, plures adiuncti ſunt, ſed ità immobilis permanſit, acsi radicitùs in terra teneretur: vt palam daretur intelligi, quód ſuper eum ipſe per ſe antiquus hoſtis ſederet, quem tantorum uirorum manus mouere nõ poſſent. Difficultate igitur facta, ad uirum Dei Placidus & Maurus miſerunt, vt veniret, & orãdo hoſtem repelleret, vt lapidem leuare poſſent. Qui mox vt venit, orationem dedit, & tanta lapis celeritate leuatus eſt, acsi nullum priùs pondus habuiſſet. Tunc in conſpectu viri Dei placuit, vt in eodem loco terrã foderent: quã dum fodiendo altiùs penetraſſent, æreum illic idolum fratres inuenerunt. Quo ad horam caſu in coquinam proiecto, exire ignis repentè viſus eſt, atque in Placidi, & aliorum fratrum oculis, quia omne eiuſdem coquinæ ędificium conſumeretur, oſtendit. Cumq; iactendo aquam & ignem quaſi extinguendo perſtreperent, pulſatus eodem tumultu vir Dei aduenit. Qui eundem ignem in oculis fratrum eſſe, in ſuis verò non eſſe conſiderans, caput protinus in orationem flectit, & eos quos phantaſtico repetit igne deludi, reuocauit fratres ad oculos ſuos, vt ſanum illud coquinæ ædificium aſſiſtere cernerent, & flammas quas antiquus hoſtis finxerat non viderent.

Ignis phantaſticus ex dæmonis præſtigijs.

Vide quãta ſit orationis virtus.

Cap. 10.

Rursùs dum ſanctus Domini Placidus cum fratribus parietem paulò altiùs ædificaret, viro Dei in oratione conſtituto diabolus apparuit, & quia ad laborantes fratres pergeret indicauit. Quod vir Dei per nuncium celerrimè mandauit fratribus, dicens: Fratres cautè vos agite, quia ad vos hac hora malignus ſpiritus aduenit. Is qui mandatum detulit, vix verba compleuerat, & diabolus parietem qui ædificabatur euertit, atque vnum puerulum monachũ, nomine Seuerum, opprimens, ruina contriuit, quem in ſago ad patrem Benedictum portantes, nõ ſolùm membra, ſed etiam oſſa contrita habentem, in matta qua ſanctus pater orare conſueuerat proiecerunt, orationemque faciens, hora eadem illum ſanum reſtituit & valentem vt priùs, atque ad eundem iterum laborem miſit, vt ipſe parietem cum Placido & fratribus perficeret, de cuius ſe interitu antiquus hoſtis Benedicto inſultare credidiſſet.

Seuerum monachũ à diabolo læſum ſanitati reſtituit.

Cap. 11.

Igitur cùm ad aures Tertulli Romanæ curiæ patricij perueniſſet, quòd ſanctus Domini Benedictus vna cum Placido eiuſdem patricij filio & diſcipulo ſuo Mauro in ſua poſſeſsione Caſsini monaſterium conſtruxit, gauiſus eſt gaudio magno, filioque ſuo dirigere ſtuduit, vt patris Benedicti voluntatem ſuper ſuo aduentu perquireret, & ſibi remitteret. velle enim ſe aiebat, ſi id ſeruo Domini placeret, & Caſsinenſe cœnobium, & Placidum filium ſuum videre. Quæ cùm idem ſanctus Placidus patri Benedicto retulaſſet, vir Dei reſpondit ſibi placere, vt tam idem patricius, quàm amici eius ad monaſterium viſendum venirent. Placidus autem certum diem Tertullo patri ſuo quo ad cœnobium viſendum venire deberet, & iuxtà quod pater Benedictus in mandatis dederat, tranſmittere ſtuduit. Qui confeſtim accerſitis ad ſe nobiliſsimis de ciuitate Romæ viris, Boetio ſcilicet, Symmacho, Vitaliano, Gordiano atque Equitio, aſcenſis equis cõcito gradu ad prædium poſſeſsionis ſuæ, quod ei de paterna hæreditate obuenerat, Caſſinum peruenit. Cuius aduentus dum patri Bene-

Inuiſit ſanctũ Benedictum Tertullus patricius.

dicto nunciatus fuiſſet, cum diſcipulis ſuis Placido & Mauro ante ianuam monaſterij in eius pergit occurſum. Patricius autem beatiſsimum patrem Benedictum corpore præ abſtinentia eahauſtum perſpiciens, de equo quo inſederat celeriter deſcendit, & ità vt erat auro gemmiſque ornatus, in terram corruens, deoſculabatur veſtigia eius. Quem pater ſanctiſsimus à terra eleuans, & ad pectus ſuum conſtringens, deoſculatus eſt. Demùm verò in eccleſiam ſancti confeſſoris Chriſti Martini inducens, & præ gaudio in fletū prorumpens, illum & reliquos in fratrū conuentum deduxit. Tertullus verò, deoſculata omni cōgregatione, rogauit patrem Benedictum, quatenùs eum fratres dignarentur in ſuam recipere ſocietatē. Qui cùm celeriter ea quæ ſumma deuotione poſcebat, vnà cum patricijs, conſulibus ac ſenatoribus, qui cum eo venerant, impetraſſet, obtulit Deo & eidem patri beatiſsimo Benedicto totum ex integro Caſsinum montem cum vniuerſis pertinentijs ſuis, atque à ſuo proprio iure illum abſcindens, eidē patri tradidit in perpetuum poſsidendum. Conuocanſque ad ſe Reipublicæ primiſcrinium, teſtamentum iuxta morem Romanum conſcribi fecit, ab omnium mortalium iure atque dominio locum eundē perpetuò manſurum alienum decernens.

Dat illi mōtē Caſſinum poſſidendum.

Cap. 12.

Pariter amodò eidem patri obtulit caſtra, villas & poſſeſsiones, quæ ſibi in re hæreditaria pertinebant, cum vniuerſis appēditijs ſuis, habentes hoc fines: Ab vna ſiquidem parte fluuium Vulturnū, ab alia fluuiū Ligirlanum, à tertio fluuium Sacrum, à quarto latere municipium Caſſiolanum, cum vniuerſis quæ intrà prædictos fines tunc temporibus habebātur. Domum verò in qua Placidus filius eius natus fuerat in vrbe Roma in Cælio monte, beati Eraſmi nomini dicans, patri ſanctiſsimo ex toto conceſsit. Obtulit etiam ipſo die Deo & ſanctis eius medietatem de lacu Lucrino, necnon & inſulā Caprariam in ſalo Neapolitano locatam, portumque Traieſenſem & Vltranenſem, & totam piſcariam Leſinenſem vnà cum faſce ſua, ſimul etiam tres inſulas Diomedis & fluuium Lauri iuxta piſcariā Leſinenſem. Propria verò quæ in Apulia habebat, rogatu Placidi filij ſui pari modo conceſsit, quorum nomina hæc ſunt: In Canuſia ſundum Melitenſem, Podenſem, villam Pertuſam, campum Calienſem, Babolianum viculum, & eccleſiam ſanctæ Mariæ in eadem Canuſina ciuitate conſtructam cum cortibus iſtis, Mirazanum, Plazanum, campi paſcua, lacum Romanum in territorio Capuano, fundum Patenariēſem & Amartonum in territorio Corſino, fundum Curritanum, Laudanenſem, Melaſſanum, Funiclirum, nec non & res ſuas in Magella, vbi poſteà ab eodem patre Benedicto monaſterium Domini Liberatoris conſtructum eſt, vnà cum omnibus quę ibi idem patricius poſsidere videbatur, regiones ſcilicet has: Theate, Aprucium, Pinæ Aſculū, Firmum, in mari Adriatico portum Sabini & portum Maurini. In Liguria cortes has: Adili, moſalinū, montironē, fraguanelū, rongalia, cāpodulſum laurētianum, argelæ, ragoguſo ſa, calderaria, fraſſeuetula, ſeratam, petroſam, pontem longum berſeli, gremanum, mōcerionem. In ſalo Gadicano inſulas has. Pontiam, Pontateriam, Palmariam, & portum fluuij Gariliari. Iſta omnia Tertullus patricius cum Placido filio ſuo patri Benedicto per ſcriptum tradiderūt in perpetuum poſsidenda.

Eccè quomodo antiqui monachi bona immobilia fidelium elargitione cōceſſa acceperūt & poſſederunt.

Cap. 13.

Hunc æmulatus ad bonum Equitius ſenator, obtulit & ipſe vnà cum filio ſuo Mauro fundum Gentianum cum cella ſancti Agapiti, & cortem ſuam in ciuitate Neapolitana locatam, cum eccleſia ſanctæ virginis Chriſti Cæciliæ & ſancti Seuerini. In ſurrentoni ſari intraui, In quibus poſteà à patre Benedicto eccleſiæ ſitæ ſunt, nec non eccleſia ſanctæ Mariæ in Conſentia. Gordianus quoquè Romanæ urbis vir ſpectabilis, horum deuotione delectatus, obtulit pro ſe & Siluia uxore ſua uillam Encbeliam in ſuburbio Aquinenſi locatam cum pertinentijs ſuis inter hos fines: Ab uno latere ſilicem & riuum, qui ea nomine beati Mauri poſteà nominatus eſt, ab altero campum longum & riuum qui uadit per agrum de matilia famelica, & fluuium Caruellum, ab altero à riuo ſiluatici uſque in ſilicem. Pari etiam modo obtulit fundū granarium inter hos fines qui incipit, à ſancto Firmano, & uadit directè ī Camarda, & indè in fluuium Melphoa, indè in limitem ſub granariū, & uadit ad montem ſancti Angeli. Cōceſsit etiā fundum Reginæ inter hos fines: Ab uno latere habet uiam Latinā, ab alio ſilicē, ab alio fluuium Melfua, & uiam Campaniam Indè in Portariciā, & uadit in foſſam, & mittit in ſilicem. Hæc omnia cum alijs quam plurimis rebus eidem ſanctiſsimo patri Benedicto idem Gordianus uir illuſtriſsimus obtulit iure perpetuo poſsidenda.

Plurimi offerūt viro Dei bona ſua perpetuo iure poſſidēda.

Cap. 14.

Eodem tēpore iam dictus Tertullus patricius hortatu ſanctiſsimi Placidi filij ſui obtulit beatiſsimo ac uenerabili patri Benedicto decem & octo patrimonij ſui cortes, quas in Sicilia habebat, & in diuerſis locis uir præpotens poſsidebat, bonas ualdè & magnas, cū portubus ſuis, ſyluis, aquis, piſcariis, molendinis, aquarumque decurſibus ad eaſdem cortes pertinentibus, cum ſeruis ſeptem millibus exceptis vxoribus eorum & filiis, cum procuratoribus earundem cortium, atque à proprio iure eaſdem cortes abſcindens, eidem patri per præceptum tradidit in perpetuum poſsidendas, pœna appoſita quatuordecim millium talentorum auri qui id remouere tentaſſet. His quoquè diebus Gordianus quidam natione Romanus, literis Gręcis apprimè eruditus, ad uenerabilē patrem Benedictum peruenit, ſeq; eius magiſterio ſubdidit. Placidus autem beatiſsimus dum robur uirilis Inuaſiſſet ætatis, ſe In omnibus magiſtro ſuo Benedicto ſubdere ſtuduit, & ſub eius præſentia Angelicam uitam in terris ducere cœpit, quē pater Benedictus ac ſicut proprium filium unicum diligens, cū ſumma induſtria de his quæ Dei ſunt, ſolicitè ac diligenter inſtruxit.

Gordianus Romanus fit monachus.

S. Placidus agit vitā Angelicam.

Cap. 15.

Per idem tempus procuratores cortium, quas in Sicilia Tertullus patricius patri Benedicto conceſſerat, legatos Caſsinum ad beatiſsimum patrem Benedictum direxerunt, eo quòd cortes ipſæ à quibuſque deuaſtarentur, adeò ut à procuratoribus nullo modo poſſent defendi, neque debitum penſum à poſſeſſoribus exigi. His uenerabilis pater auditis, omnem conuocans congregationem, quæ in ſuis poſſeſsionibus acta, ſibique nunciata eſſent, per ordinem pandit. Demum uerò ex conſulto Caſsinenſis congregationis Placidum ſanctiſsimum diſcipulum ſuum ad tantum laborem ſuſtinendum aptiſsimum indicans, ob id uel maximè, quia nullus eaſdem poſſeſsiones ſicut ipſe defendere & cuſtodire ualeret, euocat, illumque ad tuitionem earundem cortium dirigens, dixit ad eum: Ad ſuſcipiendum militiæ laborem, dilectiſsime, accinge ſicut uir lumbos tuos, quem per me nunc tibi dat Rex omnium Chriſtus, qui ſactus eſt obediens vſque ad mortē. Reminiſcere igitur ſermones eius dicentis, Non veni facere voluntatem meam, ſed eius qui miſit me patris. Non te longi itineris conturbet auſteritas, recordare illud Apoſtolicum, quia non ſunt condignæ paſsiones huius temporis ad futuram gloriā quæ reuelabitur in nobis, &, per varias tribu-

Mittitur in Siciliā.

Phil. 2.
Iohan. 5.
Rom 8.
Act. 14.

Vides q pro huius vita certantibus, ĩ futuro remuneratio æterna accipitur. *1. Cor. 2. Cap. 16.*

lationes oportet introire in regnum Dei. Pro Chriſti nanque nomine qui in hac vita decertauerit, in futura æternam remunerationem accipient, illam ſcilicet, quam nec oculus vidit, nec auris audiuit, nec in cor hominis aſcendit, quæ præparauit Deus diligentibus ſe. Ieſus Chriſtus autem filius Dei ſemper ſit tecum, perducat te ad vitæ æternę conſortiũ.

Hęc dum peroraſſet, dedit commilitones tanti itineris Gordianum & Donatum, mandans vt ita beato Placido vnico ſibi ac chariſsimo ſicut & ſibi etenus in omnibus obſequerentur, oſculansq́ beatum Placidum & benedicens, dimiſit à ſe, anno Dominicæ incarnationis quingenteſimo trigeſimo ſexto. Igitur benedictionem & oſculum ſuſcipiens tanti patris, tertiodecimo kalen. Iunii beatiſsimus Placidus cum duobus famulis ſuis Gordiano & Donato aſſcẽſis equis, primo diluculo iter aggrediens, aduesperaſcente iam die Capuanam peruenit ad vrbem, vbi benignè cum ſuis à beato Germano eiuſdem ciuitatis Epiſcopo ſuſceptus eſt. Primicerius verò eiuſdẽ Capuanæ eccleſiæ nomine Zuffas, laborans valdè peſſima infirmitate capitis, quam medici Græco vocabulo cephaleam vocant, vbi comperit illic adeſſe Placidum beatiſsimi patris Benedicti diſcipulum, cuius iam per totum orbem Romanum miraculorum fama radiabat, procidit ad eius pedes, dicens; Adiuro te Placide ſerue Dei ſummi per venerandũ nomen precioſiſsimi magiſtri tui Benedicti, vt digneris ſuper caput meum manus tuas ſanctas imponere, ac preces Redemptori & Saluatori omniũ fundere: confido enim & conſtantiſsimè credo, quia ſi hoc feceris, continuò recipiam ſanitatem. Sanctus autem Domini Placidus ab eodem primicerio talia dum verba audiſſet, pauore perterritus, omnimodis contradicere cœpit, dicens: Recedite, quia hæc mea non ſunt, ſed beatiſsimi patris Benedicti, & illorum qui Saluatori omnium placuerunt. Ego enim peccator ſum, & perfectiſsimorum ſuffragijs indigeo. Sãctus verò Germanus Epiſcopus vnà cum clericis ſuis ſerui Domini Placidi ore hæc audiens, & Deo & hominibus illum chariſsimum ac dilectiſsimum eſſe prænoſcens, primicerij precibus uinctus, pro eiuſdem languidi incolumitate illum rogare inſtantiſsimè cœpit. Vir autem Domini, ſupplicationem tanti patris minimè contemnendam ducens, erexit ſe; ſurgensq́; manum capiti eius impoſuit, & ad cælum oculos eleuans, dixit: In nomine Domini noſtri Ieſu Chriſti, cuius virtute nihil læſos, ſum ereptus de aquis à quibus trahebar, adiutus meritis & orationibus magiſtri noſtri Benedicti, ſi fidem habes tantę credulitatis, reſtituat te Deus in priſtinam ſanitatẽ.

Sanat lãguidũ S. Placidus, manuum impoſitione.

Cumq́; omnes qui aderant reſpondiſſent, Amen, cõfeſtim dolor capitis, quo per multos annos fuerat fatigatus, ab eo diſceſsit, cœpitq́ue laudare & benedicere Deum, dicens: Benedictus Deus & pater Domini noſtri Ieſu Chriſti, qui me ſanum fecit meritis & intercesſionibus beatiſsimi patris Benedicti per ſanctiſsimum Placidum diſcipulum eius.

Cap. 17.

Itaq; dum beati Placidi ſanctitas per ora omniũ volitaret, quidam cæcus inopinato vociferantis populi clamore perculſus, ſolicitè interrogare cœpit quid eſſet. Qui cùm reſpondiſſent, quòd Placidus diſcipulus beati Benedicti veniſſet, cæcus fide feruẽs, duci ſe ante beatum Placidum fecit, rogansq́ue eum per ſanctum & terribile nomen Domini, & obteſtans vt ſuis ſanctis precibus ſanitatem impetraret à Domino. Sanctus autem Domini Placidus more ſibi ſolito in fletum erumpens, iuſsit eum adduci ad ſe, & cùm appropinquaſſet, ſuper eius oculos ſignũ ſalutiferæ Crucis faciens, orauit ad Dominum, dicens: Mediator Dei & hominum Domine Ieſu Chriſte, qui ideò de cęlis ad terram deſcendiſti, vt ſedentes in tenebris & vmbra mortis illuminares, qui beatiſsimo magiſtro noſtro Benedicto tantam gratiam contuliſti, vt omnibus languoribus & vulneribus ſubueniret, tu per ipſius merita huic cæco lumẽ reſtitue, vt videns magnalia tua, te Patrem, te Dominum veneretur & adoret. Expleta oratione, ſanctus Domini cõuerſus ad cęcum, dixit: In nomine ipſius qui ſolem & lunam in cęli ornamento conſtituit, & cęco nato oculos quos natura negauerat condonauit, adiutus meritis ſanctiſsimi magiſtri noſtri Benedicti, ſurge ſanus & incolumis, & prædica omnibus mirabilia Dei. Ad hanc vocem ſanus exurgens, ac improuiſo ſanguine manante de lumine, ſalutem ſuam oculi mirabiliter receperunt. Mox verò vt lucem conſpexit, ad eius veſtigia ruens, pedes illius inſatiatus gaudio deoſculari auidiſsimè cœpit, parſterq́; Gordiano & Donato præ compunctione deflentibus, qui Dei laudabant magnalia, quia eidem cęco oculos reſtituit. Sed hæc quidem præſente ſancto Germano Epiſcopo geſta ſunt.

Signo crucis & oratione, cæci oculos illuminat. *Iohan. 9.*

Cap. 18.

Indè quoquè ſanctus Domini dum receſsiſſet, ac iuxta ciuitatem Calatiam iter ageret, quidam languidus ei factus eſt obuius, conquerens quòd accolæ regionis illius graui tędio laborarent. Vir autem Dei illius fidem admirans, oratione præmiſſa, ſalutiferæ Crucis vexillo languidos cunctos qui pręſentes erant conſignans, priſtinæ ſaluti reſtituit. Tunc temporis quædam mulier filium paruulum habens in vltimo flatu palpitantem, iam iamq́; moriturum, ante ſanctum Domini Placidum obtulit, dicens: Placide pater honeſtiſsime, qui ſanitatis gaudia quàmplurimis reddidiſti, reſpice quæſo voces ancillæ tuę, attende fletum, ſuſcipe preces, & mihi unicum filium iam in extremis poſitum redde, vt plena gaudio, vacua gemitu, cuncta regẽtis laudare poſsim magnalia. Vides infelicem extorquente morte rapinam, aut mihi filium reſtitue, aut pariter cum ipſo funeratam me obtine. Indulge pater Placide miſeræ, per magiſtrum tuum Benedictum te adiuro, quam dolor reddit audacem. Qua flebiliter poſcente, mox vt beati Placidi dextra ſupra expirantem ſignum ſalutiferę Crucis expreſsit, quaſi euigilans de ſopore, matris papillas expetiit qui iam frigebat in mortẽ. Itá in momento temporis filius de mortis fauce, mater tollitur de mœroris funerę. Gratia creatori & gubernatori ab omnibus redditur, patris Benedicti ſanctitas cunctorum ore prædicatur, qui talem dignus fuit nutrire diſcipulum, à quo morbis iugiter ac languoribus imperabatur. Poſt hæc oblatus eſt ei quidam paralyticus vniuerſorum membrorum damnata ferens officia, nullumq́ue vigorem retinens planę vel dexteræ. Sanctus autem Domini Placidus, qui dona larga præſtabat mortalibus, ſuper eum ſalutiferæ Crucis ſignaculum fecit, confeſtimq́ue morbus excluditur, ſalubris vigor illabitur, recreatisq́; viſceribus meliùs renaſcitur ſalute, quàm germine, plus acquirens & plus ſumens ex munere, quàm ſumpſit ex origine.

Vidẽ aliud eiuſdem generis miraculũ.

Nota virtutem ſigni ſalutiferæ Crucis.

Et hic Crucis ſigno ſanat paralyticum.

Cap. 19.

Alius intereà vir cùm quartano typo grauiter affligeretur, fidens de beneficio Dei, beato occurrere ſtuduit Placido, quẽ ſanctus vir attritum cõſpiciẽs, orationẽ fudit ad Dñm, dicens: Domine Ieſu Chriſte, qui ſocrum Apoſtoli tui Petri, puerumq́; Centurionis ſolo verbo curaſti, te q̃ſo per ſuffragia dilectiſsimi ſerui tui magiſtri noſtri Benedicti, huic lãguido portũ ſalutis oſtẽde. Necdùm verba finierat, & quaſi impetus fluminis, ità quartanæ febris ignis extinctus eſt, ſanusq́; conſurgens, laudem dicebat altiſsimo.

Ecce quãta orationis virtus.

His

Cap. 20.

Ad ſignũ Crucis ſanatur æger.

His porrò diebus quidam claudus vix à duobus adnectus, ei præſentatus eſt, qui erat mutus & claudus, lingua uigebat immobilis anhelitu palpitante, pars erat tota de funere, ut uidentibus oculis reliquum eſſet cadaueris. Super quem miſericorditer ut ſignum ſalutiferæ Crucis Placidus pater impreſſit, confeſtim omnis uiror per membra diffunditur, uenarum fluans ac ſi riuulus eſſet ſuſcitatur, neruorum imbecillis ſtupor excutitur, naturali motu ad uitalem uſum tota fabrica reuonatur. Mox linguæ plectrum, digitorum glomi tenduntur, pedum baſes ſolidantur, totaque uiſcerum moles. hoc fuit Placido uiuificare quod tangere, ac conualeſcente medela, Deo gratias referens, ſancti deoſculabatur veſtigia.

Cap. 21.

Oratione & ſigno Crucis & hic ægro ſanatur.

Eo quoquè tempore quidam uir ad ſanctum Domini accedens, ſupplicare cœpit ut ad amicum ſuũ aut ipſe aut miſſi eius uenirent. ſed quia ſeruo Domini fuit acceſſus difficilis, parumpèr diſtulit. Alteraque die exoratus, ad eum accedere ſtuduit, qui ſub tortore duplici, hinc preſſus ualetudine erat, inde podagræ uulnere cruciabatur. Quem uir Domini præmiſſa oratione ſignauit, eodemque momento debilis, manibus directis de languore longinquo greſſu ſolidato proſiluit. Sed ut duplicaretur tũc ſanitatis myſterium, ſanitas quæ præceſsit in uno, peruenit ad alium.

Cap. 22.

Muta, cæca & ſurda reſtituitur integritati.

Nam quidam uir habens filiam mutam, cæcam & ſurdam, expouit uiuum cadauer ante ſancti uiri veſtigia, dicens: Pater ſanctiſsime, quod tibi de medicina reſtat, huic languidæ impende. Nam tibi credimus reſeruatum eſſe, ut ei reſtituta ſanitate acquirat à te quod amiſit de germine. Tunc pietas inſignis euocatur in lachrymis. Mox ad militiæ ſuæ Placidus belliger arma conuertitur, ad obtinendam uictoriã preces offert ſummus inter oratores orator. Vir autem ſanctus ab oratione exurgens, ſalutiferæ Crucis ſignaculum ſuper languidum faciens, eo momento in Trinitatis nomine trino depulſo languore, ſtatim patefactis aurium oculorumque meatibus, plaudentibus cũctis, muta loquax, ſurda audiens, cæca uidens effecta eſt. Quo facto, uniuerſi laudem dederunt altiſsimo, & Placido beatiſsimi patris Benedicti diſcipulo. Alius prætereà Romanæ urbis incola cùm peſsimum typum infirmitatis incurriſſet, ad ſanctum Domini deductus, ſanitati priſtinæ redditus eſt. His taliter prælibatis, proſequamur & reliqua.

Cap. 23.

Virtute S. Crucis, multas curationes facit.

Quidam prætereà non ignotæ gentis municeps, miſſa manu in uulnere cuiuſdam, tota intumuit, hinc cranſſante feruore tota pars brachij relaxatur putredine. Hic ſancto Domini nuncium mittens ut ad ſe diuerteret, precibus fuſis obtinuit. Sed mox ut eius brachium uir Dei ſacro vexillo muniuit, mirificus medicus quicquid inerat ulceris, precioſo ſigno reſtrinxit. Alij intereà uiro dum manus contractæ fuiſſent, ad ſanctiſsimum uirum morbo inſtigante percurrit, quem ſacro ſigno addita oratione, ſanitati priori reſtituit. Mirandis plùs miranda ad gloriam Chriſti ſuccedunt. Quidam prætereà uir dum ſpiritu immundo acriter infeſtaretur, ad ſancti viri præſentiam curandus deductus eſt. Quem pater ſanctiſsimus ſanitati reſtituens, uidentibus enim circumadſtantibus, velut fumus de capite energumeni umbra fucata egreditur.

Cap. 24.

Oratione & ſigno Crucis lãguidum ſanat.

Eo etiã tẽpore viro Dei oblatus eſt languidus, cui duplex morbus inerat, indè uetuſtas, hinc cæcitas, qui ſalutem deprecari verbis trementibus incepit. Qua ſupplicatione Placidus pater permotus languidi ſenis & debilis, oratione præcedente, ſanctæ Crucis ſignaculo lucernę oculorum reddunt luminis radium, & dato ſpeculo Crucis, tenebrę diffugerunt. Qui illuminatus, Deo patri reddidit gloriam, per quem Chriſtus operatur, ſanctique pręconia circunquaquè diffamabat, dinumerantur morbi, ut Chriſtus glorificetur fons Placidi patris ſanctiſſimi.

Cap. 25.

Signo quoque Crucis hydropicum ſanat.

Quidam nanque languidus ità capite, oculis & totis hydropis morbo tenſus erat uiſceribus, ut in utris ſimilitudinem quaſi totus uenter eſſet pertractus in uitalibus, & uelut uitrum perluceret in ſecta cutis extrinſecùs, qui à medicis deſperatus ad beatum cõfugit extrema ſorte remedium, quique mox ut ueſtibus exutus, & ſacratiſsimæ Crucis eſt ſigno munitus, hydropis incluſus liquor ſacri ſigni impreſsione conſumitur. Sic modo admirabili nec intùs humor retentus eſt, nec foris egreſſus, arte prædicabili humorem ſigno ſiccauit. Is autem qui languidus fuerat, diuinum beneficium per beatiſsimũ Placidum in ſe patratum aduertens, Deum laudare & benedicere cœpit, dicens: Domine Ieſu Chriſte, qui mihi ſanitem reddidiſti meritis ſanctiſsimi ſerui tui Benedicti per precioſiſsimum Placidum diſcipulum eius, te benedico.

Cap. 26.

Ecce oratio cũ eleuatiõe oculorũ ad cælum.

Vide miros orationis & ſigni Crucis Chriſti effectus.

Vir autem Domini cùm iam ad furcas caudinas propinquaret, quidam cæcus lucem poſtulaturus ad eum acceſsit. Quem ſanctus Domini ut uidit, iuſsit illum perduci ad ſe. Et dum appropinquaſſet, manus ſuas ſuper oculos eius clauſos imponens, atque ad cælum ſua lumina vertens, orauit ad Dominum, dicens: Lux mundi Deus, qui in fine temporum filiũ tuum Dominum noſtrum Ieſum Chriſtum incarnari de Virgine conſtituiſti, qui mũdum in peccati fouea iacentem miſericorditer per iam dictum filium tuum ereaſti, qui beatiſsimum patrem noſtrum Benedictum Eccleſiæ tuæ ſpeculum & legiſlatorem dediſti, qui dediſti ei poteſtatem mederi omnibus uulneribus atque languoribus, tu per eius ſanctam interceſsionem huic miſero in tenebris conſtituto, lucis gaudia condonare digmare. Cumque orationem compleſſet, ſuper eius oculos ſignum lucife ræ Crucis imprimens, dixit: Illuminet te Dominus noſter Ieſus Chriſtus filius Dei, qui cæco nato lumẽ reſtituit. His dictis, mox ut ſuper eius oculos ſignum Crucis expreſsit, lux effulſit, & totum laborem medici uirtus Crucis ceſſare fecit.

Cap. 27.

Quædam intereà mulier dum grauiſsima infirmitate detineretur, audita fama miraculorum ſancti viri, ſolicitè interrogare cœpit undè tantum gaudiũ in populo eſſet. Qui cùm reſpondiſſent, quòd eò Placidus beatiſsimi patris Benedicti diſcipulus trãſiret, qui cæcos illuminat, dæmones fugat, omnibusque neceſsitatem patientibus diuina dona impertit: mulier fide in Deo, ſpe in ſanctum Domini feruens, ad eum accedere ſtuduit. Vir autem ſanctiſsimus præſcios futurorum, uidẽs mulierem uenientem, interrogare cœpit, undè uel qua ea re ad eum uenire voluiſſet. Illa autẽ ueſtigijs eius prouoluta, dixit: Dñe eſt, pater reuerẽde, quòd diutino languore afflicta, ſanitatis beneficium ex toto amiſi. Vndè ſupplex tuã paternitatem exoratura adueni, quatenùs preces ancillæ tuæ exaudias, luctum conſideres, & pietatem in me exhibens, redemptori & gubernatori omniũ pro me preces effundas. confido enim & fiducialiter credo, quòd per tuam ſanctam interceſsionem oſtendat in me Dominus gratiam ſuam. Placidus mulieris fidem & deuotionem admirans, expanſis in cælum manibus orauit ad Dominum, dicens: Lux æterne Deus, uita, via, decus, ſapiẽtia celſa tuorum, expelle quæſo ab ancillą tua omnem languorem, ut

ſanitati

Mulier lãguida ſanatur.

ſanitati reſtituta, oomini tuo ſancto gratiarum præconia perſoluere ualeat. Vix io oratione Placidus ſanctus uerba compleuerat, & redeunte ſanitate, mulier ad uerbum uiri Dei feſtina coosurgens, facienti mirabilia in cælo & io terra laudum munia decantare deuotiſsimè cœpit, confitens Placidi interuentu ſanitatis ſibi aduenisſe beneficium.

Cap. 28.

Hæc dum per ora circummanentium ſerperent, quidam vir per quamplura tẽpora febricitans decubabat in lectulo. Huic dum beatiſsimi Placidi miracula relata fuiſſent, curſu quo poterat beatũ adiens Placidum, poſtulabat ab illo benedictionem. Quem uir ſanctus uiuificæ Crucis uexillo muoiens, dixit: Benedicat te Dominus Deus ex Sion, ut uideas quæ booa ſunt in Hieruſalem omnibus diebus vitæ tuæ. Ad hanc itaque uiri uocem ualitudo languoris receſsit, dolor fugatus eſt, omnesque adſtantes io ſtuporem & admirationem conuertit dicens, quòd verè Deus uiſitauit plebem ſuam, qui tantum ac tale ad partes illas dignatus eſt tranſmittere donum. Ipſe autem ſanctus vir licèt tanta magiſtro ſuo iuuante patraret & ſtupẽda miracula, humilitatis amicus, humilitatem modis omnibns retinens, ultimum ſe omnium hominum iudicabat, diceos: Vermis ſum & oon homo, opprobrium homioum & abiectio plebis.

Pſal. 127. *Itèm febricitãs.* *Luc. 1.* *Pſal. 21.*

Cap. 29.

Poſt patratum itaque per beatum Placidum in lãguente miraculum, quidam debilis manu contracta ad eum acceſsit. Quem dum ſanctus uir perſpexiſſet, oculis in cælum erectis, dixit: Domine Ieſu Chriſte, qui ad ioteruentum Apoſtoli tui Petri claudum ad fores templi ſedentem mirabiliter erexiſti, tu per interceſsionem dilectiſsimi ſerui tui Benedicti magiſtri ooſtri huic contracto manum reſtitue. Ad hanc uocem dum digitos eius ſuis ſanctis manibus contrectaſſet, ſubitò ſicca palma reuiruit. Iiſdẽ porrò diebus quidam uir grauiter à ſpiritu immundo uexatus, ad ſanctum Domini Placidum curandus adductus eſt. Cumque pro eo omnipotentis Dei clementiam exoraſſet, manu ſua ſignum Crucis ſuper eum faciens, ſtatim à circunſtantibus de eius oaribus ſcintillante igne fumus egredi viſus eſt, cunctiſq; patenter innotuit prauæ cogitationis authorem in ſpecie fumi ab eo diſceſsiſſe.

Act. 3. *Itẽ manu contracta.* *Itèm dæmoniacus.*

Cap. 30.

Iam uerò ſi exequerentur miraculorum ſingula quæ in tali præcipuè floruerunt itinere, hæc ſine numero eſſent, nec eſſet modus in pagina. In quocunque enim loco ubi Placidi beati ſe conuertit præſentia, nulla morborum generibus eius interuentu defuit medicioa: quia quot ſe obtuliſſent languentiũ vulnera, tot ſuper ægros fundebat ſalutis ſemina. Nã beati Placidi quis exæquare poterit prima ad ultima? cùm per ſignum Crucis ſaluaret languidos, curaret energumenos, ante quem quanuis occultè veniſſet antiqui hoſtis verſutia, ſtatim ſe manifeſtanit fraudulenta fallacia. Hac de re à conſpectu ſancti viri quia celari non poterant, nec tolerabant præſentiam, terribili ululatu ſua gemebant iocẽdia, paſsim per loca uiolenter expooebãt crimina, ſuſpenſa per aera frequenter nec interroganti confitebantur & oomina, & ſæpè ſuo impulſu currebant ad ſanctum virum crucianda dæmonia, pendebantque religati energumeni aerio uinculo, & quaſi clauis defixo tendebant ueſtigio. Cumque iter ageret, ſtrages dæmonum ante Placidi beati obtutum cadebant cateruatim, per ueſtigia diuerſis modis effuſa. Hæc muta, illa clamantia, illa fixa, hæc lubrica, & uelut ante iudicem dum geſta ferrent, non effugiebant tormẽta. Sed ad ſancti uiri præconium quanta eſt hæc laudatio, cùm ineffabiliter multa & ſtupenda fierent ſub momento? Iam uerò de miſeria egenorum releuanda quantùm fuerit prodigus, explicate quis poterit? Intantùm enim etiam in itioere conſtitutus, miſerias & egeſtates aliorum releuare ſtudebat, ot iure cum Iob dicere poſſet: Ab infantia creuit mecum miſeratio.

Quot miracula p ſignũ Crucis operabatur ſanctus vir. *Dæmones ad eius obtutum cadunt.* *Iob. 31.*

Cap. 31.

Tuoc temporis quidam iuuenis intantùm fuit mẽbrorum deſtitutus officio, ut calcanea natibus quaſi clauis inhærerent affixa, manusque ad mamillas & brachia retrò hinc indè coſtis quaſi quodam glutino nécterentur, oculis quoquè & auribus ipſique linguæ propria erant negata officia. Hic adiutorio ſuorum impoſitus in ſiſtarcia, comitãtibus ſibi pueris, ad beatum Placidum peruenit, proſtratusque pedibus eius, rogabat ut ſibi ſolita pietate ſuccurreret. Quem flebili uoce miſericordiam poſcẽtem ſanctus Domini cùm perſpexiſſet, inquirit undè ueniſſet. Tũ ille, Propter te, inquit, pater ſanctiſsime, patria parẽtibusque relictis, oequaquàm de pollicitatione dubius, ſed Chriſti uirtute ſecurus, huc ad te ſanandus adueni. Ad hæc ſanctus erectis in cœlum maoibus & oculis, Dei omnipotentis clementiam deuotiſsimè cœpit ſupplicare, ut per merita ſanctiſsimi Benedicti miſero ſola pietate ſuccurreret. Cumque orationem compleſſet, languidus magnis uocibus cœpit clamare, ità vt uocibus eius omnes percellerentur. Et eccè repentè cohærentia cęperunt membra reſolui, atque decurrente cruore paulatim crura & manus diutino glutioo coarctatæ, in priſtinum vigorem reſtitui. Sicque factum eſt, ut æger qui alienis manibus delatus aduenerat, proprijs iam ſanus incederet ueſtigijs. Et ità eſt in eo plenitudo reſtaurata ſalutis, ut in uno eodemque tempore & uiſum oculi, & aures auditum, & lingua eiuſdem rectè loquendi priſtinum recepiſſent officium.

Curat toto corpore debilis.

Cap. 32.

Quidam uerò dũ per aonos quamplures manuũ ac pedum, ſed & oculorum fuiſſet priuatus officio, ad Placidum patrem almificum veniens, uniuerſa debilitatis moleſtia liberatus eſt. Alius quoquè adoleſcens qui erat à renibus uſque deorsùm, omniũ immobilis rigiditate membrorum, ità ut manibus innitens uniuerſum poſt ſe corpus trahens, ad inſtar uermium per terram reperet. Hic ad ſanctum Placidũ adductus, ſalutem iotegerrimam recuperauit in omnibus membris.

Itèm alij debiles duo.

Cap. 33.

Per eos dies dum ſanctiſsimi Placidi miracula p ora hominum volitarent, Deoque ac patri ſanctiſſimo Benedicto magiſtro eius ſuper tanta prodigia gratias agerent: Quidam cæcus duci ſe ad beati Placidi pręſentiam fecit, clamaos & dicens: Placide ſerue Dei uiui, adiuro te per magiſtri tui Benedicti dulciſsimum nomen, ut mihi à Domino Saluatore illuminatore omnium uiſum impetrare digneris. Coofido enim, & fideliter credo, quia quicquid à Domino petieris impetrabis. Sanctus autem Placidus pietatis diſcipulus, more ſibi ſolito ad miſericordiam flexus, viuificum ſignum Crucis ſuper oculos eius faciens, dixit: Domine Ieſu Chriſte, qui cęco nato oculos quos natura negauerat reddidiſti, & ſedẽtes in tenebris & umbra mortis illuminaſti, tu per merita ſerui tui magiſtri noſtri Benedicti, huius cęci oculos illuminare dignare, ut uidens mirabilia tua, ſanctum nomẽ tuum, quod eſt benedictum in ſecula, laudet hic & ubiquè. Cùm à circunſtantibus reſponſum fuiſſet Amen, ilicò aperti ſunt oculi eius, cępitque laudare Deum, dicens: Benedictum ſit nomen Domini glorioſiſsimi, qui me illuminauit per interceſsiooem beati patris Benedicti, & per ſanctiſſimum Placidum diſcipulũ eius. Fit uox lętitię per ora cunctorum, pueri cum mulieribus, iuuenes cũ

Iohan. 9. *Cæcus à natiuitate uidet.*

ſenibus,

ſenibus, dominatori & ſaluatori Domino Ieſu Chriſto laudem decantantes occurrunt, clamabantque: Gloria tibi, ſalus ac uita cunctorum, qui tantum ad partes noſtras dignatus es tranſmittere donum.

Cap. 34. Venit Beneuentũ S. Placidus.

Indè itaque Placidus beatiſsimus pater egrediẽs, Beneuentum deuenit, atque à ſancto Martiano Epiſcopo ob amorem beatiſsimi patris Benedicti cum omni reuerentia ſuſceptus eſt. Ibi itaque uir Domini Placidus dum cum eodem ſancto Pontifice reſideret, claudus quidam Malo nomine, iuxta Epiſcopum eundem commaneos, qui non aliter quàm genibus repens, cum ſcabellulis terram uerrebat, comperit a Gordiano & Donato ac ciuibus urbis illuc ueniſſe Placidum beatiſsimi patris Benedicti diſcipulum, cuius ſanctitatis & uirtutis fama ſe iam per totum orbem extenderat. Hic niſu quo poterat beatum adiens Placidum, cœpit clamare, dicens: Adiuro te Placide ſerue Dei excelſi, per orationem magiſtri tui ſãctiſsimi Benedicti, cuius meritis, ſicut audiuimus, liberatus es nè ab aquis lædi potuiſſes, ut me ſanitati reſtituas. Et cùm à ſancto Martiano Epiſcopo & ab omnibus rogaretur, iuſsit eum adduci ad ſe, & ſtans ſuper illũ orationes ſudit ad Dominum, dicens: Domine Ieſu Chriſte, qui totum mundum cùm eſſet perditus reſtauraſti, tu per merita beatiſsima patris Benedicti adeſto nobis & huic famulo tuo, opem ſalutis ei inferendo, ut priſtina ſanitate recepta, nomen tuum glorioſum benedicat in ſecula ſeculorum. Et cùm omnes reſpondiſſent Amen, protinùs conſolidatæ ſunt baſes eius & plantæ, & ſaniſsimus ſurgens, clamabat: Gloria tibi Domine Ieſu Chriſte, qui me ſaluum feciſti per beatiſsimum Placidum diſcipulum ſanctiſsimi Benedicti ſerui tui. Habitatores autem ciuitatis Beneuentanæ tale miraculum per beatum Placidum patratum uidẽtes, laudabant & benedicebant Deũ, dicentes: Iubilet & pſallat tibi Deus terra pontus, & plebs fidelis hymnum decantet, qui ſeruo tuo Benedicto tam precioſum conceſsiſti diſcipulum.

Claudus ambulat.

Pſal. 65. et 97. 99.

Cap. 35.

Talia dum quidam cæcus audiſſet, propinquorũ manibus ad patris Placidi præſentiam ſeduci fecit, lacbrymoſisq; ſingultibus clamabat, dicens: Placide ſerue Dei dilecti, qui meritis magiſtri tui Benedicti adiutus, ſanitatis gaudia quampluribus reddidiſti, ſuccurre quæſo meæ miſerabili cæcitati, quatenùs deletis tenebris lucem poſsim adſpicere, & cuncta regentem cum cordis iubilo ualeam collaudare. Sanctus verò Domini Placidus ad miſericordiam flexus, erectis in cælum manibus, dixit: Domine Ieſu Chriſte lux uera, quæ illuminas omnem hominem uenientem in hunc mundum, tu per merita magiſtri mei ſerui tui Benedicti, huic cæco lumẽ donare digneris, ut uidentes mirabilia tua laudent & benedicant nomen tuum, quod eſt glorioſum in ſecula. Hi uerò qui aderant, cùm reſpondiſſent Amen, exaudiuit Dominus de templo ſancto ſuo ſeruum ſuum, cæcoque poſcenti lumen reſtituit. Qui ſanitati redditus clamabat, dicẽs: Tibi ſit Chriſte laus, honor, decus & iubilatio, qui me illuminaſti interceſſione ſanctiſsimi ſerui tui Benedicti per beatiſsimũ Placidum diſcipulum eius. Fama huius rei omnem continuò repleuit urbem Beneuentanam. Ad tantũ miraculum ruunt cuncti obuiàm, cuncta regentem cum magna exultatione laudantes.

Oratio cũ manuum erectione.

Cæcus uidet.

Cap. 36. Venit Canuſiam S. Placidus ad S. Sauinũ Epiſcopum.

Beatiſsimus uerò Placidus ſanctum Martianum Epiſcopum ſalutans in oſculo ſancto, poſt aliquos dies ad Canuſiam Apuliæ ciuitatem deuenit, in qua ingenti gaudio & dilectione ob amorem beati Benedicti a ſancto Sauino eiuſdem ciuitatis Epiſcopo ſuſceptus eſt. Idem ſanctus Sauinus Epiſcopus tã beatiſsimo Placido, quàm & omnibus qui cum eo venerant, omnem humanitatis curam exhibuit. Sanctus autem Sauinus per tres dies beatum Placidum ſecum retinens, dulcia inuicèm perennis vitæ inter ſe ferebant colloquia, & per interualla horarum interrogabat illum de virtutibus quas per beatiſsimum patrem Benedictum diuina exercuerat maieſtas, ſimul etiam de vita & melliflua ac diſcretiſsima doctrina eius.

Cap. 37.

Intereà dum iſta dicuntur, & illa referuntur, Laudulfus quidam nomine, manum aridam & incuruatam habens, vbi comperit illuc aduenisse Placidum diſcipulum beati Benedicti, flens & eiulans venit, clamauitque: Placide virorum ſanctiſsime, adiuro te per eum qui cuncta creauit, & per magiſtri tui Benedicti ſanctum nomen, vt mihi ſanitatis beneficium implores à Domino: confido enim, quia per te oſtendet in me Dominus miſericordiam ſuã. Hæc cùm dixiſſet cum ingenti luctu, aridam manũ beatiſsimo Placido oſtendebat. Id ipſum omnes qui in eodem ſpectaculo erant, & qui occurrere potuerant, vnà cum ſancto Sauino Epiſcopo ſuppliciter expoſcebant, rogantes eum vt pro eo omnipotẽti Domino ſupplicaret. At ipſe vt erat piiſsimus, ex intimo cordis trahens longa ſuſpiria, cum lachrymis orationem ſudit ad Dominum, dicẽs: Deus omnipotens, cui nihil eſt impoſsibile, qui cęlum, terrã, mare & omnia quæ in eis ſunt, ex nihilo creaſti, qui dediſti huic ſamulo tuo in baptiſmate remiſsionem omnium peccatorum, tu hunc per merita beatiſsimi patris noſtri Benedicti in priſtina incolumitate reintegrare dignare, per Dominum noſtrum Ieſum Chriſtum filium tuum, qui tecum viuit & regnat Deus in ſecula ſeculorum. Hæc cùm dixiſſet, vtraq; manu ſua manum eius aridam appræhendens, ait: Sanet te Dominus Ieſus Chriſtus, qui dignatus eſt extendere manum aridam in ſynagoga. Continuò itaque extenſa eſt illius arida manus & incuruata, & priſtinæ ſanitati reſtituta eſt. Sanctus verò Sauinus Epiſcopus tale miraculum per beatum Placidum dum aduertiſſet, glorificabat Dominum, dicens: Gratias tibi refero cunctorum vita ſaluſque, qui beatiſsimo ſeruo tuo Benedicto talem nutrire conceſsiſti diſcipulum, per quem tibi ſigna & prodigia patrati ſit placitum. Sit nomen tuum benedictum ex hoc nunc & vſque in ſeculum. Hi autem qui præſentes erant, hoc videntes glorificabant Deum, patremque ſanctiſsimum Benedictum ſummis adorijs extollebant.

Pſal. 153. & 145.

Matt. 12. Marc. 3. Luc 6.

Manus arida integritati reſtituitur.

Pſal. 112.

Cap. 38. Venit Regium, ubi eũ S. Siſinnius Epiſcopus venerẽter excipit.

Sanctus verò Placidus beato Sauinio Epiſcopo valefaciens, & indè iter accelerans, poſt non multos dies deuenit Regium Calabriæ ciuitatem. Quem ſanctus Siſinius eiuſdem ciuitatis Epiſcopus ob reuerẽtiam quam in ſanctiſsimo patre Benedicto habebat, cum omni diligentia ſuſcepit, duobuſque diebus ſecum retinuit. Itaque dum fama per omnem prouinciam Calabriæ de beati Placidi aduentu volitaret, leproſus quidam, audita opinione miraculorum ſancti viri, venit ad eum, clamans & dicens: Placide ſerue Dei, adiuro te per magiſtri tui Benedicti ſanctum & venerabile nomen, vt tuis ſanctis precibus ſanitatis gratiam pro me implores à Domino, ideò te Dominus ad has partes direxit, vt languidis & debilibus ſanitatem cordis & corporis conferas. Vir autem Domini Placidus erigens ſe in cælum, orationem ſudit ad Dominum, dicens: Deus omnipotens ſolus ſine fine & initio, qui totũ mundum creaſti ex nihilo, qui in fine temporum filium tuum Dominum noſtrum Ieſum Chriſtum incarnari de Virgine, & Crucis patibulum ſubire feciſti,

ciſti, quò vetuſtum ſolueret proprio cruore peccatum, tu per merita ſanctiſsimi ſerui tui magiſtri mei Benedicti hunc leproſum dignare emundare, vt ſanitate corporis ſui animæque recepta, nomen tuum ſanctum collaudet hic & vbiquè. Confeſtim itaque ſanitati redditus, benedicere cœpit & laudare Deũ, qui tanta mirabilia per beatum Placidum oſtendere dignatus eſt.

Leproſus mundatur.

Cap. 39.

Hæc dum ad notitiam cunctorum peruenissent, quidam vir diutino languore vexatus, ad ſanctum Domini venit, procidensque ad pedes illius, cum lachrymis dicebat: Credo pater ſanctiſsime, quia tuis ſanctis interuenientibus meritis, in recipienda ſanitate Deus petitioni meæ dabit effectum. Pater autem ſanctiſsimus pro eo orationem ad Dominum fundens, ſanitati reſtituit. Et qui ſemiuiuus venerat, cunctis mirantibus incolumis rediit. Non ſolùm verò ibi, verùm & per omne itineris ſpatium ad laudem & gloriam ſui nominis multas virtutes operari dignatus eſt Dominus Ieſus Chriſtus per beatum Placidum, meritis & orationibus beatiſsimi Benedicti magiſtri ſui interuenientibus. Cæcis nanque viſum reddebat, ſurdis auditum, exinanitis & ſtolidis rectum ſenſum, claudis greſſum reſtituebat, dæmones effugabat, leproſos mundabat, omnibus infirmitatibus ſubueniebat. Ob quam rem Deum in omnibus glorificantes, beati Placidi merita magnis præconiis extollebant, dicentes: Benedictum ſit nomen Domini glorioſum à ſeculo & vſque in ſeculum, qui per ſanctiſsimum ſeruum ſuum Placidum beati Benedicti diſcipulum, tales ac tantas virtutes operari dignatus eſt. Donatus præterea eiuſdem beati Placidi famulus, dum ſolicitè quæreret nauem cum qua poſſet in Siciliam nauigare, obuium habuit quendã clericum mutum & ſurdum, noĩe Sicônem, inauditis ac flebilibus morbis laborantem, cui ex auribus putredo cum vermibus profluebat. Hic quãuis auditum & loquelam in infirmitate amiſiſſet, ſcientia tamen agnoſcendi & videndi quàm maximè vigeat, & ea quę ad corporis ſuſtentationem congrua erant, nutibus & indiciis expoſcebat. Quem cùm Donatus tanto infortunio depreſſum & aggrauatum vidiſſet, eos qui cominus ſtabant ex re tantæ calamitatis inquirit. Dictumque eſt ei, quia loquelã & auditum vi longæ infirmitatis amiſit. Hæc Donatus à ciuibus dum verba cepiſſet, calamitatem eius miſeratus, ad virum Dei illum perduxit, atque ad pedes eius proiiciens, rem prout erat per ordinem pandit. Ipſe nanque ſeruus Domini tunc reſidens, lectioni operã dabat, cumque à ciuibus & clericis, qui ad eum viſitandi gratia venerant, rogaretur vt pro eodem languido omnipotẽtis Dei exoraret clementiam, ſurgens pauliſpèr intrà ſe Dominum rogauit, dehinc conuerſus ſuas manus ſuper caput infirmi poſuit, dicens: Domine Deus omnipotens, qui hominem de limo terræ plaſmaſti, & inſpiraſti in faciem eius ſpiraculum vitæ, qui dediſti ei dignoſcentiam boni & mali, tu Domine per orationes & merita ſanctiſsimi patris noſtri Benedicti, & omniũ monachorum qui tibi ſub eius magiſterio famulãtur, dignare adeſſe nobis, & per nos humilimos & peccatores ſeruos tuos occurrere huic ſamulo tuo, cõferendo ei ſanitatem, vt omnes videntes & audientes dent gloriam nomini tuo ſancto, quod eſt benedictum ante omnia ſecula, & benedicatur nunc & per infinita ſecula. Cumque omnes qui aderant reſpondiſſent Amen; ilicò ſolutum eſt vinculum linguæ eius, & apertæ ſunt & ſanatæ aures illius, & audiens planiſsimè loquebatur ſine offenſione, laudãs & bñdicẽs Deũ & patrẽ ſanctiſsimũ Benedictũ.

Quidam æger ſanatur.

Multas curationes facit.

Gen. 2.

Surdus & mutus curatur.

Alio verò die valefaciens beato Siſinio Epiſcopo, nauem conſcendit, transfretansque Farum, Meſſanã Siciliæ deuenit ad urbem. Cumque deſcendiſſet ad terram, Gordianum famulum ſuum direxit ad ciuitatem, mandans vt Meſſalinum ciuem Romanũ, Tertulli patris ſui amiciſsimum, ad ſe vocaret. erat enim ditiſsimus. Quem vbi inuenit, ad litus maris, vbi ſanctus Domini Placidus morabatur, ſecum adduxit. Videns autem Meſſalinus beatum Placidum iuxta maris litora ſtantem, formamque eius vultui Tertulli patris ipſius aſsimilantem, equo quo inſiderat deſcendens, ad pedes eius cecidit. Quem ſanctiſsimus Placidus à terra eleuans, oſculatus eſt eum atque benedicens, rem propter quam à ſanctiſsimo patre Benedicto directus fuerat, per ordinem pandit. Meſſalinus verò beatum Placidum diutiùs complexans, & ad pectus ſuum adſtringens, lachrymas quoquè inuicèm præ gaudio fundentes immorati: demum quoquè idem Meſſalinus Gordianum & Donatum famulos eius deoſculans, appræhendens iterùm dexteram beati Placidi ac diù exoſculans, cum ingenti honore duxit ad domum ſuam, & repleta eſt omnis ciuitas Meſſana gaudio ſuper aduẽtu eius. Meſſalinus autem dum in domo ſua cum beato Placido reſideret, & nonnulla de his quæ ad æternam vitam attinẽt ab ipſo audiret, requiſitus ab eodẽ ſeruo Domini eſt de poſſeſsionibus ac portubus, de ſeruis & ancillis, quæ ipſe vnà cum Tertullo patre ſuo in perpetuùm poſſidenda beato Benedicto tradiderat. Deſiderabat enim videre ſingillatim loca in quibus poſſeſsiones erant. Rogauit etiam vt aduentum ſuum omnibus amicis Tertulli patris ſui notificaret, necnon ſeruos & ancillas quos ibi habebat, oſtenderet, procuratores quoquè, quos iam dictus genitor ſuus ſuper eaſdem cortes præpoſuerat, ad ſe accerſiri iuſsit. Meſſalinus verò Metellum filium ſuum euocans, præcepit vt cum vno ex ſeruis ſuis cortes & poſſeſsiones Tertulli patricii percurreret, & earundem cortium procuratores ac portuum cuſtodes cum amicis iam dicti patricii ad beatum Placidum duceret. Qui paternis iuſsis obtemperans, vno tantùm ſeruo aſſumpto, aſcenſis equis, quæ ſibi iniuncta fuerant, implere ſolicitè cœpit.

Cap. 40.

Venit ĩ Siciliam S. Placid.

Honorificè à Meſſalino excipitur.

Cap. 41.

Illuceſcente verò die beatus Placidus Meſſalinum euocans, dixit ad eum: Non decet Monachum in domibus laicorum ſtationem habere, quia contrarium eſt omnibus modis ordini noſtro. Quapropter ſi veſtræ nobilitati non habetur contrarium, eamus, & prouideamus locum in poſſeſsionibus patris mei, in quo monaſterium conſtruere valeam: non ædificare enim ſupra fundamentum alienum decreui. Veniensque poſt hæc ad portum maris, inuenit locum habilem ad monaſterium conſtruendum, & cum baculo quod manu geſtabat, deſignauit locum, in quo oratorium Baptiſtæ Iohannis, in quo domum ſuam & omnis monaſterii officinas cõſtruere valeret. Poſt hæc beatus Placidus conuerſus ad Meſſalinum, dixit: Præpoſitus iſtius portùs Meſſanæ ciuitatis vbi eſt, & quo nomine nuncupatur? Et Meſſalinus, Hic, inquit, propè eſt: de nomine autem vndè interrogaſti ſcias, quia Pompeius Cilius appellatur. Tum ſanctus iuſsit illum vocari ad ſe: qui dum veniſſet, cecidit ad pedes eius. Quem beatus Placidus è terra eleuãs, præcepit quòd de precio quod de portu acceperat, conſtrueret domum, in qua ipſe cum ſuis habitaret, ſimul etiam & eccleſiam ad honorem beati Baptiſtæ Iohannis, in qua die ac nocte omnipotenti Domino deſeruiret. Et dixit ad illum: Tuum volo vt ſit, artifices in hoc loco ad operandum, vbicunquè eos per totam Siciliam inueneris, adducere, necnon ſeruos

Noſtẽt hoc illi Monachi, q paſſim per ſecularium ædes vagãtur, putantes hoc ſibi licere.

Iubet conſtrui monaſteriũ S. Placidus.

& ancillas

& ancillas ad lapides & quæque neceſſaria ſunt cõportanda adunari, ut hoc opus ipſum celeriùs poſſit expleri, maximè tamen domus in qua habitare valeam. Et ut hæc omnia citiùs fiant, omnes præpoſitos portuum & procuratores cortium tanto labori interreſſe uolumus, dando ſumptus & quæque neceſſaria ſine dilatione aliqua. Filium uerò tuũ vice tua ſuper portum præpone. Tu uerò inſta fabricæ, ut citò poſsit expleri. Præcepitque ut de redditibus cortium, & de cenſu portuum pecuniam Romam ad columnas & epiſtylia emenda tranſmitteret. Deſignauit etiam coram Pompeio Cilio, in quo loco dormitorium, refectorium, coquina, cellarium & omnes monaſterii officinæ conſtruerentur.

Cap. 42. Congregatis itaque quampluribus artificibus, iactiſque in Chriſti nomine fundamentis, cœptũ opus certatim & ſine intermiſsione perficiebatur. Primò nanque ibi domum, in qua beatus Placidus maneret, amplam ſatis extruxerunt. Meſſalinus autem interdiù aptiſsimã mãſionem beato Placido aſsignauit, in qua liberè poſſet ſolus ſedere, legere & orare. Cibos verò afferebant ei & ſuis, ſerui illius, & omnes amici patris eius. Idem quoquè Meſſalinus cum familia ſua ſequeſtratus in alia domo manebat. Pompeius autem Cilius iuxtà quod ſibi beatus Placidus imperauerat, uice ſua poſuit ſuper portum Meſſanæ ciuitatis filium ſuum nomine Pillium Vitellium, iuuenem prudentiſsimum, ſapientia & bonitate multa pollentem. Quadam uerò die dum à conſtructione monaſterii ad domum ſuam, quam ſibi Meſſalinus commodauerat, ſanctus Domini Placidus rediret, obuium habuit quendam cæcum nomine Siluium, natione Romanum, qui plorando lumen amiſerat, & per decẽ & octo annos penitùs nõ uiderat. Illo nanque tempore omnes qui inſulam Siciliæ habitabant, incolæ Romanorum erãt. Puer autem qui cæco ducatum præbebat, Placidum patrem ſanctiſſimum uenientem proſpiciens, dixit ad eũ: Eccè ſanctus Domini Placidus beati Benedicti diſcipulus, nupèr ab Italia ueniens, de quo per totam Siciliam rumor exiuit, iam appropinquat. Cæcus autem ex ore pueri talia dum uerba audiſſet, cœpit clamare voce magna, dicens: Adiuro te Placide beatiſsime ſerue Dei, per Crucem Domini noſtri Ieſu Chriſti & ſanguinem illius precioſiſsimum, quem pro ſalute humani generis fudit, ut digneris pro me intercedere ad Dominum, ut reddat mihi lumen oculorum meorum quod plorãdo amiſi, quia per decem & octo annos omninò lumen cæli uidere non potui. Idipſum Meſſalinus cũ famulis ſuis, & alii quãplures q unà cũ eo ad ciuitatẽ redibant, exorabant. Tantis itaque vir Domini Placidus ſupplicationibus motus, ſubſtitit, iuſsitque cæcum adduci ad ſe. Et dum ueniſſet, poſuit manum ſuper caput eius, orans intrà ſe parũpèr. Completa oratione, ſacroſanctum ſignum ſuper oculos eius faciens, & manus ſuas ſuper eum imponens, cunctis audientibus, dixit: Domine Ieſu Chriſte, qui es Lux uera quæ illuminat õmnem hominem uenientem in hunc mundum, qui cæcum à natiuitate illuminaſti, & dediſti ei lumen quod natura negauerat, tu illumina oculos iſtius cæci ad gloriam & laudẽ tui nominis, qui cum patre & ſpiritu ſancto uiuis & regnas Deus in ſecula ſeculorum, Amen. Statim uerò aperti ſunt oculi eius, & ità acutiſsimè cœpit uiderè, acsi inſantulus eſſet. Hi uerò qui aderant, hæc uidentes & audientes, procidentes in terram, benedicebant & glorificabant Deum, patremque ſanctiſsimum Benedictum digna extollebant ueneratione. Diffamatum eſt hoc miraculum per uniuerſam Siciliam, ità ut ex omni inſula ægroti & languidi coadunati ad eam producerentur.

Oratione & ſigno Crucis cæcũ illuminat.

Iohan 1. & 9.

Cap. 43. His quoquè diebus quidam uir à dæmonio correptus dolendo exitu cruciabatur. Rogatus itaq; uir Domini Placidus vt pro eo omnipotentis Dei exoraret clementiam, iuſsit eum ad ſe attrahi, & ſtans ſuper illum orationem fudit ad Dominum, dicens: Domine Ieſu Chriſte, qui mundum diabolica fraude ſeductum de eius poteſtate liberaſti, qui regnum illius deſtruxiſti, tu per interceſsionem dilecti ſerui tui Benedicti magiſtri noſtri, hunc hominem ab hac dæmoniaca vexatione dignare mundare, ut videntes nomen tuum ſanctum collaudent in ſecula ſeculorũ. Cumque circunſtantes reſpondiſſent, Amen, uir Domini Placidus ſignum Crucis cõtra vexatum faciẽs, immundũ ſpiritum ab eo effugauit. Hi uerò qui præſentes erant, cœperunt laudare Deum, qui per ſanctiſsimum Placidum beati Benedicti diſcipulum, tã inſigne dignatus eſt operari miraculum. Igitur cùm fama per Siciliam exiſſet, quòd eſſet in eadem prouincia Placidus beati Benedicti diſcipulus, qui ægrotantibus manus imponit & ſanantur, cæcis reddens uiſum, ſurdis auditum, claudos erigens, dęmones fugans, & omnes infirmitates curans: ex tota Sicilia, nec non etiam de Africa conuenientes, omnes infirmantes in unum congregauerunt, rogantes, ac per patris Benedicti nomen Placidum atteſtantes, ut illis ſanitatis gratiam impetraret à Domino. Sanctus autem Domini tantis calamitatibus condolens, ſimul etiam & fidem admirans, orauit ſic: Domine Ieſu Chriſte, qui magiſtro meo Benedicto dediſti poteſtatem apud te impetrandi quod uellet, tu per ipſius ſanctam interceſsionem omnibus languoribus iſtis ſalutem conferre dignare, ut ſanitate percepta laudem referant nomini tuo ſancto. Et dum reſponſum fuiſſet, Amen, ſani effecti ſunt, laudantes & glorificantes Deum. Quanta etiam miracula per beatiſſimum Placidum illis temporibus Dominus Ieſus Chriſtus operari dignatus ſit, enarrare ea omnia valdè longum eſſet, de quibus tamen aliqua dicemus.

Dæmoniacus curatur.

Omnes ægri tot. Siciliæ curantur.

Cap. 44. Dum enim in ciuitate Meſſana maneret, & Meſſalinus cum amicis iuxta eum reſideret, quidam uiri eidem ſeruo Domini paralyticum quendam ità afflictum obtulerũt, ut nequiret quis diſcernere compages membrorum. Rogante veró Meſſalino & his qui pręſentes erant pro eo, uir Domini Placidus oratione facta, contrectansq; diſſolutos artus, dixit ad eum: In nomine Domini noſtri Ieſu Chriſti filij Dei uiui, cuius virtute uniuerſa conſiſtunt, adiutus meritis ſanctiſsimi magiſtri noſtri Benedicti, ſurge ſanus & incolumis, & perage opus tuum. Statim itaque ad eius iuſsionem conſurgens, benedicebat Deum & patrem ſanctiſsimum Benedictum. Quod miraculũ uidentes Siculi, benedicebant Dominũ noſtrum Ieſum Chriſtũ, qui tantam gratiã diligentibus ſe conferre dignatus eſt.

Sanatur paralyticus.

Cap. 45. His quoquè diebus quidam Siculus ad uirum Domini uenit, rogans & multa prece depoſcens, ut ſodalem ſuum ex multo iam tempore paralyſis lãguore detentum, ſua uiſitatione ſanaret. Obſecrãte itaque eo unà cum his qui præſentes aderant, ad lectũ ægrotantis accedere ſtuduit, orationemque ad Dominum fundens, ait: Domine Ieſu Chriſte altiſsimi patris fili, qui paralyticum in lecto iacentem ſolo uerbo curaſti, tu per interceſsionem dilectiſsimi ſerui tui Benedicti magiſtri noſtri, hũc paralyticum à lecto doloris abſolue, quatenùs curatus à tanto lãguore, gratiarum tibi in eccleſia tua referat actionem. Completa oratione, ſignum Crucis ſuper eũ faciẽs, de lectulo conſurgere iuſsit. Confeſtim is qui priùs nequaquàm proprijs uiribus præ ægritudine & dolore

Luc. 5.

Idem alt.

lore

lore ſurrexerat, ad Placidi præceptũ ſãctiſsimi ſurrexit incolumis. Omnes autẽ qui aderaot, tãto perculſi miraculo, magnificabant Deum facientem mirabilia ſolũ, cœperuntq; ei certatim infirmos offerre, quos ille ſignans & benedicẽs, incolumes reddebat.

Cap. 46. Eodem quoquè tẽpore quidã vir à dæmonio obſeſſus, ab beatum Placidum adductus eſt, cuius virtutem ut ſenſit boſtis nefandus, clamare cœpit per os eius, dicẽs: Quid eſt Placide? animaduertis quòd ipſe ſim, quem ſuperatom eſſe paulò antè gratulabaris? Sãctus autem Placidus conuerſus ad uexatum, dixit: Dominus meus Ieſus Chriſtus filius omnipotentis, cui omnis creatura cæleſtis & terreſtris obtemperat, ipſe tibi in uirtute ſancti ſpiritus, per intercesſionẽ ſanctiſsimi patris noſtri Benedicti, imperet execrabilis dæmon, ut exiẽs recedas ab boc homine, & ulteriùs non habeas poteſtatẽ introeundi in eũ. Confeſtimq; ab homine exiens, ſtrepitum immanem & terrificum dedit. Hi autem qui ſpectaculo aderant, in ſtuporem conuerſi, benedicebant Deum.

Dæmõ ab obſeſſo expellitur.

Cap. 47. Quidam uir mentis depreſſus inſania, eũm ad ſanctum Domini perductus fuiſſet, orationem ſuper eũ faciens, benedictionem dedit, ſicque perditæ mẽtis effectus eſt particeps, acſi dementiam nullo unquàm tempore perpeſſus fuiſſet. Reuerſus verò ad patriã, ſonora uoce patris Benedicti merita, & beati Placidi præconia modis omnibus prædicabat.

Inſan⁹ redit ad mẽtem.

Cap. 48. Tunc temporis duo cæci audita fama miraculorũ ſancti viri, dixerunt ad inuicẽm: Cur exterioribus tenebris obcæcati, interioris hominis lumen perdimus? quicunque enim languidus ad beatum Placidum accedit, ſanus abſcedit, & nos torpentes deſidia in tenebris remanemus. Eamus itaque ad uirum Dei, quatenùs per eius ſanctam intercesſionem donet nobis Dominus Ieſus Chriſtus gratiam ſuam. Hæc dum inter ſe collocuti ſuiſſent, propinquorum adminiculo ſulti, ad patrem Placidum peruenerunt. Hos ſanctus pater ut uidit, illorum cæcitati cõdolens, eleuatis in cælum oculis, dixit: Domine Ieſu Chriſte fili Dei, qui cum patre & ſpiritu ſancto in principio cuncta creaſti, qui cæci nati oculos aperuiſti, qui mundum in peccati cęno & in tenebris & in umbra mortis iacentem, tua potenti virtute erigens, ad veræ lucis ſplendorem reduxiſti, intret oratio mea piiſsime in cõſpectu gloriæ tuæ, inclina ad me aurem tuã & exaudi me, & p ſuffragia dilectiſsimi ſerui tui patris noſtri Benedicti, his lumine priuatis uiſum reſtitue, vt tuum ſanctum nomen benedicere valeant per omnia ſeculorum ſecula. Cũq; hi qui præſentes erãt reſpondiſſent Amen, exaudiuit Dominus de tẽplo ſancto gloriæ ſuæ ſeruum ſuum, cæciſq; lumen reſtituit clamantibus & dicẽtibus: Benedictus Dominus De⁹ Iſrael a ſeculo & uſq; in ſeculum, & benedictum nomen gloriæ ſuæ ſanctum, qui percutit & ſanat, uulnerat & medeť, q illuminauit nos orationib⁹ ſanctiſsimi Benedicti p beatiſsimum Placidũ diſcipulũ eius. Sicq; gaudẽtes & exultãtes, cũ benedictione ſancti viri ad ſua reuerſi ſunt.

Oratione duo cæci illuminãt.

Luc. 1.
Dan. 3.

S. Placidi encomion. Nullus nanque in Sicilia & Africa, & in toto Oriente inueniebatur præter Placidum, qui plùs inter homines miraretur. Et ſicut inter multas gemmas precioſiſsima gẽma micat, & iubar ſolis paruos ſtellarum igniculos obruit & obſcurat: ità in Oriente & Meridie cunctorum uirtutes & potentias Placidus ſolus ſuis uirtutibus ſuperauit. Minimum nanque ſe faciebat inter omnes, ut omniũ maior eſſet, & quanto plus ſe deijciebat, tanto magis à Chriſto ſubleuabatur. Omnibus nanque erat clementiſsimus, omnibus bonus: nihil animo eius clementius, nihil humilius, nihil blandius fuit. Flebat, ut ſemper gauderet; deſpiciebat, vt ſemper amaret. Fugiebat laqueos contritos, ut fontem indeficientem reperiret.

Cap. 49. In talibus itaque exercitijs uir quidam dæmonis infeſtatione quatiebatur, quem ante Placidum quoquè varijs dæmon tunc torquere cruciatibus cępit: vlulabat luporum more, latrabat ut canis, fremebat ut leo, ſibilabat vt ſerpens, mugitum dabat ut taurus, rotabat caput, & poſt tergum terram uertice tangebat. Miſerabatur ſuper tanto vexati infortunio Placidus, & lachrymas fundens, Dei omnipotentis clementiam deprecari cępit, dicens: Domine Deus cunctorum reſtaurator, vitæ protector & portus, qui hominem ab antiquo hoſte obſeſſum, tuo precioſo ſanguine liberaſti, tu per intercesſionem magiſtri noſtri Benedicti dęmoniacum uirus ab hoc ſeruo tuo expelle, ut priſtinæ ſanitati redditus, ſanctũ & uenerabile nomen tuum glorificare valeat. Ad hanc itaque precem vexatus ſanus effectus, laudare cępit & benedicere Deum.

Dæmoniacus liberatur.

Cap. 50. Iiſdem porrò diebus quidam uir omnium membrorum officio fuerat deſtitutus, adeò, ut nunquàm abſque magno dolore manum ad os ducere, uel ad ambulandum pedes mouere ualeret, quoniam duriùs natibus adiuncti tenebantur. Eratque ei mors ipſa vitalis, quia in corpore eius uelut in quodam vaſculo, intrinſecùs latebat anima. Qui dum ab affinibus ad ſanctum Domini Placidum perductus fuiſſet, eumq; ſuppliciter poſcerent, quatenùs pro eius liberatione Ieſu Chriſto Domino preces fũdere dignaretur: illorum ſanctus acquieſcens poſtulationibus, ait: Domine Ieſu Chriſte fili Dei uiui, qui es lux uera, decus & uita generis humani, qui confractos reſtauras, & reſtaurando conſeruas, qui eliſos erigis, qui compeditos ſoluis, tu per ineffabilem miſericordiam tuam reſtaura, repara ac conſolida hanc creaturam tuam, quam de diaboli laqueis liberaſti, ut uidentes mirabilia tua, nomen tuum ſanctum benedicant in ſecula. Expleta oratione, ſignũ Crucis ſuper debilem faciens, dixit: Sanet te Dominus Ieſus Chriſtus, qui dignatus eſt curare paralyticum in lecto iacentem. Mirabibilis Deus in ſanctis, qui glorificantes ſe in ſua præcepta ſeruando glorificat, & in momento exaudit. Nam ad verbum viri Dei ſanitati reſtitutus, laudem decantare cœpit omnium Redemptori. Populi autem qui ad ſpectaculum uenerant, hoc videntes, ingenito patri & unigenito ſimulque flamini ſancto perennem gloriam & laudem decantare cœperunt. Sanctus autem Domini Placidus, licèt tanta per Chriſti Domini gratiam patraret prodigia, tanta exerceret vndiquè ad ſe uenientibus ſtupenda miracula, à cõſtructione monaſterij ſui nequaquàm ceſſabat.

Pſal. 145

Matt. 9.

Solito Crucis ſigno & oratione paralyticum ſanat.

Cap. 51. Die autem trigeſima Metellus filius Meſſalini cũ ſeruis ſuis, ſimulque cum præpoſitis portuum omnium & procuratoribus cortium & multitudine amicorum Tertulli patricij, ad beatum Placidum ueniens, pecuniam infinitam ſecum deferens, ſancto Domini Placido obtulit. Quam accipiens, ad patriũ ſolum, id eſt, ad urbem Romanam direxit, ex qua columnas & epiſtylia emit, quæ cùm in Siciliam delatæ fuiſſent, locari iuſsit in eccleſia quam tunc conſtruebat in honore ſancti Baptiſtæ Iohannis. Cum uillicis autem & præpoſitis portuum & procuratoribus cortiũ diù multumque eſt locutus: & ob quam rem ad partes illas à ſanctiſsimo magiſtro ſuo Benedicto directus fuiſſet retulit, reddideruntque ſinguli rationem villicationis ſuæ de cortibus & portubus Tertulli patricij patris ſui, quas tenuerant. Poſt hęc omnibus in cõmune præcepit, ut ſine fraude & dolo aliquo & abſque qualibet dilatione quoti

Conſtruit eccleſiã in honorẽ S. Iohannis Baptiſtæ.

d.e

diè impenderent,quicquid ſibi & ſuis,in cibo , potu atque veſtitu vel in cœnobii conſtructione neceſſarium eſſet, dixitque ad eos: Ego veniam viſere vos, & oẽs poſſeſsiones quas pater meus in hac prouincia tenuit,ideoque ità agite, ita ſtudete,ut noſtram gratiam obtinere poſsitis. Hoc ſciẽtes indubiè, quia ſi me ſcandalizaueritis,ſcandalizabimini. Hæc cùm dixiſſet , cum benedictione ſancti viri redierunt vnuſquiſque in ſua.

Cap. 55. Ipſe autem pater ſanctiſsimus, ea quę à magiſtro ſuo Benedicto didicerat , modis omnibus implere ſatagebat. Reſulgebat ſanè doctrina pietatis in eo, dilatabaturque ſanctę conuerſationis doctrina agrum ſerendo iuſtitiæ. Vndè factum eſt, ut per beatum Placidum ac diſcipulos eius , patris Benedicti & Caſsinenſis Cœnobii ueneranda religio per totum orbẽ *Corp' ſuũ caſtigat et in ſeruitutẽ redigit.* terrarum diffuſa ſit & diffamata. Idem verò ſanctus Domini Placidus ſpiritu ſancto repletus,ſine intermiſsione caſtigabat ſanctum corpus ſuum , & in ſeruitutem omnem redigebat,vt membra quæ ſunt ſuper terram mortificaret. Sermo verò eius aliud non erat quàm mundi huius delicias ſpernere,onera orbis relinquere,vt Ieſum Chriſtum Dei filium liberè ſequeretur , memorans illud quod Dominus locutus eſt, *1. Cor. 9.* Niſi quis renunciauerit omnibus quæ poſsidet,non poteſt meus eſſe diſcipulus. In ſermone autem eius quanta grauitas , quanta modeſtia erat, *Vide hic antiquorũ monachorũ ſtudiũ et iſtituũ non difforme à noſtris.* enarrare quis valeat? Orationi & lectioni ſolus quotidiè inſudabat, ac ſæpè & multùm cùm meditationi inſeruiret,lachrymis fluebat. habebat enim ſpiritum magnę compunctionis. Non diebus,non noctibus à colloquiis diuinis & pſalmodia ceſſabat,omni tempore quadrageſimalem vitam ducens,uinum nonquàm bibens. In Quadrageſima Dominico die, tertia & quinta feria,pane tantùm & aqua contentus erat,aliis diebus nihil omninò recipiens. Cilicio *Abſtinẽtia S. Placidi.* ſemper ad carnem vſus eſt, & cùm fatigatus eſſet ab oratione ſeu à genuflexione , ſedendo potiùs quàm iacendo ſomnum capiebat. Nemo illum unquàm aliquandò vidit in aliquo actu commotum , ſed ſemper honeſtum,humilem,grauem, manſuetum ,benignum ,nemini nocentem,nemini inuidentem,nemini quod malum eſt quærentem. erat enim omni hora,gratia Dei plenus. *Silentiũ eius.* Nunquàm aliquandò alicui homini locutus eſt niſi neceſsitas coegiſſet , aut fratrũ affectio,ſeu bonorum hominum uel pauperum,aut cùm monaſterii neceſsitas expoſceret,ſemperq; ſpiritus eius in Deo poſitus erat. Sed in omnibus virtutibus in quibus eum perfectiſsimus magiſter ſuus Benedictus inſtruxerat,de die in diem proficiebat atque creſcebat:non æqualem ſe aliorum ducens,ſed ultimorum omnium ſeruum. Iam verò de eius quid *Clemẽtia* dicam clementia? nil enim mentis eius carius fuit , quàm potentem pauperi non præponere. Si pauperem videbat,ſuſtinebat:ſi diuitem,ad benefaciendũ *Luc. 3.* hortabatur , illud prædicans Euãgelicum: Qui habet duas tunicas,det non habenti:& qui habet eſcas,ſimiliter faciat,ut cælorum regnum accipere ualeat. Ibat autem frequenter ad operarios qui cęnobium & eccleſiam conſtruebant, ad portum quoquè maris & cortes patris ſui uiſendas. ſicque demùm reuertebatur ad domum quam ſibi accommodauerat Meſſalinus.

Cap. 53. *Eccè quo modò antiquitùs eccleſiæ conſecrabantur.* Quarto verò anno poſtquàm in Siciliam ſanctus Domini Placidus venerat, monaſterium omne vnà cum eccleſia ſancti Baptiſtæ Iohannis ſatis decenter in omni conſtructione perfectum,atque ab Epiſcopo eiuſdem Meſſanæ ciuitatis eccleſia dedicata eſt quinto kalend. Auguſti. Rogauit etiam idem ſanctus Epiſcopum,ut totius monaſterii ambitum aqua exorcizata reſpergeret, & orationem daret, ſicque in eũ ſanctus Domini ingreſſus eſt cum ſuis ad habitandum. *Multi mũdũ relinquentes fiunt monachi.* Cęperunt deindè nonnulli mundum relinquere,& ſub beati Placidi magiſterio cordis ceruices edomare. Intrà breue nanque temporis ſpatium,triginta fratres in eodem loco ad omnipotentis Dei ſeruitium congregati ſunt.

Cap. 54. Poſt hæc oblatus eſt eidem ſeruo Domini Placido quidam energumenus , qui diutiùs ſathanæ laquei irretitus,dirè afficiebatur . Quem cùm uir Dei ità attritum vidiſſet,eius calamitati compatiens,orationem fudit ad Dominũ,dicens: Domine Ieſu Chriſte lux vera,qui es pius,clemens & miſericors,expelle à figmẽto tuo per interceſsionem ſanctiſsimi magiſtri noſtri Benedicti inimicum ſæuientem,ut à laqueo inſidiatoris ereptus,laudem dicat nomini tuo *Oratione & ſigno Crucis energumenum liberat.* ſancto. Qui cùm orationem compleſſet,ſignum Crucis contra uexatum faciens,antiquum hoſtem ab eo protinùs effugauit. Igitur quia longum eſſet euoluere quanta per eum Dominus operatus eſt , ad eius glorioſiſsimam paſsionem exarandam veniamus.

PASSIO S. PLACIDI ET SOciorum eius.

Cap. 1. PER idem tempus dum in Vrbe fama creuiſſet, quòd ſanctus Domini Placidus à venerabili patre Benedicto ad monaſterium cõſtruendum , & cortes ac poſſeſsiones Tertulli patris ſui retinendas, in Siciliam directus fuiſſet,& quia in cęnobio à ſe conſtructo triginta iam fratres ſub patris ſui Benedicti regula aggregaſſet: Eutychius & Victorinus germani eius, quorũ ſuperiùs memoriam fecimus,unà cũ ſorore ſua Flauia virgine,Placidum fratrem videndi deſiderio ducti,& in eius amorem ultra modum accenſi,ea con- *Inuiſunt eũ fratres & ſoror eius.* ſilio parentum ſuorum vrbem Romam egredientes, nauem conſcendunt:dantesque carbaſa uentis,Siciliam adeunt,& ad portum ciuitatis Meſſanæ applicantes,claſſem in litore ſoluunt : deſcendentesque de naui,ad ſancti Iohannis cęnobium tendunt, uidẽtesque fratrem,repleti ſunt gaudio magno. Et primò quidem non cognouerunt eum, ob id ſcilicet, quia ex quo beato Benedicto oblatus eſt , illum ulterius *Eccè monaſticum habitũ,abſtinentiã vigilias, & orationes.* non uiderant,& poſt tanti temporis ſpatium vir factus,& monachali habitu indutus, atque præ nimia abſtinentia ac enormitate vigiliarum & orationũ , corpore tabefactus & annihilatus erat . Ab vbi per indicia agnouerunt eum,in oculis eius ruentes,& ſe diutiùs complexãtes, ob nimietatem amoris & gaudii,in fletum maximum proruperunt. Poſt hæc cùm omnia monaſterii habitacula perluſtraſſent,ac conuenienter conſtructa laudaſſent , aliquantis diebus apud B. Placidum fratrem ſuũ remorari decreuerũt.

Cap. 5. Eodem tempore apud paganos qui in Hiſpania in habitabant,Abdala impiiſsimus Chriſti inſectator & hoſtis ,regnũ adminiſtrabat. Hic Chriſtianæ religio- *Mamucha tyrannus ad Italiã & Siciliã mittitur ad perſequẽdos Chriſtianos.* nis culturam funditùs de terra eradere,& Molochi templa & Luciferi culturam augere cupiens,centũ nauium expeditionẽ congregauit,& ſuper eas quẽdam crudeliſsimum Agarenum, nomine Mamucha, ducẽ præficiẽs, cõtra Romanum direxit Imperium, mandans vt ciuitates & caſtra igni cremaret, eccleſias deſtrueret,Chriſtianos ad dæmonũ,✱ Molochi, Rẽpham & Luciferi culturã cõpelleret,nõ cõſentientes diuerſis ſuppliciis enecaret. ** Molochi.* Cuius ille imperio parẽs,cùm plurimã ſtragẽ noſtrorũ dediſſet,poſt aliquãtos dies in quib' Eutychius, Victorinus & Flauia

virgo

Vides monachos antiquus uſus eſſe pſalmodia etiam de nocte.

S. Donatus capite truncatur.

virgo ad beatum Placidum venerant, cùm fratres nocturnalem ſynaxim in ecclesia decantarent, tam dictus Mamucha in nauibus cum paganis ſexdecim millibus octingentis aduenions, fores monaſterij confringi, & omnes in uinculis iuſſit aſtringi. Quod dum factum fuiſſet, Gordianus iam dictus, qui cum beato Placido à Caſſinenſi cœnobio ad Siciliam uenerat, cùm eſſet iuuenis, per quandam poſticam domus aufugiens euaſit. Donatus uerò qui ſenio affectus erat, abſq; aliqua interrogatione capite truncatus eſt. Sanctus autem Placidus vna cum fratribus ſuis Eutychio, Victorino & Flauia uirgine, Fausto, Firmato diacono, ſimul etiam cum monachis triginta, catenis uinctus, Mamuchæ adſpectib⁹ præſentatur. Quem truculentus arbiter ut uidit, dixit ad eum: Quid uocaris? Sãctus Placidus reſpondit: Chriſtianus ſum. Dux dixit: Nega Chriſtum tuum, & dic in eum conuicia, & iuxta ritum inuictiſſimi Regis noſtri Abdalæ deum adora, & dimitto te. Sãctus Placidus reſpondit: Ego Dominum Ieſum Chriſtũ nunquam negaturus ſum, & pro eius nomine mori deſidero. Dux uerò ad hæc ſæuè indignans, dixit ad Eutychium & Victorinum, Flauiam, Fauſtum, Firmatũ diaconum & reliquos triginta: Vos quid dicitis? Obtemperabitis præceptis excellentiſſimi Regis Abdalę, vt Chriſtum relinquentes, deum noſtrum adoretis? Sancti autem martyres quaſi ex uno ore dixerunt: Quod in animo ſuſidet ueſtro, pficite. Vnus enim nobis animus eſt, una fides, vnus ordo uiuendi, quapropter ea quæ à primo audiſti, ab omnibus dictum eſſe putate. Pro amore nanque Chriſti parati ſumus animam ponere.

Sãcti Placidi & ſociorũ ad ducẽ præclariſſima reſponſum.

Cap. 3.

Ad horũ itaq; martyrũ ſermina dux Mamucha vehementer iratus, iuſſit ſanctos Dei placidum, Eutychium, Victorinũ ac uirginẽ Flauiã cum reliquis sãctis expoliari, & grauiſſimè fuſtibus cædi, dicens: Verba uerberibus cedant. Sãcti verò martyres exultabãt & gaudebant in Domino, quoniam digni habiti sũt pro nomine eius verberũ ſupplicia pati. Videns uerò impijſſimus dux quòd iam in extremis eſſent, dixit ad eos: Dicite morti deſtinati, ſi relinquere uultis Crucifixum, an perire decreuiſtis? Sancti martyres dixerũt: Nos Dñm Ieſú Chriſtum uerũ Deum eſſe corde credimus, ore cõfitemur, & ab eius cultura nunquàm recedemus. Fac quod vis, Chriſtiani ſumus. Stupefactus ad hæc crudeliſſimus arbiter, dixit miniſtris. Iterùm flagellentur, crudeliſſimè torqueantur, verbera verberibus addantur, forſitàn reſipiſcent hi, qui in errore decreuerunt permanere. Miniſtri itaq; iuxta ducis ĩperiũ flagellãtes & torquẽtes eos, clamabant, dicentes: Negate Chriſtũ ueſtrũ, negate. Sancti aũt dũ torquerẽtur, rogabant Dñm, dicentes: Dñe Ieſu Chriſte fili Dei, libera nos ab oĩ tentatione, & ab ſcandalis operãtiũ iniquitatẽ. Dux uerò ad martyrũ tolerantiã permotus, præcepit ut manibus à tergo ligatis, & cõpendibus uincti includerentur per ſeptẽ dies, & neq; panẽ neq; aquã eis dari, ut deficerent, procraſtinans eorũ interitũ, ſi fortè plagis corporalibus fatigati, eius nefandis iuſſiõnibus obtẽperarent. Sanctus autem Domini Placidus in tanto ſupplicio conſtitutus, non diebus neque noctibus à colloquiis diuinis & oratione ceſſabat.

Fuſtibus grauiſſimè cædũtur.

Crudeliſſimè torquentur.

Carceri mancipãtur.

Cap. 4.

Dũ hæc agerẽtur, tẽpeſtas magna in mari exorta eſt. Barbari verò ob aeris incõmoditatẽ, dũ ad Hiſpanias ſe remeare nõ poſſe pſpicerent, ira permoti, circunquaq; cuncta igni ferroq; deleuerũt, & adulteria ac innumerabilia mala in eccleſijs & in hominibus cõmittẽtes, & uiros ac mulieres ob Chriſti fidẽ trucidantes, ciuitati Meſſanæ ineffabilia mala intulerũt. Sãctosq; Dei martyres, Placidũ, Eutychiũ, Victorinũ & uirginẽ Flauiã cũ ſocijs in terrã ſuã trãsferre decreuerant. Itaq; dũ maris inclementia viã illis obſtruſiſſet, videntes sãctũ Placidũ cũ ſocijs abſq; cibo & potu Chriſto gloriã ferre, mirati ſunt, curſuq; cõcito ducis tentoriũ adeũtes, quæ acta & dicta fuerãt, per ordinẽ pandunt. Qui beluina rabie accenſus, iuſſit ſanctos Dei martyres per ſingulos dies acerrime fuſtibus cædi, & ſine aliquo cibo uel potu dimitti.

Sæuiũt in Chriſtianos pagani in multos trucidantes.

Et dum cæderẽtur, clamabant pagani: Negate Chriſtũ ueſtrũ, & dicite in eũ conuicia, & dimittemini. Sãcti aũt martyres quaſi ex uno ore dixerũt: Neque Chriſtũ Dominũ noſtrũ negamus, neq; conuicia in eum, qui creator eſt oĩum, inferimus, facite quod uobis uidetur. Barbari uerò de ſanctorũ cõſtantia ultra modũ mirati, curſu rapidiſſimo ducem adeuntes, rẽ ut erat exponunt. Dux aũt ſolita inflamatus nequitia, iuſſit sanctũ Placidũ cũ ſociis, pedibus verſis ſuſpendi, & flagellis hinc indè crudeliſſimè laniari, & ſub capite uniuſcuiuſq; fumũ horridũ ſubminiſtrari. Quod dum factũ fuiſſet, clamabant more ſolito contra sãctos pagani: Negate Chriſtum ueſtrum, negate. Sancti uerò martyres paganorum monita velut ſtercora contemnentes, clamabant ad Dominum, dicẽtes: Si conſiſterint aduersùm nos caſtra, nõ timebimus mala, quoniam tu uobiſcùm es Domine. Cumq; oẽs ſingillatim unus poſt unũ hoc ordine cruciati fuiſſent, iuſſit dux Mamucha dari vnicuiq; ſanctorũ pugillũ unũ hordei crudi ad mãducandũ, & paululùm aquæ ad bibendum. Dicebantq; ad ſanctos: Si negaueritis Chriſtum Deũ eſſe, quicquid petieritis, dabimus uobis, & annumerabimini inter primos amicos ducis noſtri Mamuchæ, & eritis quaſi fratres Regis noſtri Abdalę, ac domini in omni regno eius. Sancti aũt fratres Placidus, Eutychius, Victorinus & ſanctiſſima Flauia uirgo ſoror eorum, quaſi ex uno ore dixerũt: Si polliceremini nobis facturos dominos orbis terrarum, non negabimus Dominum noſtrum Ieſum Chriſtum, qui pro nobis mortuus eſt & ſurrexit, aſcendensque in cælum, uiuos & mortuos & omne ſeculum per ignem iudicaturus adueniet. Quinimmò vos, qui miſeria pleni eſtis, qui ęternę morti addicti, uos potiùs credite in Dominũ noſtrum Chriſtũ Ieſum, & ſalui eritis in ęternum. Diriſſimus autẽ Mamucha ex beati Placidi ore talia dum uerba audiſſet, ac ſæuè indignans, iuſſit eum cum ſociis carceri tradi.

Sancti iterum grauiter cæduntur. Conſtantia eorũ.

Horrẽdũ ſuppliciũ.

Pſal. 26.

Iterum mittũtur in carcerẽ

Cap. 5.

Nocte uerò adueniente, Gordianus iam dictus, qui tempore quo beatus Placidus captus fuerat, fugiens euaſerat, uenit ad eum in carcere, procidensque ad pedes eius, conſortabat eum, dicens: Conſtans eſto domine mi Placide, & noli timere, quia tecum eſt magnus Dominus, qui tibi manſionem in cæleſti regno locauit lapidibus precioſis inſtructam. Si tibi perſecutores uerbis blanditi fuerint, noli illis adhibere conſenſum: ſi aurum uel argentum, aut lapides precioſos obtulerint, nè accommodes animum, ſed potiùs illum reſpice, illum intende, qui fecit cælum & terram, & mare, & omnia quæ in eis ſunt. Nihil enim martyrio laudabilius, nihil excellentius, nihil honorabilius inuenitur, quippè cuius adiutor Chriſtus Dominus eſt, & illi qui eum diligunt & cupiunt, immortalitate ac gloria perenni remunerantur. O, quàm terribilis eſt, & quàm metuendus iudicii dies adueniet, in quo iuxta Apoſtolum unuſquiſque recipiet ſecundùm ſuum laborem. In quo etiam Angeli trement, qui non peccauerunt, ac iuſti terrebuntur, qui Domino placuerunt. Hunc diem Propheta deſignabat, cùm dicebat: Dies illa dies iræ, calamitatis & miſeriæ, dies tubæ & clangoris, dies magna & amara ual

Gordian⁹ eos cõſolatur & cõfortat.

Pſa. 145.

2. Cor. 5.

Soph. 1.

dè, dies nebulæ & turbinis, plena indignatione, qua
Luc. 21. cæli magno impetu mou buntur. Sol obſcurabitur,
& luna non dabit lumen ſuum, ac ſtellæ cadent de cæ
lo, & uirtures cælorum mouebuntur. Iam aduerſùs
communem inimicum pugnam arripuiſti, iam ca-
put ſerpentis antiqui conculcaſti: conſtantiæ & for
titudinis arma retine, ut poſſis tela & iacula eius ſcu
to fidei repellere, & iuxta Apoſtolum indue arma-
Ephſ. 5. turam Dei, vigila ſtrenuè, quia aduerſarius veſter dia
1. Pet. 5. bolus tanquàm leo rugiens circuit, quærens quem de
uoret, cui fortiter in fide perſiſtentes, reſiſtere con-
uenit. Diem ſupremum ante mentis tuæ oculos reuo
ca, nocte ſimul & die horis atq; momentis, & quàm
fluxa, quàm breuis ſit huius mundi gloria, quàm ca-
duca, & quibus ærumnis ſubiaceat. Aduerteque quali
ter illam turbo repentinus auferat, & ſedula mente
pertracta. Vbi tunc erit ſublimium honor & glo-
ria Regum? vbi Duces & Principes? vbi tunc erunt
qui ea obliquo egenos deſpiciebant, & ſua locutio-
ne indignos cenſebant? ubi argentum & aurum, nun
quid nam non ceu puluis præteriit, & uelut umbra
euanuit, iã receſſit, iã trãſiit, ad Erebi profũda deſcẽ
Pſal. 89. dit, in quo uermis impiorũ nõ morietur, & ignis nõ
extinguetur. Ibi tunc potentes potenter tormenta
paſſuri ſunt, & fortioribus cruciatus intolerabilis
Eſa. 66. erit: ex quo non educet pater filium, nec filius patrẽ,
nec ſodalis erit qui redimat, neque frater qui eripi
at. Leua cor tuum cum manibus ad Deum, dicens cũ
Propheta: Eripe me de inimicis meis Deus meus, &
Pſal. 17. ab inſurgentibus in me libera me, de manibus odiẽ
& 58. tium erue me. Iã pugnare cœpiſti, pugna ut uincas,
& coronam immortalitatis accipias.

Cap. 6. Audiens hæc beatiſſimus Placidus, gratias egit re
demptori omnium Deo. Deindè conuerſus ad Gor-
Ecce quã dianum, dixit: Omiſſis frater verborum ambagibus,
to affectu vincentem mundum inuocemus, rogantes ut qui de
deſiderarit cũ un- dit uelle, donet & poſſe. Illum enim deſidero, illum
gi Chri- ſuſpiro, ad illum pergere cupio, cui animam meam
ſto S. Pla- deuoui, qui me dignum fecit pro ſuo nomine pati.
cidus. Et poſt hæc uide, inquit, ut quicquid erga me eueni
re proſpexeris, in ſcriptis notifices magiſtro noſtro
Benedicto, necnon condiſcipulis & conſanguineis
meis Mauro & Feliciſſimo. Ego enim iam delibor,
iam alligatus corpore, alligatus & ſpiritu uadã, quò
me duxerit Dominus Ieſus Chriſtus. Teſtis enim mi
hi eſt Deus, quia omnibus hominibus puram exhi-
beo charitatem, rogans Deum omnipotentem, ut
nos in periculis cõſtitutos ſua protectione defendat,
& inter procellas & tempeſtates huius mũdi illæſos
cuſtodiat, & pacem Eccleſiæ ſuę ſanctæ quantocyùs
Orat ex- tribuat. Hæc cùm dixiſſet, expanſis in cælum manib⁹,
tenſis ĩ ca & occulis in altum erectis, orauit ad Dominum, di-
lum mani cens: Vnigenite fili Dei, Verbum incarnatum, pro
bus. tege ac defende Eccleſiam tuam tuo precioſiſſimo
ſanguine redemptam, conſerua Caſſinenſem eccleſi
am in ſancta religione, meque ad te uenire, victo
diabolo, iube.

Manè itaque facto, dux Mamucha rabido inflam-
Cap. 7. matus furore, iuſſit ſanctum Placidum cum ſociis ſu
is ſibi præſentari. Cumque ante impiiſſimum ducẽ
manibus retrò ligatis præſentati fuiſſent, indicto ſi-
lentio, dixit: Teſtes inuoco deos, excellentiſſimumq;
omnium Luciferum, quia nec interrogatione di-
gnos uos noſtra excellentia iudicauit. Hinc autẽ non
ut criminis obnoxios, ſed ut fratres uos alloquor, ut
deponentes pertinaciam uanæ ſuperſtitionis, ac-
quieſcatis ſalutaribus monitis, obtemperantes præ-
ceptis Regis noſtri Abdalæ, & magnificũ Prophetam
noſtrum Moloch uenerantes. Hoc ſi feceritis, hu-
ius uitæ gaudiis feliciter fruemini, & dabim⁹ uobis
infinitas poſſeſſiones & uxores: quod ſi nõ feceritis,
diuerſis ſuppliciis interibitis. Sancti martyres dixe-
runt: Neque nobis blandimentis ſuadere poteris,
nec minarum aſperitatibus terrorem incutere vale-
bis. Tunc nefandus arbiter furore & ira magna accẽ *Iterum fu*
ſus, iuſſit ſanctum Placidum cum ſociis ſuis expolia- *ſtibus gra*
ri, & fuſtibus cędi, & membris omnibus crudeliſſi- *uiter cæ-*
mè torqueri. Cumque miniſtri iniquitatis ducis iuſ- *duntur*
ſa perficerent, Gordianus cum omnibus Chriſtianis, *martyres*
qui ducis Mamuchæ manus euaſerant, cum fletu in
genti, clamabant: Domine Ieſu Chriſte, martyrum
fortitudo & palma, ueni in adiutorium Placidi ſer-
ui tui in huius agonis diſcrimine conſtituti. & hoc
diebus ac noctibus poſtulabat ſine intermiſſione pro
eo lachrymarum & orationũ hoſtias Dño immolãs. *Cap. 8.*

Idem autem ſanctus Domini Placidus cùm à paga
nis ultra modum cum ſociis cruciatus fuiſſet, iuſſu
ſæuiſſimi ducis à ſuppliciis amotus eſt, & beatiſſima
uirgo Flauia incredibili decore micãs, tribunalibus
eſt præſentata. Quam truculenta beſtia dum perſpe
xiſſet, dixit ad eam: Dic ſcelerata & omni miſericor-
dia prorſùs indigna, adquieſcis præceptis regalibus,
an in ſtultitia permanere decreuiſti? Ad quem beatiſſi
ma virgo Chriſti Flauia reſpondit: Ego ſtultitiam
nunquàm habui, quia ſemper Chriſtum cuncta regẽ- *S. Flauia*
tem, dilexi: præcepta uerò Regis tui, uelùt lutum quod *pedibus in*
pedibus conculcatur, abiicio. Dux autem aduerſùs *altũ ere-*
virginem Flauiam ingenti ira ſuccenſus, dixit miui- *ctis ſuſpẽ*
ſtris: Expoliate hanc, & pedibus in altum erectis, in *ditur &*
ſublime ſuſpendite. Habeat honoris ſui dignum cõ- *grauiter*
mercium, quæ ſalutaribus monitis cordis ceruicem *torquetur*
flectere renuit. Pagani uerò iuxtà quòd dux impera-
uerat, ſanctam virginem Flauiã pedibus in ſublime
erectis ſuſpenderunt. Quam dux ità allocutus eſt, di
cens: Stultiſſima omniũ fęminarum, non uerecunda
ris in turpitudine nuditatis tuæ? Et virgo Chriſti ad *Gen. 3.*
hæc: Sacra ſcriptura teſtatur, quia eſt conditor uiri
& fœminæ, ob quam rem de ſexu nulla mihi adſcri *Conſtãtia*
betur iniuria, pro eo quòd nuda ſum: neque nudita *eius.*
tem tantùm corporis ſuſtinere parata ſum, ſed etiam
gladium & ignem propter eum, qui pro me denuda
ri & flagellari & crucifigi uoluit. Dux uerò ad hæc
laruali furia fretus, dixit miniſtris: Quid agitis? Fuſtes
afferte, & eam ſine intermiſſione acerrimè flagella
te. Cumque milites ſanctam uirginem Flauiam cru
deliter flagellarent, uirgo Chriſti clamabat ad Do
minum, dicens: Domine Ieſu Chriſte fili Dei uiui, a- *Oratio eius.*
deſto nũc famulæ tuæ Flauiæ in huius agonis ſtadio, *Pſal. 12.*
nè dicãt inimici tui nè dicãt, Præualuimus aduerſùs
eam. Conturbatus ad hæc crudeliſſimus cenſor, ait:
Si iſta extincta non fuerit, maximum Regi noſtro
Abdalæ conferet detrimentum. Et poſt hæc, Eia, in-
quit, frontem & mamillas, necnõ & brachia torquẽ
tes diſſipate. Subtùs verò fumum acerrimum ſubmi-
niſtrare, uariiſquę tormentis corpus illius excrucian *Inauditũ*
do necate. Illi itaque toto mentis conamine perficiẽ *tormẽtũ.*
tes, clamabant: Nega Chriſtum tuum turpiſſima &
omni dedecore digna, quia iam parata tibi immi-
net mors. Itaq; ĩ talibus die decurſo, dux Mamucha
ſanctã Dei uirginem deponi, & cũ beato Placido ac
reliquis in carcerem includi iuſſit, itaque commo
tus pręcepit, ut quotquot Chriſtianorum inueniſ-
ſent, diuerſis ſuppliciis enecarent.

Iã verò quis dignè ennarrare ualeat, quãtis ſuppli- *Cap. 9.*
ciis Chriſtiani eo tempore in Sicilia ſint affecti? Nõ
nullis nanque palorum uectibus ora reſerantes, fœ- *Chriſtia-*
tidum cœnum ingerebant. Alios in frontibus & in *ni diriſſi-*
tibiis remugiẽtibus neruis torquẽdo cruciabant, ple *mis affici*
runq; aquã marinã, acetũ, amurcam & liquamen & *untur ſup*
alia multa & crudelia, tanquàm utribus imbutis *pliciis.*
ori

orì appoſitis, ſine miſericordia porrigebant, ſtimulis ferreis ad ambulandum urgentes. Paruulos etiã ab uberibus maternis rapientes, inſontem infantiã elidebant ad terram. Alios è regione pedes tenẽtes, à meatu prorſùs naturali uſque ad arcem capitis diſſipabant. Alii candentis ferri laminis aduſti ſunt, aptantesq; ſuſtes in modũ ſerrarũ ex palmis cum ſtirpibus, & dorſa Chriſtianorum cum illis flagellantes, non tantùm oſſa confringebant, ſed etiam terebrantes aculei intrinſecùs remanebant, diſſipatisq; carnibus uiſcera pandebantur. Nonnulli uerò ligatis pedibus poſt terga currentium equorum, inter ſpinoſa loca ſyluarum ducebantur, ut ducti & reducti, dumoſis lignorum aculeis eorum corpora carperẽtur, ac diù & ſępiùs tibias torquendo tinnientibus chordis conſtringebant. Fœminas autem per unum pedem appendentes, palis minoribus dentatis rectis in capite, crinibusq; i eiſdẽ colligatis, ac uehemẽtiùs ſtringentes ſimul cũ capillis, oẽm pelliculã auferebãt, ingẽtia põdera i uno pede colligãtes, & laminas ferri ignitas dorſo, vẽtri, mãmilis ac lateribus apponẽtes.

Sancta uerò uirgo Flauia dum in carceris erga-
4? 10. ſtulo cum fratribus eſſet retruſa, Placidum fratrem ſuum alloquebatur, dicens: Iam ſacris tuis orationibus, Placide frater, fauentibus, inchoaui martyriũ, nunc uerò obſecro, nè deſiſtas inchoata perficere. Ora attentiùs rogo, ut dignum faciat Dominus Ieſus Criſtus deſiderium cordis noſtri ante conſpectum gloriæ ſuæ, & tribuat nobis quod promittere dignatus eſt ſuis fidelibus, & omnibus quęrentibus gratiã ſuam. Sanctus autem Domini Placidus aperiens os ſuum, Eutychium & Victorinũ fratres ſuos & uirginem Flauiam ſororem ſuam ſociosque triginta tres conſolabatur, dicens: Forti animo eſtote; ſuſpicite in cęlum, & precibus exorate cuncta regentem, ut patris Benedicti interceſſione nobis patiendi tolerãtiam donet.

Conſolatſ fratres et ſororẽ ac cæteros martyres S. Placidus.

Alia uerò die dux Mamucha reſidens in conſiſtorio, iuſſit ſanctos Dei martyres Placidum, Eutychium, Victorinum & virginem Flauiam cum triginta tribus ſociis ſuis ſibi pręſentari, & grauiſſimè fuſtibus cædi, & per pedes ſuſpendi, ac membris omnibus acriter torqueri, fumumque horridum ſub eis adminiſtrari, dicens: Negate Chriſtũ veſtrum, & dicite in eum conuicia, & dabimus vobis bona huius mundi. Poſt hæc ſanctus martyr Chriſti Placidus erectis in cælum oculis clamabat ad Dominum, dicens: Narrauerũt nobis iniqui fabulationes, ſed non ità ut lex tua Domine. Omnia mandata tua veritas, iniqui perſecuti ſunt nos, adiuua nos Domine Deus noſter.

Iterum vapulãt.

Pſal. 118.

Quinta uerò die videntes pagani quòd ſancti Dei martyres Placidus, Euthychius, Victorinus & Flauia uirgo ſpeciali quodam amore eſſent obligati, & honore ſe inuicèm præuenirent, quòd vnà cibum caperent, quòd ſegregati ab aliis ſtarent, quòd ſimul ſoli orarent, mirati ſunt, & dicebat alter ad alterum: Iſti affinitate coniuncti ſunt, ideò ab aliis diuiduntur. Interrogans itaque ſanctos unus ex paganis per interpretem, quo utebantur, dixit ad eos: Quã generoſitatem fertis inter uos? Reſponderunt his: Quatuor germani fratres ſumus ex uno uiro & fœmina generati. Ille verò rurſùs percontatus eſt eos, dicens: Ex iſta patria eſtis, an ex alia regione? Et reſpõderunt ſancti, dicentes: Romani ſumus, & Chriſtiani. Et ille, Benè, inquit, contingit uobis, quia hominum oium genus ſemper uoluiſtis humiliare, & dominium exercere, nulli vnquàm genti uoluiſtis ſubdere colla. Sed dicite nobis, quę ſunt nomina ueſtra? Ad hæc ſanctus Placidus proloquens ait: Hi duo fratres mei Eutychius & Victorinus vocantur. Hæc aũt ſoror mea & uirgo, Flauia dicitur. Ego uerò peccator, Placidus monachus uocor. Et ille, Aſſentite, inquit, nobis, & proderit uobis: negate Chriſtum ueſtrũ Deũ eſſe, & noſtro more Luciferũ ſidus dei noſtri Rempham excolite, ut frui poſſitis unà nobiſcũ huius gaudiis vitæ. Reſpondens autem ſanctus martyr Placidus, dixit: Abſit hoc à nobis, ut Deum noſtrum Ieſum Chriſtum creatorem cęli & terræ negemus, & hominem perditum pro Deo colamus, quiam à Domino Ieſu Chriſto cum diabolo & angelis eius damnatus eſt in inferno ꝑpetuo igni eaurẽdus.

Dij gẽtiũ ꝑpetuo igni exurẽdi.

Hæc pagani ex martyris ore dum uerba audiſſent, Mamuchæ duci nũciare curarũt. Sæuiſſimus aũt dux furore nimio accẽſus, iuſſit sãctiſſimũ Placidũ cum duobus fratribus & cũ ſorore Flauia tãdiù uirgis mactari, donec inter manus deficerẽt. Qđ dũ factũ fuiſſet, pagani exiſtimãtes eos mortuos, receſſerũt. Sed Deus omnipotens, cui cura eſt & ſolicitudo ſuorũ, miſit Angelum ſuum ſanctum, qui ſanctorum martyrum Placidi, Eutychii, Victorini & uirginis Flauiæ roborauit corpora, & curauit plagarum uulnera.

Cap. 11.

Virgis iterũ uapulant SS. martyres.

Manè autem facto, pagani redeuntes ad ſtadium, ſanctosque martyres Dei illęſos conſiſtere perſpicientes, dicebant ad eos: Animaduertite & uidete quãta miſericordia vſi ſunt deus & Propheta noſter in uobis, qui cùm debuiſſent interficere uos, contulerunt uobis ſanitatem. Relinquite ergò vanitatem & ſectã ſuperſtitioſam, & adorate eos qui præſtiterũt uobis ſanitatem, & gubernant uitam ueſtram. Sanctus Placidus reſpondit: Vos potiùs relinquite diabolũ quẽ adoratis, & adorate Dominum noſtrũ Ieſum Chriſtum, qui fecit cælum & terram, mare & omnia quę in eis ſunt, & relinquite perditum ipſum veſtrũ Prophetam, & ſathanam, quem is pro Deo coluit, cũ quo damnatus eſt in ignem æternum.

Curãtur eorũ uulnera cœlitus.

Pſal. 145.

Saraceni autẽ cum viderent quòd neq; minis neq; promiſſionibus ſanctos Dei ad ſuam culturam ualerent inflectere, acta & dicta duci ſeriatim referre currarũt. Dux uerò ſæuus indignãs, iuſſit ſanctum Placidum cum ſorore & duobus fratribus ſuis per pedes ſuſpendi, & fuſtibus cædi, & fumum acerrimum ſubminiſtrari, clamantibus paganis iuxta conſuetudinem, Negate Chriſtum veſtrum, negate. Quòd dum factum fuiſſet, clamabat beatus Placidus unà cum fratribus ſuis Eutychio & Victorino ac uirgine Flauia, quaſi ex uno ore dicentes: Gratias tibi agimus Domine Ieſu Chriſte, qui cõfortas ſeruos tuos in te ſperantes. At doriſſimus dux dolore & ira permotus, beatiſſimo martyri Placido, qui præ omnibus & pro omnibus loquebatur, cum lapide os & arterias confringi iuſſit, dicens: Si non negabis Chriſtũ tuum, & tu & alii mala morte peribitis. Sanctus uerò martyr Placidus glorificabat Dominum, dicens: Gratias tibi ago Dñe Ieſu Chriſte, qui me cõputare dignatus es in numero ſeruorũ tuorũ.

Os S. Placidi lapide cõfringitur.

Non ferens autem impiiſſimus dux quòd ſic beatiſſimus Placidus ſæpè Chriſtum nominaret, ira magna accenſus, iuſſit ei linguã radicitùs amputari. Sanctus uerò Placidus clamabat lingua præciſa, dicens: Benedictum nomen & virtus Domini noſtri Ieſu Chriſti, cuius nomen & uirtus permanent in ſecula, qui & liberat nos ab omni malo ſemper. Cumque fratres eius & ſoror reſpondiſſent Amen, præ nimia ira frendens dentibus ſæuiſſimus dux, iuſſit eos iterum grauiſſimis fuſtibus cædi. Sanctam uerò uirginem Flauiam truculentus arbiter pręcepit tradi quibuſdam lænonibus de exercitu ſuo ad corrumpeudum, dicens: Inuitate ad turpitudinem eius omnem exercitum. Sancta autem uirgo Flauia ſenteotiam in ſe prolatam dum agnouiſſet, ſuſpexit in cælum, & ait: Deus qui ſedes ſuper thronum & iudicas æquitatem, eſto mihi in

Cap. 12.

Loquitur præciſa lingua.

Pſal. 10. & 70.

Deum protectorem, & in locum refugij, ut ſaluam
me facias ſurrexit in me iudex iniquitatis, mordens
carnes meas canina rabie, miſit truces manus ad uer
bera, pedibus appenſa ſum, fuſtibus acerrimè uer-
berata ſum, omnibus membris crudeliſsimè torta
ſum, fumus horridus ſub me adminiſtratus eſt, impin
guatur dux ſæuus ſanguine meo, tuus eſt amor, tua
fidelitas, pro te hæc omnia patior: reſpice in me ſan-
cte Deus Sabaot, ne polluant inimici famulam tuã,
oẽ dicant, Præualuimus aduersùs eam. Orauit, & ec-
cè ſubitò uirtus diuina ſuper virginem ſanctam re-
ſpiciens, ſuo illã munimine ſæpſit. Nam cùm ad ducis
imperium lenones ſanctam uirginem Flauiam vel
lent ſtuprare, vim ei inferre uolentes, quicũque ma
nus ad eam contingendam miſiſſent, ſtupebant ner-
ui eorum, & areſiebant manus & brachia illorum,
& præ dolore ex intimo corde mugitum reddebãt.
Ipſa autem beatiſſima uirgo Flauia cùm fuiſſet, ſi-
cut iam diximus, cum fratribus ſuis multotiès
pro Chriſti nomine cæſa & torta, & diuerſis ſup
pliciis affecta, immobilis in fide Chriſti per-
manſit.

Diuinitus puniũtur uolentes ſtuprare S. Flauiã

Cap. 13.

Poſt hęc impiiſſimus dux Mamucha ſanctos Dei
martyres, Placidum, Eutychium, Victorinum & vir
ginem Flauiam ſuo examini fecit aſſiſti, quos tumen
ti pectore, facie furibunda, vibranti capite, ità eſt al-
locutus: Quouſquè inſipientes uos noſtra tolerat cle
mentia? Hortor & commoneo vos Crucifixum nega
re, & adorare deum, cui excellentiſſimus Rex noſter
Abdala ceruicẽ ſuam flecti: ſin alias, acerrima mor-
te peribitis. Sanctus Placidus reſpondit: O infelices,
quare mentis veſtræ oculos atra orbatos caligne nõ
exeritis? Credite in Dominum Ieſum Chriſtum crea
torem cæli & terræ, & dimittite diabolum quem a-
doratis, & falſum & veſtrum prophetam relinquite.
quod ſi non feceritis, ignis uos æternus excipiet. Ma
mucha uerò poſt hæc conuerſus ad ſanctos martyres
Eutychium, Victorinum & uirginem Flauiam, di-
xit ad eos: Dicite infelices, & miſeri, derelinquitis
Crucifixum, an cum Placido ſeductore perire decre
uiſtis? Sancti martyres dixerunt: Iam ſæpiùs tibi dixi
mus, quia nullo pacto nullaque ratione Dominum
noſtrum Ieſum Chriſtum relinquimus, monita ue-
rò veſtra, ueluti lutum quod pedibus conculcatur, a-
bominamur. His auditis ſæuiſſim[9] Mamucha, nimiis
furiis incitatus, iuſſit ſanctos Dei martyres Placidũ,
Eutychium, Victorinum & Flauiam ſtrictiùs ligari,
& ſuper tibias eorũ anchoras nauiũ poni, & ſuper an
choras lapides magnos ſuperponi, ut hoc dolore
compulſi Chriſtum negarent. Pagani uerò iuſſa ini-
quiſſimi ducis perficientes, clamabant: Niſi negaue-
ritis Chriſtum ueſtrum Deum eſſe, acerba morte
in tali ſupplicio conſommabimini. Cumque die ipſa
& nocte tota in tanto cruciatu perduraſſent, & ſan-
ctus Domini Placidus pſalleret, & ſoror ac fratres e-
ius orarent, & Deo gratias agerent, die altera illu-
ceſcente Pagani ad martyres reuerſi ſunt, uidentes-
que illos immobiles in fide Chriſti perſiſtere, dice-
bant: Num uobis corneas fibras, aut lapidoſa pecto
ra nutritis, qui ſalutaribus conſiliis non acquieſci-
tis? Reſpicite uoſmetipſos, & Chriſtũ Deum eſſe ne-
gate, & dabimus vobis aurum & argentum, pallia de
aurata, & lapides precioſos. Sanctus Placidus reſpon
dit: Neque pro auro, neque pro argento, ſiue pro pal
liis deauratis, aut lapidibus precioſis, veſtræ impiæ
& peruerſæ ſuggeſtioni aſſenſum dabimus, ut Chri-
ſtum negemus. Iuſtitiæ nanque rigor & veritatis uia
flecti non nouit, ſi forti pectore retinetur. Idipſum
ſancti Dei Eutychius, Victorinus & beata Flauia uir-
go affirmabant.

Nouo tormẽti gene re cruciãtur.

Reſpuunt S. martyres oblata munera.

Ad hæc ſatellites ſathanæ vehementer irati, rem
prout erat duci per ordinem pandunt. Sæuiſſimus
uerò Mamucha terribili furore & ira ſucceſſus, di
ctauit ſententiam, dicens: Placidum, Eutychium, Vi
ctorinum, Fauſtum, Firmatum diaconum Chriſtia-
norum, ac uirginem Flauiam unà cùm Chriſticolis
inuictiſſimi Regis noſtri Abdalæ præcepta contem-
nentes, & Chriſtum qui à Iudæis crucifixus eſt, pro
Deo colentes, noſtramque culturam noſtrumque ꝓ
phetam Moloch abominantes, capite cædi iubem[9],
& corpora eorum inhumata lupis ac canibus & uo
lucribus cæli deuoranda relinqui. Nequiſſimi autẽ
miniſtri concito gradu reuertentes, eiecerunt ſan-
ctos de cuſtodia in qua clauſi detinebantur, & uſque
ad litus maris in quo decollandi erant, eos flagellan
do perduxerunt. Quò dum veniſſent Pagani, ad ſan-
ctos proloquentes dixerunt: Obſecundabitis inui-
ctiſſimi ducis Mamuchæ, vt Chriſtum negetis, & deũ
amore noſtro adoretis & colatis? Sancti autem mar
tyres eorum monita abdicãtes, dicebant: Nunquàm
creatorem noſtrum negamus, nunquàm ab eius cul-
tura recedimus. Alium uerò Deum omninò neſci-
mus, neque adoramus, præter Dominum noſtrum
Ieſum Chriſtum, cui noſmetipſos hoſtiam uiuam in
ſacrificium offerimus. Chriſtiani ſumus, & pro nomi
ne Domini noſtri Ieſu Chriſti magìs mori quàm ui-
uere deſideramus. Iam perficite in nobis quod uobis
uidetur. Hæc vbi dicta dederunt, beatiſſimus martyr
Placidus oculos in cęlum eleuans, orauit ad Domi-
num, dicens: Domine Ieſu Chriſte fili Dei uiui, qui
de cęlis ad terram deſcendiſti, & pro noſtra ſalute
Crucis patibulum ſuſtinuiſti, propitius eſto nobis
famulis tuis, & per interceſſionem magiſtri noſtri
ſerui tui Benedicti, da nobis uirtutis conſtantiam, ut
participes glorioſiſſimæ anaſtaſis effecti, huius ago-
nis ſtadium intrepido animo, mente robuſta percur
rere ualeamus, nè humani generis inimicus aliquod
obſtaculum noſtris auteferat mentibus, nè princepe
tenebrarum & complices eius impediant. Sed Ange
lus teſtamenti tui Michael noſtras animas in pace ſu-
ſcipiat, quia tu es Deus benedictus & glorioſus in ſe
cula ſeculorum. Cumque ſancti martyres, Eutychi[9],
Victorinus & uirgo Flauia, cum triginta tribus ſoci-
is ſuis reſpondiſſent Amen, flectentes genua decolla
ti ſunt vnà cum beatiſſimo Placido, tertio Nonas O-
ctobris, apud Siciliam, in portu Meſſanæ ciuitatis. Ia
cuerunt autem poſt decollationem corpora eorum
iuxta mare diebus quatuor.

Cap. 14.

Condẽnãtur.

Oratio S. Placidi ſub mortem.

Capite cadunt SS. martyres

Poſt paſſionem uerò beatiſſimi Placidi martyris
& ſociorum eius, Mamucha impiiſſimus dux Sarace-
norum, nondùm ſaturatus de ſanguine ſanctorũ, quẽ
innocenter effundi fecerat, præcepit ut monaſteriũ
illud, quod beatus Placidus ædificauerat, in quo & &
habitauerat, incenderetur, & à fundamentis euerte-
retur. Sicq; factũ eſt, ut per quatuor dies in qbus poſt
decollationem corpora ſanctorum iacuerunt in lito
re, monaſterium omne incẽſum, & ſolotenùs euer-
ſum eſt, ità ut etiam fundamenta monaſterii Sarace-
ni euellerent, & lapides in mare proiicerent. Inte
rcà hoc mare ſedatur, ventorum turbines pacifican
tur, nautis uia panditur. Quod crudeliſſimus dux
perſpiciens, imperat, vt oẽs Saraceni ad mare redi
rent, quatenùs ſigno dato naues conſcenderent. Au
rora aũt quinti diei illuceſcente, Saraceni cum duce
ſuo Mamucha naues conſcendentes, æquoris alta ſul
care cœperunt. Præcelſitudinis uerò magnitudine,
eccleſiã quam intrà monaſterium ſuum beatus Placi
dus in honore ſancti Iohãnis Baptiſtæ ædificauerat,
cum eſſet ampla & alta, Saraceni ſuccendere ſiue e-
uertere non potuerunt, ſed modis omnibus, quibus
pote-

Cap. 15.

Monaſterium ſolotenꝰ euertitur.

Noſtri hæretici Saracenis nõ diſſimiles, eadẽ patrare non abhorrẽt.

poterant,polluerunt & profanauerunt. Nam trabes, quas intùs in eccleſia inuenerunt,minutatim præciderunt,eccleſiam adulteriis coinquinauerunt,altare Domini ſtercoribus & urinis fœdauerunt,& ſuper illud ſeceſſum ierunt, & quicquid prauum uel dici vel cogitari poteſt,ibidèm exercuerunt. Et ſicut antè deſcripſimus, naues conſcendentes,quanta inſtantia poterant, nauigare cœperunt. Cumque iam in ſari medio eſſent,nam Regium tendere diſpoſuerant, ſubitó tempeſtas magna exorta eſt,itá vt nec retrò nec antè ultrá procedere poſſent, ſed comprahēſæ á currentibus undis in medio ſari,iuſto Dei iudicio centum naues ſimul cum Saracenis ſexdecim millibus octingentis demerſę ſunt in profundum maris.

Oēs Saraceni ī mari ſubmerguntur.

Cap. 16.

Corpora uerò ſanctorum martyrum adhuc iacebant in litore,vbi nulla fera,& nulla auis ea tetigit,& pro fœtore ſuauiſſimum odorem emanabant. Gordianus autem, qui beatum Placidum a Caſſinenſi cęnobio ſecutus fuerat, quique,ut ſuprá retulimus, tēpore captionis eius fugiens euaſerat, qui & requirebat ſanctos noctis tempore, & confortabat dum eſſent in carcere, tulit corpus beati Placidi martyris domini ſui,& corpora ſanctorum Eutychii & Victorini fratrum eius,ac ſanctę uirginis Flauiæ ſororis illius,& capita eorum iungens corporibus prout potuit,in eccleſia ſancti Iohannis Baptiſtæ ſepeliuit,mūdans eam priùs ab omni Saracenorum immunditia. Nam ſola eadem eccleſia, ut ſuprá deſcripſimus, ex omnibus monaſterij ædificiis remanſerat. Reliqua uerò ſanctorum triginta trium martyrum corpora miro odore flagrantia,ibidèm ubi decollati fuerant, in arena ſepeliuit, vbi beneficia ſua Ieſus Chriſtus Dominus noſter,meritis ſanctorum martyrum Placidi & ſociorum eius interuenientibus, præſtare nō deſinit uſque in hodiernum diem. Cæci nanque ibidèm illuminantur, claudi curantur, ſurdi auditum recipiunt,leproſi mundantur,dęmones effugantur, & omnes infirmi ſaluantur. Tali modo ſanctiſſimus martyr Domini Placidus cum ſociis ſuis,diuerſis tribulationibus & ſuppliciis agitatus,dealbauit ſtolam ſuam in ſanguine agni qui tollit peccata mūdi, quē modò ſequitur per paradiſi amœnitates, inſertus apoſtolis,quia totum reliquit:martyribus,quia martyrium pacis & perſecutionis in ſe ſuſtinuit: confeſſoribus, quia Chriſtum corám fidelibus & infidelibus confeſſus eſt:uirginibus,quia uirginitatem cordis & corporis cuſtodiuit. His inſertus choris,Regem immenſum collaudare non ceſſat,ferens coronam roſis & liliis intextam,cantansque canticum in exultatione & gaudio uoce infatigabili & merito. Nā per hunc facta eſt Caſſinenſis eccleſia purpurea,quæ anteá in patris Benedicti operibus extiterat, candida, quia primus ex eadem uerbo & exemplo plurimis in Chriſti bello extitit doctor. Hic benedicti patris temporibus primus contra paganos prælium cœpit. Hic inter Chriſti milites anteſignans. Hic inter perſecutionum furentium initia cum ipſo infeſtationis principe & authore Mamucha congreſſus,dum inexpugnabili firmitate aduerſarium uicit,vincendi cęteris uiam fecit. Ideoque nunc cum his,qui agnum ſequuntur, canticum nouum decantare non ceſſat. Apud hunc agnum dignetur pro nobis interuenire, ut maculis oībus expiatos nos uellere velit induere. Omnes repræſentans eidem quem ſequitur agno,ut quos redemit ſanguine ſuo, non ſinat iuri ſubiacere alieno.

Multa ad ſanctorum ſepulcra, fiunt miracula.

Gordianus ſanctorum corpora ſepelit.

S. Placidus prim' martyr ordinis Benedictini.

Apoc. 14.

Cap. 17.

Paſſus eſt autem beatiſſimus Placidus martyr Dñi noſtri Ieſu Chriſti præcelſus, anno ætatis ſuæ vigeſimoſexto,cum duobus fratribus ſuis Eutychio,Victorino & ſorore uirgine Flauia, Fauſto & Firmato diacono ſimul, ac monachis triginta, ſub ſæuiſſimo Rege Abdala & duce Mamucha,tertiodecimo anno Iuſtiniani Imperatoris, apud Meſſanam Siciliç ciuitatem,tertio Nonas Octobris, regnante Domino noſtro Ieſu Chriſto, qui uiuit & regnat cum patre in vnitate ſpiritus ſancti Deus per omnia ſecula ſeculorum,Amen. Dies autem uitæ beatiſſimi martyris itá numerantur. Oblatus eſt Deo á patre ſuo Tertullo patritio,& traditus beato Benedicto, ſeptimo anno ætatis ſuę, habitauit cum eo apud Sublacum annis quinque,commoratus eſt in monaſterio Caſſinēſi,quod ipſe vná cum magiſtro ſuo Benedicto & cōdiſcipulo Mauro in proprio rure ędificauerat,annis nouem. Conſtruxit in ſuo patrimonio monaſterium apud Siciliam per annos quatuor. Præfuit eidem monaſterio anno uno, qui ſimul fiunt anni ſex atque uiginti. Natus anno Dominicę incarnationis quintodecimo ac quingenteſimo. Martyrio coronatus quadrageſimomoprimo ac quingenteſimo.

S. Placidus ſeptēnis fit monachus.

Series deſtructionis & reſtaurationis monaſterij eius

Cap. 18.

EXplicitis his, quæ ad paſſionem beatiſſimi martyris Placidi ſociorumque eius pertinebant,nūc eius deſtructionem reſtaurationemque cęnobii,uel quali quantaque poſt ipſius deceſſum loci incolæ ſint perpeſſi,curabo poſterorum mādare memoriæ, ſiue ut rei notitia habeatur in promptu,ſiue ut in eorum multimoda mirabilique erectione,Domini miſericordia collaudetur,qui flagellat omnem filium quem recipit,& poſt lachrymationem & fletum, exultationem inducit. Poſtquàm peruerſi doli artifex Mamucha cum omni exercitu ſuo in maris profunda demerſus eſt,& ad Siculorum notitiam perueniſſet,qualiter ſanctus Domini Placidus cum fratribus & ſociis ſuis martyrium ſuſcepiſſet, ilicò ex tota inſula innumerabilis turba occurit, ſciſcitans qualiter hoc eueniſſet. A minimo nanque vſque ad maximum acerrimus fletus omnes tenebat. Meſſalinus uerò & filij eius,audientes ſanctum Domini Placidum martyrio coronatum, ſciſſis ueſtibus, puluere aſperſo capite, ad ſepulcrum venerunt. Poſt hæc Meſſalinus & Pompeius Cilius cōſilio habito, legatos Caſſinum ad patrem Benedictum direxerunt, deſtinantes epiſtolam, hæc continentem : Vniuerſali monachorum inſtitutori atque doctori Benedicto, ſerui & filii eius deſolati & deſtituti paſtore,cum ſubiectione debita obedientiam. Quia nihil paternitati veſtræ incognitū eſſe rectum duximus de his quę apud nos actitata ſunt, ſcire ueſtram ſanctitatem uolum', religioſiſſimū ac ſāctiſſimū diſcipulū ueſtrū Placidum, tertio Nonas Octobris poſt multa tormentorum genera gladij animaduerſione migraſſe ad Dominum. A duce nanque Saracenorum Mamucha,cū fratribus ſuis Eutychio, Victorino ac ſorore virgine Flauia, Fauſto, Firmato & monachis triginta captus, poſt verberum mactationem, ſuſpenſionem, fumi adminiſtrationem, membrorum omnium tortionem, arteriarum & dentium confractionem, nec non & linguæ abſciſſionem, capite cum omnibus ſociis truncatus eſt. Vndè ſuppliciter veſtrā paternitatem poſcimus, ut ad cortes & poſſeſſiones retinēdas diſcipulos mittere dignemini &c.

Hebr. 12.

Meſſalinus S. Benedicto filij ſui Placidi martyriū litteris īdicat.

Exhilaratus itaque de ſanctis apicibus pater ſanctus,palmas ad alta ſuſtollēs,gratias egit Redēptori oium, dicens: Grates tibi nunc promo cunctorum uita ſalusque, qui fructum laborum meorum dilectiſſimum Placidum ſingularem & unicum mei

Cap. 19. S. Benedicti ad ſuos filios oratio.

pectoris filium, ad tuum feciſti conſcendere ſolium.
Hæc pater ſanctisſimus proclamans, & ſuper beatiſſimi martyris paſſionem vltra modum ſprituali lætitia coogaudens, omnem Caſſinenſem conuocans cócionem, talem ad eos protulit orationem: Sicut patris eſt gaudere iu ſuorum profectibus filiorum, itá & filiorum eſt augumentum patris ſua lucra reputare. Quapropter noueritis dulciſſimum filium meú Placidum martyriali trabea adornatum migraſſe ad Dominum.

Benedictus pater deduxit Placidi aīam ī alta celorū ſuis īterioribus oculis.

Iam enim meis interioribus oculis eius immaculatam hoſtiam & Deo beneplacentem, deduxi in alta cęlorum. Hunc nempe tempore, quo illum á patre ſuo ſuſcepi, memineram eſſe mortalem, nec feſellit opinio. Nunc non eſt quod conqueratur. Habeo, in quo Deo gratias agam, quia ſemper optaui ut de fructu cordis mei omnipotenti Deo ſacrificium offerretur. Nihil enim hoc ſacrificio habui preciofius, nihil amabilibus, nihil carius. Elegit nanque Placidus pro Chriſto momētaneam mortem, & peruenit ad eum in cæleſti ſolio ad dexteram patris regnantem. Ob id enim Chriſtus pro omnibus mor-

2. Cor. 5.

tuus eſt, vt nos non nobis, ſed Chriſto viueremus. Grates autem omnium Redemptori refero, quia ingratus eſſe non poſſum. Congaudendum enim mihi, ſcilicet quòd talem diſcipulum habuerim, nō dolendum, quòd amiſerim. Nam illud munus fuit, hoc debitum, ſcilicet quòd functus ſum famulatu Placidi diſcipuli mei quandiù Deus uoluit, & pòſt qui dedit recepit. Quod naturæ communis fuit, Placidus pro Chriſto poſuit, & quod ſingularis eſt gratiæ, meruit. Cur autem ego doleam mihi Placidum filium

Rom. 8.

meum ereptum, cum ad ſalutem noſtram Deus filio ſuo non pepercerit, ſed pro nobis omnibus tradidit illum? Quis vnquàm exceptus eſt à cōditione moriendi, qui non eſt exceptus à conditione naſcendi? Nō ergò defleam Placidum filium, quem ſcio tranſiſſe de morte ad uitam. In illius nanque morte gaudendum eſt non dolendum, quia illam pro ueritate & æternis Regis fide guſtauit. Nam cur ergò te Placide fili chariſſime defleam, qui mihi ſic ereptus es, ut oīum eſſes? non enim perdidiſti uſum naturæ tuæ, ſed

Placidus cum Deo nunc īdiuiduus permanet.

cōmutaſti. Antè corpore inſeparabilis à Deo exiſtēs, nunc indiuiduus cum Deo es permanens. Felicia uerba quæ in te expendi, felices labores quos in te ſuſtinui, dum viueres mecum. Non te Tertulli patris tui amor à me diuellere potuit, nec ipſe mihi unquàm patrem prætuliſti, quouſquè ad æternam uitā migraſti. Hæc & his ſimilia patre Benedicto proloquente, ex conſilio totius Caſſinenſis congregationis quoſdam ex diſcipulis ſuis ad Siciliam direxit,

Alij monachi mittūtur ī Siciliam.

præcipiens illis eos citiùs properare ad prædictam inſulam, ad monaſterium beati martyris Placidi reſtaurandum, & cortes ac villas Tertulli patricii gubernandas.

Cap. 10.

Qui præceptis obſecundantes, dum ad Siciliā peruenerunt, ſeruos beati martyris Placidi euocantes, dixerunt: Vbi poſuiſtis lumen mundi, & decorē Caſſinenſis eccleſiæ Placidum patris Benedicti diſcipulum? dicite nobis vbi panis requiei iacet, ubi cæleſtis Regis abſcondita eſt pecunia, & multa his ſimilia. Illi autem reſpondentes dixerunt, illos ad eccleſiam ſancti Baptiſtæ Iohannis eſſe, & locum, in quo Placidus Chriſti teſtis ſepultus iacebat, oſtenderunt. Qui

Ecce ī q̄ta reuerētia ſanctū hi uiri martyris ſepulcrū habuerūt.

ruentes in terram cum tremore & gaudio magno, ſanctum ſepulchrum deoſculari cęperunt, exequias, ut ita dicā, agētes quasi quidā Angeli carnei beato martyri Placido, in cuius paſſione cęli patuerūt, Angeli incubuerūt, homines exultauerunt, terra læta eſt. Vidētes itaq; fratres ſepulcrū in quo Placidus pater ſanctiſſimus recōditus erat, cū ſingultu & lachrymis clamabāt, dicētes: Virorū ſanctiſſime, q̄ ſuperni Regis uallatus munimine, mūdi cōculcaſti principē, intercede pro nobis ad Dominum, quatenùs tuis ſuffragantibus meritis, per tua veſtigia incedere, &

Inuocant ſanctum Placidū, ut p̄ eis ad Dominum īteicedat.

cælica gaudia capere valeamus. Hæc & multa alia cúm dixiſſent, quasi corporaliter eum uiderent, lachrymis nequaquàm parcebant, ſine intermiſſione ſanctum deoſculantes ſepulcrum. Odor enim paradiſi ſuauitate, ut ità dicam, ex ſepulcro manabat, irrigabant lachrymis, leuigabant ingemiſcentes, exoſculabantur delectantes. Epiſcopus nanque Meſſanæ ciuitatis, ubi patris Benedicti diſcipulos ad monaſteriū reſtaurandum & cortes ac poſſeſſiones gubernandas veniſſe comperit, ad eos accedere ſtuduit, ſalutauſq; in oſculo ſancto, dicebat ad eos: Nō paſſus eſt Deus opera àtque labores patris ſanctiſſimi Deo dilectiſſimi Placidi perditum iri, ſed quasi poſt tranſmigrationem Iſraelis de Aegypto, reſtituit filiis Sem, poſſeſſam à Cananæis regionem Palæſtinę propriam, quibus propter naturalium filiorum eius opus, pater eorum hæres mundi, cum iuramento cōfirmauit diſtributionis teſtamentum, ut nullo aliquādò tempore diriperent inuicèm poſſeſſiones, ut antè cataclyſmum fecerant, & iniquitatibus & ſanguinibus terram contaminarent, ità & ſuper beatiſſimo Placido patre noſtro iuſta retribuens fecit Deus noſter, tranſmittendo fratres eius & filios ad monaſterium gubernādum & reſtaurandum, & poſſeſſiones illius retinendas. Etenim iuxta ſcripturam, in multas

Deus ī multas generatiōes bona diſtribuit.

generationes Deus bona tribuit, qui ſecundùm Moſaicum obitum ſpiritum Placidi reſtituit patri. Siquidem ille audiuit: Aſcende in montē, & ibi morere. Hic, Exi, inquit, à Caſſino Placide. Et poſt paululùm, Siciliæ inſulam ingrediens, per martyrium carneam tranſibis uitam atque corruptibilem. Igitur Deus verax eſt, & impoſſibile eſt mentiri Deum. Sic accidit

Deut. 32. Hebr. 6.

Placido beatisſimo patri. Facta ſunt autem hæc diſpenſatione Dei, nā ideò Mamuchā crudeliſſimū Chriſtianorū perſecutorē, & uiolētæ vocis ventoſū, ſurreptionē, tēpeſtatē, luctū atq; turbationē ad has partes venire permiſit, vt Placidus cum fratribus & diſcipulis ſuis martyrio coronarentur. Dirumpens igitur uinculum ligaturæ corporis ſuæ, per medios fluctus uitæ præſentis, volauit in alta cælorum.

Cap. 11.

Vides āt̄ quā Eccleſia morē fuiſſe, ſanctos cereis & uarijs donarijs honorare.

In talibus die decurſo, Epiſcopus cum multitudine populi q̄ cū eo uenerat, deoſculās ſanctum ſepulcrum, receſſit ad ſua. Anniuerſario autem paſſionis die beati Placidi & ſociorum eius aduenière, turba multa cum cereis & thymiamatibus ad ſanctiſſimi Placidi martyris & ſociorum eius ſepulcra conuenientes, die noctuq; ad eius honorē perſiſtentes in eccleſia, Dn̄o laudes decātabar, oēs inquā conuenientes, à uiris uſq; ad mulieres & infantes, oblationes & uota regaliter comportantes. Oportebat. n. ſanctam feſtiuitatē celebrare, in lumine ſcientiæ, & intellectu ſplendoris populū adornare. His quoq; tēporibus

S. Benedicti felix obitus.

beatiſſimus pater Benedictus plenus uirtutibus & ſāctitate, feliciter migrauit ad Dn̄m, Anno Verbi incarnati quadrageſimo ſecundo ac quingenteſimo, cùm præfuiſſet in Caſſinenſis cœnobii regimine annis quatuordecim, ſepultuſque eſt ibidèm ante arā ſancti Baptiſtæ Iohannis. Huic ſanctiſſimo patri ſanctus papa Vigilius per priuilegium confirmauit omnes cortes ac poſſeſſiones, quas Tertullus patricius in Sicilia ei obtulerat. Idipſum fecerunt ſucceſſores eius numero 49.

Cap. 12.

His taliter ſuccinctè libatis, q̄d Gordianus martyris Placidi famulus egerit, opuſculo p̄ſēti tradamus. Poſtquàm enim idem Gordianus ſanctorū martyrū

corpora

corpora tradidit ſepulturæ, quid faceret, vel quid diceret neſciebat. Dicebat enim intra ſe: Si hic maneam, nihil vltrà proficiam: ſi ad Caſinum redire voluero, omninò impoſsibile mihi videtur, ſcio, quanta pericula in tanto mihi incumbant. Hæc dum ſecum tacitus volueret, beati Placidi & ſociorum eius ſuffragium diebus ac noctibus exorabat attentiùs. Quarta intereà die adueniente, valdè diluculo nauis Neapolitanorum mercibus onuſta, in portu Meſſanæ ciuitatis deuenit, deſcendenteſque nõnulli eorum ad terram, ſancti Iohannis Baptiſtæ, in qua ſanctus Domini martyr Placidus cum ſociis ſuis ſepultus erat, eccleſiam deuenerunt. Quos Gordianus adſpiciens, poſt ſalutationis officia oſculatus eſt, ac deindè percontatus eſt eos, dicens: Qui eſtis, vel vndè, & quò tenditis iter? Tum illi: Neapolitani (inquiunt) ſumus, & curſus noſter Conſtantinopolim tendit. Gordianus verò talia ab eis dum verba audiſſet, gaudio ingenti perfuſus eſt, datoque naulo in eorum naui conſcendit, longiſsimaque maris itinera cum eis transfretans, Conſtantinopolitanam peruenit ad vrbem: in quam ingreſſus, in domo cuiuſdam potentiſsimi viri annis quampluribus hoſpitatus eſt. Ibique iuſſu Iuſtiniani Imperatoris enucleatius vitam atque miracula necnon paſsionem beatiſsimi martyris Placidi & ſociorum eius notificare, atq; ad poſteritatis memoriam Græcis literis, quibus apprimè imbutus fuerat, latiùs annotare curauit.

Gordianus S. Placidi vitã & paſſionem Græcè deſcribit.

Illi autẽ hæc audientes, glorificauerunt Deũ, vtq; ſecum Gordianus in eadem vrbe maneret, hortati ſunt. quod & fecit. Poſt aliquanta verò annorũ curricula, Gordianus ille valefaciens, paſsionẽ martyris Placidi & ſociorum eius, quam ibidèm, vt ſuprà taxauimus, Græcis apicibus exarauerat, apud illos reliquit, ipſe verò nauem conſcendens, Siciliam rediit, atque ad Syracuſanam vrbem deueniens, pauco illic tempore ſuperuixit, in quo ſemper piè ſanctéq; viuendo, finem vitæ compleuit, acquirens ſibi regnum æternum, intercedentibus ſanctis martyribus, quibus fuerat famulatus.

Eccè quomodò Sãcti pro viuentib. intercedũt.

Ea die verò qua ſepulta ſunt corpora ſanctorum martyrum Placidi, Eutychii ac Victorini fratrum, & beatisſimæ virginis Flauiæ ſororis eorum, in eccleſia ſancti Baptiſtæ Iohannis, vltrà iam baſilica illa ſancti Iohannis vocata nõ eſt, ſed in honore ſanctorum qui intùs erant ſepulti, ſancti Placidi eccleſia vocabatur, vſq; ad tempora illa, quũ Romani Siciliam amiſerunt. Omnibus ẽt têporibus quibus Saraceni Siciliæ dominati ſunt, eccleſia ipſa ex B. martyris Placidi nomine vocabatur.

MARTYRIVM SANCTAE ET glorioſæ virginis & martyris Chriſti Charitines, Auhtore Simeone Metaphraſte.

Octobr. 5.

DOMINATVM aliquãdò obtinuit impietas, & Imperatores furore cõcitauit aduerſus eos, qui Chriſtianorum tenebant opinionem. Satellitum autem & miniſtrorum erat officium, ſcrutari Chriſtianos: & piis intentabantur minæ multiplicĩũ tormentorum. Ad quendam ergò Comitem generoſa quoquè defertur virgo Charitine, quòd non ſolùm in honore habeat Chriſtianos, ſed etiam multos inducat ad ſuam religionem: quinetiam eos, qui opinionem ſuſceperunt Chriſtianorũ, tutiores reddat ad ſuum cultum. Ad eam ergò accedit Comes in ſpe habitantem, & ſeorsùm ſecum, & cum Deo verſantem. Accedit autem ira plenus: & ſtatim ei plagas infligit, & ferreum ei collare imponit: & eã tradit Conſulari iniuſtiſſimo iudici. Ille verò & ſtatim proponit inſtrumenta ſuppliciorũ: & cùm martyrẽ curaſſet ſiſti ad ſuum tribunal: Miſerere, inquit, tui, antequàm periculum facias ſuppliciorum, ſapiẽti vtens conſideratione: & diis immortalibus offer ſacrificium. Sic enim tria lucrifacies maxima. Nam & deorum potentiam tibi reddes propitiam: & Imperatorum attrahes beneuolentiam: & florentẽ ſpeciem acribus tormentis non facies flaceſcere.

S. Charitine malè accipitur.

Hæc cùm audiſſet martyr, ad cælum quidem tollit oculos, quod illinc proficiſcitur, euocans auxiliũ: ſigno autem Chriſti munita: Es moribus quidẽ, ait, varius, o Conſularis, vaferq; & callidus: ſed ad nullam vtilitatem apertè tibi redibit hæc peruerſitas: neq; enim me capies adulans, nec me minans perterrefacies, nec conſulens me poteris in aliam traducere ſententiam, nec mollire id, quod eſt in me prõptum propter Chriſtum patiendi ſtudium. Confido etenim in ſolo & vero Deo. Si mihi ergò credas, miſerere potiùs tui erroris. Conſule tibi ea, quę ſunt vtiliora, nempe ſurda non colere ſimulacra: de quibus alicubì dixit noſter propheta in ſpiritu: Dii, qui cælum & terram non fecerunt, pereant &, Dii gentium dæmonia, Dominus autem cælos fecit. Et rursùs: Simulacra gentium argentum & aurũ, opera manuum hominum. Similes eis fiant, qui colũt ea.

Reſpõdẽt Iudici fidenter.

Iere. 10.

Pſal. 95.

Pſal. 113

Poſtquam hæc audiuit Iudex, ira rursùs repletus, iuſſit quidem eius capillos radi in ſuperficie. Illud autem factum eſt, & maximum conſecutum eſt miraculum. Caput enim rursùs fuit comatum. Ex quo Iudex maiore ira motus, iubet prunas ardentes imponi eius capiti, deindè etiam acetum ei infundi, dolores ſic præbens acriores. Propter quæ generoſa virgo: Domine Ieſu Chriſte, dixit, eorum, qui in te fiduciam poſuerunt, certum & firmum auxiliũ, qui tuos ſanctos tres pueros in medio flammæ ardentis incõbuſtos conſeruaſti, tu quoque nunc mihi adſis, & ad ea, quæ propter te ſuſcipiuntur, confirma ſupplicia, nè quandò de me liceat dicere inimicis veritatis: Vbi eſt Deus eorum? Poſt preces autem relaxata fuit martyr à doloribus, & Deum laudabat, ei agens gratias. Quæ quidem ſtatìm ægrè ferens Conſularis, ferreos candentes obeliſcos iubet infigi vberibus martyris. Hoc ergò graui ei illato tormento, carnes quidem ferreis illis obeliſcis cõſumebantur: cordis autem eius amor in Chriſtum magìs accendebatur. Deindè etiam iubet lampades ignis eius admoueri lateribus. Illa verò etiam dum lampades accedebantur, intenti ìs perſeuerabat in orationibus. Sed à cruciatu relaxatæ vis fiebat, vt diis ſacrificaret.

Raduntur eius capilli, ſed diuinitùs reſtituuntur

Dan. 3.

Pſal. 78.

Vide cruciatum.

Cùm autem & corde & labris in confeſſione eſſet immutabilis, Iudex, qui æquè atquè ipſa in tormẽtis cõſtans, ad malum erat obſtinatus, iubet lapidẽ collo eius alligari, & ſic eam deiici in profundum maris. Quod quidem cùm factum eſſet: Ago tibi gratias Domine, clamabat martyr, quòd vt per aquam marinam tranſirem, pp ſanctũ tuũ nomen, tibi viſum ſit, quò inueniar munda in die reſurrectionis: ſed tua oſtende, vt ſemper, nũc quoq; in me miracula, per quę magnũ tuũ nomen magìs glorificetur in ſecula ſeculorum, Amẽ. Hæc illa ſic orauit, & diſſoluta ſunt vincula, & ſolus lapis fuit in profundo demerſus. Illa antè (o miraculũ) firmo ac ſtabili pede ſtabat ſuper dorſum maris, & per aquas, tãquam per terrã ſolidã ingrediẽs, ꝓficiſcebatur ad litus. Interìm verò cùm vidiſſet manentẽ Conſularem & expectantẽ, quiſnã futurus eſſet rei exitus, dicit: Salue Conſularis. Ne nunc quidem intellexiſti virtutem Chriſti, qui in me operatur? An adhuc contendis cæcutire, & repu-

Demergitur in profundum maris.

Præclarũ miraculũ

gnare veritati? Si ergò, relictis tenebris, ad veram lucem acceſſeris, tibi procurabis ſalutem. Quòd ſi perſiſtere velis in prioribus, mihi quidem eris cauſa multorum bonorum, tuę autem animæ interitũ conciliabis. Hanc dicendi libertatem cùm nõ ferret vir execrandus, eo autem, quod in ea acciderat, miraculo eſſet ſtupefactus, è ſe diſceſſit, eumque uox & ſermo defecit. Cùm autem vix tandem ad ſe rediiſſet, nolebat quidem intelligere, dicit autem: Vt magnũ Galilęi putem eſſe potentiam, perſuadent ea, quæ facta ſunt: ſed ego conabor oſtendere ea potiùs facta eſſe præſtigiis. Sic dixit, & in eos, qui adſtabant, ſtatim oculos coniiciens, iubet eos ſtatim nudare ſanctam, & manibus poſt tergum vinctis eam rotæ alligare, & carbonum cumulum cum ferreis quibuſdã ſecantibus inſtrumentis ſubſternere, & rotam frequẽtiùs circumagere, ut contritis paulatim membris, cũ graui dolore martyr è uita excederet. Atque machina quidem ſtatim fuit perfecta: ſupernum autem rurſùs auxilium ſolitò quoque nunc oſtendit. Nam deſcendens Angelus, & flammam carbonum extinxit, & robur carnificum diſſoluit, ut nec rotam quidem poſſent omninò circumagere.

Adſcribit ſtultus iudex uirtutem Dei pſtigiis.

Immane ſupplicium diuinitus ĩpeditur.

Hinc animo perplexus, & planè ignarus, quid ageret, Pręſes, nõ dubitauit alia excogitare ſupplicia. Iubet ergò manuum & pedum vngues ei euelli. Et illi quidem protinùs fuerunt amputati: tormentum autem ab illa reputabatur, perindè acſi alius pateretur. Ipſe autem rurſùs prioribus alia adiiciens, ei quoq; iubet dentes extrahi: Sed quomodò Præſes in grauibus inueniendis, ità nec illa in grauibus ferendis ſupplicijs fuit defatigata. Itaque purum eius corpus probro afficere cogitauit ſceleratus. Et ad miniſtros cõuerſus: Eam, inquit, accipite, & in excelſum & medium aliquem locum ducite: & præcones euntes per uniuerſam regionem finitimam, ad probrum ei afferendum conuocent chorũ impudicorum. Poſtquàm autem probro & contumelia ſatis fuerit affecta, eam ad me reducite, ut ea, quæ deſunt, ei adiiciã. Martyr autẽ Chriſti ei reſpondit: Eſt mihi Chriſtus, qui oĩa ſola uoluntate tranſmutat, & ſolo nutu, qui etiã meam animã hodiè ſuſcipiet immaculatam, tuis, ò pro pbane, diſperſis & diſſipatis conſiliis. Hæc cùm dixiſſet, manus ſimul, mentem & oculos in cælum tollẽs, orauit Deum, quem deſiderabat. Poſtquàm autem orauit, cum pace apud eum depoſuit animam, ſacrificans purum corpus & ſpiritum ei, propter quem oĩa pro nihilo reputabat melius iudicans mori quàm peccare etiam præter ſententiam:

Horrẽdi cruciatus ĩ vnguiũ & dentiũ auulſione.

Inter preces ſuam Chriſto ſpiritum reddit.

Qui autem etiam poſt eius mortẽ, apud ſe immortalem volebat alere iſaniam, Conſularis quid machinatur? Iubet eius corpus cum multa arena in ſaccũ inici, & proiici in profundum maris, non magis illam deinceps crucians, quàm Chriſtianos, & uolẽs eos priuare diuitiis & gloria reliquiarum. Atque ſi quidem ad effectum eſt deductus Conſularis iuſſus & in undas proiectum fuit corpus martyris. Sed ne tunc quidem tui oblitus eſt, ò Charitine, Deus; qui vicißim glorificat eos, qui ipſum glorificant. Nam tunc quoquè, ut ſolet, oſtenſus eſt faciens magnalia: & tres quidem totos dies corpus tenuit mare pulchrè ſeruatum, & nullo penitùs detrimento affectũ. Deindè corpus idem, quod communem coluit Dominum, ipſum quoquè omninò reueritum, amicè tradit propinquæ cuidam terræ. Vir autem quidam, cui nomẽ Claudius, moribus mitis ac moderatus, qui martyrem aluerat ab ineunte ætate, cùm id fideliter ſuſtuliſſet, & præclarè condiiſſet, in quodam venerando loco id poſuit, ei raptim conſtructo ſepulchro, nõ ut illã decebat, ſed ut tẽpus dabat, & eorũ, q̃ tũc rerum potiebantur, præſcribebat metus. Hic fuit finis Chriſti martyris Charitines, quinto menſis Octobris, in Chriſto Ieſu Domino noſtro: Cui gloria & potentia in ſecula ſeculorum, Amen.

1. Reg. 2.

Inſigne miraculũ

VITA S. MEINVLPHI DIACONI & cõfeſſoris, Authore Gobelino Perſona, ut habet codex MS. Stylum paſsim mutauit F. Laur. Surius.

ANNO Dominicę incarnationis ſeptingenteſimo ſeptuageſimo ſeptimo, cùm Carolus Magnus eam Saxonię partem, quam nũc Vueſtphaliã uocant, bello ſubegiſſet, omnes maiores natu eius regionis venerunt ad eum Paderbornam, uno dempto Vuitikindo, uiro primario, quem nonnulli Regem, alii ducem fuiſſe arbitrantur. Ii autem, qui ad Carolum venere, oẽs ĩ eodẽ loco ſalutaribus baptiſmi vndis expiati sũt, visũq; eſt Carolo Regi, illic Epiſcopi ſedẽ cõſtituere. Itaq; tertio abhinc anno paruam ibi conſtruxit eccleſiam, eamq;, quòd locus necdùm munitus eſſet, Herbipolenſi Epiſcopo tum commendauit. Porrò anno indè decimoquinto, Canonicum eccleſiæ Herpibolenſis Hatumarium, natione Vueſtphalum, primum illic Epiſcopum inſtituit: cuius epiſcopatus anno quarto Leo Pontifex Romanus, eius nominis tertius, ab æmulis Roma pulſus, ad Regẽ Carolum Paderbornã uenit, & ab eo honorificè in primis acceptus, ſedem illam authoritate Apoſtolica confirmauit.

5. Octobris. Cap. 1.

Vueſtphalorum primores baptizãtur.

Hatumarius primus Epiſcopus Paderbornenſ.

Per id tempus uir quidam opulentus & nobilis, non longè ab eo loco habitans, Chriſtiana religione iam initiatus, uiam vniuerſæ carnis ingreſſus eſt, relicta uxore catholica Vuigtrude, & paruo filio, qui et ſi per ætatem ambulare iam poſſet, necdùm tamen baptiſmatis fonte renatus erat. Ea ergò Vuictrudis, captata opportunitate, ad Carolum Regẽ cum filiolo ſuo fidenter acceſſit, atque eius gratiam & beneuolentiam ſtuduit promereri. At Rex fœminam humaniter & piè accipiens, filium eius coram ſe curauit baptizari, & eum de ſacro fonte ſuſcipiens, Meinulphi nomen ei impoſuit. Poſtquàm autem Hatumarius primus Paderbornenſis Epiſcopus eam eccleſiam annis octo adminiſtrauit, è uita deceſſit. Ei uerò ſubrogatus eſt alius quidam Canonicus Herbipolenſis, Baduradus nomine, natione Vueſtphalus, pręfuitq; illi eccleſiæ ad annos quadraginta & octo: primariamque ſiue cathedralem eccleſiam, quã Carol' Magnus inchoauerat, ipſe abſoluit, apud quam Meinulphus puer literis addiſcendis eſt admotus. Cumque & ætate & ſcientia proficeret, Baduradus Epiſcopus eum monaſterii eccleſię Paderbornenſi Canonicis accuratè commendauit, ut ſub inſtituto regulari, pietatis & bonorum morum acciperet incrementa. Vbi ille ſanè cum ętatis acceſſione tantos habuit in uera pietate progreſſus, Epiſcopus morum eius grauitate & haud obſcuris uirtutum indiciis multiuariis permotus, eum ſibi peculiariter à ſecretis eſſe voluerit. Erat nanque ingenio perſpicax, corpore caſtus, mente pius ac Deo deuotus, iuſtitia pollẽs, inſtructus tẽperãtia, cõſilio prouidus, fortis in aduerſis, largus eleemoſynis, ſermõe facũdus, corporis forma decor'. Deĩdè ſacris initiat', Diaconus ordinat' eſt, in quo ordine ad ſupremũ uſq; vitę diẽ pmãſit.

Cap. 2. Meinulphus puer baptizat.

Baduradus 2. Epiſcop' Paderbornẽſis.

S. Meinulphus eſt Epiſcopo a ſecretis. Eius uirtutes.

Quòd uerò Epiſcopus Baduradus, cui Meinulphus tanta fuit familiaritate coniunctus, vir multa uirtute

Cap. 3.

clarus

clarus extiterit,ſuis teſtantur ſcriptis, qui eius ętate
vixere,virtutum eius hoc ſingulare quoddam docu-
Nota de mentum ad poſterorum notitiam annotantes. Cùm
veſtiũ in- enim,vt aiunt,ab obitu eius anno viceſimoſeptimo
corruptio- ſepulcrum illius quadam ex cauſa aperiretur,indu
ne. menta,cum quibus corpus eius humatum fuerat,tã
ſana & integra ſunt inuenta, vt ne fimbria quidẽ diſ
ſoluta vel corrupta videretur. Ex qua re pia mana-
uit opinio,ea veſtium, quæ tot annis humo obrutæ
fuiſſent,incorruptione certum præberi documentũ,
illum mentis integritate & vitæ puritate vitam ſibi
æternam conciliaſſe ac promeruiſſet. Accidit autem,
vt quandoquè idem Baduradus in familiari collo-
quio circunſtantibus quæſtionem proponeret,quid
Matth. 8. ſibi vellent ea Saluatoris verba,Vulpes foueas habẽt,
Luc. 9. & volucres cæli nidos:filius autem hominis non ha-
bet,vbi caput ſuum reclinet:& quidam ex eis reſpõ-
deret,Meinulpho audiente: Chriſtus filius hominis,
cordis noſtri domicilium ſibi expetit, ſed peccata
noſtra eum indè excludunt. Quod reſponſum,cùm
Epiſcopus illud non approbaſſet,ſancti Meinulphi
animum tanto Chriſtum in pectoris ſui hoſpitio re
cipiendi accendit deſiderio,vt non ſatis putaret ſuũ
illi præparare pectus, ſed etiam templum materia-
le illi conſtruere modis omnibus peroptaret. Cum-
que de loco opportuno multa apud ſe ſolicitus per-
tractaret, ſubulcus eius pro more porcorum gregẽ
paſcens in valle patrimonii illius,de improuisò mi-
Viſio ſu- ræ lucis ſplendorem inter arbuſta conſpexit. Ea ui-
bulci. ſione obſtupefactus,in eum locum,vbi ſplendor ap
paruit,cùm curioſiùs intenderet, multas vidit cer-
uas modò circumeuntes locum illum, modò in illo
ſubſiſtentes. Tantæ igitur rei nouitate perculſus,
relicto grege,abit ad inquirendum Meinulphum do
minum ſuum,inuentoque exponit quid viderit. His
auditis, vir Deo deuotus ſibi piè perſuadet, hac ſu-
bulci viſione voluiſſe Dominum locum ipſi fabri-
candæ eccleſiæ opportunum indicare. Sed cùm nihil
In re du- ea in re,vt par erat,abſque Epiſcopi conſilio ſtatue-
bia expe- re auderet,Epiſcopum adit: quid ſubulcus dixerit,
tit Epiſco ei exponit. Epiſcopus magno affectus gaudio,ait: Nõ
pi conſiliũ nobis ſubulci perſona vileſcat,cùm conſtet paſtori-
Meinul- bus ante omnes nunciatam eſſe Saluatoris natiuita-
phus. tem. Interim tamen cogitans,nonnunquàm angelũ
Luc. 2. ſatanæ transfigurare ſe in angelum lucis, mox adie-
2.Cor.11. cit: Expedit locum illum denuò adiri, ſi fortè viſum
ſit Deo,voluntatis ſuæ aliud ſignum exhibere.

Cap. 4. Itaque ſanctus Meinulphus cum ſubulco petit lo
cum illum,& noctis caligine terra circunfuſa, dum
in ſupplices preces genibus flexis incumbit,& ſplẽ-
dorem lucis,& ceruarum gregem,perindè ut ſubul
Viſio eſt. cus,videt. Laudans ergò Dei benignitatem, ſurgit
ab oratione,venit lætus ad Epiſcopum: quid uiderit,
ordine commemorat. Epiſcopus de tanto Dei mu-
nere ei congratulans,ità reſpondet: Vt ambiguitas
omnis excludatur, mihi quidem cõſultum uidetur,
tertiam ſuper hac de re diuinitùs expetere uiſionẽ,
paret vir humilis,redit ad locum, offert pias Deo
Itẽ altera preces: fruitur eadem,qua prius,uiſione. Tum uerò
ingenti repletus gaudio,ad Epiſcopum properat,
ſui eum gaudii participem facit. Agunt ambo pari-
ter gratias ſummæ Trinitati, quòd idem myſterium
trina viſione ſub eadem forma reuelare dignata ſit.
Etsi verò de illo eligendo loco ad ſtructuram tem
pli iam nulla apud eos relicta eſſet ambiguitas, at
cenſuit tamẽ Epiſcopus hac in re deferẽdum autho
ritati regiæ, ut ſine illa nihil operis ibidèm inchoa-
retur. Ea autem tempeſtate Ludouicus filius Caroli
Magni, Imperii habenas moderabatur, & in cõcilio
prouinciali, apud Aquiſgranum anno tertio Impe
rii eius habito,Ordo Canonicarum, quas ſeculares *Ordo Ca-*
vocant, tum recèns conſtitutus erat. Itaque cùm nõ *nonicarũ*
niſi ſexus fœminei ferę in ea,quam diximus, uiſio- *ſecularium*
ne conſpectæ eſſent,ſanctus Meinulphus tum maie- *inſtitui.*
ſtati diuinæ, tum Imperatori quoquè gratum fore
piè ſibi perſuadebat, ſi in loco memorato eiuſmodi
cannonicarũ ex bonis ſuis & patrimonij ſui facultati
bus monaſterium conderet,ut illic continenter vi-
uentes,deuotum Deo impènderent famulatum.

Adit igitur Imperatorem,pium animi ſui deſide- *Cap. 5.*
rium aperit: Imperator illud gratum habet, eiuſque
precibus annuẽs,literas ei ſuo obſignatas annulo im
pertit. Indè reuertens Meinulphus, in ipſo itinere
noua,quadam cæleſtis beneficij conſolatione affi-
citur. Cernit enim capſam,ſacris condendis reliquijs *Capſa cũ*
aptam, inter arbuſta iuxta uiam hærentem: eam qui *ſacris reli*
dam ex familiaribus eius deponit, offertque illi in- *quijs.*
ſpiciendam. At ille priùs circunquaquè iubet inqui-
ri,num quis eius dominus ſit: nemine autem aliquid
iuris in ea ſibi vendicante, diuinæ benignitatis mu-
neri rem totam acceptam ferens, eam ſibi diuinitùs
tranſmiſſam in pia quadam fiducia arbitratur: nec
tamen eam,niſi Epiſcopo pręſente atque iubente,
aperiendam cenſet. Mox igitur apportat eam ad Epi
ſcopum,isque eam reuerenter aperiens,multas ſan-
ctorum reliquias veneratione dignißimas,in ea cõ-
templatur. indè verò ad conſtruendam Deo ſacram
ædem beatus Meinulphus fidentiùs inflammatur.
Cumque rurſùs locum diligẽtiùs inſpecturus, ſolus
eò ſe conferret, ut eius capacitatem & totius ſtru-
cturæ rationem accuratiùs expènderet,alia ei uiſio
oblata eſt. In eodem enim loco, vbi anteà viderat
ceruas motibus inſtabiles, ceruum pręſtanti corpo-
re,cornibus in ſublime erectis, accubantem uidet:
mox verò ad beati viri conſpectum, tanquàm ſibi,il-
lo aduentante,accubare non liceret,ſeſe erigentem.
Ipſo autem ad ceruι conſpectum nihil territo, ſed
propiùs etiam accedente,ceruus humi ſe proſternit.
Eum inſolitum bruti animalis geſtum vir ſanctus di *S.Meinul*
uino muneri attribuens,in ceruum ſuos defigit ob- *phus Cru*
tutus,uidetque inter eius cornua radiare Crucis Do *cis ſignũ*
minicę ſignum,omni auro rutilantius. Eo cõſpecto, *inter cor-*
intelligens adeſſe Dominum ſuum, multumque ea *nua cerui*
re lætatus,in huiuſmodi prorumpit uerba: Iam mihi *videt.*
ſpes certa affulget, eum, qui quondam cum hoc ve-
xillo inferorum clauſtra penetrauit, aduerſùs dia-
bolicos incurſus huius loci fore protectorem. Cum-
que hæc & id genus alia diceret, ceruus ab eius ocu
lis diſparuit.

Tum ille accitis operariis, excindit arbores,extir *Cap. 6.*
pat vepres & ſpinas,locum ocyùs repurgat,monaſte *Monaſte-*
rium & eius eccleſiam extruit, & quarto Idus No- *riũ Buds*
uembris eam curat dedicari, multaque ex paternis *cenſe ex-*
bonis ei loco prędia largitur, inſtituitque illic cõgre *truitur.*
gationem ſecularium,vt vocant,Cannonicarum. Ipſũ
verò locum dici uoluit Saxonicè, *Aten bodeten*,quod
Latinè poſsit reddi, Nouum doliolum: idque propte
reà,vt internoſci poſſet à villa propinqua, quæ *Bo-*
deten tum dicebatur,& poſteà vetus *Bodeten* appel-
lata eſt. Poſtquàm autem ſanctimoniales in eo mona
ſterio nonnihil profecerunt,quædam ea eis ad do-
mum monaſterio vicinam acceſsit,hyemis frigus ar
cere cupiens. Quæ cùm ad ignem ſe admouiſſet, &
nudato capite,pectere ſe vellet, capitis velum incau
tè deponit,idque mox à flammis correptum,confla
grare cernit. Sed extenſa manu retrahere conatur,
nec tamen niſi extremas partes recipit,toto ferè ue-
lo in fauillas redacto. Tum illa in lachrymas prorũ-
pente,quòd nullum haberet aliud, quo ſe tegeret,
vir ſanctus non caſu,ſed diuina id agente prouiden-

tia, in

tia,in domum illam ingreditur: videnſque puellam gementem & plorantem, eam verbis primùm, deindè facto admirabili conſolatur. Vultu enim in manus depoſito, orauit obniaè Dominum,collectiſq; reliquiis aduſti veli, illud integrum reſtituit lachrymanti: iis verò,quæ illic aderant, præcepit nè cuiquã id indicarent. Pannus ille vſque in hodiernum diem inter reliquias ſancti Meinulphi aſſeruatur: & licèt ille ſanus & integer ſit, tamen in tanti miraculi teſtimonium,ignis veſtigia repręſentat.

Precib⁹ reſtituit velũ exuſtũ

Cap. 7. *Abit è uita.*

Aduentante autem tempore,quo Dominus fidelẽ ſeruum ad æternum conuiuium inuitare conſtituerat,ille plenus virtutibus & iam maturus æui, tertio Nonas Octobris migrauit ad Dominum. Accedit tũ res admiratione digna. Nam cùm corpus eius exanime in feretro iaceret, reuixit: ſeque erigens, apertis oculis ad circumſtantes ait: Quando quidem ego vobis præſentibus vita functus,rursùs vitę reſtituor, vos gratias agatis Deo, quorum ſalutis cauſa id fit, & ego,vt id fieret, apud Dei genitricem & Virginẽ perpetuam impetraui. Nec mihi facile videt denuò oppetere mortem, tametsi non ità acerbam, vt fuit nuperrimè. Vos autem ite, quæſo,ad Epiſcopum, & quot ſudoribus mihi conſtiterit huius cœnobii ſtructura,ei indicantes,petite ab illo, vt quæcunque huius loci fuerit electa Abbatiſſa,etiamsi ancilla ſit,nõ id interdicat: ſimulque dicite ei, me corpore exutum didiciſſe, quid de illis fieri oporteat,qui paſtores eccleſiarum eſſe videntur. His dictis,clauſit oculos,ſeque reclinans in feretrum, eo in loco compoſuit,vndè priùs ſe erexerat. Sepultus eſt autem intrà eccleſiam illam, quam ibì condiderat,multiq; ad ei⁹ confluxere monumentum, alii fama præteritorum, alii edendorum miraculorum ſpe inuitati. Porrò Chriſti famulæ ſepulcrum eius pro reuerentia linteo operuerunt,atque vni è ſuis non mediocriter religioſę id dedere negocii, vt eius lintei & lucernarum curam gereret.

Res mira, loquitur defunct⁹.

Nota.

Cap. 8. *Inſigne miraculum.*

Ea verò quandoque ſopore preſſa, cereum inſtàr orbis contortum,atque ipſi nudo linteo impoſitũ, non extinxit. Expergefacta autem,recordatur ſe cereum ardentem in panno lineo reliquiſſe. Itaq; non parùm animo conſternata,properè accurrit ad ſepulcrum,cernitque ex relictis fauillis cereum totum abſumptum abſque vllo panni detrimento. Omnes igitur magnificant Deum,qui, per ignem,defuncti viri sãcti merita denuò declararit,vti priùs fecerat adhuc viuentis.

Cap. 9. *Appàret cuidam poſt obitũ.*

Porrò non longè ab obitu cuidã cubiculario ſuo per viſum in ſomnis apparuit, hortans eum,vt mundo & pompis eius ocyùs valefaciat,& ad Regis æterni ſe conferat militiam. At ille viſionem illam non alio quàm illuſionis loco habens, nihil de vitæ emẽdatione curauit. Sanctus autem vir, eius infirmitati ſe accommodans,iterùm eum,vt priùs, admonuit. Sed cùm neque ſic quicquam ille de vita rectiùs inſtituenda cogitaret,tertiò ei apparuit,aitq; ad eum: Neſcis miſer,neſcis, quàm immanis prædo mentem ſibi vendicet tuam, qui tibi author & ſuaſor eſt, ut neque mittenti Domino,neque mihi ab eo miſſo obtemperes. Certè cùm tu malè viuẽdo planè deſipias, nec ab hac ſtultitia ſpontè recedere velis, diuina te admonuit reuelatio,vt vel ſic ad meliorem frugem te reciperes. Tu autem ſtulte tibi pateris miſerè & pniciosè illudi,qui ueram reuelationem pro phantaſtica habes illuſione. Neque enim quiſquam fideliũ ambigit,illam viſionẽ eſſe illuſionis expertem, quæ ad Chriſtianam pietatem & religionẽ inuitet: quod ſi quilibet faceret tibi vigilanti,nequaquàm negligere deberes. Sed quandò ter verba non corrigunt,ad facta veniendum eſt. Itaque planè efficiam, vt viſionem,quam te intelligere diſsimulas,reipſa veriſſimam eſſe certò experiaris. His dictis, ille expergiſcitur:ſentit à mento barbam omnem auulſam, fugit procùl ab oculis ſomnus omnis,animum pudor pariter & mœror occupant,ſurgit è lecto,abit ad eccleſiam,ſanctum Meinulphum ſupplex orat, vt diuinam ſibi miſericordiam conciliet. Eccè autem presbytero matutinas preces inchoante atque dicente, Domine labia mea aperiet: vir iſte cùm literas prorsùs neſciret,reſpondet: Et os meum annunciabit laudem tuam. Tum verò tantus obſtupefactus miraculo,& barba euulſa,ad tonſuram clericorum ſe uocari exiſtimans,clericus effectus eſt, & uitam corrigẽs, eam in bonis operibus finiuit.

Viſio quæ ſit uera.

Pœna viſioni diſſimulatæ.

Cap. 10. *Lapis ſepulcri S. Meinulphi diſſipatur.*

Quinquageſimo anno à beati Meinulphi deceſſu, Arnulpho Imperatore, & Biſone quarto Epiſcopo Paderbornenſi,decimoquinto Calendas Februarii, Diacono in eccleſia Budicenſi Euangelium recitante, lapis viri Dei ſepulcro impoſitus, inſtàr Crucis diuiſus inſonuit,multum ea re cunctis, qui illic aderant,ſtuporem inuciens. Cumque accurrerent omnes,tanti fragoris cauſam accuratiùs exploraturi,nihil niſi lapidem fractum inuenire potuerunt. At uerò presbytero Miſſæ officium proſequente, & in ſacris Canonis myſteriis immorãte,idem lapis in partes innumeras diſsipatus eſt, & terra in ſepulcri ſuperficie reſoluta ſubſedit, loculum beati uiri liberè ſpectandum offerens. Simulque tanta ibì ſuauiſsimi odoris fragrantia extitit,ut non uana fides ſit,toti⁹ ſuauitatis illic authorem adfuiſſe. Omnibus verò inter ſe conferentibus,quid ea res portenderet,ad Epiſcopum perlata eſt: qui ſingulis diligenter examinatis,ſepulcrum confractum inſtaurari iuſsit. Quod cùm factum eſſet, paulopòſt iterùm diuina ordinatione diſsipatur. Vbi id Epiſcopus didicit,rursùs iubet inſtaurari. Obtemperat populus,& ſepulcrum reparatur. Eodem tempore quidam Meinhardus presbyter eccleſiam parochialem pagi Attelnenſis,qui à Budicenſi non longè aberat, gubernabat. Ei sãctus Meinulphus in viſione appàret,mãdat vt Epiſcopũ, ob neglectam circa ſepulcrum ſuum diuinam admonitionem,reprehendat. Presbyter vir ſimplex Epiſcopum reformidans,negligit viſionem. Appàret ei denuò ſanctus Meinulphus,repetit mandatũ,ſed presbyter timore ab eo exequendo retardatur. Tandèm appàret tertiò, minatur oculorum orbitatem, ni pareat. Euigilat presbyter,fert moleſtè non vanas fuiſſe viſionis minas,quippè apertis oculis nihil uidens. Petit mox ſcipionem,accipit ducem itineris, adit Epiſcopum, quid ſibi acciderit,exponit.

Meinhardi presbyteri viſio.

Pœna inobedientiæ.

Cap. 11. *Trãſlato corpore S. Meinulphi, fiunt miracula.*

His auditis, Epiſcopus ſibi metuens,confeſtim cũ presbytero ad eccleſiam Budicenſem proficiſcitur, ſancti Meinulphi ſepulcrum petiit, corpus eius indè ſuſtollit,& in arca decenter conditum, in ipſa eccleſia collocat reuerẽter. Mox redit Meinhardo presbytero oculorum ſanitas. Porrò aquam illam,qua, iubente Epiſcopo,ſacrę illę lutæ ſunt reliquiæ, in ſpem bonam ancillæ Chriſti ſibi reſeruarunt. Cùm mulier quædam ex paralyſi longo tempore membrorum omnium fuiſſet deſtituta officio,poſtquàm hac aqua in eccleſia Budicẽſi peruncta eſt,intrà paucos dies ſanata eſt. Alia quædam mulier cancri morbo adeò exeſa, vt coſtæ eius carnibus nudæ viderentur,cereum obtulit ad reliquias viri Dei, & cũ multis lachrymis eius ſe meritis commendans, domum rediit. Altera luce uulneris ſuperficies noua cępit obduci pellicula,& intrà dies non multos, omni ceſſante dolore,mulier ſe ſenſit reſtitutam.

Cap. 12.

Tintinnabulum quoddam æneum benè ſonorum, in eo-

Nota de tintinnabulo.

In eodem monaſterio reuerenter aſſeruatur. Nam quotiès aliqua ex eius monaſterii ſororibus breuì erat abitura è vita, abſque vllo humano miniſterio per ſe ſortem reddebat ſonum. Aſſeuèrant autē omnes, illud inuentū inter oſſa ſancti Meinulphi, cùm ea è ſepulcro transferrentur: crediturque ille eo vſus fuiſſe ſub eleuatione ſacramenti in illo ſuo diaconi miniſterio: eaque cauſa cum illo in eius ſepulcro repoſitum eſt. Cumque de transferendo ſtatu eius monaſterii tractari cœptum eſſet, illius tintinnabuli ſonus à multis eſt auditus, idq; nō ſemèl, ſed crebrò ſanè. Ea res Abbatiſſæ, quæ ſola ea eo collegio illic tum degebat, magnam attulit ſuſpicionē & metum breuì adſuturæ mortis. Atque ea cauſa in ſui quoquè translatione multo propenſiùs poſteà aſſenſit, exiſtimans vitam ſibi proliziorem fore, ſi locum mutaret. At verò monaſterium illud propè deſolatum, ab Epiſcopo diœceſano Canonicis regularibus datum eſt, & ab illis, Deo adiuuante, in ſtatū priſtinum reuocatum. Beatus igitur Meinulphus in carne degens, ità vitæ actuoſæ fecit ſemina, vt tamē contemplatiuæ quietem non amitteret: ità contemplationi cæleſtium ſe dedit, vt curam proximorum ſibi minimè putaret omittendam. Rectè itaque in illum competere poteſt, quod Eliphaz Themanites dixit ad beatum Iob: Ingredieris in abundantia ſepulcrum, ſicut infertur aceruus tritici in tempore ſuo: ipſo ducente, qui viuit & regnat in ſecula ſeculorum, Amen.

Datur eius monaſteriū Canonicis regularib.

Iob. 5.

VITA S. BRVNONIS, CARTHVSIAnorum eximij Patriarchæ, primùm ab egregio viro & vtriuſque Iuris Doctore præſtantiſſimo, primariæque Carthuſiæ Priore Franciſco de Puteo, deindè paulo copioſiùs à venerabili & valdè religioſo patre D. Petro Blomeuenne Carthuſiæ Colonien. Priore conſcripta, & ad extremum à Fr. Laur. Surio ex vtroq; collecta & reddita paraphraſticos.

6. Octob. Cap. 1. Patria et genus S. Brunonis.

BEATISSIMVS Bruno, ſacri Carthuſiani inſtituti primus author & architectus, natione Germanus, in inſigni Colonia Agrippina parentes habuit & genere & virtute claros, quibus tamen ille, atque adeò toti familiæ ſuæ, maiorē vitę ſuæ ſanctimonia attulit ſplendorem. Ab ipſis autem incunabulis, gratia Dei illum dirigente, ſemper ad meliora proficere ſtuduit: & cùm adhuc puer eſſet, nihil præ ſe puerile tulit, ſed ætatem morū grauitate vincens, & quaſi futuræ religionis ſpecimen quoddam exhibens, multorum monachorum pater & inſtitutor diuinus parabatur. Sortitus verò à Domino eſt animam bonā, ut ſcripturæ verbis utamur, præclaram indolem, illuſtre ingenium, memoriam tenacem, voluntatem ad optima quæque conſectāda ſtudioſè propenſam. Itaque miſſus eſt Luteтiam Pariſiorum, ut illic literis & diſciplinis liberalibus erudiretur. Vbi tantùm ille profecit prę cæteris coætaneis ſuis, ut inter primos philoſophos numeraretur, & ſcholarum magiſter effectus ſit. Ad ſacræ quoquè Theologiæ ſtudia ſe conferens, in Theologis doctiſsimus & celeberrimus habit⁹ eſt: poſtuntq; ei rei teſtimoniū haud vulgare perhibere ſcripta eius, quæ extant. Fuit verò etiā Rhemēſis eccleſiæ canonicus.

Sap. 8.

Lutetia dat operā literis.

Cap. 2.

Per id tempus, cùm in huiuſmodi optimis ſtudijs verſaretur Bruno, Gregorio VII. Romano Pontifice ſanctiſsimo, & Henrico tertio Imperatore, circa annum ſalutis milleſimum octogeſimumſecundum, Pariſijs literarum ſtudia florebant, & erat illic tum magna turba ſtudioſorum, tum non pauci Doctores inſignes. Accidit autē ſanè horrendum & ſeculis omnibus memorandum in ea tum urbe ſpectaculum, quod Carthuſianæ vitę inſtituendæ occaſionem præbuit, diuina id agente prouidentia, quę multorum uoluit conſulere ſaluti. Quidam enim valdè celebris Doctor, præ cæteris multa doctrina & eximia morum honeſtate inſtructus, quantùm quidem ex uitæ conſuetudine homines, qui externa ſola intuentur, pectoris arcana videre non poſſunt, conijcere & exiſtimare poſſent: tum etiam ante alios illius ipſius doctrinæ & probitatis cauſa honoratus, in grauē morbū incidit, & lecto decumbens, morbo ingraueſcente, diem clauſit extremum, antè tamen more Chriſtiano, ut uir Catholicus, Eccleſiaſticis munitus ſacramentis. Cumque ei ea excepta apud Chriſtianos conſuetudine celebres pararentur exequiæ, funeris eius cohoneſtandi gratia, magiſtrorum, ſtudioſorū, ciuium ingens aduènit multitudo: quibus funus ipſum proſequentibus, defuncti exanime corpus in tēplum, ubi ſepulturæ mandandum erat, illatum eſt. Viris autem eccleſiaſticis, qui ad id inuitati fuerant, ſolitum officium peragentibus, & preces illas, quas Vigilias defunctorum uocant, recitantibus, vbi uentū eſt ad eam lectionem, cuius initium eſt, Reſpōde mihi: is, qui erat uita functus, in ipſo feretro erexit ſe, & paululùm eleuato capite, cunctis uidentibus & audientibus, & ad tantam rei nouitatem non immeritò ſtupentibus, alta & horrenda uoce dixit: Iuſto Dei iudicio accuſatus ſum: & his dictis, rurſús in feretro depoſuit caput. Qui verò ea eius uerba audierunt & geſtus viderunt, non mediocriter perterrefacti, conſultè quidem & prouidè decreuerunt ſepulturam eius in diem craſtinum differendam, tam inuſitatę rei exitum prę ſtolaturi. Altera luce, cùm iā facti huius fama tota urbe eſſet diffuſa, & omnium aures impleuiſſet, ad eam eccleſiam innumera propè hominum utriuſque ſexus turba confluxit. Tum verò denuò repetitis exequiis, poſtquàm lectionis ſupradictæ initium recitari cœpit, idem defunctus erecto capite, ingenti rurſús uoce clamat, Iuſto Dei judicio iudicatus ſum: moxque in feretrum ſe reponit. Corripiuntur adſtantes omnes ſumma & incredibili admiratione, horrendumque ſpectaculū ſtupore afficit uniuerſos. Sed quia tamen necdùm ea, quæ hactenùs dixerat, ſe iuſto Dei iudicio & accuſatum, & iudicatum, apertam habebant damnationis eius ſignificationem, cùm poſſent etiam in bonam accipi partem, quòd primó quidem iniquè ad Chriſti tribunal accuſatus eſſet ab eo, qui perdere cuncta feſtinat, & qui à ſtudio calumniādi diabolus, id eſt, calumniator rectè dictus eſt, poſteà uerò ab eius calumniis æquiſsimi iudicis ſententia uindicatus eſſet: cunctis viſum eſt, etiam in tertium diem eius protrahere ſepulturam. Eo autem illuceſcente, tota ferè ciuitas accurrit, tam inuſitatum & terribile Dei judicium noſſe cupiens. Cumque eodem modo iterarentur exequiarum ritus, & ad lectionem, quam diximus, peruentum eſſet:

Hiſtoria ſanè horrenda cuiuſdā inſignis Doctoris.

Multi eius funus proſequunt.

Clamat defunctus ſe accuſatum.

Clamat ſe iudicatum.

Tū rurſùm exanimus feretro caput extulit alto,
Atque infelicem ſe contemplando, locutus,
Sic ait immenſo luctu, grandíque boatu:
Parcite funeribus, mihi nil prodeſſe valetis.

Clamat defunctus ſe damnatum.

Heu

Heu infelicem cur me genuere parentes?
Ah miſer æternos vado damnatus ad ignes.
Indéque conticuit ſemper, iacuitque ſupinus.

Cap 3. *Pſal. 35.* Ad eam uocem quis tam poſsit eſſe ferreo pectore, ut non totus a ſe diſcedat? Rectè dixit Propheta, Iudicia Dei abyſſus multa. Notus erat uir ille omni plebi, & cum nemo de illo quicquam minùs ſuſpicaretur, iuſto Dei iudicio damnatum ſe dixit. Penetrauit illa terribilis uox, Iuſto Dei iudicio damnatus ſum: ipſas oſsium medullas: videbanturque adſtantes omnes penè exanimes. Nō enim vulgare illis proponebatur exēplum, nec erat illa res ludicra aut parui momenti. Dānatum ille ſe iuſto Dei iudicio clamabat, qui ſic inter homines vixiſſe uiſus eſſet, ut ab omnibus ſanctus putaretur. Dicebant alij ad alios: Si ſic accidit huic tanto viro, tam inſigni, quid nos miſeri expectare debemus? Tandèm ea tamen omnium fuit ſententia, quando quidem ille palàm confeſſus eſſet, ſe iuſto Dei iudicio condemnatum & reprobatum, ut omni Eccleſiæ ſuffragio & ipſa quoquè eccleſiaſtica ſepultura indignus cenſeretur, & in loco prophano in ſterquilinio ſepeliretur: quod etiam factum eſt.

In ſterquilinio ſepelitur vir celeberrimus. *Cap. 4.*

Sunt, qui aſſirment, ob perpetuam huius expaueſcendi iudicij memoriam, ab eo tempore in ea, quā totiès iam commemorauimus, lectione, omiſſa eſſe duo hæc verba, RESPONDE MIHI. Fuit ſanè multis efficax incitamētum ad uitam animumque corrigendum tam inauditum miraculum. Nā & ipſe uenerabilis Bruno, cùm præſens adeſſet, & ſuis oculis atque auribus omnia dicta factaque hauſiſſet, nimiùm formidando obſtupefactus exemplo, totus in lacbrymas reſolutus, acerbè plorabat, cogitans ſecum diuini iudicij ſeueritatem, incertū huius vitæ exitum, & quàm horrendum ſit incidere in manus Dei uiuentis. Territus ergò & ſalubriter compūctus, accerſiuit ad ſe nonnullos ex magis familiaribus ſocijs & diſcipulis ſuis, magiſtrum Lauduinū, qui poſt eum primus fuit Carthuſiæ præfectus, ſiue Prior, duos Stephanos, Burgenſem & Dienſem, ambos Canonicos ſancti Rufi, Hugonem, quem dicebant Capellanum, quòd ſolus inter eos ſacerdotio initiatus eſſet, duos laicos, Andream & Guarinum, qui & ipſi huic ſpectaculo interfuerant, atq; lachrymabundus ad eos:

Ea nocte audita mouetur S. Bruno ad pœnitētiā. *Heb. 10.*

Cap. 5. *Oratio S. Brunonis ad ſocios ſuos.*

Eccè fratres & amici mei, mihi in Chriſto vnicè chari, vidimus per hos dies & audiuimus admiranda planè atque ſtupenda, quæ tamen nobis poſſint magnam adferre utilitatem, ſi ità, ut par eſt, defuncti huius, modis omnibus infelicisſimi, non periculum aut caſus dubius, ſed certiſsima dānatio cautos nos faciat, & ſolicitos ad placandum Dominū, cuius manū effugere nemo poteſt. Et quis, obſecro, tam ſaxeo ſit pectore, quem tale exemplum ad agendam pœnitentiam non inuitet modò, ſed etiam impellat? aut quis tam lethali preſſus ſit ſomno uitiorum, ut deplorati hominis horus infauſtis clamoribus, immò & tonitruis non excitetur & expergeſiat ad curandam ſalutem ſuam? Nouimus hunc virum multa ſapientia præditum, moribus ornatū, caſtum, pudicum, prudentem, ab omnibus honoratum & magno in precio habitum. At nunc ex eius ore audiuims, iuſto eum Dei iudicio condemnatū. Qua uoce quid poſsit aut dici, aut fingi terribilius? Quis ad eius auditum non totus contremiſcat? Quid eſt enim damnatum eſſe, niſi in ea incidiſſe mala, quæ nulla mens capere, nulla lingua explicare poteſt? quæ tamen ſi quandoque finem haberent, poſſent ſaltem utcunquè uideri tolerabilia: iā verò cùm ſint lōgè acerbiſsima, nec ullum unquam etiā poſt infinitas annorū myriades finè accipiāt, nō poſsunt non eſſe omniū miſerrimi & infelicisſimi, qui ad ea deuoluūtur. Videamus nunc, fratres mei, quid apud inferos proſit ei tam multo labore parta ſciētia, cùm illic ſēpiterna laboret cæcitate & ignorantia? quid opes & copiæ, cùm nec una ei ſuppetat aquæ gutta, qua poſsit æſtuantis gehēnæ ardoribus exuſtam refrigerare linguam? quid honores & deliciæ, cùm tot nunc in omnem æternitatem cogatur ferre tormenta, quot in mundo habuit oblectamēta? Vidimus corpus eius cum ſumma ignominia ſepeliri in ſterquilinio: cogitemus animam eius ſulphureis ſemper arſuram flammis, ſepultam in inferno, vbi uermis eorum nō morietur, nec ignis extinguetur, ubi ignis ſeuit intolerabilis, fœtor cruciat abominabilis, dolor vaſtat ineffabilis. Cogitemus hæc, fratres mei, nec perfunctoriè cogitemus, & ſalutari animarum noſtrarum amplectendo remedio nobis proſpiciamus, nè etiā nos cum illo pereamus. Vnicum autem ſupereſt remedium, uera pœnitentia, cùm ipſe Saluator dicat, Niſi pœnitentiam egeritis, omnes ſimiliter peribitis. Plena eſt ſcriptura uocibus, ad pœnitentiam hortantibus. Hanc itaque nos amplectamur, fratres chariſsimi, ſi uolumus iuſtum Dei effugere iudiciū. Sint nobis lachrymæ noſtræ panes die ac nocte, & ijs diluamus ſordes peccatorum noſtrorū. Voces illæ, quas audiuimus, non propter illum editæ ſunt, qui defunctus eſt, ſed propter nos, ut nobis proficiant, quos adhuc diuina patientia longanimiter expectat. Nō differamus, quæſo, uitæ correctionem de die in diem, cùm neſciamus, qua hora Dominus noſter vēturus ſit. Qui enī, ut ait beatiſsimus Pontifex Gregorius, pœnitenti ueniam ſpopondit, peccanti diem craſtinum non promiſit.

Pœnæ inferorum. *Eſa 66.* *Luc. 13.* *Pſal. 41.* *Mat. 24. & 25.*

Cap. 6. His uerbis compūcti ſunt corde omnes illi, & ardenti deſiderio cupiebant dare ſe pœnitentiæ, ſed modum & locum necdùm videbant. Itaq; percontāti de his Lauduino, uiro docto & pio, ſanctus Bruno reſpondit: Spectaculum, quod vidimus, quod nos ſalubri mœrore affecit, quod conturbauit & exterruit nos, & penè ſempiternæ formidine adduxit ad pœnitentiam, id efficiat in nobis, ut mundū hunc toto pectore contemnamus, & quoàd eius fieri poteſt, extra illum auſugiamus. Succurrat nobis, quid de ſe olìm dixerit S. Dauid, contriſtatus in exercitatione ſua, & conturbatus à uoce inimici, & à tribulatione peccatoris: quandò cor eius intra ipſum cōturbatum fuit, & formido mortis cecidit ſuper eum, timor quoquè & tremor uenerūt ſuper eū, & cōtexerūt eum tenebræ, quæ omnia, ut noſtis, nos quoquè experti ſumus. Quis dabit mihi, inquit, pennas, ſicut columbæ, & uolabo, & requieſcam? Eccè elongaui fugiens, & manſi in ſolitudine. Fugere nos admonet hominum frequentiam & peccandi occaſiones, & degere in ſolitudine, quæ locus eſt opportunus agendæ pœnitentiæ, uirtutum doctrix, gloriæ reuelatrix. Eam ergò nos par eſt ſtudioſiſsimè inquirere, in ea dilegentiſsimè commorari, & uſque ad ſupremū uitæ diem extra eam pedem non efferre. Habemus exempla in ipſo Saluatore, quem conſtat ſæpè deſerta expetijſſe loca, ut nos ad ſimilia prouocaret. Iohannes Baptiſta, quo inter natos mulierum nemo ſurrexit maior, in deſertis fuit uſque ad diem oſtenſionis ſuæ. Longum ſit, cæteros commemorare homines ſanctiſsimos, qui ſe in intimas ſolitudines abdiderunt, nihil cum hoc mundo fallaciſsimo cōmercij habere uolentes.

Pſal. 54. *Fugiēda peccandi occaſiones, & expetenda ſolitudo.* *Matt. 11.* *Luc. 1.*

Cap. 7. Inter hæc inflammantur eorum animi, & ardent

ſolitariæ

ſolitariæ vitæ deſiderio: ſed cùm incertum haberēt, quem potiſsimum locum expeterent, ſanctus Bruno aliquem virum bonum & fidelem inquirendum dicit, qui eis locum opportunum indicet. Tum Stephani duo Burgenſis & Dienſis, Non longè, aiunt, a Valentia, cui noſtrum ſancti Rufi adhæret monaſteriū, vrbs eſt Gratianopolis, & in ea beatus Hugo Epiſcopus, quem nos ſępè vidimus & benè cognitum habemus. Eſt ille vir ſanctiſsimus, iuſtus ac rectus, & timens Deum, atque in omni virtutum genere probè exercitatus. In eius diœceſi ſunt montes altiſsimi, & in ijs deſerta loca permulta, ab omni hominū cōſuetudine & habitatione ſeparata, atque ea cauſa pœnitentiæ agēdæ maximè opportuna. Et cùm ſanctus Epiſcopus verbis & exemplis omnes inuitet ad pœnitentiam, vbi ad eum venerimus, aduentus noſter ei erit gratiſsimus, facietque nos voti compotes. Eſt enim perhumanus, benignus & clemens. Habebitis autem nos huius itineris duces, quod nos crebrò emenſi ſumus.

Encomiū S. Hugonis Gratianopolitani Epiſcopi.

Cap. 8.

Mox etiam Hugo ſacerdos, Audiui, inquit, & ego multa de viro hoc, quippè cuius fama iam vbiquè redolet: habeoque exploratiſsimum, eum virum eſſe ſanctum, & animarum ſaluti ſummoperè ſtudentē: nec dubium, quin libentiſsimè nos accepturus ſit, & modis omnibus nobis opem allaturus. Et licèt ego iam affecta ętate & infirma ſim valetudine, viaque hæc ardua & difficilis, quandò tamen arcta via eſt, quæ ducit ad vitam, nec vlla ætas ſera eſt ad pœnitentiam, ſi ſtatueritis eò proficiſci, ego me vobis comitem præbebo: nec quicquam vos ſeparabit, niſi ſola mors, Chriſti charitate perenniter copulatos atque coniunctos. Eandem animi alacritatem & promptitudinem exhibuere etiam Andreas & Guarinus, homines laici & idiotæ, petieruntque breuiter doceri, quo pacto dignos pœnitentiæ fructus Deo offerrent. Quod cùm à beato Brunone factum eſſet, & quædam etiam de vitæ huius fragilitate & inconſtātia, de mundi vanitate & fallacia, de incerto ab hac vita exitu, de Doctoris recenti damnatione ille cōmemoraſſet, ab omnium oculis dulces lachrymarum riuuli demanarunt: moxque in nouam Chriſti æterni Regis militiam ſimul omnes coniurant, rogant omnipotentem Deum, vt ipſos in ſancto propoſito confirmet, & Angelum ſuum bonum ad ipſos mittat, qui itineris dux ſit, & ad locum ſuæ maieſtati gratum ipſos perducat. Deindè cùm de rebus & facultatibus ſuis conſtituiſſent, & omnia ſua rectè expediuiſſent, valedicunt amicis & notis, & ſancto eos ducente ſpiritu, atque Angelo Domini antecedente, dirigente & protegente, longo & moleſto ac duro itinere ad beatiſsimum Hugonem Epiſcopum Gratianopolitanum ſe conferunt. In ipſo autem itinere ad quēdam magnæ religionis eremitam diuertunt, vt ab eo tanquam experto, diſcant de vita ſolitaria. Eius autem ſermonibus & pijs adhortationibus alacriores effecti, maiorique amore in eam vitam inflammati, pergunt ire Gratianopolim.

Hugo ſacerdos, licèt ſenex, promptū offert animum.

Itēm Andreas et Guarinus

S. Bruno cū ſuis relinquunt omnia.

Conſulūt eremitā quēdam.

Cap. 9.

Viſio S. Hugonis Epiſcopi.

Per idem autem tempus vidit ſanctus Hugo Epiſcopus in ſomnis, Deum in ea eremo, quæ Carthuſia dicebatur, ſuæ maieſtati domum exædificantem, ſeptem quoque ſtellas colore rutilo, in orbem diſpoſitas, & à terra paululum ſubleuatas, ab illis cæleſtibus ſitu, motu, colore & ſplendore diſcrepantes, itineris ducatū ſibi præſtantes. Et cum de ea viſione cogitaret, ſeptē viri, beatus Bruno cum ſex ſocijs, ad fores palatij adſiſtunt. Eius rei memor vir venerabilis Guigo in vita, quam ſcripſit, eiuſdem beati viri. Adeſt, inquit, magiſter Bruno, vir religione ſciētiaq; famoſus, honeſtatis & grauitatis ac totius maturitatis quaſi quoddam ſimulacrum. Habebat autem ſocios ſuprà memoratos: quærebant vero locum eremiticæ vitæ congruum, necdumq; reperierāt. Hæc Guigo. Cùm ergò nunciatum eſſet Epiſcopo, viros ſeptem ſtare præ foribus, qui cupiant cum ipſo colloqui, confeſtim eos iubet introduci. Ingreſsis illis, & ad pedes eius humiliter proſtratis, optatam impertit benedictionem. Cumque ab eo eleuati, pariter conſediſſent, cauſam áduentus eorum diligenter inquirit. Sanctus Bruno, quid Pariſiis vidiſſent & audiiſſent, & quemadmodùm ipſi inter ſe de vita ſolitaria complectenda ſanctè conſpiraſſent, exponit, & locum pœnitentiæ aptum petit ab Epiſcopo. At ille præ rei nouitate primùm obſtupeſcit: ſed tamen accuratè contemplans eorum conuerſionem, animi conſtantiam, ardui propoſiti, pluribus quandoquè profuturi, & viſioni ſuæ accommodati magnam vtilitatem, cum ingenti gaudio eos amplexatur, & non modò libenter, ſed etiam reuerenter excipit illos, & tractat peramanter ac benignè. Diuino quoquè ſpiritu eum docente, intelligit iam viſionem, eisque totam commemorat, locumque quem expeterent, ſibi iam diuinitùs demonſtratum dicit. Septem enim viros, terrena reſpuentes, deſerta loca inquirentes, & pro cæleſtium deſiderio, ſtudio ac amore, inſtàr ſtellarum micantes, nihil ambigebat illis, quas viderat, ſtellis eſſe deſignatos.

Vide Vitam eius Tom. 2. 1. Aprilis.

Humaniſſime excipit S. Brunonē cū ſuis ab Epiſcopo.

Itaque volens eos hortari ad perſeuerantiā, quę ſola obtinet æternę ſalutis ampliſſimas coronas ex Apoſtolo Paulo locum illum protulit, vbi ſic ait: Sācti, quibus dignus non erat mundus, egentes, anguſtiati, afflicti, circuiuerunt in melotis, in pellibus caprinis, in ſolitudinibus errantes, in montibus & ſpeluncis, & in cauernis terræ. Horum exempla, inquit, ſequi, & in eorum veſtigijs inſiſtere, laudabile & valdè ſalutare eſt, ſed difficile certè, in his præſertim regionibus frigidis, quæ non ſunt vti Aegyptus & Palæſtina. Vobis autem locus diuinitùs aſſignatus, eſt eremus quædam in altiſsimis montibus, quam Carthuſiam vocant, ampla illa quidem, ſed prorsùs inculta, atque à nemine habitata, ſolis feris peruia, hominibus verò & cæteris domeſticis animantibus, propter loci aſperitatem, penè incognita & inacceſſa. Altas & tanquàm exciſas hincindè rupes & ſcopulos, arboresque ſylueſtres & infrugiferas habet: eſtque ſupra modum frigida, & magna anni parte niuibus operta. Tum quoquè adeò prærupta, ſterilis & infructuoſa eſt, vt nihil in ea neque ſeri, neque meti poſsit. Ad eam verò etiam acceſſus & aditus difficilis & periculoſus eſt, propter duas præcelſas rupes, quæ cùm directè in ſublime ſeſe ſubrigāt, in ipſo vertice propemodùm coaleſcere videntur, ità vt introeuntibus & horrori ſint, & terrori. In eius medio fluuiolus eſt, qui ex montibus illis collectus, cum ingenti murmure inſtar torrentiū, aut aquarum inundantium decurrit. Et ut multa paucis comprehendā, tanta eſt eius eremi aſperitas & horror tātus, vt carceris cuiuſdā potiùs, quàm humanæ habitationis nomen mereatur: nec facile ſanè videtur, vt quiſquam illic abſque ſingulari Dei præpotētis beneficio habitare, aut certè diù perdurare queat. Noſtis autem voſipſi, fratres mei, quàm turpe & probroſum ſit, poſt miſſam manū ad aratrum, retrò adſpicere. Noſtis uxorem Lot, vbi reſpexit, ibi conſtitiſſe, & in ſalis ſtatuam conuerſam eſſe, vt ſuo prudentes cōderet exemplo.

Cap. 10.

Epiſcopus præclarè eos hortat ad perſeuerantiā.

Heb. 11.

Deſcriptio Carthuſiæ.

Luc. 9.

Gene. 19.

Cap. 11.

Cōſtantia S. Brunonis & ſociorum.

Hęc & pleraque alia cùm dixiſſet ille beatiſſimus antiſtes, ſanctus Bruno reſpondit: Reuerà terribilis eſt locus iſte, reuerēdiſsime pater, & poſſet ſua iſta immanitate abſterrere nos, ſi nos huc alio animo

acceſ-

acceſsiſſemus, quàm vt talis nobis detur locus, omnia Chriſti amore perferre cupientibus. Et licèt fragiles nos ſimus & infirmi ſanè, at tamē diuina freti miſericordia, qua nos nitimur, & non viribus noſtris, planè nobis perſuademus, qui nobis præſtitit huc veniendi animū & promptam voluntatem, eum quoquè perſeuerandi daturum facultatem. Quamobrèm humiliter & obnixè precamur, nè noſtrum diſferas deſiderium, neque nos in hac petitione noſtra patiaris ferre repulſam. Cernēs verò beatus antiſtes eorum conſtantiam, & immotum perſeuerandi propoſitum, ita ait ad eos: Equidem ſanctū hoc deſiderium veſtrum, dilectiſsimi, & probo valdé, & ſummopere complere appeto, & iam nūc ad locum optatum & oſtenſum diuinitùs vos perducam. deditque

Eremus Carthuſiæ datur eis.

eis eremū Carthuſię, & quicquid in ea iuris & actionis haberet. Promiſit etiam, ſe idem impetraturum ab aliis, qui aliquid ſibi in ea iuris vendicarent: tum quoquè conſtructurum ſe domum in ponte, qui eſt inter eas, quas diximus, rupes duas, vt poſſent ab īgreſſu arceri fœminæ, atque etiam viri arma ferentes: deniqué prohibiturum illic venationem & piſcationem omnem. Poſt hæc complectens eos, fleuit ſuper ſingulos præ gaudio, laudans & benedicens Deum pro illorum aduentu: detinuitque eos apud ſe, & ex itinere fatigatos, pro ſua humanitate ad dies aliquot reficiendos curauit.

Cap. 12.
Inhabitãt ab eis.

Ijs exactis diebus, aſcenderunt in montem, atque incolere cœperunt Carthuſiæ ſolitudinem circa ſolennitatem natiuitatis ſancti Iohānis Baptiſtæ, anno ſalutis noſtræ milleſimo octogeſimoquarto, antecedente, comitante, ac dirigente & adiuuante eos in omnibus, res quoquè neceſſarias eis ſuppeditante, beato Hugone Epiſcopo. Extructa tum ab alijs eſt in editiori montis parte, quæ nūc dicitur, Ad beatam Mariam de Caſalibus, eccleſia, & parua domicilia vel cellulæ apud fontem, qui vſque in præſens

Fons S. Brunonis

fons ſancti Brunonis appellatur, haud procùl ab ea eccleſia diſtantes, ſed inter ſe tamen aliæ ab alijs ſeparatæ, nè alter alterius quietē & ſolitudinē interturbaret. Atque in ijs cellulis ſingulis bini fratres degebant, & quemadmodùm priſci illi Aegyptij monachi, ſilentio, orationi, lectioni, cordis puritati, & rerum diuinarum contemplationi vacabant, certis etiam horis operi manuum, præſertim conſcribendis libris, incumbentes, tum ut ſuæ inopiæ conſulerent, tum etiam ut nè quam darent occaſionem illis, qui quærunt occaſionem, ſanctum eorum inſtitu-

Exercitia Carthuſianorum.

tum calumniandi, quòd nullam Eccleſię Dei nauarent operam, ſed ſuis duntaxàt rebus ſtuderent. Solent enim imperiti homines eos ocioſos & ſanctæ Eccleſiæ parùm utiles exiſtimare, qui ab hominibus ſeparati, ſoli Deo & ſibi duntaxàt vacent. Neſciunt

In ſolitudine Deo uacare eſt optima Maria pars.

enim id genus, ſpiritalium rerum ignari & rudes, quantùm poſsint apud Deum efficere preces ſanctorum hominum, etiam in abditiſsimis ſolitudinibus commorantium, idque ob uitæ puritatem & innocentiam, quam faciliùs tueri poſſunt, qui extra homines uiuunt, quàm qui hominum turbis admiſcentur, niſi ſancta, ut id faciant, eos cogat obedientia, quandò etiam ethnicus quidam dicere potuit, ſe nūquàm fuiſſe inter homines, quin ſeipſo minor rediret. Sed tamen ſanctiſsimi patres noſtri, qui Carthuſianæ vitæ prima iacère fundamenta, nihil tale ſibi tribuentes, etiam libris ſcribendis operam dare uoluerunt, & ut ſui ſucceſſores id facerent, hortati ſunt, vt ſaltem manibus verbum Dei prædicarent, quandò ore non poſſent. Sic enim loquuntur ſtatuta patrum antiquorum.

Cap. 13.

Itaque his & aliis piis exercitiis ſeſe occupantes, omnem curam ſuam, ut Pſalmiſta admonet, ſuper Dominum iactabant, nec quicquam de craſtino ſolliciti erant, earum rerum, quæ ad diem craſtinum pertinerent, cogitatione omni in Dominum reiecta, nō ignorantes illud propheticum: Ego autem mendicus ſum & pauper, ſed Dominus ſolicitus eſt mei, cuius eſt terra & plenitudo eius, qui dat iumentis eſcā ipſorum, & pullis coruorū inuocantibus eum. Tanta verò in illis charitas inerat, ut alii alios mutuis officiis anteuertere conarentur: tantaque humilitas, ut certatim eorum, quę rectè feciſſent, laudem & gloriam in alios transferre ſinguli cuperent. Sed ità fiebat, ut dum quiſq; vult ſub alterius umbra deliteſcere, repercuſſus virtutum ſplendor omnes præclariùs illuſtraret. Erat in cunctis ſpectata morum grauitas & maturitas, & nihilominùs inter tot uirtutum ornamenta, horror & cōtemptus uanitatis omnis, quæ haud ſecùs, ac tinea pannos, uirtutes & merita omnia exedit. Licebat in eis Angelicam admirari uitā. Viuebant in multa patientia, in vigiliis, in ieiuniis, in caſtitate, in ſcientia, in longanimitate, in ſuauitate, in ſpirituſancto, in charitate non ficta, in verbo ueritatis, in virtute Dei.

Pſal. 54.
Pſal. 39.
Pſal. 146.
Sanctiſsimè uiuūt.
2. Cor. 6.

Cap. 14.

Initio quidem, cùm in eam ſolitudinem perueniſſent, caſas veriùs, quàm cellas, ſibi extruxerunt. Inter eos autem degens vir ſanctiſsimus Bruno, & fundamenta Carthuſianæ religionis iaciens, verbis & exēplis præclarè eos inſtituebat. Vt enim inter aſtra ſol, ſic ille inter alios uitę ſanctitate excellere uidebatur. In eius pectore æterna patris ęterni ſapientia Chriſtus Dominus tanquàm in ſublimi arce reſidebat, & ſpiritus ſanctus ſibi gratiſsimū cōdiderat domicilium. Sublimis enim & ardui inſtituti futurus architectus, ſingulari debuit cæleſtis gratiæ prærogatiua eminere. Apparet autem ſanè, etiā ante Carthuſiæ habitationem, virum eum fuiſſe raræ cuiuſdā probitatis, integritatis, & grauitatis, quod partim teſtantur ea, quæ ſuprà dicta ſunt, & confirmabunt etiā alia, quę dicturi ſumus. Indè ergò colligi facilè poteſt, qualem ille ſe tum prębuerit, cùm iam toto mūdo contempto, vitam uoluit ducere eremiticam, id eſt, rebus huius mundi emortuam, & ſolis cæleſtibus inhiantem. Qui enim inter homines degens, & mundi huius proſperis ſucceſsibus florens, uirtutis ſtudioſus fuit, multo ſanè pręclariùs & ſublimiùs in horrida illa ſolitudine ità ſe comparauit, ut non ſolùm virtutis ſtudioſus, ſed etiam uirtutum omnium eximio ſplendore ornatus videri iurè poſſet. Nec dubium, quin ab eius excellēti ſanctitate in omnia Carthuſiani inſtituti monaſteria, illuſtria uirtutum dimanarint exēpla, quibus effectū ſit, vt Carthuſianus Ordo hodieque præ cęteris, quod tamen pace omnium dictum nolumus, priſcum illū rigorem ſuum retinere videatur: non quòd nihil de eo remiſerit, ſed quod non ab eo ſic deflexerit, ut magnam aliquam ruinā feciſſe cenſendus ſit. Remiſſæ ſunt nōnihil paucis tolerabiles abſtinentiæ illæ, ſed tamen manet perpetuus piſcium eſus, multa ieiunia, prolixæ uigiliæ, diuturnæ preces, multaque alia carni ſanè moleſta.

S. Brunonis Encomion.
Carthuſianus Ordo præ cæteris ſuū retinet decorem.

Cap. 15.

Porrò beatiſsimus Hugo Epiſcopus, cuius ſanctitatis fama celebris iā in oēs ſe regiones effuderat, tametſi eos omnes, qui cum S. Brunone in Carthuſiæ eremo degebant, multo amore & ueneratione proſequebatur, at ipſum tamen Brunonem, quòd in eo maiora cerneret diuinæ gratiæ ornamenta, in tanto honore & reuerentia habuit, ut eius conſiliis non aliter, quàm præceptis Abbatis, obtemperaret. Et licèt, vt ait in eius Vita Guigo, etiam priùs diuini amoris totus arderet incendiis, non aliter tamen ad diſciplinæ cæleſtis exercitia eorum exemplis & fami-

liaritate

Inſignis humilitas Hugonis Epiſcopi.

liaritate inferbuit, quàm ſi flammati quis faci plures circumponat alias ardentes. Eratque cum eis nõ ut dominus aut Epiſcopus, ſed ut ſocius & frater humilimus, & ad eunctorum, quantùm in ipſo erat, obſequia paratiſsimus, adeò vt vir venerabilis Guilhelmus, Prior tunc ſancti Laurentii, poſteà S. Theofredi Abbas, magiſtro Brunoni etiam ipſe religioſa deuotione non mediocriter alligatus, beati Hugonis cõtubernalis (bini quippè tunc per ſingulas inhabitabant cellas) apud magiſtrum Brunonem non leuiter conquereretur, quòd penè omnia, ad humilitatẽ ſpectantia, intrà cellam ſibi præriperet officia, & Epiſcopus non ſecum ſaltem vt ſocius, ſed potiùs conuerſaretur vt famulus: non licere ſibi, triſtis aſſerens, ex ſeruilibus operibus quicquam attingere, quæ iuxta morem debebant per uices efficere, eo ſibi cuncta præripiente.

Amor ſolitudinis.

Intantùm autem eremum deuotus incolebat & ſedulus, vt eum magiſter Bruno nonnunquàm exire compelleret: Ite, dicens, ite ad oues ueſtras, eiſque, quod debetis, exoluite. Volebat etiam eo tempore, magnæ paupertatis & humilitatis ardore ſucccenſus, equitaturas ſuas cunctas vendere, & diuiſo pauperibus precio, propriis pedibus in prædicatione diſcurrere. Sed homo profundi cordis magiſter Bruno non conſenſit, timens nè apud ſe forſan extolleretur, aut à cæteris de ſingularitate iudicaretur Epiſcopis, aut (quod dubium non erat) idipsũ propter aſperitatem & inæqualitatem conſummare non poſſet itinerum.

Multũ deſert conſiliis S. Brunonis.

Itá quidem in beati Hugonis Vita (quam Lector offendet Tomo ſecundo, primo Aprilis die) ſcribit is, quẽ diximus, Guigo, grauis inprimis author & fide digniſsimus. Poteſt autem ex his perſpicuè animaduerti, quantæ authoritatis & exiſtimationis fuerit beatus Bruno apud tam inſignẽ Epiſcopum, ut qui ei haud ſecùs, atque ſuo Abbati, raro eximiæ humilitatis exemplo, obedierit, ob ei⁹ proculdubiò excellentem ſanctitatem & ſapientiã. Sunt qui ſcribant, eundem Epiſcopum à beato Brunone Carthuſiani inſtituti habitum monaſticum accepiſſe. Eo quoquè inſtante & efficiente, circunuicini omnes, tam eccleſiaſtici, quàm nobiles & plebeii, prona uoluntate dedere beato Brunoni & fratribus eius, perſpecta eorum tam ſancta, honeſta & religioſa conuerſatione, quicquid iuris obtinerent in Carthuſiæ montibus, & intrà limites eius deſerti.

Cap. 16.

Etsì autem beatus Bruno, olim in mundo celebris, iam omni mundi huius calcata gloria, in eremo latitare, ſoliqne Deo ardenti amore ac deſiderio inhærere, guſtare quàm ſuauis ſit Dominus, atque extra eum prorsùs nihil appetere ſummoperè ſtuderet, non potuit tamen vſquequaquè voto potiri ſuo.

Vrban⁹ 2. vocat ad vrbem S. Brunonẽ.

Nam cùm non totos ſex annos in illa exigua quidẽ, ſed ſancta ſodalitate exegiſſet, Pontifex Vrbanus ſecundus, qui olim beati viri diſcipulus fuerat, cùm ad illud ſublime præcipui honoris faſtigium euectus eſſet, cuperetque tantum munus accuratè implere, non immemor egregię virtutis & illuſtris doctrinæ eius ſui præceptoris, acciuit eum per literas ad ſanctæ Eccleſiæ præſtanda officia, grauiter præcipiens, nè venire ad Vrbem cunctaretur.

Cap. 17.

Illo Pontificis mandato perlecto, ingens dolor inuaſit fratres & filios eius omnes, nec admittebant conſolationem, proteſtantes ſe nullo pacto in ea vaſta ſolitudine poſſe perdurare, ſi tanti patris præſentia orbarentur: ſe quidem manſuros, ſi maneret ipſe: ſin abiret, ſe pariter abituros. Eorum lacbrymis vir piiſsimus valdè conſternatus, & multa commiſeratione permotus, cùm ipſi quoquè acerbiſsimum videretur poſt tantam amicę ſolitudinis quietẽ, tantam animi tranquillitatem & conſcientiæ ſerenitatẽ ad mundi huius curas & ſtrepitus reuocari, eos blãdè cõſolari nitebatur. Sciebat.n. ſcriptũ eſſe: Qui vos audit, me audit. itẽq; Omnis anima poteſtatib⁹ ſublimioribus ſubdita ſit: atque ea cauſa Pontificis mãdatum non aliter accepit, quàm cæleſti oraculo ad ſe delatam uocem eſſet accepturus: aitq; ad fratres: Manere uobiſcũ, mihi, in Domino dilectiſsimi fratres, gratiſsimum: ſeparari à uobis, grauiſsimum: ſed mandatis Apoſtolicis obedire, ut ipſi quoquè noſtis, neceſſarium eſt. Scitis in eius locum ſucceſsiſſe Pontificem, cui dictum eſt à Chriſto, Paſce oues meas. Non poteſt ergò numerari in ouibus Chriſti, qui nõ vult illi parère, cui Chriſtus commiſit paſcẽdas oues ſuas. Ecquid verò mihi prodeſſe queat, hìc vobiſcũ corpus afficere inedia & ieiuniis, duriſq; ſuſcepti inſtituti laboribus & exercitiis atterere, ſi interim ꝑ inobedientiam perdam animam meam? Nolite igitur, fratres mei, importunis hiſce lachrymis affligere cor meum, & dolores meos doloribus veſtris cumulare: ſed in qua vocatione vocati eſtis, in ea permaneatis, atque in hoc loco perſeueretis. Confido autem in Domino, qui per nos humiles ſibi habitaculum in hoc deſerto conſtruere uiſus eſt beato Hugoni Epiſcopo, quòd propoſitum gratiæ ſuæ hoc noſtro diuortio nõ patietur in irritum redigi: ſed potiùs præſtabit pro benignitate ſua, ut ego in hac tentatione, mihi ſanè permoleſta, obediens & fidelis inuentus, eius auctus benedictione, ad nos lætus reuertar. Nec dubitare debetis, etiamsi corpore ad tempus a vobis abero, quin ſemper vobiſcũ ſpiritu ſim futurus.

Luc. 10.
Rom. 13
Iohan. 21.
In ea vocatiõe qua quis uocatus eſt à Deo, permanendũ eſt.

Cap. 18.

Hæc illo dicente, omnes cum lacbrymis eleuant vocem, aiuntq; ad eũ: Tu es, pater venerãde, poſt Deũ ſpes noſtra, tu refugium noſtrum, tu conſolatio & cõſilium noſtrum. Te ergò decedente, quid nos facturi ſumus? aut te abſente, ad quem recurremus? Erimus profectò ſicut oues non habentes paſtorẽ. Quãobrèm ſi ad Pontificem te trahit obedientia, tecum nos vna trahat ſuperheminens charitas, quæ eſt in Chriſto Ieſu, quam ſeparare & conuellere non poterit neque mors, neque vita, neque vlla creatura.

Fratres nolũt ſine illo manere in Carthuſia.
Rom. 8.

Audiens hæc Beatus Bruno, cernenſque eos nullam admittere conſolationem, nec perſuadere ſe illis poſſe, vt in Carthuſiam manerent, nè locus ille iam Deo dicatus, ad man⁹ laicas & prophanas rursùs deuolueretur, quod prudenter ille timebat, commẽdauit & dedit eũ venerabili viro Siguino Abbati Caſæ Dei, qui fuit unus ex primis donatoribus: ſed itá tamen id fecit, vt omninò conſtitueret reuerti cũ ſuis ad Carthuſiam. Peractis autẽ omnibus, perceptaq; beatiſsimi Hugonis Epiſcopi benedictione, vrgẽte Põtificia mãdato, Romã profectus eſt. Poteſt autẽ ex his quoquè nõ obſcurè perſpici, quàm eximia fuerit virtute præditus, à quo ſic pendebant religioſi fratres illi, vt vitam ipſam prorsùs inſuauẽ & moleſtam ſibi putarent, ſi eius præſentia fruſtrari ipſos oporteret.

Cap. 19
A Põtifice humaniter accipitur.

Vbi autem B. Bruno Romam venit, Põtifex eius aduẽtu mirè exhilaratus, humaniſsimè eũ excepit, quippè quem unicè amaret & veneraretur, atq; in primis & intimis cõſiliariis & fidelibus amicis ſemper eum habuit, eius conſiliis in arduis Eccleſię negociis nũquàm non utens. Conuenerunt aũt ad eum, agẽte id ſpiritu Dei, fratres omnes, quos in Carthuſia apud ſe habuerat, & multo dolore affici cœpere, ipſo uel maximè dolente, ꝙ Carthuſiæ ſolitudinẽ, quã Dominus ſibi elegerat, reliquiſſent. In mẽtem.n. eis ueniebant, non carnes, aut cucumeres & pepones, vt illis murmuratoribus Iſraelitis in deſerto, ſed ſanctæ meditationes, feruẽtes orationes, ſtudioſæ lectiones, & ſpirituales cõſolationes, quibus in Carthuſiano deſerto perfruiti erant: nec poterant erũpentes cohibere la-

Num. 11.

re lachrymas, cùm cernerent ex tam alta quiete & tranquillo ſilentio in moleſtiſsimos ſtrepitus & uarios rerum tumultus ſe coniectos eſſe. Sed cùm beatus Bruno à Pontifice recedendi copiam necdùm impetrare poſſet, perſuaſit fratribus, ut ad Carthuſiam redirent, obtinuitque à Pontifice literas ad Abbatē Siguinum, vt Carthuſiæ eremū ipſis reſtitueret. Præfecit quoquè eis ſuo loco Priorem Landuinum, quo duce omnes ad Carthuſiam reuerſi ſunt. Animaduertit ex his quoquè Lector, quis vir fuerit B. Bruno, quem tanti fecerit ipſe totius paſtor Eccleſiæ, quē ſq; tantum apud ſe familiaritatis & authoritatis locum habere voluerit. Nos uolumus exaggerare ſingula, nè prolixi ſimus,

Carthuſiam fratres, relicta vrbe, redeũt ad Carthuſiam.

Cap. 20. Reſtituit eis Carthuſia.

Poſtquam autem fratres cum Landuino in Carthuſiam venere, & Pontificis literas Siguino Abbati exhibuerunt, fratribus eius cœnobii aſſentientibus, præſente S. Hugone Gratianopolitano Epiſcopo, & Hugone Lugdunenſi Archiepiſcopo, liberè eis deſertum Carthuſianum remiſit, & cum illis, cum ſucceſſoribus eorum perpetuò tradidit poſsidendum. Et hæ quidem primæ fuere Romani Pontificis literæ de Carthuſiano inſtituto, quæ magno ſont documēto, ab ipſis Carthuſianæ religionis initiis, eam à Sede Apoſtolica approbatam eſſe. Ab eo autem die Carthuſiana ſolitudo ſemper in Carthuſianorum ditione permanſit, ſimulque Carthuſiana religio vſq; in præſens illic perdurat. Vbi verò ſanctus Bruno, in Pontificis curia degens, fratres illos incolumes ad Carthuſiam reuertiſſe, locumque illum obtinere, & tranquilla pace ac quiete frui cognouit, crebrò ad eos ſcripſit, hortans illos, ut in uia Domini conſtanter perſeuerarent.

Scribit ad eos S. Bruno.

Cap. 21.

Verùm nō defuit in hoc ſpiritali paradiſo tortuoſus ille coluber & ſerpens antiquus. Præſentiens. n. iam tunc, quanta ad ipſum reditura eſſent damna ac detrimenta ex illo præclaro ſublimis & Angelicæ vitę inſtituto, cuius fundamenta tum ſubſtruebantur, immodicam illis fratribus puſillanimitatem & perplexitatem iniecit, adhibitis ad eam rem, tanquàm aptiſsimis inſtrumentis, quorundam malignorū hominum linguis fraudulentis & fallacioſis: qui nouitatis eos inſimulantes, aiebant illos in mortis diſcrimen ſeſe conijcere. Et effectum ſanè eſt illis, ut optimi patres prorsùs dubitarent, quidnam agendū ipſis eſſet, tum propter ſuſceptæ uitæ auſteritatem, tum propter deſerti illius horrorem & vaſtitatē, in qua illorum nequam hominum moti ſermonibus, in uitæ periculum ſe uenturos etiā ipſi iam formidabant. Contrà autem non parùm verebantur, ſi indè recederent, ſe Deum & ſtellas duces, quas Epiſcopus Hugo uiderat, offenſuros. His perplexitatibus aliquandiù benè multùm exagitatis illis, eccè benigniſsimus Deus, qui nunquam deſerit ſperantes in ſe, mittit ad eos, his de rebus inter ſe colloquentes, virum uenerabilē, cano capite, criſpo capillo: qui ait ad eos: Perplexi eſtis, fratres, vtrùm hoc in loco permanere, uel ex eo excedere debeatis. Sed ego dico uobis uerbis omnipotentis Dei, beatiſsimā Dei genitricem, Virginem perpetuā nos in hoc deſerto loco conſeruaturā, ſi in eius honorem quotidiè legere uelitis preces eius Horarias. His dictis, repentè ab eorū oculis ablatus eſt. At illi incredibili affecti gaudio, illā ſacroſanctā Virginē, cui ſcirent eius filiū, Regē immortalē omnium ſeculorū, nihil negare poſſe, patronā totius Carthuſiani īſtituti ſibi delegerūt, & beatiſsimū Domini Præcurſorē Iohannē, patronū. Hominē aūt illum, qui eis apparuit, ſanctum Apoſtolum Petrum fuiſſe indè uel maximè cōijciebant, ꝙ eius ſucceſſor Vrbanus ſecundus, in Concilio Claromontenſi beatiſsimę matris Dei preces horarias à toto Clero diceendas inſtituit. Ex hac autem viſione adeò ſunt cōfortati in Domino, ut neque mors, neque vita illos ſeparare poſſet à charitate Chriſti.

Mali homines eis magnos iniciunt ſcrupulos

Cæleſti uiſione cōfirmantur.

Preces Horariæ B. Virginis inſtituta.

Cap. 22.

Cùm autem beatus Bruno ſummo Pontifici ad annos paucos ſtrenuam nauaſſet operam, nec parùm Eccleſiæ Dei profuiſſet conſilio, prudentia & ſapientia ſua, moleſtiſsimè interim ferens curiæ ſtrepitus & tumultus, quibus poſthabitis, optabat ſemper redire ad tranquillum vitæ ſolitariæ portum: tandèm vltrà ferre non ſuſtinens tanti deſiderii flammam, antequàm Pōtifex è Placentia abiret in Gallias, multa precum inſtantia vix tandèm obtinuit ad ſuam eremum recedendi, aut certè aliam, ſi ſic uiſum eſſet, expetendi copiam & facultatem. Per id tempus, annuente eodem Pontifice, electus fuit uir ſanctiſsimus Rheginenſis eccleſiæ, quæ eſt prima totius Calabriæ metropolis, Archiepiſcopus, multusque in eo erat Vrbanus Pontifex, ut eum in ea dignitate cōfirmaret: ſed non ignorans ille, quot periculis, quot curis & moleſtiis eiuſmodi Eccleſiaſticæ functiones obnoxiæ ſint, noluit electioni præbere aſſenſum: neque id pertinaciter tamen, ſed modeſtè & humiliter, ſolo quietis amore, ſeruata erga Pontificem obedientia & ſubmiſsione, & erga proximos charitate. Tandèm cum bona uenia & benedictione Pontificis à curia diſcedens, Calabriæ deſerta loca expetiit, adiunctis ſibi aliquot eiuſdem propoſiti uiris, quos iam uitę eius odor bonus & feruentes exhortationes ad mundi contemptum adduxerant. Didicerat enim in Calabriæ regione multas eſſe ſolitudines, agendę pœnitentiæ & uitæ ſolitariæ conſectandæ aptiſsimas. Maluiſſet ille quidem, quod etiam crebrò apud ſe conſtituerat, redire in Carthuſiam ad fratres cariſsimos, quos eò remiſerat: ſed quia ſummus Pontifex cum ſua curia proficiſcebatur in Galliam, in cuius finibus Carthuſia ſita eſt, verebatur, ſi ipſe quoquè eò ſe conferret, nè aut curiam declinare nō poſſet, aut illam non reliquiſſe, ſed ſequi videretur. Potius igitur uiſum eſt Calabriam petere, nihil interim mutata volūtate ſuos in Carthuſia reuiſendi, cō poſitis ſedatiſque rebus. Satis hoc declarant literæ, quas ex Calabriæ ſolitudine fratribus in Carthuſia degentibus ſcripſit, in quarum calce ſic habet: De me autem, fratres, ſcitote, quoniam vnicum mihi poſt Deum eſt deſiderium ueniendi ad uos & uidendi, & quandò potero, opere adimplebo, Deo adiuuante.

Recuſat Archiepiſcopatum Rheginenſem S. Bruno.

Aſſūptis ſociis aliquot, Calabriæ deſerta expetit.

In ipſa autem Calabria uenit ad quandam eremum, cui Turris nomen eſt, in diœceſi Squillacenſi: ibique non cellas alicuius precii, quòd ſumptus non ſuppeterent, ſed caſas humiles ex uili quidem materia, ſed in Chriſto precioſa, ædificarunt. Quanta autem vitæ integritate & ſanctitate cum ſuis illic verſatus ſit, quibus uacauerit pietatis & religionis exercitiis, quis verbis explicare queat? Poteſt quidem id aliqua ex parte innoteſcere ex epiſtola, quam uir ſanctus ſcripſit ad Radulphum Rhemenſis Eccleſię tūc Prępoſitum, poſteà Epiſcopum, vbi inter cætera ait: In finibus Calabriæ cum fratribus religioſis, & aliquot benè eruditis, qui in excubiis perſiſtentes diuinis, expectant reditum Domini ſui, ut cùm pulſauerit, confeſtim aperiant ei, eremum incolo, ab hominum habitatione ſatis undiquè remotam. De cuius amœnitate, aeriſque temperie & ſoſpitate, uel planitie ampla & grata, inter montes in longum porrecta, ubi ſunt uireoſa prata & florida paſcua, quid dignum dicam? Aut collium undiquè leniter ſe erigentium proſpectum, opacarumque uallium receſſum, cum amabili fluminum, riuorum, fontiumque

Cap. 23. In deſerto Turrenſi degit.

Ex Epiſtola S. Brunonis.

Luc. 12.

copia,

cupia, quis ſufficienter explicet? Nec irrigui deſunt horti, diuerſarumque arborum fertilitas. Verùm quid his diutiùs immoror? Alia quippè ſunt oble ctamenta viri prudentis, gratiora, & vtiliora valde, quia diuina. Veruntamen arctiori diſciplina ſtudijsque ſpiritalibus animus infirmior fatigatus, ſæpiùs his releuatur ac reſpirat. Arcus enim, ſi aſſiduè ſit tenſus, remiſsior eſt, & minus ad officium aptus. Quid verò ſolitudo eremique ſilentium, amatoribus ſuis vtilitatis iucunditatiſque conferat, norunt hi ſolùm, qui experti ſunt. Hic namque viris ſtrenuis tam in ſe redire licet, quàm libet, & habitare ſecum, virtutumque germina inſtanter excolere, atque de paradiſi feliciter fructibus vti. Hic oculus ille conquiritur, cuius ſereno intuitu vulneratus ſponſus amore, quo mundo & puro conſpicitur Deus. Hic ocium celebratur negocioſum, & in quieta pauſatur actione. Hìc pro certaminis labore repenſat Deus athletis ſuis mercedem optatam, pacem videlicet, quam ignorat mundus, & gaudium in ſpiritu ſancto. Hæc eſt illa Rachel formoſa, pulchra adſpectu, à Iacob plùs dilecta, minùs filiorum ferax, quam Lia fœcundior, ſed lippa. Pauciores enim ſunt contemplationis, quàm actionis, filii. Veruntamen Ioſeph, & Beniamin plùs ſunt cæteris fratribus à patre dilecti. Hæc pars illa optima, quam Maria elegit, quæ non auferetur. Hæc Sunamitis pulcherrima, ſola in omnibus finibus Iſraël reperta, quæ Dauid foueret ſenem, & calefaceret. Hæc in illis literis ſcribit uir ſanctus, e quibus in eius eximiam prædicationem multa peti poſſent; ſed nos ad alia tranſimus.

Spiritalibus ſtudijs quadā ad miſcedale namenta.

Cant. 4.

Gen. 29.

Luc. 10.

3. Reg. 1.

Cap. 24. Poſtquàm in ea Turrenſi eremo beatus Bruno primùm habitare cœpit cum ſocijs, accidit, Deo id efficiente, vt quodam die Rogerius Comes Calabriæ cum non paruo ſuorum grege, & multa canum frequentia in eadem ſolitudine venationi incumbens, ad eum locum, quem ſibi incolendum ſumpſerant ſerui Dei, totius rei neſcius perueniret. Vbi cùm canes ſagaciter diuerſa ferarum veſtigia explorarent, ad caſas, in quibus beatus Bruno cum fratribus commorabatur, accurrerunt, atque illic fixis pedibus, magno latratu indicabant domino ſuo, opimam ſe reperiſſe prædam. Comes id conſpicatus, ocyùs cum ſuis aduolat, offendit patres illos in ſpeluncis ſuis flexis genibus, erectiſque in cœlum vultibus ac manibus ſimul orantes & laudantes Deum. Tum ille magna admiratione repletus, ab equo, cui inſidebat, deſilit, piè & comiter illos ſalutat: qua cauſa eò aduenerint, & quæ eorum ſit conditio, accuratè perquirit. Poſtquam ex eis didicit omnia, impenſe lætatus eſt, laudans, & glorificans Deum, qui tali ipſum præda dignum iudicaſſet. Perſuadebat enim ſibi, neque id temerè, ſe terramque ſuam eorum meritis & precibus apud Deum, adiutum & in pace conſeruatum iri. Atque ea cauſa, vt poſſent illic quietiùs viuere, & diutius permanere, dedit eis eccleſiam ſanctæ Mariæ & beati Stephani de eremo. Vbi ſanè etiam crebrò eos inuiſit, & res vitæ degendæ neceſſarias eis tribuit, & ea quæ ad ſalutem animæ pertinerent, libenter ab eis audiuit. Ipſum verò beatum Brunonem, aliorum paſtorem & patrem, non ſolùm piæ cæteris arctiùs complectebatur, ſed etiam ſæpiùs ad ſe euocabat, multamque ei præſtans reuerentiam, ſemper eum primo loco habuit in domo ſua, eiuſque conſiliis libenter parebat, & precibus, quibus plurimùm fidebat, perpetuò ſeſe commendabat, nec eum feſellit opinio. Eius enim beati viri meritis Dominus à præſentiſsimo periculo & ſtructis ei periculis illum liberauit; id quod Comes ipſe in Dei gloriam, & ob diuulgandam vbique ſancti Brunonis ſanctitatem, literis ſuis teſtatum reliquit in hæc uerba.

Eccè quo modo vir sāctus, caſas potiùs q̄ aulam elegit.

Comes Calabriæ dat eis eccleſiā S. Mariæ &c.

Cap. 25. Ego Rogerius, diuina miſericordia Comes Calabriæ & Siciliæ, nota eſſe uolo omnibus fidelibus Chriſtianis beneficia, quæ mihi peccatori conceſsit Deus orationibus reuerendi mei fratris Brunonis, piiſsimi patris fratrum, qui habitant in eccleſijs ſanctæ Mariæ de eremo, & ſancti Stephani protomartyris, quæ ſitæ ſunt in terra mea inter oppidum, quod dicitur Stilum & arenam. Cùm eſſem in obſidione Capuæ Calendis Martii, & præfeciſſem Sergium, natione Græcum, principem ſuper ducentos armigeros nationis ſuæ, & exercitus excubiarum magiſtrum: qui ſatanica perſuaſione præuentus, priùs ipſi principi Capuę, promittenti auri non modicam quantitatem, ad inuadendum me meumque exercitum, noctù aditum pollicitus eſt ſe præbere. Nox proditionis aduenit, princeps Capuæ eiuſque exercitus iuxta promiſſum eſt paratus ad arma. Dumque me ſopori dediſſem, interiecto aliquanto noctis ſpatio, adſtitit cubili meo quidam ſenex reuerendi vultus, veſtibus ſciſſis, non valens lachrymas continere. Cui cùm in viſu dicerem, quæ cauſa ploratus, & lachrymarum eſſet, viſus eſt mihi duriùs lachrymari. Iteratò quærenti mihi, quis eſſet ploratus, ſic ait: Fleo animas Chriſtianorum, teque cum illis ſimul. Exurge quamprimùm, ſume arma, ſi liberare te Deus permiſerit, tuorumque animas pugnatorum. Hic mihi per totum videbatur, velut ſi eſſet per omnia uenerabilis pater Bruno. Expergefactus ſum cum terrore grandi, pro uiſione pauefcens. Illicò ſumpſi arma, clamans militibus, ut armati equos conſcenderent, uiſionem ſi uera eſſet, ſatagens comprobare. Ad quem ſtrepitum & clangorem fugientes impius Sergius eiuſque ſequaces, ſubſecuti ſunt principem Capuæ, ſperantes ſe in dictam ciuitatem confugium habuiſſe. Ceperunt autem milites, inter uulneratos & ſanos, centum ſexagintaduos, à quibus viſionem fore veram comprobauimus. Reuerſus ſum, Deo volente, viceſimanona Iulii menſis Squillacium, perhabita Capuæ ciuitate, vbi fui per quindenam continuam infirmatus. Venit uerò iam dictus venerabilis Bruno cum quatuor de fratribus ſuis, qui me ſuis ſanctis deuotiſque colloquijs conſolati ſunt. Cui reuerendo viro viſionem retuli, & humiles gratias egi, qui de me etiam abſente ſuis in orationibus curam habuiſſet. Qui ſe humiliter aſſeruit non ipſum fore, quem credidi, ſed Dei Angelum, qui adſtat principi tempore belli. Rogaui quoquè ipſum humiliter, ut proptereà de rebus meis in terra Squillacenſi ſumere dignaretur largos reddit[us], quos donabam. Renuens ille, recipere nolle dicebat, quòd ad hoc domum ſui patris meamque dimiſerat, ut omninò de rebus extraneis liber, deſeruiret Deo ſuo. Hic fuerat in tota domo mea, quaſi primus & magnus. Tadem uix ab eo impetrare potui, ut gratis acquieſceret ſumere modicū munus meū. Donaui enim eidem patri Brunoni eiuſque ſucceſſoribus ad habendum inperpetuum abſque temporali ſeruitio monaſterium S. Iacobi cum caſtro, & quamplura res & bona alia, cum ampliſsimis libertatibus, in dictis literis ſpecificè declaratis. Hæc Comes ille.

Litera Rogerij Comitis Calabriæ & Siciliæ.

Viſio eius.

Magno miraculo ſeruatur.

Liberalitas eius ī S. Brunonē & fratres.

Cap. 26. Hac autem Comitis liberalitate & donatione fretus beatus Bruno, condidit ibi primò eccleſiam in honorem matris Dei apud ſpecum quandam ſubterraneam, in qua ipſe morabatur. Deindè extruxit etiam alteram, haud procul ab illa diſtantem, in honorem ſancti protomartyris Stephani, cum monaſterio illi coniuncto, in quo cæteri fratres habitabant,

S. Bruno duas cōdit eccleſias.

Ee ſub

ſub cura,& gubernatione tanti patris Chriſto militãtes. Cum quibus vir ſanctus vſque ad diem vitæ extremum in ea perſeuerauit viuendi ratione,& vitæ aſperitate,quam anteà in Carthuſia cęperat,& docuerat: interim etiam ſolicitè curam eorum gerens,qui in Carthuſiæ eremo degebant, præfecto eis, vt antè diximus,magiſtro Landuino: Qui quidem vir venerabilis,nè à veſtigijs & inſtitutis tanti patris & præceptoris ſui deflecteret, nève aliter ſuos inſtitueret, quàm ab illo cum ſociis fratribus didiciſſet, iter longiſsimum ſuſcepit ad ipſam vſque Calabriæ eremum ſingula accuratiùs ex illo percontaturus. Sed cúm à ſanctiſsimo uiro rediret,in manus Giberti ſchiſmatici incidit,& cùm non poſſet à ſententia deduci, pro iuſtitiæ defenſione in cuſtodia detentus eſt:vndè paulò poſt dimiſſus,non multo interiecto tempore, impollutum Chriſto ſpiritum reddidit.

Landuini conſtãtia, & deceſſus.

Cap. 17.

Incidit uerò etiam beatiſsimus pater Bruno in grauiſsimam valetudinem,morboq; augmẽta capeſſente,quemadmodùm ſeſe habuerit, fratres & filii eius his verbis in ſcripto quodam explicant: Vt ſciamus, quanta fiducia,quàm certa ſpe liberationis eius, preces fundatis, tranſitum illius breui titulo innoteſcimus,vt in ſancta uiri conſummatione, veritatem & perfectionem trãſactæ vitæ colligat. Sciens enim, quia venit hora eius, vt tranſeat ex hoc mundo ad patrem,conuocatis fratribus ſuis,ab ipſa infantia ſingulas ætates ſuas replicauit,& totius temporis ſui curſum,ſcientia & ſententia dignum, proclamauit. Poſteà fidem ſuam de Trinitate,protracto & profundo ſermone expoſuit, & concluſit ſic: Credo etiam ſacramenta, quæ ſancta credit & veneratur Eccleſia,& nominatim panem,& vinum, quæ conſecrantur in altari,poſt conſecrationem verum corpus eſſe Domini noſtri Ieſu Chriſti, veram carnem, & uerum ſanguinem, quæ & nos accipimus in remiſsionem peccatorum noſtrorum, & in ſpe ſalutis æternæ. Proximo indè Dominico die ſancta illa anima carne ſoluta eſt pridiè Nonas Octobris, Anno Chriſti milleſimo centeſimoprimo, corpusque eius fratres illic honorificè condiderunt. Ad eius ſepulcrum huiuſmodi Epitaphium appoſitum eſt.

Innoteſcimus acti uè, more eſt. ſeculi.

Nota de Euchariſtia.

Primus in hac, Chriſti fundator ouilis,eremo.
Promerui fieri,qui tegor hoc lapide.
Bruno mihi nomen,genitrix Germania, meque
Tranſtulit ad Calabros grata quies nemoris.
Doctor eram,præco Chriſti, vir notus in orbe,
Deſupèr illud erat,gratia, non meritum.
Carnis vincla dies Octobris ſexta reſoluit,
Oſſa manent tumulo, ſpiritus aſtra petit.

Cap. 18. Poſt mortem claret miraculis.

Eius autem ſanctiſsimam vitam mortemque precioſam conſecuta ſunt multa miracula, quæ ob eius præclara merita Chriſtus effecit. Poſt obitum eius, & ſepulturam, fratres monaſterii eius chartas miſerunt,vt habet conſuetudo, in diuerſas prouincias, atq; in ipſam quoque Britanniam,quibus & eius è uita deceſſum ſignificarunt, & ut preces pro ſancta illius anima Domino offerrentur, petierunt. Sciebat enim non eſſe iuſtum,qui non peccet. Et primò quidem fratres & diſcipuli eius,deindè etiam alij,qui eũ nouerant,quibusque cognita erat eius eximia eruditio & vitæ ſanctimonia, teſtimonium de iis uel proſa,vel carmine,in iis chartis aſcripsère. Quæ omnia commemorare ſi velimus,nimiùm prolixi erimus: ſi prætermittere omnia tot grauiſsimorum hominum teſtimonia, ingratitudinis & impudentiæ notam nõ effugiemus,præſertim quandò ex iis eximia beati viri ſanctitas non obſcurè poteſt animaduerti. Et expedit

Eccl. 7.

ſané non ignorari ea, quæ annotaturi ſumus, uel ob id potiſsimùm,quòd quidam inepti & inſulſi homines,& ſibi & aliis perſuadere auſi ſunt, hunc beatum virum eum eſſe doctorem, quem nos in huius hiſtoriæ initio damnatum eſſe diximus: quod quidem vaniſsimum eſt, neſcio, cuius ſomniatoris commentum,cùm ſatis conſtet, illum damnatum doctorem beatiſsimo Brunoni, & ſociis eius occaſionem præbuiſſe de vita ſanctiùs inſtituenda ſeriò cogitandi,& relictis omnibus huius mundi rebus,in horridam ſolitudinem commigrandi.

Inepta quorundã de S. Brunone perſuaſio.

Cap. 19. Præclara multorũ teſtimonia de S. Brunone.

Principio Fiſciclenſis cœnobij fratres eum reuerendiſsimum,religioſiſsimum, eminentiſsimum eremitam vocant.

Rangerius diſcipulus eius, preces optat offerre Deo omnipotenti,ut qui illum tanta honeſtauit gratia,tanta pietate decorauit,ſecundum fidei ſuæ meritum conferat & coronam.

S. Frigiani Lucenſis Eccleſiæ: Pro tãto viro & tam glorioſo uoluntariè,inquiunt, officium commemorationis impẽdimus,credentes nos apud Deum eius ſanctis commendari meritis.

Eccleſia Placentina iam venerabilis viri glorioſiſſimam nominat animam.

Garitanopolitana Eccleſia, in qua eo tempore S. Hugo,cuius ſuprà eſt mentio habita, ſedem Epiſcopi obtinebat,ità ſubſcripſit: Gratianopolitana Eccleſia, quam dominus Bruno monachus atque eremita ſibi eremum facere habitationemque priùs deſtinauit, quanto tunc gauiſa eſt in eius præſentia, eam nimirùm exiſtimans perpetuam habere,tanto nunc magis dolet præ cæteris, ſuper tanti tamque incomparabilis viri abſentia.

Nos quoquè Carthuſiæ fratres, pijſsimi patris noſtri Brunonis,viri valdè clariſsimi ſolatio miſerabiliter prę omnibus deſtituti, quid pro illius dilecta anima & ſancta faciamus, definire nequimus. Vincunt enim merita beneficiorum eius erga nos, quicquid poſſumus & valemus.

Nos fratres Caſæ Dei, pro ſanctitate tanti viri, cuius doctrina & exemplo ſtirps tanta in Chriſto fructificauit, ſeptem diebus celebrabimus.

Sanctæ Mariæ Bleſenſis:

Cap. 30. Alludit ad illud Lucæ 10: Vnum eſt neceſſarium &c.

Non eſt deflendum,nec patris morte dolendum.
Non obiit Bruno,qui partem fixit in uno.
Hunc Deus excepit,comitem pia turba recepit.

Sancti Petri Carnotis:

Concio ſylueſtris,lachrymarum parce fluentis.*
Paſtoris uita,fidei cultu redimita,
Votum lætandi dat nobis,non lachrymandi.
Si mundo moritur,paradiſi ſede potitur.
Perdomuit carnem, dum cæli tendit ad arcem:
Se ſociat Chriſto,mundo dum migrat ab iſto.
O miles Chriſti,qui pugna victor abiſti,
Quàm benè certaſti, quia certando ſuperaſti.
Spernens terrena,ſtipendia carpis amœna.

** id eſt, eremitica.*

Eccleſia S. Faronis uel Pharonis Meldenſis:

Cognitus iſte ſatis doctrina erat,atque beatis
Moribus & uita,Bruno ſapiens eremita.
Nullus miretur,ſi Bruno ſanctus habetur:
Hoc meruit uita,dici ſimplex eremita.

Carnotenſis:

Eccleſiæ murus Bruno fuit,haud ruiturus.
Nam bonus atque piæ mentis fuit, atque ſophiæ
Doctor erat verus: fleat ipſum plebs bona,Clerus.
Iuſtus,ſyncerus,morum grauitate ſeuerus,

Flos

Flos erat hic patrum,ſolamen,gloria fratrum,
Veri ſectator,diuinæ legis amator,
Semita iuſtitiæ,fons hic & origo ſophiæ,
Lux,ſpeculum mundi, rerum ſublime cacumen,
Labentum baculus,miſerorum dulce leuamen.

Sanctæ Mariȩ Rhemenſis metropolis:
Hic pater eximius fundator relligionis,
Exemplar ſeſe fratribus exhibuit.
Dans illis formam ſpernendi vilia mundi,
Cæleſtis patriæ præmia dum ſequitur.
Pro cuius culpa non cedimus eſſe gemendum,
Quem iam gaudentem credimus in requie.
Merita bo na uita. *Nam ſi cui ſancto requiem bona vita meretur,*
Huic quoq; promeritis ſumma datur requies.
Qui cùm multimodè noſtra polleres in vrbe,
Solamenque ſuis atque decus fieret:
Apud Rhemēſes q̄ clarus extiterit S. Bruno adhuc ſecularis. *Cumque faueret ei fortuna per omnia,iamque*
Hunc præferremus omnibus,& meritò:
Nanque benignus erat,omnique peritus in arte,
Facundusque ſatis,diuiſijsque potens:
Omnia poſtpoſuit Chriſto,nudumque ſecutus
Chriſtum, cùm cunctis ſuſcipit hunc eremus.

Itèm eadem Eccleſia:
Gen. 39. *Vt ſeruire Ioſeph dominæ contempſit amori,*
Et fugit amplexus inceſtos mente virili:
Sic contempta iacet tibi,Bruno, gloria mundi,
Amplecti dum te cuperet,tibi brachia tendens;
Multas mundus opes,multos obtendit honores,
Tuque fuga lapſus,pompali veſte reiecta,
Amplectens eremum,veſtitus forte beata.
Hunc tantum,talem cæleſtibus eſſe ſodalem
Credimus: hunc rogitat fratrum deuotio tota,
Vt Domino pro ſe dignetur fundere vota.
Cōparat Eliæ, Iohānī Baptiſ. Abrahæ. *Iſte vir Eliæ par,Baptiſtæque Iohanni,*
Hic eremi cultor fuit,& bonitatis amator.
Hic Abrahæ ſimilis,pius extitit atque fidelis,
Quem tenerum docuit mater Rhemenſis alūnū,
Propoſiti tenuiſſe fidem lætata Brunonem,
Migrantem ad Dominum lachrymis precibusque ſalutat.

S. Dyoniſij Rhemenſis.
Cunctas liquit opes,cunctos ſimul orbis honores
Pro te Chriſte pater,pro cæli munere pauper
Bruno,factus iter,quorum fuit antè magiſter.
Gen. 2. *Quatuor vt fontes ex vna parte meantes,*
Quos paradiſus habet,mundi per regna fluentes,
Exundant terras,ſic hic,quos imbuit,ornat,
Implet & informat,inflammat,dirigit,armat,
Cudit & illuſtrat,& adhuc regit,excolit,aptat,
Sideris inſtar erat cunctis.quos ipſe docebat.

Sueſſorum mater Eccleſia: Piiſſimi ac Deo dilecti, verè venerabilis Brunonis cognito ſancto ac glorioſo deceſſu, dulciter ſuper tali tantoque viro commoti fuimus, orantes,vt eius ſanctiſſimis meritis adiuuemur iam viui, q̄ defuncti.

S. Mariæ Bleſenſis:
Bruno vir egregiæ probitatis,gemma ſophiæ,
Cuius honeſtatis ſit præſens chartula teſtis.
Pacis habet ſedem,cæli tranſlatus ad ædem.
Ergò laudemus Dominum, veneremur, amemus,
Per quem ſanctorum decoratur vita ſuorum.

[M]ariæ Bernaci;
Doctor doctorum fuit,exemplarque bonorum
Noſtris temporibus Bruno vir eximius. *S. Bruno, doctor doctorū temporis ſui.*
Eſſeque pœnalis nil culpæ credimus illi:
Ipſe Deum nobis conciliet meritis.

S. Crucis Aurelianenſis:
Summum Bruno decus & gloria temporis huius,
Carne taces, ſed parte manes meliore ſuperſte
Et iuſti recipis nunc præmia grata laboris,
Præclaris meritò doctoribus aſſociatus.
Viuens in Chriſto, noſtri uir ſancte memento,
Doctrinaque tuæ, quæ toto fulget in orbe,
Chriſto funde preces, mereamur ut eſſe ſequaces, *Nota de doctrina S. Brunonis.*
Bruno, tuis ſemper precibus, uir ſancte, iuuemur.

Vos quoquè ſanctiſsimi fratres, qui tātum ac talem patronum ad cælos præmiſiſtis,omni humanæ cōpaſsionis dolore poſtpoſito,gaudete & exultate in Domino.

Petrus S. Iohannis Sueſsionen. Canonicorum regularium humilis Abbas: Audito beato fine ſancti patris & magiſtri mei Brunonis, à cuius ore ſacræ doctrinæ fluenta plerunquè haurire contigit,de abſentia vehementer triſtamùr: carnales euaſiſſe anguſtias,& requiem adeptū eſſe,& cum Deo uiuere,prout coniecturam dé mūditia & pfectione trāſactæ uitæ, nobis ſatis notæ,facere poſſumus, vehementiùs congaudemus.

Humilis congregatio S Quintini * Bellouacenſis,ſperans patrocinio reuerēdi patris ſuis Brunonis apud Deum ſe adiuuari,obedienter ei triceſimum adſcribit. *Belluacē ſis.*
Raptus ab hac uita,Chriſtum ſitiens eremita,
Nè mala mutarent ſanctam præſentia uitam,
Quicquid propoſuit viuens, moriendo probauit.
Proderit Eccleſiæ, fides veſtigia noſſe.

Quidam frater de præfata Eccleſia, Gaubertus nomine,uiro ſanctȩ recordationis,quem multùm diligebat, & ſolum noſtris tēporibus mundo renunciaſſe prȩdicabat, triceſimum faciet. *Nota perfectū mūdi cōtemptum.*

ſancti Luciani Bellouacenſis:
Dux eremitarum, lux corruit eccleſiarum:
Hunc eremus plorat, quē quiſque fidelis honorat:
Sācte Bruno,uenerāde pater, venerāda propago,
Cælica iuſſa tenens, uiuas cæleſtis imago,
Viuis, & in cælis gaudes eremita fidelis.

S. Mariæ Pictauienſis.
O patrem ſanctū, pro quo,ſcelus eſt,dare planctū:
Cuius gaudere nequit ulla lues abolere:
Viuere cui Deus eſt,cui lux, cui uera ſalus eſt.
Eugè Dei uerna, frueris mercede ſuperna,
Accipis inuentum modico ſudore ſalentum.

S. Iohannis Euangeliſtæ Pictauienſis:
Gallia feſtinas poſtponens carminis odas,
Nunc lugubres cātus & mæſtos excipe planctus.
Nanque tuus doctor,quondàm per cælica ductor,
Bruno pius moritur, flos fœni ſubtumulatur.
Hinc eſt,quod doleas:ſed uiuit,pone querelas.

S. Maximini Micianenſis cœnobij.
*Doctus pſalmiſta, clariſſimus atque * ſophiſta,* **Sophiſta, pro ſapiente.*
Gallia iure ſuo quem deberet ſepelire,
Vt fertur,Calabris nunc Bruno ſepultus in agris.

S. Mariæ Pariſiorum, inter alia:
Ille magiſtrorum decus,informatio morum,
Remigium turba Rhemenſis, maior in urbe,

Mundum deſpexit, iter ad cæleſtia flexit.
S. Petri Reſbacenſis:
Temporibus noſtris, finis dum proximat orbis,
Extitit in mundo proximus ille Deo.
Nam diues fuerat, mores ſapienter agebat,
Contempſit cuncta &c.
S Petri Neocaſtrenſis:
Hac vixit vita dum ſelix hic eremita
S. Bruno monach⁹ & eremita.
Dictus Bruno, bonus noſter per cuncta patronus.
Quo vixit pago, viuens permanſit imago
Veræ iuſtitiæ, doctrinæ, philoſophiæ,
Exemplum cunctis qui dat ratione potitis, &c.
Cuius mirantes vitam, mores imitantes &c.
S. Trinitatis Valeſiæ:
Tanti doctoris fuerat de morte dolendum,
Omnibus atque bonis noctesq; diesq; gemendũ,
Si poſſent luctus hominem reuocare ſepultum.
S. Geruaſii eiuſdem loci Caſtri.
Gallia multorum mater nutrixque virorum,
Iſti quandò pares es habitura mares?
Iſte tuus quondam doctrinæ præbuit vndam
Gentibus & Cleris &c.
S. Audomari:
Exemplum miſeris mortalibus eſſe ſolebas,
Vt colerẽt Chriſtum, quẽ ſemper Bruno colebas,
Pro quo diuitias ſpreuiſti totius orbis.
S. Pauli Londonienſis:
Tanti ſama viri diffuſa ſub vltima mundi.
Excitat ardentes in ſancta precamina mentes:
S. Mariæ Lincolnienſis:
Tranſiſti è mundo ſecurus, maxime Bruno:
Quem quia ſpreuiſti, nihil nocuiſſe puto.
Omnibus abiectis, eremum lætus petijſti,
Hoc ſolùm cupiens, poſſe placere Deo.
Nec bona ſama viri latuit, diſperſa per orbem:
Sed vaga per multos commonuit populos.
Quis tam felicem nouit, quis tam ſapientem?
Insigne encomion S. Brunonis.
Non noui talem, nec tibi conſimilem.
In te reuerà patuit ſapientia vera,
Te pietas Domini nutrijt & docuit:
S. Mariæ Spalingæ, S. Nicolai Andegauenſis:
In mundo rutilat Solis iubar, & rutilando
Tranſit, & excedit ſidera cuncta poli.
Præclarũ teſtimoniũ doctrinæ et excellentis.
Sic & Brunonis ſapientia tanta refulſit
Inter Francorum ſidera, ſolus vt hic
Eſſet cunctorum flos & fons philoſophorum.
Flos ſpecioſus erat, fonsque profundus erat.
Ex hoc manauit ſapientia tanta per orbem,
Vt quos imbueret, philoſophos faceret.
Splendor ſermonis fuit, & lux relligionis:
Eius relligio ſcitur vbiquè ſatìs.
Eius exẽplo permoti multi fiunt religioſi.
Eius doctrina facti ſunt tot ſapientes,
Quos mea mens neſcit, & mea penna tacet.
Eius & exemplo ſunt multi relligioſi,
Et ſectatores diſcipulique Crucis.
Ipſe Crucem Chriſti tulit, & ſua cũcta reliquit,
Seque negando ſibi, profuit ipſe ſibi.
Diues, famoſus, facundus, ac generoſus,
In mundo nituit, ſed ſibi diſplicuit.
S Petri Eboracenſis:
Fama priùs nobis retulit, quàm litera veſtra,
Non de morte quidem, ſed bonitate viri.
Gemma domus Domini Bruno fuit atque columna &c.
Eccleſia Rhotomagenſis:
Humani generis flens irreparabile damnum:
Mundo deceſſit mundani victor honoris,
Bruno pater ſanctus, fundator relligionis:
Cuius tanta piam vitam commendat honeſtas,
Vt ſit eum cuiquam non æquiparare poteſtas.
Ipſe fuit ſapiens, vir nobilis, indole fulgens,
Imbutus fonte totius Philoſophiæ.
In quo cùm virtus probitatis viua niteret,
Glorificos faſces qua promeruiſſe valeret,
Proculcator opum, cunctorum ſpretor honorum,
Et mundi ſtultam contudit ambitionem,
Et ſtudio ſanctam fundauit relligionem.
Cenomanenſis Eccleſia:
Morte tua flendum non credimus, optime Bruno,
Qui fugiens vanos mundi tumentis honores,
Angelicam in terris vitam ſapiens imitatus,
Corpore adhuc viuens, cæleſtia mente petebas.
In terris viuit Angelicã vitam.
S. Mauricij Andegauenſis:
Gallia triſtatur, Calaber populus lachrymatur,
Doctoremque bonum gemit iſte, flet illa patronũ.
Vitæ præſentis hæc laudat eum documentis,
Eius & eximia celebratur vbiquè ſophia,
Plùs quàm Maronis laudatur lingua Brunonis,
Gloria Platonis vileſcit laude Brunonis.
Hic præcellebat doctoribus, hic faciebat
Summos doctores, non inſtituendo minores.
Non pueros ſed graues viros docuit S. Bruno.
Doctor doctorum fuit hic, non clericulorum.
Nam nec honeſtates verborum, nec grauitates,
Sumpſit Brunonis, niſi vir magnæ rationis.
Nunciat egregiam diuina docendo ſophiam.
Andegauis S. Petri monaſterij puellarum.
Vitæ forma piæ, totius acerra ſophiæ,
Bruno pater vita ſi tranſmigrauit ab iſta,
Ad Domini nutum liquet illum carne ſolutum,
Qui iuſtum merita voluit donare corona.

Nolienſium conuentum, horis regularibus pſallendo attentum, viſa ſchedula, quæ Brunonis incõparabilis philoſophi obitum patefecit, tãtus timor tantusque horror occupauit, quòd vix debitum officium cõplere præualuit. Quis enim non obſtupeſceret, immò ab intimis cordis ingemiſceret, cùm tantum virum, totius ſcientiæ & penè omnium clericorum lumen & fundamentum, naturæ conceſsiſſe audiret? *Ingẽſlaus* Dudùm Eccleſiæ Rhemenſium ſummus didaſcalus, vtpotè in pſalterio & cæteris ſcientijs luculentiſsimus, & columna totius metropolis diù extitit.

Timothei & Apollinaris.
Huius Doctoris fuit hæc vis cordis & oris,
Vt toto cunctos ſuperaret in orbe magiſtros.
Sic meditando bonus fuit, atq; loquẽdo diſertus,
Huic ſe tota dedit ſapientia, totaque ſedit.
Huius in arcanis diues penetralibus hoſpes.
Quod nòui, dico, mecum quoquè Francia nouit,
Et totus nouit per climata quatuor orbis.
Vera ſapientia.
Hæc illum docuit res huius ſpernere mundi,
Et ſolùm fecit perquirere gaudia cæli.
Sanctæ Mariæ Laudunenſis eccleſiæ.
Bruno decus Cleri, decus & prudentia mundi,

Dum

Dum fuit in terris, florebat acumine mentis.
Dum fuit inter nos, florebat & in documentis.
Integritas morum, cumulum ſuppleuit honorum.

Ordo monialium S. Iohanois Baptiſtæ:

Bruno laudaris, tua vita decens renouatur
Verſibus & ſcriptis, nec quanta fuit memoratur.
Ipſe pius, ſimplex, plenus Deitatis amore,
Impiger & mundus fuit, omni dignus honore.
Viuit adhuc Bruno, ſibi traditur à patre vita.
Clericus ipſe fuit, monachus fit, & hinc eremita.
Nunc iacet exangue corpus, tamē hoc venoratur
Viuit adhuc Bruno, cuius flatus gratulatur.

Flatum, pro ſpiritu & aīa.

Titulus S. Petri Caſſellenſis Eccleſiæ:

Brunonis vermes carnem paſcuntur inermes,
Pròh dolor immenſi vas ſensùs & bonitatis.
Non tamen eſt indè, quòd defleo, nā mihi cōſtat
Illum ſanctorum conciuem: ſed quia cœtus
Ipſius mœret, priuatus patre benigno.
Recta Bruno via dux, & fons Philoſophia
Non aliter docuit, viuere quàm ſtuduit.

S. Bruno vt docuit, viuere ſtuduit.

S. Mariæ Patileuienſis cœnnbij:

Exijt è mundo vir, mundi ſpretor, ad illum,
Qui mundum fecit, quem ſine fine videt.
Et licèt hic, tanquam tenebroſus, Bruno vocetur,
Eſt tamen & fama lucidus, & meritis.
Luce Dei fruitur, quia lucem reſpuit iſtam,
Et pro deſerto calica regna colit.
Vos igitur fratres pro læto nè doleatis:
Eſſe ſuos lætos lætus & ipſe cupit.

Alludit ad nomē Brunonis quod fuſcum ſignificat.

S. Mariæ Formoſellenſis:

Felix hic Bruno, cui conſonat ore ſub vno
Laus modulata pijs, comptaque tot ſtudijs,

S. Petri Pictauienſis.

Sed qualis fuerit, ſi fortè rudis mihi quærit,
Soluat & euoluat chartam, rurſusque reuoluat.

Cap. 31. Hæc tantorum virorum, tot inſignium collegiorum & perſonarom præclara teſtimonia abundè, ni fallor, ſufficiunt ad oſtendeodam beatiſsimi patris Brunonis excellentem doctrioam, morum honeſtatem, & vitæ ſanctimoniam, etiamsi nulla eius miracula extareot. Atqui multis etiam miraculis claruiſſe legitur, ſed ea tñ, qđ ſine dolore cōmemorare nō poſſum, nō ea diligentia, qua par erat, annotata ſūt: aut ſi annotata ſunt, alterius coſtituti monachis, ei⁹ monaſteriū occupaotibos, primò quidem oegligentius cuſtodita, deindè verò etiam perdita ſont. Sepultus eſt vir præſtantiſsimus to monaſterio ſuo S. Stephani poſt ſummum altare. Ad eius ſepulcrum fons viuus prorūpit, qui Chriſti virtute & eius meritis multiuaria adfert permultis remedia ſanitatis. Illuminantur illic cæci, ſurdi audiunt, mauet & mutili rediotegrantur, leproſi muodantur, dæmooiaci ocyùs repurgātur. Sed his omnibus miraculis illud admirabilius eſt, quòd, ſicut toties repetuoi iam allata teſtimonia, gloriam & honorem omnē reſpuere, & in tanta vitæ auſteritate, integritate & perfectiooe perſeuerare potuit.

Fons ad eius tumulum ema nās, curat multos.

Cap. 32. Non debet autem cuiquam ſcrupum mouere, ſi fons ille iam uoo eeruatur ad beati viri ſepulcrum. Footes enim miraculosè ebullieotes, oō ſemper perpetui ſunt, & interdùm propter hominum demerita, eiuſmodi Dei beneficia ſubtrahuotur. Fiunt enim miracula diuinitùs, vt commendentur & declarentur merita ſanctorum: quæ vbi ſatis inootuiſſe vidētur, ceſſant nonnunquàm miracula. Nec valdè mirādum eſt, ſi fons ille ablatus eſt, exulante ab eius monaſterio ſanctiſsima illa viuendi ratione, quam illic vir ſanctiſsimus inſtituerat. Cùm enim obdormijſſet io Domioo, in Carthuſianæ vitæ inſtituto perſeuerauit illud mooaſterium ſub quioque Prioribus, qui ei ſucceſſerunt, vſque ad tempora venerabilis Guigoois Prioris Carthuſiæ. Indè in Gallia creſceote Ordine Carthuſienſi, ſolum illud Calabriæ monaſterium à beati patris Brunonis feruore & ſanctitate tepeſcendo degenerauit. Et petebant quidē eius habitatores à Carthuſia viſitatores & reformatores, ſed nimia locorum intercapedo noo facilè id obtinebat. Itaque ad Ciſtertienſe iſtitutum illi ſe tranſtulère, quod tum recèns ortum, & iocomparabilis viri beati Bernardi Abbatis Clarauallenſis inſigoi ſanctitate, multoque labore mirificè propagatum, in magno feruore durabat. Ad illud autem tempus in Carthuſianæ religionis profeſsione permanſerat illud monaſterium annos ſexaginta. Sed Ciſtertienſi quoquè religiooe ſucceſſu temporis ibi tepeſcente, tandèm monaſtierium ſancti Brunonis factum eſt commendatitium vſque ad hæc ſanctiſsimi Pontificis Leoois decimi tempora.

Cartbuſia Calabria amplectitur inſtitutū Ciſtercienſe.

Cap. 33. Is Pootifex, cùm multorum relatione de eximia beati Brunonis ſanctitate crebrò audijſſet, omiſſa miraculorum inquiſitione, indignum arbitratus eſt eum, quem præpotens Deus in hac vita tot auxiſſet donis & chariſmatibus, & ouue cæleſti afficeret beatitudine, in terris oon eximia laude & prædicatione efferri, nec debita piæ deuotinois officia perſolui apud thronum diuinæ gloriæ quieſcenti, cui dediſſet Dominus cor ad præceptum & legem vitæ & diſciplinæ. Itaque ooo modò authoritate Apoſtolica clementer annuit, ſed etiam voluit, vt in ſingulis monaſterijs totius Ordinis Carthuſienſis, & earum eccleſijs ſiue ſacellis, feſtum ſanctiſsimi Bruoonis Confeſſoris annis ſingulis die ſexto Octobris, quo deceſsit è vita, ſolenniter colatur, & congrua debitaque deuotione celebretur: ipſius etiā corpus atque memoria, dignam io Domino laudem habeat ac veneratiooem, coouenięns etiam officium io honore ipſius agatur & decantetur, necnon quotidiè in dioino officio de eo commemoratio fiat. Domum præterea ſancti Stephaoi, quam beatus Bruno in Calabria condiderat, & in qua ſacrum eius corpus quieſcit, idem Pontifex à Ciſtertienſibus ad Carthuſianos reuocauit, Anoo ſalutis milleſimo quiogenteſimo decimoquarto, vt deincèps illic Carthuſiano more & inſtituto viuatur.

Leo X. quid ſtatuerit de S. Brunone.

Cap. 34. Cùm autem hæc res ageretue, Prior Carthuſiæ Neapolitanæ, cui eius vrgendæ & promouendæ oegocium datum erat, exhibuit reuerendo patri domino Franciſco, magnæ Carthuſiæ Priori, partem mandibulæ cum duobus dentibus ſancti Brunonis, aitque Abbates ſancti Stephani, vbi, ut dictum eſt, ſacrum corpus beati Bruoonis quieſcit, taota cura illius ſacras reliquias ſemper aſſeruaſſe, veriti oè Carthuſiaoi eas repetereot, vt oſſibus io diuerſa occulta loca repoſitis, iiſdemque locis crebrò mutatis, nemo præter Abbatem & alium virum fide dignū, quicquam de illis comperti habuerit. Porrò anoo Chriſti milleſimo quiogenteſimo decimoquarto, ſacra illa oſſa tranſlata ſunt, & ei tranſlationi interfuit dominus Matthæ⁹ Prior Bononiēſis Carthuſiæ. Is ſacrum illius caput, nè com oſſibus altari imponeretur, manibus tenebat, turbisq; amātiſsimi patroni ſanctis reliqijs ſe priuatū iri reformidāuib⁹, ità ſatisfecit: Oportet, inqt, ſacrū caput ex oſsib⁹ ſegre

Abbates S. Stephani quā ſtudioſe ſeruarint reliquias S. Brunonis

 gatum,

ſatum,auro,argento & lapidibus precioſis ornari. His verbis vulgo ſuſpicioocoı omoem adimés, ſummi Pontificis ſpeciali permiſſu partem quandam de capite detraxit,aliȷſque indè commuoicauit,præſertìm venerabili parri Gregorio Friburgenſi, qui per domos prouinciç Rhenanæ, cuius erat Viſitator, particulas diſtribuit anoo 1515. Et qoia ſanctus Bruno patriam habuit Coloniam Agripinam,idem dominus Matthæus eius capitis paruam portionē donauit domino Petro Leidenſi, Carthuſiæ Coloaienſis Priori, cui munus illud fuit loogè gratiſsimum,quique domum reuerſus,anno 1516. donum precioſiſsimum io eccleſia Carthuſiæ Colonieoſis die 3. Auguſti reuereoter depoſuit.

Dimidiū ſi reliquæ capitis eius, Carthuſiē ſibus fratribus.

Cap. 25.

Ipſum verò beatiſsimi Brunonis ſacrum corpus tranſtulit Iohannes Abbas ſancti Ruſi, anno, vt dictum, 1514 impoſuitqoe eccleſiç ſancti Stephaoi ſummæ aræ,ex candido marmore extructæ. Ab hoc monaſterio ad paſſos mille quingentos abeſt ſpecus valdè religioſa, ioter monres aoguſto loco ſita nemoribus cincta, quæ illius vallis extrema claudunt, prorſusque deuia & hominibus inacceſſa ſont. Supra hanc ſpecum conditom eſt haud grande ſacellum cum altari,vbi titulus habetur ſancti Brunoois Colonieoſis magiſtri, eremi ſanctæ Mariæ de Torri Ordiois Carthuſieoſis ioſtitutoris primi: cuius etiā imago illic picta cernitur. Io hac ſpecu ille vir Dei ab eo tempore, quo primùm illuc venit, vſque ad obitum iocredibili ſpiritus feruore permanſit. Porrò in argumentum & commeodationem ſanctitatis eius, vſque io hodieroum diem locus ille, in quo poſt exceſſus cōtēplationum defeſſa membra nudæ humo allidebat, nonquàm herbam gignit ad menſuram corporis eius, cúm tamen circunquaquè herbaſcat Hoc tam illuſtre miraculum omnes loci eius accolæ conſtaotiſsimè aſſeuèrant. Eſt prǽrereà illic ad lapidis iactom, eccleſia beatiſsimę Mariæ,à Comite Rogerio conſtructa pro ſeruo Dei magiſtro Bruoone, & magiſtro Lsunino Nortmaono, eius ſocio. Ad hęc loca populorum careruę, ſenes & pueri, viri ac fœmine, nobiles & plebeij, principes & magnates, ob ſanctiſsimi Brunonis venerationem & piam erga illum animi deuotionem, atque etiā ob impetraoda eius beneficia, perindè acsi degat in humaois, eum animis cootemplantes, certatim coofluuot, reuerenter accedunt, venerantur & orant. Præcipuè verò ſpecum illam, io qua ferè ſolus ſemper Deo ſeruiebar, tanta reuerentia, fide & affectu frequentant, vt complures non oiſi nudis pedibus à iam dicto monaſterio eò accedere coſpicianrur. Alij genibus reptando, ſacram illam ſpecum, terram & ſaxa ex animi pietare lingunr, & lachrymabuodi circumeuor: atque de ipſa ſpecu quippiam abradunt, pro magnis reliquiis habituri, ſicqoe alacres ad ſua abſcedunr. Nec quiſquam ſanè verbis explicare queat, quaota animi deuotione & ſtudio virum ſanctiſsimom proſequaotur Calabriæ Epiſcopi, Abbates, Prælati, religioſi, itemque Priocipes, comites, barooes, & plebs vniuerſa.

Sacellum cum altari & tumulo S. Brunonis.

Inſigne miraculū

S. Bruno apud Calabros in magna habetur veneratiōe.

Deniquè oon loogè à ſupradicto monaſterio oemus ampliſsimum eſt, quod Folo vocant, à viro Dei ooo oiſi inſtauraodo monaſterio deputatum. Quòd ſi qois temerarius contra hanc eius voluotatem venire auſus ſir, quemadmodùm fama apud omnes Calabros loogo vſu firmata teſtatur, diuioam vltionem ooo euadit, faciente & hoc & permulta alia, ad declarandam fideliſsimi ſerui ſui ſanctitatem, prępotente Deo, cui eſt hooor & gloria in ſecula ſeculorum, Amen.

CANONIZATIO, VT VOCANT, S.Brunonis, Carmine conſcripta.

Cap. 36. Leo X.

PApa Leo, geſtis & maieſtate verendus,
Cardineis patribus celebri circūdatus actu,
Certior eſt factus, quàm ſanctè vixerit olim
Bruno, quod obſequium, dū vixit, præſtitit Vrbi:
Quodque per hunc cultu diuino Eccleſia creuit.
Huius & audierat certò miracula quædam.
Propterea votis Patrum concordibus illum
Retulit in diuos: feſtum conceſſit eidem
Octobris ſexta celebrari luce quotannis:
(Illo nempe die moriens aſſcendit olympum)
Erigere huic ſtatuas, ac ædificare ſacella
Permittens, ſuper his confecta Diplomata cōfert.
Ordinis hæc noſtri mater Carthuſia ſeruat,
Inter Romani multa inſtrumenta Senatus.

Inſtrumēta, dicit Priuilegia Ordinis Carthuſian.

Supplex Carthuſianorum ad ſanctum Brunonem Precatio.

ADſpice oculis BRVNO patriarcha benignis,
Nocte dieque tibi feruentia vota ferentes.
In Paradiſiacas tua per veſtigia ſedes
Tendimus. in virtutis iter nos dirige, ſecli
Quos ex innumeris reuocaſti Bruno periclis.
Propoſiti ardorem fac nos ſeruare prioris,
Et circunfuſæ ſemper memor eſto coronæ,
Donèc ad athereos tecum peruenerit axes.

MARTYRIVM SANCTORVM ET Glorioſorum Chriſti Martyrū Sergij & Bacchi, Authore Simeone Metaphraſte.

7. Octobris. Cap. 1.

CVM Maximianus tyrannus imperaret, & vniuerſus ferè orbis terræ iacèret in profundis tenebris ignorantiæ, lapideſque & ligna cogerentur homines adorare taoquàm deos, & msximè execranda (pròh dolor) guſtare ſacrificia, Sergius & Bacchus, ambo Romani genere, io Chriſtum coofeſsione & fide, non ſecùs ac lucidæ ſtellæ, tunc refulgebant io regia. Non erant autem plebeij nec obſcuri: ſed Sergius quidem erar primicerius ſcholæ Centiliorum, ſecundicerius autem huius, Bacchus: qui multum quidem porerāt apud Imperatorem Maximianum, maiorem autem ſibi parauerant fiduciam apud Regem & Deum immortalem, vt qui tabernaculum qoidem & incolatum, & exilium, & ſi quid aliud eſt his vilius, hanc vitam exiſtimareot. Cùm eſſeot autem boni mercatores ſuæ ſalutis, &, quæ eſt io futuro, vitam comparareot per præſentia, veluti quandam artem ad illam acquirēdam, diuinas exercebāt ſcriptoras, & eas ſemper habebaot præ maoibus. Qoocircà hæc oon potuit tolerare iouidia: & cùm quidam alij, tum alias quoquè virtutes, tum apud ſeipſum Imperatorem fiduciam, viris præclaris inoiderent, apud illum ipſum eorum fiduciæ authorem nempe Imperatorem, eos accuſant: quòd illius quidem cootempſeruot amicitiam, deorumque cultū quoquè neglexeruot, iam autem ad aliam declioaruot religiooem, ſe Chriſtianos & Dei ſeruos vocanres.

Patria SS. Sergij et Bacchi

Ab æmulis accuſantur.

Cap. 2.

Maximiaous aūt, etiāſi ſciret, ꝙ ſępè multi calūniæ in-

niç inuidiam cauſam habent, non veritaté, maxime autem cùm non ignoraret, quanta eſſet eorum in ipſum beneuolentia: quinetiam animo verſaret ſuã ſæuitiam & acerbitatem, (ea enim uel maximè aliis contendebat antecellere) & quòd ſi fortè deorum beneuolentiam, & illins amicitiam ſtatuiſſent deſpicere, periculum quidem certè timuiſſent: eaſtimaretque eſſe non probabilia, ſed falſa, quæ dicebantur: ea tamen admittenda non eſſe citra examinationem, ut conſentaneum erat, cõſiderabat Quid ergò facit? Cùm ſplendidũ & magnificum paraſſet ſacrificium: & qnicunque erant clari & illuſtres, in templum conuenire, & ſacrificij cum eo eſſe participes priùs iuſsiſſet, rem deincèps examinare cõſtituit. Atque ipſe quidem primus ingreditur: ſimul autem cum eo ingreditur etiam magna multitudo, & erat vniuerſa in templo congregata. Et alij qnidem diligenter peragebant ſacrificium, & præſentem obſeruabant Maximianum: Sergius verò & Baecbus viri generoſiſsimi, ne templi quidem portam ingreſsi, foris ſtabant alicubi, ipſi Deo potiùs purum & nerum peragentes ſacrificium, & pro alijs rogantes: Domine, Domine, dicebant, Deus Rex ſingulorum, exaudi vócem noſtræ orationis, & propitius eſto hæreditati tuæ. Parce Domine, & ne eos dederis ad gloriandum aduerſario. Sed illumina, Domine, illumina oculos cordium eorum, & eos deduc ad tui agnitionem, qui nunc in tenebris ambulant ignorantiæ, & mutauerunt gloriam tuam, qui es ſolus Deus, & alienus ab interitu, in ſimilitudinem beſtiarum, quadrupedum, & ſerpentium, & à te defecerunt, & ſacrificarunt eorũ ſculptilibus, & uomen ſanctum tuum contemptui habuerunt. Conuerte eos, Domine, & cognoſcant mirabilia tua, & vnigenitum tuum filium, & Saluatorem noſtrum, qni uoluntaria Cruce & morte noſtram procurauit ſalutem. Porrò autem nos quoquè conſerua alienos à repræhenſione in uia teſtimoniorum tuorum, & in cuſtodia tuorum mandatorum. Atque quidem foris ſtantes extra portas templi, hæc precabantur, & ſic Deum placabant.

Maximianus crudelitas.

Preces, Sergij & Bacchi.

Rom. 1.

Cap. 3.

Maximianus intereà templum ingreſſus, cùm huc & illuc circunſpexiſſet, ſolos uerò illos, Sergium & Bacchum, non uidiſſet in templo adeſſe cum alijs, tunc id, quod fiebat, ſtatuit apertè probare eã, quæ in ipſos intẽdebatur, accuſationem: protinusq̀ue exarſit conſueta illius ſçuitia, feritas & ira: &, Quid cunctamini? dixit ijs, qui adſtabant: & frequenter repetijt illud, Ducantur execrandi, cum iuſſu terribili. Ducuntur ergò Martyres cum iiſdem veſtibus, tunicis, & zonis, una lingua verſantes illam dulcem precationem. Deindè Imperator principis extollens ſupercilium, ſuperbeque & torue eos intuens: Videmini, inquit, non in tempore mea eſſe abuſi fiducia. & propter hãc, qua in uos vſi ſumus, beneuolentiam nos magnæ damnaſſe ſtultitiç, & contra noſtram inſurrexiſſe potẽtiam, & impij quidem eſſe in deos ipſos, ingrati autem in nos & iniuſti. Sed niſi ſacrificaueritis, & deos, & nos ſimul placaueritis, ego meç ſatis medebor querelç: & uos ſtatim aperte ſcietis, ſumma benignitate & manſuetudine frui nolentes, qualem meam in vos iram nuper mouiſtis. Hçc cùm viri illi prçclari audiſſent, & cognouiſſent ſe iam omninò manifeſtos euaſiſſe Imperatori, & nõ oportere ampliùs celare pietatẽ, & occaſionẽ prçterire, ſed potiùs q̃ poſſunt maxime publicare, & ꝑ ipſa magnã afferre fiduciam & dicendi libertatem, libera anima & lingua Chriſtum Deum verum ſunt confeſsi, ſimulacra autem eorum deos, & humanarum manuum opera ſpiritu carentia & ſurda, manifeſtè oſtenderunt, Dii veſtri, dicentes, argentum & aurum, opera manuum hominum: & ſubiungentes ea, quæ deincèps ſequuntur: &, Nos, ò Imperator, hoc ſolùm tibi debemus, ut in hac terrena militia tibi grato animo inſeruiamus, & quod vtrique mandatum fuit munus, impleamus. Neque verò his ſurdis & inanimis dijs ſacrificabimus, neque à noſtro & vero Deo ſolo deficiemus, etiamsi in nos nullã oſtẽdas humanitaté, ſed & ferro, & igni, & alijs tradideris ſupplicijs Quid eſt enim pietate fortius, aut, quam pro ipſa pati, beatius?

Maximianus in eos aſperè inuehitur.

Pſal. 113.

Preclara eorum cõſtantia.

Cap. 4.

His vehementiùs motus Maximianus, iubet eis quidem ſtatim auferri iſignia magiſtratus, muliebribus autem veſtibus indutos, & collaribus ferreis ſimul in collo circundatos, per mediam duci ciuitatẽ vſque ad ipſam regiam. Atque ſtatim quidem ducebantur ſancti ad beatam illam, quæ verè eſt, viam, & quæ ducit ad ipſum Chriſtum, non eam rem eaiſtimantes eſſe dedecus: ſed tanquam impietatem dedecore magis afficerent, apertè gloriantes, & ſibi placentes. Et ingrediebantur quidem pedes, labra autem verſabantur in gratiarum actione, & cum Deo conſuetudine & precatione. Dicebant enim: Etiamsi ambulauerimus in medio vmbræ mortis, non timebimus mala: quoniam tu nobiſcum es, Domine. Proptereà exultabit anima noſtra in te: quoniam induiſti nos veſtimento ſalutaris, & tunica lçtitiæ circundediſti nos: Sed exurge, Domine, in adiutorium noſtrum, & redime nos propter nomen tuum. Nondùm finitæ erant preces, & producti fuerunt coram Imperatore, qui è templo redierat in regiam. Ille ergò cùm aſſentationem cum conſueta contemperaſſet ſæuitia, & vellet ſimul lenire pudorem, quo affecti erant, vt videbatur, ex hac eis illata ignominia: Graue eſt, & valdè graue, ò vos, qui adeſtis, dicebat, maximos honores tam leuiter & inconſideratè prodere. Solent enim ea, quæ immeritis feliciter ſuccedunt, ſtultos non tam incitare ad beneuolentiam, quàm erigere ad temeritatem aduersùs benefactores. Iſti enim, vt videtis, magnam apud nos gloriam conſecuti, noſtramq̀ue adepti amicitiam, & maximam fiduciam, & nobiſcum loquendi poteſtatem, adeò vt non ſolùm ipſi primas partes ferrent in familiaritate, ſed alios quoquè nobis poſſent familiares, beatoſq̀ue breui reddere, & ſuſpiciendos, & horum omnium obliti, poſtremò maximis quoquè dijs, & ipſo Ioue contempto, qui omnium quidem opifex, omnium autem deorum & hominum pater eſſe dicitur, Ieſum prætulerunt, qui dicitur fuiſſe filius mulieris, & fabri, & ad Crucem cum duobus maleficis fuit damnatus à Iudæis, & ſubijt mortem reuerà acerbiſsimam. Sed ego ſum omnium, qui, cùm vellem eſſe ſupra modum benignus, eos feci amicos & ſócios felicitatis.

Afficiuntur ignominia.

Pſal. 22.

Producũtur corã Imperatore.

Chriſtus crucifix⁹, gentiũs ſtultitia.

Cap. 5.

Tyrãnus blãditur.

Cùm hanc tam vehementem intendiſſet orationem, eos rursùs blandis verbis conans illicere, eoſq̀ue benignè ac amicè intuens: Sed ſi ijdem, inquit, nunc quoquè eſtis Sergius & Baccbus, neque veſtram mentem inuidus occæcauit dçmon, reuereamini magnam authoritatem, reuereamini puram & non falſam amicitiam, neque conſpiciamini vos in deos tam impiè gerere, nouam & inſolitam inducentes religionem, & in eorum cultu à nobis diſsidentes, quos oportet etiã vſq; ad ipſam mortẽ in amicitia nobiſcũ conſpirare. Nã ego q̃dẽ cùm grauioribus vti poſſem ſupplicijs, & tyrãnicè vobis, ò amici, vim inferre: (adhuc. n. conſueta vtar

appellatione) attamē, o dii, reuereor amicitiā, & propterea retardo cruciatus, & vim lubens differo.

Cap. 6.
Sācti modeſte reſpondent.

Hæc cùm audiſſent viri egregij, ſcitè, placitè & planè dixerūt: Quòd tuę quidē nō ſimus obliti amicitiæ, nec fuerimus ingrati in tua beneficia & honores: ſed te & amemus, ſi vllum alium, & dominū exiſtimemus, & tu ſis nobis omnia, ſignum eſt manifeſtum, quòd & fideliter hucuſquè ſeruiuimus, & tecum diligenter rempublicam ſuſtinuimus, neque vlla in re, nec parua, nec magna, conſpecti ſumus ingrati, neque aliquid prodidimus, aut negligimus eorum, quæ oportet. Nos ergò nec ingrati animi criminis, aut contemptionis amicitię iure poſſumus accuſari: neque quòd à te propter odium diſsideamus, ò benigniſsime Imperator. Sed nos diſiunxit ipſe vanus error cultus ſimulacrorum, & quód tu in certū ac manifeſtum incidas interitum, & nos quoquè cogas in idem deturbari periculum. Nam quandiù quidem agebatur de ſola mundana militia, nos nihil prætermiſimus eorum, quę oportet. Tu ipſe nobis ſceres teſtimonium, nos in nulla re, quæ eſſet expediēda, ullius ſocordiæ aut negligentiæ unquàm fuiſſe damnatos, ſed in iis rebus nobis fuiſſe acrem zelū. Et rurſùs quæcunque de more Chriſtianorum peregimus, iis Deum quoquè pro viribus uobis reddimus propitium. Quoniam autem ipſum quoquè bonorum caput, nempe pietatem, nobis contendis adimere, & Deo nos priuare, quod eſt damnum extremum, & quod pia non poſsit ferre anima, & propterea honores & laudes nobis reuocas in memoriam, quomodo te boni & honeſti ignarum non iure dixerimus, quòd & ea, vt quodammodò præſtantioris nobis facias optionem, inter ſe inuicèm omninò cōferas, pietatem, inquam, in Deum, & humanam amicitiā & gloriam, quæ æquè àc aqua præterfluit? Quomodò autem hac in re tecum conueniemus, & non contrà, amicitiam & honorem, & ſi quid ſit aliud maius, negabimus? Quomodò autem non tu magis ingrati in Deum animi criminis conuincèris, qui idipſum tibi, quòd & ſis, & reſpires, præbuit? Qui cùm careat principio, verbo effecit, vt cælum & terra cōſiſterent: & hominem propriis manibus eſt fabricatus, & honorauit eum immortalitate, & eorum, quæ ſunt in terra, velutì quendam Regem conſtituit, id quod eſt omnium pulcherrimum, nempe Paradisū, ei attribuens.

Humana gloria ut aqua præterfluit.

Gene. 2.

Cap. 7.

Cæterùm nè nobis ſuccenſeas, ò Imperator, ſi oratio longiorem factura ſit narrationem. Et Deus quidem fuit, vt dixi, tam munificus in beneficiis in hominem conferendis. Ille autem inuidia ſeductus, & uoluptate (hei mihi) ineſcatus, miſerè omninò ab iis éxcidit: & qui priùs cenſebatur beatus, cōſpectus eſt miſerabilis & lachrymis dignus propter calamitatē. Qui itaque nos finxit & fabricatus eſt Deus, cùm benignis rurſùs oculis vidiſſet opus ſuarum manuum, Deum eſſe non mutans, quod quidem erat, factus eſt propter nos citra peccatum id, quod nos. Cumque Crucem & mortem ſua ſponte ſubiiſſet, & ſuperiorem inimicum noſtro genere proſtrauit, & nobis ab illa acerba ſeruatis calamitate, benignè priorem reddidit libertatem: & vndè excidimus propter inobedientiam, illuc nos reduxit propter ſuam clementiam. Eum autem, qui propter te talia paſſus fuerat, idque cùm eſſet Deus, & te tantis rebus dignū cenſuerat, (communis eſt enim hominibus, ſicut priùs interitus, ità nunc libertas) tu ipſum contemnens, & Crucem illius ridens, quomodò non es lōgè ingratiſsimus? Scias ergò nos non futuros tibi ſocios ingrati animi crimine, neque noſtrum benefactorem & verum Deum eſſe negaturos. Quæ autem à te proferuntur, ò Imperator, ſiue ſint bona, ſiue difficilia, & uel ipſam mortem inferentia, ſunt æquè à nobis propter Chriſtum deſpicienda & nobis non curanda.

Peccando factus eſt homo ex beato miſer.

Iohan. 1.

Cap. 8.

His adeò opportunè & iucundè dictis à martyribus, Maximianus quidem fuit ira motus, & uolebat acerbè punire ſanctos. Rurſùs autem cunctabatur, & differebat aggredi, reſpiciens eorum ſplendorem, & non uolens talium virorum facere iacturam. Verebatur enim, nè cruciati, cùm veritatem in medio multorum liberè eſſent elocuti, deindè permanerēt omninò immobiles. Eos itaque ſtatuit tranſmittere ad Antiochum Ducem Orientis, vt qui omniū, qui erant in eius poteſtate, eſſet crudeliſsimus, & uel ſolo nomine poſſet eos perterrere: & quòd propter maioris honoris deſiderium, ille Maximianum obſeruādi curam gerens, à nullis abſtinebit machinis, quò eos oppugnet, & ad ſuam reducat ſententiam. Præterea ut & longum iter & ignominioſum tam intenſam relaxaret conſtantiam, & eos ſenſim à pietate dimoneret, & maximè quòd ipſe quoquè Antiochus erat eis priùs ſubiectus, apud quem erant ſiſtendi, & à quo iudicandi. Id enim maximè tangit animum eorum, qui ſunt honeſto loco nati, quod qui priùs parebant, eis poſteà imperent, & eis utantur, tāquàm ſubiectis, qui non multò antè fuerant eorum domini & benefactores. Conſecutus nanque fuerat hunc Ducatus magiſtratum Antiochus ipſius admirabilis Sergii interceſsione. Sed reuerà nihil uidetur tam facilè marceſcere, atquè beneficium in animo ingrato plantatum. Is enim non ſolùm apparuit minimè eſſe recordatus beneficii, ut procedens oſtendet oratio: ſed perindè àc ab illis ſumma effectus iniuria eos tractauit, & eis grauia intulit ſupplicia. Atque mittebantur quidem ad eum ſancti, vincti graui catena. Ad eum autem ſcripta erat etiam epiſtola ab Imperatore, quę ſic habebat: Deorum maxima prouidentia omnes quidem homines, maximè autem mei imperii ſatellites & ſtipatores, in illos eſſe pios, & iis rurſùs, quòd illi dignos cenſuerunt imperio, uult obedire, & in eos eſſe grato animo. Propterea hunc Sergium & Bacchum, qui in deos quidem apparuerunt impii, & ſe Chriſtianorum adiunxiſſe religioni, conuicti ſunt autem criminis ingrati in me animi, & iam noſtro tribunali, & noſtra examinatione iudicati ſunt indigni, ſub tutiſsima cuſtodia & uinculis ad tuam tranſmiſimus conſtantiam. Si ergò pœnitētia ducti, diis ſacrificauerint, ſoluantur ab eis impoſitis vinculis, & digni cenſeantur honore & beneuolentia. Reuocabuntur enim rurſùs à noſtra potentia, recipientque priores honores, aut etiam maiores, eruntque deincèps in loco & ordine eis conuenienti. Sin autem immobiliter priori hæreant ſententiæ, legum ſubiecti ſint auſteritati, ipſaque eſſentia & uita enſe priuentur cum aliis. Vale.

Antiochus Dux crudeliſſimus.

Antioch S. Sergij interceſſione priùs Dux creatur.

Litera Maximiani ad Antiochum.

Cap. 9.

Cúm has literas & ſanctos viros accepiſſent milites, uiam ſunt ingreſsi. Quidam autem ex famulis, & ſimili zelo in pietatem, & in dominos uicti beneuolentiam, eos quoquè ſunt ſecuti, quaſi non corpora ſolùm legi, ſed etiam animas volentes Deo ſeruire. Qui etiam audierunt ſanctos inter ſe colloquentes, & dicentes, quòd nocte, qua egreſsi ſunt è ciuitate Romanorum, diuina quædam apparens uiſio iuſsit eos confidere, & bono eſſe animo ad certamen, & alacriter ingredi bonum iter propter CHRISTVM. Quamobrem etsi eſſent ferrea illa vincti catena, citra moleſtiam & cum voluptate pſallebant: In via teſtimoniorum tuorum delectati ſumus, Domine, tanquàm in omnibus diuitiis. In iuſtificationibus tuis meditati ſumus, & legis tuæ non

Viſio Sergij et Bacchi.

Pſal. 118.

ſumus

ſumus obliti. In mandatis tuis meditabimur,& exquitemus vias tuas. Viuemus,& cuſtodiemus ſermones tuos. Cùm ergò totum illud iter citra laborem confeciſſent,diuerſantur io quadam ciuitate oomine Barbaleſo,prope regionem Limitaneorum. Quo in loco cùm Dux verſaretur Antiochus, ante eum ſunt producti,læti quidem & vultu alacri,animi autem nobilitatem liberalibus oſtendentes moribus. Eorum itaque, qui ipſos circunſiſtebant,oculi erant omnes in eos coniecti: & nec facilè deſiſtebant, ſed firmo & intento obtutu eos adſpiciebant: erantq; ipſi theatro iucundum quoddam ſpectaculum.

Præſentãtur Antiocho Duci.

Cap. 10.

Cùm eos ergò vidiſſet Dux quomodò ſe haberēt, & deindè etiam legiſſet literas Imperatoris, tacitus apud ſe admirabatur,& eos ruſus contemplabatur, magnum quid eſſe & nouum exiſtimans, quòd ad tā tam proceſsiſſent animi magnitudinem, vt & ſupplicia, & minas, & gloriam, & ipſum etiam deſpicerent Imperatorem,immò mortem quoquè minimi facerent. Accerſito autem Commentarienſi: Accipe, inquit, hos vinctos, & in cuſtodia quidem ſerua tutisſima: nihil autem graue aut moleſtum ſuſtinentes: eos enim reſeruo examinationi. Atque ii quidem iuſſu Ducis in tuta incluſi cuſtodia,cùm veniſſet veſpera, ſeipſos dederunt orationi: Adſpice ad nos, dicentes, Domine, è ſancto tuo habitaculo: quoniā inimicus oos probris affecit, & populus inſipiens irritauit oomen ſanctum tuum: Et nè tradas hominibus feris immanioribus animas tibi cōfitentes: ſed adſpice ad teſtamentum tuum, & ſuſcipe nos, Domine, & redime oos propter nomen tuum. Quoniam ſuperbia eorum, qui te oderunt, in nos euaſit vehemens ac potens. Peractis autem precibus,cùm ad ſomnum eſſent conuerſi, eis apparens Angelus,Soli quidem forma ſimilis, & ex ipſa quoquè veſte lætum ſplendorem emittens: Confidite,eis dixit, ſerui Chriſti, & nolite timere: ſed ſtate firmi & ſtabiles in Domioi oostri Ieſu Chriſti coofeſsiooe. Ipſe enim eſt nobiſcum, defenſor veſter. Ille quidem hęc dixit. Illi autem cùm e ſomno fuiſſent excitati, & inter ſe, & famulis, qui cum eis verſabaotur, Angelicam illam narrarunt viſionem. Et cùm eſſent illorum animi rurſùs repleti fiducia, lęti pſallebant ſinguli: Ad Dominum, cùm tribularer, clamaui: & exaudiuit me de monte ſancto ſuo. Ego dormiui,& ſoporatus ſum. Exurrexi,quoniam Dominus me ſuſcipiet: non timebo à millibus populi, qui me in orbem inuaduot. Surge Domine, ſerua me. Quooiam tua eſt ſalus, & ſuper populum tuum benedictio tua.

Ducūtur in cuſtodiam.

Pſal. 73.

Alia eorum viſio.

Pſal. 119.

Pſal. 3.

Cap. 11.

Siſtuntur corā Antiocho.

Statim ergò ſummo manè Dux quidem ſedebat in excelſo tribunali: ei autem aſsiſtebat vniuerſa quoquè caterua militaris. Cùm ergò accerſiuiſſet ſanctos è cuſtodia, iubet legi literas eis audientibus. Quod cùm factum eſſet: Oportebat quidem, inquit, vos, parentes iuſſui glorioſi Imperatoris, diis ſacrificare, & non illius humaoitatem ad iram prooocare. Quoniam autem neſcio qui factum ſit, vt & illū ad iram prouocaueritis, & à taota gloria excideritis, & illas profundas amiſeritis diuitias: at nūc ſaltèm nobis velitis obedire, vobis conſulentibus ea, quæ ſuot conducibilia. Sic enim priore longè maiorem gloriam,& maiores opes,& alia bona apud Imperatorem conſequemini. Quid enim eſt graue, ſi quod non potuiſtis priùs intelligere, ſiue forte fortuna, ſeu aliquo alio caſu, nunc cùm diligentiùs cōſideraueritis, id, quod oportet, accuratè eligatis? Eſt enim multo leuius, peccare propter ignorantiā eius,quod eſt boon & conducibile, quàm vbi agnoueris, perſeuerare in deterioribus, & non tranſire ad id, quod eſt melius. Nam illud quidem eſt peccatum ignoraotiæ, hoc autem malæ mētis, & quæ ſunt mala, ſua ſponte eligeotis. Nam ego quideo valdè accendor, & aliam veſtram reputans amicitiam, & recordans eius, quod à vobis accepi, beoeficii, & maximè à te domine mi Sergi, per quem hunc mihi paraui magiſtratum. Sed neſcio quid agam, cùm fortuna res ſic adminiſtrauerit, vt ego quidem hodiè ſedeam Iudex: vos autem, tanquàm rei, ſtetis ante meum tribunal, reddituri rationem veſtræ in deos ipſos iouictos impietatis, & pium Imperatorem inobedientiæ.

Pro accepto beneficio, non iuſtas vices rependit Antioch⁹

Cap. 12.

Sic ergò & his allicientibus verbis Antiochus cōueniebat ſanctos, & amicè quodammodò eos alloquebatur conſulens, & bona, vt videbatur, eis ſuggerens, quo ſibi Imperatoris beneuolentiam compararet. Sciebat enim, quantus eſſet illius amor in eos, & quòd plurimi faceret tales viros non amittere: hoc cùm ex multis aliis coniectans, tum ex hoc, q eos nullo voluerit tormento ſubiicere, ſed per hanc ſolam ignominioſam ad illum miſsiooem ſtuderet eos in contrariam traducere ſententiam, vtpotè q ad hæc excogitanda Maximianus eſſet vaferrimus & ingenioſiſsimus. Sed his quidem blandis & pellicieotibus verbis priùs conabatur eos illicere Antiochus. Deindè cooatus eſt etiam terrore eos à ſcopo traducere & conſtantia. Si enim meis, dicens, non parueritis adhortationibus, erit mihi omninò neceſsè facere, quæ ſunt imperata: & me, tanquàm inimicum, gerere io veſtram magnificentiam. Et poſt hæc multus fuit io enumerādis oominibus tormentorum & minis intentaodis. Sed ſaocti martyres, neque blaoditiis emolliti, neque minis deiecti: Iis, dixerunt, qui Chriſtum ſolùm, ò Iudex, & quæ apud ipſum abſconſa eſt, vitam lucrari ſtatuerint, nihil eſt curæ ex iis, quæ fluunt & intèreunt, noo honor, noo gloria, non potentia, noo aliquid aliud eorum, quæ aut demulcere poſſunt, aut moleſtia afficere. Nos enim & tuas minas, & blanditias ex æquo contemnimus. Ceſſa ergò tu quoquè, ſicut ſerpens, nobis mala conſulere. Videmus enim virus ſub tuis labris: & ideò conſilium tuum tāquàm graues auerſamur inſidias. Nè ergò fallaris, tempus fruſtrà conſumens, & à vana ſpe pendens: neque enim puoiens expugnabis, neque minans perſuadebis, vt viuentem quidem Deum relinquamus, dæmonibus autē ſurdis & nullo ſenſu præditis offeramus ſacrificium. Nobis enim & propter Chriſtum viuere, eſt booum: & propter ipſum rurſùs mori, lucrum. Tu autem nihil tale potueris dicere de tuis ſimulacris. Verè enim ſunt argentum & aurum, & opera manuum hominum. quæ nihil poſſunt prodeſſe iis, qui in ipſis ſuam collocarunt fiduciam. Similes ergò eis fiant ii, qui ipſa colunt, & omnes qui confidunt in eis.

Poſt blanditias adhibet terrores Antiochus.

Martyrū memorabile reſpōſum.

Phil. 1.

Pſal. 113.

Cap. 13.

Cùm ergò Dux vidiſſet eos tam apertè locotos, tantaque eſſe præditos libertate & animi magnitudine: & intellexiſſet fieri non poſſe, vt verbis eis pſuaderet, proceſsit ad periculum per tormenta facieodum: & beatum quidem Sergium io tutiſsimam tradidit cuſtodiam, pro accepto beneficio eum ſic remunerans: Bacchum autem a quatuor fortiter extenſum, boum neruis iuſsit cædi crudeliter. Sed licebat videre mentem longè natura fortiorem, & animi inſtitutum vi quauis corporis excelſius. Nam ſanctiſsimi quidem illius corporis partes aulſæ flagellis, diſiiciebantur in ipſum aerem, per terram autē ferebantur riui ſanguinis: & viſcera quidem nudabantur carnibus, ipſius naturæ formationem aperiētia iis, qui aderant: anima autem, quæ ipſa quoquè athletam feſtinabat relinquere, ſuſtinebat tamen, et

Immaniſſimi cruciatus S. Bacchi.

plura

plura requirens ſupplicia, ut omninò munificentiora aſſequeretur brauia. Lætabantur Angeli, uidentes admirabilem martyris conſtantiam. Cruciabantur dæmones, quòd parta de eis victoria, in conſpectu omnium quodammodo duceretur in triumphum. Lictores feſſi, humi accumbebant. Martyrem autem uidens, dixiſſes eum ita eſſe affectum, non iam flagris cæſus, quàm uernis floribus conſperſus videretur. Tandem per uoces cæleſtes vocatus eſt ad beatum locum quietis, anima depoſita in manus opificis.

Eximia eius uirt. *Decedit.*

Cap. 14. Martyricum autem illi⁹ corpus à beſtiis quidem deuorandum expoſuit ille Iudex iniquus. Ignorabat autem, qualem curam gerat eorum, qui ipſum diligunt, illius Deus, qui etiam ferarum naturã ſcit traducere ad manſuetudinem, & per illas adhuc miratora facere miracula. Feræ enim reueritæ certamina, quæ pro pietate ab eo erant ſuſcepta, non ſolùm nullum ea eius membris omninò tangere ſuſtinuerunt: ſed etiam, dum ad ſepulcrum ferretur à Chriſtianis, eum ſequebantur fungentes munere ſatellitum, & Dei hoſtes apertè arguentes amentiæ. Sic ergò inclytus Bacchus ea, quæ cupiebat, aſſecutus, ad cæleſtia tranſiit habitacula.

Nota de feris.

Cap. 15. Sergius autem ſocius eius relictus, & moleſtia diſtrahebatur propter ſeparationem, & rursùs lætitia propter expectationem. Sed non deſpexit eũ ægrè ferentem ſeparationem dulcis eius amicus & familiaris: ſed læto vultu diuinus Bacchus, & conſueto habitu militari noctù ei appàrens, cùm amicum conueniſſet, & eum impleuiſſet audacia, & eius diſcuſſit triſtitiam, animique ægritudinem, & firmiorem fortioremque reddidit ad ſupplicia. Die autem ſequenti Dux rursùs ſedens in tribunali, cùm beatum curaſſet produci Sergium, leoninam pellem exuens verſipellis, induit pellem uulpis. Et cum in eũ quandam finxiſſet beneuolentiam, ad fidem faciendam aliquid accommodatum oſtendens, quòd ſcilicet illum magiſtratum ex eo nactus eſſet, eum blanditijs euocabat ad ſacrificandum, perfectam & abſolutam Chriſto ſeparationem ei uolens reddere pro beneficio, ſtultus, ſic quoquè ſenſim eum alloquens: Pudet me ueteris illius felicitatis, & beneficiorũ, quæ in me contuliſti, amiciſſime Sergi, nec te quidem ampliùs fero intueri ſic reum ſtãtem pro noſtro tribunali, qui ſum minimus, ſi cum tuo conferar ſplendore, tuæque amicitiæ & potentiæ opera ſum præſentem aſſecutus magiſtratum. Ille quidem hæc callidè dicebat, hoc ſolùm machinãs, ut eum omninò blandis uerbis illiceret, & fraudulenter ad eãdem deduceret religionem. Ille autem: Sed ſi me, inquit, velis nunc quoquè in maximis bonis accipere benefactorem, prompto & alacri animo tibi hac in re inſeruiam. Nam cùm te liberauero ab hac profunda deceptione, adducam ad lucem ueritatis, & Regi immortali reddam familiarem.

Appàret S. Sergio. *Fallacia Antiochi.*

Cap. 16. Non libenter audiit ea, quæ dicebantur, homo qui aſſuefactus erat interitui: ſed ſtatim Sergiũ grauiùs & ſeueriùs adſpiciens: Nè deos, inquit, blaſphemes immortales. Martyr autem acriùs vtens dicendi libertate, totum faciebat contrarium: & illius deos afficiebat probris ac contumelijs, & eos ſolùm nomina uocabat ſe carentia: eos uerò, qui illos adorabant & colebant, oſtendebat multò minore ſenſu eſſe præditos, quàm ſurdos illos deos. Dux autẽ poſtquam vidit Sergium & blanditijs, & minis eſſe ſuperiorem, & nihil remittentem de loquendi libertate, illam ſtatim emẽtitam exuens amicitiam & perſonam, apertè oſtẽdit id, quod erat: &, Magna mea, inquit, manſuetudo, & hæc in te importuna benignitas, ad arrogantiam te extulerunt, & ſic in noſ ipſos, & deos magnos prouocarunt. Sed dediſces (fat ſcio) ſuperbiam, & obliuiſcèris tuæ arrogantiæ, & cognoſces teipſum non eſſe rerum communiũ ampliùs interceſſorem, neque poſſe plurimùm apud Imperatorem, ſed eſſe damnatum & uictum, & ſi quod aliud malum ſequitur eos, qui ita ſentiunt. Et ſtatim à præſidio Surorum Dux proficiſcens in ciuitatem Roſaphorum, efficit ut calceetur athleta crepidis, ferreis clauis confixis: & conſcendens uehiculum, coegit ſanctum ità pedibus affectum, ante ipſum currere ad ſeptuagita ſtadia vſque ad Tetrapyrgiam. Atque quicunque quidem uidebant ſanguinẽ è pedibus defluentem, eis planè admirari ueniebat in mentem, & athletæ ſtupere tolerantiam. Martyri autem ſpes eorum, quæ expectabantur, erant guttæ conſolationis, quæ cadebant è cælo, & leuabant dolorum grauitatem. Et citra moleſtiam pergebat iter ingredi, & hæc pſallebat cum lętitia: Expectans expectaui Dominum, & intendit mihi. Et exaudiuit deprecationem meam: & eduxit me de lacu afflictionis, & è luto fæcis Et ſtatuit in latitudine pedes meos, & direxit greſſus meos.

Sergij cõſtantia. *Vide crudele ſupplicium.* *Pſal. 39.*

Cap. 17. Poſtquàm autẽ iam perueniſſent Tetrapyrgiam, ipſum quidem excepit cuſtodia, Duce ità iubente: illum autem urgentes curæ Reipublicæ tenuerunt occupatum. Cùm autem iam eſſet ueſper, martyr relictus ſolus in cuſtodia, pſallebat: Qui comedebant panes meos, magnificarunt ſuper me ſupplantationem. Et funibus extenderunt laqueũ pedibus meis, & cogitauerunt ſupplantare greſſus meos. Sed tu, Domine, pręueni, ſupplanta eos: & libera ab impijs animam meam: & de manu canis unicam meam. Quarè nec conſolationis expertem eius animã rursùs deſpexit is, qui è ſuperis ei nectebat coronas, ſed & multam ſe eius curam gerere oſtendis, & Angelũ ei miſit media nocte: qui, cùm priùs illius animam iucundè recreaſſet, & deindè etiã corpus curaſſet, & pedes, qui malè ſe habebant, ſanaſſet, & tanquàm cum quodam amico & concive ſuo amiciſsimè eſſet locutus, & eum amplexus, longè alacriorem reddidit ad certamen.

Pſal. 40. *Angelus ei appàret & ſanat eius uulnera.*

Manè ergò ſedens Dux in tribunali, iubet quibuſdam ex ijs, qui adſtabant, ut ſanctum tollentes è cuſtodia, (neque enim putabat fieri poſſe prę plagis, ut uteretur pedibus, ad ſuum deferant tribunal. Cùm illi autem acceſsiſſent in cuſtodiam, ſtatim fuit martyr, vt aquila, renouatus, non ablata ſenectute, ſed omnibus uulneribus. Neque enim ẽt opùs habuit manu, quę eum ſuſtineret, aut ei omninò opem ferret ad ingrediendum: ſed & leuiter ingrediebatur, & pulchrè mouebatur, & erat reuera teſtis fidedignus inuictę & omnipotentis Chriſti virtutis. Cùm enim ſic affectum Dux adſpexiſſet eminùs, apud ſe mirabatur tacitus. Cùm autem iam propè eſſet, eam rem uocabat magiam: & deos iurabat, & eos uocabat in teſtimonium eorum, quę dicebat. Quid eſt enĩ aliud, aiebat, quod & apud Imperatorem ei priùs tantam prębuit fiduciam, & nunc ſtatim ſopiit & obtudit acres dolores uulnerum, niſi aperta magia, & uerba, quę ut plurimum curioſè & ſophiſticè incantantur? Exhinc iam de Sergio ſpem abiiciebat: & cùm eum curaſſet quamproximè ſiſtẽdum, ſi fortè familiaritate eum ſic alliceret, placidè eum alloquens, & ad priorẽ reuertẽs aſſentationẽ: Rem quandam, aiebat, arbitror diuinam & incredibilem, quòd in multis delicijs, & honeſtis moribus educatus, tam fortiter tuleris hoc tam graue tormẽtum. Sed eius ſermonem ſtatim interrumpens martyr: Non ſunt mihi, inquit, o Iudex, tormẽtum pręſentia,

Dux eius curationẽ adſcribit arti magicæ. *Rursùs blãditur dux, ut fallat.*

ſentia,

ſentia, ſed ſacra propter Chriſtum pompa, & feſtu celebre, me ad ipſum cælum iucūdiſsimè tranſmittens. Dux itaque adhuc magis deſperans, ſanctū trāſmittit in cuſtodiam. Ipſe autem interim operam dabat menſarum lautitiæ, ut qui non ſolùm iræ & crudelitatis, ſed etiam voluptatis vellet eſſe ſeruus.

Cap. 19. Rurſus martyr induitur clauatis crepidis.

Cùm autem uiam rurſus eſſet ingreſſurus, & ad Roſaphorum contenderet præſidium, ad quod tendens, à Suris profectus fuerat, athletā rurſus prioribus calceatum crepidis, à Tetrapyrgia duxit uſque ad Roſapha. Cùm autem cum eadem rurſus luctārem neceſsitate uidiſſet martyrem, eandem, aut etiam maiorem oſtēdere fortitudinem, & viam, quæ eſt à Suris uſque ad Roſopha, cum ferreis illis crepidis citra laborem confeciſſe, omninò deſperans fore vt mutaretur, iubet beati martyris caput amputari gladio. Ducitur itaque martyr à militibus ad locum conſummationis. Magna autem multitudo virorum & mulierum & omnis ætatis cōſequebatur, ut eum uiderent & decertantem, & uincentem, & coronatum. Quinetiam ipſę quoquè feræ, veluti capræ quodam amore athletæ, relictis proprijs cauernis, eum placidè & manſuetè deducebant, illius quidem beatum iter quodammodò probantes, & commendantes, impios autem re ipſa arguentes, quòd quem ferę ſunt reueritæ, ipſi planè cæci interficiūt. Ille autem cùm ab ijs, qui eum ducebant, militibus breue aliquod tempus petijſſet ad orationem, & ab illis impetraſſet, ad ſuum ſtatim Dominū totam animam extollit cum oculis. Deindè, cùm ei reuocaſſet in memoriam ſuam commiſerationem, ad eorū quoquè, qui illum occidebant, uocabat miſericordiam, dicens: Qui ſola bonitate omnia es fabricatus, qui genus humanum ad tuam imaginem effinxiſti, & præfeciſti omnibus: Qui etiam, cùm tuum tranſgreſsi eſſent præceptum, & te Dominum contempſiſſent, & in beneſactorem ingrati apparuiſſent, eos non repuliſti, immò propter nos homo factus es, & ſerui formam accepiſti, & omnia voluntariè ſuſtinuiſti, & ne mortem quidem poſtremò recuſaſti: ipſe quoquè nunc ignoſce ijs, qui in nos peccauerunt: & hac craſſa nube impietatis diſcuſſa, & à tyrannide inimici liberatis miſeris, illuceſce eis diuina luce tuæ gratię, & reuoca eos errantes magno tuo & admirabili nomine & ueritate. Porrò autem nos quoquè, qui pro te, o Domine, mactamur, ipſaſque animas & corpora noſtra ſpontè ſacrificamus, ſuſcipe tanquàm acceptas hoſtias & gratum ſacrificium, & ad aram tuam, quæ eſt ſupra cęlos, introduc lætantes. Hæc orauit: & eum ſtatim uox illinc vocauit. Quam cùm ille lubenter & cum uoluptate audiiſſet, collum protinùs alacriter porrigens, truncatur martyrico capite, ſeptimo menſis Octobris: & currit ad uocantem Dominum, à quo coronas, eaſque magnificas & pręclaras ſuſcipit. Ex iis autem nonnulli, qui ad ſpectandam uenerant conſummationē, eùm precioſum illud corpus piis & optantibus ſuſtuliſſent manibus, & peregiſſent ea, quę de more ſiunt in ſepultura, præclarè & magnificè depoſuerunt apud ipſum locum martyrii.

Orat pro percuſſoribus ſuis.

Vocatur à Domino.

Trūcatur capite.

Sepultura eius magnifica.

Cùm autem multum interceſsiſſet temporis, quidam ex ijs, qui erant pietate feruentiores, venientes à præſidio Surorum, aggreſsi ſunt ſurripere reliqas martyris. Ille autem, ſeu non uolens damno afficere ciuitatem, ſeu non ſuſtinens communem theſaurum eſſe alicuius proprium, magnam flammam effecit furti iudicem: & ignis illic accenſus, dolū manifeſtè publicans, damnum repentè oſtendit. Qui igitur erant in ciuitate Roſaphorum, opinati aduētum hoſtium eo ſignificari, armati omnes ſtatim adueniunt ad ſepulcrum martyris. Qui cùm reſciuiſſent id, quod erat, & nè auferrent prohibuerunt, & non paſsi ſunt Surenos ampliùs manere in eo loco. Illi autem cùm nollent fruſtrà & inutiliter aduenisſe, paruum quoddam templum in ſepulcro extruxerunt: & ſic cū gaudio redierūt, dando magìs, quàm accipiendo, ſuo in ſanctum deſiderio ſatisfacientes. Paulatim autem creſcente pietate in Saluatorem & Dominum noſtrum Ieſum Chriſtum, Epiſcopi numero quindecim, ingreſsi ciuitatē Roſaphorū, inſigne templum ſanctis extruunt: & cùm id conſecraſſent, in eo depoſuerunt diuinas martyrum reliquias: Ad gloriam Dei, & Domini noſtri Ieſu Chriſti: Quem decet honor, potentia, maieſtas & magnificentia, nunc & ſemper, & in ſecula ſeculorum, Amen.

Inſigne tēplū extruitur ſāctis martyribus.

EX HISTORIA ECCLESIAſtica Euagrij ſcholaſtici, lib. 4. Ca. 27. de S. Sergio martyre inſigne miraculum. Verſio eſt Iohannis Chriſtophorſoni Angliæ Epiſcopi.

ALIAM præterea rem, alio tempore à Choſroe Sergiopoli geſtam, hoc loco commemorabimus: quippè q̄ & explicari oratione, & ſempiternę memorię reuerà commēdari debeat. Hanc vrbē quoquè Choſroes inuadere, eamq́ue obſidione expugnare parat. Ac ſimul ut mœnia aggreditur, fit utrinquè ſermo & colloquium de ſeruanda ciuitate: conuenitque inter eos, ut ſacris theſauris ac monimētis, inter quæ Crux à Iuſtiniano & Theodora miſſa fuit, urbs redimeretur. Vbì iſta fuere ad Choſroem apportata, percontatur à ſacerdote & Perſis, qui cum eo ad eam rē miſsi erant, ecquæ alia ſupereſſent. Cui quidam eorum, qui uerum dicere minimè cōſueuerāt, reſpondet, alia etiam adhuc monimenta reſtare, à paucis quibuſdam ciuibus occultata. Reliquebatur autem ab his, qui theſauros & monimenta attulerunt, auri argenti ue prorsùs nihil, ſed alterius cuiuſdam materię multo præſtabilioris, quę Deo omninò dicata fuit: ſanctiſsimas dico reliquias Sergii inuicti Chriſti martyris, quę in capſa erant oblonga, argentoque obducta, repoſitę. Itaque poſtquàm Choſroes his uerbis perſuaſus, totum exercitum ad urbem excidendam dimiſerat, derepentè in ipſis mœnibus magna hominum multitudo clypeis munita, uiſa eſt ciuitatem propugnare. Quam, qui erāt miſsi à Choſroe, conſpicati, reuerterunt, ac tū multitudinem, tum armaturam admirati, ad Choſroem rem referunt. Vbì autem rurſùs certior factus eſt, paucos admodùm in urbe remanere, eoſque uel ętate exacta eſſe, uel tenera & immatura, (quippè omnes, qui firma fuere ętate & robuſta, è medio ſublati erant) pro certo nouit illud miraculum, à ſancto martyre editum: & proptereà metu perculſus, admiratuſque Chriſtianorum fidem, domum reuertitur: quem ferunt, ſub extremum ętatis tempus diuino regenerationis lauacro tinctum fuiſſe.

Choſroes obſidet Sergiopolim.

Vide ut antiquas reuerenter ſeruarit ſacras reliquias.

Miraculo territus Choſroes ſoluit obſidionem.

ITEM EX EADEM HISTORIA, Lib. 6. Cap. 20.

CHoſroes autem, iam ad ſuum regnum reſtitutus, mittit ad Gregorium Crucem, multo auro & lapidibus precioſis exquiſitè elaboratam, qua

Nota de hac Cruce.

honorem

honorem Sergij martyris inclyti illuſtrari uoluit. Hanc Crucem primùm Theodora coniux Iuſtiniani ei dicauerat, deindè Choſroes ſenior cum alijs monimentis indè abripuerat. Mittit quoquè aliam Crucem auream, in qua literis Græcis illa curauit inſcribenda: Hanc Crucem ego Choſroes, Rex regum, filius Hormiſdæ, miſi. Cùm enim diabolico conatu & ueteratorio infeliciſsimi* Baramis, & ſuorum Caballariorum in Romaniam confugere eramus compulſi, & propter aduentum ſcelerati Zadeſpram cũ exercitu ad Niſibim, quò Caballarios, qui à partibus Niſibenſium ſtabant, ſubduceret: Caballarios cum duce ad Charchas vſque, qui Zadeſprã reſiſterent, eiusque uires frangerent, miſeramus, ope & præſidio communiti ſancti Sergij, martyris honoratiſsimi & inprimis memorabilis, quoniam acceperamus eum res abs ſe poſtulatas ſolere largiri: primo anno regni noſtri, ſeptimo Idus Ianuarij, poſtulauimus opem ab eo, uotumque fecimus, ſi Caballarij noſtri Zadeſpram uel interficerent, uel captiuum ſecum ducerent, nos auream Crucem lapillis diſtinctam, ad eius templũ miſſuros, qua uenerandum eius nomẽ illuſtraretur: atq; ad quintum Idus Februarij, caput Zadeſpram ad nos perlatum fuit.

**Veramis*

Votum Choſrois regis Perſarum.

Itaque poſtulationis noſtræ facti compotes, quò res geſta nemini dubia eſſet, ad uenerandum ſancti Sergij nomen illuſtrandum, hanc Crucem à nobis fabricatam, ad tẽplum eius miſimus vnà cum Cruce, quam Iuſtinianus Imperator Romanus ad idem templum miſit, quamque Choſroes Rex regum, filius Cabadi proaui noſtri, temporibus, quibus Romani & Perſæ grauiſsimè inter ſe diſsiderent, huc aduexit, quam denique nos in noſtris theſauris inuènimus, & ad ædem ſancti & uenerabilis Sergij mittendam curauimus.

Exaudit Choſroes.

Has Cruces Gregorius cum de ſententia Mauricij Imperatoris accepiſſet, cum magna pompa ad ſacrum martyris templum defert, inque eo reponit. Haud ità multò pòſt, alia dona ad ſanctum illud templum miſit Choſroes, inter quæ erat diſcus, ex auro confectus, in quo inſcribenda curauit hæc uerba: Ego Choſroes Rex regum, filius Hormiſdæ, hęc in hoc diſco inſcribenda curaui, non ut ſpectentur ab hominibus, neque ut amplitudo tui uenerandi nominis ex meis verbis cognoſcatur: ſed partim propter rerum in eo inſcriptarum ueritatem, partim propter multa beneficia & liberalia, quæ abs te accepi. Nam mecum feliciter actum puto, quòd nomen meum in tuis ſacris vaſis extet. Cùm fortè Beramæis eſſem, petebam abs te, ſancte Sergi, ut mihi ſubſidio uenires, & Sira coniunx conciperet. Ac cùm Sira Chriſtiana eſſet, & ego gentilis, & lex noſtra non permitteret nobis poteſtatem, mulierem Chriſtianam in vxorem ducendi: tamen ob meum ſingularem erga te amorem, legem in hac muliere neglexi, & eam de die in diẽ inter cæteras vxores ingenuè diligere non deſtiti, neque deſiſto. Quamobrèm uiſum erat tuam bonitatẽ, ſancte Sergi, deprecari, ut grauida fieret. Quinetiam uotum tibi nuncupaui, ſumq; pollicitus, ſi Sira conciperet, me Crucem, quam illa geſtat, ad ſanctiſsimũ templum tuum miſſurum. Quapropter ipſe equidem & Sira hoc apud animos noſtros proponebamus, ut hanc Crucem in memoriam nominis tui, ſancte Sergi, ipſi teneremus, & uiſum erat pro illa preciũ eius, quod quatuor millia & quadringentos ſtateres miliareſios non excederet, mittere, & ſic idem augere, ut eius ſumma quinque millia ſtaterum complecteretur. Atque ex eo tempore, quo iſtam poſtulationem animis noſtris concipere, hęcque cogitare cœperamus, ad tempus, quo Rhuſon Choſiõ uenimus, nõ ampliùs decem dies præterierant: ad quod quidem tempus tu ſancte Sergi, non quòd ipſe dignus eſſem, ſed propter tuam ipſius bonitatem mihi noctù ſecũdum quietem viſus es, & iam tertiò dixiſti Siram cõcepturam. Atque ego in eadem viſione tertiò apertè tibi, quæ erant conſentanea, reſpondi. Ac quoniã tu rerum abs te poſtulatarum largitor es, ex eo die Sira morbum, quo mulieres laborare ſolent, non ſenſit. Ego autem etsi hac de re animo hæſitabã, vtrùm uerbis tuis fidem haberem, an non, cùm ſis poſtulationum largitor: poſteà tamen ea eo, quòd morbus muliebris Siram non attigit, tum uim exploratam habui viſionis, tum tuorum verborum veritatem.

Mittit Choſroes alia dona ad S. Sergij ædem.

Choſroes inuocat S. Sergium.

Nota quod hic dicit, reginam Perſarũ geſtaſſe Crucem.

S. Sergius apparet Choſroi.

Menſtrua dicit.

Quocircà Crucem hanc ilicò, & eius precium unà ad tuam ſanctiſsimam ædem miſi, dedique mandatũ, ut ex eius precio diſcus unus & vnus calix fierẽt, qui diuinis myſterijs celebrandis inſeruirent: quinetiã vt Crux fieret, & thuribulum fabricaretur, utrunque aureum, in uſum ſacræ mẽſæ, & Hunnicum utrinquè apertum conficeretur auro colluſtratum. Quod autẽ de ſumma precij reſtaret, ad neceſſarios uſus tuæ ſacræ ędis reſeruaretur, ut mihi & Siræ tu ſancte Sergi, cùm in alijs rebus opitulareris, tũ maximè in hac petitione ſubſidio venires: & quod per tuam interceſsionem nobis euenerit, idem ipſum per tuam clementiam & bonitatem mihi & Siræ ex ſententia penitùs ſuccedat.

Ex hiſtoria Eccleſiaſtica Nicephori Calliſti, Lib. 15. cap. 23.

ARchiſynagogus quidam inter Iudæos, cũ pueris duobus in tumultu concitato, perindè atquè is author eius fuiſſet, correptus, crudeliter à viro conſulari excruciatus eſt, multis hominibus præſentibus. Is autem inter tormenta varia illud tantùm uociferatus eſt: O Deus ſancti Sergii, adiuua me: Sãcte Sergi, tu noſti. Iudices porrò fingere & aſsimulare hæc Hebræum putantes, ad ignem, ut viuus combureretur, qui verba ea protuliſſet, condemnarunt. Et eccè in media flamma equites duo, candidis induti ſtolis, apparentes, horis multis illum ab igne intactum conſeruarunt, & multitudo in flammam inſiliens, hominem indè rapuit. Qui deindè baptizatus, Sergius nominatus eſt: atque ille non minùs mẽte quoquè illuminatus, ſubſtantia ſua, quam multã habuit, vendita, in pyræ eius loco ampliſsimum Sergio martyri templum extruxit: vbi capite raſo, reliquam iuxta Dei beneplacitum exegit uitam. Idem duo eius fecere pueri, nominibus ſuis in Sergii & Bacchi nomen mutatis.

Acta ſunt hæc ſub Leone Imperatore, qui ſucceſſit Martiano.

Illuſtre miraculũ.

VITA S. OSITHAE VIRGINIS ET martyris, cuius author nomen non habet in MS. codice, ſed eſt tamen fide digna: putoque eſſe eius epitomen, quam ſcripſit Albericus Veerus Regularis.

BEATA Oſitha virgo & martyr, ex nobiliſsimis Anglorum natalibus originem duxit. Erat. n. filia Fritheuualdi Regis & Vulteburgæ filiæ Regis Pẽdę Merciorum. Traditur autem virgo Oſitha bonis informanda moribus ſanctæ Modnuennæ Abbatiſſæ, quę iuxta ſyluam, quæ Ardera dicitur, duo conſtruxerat monaſteria: unum in loco, qui Polleſuuorch

Octob. 7.

S. Oſithæ parentes.

Moduuẽna abbatiſſa.

ſnnorch dicitur: aliud in manſione, quæ Streueshal nuncupatur. Horum alterum ſibi elegit orationibus intenta, reliquum conceſsit beatæ Edithæ, ſorori Regis Alfridi, ob ſanctitatis meritum ſibi familiariter dilectæ, quæ in congregatione ſanctarum virginum mater & cuſtos effecta eſt. Huic aliquandiù adhæſit adoloſcentula Dei ancilla Oſitha, à ſancta Moduuenna Abbatiſſa ei commendata. Cùm itaque hyberno tempore contingeret, beatam Editham cuiuſdam codicis inſpectioni vacare, conſtituit ſanctę Moduuennę communicare ea, quæ legenti vtilia in eo aduerterat. Itaque accita ad ſe Oſitha, Vade, inquit, & defer uolumen iſtud ad dominam & matrem noſtram Moduuennam, in eo fortaſsis nonnihil ſanctæ contemplationis & ædificationis reperturam. Ea accepto libro, cùm ad quendam pontem ligneum perueniſſet, vi uentorum in pontis faſtigio impulſa, deorſùm in flumen præceps corruit, atque eius impetu rapta, in momento abſorpta eſt.

Editha Abbatiſſa.

Oſitha a flumine ſorbetur.

Elapſis autem tribus diebus, Angelus Domini Moduuennę in cella oranti apparens, dixit: Vade cum feſtinatione ad fluuium, aliquid ibi neceſſarium perpetratura. Ea ubi peruenit ad fluuium, inuenit ibi Editham virginem, puellam Oſitham quæritantem: eāque uelut paneſcentem animaduertens, Quid eſt, inquit, ſoror? Rectène ſunt omnia? Illa reſpondit: Iam tres dies ſunt, domina, quòd trāſmiſi Oſitham ad te, uenioque perquirere, quid cauſæ ſit, quòd ad me non reuertitur. Eſt ne apud te? Moduuenna ait: Reuerà non uidi eam, nec venit ad me. Interrogati autem paſtores, num puellam vidiſſent, ità reſponderunt: Nudiuſtertiùs puellam pontem aſcendere uidimus, ſed quò vel abierit, vel peruenerit, nos curā pecorum agentes, & ad alia intenti, penitùs ignoramus. His auditis, ſancta Moduuenna ait ad Editham: Deprecemur, ſoror chariſsima, Dominum, vt meritis omnium ſanctorum ſuorum reſtituat nobis hac hora puellam perditam, ut videamus & cognoſcamus eius admirandam potentiam, & collaudemus perpetuò eius miſericordiam. Cùm igitur in terram ſeſe inclinaſſent, & diù cum lachrymis oraſſent, Moduuenna ab oratione ſurgēs, clara uoce tertiò exclamauit: Oſitha, Oſitha, Oſitha, in nomine ſanctę & indiuiduæ Trinitatis veni foràs, & de hoc flumine, in quo ſubmerſa es, per uirtutem potentiæ eius ſana & incolumis emergas, uitæ reſtituta. Necdùm plenè verba finierat uirgo ſancta, & eccè puella è fluuio cum codice illæſo prodit, terque expedita voce reſpondet: Eccè ego, eccè ego, eccè ego, domina mea. Eam ſancta Moduuenna cū magna exultatione ſuſcipiēs, & gratias immenſas Deo agens, Edithæ reſtituit, & cum codice eius ad cellā remeauit. Locus autem ille ab euentu nomē ſortitus, ab incolis Nunpole appellatur: quanquam illa, monialis tunc non fuit, tametsì nigro pallio amicta fuiſſe creditur.

Vide mirabilē unū pcū ſanctarū virginum.

Poſt deceſſum autem ſanctæ Moduuennæ, beata Oſitha ad parentes reducta, virtute & moribus quotidiè proficiebat: cumque ad nubiles perueniſſet annos, Rex orientalium Saxonum Sigerus, parētes puellę ſolicitans, virginem ſibi petijt in coniugem dari. Vt autem parentes eam ad conſentiendum hortati ſunt, illa blanditias eorum reſpuens, animo & actione virginitatis ſibi puritatē magìs cordi eſſe declarauit. At tamen quanuis renitens & inuita, nuptijs regali apparatu inſtructis, Regi illi tradita eſt. Sed affectum & deſideria ſua cæleſti ſpōſo commendans, preces Deo & deuotè & inſtanter obtulit, ut ipſam à viri contactu immaculatam conſeruaret. Interim multis diebus laudabili quadam fallacia & multarū occaſionum opportuno prætextu Regis deſiderium repreſsit: ſed ille eo ardentiùs, quo minùs erat voti eius conſcius, in ſecretius cubiculum eā iuſsit introduci, ut diù optatis eius frueretur amplexibus. Eccè autem nutu diuino adeſt nuncius, Regi iucundos rumores afferens, ceruum habitu & forma corporis ſpectabilē, prę foribus regiæ domùs diſcurrere. Ità Rex intactam deſerens Reginā, adiunctis ſibi uenatoribus, ad perſequendum ceruū perniciter aduolat. Oſitha uerò tanquàm è naufragio erepta, liberatori ſuo Chriſto gratias agit, mittitque celeriter literas Oriētalium Anglorum Epiſcopis, Eccæ & Beduuino, viris religioſis, ijs mentis ſuæ deſiderium exponens. At illi feſtino greſſu ad eā veniētes, religionis habitū ei tradunt, & uelo impoſito, monialem conſecrant.

Inuita cōiungitur Sigero Regi Oſitha.

Monaſticū habitū induit.

Rediens verò Rex poſt aliquot dies à venatione, ad viſitandam Reginā alacriter properat: cernenſque eam habitu ſancto idutam, & uoto diuino obligatam, mœrore afficitur. Sed tamen nolens amorē in odiū cōmutare, illā propoſito ſuo inſiſtere ſuſtinet, licèt inuitus: conſtructiſq; ædificiis religioni accommodatis, villam Chichenſem ei dat poſsidendā. Tum illa ſacras ſibi uirgines adiungēs, uitæ auſterioris propoſitum aggreditur, morū diſciplina, ſilentii rigore & cenſura continentię ſingulas informat, & tum verbo, tū exēplo ad amorem cęleſtium & mundi contēptum indeſinenter accendit. Cumq; in Dei ſamulatu aliquādiù deſudaſſet, humani generis inimicus, & virtutū exterminator diabolus, beatę eius conuerſationi inuidit, & quam de die in diem proficere conſpexit, à via ſanctitatis auertere ſtuduit. Itaque ſatellites ſuos ad ſanctę virginis euerſionem miſit, è Danorum finibus filios perditionis, Chriſtianę fidei & pietatis expertes, ad depopulandam oriētalium Anglorum plagam excitās. Eius barbaræ gentis conſuetudo fuit, piraticam exercere, Chriſtianorum cędibus delectari, rapinis inhiare, ocium inane ducere, quotiès à ſceleribus & impijs facinoribus manus cōtinerēt.

Rex id permittit, & monaſterium ei condit.

Danorū feritas.

Anno igitur Domini ſexcenteſimo quinquageſimotertio, menſe Octobri, gentiliū caterua è Danorum partibus nauibus aduecta, apud Orientales Saxones ad villā Chichenſem appulit: atque ibi è nauibus egreſsi, rapinis & incendijs in Chriſtianos ſęuierunt. Ille verò, qui inter ſceleſtos illos primas obtinebat, conditione beatę Oſithæ & religione comperta, precibus & muneribus eam cœpit ad idololatriā prouocare, ſubiiciens etiam minas verberum & vulnerum, niſi deorum, quos colebat, venerationi conſentiret. At Virgo ſancta & blanditias contemnens, & minarum aſperitatem nihil reformidās, ſupplicia impendentia paruipendit. Quamobrèm princeps ille neq; eius conſtantiā, neq; deorum ſuorum iniuriā ferre ſuſtinens, capitali in eam lata ſententia, caput ſubmittere eā coegit. Quod cùm amputatū ei eſſet, mox corpus ſeſe ſubrigit, & caput humi iacens, manibus appræhendit, rectoq; gradu & firmis ueſtigijs progrediēs, uſq; ad eccleſiā Apoſtolorū Petri & Pauli, per tria ferè ſtadia illud deportat. Ad oſtiū autē eccleſię obſeratū ſubſiſtēs, manibus cruentatis, ut ipſi aperiatur, pulſat, & ſanguinis illic veſtigia relinquens, in terram corruit. Eo autē loco, vbi capitalē virgo ſancta ſubijt ſententiam, fons perſpicuus erupit, varijs morborum generibus prębens ſanitatem.

Dani populāt Anglos.

S. Oſitha decollat, & fert caput ſuū.

Porrò audito eius martyrio, parētes eius pręcipuo æſtuabant deſiderio, ut vel truncati corporis penès ipſos depoſito pignore conſolati, doloris iacturā redimerent. Cūq; corpus eius ad illos allatū eſſet, in eccleſia Aileſbirię in locello plūbeo illud honorificè collocarunt. Perpetratis verò multis poſteà eo loco meritis ſanctę virginis miraculis, illa in viſu cuidam fabro apparens, Surge, inquit, & uade ad eccleſiā Aileſburiæ,

Multa miracula ad ſacras reliquias eius.

ſebiriæ, & tollens loculũ illũ plũbeũ, in quo ſunt oſſa mea, & equo eum cautè imponens, ad eccleſiam Chichenſem deferto. Et nè tantus labor tibi pariat diffidentiam, vbi iter ingreſſus fueris, in viæ labore & ſarcinæ ſudore releuatrix & adiutrix tibi adero. Poſt trinam eiuſmodi apparitionem, nocte quadam nactus opportunitatem, eccleſiam ingreſſus, excubantes ſopore grauatos offendit, loculum plũbeũ è terra extractum equo impoſuit, & abſceſsit. Manè euigilãtes cuſtodes, excitant vicinos, platearũ diuerticula & callium ſecreta cõpendia rimantur, ſi fortè, quẽ perſequebantur, poſsint cõprehendere. Cernẽs autẽ faber ille hominum turbã propinquare, fuſa ad Deum & ſanctã virginem prece, perſequentes eũ, mentis alienatione, oculorũq; ſtupore mirabili, percuſsi, ad propria vacui redierunt. Faber verò vbi cũ reliquijs ſanctæ virginis ad eccleſiã Chichẽſem peruenit, Mauricius Londonienſis Epiſcopus in precinſo ſcrinio eas honorificè repoſuit, & Roffẽſis Epiſcopus, q̃ præſens aderat, à graui iſirmitate curat' eſt.

Miraculum.

Aliud miraculum.

Cùm quidã nautæ fruſtum marmoris ex porticu templi ſanctę Oſithæ clàm ſecum auferrent, nauicula, in qua marmor illud depoſuerant, velut terræ affixa, immota permãſit, donèc culpam ſuam illi agnoſcerent, & marmor ſuæ eccleſiæ reſtituerent.

Pœna ſacrilegij.

Clericus quidam voto ſimplici in monaſterio ſanctæ Oſithæ virginis, habitum monaſticum ſe ſuſcepturum promiſit: ſed propoſitum, malè blandiente fortuna, exequi differens, ad extrema vitæ, morbo ingraueſcẽte, perducitur. Ei ſancta Oſitha appàrẽs, Quid eſt, inquit, quòd me tam ſolicitè inuocas? An non meminiſti, quid quarto ab hinc anno tibi præſtiterim? Cùm ægrotares morti vicinus, cumq; ſatiſfacerem prouinciæ huic mortalitate imminente, impetrauiq; à Domino meo Ieſu Chriſto, vt viſitaret populum meum, tunc etiam Dominũ pro te rogaui, & tu ab infirmitate liberatus, vitæ conuerſionẽ promiſiſti, & tamẽ ab eo tempore teipſo ſemper deterior extitiſti. Qua igitur fronte, lucris & nugis aulicis deditus, me inuocare auſus es? Illo verò emendationẽ vitæ cum lachrymis pollicente, ſancta virgo hilariore iam vultu eum intuẽs: Miſereor, inquit, tui, ſi tu ipſe tui miſertus, Deo ſeruire vel ſerò volueris. Mox ille eius contactu ſanatus, monaſticum habitum accepit, & deuotè Deo ſeruiens, in Priorem apud S. Bartholomæum Londoniæ electus eſt.

S. Oſitha cuidã appàret.

Mulierem contractam virgo ſancta erexit, iuueni muto & ſurdo loquendi & audiendi facultatem reſtituit, & multis alijs, opẽ eius in ſua infirmitate implorantibus, reddita ſanitate, ſubuènit.

Multa eius miracula.

Puella quædã officio brachij adeò priuata, ut lateri eius inſeparabiliter inhæreret, cùm meritis ſanctæ Oſithæ perfectè ſanata eſſet, uotũ cõtinentiæ nuncupauit: ſed poſteà cũ quodã iuuene matrimoniũ cõtraxit. Ei ſancta Oſitha appàrens, cur temerario auſu vota, quæ diſtinxerunt labia ſua, rupiſſet, ſpurciſsimũ coniugiũ improperãdo, redarguit, & cõpedum uinculo inuiſibili pedes eius arctiùs cõſtrinxit, ut pedẽ pedi ſubiectũ diuellere non ualens, officio pedũ prorsùs deſtituta, vltionis diuinæ flagellũ ſentiret. At tandèm tamen meritis ſanctæ virginis ſoſpitati reddita, correctiùs deincèps uiuere ſtuduit.

Vide quã grata ſint Deo cõiugia eorũ, qui caſtitatẽ vouerunt.

Mulier quædã multis annis pedibus ingredi non potuit. Itaq; à cuſtodib' eccleſiæ ſancti Edmũdi, tãq̃ opprobriũ hominũ & plebis abiectio repellebatur. Apparuit autẽ illi quidã uenerandi vultus, atq; in viſione dixit ei: Mulier, q̃d hic moraris? Fruſtra hic expectas, quòd petis. Surge: alibi tibi quærenda eſt ſalus, quã efflagitas. Et illa: Quis es, inq̃t, Domine? Ego ſum, ait, ſeruus Dei Edmundus. Abi ad eccleſiam ſanctę Oſithę, ut ſanitatem perfectã conſequi merearis. Quò cùm illa perueniſſet, dolore mœrorum ſedato, ſana ſurrexit.

Mulier claudã ſanatur.

CERTAMEN SANCTI ET GLOrioſi martyris Demetrij, authore Simeone Metaphraſtæ.

8 Octob. ſecũdum Latinos. Cap. 1.

TENEBAT quidem Romanorum ſceptra Maximianus, qui etiam Herculeus: magnoque impetu & ſpiritu ferebatur in Chriſtianos: erroris autẽ ſimulacrorum nubes tegebat omnẽ terram, quæ eſt ſub cælo, etiãſi, veluti lucidæ quædam ſtellæ eam ſortitæ, reſplendebant, qui paſsi fuerunt propter Chriſtum. Quorum iũe vnus agnoſcebatur Demetrius, qui propter fidem in Chriſtum, erat ſuſpiciendus, & inſignis, ac celebratus propter miracula, quę faciebat in Chriſto. Illum tulit quidem magna ciuitas Theſſalonica: quòd autem ad parẽtes attinet, erat inſignis, & genere clariſsimus, ipſum referẽs ad antiquos Macedones. Sed non erat tam clarus ſplendore ſuorum maiorum, quàm ornamento ſuæ uirtutis. Tantùm enim animæ nobilitate ſuperauit eos, qui erant præclari hoc nomine, quantùm corporis ſpecie ſuperabat eos, qui ſuam iactabant pulchritudinẽ. Nã erat quidẽ ei ſatis acutum ingenium ad capiendas diſciplinas, aptum uerò ad mores colligendos, & benignitate contemperandos: & uultus elegans adſpectus ſignificabat animi nobilitatẽ. A pueritia quidẽ vſq; ad pubertatẽ, erat ſuperior omnibus æqualibus: neq; erat aliquid ex ijs, quæ ſunt uerè bona, in quo non longo interuallo alijs pręſtaret: manifeſtumq; erat ab initio, q̃ eſſet quidem arbor inclidiſsima, & q̃ copioſum & bonũ fructum latura eſſet. Cùm autem ad uirilem perueniſſet ætatem, vires oſtendebat ingenij, & exercebat robur & fortitudinem, atq; in arte militari diſcenda laborabat, bonis ornatus moribus, & quæ in eo ſuauiſsimè florebat, verecundia & moderatione: adeò ut omnium de eo ſermo celeberrimus ipſum notum reddiderit Imperatori. Cùm ergò tam præclaro & magno ingenio præditũ Demetrium animaduertiſſet Imperator, ab initio ad magnã eum euehit gloriam, & efficit Græciæ Proconſulem: adeò, ut etiam conſularibus eũ indueri inſignibus. Ille verò (erat enim ad id, quod oportet, itelligendum aptiſsimus, & ad id, quod eſt præſtantius, eligendum, aliorũ pręſtantiſsimus) eorum quidẽ paruã ducebat rationem, ad ea tãtùm, quę ferunt ad Dei cultum, pręclarè attendẽs. Et ideò quęcũq; hic ſunt iucunda, ex ęquo reſpuebat: unius autem ſolius amore tenebatur, pietatis ſcilicet, mortẽq; ſitiebat pro Chriſto, & quæ ea ex proficiſcitur, beatitudinẽ. Prædicabat ergò non timidè, nec cũ aliqua dubitatione, ſed audacter admodùm & liberè, nomẽ Dei ſalutare: & nihil aliud erat ei in ore, niſi Chriſtus. Panem autem vitæ, quẽ cognoſcimus eſſe uerbum veritatis, omnibus, qui erant pietate egentes, diſtribuit piè ac religioſè, adducẽs ea diuinis ſcripturis & docens, q̃ hominẽ, qui ex beata illa, q̃ eſt in paradiſo, cõuerſatione exciderat, & in ſeruitutẽ peccati erat redactus, ipſum Verbũ, quod ſimul cũ patre eſt expers pricipij, cùm nec exceſsiſſet à Diuinitate, & carnẽ accepiſſet ex Virgine, & ſerui formã ſua ſponte ſuſcepiſſet, dignũ fecit diuiniore viuendi ratione, & ei priorem donauit libertatem.

Patria et genus S. Demetrij.

Dat operã militiæ.

Fit Græciæ Proconſul.

Chriſt' ei ſemper in ore.

Hęc & alia docẽs & iterpretãs, eis exponebat, & quodãmodò eis occaſionẽ pbebat & ſemina ad hoc, vt Dei filij eſſent & uocarentur, &, quæ in Chriſto

Cap. 2.

eſt

Multos conuertit ad Chriſtum.

eſt abſconſa, vitam conſequerentur. Hinc multi ſuauiſsima fruentes doctrina martyris, receſſerunt quidē ab amaris tenebris erroris, acceſſeruntq; ad dulce lumen veritatis. Sed ille quidē magnū in Chriſtū amorē concipiens, & inſatiabiliter hominum ſalutē deſiderans, ſi nō poſſet omnes eripere à manibus inimici, hunc maximū damnum arbitrabatur, nec ſe putabat aliquid rectè facere. Res itaque ei ſuccedebat ex ſententia: & eum tranſmittebat fama in omnes partes: & prędicabat Trinitatem, non ſolùm ijs, qui erant Theſſalonicæ, & in Græcia, ſed etiam longinquis de ipſo audientibus. Cùm autem in eo eſſet, & pulchrum illud doctrinæ fluentum profunderet, venit ad eū quidam, quorum munus erat ſcrutari Chriſtianos, & per illorum proditionem ſibi acquirere beneuolentiam Imperatoris. Itaque Demetrius non in angulis, vt iam ante ſignificauimus, exercens Chriſtianiſmū, neque nocturnus Chriſti diſcipulus, imò verò magiſter veritatis, & apertè confitens pietatē, ab eis cōpræhenditur, & defertur ad Imperatorem, quòd teneret quidem opinionem Chriſtianorum, res autem deorū apertè rideret & ſubſannaret. Maximianus autem tunc erat Theſſalonicę, qui magnus quidē euaſerat ex bello geſto aduersùs Sarmatas, multo autem magìs agnoſcebatur ex crudelitate quam exercebat aduersùs pios.

Cōprehēſus, ducit ad Imperatorem.

Cap. 3. Cùm primùm ergò hæc audiſſet Imperator, variè fuit affectus. Stupebat, dolebat, timebat, iraſcebatur. Stupebat, propter nouitatem eius, quod audiebat. Dolebat, propter viri iacturam. Timebat, nè cùm talis eſſet, alios traheret ad ſuam religionem. Iraſcebatur, quòd honoris ei delati nullam duxiſſet rationem. Sed cùm non poſſet ſoli credere auditui, vt qui ferre non poſſet ſe tanti viri facere iacturam, (nam quod non vult aliquis, nec facilè poteſt credere) voluit etiā oculos aſſumere teſtes eius, quod fuerat auditū. Iubet ergò virum ad ſe adduci. Is autē coràm conſtitutus, nō extimuit imperij magnitudinē, non eſt reueritus ea, quæ expectabatur, ſupplicia, nō iudicis formidauit ſæuitiam: ſed hanc crudelitatem ille ratus eſſe materiam apertiùs oſtendendi ſuum in Chriſtum amorem, tanquàm leo protinùs acceſſit ad certamen, non molliter aut effœminatè adſpiciens, neq; abiectè aliquid dicens: ſed ſuis potiùs verbis cōfirmans ea, quæ priùs Tyrannus de eo audierat: quòd eſſet quidem miles Chriſti, & eius ſolius adorator: q tantùm abeſſet, vt deos, qui ab eo dicebantur & colebantur, honoraret, ut eos etiam apertè irrideret & abominaretur: quodq; tormēta, quæ ille minaretur, tunc pati ægrè ferret, quandò viderit tortores aut clementius, aut parciùs inferre, quàm deſideret. Honores autē tui, inquit, ò Rex, & bona, quæ das ijs, qui tibi pàrent, quomodò eum allexerint, qui tui imperij inuidioſam coronam, illud ipſum, inquam, imperiū cum opibus & theſauris, æquè àc tenuem puluerem deſpicit & habet contemptui? Quòd ſi etiā mihi mortem intuleris, tunc ſcias te mihi facere, quod eſt maximè optandum, vt qui ad veram vitam, & ad Chriſtum trāſmittas, quem magìs, quam ipſam, deſidero.

Eius animus fortitudo.

Cap. 4. Hæc poſtquàm audiuit Maximianus, quæ ingenti ſpiritu, ſummaque conſtantia, & maxima libertate dicta fuerant, tunc quidem differt tormentum, callidè id potiùs faciēs, quàm benignè. Volebat enim ei inijcere pœnitentiam, & efficere, vt interiectum tempus, tam vehementem remitteret conſtantiam. Et ideò in præſentia iubet, vt propinqui lauacri caminorum fornices Demetrium acciperent in cuſtodiā. Martyr verò cùm abduceretur in carcerem, ſimul lętabatur, & afficiebatur dolore. Lætabatur quidem, quòd martyrium mox eſſet conſecuturus: ægrè ferebat autem, quòd non videret tortores ad ſe citiùs accedere, & non iam ad tormenta & mortem acciperetur. Tantùm enim contendebat Demetrius mori propter Chriſtum, quantùm ſtudebat Maximianus eum ſuperare. Cùm ergò martyr veniſſet in carcerem, dicebat: Deus, in adiutorium meum intende: Domine, ad adiuuandum me feſtina. Quoniam tu es patientia mea, Domine, ſpes mea à iuuentute mea. In te confirmatus ſum ab vtero. A vētre matris meę tu es protector meus. In te laudatio mea perpetuò, Pſallam Deo meo, quandiù fuero. Propterea exultabunt labia mea, quandò pſallam tibi, & lingua mea tota die meditabitur iuſtitiam tuam. Peractis autem precibus, videt ſcorpium è terra proſerpentem, qui & ſtimulum ſuſtulerat, & eius pedem erat puncturus. Ille autem Cruce munitus, cùm eum inuocaſſet, qui dedit ſuo figmento calcare poſſe ſerpētes & ſcorpios, illum reddit mortuum, vel potiùs eum, qui intelligentia percipitur, ſcorpium, qui in eo latebat. Statim autem diuinus ei apparens Angelus, eius capiti coronam imponit, dicens: Pax tibi, Chriſti athleta. Eſto fortis, & te virum præbe. Sic qui velox eſt ad conſolationem eorum, qui ipſum timent, Dominus, ſimul atquè fuit incluſus in carcere, & in præſentibus placidè admodùm conſolatur athletam, & ad futura implet animi alacritate. Sed Demetrius quidem ſic erat in cuſtodia.

Ducitur ī carcerē.

Pſal. 69.

Pſal. 70.

Luc. 10.

Crucis ſigno perimit ſcorpium.

Cap. 5. Maximianus autem exhibebat ſpectaculum gladiatorum, & complebantur omnes pentathli ludi. Ille verò ſedebat in ſublimi ſpecula, iucundiſsimum eſſe ſtatuens verſari in ſpectando certamine. Lætabatur enim, vt videtur, humani ſanguinis videns effuſionem. Erat autem quidam vir barbarus ex Maximiani neceſſarijs, qui erat patria Vandalus, manu fortis, & validus ad luctam, & magnitudine, q̄ modum ſuperabat: & ideò erat ei valdè gratus, & habebatur in magna exiſtimatione. Nomē erat ei Lyęus. Is inſolenter iactans ſe omnes vincere robore corporis, ſtansque in pulpito, vt toti eſſet theatro manifeſtus, cæteros gladiatores pronócabat ad certamē. Tunc autem factus fuerat à Maximiano circus, multis compræhenſus tabulis, in quem ingrediebantur, qui erant ſingulari certamine certaturi, & qui ad pācratium accedebat, & luctam.

Lyæus Vādal'.

Cap. 6. Cùm ergò viribus corporis oēs ſuperaret Lyæus, & quicunque manus cum eo conſerebat, ſtatim cerneretur humì proſtratus, aut etiam morte affectus, maxima Tyrannum afficiebat lætitia, propterea q proſterneret eos, qui cum ipſo congrediebantur. Quidam verò nomine Neſtor, ætate quidem valdè iuuenis, vt qui modò natam haberet lanuginem, adſpectu autem iucundiſsimus, & forma præſtantiſsimus, qui erat notus inclyto martyri Demetrio, cùm videret Maximianum ſic affectum in barbarum, & gladiatorum certaminibus multas exhibere pecunias, partim quidem odio habens Lyæi ſuperbiam, partim autem adſpiciens miracula, quæ fiebant à diuino martyre, & quòd plurimi ad eum accedentes, docebantur pietatem in Chriſtum, cupienſque hunc etiam eſſe vnum ex miraculis Demetrij, vt precibus illius armatus, Lyæi frangeret audaciam, & barbari deijceret ſupercilium, accurrit ad martyrem, & ad illius pedes prócidens, dicit: Serue Dei Demetri, ſum paratus, & mihi gliſcit animus congredi cum Lyæo, ſi me ſolùm armaueris precibus. Quid ergò diuinus Demetrius? Perindè acsì ipſe rogaſſet, non autem fuiſſet rogatus, exequēdo propemodùm prçuenit petitionem: & ei velociter impoſito eo, quod eſt in Chriſto, ſignaculo tam in fronte, quàm in corde, eum dimittit, dicens: Et Lyæum vinces, & eris

Nota de ſigno Crucis ī fronte et ī corde.

martyr

martyr Chriſti. Quod quidem perindè eſt, acsi dicas: Et manifeſtum vinces aduerſarium, & eum qui non eſt manifeſtus. Sic eius animo non ſolùm immiſit audaciã, ſed ẽt de futuro pronũciauit certiſsimè.

Neſtor armatus ſigno Crucis venit in ſtadiũ contra Lyæũ.

Statim ergo Neſtor veniẽs in ſtadiũ, cùm per gradus deſiliiſſet, & deponit tunicam, & aſsiſtens ſeipsũ oſtendit Imperatori. Maximianus autẽ obſtupefactus illa audacia adoleſcentis, & eſſe aliquid aliud opinatus, quàm oſtentationem virtutis, iubet eum ſiſti propiùs, &, O adoleſcens, inquit ei conſulens, ſcio, quòd pecuniæ inopia coegit te ad hanc prorumpere audaciam, vt vel ſi viceris, multas opes tibi cõpares: aut ſi fueris ſuperatus, implacabilem inimicũ, paupertatem ſimul cum vita effugias. Ego autẽ tuæ ętatis & pulchritudinis miſertus, vel pro ſola audacia tibi pbebo, quod ſatis eſt pecunię. Qua accepta, abi ſimul cum vita fruens quoquè pecunijs. Nè autẽ cũ Lyço omninò congrediaris: iam enim multos vita priuauit, eoſque te longè robuſtiores. His auditis, Neſtor neq; Imperatoris arripuit liberalitatem, neque rursùs Lyæi laudibus fuit territus. Imperatori autẽ: Nõ cupio, inquit, pecunias, neq; ea de cauſa prodeo in certamen: ſed gloriam potiùs cupiẽs, & Lyço volens apparère præſtãtior. Nõ ſolùm enim diuitias, ſed etiã ipſam vitã ſtatui reijcere, ſi Lyæo gloria ceſſero. Hæc ſic dicta, & Imperatorẽ, & eos omnes, qui aderant circa ipſum, ad iram prouocarunt, qui (Quomodò enim armatus, & quo eſſet fretus, ille nõdùm dixerat) arrogantiæ tantum & vanæ gloriæ uerba eſſe exiſtimabant. Atq; Imperator quidẽ Lyæũ vehemẽter incitabat ad certamen: impetuq; & audacia plenũ eius animũ reddebat acriorem. Neſtori autẽ animũ addebant verba Demetrij, & Chriſtus. Ad quẽ attollens oculos, dicebat: Deus Demetrij, cõcede mihi, ut

1. Reg. 17.

ego, qui ſum ætate breuis Dauid, tanquàm alium Goliath, pudore & ignominia Lyæum afficiam. Te enim fretus, ſuſcepi hoc certamen in medio multorum, ut tuum nomen glorificetur, qui ſolus es verè Deus, & ijs, qui in te virtutem faciunt, mittis auxiliũ de ſancto. Sic dixit, & ſtricto acinace ingreſſus theatrum, & cũ barbaro congreſſus, infert eius cordi certam plagam. Et ſtatim illum quidem interimit, ferè autẽ ipſum quoquè Maximianum dolore, quem de eo accepit: multo verò magis ipſum quoquè errorem, & cũ eo eius authorem, occultum, inquam, Maximianum morte afficit.

Neſtor adoleſcẽs Chriſti virtute proſternit fortiſſimum virum.

Cap. 8.

Maximianus autem Imperator nõ potuit ampliùs ſedere, ſed ſtatim ſurrexit ira plenus & triſtitia, & in aulã abijt regiam, grauia apud ſe verſans, & luci veritatis volens impius offundere tenebras, Neſtoriſq; victoriam obſcurare, ac per illud cultum Chriſti, pręmulta ignorantia rem uocans præſtigias. Neq; enim, aiebat, aliàs ab eo fuiſſet interemptus is, qui tam pręclara effecerat facinora. Itaq; generoſo Neſtore accerſito, tanq̃ res eſſet certa, & nulla opus haberet inquiſitione: Dic mihi, dicit, adoleſcens, quãnam arte vſus magica, aut quoſnã habens adiutores, Lyæũ virũ tãtum interfeciſti? Cui Neſtor nihil territus, ſed omninò confidens, quòd qui dedit illum ſuperbũ & inſolentẽ de medio tollere, ipſe quoq; de eo conuenientem dabit reſponſionem: Nihil, inquit, o Imperator, tale nec mihi, nec ulli eſt Chriſtiano vtile. Nullus autẽ homo mihi fuit ad hoc adiutor niſi ſolus Deus Demetrij, Deus, o Imperator, Chriſtianorum. Manifeſtũ eius certamen fuit mors Lyæi, qui in manu for-

Num. 21.

ti & brachio excelſo Sehon & Og, & alios innumerabiles longè magis, quàm Lyæus, virtute inſignes facilè de medio ſuſtulit, non ſolùm ſingulos, ſed etiam magna circundatos multitudine. Sed cur non dico ea, quæ ſunt illo ſolo verè digna, cuius opus eſt cælum & terra, & quæ ſunt in eis omnia?

Cap. 9.

Neſtor cæditur pro Chriſto.

Non tulerunt hæc magna autem viles Maximiani, ſed pulchrorũ verborũ mercedem & victorię præmiũ, ei mortem affert gladio. Et ſic quidẽ Neſtor beatũ finẽ propter Chriſtũ eſt cõſecutus: & ſuo enſe plagã accepit, ſic iubente Maximiano, fortè ut ille quoquè martyrico ſanguine ſanctificaretur. Cùm igitur Minutianus protector, cædis fuiſſet adminiſter, ſic Neſtor tranſmittitur ad Chriſtũ, quẽ dilexit, & a quo erat accepturus coronas duplicis victoriæ. Hinc in Demetriũ criminationes intẽduntur probabiliores, quòd ipſe eſſet cauſa cędis Lyæi. Valdè itaque iratus Maximianus, & ſimul arbitratus non fore bonũ augurium, ſi ei occurreret Demetrius in ſtadiũ aſcendenti, ad quod per lauacrũ erat acceſſus, iubet martyrẽ interfici lanceis in ijs ipſis caminis, in quibus cuſtodiebatur. Quod fit etiam. Et tu quidẽ, qui es omni ex parte pulcher & honeſtus, Demetri, qui Dominum diligenter ſectaris, & omnia illius diligis, ſimiliter atquè ipſe lancea configeris, hancq; inuenis occaſionem, & viam tui ad eum aduentus, beatus quidẽ propter vitam, beatior autem propter deceſſum & coronas, & propter æternam tuam cohabitationem cum eo, quem deſiderabas.

S. Demetrius lanceis cõfoditur.

Cap. 10.

Hæc quidem ſic ſe habebant, & humi iacebat corpus martyris, neque ulla eius habebatur ratio. Omninò autem nec erat ſanctum, nec Deo planè dignum, pro quo paſſum erat ſacroſanctum illud corpus, ſic ipſum deſpicere. Neque ergò deſpexit: ſed quidam ex iis, qui Chriſtum amabant, noctũ accedẽtes, cùm valdè turpiter iacens corpus precioſum ſuſtuliſſent, id piè componunt. Deindè etiam iniecto puluere, in eo ipſo loco, in quo fuerat cõſummatus, ſepeliunt piè ac religiosè. Quidam autem ex ſancti famulis, ſtans prope eum, quandò beatam illam ſubiit cædem, cùm vt potuit, diuinum illum ſanguinẽ collegiſſet in ſacro martyris ſuperhumerali & quẽ manu geſtabat annulum accepiſſet, & martyris ſanguine tinxiſſet, per ipſa faciebat plurima miracula. Neque erat vllus morbus, neque malus dæmon tam fortis, qui nõ ſtatim, ſi illius feciſſet periculum, ſuperaretur: adeò vt tali fama miraculorum impleretur tota ciuitas Theſſalonicenſium. Quocircà nec erat conſentaneum ea latère Maximianum, nec ferre poſſe inuidiam. Et ideò capitur protinùs famulus, horum bonorum procurator, & interficitur. Tribunal locus, in quo fuit occiſus: Lupus autem vocabatur egregius ille famulus. Procedente autem tempore, & ſignis ea loco, in quo latebat corpus martyris, cũ Macedoniam, tum etiam Theſſaliam peruadentibus, quinetiam caligine ſimulacrorum conuerſa in perfectam ſerenitatem, quidam Leontius, & gloria clarus, & Chriſti amore ardens, qui tunc erat Præfectus Illyrici, profectus Theſſalonicam, à graui morbo inuaditur, ita eũ premente, vt nec comederet, nec biberet: quæ ab omnibus autem fugitur, mortem putaret rem valdè optandam, & à malo, quod eũ vexabat, ſolam liberationem. Cum ergò & medici à morbo apertè vincerentur, & amicorum pręſentia ad cõſolandum dolorem inanis labor ei reputaretur, nulla autẽ ſpes eſſet fore, vt à morbo liberaretur: cùm, inquam, agitaretur tantis fluctibus, & planè ineuitabilibus, Præfecto ſacra quædam ancora fuit refugiũ ad diuinum templum martyris. In quod cùm fuiſſet introductus, flexis genibus, & depoſitus fuiſſet in loco, in quo ſacrum illud corpus fuerat in terra conditum, (O diuinam viſitationem, O rem ineffabilem.) Sufficiſſet quidem ad apertè oſtendendam Demetrij gratiam & virtutem, ſi cùm depoſitus aliquo tempore expectaſſet, & vehementiſſimè oraſſet, ſen-

Plurima facit miracula ſanguis eius.

ſiſſet

Leontius præfect' celerrimè curat

fiſſet auxilium. Nunc autem hoc eſt maximè nouſi, hoc eſt miraculorum illius iucũdiſſimum, quòd omnia hæc ſimul concurrerunt, ægroti in templo depoſitio, martyris per labra illius inuocatio, & morbi facilis eiectio. Leontius tam celerem conſecutus curationem, ipſe quoquè celerem reddit remunerationem. Nam cùm domunculam, in qua ſacrum corpus martyris depoſitum fuit, quæ erat parua admodùm & anguſta, & lauacri comprehenſa erat ambitu & ſtadii, euertiſſet, templum in ipſa ciuitate Theſſalonica ab ipſis extruxit fundamentis: quod nunc quoquè cernitur medium inter publicum lauacrum & ſtadium pulcherrimè extitatum: pulchritudine enim & magnitudine nulli alii cedit ex iis, quę mouent oculos ad admirationem & voluptatem.

Elegãtiſſimũ templũ cõdit S. Demetrio.

Cap. 11.

Abiturus autem hic uir pius in Illyricum, cùm vellet aliquam partem ſacri corporis accipere, vt illic quoq; excitaret templum glorioſo martyri, ſanctus non eſt ei aſſenſus, ſed nocturnis apparitionibus eũ arcet à cœpto. Propterea ſecunda, vt dicitur, nauigatione cùm chlamidem martyris, quæ illius venerando ſanguine fuit cruentata, & ex eius ſuperhumerali aliquid accepiſſet, quod ſolent appellare orarium, & in precioſa arca, quod verè erat precioſum, depoſuiſſet, ſic martyris quidem ſatisfecit deſiderio, & ſibi maximam acquiſiuit ſecuritatem. Certè cùm hyemis tempore reuerſurus in Illyricum, ob ſeria quædam negocia Syrmium properaret, & iam perueniſſet ad ripas cuiuſdam fluminis, quoniam illud excreuerat, & magnum attollebat fluentum, & propterea à nullo poterat omninò trãſmitti, & multum quidem temporis interceſſerat, fluentum autem minimè ceſſabat, ſed iis, qui tranſmittere volebãt, prohibebat tranſitum: is afficiebatur magna animi ægritudine, & erat valdè cogitabundus, & uerſabatur in perplexa dubitatione. Ei verò apparens diuinus Demetrius: Omni, inquit, animi ęgritudine & incredulitate procùl eiecta ab animo, quod tecum fers, geſtans manibus, tranſi fluuium citra dubitationem. Pàret Præfectus ei, qui apparuerat: & cùm manè aſcẽdiſſet vehiculũ, per flumen, capſam portãs manib. & cũ aio tenens erectos quoquè oculos, gradiebat, fluẽto tacitè recedente, & cedẽte nutibus, qui nõ cadunt ſub adſpectũ, dignũ quidẽ admiratione, fide autem, quã habebat in martyrẽ, nõ indignũ ſubiens tranſitũ,

S. Demetri' ei apparet.

Cap. 12.

Cùm ſic ergò illę ſus traieciſſet, & Syrmium perueniſſet, templum ibi quoq; martyri extruxit, ſacramque illam capſam cum theſauro, quem ſeruabat, in eo deponit. Collocatum autem erat prope templũ glorioſæ martyris Anaſtaſiæ, vt martyres martyrib' quomodò ſurſùm, ſic & deorſùm appropinquarent. Multa aũt miracula & curationes etiã in ipſa via, dũ ferretur illa chlamys ſanctificãs, plurimi ſunt cõſecuti, Gratia & virtute Chriſti veri Dei noſtri: Quẽ decet oĩs gloria nũc & ſemper, & in ſecula ſeculorũ, Amẽ.

Nota de chlamyde martyris.

VITA S. PELAGIAE, QVAE EX INſigni peccatriçe facta eſt perfectæ pœnitẽtię exẽplar. Author eſt Iacob' Diacon' Heliopoleos, habeturq; in vetuſtis MS. Codic. ſed ſtylũ paſsim nõnihil elimauit F. La. Su. pleriſq; redditis paraphraſticos.

PROLOGVS AVTHORIS.

Ezec. 18. 1. Tim. 2.

MAGNAS ſemper Deo ac Domino noſtro gratias agere debemus, qui non vult mortem peccatoris, neque vt ille pereat: ſed oẽs potiùs homines vult ſaluos fieri, & per pęnitentiã redire ad vitam, quam peccando amiſerunt. Audite ergò rem admiratione digniſsimam, quæ accidit in diebus noſtris. Viſum eſt mihi peccatori Iacobo ſcribere eam vobis fratribus ſanctis, ut vel legendo, vel audiendo illam cognoſcatis, & animabus veſtris maximam ſpiritalis conſolationis materiam comparetis. Miſericors enim Deus, cùm non ſit voluntas eius mors impij, pęnitentiæ remediũ offert lapſis in peccata, vt per dignos pęnitentię fructus & ſatisfactionis opera, quę malè admiſſa ſunt, expientur & aboleantur. Poſteà verò futurum eſt iuſtum & æquiſsimum iudicium, in quo recipiet vnuſquiſque ſecundùm opera ſua, quemadmodùm innumera ſcripturæ diuinæ loca teſtantur. Nunc ergò ſilentium mihi præbete, & quæ dicturus ſum, attentis animis accuratè contemplamini: habent enim materiam ſanè vberrimam compunctionis ſalutaris.

Ezec. 18.

Matt. 25. Rom. 2.

NARRATIO.

Octob. 8. Cap. 1.

SACRATISSIMVS Antiochenę ciuitatis Epiſcop' acciuit ad ſe oẽs vicinos Epiſcopos ob certam quandam cauſam. Venerũt igitur ad eum octo antiſtites, & in ijs vir Dei Nonnus ſanctiſsimus, admirandus ſanè & pręſtãtiſsimus monachus, meuſque Epiſcopus, è Tabenẽſiotarum monaſterio extractus ob vitã incomparabilem, & ſpectatiſsimam conuerſationem atque morum integritatem. Cum ſic antè illi conueniſſent, Antiochenus Epiſcopus iuſsit nos manere in baſilica beatiſsimi Iuliani martyris: ad cuius fores ſedentibus Epiſcopis, nos quoq; ad eos acceſsimus. Rogarunt autem illi Nonnum dominum meum, vt ſermonem ad ipſos haberet. Nihil uerò cũctatus ille, cępit loqui ea, quæ facerent ad ædificationem & ſalutem omnium, qui eum audiebant. Cunctis uerò admirantibus ſanctam eius doctrinam, eccè ſubitò tranſiit iuxta nos prima Mænadum Antiochiæ, inſignis meretrix aſello inſidens, cum incredibili pompa & apparatu, vſque adeò compta & ornata, ut nihil in eius veſtibus cerneretur præter aurũ, margaritas & gemmas: ipſi etiam pedes eius auro & margaritis tegerentur. Stipabat verò eam ingẽs turba puerorum & puellarum, cultis magniq; precii induta ueſtibus, & torques aureas ad collum ferens. Ex iis alii antecedebant, alii ſequebantur eam. Tanta autem erat eius formæ pulchritudo & elegantia, ut homines huic mundo dediti, ea conſpicienda ſatiari non poſſent. Cumque nos præteriret, totum impleuit aerem odorum mira fragrantia & ſuauitate.

Nonnus Epiſcop' ſanctiſſimus.

Pelagia ſcortum inſigne.

Cap. 2.

Eam vt viderunt Epiſcopi impudenter & inuerecundè prætereuntem, nihil uelato capite, & nudis ſcapulis omnium oculis petulanter expoſitis, taciti ingemiſcebant, & facies ſuas tanquàm à re execrabili & immani ſcelere auertebant. At Nonnus beatiſsimus, intentiſsimè in eam ſuos defigens obtutus, diù eam contemplabatur, ita vt etiam in abeuntem non ceſſaret acriter intueri. Deindè uultu ad Epiſcopos conuerſo, An non, inquit, affecit uos huius fœminæ tantus decor, tantaque venuſtas? Illis nihil reſpondentibus, depoſuit faciem in genua ſua, & ſudarium, quod manibus tenebat, & flens largiter, totum ſinum ſuum compleuit lachrymis, & ab imo pectore longa ducens ſuſpiria, rurſùs ait ad Epiſcopos: Nihil ne delectati eſtis tanta eius pulchritu

Eccè vir ſãctus ex turpi fœmina corpus occaſionem peccatus.

dine?Illis tacentibus, Ego verò, inquit, mirificè delectatos ſum. Eccè enim omnipotens Deus hanc fœminam ſtatuet coram admirabili & tremenda ſede ſua, ex ea tam nos, quàm munus & miniſterium noſtrum iudicaturus. Quot enim, putatis, horas expendit hæc mulier, dum in cubiculo ſuo ſe lauat & componit, omnem animi curam & cogitationem adhibens ad ornandum ſeſe, nè quid poſsit in ea decoris & pulchritudinis deſiderari, ut placeat omniũ oculis, nec deſormis vlla ex parte uideatur amatoribus ſuis, q hodiè ſunt, cràs fortaſsis nuſquàm erunt? Et nos habẽtes patrem omnipotentem in cælis, Dominum im*1. Pet. 1.* menſæ maieſtatis, ſponſum immortalem, in quẽ deſiderant Angeli proſpicere, cuius pulchritudinem ſol & luna mirantur, ampliſsima reponentem præmia, ipſi fidem integram ſeruantibus, & ad eius uoluntatem ità, ut par eſt, ſeſe accommodantibus, diuitias & honores immenſos in cælis, deniquè ea, quę oculus non vidit, nec auris audiuit, nec in cor hominis aſcenderunt, liberaliter & prolixè promittentem: nihil ſtudemus ornandis miſeris animabus noſtris, neque ſordibus detergendis culpisque, quibus animæ turpiſsimè fœdantur, expiandis: ſed patimur eas iacère ſupinas, ocio deſidiaque marceſcere.

Cap. 3. Non' mirè plangit ſeſe cōparatione ſcortis illi' His dictis, appræhendit manum meam, ſimulque peruenimus in hoſpitium, vbi nobis cubiculum paratum erat: in quod ille ingreſſus, pronum ſe humì abiecit, pectusq; ſuum multùm verberans, & ubertìm plorans, dixit ad Dominum: Domine Ieſu Chriſte, ignoſce mihi miſero & indigno peccatori. Eccè enim huius diei ornatus, quem hæc fęmina adhibet componendo & excolendo corpori ſuo, uincit omnem ornatum animæ meæ. Quali ergò fonte te reſpiciam Deus meus, aut quibus ſermonibus potero me iuſtificare in conſpectu tuo? Non enim uolo celare & abſcondere tibi cor meum, quandoquidem tibi patent omnia arcana pectoris mei, & nulla te latet cogitatio. Et væ mihi peccatori & indigno, qui aſsiſto ad ſanctum altare tuum, nec exhibeo tibi pulchram, ſicut tu expetis, animam meam. Illa promiſit, quòd ità comparare ſe velit, vt placeat mortalibus hominibus, & ſtat promiſsis ſuis: ego verò pollicitus ſum daturum me operam, vt placeam oculis diuinæ maieſtatis tuæ, & turpiter mentitus ſum, fidemque feſelli deſidia & pigritia mea. Nudus ergò ſum tam in cælo, quàm in terra, dum non páreo mandatis tuis, nec impleo, quæ tu iuſsiſti. Non ergò mihi bonorum operum ſpes eſt, ſed ſpero tamen in miſericordia tua, qua me ſaluatum iri confido.

Cap. 4. Hæc illo dicente, & multùm plorante atque eiulante, eodem die magnam egimus celebritatem. Adueniente autem Dominico die, poſt abſolutas nocturnas orationes, dicit ad me ſanctus Nonnus Epi*Viſio eiꝰ.* ſcopus: Somnium vidi, frater Iacobe Diacone, nec mediocriter perturbor, quòd ſcire nõ poſſum, quidnam ſibi velit. Vidi enim ad cornu altaris ſtans, colũbam nigerrimam multis ſordibus conſpurcatam: cumque circùm me volitaret, fętorem & ſqualorem ſordium eius ferre non potui. At illa nihilominùs *Hæc eſt miſſa uel miſſio catechumenorũ, qui à myſteriis ſacroſanctis arcebantur.* permanſit apud me, donèc catechumeni dimitterentur. Nam ſimulatque proclamauit Diaconus ad catechumenos, Procedite, vel Abſcedite, nuſquàm illa comparuit. Porrò poſt Miſſam fidelem & peractum ſacrificium, cùm dimiſſa eſſet Eccleſia, me extra domus Dei limen prodeunte, rursùs aduenit columba, multis contaminata ſordibus, & circa me uolitans. Ego verò extenſa manu compræhendi eam, proiecique in lauacrum aqua plenum, quod erat in ſanctæ eccleſiæ atrio: in qua aqua omnes illa ſordes adeò depoſuit, vt indè inſtàr niuis candida exiret, atque in ſublime volans, prorsùs à meo conſpectu ſubduceretur. Hoc ſomnium cùm mihi ſanctus Epiſcopus narraſſet, appræhendit me, & ſimul acceſsimus ad ſummam ędem cum cæteris Epiſcopis, & eius ciuitatis Epiſcopum ſalutauimus.

Ingreſſus autem ille Epiſcopus, omnem populũ *Cap. 5.* adhortatus eſt: cumq; ſediſſent antiſtites in thronis ſuis, poſt omnem canonicam celebrationem & ſancti Euangelii lectionem, idem ciuitatis Epiſcopus porrexit beatiſsimo Nonno ſanctum Euangelium, hortans eum, vt verba faceret ad populum. Tum ille aperiens os ſuum, loquebatur Dei ſapientiam, quæ in eius pectore ſibi fecerat domicilium: nec quicquã eius ſermo humanæ artis aut philoſophici ſupercilii, nihil exoticum aut ſuperuacaneum redolere uidebatur: ſed cùm eſſet plenus ſpiritu ſancto, arguebat & admonebat plebem, ſyncериſsimè loquens de futuro iudicio, & bonis ſempiternis, quæ repoſuit Deus ipſum diligentibus. Tanta autem fuit uis & ef*Magna efficacia concionis Nõni Epiſco.* ficacia verborum, quæ per eum loquebatur ſpiritusſanctus, ut populus mirè compunctus, eccleſiæ pauimentum ſuis lachrymis irrigaret. Accidit autem, diuina id agente miſericordia, ut ad eam eccleſiam etiam hęc meretrix, de qua iam diximus, & quod mirum eſt, iam catechumena veniret, cùm nunquam vlla ei cura fuiſſet peccatorum ſuorum, nec unquàm ad templum acceſsiſſet. Itaque ſubitò diuino eſt cõpuncta timore, cùm ſanctus Nonnus in peccata po*Pelagia reſipiſcit.* puli inueheretur, ità vt deſperaret de ſe, & copioſos lachrymarum imbres ex ſuis funderet oculis, nec vllo modo ſibi à lachrymis temperare poſſet. Mox verò præcipit duobus pueris ſuis, vt eo in loco expectarẽt, donèc egrederetur ſanctus Nonnus Epiſcopus, eumq; abeuntem ſequerẽtur, viderentq; quò diuerteret, idq; ipſi renunciarent. Fecerunt pueri, quod hera iuſſerat, nosq; ſubſequentes, venere nobiſcum in baſilicam beatiſsimi martyris Iuliani, vbi nobis hoſpitiũ ſiue cellula erat. Indè autem egreſsi, abierũt ad heram ſuã, indicaruntque ei, Nonnum Epiſcopum in beati Iuliani martyris baſilica manere.

Cap. 6. Scribit ad Nõnum Epiſcopũ. Id illa audiens, mox per eoſdem pueros literas mittit ad Epiſcopum, hunc in modum ſcriptas: Sancto diſcipulo Chriſti, peccatrix & diſcipula diaboli. Audiui de Deo tuo, quòd cęlos inclinans, deſcende*1. Tim. 1.* rit in terras, non propter iuſtos, ſed ut peccatores faceret ſaluos: uſque adeò ſe humilians, ut publica*Matt. 9.* nis familiariter ſe adiunxerit, & is, in quem Cherubim non audent reſpicere, cum peccatoribus verſa*Iohan. 4.* tus ſit. Et tu mi domine, qui multa es præditus ſanctitate, tametsì corporeis oculis non uidiſti Chriſtum, qui illi meretrici Samaritanæ ſe humaniſsimũ exhibuit apud puteum; at tamẽ verus illius cultor es, quemadmodùm à Chriſtianis accepi. Quòd ſi ità eſt, & illius Chriſti verus diſcipulus es, non me deſpicias, per te cupientem venire ad conſpectum Saluatoris, & illius ſanctiſsimam faciem intueri. Ad hæc ſanctus Nonnus ità reſcripſit: Quæcunque tandèm ſis, manifeſta es Deo, nec latet eum conſilium & uoluntas tua. Interim tamen vide, nè tentare auſa ſis humilitatem meam, qui ſum homo peccator, ſeruus omnipotentis Dei. Quòd ſi reuerà tenet te deſiderium pertingendi ad huius Dei virtutem & fidem, meque videre vis, ſunt mecum alii Epiſcopi, quibus præſentibus, non negabitur tibi copia me uidendi: ſed ſola profectò non admittèris ad conſpe*Eccè q̃ caueт ſibi ueneráꝰ à fœmine colloquio.* ctum meum.

Hæc cùm illa legiſſet, magna perſuſa animi exultatione, curſu contendit ad baſilicam beati martyris Iuliani, indicauitque nobis ſe eò aduenisse. Id vbi comperit ſanctus Epiſcopus Nonnus, vocauit ad ſe

alios

alios Epiſcopos omdes ac deindè iuſsit eam ad ſe accedere. Venit illa, vbi ſedebant Epiſcopi, ſeſeque in pauimentum prono vultu proſternens, apprębendit pedes beati Nonni, aitque ad eum: Rogo te, mi domine, imitare magiſtrum tuum Dominum Ieſum Chriſtum, & impertire mihi humanitatem, meque Chriſtianam effice. Ego enim ſum pelagus flagitiorum, & quędam iniquitatis abyſſus. Peto autem ſanctum mihi conferri baptiſma. Cumq; vix ei perſuaſiſſet Epiſcopus, vt à pedibus eius ſurgeret, ſic illi locutus eſt: Sacri Epiſcoporum Canones uetant baptizari meretricem, niſi fideiuſſores adhibeat, qui fidem dent eam non rediturā ad anteactæ vitæ turpitudinem. Hac Epiſcopi ſententia audita, rurſùs in pauimentum ſe abiicit, comprehenſoſque ſancti uiri pedes rigat lachrymis, & capillis ſuis detergit, dicitque illi: Tu itaque rationem reddes iuſto iudici Deo pro anima mea, & tibi iputabo omnia ſcelera & flagitia mea, ſi diſtuleris mihi impuræ & turpiſsimæ ſalutaris lauacri beneficium impertire. Non ſit tibi portio apud Deum inter ſanctos eius, niſì me feceris alienam à maleficiis & peccatis meis. Negaſſe Deum, & idola coluiſſe cenſearis, niſì me hodiè in Chriſti Ieſu ſponſam renaſci feceris, & obtuleris Deo puram & immaculatam.

Eccè parà meretricis confeſſionem.

Cap. 7.

Ite eius fidē & obtinēda ſalutis deſiderium.

Tum verò Epiſcopi omnes & clerici, qui conuenerant, videntes illam inſignem meretricem, flagitiis omnibus coopertam, magno Dei deſiderio eiuſmodi ſermones promentem, cum multa admiratione dicebant, nunquàm ſe talem uidiſſe fidem, tantumque obtinendę ſalutis deſiderium, quantum in illa fœmina appareret. Moxque ablegarunt me peccatorem ad Epiſcopum ciuitatis, vt hæc omnia ei ſignificarem, rogaremque vt eius beatitudo unam ex Diaconiſsis iuberet mecum venire. Epiſcopus his auditis, incredibili affectus gaudio, Benè, inquit, pater venerabilis, te iſthęc opera ſuſtinebant: ſcio, quòd os meum eris. & confeſtim iuſsit mecum ire dominam Romanam, quæ in Diaconiſsis primas obtinebat. Ea veniens, offendit Pelagiam adhuc ad pedes ſancti Epiſcopi iacentem, viaque ei perſuadere potuit, vt ſurgeret à terra. Dixit autem ei Epiſcopus Nonnus: Surge filia, ut exorciſmos tibi adhibeatur. Priùs autem confitere omnia peccata tua. Illa reſpondit: Ego ſi velim euoluere conſcientiam meam, ſat ſcio nihil me boni operis illic reperturam. Certa autem ſum peccata mea ſuo pondere vincere maris arenam: & propè nihil eſſe uniuerſum mare præ immenſa mole innumerabilium peccatorum meorum. Sed tamen confido de Deo tuo, remiſſurum eum pondus iniquitatum mearum, & me pro ſua clementia reſpecturum. Ait ad eam ſanctus Nonus Epiſcopus: Dic quo voceris nomine. Reſpondit illa: A parentibus Pelagiæ nomen mihi impoſitum eſt: ſed ciues Antiocheni Margaritam me vocant, propter copiā margaritorum & moles ornamentorum, quibus me mea ſcelera inſtruxerunt. Fui enim pròh dolor malè comptum diaboli rete. Rurſùs ad eam ſanctus Epiſcopus: Proprio ergò, inquit, nomine Pelagia diceris? Reſpondit illa: Planè, mi domine. Mox Epiſcopus exorcizauit & baptizauit eam, & cùm impoſuiſſet ei ſignū Domini, atq; cruce eam conſignaſſet, Dominicū corpus ei tradidit. Spiritalis verò mater ei atri bota eſt ſancta domina Romana, prima Diaconiſſarum: quæ eam ad ſe accipiens, aſcendit cum ea in locum, vbi cathecumeni inſtituebantur, quòd & nos illic maneremus.

Ab ſmodico ornatu Margarita nomen accepit Pelagia.

Cap. 8.

Ait autem ad me Nonnus Epiſcopus: Lætum hūc diem agamus, frater mi, cum Angelis Dei, & præter morem noſtrum, oleum accipiamus in cibum, & vinum cum ſpiritali iucunditate bibamus propter huius puellę ſalutem. Sumentibus itaque nobis cibum, audiuntur uoces ſubitò, tanquàm hominis uim magnam patientis. Clamabat enim impuriſsimus dæmon, dolens eam animam è ſuis faucibus, ſingulari Dei miſericordia & beati Epiſcopi opera, ereptam: Heu me miſerum, inquit, quid ab hoc decrepito patior ſene? Non tibi ſufficiunt triginta millia Saracenorum, quos mihi abſtuliſti, & baptizaſti & obtuliſti Deo tuo? Non tibi ſufficiebat Heliopolis, quæ cùm eſſet ditionis meæ, & omnes eius habitatores me colerent & adorarent, tu eam à me abalienaſti, & reſtituiſti Deo tuo? Eccè enim ſeparaſti à me maximam ſpem meam, nec iam ferre poſſum machinationes tuas. Eheu quid perfero ab iſto homine execrabili? Maledicta ſit dies illa, in qua natus es tu: flumina lachrymarum inundant domicilium meum. Ablata à me eſt ſpes mea. Huncin modum clamitabat miſer ille, & ad fores dabat eiulatus, ità vt ab omnibus audiretur. Deindè & ad neophytam puellam ſeſe cōuertens, Hæccine, inquit, mihi facis domina mea Pelagia, & imitaris Iudam meum, proditorem Domini ſui: qui cùm ab illo eſſet gloria & honore coronatus, & ad Apoſtolicę dignitatis culmen euectus, tradidit illum infeliciſsimis hoſtibus eius? Sic enim tu quoquè mihi feciſti. Ait autem ad eam ſanctus Nonnus Epiſcopus: Imprime tibi ſignum Crucis Chriſti, & prorsùs illi nocumentum remitte. Conſignauit illa ſeſe in Chriſti nomine, & inſlauit in dæmonem. Mox ille euanuit miſer.

Vide quot hominum millia ſanctus Nonnus cōuerteris.

Satā multū conat ad ſe reuocare Pelagiam.

Cap. 9.

Rursùs ei moleſtus eſt.

Indè poſt biduum, cùm dormiret cum Romana in cubiculo ſuo, nocte ei diabolus apparuit, eamque excitans, Quæſo te, ait, domina mea Margarita, an non auro & argento locupletata es? an non auro & gēmis magni precii ornaui te? Quid uerò unquàm tibi moleſtię attuli? Reſponde mihi, vt & ego tibi ſatisfaciam: tantùm, nè per te Chriſtianis ludibrio ſim. At illa rurſùs conſignauit ſe, & inſlans in eum, ait: Deus meus, qui me extraxit ex imis faucibus tuis, & admiſit in cæleſtem thalamum ſuum, pro me pugnabit, tibique reſiſtet, teterrime ſatan. Et eccè repentè ille impurus nuſquàm comparuit. Tertio indè die à baptiſmo ſuo rogauit famulum ſuum, cui curam omnium facultatum ſuarum demandarat, ut deſcriberet omnes res eius, & quicquid haberet auri, argenti, ornamentorum & precioſarum ueſtium, ad ipſam adferret. Fecit ille, ut iuſſus erat. At illa mox acciuit ad ſe per ſanctam Romanam beatiſsimum Nonnum Epiſcopum, omneſque opes ſuas eius permiſit uoluntati: Hæ ſunt, inquiens, mi domine, facultates & copiæ, quibus me ditauit egentiſsimus ſatan: has ego pono in manibus tuis, ut quod noſti expedire, id facias ex iis. mihi enim iam expetendæ & inquirendæ ſunt immenſæ opes & theſauri inexhauſti Domini & Saluatoris mei Ieſu Chriſti.

Oēs facultates ſuas tradit Nōno Epiſcopo.

Cap. 10.

Iubet Epiſcopus eas distribui pauperib.

Confeſtim Epiſcopus accerſiuit ad ſe ſeniorem eccleſiæ cuſtodē, eaq; pręſente, oēs facultates eius illi tradidit: Adiuro te, inquiens, per inſeparabilem Trinitatē, nè quid ex his rebus inferatur uel in Epiſcopi domum, uel in eccleſiam: ſed in viduas, & orphanos, & pauperes erogētur omnia, ut quæ malè & per ſcelus parta ſunt, benè & religioſè expendātur, & opes peccatricis cōuertantur in iuſtitiæ theſauros. Quòd ſi tu contēpto hoc iuramēto, ſiue per te, ſiue per aliū quemuis quicquā ex his ſubtraxeris, anathema occupet domū tuā, & cum iis ea habeat partē, q dixerūt, Crucifigatur, crucifigatur. Pelagia verò acciuit ad ſe oēs pueros & puellas ſuas, eosq; libertate donauit, & torques aureas de manu ſua eis tradens: Ocyus, inquit, affectite & liberate vos ab hoc ſeculo neq̄, pec

catis & flagitii cooperto, vt quēadmodùm in hac uita inter nos coniuncti fuimus, ita ſine fine in illa vita beatiſsima pariter viuamus.

Cap. 11.

S. Pelagia cilicina ueſte clam fugit Hieroſolymã.

Luc. 10.

Octauo autem die, quandò albam veſtem deponere debuit, nocte nobis prorsùs inſciis illa ſurrexit: deponensq́ue baptiſmatis veſtem, cilicinam induit, nec poſteà vnquàm Antiochiæ uiſa eſt. Flebat autem eã ſancta Romana acerbiſsimè, ſed S. Nonnus conſolabatur eam, dicens: Noli flere filia, ſed potiùs exulta & lætare. Pelagia enim optimam partem elegit inſtàr Mariæ, quam Dominus in Euangelio Marthæ anteponit. Abiit verò Pelagia Hieroſolymam, & in mõte Oliueti, vbi Dominus precatus eſt, ſibi cellulam conſtruxit. Non diù pòſt Antiochenus Epiſcopus dimiſit à ſe antiſtites omnes, qui ad eum uenerant, vt ſinguli ad ſua reuerterentur. Elapſo indè triẽnii aut quadriennii ſpatio, mihi Iacobo cupido inceſsit ꝓficiſcendi Hieroſolymam, & adorandi illic reſurrectionem Domini Saluatoris. Rogaui itaque Epiſcopum meum, ut mihi cum ipſius bona venia eò liceret proficiſci. Aſſenſit ille, iuſsitq; vt vbi eò perueniſſem, inquirerem de quodam fratre Pelagio monacho, qui aliquot annis uixiſſet ſolitarius & incluſus, dicereḿque me illum velle inuiſere. Poteris enim, inquit, ab eo adiuuari. Hæc uerò ſubobſcurè ille dicebat de ancilla Dei Pelagia.

Cap. 12.

Ex nimia inedia penè confecta eſt.

S. Pelagia excedit è vita.

In veſte uirili egit pœnitentiam.

Peruèni igitur Hieroſolymam, & cùm adoraſſem ſanctam Chriſti reſurrectionem, altera die perquiſiui de ſeruo Dei Pelagio. Inuèni autem illum in monte, vbi Dominus orauit, in exigua eaq; undiquè concluſa cellula degentem, in cuius pariete parua feneſtra uiſebatur. Percuſsi itaq; oſtium feneſtellę, moxq; illa aperuit, uidensq; me facilè agnouit, cùm ego illã prorsùs non agnoſcerem. Quo.n. pacto cognoſci poſſet, quæ mihi anteà uiſa erat ſumma formæ elegãtia & pulchritudine, at nunc præ nimia abſtinentia vultus macie extabuerat, oculi intrò receſſerãt, vt quædam concauæ foſſę viderentur? Ait verò ad me: Vndè venis frater? Reſpõdi me miſſum ad ipſam à Nõno Epiſcopo. Et illa: Oret, inquit, pro me, quia reuerà ſanctus vir eſt. moxq; occluſit feneſtellã, cœpitq; pſallere preces horæ Tertiæ. Ego poſtquàm oraui ad parietẽ cellulæ eius, receſsi, multum adiutus Angelico eius conſpectu. Reuerſus indè Hieroſolymã, monaſteria perluſtraui, inuiſiq; fratres. Magna autẽ Pelagii fama in iis percrebuerat. Quamobrèm cõſtitui rursùs ad eam reuerti, vt poſſem eius ſalutari doctrina recreari. Sed ubì ad cellulam eius pulſaui, eámque nominatim appellaui, nihil reſpondit. Cũq; idẽ feciſſem altero & tertio die, nullã eius vocem perſenſi. Dixi itaq; apud me: Aut nullus hìc eſt, aut ille monachus, qui hìc mihi uiſus eſt, iã aliò cõmigrauit. Interim diuino quodam permotus inſtinctu, Quid ſi, inquam, per feneſtellam intrò inſpiciam? Inſpexi ergò, & uidi eam exanimem. Mox occluſa feneſtella, & luto diligenter obſtructa, curſu abeo Hieroſolymã, referoq; ad fratres, Pelagiũ mirabiliũ operũ patratorẽ, in Dño quieuiſſe. Veniunt itaq; ſancti Patres cũ multis diuerſorũ monaſteriorũ fratribus, pateſaciũt cellulæ oſtiolũ, S. Pelagiæ corpuſculũ foràs exportãt. Quod cùm myrrha cõdire uellẽt, animaduertũt fœminã fuiſſe, magnaq; voce exclamãt: Gloria tibi Dñe Ieſu Chriſte, qui multos habes in terris theſauros abſcõditos, non in virili duntaxàt, ſed etiã muliebri ſexu. Abiit aũt rumor ad totius populi aures, veneruntque ex omnibus monaſteriis virginum, tã quæ in Hiericho, quàm quæ ad Iordanem erant, ubì Dominus baptizatus eſt, cum cereis, lãpadibus & hymnis: depoſitæq; ſunt ſanctæ eius reliquiæ, & à ſãctis patribus abſportatæ. Hæc eſt uita meretricis, hæc cõuerſatio deſperatæ: cũ qua etiã nos faciat Dominus inuenire miſericordiam in die iudicii: Quoniam ipſi eſt honor & gloria, poteſtas & imperium, in ſecula ſeculorum, Amen.

MARTYRIVM SANCTI MARTYris Dionyſij Areopagitæ, & ſociorum eius, authore Simeone Metaphraſtæ. Citatur autem hæc hiſtoria in Synodo Florentina.

Octob. 9.

Cap. 1.

Hìc aperte dicitur Spiritusſanctus à filio procedere.

Act. 17.

Patria et parẽtes S. Dionyſii.

OLIM quidem fides ſita erat in figuris & ænigmatibus, & nube vmbræ tecta erat lux veritatis. Poſtquàm autem noſtræ ſalutis magnum peractum fuit myſterium, & qui finxit ſingulatim corda noſtra, ſuæ benignitatis in nos miſericordia, citra peccatum natus eſt ſicut nos: & alia ſubiit, quæ ſunt humanæ imbecillitatis, vt ego primam reciperem nobilitatem: & poſtremò cõdemnatus fuit morte Crucis: &, nè dicam ſingula, (ſunt enim multa intermedia œconomiæ carnis ſuſceptæ myſteria) finem accepit corporeus aduentus: incipit clara manifeſtatio ueritatis: & in cælum aſcendit meus Chriſtus, & ad ſedem paternam reuertitur: &, qui ex ipſo procedit, ſpiritum demittit diſcipulis, vt eſſent duces gẽtium infidelium. Per quem beatus quoquè Paulus ex umbra deductus fuit ad veritatem. Tunc tũc is zelo Chriſti percitus, quemadmodùm ipſe captus fuit ad pietatem, ità etiam orbem terræ ad ſe ſtudebat attrahere, & Chriſto per fidem coniungere. Et vt ea omittã, quæ ab ipſo Amphipoli facta ſunt, & in Theſſalia, & omnibus in locis, in quibus eius ſermo, perindè ac quædam ſagena, multos venatus eſt ad pietatem: eorum ſolum meminero, quæ Athenis facta ſunt, per quæ ab Apoſtolo ipſo magnus quoquè captus fuit Dionyſius: qui patriam quidem claram, & parentes claros conſecutus, ad magnam peruenit gloriam. Nam iuſti quidem erant, ſi vlli ex Athenienſibus, ne dicam ſoli, ità vt iuſtitia inſigne illis eſſet, æqui amicis, manſueti hoſpitibus, benigni in familiares, & uera bonitas erat eis bonitas, non oſtentatio, quę habet improbitatem magna ex parte inſidiantẽ: immo quidam apertus animæ fętus, & character internæ affectionis.

Cap. 2.

Act. 17.

Areopagus apud Athenas

Poſtquàm autem fuit Paulùs Athenis, & congreſſus cum Epicureis & Stoicis, qui Pythagoræ dogmata ſectabantur, inſtabat operi, nempe vt eos abduceret a dogmatibus impietatis, & traduceret ad pietatem, & euerteret templa ſimulacrorum, & perſuaderet Athenienſibus, fore vt reſurgerent in vltimo die iudicii, & darent pęnas eorum, quę feciſſent: ij, ut qui eſſent alias affecti ſuperſtitioſiùs, & in multas diuiſi eſſent opiniones, aggrediebantur eum ſubſannare, uocantes eum annunciatorem nouorum quorundam dæmoniorum. Nè autem ab eis appeteretur ſola ſubſannatione, ſed moleſtum etiam aliquid ſuſtineret, dans rationem eorum, quæ ab ipſo prædicabantur, appręhendentes eum duxerunt in Areopagum, qui tunc quidem erat locus congregationis, & Athenarum erat adhuc iudicium. Nam etsì tunc Romani in omnes obtinerent Imperium, Athenienſes tamẽ & Lacedęmonios ſui iuris dimiſerant. Cùm eum ergò adduxiſſent in illorum conſpectum, qui & propter ſedium altitudinẽ, &, quæ euacuatur, ſapientiam, ſe magnificè circunſpiciebant: & ſimul eorũ, quæ fiebant, auditores & iudices præſidebãt, quo

rum

rum unus etiam erat Dionyſius, cuius & in dicendo, & iudicando præcipuæ erant partes: Quænam eſt hęc noua, quæ a te dicitur, doctrina, Paulo dixerũt, ſapientiaque & ingenioſa decreta? & quis eſt Ieſus Deus & homo, & in ligno uitæ dator & iudex, à quo in ius vocatur quilibet redditurus rationem? Quædam enim noua & aliena defers ad aures noſtras. Volumus ergò ſcire, quid hæc ſibi uolũt, & quò tẽdunt.

Cap. 3. *Prou. 15.*

Ille autem res eorum primùm extollens & laudans, nè inſuetis & alienis verbis irritarentur. (Iram enim, ait ille, auertit, ſe ſubmittens, reſponſio) Viri, inquit, Athenienſes, per omnia quaſi ſuperſtitioſiores uos uideo. Tranſiens enim, & adſpiciens ea, quæ colitis, inuẽni etiam aram, in qua inſcriptum erat, Ignoto Deo. Quem ergò ignorantes colitis, eum annuncio uobis: ſi eum fortè contrectaueritis, & inueneritis: etſi non ſit longè ab unoquoque ueſtrum. In ipſo enim uiuimus, & mouemur, & ſumus. Hæc cùm illi audiſſent, quoniam grauibus ſententiis plena erat oratio, tanquam ſono tonitru eſſẽt obſtupefacti, elingues & muti euaſerant. Cùm autẽ vix tandèm dixiſſent, Audiemus te poſtridiè: eum dimiſerunt è iudicio. Egreditur ergò Paulus, non inanibus, ut vulgò dicitur, manibus, ſed ſecum accepto, qui eum ſequebatur, Præſide, & claſsis ſophiſtarum principe, hoc magno, inquam, Dionyſio. De quo, tãquam quiſpiam victor Olympicus, aut dux exercit⁹, ſuæ linguæ erexit trophæum; & hunc fructum collegit ex oratione, quam habuit ad Athenienſes. Iis enim, quæ de Ieſu dicebantur à præcone ueritatis, cùm à ſe priùs uiſam in tempore paſsionis inuocationem ſibiipſi explicuiſſet luminarium, & hanc humanam deſpexiſſet ſapientiam, ſectatur uerbum ueritatis, & adiungitur Apoſtolo: & regenerationis lauacro conſummatus, fit ſimul diſcipulus, & præco Chriſti, qui eſt primus doctor veritatis.

Dionyſii cõuerſio. *Adhæret Paulo Apoſtolo.*

Cap. 4.

Et cùm primas fidei exercitationes & diſciplinas à beato percepiſſet Hierotheo, & in verbo, & in uita ab eo docetur, & ſancti ſpiritus communionem ab eo conſequitur. Deindè aſcenſiones in corde ſuo diſponens, philoſophatur veritatem: quærit cum veritate, de anima, de corpore, ac de ſubſtãtia rerum gerendarum: mortificat omnia membra ſua, quę ſunt ſuper terram, carni multas leges conſtituens ad obediendum ſpiritui: docet aures auſcultare quæ diuina, & quę ſunt de Deo audienda: iis autem, quę ſunt extra ea, diuinum metum inexorabilem adhibet ianitorem: & totum oculum traducit ad ueritatem contemplandam. Quod autem ad linguam pertinet, etſi non in iis, in quibus oportebat, olim edocta fuerat, philoſophicè tamen & Atticè, multaque cum diligentia erudita erat. Itaque breui Dionyſius (O miraculum) ſuperat omnes, qui pręceſſerant: & cùm poteſtatem non ſuffuratus eſſet, nec rapuiſſet, ſed per gradus tranſiiſſet inferiores, & pulchrè paſci didiciſſet, ad ſuperiora mox peruenit, & paſcit poſteà cum experientia: & cùm modeſtè parère didiciſſet, imperat modeſtiùs: & cùm docuiſſet cum ueritate, obiiſſetque omnes boni ordinis partes, tandèm ei mandato Athenarum pontificatu, clauis præſidet Eccleſię, oſtenditque ſuum generoſum animum, & pugnat pro grege: expellitque beſtias, & eius, quod morbo laborat, curam gerit, & quod longè eſt remotum, reducit: &, vt ſemèl dicam, ſicut eius magiſter, omnibus fit omnia. Cùm ſic autem docuiſſet, & de Trinitatis diuinitate diſſeruiſſet, tractat de ſupernis uirtutibus.

Ab Hierotheo inſtruitur. *Fit Athenienſium Epiſcopus.* *1. Cor. 9.*

Cap. 5.

Cùm uerò ad tantam perueniſſet gratiam, ut quãdò Deiparæ, quod Deum ſuſcepit, corporis emigrauit ſpiritus, ſimul adeſſet cum Apoſtolis, qui per ſpiritum & nubem ad hanc ſacram acceſſerant ſepulturam; non amplius exiſtimauit oportere una ciuitate, nempe Athenis, circumſcribere tales opes gratiæ: ſed uolens multiplicare talentum, & ſequi ſui magiſtri veſtigia, relictis Athenis & terra, & mari multa paſſus grauia, nec tamen ab eis retardatus, ſed ſupernarum rerum contemplatione inferis omnibus ſuperatis, ad regiam urbem peruenit Romam: & accedit quidem ad Clementem, qui tunc ſedem tenebat Apoſtolicam, quique à magno Petro fuerat edoctus, & cui ab illo fuerat credita ſedes. Ad eum ergò accedit Dionyſius, & cùm ei ſuum expoſuiſſet Euangelium, & opus ſacri miniſterii, ei, ut qui eſſet iiſdem moribus & ſententia, communicaſſet, ipſe eũ adhortatur, vt tranſeat ad partes Occidẽtales. Cùm ex iis ergò, qui eum ſequebantur, miniſtris per uicos & ciuitates alios alibi diſtribuiſſet, & ſalutare Dei Euangelium iuſsiſſet predicare, ipſeque Ruſticum & Eleutherium, illum quidem chriſmate ſacerdotii, hunc autem, nempe Eleutherium, honeſtatum diaconatu, accepiſſet adiutores, non ſecùs àc magnus Apoſtolus Syluanum & Timotheum, & ad Gallos ueniſſet Occidentales, non ſolùm uerbis doctrinæ, ſed etiam ſignorum operibus fungebatur munere Apoſtolatus, medius apparens iis, qui in unaquaque ciuitate conueniebãt, & de pietate uerba faciẽs ſine intermiſsione, & inducens auditores ad agnitionem eius, qui ipſos creauit.

Apoſtoli adsũt migranti à corpore ſãctiſſimæ Virgini. *Clemens S. Petri diſcipul⁹.* *Annũciat Gallis Chriſtũ S. Dionyſius.*

Cap. 6.

Cum ſic ergò ueritatis uerbum prędicaretur, & diuina quidem fides confirmaretur, amoueretur autem omnis fraus dæmonum, quendam ex iis, qui cũ eo verſabantur, inclytum, inquam, Lucianum, qui etiam presbyteri dignitate erat ornatus, (eum enim ſequebantur multi ex iis, qui virtutem amplectebãtur: ſimile enim, ut dicitur, ſimili delectatur) miſit ad ciuitatem inſulæ * Belbecanſis, prędicaturum pietatem: ipſe uerò ſimul cum Ruſtico & Eleutherio ingreſſus interiorem Galliam, cùm hoc reſponſum habuiſſet ab Angelo, uenit in ciuitatem, quæ dicitur Pariſii, ut cùm in ea uerbum ſeminaſſet pietatis, & redimitus eſſet corona martyrii, cum fiducia ſiſteretur coram Deo Agonotheta, quod quidem eſt ſummum eorum, quæ deſiderantur. Cùm ergò ueniſſet ad hanc Pariſiorum ciuitatem, & eã inueniſſet plenã incredulitate: quæ eorum quidem, quæ in ipſa erãt, pulchritudine & excellentia ciuitatibus magnis erat longè inferior, impietate autem adeò erat omnibus ſuperior, ut ne poſſent quidem cum ea conferri, vndiquè ab immanibus occupata habitatoribus, & tanquàm vallo aliquo ualdè munita eorum crudelitate, & eam opponens, tanquàm aliquod aliud pręſidium. Adde quòd cùm omnium fructuũ eſſet fertiliſsima, & abundaret maxima rerum omnium copia, ciues ſuos magis incitabat ad uitia. Cùm in hãc ergò ſic affectam veniſſet ciuitatem, obibat perſcrutans, ſi quem locum aptum inueniret ad quietem. Quod autem quærebat conſecutus, pro uiribus ſtatim templum habuit: & ut qui in regione aliena eſſet hoſpes & aduena, & multos haberet aduerſarios propter diuerſitatem opinionis, excitat oratorium & templum, quod planè erat ſalus animarum. Nam cùm maximam piorum multitudinem in eo congregaſſet, & puros ſacrificatores Deo exhibuiſſet, ſanctum gregem, ut ſemel dicam, templum effecit: cuius ipſe erat paſtor, nõ mercenarius, quemlibet, qui errabat incredulitate, veritatis fiſtula ad fidem reuocans, & eos, qui errore ægrotabant, curans ſalutaribus medicamẽtis ſcripturarũ: eos aũt, qui iã erãt contriti, doctrina alligãs, & ad verã ducẽs ſanitatẽ. Sed ut certa nobis via procedat oratio, hoc quoq; ei⁹ admi-

Lucianus presbyter. *Venit Pariſios Dionyſius.* *Conſtruit templum.*

Cap. 7.

Monachi tempore Dionyſii.

rabile, vt ex illius Epiſtolis ſcribi poteſt, narrabo.

Dionyſio erât quidem alii quoquè miniſtri, unus autem ex iis erat etiam Demophilus, qui ciuis erat Athenienſis, habituque & vita monachus. Monachatum autem ei impoſuerant puræ & ſacris initiantes manus Dionyſij: apud quem hoc ipſe priùs miniſterio functus erat, vt præeſſet ianuis templi. Is cùm aliquandò vidiſſet ſuum presbyterum, quendam impium atque peccatorem ad pœnitentiam conuerſũ illique procidentem, miſericorditer excepiſſe, calcibus quidem reuerenter accedentem, peccatorumque remedia verecundè quærentem, adſtans exturbauit, ac contra diſciplinæ ordinem reiecit: ſacerdotem autem optimum non veritus eſt lacerare cõuiciis, miſerabilem eum dicens, qui impium iuſtificaſſet. Ac tandèm, Exi, inquiens ſacerdoti, cum ſimilibus tuis, contra fas omne irrupit in adyta, & ſancta ſanctorum prophanare auſus eſt. Cęterùm pontifici Dionyſio, tanquàm magnum quid effeciſſet ad virtutem, deſcribit quod factum fuerat, ſuſque deque iactans in illa audaci epiſtola, quòd Deum vltus eſſet, quodque ſancta, cùm violanda eſſent, ſumma cura ac diligentia ſeruauit, atque illibata cuſtodiuit. Quid ergò ille? Num, ut vulgus ſolet, fuit animo perturbatus? aut reputatus eſt vel parùm quid omninò mutauiſſe de ea bonitate, quæ ei coaluerat? Hoc minimè dici poteſt. Neque enim facto vltus eſt eũ, qui peccauerat: ſed facto & ſermone ſalutari erudiit, quę ſimul ad virtutem & omnem moderationem informat & componit, illam ſcribens Epiſtolam, & exẽplum manſuetudinis Aaron, Dauid, & alios adducens. Cuius vt omittam aliam ad bonum exhortationem, meminero certè viſionis, quam ei narrat, ue quę ſancto Carpo apparuerit. Sic autem ſe habet ad verbum.

Demophili monachi ſeueritas.

Epiſtola Dionyſii ad Demophilũ monachum.

Cap. 8.

Cùm aliquandò in Cretam veniſſem, me ſanctus hoſpitio recepit Carpus, vir, ſi vllus alius, propter maximam mentis puritatem, ad Dei contemplationem aptiſſimus. Is nunquàm aggrediebatur ſanctã myſteriorum celebrationem, niſi in precibus, quæ illam præcedunt, ei priùs appareret ſacra & beneuola uiſio. Ipſum igitur (vt referebat) infidelis quiſpiã aliquandò moleſtia affecit: Moleſtia autem erat, ꝙ ille quendam ex Eccleſia traduxiſſet ad impietatem. Cumque eius celebritatis, quam vulgus Hilarias uocat, dies agerentur, qui debuerat benignè, vt virum bonum decet, pro utroque precari, & Dei Saluatoris accepto auxilio, alterum quidem conuertere, alterum autem bonitate vincere, & non ceſſare eos admonere per totam vitam, donèc pœnitentiæ tempus ſupereſſet, & ſic ipſos ad diuinam deducere cognitionem, vt iam tandèm & quæ illis erât ambigua & obſcura, pateſcerent, & ab iis, quæ præter rationem audacter admiſerant, reſipiſcere legitima ſeueritate cogerentur: is neſcio quo pacto (cùm intrà ſemetipſum id anteà paſſus non eſſet) tunc vehementem indignationem atque amaritudinem imbiberat animo. Et ſic quidem affectus obdormiuit: erat enim veſpera. Circa uerò mediam noctem, quo tempore conſueuerat ipſe ſemper apud ſe ad diuinos hymnos uigilare, expergiſcitur quidem, & ſurgit, cùm ſomnos parùm quietos, & crebró interruptos, nec abſque perturbatione cepiſſet. Stans igitur ad diuinam precem & collocutionem non ſatis intentè, irreligioſè angebatur animo, & ægrè ferebat, dicens non eſſe iuſtum, ſi viuant impii homines, qui vias Domini rectas peruertunt: & propterea Deum rogabat, ut aliquo fulgore amborum omninò vitam eriperet citra vllam miſericordiam. Hæc autem cùm dixiſſet, uiſum eſſe ſibi, aiebat, repentè videre domum, in qua ſtabat, priùs motam, tum demùm è tecto mediam in duas partes diuiſam, & quendam ante ſe ingentis luminis rogum, eumque (uidebatur enim deincèps ſub dio eſſe locus) è cælo ad ſe uſque deferri. Cælum autem ipſum patère apertum conſpiciebat, eiuſque cardini Ieſum inſidere, innumerabilibus humana ſpecie ei aſsiſtentibus Angelis. Et hæc quidem vidiſſe, cùm supernè adſpiceret, & ſe eſſe admiratum memorabat. Vbi verò ad inferiora deflexit obtutus, ipſum quoquè ſolum, inſtàr vaſti ac tenebroſi cuiuſdam profundi diſciſſum ſe vidiſſe, aiebat: atque illos uiros, quibus malé erat precatus, ante ſe ad os illius profundæ voraginis ſtare trementes, & miſerabiles, ut qui mox à pedum ſuorum inſtabilitate mergendi uiderentur. Infernè autem ſerpentes è voragine prorepere cernebat, & circa illorum infelicium pedes ità inſtabiles ac nutantes, aliquandò quidem in globum colligi, & ingrauari unà atque pertrahere: aliquandò verò dentibus & caudis, ore, gutture, linguis ac toto corporis motu, vim immenſi pauoris incutere, vt qui modis omnibus deorsùm illos præcipitare molirentur. Fuiſſe autem & uiros quoſdam in medio, qui miſeros ſimul aggrediebantur, unà exagitantes, trudentes, atque pulſantes. Videbantur autem illi iam eſſe caſuri, partim quidem inuiti, partìm autem ſua ſponte, cùm à malo ſensìm & cogerentur ſimul, & inducerentur. Dicebat verò Carpus, ſe, dum deorsùm adſpiceret, fuiſſe lætatum, atque ſuperiora neglexiſſe, grauiter & indignè ferentem, quòd nondùm illi cecidiſſent. Et cùm ſæpiùs eo deſiderii ferretur impetu, illoſque & ipſe niteretur impellere, ſemperque fruſtrà moliretur, ægerrimè tuliſſe, & eos eſſe execratum. Cùm eccè uix tandèm reuocatis ad ſuperna luminibus, uidit cælum, ſicuti & priùs adſpexerat: Ieſum autem eius, quod fiebat, miſertum, è ſupercæleſti ſuo throno ſurrexiſſe: & cùm ad eos uſque deſcendiſſet, clementiſsimam eis manum porrexiſſe: Angeloſque ſimul opem ferentes, aliunde alium tenuiſſe uiros. Tandèm verò Ieſum ipſum ſibi dicentem audiuit: Iam me deincèps percute: ſum enim paratus ſæpè rursùm pati pro ſaluandis hominibus. Et hoc eſt mihi gratum, modò homines in futurum peccata abominẽtur. Sed vide, an tibi vtile ſit, hanc iſtius profundi & cum ſerpentibus manſionem, Dei ac bonorum clementiumque Angelorum præferre conſortio. Hæc ſunt, quæ ego audita, vera eſſe credo.

Miſſæ celebratio anguſtiſſima.

Viſio Carpi S. Pauli diſcipuli.

Ecce Chriſti immẽſam erga peccatores humanitatẽ, modò uelint reſipiſcere.

Cap. 9.

Dionyſius itaque in rebus omnibus erat adeò mitis, miſericors, & ab ira alienus, ut quo altior euadebat factis, eo ſe magis modeſtia demitteret, regula factus omnibus ad virtutem, & lucerna ad deducendum ad id, quod eſt melius. Quocircà nec eam abſcondi ſub modio ſiuit is, qui eſt ſolus author omnium: ſed in alto ponit per uirtutem: & fama protinùs peruadens, canebatur in ore omnium, in omnibus omnes vincere Dionyſium. Porrò autem omnes ad eum confluebant, non ſolùm populares & forenſes, ſed qui erant eruditi & inſignes: & qui priùs laborabant inſania, & feris crudeliùs lacerabant Eccleſiam, ad illum virum uenientes, & admirabilem illam & diuinam linguam audientes, cordis ſui molliebant duritiam, & ad veram & primam lucem accedebant per baptiſma: quo magis erant inflammati ad uitium, eo feruentiorem oſtendentes Chriſtianiſmum: & ad ſummam, nihil tam erat in ore omnium, quàm Dionyſius. Cùm ergò hęc fama ſic peruaderet, doctrina autem dilataretur, & fides confirmaretur euidentiùs, res ad ſæuiſsimum delata eſt Domitianum, vel, vt magis propriè dicã, Dæmonianum, qui

Humilitas S. Dionyſii.

Multos conuertit.

contra

contra Deum locutus fuit iniquitatem in ſuperbia & contemptione, & magnum Deo inimicam extulit aduerſùs fidem Chriſtianorum.

Cap. 10. Hic ergò quid machinatur? vel potiùs quid docetur à patre ſuo ſatana? Omnes quidem, qui, quę Chriſtiani ſentiunt, deſpicere, Dionyſium autẽ ſolũ de medio tollere, hoc ſciens, quòd ſi eum ſolum vicerit, omnibus fuerit ſuperior: ſin minùs, omnes ſore Domitiano fortiores. Poſtquàm autem hæc mente agitaſſet, eum excitat ira aduerſùs martyrem, & furoris quęrens medicamentum, nullum aliud inuenit, præter eius mortem. Cùm itaque omnes, qui eius Imperio parebant, cõgregaſſet, eosq; aſſumpſiſſet, q erat ei amentia ſimiles, mittit ad quærendum martyrem: Et, ſi ei quidem, inquit, perſuaſeritis, ut ad noſtram traducatur religionem, hoc eſt, quod deſideramus, cumq; eũ acceperitis vobiſcum, reuertimini. Sin autem adhuc permanſerit in impia religione, eum morte condemnate. Illi autem cum hæc audiiſſent ab Imperatore, & furore accenderentur, qui in eis habitabat, & ad res gerendas acres videri uellẽt ei, qui miſerat, poſtquàm venerunt in Galliam, tãquàm feræ quædam irruunt: & cùm omnem, quę circumcirca ſita erat, conturbaſſent regionem, corrumpũt ſimpliciores, ut docerẽt, ubinàm beatus Dionyſius verſaretur. Poſtquàm autem audiuerunt eum uerſari in ciuitate Pariſiorum, illuc veniunt. Deindè percontãtes de rebus Chriſtianorum, inueniunt fidei doctrinam eſſe diſperſam per totam ciuitatem: de miraculis martyris ſiunt certiores, quòd omnes ſcilicet, qui malè ſe haberent, curaſſet: & ideò incredulorum ad eum confluxiſſe cateruam, & ſe adiunxiſſe vero Dei cultui: & quòd omnis Gallia, quæ multis prius grauibus vitiis ſeruierat, & factis, quinetiam ſubiecta erat cultui ſimulacrorum, collum ſuum ea his ſubtractũ, doctrina Dionyſii, ſubiunxit iugo Chriſti.

Domitianus mittit ſuos qui Dionyſiũ perdant.

S. Dionyſij miracula.

Cap. 11. Cùm ergò hæc, & multa alia ſacta eſſe, ad eorum uenisset cognitionem, & Chriſti gregem augeri, & ſuos deos audiſſent habitos deſpectui, & ſua myſteria contemni, & inchoatam eſſe impietatẽ, magis accenduntur, & rogant vbinàm habitaret, qui eorum erat author: & repentè in beatum irruentes Dionyſium, eum ſimul ligant cum iis, qui cum ipſo erãt, in ore diuinam adhuc habentem doctrinam: & præſident, rabiem & furorem ſpirantes ad examinationẽ. Ingreditur ergò uir generoſus ſimul cum Ruſtico & Eleutherio, mẽte firma ac ſtabili, & libero animo, perindé acsi uocaretur ad feſtum, non ad certamen. Arroganter igitur & aſperè, ut eum perterrefacerẽt ſtatim in principio, ei dicunt: Tu es, ò execrandum caput, qui noſtros deos nihiliſacis, & contendis de medio noſtram tollere religionem? Reſponde ergò, quod ſit tuum genus, quæ te tulerit patria, & quod tuum ſtudium. Ille autem, amore in Chriſtum ei addente animum, & faciente eum confidentiorẽ: Ego quidem, inquit, ò uos, ut & genus, & patriam omittam in pręſentia, me Chriſti ſeruum eſſe confiteor & eum ſolum, & patrem, qui caret principio, & coæternum eius colo ſpiritum. Auſugi autem à ueſtro errore, ualidiſsimus (In meo enim Chriſto habeo fiduciam) ueſtrorum deorum oppugnator, Chriſtianorumque ad virtutem exhortator promptiſsimus. Ad hæc facite, ſi quid eſt uobis imperatum. Videntes aũt maleuoli, ſancti conſtantiam cum prudentia coniũctam, iram mutant in adulationem, &, Nè tuam, ò Dionyſi, dicunt, canitiem aſſeceris contumelia, neq; charos ſodales morti acerbæ tradideris: pare rectè conſulentibus, & Imperatoris potentiam, per nos te rogantem, reuereri perſuadearis: ò chare & bone Dionyſi, diis noſtris ſacrificare perſuadearis, & eis

Capitur S. Dionyſius cum ſociis ſuis.

Conſtans vox eius.

Blandiuntur ei perſecutores.

cum tuis primos eorum, qui ſunt ſub Imperio. Ille autem: Veſter, inquit, hic error eſt peior priore, ſi putetis fore, ut me, aut meorum aliquem ſeducatis, quòd nos non honores, non contumeliæ, non blãditiæ, non tormenta, neque aliquid aliud omninò ſeparabit à Chriſto.

Cap. 12. Deincèps ergò cùm non poſſent perſuadere, depoſita perſona & ſimulatione, cùm ira magis efferbuiſſent, & è cathedra furioſè, & mente quodãmodò emota ſurrexiſſent: A vobis, ò amantes, Dionyſio dicunt, & iis qui cum ipſo erant, dii contemnuntur: & Imperator irridetur: & artibus magicis, perindè àc miraculis, eos, qui eius parent Imperio, ab eo abducitis, & ad ueſtras partes traducitis? Sãcti autem: Similes eis fiant, qui ipſos colunt, eis una uoce dixerunt: Nos autem non magicis artibus, vt dicitis, ſed Dei noſtri, & viuifici eius ſpiritus inuocatione & operatione, cæcis viſum, mutis ſermonem, claudis ingreſſum, & dæmoniacis præbemus curationem. Quorum oẽ ſibi quidem poſſunt veſtri dii quicquã præbere, ut qui ſint ligna & lapides. Os enim non habent, & non loquuntur: oculos, & non vident: aures, & non audiunt. Vnum hoc ſolùm vobis efficiunt: accendunt ignem, qui nunquàm deſinet. Aduerſùs hæc cùm non poſſent Tyranni contradicere, toruè & inſanè eos adſpicientes, ſtrictis gladiis ſe parant ad cædem: & cùm, tanquàm ſigno dato, eos eduxiſſent extra ciuitatem, vinctos ducunt ad quoddam cacumẽ, & tradunt lictoribus, vt eos interficiant. Interea autem petunt ſancti tempus precandi, & flectunt genua. Tum ſacroſanctus Chriſti martyr Dionyſius, ſublatis in cælum oculis: Domine Deus omnipotẽs, fili, inquit, vnigenite, & ſancte ſpiritus, ſancta Trinitas principio carens, & in quam non cadit diuiſio, ſuſcipe ſeruorum tuorum in pace animas, quoniam propter te morte afficimur. Et cùm ſancti, Amen, acclamaſſent, conuerſos ad lictores: Facite, inquit, quod fuit nobis imperatum. Illi autem primùm quidem beati Dionyſii, deindè Ruſtici & Eleutherii caput amputant.

Sãncti ut edant miracula.

Pſal. 113.

Ille locus mõs martyrum hodiè appellatur.

SS. martyres capite puniuntur.

Cap. 13. Sed nec in hoc quidem (O Dionyſi) is, qui propter ipſum moritur: ſed miraculum etiam oſtendit in amputatione. Etenim cùm ſuum caput tanquàm aliquod præmium martyr ſuis accepiſſet manibus, tranſit ad locum idoneum. Ferebat ergò ipſe caput in manibus, tanquàm aliquod trophæum, à diuina omninò portatus gratia: neque priùs dimiſit, quàm mulieri, diuina quadam omninò occurrens prouidẽtia, in illius manibus depoſuit, ueluti quendam theſaurum. Iacebant autem neglecta ſanctorum martyrum veneranda corpora, feris & auibus ad edendũ expoſita, & nec iuſta quidem ſepulturæ conſecuta. Lictores autem ne hactenùs quidem iraſci deſierũt: ſed etiam in ipſas ſæuiunt reliquias, ſtatuentes eas in maris profundum proiicere, nè uel inanimatæ efficerent miracula, & ideo attraherent multos ad agnitionem. Quod etiam, ut eis uiſum erat, factum eſſet, niſi hoc malũ cõſiliũ ad effectũ deduci Deus prohibuiſſet. Nã cùm ſenſiſſet eorum conſilium ea, quæ precioſum martyris caput acceperat, cui nomen erat Catulla, mentem ſuam communicat fidelibus, ut Deo gratam & acceptam. Et cùm ſplendidam & lautam apparaſſet menſam, lictores accipit conuiuio. Interim uerò dum ii conuiuium inibant apud mulierem, quidam ex fidelibus accipiunt martyrũ reliquias, & eas abſcondunt. Deindè finito conuiuio, cùm eam rem deprehendiſſent lictores, ira ualdè erant perciti: ſed feruorem iræ ſedarunt munera, & uehementem furorem diſſoluit mulier pecunia. Cùm illi autem receſsiſſent, in quadam

Cap. 13.

Dionyſius fert caput ſuum manibus.

Catulla eripit lictoribus corpora martyrum.

domo deponit Catulla martyrum reliquias tertio mẽſis Octobris, miraculis affatim profluentibus, perindè ac aliquo fonte pulchrè & ſuauiter manante. Non multum temporis intercesſit, & conuenientes Chriſtiani, templum glorioſis excitant victoribus, & in ipſo eorum precioſas deponunt reliquias: Ad gloriam Dei patris, & Domini noſtri Ieſu Chriſti: Quē decet honor & adoratio, nunc & ſemper, & in ſecula ſeculorum, Amen.

Is eſt Ludouicus Pius.

EPISTOLA PIISSIMI AVGVſti, domini Ludouici, ad Hilduinum venerabilem Abbatem Monaſterij ſanctiſſimorum martyrum Dionyſij ſociorũque eius, de colligendis in corpus vnius textus his, quæ in Græcorum hiſtorijs ex precioſiſſimi martyris Dionyſij notitia paſsim ſcripta repererat.

IN NOMINE DOMINI DEI ET Saluatoris noſtri Ieſu Chriſti, Ludouicus diuina repropitiante clementia Imperator Auguſtus, Hilduino venerabili Abbati monaſterij ſanctiſſimorum martyrum, ac ſpecialium Protectorum, Dionyſii precioſi, ſociorumque eius, æternam in Chriſto ſalutem.

Nota qđ maiores noſtri ſenſerint de Sanctis.

QVANTVM muneris atque præſidij non modò nobis, ac prædeceſſoribus ſeu progenitoribus noſtris, verùm etiam totius Imperij noſtri populis, Domini prouidentia per beatiſſimum Dionyſium ſæpenumerò, immò continuè in magnis gratiarum vbertatibus contulerit, cunctæ per tranſacta tempora Gallicæ generationes ſenſerunt, quæ eius inſigni Apoſtolatu fidei rudimenta ſumpſerunt, & ſalutis ſubſidia perceperunt.

Cultus Sãctorũ non inanis.

Prædeceſſores autem noſtri, gloriam huius eximij teſtis & amici Dei non inaniter coluerunt: qui dum eius ſacras exuuias in terris ob amorem & honorem Domini noſtri Ieſu Chriſti opibus, quibus poterant, honorauerunt, per eius preces digniſſimas honoris priuilegio potiri, & in terrenis & cæleſtibus meruerunt: vt videlicet vnus ex priſcis Francorum Regibus Dagobertus, qui eundem precioſiſſimum Chriſti martyrem veneratus non mediocriter fuerat, & in mortali eſt vita ſublimatus, & per eius adiutorium, ſicut diuina ac celebris oſtenſio perhibet, à pœnis eſt liberatus, inq; vita perenni deſiderabiliter conſtitutus.

Dagobertus Rex è pœnis per ſanctos ereptus.

Progenitores quoquè noſtri, melliſluum nomen domini Dionyſii (ſic enim verbis ac ſcriptis ſuis eum appellare conſuenere) non incongruè pia dilectione, & dilectiſſima pietate amplexi ſunt. Quia proauus noſter Karolus, princeps Francorum inclytus, per orationes ipſius excellentiſſimi martyris, indeptũ ſe fuiſſe gratulatus eſt apicem principatus, eidemq; decurſo mortalitatis tempore, quod charius potuit habere depoſitum, corpus ſcilicet proprium, in magni die iudicij ſuſcitandum, & animam Domino præſentandam, fideliter commendauit, ac per hoc maximè deuotionẽ atque fiduciam cordis ſui erga peculiarem patronum patenter oſtendit.

Caroli Martelli deuotio erga S. Dionyſium.

*Sanctæ nihilominùs recordationis auus noſter Pipinus, propter altare, quod ante ſepulcrum ſæpeſati, ſæpiusq; dicendi domini Dionyſii per diuinam & memorabilem reuelationem, iuſſu ipſius ſanctiſſimi martyris, in honorem Dei & Apoſtolorum Petri & Pauli, qui præſentes oſtendebantur, à beato & Angelico viro Stephano, ſummo Pontifice dedicatũ eſt, inter ſacra Miſſarum ſolennia vnà cum duobus filijs, Karolomanno videlicet, & diuæ memoriæ domino ac genitore noſtro Karolo, iurè prænominato Magno, ab eodem Apoſtolico Papa, in Regem Francorum vnctus, ſuperni muneris benedictionẽ percepit. Quique cum quanta ſe humilitate ante limina baſilicæ ſanctorum martyrum, defuncto huius vitæ curriculo, ſepeliri præceperit, titulus etiam ipſius conditorij * innoteſcit.*

S. Dionyſius per viſum iubet altare extrui.

Pipinꝰ inũgitur ĩ Regẽ Frãcorum.

** pro, indicat.*

Sed & nos multis ac frequentibus largitionibus beneficia eius ſumus experti, præcipuè tamen in humanæ varietatis euentu, quo Dei, vt ſemper fatendũ eſt, iuſto iudicio in virga eruditionis ſuæ viſitati, & baculo ſpecioſæ miſericordiæ eius, ante præſcriptum altare per merita & ſolatium domini ac piiſſimi patris noſtri Dionyſii virtute diuina recreati & reſtituti ſumus: cingulumque militare iudicio atque authoritate Epiſcopali reſumpſimus, & uſque ad præſens ipſius gratioſo adiutorio ſuſtentamur. Idcircò uenerabilis cuſtos ac cultor ipſius prouiſoris & adiutoris noſtri domini Dionyſii, monere te uolumus, ut quicquid de eius notitia ex Græcorum hiſtorijs per interpretationem ſumptum, uel quod ex libris ab eo patrio ſermone conſcriptis, & authoritatis noſtræ iuſſione ac tuo ſagaci ſtudio, interpretumque ſudore in noſtram linguam explicatis, huic negocio inſeri fuerit congruum, quodque etiam in Latinis codicibus iã indè habes inuẽtum: adiũctis eis, quæ in libello eius paſſionis continẽtur: necnon et illis, quæ in tomis uel chartis uetuſtiſſimis armarij Pariſiacæ eccleſiæ, ſacræ uidelicet ſedis ſuæ prolatis inueneras, & obtutibus noſtræ ſerenitatis oſtenderas, ſecundùm quod rerum, cauſarum etiam & temporum conuenientiam nòueris, in corpus unum redigas, atque uniformem textum exindè componas: quatenùs deuotis compendioſiùs ualeant innoteſci, & faſtidioſis minùſue capacibus, uel ſtudioſis lectionis poſſit tædium ſubleuari, pariterq; omnibus ædificationis utilitas prouideri. His ità contextis, uolumus ut reuelationem oſtenſam beato Papæ Stephano in eccleſia eiuſdem ſanctiſſimi Dionyſii, ſicut ab eo dictata eſt, & geſta, quæ eidem ſubnixa ſunt, unà cum hymnis, quos de hoc glorioſiſſimo martyre atque pontifice habes, & officium nocturnale ſubiungas. Sed et differenter ac cum integritate ſui, quæque ex eo reperta ſunt, in altero uolumine colligas, nobiſque diſtinctè et correctè tranſcripta, quantocyùs dirigas, aut præſentes: quoniam maximum valdeque dulciſſimum pignus deſiderabilis præſentiæ illius domini et ſaluatoris noſtri, vbicunquè ſimus, habere nos credimus, ſi cum eo, uel de eo, aut ab eo dictis, oratione, collatione, lectione colloquimur. Vale in Chriſto vir Dei, in ſacris orationibus iugiter memor noſtri.

S. Dionyſii beneficia in Ludouicum Pium.

Opera Dionyſii Areopagitæ cuiuſ Ludouico Pij conuerſa Latine.

Innoteſci, indicari.

Pars huiꝰ operis adhuc deſiderata.

RESCRI-

RESCRIPTVM HILDVINI ABBAtis ad ſereneſſimum Imperatorem, dominum Ludouicum: Vndè & qualiter ſumpta ſunt ea, quæ ī corpus vnius textus, ſecundùm iuſſionē ipſius, redegerā ex Græcorum & Latinorum hiſtorijs, de notitia excellentiſſimi martyris Dionyſij.

DOMINO BENIGNITATE ADmirabili, & authoritatis reuerentia honorabili, Ludouico Pio ſemper Auguſto, Hilduinus humilis Chriſti famulus, & domini mei Dionyſij precioſi, ac ſociorum eius matricularius, ueſtræque Imperiali dominationi ī omnibus deuotiſſimus, præſentem in Chriſto proſperitatem, atque æternæ felicitatis benedictionem optat & gloriam.

1 Reg. 2. EXultauit cor meum in Domino, & exaltatum eſt cornu meum in Deo meo. Dilatatum eſt os meum, & gaudebūt labia mea, ut annunciem præconia domini mei glorioſiſſimi martyris Dionyſij, ab eximio Imperatore domino meo iuſſus. Quæ reticere non poteram, etiamsi à quoquam fuiſſem fortè prohibitus. & reuera magna mihi eſt ratio gratulandi, quoniam cumulatius mihi effectum deſiderij mei præſtare voluit diuina dignatio, ut mentis meæ conceptum ei placere cognoſcerem, cùm quod agere ſpontaneè diſponebat mea humilitas, in agendo data manu authoritatis, cooperaretur ueſtra Deo placens ſublimitas. Quade re bonorum operum, & ſpiritualium omnium ſtudiorum illum authorem eſſe non dubium eſt, qui quorum incitat mentes, quo ſibi placet ingenio adiuuat actiones. Sed & in hoc ualdè exultat ſpiri-
Luc. 1. tus meus in Deo ſalutari meo: quoniam Chriſtianus animus veſter ſic euidentiſſimè erga ſe diuinæ bonitatis beneficia, & ſanctorum cognoſcit ſolatia, & tam promptiſſimè ſe accenſum oſtendit circa authoris & reparatoris ſui, ſeu ſpecialium ſuffragato-
Sācti, ſuffragatores noſtri. rum ſuorum, uenerationem atque obſequium. Non enim ſic ab intimis pia anima neſtra diuina confiteretur vera & iuſta judicia, niſi ſeipſam ſancto illuminatam cognoſceret ſpiritu: nec ità deuotiſſimè amici Dei benè geſta & dicta, maximæ ſagacitatis veſtræ prudentia perquireret, niſi ſummum bonum, à quo, & per quem omnia ſunt bona, diligeret. Cuius amore religioſa deuotio neſtra accenſa eſſe dinoſcitur, ut Chriſti militum glorioſos triumphos inquireret.
Sacrarū hiſtoriarum notitia qd cōferat. Quos cùm nouerit, per eorum adiutorium robuſtiùs contra uitia uitiorumque authores pugnabit: quatenùs martyrum exempla ſectando, qui uiriliter certauere, & fideliter ſatis uicere, ad palmam, qua illi muneraei ſunt, & ipſe pertingat. Huc accedit ad uoti & ſolicitudinis ueſtræ incitamentum, quia Ezras ſan-
Ezras ſcripturæ ſacræ inſtaurator. ctæ ſcripturæ reparator, magnum remunerationis donum exindè apud Deum promeruit, & laudabile ſibi nomen apud homines acquiſiuit.

Quocircà & ueſtræ ſedulitatis inſtantia, cùm pro magna antiquitate huius ſanctiſſimi patris noſtri, quantùm ad generationem terrenam, & conuerſionem ſeu obitum attinet, mira ſanctitate & miraculorum prodigijs, orbi penè cuncto innotuit: notitia ipſius paucis noſtratū cognita, plurimis adhuc manens incognita, cùm per ueſtrum ſtudium patuerit, & meritum, ut melius ipſi ſcitis, grande uobis conciliabitis, & memoriale perpetuum acquiretis. Faciat autem Dominus, ut & nos idonei cooperatores inueniamur ad bonæ uoluntatis ueſtræ perfectionem, qui tanto ſine aliqua hæſitatione veſtris iuſſionibus obedimus, quanto illa rogatis ſeduli exactores, quæ exhibemus voluntarii executores. Idcircò quia re-
Nouit author Græcè. perta quæque, tam in Græcis, quàm in Latinis codicibus, ex domino & patrono noſtro Dionyſio, quæ hactenùs minùs cognouimus, uobis ocyùs in unum collecta mittere poſcitis, & incongruum ducimus, authoritatis ueſtræ pio deſiderio differri, quod ex debito ſeruitutem noſtram conſtat debere largiri: quantùm conuinet breuitas temporis, quicquid ori ſuggeſſerit memoria citæ recordationis, fauēte Domino, uelociter ſcribentium committemus notariorum articulis: deprecantes ueſtram humiliter ſapientiam, nè in his, quæ reuerentia & amore ſanctiſſimi martyris, & propter iuſſionis ueſtræ obedientiam ſcribenda aggredimur, verborum pompoſitatem, aut dictationis lepòrem, ſed puriſſimæ veritatis, ſicut ab antiquorum dictis ſumpſimus, quærere ſtudeatis ſynceritatem: Noſque repræhendere de caſuum, præpoſitionum, atque coniunctionum virtute, ſeu literarum in ſubſequentes immutatione, vel punctorum ſecundùm artem Grāmaticam poſitione, nolite: quia non id ſtudendum, ſed noſtræ deſeruitionis obſequium, ac commendationis veſtræ officium, accelerandum ſuſcepimus: maximè cùm hæc, quæ ab aliena lingua expreſſimus, in tenoris ſerie, ſicut de prælo ſunt eliquata, texemus: quæ licèt in interpretatione non redoleant ſupparē ſermonis odorem, ſapidum tamen referunt ueritatis & intellectus ſui ſaporem. Ordinem igitur hiſto-
Propoſitio. riæ, ſicut veſtra iuſſit dominatio, in unū congeſtum, & ſingulatim poſteà plenitudinem eius diſcretam, cūctis legentibus atque audientibus pandemus. Nam diuinæ erit inſpirationis & exequutionis, id quod deſideramus fideli animo propalare, verum atque probabile demonſtrare. Ex quo nos laborandum nō
Authores & fontes huius operis. magnoperè æſtimamus: quia quid tenendum de hoc ſanctiſſimo martyre Chriſti ſit, quid credendum, notæ & probatiſſimæ perſonę ueracibus dictis declarant.

Genus S. Dionyſij. Act. 17. GEnere ſiquidem eum nobiliſſimum, & Philoſophiæ magiſterio inſignem apud Athenas claruiſſe, & aliarum hiſtoriarum, & Actuum Apoſtolorum teſtimonio, ſecula priſca ſeu inſtantia cognouerunt: maximè autem ex hiſtoria Ariſtarchi Græco-
Ariſtarchus Græcus chronographꝰ, q̄ď Dionyſio ſcripſerit. rum Chronographi, qui in Epiſtola ad Oneſiphorū primicerium, de ſitu Athenæ ciuitatis & geſtis ibidèm Apoſtolorum temporibus, ſcribens, ortum ꝓſapiæ, & doctrinam eius, atque conuerſationis ordinem, ſiue ætatis tempus, necnon & ordinationem ipſius, ac prædicationem, ſubrogationem etiam Epiſcopi loco ſuo, & aduentum illius Romam, ordinabiliter narrat. Quam epiſtolam ueſtræ dominationi dirigimus, & quiſque ſtudioſus apud nos præualet inuenire: Curioſus autem ex Græcorum fontibus, undè & nos illam ſumpſimus, poterit mutuare. Quòd enim ante conuerſionem ſuam Heliopolim Aſtrologiæ gratia migrauerit, ubi & tenebras in Crucifixione Saluatoris noſtri unà cum Apollophanio ſodali ſuo vidit: & quia tunc uiginti & quinque erat annorū, ipſe in Epiſtolis, ad Polycarpum Smyrnæorum Epi-
Epiſtola Dionyſii ad Apollophanē. ſcopum, & ad eundem Apollophanium miſſis, oſtendit. Quia uerò cum omni domo & Damari uxore ſua crediderit, lectio Actuum Apoſtolorum docet, & euidentiùs Dialogus Baſilii & Iohannis, capitulo 5. libri quarti, demonſtrat. Sed & beatus Ambroſius in Epiſtola ad Vercellenſes, eandem uxorem eius ex nomine

Hunc ſermonē Poſſidius in indiculo vocat Tractatū, & eſt reuerà Auguſtini.

1. Cor. 1.

mine deſignans, perſpicuè manifeſtat. Beatus deniquè pater Auguſtinus in ſermone pulcherrimo, quē de Seminatore verbi ſcripſit: Apoſtoli ſermone finito, audita illic reſurrectione mortuorum, quæ præcipuè eſt fides Chriſtianorum, refert dixiſſe Athenienſes, Audiemus te de hoc iterùm. Erant enim quidam inter eos irridentes, quidam dubitantes, quidam credentes: atque in eis nominatur quidā Dionyſius Areopagita, id eſt, Athenienſium principalis: & mulier quædam nobilis, nomine Damaris, & alii plures. Et in eodem ſermone, ubi de ſcandalo Iudæorum & ſtultitia Gentium ſcribit, dicens, Iudæis quidem ſcandalum, Gentibus autem ſtultitiā: ſed ipſis uocatis Iudæis & Græcis, hoc eſt, ipſi Paulo ex Saulo, & Dionyſio Areopagitę, his talibus, & illis, Chriſtum Dei uirtutem & Dei ſapientiam.

Michael Imperator mittit Ludouico Pio Dionyſii opera.

XIX. miracula meritis S. Dionyſii fiūt nocte una.

Cęterùm de notitia librorum eius, quos patrio ſermone conſcripſit, & quibus petentibus illos compoſuit, lectio nobis per Dei gratiam & ueſtram ordinationem, cuius diſpenſatione interpretatos ſcrinia noſtra petentibus reſerant, ſatisfacit. Authenticos autem eoſdem libros Græca lingua conſcriptos, quandò Oeconomus Eccleſiæ Conſtantinopolitanæ & cæteri miſſi Michaelis, legatione publica ad veſtram gloriam Compendio functi ſunt, in ipſa uigilia ſolennitatis ſancti Dionyſij pro munere magno ſuſcepimus. Quod donum deuotioni noſtrę, acsì cælitùs allatum, adeò diuina eſt gratia proſecuta, ut in eadem nocte decem & nouem nominatiſſimę uirtutes in ægrotorum ſanatione variarum infirmitatum, ex notiſſimis & uicinitati noſtræ perſonis contiguis, ad laudem & gloriam ſui nominis, orationibus & meritis excellentiſſimi ſui martyris, Chriſtus Dominus ſit operari dignatus.

Viſbii ſcriptū de Dionyſio.

Miſſales libri antiquiſſimi.

Viſbi⁹ oculat⁹ teſtis martyrij S. Dionyſii.

Quoniam autem beatus Clemens huc eum, uidelicet in Gallorum gentem, direxerat, & qualiter per martyrii palmam diuerſiſſimis & crudeliſſimis afflictus ſuppliciis, ad Chriſtum peruenerit, & quomodò caput proprium Angelico ductu, cæleſtis militiæ in celebratione exequiarum honoratus obſequio, ad locum, ubi nunc requieſcit, detulerit, & quo ordine à Catulla quadam matrefamilias ſit ſepultus, libellus antiquiſſimus paſſionis eiuſdem explanat. Præcipuè tamen conſcriptio Viſbii, quæ in tomo ſatis ſuperq; abdito, Pariſius, diuino nutu inuenta, inter alia memoranda, ſicut in ea legitis, verba Domini noſtri Ieſu Chriſti ad eum prolata, quandò ſacra myſteria peragerct, illi cunctis uidentibus apparentis, continere dinoſcitur. Cui adſtipulari uidentur antiquiſſimi, & nimia penè vetuſtate conſumpti, Miſſales libri, continentes Miſſæ ordinem more Gallico, qui ab initio receptę fidei, uſu in hac occidentali plaga eſt habitus, uſquequò tenorem, quò nunc utitur, Romanum ſuſceperit. In quibus uoluminibus habentur duę Miſſæ, quæ ſic inter celebrandum ad prouocandam diuinæ miſerationis clementiam, & corda populi ad deuotionis ſtudium excitanda, tormenta martyris ſociorumq; eius ſuccinctè commemorant, ſicut & reliquæ Miſſæ ibidèm ſcriptæ, aliorum Apoſtolorum uel martyrum, quorum paſſiones habentur, notiſſimè decantant. Quarum Miſſarum cantus, ſenſus & uerba, adeò paſſionis eorundem, quam uobis miſimus, ſeriei concordare uidentur, ut nulli ſit dubium, à teſte illorum martyrii, agones eorum fuiſſe deſcriptos, & ex ipſa veraci hiſtoria, memoriam tormētorū ſuorum in præfatis precibus fuiſſe mādatā.

Galliarum Miſſa more Romano nūſeq quādo cœperit.

*ſor * ſupplicationū*

Videtur portò in his Miſſarum obſecrationibus non contemnenda authoritas de memorata paſſione ſāctorum, cùm extent apud nos Epiſtolę Innocētii, & poſt eum Gelaſii, necnon & modernius beati Papæ Gregorii, aliorumque Pontificum ad Epiſcopos urbium Galliarum, & Antiſtitum noſtrorum ad ipſos, de more Romano in cunctis eccleſiaſticæ authoritatis muniis imitando: quibus datur intelligi, ab annis pluribus hunc Miſſæ tenorem de Gallica cōſuetudine receſſiſſe, & hanc paſſionis martyrum iſtorum memoriam, lōgo ſuperiori tempore his occiduè talibus partibus per * ſupplantationum poſtulationes inoleuiſſe: quibus tanto certiùs fidem accommodamus, quanto in tempore uicino poſt conſummationem eorum, eaſdem fuiſſe compoſitas ſine dubitatione concredimus.

Eugenii Toletani de Dionyſio hymnus.

Nec tamen quiſquam putabit beatum Dionyſium eiuſque ſucceſſores, ab inſtitutione Apoſtolica propter huiuſmodi Miſſæ ordinem, Gallicis conſuetudinibus in primordio traditum, diſcrepaſſe, ſi ei conſtiterit, ipſorum Apoſtolorum & Apoſtolicorum uirorum, ipſiuſque etiam urbis Romæ ſenſus proprii abundantiam notam eſſe. Nec mirari quis poterit, cur hymnum ſancti Eugenii Toletani de beato Dionyſio habeamus, & uicinorum ſapientium ſcriptis, exceptis paucis, uideamur carere: cùm & hęc, quæ habemus, ut exorata priorum noſtrorum uenia dicamus, abdita & negligenter relicta reperimus: & alia necdùm prolata, quia nonadhuc ſunt ad liquidū enucleata, nos poſſidere lætamur.

Erhrmoſine inepti qdam ae Dionyſio multa obiecerunt.

Cęterùm ſuper garrulitate leuitatis eorum mirādo deficimus, qui contendentes hunc Dionyſium Areopagiten eſſe non poſſe: ad munimentum ſui, hęc quæ ſequuntur, inaniter contrahunt: Venerabilem videlicet & ſanctum Bedam presbyterum, dixiſſe in tractatu Apoſtolorum Actuū, Areopagiten Dionyſiū non Athenarum, ſed Corinthiorum, fuiſſe Epiſcopum: addentes, eundem inibi diem obiſſe. Et quoniam libellus paſſionis iſtius teſtetur, hunc à Clemente Pontifice Romano Epiſcopum ordinatū, & in has Galliarum partes fuiſſe tranſmiſſum: Quia etiam paſſiones diuerſorum ſanctorum martyrum ſub uariis Imperatoribus interfectorum, contineant eoſdem cum hoc ſanctiſſimo uiro has partes adiiſſe, quod ipſe ſenſatorum manifeſtè refellit auditus. Et quòd Gregorius Turonenſis, ſicut in paſſione ſancti Saturnini legiſſe ſe dixerat, ſub autumatione memoret, iſtumipſum tempore perſecutionis Decii ſub beato Siſto cum aliis ſex Epiſcopis, quorum uitæ uel paſſiones nequaquàm eius dictis in ratione temporum conſonant, in has regiones fuiſſe directum.

Refutatio allatarū obiectionū

Beda correxit ſuā de Dionyſio ſētētiā.

Diony. Corinth. d Diony Areop. teſtimonium.

Eccè omnis minùs ſcientium, ſibiipſi diſcordans, authoritas, cui uelut ex ſuperfluo propter ſatisfactionem inſipientium reſpondemus, cùm veram ex hoc ſancto Pontifice & martyre narrationem veracium hiſtoriarum præ manibus habeamus: Primò quidem petentes, ut in hoc iure contentioſi, ab albugine cōtracta arrogantiæ, ex uſurpata ſapientia, qua uideri ſe ſcioli uolunt, oculos tergant, quò perſpicacia perſpicaciter, & uera fideliter relegant. Et ſi non niſi unū oculū aperuerūt, quādò legerūt, q̀ p ſubreptionē venerabilis Beda presbyter in præfato opere ſecùs, quàm debuit, dixerat, vbì idem ſe reprahendit, & reprahenſorum ſuorum vocem præueniens, retractationem ſcripſit: ſcrobem, in qua oculus alter eſſe debuerat, aperiant, & in Eccleſiaſtica hiſtoria diſcant, quia Dionyſius Corinthiorum Epiſcopus, de Dionyſio Athenarum Epiſcopo in Epiſtola ſua, ad eoſdem Athenienſes directa, commemoret, ità enim ibi lib. 4. cap. 23. ſcriptū eſt: Extat quoq; & alia eius (Dionyſii Corinthiorū Epiſcopi) ad Athenienſes epiſtola, in qua ad Euangelii credulitatem eos inuitat, & concitat ſegniores, ſimul & arguit quoſdam, velut penè ꝑ lapſos à fide, cùm Epiſcopus eorū Publi⁹ fuiſſe: mar-

tyrio

Publ. et Quadrati Epiſcopi Athen.

tyrio cõſummatus. Sed & Quadrati, qui Publio martyri ſucceſſerat in ſacerdotiũ, meminit, ſimul & memorat, quòd labore eius ac induſtria rediuiuus quidam in eis calor fidei reparatus ſit. Et illud in eadẽ deſignat Epiſtola, quòd Dionyſius Areopagites, qui ab Apoſtolo Paulo inſtructus, credidit Chriſto, ſecũdùm ea, quæ Apoſtolorum Actibus deſignantur, primus apud Athenas ab eodem Apoſtolo Epiſcopus fuerit ordinatus. Cuius Epiſtolæ, ſed & aliarum Epiſtolarum ipſius Dionyſii Corinthiorum Epiſcopi, & eius utiquè, quam ad Soterem Epiſcopum miſerat, B. Hieronymus in libro de Viris illuſtribus facit aperttiſsimè mentionẽ. Vndè quiſq; vidès, ſub quibus Imperatoribus quiq; eorum fuerint, liquidò põt colligere, quantæ abſurditati ratio ſit iſta obnixa, cùm inter hos duos Dionyſios, tã plura diſcreta ſint tẽpora.

Præclarũ Dionyſ. Areop. teſtimoniũ. Philip. 4.

Legitur itèm ſic in eadem Eccleſiaſtica hiſtoria, capitulo quarto, lib. tertio: Memorantur autẽ ex comitibus Pauli, Creſcens quidem ad Galatas eſſe profectus, Linus verò & Clemens, in vrbe Roma Eccleſiæ præfuiſſe, qui comites & adiutores eius fuiſſe ab ipſo Paulo perhibẽtur: ſed & Dionyſium Areopagiten apud Athenas, quẽ Lucas deſcripſit, primum Paulo prædicante, credidiſse, ac inter ſocios eius fuiſse, & Eccleſiæ Athenienſium conſtat ſacerdotium ſuſcepiſſe. De cuius, uidelicet Dionyſii Areopagitæ obitu, nil Græci ſcriptores dixerunt, quia propter longinquitatem terrarum, tranſitus ipſi' penitùs ei fuit incognitus. Habemus tamẽ Græcæ authoritatis martyrologion, de Tomo* Chartiſſcrinii Conſtantinopolitanis adeptum, qui tanta ueiuſtate diſſoluitur, ut maximam cautelam à ſe contingentibus exigat: In quo diem natalitii eius deſignatum, & quia Athenienſium Epiſcopus fuerit, reperimus annotatum. Quod martyrologium, ut antiquitas eius demõſtrat, ex eo tempore conſtare poſſe, nõ incongrue remur, quo Conſtantino iubente, nota occaſione martyria ſanctorum Domini de toto orbe collecta, & Cæſareã ſunt conuecta. Sed & uſque hodiè Græcorũ Maiores, & Athenæ incolæ perhibent, hiſtoriarum ſcripturis & ſucceſsionum traditionibus docti, in eadẽ ciuitate Dionyſium tum temporis primum fuiſſe Epiſcopum, quãdò Timotheus, Pauli æquè diſcipulus, Epheſiorum rexit Eccleſiam: ipſumq;, ſubrogato ſibi Epiſcopo, Romam adiſſe, & ut cõpererunt, apud Gallorum gentem glorioſo martyrio cõſummatum fuiſſe. Quod & Tharaſius Patriarcha Conſtantinopolitanus per legatos ſuos ſolicitè inquiſiuit, & ità ſe eã habere certus, eandem Athenienſium ciuitatem pallio Archiepiſcopali, quod iam ex ea diuturno tẽpore, orta quadam contentione, ſubtractum fuerat, redonauit, & ſynodali conſenſu, Metropolis authoritate, qua antè functa fuerat, honorauit. Nã à præcedẽtibus annis vſq; ad illud tẽpus, eiuſdẽ ciuitatis Epiſcopus nec ſuberat alteri, niſi Patriarchæ, nec iuri eius, debitarum ſibi Epiſcopi ciuitatum ſubdebantur.

Carteophylacis fortè.
**Chartiſcrinij Antiquiſſi. Græcum martyrologium.*
S. Dionyſ. primò Athenienſis Epiſcop.
Athenæ metropolis.

Quòd autem dicunt, in paſsione illius beati Dionyſii ſcriptum haberi, quia eum ſanctus Clemẽs Epiſcopum ordinauerit, Galliaſq; miſerit: proculdubiò ſciant, quòd aut prædictam paſsionem ex ueris & emendatioribus exemplaribus non ſuſceperunt, aut Scriptorum uitio deprauatam legerunt: quoniã nõ ibi ſcribitur, eũ Epiſcopũ à B. Clemente conſecratũ, ſed Apoſtolum totius Galliæ fuiſſe ordinatũ: de qua ordinatione Apoſtolatus, niſi ad alia ſe intentio noſtra dirigeret, & ex Apoſtolorum Actibus, & ipſius Domini actione, authoritatis exemplum ſufficienter his ſcriptis poſſemus inferre. Fieri enim poteſt, ut diximus, quòd textum paſsionis huius ſancti Dei, ex authenticis ſcriptum non habeant, & ideò in hoc erreut: quia & nos plures codicellos exindè uidimus, qui in quibuſdam ſenſu uidebantur concordare, ſed literatura diſſonare: in quibuſdã autem nec ſenſu, nec orationis tenore poterant ſociari. Quod manifeſtum eſt, huius uenerabilis & antiquiſſimi patris vetuſta longinquitate, & ignotæ atq; peregrinæ linguæ, ubi de eius notitia maximè ſcriptum erat, inſcitia, ſeu deuotione fidelium accidiſſe: qui non ſtuduere ad priſcas hiſtorias pro cognitione eius recurrere, ſed ea, quæ auditu collegerant, ut Gregorius Turonenſis, non voluo errore fallens, uidentes inſigmia magnifica atque innumerabilia per eum fieri, prout vniicuique ſenſus abundauit, curauerunt ſcriptis committere. Sic & de ſanctorum Apoſtolorum geſtis ac paſſionibus factum legimus, & de aliis quibuſque hiſtoriis, Eccleſiæ neceſſariis, manifeſtè cõperimus. Fuerunt ſiquidem, qui de beatorum Apoſtolorum virtutibus uera dixerunt: ſed de eorum doctrina, falſa ſunt commentati. De Eccleſiaſticis itidèm hiſtoriis, atque ortu, vel actu, uel obitu Patrum quidam, quantùm ad rerum geſtarum ſpectat fidem, veracia conſcripſerunt: quantùm verò ad temporum vel locorum attinet veritatem, minùs cautè confinxerunt. Sic profectò, ut notum eſt, in ſcripturis Canonicis diuerſorum interpretum varietas extitit: in quibus * quique minus dixerunt, alii quædam addiderunt, quouſquè earum per beatum Hieronymum lingua noſtra meram veritatem ab ipſo fonte ſuſcepit.

Apoſtolorum hiſtoriæ à quibuſdã deprauatæ.
** quique p. quidam.*

Quocircà nulla hiſtoria ſic probabilis poterit vel debet haberi, quàm ea, quæ de ueridicorum, præcipuè orthodoxorum collatione poterit colligi. Et ideo certius tenenda ſunt, quæ modò de hoc eximio martyre collecta conſcribimus, quàm illa, quæ de quolibet alio ſancto ſine authoris nomine paſsim ſcripta relegimus: præſertim cùm hæc quæ ſcribim', ad antiquariorũ antiqua ſcriptura ſint, uelut ex prato non Pariſiaco, ſed paradiſiaco. Cæterùm parcendum eſt ſimplicitati uiri religioſi Gregorij Turonẽſis Epiſcopi, qui multa aliter, quàm ſe ueritas habeat, æſtimans, non calliditatis aſtu, ſed benignitatis ac ſimplicitatis voto, literis commendauit. Patenter & quidem noſcere poſſumus, non adeò quædam ſolerter eum inueſtigaſſe, cum ei contemporalis exiſtens uir prudens & ſcholaſticiſſimus Fortunatus, qui plura & frequenter ad eum ſcripſerat, Hymnum rhythmicæ compoſitionis pulcherrimum, de iſto glorioſiſſimo martyre compoſuerit: In quo cõmemorat, eum à beato Clemente deſtinatum, ſicut in Latinorum paginis didicit: de natione autem eius & ordinatione Epiſcopatus mentionem non facit, quia linguæ Græcæ penitùs expers fuit.

Hiſtoria ſacra ut ĩ ternoſcenda.
Fortunati Scholaſtici de S. Dionyſio hymnus extat.

Tantis igitur & tam manifeſtis teſtimoniorum aſſertionib' de hoc ſanctiſſimo & antiquiſſimo patre, ad liquidum elucubratam & propalatam omnibus ſcire volentibus veritatem, & ità neſcire volentibus ingeſtam certiſsimam rationem, ut etiamſi uelint, quod ex illo uerum eſt, ignorare non poſſint: ceſſet, quòd idem Areopagites non ſit Dionyſius, exitiabilis & profana nimis contentio: quia qui famam martyris derogare aliquo modo geſtit, veritati ſine dubio, cui teſtimonium perhibens, tanta transfretando maria, in tam longinquam regionem exulari, & pro ea pati ſic acerbiſſimè ſuſtulit, detrahere cæca fronte & imbecilli virtute contendit. Nam ut uerè impius & pertinax iudicandus erit, qui poſt tot ratas ſententias opinioni ſuæ hinc aliquid animo peruerſo tractandum reliquerit: ità quiſquis poſt ueritatem repertam quiddam ex hoc ulteriùs dubitauerit, quoniam * ex ſtudio mendacium quærit, comes & diſcipulus eius, qui ab initio mendax & pater mendacii extitit,

** ex ſtudio, pro, de induſtria. Iohan. 8.*

non

non immeritò rectorum decreto erit.

Et quanta ſit hebetudo ſuſurronum, peſſimi generis hominum, æſtimare non valeo, qui doctorem egregium & eximium martyrem ſe habere, ſi gloriam patriæ ſuæ, ſuamque quærerent, concédere debuiſſent: potiùs ſe, cùm habeant, non habere immurmurent.

In eos, qui negãt Dionyſiũ Areopagitã fuiſſe Gallys.

Quanta quoquè ſit mentium amentium peruerſitas, dolere, ut res poſtulat, nequeo: quæ cùm notis & laudum præconiis martyrem glorioſum ſuis iniquitatibus debuiſſent conciliare propitium, detractione & famæ minoratione laborant, quantùm ex ipſis eſt, ſibi habere infeſtũ. Sed iſdẽ in cælis taliũ nec laude creſcit, nec derogatione decreſcit: qui Saluatori iunctus, & conciuis Angelorum effectus, de ſumma cælorum arce ſingulorum uoluntates intendit, & ſequẽs agnũ quocunq; ierit, corda omnium, diuino lumine plenus, perſcrutatur & penetrat. In hoc quturiam ſeculo non indiget glorię teſtimonio huiuſmodi hominum: ſi tamen dicendi ſunt homines, q detrahunt ei iam in cælis immortaliter regnanti, quẽ adhuc in mortali corpore uenerata ſunt beſtiæ agonizantem. Sufficiens enim eſt illi ſuiſque comitibus laus illa in ſeculo, quam ſplendidiſſima eorum monumenta teſtantur, & celebri adoratione Chriſtiani orbis ferè totus proclambat. Nec mirum, ſi martyr Domini Ieſu, iſtorum ſuſtineat cauillationem, cùm idem Deus maieſtatis, qui reſurgens à mortuis, iam non moritur, & in cælis ad dexteram Patris ſedet, ſubiectis ſibi principatibus, & omnium Angelorum poteſtatibus, per tanta annorum volumina adhuc ab incredulis indebita patiatur præiudicia.

Sancti norunt etiã hominum cogitationes.

Rom. 6.

Hæc interim, donèc plura ſumatis de cognitione ſuffragatoris veſtri, Auguſte Sereniſſime, ſumite, & ueraciter innoteſcite omnibus, quia hæc fideliter ueſtræ dominationi dirigimus, veraciter ex ueracibus hiſtoriographis & hiſtoriarum paginis colligere ꝓcurauimus: Quoniam ueritas, pro qua precioſum ſanguinem hic ſeruus & amicus Domini fuderat, noſtro mendacio adſtipulari non indiget, quæ ſuo ſibi teſtimonio ſufficit, quæq́ue teſtes veraciſſimos quos repleuerit, teſtificantes ueracia efficit. Deniquè qđ nos diù multumq́ue anxiantes quæſiuimus, aliquis alius fortè mirabitur, uidelicet cur poſt omnia tormenta nouiſſimè, uelut ab initio, hi ſancti uiri nudi publicè uirgis cæſi, & ex ſtudio hebetatis ſecuribus ſint decollati: quod tanto magis poteſt cogitando mirari, quanto aliis ſanctis Dei hoc genus decollationis rariùs aut nuſquam legitur adhiberi. Qui nouerit, uti in verbis paſſionis illorum coniicimus, & multa ueterum geſta reuoluentes diſcimus, antiquitùs morem fuiſſe Romanum, ut quiſquis nobiliſſimorum reus maieſtatis, à militia & defenſione Reipublicæ aliò ſe conferens, contra Senatus uotum ageret, uel aliter, quàm ſe ſentẽtia haberet, docere quomodo prę̨ſumpſiſſet, ſecuri ignobilioſè, flagellis publicè cæſus, cum omni dedecore interiret. Vndè & centeſima undecima Olympiade Romanorum conſul Manlius Torquatus filium ſuum, licèt uictorem, quòd contra imperium in hoſtes pugnauerit, virgis cæſum, ſecuri percuſſit. Quapropter ex his uos & quique legẽtes aduertite, quantæ nobilitatis hic ſanctus Domini Dionyſius ſecundùm terrenam generationem fuit in ſeculo, quantæ ſublimitatis ſecundùm ſpiritualem regenerationem in Domino, quanti feruoris & fidei, tanta terrarum ſpatia pio zelo veritatis perluſtrando in Chriſtiana religione, quantæ æſtimationis etiam apud orbis Principem, qui ut trucidaretur, huc Roma apparitores ſuos direxerit, in nobilitate proſapiæ & fanatici cultus euerſione, quãtæ fortitudinis in tormentorum perlatione, quàm abiectiſſimæ uilitatis in occiſione, q̃ precioſiſſimæ ſãctitatis corã Deo in morte, q̃ excellẽtiſſimæ & incogitabilis glorię cũ Chriſto in cęlo, q̃ mactæ virtutis ſit in adiutorio noſtræ fragilitatis, adhuc laborantiũ in agone, q̃ felix cũ proprio & beato recepto corpore gaudebit perpetuò cũ ſociis ſuis, & oib' Angelicis choris, cũctisq; ſanctis Domini & electis in æterna felicitate, per eundẽ Dñm & Saluatorẽ noſtrũ Ieſum Chriſtũ, verũ Deũ, Deiq; & hominis filium, qui in unius ſubſtantiæ ac poteſtatis Trinitate perfecta uiuit & regnat Deus, per omnia ſecula ſeculorũ, Amen.

Cur Dionyſius cũ ſuis, virgis caſi, et obtuſis ſecurib' decollati ſit.

Dionyſius nobilis genere.

EPISTOLA HILDVINI ABBAtis indigni, ad cunctos Sanctæ Catholicæ Matris Eccleſiæ filios & fideles, pandens quomodò inuenire quiſque ſcire deſiderans valeat in Epiſtola, ad Chriſtianiſſimum Imperatorem Dominum Ludouicum exindè directa, undè & qualiter ſumpta ſint ea, quæ in corpus vnius textus, ſecundùm iuſſionem ipſius redegerat ex Græcorum & Latinorum hiſtoriis, de notitia excellentiſſimi martyris Chriſti Dionyſii.

HILDVINVS HVMILIS CHRISTI ſeruus, & domini mei Dionyſii precioſi, ſociorũque eius matricularius, omni Catholicæ dilectioni, quaquauerſùm Spiritu ſancto diffuſæ, pacẽ continuam & gloriam optat æternam.

CVM nos ſcriptura generali definitione admoneat, dicens: Qđcunq; pôt manus tua, inſtanter operare: & pii Auguſti, ſimulque plurimorũ ad hoc deſideria cognoſcerem anhelare: viſum eſt mihi, etiam in hac parte quiddam ſudoris impẽdere, vt notitiam de ordine conuerſionis & ꝓdicationis atque aduẽtùs Romã, ſeu triũphalis martyrii beatiſſimi Dionyſii, q́ maximè Græcorũ continetur hiſtoriis, & quaſi ſepulta, antiquorum ſcriniis apud Latinos non modica portione ſeruabatur obtecta, in lucem Chriſto iuuãte reducerẽ: quatenùs deuotis exindè erga Dei & excellentiſſimi martyris ſui cultũ deuotio cumulata ſuccreſceret, & debitę ſeruitutis noſtræ, in domo Dñi, quantùm ad exiguitatẽ noſtram & ingenioli noſtri attinet, cyatho guſtũ fidelibus ꝓpinanti, eiuſdẽ amici Dei, cuius id amore ſtuduim', interuentio glorioſa diuinã miſericordiã ipetraret. Vt. n. ante nos dictũ eſt, geſta benè uiuẽtiũ, elemẽta ſunt uitã uolẽtiũ: & exempla martyrũ, exhortationes ſunt martyriorũ. Quapꝓp ſequẽtia relegẽs, poculo debriatus ꝓclaro, fidẽ pietatis eructet, & nõ obſequium noſtrũ nomini temeritatis aſſignet. Quia uerò, ut per quendã ſapientẽ dicitur, multotiès in uili perſona deſpicitur veritas, cui nihil ꝓferri debuiſſet: ſuppliciter oẽs, in quorũ manus hæc venerint, deprecor, nè in his noſtræ perſonæ humilitatem & agreſtis orationis indiſciplinationem attendant, cùm perſonarum acceptatorem in hac duntaxàt parte non eſſe Dominum ſciant. In qua ſcilicet me imperitum ſermone, non tamen ſcientia, fateor. Quinpotiùs hunc, de quo res agitur, inclytum & uerum

Eccleſ. 9.

conuerſionis

Nota quod præſens ſacra hiſtoria.

Chriſti

Chriſti militem, aote oculos ponant, coi humanæ uoci s dignitate impar oē erit, quicquid in laude eius aliquis nunc mortalium dixerit: quoniam ab eo ſolo dignè pôt laudari, à quo, & p quē talis meruit fieri. Vera itaq; à ueracibus de eo ſcripta, & ſimpliciter ĩ unũ collecta fideliter relegāt, & ſi noſtrę tmperitiæ fuerint indignati, ad ueterũ monuméta recurrāt: qa nos nô nřæ, oec noua cudim⁹, ſed antiquorũ antiqua dicta, de abditis admodùm tomis eruim⁹, & ueritatis ſynceritate ſeruata, psginis manileſtiorib⁹ indimus.

Hilduin⁹ non ſua, nec noua cudit, ſed vetera p fert ĩ lucē

Cæterùm neminē ſani capitis hæc minùs accepta re putamus, quia anteriori tēpore reperta nô ſuerāt, cùm liquidò noſcat, q̄ is, qui creauit oīa ſimul, noluit reuelsri cũcta, vel cũctis in ſemèl: mutaq; manifeſta, iterùm eſſe tēpore occultata. Ad mētē enim debet redire, qđ in literis diuinitùs inſpiratis legitur, de legis libro diù latēre, & denuò ſub sdmiratione inuēto. Et cùm Dsniel dicat, Pertranſibunt plurimi, & multiplex erit ſcientiis: quanto magis nullus abiurare debebit, q̄ multis comitibus aliorsùm intuentib⁹, ſegnis quiq; aut tardus pòſt gradiens, perditionē in uia, quam pcedētes triuerant, inuenire non poſſit, Abiecta deniquè oī ambiguitate, q̄ iſteipſe Dionyſins, cuius hîc geſta ſcribuntur, non ſit Areopagites & Athenarum Epiſcopus, quid quiſque dixerit, velutì de autumatione Gregorii Toronenſis Epiſcopi, & ſubreptione Bedæ ſancti presbyteri, atq; aliorũ quorunq; ſine autboritate iactatur: qui curioſiùs hoc ſcire voluerit, vt de multis quædam deſignemus ex nomine, Euſebii Cæſareenſis biſtoriã, & Ariſtarchi Græcorum Chronographi ad Oneſiphorum primiceriũ Epiſtolam, & Viſbii conſcriptionem perquirat & relegat. Ibique diſcere poterit, quis iſte Dionyſius fuerit, & qualiter per martyrii palmã ad Chriſtum peruenerit, ſi hic eis in ſui connexione manus dare fidei detrectauerit. De his autem & aliis quibuſcunq; undè ſumpta ſunt omnia, quę præ manibus tenentur collecta, ſi benignitati legentis commodum ac placitum fuerit, & alibì ea inuenire nequiuerit, literarum noſtræ paruitatis ex hoc ad ſereniſſimũ Augſtũ affatim illuſtratione ualebit. Nam etsì eis credere dignatus non fuerit, illæ ſibi tamen ſine quolibet ſupercilio prodent, vbì hæc uniuerſa, & qualiter, & quo ordine dicta maniſeſtè reperiat, ipſorumque librorũ plenitudinem, ſi indiguerit, ab archiuo noſtræ Eccleſiæ mutuare qoibit. Valeat fidelis & char⁹ frater oīs in Domino, cum pietate & gratia memor noſtri.

Eccl. c 18. *4. Reg. 22.* *Dan. 12.*

Epiſtola Ariſtarchi chronographi ad Oneſiphorum.

INCIPIT PASSIO SANCTISSIMI DIONYſIII, qui a loco Areopagita, & Patriotico prænomine Ionicus, Chriſtiano autē agnomine eſt appellatus Macarius, à ſācto Paulo Apoſtolo Athenienſium ordinatus Archiepiſcopus, Apoſtolica uerò authoritate beati Clemētis Papæ, totius Gallię cōſtitu⁹ Apoſtolus; Cui⁹ inuicta p fide Chriſti deuotio, ſub Domitiano Cæſare & Præfecto Siſinnio apud urbē Pariſiorũ poſt multa certamina, inter q̄ ei Domin⁹ noſter Ieſus Chriſtus apparuit, coràm q̄plurimis ſeptimo Idus Octobris martyrium conſummauit cum Ruſtico & Eleutherio; ſanctusque Dionyſius caput ſuum tulit, ubì nũc requeſcit.

Octob. 9. *Cap. 1.*

POST beatam ac ſalutiferam Domini noſtri Ieſu Chriſti paſsionem, & adorandam eius sbinferis reſurrectionem, ſeu in cælos glorioſam aſſcenſionem, qua ſe manifeſtauit diuinitate nunquàm deſuiſſe, quò rediit, in vniuerſis gentibus Apoſtolorum prædicatio profutura ſucceſsit, itâ vt fide creſcente, multi mererentur fieri Chriſti nominis confeſſores, quos Catholica poſtmodùm gaudet mater Eccleſia promeruiſſe martyres, & fidei bellatores, quæ lętabatur in Apoſtolis tantos ſe habere duces atque rectores. Qui ſiquidem cùm imminere ſuas cernerent paſſiones, quæ, Domino Ieſu Chriſto docēte, didicerāt, repleti Spiritusſancti gratia, docuerunt, vt ad ſanctę confeſsionis gloriam & præmium tranſmigrarent. Vndè gratias agimus tibi Domine Ieſu Chriſte, qui infeſtantis inimici iacula, probationem fidelium tuorum præſtitiſti eſſe, & non vulnera: ſed inter cętera charismatum munera, talē tuis teſtibus tribuiſti pro labore mercedem, ut nullum tuorũ fuiſſe gaudeat hoſtis imbellem: quinimmò perpetuum illis es largitus triumphum, ut Eccleſiæ tuæ ſemper ſint in exēplum. De quorum Collegio beatus Paulus Apoſtolus, quē cęlo præſidens bumanitas & benignitas Saluatoris noſtri Dei compellās Saulum ſtrauit, ac Paulum ſtatuit, eorũq; merito ac numero ſociauit: replens Chriſti Euangelio, non ſolùm ab Hieroſolymis vſque in Illyricum, verùm & uſq; ad terminos, quomodò à Deo conſtitutus magiſter omnium Gētium, peragrans ſuperiores & vicinas ciuitates, tempore, quo princeps Claudius agebat in ſceptris, deuenit Athenas.

Martyres fidei bellatores.

Martyres Eccleſiæ exēplo sūt *Act. 9.* *Rom. 15.* *Claudij tēpore Athenas venit Paulus.*

Quæ vna vrbium magnarũ Metropolis in cōfinio Thracię proſpiciens Lacedæmonię terminos, poſita media inter Achaiam & Macedoniam iacet, qua nihil habuit Græcia clarius ſitu terrarũ, eminentibus & frequentibus collibus montuoſa, antiqua Scriptorum facundia, paterna viſcera, & materna vbera, appellata: Ionici maris faucibus, bithalaſſi more, interclusa, Aegèum pelagus à læua contingit. Vrbs inclyta & antiqua, ſola pręter externum incrementũ glorioſa: Cuius ciuibus non dedit initium collecta natiuitas: ſed quæ illis ſedes, eadem eſt & origo: terrarum fertilitate opulenta, fandi & eloquētiæ nutrix, pbiloſophorum & ſapientium genitrix, artium liberaliũ & diuitiarum omnium copia præ vrbibus cunctis eminuit.

Cap. 2. *Laus & deſcriptio Athenarum.*

Hæc ſita eſt in Attica Helladis prouincia, qua Cecrops & Menander, Reges generoſi ſplenduerunt: vbi Apollo & Hippocras ac Ariſtoteles, cæteriquè inuētores & propagatores totius peritiæ ſunt exorti, & in toto orbe ſuis præſentia, & temporibus noſtris memoria fulgent. In hac ſummoperè urbe temporibus Cecropis & Menandri, Regumque ſuccedentium cultus ſimulacrorum, & ſtatuarum adoratio, idolorumque ſuperſtitioſa religio primò eſt reperta, & ſāctionibus propalata. Hæc quoquè in protectu ſui eſt Mineruę ſacrata, & ipſi eius de nomine nomē aptatũ. Hæc prima cunctarum vrbium leges condidit, & alijs iura uel tradidit, vel * mutuauit.

Cecrops Athenas condidit.

Athena Mineruæ ſacrata. ** mutauit*

Quinque ſanè regionibus diſterminata ſignatur. Prima regio eſt, quæ Aegèum mare reſpicit, in qua ſitus mons extat ſupereminens vrbi, vbi Saturni & Priapi aureæ ſtatuæ variarum illuſionum colebātur dementijs: Hæc enim regio kronos pagos appellatur ex Saturni nomine, qui Græcè kronos vocatur. Secunda regio Athenæ eſt, quæ reſpicit Thraciam, vbì terebynthos miræ magnitudinis inerat: ſub qua Syluani & Fauni, agreſtium hominum ſimulacra ſtatutis diebus à paſtoribus venerabantur: quæ regio Panos pagos appellatur ex nomine Syluani & Fauni: Græci enim Syluanum Pan, & Faunos ficarios Panitas vocitant. Tertia regio Poſſedonos pagos appellatur, quæ intendit portum Neptuni: Poſſedon

Cap. 3. *V. Athenarũ regiones.*

Eccè quibus olim dijs tum ò labat gentilitas.

nanque

nanque Græcè, Neptunus dicitur, cuius ſimulacrum & Dianæ effigiem Aegei ibidèm colebant: & quó recurſus totius populi, luna renaſcente, in multis functionibus confluebat. Quarta regio in eadem urbe eſt, ubi idolum Martis & ſimulacrum Herculis in colle Tritooli montis, in medio urbis poſiti, ſteterat, ad colendum multis immolationibus & deluſionibus Martem & Herculem, quos illi deos maximos & fortiſſimos adorabant. Vbi etiam exercebantur iudicia & docebantur fora, ingeniique omnis ſolertia, qui locus Areopagus appellatur à Marte: Mars enim, Ares Græcè uocatur. Quinta regio ciuitatis eiuſdem uerſa eſt ad portam Schæam, Hermis pagus ex nomine Mercurii, qui Hermes Grecè dicitur, appellata, in qua ſtaticulum ipſius Mercurii ueneratione ſui, meo te ceperat vrbem.

Cap. 4.
Amœniſſimus Athenarũ ſitus, & mira cõmunium rerũ copia.

Hæc ciuitas munitiſſimis mœnibus, mari florido, mellitis, ut ſic dictum ſit, riuulis & fluminibus, ſatis pinguiſſimis nemoribus, conſitis & aromatibus odoratis, vinetis nectareis & ubertatis copia effloentibus, oliuetis abondantiſſimis, viretis florentibus, paſcuis pecoribus ſufficiẽtiſſimis, auri, argenti, cæterorumque metallorum omnium copiis, nauium quoquè ac vectigalium commeatibus & uoluptatũ cunctarum affluentiis, ultra urbes alias exornata, quondam nobiliſſimè floruit. Sed quæ ſuo priori ſeculo cunctis mundi felicitatibus ſuperarat, modò gẽtium frequenti & condenſo impetu oppreſſa, & intercepta dirimitur. Vbi in aduentu Pauli quidam uir nobilis erat, qui ſymmyſtes, id eſt, conſecretalis Apollo,

Apollo Chronos, pagita.

krooosſpagita, quoniam in eadem vrbis regione cæteros præcellebat, nominabatur, cuiuſdam Apollinis nobiliſſimi Athenienſium principis proſapia deriuatus: cuius pater Nicolaus, uir magni ingenii, literarum ſtudio pollens, ciuis & Argolicæ artis magiſter fuit. Huius igitur filius Apollo, dum inter philoſophorum ſcholas clarus haberetur, & authenticas bibliothecas reuolueret, deditusq; eſſet philoſophiæ, & vanis ſuperſtitionibus ritu paganorum, audiuit Paulum Apoſtolum noua & inaudita anteà dogmata prædicantem: & cúm ei reſiſtere non ualeret,

Apollo credit in Chriſtum Paulo docente.

inuènit ueram eſſe doctrinam, quam Paulus apud Atheoas docuit. Relinquens ergò dæmonicas ludificationes, & gentilitias adinuentiones, prouolutus Apoſtoli pedibus, deprecatus eſt eum, ut illi veram doctrinam & uiam ſalutis oſtenderet, ſeque Chriſti, & non Saturni, profeſſus eſt fore diſcipulum.

Cap. 5.
Dionyſius cur dictus Theoſophus.
Item Areopagita
Genus S. Dionyſii.

His ità geſtis, cúm uocis nouitate Athenienſes permoti, quadam die Paulum ad Areopagum duxiſſent, ut ibi examen ſua doctrina acciperet, adorſus eſt Dionyſium, qui ob plenitudinem diuinæ ſupernorũ nominũ ſciẽtiæ, Theoſophus, id eſt, Deũ ſapiens, & à regione urbis, qua ſedulò cõmorabat, & innatus principabatur, Areopagita genuino quaſì uocabolo utebatur, altiſſimo ſanguine primi & magni Dionyſii, non illius Semelæ uel Deucalionis, ſed eius, qui uitis inuetor apud Atheoas inſignis eſt habitus, longiſſima & clara propagine propagatus. Hic autem annos ætatis quinque & uiginti agens, & cunctis penè artibus copiosè imbutus, crementi ſtudio excitus, unà cum Apollophanio conphiloſopho ſuo aſtrologicæ diſciplinæ ſtudio Aegypti Heliopolim tranſmigrauit.

Dionyſi⁹ proficiſcitur in Aegyptum ſtudij cauſa.

Vbi ſimul cum eo degens, quandò Deus homo, Dominus noſter Ieſus Chriſtus, pro mundi ſalute inuidia Iudæorum Cruci pependit affixus, & ſol ſui Domini mortem paueſcens, lucis ſuæ radios in terræ mutauit noctis horrorẽ, atque orbis climata tenebrarum obtexit caligine, earundem tenebrarum ſigno antea inuiſo & inaudito attonitus, ut omniũ liberarum diſciplinis edoctus, dixit: Hæc nox, quam noſtris oculis nouã deſcẽdiſſe miramur, totius mundi veram lucem aduenturam ſignauit, atque Deum humano generi effulſurum, ſcena dignatione dictauit.

Tenebræ Chriſto patiente.
Cap. 6.

Vndè expletis, pro quibus perrexerat, feliciter rèdiit, atque totius vrbis Athenę præerat, & curiæ Areopagi præſidens, omnium negociorum ciuiliũ publicè & priuatim ut nobilior nobiliſſimis moderamina diſponebat, atque inter primos primus ſophiſtica & ſyllogiſtica uniuerſalium doctrinarum acumina, & ſtrophas, inſulat⁹ toga philoſophica, ciuibus ac undiquè ad id ſtudium confluentibus profundebat. Hunc ſiquidem uatem, qui olim paganus ad huc uiſceribus tanti myſterii, quod uenturum erat, quaſi uenturum ualuit reſerare, utpotè loci primatẽ cùm Areopagum adiſſet, erectis ad uerbum omnium auribus, interrogare ſpecialiter cœpit Paulus, quid coleret, & quibus numinibus in tam ſpatioſo & uenerabili loco inſeruiret. Cui reſpondit Dionyſius

Ventum erat, quod uenerat.
Pauli cũ Dionyſio diſputatio.

Deos, quos coluerunt patres noſtri, quorum virtute & ſolertia mater terra continetur, hos colimus & adoramus: Aras, quas vides, Martis & Herculis, Mercurii & Priapi nomine & honore ſacratę ſunt. Dum verò Paulus ſingula altaria & ſimulacra falſorum deorum perluſtraſſet, inter cæteras aras reperit altare unum, cui erat titulus ſuperſcriptus, Deo ignoto. Et conuerſus ad eum Paulus, interrogauit illum, dicens: Quis eſt ille Deus incognitus? Ad quem Dionyſius: Adhuc, inquit, non eſt ipſe Deus demonſtratus inter deos, ſed eſt incognitus nobis, & ſeculo uẽturo futurus. Ipſe enim eſt Deus, qui regnaturus eſt in cælo & in terra, & regnum eius non accipiet finem. Subiungens itaque Paulus, ait: Quid uobis uidetur? Homo erit, an ſpiritus deorum? Reſpondens Dionyſius, dixit: Verus Deus & verus homo, & ipſe renouaturus eſt mundum: ſed adhuc incognitus eſt hominibus, quoniam apud Deum in cęlo eius conuerſatio eſt. Et ait Paulus: Illum Deum prędico uobis, quem incognitum appellatis. Natus enim ex Maria uirgine, paſſus ſub Põtio Pilato, pro ſalute humana mortuus, reſurrexit, cæloſque aſcendẽs, ſedet in dextera Dei patris, verus Deus & uerus homo, per quem facta ſunt omnia, & venturus eſt in fine ſeculi iudex omnium, quæ geruntur. Qui notus eſt iam in Iudæa Deus, & magnum in Iſrael & ſanctum nomen eius. Quapropter quem incognitum uſquenũc habuiſtis, modò cognoſcite, quia ipſe eſt Deus ſolus, & præter eum non eſt alter, qui nos de morte, ſanguinis ſui pretio reduxit ad uitam, qui cælum & terram, hominẽs ſcilicet & Angelos, in unitate regni ſui coniunxit, qui mortificat iuſtus, & uiuificat pius: qui claudit, & nemo aperit: aperit, & nemo claudit.

Aræ Dei ignoti Athenis.
Pſal. 75.
1. Reg. 2.
Apoc. 3.
Cap. 7.

Hæc & alia plura Paulo prędicante, & templa ſingula perluſtrante, commendando Chriſtum IESVM Dei filium & Deum uerum eſſe, quæ amica curioſitate Athenienſes, propter ipſam nouitatem officioſiſſimè acceptabant: Dionyſius ueram doctrinam & dogma ſalutis audiens, & nihil eſſe idola, quibus ſeruiebat, quin magis dæmonia, quàm deos eſſe cognoſcens, ſanctum uerò ſpiritum & uerba uitalia in Pauli doctrina euidentiſſimè ſentiens, diuino lumine corde tactus, eidẽ Paulo ceſſit, & ab illo expetiit, quatenùs pro illo ipſius Dei, quem prædicabat, miſericordiam deprecaretur, ut illius cultor verus, & ſuus mereretur eſſe diſcipulus.

Dionyſius conuertitur ad Dominum.
Cap. 8.

Poſtero autem die, cùm Paulus ageret iter, cæcus quidam cœpit eum obſecrationis uocibus compellare. Sanctus autem Apoſtolus, Crucis ſignum clauſis à natiuitate eius oculis impoſuit, dicens:

Chriſtus

Chriſtus Dominus & magiſter noſter, qui oculis lu-
Iohan. 9. tum impoſuit cæci nati, & lumen reſtituit ei, ipſe te
potentia ſua illuminet. Quem moa uidentem his eſt
Paulus verbis afflatus: Vade, inquiens, ad Dionyſium, & dic
cæcũ illu ei, quia Paulus ſeruus Ieſu Chriſti ad te me miſit, ut
minat. memor ſponſionis tuæ, ad eum venire non differas,
quò baptiſmum ſalutis accipiens, ab omnibus poſſis
abſolui nexibus delictorum. Is autem, qui lumen re
cepit, obedienter uerba iubentis impleuit, & ad Dio
nyſium properans, Pauli ei uerba per ordinem nun
ciauit. Dionyſius verò, electionis gratia iam præuen-
tus, ut cæcum reſpexis non antè habitis luminibus cõ
tuentem, ait ad eum: Es ne tu ille: quem cæcum natũ
cunctis cognouerunt affines? Cui ille reſpondit: E-
go nempe ſum, cui cæco nato hactenùs ſol non lu-
xit, ſed ipſe Paulus, cuius tibi deſero mandata ſalu-
bria, Ieſu Chriſti magiſtri ſui inuocata uirtute, ſanita
Damaris tis mihi lumen indulſit. Qui protinùs ſurgens, cum
S. Diony- omni domo & Damari uxore ſua, quam ut ſumeret
ſii uxor. more terrenę nobilitatis, propter amorem ſuſcipi-
endæ charę ſobolis, eum ſui coegere parentes, ad
mandata properat ſancti Pauli. Credensque fideli-
ter, & abnegatis erroribus paganorum, ſacri eſt ba-
S. Diony ptiſmatis unda reſperſus: ac ſic demùm ſe tradidit
ſius cũ ſu eius magiſterio plenius imbuendum, inque ſanctæ
is bapti- Trinitatis fide, & incarnationis, paſſionis ac reſurre
zatur. ctionis Ieſu Chriſti Domini noſtri myſterio, ſeu cun
Triẽnio ĩ ctis arcanis Eccleſiaſticę ſanctitatis affatim, ut co-
ſtituitur à mes eius inſeparabilis, quocunquè greſſum moue
Paulo. rat, à beato Paulo per triennium inſtitutus, Theſ-
Ordinatᷓ ſalonica, magiſtro obſequendo, reuertens, ab eodẽ
Epiſcopus beato Paulo Apoſtolo Athenienſium eſt ordinatus
Athenieñ. Antiſtes, ac deindè, ipſo iubente, Chriſti Euangelium
prædicauit, eandemque ciuitatem & maximam par-
tem patriæ ad fidem veritatis conuertit.
Cap. 9. Scripſit & per idem tempus ad Thimotheum E-
pheſiorum Epiſcopum, ſuum autem condiſcipulum,
diuino vſus ſtylo, fulguranti ſermone, ſe eiuſdem pa-
Scribit ď nis uerbo, quo uiuunt Angeli, repletum oſtendens,
Cæleſti de Cæleſti principatu, id eſt, de ordinibus Angelorũ,
Hierar- inſigni eloquentia, & reuerenda profundiſſimaque
chia. intelligentia, ſicut reuerà is, qui in cælo os ſuum po
ſuerat, cùm de cęleſtibus loquebatur, vbi corde & cõ
uerſatione degebat: Hæc, inquit, per ſequentia capi-
Eiꝰ libri tula ſufficientiſſimè differens. Primò, quia omnis Di
ſumma. uinus ſplendor ſecundùm benignitatem variè in pro
Cap. 1. uidentibus procedens, manet ſimplex: & non hoc
tantùm, ſed & coadunat illa, quæ ſplendorem accipi
2. unt. Secundò, quia decenter diuina & cæleſtia, per in
3. ſimilitudinum ſymbola monſtrantur. Tertiò, quid
eſt Hierarchia, id eſt, ſacer principatus, & quis eſt er
ga Hierarchiam profectus. Quartò, quid ſignificet
4. Angelorũ cognominatio. Quĩtò, cur oẽs cæleſtes ſub
5. ſtãtiæ, in cõmune Angeli dicũt. Sextò, q̃s eſt primus
6. cæleſtiũ ſubſtãtiarũ ornatus, quis medius, & quis ulti
7. mus. Septimò, de Seraphim & Cherubĩ & Thronis,
& de prima eorum Hierarchia, id eſt, de primo eo
8. rum ſacro prĩcipatu. Octauò, de Dñationibus & Vir
tutibus & Poteſtatibus, & de media eorũ Hierarchia,
9. id eſt, ſacro principatu. Nonò, de Principatibus & Ar
changelis, & Angelis, & ultima eorum Hierarchia,
10. id eſt, ſacro principatu. Decimò, repetitio & congre
** Ordinis* gatio boni & Angelici * chori. Vndecimò, cur oẽs
11. cæleſtes poteſtates, communiter uirtutes cæleſtes uo
12. cantur. Duodecimò, cur qui apud homines ſuos Hie
rarchi, id eſt, ſacri principes, uidelicet ſacerdotes,
13. Angeli uocantur. Tertiodecimò, cur à Seraphim dr
14. mũdari Eſaias. Decimoquartò, quid ſignificat traditꝰ
15. Angelorũ numerus. Decimoquintò, quę ſunt forma-
les Angelicarum uirtutũ imagines & ordines: quid,
quod igneũ eſt. Et quid eſt, q̃ humana ſpecie angeli
apparẽt? Qui ſunt illi oculi? q̃ illæ nares? q̃ ſũt illæ au
res? q̃ illa ora? qui ſunt illi tactus? quæ ſunt illæ palpe
bræ? quæ ſunt illa ſupercilia? quis ille auditus? qui
ſunt illi dentes? qui ſunt illi humeri? quę ſunt illa bra
chia, & manus? quod illud cor? quæ ſunt illa pectora?
quę ſunt illa dorſa? qui ſunt illi pedes? quæ ſunt illæ a
læ? quæ eſt illa nuditas? quis eſt ille veſtitus? quæ eſt il
la ſplendidiſſima ueſtis? quis ille ſacerdotalis? quæ ſũt
zonę? quæ ſunt illæ uirgę? quæ ſunt illæ lanceæ? quæ
ſunt illæ ſecures? q̃s eſt ille Geometricalis funis? qui
ſunt illi uenti? quæ illæ nubes? quod eſt illud æs? q̃d
eſt illud electrum? qui ſunt colores differentium la-
pidum? q̃s viſus leoninus? q̃s viſus aquilinus? q̃s uiſus
uitulinus? q̃ ſũt illi eq̃? q̃ ſũt differẽtiæ equorũ colo
ratorũ? quæ ſunt illa flumina? qui ſunt currus? quæ
ſũt rotæ? quid eſt, q̃d dictum eſt gaudium angelorũ? *Cap. 10.*
Ad eundem etiam Timotheum alterum ſcripſit li *Liber eius*
brum de Eccleſiaſtico ſacro principatu, diſtinctum *de Eccleſi*
per capitula, quæ infrà ſequuntur, elegantiſſimè my- *aſtica Hie*
ſticum ſacramentum priùs ponens, & ſic ſingulas ſi *rarchia.*
gulis capitulis myſticorum ſacramentorum theorias
ſubiungens. In quibus oſtendit, cuncta quę in Eccle
ſiaſticis & ſacratiſſimis myſteriorum conſecrationi-
bus fiunt, Angelico miniſterio ſecundum conuenien *Sacerdos*
tiam cuiſuque ordinis, unà cum miniſtris ſancti *Hierar-*
altaris, & præcipuè Hierarcha, hoc eſt, ſacerdote, q̃ *cha.*
vnus de Angelis ſecundùm fas efficitur cælitùs opera *Miſſa, ſa*
ri: Maximè in miniſterio ſacri ſacrificii Dñicę paſſio- *crificiũ*
nis, ſanctiſſimi principatus militiæ cæleſtis, cum con *Dñicæ paſ*
ſortibus ſuis in proprio ordine, & laudis officio ſem *ſionis.*
per aſſiſtunt, & in conſecratione ſacratiſſimi chris-
matis, quæ vniformis & uniordo eſt ſymbolis ſanctiſ
ſimæ Euchariſtiæ: in qua uidelicet chriſmatis initia
tione, ordinem Seraphim, benignum Ieſum, qui in
omnibus ſanctiſſimus ſanctificat ſeipſum pro nobis,
& omni nos ſanctificatione replet in ipſo perfectos,
atque ex Deo natos circũſtare, & multilauda illa hym
nologia, quam Propheta Seraphim ſe audiſſe clama *Eſa 6.*
re deſcribit, eundem Dominũ noſtrum Ieſum Chri- *Sũma Ec*
ſtum intelligibiliter laudare, obſequentibus etiã cę *cleſiaſtica*
teris Angelorum choris, & ſenſualiter Alleluia con *Hierar-*
cinentibus, liquidò manifeſtat: cuius libri eſt prima *chia.*
iſta capitulatio, Quę eſt Eccleſiaſtici principatus tra-
ditio, & quæ eſt eius ſpeculatio. De his, quæ in baptiſ 1.
matis illuminatione perficiuntur. De his, quæ in col 2.
latione Euchariſtiæ perficiuntur. De his, quę in chriſ 3.
mate perficiuntur, & in ipſo conſecrantur. De ſacer- 4.
dotalibus perfectionibus. De perfectis ordinibus, id 5.
eſt, monachorum, & ſeculo renunciantium etiã poſt 6.
baptiſmum. De his, quæ in dormiẽtibus pficiuntur. 7.
Tertium quoquè ipſi conſcripſit Tomũ de Diui- *Cap 11.*
nis Nominibus, quẽ & appellat de Symbolica Theo *Liber eiꝰ*
logia, examuſſim & ortodoxè, ut ſufficit, in eo diſpu *de Diui-*
tans: Primo capitulo, quæ eſt uerbi ſpeculatio, & quæ *nis nomi-*
eſt de diuinis nominibus traditio. De coadunata & *nibus.*
diſcreta Theologia, & quæ eſt diuina coadunatio, & *Eius ſum*
diuina diſcretio. Quæ eſt orationis uirtus, & de B. *ma.*
Hierotheo, & de reuerentia & conſcriptione Theo-
logica: in quo oſtendit ſe apud ſanctam ciuitatem pe
nès ſepulchrum Ieſu, uitæ principis, à Iacobo fratre
Domini, & Petro Apoſtolorum principe, necnon &
à Theologo Iohanne vnà cum præfato Hierotheo, &
ſancto Timotheo, aliiſque quamplurimis ſanctis fra
tribus audiſſe diſputationem, & fidei ſacramentum,
quomodò ab omnibus tenebatur Theologis, de Diui
nitate & humanitate Domini Saluatoris: ſed & ea
conſequentibus, ſuppreſſo nomine, beatum Paulum
his interfuiſſe demonſtrat. De benigno, de luce,
de bono & cupiditate, & ecſtaſi, & de zelo, &
quia

quia malum nec eſt, nec de exiſtente neque in exiſtentibus eſt. In quo capitulo beati Ignatii cupiditatem, etiam in bono accipi debere aſſerens, cum neratiouis lande commemorat, ſcribentis in quodam loco ſic: Mea cupiditas, inquit, crucifixa eſt, Dnmioum Ieſum voleos intelligi. Sed & capitula ſupraſcripti Hierotbei contra pbiloſophos noo pauca interſerit. In quibus ità perſtrophatos ſyllogiſmos de malo diſputaos, conſtringit eos, ut in oeutram partem deflectere, neque poſt tergũ regredi, ſed & nec aliò ſeipſos poſſint dirigere, oiſi quò ipſe eos cogit impingere. De Eſt, & de paradigmis. In quo ſenſum Clymis Philnſophi acutè redarguit. De uita, & in hoc amentiam refellit Magi Simonis, & contentioſos eius ſermones à diuino choro repellit. De ſapientia, de mente, de verbo, de ueritate, de fide. De uirtute, de iuſtitia, de ſalute, de redẽptione, & de inæqualitate: vbi Elymam, ſi omnipotens eſt Deus, Magum ancipiti gladio percutit, dicẽtem: Si omnipotens eſt Deus, quomodò dicitur quid non poſſe? Et Paulum calumoiaotem ſyllogiſtico ſpiculo terebrat, & cor cerebrumque eius, id eſt intellectum & ſenſum perſodit atque comminuit. De magno & minore, & de idipſum, & de altero, & de ſimili & in ſimili, de ſtatu, de motu, & æqualitate: De omnipotẽte, de antiquo dierum, & de ſeculo & tempore; De pace, & quid nult ipſum, quod ipſum dicitur, & quę eſt ipſa uita, & ipſa uirtus, & quæ ſic dicuntur: De ſãcto ſanctorum, Rege regum, Domino dominorũ, de Deo deorum: De perfecto, & uno.

Alij uer tum, Aie us amer crucifixus eſt.

Eccè quot philoſophos et magos ſua doctrina conſtrĩgat et redarguat.

Cap. 12.

Liber eius de Myſtica Theologia.

Epitoma quinetiam eidem Timotheo compoſuit capitulatim, de Myſtica Theologia per cataphaſin, id eſt, affirmationem, & per apophaſin, id eſt, negationem, atq; per hypotheticos, id eſt, conditionales ſyllogiſmos, omnia ſenſibilia & intelligibilia, & quæ in terra ſunt, & quæ in cælo, ſenſu tranſcendens, ac pront mortali poſſibile eſt atque licitum, vſque ad ipſins Diuioitatis ſacrarium penetrans. Quapropter à Gręcorum ſapientibus extunc & hodieque Dionyſius πτερύγιον τοῦ οὐρανοῦ, quod Latinus ſermo explicat, Ala cæli, uocatur: quia illuc ſpiritali intelligentia & uerentiſſimæ reuelationis gratia euolans, nõ ſolùm illa multimoda & magnifica myſteria ac miniſteria ſanctorum ſpirituum, verum & ſempiternæ Deitatis ſaporem palato cordis deguſtans, didicit, undè hæc humanæ notitiæ literis eructauit. In cuius libri capitulo primo dicit intimatum ſibi à beato Bartholomæo Apoſtolo, qualiter Theologiam, ſanctumq; Euãgelium debuerit intelligere: quod & argutè cępit, & breuibus, ſed profundiſſimis, uerbis eiuſdem Apoſtoli, ſcriptis ſuis ea inſerendo, definiuit. In ſecundo autem capitulo tradidit, quomodò oporteat coadunari, & hymnos repnnere omnium cauſæ & ſuper omnia. In tertio uerò, quæ ſunt kataphaticæ, id eſt, affirmatiuę Theologiæ, & quæ ſunt apophaticæ, id eſt, negatiuæ. In quarto, quia nihil eſt ſenſibilium, quòd omnis ſenſibilis ſecundùm ſupereminentiam cauſa. In quinto, quia nihil eſt intelligibilium, quòd oĩs intelligibilis ſecundùm ſupereminentiam cauſa.

Explicat ſũmatim qđ ĩ Myſtica Theologia habeatur.

Cap. 13.

Epiſtola ad Gaiũ & eiꝰ argumẽtũ.

Sed & Gaio ſcripſit Epiſtolam, per ſeoteotias diſſerentem, quomodò quadam ignorantia cognoſcatur Deus, quomodò uiſus ſit ab his, qui eum uidiſſe leguntur, & quòd benignifico & Deifico munere aliquo modo intelligatur, & quòd non ſolùm Diuinitatis, ſed & humanitatis Chriſti miniſterium, & dictu arcanum maneat, & intellectu ignotum: & quomodò Ieſus, qui eſt ſuper omnia, hominibus eſt ſubſtantialiter conſtitutus, & quòd ſecundùm homines, de hominum ſubſtantia, ſubſtantialiter eſt ſubſtãtiatus, ſicut oſtendit Virgo ſuperexcellenter pariẽs, & aqua inſtabilis, materialem & terreſtrem grauitatem ſuſtinens. Et quòd non diuiſè ſecundum Deum tantùm Diuina egit benignus Ieſus, neque humana tantùm ſecundùm hominem: ſed uir Deus factus, nouã quãdam Deiuirilem operationẽ nobis peruilitauit.

Dorotheo quoquè miniſtro direxit literas, innoteſcens quòd Diuina caligo ſit lux inacceſſibilis, in qua habitare Deus dicitur, & in qua ſit omnis, qui eũ ſcire & uidere dignus in hoc corpore fuerit.

Epiſtola ad Dorotheum miniſtrum.

Soſipatrem autem ſacerdotem breui Diplomate monuit, nè bona ſua non manifeſtata, iudicet eſſe neglecta, & ut careat contentione uerborum.

Itèm ad Soſipat.

Cap. 14.

Ad Polycarpum.

Polycarpo etiam Smyrnæorum Epiſcopo, beati uidelicet Iohannis Apoſtnli diſcipulo, Epiſtolam quaſi apologeticam miſit, innuens quòd pertinaces contradictores veritatis ſæpiùs correpti, aliquantulùm ſint declinandi: ſimul & Gręcos accuſans, quod per ſapientiam à Deu acceptam, non ſanctè diuinis io diuina utentes, diuinum eiicere tentent cultum, & per multam uanam gloriam Poetarum, ſeruitutem inducere ſtudeant creaturæ potiùs, quàm creatori. Vndè & Apollophanii ſophiſtæ, cultoris ſcilicet Solis, faciens mẽtionem, & ſancto Polycarpo de eo ſuadẽs, acti in ſole ſub Ezechia miraculi recordatur, cui fidẽ accommodare iſdem Aphollopbanius detrectauit: atque ut ei non poſſit monenti reſiſtere, beatum Polycarpum inſtruit, & rememorari eũ Apollophanio petit de ſigno tenebrarum, in Saluatoris crucifixione facto, earundemque tenebrarum acceſſionem & receſſionem ab Oriente in Orientem extitiſſe mirabilem, ſicut in Heliopoli ciuitate pariter cõſtituti viderunt: addens & uerba, quæ ei tunc ſæpefatus Apollophanius dixerat, uti pleniùs in Epiſtola ad ipſum directa, infrà docebitur: quam, ob pleniorem geſtarum rerum cognitionem, huic ſubnectere iudicauimus, habentem ſe in hæc uerba:

4 Reg. 20.

Epiſtola ad Apollophane ſenor.

Apollophanio concreto, & conphiloſophæ: Nũc ad te mihi ſermo dirigitur, præcordialis amor, multos tibi ſolicitudinũ mearũ angores de te replicãs, teque miti mente, ſuper vecordi notæ tibi friuolitatis dinioa pertinacia arguens, & de te ſanatica illuſionum phantaſmata inſultans, ſupernaturalem modificationẽ benignitatis Dei magnificentiſſimè & diligentiſſime adorando, tibi benè reſipiſcenti pars animę meę coniubilo, tuiſque te deſpectioaibus compellabo, ut illa tibi iteratò commẽdem, quorum pridèm contempſeras notionem. Frequentiſſimè quidã & diligenter ſacris dilucidaui tibi, Moyſe prodente, à Domino hominem limo ſactum, & tranſgreſſiones eius cataclyſmo piatas. Sequẽter quoquè eum in amicitia ſumptum, multaque in Aegypto & egreſſionis ſuæ itinere pro eo, & in eo feciſſe magnalia: Atque Thologos multimodos effeciſſe, quorum prænoſcentia Deus humanatus, fieri ea Virgine eſt dignatus. Vndè mihi reſponſalia multotiès remiſiſti, non ſolùm te hæc eſſe uera, funditùs ignorare, verùm & quis idem Moyſes fuerit, penneſcire: Euangeliumque Ieſu Chriſti, Dei totius maieſtatis, quod meum uocabas, renuere: Paulum uerò hominem mundi circuitorem, & ſeminiuerbium, de materialibus ad immaterialia non uelle ſuſcipere: Inmò me reſellendo, quoniam paterna religionis iura degener omittens, in ſacrilega neſaria me transfuderim, hortabaris aut ea, quibus innitebar, dediſcere, aut his* derelictis, paterer mea mihi ſufficere, & non numina diuina, ſeu leges patrias derogarem. Vt autem ſua ſuperna paternæ gloriæ ſplendorem in tuæ mentis tenebras radiare ſuo propnſito deſtinauit, penetralibus cordis mei infudit, ut tibi memoriale piiſſimum recordarer, qualiter in Heliopnli penè coæuè mihi, ego

Gen. 1.

Gen. 7.

* *deletis*

quia

Ecclipſis Solis horribilis, Chriſto in Cruce pendente.

quinque & viginti annorum ferè tempus exoluens, pariter morabamur: cùm feria quadam ſexta fermè hora etiam quaſi ſexta, luna ſe ei inijciente, ſol eſt horribiliter obſcuratus, quia non Deus, ſed creatura Dei, lucis ſuæ occubitu lucere nequiuit: queſtusque ſum apud te, quid hinc tibi, prudentiſsime, videretur: ex quo prudentia tua reſpondit, quod adeò tenaciter cordi mētis meæ inhæſit, vt nulla obliteratione abradi, nulla mortis imagine valeat aboleri. Obfuſi nanque orbe vniformiter tenebrarum caligine tabeſcente, vt purgatum rediji Solis diametrum, regulam Philippi Aridei adſumpſimus: cumque reperimus, quod & erat notiſsimū, eotenùs fatigatione ecliptica ſolem pati moleſtias non debere, & lunam ab Oriente ſolarem fulgorem velis Aethiopicis obducentem, ſolere in occidua ora captare perfugia: tunc autem lucigenos theſauros caligines, quas genuerant, vſque in Iliacos terminos, vt putauimus, proferentes recondere Occidēns, præſertim cùm lunæ deeſſet, & nec conuentus tempus propinquaret, *[Apollophanes vaſta peritia ſacrariū.]* aio ad te peritiæ vaſtæ ſacrariū, adhuc neſcius tantæ rei myſteriū: Quid, inquā, ſpeculū doctrinæ Apollophani, his ſecretis aſſcribis? Ad quæ mihi tu inquiens omine diuo, & nō humani ſenſus ſermone: Iſta, o bone Dionyſi, diuinarū retributiones ſunt rerū. Deni- *[Dionyſi⁹ qua occaſione conuerſus. Iohan. 1.]* què notatū feriæ diem & aonū annunciationi, quā Paulus auribus noſtris ſuſpenſis inſonuit, ſignis acclamantibus concordare expertus, dedi veritati manus, & falſitatis ſum nexibus abſolutus: quam ineffabiliter effero, tibique infero, quæ eſt & via ac vita, & verū lumen eſt, quod illuminat omnē hominem venientem in mundum, cui tu tandèm, vt verè prudēs, ceſsiſti. Ceſsiſti nempe vitæ, cùm abdicaſti mortem, cuique benè facies inhærendo, cùm hinc nobis arctiùs iunctus eris. Is enim eſt illud Eſt, cuius me fulgore obtenebrans, eras ſolitus hincindè fucis multicoloriis & multiplicibus, etiam intrà penetralia infulignare, & acuminatis ſpiculis terebrare. Quoniā, *[Alludit ad illud Exodi Qui ē, miſit me. vē. 3. Ego ſu, q. ſu.]* vt fatebare, illius notitia ſapida noſci, vt iohiabas, mentali palato ſe reſultabat, & dedignans, in ventre tuæ notitiæ ſedem ſumere abnuebat. Sic, ſi modò cognoſcentia & prouida corda gerens, ſuſcipe, ne pro his qui non ſunt, EST verum remutes: & pertinacior ad falſa tentātibus eſto, quàm ad verum Eſt ſuggerentibus noſtris vocis extiteras. Ità nam in Ieſu eſſe & vita mea, lætus iam moriar, cùm ipſe in eo viues.

Cap. 15. Epiſtola ad Demophilum.

Demophilum nihilominùs de proprio actu horribiliter increpans, quoniam eum, qui à fide apoſtatauerat, prohibuit recipi, valdè vtilem ſcripſit Epiſtolam, exemplis ac ſcripturarum teſtimonijs in modū ſerti, de agro pleno ſacræ ſcripturæ, cui benedixit Dominus, collecti redolētem. In qua vbicunquè vocabulo Domini Saluatoris vtillum cauſa popoſcerit, benignum eum appellat. Quam etiam ſi quis intentè perlegerit, non mediocriter, cuius benignita- *[Benignitas Domini iniquā-ta.]* tis & miſericordiæ ſit Ieſus Dominus, quantùm poſſibile eſt homini cognoſcere, intuebitur, & qua fiducia poſt lapſum, ſi contigerit, ad benignum recurrere quiſque debeat, peruidebit. Miniſtrorum etiā Ec- *[Dignitas ſacerdotum.]* cleſiaſticorum ordinem, & excellentiā atque authoritatem ſacerdotum, in ea pleniſsimè ſatis oſtendit. Cui hanc quoquè, nō dicam fabulam, ſed rē ſpiritalem ſpiritaliter geſtam ſubiungit. Quam hic ob vtilitatem iſta legentium, in quorum manus fortaſsè plenitudo ipſarum non perueniet literarum, narrare cenſuimus. Ait enim poſt multa & inter alia: Non *[Heb. 4.]* habemus, inquit, Pontificem, qui non poſsit compati infirmitatibus noſtris, ſed ipſe innocēs & miſericors, non erumpet, neque clamabit. Mitis enim eſt, & pro- *[1. Iohā. 2.]* piciatio pro peccatis noſtris. Quapropter non recipimus, o Demophile, tuos zelātes impetus, etiamſi decies millies refumas Phineem & Eliam, cùm audie- *[Num. 25. 3. Reg. 18.]* rimus illa, quæ placebant & diſplicebant benigno Ieſu à diſcipulis eius, qui fuere in carnis commoratione participes manſueti & benigni ipſius ſpiritus. Docere enim, non cruciare, oportet ignorātes, ſicut & cæcos non cruciamus, ſed manducimus. Benignus nanque errantē inquirit, & refugientē vocat, atque *[Luc. 15. Benignitas Dei in errantes. Luc. 15.]* vix inuentū in humeris tollit. Qui & refugientibus cupidè iungitur, & nō dedignatur dedignari à ſe recēdentibus, & ſine cauſa prouocantes ſe tolerat, & ipſe excuſat: immò promittit mederi eos, & appropinquātibus ſibi præoccurrit & obuiat, & totus totos cōplectens deoſculatur, & nō accuſat aut improperat eis priora eorū: ſed diligit præſentia, & diē feſtū agit, & conuocat amicos, benignos videlicet Angelos, vt ſit omniū delectantiū habitatio. Quicunq; igitur ini- *[Pſal. 86.]* què agere aut benefacere incipiunt, illos ſibi ſpiritus benignitate aut malitia ſociant, quorum voluntatē facere inchoant. Et hi quidem benignorum Angelorū diſcipuli ac comites, ad ſemper exiſtens ſpeculū beatiſsimas ſuas delegant terminationes, vbi ſemper cū Deo erunt: quod eſt bonorū omnium maximū: Iſti autē & hic decident à diuina ſimul & perpetua pace, & poſt mortē cū domeſticis ſuis dæmonibus erunt. Non ergò oportet nos multa feſtinatione cū Deo benigno per multā benignitatē & miſericor- *[Eius iuſtitia in obſtinatos.]* diā fieri, & ſemper manere cum eo, & ſegregari de malis iniuſtificantibus nos? Atque poſt pauca: Et ſi vis, ait, diuinam viſionem ſancti cuiuſdā viri referā tibi, quam non deridebis: vera enim dicam. Cùm eſ- *[Hiſtoria B. Carpi.]* ſem aliquandò ſecus Cretam, hoſpitio me ſuſcepit S. Carpus, vir, & ſi aliquis alius, per multam mentis munditiam ad Dei viſiones * diuiniſsimus. Qui non *[* digniſſimus.]* inchoabat ſanctas myſteriorum conſecrationes, niſi priùs ei oſtenderetur de ſupernis propitia viſio, orā- *[Nota, Sāctas myſteriorum conſecrationes, & ſanctiſſimi ſacrificium.]* ti ante oblationem ſanctiſsimi ſacrificij. Conferentibus namque nobis quædam adinuicèm, retulit mihi idem, ſe nimis contriſtatum à quodam infidelium: Cauſa autem erat ipſius triſtitiæ, quoniam iſdem infidelis, dum celebrarentur dies feſti eorum, aberrare fecit quendam fidelem à benigno Ieſu Domino noſtro. Quem conſolans, ſuaſit ei opportunum eſſe, ut pro illis diuinam clementiam peteret, & à Deo Saluatore opitulationē accipiens, infidelē quidem cōuerteret, apoſtatā autē benignitate vinceret, & hortando eos conuerti, donèc eſt hodiè, non deficeret, ſicque illos in diuinam ſcientiā duceret. Sed is hoc patienter non ſufferens, & neſcio quomodò multa quadam infeſtatione & amaritudine tabeſcens, dormitum perrexit, ex hoc malè habens. (Veſpere enim erat.) Circa mediā autem noctem (ſolicitius namque *[Nota de hymnis nocturnis.]* erat illo in tempore ad diuinos hymnos euigilare) ſurrexit ex ſomnis, & turbatione nimia anxians, ſtetit ad orationem, non benedicens. Triſtabatur enim & grauabatur vltra modum, dicens non eſſe iuſtum, ut uiuerent viri, qui erant ſine Deo, & peruertebant vias Domini rectas. Et hæc dicens, poſtulauit *[Viſio S. Carpi.]* Dominum, vt igne cæleſti ambo ſimul immiſericorditer amitterent vitam. Quod cùm dixiſſet, ſtatim eſt raptus in ſpiritu, & uiſum ſibi fuiſſe dixit, uidiſſe ſe repentè domum, in qua ſtabat, concuſſam, & à culmine per medium in duas partes diuiſam, & ità ſe ſub dio remanſiſſe. Quendā etiam rogum multo igne flammantē, uſq; ad ipſum deſcendentem: cælum autem ipſum totum accenſum, atque in parte auſtrali Ieſum benignum in throno ſedentē, & adſtātem ei in hominum ſpeciebus ineſtimabilem Angelorum numerum. Hæc uidens deſupèr, & admirans Carpus, cùm ſe inclinaſſet deorsùm, uidit terram

horribili hiatu aperiam, & tenebroſum barathrum hiſcens, & eoſdem viros, de quibus tentabatur, ante ſe in margine lubrico tenebroſiſſimi barathri ſtare

Ecce locũ miſerum.

trementes & miſeros nimis, nondùm tamen deiectos ab inſtabilitate lubricationis, in qua vacillantes collabebantur De deorſùm verò barathri, vidit ſerpentes horribiles repere, & circa pedes eorum ſe ſubijcere, atque interdùm illos trahere, inuoluentes ſe eis, ſimul & cruciantes eos. Aliquandò etiam dentibus trahebant, & vellebant iidem ſerpentes eoſdem viros, qui cœleſti igne conſumebantur, & conabantur illos trahere in barathrum, vndè ipſi exierant. Vidit quoquè & eſſe viros quoſdam in medio ſerpẽtium, cum tumultu perſonantes & percutiens, atque impellentes in barathrum eos, qui cruciabãtur. Videbatur itidèm ei, quoſdam alios viros acceſſiſſe ad illos: qui volebant, vt ipſi miſeri in breui cruciarentur, & ſatisfacerent: ſed illi, qui percutiebant & impellebant eos, nolebãt Cumque is, quæ deorſùm conſpexerat, Carpus intẽderet, & ſuperna, quę priùs viderat, negligeret, & tædere cœpiſſet atque ceſſari, quia iam rei non caderent in profunditatem voraginis, inſupèr immiſericorditer maledixiſſet illis, reſpexit ſurſùm, & via ſe videre poſſe cœlum denuò dixit: ſed Ieſum benignum intuitus eſt, miſerantem ſuper peccatores, qui torquebantur: & exurgentem illum de cœleſti throno, ac deſcendentem vſque ad illos, & manum benignam illis in tormentis poſitis, porrexiſſe: moxque Angelorum multitudines, qui cum eo deſcenderant, coacceperunt illos de vtraque parte, in qua ſtabant, dum torquerentur, quandò eis manum porrexit benignus Ieſus, & eruerunt illos.

Ecce ĩmẽſa Chriſti erga peccatores miſericordiam ſed nolis ea abuti.

Et conuerſus ad Carpum Ieſus, dixit ei: Carpe, manu in iſtos conſtituta, & non per miſericordiam retracta, percute aduerſum me. nam paratus ſum pro hominibus reſaluandis iterùm pati, & cõplaceo ſuper his. q̃ ſuper alijs hominibus, qui non peccauerũt. Veruntamẽ vide, ſi ſic benè habetur tibi, in barathro cũ ſerpentibus manſiones cõmutare, ſicut mecũ ac cũ benignis ac humanis Angelis eſſe. Iſta ſunt, q̃ ego audiens, credo vera eſſe. Hæc ad Demophilũ dicta ſunt.

De pœnitẽtibus peccatoribus Chriſtus hic dicit.

Cap. 16.

Epiſt. ad Titum, et eius materia.

Tito verò interroganti per Epiſtolam, quæ eſt ſapientiæ domus, & quis eſt crater, & quæ ſunt eſcæ eius, & qui potus, luculentiſſimè & diſſertiſſimè ſatis reſpondet. Et quamuis breuis, tamen ſermonum lepore, ſenſuſque honorabilitate egregia, ad Iohannem Apoſtolum & Euangeliſtam in Patmo inſula relegatum, conſolatoria & prophetalis extat ipſius Epiſtola, qua prædixit ei, ſicut ex Deo didicerat, quòd adhuc de eodem exilio rediturus, & in Aſia Euangelium foret prædicaturus. Quam etiam hic geſtorum narrationi inſerere dignum duximus, ita exordientẽ: Iohanni Theologo Apoſtolo & Euangeliſtæ, determinato & credito Patmo inſulæ. Appellans ſacram aĩam dilectiſſime; eſt mihi hoc ad te apud Apoſtolos pręcipuũ. Aue verè dilectiſſime à dilecto & deſiderabili, atq; chariſſimo valdeque amantiſſimo. Quid mirũ, ſi Chriſtus verum dixit, & iniqui eius de ciuitatibus pſequuntur diſcipulos? Digna ſiquidẽ eis agunt, cùm a ſãctis ſcelerati ſe ſegregãt. Verùm abigẽtes & ſecernẽtes eos, ex viſibilibus inuiſibiliũ prætẽdũt imaginẽ. Neq; enim ĩ ſeculis vẽturis erit culpãdus Deus de iuſtis ſegregationibus, cùm impij ſeipſos fecerint ſecretos ab illis, & pios iã cũ Deo indè videamus effectos. Quoniã veritatis cum ſint amatores, à libidine quidẽ recedũt rerũ materialium, ac in oĩbus malorũ oĩum liberi, cupiditate diuina bonorũ oĩum pacẽ diligunt & ſanctificationẽ, & de præſenti inchoant vitam futuram, angelicè decenterque in medio hominũ conuerſantes, cum omni animi affectione, & diuina nominatione, atq; benignitate, ſeu cęteris bõis. Quapꝑter nõ uos hoc cõturbet, quaſi ſuſpicãtes nõ pati: ſed & corporis paſſiones tantũmodò iudicare, non aũt eas te credo ſentire. De his verò, qui iniquè agunt in vos, & determinãt vos nõ rectè, Euangelij ſolem conueniens inuoco. His omiſſis, qui ſeipſos agunt in bonum cõuertere, nobis vos opto adiungere, & luminis participes eſſe. Nos autẽ nulla aduerſitas priuabit à Iohanne ſplendidiſſimo radio. Nunc quidem interpello memoriam, & renouationem tuæ veræ Theologiæ, paulòpòſt, etſi audacter, dico voſipſos mihi coadunari. Idoneus autem omninò ſum prænunciare tibi, & diſcens ex Deo, & dicens: quia & Patmo carcere dimitteris, & in Aſiaticam terram reuertèris, ibique ages benigni Dei imitationes, & his qui poſt te futuri ſunt, eas trades.

Epiſtola ad Iohan. Euãgeliſtã.

Matth. 10.

Nota, ut pij in hac uita ſe gerant.

Prædicit S. Iohannẽ ex Patmo reuerſurũ in Aſiam.

Cap. 17.

Multa præterea tam uoluminibus, quam differentibus ad diuerſos Epiſtolis, vt fluuius eloquii myſtici edidit, & velut oraculũ ſancti ſpiritus, præcipuo opere & vero ac philoſophico magiſterio præſagiuit ad ſubuertendos errores, & deſtruẽdos nodos ſyllogiſmorũ Gentilium, atque euacuandum cultum idolorũ, ſeu cõmendandã patriæ cœleſtis beatitudinẽ, & æternæ vitæ immortalitatẽ: quorũ magnifica excellentia exiguitatẽ noſtri ſenſùs videtur excedere. Plura etiã ſcripſit, quæ non eſt dubiũ noſtrã notitiam latere. Paulo autem Romę, & poſt primam ſuã defenſionem in occiduis partibus, vt ſibi ipſe prędixerat, Chriſtũ teſtificante, precioſus & facundiſſimus Dionyſius, qui à patria Ionicus, Chriſtiano autẽ agnomine, propter maximã ſanctitatẽ vocabatur Macarius, quod interpretatur beatus: nè poſt diſceſſum magiſtri, lupi rapaces & gregi non parcentes, Dominicas oues inuaderent, quod inſtitutor ſuus plãtauit, abundanti ſolicitudine rigare contendit. Vndè uicinas & longè poſitas pertranſiens ciuitates pręedicando, & ad fidem populos conuertendo, fideleſque in verbo confirmando, atque oppreſſos uariis languoribus ſanando, uſque Troadẽ ſeceſſit Euangelij gratia. Atque in iiſdem partibus aliquãto tẽpore degit. Sed & poſt aliquot annos cum Pelio Lacedęmoniorum poſitus, Petrum & Paulum Apoſtolorum capita Romę tentos, & Petrum ergaſtulo, Paulum ſecundò uinculis, peruulgata fama affici comperiſſet, Athenas rediens, ſubrogato ſibi Epiſcopo plebem tradidit, & per contiguas parochias uerbi ſpargens ſemina, quotenus Romam perueniret, cum quibuſdam officialibus, quos ſibi comites ſumpſerat, gnauiter miniſtrauit: ſicque Achiuę alumnus fortunę, & doctus architectus, Eccleſię ſe Romanę amplitudini contulit, & Gręciam, cui doctrina ac miraculorum memoria manet, nequaquàm deſeruit. Magno enim Apoſtolorum amore, & martyrii deſiderio, feſtinantię itineris Romam accelerans inſiſtebat, ut ſimul cum eis, ſi ità uellet Chriſtus, occumberet. Sed uota eius pręuenit diſpoſitio diuina, & uiri diabolici dementiſſima ſatis veſania.

Pleraque ſcripta Dionyſii ignota.

Multis locis Dionyſius Chriſtum prædicat.

Subrogat ſibi Athenis Epiſcopum. Sitit martyrium.

Nã cũ impiiſſimus Nero, terra mariq; imperii ſui frena laxaſſet, & nimię uoluptatis ſucceſſu, iter ęterra nequitiarũ ſuarũ cumulamẽta, ẽt furor crudelitatis eius dira rabie in Chriſti famulos ebulliſſet, quartodecimo imperii ſui ãno, anteq̃ beatus Dionyſius Romã adiret, ſanctos Dei Apoſtolos, alterũ ꝑ crucis tropheũ, alterũ aũt gladio animaduerſum, felici cruore perfuſos, & martyrii gloria dignos, tranſmiſit ad ſuperos: ſeque, viuendi faciens finem obitu neſando, ut fuerat & uita, in breui deſtinauit ad inferos.

Petrus et Paulus Romæ occiduntur ſub Nerone.

Cap. 18.

Precioſus denique Dionyſius, cùm arcis Romanę mœnibus ſuiſ, auſpice Chriſto, pręſentiam intulit, quoniam fidei neceſſitas, & ſuſcipiendũ Dei verbum,

Venit Romã S. Dionyſius ad S. Clemētē Papā.

bum, euidentis in gentibus, quas pertranſierat, oſtij aperto eum muroſius detinuit, beatum Clementem Pontificem, ſanctæ & ſummæ Sedis Apoſtolicæ tam apicem gubernantem inuēnit. A quo idem glorioſus Domini Athenienſium Archiepiſcopus Dionyſius mox, vt ſe potuerunt inuicem ſalutare, digno eſt cum honore ſuſceptus, ac pro ſanctitatis ac eruditionis ſuæ reuerentia, ſeu anterioris fraternitatis coniunctione, loco maximæ venerationis eſt habitus. Cum quo etiam pro mutua collocutione Apoſtolicarum ſanctionum, & dulcedine ſpiritualis dilectionis, aliquandiù familiariſsimè conuerſatus, immodici amoris vterque vinculis ſeſe conſtrinxerūt. Sed cùm Deus omnipotens veri Solis, Domini ſcilicet Ieſu Chriſti, radio ſplendidiſsimo & orientali, id eſt, ſanctiſsimo Dionyſio, Occidētales tenebras vellet ſua gratia illuſtrare, & murū validiſsimum infidelitatis, qui totius Galliæ & Germaniæ terminos penè irremediabiliter occupauerat, prouideret ariete tali deſtruere, tantoq; peritiſsimæ eloquentiæ ſpiculo gentilitatē perfodi, quo antè, vt munitiſsima defenſione, erat ſolita gratulari: atque oēm hāc Galliā ipſius Dionyſij apoſtolatu diſponeret ſubleuari, quā Mercurio dæmoniaca ſeruitute conſtabat miſerabiliter ancillari, beati Clemētis cor tetigit, & vt iſtiuſmodi verbis precioſum Dionyſiū alloqueretur, accendit:

Cap. 19. Clemētis de Dionyſio teſtimonium.

Vides, inquit ſanctus Clemens, mi frater chariſsime Macari Dionyſi, quanta eſt meſsis Dominicæ ſationis, & quàm pauci ſunt operarij. Quia ergò de omnibus Catholicę pietatis es ſufficienter edoctus, & omni Chriſtiana virtute ac religione admodùm roboratus, perge in nomine Domini, partes aggrediēs Occidentis, & vt bonus miles Chriſti, præliare prælia Domini Dei tui: atq; ſicut Dominus Ieſus Chriſt⁹ magiſtro meo Petro tradidit, & ego ſanctæ hæreditatis iure ſuſcepi, vt in ligandi ſoluendique authoritate tibi ſemper præſtò ſit diuina poteſtas, noſtris orationibus comitatus, & ſanctorum Apoſtolorum interceſsionibus roboratus, in tui Apoſtolatus ſorte, Apoſtolica noſtra authoritate, omnem ſuſcipiens Galliam, opus fac Euangeliſtæ, miniſterium tuum imple, vt Chriſti notitia per te vbiquè diffuſa, à Domino in die retributionis merearis audire: Eugè ſerue bone & fidelis, quia ſuper pauca fuiſti fidelis, ſupra multa te conſtituam, intra in gaudium Domini tui: & nè verearis multitudinem & atrocitatem gentis barbaricæ, pro certo ſciēs, quia qui plùs laborat, plus mercedis accipiet. Socios quoquè ei & cōminiſtros verbi plures & probatos viros adhibuit, illique dixit: Sicut fuit Dominus cum dominis & patribus ac magiſtris noſtris, Apoſtolis ſuis Petro & Paulo, ità ſit te cum in omnibus, quocunquè te verteris. Eſto robuſtus: tu enim maximam & innumerabilē populi multitudinem introduces in veram repromiſsionis terram filiorū Iſrael. Et dans pacem omnibus, ità hanc veræ fraternitatis ſocietatem ſoluit abire.

Clemens ſua authoritate mittit Dionyſium in Gallias.

Matth. 25

Adiungit ei ſocios.

Cap. 20. Veniunt Arelatē.

Qui ſimul properantes, & circuncircà Dominum prædicantes, appulerunt portui Arelatenſium ciuitatis. Et exindè quibuſdā in partes neceſſarias, prout ei viſum fuerat, deſtinatis, idē Macarius Dionyſius, qui Sedis Apoſtolicæ priuilegio, tradente ſibi beato Clemente Petri Apoſtoli ſucceſſore, verbi diuini ſemina gentibus Gallicia eroganda ſuſceperat, beatiſsimi principis Apoſtolorū & magiſtri ſui informatus exēplo, qui Romanæ crudelitati ſe propter Ieſu Chriſti nomen immerſerant, quò ampliùs apud Gallias gentilitatis feruere cognouit errorem, illuc intrepidus & calore fidei armatus acceſsit, ac Lutetiā Pariſiorū, Domino ducente, peruenit, doctrinaq; pręclarus, miraculis coruſcans, & virtutū ſignis, quæ Athenienſium magiſter Paulo docente didicerat, Gallijs miniſtrauit: non veritus incredulæ gentis experere feritatem, quia virtutē ſuā prætcritarum pœnarum recordatio roborabat, tormentis expertus multis, mortē tandèm aſſequuturū ſe vitam: tota nihilominùs intētione deſiderans, vt qui iam erat Chriſti nominis inter multa tormentorū flagella perfectus confeſſor, fieri mortis mulctatione mereretur & martyr. Tunc memorata Pariſiorum ciuitas, vt ſedes regia, & conuentu Gallorum ac Germanorum, & nobilitate pollebat: quia erat ſalubris aere, iucunda flumine, fœcūda terris, arboribus numeroſa, & vineis vberrima, cōſtipata populis, referta commercijs, ac varijs cōmeantibus, unda fluminis circunfluente. Quæ ſiquidem inter multimoda commoditatum genera, etiam alueo ſuo magnam piſcium copiam ciuibus miniſtrabat.

Nota Sedis Apoſtolicæ autoritatē.

Dionyſius venit Lutetiam.

Percupidus eſt obeundæ pro Chriſto mortis.

Encomiū & deſcriptio Lutetiæ.

Cap. 21.

Hunc ergò locum Dei famulus elegit expetendū. Ad quem cùm primò fide armatus, & confeſsionis cōſtātia roboratus acceſsiſſet intrepidus, atque ibidèm deductiore tempore immoratus, maximā Chriſti gratiam in lucrādis populis fuiſſet indeptus, quēdam Liſbium, virum honorariſsimum ciuitatis Pariſiacę, qui eius prędicatione in Dominū Ieſum Chriſtum crediderat, & illi fideliter adhęrebat, allocutus eſt, dicens: Vir Illuſtriſsime, quia iam operante gratia Ieſu Chriſti Domini noſtri plurima populi multitudo in credulitate & confeſsione ſui ſancti nominis, benedictione baptiſmatis conſecratur, & quotidiè fidelium numerus augmentatur, viſum eſt mihi, ſecretarij tui agrum precio à tua fraternitate ſuſcipere, & domum baptiſmatia ibi conſtruere ac conſecrare, quò ad laudes diuinas ſacramentorum miniſtris celebrantibus populus Deo dignus poſsit confluere, & chariſmata diuina percipere. Cui Liſbius: Gratis, inquit, eum, pater beatiſsime, offero per ſanctitatem tuam Domino Ieſu Chriſto. Non, ait beatus Dionyſius, ità nobis in huiuſmodi negocio eſt agendum, quia Deus & Dominus noſter Ieſus Chriſtus pro noſtra ſalute, operante ſpiritu ſancto, ex beata Maria ſemper virgine, cùm ipſe fecerit mundum, in locato eſt diuerſorio natus. Quapropter non videtur æquū, vt gratis accepto agro, præparem domum, in qua ei filij adoptionis per noſtrum miniſterium renaſcantur. Sed & de eius precio captiuorum eſt ſepultura comparata. Proptereà rationabile iudicatur, vt precio ſumam locum, vbi illi, qui in commercio ſanguinis illius, morte intercedente, de captiuitate diaboli & mortis perpetuæ baptizati fuerint, redimantur. Commutationem verò precij tu Chriſti pauperibus largieris, qui te illi deuotiſsimè obtuliſti.

Liſbius Pariſiēſis, vir nobiliſſimus.

Nō vult Dionyſi⁹ oblatum à Liſbio agrum accipere.

Cap. 22. Conſtruit eccleſiā.

His ità expletis, eccleſiam illic, Dei ſe omnipotentis ſemper in omnibus & vbiquè comitante auxilio, iuxta facultatem ſuarum virium, vtque nouus adhuc aduena poterat, in honorē Domini noſtri Ieſu Chriſti, quę necdùm locis illis & populis nota erat, conſtruxit, ac officia deuotè Domino ſeruientiū clericorum ex more conſtituit, probataſque perſonas honore ſecundi ordinis ampliauit, inceſſanter reſtituens populos creatori, quos à deuio cultu reuocauerat creaturę. Cinctus ergò fide & deuotione populi, quam in conſtructione & reuerenti baſilicę frequētatione cernebat, admodùm roboratus, Deum & Dominum noſtrum Ieſum Chriſtum, quem pectore puriſsimo nouerat, & corde ardentiſsimo diligebat, inſinuare gentibus nō ceſſabat: cunctiſque miſericordiā eius in hoc tēpore, & iudiciū futurū proponēs, paulatim ſociabat Deo, quos diabolo ſubtrahebat: atque totis exhortationis niſibus, & ſignorum prodigijs ſatagebat, quatenùs quos abripiebat mundo, dignos faceret cęlo. Tantas enim Dominus

Inſtanter prædicat Chriſtū.

Multa edit miracula.

per illum dignabatur exercere virutes, ut rebellinm corda gentilium non minús miraculis, quám prædicationibus obtineret. Et cùm ſæpiſsimè ab idnlorũ pontificibus contra eum ſeditio excitaretur in pnpulis, ità ut plebes innumeræ, etiam & de uicinis reginnibus cũ armis ac bellico apparatu, prnpter fideles, qui iam per illnm in Chriſtum crediderant, ad perdendum eũ gregatim, vbì ipſum eſſe audiebant, cnncurrerent: mnx ut illum cernere pnterant, tanta & ita ineffabiliter in en lnx cæleſtis gratiæ radiabat, ut

Lux mira in Dionyſio, eius hoſtes frãgit.

aut omni ſerncitate vnà cum armis depoſita, ſe illi prnſternerent: aut qui compuncti Spiritus ſancti dono ad credendum non erant, paunre nimio ſnluerẽtur, & territi à præſentia eius aufugerent. Miroq̃ne modn inermi virn nnn ualebat plebs armata reſiſtere: ſed ſubdebat ſe illi potiùs certatim Gallicanus cothurnus, atque Germanica ceruicoſitas: iugumq̀ue Chriſti ſuaue imponi ſibi, acta cordis cñtritione, poſcebat. Ab ipſis qunquè deſtruebantur idola, quorũ ſumptu fuerant & ſtudin fabricata: & innento ſalntis pnrtu, idnlnrũ gaudebant naufragin. Lugebat quoquè pnrtio victa diaboli, cùm de ea victrix Eccleſiæ legio triumphabat.

Galli & Germani cõuerſi deſtruunt idola.

Cap. 53.

Tunc hnſtis antiquus videns ſibi perire, quod Domino cnnſtabat aſsidua populorũ conuerſinne proficere, totam artificii ſui machinam ad impugnanda, quæ fuerant cnnſtructa, conuertit. Vnde ſuæ partis authores, deorum ſuorum ſicntes exitia, quos ad impietatem perſecutinuis in ens armauerat, qui vnũ & uerum Deum, Dominum Ieſum Chriſtum cum Patre & Spiritu ſancto colendum prædicauerant & timendum, pariterq́; in eos, qui hanc ſalutis fidẽ denuoto corde receperant: cùm qnod malè cupierant, perficere propter fidelium multitudinem non valerent, hac calliditate ſuæ artis inſtruxit, qun efficerentur compntes voti ſui, ut Domitiano, qui poſt Neronem, perditionis filium, ſecũdam perſecutionem in Chriſtianos exercuit, ſuper virtutum & prædicationis præconio ſancti uiri, qnod ſe iam lnngè lateq̀ue diffuderat, ĩtimarent: quatenùs ocyùs deorum ſuorũ venerationi conſuleret, quæ iam etiam ab ipſa hnmĩnnm memoria per Dionyſium, ut aſſerebant, quendam præſtigiatorem & magum inuictiſsimũ, eiuſq̀ue ſequaces abolebatur. Quæ audiẽs immaniſsimæ crudelitatis bellua Domitianus, in tantam rabiẽ indignationis exarſit, ut ubicunquè per ſe uel per ſuos ſatellites Chriſtianum quempiam reperiſſet, aut cogeret dñs ſacrificare inceſtis, aut diuerſis pœnis addictum, gladio traderet puniendum. Sed & totũ per ſibi ſubditum orbem in cunctis ciuitatibus, oppidis, municipiis quoquè & uicis publicum pependit edictum, ut adminiſtrationis inſulis ſeruientes, omnes Chriſti nominis amatores exponere diuerſitati ſupplicij maturarent, nè ſupereſſe poſſet, qui ualeret acquirere, quod peribat.

Domitianus pſeq̃t Chriſtianos.

Apud eũ Dionyſi⁹ deferetur.

Cap. 54. Dira. Chriſtianorũ perſecutio.

Perſecutionis ergò publicata ſententia, iniquorũ gaudens turba, in omnem mundi partem bacchando pengreditur, & cõtra Dominicum pnpulum pugnatura cõſpirat, nõ cunctari appetere gladio, quos Dominus ſuos monſtrauerat eſſe ſignaculo. Qua de re nulla iam pro Chriſto certãtibus præſentis vitę indulgebatur traquillitas, nulla ſanctorũ martyrũ erat excuſata libertas: ſed cũcti, pròh dolor, aut impijs iuſſinnibus obediebant, aut quod ſtatutum à crudeliſſimn Cæſare fuerat, perferebant. Dirigitur proindè præfectus Feſcenninus Siſinnius, tradita ſibi electa apparitione, cũ ingenti ſtrepitu ad partes Occidẽtaliũ reginnum, ut ſanctũ ſenẽ, nominatiſsimũq; dnctrina virũ, & uirtutũ inſignibus præcipuũ Macariũ Dionyſiũ, ubicunquè reperire potuiſſet, perquirens, aut decreto principis idnlis thurificare cõpelleret, aut tnrmentis laceratũ immẽſis, & pęnis exquiſitiſsimis tormentatũ, inter cætera etiã ſecũdùm leges Romanas, ut pntè eũ, qui pręſtantiſsima nobilitate terrena flnruerat, & contra ſenatus ac Reipublicæ promulgationes, cõtraq; imperiũ egerat, nudum publicè uirgis cæſum, ſecuri percuteret.

Siſinnius pfectus uenit Pariſios.

Cap. 55.

Itaq; cù prædictus Feſcẽninus Siſinnius ſuiq́; cõmanipulares pceptũ Principis ſuſcepiſſent, pro Macarij Dionyſii inquiſitione Galliarũ penetrant fines. Quibus adhuc procùl pnſitis, ſancti viri celebre nomen innntuit: Vndè ampliùs efferati, curſu velociori, tumẽtibus animis, uultibus trucisſimis, * Pariſius adiere: vbì beatũ Dionyſiũ contra incredulos dimicãtẽ, & prædicatinne cnntinua populi multitudinẽ ad fidẽ inueniũt exhortantẽ. Cũ qun etiã beatũ virũ Ruſticũ Archipreſbyterũ, & Eleutheriũ Archidiacnnũ, quos ipſe famulus Domini in ſuis ordinibus cõſecrarat, pdicationis & diuini obſequii cõminiſtros, perſecutnrũ dirus furor inuenit. Hi ſancti viri à beatiſsimi Dionyſii nunq̃ ſuſtinuere abeſſe pſentia: quos diuina dignatio æterni regni iã præſciebat eſſe cõſnrtes, quosq; ab inuicẽ ignitæ tẽpeſtatis inſectatio, per martyrii certamina nullo ſuæ calliditatis, aut ſe ueritatis aſtu ſeparare pualuit. Deniquè aduentus pfecti Feſcennini Siſinnii, cũ Romanorũ militũ apparitinne, in urbe Pariſiorũ, & per omnẽ regionẽ ſubitò perſnnatur, & à primorib⁹ ciuitatũ Galliarũ ei occurritur, Imperialis iuſsio vrgens ſup captura ſancti põtificis Macarii Dionyſii, cũ oĩ imperio diuulgat.

**Pariſios.*

Ruſticus Archpreſbyter, et Eleutherius.

Cap. 56.

Et quia Domin⁹ Ieſus Chriſtus diù laborãti ſeni ſãctiſsimo, ſudores certaminũ ſuorũ ſuorũ decreuerat proprij ſanguinis fonte abluere, quo poſſet liberiùs, carnis ſarcina liberatus, & ſuper niuẽ dealbatus, pſẽtiæ illius adſtare, & qui ſemetipſum holocauſtũ odoriferũ offerebat, ſacrificiũ laudis Iupiter immolare: ab innumerabili penè caterua dęmoniacorũ uirorũ curritur, & ſanctus Domini capitur, illuditur, loris duriſsimis crudeliſsimè ligatur, trahitur, & unà cum ſancto Ruſtico Archipreſbytero, & Eleutherio Archidiacono ſuo, pfecti præſentiæ ſiſtitur. Quẽ cũ nimia ſeueritate pfectus alloquitur, dicẽs: Tũne es ille inſãdiſsimus ſenex, qui diceris Dionyſius Ionic⁹, & agnominaris Macarius, q etiã deorũ noſtrorũ culturã euacuas, & inuictiſsimi principis ſtatuta contẽnis? Cui beatus Dionyſius ait: Senex qdẽ ſum corpore, ſed ſeruore deuotionis & fidei, atq; ſalutari cõfeſsione Domini & Saluatoris mei Ieſu Chriſti, maneo ſemper nouus, & nouus illi genitos per miniſteriũ prædicationis meæ infantes, quos illi fons ſacri baptiſmatis parturit, rationabili lacte paſcere ſine dolo, nõ ceſſo. Sed & illius principis ſcita, qui uerè eſt inuictiſsim⁹, inocẽti opere & mũdo corde cõſeruo. Cui Pręfect⁹: Dic ergò, cuius numinis te profiteris eſſe cultorẽ, & cuius cõditionis te aſſeris. Tũc hi tres beatiſsimi viri, Dionyſius, Ruſticus & Eleutherius, ità doni ſancti ſpiritus inſpirati, & zelo fidei inflãmati, ſono unius uocis eiſdẽq; verbis, cùm nõ niſi unus interrogaret, reddidere reſpõſum, acsì vnius hominis ore ſermo procederet. In hoc, inquiũt, manifeſtũ eſt nos eſſe veriſsimos Chriſtianos, cùm corde credamus, ore cõfiteamur, & opere pio colamus patrẽ & filiũ & ſpiritũ ſanctũ, unũ Deũ ac Dominũ, ità vt in Trinitate perfecta, & plenitudo ſit diuinitatis, & vnitas poteſtatis. Dominũ autẽ noſtrũ Ieſum Chriſtũ, unam ex eadem ſancta Trinitate perſonam, Deum ante tempora ſecularia, hominem uerum propter ſalutem hominũ ex beata Maria ſemper virgine in fine temporum factum, paſſum, mortuum & ſepultum, & ab inferis reſuſcitatum, ſedere ad dexteram paternæ maieſta-

Dionyſi⁹ capitur cũ Ruſtico et Eleutherico.

Siſtũtur corã Siſinnio.

Praclarũ S. Dionyſii reſponſum.

Veri Chriſtiani qui ſint.

ſtis in excelſis, ſuper omnem principatum & poteſta tem cæleſtem, uẽturum ad iudicandos uiuos & mor tuos, & ſeculum per ignem, in melius immutãdum, *Præfecti ipſa oratio.* fideliter prædicamus. Tunc Præfectus dixit: Non mi hi iuſſum eſt de his quiddam uobiſcum agere, præſer tim cùm te decrepitæ & peſſimæ ſenectutis nimia elo quentia, & profundiſsimorum uerborum tergiverſatione, quæ ultra naturam humanam in populi ſe ductione, unà cum magicis præſtigijs, orbi penè Ro mano callere innotuerit. Ea his enim Romæ ſatis au diuimus. Tantùm edicito, ſi magni principis Domitiani iuſsi obedire, & immortalium deorum iura venerari diſponitis. Sin autem, non verborũ, ſed uer berum conflictatione nobiſcum uiriliter decertabo.

Cap. 27. Cumq; hęc agerentur, & ſecum, Præfectus ſcili cet & ſancti Domini, quærerentur, quædam inclytæ familiæ matrona nobilis, multo comitatu ſtipata, no *Larcia maritũ Liſbiũ accuſat apud Præfectũ.* mine Larcia ſuperuenit, compellans Præfectum, à Dionyſio Ionico, agnomine Macario, virum ſuum Liſbium magicis artibus mente captum, & eius trãſ greſsionibus ſociatum. Qui ſtatim quæſitus, repertus eſt & adductus, atque in Chriſti nominis confeſsione, Præfecto dictante, ſententiam mortis excipiens, *Liſbi⁹ pro pietate trucidatur.* tranſmiſſus eſt vitæ perpetuæ. Sancti verò Domini, tortoribus traditi, ad pœnalia loca ducti ſunt, & in conſpectu ſanctorum Ruſtici & Eleutherij, ut tormẽ torum ipſius terrore ab intentione ſua reſipiſceret, precioſus campiductor eorum, & fortiſsimus athle *S. Dionyſi⁹ dirè flagellatur.* ta Domini Dionyſius expoliatur, & toto corpore nudus, à ternis militum ternionibus viciſsim flagel latur, nec vincitur. Qui inter crepitus verberum Dei gloriam collaudare, & commilitones ſuos, vt ad hæc ſe inuictos præpararent, cõmonere: omnes q; fideles, vt hinc in Dominica fide corroborarentur, non de *Laudat Deũ ipſe mis.* ſinit prædicare, dicẽs: Laudem Domini loquetur os meum, & benedicat omnis caro nomen ſanctũ eius: quoniam ſtigmata paſsionis Chriſti perferre dignus habitus ſum pro confeſsione eius in corpore meo: quod eſt gloria noſtra, o viri fideles, & dilectiſsimi fratres. Ideoq; videte, ne deficiatis in tribulationib⁹ meis, ſed magis armentur corda veſtra, & ad ſimilia propter amorem Domini noſtri Ieſu Chriſti offerte promptiſsimè corpora veſtra.

Cap. 28. Flagellatur etiam Ruſticus & Eleutherius ſatis a *Flagellãtur etiam Ruſtic⁹ et Eleutherius.* cerrimè: & immenſo catenarum pondere ſimul ſan cti Domini onerantur, & in ergaſtulum tenebroſiſsi mi carceris retruduntur. Indeq; ad præfecti auditio nem reducti, in cataſtis extenſi & flagellati, Domino *Iterum flagellãt.* gratias referebant. Tunc beatiſsimus & acceptabilis Domino hoſtia Dionyſius, in oculis ſuorum ſuper le *Aſſatur Dionyſi⁹.* ctum ferreum, ſuppoſitis flammis, nudus extẽſus eſt, & cantabat, dicens: Ignitum eloquium tuum Domi *Pſal. 118.* ne vehementer, & ſeruus tuus dilexit illud. Propte *Eſa. 43.* reà Domine Ieſu Chriſte, omnipotentis Dei patris virtus & ſapientia, qui dixiſti: Cùm trãſieris per ignẽ, flãma non nocebit tibi: & dediſti mihi periculoſiorẽ ignem i cupiditatibus vincere, fac & ad nominis tui gloriam hanc aduſtionem me ſuperare. Et ſic cùm am buſto toto corpore fuiſſet leuatus, ad beſtias ferociſ *Obijcitur feris.* ſimas, in rabiem multo ieiunio excitatas, proiectus *Signo Crucis & oratione feræ mitteſcunt.* ſubrigitur. Quas cùm impetu validiſsimo conſpiraſ ſet accurrere, contra eas faciens ſignum Crucis, & ſu ſpiciens in cælum, ait: Tu Domine, qui ſemper idem es, adeſto nunc mihi, eandem potentiam exerendo, quam in lacu ſeruo tuo Danieli mirericorditer con *Dan 6. et 14.* tuliſti. Peruenientes autem ad eum beſtiæ, manſuetiſ ſimè procidebant ei. Præparantur quoque ingentia *Iactatur ĩ clibanũ.* clibani incendia, & ea vir Domini S Dionyſius, veail lo ſanctæ Crucis armatus, proijcitur: Et hic, inquit, eis, mihi non deeris Domine Ieſu Chriſte, vt illæſus

hac etiam perpetui tormenti ima ginaria concrema tione egrediar: rorę q; tuæ ſancti ſpiritus, hos fidei meę ſedes rogos, qui rompheam ignitam 10 cuſtodiam *Gen. 3.* paradiſi cruoris tui latice, fidelibus tuis ad uitã præ bene tranſitum, extinxiſti.

Cap. 29. Inter hæc ſancti Domini Ruſticus & Eleutherius flentes, & ad pęnas ſimiles uoto promptiſsimo properantes, vincti differuntur, non dimittuntur. Cumque extincto ad orationem eius fornacis incẽdio, bea tus Domini pontifex Dionyſius fuiſſet ſplendidior *In crucẽ ſuſpẽdit.* auro eductus, patibulo cruciari ſtipitis, tormenta lium iuſtrumentorum confixione appenditur. Vndè ſemper Ieſum Chriſtum uerum Dominum eſſe cun ctis ſpectantibus prędicans, diutiùs tortus nec mor tuus, deponitur, & in carcere Glaucini, tres ſimul ele *Cũ multis erudi tur in carcerem.* cti Domini, cum fidelium multitudine recluduntur. Ducebãtur ſanè à delicto obligatis, iuſti in uinculis, condemnandi à damnatis, & innocentes à nocenti bus exponuntur. Vbi cùm poſt multas & perneceſſa rias populi, qui eum ſequendo, carcerem irruperãt, exhortationes, & ad abſentes directa inſtitutionum præcepta, Dominica Miſſarum ſolennia, ut confir *Miſſam in carcere celebrat.* marentur participatione corporis & ſanguinis Do mini fideles, uelut iam in cęlis poſitus celebraret, ho ra, qua frangebatur panis ſanctus, quo ipſe & popu lus communicare debebant, reſplenduit huiuſmodi lux de cælo ſuper eũ & omnes, qui ibi aderant, qualẽ *Immenſa lux illic cõſpicitur.* nemo eorum antea uiderat: In qua veniens apparuit eis Dominus Ieſus Chriſtus, etiam cunctis videnti bus, quibus eſt datum uidere, cum multitudine An gelorum: & accipiens panem ſanctum, dedit illi, di cens: Accipe hoc chare meus, quod mox complebo *Nota res miras.* tibi unà cum patre meo: quoniam mecum eſt maxi ma merces tua, & his qui audierunt te, ſalus in regno meo. Nunc facies fortiter, & memoria tua erit in lau de. Dilectio autẽ & benignitas, quam habes ſemper, pro quibuſcunq; petierit, impetrabit. Huius verò ter ribilis & admirandi ſpectaculi myſterio, quanquàm adhuc pagana curioſitate, tamen miraculorum ſoli cita, prædicta Larcia interérat.

Cap. 30. His quoquè explicitis, adſunt carnifices, qui Chri ſti famulos de ſqualore carceris educentes, Præfecti *Rurſus è carcere ſtiſtuntur martyres corã iudice.* obtutibus iterum præſentarunt. Quibus Præfectus ait: Si prudenti conſilio tandem ad vitam tenditis, immolate diis, & viuite: ſi verò mori eligitis, mortuo rum, quos ſeduxiſti, cadauera inſeliciter inhumata, & tormentorũ adhuc ſigna ſeruantia, cẽtes cernitet, & ſi non reſipueritis, inſelicitatem eorum infelicita te excedite, & ifelliciter, ut deſideratis, obite. Ad hãc uocem Chriſti martyres, Dionyſius, Ruſticus & Eleu therius, in agonia pari cõfeſsione fidei & uirtutis cõ ſtãtia roborati, poſt nimia tormenta glorioſum com plere martyrium elegerunt. Et iudicis abſtractis con ſpectibus, ac funeribus ſibi ſanctorum oſtenſis, diui na iuſta & occulta laudauere iudicia, qui ſic eos in præſenti humiliare diſponit, quos in cæleſti regno tã glorioſè exaltari ante omne tempus decreuit. Deinde terrore ſubiũcto, multiſq; iniurijs & uõ antè per latis ſupplicijs macerati, Chriſti ſe famulos magna confeſsionis voce pronunciant: lacerabaturq; præci *Præ cæteris atroci⁹ cruciatur S. Dionyſius.* puè ſanctus Dei ſacerdos humana rabie, cui ſeruiuit & beſtia: qui præcurrebat ad tormẽta, nè tardè iret ad gloriam prouocabat in ſe pęnam, vt maior eſſet vi ctoria. Confligebant inter ſe, illinc carnifices, hinc palmata vox martyris. Ambiebat ſupplicia, ut tormẽ *Rurſus virgis cæduntur martyres.* to creſcente, creſceret & corona. Quapropter ite rùm, uelut ab initio, virgis in conſpectu omnes ſan cti martyres cæſi, & ſuis veſtibus reinduti, è re gione idoli Mercurij, ad locũ conſtitutum educti, ad decollationem tunc genua flectere iuſsi.

Cap 31. *Oratio S. Dionyſii ante mortem.*

Tunc beatua antiſtes Domini Dionyſius manus eapandens, & oculos ad cælos crigens, ait: Deus Deus meus, qui creaſti me, & gratia tua in uitam hãc induaiſti me, qui æterna ſapientia tua docuiſti me, & conſilia ſecretorum tuorum non abſcondiſti á me: ſed ſemper in miſericordia & miſerationibus tuis multis conſolatus es me, & fuiſti mecum io omnibua, ad quæcunque perrexi: tibi gratias ago pro cunctis, quæ feciſti & oſtendiſti mihi, atque dignatus es optari per me. Maximè quia nunc humilitatem meam viſitaſti per te, & uocaſti ſenectutem meam, tuo deſiderio fatigatam, ad te: ſciens, quia iã ex multo tempore largiùs concupiui videre te. Nũc iam Domine per coronam martyrii cum fratribus meis ſeruia tuis ſuſcipe me: Tuosque tuæ cuſtodiæ commendo, quos miniſterio noſtro, & tibi tuo ſanguine acquiſiſti: cunctosque etiam, qui te per nos in nomine tuo petierint, ut pollicitus ea, clementer exandi: quoniam tuum eſt regnum & poteſtas cum Patre & ſancto Spiritu ante omnia, & in omnia ſecula ſeculorum. Cumque beatus Ruſticus & Eleutberius, cunctique fideles, & multi etiam pagaoorum, qui

Obtunſis ſecuribus martyres decollãti.

eum lamentantes proſequebantur, reſpodiſſent, Amen: poſitis genibus, & protenſis ceruicibus, uno eodemque momento, hebetatis, ſecundùm principis præceptum, ſecuribus decollati ſunt: atque in hac fidei conſtantia permanentes, reddentes terræ corpora, beatas cælo animas intulere. Taliquead Dominum meruere profeſsione migrare, vt amputatis capitibus, adhue putaretur lingua palpitans Ieſum Chriſtum Dominum confiteri. Quoniam vndè mentibus inerat amor, licèt præciſis capitibus, quod ore iam ſumpſerat, ſermonibus æſtuabat ardor. Verè beata nimiùm, & Deo noſtro grata ſocietas, inter quoa nec primus alter potuit eſſe, nec tertius: ſed Trinitatem confitentes, trino meruere decorati martyrio, quatenùs fide pares, gloria coronaret æqualis.

Cap 32. *Innumeri fideles cũ Dionyſio perimuntur.*

Tantaque multitudo fidelium, quæ per eum crediderat, eàdem die cum illo, & in circuitu ciuitatis pro Chriſti nomine cæſa, & diuerſiſsimis ac anteà inauditis ſupplicijs eſt affecta, vt Pariſijs videretur impletum, quod de Hieruſalem prophetico vaticinio fuerat peroratum: Poſuerunt mortalia ſeruorũ tuorum in circuitu eius, & non erat qui ſepeliret.

Truncũ corpus S. Dionyſij erigit ſe, & abſportat caput ſuum.

Nanque ad declaranda ſancti martyris & Galliarum primi ſacerdotis merita glorioſa, ut ubi ſaluſifer primò cœperat fructus oriri, eò ampliùs gloriæ ipſius pateret triumphus, maximus cunctos aſsiſtentes horror inuaſit, ac lua ineffabilis cunctis reſplenduit: & beatiſsimi Dionyſij ſe cadauer erexit, ſanctaque manu caput à corpore dolabra lictoris truncatum, Angelico ductu greſſum regente, & luce cęleſti circunfulgente, pendulis cœpit brachijs vectitare. Et facta eſt comes multitudo cęleſtis exercitus exanimi eius corpori caput proprium, ab ipſo monte, ubi fuerat decollatus, per duo ferè milla deportanti vſque ad locum, in quo nunc Dei diſpoſitione, & ſua electione requieſcit humatum, ſine ceſſatione hymnis dulciſonis Deum laudans. Sed & cęloa petentia diuinorum ſpirituum innumerabilia agmina ſunt audita, canore inęſtimabilis ſuauitatis modulantia, Gloria tibi Domine: adiuncto frequentiùs, Alleluia. Nam prout diſcerni potuit tantus auditus, velut alternatim chori Angelici hæc & alia, quorum intellectus non potuit percipi, concinebant. Quod uidentes & audientes innumeri populi, & multi etiam perſecutorum, in Dominum crediderunt. Non credentes autem, nimio terrore perculſi, quique in ſuas partes fugerunt.

Adſũt cœleſtes ſpiritus.

Cap. 33. Compes e os profectò erat diuinæ dignationi, mirificatum ſanctum ſuum in cęlis, taliter demonſtrare in terris, qui ad feroci$s$ſimos populos inclytus nuncius & confeſſor ipſius precioſus, ſuccenſus igne diuini amoris, conſtãter ſuſtinuit ſupplicia paſsionis, & per immanitatem tormentorum peruenit ad ſocietatem Angelorum. Nempe nouum, priùs & inauditum, miraculum, exanime corpus viuentis currere more, & hominem iam mortuum, recto greſſu incedere. Sed quanquàm ſit mirum, non eſt tamen difficile, præciſo capite, ſanctiſsimi viri corpus Angelico miniſterio in modum viuentis ambulare, cum idẽ Deus ſua omnipotentia efflacto ſpirito cadauer eius facilè propter fidei ſuæ commendationem, quam idem ſuus fidelis ſeruus prędicauerat facilè uriret, potuit regere, qui idipſum corpus de puluere terræ compingena, ſpiritum, quo uegetaretur, dignatus eſt inſpirare: idemque redactum in cinerem, dignabitur reparare, & qua viaerat anima, viuidum perenniter reddere. Quod ſtupendum miraculum, cùm ſuperiùs ſata Larcia conſpexiſſet, profiluit i infidelium turbas, & uociferata eſt ſe eſſe Chriſti gratia Chriſtianam. Quæ mox capta, & io Chriſti Domini noſtri confeſsione, ſanguinis ſui fonte ab immunditia idolorum occubuit baptizata in remiſſionem peccatorum: cuius filius Viſbius, quẽ ex præſcripto Liſbio viro ſuo ſuſceperat, Romam ductus, Domitiano * cueſpillato, per tres Cæſares militauit, & ſub ſancto Maſſo Epiſcopo, qui tertius à beato Dionyſio Pariſiorum rexit Eccleſiã, reuerſus, omnibus, quæ ſunt mundi, relictis, baptizatus, & religioſorum Chriſtique pauperum numero eſt ſociatus. Cæterum metuentes perſecutores, & gentilium phalãges, nè cõuerſi populi fideliſsima probataque deuotio, & ſanctorum corpora Ruſtici & Eleutherii, quæ in monte, ubi ipſi unà cum beato Dionyſio fuerant martyrizati, iacebant, profutura ſibi ad patrocinium colligerent, & tumularent, inito conſilio, eligunt tetris Sequanæ profundiſque gurgitibus martyrum corpora perdenda committere. Quæ impoſita nauibus, ad promiſum gurgitẽ miniſtros iubent demergenda perſerre: ſed Deus omnipotens præſcius futurorum, qui mutat tempus, & quod prædeſtinauit, nõ mutat conſilium: qui malum Holofernis conceptũ, prudentia beneuolẽtis fœminę immutauit, iniquorum conſilia ſuæ diſpoſitioois arti, induſtria qua voluit, ſeruire cocgit.

Larcia nobiliſ. matrona credit.

Interficit. ** Eueſpillato, id eſt a ueſpillonib⁹ exportato. Ita erat ad marginẽ. MS. codicis antiq.*

Iudith.13.

Cap. 34. *Catulla, licèt pagana, mira induſtria ſanctorũ corpora ſuffurat.*

Nam nobilis quædam materfamilias, Catulla nomine, quæ licèt paganorum adbuc erroribus neceſſitate potiùs, quàm uoluntate, teneretur addicta, cõuerti tamen ad fidem Chriſti, per exempla martyrũ, atque ad baptiſmi gratiam peruenire ſe deſiderare, & mente demonſtrabat & opere, Dei miſericordia inſpirata, mactæ uirtutis conſilium appetiuit, atque ad conuiuium uenire poſtulat ſanctorum corporum perditores. Et dum eis copiã oblatæ humanitatis expendit, à memoria eorũ quę ſuſceperãt agẽda, diſcuſſit, fidelibusq; ſuis & familiaris uori cõſcijs ſecreta ordinatione cõmittit, ut ſubtracto furto p̃cioſa corpora beatorũ diligẽs laboret occulta te prouiſio. Qui dominæ volũtate & iuſsiõe cõperta, feſtinãter, quod eis p̃ceptũ fuerat, exequũt, furtũq; laudabile, quod nemini dãnũ intulit, & omnibus piè credentibus lucrũ maximũ contulit, ſexto à memorata vrbe lapide, in ſulcis autũnalibus, quos tunc ſeminibus iaciẽdis, præſcripta matrona in abundãtia parabat arãtiũ, ſpeciẽ agricolãtiũ prætendentes, velut qddã ruralis operis laborãtes abſcõdũt: locũ etiã certo notamine aſsignare p̃curãt. Ex quo eadẽ Dei futura pleoi⁹ fęmina, ac ſibi collegę Chriſtiani, inter nocturna ſecreta ſilentia, præſcripta martyrũ corpora tollentes, beati

Dionyſij

Eccè ut primi Chriſtiani ſacras reliquias uenerantur.

Dionyſii corpori conſixerunt, & veneratione, qua inter perſecutorum rabiem poterãt, deuotiſsimè frequentabant. Facta deincèps ſatione, nec ſuum ſeges negauit obſequium, quæ tali eſt fœcundata pinguedine, atque ſic ſe in eã beneficium vbertatis effudit; vt centuplicatos fructus deuotiſsima cultrix acquireret, & patria mereretur ſalutem.

Prædicta itaque materfamilias, cùm primùm vidit perſecutionis tepuiſſe feruorem, locum tantorum martyrum oſſa ſeruantem, qua oportuit honorificentia, vnà cum ſanctis Domini ſacerdotibus & fidelium turbis reuerentiſsimè ſatis aggreditur, & incomparabilem theſaurum, quem diu ſibi & poſteris profuturum ſeruauit, omnibus patenter eadem ſacratiſsima die innotuit, qua beatus Dionyſius cũ ſociis ſuis triumphans agonem expleuit, & coronam victoriæ accipere de manu Domini meruit, atque teſtis Ieſu Domini precioſus ſiderum ſenatum poſſedit, ipſumque locum eminentis mauſolei ædificatione ſignauit. Sanctorum quoquè corporibus digna veneratione ſepultis, eorum veſtimenta, tunica videlicet, cilicium & caligæ Dionyſij precioſi, & caſula ſancti Ruſtici Archipreſbyteri, atque dalmatica beati Eleutherii Archidiaconi, exceptis portionibus, quæ pro reliquiis electorum Domini, à fidelium deuotione ſumptæ ſunt, vſque hodiè debiti cultus reuerentia conſeruantur. Quorum meritis & precibus, eadem venerabilis fœmina, in nomine ſanctæ Trinitatis ex aqua & Spiritu ſancto renata, cuncta, quæ habere potuit, Domino Ieſu Chriſto Saluatori noſtro, atque ipſis martyribus tradidit, & ſacras excubias apud eorum corpora, quandiù ſuperuixerat, celebrans, in bona confeſsione ac conuerſatione ad Chriſti & ſanctorum martyrum gloriam, ipſis intercedentibus, migrare promeruit.

Notatur ſùs antiquiſſimà deuotionẽ erga ſacras reliquias.

Cap. 36. Inſignis martyrũ baſilica conditur.

Proceſſu verò temporis multiplicata fidelium numeroſitate, Chriſtiani & beati Dionyſii patrocinijs deuotiſsimi, baſilicam ſuper precioſorum martyrũ corpora, magno ſumptu, cultuq; eximio conſtruxerunt: ubi quotidiè, operante Domino noſtro Ieſu Chriſto, merita eorum virtutum probantur monſtrari frequentia. Quorum miraculorum inſignia, nõ ſolùm ſermo non præualet enarrare: verùm nec ipſis queunt humanis mentibus cõprehendi. Vndè nec dignitas honoris & magnificentiæ eorum, hominis cogitatu poteſt attingi. Experiuntur tamen infirmi, ac quibuſcunque anxietatibus afflicti, in eodem loco & ubicunquè Domini clementiam per eorundẽ merita martyrum inuocãtes, quantùm Dei famulos conueniat honorari, quorum interuentu recipit cæcitas uiſum, debilitas greſſum, & obſtrictæ aurium fauces recipere merentur auditum. Sed nec illud ſilẽdum eſt, quòd immundorũ ſpirituũ infeſtatione vexati, dum ad memoratorum Chriſti teſtium tumulos examinandi virtute diuina ducuntur, ſanctorũ ipſorum coguntur imperio, quo quiſque ſit martyrum poſitus loco, deſignatis nominibus indicare. Quorũ memoranda & glorioſiſsima paſsio è regione urbis Pariſiorũ in colle, qui anteà Mons Mercurij, quoniã inibi idolũ ipſius principaliter colebatur à Gallis, nũc verò Mõs martyrũ vocatur, ſanctorũ Domini gratia, q ibidem triũphale martyriũ perpetrarũt, celebrata eſt 7. Idus Octobris, Anno ab incarnatione Domini noſtri Ieſu Chriſti nonageſimoſexto, à paſsione autẽ ſexageſimoquarto: ætatis verò beatiſsimi Dionyſij circiter nonageſimo, Imperii quoq; Domitiani crudeliſsimi Cæſaris decimoſexto ingruente. Quẽ vltio diuina, vt & Neronẽ, cuius hic portio fuerat, poſt necẽ Apoſtolorũ, ſine ulla eſt procraſtinatione ſecuta: qua percuſſus, vitã cũ tyrannico principatu miſerabiliter, ut par erat, amiſit: Regnãte Domino noſtro Ieſu Chriſto, cui eſt honor & gloria, virtus & imperiũ cũ Patre in unitate Spiritus ſancti ab æterno, & nunc, & per omnia ſecula ſeculorum, Amen.

Immumera eorum miracula.

Quo loco paſſi ſint.

Item quo tempore.

Neronis & Domitiani meritus.

REVELATIO FACTA SANCTO Papæ Stephano, & relatio de conſecratione altaris in honorem Apoſtolorum Petri & Pauli, ſanctiq; Dionyſii: quod ſitum eſt ante ſepulcrum eius, ſociorumque Ruſtici & Eleutherii. Habetur in peruetuſto MS. codice.

STEPHANVS Epiſcopus, ſeruus ſeruorũ Dei. Sicut nemo ſe debet iactare de ſuis meritis, ſic non debet opera Dei, q̃ in illo per ſanctos fiunt ſine ſuis meritis, ſilentiare, ſed prædicare, q̃a ſic Angelus admonet Tobiam. Vndè ego pro oppreſsione ſanctę Eccleſiæ à Rege atrociſsimo & blaſphemo, & nec dicẽdo Aiſtulpho, ad optimũ & S. Petri fidelẽ, dñm Pipinũ Chriſtianiſsimũ Regẽ, in Frãciã veni, vbi ægrotaui vſq; ad mortẽ, & manſi aliquod tp̃s apud pagũ Pariſiacũ, in venerabili monaſterio beati martyris Chriſti Dionyſii. Quo cum iã me medici deſperarẽt, fui in eccleſia eiuſdẽ B. martyris ſubtus campanas, & vidi ante altare bonũ paſtorẽ dñm Petrũ, & magiſtrum gentiũ dñm Paulũ. & nota mẽte illos recognoui de illorũ ſurcariis, & ter B. dñm Dionyſiũ ad dexteram dñi Petri, ſubtilem & longiorẽ, pulchra facie, capillis candidis, colobio induiũ candidiſsimo, purpura clauato, pallio toto purpureo, auro interſtellato: & ſermocinabantur inter ſe lętantes.

Tob. 12.

Aiſtulph° Lõgobardoru Rex ꝑmit Eccleſiam.

Vſus cãpanarũ antiquiſſim°

Viſio Papæ.

Dixitque bonus paſtor dñs Petrus: Hic frater noſter poſtulat ſanitatẽ. & dixit beatus dñs Paulus: Modò ſanabitur. Et appropinquans, miſit manum ſuam ad pectus dñi Dionyſii amicabiliter, reſpexitq; ad dñm Petrũ. Et dixit dñs Petrus ad dñm Dionyſium hilariter: Tua gratia ſanitas eſt eius. Et ſtatim B. Dionyſius, thuribulum Incenſi & palmã in manu tenẽs, cum presbytero & diacono, q in parte ſtabant, venit ad me, & dixit mihi: Pax tecũ, frater. noli timere: nõ morieris, donèc ad ſedẽ tuã proſperè reuertaris. Surge ſanus, & hoc altare in honorẽ Dei & Apoſtolorũ eius Petri & Pauli, quos vides, dedica, Miſſas gratiarum agens. Erat enim ibi inæſtimabilis claritas & ſuauitas. Moxq; ſanus gratia Dei factus, volebam implere, quod mihi pręceptum erat: & dicebant, qui ibi aderant, quòd dementabam. Quapropter retuli ex ordine illis & Regi, ſuiſque optimatibus, quę videram, & quomodò ſanus fuerim. Et impleui, quę iuſſa ſunt mihi, omnia. Benedictus Deus.

Pontifex per viſionem curatur.

GEſta ſunt autem hęc in beato Stephano Papa, diuina clementia, adiuuantibus ſanctis Apoſtolis Petro & Paulo, per beatiſsimum martyrem Dionyſium hoc anno, qui eſt ab incarnatione Domini noſtri Ieſu Chriſti ſeptingenteſimus quinquageſimusquartus, quinto Calendas Auguſti: quo Chriſti roboratus virtute, inter celebrationem conſecrationis pręfati altaris, & oblationem ſacratiſsimi ſacrificii, vnxit in Reges Francorũ, florentiſsimũ Regẽ Pipinum, & duos filios eius Carolum & Carlomannũ. Sed & Bertradã, & ipſius inclyti Regis Pipini coniugem, indutã cycladibus regiis, gratia ſeptiformis ſpiritus ſancti in Dei nomine conſecrauit, atque Francorũ proceres Apoſtolica benedictione ſanctificãs, authoritate beati Petri, ſibi à Domino Ieſu Chriſto

Stephan° Papa vngit Pipinum & filios eius in Francorũ Reges.

vero Deo tradita, obligauit & obteſtatus eſt, vt nunquàm de altera ſtirpe per ſuccedentium temporum curricula, ipſi, vel quique ex eorum progenie orti, Regem ſuper ſe præſumant aliquo modo conſtituere, niſi de eorum propagine, quos & diuina prouidentia ad ſanctiſsimam Apoſtolicam ſedem tuendam eligere, & per eum, videlicet vicarium ſancti Petri, immò Domini noſtri Ieſu Chriſti, in poteſtatem regiam dignatá eſt ſublimare, & vnctione ſacratiſsima conſecrare.

Templū hoc multis gratijs & donis ſublimat.

Hunc autem locum ſacratiſsimum priuilegiis magnæ authoritatis ſublimauit, & ſuper altare, quod conſecrauit, pallium Apoſtolicæ dignitatis pro benedictione ſancti Petri reliquit, & claues ob venerationem prærogatiuæ eius, qui in ligandi, & ſoluendi pontificio, claues regni cęlorum à Domino Ieſu Chriſto accepit, hìc in memoria & honore atque reuerentia principis Apoſtolorum dimiſit: ut quia eius cæterorumque Apoſtolorum, ſimul & ſancti ac precioſiſsimi Dionyſii merita ſunt iuncta in cęlis, eorum memoriæ pariter venerarentur in terris.

Stephanus Pontifex Romæ condit monaſteriū S. Dionyſij.

Idem namque ſanctus Pontifex reliquias ſanctiſsimi Dionyſii Romam detulit, & monaſterium in honore ipſius ædificare in proprio ſuo cœpit, quod frater eius Paulus, illo morte præuento, quoniam ipſi in Pontificatu ſucceſſerat, nobiliter conſummauit, & connectis ibidèm plurimis ſanctorum martyrum corporibus, conſecrauit, ſeu veluti à fratre & prædeceſſore ſuo iuſſus fuerat, famulatores Domini natione Græcos inibi conſtituit, & idem monaſterium, Ad ſanctos martyres in ſchola Græcorum appellari fecit, ad honorem & memoriam precioſiſsimi Dionyſij ſociorumque eius.

Cultus ſāctorum redundat in gloriam Chriſti.

Quorum cultus & veneratio redundat ad laudem & gloriam Domini noſtri Ieſu Chriſti, cui cum Deo patre in vnitate ſpiritus ſancti debetur honor & adoratio per immortalia ſecula ſeculorum, Amen.

Epiſtola Hincmari Rhemenſis Archiepiſcopi de S. Dionyſio Areopagita.

Methodius ſcripſit paſſionem S. Dionyſii.

Domino glorioſo Carolo Imperatori Auguſto, Hincmarus nomine, nō merito Rhemorum Epiſcopus, ac plebis Dei famulus. Lecta B. Dionyſii paſsione, à Methodio Cōſtantinopolim Roma directo, Græcè dictata, & ab Anaſtaſio, vtriuſque linguæ perito, & vndecunque doctiſsimo, ſanctæ ſedis Apoſtolicæ bibliothecario, Latinè conſcripta, ſicut in præfatione ſua narrat, recognoui his, quæ ibi ſcripta ſunt, ea, quæ in adoleſcentia legeram, conſonare, videlicet per quos ac qualiter geſta martyrii beati Dionyſii ſociorumque eius ad Romanorum cognitionem, indeque ad notitiam Græcorum peruenerint. Nam quandò, Deo diſponēte, in Franconofurth palatio natus eſtis, Hucberto præcentori palatii Epiſcopium Meldenſis ciuitatis commiſſum, eſt vbi propter Hilderici Epiſcopi ætatis prolixitatem, & diutinam ægritudinem, quædam ad ſcientiam & religionem pertinentia, necnon & ædificia ac cætera quæque neceſſaria, neglecta inuenit.

Hincmarus Hilduini alumnus.

Quapropter à familiari ſuo Bodone, clerico domini, & nutritoris mei Hilduini Abbatis, ſacri palatii clericorum ſummi, quendam clericum, ipſius Bodonis propinquum, nomine Vuandelmarum, qui cantilenam optimè à Teugario magiſtro in ſancti Dionyſii monaſterio didicit, ad erudiendos clericos ſuos obtinuit.

S. Sanctini monaſterium.

Cui Abbatiolam beati Sanctini in beneficium dedit.

Iſdem autem Vuandelmarus, in loco ſibi commiſſo quaterniunculos valde contritos, & quæ in eis ſcripta fuerant, penè deleta, de uita & actibus beati Sanctini reperit, quos propter notitiam familiaritatis, & quia me ſciolum putabat, ad exhaurienda ea, quæ in eiſdem quaterniunculis contineri videbantur, & ad tranſcribēdum apertè in noua pergamena mihi commiſit. Quod & ſtudioſè peregi, & mihi commendata, commendanti reſtitui. Sed quia diu eſt, quòd idē Vuandelmarus etiam ante obitum Hucberti defunctus fuit, & ſicut audiui, idē locus neglectus extitit, ac demùm in eadē vrbe Nortmanni fuerunt, & quædam incendio ibi concremauerunt, quædam verò prædantes diripuerunt, neſcio ſi ipſi quaterniunculi, uel eorum exemplaria in eadem vrbe valeant reperiri. Proptereà exemplar eorum, quod mihi retinui, veſtro deuoto & bono ſtudio offerendum putaui, vt ſi quæ ſunt illorum reliquiæ, qui negabant dominū & patrem noſtrum, patronum veſtrum Dionyſium eſſe Areopagitem, à beato Paulo Apoſtolo baptizatum, et Athenienſium ordinatum Epiſcopum, & in Gallias à beato Clemente directum, ex his, quæ Græca teſtificatio, & ſanctæ ſedis Romanæ atteſtatio, & Gallicana intimat conteſtatio, rarum & in hac cauſa, quod longè ante nos dictum eſt, recognoſcant, quia veritas ſæpiùs exagitata, magis ſplendeſcit in lucem.

De S. Dionyſio ex antiquiſsimis monumentis.

Sāctus Areopagites Dionyſius, egregia Pauli Apoſtoli prædicatione, fidei ueritate illuminatus, & in nomine ſanctæ ac indiuiduæ Trinitatis baptizatus, demumque cæleſtium myſteriorum arcanis ſufficienter inſtructus, Atheniēſium eſt ordinatus Epiſcopus. Procedente autem tempore, magiſtri deſiderio, & beati Petri amore, quem vnà cum præceptore ſuo Paulo apud ſepulcrum vitæ principis viderat, & docentem audierat per reuelationem, ordinata ſibi cōmiſſa Eccleſia, Romam venit, quos nequiſsimi Neronis crudelitate iam martyrio coronatos inuenit: & à beato Clemente Petri Apoſtoli ſucceſſore, amabiliter ac honorabiliter ſuſceptus, poſt aliquod ſpatium temporis, cum aliis ad eroganda diuini uerbi ſemina in Gallias eſt directus. Qui prædicando, & ſermonem confirmando ſequentibus ſignis, Pariſios, ducente Domino, peruenit.

Marc. vlt.

Sāctinus primò Carnotē. undè Meldēſis Epiſcop.

Deſtinatis quoq; ſociis per diuerſas ciuitates ad dolos diaboli deſtruendos, & populos Domino acquirendos, Sanctinum ordinauit Epiſcopum, & Carnotum eos illuminare, qui in tenebris & in umbra mortis erant, inſpirante Domino, miſit: vbi eum per aliquod temporis immorari diſpoſuit. Poſteà verò Meldenſium ciuitati paſtorem & Epiſcopum eſſe conſtituit, eiuſq; ſuffragio Antoninū, qui iunior, ad diſtinctionem ſenioris Antonini, prænominabatur, adhibuit. Domitianus deniq; impiiſsimus Cęſar, poſt Neronem ſęuiſsima pſecutione in Chriſtianos exęſtuās, lictores ad perquirendū & comprehendendum Dionyſium, cuius famam in deſtruendis idolis, & cōuertendis ad Chriſtum populis, per multos audierat, in Gallias miſit, vt eum diligenter perquirerent, & inuentum, aut idolis ſacrificare cogerent, aut diuerſis ſuppliciis affectum occiderent.

Sanctinus & Antoninus mandat Dionyſius, ut ipſius martyrium cōſcribant.

Quod cùm beatus Dionyſius ad fines Pariſiorū appropinquare comperit, Sanctinum, & Antoninū ad ſe accerſiuit: quibus pręcepit, ut ſermones & agones ipſius ſolerter intenderent, & memorię commēdarent, ac quibus tormentorum generibus per paſſionum ſupplicia corporis vitā finiret, conſpicientes, Romanę ſedis Pontifici & fidelibus, quos tunc ibidē inuenerint, (quia vndè in orbē Chriſtianorū perſecutio procedebat, illic ardentius cōflagrabat) per ordinē nunciare quantocyùs ſtuderent: eoſq; obnixè

depo-

depoſceret, ut Athenienſium ciuibus ea nota faceret quatenus & ipſi Domino pro curſu laborum eius impleto gratias agerent, & erga cultum eius bono animo fierent. Conſummato ſiquidem beato Dionyſio per martyrij palmam, Sanctinus & Antoninus, ſicut eis præceptum fuerat, Romam iter aggredi maturauerunt: & uenientes in Italiam, Antoninus ualida febre correptus eſt. In cuius obſequijs per aliquot dies Sanctinus immoratus, conſilio ac conſenſu eiuſdem Antonini, ne præceptio beati Dionyſij quacunque occaſione impediretur, peragere cœptum iter diſpoſuit, & ſufficienter xenijs ac honeſtis linteis principi domus, in qua iacebat Antoninus, commiſsis, petijt & per Dominum obteſtatus eſt eum, ut ſi Antoninus conualeſceret, exindè illi abundantiſsimè miniſtraret: ſi etiam uita decederet, honeſtiſsimè ſepeliret: & ſic iter, quod cœperat, peragendum arripuit.

Antoninus infirmitatē incidit.

Excedit è viuis.

Et cùm Sanctinus fines Romanorum iam contigit, Antoninus uita deceſsit. Quē princeps domus, ſpretis omnibus, quæ ſibi in obſequijs eius commēdata fuerant, catabuli ſui, in quo animalia eius manebant, axes leuauit, & in foſſam, vbi ſtercora & vrina animalium defluebant, proiecit, & deſuper axes remiſit. Quæ mox omnia Sanctinus per ſpiritum ſanctum cognouit, & cum maxima feſtinatione reuerſus ad domum, in qua Antoninum iacentem dimiſerat, flens & dolens peruēnit, & principem domus interrogauit: Vbi eſt, inquiēs, Antoninus frater meus chariſsimus? Is autem fictis gemitibus ac ſuſpirijs, ſimulata mœſtitia, Mortuus eſt, inquit, quem de mihi à te commiſsis honeſtiſsimè ſepeliui. Cui Sanctinus: Mentiris, inquit, fili diaboli: in ſterquilinium proiecisti eum virum ſanctū & iuſtum. Et nunc veni mecum ad catabuli locum, in quem proiecisti eum. Is autem timore perculſus, non eſt auſus renitì, quin cum eo ueniret ad locum, ubi eum proiecerat. Et leuantes indè axes, Sanctinus cum lachrymis clamauit voce magna, dicens: Antonine frater, in nomine Domini noſtri Ieſu Chriſti, pro cuius nomine & amore paſſus eſt glorioſiſsimus martyr Dionyſius, ſurge, & perficiamus ſimul obedientiam, quam idem pater & magiſter noſter communiter nobis præcepit. Et ſtatim Antoninus ſtercore obuolutus ſurrexit, quem Sanctinus de catabuli foſſa extraxit, & diligentiſsimè lauit, & mundis ac honeſtiſsimis veſtibus induit: ſicque offerentes Domino ſacrificium laudis, Euchariſtiæ corporis & ſanguinis Chriſti participati ſunt: & accipientes cibum, confortati ſunt, & iter cœptum aggredientes, Romā, auxiliante Domino, peruenerunt: & iam beato Clemente martyre coronato, in eadem ſede ſanctum Anacletum, natione Græcum de Athenis, qui fuerat à beato Petro Apoſtolo presbyter ordinatus, conſecratum Pontificem inuenerunt.

Sāctinus eū reuocat ad uitam.

Miſſæ ſacrificiū offerunt.

Anaclet⁹ Græc⁹ Pōtif. Rom.

Cui per omnia, ſicut eis beatus Dionyſius iuſſerat, actus & martyrij eius ordinem narrauerunt. Perfectoque negocio, ad ciuitatem Meldenſium reuerſi fuerunt: ubi ſanctæ prædicationi ac pijs operibus inſiſtentes, Sanctinus plenus fide, virtutibus ac bonis operibus, ad cęleſtia regna tranſiuit. Cui Antoninus in Epiſcopatu ſucceſsit, & per plures annos in ſancto officio degens, cum multiplici bonorum operum fructu & animarum lucro, migrauit ad Dominum: Cui eſt honor & gloria per omnia ſeculorum ſecula, Amen.

Sāctinus abiit è vita.

Itē Antoninus.

EPISTOLA ANASTASII ROmani bibliothecarij, contra falſas quorundam opiniones, aſſerentium beatum Dionyſium, Pariſiorum primum Epiſcopum, non eſſe Areopagitam.

Carolus Caluus is eſt.

DOMINO piiſsimo & sereniſsimo Carolo Imperatori, Deique verè cultori ſemper Auguſto, Anaſtaſius exiguus Apoſtolicæ ſedis Bibliothecarius, in Domino æternum cum Chriſto Imperium. Eccè Imperatorum ſolertiſsime & Chriſtianiſsime, qui effodis & rimaris ſapientiam ſicut theſaurum, cui nil ſiniſtrum eſt, cùm utraque nimirùm manu pro dextera utaris. Nam ſic humana Reipublicæ commiſſa ſecundùm legem Dei gubernacula moderaris, ut diuina quæque non deſeras, ſed præferas. Paſsionem ſancti hieromartyris Dionyſij quondàm Areopagitæ, poſtque Athenarū antiſtitis, quam Romæ legi, cùm puer eſſem, quamque à Conſtantinopolitanis legatis audieram, ſecundùm iuſsionem veſtram diù quæſitam, tandemque in maximo cœnobiorum Romę ſitorum repertam, etiam inter diuerſos languores poſitus, arrepto interpretandi certamine, Latino eloquio tradidi, quantum potui, auxiliante Deo, etſi non ex toto verbo, ſenſum tamen penitùs hauriens. Ceſſet ergò iam quorundam opinio, perhibentium non eſſe Areopagitam Dionyſium eum, qui prope Pariſium corpore ac uirtutibus redolet: cùm hoc & Grecorum quoquè ſtylus, cum Latina lingua concordans, teſtetur & prædicet, in qua profectò natus eſt, & qua celſa ſcripta ſua contexuiſſe probatur: præſertim cùm manifeſtè ſciamus, præcipuos tractatores Eccleſiæ, qui Latino ſtylo ſcripſere, quid dubium in ſancta ſcriptura reperiētes, mox ad Græca exemplaria currere, & ad eorum ſenſum, protinùs a ſe omne nubilum ambiguitatis excludere.

Anaſtaſi⁹ paſſionem Dionyſii Latinè cōuertit.

Gal. 2.

Nec mirum, ſi quiſquam Doctorum erga plurima occupatus, nec Græcorum ſcripta rimatus, aliter ſenſerit, cùm ipſe Apoſtolus Petrus quædam ſic tenenda eſſe putauerit, ut meritò coapoſtolus eius Paulus eū repræhenſibilem iudicauerit. Beatus etiam Cyprianus Doctor & martyr, quiddam de rebaptizatione definiuit, quod tota Eccleſia reiecit. Quid autem de ſancto Auguſtino dicemus, qui etiam libros Retractationum conficiens, nōnulla, quæ ſe benè ſenſiſſe dudùm putauerat, reprehendit? Nam Deus omnipotens nonnunquàm diſpenſatoriè gerens, cui multa reuelat, quiddam opertum deſerit, & quod alteri obſerat, alteri reſerat: nec tamen ſine remunerationis dono relinquit, quod ex radice charitatis prodire non neſcit: quia cùm cor ſcrutetur, non tam dictum, quàm intentionis admittit affectum. Verùm hæc multa, docente Deo, dicere poſſem, ſi non mihi præſtationem, ſed Apologiam faciendi propoſitum extitiſſet. Suſcipe itaque, piiſsime Imperator, Dionyſium, ex Grecia iterato volatu uenientem, & qui gaudes eo Latino eloquio habito, gaude & ab Achiuo ſermone donato.

Hæc nihil ptinēt ad hæreticorū ſpiā cōmēta, quæ ex radice charitatis minimè pficiſcūtur.

Sanè quia nonnulli beatum Dionyſium πτερύγιον τοῦ οὐρανοῦ a Grecis appellari commemorāt: notādum, quòd hunc beatus Iohannes Chryſoſtomus πετεινὸν τοῦ οὐρανοῦ, id eſt, uolucrem cęli in ultimo Sermonum deſcribat. Quorum duūm nominum differentiam, ſacri Euangeliorum atque Pſalmorum Grecè ſcriptorum libri demonſtrant: nam in altero quidem Grecè πτερύγιον ſcriptum, codex Latinus nō alā, ſed pinnaculum interpretari declarat: in altero uerò

ro ... crebrò ſermone Romano tráſlatum, uoluerunt ſonare deſignat. Huius autem paſsionis textum beatus Methodius, qui à ſede Apoſtolica Conſtātinopolim presbyter miſſus eiuſdem vrbis tenuit pontificium, & extunc inter ſanctos ab omnibus ob ſuæ confeſsionis & agonis certamen veraciter veneratur & colitur, edidit, pauca de multis præcedentibus ſcriptis excerpens. Deus autem pacis conterat ſatanam ſub pedibus veſtris velociter, & qui dedit amplum in terris Imperium, tribuat in cæleſtibus ditiſsimum regni præmium. Actum menſe Iunio, Indictione nona, anno Pontificatus viri beatiſsimi domini noſtri Iohannis Octaui Papæ quarto, Imperii verò domini clementiſsimi Caroli ſemper Auguſti primo.

Methodius Epiſcopus Conſtantinopolitanus.

MARTYRIVM S. DOMNINI militis & ſociorū eius, vt habetur in perantiquo MS. libro, cui conſentiunt vetuſtiora martyrologia. Dictionem hincindè mutauit F. Iac. Moſander.

Octobr. 9.

Maximianus Chriſtianos occidi edicto præcipit.

TEMPORE Maximiani Imperatoris magna perſecutionis procella detonuit in Chriſtianos, qui ſe à ſacrilega dæmonū cultura abſcidebant. Nam legis illius edictum exierat, vt ſi quis Chriſtiani nominis cultor inuentus eſſet, vel diis immolare cogeretur, vel, ſi nollet, diuerſis tormentis excruciatus, capitali ſupplicio plecteretur. Promulgato igitur huiuſmodi edicto, Maximianus ſexto Imperii ſui anno relicta Roma, venit ad Mediolanenſem ciuitatem, ibiq; iterato edicto præcepit Chriſtianos inquiri, ac diuerſis tormentorum generibus affici, vt medio hoc, vniuerſum populum ad immundorū deorū culturam reuocaret. Rursùs Mediolano eodem ferè tempore diſcedēs, venit in fines Germaniæ, aſſumptis ſecum ſui exercitus aliquot militibus. Qui cùm aliquandiù in finibus illis hæreret, intellexit quoſdā adeſſe, qui virtutibus ornati, ſectam ſequerētur Chriſtianorum, ſtudentes ſuo Domino Ieſu Chriſto per omnia placere. Quibus ille acciris, cuius eſſent religionis, inquiſiuit. Illi verò vno ore Chriſtum profeſſi ſunt. Quibus Maximianus: Quis ille Chriſtus? Sancti martyres reſponderunt: Ieſus Chriſtus filius Dei viui. Rursùm ille, cui Crucis myſterium ſtultitia videbatur, Illúmne, inquit, Chriſtum profitemini, qui à Iudæis crucifixus eſt? Is enim manibus eorum non valuit eripere ſe, ſed opprobriis affectus & verberibus, tandèm ab eis crucifixus eſt & occiſus. Quā ergò fiduciam aut ſpem collocatis in eum? Sancti verò reſponderunt: O Imperator, ſi donum Dei ſcires, nullos vtiquè blaſphemiæ ſermones in ipſum conijceres. Ipſe enim Dominus noſter Ieſus Chriſtus terrenus non eſt ſed cæleſtis, qui de ſinu Patris deſcendens in Mariæ virginis vterum, ex ea incarnatus ac natus eſt, qui multa prodigia operatus eſt corā principibus ſacerdotum & populo Iudæorum, mortuos ſuſcitando, lepróſos mundando, paralyticos curando, dæmonia effugando, ægris, corporis ac ſpiritus ſoſpitatem elargiendo, ac ſpiritu oris ſui omnibus verbum vitæ adminiſtrando.

S. Martyres apud Imperatorem accuſantur.

1. Cor. 1.

1. Cor. 15.

Audiens hæc Imperator, furore ſuccenſus, præcepit deos ſuos in medium proferri, dicens: Venite, adorate deos meos, qui huculquè vos patientiſsimè ſuſtinuerunt, & offerte eis ſacrificium & incenſum, ne malis tormentis excruciati, capitali ſententiæ deputemini. Sancti verò reſponderunt: Deos tuos, ô Imperator, non colimus, qui cùm nō ambulent nec loquātur, ſed nec ſpiritus ſit in ore ipſorum, ſibi quicquam boni præſtare valent. Qua enim ratione ſacrificaremus eis, qui iam Chriſti Ieſu, Domini noſtri ſeruitio deputati ſumus, nosipſos viuam hoſtiam ipſi offerentes? Tunc Imperator ira repletus, iuſsit eos apprehendi & capite cædi. Erant autem Chriſtiani, qui ante conſpectum impiiſsimi Imperatoris ſtabāt ferè quingenti: Inter quos vir clariſsimus Domninus cubicularius Imperatoris, cui & diadematis cura demandata erat ac Imperatorem iuſtis temporibus coronabat. His conuocatis Chriſtianis, ità exorſus eſt: Videtis commilitones chariſsimi hominem ſacrilegum, qui nec Deum timet, nec animæ ſuæ curam gerit, vt poſsit eam de inferno inferiori eripere, ſed qui repletus omni malitia & diabolicis operationibus, conetur fidem noſtram extinguere. Videtis, inquam, eum obcæcatum & deuium, ad inferni clauſtra properantem, cui os eius pateat, ac omnia tormenta, quæ ante mundi initium diabolo parata ſunt & angelis eius, illi debeant. Antiquus enim ille ſerpens redegit eum in ſuam poteſtatem, ità vt nunquàm recordetur ſalutis animæ ſuæ. Nil enim ei proderit Imperialis dignitas, non aureum diadema in extremo illo examine iudicii, ſed pro ſceleribus iuſtam vltionem accipiet. Proindè chariſsimi fratres, demus locum iræ iuxta Dominicum exemplum, & ab huius ſcelerati hominis inſidiis paululùm nos ſubtrahamus.

Pſal. 113.

S. Domninus Imperatoris cubicularius.

Oratio eius ad ſocios.

Rom. 12.

Iohan. 8.

Quibus auditis, ſtatuerunt quingenti illi Chriſtiani ad ciuitatem Romanam confugere, qui priùs ſe præſentantes Imperatori dixerunt: Audi peſsime Imperator: Nos omnipotēti Deo Patri ſeruimus, & Domino noſtro Ieſu Chriſto filio eius, cuius vultū nec dignus es adſpicere, nec gloria frui. Deos verò tuos non colimus, nec tuæ fallaciæ conſentimus. Eſt enim Deus noſter in cęlo, cui nos deuouimus ſyncera mēte ſeruire. Hic corda ſcrutatur & renes, hic nouit qd nobis expediat, & auxilium pręſtare poteſt in tempore oportuno, à quo etiam remedium liberationis ac ſalutis pura mente expectamus. Audiens hęc Imperator, ira ſtimulante pręcepit velocius impleri antè latam ſententiam. Statim ergò aliqui ex ipſis detēti, in eius pręſentia detruncati ſunt. Reliqui verò ſe ſubtrahentes, cum omni feſtinatione Romanum arripiunt iter, alii per Flamineā, alii per Aureliam, alii itèm per Claudiam fugiētes a conſpectu furoris impiiſsimi tyranni. Beatus verò Domninus perrexit via Claudia: Qui cùm veniſſet quintodecimo miliario à Iulia Criſopoli ciuitate, à miniſtris Imperatoris inſecutus appręhenditur, & circa fluuium Siſterionem nomine, in media, quę Claudia vocatur, via publica capite plectitur. Qui ſtatim virtute diuina abſciſum caput è terra ſubleuans & palmis portans, trāſiuit per medium Siſterionem, atque ad iactum lapidis vltrà progrediens ſubſtitit, ibique caput repoſuit. Quo in loco ſacra eius oſſa ſeruantur. Ad cuius ſepulcrum multi ęgri, quacunque fuerint infirmitate detenti, ſacris eius interuenientibus meritis curant.

Pſal. 113.

Apoc. 2.

Hier. 17.

Fugiunt Chriſtiani à conſpectu tyranni.

Capite cæditur S. Domninus.

Contigit tempore quodam inter infirmos qui ad ſancti huius imploranda ſuffragia conuolabāt, quēdam ægrum equo vectum intraſſe eccleſiam, eodem equo ad fores tēpli alligato, qui poſt multos lachrymarum imbres ſoſpitate adepta egreſſus foràs, inuenit equum furto ablatum. Qui memor prioris accepti beneficii, reuerſus in templum, proiecit ſe in terrā ad ſepulcrum ſancti Domnini, lachrymis ac precibus rogans ſibi reſtitui ablatum iumentum: Egreſſusque foràs poſt orationem, vidit illum hominem,

Multa ad eius ſepulcrū fiunt miracula.

Memorabile exemplum.

qui

qui equum abſtulerat, rapido curſu remeantem ad fores templi, qui exiliens tradidit eum ſuo poſſeſſori in manus proprias. Tunc ille duplici lętificatus beneficio, gratias egit Deo & ſancto Domnino, cunctis referens quanta Deus per ſancti ſui interceſsionem feciſſet magnalia. Decollatus eſt verò ſanctus Domninus ſeptimo Idus Octobris, regnãte Domino noſtro Ieſu Chriſto cum ſuo Patre & Spiritu ſancto, in ſempiterna ſecula, Amen.

VITA S. GISLENI MONACHI inſtituti ſancti Baſilij, incerto quidem authore, ſed tamen bona fide, ut apparet, conſcripta, aliquanto tamen uerboſiùs: atque ea cauſa per F. Laur. Surium ſuccinctiùs reddita.

Octobr. 9. *Cap. 1.*

EGREGIVS Chriſti confeſſor Giſlenus, à Græcia Chriſtianis paretibus feliciter ortus, à Deo peculiariter electus, & viueæ Dominicæ ab ipſis incunabulis diuinitùs eſt cultor fidiſsimus prædeſtinatus. Eius adhuc pueri ſingulari pietate permoti parentes, operæ precium ſibi facturi videbantur, ſi eũ Athenis curarent accuratè literis erudiri. Scholæ igitur admotus, feruenter orabat Dominum, ut ſui ſpiritus gratiam ipſi adſpiraret, quæ ipſum ab omni ſeruaret errore, & per iuſtitię rectum planumque iter deduceret. Non deſpexit Deus preces pueri, ſed dedit illi ſedium ſuarum aſsiſtricem ſapientiam, quæ circuit quærens dignos ſe.

Athenis literis eruditur.

Sap. 6.

Cap. 2.

Porrò diſciplinis liberalium artium perfectè inſtitutus, nè malitia mutaret intellectum eius, è ſeculi periculoſiſsimis fluctibus ſe ſubduxit, atque intrà monaſterii clauſtra incluſus, optatiſsimum ſe ſalutis portum attigiſſe lætatus eſt. Atque aliquandiú illic ſancti Baſilij inſtituto viuens, optima quæque conſectabatur, ità ut fratribus eius monaſterij virtutum egregia de ſe exempla præberet, firmæ fidei, charitatis non fictę, multæ humilitatis, (quæ ei virtus familiaris admodùm erat) iucundę & alacris obedientię, profuſæ beneuolentiæ, magnæ abſtinentiæ, multarũ vigiliarum. Omnibus quoquè affabilis erat. Atque ita factum eſt, ut Deo omnia moderante, quo poſſet aliorum infirmis curandis animis idoneus adhiberi medicus, ad Eccleſiaſticos ordines gradatim promoueretur. Deniquè ſacerdotio initiatus, & iam inter Deum & homines quaſi ſequeſter quidam conſtitutus, uinum & oleũ infundebat in mentium vulnera, ſpem diuinæ miſericordiæ cum iudicii diuini timore omnibus prædicans. Interim multa animi vigilantia ſibijpſi ſemper intentus, id ſummoperè ſecum pertractabat, quo pacto per omnia poſſet oculis placere omnia videntis Dei.

Fit monachus.

Ad ſacros ordines et ſacerdotiũ promouet.

Cap. 3. *Angelus ei apparet*

Quadam autem nocte precibus & diuinæ contemplationi ſolito feruentiùs inſiſtens, cùm poſt multas preces defatigato ſomnus obrepſiſſet, uidit Angelũ ſibi apparentem, & blandiſsimo vultu dicentem: Nè mundi procelloſis fluctibus agiteris, poſthabito natali ſolo, Apoſtolicis triumphis celebrem inuiſę Romam: atque illic tibi oſtendetur, quid te oporteat facere. Ille ad ſe reuerſus, quid ea viſione didiciſſet, nulli prorsùs indicare voluit: ſed honeſto ſtipatus comitatu, & curam omnem ſui atq; ſuorum in Deũ reijciens, iter ingreſſus eſt, cum beatis patriarchis exiens è terra & cognatione ſua, cum quibus etiam in cælis gloria & honore iam coronatus eſt. Vbi Romam venit, beatiſsimorum Apoſtolorum, Eccleſiæ principum, limina petijt, eaq; largo piarum lachrymarum imbre infudit, inenarrabiles Domino gemitus & ſuſpiria offerens, magno vtiquè ad omnes raræ pietatis exemplo. Perluſtrauit verò etiam beatorum martyrum & confeſſorum uenerabiles memorias, in alteris roſarum, in alteris liliorum ſuaui odore animum oblectans.

Gen. 12.

Romã venit, et loca ſacra luſtrat.

Cernere erat lachrymas ſancto ſpiramine fuſas,
Et quid mente gerat, tellus madefacta reuelat.

S. Petr^9 ei apparet.

Apparuit autem ei aulæ cęleſtis ianitor poſt ſolis occaſum, aitque ad eum: Eſt pagus, qui ab amne præterfluente Hainau appellatur. Ibi tuę habitationi nõ ueris diuinitùs deſtinatum locum illum, quem incolæ Vrſidungum uocant, ab urſa, cum catulis illic depræhenſa. Tu illic meo & fratris mei Pauli nomini elegans oratorium condes, noſtriſque patrocinijs reuerenter conſecrandum curabis. Cumque multas ibi Domino lucrat^9 eris animas, beato fine illic claudes uitam, & in cęlis cum Angelis æternùm lętaberis. Hac uiſione exhilaratus vir ſanctus, laudes & gratês egit Deo, atque è comitum turba non niſi duos ſibi retinens, Lambertum & Bellirium, nudus nudũ ſecuturus Saluatorem, ad locum ſibi ab Apoſtolo indicatum properauit.

Nud^9 nudũ ſequitur Chriſtũ Giſlenus.

Cap. 4.

In eo itinere perluſtranti ſacra monaſteria, vrbes & caſtella, dictum eſt de amantiſsimo Chriſti confeſſore Amando, cuius celeberrima fama gratiſſimo ſanctitatis odore Eccleſiam compleuerat, & animas hominum mirè afficiebat. Valdè igitur ſitiens eum uidere, & cum eo colloqui, obnixè rogat Dominum, vt præſtet ſibi copiam eius ſanctis colloquiis perfruendi. Venit indè ad beatum virum, exponit ei cauſas itineris ſui, petit ab eo ſalutare conſilium: atque eius benedictione percepta, profectus eſt, venitque ad montem, quem Caſtrilocum vocant. Cúmque putaret eum eſſe locum ſibi à Domino promiſſum, cępit extirpare arbuſta, vt poſſet illic templum conſtruere, aptum Chriſto ſeruitutis.

Loquitur cũ beato Amãdo.

Cap. 5. *Brachbãt^9 Regis venator.*

Per id tempus Brachbantus (ſic enim author Brabantiam nominat) Dagoberto Regi iucundas exhibebat venationes. Eius canes quandoquè immanem inſectantes vrſam, coegerunt eam fuga ſibi conſulere. Venit igitur ad beatum eremicolam Giſlenum, & ſub eius tunica, quam propter laborem ad arboris ramum ſuſpenderat, tanquàm defenſionem expetẽs, ſeſe defeſſa reponit, & nihil iam reformidans, ſecura quieſcit. Stant procùl canes, nec latratus edunt vllos, ſed caudarum molli agitatione blandiri videntur. Ea re commoti venatores, miniſtri Regis, contumelioſè & impiè proſcindunt uirum Dei & diſcipulos eius, aiuntque eos magicis imbutos artibus, dignos qui Regis iudicio pęnas luant. O miram rerum commutationem. Fera bellua quodam humanitatis ſenſu affecta videtur, & homines in belluas tranſiſſe. At vir mitiſsimus Giſlenus nil ea verborum petulantia permotus: Ego, inquit, ſuperni Regis fultus præſidio, Regis terreni minas non pertimeſco. Intereà Dagobertus Rex uenit cum familiaribus ſuis, audienſq; quid accidiſſet, ait ad virum Dei: Quis es tu, aut vndè, qui canes noſtros neſcio qua arte debilitare auſus es? Reſpondit ille: Ego natione Gręcus ſum, patria Athenienſis, nomine Giſlenus, religione fidelis Chriſtianus. Nec noceo cuiquam malis artibus, nec quicquam alienę rei concupiſco: ſolum autem Deum diligo, cuius, licèt indignus, ſacerdos ſum. Rex animaduertens eſſe eum virum ſanctum ac planè Angelicũ, relicta fera, & à tanto ſacerdote accepta benedictione, abijt cum ſuis, laudans Deum, qui eſt mirabilis in ſanctis ſuis.

Dagobertus Rex ab eo petit benedictionem.

Pſal. 97.

Viro

Cap. 6.

Viro autem beato in ſuum opus incumbente, ſurrexit vrſa, & arrepta ſporta, in qua erant ſacræ veſtes, in quibus vir Dei ſacrificare ſolebat, pedetentim abſceſsit. Cernens id vir beatus, indignè tulit: ſed neſciens quid faceret, more ſuo totum ſe contulit ad obſecrandum Deum: Domine Deus, inquit, qui es omnium bonorum largitor, ſi gratum eſt maieſtati tuæ, vt tibi ſeruiam, qui has mihi veſtes dediſti, tu eas reſtitue. His dictis, correpto Scipione, beſtiam ſequitur: ſed, viæ ignarus, neſcit quò tendendum ſit. Mox adeſt aquila, antecedit euodem, & recto itinere perducit ad campum, vbi erant paſtores, qui ſe dicerent vidiſſe vrſam ferentem veſtem quandã: oſtenduntque ei locum dumoſum mireque condenſum, vbi vrſa ſuos ſolebat catulos nutrire, & ea cauſa Vrſidungus dicebatur. Mox eò properat vir ſanctus, & luſtrato dumeto, inter catulorum complexus reperit veſtimentum, Deo conſeruante, nihil læſum aut contaminatum. Lætatur igitur ſe rectà perductum eò, quò iuſſus eſſet proficiſci. Deindè præcepit belluæ in Chriſti nomine, vt neminem lædens, quamprimum recedat, & alibi locum opportunum ſibi capiat. Paret illa, & confeſtim abſcedens, poſteà illic viſa non eſt. Eccè obedit ſeruo Dei beſtia ferociſſima: & homo rationis particeps, ſui creatoris & redemptoris iuſſa contemnit. Obitèr autem hìc animaduertendum eſt, bruta animantia tam hominum obtemperare voluntati, cùm homines ad imaginem Dei conditi, à veritatis via non aberrant. Cæterùm vir beatus locum à Deo ipſi monſtratum repurgat, & magno Chriſti amore feruens, vt iuſſus erat cælitùs, in beatorum Petri & Pauli Apoſtolorum honorem, templum ædificat, Cellam Apoſtolorum illud vocans. In ea verò Cella ipſe porrò ſecum habitauit, & humanam fugiens laudem, mundo ſe celauit, vixitque Deo, atterens corpus ſuum fame & frigore, ſemper degens in cilicio & cinere, ſciens quòd per multas tribulationes oporteat nos intrare in regnum Dei.

Vrſidungus vndè dictus locus quidã

Obedit vrſa viro Dei.

Cella Apoſtolorum à Gisleno extruit.

Act. 14.

Cap. 7.

Ea tempeſtate Cameracenſis Eccleſia Autberto præſule ſanctiſsimo gaudebat, & tanti viri meritis in cælum vſque ſeſe porrigebat, eius fidei ceu lucis columnæ innitens, in ea ſpe & charitate fundata. Is præclarus Epiſcopus, comperta beati Gisleni ſanctitate, iubet eum ocyùs ad ſe venire, probare volens, vtrùm ex Deo ſpiritus eſſet. Non cunctatur Gislenus, ſed humiliter ſe dans itineri, vbi ad pagũ, quẽ ruſticè Reſinum vocant, acceſsit, nocte imminente, humaniſsimè acceptus eſt hoſpitio à quodam ingenuo paupere, qui etiam obnixè eum rogauit, vt reuertens, ad ipſum diuerteret. Poſtquàm ad Epiſcopum Autbertum venit, iuſſus eſt dicere genus ſuum, & rationem ſuſceptæ peregrinationis. Tum ille paucis expediens: Natione, inquit, ſum Græcus, religione Chriſtianus, profeſsione monachus, ſacerdotum minimus. In Gallias veni, cupiens habitare in loco, quem Vrſidungum vocarunt; ibique templum conſtruere in honorem Petri & Pauli Apoſtolorum, vt diuinitùs iuſſus ſum. Idque vt ex oris tui ſententia fieret, decreueram quidem copiæ impetrandæ & cõſilii expetendi cauſa ad tuam accedere ſanctitatem, ſed prudentia tua meam ignauiam anteuertit. Cernens beatus Autbertus multam in ſancto viro apparere virtutem & religionem, ſanctis ſermonibus confirmato, & ſupernæ benedictionis munere aucto, facit copiam recedendi, & ea, quæ Apoſtolos mandarat, exequendi. Abit ille, cupienſque ad amicam redire ſolitudinem, nocte eius curſum retardante, repetit hoſpitium ſupra dictum, & hoſpes nitidas ei apparat ædes. Diſcumbente autem illo, hoſpes ad eius veſtigia aduolutus, rogat humiliter, vt diuinam ſuppliciter imploret miſericordiam pro ipſius vxore, ob partus difficultatem iam penè moriente. Reſpondet vir ſanctus: Faceſſat dolor omnis: geminum tibi ſuppeditat gaudium, vxor incolumis, & infans vagiens. Mox vir fidelis ſe confert ad coniugem, videt vera eſſe, quæ dixerat Gislenus: reuertens, laudes promit Deo: rurſuſque ad pedes ſancti viri ſe abiiciens, orat vt infantem natum baptizare, & ſacro chriſmate vngere, & ſibi filium aſſciſcere dignetur. Nõ ſe ad hæc difficilem præbet vir Dei, perpetuò ſitiens animarũ ſalutem: omnibuſque peractis, cum hoſpite ſuo iter proſequitur. Vbi autem Vrſidungum venêre, animaduertens ſancti viri hoſpes locum illum commodum eſſe Chriſto ſeruientibus, quicquid Reſini iuris habere videbatur, beatiſsimis Apoſtolis, terræ principibus, donauit.

Autbert' Cameracẽſ. Epiſcopus ad ſe Gislenũ vocat.

Expetit cõſilia Epiſcopi ſanctus Gislenus.

Sanatur fœmina, ex partus difficultate penè exanimis.

Cap. 8.

Cùm autem Deo & hominibus charus Amandus Epiſcopus, quẽ, cogente Dagoberto & pontificibus, trienniò ferè inuitum tenuerat Traiectenſis Epiſcopatus, viſitandi & conſolandi gratia veniret ad beatum Gislenum, & ab eo honorificè ſuſceptus, more ſuo optimis ſermonibus eorum, qui aderãt, animos recreaſſet, iamq; ab illis deduceretur Elnonem proficiſcens, beatus Gislenus multo cœpit mœrore affici, quòd vir ſanctus nihil alimoniæ illic accepiſſet. Sed cùm nihil haberet, quod ei apponeret, ſeque humiliter apud illum excuſaret, ſtantibus illis ad fluuium Hainan, vbi nauis expectabat ſanctum Epiſcopum, piſcis ingens in terram exiliit. Orta illic tum pia cõtentio eſt, ſancto Amando tantum Dei munus beati Gisleni precibus adſcribente, contrà verò beato Gisleno id ſancti Amandi meritis tribuente. Mox Epiſcopus à fratribus ad monaſterium reducitur, & ei menſa præparatur. Sumpto cibo, receſsit miraculorum gloria illuſtris Amandus Epiſcopus.

S. Amandus venit ad S. Gislenum.

Nota de piſce miraculũ.

Cap. 9.

Porrò beato Gisleno templum inchoatum abſoluere cupiente, Dagobertus Rex illàc iter facturus erat. Id vbi reſciuit vir Dei, honorificè ei obuiàm proceſsit, precibus eum Domino commendans. Eũ verò Rex clementer reſalutauit, & exoſculatum rogauit, vt pro peccatis ipſius Dominum deprecaretur: diuinoque inſtinctu permotus, Hornutum & Vrſidungum Chriſto & ſeruo eius Gisleno cum omnibus eò pertinentibus largitus eſt. Indè autem receſſit, & Gislenus tantis auctus beneficiis, in Dei cultũ ſtudio ardentiori incubuit, gratias illi agens.

Dagobertus Rex, multa largitur S. Gisleno.

Cap. 10.

Abſoluta autem oratorii ſtructura, rogante beato Gisleno, ſanctiſsimi Pontifices Amandus & Autbertus, in honorem Apoſtolorum more eccleſiaſtico illud celeberrimè dedicarũt. Ea dedicatione peracta, populo ſalutari prædicatione paſto, & in fide corroborato, impenſaque Epiſcopali benedictione, quiſque ad ſua reuerſus eſt. In iis quidam Comes illuſtris *Malgarius, prædicantibus Epiſcopis, corde compũctus eſt, & fallaciſsimo mundo nuncium remittens, Autberti Epiſcopi manibus tonſus eſt, & in Alto mõte monaſticum indutus habitum incluſus, ſanctè vixit vſque ad obitum ſuum. Eius vxore caſtè in ſeculari habitu degente, & filio prædia ſtrenuè gubernãte, beatus Gislenus à Domino admonitus eſt, ut eam inuiſeret, & ea quæ ad animæ ſalutem pertinent, diligenter ei inculcaret, doceretq; eam mundum contemnere, ſolum Chriſtum concupiſcere, quem amare, & eius præceptis obedire, reuerà viuere eſt. Fecit Gislenus alacriter, vt erat iuſſus, ſitientique animæ æternæ vitæ pocula abundè obtulit: quibus Vualdetrudis (ſic enim vocabatur) ſobriè inebriata, totam ſe ad virtutis & bonorum operum ſtudia accommodauit. Sed cùm necdùm haberet cellã, in qua

** Magdelgarius.*

Malgarius Comes, monachus eremita.

ſub

Luc. 10.

ſub monaſtica diſciplina corpus ſuum maceraret, interim circa frequens miniſterium cum Martha occupabatur: viditque nocte quadam beatum Gaugericum in viſione ſibi calicem vini cum fragmine panis blandè ac comiter offerentem, dicentemque: Age quod agis, operare quod operaris: placent enim Deo & nobis opera tua. Ea uiſione admodùm exhilarata, feruenter orabat Dominum, vt ſpiritus ſancti adſpirante gratia, illo præclaro calice eius ſitiens anima inebriari mereretur, de quo Propheta dicit ſponſo cęleſti: Calix tuus inebrians quàm præclarus eſt. Indicauit verò eam viſionem cęleſtis verbi ſeminatori Gisleno, eius interpretationem ab eo noſſe volens. At ſanctus vir intelligens, quid ea ſibi vellet viſio, vt prudens medicus & ſeruus fidelis, poculum ſalutis occdùm ſatis firmæ menti, & quaſi de viſione gloriãti ſtatim præbuit, ità dicens: Quandoquidem in viſione audiſti placere te Deo, oportet ſanè, vt omnia tui corporis membra cæleſti ſubdantur ſponſo, eiusque ſolius amplectendo pulchritudinem, vileſcant oculis tuis ea, quæ ſunt in mundo, vt carnem mortificando, & ſpiritu ambulando merearis effici membrum corporis Chriſti. Vt igitur viuens videaris iam mortua, ea quæ tibi ex bonis temporariis ſuperſunt, pauperes & peregrini in illa cæleſti domo recondant, vt vocante Domino, audias illam vocem ſuauiſsimam: Quia ſuper pauca fuiſti fidelis, ſuper multa te conſtituam: intra in gaudium Domini tui. Vbi tum omnia centuplo auctiora recipies, quæ iam hic pro Chriſti nomine expendiſti. Non ceſſet igitur neque pes, neque manus à bono opere: aderit enim fidus remunerator, redditurus vnicuique propriam mercedem ſecũdùm ſuum laborem.

Viſio Vualdetrudis.

Pſal. 22.

Optima inſtitutiones S. Gisleni.

Matt. 25.

1. Cor. 3.

Pſal. 118.

Hac viſionis interpretatione pius religioſæ matronæ animus valdè accenſus eſt, totamque ſe illa ad Dominum conuertens, Fiat, inquit, miſericordia tua Domine, vt conſoletur me ſecundùm eloquium ſerui tui: veniantque ſuper me miſerationes tuæ, & viuam. Deindè proſternens ſe ad ſancti uiri pedes, orauit, ut locus aliquis ſibi pararetur, diuino ſeruitio accommodus. Tum uir Dei indicauit ei Caſtrilocum, dicens eum ab omni æternitate diuinitùs illi eſſe deſtinatum, ubi, ut ex cæleſti uiſione didicerat, eius inſtitutione animæ ſanctæ irent de uirtute in uirtutem, ut uidere poſsint Deū deorum in Sion. Is locus placuit beatæ Vualdetrudi, & quòd ipſi eſſet indicatus, gratias egit Chriſto, & fideli ſeruo eius Gisleno. Erat adhuc incultus ille locus, & cùm toto animo cuperet in monaſterio degere, miſit ad Hildulphum virum eximium, qui eius neptem habebat in matrimonio, orans vt in Caſtriloco cellulam ipſi conſtrueret, in qua poſſet, toto à ſe mundo excluſo, uni Deo uacare. Hildulphus mox uenit ad eum locum, & quia non ignorabat alieni eum iuris eſſe, à legitimis poſſeſſoribus illum emit, & ibi excelſam conſtruxit domum, in qua Vualdetrudis Chriſti famula habitaret. Sed illa nihil ſublimè appetens, multùm abhorruit conſpecta domo, cogitans mundi opificem in auguſto collocatum præſepio, non habuiſſe, ubi caput ſuum reclinaret. Itaque pius Dominus eius humilitatem probans, proxima nocte domum illam euertit. Ilicò perlatum eſt ad Hildulphum, omnem operam & impenſas eius, collapſa domo, periiſſe. Contriſtatus ille hac re, putabat tali opere ſe indignum fuiſſe. Sed tandèm in ſe reuerſus, & à ſancto ſacerdote Gisleno ruinæ cauſam edoctus, citò rediit, & humiliorem curauit domum in montis latere ædificandam, ſimulque oratorium in honorem Petri & Pauli Apoſtolorum: ubi

Indicat Vualdetrudi locū diuinitus ſibi deſtinatum.

S. Vualdetrudis modeſtè fert ſtructura alta faſtigia.

beata Vualdetrudis cum eiuſdem inſtituti religioſis fœminis caſtè & humiliter uixit, & beato Gisleno hortante, Cameracum profecta, à ſancto Autberto Epiſcopo ſacrum accepit uelamen, quod eſt innocẽtis uitæ ſymbolum. Ac deinceps, quoàd uixit, ſanctis uirtutibus operam dedit, & alias illic degentes docuit calcare mundi huius uanitatem, cunctisque ſanctitatis ſpeculum & norma ſalutis fuit.

Velum ei impoſuit Autbertus Epiſcopus.

Cap. 11.

Pergebat interim beatus Gislenus uerbi Dei iactare ſemina, cupiens omnes ab huius mũdi amore abducere, & adiungere Chriſto. Et opportunè ſanè ad beatam Vualdetrudem acceſsit, ſaluberrimè eã admouens, ut memor ſcripturæ dicentis, Qui audit, dicat, Veni, ſororem ſuam Aldegundem Deo lucrari conaretur, atque etiam filias ſuas Aldetrudem & Madelbertam conſecrare Agno illi, qui eſt cãdidus vellere innocentię, rubicundus paſsione, electus ex millibus ſanctorum, Eccleſia teſte. Non ſurda aure id accipit Vualdetrudis, hortatur Aldegundem, ſanctus pater Gislenus docet eam, Aldegundis uirguncula Chriſti totam ſe confert ad Domini ſui famulatum, in Malbodienſi cœnobio, quod ipſa condidit ex bonis ſuis hæreditariis, ſponſo ſuo ſeruiens, qui paſcitur inter lilia niuei pudoris. Atque illic conſtructo oratorio, & aliis neceſſariis officinis atque domiciliis, ſub umbra dilecti, quem deſiderabat, ſedit, & fructus illius dulces gutturi eius. Deniquè amore languentem introduxit in cellam uinariam, ordinauitque in ea charitatem. His uerò aliisque ſanctitatis ſtudiis de die in diem ad meliora progrediens, omnibus uiſa eſt lucerna lucens & ardens. Venit poſteà ei in mentem, ut ſororem ſuam Vualdetrudem in monte Caſtriloco inuiſeret: quam cùm uidiſſet multis huius uitæ rebus neceſſariis egere, eius miſerta inopiæ, orauit, ut apud ipſam in caſtro Malbodienſi maneret, ubi maior tum familiæ, tum bonorum omnium copia eſſe uidebatur. At beata Vualdetrudis, cui Chriſtus erat uiuere, & mori lucrum: Hæc, inquit, ſoror, requies mea in ſeculum ſeculi: hic habitabo, quoniam diuina diſponẽte miſericordia elegit eam. Qui enim promiſit ſe futurum cum fidelibus ſuis uſque in finem ſeculi, non patietur me ex inopia periculoſè laborare, cùm etiam propheta dicat ſe ſenuiſſe, nec uidiſſe iuſtum derelictum. Tibi autem, ſoror mea, Chriſtus retribuat pro tua erga me benigna uoluntate, idemque præſtet, ut quandoque in eius mereamur amplexus caſtiſsimos admitti, cui tu te uirginem conſecraſti. Deniquè poſt mutuos de diſciplinis cæleſtibus ſermones, dulciaque æternæ uitæ colloquia, Aldegũdis Malbodium reuerſa eſt.

Apoc. 22.

Cant. 5.

Aldegundis condit Malbodienſe cœnobium, et in eo ſeruit Chriſto.

Vualdetrudis gaudet inopia.

Mat. 28.

Pſal. 36.

Cap. 12.

Per id tempus egregius Chriſti confeſſor Amandus, omnium bonorum fructu repletus, feliciter migrauit ad Dominum. Qua autem hora deceſsit, ea beata Aldegundis, uigiliis & hymnis ante altare beatiſsimæ matris Dei nacans, extra ſe rapta eſt, & ab Angelo per amœna iucundiſsimę habitationis loca deducta, uidit ſenem uirum cygneo capite reuerendum, ſacerdotalibus, iisq; pręclaris ueſtibus indutum, baculum manu tenentem, ad ſuperna proficiſci, turbamq; copioſam albatorum, ante & poſt eum iter habere. Cumque requiſita, quis ille eſſet, neſcire ſe diceret, Angelus ei dixit: Amabilis Deo Amandus exceſsit è uita, & quia dignum ſe prębuit antiſtitem, & bonę uoluntatis atque ſanctarum uirtutum ſtudiis diuinę maieſtati ſe ſacrificium obtulit, tam glorioſus nunc ad gaudia Domini ſui proficiſcitur: Turba autem albatorum, quam uides, ii ſunt, qui eius pręedicatione conuerſi, ad illius imitationẽ ſe accommodarunt, & digni cenſentur, qui in ſanctorum

S. Amandus deceſsit.

Viſio S. Aldegũdis.

ctorum conſortium admittantur. Quos etiam, quòd paſtor illis idoneus fuerit, in regno ſanctorum & in terra viuentium princeps modis omnibus gratioſus antecedet. Eam viſionem nulli è puellis cum ipſa manentibus reuelare voluit Aldegũdis, ſed miſſo ocyùs nuncio, rogauit beatum Giſlenum, ut cum Vualdetrude ad ipſam veniret. Illis uenientibus occurrit obuiam ſancto virgo in loco, qui Memrini nomen habet, & poſt amicã ſalutationem, de rebus cæleſtibus inter ſe conferebant: atque inter cætera beato Gisleno viſionem ſuam Aldegundis expoſuit, expectans eius de illa ſententiam, quippè qui quoddam ſpiritus ſancti ſacrarium eſſe videretur. At ille alta trahens ſuſpiria, ità ait: Quandoquidem & tranſitum & remunerationem tanti præſulis virgo Chriſti videre meruiſti, una hac re, duo tibi à Domino indicata noueris, vt ſine intermiſsione bonis operibus intenta ſis, & certum habeas, breui te quoquè ea præmia à fideli remuneratore percepturam, quæ nec oculus vidit, nec auris audiuit, nec in cor hominis aſcenderunt. Itaque ſi te morbus occupauerit, Deo ſemper gratias agas, qui quos diligit, corripit. Deinde cùm ſancta uirgo in Dei ſeruitio fideliter perſeueraret, cancri morbus eius dexteram mammillam corripuit: qui eius carnem tenerrimam mirè excrucians, animæ ſordes omnes ad purum excoxit. Illa verò in doloribus ſemper gratias agebat Deo, ſua patientia, fidelium animos ad benè agendum inflammans.

S. Giſleni iudicis obitũ S. Algegundis.

1. Cor. 2.
Prou. 3.
Apoc. 3.

Cap. 13.

Porrò beatus Gislenus cum Vualdetrude reuerſus eſt. Cumque ad pagum Trameias veniſſent, atque illic parùm reſiderent, ſancta Vualdetrudis quandã eius partem beato Gisleno donauit. Crebrò deindè mutuis ſeſe tum verbis, tũ ſcriptis ad meliora adhortabantur. At ubi curua ſenectus & iter longum non ſinebant eos inuicèm inuiſere, communi ſententia ſtatuerunt, ut in pago Quatermone in honorem ſancti Quintini martyris oratorium conderetur, vbi interdùm poſſent inter ſe de cęleſti patria rebusque diuinis colloqui, mutuoque ſeſe in Domino confirmare. Extructum oratorium beatiſsimis Apoſtolis Petro & Paulo Vualdetrudis aſsignauit, vt pauperes ibi reficerentur. Eò pariter ſolebant interdùm conuenire beatus Gislenus & illa, de rebus diuinis & cæleſtibus colloquentes. Creſcebat interim in beato viro cum ætate vitæ ſanctimonia, ità vt totius iuſtitiæ & integritatis de ſe omnibus exempla præberet, eſſetque Chriſti bonus odor in omni loco, virtutum ſuauiſsimis odoribus implens Eccleſiam Dei. Sentiens autem aduentare obitus ſui tempus, indicauit ſuis, ſe propediem è uita deceſſurum. Erat hoc illorum auribus triſtiſsimum nuncium, ſicut teſtabantur lachrymæ, ab eorum oculis manantes. Sed illis flentibus, & Dominum deprecantibus, ſacramento Euchariſtiæ vir Dei ſeſe communiuit, ſebreque correptus, inter diſcipulorum expirauit manus, cum beatis Angelis in cælum proficiſcens: vbi ſtola immortalitatis donatus eſt à Chriſto, cui uiuens indeſeſſam exhibuerat ſeruitutem. Corpus eius in beatorum Petri & Pauli Apoſtolorum eccleſia, quam ipſe extruxerat, humatum eſt: vbi ſacris eius meritis morbidi omnes ſanitatem recipiunt, gratias agentes præpotenti Deo, qui viuit & regnat in infinita ſecula ſeculorum, Amen.

Oratoriũ S. Quintini cõdit Vualdetrudis.

Sacra Euchariſtia munitus, excedit è vita S. Giſlenus.

MARTYRIVM SANCTORVM & glorioſorum martyrum Eulampij & Eulampiæ, Authore Simeone Metaphraſte.

Octobris. 10 Cap. 1.

IAM Dei cognitione totũ orbẽ peruadente, & Saluatore quidẽ Chriſto Ieſu, qui ſolus eſt Deus noſter, ſuos martyres confirmante ac corroborante: maligno autem & bonis infeſto dæmone ſuos ad impietatem incitante famulos: adoleſcens quidã Eulampius dictus, genere inſignis, eleganti ſpecie, & qui bona ac clara noſcebatur eſſe natus patria, nempe Nicomedia, & erat ornatus operibus pietatis, cùm nollet habitare in tabernaculis peccatorum: & diuinum Chriſti nomen videret tam impudenter irrideri, ac ſubſannari non ferendum eſſe cenſeret, relicta vrbis habitatione, amplectitur ſolitudinem. Et cùm vitæ abſtinentia, & ſeceſſu internum hominem expurgaſſet, & zelo ſicut magnus Elias refertam omninò haberet animam, relicta pariter ſolitudine, deſcẽdit ad habitandum in ciuitate.

Eulãpij patria.

Viuit ſolitarius.

Cap. 2.
Conijcit ĩ carcerẽ.

Cùm autem ad Imperatorias conſtitutiones intẽdiſſet oculos, quæ ſupra portas proſcriptæ erant omnibus, valdè ridens talem conatum, fuit ab impiis deprehenſus protinùs, & ſtatim vinctus fuit coniectus in cuſtodiam, tanquàm aliqua præda ſiſtendus coram iudice. Poſtquàm autẽ, quod factum fuerat, delatum fuit ad aures magiſtratuum, iuſsit Iudex eũ duci ad tribunal. Et protinùs adſpiciens ad eum, qui ductus fuerat, cùm propter teneram ætatem ſperaſſet fore, ut virum expugnaret fortiſsimum: Quænã eſt, inquit, tanta tua, quæ dicitur, amentia, quæ etiam propè effecit, ut deducerer ad aſperitatem, niſi ipſa, quæ fuit conſpecta ſpecies, perſuaſiſſet rem nõ ità ſe habere: eſt enim omninò alienum, & non conſentaneum, hanc liberalem formam, & apertum characterem nobilitatis, facta aggredi tã audacia. Eccè ergò tibi proponit multitudo deorũ, quæ diuerſis operationibus & inuocationibus ſibi affatim comparat venerationem. Ipſum quoquè tẽplum eſt tibi apertũ: ſanguine autem conſperſa cernuntur altaria: publicum feſtum celebratur: & parata ſunt quæcũq; conueniunt ſacrificio. Et tibi ergò optimè conſules, & nobis rem gratam facies, ſi deos colueris, & eis ſacrificaueris.

Cap. 3.
Signo Crucis ſe munit.

Martyr autem ſpiritu ſancto totus repletus, cùm ſe ſigno Crucis, veluti quibuſdam armis, muniiſſet: Vana ſunt, reſpondit, o præſes, quæ à te proponũtur. Neq; enim ex rebus externis, & quæ minimè fuerint in poteſtate alicuius, metienda eſt pietas, quæ apertè eſt boni inſtituti, & in noſtri liberi arbitrij ſita eſt poteſtate. Atq;, ſi quidem fieri non poteſt, (nè te non velle dicam) ut ad unum & trinum omnium adſpicias principiũ, ab eorũ ſaltẽ, quę producta fuerũt bono ordine, diſce Deũ vniuerſorũ. Sin autem deorũ præfers multitudinem, per quos ſimpliciores deducis ad baratrum interitus, at ego quidem nec ea, quæ tu dicis, audire ſuſtineo, neque in animũ induco, ut talibus delecter ſacrificijs, ut qui ſim præditus anima participe rationis, & ad ſupernum mũdum apertè properem: ſoli autem natura Deo, & qui non eſt adſpectabilis, ſacrificabo ſacrificiũ laudis, & ipſi reddam uota mea corã toto populo eius. His ſic dictis, Tyrannus, depoſita perſona lenitatis, iubet quidem exui martyrem, & humi extenſum, vehemẽter verberari,

Dirè verberatur.

Poſt-

Cap. 4. Neruis te nuiſſimis cæditur.

Poſtquàm autem martyr generoſè & fortiter reſtitit tormentis, & nec tantillùm quidem fuit mutatus, acerbitatem ſupplicij Iudex auget, eumque neruis cædi tenuiſsimis imperat crudeliter. Qui cùm ui ue ſpiſsiùs martyris corpori infligerentur, affectis partibus afferebant magnum ſenſum doloris. Sed ſic quoquè martyr nihil viſus eſt remiſiſſe de ſua animi magnitudine, aut de ſua fide in Chriſtum Dominum noſtrum aliquid relaxaſſe. Hinc frequentes, & ſe inuicèm conſequentes tormẽtorum ſpecies, tanquàm fluctus, erumpebãt in martyrem. Statim enim

Carnes eius lacerantur.

conuerſus eſt Tyrannus ad inueniendum aliud ſupplicium: & ligno appendens indomitam ſtatuam, conſumebat carnes lacerationibus: & ad medullas & oſſa uſq; ſubibat dolor: & principales partes corporis attingebat. Martyr autem precibus tormentũ contemperans, & ſui Agonothetæ auxilium inuocans, non magis cenſebatur pati, quàm, alio patiente, ipſe eſſet ſpectator. Poſtquàm autem ſatis decertauit aduersùs dilacerationes, & uniuerſum diſcerptum corpus propoſitum fuit adſpectu tetrum, dæmones quidem, vt par erat, mœrebant, Deus autem è ſuperis exultabat propter ſuum corona redimitũ athletam. Iudex deindè cernens ſe eſſe ſuperatum, cùm nec verbis poſſet perſuadere patienti, nec blanditiis, nec ullis aliis rationibus, procedit ad tale tormentum, quod ſi uel ſolùm ad aures perueniat, poteſt conturbare ac confundere mentem & cogitationẽ. Tenuibus enim loris pedum & manuum ad-

Immaniſſimũ ſupplicij gen⁹.

ſtrictos digitos iubet violenter circuntrahi: quod ei intolerandum reddebat cruciatum. Nam cùm confringerentur articuli, & uiolenta extenſione quodã modò ſtriderent, contigit athletam propè morte affici, quòd compages omnium membrorum corporis à ſua ſede & ordine dimouerentur: adeò ut propter ingentem dolorem ad miſericordiam traherẽtur etiam inanima.

Cap. 5. Verbis nititur ſubuertere martyrẽ Iudex.

Sed Tyrannus quidem cùm non potuiſſet factis perſuadere, ad perſuadẽdum verbis rursùs ſe confert, perſona diſputationis ſuam tegens impotentiã. Et primùm quidem, ut qui eſſet ſuperſtitioſiùs affectus in ſuam religionem, lacerabat diuinã Verbi carnis ſuſceptionẽ, eiusq́ue perpeſsiones & ipſam Crucem: & quæcunque ſunt ſigna noſtræ ſalutis, ea ſcandali ducebat offenſiones. Poſthæc proferebat etiam fabricam elementorum, ut quæ eſſet quidem dulcis & amabilis, & ad fruendum propoſita hominibus, & quòd nollet ne valdè quidem cæcus, quæ ea oritur, priuari voluptate. Martyr autem (erat enim vera plenus ſapientia) contrà afferebat illius deorũ imbecillitatem & effœminationem, quę inter ſe inuicèm fuerũt, pugnas & ſeditiones, & quòd volutarentur in corporis affectionibus: & quòd nihil eorum, quæ producta ſunt, ex ſe ortum habeat, & ſit ſine principio, ſed ſtatim referatur ad primam & efficientẽ cauſam, & omnipotẽtem: & quòd qui hæc relinquit, ad eorum tranſit opificem, eorum, quæ fluunt & nõ ſtant, habitationem perpetua & ſtabili habitatione, ineffabiliq́ue, & quæ non deſinit, uoluptate commutans. His veris martyris verbis Tyrannus attonitus, & ad iram ac furorem accenſus intolerabilem, proceſsit omnino ad omne genus tormẽta, lectumq́ue ferreum protinùs iubet accendi. Qui cùm fuiſſet ac-

Rursùs ſigno Crucis ſe munit cõtra horrẽdos cruciat⁹.

cenſus, iubet in eo extendi martyrem. Ille autẽ cùm ſigno Crucis ſe muniſſet, toto corpore fuit extenſus. Et ſtatim, cùm carnes quidem ignitum ferrum attigiſſent, conſumebantur, & diſſoluebantur, & in ſaniem, vlceraq; & vulnera mutabantur. Quinetiam nonnulla mẽbra in cinerẽ conuerſa, præbebãt videndam nudam oſsiũ coniunctionem. Ipſe verò tormẽta fortiter tolerans, tanquàm in molli quodã ſtrato recũbens, ei agebat gratias, pro quo hæc ſuſtinebat.

Cap. 6. Nõ ſatiatur pœnis.

Cùm autem martyrem nulla caperet ſatietas earum, quas pro Chriſto ſuſtinebat perpeſsionũ, ſed ac lo fidei adhuc magis incitaretur, non eſſe tolerandũ arbitratus, verum quidẽ Deũ vniuerſi irrideri, vanitatẽ autẽ imbecillitatis ſimulacrorũ ab ijs, qui tũc dominatũ obtinebant, celebrari laudibus, & magni fieri, generoſum quiddam & iuuenile excogitat, dignumque eius animi magnitudine. Nam cùm verbis ſimulaſſet ſe aſſentiri ſimulacris, & ea ratione fucũ feciſſet Tyranno, cum quadam põpa à multis ſtipatus ſatellitibus, uenit in templum idolorum, partim quidem propter repentinam martyris mutationem ijs lætantibus, qui erant ſocii impietatis, partim autem omninò expectantibus id, quod erat euenturũ. Martyr autẽ ualdè miſertus inſipientiæ eorũ, q adorabant, ad unam inſignẽ imaginẽ ad dexterã poſitã

Euertit ꝓcib⁹ ſimulacrum.

propè accedens, cùm eſſet uſus ſolis precibus, & verbis, cum authoritate imperii, eã humi protinùs deiecit, & in puluerem cõminuit. Quod quidẽ cùm vidiſſet populus, qui aderat, & imbecillitatem eorũ, quæ adorabantur, ſimul cognouiſſent & condemnaſſent, deponunt protinùs deceptionem, & amplectuntur

Multi credunt.

pietatẽ, Deum potentem, & ſolum prædicantes, quẽ nupèr ignorantes habebant ludibrio. Fitq; eis martyr cauſa ſalutis, a quibus, cùm priùs ſtulti eſſent, ꝓ co eſſe ſtultitiæ putabatur.

Cap. 7.

Hæc cùm eſſent Præſidi iræ materia & occaſio, aliud quid noui incidiens, magis conturbauit, & ad irã concitauit intolerandam. Quædam enim adoleſcentula, quæ nupèr ex virginalibus thalamis proceſſerat, & auſa erat venire in conſpectum virorum, cùm ſe admiſcuiſſet multitudini, & athletam fratrẽ

Eulãpia ſe eius ſororẽ declarat.

eſſe agnouiſſet, accedens in mediũ theatrum, eũ cõplexa, ſtatim docebat ſigna generis, ſe eoſdẽ videlicet noſſe parentes, eodẽ vtero eſſe editos, ac eadẽ ſuxiſſe vbera. Deindè reuocabat in mentem parentum beneuolentiã, & cohabitationem, & huiuſmodi alia ſigna: & poſtremò dicebat ſe velle eſſe participẽ eiuſdem fidei & religionis, & communiter cũ fratre eaſdem ſubire perpeſsiones. Hæc ergò infelicem quidẽ Tyrrannum implebant dubitatione: ſpectatores autẽ eorum, quæ fiebant, prouocabant ad pietatẽ. Cæte-

Sceleratis ſe ad ſceleratas ſemper cõuertunt cogitationes.

rùm ille protinus, cùm eſſet ſceleratus, ſe ad ſceleratas conuertit cogitationes: & propter affectionẽ corporis conſuetudinis, non autem propter ſanguinis coniunctionem, Chriſtiq; deſiderium, exiſtimabat eam adhærere martyri. Toruè itaq; & ferociter eã intuens: Quid ſibi, inquit, o mulier, vult hoc tuũ cõmentũ, & quomodò propter inſaniam in hunc adoleſcentem, mutaſti religionem? Sed reſipiſce ab hac circunfuſa caligine tuæ affectionis, & placa inuictorum deorum clementiam. Qui fit enim, quòd tu tam repẽtè ſis mutata, ut ab hac luce ſuauiſsima, & ab iis, quæ ſunt in uita iucunda, diſcedas: præſtigiatori autem iuueni adhæreſcas, & impudẽti vultu ad noſtrũ te ſiſtas tribunal, ſimulantem cognationem, & traducentem conſuetudinem ad fraternam vnionem? Verum enimuerò noſtrum tribunal non irridebis, nec Imperatores habebis ludibrio. Teſtor deos omnes, & noſtri tribunalis benignitatem & clementiam, tibi nihil amplius futurũ, quàm Eulampio, niſi quòd ſis peioribus tormentis ſubiicienda.

Cap. 8. Fortiſſimus S. Eulãpia animus.

Ad hæc martyr maſculino ſpiritu & audacia aptè reſpondit. Audi, dicens, o Iudex: & cognoſce meũ, ut ſe habet, ſcopum ac inſtitutum. Sum Chriſti ancilla. Chriſt⁹ eſt mihi vita, & animæ exultatio. Eũ amo, ei ſtudeo ſacrificari. Pro eo & ignem para, & duc beſtias, & rotas expedi, & ſtringe enſes, & excogi-

ta

ia omni aliud tormentum, vt ſcias me non eſſe tam ignaui & puſilli animi. Hoc, quod pro pietate ſuſcipitur certamẽ, ad finem vſque decertabo & peragã, & meipſam tradam ad omne genus ſupplicij, vt ſcias me eſſe eius ſororẽ, & fraternè eadem, quæ ille ſentit, ſentire, qui tua tormenta non formidauit, & ea, quæ colis, ſimulacra diruit. Porrò autem rurſus quoquè tibi dico, nè adſpiciens ad muliebris ſexus imbecillitatem, ſperes aliquid indignum noſtra mẽte: neque ætatis mollitiem putes tuis inuentis facilè poſſe decipi. Qui enim nos ad diuinum ſuum erexit amorem, & nos armauit ad bellum contra te gerendum & diabolum, ipſe & præbebit vires, & clariſsimam efficiet victoriam.

Cap. 9.
ſer. * *Hæc Eulãpia genæ conſunduntur.*

*His martyr lingua libera apertè dicens aduerſus Tyrannum, colaphos genis crudeliter impactos accepit, & fuit eius vultus vehementer cõtuſus. Mutata eſt autem eius formæ gratia, & extinctum fuit vocis inſtrumentum, inflictis continenter colaphis. Ad hæc habebat quidem fratrem eam confirmantem, & incitantem & audaciorem reddẽtem ad certamina. Erat autem ipſa quoquè virilis, quoad eius fieri poterat, & generoſis cogitationibus imbecillitatem naturæ reficiebat. Sed hæc non erant omninò Præſidi tolerabilia, videnti & meram ſanctorum loquendi libertatem, & minimè cedentem tolerantiam. Vndè ẽt rurſus noua excogitantur tormenta: lebeſque protinùs paratus fuit bulliens, vt martyres exciperet. In quem Eulampius quidem confidenter eſt ingreſſus: Eulampia autem (ità enim appellabatur & ipſa) tanquàm caligans, vt quæ eſſet natura mollior, & à maligno impelleretur ad timiditatem, labaſcebat. Sed frater, qui idem erat ſocius certaminis, ab imo emergens, tanquàm ex aliquo conuiuio & requie, vocabat ſororem, & ei addebat animum, & hortabatur, vt ingrederetur lebetem, dicens: Nihil extimeſcas, ſolùm attendens id, quod videtur, & nõ ad Deum oculos animæ defigens, cui & communiter credidimus, & à quo maximam inuenimus remunerationem. Si enim hanc bullientem aquã ſolùm attigeris, ab ipſo magnũ ſenties auxiliũ, cuius ego tuus frater ſũ teſtis q ſic tibi cernor impatibilis, & nihil doloris ſentiẽs.

Eã nõnihil trepidãtẽ Eulãpi⁹ confirmat.

Cap. 10.

His perſuaſa Eulampia, & omninò acquieſcens eius ſuaſionibus, protinùs prompto & alacri animo ingreſſa eſt lebetem. Deindè etiam communiter ſpiritu exultãtes, læti ſuſceperunt ſuppliciũ: & protinùs lebes euaſit frigidus, & nihil mali paſſos continuit martyres. Neq; verò eouſquè conſtitit res admirabilis: ſed etiam non paucos ex ijs, qui circumſtabant, induxit ad pietatem. Porrò autem ipſum quoquè Tyrannum, etſi non purè traxit ad verum Dei cultum, illius tamen labefecit cogitationem, & fecit dubitare de ſua religione. Aethiops tamen nõ fuit dealbatus, & cancer rectè ingredi non didicit. Cùm enim vincerent quidem athletæ, vincerẽtur autem impius, eos à ſeinuicem & à fide in Chriſtum non valens diſtrahere, redit rurſus ad conſueta, & armatus denuò aduerſùs ſolum martyrem: & iubet ei excindi pupillas oculorum is, qui cordis cæcutiebat oculis, & illũ magis cruciare ꝓcurãs, & machinans, vt eius ſororis per hoc frangeret audacia. Sed in hoc quoq; fuit cõuictus, vana & inania moliri aduerſus Chriſti ſeruos.

Lebes bulliẽs refrigeſcit.

Eulãpij pupillæ excindũtur.

Cap. 11.
Eulãpia capillis ſuſpẽditur.

Poſtridiè autem iubet martyrem Eulampiam ſublimè ſuſpendi capillis. Eſt autem hoc grauiſſimum ſupplicium: ſed Chriſti ancillæ delicijs ſuauius exiſtimabatur. Vndè etiam ei preces admiſcens, dicebat: Ago tibi gratias, Deus meus & creator, quòd me tuam ancillam dignatus ſis pro te ſuſceptis ornare tormentis. Cùm autem per omne genus ſupplicij oporteret athletas peruadere, etiamſi tanquàm tela infantium reputabantur, quæ eis inferebantur, fornacem accẽdi iubet Præfet illa Chaldaica nihilò inferiorem: & ad eam ducta eſt materia, quæ erat alitura ſic accenſam, lictoribus omne ſtudium ad hoc conferentibus. Cùm autem flamma eſſet adeò in altum ſublata, vt etiam eos, qui procùl cernebant, ſtupefaceret, iubet Iudex adduci martyres, & trudi in mediũ fornacem. Adducti ſunt ergò martyres: diuinus quidem Eulampius, propterea quòd fuerant ei eruti oculi, à quibuſdam portatus: generoſa autem Eulampia cum magna accurrens audacia, tanquàm thalamum, non fornacem, ingreſſura. Cùm autem igni fuiſſent traditi, flamma eos nihil læſit: ſed flatum, inſtar abſidis, incuruata, & diligenter cauens nè medium interciperet, tanquàm in iocundiſsimo thalamo athletas continebat, & naturæ ſuæ ardorem in auram irrorantem conuertebat. Martyres verò tã quã in prato roſcido & amœno choreas agentes, illud deſcriptum & diuinitùs edoctum, puerorum, inquam, canebant canticum. *Dan. 3.*

Mittũtur ambo ĩ fornacẽ ardẽtem.

Cap. 12.

Ad hæc rurſùs Tyrannus & magìs dubitabat, & hoc prodigio planè euaſerat ſolutus & imbecillis, & redactus erat ad extremam conſilij inopiam. Deindè cúm omnem ſpem penitùs abieciſſet, in athletas vltimum ſtatuit ſupplicium, nempe vt vitam finirent gladio. Protinùs ergò vincti abducuntur ad mortem. Et martyr quidem eùm prompto & alacri animo ſubijſſet gladio conſummationem, in cęlos coronatus extollitur: Eius autem ſoror & ſocia certaminum, etiam ante gladium conſummator, propoſitoque & animi inſtituto fit perfecta martyr. Hoc autem non ab re prouidit Dei ſapientia, ſed vt corpus mundum, & à vitiorum conſuetudine intactum, manus immũdæ non tangerent, atque vt ſua ſpe impij fruſtrarentur, cùm ab eo inferendo excidiſſent ſupplicio, per quod putabant ſe puniturus martyrem.

Eulãpius capite punitur.
Eulãpia reddit ſpiritum.

Hæc ſunt inuictorum Chriſti martyrum certamina: & hic eſt optandus finis inſignium athletarum. Illos bearunt quidem omnes virtutes intelligentes, benedixerunt Patriarchæ, laudarunt Apoſtoli & martyres, vt eis pares in laboribus, & æquales in confeſſione, ſacroſanctum acceperunt additamentum. Ipſe autem Agonotheta & Dominus, pro quo pati conſtituerunt, & quem coram hominibus martyricè confeſsi ſunt, ipſe, inquam, coram patre eos præconio honorauit, ſicut eſt pollicitus, gloriæq; ſuæ & regni cęlorum ſocios fecit: Quoniam eum decet omnis gloria, honor & adoratio in ſecula ſeculorum, Amen. *Matt. 10.*

MARTYRIVM SS. GEREONIS & ſociorum eius, itemque Victoris, Caſſij & Florentij, multorumque aliorum, authore Helinando, teſte Vincentio. Habetur in perantiquis MS. Codicibus.

Octobris 10. Cap. 1.

THEBAEORVM martyrum ſacratiſsimam legionem hodierna die feſtiuis attollere laudib⁹ admonemur, in qua precioſiſsima ſanctæ illius ſodalitatis pignora, Gereonem, Victorẽ, Caſſium & Florentium, cum eorũ ſocijs veneramur. Neq; enim ſe cernuntur in gaudio retributionis, qui nullo modo diſſenſerant gloriosæ cõſtantia paſsionis. Nã quàuis non vno die, nec eodem loco martyrij gloriam ſuſciperent, tamen, ſecundùm Apoſtolum, erat illis vnus Dominus, vna fides, vnum baptiſma, vnus Deus & pater omnium, qui eſt ſuper omnes & per omnia Deus

Thebæi martyres diuerſis locis occiſi.
Ephes. 4.

in ſecula benedictus:cui ſimul omnes vno conſilio,
vna deuotione, felici perſeuerantia adhærebant, im
Pſal. 72. plentes actu Pſalmiſtæ verba, dicentis: mihi autẽ ad-
hærere Deo bonũ eſt, ponere in Dño Deo ſpẽ meã.
In qua conſtanter & vnanimiter ſummã charitatẽ,
quæ Deus eſt, corde credentes ad iuſtitiã, ore aũt cõ
Rom. 8. fitentes ad ſalutẽ, hãc Apoſtolicã conſtantiã ſedulò
volũtate & morib meditabant: Quis nos ſeparabit à
charitate Chriſti? Tribulatio? an anguſtia? an perſecu
Ibidem. tio? an fames? an nuditas? an periculũ? an gladi⁹? Sub
ſequentes ẽt certã fiduciæ ſuæ cauſam: Sed in his
oĩbus, inquiũt, ſuperam⁹ propter eũ, q dilexit nos.
Nec moueat quẽquam, ꝙ in hac noſtræ Thebai-
Cap. 2. dis ſerie geſta beatorũ martyrum, & ſacroſancta pro
fide Chriſti certamina, plena ratione ſecundùm mo
rem hiſtorias texentiũ non perſoluimus: cùm id no
bis ſit in hoc ſermone propoſitum, ut nobiſcum pa
riter ad ſpiritale gaudium cords prouocemus audiẽ
tium: quatenùs ſupernorum accenſi deſiderio, plùs
appetant per charitatem ædificantem ad martyrũ
Cur i hac ſocietatem proficere, quàm per ſcientiam inflãtem
hiſtoria cu ab interni gaudii delectationa deficere. Sed quia
rioſitatem mos eſt humani ingenii tarditati, ut ab exteriorum
author ui cognitione quærat, quod arcano cordis imprimat,
tarit. quaſi aliter ad rationẽ niſi per ſenſibiliũ & imagina
bilium rerum ducatum non poſsit aſurgere, ut hoc
ſit, quod Apoſtolus dicit, Non prius, quod ſpiritale
1. Cor. 15. eſt, ſed quod animale: deindè quod ſpiritale: moueã
mus & nos ſecundum quod audiuimus, quaſi hiſto-
riã, non quidem ex ordine cuncta complectentem,
ſed ſummatim quædam neceſſaria Chronographiæ
more perſtringentẽ de ſanctiſsimis hui⁹ legionis An
gelicæ tyronybus, Gereone videlicet, Victore, Caſ-
ſio, Florẽtio, & eorũ ſociis, vniuerſo orbi terrarũ me
ritò venerãdis, quib⁹ ſua, vt ità dicã, mortis uictoria,
ſecuritatis & pacis ſucceſs⁹ iucũdiſsimos ꝓparauerũt.
Cap. 3. Hos inſignes triumphatores mirabilis & prouida
omnipotentis Dei diſpenſatio, poſt victorioſiſsimã
B. Mauricii paſsionem, ideò, quantùm humanæ daſ
indagationi coniicere, ſpe gaudẽtes, in tribulatio-
ne patiẽtes, mora qua voluit reſeruauit, vt quo plus
in lachrymis ſeminarent, eo iucundiùs fructũ peren
Pſal. 125. nis lætitiæ meterent: & quanto latiùs exempla ſuſce-
pti pro Chriſti nomine laboris in cõfeſsione ipſiua
extenderẽt, tãto plures ad imitationẽ ſuæ cõſtãtię &
magnanimitatis accẽderẽt: cũ tñ ipſi corda ſurſũ ha
bẽtes, Apoſtolico illo feruerẽt deſiderio, quo dicit,
Philip. 1. Cupio diſſolui, & eſſe cum Chriſto multo enim me
Multi ac- lius eſt. Nam in breui poſt patratum eorum marty-
cendũtur rium, pauciſsimi in ea, qua paſsi ſunt, prouincia re-
exemplis manſerunt, qui non hoc ipſum ardenter expeterent,
ſanctorũ. quod in eis dudùm obſtinatis pectoribus exhorruiſ
martyrũ. ſent: quaſi arcta uia ipſa priùs non eſſet commeabi
lis, quæ tot fuiſſet præcedentium trita veſtigiis.
Cap. 4. Igitur dum incarnationis Dominicæ annus ferè
primus poſt ducenteſimũ & nonageſimũ verteret,
Diocletianus Imperator trigeſimustertius ab Octa-
uiano Auguſto primo, cuius Imperii anno quadra-
geſimoſecundo ſingularis eadem natiuitas per Ma-
riã perpetuã virginẽ adminiſtrata eſt, Maximianũ,
cognomento Herculeũ, primò Cęſaream, deindè cõ
ſortem ſibi totius regni fecit, & Auguſti nomine &
Sæuiſſima potentia ſecum pariter ſublimauit. Quorum ſęuitia
Eccleſia tanta contra Chriſtianos incãduit, vt ille in Oriẽte,
pſecutio. iſte in Occidente circunquaq; Eccleſias Dei vaſta-
rent, nemini de grega Dñi parcerent, nomẽq; Chri
ſtianum funditus extirpare ſtuderẽt. Sed diuino nu-
tu quomodò laboratũ fuerit in ſemine, poſtea factũ
eſt manifeſtũ in germine. Hæc.n. perſecutio à Nero-
ne decima, cæteris immanitor & diuturnior fuiſſe
perhibetur, ità vt vſq; ad decẽ annos, in incepta cru-
delitate permanens, extenderetur. Quã mox ſubſe-
cuta eſt ruina vehemens & perpetua deſtructio ido
lorũ, cùm per totũ orbẽ pax Eccleſijs Dei reddita, ip
ſos etiã, quos dudùm inimicos aſperrimos pertulit, *Exod. 12.*
iugo fidei catholicæ ſubdidit: in morẽ decimæ Aegy *Pax red-*
ptiacæ plagæ, quæ ſicut primogenitorũ omniũ ſubi *dit Eccle*
ta morte ſæuiſsima, ità & ultima, populum Domini *ſia poſt de*
nõ ſolùm liberũ abire permitti, verùm etiã auctum *cimã per-*
pecunia, vt feſtinaret, vehementiſsimè compelli fe- *ſecutionẽ.*
cit. Cuius rei ſi quid poſt hanc Chriſtianorum perſe
cutionem exemplatum fuerit, in antiquis eccleſiarũ
ædificiis apud nos cernere licet.
Cùm ergò in Galliis pernicioſus tumultus cõtra *Cap. 5.*
Romanum Imperiũ exercuiſſet, Maximianus apud *S. Mauri*
Italiã collecto exercitu, Thebæos milites, Mauriciũ, *cij paſſio*
Gereonẽ, Victorem, alioſq; eiuſdẽ ordinis viros, iã *habetur*
ſacramẽtis veræ fidei & ſalutaris baptiſmatis p Hie- *ſuprà 22.*
roſolymitanũ antiſtitem initiatos, in auxiliũ accerſi *Septẽbris*
uit. Qui protinùs, vt erant militari uirtute exercita-
ti, præceptis Imperatoriis obſequentes, ſinguli cum
ſuis ſequacibus armis bellicis inſtructi, cõſilio diui-
no muniti, ſeſe in eandẽ expeditionẽ vnanimiter cõ
tulerunt. Deindè colloquiũ expetentes B. Marcellini
Romani Põtificis, qui poſt B. Petrum vigeſimusocta
uus, ante S. Syluestrũ, eiuſdẽ ſedis Præſulẽ, quartus,
nauim ſanctæ Eccleſiæ in mediis tẽpeſtuoſi mũdi ia-
ctatã fluctib⁹ gubernabat: ab eo, quò ſub armis Roma
næ militiæ, Chriſtianę religionis cõſeruãda eſſet in-
nocẽtia, didiceiũt, eiuſq; doctrinę perſpicuã verita
tẽ, vſq; ad finẽ boni certaminis, inuicta fidei iuſtitia
ſeruauerũt. O beat⁹ & ſacer ille cõuentus expeditio-
rũ in procinctu militũ, qui bellũ quidẽ extrinſecùs p
obedientiã, pacẽ intrinſec⁹ p innocentiã cogitabãt:
qui ad expugnãdos Romanæ pacis inimicos arma fe
rebãt, ad reſiſtendũ cõtra pręmeditatas iniurias, nõ
ferri, ſed fidei arma firmiſsima præparabãt. Nã hanc
ſuam Dño generaliter dicauere concordiã, vt cõtra *Sãcti mar*
hoſtes publicos edictis Imperatoriis obedirẽt: cõtra *tyres cur*
ſuſceptæ fidei religionẽ, Imperatorẽ nullũ agnoſce *arma ſu-*
rent: pluſq; vellẽt pro Chriſto vitã temporalẽ perde *ſceperint.*
re, q̃ uitam æternã Chriſtũ Deũ negando, tẽporali-
ter uiuere. Nimirùm ſancti ſpiritus vnctione edocti,
recolebãt verba veritatis, q̃ de ſuis diſcipulis ad pa-
trem loquitur dicens: Hæc eſt vita ęterna, vt cogno-
ſcant te ſolum verum Deum, & quem miſiſti Ieſum *Iohan. 17.*
Chriſtum. Optabant ſimul anhelãti deſiderio citiùs
in ſe perfectũ iri orationem illã Domini, dicentis:
Pater, volo, vt vbi ego ſum, ibi ſit & miniſter meus. *Iohan. 12.*
Deindè Maximianus Auguſtus, coadunato exerci- *Cap. 6.*
tu, permixto tamẽ fideliũ & infideliũ cœtu, feſtinus
Alpiũ iuga tranſgrediẽs, Galliæ appropinquabat, ſo-
loq; aduẽtu ſuo Amãdo & Aeliano ducib⁹ tumultus
memorati perterritis, ſeditionis illius tẽpeſtatẽ pti
naciter excitatã, facilè ſine ſui exercit⁹ dãno ſedabat.
Cõperto verò, ꝙ Carauſius quidã nobilis, inſidias cõ
tra Romani regni fines moliret, q tñ procurator cõ
ſtitutus erat ꝓuinciæ, quæ eſt iuxta Oceanũ, vbi Frã-
ci iã ſecundò à ſedibus ſuis expulſi, iuxta Gallorũ &
Saxonum confinia conſederunt, miſit illuc per Rhe
ni fluminis alueum partem ſui exercitus, cuius mili
tari virtute nefarius caſſaretur inceptus. In quo iti-
nere pcipuos belli Dñici duces, Gereonẽ, Victorẽ,
Caſsiũ & Florentiũ felices turmę Chriſtianorũ mi-
litũ ſequebantur. Intereà Maximianus ferociſsimus
Chriſtiani nois pſecutor, & tali tãtoq; agmine indi-
gniſsim⁹ ductor, ſtatuto iuxta radicẽ Alpiũ reli ido
lo, in loco, quẽ dicunt Octodorũ, pcepit vt oĩs exer
citus viritim feſtiua celebritate cõcurreret, & à ſup-
plicatione diis, vt fatebat, immortalibus agẽda, com

moniſque lætitia ſe nemo, velut alterios ſectator religionis, exciperet. Iam verò Gereonium præceſſerat agmen, & fidiſsimi comitatus ſocietatem præſentia corporali reliquerat. Vndè factum eſt, ut nũcium ſceleſtiſsimi ſacrilegii non audiret, ſeſeque cũ ſanctiſsimis ſuis corporibus noſtræ perpetuæ iucũditati ſeruaret. Ventum eſt ad locum conſtituti flagitii: vbi dum copioſus Romanę virtutis exercitus, quaſi pro religione ſurdis & mutis idolis inclinaretur, S. Mauricius cum ſua legione non adfuit: quia interim ut commilitones ſuos ad futura certamina roboraret, in locũ ſpiritualis exercitii ſeceſsit. Quod dum Rex auidus bonorum exitii, referente præcone reſciret, & perſuaſionibus callidis aciem diuinã flectere non ualeret, præcepit eam ſemèl & iterùm decimari, & ſi adhuc qui remanerent, mori quàm cedere mallent, omnem illam beatiſsimam legionem, vbicunquè fuiſſet diſperſa, miſsis militibus ſtatuit trucidari, hoc ſanè lictorum laborem precio comparans, ut quo quis plures occideret, eo amplioribꝰ ſpoliis ſe ditatum fuiſſe gauderet.

S. Mauricius cum ſociis cęditũ.

Hęc primùm apud Agaunum oppidum, vbì maxima multitudo ſancti reſedit exercitus, agebãtur. Indè præcedentium ſecuti veſtigia, repererunt primarios milites Caſsium & Florentium cum ſeptem aliis ſimilis conſtantię viris, iuxta Veronam ciuitatẽ in ripa Rheni fluminis conſidentes, alioſque cũ eis quamplurimos, einſdem agminis, ſed non einſdem intentionis, ſatellites. Hos dum agnouiſſent de Oriẽtali fuiſſe præſidio, ſæuientes contra eos, de profeſſione ſciſcitati ſunt. Cumq; illi nec uoluntate cordis, nec ſententia reſponſionis à ſuperioribus diſcreparent, ſubmiſsis capitibus, in eodẽ loco pro Chriſti nomine perempti ſunt.

Cap. 7.

SS. Caſſiꝰ & Florẽtius cũ ſociis trucidantur.

Cap. 8.

Nos ergò ad beatum Gereonem eiusque ſocios trecentos decem & octo, cum illo pariter fide ueritatis armatos, perſecutor neſcio uelociùs, an ſama peruenerit. Progreſsi tamen paululùm antę ſubſequentes carnifices, in campis Agrippinę magnæ ciuitatis martyrii gloriam, ſeſe inuicèm cohortantes, præſtolati ſunt. Quibus continuò ſoperuenientes hi, qui miſsi erant à iudice, nullam in eis defendendi, vel à propoſito deficiendi voluntatem, ſed conſtantiſsimam nominis Chriſti inuenerunt confeſsionẽ. Ibì beatus GEREON, dux & martyr egregius, cum illis Regis æterni vernaculis, edomitis omnibus, quę ad huius vitæ delectationem poſſent allicere, ſemetipſum ſpõtaneus obtulit hoſtiam viuã Deo. Inſani verò tortores, ſanctorum ibidèm corpora cruẽtantes, per campi illius planitiem traxerunt, & in puteum quendam maximum proiecerunt. Monſtratur autem uſque hodię in loco, vbi S. Gereon trucidatus eſt, ſanguinis ipſius ſpectaculum, & ipſe locus, Ad martyres, ab incolis acceptum ſeruat vocabulum.

S. Gereon cũ ſuis perimuntur.

Cap. 9.

Hæc itaque dum agerentur, cohors illa, quæ beatum Victorem comitabatur, ad locum, cui deſtinata eſt, properans, peruenit ad oppidum Francorum, quod ea maiorum ſuorum ſedibus Troiam ſiue Xanthum nũcupabant, ibiq; cum duce ſuo caſtra in pratis uirentibus poſuit. Nec minùs audaces illi cruẽtique milites adfuerunt, peremptoque illic fortiſsimo Chriſti milite Victore cũ trecentis triginta martyribus, ſancta eorum corpora in locis paluſtribus ſubmerſerunt. Tandèm optatis locupletati ſpoliis, cum exercitu reliquo, quia Carauſius ille fugiens, ſeſe in Britanniam tranſtulit, per uiam, qua uenerant, læti pro ſcelere redierunt.

Cædes S. Victoris & 330. martyrũ.

Cap. 10.

Eodem verò tẽpore de Mauritania, quæ eſt pars Africæ, finitimiſq; regionibus milites ab Imperatore propter frequentes Gallorũ tumultus euocati, in Galliam nauigio uenerunt: quorum trecenti quinquaginta pro fide catholica trucidati, cũ B. Gereone eiusq; ſociis beatorum corporum quietem & uenerationem perpetuã delegerunt. Poſt hæc Maximianus Auguſtus reuerſus in Italiam, ſuadente Diocletiano, ut cum ipſo ſe transferret in ocium, licèt inuitus, purpuram ſimul Imperiumque, ſed non tyrannidis vſum depoſuit, & vice ſua Cõſtantium uirum mitiſsimum, Italiæ, Africę & Galliis Auguſtum eſſe conſtituit: Galerio verò cæteræ prouinciæ delegatæ ſunt. Sed Conſtantius Galliis Hiſpaniiſq; contẽtus, has magna manſuetudine gubernabat, & Eccleſias Dei nullis moleſtiis infeſtabat. Cumq; adhuc Maximiano viuente in Britannia diem obiret, Conſtantino filio ſuo prouincias eaſdem regendas dereliquit. Qui cõfortatus in Imperio, dum regni Romani monarchiam per bella maxima obtinuiſſet, legibus Chriſtianę religionis per beatum Syluestrũ Papam initiatus, beatiſsimæ Helenæ matri ſuæ, honorandi & ſublimandi ſanctorum martyrum ſepulturas ius & poteſtatem, ipſe per omnem penè terram eodem ſtudio occupatus, cõtradidit. Cuius Deo dignæ matronæ in B. Gereonis monaſterio adhuc plurima ſeruant inſignia, & qualis ipſa fuerit, teſtantur ibidẽ apud eiꝰ memoriã crebrò repetita miracula.

Mauri 350 occiduntur.

Collegiũ S. Gereonis, olim fuit monaſterium.

Cap. 11.

Fecit ſanè inter plurima ſpectabilia ſuę deuotionis opera, ſuper eiuſdem ſancti martyris ſociorũq; eius corpora, vbì etiam ſuprà memorati ſancti Mauri martyres ad ſingulare mœrentiũ & infirmantium refrigerium pauſant, inſignẽ neminiq; prorsùs vel ſcientia ſermonis explicabilem, uel arte operis imitabilem ſtructuræ mirificę & ſublimis eccleſiam, quam ità metallorum fulgore & artificii varietate decorauit, muris etiam validis excelſiſque firmauit, vt nihil ſupra per omnes illas regiones uel fuiſſe, uel futurum eſſe, celebri ſermone feratur. Præter quod ligneam aliquam, vel quę facilè ſenio, uel negligentiæ cedat, materiam habuiſſe negatur, cùm marmoreæ ſoliditatis ibi tanta copia fuerit, ut opus totum columnarum illius generis firmitudine & pulchritudine fulciretur: aurei verò fulgoris tantũ in ea emicuit, ut uiuſiua foris & intùs fulgens elegãtia, nomen, Ad aureos ſanctos, ſortiretur. Quæ quia per ſe ſummo rerum authori placere non potuit, ut adhuc ampliùs & digniùs reſplenderet, plurimis idoneis laudis diuinæ præconibus & miniſteriis ſibi congruentibus adornata eſt.

Eccleſiã S. Gereonis condit S. Helena

Cap. 12.

Igitur ſanctus Maternus Treuirorum Epiſcopus, Agrippinæ Coloniæ Eccleſiam primus paſtor dignis gubernaculis rexit, cuius vitam multis claruiſſe virtutibus, geſtorum eius ſcripta commemorant. Huius ſedis antiſtes nobis cognitorum tertius, S. Seuerini confeſſoris Chriſti ſucceſſor, nomine Euergiſlus, quadam die dum capitis dolore nimiùm cruciatus, ad memoriam beatorum martyrum, Gereonis & ſociorum eius, oratum accederet, & adhuc in ſancti illius theſauri indicium faſtigium nullum excelleret, verſiculum in laudem ſanctorum dici ſolitum, *Exultabunt ſancti in gloria*, ingrediens eccleſiam, inchoauit: cui protinùs ex illo venerabili ſanctorum adyto reſponſum eſt, *Lætabuntur in cubilibus ſuis*. Quod cùm pontifex ſtupefactus audiret, laudem Deo repentè cum omnibus, qui aderant, cõclamauit; & appropians, de loci ipſius puluere capiti ſuo ſalutare remedium appoſuit, & cõſignato cum ſumma reuerentia loco, receſsit.

S. Maternus Colonien. primus Epiſcopus.

Pſal. 149.

Ibidem.

S. Euergiſlꝰ curat in eccleſia S. Gereonis ex puluere.

Cap. 13

Talia quidem plurima veridica relatione cõmemorari poſſent, ſi promiſsi cõpendii ſtudia non arcerent. Non. n. exindè erant ibi, vel ſunt rara virtutũ

opera,

opera, ſed penè quotidiana: quorum multitudinem ſimul & magnitudinem admiratur, quiſquis eiuſdẽ eccleſiæ cultori cuilibet religioſo colloquitur. Nã quicunque fide non dormitante quamlibèt ibi medelam expoſtulat, ipſam illic ſanitatem voti compos ſemper adeſſe non dubitat. Similia ſuorum meritorum indicia S. Victor, Caſſius & Florentius cum ſuis commilitonibus crebrò dare non deſinũt, quę oemo utique verbis, nedùm ſcriptis ad plenũ exequitur. In locis tamen ſuis, vbi mirabiliter frequẽtãtur, vberiùs etiam ſermonibus & fidis teſtimoniis celebrantur: quanuis ea, quę vulgantur à ſingulis actitari, rectè debeant meritis omniũ ſimul adſcribi.

Ad martyrum ſepulcra multa ſignum ſigna.

Sancta verò Colonienſis Eccleſia per ſuffragia ſãctorum martyrum, quorum corpora in ſuo gremio meruit fouenda ſuſcipere, non deſinit vſq; hodiè fidem inuiolatam excolere, quam à Materno primo ſuo Epiſcopo ſe meminit ſuſcepiſſe. Apud quã conſuetudo celebris inoleuit, vt beatos maryres, Gereonem, Victorem, Caſſium & Florentium, eorũque ſocios, trino martyrio coronatos, ternis locis venerabiliter cõditos: vna die, id eſt, ſexto Idus Octobris, feſtiuitate congrua venderetur, cùm tamen dubium ſit, vtrùm uno die an duobus eorum martyrium compleretur: quia Verona, ſummus memorati martyrii locus, non minùs vigintiſex millibus ab elegantiſsima ſancti Victoris baſilica diſtans, aliter hoc vna die, niſi per feſtinum nimii ſudoris impetum, fieri poſſe, maximè propter moras in ſingulis locis neceſſarias, credere uetat. Huius itaq; diei gaudia fratres ità celebremus annua, ut fiant nobis illorũ interceſsione continua: ſic illorum gratiæ cõgratulemur, vt quoſcunq; poſſumus, nobiſcũ pariter doctrinæ verbis & bonorum operum exemplis in charitate non ficta lucremur. Vt.n. per quendam mundi huius ſapientem dictum eſt, amicos quoslibet eadem uelle, eadem nolle, ea demùm firma amicitia eſt. Et ſi nos ſancti martyres, patroni noſtri, in ea voluntate, qua ipſi fuerunt, ad ſe clamantes & de ſe loquentes inuenerint, profectò nos non ut alienos, ſed ut proprios & domeſticos reſpicere non dedignabũtur, cauſamque noſtram dilectione, qua ſemper flagrare non deſinunt, ſuam arbitrabuntur. Ità fiet, vt & in præſenti ſeculo neceſſariis non deſtituamur auxiliis, & in futuro ſempiternis eorũ iungamur conſortiis, ad laudem & gloriam Domini noſtri Ieſu Chriſti, qui cum patre & ſpiritu ſancto viuit & regnat Deus in ſecula ſeculorum, Amen.

Cap 14. Colonienſis Eccleſia fides inuiolata.

S. Martyres, patroni noſtri.

HISTORIA SANCTI CERBONII epiſcopi Populoniẽſis per D. Gregoriũ Papã ſcripta, Lib. 3. Dialog. Cap. 11.

Octob. 10.

VIR vitæ venerabilis Cerbonius, Populonii Epiſcopus, magnã diebus noſtris ſanctitatis ſuæ probationem dedit. Nã cùm hoſpitalitatis ſtudio valdè eſſet intentus, die quadam tranſeuntes milites hoſpitio ſuſcepit: quos, Gotthis ſuperuenientibus abſcondit, eorũq; vitã ab illorũ nequitia abſcondẽdo ſeruauit. Quod dum Gotthorũ Regi perfido Totilę nunciatum fuiſſet, crudelitatis immaniſſimæ ueſania ſuccenſus, hunc ad locũ, qui octauo vrbis huius milliario Merulis dicitur, vbi tunc ipſe cũ exercitu ſedebat, iuſsit duci, eumq; in ſpectaculo populi vrſis ad deuorandũ proiici. Cũq; idem Rex perfidus in ipſo quoq; ſpectaculo conſediſſet ad inſpiciendum mortẽ Epiſcopi, magna populi turba confluxit. Tunc Epiſcopus in mediũ deductus eſt, atq; ad ei⁹ mortẽ immaniſſimus vrſus exquiſitus: qui dũ humana mẽbra crudeliter carperet, ſæui Regis animũ ſatiaret. Dimiſſus itaq; vrſus ex cauea eſt: qui accenſus & cõcitus Epiſcopũ petiit: ſed ſubitò ſuæ ferocitatis oblitus, deflexa ceruice, ſubmiſſoq; humiliter capite, lambere Epiſcopi pedes cœpit: ut patenter omnib⁹ daretur intelligi: quia erga illum virum Dei, & ferina corda eſſent hominũ, & quaſi humana beſtiarum. Tũc populus, qui ad ſpectaculum venerat mortis, magno clamore uerſus eſt in admirationem venerationis. Tunc ad eius reuerentiam colendã Rex ipſe permotus eſt. Quippè cum quo ſuperno iudicio actum erat, ut qui Deum ſequi priùs in cuſtodienda vita Epiſcopi noluit, ſaltem ad manſuetudinem beſtiam ſequeretur. Cui rei hi, qui tunc præſentes fuerunt, adhuc nonnulli ſuperſunt, eamq; cum omni illic populo ſe vidiſſe teſtantur.

Humanitas eius erga milites quoſdam.

Proiicitur vrſo deuorandus.

Vrſus immanis mãſueſcit, & eius lãbit pedes.

De quo etiam viro aliud quoq; miraculũ, Venãtio Lunenſi Epiſcopo narrante, cognoui. In ea nãque Populonii eccleſia, cui præerat, ſepulcrum ſibi pręparauit. Sed cúm Longobardorum gens in Italiam ueniens cuncta uaſtaſſet, ad Helbam inſulam receſsit. Qui ingruente ægritudine ad mortem ueniens, clericis ſuis ſibique obſequentibus præcepit, dicens: In ſepulcro meo, quod mihi præparaui Populonii, me ponite. Cui illi cum dicerent, Corpus tuum illuc qualiter reducere poſſumus, qui à Longobardis teneri loca eadem, & ubiquè eos illic diſcurrere ſcimus? Ipſe reſpondit: Reducite me ſecuri: nolite metuere: ſed feſtinè ſepelire me curate: moxque ut ſepultum fuerit corpus meum, ea eodem loco ſub omni feſtinatione recedite. Defuncti igitur corpus impoſuerunt naui. Cumque Populonium tẽderent, collectis in aere nubibus, immẽſa nimis pluuia erupit. Sed ut pateſceret omnibus, cuius viri corpus nauis illa portaret, per illud maris ſpatiũ, quod ab Helba inſula uſque Populonium duodecim milliaribus diſtat, circa utraque nauis latera procelloſa valdè pluuia deſcendit: & in nauẽ eandem una pluuiæ gutta non cecidit. Peruenerunt itaque ad locũ clerici, & ſepulturæ tradiderunt corpus ſacerdotis ſui. Cuius præcepta ſeruantes, ad nauem ſub feſtinatione reuerſi ſunt. Quam mox ut intrare potuerunt, in eundem locum, vbi vir Domini ſepultus fuerat, Longobardorum dux crudeliſſimus Gummar aduenit. Ex cuius aduentu virum Dei habuiſſe ſpiritum prophetiæ claruit: quia miniſtros ſuos à ſepulturæ ſuæ loco ſub feſtinatione diſcedere præcepit.

Inſigne miraculum.

Claruit prophetiæ ſpiritu.

VITA ET ACTVS S. PAVLINI EPIſcopi Eboracenſis, & deinde Rhofenſis, B. Gregorii Papę diſcipuli, per venerabilem Bedam deſcripta, Lib. 2. Hiſtoriæ Eccleſiaſticæ gentis Anglorum.

Octob. 10. Ex Ca. 9

GENS Nordam Humbrorũ, hoc eſt, ea natio Anglorũ, quæ ad Aquilonarẽ Hũbri fluminis plagã habitabat, cũ Rege ſuo Eduino verbũ fidei, prędicãte Paulino, (B. Gregorii diſcipulo) primùm accepit. Cui videlicet Regi in auſpiciũ ſuſcipiendæ fidei, & regni cæleſtis, poteſtas etiam terreni creuerat imperii, ità ut (quod nemo Anglorum ante eũ fecit) omnes Britannię fines, quà uel ipſorum, uel Britonum prouinciæ habitabantur, ſub ditione accepit. Quin & Meuanias inſulas, ſicut & ſuprà docuimus, imperio ſubiugauit Anglorum. Quarũ prior,

Eduini Regis potentia.

quæ ad Auſtrum eſt, & ſitu amplior, & frugum prouentu atq; vbertate ſelicior, nongentorum ſexaginta milliarium menſuram, iuxta æſtimationem Anglorum: ſecunda, trecentorum & vltrà, ſpatium tenet.

Huic autem genti occaſio fuit percipiendæ fidei, quòd præfatus Rex eius, cognatione iunctus eſt Regi Cantuariorum, accepta in cõiugẽ Edelburga, filia Edelberthi Regis, quæ alio nomine Tate vocabatur. Huius conſortium cùm primò ipſe miſsis procis à fratre eius Eadbaldo, qui tunc regno Cantuariorum præerat, peteret, reſponſum eſt, non eſſe licitum, Chriſtianam virginem pagano in coniugium dari, nè fides & ſacramenta cęleſtis Regis conſortio prophanarentur Regis, qui veri Dei cultus eſſet prorsùs ignarus. Quæ dum Eduino verba nuncij referrent, promiſit ſe nihil omnimodè contrarium Chriſtianæ fidei, quam virgo colebat, eſſe facturũ: quin potius permiſſurum, ut fidem cultumque ſuæ religionis cum omnibus, qui ſecum veniſſent, viris, ſiue fœminis, ſacerdotibus ſeu miniſtris, more Chriſtiano ſeruaret. Neque abnegauit, ſe etiam eandem ſuſcepturum eſſe religionem, ſi tamen examinata à prudentibus, ſanctior ac Deo dignior poſſet inueniri. Itaque promittitur virgo, atque Eduino mittitur, & & iuxta quod diſpoſitum fuerat, ordinatur Epiſcop⁹ vir Deo dilectus Paulinus, qui cum illa veniret, eamquè & comites eius, nè paganorum poſſet ſocietate pollui, quotidiana exhortatione, & ſacramentorum cęleſtium celebratione confirmaret.

Eduinus promittit ſe futurũ Chriſtianum.

S. Paulinus ordinatur Epiſcopus.

Ordinatus eſt autem Paulinus Epiſcopus à Iuſto Archiepiſcopo ſub die duodecimo Calendarum Auguſti, anno ab incarnatione Domini ſexcenteſimo, vigeſimoquinto. Et ſic cum præfata virgine ad Regem Eduinum, quaſi comes copulæ carnalis aduenit. Sed potiùs toto animo intendens, vt gentem, quam adibat, ad agnitionẽ veritatis aduocans, iuxta vocẽ Apoſtoli, vni viro virginem caſtã exhiberet Chriſto: cùm in prouinciã veniſſet, laborauit multũ, vt eos, qui ſe cũ venerant, nè à fide deficerent, Domino adiuuãte, contineret, & aliquos, ſi fortè poſſet, de paganis ad fidei gratiam prædicando conuerteret. Sed ſicut Apoſtolus ait, quanuis multo tempore illo laborante in verbo, Deus ſeculi huius excęcauit mentes infideliũ, nè eis fulgeret illuminatio Euangelij gloriæ Chriſti.

2. Cor. 11.

2. Cor. 4.

Anno autem ſequenti venit in prouinciam quidã ſicarius, vocabulo Eumer, miſſus à Rege occidentalium Saxonũ, nomine Cuichelmo, ſperans ſe Regem Eduinum regno ſimul & vita priuaturũ, qui habebat ſicam bicipitem toxicatam, vt ſi ferri vulnus minùs ad mortem Regis ſufficeret, peſte iuuaretur veneni. Peruenit autem ad Regem primo die paſchæ iuxta amnem Doroentionem, vbi tunc erat villa regalis. Intrauitque quaſi nuncium domini ſui referens: & cùm ſimulatam legionem ore aſtuto volueret, exurrexit repentè, & euaginata ſub veſte ſica, impetum fecit in Regem. Quod cũ videret Lilla, miniſter Regis amiciſsimus, nõ habens ſcutum ad manũ, quo Regẽ à nece defenderet, mox interpoſuit corpus ſuum ante ictum pungẽtis. Sed tanta vi hoſtis ferrum infixit, vt per corpus militis occiſi etiam Regem vulneraret. Qui cùm mox gladijs impeteretur, in ipſo tumultu etiam alium de militibus, cui nomen erat Fordheri, ſica neſanda peremit.

Eduino Regi ſtruũ ſtã inſidiæ.

Eàdem autẽ nocte ſacroſancta Dominicę paſchę pepererat Regina filiam Regi, cui nomen Eanfled. Cumq; idẽ Rex, præſente Paulino Epiſcopo, gratias ageret dijs ſuis pro nata ſibi filia, econtrà Epiſcopus gratias cœpit agere Domino Chriſto, Regique adſtruere, ꝙ ipſe precibus ſuis apud illum obtinuerit, vt Regina ſoſpes & abſque dolore graui ſobolẽ procrearet. Cuius uerbis delectatus Rex, promiſit ſe abrenunciatis idolis, Chriſto ſeruiturum, ſi vitam ſibi & victoriam donaret pugnanti aduersùs Regem, à quo homicida ille, qui eum vulnerauerat, miſſus fuerat: & in pignus promiſsionis implendæ, eandem filiã ſuam Chriſto conſecrandam Paulino Epiſcopo aſsignauit. Quæ baptizata eſt in die ſancto Pentecoſtes, prima de gẽte Nordan Humbrorum cum duodecim alijs de familia eius. Quo tempore curatus à vulnere ſibi pridèm inflicto Rex, collecto exercitu, venit aduersùs Regem Occidentalium Saxonum, ac bello inito, vniuerſos, quos in necem ſuam conſpiraſſe didicerat, aut occidit, aut in deditionem recepit. Sicq; victor in patriam reuerſus, non ſtatim & inconſultè ſacramenta fidei Chriſtianæ percipere voluit: quanuìs nec idolis vltrà ſeruiuit, ex quo ſe Chriſto ſeruiturum eſſe promiſerat. Verùm primò diligentiùs ex eo tempore & ab ipſo venerabili viro Paulino rõnẽ fidei ediſcere, & cum ſuis primatibus, quos ſapientiores nouerat, curauit conferre, quid de his agendum arbitrarentur. Sed & ipſe, cùm eſſet uir natura ſagaciſsimus, ſæpè diù ſolus reſidens, ore quidem tacito, ſed in intimis cordis multa ſecum colloquens, quid ſibi eſſet faciendum, quæ religio ſeruanda, tractabat.

Filia regis prima baptizatur.

Quo tempore exhortatorias ad fidem literas à Põtifice Sedis Apoſtolicæ Boniſacio accepit, quarũ iſta eſt forma: Exemplar Epiſtolæ beatiſsimi & Apoſtolici Papæ vrbis Romanæ Eccleſiæ Boniſacij, directæ viro glorioſo Eduino Regi Anglorum.

Ex cap. 10.

Bonifacij Pontificis litera ad Eduinũ regem.

Viro glorioſo Eduino Regi Anglorũ, Bonifacius Epiſcopus ſeruus ſeruorum Dei. Licèt ſummæ diuinitatis potentia, humanæ locutionis officijs explanari non valeat, quippè quę ſui magnitudine ità inuiſibili atq; inueſtigabili æternitate conſiſtit, vt eam nulla ingenij ſagacitas, quanta ſit, compręhendere diſſerereq; ſufficiat: quia tamen eius humanitas ad inſinuationem ſui, reſeratis cordis ianuis, quæ de ſemetipſa proferentur, ſecreta humanis mentibus inſpiratione clementer infudit, ad annunciandam vobis plenitudinem fidei Chriſtianę, ſacerdotalẽ curauimus ſolicitudinem prærogare: vt perindè Chriſti Euangelium, quod Saluator noſter omnibus præcepit gentibus prædicari, veſtris quoquè ſenſibus inferentes, ſalutis veſtræ remedia * propinquaremus.

Matt. 28
Marc. 16
for. * *propinaremus.*

Supernæ igitur maieſtatis clementia, quę cuncta ſolo verbo præceptionis ſuæ condidit & creauit, cælum videlicet & terrã, mare & omnia quæ in eis ſunt, diſpoſitis ordinibus, quibus ſubſiſterẽt, coęterni verbi ſui conſilio, & ſancti ſpiritus vnitate diſpẽſans, hominem ad imaginem & ſimilitudinem ſuam, ex limo terræ plaſmatum, conſtituit: eique tantam præmij prærogatiuã indulſit, vt eum cũctis præponeret, atq; ſeruato termino præceptionis ſuæ, æternitatis ſubſiſtentia præmuniret. Hunc ergò Deum patrem, filium & ſpiritumſanctũ, qui eſt indiuidua Trinitas, ab ortu ſolis vſque ad occaſum, humanum genus, quippè vt creatorem omnium atque factorem ſuum, ſaluriſera confeſsione fidei veneratur & colit. Cui etiam ſummitates imperij, rerumq; poteſtates ſubmiſſæ ſunt: quia eius diſpoſitione omnium prælatio regnorum conceditur. Eius ergò bonitatis miſericordia, totius creaturæ ſuæ ſaluandæ cauſa, etiam in extremitate terræ poſitarum gentium corda frigida, ſancti ſpiritus feruore, in ſui quoquè agnitionem mirabiliter eſt dignata ſuccendere. Quæ enim in glorioſi filij noſtri Audubaldi Regis, gẽtiumq; ei ſuppoſitarum illuſtratione, clementia redemptoris fuerit operata, plenius ex vicinitate locorum veſtram gloriam conijcimus cognouiſſe. Eius ergò mirabile donum & in vobis certa ſpe cęleſti longanimitate cõferri cõfidim⁹:

Pſal. 145

Gen. 1.

Audubaldi Regis conuerſio.

cùm

ſùm profectò glorioſam coniungem veſtram, quæ veſtri corporis pars eſſe dignoſcitur, æternitatis p̃mio per ſacri baptiſmatis regenerationem illuminatam agnouimus. Vndè præſenti ſtylo glorioſiùs vos adhortãdos cum omni affectu intimę charitatis curauimus: quatenùs abominatis idolis, eorumq; cultu, ſpretiſque fanorum fatuitatibus, & auguriorum deceptibilibus blandimentis, credatis in Deum patrem omnipotentem, eiuſque filium Ieſum Chriſtum, & ſpiritum ſanctum: vt credentes, à diabolicæ captiuitatis nexibus, ſanctæ & indiuiduæ Trinitatis cooperante potentia, abſoluti, æternæ vitæ poſsitis eſſe participes. Quanta autem reatitudinis culpa teneantur adſtricti hi, qui idolatriarum pernicioſiſsimam ſuperſtitionem colentes, amplectuntur, eorũ, quos colunt, exempla perditionis inſinuãt. Vndè de

Pſal. 95. eis per Pſalmiſtam dicitur: Omnes dii gentiũ, dæmo

Pſal. 113. nia: Dominus autẽ cælos fecit. Et iterùm: Oculos habent, & non vident: aures habent, & non audiunt: nares habent, & non odorabunt: manus habent, & nõ palpabunt: pedes habent, & non ambulabunt. Similes ergò efficiuntur his, qui ſpem ſuæ confidentiæ ponunt in eis. Quomodò enim iuuandi quenlibet poſſunt habere virtutẽ hi, qui ex corruptibili materia, inferiorum etiam, ſuppoſitorumque tibi manibus conſtruũtur: quibus videlicet artificium humanum accommodans, eis inanimatam membrorum ſimilitudinem contuliſti: qui niſi a te moti fuerint, ambulare non poterunt: ſed tanquàm lapis in uno loco poſitus, itá conſtructi, nihilque intelligẽtiæ habentes, ipſaque inſenſibilitate obruti, nullam neque lædendi, neq; inuãdi facultatem adepti ſunt? Qua er-

Per ſanctã Crucẽ mũdus redẽptus eſt. gò mentis deceptione eos deos, quibus vosipſi imaginem corporis tradidiſtis, colentes ſequamini, iudicio diſcreto reperire nõ poſſumus. Vndè oportet vos ſuſcepto ſigno ſanctæ Crucis, per quam humanũ genus redemptum eſt, execrando diabolicę verſutię ſupplantationem, qui diuinæ bonitatis operibus inuidus æmulusq; cõſiſtit, à cordibus veſtris abiicere, iniectiſq; manibus hos, quos eatenùs materiæ cõpage vobis deos fabricaſtis, cõfringẽdoſq; ſummoperè procurare. Ipſa enĩ eorũ diſſolutio, corruptioq;, quæ nunquàm viuentem ſpiritum habuit, nec ſenſibilitatem à ſuis factoribus potuit quolibet modo ſuſcipere, uobis patẽter inſinuet, quòd nihil erat, quod eatenùs colebatis, dũ profectò meliores vos, qui ſpiritum viuentem à Domino percepiſtis, eorum conſtructione nihilominùs exiſtatis: quippè quos Deus omnipotens ex primi hominis, quem plaſmauit, cognatione deductos per ſecula, inumerabilibus propaginibus pullulare conſtituit. Accedite ergò ad agnitionem eius, qui vos creauit, qui in uobis vitæ inſufflauit ſpiritũ, qui pro ueſtra redemptione filiũ ſuum vnigenitum miſit, ut uos ab originali peccato eriperet, & ereptos de poteſtate diabolicę nequitiæ, cæleſtibus præmiis muneraret. Suſcipite verba prędicatorum, & Euangelium Chriſti, quod vobis annunciant, quatenùs credentes, ſicut ſæpiùs dictum eſt, in

Iohan. 3. Deum patrem, omnipotentem, & in Ieſum Chriſtũ eius filium, & ſpiritum ſanctum, inſeparabilem Trinitatem, fugatis dæmoniorum ſenſibus, expulſaq; à uobis ſolicitudine venenoſi & deceptibilis hoſtis, per aquam & ſpiritum ſanctum renati, ei, cui credideritis, in ſplẽdore gloriæ ſempiternę cohabitare eius

Mittit ei Põtifex camiſiã S. Petri Apoſtoli. opitulatione & munificentia valeatis. Præterea benedictionẽ protectoris veſtri, beati Petri Apoſtolorũ principis uobis direximus, id eſt, camiſiam cum ornatura ĩ auro vna, & lena Ancyriana una. Quod petimus, ut eo benignitatis animo gloria veſtra ſuſcipiat, quo à nobis noſcitur deſtinatum.

Ad coniugem quoquè eius Edelburgam, huiuſmodi literas idem Pontifex miſit. Exemplar Epiſtolæ *Ex Cap. 11.* beatiſsimi & Apoſtolici Bonifacii Papę vrbis Romę, directæ Edelburgæ Reginæ Eduini Regis. Dominæ glorioſæ, filiæ Edelburgę Reginæ Bonifacius Epiſcopus, ſeruus ſeruorum Dei. Redemptoris noſtri benignitas humano generi, quod pretioſi ſanguinis ſui effuſione à vinculis diabolicæ captiuitatis eripuit, multa prouidentia, quibus ſaluaretur, propinauit remedia: quatenùs ſui nominis agnitione diuerſo modo gentibus innoteſcente, creatorem ſuum ſuſcepto Chriſtianæ fidei agnoſcerent ſacramento: quod quidem in veſtræ gloriæ ſenſibus cæleſti collatum munere myſtica purgationis veſtræ regeneratio patenter innuit. Magno ergò largitatis Dominicæ beneficio mens noſtra gaudio exultauit, quòd ſcintillã orthodoxæ religionis in veſtri dignatus eſt conuerſione ſuccendere. Ex qua re non ſolùm glorioſi coniugis veſtri, immò totius gentis ſuppoſitæ vobis intelligentiam in amorem ſui faciliùs inflãmaret. Di- *Edelburga Regina cõuerſa, bonis ſtudet operibus.* dicimus nanq; referentibus his, qui ad nos, glorioſi filii noſtri Audubaldi regis laudabilem conuerſionem nunciantes, peruenerũt, quòd etiam veſtra gloria, Chriſtianæ fidei ſuſcepto mirabili ſacramento, piis & Deo placitis iugiter operibus enitescat: ab idolorum etiam cultu, ſeu fanorum, auguriorumq; illecebris ſe diligenter abſtineat, & itá in amore Redemptoris ſui immutilata deuotione perſiſtens inuigilet, vt ad dilatandam Chriſtianam fidem inceſſabiliter non deſiſtat operam commodare. Cumque de glorioſo coniuge veſtro paterna charitas ſolicitè p̃quiſiſſet, cognouimus, quòd eatenùs abominandis idolis ſeruiens, ad ſuſcipiendam vocem prædicatorum, ſuam diſtulerit obedientiam exhibere. Qua ex re non modica nobis amaritudo congeſta eſt ab eo, quòd pars corporis neſtri, ab agnitione ſummæ & indiuiduæ Trinitatis remanſit extranea. Vndè paternis officiis veſtræ glorioſæ Chriſtianitati noſtram commonitionem non diſtulimus conferendam, adhortantes, quatenùs diuinæ inſpirationis imbuta ſubſidiis, importunè & opportunè agendum non differas, vt & ipſe, Saluatoris noſtri Domini Ieſu Chriſti cooperante potentia, Chriſtianorum numero copuletur, vt perindè intemeratæ ſocietatis fœdere iura teneas maritalis conſortii. Scriptum nanq; eſt: Erũt *Gen. 2.*

duo in carne una. Quomodò ergò vnitas vobis cõ- *Ephe. 5.*

iunctionis ineſſe dici poterit, ſi à ueſtræ fidei ſplendore, interpoſitis deteſtabilis erroris tenebris, remãſerit ille alienus? Vndè orationi continuò inſiſtens, à longanimitate cæleſtis clemẽtiæ, illuminationis illius beneficia ĩpetrare nõ deſinas: ut videlicet, quos copulatio carnalis affectus unũ quodammodò corpus exhibuiſſe mõſtrat, hos quoquè vnitas fidei etiã poſt huius vitæ tranſitum, in perpetua ſocietate cõſeruet. Inſiſte ergò glorioſa filia, & ſummis conatib' duritiam cordis ipſius, religioſa diuinorũ præceptorũ inſinuatione mollire ſummoperè dematura, inſũdens ſenſibus eius, quãtum ſit pręclarũ, quod credẽdo ſuſcepiſti myſteriũ, quãtũ ve ſit admirabile, quod renata pręmiũ cõſequi meruiſti. Frigiditatẽ cordis ipſius, ſancti ſpiritus annũciatione ſuccende: quatenùs amoto torpore p̃nicioſiſsimi cult', diuinę fidei calor eius intelligentiã tuarũ adhortationũ frequẽtatione ſuccẽdat: vt p̃fectò ſacrę ſcripturę teſtimo-

niũ p te expletum indubitãter p̃clateat: Saluabitur *1. Cor. 7.*

vir infidelis p mulierẽ fidelẽ. Ad hoc. n. miſericordiã Dñicę pietatis cõſecuta es, vt fructũ fidei creditorũq; tibi bñficiorũ, redẽptori tuo multiplicẽ reſignares. Qđ eqdẽ, ſuffragãte p̃ſidio benignitatis ipſi', vt explere valeas, aſsiduis n̄ deſiſtim' p̃cib. poſtulare. His er-

gò præmiſsis, paternæ vobis dilectionis exhibentes officia, hortamur, vt nos (reperta portitoris occaſione) de his quæ per vos ſuperna potentia in conuerſione conjugis veſtri, ſummiſſæque vobis gentis dignata fuerit operari, properè reueletis: quatenùs ſolicitudo noſtra, quę dę veſtra veſtrorumq; omniũ animæ ſalute optabilia deſideranter expectat, vobis annunciantibus releuetur: illuſtrationemque diuinæ propiciationis in vobis diffuſam opulentiùs cognoſcentes, hilari confeſsione largitori omnium bonorum Deo, & beato Petro Apoſtolorum principi vberes meritò gratias euoluamus. Præterea benedictionem protectoris veſtri beati Petri Apoſtolorum principis vobis direximus, id eſt, ſpeculum argẽteũ, & pectinem eburneum inauratum. Quod petimus vt eo benignitatis animo gloria veſtra ſuſcipiat, quo à nobis noſcitur deſtinatum.

Mittit & Reginæ Pontifex ſpeculũ et pectinem Eburneũ S. Petri.

Ex ca. 13.

Hęc quidem memoratus Papa Bonifacius de Regis Eduini, ac gentis ipſius ſalute ſolicitus, literis agebat. Sed & oraculum cęleſte, quod illi quondàm exulanti apud Redualdum Regem Anglorum, pietas diuina reuelare dignata eſt, non minimúm ad ſuſcipiẽda vel intelligenda doctrinæ monita ſalutaris, ſenſum iuuit illius.

Rex Eduinus difficulter poteſt cõuerti ad Chriſtum.

Cùm ergò videret Paulinus difficulter poſſe ſublimitatem animi regalis ad humilitatem viæ ſalutaris, & ſuſcipiendum myſterium viuificę Crucis inclinari, ac pro ſalute illius ſimul & gentis, cui præerat, & verbo exhortationis apud homines, & apud diuinam pietatem verbo deprecationis ageret: tãdèm, vt veriſimile videtur, didicit in ſpiritu, quod vel quale eſſet oraculum Regi quondàm cęlitus oſtenſum. Nec exindè diſtulit, quin continuò Regem admoneret, explere votum, quod in oraculo ſibi exhibito ſe facturum promiſerat, ſi temporis illius ærumnis exemptus, ad regni faſtigia perueniret. Erat autem oraculum huiuſmodi:

Edelfridus perſequitur Eduinum.

Cùm perſequente illum Edelfrido, qui ante eum regnauit, per diuerſa occultus loca vel regna, multo annorum tempore profugus vagaretur, tandèm venit ad Regem Redualdum, obſecrans vt uitã ſuam à tanti perſecutoris inſidijs tutando ſeruaret. Qui libenter eum ſuſcipiens, promiſit ſe, quæ petebat, eſſe facturum. At poſtquàm Edelfridus in hac eum prouincia apparuiſſe, & apud Regem illius familiariter cum ſocijs habitare cognouit, miſit nuncios, qui Redualdo pecuniam multam pro nece eius offerrent: neque aliquid profecit. Miſit ſecundò, miſit tertiò, & copioſiora argenti dona offerens, & bellum illi, ſi cõtemneretur, indicens. Qui uel minis fractus, vel corruptus muneribus, ceſsit deprecanti, & ſiue occidere ſe Eduinum, ſeu legatarijs tradere promiſit. Quod vbi fideliſsimus quidã amicus illius animaduertit, intrauit cubiculum, quo dormire diſponebat, (Erat autem prima hora noctis) & euocatum foràs, quid erga eum agere Rex promiſiſſet, edocuit, & inſuper adiecit: Si ergò vis, hac ipſa hora educam te de hac prouincia, & in ea loca te introducam, vbi nunquàm te vel Redualdus, vel Edelfridus inuenire valeant. Qui ait: Gratias quidem ago beneuolẽtiæ tuę: non tamen hoc facere poſſum, quod ſuggeris, vt pactum, quod cum tanto Rege inij, ipſe primus irritũ faciam, cum ille mihi nihil mali fecerit, nihil adhuc inimicitiarum intulerit: quin potiùs, ſi moriturus ſum, ille me magis, quàm ignobilior quiſquam morti tradat: Quó enim nunc fugiam, qui per omnes Britanniæ prouincias tot annorum temporumque curriculis vagabundus, hoſtium uitabam inſidias?

Eduini Regis mæſtitia.

Abeunte igitur amico, remanſit Eduinus ſolus foris, reſidensque mœſtus antę palatium, multis cœpit cogitationem æſtibus affici, quid ageret, quò vę pedẽ verteret, neſcius. Cumque diu tacitis mentis angoribus, & cæco carperetur igni, vidit ſubitò intempeſtæ noctis ſilentio appropinquantem ſibi hominem vultus, habitusque incogniti: quem videns vt ignotum & inopinatum, non parùm expauit. At ille accedens, ſalutauit eũ, & interrogauit, quarè illa hora cęteris quieſcentibus, & alto ſopore preſsis, ſolus ipſe mœſtus in lapide peruigil ſederet. At ille viciſsim ſciſcitabatur, quid ad eum pertineret, vtrùm ipſe intùs, an foris noctem tranſigeret. Qui reſpondens, ait: Nè me æſtimes tuæ mœſtitiæ, & inſomniorũ, & forinſecæ ac ſolitarię ſeſsionis cauſam neſcire. Scio enim certiſsimè, qui es, & quarè mœres, & quę ventura tibi in proximo mala formidas. Sed dicito mihi, quid mercedis dare velles ei, qui his te mętorib. abſoluat, & Redualdo ſuadeat, vt nec ipſe tibi aliquid mali faciat, nec tuis te hoſtibus perimẽdum tradat? Qui cùm ſe omnia, quæ poſſet, huic tali pro mercede beneficij daturum eſſe reſponderet, adiecit: Quod ſi etiam te Regẽ futurum, extinctis hoſtibus, in veritate promittat, ità ut non ſolùm omnes progenitores tuos, ſed & omnes, qui ante te Reges in gente Anglorum fuerant, poteſtate tranſcendas? At Eduinus conſtãtior interrogando factus, non dubitabat promittere, quin ei, qui tanta ſibi beneficia donaret, dignis ipſe gratiarũ actionibus reſponderet. Tum ille tertiò: Si autem inquit, is qui tibi tanta taliaque dona veraciter aduẽtura prędixerit, etiam conſilium tibi tuæ ſalutis ac vitæ melius atq; vtilius, quàm aliquis de tuis parentib. aut cognatis unquàm audiuit, oſtendere poterit: nũ ei obtemperare, & monita eius ſalutaria ſuſcipere cõſentis? Nec diſtulit Eduinus, quin continuò polliceretur, ſe in omnibus ſecuturum doctrinam illius, qui ſe tot ac tantis calamitatibus ereptum, ad regni apicem proueheret. Quo accepto reſpõſo, confeſtim is, qui loquebatur cum eo, impoſuit dexteram ſuã capiti eius, dicens: Cùm ergò tibi ſignum hoc aduenerit, memẽto huius temporis ac loquelæ noſtræ, & ea, quę promittis, tunc adimplere nè differas. Et his dictis, vt fertur, repentè diſparuit, ut intelligeret non hominem eſſe, qui ſibi apparuiſſet, ſed ſpiritum. Et cùm regius iuuenis ſolus adhoc ibidèm ſederet, gauiſus quidem de collata ſibi pia ac benigna conſolatione, ſed multùm ſolicitus, ac mente ſedula cogitans, quis eſſet ille, vel vndè veniret, q hęc ſibi loqueretur.

gnæ angustia.

Quidam ignotus ei apparet.

Votum Eduini.

Dextera manus impoſitio datur Eduino pro ſigno emiſſi voti.

Venit autem præfatus amicus illius, lætoque vultu ſalutans eum: Surge, inquit, intra: & ſopitis ac relictis curarũ anxietatibus, quieti mẽbra ſimul & animũ cõpone: quia mutatum eſt cor Regis, nec tibi aliquid mali facere, ſed fidẽ potius pollicitam ſeruare diſponit. Poſtquã enim cogitationem ſuam, de qua tibi antę dixi, Reginæ in ſecreto reuelauit, reuocauit eum ab illa intentione, admonens quia nulla rõne cõuenirat tanto Regi, amicum ſuum optimum in neceſſitate poſitum, auro vendere, neque fidem ſuam, quę omnibus ornamentis precioſior eſt, amore pecuniæ perdere. Quid plura? Fecit Rex, vt dictum eſt, nec ſolũ exulẽ nuncijs hoſtilibus non tradidit, ſed etiã eũ, vt in regnũ perueniret, adiuuit. Nam mox redeuntibus domum nuncijs, exercitum ad debellandũ Edelfridũ collegit copioſum: eumq; ſibi occurrentẽ cum exercitu multũ impari, (non.n. dederat illi ſpatium, quo totum ſuum congregaret atque adunaret exercitum) occidit in finibus gentis Merciorum, ad oriẽtalem plagam amnis, qui uocatur Idle. In quo certamine, & filius Redualdi, vocabulo Regnheri, occiſus eſt. Ac ſic Eduinus, iuxta oraculum, quod acceperat, non tantum Regis ſibi infeſti inſidias vitauit, verum etiam eidem perempto in regni gloriam ſucceſsit.

Regina reuocat maritum à magno ſcelere.

Rex Edelfridus interficitur cum filio.

Eduinus creatur Rex.

Cùm

Cùm ergò prædicante verbum Dei Paulino rex credere differret, & per aliquod tempus, vt diximus, horis competentibus ſolitarius ſederet, & quid agẽdum ſibi eſſet, quæ ve religio ſequenda, ſedulus ſecum ipſe ſcrutati conſueſſet, ingrediens ad eũ quadam die vir Dei, impoſuit dexteram capiti eius, & an hoc ſignum agnoſceret, requiſiuit. Qui cùm tremẽs ad pedes eius procidere vellet, leuauit eum, & quaſi familiari voce affatus: Eccè, inquit, hoſtium manus, quos timuiſti, Domino donãte, euaſiſti. Eccè regnũ, quod deſideraſti, ipſo largiente, percepiſti. Memẽto vt tertium, quod promiſiſti, facere non differas, ſuſcipiendo fidem eius, & præcepta ſeruando, qui te & à temporalibus aduerſis eripuit, & temporalis regni honore ſublimauit. Et ſi deincèps voluntati eius, quã per me tibi prædicat, obſecundare volueris, etiam à perpetuis malorum tormentis te liberans, ęterni ſecum regni in cęlis faciet eſſe participem.

Dextera impoſitione monetur reddere votum.

Quibus auditis, Rex, ſuſcipere quidem ſe fidem, quam docebat, & velle & debere reſpondebat: verũ adhuc cùm amicis, principibus & conſiliariis ſuis ſeſe de hoc collaturum eſſe dicebat, vt ſi & illi eadem cum eo ſentire vellent; omnes pariter in fonte vitæ Chriſto conſecrarentur. Et annuente Paulino, fecit, vt dixerat. Habito enim cum ſapientibus conſilio, ſciſcitabatur ſingulatim ab omnibus, qualis ſibi doctrina hęc eatenùs inaudita, & nouus diuinitatis, qui prędicabatur, cultus videretur. Cui primus pontificum ipſius Coifi, continuò reſpondit: Tu vide, Rex, quale ſit hoc, quod nobis prędicatur: ego tibi veriſsimè, quod certũ didici, profiteor, quia nihil omninò virtutis habet, nihil vtilitatis religio illa, quam hucuſquè tenuimus. Nullus enim tuorũ ſtudioſiùs, quàm ego culturę deorum noſtrorum ſe ſubdidit, & nihilominùs multi ſunt, qui ampliora à te beneficia, quàm ego, & maiores accipiunt dignitates, magiſq; proſperãtur in omnibus, quę agenda vel acquirenda diſponunt. Si autẽ dij aliquid valerent, me potiùs iuuare vellẽt, qui illis impẽſiùs ſeruire curaui. Vndè reſtat, vt ſi ea, quæ nunc nobis noua prædicantur, meliora eſſe & fortiora, habita examinatione, perſpexeris, abſq; vllo cunctamine ſuſcipere illa feſtinemus. Cuius ſuaſioni verbiſque prudentibus alius optimatum tribuẽs aſſenſum, continuò ſubdidit:

Ex cap. 13.

Rex Eduinus deliberat cum ſuis de cõplectendo Chriſtianiſmo.

Talis, inquiens, mihi videtur, Rex, vita hominum pręſens in terris, ad comparationem eius, quod nobis incertum eſt, temporis, quale cùm, te reſidẽte ad cœnam cum ducibus ac miniſtris tuis tempore brumali, accenſo quidem foco in medio, & calido effecto cęnaculo, furentibus autem foris per omnia turbinibus hyemalium pluuiarum vel niuiũ, adueniens vnus paſſerum, domum citiſsimè peruolauerit; qui cùm per vnum oſtium ingrediens, mox per aliud exierit, ipſo quidem tempore, quo intùs eſt hyemis tempeſtate non tangitur: ſed tamen paruiſsimo ſerenitatis momento excurſo, mox de hyeme in hyemem regrediens, tuis oculis elabitur. Ita hęc vita hominum ad modicum apparet: quid autem ſequatur, quid ve pręceſſerit, prorsùs ignoramus. Vndè ſi hęc noua doctrina certiùs aliquid attulit, meritò ſequenda eſſe videtur. His ſimilia & cæteri maiores natu, ac regis conſiliarii diuinitùs admoniti, proſequebantur.

Elegans ſimilitudo.

Adiecit autem Coifi, quia vellet ipſum Paulinum diligentiùs audire de Deo, quem prędicabat verbũ facientem. Quod cùm iubente Rege faceret, exclamauit auditis eius ſermonibus dicens: Iam olim intellexeram nihil eſſe, quod colebamus: quia videlicet quanto ſtudioſiùs in eo cultu veritatem quęrebã, tanto minùs inueniebam. Nunc autem apertè profiteor, quia in hac prædicatione veritas datur illa, quæ nobis vitæ, ſalutis ac beatitudinis æterna dona valet tribuere. Vnde ſuggero, Rex, ut templa & altaria, quæ ſine fructu vtilitatis ſacrauimus, ocyùs anathemati & igni tradamus. Quid plura? Præbuit palàm aſſenſum Euangelizanti beato Paulino Rex, & abrenũciata idolatria, fidem ſe Chriſti ſuſcipere confeſſus eſt.

In omnibus nulla cognitio veritatis.

Tandem Rex Eduinus credit.

Cumque à præfato pontifice ſacrorum ſuorum quæreret, quis aras & fana idolorum cum ſeptis, quibus erant circundata, primus prophanare deberet: ille reſpondit: Ego: Quis enim ea, quæ per ſtultitiam colui, ad exemplum omnium aptiùs, quàm ipſe per ſapientiam mihi à Deo uero donatã deſtruam? ſtatimque abiecta ſuperſtitione vanitatis, rogauit ſibi Regem arma dare, & equum emiſſarium, quem aſcẽdens, ad idola deſtruenda ueniret. Non enim licuerat pontificem ſacrorum uel arma ferre, uel in * equo ſedere. Accinctus ergò gladio, accepit lãceã in manu, & aſcendens emiſſarium Regis, pergebat ad idola. Quod adſpiciẽs uulgus, exiſtimabat eum inſanire. Nec diſtulit ille mox, ut appropiabat ad fanum, profanare illud, iniecta in eo lancea, quam tenebat: multumque gauiſus de agnitione ueri Dei cultus, iuſſit ſociis deſtruere, ac ſuccendere fanum cum omnibus ſeptis ſuis. Oſtenditur autẽ locus ille quondàm idolorum, non longè ab Eboraco, ad Orientem ultra amnem Doruentionem, & uocatur hodie Gotmundin Gahan: vbi pontifex ille, inſpirante Deo vero, polluit ac deſtruxit eas, quas ipſe ſacrauerat, aras.

** equa equitare.*

Coifi pontifex idolorũ, conuerſus dſtruit ea.

Igitur accepit Rex Eduinus, cum cunctis gentis ſuæ nobilibus ac plebe perplurima, fidem & lauacrũ ſanctæ regenerationis, anno regni ſui vndecimo, qui eſt annus Dominicæ incarnationis ſexcenteſimus uigeſimusſeptimus: ab aduentu verò Anglorum in Britanniam, anno circiter centeſimo octuogeſimo. Baptizatus eſt autem Eboraci die ſancto Paſchæ, pridiè Iduum Aprilis, in eccleſia ſancti Petri Apoſtoli, quã idem ipſe de ligno, cùm catechizaretur, atque ad percipiendum Baptiſma imbueretur, citato opere conſtruxit. In qua etiam ciuitate ipſi doctori atque Antiſtiti Paulino ſedem Epiſcopatus donauit.

Ex ca 14.

Rex eccleſiã in honorẽ S. Petri Apoſtoli conſtruit.

Mox autem ut baptiſma conſequutus eſt, curauit docente eodem Paulino, maiorem ipſo in loco & anguſtiorem de lapide fabricare baſilicam, in cuius medio ipſum, quod priùs fecerat, oratorium includeretur. Præparatis ergò fundamentis in gyro prioris oratorii, per quadrum cœpit ędificare baſilicã. Sed priuſquàm altitudo parietis eſſet conſummata, Rex ipſe impia nece occiſus, opus idem ſucceſſori ſuo Oſuualdo perficiendum reliquit.

Eduinus Rex occiditur.

Paulinus autem ex eo tempore ſex annis continuis, id eſt, uſque ad finem imperii Regis illius, uerbum Dei, annuente ac fauente ipſo, in ea prouincia prædicabat. credebantque & batizabantur, quotquot erant prӕordinati ad uitam æternam. In quibus erant Osfridus & Eadfridus filij Regis Eduini, qui ambo ei exuli nati ſunt de Quenburga filia Ceatli Regis Merciorum. Baptizati ſunt tempore ſequenti & alij liberi eius, de Edelburga Regina progeniti, Edilhim & Ediltridis filia, & alter filius Bulcfreat quorũ primi albati adhuc, rapti ſunt de hac vita, & Eboraci in eccleſia ſepulti. Baptizatus eſt & Iffi filius Osfridi, ſed & alii nobiles & egregii viri non pauci.

Multos conuertit S. Paulinus.

Tantus autem fertur tunc fuiſſe feruor fidei ac deſiderium lauacri ſalutaris genti Nord Humbrorum, ut quodam tempore Paulinus veniens cum Rege & Regina in regiã uillã, quæ vocatur Adregin, triginta ſex diebus ibidẽm cum eis catechizandi, & baptizandi

Permultos ab eo in flumine baptizatos.

officio deditus, moraretur: quibus diebus cunctis à manè vſque ad ueſperam nil aliud ageret, quàm confluentem eò de eunctis viculis ac locis plebem, Chriſti uerbo ſalutis inſtruere, atque inſtructam in fluuio Gleni, qui proximus erat, lauacro remiſſionis abluere. Hæc uilla tempore ſequentium Regum deſerta, & alia pro illa eſt facta in loco, qui vocatur Melmin. Hæc quidem in prouincia Berniciorum: ſed & in prouincia Deirorum, ubi ſæpiùs manere cum Rege ſolebat, baptizabat in fluuio Sualua, qui vicum iuxta Cataractam præterfluit. Nondùm enim oratoria uel baptiſteria in ipſo exordio naſcentis ibì Eccleſiæ poterant ædificari. Attamen in campo Dono, ubì tunc etiam uilla regia erat, fecit baſilicam, quam poſtmodùm pagani, à quibus Eduinus Rex occiſus eſt, cum tota eadem villa ſuccēderunt. Pro qua Reges poſteriores fecere ſibi uillam in regione, quæ uocatur Loidis. Euaſit autē ignem altare, quia lapideum erat, & ſeruatur adhuc in monaſterio reuerēdiſſimi Abbatis & preſbyteri Trumuuulfi, quod eſt in ſylua Elmete.

Ex cap. 15.

Tantam autem deuotionem Eduinus erga cultū ueritatis habuit, ut etiam Regi Orientalium Anglorum Carpualdo filio Redualdi perſuaderet, relictis idolorum ſuperſtitionibus, fidem & ſacramēta Chriſti cum ſua prouincia ſuſcipere. Et quidem pater eius Redualdi iādudùm in Cantio ſacramentis Chriſtianæ fidei imbutus eſt, ſed fruſtrà. Nam rediens domum, ab uxore ſua & quibuſdam peruerſis doctoribus ſeductus eſt, atque à ſynceritate fidei deprauatus, habuit poſteriora peiora prioribus: ità ut in morem antiquorum Samaritanorum, & Chriſto ſeruire uideretur, & dijs quibus anteà ſeruiebat, atque in eodem fano & altare haberet ad ſacrificium Chriſti, & arulam ad uictimas dæmoniorum. Quod uidelicet fanum Rex eiuſdem prouinciæ Alduulff, qui noſtra ętate fuit, uſque ad ſuum tempus perduraſſe, & ſe in pueritia uidiſſe teſtatur.

Eduald⁹ rex & Chriſtū & dæmones colit.

Erat autem præfatus Rex Reduald natu nobilis, quanlibèt actu ignobilis, filius Tytilli, cuius pater fuit Vulſa, à quo Reges Anglorū Oriētalium Vuufſingas appellant. Verùm Carpuald non multo pòſt, quàm fidem accepit, tempore occiſus eſt à uiro gētili, nomine Richberto, & exindè tribus annis prouincia in errore uerſata eſt, donèc accepit regnum eiuſdem frater Carpualdi Sibertus, uir per omnia doctiſſimus atque Chriſtianiſſimus. Qui uiuente adhuc fratre, cùm exularet in Gallia, fidei ſacramentis imbutus eſt. Quorum participem mox ubi regnare cœpit, totam ſuam prouinciam facere curauit. Cuius ſtudijs glorioſiſſimè fauit Felix Epiſcop⁹, qui de Burgundiorum partibus, vbi ortus & ordinatus erat, cùm ueniſſet ad Honorium Archiepiſcopum, eique indicaſſet deſiderium ſuum, miſit eum ad prædicādum uerbum uitæ pręfatæ nationi Anglorum. Nec uota ipſius in caſſum cecidere: quin potiùs fructum in ea multiplicē credentium populorum pius agri ſpiritalis cuſtor inuenit. Siquidem totam illā prouinciam iuxta ſui nominis ſacramentum, à longa iniquitate atque infelicitate liberatam, ad fidem & opera iuſtitiæ, ac perpetuę felicitatis dona perduxit. Accepitque ſedem Epiſcopatus in ciuitate Dummock, & & cùm decem & ſeptem annis eidem prouinciæ pōtificali regimine ꝓfuiſſet, ibidèm in pace uitā finiuit.

Carpualdus Rex occiditur. Sibertus Rex doctiſſimus & Chriſtianiſſimus. Felix Epiſcop⁹ multos Anglos cōuertit,

Ex cap. 16. S. Paulinus cōuertit Bleccā ſ. ſ.tā Li-

Prædicabat autem Paulinus uerbum etiam prouinciæ Lindiſi, quæ eſt prima ad meridianum Humbri fluminis ripam, pertingens vſque ad mare: Præfectumque Lindocolinæ ciuitatis, cui nomen erat Blecca, primum cum domo ſua conuertit ad Dominū. In qua videlicet ciuitate, & eccleſiā operis egregii de lapide fecit cuius tecto uel longa incuria uel hoſtili manu dejecto, parietes hactenùs ſtare uidentur: & omnibus annis aliqua miracula ſanitatum in eodem loco ſolent ad utilitatem eorum, qui fideliter quærunt, oſtendi. In qua eccleſia Paulinus, tranſeunte ad Chriſtum Iuſto Honorium pro eo conſecrauit Epiſcopum, ut in ſequentibus ſuo loco dicemus.

docolenienſem.

De huius fide prouinciæ narrauit mihi preſbyter & Abbas quidam, uir veraciſſimus de monaſterio Peartan, uocabulo Deda, retuliſſe ſibi quendam ſeniorum, baptizatum ſe fuiſſe die media a Paulino Epiſcopo, præſente Rege Eduino, & multam populi turbam in fluuio Treenta iuxta ciuitatem, quæ lingua Anglorum Tiouulfingaceſtir uocatur. Qui etiā effigiem eiuſdem Paulini referre eſt ſolitus, quòd eſſet longę ſtaturæ paululùm incuruus, nigro capillo, facie macilenta, naſo adunco, pertenui, venerabilis ſimul & terribilis adſpectu. Habuit autem ſecum in miniſterio & Iacobum Diaconum, virum utiquè induſtrium ac nobilem in Chriſto & in Eccleſia, qui ad noſtra uſque tempora permanſit.

Forma corporis S. Paulini.

Tanta autem eo tempore pax in Britannia, quaquauerſùm imperium Regis Eduini peruenerat, fuiſſe perhibetur, ut (ſicut uſque hodiè in prouerbio dicitur) etiamſì mulier unā cum recèns nato paruulo uellet totam perambulare inſulam à mari ad mare, nullo ſe lędente, valeret. Tantùm quoquè Rex idem utilitati ſuæ gentis conſuluit, vt plerìſque in locis, vbì fontes lucidos iuxta publicos uiarum tranſitus conſpexit, ibì ob refrigerium uiantium, erectis ſtipitibus æreos caucos ſuſpendi iuberet: neque hos quiſquam, niſì ad uſum neceſſarium, cōntingere præ magnitudine uel timoris eius auderet, uel amoris vellet. Tantum uerò excellentiæ in regno habuit, vt non ſolùm in pugna ante illum uexilla geſtarentur, ſed & tempore pacis equitātem inter ciuitates ſiue villas, aut prouincias ſuas cum miniſtris, ſemper antecedere ſignifer conſueuiſſet: necnon & incedente illo ubilibèt per plateas, illud genus vexilli, quod Romani Tufam, Angli uerò appellant Thuuf, ante eum ferri ſolebat.

Sub Eduino rege ſumma Britannię pax.

Ex ca. 17. Honori⁹ papa mittit palliū Paulino.

Quo tempore præſulatum ſedis Apoſtolicæ Honorius Bonifacii ſucceſſor habebat: qui vbi gentem Nord Humbrorum cum ſuo Rege ad fidem confeſſionemque Chriſti, Paulino euangelizante, conuerſam eſſe didicit, miſit eidem Paulino pallium, miſit & Regi Eduino literas exhortatorias, paterna illum charitate accēdens, ut in fide ueritatis, quam acceperat, perſiſtere ſemper ac proficere curaret. Quarū videlicet literarum iſte eſt ordo.

Honorij Papa literæ ad Eduinum Regem.

Domino excellentiſſimo, atque præcellentiſſimo filio Eduino Regi Anglorum, Honorius Epiſcopus ſeruus ſeruorum Dei, ſalutem. Ità Chriſtianitatis veſtræ integritas circa conditoris ſui cultum, fidei eſt ardore ſuccenſa, ut longè lateque reſplendeat, & in omni mundo annunciata, ueſtri operis multipliciter referat fructum. Sic enim vos Reges eſſe cognoſcitis, dum Regem & creatorem ueſtrum orthodoxa prædicatione edocti, Deum uenerando colitis, eique, quod humana ualet conditio, mentis ueſtrę ſyncerā deuotionē exoluitis. Quid Deo noſtro aliud offerre valebimus, niſi ut in bonis actibus perſiſtentes, ipſūque authorem humani generis confitentes, eum colere, eiq; uota noſtra reddere feſtinemus? Et ideò excellentiſſime fili, paterna uos charitate, qua cōuenit, exhortamur, ut hoc, ꝙ uos diuina miſericordia ad ſuam gratiā uocare dignata eſt ſolicita intentione & aſſiduis orationibus ſeruare omnimodò feſtinetis: vt q uos in præſenti ſeculo ex omni errore abſolutos, ad agnitionē ſui numinis eſt dignatus perducere,

S. Gregorij Papæ erga Angelos affectus.

re,& cæleſtis patriæ vobis præparet manſionem. Prædicatoris igitur veſtri, domini mei Apoſtolicæ memoriæ Gregorii lectione frequenter occupati, præ oculis affectũ doctrinę ipſius, quẽ pro veſtris aĩabus libenter exercuit, habetote: quatenùs eius oratio, & regnum veſtrum, populũq; augeat, & vos omnipotenti Deo irrepręhẽſibiles repræſentet. Ea verò, quæ à nobis pro veſtris ſacerdotibus ordinanda ſperaſtis, hęc pro fidei veſtræ ſyncetitate, quæ nobis multimoda relatione per præſentiũ portitores laudabiliter inſinuata eſt, gratuito animo attribuere illis ſine vlla dilatione prouidimus, & duo pallia vtriſq; Metropolitanis, id eſt, Honorio & Paulino, direximus: vt dum quis eorum de hoc ſeculo ad authorẽ ſuum fuerit accerſitus, in loco ipſius alterum Epiſcopum ex hac noſtra authoritate debeat ſubrogare. Quod quidã tam pro veſtræ charitatis affectu, quàm pro tantarum prouinciarum ſpatiis, quæ inter nos & vos eſſe noſcuntur, ſumus inuitati concedere, vt in omnibus deuotioni veſtræ noſtrum concurſum, & iuſta veſtra deſideria præberemus. Incolumem excellentiam veſtram gratia ſuperna cuſtodiat.

Mittit duo pallia duob. Metropolitanis.

Ex Cap. 20.

Cùm autem Eduinus decem & ſeptem annis genti Anglorum ſimul & Britonum glorioſiſsimè præeſſet, è quibus etiam ſex ipſe, vt diximus, Chriſti regno militauit, rebellauit aduerſùs eũ Carduella Rex Britonum, auxilium prębente illi Penda, viro ſtrenuiſsimo, de regio genere Merciorum. qui & ipſe ex eo tempore gẽtis eiuſdem regno annis vigintiduobus varia ſorte præfuit. Et conſerto graui prælio in campo, qui vocatur Heihfelth, occiſus eſt Eduinus die quarto Iduum Octobris, anno Dominicæ incarnationis ſexcenteſimo trigeſimotertio, cùm eſſet annorum quadragintaocto, eiuſque totus vel interemptus, vel diſperſus eſt exercitus. In quo etiam bello ante illum vnus filius eius Osfrid, iuuenis bellicoſus cecidit: alter Edfrid, neceſsitate cogente, ad Pendam Regem transfugit: & ab eo poſtmodùm, regnãte Oſuualdo, contra fidem iuſiurandi perẽptus eſt.

Eduinus Rex caditur cum ſuis.

Quo tempore maxima eſt facta ſtrages in Eccleſia, vel gente Nord Humbrorum, maximè quòd vnus ex ducibus, à quibus acta eſt, paganus: alter, quia barbarus, erat pagano ſæuior. Siquidem Penda cũ omni Merciorum gente idolis deditus, & Chriſtiani erat nominis ignarus. At verò Carduella, quamuis nomen & profeſsionem haberet Chriſtiani, adeò tamẽ erat animo ac moribus barbarus, vt nec ſexui quidem muliebri, vel innocuæ paruulorum parceret ętati, quin vniuerſos atrocitate ferina morti per tormenta contraderet, multo tempore totas eorũ prouincias debacchando peruagatus, ac totum genus Anglorum Britannię finibus eraſurum ſe eſſe deliberans. Sed nec religioni Chriſtianæ, quæ apud eos exorta erat, aliquid impẽdebat honoris: quippè cùm vſque hodiè moris ſit Britonum, fidem religionemque Anglorum pro nihilo habere, neque in aliquo eis magis communicare, quam paganis. Allatum eſt autem caput Eduini Regis Eboracum, & illatum poſteà eccleſiæ beati Petri Apoſtoli, quam ipſe cœpit, ſed ſucceſſor eius Oſuuald perfecit, ut ſuprà docuimus. Poſitum eſt autem in porticu ſancti Papæ Gregorii, à cuius ipſe diſcipulis verbũ vitæ ſuſceperat.

Eccè Carduelle & Penda tyrannidẽ.

Britones infenſi ſũt Anglis.

Turbatis itaq; rebus NordHumbrorum huius articulo cladis, cùm nihil alicubi præſidii, niſi in fuga eſſe uideretur, Paulinus aſſumpta ſecum Edelburga Regina, quam pridèm adduxerat, rediit Cãtium nauigio, atque ab Honorio Archiepiſcopo & Rege Eduibaldo multùm honorificè ſuſceptus eſt. Venit autem illuc duce Baſſo, milite Regis Eduini fortiſſimo, habens ſecum Heanfledam filiam, & Vulcfreã filium Eduini, necnon & Iffi filium Osfridi filii eius: quos poſteà mater metu Edboldi & Oſuualdi Regis, miſit in Galliam nutriendos Regi Dagberto: ibique ambo in infantia defuncti, & iuxta honorem uel regiis pueris, vel innocentibus Chriſti congruum, in eccleſia ſepulti ſunt. Attulit quoquè ſecum vaſa pretioſa Eduini Regis perplura, in quibus & Crucẽ magnam auream, & calicem aureum, conſecratum ad miniſterium altaris: quę hactenùs in eccleſia Cantii conſeruata monſtrantur.

S. Paulinus cũ regina fugit Cãtium.

Crux magna aurea.

Quo in tempore Rhofenſis eccleſia paſtorem minimè habebat, eò quòd Romanus præſul illius ad Honorium Papam à Iuſto Archiepiſcopus legatarius miſſus, abſorptus fuerat fluctibus Italici maris: ac per hoc curam illius Prȩfatus Paulinus inuitatione Honorii Antiſtitis, & Eadbaldi Regis ſuſcepit ac tenuit, usquè dum & ipſe ſuo tempore ad cæleſtia regna cum glorioſi fructu laboris aſcendit. In qua eccleſia moriens, pallium quoquè, quod à Romano Papa acceperat, reliquit. Reliquerat autem in eccleſia ſua Eboraci Iacobum Diaconum, uirum utiquè Eccleſiaſticum & ſanctum, qui multo ea hinc tempore in eccleſia manens, magnas antiquo hoſti prædas docendo & baptizando eripuit. Cuius nomine vicus, in quo maximè ſolebat habitare, iuxta Catarectam, vſque hodiè cognominatur. Qui quoniam cãtandi in eccleſia erat peritiſsimus, recuperata poſtmodùm pace in prouincia, & creſcente numero fidelium, etiam magiſter eccleſiaſticę cantionis iuxta morem Romanorum ſeu Cantuariorum, multis cœpit exiſtere. Et ipſe ſenex & plenus dierum, iuxta ſcripturas, patrum viam ſequutus eſt.

Obitus S. Paulini.

Ex lib. 3. Hiſtor. eiuſdem cap. 14.

Anno autem ab incarnatione Domini ſexcenteſimo quadrageſimoquarto, reuerẽdiſsimus pater Paulinus, quondàm quidem Eboracenſis, ſed tunc Epiſcopus Rhofenſis ciuitatis, trãſiit ad Dominum, ſexto Iduum Octobris die: qui decem & nouem annos, & menſes duos, & vigintiunum dies Epiſcopatum tenuit: ſepultuſq; eſt in ſecretario beati Apoſtoli Andreæ, quod Rex Edilbertus à fundamentis in eadem Rhofi ciuitate conſtruxit. In cuius locum Honorius Archiepiſcopus ordinauit Ithamar, oriundum quidem de gente Cantuariorum, ſed vita & eruditione anteceſſoribus ſuis ęquandum.

VITA S. IOHANNIS PRIORIS MOnaſterij Bridlingtoniæ canonicorum regularium in Anglia, ex quodam MS. codice per Fr. Laur. Surium mutato ſtylo preſsiùs & contractiùs deſcripta. Authoris nomen codex non habuit, ſed eſt hiſtoria grauis, ſcripta ab eius æquali.

Octob. 12. Cap. 1.

SACRATISSIMAE recordationis Iohãnes Prior Bridlingtonienſis, cuius grata ſolennitas mirifici ſplẽdoris radiis vniuerſam illuſtrat & ornat Eccleſiam militantem, inſtar immotæ cuiuſdam columnæ, in baſe fide firmiter collocatę, mortalium omnium nutabundam confirmat inſtabilitatẽ, & benignę interceſsionis conſolatione ſuſtentat. Is enim prima florentis ætatis exordia virtutibus conſecrans, profligatis vitiorum tenebris, diuini timoris amplexus eſt itinera, & in Tobię veſtigiis inſiſtẽs, atque ſpei & charitatis multos proferens fructus, ſancti ſpiritus ſingulare quoddam ſacrarium effectus eſt.

Multis virtutib. ornat adhuc puer.

*Tob. 1.

Mul: iſt. p ficit in ſtu dijs litera rum

eſt. A piis verò parentibus enutritus, & ſtudiis liberalium diſciplinarum admotus, breui longo interuallo omnes poſt ſe reliquit ſuos condiſcipulos. Neque tamen ſoli acquirendæ ſcientiæ deditus erat, ſed cæleſtibus animo inhians, cùm eſſet in ſchola Oxonienſi, crebrò interruptis ſcholaſticis diſputationibus, interiori homini excolendo vacabat, templum animi ſui ſupremo principi dedicās, & in Dei ac proximi amore feruenti ſpiritu ſeſe exercens, vt quidem ad nos perlatum eſt ab eius condiſcipulis fide dignis: atque in ipſa iuuenili ætate Deo toto animo addictus, aduersùs illatas iniurias & contumelias placidum & tranquillum ſeſe exhibebat. Leuitatem & petulantiam omnem perpetuò vitabat, ſuo potiùs & omnium cupiens militare creatori, quàm vanis & friuolis occupationibus tempus terere, & bonas horas malè collocare.

Hic Author indicat ſe ei' ſuiſſe æqualem.

Cap. 2.

Hunc verò in modum in virtutibus enutritus & educatus feliciter i Comitatu Eboracēſi in locis maritimis, nec multùm a monaſterio Bridlingtonienſi remotis, cùm biennium exegiſſet Oxoniæ, ocyùs domum reuerſus eſt, atque illic non tam humana inſtitutione partam, quàm cæleſti vnctione infuſam perquiſiuit ſcientiam. Atque in ipſa iuuentute maturos annos induēs, quod ætati deerat, virtutum ſtudioſa conuerſatione ſuppleuit. Cùm ſic autem & ſcientia & honeſtis moribus ornatus eſſet, vir quidam celebris ac opulentus illum ſuorum filiorum voluit habere pædagogum, qui eos non ſolùm literas doceret, ſed etiam à vitiis coerceret. At ille perpendens teneram eſſe lilii ſubſtantiam, quę ſpinarum aculeis facilè perforetur, timens etiam inſanientis libidinis æſtus, viceſimo ætatis ſuæ anno, magno religioſæ vitæ ardore correptus, virtutibus pręclarè inſtructus, Chriſti ſempiterno ſeruitio ſe conſtituit mancipare. Mouebatur enim etiam iis rebus, quas partim quotidiana diſcebat experientia, tot inter homines exiſtētibus contentionibus & diſcordiis diuturnis: partim memoria repetebat è ſcripturis diuinis, Abel & Cain vno parēte editos, columbā & coruum pariter in arca commorantes, Iſaac & Iſmaelem inter ſe colludentes, ab ipſis primis creati orbis initiis improbos bonis admixtos: denique multos undique malè blandientis mundi propoſitos eſſe laqueos. Horum igit accurata cōſideratione incitatus, Bridlingtoniēſe cœnobiū petiit, atq; illic haud ſecùs atq; Angelus è cælo veniēs, hilariter acceptus, monaſticum habitum induit, multaque morum itegritate cōſpicuus, & ſancti ſpiritus flamma incenſus, regularis obſeruātiæ admodùm ſtudioſus fuit. Amabat Deum toto corde & tota anima, mente cæleſtia ſuſpirabat, mundi huius res caducas omnes contemnebat, mirè perfuſus gratia cæleſti. Erat humilis, obediens, abſtinentia rigidus, iuſtitiæ tenax, continentia inſignis, in vigiliis frequens, ſtrenuus in precibus, ſpiritu ferues, in ſermone circunſpectus & maturus, ſpe firmus, perpetuò in Dei ſeruitutem intentus. Cùm alii more ſuo uanis oblectamētis ſeſe dederent, ipſe vel orationi, vel lectioni incumbebat. Diſciplinæ monaſticæ tam fuit exactus cultor, ut nec minimas conſtitutiones negligeret: quod idem etiam ſuis fratribus in ſupremo ſpiritu attentiùs commendauit. Tanta verò humilitate fuit, ut cùm diuina officia attentiſsimo corde perſolueret, libenter totis viribus aliorum vices impleret: in inceſſu autem omnem mundanorum hominum pompam prorsùs faſtidiret & negligeret.

Senilis maturitas in iuuenili corpore.

Gen. 48. 21.

Fit monachus apud Regulares Canonicos.

Catalog' virtutum eius.

Cap 3.

Propter eius eximias virtutes demandata ei fuere Præcentoris, Eleemoſynarii & Supprioris miniſteria, in quibus rectè atq; ordine ſeſe geſsit. Ab aliis functionibus, quę mundi huius tumultibus & tempeſtatibus expoſitę ſunt, ad tempus illum diuina prouidentia pręſeruauit, nè animus recèns virtutum ornamentis pulchrè compoſitus, mundi huius occupationibus implicatus, fallaci rerum labentium amore obfuſcaretur & excęcaretur. Ità ille protector noſter Deus, vt quondam Noe à diluuio, Lot ab cæleſti incendio, Iſaac ab impendente gladio, Ioſeph à fœminæ calumnia & carceris anguſtiis, Moyſen ab ira Pharaonis, Rahab à ciuitatis excidio, Ionam à mortis periculo, Suſannam à falſis teſtibus, Danielem à leonibus, tres pueros ab ignibus, ſic monaſticæ diſciplinæ ſpecimen à ſæuientis ſeculi poteſtate ſeruauit.

Gen. 8. 19 22 41. Exod. 2. Ioſu 6, Iona 2. Dan. 13. 6. & 3.

Cap. 4.

Sed cùm creſceret fama virtutum eius, accidit, vt monaſterii Præpoſito in fratrum manus ſuum munus reſignante, vota omnium ſancto id agente ſpiritu, in eum conferrentur, quòd ea functione dignum eum exiſtimarent. Sed ille, ut erat humilimus, ità ait ad eos: Itàne uos pigmæi imbecillas vires in Eccleſiæ ſtructura columnam vultis cōſtituere? hominem cæcum hoſtiles dolos & machinas poſſe peruidere putatis? aut canem mortuum, latratu ſuo lupos gregi Dominico inſidiantes abigere? An verò ignoratis, dum abeſt maceria aut idoneum munimentum, vineam Domini fraudulentas vulpeculas demoliri? Itaq; ego multa inuolutus ignorantiæ cęcitate, ētsi ad columnam alliger, & multis conficiar plagis, nō tamen auſus ero iſthuc in me onus recipere. Ità illo ſeſe excuſante, alius electus eſt. At illo intrà annos nō multos peſte ſublato, diuinæ ſapientiæ prouidentia volens lucernam, tanta luce conſpicuam, ſuis radiis etiam aliis prelucere, id effecit, vt denuò liberis fratrum ſuffragiis electus ſit. Et quamuis ille oneris eius immane pondus attendens, ægrè ad tempus animi ſui æſtus tolerarit, tandèm tamen diuina conſolatione perfuſus, atque maiori ex ætate maturiori accedēte indicio, animaduertens quanto laborioſior eſt vitæ huius peregrinatio, tanto ex Dei gratia illuſtriorē quoquè fore triumphum ex hoſte tartareo, ſuppoſuit humeros ſarcinæ, confidens in clementia & adiutorio Saluatoris.

Recuſat monaſterii præfecturam.

Inuitus tandem fit Prior ſui cœnobij.

Cap. 5.

Eo autem honore ſublimatus, quemadmodùm ſeſe geſſerit, ingenii noſtri tenuitas pro dignitate explicare non poteſt: Eſurientes pauit, nudos veſtiuit, frigus temperauit, dolori conſolationis fomenta adhibuit, lachrymas abſterſit, oppreſſos ſubleuauit, carceres aperuit, pacem conciliauit, fęderatos confirmauit, conſopiuit lites, remoratus eſt bella, produxit inducias, ægris ſalutem, ſeruis libertatem reſtituit, dilatauit męnia, clementia profligauit crudelitatē, detexit fraudes quodam veritatis fuco illitas, deſtructa inſtaurauit, noua conſtruxit ædificia, agris fęcunditatem, horreis vbertatem attulit. Porrò verò quieti cōtemplationis ferueētiùs operam dedit, cum fratribus nocturnis pariter & diurnis horis preces Canonicas tam accuratè perſoluens, vt audito campanæ ſigno, negotiis ſecularibus occupatus ſi fuiſſet, voce lamentabili ſępiùs fratribus diceret: Nunc quidem animus cupit cum cæteris ire ad eccleſiam, ſed heu aliundè impeditur: Ita nimirùm Rachelis caſtos amplexus expetens, vt tamen Liæ diligentiam ſibi minimè putaret omittendam.

Eius eximia charitas erga omnes.

Cap. 6.

Solebat etiam frigidiſsimis anni temporibus in aurora Miſſæ ſacrificium facere. Itaque omnipotēs Dei amore accenſus inexplicabili, ob nimium animi ardorem quædam deponebat veſtimenta, frigori arcēdo opportuna, nihil interim ſentiēs aſperrimum gelu: immò verò ab eius vertice viſebantur denſi prodire vapores, perindè ut ſolet ex multùm bulliente aqua. Interim nonnunquam rapiebatur ſpiritus eius

Magnus feruor ſacrificantis.

in

in Deum, corpus verò quaſi eſanime cernebat, ſuoque pondere depreſſum ſubſiſtere vix potuiſſet, niſi ab aliis eſſet ſuſtentatum. Quodam die eiuſmodi iucunda deuotione affectus, in ſacello ſuo Miſſam celebrare voluit, miniſtro illius ei aſsiſtente cum homine quodam ſeculari. Præmiſsis igitur priuatis orationibus & meditationibus, mox ſacerdotales induit veſtes: cumq; anhelo pectore cæleſtis patriæ gaudia cõtemplaretur, vſq; ad Epiſtolam omnia ritè peregit. Tum verò clàm dixit miniſtro, vt ſecularem hominẽ è ſacello iuberet abſcedere. Quod cùm factum eſſet, vſqueadeò diuino eſt amore inflammatus, vt præ multo lachrymarum imbre verba prorũciare nõ poſſet. Quod tamẽ ille non virtuti, ſed infirmitati attribuit, nolens vt miniſter eius ad aliorum notitiam id gloriabundus perferret. Sed erat certè ille egregiè humilis, vt etiam eos diligeret, qui ipſum contumelia aſſicerent, ingratos beneficiis obrueret, vanas adulãtiũ laudes odiret, honores fugeret, cum inferioribus miniſtraret, prouectioribus ſociabilem ſe exhiberet.

Magna eius humilitas.

Cap. 7.

Porrò gregi ſibi commiſſo vigilanter intendens, aduersùm maligni dæmonis tẽtationes ſubditos ſuos & exhortationibus, & exemplis bonis egregiè animauit. Deſides & pigros in præſtãdo officio, caſtigabat: piè & religiosè ſe gerẽtes, fauore & amore proſequebatur. Diligenter admonebat fratres, vt à domibus officialibus mulieres excluderent, nè mente vacãtes libidini, à beatorum conſortio fierent alieni. Cũ fratribus in refectorio cibum capere ſolebat, niſi hoſpites eiuſmodi ſuperuenirẽt, quibus eum adeſſe oporteret. Noctibus cubabat in dormitorio, nocturniſq; precibus, quas Matutinas vocãt, peruigil intererat, multùm reformidãs, ſi ſecùs tẽpus expẽnderet, cũ lãpade vacua nõ ſe peruenturũ ad epulas cæleſtiũ nuptiarum. Aegrotos ſolicitè viſitabat, eis opportũno tempore res neceſſarias ſubminiſtrans. Apud hoſpites iucundus erat, & ſapienter aliis eſcas appoſitas diſtribuens, ipſe inter delicata fercula ſolo pane ſæpiſsimè veſcebatur. Quod tamen nè aliis admirationem, ipſi gloriam inanem pareret, cibos conſciodebat ac partiebatur, ſed cautè in quodam vaſculo eos reponens, cùm edere putaretur, Dei amore carnem abſtinẽtia macerabat.

Non eſt mente vacandum libidini.

Mira abſtinẽtia inter epulas.

Cap. 8.

Sermo eius qualis fuerit.

Sermo eius haudquaquàm infructuoſus fuit, nec delectabatur verbis friuolis & ſuperuacaneis, ſed vtilibus, ab ipſa ſcriptura diuina depromptis, cuius erat admodùm ſtudioſus. Mos illi fuit, nocturnis precib' perſolutis, reliquam noctis partẽ ſtudio deuotionis impẽndere, ſolo Deo conſcio, quid ab eo fieret: accurateq; in ſuos actus quotidianos inquirere, idq; nõ ſine lachrymis & eiulatu. Ità meditando & contẽplãdo vſq; in auroram, qua ſacrificium Miſſæ offerebat, præclarè occupatus erat: communitusque aduersùm vitia, omniũ conditori multas gratias agebat. Tanto igitur deuotionis igne inflãmatus, tot virtutibus inſtructus, precibus diligenter intentus, rara benignitate conſpicuus, cæleſti conſolatione abundè fruebatur. Quam verò inſigni fuerit patientia, ſequens hiſtoria declarabit.

Noctis exercitia.

Cap. 9.

Modeſtiſſimè fert contumelias.

Quidam è fratribus eius monaſterii, magno furore commotus, procaciter ingreſſus in aulam, vbi vir manſuetus cum quibuſdam familiariter conferebat, multa in eũ conuicia cõtumeliosè & impotẽter iactitabat, minis & clamoribus id ſe effecturũ ſperans, vt ira permoueretur. At ille fellis expers, colũbinæ ſimplicitatis amans, ne verbũ quidẽ ei reſpondit. Id cernẽs quidã, præ cæteris viro Dei familiarior, Cur ità, inquit, atrocia huius hoĩs dicta perfers, cùm verbo vno edicere poſsis, vt redeat ad cubiculum ſuum? Vides, quas ſuis verbis rationes prætexat, vtque ex latentis nequitiæ fouea tumens ſuperbia, innocentiæ proculcatrix, caput exerat ſuum? Quid ità negligis exiſtimationem tuam, honoriſque tui iniuriam? Cur tantæ nequitiæ adminiſtrum nõ reprimis? Ei beatus vir ſic reſpondit: Si flamma vorax ędificii tecta lambens, in ſublime feratur, num tu conſultè factorum putabis eum, qui plus etiam materię in flãmam iniicere velit? Frater iſte ad præſens magno ardet furoris æſtu, cui ſi ego comminationum faculas admouere velim, furor eius magis magiſque inflãmabitur, atque ità fiet, vt in rectam viam placidè & amãter reuocari non poſsit. Sed vbi hæc flamma deferbuit, tum demùm ad opportuna remedia animo deliberato accedemus. His dictis, nihil commotus abſceſsit, cum Dauide ſacræ ſcripturæ pulſans citharã, atque ità Saulis inſaniam temperans. Ea enim ſuauiſsima harmonia didicerat inuidię veſaniam profligare. Quis, obſecro, tantam in eo non admiretur tolerantiam & æquabilitatem, cùm alioqui natura & habitudine eſſet cholericus, cuiuſmodi homines ſolent facilè ira commoueri, & tamen naturæ propenſiones comprimens, diuinæ gratiæ beneficio Chriſti ſe fideliſsimum ſectatorem comprobarit?

Elegans ſimile.

Cap. 10.

Legit ſãctos patres.

Porrò etiam probatiſsimorum Eccleſiæ doctorũ libros, ſcriptorarum amator ardentiſsimus, ſtudiosè perlegit, lectoſque memoriæ commendauit. Rerum externarum ea moderatione curam geſsit, ut tamẽ animę cum Deo coniũgendæ ſtudia non omitteret. Ocium, vitiorum omnium fomentum, ſtrenuè à ſe repellens, aut in Marthæ labores actuoſos, aut in Mariæ quietas & iucundas contemplationes, incumbebat.

Cap. 11.

Superbia pernicioſa monacho.

Frater quidam à mercatore non paruo ære ſibi cucullum comparauerat. Sed poſteà conqueſtus eſt venerabili viro, mercatorem illum contra fidem datã intoleranda ipſum iniuria affeciſſe. Tum verò piiſsimus paſtor, eius faſtum & ſuperbiam ſanare uolens, cùm non eſſet neſcius, quemadmodùm rubigo ferrum, & tinea veſtem corrumpit, ita ſuperbia religioſam vaſtari humilitatem: manum ſuo pectori admouit, ſicque locutus eſt: Nimii precii eſt cucullus ſex ſolidorum, ut illo tam putre cadauer obtegatur: his verbis fratrem cupiens prouocare, vt ſpreto habitu, ipſius humilitatem imitaretur. Nam quidã multa inſtantia apud eum egerant, ut propter functionis ſuæ dignitatem precioſis vteretur pellibus: ſed ille modeſtiſsimè reſpondit: Agnorum pelliculæ abundè ſufficiũt arcendo à noſtris corporibus frigori: videlicet nolens eorum ineptis perſuaſionibus obſequi, qui iam in ſui contemptu perſeuèrans, ſecularis pompæ faſtum omnem proiiciuerat, & adulterãtem ſuperbiam eneruandi acceperat vires.

Reſpuit pompam veſtium.

Cap. 12.

Cur dæmones antiquis patrib' viſibiles apparuerit, nobis nõ itẽ.

Cùm Vitas ſanctorum Patrum legeret, diligenter obſeruauit locum quendam, vbi impurus dæmon ſcribitur viſibilis apparuiſſe cuidam eremitæ. Quod etiam venerabilis memoriæ Voilhelmum * Slegththolmenſem, tum quidem Capellanum, vt vocant, nunc verò miraculis celebrem, quibus illud monaſterium egregiè condecorat & illuſtrat, cùm permouiſſet, ſciſcitatus eſt à beato viro quid cauſæ ſit, quòd non ità iam conſpicuum ſe præberet ſatan, ut olim conſueuiſſet ſanctis illis patribus. Ille verò reſpondit: Antiquorum Patrum animos non fallax ſplẽdor & inanis gloria, ſed diuina gratia illuſtrarat. Itaque facilè illi fraudulentas inimici machinationes peruidẽtes, ceu pugiles inuicti illum fortiter expugnarunt. Quod ille ſuperbos non ferens, difficilima tẽtationum certamina illis obiiciebat, mõſtruoſas formas & teterrimos impetus eis ingerens, vt vi illos protruderet in peccata. Nos vero qui facilè ei obedimus,

dimus, occultis tentationum iaculis citò proſternit, etiamſi nullam nobis tetram ſpecie repręſētet.

Cap. 13. 3. Tar. 9.

Fama ſanctitatis beati viri procul euagante, perfectiſsimi quinq; Britanniæ viri, a finibus terrę properarunt ad eum, audituri ſapientiam Salomonis, planè perſuaſum habentes, ſe felices rediuros in ſua, ſi eius eſſent perfruiti colloquio. E quibus nonnullis ſciſcitantibus, cur perfectius inſtitutum monaſticum non complecteretur, ille ſapienter reſpōdit: In quolibet monaſticæ vitæ genere poſſumus cōtinenter animo cæleſtis patriæ gaudia contemplari, & in virtutibus progredi. Interim tamen fateor me huius inſtituti ea, quæ ſubſtantialia uocant, necdum impleuiſſe. Itaque temeritatis iniè arguendus ſim, ſi laxioris vitæ etiam minima non obſeruans, arctiori diſciplinę me tradam, ſublimia profeſſurus.

Euāgeliū S. Iohānis perfectiſſimas hēt Chriſtianæ inſtitutiones quib. oēs Canones monaſtici militant.

Quibuſdam uerò percontantibus, quis canon monaſticus potiſsimum conſectandus ſit, ille mox reſpondit, Euangelium ſecundùm Iohannem, Canones omnes excellere. Et certè ipſe beat⁹ vir inter huius procelloſæ vitæ tam varios caſus & innumera diſcrimina, diuini amoris pēnis ultra ſidera ſublatus, atq; indè contēplans quicquid hic orbis habet, id omne inſtàr aquæ prætèrlabentis euaneſcere, pręclarà ſancti Iohannis doctrinam, ſibiipſi uitæ normam delegit. Et ſicut inter quatuor Euangeliſtas beatus Iohannes ſublimiter ad cęleſtia inſtar aquilæ euolās, ſummæ Diuinitatis myſteria euidentiùs pronunciauit: ſic noſtris temporibus alius Iohannes, cęleſtiū myſteriorum probè conſcius, eximio contemplationis uolatu, calcatis terrenis, ſe cęleſtibus inſeruit. Cui rei confirmandæ non parùm confert id, quod iam dicturi ſumus

Cap. 14.

Cùm aliquandò ex officio inuiſeret loca diuerſa, quæ monaſterii ipſius ditione tenebantur, ad quandam incluſam diuertit in Comitatu Richemundiæ, vt inter tot externas occupationes ſpiritualibus colloquiis animum accenderet & inflammaret. Oblata autem fuerat illi incluſæ ſuperiori nocte uiſio, illam conſolans atque confirmans, quam ea beato uiro exponens: Vidi, inquit, obſcura nocte, nulla apparente luna, aquilam mirè formoſam, expanſis alis domum hanc circumuolitare, in cuius roſtri acie chartula breuis hærebat, cui hæc verba erant inſcripta: Ieſus eſt amor meus. addiditque incluſa illa: Tu uerò pater, es aquila illa pro tuorum excellentia meritorum, qui magna animi conſtantia, mundi contemptio amore, diuino fortiter inhæres. Ille verò ad hæc ità reſpondit: Nos quidem eo animo huc acceſsimus, ut mutuis colloquiis omnipotentis Dei gratiam & beneuolentiam nobis conciliaremus: at nunc, vt video, malus dæmon, vitiorum noſtrorum ſagax explorator, per tot inanes ſermones ſibi in animos noſtros aditum parat. Atque his dictis, ocyùs abſceſsit. Eum autem ſubitum receſſum incluſa moleſtè ferens, ſæpiùs conqueſta eſt, ſe vix vllū vnquàm conſpexiſſe, qui tam celeriter ab incauta laudatione ſeſe ſubduceret.

Viſio īcluſa cuiuſdam.

Multū abhorret a uana gloria.

Cap. 15.

Idem autem ipſe beatus pater, animarum intrepidus & inuictus moderator, aduersùs monaſterii quantumuis terribiles oppreſſores clypeo fortitudinis ſeſe armabat. Adminiſter quidam Lancaſtriæ illuſtriſsimi ducis, exactor ſæuiſsimus, illum ſuū dominum, tanquàm Aſſuerum alter crudelis Aman, in augmentum facinoris ſui, in innoxium Mardocheū ſceleratè incitabat: fretusque eiuſdem principis authoritate, tumenti animo uiro manſuetiſsimo multas intentauit minas in monaſterii irreparabile detrimentū. Contra verò ſanctus vir conſtantia armatus, nihilque eius furore fractus, ſtuduit lenire eius commotum animum, copioſè ei ſatisfaciens de iis omnibus, quæ obiiciebat: atque tandem in hæc verba prorumpit: Vide, nè pro uitioſo erga dominum tuum ſtudio & amore, qui te eò impellit, ut bona noſtra quotidiè affligas & diripias, in tartarum detrudaris, pœnas illic daturus ęternas: moxque recedēs, à Domino opem & conſolationem petiit. Et eccè manè Sole illuceſcente, qui paulò antè inflatus ſuperbia, Luciferum quendam repræſentabat, magna cordis contritione immutatus, grauiter pollicetur, ſe perpetuum deincèps ei monaſterio amicum fore: quod etiam reuerà pręſtitit, in rebus agendis fidelē monaſterio nauans operam. Ità nimirùm gratia ſancti ſpiritus mutat mentes improborum, efficitq; ut bonos ament, quos antè ſtimulante inuidia perſequebantur.

Heſt. 3. &c.

Quidam monaſterij hoſtis, ſubitò mutat in amicum.

Cap. 16.

Multa verò etiam miracula perpetrauit uir beatus, quibus nonnulla his inſeremus. Quinque viri maris tempeſtate iactati, in ſummo diſcrimine uerſabantur, ità ut ſe euaſuros deſperarent. Tandèm ſua lugentes peccata, atque ad animum reuocantes præclarè geſta à beato Iohanne, etiamnùm in corpore de corpore egregiè triumphante, illum continēter inuocarunt. Interim uident quendam uiro ſanctiſsimo corporis lineamentis ſimilimum, in habitu regulari ipſis apparentem, & nauis malum ſua manu firmantem, ipſamque nauim ad optatum litus appettētem. Illi tanto beneficio affecti, lætabundi properant ad monaſterium, beatum virum inuiſere cupientes. Vbì ad eccleſiam ventum eſt, ille eis uenit obuiàm: & cùm nunquàm anteà uiſus eis fuiſſet, ex imagine, quam in mari viderant, eum agnoſcunt: aduoluuntur ad eius veſtigia, gratias agunt pro liberatione ſui à tam præſenti periculo. Sed vir Dei docet eos diuinę benignitati id tribuere, nihil ſibi: hac ratione inanis gloriæ fumos diſcutiens. Poteſt in hoc miraculo beatiſsimo Nicolao Epiſcopo comparari, cum quo tāquàm illuſtris lucerna lucens in hoc mundo, beſtialis corporis motus edomuit.

Inuocat⁹, liberat in maris periculo uerſantes.

Similē miraculū legitur de S. Nicolao

Cap. 17.

Famulo quodam cum illo familiariter colloquēte, vir piiſsimus de vxoris & filiarum eius ualetudine percontabatur. Reſpondit ille: Vxor quidem rectè habet: ſed iam grandæua, & filiarum ſolatio deſtituta, ſpem omnem fęcunditatis mihi abſtulit. Tū uir Dei: Abi, inquit, domum. Dominum autē proſequatur te indeficiente gratia ſua. Vbì proximè ad me redieris, indicare nè omittas, quo ī ſtatu ſint res vxoris tuę. Et eccè concipit mulier, & duas in lucem edit filias: quarum alteram gibbus mirè deturpans, ipſam quoquè eius faciem horrendum in modum occupauit. Reuerſus poſteà vir ille ad monaſterium, & cū ſanctiſsimo viro colloquens, rogatur ab eo, quìnam vxor valeat & filiæ. Tum ille: Vtinàm, inquit, ſanctiſſime pater, alteram filiam mors ab hominum oculis auferret, quam gibbus adeò deformat, ut ſine horrore adſpici non poſsit. At vir Dei: Ab originis, ait, macula ſalutari lauacro repurgatam, non debes horridam dicere: ſed tamen ocyùs domum te conferens digitum ponas in gibbi ſummo uertice, quemadmodùm ego nunc digitum impono fronti tuæ: ego verò rogabo inceſſanter Dominum, ut ſanetur. Redit ille domum, ter apponit digitum gibbo, atque intra breuis horę ſpatium puella curatur. Venit uterque parens ad virum Dei, pariter multis eum laudibus uehunt. Sed increpantur ab illo, perpetuumque eis indicitur eius rei ſilentium, donèc ipſe ſuperſtes erit: monenturque laudare Deum, & ei ſine intermiſsione gratias agere. En alterum nobis Eliſeum, Giezi puerum cum baculo mittentem ad excitandum mortuum: vbi tamen id intereſt, quòd Eliſeo

Eius precib⁹ anus parit duas filias.

Curat gibboſa puella.

4. Reg. 4.

abſente,

abſente, nihil profecit Giezi: at noſtro Iohanne etiã abſẽte, ad famuli cõtactũ reſtituta eſt puellę ſanitas.

Cap. 18. Alio tempore fœminam è febribus valde laborantem curauit precibus ſuis. Acceſsit quandoquè ad granarium, & cùm uidiſſet perparùm illic haberi frumenti, quod fratribus ſufficere non poſſet, ait ad miniſtros: Frumentum iſthuc diligenter aſſeruate, cui

Frumentũ diuinitus augetur, illo deprecante. Deus larga manu addat benedictionem ſuam, illudque augeat & multiplicet. Non fuit inanis tanti viri deprecatio, frumento illo intantum aucto, vt decẽ partibus priorem menſuram excederet. Eundem in modum poſteà etiam hordeum auctum eſt.

Cap. 19. *Peſte corripitur.* Adueniente autem tempore, quo ſancta eius anima poſt reportatam ab hoſte victoriam, ſedes æthereas penetratura erat, peſte correptus eſt in latere. Venientes igitur ad ſe fratres, morbo ingraueſcente, paucis hortabatur, vt humilitatis, concordiæ & obedientiæ iura ſemper illæſa ſeruarent, atque per charitatem vnanimes, ſtatuta monaſtica etiam minima religioſè cuſtodirẽt, ipſo defuncto, cõcorditer eligerent paſtorem, qui charitatis eloquijs gregem illum confirmaret, dirigeret ac tueretur. Et cùm in mentẽ

Iohan. 4. ei veniſſet, noluiſſe Chriſtum in domum reguli in-

Luc. 16. trare, nè diuitias ſuſcipere videretur: & diuitem epulonem cruciari apud inferos, Lazarum in ſinu Abrahæ quieſcere, acriter in diuitiarum amorẽ inuectus,

Contemnit diuitias. eas ſuo exemplo docebat contemnendas, ità ſubiungens: Auri copiam noſtra crumena non habet, nec tamen, Chriſto nos adiuuante, quicquam vlli hominũ debemus. Animaduerto quidem, nos non placuiſſe omnibus: ſed tamen qua ratione functi ſimus munere noſtro, certis indicijs, me defuncto, cognoſcetis: resque ipſa quorumcunque, infenſis animis facta noſtra carpentium, ora occludet.

Cap. 18. His abſolutis, cùm magis magiſque peſtiferi uirus icreſceret, ille cilicio ad nudã carnẽ indutus, celeriter diſſolui cupiebat, & eſſe cum Chriſto. Superuenit autem medicus quidam, qui hortabatur eum remedium accipere aduersùs morbum illum, non quòd ſperaret pelli eum poſſe, ſed vt ad tempus mi-

Vtitur medicina. teſceret. Cui ſanctus vir: Si omninò, inquit, ſumenda eſt medicina, parati ſumus humiliter obedire: memor enim erat regulæ, ſic iubentis: Fiat ſine murmure de conſilio medicinæ. & ſequitur: Faciat, quod faciendum eſt pro ſalute. Poſtquàm enim vſus eſt pharmaco illo, perſpicuè animaduertit omnes ſpiritus interiores paulatim reuiuiſcere. Sed paulopòſt cùm alij egreſsi eſſent, dixit ad Capellanum: Sentio iam, vt medicina vim morbi à corde depulerit, at tamen

Sæpè eũ decũbẽtẽ uiſitant Angeli. adeſt præ foribus mors. Sic igitur tribus continuis diebus decumbens, ſæpe beatorum ſpirituum viſitatione & cæleſtibus viſionibus confortatus eſt, idque adeò, vt pro illorum ſupernorum ciuium reuerẽtia, quos ſibi aſsiſtere cernabat, ſursùm adſpiciens, crebrò deponeret pileum, eosque hilariter ſalutaret. Tanta autem virtutum gloria cumulatus, decem & ſeptem annis Prioris officio ſtrenuè functus eſt, &

Obit' eius anno ætatis ſuæ ſexageſimo, ſexto Idus Octobris, ea hora, quam Capellano prædixerat, à corpore migrauit in cælos, & in diuinæ lucis abyſſum.

Cap. 21. *Innocẽtia & munditia eius qualis fuerit &c.* Multis ille virtutum exemplis, tanquàm luculentis radijs, militantis Eccleſiæ firmamentum, dũ adhuc viueret, illuſtrauit. Innocentia Abel fuit, Enoch munditia, quandò proculcatis vitijs, per virtutum itinera cum Deo ambulauit. Spei certitudine Noè, ex virtutum materia arcam cordis fabricans, qua ab infernorum diluuio & fluctibus æſtuantis gehennæ liberatus eſt. Abraham fide, duos enutriens filios, qui eius veſtigijs inhærentes, illud monaſterium miraculorum ſignis illuſtrarunt. Iacob labore, propter Rachelis obtinenda conſortia, Liæ actuoſas occupationes non recuſans. Iob & Tobias patientia, inimicorũ vexatus iniurijs, nec tamen peccans labijs ſuis. Humilitate Dauid, Salomon ſapientia. dedit enim ei Dominus cor ſapiens vltra omnes eius deceſſores. Ezechias pœnitentia, etiam ob minima peccata multis ſe lachrymis afficiens, & non mediocriter dolens.

* Iohannes Euangeliſta caſtitate, corporis luxum caſtigans, & omnia contemplanti Deo ſemper placere deſiderans. Iohannes Baptiſta abſtinentia, inter delicata fercula, contempto gulæ appetitu, paucis, iiſque minimè delicatis, contentus eſcis. Poſt obitum ſuum multis claruit miraculis, ab obſeſsis expellit dę mones, paralyticos ſanat, claudis reſtituit greſſum, cæcis viſum, permultos vita functos excitat, leproſos curat: omnia morborum genera, ſi cum deuotione inuocetur, profligare nouit. Quòd ſi nos ſingulatim annotare velimus, quę uirtus diuina & in vita, & poſt obitum per illum operata eſt, lectori nimia rerũ copia faſtidium afferemus. Et tamen ſi quis noſſe ea velit, extant in eius monaſterio codices, in quibus innumera beneficiorum eius genera conſcripta habentur. Obiit vir ſanctiſsimus anno à partu Virginis milleſimo trecẽteſimo ſeptuageſimonono: regnãte Domino noſtro Ieſu Chriſto, cui cum patre & ſpirituſancto eſt honor & gloria in ſecula ſeculorum, Amen.

** Suſannã habet Author.*

Multa poſt eius deceſſum miracula.

MARTYRIVM SANCTORVM & glorioſorum Chriſti Martyrum, Tarachi, Probi, & Andronici, vt habetur in Simeone Metaphraſte.

DIOCLETIANVS tenens Romanorum imperiũ, vir qui errori cultus dæmonum erat mirum in modum addictus, volebat quemlibet Chriſtianũ abiurare pietatem, veramque religionem, literis & edictis per vniuerſum orbem terræ ſpargens hãc impiam vanitatem. Ea de cauſa multis quidem ea fidelibus labefactabatur animus: alii autem metu tormentorum, quorum minæ fuerant intentatæ, in ſolitudinibus latebãt & montibus. Pijs enim vbiquè erant tenſa retia & laquei. Tunc verò fortiſſimi Chriſti milites, qui tres quidem erant numero, & genere, ſolo & differentia patriæ diuidebantur: (Taracho enim, primo martyrum, patria erat vrbs Claudii Cæſaris. Probo verò, quæ ad Orientem ſita eſt, Pamphylia: Andronico autem ætate tertio, inſignis metropolis Epheſiorum) in Deum autem charitate & fide, vnum eſſe apertè cognoſcebantur: cùm vel ſolùm uerſari cum impiis, reputaſſent eſſe abnegare pietatem, ſeipſos ſeparantes à communi multitudine, tacitè, & per ſe alebant ſuum in Chriſtum deſiderium. Cæterùm vel ipſam uitam non putabant uitalem, niſi eſſent Chriſti paſsionũ propter Chriſtum participes. Scopus autem erat eis ſuæ ad Deum orationis, à martyrio minimè excidere, & non facere Chriſti iacturam, quem pro omnibus habere delegerant.

Cap. 2. Cùm uerſarentur in his beati athletæ, mittitur in partes illas quidam Præſes ab Imperatore, nomine Maximus, uir, qui ad extremam proceſſerat in dæmonibus colendis ſuperſtitionem, & cuius crudelitas iactabatur vulgi teſtimonio. Is cùm ad Tarſenſiũ ueniſſet ciuitatem, protinùs ad examinationem ſedit in excelſo tribunali iudicans, aut certamen potiùs

ts. Octobris. Cap. 1.

Multi deficiunt in perſecutione Diocletiani.

Horum martyrũ patria.

Pietas.

Scopus eorum quis fuerit.

tiùs patans longè difficilimum. Illi autem aſsiſtebat magna multitudo lictorum, qui illius nutibus & geſtibus ſe promptè paritoros eſſe ſignificabāt. Cùm ergò ijs, qui tunc erant cultores dæmonum, martyres propter veram religionem euaſiſſent manifeſti, & iam comprehenſi fuiſſent, ij, quibus hoc incumbebat officium, Iudici de illis ſignificarunt. Ipſe autem vetuit quidem eos ſiſti communiter, ſed ſingulatim potiùs introducens, eos examinabat, maligno hoc agens conſilio, & cogitans fore, vt inuictos ſic facilius expugnaret. Et primus quidem, videlicet ætate, Tarachus in medium accedens, cùm rogatus eſſet, quiſnam vocaretur, ſeipſum confeſſus eſt eſſe Chriſtianum, intrepidè dicens iniuſto Iudici: Quod tu, tanquàm crimen, perſequeris, hoc eſt mihi ornamentum, & nomen proprium. Quoniam verò id quoquè, quod à parentibus mihi fuit impoſitum, vis ſcire, vocor Tarachus. Cùm autem eſſem miles, infernè abnegaui militare, quoniam arma noſtra, qui ſumus Chriſtiani, non ſunt carnalia, ſed Deo potentia (vt dicit Paulus) ad deſtructionem aduerſarij. Fac ergò, quod velis: ero enim tibi per Deum, qui eſt in me, ſtimulus & perturbatio. Et nec me ſenectutis & canorū admoneas, qui ſum iuuenis animi alacritate: neque inconſideratè, & præter rationem fit a tuis Imperatoribus, id voces legem patriam. Vnus eſt enim noſter & verus pater, Deus, qui nos etiam produxit ad eſſentiam. Tui verò dij cùm ſint ligna & lapides, ſunt abominationes. Talia ſunt, quæ à tuo Imperatore coluntur ſimulacra.

Comprehenduntur ſancti martyres.

Tarachi conſtantia

2. Cor. 10

Iuuenem ſe dicit animi alacritate.

His accendens iram Iudicis, vt qui dijs inſultaret, & Imperatoribus, in maxillis protinùs ſubijt iniuriā: deinde etiam in collo multis bortis fuit verberatus. Quod ſpectaculum ne poterant quidem ferre ij, qui aderant: quo circà aggrediebantur etiam admonere, vt ſtultè loqui, ſicut eis videbatur, deſiſteret. Quibus martyr ſcitè admodùm & appoſitè: Cùm ſexagiota, inquit, totos ſex annos diligenter hanc ſtultam exercuerim locutionem, hora vna, quod tam longo tempore eſt acquiſitum, expellam? Nequaquā per hoc, quod pro pietate ſuſcipio certamen, & per meam in Chriſtum verum Deum fiduciam, neque ſi nobis alios minetur Maximus, hoc longè grauior & importunior. Harum martyris vocum libertatem non ferens iniquus Iudex, iubet ipſum virgis cędi crudeliter. Cùm autem poſt plagas maneret animo immobilis, grauioribus quàm priùs ferreis adſtrictus vinculis, abductus eſt in carcerem.

Cap. 3. Cæditur in maxillis & collo

Virgis cæditur.

Deindè is quoquè, qui erat ſecundus ætate, productus eſt ad tribunal. Ille autem citra moram, & paucis dixit omnia, nè differret pati. Diutna quidem, inquiens, & præcipua appellatione vocor Chriſtianus, humana autem Probus. Sum Thrax genere, homo priuatus, Imperatorum & tuas aduersùs veram religionem voces, o Iudex, execrans, & veſtram maximè amicitiam, vt quæ à Deo diſiungit: magno enim precio emi eſſe Chriſtianum, vt qui omnes, quas habebam, facultates, quæ erant non paucæ, contempſerim, propter mandatum ſpiritus. Quæ cùm dixiſſet, alligatus & extenſus accepit bouillorum neruorum ictus, vel niue cadente crebriores. Et cùm terra irrigaretur ſanguine, & ſtuperent, qui circunſtabant, & ad eum clamarent: Vide hunc fluxum maximè terribilem, & tibi parce: martyr ad eos intuens, Quo qui certant, inquit, vnguntur, oleum aut vnguentum, hunc ſanguinem reputo: & ideò ad certamina euado alacrior. Deindè etiam in ventre rursùs ſimiliter verberatus, cùm terram abundantiori ſanguine feciſſet purpuream: Chriſte, fer mihi opem, ſolùm eſt elocutus. Et cùm dixiſſet præſes: Si tibi opem ferret, te liberaret ab omnibus his tormentis: ſapienter admodùm reſpondit virtuſtus: Non quæro non pati, ſed fortiter ac cōſtanter ferre perpeſsiones. Nemo enim ex ijs, qui decertant, ſi fuerit ſanæ mentis, petierit auferri à certaminibus, quibus aſſequitur coronam & præmia. Verùm te latet, o Iudex, me & valdè fuiſſe exauditum, & mihi datum fuiſſe auxilium. Tua nanque contemno tormenta, non victus ab ijs, per quæ putaſti te me eſſe victurum, & ex acerbiſsimis corporis doloribus animū nactus robuſtiorem. Cùm his ſimul ceſsiſſet, & eum dimiſiſſet Iudex, eum quidem ferro vinciri, & in carcerem abduci iubet, & extendi in quatuor foraminibus ligni, ad torquendum conſtructi.

Cap. 4. Probi eximia virtus.

Verberatur neruis bouum.

Eius præclara vox & conſtantia.

Poſt quem tertius fuit introductus Andronicus, corpore quidem iuuenis, ijs autem, qui priùs decertarunt, ingenio æqualis, & perfectus. Quamobrèm & conſtantiam, & dicendi libertatem, & eandem oſtendit orationem, ſe Chriſtianum vocans, & Chriſti ſeruum. Cùm autem poſt interrogationem iuſſus eſſet ſe non ſtultè gerere, ſed ſacrificare, alieniore ſimul & veriore modo reſpondit iudici: Rectè, o Maxime, dicens, certamina noſtra nominaſſes ſtultitiam, ſi ſpe fruſtrarentur. Si quis autem adſpexerit ad ſpem & remunerationem, quam Verbum promiſit ſalutare, ipſe quoquè omninò dicet cum Paulo: Non ſunt condignæ paſsiones huius temporis ad gloriam reuelandam in nobis. Ille autem moleſtus hac philoſophia martyris, cùm uellet oſtendere verba nihil aliud eſſe, quàm verba, inuenit res ipſas eis ferre teſtimonium, & ea confirmare. Nam cùm iuſsiſſet eum ſuſpendi in ligno, imperat vt ferro eius imprimerentur tibiæ: deindè, vt eius latera pungerentur ſtimulis acutiſsimis, & ſale affricarentur, & teſtis lacerarentur: hoc moliens, vt deficeret athleta dolorū acerbitate. Sed ille dicebat ſalem reddere corpus firmum ac ſolidum, vt poſſet ſufficere reliquis certaminibus. Quamobrèm rursùs defeſſus is, qui puniebat, iuſsit eum quoquè ſimiliter cuſtodiri in carcere.

Cap. 5. Andronici iuuenis egregia fortitudo.

Rom. 8.

Atrociſſimè cruciatur.

Cùm igitur horum trium fortiſsimorum virorū hanc pulcherrimam ſumpſiſſet experientiam, rursùs eos ſingulatìm, priori quoquè tunc vtens ordine, produxit ad tribunal. Rursùsque aſsiſtens Tarachus cum maxima dicendi libertate, Præſidem, Imperatores, ipſorumque deos eſſe maximè imbecillos arguit fortiſsimè. Vndè etiam corpus confringitur lapidibus, & ignem manibus accepit non puſillo & abiecto animo. Deindè ſublimis præcepsque ſuſpenſus, ex fumo nares acerbiſsimè permeante excipit tormentum. Quinetiam huic rei tam graui adiungentes acceſsionem, cùm aceti, & ſalis, & acerrimorum ſeminum mixtionibus facta eſſet acrior temperatio, quod hinc fuerat contemperatum, per illius nares crudeliſsimè percòlant. Ille autem hoc intolerandum tormentum fortiter ferens, & ignem quidem frigidum, ſi cum igne æterno conferatur, reputans, dulcem autem illam acerbam qualitatem, ſic rursùs ferro vinctus conijcitur in carcerem.

Cap. 6.

Tarachi ſumma dicendi libertas.

Dire punitur.

Secundus poſt eum Probus ſiſtitur ante iudicem, ridiculos quidem illius deos ludificans ex ijs, quæ Gręci de ipſis fabulantur: Imperatores autem, vt qui ex æquo nefaria ſimul facerent, & iuberent. Verberatus verò ipſe quoquè in os, & hoc tormento veluti exultans & exiliens, cōdemnatur ſtare ſuper ferrum candens. Cùm autem hoc tormentum videretur potiùs lætitia, quàm moleſtia afficere martyrem, iubet iudex ferrum magis candefieri, & ſuper id quamprimùm imponi athletam, & ex negligentia miniſtrorum, non ex diuino auxilio, exiſtimans eſſe martyris fortitudinem. Illud autem frigidum vocabat

Cap. 7. Probi virtus & ſupplicia noua.

athleta,

athleta, & iudicis inuenta; tanquam ſtulti, irridebat. At in dorſo plagas is, qui irridebatur, contrà furioſè imponit: iubetque ei tonderi comam, & carbones ignis immitti in tempora, & linguam extrahi, vt amputaretur. Martyr autem, cùm priùs iudici dixiſſet: Eſt mihi lingua, quæ non poteſt excindi, & alioqui immortalis, quam audit Deus, qui etiam ſe vocem ſanguinis dixit audire clamantem: eam protinùs porrexit. Quam cùm ille ſecari feciſſet, eum tranſmiſit in carcerem.

Fr. ſus noua ſupplicia.

Gen. 4.

Cap. 8.

Andronico blanditur Iudex

Cùm verò ad diuinum tranſijſſet Andronicum, & experientia perſuaſum habuiſſet, quòd omne genus tormenti eſſet apud eum inefficax, conuerſus eſt ad deceptionem, & ei dixit: Gere te hac in re ſapienter, & ſacrifica, priuſquàm grauiſsimum, & cui nullum erit remedium, quippiam patiaris. Quid enim commodi acceperunt amici tui ex vana ſua conſtantia, qui tandem poſt multa tormenta conuerſi didicerunt, quod ſibi expediebat, & deos coluerunt? Ad hæc autem Chriſti martyr: Si mihi quidem, inquit, perſuaſiſti, illos quoquè credo fuiſſe perſuaſos. Sin autem ego non ſum perſuaſus, (abſit enim, vt ego vnquàm ità à me diſcedam, & adeò inſaniam) habeo meam ſententiam pignus illorum conſtantiæ. Vna eſt enim in omnibus pia cogitatio, quoniam omnes quoquè vnum ſumus in Chriſto Ieſu. His Tyrannus rurſus ira percitus, minatus eſt ſe eum in intolerabilia coniecturum tormenta. Et ſtatim duris ſimul neruis vehementer eſt flagellatus, & perpetua plaga factus per totum corpus. Tunc ridens, dixit athleta: Falſa fuerunt, ò Iudex, ea quæ es minatus, cùm non potueris aliquid noui excogitare ad ſuperandum potens, ſed rurſus circa paria verſeris ſupplicia. Exiſtimans itaque Iudex ſe ſanctum maiori dolore affecturum, iubet plurimum muriæ effundi in plagas illius. Et autem dicit martyr: Etſi mihi acrem ſalem iubes meis plagis inſpergi malo animo, ſcias tamen te non ideò acriorem mihi inferre dolorem, ſed reddere meum corpus alienum à putredine. Nam ipſe quoquè vides, quòd cùm ſim totus vulneratus à prioribus plagis, alius nunc appareo, ne minimam quidem notam in me ferens, Chriſti mei virtute mutatus admirabiliter.

Sapienter in primis reſpondet Andronicus.

Irridet pœnas.

Muria infunditur eius vulneribus.

Cap. 9.

His verbis, veluti quodam ſtimulo, punctus Iudex, ſæuiebat in miniſtros, nec poterat contineri. Exiſtimabat enim medicos latenter ingreſſos, curâ geſſiſſe martyrum. Ipſis autem ſua capita amputanda porrigentibus, ſi quid tale factum fuerit deprehenſum, illorum defenſionem arbitratus ſui accuſationem, Iudex grauius angebatur, non ferens videre vim veritatis, cui ipſi inimici ferebant teſtimonium. Quamobrèm in minas deſinens, (quod ſolum, quid agant neſcientibus, relinquitur confugium) iubet eum conijci in carcerem, reliquum certamen reſeruans in diem ſequentem. Quænam ergò ſunt deinceps conſecuta? Congregatur rurſus aliud theatrū hominibus frequentiſsimum: & tertiò ſedens Iudex in excelſo tribunali, duxit martyres ad tormenta, veluti in orbem choream circumagentes. Et cum nullam priùs prætermiſiſſet aut illiberalem aſſentationem, aut obſcuram calliditatem, neque proficeret, egreſſus eſt ad modum belluinum, & eius planè, qui cędem ſpirat; & ſingulis tormentis, tanquàm quædam fera agreſtis, ſanctorum carnes mandidit; vt qui Tarachi quidem capitis pellem excoriauerit, & id ardentibus carbonibus conſperſerit, & aures nouacula execuerit, & labra mutilauerit: Probo autē oculos effoderit, & vinum atq; cruore permiſtum, ori eius infuderit, & inuoluntaria hac participatione hoc maximè tyrannicum inuenerit ſupplicium. Cum autem carnes execrandis pollutas ſacrificijs in os tertij inieciſſet, & vinum inquinatorum libaminū admittere coegiſſet, poſtremò oculos ei iubet effodi. Cùm omnium autem ſimiliter mamillas, latera, tibias & digitorum intermedia candentibus verubus transfixiſſet, & ad oſſa vſque combuſsiſſet: vidiſſet autem omnia conuicta, & perijſſe machinas ſuppliciorum, Probo & Andronico carnium in ara ſacrificatarum, & profanorum libaminum guſtum miſer irridens exprobrabat.

Conijcitur in carcerē S. Tarachus.

Horrendū in modum cruciantur martyres.

Cap. 10.

Tunc Andronicus valdè ridens illius amentiam, reſpondit pro ſe, Proboque: Poſt multa tua inuenta, & illos omne genus cruciatus, abiectis armis, te fateris eſſe victum. Si hoc enim pluris faciebas, non decertare, vt expugnares noſtrum liberum animi arbitrium, & conuerteres ad id, quod tibi videbatur: ſed ſolùm nobis inuitis ori admouere ſacrificium, & videri vincere, oportebat te hoc facere ab initio, vt citò liberareris à negocijs. Quoniam autem cupiebas noſtram vincere cogitationem per traductionem à vera religione ad impietatem, propterea à te vniuerſus fuit in nos conſumptus labor. Eſt verò animæ certamen martyrium per labores corporis intermedios. Cæterùm didicimus à noſtro Deo non timere eos qui corpus occidunt, animam autem nō poſſunt occidere: Sed ſi quid tibi videmur peccauiſſe, quòd in os noſtrum, nobis inuitis, iniectum ſit aliquid carnis in ara immolatæ, & cultus idolorum nos criminis inſimulas, labra quoquè adime, vt quæ tua libamina, licèt inuita, tetigerint. Sumus enim parati ad omnia, ſi exceperis, ſacrificare dæmonibus, aut aliquid aliud facere ex ijs, quę ſunt prohibita. Beſtias verò minans, nequaquàm nos terres. Nihil enim habebis tua anima agreſtius, aduerſus quam ab initio decertauimus. Audiuit hęc Iudex: & tunc quidem athletas tranſmittit in carcerem, eorum corpora beſtijs edenda recondens. Craſtino autem die in theatrum, quod erat extra ciuitatem, iubet præclaros forteſque portari ſanctos, qui ampliùs non poterant ingredi. Poſiti autem in medio ſemimortui, mutilati, priuati membris, quę ſe videnda offerunt, & per quæ homo cognoſcitur, conſumptique ſectionibus & exuſtionibus oſtenderunt ſe eſſe integros & perfectos, vt qui participes rōnis & internum hominem, qui factus fuit ad ſui creatoris imaginem, quique iuſſus fuit præeſſe beſtiis, & reptilibus vniuerſæ terræ, abſolutum haberent, & nulla rę defectum. Emiſſę enim beſtię, ſancta corpora nequaquam tetigerunt.

Liberum animi arbitrium.

Martyrium eſt animæ certamen.

Matt. 10.

Exponuntur ſancti martyres a beſtijs deuorandi.

Gen. 1.

Beſtiæ non attingunt eos.

Cap. 11.

Maximus autem valdè indignabatur: qui minatus mortem ei, qui curam gerebat beſtiarum, fecit emitti vrſum crudeliſsimum, qui cæteris prętereuntis, iuit ad ſanctum Andronicum, & aſsidens, vulnerum ſaniem lambebat lingua. Sanctus autem ſuum caput ſubijciens eius dentibus, contendebat ad iram prouocare, ſtudens à fera deuorari, & deſiderās ad Chriſtum reſolutionem. Ille autem ſimul cum eo, qui vim afferebat, huc & illuc circumagebatur, & cum eo videbatur ludere, & agreſtis naturę erat quodammodò oblitus. Quem qui erat à ratione verè alienus Iudex, ratione magis, quàm rationis egeſtate, vſum non ſine Dei numine, condemnat vt interficiatur, illius opus eſſe credens id, quod factum fuerat, non autem Dei, qui facit mirabilia. Poſt hæc agreſtis quędam & immanis leęna emiſſa eſt in ſanctos. Quæ cùm totum theatrum maximo rugitu terrefeciſſet, & pernici curſu ad martyres acceſsiſſet, ſuum quidem refrenat impetum, procidit autem ad pedes ſanctorum. Tarachus autem cùm ſanctam manū extendiſſet, & partim quidem pilis, partim verò au-

Vide rem miram in fera bellua.

Itèm in altera.

te appræhendiſſet, ad ſe trahebat. Illa autem cùm placidæ ouis inſtar, contrectari non renuiſſet, ad portam poſtea accurrit, & infixit dentes tabulis, & per vim conabatur egredi: nec priùs dimiſit, quàm clamaſſet populus, iubens eam foràs exire. Hæc autem & his ſimilia nemo putarit non credenda, legens epiſtolam, quam ſcripſit ad Romanos diuinus Ignatius. Sic enim habet: Me inuerint beſtiæ mihi paratę, quas etiam opto in me inueniri promptas. Quibus etiam blandiar, vt me breuiter deuorent. Quòd ſi etiam nolint, ego eis vim afferam.

Epiſtola Ignatij ad Romanos

Cap. 12. Martyres decollantur.

Hinc Maximus animi dubius, planeq́ue neſciens quid ageret, cùm videret ſanctos martyres per omnia reſplendere, & haberi in admiratione, eos morte condemnat. Qui cùm tanquàm rem deſideratam, hanc extremam accepiſſent ſententiam, truncatis capitibus, coronati migrant ad veram vitam, fruituri pmijs immortalitatis, & ea, quæ eſt illic, beatitudine. Sed inuidus quidem, & ſceleratus Iudex, nobis inuidens ſanctorum reliquias, iubet corpora martyrum profanis admiſceri corporibus, quæ fuerant interfecta à gladiatoribus, decem militibus mandans, vt ea ſeruarent Deus autem rerum admirabilium, conuiuantibus cuſtodibus, cùm iam rogum accendiſſent, magna vi repentè cadentium imbrium, & ingenti terræmotu, rogum quidem extinxit, cuſtodes autem vertit in fugam. Cumq́ue cum alijs permiſta eſſent ſanctorum corpora, & ignorarentur propter tenebras, ſtella lucidiſsima è cælo terram illuſtrans, & ſtans ſuper vnumquodque corpus, præbuit lucem ad ea agnoſcenda, illam fortè ſtellam imitans, quæ in Chriſti ortu ſecundùm carnem, Magos ex Perſide euocauit, & deduxit. Hæc autem facta ſunt, cùm quidam fideles in monte genibus flexis Dominum ſupplices rogarent, nè priuarentur dono ſanctorum membrorum, quæ propter eius gloriam ſupra modum decertarunt. Ea verò deſcendentes ſuſtulerunt: & ſummo ſtudio propter metum Præſidis, in monte in petra concaua condiderunt, glorificantes ſanctiſſimum nomen Chriſti Dei noſtri: Quoniam eum decet omnis gloria cum patre principij experte, & ſancto ſpiritu, nūc & ſēper, & in ſecula ſeculorū, Amē.

Nota de ſacris reliquijs.

Matt. 2.

VITA ſanctiſſimi Patris Theophanis, Epiſcopi Nicea, (cuius feſtiuitas V. Idus Octobris celebratur) deſcribitur in Vita fratris eius S. Theodori, 26. Decembris Tomo ſexto, ad quem Lectorem remittimus. Item in præfatione Hiſtoria Eccleſiaſtica Anaſtaſij bibliothecary.

VITA S. GVMMARI PRAECLARI cōfeſſoris, Authore, ni fallor, Theobaldo. Nam codex nomen Authoris non habet, cùm tamen conſtet Gummari vitam ſcripſiſſe Theobaldum ad Sigerum Lerenſem Præpoſitum. Eſt grauis hiſtoria. Author copioſus eſt: aliquot locis ſtylum modicè correximus, quibuſdam ſuperfluis omiſſis.

CAP. I.

Octobris 11.

ᵃRenenſis S. Gummari patria.

SANCTVS Gummarus præclara ſtirpe ortus, apud Emblehemᵃ Rienſis prouinciæ vicum natus eſt & enutritus. Qui ſanctis pollens exordijs, ſanctioribusq; poſtmodùm inſiſtens ſtudijs, ſanctiſsimo fine curſum vitę conſummauit. Nam à cunabulis mancipatus Deo, tantum creſcebat fide & virtutibus, quantùm corpore & ætate. Auertens enim ſe à vanitate & ludis, ad cælum ſuſpirabat, illic patriam ſuam eſſe affirmans. Et quid me multa de principio ſanctitatis eius dicere attinet? Lenis erat ſermone, conſtans in bono opere, humilitate ſubmiſſus, pietate ſiue benignitate profuſus, vigilijs & ieiunijs caſtigans corpus ſuum, in præſtandis eleemoſynis largus ac liberalis. O virum ſanctum, qui ad tantum perfectionis culmen abſque ſcientia literarum pertigerit. Non enim habuerat magiſtros, nec legere ſcripturas didicerat: legem verò Dei ſcriptam in tabulis carnalibus circunferebat: magiſtrumq́ue habebat, quē & metuebat, Deum. Ità enim Dominus in Euangelio dicit: Nec vocemini magiſtri: vnus eſt enim magiſter veſter, qui in cælis eſt. Comparetur, ſi placet, quorundam hominum ſcientia cū huius viri inſcientia. Multi literati, multi ſapientes num ei poterunt æquiparari? Legunt antiquorum & recentium patrum ſcripta, & ex notitia ſcripturarum quaſi ſemina concipiunt, vt fructum indè referant, & diſcant operari bonum: ſed tamen ad bonum opus faciendum non exurgunt. Nonne igitur huius viri ignorantia, illorum videtur ſcientiæ anteferenda, qui Deum diligebat & proximum, declinans à malo ſemper, & faciens bonum?

Virtutes eius.

Neſcit literas.

Mat 23.

Literati deſides ad benè agendum, carpuntur.

CAP. II.

IGitur cùm bonorum operum flores ſanctus Gummarus emitteret, ad aulam Regis perductus eſt à parentibus ſuis: dignus quidem, vt regni principibus intereſſet, & negocia regni procuraret. Pipinus eo tempore regni habenas moderabatur: & ab illo quidem Gummarus ſuſceptus eſt, ſed mallet vtiquè Deo ſeruire, quàm Regi: mallet priuatus viuere, quàm in aula verſari. Cogitabat enim ſeſe quaſi procùl à litore abductum in procellas & turbines ſeculi, in quo tumultuantur vitiorum cunei, vbi ſuperbia regnat, auaritia ſolicitat, inuidia mordet, luxuria feruеſcit & ardet, cæteraque vitiorum acies hominem oppugnat. Sed voluntati Dei reſiſtere quis poteſt? Ille eum in ſublime voluit eleuare, cuius in Euangelio vox iſta eſt: Nemo accendit lucernam, & ponit eam ſub modio, ſed ſuper candelabrum, vt luceat omnibus, qui in domo ſunt. Pro ſua vero induſtria non ſolùm Regi gratus & acceptus, ſed etiam cunctis optimatibus eius chariſsimus fuit. Sermo eius ſapientia conditus erat: omnia opera eius Deo & hominibus placebant.

Degit in aula Pipini Regis, ſed inuitus.

Matt. 5.

CAP. III.

NEc multum temporis defluxit, & magna præfectura honoratus eſt. Ità Deus, quos vult, viuificat: qui arbitrio ſuo & occulto iudicio alios humiliat, & alios ſublimat. Sicut Ioſeph quondàm de vinculis & carcere ad gratiam Pharaonis & principatum Aegypti prouexit: ità nunc ab Rienſi prouincia ſanctum Gummarum eduxit; & in palatio magnificè exaltatum, regia familiaritate honorauit. Prouidit ille, nè Aegyptus fame interiret: prouidebat iſte, quantùm poterat, nè iuſtitiæ penuria pupillos, viduas & orphanos grauaret. Per omnia benedictus Deus, qui ſuperbis reſiſtit, humilibus autem dat gratiam.

Præfectura ei demandatur.

Gen. 41.

1. Pet. 5.

CAP. IIII.

LIbet nunc breuiter recitare de ſancto Gummaro rem quidem exiguam, ſed magnæ pietatis plenam. Non ulla incitante libidine, ſed cogente Rege, vxorem duxerat Guuinmariam, longè à ſuis moribus diſcrepantem. Nam quantùm ille humanitate & miſericordia, tantùm illa crudelitate redūdabat. Cùm ergò iuſſu Regis ad expeditionem ſe pararet, domus ſuæ totiusque familiæ curam poteſtatemq́ue

Ducit vxorem.

Vxoris eius in familiã magna inhumanitas.

et reliquit, admonens, vt erga ſubiectos multa vteretur manſuetudine: ſic profectus eſt. Sed illa quadam belluina feritate poſt eius abſceſſum cœpit ſæuire in ſuos, falsò illis quaſdam affingens culpas, & eos negligentiæ inſimulans, quòd debita non perſoluerent: contemnebat eorum ſeruitia, tanquàm qui nulli eſſent uſui, nec vllius precii eos reprobabat. Atque ſub hoc prætextu auferebat eis boues eorum & omnem poſſeſsiunculam, nihil eis relinquens præter paupertatem & laborem, uitamque cum ſumma miſeria coniunctam. Cumque nihilominùs abſque ulla clementia exigeret tantundem ab illis, quantum anteà conſueuerat, illi bobus ſpoliati, inſtàr iumentorum colla iugo ſupponentes, trahebant plauſtra onuſta uſque ad domum illius gementes atque dolentes. At vide nunc animum non fœminæ, ſed immanis belluæ. Rebus omnibus ſpoliatos, etiam duris affligit verberibus, & capillos illorum tonderi iubet.

CAP. V.

**ſeptem.*

ANnis verò * nouem exactis, cùm dimiſſus à militia rediret exercitus, ſanctus quoquè Gummarus remeauit ad ſua. Et eccè apud riuulum, qui dicitur Diepenborch, quendam è ſeruis ſuis videt trahentem plauſtrum, eundemque dirè cæſum, toto raſum capite, & miſerè lachrymantem. Ad quem cùm propiùs acceſſiſſet, motus pietate, Quis te, inquit, frater, tetantùm afflixit? Quis tibi caput raſit? Quænam eſt lachrymarum & tanti cauſa mœroris? Sed cùm ille nihil reſponderet, dominæ ſuæ crudelitatem reformidans, multis minis ab eo tandem extorſit, vt rei veritatem explicaret. Tum ille vir pius, audiens tantam vxoris ſuæ ſæuitiam, ab imo pectore ſuſpirans, iuſsit illum ſecum reuerti. Nolentem reuerti præ timore, ui coegit, dixitque ad omnes, qui illic aderant: Ingreſſus domum, iubebo mihi potum adferri. Quod ſi illa potum vituperauerit, nos contrà eum laudemus, ut pudore afficiatur.

Attende miſericordem viri Dei animum.

Indè domum intranti occurrit tota familia, eiulant & clamitant omnes, ſe grauiter cæſos, iniuſtè ſpoliatos, modis omnibus miſerabiliter vexatos. Ille hoc videns, animo conturbatus eſt, & verſus ad uxorem: Conturbet te Deus, inquit, ſicut alios perturbaſti. Oportebat certè bonum operari ad omnes, maximè ad domeſticos fidei. Siue enim ſerui, ſiue liber, omnes in Christo unum ſumus. Parce ergò ſeruis tuis, pone modum ſæuitiæ tuæ. Eademque hora iuſsit pecus omne è paſtu reduci, & ſingulis quod ſuum erat reſtitui. Deindè cùm ſediſſet quaſi ſitibundus, potum afferri præcepit. Et cùm ceruiſia allata ab omnibus ex ordine biberetur, fœmina illa more ſuo nequiter illam vituperabat. Sed ſanctus Gummarus, & omnes, qui cum illo venerant, egregiè eam efferebant, atque ità mulierem pudore affectam tacere compulerunt. Poſt hæc conuiuium lautum & copioſum apparari iuſsit, tam ſeruos quàm liberos ad illud inuitans: & cùm omnium animos paterna conſolatione recreaſſet, exhilaratos à ſe dimiſit in domos ſuas. Atque hoc humanitatis exemplum ille ſanctus vir poſteris ſuis reliquit. Vos igitur, qui diuites eſtis in hoc mundo, qui domos habetis & familiam, nolite eos nimiùm dura premere ſeruitute. Miſericordes eſtote, ſicut & pater veſter cæleſtis miſericors eſt. Penſate vnam eſſe omniũ conditionem, & unum in cœlis regnare Deum, qui eſt Dominus vniuerſorum. Ipſius omnes nos creaturæ ſumus & ſerui: homines verò non ſunt ſerui hominum, ſed conſerui. Ad ſanctum ergò Gummarum oculos aduertite, factũ eius memoria retinete, & erga ſubditos veſtros, miſericordes & humani eſtote.

Obiurgat uir ſanctus vxorẽ ob eius crudelitatem.

Gala. 6.

Familia uix tractãda.

Luc. 6.

CAP. VI.

POrrò ſanctus Gummarus magis magiſque Deo intendere, ſanctioribusque in dies ſtudiis vacare conabatur, ſicut etiam omnium bonorum intereſt, vt de uirtute in virtutem proficiſcantur. Animum itaque vltra terrena & caduca erigens, toto deſiderio cæleſtibus inhiabat, vt videret Deum deorum in Sion. Igitur in ſancto eius pectore an non tibi videtur verſari conſilium Dei? Hactenùs, inquit, militauimus Regi terreno: deincèps militandum eſt Regi Regum Chriſto. Parùm eſt, pro labore præſentis militiæ capere præmia peritura: optimum verò, ſanctitate vitæ dona promereri ſempiterna. Deſpiciendus eſt mundus iſte, qui tamen alioqui fugit à nobis, & omnia gloria eius inſtar fœni marceſcit. In caſtra ergò ſummi Imperatoris deuotus miles nego: hunc ſequor, hunc diligo, hunc conſtanti perſeuerantia per fidem obſeruo. Itaque commendans ſe Deo, cum nonnullis è vicinis ſuis Romam profectus eſt.

Pſal. 83.

Eſa. 40.

Romã proficiſcitur.

CAP. VII.

ADuerte hìc, Lector, iucundum nouumque miraculum. Primo ſuſcepti itineris die, non longè à domo ſua progreſſus, fixit tentorium iuxta fluuium Netam, arboremque pulcherrimam illic ſtantem, quòd ad fulciendum tentorium eſſet neceſſaria, iuſsit ſuccidi. Mox adeſt loci illius poſſeſſor ruſticus, planeque iracundus in omnes inuehitur, nullique parcens, cunctos incuſat: verſusque ad ſanctum Gummarum, multa verborum aſperitate eum vexans, Cur, inquit, agrum meum peruaſiſti? En hìc iumenta & tentoria veſtra: ità vobis aliena vendicaris, tanquàm propria. Omnia depaſcitis, omnia proſternitis. Quid mihi & tibi, Gummare? Quid mali tibi feci? Neque te offendi, neque quenquam tuorum læſi. Quòd ſi nulla in me culpa hæret, quid ità, innocentem conteris? Et vt cætera damna prætereã, hoc unum præcipuè doleo, quòd arborem hãc, quam ipſe plantaui, quam tot annis ſeruaui, ſuccidi voluiſti. Reſpondit placido uultu ſanctus Gummarus: Agnoſco peccatum meum: ſed iniuriam irrogaui, ità ut par eſt, ſatisfaciam tibi. Aut præciſam arborem reſtituam, aut iuſtum eius precium perſoluam. ſaltem hac nocte, obſecro, quieſce. Vix multis precibus adduci potuit ruſticus, ut vſque manè ſileret. Illo autem abeunte, cùm intempeſta nocte omnes ſopor & ſilentium obtineret, S. Gummarus ad conſuetum præſidium & ſolita orationis arma confugit: Domine, inquit, tu refugium factus es nobis, adiutor optimus in tribulatione. Nè auertas faciem tua à clamore meo, nè claudas aures tuas ad preces noſtras. Quòd ſi ego, Domine, exaudiri non mereor, ſaltem eos, qui mecum ſunt, attende. Si verò adeò peccatis noſtris prægrauamur omnes, vt nõ aſſcendant ad te preces noſtræ, fac propter temetipſum Domine, cuius nec benignitas habet finem, nec dona menſuram. Reueletur hominibus gloria tua, prædicetur ab incredulis nomen tuum: ut ſciant quænam ſit una fides noſtra, & ut non deſerat ſperantes in ſe maieſtas tua. Tu ergò Domine, qui de nihilo omnia condidiſti, qui die tertio herbas, arbores & virgulta de terra produxiſti: reſtitue arborem vt prius integram, & aufer à ſeruis tuis, quam ignoranter incurrimus, contumeliam. Illa cùm oraſſet iuxta arborem proſtratus, ſurgens collegit arborem, eamque zona ſua colligauit. Res mira, & venturæ generationis memoria digna. Adeò conſolidata eſt arbor illa, ac ſi nihil prorsùs anteà cæſa fuiſſet: atque etiamnum in eodẽ loco illã

Ruſticus quidã multa verborum aſperitate eum obiurgat.

Pſal. 45.

Pſal. 9.

Gen. 1.

Arbor præciſa, et precibus reſtituta, zona colliga[ta].

ſanam videmus, ſola veſtigia circunligatę zonæ retinentem in gloriam Dei, & laudem ſerui eius. Manè redut roſticus, ut conuentum erat, heſterna adhuc ira tomidus, pro damoo accepto iurgia repetens. At S. Gummarus blandis verbis & jucuodo vultu eum compeſcens, manu eius appræheoſa, perduait ad arborem, eamque inuiolatam oſtendeos: Eccè, ait fili arborem, quam tantoperè dolebas præciſam. Adhibuit Deus ſolatium doloti tuo, abſtulit aogorem cordis tui. Gratias age omoium largitori Deo, cuius benignitate munus memorabile percepiſti. Cernens ruſticus taotum miraculum, qui priùs impatienter tumultuatus erat, diuina inſpiratione compunctus, ait: Virtus Dei hæc eſt. Non eſt humani operis, ut arbor ſucciſa, exiguæ noctis ſpatio in priſtinum conſurgat ſtatum. Arbor hæc, quam hoc miraculo tibi dedicaſti, deincèps mea non erit. Hanc ego tibi do, & quicquid hoc in loco mihi hæreditarium eſt, eius ego te uolo perpetuum & ſtabilem eſſe poſſeſſorem. Ab illa die firma inter illos inita eſt amicitia, & poſt mutua oſcula & amplexus pacificè diſceſſerunt.

Idē ruſticus agrū & arborē, ſeruo Dei dat poſſidēda

CAP. VIII.

EAdem nocte, quæ prima fuit itineris ſui, beatus vir in tentorio ſuo quieſcebat. Apparuit autem ei in uiſione Angelus Domini ſupra tentorium in columbæ ſpecie, aitque ad eum: O Gummare, eſto vigil. Ego enim nuncius à Deo miſſus ſum, ut tibi aperiam mandata eius. Diſpoſuiſti quidem Romam ire, & orationes Apoſtolorum Petri & Pauli viſitare. Sed Deus vbiquè præſens eſt, & bonos & malos in omni loco contemplantur oculi eius, nouitque Dominus qui ſunt eius. Tu autem hoc itinere omiſſo, audi attentiùs, quid ille mandet tibi. Haud procùl abeſt locus, circunfluente amne concluſus, arboribuſque conſitus. Ex eo arbores extirpabis, & oratorium ibi condes. Hìc tibi viuenti ſedes, hìc defuncto erit requies. Nam cùm ex hac vita in cœtus ſanctorum fueris aſſumptus, hìc tui artus pauſabunt. Interim conſtanti animo eſto, & bonis operibus vigilanter inſiſte, certiſsimè ſciens, quia ad conſortiū Angelorū peruenies, & ſempiternæ vitæ præmia pro labore temporali percipies. Poſt hæc egreſſus, vidit vir ſanctus in apice tentorii Angelū in ſpecie columbæ, mirabili ſplendore rutilantis, & gratias egit Deo; tranſieoſque flumen, & in locum illum ingreſſus, cœpit cædere & extirpare arbores & frutices, nec ceſſauit, donèc planities amęniſsima effecta eſt. Exciſas autem arbores in flumen cōiecit, quarum tanta congeries eſt, ut etiamnùm videatur ædificiorum culmina æquare: & vbi hactenùs fuerunt ouium ferarumque domicilia, iam hominum commodiſsima habitatio eſt.

Nō hic reſpendūtur peregrinationes religionis ergo, ſed ſāctus vir ad ſublimiora imitatur.

CAP. IX.

SEd agè locum illum paucis deſcribamus. Nomen huic villæ antiquum, Niueſdunt: quod mutatum, uulgus Ledonem appellauit. Hæc uno à latere reſpicit Taxandriam, ab altero • Rienſem prouinciam. Sed inter hanc & uillam amnis Neta medius interfluit, qui eam ſuo ambitu complectens, ab utraque ſeparat. Quæ in ſluau eius flexuoſo tanquàm Inſula conſiſtens, utrinquè pontem habet, altero uenientes admittens, altero exeuntes emittens. Amnis iſte Neta, maris acceſſu creſcendo, implet alueum ſuum: receſſu maris imminuitur. Dulces ad potandum aquas ſemper habet, ſub quibus alit immenſam piſcium copiam. Progreſſus autem, præterfluit caſas in ripis eius extructas, prata irrigat, fęcundat arua, per vmbroſas labitur ſyluas. Si quis in medio ſtans eius inſulę, oculos circunferat, iucundo ſpectaculo eius animus oblectatur. Adſpicitur enim vltra amnem planities lata & ampla, floribus & paſcuis vberrimis ornata. In circuitu ingens ſylua cernitur, in longum & latum diffusè ſeſe porrigens. Illic glandiferę arbores, illic paſcua, ibi ferarum cubilia, vſuique hominum multùm neceſſaria. Quid de agrorum adiacentium fertilitate dicam? Illos præ cæteris laudo, quia coluntur illi quidem cum labore, ſed maximè redundant vbertate. In ea igitur regione locus hic ſitus, habet in medio ſui eccleſiam Lapidibus extructam, & decenter perornatam: in qua S. Gummari reliquiæ aſſeruantur, quæ ſunt totius patriæ munimentum, liberatio hominum, ſpes benigna, laus iucunda, ſalus certiſsima.

Deſcribit inſulā S. Gūmari, • Renēſē habet codex.

S. Gūmari reliq. poteſtate Deo patria ſalus.

CAP. X.

SEd nunc ad inſtitutum reuertamur opus. Sanctus Gummarus poſtquàm arbores, ſpineta & frutices extirpauit, eccleſiam illic in honorem S. Petri condidit, atque in ea iugiter orationibus inuigilans, ad ſupernam beatorum ſpirituum ciuitatem ardenter ſuſpirabat, oculos interiores nequaquàm ad vanitatem retorquens, ſciens ſcriptum eſſe: Nemo mittens manum ſuam ad aratrum, & reſpiciens retrò, aptus eſt regno Dei. Sanctorum verò geſta ſcrutabatur, & ad eorum exempla vitam conformabat ſuam. Præcepta Dei auribus audiebat, opere exequebatur. dicit enim ſcriptura: Non auditores legis iuſti ſunt apud Deum, ſed factores legis iuſtificabuntur. Quotiès autem viſum illi fuit ad uillam ſuam Emblehem reuerti, eundo uel redeundo nullum ſentiebat laborem: paruo enim interuallo indè aberat. Conſiderate hic, fratres, temporalem huius viri militiam. Apud Emblehem actiuam exercebat vitam, nudis porrigens indumenta, eſurientibus eſcam, ægrotorum gerens curam, peregrinos excipiens hoſpitio, pupillos defendens, viduas protegens, & id genus bonis operibus inſiſtens. Quotiès autem à terrenis animo ad cæleſtia ſublato, ſoli conditori per contemplationē intendere voluit, ad locum oratorii ſui recurrebat. Hæ ſunt enim duæ vitæ, actiua & contemplatiua, ſine quibus ad Deum perueniri non poteſt. His quaſi pennis quibuſdam fretus, ad ſublimia ferebatur, de quibus Pſalmiſta ait: Quis mihi dabit pennas ſicut columbæ, & uolabo, & requieſcam?

S. Gūmar. condit eccleſiā ī S. Petri honorem.

Luc. 9.

Rom. 2.

Actiua et cōtemplatiua uita uiciſsim dat operā.

Pſal. 54.

CAP. XI.

SIlendum verò non eſt, quàm præclara virtute S. Gummarus emicuerit. Nam meſſis tempore, cùm exirent homines vndiquè in agros, ait illi vxor ſua: En alii ad meſſem properant: quid nos deſidia torpemus? Exiuit ergò cum familia in agros: cumque inſtarent operi, nimius iam media die ſolis æſtus erat. Petierunt itaque pauliſpèr dimitti, ut ardorem ſitis extinguerent. Sed mulier truculenta nullā cępti operis intermiſsionem fieri ſinebat: immò delaſſatos urgebat minis & acerbis ſermonibus. Cumque iam præ labore & ſiti deficerent, ſanctus Gummarus venit in agrum. Cui occurrerunt omnes, & ad pedes eius procidentes, lachrymabundi dixerunt: Eccè, pater, deficimus. Labor iſte in tanto ſolis feruore intolerabilis eſt, & nos ſiti perimus.

Vxor eſt immitis & fera bellua.

rimus. Rogauimus dominam noſtram, vt concederet nobis paulíſpèr reſpirare, & hauſtu aquæ nos refocillare, ſed prorsùs renuit. Miſerere ergò ſaltem tu pater, & ſerua nos. Iis verbis commotus, ait vxori: O pectus ferreum & peruerſa mens, cur non flecteris miſericordia? Nihil tibi nobiſcum rei ſit, quæ talem geris animum. Recede hinc inuiſa Deo, hominibus odioſa. Illa mox receſsit, repræhenſionè eius paruipendens. At vir ſanctus fodit baculo terram, & eruperunt aquæ largiſsimæ: quas omnes illi alacriter hauſerunt, magis præſenti miraculo, quàm potu, refecti. Hodieque manat ſons ibidèm, vt ſit præclaræ virtutis teſtimonium. Elias quondàm poteſtate verbi cælos aperuit, cùm fuiſſet clauſum annis trib' & menſibus ſex. Ille, inquam, iuſſu è ſupernis pluuiam depoſuit, qua arentem terram irrigauit: Gummarus ictu baculi è profundo abyſsi aquam eduxit, qua ſitientes recreauit. Vtriuſq; miraculi idem Deus author eſt, qui mirabilis eſt in ſanctis ſuis, quos adeò glorioſos efficit, vt ipſis elementis poſsint imperare. Compleri quidem cernimus, quod Dominus ait: Amen dico uobis, qui credit in me, opera quæ ego facio, & ipſe faciet. Fiunt igitur ſigna per manus ſanctorum in gloriam Domini noſtri Ieſu Chriſti, qui erat, & qui eſt, & qui uenturus eſt.

Fodit baculo terram, & fons erupit.

3. Reg. 17 & 18.

Pſal. 67.

Iohan. 14

Apoc. 1.

CAP. XII.

POrrò vxor beati viri, domũ, vt diximus, regreſſa, nimio ardore periclitari cœpit. Vltria enim impietatis eius ſitis eam vexabat, quæ pauloantè familiam ſitientem refocillari non permiſerat: & iuſto Dei iudicio, quæ per commiſerationem ſentire noluit, quantùm ſitis alios affligeret, cruciatum illũ intolerandæ ſitis in ſe translatum malè cæpertа eſt. Dicit enim Dominus in Euangelio: Eadem menſura, qua menſi fueritis, remetietur vobis. Nec potuit ardorem illum aqua extinguere: immò aqua, vt & natura ſua amiſſa, in eius pectore ſitim nutriebat. Sẽtiens igitur illa ſibi mortem imminere, per nunciũ deprecata eſt Gummari clementiam. Ille autem animaduertens diuina ultione eam cruciari, & incidiſſe in laqueum, quem aliis tetenderat, noluit malum pro malo reddere: ſed domum veniens, eamq; propemodùm animam efflare cernẽs, ſigno ſanctæ Crucis conſignauit eam, & potum ſua manu porrexit. Et ſtatim quidem corpore reualuit, ſed animũ tamen non mutauit.

Vxor eius diuinitus caſtigat.

Mat. 7.

Signo crucis ſanat coniugem moribundam.

CAP. XIII.

ALio tempore cùm apud Lenchem familia eius meteret in agro ſecunda feria, fœmina quadã infantulum ſuum pannis obuolutum, in manipulo collocauit, vt dormiret, atque indè ad laborem receſsit. Vbi obdormiuit puer, coluber per os in uentrem eius irrepſit. Interim ſuperueniens S. Gummarus, uidet infantem dormientem, & ab ore eius caudam colubri extantem. Mox igitur caudam perfodiens, retrahit ſerpentem: conuocanſque familiã, Quæ eſt, inquit, mater huius pueri? Illa præ timore tacente, ait ad eam: Cur huc infantem attuliſti? cur non potiùs domi cum reliquiſti? Sed gratias age Deo: en quanto ab hoſte eripui eum. Quòd adhuc viuit, donum Dei eſt. Caput & totum ferè corpus ſuum coluber intulerat in uentrem eius, vix cauda ab ore prominente. Cunctis uerò ſtupentibus, ad virgam ſuſpendit ſerpentem. Dicente autem matre infantis, ſine matre non eſſe tutos infantes, vir pius miſericordia motus, omnibus ſuis eam præfixit legem, vt quæcunque mulier lactentem paruulum haberet, ſecundis feriis ab omni ſeruitio eſſet immunis. Ita ille imitabatur Chriſtum, dicentem: Dimittite, & dimittetur vobis.

Extrahit ſerpẽtẽ ab ore infantis.

Luc. 6.

CAP. XIIII.

EOdem tempore fuit Rumoldus vir ſanctus, diuina gratia plenus, qui vitiis penitùs mortificatis, ad virtutum culmina in dies contendebat. Non die, non nocte à bono vacabat opere: ſed carnem ſuam ieiuniis & vigiliis atterens, orationibus aſsiduis incumbens, Apoſtolicum nitebatur implere mandatum, Mortificate membra veſtra, quæ ſunt ſuper terram: & illud, Sine intermiſsione orate. Ita virtutibus cunctis munitus, vbicunque aliquem bonæ conuerſationis eſſe nouerat, cùm illo cupiebat de vita æterna conferre, & ſanctæ ſcripturæ ferculis pinguescere. Audiens igitur de S. Gummaro, videre illum ſummoperè deſiderabat. Gummarum quoquè eius fama comperta, non minori eius uidendi deſiderio tenebatur. Cumque tandèm conueniſſent duo illa clariſsima eius prouinciæ luminaria, non de vanis & caducis habuere ſermonem, ſed mutua exhortatione ſe inſtruentes, iam cæleſtis vitæ dulcedinem deguſtabant. Loquebãtur inter ſe, quàm multæ ſint inſidiæ dæmonum, quæ arma aduersùs eas Deus nobis contulerit: quæ ſupplicia reprobis, quæ præmia iuſtis parata ſint: quàm ſit hæc vita breuis, quàm ærumnis plena: quæ certamina ſancti pertulerint, quas in cælis coronas acceperint. Hæc & id genus alia multa de ſcripturis diuinis in medium proferentes, etiam auditorum animos rigabant. Quandò autem à ſe receſſuri erant, diem & locum conſtituebant, ad quem rursùs pariter conuenirent: quo quidem diu in loco, qui dicitur Stadeki, ſibi occurrerunt, utiq; manu geſtantes virgam aridam. Vbi cùm more ſuo ſpiritalibus ſe viciſsim epulis refeciſſent, eum locũ, vt qui medio eſſet itinere, & æquali ſpatio ab vtriuſque habitatione diſtaret, elegerunt: placuitque illis ex inſtinctu diuino, vt ſingulis annis cum totius populi frequentia illic conuenirent cum Crucibus, & thecis, & ſanctorum reliquijs, Miſſaſque pro communi ſalute celebrarent. Quod cùm ità conſtituiſſent, vterque proiecit virgam ſuam: quæ in vicinæ quercus trunco conſiſtentes, in momento viruerũt, floresque & folia protulerunt, quemadmodùm teſtantur multi. Hoc verò tam euidenti ſigno Deus declarare voluit, illud ſibi placere conſilium, talemq; conuentum ſibi gratiſsimum fore. ait enim: Vbi duo vel tres congregati fuerint in nomine meo, in medio eorum ſum.

S. Rumoldus.

Coloſſ. 3.
1. Theſ. 5

Colloquia Rumoldi & Gummari.

Virgæ aridæ repentè vireſcunt.

Mat. 18.

CAP. XV.

TAndèm adueniente tempore, quo emeritum militem ſuum Gummarum Chriſtus ad coronam euocare conſtituerat, morbo fatigari cœpit, ſenſitque diem ſuæ reſolutionis adeſſe. Nec verò quicquam timuit mori, quod plerique omnes timent: ſed erat de præmio ſecurus, ſciens cui à primis ætatis initiis ſeſe deuouiſſet, cui hucuſquè militaſſet, ad quem etiam ſe ſperabat cum victoria abiturum ex hoc mundo, confirmatus illa ſententia Saluatoris: Si quis mihi miniſtrauerit, honorificabit eum pater meus: & ubi ſum ego, & miniſter meus erit. Quod eſt contra homines huic mundo addictos, qui cùm leui pulſantur moleſtia, timent & trepidant, uotaque & ſupplicationes pro uitæ prorogatione multiplicant, extremumque diem cum multa trepidatione præſtolantur. Dolent iſti de carne exituri: dolent iuſti diutiùs in carne victuri: quippè ſanctis omnibus hoc unum uotum atque deſiderium eſt, ut poſita carnis ſarcina, ad requiem, æternùm uicturi, proficiſcantur.

Iohan. 12.

Dolent reprobi morituri: dolent iuſti vitã ſuam prolongari.

CAP. XVI.

S. Gummarus abit in cælos.

POſtquèm ergò morbo correptus uir Dei in villa ſua decubuit, curſum mortalis vitæ abſoluit quinto Idus Octobris, ſanctamq́; enimam per manus Angelorum in ſupernas tranſmiſit ſedes: vbi nunc fruitur perenni vita glorioſus Domini confeſſor, lætaturq́; in cæleſtium ciuium contubernia ſe introductū. Sed & ſacer ille chorus gaudet numerum ſuum tanti ciuis acceſsione adauctum. Nos ergò, fratres, qui peccatorum mole premimur, diuinum imploremus auxilium, vt inter ſeculi turbines adhuc conſtitutos nō deſerat, ſed ſue nos benignitate tueatur, nobisq́ue remittat peccata noſtra. Rogemus etiam, vt apud Dominum nobis patronus ſit beatus Gūmarus, præſteique nobis eius interceſsione pietas diuina, ut eboleantur peccata noſtra, Amen.

Translatio S. Gummari, per F. Laur. Surium in compendium redacta.

Viſio Vurachildis ſanctimonialis.

CONuenerāt ad exequias S. Gummari frequentes amici & cognati eius, miſumq́ue eſt illis, ſanctas reliquias in ſupredicta villa condendas, ut in natiuo ſolo etiam monumentum haberent. Sed alia fuit Dei voluntas. Dormienti enim quadam nocte Vurachildi, ſanctimonieli in oratorio ſancti Petri, quod ſanctus Gūmerus ædificarat, ità dictum eſt: Trāsferantur reliquiæ beati viri in eius eccleſiam. Tu verò hanc diuinam iuſsionem omnibus reuela, ut cum omni deuotione eam exequi maturent. Quod ſemèl illa, iterumq́; neglexit, verita neminem ipſi fidem commodaturū. Tertia nocte viſus eſt ei ſanctus Gummarus adeſſe, atque ità compellare dormientem: Cur itàneglige̅ter agis? Tendèm indica omnibus, quod audiſti? Vt verò nō dubitent te à nobis miſſam, ſignum hoc, qđ tibi imprimo, contemplentur in facie tua. Et hæc dice̅s, poſuit dexteram manum ſuā ſuper faciem eius. Cuius attactu caro in candorem mutata eſt, & digitorum impreſſa veſtigia retinuit. Manè indicat illā rem totam presbytero, & aliis qui aderant, nec quiſquā auſus fuit in dubium reuocare, quod ſigni euidētia comprobabat. Venerunt itaque ad monumentum, ſed eo aperto, nulle vi eut arte ſacras reliquias mouere potuerunt. Stupentibus cunctis, ſuperuenit cuſtos pecorum S. Gummari, qui ſuem quoq; operā eius extruendæ eccleſiæ nauarat. Is facilè è ſepulcro ſanctiſsimū corpus eleuans, vſque ad amnem, vbi parata erat nauicula, illud deportauit. Quod vbi impoſitum fuit nauiculæ, illa ſine vllo remige vel nauclero curſu velociſsimo, non ſine ingenti miraculo, ad villam contēdit, ibique ſubſtitit. Tum verò indè ablatum beati viri corpus, cum multa reuerentia in eiꝰ eccleſia humatum eſt, atq; illic annis quadraginta quieuit. Poſtquàm autē conſtructū eſt monaſterium, quod ibi adhuc cernitur, in illo honorificè repoſitū eſt, & eleuatum: vbi etiam uſque in præſentem diem multa fiunt miracula, & quicunque fideliter S. Gummerum inuocat, in omni neceſsitate eum propitiū experitur: nec immeritò eius loci plebs, tanquàm cælitùs ſibi oblato tanto theſauro lætetur.

Sacrū eiꝰ corpꝰ moueri non poteſt.

Sed iam paucis quædam ex iis mireculis referamus, quæ ad eius tumulum facta ſunt. Accidit quādoque, vt propter multas hominum iniquitates, Nortmennorum gens ferociſsima in eam regionem adueniret, omnia circunquequè depopularetur, Antuerpiam inflammaret, & vbiquè luctu compleret omnia,

Nortmāni Belgiū populant.

Por rò per fluuium Schindam ad villam Turnio̅s peruenerunt barbari illi, vbi erat monaſteriū S. Fredegandi confeſſoris. Sed Deus propter iniquitatem habitantium exoſus locum, reliquias eius iuſsit aliò transferri, vt nullum eſſet obſtaculum aduersùs imminentem deſolationem. Iis ſublatis, tanquàm muro & propugnaculis vrbis euerſis, irruit barbara gens, & ædificia omnia, atque ipſum monaſterium incendit, homines partim trucidauit, partim captiuos abduxit, nihil præter humum relinquens. Indè progreſsi illi, apud Mechliniam S. Rumoldi eccleſiam exuſſerunt, villam & incolas gladio & igni perdiderunt. Vbi verò ad S. Gummari eccleſiam ventū eſt, vires ſuas eius meritis eneruari ſenſerunt. Cùm enim in monaſterii tectum ignem iniecissent, repulſus & extinctus eſt diuinitùs. Sed ea re magis inflāmatus eſt furor hoſtilis. Itaque in templum irruunt, Fredegerum presbyterum ſacrificium offerentem, & mortem expetentem potiùs, quàm reformidantē, ad ſacram aram crudeliter perimunt. Sed non dormitat vltio præpotentis Dei. Cùm enim prædam omnem ad nauim apportarēt, duo Reges eorum Reolfus & Reginerius diuinitùs percuſsi ſunt: Reolfus ventrem purgans, viſcera omnia effudit: Reginarius & oculis captus, & dire morte extinctus eſt. Diſcant hinc homines impii manus abſtinere è rebus Deo ſacratis, nec manus iniicere in ſanctos eius.

Vide quid conferant ſanctorū patrocinia.

Vltio diuina in Reges ſacrilegos.

Aliud quiddam noſtris diebꝰ factū eſt, cuius multi ſunt teſtes fide digni. Iuuenis quidam Gerolphus, ab ipſo ortu ſuo mutus & ſurdus, cùm alioqui parentes haberet ingenuos, tandèm aliquandò ad villam S. Gummari peruenit. Vbi cùm oratorium frequentaret, & in monaſterio ſedulus eſſet atque officioſus, aquam apportens & pauimentum verrens, S. Gummarus eius labori vicem rependēs, aures eius aperuit, & diù tacentis ore laxauit, ut & facilè audiret, & ſapienter loqueretur, non ſolùm Teutonicè, ſed etiam Latinè. Vbi hoc inſigne miraculum auditū eſt, accurrunt ad templum incolę omnes loci illius, accedunt propiùs, adſpiciunt, colloquuntur, gratias Deo agunt. Prima omnium uox eius fuit ſemèl atq; iterùm & tertiò repetitum S. Gummari uocabulū. Adeò autem locum illum dilexit, ut nec patriē, nec parentes reuiſere vellet. Multa alie per S. Gummerum effecit miracula Chriſtus Dominus ad laudē & gloriam nominis ſui, qui viuit & regnat in infinita ſecula, Amen.

Surdus et mutus mirè ſanat.

VITA BEATI BRVNONIS ARchiepiſcopi Colonie̅ſis, authore Rogero vel Rothgero Benedictino, qui claruit Anno Chriſti 1040.

PROLOGVS AVTHORIS AD Folcmarum Archiepiſcopum.

DOMINO in Chriſti gratia beatiſsimo, atq; in omni ſplendore ſapie̅tiæ perfectiſsimo Folcmaro Archiepiſcopo, *Rothgerus ſeruorū ſuorum vltimus, veræ claritatis gloriam ſempiternam. Impoſuit ſerenitatis veſtrę reuerentia ſuper caput meum grauem quidem ſarcinam, ſed pro captu paruitatis meæ dulcem admodùm & iucundam: videlicet vt vitam mirabilis & magnifici Archiepiſcopi BRVNONIS, qua potuerim ſermonis facultate deſcriberem, cui uirtus laudem contulit, quam, vt ipſe meruit, ſtyli mei officium implere non potuit. De ipſo

*Rogerus *Rogerꝰ.

tamen

tamen quomodocunquè loqui, quia vos iuſsiſtis, delectabile fuit: qui ab initio ſic fuit animatus, vt non magis ſua cauſa ſe putaret natum, quàm noſtra reiq; publicæ procreatum. Fecit omninò plurima, & propè infinita, quæ digna fuerunt ſempiterna memoria: ſed non expectet auditor à me, aut à quolibet hæc omnia explicanda. Quod ſi quis fideliter & verè agendum promitteret, ſingulos, quos pueritiã prætergreſſus vixit, annos proprijs & ijs vtiquè ſpatioſis codicibus inſigniret. Aeſtimo igitur multos longè lateque hac occupatos ĩduſtria, vt geſta eius iis etiã, qui pòſt futuri ſunt, partim ſcribendo, partim commemorando tranſmittant. Non enim in vna prouincia, aut in vno negociabatur regno: omniũ, quos adire poterat, ſalutem beneuolentiæ, atque laboris ſtudique ſui quærebat, commercio. Nec deſunt plurimi, qui hoc lautè & prudenter exequi poſſunt, cùm etsi nulli alii tales valeant reperiri, in ſolis eius diſcipulis omne ſtudiorum & eloquentiæ genus, adhuc recenti eius memoria, ità per multa terrarum loca floreat, vt maxima rerum geſtarũ inſignia non enarrare modò, verùm & exornare ſufficiat. Quot quantosque de alumnis tanti viri Epiſcopos, quantos in quacunque Eccleſiaſticæ profeſsionis diſciplina, probatiſsimos nouimus, qui eum & familiariùs nouerunt, & perfectiùs illuſtribus monimentis vitam eius declarare potuerunt? Sed qui ſum ego, qui votis veſtris, dominorum excellentiſsime, auſus fuerim contraire? Feci ergò, quod potui, quomodò potui, non præſumens de ſcientia, ſed fiduciam qualemcũque retinens in obedientia. In quo etsi minùs poſſibile mihi viſum eſt id explere, quod aggreſſus ſum: præcepti tamen veſtri dignitatem ità venerari ſemper & amplecti animum induxi, vt impoſsibilitatis meæ oblitus, in manibus veſtris ſim oculis & animo totus. Hinc ergò largifluæ pietati veſtræ ſupplico, vt quod huic operi meo deeſt in pompa ornatuque ſermonis, ſupleat in auribus veſtris eius commendatio, quem pro merito virtutis tam ſuauiter amaſtis. Beatitudinem veſtram Deus omnipotẽs ad ſalutem noſtram, diutiſsimè incolumem & benè valentem conſeruare dignetur.

Brunonis innumera res præclarè geſtæ.

Diſcipuli eius inſignes.

VITAE HISTORIA.

CAP. I.

Octobris 21.
Sap. 8.

SAPIENTIAE nimirum eſt, ſcire vndè ſit donũ, quod quis accipit, nè à ſe ſibi hoc eſſe: aut à Deo quidem, ſed ſibi debitũ, putet. Si enim quærimus, quid nobis debeatur, nihil inuenimus, niſi ſupplicium. Miſericordia autem Dei prærogauit nobis gratiam pro gratia, & hoc iam eſſet debitum, quia Deus voluit, nõ quia homo meruit. Quid enim habes, ait Apoſtolus, quod non accepiſti? Si autem accepiſti, quid gloriaris, quaſi non acceperis? Ineffabili igitur prouidentia bonitatis Dei collatum eſt electis eius, vt & gratis copioſis gratiæ muneribus ditẽtur, & tamen hoc ipſum, quo munerantur, quodammodò per gratiam mereantur: alius ſic, alius verò ſic: vnuſquiſque ſecundùm quod in eo operatur vnus atque idem ſpiritus, diuidens ſingulis, prout vult. Soli vnigenito non ad menſuram dat Deus ſpiritum. In ipſo nanque, vt ait Apoſtolus, habitat omnis plenitudo diuinitatis corporaliter: membris eius pro ſua cuique voluntate partitur: quibus abundanter omnia dat ad fruendum, videlicet ſeipſum, vt ſit Deus omnia in omnibus. Diſpar hæc claritas, & diuerſa donorum largitas, nunc eſt admirabilis quæſtio: quandoquè erit honorabilis pulchritudo, & ornatus domus Domini, de qua dicitur Deo: Sanctum eſt tẽplum tuum, mirabile in æquitate.

1. Cor. 4.
1. Cor. 12.
Iohan. 3.
Coloſſ. 2.
1. Cor. 15.
Pſal. 64.

CAP. II.

COmpertum eſt nuper à plurimis in venerabili Colonienſis Eccleſiæ Archiepiſcopo Brunone piæ memoriæ, & ſatis à prudentioribus intellectum, homo homini quid præſtet. Cuius pleriqne dicta & opera, qui familiariùs eum nouerant, ſatis admirari nequibant. Erant enim in illo vno homine res valdè diſsimiles: natalium nobilitas, honorum dignitas, atque ſcientiæ, quæ inflare ſolet, tanta ſublimitas, ut nihil ſupra: animi uerò & habitus humilitas quantùm a ſagacioribus diſcerni potuit, ut nihil infrà putares: media, charitate conſtrata ſunt. Arridebant ei omnia, quæ ad faſtum ſuppeterent, quę à ſe ſemper ſtudioſiſsimè uigilanti manu diſcretionis abegerat. ità aliud ad oculos hominum, aliud ad teſtem cordium exhibebat. Cuius conuerſationis exemplo plurimos ſalubriter inſtitui poſſe credimus, ſi eandem ſtrictim à pueritia repetamus. Habent enim in illa mediocres & humiles, vndè conualeſcant: elati contrà & diuites, vndè obſtupeſcant. Atauorum eius atani, vſq; ad hominum memoriam, omnes nobiliſsimi: nullus in eorum ſtirpe ignotus, nullus degener facilè reperitur. Hic tamen omnes, ſalua Auguſtorum & Regum excellentia, omninò perſpicaciſsimè lineamentorum gratia, artium gloria, & omnigena animi ſuperabat induſtria: natus eo tempore, quo pater eius Henricus Rex glorioſus, perdomita barbarorum ſæuitia, repreſſo etiam inteſtinæ cladis periculo, diruta magno ſtudio reædificabat, & volentem populum iuſtitiæ frenis in tutiſsima & optatiſsima demùm pace regebat. Ità natiuitatis eius tempus iam quasi futura bonæ voluntatis eius inſignia præferebat. Nam cùm omne, quod bonum eſſet, uiuaciſsimè ſemper appeteret, pacis donum, quaſi nutrimentum & ornamẽtum quoddam cæterarum virtutum, ſolicitiùs expetiuit, quod bonis omnibus profuturum præſciuit. Tranquillitatis enim tempore nutriri debent & ſolidari virtutes, vt perturbatione qualibet ingruente, à ſtatus ſui vigore hominem emolliri non ſinant.

1. Cor. 8. Magnæ ſublimitas, et ſũma humilitas.
Cant. 3.
Nobilitas generis eius.
Quo tẽpore natus ſit Bruno.
Pacis eſt ſtudioſiſſimus.

CAP. III.

NImis longum eſt perſequi, quomodò memoratus Rex, pater huius magni uiri, de quo agimus, ad illam tam gratæ pacis ſerenitatem peruenerit, cùm ipſe omnia regni ſui ſpatia, & continuis finitimorum incurſionibus, & grauiſsimis inter ciues etiam & cognatos diſſenſionibus concuſſa, & atrociter vexata repererit. Hinc etenim ſæua Danorum gens, terra marique potens, inde centifida Sclauorum rabies barbarorum frendens inhorruit: Hungarorum nihilominùs inſecuta crudelitas, tranſgreſſa terminos Maraheoſium, quos ſibi longè antè impia uſurpauit licentia, pleraſque prouincias regni eius ferro & igne longè lateque uaſtauit. Dies antè, quàm huius mali materies, narranti deficeret. Trans Rhenum Occidentem uersùs, nobis omnia rebellabant. Ipſi certè regni adhuc auguſti principes, in ſua uiſcera penè irremediabiliter ſæuiebant. Quæ omnia uel reſecare, uel ſanare nemo, niſi præcipua uirtute & ſingulari præditus induſtria, poſſet. Sed poſt aliquantum temporis tantus timor per gratiam diuinam inuaſit extraneos, ut nihil unquàm eis eſſet formidabilius: tantus amor colligauit domeſticos, ut nihil unquàm in quolibet potentiſsimo regno coniunctius uideretur.

Barbari infeſtant regem Henricũ.
Marahẽſes, videtur Morauos dicere.
Formidabilius, pro timidius.

CAP. IIII.

Bruno puerulus iſtituitur à Baldrico Epiſcopo.

EO tempore generoſa Regum proles, annos circiter quatuor habens, liberalibus literarum ſtudijs imbuenda, Baldrico venerabili Epiſcopo, qui adhuc ſupereſt, Traiectum miſſa eſt. Vbi cùm ipſe diſciplinabiliter, utpotè bonæ indolis puer, ingenio ſagaci proficeret, inuiſa Nortmannorum tyrannis, quaſi per huiuſmodi obſidem, nonnihil refriguit, & eccleſiæ demùm cæteraque ædificia, quorum ruinę nix extiterant, hac occaſione reſtauratæ ſunt. Ita nulla ætatis ſuæ ſpatia abſque vtilitate ſanctæ Dei Eccleſiæ tranſigebat. Per ipſum enim, licèt adbuc inſcium, iam Chriſtianus populus ab hoſtibus liber, in Dei laudibus exultabat. Deindè vbi prima Grammaticæ artis rudimenta percepit, ſicut ab ipſo in Dei omnipotentis gloriam hoc ſæpiùs ruminante didicimus, Prudentium poetam, tradente magiſtro, legere cœpit. Qui ſicut eſt & fide intentioneque catholicus, & eloquentia ueritateque præcipuus, & metrorum librorumque varietate elegantiſsimus, tanta mox dulcedine palato cordis eius complacuit, vt iam non tantùm exteriorum verborum ſcientiam, verùm intimi medullam ſenſus, & nectar, ut ità dicam, liquidiſsimum maiori, quàm poſsit dici, auiditate hauriret. Poſteà nullum penitùs erat ſtudiorum liberalium genus in omni Græca vel Latina eloquētia, quod ingenii ſui viuacitatem aufugeret.

Delectatur Prudētio poeta.

CAP. V.

NEc verò, ut ſolet, aut diuitiarum affluentia, aut turbarum circunſtrepentium aſsiduitas, aut ullum aliundè ſubrepens faſtidium ab hoc nobili ocio animum eius vnquàm auertit, ità ut munditiā cordis eius atteſtaretur iugis meditatio, & indefeſſum continuæ exercitationis ſtudium, cùm iam penitùs omnis huiuſmodi affectio tranſiret in habitū ſicut ſcriptum eſt: Ex ſtudiis ſuis intelligitur puer, ſi mūda & recta ſint opera eius. Huc accedit, quòd ſicut feruorem animi ſui non paſſus eſt aliorum deſidia & leuitate extingui, aut ſuperfluis vaniſque corrumpi colloquijs: ità libros, in quibus ſtuduit, aut quoſcunque præ oculis habuit, incautè refringi, aut corrugari, uel quomodolibèt minùs diligenter tractari, omninò ægerrimè tulit, nihil ſanè in his, quæ ad ſe pertinebant, negligendum ducens: quoniamquidem, vt Salomon ait, qui minora negligit, paulatim decidit.

Prou. 10.

Ecce tanti principis ſtudiū erga codices cōſeruandos.

Eccl. 19.

CAP. VI.

IGitur poſtquàm pater eius, fundato & ad unguem pacato Imperio, rebus humanis conceſsit, Ottho filius eius maior natu, benedictione Domini auctus, & oleo lætitiæ unctus, magna uolūtate & cōſenſu principum regnare cœpit anno ab incarnatione Domini nongenteſimo triceſimoſeptimo, vir, in quem ſpiritus Dei donum contulit ſingulare veritatis & fidei. Cuius virtutes ſi me narraturum promiſerim, nimium mihi ſumpſerim, & ferendus minimè fuerim. Excedit enim laus eius & gloria, quicquid vel ipſe Cicero ſibi promitteret in facundia. Hic germanum ſuum Brunonem, Deo dicatum, adhuc adoleſcentulū, honorabiliter, vt par fuit, è ſcholis in palatium euocauit, locum videlicet tam lucidiſſimo aptum ſpeculo, ubi quicquid deforme per totum penè mundum eſſet in ſtudijs, liquidius appareret. Huc enim ex omnibus eius finibus confluebat totum, quod ſibi aliquid eſſe videbatur. Nihilominùs ab omnibus, calumnia qualibet oppreſſis, hoc aſylum unicum petebatur. Exemplar ibi ſapientiæ, pietatis & iuſtitiæ, ſupra hominum memoriam eminebat. Indè reuerſi, qui ſibi paulo antè domi videbantur doctiſsimi, rubore notati, rudimēta artium, quaſi, Nunc cœpi, dicentes, aggreſsi ſunt. Cui in læua parte mamillæ nil ſalijt, ſeſe ab hoc quaſi celſo tribunali exindè verecundus abſtinuit. Vas illud ſuum impleuit Dominus ſpiritu ſapientiæ & intellectus. Nec ſuffecit ei in gazophylacium cordis ſui colligere, quod in promptu habebat: & peregrina inſupèr conduxit ænigmata, & quicquid philoſophicum terreniſque ſenſibus remotiſsimū ſenſit, hoc undecunquè contraxit. Obliteratas diu ſeptē liberales artes, ipſe retexit. Quicquid Hiſtorici, Oratores, Poetæ & Philoſophi nouum & grādeperſtrepunt, diligentiſsimè cum doctoribus cuiuſcunque linguæ perſcrutatus eſt, & vbi magiſter excelluit ingenii velocitate, ibi ſe diſcipulum præbuit humilitate. Sæpè inter Græcorum & Latinorum doctiſsimos, de philoſophiæ ſublimitate, aut de cuiuſlibet in illa florentis diſciplinę ſubtilitate diſputantes, doctus interpres medius ipſe conſedit, & diſputantibus ad plauſum omnium, quo nihil minùs amauerat, ſatisfecit. Non enim examen improbum in illa caſtigauit trutina, nec ſe quæſiuit extrà: gloriā ſibi æſtimabat eſſe teſtimonium conſcientiæ ſuæ. Spectauit hoc frequētiùs iudex, in talibus falli neſcius, Rex orbis terrarum maximus: & qui regnum ſuum exteriùs fortitudinis & conſilij vigore firmauit, interiùs illud tali ſplendore veſtiuit. Horum ſpectator & ipſe Deus creditur, cuius miſericordia donum, quocunque tribuit, cuſtoditur. Quis enim à tanta & tam incomparabili altitudine prohiberet arrogātiam, niſi pius ipſe ſuam adhiberet cuſtodiā? Iſrael Epiſcopus Scotigena, ſub cuius magiſterio illuſtriſsimus hic, de quo loquimur, plurimum ſe profeciſſe teſtatus eſt, de moribus eius requiſitus à quibuſdam, quos ipſi audiuimus, hocipſum ſolicitiùs ruminantes, & quaſi pro oraculo habentes, ſanctum eum apprimè virum eſſe reſpondit. Satis laudabile ſcitūque doctoris de diſcipulo teſtimonium. Græci, quibus æquè magiſtris uſus eſt, ad tantam gratiam ſtupebant, digna nimirùm de illo problemata domum ſuis ciuibus reportabant, quorum ſtudiū quondam fuiſſe dicitur, aut audire ſemper aliquid noui, aut inuenire.

Brunno in eius aulam euocatur.

Mirè ſeruet ſtudio ſapientia.

Iſrael Scotus Epiſcopus, eius pceptor, quid de eo dixerit.

Act. 17.

CAP. VII.

MIlliès interea per dies cogebatur calamitoſis patrocinari, conſulere afflictis, opē ferre miſeris. Quæ omnia ſic adminiſtrabat, vt refugium factus egenis omnibus videretur. Ità cùm eſſet in ocio, nemo ferè magis videbatur in negocio: nec cùm eſſet in negocio, unquàm ceſſabat ab ocio. Lucubrationibus intentiſsimus inueniendis, in dictatu, quæcunque ſunt honeſtiſsima, acutiſsimus fuit: Latialem eloquētiam non in ſe ſolùm, ubi excelluit, ſed & in multis aliis politam reddidit, & illuſtrem. Nullo autem hoc egit ſupercilio, ſed tum domeſtico lepore, tum vrbana grauitate. Poſt epulas, cùm alis & maiores etiam, ut accepimus, paulò agunt remiſsiùs, ipſe lectioni & meditationi vacabat attentiùs. Matutinum crepuſculum nullo precio vēdidit, nec tunc ſe ſomno ſolicitanti ullo modo credidit. Scurrilia & mimica, quæ in comœdijs & tragœdijs à perſonis uarijs edita, quidam concrepantes riſu ſe infinito concutiunt, ipſe ſemper ſeriò lectitabat: materiam pro minimo, authoritatem in uerborum compoſitionibus pro maximo reputabat. Tranſlatitijs vſus eſt ſcholis, non corpore quidem, ſed mente, quietus. Quocunquè enim circumagebantur tabernacula aut caſtra regalia, bibliothecam ſuā, ſicut arcam Dominicam, circunduxit, ferens ſecum & cauſam ſtudij ſui, & inſtrumentum: cauſam in diuinis, inſtrumentū in gētilibus libris: vt puta doctus

Studia optimi principis erga calamitoſos.

Comœdias & tragœdias ut legerit.

pateſ-

paterfamilias, qui nouit de theſauro ſuo proferre noua & vetera. Nec ĩ ipſo itinere deſidiæ locus erat. In turba, quod paucorum eſt, quaſi ſolus erat. Confabulabatur nanque utilimum aliquid cum quouis, aut meditabatur idipſum in quouis. Cùm ad diuinũ uentum eſſet officium, animum gerebat intentum, breui quidem, ſed pura ſe oratione Domino commẽdans. Iis, quibus conuixerat, habitu & geſtu aliquandò, mente aliud actitans, ſatisfecit. Non enim aliter tam verè popularis eſſet, neque tam multis meliora perſuaſiſſet.

In diuino officio vt ſe geſſerit.

CAP. VIII.

QVicquid ſacerdotum Domini, aut perfectorũ virorum quiſpiam illo in tempore magnum in religione moliebatur, hoc quaſi ſolo quodam comite nitebatur: nec rebatur athoritatem ſuam ſatis per ſe uehementem, niſi hunc quaſi ſuccenturiatum, noſſet ſe in diuina acie ſuſtentantem. Seruus autem Dei non mediocriter in incepto profecit. Rumores vulgi pro nihilo duxit, nec quod ante pedes fuit ſolùm, ſed multa quoquè in poſterum prævidit. Hinc eſt, quod de fratre ſuo, cognomento patris ſui, & Cunone in affinitatem regiam aſſumptio, dum nimiam inter eos colloquij familiaritatem, & hoc maximè Miſſarum tempore cerneret, præſago ſpiritu fertur dixiſſe: O, in quãtam inimicitiarum amaritudinẽ iſta in hoc tempore tremendo malè parta contubernia reſoluentur. Euentus rei, non multò pòſt dictis fidem fecit.

Tremendum tempus dicit, cum fit Miſſæ ſacrificium, ſicut & Chryſoſtomus, & alij patres

CAP IX.

PRima diſpenſatio credita eſt illa adhuc adoleſcẽti in quibuſdam monaſterijs, in quibus degẽtes cum idoneo eccleſiæ teſtimonio, partim uoluntate, partim ui ad regularem uitam conſtrinxit, ſciens, quòd & inuitis bona præſtantur. Ipſaque poſt paululùm Deo ſacrata loca, annuente regia liberalitate, priuilegiis & immunitatibus priſtinis reformauit, nihil ſibi ſuiſve exindè beneficii iure reſeruans, niſi quantum cœnobiorũ patres ſpontè cauſa charitatis obtulerant. In his extat Loreſham, locus Regum munificentia nobilis, adhuc in memoriam tanti viri retinens & prærogatiuam libertatis, & monimenta religionis.

Monaſterium Loreſham.

CAP. X.

DEindè cùm de virtute in virtutem gigantæis, vt ità dicam, paſsibus iret, & quocunquè pedem intendit, ſemper in uoluntate Domini proficeret: orta eſt ſubita tempeſtas diſſenſionis in Eccleſia, dormiente, credo, Ieſu in pectoribus vigilum, ante fores domus Domini excubantium, ità vt quidã ſatanæ ſocii, inuidiæ ſpiritu diſtenti, imperatorem ipſum, per quem ſalus erat in populo, videlicet lumen orbis terræ, conarẽtur extinguere. Quarè hoc, niſi ut non arguerentur eorum mala opera? Nam teſte Euangelica veritate, omnis qui malè agit, odit lucem. Caſſato igitur per Dei miſerationem hoc per ſerpentinum ſibilum concepto conſilio, nequitiæ ſuæ uirus per totius eius regni viſcera diffuderunt. Quod licèt ubiquè & legum minaretur ſilentium, & plebis per cædes & rapinas interitum: nuſquàm tamen atrociùs, quàm in Occidentis partibus æſtuabat. Ibi principes vi & rapto aſſueti, populi rerum nouarum cupidi, ciuilibus omnes cladibus intenti, aliorum diteſcere miſeriis præoptabant. Tunc ſanctæ Colonienſis eccleſiæ paſtor Vuicfridus, diù admodùm imbecillis, regię tamen maieſtati & patriæ ſatis fidus, feſſis tandèm relictis terrę artubus, ſupernis ſpiritibus ſociatus eſt.

Ioan. 3.

Magna Imperij turbatio.

CAP. XI.

PLebs autem deſtituta paſtore, in ipſa confuſione nil anceps, nil varium molita, vnicum vnicè optatum in domino Brunone, magnifico viro & probatiſſimo ſibi delegit ſolatium, iterata magnatum & totius Cleri conſilium. Qui in iuuenili corpore moribus maturus, in maximo nobilitatis faſtu humilis & manſuetus erat: in ſublimitate ſapientiæ, quam percepit, non plùs ſapere, quàm oportet ſapere, ſed ſapere ad ſobrietatem, animum induxit: in regali affluentià, parcus ſibi, diues amicis fuit. In ea primum electione præter cæteros Godefridus floruit Epiſcopus: ſed quis alium uoto præiret, difficilè quiſpiam expediret. Hoc uno inter ſpem metumque dubii ferebantur, quòd honoris dignitatem & uiri gloriam metientes, indignũ fore tantæ ſublimitati metuebant, quod ei eum tanto ambitu præparabant. Et reuerà ſi quis in toto hoc regno locus eſſet auguſtior, aut certè Clero, populo, eccleſiis, omnique apparatu elegantior, hic tanti paſtoris receptus ab omnibus, qui eum nouerant, dignior putaretur. Conſpirantibus itaque omnibus, & idem in Chriſto ſentientibus, tùm adhuc inhumatum, & ad oculos poſitum, ſecundùm conſuetudinem loci, corpus bonæ memoriæ deceſſoris eius adſpicerent, electi ſunt à ſenatu ſanctiſsimo quatuor ſummi viri, & eodem numero laici, omnes apprimè eruditi, qui omnia hęc perferrent ad palatium, & pateſacta poſt defletam deſtitutionem, electionis vnanimitate, memoratum deſolatis flagitarent ſolatium. Quid multa? Complacuit (Deo gratias) Imperatoriæ authoritati ſic & tempori & loco conſulere, vt petitũ tanta conſtantia viſitatorem, feſtinanter ad deſtituti gregis cuſtodiam mitteret.

Nota conſtantiam plebis Colonien.

Rom. 12.

Eligitur Bruno in Colonien. Archiepiſcopum.

CAP. XII.

MIſſus tandèm è caſtris terreni Imperij, in cæleſtis Regis tabernacula cum ſpiritualibus nequitijs pugnaturus intrauit, artes ſecum exercitationesque virtutum, arma fidei præ ſe ferens. In illo mox noui eius comites viderant & quod blandiebatur, & quod terrebat. Affabilem nanque ſe valdè & mitem præbuit, & cùm eius induſtria in agendis nihil effugeret, requiſiuit tamen vndecunquè ſollicitùs, quid agendum ſibi eſſet, quibus conſuetudinibus inniti debuiſſet. Erat ei comitate condita grauitas, ità confluenti turbæ modicùm hilaris, & per omnia mirabilis apparebat. Ventũ eſt ad ſacratiſsimã ſedẽ, huic pio prouiſori ab omnipotente Domino ante tẽpora præparatã, in ipſo tẽpore præſentatam. Factus eſt concurſus ingens populi, infinita trepidatio vulgi: nouis gaudiis exultauit ciuitas. Clerus ex monaſteriis cõuenit, ſanctimonialiũ multitudo cõcurrit: conditio qualibet & ſexus utercunq; plùs ſolito ad gaudia cõuenerũt. Eccleſia læta prolè ſuã, maternis eatenùs lactatã vberibus, iã in Chriſti gratia adulta, in die tantæ ſolennitatis ablactauit, & ſpiritualiter matrẽ eſſe conſtituit, quæ ſibi poſtmodùm filiolos, in quibus Chriſtus formaretur, affectu dulciſſimo parturiret. Epiſcopi autẽ, qui frequentes aderant, & huius ſancti Cleri Senatus, acclamãtibus cũctis in uoce exultationis & ſalutis, electũ à Deo & hominibus virũ, ſuper cathedrã pontificalẽ ſedere fecerunt, & laudẽ ſimul Deo uniuerſi clamore quo quiſque poterat, in organis, nihilominùs & cymbalis, & quocunque ſigno lætitiæ perſonuerunt. Exindè omnis eius intentio, omne ſtudium ſanctæ matri Eccleſiæ aut munimento fuit, aut ornamento. Munienda ſcilicet erat exteriùs, ornanda interiùs: Munienda in ſecularibus, ornanda in ſpiritualibus. Dile

Ephe. 6.

Optimum exemplũ nè quis ſibi præſidat.

Excipitur à Clero & populo Colonienſi honorificè, & intronizatur.

Pſal. 25. xi: ante omnia decorem domus Domini, & locum habitationis gloriæ eius. Hoc ſe ardere deſiderio multis modis perſpicaciter oſtendit, quod hic ſcripto perſtringere neceſſe non eſt, quoniamquidem illuſtrium eius factorum memoria recens eſt, nec in eius populo de eo loqui ceſſabit omnis, qui veritatem & fidem amabit. Quædam tamen de his, ut propoſuimus, propter exemplum & inſtructionem plurimorum, ſcriptorum ſilentio tegenda non ſunt. Impoſsibile nanque eſt, tanti viri geſta, per quotidianos virtutum profectus euoluere, dignisque factorum laudibus magna eius merita congruenter attollere, quæ longè lateque, more prudentiſsimæ apis, vt Chriſti bonus odor eſſe poſſet, benefaciẽdo & oppreſſorũ inopiã ſuſtentando, collegerat. *2. Cor. 2.* Hoc nimirùm alijs ad vitã, alijs mortẽ erat. Nã q amaritudinis zelo inceẽſi, bonarum artiũ ignari, diſsimilima ſuis factis ſtudia, quæ nec immutare poterant, nec venerari nouerant, detrahendo & maledicẽdo peruertere conabantur, mortem ſibi & uæ perpetuum cõparabant, ſecũdùm prophetę comminatione, dicẽtis: *Eſa. 6.* Væ, qui dicunt malum bonum, & bonum malũ: ponentes tenebras lucem, & lucem tenebras. *Iohan. 8.* Qui verò ſequitur me, dicit Dominus, non ambulat in tenebris. Hic profectò antę tempus nõ indicat, nec quemlibet facilè ex ſua ſententia damnat. Bonis igitur propoſitum eſt, peſsimis diſplicere; vndè uitam ſuam non popularium vanitate ſermonum, ſed conſcientiæ veritate metiuntur.

CAP. XIII.

Antequàm in ſuggeſtum pontificalem vir iſte in lege Domini eruditus aſcenderet, ſeditioſis noſtræ reipublicæ ciuibus, quos inflammauit ſpiritus ſatanæ inſurgere in Chriſtum Domini, erat ſpes quædam Colonia potiundi. Ità magnanimum regni Lotharici populum aut pacis ſibi ſœdere deuinciri, aut crebro belli impetu, propter opportunitatem loci, terreri poſſe arbitrabantur. Sed poſtquàm illã hic filius pacis, cuſtos eccleſiarum Dei peruigil, introiuit, dici non poteſt, quanto mœrore ſint afflicti, quãta deſperatione incepti ſui perficiẽdi, obducti ſint, quicunque in hoc regno erant pacis inimici. Hinc blaſphemiæ, maledicta, probra & multimoda impiętati comenta. Sanè mentita eſt iniquitas ſibi, vt quia paſtorem nec corrumpi, nec ullo modo ſeduci poſſe ſciebant, gregem ſaltem ab eius amore, ſiquis daretur huiuſmodi fraudis proceſſus, his mendaciorum oſtentis auerterent. Docti nanque & magni uiri, inuidiam promereri norunt, habere nolunt.

Patitur multas calũnias à pacis inimicis vir pacificus

Ea tempeſtate ab Imperatore & exercitu eius obſeſſa eſt Moguntia, urbs nobilis & opulenta. Erat enim referta hoſtibus & inſidiatoribus regni: & vbi uigere ſolebat ſynceritas religionis, illuc maxima cõfluxit ſentina diſſenſionis. De Archiepiſcopo loci, varius principum, æquè & vulgi, ſermo fuit. Alii innocentiam eius in cęlum ferre, virtutes prędicare, ea quæ paſsim, & in illis præſertim partibus, per ciuile malum perperàm agebantur, ipſi præ omnibus odioſa dicere; quippè partes eum execrari teſtabantur. Idcircò è medio ſecedere, minimùm curare, cui vrbs pateret, cui milites obedirent. Hæc ferè illorum erat ſententia, qui coniuratione impia ſœderati, eius iugi auxilio & conſilio in omnibus ſe fretos eſſe iactabãt: hoc ſolo cauſam ſuam defendentes, quòd nequaquàm reproba eſſe poſſet, cui talis vir communicare vellet. Alii verò, & penè omnes, quorum cordibus diuina gratia inſpirauit, poteſtatem ordinatam à Deo venerari, Imperatorem omni deuotione ſequi, tutorem opum, uindicem ſcelerum, largitorem honorum: ipſi etiam, quibus domi ſua res familiaris, coniuges & liberi curæ erant, aut pax & ſalus ſua quomodocunquè dulcis extiterat; longè aliter huius viri merita æſtimabant. Nos interim hæc Dei iudicio relinquamus, & a diuerticulo ad propoſitum redeamus.

Moguntia obſidetur ab Othone Imperatore.

CAP. XIIII.

Quum itaque Agrippinæ ciuitatis cuſtodem, & deſignatum antiſtitem Imperator ad nouũ inuitauit conſilium, & expertus quid ante hanc iniũctam ei curam mente linguaque poſſet, ibi varius altrinſecùs aſſentatium fauor, & propè cui meritò crederetur, incertum. Audire hoc erat frequentius etiã ab iis, qui ĩ caſtris regalibus militabant, laudare aduerſæ partis fortitudinem, præferre in eiſdem innocentiam cauſę, quòd coacti & nimis inuiti, hunc ſibi laborem aſſumerent: & quandoquidem nec in eos hoſtes quiſquam tam demens inuentus eſt, qui maieſtatem regiam blaſphemaret, in Henricum fratrem eius Bauariorum Ducem & marchionem inclytum, barbaris & omnibus id locorum gentibus, ipſis etiã Gręcis formidabilem, crudelitatis inchoatæ culpã omnem & malitiam retorquebant. Reuerà autẽ quo quis melior, & ad conſeruandam Imperatori & regno eius fidem promptior erat, hunc magis exoſum habebant. In hoc impiè latrocinantis & periuræ partis odium, Bruno glorioſus & populo Dei optatus pręſul, ſemetipſum ſponte libensque coniecit, nec duplici corde, nec labiis doloſis cuiquam occaſionẽ præbens, aut diſsimulare quod uellet, aut ſimulare quod nollet. Ità neque alium fallere animum induxit, neque ab alio ſe falli ipſe conſenſit. Prius tamen dura tentauit corda rebellium, ſi quo modo ullis ſalutiferæ ſuaſionis eius & doctrinæ poſſent curari fomentis, ultimam cauterii differens medicinam, donèc pia ſolicitudine diligentiùs experiretur, quid ſibi hæc infrenis audacia polliceretur.

Hẽricus frater Othonis Imperatoris Dux Bauariæ & Marchio.

CAP. XV.

Erat in ea coniuratione princeps, Imperatoris filius Ludolphus, unicè clarus & ſpectabilis adoleſcens, qui nõ ſolùm ad conſeruanda, verumetiam ad exornanda patriæ monimẽta victoriæ ſufficeret, ſi ſeductoribus minimè credidiſſet, & hæres eſſe, nõ proditor, uoluiſſe. Sed quia feſtinans ditari, paterno non meruit obedire conſilio, contigit illi ſecundùm veridicam Salomonis ſententiam, vt hæreditas, ad quam feſtinauit in principio, in nouiſsimo benedictione careret. *Prou. 20.* Egregius ergò & plenus conſilii, futurus & iam deſignatus, vt diximus, ſacerdos Domini, dolens de contemptu fratris, de interitu nepotis, eundem, accepta fide per obſides, in caſtra belluino animo uenientem, eductum, ut fertur, de turba ſeorsùm, ità allocutus eſt: Neſcis iuuenum omnium, quos terra tulit, clariſsime, quantùm tibi tuisque profueris, ſi admonitionis meæ verba in pectoris tui ſecreta demiſeris. Tu nanque maxima glorioſiſsimi patris tui cura, & noſtra gloria, quid nobis ſperandum relinquis, ſi teipſum noſtris notis ademeris? Non reſpicis honorandam pii genitoris tui canitiẽ, quem te contriſtare, cui te iniuriam inferre non expedit? Non recordaris eius paternam erga te ſemper a puero pietatem? Deum, mihi crede, offendis, cùm patrem contemnis. Non eſt quod te excuſes. Ad iniuriam eius reſpicit, quicquid nouum contra hoc regnum abſque eius voluntate moliris. Cauſam tuam tractas cum inimicis tuis, quod contrà decuit cum amicis. Illi enim non te, ſed quæ ſua ſunt, quęrũt in te: ſalutẽ tuã paruipendunt: verbis omnia, nõ rerũ veritate, metiuntur. Vide, quæſo, quò te ducãt, nè fortè ſeducãt. Qui eras gaudiũ & corona patris, ſpes & oblectatio toti⁹ regni, quomodò cõuerſus

Ludolph⁹ conſperat cũ alijs cõtra Othonẽ Imperatorẽ patrẽ ſuũ.

Eum B. Bruno conat ĩ viã reuocare.

Nõ eſt tractãda cauſa cũ inimicis.

es ? amaritudinē? Deſine tādèm eſſe Abſalō, vt poſsis eſſe Salomō. Cogita q̃s te tātùm exaltauerit, quis omnes regni huius principes tibi ſacramentorū fide firmauerit. (Quarè hoc fecit? Nunquid vt ingratus exiſtas? Nunquid vt proditor eſſe diſcas? Verè inſaniūt, qui te ſic decipere volunt. Time quotidianos ſingultus, expaueſce frequentes gemitus, horreſce lachrymas patris tui. Minùs ægrè ferret totum hoc ſibi ab hoſtibus præripi regnum, quàm te, cui ſeruat regnū. Innocens cor tuum venenoſis heu blanditiis ſeductum eſt; paternæ pietatis patet ſinus, in quo nullus eſt dolus. Dolet pius pater filium ſibi corruptorum impietate præreptum: gaudebit ad reditum. Si paulò iratior eſt ſeductoribus tuis, citò miteſcet, cùm te ſuas delicias receperit: nec ſcelere, ſed errore hoc actum eſſe iudicabit, cùm te ſibi reſtitutum ſenſerit, quem etiam plùs quàm ſeipſum amauit.

CAP. XVI.

Sed ſurdo canis.

HAEC & his ſimilia dominus Bruno vir bonus, dicendi peritus, de ſalute pulcherrimi iuuenis valdè ſolicitus, perorabat. Ille verò, quaſi cuius mentem Erynnis ad cœptum nefas inſtigaſſet, aurem cordis ſui neutiquàm paſſus eſt huiuſmodi monitis admoueri: vix auditu exteriori, nè videretur nimis inſolens, propinquauit. Innocens enim ab huius diſſenſionis miſeria videri, quàm eſſe, honeſtius duxit. Mouit eius iuuenilem animum anxietas & metus elegātiſsimorum comitum: qui illius impiæ coniurationis tabe eſſent infecti vel adſperſi, ornatus & iucunditas eſſe poſſent etiam Imperatoriæ dignitati. Et tunc vtiquè tam deſiderabilem, tam manufortem, tā egregiam eius prolem deceret hoc agmine ſtipari, de hac electa iuuenum excellentia gloriari. Erat præ omnibus in eius animo quaſi quidam ſtimulus, dux paulò antè fortiſsimus, tunc autem prędo audaciſsimus Cuno, etiam parta, vt ipſi iactabant, diuitiarum & regni gloria: ſed reuerà labor ſterilis pro tranquillitate, ſolicitudo ſemper anxia pro ſecuritate. Nā is, cui, vt ità dicam, omnia erant in manibus, agendo vt plus haberet, vt nihil haberet, omnimodis effecerūt.

En quantùm nocēt mali ſodales.

Hoſtium Imperatoris multimoda machinationes.

Intereà tamen modis omnibus, nec dolis minùs, q̃ viribus certare, neque dies neque noctes requieſcere aduerſarios inter ſe ſuſpectos facere, nihil intentatum relinquere, neque quicquam penſi habere, dūmodò id efficerēt, vt maximis intrà regnum vrbibus, & his opulentiſsimis, quocunq; ingenio potirentur, indè cunctis regni finibus facilè ſe imperaturos arbitrantes. Ac nè quid penitùs ſine fraude fieret, cum Arnoldo, ſtrenuo in primis viro, cui ſumma rerum per idem tempus in Bauarorum terra cōmiſſa fuit, ſecretiùs pollicitationibus infinitis, commemorando inſuper odium vetus, egerunt vt ſe primùm, deindè vrbem præclāram, poſtremò totum illud regnū Henrico Duci periurus abdicaret: tantum ſibi roboris inter eos inuidia & odium vendicauit. Simul Hungaros, antiquam peſtem patriæ, ſolicitabant, vt regnum in ſeipſum diuiſum inuaderent: arbitrantes hoc modo ſibi ſolicitudinem, qua premebātur, aut penitùs adimi, aut aliquatenùs minui poſſe.

Ratiſponā dicit.

En quò ĩpellit hominē ambitio & imprudentia.

CAP. XVII.

HAc de re, vt putà tam ſubita & improuiſa, commotus Imperator, & magis illorum miſeria, quàm ſuo damno dolens, obſidionem Moguntiæ, accepto tandèm, quod petebatur, pacto, dimiſit, è caſtris Orientem verſùs cum his, quos fidos habuit, cōſultum partibus illis feſtinè proficiſci diſpoſuit, fratrem ſuum Brunonem Occidenti tutorem & prouiſorem, &, vt ità dicam, Archiducem in tam periculoſo tempore miſit, cui talia mandata dedit: Vnum nos ſemper idemque ſenſiſſe, nec unquàm vota noſtra in quocunque negocio diſcrepaſſe, dici poteſt, frater dilectiſsime, quantùm delector. Et hoc eſt quod in acerbis meis rebus me maximè conſolatur, cum video per omnipotentis Dei gratiam noſtro Imperio regale ſacerdotium acceſsiſſe. In te nanque & ſacerdotalis religio, & regia pollet fortitudo, vt & ſcias ſuū cuique tribuere, quod eſt iuſtitiæ: & poſsis aduerſariorum ſiue terrori, ſiue fraudi reſiſtere, quod eſt fortitudinis & * prudentiæ. Nec abeſſe tibi iamdudum perpendi ipſam ingenuarum artium matrem, & veræ virtutem philoſophiæ, quę te ad hanc modeſtiam magnitudinemque animi erudiuit. Scio itaque, frater mi, ſcio, quòd nemo prudentię tuę perſuadebit, id tua non intereſſe, quantum peruerſi de bonorum pernicie glorientur, quacunque id, quod intenderint, honeſtate verborum velent. Dicent fortaſsè, bellis hæc ſedanda eſſe, quę ad te non pertineant, quę tui miniſterii dignitatem non deceant. Huiuſmodi fraudulenta verborum iactantia iſtius metropolis pręſul vides quantos ſeduxit, quantos ad ciuilis cladis rabiem illexit: qui ſi ſubducere ſe vellet à diſſenſione, quemadmodum fingit, & bellorum periculo, vt religioſo degere poſſet in ocio, nobis profectò & noſtrę reipublicę melius id, quod ei regali munificētia contulimus, reddidiſſet, quàm hoſtibus. Hoſtes dico, vt ferè omnes ſentiunt, nefarios ciuium prędones, patrię proditores, regni vaſtatores, militię deſertores: qui meipſum vtiquè ſacrilega audacia ſuis (credo) manibus necatū, aut quouis quam acerbiſsimo mortis genere periſſe vellent, cui filium ſuſtulerūt, fratrem regno, liberis, ipſaq; dulci coniuge, vita deniquè ipſa priuare contendunt. Tu ſolus mihi demùm es ſolidum, fidum, firmumq́ue ſolatium, qui tantùm ab ineunte ętate in bonis actibus profeciſti, vt benè facere, ſummaq́ue beneuolentia omnia circunſpicere, tibi iam ex conſuetudine in naturam venerit. Te planè ſoſpite ſi iucundè & ex integrò fruitus fuero, vt mens mea ſemper flagitat, deſiderium poſtulat, animus implorat: tum dignitas, tum gloria, tum decus aderit. Pręſidii ſatis abundeque nobis eſt. nè nobis nos deſimus, hoc ... ò ſummoperè nobis curandum eſt. Tu mihi, tu, inquam, teſtis, quanta cura, quantaque beneuolentia fouerem, tuerer, amplecterer hos, quos modò tam crudeles patior: quib° tamen adhuc quamlibentiſsimè mederi vellem, ſi ſibi ipſi parcere vellent. Ah quanta importunitate pręcipites perire feſtinant, ſecumq́ue prolem meam innocenter educatam, in omnia ſcelera verſant. Ità in poteſtatibus temperare ſibi adeò illis difficile eſt, qui per ambitionem probos ſe non eſſe, ſed videri, pręoptant. Noſti dilectiſsime, quod quidem cum dolore recolo, eos mihi frequenter duriores & magis infidos fuiſſe, quos ampliùs foui, quos in multis neceſsitudinibus fœderatiſsimos amaui, quos deniquè mihi coniūctiſsimos ęſtimaui. Graue hoc perpeſſu fuit: duplex miſeria. Quod autem me vrget, mala ſuperiora pręponderat, cùm ille, quem genui, pęreptus mihi, paternę pietati didicit inſidiari. Enitere igitur vir Deo dedite, non quomodò primùm, ſed modò potiſsimùm enitere, quęſo, conſilio illo tuo, quo calles plurimùm, vt pro loco & tempore aut arma diſſuadeas, aut quoquo pacto compeſcas. Abſens tibi corpore, vbicunquè ero, gaudeam tibi, gratuler prouidentię & moderationi tuę. Id mihi reputare libet, quod feceris: id etiam libeat tibi, quod fecero. Opto & cumulatè deſidero, vt ea nobis ſit votorum & oblectamenti ſumma, non tantùm coram Deo, ſed etiā coram hominibus prouideri bona alterutrùm ea quę ſunt, & ſi fieri poteſt, cum omnibus habere pacem. Deindè poſtquàm ruerunt in oſcula, non ſine lachry-

Imperatoris Othonis et Brunonis ſemper vnus animus.

** Exemplar hēt iuſtitię ſī mendosè, opinor.*

Optimus Imperator eos patitur infeſtiſſimos, quib° maxima ipſe ſtitit beneficia.

Nota q̃ fuerit pacis ſtudioſus tā potens princeps.

mis

mis abinuicèm digredientes, Imperator Orientem, frater eius Occidentem petiuit.

CAP. XVIII.

MOxque ad Aquas grani palatii properauit: ibi principes regni, quorum id intererat, conuenit, eos varijs multiſque modis inſtruxit: atque hoc cum eis potiſsimùm egit, nè ſeductoribus aut vanis eorum promiſsis crederent, nè minas timerent regię maieſtati & ſuæ ipſorum fidei pollicitationes nullas *Exemplũ boni paſtoris.* præponerent, ſpondens ſe ante tempus & in tempore ſemper paratum fore, vt pacem Eccleſiæ violatã, ſi ſic neceſsè eſſet, vitæ etiam ſuæ periculo reformaret. Hoc facto, Coloniam lætus adiit: expectabatur ordinationis tempus, & vnctionis lætitia. Hoc facto, inouatum eſt gaudium plebis, & refulſit in conſpectu omnium, qui conuenerant, ornatus ſtola iucunditatis ſacerdos Domini Saluatoris. Poſteà nardus preciosa dedit odorem ſuum, in medio eccleſiæ ape- *Exod. 28.* ruit os ſuum. Audiebatur, ſecũdùm legale inſtitutũ, ſonitus intrantis in domum Domini Dei: exemplũ & documentum factus eſt omnibus obtemperantib. *Summoperè ſtudet paci omnium eccleſiarũ.* Quid autẽ fecerit, quomodò docuerit, qualiter pro pace eccleſiarum Dei ſeipſum impenderit, actu eſt mirabile, dictu difficile. Tantùm enim ſuperiorum inſignia, huius quotidiana opera præcedebant, vt totum quod in eccleſiis ſiue ampliandis, ſiue reſtaurandis, quod in reliquiis & corporibus ſanctorum, in ſuam parochiam transferendis, quod in priuatis vel publicis ædificiis componendis, quod in ordinandis domibus, familiæque ſanctæ Dei Eccleſiæ rebus fece- *Pſal. 118* rat, ad aliorum operam penè incomparabile videretur. Nam ſicut ſuper omnes docentes ſe intellexit, ità cordis ſui aciem, ingenii acumen, animi vigorem, ad maiora ſapientiæ & virtutis opera direxit.

CAP. XIX.

DE religione primò & cultu Dei, quod Græci θεοσέβειαν dicunt, ſecundùm datam ſibi ſapientiam, Canonicam & Apoſtolicam authoritatem ſecutus, inſtituit, vt multitudinis, quæ in diuerſis congre- *Act. 4.* gationibus, ad eius honorabilem ſedem pertinenti- *Optimè inſtituit mores Cleri & monachorum.* bus erat, vnum cor eſſet & anima vna: vt veſtium ſuperfluitas, morum inæqualitas, & quicquid hoc modo effœminatum & indecens in eius eccleſia videretur, vera & ſpirituali circuncifione, quod eſt initium ſapientiæ, diligẽtiſsimè abſcinderetur: vt diuinis miniſteriis omnes, quorum id intererat, intentiſsimè ſecundùm præfixam ſibi regulam viuerent, nec aliam ſibi ſuæ ſalutis cauſam vllatenùs æſtimarent. Hæc & his ſimilia cum venerandis patribus & Cleri ſui ſenioribus frequens egit, eoſq; in cuſtodia Dominici gregis ſecum pariter inuigilare ſolicitus admonuit. Et quia culpa temporum vrgebatur, vt rariùs hæc cum illis ageret, quàm volebat, ſolicitiùs abſẽs nõ minùs, *2. Cor. 7.* quàm præſens, ſpiritu feruens, Domino ſeruiẽs, ęſtuabat. Erant ei foris pugnæ, intùs timores. Pugnabat contra luporum, Eccleſiam Dei deuaſtare cupientiũ, *2. Cor. 11* *Gen. 3.* rabiem: timebat Domini ouium ſimplicitati, ſicut Apoſtolus: Timeo, inquit, nè ſicut ſerpens Euam ſeduxit aſtutia ſua, ità corrumpantur ſenſus veſtri, & excidant à ſimplicitate, quæ eſt in Chriſto. Ità exercitato pectore contra aduerſa omnia robuſtiſsimus erat: in proſperis quoquè talis animus minimè vacillabat, *Ephe. 4.* rebus æquè & crebris exercitationibus docens omnes ſibi ſubditos, ſolicitos ſeruare vnitatem ſpiritus in vinculo pacis. Viſus eſt ſingulari illa mentis ſuæ agilitate penè exceſsiſſe generale illud, quod dicitur, mentem, cùm diuiditur ad multa, fieri minorem ad ſingula.

CAP. XX.

COgente igitur Imperiali authoritate, ſuſcepit, vt iam dictũ eſt, tractare negocia regni apud Lotharicos: & cùm unicuique de principibus & magiſtratibus ſuum pariter onus, vnicuique ſibi congruum imperaret opus: nihil tamen erat, quod non ipſe obiret, hoc maxima conſilii viuacitate prouidẽs, quod omnibus expediret. Cauſantur fortè aliqui, diuinæ diſpenſationis ignari, quarè Epiſcopus rẽ populi & pericula belli tractauerit, cùm animarum tãtummodò curam ſuſceperit. Quibus res ipſa facilè, *Pax per eum conciliata.* ſi quid ſanum ſapiunt, ſatisfacit, cùm tantum & tam inſuetum, illis præſertim partibus, pacis bonum per hunc tutorem & doctorem fidelis populi, longè lateque propagatum adſpiciunt: nè pro hac re, quaſi in tenebras ampliùs, vbi nõ eſt præſentia lucis, offendant. Nec verò noua fuit huiuſmodi gubernatio, aut ſanctæ Dei Eccleſiæ rectoribus antea inuſitata: cuius exempla ſi quis requiſierit, in promptu ſunt. Nemo igitur ſuper hac re culpabilẽ eum dicat, cùm Samuelem ſanctum, & alios plures, ſacerdotes pariter legamus & iudices, & Danielem prophetam duos pre- *Dan. 13.* ſbyteros ad mortem damnaſſe legamus. Nos verò ad alia feſtinantes, quid quiſque de pio hoc viro loquatur, ſuo ipſius iudicio relinquimus, ſcientes ſani capitis eſſe neminem, qui bonũ euidentiſsimum vllo maledicti opprobrio fuſcare nitatur. Honeſtum enim & vtile noſtræ reipublicæ fuit omne quod fecit. Factis verò ſuis hunc finem nequaquàm conſtituit, vt non niſi per hominum ora fauorem captando volarent: ſed ità vixit, ità opera ſua coram hominibus tẽperauit, vt peſsimis horrori, bonis eſſet honori. His apertè cunctis innotuit, quòd in Epiſcopatu bonum opus deſiderauit, in quo nec ab inuidis & æmulis ſuis facilè potuit reprehendi, niſi hoc ipſum in laude eius magis proficeret, quòd talibus diſpliceret. Hac igi- *Sũmum præſulẽ dicit, quia Archiepiſcopus fuit.* tur mirifica occupatione detẽtus peruigil ſummi patrisfamilias operator & ſumus præſul, lucernam ardentem, boni videlicet operis exemplar, in manibus ferens, ad ea, quæ Dei ſunt, alios volẽtes duxit, alios nolentes traxit.

CAP. XXI.

SEd inter hæc, humani generis antiqua peſtis non ceſſauit inuidiæ ſuæ virus per opera pii doctoris, iam in bona ſpe germinantia, longè lateque diſpergere. Nam cùm primùm Lotharici regni populus, multimoda magni huius viri exhortatione via tandèm inductus, blandimenta pacis valdè ſibi inſueta tentaret, & iis, qui ſola ciuili diſſenſione tutum ſibi aliquid pollicebantur, aſſenſum in ſui perniciem ex parte plurima præbere reſpueret, ſæua Hungaro- *Hungari vaſtant Gallias.* rum gens, & qualem nunquàm terra noſtra ſenſit barbariem, à peruerſis illecta ciuibus, trãſitis Germanię pleriſq; prouinciis, Gallię, cui iam olim nobilis Frãcorum populus inſedit, omnia ferro & ignibus vaſtatura ſe totã infudit. In hac acie Cuno, qui priùs Dux erat egregius, cum ſuis ſequacibus militauit: vtrùm ad hoc, vt odio ſuo, quod in virum Dei Brunonem, bonis certè manſuetiſsimum, cõceperat, hac fera crudelitate ſatisfaceret, an vt quibus poſſet, in tanto periculo ſubueniret, incertum: ſed illud prius, latiùs opinione diſſeminatum eſt. Nã & antè contra eum dura quæque fraudulenter, quia vires defecerant, tentauit, ità vt Metim vrbem opulentiſsimam dolo inuaderet, ipſi Colonię & cęteris regni munitionibus ſuſpectum ſe faceret, probra iactaret, minas effunderet. Et poſteà aliquantum temporis in hac eadem, qua dudum erat, immanitate permãſit: nihil reliquit intentatum, quo fœdus in populo noſtro per ſapientiã ductoris ſui pactum diſſoluere ſe poſſe putaret. Ho-

mo nauque erat pauloâtè ſumma potentia, ſummaqne fortuna, ſed ignarus, quomodò ſecundis rebus vti conueniret. Has quoniam, poſtquàm abuſus eſt, perdidit, in bonos vltra modum impatiens ſæuijt: ſed à nefarijs ſuis conatibus ſemper ità, Deo diſpenſante, repulſus eſt, ut hoc eum non leuiter pœniteret, quòd magnum facinus tanta leuitate aggreſſus eſt.

CAP. XXII.

Cōtemnit ſæpè etiā maxima pῑcula B. Bruno.

PEpercit autem in omnibus ſacerdoti ſuo & pio prouiſori populi ſui miſericors & miſerator Dominus, & ità omnia ordinauit, vt abſque bello & humana pernicie, maxima ſæpè pericula ſedarentur. Inter quæ ſrequenter ipſe interritos, aut ſecum intentus legit, aut de maximis quibuſque rebus quaſi curarum inſtantium neſcius, diſputauit. Hoc apud Treuerim, hoc in Aliſatio gentibus & populis innotuit, quanta conſtantia & ſecuritate animi ſui, incōſtantes & temerarios aduerſariorum motus redarguit: cùm eos qui in alienis ſe fortiſsimos iactabant, in proprijs tam imbecilles eſſe monſtrabat. Et reuerà quos nulla vnquàm acies, nulla inflexit aſperitas, hos huius viri pietas imbelles & timidos faciebat. Conſilio nanque & bonorum hominum multitudine, non ſæuitia, timendus fuit, & quòd nemo hoſtiū tam acriter vigilabat ad perniciem, quàm ipſe ad ſalutem. Fama autem & multitudinis iudicio minimùm motus eſt: ſuo ſibi iudicio viſus eſt, & in quo recta probauit, non vt ſibi, ſed Deo placeret, optauit. Itaque vt paucis multa comprehendam, plura omittam: intùs & foris, domi militiæque indefeſſus Domini præliator, animi plùs quàm corporis viribus tā diù contra peſtilentes & inquietos, tantumque vitæ etiam ſuæ plerunquè periculo decertauit, vt omnis quoquè eius fama quouſquè peruenit, bella ſedaret, pacem formaret, ſtudium in omnibus bonis artibus firmaret, ſanctæ religionis & ſalutiferæ quietis gratiam ampliaret.

Sola nominis ſui fama magnā tū̄ effecerit.

CAP. XXIII.

QVoniam igitur humiliſsiſte philochriſtus, & meliorum ardens æmulator chariſmatum, ſeruus Domini Bruno, ſecundùm dignitatem ſedis ſuæ, Romanæ quoquè ſedis & Apoſtolicæ benedictionis priuilegio debuit inſigniri, & cùm eis pariter, qui traditam à beato Petro Apoſtolo ſanam ſeruauere doctrinam, catholicæ fidei integritate in vera confeſſione & inuiolabili veritate prædicationis vuiri: ſynodicam ſuam Epiſtolam per Hadamarum, venerabilem monaſterii Fuldenſis Abbatem, Romā ad Agapetum miræ ſanctitatis Papam direxit: in qua, cuius ſpiritus eſſet, & quia paſtor ab ouibus electus, à Domino miſſus eſſet, innotuit. Appellatusque eſt ibi concors & conciuis Apoſtolorum, princeps & propagator Dominicorum præceptorum. Legatus indè cū magna mentis alacritate reuerſus, pio paſtori, cui ante hæc gratia Dei collatum eſt, ſecundùm prophetam, oleū gaudij pro luctu, tunc attulit pallium laudis pro ſpiritu mœroris. Spiritus nanque Dei cordato homini, & ſacramenti huius magnificæ virtuti magis quàm his quæ viſibiliter gerebantur, intento diuinitus inſpirauit, ut erigeret cor ſuum in ſpem per gaudium ſpirituale, nè triſtaretur in eo, quem ſenſit imminere, labore. Cor enim, quod nouit amaritudinem animæ ſuæ, in gaudio eius non miſcebitur extraneus. Sapientiæ hæc verba ſunt. Legatus ergò, vt loqui cœpimus, Roma rediens, bonum nuncium Coloniam ferre accelerauit, portans ſacrum habitum, ab vniuerſali Pontifice miſſum, prætendentem iugum Domini ſuaue, & onus eius leue, & ipſum, quod ſub eo diſpenſatur, humile miniſterium, quod verba Domini teſtantur, dicentis: Qui maior eſt veſtrum, erit miniſter veſter. ſacros ſimul reliquias de proprio corpore S. Pantaleonis martyris, & priuilegium, Apoſtolicæ ſublimitatis authoritate traditum, quo & eodē pallio præter conſuetudinem ſacerdos Domini, quotiès vellet, indui permiſſus, & conceſsis omnibus quæ petebantur, ipſe præ magnitudine virtutis & ſapientiæ in participatum eius operis, & propè in cōſeſſum tantæ dignitatis admiſſus eſt. Properauit in occurſum eius læta ciuitas, vndiquè iubilans accurrit multitudo, conuenerunt in ſuburbio prope antiquum locum, vbi eccleſia eiuſdem precioſi martyris erat inculta adhuc, & ruinæ proxima. Ibi depoſita ſunt grata onera, deinde ſuo quæque loco repoſita.

Innotuit aliud.

Eſa. 61.

Agapet⁹ Pontifex mittit ei pallium.

Prou. 14.

Pallium Epiſcoporum quid ſignificet.

Nota antiquā Germanorū religionē.

CAP. XXIIII.

MOnet me hic aliquātulùm immorari feſtinus ille, qui poſteà in breui prohdolor factus eſt funeroſus, eiuſdem loci occurſus. Ibi venerabilis iſte amict⁹ primò, ibi poſtremò, ſemèl læto, ſemèl lugubri carmine ſuſcept⁹ eſt. Corp⁹. n. religioſi & Deo digni ſacerdotis ibidèm ſepeliendū officii ſui inſignia nō amiſit, quæ tamen ſpiritualiter, & ideò feliciter, vt credimus, anima ſecum vexit. Arcano itaque omnipotentis Dei cōſilio prouiſum eſt, vt idem locus ad declaranda ſancti ſui martyris merita, prima hac occaſione illuſtraretur, & talis fieret, vbi vir iſte Domini pacificus & mirabiliter humilis, potiſsimùm eligeret ſub eiuſdem pii martyris patrocinio tremendi iudicii diem, & futuræ reſurrectionis gloriam examimis præſtolari. Non multò pòſt ibidèm, vt putà in loco ſecretiori, & ab vrbanæ inquietudinis moleſtiis remotiori, fratres in laude diuina peruigiles & ſollicitos, ſub monaſticæ regula diſciplinæ, Domino ſeruire inſtituit: quibus Abbatem præpoſuit, nomine Chriſtianum, ſuæ videlicet profeſsionis phoronomum, & in lege Domini, ſicut hunc decuit ordinem, apprimè eruditum. Cui ordinato, hoc breue commonitorium de Occidentis partibus ſcripſit: Vt ſis, quod vocaris, cura gentilitati nè degeneres. Id ſeriò triumpha, vt non ſicut prius antiquetur, ſed de virtute in virtutem vt eatur, naua.

Chriſtianus prim⁹ Abbas S. Pantaleonis.

CAP. XXV.

NVnquàm ità ciuilium negociorum occupatione detentus eſt (ad quam eum non ſua libido, ſed populi neceſsitudo attraxit) vt animo illo ad omnia uiuaciſsimo non uigeret, intentus religioni præcipuè & lectioni; in cuius ſtudio mori uidebatur. Ad id agendum exemplo ſuo & crebro monitu accendit omnes penè, quos præ oculis habuit. His verò, qui hoc ità non amabant, vehementer indoluit, eoſque, licèt aliàs familiares eſſent, à ſecreto tamen & amico mœroris loco, ubi ſe ſibi libentius, & ideò diligentiùs, ſolebat explicare, remouit. Pectus cordati uiri pertæſum fuit regifici luxus, & conſuetæ, hoc præſertim tempore, potentibus iocorum & uoluptatum illecebræ. Vndè ſi quandò ſuis coactus quodammodò reddidit, quod non debuit, exceſſum hunc modicum fletu plerunquè largiore deterſit. Vitam præſentem & dulcem metuit, & amaram expertus eſt: de uita uerò, omnis ſolicitudinis & languoris ignara, haud dubium, quin ante omnia plurimùm cogitauerit, qui de ea tam luculenter multotiès & cum familiaribus, & coram plebe ſibi commiſſa diſſeruit. Iuuenis, ut erat, omnique pompa circumfluus, audeo dicere, diſſolui uellet, tantum ut cum Chriſto eſſet. Hinc lachrymæ aſsiduæ, ſuſpiriis ferè continua, furtiuæ orationes & ſingultus in ipſo etiā lecto clarius perſtrepentes, ut teſtantur, quos id minùs

Mirè addictus eſt lectioni.

Odit luxū & uoluptates.

Vide piū pectus tā̄ti uiri.

nùs celare poterat, etiam dum latère uolebat. Quotiès diem mortis poſuit ante conſpectum cordis? quotiès ad hoc vocis quoquè prorupit officio, quod corde moliuus eſt? quotiès audiuimus eum vehemẽti gemitu præoptaſſe id, quod futurum, non tamen ſine graui trepidatione, ſperauit, ut æſtuoſum mundi huius naufragium, ſi Dei ſola miſericordia tutus, euaſiſſet, & in litore tandèm ſecuritatis intimæ conſtitiſſet? Elapſurus quodammodò putabatur, vt quasi mortem aufugeret totum, quod ei in huius mundi delicijs blandiebatur. Teſtes ſuperſunt conuerſationis eius quamplurimi: quotiès eum in ſecretis corde contrito & ſpiritu humiliato perſenſerant, mirari plùs poterant, quàm imitari. Nam ille popularis, plerunquè quaſi ſolitarius uixit. Mirum dictu: inter conuiuas lętiſsimos lætior ipſe frequẽter abſtinuit.

Inter conuiuas abſtinet.

Molles & delicatas veſtes, in quibus nutritus, & ad hominem uſque perductus eſt, etiam in domibus regum multotiès declinauit. Inter purpuratos miniſtros & milites ſuos, auroque nitidos, vilem ipſe tunicã & ruſticanas ouium pelles induit. Lectuli delicias vehementer aſpernatus eſt. In balneis cum lauantibus, cutisq; nitorem quęrentibus, vix aliquandò lotus eſt.

Milites & nobilibus accipit, die domo adel.

Quod eo magis mirum eſt, quia ab ipſis cunabulis eiuſmodi munditiis & pompa regia educatus eſt. Hæc autem pro tempore & loco, modò palàm, modò ſecretiùs egit, ut & laudem humanã ſubterfugeret, & tamen ſubditis exemplum hoc agendo prę̀beret. Multi enim verbis, plùs exemplis proficiũt plerique. Apud mites & humiles nemo humilior; contra improbos & elatos nemo vehemẽtior fuit. Hunc terrorem, qui beneficio obligari non potuit, indigena æquè & alienigena formidauit, & recto conuenientiſsimoque ordine omnis, ad quem magnitudinis eius fama peruènit, primò eum timere, poſteà conſueuit amare.

CAP. XXVI.

Studiũ eius erga cõquirendas Sãctorũ reliquias.

SAnctorum corpora, atque reliquias, & quælibet monimenta, ut ſuis patrocinia cumularet, & per multos populos ultrà citraque hac celebritate gloriam Domini propagaret, undecunquè collegit: ijs loca & miniſteria omni ſumptu & apparatu copioſiùs præparauit. De quibus ſingulis plura eſſent dicenda, ſi paterentur promiſſa compendia. Indicia ſunt hęc inuictę fidei, qua non ea, quæ ſua, ſed quæ ſunt Ieſu Chriſti, quæſiuit.

Bacul⁹ & catena S. Petri, qui bus locis ſeruẽtur.

Baculum & catenam ſancti Petri qua diligentia, quo feruore, quo gaudio Coloniam, alterum Meti, alteram Roma adduxerit, omnes nouerunt. In cuius honore domum eius honoratiſsimam mirabiliter ampliauit, quam de pulchra pulcherrimam fecit. Inclytos & præcellentis famę martyres, Patroclum, Elipbium, Priuatũ & Gregorium, quorum geſta ſunt permagnifica, merita glorioſa, patrocinia tuta: Chriſtophori, ſanctique Pantaleonis, ut iam dictum eſt, precioſas reliquias, quibus ſe patronis ſpecialiùs delegauit, vt putà gemmas grauiſsimas & dulciſsima pignora, ad ſanctiſsimam ſuæ Eccleſiæ ſedẽ miro ambitu variis de locis attraxit. De tranſlatione beati Euergiſli, tertij eiuſdẽ ſedis * Archiepiſcopi quid factum ſit huius pii prouiſoris diſpenſatione, ſilentio non duximus ſupprimendum.

*for. * Epiſcopi.*

CAP. XXVII.

CEnteſimo octogeſimo Dominicæ incarnationis octauo luſtro, (id eſt, nongenteſimo triceſimo ſeptimo anno) ſexageſimotertio Indictionũ circulo, regnare cœpit Ottho, unctus lætitiæ oleo: qui Colonienſis gregis cuſtodem, ſe natu minorem conſtituit fratrem ſuum Brunonem, atque Occidenti præfecit tutorem & Archiducem: ipſe verò pacare regnum verſus eſt in Orientem.

S. Bruno Epiſcopus ſpeculũ bonorũ morum.

Sanctus Bruno piiſsimus viceſimus ſecundus ſancti Euergiſli ſucceſſor, omnium factus eſt morum ſpeculum bonorum: nardus precioſa dedit odorem ſuum. Verè dux populi, & ſolicitus paſtor gregis Dominici. Cùm cauſa colloquii habendi de ſtatu regni apud principes regionis illius, iter haberet in Occidentem, fortè in reuerſione, pacato regno, ad oppidum Tungrẽſium deuenit, quod uenerandos reliquiarum cineres ſancti Euergiſli conſeruauit. Nam peccatis exigẽtibus, ciuitatem totam longa vetuſtas & bellorum tempeſtas cum nomine penitùs deleuit, ac nouitas aliò ſedem Epiſcopalem tranſmutauit. Cumque ibi ſummus præſul pernoctaret, illudque animum eius multùm moueret, quòd tam ſacer locus ad nihilum iam quaſi deueniret, in ipſa nocte apparuit ei ſanctus Euergiſlus, quaſi palliatus caſula conſciſſa, qui ei dabat talia uerba: Vides ne, ut veſtimẽta mea ſunt neglecta, & tinea conſumpta? Quoniam tu illuminabis lucernam meam: illumina tenebras meas. Nam hinc eripiar, & in Deo murum tranſgrediar.

Cant. 1.

Sũmus præſul ad eſt, Archiepiſcopus.

Pſal. 17.

Nec mora, Epiſcopus ſomno ſolutus, rem voluebat tacitus. Facto autem manè, bonæ memoriæ ad ſe iuſsit venire Folcmarum œconomum, quem in omni negocio conſueuit habere coniunctiſsimum, remque illi ex ordine nunciauit, & vt ille in medium conſuleret, poſtulauit. Qui mox dicebat ad primam reſpõſionem, ſanctum Euergiſlum propriam debere reuiſere ſedem. Lætatus Epiſcopus, tam ſacri corporis reliquias ſua Imperiali potentia propriæ ſedi ſe velle reſtituere ſuis nunciauit omnibus. Hoc verò illi audientes, illud eis optabile fore prædicabantq́, & penè omnes præ gaudio flebant. Nec mora, cũ omni deuotione perrexit cum ſuis, Epiſcopus ad locũ, vbi iacebat ſanctum corpus, & poſt quoddam altare de quadam fabrica, iam ſenio conſumpta, cum omni veneratione eleuauit, ac multùm flentibus incolis, cum ſuis * Coloniæ reportauit. Vbi ad ſanctiſsimam ſedem ventum eſt, ingens concurſus populi factus eſt, clerus cum ſanctimonialibus cõuenit, uterque ſexus concurrit, tota ciuitas nouis gaudiis exultauit, ſicque cum omni celebratione diuinæ laudis quinto Calendas Aprilis honorabiliter repoſitum eſt in eccleſia ſanctæ Cæciliæ virginis. Ibi verò tot Dominus quotidiana dignatus eſt per ſanctum ſuũ conferre dona ſalutis, ſuæ ſacræ eccleſiæ filijs, ut pręſentem credat vnuſquiſque adeſſe largioribus beneficiis.

S. Euergiſli corpus transfert Coloniã.

CAP. XXVIII.

SAnctus etiam Patroclus quomodò ad nos venerit, reticendum non eſt. Nam ſicut per Salomonẽ dicitur, fama bona impinguat oſſa. Huiuſmodi adipe & pinguedine repleatur anima noſtra. Anno ab exordio ſalutis noſtrę, id eſt, ab incarnatione Domini noſtri Ieſu Chriſti ducẽteſimo ſeptuageſimoquinto, Aurelianus principatũ Romani Imperii adeptus eſt, quinque tantùm annis & ſex menſibus regnaturus. Sub quo glorioſus & ſanctus Domini martyr Patroclus, victorioſi certaminis ſui curſum feliciter cõſummauit, & in curru Dei, decem millibus multiplici, hoc eſt, in millibus lętãtium euectus in vrbem cęleſtis reipublicę triomphauit, ſtatuens in Trecaſsina vrbe trophęum glorię ſuę, corpus poſteris honorandum, exteris etiam gentibus prędicandum. Exindè circiter ſexcentos octogintaquinque annos, ſanctus Bruno, reuerendiſsimus Coloniẽſis eccleſię Archiepiſcopus, ab Otthone Imperatore Auguſto, fratre

Prou. 15.

Pſal. 67.

ſuo,

Legatione fungit apud Lugdunenſes

ſuo, in Lugduneoſem Gslliam miſſus eſt, nobis in tēpore ipſo, populo illius prouinciæ penè ſerò: vbi diuerſæ voluntates ciuium, diſtractæque fuerunt ſententiæ, velle ſuum cuique: nec conſiliis ſolùm & ſtudiis, ſed armis etiam diſsidebant & caſtris. Illic ergò duarum ſororum eius filij ſumma rerum potiebantur. Hi propinqui inter ſe fœdere ſanguinis, diſcordes animis, ludibrium auaris ſuis militibus erant: qui lucris tantùm diuitiarum intenti, neque in hac, neque in illa parte fidem habebant. Vbi enim regionis principes auaritiæ æſtibus anhelant, pacis gaudia miſeri quique fruſtrà expectant. Sed glorioſus Archiepiſcopus, pacis núcius, citiùs quàm credi poſſet, calidæ fecit ſilẽtia turbæ maieſtate manus: deindè, quid utile omnibus eſſet, quid ſingulis expediret, edocuit: & reconciliatis inuicèm ciuibus, bonitate in ſuos uſus, iuſtitia in omnes, pacem integerrimam reformauit.

Pacẽ cõciliat Galliã Lugdunen.

CAP. XXIX.

Anſgiſus Trecaſſin. Epiſcop.

His itâ geſtis, cùm iam redire diſponeret, multis precibus obtinuit ab Anſgiſo Trecaſsinæ Eccleſiæ venerabili Epiſcopo, quem & pauló antè expulſum, inter alia inſignia legationis ſuæ, cum ingẽti plauſu populi reſtituit propriæ ſedi: vt donaret ſibi ſecum pariter abſportãdum corpus beati Patrocli martyris, cuius paſsionem legere, meritumque perpendere qui quærit, in prõptu habet. Epiſcopus autem, qui plurima debuit, hac, vt itâ dicam, occaſione oppreſſus, coactus inſupèr infinitis precibus, poſtulanti tandèm paruit, nè videretur ingratus: maximè quia exigẽtis animus huic muneri tantùm intentus, alia penitús recuſabat. Religionis enim amore captus, ſicut exteriùs habuit per virtutem, quod ſuperborum inſolentiam nequitiamque retũderet: ſic per pietatem interiùs decorem domus Domini diligenter adminiſtrare curabat. Cumque ſe hoc gratũ munus ab Epiſcopo conſenſu cleri totiusque populi promeruiſſe gauderet, ipſe nè quid infectum relinqueret, adhuc in plurimis occupatus, miſit acceptũ reliquias virum omni laude dignum, Euercharum Leodienſem Epiſcopum, & cum eo clericos ac monachos religioſos. Inter quos fidelis populi multitudo non minima, cauſa laudabilis ſpectaculi confluebat. Cumque ad locum deſtinatum veniſsent, videntes ibi pauimentum marmoreum perſtratum, nullũ verò certum recognoſcentes reconditi ſignum theſauri, alii quidem adorauerunt, quidam autem dubitauerunt. Tunc admonente Epiſcopo & exhortante eos, qui conuenerant, præmiſſa tãdẽm ſolenniter oratione, opus propter quod uenerant, aggreſſi ſunt cũ fiducia. Confeſtim autem ut aperuerunt ſarculis terram, mirabile dictu, repleti ſunt omnes odore vehementiſsimo, quo nihil unquàm ſuauius ſentiebant: & quo quis magis proximus fuit ſepulcro, eo magis ſe odoris dulcedine affectum eſſe teſtatus eſt. Vndè factum eſt, ut omnes tunc religioſi, foſſores eſſe cuperent, quatenùs diuinæ fragrantiæ uim mirificam abundantiùs caperent. Nullus tamen, qui intrà parietes eiuſdem eccleſiæ fuiſſet, expers huius ſuauitatis inuentus eſt: nec erat quiſquam, qui vel tam dulce, vel huic ſimile aliquid ſe unquàm olfeciſſe fateret. Augebatur itaque magis & magis aura delectabilis, donèc veniretur ad corpus ſancti martyris. Tunc verò mirum in modum itâ afflati ſunt omnes, ut ſibi ipſis eo, quod ſenſerant, pleni omnimodis viderẽtur, & tamen adhuc velut ſitibundi, haurire ampliùs niterentur. Verè mirabilis vir iſte fuit, qui Chriſti bonus odor Deo in omni loco, ſecundùm Apoſtolum, mortuus æquè ut uiuus, apparuit. Eleuatæ ſunt igitur è ſarcophago lapideo ſancti martyris reliquiæ, ideque proſpero curſu cum frequentia exultantis populi Coloniam translatæ ſunt. Vrbs iſta metropolis & mater Eccleſiarũ fidelis populi, principis iam authoritatis ſuę hinc longè in Gallias, indè uſque ad Oceanum eſtẽdebat. Dignus profectò locus, qui cuſtodiret in gremio ſuo perlatũ ad ſe ſancti martyris corpus: in quo non modò magnus ſanctorum corporum & reliquiarum numerus, verumetiam numeroſa millia martyrum expectãt uenturum in die iudicii Dominum ſuum.

Euercharus Leodiẽſis Epiſcopus.

Suauiſſimus odor è tumulo S. Patrocli.

2. Cor. 2.

Encomiũ Coloniæ Agrippinæ.

CAP. XXX.

Hic ſũmũ pontificem vocat, id eſt Archiepiſcopũ.

Sed ſolicitudo ſummi pontificis nihil negligendum ducens, ut perfecta quæque de magnis maxima faceret, imperfecta ſuppleret, neglecta magnificè illuſtraret, modis omnibus inuigilabat. Quo circa ratũ duxit, ut locum quendam Saxoniæ, Suſatium nomine, rebus ſeculi opulentum, populo plenum, longè lateque circumpoſitis Saxonum gentibus, nihilominus prouinciarum populis notiſsimum, ſed religionis adhuc penè ignarum, his ſancti Patrocli pignoribus decorare, & quodammodò ad ſacramenta futuræ ſalutis initiari debuiſſet: fiducialiter agens in illo, & credens quòd aromatizans fumus ille, qui in manifeſtatione ſancti eius corporis, ſicut ſuprà diximus, inuiſibiliter adſperſus, & ſenſibiliter cognitus eſt, per famam meritorum eius, multis foret profuturus. Vndè factum eſt, ut corpus beati martyris à venerabili Brunone Archiepiſcopo Colonis deductum, cum honore magno & gaudio, occurrẽtibus cum clero populis, Suſato inferretur: vbi repoſitum eſt in eccleſia cũ diuinis laudibus, quam idem pius Antiſtes fundauerat, & donis competentibus ditauerat: ubi etiam à ciuibus & incolis terrę in magna ueneratione habet & colitur uſque in pręſentẽ diẽ. Nam & domus, in qua vncti ſunt à Maria pedes Domini, repleta eſt ex odore unguenti. Cuius rei myſteriũ quaſi explanari videt, cùm ſpõſa ad ſpõſũ loquitur: Vnguentum effuſum nomen tuum. Nã quod tũc uni domui contigit, nunc totus mundus in ſe completum nouit.

S. Patrocli corpus trãsfertur Suſatum.

Iohan. 12.

Can. 1.

CAP. XXXI.

Caetera, quæ tam breui tẽpore ſuæ Eccleſiæ filiis oblectamenta contulit, & dona ſalutis, penſari nequeunt, æſtimari non poſſunt, quæ ex omnibus penè mundi plagis & terminis religioſo affectu & animo congregauit, quaſi coniiciens quod futurum erat, ut pro breuitate dierum ſuorum, gregi ſibi commiſſo dona perennia confirmaret. Quo tamẽ ſtudio id curauit potiſsimùm, ut & illis, undè abducta ſunt, deſiderium, & iis, quò adducta ſunt, amplificaretur gaudium: quatenùs vtrique bono odore Chriſti, qui eſt in martyribus, immò quod ipſi ſunt, licèt diuerſis affectibus prouocati, & illi viuaciùs appeterent, quod negligebant: & iſti perpetuò venerarentur, quod ad ſe translatum eſſe gaudebant. Nã qui neſcit bonum amare, quod habet, ſi ablatum ab illo fuerit, diſcet fortaſsè bonum amare, quo caret: & habebit illud, dum aberit, fructuoſiùs in memoria, quod ſibi inutiliter habuit in præſentia. Impletũ eſt hoc modo Euangelicum illud, quo dicitur, Omni habenti dabitur, & abundabit: ei autem, qui non habet, & quod habet, auferetur ab eo.

Martyres Chriſti bonus odor.

Matt. 25.

CAP. XXXII.

Tẽpla & monaſteria B. Bruno cõdit.

Intereà certatim multis in locis per parochias Epiſcopii ſui, fidelis hic Domini ſeruus & prudens, eccleſias, monaſteria, & cętera ædificia ſeruitio Domini Dei ſui, & honori ſãctorum eius apta, quædã à fundamẽtis erexit, quædã priùs fũdata, nobiliter auxit, alia olìm diruta reparauit. In his ſingulis q Deo omnipotenti ſub regula vitæ canonicę deſeruirent,

proui-

prouida ingenii ſui arte diſpoſuit: ac nè quid eis pro modo conuerſationis ſuæ deeſſet, liberaliter diſponēdo ꝓuidit. Cuius operis & ſaluberrimi ſtudij monimenta perenniùs in iis, vbi acta ſunt, locis firmata perdurant, ita ut in laudē & gloriā Ieſu Chriſti, memoriā tāti viri nulla ætate obſcuratū iri in perpetuū patiātur. Idē ad exteras nationes trāsfudit, & in regno ſuæ prouidētiæ delegato, partim exēplo, partim varia perſonarū qualitate & crebra admonitiōe diffudit. Nō enī paſſus eſt ſuorū quēlibet aut incaſsùm occupari, aut ocio torpere inerti: diſſiniēs, vt ſolebat loq, ignauū pecus arcēdū à pſepibus, vt ſecundùm

Georg. 4. *2. Theſſ. 3.* Apoſtolū, q nō laborat, nec māducet. Nō poſſunt ſingulatim cōſcribi bona oia, q fecit, q docuit, q amauit. Tantum ſemper materiei ſupererit id curantibus, vt ipſi ꝓfectò antè laſsi ceſſauerint, q id, quod moliuntur, expleuerint. Iā verò in pdicatione verbi

Prædicat verbum Dei. Dei, & in ſubtilitate diſputationū de ſynceritate ſcripturarū, qualis quātusq; fuerit, admirari poſſum', diffinire non poſſumus: q tā copioſè ſanis ſermonibus Domini noſtri Ieſu Chriſti, & ea, q ſecūdùm pietatē ē doctrina, ꝓfudit, ut plenū eū eſſe ſapiētia Dei,

Pſal. 103. p quā oia facta ſunt, nemo hoc audiēs & rectè intelligēs dubitauerit. Et ut nihil, quod diuini cultus vſui

Solitariā vitā expetētes pclarè fouet. cōpeteret, ſagax eorū, q ſunt Ieſu Chriſti, ſcrutator intētatū relinqueret, ſi quos aut in ſuorū ouiliū ſeptis, aut extrà reperit, q ſingulari acie cōtra diabolū dimicaturi, ſolitariā vitā appeterent, hos cū omni veneratione ſuſceptos, ſuæ quoquè exhortationis charitatiua cōſolatione monitos, per diuerſas monaſteriorū & eccleſiarū cellulas, cū idoneo Eccleſiæ teſtimonio, & religioſo, vt decebat, officio, alibi ſingulos, alibi binos incluſit: quibus tamen adinuicèm, niſi ſermone tātùm & adſpectu nullus pateret acceſsus. His ſumptus, & qcunq; humanæ fragilitati neceſſaria videbantur, per fideliſsimos ſuæ adminiſtrationis vicarios ſolicitè miniſtrauit, & pcipuè per Apoſtolorum feſta, quotquot in anno occurrerent, ſingulatim eos donis congruentibus viſitauit. Itā ſecundùm perſpicuā Apoſtolicæ normā doctrinæ, bona ꝓuidere cu-

Roma. 12. rauit, non tantùm corā Deo, ſed etiā corā hominib': vt cuiuſcūq; affectus ſiue cōditionis homines, ſi Deū quærerēt, inter eius diſcipulos aut probari poſſent, aut erudiri.

CAP. XXXIII.

Canonicos trāsfert ad S. Andreæ ecclesiā. DE ancillis Dei, q in monaſterio ſanctæ Mariæ, diuinæ religioni fuerant deditę, deq; Canonicis ad ſancti Andrę Apoſtoli eccleſiā tranſlatis, & ſi qua erāt huiuſmodi, ſcrupulū quidā reliquit nō modicū: ſed iis, quibus mētis acies ita nō viget, vt ſyncerā eius intentionē in diuerſis operibus valeāt pſpicaciter intueri. Qui utiq; ſi aduerterēt nō homines

Macha. 5 *Reg. 15.* propter locū, ſed locū à Deo eligi propter homines, & quia obedientia Deo placet ſup ſacrificiū: ſcirent fortaſsè oues uocē paſtoris audire debere, & magis id ratū acceptūq; Deo fore, quod per obediētiam,

Iacob. 5. q quod per propriā voluntatē, ſequuntur. Vbi autē zelus & contentio, ait Iacobus Apoſtolus, ibi inconſtantia & omne opus prauū. Similiter in eo, q neſarios quoſdā patriæ ciuiumq; prædones de regno, vbi quieti & pacifici eſſe noluerunt, quaſi peſtē bonorum expulit, & exulare coegit, ipſis licèt neſcientibus profectò conſuluit. Quo enim diuturnior nequitia, eo grauiorē & prolixiorē ſibi cōparabat pœnam. Quo modò autem boni quieſcerent, ſi malorum furori nemo reſiſteret? Nimirùm pepercit illis Deus, quibus hoc magna ſua patientia & bonitate permiſit, vt de pace & ſtatu patriæ ſuæ abſentes audirent, quod præſentes nunq videre vellēt. Felices, ſi bona ſua ſaltem in peregrinatione cognouerint, & patriā

copiſcerent, de qua expelli non poſsint: vbi beati om-

Matt. 5. nes pacifici, quoniam filij Dei ſunt uocati. Talis itaque per Dei omnipotentis gratiam vir iſte fuit, ut nec odio, nec inuidia ad perſequendum eos, qui tales erant, ullo modo excitaretur: nec à miſerēdo aut parcendo miſeris duritia aut crudelitate aliqua reſtringeretur: ſed vt paſtor ſolicitus, & vere dux populi Dei, ſalutem omniū & utilitatē in omni quæſiuit

Valdè cauet omnib' ſuis, nè à malis ſeducātur. negocio, & quos ipſe in uia Dei duxit & docuit, nè à peruerſis ſeducerentur, & in errorem mitterētur, ſtrenuè decertauit. Tantùm autē aberat è ſæuitia, vt pro iis etiam, quibus amarum aliquid pro qualitate factorum neceſſariò inferebat, ipſe frequenter ama-

Rom 12. *1. Cor. 5.* rè fleret: ità gaudere cum gaudentibus, cum flentibus flere conſueuit. Nam & qui hoc dixit, quendam ſatanæ in interitum carnis tradere iuſsit, ut ſpiritus in die Domini ſaluus eſſe poſsit.

CAP. XXXIIII.

IGitur cùm iam propè eſſet ſumma dies & ineluctabile tempus, quo Deus omnipotens, propitius terræ populi ſui, virus ſanguinem ſeruorum ſuorū, uindictam retribueret in hoſtes eorum: aggrauata eſt ultra modum & omninò intolerabiliter ſuperbia

** Ungrorū, habet MS. codex.* ferociſsimæ gentis * Hungarorum, seducta (credo) ſuperioris anni ſucceſſu. Siquidem, ut veraciſsimè dictum eſt, ante ruinam exaltatur cor: ibi ceciderunt

Prou. 16. omnes, qui operantur iniquitatem. Præuēnit hanc preſſuram imminentem Eccleſię, pax in palatio regali, quod in Arnſtat habitum fuit, ex integrò condicta, & ex magna iam parte per Imperatoris noſtri fratrumque eius ſapientiam confirmata. Et reuerà

1. Cor. 14. tribubus & linguis innotuit, quia Deus diſſenſionis non eſt, ſed pacis: tantam huius initio operatus eſt ſalutem populo ſuo. Imperatoris quidem ſpiritus agitabatur in ipſo, quia non erat ei tempus exercitum congregandi: ſed fiduciam habuit per Chriſtū ad Deum, qui potens eſt ſaluare in paucis, ſicut in

1. Reg. 14. *Mira mutatio Cunonis principis.* multis. Aderat ibi Cuno, non iam Dux, ſed miles, toto, ut putabatur, animo conuerſus ad pacem, quā paulò antè atrociter impugnabat, cilicio membra domans, Deum gemitibus, ut fertur, exorans, ut ſi ſic eius ſancta uoluntas exiſteret, permiſſa Regi noſtro & exercitui eius victoria, eum ab impiis, quibus ſe priùs coniūxerat, permitteret trucidari, ut poſsit in perpetuum ab eorum conſortio liberari. Impera-

Nota vt olim noſtri Imperatores ſe ad bella pararint. tor indici ſanxit ieiunium ipſa, quæ tunc erat, in vigilia ſancti Laurentii martyris, per cuius interuentum ſibi populoque ſuo ipſum Deum popoſcit eſſe refugium. Propoſitum ſuſcepti operis negat expedire bellum, primo ſanctę feſtiuitatis diluculo inſceptum, vix dùm veſpertino crepuſculo, Deo miſericorditer diſpenſante & pro ſuis pugnāte, ſatis feliciter peractum, miſerandum poſt victoriam Cononis

Hungari egregiè domātur. interitum, glorioſiſsimum Imperatoris triumphū, regem ipſum barbarorum, duces & principes captiuos, trophæa per totam regni ipſius latitudinem, vſque ad eiuſdem gentis fines frequētiſsima: quæ omnia proprij induſtriam operis, ad laudem & gloriā nominis Dei omnipotentis, expectant.

CAP. XXXV.

NOs, vt à quo paululùm deflexiмus, ad propoſitum redeamus, quid intereà pius Archiepiſcopus Bruno, totius ſemper peroſus malitiæ, & indefatigabilis iuſtitiæ executor fecerit, diſſeramus. Cùm videret ſe ad pſtitutū diē ſeniori & fratri ſuo magno Imperatori, cū auxiliaribus copiis non poſſe occurrere, ſimulq; eſſet ſolicitus, nè fortè barbari bellū vitantes, in Galliā ſuo iuri commiſſam prouinciam, declinarent: arbitratus ſic ſe regno conſulere, uotiſque Imperatoris ſic ampliùs deſeruire, Ludolphum

phnm prolem regiã, nepotem ſuum conuênit, ægrũ eius animum blãdituis melle dulcioribus deliniuit, ſtatum priſtinum, ſi, quæ ſua erant, accuratiùs vellet attendere, repromiſit. A quo poſtquàm medicinalia ſermonum & exhortationum ſuſrum antidota, non vt priùs obliquis ambagibus declinari, ſed ſolitò auidiùs prægustari, & ad interiora pectoris recipi ſenſit, eum noa in Epiſcopii ſui locum venerabilem, & Bonnam videlicet, iucundè ſatis inuitauit, iucundiùs ſuſcepit, omni voluptate vtriſq; digna & cõmoda, cunctiſq;, qui aderant, gratiſsims, non immemor regiæ dignitstis, affecit. Qui dum adhuc ſimul eſſent, de his, quæ in eapeditione bellica, immò diuina virtute facta ſunt, nuncios acceperunt. Inſtitit nepotem patruus ampliùs conſolari. Factum eſt in breui, inſtinctu huius conſiliarii, vt filio ſuo, qui perierat & inuêtus eſt, Imperator totã Italiã delegaret, & qđ maius fuit, paternam firmiſsimè pietatẽ impènderet. Vbi dum maximè placuit populo, viamq; affectauit olympo, repentè flos ille integerrimus, & robur regni tutiſsimum, è medio exceſsit.

S. Bruno Ludolphũ Imperatoris filiũ inuitat Bõnã.

CAP. XXXVI.

Otho Imperator venit Coloniam.

PAter autem eius Imperator, ac ſemper magnificus triumphator, poſt luctum conſolatione accepta, cum fratre ſuo veterem neceſsitudinẽ noua cõſuetudine iunxit, Coloniam venit: ibi ſe non tam fraternis deliciis, quàm mutuiscũ illo adſpectibus, affatibus & cunctis omninò iucundiſsimis vſibus oblectauit. Nec defuit ibidèm ſeuera in improbos & importunos ciues regni cenſura iudicii, blãda itèm in bonos & mites piæ dominationis liberalitas. De ſtatu regni, rebuſq; eius tutandis & dilatandis, ſedulò & ſtrenuè in commune conſultum: vt de ſanciendis quibuſlibet, alijs reſecandis cautiſsimè ageretur, ſummo conſilio prouiſum eſt. Quæ fuit interea ſumma diligentia pius paſtor Bruno veritatis aſſertor, Euãgelii propagator, nauos & induſtrios viros, qui rempublicam, ſuo quiſq; loco, fide & viribus tuerentur: ijs vt neq; conſilium, neq; copiæ deeſſent, ſedulò curauit. Quotquot etiam de principibus & regionarijs prioribus, cæteriſq;, quorum diſpoſitio regni intererat, ſaluberrimis ſuis admonitionibus ad communis bonorum omnium vtilitatis fędus fide plena conſenſerant, hos ipſe inter ſummos & familiares habebat, eiſdem Imperatorem germanum ſuum apprimè conciliabat, penſans non temerè à quodam ſapiente dictum: Bonus, vbi negligas, ſegnior: at malus fit improbior. Archiepiſcopum Treuirẽſem Hẽricum, magni meriti & ſummæ ꝓbitatis virum, qui Rutperto magnifico præſuli, Coloniæ in graui peſtilentia, cùm & imperator ibidèm eſſet, defuncto ſucceſsit, Vuilhelmum quoq; præclarę & gratiſsimę excellentiæ Archimandritam, nepotem ſuũ, Federici Moguntini antiſtitis ſucceſſorem, ambos egregios, ambos in lege Domini perfectè inſtructos, Imperatori alterum conſanguinitate, alterum probitate, vtrunque familiaritate coniunctiſsimos, ipſe quoq; inprimìs ſumma veneratione colebat. Hos igitur tales, tam illuſtres, tam certè ſapientes, & religioſos, & in omnibus bonis artibus eruditos viros ad conſilium, nè fortè ipſe per ſe, vt ſunt humana, à tramite veritatis vſpiàm exorbitaret, frequẽter adhibuit: hos cum ipſo ſimul, non ſolùm in lectione, cõſilio & diſputatione, ſed etiam in acie vidimus, prouidentes bona, non tantùm coràm Deo, ſed etiam coram hominibus.

Summa ſancti viri cura ad tuendã rẽ publicã.

Henricus Archieps Treuirẽ.

Vuilhelmus Archiepiſco. Moguntinus.

CAP. XXXVII.

ERat nanque in Occidentalibus Lotharici regni finibus velut indomita barbaries, ea quæ videbatur Eccleſię proles, felicitati inuidens alienæ, nec minùs ſaluti ſuæ: deſpiciens paternæ blandimẽta exhortationis, terrorem via ſentiens poteſtatis. Qui ſi iuri ſuo permitterent, ſuis peruerſi, ſibimetipſis peſſimi, viderentur. Ille verò ante omnia prouido vſus eſt moderamine diſcretionis, vt pro qualitate locorum & temporum, in prælatione paſtorum, ad ſapiẽtiſsimi Imperatoris noſtri imperiũ, Dñici gregis paci & tranquillitati cõſuleret: illos nimirùm cæteris præferens, quibus nequaquàm eſſet incognitũ, quid paſtoris eſſet officium, quid mercenarii eſſet vitiũ, quid in miniſterio ſuſcepto, quid in angaria aut agẽdum eſſet, aut ſperandum: alios, vt quaſi cortinę byacinthinæ interiora domus Domini ornarent: alios, vt quaſi ſaga cilicina deſoris uiolentiam tempeſtatũ arcerent. Libet meminiſſe quoddam huius pij patris pium & laudabile factum, quod ĩ ipſis ſacerdotij ſui primordijs, vt pro luctu ſpirituque męroris, in oppreſſorum cordibus excitaret ſpem ſalutis, effeciſſe cognoſcitur: quanuis hocipſum ob inopiã rectè diuidentium, linguæ calumniãti fuit obnoxium. Quid enim non peruertit inuidentia, qua nulla maios videtur eſſe amentia?

Quales eccleſiis paſtores p̃fecerit B. Bruno.

Exod. 36 & 37.

CAP. XXXVII.

SIquidem Ratherus Veronæ, quæ ciuitas eſt Italiæ, ordinatus præſul, cùm ex quadam leui ſuſpicione, vt mos eſt gentis illius, ab honore propriæ ſedis eſſet expulſus, Leodienſi cathedræ vacãti magna eius induſtria ſecundùm ſtatuta Canonum incardinatus eſt. Quod quidem propter abundãtem doctrinam & eloquentiam copioſam, qua inter ſapientiſsimos florere viſus eſt, non eidem ſolùm Eccleſiæ, cui præfuit, ſed & multis aliis circunquaquè valdè proficuũ fore putatum eſt. Simul quia in illis partibus ꝓ zelum & contentionem, vndè fieri ſolet inconſtãtia & omne opus prauũ, quidam etiam ſacerdotes Domini plerunquè, quod dictu nefas eſt, terrenæ plùs iuſto confiſi potentię, populum imperitum ſcandalizabant: ſæpè dictus ſæpeq; dicendus dominus Bruno, cui iam totus regni diſpenſandi cura imminebat, ratus id, quod verum fuit, hunc eiectum antehàc & neglectum, hoc tanto beneficio ad illud fidei & veritatis fędus adduci, vt à nemine poſſet ſeduci, ità demum os loquentium inimica obſtruere poſſe credidit, ſi nulla occaſio ſcandali poſſet in eorũ Epiſcopo reperiri. Sed ad ſui perniciẽ pars ſiniſtra præualuit: quicquid pro ſalute eorum geſtum eſt, hoc ſibi peſtiferum æſtimabant. Quid multa? Erratum eſt, ſæuitum eſt, nec ceſſatum eſt, donèc expulſione eius, crudelitati ſuæ & nequitiæ ſatisfacerent. Ablata eſt omnis ſpes reſtitutionis eius. conſpiratio enim grauiſsima facta eſt, quæ, niſi & hic penitùs amoueretur, & eundem locum Baldricus, qui erat de magnatum terrę illius proſapia oriundus, ſubrogaretur, ſedari non poſſe viſa eſt. Ad hanc ſentinam tempeſtates vndiquè innumerę confluxerunt: nauis Eccleſię, laborante remige, fluctuauit: gubernator ipſe procelloſæ tempeſtatis impetum ferre non potuit. Ceſſit igitur, ceſsit, nè vinceretur à malo, ſed vinceret ĩ bono malum. Ceſsit aduerſantium voluntati, vt ſuo eos gladio iugularet ſibi. Obſtricti ſunt ſacramentorum fide ſpontanei, vt ſi accipere mererẽtur Epiſcopum, quem petebãt, inuicta exindè firmitate authoritatem Eccleſiæ & ius Imperatorium tuerentur. At nè quid in eiuſmodi negocio imperfectum reſtaret, quod curioſis alienarum rerum inueſtigationibus ſcrupulum commoneret, cum Imperatore germano ſuo id effecit, vt Rathero Epiſcopo, bis iam deſtituto, antiqua ſedes Veronenſis Eccleſiæ redderetur.

Ratherꝰ Veronẽſ. Ep̃s a ſua ſede eijcit & fit Ep̃s Leodien.

Iacob. 3.

Indè quoquè expellitur.

Reſtituit ſedi Veronenſi.

CAP. XXXIX.

B. Brun. Lotarin. gis prat.

MVlta ſunt alia & propè infinita, quæ in breui, non in Lotharicorum tantummodò populo, quem ipſe ex integrò ſuſceperat gubernandum, quẽ etiam, ſicut in præſentiarùm cernitur, ex inculto & fero pacatum reddidit & manſuetum: ſed etiam per totum regnumglorioſiſsimi Imperatoris, in Dei rebus & ſalute totius populi ſtrenuiſsimè operatus eſt. Erat enim eidem omninò communis cura cum ſeniore & germano ſuo, quorum vterq; de altero meritò gloriabatur in Domino. Præterea Lotarium, ſororis ſuæ filium, de antiqua Regum proſapia ortum, cùm à ſobrinis ſuis vehementer eſſet oppreſſus, mirificè eruit & exaltauit, nec ceſſauit, donèc in locum patris ſui Regem conſtituit, ac maiores ipſo potentioresque Hugonis filios, omnesq; illius regni principes ſub iugum eius ſtrauit: itá proſpiciens vniuerſis, vt ſub vnius moderamine imperii, omnes pariter & ab hoſtibus tuti, & inter ſe inuicèm poſſent eſſe pacati. Imminet regno illi, quod reticendum non eſt, ſæua clades, Nortmannorum gens, quibus in piratico latrocinio non ſunt alii exercitatiores. His ex magna iam parte præda erat populus, *diſſenſione & ciuili pernicie aſſuetus. Quod illis ſuperfuerat, inter ſe domeſtica ſeditione conſumpſerant.

Lotariũ Regẽ Frã. ciæ reſtituit.

Nortmãni ad piraticã latrocinia exercitatiſſ.

Egit autem prouida diſpenſatio rectoris noſtri, (qui quoniam hominem ſe eſſe intellexit, humani nihil alienum à ſe putauit) egit, inquam, vt ad ſe, quaſi ad tutiſsimum portum confugerent omnes, qui quietẽ & pacem amarent: ipſorum etiam barbarorum immanitatem & intolerandam dudùm ferociam mitigauit. Siquidem eodem tempore & Rex eorum Haroldus, cum magna ſuæ multitudine gentis, Regi regum Chriſto colla ſubmittens, vanitatem reſpuit idolorum.

Harold9 Danorũ rex cum multis Danis credit ĩ Chriſtum.

CAP. XL.

ERat Imperatori filius adhuc tenellus, delicatiſsimæ indolis & integerrimæ *voluptatis, obſes pacis & gloria plebis. Hunc Archiepiſcopis, patruo, fratriq; commendatum, ad cuſtodiam regni Ciſalpini reliquerat Imperator, profecturus Romam, & rei totius Italiæ ordinaturus, Cæſar ipſe futurus, electum ſummo conſenſu ab omni populo, Regem eſſe conſtituit: vnxeruntque Othonem æquiuocum patris Bruno Archiepiſcopus, Vuilhelmus & Hẽricus, cæterique ſacerdotes Domini, Regem in Aquis grani palatii: & exultauit maxima gratulatione populus, dicens: Viuat Rex in æternùm. Diuiſi ſunt deindè ab alterutrùm germani, par ſemper inuictum: & Imperatore Alpes Pœninas tranſeunte, remanſit citrà ſpectatus, atque incredibili pietate vtrobiquè deſideratus, pius paſtor & Archiepiſcopus Bruno. Non longè pòſt domino & fratri ſuo, quia ipſum per ſe ire non licuit, auxiliares copias non leuem armaturam de Lotaricorum populo miſit. Iis præfuit Godefridus Dux, quem ipſe nutriuit, vir ſapiens & religioſus, amantiſsimus pacis, obſeruantiſsimus æquitatis, Imperatori per id tempus ad votum ſeruiens, omnibus placens. Hic eodem tempore febre correptus, in magnam ſpem futuræ quietis expirauit. De cuius innocentia quodammodò ſecurus, quaſi teſtis & conſcius vitæ eius pius pater Bruno, cùm de pecunia diſpenſanda ageretur pro remedio animæ illius, non valdè illum talibus indigere aſſeruit. Imperatoris præterea reditum frater eius nocte dieq; ſolicitus expectauit, redeunti in omni gloria lætus occurrit. Eius enim eximia virtus, dignitas, & in eo negocio, quod geſsit, fides & continentia: ſimulque cum ipſo ſpem ocii & tranquillitatem animorum, iudicia, leges, cum concordia populi, Regis & principum authoritatem reductam æſtimauit. Cuius cõſiliis omnibus, cùm ipſe nihil aliud dies ac noctes, niſi de ſalute populi cogitaret, interfuit, & inter primos excelluit. Hic eidem grauiſsimus author ad cõſtituendam, fideliſsimus ſocius ad comparãdam, fortiſsimus adiutor ad rempublicam perficiendam fuit.

*for. *voluntatis.*

Otho II. unguitur Rex.

Godefridi Ducis Lotaringia laus.

CAP. XLI.

IGitur cùm in hoc ſanctiſsimo ſtudio Imperator triceſimum regni ſui, germanus eius duodecimum pontificatus ſui ageret annum, nõdùm niſi vix prælapſus ætatis quadrageſimum, ſanctam Pentecoſten ſimul Coloniæ celebrantes, qua maior mortalibus gloria conceſſa non eſt, ſeſe inuicèm inter ſancta ſolennium dierum officia, vnà cum diua matre, ſorore Regina, nepotibus, filiisque Regibus, totaq; illa Deo dilecta familia & cunctis regni ſenatorib9 adfuerunt. Conſtat enim, nullum aliquandò locum tanta celebritate, tanto ſplendore omnis generis hominum, ætatum, ordinum floruiſſe. Hanc itaque glorioſiſsimi Cæſaris Auguſti, & germani eius, ſummi & incomparabilis viri Brunonis Archiepiſcopi, fidã Deoque placitam in omni voluntate & opere coniunctionem, hanc conſpirationem in omni vtilitate & honeſtate adminiſtranda & benè gerenda, hanc iucundiſsimam vitæ officiorumque omnium ſocietatem, mors ſæua, mors horrenda, mors, inquam, ſola diremit. Et reuerà quamuis nihil atrocius ul deretur, nihil tamen eſſe potuit; quod eam innocentiùs diremiſſet. Ergò cùm ſummus antiſtes Bruno ſenioris & fratris ſui, Orientem verſùs euntis contubernia, ruens priùs in oſcula, & flens largiter reliquiſſet, pacataque omnia & quieta intrà metas regni ſibi credita, agens Deo gratias, adſpexiſſet, iterùm iterumq; ſuos omnes Clerum populumque, quæ agenda fuiſſent, admonuit, & mox in Occidente Compẽdium adiit, vt ibidèm nepotes ſuos ab inuicèm diſsidentes ad cõcordiam reuocaret, in fide & gratia ſtabiliret Eccleſiæ religionem, & quæ ſua eſſent, dictante æquitatis ratione, annuente Domino, ſingulis cõfirmaret.

Otho Imperator Pentecoſten agit Coloniæ cum ſumma gloria

Summus Antiſtes, id eſt, Archiepiſcopus.

CAP. XLII.

EO intèrus negocio, infirmari cępit, & ſic in Rhemenſium ciuitate graui corporis moleſtia detẽtum, quinto demùm die, poſtquàm inuaſit, ægritudo eum præuenit. Quibus diebus in itinere non minùs, quàm in hoſpitio, lectione aſsidua, nullo penè alio cibo refocillatus eſt. Interrogatus autem familiariter ab ipſo Epiſcopo Vuigfrido, vt ipſe teſtis eſt, cuius morbi grauedine urgeretur, non morbum, ſed diſſolutionem ſui corporis eſſe reſpõdit. Epiſcopus itaq; ſupradictæ metropolis digniſsimè eũ recepit, humaniſsimè tractauit. Et in feſtiuitate quidẽ, quæ tunc inerat ſancti Remigii, leuiùs aliquantulùm habuit, ità vt clientulis eius & ſociis ſpes eſſet recuperandæ ſalutis eius. Ipſe autem vocatis Epiſcopis, qui ſimul cum eo venerant, Theodorico & Vuigfrido, poſtulauit vt teſtamenti ſui faciendi copiam ei facerent, & adiutorium ei adhiberent. Quod cùm perdolenter & lachrymabiliter naldè excuſarent, ualetudinẽ optatam in breui pollicentes futuram, ille animi induſtria, qua ſemper uiguit, econtrà reniſus: Dum tempus eſt, inquit, hoc fiat: multa nobis alia poſt hæc reſtant agenda. Ingrauata eſt deindè infirmitas & inualuit: iamq; anhelitus, intercluſo fauciũ meatu, vitalium laſsitudinem præmonſtrauit. Tunc vocato notario, coram memoratis teſtibus teſtamentum ſuum ipſe dictauit: res omnes, quas habuit, à ſeſe, dũ adhuc in bona viueret ſpe, abalienauit, diſperſit, dedit pauperibus: quodq; ordinandis exterioribus eccleſiarũ Dei ædificiis congeſsit, in breui ſecundùm collatam ſibi ſapientiam, facta & corroborata cautione

Rhemis laborat aduerſa ualetudine B. Bruno.

Condit teſtamentũ.

ne

ne ſua, cógruè & profeſsione ſua dignè diuiſit. Hoc qui legere ipſe quærit, inferiùs ſcriptum in promptu habebit. Ingenium, quod mondo corde & iugi exercitatione polítū dono Dei reddidit & illuſtre illū, vt liquidò apparet in eí⁹ verbis, nō defecerat ī extremis.

C A P. XLIII.

Tria genera confeſſionis.

POſt hæc pauper Chriſti, collecta animi virtute, iterùm ſeorſim Epiſcopos aduocauit. Quibus aſſidentibus, & interioribus factis, hæc verba, gemitu exuberante & fletu inundante, profudit: Tria mihi videntur genera eſſe confeſſionis, quibus ſe cor hominis Domino Deo ſuo, renū teſti, & ſcrutatori cordiū patefacit: non vt ipſi, qui nihil non nouit, lucidiùs innoteſcat: ſed vt ille, qui ſe parùm nouit, veraciùs ſemetipſum agnoſcat, & aut Deum in benefactis laudet, aut ſe in malefactis accuſet. Hoc cùm ſemper fieri debeat, (ſic.n.uigilare præcipimur, nè fur veniat, nè quandò nobis incautis dānū illaturus irrepat) iā pulſante Domino domùs per infirmitatis moleſtiā, neceſsè eſt, vt mens ſe, quibus poſsit uiribus, erigat: qua valeat intentione, iudici ſuo appropinquāti aſſurgat, ſopitis terrenis deſideriis, ſpe ad ſuperna flagret, bona perennia, & ſi non meruit, minimè tamen deſperet: ſibi diffidat, in Domino confidat. Ecce fratres dilecti, ſicut cernitis, pulſatur ianua pectoris mei: vocor ad reddendam rationem operis mei: ſi quid poteſtis, rogo, ferte præſidium, orationis veſtræ porrigite manum. Incertus inter ſpē metúq; feror: vt in neutrā partē pronior inflectar, id verò enitendū eſt. Sed quę ſunt vires meæ? Miſericordiæ remediū prǽſtolor: in manu creatoris mei ſum: de me quod ipſi placet vt fiat, expecto. Bonū eſt confiteri Domino: Confeſsio & magnificentia opus eius. Non.n. aliquid boni, niſi ipſo operante, fieri pōt. Eſt aūt quędam confeſsio, non peccata deplorans, miſericordiā tamen implorās. De qua p Pſalmiſtā ex perſona Domini dicitur: Sacrificium laudis honorificabit me, & illic iter, quo oſtendā illi ſalutare meū. Hoc ſalutare, id eſt, Dominū Ieſum, ore confiteor, & corde credo, ꝙ Deus illū ſuſcitauit à mortuis. Hic oēs theſauros ſapientiæ & ſcientiæ abſconditos agnoſco. Hunc Dominū Ieſum nemo poteſt dicere, niſi in ſpiritu ſancto. Ante illum eſt oē deſiderium meū, & gemitus meus ab eo nō eſt abſconditus. Dixi, cōfitebor aduerſum me iniuſtitias meas Domino. quod eſt ſecundum genus confeſsionis, lamentabile in peccatis. Tertiū, quod cōmendat beatus Iacobus Apoſtolus: Confitemini inquiens, alterutrùm peccata veſtra, & orate pro inuicèm, vt ſaluemini. Hoc vobiſcū domini & fratres mei, agere volo, hoc anxiè quæro. Spero aūt, ꝙ aduocatum habemus apud patrem Ieſum Chriſtū iuſtum, & ipſe eſt propitiatio pro peccatis noſtris.

Beatus homo, qui ſē per eſt pauidus.

Matt. 24
Luc. 12.

Pſal. 91.
Pſal. 110.
Pſal. 49.
Coloſſ. 2.
1. Cor. 12.
Pſal. 31.
Iacob. 5.
1. Ioan. 2.

C A P. XLIIII.

Facta confeſſione percipit Euchariſtiam.

DEindè poſtquàm his ſe corā Domino totū effudit, corporis & ſanguinis Dominici ſacramentum, virtutis eiuſdem ſacramenti non inſcius, expetiuit. Quod cùm fuiſſet allatū, vir ille Domini q̄d aio ſenſerit, toto corpore proſtratus oſtendit. Refectus aūt hac vitali alimonia, ſpe validior, lectulo reſtitutus eſt, dies poſtquàm non minùs, q̄ quinque, in eodē corporis languore & ſpiritus feruore permanſit. Solenni verò die beatorū martyrū Gereonis & ſociorū eius iā vergente, ſubito mentis exceſſu raptus, Epiſcopis, Ducibus, Comitibus, & cunctis, qui aderant, luctū mouit ingentē, quia diſſolutione optatiſsimi corporis inſtare putabant præſentem. Ille, vt ſolebat, paululùm conualeſcens, tumultū manu ſedabat. fletus & ſingultus adſtantiū mitigabat, maiores & hoc affatu vltimo digniores ex nomine uocabat, Nolite, inquiēs, nolite fratres hac mea ſoſpitate tcntari. Diuinæ animaduerſionis iudicio cunctis mortalibus impoſita eſt iſta conditio. Non licet nolle, quod omnipotens ſanxit inuenitabile. triſtibus iſtis in breui læta ſuccedunt. Illuc non abſumpta uita, ſed mutata in melius, pergo, ubi uiros lōgè plures & clariores, q̄ hic unq̄ uiderim, citò uidebo. Nec plura his locutus, lectulo feſſa mox mēbra repoſuit. Conſuetum paulopòſt, luce adhuc integra, ueſpertinæ laudis officium, nocte iam profunda Completorium ipſe cum fratribus conſummauit, Domino Deo ſuo ſanctorumque eius precibus ſeſe quaſi mox iturum attentiùs commendauit, iter ſuū magno illo uiatico, ſancto uidelicet & unico redēptionis noſtræ pignore, muniuit, Epiſcopos, ſeipsúq; & eos, qui præſtò erant, benedictione conſignauit. Ità tremendam diſſolutionis ſuæ horam animo intēto ad creatoris ſui imperium expectauit. Exin media nocte tranſacta, conuerſus niſu, quo poterat ad Epiſcopum Theodoricum, nepotem ſuum, Domine, inquit, ora. & mox inter pſallentes Domino & orantes, nimiumq; flentes, ſpiritum exhalauit. Quod in illo nō potuit mori, redditum eſt creatori: Corpus autem eius exanime, ſicut ipſe uiuus præceperat, eodē die, id eſt, quinto Idus Octobris, indefeſsi eius comites leuatum in feretro transferentes, octauo poſteà die ad auguſtam ſedis eius metropolim Coloniā peruenerunt. Quorum adhuc nonnulli iureiurando & mirum in modum affirmando teſtantur, in illo lōgo itinere nullam penè laſsitudinem aut laboris moleſtiam ſe ſub tanto onere pertuliſſe. Vndè autem ibant, quocunquè ibant, quaſcunque gentes, quaſcunque terras attigerant, omnes mirabiliter huius, ut eorum uerbis utar, digni Deo uiri merita in rempublicā, in Imperatorē, in Reges, in principes, in oēm populū eximia, qua quiſq; facultate poterat, æſtimabāt.

Oratio ei⁹ ſub mortē ad ſubditos.

Migrat à corpore.

Nota rē admiratione dignam.

C A P. XLV.

Mors ei⁹ ſūmo omnes dolore afficit.

IAm uerò cùm eiuſmodi exequiæ Coloniam aduētarent, & hoc per omnem regni Lotarici populū fama nimìs odioſa diſpergeret, ità diſſoluti ſunt omnes, præſertim ſanctiſsimæ ſedis illius & Eccleſiæ alūni, quaſi diſceſſus tanti paſtoris & obitus, eiuſdem eſſet Eccleſiæ funus. Nam ſecundùm amplitudinem prioris conſolationis, tunc inualuit uis & magnitudo doloris. Flebant igitur omnes, plerique donèc in eis exiccarentur lachrymæ: multi congelatis mēbris attoniti, in tanta orbitatis huius miſeria ſemetipſis viuere obliti ſunt. Ante oēs luctu ſe lachrymiſque magis autem interno dolore cordis affecit, qui hūc patrem patrię præ cæteris amauit, Folcmarus memorabilis probitatis & induſtriæ Diaconus, ac prudens fideliſq; huius ſanctæ Eccleſiæ protus & ęconomus, quò nomine eum ipſe pater, utpotè uicarium ſuum & ſibi in omni negocio coniunctiſsimum, honorare conſueuit. In quo ſolo tunc omnium deſolatorum ora, oculi, & animi uerſabantur: quorum certè omnium uoluntate atq; deſiderio iam electus, licèt nōdum deſignatus, fuerat præſul. Huic pater pius abſenti, quòd eum noſſet ea nomine, res ſuas omnes egenis & eccleſijs Epiſcopij ſui diſtribuendas, præſcius (credo) futuræ ſucceſsionis, ſūmo ſtudio delegauit.

C A P. XLVI.

Eccleſia ſanctorū Apoſtolorum Coloniæ.

ESt propè muros ciuitatis eccleſia, ſtructura quidem & opere humilis, ſed Apoſtolorum nomine, in quorum ueneratione conſecrata perhibetur, inſignis. In ea depoſitum paſtoris ſui corpus exanime, ſacerdotij uelabant inſignibus: quò paucis, niſi Epiſcopis & quibuſdam ſecundi ordinis ſacerdotib⁹ patebat acceſſus. Indè mox eleuatum, Clerus & populus cantum planctumque permixtum ingeminantes, i eccleſiā beatiſsimi Petri Apoſtolorū principis, ubi ſedes erat uenerabilis, detulerū. Noctē illā celo-

berrimè in uigiliis & pſalmodiis, uia refocillatis corporibus, inſomnē duxerat. Manè autē facto, conuenit vniuerſa ciuitas, & eorum, qui de diuerſis prouinciis & regnis ſubita fama exterriti aduenerunt, innumerabilis multitudo. Adfuit Treuirenſis Archiepiſcopus, & Leodienſis Antiſtes. Proceſſerunt in medium Epiſcopi Theodoricus & Vuigfridus, teſtes vltimæ ſanctionis eius & legationis, quā filius ſuis ibidèm Deo militantibus miſit. Lectum eſt teſtamentum eius in presbyterio venerabili, ante altare ſanctiſsimi Petri: recenſita ſunt & ea, quę pio quidem & ſolicito in Dei rebus animo rogauit & iuſsit, ſed ſcribenda non cenſuit: videlicet vt anno illo toto per ſingulos dies nunquàm minus, quàm libra denariorum integra, in vſus pauperū erogari deberet. Deindè ſecundùm poſtulationem & deſiderium cordis eius, quo flagrabat in extremis ſuis, ſuaſum eſt Clero ſanctiſsimo, vt volenti animo corpus eius transferri permitterent ad monaſterium monachorum, quod in honore ſanctorum Pantaleonis, Coſmę & Damiani atque Quirini, extra vrbis muros non ſolùm tunc conſtruxit, ſed adhuc vſque conſilio & prouidentia ſua conſtruit, & ordinare non ceſſat, gubernante Deo inſignia bonæ voluntatis eius per ſanctorum merita: quorum illuc & reliquias aduexit, & patrocinia ſibi religioſa & ſedula ſupplicatione prouidit. Aſſenſerunt promptiſsima volūtate omnes ad omnia, quæ imperauit: ſolùm illud difficillimè perſuaſum eſt, vt de ſummo ſacratiſsimæ ſedis eius loco corpus abduceretur exanime. Lugebāt quaſi iterùm deſtituti, nō audētes poſt lōgā deliberationē, vel in hoc reſiſtere eius glorioſiſsimæ voluntati.

Benignitas eius in pauperes.

Conſtruxit monaſteriū S. Pantaleonis &c.

CAP. XLVII.

Corpus eius humatur in eccleſia S. Pantaleonis.

DEductus eſt ergò paſtor ab ouibus: dici non poteſt, quibus lamentis & quęſtibus ſepultus eſt in eccleſia beatorum martyrum, quartodecimo Calendas Nouembris. Vbi vſque hodiè perſpicuè monſtratur, quantus fuerit in oculis bonorum omnium. Quē poſteaquàm amiſerunt, qualis fuerit, & boni & mali luridiùs agnouerunt. Frequenter locum ſepulturę eius, certatim memorant quid fecerit, quid docuerit: qualis vixerit, qualis obierit. Modò pro illo orant, modò vt ipſe pro ſe orare dignetur, rogant: ſigna non quærunt, vitam attendunt, doctrinam recolunt, futurum in eo aut ſibi, aut poſteris ſuis magnū aliquid pollicentur. Deniquè omnes eius monimentis ſicut olim per viuum, ità nunc per mortuum ad Dei laudem & gloriam excitantur.

Epitaphiū eius.

Fundite corda preces, lachrymoſas mittite voces:
Ecce pater patriæ conditus in ſilice.
Regia progenies, terras memoranda per omnes,
Bruno pacificus, vir bonus atque pius.
Archos Antiſtes, cui clara Colonia ſedes,
Viſus erat cunctis charus vbiquè bonis.
Offendit tenebras lux viuaciſſima terras,
Inuida lingua tacet, laus modò vera placet.
Non fuit hic mundus tam raro munere dignus:
Raptus ab hoc nævo, iam fruitur Domino.
Idus Octobris quinto præſul duodenus,
Vita conceſſit, ſpes comes alma fuit.

VITA B. IACOBI ALEMANNI DOMINICANI, AUTHORE IOĀNE ANTONIO FLAMINIO.

Octobris 11.
Cap. 1.
B. Iacobi patria.

VLMA Germaniæ ciuitas eſt. Hāc beati Iacobi patriam perhibent, cui Alemanno cognomentum eſt inditum, viro hac noſtra ętate, religione ac vitæ ſanctitate memorabili. Ortum ex honeſta familia duxit, patre Theodorico: qui quidem vitæ integritate ac moribus ſanctiſsimis, magnum filio adiumentum attulit, vt in talem euaderet, qui non ſuæ tantùm familiæ, verùm etiam patriæ ac religioni, in qua enituit, & præſenti ſeculo ſplendori atque ornamento eſſe poſſet. patrē ipſum accepimus cibi ac potus fuiſſe parciſsimi, ac magno in rebus omnibus per totum vitæ curſum fuiſſe vſum temperamento: quod maximè teſtatur vitæ longitudo: nam centeſimum ac tertium impleſſe annum memorāt, corpore ità recto ac firmo, vt iuuenum eſſe ſolent, vt nec baculo vti opùs eſſet, nec exarmatas dentibus, quæ prima ſeneſcentium iactura eſſe conſueuit, fauces haberet. Liberos ſuos vtriuſque ſexùs ad religionem præcipuè inſtituebat. Quarè frequenter ipſe ad officia diuina & cōciones ſacras adducebat, atq; ità aſſueſaciebat, vt nihil facilius aut libentiùs agerent. Quæ quidem tam diligens inſtitutio quantam vim habuerit, vel ex beato Iacobo, cuius vitam ſcribimus, licet conijcere.

Patris eius encomium.

Optima liberorum educatio.

Agebat is annum ętatis quintum atque vigeſimū, cùm cępit illum ingens viſendæ vrbis Romæ deſiderium, quòd eam ſciret eſſe Chriſtianæ religionis caput ac ſedem, quam princeps Apoſtolorum Petrus & Paulus ſuo martyrio conſecraſſent, & tot Chriſti athletarum certamina illuſtrem feciſſent. Patrem igitur, quem mira pietate colebat, ſummis precibus orauit, vt ſe fineret eò proficiſci. Aegrè pater, nec ſine multis lachrymis tandèm permiſit, vt iret. Dolebat enim obſequentiſsimum filium à ſe diuelli ad tam longinqua loca tendentem. Tamen quòd pia cauſa iuuenis animum moueret, nec iuſtis aſſenſum votis denegandum arbitrabatur, exorabilem ſeſe præbuit. Prouolutus igitur ad genua patris, inter fratrū, ſororū, ac propinquorum fletus, quibus ob eximias dotes erat chariſsimus, ſupplex petit, vt ſibi benediceret: & ſic abiit. Initio Quadrageſimæ Romam peruènit, & priuſquàm aliò diuerteret, celeberrimū toto orbe diui Petri templum inuiſit. Ibi autem ad Dominicam reſurrectionem commoratus eſt: quo quidem tempore nullam neque intra, neque extra vrbis muros ædem reliquit, quam non adierit, tanto fruens gaudio, quantum verbis conſequi nemo poſſet. Poſt Dominicam reſurrectionem cepit illum deſiderium in regnum Siciliæ proficiſci. Vènit igitur Neapolim. Tunc fortè Rex Alphonſus bellum gerebat, ſub quo militare decreuit. Credo diuinitùs factum, vt iuuenis optimus militari commercio grauiter flagitijs offenſus, quæ militiæ maximè vigent, conſilium ſalubre demùm caperet, vt tutiorem viuendi rationem iniret.

Roma ſanguine Apoſtolorū Petri & Pauli cōſecrata.

B. Iacobus Romam proficiſcitur.

It Neapolim.

Ad eam igitur militiam admiſſus, merere cępit, nihil de ſanctis moribus, aut de priſtina conſuetudine ſua remittens. Multa ibi videbat, quibus valdè offendebatur. Quarè occaſionem demùm indè abeundi ex re leui ac penè ridicula inuenit: quam ipſe iam ſenior factus, & monaſticam degens vitam, narrare ſolebat. Mos eſt militibus, pręcipuè belli tēpore, de rapto viuere, & frequenter pręd as abigere, nec etiā amicis parcere: de quorū prædijs ſolēt equis pabula rapere, gallinas & alia eſculēta aut vi, aut furto ſurripere. Ijs grauiter modeſtiſsimus iuuenis & alieni abſtinens offendebatur, & cōmilitones ſuos liberiùs increpabat. Illi autē deridere iuuenem, & accuſare tanq̄ ſuperſtitioſū. Et quia raptis nullo pacto velle vti animaduertebant, dolo eum circumuenere. Ingreſsi ſunt in quodam oppido Iudæorum ſynagogam quidā eius amici cōmilitones, & ex lampade, q̄ ibi añ Moſis libros die noctuq; ardebat, oleū vel ſurripuère, vel ſe ſurripuiſſe finxerūt: ex horto quodam braſsicā (vulgò caules nūcupāt) q̄ optimè cōdītā, illi

Cap. 3. Militat Alphonſo Regi.

Vide ſingularem integritatem in milite.

horum

horum omnium inſcio appoſuerunt. Cùm autem ità ſimul veſcerentur, & eo cibo valdè delectari viderentur, ridere conuiuæ cœperunt. Quærens ille, quæ tẽti riſus cauſa foret, audit braſsica ſe veſci ex horto quodam ſurrepta, quæ oleo Iudaicæ lampadis condita eſſet. Non poſſet dici, quãropere ſit ea re offenſus. Tum demùm decreuit prorſus militiam relinquere. Quarè compoſitis rebus ſuis, & impetrata abeundi facultate, Capuam vènit.

Cap. 4.

Ibi nactus eſt Campanum ciuem, præclarum virũ, iuriſconſultum & equitem. Qui vbi iuuenem cõſpexit forma præſtanti, atque, vt ex clara indole & lineamẽtis oris colligebat, probum, miro illius deſiderio tactus, & apud ſe retinere maximè cupiens, percontatus eſt, num in ſuo vellet contubernio reſidere. Annuit ille, & apud eum moratus eſt quinquennium tãta fide ac morum integritate, vt eum patronus æquè àc filium diligeret atque tractaret. Verùm exacto iã quinquennio, immiſit illi Deus ingens deſiderium in patriã redeundi, & genitoris ſenioris memoria multo vehementiùs, quàm anteà, illum ſtimulare cœpit ad reditum. Sciebat enim patrẽ iam eſſe admodum ſenem, putabatque ingenti videndi filii deſiderio teneri, cuius diſceſſum ægerrimè tuliſſet, ſeq; iam tot annos procùl à patria tanto terrarum ſpatio diuiſũ abfuiſſe: rationem ſibi patriæ pietatis habendam. Cùm igitur abire decreuiſſet, conſilium patrono aperuit. Ille autem, qui eum amaret vt filium, & cuius diù fidem eximiam expertus eſſet ac integritatẽ, non dici poſſet, quantùm ea re turbatus fuerit: nec vllo pacto volens eum dimittere, ea cœpit omnia dicere ac polliceri, quæ poſſent abire volentem retinere: niſi certa illi fuiſſet abeundi ſententia. Iuuenis autem contrà orare obteſtarique, vt ſibi iuſtiſsimis de cauſis, quas afferebat, abire ſalua eius gratia liceret. Sed nihil proficiebat. ille enim pertinaciter in propoſito perſtabat, & rogabat nè ſe deſereret. Fluctuabat animus iuuenis, & prçter modum angebatur, ꝙ intelligebat oportere ſe tandèm clàm diſcedere. neque enim impetrare poterat, vt liberè diſcederet.

Capua ſeruit cuidã iuriſconſulto.

Cap. 5. Mira bonitas probitas & innocentia.

Cùm igitur hoc ſæpiùs, ſed nequicquàm, tẽtaſſet, demùm vel inuito patrono, ſed furtim, abire decreuit. Obſeruauit igitur opportunum ad id tempus, & relictis melioribus indumentis, quæ à patrono acceperat cum pecuniis, quas idem illi perſoluerat, & reſumptis veſtibus atque pecuniis, quas ſecum ipſe attulerat, habita priùs ante Chriſti effigiem, quam in cubiculo habebat, diligenti oratione, vt propitio numine diſcederet, abiit. Tandèm Bononiam peruènit, & ingreſſus diui Petronii celeberrimum templum, quod in ipſo ciuitatis foro eſt ampliſsimum, orauit, ac Deo gratias egit, ꝙ ſoſpes eò perueniſſet. Erat illi in animo, in Germaniam reuerti ad genitorem; ſed rem Deus aliter inſtituerat. Nanque in ea vrbe quidam ex comitibus, qui cum eo venerant, hortati ſũt, vt ſtipendia ibi faceret, & ſub quodam Thoma Tartario militaret. Conditionẽ igitur accepit, atque in ea vrbe remanſit. Incredibili autem voluptate afficiebatur, cùm tot ibi fratrum collegia cerneret: quorum loca quotidiè frequentabat, præcipueque diui Dominici templũ, vbi maximè verſabatur, tanquàm quod erat futurum, præſagiret. Ità paulatim & patris & patriæ oblitus eſt, nec iã aliud cupiebat quicquàm quàm in eo monaſterio vitam agere.

Iſtius Petronij Vita habetur ſuprà Octo. 4.

Bononiã dat operã militiæ.

Cap. 6.

Tali igitur incenſus deſiderio die quadam, vbi illuxit, ad ædem diui Dominici venit, ſuum conſilium cum eo cõmunicaturus, qui primus factus eſſet obuius, & facturus quicquid ille conſuluiſſet. Fortè fortuna opportunè admodum incidit in ipſum monaſterii præfectum Nicolaum Carbonellum Catalanum, concionatorem eximium. Ad cuius genua prouolutus, rogauit vt ſibi, cupienti maximè Deo famulari, conſilium & opem afferret. Attulit ille continuò ſalutare conſilium, & facunda oratione, quæ ex illius ore diuinitùs manabat, accenſum iam per ſe iuuenis animum ſic inflammauit, vt ſublata omni mora, peteret in cõſortium Prædicatorum admitti: quod poſtero die conſecutus eſt. Erat beatus Iacobus literis mediocriter eruditus, & annum agebat quartum atque trigeſimum, quandò monaſticam vitam ingreſſus eſt. Qui cùm inter alias animi plurimas dotes præcipuè mitis ac manſuetus eſſet, conſiſtere in humilimo gradu voluit, & ex eorum eſſe grege, qui Cõuerſi vulgò nuncupantur. Sed exceptus eſt mira omniũ lætitia, quaſi præſagientium, qualis quantuſque iuuenis ille euaſurus eſſet. nec quicquam fefellit opinio. Si quidem continuò totum ſe Deo tradidit, necquicquam omiſit, quod ad verum illius cultorem pertineret. Magiſtro tyronum, quos nouitios appellant, præcipuè vacabat: quem frequenter ſupplex orabat, vt ſe inſtrueret, ac ea doceret, quæ ſibi præcepta religionis ac inſtituta patrum panderent. Quo ſtudio atque ſolertia breui mirè profecit, charuſque omnibus & admirabilis eſſe cœpit.

Amplectitur S. Dominici inſtitutum.

Cap. 7. Preclara eius humilitás.

Adeò autem mitis, adeò manſuetus erat, vt cùm omnibus ſanctior eſſet, omnibus ſe deteriorem putaret: quæ res tum maximè patuit, cùm decurſo iam anno, de patrum iudicio ac voluntate dubitauit. Nã ad genua ſingulorum prouolutus, rogabat nè ſuis offenſi criminibus, à ſuo contubernio & ſocietate ſe repellerent. Verba autem illa, quibus vti profitentes initam vitam ſolent, adeò tenaciter menti illius adhæſerant, ut nulla diei elaberetur hora, in qua eorũ non reminiſceretur. Quę autem profitendo promiſerat, tam exactè, tamq; conſtanter ſeruabat, vt mirabile omnibus obedientiæ, paupertatis ac patientiæ exemplum foret. Pudicitiam vſque ad exitum vitæ ſeruauit, ut nihil illo purius ac mundius conſpiceretur. Nam præterquàm quòd ſuum corpuſculum aſperrimè domitabat, vigilijs quoquè, orationibus, ieiuniis & aliis multis macerabat modis: oculos ſuos diligẽtiſsimè cuſtodiebat, nè quid intueretur, quod ad libidinem prouocaret. atque ob eam rem nunquàm ocioſus erat. Nunquàm illum ſine negocio dies, nunquàm nox inueniebatur. Quòd ſi quandò egredi in publicum cogebatur, impensè Deum rogabat, vt ſe cuſtodiret, & ſuos auerteret oculos, nè uanitatem cernerent, quòd ſciebat ſolere per feneſtras mortem ingredi. Quòd ſi quandò veſtigium aliquod fortè libidinum excitabatur, continuò Chriſti cruciatus inenarrabiles ad memoriam reuocabat: quo quidem tanquàm ſubito imbre, illud quicquid erat incendii reſtinguebatur.

Fgregia pudicitia.

Ierem. 9.

Sed inter plurimas uirtutes, quibus excellebat, præcipua erat obedientia. Recordabatur enim ſemper Chriſtum uſque ad mortem factum eſſe obedientem. Quæ res quidem adeò promptum reddebat illum ad parendum, ut ſæpiſsimè iuſſa preueniret, & nondùm benè auditis, quæ ſibi mandabantur, tanquàm audiuiſſet, illa continuò exequi feſtinaret. Afferam huiuſce uirtutis memorabile exemplum. Pręfectus monaſterii Michael Holandinus, per monaſterium ducebat magnum quendam antiſtitem. Incidit fortè in beatum Iacobum, & conuerſus ad præſulem: Vides ne hunc? Inquit. Mira uitæ integritate inter nos effulget, in quo præcipua uirtutũ enitet obedientia. Huius rei mox, ſi uelit, periculum faciam. Annuit præſul. Præfectus igitur accerſito ad ſe beato Iacobo: Fili, inquit, opùs eſt, ut ſublata oĩ mòra, uſq; in Galliam te ad Pariſinã urbẽ conferas:

Cap 8. Inſignis obedientia.

Philip. 2.

Illuſtre eius obedientiæ exemplum.

magni enim momenti literę tibi eò ſunt perferendę. Lęius ille, repentè, Præſtò adſum pater, inquit. Sed licet ne ſtatim me in cubiculum meum ſtendere, vt baculũ ac pileũ ſumã? Stupuit Antiſtes ille, nec ſatis mirari poterat incredibilẽ in re tãti momenti prõptitudinẽ. Ciuis quidam Bononienſis aliquot ex cęnobitis diui Dominici ad villã vrbi propinquã inuitauerat, præcipueq; rogauerat, vt beatum Iacobũ ſecũ adducerent. Profecti igitur, cùm iam pranſi eſſent, vnus ex patribus, qui primum ibi locum tenebat, vt ſummæ illius obediẽtiæ periculum faceret, iuſsit vt accepta

Aliud.

funda (eſt autem id rete) ad propinquum * Rhenum iret piſcatum. Paruit ille continuò, & vno iactu mirã dã piſciculorum vim cepit, ità vt omnes obſtupeſcerent. ſed id cuncti illius obedientiæ adſcripſerunt.

Aliud.

Quemadmodùm cùm præfectus monaſterij quadam die illi iuſsiſſet, vt ad quærendum panem feſtinaret. Nam tum fortè quandam in vitro effigiẽ pulcherrimam piuxerat, (vitreas enim feneſtras optimè concinnabat) & vt colores vitro tenaciùs inhærerẽt, in paruo furno ea more poſuerat: quæ res eius præſentia maximè indigebat. Attamen potiùs eſſe parendum ſuo prę fecto ratus, ſacculum arripuit, & ad mendicandum panem ſeſe contulit. Reuerſus poſt multas horas, tam benè decoctos in pictura colores offendit, vt nunquàm meliùs illi ars ſucceſſerit.

Cap. 9. Eximia charitas.

Erat admirabilis quoquè in eo charitas. Nihil putabat antiquius, quàm pręcipuè ægrotantibus in monaſterio inſeruire: qui quidẽ illius præſentia & miniſterio ità recreabãtur, vt non dubitarẽt ſe mox omni ægritudine leuandos. & certè plerique leuabãtur. Quòd ſi qui fortè obibãt, & ipſe eos ex more lauabat, & proprijs humeris efferebat. Quarè ea reſedit in animis hominum opinio, vt minimè dubitent nunc vita functum facilè ægrotãtibus, ſi inuocetur, adfuturum, ꝙ tam prõptã operam quolibet morbo laborãtibus viuens exhibebat. Id ità eſſe, multis quidem exemplis poſtmodùm comprobabimus. Ad hanc verò eximiam virtutem amplexandam leniſsimis verbis & efficaciſsimis aſsiduè alios hortabatur, eratque ipſe præclarum omnibus ſpecimen & exemplar. Solus deindè orationi & contemplationi totus erat intentus, Deumque aſsiduè pro viuis omnibus atque defunctis precabatur. Frequenter primus omnium ad

Studium prædicandi & contemplãdi.

nocturnum officium ſurgebat: quod vbi celebratũ erat, angulum quempiam remotiorem ac ſecretiorẽ diligebat. Ibi totus mente & corpore Deo vacabat. Nullus autem elãbebatur dies, in quo præcipuè Chriſti geſta non recenſeret, & multis cum lachrymis diros eius cruciatus acerbiſsimamque mortem repeteret. Cùm verò iam multum oraſſet, & finem faceret, illud deniq; dicere ſolebat: Gloria tibi Domine, qui natus es de Virgine: ſuccurre mihi hodiè, cum patre & ſancto ſpiritu in ſempiterna ſecula, Amen. Et ad glorioſam Virginem, quam pręcipuo cultu venerabatur, conuerſus, aiebat: Aue Regina cælorum, pro ſalute mea & omnium fidelium. Deindè ad ſanctos omnes ſeſe cõuertens, dicere ſolebat: Sancti Dei omnes &c. Poſteà verò ad omnes eccleſiæ aras accedebat, ibique à beata Virgine incipiens, orabat. Cùm verò iam illuceſceret, totum officium ſuum horariũ vſque ad veſpertinum celebrabat: & vbi ſacris altaris, quam Miſſam dicimus, ſemèl aut ſępiùs, prout ocium dabatur, interfuerat, ad opera manuum, quorũ penè in omni genere monaſterio erat vtiliſsimus, reuertebatur, vt ſic diuinis functus, paratior eſſet ac expeditior, ſi quid ſibi agendum mandaretur. Sed nullam orationem ſuauiorem ſibi ac iucundiorem promebat, quàm Dominicam. Tunc enim putabat ſibi os melle ac omni nectare compleri.

Meditatio vitæ & paſsionis Chriſti.

Mariam virginem & ſanctos Dei frequenter inuocat.

Semper autem ſancti aliquid, vbi finem orandi fecerat, meditabatur, nec ullum ſinebat tempus elabi vacuum: habebatque illud frequens in ore, Qui nõ laborat, non manducet. & inſupèr illud addebat: Multa mala docuit ocioſitas. Taciturnitatis verò tantus erat cultor, vt nunquàm, niſi vſus exigeret, loqueretur. Sed & patientiæ atque conſtantiæ memorabile erat exemplum. Tres grauiſsimas ægritudines paſſus eſt, quas intenſi dolores exacerbabant. Eas tamen ità diſsimulauit, adeoque patienter tulit, vt nunquàm à conſuetis actionibus fuerit retractus, nec alicui, quæ pateretur, prodiderit. Erat prætereà mirè affabilis, placidus omnibus, ſalua grauitate, charus atque amabilis, ac plurimarum virtutum ſplendore monſtrabilis. Qua fama impulſus illuſtris princeps Calabriæ Dux, qui poſteà Alphonſus ſecundus Siciliç Rex fuit, cùm Bononiam profectus, diui Dominici ſepulcrum viſeret, beatum etiam Iacobum videre voluit: quem nunquàm anteà ſibi viſum, vbi cum multis alijs cęnobitis ad ſe venientẽ conſpexit, ſtatim cognouit, & honorificè ſalutauit, & amplexus eſt ac rogauit, vt pro ſe Deum precaretur, vt poſſet incolumis in patriam & ad genitorem ſuum reuerti. & factus eſt voti compos. Ad tantum autem ſanctitatis gradum euaſerat, vt cæleſti circunfuſum luce orantem noctù multi viderint. Infeſtum quidem per omne tempus dęmonem habuit: ſed eius dolos, hucuſquè latentes expertus eſt: deincèps verò aperto Marte multa cum eo certamina habuit. Nam fuſtibus ſæpè orãtem cecidit, & alijs mille vexauit modis: ſemper tamen athleta fortiſsimus uictor euaſit. Mirificè autem poſt diſceſſum dæmonum cæleſti luce, quam diximus, recreabatur, & voce Angelica. Adhortans enim de cælo miſſus Angelus, ſic eum alloquebatur: Serue Dei, eſto fidelis vſque ad mortem. Expecta Dominum: viriliter age, & confortetur cor tuum: Ingentia ſunt enim, quæ tibi pro paruo labore atque certamine præmia proponuntur. Ità melior in dies & ſanctior fiebat.

Cap. 10.

2. Theſſ. 3.

Eccl. 33.

Silentiũ.

Patientia rara.

En quanti eum facit tãtus princeps.

Dæmon ei valdè infeſtus eſt.

Angelus eum confirmat.

Pſal. 26.

Cap. 11.

Die quodam conatus eſt dæmon illum ab oratione retrahere. Orabat autem ad aram diui Vincentij poſt completorium. Venit igitur hoſtis antiquus in veſte conſciſſa, & ad pudenda vſque ſubducta, vnicũ habens in fronte vt Cyclops oculum. Vbi verò illum beatus Iacobus adſpexit, ſigno ſe ſalutiferæ Crucis armauit, & ſtatim dæmon euanuit. Nocte autem quadam poſt celebratum nocturnum officium, cùm ad aram beati Antonij, ꝙ remotior erat & obſcurior, orandi cauſa ſe recepiſſet; dæmonum cateruа ſpecie lætantium cum tripudio ingenti ad eum venit. Miratus ipſe tantam in eis lætitiam, audacter ad ſe vocatos per ſacroſanctum Ieſu Chriſti nomen iuſsit, vt ſibi tantæ lætitiæ cauſam promerent. putabat.n. quod erat, eos vel patraſſe ingens aliquod malum, vel ꝙ mox patrandum foret, tantoperè lętari: nec eum fefellit opinio. Reſponderunt igitur, ſe idcircò adeò lætos eſſe, ꝙ poſtero die ciuium ſeditione ingens ſtrages edenda eſſet. Quod vbi beatus Iacobus accepit, continuò ad Deum conuerſus, multis lachrymis ciuium pacem ab eo impetrauit & vrbis tranquillitatem. Cumque ab oratione ſurrexiſſet, & cubiculum ſuum eſſet ingreſſus, quieturus aliquantulùm, ingentem ibi offendit teterrimorum coruorum multitudinem, crocitantium, & vnguibus ac roſtris ſeſe impetentium. Ille verò ſigno ſe Crucis repentè muniuit, & dixit: Deus in adiutorium meum intende. quibus verbis fœdiſsimæ alites continuò euanuerunt. Sed quo magis illum dæmones infeſtabant, & oppugnare conabantur, tanto illum ad certamina fortiorem & alacriorem Deus reddebat.

Signo crucis fugat dæmonẽ.

Precibus ſuis auertit ciuiũ ſeditionẽ.

Pſal. 69.

Cap. 12.

Raptum illum aliquandò in cælum Pauli more, ac

cepimus

2.Cor. 12. *Raptur extra ſeſe.* cepimus. Nã cùm ſe die quadã orationi dediſſet, ſenſit continuò ſeſe auferri, & tanquàm cadauer corpus ſuũ relinqui. Putauit autẽ ſeſe in quendã amœniſſimũ locũ eſſe perductũ, vbi ex variorũ florũ adſpectu & odore incredibilem voluptatẽ caperet. Ibi ſe mirificos audiſſe concentus, & oĩa, quę ad explendã voluptatẽ pertinerent, vberrimè fuiſſe. Ingreſſus eſt eo fortè momento tẽporis, illius cubiculum ex cœnobitis quidã, qui vbi iacentem ac veluti mortuũ vidit, exclamauit continuò, & rẽ Præfecto monaſterij trepidus nunciauit. Accurrit ille eum caterua fratrum: qui eũ ſtatim, vt mos eſt, confricare cœperũt, & aquã in faciẽ iacere, & oĩa experiri, quæ circa exanimatos fieri ſolent. Reſipuit ille tandèm, velut ex graui quodã ſopore excitatus, & conqueſtus eſt grauiter, ꝙ ſe incredibili ſuauitate ac voluptate priuaſſent.

Cap. 13. Prodigijs multis claruit adhuc viuus, è quorũ numero quædã referam. Quidam Bononienſis ſacerdos optimus, cui Hieronymo Auiolo nomen fuit, beato Iacobo familiaris & charus admodùm erat. Is fortè in grauem incidit valetudinẽ, vt minima de eius ſalute ſpes eſſet. Miſit ille, qui beatum Iacobum ad ſe perducerent. Venit continuò, vt erat benignus omnibus & expoſitus. Cumq; ſe mutuò ſalutaſſent, & dulci colloquio paulùm ſe recreaſſent, rogauit beatus Iacobus, vt omnes cubiculum egrederentur. Quod vbi factum eſt, continuò cępit orare, ac pro ſalute ſui familiaris precari. *Illuſtre miraculũ.* Mox aſſurgens, à capite ægrotantis ad pedes dexteram ſuam leniter duxit. Miram rẽ afferam. Prout manum per corpus ducebat, ità repentè ex illis partibus fugabatur morbus, vt ſubſecuta ſit ſanitas. Eiuſdẽ ſacerdotis ſoror grauiter ęgrotauit: ſperauit eandem opem, quam in fratre fuerat experta. *Aliud.* Igitur ad ſe accitum rogauit, vt ſuis apud Deum precibus ſibi adiumento eſſet. Ille verò, habita breui oratione, frontem ægrotantis Cruce ſignauit, & ſoſpitem extemplò reddidit.

Cap. 14. Venio nunc ad eius felicem obitum. Annos erat natus quatuor & octoginta beatus Iacobus, cùm in valetudinem incidit, quæ illi ſuprema fuit. Intelligẽs ipſe finem aduenisse ſuæ vitę, vocauit ad ſeſe illum, cui ægrotantium cura commiſſa erat, & ait: Ego, frater, iam delibor, & tempus meæ reſolutionis inſtat. *Sub mortem facit ſuo Præſidenti omnium peccatorũ generalem confeſſionẽ.* Proin rogo te, huc voces inſignem doctrina & religione virum magiſtrem Vincentium Caſtronouenſem, monaſterij huius Præfectum, cui delicta mea generaliter confiteri volo. Quod vbi fecit, & plenam remiſſionem ex more aſſecutus eſt, acceſſit ad eum ex cœnobitis vnus, cui Dionyſio fuit nomen, cui inteſtina fluebant, ſpei ac fiduciæ plenus, & ait: Dilecte frater, tu quidem ad patriam properas, ego autem atroci morbo hìc crucior: nec cantare poſſum, nec concionari. Sed te per Deum rogo, ad quem tendis, vt cùm illi iunctus fueris, memineris mei, ac tuis precibus hanc à me moleſtiam depellas, qui ſe quidem id facturum ſpopondit. *Feliciter è corpore decedit.* Cùm autem ad vltimum deueniſſet, priuſquàm expiraret, ipſe ſibi manus decenter & pedes compoſuit, & ita feliciter efflauit animã. Continuò autem color, qui morienti, vt ſolet, abierat, & vultus quædam hilaritas, & per totum corpus candor eximius rediјt, & claritas admirabilis, vt nulli dubium eſſet, quin rectà in cælũ migraſſet. Is autem, cui inteſtina, ſicut modò dixi, fluebant, quique illius opem paulò ante petierat, accedens ad eius cadauer, & multo cum fletu amplexatus, cępit promiſſa repoſcere, & rogare vt ſui memor eſſet. *Sanatur morbidus.* Nec promiſſam ille opem diſtulit: nam priuſquàm indè abſcederet, ſeſe diro proſſus liberatum morbo ſenſit. Obijt autem beatus Iacobus anno ab aduentu Chriſti milleſimo quadringẽteſimo nonageſimoprimo, quinto Idus Octobris.

Cap. 15. Statim autem per totã vrbẽ viſa eſt vox diuinitùs diffundi, quæ cunctos moneret, vt ſi ſanctum virum, qui obiſſet, cernere vellent, continuò ad ædem diui Dominici concurrerent. Repentè autem tota confluxit ciuitas, ſeque felicem putabat, quicunque ſacrum cadauer poſſet contingere. Puellus ibi annorum triũ, qui nec firmis adhuc greſſibus conſiſtere, nec loqui poterat, *Miraculum ad cõtactũ corporis eius.* per confertã multitudinẽ, & per medios pſallentes patres ad ſanctum cadauer diuinitùs euaſit: cumq; illud tetigiſſet, ſtupentibus oĩbus, & firmiter gradi, & rectè loqui cępit: domumq; profectus, ſtupentem nouitate rei matrẽ admonuit, vt ad ædem diui Dominici properaret, & ſancti viri corpus viſeret mox ſepeliendum. Præfectus verò monaſterij eũ cæteris patribus, cùm eum ſepulturi eſſent, cõmuni ſententia diuerſo in loco ſepelire decreuerunt, nè cæteris commiſceretur cadaueribus: cùm ſic multorũ, qui cũ ſanctitatis opinione deceſſiſſent, permixtione & confuſione cadauerum, memoria periſſet. Separatìm igitur eum in loco tumularunt, quod paruum Capitulum appellant. nec ibi diù perſtitit. *Mutatur eius ſepultura poſt octauum diẽ ob populi & miraculorũ frequentiam.* Nã cùm incredibilis quotidiè magis fieret ad eius ſepulcrum populi concurſus vtriuſque ſexus, & inſolitũ eſſet ac indecens, fęminas ad eam partem monaſterij ingredi, vbi ſepultus erat: neceſſe fuit poſt diem octauum, permittẽte id Bononienſi Antiſtite, in eccleſiã trãſferre, & ad aram diui Thomæ ſepelire, ſic integrum & incorruptũ, ac ſi tunc primùm expiraſſet. Vbi verò ſepultus fuit, penè infinita ſecuta ſunt prodigia, quorum partem aliquam commemorabimus.

Cap. 16. Quidam Bononienſis mercator filium habebat infantem, vtpotè anniculum: qui cùm grauiſſimè ęgrotaſſet, expiraſſe putabatur: nullum enim in eo vitę ſignum apparebat. *Infans nũcupato à parẽtibus voto, reuiuiſcit.* Parentes igitur mœſtiſſimi, confugientes ad opem beati Iacobi, cuius modò extincti fama ſanctitatis erat celebris, vouerunt, ſi puer reuixiſſet, beati ſe Iacobi, hoc eſt, Prædicatorum veſtitu illum induturos. Continuò igitur oculos infans aperuit, atque conualuit: tabellaque ad ſepulcrum beati Iacobi appenſa eſt, eum inſcriptione tali: Hic puer extinctus erat, ſed meritis beati Iacobi reuixit. Mulier quædam deſperata iam ſalute, & ſacro inuncta oleo Chriſtiano more, mox animam exhalatura videbatur. Propinqui eius, beati Iacobi opem implorarunt, & mira res continuò ſecuta eſt. *Itèm fœmina.* Nam quæ loqui paulo antè non poterat, caput extulit: & Deo, inquit, gratias ago, qui beati Iacobi meritis me à morte reuocauit. Vir clarus vita, literis & religione Hieronymus Bononiẽſis, ex diui Dominici Prædicatoribus, fortè concionabatur, & beati Iacobi ſanctitatem & prodigia multa, quæ ad merita illius teſtanda quotidiè Deus edebat, quibus æquum erat laudibus efferebat. *Præclarũ miraculũ.* Aderat concionanti Bononienſis quidam ciuis, qui filium domi reliquerat grauiſſimè ęgrotantem. Is accenſus talibus atque in magnam ſpem arrectus, Deum rogare cępit, vt beati Iacobi meritis pręſenti ægritudine puerum ſuum liberaret. Factus eſt continuò voti compos, & poſtero die ſoſpes cum patre epulatus eſt.

Cap. 17. *Aliquot miracula.* Bononienſis matrona legerat ad idẽm ſepulcrum in tabella, quendam monachum vehementiſſima ſebre beati Iacobi meritis eſſe liberatum. Hęc ſororem habebat, iam tres menſes tertiana & ingenti dolore capitis laborantẽ. Inuocauit illa beati Iacobi pro ſorore auxilium, & ſtatim cõualuit. Alia quoquè matrona, centeſimum tranſgreſſa annum, diro & pudendo morbo laborabat: tacto illius ſepulcro, liberata eſt. In eadem ciuitate puella dolore graui, qui totũ corpus inuaſerat, iam quatuor menſes laborauerat. Ma-

gna fiducia impetrandi eius opem implorauit,& cõſecuta eſt. Nam ſtatim abſque vllius adminiculo ſurrexit è lectulo,& die poſtero eius ſepulcrum inuiſit. Bartholomæus Geouenſis, Ordinis Prædicatorum, monaſterij Saonenſis Pręfectus, in grauem Bononiæ febrem inciderat. Qui admonitus à comite ſuo, vt ad beati Iacobi auxilium confugeret, confugit, & confeſtim conualuit. Paulus etiam Boemus, eiuſdem Ordinis, Bononiæ ſtudens, & ipſe grauiſsima febre laborabat, futura iudicio medicorum diuturna. Dolorē prætereà capitis iam nouem annis patiebatur. Is ad beati Iacobi opem confugit, & extemplò vtraq; moleſtia liberatus eſt. Vincentius Soncioenſis in eodem monaſterio ex eorum numero, qui Conuerſi dicuntur, familiaris admodùm beato Iacobo fuerat, & morientem in ſuo gremio fouerat. Is fortè in grauiſsimam febem inciderat, adeò vt ſe non poſſe diutiùs viuere putaret. Beatum Iacobum precatus eſt, vt ſibi adiumento eſſet, & extemplò affuit. Quidam ex agro Bononienſi, cui Magacaro fuit nomen, & ipſe grauiter febricitans, beati Iacobi auxilium inuocans, ait: Si vera ſunt, quæ de tua ſanctitate pręadicantur, & & ad opem ferendam implorantibus tam facilem te, ſicut audio, exhibes, mihi quoquè, precor, ſubueni. Non fuere ſpes ac preces illius irritæ. nam cõtinuò febris eum reliquit. Nobilis matrona Bononienſis, graui terrore perculſa, ità exhorruerat, vt membra omnia contracta eſſent. Venit illi in mentem beatus Iacobus, & eius opem rogauit, & mox priſtinæ valetudini reſtitura eſt.

Nota tā repētinas omnes has curationes.

Cap. 18. Cõtracta ſanatur.

Verùm non Bononiæ ſolùm, ſed etiam in remotis Italiæ ciuitatibus claruit miraculis. Nam & Mediolani vxor eius, quem inſtitiæ ducem vocant, cùm iam tres annos contracta habuiſſet crura, audita beati Iacobi fama, quæ iam celebris in pleriſque Italiæ locis erat, illius opem implorauit, & mox ſanata eſt. Et in Veneris Murani quidam presbyter in æde diui Petri martyris depictam nupèr effigiem attentiùs intuebatur: cumque perquiſiſſet, cuiuſnam eſſet, audiuit eſſe beati Iacobi, Bononiæ nupèr extincti, admirabili ſanctitate viri, cuius meritis multa prodigia Deus ederet. Is iam multis annis ingenti dolore capitis laborauerat, tanto quidē, vt ſæpè ſuſpicaretur, nè mentem amitteret. Igitur ſpei plenus & fidei, beatum Iacobum precatus eſt, vt ſibi adiumento eſſet. Adfuit ille, ac diuturna valetudine ſupplicem ſuum liberauit. Ciuis quidam Bononienſis filium habebat diù calculi morbo laborantem. Acceſsit ad beati Iacobi ſepulcrum, & rogauit vt filio opem afferret, & impetrauit. nam puer continuò liberatus eſt. Dionyſius quidam Lucenſis filium habebat Bononiæ grauiter ęgrotantem, vt de eius ſalute medici deſperarent. Ad ſepulcrum beati Iacobi acceſsit, & filium illi ſuum commendauit. Quem, domum reuerſus, incolumem reperit: & cum ingenti gaudio ad ędem diui Dominici rediens, & magna voce Deum laudans, multis audientibus impetratam opem teſtatus eſt.

Periculoſus capitis dolor abigitur.

Itèm cuiuſdā pueri calculus.

Puella Antonij tonſoris in eadem ciuitate vitam monaſticam in monaſterio diuæ Agnetis agens, iam tribus annis grauem capitis dolorem paſſa fuerat. Beati Iacobi opem implorauit, & ſanata eſt. Nobilis in eâdem ciuitate matrona, iam duos dies partus doloribus cum magno vitæ diſcrimine vexata fuerat. Hortantibus obſtetricibus, vt beatum Iacobum inuocaret, quanta potuit voce implorauit, & exaudita eſt. Eandem opem in ſimili diſcrimine plebeiæ mulieri attulit, & Calcareſio ciui Bononienſi, qui captus oculis, nihil cernebat, viſum reſtituit: & Mutinenſi cuidam, qui tanti beneficij memor, argenteos oculos ipſemet ad eius ſepulcrum Bononiā pertulit: & cuidā calcis artifici, qui oculum ità calce oppleuerat, vt per multos dies nihil indè prorsùs cerneret. Is enim ad beati Iacobi ſepulcrum profectus, priuſquàm templum ingrederetur, depulſis tenebris, viſum recepit. Ancilla cuiuſdam matronæ Bononienſis, brachium diù inualidum ac inutile habuerat. Acceſsit ad eius tumulum, & brachio tetigit: momento temporis priſtinum robur recuperauit. Quidam Bononienſis aromatarius, diuturnum in lingua morbum paſſus fuerat, ſic vt difficillimè & cum magno cruciatu cibum caperet. Vouit is argenteam beato Iacobo linguam, ſi ditus eius ſuffragio morbus à ſe depelleretur. Mox liberatus eſt, & eodem die, quod vouerat, perſoluit.

Cap. 19. Alia miracula.

Voti beato viro nuncupati efficacia.

Stephanus è numero Cõuerſorum diui Dominici, Placentia Bononiam veniens, vt clarum quendā concionatorem ſecum Placentiam adduceret, nobili mulæ inſederat. Hæc neſcio quo caſu in lethalem morbum incidit, ità vt humi iacens, pabulo prorsùs abſtineret: nec periti morborum talium medici, opē vllam ſpondebant. Ingenti curarum æſtu fluctuabat Stephanus nobilitate mulæ ac precio, & eius, qui cõmodauerat, claritate. Relicta igitur illa in ſtabulo, tanquàm mox nullis proficientibus remedijs moritura, ad tumulum ſe beati Iacobi receperat, & eius opē implorauerat: reuerſusque ad ſtabulum, ſic affectā, vt antè, inuenerat & morienti ſimilem. Feſſus ingenti ægritudine animi, & curarum plenus, cubitum ſe contulerat. Dormienti illi viſus eſt beatus, qui monuit, vt continuò ſurgeret, & pabulum mulæ apponeret. Credidit ille diuinitùs ſe moneri, & paruit: mulam inuenit perquirentem pabulum, & priſtinæ valetudini reſtitutam.

Cap. 20.

B. Iacobus apparet Stephano Conuerſo.

Anno milleſimo quingētesimo, menſe Februario, vir quidam hydropicus ad idem ſepulcrum cum vxore venit, vt ibi vota perſolueret: qui affirmabat ſe implorata beati Iacobi ope, quatridui ſpatio diro & exitiali morbo ſanatum. Finem profectò non inueniam, ſi cuncta perſequi velim. Sed hæc, ni fallor, ſatìs eſſe videri poſſunt, quæ viri tanti apud Deum merita & ſanctitatem eximiam abundè teſtari queant.

Hydropicus curatur.

HISTORIA BREVIS S. VVILfridi Epiſcopi Eboracenſis, ex hiſtoria Eccleſiaſtica gentis Anglorum Bedæ presbyteri.

INTEREA Rex Alchfrid miſit Vuilfridum presbyterum ad Regem Galliarum, qui eum ſibi ſuiſque conſecrari faceret Epiſcopum. At ille miſit illum ordinandum ad Agilbertum, de quo ſuprà diximus, qui relicta britannia, Pariſiacæ ciuitatis factus erat Epiſcopus, & conſecratus eſt magno cum honore ab ipſo, conuenientibus plurimis Epiſcopis in vico regio, qui vocatur, in Compendio. Veniens quoquè in Britanniam Vuilfridus, iam Epiſcopus factus, & ipſe perplura catholicę obſeruationis moderamina Eccleſiis Anglorum ſua doctrina cõtulit. Vndè ſactum eſt, vt creſcente per dies inſtitutione catholica, Scoti omnes, qui inter Anglos morabantur, aut his manus darent, aut ſuam redirent ad patriam.

12 Octobris.

Ex lib 3. cap. 28.

S. Vuilfridus conſecratur Epiſcopus.

Anno Dominicæ incarnationis ſexcenteſimo ſeptuageſimooctauo, qui eſt annus imperij Regis Ecgfridi Octauus, apparuit menſe Auguſto ſtella, quæ dicitur Cometa, & tribus menſibus permanens, matutinis horis oriebatur, excelſam radiantis flāmę quaſi columnam præferens. Quo etiam anno orta inter ip

Ex lib. 4. cap. 12.

ſum

Pellitur è ſede ſua.

ſum Regem Ecgfridum & Reuerendiſsimum Antiſtitem Vuilfridum diſſenſione, pulſus eſt idem Antiſtes à ſede ſui Epiſcopatus.

Cap. 13.

Pulſus eſt autem ab Epiſcopatu ſuo Vuilfridus, & multa diù loca peruagatus, Romam adijt, dein Britãniam rediјt. Etsi propter inimicitias memorati Regis, in patriam ſiue parochiam ſuam recipi non potuit, non tamen ab euangelizandi potuit miniſterio cohiberi. Si quidem diuertens ad prouinciam Auſtralium Saxonum, quæ poſt Cantuarios ad Auſtrum & ad Occidentem vſque ad Occidentales Saxones pertingit, habens terram familiarum ſeptem millium, & eo adhuc tempore paganis cultibus ſeruiebat, huic verbum fidei & lauacrum ſalutis miniſtrabat. Erat autem Rex gentis illius Ediluuach, non multò ante baptizatus in prouincia Merciorum, præſente ac ſuggerente Rege Vulhere: a quo etiam, egreſſus de fonte, filij loco ſuſceptus eſt, in cuius ſignum adoptionis, duas illi prouincias donauit, Vectam videlicet inſulam, & Meauarorum prouinciam in gente Occidentalium Saxonum. Itaque Epiſcopus, concedente, immò multùm gaudente Rege, primos prouinciæ Duces ac milites ſacroſancto fonte abluebat. Verùm presbyteri Eappa & Padda, & Bruchelin & Oidda cæteram plebem vel tunc, vel tempore ſequente baptizabant. Porrò Regina, nomine Ebba, in ſua inſula, id eſt, Vicciorum prouincia, fuerat baptizata. Erat autem filia Eanfrid, fratris Eanheri, qui ambo cum ſuo populo Chriſtiani fuere. Cæterum tota prouincia Auſtralium Saxonum, diuini nominis & fidei erat ignara.

Conuertit Saxones in Anglia

Dicul monachus Scotus.

Erat autem ibi monachus quidam de natione Scotorum, vocabulo Dicul, habens monaſteriolum permodicum in loco, qui vocatur Boſanham, ſyluis & mari circundatum, & in eo fratres quinque ſiue ſex, in humili & paupere vita Domino famulantes. Sed prouincialium nullus, eorum vel vitam æmulari, vel prædicationem curabat audire. Euangelizans autẽ genti Epiſcopus Vuilfridus, non ſolùm eam ab ærumna perpetuæ damnationis, verùm à clade temporalis interitus eripuit. Siquidem tribus annis ante aduentum eius in prouinciam, nulla illis in locis pluuia ceciderat, vndè & fames acerbiſsima plebem inuadens, impia nece proſtrauit. Deniquè fertur, quia ſæpè quadraginta ſimul aut quinquaginta homines inedia macerati, procederent ad præcipitium aliquod ſiue ripam maris, & iunctis miſerè manibus, pariter omnes aut ruina perituri, aut fluctibus abſorbendi, deciderent. Verum ipſo die, quo baptiſma fidei gens ſuſcepit illa, deſcendit pluuia ſerena & copioſa, refloruit terra, rediјtque viridantibus aruis annus lætus & frugifer. Sicque abiecta priſca ſuperſtitione, exufflata idololatria, cor omniũ & caro omniũ exultauerunt in Deum viuum: intelligentes eum, qui verus eſt Deus, & interioribus ſe bonis, & exterioribus cæleſti gratia ditaſſe.

Præ fame multi ſe ipſos miſerè perdũt

Meritò ſuſcepta fide datur pluuia.

S. Vuilfridus docet eos piſcandi artem.

Nam & Antiſtes cùm veniſſet in prouinciam, tantamque ibi famis pœnam videret, docuit eos piſcando victum quærere. Namque mare & flumina eorum piſcibus abundabant, ſed piſcandi peritia genti nulla, niſi ad anguillas tantùm, inerat. Collectis ergò vndecunquè retibus anguillaribus, homines Antiſtitis miſerunt in mare, & diuina ſe iuuãte gratia, mox cepere piſces diuerſi generis trecentos: quibus triſariam diuiſis, centum pauperibus dederunt, centum his, à quibus retia acceperunt, centum in ſuos vſus habebant. Quo beneficio multùm Antiſtes eos omnium in ſuum diuertit amorem, & libentiùs eo prædicante cæleſtia ſperare cœperunt, cuius miniſterio temporalia bona ſumpſerunt. Quo tempore Rex Ediluuach donauit reuerendiſsimo Antiſtiti Vuilfrido terram octoginta ſeptem familiarum, vbi ſuos homines, qui exules vagabantur, recipere poſſet, vocabulo Seoleſeu, quod dicitur Latinè, Inſula vituli marini. Eſt autem locus ille vndique mari circundatus, præter ab Occidente, vndè habet ingreſſum amplitudinis quaſi iactus fundæ: qualis locus a Latinis peninſula, a Græcis ſolet cherſoneſus vocari. Hunc ergò locũ cùm accepiſſet Epiſcopus Vuilfridus, fundauit ibi monaſterium, ac regulari vita inſtituit, maximè ex his quos ſecum adduxerat fratribus, quod vſque hodiè ſucceſſores eius tenere noſcuntur. Nam ipſe illis in partibus annos quinque, id eſt, vſque ad mortem Ecgfridi Regis, meritò omnis honorabilis officium Epiſcopatus & verbo exercebat, & opere. Et quoniam illi Rex cum præfata loci poſſeſsione omnes, qui ibidèm erant, facultates cum agris & hominibus donauit, omnes fide Chriſti inſtitutos vnda baptiſmatis abluit. Inter quos, ſeruos & ancillas ducentos quinquaginta, quos omnes non ſolùm baptizando a ſeruitute dæmoniaca ſaluauit, ſed etiam libertatem donãdo, humanæ iugo ſeruitutis abſoluit.

Multos conuertit ad Chriſtum.

Condit monaſterium.

Ex lib. 5. cap. 20.

Coenredus Rex fit monachus.

Anno autẽ imperij Hofredi quarto, Coenredus, qui regno Merciorum nobiliſsimè tempore aliquãto præfuerat, nobiliùs multò ſceptra regni reliquit. Nã venit Romam, ibique attonſus, Pontificatum habente Conſtantino, ac monachus factus, ad limina Apoſtolorum, in precibus, ieiunijs & eleemoſynis vſque ad diem permanſit vltimum: ſuccedente in regnum Coenredo filio Edilredi, qui ante ipſum Coenredũ idem regnum tenebat. Venit autem cum illo & filius Sigheri, Regis Orientalium Saxonum, cuius ſuprà meminimus, vocabulo Offa, iuuenis amãtiſsimæ ætatis, & venuſtatis, totique ſuæ genti ad tenenda ſeruandaq; regni ſceptra exoptatiſsimus. Qui pari ductus deuotione mentis, reliquit vxorem, agros, cognatos & patriam propter Chriſtum & propter Euangeliũ, vt in hac vita centuplum acciperet, & in ſeculo venturo vitam æternam. Et ipſe ergò, vbi ad loca ſancta Romam perueneràt, attonſus, & in monachico vitam habitu complens, ad viſionem beatorum Apoſtolorum in cælis diù deſideratam peruenit. Eodem ſanè anno, quo hi Britanniam reliquere, Antiſtes eximius Vuilfridus poſt quadraginta & quinque annos accepti Epiſcopatus, diem clauſit extremum in prouincia, quæ vocatur Fundalum, corpuſque eius loculo inditum, perlatum eſt in monaſteriũ ipſius, quod dicitur* in Hripum, & iuxta honorem tanto pontifici congruum, in eccleſia beati Apoſtoli Petri ſepultum. De cuius ſtatu vitaque, (vt ad priora repedantes, paucis quæ geſta ſunt, memoremus) cùm eſſet puer bonæ indolis, atque ætatem moribus tranſiens, ità ſe modeſtè & circunſpectè in omnibus gerebat, vt meritò à maioribus quaſi vnus ex ipſis amaretur & veneraretur. Vbi verò quartumdecimum ætatis contigit annum, monaſticã ſeculari vitam prætulit. Quod vbi patri ſuo narrauit, (iã. n. mater obierat) libenter eius votis ac deſiderijs cæleſtib' annuit, eumq; cœptis inſiſtere ſalutarib' iuſsit. Venit ergò ad inſulã Lindiſfarnẽſem, ibique monachorum famulatui ſe contradens, diligenter ea, quæ monaſticæ caſtitatis ac pietatis erant, & diſcere curabat & agere. Et quia acris erat ingenij, & didicit citiſsime pſalmos & aliquot codices, necdum quidem attonſus, verùm his, quæ tonſura maiora ſunt, virtutibus humilitatis & obedientiæ non mediocriter inſignitus. Propter quod & à ſenioribus, & coætaneis ſuis iuſto colebatur affectu. In quo videlicet monaſterio cùm aliquot annos Deo ſeruiret, animaduertit paulatim adoleſcens animi ſagacis, minimè perfectam eſſe virtutis

Item Offa Rex, iuuenis florentiſſimus.

Matt. 19
Mar. 10.

S. Vuilfridus 45. anno pontificatus ſui obit

** Inrhypũ*

S. Vuilfridus puer dat ſe vitæ monaſticæ.

Rurſus è ſua ſede eijcitur.

tur, ſedem ſuã & Epiſcopatũ, ipſo Rege inuitante, recepit Sed poſt quinque annos denuò accuſatus, ab eodem ipſo Rege, & plurimis Epiſcopis, præſulatu pulſus eſt. Venienſq; Romam, cùm præſentibus accuſatoribus acciperet locum ſe defendendi, conſedentibus Epiſcopis pluribus cum Apoſtolico Papa Iohanne, omnium iudicio probatum eſt, accuſatores eius nonnulla in parte falſas cõtra eum eſſe machinatos calumnias: ſcriptumque eſt à præfato Papa Regibus Anglorum Edelredo & Alfrido, vt eum in Epiſcopatum ſuum, eo quòd iniuſtè fuerit cõdemnatus, facerent recipi. Iouit autem cauſam abſolutionis eius, lectio ſynodi beatæ memoriæ Papæ Agathonis, quæ quondam ipſo præſente in Vrbe, atque in eodem concilio ioter Epiſcopos reſidente, vt prę diximus, acta eſt.

Rurſus Romæ declaratur innocẽs & falſò accuſatus.

Cùm ergò cauſa exigente, ſynodus eadem coram nobilibus & frequentia populi, iubente Apoſtolico Papa, diebus aliquot legeretur, ventũ eſt ad locum, vbi ſcriptum erat: Vuilfridus Deo amabilis Epiſcopus Eboracenſis ciuitatis, Apoſtolicam Sedem de ſua cauſa appellans, & ab hac poteſtate de certis incertiſque rebus abſolutus, & cætera, quæ ſuprà poſuimus. Quod vbi lectum eſt, ſtupor appræhẽdit audientes, & ſilente lectore, cœperunt alterutrùm requirere, quis eſſet ille Vuilfridus Epiſcopus. Tum Bonifacius conſiliarius Apoſtolici Papæ, & alii perplures, qui eum temporibus Agathonis Papæ ibi viderunt, dicebant ipſum eſſe Epiſcopum, qui nupèr Romam accuſatus à ſuis, atque ab Apoſtolica Sede iudicandus aduenerat.

Nota authoritatẽ Romani Pontificis

Qui iamdudum, inquiunt, æquè accuſatus, huc adueniens, mox audita ac diiudicata cauſa & controuerſia vtriuſque partis, a beatæ memoriæ Papa Agathone probatus eſt cũtra fas à ſuo Epiſcopatu repulſus, & tãti apud eum habitus eſt, vt ipſum in concilio, quod congregauerat, Epiſcoporum, quaſi virum incorruptæ fidei & animi probi, reſidere præciperet. Quibus auditis, dicebant omnes vnà cum ipſo Pontifice, uirum tantæ authoritatis, qui per quadraginta propè annos Epiſcopatu fungebatur, nequaquàm damnari debere, ſed ad integrum culpis accuſationum abſolutum, in patriã cum honore reuerti.

Qui cùm in Britanniam remeans, in Galliarum partes deuenisset, tactus eſt infirmitate repentina, & ea creſcente adeò preſſus, vt equo vehi noo poſſet, ſed manibus miniſtrorum portaretur in grabato. Sic delatus in ciuitatem Meldũ Galliæ, quatuor diebus ac noctibus quaſi mortuus iacebat, halitu tãtùm pertenui, quia viueret, demonſtrans. Cumque itã ſine cibo & potu, ſine voce & auditu quatriduò perſeueraret, quinta demùm illuceſcente die, quaſi de graui expergefactus ſomno, exurgens reſedit, apertiſque oculis, vidit circa ſe choros pſallẽtium ſimul & flentium fratrum: ac modicùm ſuſpirans, interrogauit, vbi eſſet Acca presbyter: qui ſtatìm vocatus, intrauit: & videns eum meliùs habentem, ac loqui iam valentem, flexis genibus gratias egit Deo cum omnibus, qui aderant, fratribus. Et eùm parùm conſediſſent, ac de ſupernis iudiciis trepidi aliquantùm fabulari cœpiſſent, iuſsit pontifex cęteros ad horam egredi, & ad Accam presbyterum ita loqui exorſus eſt:

Terribilis ei oblata viſio.

Viſio mihi modò tremenda apparuit, quam te audire ac ſilentio tegere volo, donèc ſciam quid de me fieri velit Deus. Adſtitit enim mihi quidam candido præclarus habitu, dicens ſe Michaelem eſſe Archangelum, & ob hoc, inquit, miſſus ſum, vt te à morte reuocem. Donauit enim tibi Dominus vitam per orationes ac lachrymas diſcipulorum & fratrũ tuorum, & per interceſsionem ſuæ beatę genitricis, ſemperque virginis Mariæ Quapropter dico tibi, quia modò quidem ab infirmitate hac ſanaberis: ſed paratus eſto, quia poſt quadriennium reuertens, viſitabo te. In patriam verò perueniens, maximam poſſeſſionum tuarum, quæ tibi ablatæ ſunt, portionem recipies, atque in pace tranquilla vitam terminabis.

Conualuit igitur Epiſcopus, cũctis gaudentibus, & Deo gratias agentibus; cœptoque itinere, in Britanniam venit. Lectis autem Epiſtolis, quas ab Apoſtolico Papa adduxerat Bertuualdus Archiepiſcopus & Edilredus quondàm Rex, & tunc autem Abbas, libentiſsimè lauerunt. Qui videlicet Edilredus accitum ad ſe Coenredum, quem pro ſe Regem fecerat, amicum Epiſcopo fieri petiit, & impetrauit: ſed Aldfridus Nordan Humbrorum Rex eum ſuſcipere contempſit, nec longo pòſt tempore ſuperfuit.

Edilredus Rex, poſteà Abbas.

Vndè factum eſt, vt regnante Oſredo filio eius, mox ſynodo facta iuxta fluuium Nidd, poſt aliquantum vtriuſque partis conflictum, tandèm cunctis fauentibus, in prę ſulatum ſit ſuæ receptus Eccleſiæ. Sicque quatuor annis vſque ad diem obitus ſui vitam duxit in pace.

Obitus S. Vuilfridi Epiſcopi.

Defunctus eſt autem quarto Idus Octobris in monaſterio ſuo, quod habebat in prouincia Vndalum, ſub regimine Cudbaldi Abbatis, & miniſterio fratrum perlatus in ſuum monaſterium primum, quod dicitur* in Hripum, poſitus eſt in eccleſia beati Apoſtoli Petri, iuxta altare ad Auſtrum, vt ſuprà docuimus, & hoc de illo Epitaphium eſt ſcriptum.

** in hypũ*

Vuilfrid hic magnus requieſcit corpore præſul,
Hanc Domino qui aulam, ductus pietatis amore,
Fecit, & eximio ſacrauit nomine Petri,
Cui claues cæli Chriſtus dedit arbiter orbis,
Atque auro ac Tyrio deuotus ueſtiit oſtro.
Quinetiam ſublime Crucis radiante metallo
Hic poſuit tropheum: necnon & quatuor auro
Scribi Euangelij præcepit in ordine libros;
Ac thecam è rutilo his condignam condidit auro.
Paſchalis qui etiam ſolennia tempora curſus,
Catholici ad iuſtum correxit dogma Canonis,
Quem ſtatuere patres: dubioque errore remoto,
Certa ſuæ genti oſtendit moderamina ritus.
Inque locis iſtis monachorum examina crebra
Colligit, ac monitis, cauit quæ regula patrum,
Sedulus inſtituit, multiſque domiuique foriſque,
Iactatus nimiùm per tempora longa periclis,
Quindecies ternos poſtquàm egit Epiſcopus annos,
Tranſiit, & gaudens cæleſtia regna petiuit.
Dona Ieſu, vt grex paſtoris calle ſequatur.

Corrigit ueterem Anglorũ errorem circa celebrationẽ feſti Paſchalis.

VITA S. VENANTII ABBATIS, authore B. Gregorio Turonenſi Epiſcopo, de vita Patrum. Cap. 16.

13. Octob.

SOLITARIVM atque multiplex donum eccleſius populiſque terrigenis cęleſtis potentia pręſtat, cùm largitur iugiter ſeculo, non modò peccatorum ſuffragatores, uerumetiam uitę doctores æternæ. quod unicũ cernitur, dum à maieſtate diuina tribuitur: multiplex, quia cunctis, qui expetere uoluerint, affluenter indulgetur, iuxta illud, Petite, & accipietis, & reliqua. Vndè uigilanter inceſſanterque debet inueſtigare mens humana Sanctorum vitam, & hoc prouocata ſtudio, accenſa exemplo, ad ea ſemper extendi, quæ Deo nouit eſſe acceptabilia,

Iohan 16.

Sanctorũ vita accuratè inueſtiganda.

vt ab ipſo vel mereatur à malis erui, vel poſsit exaudiri. Hæc enim ab eius maieſtate quærebant Sancti percipere, poſcentes iugiter, vt ipſe inſinuaret cordi, ipſe perficeret in opere, ipſe loqueretur in ore: quo faciliùs purgata mens, cogitatione, eloquio, actione, cogitaret ſancta, loqueretur iuſta, operaretur honeſta. Vndè factum eſt, vt dum in his, quæ diuinitati ſunt placita, famulabantur: obtinerēt ſibi remitti peccati debitum, eruerentur à cœni ſordētia contagio, cæleſte pro meritis inuitarētur ad regnū. Ponebant etiam & præceſſorum exempla ante oculos ſuos, atque omnipotentem Dominum pro eorū affectibus collaudabant, quorū, ut diximus, exempla ſequi meditabantur. Vndè & nos in præconio deuoti Deo famuli Venantii Abbatis effari nitentes, diuinitati potiùs dona ſua referimus: quia dexteram eius manifeſtum eſt effeciſſe, quod ſanctos cōſtitit operatos eſſe: deprecantes, ut aperiat os muti ad publicanda opera antiſtitis ſui: quia ſicut eſſe nos recognoſcimus ſcientia tenues, itâ nouimus conſcientia peccatores.

Deus operatur in ſanctis.

S. Venantij parentes & patria.

Igitur beatus Venantius Biturigi territorii incola fuit, parentibus ſecundùm ſeculi dignitatem ingenuis, atque catholicis. Qui dum eſſet iuuenili ætate florens, à parentibus ſpōſali vinculo obligatur. Cūque, vt ætati huic conuenit, amori ſe puellari præſtaret affabilem, & præter pocula frequentia etiam luxurioſè indueretur, contigit vt ad vrbem Turonicā, Domino inſpirante, veniret. Erat autem tunc temporis monaſterium baſilicæ ſancti Martini propinquum, in quo Syluinus Abbas gregem Deo deuotū regulari ſceptro regebat. Ad hoc vir iſte deuotus accedens, virtuteſque cernens beati Martini, ait intrà ſe, vt coniicio: Melius eſt, ſeruire impollutum Chriſto, quàm per copulam nuptialē contagio inuolui mundano. Relinquā ſponſam territorii Biturgi, & annectar catholicæ per fidem Eccleſiæ, ut quæ credo corde, etiam opere merear effectui condonare.

S. Venātius tōdet, & fit monachus.

Deinde Abbas.

Viſio eius ſub Miſſa.

Hæc intrà ſe voluens, aduenit ad antedictum Abbatē: prouolutuſque ad pedes eius, quid intimo corde gereret, cū lachrymis patefecit. At ille gratias agens Deo pro fide pueri, addita etiam prædicatione ſacerdotali, iuuenem totondit, & gregi monaſteriali aſſciuit. Exin ſe in humilitate fratribus exhibēs, & charitatem cum omnibus diligens, in tantum ſanctitatis apicem euectus aſſeritur, vt ab omnibus tanquàm parens ſummo ſtudio coleretur. Vndè factum eſt, vt decedente Abbate iam dicti monaſterii, ipſe in loco Abbatis, eligentibus fratribus, ſubſtitueretur. Deniquè quadam Dominica ad Miſſarum celebranda ſolennia inuitatur, dixitque fratribus: Iā oculi mei caligine obteguntur, nec poſſum libellū adſpicere. Presbytero igitur hæc alteri agenda mandate. Dicente autem presbytero, ipſe proximus adſtitit, ventumque eſt, ut ſanctum munus iuxta morem catholicum, ſigno Crucis ſuperpoſito, benediceretur. At ille intuitus, vidit quaſi ad feneſtram abſidæ ſcalam poſitam, & quaſi deſcendentem per eam virum ſenem, clericatus honore venerabilem, atque oblatum in altario ſacrificium dextera extenſa benedicentem. Hæc autem agebantur in baſilica ſācti Martini. Quod nullus videre meruit, niſi ipſe tantùm. Reliqui verò cur non viderint, ignoramus. Ipſe tamen deincèps fratribus retulit. Nec autem eſt dubium, hæc fideli famulo Dominum demonſtraſſe, cui etiam dignatus eſt arcanorum ſecreta cæleſtium reuelare.

Secreta cæleſtia ei pandunt.

Nam idem dum de baſilicis ſanctorum die Dominica, expleta oratione, reuerteretur, ſuper bacillum ſuſtentatus in medio confeſſoris atrio, erectis auribus, oculiſque ad cælum diutiſsimè attentis, ſtetit immobilis: deindè motus à loco, cœpit dare gemitus, ac ſuſpiria longa producere. Interrogatuſq; à ſuis, quid hoc eſſet, aut ſi aliquid diuinum fuiſſet intuitus, reſpondit: Væ nobis inertibus & pigris: ecce iam in cælo Miſſarum ſolennia expediūtur, & nos ſegnes nec inchoare cœpimus huius myſterii ſacramentum. Verè, inquit, dico vobis, quòd ego audiui voces Angelorum in cęlis, Sanctus, in laudem Domini proclamantes. Et dicto citiùs, in monaſterio Miſſarum ſolennia iuſsit expleri.

Si mortui rogent liberari a malo, ergò mala purgatorij patiuntur.

Sed nec illud præteribo, quòd quadam vice, dum iuxta conſuetudinem, ut ſuprà diximus, de baſilicis, quas orationis gratia adierat, repedaret, & in baſilica ad Miſſas Dominicæ orationis verba decantarētur, cùm illi dicerent, Libera nos à malo: audiuit è tumulo cuiuſdam vocem dicentem ſimiliter, Libera nos à malo. Quod non ſine perfectionis merito cenſetur, ut hæc meruerit audire. Sed & ad Baſsini preſbyteri tumulum veniens, & qualitatem eius meriti, & quantitatem refrigerii, ipſo docēte, cognouit. Et licèt hæc magna ſint, ad illam tamen ſanitatum gratiam, quam per eum Dominus infirmis protulit, libet accedere. Non enim ambigitur, quòd per eum, ſicut ſuprà diximus, operata ſit dextera Dei, cui iſta, quæ memorauimus, tanta voluit reuelare.

Sanat puerū debilem.

Multa edit miracula.

Puerulus quidam Paulus nomine, crurum poplitumq; graui dolore vexatus, ſanctum adiit, proſtratuſque genibus eius, exorare cœpit, vt ei medicinā oratione ſua à Domini miſericordia obtinear impertiri. Qui protinùs, oratióne facta, oleo benedicto palpans membra infirmi, eum ſuper lectulum ſuum requieſcere fecit. Et cùm paululùm quieuiſſet, poſt unius horæ curriculum ſurgere iubet. Qui conſurgens, ſanus matri ſuæ ſancti eſt manibus reſtitutus. Pharetri cuiuſdam ſeruus, cui dominus erat infenſus, huius ſacerdotis oratorium expetiuit. Quem ille elatus ſuperbia, abſente beato viro, abſtraxit, cecidítque. Sed mox à febre correptus, ſpiritum exhalauit. Quartanarum tertianarum've, vel reliquarum ardores febrium, oratione facta ſæpiùs mitigauit. Venenum malæ puſtulæ, impoſito ſalutari ſigno, reſtinxit. Obſeſſos à dæmonibus, inuocato Trinitatis nomine, emundauit. Surgente autem eo quadam nocte de ſtratu ſuo ad reddendum officium, uidit duos arietes magnos ſuis foribus aſsiſtentes, quaſi præſtolantes aduentum eius. Quo viſo, furibundi ad eum cum impetu valido diriguntur. At ille ſignum Crucis opponens, illis euaneſcētibus, abſque metu oratorium eſt ingreſſus. Alia nocte regreſſus ab oratorio, inuēnit cellulam ſuam plenam dæmonibus, dixitque eis: Vndè venitis? Roma, aiunt, heſterna die egreſſi, ad hunc locum acceſsimus. Quibus ille: Abſcedite, inquit, deteſtabiles, & nolite accedere ad locum, in quo nomen Domini inuocatur. Hæc eo dicente, ſicut fumus euanuerunt.

Felix obitus eius.

Miracula ad ſepulcrum eius.

His, & talibus virtutum magnarum gratiis pollens, impleto vitæ præſentis curriculo, vitam percepturus æternam, migrauit à ſeculo. Cuius beatum ſepulcrum miraculorum illuſtrium effectu plerūquè redditur glorioſum. Maſcarpionis ſerui ipſius monaſterii mentem iniquus dæmon ſubſederat: qui per trium annorum curricula energumenus factus, ad ſepulcrum beati viri debacchans, tandèm eius eſt (vt credimus) oratione, eiecto dæmone, expurgatus, multos deincèps mente integra viuens annos. Iuliani coniunx, quartanæ febris ardore laborans, ut ſepulcrū beati viri attigit, compreſſo ardore ac tremore corporali, ſanata diſceſsit. Simili ſorte & Baudimundi vxor ab hac febre laborabat, ſed ubi ad le-

ctulum ſancti viri proſtrata fudit orationem, moa incolumitate reſtituta conualuit. Multa quidem & alia de eo audiuimus, ſed ſufficere ad credulitatem Catholicorum hæc, quæ ſcripta ſunt, arbitramur.

MARTYRIVM S. COLMANNI SCOTI, martyris Auſtriaci, Sapphico carmine conſcriptum à Iohanne Stabio, Maximiliani I. Imperatoris hiſtorico.

Octob. 13.

S. Colmãnus Scotus, è ſtirpe regia.

AVſtriæ ſanctus canitur patronus,
Fulgidum ſidus radians ab Arcto,
Scoticæ gentis Colomannus acer,
Regia proles.
Ille dum ſanctã Solymorũ ad vrbem
Tranſit, dulcem patriam relinquens,
Regios faſtus, trabeam, coronam,
Sceptraque tempſit.

It Hieroſolymã.

Propter & Chriſtum peregrinus exul,
Factus in terris alienus vltrò,
Cælicam pura meditatus aulam
Mente, fideque.
Dumque diuerſos populos pererrat,
Rheticas tandem ueniens ad oras,
Naue ſanctum Danubius recepit
Gurgite vaſtus:
Perque formoſas ſegetes, per agros
Deuehit latos, & amœna prata,
Perq; colles vitiferos ſecando
Norica rura.

Pſal. 67.

Mirus in ſanctis Deus es deorum.
Ille terrarum Solymam requirit,
Tu ſed æternam tribuis ſupremo
Martyri Olympo.
Auſtria terras agitabat amens
Tunc furor, fortes Moranos, Bohemos,
Pannones bello ſimul implicabat
Iuſerus hoſtis.
Ergò dum ſanctum hoſpitio recepit
Oppidum noſtro Stokherau uocatum
Patrio ritu, malè tentat illum
Dæmonis aſtus:
Spargit in turbas odioſa dicta,
Prodet hic veſtram ſpeculator vrbem:
Credidit vulgus, trahitur nocentis
More, modoq;.

Pro exploratore capitur ac malè accipitur.

Iuſtus, & vinctus manibus catenis,
Et pedes preſſus grauibus cataſtis,
Intrat horrendum tenebris ſituque
Carceris antrum.

Virgis cæditur, & igne torquetur,

Cæditur virgis ſine fine martyr,
Vritur corpus crepitante flamma;
Septiès Chriſtus probat hoc talentum
Igne manuque.
Nec quies vlla eſt: ſatanæ miniſter
Forpice ignita faber infidelis
Vellicat carnes, vorat oſſa duræ
Lamina ferræ.
Sæuus vt nullam necis indè cauſam
Tortor inuenit, malè iudicatus
Innocens, inter medios pependit
Eccè latrones.

Crudeliter ſuſpendio necatur.

Mox ſui Chriſtus famuli reuelat
Gloriam ſignis, memoranda quæ ſunt
Seculis cunctis, veneretur omne vt
Martyr in æuum.

Multis clarèt miraculis.

Hucuſquè tantùm habuit Codex, vndè hæc deſcripſimus. Deſunt autem adhuc nonnulla.

MARTYRIVM SEPTEM FRANCIſcanorum Danielis, Samuelis, Angeli, Donni, Leonis, Nicolai & Hugolini, à Saracenis occiſorũ anno Chriſti 1221. Habetur in Vinca S. Franciſci Teutonicè ſcripta, vndè id Latinè conuertit Fr. Laur. Surius.

Octob 13. vt habet Martyrologium.

FRATER Daniel Miniſter prouinciæ Calabriç, vir fuit admiranda ſanctitate, & martyrio illuſtris. Is cum ſex fratribus Ordinis ſancti Franciſci, Samuele, Angelo, Donno, Leone, Nicolao & Hugolino, impetrata facultate ab Elia generali Miniſtro, beatiſsimi patris Franciſci Vicario, è Tuſcia in regionem Saracenorum profectus, ad vrbem Septã peruenit. Vbi cùm triduò manſiſſent apud mercatores Piſanos, Genuenſes & Maſsilienſes, verbum Dei prędicantes in vico quodam, extra vrbem Chriſtianis mercatoribus aſsignato: ſabbato indè ſequenti peccata ſua inter ſe confeſsi ſunt, & ſacroſanctã Euchariſtiam admodùm reuerenter perceperunt. Veſperì autem inuicem ſibi lauerunt pedes, commemorantes eam Chriſti charitatem, qua ille, cùm eſſet rerum omnium præpotens Deus, ante paſsionem ſuã lauit pedes diſcipulorum ſuorum, ſeque mutuò piis ſermonibus confirmabant & animabant. Manè die Dominico cinerem capitibus imponentes, fidenter in ciuitatem ingreſsi ſunt, confidentes Dominũ noſtrum Ieſum CHRISTVM, & docentes palàm, in eo ſolo noſtram conſtare ſalutem. Atque ità in mediã progreſsi vrbem, arguebant gentilium cęcitatem, eiſque viam veritatis indicabant. Illi verò iniectis in eos manibus, compræhenderunt illos, & ad Regẽ ſuum adduxerunt, interim cædentes, flagellantes, irridentes, & conuiciis eos proſcindentes. Rex vt eſt conſpicatus raſos pilos capitum eorum, illoſque fidenter & feruenter eloqui, inſanire eos putabat: ac iuſsit illos vinciri, & octiduò hac ratione affligi.

Proficiſcũtur ad Saracenos.

Palã illis prædicant Chriſtũ.

Malè tractãtur ab eis.

Octauo indè die, cùm eſſent in eius conſpectum producti, ſciſcitatus eſt, num dicta ſua reuocare velint: & abnegato Chriſto, Saracenorum complecti fidem. Illis id planè recuſantibus, ſuaque dicta magis etiam confirmantibus, diſertiſque verbis aſſerentibus, nullam eis ſalutis ſpem reliquam eſſe poſſe, niſi in Chriſtum credant, & baptizentur: ſingulos iuſsit ſeparatim examinari, multaſque eis amplas promiſſiones offerri, ſi Saracenis morem gerere velint. quòd ſi nolint, acerbiſsimę necis minas eis intentari. Sed illi præclari amici Dei, nulla fraude ſe paſsi ſunt à ſancto propoſito reuocari, ſed per gratiam ſpiritus ſancti in ſua fide conſtantes permanſere. Id animaduertens iudex Arbaldus, ait ad Danielem Miniſtrũ: Quid ità mori appetis, homo ſtultiſsime, & tum præſentem, tum futuram vitam perdere? Beatus Daniel, ſublatis in cælum oculis, ità ei reſpondit: O inueterate

Promiſſis & minis tentãtur.

pate dierum malorum, tu potiùs reuertere ad viuũ & verum Deum, Dominũ noſtrũ Ieſum Chriſtũ, qui hucuſquè malè deceptus & euerſus fuiſti erroribus ſatanæ & maledicti prophetæ tui Mahometis. Tum iudex ille iuſsit diſtrictos in eos enſes vibrari, vt terrore frangerentur. Cernens autem nihil eos cõmoueri, ſed in ſua ſententia animo obfirmato perſtare, capite eos puniri præcepit.

Iubẽtur plecti capite.

Mox fratres ſex ad pedes Danielis Miniſtri prolapſi, cũ lachrymis dixerunt: Gratias agimus Deo & tibi pater, quod ad martyrii percipiendã coronã perducti ſumus. Nũc ergò benedic & benè precare filiis tuis. At ille vir ſanctus cõplexans ſingulos, & piè admodùm exoſculans, eis benè precatus eſt, oẽsq; confortans, ità ait: Gaudeamus oẽs in Dño, diem feſtũ celebrantes. Adſunt.n. nobis Angeli, cæli ianua patet nobis, & hoc ipſo die pariter accipiemus martyrii coronã in gloria cæleſtis paradiſi. Ducti indè ſunt ĩ aulã Regis, & prorſùs nudi educti ſunt, ut gladio ferirentur. Ibant aũt illi gaudentes ſummoperè, Dñmq; cũ ingenti animi alacritate laudãtes, perindè acsi ad opiparũ eſſent inuitati conuiuiũ. Vbi aũt ad ſupplicii locũ ventũ eſt, ſubmiſerunt ceruices ſuas, & Domino animas ſuas cõmendãtes, capitis amputatione martyrii coronas adepti ſunt. Sacra aũt illa capita cõminuta ſunt, & corpora miſerè diſcerpta à pueris & Saracenis. Poſteà verò collecta ſunt à Chriſtianis, & honorificè tumulata Alſondegæ. Porrò regis Luſitaniæ filius magnoperè ea ſibi donari poſtulauit, magni beneficii loco ea habiturus. Impetrauitque ea, & in Hiſpaniã tranſtulit, vbi Deus per merita illorũ multa efficit miracula in honorem & gloriam ſuã, vti in dies magisque comperitur. Vulgus hos ſanctos reuerenter inprimis habet, eorumque imagines in templis reponens, quotannis ſolennitatẽ illorum celebrat die * octauo menſis Octobris.

Eunt iucũdis aĩs ad mortẽ.

Cadũtur capite.

for. decimotertio.*

Id verò animaduertentes patres Franciſcani, ſanctos ipſorũ tanto in honore apud plebẽ haberi, cùm ipſi nullam eorũ cõmemorationem facerent, quod tamen minimè eos deceret, adeò illorũ fidei & honoris ipſos eſſe immemores & incurioſos, anno ſalutis milleſimo quingenteſimo decimoſexto, à Pontifice Leone X id impetrarunt, vt liceat ipſis quotãnis nono die Octobris, intrà octauas B. Franciſci, ſolennes ferias de his martyrib^9 agere, quemadmodum de aliis quinque martyribus Frãciſcanis in Ianuario fit. Libenter enim aſſenſit Pontifex, hosq; ſeptẽ sãctos fratres in martyrũ numerũ retulit, eorũq; feſtũ celebrandũ inſtituit ipſis feriis S. Dionyſii, quod tũ lectiones ſuperſint, quæ ex B. Franciſci vita recitantur. Publicatũ iſthuc eſt eodẽ anno Rothomagi in Capitulo generali fratrũ de Obſeruãtia. Paſsi ſunt aũt ſancti martyres anno ab orbe redẽpto milleſimo ducẽteſimo viceſimoprimo, die *octauo Octob. quinquẽnio antè quam è vita decederet beatus Franciſcus.

Leo X. eos refert in sãctos.

MARTYRIVM S. CALIXTI PAPAE & ſociorum eius, vt in antiquiſſimis MS. codicibus habetur, quibus ſuffragãtur peruetuſta Martyrologia.

Octob. 14. Cap. 1.

TEMPORIBVS Macrini & Alexandri Imperatorum, incendio diuinitùs miſſo concremata eſt pars Capitolii à meridiano, ac intrà templum Iouis cecidit manus ſiniſtra aureæ ſtatuæ ipſius Iouis & liquefactus eſt. Venerunt autem aruſpices & ſacerdotes ad Alexandrum ſuadẽtes, ut ſacrificiis & odoribus dii ipſorum placarentur. Quibus auditis, eorum petitioni annuit, ac iuſsit offerri ſacrificia. Qui dum die Iouis manè aere omninò ſereno ſacrificarent, mox fulmine cælitùs eiecto, quatuor idolorum ſacerdotes extincti ſunt, ara Iouis incendio cõcremata, factusque eſt aer nubilus ac tenebroſus, ità ut omnis Romanus populus fugeret extra muros urbis. Qui cùm huc illucque vagabundus diſpergeretur, uenerunt quidam trans Tyberim in Vrbem Rauennantium, & intrantes templũ, audierunt in quodam cœnaculo multitudinem Chriſtianorũ pſallentium, inter quos erat Calixtus Epiſcopus Vrbis cum Clero ſuo. Audiens autem unus ex Conſulibus, nomine Palmatius, multitudinem Chriſtianorum pſallentem, indicauit id Alexandro, dicens: Magne princeps, hæc templi & ſacerdotũ ruina nobis accidit, quia ſordeſcit ciuitas. Si ergò purificata fuerit, gaudebimus ſimul, & gloria culminis veſtri augebitur, & Reſpublica noſtra fulgebit. Alexander dixit: Purificetur. Sed indica, quæſo, quæ & qualis ſit iſta purificatio? Reſpondit Palmatius: Vt prophani non ſint. Alexander dixit: Qui ſunt prophani? Reſpõdit Palmatius: Chriſtiani. Alexander ait: Ego præcepi ſemel ac iterùm, vt vbicunquè inuenti fuerint puniantur, aut certè offerant diis immortalibus thura. Reſpondens Palmatius dixit: Per claritatem ueſtrã, ò Imperator, dum contriſtarer propter hæc infortunia & ſigna quę facta ſunt, & transfugerem in regionem trans Tyberim, audiui ibidèm multitudinem Chriſtianorum pſallentium, & ſuis vacantium incãtationibus, in quodam loco. Qua de cauſa, credendum certè eſt, id nobis nupèr accidiſſe infortunii. Dicit ei Alexander: Accipe poteſtatem, vt vbicũquè eos inueneris, aut cogas ad ſacrificandum diis, aut certè exquiſitis eos tormentis affligas.

Regio nũ trans Tyberim Rauennantiũ vrbis vocata.

Vide Barth. Marlianũ in topographia urbis Romæ lib. 5. cap. 19.

Accuſant Chriſtianos apud Imperatorẽ Palmatio. Cap. 1.

Tunc Palmatius accepta poteſtate, collectaq; multitudine militum, venit trans Tyberim ubi congregatus fuerat Chriſtianorum grex vnà cum ſuo paſtore Calixto Epiſcopo, inter quos erat Calepodius presbyter. Et intrantes cęnaculum, irruerunt in eos decẽ milites, qui cæcitate ſubitò percuſsi ſunt. Quibus Calepodius presbyter, Quem quæritis, inquit, filioli mei? Illi autem uociferabantur, dicentes: Accendite nobis luminaria & lucernas, quia obſcuratus eſt nobis locus iſte, & caligo occupauit nos. Ait Calepodius presbyter: Deus qui ſoſtinet omnia, ipſe obcæcauit oculos veſtros. Illi autẽ palpantes deſcenderũt de cœnaculo. Hæc cùm uidiſſet Palmatius, timore perterritus fugiens, indicauit Alexandro. Eodẽ die iuſsit Alexander, ut cęci illi ſatellites in eius cõſpectum adducerentur, quos dum agnouiſſet, ait: O ciues optimi, videtis magicam artem? Reſpondit Palmatius: Si magica arte id factum eſt, vbi ſunt virtutes deorum noſtrorum? Iubeat itaque claritas veſtra diis omnipotentibus offerri ſacrificia, nè pereat populus tuus per incantationem eorum. Præcepit ergò Imperator ut immolaretur Mercurio, & reſpõſa cognoſcerent. Exiit ergò edictum, ut omnes Romani ad Capitolium cõuolarent, ſacrificia oblaturi, & qui Mercurii die inuenti eſſent in ſuis manere ędibus, interficerẽtur. Statuto igitur die, adeſt omnis populus Palmatius quoquè cum omni domo ſua intrat Capitolium cum porcis & vitulis.

Diuinitus excæcantur milites ad cõprehẽdendos Chriſtianos miſsi.

Edicta Imperatoris.

Et factum eſt dum occiſione pecudum effunderetur ſanguis & carminibus decantandis uacarent ſacerdotes, virgo templi Iuliana nomine, arrepta à dæmone clamauit, dicens: Deus Calixti, viuus & verus eſt Deus, qui indignatur pollutionibus Reipublicæ ueſtræ, & conteret Regem veſtrum mortalẽ,

Cap. 1.

quia

Dæmonia ea confitentur Christum.

quia non adoratis veritatem. Ad hanc vocem ſalubriter motus Palmatius, profectus eſt in regionē trans Tyberim ad vrbem Rauennantium, ac intrans domū vbi cōgregata erat Chriſtianorum multitudo, procubuit ad pedes S. Calixti, dicens: Profiteor Dominum Ieſum Chriſtum verum eſſe Deum, quem dæmones confeſſi ſunt hodiè. Per ipſum te coniuro ac deprecor, vt liberes me a cultura dæmonum, & baptizes in nomine Dei quem prędicas. Reſpondit ei Calixtus Epiſcopus: Noli errando deridere veritatem. At ille cum lachrymis dixit: Non derideo, domine mi, quia verè cognoui ex cæcitate militum, & reſponſis Iulianæ virginis templi, a dæmonio obſeſſæ, quòd Dominus Ieſus Chriſtus, verus ſit Deus. Reſpondit Calepodius presbyter, & ait Epiſcopo: Noli beatiſſime pater petenti baptiſmū denegare. Tunc indixit ei Calixtus ieiunium vnius diei, ac catechizauit eum, allatamque aquam ex puteo eiuſdem domus benedixit, repoſitoque in peluim Palmatio dixit: Credis ex toto corde in Deum patrem omnipotentem, factorem omnium viſibilium & inuiſibiliū? Reſpondit Palmatius: Credo. Deindè Epiſcopus: Et in Ieſum Chriſtum filium eius? Et ait: Credo. Iterùm ait Epiſcopus: Qui natus eſt de Spiritu ſancto, ex Maria Virgine? Palmatius reſpondit: Credo. Ait Epiſcopus: Et in Spiritum ſanctum, ſanctam Eccleſiam catholicam, remiſſionem peccatorum, & carnis reſurrectionem? Et exclamauit cum lachrymis Palmatius dicens: Credo domine. Qui baptizatus, Verè, inquit, vidi Dominum Ieſum Chriſtum lumē verum, á quo illuminatus ſum. Baptizata eſt & omnis domus eius, vxor ſcilicet & filii ac alii promiſcui ſexus numero quadraginta duo. Ab eo enim tempore, omnem ſuam facultatem Palmatius pauperibus diſtribuit, perquirens per omnem regionem vbi latitarent Chriſtiani, iiſque de facultatibus ſuis victum & veſtitum, aliaque vitæ neceſſaria ſubminiſtrando.

Palmatius credit.

Eccè antiquiſſimū Eccleſiæ morem in benedicendo fōte baptiſmatis & exigēda fide.

Cap. 4.

Poſt dies verò trigintaduos requiritur Palmatius ab Alexandro. intellexerat enim quòd Chriſtianus eſſet, ac aliis Chriſto credere perſuaderet. Qui cùm à Torquato tribuno tentus eſſet ac miſſus in cuſtodiam Mamertini, iuſſit eum ſibi præſentari, qui vinctus catenis adductus eſt. Hunc cùm vidiſſet Alexander catenatum, iuſſit ſolui, & ait: Sic amens factus es Palmati, vt deſeras deos, & quęras ac colas hominem mortuum? Palmatius verò tacuit. Ait rurſum Alexander: Loquere fiducialiter, ne timeas. Reſpondit Palmatius, dicens. Si datis licentiam, loquimur veritatem. Dicit ei Alexander: Excepta deorum iniuria, loquere. Reſpondens Palmatius, Si benè aduertas, inquit, non dii dicendi ſunt, ſed factura hominum mortalium: Siquidem diſcernat manſuetudo veſtra vtrùm debeant coli, qui fabricantur ab hominibus? Quales enim dii ſunt, vos iudicate. Sed precor ego claritatem tuam, vt dicas deo tuo, ut loquatur, & cùm eum interrogauero, reſpondeat mihi: quod dum factum fuerit, non deſerò deos quos dicis. Dicit ei Alexander: Tu qui à cunabulis eos adoraſti, quomodò nunc eos relinquis? Reſpondit Palmatius: Hoc feci infelix quaſi ignarus, nunc verè cognoui veritatem: Hinc deprecor Dominum Ieſum Chriſtū, vt mihi ignoſcat, quia ignorans peccaui. His auditis ſubridens Alexander, tradidit eum cuidam ſenatori Simplicio nomine, eius ei curam demandans, ac monens, vt dulci ſermone eum reuocaret ad culturam deorum: talem enim virum, inquiens, Reſpublica noſtra neceſſarium habet.

Palmatius vinctus ducitur ad tribunal Alexandri.

1. Tim. 1.

Traditur Simplicio Senatori cuſtodiendus.

Cap. 5.

Simplicius igitur Palmatium humaniter recepit, ac veſtibus precioſis nobiliter indutum duxit in domum ſuam, præcipiens vxori & maioribus familię ſuę, vt omnem domum Palmatius in ſua poteſtate haberet. Tunc ille ieiuniis, orationibus ac vigiliis inſiſtens, non ceſſabat cum lachrymis Deum patrem omnipotentem & Dominum Ieſum Chriſtum filium eius profiteri, pœnitentiam agendo de errore ſuo. His temporibus quidam Felix nomine venit ad eum, cuius vxor clinica, iam annis quatuor ea tenebatur infirmitate, qui procidens ad pedes eius, ait: Confeſſor Domini noſtri Ieſu Chriſti, deprecare quæſo pro ancilla tua Blanda, vxore mea, vt eleuetur de lecto doloris, ac ſoſpitati reſtituatur priſtinę: diù enim eſt, ex quo paralyſi reſoluta membra fatigentur, & noſtra iam facultas defecit. Ego enim & eadem ſacrum baptiſma ſuſcipiemus. Huius precibus permotus Palmatius, præſente vxore Simplicii ac omni familia multiſque aliis, cecidit in terram, fuſiſque lachrymis orare cępit cum Felice, dicens: Domine Deus, qui illuminaſti ſeruum tuum, & donaſti mihi lumen æternum, ſalua ancillam tuam Blandam, ac erige eam è lecto doloris, vt cognoſcant omnes quia tu es Deus creator omnium rerum. Eâdem autè hora, venit Blanda pedibus ſuis currens, ac domum Simplicii Senatoris intrans, baptiſmum humiliter exorat, dicens: Baptiza me pater in nomine Domini noſtri Ieſu Chriſti, qui tenuit manum meam & leuauit me. Tunc Felix cępit vrgere Palmatium vt baptizaretur.

Vacat operibus iuſtitiæ, ver ſanctus.

Precibus curat paralyticā.

Ad eius ergò inſtantiam acciuit Calixtum Epiſcopum Palmatius, qui veniens baptizauit Felicem cum vxore ſua Blanda. Hoc viſo miraculo, Simplicius Senator prouoluitur ad pedes Calixti Epiſcopi, eidem humiliter ſupplicans, vt & ipſum baptizet cum omni domo ſua. Tunc Epiſcopus fiducialiter dixit: Congreget Dominus triticum in horreum ſuum. & catechiſmo inſtructam baptizauit domum eius, animas ſcilicet promiſcui ſexus circiter ſexagintaocto. Tunc beatus Calepodius presbyter, in medium ſanctorum conuolans, cum gaudio exclamauit, dicens: Gloria tibi Domine Ieſu Chriſte, qui dignatus es de tenebris ad lucem perducere facturam tuam ac de errore eripere: fac eum ſeruis tuis ſecundùm magnam miſericordiam tuam. Audiens verò Alexander, quia multitudo hominum baptiſmum percepiſſet a beato Calixto Epiſcopo, miſit exercitum militum, ac tenuit omnes qui baptizati fuerant, præcepitque eos capitalem ſubire ſententiam, & per diuerſas portas vrbis Romæ, capita eorum ſuſpendi ad exemplum Chriſtianorum. Tenuit autem & beatum Calepodium, quem fecit occidi gladio, & corpus eius per ciuitatem trahi, ſub diem Calendarum Maii, & tandèm in Tyberim proiici ante inſulam Lycaoniam. Sub hac perſecutione fugit beatus Calixtus cum decem clericis ſuis, latitans in domo cuiuſdam Pontiani. Qui noctù conueniens piſcatores, rogauit eos, vt quęrerent corpus beati Calepodii. Quo inuento, tradiderunt illud Calixto Epiſcopo. Acceptum verò cum gaudio Epiſcopus, linteaminibus inuoluit, aromatibus condiit, ac honorificè cum hymnis & laudibus ſepeliuit in cęmeterio eiuſdem, ſeptimo Idus Maii.

Cap. 6.

S. Calixtus baptizat domū Felicis & Simplicii.

Matt. 13

Nouelli Chriſtiani omnes capite plectuntur.

Cap. 7.

Ab eodem die cępit Alexander ſtudioſè inquirere vbi lateret Calixtus Epiſcopus, quem cùm intellexiſſet manere trans Tyberim in ædibus Pontiani, iuxta vrbem Rauennatium, miſſo occultè milite, vinxit eum, præcipiens vt in eodem loco fame cruciaretur. Qui ibidem detentus per quinque dies nihil alimoniç accepit, ſed ieiuniis & orationibus vacans, pane depaſcebatur verbi Dei, ac indiès magis confortabatur. Quod audiens Alexander, iuſſit eum quotidiè

Cruciatur fame Calixtus Epiſcopus, et fuſtibus caditur.

fuſtibus

fuſtibus cædi, demandans vt ſi quis ad eum, vbi cuſtodiæ manciparus erat, accederet, interficeretur. Qui cùm longo dierum ſpatio ex ſqualore carceris eſſet maceratus, apparuit ei noctù per viſionem beatus Calepodius, dicens: Firmus ac conſtans eſto pater, quia corona tua iam perfecta eſt, vt accipias mercedem pro me. Beatus autem Calixtus inſiſtens orationi, non ceſſabat Dominũ deprecari. Erat ibidem quidam miles nomine Priuatus, qui vlceribus ac doloribus plenus, die noctuque grauiſſimè cruciabatur: hic ad pedes Epiſcopi prouolutus, rogabat auxilium ſibi impendi, dicens: Salua me pater ab vlceribus meis, quia Credo Dominum Ieſum Chriſtum, Deum uiuum & verum eſſe, qui Blandam ab infirmitate liberauit, & me ſaluare poteſt, quia iam diu conſumor in afflictione ardoris mei. Reſpondit beatus Calixtus Epiſcopus: Si credideris ex toto corde, & baptizatus fueris in nomine ſanctæ Trinitatis, mũdaberis. Reſpondit Priuatus: Ego credo quia me ſal nabit in baptiſmo Dominus Ieſus Chriſtus, per manum tuam, & omnia vulnera morboſque quibus teneor mundabit. Qui virtute Dei per baptiſmum mundatus, alta voce magnificabat Dominum, dicens: Deus verus eſt & ſanctus, Dominus Ieſus Chriſtus, quem prædicat Calixtus Epiſcopus. Omnia verò idola vana ac muta conſumentur. Deus autem æternus Dominus Ieſus Chriſtus eſt.

Curat ægrum per baptiſmũ Epiſcop.

Cap. 8. His auditis Alexander, iracundia plenus, miſit apparitores, qui Priuatum militem plumbatis cæderent, donèc deficeret. Calixtum verò Epiſcopum iuſſit per feneſtram domus præcipitari, & ligato ad collum eius ſaxo in puteum demergi, & ſuper eum rudera cumulari. Effluxis verò ſeptendecim diebus, quidam ex presbyteris eius nomine Aſterius, cũ clero noctu ueniens, leuauit corpus B. Epiſcopi, ac ſepeliuit cœmeterio Calepodij via Aurelia pridiè Idus Octob. Poſt dies verò ſex tenuit Alexander Aſteriũ presbyterum, quem præcepit per põtem præcipitari. Cuius corpus inuentum eſt in Hoſtia, & a quibuſdam Chriſtianis ſepultum in eadem ciuitate Hoſtienſi quartodecimo Calendas Nouembris, in pace regnante Domino noſtro Ieſu CHRISTO, qui uiuit & regnat Deus per omnia ſecula ſeculorũ, Amẽ.

Præcipitatur, et ſubmergit S. Calixt.

Item Aſteri preſbyter.

VITA S. FORTVNATI TVDERtini Epiſcopi, per D. Gregorium Papam ſcripta. Lib. I. Dialog. Cap. 10.

Octob. 14. Mira S. Fortunati virtus aduerſus dæmones.

VENERABILIS quidam vir in Tuſciæ partibus fuit, Fortunatus nomine, Tudertinæ antiſtes eccleſiæ: qui in effugandis ſpiritibus immenſæ virtutis gratia pollebat, ità vt nonnunquàm ab obſeſsis corporibus legiones dæmonum pellere: & cõtinuò orationis ſtudio intẽtus, obiectas contra ſe eorum multitudines ſuperaret. Huius viri familiariſsimus fuit Iulianus, noſtræ eccleſiæ defenſor, qui non longum tempus in hac vrbe defunctus eſt. Cuius ego quoquè hoc didici relatione, quod narro: quia ſæpè geſtis illius vſu familiaritatis interérat, eiuſque pòſt memoriam ad inſtructionem noſtrã, quaſi faui dulcedinem in ore retinebat.

Matrona quædam nobilis in vicinis partibus Tuſciæ nurum habebat: quæ intrà breue tempus, quò filium eius acceperat, cum eãdem ſocru ſua ad dedicationem oratorii beati Sebaſtiani martyris fuerat inuitata. Nocte verò eadem, qua ſubſequente die ad dedicationem prædicti oratorii fuerat proceſſura, uoluptate carnis deuicta, a viro ſuo ſeſe abſtinere non potuit. Cumque manè facto conſcientiam deterreret perpetrata carnis delectatio, proceſsionem verò imperaret verecundia: plus erubeſcens vultum hominum, quàm Dei iudicium metuens, cum ſocru ſua ad dedicationem oratorii proceſsit. Mox verò, vt reliqui beati Sebaſtiani martyris oratorium ingreſsi ſunt, eandem prædictam matronam malignus ſpiritus arripuit, & coram omni populo vexare cœpit. Eiuſdem verò oratorii preſbyter, dum eam vehementiſsimè vexari conſpiceret, ex altari protinùs ſindonem tulit, eamque operuit: ſed & hunc ſimiliter repentè diabolus inuaſit. Et quia vltra vires voluit quicquam præſumere, cõpulſus eſt & ipſe cognoſcere in ſua vexatione, quid eſſet. Hi verò, qui aderant, puellam in manibus ex oratorio ſublatam, ad domum propriam reportauerunt. Cumque hanc antiquus hoſtis vexatione continua vehementer attereret, propinqui ſui eam carnaliter amantes, & amando perſequentes, ad obtinendum ſalutis remedium maleficis tradiderunt, vt eius animam funditùs extinguerent, cuius carni magicis artibus ad tempus prodeſſe conarentur. Ducta eſt itaque ad fluuium, atque in aquam merſa, ibique diutiùs incantationibus agere malefici moliebantur, vt is, qui eam inuaſerat, diabolus exiret. Sed miro omnipotentis Dei iudicio, dum arte peruerſa unus ab ea repellitur, in eam ſubitò legio intrauit. Cœpit ex hoc illa tot motibus agitari, tot vocibus clamoribuſque perſtrepere, quot ſpiritibus tenebatur. Tunc inito conſilio, parentes eius ſuæ perfidiæ culpam fatentes, hanc ad uenerabilem virum Fortunatum Epiſcopum deduxeruot, eique reliquerunt. Qua ille ſuſcepta, multis ſe diebus ac noctibus in orationem dedit, tantoque anniſu precibus incubuit, quanto & in uno corpore contra ſe aſsiſtere legionis aciem inuenit. Quam poſt non multos dies itã ſanam atque incolumen reddidit, ac ſi in ea ius proprium diabolus nunquàm habuiſſet.

En vt prius Deus irreuerentiã loco ſacro exhibitam.

Legionẽ dæmonũ à fœmina expellit S. Fortunatus.

Alio quoquè tempore idem vir, omnipotentis Dei famulus, ex obſeſſo quodam homine immundum ſpiritum excuſsit. Qui malignus ſpiritus cùm veſperaſcente iam die ſecretam ab omnibus horam cerneret, peregrinum quempiam eſſe ſimulans, circuire cœpit ciuitatis plateas, & clamare, O virum ſanctum Fortunatum Epiſcopum: ecce quid fecit: peregrinum hominem de hoſpitio ſuo expulit. Quæro vbi requieſcere debeam, & in ciuitate eius non inuenio. Tunc quidam in hoſpitio cum vxore ſua & paruulo filio ad prunas ſedebat: qui vocem eius audiens, & quid Epiſcopus ei fecerit, requirens, hunc inuitauit hoſpitio: ſedere ſecum iuxta prunas fecit. Cumque viciſsim aliqua confabularentur, paruulum eius filium idem malignus ſpiritus intrauit, atque in eaſdem prunas proiecit, ibiqꝫ mox eius animam excuſsit. Qui orbatus miſer, uel quem ipſe ſuſceperit, uel quem Epiſcopus expulit, agnouit.

Vide dæmonis malitiam.

Petrus: Quidnam hoc eſſe dicimus, ut occidendi auſum in hoſpitio antiquus hoſtis acciperet, qui hunc peregrinum æſtimans, ad ſe hoſpitalitatis gratia vocaſſet?

Gregorius: Multa, Petre, videntur bona, ſed non ſunt: quia bono animo non fiunt. Vndè & in Euangelio veritas dicit. Si oculus tuus nequam fuerit, totum corpus tuum tenebroſum erit. Quia cùm peruerſa eſt intentio, quę præcedit, paruum eſt omne

Matt. 6.

opus

Nota quã malũ ſit derogare Epiſcopis.

opus, quod ſequitur, quamuis eſſe rectum videatur. Ego nanque hunc virum, qui dum quaſi hoſpitalitatem exhiberet, orbatus eſt: non pietatis opere deſectatum æſtimo, ſed Epiſcopi derogatione: nam pœna ſubſequens innotuit, quia præcedens illa ſuſceptio, ſine culpa non fuit. Sunt nanque nonnulli, qui idcircò bona facere ſtudent, vt gratiam alienæ operationis obnubilent. Nec paſcuntur bono, quod faciunt: ſed laude boni, quæ cæteros premunt. Qua de re exiſtimo hunc virum, qui malignum ſpiritum in hoſpitalitatem ſuſcepit, oſtentationem boni potiùs intendiſſe, quàm operam, ut meliora, quàm Epiſcopus, feciſſe videretur, quatenùs ipſe ſuſciperet eũ, quem vir Domini Fortunatus expuliſſet.

Petrus: Ità eſt, vt dicis: nam finis operis probat, quòd munda intentio operationis non fuerit.

Cecũ vir ſanctus illuminat.

Gregorius: Alio quoquè tempore, dũ oculorum quidam lumen amiſiſſet, ad hunc deductus, interceſſionis eius opem petiit, & impetrauit. Nam cùm vir Dei oratione facta, oculis eius ſignum Crucis imprimeret, ab eo protinùs, luce reddita, nox cæcitatis abſceſsit. Prætereà equus cuiuſdam militis in rabiem fuerat verſus, ità vt à multis teneri via potuiſſet: ſed quoſcunque potuit, inuaderet, & eorum membra morſibus dilaniaret. Tunc vtcunquè a multis ligatus, ad virum Dei deductus eſt. Qui mox eius capiti extenſa manu ſignum Crucis edidit, cunctam eius rabiem in manſuetudinem mutauit: ità vt poſteà mitior exiſteret, quàm ante illam inſaniam fuiſſet. Tunc idem miles equum ſuum, quem celerrimè ex miraculi imperio à ſua veſania uidit immutatum, eidem ſancto viro decreuit offerendum. Quẽ cùm ſuſcipere ille renueret, ipſe verò in precibus, nè deſpiceretur eius oblatio, perſeueraret: ſanctus vir mediam duarum partium viam tenens, & petitionem militis audiuit, & munus recipere pro hac exhibita virtute recuſauit. priùs nãque dignum precium præbuit, & poſteà equum, quem ſibi offerebat, accepit. Quia enim ſi non ſuſciperet, eum contriſtari conſpexerat: charitate cogente emit, quod neceſſarium non habebat.

Signo Crucis ſanat equũ.

Neque hoc ſilere de huius viri virtutibus debeo, quod ante dies ferè duodecim audiui. Quidam nanque ad me deductus eſt ſenex pauper, atque vt mihi ſenum collocutio eſſe ſemper amabilis ſolet, ſtudioſè hunc, vndè eſſet, inquiſiui. Qui ſe eſſe de Tudertina ciuitate reſpondit: cui inquam, Quæſo te pater, num Fortunatum Epiſcopum noſti? Qui ait: Nòui, & benè nòui. Tunc ipſe ſubiunxit: Dic ergò, ſi qua illius miracula noſti, & deſideranti mihi, qualis vir fuerit, innoteſce. Qui ait: Homo ille ab iſtis hominibus longè fuit, quos videmus modò. Nam quicquid ab omnipotenti Deo petiit, ità dum peteret, impetrauit. Cuius hoc unum narro miraculum, quod ad præſens animo occurrit. Quadam nanque die Gotthi iuxta Tudertinam ciuitatem venerunt, qui ad partes Rauennæ properabant, & duos paruulos puerulos de poſſeſsione abſtulerant, quæ poſſeſsio præfatæ Tudertinæ ciuitati ſubiacebat. Hoc cùm uiro ſanctiſsimo Fortunato nunciatum fuiſſet, protinùs miſit, atque eoſdem Gotthos ad ſe vocari fecit. Quos blando ſermone alloquens, eorum priùs ſtuduit aſperitatem placare: ac pòſt intulit, dicens: Quale vultis, precium dabo, & puerulos, quos abſtuliſtis, reddite, mihique hoc gratiæ veſtræ munus præbete. Tunc is, qui prior eorum eſſe videbatur, reſpondit, dicens: Quicquid aliud præcipis, facere parati ſumus: nam iſtos paruulos nullatenùs reddemus. Cui venerandus vir blandè minatus, dixit: Contriſtas me, & non audis patrem tuum: noli me contriſtare: nam non expedit tibi. Sed idem Gothus in cordis ſui feritate permanens, negando diſceſſit. Die verò altera digreſſurus, rursùs ad Epiſcopum venit: quem iiſdem verbis pro prædictis puerulis iterùm Epiſcopus rogauit. Cumque ad reddendum nullo modo conſentire voluiſſet, contriſtatus Epiſcopus, dixit: Scio quia tibi nõ expedit, quod me contriſtato diſcedis. Quæ Gotthus verba deſpiciens, ad hoſpitium reuerſus, eoſdem pueros, de quibus agebatur, equis ſuperimpoſitos cum ſuis hominibus præmiſit. Ipſe verò ſtatim aſcendens equum, ſubſecutus eſt. Cumque in eadem ciuitate ante beati Petri Apoſtoli eccleſiam veniſſet, equi eius pes lapſus eſt: qui cum eo corruit, & eius coxa mox fracta eſt, ità vt in duabus partibus os eſſet diuiſum: leuatusque in manibus, reductus eſt ad hoſpitium. Qui feſtinus miſit, & pueros quos præmiſerat, reduxit, & viro venerabili Fortunato mandauit, dicens: Rogo te, pater, mitte ad me diaconum tuum. Cuius diaconus dum ad iacentem veniſſet, pueros, quos redditurum ſe Epiſcopo omninò negauerat, ad medium deduxit, eoſque diacono illius reddidit, dicens: Vade, & dic domino meo Epiſcopo: Quia maledixiſti mihi, eccè percuſſus ſum: ſed pueros, quos quæſiſti, recipe, & pro me, rogo, intercede. Suſceptis itaque puerulis, diaconus ad Epiſcopum reduxit: cui benedictam aquam venerabilis Fortunatus dedit, dicens: Vade citiùs, & eam ſuper iacentis corpus proiice. Perrexit itaque diaconus, atque ad Gothum introgreſſus, benedictam aquam ſuper membra illius adſperſit. Res mira, & vehementer ſtupenda: mox vt aqua benedicta Gothi coxam contigit; ità omnis fractura ſolidata eſt, & ſaluti priſtinæ coxa reſtituta, vt hora eàdem de lecto ſurgeret: & aſcenſo equo, ità cœpit iter agere, acsì nullam vnquàm læſionem corporis pertuliſſet. Factumque eſt, vt qui ſancto viro Fortunato pueros cum precio reddere obedientiæ ſubiectus noluit, eos ſine precio, pœna ſubactus, donauerit. His igitur expletis, ſtudebat adhuc ſenex de eo & alia narrare. Sed quia nonnulli aderant, ad quos exhortandos occupabar, iamque diei tardior hora incubuerat, venerabilis Fortunati facta mihi audire non licuit: quæ audire, ſi liceat, ſemper volo.

Nota hic morẽ Pontificis Gregorij humilitatẽ.

Eccè pœnã ſancti Epiſcopi preces cõtẽnentis.

Nota hic admirandam vim aquæ benedictæ.

Sed die alia idem ſenex rem de illo magìs mirabilem narrauit, dicens: In eàdem Tudertina vrbe Marcellinus quidam bonæ actionis vir, cum duabus ſororibus ſuis habitabat: qui eueniente moleſtia corporis, ipſo ſacratiſsimo veſperaſcente iam ſabbato Paſchali defunctus eſt. Cuius corpus cùm longiùs eſſet efferendum, die eodem ſepeliri non potuit. Cumque mora eſſet temporis ad explendum debitum ſepulturæ, ſorores eius morte eius afflictæ, occurrerunt flentes ad venerabilem virum Fortunatum, eique magnis vocibus clamare cœperunt: Scimus quia Apoſtolorum vitam tenes, leproſos mundas, cæcos illuminas. Veni, & reſuſcita mortuum noſtrum. Qui mox vt cognouit earum fratrem defunctum, flere & ipſe etiam de morte eius cœpit, eiſque reſpondit, dicens: Recedite, & hæc dicere nolite: quia iuſsio omnipotentis Dei eſt, cui contraire nullus hominum poteſt. Illis itaque diſcedentibus, triſtis ex morte eius manſit Epiſcopus. Subſequente autem die Dominico, ante exurgentis lucis crepuſculum, vocatis duobus diaconibus ſuis, perrexit ad domum defuncti, accedenſque ad locum, vbi corpus iacebat exanime, ibi ſe in orationem dedit. Expleta autem prece, ſurrexit, & iuxta corpus defuncti ſedit: non autem grandi voce

Deflet mortem Marcellum.

di voce

di voee defunctum vocauit, dicens: Fater Marcelle. Ille autem acſi leniter dormiens, ad vicinam uocẽ quanuis modicam fuiſſet eacitarus, ſtatim oculos aperoit, atque ad Epiſcopum reſpiciẽs, diait: O quid feciſti? Cui Epiſcopus reſpondit, dicens: Quid feci? At ille ait: Duo heſterno die venerunt, qui me eiicientes ex corpore, in bonum locum duaerunt. Hodiè autem vnus miſſus eſt, qui dixit: Reducite eum, quia Fortuoatus Epiſcopus in domum eius venit. Quibos verbis expletis, mox ex infirmitate eonualuit, & in hac vita diutiùs manſit. Nec tamen credẽdum eſt, quia locum, quẽ acceperat, perdidit: quia dubium non eſt, quòd interceſſoris ſui precibus potuit poſt mortem melius viuere, qui & ante mortẽ ſtuduit omnipoteoti Dco placere.

Excitat defunctũ Marcellinum.

VITA SANCTI BVRCHARDI Epiſcopi Herbipolenſis, vt in antiquo MS. exemplari habetur, quod præ vetuſtate aliquot locis legi vix potuit. Author eſt, tametſi Codex nomen non habet, Egiluuardus monachus cœnobii ſancti Burchardi prope Herbipolim, teſte Tritthemio Abbate Spanhemenſi, libro de viris illuſtribus ſui Ordinis.

PROLOGVS IN LIBRVM PRIMVM.

Rom. 8. *Matt. 24.*

SALVATORIS mundi gratia, qui quos prædeſtinat, vocat, & quos vocat, iuſtificat, verbo ſui Euangelii, quod in toto orbe prædicandum promiſerat, tandèm in inſularum numero, quæ per incredulitatis errorem diù fueraot longè à ſalute, per induſtriam ſui fidelis diſpenſatoris Gregorii, etiam Angliam fructiſeram terram, ſeminis Dominici capacem factam, per vniuerſæ Chriſtianæ religionis augmenta, ſuis doctoribus cooperante ſpiritoſancto, ſibi fecit eſſe propinquam. Multum indè replicare non indigemus, vtpotè quod in geſtis Anglorum abundantiſsimè digeſtum non ignoramus. Non tamen ocioſè prætereundum, immò pro Chriſti amore toto cordis acumine ſpeculandum, qualiter à ſolis ortu vſque ad occaſum fulgur Euangelici iubaris pàrens, inſulas occiduas illuſtrauerit, ut radiorum ſuorum ſplendoribus etiam noſtrarum partium caligines, ſolem iuſtitiæ notificando, ſugauerit, dum Scotia quondàm bruta, nunc in Chriſto prudentiſsima, nobis lumen noſtrum primitiuum deſtinauit kilianum, Burgundis Columbanum, Alamannis Gallum: Anglia verò vniuerſæ Germaniæ magnum Bonifacium, & orientali Franciæ primum, ſatisque idoneum paſtorem, & quod veriſsimè creditor, adhuc incultæ nimis Eccleſiæ valdè neceſſarium * ſpeculum Burchardum. Quibus ſpiritualis militiæ ducibus eximiis, cuique ſui magiſterii ſequax adhærebat in DEO fortis exercitus: quorum ſingula quia non uacat inuenire vocabula, libeat eorum exemplis potiùs ſtudere pœnitentiæ, quàm nominibus. His itaque pro ſtamine telæ propoſitæ prætextis, CHRISTO iuuante, iam tempus exigit utcunquè ſubtegmen conſequenter innectendum innodare, ad reuocandam ſcilicet æternam memoriam primi noſtri Mandritæ prænominati, ſæpiusque nominandi Burchardi præſulis.

S. Gregorius Papa Anglos conuertit.

for. * *ſpeculatorẽ.*

LIBER PRIMVS.

De religioſis parentibus ſancti Burchardi, & eius germano fratre S. Suuithbuno. Cap. I.

SICVT diuerſa diuerſorum patrum teſtantur ſcripta, dum Grægoriſnæ ſignum plantationis, Anglorum nouella germinaſſet, pullulaſſet, creſceret atque floreſceret Eccleſia ſemper, ut de eodem dicitur doctore, uenerabile meritum eius ibidèm accepit incrementum: fructificante nimirùm eiuſdem gentis fide per multas temporum ſucceſsiones omni religionis deuotione, & fertilitate bonorum operum. Florebat intereà eadem in inſula uel patria ſub rege Chriſtianiſsimo aromatica quædam Chriſti boni odoris areola, nobilis vtiquè nobiliſsimi Burchardi parentela: quæ tam rebus, quàm genere clara, diuini timoris inſignibus notabatur ab omnibus præclara: ſeſeque præcipuè per id, non tantùm conuicaneis & contribulibus, ſed & vniuerſo regno præbuit famoſiſsimam, quòd in bonis actibus nulli generationi terræ illius, ſe patiebatur eſſe ſecundam. Qua de re non incongruè Dauidicum illud elogium diuinitùs ibi implebatur: Potens in terra erit ſemen eius: generatio rectorum benedicetur. Ditauit quippè eos benedictio diuina prole gemina nimis eximia, quæ patris ſimul ac matris, immò totius generationis illius vtiquè præclara excelleret merita, Burchardo videlicet atque Suuithbuno, vtroque cælitùs ſibi deſtinatæ vel prouiſæ cathedræ poſteà pontifice futuro. O quàm benedictus fructus ventris matris illius, qui medicinam æternæ ſalutis ſufficienter miniſtrauit duabus ſeorsùm nationibus, Angliæ per indigenam ſuum Suuithbunum, Orientali nihilominùs Franciæ per aduenam Burchardum. Porrò antequàm de eiuſdem patroni noſtri conuerſatione narrationi, cuius iam fundamenta iecimus, ſtructuram præmeditatam ſuperponamus, pauca quæ de germano eius comperimus, æquè ſanctiſsimo Epiſcopo, ſilentio penitùs non prætermittamus. Ex Anglia nati fratres Gutuuin & Adelmar, aliique quamplures indè huc aduenientes, aiunt, beati Suuithbuni vitam miraculis plenam, in eccleſiis illius terræ circunquaquè ſcriptam reperiri, quę tot tantisque virtutum doctrinæque ſplenduerit miraculis, vt etiam ipſa non impotens ſit teſtimonium commendare germanæ ſanctitatis. Legitur, inquiunt, apud nos idem Dei ſamulus à primæua ætate cunctis Dei chariſmatibus, vnà cum literarum diſciplinis apprimè imbut⁹, vniuerſis inſupèr cælibis vitæ munditiis præcipuè candidatus. Et quanuis nullius ſe pateretur expertem videri virtutis, miſericordię tamen viſceribus maximè notabatur inſignis. Omnibus quidem neceſsitatem patientibus ſtatim pro poſſe factus eſt *omnibus* proximus. Sed nè multis immoremur, vndè pauca promiſim⁹, quiqi ad alia, iuxta propoſitũ, potiùs feſtinamus, qualiter idẽ Dei electus, tam in practica, quàm in theorica conuerſatione perfectus, per gradus Eccleſiaſticos ad Epiſcopatus honorem canonicè ſit prouectus in ciuitate, quæ dicitur * & qualiter eandẽ Eccleſiã doctrinis & exẽplis illuſtrauerit, vtq; de huius mundi tranſlatus

Octob. 14. iuxta Martyrologiũ; tamen hiſtoria hẽt 2. Februarij eũ deceſſiſſe.

Præclarũ S. Burchardi genus.

Pſal. 111.

Burchardus et Suuithbunus naſcunt.

Hiſtoria breuis S. Suuithbuni.

* *Hoc loco nomen Eccleſiæ eraſum fuit.*

latus anguſtiis, villicationis ſuæ mercedem fidelis diſpenſator & prudens conſecutus, in gaudium Domini ſui intrauerit: hęc, inquam, omnia qui pleniùs noſſe cupit, apud Eccleſiam illam, quam rexit, indagare valebit. Tradunt etiam nonnulli, hoc germanos fratres Burchardum & Suuithunum, magni Bonifacii Epiſcopi nō ſolùm conterraneos, ſed etiam carne conſanguineos fuiſſe.

Vt à primis ætatis initijs ſe geſſerit S. Burchardus, & poſteà peregrinationem ſuſceperit. Cap. 2.

VEnerabilis autem Burchardus tam præclaram, tamque præcelſam ſuæ proſapiæ genealogiam haudquaquàm paſſus eſt morum ſuorum nebulis obfuſcari: ſed potiùs ab ipſis primæuæ ætatis annis, probitatis luce iam ſplendeſcere incipiens, quid, illum præueniens miſericordia Dei, in poſterum in eo operatura eſſet, omnigenis conatibus repræſentare videbatur. Traditus enim cùm fuiſſet à religioſis parentibus, ut facilè creditur, literis imbuendus, vix eum quiſquam, vel nunquàm reperit puerilibus addictum leuitatibus: ſed aut ſtudiis liberalibus intendentem, aut eccleſiarum limina terentem, ſeu quibuslibet aliis bonæ indolis indiciis immorantem.

Adhibet literis puer Burchardus.

Creuit etiam in eo cum corporis incremento miſericordia, ut de ſeipſo B. Iob teſtatur: &, ut ità dicam, in elegâti carnis materia, paulatim virtutum compoſito formabatur. Quid multa? Sic ieiuniis & eleemoſynis, vigiliis & orationibus non minùs ſpirituales nequitias, quàm carnis illecebras compreſſit, donèc dudùm per ſpiritum ſanctum plantata, tanta in illo morum adoleuit honeſtas, ut iam illud undiquè perfectum & ornatum Dei templum nil intrà ſe caducū haberi ſuſtineret. Hinc deliberationem, quam Chriſto inſpirante conceperat, ſpiritalium uirorum conſilio roborabat, & contra malè blandientis mundi lenocinia obfirmata animi ſententia, tum diuitiis & voluptatibus, tum ſibijpſi propriæque voluntati renunciauit, nudusque nudam complexus crucem, eam poſt Chriſtum quotidiè baiulauit.

Iob. 31.

Omnia relinquit ꝓpter Chriſtum.

Conſiderans autem in hac ipſa vitæ perfectione nonnulla tentamentorum ſcandala ſibi opponi, putà opes & delicias patriæ, generis claritatē, affectus amicorum, ſpretorum obiecta prædiorum, aliasque mundi fumantis nebulas, aciem veræ theoriç obnubilantes: quid de ipſo fieri vellet omnipotens Deus, ſibi reuelari aut inſpirari continuis precibus ambiebat. Tandemque ſpiritu conſilii & fortitudinis roboratus, perpetuæ peregrinationis ſtudium modis omnibus amplecti deliberauit. Deniquè natali ſolo pro terra viuentium relicto, nè quādoquè illum pericula inferni inuenirent, periculoſos allicientis ſali fluctus transfretauit, & Galliæ Comatæ limitem attingens, in quodam ſatis humili loco, uerè non habens hic manentem ciuitatem, ſed futuram inquirens, aliquandiù ſub habitu peregrini delituit.

Dat ſe voluntariæ peregrinationi.

De magno Bonifacio Moguntino Archiepiſcopo. Cap. 3.

RVtilabat his temporibus ſtella uerè cæleſti fulgore, à multis, quæ tunc temporis videbantur, ſtellis differens, Vuinfridus indigena nihilo minùs Angliæ, qui dudùm patria & parentibus, immò cunctis tranſitoriis pro Chriſto derelictis, ac per hoc ſancti ſpiritus præ participibus ſuis unctus oleo, ſemina verbi Dei, ab Apoſtolica ſede ſibi tradita, iam Euangelicæ ſummoperè inſudans agriculturæ, per vaſtiſsima regnorum Germaniæ deſerta ſpargebat.

S. Bonifacius ꝑdicat Germanis Chriſtū.

Hic Domini electus, & inter ſuos primò per omnia laudatiſsimus, quemadmodùm literis Anglorum apud Eccleſiam Romanam commendatus, eiuſdemque cunctarum matris Eccleſiarum contubernio ſit iunctus, adeò ut bonis ea factis ſuis, mutato nomine, per Gregorium Papam Bonifacius appellatus, & pontifex ſit conſecratus, atque Legatus Apoſtolicus in partes Germanicas deſtinatus, plurimum Chriſto populum acquiſierit, Regum ac principum adeptus beneuolentiam, nobilis Moguntiæ metropolitanam ſuſceperit cathedram, ipſamque poſteà Archiepiſcopatus pallio ſublimauerit, generaliaque concilia ciſalpinis in Eccleſiis cōgregauerit, ibique multa corrigenda correxerit, ſed & multiplicem proriùs quęſtum Domino ſuo de accepto talento longo tempore villicationis ſuę lucratus ſit. Hæc, inquam, multaque alia Deo digna, ſcituque neceſſaria, in plurimis, quæ eleganter de eo ſcripta reperiuntur, diligenter inueſtigare quiſque poteſt. Cooperabatur utiquè in his omnibus huic fideli ſeruo ſuo, ſatisque prudenti diſpenſatori clemens ille paterfamilias & Dominus, in cuius manu cunctarum gentium ſtat ſalus, in cuius prædeſtinatione miſerendi earum ſingulis ſuum diſponitur tempus. De quo uerisſimam legimus prophetiam immò iam non prophetiam, ſed euidenter cernimus hiſtoriam: Deſcendet ſicut pluuia in uellus, & ſicut ſtillicidia ſtillantia ſuper terram, & cætera uſque ad eum locum, Et adorabunt eum omnes reges terræ, omnes gentes ſeruient ei.

In manu Dei cūctarum ſtat gētium ſalus.

Pſal. 71.

Quonam modo enim verbi ſeminatores, licèt infatigabiliter diù ſterilibus gentium cordibus nunc ſeminando, nunc plantando, nunc rigando inſiſtentes, per ſemetipſos incrementum aliquod extorquerent, niſi pluuiæ illius in uirginale quondàm vellus deſcendentis ſtillicidia, terras huiuſmodi cæliùs irrigando, fructificarent? Nam, teſte Gregorio, niſi intùs ſit, qui doceat, ſermo doctoris in vanum exteriùs laborat: & econtrariò nulla in diſcendo mora eſt, vbi ſpiritus ſanctus doctor adeſt. Ad hæc promiſſæ ortus iuſtitię, pacisque nunquàm poſſet abundantia ſtabiliri, niſi per ipſum, ipſo mediante, qui ſolus eſt iuſtitia & pax omni credenti. Hac etiam arte ſuos ſemper nuncios Chriſti miſericordia præuenit, ſic à mari vſque ad mare, & à flumine vſque ad terminos orbis terrarum, filio ſuo eidem verè pacifico dominatum pater ęternus inſtituit ac dilatauit, & ab ęterno vſque in ęternum confirmauit. His per exceſſum, quamuis neceſſariò, infertis, denuò ad beati Burchardi, à quo digreſsi paululùm ſumus, conuerſationem deſcribendam ſtylum retrahamus.

Ibidem.

Vt ad S. Bonifacium beatus Burchardus peruenerit. Cap. 4.

IGitur athleta Chriſti Burchardus, pubertatis floridę tyrocinio iam fortiter contra poteſtates aereas, & aduersùs mundi rectores tenebrarum harū, contraque ſpirituales nequitias per mortificationem membrorum, quę ſunt ſuper terram, tranſcurſo, in huiuſmodi profectibus nequaquàm more quorundam ſibimet placentium, in ſe, ſed in Domino gloriabatur, dicens cum Apoſtolo, Gratia Dei ſum id, quod ſum. itemque: Non ego, ſed gratia Dei mecum. Eccleſiaſticis inſupèr gradibus canonicè promotus, etiam aſcenſiones alias in corde ſuo diſpoſuit, id eſt, ut de virtute in uirtutē, de bonis ad meliora ſemper prouehi poſſet, continua mentis reuolutione meditari cœpit. Ad hęc liberalium ſcientiam artium, compoſitionem

1. Cor. 15.

Pſal. 83.

morum, ſermonum facundiam, corporis elegantiã, cæteraq; ſancti ſpiritus chariſmata perpendens non ſine cauſa percepiſſe, quonam modo potiſsimè talẽtum ſibi creditum duplicaret, horis omnibus nõ ceſſauit ſolicitè tractare, ſciens dictum à Domino: Cui plus committitur, plùs exigitur ab eo. Intereà peruenit ad eum, cunctas Europæ partes iam peruagata, fama illius, cuius nupèr mentionem fecimus, Archimandritæ Boniſacii, moxque Chriſti bono repletus odore, & quia cum ſancto ſanctus, & cum electo electus eſſe poſsit, confiſus, tanti viri præſentiam, tãti doctoris audientiam ſitire, & ad tantæ ſanctitatis atque dignitatis conuerſationem non deſtitit ardenter anhelare. Accidit autem diuina, quæ diſponit omnia ſuauiter, prouidente ſapientia, dum in agro Dominico vir idem Boniſacius, per omnia Apoſtolicus, totis deſudaret viribus, ſeges etiam verbi Dei multam iam in meſſem creſceret, præcauens venerandus heros, nè paucitas operariorum feruens opus impediret, vt quamplures cooperatores à ſua patria, quos idoneos nouerat, legatis atque literis ad excolendum nouale Dominicum, quod nouare iam cœperat, accerſiret. Inter quos inclytus, & omni religionis teſtimonio nominatiſsimus presbyter Burchardus, ad nuptias agni vocatus, geminæ charitatis bis tincto cocco præcipuè rutilabat indutus. Hoc modo ſemper corda probans arbiter internus, deſiderium pauperum ſuorum exaudiuit, ſic voluntatem timentium ſe perfecit, dum corporalem præſentiam, quam ſpiritualiter in alterutrum uterque ſacerdos ob ſuum perpetuum ſeruitium, multorumque populorum ſalutem, nunciis vicariis moliebatur, ipſe mediante charitate colligabat.

Luc. 12.

Pſal. 17.

Sap. 8.

S. Boniſacius multos ex Anglia euocat verbi Dei prædicatores.

Vt acceperit eum S. Boniſacius, prædixeritque fore eum Herbipolenſem Epiſcopum. Cap. 5.

NEC mora, dum talia foris operabatur ſancti ſpiritus gratia, in primo tantorum virorum conuentu præſentiam ſuam propalare non dedignabatur per ſolita chariſmata. Nam mox poſt ſalutationem humillimam & oſcula ſancta, ſummus Chriſti pontifex Boniſacius, prophetiæ ſpiritu repletus, huiuſmodi prorupit in oracula: Gaudeamus, inquit, fratres in Domino, qui benignitatis ſuæ manum porrigere dignatur labori noſtro, fraterna nos conſolatione frequentans, & rudibus Eccleſiæ filiis nouos ſemper eruditores ab inſulis & à finibus terræ procurans. Gratias agamus ingenti eius prouiſioni, qui ſocietatem noſtram ampliauit iam contubernio tanti viri. Iſti proculdubiò cuſtodiendum debetur ouile Dominicum, beati kiliani ſociorumque eius inſtantia collectum, doctrinis & exemplis inſtructum, ac martyrio conſecratum. Seruus autem Chriſti Burchardus, humilitatis oculum in ſeipſum retorquens, licèt nil minùs ſe ſuſpicaretur auditurum, utpotè qui modis omnibus ſubeſſe venerat, nõ præeſſe: tamen humilitatem ſine obedientia ſterilẽ vel nullam eſſe perpendens, tandèm poſt ſilentium ſtupore conceptum, in huiuſmodi fertur reſponſum prorupiſſe: Credo, pater venerande, credo, quæ tua propoſuit authoritas, ocioſè te nequaquàm protuliſſe: me quoquè ſi intùs noſceres, ſcio nullatenùs proſecuturum fuiſſe. Ego verò ſi ad id, quod loqueris, etiam me idoneum non eſſe veraciter profiteor, tamen quodcunque per tuam ſanctitatem mihi imponitur, oneri non obluctor. Deus enim ſi per te mihi miſericorditer onus imponit, confido quia clementer leuabit. Adſum quippè per omnia tuo parere promptus imperio: & quia hoc pro nomine Saluatoris ago, per id me ſaluari cum eius gratia non ambigo.

Summus Pontifex, id eſt, Archiepiſcopus.

Prophetia S. Boniſacij de S. Burchardo.

Modeſtia & obedientia S. Burchardi.

Vt communicato cum ſanctis viris conſilio, Boniſacius Burchardum Romam adduxerit. Cap. 6.

EX hoc tempore nobiliſsimo ſanctorum virorum collegio ſub magiſterio ſummi præſulis Boniſacii cõſociatus Deo dignus presbyter Burchardus, cœpit ab exemplis ſingulorum ſolitam ſuæ conuerſationis ſanctitatem veluti quibuſdam pigmẽtis accuratiſsimè condire, & illorum comparatione ſeipſum totamq; tranſactam vitam deſpicere. Indeque factum eſt, vt pro morum honeſtate, vitaq; in omnibus uel maximè laudabili, in breui omnibus eſſet amori & honori. Contrà verò ille beatus non ſeipſum commendans, ſed in Domino cum humilitate ſibi inſolita pro bono conſcientiæ teſtimonio mediocriter glorians, illam ſemper Pſalmographi ruminare ſolebat ſententiam: Non nobis Domine, nõ nobis, ſed nomini tuo da gloriam. Iam tunc nouum, immò primum ſe Chriſti tyrocinium profitebatur ingreſſum, in frequentia ſcilicet tot tamque robuſtorum militum Chriſti, quorũ etiam veſtigiis proponebat adhærere, quorum exemplis in montem Domini confidebat altiùs proculdubiò ſe poſſe repere, ſi tamen ea, quæ retrò erãt, oblitus, ad anteriora perſeueranter extenderetur, donèc ſic tandèm apparens conſpectui Domini cum iuſtitia, de manifeſtata ſolis electis eius gloria ſatietur. Fuerũt tandèm ſub magiſterio præfati doctoris Apoſtolici Boniſacii quamplures iam ad unguem ſancti viri, Lullus ſcilicet, ipſius poſteà ĩ præſulatu ſucceſſor, Vuillibaldus & Vuinnebaldus germani, Vuigbertus, Sola, Eobanus & Adelharius atque Vualtherus, cæterique cooperatores illius in verbo Dei, quorum vocabula, geſtorum eius liber cõtinet, monachica ſub profeſsione degentes, tamen Eccleſiaſticis miniſteriis atque prædicationi pariter inſeruiantes. Quorum, vtpotè ſpiritualium per omnia virorum, crebrò tractare curabat conſilio, qualiter eandem lucernã diuini ſpiritus tam ſufficienter accenſam igne, Eccleſiæ ſuperponeret candelabro, & quemadmodùm ad competentem perduceret effectum, quod de ſancti kiliani martyris populo acquiſitionis, ſuperna ſibi gratia fuerat reuelatũ. Tandèm tot templorum ſpiritus ſancti concordantium roboratis oraculis, Pipinum, q Maior domus dictus, tunc Francorum regnum ſub Childerico, ſolo nomine Rege, diſpenſabat, ſupplex adiit, eique ſuper capitulo præſenti, ſui cordis ſecreta reuelauit. Qui clementer more ſuo piis votis annuebat; neque hæc ſolùm, ſed etiam ſuam ac regiæ dignitatis legationem ſiue literas, ad Sedis Apoſtolicæ Pontificem per eundem præſulem deſtinabat. Aſſumpto itaq; prædicto Burchardo presbytero, niuoſa præſul almus Alpium iuga non ſine multis trãſcendit periculis. Demùm quoquè, diuina eum gubernante prouidentia, ſaluo comitum & ſupellectilis ſuæ numero, mœnibus præſentatur Romuleis.

Pſal. 113.

Philip. 3.

Pſal. 16.

Nota vt olim Germanam monachi conuerterint, noſtra ætate apoſtatæ euerterint.

Matt. 5.

Pipinus iſte poſt Childericum factꝰ eſt Rex.

Vt Pontifex Zacharias eos exceperit, & piis eorum precibus aſſenſum præbuerit. Cap. 7.

PRæerat his temporibus Romanæ Eccleſiæ Zacharias Pontifex, ſummus ouilis Dominici paſtor, tã verbis quàm exemplis aptiſsimus, ab Apoſtolo Petro huic Apoſtolico Pontificatui nullo modo incongruus. Hic amplo ſinu charitatis viros ex Germaniæ partibus Romam aduentantes colligere ſolitus

Zacharias Rom. Pont.

tus erat, ſatagens modis omnibus nouellæ plantatio nis in fide Chriſti gentes elicere ad expeditionem loci, qui ſicut antiquitùs per ſecularem potentiam mundi caput extiterat, ità ſub Euangelicæ gratiæ tempore per ſuſceptum Chriſti imperium, & principis Apoſtolorum, gentiumque doctoris martyriũ ac ſepulturam, in primatum uniuerſalis Eccleſiæ profecerat. Cùm autem eidem Apoſtolico patri Moguntini Archipræſulis aduẽtus innotuiſſet, præmeditari cœpit, ſi quid cum tanto viro dignũ Deo cooperari valeret. Audierat enim iam dudum ſanctitatis eius famam longè lateque vulgatam. Veruntamen cùm ad hoc peruentum eſſet, ut poſt ſibi datos amplexus mutuis fruerentur colloquiis, cœpit Romanus Pontifex percontari, quo rudis adhuc Germanorum fides munimine fulciretur religionis, verum ne gentibus ſub diſcipulatu proficientibus nouæ eruditionis, diuini reſpectus lucerna ſemper reſplendeat in augmentatione populi fidelis. Hinc beatus antiſtes Bonifacius, tùm de his & de omnibus, quæ interrogatus fuerat, ueram ac diſtinctam reddidiſſet rationem, in extremis faſſus eſt hanc ſibi maximè fuiſſe ueniendi cauſam, vti Vuirtzburgenſe oppidum, diœceſi ſuæ contiguum, Apoſtolicę authoritatis munimento cathedram Epiſcopalem ſortiatur. Retulit etiam venerandus heros cauſam eiuſdem religioſæ intentionis in audientia tam domini Apoſtolici, quàm uniuerſalis, quæ tunc fortè cõgregata fuit, ſynodi, ſcilicet quòd quidam ſanctiſſimæ conuerſationis vir Scotigena kilianus, olim ab Apoſtolica ſede Francis Orientalibus prædicator directus, & apud ciuitatem prædictam martyrio cum ſociis conſummatus, modò multis miraculis ad tumbam ſuam clareſcat, & propter ipſum diuini fauoris indicium, Regi Francorum cunctiſque ſuis optimatibus placere, ut ad incrementum Eccleſiæ, ſalutemque tam nobilis prouinciæ, ſedes Epiſcopalis ibidèm fiat. Laudabant omnes Chriſtiani Regis deſiderium, magnificabant ad hoc beneuolentiam principum, induſtriam præſulis, profectum Eccleſiæ creſcentis. Tunc Bonifacium diligenter cępit percontari primò, quęnam huic officio perſona poſſet legari, dicens rudibus in fide plebibus minimè congruere neophytum, ſecundùm præcepta Doctoris gentium. Dehinc ſi adhuc de fidelium collationibus vel oblationibus Epiſcopio ſufficerent prædia, quibus pauperum neceſsitas, Clericorumq́; ſuſtentaretur inopia: aſſerens Epiſcopum familiæ Chriſti diſpenſatorem, ſibi ſubiectis non ſolùm ſpiritualem, ſed etiam victum prouiſurum eſſe carnalem. Beatus igitur Bonifacius, munificentia charitatis præditus, prædiorum Epiſcopii ſui partem, Romano Pontifici complacitam, Vuirceburgi Epiſcopio delegauit: vt futurus ibidèm Epiſcopus, ſicut conſors exiſteret laboris Dominici, ità etiam fieret temporalis particeps ſuſtentationis, iuxta illud Apoſtoli: Alter alterius onera portate, & ſic adimplebitis legem Chriſti. His ritè peractis, à Romano Pontifice iterum perſona diſquiritur, quæ huic officio idonea deſtinetur. Tum verò admirandæ prudentiæ vir Moguntinus antiſtes, omni honore dignum presbyterum Burchardum in medium deducens, cępit illum laudibus proſequi, ſuumque probabile teſtimonium illius ſuperaddere probitati: aſſerens hunc ab occiduis partib⁹ ante annos aliquot in ſuorum ſociorum contubernium aduenitle, & ex hoc nihil unquàm in eo, quod pontificali dignitate videretur indignum, reperiſſe. Ad hæc Papa glorioſus, eodem vultuque iam hilarior effectus, Agamus, inquit, fratres gratias prouide ... Saluatoris noſtri: quia, vt verè dicitur, à ſolis ortu vſque ad occaſum laudatur nomen Domini. Ab occaſu veniſſe teſtatur, per quem diuina pietas veri ſolis ortum rudibus miniſtrabit populis. Proſequamur ergò alacriter per noſtrum officium, quod diuina credimus ordinatione diſpoſitum: ſed anteà communi deuotione Chriſti pulſemus clementiam, quatenùs ſuâ noſtro miniſterio porrigere dignetur dexterâ.

Romanæ Eccleſiæ primat⁹.

Synodus Romana ſub Zacharia Põtifice.

1. Tim. 3.

S. Bonifaci⁹ qd largit⁹ ſit Eccleſiæ Herbipolen.

Galat. 6.

S. Burchard⁹ dignus Epiſcopatu declaratur.

Pſal. 113.

Vt Pontifex Zacharias S. Burchardum primum Eccleſiæ Herbipolenſis Epiſcopum conſecrarit.

Cap. 8.

POſt hæc inito conſilio coepiſcoporum, Cardinalium, totiusque Romani Concilii, cunctorũ corda ſimul & ora fauorabiliter concordantia ſibi inuenit, quatenùs Vuirciburgenſis ciuitas orientalis Franciæ, cathedra pontificatus inſigniretur: nec non & Burchardus, iam excellentis teſtimonii presbyter, ibidèm primus ab ipſo ſummo ſacerdote pſul ordinetur & conſecretur. Quod mox ipſe cum omni deuotione & gaudio ſpirituali, tota Romana cooperante Eccleſia, feſtinauit adimplere, riteque peractum Apoſtolica authoritate, ratis quoquè tam ſecularibus, quàm Eccleſiaſticis adſtipulationibus, canonicè ac iure gentium modis omnibus curauit confirmare. Nam vbi S. Zacharias electum Burchardum, Chriſti chriſmate propriis manibus perfuſum, Chriſto Chriſtum Domini ſatis ſuperque myſticis imprecationibus Eccleſiaſtico more commendauit atque ſacrauit, priuilegiis eum Romanæ authoritatis ſufficienter contra improbitates reproborum armauit: monitis paternis, quomodò paternè nouellam Chriſti vineam excoleret, inſtruxit: qualiter etiam paruam adhuc & inexercitatam nauiculam inter immenſos fluctus ſeculi gubernet, diligenter conſolatione ſancti ſpiritus animauit. Ad extremum literis commendatitiis, ſuo nimirùm ſigillo more Maiorum impreſsis, ad Principis Pipini patrocinia, cunctorumque fidelium Chriſti remiſit: & quod omnibus his excellit, ſanctorum reliquiis ad ædificationem & tutelam nouæ Eccleſiæ copioſè ditauit. Deindè uterque præſul facultatem recedendi rogant à magiſtro, eiuſque pedibus aduoluti, benedictionis Apoſtolicæ contra omnia tam inſtantis itineris diſcrimina, quàm vniuerſa vtriuſque hominis in huius ſeculi pelago pericula, benigno muniuntur ſolatio. Sic vtquè de cunctis, pro quibus uenerant, reſponſis apprimè certificati, proprias ad ſedes redituri, cũ maximo gaudio ſunt iter aggreſsi. Quos Romanus Pontifex, non ſine lachrymis paternæ pietatis, huiuſmodi proſecutus eſt vocibus & votis: Ite, inquit, iam in pace Chriſti, fratres chariſsimi, cooperatores agri Dominici, ſeminatores verbi diuini. Creſcat & multiplicetur fructus laboris veſtri, rore vel imbre nutritus ſpiritus ſancti. Cauete, quæſo, nè uobis, quod abſit, torpẽtibus vel dormientibus, in agro ſummi patrisfamilias zizania ſuperſeminet inimicus. Continuò incedite tempus meſsis, quandò manipuli laborum veſtrorum Dominicis condãtur in horreis potiùs, quam faſciculi zizaniorum tradantur incendiis. Comitetur uos ſemper Angelicæ protectionis auxilium, quo perficere poſsitis omni tempore ſuſceptum ſacerdotale miniſterium. Suffragetur inſtanter & in dies ueſtræ ſolicitudini ianitor cæleſtis aulæ, à cuius ſacratiſsima cathedra officium ſuſcepiſtis paſtoralis curæ. Ipſius & preces vitam veſtram tueantur, qui tempore tentationis, Saluatoris tutela defenſus eſt, nè à ſatana velut triticum cribraretur.

S. Burchardus primus conſecrat Herbipolẽſis Epiſcopus.

Põtifex ab euntib⁹ Epiſcopis benè pcatur

Matt. 13.

Luc. 22.

Vt beatus Bonifacius, legatione fretus Apoſtolica, ſanctum Burchardum in ſede Epiſcopi collocarit. Cap. 9.

TRanſmiſſa dehinc, gratia Chriſti eos protegente, abſque vllius læſionis impedimento, Alpiũ diſtuculaie, Dei quoquè cum laudibus & canticis ſpiritualibus, poſt longa Bauariæ prouinciæ ſiue Alemanniæ ſpatia emenſa, gratos orientalis Franciæ fines attingunt, in cuius penè medio poſitum ad oppidum Vuirceburgenſe perueniunt. Quibus tam ibi inhabitantium, quam ea uicinis locis multitudo hominum ingens occurrebat. Nam fama præueniens, huc illos congregauerat. Qui omnes ad fontem vitæ corda ſitientia Chriſti ſacerdotibus offerebant, ac ſupplicibus admodùm clamoribus ipſum aerem uſque ad ſidera, ut ità dictum ſit, implebant; Benè, inquiunt, venite patres benedicti à Domino, venite ſerui Dei excelſi, uenite laboratores animarum noſtrarum, augmentate diuina ſemina verbi, à beato kiliano olìm nobis miniſtrata, quo uomere ſermonum veſtrorum exculta tellus noſtrarum mẽtium, dignos queat ferre fructus fidei bonorum operum. Quibus auditis, vterque præſul præ gaudio lachrymas fuderunt: ſuisque benedictionibus Chriſti gregem conſignantes, eidem paſtori paſtorum tam deuotas oues intimis precibus commẽdarunt. Inter hæc egregius Archipræſul Bonifacius, in exultatione ſpiritus ſancti iam hilarior factus, in auribus omnium huiuſmodi benedictionis & vaticinii ſermonem protulit: Felix eris amodò Vuirceburgum, & inter Germaniæ non ignobilis vrbes: & quã uis temporibus quarundam ciuitatum poſtrema habearis, tamen exornata corporibus martyrum, inferior vltrà non habeberis. In numero Trinitatis martyribus tribus fulciris, ad ſuppletionem te tradis; eccè probitas iam acceſſit Burchardi pontificis. Intereà peruentum eſt ad locum orationis: vbi fuſis precibus, arreptum manu nouum pontificem, Romanus Legatus, id eſt, magnus Bonifacius, conſpectibus præſentauit totius populi circunſtantis. En, inquit, noſtra ſolicitudine vobis fratres acquiſitum, à Romana & Apoſtolica ſede conſecratum atque directum repræſento pontificem, neceſſarium nouellæ fidei veſtræ, à magiſtro meo Zacharia mihi commendatum exhibeo patrem. Huic non adulatorium uel fictum, ſed verum & experimentis probatum, in conſpectu & in auribus omnium veſtrũ exhibeo teſtimonium, idipſum nimirùm, quod tam coram principe Pipino, quàm coram vniuerſali ſacerdotum magiſtro me conſtat perhibiſſe nupèr in Romano concilio, in medio fratrum noſtrorum, videlicet quòd meritis, ſcientia, conditione & ætate, omnimodaque conuerſatione, pontificali eſt officio dignus & idoneus, ſicuti iuſtum eſt ità me ſentire de huiuſmodi collaboratore, cui ſecurus mei laboris impertiar onus. Neminem autem veſtrum volo ignorare, filioli, cauſam iſtius, quòd hodiè in nomine Chriſti eiusque ſponſæ cõiunctione initiamur, officii. Primus itaque fundator noſtræ fidei kilianus, ab Apoſtolica vobis paſtoralitate tranſmiſſus, fidem, quam verbis docuit, hoc ipſo in loco martyrii teſtimonio comprobauit. Eccè idipſum præſentis tumuli loquitur confeſſio, vbi ad eius ſociorũq; illius corpora, per ſanitates & miracula, credulitatis veſtræ diuinitùs exercetur die noctuq; confirmatio. Hæc mihi primùm gratia Chriſti per quendã fratrẽ noſtrũ innoteſcere voluit, Adelhelmũ ſcilicet presbyterũ, q lumen oculorũ, Dei iudicio ſibi ablatũ, hic iuxta glebas martyrij meritis eorundem recepit. Deindè numeroſis tantæ ſanctitudo ſignis in noſtra diœceſi manifeſtata, viſa eſt tam mihi, quàm cunctis circunquaquè fratribus noſtris, non eſſe negligenda. Nunc uerò virum hunc, omni honore dignũ, conſenſu principũ electũ, Apoſtolica confirmatione cõſecratũ, vice noſtra & legatione Romana, qua fungimur, uobis hodiè propriũ cõſtituimus & præſentamus Epiſcopũ: quatenùs ab hodierna die & deincèps uniuerſa ſacramẽta Eccleſiaſtica, id eſt, chriſma, & conſecrationes, & ordinationes, pœnitentiæ ac indulgentiæ, per hunc patrẽ veſtrũ, ſuosq; ſubiectos ac ſucceſſores canonicè adminiſtrẽtur, neq; hæc ultrà, ut priùs, Mogũtiæ vel vſquam alibi, à nobis ſeu poſteris noſtris expectãtur. Hũc vice Chriſti, cui credidiſtis, honorate. Huic Chriſti vobis præcepta tradenti, ac de cælis miſſo diligenter auſcultate: ipſi etiã, ut potè pro vobis in die iudicii rationẽ reddituro, per omnia & in omnibus obedite. Decimas & oblationes, ſynodales conuentus, feſtiuitates & ieiunia, ac quaſlibet alias Chriſtianitatis obſeruationes, ut verè Chriſtiani Chriſtiq; cohęredes, per ipsũ uobis impoſita, iuxta Canonũ decreta perſoluite: ſed & de his omnibus in illa æterna uita mercedem æternam à iuſto iudice, eodẽque pio remuneratore, certiſsimè ſperate.

Vide quã cupide Chriſti fidẽ reciperant Germani.

Prophetia S. Boniſacij de Herbipoli.

Rom. Pontifex vniuerſalis Epiſcoporum magiſter.

Miracula ad tumulũ S. kiliani.

Decima & oblationes vt ſint perſoluenda.

Quo tempore inſtitutus ſit Vuirceburgicus Epiſcopatus. Cap. 10.

HAEc multaq; his ſimilia poſtquàm perorauit, ilicò vox omnium quaſi uox una in electionẽ & ſuſceptionẽ noui pontificis unanimiter cõcordauit. Tunc ſenior almus literas Apoſtolicas, Vuiceburgenſis Epiſcopatus inſtitutionẽ cõfirmantes, plebiq; præſenti, nec non in futurũ uſq; ad mundi finẽ ibidèm Chriſto credituræ, conſolationẽ abundanter exhibentes, publicè recitari præcepit: ſicq; tã à Deo, quàm ab omnib⁹ electũ antiſtitẽ Eccleſiaſtico more cum infinita cunctorum, qui aderant, alacritate atque tripudio inthronizauit. Deindè plebẽ ad propria remittens, ipſe cũ magnatibus cuncta, quæ ius Epiſcopii iuxta patriæ morẽ exigebat, p aliquot ibidèm dies cõmorans, venerabiliter diſponebat: id eſt, terminũ undiquè nouæ diœceſi, prout competens videbatur, diſtinguebat, parochias presbyteris per ſingulas plebes gubernãdas diuidebat: & ſi qua præter hæc res expoſtulauit, unà cum nouitio præſule conſtituebat. Tandèm vniuerſis, quæ ad præſens negocium pertinebant, domi foriſque, prout poterat, non ſegniter compoſitis, unanimi ualefecit amico & coepiſcopo Burchardo: quem in propria ſede relinquẽs, ipſe Mogũtiæ metropoli ſe præſentaturus, poſt mutuas utriuſque lachrymas, ad propria repedauit. Acta eſt hæc noua inſtitutio noui pontificatus apud vrbem Vuirceburg, anno Dominicæ incarnationis ſeptingenteſimo quinquageſimoprimo: anno uerò ſexageſimoſecundo poſt paſsionem ſanctorum martyrum kiliani ac ſociorum eius, quę incidit in annum incarnationis Dominicæ ſexcenteſimum octogeſimumnonum: ad incrementum Eccleſiarum Germaniæ, maximeque ad ſalutem totius Orientalis Franciæ, authoritate nimirum Zacharię Papæ, conſenſu quoquè Pipini iunioris Principis Francię, mediante Bonifacio Præſule Moguntino, beato verò Burchardo primo pontifice ad eandem cathedram conſecrato, ad honorem ingeniti Dei patris altiſsimi, eiusque vnigeniti filii Ieſu Chriſti Domini noſtri, & ſancti ſpiritus paracleti: Cui ſemper eſt laus & gloria in una Trinitate, trinaque Vnitate, ante omnia & in omnia ſeculorum ſecula, Amen.

Diœceſis Vuirceburgica limiteſtatuitur à S. Boniſacio.

Epiſcopatus Vuirceburgenſis quãdo inſtitutus.

Liber

LIBER SECVNDVS.

PRAEFATIO.

QVia ſuccurreotibus primùm Deo placiris eximir præſulis Burchardi meritis', deindè vrgentibus charitatis fraternæ ſtimulis, prout ſancti ſpiritus gratia conceſsit, ſtylo currente digeſſimus, qualiter idem paſtor huius Eccleſiæ primus, à primæua victitans ætate, poſteà pro vitæ meritis ac ſapientiæ doctrina, perfecto iam hominis vtriuſque robore, ad curam paſtoralitatis, ſiue culmen regiminis peruenerit: ſupereſt, & quod negare non poſſumus, cõſequens videtur, per ordinem vtcunquè proſequi, quemadmodùm ad hoc ritè perueniens, vixerit: & benè viuens, vti docuerit: & item docens, qualiter infirmitatem propriam ſemper conſiderans, & in Dei ſacrificio candam perſeuerantiæ, boni initij capiti non ſubtrahens, ſe ſuaque cuncta in eo, qui verè dicitur Alpha & O, ſicut cęperat, finierit.

Vt ſanctus Burchardus Romam miſſus ſit pro regni negocijs. Cap. 1.

IGitur venerabilis Antiſtes Burchardus, qui toto ineuntis ætatis ſuæ tẽpore ſcuto fidei protectus, galea ſalutis & lorica iuſtitię Indutus, ac ſpiritus gladio, quod eſt uerbũ Dei, armatus, contra ſpirituales nequitias inexpugnabilis ſteterat: vbi ſe ſpeculatorem domus Iſrael in quadam Eccleſiæ turri poſitum conſpexit, ſic ſuper cuſtodiam ſuam totis noctibus ſtare ſatagebat, ſic uocem ſuam quaſi tuba ſuper montem excelſum contra gladium venientem exaltare curabat, utì nè ciuitates animarum ſibi ſubiectarum, ſe dormitante, parcere neſcius hoſtis irrumperet, nec caulas ouium Dominicarum lupi rapaces, ſiue leo circumiens, inuaderent, & ob hoc ſanguinẽ pereuntium de manu eius ſummus paterfamilias poſteà requireret. Sedula quoquè cordis anxietate cępit meditari, qualiter ſibi commiſſas Dominicas oues verbo Dei paſceret, & in omni fidelis prudentisque diſpenſatoris cura tam ſe, quàm Chriſti familiam regeret, ità vt in extremo ſuperni iudicis examine, Eugè Dominicum poſſet promereri. Erat autem Dei famulus eloquio valdè mitis, voltu venerãdus & affabilis, in vigilijs ſedulus, in lectione aſſiduus, in eleemoſynis, quantũm facultas ſuppetebat, ſatis benignus & beneuolus, ſolicitus de commiſſis, prouidus in conſilijs, in uniuerſis moribus compoſitus, in bonis actibus indefeſſus, in contemplatione præ cũctis ſuſpenſus. De ſancti viri humilitate ſcribere quippiam omninò ſuperfluum fuerit, cùm nec dùm nomen & officium Epiſcopale valuiſſet pompaticum, niſi quòd ipſa quæ in loco ſepulturæ eius ſeruatur, uirga ſambucea, ſemper nobis ad memoriam reducit humilitatis eius exempla. Vndè conſtat, quanto precioſior ſit coram illo, qui humilia reſpicit, & alta à longè cognoſcit, paſtor Burchardus cum ſua paſtorali uirga modernis paſtoribus, qui paſcentes ſemetipſos, vix in ipſis baculis ſuis aliqua carent pompa. Fertur etiam, quòd non minùs exterioris hominis cõpoſitio diuinitus ſibi collato congrueret officio, uidelicet cùm iam ætate matura vergere cępit in ſenium, corpus gereret etiam ipſa ſtatura decorum. Quid plura? Dum per omnia & in omnibus officio pontificali dignus & idoneus videretur, non incongruè dicitur, quòd non ſine cauſa, ſed meritò ab omnibus amaretur. Quomodò enim poſſet non amari, quem tot charismata decorabant cæleſtis beneficij? Adeò deniquè habitus eſt ab omnibus honorabilis, ut etiam totius regni conſilio vna cum Folrado Abbate eodemque Archicapellano ad prędictum Zachariam Romanum Pontificem mitteretur. Hinc vt altiùs nonnihil repetamus, ſolebant Franci ex antiquâ Regum ſtirpe Reges habere, qui è Meroueo, Clodij ſecundi Regis eorum filio, Meroingi dicebantur: quorum genealogia vſque ad Childericum tunc temporis Regem permanebat, in quo etiam deficiebat. Sed licèt in illo finita poſſet videri, iamdudùm tamen nullius vigoris erat, nec quicquam clarum in ſe, præter inane Regis uocabulum præferebat. Nam & opes & potentia regni penès palatij præfectos, qui Maiores domùs dicebantur, & ad quos ſumma imperii pertinebat, tenebant, nec aliud quicquam permittebatur Regi, quàm vti regio tantùm nomine contentus, crine profuſo, barba ſubmiſſa in ſolio reſideret, ac ſpeciem dominantis effingeret, legatos vndecunquè uenientes audiret, eisque abeuntibus reſponſa, quę doctus erat aut iuſſus, ea ſua velut poteſtate redderet: cùm præter inutile Regis nomen & precarium vitæ ſtipendium quod ei præfectus aulæ, prout videbatur, exhibebat, nihil aliud poſſideret, quàm unam & eam parui redditus villam, in qua domum, & ex qua familiam, neceſſaria ſibi miniſtrantes atque obſequium exhibentes, paucę numeroſitatis haberet. Quocunquè eundum erat, carpento ibat, quod iunctis bobus, & bubulco, more ruſtico, agente trahebatur. Sic ad palatium, ſic ad publicum conuentum, qui Calendis Maii ob regni vtilitatem annuatim celebrabatur, ire ſolebat, & coram tota gente præſidens, omnesque ſalutans, & ab eis ſalutatus, debitisque obſequiis honoratus, ſic domum redibat, ſicque ſecum vſque ad alium Maium domi reſidebat, ac regni adminiſtrationem, & omnia, quę vel domi, uel foris agenda erant ac diſponenda, præfectus aulę procurabat. Quo officio tunc, cùm prædicti legati mittebantur, Pipinus Caroli filius, id eſt, Caroli Magni pater, iam velut hæreditario iure fungebatur. Zacharias Papa ſuper huiuſmodi negocio conſultus, remandauit per Burchardum pontificem & Folradum Abbatem, melius eſſe vocari illum Regem, apud quem ſumma poteſtatis conſiſteret. Dataque authoritate ſua, Pipinum Regem conſtitui iuſsit. Qua legatione peracta, Pipinus per authoritatem Apoſtolicam, quam tam probabiles viri in audientia Primatum ſcriptis ac dictis deferebant, more Francorum electus ad regnum, per manus ſancti Bonifacii Archiepiſcopi Moguntiacenſis eleuatus eſt in regni ſolium in Sueſsionum ciuitate. Qui pòſt per Stephanum Papam unctus in Regem & confirmatus, atque à iuramento, quod Childerico Regi cum cæteris primatibus fecerat, abſolutus, poſteà regnauit annis quindecim. Childericus verò, qui falsò Regis nomine fungebatur, tonſo capite, in monaſterium miſſus eſt.

Sed de his tã dixiſſe ſufficiat, quorum nũc mentionem prorsùs attingimus propter Burchardum noſtrum, qui tantis negocijs ſtrenuus omninò legatus cooperator interſuerat.

Marginal notes: *Epheſ. 6.* — *Officiũ boni paſtoris.* — *Ezec. 18.* — *Matt. 25.* — *Virtutes & dotes S. Burchardi.* — *Virga paſtorales quales olì fuerunt.* — *Pſal. 137.* — *Ezec. 34.* — *Mittitur Romam.* — *Breuis hiſtoria Gallica.* — *Maiores domus, id eſt, palatio præfecti.* — *Pipinus Caroli Martelli filius, & Caroli Magni pater.* — *Creatur Rex Frãcorum.* — *Fuſius hac habet Aemilius lib 2. de rebus Frãcorum.*

Vt ſanctorum martyrum corpora B. Burchardus eleuarit. Cap. 2.

BEatus igitur Burchardus, cùm de die in diem, de virtute in virtutem, de bonis ad meliora proficere non ceſſaret, indeque fama ac memoria eius cũctorum longè lateque quaſi meliora indulcoraret, anno ſecundo ordinationis ſuæ tractare cœpit cum comprouincialibus Epiſcopis, multiſque viris religioſis, ſed maximè cum glorioſo magiſtro ſuo, metropolitano Epiſcopo Bonifacio: vti eorum conſilio & adminiculo corpora beatorum martyrum Kiliani ſociorumque eius, è loco, in quo ab infidelibus temerè poſita fuerant, leuaret. Collecto deniquè clero ac populo, indixit ieiunium, vt digni poſſent reperiri, à quibus ſancti martyres permitterent ſua corpora moueri. Conſtituta autem die eleuationis martyrum, confluxit undiquè multitudo maxima populorum: alii religionis ſtudio, alij recuperandæ ſanitatis deſiderio, nonnulli etiam curioſitate miraculorum, uniuerſi tamen conuenerunt amore & ueneratione martyrum. Tunc venerabilis pontifex Burchardus cum crucibus & thuribulis, omnique apparatu Eccleſiaſticæ religionis ad locum ſepulturæ martyrum proceſſit, acceptoque ſarculo primus fodere cœpit, ſubuenientibus ſibi miniſtris, ad hoc opus anteà deſtinatis. Sed poſtquàm tellus egeſta eſt, non alta ſcrobe inuenta ſunt martyrum corpora icã fragrantia, ut omnium circunſtantiũ nares ſuauitate tanti odoris replerentur. Carnibus quippè martyrum iuxta carnis naturam in cinerem redactis, cætera, quæ cum illis fuerant defoſſa, penitùs incorrupta inuenta ſunt, adeò ut nec folium de libris, nec fimbria corrupta videretur de veſtimentis. Illicò venerandæ ſanctorum reliquiæ, cum maximo Cleri plebiſq; tripudio de terræ puluere leuantur, ac ſericis reuerenter inuolutæ palliis, manibus ſancti præſulis feretro nuper ad hocipſum opus ornatiſsimè præparato, membratim componuntur: fitque denuò populi ingens concurſus, & indè conſtipatæ multitudinis tumultu, tam Epiſcopi quàm Cleri quodammodò proceſſus. Ambiebat nempè multimodis conatibus popularis ille conuentus, ſi quis poſſet manu feretrum tangere, uel tranſeunti ſuccumbere, ſiue manibus in altum eleuatis Deo gratias referre, aut ecõtrà flexis poplitibus ſeu ceruicibus, quicquam deuotionis Chriſti martyribus ſuppliciter impendere. Vox una reſonabat omniũ: Gloria in excelſus Deo, Laus Domino noſtro Ieſu Chriſto: nec non kyrie eleiſon, Chriſte eleiſõ, & multa id genus. Tanta verò interim miraculorum inſignia meritis Chriſti martyrũ coruſcare videbantur, ut ſi qui fortè aderant, qui exẽplo nimirùm Thomæ Apoſtoli in fide titubarent, viſis tot miraculis, ſolido robore credulitatis firmarentur.

Nota antiquam Germanorũ pietatẽ & religionem.

Odor ſuauiſſimus è corporib⁹ martyrũ.

Res mira. Eleuãtur sãcti martyres de terræ puluere.

Luc. 2.

Nota miracula.

Vt Eccleſia Vuirceburgica prædijs & limitibus aucta ſit. Cap. 3.

GLorioſus autem antiſtes Burchardus Chriſti martyrib⁹ dono dedit, immò ſponſæ ſuæ Eccleſiæ Vuiceburgenſi prædia in dotem contulit, quæ dudum, cum S. Bonifacio commorans, & cum ipſo palatium regale frequentans, vel parochias circuiens, conquiſierat, ſeu pretiis in ſuæ proprietatis ſua ab ingenuis viris comparauerat. Illuſtres quippè Francorum & optimates, eundem virum in patria ſua ex cunctis genitoribus ſuis ſatis nobilitatum audientes, inſupèr mores illius omni religione & ſapientia præcipuos conſiderantes, nonnulli de remedio animarum ſuarum cum tali ſeruo Dei tractare cœperunt, indeque res ſuas, ſi quas Domino uouebant, per manus illius tutiſsimè conſecrari vel diſpenſari credebant. Itaque villam, quæ dicitur Michelſtat, quam et Carlomannus princeps quondàm in proprium ius tradidit, ipſe legitima inueſtitura ſanctis martyribus confirmauit. Similiter etiam Hohenburg, multaque alia allodia, quæ diuerſis in locis à nobilibus viris quocunque pacto ſuſceperat, coram multis fidelibus teſtibus, & omnium oriẽtalium Francorum principibus, ad eorundem martyrum reliquias inueſtiebat. Inſupèr ad ſupplementum noui pontificatus, & amplificationem Eccleſiaſtici cultus, alimoniam quoquè Cleri tam futuri, quàm præſentis, regia munificentia collatum eſt ſancto Kiliano caſtellum, quod Karelburg uocatur, cum fiſco regali, cunctiſque illò pertinentibus redditibus: ac eandem traditionem teſtamento regali, nec non priuilegio Apoſtolici præſulis metropolitanus põtifex Bonifacius, unà cum principibus & comitibus, Regis Pipini legatione fungentibus, ſancto Kiliano ritè confirmauit, ac beato Burchardo præſenti Epiſcopo dotes ac decimas, ſuæque Sedi contiguas eccleſias, in nouam eius parochiam conterminauit.

S. Burchard⁹ q̃ largit⁹ ſit Eccleſiæ ſuæ.

Donata Rex et Archiepiſcop⁹ confirmant.

*De * Immina virgine, & permutatione, quam ea fecit cum S. Burchardo. Cap. 4.*

EO tempore quædam virgo Deo deuota, natu ſimul & moribus nobiliſsima, ſuper montem, qui nunc S. Mariæ mons, ſiue Vuirceburg antiqua, dicitur, continentiſsimam cum pleriſque uoti eiuſdem fœminis degebat uitam, nomine * Immina. Hæc habuit patrem filium Gosberti Ducis, Hettanum nomine; quæ tam ſapientiſsimo nihilominùs conſiliario cuncta cordis ſui reuelauit arcana. Inter quæ etiam huiuſmodi ſubtextuit labiis tremebũdis elogia: Credo, inquit, & gaudeo, pater poſt Chriſtum & in Chriſto dilectiſsime, quòd per tuę ſanctitatis præſentiã, Dominus noſter Ieſus Chriſtus neophytam hanc eccleſiam ſublimare modis omnibus, ante mundi conſtitutionem in ſuæ maieſtatis & æternitatis præſcientia propoſuit, & idipſum nunc in oculis noſtris manifeſtare cępit. Quapropter de me, prout ipſe humilitatem ancillæ ſuæ reſpicere dignatus fuerit, pro hocipſo precum mearum inſtantia, quandiù his artubus vtor, nullatenùs deerit. Nec clam te, pater, eſſe patiar, quòd iam quadraginta & uno ampliùs anno eundem animæ meæ ſponſum, cũ ancillis meis, quæ ſe mecum in eius pręparant occurſum, ſub ancipite carnis ac ſpiritus luctamine, nimis anxiè pręſtolor: modò uerò tuę paternitatis conſolatione, quam tandiù ardenter deſiderabam, abundè conſolata, vellem, ſi fieri poſſet, propter vitandum tumultum, quẽ amodò forſitan populi venientis ad fidem hoc in loco frequentia parabit, potiora quærere ſecreta. Opto etenim, ceu beatus & iuſtus ille Simeon, quia uiderunt oculi mei ſalutare Dei, lumen videlicet gentis Iſrael, iam ſatiſcentibus membris, in pace dimitti. Eſt autem caſtellum, quod Karelburg dicitur, Eccleſiæ veſtrę nuper augmento per diuinam gratiã collatum, ſanctę nimirùm Gertrudis quondàm, dum pro Chriſti amore procùl carnalem illecebram fugeret, latibulum, & eiuſdẽ Dei famulæ, & cæterarum ſecũ cõuerſantiũ antiqua inhabitatione ſanctimonialibus non inconueniens habitaculũ. Quòd ſi tuo, pater alme, cõſenſui placuerit & induſtrię, monaſteriolũ in beneficium à te ſuſcipiam: iſtam verò paternam heredi-

Immina ſacra virgo, neptis Gosberti Ducis.

Luc. 2.

S. Gertrudis latitat in Karelburg.

hæreditatem meam iure gentium ſanctæ Vuirceburgenſi Eccleſiæ perpetua proprietate ſtabilem atque firmam perficiam. Quid plura? Beatus Burchardus nactus eam optionem, id quod rogabatur, uoluntariè conceſsit, multaque diligentia rataque adſtipulatione coram regni principibus, & maximè Fräcis orientalibus, confirmauit eidem, vt venerabilis Immina karelburg eum omnibus illò pertinentibus prædiis, in beneficium uſque ad vitæ ſuę terminum poſsideret: mons verò Vuirceburg eum ſuis appendicijs, id eſt, prædijs, redditibus & terminis, omnimodiſque vtilitatibus, perpetua proprietate Vuirceburgenſi Epiſcopio ſubiaceret.

De ſelici obitu Immina virginis, & eius in karelbur ſepultura. Cap. 5.

S. Immina ſáctiſſimè I monaſterio viuit.

QVa non tantùm precaria, verumetiam traditione poteſtatiua, legitimè teſtibus & ſcriptis delegata atque roborata, virgo Chriſti cum ſuis omnibus karelburg contulit ſe, ibique deinceps cum multis cõſodalibus ſponſi cęleſtis, occurſui vigilijs, ieiunijs & orationibus, cunctiſque bonis actibus ſe, quandiu ſuperfuit halitus in ea, continuè præparare non deſiit. Ad extremum verò poſt bonum certamen certatum, curſum conſummatum, & fidem ſeruatam, iuſtitiæ coronam à iuſto ſibi iudice repoſitam receptura, carnis ſuæ, quam toties pro Chriſto crucifixerat, tangitur moleſtijs, nec multò pòſt ad cęleſtem thalamum ſe uocantis vocem dilecti ſui, cuius amore languerat, auribus audiuit interioris hominis: Veni de Libano proxima mea, veni, coronaberis. Cui cùm lętiſsimo reſpondiſſet affectu, Sicut ceruus deſiderat ad fontes aquarum, ità deſiderat anima mea ad te, Deus: ſumpto viuifici ſacramenti viatico, ſocias ad bella ſpiritualia, quantùm valuit, uiriliter ut ipſa eatenùs virago fortis animauit, quibus & inter huiuſmodi alloquia vale vltimum fecit: moxque ſarcinulam lætabunda depoſuit, & ciuibus iúcta ſupernis, ad agni Dei comitatum, palma virginitatis & uoluntariæ paupertatis martyrio pulchrè decorata, migrauit. Cuius venerandam corporis glebam vir Domini Burchardus in eodem Dei genitricis templo, quondam à beata Gertrude conſtructo, officioſè curatam, iuxta altare versùs Aquilonem, condignis cum exequiis, animam Chriſto commendans, ritè recondidit. Ex tunc uſque in hodiernum diem, utrunque de prænominatis caſtellis ex integrò ſancto pontifice Burchardo prouidente, ceſsit, hocque tam auſpicato procurationis illius & conquiſitionis initio, nouella plantatio Vuireeburgenſis Epiſcopi modis omnibus, vt eſt dies hæc, ditari atque dilatari cępit.

Cant. 4.
Pſal. 41.
Immina obiit.

Vt ſanctorum kiliani & ſociorum eius martyrum corpora. S. Burchardus triennio in monte ſeruarit. Cap. 6.

VEruntamen ut ad ſuperiora parumpèr reflectamur, ſtatim poſt eiuſdem cõcambii, quod pręſul Burchardus cum generoſa Chriſti ſponſa Immina fecerat, euentum, conuocatis certo die tam Clero quàm populo, martyrum corpora nupèr de terræ puluere leuata, cum veneratione maxima ſuper mõtem ſæpè dictum, comitantibus populorum turbis, tranſportari fecit: ſicque ut verum cæli animal, antè & retrò oculatum, tam futura proſpiciens, quàm præterita cuſtodiens, ſeu pręſentia communiens, inneſtituram eiuſdem poſſeſsionis patrono ſuo martyri kiliano perpetuò ſtabiliuit. Nam per continuũ triennium ibi in baſilica ſanctæ Dei genitricis eaſdem ſacratiſsimas reliquias indeficienti totius religionis officio, tam per ſeipſum, quàm uniuerſum ſibi adhęrentem Clerum, reuerenter excubans cuſtodiuit. Et quia locus idem ſub antiquis olim Ducibus arx & caput fuerat totius orientalis Franciæ, nupèr autem ibidèm prima fundamenta ſunt iacta naſcentis Eccleſiæ, cunctis eum ſtudiis amplificare, prout valebat, ſategit: propoſuitque principali illic ſuæ ſedis inſtituere monaſterium, vbi gentis illius & prouincię primitiis initiabatur ſalutis exordium. Cùm die noctuque talia meditando, ſolicitudinis amaræ ſaxum ingens uolueret, præſertim cùm aſperitas montis, & arduus aſcenſus, atque penuria aquę iis, quos illic Deo militaturos congregare diſponebat, importunitatem omnimodam generarent, tandèm ad ſolita precum ſolatia, atque diuini conſilij refugium, totam ſui cordis intentionem tranſtulit: quatenùs ipſe, qui Dauid in area Areuna locum ſuo tabernaculo deſignauerat prædeſtinatum, etiam nunc naſcẽti ſuę Eccleſiæ ad generandum ſemper nouam ſibi ſobolem, cęteriſque ſuis cęremoniis aptum demõſtrare dignetur locum.

S. kiliani & ſociorũ reliquiæ in mõtè trãſferuntur.

Nota de monaſterio.

2. Re. 24.

Vti per reuelationem ea corpora in urbem reportarit. Cap. 7.

POrrò idèm dux populi Dei ſolebat cum Moyſe vel Aaron pro omnibus, quibus affligebatur, ſolicitudinibus, à tabernaculo diuinæ clementiæ reſponſa requirere: nec hoc ſolùm, ſed etiam cum Iacob poſt Liæ, id eſt, actiuę uitę tedium ad Rachelis, id eſt theoriæ amplexus recurrere: huiuſmodi ſtudiis dum aliquandò vigilantiùs inſiſteret, atque verè membrum illius, de quo dicitur, Cuſtos, quid de nocte? vigilias noctis ſuper gregem ſibi commiſſum cuſtodiret, dicens in corde ſuo, non verbis, ſed actibus, Super cuſtodiam meam ſum ſtans totis noctibus: dum, inquam, ſic ſtaret oculis ac manibus in cęlum nimis intentus, ſubitò corporalibus oculis conſpicit quaſi tres candelas ardentes ab eàdem baſilica, qua martyrum reliquiæ ſeruabantur, per aerẽ quadam diuina virtute deferri: quæ trans flumen in loco ſepulturæ martyrii demiſſæ, poſt horæ unius ſpatium ſuper montem, undè uenerant, viſæ ſunt reuerti. Intellexit per ſpiritumſanctum vir Dei, viſionem ipſam ſanctarum fuiſſe pręſentiam animarum, locum ſuæ paſsionis viſitantium. Quod cum fratribus & plebibus retuliſſet, viſum eſt omnibus, vt monaſterium, quod in monte conſtituere diſponebat, circà ſepulturam martyrum, ubi lumen cęlitùs deſcẽdiſſe conſpexerat, potiſsimùm fabricaret: & quod & primùm de lignea materia initiatum, poſt hæc accuratiori lapidum ſtructura per ſanctum Dei pontificem ad unguem eſt perductum. Vbi & denuò ſanctorũ corpora relata, & in operoſo ſarcophago glorioſè ſunt recondita. In quo loco tam illorũ, quàm beati Burchardi meritis, noui nouæ ſedis Epiſcopi, nunquàm beneficia Saluatoris noſtri deſunt iis, quicunque credulo corde ea perquirere non deſiſtunt. Deniq; Veritas, quæ dilectoribus ſuis pollicetur, Ecce vobiſcũ ſum omnibus diebus uſque ad conſummationem ſeculi, quod alibi tã factis quàm verbis impleuit, hic idem ad tumbas vel confeſsiones martyrum tã corporaliter quàm ſpiritualiter operari nõ deſinit. Cęci vident, ſurdi audiunt, claudi ambulant, leproſi mundantur, &c. Nam ut vbique ſcriptis patrum edocemur, dum increduli ſcientia veritatis & fidei illuminantur, quid niſi cæcis viſus panditur? Dũ diuini verbi occulta neſciẽtibus per expoſitorũ dicta reſerantur, quid niſi ſurdis auditus aperitur?

Gen. 29.
Eſa. 21.
Ibidèm.
Viſio S. Brucherdi.
Extruit monaſterium.
Matt. 28.
Miracula ad corpora ſanctorum.

Heb 10. Clau ſi ambulant, dum bonorum operum, vięque rectitudinis ex pertes, tus ta præceptum, ſemitas iuſtitiæ rectosque greſſus ſub pedibus ſuis facere non dubitant. Mortui reſurgunt, quotiès obruti culpis mortalibus, ad uitam æternam capeſſendam afflati ſpiritusancto, per pœnitentiam expergeſiunt. Hos & huiuſmodi diuini ſeminis fructus, i nouali Vuirceburgenſis Eccleſiæ ſuccreſcentes, tam beati Burchardi, peruigilis nimirùm coloni, ſolicitudine non pigri, quàm beati kiliani, primi plantatoris induſtriæ non inconuenienter adſcribimus. Ideoque luce clariùs conſtat operæprecium eſſe, quandoquidem vtriuſque meritis, ſi veraciter & dignè mēbris vt potè membrella cōgloriamur, nè terminos, quos ipſi bonis exemplis ſuis poſuerant, & nos lan
Prou. 22. de dignos approbamus, quod abſit, vt filij nequam tranſgrediamur, ſed potiùs exemplis eorum innitēdo, confidendoque precibus, fidem dictis noſtris per opera faciamus.

Vt beatus Burchardus monaſterium ſub monte condiderit. Cap. 8.

INtereà ſanctus Dei, quanuis, ut ſæpè diximus, actiuæ vitæ ſolicitudinibus plurimis cū Martha nonnunquàm ob incultę adhuc Dominicæ vineæ curā turbaretur: tamen crebrò ad pedes Ieſu refugium quærere, ibique cum Maria ſub alarum Chriſti uelamento protectus, in lectionibus aſsiduis verbū Dei, cuius ſe debitorem cæteris nouerat, intentiùs audi
Pſal. 84. re delectabatur, dicens intrà ſe: Audiam quid loqua tur in me Dominus Deus. Vndè cùm Paulum ſibi di
2. Tim. 2. centem intenderet, Labora ſicut bonus miles Chri
Vacat S. Burchardus tam Magdalena quam Martha exercitijs ſti Ieſu, & cætera talia, nullam villicationi ſuæ conceſsit ocij moram, quin, vt iam diximus, aut Marthæ miniſteriis, aut Mariæ contemplationibus inuigilaret. Quapropter eiuſdē exercitij ſibi prouidere curauit officinam, exemplo ſcilicet beati Martini, qui ſeparatam ab Epiſcopij tumultibus eadem pro cauſa conſtruxerat cellam, in arcto procliui montis ſæpè dicti, & allapſu Mœni fluminis, cępit inſtituere cenobium: quod in honore Dei genitricis ſanctique
Cōdit monaſteriū S. Mariæ. Apoſtoli Andreæ conſtructum, tanta dotauit quātitate prædiorum, quæ duodecim fratribus Canonicis, ibidèm Deo militantibus, ſufficerent ad uictum & veſtitum. Inter quæ dotalia eidem conceſsit monaſterio prædictum montem Vuirciburg cum prædijs & redditibus, ſicut acquiſierat à præfati Ducis Hettani filia: ſtabiliuitque donationem illam iure gentium coram cunctis prouinciæ primatibus, ordinatis ibidèm in ſeruitutem Domini duodecim ſub Canonica uita fratribus. Ipſe quoquè Dei famulus, quoàd vixit, locum eundem per ſeipſum, ut potè à ſecularium turbine curarum ad huiuſmodi portus tranquillitatem confugiens, incoluit, & pro facultatum ſuarum quantitate, neceſſarijs impenſis ſummaque diligentia excolere non ceſſauit: forſitan ob hoc maximè, quia ſpiritu ſancto præmonſtrante, corporis ſui reliquias præſciuit ibidèm quandoquè cōdendas fore, donèc altera ſtola, ſcilicet immortalitatis, indutum mortale hoc, incorruptione potiatur ęternę vitę. Recondidit etiam in eadem baſilica digna cum ueneratione corpus cuiuſdam martyris,
Hūc qdā volūt eſſe Confeſſorem. Magni nomine,

Hoc loco ſequebatur Cap. 9. & in eo quædam de Magno martyre, Authori incomperta, ut ipſe teſtatur, quæ nos omiſimus.

De uiro religioſo Gumberto Conuerſo. Cap. 10.

LVcebat inter hęc & poſt hęc ſine intermiſsione
Matt. 5. lux tantę lucernę, ardentis fide & dilectione, lucentis verbo & actione, nec poterat abſcōdi ſupra candelabrū pontificalis honoris poſita lāpas, Saluatoris igne flāmata. Vndè quāplures undiquè cōfluebant ad tanti Doctoris audientiam, diuerſi ſexus, ętatis, atq; conditionis, fontē vitę quæq; ſitiēs anima. E quibus vir illuſtriſsimus, nomine Gūbertus, vniuerſa morū ac generis nobilitate pręclarus, eius eſt contubernio coniunctus: vt illius conuictu atq; colloquio, ceu quibuſdā medicaminibus à ſecularis faſtus tumore mollitus, quandoquè ſummę philoſophiæ, quę eſt mundi contēptus, cōpręhēdere poſſet aſſcenſus. Verùm quia qui cū ſapientibus graditur, ſapiens erit: ſic econtrariò amicus ſtulti, efficietur ſimilis ei: non multò pòſt prædia ſua, quibus præ cunctis hac in regione degentibus abundabat, in ſancti kiliani ꝓprietatē delegauit, moxq; depoſitis armis, ſeculo renunciauit: ſicq; nudus nudā Crucē ſuā baiulans poſt Chriſtū, cępit beatū Burchardū nullatenùs deſerere. Hæ ſunt autē poſſeſsiones, quibus Epiſcopiū Vuirceburgenſe largè ditauit: Eltimain, Onelſpach, vtrunq; cū ſuis redditibus & appendicijs. quorū prius cùm olìm caſtellū fuiſſet munitiſsimū, modò magnificentiā ſuā ipſis tantùm ruinis declarat: ſequens verò, quę nunc Prępoſitura Canonicorū eſt, olim Abbatiā non ignobilē fuiſſe, hucuſquè à maioribus per multas iā generationes hæreditatū, teſtimoniū illius prouincię non celat. Porrò prędictus ſenior Gumbertus, extunc perfectiſsimè ſemp adhęrens veſtigijs magiſtri, bonis initijs ſuę cōuerſationis adeò laudabiles adiūxit ſucceſſus, vt ſemper eius conuerſionē cūctorū ubiquè ſonarent ora: Hęc mutatio dexterę excelſi. Nēpe multorum ad ipſius prouocabantur imitationē corda, intantùm, ut ex illo tēpore plurimis donarijs & oblationibus fideliū, Herbipolitana ditari non ceſſaret Eccleſia: donèc iā ex minima & paupercula, facta eſt per Dei gratiā ampla & magna reſpublica: nōdū q; creſcere deſiſtit copia rerū, creſcente nimirùm numero fidelium. Cuius profectui videtur illud Apoſtolicū non inconuenienter aptari: kilianus plantauit, Burchardus rigauit: Chriſtus autē incremētū dedit. Sed enim vir idē egregius Gūbertus, ut olìm in ſecularium dignitatū faſcibus ſe probauerat ſtrenuū, ità poſt conuerſionē in ſpirituali conuerſatione nulli ſe paſſus eſt inter beati Burchardi ſectatores haberi ſecundū, eius formā ſemper indeclinabiliter intendens, illud Euāgelicū ruminabat frequenter: Perfectus erit omnis, ſi ſit ſicut magiſter eius. Hic etiā poſt pſentis vitę curſum, benè in Chriſti famulatu cōſummatū, iuxta beati Burchardi promiſsionē, in eodē monaſterio, quod condonauerat eccleſię Vuirceburgenſi, poſsidet ſepulchrū. Ibì nonnunq̄ ipſo interpellante conceſſa manifeſtant beneficia, quantùm ſibi profuerit, beati Burchardi ſecutum fuiſſe monita.

Sūma philoſophia mūdi cōtēptus.
Prou. 13.
Gūbertus uir illuſtris relicto ſeculo, nudum ſequitur Chriſtum.
Pſal. 76.
Vuirceburgen. eccleſia augetur opibus
1. Cor. 3.
Luc. 6.

Vt B. Burchardus ſenio affectus, Megingaudum ſibi ſubſtituerit. Cap. 11.

HAec itaque licèt pauca de multis beati Burchardi virtutibus, doctrinis & exemplis, iuxta facultatē pauperis ingenioli noſtri digeſta ſufficiāt, quæ decerpta quidem à nonnullis antiquorum relationibus, ſatìs ſimpliciter exaratis, noſtras in manus deuenerant. Cęterùm ſi quis cuncta meritorum illius inſignia ſcriptis condignis annotare tentauerit, proculdubiò temporis aut ingenij defectum, materiei ſuperabundans copia parabit. Quapropter vti poſt prolongati incolatus ſui peregrinationem iam emeritus miles velut ceruus vmbrā deſiderans,

de morte

de morte corporis huius liberatus, in gaudium Do
mini ſui, pro benè aucto talento ſit introductus, laſ
ſabundum nihilominùs ſtylum ad id iam conuerta-
Mat. 10. mus. Igitur glorioſus Antiſtes Domini Burchardus,
poſtquàm in vinea Domini pondus diei & æſtus lon
ganimi patientia, fide firma, ſpe certa, charitate fer-
uentiſsima, iam à manè puerilis ætatis vſq; ad veſpe-
ram penè decrepitæ ſenectutis portauit, vt de bea-
to Martino dicitur, carnis fatiſcens artubus, nec mi
nùs vigore valens, quo propinquiùs diſſolutionem
ſui corporis imminere præuidebat, eo magis ſibi cō
miſsis ouibus luporum incurſiones formidabat, fre
quēter illud Apoſtoli proloquēs ad diſcipulos ſuos:
Philip. 1. Cupio diſſolui, & eſſe cum Chriſto. multo enim me
lius eſt: in carne autem manere, neceſſarium pro-
pter vos. Tandèm cum ſenioribus atq; magnatibus
Eccleſiæ ſuæ iniicit conſilium, quatenùs per ſe, dum
adhuc viueret, ſi fieri poſſet, ſucceſſorem ſibi proui
deret, Chriſti plebi ſatis idoneum. Mox mœror & lu
ctus, de vicina, quaſi iam præſenti patris orbitate,
corda ſimul & ora cunctorum, vt facilè creditur, im
S. Bur- pleuit. Ipſe verò licèt illos à fletu compeſceret, nihi
chardus lominùs tamen compaſsio mutuæ dilectionis hoc
per lega- habet propriū, vt in huiuſmodi negocio faciat vtrū-
tos petit que ſuum: conſilio tamen & conſultu illorum, miſit
& impe- quendam Lintfridum Comitem ad Imperatorem
trat, vt poſ Carolum, rurſumque alios de clero ſuo ad Lullum
ſit alium Metropolitanum, tam verbis quàm literis id agētes,
ſibi ſubro- quo Megingaudus per omnia vir laudabilis, ægrotan
gare. ti iam iamque deficienti præſuli Burchardo, in ca-
thedra Vuirceburgenſi ſubrogaretur: nè fortè dece
dente paſtore, nouellus Chriſti grex ex improuiſò ru-
gientis leonis incurſione actiùs diſturbaretur. Lega
tione peracta, miſſi redeunt, vtriquè conſenſum re-
ferentes tam Regum & principum, quàm Archiepi-
ſcopi cæterorumque epiſcoporum. In quorum præ
ſentia, conuocato ad vrbem Vuirceburg vniuerſo
Clero & populo, beatus Burchardus in medio poſi-
tus, prout corporis imbecillitas permiſit, huiuſmo-
Oratio eī⁹ di circunſtantes affatur alloquio: Chariſsimi fratres
ad populū & filii, audite nunc & intelligite nouiſsimum patris
veſtri ſermonem, intellectumque tenaci cordium ve
ſtrorum commendate decrepiti patris veſtri clamo
Pſal. 134 rem. Scriptum eſt: Omnia quæcunque voluit, Domi
Luc. 1. nus fecit. & rurſum: A progenie in progenies fecit
miſericordiam Dominus. Voluit Dominus per gra-
tiam, & fecit per potentiam, vt ab idolorum cultu-
ra, qua patres veſtri fuerant irretiti, liberaremini, &
in libertatem filiorum Dei per fidem Chriſti, ſicut
Frāciam in præſentiarum cernere eſt, connumeremini. Fecit
dicit, quā verò hoc à progenie in progenies, primò per beatū
vulgò Frā Kilianum, à Scotia huc in Franciam, dehinc per ma-
coniam. giſtrum noſtrum Bonifacium ab Anglia nihilomi-
nùs ad vos, & ad omnem Germaniam. Poſtremum
tanquàm abortiuum ad veſtram me deſtinauit au-
dientiam, nequaquàm dedignatus per tantillum ſer
uum ſuum vobis intimare voluntatem ſuam. Ex tūc
vſque nunc, vt noſtis, non ſubterfugi, quo minùs an
Gal. 4. nunciarem vobis omnem voluntatem Dei. Nunc er
gò, filioli mei, quos cum Apoſtolo Paulo iterùm par
turio, donèc formetur Chriſtus in vobis, tales vos fi
de & opere ſemper exhibete, nè ſine cauſa laborauę
rim in uobis. Ad hæc ſi quis veſtrum aliquam con-
tra me habuerit querelam, hanc in medium iſta ho-
ra proferre non differat, omnem ſine contradictio-
ne recepturus iuſtitiam. En ego in hac peregrinatio
ne, quam pro Chriſto ſuſceperam, longo confectus
ſenio, uobis, mea uiſcera, præeſſe vlterius nō valeo:
verùm poſt modicum ingrediar viam uniuerſæ car
nis, mercedem ſperans à bono patrefamilias qualiſ

cunque meæ ſeruitutis. Quapropter vt pater fidus
fidelibus filiis fideliſsimum & utile conſilium do, id
ipſum quoquè vt recipiatis, admonendo rogo, ro-
gaosque fideliter admoneo, vt unum è fratribus &
commilitonibus noſtris per ſpiritum ſanctum con-
cordi charitatis affectu vobis electum, meæ præla-
tionis & magiſterii faciatis obtinere locum: nè for-
tè me repentè ſubtracto, ipſa ſedis huius ad læſionē
protelетur vacatio, ſiue, quod periculoſius eſt, per
extraneum & minùs idoneum fiat eius occupatio.
Ad hæc dicta cunctorum unanimiter acclamat uox
populorum, nunquàm ab illo fuiſſe laceſsitum, uel
iniuria affectum: quinpotiùs omnem animam tri-
ſtem, ipſius conſolatione ſemper ab angore fuiſſe
releuatam, ſicut & errantem ad uiam ueritatis redu
ctā. De ſubrogatione tamen alterius Epiſcopi, quā
præmonuerat, ſola magnatum & qui ſanioris erant
conſilii, reſponſio talis erat: Quandoquidē, inquiūt, *In beati*
pater amantiſsime, lex iam carnis exigit nos tuo iu- *viri arbi-*
cundiſsimo deſtitui regimine, nequaquam noſtrę e- *trio ponit*
lectionis, quinpotiùs tuæ prouiſionis eſſe perpendi- *deſigna-*
mus, immò per inhabitantem in te ſpiritum Dei, di- *tio ſucceſ*
ſponi ſummoperè flagitamus, quemadmodùm popu *ſoris eius.*
lo Dei, quem tot annis ad promiſſæ æternæ hæredi
tatis patriam deduxiſti, ductor nunc alius ſubſtitua
tur idoneus. Mox paſtor egregius piis ouium Chri-
ſti deſideriis delectatus, nec minùs in fletum cūctis
prorumpentibus ipſe collachrymans, tandèm virū
per omnia probabilem Megingaudum produxit in
medium, ſuoque, totius etiam Cleri circunſtantis te
ſtimonio cōprobauit eum Epiſcopatu digniſsimū:
(Aderant legati ſupradicti cum literis Regis, & prin
cipum, necnon & Moguntini Metropolitani Lulli,
confirmantes in omnibus electionem Megingau-
di.) atque ſub teſtificatione Chriſti & Eccleſiæ ritè *Megin-*
commendauit, chartaſque regalium traditionum ſi *gaud⁹ E-*
ue priuilegiorum ſedis Apoſtolicæ, cum cuncta Epi *piſcopus ī*
ſcopii rerum inueſtitura coram omnibus ipſi præſen *eius locū*
tauit; ſicque illum Eccleſiaſtico more cum maxima *ſubrogat.*
deuotione, necnon uniuerſi, qui conuenerant, Cleri
populique fauore uenerabiliter inthronizauit. Et
nè quis hoc factum quaſi minùs Canonicum fortè
reprehendat, meminerit Apoſtolorum principem
ſuæ Cathedræ propriis manibus Clementem impo-
ſuiſſe: Lullum quoquè, qui tunc temporis Mogun-
tinam tenuit ſedem, viuenti adhuc Archiepiſcopo
& magiſtro ſuo Bonifacio ſubrogatum fuiſſe.

*Vt beatus Burchardus ſe ad Hohenburgum contule-
rit, ibique obierit, corpus verò eius Vuirce-
burgum reportatum ſit. Cap. 12.*

His itaque tranſactis, beatus Burchardus omnē
catervam monachorum, per quos illo in tē-
pore penè cuncta eccleſiaſtica adminiſtrabantur ir-
reprehenſibiliter officia, Clericorum quoquè ac lai
corum diuerſæ conditionis, ſexus & ætatis turbam
paterna corroborauit admonitione, diuinaque con-
ſignauit benedictione. Poſt hæc aſſumptis ſex tātùm *Proficiſci*
ex omni multitudine diſcipulorum ſuorum mona- *tur Hohē*
chis, nauim conſcendit: codices etiam, quos uel ip- *burgū cū*
ſe conſcripſerat, vel undecunquè conquiſierat, ſecū *ſex mona*
deportari fecit: atque indè per decurſum fluminis *chis.*
ad caſtellum, quod Hohenburg dicitur, nauigio p-
ficiſcitur, ibique quandiù ſuperuixit, in contempla-
tione diuina, vigiliis ſcilicet, ieiuniis & orationibus
inſiſtens, unà cum prædictis fratribus continuè mo
rabatur. Eſt autem uiculus quidam Michelnſtat no-
minatus, quē eidem Dei ſacerdoti quōdàm in pro-
prietatem tradiderat pro remedio animæ ſuæ frater

Pipini

Pipini Carlomannus. Illuc ſe transferre, atque monachicam illic congregationē inſtituere, ibique præſentis vitæ terminum præſtolari pater ſanctiſſimus propoſuerat: ſed diſponente prædeſtinatione diuina, præuenit humanæ deliberationis vota communis hæreditariæ mortalitatis occaſus. Nam non multò pòſt, quàm i prędicto caſtello vna cum ijs, qui ſecum erant, iam poſt multos actiuę vitæ ſudores optimam partem elegerat, ſolito grauius illum corporis incommodum inuadebat: ſicque de die in diem exteriori deficiente homine, cœpit interior ad id, quod diù ſuſpirabat, brauium percipiendum renouari, donèc, vt ſibi longè antè ſpiritus ſanctus reuelauerat, deincèps cum Chriſto manſurus, mereretur feliciter diſſolui. Qua vtiquè poſitus in agonia, per totum tempus ipſius ægritudinis tardantem, &, vt ſibi videbatur, migrare recuſantem animam, Pſalmographi conſolabatur & hortabatur canticis: Quarè triſtis es, inquit, anima mea, & quarè conturbas me? Spera in Deo: quoniam adhuc confitebor illi ſalutare vultus mei & Deus meus. rurſumque conuerſus ad Chriſtum: Sicut ceruus, inquit, deſiderat ad fontes aquarū, ità deſiderat anima mea ad te Deus. Sitiuit anima mea ad Deum fontem viuum: quandò veniam & apparebo ante faciem Dei? & illud: Quàm dilecta tabernacula tua, Domine virtutum? concupiſcit & deficit anima mea i atria Domini. Cor meū & caro mea exultauerunt in Deum viuum. Cumque ſic oranti, pſallenti, gratiasque in infirmitatibus agēti, ſæpè etiam fratres & comperegrinos diſcipulos ſuos confortanti languor per ſingulas horas ingraueſcere non ceſſaret, vicinum ſuæ tranſmigrationis iter tam viatico Dominicorum ſacramentorum, q̄ vniuerſis, quæ religio depoſcit vel præſtat Chriſtiana, fidei, ſpei & charitatis ſolertia prouida præmuniuit. Atque per hæc, & inter hæc, ac poſt hæc omnia commendatum in manus Domini ſpiritum, magna alacritate, vtpotè cæleſtibus vltrà fruiturus cōuiuiis, exhalauit. Quadraginta quippè per annos in vinea Domini Sabaoth pondus diei & æſtus fidelis ſeruus & laborator indefeſſus portauerat: ideò ſempiternæ remunerationis ſemper intendens brauio, non immeritò è carnis gratulabundus educitur ergaſtulo: & quia ſemper ſuper pauca fuerat fidelis, iam ſupra multa conſtituendus, in gaudium Domini ſui comitibus educitur Angelicis: quarto enim Nonas Februarii recipiens nimirùm à bono patrefamilias mercedem laboris ſui, eo videlicet die lucidiſſimam ingreſſus manſionem, quo beata Dei genitrix in templo Domini cum noſtræ carnis ſubſtantia lucis præſentauit authorem. Obiit autem anno incarnationis Domini ſeptingenteſimo nonageſimo primo: poſt acceptum verò Epiſcopatum anno, vt diximus, quadrageſimo. Igitur Megingaudus Epiſcopus precioſum dilectiſſimi magiſtri corpus omni, qua valuit, veneratione curauit, atque confluentibus vndiquè fidelium turmis, qui prorſùs integro filiorū affectu lamentabantur ſanctiſſimi & vnicè dilecti deceſſum patris, maximo cum comitatu & ueneratione digna in ciuitatem ſedis ſuæ Vuirceburg deportauit. Hìc penè totius prouinciæ populus occurrit, hic tota nobilitas cum plebe paſtorem ſuum non, vt olim, lætitiæ cantu, ſed amaro nimis eiulatu ſuſcipiunt, ſicque venerabilibus veneranter exequiis interſunt, donèc honore competenti ſanctum corpus iuxta martyrum Kiliani ſociorumque eius reliquias ſepultum conſpiciunt. Hoc deniquè loco Dominus ſæpenumerò plena fide ſe quærentibus per ſanitatū declarat miracula, quantùm eorundem electorum ſuorum apud ſe valeant merita, dum illos nec hìc quidem glorificare deſinit, quos in æterna iam ſecū gloria collocauit. Glorificemus & nos atque laudemus Deum glorioſum in ſanctis ſuis: illos autem in ipſius donis & beneficiis, qui reddit eis gratiam pro gratia: pro meritis, quæ conceſſerat, promiſſa præmia. Inſupèr ingentes Saluatori noſtro gratias agamus, ſine intermiſſione ſemper recolentes, quātum illi pro gratuita redemptione noſtra debeamus: q̄ præter innumera miſerationum ſuarum beneficis, etiam de terra longinqua illum, de quo textū præſentem contexuimus, virum voluntatis ſuæ, ob diſpenſandum noſtræ ſalutis effectum, vocauit, ac per eius miniſterium nos, qui aliquandò nec populus, nec gens eius eramus, in filios ſibi adoptauit: poſtremò iam fidelem, tam prudentem eundem ſuum ſeruum ad ſuperos, id eſt, in gaudium Domini ſui trāſlatum, deincèps ſibi præſentem, nobis cōſtituit patronum: quatenùs huius Eccleſiæ filii, tam præſentes quam poſteri, meritis ipſius & precibus in perpetua Chriſti fide roborentur, & actione probabili, cuius doctrinis & exemplis ad eandem ſumus fidem informati Ieſu Chriſti Domini noſtri: cuius diuinitatis æternitas cum coæterno Deo patre, ſanctoque amborum coæterno ſpiritu, manet ineffabilis & vnica, ante omnia & per omnia tempora: regit etiam & gubernat in infinita ſeculorum ſecula, Amen.

Aduerſa corripitur valetudine.

Pſal. 41. & 42.

Pſal. 41.

Pſal. 83.

Eccleſiaſa cramētis ſe munit.

Abit è vita.

Matt. 25

Annus obitus eius 791.

Eius celeberrimæ exequiæ.

Miracula ad ſepulcrū eius.

Sācti, rūt patroni noſtri.

LIBER TERTIVS.

De Megingaudo diſcipulo & ſucceſſore S. Burchardi. Cap. I.

ADSPIRANDO præueniente, cooperando concomitante, perficiendoque nos ſubſequente gratia Dei, à quo omne datum optimum, & omne donum perfectum eſt, iam beati protohierarchæ noſtri Burchardi præconia pro poſsibilitate noſtra digeſſimus, ea tantùm, quæ cunctis hæc legere non dedignantibus, tam ad inſtrumentū credulitatis, perfectæque renunciationis, quàm ad exēplum bonæ actionis, ſummæque contemplationis ac veræ prædicationis, cum integritate geminę dilectionis, generaliter ſufficere non ambigimus. Nunc verò, quandoquidem id tuæ, pater, placet almitati; duobus his libellis, qui iam dicta continentes neceſſaria præcedunt, addamus & tertium: cuius nimirùm ſit intentio ſimul & vtilitas, tam illius tranſlationē, quàm noſtri monaſterij, quod ab ipſo primò fundatum, poſteà verò per ſacri corporis eius præſentiam ſufficiēter eſt nobilitatum, præteritum ſimul ac præſentem poſteris noſtris notificare ſtatū. Igitur poſt ſepulturam eiuſdē ſanctiſſimi patris, quæ, ſicuti ſcriptum eſt, ſanctorum martyrum reliquiis contigua fuit, multis miraculis Dominus tam beati Burchardi, quàm eorundem martyrum merita magnificè declarauit. & ideò fit ibidem populi confluentia, nunc ſanitatis obtentu, nunc pro diuerſa neceſsitatibus quærentium ſuffragia: quæ tum, quamuis ob incuriam vel negligentiam maiorum, deſcripta non reperiamus, veracibus tamen tradita relationib' nequaquàm difficilè credimus. Quapropter his intactis, nè fortè, ſicut eiuſmodi in re fieri ſolet, ſpontè detractoribus noſtris ora recludamus, ad ea ponſsimè, quæ noſtris geſta ſunt vel gerenda temporibus, ad reliquias ſanctiſsimi patroni noſtri Burchardi, ſtylum competenti narrationis ordine conuertamus. Itaque poſt beati Burchardi deceſſum, Megingaudus, vir, vt præmiſſum eſt, per omnia laudabilis, Epiſco-

Iacob. 1.

Apparet hinc, authorē huius hiſtoriæ antiquū eſſe.

Megingaudus Epiſcop⁹, profeſſiōe monach⁹.

Epiſcopatū Vuirceburgēſem, catholicis & orthodoxis ſemper intendens inſtituit, rexit quindecim annis. Hic igitur beatorum Bonifacii, Burchardi, Lulli, cæterorumque, quos huc de Anglia diuinus amor adduxit, comperegrinus & cōpatriota, necnon profeſsione monachus, ſicut & illi, nullatenùs mutans vel deficiens rigorem propoſiti, ſemper irreprehenſibilis verbis & exemplis mirificè pollens, gubernacula tenebat pontificalis officii, vndè tam ſecularibus quàm Eccleſiaſticis, cunctisque, qui ipſum nouerant, perſonis amori ſimul fuit & honori. Tandèm ſenio iam imbecillior effectus, inſupèr etiam fortaſsè ad incrementum meritorum ægrotare ſe vehementiùs ſenſit: moxque reminiſcens exemplū prædeceſſoris & magiſtri ſui, miſsis legatis tam ad principes regni, quàm ad ſacerdotes eccleſiarum, cōſenſu atque conſilio cunctorum, quendam de ſuis Clericis, nomine Bernuuelphum, ſibi in præſulatu ſubrogauit, cooperantibus ſibi in eadem ordinatione Lullo Metropolitano, & Vuillibaldo Eiſtetenſi Epiſcopo, coram vniuerſo ipſius Eccleſiæ Clero populoq;.

Bernuuelphus ſuccedit Megingaudo

Sicque rebus & poſſeſsionibus, mobilibus ſcilicet & immobilibus, quæ ad Epiſcopium pertinebant, eidem ſucceſſori ſuo relictis, ipſe cum paucis ad locum, à quodam Hattone ſibi donatum, commigrauit. Remanſerunt autem apud monaſterium ſancti kiliani * plùs quàm quinquaginta, vt alibi diximus, fratres, quos tamen non multò pòſt Bernuuelphus cum iniuriis expulſos, ad magiſtrum ſuum Megingaudum nauigare coegit. Ad hæc beatum viſū idē Bernuuelphus multis exclamationibus vexauit pro diuerſis ſuppellectilibus, quæ Chriſti confeſſor Burchardus in veſtitu ſacerdotali, ſiue codicibus, nonnullisque rebus familiaribus reliquerat. cuius tamē diſceptationis modū & finem ſi quis ſcire voluerit, à quodam monacho, qui tum intererat, conſcriptā reperire poterit. Tantam deniquè, tamq; diutinam inquietudinem patri quondam & magiſtro ſuo ſubrogatus Epiſcopus inflixit, vt tædio affectus, ſeſe ſuoſque diſcipulos, ipſum quoquè locum, qui tunc Rorinlaha, poſteà verò Neuuella dictus eſt, Caroli Regis patrocinio committeret, & eius adiutorio monaſterium ibidèm à ſe ſuiſque monachis inhabitandum inſtitueret.

Valdè eſt moleſtus Megingaudo.

Vbi dum aliquandiù laudabiliter ac religioſè ſub ſacratiſsimi Imperatoris alis ob omni ſeculari moleſtia conuerſarentur illæſi, vtpotè tā Deo placentes quàm hominibus, ingreſſus eſt uiam vniuerſæ carnis Megingaudus Epiſcopus, bonis operibus plenus, æternæ remunerationis brauium recepturus. Cuius diſcipuli Vualtricum de ſuis mox Abbatem elegerunt, ipſiuſque iuſſu piiſsimi Caroli ad palatium deferentes, eius authoritate, iuxta quod Megingaudo promiſerat, confirmarunt.

Obit⁹ Megingaudi Epiſcopi.

Contra eos, qui monachos aiant Eccleſiaſticis miniſterijs fungi non debere, Cap. 2.

INter hæc redit ad memoriam, quod ſilentio præterire nullatenùs poſſumus, ob vitandam tamen proaimorum ſcandalum, tuæ dilectioni, quod dico, ſit in aurem dictum. Ex tota præſentis opuſculi ſerie colligi valet, immò ipſa, quam literis vtcunquè tradidimus, hiſtoria luce clariori veritate ſubnixa, conſtanter edocet, ſanctorum prædicatorum kiliani, Burchardi, ſociorumque eorum inſtantia, Franciam orientalem Chriſto conquiſitam, Germaniam penè uniuerſam magni Bonifacii doctrina in viam veritatis & ſalutis directā, Alemaniam Galli, Burgūdiam Columbani, Bauariam Corbiniani, necnō Ruperti vel Emmerammi fructificatas ſeminariis: quos vniuerſos, pauciſsimis exceptis, vniuerſali Eccleſiæ monaſticæ profeſsionis atque ſchematis commendauit ſanctitas, & quo per mundi contemptum in cæleſti theoria facti ſunt ſublimiores, eo ſacerdotali officio digniores, & in prædicationis miniſterio apud homines habebantur aptiores. Cùm hæc ità ſint, immò quia ità eſſe nemo ambigat, miror, qua fronte quidam monachis ſacerdotibus quælibet Eccleſiaſtica officia interdicere præſumant, ſi tamē eo ordine, quo prædiximus, per officia regenerationis, ab iiſdem prædicatoribus initiata, ſemetipſos Eccleſiæ filios eſſe non abnegant. Hi tamen, nè nos partis noſtræ quaſi temerarios defenſores acriùs ipugnēt, magni Gregorii decretum, contra idem ſchiſma ꝓmulgatum, necnon Bonifacii, qui quartus ab illo ſedem Apoſtolicam gubernauit, ad ipſum conſentientem ſententiā relegant.

Nota, per quos ad Chriſtū adducta ſit Germania.

Ait enim beatus Gregorius inter cætera: Videtur nobis, qui ſua pro Deo relinquunt, & à paſsione & à morte eius ſumunt exordia mutatæ conuerſationis, digniùs liceat baptizare, cōmunionem dare, pœnitētiam imponere, peccata ſoluere. & poſt pauca: Cenſemus ergò monachos prædicare, baptizare, communicare, pœnitētes ſoluere, iuxta conſtituta trecentorum decem & octo Patrū.

Decretū S. Gregorij de Monachis.

Itèm prædictus Bonifacius de eadem re: Sunt, inquit, nonnulli ſtulti, dogmatizātes, magis zelo amaritudinis, quàm dilectionis inflammati, aſſerētes monachos, quia mundo mortui ſunt, & Deo uiuunt, ſacerdotali officio indignos, neque pœnitentiam, aut Chriſtianitatem, ſeu abſolutionem largiri poſſe per ſacerdotalis officii iniunctam gratiam. ſed omninò falluntur, &c. uſque ad id: Decertantes igitur contrà, monachos in hac re ſacerdotali officio penitùs non carere præcipimus, ut ab huiuſmodi nefandis auſibus reprimantur in poſterum: quia quàto quis celſior, tanto potentior. Nobis igitur, pauculis inſertis contra eos duntaxàt, qui coram oculis noſtris veſtigia Patrum delere, vel laqueos pedibus noſtris abſcondere moliuntur: licèt multo plures Patrum abundent ſententiæ, quæ hujuſmodi repugnent inuidiæ: libet ſtylum ad omiſſa reflectere.

Itèm Bonifacij Papa.

Catalogus Epiſcoporum Herbipolenſium, Cap. 3.

POſt ſucceſſorem beati Burchardi Megingaudū, Bernuuelphus cathedram Vuirceburgenſem tenuit annos ſeptem, homo, vt aiunt, præ cæteris, monachis religioſis infeſtus maliùm; quod & colligi poteſt è ſuperioribus. Poſt hunc Luitrigus annis tribus, menſibus quinque. Poſt hunc Egiluuardus annis ſex, menſe uno, diebus uigintitribus. Poſt hunc Vuolfgerus annis uigintiduobus, menſibus ſex. Poſt hunc Humbertus annis decem, menſibus tribus, diebus octo. Poſt hunc Gotebaldus Abbas inferioris Altachii, perueruſti cœnobii apud Bauaros, annis undecim. (Hunc Gotebaldum manuſcriptus codex noſter non habet, haud ſcio an librarii oſcitantia, aut ipſius authoris voluntate.) Poſt hunc Arno annis trigintaſex, menſibus ſex, diebus duodecim. Poſt hunc Rudolphus annis decem & ſeptem, diebus tribus. Poſt hunc Diedo, & uel Thiedo, annis uigintiquatuor, menſibus duobus, diebus quatuordecim. Poſt hunc Burchardus annis nouem, menſibus trib⁹, diebus uigintiquatuor. Poſt hunc Boppo, annis uiginti, menſibus decem, diebus quatuordecim. Poſt hunc Boppo alius annis uigintitribus, menſib⁹ quatuor, diebus uiginti & uno. Poſt hunc Hugo annis ſex, menſibus ſeptem, diebus uiginti & vno. Hic cùm eſſet acceptus, & ad pontificalem inſulam per omnia

Bernuuelphus. Luitrig⁹. Egiluuardus. Vuolfger⁹ Hūbert⁹ Gotebaldus. Arno. Rudolph⁹ Diedo Burchardus. Boppo. Item Boppo. Hugo.

nia digniſsimus, de reddenda villicationis ſuæ ratione momentis omnibus erat ſolicitus. Vndè inter cætera perſpiciens monaſteriolum, quod in honore beati Andreæ Apoſtoli, ſanctique Magni martyris, à beato Burchardo conſecratum in ſuperiori libello deſcripſimus, ab omni religionis profectu defeciſſe, ſcilicet tam prælatorum negligentia, quàm ſubditorum inſolentia, iodeque (quod iuſto Dei iudicio conſequens videatur) victus atque veſtitus neceſſaria ipſis paucis, qui remanſerant, deeſſe: diuina inſtinctos prouidentia, monarhicæ inſtitutionis illic fratres congregauit, atque locum eundem, & cuncta illuc pertinentia, honori nõ ſolum, vt priùs, Andreæ Apoſtoli, ſed & eximii confeſſoris Chriſti Burchardi, primi ſui fundatoris, delegare propoſuit. Electo deniquè ad huiuſmodi negocium competenti tempore anni, conuocatis vndiquè tã principibus uicinis, quàm ipſis Eccleſiæ ſuæ capitaneis, cuncto quoquè Clero atque populo, præmeditationis ſuæ coram omnibus intentionem expoſuit, & quia hoc ipſum, quod propoſuerat, per ſummum ſedis Apoſtolicæ Pontificem, qui tunc temporis Benedictus uocabatur, ſibi conſenſum, neq; Romani Imperatoris ad hoc conſenſus deeſſet, enarrauit. Conſentientibus cunctis, & intentionem eius deuotam laude digna proſequentibus, triduanum ſtatim ieiunium indixit: ipſoq; peracto, cum ingenti fidelium multitudine, ad tumulum beati confeſſoris Chriſti Burchardi, deuotis laudibus perſonante, proceſsit. Deindè leuatum digna reuerentia corpus ſanctiſsimum ad ſuprà memoratum reuerenter trãſtulit monaſterium. Reconditis ibidèm, vt decuit, venerabiliter reuerendis reliquiis, præfatus pontifex Hugo locum eundem decimis ac terminis, quantumcunq; valuit, dilatauit, prædiis, redditibus, libris atq; vtenſilibus copioſè ditauit. Monaſterium autem ipſum ex illa die tam beati Burchardi Chriſti confeſſoris, quàm beati Andreæ Apoſtoli patrociniis regendũ, tuendum, atque cognominandum inſtituit. Deindè cum conſilio & conſenſu Cleri ſui decreuit, atque banno pontificalis authoritatis confirmauit, vt deincèps quinta feria celebretur ſolennitas eiuſdem translationis: præcedentibus verò tribus diebus, ſecunda, tertia & quarta feria, per totum Epiſcopium ab eſu carnium abſtineatur: ſynodus etiam ab Epiſcopo cum omni Clero habeatur: ſicque finito cõcilio, à ſingulis parochianis cera duorum nummorum precii ad eaſdem reliquias offeratur. Corpus verò ſancti martyris Andreæ, ſiue Magni, cuius mentionem ſuprà fecimus, venerabilis Epiſcopus Hugo ab eodem monaſterio, quo illud ſãctus Burchardus olim condiderat, in ciuitatem tranſtulit, & conſocians ſanctorum martyrum Kiliani ſociorumq; eius reliquiis, feſtiuum illi famulatum annuatim exhibere conſtituit. Ex hoc tempore monaſterium, ſancti Burchardi corporis præſentia beatificatum, ipſiusq; vocabulo ſpecialiùs agnominatum, prædiis, ædificiis atque donariis cœpit amplificari, & tam ab urbanis, quàm à cõprouincialibus amari ſimul & honorari: adeò vt nonnulli ſeculo renunciantes, ſeipſos cum rebus ſuis ibidèm Deo offerrent, nonnulli etiam filios ſuos cum oblatione Domino offerentes, ſub regulari diſciplina Chriſto deſeruituros illuc manciperent.

Hugo Epiſcopus monaſteriũ S. Burchardi reparat & reformat.

Transferuntur reliquiæ Sancti Burchardi.

Eccè priſcorum Germanorum feruorem.

Hæc ſunt, quæ de vita & conuerſatione ac obitu, ſiue translatione ſancti patroni noſtri Burchardi, per ueridicam præcedentium patrum relationẽ, ſiue per exemplaria diuerſa, inueſtigare atque colligere pro modulo ingenioli noſtri ſategimus.

DE S. ANGADRISINA virgine, ſponſa S. Ansberti Epiſcopi Rothomagenſis, cuius feſtum in quartumdecimum diem Octobris incidit, legat Lector Vitam eiuſdem Ansberti Epiſcopi in primo Tomo, 9. Februarii.

DE S. COSMA Epiſcopo verò, cuius feſtiuitas eodem 14. huius menſis die occurrit, habetur in Vita S. Iohannis Damaſceni tertio Tomo, Maii 6.

DE TRANSLATIONE SACRI corporis S. Donatiani Rhemenſis Archiepiſcopi ad Brugas Flandriæ: quam idcircò hìc poſuimus, quòd in diem 14. menſis Octobris incidat natalis beatiſsimi Epiſcopi huius, nè tãtum virum præteriiſſe videretur.

ANNO Domini octingenteſimo ſexageſimotertio, cùm iã tertiò Flandriam Normanni & Dani ferro & igni uaſtarẽt, Balduinus Ferreus (qui cũ aliquot deceſſoribus ſuis iamtundè à Carolo Magno Flandriæ foreſtarius, ſiue litoris Flãdrici, tum Saxonici, cuſtos appellatus eſt) à Rege Francorum Carolo Caluo, cuius filiam Iuditham rapuerat, atque vxorem duxerat, doris nomine totam regionem, Scalde, Somona, atque Oceano terminatã, accepit, pace inter Regem & ipſum compoſita intercesſione Pontificis Maximiani Nicolai I. & Rhemorum Archiepiſcopi: appellatusque eſt Comes regni Francorum, & Marchio Flandriæ, idque eò potiſsimùm nomine, vt aduersùm Danos, omnemque Aquilonis barbariem, perpetuus foret regni Frãcorum propugnator. Ebo quoquè Rhemenſis Antiſtes, pacis Flandriæ confirmandæ cauſa, & vt ferocis gentis animi cultu religionis miteſcerent, ſancti Donatiani corpus Balduino Comiti, quem diximus, in Flandriam miſit: cuius Ebonis de ea translatione literæ, quas mox ſubiungemus, inuentæ ſunt in priori theca cum ſanctis reliquiis, cùm ſecunda fieret tranſlatio ex ueteri theca in aliam longè precioſiorem, anno Domini milleſimo nonageſimoſexto, octauo Idus Ianuarii, ſub Marchione Flandriæ Roberto, ac Præpoſito Bertulpho. Ebonis literæ eiuſmodi ſunt:

Octob. 14. quòd ad deceſſum ſanctiſsimi viri attinet.

Balduinus Ferreus appellatur Comes & Marchio Flandriæ.

Ego Ebo, indignus Rhemorum Archiepiſcopus, hunc theſaurum, ſuper gemmas & aurũ precioſum, tibi glorioſe Marchio Balduine, noſtrorum cõſilio Clericorum tranſmitto: Donatianum ſcilicet, ſeptimum noſtræ ſedis Epiſcopum, miræ ſanctitatis virũ, pium exauditorem, & promptiſsimum apud Deum interceſſorem, tam ſecularibus anguſtiis occupatis, quam peccatorum ſceleribus detentis. quod noſtris & anteceſſorum noſtrorum temporibus ſatis probatum eſt. Eius, ſanctique Remigii, ac innumerabilium Sanctorum uitæ ſcripta, Vandalorum uaſtatione ſcias eſſe deleta. Hunc atteſtatione diuina ſuæ fidei committo, quatenùs eum diuino ſeruitio, inquãtùm uales, honorifices, & ſecularibus dites. Vale dilectiſsime in Domino.

Literæ Ebonis Archiepiſcopi.

Translatæ ſunt autem hæ ſacræ reliquiæ primò ad Turholtum monaſterium: deindè cum magna celebritate Brugas, iuſſu eius, quem diximus, Balduini Ferrei: qui ſacellum antiquum, in honorem ſanctiſ-

Baſilica S. Donatiani Brugis condita.

ſimę Virginis dedicatum in Burgo Brugenſi, in baſilicam beatiſsimi Donatiani mutauit. Literæ Ebonis Archiepiſcopi, quas paulò antè annotauimus, etiamnum extant in loculo, quo S. Donatiani corpus integrum cõtinetur: inſpectæ & attrectatæ à multis eius eccleſiæ Canonicis, cùm tertiò transferretur ſanctũ illud corpus à primo Brugarum Epiſcopo D. Petro Curtio, anno 1565. 13. Octobris. Porrò primæ tranſlationis, quæ ſub Balduino Ferreo facta eſt, feſtum celebratur Brugis 30. Auguſti. Baſilica verò, olim collegiata, modò eccleſia Cathedralis eſt. Hoc loco quædam libet miracula ſubiungere, quæ facta ſunt à tranſlatione prima, habenturque in vetuſtis manuſcriptis codicibus: ſed nos ea nõnihil contraximus ob uitandam prolixitatem.

In quodam Friſiæ oppido Ermengardis fœmina fuit. Ea quandoquè hauſtura aquam, cum hydria ad puteum abiit. Eccè autem à monte uicino melodia mirifica ad eius perlata aures, eam illexit, vt relicta hydria, properaret ad montem. Vbi cùm ſeſe proſtrauiſſet, animum oblectatura concentu illo muſico, blando ſopore correpta eſt. Cernens id quidam malignus homo, malo dæmone inſtigante, bullienti aqua eam perfudit. Vndè non ſolùm pili capitis omnes, carne & ſanguine permixti, cum ingenti dolore defluxere, ſed etiam oculorum lumen extinctũ eſt. Ità miſera illa octo annis ea cæcitate laborans, alieno ductu, ſcipioni innixa, ſuos regebat greſſus.

S. Donatianus apparet cæcæ fœminæ.

Anno nono ipſa nocte ſacratiſsimæ natiuitatis Chriſti apparuit ei ſenex quidam, canitie venerabilis, albis amictus veſtibus, pedum pontificium manu tenens, atque hunc in modum eam appellans: An ne moleſta tibi eſt, filia, tam diuturni temporis cæcitas? At illa: Ità ferè natura comparatum eſt, inquit, ut quæ moleſta ſunt, non ſine moleſtia ferantur. Tum ſenex: Accingere, ait, filia, & Brugas ocyùs proficiſcere. Illic, me patrono, cæleſtis tibi aderit medicina. Reſpondit mulier: Quanam ratione, mi domine, Brugas ego petam, quæ & uiæ, & loci, & ipſius ẽt nominis ignara ſum? Tum ſenex appræhenſa illius dextera, publicam ei viam humaniſsimè indicauit. Cumque abiret, illa ſublata voce ſciſcitabatur, quiſnam eſſet, & quo vocaretur nomine. Illo reſpondẽte Epiſcopum ſe eſſe, & Donatianum appellari, mulier expergefacta, tali viſione lætatur. Sed cùm de veritate hæſitaret, iterùm ac tertiò apparuit ei ſanctus Epiſcopus. Atque ità omni ambiguitate reiecta, fidelium fulta præſidio, peruenit ad locũ. Erat tum annus inſtauratæ ſalutis milleſimus & vndecimus. Fratribus autem Miſſarum ſolennia celebrantibus, alieno ductu in eccleſiam ingreſſa, ad locum, vbi ſanctiſsimi Donatiani corpus conditum eſt, cũ ingenti deuotione & perfecta fide accedit. Poſt prolixas preces, nerui contracti momento temporis, nõ ſine dolore laxati ſunt, & cùm ab oratione ſurrexiſſet, oculi ſtillabant ſanguinem; illa verò magna voce Deum laudans, lumen amiſſum ſibi ſenſit reſtitutum. In argumentum fidei accurrens ſacræ ædis Prępoſitus, & rem diligenter inueſtigans, fidele teſtimonium iis, quæ diximus, perhibuit: & omnis plebs, vt vidit, dedit laudem Deo & ſancto Donatiano.

Mulier ſanat ad eius ſacrũ corpus.

Eccleſia S. Donatiani in caſtro Brugenſi, olim monaſterium.

Cùm inclytus Flandriæ Marchio Balduinus, cultor iuſtitiæ, pacis amans, inter cætera bonorum operum ſtudia, monaſterium in caſtro Hasnonienſi fundatum extruxiſſet, eius dedicandi cauſa mirificos ex immenſis opibus ſuis adhibuit apparatus, tantæque ſolennitati omnes Flandriæ optimates cum ſuis iuſſit intereſſe. Cunctorum quoquè ſanctorum ſuæ ditionis corpora cũ Epiſcopis, Præpoſitis, Abbatibus & ſubditis ſuis adeſſe voluit. Vndè factum eſt, vt etiam precioſus patriæ noſtri Donatiani theſaurus, cum aliis reliquiis, magna procerum ſtipatus caterua, ad eum locum honorificè apportaretur. Et quia tot hominum millia is locus capere non poterat, fixis tentoriis, ſanctorum corpora cuſtodientes, diurno cultui vacabant. Populus verò certatim ad ea cũ oblationibus accedebat. Inter alios etiam nobilis quidam ad ſancti Donatiani corpus venit, per tantum patronum peccatorum ſuorum remedia expetens. Eccè autem poſt affixa loculo eius oſcula ſurgẽte illo, quidam, cuius magno ardebat odio, cuique iampridèm necem moliebatur, ad genua eius procidit, propter Deum & ſanctum Donatianum ſibi ab illo veniam dari petit: In te, inquiens, peccaui: miſerere mei, vt etiam Deus miſereatur tui. At ille ſtomachabundus minatur, ni quamprimùm ſe dimittat, in ſancti corporis præſentia ſe illum trucidaturum: quantoque alter in petenda venia erat conſtantior, tanto ille pertinaciùs eum repellebat. Mouit ea res Clerum & populum, qui aderat: ſimulq; cum homine ſupplice abiiciunt ſe ad pedes illius, orãt multis modis, eum flectere cupientes. Sed ille nec precibus, nec lachrymis mouetur: immò maioris furoris œſtro pèrcitus, òbſtinato animo à ſancti corpore recedit. Non dormitat autem vltio præpotentis Dei: repentè vtroque lumine orbatur. Creſcente dolore & timore, animi ſui angores horrendo eiulatu prodere compellitur: Heu me miſerum, inquit, qui Deum & ſanctum Donatianum grauiter offendi. parenſque aliorum conſiliis, humiliter petit ad ſancti corpus ſe adduci. Coram illo ſe proſternens, diũ cum lachrymis & gemitibus deprecatur. Indè ſurgit à precibus, oſculatur hominem, cui erat infenſus, & redit amiſſum lumen. Clamor populi in ſublime tollitur, Deus in ſancto ſuo ab omnibus collaudatur: Marchio Balduinus hæc audiẽs, mirificè exhilaratur, maiori diuini cultus inflammatur deſiderio, piiſsimum patronum ſanctum Donatianum maiori veneratione complectitur.

Percutitur dimittere nolens ignoſcere veniam petenti.

S. Donatiani meritis ſanatur.

In eiuſdem beatiſsimi viri caſtro, (ut habet codex) id eſt, Brugis, mulier paupercula & ſenex adeò contracta fuit, vt multis annis miſerandum in modum reptaret. Ea nocte quadam leuiter obdormiẽs, videt quendam niuea indutum ſtola, blanda voce ſibi dicentẽ: Tẽpos eſt, filia, vt tantis malis finis imponatur. Itaque ad eccleſiam illam accedas, (eam autem digito demonſtrabat:) illic à Domino conſecutura veniam peccatorum, ob quæ iſta pateris, & per eius eccleſiæ patronum ſanctum Donatianum, perfectam corporis ſanitatem recuperatura. Illa euigilans, laudat Deum, manè domeſticis & aliis fidelib⁹ indicat viſionẽ, repit ad eccleſiam plena fide, orat ibi cum lachrymis, ſurgit tam ſana & incolumis, vt nulla morbi veſtigia in corpore cernerentur. Agit qua poteſt virium facultate, gratias ſancto Donatiano; omnis ciuitas hæc audiens, magnis vocibus laudat Deum.

Fœmina contracta curatur.

Et tempeſtate, qua innumerus Chriſtianorũ exercitus Hieroſolymã petiit, infideles è terra ſancta profligaturus, Marchio Flãdriæ Robertus, vir forma corporis eximia, cum nobilioribus & optimatibus Comitatus ſui eò quoq; profectus eſt. Eius verò gubernatione Flandria deſtituta, malus dæmon inter eos, qui remanſerant, præſertim verò Brugenſes, tantam excitauit animorum diſſenſionem, vt frater aduerſus fratrẽ tumultuari non vereretur. Indè verò bella extitere inteſtina, quæ ſine multo ſanguine ſedari non potuerunt. Illis malis increſcentibus, iubente monaſterii S. Donatiani oppidi Brugenſis Prępoſito, & fratribus id cõluſentibus, corpus eiuſdem ſan-

cti

Tumult' ſedatur.

ſti Donariani extra baſilicam in plateam illi propinquam, cum multa deuotione exportatum eſt. Ibi tum ſacerdote ad populum concionante, mirum in modum per ſancti ſpiritus gratiam adeò diſcordia omnis ſopita eſt, vt cuncti inter ſe pacis fędera inirent. Atque ut dubium non eſſet, eam pacem diuinitùs conciliatam,

Puer claudus curatur.

puer quidam, toto vitæ ſuæ tempore claudus, apud ſancti corporis loculum depoſitus, quanta potuit animi contentione opem poſtulauit: (Viderat enim in ſomnis, ut ipſe aiebat, à ſancto Donatiano ſe curatum iri) atque ibi ſanatus eſt. Eodem die, ſacro eius corpore in monaſterium reportato, quædam paralytica ad loculum eius eo morbo liberata eſt.

Item paralytica.

Id verò miraculum idcircò factum creditur, ut populi incredulitas confutaretur, antecedens miraculum, quod in puero contigerat, non ſancto Donatiano, ſed ſancto Ilhero tribuentis, ut cuius loculo puer ille propinquior fuiſſe videretur. Itaque laudatur Deus ab omnibus, & ſanctus Donatianus honoratur.

Iſtius Ilberi meminit Molanus in ſuo indiculo.

In monaſterio Guatimenſi, à viro religioſo Odfrido conſtructo, in quo Clerici degunt, Apoſtolicæ vitæ canonem ſectantes, quidam Hermarus, vir fidelis, eidē ſacerdoti Odfrido duos paruulos filios obtulit, Domino illic ſeruituros. Dedit ergò operam Odfridus, ut in uirtutum ſtudio illi ſuos haberent progreſſus. In altero verò illorum, cui Themardi erat nomen, memorabile Deus per ſanctum Donatianum miraculum declarauit. Cùm enim nono ætatis anno oblatus eſſet in monaſterio, & religiosè viuens, de bono in melius ſemper proficeret: vbi adoleſcētiam attigit, occulto Dei iudicio adeò eſt paralyſi diſſolutus, vt à planta pedis vſque ad verticem, dimidia ſui parte membrorum officio eſſet deſtitutus. En incommodo cùm iam trienniò laboraret, & natalitio beati Nicolai die populus frequētior ad locum illum cōflueret, quadam mentis alacritate petiit, ut cum cæteris fratribus communi celebritati & lætitiæ, ipſi intereſſe liceret. Nocte igitur adductus in eccleſiam, pro deuotione lectionem legit, ſed vim morbi non ferens, abſolutis laudibus, aliorum opera ad lectulum reductus eſt.

Viſio fratris paralytici.

Vbi cùm vix tenuiter obdormiiſſet, repentina luce cubiculum totum perfunditur, atque in ea duos quoſdam præclaros uiros ad ſe aduentantes conſpicit. Antecedebat autem illos ſenex quidam, honoris, vt videbatur, & officii cauſa, propter illorum eximiam dignitatem: illis cum quadam ſingulari grauitate eum ſubſequentibus. Fratre autem ex ea viſione timore correpto, is, qui pręcedebat, familiariter ad eum decumbentem acceſſit. Eum verò diligenter intuitus frater, animaduertit dominum Odfridum eſſe, qui ante bienniū è vita migrarat. Eo igitur agnito, mirum in modum exhilaratur, & quibus poteſt modis, tres illos ueneratur. Tum ſenex ad illum: Dormis'ne, inquit, fili? At ille: Itāne, mi pater, ait, dormire me poſſe credis, quem uſque adeò debilem conſpicis? Tam abeſt ab oculis ſomnus, quàm à membris ſanitas. Et ſenior: Reſpice, inquit, fili, in hos: quorum alter eſt ſanctus Donatianus Brugenſis, qui te viſitatum aduenit: alter verò Blandinenſis cœnobii habitator ſanctus Guduualus.

Iſtius Guduuali Epiſcopi fit mentio in indiculo D. Molani

In illorum igitur vltra humanum modum luculentos uultus & pontificias infulas frater ſuos intendens obtutus, eorum formas animo ſuo impreſſit, & fratribus poſteà expoſuit. Porrò Odfridus ad Donatianum conuerſus, En, inquit, vir ſancte, iubet Deus, ut hunc canonicum ſanes, qui ad proximum Chriſti natale in Brugas veniet, & ſuæ ſtaturæ filum argenteum, duos Anglicos ualentem, pro munere tibi apportabit: atque eiuſdem precij dono, quotannis eò ſe conferens, tuum cumulabit altare. Reſpondit ſanctus: Placet, quod dicis. Appræhenſam ergò dexteram fratris ſenex beati Donatiani dexteræ admouit, atque huiuſmodi verbis eum illi commendauit: Accipe, vir ſancte, hunc canonicum pro illo vno è tuis, quem tibi nomino, qui niſi ad meliorem frugem ſe receperit, damnationis ſententia ferietur. Huius nomen frater nulli unquàm indicare uoluit, attamen ante obitum eum conuerſum ait. Interea duo illi diſparent, relicto apud fratrem Odfrido ſene, qui eum quid deincèps ageret, diligenter inſtituit, & multa ei arcana tanq̃ fideli fideliter enunciauit. Deinde etiam ille receſſit, fratremque præ anguſtia multo udore madentem relinquit. At ille fratribus viſionem refert, ſeque ſanatum iri conſtanter affirmat.

Paralyticus apud corpus S. Donatiani perfectè reſtituitur.

Circa feſtum natalis Chriſti non ſine ingenti labore Brugas uenit, beati Donatiani corpus inuiſit, magniſq; preſſus doloribus, imminente Chriſti natiuitate perfectè reualeſcit, munusque à ſene indictum offert. Accidit hoc anno ſalutis milleſimo octogeſimooctauo, eodemque tempore apud ſacrum beatiſſimi Donatiani corpus cum magna Cleri populique exultatione fideliter recitatum eſt.

VITA VENERABILIS DOminici Loricati, per Petrum Damiani ad Alexandrum Papam ſcripta. Habetur Tomo 8. Aloyſij.

Octob. 14. Cap. 1.

ECCE ſanctiſsime pater, dum Epiſtolæ, in qua uitam Rodulphi deſcripſimus, gerulus, qui ad uos ueniat, quæritur, & non ſuppetit: repentè aliud, quod vberiùs ad ædificationē proficere valeat, ſi ſcribatur, occurrit. Et fortaſsis ob hoc nuncius mihi ſuperna diſpoſitione ſubtrahitur, ut interim vacantem me ſtylus ad aliud transferat. Vir itaque Dei Dominicus, pater & dominus meus, ante annū defunctus eſt: cuius vita ſi ſcribatur, uereor nè fortaſsis à quibuſdam fratribus incredibilis iudicetur.

Dominici ſanctiſſima vita.

Sed abſit à me mendacium ſcribere. Nam qui veritatem pro uiribus veraciter colo, commentum fallaciæ non admitto. Neque enim illud nos latet Apoſtoli, qui cùm præmiſiſſet: Si Chriſtus non reſurrexit, inanis eſt ergò prædicatio noſtra, inanis eſt & fides veſtra: ſtatim ſubiunxit: Inuenimur autem & falſi teſtes Dei, quoniam teſtimonium diximus aduersùs Deum, qui ſuſcitauerit Chriſtum, quem non ſuſcitauit, ſi mortui non reſurgunt.

1. Cor. 15.

In quibus Apoſtolicæ ſententiæ verbis, ut diutius non immoremur, in promptu lector intelligit, quoniam qui uel Deum, vel Dei ſeruum mirabile quid feciſſe confingit, non modo fabricati mendacii præmiū non meretur, uerumetiam aduersùs eum quem laudauerat, falſum teſtimonium protuliſſe conuincitur.

Cap. 2.

Dominicus itaque cùm eſſet in ſeculo clericus, quia tunc Simoniaca vigebat hęreſis, quæ & nunc vtinàm prorsùs eſſet extincta, ut presbyter fieret, à parentibus eius data eſt epiſcopo hircinæ pellis a luta. Sed quia, ſicut ait Apoſtolus, diligentibus Deum omnia cooperantur in bonum: hæc una beati viri culpa, multorum poſt bonorum probatur extitiſſe materia. Nam hoc pauore perterritus, contempſit ſeculum, induit monachum, arduum-

Rom. 8. Fit monachus et eremita.

que

que mox eremiticæ vitæ, tanquàm bellator intrepidus, arripuit inſtitutum. Sed quia malè promotus eſt, donèc vixit, ſacroſancti altaris vſurpare miniſterium non præſumpſit. *Manet virgo.* Virgo uſque ad obitum fuit, vitam eremiticam non omiſit: vbi nimirùm ſub magiſterio ſancti viri Iohannis, qui dicebatur de Monte Ferereti, per plurimos vixit annos. In illa igitur eremo, quæ ſcilicet erat in regione, quæ dicitur Luceoli, conſtituta, decem & octo uidebantur cellulæ ad habitandum fratribus deputatæ, *Nota, arduũ vitæ inſtitutũ.* ubi nimirùm ſub hac regula viuebatur, ut nunquàm vinum biberent, nunquàm adipe alimenta condirent, *Abſtinentia eius.* nunum in Dominica die, ſed & quinta feria pulmentum ſumerent, quinque per hebdomadam diebus pane & aqua ieiunium celebrarent, ſolis autem orationibus vacantes, vel manuum operibus inſiſtentes, non agriculturam exercebant, non prædia, uel aliquam ſubſtantiam, præter vnum ſagmarium, poſsidebant. Cum quo ſcilicet aſello, uel equo, vnus erat miniſter, qui vel ad acquirendas, vel ad ferendas, fruges indeficiens diſcurrebat, ſoluitque eos cunctis neceſsitatibus ſuſtentabat, Iohannes ſcilicet: qui poſtmodùm loci Abbas factus, ſub honeſta rexit adminiſtratione conuentum. *Silẽtiũ diuturnũ.* Tenebat autem per totam hebdomadam diſtricta cenſura ſilentium, quod vtique Dominica die poſt veſperam, cibumque ſoluentes, habebant loquendi inuicèm vſque ad completionis officium libertatẽ. Nudis prætereà pedibus & cruribus iugiter in cellulis morabantur. Dixit autem mihi, quia cùm cohabitaret Anſoni, religioſo videlicet viro, quem & ipſe vidi, quotidiè per omnes canonicas *diſciplinam ſibimet inuicèm ſcoparum ictibus ingerebant. *for. *horas.* Qui videlicet Anſo ſibi aliquandò conqueſtus eſt, quòd nouem diarias panis penſas in uentre ſimul haberet. *Mira inedia.* Tanta quippè macerabantur inedia, vt aridus panis conſtiparetur in ilibus, ac digeri difficilè poſſet.

Cap. 3. Illic etiam quidam frater erat, qui ſæpè vagabundus egredi de cella tentauerat, quem Iohannes Prior eremi, prout dignum erat, priùs auſterè corripuit, deindè in ſua præſentia vapulare præcepit. Cumque iubente magiſtro, ſe cœpiſſet induere, ſuperbè locutus eſt: quem rursùs magiſter exui, rurſùs præcepit verberari. Sed adhuc etiã ſe ueſtire incipiens, ſuperbũ quid effluere nõ ceſſauit: ſic tertiò, ſic quartò, & ſi ritè teneo, uſque ſexiès verberatus eſt, *Frater ſuperbꝰ flagellis tãdẽ corrigitur.* nec emendatus. Exutus enim, & reindutus, humilia reſpondere non potuit. Septima verò vice flagellatus, cùm ſe cœpiſſet induere, clara ſtatim uoce clamauit, dicens: Eccè diabolus abiit, eccè nequiſsimus cordi mei habitator aufugit, meque nexibus, quibus adſtringebar, effractis liberum reliquit. Iam iam domino ac magiſtro meo libenter obtempero, eiusque me ſubdendum legibus per omnia repromitto. Hoc modo frater ille ad humilitatis cuſtodiam rediit, & in cellula iugiter perſeuèrans, decætero irrepræhenſibiliter vixit.

Cap. 4. Longe uerò pòſt, magiſtro præbente conſenſum, dignatus eſt vir ſanctus prædictus mihi miſero, & quem ipſe ſuſcipere dignaretur, indigno, mira ſe prorsùs humilitate committere, & ſicut Abbati monachum ſubiugare. Cui nimirùm præſtitit, non accepit. Et quem ſuſceperam velut in ſubiectione clientem, gaudeo me in ſchola Chriſti veræ philoſophiæ percepiſſe * datorem. *for. * doctorem.* Ità quippè vita eius, prædicatio & ædificatio, doctrina erat, & diſciplina. Sed quia nos nonnulla huius ſancti viri dicta, uel facta per diuerſa dictatus noſtri iam opuſcula ſparſimus, non videtur abſurdum, ſi eadem hic, quæ tamen præ manibus habentur, eoipſo ſtylo, quo ſcripta ſunt, apponamus. Sanè facilioris eſt exitus, ex dolatis lignis domum conſtruere, quàm dolando ſimul & conſtruendo laboris exercitium geminare. Nam & de templo Salomonis ſcriptum eſt: Domus autem cùm ædificaretur, de lapidibus dolatis atque perfectis ædificata eſt: & malleus, & ſecuris, & omne ſerramentum non ſunt audita in domo, cùm ædificaretur. *3. Reg. 6.* Habemus & nos, iuxta noſtræ manus impolitiem, politos lapides, quos vtiquè ſufficit nobis, ut in ſtructura dontaxat, ità vt inuenti ſunt, ſimpliciter ordinemus.

Cap. 5. In Epiſtola itaque ad dominum Teozenem incluſum miſſa, hoc me ſcripſiſſe reperio: Sed cur ego ſanctos commemorando viros diuerſa paſsim loca perluſtro, quandoquidèm intrà limen, & præ manibus teneo, ad cuius dignè efferenda præconia impar uiribus non aſſurgo? Certè cellulis altrinſecus conſtitutis, ſolo baſilicæ mediantis interſtitio, ego illeque diuidimur. Cuius ſi uirtutibus enumerandis inuigilo, antè dies elabitur, quàm ſcribendi materia deficere poſſe videatur. Dominicum dico, doctorem videlicet, & dominum meum: cuius quidem lingua ruſtica eſt, ſed vita artificioſa ſatis, & lepida. Quæ ſanè uita ſatis vtiliùs ad ædificationem viuis operibus prędicat, quàm ſterilis quorundam lingua, quæ accurata phaleratæ vrbanitatis verba inaniter trutinat. Longo iam annorum elabente curriculo, ferrea ad carnem lorica præcinctus, *Dominicꝰ ferrea lorica ad carnẽ indutus.* infœderabilem pugnam cum iniquis ſpiritibus conſerit, ſemperque paratus ad prœlium, non ſolùm corde, ſed & corpore præmunito aduersùs hoſtiles acies feruidus bellator incedit. Hanc autem continuę vitæ conſuetudinem indifferenter habet, vt vix dies vlla prætereat, quin duo pſalteria modulando, vtraque manu ſcopis armata nudum corpus allidat. *Nota miram auſteritatem.* Et hoc remiſsiori quidem tempore. Nam Quadrageſimalibus circulis, ſiue cùm pœnitentiam peragendam habet, (crebrò enim centum annorum pœnitẽtiam ſuſcipit) tunc per dies ſingulos, dum ſe ſcoparum tunſionibus afficit, vt minus, tria pſalteria meditando perſoluit. Centum autem annorum pœnitentia, ſicut ipſo authore didicimus, ſic expletur: Cùm tria ſcoparum millia vnum pęnitentię annum apud nos regulariter expleant, decem autem pſalmorum modulatio, vt ſępè probatum eſt, mille ſcopas admittat, dum centum quinquaginta pſalmis conſtare ſpalterium non ambigitur, quinque annorum pęnitentia in unius pſalterii diſciplina rectè ſupputantibus inuenitur. Porrò ſiue quinque viciès, ſiue viginti quinquies, centum faciunt. Conſequitur igitur, vt qui viginti pſalteria cum diſciplina decantat, centum annorum pęnitentiam ſe peregiſſe confidat. *S. Dominicꝰ Beniamin. id eſt doloris filius nũcupatur.* Quanquàm & in hoc omnem modum Dominicus ſuperet: quia cùm nonnulli vnam manum in diſciplinis agendis exerceant, iſte, vt reuerà Beniamin filius, contra rebelles carnis illecebras utraque manu infatigabiliter pugnat. Hanc autem centum annorum pęnitentiam, ut mihi ipſe profeſſus eſt, facilè ſex diebus ex more conſummat. Memini quoquè, quia cuiuſdam Quadrageſimę imminentis initio, mille annos imponi ſibi per nos ad pœnitentiã petiit, quos certè omnes fermè, antequàm ieiunii tempus tranſigeretur, expleuit. Et paulopòſt hoc proſecutus ſum.

Nunc ad Dominicum, de quo cęperat, ſermo recurrat. Enimuerò cùm hunc iam & incurua ſenectus deprimat, & crebris inſupèr ſæpè laboribus

conia-

Magnus feruor in ſene.

contabeſcat, mirum vndè illi tantus feruor incandeat, vt in ſpiritualibus exercitiis ſe ſemper inuictum, ſemper infatigabilem reddat. Nam, vt ipſo referente cognoui, ſæpè duo pſalteria cum diſciplinis ſtando continuat, ità vt neque interim ſedeat, neque vel ad momentum à * perſecutionibus incredibili mentis feruore quieſcat. Inquirenti mihi aliquandò, vtrùm poſſet cum ferreæ veſtis pondere aliquantiſpèr genuum flexibus inſudare, ſub hac mihi dedit obſcuritate reſponſum: Cùm incolumitas, inquit, mihi votiua reſpondet, quandoque per omnes totius pſalterii quindenos pſalmos centiès genuflectere conſueui. Quod quidem tunc non diligenter attendi, poſtmodùm verò quod dictum fuerat, mente reuoluens, à depreſſo homine ille in vno pſalterio † fieri admiratus expaui. Quadam die poſt veſperam, cellulam meam ingreſſus, Magiſter, inquit, (hoc enim indigno vocabulo me ea humilitate compellat) hodiè feci, quod hactenùs me feciſſe non memini. Octo nempe pſalteria inter diem ac noctem modulatus expleui. Videbatur autem tunc totus vultus eius, vt ſcopis attritus, ac ſulcantibus quibuſdam vibicibus liuefactus, tanquàm ſi pila fuerit, priſanarum videlicet more, contuſus. Pſalmodia ſanè illi idcircò tam facilè prouenit, quia non tam verba, vt ipſe aſſerit, lingua perſtrepente reuoluit, quàm ſenſum mentis viuacitate percurrit.

** percuſſionibus legendũ puto.*

† genuflexiones, hic deeſſe videtur.

Cap. 7.

Aliquandò à me remotus habitabat, cumque ad me ingreſſum, quibus tunc ſe vitæ legibus regeret, inquiſiſſem, reſpondit, ſe carnaliter viuere, & quintis ſæpè feriis cum Dominicis diebus, à ſolito ſe abſtinentiæ rigore laxare. Requiſitus, vtrùm quolibet pulmento, ouis, vel caſeo veſceretur, negauit. Rurſùs, ſi piſcibus, aut pomis: Piſces, ait, & poma, ſi qua ſunt, ægrotantibus præbeo, quorum non minimam multitudinem iacere in noſtris partibus ingemiſco. Cumque illum durus exactor in anguſto concluderem, dicens: Vndè ergò illis diebus remiſsiùs viuis, ſi nihil eorum comedis, quæ neceſsè ſit vel ignibus decoqui, vel arboribus inueniri? Reſpondit: Fœniculo, inquiens, cum pane libenter veſcor. Mox nimirùm peritè cognoui, quàm carnaliter homo viueret, qui ſuas delicias fœniculum conſtituiſſet.

Lautior cib. eius, panis cum fœniculo.

Habet planè vberem lachrymarum gratiam, ſed alternam. Cùm enim reclusus ſub diſtricto ſe ſilentio reprimit, mox vt voluerit, affluenter plangit. At ſi colloquio frequentetur, fletum ſe amiſiſſe conqueritur. Sed & ego illi ſæpè penuriam meæ ariditatis impropero, dicens: Heu, inquam, mi pater, iſtæ tuæ lachrymæ infœcundæ ſunt, quæ alias orando lachrymas parere nequeunt. Optatem nanque quod conſequens eſt, nimirùm vt ſicut tu mihi pater es, ità nihilominùs & tuæ lachrimæ mearum quoquè lachrymarum fierent genitrices.

Cap. 8.

In Regula quoquè eremitica inſeruiſſe me recolo. Dicam: Sed quis ſcit, vtrùm fides aſſertioni fideliſsimæ præbeatur? At paruipendendum eſt, ſi humana temeritas arguat, quem ſumma veritas falſitatis excuſat. Eſt inter nos, qui nonnunquam vno die continuato cum nocte, nonem pſalteria meditando decurrat, & interim penè ſemper vtraque manu, ſcopis armata, nudum corpus afficiat. Notandum autem, quia dum hæc peragere ſatagit, nocte, uel die dormire non uacat: ſed aliquandò genua flectens, dum caput terræ deponit, ſic nudo re pentè ſomnus obrepit, eoque ſulo contentus eſt. Hic mihi aliquandò fraterna familiaritate conqueſtus eſt, quia cùm nonem ſic pſalteria ſæpè modulando perficeret, ad decimum nunquam potuerit peruenire.

Nouem pſalteria dicit ĩtra 24. horas meditãdo

Cap. 9.

In epiſtola quoquè, quam Blancæ Comitiſsæ direximus, hæc nos indidiſſe uidemur. Vtinàm daretur tibi nunc dominum meum uidere Dominicũ, qui quod imperitæ linguæ conamur officio, ipſe te efficaciori luculentiſsimæ uitæ doceret & informaret exemplo. Hic denique à tribus circiter annorum luſtria lorica ferrea ueſtitur ad carnem, duobus autem ferreis circulis in corpore cingitur, duobus itèm per brachiorum armos arctatur.

Duobus circulis ferreis circumcingitur.

Cap. 10.

Sed quia de illo in aliis noſtris opuſculis iam plura digeſsimus, nunc quod vix ante ſex dies ad nos veniens retulit, proferamus. Ait itaque: Contigit me noſſe, quòd ſcripſeris, nonem me uno die pſalteria decantaſſe cum corporalibus diſciplinis. Quod certè cùm audiui, tremefactus expaui, & conſcientia remordente congemui. Væ, inquam, mihi: ecce hoc de me, neſciente me, ſcriptum eſt, & tamen vtrùm à me hoc fieri potuiſſet, ignoro. Ego rurſùs experiar, & an hoc implere potuerim, indubitãter agnoſcam. Quarta igitur feria me veſtibus exui, & armata ſcopis vtraque manu, totam noctem ducendo peruigilem, pſallere, ac me verberare non deſtiti, donèc die altero decurſis duodecim ex more pſalteriis partem decimitertii, vſque ad pſalmum, Beati quorum, abſolui. Porrò quod nobis durum ſæpè videtur & aſperum, quàm ille puerile deputet ac deſpectum, uno doceamus exemplo. Frater quidam cùm à ſcoparum ictibus nimis abhorreret, atque perferre grauiſsimum iudicaret, tandèm tamẽ domini Dominici crebris inſiſtentis adhortationibus acquieuit, ac per modulationem totius pſalterii, & inſuper quinquaginta pſalmorum, ſibimet diſciplinam inferre propriis manibus non ceſſauit. Erat autem nox illa præcedens Dominicam diem, & beati Michaelis feſtiuitatem. Cumque facto manè ad prædictum ſenem frater ille veniſſet, timẽs nè de indiſcretione redargueretur, cùm quod egerat, per ordinem retuliſſet, hac ille voce reſpondit: Noli frater, puſillanimis eſſe, uel pro hac tua, quæ nunc eſt, infirmitate diffidere: poteſt enim Deus ea imitte ad altiora prouehere, & huius lacteolæ tuę conuerſationis infantiam, ad iuuenilis roboris incrementa firmare. Et adiiciens ait: Nos etiam primò pedetentim cępimus, ſenſimque ad quod nos diuina pietas perducere voluit, licèt imbecilles ac fragiles, educti ſumus. Sicque factum eſt, vt non eum de immoderato feruore, ſicut ille timebat, argueret, ſed nè deſperationi ſuccumberet, tanquàm qui minimum quid egiſſet, animum releueret. Huius itaque ſancti ſenis exemplo faciendę diſciplinę mos adeò in noſtris partibus inoleuit, vt non modò viri, ſed & nobiles mulieres hoc Purgatorii genus inhianter arriperent. Nam & relicta Techbaldi ſublimis vtiquè generis, & non infimę dignitatis, mihi aliquandò retulit, pręfixam huius diſciplinę centum annorum ſe pœnitentiam peregiſſe.

XII. Pſalteria continenter abſoluit virgis interim ſe cadens.

S. Michaelis feſtiuitas.

Multi eius exẽplo flagellatiõis purgatorium arripiunt.

Cap. 11.

In Epiſtola etiam ad Iohannem Priorem eremi, quę iuxta Suſa vicinum montem eſt conſtituta, cùm eum, eiuſque ſubiectos ad extenſionem in orationibus exhortatoriè prouocarem, dixi prius de quodam feruentiſsimo in amore Chriſti fratre noſtro, Adam nomine, deindè Dominicum in exemplo ſubieci, ità inquiens: Habemus autem quendam iuuenculum fratrem, qui confeſſus eſt, à capite vſq; ad finem pſalterii eleuata ſe brachia tenere dũ pſalleret, ità ut laquear tabulatum cellulę manibus ſępè cõtingat, hac tamẽ diſcretione ſeruata, ut per quinquagenos pſalmos ad momẽtum brachia extenta deponat, & protinùs erigat. Habemus & alterum prouectioris

ctioris

Rioris ætatis,incuruum videlicet ſenem,& vt ſecre te tibi confitear,hic Dominicus eſt Is itaq; quandâ ſcriptiunculam repetit, vbi dicebatur,quòd ſi quis duodecim illic notatos pſalmos viciès quatèr, erectis in modū Crucis manibus,caneret,pro vno poſſet anno pœnitentiam regulariter compenſare. Protinùs ille in exercitium id quod dicebatur,arripuit, & duodecim illos pſalmos extenſis brachiis,ſicut dictum eſt, viciès quatèr ſub nullo prorſus internallo, ſed vno ductu quotidiè decantabat. Scripſi ſup hoc & in aliis fortaſsè opuſculis,quæ vel ad præſens deſunt,vel facilè memoriæ non occurrunt. Itaque ab eorum replicatione,quæ ſcripta ſunt,ad noua quęlibet articulus transferatur.

Nota diſſi cilimū la borē quo tidianū.

Cap. 12. Enimuerò quasi quidam diuinus ignis in eius pectore ingiter æſtuabat , qui nunquàm permittebat eum à ſpiritualis exercitii labore quieſcere. Aliquâdò nanque cùm ego perquirerem ſacroſancto die Paſchali, cæteris fratribus, iuxta morem, meridie quieſcentibus,vtrùm & ipſe dormiſſet,ait:Certè pater,dixi in corde meo:Quid mihi,tam lôgis adhuc noctibus,in die dormire? Extenſi itaque in Crucis effigiem brachiis,pſalterium cœpi: Quo me ſic ſtante decurſo,ſignum protinùs horæ Nonæ perſonuit. Hoc itaque modo iumxit victoriam Crucis cum gloria reſurrectionis. Aliquandò cùm de quotidianis,vt mos eſt,inuicèm confabularemur operibus,ait:Hac etiam nocte,quid mihi contigerit, manifeſto Nam dum ſolutus ſopore ſurrexi , mox brachiis in modū Crucis extēſis pſalterium cępi: cumque pſalmis omnibus,& canticis,quæ ſequuntur, hymnisque decurſis,eò loci iam eſſem,vt ſolo catholicæ fidei pſalmo, & litaniis deberem cuncta concludere, incidit in mentem,vt interim iſta dimitterem , ac pro defunctis pſalterium decantarem. Igitur brachia non deponens,ad defunctorum pſalterium trāſii,quod iuxta morem per quinquagenos pſalmos triſaria lectionum interpolatione diſtinxi. Quo ſic expleto,ad id protinùs,quod omiſeram,redii,atque hoc,quod de primo pſalterio reliquum erat,expleui. Cumque de tertio conſequenter aggrediendo pſalterio cogitarem,beneſactum,ut ita dixerim, ſignum repentè nocturnæ ſynaxis inſonuit,quod me depoſitis vlnis officium cum fratribus celebrare coegit. & certè neſcio quo anni tempore noctes breuiores erant.

Dimiſſi nè orat. extenſis brachiis.

Cap.13. Scutica ſe mare flagellat. Aliquantis porrò ante obitum annis, quasi nouū ſupplicii genus inueniens, virgarum ſcopas in corrigiarum ſcuticas vertit, ſemelq́ue guſtato,quia duriores ſunt,in his verberandi conſuetudinē poſuit. Hoc flagellum,ſi quandò egrederetur ad ſeculum,portabat in ſinu,vt vbicunq; eum iacere contingeret , à verberibus non vacaret. Aliquandò verò cùm loci occaſio non præberet tōtum ſe poſſe exuere,per crura ſaltèm & femora,per caput atq; ceruicē,ſeſe non ceſſabat affligere. Circulis quoq; ferreis quatuor , quia ſibi præ longa conſuetudine iā viluerant,quatuor itèm ſuperaddidit,vt duobus in coxis,duobus conſequenter in cruribus ſtringeretur. Enimuerò loricam,& quibus vtebatur,tanquàm ciliciis,uel lanea quælibet indumenta,poſt menſes, ſiue poſt ſpatium prolixius abluebat,vt rubiginem deponeret, & aridis ingerendam membris vredinem non haberent. Porrò autem cùm omnes,qui in cellulis habitamus,hoc laboremus,ut pro muniendis à frigore pedibus veſtimenta vſque ad imum deſluant pauimentum,hoc etiam nobis in eo intolerabile videbatur, quia cùm in eremo & ocreas neſciret & calceos,veſtes tamen eius ad tibias via medias deſcendebant. Nudatus autem ad ſuſcipiendam in capitulo diſciplinam,quod ſcilicet nunquàm omittere volebat , eaſis ieiunio membris,& amarę loricæ mole detritis,Aethiopicam contraxiſſe nigredinem videbatur. Veſtimenta verò lurida,& carioſa,vt itá dixerim,videbantur vetuſtate conſumpta. Hoc mihi ſæpè dicebat. In hoc pſalmodia prouenit citò pſallenti,ſi cor de verba teneat,ſi quæ lingua loquitur, mens veraciter comprehendat. Alioquin ſi cor vagatur, pſalmorum curſus ad finem,lingua nunc fallente,nunc tepeſcente,tardè perducitur. Aiebat etiam,quia ſomnum ſomnus adeſcat , & vigilias vigiliæ pariunt. Nam corpus humanum,in quo paulatim priùs enutritur , in hoc per incrementa poſtmodùm roboratur.

Ecce quâ tis affli ctionibus armis cō ſpiſcen tiā calcat.

Galat. 6.

Nota nim conſuetu dinis.

Cap. 14. Sed hic me quiſpiam fortaſsè redarguat, qui videlicet nō tam,quem viuendi ordinem vir ſanctus habuerit,ſed quibus miraculis in hac vita claruerit, audire feſtinat. Cui me breuiter hoc reſpondere ſufficiat: Quoniam & MARIA, & Iohannes Baptiſta miraculum feciſſe non legitur,cùm tamen eorum uita non qualibet ſcriptura, ſed Euangelio teſtante narretur. Quanquàm Maria in ſolo partu, quem edidit, omnium procul dubiò ſanctorum virtutes ac ſigna præcellit. Hoc etiam inſeram,quia vberiorem fructum præbet audientibus ſanctorum virorum mirabilis vita, quàm oſtenſa miracula. Illa ſiquidem ea gignit imitationem, iſta ſolam ingerunt admiratioñé. Miracula docent, quomodò illi, ſancti fuere: vita uerò inſinuat , qualiter & nunc homines fieri ualeant, ſancti. Propterea qui miraculum quæris,non ne tibi videtur eſſe mirabile,hominem fragili adhuc carne circundatum, Angelicè(vt itá loquar)uiuere, adeò vt inter quamplurimas hominum millia, via unum ei ſimilem valeas reperire? Et certè quamplures hodiè ſunt inferioris vitæ, per quos Deus omnipotens dignatur virtutem oſtendere.

Partus S. Mariæ miracula omnia an tecellit.

Angelicè, pro Ange licè.

Cap. 15. Ieſu teſte, non mentior, quia necdùm tres menſes elapſi ſunt, ex quo ad me in Samugni videlicet eremo diuerſantem, duo adoleſcentes monachi uenerunt,quorum alter de Spoletina monarchia,alter verò de Venetiæ domicio, Polenſi videlicet vrbe,oriūdos ſe eſſe dixerūt. Sed Venetus,vocabulo Michael, ſicut nobis in confeſſione perhibuit, in ipſo ſuæ cōuerſionis initio, circulo ferreo ſub hac deſiderii ſui pactione ſe conſtrinxit, rogans Dei omnipotētis obnixè clementiam, vt cùm locum ſaluti ſuæ congruū reperiret, confeſtim ille circulus frangeretur. Porrò autem ipſo die, quo eremum nouus hoſpes ingreſſus eſt, vix poſt trium horarum ſpatium, dū beati Benedicti regulam, ſicut eſt idiota, vtcunque ſyllabatim legeret, repentè cōpunctionis eum ſpiritus in lachrymas ſoluit, eodemque momento circulus ille fractus apparuit. Quod miraculum quoniam alibi iam nos deſcripſiſſe meminimus, celeriter tranſcurrentes, ſequens aliud, quod necdùm literis inſertum eſt, enucleatiùs digeramus.

Miracu lum.

Cap 16 Paulopòſt nanque Rauennam vrbem , me iubente, perrexit, ut ſarcinulas ſuas, quas ibi de naui prodiens reliquerat, exportaret. Illic itaque apud fabriles officinas noua ferreorum nexuum argumenta conſinait , multiſque ſe vinculis per diuerſa membra ipſe ſibimet iudex & reus , violenter arctauit. Nam duo pendebant vincula ceruicetenùs per humeros altrinſecùs, hinc ad lexum, illinc ad femo r: duos verò in coxalibus circulos, duos ſuſcepit in vlnis. Vndiquè igitur tam multiplici conſtrictione, vallatus, ad nos rediit: ſecretè, quod circa ſe factum fuerat, oſtendit: ne ve, quæ fecerat, immutarē, uix tādèm voti compos obtinuit. Sed cùm hæc illum ultra vires tormenta grauarent , & ex attritis carnibus iamiam ictor erumperet , inſupèr acceſsit , quod

En ut Hu dēt ſācti homines domanda carni.

cor fratris gloriam reſpicientis acrius perturbauit. Cœpit enim huius myſterii fama prorumpere, & prius per fratrum, deindè per ora ſuperuenientium quorumlibet volitare. Rogauit itaque omnipotentis Dei miſericordiam, vt quid ſibi ſuper hoc cœpto placeret, prę ſuæ miſericordiæ indicium euidēter oſtenderet. Interim verò dum huiuſmodi precibus frequenter inſiſteret, bis per ſomnium conſortatus, audiuit, quia ferramenta illa iam eſſent diuinitus reſoluenda. Porrò autem in feſtiuitate beatorum Apoſtolorum Simonis & Iudæ, quam nuperrimè celebrauimus, dum nocturno cum fratribus intereſſet officio, repentè duo illa ferramenta, quæ ſuper humeros poſita, vtrinquè inferiùs dependebāt, ventrēque cum renibus coarctabant, prorsùs effracta ſunt, & unum in duas, alterum in tres diuiſum eſt partes. Cæteri verò circuli, non quidem per partes abrupti, ſed ità laxati ſunt, & quidam facti ſunt tam mollita lenitate flexibiles, vt quodammodò non tam ferrei, quàm plumbei viderentur, adeò ut etiamsi uellet, defluentibus eis ac prolabentibus, adſtringere ſe vltrà non poſſet. Sic frater, qui ſanctæ deuotionis ęſtuanti fuerat ardore conſtrictus, pio Dei iudicio eſt mirabiliter abſolutus. Quid ergò magnum, ſi per Dominicum, mirabilem videlicet virum, ſignum aliquod voluiſſet oſtendere, cùm in ipſo tyrunatus exordio per hunc iuuenculum duo miracula dignatus eſt exhibere, ac laudabilius ſit fortia peregiſſe, quàm noua? Vndè Dauid cùm præmiſiſſet, Mirabilis Deus in ſanctis ſuis: protinùs addidit, Ipſe dabit virtutem & fortitudinem plebi ſuæ. Non ait, Signa, ſiue prodigia: ſed, Ipſe dabit virtutem & fortitudinem.

Oēs circuli et ferramenta eiꝰ reſoluuntur.

Pſal. 67.

Cap. 17. Cùm Romanus quidam, Stephanus nomine, index ſacri palatii, ſummam præſidentatus adminiſtraret Auximi, exigente cauſa, Dominicus ad eum uenit, eumque ſuper quadam eremi poſſeſsione, quam ea iure Sedis Apoſtolicæ detinebat, obnixè rogauit. Quem ille, vtpotè nulla veſtium compoſitione feſtiuum, deſpiciens ſpreuit, eique nil eorum, quę poſcebat, indulſit. Cumque ſibi à circunſtantibus diceretur, Noli eum tam durè ſuſcipere, ſanctus enim vir eſt: ille tanquàm euomens, ait: Sit ſanctus, vt vultis: ſed beatus Petrus certè ſanctior eſt, cuius ego cauſam in hac adminiſtratione defendo. Igitur impos cępti Dominicus, redir ad cellulam. Ille quoquè poſt paululùm reueſſus eſt Romam. Porrò puer quidam deſpicabilis, qui ad exequendum quodcunque negocium in adminiſtratione remanſit, quicquid Dominicus petierat à iudice, cuncta reuerenter impleuit. Iudex autem non diù pòſt, quam ad ꝓpria repedauit, hoſtilibus gladiis perfoſſus interiit, multaſque diuitias, quia ſobolem nō habebat, extraneis hæredibus dereliquit. Erat pręterea Dominicus valdè cautus in verbis, vt aptè ſibi congrueret illa ſententia, qua Iacobus Apoſtolus ait: Si quis in verbo non offendit, hic perfectus eſt vir. Nam ſi quandò quæreretur, quota diei hora eſſet, nunquàm abſolutę dicebat, quota eſſet, ſed cum hoc additamento ſemper: Propè tertia hora eſt, propè ſexta hora. Inquiſiui à me, cur ſemper ità diceret: In hoc, inquit, mēdacium caueo: nam ſiue ſit hora tranſacta, ſiue adhuc fortaſsis immineat, propinqua tamē eſt, quæ videlicet à momento, in quo loquimur, non elongatur.

Diuina ul tio in inimiquum iudicem.

Iacob. 3.

Cautela magnanitur Dominici in verbis ſuis.

Cap. 18 Habebāt aliquandò cellulam iuxta monaſterium, quod dicitur Contuncluli. In vigilia itaq; Dominicæ natiuitatis, cùm tota præcedenti Quadrageſima manſiſſet incluſus, tantiſque ieiuniis atque laboribꝰ eſſet vehementer afflictus, inuitante gloria ſolēnitatis egreſſus, Abbati loci humiliter pròcidit, veniam petiit, actus ſuos & cogitationes lachrymabiliter accuſauit. Ille autem, ut erat inexpertus, leuis moribꝰ, & conſiliis ſpiritualibus inſuetus, cùm ſibi ſufficeret vnum pſalmum, vel perexiguū quid imponere, pręcepit vt pro his, quæ confeſſus fuerat, triginta pſalteria decantaret. Qua nimirùm ille ſententia, uelut ſagitta percuſſus, ad cor rediit, atque hoc proueniſſe ex diuini diſpoſitione iudicii deputauit. Itaq; regreſſus in cellulam, nunquàm prodiit, donèc præfixum indictæ pœnitentiæ canonem inſtantiſsima ſedulitate perſoluit.

Magna humilitas eius.

Cap. 19. Solebat autem per internalla licèt parciſsimè, uinum bibere: ſed longè antè, quàm defunctus eſt decreuit ab eo penitùs abſtinere. Vt itaque iam, omiſſis cæteris, ad obitum ueniamus, patiebatur grauedinem ſtomachi, crebris inſupèr capitis doloribus cruciabatur. Et quoniam alterum ſæpè procedit ex altero, propoſuit ad purgandum ſtomachum, antidoti ſumere poculum. Sexta igitur feria per continuum diem via deſiit uel modulandis pſalmis inſiſtere, uel corrigiarum ſe ictibus flagellare. Nocte uerò, ſopore depoſito, ſuſcepit antidotum: deindè cępit anguſtiari, & ſtomachi dolore grauiter conqueri. Poſt decurſum itaq; nocturnæ ſynaxis officium, poſt matutinos hymnos, cùm prima iam hora ſibi à fratribus, qui aderant, cantaretur, ſanctum Deo ſpiritum reddidit. Inuenerunt autem & alteram loricā, præter eā, qua indutus erat, lateribus eius ſindonis more ſubſtratam. Vndè ſuſpicati ſunt fratres, hoc ſibi pręter conſuetudinem nullatenùs accidiſſe, ſed ſub ſe eam ſanum quoq; tenere conſueuiſſe, ſuper quā videlicet & in infirmitate iacebat. Somniauit autē tunc quidam frater de me, quòd oculorum lumen amiſeram. Quod dum ego Hildeprando, venerabili Romanæ Eccleſiæ Archidiacono in Lateranenſi palatio retuliſſem: Nequaquàm, Inquit, vt times, hoc tibi propinquę eſt mortis indicium: ſed familiaris tibi aliquis extinguetur, qui tibi & charus ſit ſicut oculus, & lumen tuum ac ſplendor in bonis operibus videatur. O verum, ſed amarius omni felle præſagium. Tertio die, poſtquàm Romanis mœnibus ſum egreſſus, eccè mihi relatio crudelis occurrit, quæ mihi nil minùs opinanti, cæcatum me remanſiſſe perhibuit, dominum ſcilicet & illuminatorem meum Dominicum, ex hoc ſeculo nupèr egreſſum. Ilicò mihi liquidò putauit, dum ille periit lucis authorem, in tenebrarum me remanſiſſe caligine. Fratres autem corpus eius, nè à uicinis monachis eorū raperetur è manibus, in eàdem, in qua defunctus eſt cellula, defoſſa humo celeriter obruerunt. Nos autem ipſo die Dominico, quo eremum ingreſsi ſumus, ſanctum corpus indè ſublatum reuerenter, ut dignum erat, in capitulo ſepeliuimus. Et cùm nonus eſſet depoſitionis eius dies, prædictum corpus ſanū illibatumque reperimus.

Laborat dolore ſtomachi.

Felix eiꝰ exceſſus è vita.

Is Hildeprandus fuit poſteà Gregoriꝰ VII. Pōtifex Romanus.

Poſt nonū diem manet corpus eius incorruptum.

Cap. 20. Eant nunc, qui carnis ſuæ delectantur illecebris, medullas abſorbeant uoluptatum, & occiſionis uictimæ ad æternum nutriantur incendium. In ſuperbię ſe cornibus efferant, ventilent innocentes, ad uotum molliter viuant, vt eorum poſt modùm penitùs ſemper vlcera amareſcant. Nunc uelut infrenes equi per uoluptatum prata diſcurrant, vt pòſt eorū manus & brachia diſtrictionis extremæ lorica cohibeāt. Dn̄icus aūt noſter ſtigmata Ieſu portauit ī corpore, & vexillum Crucis non tātùm in fronte depinxit, ſed cunctis etiam undiq; mēbris impreſsit. Exuſtus & aridus ab humore calami & iunci vberibus, cæleſtis gratiæ meruit imbribus irrigari. Hìc ferrea lorica ꝑcingitur, illic niueis Angelicę glorię veſtibꝰ deco-

Galat. 6.

Tota vita paraſceue Crucis ſibi fuit.

decoratur. Hic duritia cubilis atteritur, illic molli Patriarcharũ gremio cõfouetur. Tota hæc vita ſacta ſibi paraſceue Crucis, illic autem feſtinus & ſplendidus æternam celebrat gloriam reſurrectionis Nunc inter ignitos ſupernæ Hieruſalem lapides emicat: nunc ornatus victoriarum ſuarum titulis, æterna laude triumphat, atque in illa beatorum ciuium iucunda ſocietate contubilat. Obiit autem beatus Dominicus pridiè Idus Octobris, regnante Domino noſtro Ieſu CHRISTO, qui cum patre & ſpiritu ſancto uiuit & regnat in ſecula ſeculorum, Amen.

VITA S. OSVVALDI VVIGORnienſis Epiſcopi, quam quidam aiũt ſcripſiſſe Senatum Brauonium, Vuigorniæ monachum, circa annum Domini 1170. ſed eius nomen Codex noſter non habet. Eſt autem fideliter conſcripta. Stylum nonnihil correximus paſsim.

Octob. 15. iuxta Martyrologia. Obijt anũ 28. Februarij, uel 29.

Cap. 1.

Odo Cãtuarienſis Epiſcopus, patruus Oſuualdi.

SANCTVS Oſuualdus Epiſcopus, nobiliſsima ſtirpe ortus, forma corporis eleganti fuit. Cùm adhuc puer eſſet, pueriles vitare ineptias, & ad ſanctitatis opera atque ſtudia ſeſe applicare cœpit. Patruum habuit ſanctum Odonem Cantuarienſem Archiepiſcopum, prudentia & diſcretione ſublimem, moribus grauem, iuſtitia inſignem, & in omni actione ſua circunſpectum: cui etiam à parentibus ſuis Oſuualdus commendatus eſt literis imbuendus, & bonis exemplis optimiſque moribus cõformandus. Cumque tum prophanis, tum Diuinis literis apprimè eruditus eſſet, Vuintonienſis Canonicus effectus eſt. Vbi cùm alii, poſthabito uitæ & ordinis ſui inſtituto, prauis animi cupiditatibus laxarent habenas, ille conſtanter ad præſcriptum vitæ Canonicorum ſeſe gerebat. Non multò pòſt factus Decanus, licèt etiamnùm iuuenis eſſet, tamen ſenum deprauatos mores corrigere, & pueriles eorum ſenſus ſtudio diſciplinæ cæleſtis reformare nitebatur. At illa mala conſuetudine implicati, nullo pacto ei ſe obtemperaturos affirmabant. Itaque ſpreta ille pompa ſeculari & mundi huius opibus, Floriacenſe monaſterium, in quo S. Benedicti corpus quieſcit, petere deliberauit. Dedit verò ei ſanctus Odo literas commendatitias & dona, quæ ferret ad monaſterium, commendans eum patribus illius. Nanque etiam ipſe in iuuentute illic monaſticum habitum induerat. Poſtquàm ergò apud eos Oſuualdus veſtem monachi accepit, qui eò inſtituendus aduenerat, ità ſe comparauit, vt ſatis in eo haberent alii, quo erudirentur, quodque imitandum ſuſciperent. Erat enim parci ſomni, modici victus, verbis prudens & moderatus, in prece aſsiduus. Quàm verò patiens, humilis, benignus, humanus & manſuetus fuerit, ex ſyncera charitate, qua, ſuprà quàm dici queat, ornatus erat, facilè æſtimari poteſt.

Fit canonicus S. Oſuualdus.

Vide quã noceat mala conſuetudo.

S. Oſuualdus fit monachus.

Cap. 2.

Secretum quendam in eccleſia locum ei Abbas attribuit, in quo Deo liberiùs & familiariùs vacaret & inhæreret. Ibi ergò orationi, meditationi, contemplationi rerum cæleſtium & diuinarum, ab aliorũ ſtrepitu & inquietudine remotus, operam dans, magnam humani generis atrociſsimo hoſti liuoris & odii materiam ſuppeditabat. Cum enim nocte quadam precibus & contemplationi incumberet, malignus ſpiritus ſonos excitauit horrificos, ſcilicet efficere uolens, vt vir Dei aut incepto deſiſteret, aut certè ſegniùs id ageret, uel nulla deincèps ratione quippiam eiuſmodi attentaret. Sed ille ſcuto fidei protectus, non magis ad leonis rugitum, uel ſerpentis ſibilum, quàm ad ouis balatum exterritus eſt, diuerſarumque beſtiarum voces, quas improbus ille effingebat, cum earum authore irriſit. Sentiens id dæmon, diſparuit: ſed mox in Angelum lucis ſe transfigurans, illi apparet. Ille verò ſigno Crucis ſe muniit, ſciens Angelum lucis id non moleſtè ferre, angelum verò tenebrarum, illo in fugam compulſum iri. quod etiam factum eſt. Nam ſimulatque ſignum illud malignus tentator uidit, inſtar fumi ab oculis eius euanuit. Sanctam eius conuerſationem ubi cognouit beatus Odo Epiſcopus, immenſas Deo gratias egit, & miſsis ad monaſterium diuerſis muneribus, Abbati & monachis nepotis ſui nomine gratum ſe declarauit: ſimul ſignificans, perquàm cupere ſe eius frui præſentia, tum quòd iam ſenio feſſus, mortem ſibi propinquam ſciret: tum quòd regulari ſeu monaſtica diſciplina & conuerſatione, gentis ſuæ homines per eum inſtituere decreuiſſet. Hoc verò nuncio non mediocriter conſternati fratres, non tñ auſi Epiſcopi voluntati, reluctari, pàrent ei, debitoq; cũ honore Oſuualdum remittũt. Sed priuſquàm uenire poſſet Cantuariam, ſanctus Odo exceſſit è vita.

Dæmõ inuidet eius ſanctis ſtudijs.

2. Cor. 11.

Signo Crucis fugat dæmonem.

Cap. 3.

Præſidebat illis diebus Dorceſtrenſi Eccleſiæ Oſketillus, auditoque aduentu Oſuualdi, qui eius quoquè nepos erat, benignè accepit eum, inprimiſque habens, à ſecretis ſibi eſſe noluit. Poſteà uerò eo ipſo Oſketillo Eboracenſis Eccleſiæ creato Archiepiſcopo, S Dunſtanus Oſuualdum Regi Edgaro commendans, ei familiarem effecit, iuſſuque illius Eccleſiæ Vuigornienſi præfecit. Collegit autem Oſuualdus in pago Vueſtbyrienſi duodecim monachos, quos crebrò ſolebat inuiſere, optimas eis adhortationes proponere, illoſque conſolari, atque cum eis ieiuniis, vigiliis & orationi operam dare.

Epiſcopus Eboracẽſ. Oſuualdus fit Vuigornienſis Epiſcopus.

Cap. 4.

Per id tempus Ailuuinus Comes multis annis diros podagræ tolerabat cruciatus. Eius quidam piſcator, Vulget nomine, cum naulcula ſua ingreſſus aquam Ranieſmere, (ſic enim vocabatur) in uſum domini ſui piſces capere conabatur: ſed diù fruſtrà laborans, tandèm nimio affectus tædio & laſsitudine, obdormiuit. Apparuit autem ei ſanctus Benedictus, aitque ad eum: Surgente aurora, mitte tragum ſiue rete tuũ in aquas, & pro uoto multos capies piſces: è quibus maximum, quem lupum uocant, Aluuino domino tuo meo nomine offeres, diceſq; ei, ut munus meum comiter accipiẽs, ſanctiſsimæ matri Dei, mihique & omnibus ſanctis virginibus, in hac inſula monachorum cœnobium ocyùs exædificet: obſeruet autem, ubi pecora eius & iumenta nocte incumbant, & quo loco uiderit taurum ſurgẽtem dextro pede terram percutere, illic aram conſtruat. Vt uerò certiorem hiſce mandatis meis fidem commodet, digitum tuum incuruabo, quem ille podagra liberatus, mox reuocabit in locum ſuum. Euigilans homo, magnam uim piſcium capit, præcipuum apportat ad Comitem, indicans quid uiderit & iuſſus ſit dicere: ſimul orans, ut digitum curuum reſtituat. Comes mox eius erigit digitum: properat, quãtùm poteſt, ad inſulam: in eam ingreſſus, totus fit ſanus, taurum è medio grege exurgentem, humum pede tundere conſpicatur: laudat DEVM, & quamprimùm illic ſacellum condit. Non diù pòſt eo ipſo amplas poſſeſsiones largiente, ſanctus

Viſio piſcatoris.

Digitus piſcatoris reſtauratur.

Comes liberatur podagra.

 Oſu-

Oſuualdus Epiſcopus intrà quinquenniũ inſigne illic ædificauit monaſterium, & anno Chriſti noningenteſimo ſeptuageſimoquarto ſolenniter dedicauit, monachumque ſuum Ednotum illi Abbatem præfecit.

Cap. 5. Cõcilium generale Angliæ cõtra incontinentes Clericos.

Per idem tempus authoritate Iohannis Papę Dunſtanus Archiepiſcopus, coacto generali concilio, ſtatuit, & decreto firmauit, vt canonici omnes, preſbyteri, diaconi, ſubdiaconi, aut caſtè viuerent, aut eccleſias quas tenebant, dimitterent. Habebat autem Regem Edgardum hac in re fidelem adiutorem & egregium defenſorem. Porrò huius decreti executio demandata eſt Oſuualdo Vuigornienſi & Etheluuoldo Vuintonienſi Epiſcopis. Itaque beatus Oſuualdus in ſua diœceſi ſeptem monaſteria, eiectis Clericis inſolenter viuentibus, conſtruxit, Abbateſque eis pręfecit. In iis Abbas Perſorenſis Fulbertus, benè moratus & religionis monaſticæ feruens zelator, ſed tamen in ſubditos ſeuerus nimiùm, qđ in eo ualdè reprehendebatur, cùm eſſet ad extrema perductus, & poſt obitum in feretro repoſitus, redeunte ſpiritu, erexit ſe, cunctis trepidantibus, aitque ſe à beato benedicto ad Dei conſpectum perductum fuiſſe, Deumque ipſi peccata ſua ob merita dilecti ſui Oſuualdi remiſiſſe, eiuſque ſanctitatis declarandæ cauſa ſe reuixiſſe. His dictis, conticuit, & percepto Dominici corporis uiatico, dimidium ſuperuixit diem, rurſumque defunctus eſt. In aliis etiam Angliæ locis īſignes eccleſias beatus Oſuualdus ob eãdem cauſam, eiectis Clericis, monaſticæ inſtitutionis viris tradidit: putà;, eccleſiam ſancti Albani, ſanctæ *Etheldræ virginis in Eli, & ea, quæ apud Beamfledani honorabilis habebatur. In eccleſiis S. Albani Elfricum Abbatem inſtituit, qui poſteà factus eſt Cãtuarienſis Archiepiſcopus: In eccleſia Elienſi Abbatem Brithonum, in Beamfledenſi Gotmanum. Quæ verò monaſteria conſtituit, ea inuiſere ſolebat, & tũ ſermone, tum opere quę ad animarum ſalutem pertinerent, illis paterno affectu miniſtrare.

Diſcãt huius exemplo Prælati mitiùs agere cũ ſubditis.

**Etheldreda legẽdũ uidetur.*

Porrò in monaſterio Rameſeiæ Abbo Floriacenſem monachum degere uoluit, morum ſanctitate præclarum, & literis egregiè eruditum, vt monachos doceret, ſcholis præeſſet, & tum regularem ſiue monaſticam diſciplinam, tum literarum ſcientiam promoueret. Is Abbo Dunſtani hortatu beati Edmundi Regis & martyris paſsionem accuratè conſcripſit. Tãdem Floriacum reuerſus, & illic Abbas effectus, à ſuis monachis occiſus eſt.

Abbo Floriacenſis egregius monach⁹. Abbas Trithemi⁹ dicit eũ à gẽtilibus occiſum.

Cap. 6.

Cùm monaſterium condere uellet Oſuualdus Vuigorniæ in ipſa ſede Epiſcopali, ut in eo cũ monachis uerſaretur, non longè ab illo opere lapis quidam iacebat quadratus, illi ſtructuræ, quam moliebatur, cumprimis neceſſarius. Sed cum artifices tollere eum conarentur, perindè acsi radicitùs terrę inhæreret, nihil eum mouere potuerunt. Stupor ingens occupat omnes, res ad beatum Oſuualdum refertur. Venit ille, cernenſque magnam hominum multitudinẽ caſſo labore fatigari, admiratur: moxque tacitas Deo preces offerẽs, uidet lapidi Aethiopem quendam inſidere, & obſcęnis motibus laborantes irridere. Ilicò Crucis ſignum in eum vibrans, territum fuga ſibi conſulere compellit. Tum verò lapis, quem priùs octoginta uiri mouere non poterant, à paucis facilimè ſublatus, & in ſtructura locatus eſt. Abſoluta tãdem eccleſia in honorem ſanctiſſimæ matris Dei, congregatiſque illic quibuſdam monachis, nonnulli Clerici cathedralis eccleſię, cõtempto ſeculo, monaſticum accepere habitum, & ab eccleſia B. Petri ad beatæ Mariæ eccleſiam, à Clericis ad monachos, ſedes Epiſcopi translata eſt.

Attende vim S. Crucis.

Cap. 7. S. Oſuualdus creat Eboracẽſis Archiepiſcopus.

Indè mortuo Eboracenſi Archiepiſcopo, beatus Oſuualdus, cogente Edgaro Rege, & ſancto Dunſtano Cantuarienſi Archiepiſcopo, omnique Clero aſſentiente, Eboracenſem Eccleſiam regendã ſuſcepit. Nè verò monachi, quos inſtituerat, immodica tentatione pulſarentur, ſi paſtorali cura deſtituti, nõ haberent quo niterentur, authoritate ſancti Dunſtani Epiſcopatum Vuigornienſem vnà cum Eboracenſi ſolicitè gubernauit.

Cap. 8.

Monachi Rameſeiæ, beato Oſuualdo ad ripam ſtãte, aquam nauigio tranſmittere volebant. Sed cùm nimiùm onuſta eſſet nauis, mergi cœpit. Conſternati monachi ad præſens mortis diſcrimen, ſancti præſulis opem implorant. Ille mox ſignum Crucis edit, & nauis è profundo emergẽns, acsi nihil ferret oneris, proſpero lapſu ad litus perfertur.

Magnum ius ſigni S. Crucis.

Cap. 9.

Nunciatum quandoque ei fuit, monachum Elienſem, in eccleſię opere occupatum, ruiſſe præcipitẽ, & ſubitò expiraſſe. Qua re non mediocriter perturbatus, quòd ſciret monachum illum non planè inculpatum duxiſſe vitam, accitis Rameſeiæ fratribus exponit quid acciderit, hortatur, vt pro anima defuncti dominũ obnixè deprecentur. Itaque vacant vigilijs monachi illi, pſalmis & lachrymis dãt operam, pulſant fores diuinæ miſericordiæ. Et eccè nocte quadam Epiſcopo orationi inſiſtenti, defunctus frater ille viſibiliter apparet: rogatus quis ſit, dicit eum ſe eſſe, pro quo Dominum ipſe deprecetur. Tum verò ſuſpirans Epiſcopus, Vt, inquit, frater, hactenùs habuiſti, & etiamnùm habes? reſpondit ille: Hactenùs quidem valdè malè, at nunc valdè benè. Tuis enim meritis & precibus è pœnis, quibus cruciabar, per Angelum ſuum me Dominus heſterno Die liberauit. Quod tibi nunciatum vẽni, ſimul & gratias tibi agens, teq; admonere cupiẽs, quàm pp hoc & alia Deo grat⁹ eſſe debeas. His dictis euanuit.

Precibus ſuis uir ſãctus fratrẽ è pœnis purgatorijs eripit.

Cap. 10.

Diœceſim ſuam ſanctus Epiſcopus opportunis tẽporibus peragrans, quicquid comperire potuit in moribus ſubditorum ſuorum, quod oculos ſummi Dei offenderet, paterna caſtigatione corrigere ſatagebat. Intereà contigit eum quandoque uenire Ripum, vbi quondàm beatus Vuilfridus, nobili conſtructo monaſterio, humatus fuit: ſed poſteà locus ille à barbaris magna ex parte dirutus, in luſtra & ſpecus ferarum mutatus erat. Ibi tum peruigil ille in precibus noctù perſiſtens, diuina reuelatione didicit ſanctorum corpora condita illic eſſe, quæ ſi inueſtigare uelit, cum ſingulorum nominibus ea ſe procul dubiò reperturum. Manè foditur humus, ſanctorum corpora inueniuntur cum tabula, cui hęc inſcripta erãt: Hic requieſcit ſanctus Vuilfridus antiſtes Eboracenſis, & reuerendi Abbates Tilbertus, Boruuinus, Albertus, Sigredus atque Vuildenus. Eas reliquias interim apto repoſuit loco: poſtmodùm uerò corpus ſancti Vuilfridi in loculo, ità ut par erat, præparato, reuerenter condidit, utpotè quem magno Vuilfrido, loci eius fundatori, conſanguinitate iunctum non ignoraret. Cuius quidem magni Vuilfridi corpus, à ſancto Odone Cantuarienſi Archiepiſcopo iampridèm Cantuariam translatũ fuerat. Porrò reliquias inuentas B. Oſuualdus feretro impoſitas, admodùm honorificè Vuigorniam miſit.

Sacra corpora ex diuinitus reuelantur.

Cap. 11. Benedicto pane ſanat febricitantem.

Vir quidam potens acri correptus febre, per nuncium viro Dei malã valetudinẽ ſuam indicauit. Ille ergò benedictum panem ei miſit, iuſsitque eum illo veſci cum bona ſpe & fiducia recuperãdę ſalutis. Fecit ille, ut iuſſus erat, ſeq; perfectè curatum ſenſit.

Cap. 12. Nota uim benedictionis.

Sedente ad menſam beato viro, panemq; benedicente, & aſsidentibus diſtribuente, ſorex caſu ſuperueniẽs, micas decidentes à pane illo auidè comedit, moxq;

moxque præfocatus periit, nec vllo pacto euomere potuit, quod ore vorauerat. Nè quis autem eius laudi id tribueret, ſanctus Epiſcopus exanimem ſoricẽ iuſsit à conſpectu intuentium remoueri, & proiici.

Cap. 13. Nota pœnã irreuerentiæ.

Monachus quidam è balneis veniens, in loco, vbi Epiſcopus crebrò ſedere conſueuerat, ſomnum capere cœpit. Et ecce adſunt multi teterrimi ſpiritus, ſeuerisſimè ab illo exigunt, cur auſus ſit in tanti pontificis dormitare loco: mox illum inuadũt, torquẽt, lauiant, hàc illàc diſtrahunt, ſurſùm deorſùm eum iactant. Tandem ille ſic vexatus, horridis clamoribꝰ, quid ipſi acciderit, omnibus palam enarrat.

Cap. 14. Inſignis erga pauperes humanitas.

Singulis diebus, præter alios innumeros, quos quotidiè alebat, duodecim pauperum abluebat pedes, lotos oſculabatur, capillis & linteo extergebat, manibus infundebat aquam, nummos largiebatur, cibum & potum ad menſam ſedentibus apponebat, in Paſchate veſtibus nouis indutos, ad aliquot dies ſecum in aula ſua retinebat. Nulla corporis infirmitas ab his officiis eum retardabat: immò verò quo ſe corpore ſenſit debiliorem, eo ad inſeruiendum illis maiorem ſibi ipſi vim adhibebat.

Cap. 15.

Die quodam egreſſus cum ſuis ex oratorio, ſub dio ſtans, in cęlum intentisſimè oculorum aciem defixit, Chriſtum, quem ſuſpirabat, pio corde & ore attentiùs orans. Nec verò oculos, vt fit, citò retraxit, ſed perindè acsi noui quippiã cũ ſumma animi voluptate contemplaretur, diutiſsimè in eo, qđ intuebatur, defixus fuit. Rogatus ecquidnã uideret, ità reſpõdit: Contẽplor id, quò tẽdo, idq; craſtino die, etiã me tacẽte, res ipſa vobis declarabit.

Præuidet obitũ ſuũ.

Aeterna nãque beatitudo, cuiꝰ cauſa hucuſquè ĩ terris laboraui, nunc inſtat: nec ante craſtina occumbet luna, quam me in eam Dominus meus, ſicuti eſt pollicitus, introducat. reuerſusque in oratorium, conuocatis fratribus, hortatur eos, vt impendant ipſi miniſterium ſacræ unctionis cum viatico Dominici corporis. Nocte ſequenti, oblitus aduerſæ valetudinis ſuæ, in templum ſe contulit, officium diuinum expleuit & reliqua noctis ſpatia in Dei laudibus expendit. Manè ſolito more linteo præcinctus, pedes pauperum lauit, & oſculans eos atque extergens, quindecim pſalmis, quos in illo miniſterio dicere ſolebat, perſolutis, ſubiunxit, Gloria patri & filio, & ſpirituiſancto.

In ſancto miniſterio feliciter aĩam expirat.

Cumque pauperes pro more gratias agẽtes ſurgerent, ille dicẽs, ſpirituiſancto, ante illorum pedes in manus Chriſti ſpiritum reddidit. Cùm autẽ corpus eius ad eccleſiam, quam conſtruxerat, deferretur, niuea columba è cælo deſcendens, expanſis alis, lento volatu illud protegere viſa eſt. Ignea quoquè ſphęra cęlitùs lapſa ſuper feretrum apparuit. Depoſito indè ante altare ſacro corpore, viſio illa, tãquàm locum ſepulturæ eius deſignatura, in Auſtralem eccleſiæ plagam iuxta altare diuertit, ſicque ab oculis intuentium ſubducta eſt.

Aluuinus Comes eius familiaris obit ſimiliter.

Aluuinus quoquè Comes poſt obitum ſancti viri ingenti cordis angore & dolore preſſus, è vita abiit, & in Rameſeiæ monaſterio ſepultus eſt.

Cap. 16.

Cùm beatus Oſuualdus adhuc iuuenis in Floriacenſi, vt diximus, monaſterio monaſticam uitã ſanctisſimè coleret, iuxta locum, in quo orare ſolebat, crypta quædam erat, ad cuius fores duodecim pauperes quotidianum victum à monaſterio percipiebant, atque ex iis vnus ſancto Oſuualdo ſacras hoſtias offerenti miniſtrabat.

Viſio cuiuſdam ei ad ſacrificiũ miniſtrantis.

Quadam ergò die, cùm vir ſanctus poſt Euangelium recitatum oculis in cælum erectis oraret, miniſter eius vidit reuerẽdi vultus perſonam, candidiſsimum panem, ſed exiguum, inter manus, quas vſque ad caput ſuum porrectas habebat, digno cum honore tenentem. Ea viſione licèt mirè perterreretur, ſuſtinuit tamen, nec ſubitã arripere fugam voluit. Sed cùm eundem panem cũ ſacerdotis in Miſſa proceſſu paulatim creſcere, atq; ad inſolitam molem prouehi cerneret, vltra illic hęrere non auſus, extra oſtium aufugit. Itaque ſolus remanſit Oſuualdus presbyter, & qui videbatur, a dextris ei aſsiſtens Angelus eius. Interim miniſter identidèm caput oſtio templi inferens, quid circa altare gereretur, trepidus explorabat: cumque ſeruus Dei, Per omnia ſecula ſeculorum, & quædam alia pro cõſuetudine diceret, nec ille reſpondere auderet, audiuit Angelum ad ſingula reſpondentem, eiq; officioſè miniſtrantem. Peracto ſacrificio, miniſter introſpiciens, & Angelum iam non videns, trepidus ad virum Dei acceſsit, cauſam fugæ ſuæ expoſuit, ſciſcitãs ab eo, num ipſe quoquè Angelum vidiſſet. Tũ ille: Equidem vidi, inquit, & audiui ea, quæ dicis. ſit benedictum nomen omnipotentis Dei, qui me tua opera deſtitutum, in ſacro miniſterio ſuo non deſeruit. Interdixit autem ei, nè, dum eſſet ipſe in uiuis, cuiquam eam viſionem aperiret.

Dies & annꝰ mortis eius.

Obiit vir ſanctus anno gratiæ noningenteſimo nonageſimoſecundo, Epãtus ſui triceſimo, pridiè Calẽdas Martii.

Cap. 17.

Ab eius obitu anno duodecimo Adolphus Eboracenſis Archiepiſcopus, reuelatione diuina admonitus, Vuigorniam, vbi vir ſanctus ſepulturam elegerat, profectus, eius ſacra oſſa è terra extulit, & in theca ſummo cum honore collocauit.

En ut Deꝰ illuſtrat ſanctorũ reliquias.

Aqua verò, qua oſſa illa abluta erant, cæcis viſum, ſurdis auditum, claudis greſſum, & quibuſcunque morbidis ſanitatem reſtituit. Veſtimenta omnia, integra & incorrupta in ſepulcro reperta ſunt, ſuauiſsimum ſpirantia odorem. Monachus quidam Rameſeiæ cancri vlcere in maxilla ità percuſſus erat, vt cõſumpta cute & carne, nuda mandibula apparèret. Is ergò in feſto S. Oſuualdi è ſcypho, undè vir ille ſanctus bibere ſolebat, magna animi pietate & fide potans, poſtquàm bibit, ſcyphum fortiter admouit maxillæ tabeſcenti.

Cancri morbus curatur.

Deindè paulopòſt eum amouens, vulneris eius omnem ſaniem & putredinem adeò vidit poculo adhærere, ut redintegrata maxilla, nullum morbi eius veſtigiũ poſſet in ea deprehendi: ſed tamen vt aliquod extaret tanti miraculi & virtutis diuinæ teſtimonium, paulo ſemper rubicundior uiſa eſt, quàm altera.

Cap. 18

Quidam ab infantia mutus, in beati Oſuualdi ſolennitate uidit quendam ſibi ignotum reuerẽdi vultus hominem, decora canicie conſpicuum, ſacerdotali amictum veſte, pedum manu tenẽtem, à loco ſepulchri ſancti Epiſcopi ad ſe properantem: cumque ei iuxta ſe tranſeunti caput humiliter inclinaret, ille eum pedo ad collum percuſsit, & euanuit.

Mutus quitur.

Ad eũ ictum territus homo, mox ex ore eius magna cõcreti ſanguinis maſſa in terram decidente, ità exclamauit: Succurrite, quæſo, ſuccurrite, & nè sãguine meo templum Domini violetur, ocyùs hinc me exportate. Eductus itaque extra ædem, multum a ſe dimiſit ſanguinem, modumque curationis ſuæ illis, qui ibi tum aderant, indicauit.

Cap. 19. Inſigne miraculũ

Voraci flamma quandoquè Vuigorniam depaſcẽte, ſimulatquè ad loculum beati uiri incendiũ peruènit, cõfeſtim ignis tepuit, nec quicquam deincèps nocere potuit. Videre tum licebat pauperis cuiuſdã tugurium, arundine contextum, media ſui parte integrum & ſanum, reliqua portione à culmine vſq; ad humum amuſsim concrematum.

Cap. 10

Alio tempore flammis eam urbem vaſtantibus, cùm monachi loculum ſancti Epiſcopi ad pagum deportarẽt, occurrit quidam, qui nupèr elegãtes extruxerat ædes, exclamansque ait: O ſancte pater & paſtor Oſuualde, ecce domum meam uoracibus

Itē aliud. flammis obnoxiā, tibi dono iure perpetuo poſsidē-
dam. Tu eam, ſi placet, ab hoc periculo tuère. Introducitur indè loculus in ædes illas, & domo vicina prorſùs exuſta, illæ beato Oſuualdo commendatæ, nec ab igne potuere contingi, nec vllum in eis ignis veſtigium extitit.

Cap. 12. Sæua peſtis Vuigornienſem prouinciam populabatur, & indiſcriminatim omni ætati & ſexui repentinum exitium afferebat. Plerunquè ambulantes uel ſtantes, ſubitò corruebant, & ſine pœnitentia & cōfeſsione expirabant. Tum verò monachi ſancti antiſtitis loculum geſtantes, & per vrbis circuitum litanias cantantes, pro ſalute populi Dominum deprecabantur. (Peſtis immanis pellitur.) Et eccè confeſtim omnis illa peſtis nō modò à Vuigornia, ſed etiam à propinquis pagis, undè ruricolæ, opem ſancti Epiſcopi implorantes, aduenerant, penitùs profligata eſt: præſtante Domino noſtro Ieſu Chriſto, cui eſt honor & gloria in ſecula ſeculorum, Amen.

VITA S. HEDVVIGIS DVCIS VEL Duciſſæ Poloniç, beatæ Elizabeth, quæ nupſit Lantgrauio Turingiæ, matertera: Cuius Author teſtatur ſe eam ex geſtis eius diligētiſſimè cōſcriptis, & ſummo Pontifici bona fide oblatis, atque in Trebnicienſi cœnobio aſſeruatis contexuiſſe: quædam etiam notatu digna ex Engelberto Ciſtertienſi monacho, qui de ea ſcripſit, ijs adiunxiſſe. Stylum Fr. Laur. Surius, vbì viſum fuit, nonnihil elimauit.

PRAEFATIO AVTHORIS, incerti quidem, ſed grauis & fide digni.

SPLENDORIS æterni genitor, lumenq; indeficiens, Dominus Deus omnipotens, qui nouiſsimis diebus in eodem filio ſuo illuxit mundo, vitiorum tenebris obnubilatum iam ſeculum nouo quodam lucis ſuç radio clariùs illuſtrauit, cùm beatā Heduuigem ceu ardētem faculam illi exhibuit, & ut præclaram lucernā ſuper candelabrum poſuit, vt luceret pulcherrimis
Mat. 5. virtutum meritis, & ſanctæ cōuerſationis exemplis, omnib⁹ qui in ſanctæ matris Eccleſiæ magna domo ſunt. Et ipſe pater miſericordiarum, ſicut eam in uita mirabiliter ſanctitatis priuilegio extulit, itá etiam vita functam inæſtimabili decore & miraculorū gloria ornauit, quēadmodùm ea iis, quæ dicturi ſumus, perſpicuè innoteſcet. Ad Dei enim gloriam, ad ædificationē eorum, qui hæc audituri & lecturi ſunt, ad laudem quoquè ipſius ſanctæ, de qua agimus, diligēter commemorabimus opera eius & merita, virtutū exercitia, atque etiam miracula, quæ ob eius merita efficere dignatus eſt altiſsimus, quemadmodùm ea poſt accuratam examinationem diligentiſsimè conſcripſerūt, & ſcripta fideliter ſummo Pōtifici obtulerunt, quib⁹ id negocii ab Apoſtolica Sede datum erat. Quæ quidē ſcripta in Trebniciēſi cçnobio aſſeruata, cum ſtudioſè perlegiſſem, cū illis ſæpè cōtuli, qui huius rei dicta factaq; nouerāt. Atq; itá benè cōperta veritate, hiſtoriā ſimplici ſtylo cōtexens, quanta potui diligētia, coniūctim annotare ſtudui, q̄ eiuſdē eſſent generis virtutes & miracula, quæ illic ſparſim & diffuſè habentur. Ex iis etiam, quæ frater Engelbertus Ordinis Ciſtercienſis de hac ſancta ſcripſit, quædam notatu digna illis adiunxi: totamq; hiſtoriam in capita diſtinxi, quibus præfixi ſummaria, quæ paucis indicent, quid in iis tractetur.

VITAE HISTORIA.

De conuerſatione eius in pueritia & matrimonio, amoreque caſtitatis & continentiæ, Cap. I.

HEDVVIGIS iam in cælis beata, in terris è ſtirpe illuſtri orta, nobilis quidē fuit genere & corporea propagine, ſed ob morum elegantiam & honeſtatem atque integritatem, longè animo nobilior atque præſtantior. Pulchritudo verò chariſmatū & donorū diuinitùs illi collata, ornabat in ea ſublimitatem generis, & natalium ſplendor gratiorem efficiebat mentis decorem & præſtantiam uirtutib. conciliatam. Fuit autem filia magnifici principis Bertholdi, Marchionis Morauiæ, Comiti Tyrolēſis. Matrem habuit Agnatem, non minori generis dignitate illuſtrem, vtpotè filiam cuiuſdam Marchionis & Comitis de Rotlechs. Illa verò tanquàm nobiliſsimæ arboris fructus egregius, de bonitate & ſuauitate ſaporis ſui, temporis diuturnitate nihil amiſit, ſed diuinis potiùs auctum benedictionibus, poſteris in Chriſto deguſtandum conſeruauit. Ab ipſa enim pueritia cor gerens ſenile, vitabat leuitates omnes, & bonis ſeſe aſſuefaciebat moribus, inſolentesque eius ætatis reſpuebat ineptias. Studebat innocentis vitæ puritati, ſemperque honeſtati & grauitati diligentem nauabat operam. In his verò omnibus, & aliis operibus ſuis, præter homines, quos eius parentes illi adhibuerant, ut bonis moribus ab eis inſtitueretur, doctorem habuit ſpiritumſanctum, qui ab infantia docuit eam timere Deum, & abſtinere ab omni peccato, itá ut mundam ſeruarit animam ſuā ab omni concupiſcentia, nec vnquàm cum ludentibus culpabiliter ſe miſcuerit, neque cum iis, qui in leuitate ambulabant, participem ſe præbuerit. In puerili enim ætate in monaſterio * Lutzingenſi ſacras literas didicit, quarum ſtudio & tempus ſuæ iuuentutis expendit uiriliter, atque ex earuum intelligentia, poſtmodùm internarum conſolationum & deuotionis gratiam hauſit excellenter.

15. Octob.

Alij dicūt Bertoldū hūc fuiſſe Ducē Carinthiæ et Marchionē Morauiæ. Vide Cronicū de Geſtis Polonorum.

Vt ſe geſſerit in iuuentute ſua.

S. Heduuigis fratres & ſorores. Quatuor habuit fratres, ſorores tres, quarum una Philippo Regi Franciæ nupſit, altera Andreæ Regi Hungariç, cui peperit laudatiſsimam illam & nunc in cælis glorioſam Elizabeth Turingiç Lantgrauiam, cuius ſanctiſsimum corpus Marpurgi quieſcit. Tertia ſoror fuit Abbatiſſa ſanctimonialium Ordinis ſancti Benedicti in Lutzingenſi Franconiæ monaſterio, de quo ſuprà diximus. Vnus fratrum eius Bertoldus, fuit Aquileienſis Patriarcha: alter Elebertus Babenbergenſis Epiſcopus: reliqui duo Otho & Henricus militiæ dediti, patri in principatu ſucceſſerunt.

Heduuigis verò, cùm eſſet annos nata duodecim, præclaro principi Henrico Duci Sileſiç & Poloniæ collocata eſt; quē illa inſtàr Saræ cū timore Dñi, non cū libidine ſua, conſenſit ſuſcipere. (Nubit Duci Poloniæ.) In eo. n. contrahendo matrimonio non tam ſuam, quàm parentum, uoluntatem creditur ſecuta: id quod abundè conſtare poteſt vel ex eo ſolo, quòd poſteà mira quadam continentia ſeſe conſtrinxit. (Tob. 4.) Coniugali alligata vinculo, ſtudebat ſecundùm Apoſtoli doctrinam, honorabile connubium & torum immacula- (Heb. 13.)

tum

tum in omnibus cuſtodire, leges ac iura matrimonii inuiolata conſeruare, ſperans per filiorum generationem ſe ſaluam fore. Ac nihilominùs ſtudio caſtitatis Deo placere deſiderans, quantùm licuit ex mariti conſenſu, continentiæ legem ſibi indicebat. Nam ſimulatquè ſe concepiſſe ſentiret, à viri toro vſque ad puerperii completionem ſeſe reuerenter abſtinuit. Atque huius ſanctę legis & honeſtæ conſuetudinis vſum & cultum obſeruandum ſuſcepit à primę prolis ſuæ conceptu, anno ætatis ſuæ decimotertio, nec eum vnquàm intermiſit, donèc parere deſineret. Tres verò peperit filios, Boleslaum, Conradum & Henricum: totidemque filias, Agnetem, Sophiam & Gertrudem: quibus in lucem editis, deincèps perpetuæ ſe dedit continentiæ. Atque hunc modum, in ipſo quoquè matrimonio continénter viuendi, a ſancta Eccleſia approbatum, quaſcunque potuit edocebat: præcipuè dominam Annam nurum ſuam, quam haud vulgariter amabat, ſeipsã ei huius continentię exemplum proponens. Felices ſanè matronas illas, quę matrimonii legibus obligatæ, huius beatæ fœminæ conantur imitari exemplũ: quæ quidem non ſolùm concepta, vt diximus, ſobole, deincèps continenter vixit: ſed etiam ſalutaribus conſiliis & exhortationibus ſuis generoſum maritum ſuum eò adduxit, vt cum ipſa ſponte ſtuderet continentię, ſingulis annis toto Aduentu & Quadrageſima, diebus quatuor temporum, & ſextis feriis, in vigiliis Sanctorum & feriis eorum, atque diebus Dominicis. Non enim putabat gratam eam eſſe ſanctis venerationem, nec Deo acceptum ieiunium, quod cum carnis oblectamentis ſuſciperetur. Itaque crebrò illa cum marito ſuo toto mẽſe, nonnũquam ſex aut octo ſeptimanis, tametsi vno lecto vteretur, à carnali copula penitùs abſtinuit. Ex ea igitur tam ſancta radice, ſancti quoquè rami prodiere: & bona arbor bonos fructus protulit.

1. Tim. 2.

Proles S. Hedwigis.

Continentia mariti eius Ducis Henrici.

Qui enim ex eis nati ſunt, diuino cultui dediti fuere, eumque pro viribus augmentarunt. Filius eorum Dux Henricus, patri in principatu ſuccedẽs, vir Deo deuotus, & bonorum operum ſtudioſus fuit: idemque vt fidelis & ſtrenuus Chriſti miles, Tartaris pro Dei populo conſtanter ſe oppoſuit, fuſoque ſanguine mortem oppetiit anno ſalutis milleſimo ducenteſimo quadrageſimoprimo, quinto Idus Aprilis. Filia eorum domina Gertrudis, piorum parentũ ſectata veſtigia, in virginea puritate perſeuerãs, in Ordine Ciſtertienſi Chriſto ſeruiuit. Et quia felices hi coniuges pia mente huiuſmodi caſtimoniæ laudabili exercitio, Deo benedicente, iugiter vacabãt, & vitæ munditia conſectanda ſanctificabant corpora ſua, ad maiora peruenire meruerunt diuinæ gratię incrementa: ita vt vno animo parique conſenſu, cum Epiſcopi benedictione ſolenni, perpetuã continẽtiam ſeſe ſeruaturos promitterẽt. Dei enim ſpiritu corroborati, triginta circiter annos ſolo toro ſeparati, uitam duxere caſtitatis pulchritudine mirificè decoratam. Toto verò hoc tempore Chriſti ancilla ſummoperè in eam curam incumbebat, nè ea continentia, quæ iam non paucis innotuerat, & ſæpè declarabatur multis haud obſcuris indiciis, vlla ratione in infirmorum animis ſiniſtra aliqua ſuſpicione obfuſcaretur. (quippè qui facilè arripiant ſcandali materiam, & tanquàm ſpinarum aculeis tetra obtrectatione pungant & lacerent bonorum operum roſas, quæ apud illos creſcunt) Atque ea cauſa adeò vitabat mariti ſui colloquia, ut ſola eum non adiret, nec ei loqueretur, niſi cùm promouere cuperet apud eum opera pietatis, aut negotia religioſorum, vel miſerabilium hominum expedire. Neque id tamen faciebat, niſi in loco publico, vel in eccleſia, & uel pluribus, vel vt minimùm duabus honeſtis perſonis præſentibus, & plerunquè etiam verba ipſius audientibus. Immò ne in ipſa quidem eius mala valetudine acceſſit eum, niſi adiunxiſſet ſibi dominã Annam nurum ſuam, & alias quaſdã dominas. Cũque eſſet in Trebnicienſi monaſterio, non rarò in dormitorio ſororum cubabat, tum pro ſedulo deuotionis ſtudio, tum ob honeſtatis exemplum aliis præbendum.

Ducis Henrici filij eius encomium.

Maritus eius: et ipſa vouent perpetuã continentiam.

Nõnulli loqui mariro niſi in mulierũ pſentia ad uitandum ſcandalũ.

Porrò famam bonam, quam in ſeipſa accuratè excoluit, etiam in aliis diligenter conſeruauit. Religioſis enim hominibus ad eam venientibus, quietũ & honeſtum hoſpitium procurabat, vbi extra ſecularium hominum tumultum & ſtrepitus degentes, ora loquentium iniquà faciliùs poſſent declinare: ſo laque vita ſua operam dedit, vt ſicut coram Deo ſãctiſsimè, ità etiam apud homines honeſtiſsimè verſaretur. Itaque ſemper honeſtam quoquè voluit habere familiam in tota aula ſua, maximè qui ſpecialiter eius miniſteriis eſſent deputati: fœminaſque cubicularias, & alios officiales habuit bonis moribus & diſciplina ornatos. Detractores, Deo odibiles, familiares habere noluit: eorumque obtrectationes, duas pariter animas, loquentis & audientis, interficientes haud ſecus ac virus quoddam & ſerpentinos morſus, atque inſtrumenta maligni dęmonis abominabatur. Et quia nouerat in carne præter carnẽ viuere, magni eſſe meriti & vitam Angelicam: ad complectendam conſeruandamque carnis integritatem & caſtitatem, quam ipſa à teneris annis ſemp amauerat, atque etiamnùm impensè amabat, quoſcunque poterat inuitabat. Ea cauſa conſtructo Trebnicienſi monaſterio, multas illic collegit fœminas & virgines, quæ Domino ſeruirent in cordis & corporis puritate & caſtitate, ineffabilis gloriæ coronas recepturæ. Inter quas ſuam quoquè obtulit filiã Gertrudẽ, quæ illic poſteà Abbatiſſa creata eſt. Multas quoquè puellas virgines nobiles, quaſdam etiam humili loco natas, parentibus orbatas & deſtitutas opibus, curandas ac tuendas ſuſcepit: è quibus alias tradidit monaſterio, vt virginitatem perpetuò ſeruarent: alias iunxit matrimonio, vt coniugalem ſectarent pudicitiam: vt ſic Chriſto fideliter ſeruiẽtes, illę centeſimum, iſtæ triceſimum ab illo fructum expectarẽt. Quaſdam præterea apud ſe viduas habuit, ieiuniis & orationibus cum illa Anna Euãgelica nocte ac die vacantes, vt fructum ſibi ſexageſimum cõpararent. Ità illa Chriſti ancilla non ſolùm ſeipſam, ſed etiam coniugem ſuum diuino mancipauit cultui. Ità pia mater prolem ſuam in Dei laudem religioſè educauit. Sic humaniſsima domina familiæ ſuæ miniſterium, Deo deuotum & gratum efficere ſtuduit. Ità famula Dei, morum elegantia & honeſtæ ac inculpatę vitæ exẽplis mortales omnes, quantùm quidem conſequi potuit, ad melioris vitæ ſtudium prouocauit. CHRISTI namque charitate incenſa, ad eius amorem & famulatum optabat omnes perducere. Et quia intùs conſcientiæ puritate, & foris charitatis ſplendore egregiè enituit, fama nominis eius in dies creſcebat, & odore bono ſanctitatis & exiſtimationis eius omnes vicinæ afficiebantur. Ità non ſolùm pro ſeculi dignitate, qua pollebat, ſed magis etiam pro virtutum ornamentis, quibus fulgebat, habebatur venerabilis, nõ apud religioſos duntaxàt, ſed etiam ſeculares homines: qui eius cognoſcentes opera bona, glorificabãt patrem qui in cælis eſt, qui tam pręclaram ſanctitate ſibi elegiſſet famulam, in qua mundo & ſolatium & auxilium paratum eſſe voluiſſet.

In carne præter carnẽ uiuere, Angelicũ eſt non humanum.

Monaſteriũ Trebnicẽſe cõſtruitur. Vide Crõmerũ lib. 7. de reb. Polonorũ.

Luc. 2.

Matt. 5.

De eius humilitate. *Cap. 2.*

AT illa ſciens filium Dei, Dominum Ieſum ve-
niſſe in hunc mundum, vt homines non modò
verbis, ſed etiam exemplis humilitatem doceret,
quoàd poterat, in omnibus ſeſe ſubmiſsè & humi-
liter gerebat, ad illarumque ſe fœminarum, mores
1. Pet. 3. conformabat, quarum eſt, ſecundùm Apoſtolum, in
timore ſancta conuerſatio, & extrinſecùs non capil
latura, aut circundatio auri, aut indumenti veſtimẽ
Veſtiũ põ torum cultus: ſed qui abſconditus eſt cordis homo,
pãreſpuit in incorruptibilitate quieti & modeſti ſpiritus. At-
que ea cauſa à iuuentute ſua veſtes coccineas aut
pannos magni precii vel elegantiæ habere noluit;
tametsì cùm adhuc iuuencula eſſet, ſatìs bonis vte-
retur indumentis: ſed neque in iis tamen mundi ex
petebat pompam aut faſtum, neque cultum corpo-
ris, neque mollitiem vllam, ſed tantùm ſtatus ſui de-
corum obſeruabat. Quòd ſi verò cultiori quoquè ve
ſtitu, aut exteriori ornatu, eoque modeſto & ipſi
congruenti, quòd tempus ſic poſceret, ipſam inter
homines apparère contigiſſet, nec ſic quidem cor-
dis pietatem & humilitatem deſeruit. In eius capite
non crocea vel criſpata cernebantur velamina, non
in pectore monilia aurea, gemmis radiantia, neque
in digitis annuli precioſi. Omne enim ſuperbiæ aut
vanæ gloriæ ſignum cum Eſther abominabatur, nec
Eſther 14. ferre voluit etiam in iuuentute. Poſtquàm an-
tem nonnihil in annis progreſſa fuit, & continen-
tiæ propoſitum iam ad effectum perduxit, omnem
ſeculi ornatum contemnens, veſtes ſeculares & co-
Veſte ci- loribus tinctas prorsùs reiecit, & panno cineritii co
nericij co- loris ſe induit: interìm tamen in ſolennitatibus vn-
loris vti. dulata veſte, eaque ſimplici vtens.

Cupiens autem in pietatis & humilitatis ſtudio
proficere ac progredi, in feruore ſpiritus poſt Chri
Heb. 13. ſtum exiit extra caſtra, & cum parua familia ſe con-
tulit Trebniciam, atque illic prope monaſteriũ vir-
ginum Ciſtercienſis Ordinis ſeruiuit, marito adhuc
uiuente, eique tum in hoc, tum in aliis rectè factis
Ingredit annuente & aſſentiente: qui ſanè eò feliciùs tum Po-
monaſte- loniæ principatum adminiſtrabat, quòd tam ſanctę
rium. fœminæ non ſolùm ſanctitatem amaret, ſed etiam uir
tutes ſectaretur, atque in caſtitatis & humilitatis e-
ius, quas ipſa à Chriſto didicerat, veſtigiis, quoàd e-
ius fieri poſſet, inſiſteret. Nam Deo adſpirante, &
beata Heduuige continenter adhortante, iam propè
monachus effectus erat, nõ quidem profeſsione aut
habitu, ſed religioſa animi pietate & humilitate, q̃
in eius operibus relucebat. Tondebatur enim in ro
tundum, & barbam ferebat, non promiſſam quidẽ,
ſed moderata pilorum præciſione decenter compo
ſitam. Atque ea cauſa in hunc vſque diem, cùm eius
mentio incidit, Dux Henricus Barbatus appellatur.
Dux Hẽ Et quanuis princeps eſſet magnificus, adeò tamen
ricus, cur ex humilitate ſeſe ad pauperes & tenuis fortunæ ho
Barbatus mines accommodabat, ut nonnũquàm oblata ab eis
dictus. parui precii munera comiter acciperet, & eis ca-
put inclinaret, gratius illud munus exiſtimans, ſi ru
ſticus aut pauper quiſpiam ſcutellam cum ouis obtu
liſſet, quàm ſi diues longè maiora: Cogitabatque in
tra ſe vir pius: En hic pauper, vt noſtram ſibi gra-
tiam & beneuolentiam conciliet, victum ſuum no-
bis offert: cui nos aliquod ſolatium referimus, ſi
Eccl. 26. eius munus grato animo accipiamus. Non dubium,
quin bonæ mulieris huius ſit hic vir beatus: cui licèt
ea pro ſexus & matrimonij conditione iure eſſet ſub
dita, attamen in virtutum & religionis diſciplina fa
cta eſt magiſtra.

Cùm ſic autem B. Heduuigis in Trebnicienſi mo-
naſterio degeret, illarum quidem monacharum in-
duit habitum, ſed inſtitutum illud monaſticum pro
feſſa non eſt, vt miſericordiæ operibus & conſolan
dis pauperibus liberiùs vacare poſſet. Atque iſthuc
quidem filia eius, quæ in eo monaſterio profeſsio-
nem fecerat, quoàd Dux Henricus ſuperuixit, in ea
diſsimulauit. Illo verò defuncto, ſummoperè inſti-
tuit apud eam, vt obedientiæ votum nuncuparet. At *Non fecit*
illa reſpondit: Num ignoras, filia, quanti ſit meriti *votũ pau-*
præſtare eleemoſynas? atque ità filiæ inſtantiã non- *pertatis,*
nihil auertebat, non quòd paruum exiſtimaret obe- *ut liberi⁹*
dientiæ meritum: ſed quia monaſterium illud ipſa *eleemoſy-*
condiderat, cupiebat illud magis magisq; promo- *nis vacet.*
uere, & propter CHRISTVM pauperes conſolari.
Interim tamen in monaſterio manens, in ſeruando
ſilentio aliisque monaſterii inſtitutis & legibus, &
vitę aſperitate monachas omnes anteibat. Non eſt
autem ſilentio prætereundum, quandoquidem de
veſtium eius humilitate iam quædam diximus, ve
ſtimentum nouum haudquaquàm illam induere vo
luiſſe, niſì priùs alia è ſociabus, eo vſa eſſet, atque
nonnihil illud detriuiſſet. Interdùm vſque eò hu- *Studiũ vi-*
militatis cauſa veſtem aliquam ferebat, vt iam ſta- *lis habit⁹.*
mina in ea perſpicuè apparerent. Cùm aliquandò ſo
ror quædam ei familiaris vidiſſet attrito admodùm
pallio eam vtentem, ait ad eam: Vſqueadeòne dele-
ctat te, domina, huius pallii vſus? Sine me, obſecro,
auferre illud, & dare pauperi. Reſpondit illa blandè
& ſuauiter, vt erat mitis & humilis: Si te offendit hęc *Non dẽt*
res, ocyùs me corrigam. moxque aliud pallium ſi- *monach⁹*
bi comparans detritum illud amouit, hoc vno facto *in propria*
geminum præſtans humilitatis officium, quandò *ſententia*
CHRISTI cauſa non erubuit vili veſtimento indui, *pmanere*
& ad commonitionem ſimplicis ſororis illud ipſum *pertinax.*
celeriter depoſuit: ſimul etiam eo ipſo præclarè do-
cens, debere hominem libenter admittere ſana con
ſilia, & in ſuo ſenſu & ſententia haudquaquàm eſſe
pertinacem.

Solebat etiam hæc CHRISTI famula de ſe ſem- *Viliter*
per viriliter, de aliis ſublimiter, ſentire. Nam ſuo iu *de ſe ſẽtit*
dicio non erat ipſa aliud quàm peccatrix, licèt reue *Ducißa.*
rà conſcientiæ puritate coram Deo & Angelis eius
vas eſſet omni ſanctitate plenum, & coram homini-
bus optimis vitæ exemplis illuſtre ſeſe ſpeculũ ex-
hiberet. Sanctitatem igitur, qua ſe deſtitutam puta-
bat, in aliis, quos bonos credebat, miro quodam ſtu
dio & affectu amplecti, & feruentiſsima animi de-
uotione imitari non deſtitit. In ſpiritu enim humi-
litatis & animo contrito ea loca, in quibus ſtantes
aut precantes viderat homines religioſos, uel pro
ſuo iudicio bonos, cùm eſſet data opportunitas, in
genua humiliter ſe ſubmittens, labiis impreſsis exoſ *Reueren-*
culabatur: ſororibus quoquè comedentibus, in cho- *tia eius er-*
ro adibat loca, in quibus illę ſtare ſolebant, & ſin- *ga homi-*
gulis oſcula affigebat. Itemque ad dormitorium ea- *nes religio-*
rum aſcendens, omnes gradus, per quos illæ aſcen *ſos.*
debant, ſcabella quoquè ante lectos earum poſita, at-
que ipſas etiam virgas, quibus dabantur eis diſcipli-
næ, vt vocant, mira humilitate & animi deuotione
exoſculabatur: quippe quæ ſanctum putaret, quic-
quid tetigiſſent illæ ſanctimoniales, & omnes Do-
mino ſeruientes. Itaque quod illi pro ſuo vſu tracta
bant, id illa reuerenter deoſculabatur: vt bonorum
& iuſtorum hominum, quos in rebus inanimatis ve-
nerabatur, meritis & peccatorum veniam, & gratiæ
incrementa impetraret. Neque poterat hæc quoti-
diana humilitatis exercitatio abſque admiranda in
terioris hoïs ſuauitate fieri. Vt verò Dñs, qui in ora- *Pſal. 101.*
tionẽ humiliũ reſpicit, eã peruenerit in benedictio-
nibus dulcedinis, ex ſequẽti exẽplo æſtimare licebit.

Quadam

Quadam die ſanctimonialis quędam in monaſterio Trebnicienſi ſcire cupiens, quemadmodùm Chriſti ancilla ſola remanens in eccleſia ſe in diuino exerceret famulatu, cæteris ſororibus ad menſam diſcenos bentubus, clàm intrauit in chorum: ibique deliteſcens, vidit illam poſt ſingula loca, in quibus monachæ ſtare ſolebant, exoſculata, coram altari ſanctiſſimę matris Dei humi proſtratam, gratias agere more ſuo omnium creatori. Ei verò altari imminet Crux non exigua, expreſſam habens Crucifixi imaginem. Ibi ergò ſic proſtrata, cùm prolixiùs oraret, vti conſueuerat, imago illa Crucifixi, à Cruce retracta manu & brachio dextro, illi benedixit, dicens clara voce: Exaudita eſt oratio tua: impetrabis ea, quæ petijſti. Veriſimile eſt eam tunc oraſſe, vt & monachæ, quarum veſtigia crebrò exoſculabatur, in bonis perſeuerarent, & meritorum illarum ipſa eſſet particeps. Ad eiuſmodi humilitatis exercitia, quibus illa ſe ſciebat delectari, quoſcunque poterat, & exhortationibus & exemplis ſedulò inuitabat. Sæpè veniens ad mantilia, quibus ſorores à lotione manus tergebant ſuas, vbi maiores vidit impreſſas ſordes, ibi præ amore & humilitate oſcula fortiùs affigebat, & cum illis mantilibus Crucis ſignum exprimens, oculos & pectus ſuum tanquàm cum precioſis quibuſdam reliquiis conſignabat. Illa etiam aqua, qua ſorores illæ pedes ſuos abluerant, crebrò contingebat oculos ſuos, & plerunquè faciem totam vel etiam caput totum & collum, nepotulorumq; ſuorum, quos ex filio habuit, facies & capita non rarò lauit, planè ſibi perſuadens & firmiter ſperans, ſororum ſanctitatem, quam illa aqua attigiſſet, & ipſi, & pueris illis ſalutem allaturam. Nurum ſuam, dominam Annam, ad ſimilia facienda accuratè adhortari ſolebat: exemploque piiſſimi Saluatoris noſtri, abluentis pedes pauperum diſcipulorum ſuorum, non mediocriter incitata, flexis genibus ſæpiſſimè lauabat pauperum pedes aqua calida, quam à miniſtris acceptam, famulæ illi offerebant. Nec hoc contenta, lotos eorum pedes & exterſos linteo, exoſculabatur, itemque manus, dataque illis eleemoſyna, ſemper benè conſolatos à ſe dimittere ſtudebat. In cœna Domini, amore eius qui propter nos voluit vt leproſus haberi, aliquot leproſorum pedes lauabat, & eoſdem nouis induebat veſtibus.

Nota de imagine Crucifixi

Quàntùm à Ecclè ſenſerit de ſororum conuerſatione & vita

Ioh. 13.

Lauat & eſculatur pedes pauperum.

Eſa. 53.

Porrò paupertatem Domini noſtri Ieſu, qui propter nos, cùm diues eſſet, egenus factus eſt, tanto complectebatur affectu, & ſtudio venerabatur, vt ſemper apud ſe pauperes habere vellet, præſertim cùm diſcumberet, quibus etiam magna animi humilitate, priuſquàm ad menſam ſederet, ſua manu, flexis genibus, cibos miniſtrabat. Deindè ad menſam reſidens, nolebat potum ſumere, niſi priùs ex eius ſcypho bibiſſet pauper ille, qui inter alios deformior videretur. Loca etiam, in quibus pauperes ſederant, quandò id ſecretò fieri potuit, appreſſis labiis ſuis oſculabatur; atque ità Chriſtum in pauperibus, tanquàm ſpecialibus eius amicis, honorabat. Petebat quandoquè per ſororem vel monacham pro pauperum leuamento à menſa monialium afferri ſibi fragmenta panis, pro quibus illa reddebat ſorori ea apportanti integros panes ſimilagineos. Monaſteria religioſorum, poſſeſſiones habentium, ſæpè liberali quadam pietate viſitare ſolebat, & extra ſepta eorum degens, cauebat, nè quid moleſtiæ aut grauaminis caperent, nec quenquam è ſuis ſinebat quicquam ex illorum rebus per vim contingere. Et quia cibos religioſorum hominum, ſanctorum Angelorum etiam putabat, fragmina panum à monachorum & monacharum menſis collecta, à mendicis, quibus ea dabantur, precio redimebat, & priuſquàm indè ederet, multa oſcula eis imprimebat. Cumque nollet diù carere eiuſmodi pauperum epulis, quæ ei dulces erant, duas pauperes fęminas precio conduxerat, vt alternis hebdomadibus ad portam Lubenſis monaſterij accederent, & quicquid illic caſei, & panis à menſa monachorum pro eleemoſyna accepiſſent, ipſi apportarent, pro deliciis illud habituræ. A menſa etiam, ad quam monachi, ipſa interdùm eos inuitante, cibos ſumpſerant, præciſas panis cruſtas vel particulas ab illis relictas colligebat, & tanquam ſanctorum reliquias, admodùm reuerenter pro cibo ſuo conſeruabat. Malebat enim cum paupere Lazaro buccellis mendicorum refici, quàm delicatis panibus & cibis ſaturari, animo retinens verbum illius Chananeæ mulieris magnæ fidei, etiam catellos edere de micis, quæ cadunt de menſis dominorum ſuorum. Perſuaſerat enim ſibi, pauperes omnes, & præſertim religioſos, eſſe ſuos dominos, non quidem diuitiis, ſed ſanctitate. itaque delectabat eam veſci reliquiis ciborum, quibus illi vſi eſſent. Chriſti quoquè catulis, id eſt, verè humilibus & pauperculis, mundo deſpectis, quoàd poſſet, ſeſe conformare cupiens, crebrò ab illis, quos accuratiùs alebat, ciborum reliquias emendicare non erubuit. Eam verò humilitatem, quam in vita ſua ſtudioſè coluit, ſub mortem quoquè ſectata eſt. Cùm enim tum ageretur de loco ſepulturæ eius, illa petebat humiliter in communi monacharum cœmeterio, aut certè in humillimo eccleſiæ loco, ſepeliri, qua de re dicetur infrà capite de ſpiritu prophetiæ. Ità illa & viuens & moriens conſtanter inhæſit in veſtigiis Chriſti, dicentis: Diſcite à me, quia mitis ſum & humilis corde.

2. Cor. 8.

Vide ſtudium erga pauperes.

Cibos religioſorum hominum tanquam panem Angelorum reputat.

Luc. 16.

Matt. 15.

Libenter veſcitur eorū fragmentis.

Matt. 11.

De eius patientia. Cap. III.

PAtientiam quoquè humilitatis comitem & amicam, omnibus neceſſariam volentibus poſſidere animas ſuas, vt Chriſtus ait, diligentiſſimè conſeruauit, nulli vnquàm iraſcens, aut duriter reſpondēs: ſed omnes comiter appellans & alloquens, verbis conſolatoriis cunctis ſe præbebat affabilem ſemper, quantùm quidem fas eſſet, religioſa maturitate ſeruata. Quiſquis ille eſſet, qui aliquid ei moleſtiæ aut quod perturbationem afferre poſſet, quauis ratione intuliſſet, nihil ab ea audiuit, niſi hoc duntaxàt, aut quippiam eiuſmodi, placidè & leniter ab ea prolatum: Cur hoc feciſti? Ignoſcat tibi Deus. Ea illius fuere erga eos, qui moleſtiam ei exhiberent, conuicia & improperia, atque hunc in modum illos vlciſcebatur.

Luc. 21.

Quanta fuerit patientia.

Accidit quandoquè, vt vnus ex miniſtris eius, (dicebatur is Chnaliſlaus, poſteà ſancti Dominici inſtitutum complexus) tres eius elegantes ſcyphos argenteos perderet. At illa nunquam id ei improperauit, nulla commoti animi ſigna oſtendit, nec aliud dixit, niſi, Abi, & quęre diligentiùs, ſi fortè poſſis inuenire, quod negligenter cuſtodiuiſti: idque tanta modeſtia pronunciauit, vt ęgrè ferre non poſſet homo eius culpę reus, quemadmodùm ipſe poſteà teſtatus eſt. In ijs rebus, quę magnam poſſent afferre perturbationem, virilem ſemper atque conſtantem animum, & iucundam faciem exhibebat, hoc ipſo docens, patientia moleſtiam omnem ſuperādam. Cùm nuncium accepiſſet capti & grauiter vulnerati mariti ſui Ducis Henrici, quem Conradus * Cirnenſium Dux ceperat, tranquillo animo mitiſſimè reſpondit: Spero breui eum liberatum iri à Domino, & vulneribus eius integram adfuturam ſanitatem. quod & factum eſt. Cùm enim Ducem illum Conradum nul

Mira eius patientia in rebus duris.

** Cinamenſis.*

lis

his quanois æquis conditionibus poſt molios tractatus quiſquam permouere poſſet, vt captiuum principem dimitteret, tandèm niſum eſt, armis ſubditorum ſuorum vi illum eatorquere, & in libertaiem viodicare. Sed Chriſti ancilla Heduuigis, exhorreſceos ad futuram Chriſtianorum ſtragem, ſundendumq́; ſaoguinem, pro omnium ſalute ſeſe eaponens, ad Ducé Conradum profecta eſt. Qui vt eam conſpexit, perindè acſi Angelum Dei vidiſſet, ſubito pauore corripitur, ferocem animum, hactenùs inflexibilem, deponit, init concordiam, & Ducem Henricum dimittit.

Liberat captiuum maritum ſuum.

Sic illa omoipotenus Dei amica, dum in ſeipſa pręclaro conatu impatientiæ & indignationis motus prorsùs edomat, in alijs etiam virtute mirifica eos comprimit. Sunt etiam alia patientiæ eius exempla, tum noſtræ ædificationis, tom eius eocomij cauſa, haudquaquàm omittenda.

Mortuo Duce Henrico eius marito, anno Chriſti milleſimo ducenteſimo triceſimo octauo, cùm ſorores ſeu mouachæ omnes Trebnicienſis cœnobij, tao to patrono amiſſo, acerbiſſimè lugerent, vt præ lachrymis propemodùm deficere, & multę ex eis velut exaoimes viderentur, illa ſiccis oculis muliebris animi in eius mollitiem reprehendebat: Quid itá, inquit, turbamini? Adeòoe diuinæ vos voliis reſiſtere voluotati? Noo ſanè id capedit nobis, chariſsimę: quandò creator & poteſt & debet facere de ſua creatura abſque vllo tædio noſtro, quod eius clementiæ viſum ſit: & quicquid ille de nobis & circa nos agit, id nobis pręcipuo debet eſſe ſolatio, quippè quæ ab illo coodıtæ ſumus. Hæc & ijs conſimilia dicens, oitebatur ſororum compeſcere lachrymas, & earum immodicos dolores mitigare. Et cùm ipſi vel maximè adeſſet caoſa doleodi, illas conſolabatur: noo quòd mariti morte gauderet, quem io Domioo impeosè amabat, vtporè virum virtutibus ornatum, & populo ac reipublicæ vtilem: ſed quòd diuinæ voluntati per omoia ſe vellet ſubdere, atque itá cooſtantię & patientiæ eaempla in illa ſua afflictione ſororibus præbere.

Mariti obitū fert admodū moderatè.

Eundem in modum vbi comperit filiũ ſuom Henricum Ducem á Tartaris in prælio occiſum, ſioe vllis lachrymis, atqoe ſine vllo doloris ſigno, filiam ſoam Abbatiſſam Trebnicienſem, & nurum ſuam, eius Henrici cooiugem, præ nimio dolore propè eaanimatas, his verbis conſolabatur: Voluntas Dei eſt, & nobis gratum eſſe debet, quicquid vult Deus, & illi placet. Eadem hora, eaultante ſpirito eius io domino, in cælum ſublatis oculis & manibus: Gratias, ioquit, tibi ago Domiue, qood talem mihi dediſti filium, qui me, dum viait, ſemper amauit, & magnam mihi præſtitit reuereotiam, nec voquàm mihi vlla in re moleſtus fuit. Et quanuis libeoter admodùm vellem eum habere ſuperſtitem, at tamen multùm gratulor ei, quòd profuſo ſanguine, tibi creatori ſuo iam eſt cooiuoctus in cælis. Ego eius animam tibi Domine Deus accurraiè commendo.

Itèque filij a Tartaris occiſi.

Huiuſmodi patientiæ & humilitatis doois, quibus ipſa Dei benignitate excelluit, optima de ſe proaimis exhibebat eaempla, illosq́ue noo modò io ſecundis rebus, ſed etiam io aduerſis confirmabat: humilitate ſua docens, nè qoem proſpera efferrent: patientia verò, oè adoerſa opprimereot.

De aſperitate vitæ eius. *Cap.* 4.

1. Cor. 5.

VT Chriſto, qui pro omnibus mortous eſt, viuere poſſet, beata Heduoigis membra ſui corporis pęnarum flagellis iugiter mortificabat, quotidianæ caſtigationis Crucem tolleos io humeros ſuos, & poſt Chriſtum virili pectore incedens: pro cuius amore non formidabat occiſionis ouicula fieri, cùm ille immenſa charitate permotus, pro ſalute omnium voluerit crucifigi. In carne enim ſua afflictionum mucrooe trucidabat vitia, beſtiales frenabat motus, ſenſuum exteriorum petulantiam domabat, & ad gratiæ capeſſeoda incrementa, virtutumq́; profectum, homioem ioteriorem coaptabat. Quotidiano ſeſe afficiebat ieiunio, exceptis tamen Dominicis diebus & præcipuis quibuſdam ſolênitatibus, quibus nonnunquàm bis cibum capiebat. Ab eſu carnium, & earum rerum, quę eſſent carnis adipe ſaginatæ, abſtinuit omoinò, idque annis plùs minùs quadragiota, oec vllius vnquam vel precibus, vel obiurgationibus adduci potuit, vt tam bonam conſuetudinem intermitteret.

Quotidiana eius ieiunia.

Perpetuò abſtinet carnibus.

Eius enim frater germanus, dominus Elebertus babeobergenſis Epiſcopus, quem & reuerentia & amore proſequebatur, vti par erat fratré, quaodoquè ſtomacbaboodus eam reprahendit, quod eiuſmodi cibis minimè veſceretor. Sed illa tameo eum morem & inſtitutom ſuum relinquere noluit propter hominem quantuncunquè charum, cùm illud pro Chriſti amore iam olim ſuſcepiſſet, & eius freta ope, vſqoe ad eatremum vitæ diem proſequi ſtatuiſſet. Viuente adhuc marito eios, & oeedùm latis cognita eius abſtineotia, & veneranda religione, parcius edebat illis diebus, quibus alij carnibus veſcebaotur, quàm quibus eſſet indictum ieiunium, vt ea ſancta ſimulatione falleret mioiſtros ſuos. Sciodendo enim propoſito cibo, atque hincindè io ſcutella voluendo, & perindè acſi ederet, caroes contiogendo, mira cautione effecit, vt aduertere noo poſſent eam abſtinere ab illis. Vndè fiebat, vt cibos ei non apponereot ieiunio coogruentes, & illa á menſa crebrò ſurgeret ventre quidem vacuo, ſed mente ſpirituali gaudio abundante, & in Deo benè iucunda.

Mero modo celat ſuam abſtinentiam.

Cum ſic igitur io illa caroium abſtineotia perſeueraret, dominus Voilhelmus Mutinéſis Epiſcopus, Apoſtolicæ ſedis legatus, Io Polooiam veniens, ei tùc ægrotanti præcepit, vt caroes ederet. At illa fecit quidem, quod erat iuſſa, ſed tamen aſſerebat ſe plùs aoimo grauari ob comeſas carnes, quàm corpore affligeretur ea morbo illo, quo tum non parùm moleſto laborabat.

Obedit ſimpliciter præcipienti Epiſcopo.

Porrò autem intelligens eadem ipſa à Deo docta, & ſuperno illuſtrata lomine, diſcretionem ſine moderationem, virtutum eſſe aurigam, oec bona opera Deo oblata, illi grata eſſe, ſi diſcretionis ſale careant, in caſtigando corpore opportunam adhibebat moderationem, & quoàd fieri potuit, diligenter operã dabat, vt aſinum animæ, id eſt, corpus ſuum & durè ſatis flagellaret, & tamen cibo neceſſario ſuſtentaret: nè, ſi fortè præter modum illum oneraret, prius ſub faſce corrueret, quam pondus diei & æſtum ferẽdo, vſque ad tempus remunerationis diuinitùs conſtitutum poſſet perdurare.

In caſtigãdo corpore qua ſit moderatione vſa.

Hanc proculdubiò ob cauſam ſic abſtioentiæ modum victusq́ue rationem per ſingulos dies ſibi præſcripſerat, vt die Dominico, tertia & qoiota feria piſcibus & lactariis, ſabbato & ſecunda feria aridis leguminibus, quarto, & ſeato die pane & aqua duntaxat veſceretur. Quam abſtinendi rationem cùm aliquandiù in ſeruitio Dei obſeruaſſet, poſtea ſpiritu magis corroborata, quotidiè aridis tãtùm leguminibus & pane rudi ſimilagineo victitabat, decoctam ſemper aquam bibens, demptis diebus Dominicis & quibuſdam magnis ſolennitatibus, quibus, cogente eam Epiſcopo & cooſeſſariis eius, bis vtebatur piſcibus & lactariis, bibebatq́ue ceruiſiam, interdùm tamen via ad id iodocta precibus cũ ipſa commorantium domioarum.

Nota rationem victus eius.

Multis diebus io Aduentu Domioi & magna Quadrageſima, multorum quoquè ſanctorum & ſancta-

rum,

Magnã quadrageſimam vocat, quæ eſt nobiſcũ communis.

rum, præcipuè verò Apoſtolorum pridianis diebus ſiue vigiliis, ſextaque feria, pane & aqua cõtenta fuit: neque tamen de eiuſmodi tenui victu, debili corpuſculo ſuo, quod ſatis eſſet, ſuppeditauit, tres tantùm buccellas accipiens, panemque cinere permixtum nõ rarò iјs diebus manducans. Atque eiuſmodi ieiuniũ nullo pacto intermittere voluit, donèc notabiliter deficere ſe ſentiret viribus: tum verò vtebatur leguminibus, & pulte cereuiſia excocta. Cùm aliquandò ei diceretur, cur tot diebus, & in ſanctorum peruigiliјs tam durum ſibi indiceret ieiunium, illa reſpondit: Sancti nobis ſunt neceſſarij, meritoque eos venerari debemus, vt nobis ſubueniant, & in morte aſſiſtant. Tum quoquè corporali ieiunio conſtat vitia comprimi, mentem ad cæleſtia eleuari, virtutesque & æterna præmia a Deo impetrari. Vndè etiam ſatis & vtile & neceſſarium duco, carnem macerare abſtinentia. Iuuenes quidam nobilium filij, in eius aula degents, interdùm dicere ſolebant: Deus nos ſeruet à tali dominio, quale præ ſe fert domina noſtra, quæ ſolo pane & aqua victitat. Dicebant autem hoc illi, non quòd quicquam eis deeſſet, ſed quòd tam durã dominæ ſuæ Heduuigis abſtinentiam mirarentur.

Præclara vox tam illuſtris matronæ.

Accuſata aliquãdò fuit apud maritum ſuum, quòd perpetuò aquam biberet. Id verò ille indignè ferẽs, & plùs ſatis immoderatum, atque earum, quas crebrò patiebatur, ægritudinum cauſam eſſe exiſtimans, indè eam reuocare voluit. Acceſsit igitur præter expectationem ad locum, vbì illa ad menſam, cibum ſumptura, ſedebat: tollensque ſcyphum coram illa poſitum, in quo aqua erat, bibit ex eo. Et eccè non niſi boni vini guſtum percipit, cùm tamen reuerà aqua infuſa eſſet. Ait igitur illi, qui eam detulerat: Dignus profectò eſſes, cui ob hoc mendacium oculi effoderentur: Neſciebat enim factum illud a Domino, quod ea cauſa mirabile erat in oculis illic ei miniſtrantium, qui ſciebant quid ei bibẽdum obtuliſſent, nempe aquam puram, quæ tamen mox in vinum mutata fuit. Quod cùm certiùs cognoſcere vellent, qui illi aquam appoſuerant, poſteaquàm Dna bibit, etiã indè biberunt: cognoſcentesque diuinum miraculum, propter ſanctæ Heduuigis merita patratum, Deum collaudabant. In his, qui ex aqua illa in vinũ mutata biberunt, fuit etiam Adelheidis, vxor quondàm Theodorici de Ianouis, equeſtris ordinis viri, fœmina in bonis operibus feruens, & quæ bis ſanctorum Apoſtolorum Petri & pauli limina Romæ viſitarit. Cuius teſtimonium tanto plus debet habere ponderis, quanto eius vita fuit bonorum operum ſtudio ornatior. Tali ergo miraculo Deus & delatores famulæ ſuæ compeſcuit, & eius deuotionem ac pietatem magis etiam confirmauit.

Aqua, mutatur in vinum.

Mirãtur delator es, eius aquã quã hauſerant mutatam in vinum.

Præter ea verò, quæ iam dicta ſunt de illius perpetuo & admodùm rigido ieiunio, illud quoquè eam admirabilem, etsì non omnibus imitabilem, reddit, quòd licèt parùm ederet, & magna cibi parſimonia vteretur, adeò vt etiam permulti admirarentur eam in tanta abſtinentia & inedia viuere poſſe: illi tamẽ ſufficere videbatur hocipſum quod edebat, & poterat meritò ſufficere, quandò eam virtus altiſsimi confortabat. Quamobrèm etiam magiſtro Aegidio, Vratislauienſi Archidiacono, magnæ ſanè ſeueritatis viro, obiurganti eam, quòd tam parùm cibi acciperet, ità reſpondit: Ego comedo, quantum ſatis eſt mihi. nouerat enim alimenta ſic accipienda eſſe, quemadmodùm medicamenta. Tantum igitur edens, quantum ſufficeret ad naturæ neceſſariam ſuſtentationẽ, ſummoperè ſibi à ſuperfluo cibo cauebat.

In abſtinentia, propè intolerabili mirè confortată à Domino.

Auguſtini hæc ſententia eſt.

Etsi autem Chriſto, propter nos in Cruce nudato, omnimoda ſui denudatione conformare ſe nõ poſſet, at tamen conſtantiſsimè eum imitari nitebatur in veſtitus tenuitate & penuria: ità vt vix ea ſibi corporis indumenta retineret, quibus ad ſe contegendum carere non poteſt natura per peccatum deformata. Abiectis igitur multiuariis, quibus abundabat, veſtimentis, itemque pelliceis & pellibus delicatis, vna ſola tunica & pallio ſimplici, hyeme & æſtate, in frigore & calore, macie confectum tegebat corpuſculũ, adeò ieiuniјs attenuatum, vt ſub cute ſqualida & pallida, atque ob flagellorum ictus & algores liuida & hiſpida, non niſi oſſa marcida relicta viderentur. Sed quia intùs feruebat charitatis ardore, non magnipendebat frigora, quæ corpus extrinſecùs pateretur. Non rarò uſa eſt à fœminis quibuſdam, aſperiori præſertim hyeme, prorsùs gelida: quibus tamen rogantibus, vt nonnihil ſibi indulgeret induttis calceis, illa reſpõdebat ſe calceos induturam, cùm eſſet opportunum: atque ità nihilominùs in oratione perſeuerabat. Nec mirum, quòd ſeminuda & diſcalceata etiam in ipſis hybernis frigoribus, cùm alij etiam benè veſtiti viderentur deficere, tandiù poſſet in prece durare: quandoquidem intrà illã cor eius adeò incaluerat, atque in eius meditatione intantùm diuinus ignis exarſerat, vt indè ignea quædam vis foras erumpens, non ſolùm illi, ſed etiam alteri frigus corpori impreſſum temperaret. Accidit enim quodam hyberno tempore, cùm prolixiùs deuotionis ſuę exerciţiјs inhæreret, famula illam expectans, nimio conſtricta algore, indicare ei cogeretur ſe frigoris acerbitatem diutiùs ferre non poſſe. Illa hoc audiens, iuſsit eam loco illo, quo ipſa nudis ſteterat pedibus, conſiſtere. Fecit ſic ancilla, & mox pulſo intolerabili frigore, ſuaui ſe calore affici perſenſit. Erat quidem illa tenero corpore, ſed ambulabat vias duras, Chriſtumque etiam corpore ſequendo, nudis pedibus per niues & glaciem ingrediebatur. Interim nihilo minùs ſemper apud ſe calceos ſimplices, in quibus nihil panni, nulli ſocci ineſſent, ſub axillis ferebat, eosque tum induebat tantùm, cùm eundum ei eſſet obuiàm perſonis venerabilibus. quibus abeuntibus, confeſtim eos exuebat. Sed quia in factis ſuis ſoli Deo, qui videt in abſcondito, placere cupiebat, humanasq; laudes fugere, nè quis aduerteret crebrò nudis eam ambulare pedibus, cùm iret ad templum, nonnunquam calceis vſa fuit: quò cùm perueniſſet, mox detractis calceis, in nudo reſidens pauimento, in preces incumbebat. Atque hoc pacto intuentium oculos prudenter fefellit, maximè viuente adhuc marito, quem initio, cùm primùm ita ſe gerere cępit, non immeritò cum quadam erga illum reuerentia reformidabat, nè fortè huiuſmodi bona ſtudia ei interdiceret, præſertim ſi quid humanum principio pateretur, poſteà vbi acceſsiſſet conſuetudo ità faciendi, facilè illa diſsimulaturus, eiq; permiſſurus, creſcente in illo erga Deũ pietate & deuotione.

Tenuitas veſtium eius.

Flagellis ſe caſtigat

Etiã hyeme nõ vititur calceis.

Notarem miram.

Mirè celas ſanctitatem ſuã

Accidit aliquandò, vt illa more ſuo ſine calceis incedente, præter opinionem maritus eius Dux Henricus ei veniret obuiàm, nec poſſet præ temporis anguſtia calceos induere. Sed quod humanitùs ipſa facere non potuit, ille, pro cuius amore nudis incedebat pedibus, non ſine miraculo effecit. Mox enim coram marito calceata apparuit, atque ità eius & indignationem, & improperia vitauit. Quandoquè vel obliuione, vel negligentia ambulanti illi calcei ab axillis decidebant, eosque famulæ aut aliæ eius familiares inuenientes, ei reddebant. Confeſſarij eius crebrò eam hortabantur, vt calceis vteretur, & dominus Guntherus Abbas, tunc eius confeſſarius, nouos ei calceos obtulit, præcepitque grauiter, vt eos ferret. Illa grato animo accipiens, tulit eos, non in pedibus,

En vt Deus approbat vitã eius aſpernate:

dibus,ſed ſuo more ſub axillis. Euoluto anni circulo, Abbas eam inobedientiæ arguit, quòd non tuliſſet calceos. Tum illa eos, ità vt acceperat, nihil attritos, ſed recentes atque integros proferens, ſubmiſſa voce ait: Immò, pater, obediens fuit en hi ſunt calcei, quos dediſti mihi, quos ego ſæpè tuli.

Cùm iam poſt longam corporis macerationem admodùm fractis eſſet viribus, domina Anna nurus eius, rogauit fratrem Herbordum Franciſcanum, tunc eius confeſſarium, vt eam præcepto adigeret ad calceos induendos. Illa hoc accepto mandato, pannos laneos impoſuit pedibus ſuis: calceos verò, vt erat ſolita, ſub vlnis portauit, donèc ad illum ſuũ confeſſarium venit, & precum inſtantia ab eo impetrauit, vt liceret ipſi vſque in finem vitæ, ita vt conſueuiſſet, nudis pedibus ingredi. Sæpè lutulentos habuit pedes, & tamen rarò ſinebat eos ablui. Calcanei eius, quibus nudis terram terebat, craſſi erãt & duri, multis locis fiſſi, ita vt magnæ ijs ſciſſuris poſſet feſtuca imponi, immò etiam digitus, quemadmodùm Iuliana monacha Trebnicienſis comperit, quæ eas ſe inſpexiſſe teſtata eſt apud examinatores. Cùm enim aliquandò in cœna Domini Gertrudis Abbatiſſa, filia ſanctæ Heduuigis, pedes ſororum ablueret, vt habet mandatum Domini, atque tandem ordine veniret ad matrem, quæ ibi tum aderat, eam, vt ſorores alias, flexis genibus lauare voluit. Sed ea humiliter recuſante, Abbatiſſa ſurgere noluit, donèc maternos pedes reuerenter ablueret. Perſeuerante igitur Abbatiſſa, & pia quadam pertinacia in propoſito permanente, tandèm eius precibus victa mater humilima, pedes lauandos exhibuit. Tumque Iuliana ſoror, quæ peluim, in qua erat aqua, tenebat, vidit tam magnas in eius pedibus ſciſſuras, vndè ſæpenumerò cruor manabat frigido tempore: quem quidem, ipſa neſciente, in luto & niue famiʟia eam ſubſequẽs, adhuc recentem, non rarò conſpexit. Viderunt etiã fœminæ, ei familiariter miniſtrantes, quemadmodùm ſanguis è plantis eius erumpens, illis inhæreret. Cùm poſt orationem quandoquè fatigata, quietem captura, ſeſe ad hypocauſtum contuliſſet, ſomno preſſa obdormiuit. Soror verò Iutta, monacha Trebnicienſis, quę ei tum ſeruiebat, ſuperueniens, vidit concretum ſanguinem, qui de pedum hiantibus rimis effluxerat, ipſis pedibus nonnihil extra veſtimentum prominentibus. Itaque admirans ſeueritatem pœnitentiæ, quam in ſancta illa Dei famula cernebat, cautè aliis eam indicauit. Quantacunque eſſet frigoris aſperitas, nudis ſemper manibus tenebat Pſalterium, cùm illud legeret, & candelam. Orans etiam, nudis manuum articulis terræ ſæpiùs incumbebat: quæ res in cauſa fuit, vt & manus eius multis locis eſſent ruptæ, è quibus ſæpè ſanguis guttatim effluebat. Quæ quidem ſanctitatis ſigna licèt ipſa accuratè abſconderet, at ſæpè tamen viſa ſunt à famulabus ei miniſtrantibus, cùm aquam lauandis manibus eius infunderent: nec potuit diù latère omnes, quod ad gloriam ſuam Deus quandoquè voluit fieri manifeſtum.

Calcanei eius duri, & hiãtes.

Iohan. 13.

Cruor manat e pedibus eius.

Man⁹ frigore rupta.

Aſperum cilicium, è ſetis equorum confectum, ad nudum corpus ferebat, cui manicas albas è panno aſſuerat, vt piè illuderet oculos intuentium, nè ab eis latens intrinſecùs veſtis aſpera cerneretur. Zonam quoquè nodoſam, ex equorum ſetis contortam ad lumbos ſuos ferebat, eis adeò adſtrictam, vt è carnibus eius miſerè laceratis, oportuerit per familiares ei fœminas ab eius corpore eam extrahi & auelli, & ſaniem ab ipſis putrefactis carnibus pannis mollioribus abſtergi. Vir quidam religioſus ex Ordine Templariorum, zonam eius generis, diligenter ſacculo incluſam, ei obtulit corde ſimplici & religioſo, præſente domina Anna nuru eius, quæ ſpecialis familiaritatis freta fiducia oblatum ei ſacculum aperuit: cernenſque in eo tam dirum lacerandæ fragilis corpuſculi inſtrumentum, multùm animo commota, virũ illum, qui zonam obtulerat, aſperis obiurgauit verbis, quòd tale munus tali dominæ exhibere auſus eſſet. Quod Dei famula audiens, vt erat ſemper mitis & placita, blanda voce compeſcuit nurum: Deſine, inquiens, filia ſtomachari, & hominem diuinum repræhendere. Dei enim voluntas eſt, quod ille fecit. Si enim Domino non placeret, vt zona hac ego ſalutariter vtar, non feciſſet vt pro munere mihi ab hoc homine offerretur. Illa enim zona, qua priùs lumbos ſtrinxerat, quæque corpus eius diù corroſerat, iam erat conſumpta. Itaque nouam hanc, tanquam à Domino miſſam, hilariter accepit. Verùm domina Anna ſecum perpendens, in illa, diuturnis afflictionibus iam tunc penè confracta & viribus deſtituta, id quod ſupererat virium, eiuſmodi zonæ cruciatu penitùs eneruatum iri: fratrem Herbordum eius confeſſarium rogauit, vt ei ob immoderatum rigorem, conſcientiæ ſcrupulum & religionem inijceret, atque hoc cruciamenti genus ſeueriſsimè interdiceret, compelleretque eam, reiecto cilicio & zona illa, corpuſculo ſuo molliorem tunicam adhibere. Vbi verò confeſſarius in eam rem incubuit, conſiliiſque eam flectere inſtituit, illa triſtis dixit: Deus ignoſcat filiæ meæ, quòd meum voluit ſecretum prodere. nec tamen cilicinam depoſuit veſtem, ſed vſque in ſupremum vitæ diem ſe illa caſtigans, in ea defuncta eſt. Vt enim ſalutis fructibus opulenta foret, glebam corporis ſui continuè conterebat, & agrum ſuum coluit diligenter, nullius neque precibus, neque conſilijs acquieſcens, cùm ex iis ſe ſentiret pati impedimenta. Quamobrèm filius eius Dux Henricus ei, vt par erat, condolens, ſæpiùs queribundus dicebat: Matrem meam nullis poſſum precibus eò adducere, vt velit aliquid remittere de corporis ſui afflictionibus & cruciamentis. Sed poterat illa ex ſententia dicere cum Apoſtolo: Omnia poſſum in eo, qui me confortat. vires enim, quas negabat muliebris infirmitas, virtus diuina mirandum in modum illi ſuppeditabat.

Cilicio vtitur.

Itèm zona nodoſa ad lumbos.

Philip. 4.

Lectus ei ità, vt decebat principem fœminam & diuitem, præparabatur: ſed illa in eo non cubabat, in tabulis ligneis, aut pauimento corio inſtrato, ſomno eam poſt diuturnas veſpertinas preces & vigilias opprimente, ſeſe reponens. Si verò debili & infirmo nimiumque defatigato corpori interdùm pluſculùm indulgere vellet, in ſtraminibus panno craſſo opertis, aut in ſacco ad tempus aliquod cubauit. In culcitra verò nunquam, quantumlibet ægrota, dormire voluit. Fuit aliquandò ægrotanti ſubſtrata culcitra: ſed ſimulatque ſenſit, eam iuſſit amoueri.

Vide tantæ principis molle ſtratum.

Porrò ſupra humanas vires ſacris vigiliis inſiſtebat. Ad nocturnas enim preces ſæpè ante ſignum ſurgebat, nec poſteà redibat ad lectum, vt ſomni beneficio ſe recrearet: ſed peruigil in orationibus permanens, meditabatur nocte cum corde ſuo, & ſcopebat non ſolùm ſuſis lachrymis ſpiritum ſuum, ſed etiam ſcoparum verberibus corpus ſuum, acerrimè illud flagellans. Sub illis enim nocturnis precibus quas Matutinas vocant, in locum illum, qui Capitulum dicitur, ingrediens, vſque adeò ſe cędebat virgis, vt guttæ ſanguinis de eius corpore in corium manantes, ab aliis poſteà viderentur. Nec contenta plagis, quas ipſa manibus ſibi inferebat, etiam quaſdam familiares fęminas permouit, vt ipſam crebrò ad ſanguinis effuſionem flagellarent, quemadmodùm poſtea illæ cum lachrymis retulerunt. Rogata

Prolixæ eius vigiliæ.

Pſal. 76.

Dire ſe virgis cædit.

enim

Deſlent ex cōpaſſione quæ eam flagellabant fæminæ.

enim aliquaodò domina Demundis, cur fleret, reſpōdit: Et qui taudèm poſsim noo flere, quandò cogoe hominem flagellare, donèc erumpat ſanguis, in qua oon niſi oſſa ſuot arida, arida eute contecta? Dicebat hoc vtiquè de beata Heduuige domina ſua, cui ſemper familiariſsima fuit, eamque, illa iubente, flagellis cecidit, idque præcipuè io Quadrageſima, io ſanctorum Vigiliis, diebns quatuor temporum, & ſextis feriis ob memoriam Domioicæ paſsionis. Soror quoquè Victoria, monialis Trebnicieoſis, tum iuſsis tum precibus eius compulſa, illam eundem in modum ſæpiſsimè flagellauit, vti poſt examinatores ab eius ore didicerunt. Ità oimirùm cæleſtis hæc colona, mente in cælis habitans, cultura ſpiritali carnis humum quotidiè virgis proſcindebat, ſolennibus duntaxàt diebus exceptis. Sed neque morbi eam reuocarunt, quò minùs etiam malè valeos ſe virgis cædi iuberet. Et oitebatur illa quidem huiuſmodi duras corporis caſtigationes, quas ab aliis clàm ſibi volebat adhiberi, reliquos penitùs celare, ſed tamen id obtioere non potuit, præſertìm quòd acres virgarū vel flagellorum ictus, pediſequarum eius, foris præſtolantium, aures ferirent. Itaque nec fores diligeoter obſeratæ, oec cuſtodes quæ ſufficerent, illis appoſitę, id efficere potuerunt, vt ad hominum notitiam noo peruenirent. Sed quia paucis explicari non poteſt, quemadmodùm hæc Chriſti famula carnem ſuā cootinenter crucifixerit cum vitiis & concupiſcentiis, verba dominæ Annæ nurùs eius, caput hoc de aſperitate vitæ eius abſoluent. ea enim dicere ſolebat: Vitas multorum ſanctorum cognitas habeo: ſed nunquàm quicquam in illis tam durum & aſperum didici, quod ooo in Heduuige aut maius, aut conſimile perſpexerim.

Nota hoc teſtimonium.

De eius precibus & deuotione erga Deum. Cap. V.

2.Cor.5.

SCiebat illa amica Dei, hominem, donèc in corpore eſt, peregrinari à Domino. Ne igitur in hoc exilio eſſet fine conſolatione diuina, ſpiritu & animo ſemper conabatur ſe Domino exhibere præſentem, & dilecti, miris modis coolòlantis, & conſolari ſcientis, præſentiam toto pectore ſuſpirabat, vt arcanis eius frueretur colloquiis, amoris experiretur dulcedinem, ſalutaris gratię potiretur effectu, & cordis palato admirandæ ſuauitatis eius guſtum hauriret. Id verò vt ſecretiùs & quietiùs fieret, certiuſque ipſi contingeret, temporum & locorum captabat opportunitatem, dilectumque ſuum inquirendi diuerſos ſibi modos inſtituebat. Et quia iam certa experientia didicerat, omoe tempus aptum eſſe & accommodum ad eum perquirendum, crebroque illum apparere vigilantibus, & ipſum quærentibus priorem ſe cupidè oſtendere, proliæè, vt diximus, vigilare ſolebat, meditandoque & orando perpetim circuibat, quærens quem diligebat anima eius. Ardebat pectus eius, nec quieſcere poterat præ amore Dei, quem amabat & cupiebat habere præſentem, quemadmodum deſiderat ceruus ad footes aquarū. Dies ergò noctibus, & noctes iungendo & cootinuādo diebus, in ſacris perſeuerabat excubiis, prę̄ſtolādo conſolatoris aduentum, vt venienti & pulſanti ad cordis ianuam, celeriter aperiret. Namque à Completorio vſque ad profundæ noctis ſilentia in preces proliæè incumbebat, vt quandò homines deſidea ſolet occupare ſopor, ipſa vocem audiret dilecti pulſantis & dulciter alloqueotis. Audiret, inquam, verbum illud à ſeculis abſconditum, & à mundi tumultibus longè alienum: verbum vtique dulciſsimum, deliciis affluens, & ſalutaribus redundans ſacramentis. Cuius verbi ſuauitatę illa perfrui valdè appetēs, ſolicitè vigilabat cæteris dormientibus, vt quaſi furtiuè ſuſciperet auris illius venas ſuſurrij eius. Dilectus verò hanc ei reddebat vicem, vt iam vigilanter ad vitam excubias agentem uon tranſiret, nec declinaret ab ea. Subſiſtebat igitur, & amanter eam appellabat, corque illius incendebat, vt ex flammis amoris eius illum præſentem cognoſceret, & ex ea, quam in ſe ſentiebat, mutatione eum adeſſe intelligeret, quem amabat. Ecquis hodiè in nobis eſt adeò vigilans & obſeruans tempus viſitatioois diuinę, ſponſumque aduentantem momentis omnibus eo ſtudio ſuſtinens, vt cùm venerit & pulſauerit, confeſtìm aperiat ei, ſicut hęc beata? quæ tum demùm paululùm dormitabat, paululùm dormiebat, cùm poſt loogas vigilias ſomnus irrueos eam opprimeret. O quotiès quædam ei familiares dominæ, apud eam manentes, ſomoo benè refectæ ſurrexerunt, cùm eā adhuc vigilantem cernerent, & orantem in cubiculo ante lectum ſuum, & dulcia cum eo colloquia miſcentem, qui eſt totus deſiderabilis? Poſtquàm autem exiguo releuata erat ſomno, rursùs ſurgebat, vel mediæ noctis tempus expectans, vel certè diluculum anteuerteos: vt cùm laudarent aſtra matutina Dominum, & iubilarent omnes filij Dei, ipſa quoque deuotas Deo laudes perſolueret. Sciebat enim docta diuinitùs, præueniendum eſſe ſolem ad benedictionem Domini capiendam, & ad manna cęleſtis gratiæ colligendum; atque eam ob rem perſeuerauit in laudibus Dei, etiam per diem non ceſſans à diuinis colloquiis & precibus, niſi cùm eſſet ſumendus cibus, aut quippiam de Deo audiendum, aut miſericordiæ operibus vacandum. Sed neque tunc reuerà ceſſauit à precibus, quippè quę à bono opere noo ceſſaret. Neque cibum percipiens, diuioa colloquia intermittebat. nam cùm benè literata eſſet, & ſcripturas iotelligeret, ſæpiùs ei ad menſam legebatur: Cui ſacræ lectioni noo ratò tam auidè intendebat, vt morſellum mano apprę̄henſum ori oon admoueret, vel mandēdi eius oblita, ore retineret, lachrymaſque fuoderet, vt poſset iure dicere cum Propheta: Quàm dulcia faucibus meis eloquia tua, ſuper mel ori meo. Viuacior enim ei fuit guſtus mentis, quàm ventris. Ità verò benedicebat illa Dominum in omni tempore, & ſemper laus eius in ore illius. Atteodebat etiam locū omnem opportunum eſſe ad benedicendum Deo, ſicque io omni etiam loco dominatioois eius laudē Domini promebat anima eius. At tamen loca ſecretiora, & Deo dicata, plus compunctionis & mœroris afferre non ignorans, ad adorandum Deum libentiùs ea adibat & frequentabat, vt aliorum vitato adſpectu, faciliùs & familiariùs ſcala deuotionis parietem carnis tranſcenderet, mente ad dilectum pertingeret, eique ſpiritu & animi feruore commodiùs coniungi poſſet. Hanc enim dilectus ei vicem rependit, vt cùm vlnis deuotionis & amoris ardentiùs eū ſtringeret, etiam ab externa, ſi qua interdum incidiſſet, interpolatione vel interruptione eam virtute admiranda præſeruaret.

Sap 6.

Cant. 3. & 5.

Pſal. 41.

Longas agit excubias in oratione.

Iob. 4.

Luc. 12.

Cant. 5.

Iob. 38.

Sap. 16.

Legitur ad menſam eius.

Pſal. 118.

Pſal. 33.

Accidit quandoquè, vt illa ſic ſeparatim orante io quodam domicilio, miniſter eius Boguslaus Sanooius, cui illa culinam pauperum commendarat peculiariùs curandam, ollam, in qua aqua pro ipſa coqueretur, quam pro conſuetudine biberet, ex eadem domo vellet auferre. Cumque appropioquaret ad locum, vidit eam orantem, tantaque luce circunfuſam, vt territus, multoque pauore compulſus, indè ſe ocyùs proriperet, neque rursùs auſus eſſet eò accedere, immò verò ſubducere potiùs ſe feſtinaret. Sed ab illa reuocatus, accepto vaſe, tremebundus abijt,

Orās, cernitur multa luce circunfuſa.

abijt, vt ex illa luce viſibili, & timore quo vir ille correptus fuit, perſpicuè liceret animaduerti, eam *1. Tim. 6. Iohan. 1.* mente tunc proximam fuiſſe illi, qui lucem habitat inacceſsibilem, eiuſque lumine, qui illuminat omnẽ hominem venientem in hunc mundum, ſpecialiter fuiſſe illuſtratam. Quamobrèm diuina prohibente virtute, nihil tũc extrinſecùs occurrere potuit, quod eam diſtraheret aut turbaret, quandiù Domino viſum eſt, vt ſomno contemplationis & requie frueretur, & in cordis lectulo dilecti conſolationibus inhæreret. *Cant. 2. & 3.* Quis verò non videat completum tunc in ea fuiſſe verbum illud ſponſi ſuauiſsimi: Nè ſuſcitetis, neq; euigilare faciatis dilectam, donèc ipſa velit.

Cùm in templis intereſſet rebus diuinis, ab aliis ſe abſcondebat ſub quibuſdam pannorum velaminibus, orans & flens tam largiter, vt domina Anna nurus eius, pacis oſculum ſub ſacrificio ab ea acceptura, oculos eius præ lachrymis quaſi cruentos, & fa- *Eius orantis facies.* ciem præ fletu madidam viderit. Sæpius etiam, dum eſſet in precibus, vidit eam modò niueo, modò roſeo vultu coruſcam, & propemodùm Angelicam faciem repręſentantem præ iubilo, in quo verſabatur. Eius enim Annæ conſpectum non ſemper illa declinare, nec penitùs ſubterfugere potuit, quòd inter omnes fœminas ei eſſet præcipuè familiaris, & in templo ei proximè adſtaret: quæ res in cauſa fuit, vt ſpiritales delicias & mentis lætitiam, quibus illa potiebatur, non rarò animaduerteret. Vidit enim & illa, *Mentis ecſtaſim ſæpè patitur.* & exaduersò frater Herbordus, ſæpè ꝓ deuotione vſque adeò raptam ſpiritu, vt eſſet inſenſibilis. Coſmas quoquè ſtrenuus miles, in eius miniſterio ſedulus, dicere ſolebat: Sæpenumerò cùm domina mea Heduuigis eſſet in precibus, negocia quædam me illam adire cogebant, reperique eam adeò è ſenſibus abſtractam, vt me coram ipſa ſtantem non cerneret, donèc poſt longum temporis ſpatium, ad ſe rediret. Surgebat animus eius à cognitis ad incognita, ſeque de terrenis ad cæleſtia transferebat, atque à viſibilibus ad inuiſibilia ſe conferens, in pulchris cognoſcebat pulcherrimum, nec ſatis poterat in creaturis magnificentiam creatoris admirari. Sæpè oculis in cælum intentis, ſtudebat ex viſa ſtellarum claritate & cæli ſpecie, viuaciùs cæleſtis patriæ amore & deſiderio inflammari. Et plerumquè ſanè ex ſiderum & corporum cæleſtium contemplatione animi obtutus in ſummæ maieſtatis thronum defigebat, diuinique ſplendoris radios tanta intùs copia percipiebat, vt etiam extrinſecùs poſſet animaduerti: ſi quidem *Corpus in aera ſuſtollitur.* corpus eius clara luce circunfuſum, è terra in aera ſublatum cernebatur, vt fuit obſeruatum à quibuſdã. Ità nimirùm lux illa exterior & viſibilis præſentiam lucis æternæ, in anima radiantis, & corporis ſubleuatio mentis in Deum porrectæ eleuationem declarabat. *Nota, qui garris libenter in templis.* Sub diuinis officiis nulli faciebat copiam ſecũ loquendi, niſi fortè caſus aliquis inopinatus, aut ineuitabilis neceſsitas incidiſſet: indecorum planè & indignum exiſtimans diuinis eloquiis humanos intermiſcere ſermones, nulla rationabili vel vrgente cauſa diuerſum opportunè exigente: cùm non debeat quiſquam permittere, vt per alium fruſtretur ea conſolatione, quam poteſt ex Deo capere.

Etſi verò beata hæc ſe diligenter celaret, nè ſecretum, quod inter Deum & ipſam agebatur, vllo pacto cuiquam innoteſceret, at per ſingultus tamen & ſuſpiria, quæ comprimere non poterat, præ amoris vi & deuotionis dulcedine, ſæpiùs prodebatur. Et quãuis ad orandum, loca ſecreta, quantùm fas eſſet, diligeret & optaret, vt ſuauitatem, quam diuinitùs percipiebat, citra impedimentum auidiùs haurire poſſet: at nihilo minùs diuina officia, quæ publicè peraguntur, nolebat priuatim domi aut in conclaui ſuo audire, vt ſolent nonnunquàm principes & magnates: ſed *Nocturnis intereſt precib⁹ in templo.* ſemper in eccleſia preces nocturnas, quas matutinas vocant, itemque Veſpertinas, & Miſſam, atque alias Dei laudes coram ſe volebat cum cantu ſolenniter celebrari. Itaque ad ſignum precum nocturnarum mox cum iuncta ſibi familia ad eccleſiam properabat, non luto, non niuibus, non frigore, non pluuia, non aſperitate vlla, vel aeris intemperie, nulla deniquè occaſione eam retardante, niſi fortè aduerſa laboraret valetudine, quò minùs ad templum ſe conferret diuinum illic officium auditura, quantumuis etiam ab eius hoſpitio procùl abeſſet. Quotquot ha- *Audè Miſſas audit, quas ampi[?]exe[?]crantur.* bere poterat ſacerdotes, qui Miſſas dicerent, eorum omnium ſacrificiis ſingulari quadam animi deuotione interfuit, orans interim vel toto proſtrata corpore, vel procumbens in genua, vel vlnis incumbens humo: vbi tum præ deuotione & animi humilitate terrę puluerem crebrò exoſculabatur. Quicunque ad eius aulam veniſſent ſacerdotes, ſiue ſeculares illi eſſent, ſiue religioſi, vix vnquam ſubterfugere poterant, quin coram ipſa ſacrificium offerrent. Quòd ſi in aula eius deeſſet copia ſacerdotum, quantam ipſa vellet, vndecunquè haberi poterant, accerſebantur, vt Miſſarum paucitas suppleretur, quam illa æquo animo ferre non poterat. Vt enim capellani & qui in eius miniſterio erant miſſarum multitudine grauabantur: ſic illa grauatè ferebat, ſi multas habere non poſſet. Vndè quidam è Clero hos de illa verſus compoſuit.

In ſola Miſſa non eſt contenta Duciſſa:
Quot ſunt presbyteri, tot Miſſas optat haberi.

Cùm vellet die quodam multis Miſſarum ſacrificiis animum ſuum oblectare, Martinum capellanum tunc ſuum, poſteà Vratiſlauienſem canonicum, miſit ad accerſendum quencunque ſacerdotem, vt coram illa ſacrificaret. *Mandat inquiri ſacerdotes, qui coram ſe Miſſas celebrent.* Ille mandato eius, cui reniti non poſſet, compulſus, abiit, caſuque occurrentem ipſi caluum quendam monachum ex eorum numero, quos Conuerſos vocant, qui tum expediendi cuiuſdam negocij cauſa ad Ducis aulam venerat, ad eam adduxit. Tum illa pro ſuo candore & ſimplicitate non Conuerſum ex habitu, ſed tantùm caluum cognoſcens, putanſque eum eſſe ſacerdotem, rogauit obnixè, vt Miſſam ipſi diceret. Illo obſtupeſcente & dicente, quòd nec presbyter, nec literatus eſſet, beata Heduuigis ſe ſentiens deceptam, humiliter ab eo veniam petiit, oſtenditque ſe non illudendi animo, ſed ignorantia id feciſſe. porrò capellano conuerſa dixit: Parcat tibi Deus, qui mihi ſic impoſuiſti. Huiuſmodi enim verbis ſolebat reprę hendere eos, qui illi moleſtiam aut verecundiam attuliſſent, vt iam ſuprà dictum eſt capite de eius patientia. Cum quanta autem animi deuotione diuinis officiis, præſertim Miſſarum celebrationi interfuerit, ſatis declarant non ſolùm lachrymæ & corporis proſtrationes, de quibus diximus, ſed permulta etiam religioſa opera & pia exercitia. Ad omnes enim Miſſas, quas audiret, vel per ſeipſam aliquid obtulit, vel per alium: *A ſacrificante ſacerdote vult ſibi manum imponi.* atque à ſacerdote, qui ſacrificium fecerat, petebat, vt manus ſuas capiti ipſius imponeret, & aqua benedicta conſpergeret, ſine vlla hęſitatione credens, per hoc ſpecialem aliquam gratiam à Domino ſe percepturam, & mala valetudine leuatum iri: id quod *Nota eſſectum.* etiam ſępiùs ità euenit, vt ipſa poſteà familiaribus ſuis reuelauit.

Frater Herbordus confeſſarius eius de illa ſolebat dicere: qua deuotione & fide fuerit beata Heduuigis

duuigis erga officium Miſſæ & prçſtantiſsimum Dominici corporis ſacramentum, nemo mortalium explicare poſſet. Sciens autem illa presbyteros ſiue ſacerdotes tantæ eſſe dignitatis, vt Dominum cæli & terrę tractent in ſacramento altaris, atque ea conſecrant quotidiè ſacramenta, quibus, diuina aſsiſtente virtute, fidelis ſanctificatur & capiatur anima: ſacerdotes & omnes, qui in Clero ſunt, tum ſeculares, tũ religioſos multa reuerentia proſequebatur, nec paruo honore afficiebat, idque adeò, vt illos etiam, qui emolumenti alicuius cauſa ſe ſacerdotes fingerent, tanquã veros presbyteros honoraret. Itaque ad mẽſam aſsidere nolebat, niſi prius ſacerdos, qui ſacrificium fecerat, diſcumberet.

Reuerẽtia eius erga ſacerdotes.

Coruſcationes & tonitrua multùm formidabat, quòd his elementorum cõmotionibus extremi diei iudicium, & diuinæ vltionis gladium ad memoriam reuocaret, eaque commemorans, tota contremiſceret, & cum beato Iob quaſi tumentes ſuper ſe fluctus ſemper Dominum timeret. Nec ceſſauit is tremor, donèc accitus aliquis ſacerdos, ſacratas manus pro diuinæ protectionis ſcuto eius capiti imponeret, ſub quarum vmbraculo tanquàm iam ſecura de periculo euadendo, genuflexionibus & orationibus durante tempeſtate inſiſtebat. Tranquillitate poſt intemperiem reddita, pro gratiarum actione illas manus oſculabatur. quas idcircò putabat poſſe reſiſtere noxiæ poteſtati, vt iram Dei auertant, vel Deum iratum concilient, quòd ſacratæ ſiot. Peculiari verò afficiebatur amore erga illos, quos ſciret ſtudioſè intereſſe Miſſarum ſacrificijs: nec dubium, quin plùs etiam dilexerit eos, qui parati eſſent ad Miſſas crebrò deuotè celebrandas. Ad ſacramentum Dominici corporis percipiendum acceſſura, tanto lachrymarum imbre faciẽ perfundebat ſuam, tanto precandi, genua flectendi, corpus proſternendi ſtudio tum ſpecialiter occupabatur, vt feruor deuotionis eius non immeritò intuentes ad deuotionem efficaciter permoueret. Permultas habebat ſanctorũ imagines & reliquias, quibus congruam præſtabat reuerentiam, eaſque ſibi ad eccleſiam eunti voluit præferri in loco orationis ſuę reponi: vt earum contemplatione rediret in viuaciorem memoriam meritorum eorum, quos amabat, & per illorum ſuffragia, ad deuotionis feruorem magis ſeſe præpararet. Porrò ſanctiſsimam Chriſti matrẽ inter alios ſanctos, ità vt par erat, ardentiùs amabat, atque ea cauſa illius apud ſe paruam ferebat imaginem, eamque ſæpiùs geſtabat manibus, vt ex amore crebrò eam poſſet intueri, & inſpiciendo ad eius amorem ſe poſſet ampliùs excitare. Ea imagine cùm interdum benediceret languidis, illicò curabantur, vt etiam miraculorum virtute cunctis innoteſceret, ad quantam meritorum celſitudinem illa iam perueniſſet, quæ feruenti amore incitata, hanc matris Dei imaginem ſedulò circumferret.

Iob 31.
Tẽpeſtates & tonitrua extremi iudicij ſigna.

Euchariſtiã ſumptura vt ſe compararit.

Nota de imaginib⁹ et reliquijs ſãctorũ.

Nota.

Paſsionem quoquè Domini Saluatoris quanta animi deuotione in ſuo pectore verſarit, vel indè vtcũquè colligi poteſt, quòd etiam res minimas, quæ myſterium Dominicæ crucifixionis repræſentarent, veneratione affecit. Nam vbicunquè humi conſpexit iacentes ſtipulas, Crucis imaginem referentes, genibus flexis adorabat, tollenſque eas & exoſculans, tali eas loco repoſuit, vbi non poſſent pedibus conculcari.

Meditatũ frequẽter ĩ paſsione Domini.

Diligebat etiam decorem domus Dei: atque idcircò ornamenta precioſa eccleſijs & altaribus donauit, Veſtes quoque ſacerdotales & Leuiticas atque miniſtrorum altaris, ſuis impenſis comparauit, immò & parauit tum per ſeipſam, tum per alias cum ipſa manentes fœminas, quę ex auro & ſerico nouerant egregiè operari. Ita ergo illa, vt diximus, & ad ſacramentum altaris accedebat, & ſacra myſteria promouebat. Ita cum fidelibus terebat limina domus Dei: atque eiuſmodi cum moderatione coram hominibus deuotionis ſuæ ſtudia exercebat. Peractis autem diuinis officijs, cunctiſque qui adfuerant, tempore opportuno domum abeuntibus, vt corporis alimenta perciperent, & res ſuas externas curarent, illa cum paucis pediſequis in eccleſia remanens, ad internas mentis epulas & ſpirituales delicias in domo Domini captandas ſe diligenter accommodabat, cupiens illa diuinarum conſolationum ſuauitate vberius perfrui, cuius guſtum ſuauiſſimum iam aliquoties experta eſſet. Et quia tunc alijs abſentibus ſe ſolitariã ſentiebat & pręparatam, liberiùs vacare potuit diuerſis modis quærendi dilectum. Itaque orando circumibat aras omnes, pectuſque tundens, gemitus dabat & ſuſpiria: leuatiſque in cælum oculis & manibus atque etiam mente ipſa, ſtans preces Domino ſupplices offerebat: tum quoque humi ſe proſternens, ad pedes Domini Ieſu cum Magdalena humiliter ſeſe abijciebat. Etſi autem Saluatoris noſtri pedes corporaliter iam oſculari non poſſet, at illorum tamen loco humum oſculabatur ſæpiſsimè, nec raro pauimentum & terram lachrymis irrigabat: vtque & amoris, quo ardebat, nec celare poterat, feruorem dilecto oſtenderet, & peccatorum veniam copioſioremque gratiam impetraret, puluerem & cinerem ſe agnoſcens, os ſuum humiliter ponebat in puluere, idque ea ſpe & fiducia, quòd æternę pacis oſculum quandoque à dilecto acceptura eſſet. Quamobrem etiam non mediocriter huiuſmodi proſtrationibus delectata, tandiù ſepè iacuit coram Domino in longum porrecta, vt tam debile corpuſculum nulla ratione id laturum fuerit, niſi deuotionis feruore & ſpiritus Domini fortitudine corroboratum eſſet. Soror Gaudentia aliquando curioſius explorare volens deuotionem illius & orandi modum, à prandio ſe ſubduxit, intranſque in templum, vidit illam toto corpore proſtratã, tandiù manere in precibus, vt ipſa interim dimidiũ abſoluerit pſalterium. Porrò vt maiorem corpori fatigationem afferret, prę admirando feruore diuini amoris, qui eam ſemper ad ardua impellebat, cùm ſic orando humi proſtrata iaceret, pectus & caput ſuſtollebat ad codicem coram ipſam expanſum, atque in eo ſcriptas preces lectitabat. Surgens tandem, crebrò repetitis genuflexionibus honorabat eũ, qui pro nobis flexis genibus irridiculè adoratus eſt. Nunquã inter orandum viſa eſt ſedere: ſed cùm aliquantiſper ſtetiſſet, ſubitò in nuda genua procũbebat, in quibus calli excreuerunt magnitudine duorũ ouorũ, aut, vt alij aſſerunt, qui eos viderunt, duorum pugnorum, ijque hyberno tp̃e magis intumeſcebat. ſed hũc theſaurũ illa pro viribus occultabat, nec cuiquam cognitus fuit, illa viuente, niſi paucifsimis fœminis illi famulantibus. Nimirùm his illa Dei amica charitatis ornata inſignibus, coram dilecto apparebat, his illa nitebat margaritis. Hæc amoris ſymbola, puta callos in genibus, fiſſuras in manibus & pedibus, plagarum liuores in reliquis membris apud ſe ſemper circunferens, dilecti ſe obtutibus prę ſentabat. Eiuſmodi lætitiæ canticis & iucundis carminibus, nempe ſuſpirijs & gemitibus, Regem demulcebat ſempiternũ. Hoc decachordo Pſalterio, hac dulciſona cithara, videlicet deuota pſalmodia & attentis precibus, amantiſsimo ſponſo iugiter canebat. Id genus cordis tripudijs, his corporis geſtibus, puta genuflexionibus & proſtrationibus ludebat coram throno Dei & agno,

Ornat tẽpla, et ſacris ea inſtruit.

Alijs poſt diuina officia domũ abeũtibus illa manet ĩ tẽplo.

Luc. 7.

Thren. 3

Poſtrata diu erat.

Mat. 27.
Calli grãdes ĩ genibus eius.

Prolixe ad modũ preces eius.

agno, atque ità ex omni corde ſuo laudabat Dominum. Eum in modũ etiam adhuc viuẽte marito, quotidiè diuinas celebrauit laudes, vt ab hora matutina in tẽplo perſeueraret in precibus, donèc à meridiè, pediſſequarum eam expectantium, volens vitare tædium potiùs, quàm ſuo ſatisfaciens deſiderio, venit ad hoſpitium ſuum, exiguum illud, quod ſupra diximus, corporis ſumptura alimentũ. Superni enim illius conuiuij, cui tota mẽte inhærebat, dulcedo adeò cordis illius guſtum affecerat, vt eam ſapores alimẽti corporei minimè delectarent. Vndè penè quotidiè contemplationis ſuæ ſecretis intenta, & internæ conſolationis vino refecta, via ſub horam veſpertinam cibum corporis admittebat.

Ecce quod mireris in tanta principe.

Tam verò ardenti deſiderio & flagranti amore ſerebatur in Deũ, vt non modò ſeipſam ei offerret per deuotionis incendium, verumetiam quoſcunque alios poſſet hortaretur, vt ei piè & fideliter ſeruirẽt. Ea cauſa tam per ſe, quàm per adminiſtrum ſuũ, cui id negocij dederat, homines ſimplices, ipſius aulam frequentantes, docebat confiteri peccata ſua, & orare, & cætera, quę ad animarum ſalutem pertinent. Inter alias ipſi miniſtrantes fœminas habebat Lauandriam, mulierem grandæuam, Dominicæ orationis prorsùs ignaram. Eam tanto ſtudio ipſa docuit orationem illam, vt ad decem hebdomadas etiam noctibus eam ſibi adeſſe voluerit, & in cubiculo, quo ipſa cubabat, ante lectum ſuum permanere & ſomnũ capere: idque fortaſsis, vt verba ſacræ orationis; quæ interdiù ipſi inculcauerat, noctibus quoq; eam ruminare cogeret, atque ità tenaciùs memoriæ commendare.

Docet maritum ſuum orare.

Maritum quoquè ſuum, vt continuis pietatis exercitijs ſalutis fructum optimum ei cumularet, præcipuè verò ad deuotionis ſtudium excitare eum poſſet, cõplures docuit preces. Hoc enim ſemper in votis illi erat, vt is, quem inter homines vel maximè diligebat in Domino, etiam Deo ſuo deuoto corde ſeruiret.

De operibus miſericordiæ, & benignitate eius erga proximos. Cap. 6.

DOnum pietatis & miſericordiæ vſqueadeò ſibi vendicauit cor beatæ huius Chriſti ancillæ, vt ad gloriam Dei & ſanctorum eius, atque ad ſubueniendum proximis & animo & opere ſemp promptiſsima fuerit.

Luc. 6.

Verbum illud Saluatoris noſtri, Eſto te miſericordes, habebat inſcriptum altiſsimè cordi ſuo, & factis accuratè compleuit. Erat illi innata

Eccleſ. 6.

clementia, quam augebat pietas Ieſu Chriſti: cuius gratia eam inſtigante, ſtudebat quicquid boni poterat manus eius, inſtanter operari: quæ verò per ſeipſam efficere non potuit, aliorum opera effecit. Inter alia miſericordiæ opera, ſummæ pietatis exiſtimabat animarum promouere ſalutem.

Dux Hẽricus, hortante S. Heduuige, condit Trebnicenſe monaſteriũ.

Eam ob rem maritum ſuum conſilijs & exhortationibus ſuis permouit, vt & proprijs impenſis conſtrueret Trebnicenſe monaſterium ſanctimonialium Ciſtertiẽſis Ordinis: quarum impenſarum ſumma, vt à procuratoribus compertum eſt, triginta marcarum millia plùs minùs collegit. Nam ſoli parietes præter tectũ, quod per totum clauſtrum hodieq; plumbeum eſt, viciès mille marcis conſtitit. Fundatum eſt autem hoc templum & monaſterium ad honorem omnipotentis Dei, & glorioſiſsimæ Virginis Mariæ atq; Bartholomæi Apoſtoli, Anno Domini milleſimo ducenteſimo decimonono. Interim autem, dum eius monaſterij ſtructura fieret, nullum ſinebat cuiuſcunque facinoris cauſa ſententia principis vel curiæ eius morti adiudicatum interfici, ſe vita illi condonata, ad eam ſtructuram volebat enim ſuam conferre operam, do; nèc ad præſcriptum tempus pro facinore ſuo ea ratione ſatisfeciſſet. Ità prout quiſque plùs minus've peccauerat, huic mancipatus operi inſeruiebat.

Largiſſimi prouẽtus eius monaſterij.

Conſtructum iam monaſterium Dux Henricus ex conſilio beatæ Heduuigis dotauit & auxit largiſsimis redditibus, qui ad omnes ſumptus neceſſarios ſufficerent mille perſonis, & perpetuæ exercendæ hoſpitalitati: ſua eleemoſyna promereri cupiens; vt dignus eſſet audire Dominum in extremo iudicij die dicturum: Hoſpes fui, & collegiſtis me.

Matt. 25.

Ipſa quoquè beata Heduuigis contulit eidem monaſterio bona ſua dotalia, * Sanons cum pagis adiacentibus, manſos, vt vocant, circiter quadringentos optimæ terræ. Porrò à Babenbergenſi ciuitate & diœceſi monachas Ciſtertienſis inſtituti acciuit, eaſque in hoc monaſterio degere voluit, in quo temporis ſucceſſu ſanctimoniales centum incluſæ, vixerunt in ſeruitio Chriſti: atque hodiè illic viginti ſupra centum degere feruntur. Prima eius Abbatiſſa fuit Petriſſa, quam beata Heduuigis habuit magiſtram pueritiæ ſuæ, & à Babenberga cum alijs monialibus accerſiuit. Quamuis autem monaſterij eius ſororibus abunde prouiſum eſſet de ijs, quæ ad victum & veſtitum, cultumque diuinum, eis neceſſaria erant, nec ſic tamen benignitati eius fuit ſatisfactum, quin multa illis adderet, quibus ad eiuſmodi res neceſſarias eis proſpectum eſſet, idque vel maximè, cùm eas putaret earum rerum pati defectum, quibus pro ſuo vſu indigerent.

Tẽplarios fouet magnis beneficijs.

** Villa*

Alijs quibuſdam religioſis, quos Templarios vocant, à marito ſuo impetrauit magna quædam prædia, optimo terræ loco ſita, vbi poſtea multi magni * pagi ſunt conditi. Non pauca ſanè religioſis, id eſt, monaſticen profeſsis, præſtabat beneficia, magnoque eos propter Chriſtum honore afficiebat, vt etiam alijs eis honor haberetur.

Monachos venerẽter habet.

Cùm enim venirent ad eam, aſſurgebat eis, comiterque eos accipiens ſibi ad menſam voluit aſsidere: vtque ab obtrectatorum venenatis linguis famam illorum tueretur, non modò coram ſe illos honorificè tractandos curauit, ſed etiam honeſta, donec illic morarentur, hoſpitia, inculpatosque miniſtros & ſocios eis adhibuit, miſitque neceſſaria omnia, & apud Ducem illorum negocia accuratè promouit, & ocyùs expediuit. Cùm autem abituri eſſent, in ſaccis eorum clam iuſsit reponi panes, piſces, & alios religioſorum cibos, vt haberent quibus in itinere veſcerentur. Porrò quibus in locis eos ſtantes viderat, ibi poſt diſceſſum illorum tanquàm ad Chriſti veſtigia genua flectebat, Deum, quem in illis exceperat, adorans.

Largas præſtat eleemoſynas monaſterijs & pauperibus.

Diuerſis quoq; monaſterijs largas pręſtabat eleemoſynas, puta Lubenſi, Hẽrichouienſi, Vratiſlauię ad ſanctã Mariam, ſanctumque Vincentium Franciſcanis & Dominicanis fratribus: itemque multis alijs, qui in religioſo habitu Ieſu Chriſti ſignum ferrent, compluribus quoquè miſeris & calamitoſis hominibus non ceſſabat benefacere & gratificari, perindè ac ſi illam Euangelij ſententiam,

Mat. 25.

Quod vni ex minimis meis feciſtis, mihi feciſtis: ſemper ob oculos verſaret, exequendamque ſuſciperet. Eremitas & incluſas, vbicunquè adire potuit, per ſeipſam inuiſere, & beneficiis afficere ſtudebat: longè poſitis per nuncios veſtes, eſculenta, atque alia neceſſaria ſuppeditabat.

Leproſas humaniſſime fouet.

Leproſorũ ſingularis ei cura inerat pro amore illius, qui propter nos quaſi leproſus reputari voluit Leproſas quaſdã fœminas ſimul habitantes prope oppidum, quod Nouũ Forum

vocant,

vocant, adeò ſibi curandas ſuſcepit, vt hebdomadatim aliquotiès eis mitteret pecunias, carnes, etiam farinas: veſtes quoq; & alias neceſſarias res largiter præberet, atq; vt peculiares filias foueret, de omnibus eis proſpiciens. Mira quoquè commiſerationis teneritudine mouebatur erga afflictos omnes quali cunq; corporali moleſtia, colliqueſcebatq; animus eius erga pauperes & ægrotos, quibus & beneuolentiam & auxilium impêdebat. Si quo defectu aut penuria laborare quempiam cerneret, pii cordis benignitate ei opitulabatur. Dormientibus pediſequis eius & ancillis, accuratè inſpiciebat calceos earum, & ſi quid in eis fractum reperiſſet, obiurgabat illas, q̀ id diſsimulaſſent, ocyusq; refici iubebat. Si qua in monaſterio decumberet, quotidiè eam inuiſebat, flexisq; coram lectulo eius genibus, verbis conſolatoriis eam cóſortabat, ſimul aliqua opportuna ſubſidia ei porrigens. neq; enim vnquam receſsit ab infirmo, niſi priùs collato munere eum conſolata eſſet.

Itemq; aſflictos oẽs.

Viſitat ſrequẽter ægrotãtes, eos conſolans.

Matt. 25.

Aegrotos quoq; è familia ſua adibat, medicamenta eis præparabat, & medicos ad illos mittebat, inſtàr matris curam illorum gerens. Dominicæ illius ſententiæ ſuauitate illecta, Infirmus fui, & uiſitaſti me. quoſcunq; comperire potuit infirmos, maximè pauperes, modò id fieri poſſet, viſitauit. Si aliquo itura eſſet lógiori itinere, ubi infirmũ quempiam cognouit, ad eum, poſthabito itinere, accedebat. Quos verò propter nimiam locorum diſtantiam viſitare non poterat, iis nummos tranſmittebat. Quanto quis inter ægrotos eſſet miſerabilior, tanto ab ea potiora cóſolationis beneficia percipiebat. Fęminas i puerperio decumbentes, inprimis pauperes, inuiſebat, ſi qua ratione id fieri poſſet, eisque præbebat neceſſaria. In carcerem coniectos etſi per ſeipſam adire nó poſſet, non tamen omiſit magnis eos beneficiis inuiſere. Ardenti enim deſiderio cupiens quandoquè audire uocem Domini in iudicio, In carcere fui, & viſitaſtis me: quandoquidem ipſa in carceres ingredi non potuit, per nuncios ſuos mittebat eis eſculẽta & poculenta, ſatisq; veſtium, nè frigore affligerentur: & nè pediculos nimiùm infeſtos ſentirent, veſtes lineas, aliasq; mutatorias, quæ ſufficerẽt, eis ſuppeditauit, addens etiam candelas, ut beneficio luminis, carceris horrores & tenebras ſibi mouerẽt, omni ſtudio præcauens, nè alicuius rei defectu periculum eis crearetur. Sed & altiores charitatis gradus aſcendens, etiam hoſtes & aduerſarios mariti ſui, qui interdùm in carceres mittebantur, eiuſmodi beneficiorum noo ſinebat expertes eſſe: ſed neceſſaria liberaliter eis porrigebat, conuenienter illi ſententiæ: Si eſurierit inimicus tuus, ciba illum: ſi ſitit, potum da illi. Pręter omnia autem, quæ captiuis & in carceres detruſis beneficia præſtitit, ſua interceſſione ſæpiſsimè eos à vinculis liberauit, & in libertatem vindicauit. Illis etiam, qui in mala gratia erãt apud maritum eius, non ceſſabat illius côciliare animum, flexis genibus & cum lachrymis tandiù pro illis orans principem, donèc ſe ſentiret exauditam.

Ibidem.

Diligit inimicos, eiſq; gratificatur.

Prou. 25. Rom. 12.

Afflictis, modò ulla ſuppeteret facultas, efficaciter ſubueniebat. Nunquàm plorantibus ſuã uoluit deeſſe conſolationem, neq; indigentibus auxiliũ opportunum. Aere alieno oppreſſos, & qui propter æs alienum vexarentur, aut in cuſtodia detinerentur, ſua pecunia redimebat atque ſubleuabat. Morti adiudicatos, aut aliis ob ſua maleficia afficiendos pœnis, non raro ſuis precibus eripuit. Quidam è Clero, Gallus genere, ob crimen ſacrilegii ex iudicis ſententia extremo ſupplicio afficiendus erat. Vbi illa pia matrona cóperit, Clericum in ſortem Domini electũ, tam miſerabili deſtinatum neci, magis etiam miſericordia permota ſunt viſcera eius, ratione Cleri, quẽ cenſebat omni ueneratione digniſsimũ. Itaq; apud eũ, qui erat in poteſtate, precibus ioſtitit, nec priùs orare deſtitit, quam Clericum illum à tam præſenti periculo ereptum, incolumem conſeruaret.

Pecunia redimit captiuos.

Supplicio afficiendũ exorat.

Mater erat omnium pauperum, & præcipuè uiduarum atq; orphanorum eximia conſolatrix: quorum cauſas & negocia, cùm id res poſceret, apud Ducem promouebat, eamq; habebatq; ſe illis fideliſsimam aduocatam. Non paucas quoquè puellas, parẽtibus & amicis orbatas, apud ſe humaniter fouebat, ſingulis prouidens, prout ei uiſum ſuit ſaluti illarum pręcipue expedire, alias matrimonio, alias monaſteriis tradens. Cùm ſic autem perpetuis foueret beneficiis pauperes, quocunquè ibat, ſequebantur eam ut matrem. Semper enim in eccleſia corã ea poſitus erat acervus nummorum, qui diſtribuerentur egenis, è quibus multos ipſa ſua manu elargiebatur. Nec auſus erat quiſquam ex eius ſamilia, eam ſubſequẽtes repellere pauperes, tametſi nimia illorum multitudo, nó mediocrem ſæpenumerò moleſtiam afferret pleriſq; miniſtris eius. Cùm die quodam coram altari, quod erat in côclaui eius, prolixiùs oraret, mẽdici more ſuo expectantes ſtipem, exclamare cœperunt: Hodiè domina noſtris eſt ſubducta conſpectibus: hodiè pauperum conſolatrix nobis vultum nó oſtendit ſuum, quandoquidem nullum adhuc eius percepimus beneficium. Id cùm ei mox indicaſſet una ex ſamiliaribus eius, iuſsit eã abire properè, tollere pyxidem, in qua erant pro pauperibus nũmi reconditi, dare inde ſingulis, quod diuinitùs ei eſſet inſpiratum. Ità enim per alios diſtribuebat eleemoſynas: interdùm per ſeipſam erogabat. Illis qui in Clero erant, inopiam patientibus, tanquàm diuino cultui amplius addictis; & qui per vitæ munditiam piæ populo ad Chriſtum propiùs accedere debeãt, multa beneficia peculiariter tribuebat. Quamobrèm ex locis remotioribus quandoquè venientes ad eã, à Vratiſlauia vſq; in Rochetins, qđ eſt tredecim milliarium iter, receperunt ab ea argentũ, veſtes, & alia vitæ degendæ neceſſaria. Dominus Raſlaus presbyter, & homo maturus, Vladiſlauienſis canonicus, teſtis operum pietatis & benignitatis ſanctæ Heduuigis, de ſeipſo loquens: Pauper tyrunculus, inquit, Vratiſlauiæ dabam literis operam. Audiens illic beneficia, quæ pro Chriſti amore daret egenis beata Heduuigis, cum ſociis ter me contuli ad eam, ſemperq; argento ab ea accepto, læti ab ea reuertebamur. Quotiès autem ad eius aulam accederem, multam illic pauperum turbam conſpexi.

Pauperũ, viduarũ & orphanorum eſt cõſolatrix

Eam ſemper comitãtur pauperes.

Liberalitas eius in Clerum.

Ad loca uel limina ſanctorum profecturis, itẽq; Cruce ſignatis, & aliis peregrinis larga pbebat ſubſidia, ut promouendo illos in via ſalutis æternæ, eorum meritorum particeps fieret. Vix quiſquam unquàm ſtipem petens, ab ea uacuus receſsit. Vt enim magiſter Hermannus Canonicus Glogouiẽſis & paſtor Sunidnicenſis aſſeruit, ex copioſis prouentibus ſuis uix centeſimam partem ſibi ſuæque familiæ in uſus neceſſarios ſeruauit: quicquid reliquũ erat, Eccleſiis & pauperibus elargiebatur. Deficientibus autem ipſi propriis pecuniis, ad principem Henricũ maritum ſuum recurrebat, orans, vt miniſtrãdo egenis res neceſſarias, ipſius expleret vices. Chortem quãdam benè magnam quatuor aratrorum habuit. Ea Zeuma dicebatur, vnde magnam annonæ & eſculentorum copiam colligebat. Accidit autem quandoquè ingens annonæ caritas. Iuſsit tum illa locis publicis proclamari, vt egentes omnes ad eam chortẽ uenirent, eleemoſynã propter Deum reportaturi. Accurrerunt inopes grandi numero, iuſsit ſingulis

Item in eos, qui ſãcta loca inuiſerent &c.

Proclamat pauperes famis tempore.

Mira largitas in annona raritate.

diſtribui, quod corpori ſuſtentaodo ſufficeret. Frumento abſumpto, ceroes omnes, quæ illic eſſent: deindè & caſeos, adextremùm aruinas & ſalem ad cõdieoda olera, & quicqnid demùm eſculeotnm eo in loco reperiri potuit, erogauit fidelia diſpenſatria & prudens, familiæ Domiui eſcam præbens tempore opportuoo. Hunc verò modum & ipſa ſeruauit, & maritum ſuum ſeruare docuit, ut ſi multis pariter eſſent præſtanda beneficia, æquales ſingulis portiones cederent, nè impares eleemoſynæ apud accipientes inuidentiæ maieriam excitarent.

Nota.

Exemplũ rara humanitatis in pauperes.

Habebat verò in aula ſua ſpeciales quoſdam afflicta ualetudine pauperes tredecim, quos in honoré Chriſti & duodecim Apoſtolorum eius, cùm aliquò proficiſceretur, curribus impoſitos ſecum uehebat, & vbi ad hoſpitium ventum eſſet, primò illorum ſuſcipiebat curam: iubẽsque illos coram ſe diſcumbere, priuſquàm ipſa menſæ aſsideret, illis ad meoſam miniſtrabat, ſingulis apponens eſcas genibua fle ais. Deindè etiam ipſa accumbens, edebat more ſuo cibos aridos, optima ſercnla carninm aliorumque lautorum eduliorum ipſi propoſita, tum illis, tum aliis pauperibus iuſsit offerri. Ea re animaduerſa, nobilium & principum filij, qui io eius aula verſabantur, dicebant ſe malle mendicos eſſe, ferculis dominæ ſuæ Heduuigis aleodos, quàm cum illa cibum ſumere. Potum quoquè optimum ſibi oblatũ, illis pauperibns volebat apponi. Eam rem moleſtè ferentibus Capellanis aliiſque familiaribus, & interdùm dicentibus, vt potum appoſitum permitteret coram ſe ſtare: ipſos daturoa operam, ut pauperes habeaor ſatis: illa reſpondit, immò verò hac de cauſa meum ego illis uolo porrigi poculum, quòd ſciam eos alioquì tam bonum potum mioimè habituros, Qnicquid illi propoſitnm eſſet, etiam ſi oon niſi pomnm onum eſſet, eum pauperibus partiebatur: erga qnos ſanè tanta animi pietate & beneuolẽtia afficiebatur, vt ſi ità decuiſſet, & abſque aliorum murmure fieri potuiſſet, libentiſsimè cum ſingulis ex illorum ſcutellis cibum ſumptura fuerit. Pro illa aotem pauperum turba, qoæ coram menſa eins non verſabatur, ſingularem habebat culinam, & quoſdã miniſtros, illis ſpecialiter deputatos: quibus in prandio & cœna pro ratiooe temporis victui neceſſaria præbebantur. Videat hic lector, quàm pauper ſpiritu fuerit hæc ancilla Chriſti, qnæ in rerum mundanarum affluentia, & in mediis epularum deliciis inaniùm egère uoluit propter Chriſtum, or famem, ſitim, & in frigoribus nuditatem perpeſſa ſit. Magnũ enim illa ſibi videbatur inſtruxiſſe cooniuium, ſi lautè aleret viſcera pauperum: maiorique charitatis inflammabator ardore, cùm egentium corpora veſtibus conſoueret. Eſt ergò oon immeritò dicẽda fortis illa mulier, quæ manum ſuam aperuit inopi, & palmas ſuas extendit ad pauperes, riſura proculdubiò ob tanta humanitatis & charitatis officia in die nouiſsimo.

Nota.

Excellens humilitas et charitas.

Prou. 31.

Luc. 6.

Porrò etiam Dominum in Euangelio dicentem audiẽs; Date, & dabitor vobis: dimmittite, & dimittemioi: cupienſque per omnia obedientem ſe illi præbere, noo ſolum res ſuas in pios uſus expendit, ſed etiã liberaliter remiſit, quæ à ſubditis ei debebantur. Penſionnm enim illis, qui eas perſoluerent, bonam partẽ remittebat, adeò ut Otho capellanus eios, exclamarit quandoquè: Tã multa cõdonas ruſticis tuis domina, ut nos q tibi ſeruimus, vix habituri ſimus, vndè ſuſtentemur. Cui tũ illa ſuaniter reſpoodit: Nè timeas: poteſt Deus pronidere oobis. Et quia uel parùm, uel nihil à ſuis pẽſionariis eaigebat, ſcriptores eius dicebant ironicè: Nihil ex bonis dominæ noſtræ annotandũ habebimus, niſi hoc, quod illa remiſit. Nã qoandoqoè uno die penſionariis ſuis in Szoõ & Ianoa ad triginta marcas remiſit. Cùm autẽ eiuſmodi pẽſionarios atq; alios pauperes nõ poſſet alia oia à iudicũ & aliorũ officialiũ manu liberare, ſua pecunia illorũ vexationes redimebat. Scriptorẽ habuit dominũ Ludolphũ, virũ prudentẽ & honeſtũ. Eũ ſæpè rogauit cũ lachrimis, vt erga homines ſuos humanitate & clemeotia vteretur, nec importunè exigendis peoſionibua eos grauaret: & oẽ iudices fortaſsis ſeueri nimiùm eſſent erga tales, ipſa iudiciis ſæpè uolnit coràm intereſſe: neq; tũ per iudicẽ, ſed per aliquẽ ex Capellanis fiebat iudiciũ, ut pauperes humaniùs acciperentur. Quid plura? Fõs iſte benignitatis adeò cõmunis erat, & omnes ſuæ dulcedinis iotãrùm volebat eſſe participes, vt quotqnot ei propioquarent, hauſta eius ſuauitate, bono animo recederent. Cunctis enim ad illã refugientibns, ſi interdùm non poſſet pro cordis affectu operis effectum impeodere, ad omnipotentis Dei gratiam ſe cooferens, dinino miraculo ipetrabat, quod homines ab ea expetebãt.

Remittit ſubditis debita.

Iudiciis ſæpè intereſt ut pauperes humanius accipiantur.

De miraculis, in uita ab illa factis. Cap. 7. quod multis locis contraximus ob nimiam prolixitatẽ.

ANimam huius dilectæ & electæ ſuæ Chriſtus Saluator tanta impleuerat gratia, nt & contiuna animi deuotione ſursùm ageretur io Deũ, & beoigna miſericordia indefinẽter afficeretnr erga proximos. Familiaritatẽ autẽ illã & amicitiam, qua erat coniuncta cum Deo, ea adhuc viuente, quædã ſigna haud obſcurè declarabanr. Ob eius enim amorem & merita, Deus miracula quædã effecit: multa qooquè ei futura reuelauit: uti ſic per miracula oſtenderetur ooo ei deeſſe virtutem Apoſtolicam, & per rerũ futurarum, occnltorumque actunm reuelationem, ſpiritu prophetico plenam eſſe.

Claret miraculis et ſpiritu prophetia.

Raslana ſanctimonialis Trebnicienſis admodùm familiaris erat beatæ Heduuigi, quæ eam à teneris annis educatam, in monaſterium introduxerat, vbi poſteà cuſtodis functa eſt officio, & deindè in Onenſcooenſi cœnobio Abbatiſſæ. Sedens illa quãdoquè ad menſam S. Heduuigis, & os piſcis incantè admitteos, nec gluiire potuit, nec reiicere. Seotiẽs ſibi impendère periculum, ſurgit à menſa, conatur prouocare uomitom, vt vel ſic extrudaturos gutturi affixum. Nihil ſe efficere videns, redit fidenter ad Heduuigem adhne menſæ aſsidentem, indicat quid patiatur. Cõpatitur illa, benè precatur ei in oomine Domini, moaq; ſigno Crucis edito, Raslana expoſuit os cruentatum, & mortis ſe diſcrimẽ euaſiſſe lætator.

Signo Crucis ſanat periculoſè laborantẽ.

Eadem dum nimiùm flet defunctum fratrẽ ſuũ, albnginem permoleſtam contrahit in oculo. Vbi id conqueſta eſt beatæ Heduuigi, iubetur ab ea tollere pſalterium eius, & illo ſignum Crucis exprimere ad oculum malè affectum. Tollit codicem, conſignat ſe, & miratur repeotè ſuum ſibi reſtitutum oculum.

Itèm cæcutientem.

Alia Trebnicienſis monacha lachrimis oculos pdidit. Multa adhibita cura eſt, ſed fruſtrà. Veoit tandèm ad beatã Heduuigẽ, rogat flexis genibus, vt Cruce cõſignet oculos ipſius. At illa præ humilitate obſtupeſcẽs, planeque id facere recuſans: Deus, inquit, parcat tibi, quòd rem raotam à me petere anſa es. Non ceſſat tamen ſoror, inſtat precibus, donèe illa pietate victa, Crucis ſignum ederet, dicens: Dominus tibi benedicat, ſoror mea. Confeſtim ad Crucis ſignum decem hebdomadarum cæca nox, ab oculis eius depellitur, & redit ſerena lux. Sanata eſt etiam Germana quædã mulier, diù cæcaq; cùm mirificè ei⁹

Itèm planè cæcã.

ſancti-

ſanctitatem prædicaret, non paruam moleſtiã ei attulit, quippè quę laudibus haudquaquam delectaretur. Duos homines iam ſuſpenſos, & diuina virtute propter eius merita à morte ſeruatos, iuſsit à patibulis deponi, multis ſtupentibus, qui alterius ſupplicio interfuerant, eum manere incolumen & uiuum. Iuſſit tum Henricus princeps, maritus eius, vt vbicunquè illa deincèps præteriret publicas cuſtodias, mox carceres & ergaſtula aperirentur, vinctiq; pro eius reuerẽtia a captiuitate & vinculis abſoluti, ſuæ libertati redderentur.

Duos ſuſpenſos ſeruat.

Mulier quædã die Dominico molens, diuina vltione percuſſa eſt, ligno, quo molam agebat, adeò manui eius adhærente, ut nec mariti auxilio amouere illud poſſet. Amputato igitur ſupra & infra manum eius ligno, ducta eſt à marito ad beatam Heduuigẽ. Orat ſancta Heduuigis Dominũ pro ea, aperit manum eius, extrahit lignum, mandat vt rem apud ſe tacitam habeat. ſed latère non potuit, quod Dominus ad ſuam gloriam voluit innoteſcere.

Fœminã liberat à pœnitus putatam.

Quadam nocte beata Heduuigis vigiliis & precibus defatigata, ſomno oppreſſa eſt, & lumen accenſum, quod vigilans manu tenuerat, in librum, undè legebat, dècidit. & eccè rem admiratione dignisſimam. Adhæret libro candela, & tota comburitur, nec quicquam tamen læditur codex.

Inſigne miraculũ

De eius ſpiritu Prophetico. Cap. 8.

AT uerò non ſolùm admirãdis operibus, ſed etiã præclara cognitione admodùm cõſpicua fuit beata Heduuigis. Supernæ enim lucis illuſtrata radiis, mente perſpicue cernebat, quæ corporeis oculis non videbat, multa quoquè diù pòſt futura prævidebat. Atq; hoc dono ab ipſa iuuentute vſq; in uitæ finem prædita fuit. Cùm adhuc iuuenis eſſet, quodam Saluatoris natalitio die uenit quidam ad eam menſę aſsidentem, qui diceret ceraſum in horto florere. Mittit illa hominem, qui videat, qua parte arbor flores ferat. Renunciat is, in ramis inferioribus flores cõſpici. Tũ illa: Signũ eſt, inquit, multos pauperes hoc anno morituros. quod res ipſa cõfirmauit.

Prædicit mortẽ pauperum.

Maritum ſuum Ducem Henricum præmonuit, nè de caſtro Legnicienſi exiret, ſed diù intrà illud ſeſe contineret, breui alioqui moriturus, ſi ab illo aliò ſe transferret. Credidit ille, & trienniò manſit in caſtro illo. Tandèm indè recedens, & uſq; in Seſinez perueniens, ibi decubuit, & intrà dies octo migrauit è uita anno Chriſti milleſimo ducenteſimo triceſimooctauo, ſepultusq; eſt in monaſterio Trebnicienſi.

Prædicit mortem mariti ſui.

Fœmina quædã Catharina, natione Prutena, à beata Heduuige è ſacro baptiſmatis fonte ſuſcepta, nutrita & matrimonio collocata fuit: eique ob multam familiaritatem non pauca futura prædixit, ſæpè etiã occultas eius cogitationes illi exponens. Cùm enim aliquandò de uita præſenti animo verſaret, Heduuigis ait ad eam: Quid tu fruſtrà præſentibus occuparis, Catharina, cùm tibi iam præ foribus mors immineat? Id illa audiens, expauit, ſciens non niſi vera dicere Heduuigẽ. At beata Heduuigis immodicè conſternatam conſolans, Noli, inquit, Catharina, mœrorem affici, morieris quidem, ſed reuiuiſces. & hoc tibi ſignum: Concipies & paries filiam, quæ morietur, & tu poſt eam decedes. Nondum grauida tum erat mulier: ſed poſteà nata filia, defuncta eſt. & ipſa grauiſsimo correpta morbo, triduò vita eſt animam expiraſſe: non tamen mandata eſt ſepulturæ, quòd perexiguum quiddã vitalis ſpiritus in ea ſupereſſe videretur, tametsi nec ignem corpori admotum ſentiret. Reddita tãdèm ſaluti eſt, ut prædicitur, per beatę Heduuigis merita: vt & ſpiritus eius propheticus declararetur, & virtus diuina innoteſceret, quæ ob eius merita vitæ reſtituiſſet fœminam illi valdè addictam atque familiarem.

Occultas cogitationes cuiuſdã fœminæ exponit.

Reuiuiſcit ferè mortua.

Procuratricem beata Heduuigis habuit, imprimìs ſibi gratam & familiari conſuetudine coniunctam. Demundis ea dicebatur. Huius abſentis mortem S. Heduuigis non ſine multa animi commiſeratione prædicens, Demundis inquit, ex ea uita morte odioſa diſcedet. Interim Heduuigis ſanctè migrat à corpore, Demundis aliquot annis ſuperuiuens, tãdèm ſubitanea morte extinguitur.

Procuratricis ſuæ odioſam mortẽ pronunciat.

Trienniò antè, quàm cæſus eſt Dux Henricus, ſanctæ Heduuigis filius, ipſa Adelheidi ſanctimoniali dixit: Sis memor filii mei, nõ enim lecto decũbẽs morietur. Territa illa ac ſtupẽs, Abſit, domina, inquit. Vnicus tibi eſt, idcircò metuis, nè ſic illi accidat. ſed reiice hanc formidinem. Reſpondit Heduuigis: Non timeo, ſed certiſsimè ſcio illum interfectum iri. Poſt annos tres, Tartari in Sileſiam irrumpentes, in tantùm graſſati ſunt, ut ipſa beata Heduuigis cum filia & nuru Anna in Croſnam caſtrum ſe tranſtulerit. Vbi cùm eſſet, quadam nocte ait ad Demundim. Nòueris me orbatam filio meo. Vnicus ille meus inſtàr auiculę repentè auolauit à me. Princeps enim ille Henricus, qui patri ſucceſſerat, collecto exercitu, occurrit Tartaris, à quibus occiſus eſt anno Chriſti milleſimo ducenteſimo quadrageſimo primo: ſed cædis eius nuncius nondùm allatus erat. Demundis autẽ conſolari eam volens, tanquam quę humana opinione id dixiſſet, Domina, inq̃t, mitte tu hanc perſuaſionem. nec dùm quicquam huius cõpertum eſt. At illa: Sic eſt, ait, ut dixi: tu tamen vide, nè filiæ aut nurui meæ iſthuc innoteſcat. Poſt triduum eius ſententiam confirmauit certus nuncius cęſi Principis.

Prædicit cædẽ filij ſui.

Indicat Demũdi ante nunciũ, eũ eſſe occiſum.

Domino Lutholdo Capellano & procuratori ſuo quandoquè dicebat: Miſeret me tui, domine Luthold. nepos enim meus Dux Boleſlaus multa mala tibi faciet: te tuosque omnes rebus omnibus ſpoliabit. Sed, quòd in magna Boleſlai gratia tunc eſſet Lutholdus, propè indignè ferens beatæ Heduuigis dictum ità reſpondit: Vtinã tibi, domina, liceat ſemper pace frui: mihi & meis nihil metuendum eſt à Boleſlao. Tum illa eum intuens: Ego quidem, inquit, pace fruar: ſed tu ſenties me tibi vera prædixiſſe.

Prædicit ſuo Capellano ſui infortunia eius.

Cùm ad eundem Boleſlaum Ducem adduceretur filia Comitis Anthaltani, eius futura vxor, excepta eſt à beata Heduuige: quæ ſimulatque intuita eſt eam, dixit permulta eam a Boleſlao toleraturam. De eodem Boleſlao prædixit, eũ è monaſterio Trebnicienſi duas ſorores ſuas, quę illic Domino traditæ erant, ui extracturum. Omnia hęc de Boleſlao prædicta, rei probauit euentus: attamen altera harum ſororum, domina Agnes, rediit ad monaſterium, & in monaſtica profeſsione defuncta eſt.

Itẽ alia multa de aliis perſonis.

Quidam Federicus beati Franciſci inſtitutũ profeſſus fuit. De eo ſic dixit beata Heduuigis ad Annam nurum ſuam: Multùm doleo vicem dominæ Sophiæ. Video enim, proh dolor, filium eius Fredericum à ſuo inſtituto per apoſtaſiam defecturum. Poſt annos decem Federicus ullis apoſtata effectus eſt, ſuoque exemplo admonuit alios, vt qui ſtat, videat nè cadat, videat quomodò caute ambulet.

Prædicit cuiuſdam monachi apoſtaſiã.

1 Cor 10. Ephes 5.

Soror Raſlana in manica ferens hericium, ad beatam Heduuigem venit. Non verò ab ea reprehenditur, quòd immundum animal apud ſe ferat. Illa oblita hericii pudibunda recedit, perquirit intrà ſe, quid rei ſit iſthuc, cuius mentionem feciſſet Heduuigis.

Nouit quod in ſecreto habeatur.

Na a lucidit

Incidit ergò illi, fortaſsis hericium ſignificare voluiſſe Moa eo abiecto, redit ad eam. Tũ illa, Sic, inquit, filia ad me accedere debebas. decætero vide, nè tam deforme animal circunferas.

S. Staniſlai altare cõdendũ prædicat.

Iuliana monacha Trebnicienſis, dato ſigno, properabat ad eccleſiam, prætereienſque locum, vbi nũc eſt altare beati Stanislai Epiſcopi & martyris, nullã præſtitit reuerentiam, quippè cui nec cauſa appareret, cur id faceret, nullo illic altari extructo. Sic ergò properantem reuocat beata Heduuigis, locumque demonſtrãs: Filia Iuliana, inquit, hic locus magno cuidam ſancto deſtinatus eſt, in cuius honorem altare hic condetur. Quoties igitur hac tranſibis, non omittas exhibere reuerẽtiam. Defuncta beata Heduuige, cùm anni quatuordecim lapſi eſſent, in eo ipſo loco ara poſita eſt in gloriam Dei & honorem S. Stanislai.

** anno.*

Catharinam pediſequam ſuam hortabatur S. Heduuigis, ut diſceret aureis filis operari, prædicens eã artẽ ipſi quandoquè magno vſui fore. Paruit Catharina, & eccè ab obitu beatæ Heduuigis * tertio rebus ſuis omnibus amiſsis, hoc artificio multas ſibi parauit opes, ità vt & diuitiis & uirtutibus eſſet locuples.

Venit quandoquè ad beatam Heduuigem Mileiza, nobilis & honeſta fœmina, non mediocriter illi chara: cumque aliquandiù apud eam manſiſſet, & iã domum cogitaret, vocauit eam ad ſe beata Heduuigis, aitque illi: Mileiza mea, accede me, ut te oſculer. non enim poſt hic viſura es Heduuigem in hac vita. Oſculatur illa ſanctam, haud dubiè non ſine lachrymis, abit domum, Heduuigis non diù pòſt obdormit in Domino.

Praſcit obitũ ſuũ.

Sciens illa imminere diſſolutionem corporis ſui, adhuc incolumi corpore acciuit ad ſe Catharinam, cuius paulò antè meminimus, mandans illi, nè moras nectat, ſed ocyùs aduolet, ſeruitura ipſi in ægritudine imminenti. Non cunctatur fidelis famula, venit properè, videt ſanam, nec recedit tamen, ſed in omnibus officioſè ei ſuam nauat operam. Cùm autem beata Heduuigis in quoddam eſſet cubiculũ ingreſſa, Catharina videt tres dæmones humana effigie cum ingenti ſtrepitu in eam irruere, eamque atrociter flagellare, & dicere cũ furore: Quid tu adeò ſancta es? Cur tot ſanctitatis opera efficis? Illa verò eam dæmonum vim & impetum ſuſtinens, & cum tremore Crucis ſigno ſe communiens, illæſa euaſit. Cumque ab eo loco egrederetur, Catharina eam ſequẽs, eique condolens, crebrò à tergo illius ſignum Crucis exprimebat. Quod quidẽ Heduuigis videre corporeis obtutibus non potuit: virtutem autem Crucis Chriſti ſentiens, conuerſo ad eam vultu, Catharina, inquit, ſemper hoc me ſigno munias, mirandã enim vim habet & efficaciam ex Domini paſsione.

Flagellat à tribus dæmonibus.

Hãc uim non ignorãt dæmones, & idcircò reformidant Crucis ſignũ, et cu piũt vbique exterminatũ.

Priuſquàm in eum morbum incideret, qui ei vitæ finẽ attulit, accito ad ſe fratre Matthæo Ciſterciẽſis inſtituti, qui tunc ei à ſacris confeſsionibus erat, extremæ unctionis ſacramentum ab eo ſibi petiit miniſtrari. Id vbi ſanctimoniales compererunt, non mediocriter cõſternatæ ſunt, haud obſcurè indè colligentes propinquare iam tempus migrationis eius à corpore: præſertim cùm non ignorarent illam non temerè id petere, quæ ſpiritu prophetico polleret. Dolebãt igitur & perturbabãtur, quippè quæ matrem, ipſas in Chriſto fouentem ac diligẽtem, perdere formidarent. At ſoror Adelheidis pro ſingulari familiaritate ad eã accedens: Domina, inquit, cur ſacrã vnctionẽ expetẽdo noſtros affligis animos, cùm ſis incolumis, nec ulla in te mortis ſigna viſantur? neq; enim hoc ſacramentũ miniſtrari ſolet, niſi ubi de ægroti periculo metus eſt. Cui illa reſpõdit: Scio Adelheidis, ſcio ità eſſe, ut dicis, & morem Eccleſiæ benè tu explicas: ſed eſt tamen, quod hic aduertere te oporteat. Cùm eni extremæ vnctionis ſacramento homo moriturus tãq̃ armis ſpiritalibus contra ſpiritales nequitias muniatur, eiuſmodi præſidium cũ ſumma deuotione accipiendum eſt. Ego autẽ etsi incolumis adhuc ſum, tamen mox ſecùs habitura ſum, uereorq; nè, increſcente morbi dolore, tã ſalutare auxiliũ cum tanto poſsim deuotionis feruore pcipere, quãto par eſt animã ad Dominũ properãtẽ. Ità ergò ſatisfactũ eſt eius deſiderio, & oleo ſancto uncta eſt: nec diù pòſt in morbũ incidit, nec ſacramentũ hoc denuò percipere uoluit. Sed hoc tamen quod hic diximus, admirandũ potiùs eſt, q̃ imitandũ: cui ſpirit⁹ Domini per reuelationẽ tribuit efficaciã, & in quo, ut piè creditur, ſancta deuotio diſpenſauit.

Rogat ſibi ſacramentũ extremæ unctionis adminiſtrari adhuc ſana.

Poſtq̃ autẽ iã decũbere cœpit, filia eius Abbatiſſa Trebnicienſis ſeuerè prohibuit cunctis ſororibus, ut aliis ei miniſtrantibus, nulla accederet, & nè grauarẽt eã, aut grauari permitterent. Interim tamẽ multa ei pandebãtur diuinitùs, quæ ab homine ullo nec didicerat: cognoſcebatq; ad ſe intrantes, cùm tamen auerſa facie iacens, eos non videret, præſentesq; illos eſſe expreſsis eorũ nominibus indicabat. Vndè etiã poſt Tartarorũ receſſum, ad monaſteriũ monialibus reuerſis, Vuenceslauã ſororẽ ad ſe accerſiuit, quæ poſteà eius monaſterii Prioriſſa fuit, cùm tamẽ nihil de eius reditu audiuiſſet. Sorores quoq; ei decumbenti miniſtrantes, dominæ Annæ nurui eius, quæ tũ apud Regem Boemiæ fratrẽ ſuũ erat, celeriter indicare ſtuduerũt, quo loco res eius eſſent. Sed id illa prohibuit: Nolite, inquiens, timere, nec laboretis mittendo aliquem ad filiam meam Annam. neque enim illa abſente ego moriar. quod etiã reuerà ità euènit.

Multa ei ſub mortẽ diuinitus reuelãtur.

Eo tẽpore cùm ſic admodùm ægrota decũberet, duæ monachæ Trebnicienſes, Pinnoſa & Benedicta, eã viſitarunt. Illa igitur Pinnoſam propiùs aſsiſtẽtẽ intuens, inſtrumẽto quodã, quod tũ manu tenebat, attigit eã, & ait: Te quidẽ abſq; pmiſſu Abbatiſſæ huc ueniſſe negare nõ potes. Abi ergò, & pete huius delicti veniã: copiaq; impetrata, vbi uoles, ad me reuertere. Obſtupuit ſoror, & quãuis multùm timeret Abbatiſſam, tamen parère volens beatę Heduuigi, celeriter ad eam ſe contulit, quid feciſſet indicauit: agnoſcensq; culpã ſuam, cum eius bona venia redit ad Heduuigem: quæ tum auerſo uultu iacebat, nec eam corporeis oculis intrantem vidit, ſed tamen ſpiritu cognoſcens pręſentem adeſſe, ei improperans dixit: Egredere pręuaricatrix inſtituti tui, egredere. At illa procidens, petiuit ueniam. Libenter autem ignoſcẽs beata Heduuigis, Poſt hàc, inquit, filia nihil abſque permiſſu ſuperioris facias. magni enim meriti eſt obedientia.

Spiritu phetico corripit inobedientẽ monachã.

Magnime ritis eſt obedientia.

Eugenia monialis Trebnicienſis hortabatur Gaudentiam germanam ſororem ſuam, eiuſdem loci ſanctimonialem, ut cũ ipſa iret ad beatam Heduuigem decumbentem. Gaudentia verò reſpondit: Equidem id lubens facerem, ſed vereor nè mea mihi peccata improperet, quemadmodùm Pinnoſę fecit & Raslanę. Sed Eugenia eam excuſationem non admittens, inſtantia ſua tandèm vicit Gaudentiam. Abeunt ergò ſimul ad locum, in quo Heduuigis decumbebat: ſed ingrediente Eugenia, ad fores ſubſtitit Gaudẽtia, p̃ timore nõ auſa igredi. Nihil q̃ e quã hui⁹ vel viſu vel auditu pceperat Heduuigis, cũ eccè ſpiritu reuelãte dicit ad Eugeniã: Abi ad Gaudẽtiã, q̃ ſtat p̃ foribus, & dic ei verbis Dei & meis:

Indicat p̃ Eugeniã.

Tu

Gaudētię peccata et occulta.

Tu hæc atque illa peccata admiſiſti. (ſingulatim autem ea exprimebat Heduuigis) Citò ergò confer te ad pœnitentiæ lamenta, & peccatorum maculas deterge. Fecit Eugenia, ut erat iuſſa: Gaudentia verò agnoſcens vera, quæ Heduuigis dixiſſet, valdè territa, confeſſione aboleuit culpas ſuas. Atque ità repurgata, quotiès poſteà viſum eſt illi, ſecura ad beatam Heduuigem acceſſit.

Eccè humilē propoſitū.

Morbo autem ingraueſcente, Gertrudis Abbatiſſa, filia eius, ſciſitabatur ex ea, vbi vellet humari. Illa, quæ iam olim omnem reieciſſet faſtum, ſumma animi humilitate reſpondit: In communi cœmeterio cupio ſepeliri: ſed cernens filiam non aſſentiri, in domo capitulari, ut uocant, elegit ſepulturam. At neque hoc probante filia, ſed dicente, In eccleſia te, mater, in patris mei ſepulcro reponemus, reſpondit: Si me omninò neceſſè eſt humari in eccleſia, contèſtor per Deum & obſecro te filia, nè in tumulo patris tui, à cuius toro multis annis ſeparata fui, depo nas corpus meum. Nolo enim vel mortua mortuo coniungi, à quo caſtitatis amore, quòd ad cubilis conſortium attinet, diù ſeiuncta fui. Dicente rursùs filia, Condam igitur in monumento fratris mei, filij tui. illa dixit: Cum nullo volo habere ſepulcri conſortium: ſed ſi tamen plane decreuiſti me tumulare in templo, fiat id, oro, ante aram beati Iohannis Euangeliſtæ. In eccleſia enim illa coram hoc altari quidam nepotuli eius ſepulti erant: quorum amans innocentiam, illic humari voluit. Iterùm dicente filia, Coram altari beati Petri te ſepeliemus, vt monumentum tuum ſemper nobis ob oculos verſetur: illa reſpondit, ſpiritu prophetico illuſtrata: Id quidem ſi feceritis, breui vos pœnitebit ob crebras moleſtias, quas meum vobis pariet ſepulcrum. & planè ſic accidit. Magnam enim quietis ſuæ iacturam fecere ſorores ex nimia hominum frequentia, eius monumentum viſitantium. Sic illa beata multas res futuras, quas humana induſtria ſcire non potuiſſet, certò prædixit, docente illam intùs luce vera, cui familiaris erat: quanquàm non omnia alijs indicauit, quæ intùs didicerat. Abbatiſſa quoque, quantùm ſalua moderatione potuit, interdicit ei, nè reuelata alijs explicaret, verita nè quid indè incommodi acciperet in tanta virium imbecillitate.

Prædicit monales paſſuras moleſtiā ob ſuā ſepulturā.

At tandem aduentante tempore, quo laborum ſuorum à Domino fructum perciperet, Dominus eā cæleſtibus conſolationibus affecit, æternæ illius iucunditatis & beatitudinis prælubia quædā ei exhibēs. In ipſa enim natiuitatis beatiſſimæ Virginis ſolennitate, cùm aliæ ſororibus ad Veſpertinas preces abeūtibus, ſola Catharina apud eam eſſet, ipſa Catharina vidente, venerunt ad eā perſonæ quædā multa luce conſpicuæ: eadēq; Catharina audiente, Heduuigis ait ad illas: Gratus mihi eſt aduētus veſter, dominæ meæ, ſancta Magdalena, ſancta Catharina, Tecla, Vrſula, & cæteræ, quas nominait illa quidē, ſed memoria non retinuit Catharina: quæ etiam audiuit eā Latinè cū illis loquentē. Finitis Veſpertinis precibus, viſio illa cū luce diſparuit. In ipſis quoquè ferijs beati Matthæi Apoſtoli venerunt ad illā inuiſendā ſorores duæ Pinnoſa & Benedicta, quas illa genua flectere & orare iuſſit. Sciſcitantibus cur id facerent: Annon, inquit, videtis ſanctas Magdalenam & Catharinam? Quēdā etiā ſanctum martyrē nominauit, cuius vocabulū, quòd inuſitatum eſſet, eis èxcidit. Tandèm vt eſſet finis laboris, quē tamen illa vix ſenſerat præ amore, animam ſanctiſſimam Chriſtus tranſtulit in abyſſum ſuæ claritatis, Anno ſalutis milleſimo ducēteſimo quadrageſimotertio, Idibus Octobris ſub horā veſpertinā, vt quo tempore illa conſueuiſſet cibo

Sācta quædā apparent ei.

Alia apparitio.

Feliciſſimè reddit ſpiritum.

ſtrido reficere corpuſculū ſuū, transferretur ad immenſas delicias paradiſi, & ad interminatę quietis ſabbatum, cùm ſanctis omnibus celebrandum.

Corpus exanime cum abluere vellet Vuenceſlana Prioriſſa cum aliquot ſororibus, inuenit aſpertimo indutū cilicio, & zona ex equorum ſetis confecta cinctū. Quibus cùm illud exuiſſēt, quædā futuræ glorię ſigna in eo extitere. Nā color eius, qui ex crebris ieiuniis & perpetuis caſtigationibus pallidus ſiue croceus fuerat, atq; ob æſtus & algores ad nigredinē declinauerat, cutis quoquè corrugata, ſub omniū aſpectu inſtàr niuis ſplendeſcere cœpit, luciſq; repræſentare cādorē. Facies ea morbo crocea, in defuncta vlſa eſt candida, genæ ruborę perfuſæ, labia rutilantia: ità ut quædā pulcherrima conſpiceretur effigies, ſigna mortui hominis nulla præ ſe ferens. Pedes eius ſæpiùs ſqualidi, inſtàr lactis nitidi viſebantur. Calli genuū eius, quos uiuens diligentiſſimè abſcōderat, tū a fœminis circunſtantibus pertractabantur, quī ſanè adſpiciētes admiratione afficiebāt & iubilo, cùm in tā illuſtri fœmina cernerent veſtigia eximii feruoris in ſeruicio ſummi Regis. Erāt.n. ij calli, vt teſtat ſoror Iutta, quæ eos ſuis oculis conſpexit, duorū pugnorū magnitudine: quædā q; eis rupturę inerāt, & congeſtes pulueris arenoſi. Orās .n. ſępè nudis genibus, ex nudo pauimēto, quibus ea affixerat, arenulas attraxerat, quę fiſſuris illis adhuc inhęrere videbāt.

Color corporis eius exanimis

Fiſſura in callis eius reſpi ciuntur ex nimia genuflexione.

Loto corpore, & ī feretro ita, ut par erat, honeſtè cōpoſito, monachæ Trebnicienſes cupidiſſimè accurrentes, ſingulę quod poterāt, de ſacro corpore eius ſibi vendicabant. Aliæ ungues è manibus & pedibus, pleræq; capillos præcidebant. Ad extremùm cū cōgrua celebritate theſaurus ille ineſtimabilis in eccleſiā deportatus, triduò illic inhumatus permāſit, multis ad ſacrū corpus vigilātibus & orātibus, cūctiſq; laudātibus Deū pro omnibus, quæ viderāt & audierant. Soror Iutta ex inciſa vena manum habuit periculosè intumeſcentē & liuidā. Acceſſit ad corpus, in feretro iacens & cilicio obuolutū, admouit illi manū, ſentienſq; odoris mirā fragrantiā, manū retraxit incolumem. Soror Martha, innaturali quadā & inextinguibili ſiti biēniū & eo ampliùs vexata, crebroq; reprǽhenſa q̄ noctibus biberet nimia eā ſiti cogēte, cùm ablutū eſſet corpus exanime ſanctæ Hedouigis: eiùs meritis non immeritò fidens, ſic orauit eo in loco, vbi illa lotio facta fuerat: Domina mea beata Heduuigis, libera me ab hac moleſtia, & improperiis, quæ eius cauſa patior. moxq; accedens ad peluim, cunctis abſentibus, aqua loti eius corporis, quæ illic relicta erat, os, collū & guttur ſuū abluit, & confeſtim curata eſt.

Miraculū ad corpus exanime.

Aqua ablutis corporis eiꝰ ſanat morbi dam.

Tertio ab obitu eius die, priusq̄ ſepulturæ mandaretur ſanctū corpus, Abbatiſſa dixit Vuenceslanæ ſorori, vt auferret ab eius capite velamen, & aliud reponeret. Hoc enim velamē fuerat beatæ Elizabeth, cuius matertera ſancta Heduuigis, quoàd vixit, illud multa reuerentia proſecuta erat, & pro eius amore diligenter conſeruarat. Volebat ea cauſa Abbatiſſa illud ſibi retinere. Accedens igitur Vuēceslana ad feretrū detecta facie ſanctæ Heduuigis, uidet eā aperto ore iacentem, & ab ore ſentit proficiſci odorē ſuauiſſimū: corpus quoquè maiori candore infuſum, vt dos claritatis ſtola glorię in ea iam tunc quodammodò relucere viderentur. *Hoc loco ſequuntur in M S. aliquot ſermones pleni miraculis, poſt eius obitū patratis, quæ nos ſtudio breuitatis coacti ſumus omittere* In ſanctos autē relata eſt illuſtriſſima matrona & admodùm venerabilis Heduuigis a Clemente Pōtifice, eius nominis quarto, Anno Domini 1267. Idibꝰ Octob. q cùm ante Pōtificatū filiā ex legitimo ma-

Odor ſuauiſſimus ex ore defuncta.

Refertur in Sāctos.

trimonio ſuſcepiſſet,eaque luminibus orbata eſſet, cupiens ipſe etiam aliquod beatæ Heduuigis miraculum experiri, rogauit pro eo intrà Miſſarum ſolennia, ut ſi ſancta eſſet Heduuigis, ipſius filiam ſanaret, quod etiam facilè conſecutus eſt. Tranſlatum eſt autem ſacrum corpus Anno 1268. 16. Calendas Septembris: quo die aperto ſepulcro eius, odor mirificus omnium nares compleuit, animosque ſtupore & gaudio affecit. Oſſa autem ſacri corporis cùm eleuarentur, conſumptis carnibus & membrorum compage ſoluta, tres digiti ſiniſtræ manus eius inuenti ſunt prorsùs integri & incorrupti, & intrà illos exigua imago beatiſsimæ matris Dei, quam illa viuens crebrò apud ſe ferre ſolebat, & cum ea tumulata fuerat, quòd moriens adeò eam digitis iſtis ſtrinxerat, ut commodè indè auelli non poſſet. Cerebrum quoquè capitis eius, quod ferè uigintiquinque annis humatum fuerat, inuentum eſt recentiſsimum, & diuina virtute mirabiliter conſeruatum. Liquor etiam purus & clarus, inſtàr olei oliuarum, ſuauiſsimi mirandique odoris, è capite erumpebat, ſindones & pannos, quibus illud inuoluebatur, madefaciens, perindè acsi è flumine extracti eſſent. In fine hiſtoriæ Author orationem ſubiungit, quam nos ad uerbum deſcripſimus: Ora pro nobis ſupplicibus tuis, o beata Heduuigis, vt Dominus Deus noſter, qui te ad æternam tranſtulit gloriam, uos poſt præſentis vitæ miſeriam, ad ſocietatem transferat Angelorum: qui uiuit & regnat per omnia ſecula ſeculorum, Amen.

Erubeſcat hæreticus iconoclaſta ad tã illuſtre miraculum. Mira ſunt hæc.

HISTORIA SANCTI ELIphij martyris, Authore Ruperto abbate Tuitienſi.

PRAEFATIO AUTHORIS, AD Albanum Abbatem S. Martini intra Coloniam Agrippinenſem.

QVI primus, noſtriſque temporibus longè anterior, martyrium ſcripſit precioſi martyris Eliphii, fundamentum poſuit: vos autem, fratres chariſsimi, tu pater Albane, tecumque tui ſpirituales filii, paruitatem meam ſuperædificare compellitis. Diutina excuſatione charitati veſtræ renîſus ſum, & excuſationis meæ cauſa hæc ſumma fuit, quia fundamẽtum aliud, præter id, quod poſitum erat, ponere non potui. Neque enim aliud inueniebam, pertinens ad memoriam eiuſdẽ martyris & patroni veſtri, cuius corporis theſaurũ precioſum penès uos reconditum eſſe gaudetis, præter ſcriptum illud, quod uobis pariter ac nobis uſitatum, non ſatis iucundum, neque ſatis idoneum æſtimatis propter nimiam ſimplicitatem: qui rem geſtam non ſolùm ſuo ſplendore non exornat, verum etiam quasi quodam fumo aliquantiſpèr obſcurat. Recuſabam ergò hactenùs, nimis difficilè ac penè impoſsibile exiſtimans id, quod veſtra charitas efflagitabat: velut ſi architecto dicatur, Super hoc anguſtum ac tenue fundamentum, amplum & ſpatioſum, firmum ac ſplendidum ſuperædifica nobis ædificium. Sed tamen occurrit, renitentique animo ſeſe dictum illud ingeſsit: Omnia poſsibilia credenti. Itemque illud: Aperi os tuum, ait in pſalmo ſpiritusſanctus: Aperi, ſiue dilata os tuum, & ego implebo illud. Igitur charitate victus, qua uinitrùm viuei, pium & honorificum eſt, aperio os meũ nunc, ab illo, qui iuſsit aperire, per orationes veſtras implendũ, vt religioſiùs loquendo, aurum & argẽtum & lapides precioſos ſuperædificem ſuper fundamentum hoc: quatenùs pulchritudinem materiæ non pauper penuria facundiæ: immò dignitatẽ rerum quasi coronando ambiat compoſitio, ſiue cõueniens appoſitio ſententiarum.

1. Cor. 3.

Corpus S. Eliphij ubi aſſeruet.

Marc. 9.

Pſal. 80.

1. Cor. 3.

NARRATIO.

CAP. I.

Octob. 16.

EA tempeſtate, qua Romani imperii mare turbauit impius apoſtata Iulianus, florebat ſecundùm ſeculi dignitatem glorioſus, & ſecundùm Chriſtianam fidem clariſsimus vir Eliphius in urbe Tullenſi, quæ ciuitas eſt Galliarum: cuius loci indigenę priſco nomine Leuci dicti ſunt. Habuit autem idem vir ſanctus fratrem ſanctiſsimum, treſque ſorores virgines, omnes memorabiles ſupernæ ciuitatis Hieruſalẽ municipes, quorum nomina, in libro uitæ ſcripta, hæc ſunt: Frater eius Eucharius, epiſcopalis gratiæ functus honore, palmam quoquè martyrii feliciter adeptus eſt, corpusque eius in caſtro, quod dicitur ad * Liberdum, conditum eſt. Prima ſororũ eius Menna, ſecũda Libaria, tertia dicta eſt Suſanna: fueruntque ſicut unius fidei, ità & unius eiuſdemque, ſcilicet monachicæ, profeſsionis. Et prima quidem, videlicet Mẽna, ſacra virgo vtrùm per martyrii palmam præſentem uitam finierit, antiquitas literis nõ expreſsit, niſi quòd in virginitate permanens defuncta, & in loco, qui Porces dicitur, condita eſt. Secunda Libaria, & tertia Suſanna ſanctæ uitæ propoſitũ ſanctiore martyrii gloria conſummauerunt. Et Libaria quidem apud ciuitatem, nomine Grandem: Suſanna verò in Campania tumulata eſt. His dictis, de huius ſancti viri fratribus ſecundùm carnem, & cohæredibus ſecundùm fidem, dicendum eſt de illa tempeſtate iam dicta, quòd tam magna fuerit, ut nõ mirari debeat quis, quòd illa quoquè Galliarum loca turbare potuit.

S. Eucharius Epiſcop. frater eius.

Sorores S. Eliphij.

Libaria & Suſanna ſorores eius martyres.

CAP. II.

IVlianus iam dictus in initio quidem imperii ſui parcens Chriſtianis, clementior viſus eſt. Sciebat nanque, quòd priores perſecutiones nihil profuiſſent ad augmentum paganitatis: immò magis indè creuiſſent Chriſtiani, & pro vero dogmate moriendo, facti fuiſſent glorioſi. Fuerat nanque domeſticus hoſtis, ut potè Chriſtianus fictus: quippè qui metuens Conſtantium, quia genere proximos tyrannidis formidine premebat, tonſus quoquè monachicam ſimulauerat vitam, & Lectorum ſociatus choro diuinos codices in eccleſia populo audiente legerat. Sciens ergò & inuidens Chriſtianorum gloriæ, à tormẽtis abſtinuit, iudicans eſſe neceſſarium, ut ſermone potiùs & admonitione paganitatem colendã populo ſuaderet: credens etiam hinc ſe mõſtrare clementem. Sic enim putabat potiùs roborari paganitatem, ſi ſe patientem ac mitem Chriſtiano populo demonſtraſſet. Verùm ſub hac ſimulatione philoſophicæ mãſuetudinis, cui laudem nimìs ambiebat, non diù ſe crudelitas impii potuit continere. Auferebat enim ſubindè pecunias & ornamenta ſacra, templaque ſub Conſtantino & Conſtantio fundata, deſtruebantur: dataque ad ędificia pecuniæ, rursùs exigebantur. Hac occaſione ſacerdotes & clerici & populus Chriſtianus crudeliter vexabantur. Omnes nanque poſſeſsiones atque pecunias eccleſiarum cum verberibus exquirens, ad medium iubebat afferri. Deindè ſcribens quo-

Iulianus apoſtata cur initiò mitius ſæuierit.

Iulianus ſimulator.

Iulianus admodũ infeſtus Chriſtianis.

què

quę ad templorum pontifices & prouinciarum pręſides, manifeſtabat & erga Paganitatem quantū ſtudiū, & erga Chriſtianitatem quantum haberet odiū. Vndè libertatem ſuæ veſaniæ gentiles nacti, vīdictā de Chriſtianis exigebant, quei elam habentes aduerſùs eos propter idolorum & templorum iniurias, q̄ deſtructa erant temporibus Conſtantij & Conſtantii. Itaque innumera in omni terra & mari ab impiis contra pios illo tempore ſunt commiſſa mala, cùm apertè Deo odibilia Imperator contra pietatem leges poneret, fauore ſuffultus pontificum atque pręſidum, maximeque Iuliani auunculi ſui, in paganitate deuoti, & Chriſtianos nimis odientis.

CAP. III.

TAli uento tam valido tamque contrario tēpeſtas exorta, nimirum ſicut in omni terra, ut iā dictum eſt, ità & in Galliis contra Chriſtianos detonabat, & ſanctæ Eccleſiæ nauicula quaſi in medio mari iactata fluctibus, auxilio diuinitatis deſtituta eſſe videbatur: quemadmodùm Iulianus iam dictus, huius apoſtatæ Iuliani auunculus atque pręfectus, inſultans, & impudenter contra ſacrum altare mingens, dixiſſe fertur, quia religio Chriſtiana eſſet diuina ſolicitudine deſolata. Sed reuerà inuiſibiliter ambulans ſuper aquas, aderat Dominus Ieſus, & Petrus more ſuo ipſe quoquè, vt veniret ad Ieſū, ſuper aquas gradiebatur, dum ſanctæ Eccleſiæ fides victoriis martyrum coronaretur, inter quos iſte cum germanis iam dictis victor claruit ſanctus Eliphius. Profectò niſi Dominus Ieſus breuiaſſet dies tyrāni huius, optaret implere, quod comminatus fuerat, quia neque capita ſua Galilæos habere permitteret. Sic.n. ob deriſionem, Saluatoris noſtri cultores dei ominare ſolebat. Sed iam tunc propter electos Dominus breuiauit dies, & ſicut dixit beatus Athanaſius, dum ab illo cogeretur ad fugam, videns circa ſe populū Chriſtianorum lachrymantem: Habete filii fiduciā: nubes eſt, & citò pertranſiet. ità factum eſt.

Iuliani, apoſtata Iuliani auūculi impietas. Matt. 14.

Mina Iuliani Apoſtatæ.

CAP. IIII.

IN tanto ſpiritu procellæ, tantiſque fluctibus compræhēditur verus Chriſti cultor ſanctus Eliphius. Compræhenderunt eum primò perfidi Iudæi coiuncti paganis, & recluſerunt cum multis, ſcilicet cū triginta tribus Chriſtianis, propter nomen Saluatoris noſtri Ieſu Chriſti eodem carcere concluſis. Diuina autem agente prouidentia, nocte patefacto carcere, ſanctus Eliphius unà cū illis iā dictis triginta tribus Chriſtianis carcere egreſſus, Leucorū, id eſt, Tullenſem ingreſſus eſt urbem: ibi defunctam ſuam ſecundùm carnem genitricem ſepeliuit, quo debuit affectu, extremum hunc ei impendens honorē. Ibi quoquè, ſicut & in cæteris, non ſurdus fuit auditor legis, dicentis: Honora patrem tuum & matrem, vt ſis lōgæuus ſuper terram, quam Dominus Deus tuus daturus eſt tibi. Expleto itaque hoc debitæ pietatis obſequio, rurſùs athleta Chriſti non ſolùm à Iudæis atque militibus paganis, verùmetiam ab ipſis ſummis ac principalibus viris quærebatur, ut aut impietati conſentiret, aut non conſentiens, mortem ſubiret.

S. Eliphius comprahēditur.

Sepelit matrem ſuam S. Eliphius. Exo. 20.

CAP. V.

NOn ab re quæritur, qualem per occaſionem Iudæi tunc temporis vehementiùs atque procaciùs ſeſe ipēnderint, aut impēndere potuerint eiuſmodi actionibus, ità vt & in iſtum Chriſti martyrē, & ī multos alios penè ipſis crudelibus paganis prōptiores atque erectiores fuiſſe legantur. Ad quod reſpōdendum, quia Iulianus impius impios illos erexit, illorum flatus extumeſcere fecit, illis arma porrexit, illos eſſe fortes & cōfidētes fieri uoluit, eo quòd ſciret illos potiſsimùm acerrimos eſſe inimicos nominis Chriſti.

Iudæos fouet Iulianus Apoſtata odio Chriſti.

CAP. VI.

HInc Eccleſiaſtica narrat hiſtoria, dicēs: Iulianus etiā Iudæos contra Chriſtianos armauit, primùq; conuocans, requiſiuit cur eius præcipiēte lege ſacrificare, nequaq̄ immolationibus vterentur. Cūq; reſpondiſſent vno tantùmmodò loco ſibi offerre ſacrificium fuiſſe permiſſum: repentè iuſsit Deo odibilis deſtructū reſuſcitari tēplū, credens inſelix Dominicū verbum ſe poſſe deſtruere, cuius per hoc veritatem oſtendit magis. Hæc itaq; verba Iudæi libenter accipientes, cunctis per diuerſum orbē mandauere Iudæis. Qui undiquè concurrentes, pecunias ad ædificiū alacriter offerebāt. Miniſtrauitq; plurimū etiā Imperator, non largitatis gratia, ſed veritati repugnans: miſitq; pariter præſidē, impiorū executorē digniſsimū præceptorū. Aiunt enim, q̄ ad repurgatoriū faciendum, argenteas* amas & cophinos & ſcaphas habuerint. Cūq; iā fodere cœpiſſent, ſtatuto quodē die hoc multitudo plurima faciebat: nocte verò ſpontanea terra de valle creſcebat. Solutis itaq; prioris etiā fundamenti reliquijs, noua omnia præparabant. Cūq; gypſi & calcis multa modiorū millia cōgregaſſent, vis magna ventorū repentè reſpirans, tēpeſtates atq; procellæ ſubitò factæ, quicquid cōgregatū fuerat, diſperſerunt. Adhuc autē inſaniētibus eis, & nequaq̄ diuina lōganimitate correptis, maximus primò terræmotus factus eſt, & quiſquis myſteriis diuinis nō fuerat imbutus, vehemēter attritus eſt. Cùm verò neq; hoc terrerētur iudicio, ignis ex fundamētis q̄ fodiebantur, egrediens, plurimos fodiētiū cōcremauit aliorū mēbra diſſoluit. Nocte quoquè plurimis in vicina porticu dormientibus, cadens ſubitò cū tecto ipſa porticus, dormientes oppreſsit. Alia verò die ſignum in cælo ſplendēs Crucis apparuit: ſed & Iudæorum veſtes ſignaculo ſunt impletæ, non tamen ſplendenti, ſed nigro colore ſignatæ. Hæc itaq; Deo rebelles conſiderantes, & diuina flagella cōtremiſcētes, ad propria ſunt reuerſi, cōfitētes eſſe Deū, qui ab eorū progenitoribus ligno probatur appenſus. Cùm hæc ità ſe habuerint, & Imperatori impiiſſimo adeò placerent impij, quantū putas ſpiritū malignitatis ſibimet adſpirauerūt, & quibus modis quibuſcunq; in locis erant, ſuū in Chriſtianos quaſi naturale odiū, coniuncti paganis perſequentibus, adulantibus principibus edicta proponentibus, tāquàm benè facientibus, declararunt?

Hiſt. Tri. li. 6. c. 43. Socrates Hiſt. Ec. li. 3. c. 17.

Eccè ipiū facinꝰ Iuliani apoſtatæ.

** hamos.*

Diſſipat Deꝰ conatꝰ Iudæorū, templū ſuū īſtaurare uolētium.

Signum Crucis apparet in cælo.

Iudæi coacti cōfitētur Crucifixū eſſe Deū.

CAP. VII.

IGitur ſanctus Eliphius diuina, vt iam dictum eſt, virtute carcerem egreſſus, dum funeris materni exequias de more cōpleuiſſet, rurſùs tā à Paganis militibus, quàm à Iudæis quærebatur: & quia non latère uolebat, quia martyrium non refugiebat, citò repertus eſt. Reuerſus nanque, ciuitatem Grandem intrauit, vbì tunc temporis Iulianus fuiſſe memoratur. Duobus ibidèm moratus diebus, multa non paucis beneficia præſtitit infirmis. Tranſienſque fluuium, nomine Veram, oſtendit impios executores dæmonum thecas in litore colentes. Iudæos ibidèm in eodem ſacrilegio non defuiſſe, eſt narratum. Hoc autem friuolum, nimiſque ſimpliciter dictum nonnulli exiſtimant, pro eo quòd noſtris temporibus tale quid inter ſacrilegia Iudæorum non reperitur. Neque enim nunc Iudæi idolis immolant, ſed unum & ſolum creatorem Deum ſe adorare inaniter iactant. Optarent ergò ſtudioſi lectores, aliter ſcriptorem dixiſſe, quam dixit aut ſcripſit. Præmiſſo nanque, Offendit in Iudeos, dæmonū thecas in litore colētes:

Iterùm cōprēditur S. Eliphꝰ.

erat aotem ſabbatum, dies feſtus Iodæorum: Eccè, aii, quid nefarij Iudæi in ſuis ſabbatis agunt. Chriſtum Dei virtutem, & Dei ſapientiam contemnunt, & ad ſuam perditionem dæmonia colunt. Exigentibus enim ſuæ perfidiæ meritis, oracula prophetarũ & præconia Apoſtolorum recuſarunt: ſuas verò libẽter aures dæmonijs aecommodauerunt. Ego verò nõ omninò friuolum, immò ſolida veritate ſubnixum eſſe potuiſſe arbitror iſtud, ab eo taliter dictum. Nõ enim tunc temporis res ità erat, vt nunc eſt. Quarè hodiè Iudæi ſimulacra gentiũ non colunt? Nimirùm quia non ſuot. Quandiu erant, quandiù fiebant hæc opera manuum hominum, ſemper proni fueruot ad cultum eorum, ſicut teſtantur libri ipſorum. Nunc autem, vbi ſecundùm prophetiam Eſaiæ, Dominus aſſecndens ſuper nubem leuem, ingreſſus eſt Aegypium huius ſeculi, & mota ſunt ſimulacra Aegypti à facie eius, & diſperierunt, fruſtrà uolentibus ea retincre Aegyptijs, qualium iſte Iulianus notiſsimus, & uerè Aegyptius fuit: nunc, inquam, quia oon ſunt, idcircò non coluot Iudæi ſimulacra gentium: & illud, qnod ſolum ſupereſt, & quod illa ſubuertit, omoinò non pertinens ſimulacra gentium, idcircò non adorant, quia veritatem oderunt, ſecundùm myſticam ſimilitudinem ænei ſerpentis, quem exaltauit Moyſes io deſerto, ante noſtros & ipſorum oculos exaltatam. Proindè nullius laudis eſt Iudææ ſiue Synagogæ, quod per Oſee prophetam dictum eſt ei: Dies multos expectabis me, & non fornicaberis, & nou eris viro: quia quòd non fornicabatur cũ idolis, oon caſuæ eſt continentiæ virtute, ſed ea defectu idolatriæ, quam poſt aduentum Chriſti, oeque Pagani principes, neq; iſte apoſtata potuit reſuſcitare,

1. Cor. 1.

Defendit prim⁹ hu⁹ hiſtoria autbor.

Eſa. 19.

Cur Iudæi ſimulacra nunc non adorent.

Num. 21.

Oſee. 3.

CAP. VIII.

IGitur beatus vir Eliphius, cùm utroſque, ſcilicet & geotiles & Iudæos, in eodem ſacrilegio offendiſſet, verbum veritatis illis annunciabat, ſcilicet nihil eſſe, niſi perditionem in dæmonum phantaſmate: potiùs viuum & verum Deum, creatorem viſibiliũ & inuiſibiliũ, eiusque filium Ieſum Chriſtum cum ſpiritu ſaocto Deum unum crederent, & colerent, quò peccatorom indulgentiam & ſempiternam animab⁹ ſuis inuenirẽt requiẽ. Ferè ſexcẽti & uiginti uiri, exceptis mulieribus, per illam eius admonitionẽ, gratia Domini cooperãte, credidiſſe & baptiſmũ ſalutis ſuſcepiſſe feruntur. Nunciaotur autem hæc impijſsimo Iuliano, qui tunc temporis, ut iam dictum eſt, in eadem Galliæ ciuitate Grandi morabatur. Incertum autem, vtrùm Cæſar tantùm, an etiam Imperator eſſet illis diebus. Nam cùm anno tertio imperij ſui, ſeptimo verò, ex quo Cæſar à Conſtantio fuerat ordinatus, vitæ autem anno triceſimoprimo defunctus fuerit, utrùm tẽpore imperii ſui aliquãdò ad Gallias trãſierit, cõpertũ ex hiſtoririis nõ habemus; ſed cùm Cæſar eſſet, tunc eum in Gallias ueniſſe nõ dubium eſt, Imperator quippè Conſtantius, ut Eccleſiaſtica narrat hiſtoria, cõſtituens eum Cæſarem, contra Barbaros deſtinauit ad Gallias. Hi naoque Barbari, quorum idem Conſtantius contra Magnentium tyrannum ſolatia petierat, cùm nihil profuiſſent contra tyrannum, Romanorum vaſtabant vrbes. Quocunque ergo tempore, ſiue quot per uices Gallias venerit, quomodò aliquandò ueniſſe dubiũ ooo eſt, in medio relinquẽtes, cætera proſequamur.

Multi credũt I Chriſtũ, prædicante Eliphio.

Hiſt Trip. lib. 5. c. 12.

CAP. IX.

ACcepta hac relatione, tyrãnus oblitus eſt ſuam hypocriſim, id eſt, philoſophicæ patiẽtię ſimulatiooem, qua ſeſe intendebat demonſtrare clementem. Iratus eſt enim is, qui manſuetus & iracuodia remotus, ab impiis oocari ſtudebat, & hac opinione ſui omnium delectabatur. Credo tantam glorioſi viri fuiſſe libertatem, & acti boni tam uehementẽ in eo feruorẽ, ut ſupra vires ſimulationis ſiue ſimulatoris eſſet pondus veræ virtutis, digna pro oeritate verba faciẽtis per os huius, ĩ quo ſine dubio Chriſtus ipſe loquebatur. Nec verò in iſto ſolo, verum & in alijs nonnullis patientiæ laudem perdidit, ità ut furorem actus, eorum capita iuberet auferri: licèt nonnullorum ſanguinem fundi aliquandò prohibuerit, ductus inuidia, nè moriendo fierent glorioſi, non eos in ciuitate habitare permiſit, quos fortiores, & io faciem ſibi reſiſtentes inuenit. Mirum, quòd circa tempus idem beatum Martinum oouum tyronem, & Chriſto militare cupientem, & diceotem ſibi: Hactenùs, Cæſar, militaui tibi: patere, vt nunc militem Deo: uiuere permiſit, & infremuit quidem, ſed non eum occidit. Hunc autẽ, quin Chriſti martyrẽ faceret, qui martyribus inuidebat, nullo patientiæ figmẽto ſuſtinere uel differre potuit. Credo igitur, ut dixi, quòd magno zelo uir laudabilis tale q͛d feciſſet aut dixiſſet, ꝓpter qualia Chriſtianos ille uanus interficere ſolebat, tanquàm reos maieſtatis, non tanquàm propter cauſam ſiue profeſsionẽ, Chriſtianitatis ſcilicet, aut propter deſtructionem templorum, aut propter aliquod uerbum, quod imperiali honori videri poſſet iniurioſum. Exempli gratia: Cùm apud Daphnem duo iuuenes, quorum alter dictus eſt Maximus, militia clari, ingemiſcerent videntes abominationes Iuliani, (nam fontes vrbis ſacrificiis violauerat, & cuncta venalia io publico, ſcelerata adſperſione contaminauerat, ut comendentes & bibentes pollu erentur hoc modo) trium puerorum in Babylooe ſplendentium ſermonibus vſi ſunt, dicentes: Tradidiſti enim nos Regi iniquo, qui receſsit à te ultra omnes gentes, quæ ſunt in terra. Hæc audiens ille, mitis atque philoſophus à ſui ſimilibus nominatus, impietatis faciem protinùs enudauit, præcipiens eis amariſsimas plagas inferri: quos etiam luce priuauit; magis autem, quod verius eſt, illius temporis infelicitate liberans, eos ad coronas ſempiternas traſmiſit, Sed & plurimi nobilium, & dignate fulgentium, utentes tali fiducia, coronis æqualibus ſunt coronati. Fingebat enim, ſe in eis quaſi cauſam vlciſci imperialis iniuriæ, & hoc diuulgari iubebat, inuidens decertatoribus veritatis in appellatione martyrij pariter & honoris. Artemium quoquè, qui temporibus Conſtantii Dux fuit Aegypti, quoniam illius tempore idola multa confregerat, nõ ſolùm facultatibus nudum reddidit, ſed etiam capitis ſectione mulctauit. Hæc pro exemplo dicta ſint, quales ob cauſas ille ſanctos interficere ooo ſuiſſet inſolitus, qui, ut iam dictum eſt, manſuetus & ab iracundia remotus, ab impiis vocabatur.

Inuidẽtia Apoſtatæ erga Chriſtianos.

De hoc legẽtã S. Martini, 11. Nouẽbris, ca. 3.

Hiſt. Tri. li. 6. c. 34.

Dan. 3.

Iuuẽtinus & Maximus martyres.

Artemi⁹ martyr. Hiſt. Trip li. 6. c. 36

CAP. X.

VTranque cauſam, vt iſtum quoquè virom ſanctiſsimũ ĩterficeret, illũ habuiſſe, ſimplex quoque ſermo teſtatur paſsionis eius. Nam illum, qui accuſabat, inter cætera dixiſſe narrat: Cõſidera Cæſar, quia tibi & ſemini tuo nõ proſpera, ſed aduerſa ꝓphetat, & ſine vllo tui timore cõtra tuã potentiã audacter rebellat. Ipſum quoquè Iulianũ taliter cõtra eundẽ Chriſti martyrẽ loquentẽ inducit: Eliphi, quarè deos diſsipaſti, & incãtationibus nefarijs ad nihilum deduxiſti? Niſi meo obtemperes præcepto, & renoues deos, atque colas, quos minutatim confregiſti, gladius meus caput tuum diuidet particulatim. Hinc manifeſtum eſt & illam, propter quam ſupradicti iuuenes Iuuẽtinus & Maximus ſimilesq; illorum

S. Eliphi⁹ falſos deos diſſipauit et minutatim cõfregit.

puoiti

puniti ſunt, & illam ſanctum habuiſſe cauſam, propter quam Dux ille Artemius, aliique complures à tyranno interempti ſunt: ſcilicet quia & impietati eius palàm ore libero vir egregius in populo refragari non timuit, & templa ſiue idola, quæ ille colebat & coli iubebat, ſubuertit ſiue confregit.

CAP. XI.

CVm igitur ad reſtitutionem ſimulacrorũ, quæ confregerat, compellenti Iuliano non cederet, iuſtiſsimum eſſe dicens, propter fidem Domini noſtri Ieſu Chriſti glorioſè mori, & ità cum illo in æterna felicitate lætari: tyrannus iam non valens cõtinere belluinum animum in illa cauea ſimulationis, quamuis inuideret tantæ Chriſtianorum ſpei, ſcilicet gloriæ martyrii, capitalem eum ſententiam ſubire præcepit: Flexis, ait, in terram genibus, extende ceruicem, & fulminantis gladii mortiferam, ſicut tibi prædixi, ſuſcipe plagã. Tunc martyr Chriſti paululùm induciarum, ad offerendam Deo orationem ſibi dari flagitauit. Quo impetrato, proſtrauit ſe in terram, & eleuans uocem, orauit, dicens:

Precatio S. Eliphij ſub mortẽ.

Domine Deus omnipotens, qui cælum terramque & omnia, quæ in eis ſunt, creaſti, & hominẽ ad imaginem & ſimilitudinem tuam factum, in paradiſo poſuiſti, eundemque ſuadente diabolo lapſum, per vnigeniti tui incarnationem & paſsionem reformaſti, & ſanctos & electos tuos non ad huius mundi gaudia, ſed ad labores & tribulationes miſiſti: ſupplicem ſerui tui exaudi orationem: & quia te ſolũ timeo, & tota cordis alacritate diligo, nunc pro tuo nomine non ſolum omnia corporis tormenta, ſed & ipſam ſubire mortem deſidero: animam meam iube ſuſcipi per manus Angelorum in paradiſo tuo cœleſti cum corona martyrij: iſtis autem, à quibus interficiendus ſum, quicunque ignorant & errant, cunctorum da indulgentiam peccatorum, & cum ſanctis tuis in regno tuo portionem: qui viuis & regnas cum vnigenito tuo & ſpiritu ſancto vnus & verus Deus in ſecula ſeculorum.

Orat pro ſuis interfectoribus

Cumque fideles, qui aderant, reſpondiſſent, Amen: ſurgens ab oratione, & ſtans in medio multitudinis: Rogo, inquit ad Cæſarem, vt dum me interfeceris, corpori meo concedas locum ſepulcri. Ille reſpondens: Concedo, ait, quemcunque locum elegeris. Attollens ergò Chriſti martyr oculos, & circunſpiciens, vidit à lõgè mõtem excelſum: & ad Iulianum reſpiciens; En, inquit, Cæſar, montem cernis ipſum, in quo, volente Chriſto, ſepulturam habiturus ſum. Cùm interim ad multitudinem conuerſus fidelium, qui aderant, pro re & tempore loqueretur, adhuc quaſi patiens expectabat tyrannus, nimirùm ad deuorandam animam potiùs, quàm ad occidendum corpus inhiante diabolo, qui per illum operabatur. Denique cùm iam ille teſtis Chriſti fideliſſimus cum Apoſtolo diceret,

Philip. 1.
2. Tim. 4

aut reuerà dicere poſſet; Cupio diſſolui, & eſſe cum Chriſto, multo enim melius, itemque illud: Bonũ certamen certaui, curſum conſummaui, fidem ſeruaui: repoſita eſt mihi corona iuſtitiæ: Iulianus ad blãditias ſeſe callidè inclinans: Accipe, inquit, dignitates, accipe honores, accipe aurum & argentũ, & omnia bona poſſide, quæ nobis precioſa ſunt, & eſto amicus noſter in eadem ſcientia, in eodem ſenſu.

Blanditur martyri impius Apoſtata.

Vir ſanctus autem memor illius oſtenſionis, qua tentator diabolus Domino noſtro Ieſu Chriſto regna mundi & gloriam eorum oſtendens, dixit: Hæc omnia tibi dabo, ſi cadens adoraueris me: dixit ad eũ: Cæſar, à diabolo ſeductus es, & veritatis inquiſitores Chriſtianos ſeducere feſtinas. Pecunia tua & quæcunque promittis, tecum ſint in perditionem. Ideò enim terrena promittis, vt cæleſtia tollas: & vitam tranſitoriam promittis, vt æternam ſubtrahas: & ad extremũ ſine dubio idcircò ſuades caduca gaudia, vt amoueas ea, quæ ſunt æterna.

Matth. 4

Egregia vox martyris.

Tunc in uocem exultationis & confeſsionis erumpens aduersùs impietatem paganicam, Iudaicam, atq; hæreticam, quæ videlicet impietas, uelut Cerberus canis infernalis triũ capitum, catholicam tunc uexabat Eccleſiam, clamauit & dixit: Ego in Deum verũ credo, & ipſum adoro in ſubſtantia unum, in perſonis trinum, creatorẽ totius mundi atq; gubernatorem, initium & finẽ nõ habentem: cuius regnũ incorruptum permanet in ſempiternũ. Credo unigenitum Dei patris omnipotentis filium, patri conſubſtantialem, coæternum atque coæqualem, ſpiritu ſancto operante in Maria virgine conceptum, uerum hominem ſine virginitatis corruptione ex ea natum, ſub Pontio Pilato crucifixum, à mortuis tertia die reſuſcitatum, in cœlos receptum, in die iudicii uiuos ac mortuos iudicaturum, & vnicuique ſecundùm opera ſua redditurum.

Confeſsio martyris. Cerberus infernalis in Eccleſiam Dei trino perſecutionis latratu deſæuit.

Rom. 2.

CAP. XII.

IGitur lachrymæ interea manabant ex oculis initio orationis, quam impetrarat, vt iam dictũ eſt, fudit inducijs. Et hoc infirmitatis eſſe uidebatur illis, qui neſciebant, quid ſit illud, quod in Pſalmo dictum eſt: Sacrificium Deo ſpiritus cõtribulatus: cor contritum & humiliatum, Deus, non deſpicies. Et alibi: Tribulationem & dolorem inueni, & nomen Domini inuocaui: & quod de ipſo capite beatorum lugentium, qui propter hocipſum, ꝙ lugent, beati ſunt, Apoſtolus dicit: Qui in diebus carnis ſuæ preces ſupplicationesque ad eum, qui ſaluum facere poſſet illum, cum clamore ualido & multis lachrymis offerens, exauditus eſt pro ſua reuerentia. Neſciebant hæc multi, qui aderant, maximeq; tyrãnus ille, cuius erat cor induratum, ſicut cor Pharaonis: & idcircò infirmus atq; pendulus martyr Chriſti eſſe videbatur. Vndè & promiſsis ſuis confringere tẽtauit illum idem inefficax malitiæ artifex, ſicut iã dictum eſt.

Pſal. 50.
Pſal. 114.
Matth. 5
Heb. 5.
Exod. 7. 8. 9. & 10.

Vbi autem inter ipſas lachrymas hic Domini teſtis, tantæ exultationis & confeſsionis extulit vocem, tunc ille odibilis Iulianus, immò habitator cordis eius ſpiritus nequam, diutiùs ferre non potuit, iubensq; caput eius abſq; dilatione amputari, deridendo dixit: Videbo, ſi Chriſtus tuus liberet te, & ſurgere, atque tuis pedibus ambulare faciat te. Deridebat enim eum pro eo, ꝙ ſicut iam ſuprà dictum eſt, poſtulata & conceſſa ſibi electione ſepulcri, dixerat illi: En Cæſar, montem cernis ipſum, in quo, demonſtrante Chriſto, ſepulcrum habiturus ſum. Itaq; propoſitum habens in corde eius ſpiritus nequam, ꝙ aliter ſepulcrum illi non fieret, niſi ad montẽ lõgè remotum, quem ſibi elegerat, pedibus ſuis ambularet, deriſionem huiuſmodi locutus eſt.

Impia vox Apoſtata.

Capite caditur martyr.

Dominus autem Ieſus gloriam ſuam econtrà manifeſtare dignatus eſt, ut uideret, & confunderetur hoſtis eius Imperator impiorũ, falſus & uerus diaboli ſatelles, & ignis inuidiæ magis ac magis eũ deuoraret. Martyris quippè corpus erexit ſe per virtutem Chriſti, & ambabus amplexum manibus caput ſuum, per unũ milliare, comitantibus vtiquè Angelis, & Chriſtum collaudantibus, deportauit, & ità vſque ad montem illum ſine ulla offenſione peruenit. Deindè ſubiit in montem ipſum, & ibi lapidem colore album, ſitu planum, inueniens, ſedit ſuper eũ. Protinùs duritia lapidis officioſè ceſsit pio martyri. etenim quaſi cera benè mollis inſidenti gremium aperiens, concauum ſubſellium præbuit, ſecuturis memorabile ſeculis. Vndè hactenùs mons ille, mons dicitur ſancti Eliphii. Eſt autem inter Frumentoſam & Grandem medius, ab utraque millibus diſtans ſenis, ab Aquilone

Inſigne miraculum.

Item aliud.

Morbidi curantur.

lone Tullenſem vrbem, ab Auſtro verò Grandé habens. Intereà complures infirmi, diuerſis languoribus afflicti, paſsionem glorioſi martyris venerantes, & Chriſti nomen, in ea collaudantes, meritis ipſius ſanitati redditi ſunt. Hæc uidentes pii, læti ſunt: impii zelo maligno zelati ſunt, & orta inter utroſq; pugna, fideles martyris magnifici meritis adiuti, & Chriſto donante victis infidelibus, glorioſam victoriam adepti, extinctorum corpora paganorum in proximum fluuium proiecerunt. Martyrizatus nempe eſt beatus martyr in prato amœno, quod ſitū eſt in ripa fluuioli ſupra memorati, cui nomen Vera, decimoſeptimo Calendas Nouembris. Super ſacratiſſimum corpus eius ædificatum eſt à fidelibus oratorium, vbi fideliter petentibus multarum præſtantur beneficia virtutum.

VITA DEOGRATIAS EPISCOpi Carthaginenſis, Agoneſque & martyria Martyniani, Saturiani, Maximæ, Valeriani Epiſcopi, Armogaſtis, Maſculæ & Saturi confeſſorum, per D. Victorem Epiſcopum Vticenſem ſcripta.

17 Octob. quòd ad quoſdam attinet.

FACTVM eſt, ſupplicante Valentiniano Auguſto, Carthaginenſi Eccleſiæ poſt longum ſilentium deſolationis Epiſcopū ordinari, nomine Deogratias. Cuius ſi oitatur quiſquam, quæ per illum Dominus fecerit, paulatim eacurrere, antè incipiēt verba deficere, quam ille aliquid valeat explicare. Illo igitur Epiſcopo cōſtituto, factum eſt peccatis vrgentibus, vt vrbem illam quondàm nobiliſsimam atque famoſam, decimoquinto regni ſui anno Geiſericus caperet Romam. Et ſimul exindè regum multorum diuitias cum populis captiuauit. Quæ dū multitudo captiuitatis Africanum attingeret litus, diuidentibus Vandalis & Mauris ingentem populi quātitatem, vt moris eſt Barbaris, mariti ab vxoribus, liberi à parentibus ſeparabantur. Statim ſategit vir Deo plenus & charus, vniuerſa uaſa miniſterii aurea vel argentea diſtrahere, & libertatem de ſeruitute Barbarica liberare, & vt coniugia fœderata manerent, & pignora genitoribus redderent. Et quia loca nulla ſufficiebant ad capeſſendam multitudinem tantam, baſilicas duas nominatas & amplas, Fauſti & Nouarum, eorum lectulis atque ſtraminibus deputauit, decernens per ſingulos dies, quantum quis ꝓ merito acciperet. Et quia pleroſque inſuetudo nauigii & crudelitas captiuitatis affligerat, non paruus inter eos fuerat numerus ægrotorum, quos ille beatus Antiſtes ut nutrix pia, per momenta ſingula cū medicis circuibat, ſequentibus cibis, vt inſpecta vena, quid cui opus eſſet, illo pręſente daretur. Sed nec nocturnis horis ab hoc opere miſericordiæ feriabatur, ſed pergebat excurrens per ſingulos lectos, ſciſcitans qualiter quiſq; haberet: ità ſe tradiderat omninò labori, vt nec defeſsis membris, nec carioſæ iā ſenectuti parceret. Quo liuore Arriani ſuccenſi, dolis eum quamplurimis uoluere ſæpiùs enecare. Qđ (credo) præuidens Dominus, citò paſtorem ſuum de manibus accipitrum uoluit liberare. Cuius exitum ità vrbici captiui planxerunt, ut tunc ſe putarent magìs tradi manibus Barbarorum, quandò ille perrexit ad cęlum. Functus eſt autem ſacerdotio annis tribus. Cuius amore & deſiderio populus attentus, potuerat membra digni corporis raperę, niſi cō ſilio prudenti dum auocatur, neſciente multitudine, ſepeliretur.

Roma à Vandalis capta.

Deogratias Epiſcopus redimit captiuos.

Summa eius humanitas.

Inuidētia Arrianorum.

Functus ē ſacerdotio annis trib.

Et quia tacendum ſemper non eſt de impietatibus hæreticorum, nec uerecundum poterit eſſe, quod ad laudem proficit patientis: ordinator quondàm memorati ſacerdotis nomine Thoma, dum uariis ab eis inſidiis ſæpiùs arctaretur, quodam tempore uenerabilem ſenem in publica facie catomis ceciderunt. Quod ille non ad opprobrium, ſed ad mercedem comparans gloriæ ſuæ, in Domino lætabatur. Vndè factum eſt, ut poſt obitum Epiſcopi Carthaginis, Zeugitanæ & proconſulari prouinciæ Epiſcopos interdiceret ordinandos, quorum erat numerus centum ſexagintaquatuor. Qui paulatim deficientes, nunc qui ſimul ipſi ſuperſunt, tres tātùm eſſe uidentur: Vincentius Gigitanus, Paulus Sinnaritanus, uerè merito & nomine Paulus, & alius Quītianus. Qui nunc perſecutionem fugiens, apud Edeſſam Macedoniæ ciuitatem commanet peregrinus. Sed etiam martyria quamplurima eſſe probantur, confeſſorum autem ingens & plurima multitudo, ex quibus aliqua narrare tentabo.

Hoc tempore multi in eccleſia martyres & confeſſores.

Sequitur hiſtoria ꝑnominatorum martyrum.

Erant tunc ſerui cuiuſdam Vandali (fuit hic Vandalus de illis, quos Millenarios uocant) Martinianus, Saturianus, & eorum duo germani: erat & conſerua eorum, quædam egregia Chriſti ancilla, nomine Maxima, corpore ſimul & corde decora. Et quia Martinianus armifactor erat, & domino ſuo ſatis videbatur acceptus, & Maxima vniuerſæ domui dominabatur: credidit Vandalus, vt fideles ſibi magis memoratos faceret famulos, Martinianum Maximamque coniugali conſortio ſociare. Martinianus adoleſcentulorum ſecularium more coniugium affectabat: Maxima nanque iam Deo ſacrata, humanas nuptias refutabat. At ubì uentum eſt, vt cubiculi adirētur ſecreta ſilentia, & Martinianus neſciens, quid de illo decreuerat Deus, maritali fiducia quaſi cum cōiuge cuperet cubitare, viua ei uoce memorata famula Chriſti reſpondit: Chriſto ego, o Martiniane frater, membra mei corporis dedicaui, nec poſſum humanum ſortiri coniugium, habens iam cæleſtem & uerum ſponſum. Sed dabo conſilium: ſi uelis, poteris & ipſe tibi præſtare cùm licet, vt cui ego concupiui nubere, delecteris & ipſe ſeruire. Ità factum eſt, Domino procurante, vt obediens virgini, etiam adoleſcens ſuam animam lucraretur. Neſciente igitur Vandalo, compunctus atq; ſpiritualis ſecreti cōmercium mutuatus Martinianus, etiam ſuis fratribus perſuaſit, vt theſaurum quem inuenerat haberent, vtpotè germani communem. cōuerſus eſt itaque cum tribus fratribus ſuis. Dei puella comitante, nocte clam egredientes, Tabraceno monaſterio, cui præerat tunc nobilis paſtor Andreas, ſociantur. Illa uerò haud procùl monaſterium incoluit puellarum.

Chriſto dicata nō poteſt homini nubere.

Sciſcitante igitur barbaro inquiſitionibus & muneribus crebris, quod geſtum erat, celari nō potuit. Inueniens itaq; iam non ſua, ſed Chriſti mancipia, coniicit in vinculis, & uariis tormentis Dei famulos inſectatur, agens cum eis non tantùm vt pariter miſcerentur, ſed quod grauius eſt, per rebaptizationis cœnum fidei ſuæ ornamenta turparent. Peruenit hoc ipſum vſq; ad notitiam Geiſerici. Decernit Rex, vtì tandiu * implicabilis ferus ſeruos affligeret, quandiù illius ſuccumberent voluntati. Iubet in modum ferrarum ſuſtes robuſtos veluti palmatos cum ſtirpibus fieri, qui quatientibus tergis non ſolùm oſſa confringerent, ſed etiam terebrantes aculei intrinſecùs remanerent. Qui dum ſanguis effluerent, & diſſipatis carnibus uiſcera nudarentur, ſequenti die,

*ſor. * īplacabilis.*

Vide īmanis ſupplicij genus.

Chriſto

Chriſto medente, incolumes reddebantur. Hoc ſæpiùs ac multo factum eſt tempore, & nulla plagarũ veſtigia videbantur, ſancto ſpiritu ſubindè curante. Poſt hoc arctatur Maxima duræ cuſtodiæ, cuſpidique crudeli extenditur. Cui cùm Dei ſeruorum nõ deeſſet frequentia viſitantium, videntibus cunctis, ingentium lignorum putreſcens ſoluta eſt fortitudo. Miraculum hoc voce omnium celebratur, & nobis, ad quem cuſtodia pertinebat, eum ſacramento teſtatus eſt itá fuiſſe.

Maxima dirè affligitur. Liberatur.

Aſt ubi Vandalus virtutem neglexit cognoſcere diuinam, cœpit in domo eius uindicatria ira graſſari. Moritur ipſe ſimul & filii, familiæ atq; animalium quæcunque optima erant, pariter intereunt. Remanſitque domina vidua, marito, filiis & ſubſtantia deſtituta: ſeruos Chriſti cognato Regis Seſaoni gratia muneris offert. Qui cùm eos, vtpotè oblatos, cum gratulatione nimia ſuſcepiſſet, filios & domeſticos ſanctorum merito malè cępit dæmon uariis motibus agitare. Ex ordine ille cognatus, vt geſtũ erat, ſuggerit Regi. Decernit ſtatim Rex, cuidam gẽtili Regi Maurorum, cui nomen erat Capſur, relegãdos debere tranſmitti: Maximam verò Chriſti famulam, confuſus & uictus, propriæ uoluntati dimiſit, quæ nunc ſupereſt virgo, mater multarum virginũ Dei, nobis etiam nequaquàm ignota. Peruenientes autem traduntur memorato Regi Maurorum, commanenti in parte eremi, quæ dicitur Captapicti. Videntes igitur Chriſti diſcipuli multa apud gentiles & illicita ſacrificiorum ſacrilegia, cęperunt prædicatione & conuerſatione ſua ad cognitionem Domini Dei noſtri Barbaros inuitare: & tali modo ingẽtem multitudinem gentilium Barbarorum Chriſto Domino lucrauerunt, ubi anteà nulla fama Chriſtiani nominis fuerat diuulgata. Tunc deindè cogitatur quid fieret, ut ager iam cultus & egraminatus vomere prædicationis, Euangelicum ſuſciperet ſemen, & imbre ſacri baptiſmatis rigaretur. Mittunt legatos per itinera diſtenta deſerti: peruenitur tandèm ad ciuitatem Romanam. Rogatur Epiſcopus, vt presbyterum & miniſtros credenti populo deſtinaret. Explet cum gaudio, quod petebatur, pontifex. Dei cõſtituitur Eccleſia, baptizatur multitudo maxima Barbarorum, & de lupis grex fœcundus multiplicatur agnorum. Hoc Geiſerico relatione ſua nunciat Capſur. De qua re ſurgens inuidia iubet famulos Dei ligatis pedibus poſt terga currentium quadrigarum, inter ſpinoſa loca ſyluarum pariter interire, ut ducta atque reducta dumoſis lignorum aculeis innocentium corpora carperentur, itá deligans, ut exitũ ſuum inuicèm peruiderent. Qui cùm è uicino currẽtibus Mauris, ſeſe mutuò conſpicerent, uale ſibi in anguſto fugæ unuſquiſque itá dicebant: Frater, ora pro me: impleuit Deus deſiderium noſtrum. taliter peruenitur ad regnum cælorum. Itaque orando atque pſallendo, gaudẽtibus Angelis pias animas emiſere. Vbi vſque in hodiernum diem non deſinit ingẽtia mirabilia Ieſus Chriſtus Dominus noſter operari. Nam nobis beatus quondàm Fauſtus Buronitanus Epiſcopus atteſtatus eſt, cæcam quandam mulierem illuminatam fuiſſe, ubi ipſe aderat præſens.

Maxima dimittitur, & fit Abbatiſſa.

Sancti prædicãt Barbaris fidẽ Chriſtianam.

Multi credunt in Chriſtũ.

Sãcti martyres crudeliter vexantur.

Animas cælo reddunt.

Accenditur propter hæc aduersùs Dei Eccleſiam Geiſericus. Mittit Proculum quendam in prouinciam Zeugitanam, qui coarctaret ad tradendum miniſteria diuina uel libros cunctos Domini ſacerdotes, ut primò armis nudaret, & itá faciliùs inermea hoſtis callidus captiuaſſet. Quibus ſe non poſſe tradere clamantibus, ipſe rapaci manu cuncta depopulabatur, atque de palliis altaris, proh nefas, camiſias ſibi & femoralia faciebat. Qui tamen Proculus huius rei executor, fruſtatim ſibi comedens linguam, in breui turpiſsima conſumptus eſt morte. Tunc enim S. Valerianus, Abenſis ciuitatis Epiſcopus, dũ viriliter, ſacramenta diuina nè traderet, dimicaſſet, foràs ciuitatem ſingularis iuſſus eſt pelli, & itá præceptum eſt, ut nullus eum neque in domo, neque in agro dimitteret habitare. Qui in ſtrata publica multo tempore nudo iacuit ſub aere: annorũ erat plùs octoginta: quem nos tunc indigni, in tali exilio meruimus ſalutare.

Vide impium conatũ Arriani.

Nota lector.

Valerianus Epiſcopus.

Quodam tempore paſchalis ſolennitas agebatur, & dum in quodam loco, qui Regia uocitatur, ob diẽ paſchalis honoris noſtri ſibimet clauſam eccleſiam reſerarent, compererunt Arriani. Statim quidã presbyter eorum Andiot nomine, cõgregata ſecum armatorum manu, ad expugnandam turbam accenditur innocentum. Introeunt euaginatis ſpathis, arma corripiunt, alii quoquè tecta conſcendunt, & per feneſtras eccleſiæ ſagittas ſpargunt. Et tunc fortè & canẽte populo Dei, lector unus pulpito ſiſtens, alleluiaticum melos canebat. Quo tempore ſagitta in gutture iaculatus, cadente de manibus codice, mortuus pòſt cecidit ipſe. Nam & alii quamplurimi ſagittis & iaculis in medio crepidinis altaris probantur occiſi. Nam qui gladiis tunc interempti nõ ſunt, poſteà pœnis attriti, regio iuſſu omnes penè necati ſunt, præſertim maturioris ætatis. Alibi nanque, ſicut Thunazudæ contigit, Galibus, uico Ammoniæ, uel aliis in locis, tempore, quo ſacramenta Dei populo porrigebantur, introeuntes maximo furore, corpus Chriſti & ſanguinem pauimentis ſparſerũt, & illud pollutis pedibus calcauerũt. Ipſe enim Geiſericus præceperat, itá perſuadẽtibus Epiſcopis ſuis, vt intra aulam ſuam filiorumque ſuorum non niſi Arriani per diuerſa miniſteria ponerẽtur. Inter alios uentum eſt tunc ad Armogaſtẽ noſtrum. Cuius cùm diù ac ſæpiùs tibias torquendo tumentibus conſtringerent chordis, & frontem, in qua Chriſtus uexillũ ſuæ fixerat Crucis, rugatam magiſque aratam deſcẽdentes atque mugientes oſtenderent nerui, ut fila aranearum, ſancto cęlum reſpiciente, crepabant. At vbi tortores neruicas chordas diſruptas eſſe uiderunt, allatis crebriùs fortioribus chordis atque canabinis, illo nihil aliud, niſi Chriſti nomen inuocãte, illa omnia uaneſcebant. Sed & capite deorsùm dum ad unum penderet pedem, dormire quaſi ſuper lectum plumis ſtratum, omnibus uidebatur. Quem cùm Theodoricus Regis filius, qui eius dominus erat, pœnis non ualentibus, capite truncari iuſsiſſet, à ſuo prohibetur Iucundo presbytero, dicente ſibi: Poteris eum diuerſis afflictionibus interficere. Nam ſi gladio peremeris, incipient Romani martyrem prædicare. Tũc Theodoricus in Byzacenam prouinciam ad fodiẽndas eum condemnat ſcrobes. Poſteà quaſi ad maius opprobrium haud procul Carthagine, vbi ab omnibus uideretur, paſtorem eum præcepit eſſe uaccarum.

Christiani cadantur.

Nota facinus Arrianis & ſimilibus impiis dignum.

Hiſtoria cõfeſſorũ. Armogaſtes inſignis confeſſor.

Damnatur exilio.

Inter hæc Domino reuelante, cùm dormitiouis ſuæ proximum cerneret diem, aduocat quendã Felicem uenerabilem Chriſtianum, procuratorem domus filii Regis, qui Armogaſtem ut Apoſtolum venerabatur, dicitque illi: Tempus meæ reſolutionis aduenit: obſecro te per fidem, quam utrique tenemus, ut ſub hac ſiliquæ arbore me ſepelire digneris, redditurus Domino noſtro, niſi feceris, rationẽ: nõ quòd ille curaret, vbì aut qualiter ſuum ſepeliretur corpus, ſed ut illud demonſtraretur, quod ſeruo ſuo reuelauerat Deus. Reſpondet Felix & dicit: Abſit à nobis, confeſſor uenerabilis: ſed ſepeliam te in vna baſilicarum cum triumpho & gratia quam mereris.

Obitus ſuus ei reuelat.

Cui

Cui beatus Armogaſt: Nó, ſed, qđ dixi, facturus es. Ille timens Dei hominem cõrriſtare, veraciter, quod ingeſſerat, promiſit eſſe facturum. Statim intrà paucisſimos dies comes bonæ confeſsionis de hac vita migrauit. Feſtinauit Felix ſibi delegatum ſub arbore fodere ſepulchrum. Cui cùm inteatę radices & ſoliditas aridę telluris moram facerent, & labore angeretur, quòd tardiùs ſancti membra corporis humarentur, tandèm abſciſsis radicibus, multo altiùs terram cauans, conſpicit ſarcophagum ſplendidiſsimi marmoris præparatum, qualem fortè nullus omninò habuit Regum.

Notarem admirandam.

Sed nec quendam Archimimum, nomine Maſculinum, debeo præterire. Qui cùm multis inſidijs premeretur, vt catholicam omitteret fidem, ipſe eum Rex poſteà blandiendo affatibus ſecularibus * mutabar, promittens multis eum diuitijs cumulãdum, ſi voluntati eius auditum facilem commodaſſet. Qui cùm fortis atque inuictus maneret, iubet eum ſubire ſententiam capitalem,ità tamen callidus occultè præcipiens, vt ſi in illa hora vibrantis gladij pertimeſceret ictum, magis eum occideret, nè martyrem glorioſum feciſſet. Si autem fortem in cõfeſsione conſpiceret, à gladio temperaret. Sed ille vt columna immobilis, Chriſto ſolidante, fortis effectus, confeſſor reuertitur glorioſus. Etſi martyrem inuidus hoſtis noluit facere, confeſſorem tamen noſtrum non potuit violare.

Archimimi Maſculini conſtãtia.

**mitabat, legẽdum puto.*

Eccè tyrã nũ qui animas cupie bat iugulare non corpora.

Nouimus & alium ea tempeſtate nomine Saturũ. Qui cùm lucidum eſſet membrum Eccleſiæ Chriſti, & prauitatem Arrianorum libertate catholica frequenter argueret, (fuit hic procurator domùs Honerici) conuenitur, accuſante Mariuado quodã diacono, quem Hunericus infauſtus ſingulariter honorabat, vt fieret Saturus Arrianus. Promittuntur honores & diuitiæ multæ, ſi faceret: præparãtur ſupplicia dira, ſi nollet. Hac optione propoſita, vt ſi regalibus iuſsis non obediret, primò facta diſcuſsione, & anteà amiſſa domo vel ſubſtantia, diſtractis omnibus mancipijs ac filijs, vxor eius, ipſo præſente, camelario in coniugium traderetur. Quod ille plenus Deo, magis vt velociter prouenifſet, impios prouocabat. Ob quam cauſam vxor eius inducias viſa eſt ab his, qui exequebantur, neſciente marito, petiſſe. Accedit ad maritum alia Eua, conſilio magiſtrata ſerpentia. Sed ille, Adam non fuit, qui illecebroſa vetitæ arboris poma contingeret: quia non indigens, ſed Saturus, vocabatur, ſaturatus ab vbertate domùs Dei, & torrente deliciarum eius potatus. Aduenit mulier ad locum, vbì maritus ſingularis orabat, conſciſsus veſtibus crineque ſoluto, ſecum comitãtibus filiis, vnamque infantulam, quæ tum lactabatur, manibus geſtans, quæ neſciẽtis proicitur ad pedes mariti. Etiam ipſa ſuis genua complectitur vlnis, ſibilãs vociferatione draconis: Miſerere mei dulciſsime ſimul & tui: miſerere communibus liberis, quos conſpicis ipſe. Non ſubiaceant conditioni ſeruili, quos claros proſapia reddidit generis noſtri. Non ſubijciar ego indigno & turpi coniugio, viuente marito, quæ mihi ſemper inter coæuas plaudebam de Saturo meo. Cognoſcit Deus, quia inuitus facturus es hoc, quod fortè voluntariè aliquanti fecerunt. Cui ille Iob ſancti voce reſpondit: Tanquam vna ex inſipiẽtibus mulieribus loqueris. Formidarem, mulier, ſi ſola eſſet huius vitæ amara dulcedo: artificio, coniunx, diaboli miniſtraris. Si diligeres maritum, nunquam ad ſecũdam mortem attraheres proprium virum. Diſtrahant filios, ſeparent vxorem, auferãt ſubſtantiam: mei Domini ego ſecurus de promiſsis verba tenebo: Si quis nõ dimiſerit vxorem, filios, agros aut domum, meus non poterit eſſe diſcipulus. Quid vltrà? diſcedente muliere cum filijs refutata, confortatur Saturus ad coronam: diſcutitur, expoliatur, pœnis conteritur, mendicus dimittitur. Interdicitur ei prodeundi acceſſus: totum ei tulerunt, ſtolam tamen baptiſmatis auferre non potuerunt.

Præclara virtus Saturi cõfeſſoris.

Gen. 3.

Pſal. 35.

Vxor eũ nititur euertere.

Iob. 2.

Luc. 14.

Cõſtantia S. Saturi.

Poſt hæc Geiſericus eccleſiam Charthaginis claudi præcepit, diſsipatis atque diſperſis per diuerſa exiliorum loca, quia Epiſcopus non fuerat, presbyteris & miniſtris. Quę vix reſerata eſt, Zenone principe ſupplicãte per patricium Seuerum, & ſic vniuerſi ab exilio redièrunt. Quę verò in Hiſpania, Italia, Dalmatia, Calabria, Apulia, Sicilia, Sardina, Brutijs, Lucania, Epiro vel Hellada geſſerit, meliùs ibi ipſi, qui paſsi ſunt, miſerabiliter lugenda narrabunt. Sed etiam perſecutionis noſtræ à Geiſerico, quanto ſublimiter, tanto crudeliter geſtæ, iſte ſit finis. Durauit autem in regno annis xxxvij. menſibus tribus.

VITA S. GALLI ABBATIS ET Confeſſoris, Edita a Vualafrido Strabo Abbate Augienſi, non autem Abbate S. Galli, vt quidam non rectè aiunt.

PRAEFATIO AVTHORIS.

1. Reg. 15

NIsi me ſanctarum authoritas ſcripturarum, & præcipuè illa veridici prophetæ ſententia, qua ſacrificio obedientia præfertur, ad neceſsitatẽ obediendi conſtringeret, præceptis veſtris, ò ſanctiſsimi patres, apologiæ huiuſmodi genus opponerem: Si propheta, qui antè, quàm formaretur in vtero, à Domino electus eſt, & priuſquàm exiret de ventre, ſanctificatus eſt: dum eum Dominus ſpiritu ſuo illuſtrans, verbi officio manciparet, de ætatis infirmitate & ignorantia conqueſtus eſt: quid ego peccator acturus ſum, qui in iniquitate conceptus, & in delicto profuſus, propter ſordes vitæ, incircumciſus ſum corde & auribus: quia videlicet nec ſcientiam dignè percipio, nec audita deuotè conſeruo? Quomodò iuſtitias Domini enarrabo, & aſſumam teſtamentum eius per os meum, cuius ætatem nec tempus adhuc impleuit, nec ſcientia comendauit? cuius dicta nec doctrina corroborat, nec vita confirmat? præſertim cùm ea ſcribere iubeatis & ordinare, quorum dignitatem vix animo torpente conijcio. Tres tamen ob cauſas audendi talia viam inuenio, ſcilicet quòd credo me à Domino ſubleuãdum, ob cuius iuſſa pariter ac promiſſa, quod virium conſideratione exhorrui, obediendi cupiditate ſuſcepi. Deindè quòd me confido beati Galli interceſsione, veſtriſque precibus adiuuari, pro quorũ veneratione ac amore grande onus humeris apcabi debilibus. Poſtremò, quòd alienis inſiſto veſtigijs, veritatiſque tenendę lineam nouis tantũmodò cogor paſsibus demetiri. Vitã igitur ſancti cõfeſſoris Chriſti Galli, patroni noſtri, cuius corporis theſaurum fidelibus ſeruatis excubijs, ſenſu nobilem, ſcripto degenerẽ, vultis à me lumine rectæ locutionis ornari, & ſeriem confuſam capitulorũ diſtingui limitibus.

Ierem. 1.

Ibidem.

Tribus de cauſis hãc author de ſcribit hiſtoriam.

Ego cùm me nõ poſsim ab hoc excuſare negocio, eligo potiùs pro ignauia lacerari, quàm pro inobedientia condemnari. Porrò dum pridèm ipſum opus perlegerem, inuèni ab authore eiuſdem conſcriptionis terram, quam nos Alemanni vel Sueui incolimus, Altimanniam ſæpius nominari: ſed ipſius nominis originem quęrens, apud nullum Scriptorum, quorum adhuc notitia nos reperſit, eius reperi mẽtionem. Niſi fallor enim, ab alto ſitu prouinciæ idem vocabulum à modernis confictum eſt. Nã iuxta Scriptores authenticos, pars Alemanniæ vel Sueuiæ,

Altimannia.

niæ, inter alpes Pœninas & meridianũ litus Danubij ſita, Rhetia dicitur. Porrò quod eſt ad Septẽtrionalẽ plagam Iſtri, Germaniæ deputatur. Et vt nõ noſtra dicere exiſtimemur, aliquos ipſius rei teſtes aſſciſcimus. [*Paulus Oroſius.*] Paulus Oroſius, in cuius dictis fides omnium concordat, de ſitu terræ ſcribens, hæc inter cætera ponit: Pannonia, Noricus & Rhetia habent ab oriẽte Mœſiam, à meridie Hiſtriam, ab Africo Alpes Pęninas, ab occaſu Gallism Belgicam, à circio Danubii fontem, à Septentrione Danubium & Germaniã. Cùm Noricus regio ſit Baioariorum, & eius Septentrionalis termin⁹ Danubius & Germania, neceſſe eſt Rhetiam, quæ ſimul ponitur, eiſdem finibus Aquilonem verſùs terminari. Solinus quoq; in Polyhiſtore, vbi Galliæ facit mentionem, has prouincias uno terrarũ tractu poſitas, his verbis deſignat: Ex iſto ſinu, videlicet Galliæ, quaqua parte orbis velis, exeas. Si Thracia ſit petẽda, excipit ager Rheticus, bonus frugibus, Brigantino lacu nobilis: Indè Noricus frigidus, parciùs fructuoſus: qua ſubducitur à iugia Alpium, admodùm lætus. Dehinc Pannoniæ viro fortes, ſolo plano vbertoque, Drano Sauoq; inclytis amnibus circunfluæ. Si Rhetia ſolummodò infra Alpes eſt, vt multi volunt, quæ conſequentia eſt, ut Noricũ à Gallia pergentes, aſperitatem Alpium tranſcendamus, & non potiùs per maiorem Rhetiam recto itinere Noricum vſq; tendamus. In qua etiam Rhetia, [*Lacus Brigantinus, vel Potamicus.*] ſecundùm ſupradictam ſententiam, Brigantium oppidum, iam vetuſtate collapſum, lacui, qui Rheno interfluente efficitur, nomẽ dedit: qui alio nomine, iuxta Græcam etymologiam, Potamicus appellatur. Igitur quia mixti Alemannis Sueui, partem Germaniæ vltra Danubium, partem Rhetiæ inter Alpes & Iſtrum, partemq; Galliæ circa Ararim obſederunt, antiquorum vocabulorum veritate ſeruata, ab incolis nomen patriæ deriuemus, & Alemanniã vel Sueuiam nominemus. Nam cùm duo ſint vocabula, vnã gentem ſignificantia, priori nomine nos appellant circumpoſitæ gentes, quæ Latinum hãbẽt ſermonẽ: ſequenti, vſus nos nũcupat barbarorũ. [*Franci Gallias ſubiũgãt.*] Similiter ſciunt Francos partes Germaniæ, vel Gallię, nõ ſolùm poteſtati, ſed etiam ſuo nomini ſubiugaſſe. Et quia prouinciarũ deſcriptiones attigimus, liceat paucis [*Hybernia deſcriptio*] Hyberniæ inſulæ, de qua nobis tãtũ decus emicuit, eoſdem authores, ſitum cõmemorare. Hybernia inſula, vt ſcribit Oroſius, inter Britanniã & Hiſpaniã ſita, longiore ab Africo in boream ſpatio porrigitur. Hæc propior Britanniæ, ſpatio terrarum anguſtior, ſed cęli ſoliſq; temperie magis utilis: & vt ſupradictus Solinus teſtatur, ità pabuloſa, vt pecua ibi, niſi interdùm æſtate à paſtibus arceãtur, in periculũ agat ſaties. [*Pecua, antiquè dictum, pro pecora.*] Illic nullus anguis, auis rara. Quàm horrenda verò ipſe uel alii de moribus incolarum eius teſtentur, fide Chriſti iam lucente, ſuperſedendũ eſt: quia [*Rom. 5.*] ubi ſuperabundauit peccatum, ſuperabundauit gratia: [*Pſal. 112.*] & à ſolis ortu Indis vel Aethiopibus, vſq; ad occaſum Britannis uel Scotis, iam laudabile eſt nomẽ [*Ibidem.*] Domini. Excelſus enim eſt ſuper omnes gentes Dominus, & ſuper cælos gloria eius.

Obſecro itaq; te, Gosberte chariſsime, Abba monaſterii S. Galli, cunctoſq; fratres, qui ſub te militiæ deſeruiunt ſpirituali, vt me orationib⁹ adiuuetis, quatenùs & hoc opus, & alia deincèps dignè Deo merear explicare. Nam ſi gratanter rectè à nobis poſita ſuſceperitis, clementer verò titubantia correxeritis, ſi Dominus permiſerit huius operis agreſte pulmentum, poſtmodùm aliquibus metrorum condimentis infundam. Dignũ quippè eſt, ut noſtris laudibus pee celebretur, quẽ de extremis orbis finib⁹ ad noſtrã ſalutẽ Dominus deſtinauit. Benè ualentem & noſtri memorem paternitatem ueſtram inæternùm ſancta Trinitas conſeruare dignetur, Amen.

O pater, o patris proles, o ſpiritus alme,
Vne & trine Deus, nos miſerate rege.
Me tua iuſſa ligant, tua me promiſſa gubernent:
Luceat in dictis lux tua, quæſo, meis.
In te Galle Deum, in Domino te Galle fatebor:
Tu pro me ſacras funde preces Domino:
Vt ueniam noxis, dictis moderamina præſtet:
Quod nocet, euellat: quod iuuat amplificet.

VITAE LIBER PRIMVS.

Quibus incrementis B. Gallus à puero vſq; ad ſacerdotium ſub B. Columbano profecerit. Cap. 1.

CVM præclara ſanctiſsimi uiri Columbani, qui & Columba, conuerſatio per oẽm Hyberniã celebris haberetur, & velut ſplẽdidum ignei ſolis iubar ſingulari decore oium in ſe prouocaret amorẽ, ſicut de eo, priuſq̃ naſceretur, prouiſum eſſe liber geſtorum ipſius pleniter indicat: inter cęteros, quos fama uirtutum eius attraxerat, parentes beati Galli, ſecundùm Deũ religioſi, ſecũdùm ſeculum nobiles, filium ſuum, primo ætatis flore nitentem, cum oblatione Domino offerentes, illius magiſterio commẽdauerunt, vt in regularis vitæ proficeret diſciplina, & inter plurimos ſpiritalis militiæ ſectatores, obedientiæ & arctioris propoſiti imitaretur exempla. Dumq; bonæ indolis vir charo nutriretur affectu, magno virtutum creuit augmento. Superna quoq; gratia ſe præueniente, tãto ſtudio diuinas ẽpotauit ſcripturas, vt de theſauro ſuo noua proferre poſſet & uetera: Grammaticæ etiam regulas, metrorumq; ſubtilitates capaci conſequeretur ingenio. Obſcura autem ſcripturarũ tam ſapienter ſcire uolentib. reſerauit, ut cuncti, qui eius prudentiã & ſermones audierant, admiratione eum & laude digniſsimum iudicarent. Qua ſapientiæ maturitate factũ eſt, ut uniuerſorum communi conſilio, & iuſsione Columbani Abbatis, per ſingulos ſacræ promotionis gradus aſſcendens, inuitus ſacerdotii ſuſciperet dignitatẽ. Ergò dum ſacris inſtaret officiis, die noctuq; precibus Dominum placauit & lachrymis: & ſuperni inſpectoris oculis placere deſiderãs, pro uirtutũ & uitæ meritis amabatur ab omnibus, placuit uniuerſis.

[*Octob. 16.*] [*Parentes S. Galli cõmendant eũ S. Colũbano.*] [*Mirè profi cit literis.*] [*Matt. 13.*] [*Sacerdotio initiatur, p gradus aſſcendẽs, quos noſtri hæretici reprobant.*]

Vt ſancti uiri, ſuſcepta peregrinatione, ad Sigebertum Regem peruenerint, & Luxouium incolere cœperint. Cap. 2.

DVM hæc agerentur quotidiè, beatus Columbanus Euangelicam cupiens aſſequi perfectione, ut uidelicet omnibus, quæ habebat relictis, crucem ſuam tolleret, & nudus Dominum ſequeretur: conſilio ſuo egit cum fratribus, quorũ animos idẽ feruor accenderat, ut ſpreto propinquorum & prędiorum dulcedine, mentis ardorem opere comprobarent. Aſſcẽdentes igitur nauim, uenerunt Britanniam, & indè ad Galliam transfretarunt. Cumque uir Dei ad Sigebertum Regem cũ ſuis perueniſſet, rogauit eum Rex, ut intrà Gallias reſideret, nec eis relictis, ad gentes alias cõmigraret: ſe uerò ſpopondit oia, quę ſanctus peteret, prębiturum. Ad hęc uir Dei reſpondit: Qui noſtra reliquimus, ut ſecundùm Euangelicam iuſsionem Dominum ſequeremur, nõ debemus alienas amplecti diuitias, nè fortè pręuaricatores

[*S. Columbanus cũ ſocijs uenit in Gallias, & excipit a Rege.*] [*Mat. 19.*] [*Luc. 9.*]

ſicatores ſimus diuini mandati. Cuius obiectioni Rex ità occurrens, ait: Si crucem tollere, & Chriſtũ ſequi deſideras, vaſtæ eremi ſectare quietem: tantùm nè ſolo noſtræ ditionis relicto, ad vicinas tranſeas nationes. Poteris enim hoc conſilio & tua præmia cumulare, & noſtræ ſaluti proſpicere. Itaque Regis perſuaſioni conſentit, & accepta optione, eremum, quæ * Voſegus dicitur, cum ſuis intrauit. Inuenerunt autem locum, muris antiquitùs ſeptum, calidis aquis irriguum, ſed iam vetuſtate collapſum, qui vulgò Luxouium vocabatur. Ibi oratorium in honorem beati Petri Apoſtoli conſtruentes, manſiunculas, in quibus commanerent, fecerunt. Illisq; ibi conuerſantibus, & ipſum locum excolentibus, multi non ſolùm de genere Burgundionum, ſed & Francorum, amore vitę laudabilis ad ipſos confluxerunt: & monitis ſpiritalibus inſtituti, tantam compunctionis gratiam ex verbis eorum adepti ſunt, vt omnia ſua ad ipſum locum nonnulli conferrent, & coma capitis depoſita, monaſticæ vitæ habitum voluntaria paupertate ſuſciperent.

**ſ. Voſag.*

Luxouienſis cœnobij initia.

Vt S. Columbanus Theodoricum Regem reprehenderit, et à Brunechilde è regno eiectus, ad Clotarium Regem, indè ad Theodebertum cum ſuis venerit. Cap. 3.

CVmque hæc tam felix commanentium ſemper in melius proficeret diſciplina, ſingularis beati Columbani ſanctitas, miraculis frequentibus cõprobata, per totas cœpit Gallias vel Germaniæ diffamari prouincias. Laudabatur ab omnibus, colebatur à cunctis, adeò ut Theodoricus Rex, filius Childeberti, nepos Sigeberti, qui eo tempore Burgundionibus regnabat, ad eum ſępè veniret, & precum eius ſuffragia ſumma cum deuotione depoſceret. Quem cùm pater ſanctus increparet, cur concubinarum pollueretur amplexibus, & non potiùs legitimæ coniugis connubio frueretur, monitis eius obtemperans, cuncta huiuſmodi illicita ſe uitaturum promiſit. Sed Brunechildis auia Regis, videns eum viri Dei conſiliis obedire, ſtimulo malitiæ concitata, mentem ſerpentino furoris armauit veneno. Verebatur enim, nè ſi abiectis concubinis, Regina in conſortium regni aſſumeretur, dignitas ſua honore ſubtracto uileſceret. Quo timore laborans, inuidiam contra uirum Dei cœpit habere: & poſt multas iniurias, quas illi machinata eſt, vt ſcriptura ſanctæ conuerſationis eius teſtatur, conſilio cum Rege inito, ut eum regno ſuo deturbaret, miſit legatarios ſuos cum epiſtola ad ſanctum virum, denuncians ei, nè deincèps in regno illo conſiſteret. Ille Iezabelis inſidias vitans, iter cum ſuis aggreſſus, ad Clotariũ Regem peruenit. Apud quem cùm aliquanto tempore moraretur, rogauit, ut illius ſolatio ad Theodebertum Auſtraſiorum Regem peruenire potuiſſet. Ad quem cùm ſecundùm petitionem uoluntatis ſuę venerabiliter miſſus eſſet, ſuſceptus eſt ab eo cum omni honore & gaudio magno. Manſit itaque apud illum aliquot diebus, ſacras ſcripturas aperiens, & inſinuans ei veritatem. Cumque & ipſum rogaret, vt ad Agilulphum Regem Longobardorum eius iuſſu per Alemanniam duceretur, moleſtè ferens Rex tantorum diſceſſum virorum, pollicitus eſt eis intrà terminos regni ſui ſe reperturum loca uenuſta, quæ famulis Dei & ad incolendum eſſent commoda, & ad inſtruendas uerbo ueritatis circumpoſitas nationes opportuna. Vir Dei ſemen uerbi in cordibus gentium plantare deſiderans, aliquantiſper moraturum ſe promiſit, ſi regia authoritas factis dicta firmaret.

S. Columbanus Theodoricũ Regem obiurgat.

Brunechildis oũ expellit è regno.

Vt data optione alicuius loci eligendi, Tucconiam venerint, et quid illic egerint. Cap. 4.

ACcepta igitur à Rege licentia eligendi locũ, ubicunque voluiſſent, dum loca plurima perluſtraſſent, uenerunt intrà partes Alemanniæ ad fluuium, qui Limagus vocatur. Iuxta quem ad ſuperiora tendentes, peruenerunt ad locum Turicinum. Cumque per litus ambulantes, ueniſſent ad caput lacus ipſius in locum qui Tucconia dicitur, placuit illis loci qualitas ad inhabitandũ. Porrò homines ibidèm commanentes, crudeles erant & impii, ſimulacra colentes, idola ſacrificiis venerantes, obſeruantes auguria & diuinationes, & multa, quæ cõtraria ſunt cultui diuino, ſuperſtitioſa ſectantes. Sancti igitur homines cùm cœpiſſent inter illos habitare, docebant eos adorare patrem & filium & ſpiritumſanctum, & cuſtodire fidei ueritatem. Beatus quoq; Gallus, ſancti uiri diſcipulus, zelo pietatis armatus, fana, in quibus dęmoniis ſacrificabant, igni ſuccendit, & quęcunq; inuenit oblata, demerſit in lacum. Qua cauſa permoti, ira & inuidia ſanctos inſectabantur, & cõi conſilio Gallum perimere uoluerunt: Columbanum uerò flagellis cæſum & contumeliis affectũ, de ſuis finibus proturbare. Beatus pater cognito conſilio eorum, zelo iuſtitiæ imprecatus eſt eis talia, dicens: Deus cuius prouidentia mundus ſubſiſtit, & cũcta reguntur: fac ſuper caput generationis huius reuerti contumelias, quas famulis tuis parauerunt. Nati eorum facilè pereant, & antequàm ſeneſcant, præ ſubitaneo ſtupore delirare cogantur; ipſique cum terra, quam incolunt, dura potentium dominatione premantur, ut cunctis ignominia eorum pateat in æternum. & ſicut ſcriptum eſt, conuertatur dolor eorum in caput ipſorum, & in verticem illorum iniquitas, ab ipſis parata, deſcendat.

Egregius B. Galli zelus.

Hæc non dicunt imprecando animo, ſed zelo iuſtitiæ.

Pſal. 7.

Vt ad Vuillimarum presbyterum venientes, humaniter accepti ſint. Cap. 5.

POſt hæc non timore perſecutionis perterritus, ſed amore ſpiritalis lucri perſuaſus, cõtumaciũ ſterilé turbam reliquit, nè inaniter arida corda diutiùs irrigaret, qui beneuolis mẽtibus quamplurimùm prodeſſe interim potuiſſet. Pergens ergo indè cum ſuis, peruenit in caſtrum, quod Arbona uocatur: & inuenit ibi presbyterũ bonitate conſpicuum, nomine Vuillimarũ. Qui cùm intuitus eum fuiſſet, dixit: Benedictus qui uenit in nomine Domini, & reliqua. Cui vir Dei ità reſpondit: De regionibus congregauit nos Dominus. Presbyter ergò appræhenſa dextera eius, duxit eũ in oratoriũ, & poſtq̃ pariter orauerunt, introduxit eos in hoſpitium. Qui pacẽ domui imprecantes, depoſuerũt ſarcinulas ſuas. Poſtq̃ verò recubuerũt, iuſſione Abbatis Gallus diuina recitauit eloquia, pfunda referens ueritatis. Inter ſancta doctrinæ ſalutaris cõuiuia, prudẽtiã uiri ſacerdos miratus, à fletu ſe cõtinere non potuit. Toto aũt ſeptem dierum circulo cũ ſummo honore & diligentia illis miniſtrauit, & quos carnalibus fouit deliciis, ab ipſis quotidiè paſtus eſt dapibus ſcripturarũ. Inter ſacra igitur ædificationis colloquia, Colũbanus Abba pſbyterũ interrogauit, ſi ſciret aliquẽ in ſolitudine locũ, in quo cellula fieri potuiſſet, cuſtodiis aliquãtulum regularibus opportuna. Hoſpes ſanctorũ hoĩe inquiſitioni tũdit: In hac ſolitudine locus quidam

Pſal. 117

S. Galli doctrina quãta fuerit.

Vuillimarus pſbyter, indicat viris ſanctis locum conſtruendo monaſterio aptiſſimum.

eſt,

eſt, antiquæ ſtructuræ ſeruans inter ruinas veſtigia: vbi terra pinguis & fructuariis prouentibus apta, montes per gyrum excelſi, eremus vaſta & imminẽs oppido: planities copioſa, victum quærentibus fructum laboris non negat. & cùm loci ipſius ſitum per multa laudaſſet, indicauit nomen eius Brigantium.

Vt Brigantium profecti, oratorium illic inſtaurarint: quid in conuentu populi beatus Gallus fecerit. *Cap.* 6.

Oratoriũ S. Aureliæ reparatur, & cõſtruuntur aliquot monachorum cellæ

ILlis igitur illuc ire cupientibus, parauit presbyter nauiculam, & impoſuit remiges. Venerabilis autem Abbas cum comitibus Gallo & quodam diacono nauem conſcendens, inuocato nomine Domini, ad locum deſideratum via recta peruenit. Egreſſi de nauicula, oratorium in honore ſanctæ Aureliæ conſtructum adierunt, quod poſtmodùm beatus Columbanus in priſcum renouauit honorem. Poſt orationem cùm per gyrum oculis cuncta luſtraſſent, placuit illis qualitas & ſitus locorum. Deindè oratione præmiſſa, circa oratoriũ manſiunculas ſibi fecerunt. Repererũt autem in templo tres imagines æreas deauratas, parieti affixas, quas populus, dimiſſo altaris ſacri cultu, adorabat, & oblatis ſacrificiis, dicere conſueuit: Iſti ſunt dii veteres, & antiqui huius loci tutores, quorum ſolatio & nos & noſtra perdurant vſque in præſens. Columbanus itaque beato Gallo id iniunxit officii, vt populum ab errore idolatriæ ad cultum Dei exhortatione ſalutari reuocaret: quia ipſe hanc à Domino gratiam meruit, ut non ſolùm Latinæ, ſed etiam barbaricæ locutionis cognitionem non paruam haberet. Cumque eiuſdem templi ſolennitas ageretur, venit multitudo non minima promiſcui ſexus & ætatis, non tantùm propter feſtiuitatis honorem, verumetiã ad videndos peregrinos, quos agnouerãt adueniſſe. Ergò dum ad notam orationis concurrerent, iuſſu venerandi Abbatis Gallus cępit viam veritatis oſtendere populo, & ut ad Deum conuerterentur, admonere: atque vanis abiectis, adorarent Deum patrem, creatorem omniũ rerum: & vnigenitum eius filium, in quo eſt ſalus, vita & reſurrectio mortuorum. Et in conſpectu omnium, arripiẽs ſimulacra, & lapidibus in fruſta comminuens, proiecit in lacum. His viſis, nonnulli conuerſi ſunt ad Dominum, & confitentes peccata ſua, laudes Domino pro ſua illuminatione dederunt. Alii propter imaginum comminutionem ira & furore commoti, graui indignationis rabie turbidi receſſerunt. Beatus autem Columbanus iuſſit aquam afferri, & benedicens illam, adſperſit ea templum: & dum circuirẽt pſallentes, dedicauit eccleſiam. Deindè inuocato nomine Domini, vnxit altare, & beatæ Aureliæ reliquias in eo collocauit, veſtitoque altari, Miſſas legitimè compleuerunt. Omnibus itaque ritè peractis, reuerſus eſt populus in ſua cum gaudio magno. Poſt hęc permanſit ibi beatus Columbanus cum commilitonibus ſuis tribus annis: & ædificata inibì cellula, alii hortum laborauerunt, alii arbores pomiferas excoluerunt: beatus verò Gallus texebat retia, & miſericordia Dei cooperante, tantam piſcium copiam cepit, vt nunquàm fratribus defuiſſent. Quinetiam aduentantes peregrinos huiuſmodi iuuit ſolatio, & de eodẽ labore aſsiduas populo bñdictiones exhibuit.

S. Gallus Chriſtũ prædicat.

S. Gallus cõminuit dæmonũ ſimulacra

Nota antiquos Eccleſiæ ritus.

Quas dæmonũ voces Gallus audierit, et de malignitate incolarum aduerſùs ſanctos viros. *Cap.* 7.

Pelagus pro lacu.

ET dum quodam tempore retia ſua mitteret in pelagus in ſilentio noctis, audiuit dæmonem magno vocis ſtrepitu de vertice montis proximi vocantem quendam alterum nominatim quaſi in pelago commorantem: cumque & is, qui vocabatur, præſtò ſe eſſe quaſi de lacu reſponderet: Conſurge, inquit ille, in adiutorium mihi, vt peregrinos iſtos eiiciamus de his ſedibus: quia ipſi delongè venientes, me de templo meo expulerunt, ſimulacra mea contriuerunt, & populum, qui me ſequebatur, poſt ſe auerterunt. Commoueat te iniuria, quam patior, & hoſtes communes vnitis viribus à noſtris terminis arceamus. & ipſe reſpondit: Heu quod de tuis calũniis narras, ex meo contemptu percipio. Nam vnus ex illis me in pelago premit, & mea deuaſtat: cuius nec retia vnquam corrũpere poſſum, nec ipſum decipere: quia inuocatio diuini nominis de ore eius nũquàm recedit. Qua munitus, continua vigilantia inſidias noſtras contemnit. Quapropter tã cautos bellatores fidei, noſtræ non ſuperabunt verſutiæ. His auditis, vir Dei muniuit ſe vndiquè ſigno S. Crucis, & dixit illis: In nomine Domini noſtri Ieſu Chriſti adiuro vos, ut recedatis de loco iſto, & neminem hic lædere præſumatis. Deindè cùm ad litus feſtinanter rediſſet, Abbati ſuo, quæ audierat, nunciauit. Ille hæc auditu percipiens, eccleſiam petiit, & ſigno pulſato, fratres conuenire fecit. Priùs autem, quàm initium pſallendi feciſſent, auditæ ſunt diræ voces dæmoniorum per montium ſummitates, & quaſi diſcedentium eiulatus cum terrore confuſus. Hæc audiẽtes ſerui Dei, proſtrauerunt ſe in orationem, Domini poſtulantes protectionem, illique laudes & gratias perſoluentes, quia eos liberare dignatus eſt de terroribus malignorum. Intereà nonnulli ciuium propter idolorum ſuorum abolitionem, prædicationis eorum monita contemnentes, cœperunt contra eos odia concitare, inſidias machinari. Qua etiam intentione locorum ipſorum Ducem, nomine Gunzonem, adierũt, & apud eum accuſauerunt ſanctos, dicentes venationem publicam in eiſdem locis, propter illorum infeſtationem peregrinorum, eſſe turbatam. Quo audito, Dux furore ſuccenſus, miſsis officiis, famulos Dei de loco eodẽ diſcedere iuſsit. Sed neque hoc ſufficit ſatellitibus dæmonum: quin etiã vaccam eorum furto abſtrahentes, in inuia ducunt ſyluarum. Quos cum duo de fratribus è veſtigiò inſequuntur, conſurgentes latrunculi interficiunt eos, & auferentes ſpolia eorum, diſcedunt. Mirati autem fratres, cur tandiù differant redire, mittunt alios, qui eos requirant. Illi veſtigia eorum ſecuti, occiſos eos inueniunt, & cadauera ipſorum ſuis humeris imponentes, ad Cellam reportant. Inter hos anguſtiarum & triſtitiæ fluctus, nuncius Ducis aduentens, de illo eos loco commeare præcepit. nec immeritò: quia non eſt ſocietas luci ad tenebras. Egit autẽ hoc arte ſua diabolus, vt populum, quem in præſentia ſuis amittere cœpit, diſcedente ſanctitatis fulgore, tenebris occuparet antiquis. Sancti igitur viri moleſtè ferentes, quòd ſede pellerentur amabili, conſilio cõmuni Italiam petere decreuerunt: & dum nimio tenerentur dolore, ſanctus pater Columbanus his verbis cępit eos conſolari: Inuènimus quidem, fratres, his in partibus auream concham, ſed venenatis ſerpentibus plenam. Cedat tamen triſtitiæ languor ex malis, quia certa eſt fiducia de auxilio protectoris. Deus enim, cui ſeruimus, Angelum ſuum mittet nobiſcum, qui nos perducat ad Agilulphum Longobardorum Regem, ubi eius clementia præparante, humanos affectua & pace plenum habitationis locum inueniemus.

Terriculamenta dæmonũ.

Munit ſe vndiquè ſigno S. Crucis S. Gallus.

Gunzo Dux iubet abire viros ſanctos.

Duo ex illis occiduntur.

2. Cor. 6.

Conſolat ſuos filios Columbanus Abbas.

Vt

Vt alijs recedentibus, Gallus ægrotans remanſerit, & à Vuillmaro presbytero peramanter habitus ſit. Cap. 8.

S. Columbano abeūte cū ſuis in Italiā, S. Gallū morbus retinet.

POſt hæc igitur cùm proficiſcendi tempus inſtaret, beatum Gallum repentina febris inuaſit. Vndè Abbatis ſui pedibus aduolutus, indicauit ſe infirmitate vehementi laborare, & ideò iter propoſitum non poſſe perficere. Ille verò exiſtimans eum pro laboribus ibidèm conſummatis amore loci detentum, uiæ longioris detrectare laborem, dicit ei: Scio frater, iam tibi oneroſum eſſe tantis pro me laboribus fatigari. tamen hoc diſceſſurus denuncio, nè me viuente in corpore, Miſſam celebrare præſumas. & cùm ei licentiam per ſe conuerſandi dediſſet, viam ingreſſus eſt abeundi. Poſt diſceſſum magiſtri & ſociorum, Gallus retia ſua & ſagenam naui imponens, ad Vuillimarum presbyterum venit: & cùm obtuliſſet ei retia, inter lachrymas & ſuſpiria retexuit omnia quæ geſta fuerant circa fratres ſuos. Deindè infirmitatis ſuæ cauſas aperiens, rogauit eū, vt ſui curam dignaretur habere. Qui ſuſcipiens eum cum omni charitatis obſequio, domum vicinam eccleſiæ eius neceſsitati conceſsit, & duobus clericis ſuis Magnoaldo & Theodoro hanc ſolicitudinem commendauit, vt cum omni diligentia eius recuperationi ſeruirent. Exactis aliquot diebus, Domino, qui medicus eſt verus, medelam impertienti, cœpit ſumere cibos, & per incrementa temporum confortatus, perfectam indeptus eſt ſanitatem. O infirmitatem, omni humano robore fortiorem. O febrem, omni laude colendam. O languorem, ſanitati & gaudiis aſſcribendum. Exemplo enim Domini pro nobis Gallus doluit, vt animarum morbos prędicatione ſacra depelleret. Ire cum magiſtro non potuit, vt nobis viam veritatis oſtenderet. Verè patiens & miſericors Dominus, in prædicatoribus ſuis iampridèm cō temptus, dum conuerſionem peccatorum ſuſtinet, doctorem, nè errantes deſerat, retinet.

Interdicit S. Gallo altaris officium.

Vuillimarus presbyter humaniter accipit S. Gallum.

Eſa. 53.

Vt beatus Gallus ab Hiltiboldo diacono didicerit locum ſolitarium, quem expetebat. Cap. 9.

DIaconus itaque ſæpedicti presbyteri, nomine Hiltiboldus, omnes eremi ſemitas notas habebat & ſeceſſus. ſolebat enim piſcium & accipitrum cauſa capiendorum ſępiùs ſolitudinem peruagari, & ſecreta locorum vſu quotidiano perdiſcere. Huic cùm vir ſanctus familiaritatis ſuæ gratiam præſtitiſſet, quæſiuit ab eo, an inueniſſet vnquàm in ſolitudine locum, aquis abundantem puris & ſalubribus, planitie ſtratum, & humanis cultibus opportunum: Deſiderio, inquiens, animi frequentis exæſtuo, copiens in ſolitudine ducere dies huic vitæ conceſſos, iuxta quod Pſalmiſta pronunciat, dicens: Ecce elongaui fugiens, & manſi in ſolitudine. Expectabam eum, qui ſaluum me faceret, & reliqua. Diaconus reſpondit: Hæc, ò pater, ſolitudo aquis eſt infuſa frequentibus, aſperitate terribilis, montibus plena præcelſis, anguſtis vallibus flexuoſa, beſtiis poſſeſſa ſæuiſsimis. Nā præter ceruos & innocuorum greges animalium, vrſos gignit plurimos, apros innumerabiles, lupos numerum excedentes, rabie ſingulares. Timeo igitur, nè ſi te illuc induxero, ab huiuſmodi hoſtibus deuoreris. Ad hęc vir ſanctus: Apoſtoli, inquit, ſententia eſt: Si Deus pro nobis, quis contra nos? Et ſcimus quoniam diligentibus Deum omnia cooperātur in bonum. Qui Danielem liberauit de lacu leonum, poteſt & me eripere de manu beſtiarum. Cui diaconus hæc reſpondit: Mitte in peram tuam cibaria, & rete paruiſsimum, cràs enim introducam te in eremum: & ſi inueneris locum tibi acceptabilem, age gratias Deo, & præcepti Dominici comple rigorem. Deus autem, qui eduxit te de regione lōginqua, ipſe ſicut Tobiæ famulo ſuo comitem cælitùs dedit, ità Angelum ſuum mittet nobiſcum, & oſtendet nobis locum deſideriis ſalutaribus aptum. Igitur vir beatus die eodem ieiunus permanſit, & vſque ad alterius diei diluculum in orationibus pernoctauit. Dignū quippè erat, vt quod diuino inchoabat amore, inſtantiſſima prece Domino commendaret.

S. Gallus appetit ſolitudinē.

Pſal. 54.

Rom. 8.

Dan. 6.

Tob. 5.

Vt locum in eremo optatum repererit, ſibiq; delegerit: & de urſi obedientia. Cap. 10.

Hiltiboldus Diaconus eum in eremū ducit, ad locum diuinitus ſ[illegible]

CVm autem Lucifer ſuo proceſſu noctis latibula detexiſſet, & ſol inferiora dimittens, curſu conſueto ſuperiores orbis plagas inuiſeret, igneumque iubar ab orientis axe mortalibus demonſtraret: athleta Dei ea, quę doctor ſuus dixerat, ſecum ſumens, cum orationis benedictione, illo prędeunte, uiam aggreſſus eſt. Cumque per totum diem iter agerēt, circa horam nonam dixit diaconus: Pater, hora refectionis iam inſtat: ſumamus paululùm panis & aquę, quia ità confortati, iter quod reſtat, meliùs conſumere poterimus. Homo Dei reſpondit: Tu iuxta neceſsitatem corporis refectionem percipe fili: ego non guſtabo quicquam, antequam Dominus mihi locū deſideratæ manſionis oſtendat. Et ille: Sicut, inquit, ſocii ſumus paſsionis, ſic erimus & conſolationis. His dictis, cęperunt iter agere feſtinatò, quia dies iā declinabat, & ſolaris feruor appropinquabat occaſui. Venerunt autem ad quendam fluuiolum, qui Steinaha nominatur: ambulātesq; per decurſum ipſius, dum veniſſent ad rupem, de qua idem cum impetu deſcendēs, gurgitem facit ſpecioſum: ibi viderūt plurimos piſces, & imponentes retia ſua, ceperunt eos. Igni deindè ſuccenſo, diaconus piſces aſſauit, & panem poſuit ſuper petram. Beatus autem Gallus dum orandi gratia modicùm ab illo diuulſus eſſet, inter condenſa veprium frutetа ambulans, & pede hærēs, ad terram corruit. Quod diaconus videns, accurrit, vt ſubleuaret proſtratum. Sed uir Dei præſcius futurorum: Sine me, ait. hæc requies mea in ſeculum ſeculi: hìc habitabo, qm̄ elegi eam. Et cùm poſt orationē ſurrexiſſet, ſumens virgam colurnā, fecit Crucem, & fixit in terram. Habebat aūt pendentem collo capſellam, in qua continebantur reliquiæ beatę Dei genitricis Mariæ, & ſanctorum martyrum Mauricii & Deſiderii. Quam cùm in ipſa Cruce ſuſpendiſſet, vocauit diaconum, & proſtrauerūt ſe pariter in orationem. Tum vir venerabilis huiuſmodi preces emiſit: Domine Ieſu Chriſte, qui pro ſalute humani generis de Virgine naſci, & mortē ſubire dignatus es, nè deſpicias deſiderium meum pro peccatis meis: ſed in honore ſanctę genitricis tuæ, & martyrum confeſſorumque tuorum prępara in hoc loco habitationem, tuis aptā ſeruitiis. Finita oratione, ſole occūbente, finitus eſt dies, & ipſi tandèm cū gratiarū actione cibū ſumpſerūt: rurſumq; Deo gratias exhibentes, ſtrauerunt ſibi in terra, vt aliquātulùm requieſcerent. Sed vir ſanctus cùm comitē ſuum alto teneri ſomno putaret, ſurgēs proſtrauit ſe in figurā Crucis ante capſellā, & preces Dn̄o deuotas effudit. Intereà deſcendēs vrſus de monte, micas & fragmēta, quæ cōuiuātibus deciderūt, cautè legebat. Hoc factū ut uidit homo Dei, dixit ad ferā: Præcipio tibi beſtia in nomine Dn̄i, tolle lignū & mitte in ignē. Ad cuius pręceptū

Pſal. 131

Crucē defigit in terram, & ad ipſam ſacras reliquias appendit.

Ecce ſanctō uiro mansuetō bellua parens.

bellua

bellua conuerſa, validiſsimum lignũ attulit, & igni iniecit. At vir benigniſsimus ad peram accedens, de paruo cellario panem integrum famulanti porrexit & accipienti ità præcepit: In nomine Domini mei Ieſu Chriſti ab hac valle diſcede, & hoc pacto montes & colles circunpoſitos habeto communes, vt nullum hìc hominem, nil de pecoribus lædas. Dum hæc agerentur, diaconus dormire ſe ſimulans, quod vir Deo charus geſsit cum beſtia, conſiderabat, & ſurgens proſtrauit ſe ad pedes eius, & dixit: Nunc ſcio verè Dominum eſſe tecum, quoniam & beſtiæ eremi obediunt tibi. Ille autem dixit ei: Caue nè omninò hoc alicui dixeris, donèc videas gloriam Dei.

Vt dæmones muliebri ſpecie apparentes vir ſanctus depulerit. Cap. 11.

NOcte igitur exacta, cùm lua aurea ſyluarum illuſtraret opaca, diaconus ait: Pater mi, quid facturi ſumus hodiè? At ille reſpondit: Obſecro te fili, nè moleſtè feras quod dico: Quia Dominus nos fecit, quod quæſiuimus, inuenire, hunc etiam diem in hoc loco ducamus. Tolle rete, & ad gurgitem vade: ego quoquè poſt te quantocyùs ibo. Forſan Dominus ſolitam nobis largitatẽ oſtẽdet, vt regredientes ad caſtrũ, offeramus patri noſtro presbytero de hoc loco benedictionem, quam Dominus nos inuenire donauit. Diaconus reſpondit: Gratũ habeo, qđ præcipis, pater. Et ſurgens citò cum inuocatione nominis Domini, aſſumpto retiaculo, perrexit ad fluuiũ. Cumque illud in gurgitem mittere voluiſſet, duo dæmones in effigie mulierum ſteterunt in littore, ità nudati, quaſi balneũ intrare voluiſſent. Et cũ turpitudinem ſui corporis illi obiicerent, tollẽtes lapides, iactauerunt contra eũ, & dixerunt: Tu induxiſti virum iſtum in hanc eremum, virum iniquũ & inuidia plenum, qui ſuis maleficijs ſemper nos vincere conſueuit. Ille autem reuerſus ad virum Dei, indicauit illi quæ viderat & audierat. Electus Dei bellator pariter cum diacono proſtrauit ſe, & huiuſmodi verbis Dominum deprecatus eſt: Deus omnipotens, ineffabilis bonitas, ineſtimabilis maieſtas, ſecũdum miſericordiam tuam, nõ ſecundũ merita mea, auditu placido has ſuſcipe preces. Iube hos dæmones hũc locum deſerere, vt ſit ſanctificatus in honore nominis tui. Surgentes ab oratione, venerunt ad gurgitem, & continuò dæmones in fugam conuerſi, ierunt per decurſum fluuioli cõtra proximũ montẽ. Sanctus verò Gallus dixit illis: Præcipio vobis, phãtaſmata, per immẽſæ potentiã Trinitatis, vt hũc locũ deſerẽtes, in mõtes deſertos eatis, & huc reuertẽdi vlteriùs nõ habeatis fiduciã. Deindè mittẽtes in gurgitẽ rete, ceperũt piſces quãtos volebãt: & dũ piſces de maculis lini abſoluũt, audiunt in ſũmitate mõtis voces quaſi duarũ mulierũ defunctos plangentium, et dicebãt adinuicẽ: Heu quid faciemus, aut quò pergemus? Peregrinus hic inter homines nos habitare nõ ſinit, in eremo quoq; manere nõ patit. Nõ ſolùm autẽ tunc hæ voces auditæ ſunt, verũetiã poſtmodũ tribus vicibus, dũ ipſe diaconus ſaltũ accipitres ad capiẽdos intrauiſſet, audiuit dæmonia de quodam mõte, qui Himilinberg dicitur, clamãtia, & vtrũ adhuc Gallus eſſet in eremo, ſciſcitãtia, vel ſi iã diſceſsiſſet.

Impudentiſsimi dæmones nudas fœminas repræſentant.

S. Gallus profligat eos.

Dæmones inter ſe cõquerũt à viro Dei ſe repulſos.

Vt locum eremi elegerit, & ſerpentes indè aufugerint. Cap. 12.

IGitur poſt diſceſſum dæmonum, dum fideles illi eremi dilectores vallem luſtrarẽt, videntes inter duos fluuiolos multa deſiderabilia, ſyluam ſpecioſam, mõtes per gyrũ, planitiem in medio, probauerũt locũ ad ædificandũ Cellam optimũ eſſe. Et recordatus vir ſanctus ſententiæ, quã Iacob poſt viſionem ſcalæ & angelorum aſſcendentium & deſcendentium per eam protulit, dixit: Verè Dominus eſt in loco iſto. Erat autem vſq; ad illud tempus in eãdẽ valle plurima ſerpentium multitudo. Porrò ex illa die tam pleniter abſceſſerunt, vt poſteà ibi non cõparerent. Congruit hoc miraculum cum prioribus. Nã diabolo indè expulſo, dignũ erat, vt animal, per qđ hoĩem deceperat, habitationi cederet sãctitatis.

Gen. 28.

Serpentes fugiunt S. Gallũ

Vt locum eundem ieiunio dedicauerit, & mortem Gaudentij Epiſcopi cognoſcens, pro anima eius orauerit. Cap. 13.

CVmque reuerſi fuiſſent ad locum primæ ſtationis, vbi pridẽ vir Dei Cruciculã defixerat, diaconus dixit ad eum: Sumentes peram & rete, regrediamur ad caſtrum. & ille: Tu, inquit, fili, vt placet, ad propria reuertere: ego verò his in locis aliquantiſpèr moratus, poſt triduum, Domino duce, te ſubſequar. Diaconus dixit: Nequaquam te abſente remeabo ad patrem noſtrum, nè fortè dicat te propter ſpolia à me interẽptum: vel ſi homicidium negare voluero, hæc mihi obiiciat: Cur illum dimiſiſti in ſolitudine? citò reuerſus, educ eum ad me. Et erunt mihi duo pariter, labor duplicatus, & manifeſta confuſio. Ad hæc vir ſanctus reſpondit: Vade fili: ego poſt veſtigia tua quantocyùs properabo. Quo abeunte, athleta Dei toto triduo ab omni victus adiumento corporei, ieiunus permanſit: vt videlicet locum, quem ſpirituali militiæ prouidebat, parſimoniæ conſecraret initiis. Quarto itaque die eremo digrediens, domum reuiſit presbyteri, & inter amicæ ſalutationis officia, gratias Deo pro omnibus bonis, quæ ei oſtendit, cum debita laude perſoluit. Presbyter autem ſuſcipiens illum cum gaudio, iuſsit menſam apponi: & cùm conſediſſent, benedicentes Deum, cum gratiarũ actione cibum ſumpſerunt, & inter prãdendum diaconus dicit presbytero: Si vrſus adeſſet, fortaſsis Gallus porrexiſſet illi benedictionem. Interrogantiq; vndè huiuſmodi verba proferret, narrauit omnia, quæ geſta erant in eremo. Ex illo die & deincèps habuerũt eũ ſicut prophetã & virũ ſanctum, quotidiè meritorum eius magnitudinem per vitæ illius aſperitatem & virtutum ſtudia metientes. Illis commanentibus, nuncius venit ad presbyterum, indicans Conſtantienſem Epiſcopum, Gaudentium nomine, de hac vita migraſſe. Hoc audito, vnanimo feruore pro requie defuncti paſtoris precibus & lachrymis inſtiterunt.

S. Gallus triduana inedia ſe afficit.

Gaudẽtij Epiſcopi Cõſtantiẽſis obitus.

A Duce accitus, non vult venire: ſed abiens in Rhetiam, à Iohãne diacono officioſè excipitur. Cap. 14.

SEptima poſt hæc die Gunzonis Ducis epiſtola venit ad presbyterum, præcipiens illi, vt die duodecimo ad Iburningas villam veniret, & virum Dei ſecum adduceret. Nam filiam eius, nomine Fridiburgam, quæ illi erat vnica, ſingulari pulchritudine fulgens, ſpiritus inuaſit malignus, à quo dum diuerſis torqueretur moleſtiis, penè continuam toleraruit inediam: & ſæpius terræ proſtrata, inter ſpumas horribiles miſerabili volutabatur inſania, adeò vt via quatuor virorum teneri poſſet inſtantia. Poſt triginta autem dierum circulum, ex quo ei hoc accidit, cœpit ille habitator malignus per eã diras emittere voces. Hanc ob cauſam pater eius nuncios miſit ad Regem Sigebertum, Theodorici filium, qui eã habuit deſponſatam, vt ei nunciarent, quicquid circa puellam agebatur. Rex verò cum omni feſtinatione

Fridiburga Gũzonis Ducis filia grauiter à dæmone torquetur.

tione miſit duos pontifices, de quorum meritis potiſsimùm præſumebat, cum donis regiis ad puellam vt eam medicamine orationum à furoris veſani lãguore ſanarent. Igitur Vuillimarus presbyter, volens tempore per epiſtolam definito ad Ducem venire, dixit beatiſsimo Gallo: Scis ducis mandatum? eamus ad illum. Et ille: Tuum eſt, inquit, hoc iter, non meum. Tu ergò proficiſcere. Quid mihi cum principibus ſeculi? nam in eremum, vnde exiui, reuertar. Noli, ait, ita agere, ſed perge mecum, ne fortè Dux, qui in vexatione filiæ nimiùm contriſtatur, ira commotus mittat ſatellites, teq; vinctum illuc faciat perduci. Vir Deo plenus, reſpondit: Vadam priùs ad Cellulam meam, vt prouideam vtilitatem & neceſſaria fratrum, qui ibi ſunt Domino ſeruituri. Hoc ideircò dixit, nè ad principem iret. Et cõſurgens, ad electæ pridèm habitationis locum miles Domini tendebat egregius. Sequenti die fratribus, qui ſecum erant, interdixit, nè quis eorum cuipiam quò pergeret, indicaret. Sed etsi curioſius interrogati fuiſſent à quoquam, iuſsit vt eum per epiſtolam magiſtri ſui Italiam dicerent inuitatum. His dictis, ſumens ſecum duos de diſcipulis ſuis, per ſolitudinem Rhetiam Curienſem commeauit. Cumque proximum montem tranſcenderent, venerũt in eremum, quæ Sennia nominatur. Indeque ad proximũ vicum, qui dicitur Quaradanes, digreſsi, repererũt ibi Iohannem diaconum, virum iuſtum & Deum timentem. Iſque recepit eos hoſpitio, & omni fouit humanitatis obſequio. Finxerunt enim ſe delongè tunc veniſſe, & apud eum manſerunt ſeptem diebus.

S. Gallus non vult ire ad Ducem Gunzonem.

Iohannes diaconus eũ accepit hoſpitio.

Vt Dux miſerit presbyterum, qui ſanctum Gallum adduceret, & vt duo Epiſcopi non potuerint eius curare filiam, Cap. 15.

PОrrò cùm ſæpedictus presbyter, hoſpes ſanctorum, audiſſet virum Dei de Cellula diſceſſiſſe, nauem conſcendens, ad Ducem transfretauit, & quæ circa hominem Dei facta fuerant, indicauit. Dux verò vt citò reuerteretur, illi imperauit, & miſſis poſt virum Dei legatis, eum aduenire deuotè rogarent. & adiiciens: Si enim, inquit, per eius orationes filiam meam Dominus à dæmonio liberauerit, dabo illi pontificatum Conſtantienſis eccleſię, & inſupèr eum copioſis præmiorum muneribus honorabo. Ille promittẽs ſe vt iubebatur acturum, ſicubi eũ qui deſiderabatur, inuenire potuiſſet, ratem petens, ad propria remeauit. Intereà pontifices à Rege tranſmiſsi, venerunt, & inuenerunt ipſam quidem puellã nimio laborantem furore, parentes autem eius, omnemq; familiam & propinquos flentes ſuper eam, & miſerabili mœrore depreſſos. Tota enim domus vna clade cõtabuit. Puella vexabatur inſania, cæteri torquebãtur triſtitia. Poſtquàm ergò ingreſsi põtifices, munera à Rege directa præſentarunt, preces in cõſpectu puellæ fuderunt ad Dominum. Illa verò tenẽtium manibus ſe excutiens, vni eorum gladium abſtulit, volens Epiſcopos interficere: & cùm id nõ poſſet efficere, ſpiritus immundus vni eorum dixit: Si volueras me, ſicut Regi promiſiſti, de hoc vaſculo propulſare, cur filiam tuam, quam nonna illa de te cõcepit & genuit, non feciſti tecum venire? Deindè ad alterum: Et tu, inquit, cum tribus fœminis fornicationẽ commiſiſti. Veſtro quidem imperio, quod nullo ſanctitatis merito roboratur, nunquàm egrediar. Eſt verò quidam vir magnæ apud omnipotentem Deum virtutis, nomine Gallus, qui me de Tucconia, vbi diù optata quiete potitus ſum, potenter eiecit, domosq; meas audẽter deſtruxit. Poſtmodũ inueniẽs me apud Brigãtiũ cõmorantẽ, eadẽ virtute exhęredauit. Porrò quia Dux iſte eum de eodẽ expulit loco, in vltionẽ eius iniuriæ puellã iſtã arripui: de qua poſſeſsione niſi ipſe aduenerit, nullatenus amouebor. Vnus deindè põtificũ dedit furẽti alapã, dicẽs: Obmuteſce ſatana, deſertor veritatis, falſitatis amator & auctor. Putauit enim eũ de gallinacio dicere gallo. Et dum ſpiritus nequam pluribus eos verborum iniuriis affeciſſet, manſerũt ibi tribus tantũ diebus: ac deindè ad ſua reuerſi nunciauerũt oĩa, quę geſta fuerãt, Regi.

Dux audita S. Galli ſanctitate, virum eum ad ſe vocat.

Procax dæmon ex obſeſſa inſultat Epiſcopis duobus.

En vt Demoni vlciſcitur iniurias ſeruorũ ſuorum.

Vt vir Dei per presbyterum ſit adductus ad Gunzonem Ducem. Cap. 16.

PResbyter verò cùm ſecundùm iuſsionem Ducis, virum Dei fuiſſet eueſtigiò proſecutus, reperit eum in ſpelunca, animum ſuum lectionis cõſolatione paſcẽtem: & accedens, ſalutauit humiliter, & dixit ad eum: Nè timeas ſerue Dei ad Ducem venire. Sub teſtificatione enim iuriſiurandi promiſit, ſe nullam tibi irrogaturum iniuriam. Sed & cùm poſueris manum tuam ſuper caput puellæ, ſi ab ea per orationes tuas ſpiritus immundus abſceſſerit, in ſede Conſtantienſi pontificatus te ſublimabit honore. Dum de huiuſcemodi colloquium rebus haberẽt, ſuperueniens Iohannes diaconus, ſecundùm conſuetudinem obtulit ei panes azymos & lagunculam vini, oleum & butyrum, & mel in vaſculis cũ piſcibus aſſis. Vir Dei cùm eũ venire cognouiſſet, gratias egit Deo, gaudio plenus. Diſcubueruntque tres conuiuæ fidiſsimè, & cum gratiarum actione dona Domini perceperunt. Inter hæc vir ſanctus presbytero, Duc, ait, nobiſcum noctem inſtãtem, & craſtina die tecũ, Domino volente, proficiſcar. Cumque huic conſenſum perſuaſioni præbuiſſet, ad virum Dei diaconus dixit: Manè primo diluculo huc veniam, & adducã mulum meum ſtratum, vt ſimul ire poſsitis. Ego verò cultor ero ſpeluncæ, & eam cura diligenti cuſtodiam. Sanctus Gallus reſpondit: Benè dixiſti fili: & ego quidem via, qua veneram, per eremum regrediar ad cellulam meam, & viſitabo fratres: poſtmodum verò, quàm citiſsimè potuero, ad caſtrum properabo. Presbyter ergò adiuratione valida conſtrinxit eum, vt nequaquàm faceret contraria dictis. Et abſceſſerunt pariter. Iohannes quoquè, accepta benedictione, rediit in domum ſuam. Cumque vir beatus recto itinere perueniſſet ad cellulam, requieuit ibi nocte illa cum fratribus. Manè autem ſequenti, ſumptis ſecum duobus fratribus, perrexit ad caſtrũ, reperitq; inibi cum presbytero Ducis miſſum, qui eos cum omni feſtinatione ire depoſceret: qui etiã indicauit puellam cõtinuato iam triduo ſine alimonia perdurare. At illi nauicula conſcenſa, totis niſibus ire feſtinantes, ligno natatili profundi terga ſulcante, nocte proxima peruenerunt ad Ducem.

Sẽper cũ gratiarũ actione ſumẽdus eſt cibus, quod noſtri Epicurei parũ curãt.

S. Gallus venit ad Ducem.

Vt filiam Ducis à Dæmone liberarit. Cap. 17.

CVmque deuictis profundæ noctis tenebris ſol terris iucunditate ſerenum reſtitueret diem, iuſsit eos Dux venire in cubiculum, in quo arreptitia ſeruabatur. Iacebat autẽ tunc in ſinu matris ſuæ oculis clauſis, ore hianti. Membra quoquè eius ità erant difiecta, vt quaſi mortua videretur. Fœtor verò tam grauis oris prorupit ex adyto, vt ſulphure locus ipſe adſperſus putaretur. Pater itaque cum domeſticis ſuis intrauit, vt videret, quid vir Dei eſſet acturus. Ille de Domini largitate certiſsimus, humiliter ſe proſternens, has preces Domino cũ lachrymis

Oratio eius ad Dominum.

pro liberatione obſeſſæ. *Matt. 8.* *Matt. 4.*

chrymis fudit: Domine Ieſu Chriſte, qui pro ſalute humani generis carnem ſumere,& per Virginem naſci dignatus es: qui ventis & mari imperaſti, diabolum etiam, calliditatis ſuæ fraudibus inſiſtentem, retrò ire iuſsiſti, quique paſsione tua mundum redimere, & libertati reſtituere dignatus es, iube hunc immundiſsimum ſpiritum de puella hac pro tui gloria nominis exire: vt plaſma tuum ſuperbus inuaſor deſerat, & tibi creatori ſuo creatura tua gaudens deſeruiat. Et cùm ſurrexiſſet ab oratione, appræhenſa dextera eius, alleuauit eam: ſpiritus enim malignus conturbauerat eam: & impoſita manu ſuper caput eius, dixit: Impero tibi in nomine Domini noſtri Ieſu Chriſti ſpiritus immunde, vt exeas & recedas ab hoc plaſmate Dei. Et cùm hęc dixiſſet, aperiens illa oculos, reſpexit in eum, & ſpiritus malignus his verbis eum allocutus eſt: Tu'ne es, ait, Gallus, quę de habitationibus me expuliſti prioribus? Ego planè ob vltionem iniuriæ, quã Dux iſte tibi & ſociis tuis irrogauit, filiã ipſius inuaſi, & ſic eiicis me? Si hinc exiero, quò vadam? Illuc, ait, vbi tibi paratur in abyſſo ſupplicium ſempiternum à Domino. Et ſtatim videntibus, qui aderãt, exiuit de ore puellę quasi auis nigerrima, & horrore terribilis. Hora eadem ſana ſurrexit,& à viro Dei gaudẽs gaudẽti reddita eſt matri.

Liberat à dæmone filiã Ducis

Vt Epiſcopatũ recuſarit, pauperib' dona Ducis elargitus ſit, & diſcipulũ ad eleemoſynã hortatus. Ca. 18.

His ità patratis, Dux iuſsit ei offerri dona, quæ Rex puellæ tranſmiſerat, & inſupèr vt appicẽ pontificatus gradus dignaretur aſſumere, poſtulauit. Ad quod vir beatus ità reſpondit: Viuente domino & patre meo Columbano, interdictum altaris officiũ non vſurpabo, niſi ab illo permiſſus. Quare huius regiminis pondus, quod offers, ſubire non poſſum. Quòd ſi hoc indubitanter fieri cupis, ſuſtine interim, donec mittam epiſtolam ad Abbatem meum, ad inſinuandam illi voluntatem tuam: & ſi eius permiſſum cognouero, tunc demùm oblatum curæ paſtoralis onus ſuſcipiam. Et Dux ad illum: Bene, inquit, dixiſti: fiat ſecundum verbum tuum: & dimiſit eum cum pace. Ille ſumptis, quæ donata fuerant, remigando pelagus ſuperauit: Dux autem ſanctitatis eius tam manifeſto compunctus indicio, iuſſit Arbonenſi præfecto, vt cum omni plebis officio iret ad locum Cellæ, & quæcunque neceſsitas popoſciſſet ędificia, iuxta viri Dei diſpoſitionem conſtrueret. Venerabilis ergò pater poſt celeuma celebratum, cùm Arbonenſe caſtrum intraret, fecit conuenire omnes pauperes & egenos, & dona, quæ detulerat, illis diſtribuit. Hæc videns quidam diſcipulus eius, nomine Magnoaldus, dixit ad eum: Pater, habeo vas argenteum precioſum, celaturis inſigne. Si vis, reſeruabo illud, vt ſacri vaſa miniſterij ex eo faciamus. Ille reſpondit: Fili, memor ſententię beati Petri Apoſtoli, quam paralytico ſperanti pecuniã protulit, Argentum, inquiens, & aurum non eſt mihi: nè contrarius exemplo inueniaris ſalubri, vas, quod poſsides, pauperibus conferre curato. Nã præceptor meus beatiſsimus Colũbanus in vaſis æneis Domino ſolet ſacrificium offerre ſalutis: quia fertur & ſaluator noſter clauis ęreis Cruci cõfixus. His oĩbus expletis, reuerſus eſt ad dilectę ſolitudinis aulã.

Recuſat Conſtantię ſem Epiſcopatum.

Munera Ducis elargitur pauperibus.

Act. 3.

Vt Iohannem diaconum ad ſe accitum, ſacris literis erudierit. Cap. 19.

Deindè miſit epiſtolam ad Iohannem diaconũ, rogans eum ad ſe venire. Qui cum dilecti magiſtri literas accepiſſet, tulit quod pro benedictione offerre poterat,& venit ad eum: & oblatis eulogiis, ſalutauit patrem, & ſalutatione paterna eſt honoratus. Cui interroganti virum ſanctum de proſperitate itineris eius, ille reſpondit: Diuina nos præueniente miſericordia & ſubſequente, cuncta proſperè prouenerunt. Nam cum ſumma gratulatione ſuſcepit nos princeps, & eripuit Deus filiam eius à dæmonio, & ipſe dedit nobis dona non modica, & inſuper obtulit mihi Epiſcopatus honorem. Egò verò non conſenſi ſuſcipere ante præceptum Abbatis mei. Ergò fili acquieſce conſiliis mei: eſto mecum, & lege diuinæ libros ſcientiæ, & docebo te, cooperante gratia Dei, intelligentiam ſcripturarum. Cecidit autem diaconus ad pedes eius, gratias agens, fecitque redire in ſua pueros, qui ſecum venerant: ipſe verò remanſit apud virum venerabilem. & ille cœpit eum introducere in cellaria ſcripturarum, oſtendens ei noui & veteris occulta theſauri. Superna itaq; illuſtratus clemẽtia, tanti magiſterii profecit inſtãtia, adeò vt in omni ſcripturæ diuinę latitudine nobiliter eruditus, laboris paterni fructus oſtẽderit.

Iohannem Diaconũ ad ſe vocat

Iohannem diaconum docet ſcripta diuina

Vt Ducis filia eius virtutes Regi Sigeberto exponẽs, illius beneuolentiam ei conciliarit. Cap. 20.

Sigebertus igitur Rex cùm audiſſet puellæ redditam ſanitatem, mandauit patri eius, vt eã ſuis conſpectibus exhiberet. Qui ſumens dona ingentia, & puerorum multitudinem ac puellarum, cum magno ſuorum comitatu duxit eam uſque ad Rhenum: indeque per comites ad Regem tranſmiſit. A quo dum gratanter ſuſcepta fuiſſet, interrogata quomodò ſuæ remedium conſecuta eſſet infirmitatis, cùm per pontifices ad hoc miſſos ſanitati non potuiſſet reſtitui, hanc reddidit rationem: Domine mi, inquiens, eſt vir quidam in prouincia, quam huc ducta reliqui, cuiuſdam incola ſolitudinis de gente Scotorum, nomine Gallus, tantæ apud Deum virtutis & meriti, vt aduerſus dæmones ſingulari quadã vtatur potentia. Nam cùm ego ancilla tua graui vexatoris inſtantia periculoſum vitæ nutantis finem penè ſubirem, rogante patre meo, idẽ vir Dei ſuperuenit,& ſigno vexili ſalutaris me muniens, imperioſa voce iuſsit exire tirannum. Et videntibus cũctis, qui aderant, exiuit de meo ore quasi coruus colore piceus, horrore tartareus. Cumque ſacrificii cæleſtis me pabulo confirmaret, priſtinæ reſtituta ſum ſanitati. His ità relatis, puella procidẽs ad pedes Regis, Obſecro, ait, domine, vt virum ipſum tuæ gratiæ foueas lenitate,& pro me dignas illi gratiarũ actiones rependere non graueris. Interrogauit autẽ eã, in qua eremo vir mãſitaret eximius,& illa reſpõdit: In ſaltu, qui Arbonẽſi territorio adiacet, & eſt publici poſſeſsio iuris: ſitus autẽ inter Alpes Rhetiarũ & Brigantini marginẽ lacus. Rex igitur vt audiuit in publicis eũ cõmorari poſſeſsionibus, iuſsit fieri cõſcriptionẽ firmitatis, vt vir ſãctus locũ, quẽ incolebat, per authoritatẽ regiã obtineret. Auri quoq; libras duas, & argẽti pondo totidẽ cum epiſtola cõceſsionis iã dictæ, per ſuos nuncios viro Dei deſtinauit, ſe ſacris eius orationibus cõmendans attentius: Gũzoni autẽ Duci præcipiens, vt ſi ſolitudinis incola vellet, ſolatiorũ ei copiã ad ędificandã Cellã ſubminiſtraret.

Nota quã magna ſit vis ſignaculi Crucis.

Sigebert rex quid dederit S. Gallo.

Vt conſilio beati Galli eadem Ducis filia, repudiatis nuptijs Regis, ſacrum velamen Rege aſſentiente, acceperit. Cap. 21.

Non multis in medio reuolutis diebus, volẽs Rex idem puellã ſuis thalamis ſociare, celebra

edicto ſacerdotum & principum ſuorum ſenatum, nuptiarum præcepit aulſe ſolennitis. Cumque ſtipatus agmine procerum, introiſſet vbi ipſa manebat, dixit illi: Aſcendamus in palatium, nam nuptiæ paratæ ſunt: ſacerdotes & capita populorum cum benedictionibus congruis aduenerunt. Quibus illa auditis, cecidit ad pedes eius, dicens: Mi domine, quia præterita paſsio ſuo me pondere tabefecit, vires abſorbuit valetudo contraria, membrorum officia ęgritudine ſunt reſoluta: da mihi vel ſeptem dierum inducias, vt aliquatenùs virium detrimenta recuperem, & ſic tuis appoſsim aplicari conſpectibus. Quam petitionem dum Rex piè ſuſciperet, ad palatium remeauit, illa in priuato commorante cubiculo. Fiebat autem utroque in loco ingens apparatus lætitiæ, admirantibus multis, cur tandiu diuiſi, conuiuio diſtuliſſent connubia. Tranſactis intereà ſeptem diebus, circa matutinum officium puella cum duobus viris totidemque puellis eccleſiam beati Stephani protomartyris introiuit, & ſecedens poſt ianuas templi, exiuit ſe veſtimentis regalibus, & habitum propoſiti ſanctioris aſſumpſit, neſcientibus hoc viris, qui pariter cum illa aduenerunt. Depoſito ergo terrenæ dignitatis amictu, ſanctimonię nitorem cum quadam ſui ſecuta contemptu, acceſſit ad altare, & in faciem proruens, Dominum ſtudioſiùs adorauit: ac deindè cùm ſe erigeret, cornu compræhendit altaris, & huiuſcemodi voces emiſit: Beate Stephane, qui ſanguine tuo teſtimoniũ Chriſto perhibuiſti, deprecationem meam tuis meritis Domino cõmendato, ut tua interceſsione hodiè cor domini mei Regis conuertat ſecundum voluntatem meam, nè velamen, quod amore Dei ſuſcepi, auferat de capite meo. Viri ergò, qui erant cum illa, hęc videntes, uenerunt ad Regem, & nunciauerunt ei, quæ facta fuerant. Et ille aduocans ſacerdotes & quoſdã principes ſuos, cœpit inquirere ab eis, quid ſuper hac re faciendum cenſerent. Cyprianus Arelatenſis Regi reſpondit: Quia, vt liquidò claret, puella hæc cùm à dæmonio erueretur, hoc ſe voto, quod perfeciſſe videtur, conſtrinxit, cauendum tibi eſt, nè fortè ſi irritum feceris votum eius, rediuiuo dæmonum comprimatur incurſu, & fint illi nouſsima peiora prioribus, tu verò tanti criminis reatum incurras. Rex ergò iuſtitiæ tenax, & timore Domini plenus, huic conſilio deuotæ mentis pandit aſſenſum: & ingreſſus eccleſiam, fecit afferri veſtem nuptiis præparatam, & coronam ſponſæ initoribus imponendam. His allatis, dum puellam ad ſe iuſsiſſet accedere, ſponſa Dei iam Agni comitatibus hærens, auelli non potuit ab altari: quia ſe timebat de eccleſia protrahendam. Cumque inſtantius aræ cornibus inhæreret, Rex eam, nè timeret, admonuit: Hodiè, inquiens, per omnia tuæ voluntatis videbis effectum. Porrò illa inter ſpem & metum poſita, caput ſuper altare reclinans, Ecce, ait, ancilla Domini: fiet mihi ſecundum voluntatem eius. Rex verò iuſsit ſacerdotibus, vt eleuarent eam, & ad ſe perducerent. Quo facto, induta eſt, illo iubente, veſte regali, & ſacro velamine coronata. Intuitus autẽ eam Rex religioſus, dixit illi: Ecce meis te nuptiis præparatam, ſponſi cæleſtis, Domini noſtri videlicet Ieſu Chriſti cedo complexibus. & dexteram eius cõpræhendens, poſuit in altari, deindè eccleſiæ limen excedens, lachrymis abſcõditum patefecit amorem. Poſt hæc vocauit eam, & iuxta ſe fecit in palatio reſidere, & donis ingentibus honoratam, prætulit monaſterio ancillarum Dei, quod in honore beati Petri principis Apoſtolorum conſtructum eſt in Metenſium ciuitate, vbi geſta ſunt vniuerſa, quæ proxima narratione retulimus. In his autem omnibus perficiendis ſecura eſt puella conſiliũ beatiſsimi Galli, qui eam, Domino auxiliante, à dæmonio liberauit.

Spõſa Regis Sigeberti petit ſibi dari nuptiarũ inducias;

Inſigne exẽplũ pudicitiæ & contẽptus honorũ mundi;

Religioſi regis preclarũ exẽplum.

Aduertant hæc, q. Chriſto ſacratas Virgines hortãtur ad nuptias

Quantum ex beati Galli doctrina & exemplis Iohãnes diaconus triennio profecerit. *Cap. 22.*

PEr idem tempus Iohannes diaconus perſeuerãs apud venerandum patrem, prudentiam, quæ in eo cælitus abundabat, ſtudio ſitienti potauit, in abſolutione duntaxat difficilium ſcripturæ diuinæ quæſtionum, & intemeratæ fidei ratione. Operis quoque quotidiani, quòd idem egregius Apoſtolicæ diſtrictionis imitator ſedula accelerarat inſtantia, non ſolùm dilexit ſcientiam, verumetiam compræhendit. Gratia enim illuſtratus diuina, quicquid uel viſu uel auditu percepit, altæ memoriæ, &, vt ità dixerim, armario cordis celer inſeruit: & ſub huius magiſterij diſciplina, cum omni manſuetudinis & humilitatis cuſtodia, triennium duxit.

Iohãnes diaconus quãtum profecerit apud S. Gallum.

Vt beatus Gallus Epiſcopatum Conſtantienſem recuſarit. *Cap. 23.*

POſt hæc Dux ſæpè iam dictus, per epiſtolam ſuã virum Dei rogauit, vt ad Conſtantiam opp. dũ perueniret, ad eligendum qui eidem ſedi præficeretur, antiſtitem. Aduocauit autem Auguſtudunenſem & Virdunenſem Epiſcopos cum multitudine clericorum.* Nemidone etiam, quæ à modernis Spira vocatur, venire fecit Epiſcopum: necnon per nũcios & epiſtolas ſuas totius Alemanniæ presbyteros, diaconos, vniuerſaſque clericorum copias, generaliter die denominata, id eſt, proxima Paſchæ Dominica, apud Conſtantiam conuenire pręcepit. Ipſe quoquè cum principibus & comitibus ſuis huic interſerat conuentui. Cumque hæc ſynodus tãtæ multitudinis celebraretur acceſſu, & trium ſpatio denũciaretur futura dierum, beatiſsimus Gallus, diuino plenus conſilio, aſſumptis Iohanne & Magnoaldo, diaconatus officio ſublimatis, perrexit ad oppidum: ingreſſoque eo locum concilij, Dux huiuſmodi verba profudit: Deus omnipotens, cuius prouidentia totum corpus Eccleſiæ augmentatur & regitur per interuentionem & meritum beatæ Mariæ ſemper virginis, in cuius honore locus iſte conſecratus eſt, effundat hodiè ſuper nos ſpiritum ſanctum ad eligendum pontificem, qui ad regendam plebem fidelium ſit idoneus, & ad gubernandam Eccleſiam Dei paſtorali ſit diligentia plenus. Admonuit deindè pontifices & omnem clerum, vt iuxta ſaluberrima canonum decreta, rectorem Eccleſiæ prouiderent. Cœperunt autem omnes Clerici adinuicem dicere: Gallus iſte teſtimonium habet bonum ab omnibus, qui eius vitam nouerunt. In ſcripturis diuinis ſcientiæ culmen obtinuit, & in omni vitæ honeſtate ſapientiæ luce refulget: iuſtitiæ autem vitæ, caſtitatem corporis ſociauit, manſuetudinem cum humilitate poſſedit: continentiæ verò ſalutari patientiam iunxit. Largitor eſt eleemoſynarum, orphanorum pater, in viduarum ſolatiis alacer. Hunc omnium ſectatorem virtutum decet eſſe paſtorem populorum. His auditis, Dux dixit ad illum: Audis, quid iſti loquuntur & affirmant? Sanctus pater reſpondit: Benè quidẽ dicunt: vtinam uerum eſſet, quod fatentur. Cum autẽ inuicem talia tractant, neſciũt in canonibus eſſe prohibitum, ne aliqui de locis ſuis commigrantes, aliis facile ordinentur in locis. Eſt uerò mecum diaconus quidam nomine Iohannes, uicinorũ indigena locorum, cui meritò teſtimoniũ, quod iſti mihi dederũt, poteſt aptari. Hunc diuino credens electum iudicio, uobis offero, promouendum.

for. Nemetum

S. Gallus vocatus, it ad ſynodũ Cõſtantienſem.

Dux hortatur Epiſcopos & Clerum, vt iuxta Canonum decreta eligant antiſtitem.

S. Gallus electionẽ ſui transfert in alterum.

Vt Io-

Vt Iohannes creatus ſit Epiſcopus Conſtantienſis. Cap. 24.

Cumque hac atteſtatione vir ſanctiſsimus in Iohannem cunctorum concitaret amorem, (neque enim aliud de illo credere poterat, quàm quod vir Deo charus aſſerui) Dua diaconum venire iecit in medium: Tu es, inquiens, Iohannes diaconus? Et reſpondit: Ego planè. Vndè, ait, ducis propaginem generis? & dixit: In Rhetia Curienſi mediocri natalium dignitate ſum procreatus. Dua verò ad illum: Poteſne, Inquit, pontificalis infulæ pondus ſubire? Tunc venerabilis Gallus ſe pro filio reſponſurum promiſit. Et dum hæc mutuo ſermonum commercio pertractarent, ſubtraxit ſe diaconus, & fugiens, latibulum quæſiuit in eccleſia ſancti Stephani martyris, quæ eſt extra oppidum. Secuti ſunt autem ſacerdotes cum plebe, & apprehenſum lachrymis perfuſum felicibus, licèt renitentem, in præſentiam pontificum pertraxerunt & Ducis: leuauerunt omnes pariter vocem, dicentes: Iohannem elegit ſibi Dominus pontificem hodiè. & reſpondit omnis populus, Amen: Epiſcopi itaq; ducentum cum ad altare, & ſolenni benedictionis officio ordinauerunt antiſtitem. Conſummatoque ſacræ promotionis miniſterio, rogauerunt eum ſacrificij ſalutaris celebrare myſteria. Præmiſsis ergò ea more diuinæ libationis initiis, poſt lectionem Euangelii rogauerunt venerabilem Gallum, vt multitudini, quæ aderat, verbi officio ſacræ inſtructionis pabulum miniſtraret. Qui aſſumpto Iohanne Epiſcopo, gradum aſcendit, eo videlicet pacto, vt ipſe quidem ædificationis inſtrumenta colligeret, Epiſcopus verò ad vtilitatem barbaroru benè prolata interpretādo trāſfunderet. Cœpit ergò verbum facere de initio creaturarū, & Adæ peccatum, pro quo depulſus eſt de paradiſo, commemorat. Tranſiens indè ad diluuium, patriarcharum cōſequenter tempora perſtrinxit & actus. Egreſſum quoque filiorum Iſrael de Aegypto, & tranſitum per mare rubrum, legiſque lationem per Moyſen, & cæleſtis alimenti miracula replicauit. Regum deindè ſucceſsiones & tempora prophetarū breuiter attingens, aduentus Dominici tempus retexuit. Baptiſmum etiam Saluatoris, & mirabilium eius gloriam commemorans, Crucis ignominiam cum impiis in ſectationum generibus veraci relatione ſubiunxit. Hæc audientes Eccleſiæ paſtores, cum populi multitudine lachrymas fuderunt vberrimas, & ad inuicē dixeruot: Verè ſpiritus ſanctus locutus eſt hodiè per os viri iſtius. Ille verò prædicationem perduxit uſq; ad reſurrectionem Chriſti, & in commemoratione generalis iudicii terminauit. Omnes ergò, qui aderant, alacri mentis exultatione repleti, benedicebant Dominum, & ad ſua cum gaudio remeabant. Doctor itaque venerabilis manēs apud Iohannem Epiſcopū ſeptem diebus, inter multa ſalutiferę conſolationis verba, hæc ſepiùs inculcauit: Quem Deus elegit, homo non deſpiciet: ſed erit omnium veneratione ſublimis, quem diuinum cōmendat iudicium. Dehinc accepta ab eo benedictione, reuerſus eſt ad Cellulā ſuam. Epiſcopus autem iuſsit his, qui rebus Epiſcopii præerant, vt ad virum Dei eum ſibi ſubiectis venirent, & eius obtemperarent iuſsioni. Poſt hæc tanto ſtudio charitas mutua ſeruabatur vtrinque, vt ſpiritalis glutino dilectionis ſibi ſemper cohærentes, ſolo corpore viderentur diuiſi. Magiſter paterna ſolicitudine, precibus & conſilio ſalutari matheten refouebat: ille verò paterno honore & omni neceſsitatum ſubſidio didaſcalum ſubleuabat. Sicque ſacra piorum ſocietas aucto creſcebat honore, & multiplicato commeodabatur amore.

Iohannes diaconus abſcondit ſe, nè fiat Epiſcopus.

Creatur tamen.

S. Gallus erudit populum ſa intarthus doctrinis, interprete Iohanne Epiſcopo.

S. Gallus redit ad Cellulā ſuā.

Mathetes diſcipul': Didaſcal' præceptor.

Vt mortem S. Columbani S. Gallus & reuelatione, & ex nuncijs cognouerit. Cap. 25.

Tempore ſubſequenti cœpit virtutum cultor eximius oratorium conſtruere, manſiūculis per gyrum diſpoſitis ad commanendum fratribus, quorum iam duodecim monaſtica ſanctitate propoſiti roborabos, doctrina & exemplis ad æternorum deſideria coactauit. Quadam itaque die, dum poſt laborem matutinalis officii quieſcendi gratia lectos ſuos reuiſerent, primo diluculo vir Dei vocauit Magnoaldum diaconum ſuum, dicens illi: Inſtrue ſacræ oblationis miniſterium, vt poſsim diuina fine dilatione celebrare myſteria. Et ille: Num, inquit, tu pater Miſſam celebrabis? Dixit ergò ad illum: Poſt huius vigilias noctis cognoui per viſionem dominū & patrem meum Columbanum de hoins vitę angoſtiis hodiè ad paradiſi gaudia commigraſſe: Pro cuius itaque requie ſacrificium ſalutis debeo immolare. Et ſigno pulſato, oratorium ingreſsi, proſtrauerunt ſe in orationem, & cœperunt Miſſas agere, & precibus inſiſtere pro commemoratione beati Columbani. Finito ſacræ deuotionis officio, venerabilis Gallus dixit ad Magnoaldum diaconum: Fili, non tibi graue videatur petitionis meæ pondus: ſed arripe viam, & Italiam petito, pertranſienſque vſque ad monaſterium, quod Bobium nominatur, diligenter perquirito, quid actum ſit circa Abbatem meum. Nota ergò diem & horam, vt ſi eum competeris eſſe defunctum, poſsis agnoſcere, vtrum viſio mea veritatis fulciatur effectu. Hæc ergò omnia ſolicita inueſtigatione perdiſcens, regreſſus nunciabis mihi. Diaconus ad pedes magiſtri provolutus, ignotum ſibi iter eſſe conqueſtus eſt: ſed vir beatus voce blanda eum, nè timeret, admonuit: Perge, inquiens, & Dominus diriget greſſus tuos. Hac conſolatione roboratus pii doctoris alumnus, præcepto paruit, & accepto benedictionis viatico, viam feſtinanter aggreſſus eſt. Cumque perueniſſet ad monaſteriū, vt uolebat, inuenit omnia ità cōtigiſſe, ſicut patri ſuo per viſionem fuerant reuelata. Mā ſit autē ibi una nocte, & accepit à fratribus epiſtolā ad beatū Gallum, continentē venerādi tranſitū Columbani. Qui & baculum ipſius, quem vulgò cambotam uocant, per manū diaconi tranſmiſerunt, dicentes ſanctū Abbatem ante trāſitum ſuum iuſſiſſe, ut per hoc notiſsimum pignus Gallus abſolueretur. Dimiſſus autē ab illis, iter accelerauit, & proſperè in omni bus agēs die octaua peruenit ad dominum ſuum & patrē, ferens epiſtolam relationis, & abſolutionis iudicium. Lecta epiſtola Sanctus Gallus chariſsimè patris amorem pleno retinēs corde, lachrymas proſudit vberrimas, & collectis fratribus, cauſas mœroris aperuit. Deindè tanti patris memoriam precibus ſacris & ſacrificiis ſalutaribus frequentarunt.

S. Gallus condit monaſterium.

Deceſſus S. Columbani reuelatur S. Gallo.

Bobiū, monaſteriū S. Columbani.

Baculus S. Columbani Gallo Abbati mittitur, in ſignum abſolutionis.

Miraculū, tabulæ cuiuſdā incremēto declaratū. C. 26

Contigit autem quadam die, dum in conſtruendo oratorio cum fratribus laboraret, vt tabula quędam parieti imponenda, breuior cæteris men ſura palmorum quatuor appareret. Quam dum eiuſdem operis artifices vellent abiicere, beatus Gallus uirtutis, quam to Domino habebat, ſibi conſcius, iuſsit eos ab opere diſiungere, & domum ad percipiendam ſecum refectionem, quam Dominus præparauit, intrare. Quibus ſecundum iuſsionem eius facientibus, benedictum panem manu ſua porrexit. Poſt prandium autem, cùm omnes opus repeterent imperfectum, inuenerūt tabulam, quā propter ſui breuitatē pridè abiicere voluerunt, cęteris omnibus longiorē menſura dimidii pedis: & admiratione

Aſſert S. Galli pro cibus dimiſimus ſit lī gior.

Nota hæc miracula.

de eo, quod euenerat, habita, lignum quod mirabili creuerat modo, in loco ſuo parieti aptauerunt. Quod ipſum longo deinceps tempore à fidelibus expetitum, Domino faciente, dentium doloribus efficaciter medebatur, præter antiqui commemorationem miraculi, nouis ſemper effectibus honorandum. In quo facto meritorum eius magnitudinem, & orationis poſſumus penſare virtutem: quia & lignum aridum contra naturam incrementis auctum eſt, & nè vetus aboleretur miraculum, rediuiua ſignorum atteſtatione ſemper eſt repetitum.

Sanctus Gallus non vult eſſe Abbas Luxouienſis, & de piſcib⁹ alijsq; reb⁹, quibus fratres refecit, Ca. 27.

Abbatis Euſtachij obitus.

POſt hæc Abba monaſterij, quod Luxouium dicitur, nomine Euſtachius, quem bonæ memoriæ Columbanus eidem loco præfecit, ab huius exilio vitæ ad ſupernam patriam commigrauit. Fratres ergò in eodem cœnobio conſtituti, conſilium inierunt, vt venerabilem Gallum reuocarent, & eius regimini ſe ſubdendo contraderent. Miſerunt itaque ſex fratres ex his, qui ab Hybernia venerunt, qui epiſtolam ferrent continentem cauſas eiuſdem legationis. Igitur illi recto itinere cùm ad viri Dei Cellam perueniſſent, nunciati aduenisse, ducti ſunt ad orationem. Qua expleta, domum ingreſsi, porrexerũt epiſtolam. Quam vt vir Dei ſanctus perlegit, dixit

Pſal. 68.

illis: Ego quidem, ò fratres, verba prophetiæ cupiẽs imitari dicentis, Extraneus factus ſum fratribus meis & peregrinus filijs matris meæ: deſerui notos meos & propinquos, & vt liberiùs Domino poſſem vacare, ſolitudinis elegi ſecreta: vtque parentum & prædiorum dimiſsionem præterea, Epiſcopatus honorẽ & diuitias mundi ſuſcipere non conſenſi. Et quo pacto poſt hanc renunciationem & voluntariam paupertatem, ſeculi implicabor negocijs, exaltabor honoribus, ponderibus aggrauabor? Abſit, inquam, vt

Exemplũ boni monachi.

qui manum in aratrum miſi, oculos ad relicta retorqueam, & ſicut canis reuertar ad vomitum. Scitis ipſi, me inter vos poſitum humilitati ſemper dediſſe operam & ſubiectioni: quomodò creditis ad tanti culminis me prouocari poſſe faſtigium? Innouate cõ-

Nõ vult eſſe Abbas Luxouienſis.

ſilia, alioſũ vos vertite: mihi quod animo ſemel infixum eſt, Dominus immutari non ſinet. His & ſimilibus verbis animos eorum ab ſpe impetrationis huius amouit. Vocauit deindè vnum è fratribus, & eũ interrogauit, quid eſſent tempore refectionis ſumpturi. Cùmque reſponſum eſſet, tantummodò ſextarium farinæ ad vſum haberi cunctorũ, iuſsit fieri panes, dicens: Potens eſt Deus parare menſam in deſerto. Et cùm feciſſet olera colligi, ipſe ſumens rete & vnum ea diſcipulis ſuis cum fratribus, qui ſuperuenerant, iuit ad gurgitem, dicens: Videamus, vtrùm miſericors Dominus aliquos noſtris velit neceſsitatibus largiri piſciculos. Cumque perueniſſent ad gurgitem, viderunt piſcem magnum in aquæ collectione natantem, duosque illum inſequi lutras, quaſi capere fugientem volentes. Immiſſo reti, cap-

Capiũt ingẽtem piſcẽ.

tum eum traxerunt ad litus. Habebat autem in longitudine palmos duodecim, in latitudine quatuor. Quo facto, lutræ ſe profundis immergunt: impoſito rurſùm reti, cùm piſcatores ſancti Piſcium latebras pulsãdo inquietarẽt, iteratò lutræ apparuerunt, piſcium tantam multitudinem propellentes in rete, vt id ſua pluralitate per loca diſrumperent. Præda itaque ad litus perducta, vir diſcretione pleniſsimus quoſdam piſces, adiuuantibus qui aderant, rurſùs in aquam proiecit, & fratribus dixit: Hodiè propter aduentum veſtrum, mirabilem ſuæ largitatis euidentiam Dominus manifeſtare dignatus eſt. Illi econtra, meritis eius, quod factum fuerat imputantes, eo alacriter præeunte, domum redierunt. Et ecce iuxta introitum Cellulæ uir unus apparuit, ferens duos utres uino plenos, & ternos farinæ modios, ob ſuæ deuotionis indicium. Quibus cum gratiarum actione ſuſceptis, cibum ſumpſerunt: & poſt corporis refectionem, ſpiritalis colloquii dapibus animas ſuas paſcere ſtuduerunt. Detinuit autem eos beatus Gallus aliquantis ſecum diebus, & charitatis intuitu omni humanitatis fouit obſequio. Narrauit quoquè de communi patre, beato uidelicet Columbano, quod certa relatione didicerat. Deindè oſculo pacis oblato, dimiſit eos: & illi benedictione tanti patris armati, ad ſua remearunt.

Vide diuinam prouidentiã.

Vt vir ſanctus apud Arbonam migrarit ad Dominum. Cap. 28.

Vocatur vir Dei prædicaturus ergò ad caſtrũ Arbonẽſe.

NEc multò poſt, cùm iam bonorum omnium author & propagator athletam ſuum de mundi agone ſublatum, præmiorum laureis uellet perennibus adornare, Vuillimarus presbyter veniens ad Cellam viri ſancti, rogauit eum, vt ſecum egrederetur ad caſtrum. Et vt obtineret quod voluit, huiuſmodi voce flebili querimoniam ſubmiſſus explicuit: Cur, inquiens, o pater, me, qui tuorum monitis eiſtorum innitor, quaſi deſpectum dereliquiſti, & doctrinę tuę ſalutaribus inſtitutis auditorem fraudaſti beneuolum? Cui hanc obiectionem adſcribere poſſum, niſi peccatorum meorum fœtoribus? Niſi enim vita mea tuo diſpliceret iudicio, amabili me ædificationis tuæ non priuares ſolatio. Nunc ergò noli nos pro peccatis noſtris abiicere: ſed Domini prouocatus mandatis, viam ueritatis deſiderantibus aperi, & ſolitæ nobis benignitatis munus impende. Motus igitur hoc ſupplicantis alloquio pietatis amator, deſcendit cum illo, & uenerunt in caſtrum. Vocata autem multitudine in die ſolenni, uir ſanctus prædicationis dulcedine* audorum corda refecit, & tanta quæ dixerat, ſapientiæ luce ueſtiuit, ut ſumma omnium gratulatione auditus, & plena cũctorum ueneratione fit honoratus. Biduo itaq; ibidèm ducto, tertia die febre correptus, tantũ in breui eius uiolentia depreſſus eſt, ut nec ad Cellam redire, nec cibi ſuſtentaculum potuiſſet percipere. Cumque hac infirmitate per dies quatuordecim laboraſſet, die ſextodecimo mẽſis Octobris, id eſt, 17. Calendas Nouembris, expletis nonagintaquinque annis ſuæ ætatis, in ſenectute bona, huius mtę liberatus ergaſtulo, animam meritis plenam felicibus reddidit, bonis inhæſuram perennibus.

Cum Vuilmaro presbytero proficiſcitur Arbonam.

** auditorum*

Admodũ grãdæuus cedit uita.

Vt funeri eius Iohannes Epiſcopus interfuit, didiceritq; eum illic condi non debere. Cap. 29.

CVm igitur audiſſet Iohannes Conſtantienſis Eccleſiæ præſul, beatum Gallum apud Arbonã infirmari, aſſcendens nauiculam, potuum & ciborũ ea ſecum genera tulit, quę infirmitate laboranti nouerat cõgruere: ut uidelicet ſua uiſitatione fidiſsimũ refoueret amicum. Cumque portui propinquaret, audiuit in domo preſbyteri planctum magnum circa funus uiri Dei celebrari, & interrogauit, quæ tanta eſſet cauſa ploratus. Audiens autem Gallũ uenerabilem, firmiſsimum ſuæ familiaritatis cuſtodem, de huius ſeculi emigraſſe periculis, miſit ſe in aquam: (Neque enim poterat propter nimium dolorem ſuſtinere, donèc nauicula litus attingeret) deſcendensque cum his, qui ſecum venerant, intrauit domum preſbyteri, lugubri voce & corporis geſtu mœrorem cordis inſinuans. Inuenit autem cor-

Deletatus obitus plurimũ Epiſcopo Conſtantienſi.

pus

pus viri ſancti inuolutum, & in loculo repoſitum: aperienſque ſarcophagũ, & exanime amici cadauer inſpiciens, amariores cum hac voce lachrymas dedit: Heu heu pater amate, heu doctor egregie, cur me de domo patris eductum, in his periculis quaſi orphanum dimiſiſti, & confidentiam meam, qua de tuis conſiliis plurimùm præſumebã, immatura morte rupiſti? Tibi quidem in perceptionẽ præmij, quod tam ardenter deſiderabas, hæc tua mors eſt fructuoſa: nobis autem in tot mundialium perturbationum proceſſus laborãtibus, multipliciter eſt luctuoſa. Sed qui de vitæ corporalis interruptione dolemus, de animæ immortalis libertate gaudere debemus, certi quia orationibus non deſinas adiuuare, quos conſilio & exemplis roborare conſueueras. Inter hæc verba presbyter eum, ut ſurgeret, monuit, & pro requie defuncti ambitioſiùs Dominum precaretur. Intrauerunt itaque eccleſiam, & Epiſcopus pro chariſſimo ſalutares hoſtias immolauit amico. Finito autem fraternæ commemorationis obſequio, reſpiciens poſt tergum, vidit foſſam, in qua ſanctum corpus humare volebant. Acceptaque Cruce, & his quę exequijs exhibentur, intrauerunt domum, volentes theſaurũ precioſi corporis ad locum ſepulcri deducere. Cũque arcam, qua claudebatur cadauer feretro impoſitum, ad foſſam ſepulturę conarentur deferre, nullis viribus vſquàm potuit commoueri. Quod noui generis miraculi dum mutuis mirando colloquiis retractarent, Iohannes Epiſcopus dixit: In veritate cognoſco hanc ſepulcri ſedem patri meo Gallo non placere. Et iuſsit presbytero, vt duos equos inueniret indomitos, & faceret introduci. Quod cùm factum eſſet, ſtrauerunt eos cum magno labore, & ad locũ, vbi corpus iacebat, duxerũt: & Epiſcopus cum Clero huiuſmodi orationem dedit: Deus, qui per potentiam maieſtatis tuæ vbiquè totus es, pro cuius amore vir iſte reliquit patriam ſuam, vt præcepta tua conſequeretur: fac corpus eius ab his equis indomitis ferri in locum, quem tua voluntas meritis ipſius præuidit. Cumque finita eſſet oratio, cuncti qui aderant, Amen reſponderunt.

Epiſcopus Cõſtantienſis pro eo ſalutares offert hoſtias.

Nõ poteſt moueri exanime corpꝰ eiꝰ.

Contractus quidam cùm induiſſet caligas ſancti viri, mox curatus eſt. Cap. 30.

Congruum videtur, in hoc loco retexere miraculũ, quod Dominus inter ſui confeſſoris exequias exhibere dignatus eſt: quò liquidò cunctis oſtẽderet, ſeruum ſuum ſecum veraciter tunc viuere, dũ carnis huius carcere liberatur. Erat ibi quidam mendicus, tanta per omnes membrorum iuncturas debilitate contractus, vt penitus inter alias ſuæ infirmitatis moleſtias, inceſſu pedum careret. Huic, dum preſbyter indumẽta viri Dei diſtribueret pauperibus, caligas eius cum calceamentis dedit. Statimq́; debilis pro accepto munere, ſummo repletus gaudio, vt ſacras cruribus & plantis aptauit cauuias, per omnes artuum compages repentè ſolutus eſt: & exiliens, voce clamauit ingenti: & gratias egit Domino & beato Gallo, per cuius merita redditam ſibi videbat ſanitatem. Videns autem Epiſcopus & cuncti, qui aderãt, ſanitatis huius miraculum, vnanimiter glorificauerunt Deum, atque dixerunt: Manifeſta virtute dignatus eſt Dominus hodiè gloriam ſerui ſui nobis oſtendere. Dederunt itaque ei, qui ſanatus fuerat, cereũ, & proſecutus eſt funus cum cætero populo. Hoc primum ſignum poſt tranſitum eius Dominus ad memoriam illius declarauit.

Nota miraculum.

Ecce vnũ cereorum in Eccleſia Dei.

De cilicio & catena ærea, poſt eius obitum repertis. Cap. 31.

Inter eaſdem quoquè beati paſtoris exequias, aliud non mediocre ſanctitatis eius indicium apparuit. Habuit vir Dei capſellam de corio factam, diligenter ſeratam: cuius clauem ſub tam vigili cuſtodia ipſe retinuit, vt nullus diſcipulorum eius, quandiù vixerat, quid intus ſeruaretur, cognoſcere potuiſſet. Hanc autem in ſuis humeris pendentem ferre ſolebat, quocunque ambulauit. At vbi de vita migrauit, ſumpta claue aperuerunt capſellam, & inuenerunt in ea cilicium modicum, & catenam æream ſanguine adſperſam. Deindè corpus inſpicientes magiſtri, inuenerunt locum catenæ, ubi ſæpius præcingi ſolebat; carnemque ipſam in locis quatuor profundiùs catena ſulcatam, adeò ut de eiſdem vulneribus cruor decurrens, cilicium per loca perfuderit. Poſuerunt autem capſellam cum cilicio ad caput eius in feretrum, & deportauerunt cũ corpore ad locũ monumẽti, & ſuſpẽderunt hæc tria mortificationis eius indicia iuxta tumulũ ad caput eius: per quæ deinceps ad oſtẽſionẽ meritorũ ipſius, plurimas Dominus virtutes piè q̃rẽtibus exhibuit. Qua ex re intelligere poſſumus, quia idẽ vir etsi à perſecutore ſãguinis effuſione nõ eſt immolatus, ſemetipſũ tamẽ offerẽs Domino hoſtiã viuã in odorẽ ſuauitatis, et crucẽ ſuã tollẽs, quotidieq́; Saluatorẽ ſecutus, martyris laborẽ & palmam, cõfeſſor adeptus eſt.

Dura catena caſtigauit vir ſãctus corpus ſuum.

S. Gallus ſpiritualis martyr.

Vt ab equis indomitis ſacrũ corpus eius ad ſepultura locum magno miraculo perductum ſit. Cap. 32.

Poſtquàm ſanctitas venerandi patris & miraculi magnitudine, & horum manifeſtatione ſignorum cunctis, qui funeris eius intererant negociis, patenter oſtenſa eſt, Epiſcopus ad feretrum acceſsit, & ex una parte illud ſubleuans, preſbytero altrinſecus ſuſtollente, equis ſuperpoſuit, & adſtantibus dixit: Auferte frenos de capitibus eorum, ut libertate conceſſa, quò Dominus voluerit, pergant. Accepta ergò Cruce & candelis, pſalmos & melodias concinentes, iter agere cœperunt. Equi autem in neutram partem declinantes, recto itinere perrexerũt ad Cellam uiri Dei. Quò cùm peruenissent, depoſitum eſt feretrum ante oratorium. Diſcipuli autem eius, eleuantes pii doctoris reliquias, intulerunt & ante altare poſuerunt. Deindè pariter cum Epiſcopo orationem pro illo facientes; fecerunt foſſam ſepulchri inter parietem & altare, ibique precibus huic rei congruentibus præmiſsis, ſepelierunt eum: omnibusque ritè conſummatis, multitudo quæ ad tanti uiri concurrit exequias, Epiſcopi benedictione communita, ad propria remeauit.

Præclarũ ſanè miraculum.

Miraculoſa ſepultura eius.

Miraculum in cereis oſtenſum. Cap. 33.

Dum beati corporis theſaurum felix locus in pace ſuſcepiſſet, volens Dominus de morte famuli ſui mœrentibus conſolationis præbere medelam; nouitate miraculi patefecit, qua apud ſe claritate ſpiritus fulgeret amici. Nam duo cerei in caſtro, dum corpus eius eleuaretur, accenſi, ita ardentes delati ſunt uſque ad locum ſepulturæ. Poſiti autem unus ad caput, alter ad pedes, per triginta deincèps dies, mirabile dictu, non deficiendo ardebant, & ardendo non deficiebant. Et ut monſtraretur has durandi uires ceræ liquenti cælitus attributas, de huius miraculi materia plurimæ in poſterum uirtutes emanarũt. Nam quicunque dentiũ fatigati doloribus, uel oculorũ lippitudine, uel aurium præcluſione laborãtes, de eiſdem cereis quippiã cerę tulerunt, & locis, quæ huiuſmodi tenebantur incom-

Itẽ aliud valdè illuſtre miraculum.

Multa miracula ad ſepulcrũ ſancti viri.

modis, aptauerunt, optatæ celeriter dona percepere ſalutis. Poſt hæc tanta virtus ad ſanandos varijs infirmitatibus depreſſos, apud ſepulchrum beati viri cũctis illuc veniẽtibus, & orationũ eius ſuffragia fideliter poſtulãtib⁹ apparuit, vt & fama tãti meriti cũctis, quæ circũpoſitæ erãt, regionibus innoteſceret, & locus ipſe nõ mediocriter frequẽtaretur à populis.

Quia igitur, ò beatiſsimi patres, vita & virtutes ſancti Galli, ſi in vnum compingantur librum, poſſunt ob ſui prolixitatem aliquod legenti ingerere faſtidium: ſtatui duobus hoc opus libellis diſtinguere: vt prior illorum, vitam eius & actus vſque ad ſepulturam illius veridica relatione perducat: ſequens, mirabilia, quæ poſtmodum pro meritis eius Dominus oſtendit; Primò videlicet ea, quæ priorum ad nos ſcripto perlata ſunt, retexat; Deindè, quæ à probatiſsimis teſtibus indicata, noſtra ætate à Goſberto chariſsimo fratre literis mandata, ſubnectat: nè quod particulatim ſcriptum eſt, lacinioſa diuiſione diſiungatur: ſed potiùs quod iunctum eſt parilitate factorum, ſit etiam copulatum comprehenſione dictorum. Atque hic prioris libelli finis, quæ præmiſſa ſunt, terminet: & ſequentis, quæ reſtant, ſine præiudicio compræhendenda reſeruet.

LIBER SECVNDVS:

QVI EST DE MIRACVLIS, quæ poſt obitum ſancti Galli Dominus ob ipſius merita dignatus eſt declarare.

Vt hoſtes ſepulcrum beati Galli violarint, & quæ illos pœna conſecuta ſit. Cap. 1.

Othuuini ſæuitia et crudelitas. for. Turgaua.*

VEritis beatiſſimi Galli quotidiè per miraculorum ſigna radiantibus, & longè lateque circunpoſitorum aures famę ſuæ dulcedine mulcentib⁹, cùm iam poſt tranſitum eius anni quadraginta fuiſſent euoluti, venit Othuuinus, partium earundem poteſtate præditus, cum exercitu magno, & ita intolerabili concitatus, deuaſtauit non minimam partem pagi, qui ab interfluente fluuio * Durgeuue nominatur: Conſtantienſe quoquè territorium, & Arbonienſis pagi confinia depopulari cœpit, & igni ſuccendere. Viros, quicunque inueniri potuerunt, gladio peremit: vxores & paruulos eorum in captiuitatem egit. Peculiis quoquè & omni ſuppellectili ſublata, fructus omnes penitùs demoliri fecit. Arbonenſes itaque, huius terroris immanitate compulſi, cum omnibus quæ habebant, fugerunt in ſolitudinem, & ad Cellam viri Dei ſe contulerunt. Deindè facta in agro fouea, abſconderunt ibi, quicquid habebant, & foſſam terra cooperientes, nè ſecretum eorum depræhenderetur, limi limo deſuper inſperſerunt. Cumque iam Arbonenſem pagum hoſtes deſolauiſſent, veſtigia fugientium ſecuti, venerunt ad Cellam ſancti patris, & fugitiuos, quos repererunt, vinctos abduxerunt, & iuuenes eorum in captiuitatem miſerunt. Erchonaldus autem præfecti vicatius, cùm vicina ſolitudini inhabitaret loca, habuit res eiuſdem Cellulæ notiſsimas. Is oratorium ingreſſus, inuènit mendicum quendam intùs ſedentem, quem benè nouerat, & dixit illi: Indica mihi, vbi iſti, quos tam nudos & miſeros inuenimus, veſtes habeant repoſitas & vtenſilia, aurumque & argentum, quorum copia hactenus fruebantur. Ille reſpondit: Nònne mihi melius eſt illorum denudare ſecreta, quàm veſtræ ſeueritatis iram incurrere? Si ità, inquit, egeris, eris in conſortio noſtro, & participio ſocietatis noſtræ gaudebis. Qua promiſsione perſuaſus, ſurrexit, & cum ad ſubterraneum duxit armarium. Quod cùm idem vicarios aperiri feciſſet, ſpecies quas inibi reperit, his qui ſecum erant, facta diuiſione, diſtribuit. His ità patratis, putantes paſsim tale quid occultari, diſcurrerunt loca ſingula ſignis quibuſdam ſolicitè explorantes.

Erchonald⁹ cellam S. Galli ſpoliat, & ſepulcrũ eius violat.

Eiuſdem rei gratia Erchonaldus, aſſumptis ſecum ſeptem pueris, introiuit oratorium. Cumque clauſis oſtiis pauimenti planitiem pulſarent, ob ſpẽ videlicet inueniendæ pecuniç, vnus illorum poſt altare veniens, pauimentum percuſsit: & audiens à cauitate tumuli ſonitum reddi, Hic eſt, inquit, quod oppidò deſideratis. Accurrentes igitur pollinctores inleſti, cœperunt fodere: & cum ad loculum perueniſſent, extulerunt illũ, dicentes: Quia iſti Rhetiani calliditate naturali abundãt, videamus, nè quippiam ſub hac arca occulti remaneat. Huic ſacrilegio inſeruientes, inuaſit eos horror immenſus. Qui in fugam conuerſi, dum oſtium oratorii ſinguli præ occupare niterentur, inſania agitati, euaginatis gladiis inuicem ſe conciderunt. Erchonaldus verò, huius author ſceleris, timore cogente, volens exilire per oſtium, caput ſuperliminari illiſit, & ad terram concidens, alienatus mente iacebat. Cumque à ſuis perduceretur ad propria, nimia infirmitate & nouis doloribus cœpit vrgeri. Toto itaque ipſius anni curriculo fortiſsimis maceratus moleſtiis, capillorum honore & cutis ſuperficie ſpoliatus, etiam digitorũ vngues amiſit. Et vt omnibus longo tẽpore vltionis in eum diuinitùs collatæ ſigna paterẽt, cunctis vitę ſuę diebus hac deformitate notabilis fuit.

Vltio diuina in ſacrilegos.

*Vt * Buoſo Conſtantienſis Epiſcopus, ſacrum B. Galli corpus repoſuerit.* Cap. 2.

** Boſo.*

AVdiens Conſtantienſis Eccleſiæ præſul, nomine * Buoſo, ſepulchrum beatiſsimi Galli violatum eſſe ab hoſtibus, nullumque remanſiſſe in Cellula, præter duos fratres Magnoaldum & Theodorum, qui ſacri corpori reliquias tumulo reſtituere potuiſſent, venit illuc cum clericis ſuis, & inuenit Cellulam deſolatam, ſancti patris corpus de ſepulcro eiectum, altaria nudata, duoſque fratres, qui remanſerant, ſpoliatos iacentes in oratorio, & magnitudinẽ calamitatis gemitibus & lachrymis proteſtantes. Et miſericordia motus, cœpit eos conſolari multiplicibus verbis, illam replicans Pſalmiſtæ ſententiam, qua dicit: In tribulatione inuocaui Dominum, & exaudiuit me in latitudine. Dominus mihi adiutor, non timebo quid faciat mihi homo. His dictis, ſumens loculum, in quo ſanctum corpus erat, poſuit ſuper terrã inter parietẽ & altare, & deſupèr, vt memoris eſt, arcã altiorẽ cõſtruxit: foſſã verò terra repleuit. De ſuo quoq; fratribus veſtimẽta largitus eſt, & vndè alerentur diſponẽs, ad Epiſcopiũ remeauit.

** Alij Boſſonẽ dicũt cognominatũ, vel Boſonem.*

Pſal. 17.

Epiſcopus repoſito ſãcto corpore fratribus neceſſaria vitæ ſubminiſtrauit.

Quã pœna mulctati ſint oratorij ſancti Galli violatores. Cap. 3.

POſt multum verò temporis miſit Pipinus Maior domus, exercitum copioſum ad deuaſtandum Alemannorum prouinciam, & iteratò Francorũ ditioni ſubiugandam. Cumque tota terra hoſtili conteretur incurſu, auidi prædones Arbonenſem pagum percurrentes, ad Cellam viri Dei venerunt, & quoſcunque ibidèm inuenerunt, (nam multi illuc confugerant, ſperantes in Dei miſericordia, & patrociniis ſancti illius) duxere captiuos. Quinque autem ſuprà memorati principis ſatellites ingreſsi oratorium, repererunt ibi quaſdam ancillas eiuſ-

dem

dem loci cum paruulis earum, & quæ eſſent, percõtati ſunt. Quę dum ſe de familia ipſius ſãcti eſſe proclamarent, hoc à prædonibus audierunt: Exite, egredimini. ſanctum, quem dicitis, ignoramus. Et abduxerunt eas captiuas in Franciam. Eodem verò anno à malignis ſpiritibus arrepti, & amentes effecti, nudi circunquaquè diſcurrebant: & vbicunquè vrbes vel vicos ingreſsi ſunt, cruciatus ſui cauſas retexebãt, dicentes: Gallus Abba nos habet ligatos. & cum hac criminum miſera commemoratione ſuorum, vitam infeliciter ducentes, flebiliter finiuerunt.

Diuinit⁹ puniũtur ſacri loci violatores

Vt palla partim exuſta, redintegrata ſit. Cap. 4.

ALio tempore diaconus quidam, nomine Stephanus, dum in eiuſdem patris ſancti eccleſia cuſtodis fungeretur officio, quadam veſpera incenſam oratorio inferens candelam, poſuit ſupra candelabrum iuxta beati viri ſepulcrum. Quę à rectitudine ſtatus vrgens in partem, ardens cecidit ſuper arcam ſepulcri. Cuius ardoris violentia vnam comprehendens pallam, vſque ad medietatem exuſsit, & ità reſtincta eſt, nihil lecto, nihil bacelo, qui in eo pendebat, uel aliis linteaminibus ſuper ſepulcrũ expanſis inferens læſionis. Qua ex re colligitur, ad declarationem virtutum beati viri potiùs, quàm ad damnum rebus eius inferendum, idem eueniſſe incendium. Quia ut in ſequentibus apparet, pallã quã lenis flamma diminuit, virtus manifeſta reſtituit. Manè itaque facto, fratres oratorium ingreſsi, quid factum fuerat peruiderant, & admiratione non minima ſunt perculſi. Tertia verò die cùm ad matutinale conuenirent officium, inuenerũt in oratorio cereos ardentes, & duos iuuenes ſtantes, unum ad caput, & alterum ad pedes, diſtendentes inter ſe pallam, quæ pridèm fuerat ignis attacta vaporibus. Hoc uiſo, timore nimio conterriti, cum celeritate egreſsi, ad lectulos redierunt. Cumque ſe collocarent, eccleſiæ campanum inſonuit, & auditi ſunt duo chori, incredibili alternantium perſonarum dulcedine perſtrepentes. Igitur die illa nequaquam auſi ſunt oratoriũ introire. Die autem ſequenti ante oſtium eius unanimiter conglobati, proſtrauerunt ſe in orationem: & cùm ſurrexiſſent, cum magno timore intrãtes, inuenerunt pallam, quam partim ignis abſumpſerat, lectum expanſum, ſicut priùs expandi ſolebat, nulla imminutionis habentem indicia, ſed potiùs latitudinem uel longitudinem eius trium auctam eſſe magnitudine cubitorum. Huius perſpicuitate miraculi hilares facti, benedixerunt Domino, qui tam manifeſtis gratiæ ſuæ virtutibus, ſerui ſui merita declarare dignatus eſt.

Magnum miraculũ

Duo Angeli ad ſepulcrũ viri Dei cõſpiciũtur.

Cãpanũ, neutro genere.

Miraculum miſſæ auis. & de multimarijs beati viri ſignis, Cap. 5.

IDem Stephanus dum quodam tempore cum his, qui ſimul aderant, carnem ad percipiendum in cuiuſdam acceſſu ieiunii non haberet, reſedit in Cellula, de eadem penuria cum cæteris locuturus. Dumque ſermone vario paupertatis ſolatia mutuò miniſtrarent, auis quædam ignotæ formæ conſedit in limine. Vnus aſsidentium torrem de igne rapiẽs, alitem percuſsit. Cuius carnes dum ſuis vſibus præparaſſent, incredibilem ſaporis dulcedinem in guſtu earum deprehenderunt: facientibus hoc, ut credimus, beati viri meritis, vt ſicut famuli eius in ſimilitudinem antiqui miraculi, quo populus Dei coturnicũ carnibus in ſolitudine eſt refectus, auis incognita miſſa eſt: ità ſapor procuratæ cælitus eſcæ, nouę dulcedinis delectamentum haberet. Tanta aũt eſt miraculorum copia, quæ Dominus apud tumulũ eius diuerſis temporibus oſtendit, ut non facilè ſcribendi ſtudio comprehendi poſsit. ea quibus pp abundantiam multa omittuntur: pauca verò & eminentiora propter memoriam poſteris commendandam huic inſeruntur opuſculo. Pręter mortuorũ enim reſuſcitationem corpoream, cæterarum infirmitatum remedia, creberrima inibì largitate à Dño præſtita ſunt & præſtantur. Siquidem & dæmoniaci ibidèm curati, & languentes ſunt recreati: auriũ clauſtra reſerata, oculorum deterſæ caligines, mutorum excluſa ſilentia, paralyticorum eliminata defectio. Sed & quicunque animæ vel corporis neceſsitate coactus, fide integra apud ſepulcrum beati Galli inſtantiam orationis exequitur, Domino confeſſoris ſui merita comprobante, precum ſuarum nullatenùs fructu priuatur, uerùm ſine tarditate diuinæ largitatis ſentiens dona, lætatur.

Miraculũ de aue.

Exod. 16.

Innumera miracula ad tumulum S. Galli.

Vt donum ſancto Gallo deferendum, ab incendio ſeruatum ſit. Cap. 6.

TEmporibus igitur Carlomanni Maioris dom⁹, miraculũ memoria dignum per merita ſancti patris effectum, huic operi inſerere vtile iudicam⁹. Vir quidam pauperculus in pago quodam, ea ſumma deuotione cum vxore ſua ad Cellam B. Galli cauſa orationis properare diſpoſuit. Cuius intentione deuotionis dum mulier pallulam, quam in loco ſancto oblatura erat, contextam parauiſſet, inuoluit eã formella ceræ, quam ſimul oblatum ire cogitabat, & in arca ſua inter alia ueſtimenta repoſuit: Contigit autem dum ire pararent, domum illorum cum omnibus, quæ intra illam erant, rebus igne cremari. Cumque conſumptis omnibus, flãma ceſſante, ſopitum fuiſſet incendium, cœperunt inter fauillarũ cumulos ferramentorum reliquias quæritare. Et eccè inueniunt, mirum dictu, ceram pallula inuolutã inter cineres & carbones, nihilque in eis læſionis apparuit: cùm ipſam arcam, & quicquid aliud in illa repoſitum erat, penitùs conſumpſiſſet incendium. Viſo igitur tantæ virtutis miraculo, benedixerũt Deo, & iter quod diſpoſuerant, peregerunt. Et narrantes fratribus, quæ geſta fuerant, obtulerunt donariũ, qđ huic voto conſecratũ, in ſupremis nõ poterat perire periculis. Seruatę ſunt aũt ibi eędẽ res in teſtimoniũ pòſt futuris, vſq; ad tẽpora Othmari Abbatis.

Haud vulgare miraculũ

Vt correctus ſit, qui caballum, quem uouerat, fraude retinuit. Cap. 7.

NEque illud ſilentio prætereundum videtur, qđ in ſupradicto pago temporibus Pipini Regis contigiſſe refertur. Quidam vir, nomine Vuillimarus, graui infirmitate depreſſus, ſub uoto promiſit, ſe equũ uoum, duoſque boues, ſi priſtinę reſtitueretur ſanitati, ad eccleſiam beati Galli donaturum. Cumque ex illa die confortaretur, & plenam recepiſſet ſoſpitatem, contigit ut cum Birthlone domino ſuo cauſa orationis ad cellulam ſancti uiri, eodem uectus equo, ueniret. Igitur cum poſt orationem omnes illi, qui ſimul aduenerant, digreſsi, non longè eſſent ab eccleſia, equus quem ſponſor infidelis, poſtquàm uouerat, fraude retinuit, repentè ſubſtitit: & licèt eum ſeſſor calcaribus vrgeret, ac verberibus fatigaret, nuſquam potuit commoueri. Videntes hoc qui aderant, cœperunt inquirere huius miraculi cauſas. At ille confuſione digna correptus, prodidit reatum, & fraudem, quam in uoto fecerat, confeſſus aperuit. Reuerſi autem omnes pariter, equum obtulerunt ad limen eccleſiæ: & benedictione percepta, ad ſua ſine obſtaculo redierunt. In quo facto & diuina pietas, & ſancti viri virtus apparuit,

Aegrotus nuncupat uotum, & conualeſcit

Voti fragus caſtigatur.

uit,dum is,qui per ſe raſpiſcere noluit , per corre ptionem ad correctionem peruenit.

Vt cera ex furto oblata ,in lapidem uerſa ſit. Cap. 8.

ILlud quoquè miraculum,quod quarto anno Carlomanni Regis in pagu,cuius ſuprà mentionem fecimus,contigit,libet memoriæ commendare. Pauperculus quidam iuxta regiam poſſeſsionem , quæ Rotunuuila dicitur, commanens,dum ad Cellã ſancti viri Galli pergere voluiſſet,nec haberet aliquid, quod ob deuotionis indicium illuc deferre potuiſſet,diabolo ſuadenti conſentiens,atriũ cuiuſdã diuitis irrupit,& aluear cum melle & apibus furtim auferens,intulit domui ſuæ. Apibus deindè extinctis , ceram confecit,& non multò pòſt inter vicinos & amicos cum hoc furtiuo munere ad eccleſiam uenerabilis Galli perrexit. Cumque ſinguli quod attulerant,obtuliſſent,is,qui contra fas offerre uoluit de rapina donarium , ceram reperit in lapidis duriſsimi rigorem mutatam. Ingenti itaque timore perculſus,vni eorum,qui ſecum venerant,reatum ſuum confeſſus eſt. Qui deindè cùm cuſtodibus eccleſiæ quæ facta fuerant indicaret,fama huius miraculi mira celeritate cunctis innotuit.

Quæ deincèps ſcripturus ſit Author in hoc libello. Cap. 9.

DEſcriptis his,quę priſcorum ſolertia de vita,fine & virtutibus B. Galli ad nos vſque ſcripto tranſmiſit hinc ea ſtylo cõpræhendere tentabimus, quę à fideliſsimis teſtibus indicata,à chariſsimo fratre Gosberto literis ſunt mãdata. In quibus primò, quomodò vel quandò in cęnobio B. Galli regularis vitæ inſtituta ſeruari cœpiſſent, liquidò declaratur. Deindè,quibus miraculis eiuſdem patris virtus cunctis effulſerit,probabiliter exponitur:commemoratis pariter ſingulorum,quæ introducuntur,aſſertoribus. Quę idcircò nouis dictionum poſitiuolbus ordinare uoluimus,ut cum prioribus aliquam ſimilitudinem locutionis habeant, & breuitatis compẽdio ſuccincta, faſtidiuſis lectoribus oneroſa nõ fiãt. Siquidem nomina eorum, qui ſcribendorum teſtes ſunt uel fuerunt,propter ſui barbariẽ,nè Latini ſermonis inficiant honorem,prætermittimus: ſcientes, de veritate dictorum à fidelibus non eſſe dubitandum:quippè qui norunt,nihil horum quæ referimꝰ, Deo impoſsibile eſſe,in quo fit, quicquid per ſanctos mirabiliter & laudabiliter fit. Sed & ſi quis earũdem rerum teſtes noſſe deſiderat , in conſcriptione quam ſequimur,poterit inuenire. Inſerimus quoquè huic operi nonnulla,quæ nõ ſcripturæ teſtimonio,ſed veracium virorum relatione didicimus. In quibus omnibus,quantùm ad nos attinet , veritatis lineam ſeruare ſtudebimus,neque per amorem falſi aliquid de noſtro inſerentes,neque per inuidiam, veri quippiã ex voto celãtes. Et quia nos ſcripta vel dicta ſequimur aliorum, ad illos veritas rerũ,ad nos pertinet abbreuiatio dictionũ,& adunatio rationũ.

In Deo fit, quicquid sãctis eius operãtur.

Vt Cellam B. Galli Pipinus Othmaro cum priuilegio & donis commendarit, Cap. 10.

POſt venerandi patris,beati videlicet Galli cõfeſſoris Chriſti,glorioſam depoſitionem, quotidianas excubias apud ſacri corporis eius reliquias quidam religioſi clerici,vel diſcipulatus eius memoria, vel diuino amore ſuccenſi,per multa annorum curricula,ſcilicet quaſi à temporibus Dagoberti Regis vſq; ad Carolũ patrem Carlomanni & Pipini,ad laudem Chriſti adminiſtrabant. Igitur cùm fama virtutum,quas Dominus per confeſſoris ſui merita piè quærentibus exhibere dignatus eſt, longè lateq; circumpoſitorum mulceret aures populorum, cœperunt undique alacri deuotione ad tanti patris ſuffragia poſtulanda concurrere,eundemque locũ ob ſuæ diuturnitatem memoriæ multiplicibus ſubſtantiæ & poſſeſsionum amplificare donariis. Cumque res hac largitate fidelium collocatæ,aliquãtulæ monachorum congregationi viderentur ſuppetere potuiſſe, Vualdramus quidam,ad cuius paternam poſſeſsionem termini uaſtæ ſolitudinis , in quibus uir Dei Cellam conſtruxerat, pertinere videbantur, uidẽs res collatas,à quibuſdam præſumptoribus inordinatè tractari,religioſum quendam presbyterum , Othmarum nomine, cui ſummam earundem committeret rerum,à Victore tunc Curienſiũ Comite impetrauit,& ei Cellulam cum omnibus ad eam pertinentibus commendauit. Poſtmodum conſilio cuiuſdam Ducis, nomine Nebi, perſuaſus, ad præfatum principem Carolum cum eodem Duce properauit, ipſique eandem Cellam proprietatis iure contradidit,& vt Othmarum presbyterũ eidem loco præficeret,exorauit . Annuens petitioni eius princeps , Othmaro ad præſentiam ſuam uocato locum commendauit,& ut regularem inibi uitam inſtituere ſtuderet,præcepit. Qui regreſſus, arripuit ſtatim boni paſtoris initia,& undiquè verſùm habitacula, monachorum uſibus congrua, diſpoſitè conſtruens,eiuſdem ſancti ſtatum loci utilitatibus diuerſis aptauit. Sed cùm iam dictus princeps temporalitèr regnãdi & uiuendi finem feciſſet, duobus filiis Carlomanno & Pipinno adminiſtrationem regni reliquit. Carlomannus itaque paucorum decurſibus euolutis annorum, ob amorem regni cæleſtis ſecularis gloriæ pompam depoſuit:& cùm cauſa quietioris vitæ Romam tẽderet, in vicinia ſupradicti loci deueniẽs, ad idem monaſteriũ cauſa orationis acceſsit: audiensque aſsiduis ſignorum virtutibus eũdem locum pro beati uiri meritis à Domino illuſtrari , dixiſſe fertur: Tenuis quidem hic locus eſt facultate , ſed ꝑ meritis B. Galli, celebri diffamatus rumore. Cumq; vellet ibidèm degentibus aliquod ſuæ largitatis cõferre ſolatium,ſed retractaret , à negociis ſe regni diſiunctum explere non potuiſſe,quod uoluit, fratri reſcripſit,ut ſui amoris intuitu eidem monaſterio aliquod regiæ largitatis ſolatium dignaretur impendere. Cùm igitur ab Othmaro Abbate pręſentiam Pipinus princeps accepiſſet epiſtolam, annuens petitioni fraternæ,libellum quem Benedictus pater cęnobitarũ conuerſatione cõpoſuerat, eidẽ Abbati tradidit,& alia regiæ dignitatis impertiens dona,id ei ſub omni diligentia iniunxit, ut in loco ſibi commendato ad ſupplẽdas beati Galli excubias,regularis ordinem inſtitueret uitæ: Atque vt meliùs poſſet quod iubebatur efficere, conceſsit illi quoſdam tributarios de eodem pago, vt & illis collaborãtibus officinas fratrum uſibus neceſſarias conſtrueret , & vectigalia, quæ annuatim regiis redditibus inferre debebãt,ad ſuſtentationem fratrum ſub cõmemoratione largitatis eius haberet. Inter cætera quoquè ſuæ munificẽtiæ donaria,rogante Abbate,unũ campanũ ad ſancti loci dedit ornatũ: quod ad uſque noſtrę ætatis tẽpora,in cœnobio eodem pro memoria beneficiorũ eius permãſit. Et nè cuiuſquã auaritia tanti incremẽtis obſiſteret boni, diuturnæ firmitatis epiſtolam fecit conſcribi,& ut moris eſt, circũſpecta roborari cautela,quò deincèps tam ipſe , qui aderat , quam ſucceſſores eius idem monaſterium per regiã obtinerẽt authoritatem, & nullius violentia preſsi ,

Quotidianæ excubiæ ad ſepulcrum S. Galli.

Homines pij multa largiunt S. Galli monaſterio.

Suppetere , pro , Sufficere.

Victor, Curienſiũ Comes.

S. Galli cœnobiũ monaſtico inſtituto accommodatur.

Carlomãnus Pipini frater ſeculo valedicẽs fit monachꝰ.

Regulam S. Benedicti dicat.

Cãpanã neutro genere, uti etiam ſuperius.

ſolis

ſolis rerum principibus ſubiacerent. His regiæ pietatis Othmarus Abba donatus ſolatiis, & ſublimatus honoribus, monaſterium lætus regreditur: & ex illo tempore monaſticæ vitæ in cœnobio S. Galli exordium quidem cœpit augmentum autẽ & profectus, hodieque laudabiliter dilatari non deſinit.

De luce cælitùs radiante apud eccleſiam ſancti Galli. Cap. 11.

PRęmiſſa narratione, qua compræhenſum ſatis verè credimus, quomodò ſacer locus immunitatis priuilegium meruerit, & quo in tempore cęnobiali dignitate ſit adornatus, liberiùs iam ad miraculorũ beati Galli commemorationem ſtylum cõuertimus. Victor Curienſis Rhetiæ Comes, cuius ſuperiùs fecimus mentionem, cùm innumerabiles apud tumulũ S. Galli per merita ipſius virtutes oſtendi creberrimè didiciſſet, inuidia perurgente, tanta nouarũ generoſitate virtutum noſtram gentem inſigniri perdoluit: &, ut tunc fama vulgauerat, latenter uoluit p abdita eremi ſuperuenire, & precioſi theſaurũ corporis, ſi quo pacto potuiſſet, auferre. Qua malitioſi raptoris intentione comperta, hi qui in circuitu Cellæ viri Dei commanebant, cuſtodibus viciſsim per turmas deputatis, eũdem locum ab hoſtili incurſione, nè videlicet tam chari fulgore margariti carerent, omni ſagacitate defenſare ſtudebant. Igitur cùm quadam nocte cuſtodes in ſummitate montis, qui monaſterio ſuperimminet, ad ſuſpectos incurſus armati reſiderent præcauendos, caſu lucem cælo venire, ac totius eccleſiæ præfundere mœnia cõſpexerunt. immenſitatem itaque luminis admirati, ad eccleſiam citiùs concurrerunt, & dum trepidi ſtupentesque ibidèm conſtituti, eundem intuerentur ſplendorem, paulatim ſe lux ſubmiſſa recolligens, aſtris inſeritur. At illi viſo miraculo agentes Domino gratias, ſecuri ad propria remearunt, credentes corpus viri Dei per vim ab eo loco minimè auferri poſſe, quem illi Dominus ante ſecula præuidit, & ſuæ illuſtrationis honore temporibus iſtis decorauit. Vndè datur intelligi, quanti apud Deum meriti uir iſte fuerit, cuius ſepulturæ locũ cælitùs cõtigit illuſtrari: vt videlicet, lumẽ, quo eius aīa perfectè fruebat in cælis, ét mortuo corpori non deeſſet in terris.

Victor Comes nititur theſaurũ ſãcti corporis clã auferre.

Nota ſtudiũ priſcorũ erga cõſeruandas ſacras reliquias.

Cæleſti luce locus ſepulturæ eius perfunditur.

Qua animaduerſione Victor Comes à ſua temeritate ſit repreſſus. Cap. 12.

AVdiens itaq; Comes prædictus à Cella ſancti viri diſceſsiſſe cuſtodes, cupiens ſuos explere conatus, uirorum turbam aſſumpſit: ut quod malè cogitauerat, repentino & latenti perpetraret acceſſu. Verùm quia non ſuę deuotionis vtilitatẽ proſpiciens, ſed alienę felicitatis profectibus inuidens id moliebatur, Dei nutu citò repreſſus fuiſſe cognoſcitur. Nam eodem momento, quo iter illud aggreſſus eſt, de equo, cui inſidebat, corruit, coxaque illius eo caſu confracta eſt, Domino beati viri merita in hoc quoquè remunerante, nè à loco, quem ipſe elegerat, auferretur, quem de ultimis Hyberniæ finibus ad ſalutem multorum, Rhetię uel Germaniæ deſtinauit. Et vicini quidem exhibuerunt excubando ſuæ deuotionis obſequia: Deus verò cunctorum cuſtos bonorum, ibi etiã ad coercendũ raptorem uigilauit, ubi ſolicitudo alternatiõ non adfuit populorũ. Et hoc quidẽ egit, vt credimus, nè fideles populi theſauro, quẽ feruẽtibus ſtudiis ambiebãt, fraudarentur, & oẽs, qui p malitiã hoc decus attingere noluit, ſuæ peruerſitatis potiretur effectu: præcipueq; p̃cauens, nè ablatis ſancti viri reliquiis, monachorũ catervas, q̃ inibi laudibus Dei ſeruiturę erãt, deeſſe cõtingeret. Itaq; Comes correptus, & domum à famulis reportatus, p multa tẽpora nimiis doloribus eſt agitatus: ut intelligeret ſaltẽ ea pęna, quàm ſuperbè id cogitauerit, quod ſuis viribus effici potuiſſe credebat.

Victor Comes diuinitùs punitur.

Paralyticus quidã ſurdus & cæcus curatur. Cap. 13.

QVia igitur Domino cuſtodiẽte, pii paſtoris corpus a deuotarum ſepibus ouium auferri non potuit, dignum fuit, ut miraculis fidem facientibus, virtus meritorum eius ibidèm cunctis manifeſtè clareſceret. Quidam nanque de vicino territorio, cùm diuturna ægrotatione uexatus, lecto decũberet, ſubrepente humore nociuo, oculorum lumen auriũq; ſenſum amiſit. Deindè plãtis pedũ retortis ad nates, tanta depreſſus eſt infirmitate, ut de ſolo pectuſculo uitæ manarent fugacis indicia. Qui à ſuis ad monaſterium uehiculo delatus, dum petentibus amicis in eccleſia B. Galli unius ſpatium noctis ducere permiſſus à cuſtode fuiſſet, ſolusq́ue ibidèm pernoctaret, circa gallorum cantum in ſubito mẽtis exceſſu, quatuor uiros candidiſsimis indutos ueſtibus, oratorium introire conſpexit. Qui dum altari appropiantes, diutiſsimè dulci modulaminum alternatione concinerent, unus eorum laudibus finitis ad lecticam, in qua clinicus decumbebat, accedẽs, Quid, inquit, cauſę eſt, ò homo, quòd hic pernox, tenebrarũ tranſigis ſolus horrorẽ? Crede tantùm, & ab hac infirmitate deincèps eris ſecurus. Ergó ſanus exurge, liber egredere. Qui protinùs ſurgens, & omni debilitate ſubmota egreſſus, ad ſuos ſanus abſceſsit.

Viſio hominis miſerè affecti.

Cæleſti uiſione ſanatur.

Vt Abbas Othmarus à quibuſdã uexatꝰ ſit. Cap. 14.

IGitur Othmarus Abba cùm multis annis ibidẽ cęnobiũ ſtrenuè rexiſſet, poſſeſsiones ipſiꝰ loci, religioſis quibuſq; circũ quaquè degentibus, ob amorẽ mercedis æternæ plurima ſuæ largitatis dona cõferẽtibus, intãtùm amplificauit, ut intrà paucos annos, ſuppetente exteriorum copia rerum, & vitæ eius elucente mundicia, multorum pater exiſteret monachorũ. Comites verò quidã Vuarinus & Ruaddhardus, qui totius ferè Alemannię curã adminiſtrabãt, cùm intrà ditionis ſuæ terminos eccleſiaſticarũ non minimam partem rerum ſuę proprietatis dominio per potentiã ſubiicere niterentur, maximam de eiuſdem monaſterii poſſeſsionibus partem ſibimet uendicarunt. Nam tributa, quæ bonæ memoriæ Pipinus eiſdem fratribus conceſſerat, abſtulerunt, aliaque quamplurima, quæ ex donatione quorundam religioſorum eidem cœnobio fuerant contradita, ſuæ rapacitatis abſtraxere proteruia. Inſupèr ipſum etiã Abbatem, cùm pro hac re apud principem illos accuſaſſet, vinculis iniecerunt, & in quandam Rheni fluminis inſulam iuxta locum, qui Stein dicitur, in cuſtodiam relegarunt. Vbi cùm aliquantum temporis ſub arctiſsima diſtrictione manſiſſet, de carcere huius vitæ ad lætitiã cõmigrauit cæleſtẽ, expletis nõ minùs quadraginta annis regiminis ſui, quo ſãcti illiꝰ loci ſtatũ & gloriã nobiliter amplificauit & auxit.

Nota undè creuerint opes monaſteriorum.

Othmarꝰ Abbas in carcere decedit.

Vt Comitũ quorundã inſtinctu Sidonius Epiſcopus monaſterium S. Galli inuaſerit. Cap. 15.

HOc itaque itã rebus humanis ſubtracto, prædicti Comites ſublatas sãcti loci poſſeſsiones retinentes, Iohãnem quendã monachum de proximo

mona-

Sidonius Epiſcopus Conſtātiē ſis fratres grauiter opprimit.

monaſterio in eius locum ſubrogauerūt. Ac deindè, vt ſuæ tyrannidis crimen augmentarent, Sidonium Conſtantienſis eccleſiæ præſulem inſtigarunt, vt idē monaſterium Epiſcopij partibus ſubijcere ſtuderet. Et hoc idcircò fecerunt, vt eo licentius, ipſo machinationibus eorum fauente, ea quæ iniuſtè abſtulerāt, retinere potuiſſent. Pontifex igitur cùm ſuaſionibus eorum libenter præberet aſſenſum, monaſterium ingreſſus, fratres opprimere, & eūdem locum Epiſcopij rebus ſubijcere molitus eſt. Porrò fratres dū potentiæ illius reſiſtere non auderent, maluerunt eius ditioni parère, quàm tot aduerſitatibus implicari. Sed ſequentia probant, quàm peruerſè egerit, qui per auaritiæ morbum ſacri loci priuilegium auſus eſt violare.

Qua pœna Epiſcopus Sidonius mulctatus ſit. Cap. 16.

FErtur ſiquidem, eundem Epiſcopum aliquandò ad iter hoſtile ſibi de ipſius monaſterij ſumptibus viaticum præparare iuſsiſſe. Quod dum fratres prætermittere non auderent, ea quæ iuſſa fuerant, naui impoſita, per quotuodam manus fratrū ad Epiſcopum tranſmiſerunt. Cumque qui miſsi fuerāt, nauigare cœpiſſent, auis quædam, vt ſæpè ipſi teſtati ſunt, ante eos apparuit, & quaſi ducatus officium eſſet præbitura, facili præibat volatu. Et dū per totius lacus vaſtitatem ipſius incognito vterentur ducatu, proſpero tandèm ſucceſſu ad portum venientes, q̃d hæc nouæ ducis obſequia portenderent, mirabātur: illisque, quam partem peteret, diligenter notantibus, domum quandam litori contiguam, in qua res præfato itineri aptæ ſeruabantur, intrauit. Mirū dictu, mox eandem cellam flamma corripiens, in altū prorupit, & omnia, quæ ibidèm congeſta fuerant, penitùs conſumpſit, vt nihil eorum omninò huic incendio ſupereſſet. fiebatque iuſto Dei iudicio, vt qui aliena per potentiam rapuerat, ſuis per ſupernam iuſtitiam fraudaretur.

Epiſcopus res monaſterij ſibi vēdicans, punitur.

Quàm ſeuerum idem Epiſcopus fratribus S. Galli ſe præbuerit, quamque miſerè perierit. Cap. 17.

TEmpore quoq; alio idem Epiſcopus ad monaſterium veniens, dum quadam violentia eundē locum Epiſcopio ſubiicere, ſuæque tyrannidi nō cōſentientes monachos, quaſi iuſto rebelles, iniuriis multiformibus afficere tentauiſſet, Tello quidā Cuçienſis eccleſiæ prçſul miſit ad eum, humiliter deprecans, ut ſui amoris cauſa, quoniam eorundem fratrū aliqui conſanguinitatis vinculo illi erant coniuncti, ab eorum ceſſaret iniuriis, nihilque incommodi Dei famulis irrogaret. Quam petitionem, ſorore dictante, ſuperbè contemnens, remandauit ſe illius precibus nullo pacto conſenſurum, verùm reſiſtentibus ſibi celerem pro contemptu illaturum vindictam. Et mox oratorium beati Galli confeſſoris quaſì oraturus ingreditur, & ante aram ipſius nomini cōſecratā conſiſtit: quique ad ſalutem non merebatur audiri, afflictiones quas aliis ſe irrogaturum iurauerat, conuenienti ſatis talione recepit. Nam inteſtina eius more ſartaginis igni ſuperpoſitæ feruere cœperunt, & tam dirę viſcerum torſiones illum innaſerunt extremplò, vt ſine aliorum adminiculo nequaquàm egredi potuiſſet, ſed quod dicere pudet, egeſtio naturę turpi impetu prorumpens, cùm adſtantes nimio fœtore granaret, ſine mora ab eccleſia eiectus, vehiculo quo decedere monaſterio poſſet, ſicut rogauerat, eſt impoſitus. Sicque immoderato fluore, naturę conſuetudine carens, vaſi, in quod egeſta defluerent, ſuperſedens, egreſſus eſt, & ad vicinum monaſterium, quod Auua nominatur, cui & tunc præerat, perductus eſt. Vbi etiam ingraueſcente languore, omnibus ſibimet famulantibus ob nimium fœtorem intolerabilis factus eſt, vt etiam penè nullus obſequia impèndere ſolitò potuiſſet. Tali itaque pœna mulctatus eum hoc factionum ſuarū præmio poſt aliquot dies de cloaca corporis ſpiritum exhalauit.

Tello Cu rien. Epiſcopus.

Vide terribile Dei iudicium in Epiſcopum Sidonium.

Miraculum in ſagina porcorū exhibitum. Cap. 18.

PEracta ſuperioribus ſentētiis relatione, qua nos ſatis verè compræhendiſſe credimus, quomodò ſacer locus per merita beati Galli ſit diffamatus, & poſſeſsionibus dilatatus, necnon quibus ſit maleuolorum quorundam molitionibus impetitus, & quæ quoſdam humiliauerit vitio: nunc replicandum eſſe cenſemus, quanta beatus vir præſidia ſibi ſamulantibus, ad res ſuas cuſtodiendas vel defendendas accommodet, quaquè authoritate ſe poſtulantibus, & de ſe præſumentibus multiformi genere virtutū ſuccurrat, Domino meritorum eius magnitudinem ſignorum aſsiduitate mortalibus declarante. Quodā tempore dum ſterilitas terræ fructus arborum non ſolùm porcis, ſed etiam ſylueſtribus feris vel animantibus denegaret, ità vt in proximis eremi partibus nuſquàm ſagina poſſet inueniri, qua ſues, qui in vſus monaſterii nutriebantur, paſci potuiſſent: quodam impulſu grex ſuillus per ſyluarum auia celeri curſu cępit abſcedere: trāſuadatoque Rheni fluminis alueo, remotioris eremi ſecreta penetrauit. Subulcus autem ſubitam ſui pecoris fugam miratus, eueſtigiò inſequitur, & gregem quem peſsùm ire putabat, reperit copioſiſsimis paſcuis immorantē. Cūque uiam redeundi neſciret, manſit ibì, fructibus arborum & carnibus victitans, donèc grex totus affatìm carnibus grauaretur obeſis. Itaque domum redire cupiēs, cępit anxiè cogitare, quo ingenio ignotum iter aggredi potuiſſet. Nocte igitur quadam uidit in ſomnio ſenem quendam reuerendi habitus & vultus, canitie venerabilem, dicentem ſibi: Quia, ut uideo, porci quos ſequeris, vberrim ſunt ſaginati, iā cedire parato. Qui dum reſponderet ſe uiam neſcire, dixit illi: Scrofam, quam totus grex quaſì ductricem ſequi ſolet, cædito, & quocunquè illa prçceſſerit, tendito greſſum. Quod dum ille faceret, & prçeuntem diligenter ſequeretur, ſine errore ad monaſterium, cunctis aliud ſuſpicantibus, exoptatò peruènit. Qua in re quid aliud, quàm B. Galli merita claruerunt, dum ad vſus ſibi ſamulantium, ignotum animantibus paſtum oſtendit, & ea rurſùs mirabili ordine ad propria reuocauit?

Magna anni ſterilitate inſolita paſtura adeſt nō ſine miraculo.

Viſio ſubulci.

Eccè quōmodò ſanctis rerum & domorū ſuarū curā habeant.

Vt deprahēſi ſint, qui ſtabula incenderūt. Cap. 19.

FRater quidam eiuſdem monaſterii poſſeſsiones quaſdam ſub ſua cura habens, in quodam remotiori loco ob nutrimenta pecorum ſtabula conſtruxit, & illic quamplurimum fœni recondidit. Duo itaque homines diabolica inſtigati perſuaſione, eadem repoſitoria cum omnibus, quæ inibi congeſta erant, noctù igni appoſito ſuccenderunt. Sed dum iam penè toto anno huius authores facti latèrent, vnus eorum arreptus à dęmonio, cępit per vicina diſcurrere loca, publicè proclamans: Stabula pecorum beati Galli ſuccendi, & ideò verſa vice ab ipſo inuiſibiliter incendor. Cùm itaque diuinum in eo continuatim iudicium pareſceret, pluresque importunis eius clamòribus concitati, per loca ſingula ad hoc miſerabile ſpectaculum conuenirent, rogarunt

Maligni homines incendūt ſtabula.

Puniū diuinitus alter eorū.

omnes, vt eius incendia reſtinguerent. Illis autem certatim in eum aquam mittentibus, pœna diuinitùs illata, humanis viribus extingui non potuit. Nõ paucis deindè diebus exactis, in hoc miſerabili genere tormentorum inſanus vitam finiuit. Alter verò cùm ſui ſceleris ſocium, tali cruciatu vidiſſet damnatum, ad Præpoſitum ſupradictum venit, vltroque, diuinum horreſcens iudicium, delictũ confeſſus eſt, duosq; boues ꝑ debito obtulit, ac ſe voto cõſtrinxit, q̃d deinceps nunquã rebus ſancti Galli dãnũ inferret. Frater autẽ idẽ pœnitudinẽ eius agnoſcẽs, boues nõ ſuſcepit, ſed abire eũ cũ ſuis ad ſua ꝑmiſit.

Alter reſipiſcit.

Quas pœnas dederit, qui ſyluam monaſterij ſancti Galli læſit. Cap. 20.

IN poſſeſsione quadam eiuſdem monaſterij quædam ſyluula ob porcorum paſtum cuſtodiebatur, ne paſsim à multis cõſumeretur inciſa. Hanc pauper quidam occultè ſolebat adire, & furtim inibi multa præcidẽdo, grande damnum inferre. Itaque die quadam cùm iuxta morem ſuum latenter intraret, & pauca ſucciderct arbuſta, gladius, quem tenebat, tam validè manui eius adhæſit, vt illum deponere nullatenùs potuiſſet. Agnoſcens igitur, cuius rei cauſa mulctatus ſit, ad baſilicam in honore beati Galli conſtructam feſtinauit, diuque orationibus incumbẽs, manu reſoluta, gladium ante altare dimiſit. Egreſſus verò, cogitare cœpit nihil obeſſe, ſi ligna quæ præciderat, domum deferret: non autem prodeſſe, ſi putrefacta perirent. Subiunctis ergò bobus carpento, ad ſyluam remeat, & præciſa in vnum comportat. Quæ cum vehiculo vellet imponere, dolore quodam præualido, ceu ſtimulis vrgeretur, in poſterioribus attactus eſt. Quò cùm ſine mora manum protenderet, gladium quem coram altari dimiſerat, fortuitò recepit. Digitis autem manubrium conſtringens, deteſtabile munus tam validè retinuit, vt articulorum iuncturæ inuicem laxari putarentur. Tum miſer dolore cõpulſus, ad eccleſiam recurrit, ibique proſtratus, veniam pro commiſſo & abſolutionem manus depoſcit. Cũque diù in oratione perſiſteret, & gladium nequaquàm dimittere potuiſſet, iuramento tandèm ac voto promiſit, nunquàm deincèps ſe damnũ beati Galli rebus illaturum. Mox manus aperta gladium depoſuit. Qui ob teſtimoniũ miraculi in eodẽ loco ſuſpẽſus, multo tempore ib permanſit, inuaſoribus eccleſiaſticarũ rerũ grande timoris pondus incutiẽs.

Pœna furis.

Sanatur cõfugiens ad S. Galli eccleſiã.

Rurſus punitur.

Poſt votũ iterũ liberatur.

Periurus quid perpeſſus ſit. Cap. 21.

FRumoldus quidam nomine, de poſſeſsione quadam eiuſdẽ monaſterij ancillas duas vi abſtulit, & ſuæ ſeruituti ſubiecit. Is ab aduocato pro eiſdem fœminis ſæpius interpellatus, tandèm cenſura iudicum coactus eſt, vt eas vel monaſterio redderet, vel ſuo iuri cum ſacramento in altari ſancti Galli perfecto firmaret. Itaque auaritia impellente, iuramẽtum paruipendens, monaſterium cum ſuis adiit, & vt diiudicatum fuerat, audacter peregit. Sed pro contẽptu ſancti, vltio Dei eum feſtina præuenit. Nam iuramento expleto, ad propria iturus, baſilicam egreſſus eſt, iumentoque adducto, cùm ſuper illud ſaliendo vellet aſcendere, mente captus, faciem ſuã ad poſteriora equi inſidendo conuertit. Aeſtimans itaque id per famulorum contigiſſe neglectum, iratus valdè reſilijt, & caballum regyrari citiùs iuſſit. Cumque ſecunda ac tertia vice aſcendere cupiens, pari luderetur errore, tandèm clientum adminiculo equo ſuperpoſitus, monaſterio cum rubore diſceſsit. Non longè autem indè poſitum, ſubitò eum dirus oculorum dolor inuaſit, ac deinde per momenta ſingula decreſcente viſu, cæcitatis horrore damnatum, materiali funditus luce priuauit.

Periurus luit pœnas

Fit planè cæcus.

Inuocat° beatus Gallus, quẽdã à nece ſeruat. Ca. 22.

INuocatus etiam venerabilis Gallus, quam promptum impendat auxilium, ſequenti liquebit exemplo. Quidam vir dum per ſyluam quandam iter faceret, ac circunſpectè incurſus latronum, qui in ea ſolebant commorari, multiſque nocere, feſtinãdo deuitare conaretur, tantus eum ſubitò ſopor inuaſit, vt via incedere potuiſſet. Cumque periculi metu ſuſpectos haberet itineris caſus, & dormiendi cauſa pauliſper diuertere vellet, ruſticum quendam obuium habuit, eumque rogare cœpit, vt interim cuſtos ſui exiſteret, donec importunitatem ſomni parumper quieſcendo depelleret. At ille pacem ſimulans, fidem ſpopondit. Itaque modicum diuertens, pallium capiti ſupponit, & ſe proſternens, beati viri ſuffragia his verbis implorat: Sancte Galle, tua me protectione cuſtodi. Signaculo Crucis deindè munitus, cùm obdormiſſet, inſidus cuſtos ſponſionis immemor, ſumptis armis ſoporatum quaſi peremprurus aggreditur: de collo veſtem ſubtrahit, quo facilius vno ictu perimat dormientem. Sed cùm gladium in ictum vellet deponere, artubus rigore ſtupefactis, inflecti brachia nequiuerunt. Intereà dormienti quidam adſtitit, & in ſomno dixit: Quid ſomno deprimeris, quem ab imminenti interfectione modo tutatus ſum? At ille euigilans, & fidelem ſocium nudato gladio cernens capiti imminere, exilit, & compræhenſum, qua pro cauſa hoc ſcelus vellet admittere, percontatur. Qui cùm pro ſpoliis illius accipiendis ſe id facere voluiſſe fateretur, continuò brachia, quæ diuina obriguerant iuſsione, depoſuit. Perpendens itaque alter ſe diuina miſericordia per merita beati Galli à nece ſeruatum, pacem cum illo fecit, & illæſum abire permiſit.

S. Crucis ſignaculũ quãtũ valeat.

Obſerua q̃ proſit pia ſanctorum inuocatio.

Puella quædam à dæmonio liberatur. Cap. 23.

PRæterea tam multi à furore dæmonũ per eiuſdem ſancti patris merita ſunt liberati, vt ſi omnium curationem commemorare velimus, faſtidioſis lectoribus occaſionem murmurandi tribuamus. Vnum ergò ex pluribus replicamus, nè hoc virtutum genus viro ſancto defuiſſe putetur. Puella quædam, ſæuiſsima hoſtis antiqui vexatione detẽta, & nõ ignobilium labore parentum ad monaſterium perducta, cùm oratorium beati Galli confeſſoris intraſſet, ſtatim horribili dæmonis infeſtatione agitata, ad terram concidit, & miſerabiliter ſe diſcerpens, horrẽdo clamore ſpurciſsima verba cœpit effũdere. Qua cauſa vnus è fratribus, Stephanus nomine, miſeriæ illius compaſſus, tandiù ſuper eam exorciſmum recitauit, quoadusque eadem vexatio finiretur. Reſipiſcenti autem puellæ modos pœnitentiæ indixit, ſeſeque pro illa in orationibus ac ieiuniis exercere cœpit. At miſera fœmina vt de prohibitis eſcis quidlibet uſurpauit, tam acriter eam continuò dæmon inuaſit, vt vix à multis teneri potuiſſet. Cumque idẽtidem ad eundem locum perducta eſſet, & Stephanus ſupradictus iteratò ſuper eam exorciſmum recitaſſet, animal paruulum in modum bruchi, digestimum ab eius ore prolapſum eſt. Hoc viſo, cùm idẽ frater attentiùs adiurationi inſiſteret, tribus vicibus ſingulorum ſimilitudo bruchorum ore excidit fœminæ. Quæ animalia dum adſtantes manu capere niterentur, ſubitò diſparuerũt. Puella autem eadem hora ſurrexit incolumis, & reliquum vitæ ſuæ tempus abſque vlla dæmonis infeſtatione peregit.

Permulti curati à S. Gallo dæmoniaci.

Puellam non abſtinentẽ à cibis vetitis dæmõ rurſus inuadit.

Miracu-

Miraculum in lampade declaratum. Cap. 24.

Illud quoquè libet oſtendere euidēti miraculo, quomodò vir ſanctus quoſdam in ſuo ſeruitio de penuria rerū trepidantes corripuerit, & modicæ fidei puſillanimitatem cōfortàrit. Eccleſiæ eius cuſtos dū quodā tēpore olei copiā ad luminaria inſtruēda non haberet, lumen quod in crypta omnibus ardere noctibus ſolebat, quadam nocte extinxit: quia lumen, quod ante ſuperius altare & tumbam ardebat, per quandam feneſtram radios ſuos ad altare, intrà cryptam poſitum, dirigebat, & ſufficere vtique loco credebatur. In eadem autem lampade vitrea, quā extinctā à cuſtode retulimus, aqua inferiùs, & olei pinguedo deſuper erat. Mirabilem rē dicturus ſum: ità totum oleum per rimam in fundo repertam, guttatim ad terram defluxit, vt nil aquæ deeſſe videretur. Idemque liquor per terram vſque ad altare decurrens, pallam eius lineam aſcendendo occupauit, & ità vſque ad medietatem infecit, vt nunquam deincèps ablui potuiſſet. In quo quid potiſsimùm mirer, inuenire non potero: Vtrum'ne, quod oleū ſubtus aquā depreſſum eſt, an quod aqua per eandem fracturam nō defluxit, vel certè quod oleum de pauimento in pallam furſùm aſcendit. In quibus tamen omnibus, & virtutem ſancti viri oſtenſam, & ſtultam parcitatem miniſtri increpatam, non ambigo.

Nota rem admirandam.

Vt monachus apoſtata ſit inuitus reuocatus. Cap. 25

Sileri non debet, qua virtute ſeruitium ſuū dimittentes & fraudulenter abſcedentes beatus pater reprimat, & vel lapſos reuocet, vel pertinaces in malo feriat. Frater quidam de eodem monaſterio fugā molitus, equum furto rapuit, & per noctem abſceſſit. Cumque ad Rheni fluenta fugax veniſſet, tranſuadare in equo tentauit: & à medio alnei neſciens ad locum, vbi intrauit, caballo deferente reuertus, cū magna feſtinatione ad monaſterium rediit, putans ſe in alias longè partes abſcedere. Manè facto, cùm ſe recognouiſſet fruſtrà laboraſſe, confuſus interdiù delituit. Noctù verò fugā arripiens, in fluuio, ſicut priùs, ſalubriter errorem paſſus eſt, & ſtropha lacta, per eādem viam neſciens remeauit. Confuſioni igitur obſtinationem iungēs, ipſa etiam ſe die occuluit, & nocte inſecuta tertiò notum iter carpens, modo quo diximus, itidèm reuocatur. Cumque iam tædio victus, die tertio ſe ſopori in campo dediſſet, à quibuſdam equum cognoſcentibus captus eſt, & in loco ſuo reſtitutus. Et quia effectum voluntatis ſuæ non inuènit, etiam nolens ſancti viri virtute victus, ad viam peruènit. Solent autem plures teſtari, cunctos qui de ſancti ipſius familia aufugerint, aut emendationē quantocyùs ſubire, aut manifeſtæ vltioni debere ſuccumbere: neque cuiquam imponè cedere, qui fidem illi plenam ſeruare contempſerit.

Apoſtata monach[us] ſæpè fruſtrà aufugere conatur.

Notatu dignum.

Fulmine deformatus, vt partim Romæ, partim apud S. Gallum curatus ſit. Cap. 26.

Qvòd Dominus flagello ſuo quoſdam à peccatis coerceat, & pro commiſsis affligat, teſtis eſt paralyticus, cui ante ſanationem Saluator peccata dimittit. Sic autem aliquandò percutit, vt eos, ſanctorum ſuorū meritis ſuffragantibus, ſanitati reſtituat, vt & diuinæ operationis ſit indicium, cùm interiùs homo per flagellum à peccato compeſcitur: & virtus ſanctorū liquidò comprobetur, cùm pro illorum meritis exteriùs ſanitas exhibetur. Fit et interdùm, vt qui Dei occulto iudicio non vni, ſed pluribus infirmitatibus ſubiacet, non pariter omnia, ſed diuerſis temporibus & interceſſoribus, debilitatis amittat incommoda: vt dum alicuius remedium mali, per vnius merita ſancti conceditur, redintegratio ſanitatis, alterius precibus & honori ſeruatur. Quarum omnium rerum euidens indicium dabit ſubiecta narratio. Quidam violentus fulminis ictus, poſt ægrotationem diuturnam ità totius formam corporis & membrorum officia perdidit, vt monſtroſum quiddam potiùs, quàm hominē videretur exprimere. Siquidem & ſtatura flebili cōtractione depoſita, & gradiendi facultas ablata eſt: facies verò, tāta combuſtionis eſt fœditate corrupta, & oculorum ſedes ità ſunt carne & cute ſuperductis complanatæ, vt inſpicientibus horribile ingereretur miraculū. Adminiculo igitur parentum Romā perductus, corporis quidem reliqui reſolutis neruibus priſtinum vigorem recepit & ſtatum, in cæcitatis autem ſqualore permanſit. Is à ſuis reductus, cùm ad cœnobium B. Galli veniſſet, & quadam Dominica nocturnis laudibus intereſſet, ſopore depreſſus, quaſi duas ardentes ſagittas ab altari vidit emiſſas, & ſibi in oculorū loca defixas. Statimq; tanta viſione perterritus exclamauit, & tremens ad terrā cōcidit. Cumque diù in pauimento volutaretur, cute quæ oculis ſupercreuit, velut gladii ſectione reciſa, continuò de luminis amiſsi reſtitutione gauiſus eſt. Tempore deindè procedente oculorum eius acies iam pura inſpectantibus apparuit, vt pueri perſpicaces vincere videretur obtutus. Potuit quidem, vt indubitanter credimus, ille Apoſtolorū eximius, cui à Domino ligandi atque ſoluendi poteſtas collata eſt, meritis & precibus ſuis omni eum debilitatis genere liberare: ſed diuinæ prouidentia virtutis conſtat actitatū, vt in eiuſdem nouitate miraculi venerabilis Gallus Apoſtolicis actibus æquaretur, quatenùs hoc quoquè modo meritorum eius magnitudo clareſceret vniuerſis.

Luc. 5. Propter peccata ſæpius homo in corpore flagellat.

Fulmine grauiter ictus, partim Romæ curatur.

Partim apud S. Gallum.

Matt. 16.

Surdus & mutus ſanitati redditur. Cap. 27.

IN ſequenti quoquè Dominica ſurdus quidam & mutus, multorum ibi fratrum cognitioni notiſsimus, vtpotè qui idem monaſterium ſolitus fuerat frequentare, cùm nocturnis intereſſet excubiis, repentè impulſu valido in pauimentum deiectus eſt: ſtatimque cùm ab eius ore & auribus plurimus ſanguis prorumperet, ſine mora vtriuſque mēbri munia recepit, & ſanus abſceſsit.

Miraculū de ſurdo & muto.

Furtum per viſionem indicatum. Cap. 28.

Videtur huis operi inſerēdū, quātùm Dei famulos inuigilet ad eorū res defendendas, qui eius ſuffragia deuotè poſtulare cōtendūt. Puer quidam, qui poſtmodùm corpori eiuſdē congregationis inſertus, hęc eadē atteſtari ſolebat, cùm adhuc primæuæ ętatis flore gaudens, inter ſcholaſticos monaſterii cuiuſdā Dominicę noctis ſolēnijs intereſſet, quidā è vicino territorio māſionē eius irrupit, ipſiusq; codicē & quæcunque inibi reperire poterat, furatus abſceſsit. Puer de baſilica regreſſus, damnū quod illatum eſt, longo fletu perdoluit. Porrò fratri ipſius foràs monaſteriū poſito ſenex quidam eadem nocte vultu placido in ſomnis aſsiſtens, cuncta quæ erga puerulum acta erant, indicauit. Nomen etiā furis, locūque vbi commoraretur ediſit, tēpus pariter eiuſdem furti depromens. Ille fidem viſioni accommodans, ad monaſterium regreſſus, quod in ſomnis audierat, factum inuenit: moxque indicia, quæ perceperat, ſecutus, abſque difficultate furem appræhēdit, & omnia quæ ablata fuerant, recepit.

Furtum diuinitus indicatur.

San-

Sanctimonialis brachia reſtituuntur. Cap. 29.

Miraculū

ALio quoquè tempore ſanctimonialis quædam fœmina de Epiſcopio Cōſtantienſi, cuius brachia ad mamillas cum rigore contorta, ad nullius operis vſum deflecti poterant, cùm aduenißet, & ante ſepulcrum ſancti Galli aliquantiſpèr oraſſet, ſanitatem indepta, gaudens abſceßit.

Furtum diuinitùs proditur. Cap. 30.

Fur celeſti vindicta plectitur.

QVidam nō ſimplici, vt poſtmodùm claruit, animo aduenieus, dum quoſdam monaſterij operarios à diurno agricolandi labore diſiungentes, ferramenta in aratris per noctem dimiſiſſe perſpiceret, tempus tenebroſum fraudibus ſuis oportunum ratus, tot feramēta ſuſtulit, quot oneri ſufficere proprio credidit. Cumque fugam celerans, tota nocte vacuo laboraret conatu, in ipſo lucis exortu ad portam monaſterij eaimprouisò peruenit. Et quia factū latère non potuiſſe cognouit, confeſsione ſpōtanea patefecit, quod præſumptione peſtifera in rebus S. Galli, diabolo ſuadente, commiſit. Sicq; reddēs, qđ auferre molitus eſt, petita venia, vacuus repedauit.

Debilis quidam ſanatur. Cap. 31.

Contractus ſanatur.

DEbilis quidā itá mēbris omnibus contractus, vt nullo pacto per ſe quoquàm progredi potuiſſet, ad memoriam B. Galli à ſuis perlatus, & quotidiè iuxta ſepulcrum in crypta collocatus, dum vſque ad veſperam ibidem orationibus inſiſteret, ab eiſdem ad hoſpitium reportabatur. Quod dum aliquantagereretur diebus, presbyter quidam eiuſdem cōgregationis die quadam in ipſa eccleſia non longè ſacris oblationibus operā dedit: ſubitoq; prēter illos cùm nullus adeſſet, æger cælitùs per merita, ut credimus, S. Galli, cuius ſuffragia ſedulò flagitabat, uiſitatus, confuſa horribiliter cœpit voce perſtrepere, ità vt idem ſacerdos intrà ſacra Miſſarum ſolēnia, ſicut ſæpiùs teſtari ſolitus erat, non minimo quateretur terrore & metu. Cumque circunſpiciēs, oculis cuncta luſtraſſet, & per alicuius præſentiā magnitudinē timoris deſideraret euincere, mēbris miſeri ad ſtatū ſuū redeūntibus, crepitū quaſi virgarū in ariditate fractarū audiuit: & huc illucq; ſe præ anguſtia vertens, poſt paululùm eum, qui debilis fuerat, ſanū de crypta prodire conſpexit. Cui etiā tanta mox ſanitatis acceßit perfectio, vt ſine infirmitatis obſtaculo, optato deincèps potiretur inceſſu.

Nauſeabundus quidam curatur. Cap. 32.

Nauſea pellitur.

IN eàdem Alemannorum prouincia quidam diues tantùm valetudine contraria tabefactus eſt, vt penè per annum integrum faſtidio laborans deficeret, & ſolita alimentorum, vt ſanitatis recuperatio poſcere videbatur, percipere vel continere non potuiſſet. Is ad cœnobium beati Galli pro hac eàdem cauſa perductus eſt. Poſt diuturnas igitur preces & ſuſpiria, cùm ſacræ oblationis conſummaretur officium, benedictionis panem de manu ſacerdotis accepit. Quo comeſto, caruit faſtidio, & deſiderio victualiū congruè percepto, benedicens Domino, & merita ſancti Galli miratus, ſanus cum gaudio ad propria remeauit.

A ferreis vinculis quidam abſoluitur. Cap. 33.

Circulis ferreis cō ſtringitur homicida

PAuperculus quidam propter homicidij reatū circulis ferreis tam in collo, quàm in vtroque conſtrictus brachio, quàm grauibus quotidiè ſuplicijs afficeretur, p ſulcos, quos ferrū carnibus eius inflixerat, videntibus fidem fecit. Qui cùm multa ſanctorum loca pro eiuſdem cruciatus remedio, & admiſſi ſceleris abolitione luſtraſſet, diuina tandèm miſeratione reſpectus, nexus, quibus in collo vel vno brachio ſtringebatur, amittere meruit: & cùm fortè in viciniam cœnobij ſancti Galli veniſſet, per viſionem ei, ſicut referre ſolitus erat, præceptum eſt, vt ſancti viri patrocinia quærens, monaſterium adiret, pariterq; indicatum, quòd ibidèm circulum, quem vno adhuc ferebat in brachio, amiſſurus, & optatæ gratiam ſanitatis eſſet adepturus. At ille deſiderio promiſſæ ſanitatis ardeſcens, vtpotè qui tanto tenebatur cruciatu, vt totū iam brachiū ferro immerſo in tumorē eſſet conuerſū, iter ad monaſterium maturauit. Cumq; nocturnis ibidē vigilijs intereſſet, alto ſopore depreſſus, ſenem aſſiſtere videt canitie venerandū, caſula indutū, ſibique dicentem: Quid tu homo, cæteris laudē domini celebrātibus, ſomni torpore deprimeris? Cuius præſentia perterritus, cùm reſponſum reddere non auderet, baculo ſenex, quem manu geſtabat, locū ei vulneris tetigit. Diſsiliente itaque longiùs ferro, præ dolore, quē ex tactu perſenſit, horrendis vocibus adſtantes perterruit. Quibus percontantibus, qua pro cauſa pſallentes inquietaret, cuncta per ordinē, quæ uiderat, retexuit: & licèt recenti adhuc vulnere non careret, pro amiſsione tñ ferri, cuius nexibus cruentabatur, q̄a ſanitas in prōptu erat, gaudio replebatur ingēti.

S. Gallus in viſione ſanat miſerum.

De miraculo in inſtrumento, cui lampades imponuntur, declarato. Cap. 34.

Farū dicit inſtrumentum penſile, in quo lāpades reponunt in tēplis.

ALio quoquè tempore frater quidā, qui in eàdē eccleſia cuſtodis fungebatur officio, cùm farum, quæ ante altare S. Galli pendebat, pro incendēdis luminaribus ad inferiora deponere debuiſſet, incautè funem, quo ipſa farus dependebat, retraxit. Qui ſtatim è manu dilapſus, paxillum, cui inſertus erat, de pariete extraxit. Cumque eadem farus ſub nimia celeritate ſolo appropiaſſet, repentè ſubſtetit, & abſque vllo humanæ retinaculo artis, in aere ſuſpenſa remanſit. Cuſtos igitur miraculi ſtupore perculſus, allato igni lampades omnes accendit, & plurimis hoc factum cernentibus, abſq; pinguedinis effuſione ſeu diminutione lucernarum, altiùs ipſam farum, quàm pendēre ſolebat, retraxit. Deo itaque laudes à cunctis, gratiæ referuntur ab omnibus, qui ad declaranda patris eximii merita, ſtupendi nouitate miraculi, lumen ſanctis aptatum vſibus, vt ad horam loco venerabili deeſſe paſſus non eſt.

Vide mirū quiddā

Lampades miro modo conſeruatæ. Cap. 35.

Nō franguntur lāpades vitreæ repētino caſu.

IDem frater dum alio tempore lucernas vitreas in eàdem lauaret eccleſia, alius quidam ibi incautè deambulans, cùm ſe aliò repentè vertiſſet, quaſdam iuxtà poſitas veſte attactas pauimento deiecit, ità vt violento eiuſdem deiectionis impulſu vſque in eccleſiæ cancellos ferrentur: ſed miro diuinæ operationis modo abſque læſione repertæ, ſuis continuò non ſine admiratione reſtitutæ ſunt locis.

Vt curatus ſit medicus periculosè laborās. Cap. 36.

Medicus non valet curare ſe ipſum.

FRater quidam eiuſdem congregationis, medicinali ſcientia non ignobiliter inſtructus, dum quodam tempore incidi ſibi cum phlebotomo uenam feciſſet, & præpropera feſtinatione poſt modicum quippiam operis incautè faceret, ſtatim nō ſolum brachium, cuius venam inciſio uulnerauerat, verùmetiam totum corpus eius tumore diſtentum eſt.

Qua

Qua ex cauſa accidit, vt mortem ſuſpectam habere cœpiſſet, quippè quia viderat ſuæ ſibi artis induſtriã ſtudioſiùs adhibitam, nihil prodeſſe. Sequenti itaq; nocte vidit in ſomnio placidæ grauitatis ſenem ſibimet aſsiſtere, cauſas infirmitatis blandis inquirentẽ ſermonibus. Cumque interroganti totius ex ordine rei replicaret euentum, ſenex dixit ad eum: Memento fili, ut luce terris reddita, oleo quod in crypta ante altare conſueuit ardere, vulneris locũ perungas: mox continuò ſanitatẽ recipies. Itaq; facto manè, quod in ſomnio audierat, cuſtodi eccleſiæ retulit: pariterque cum illo baſilicam ingreſſus, ut edoctus fuerat, certus de promiſsione peregit. Nec mora ſacro perunctus liquore, toto corpore detumuit, & integerrimam aſſecutus eſt ſanitatem.

Oleo lãpadis reſtituitur periculoſè laborans.

Puella à natiuitate cæca illuminatur. Cap. 37.

MVlier quædam vnicam filiam, ab ipſa, ut referebat, cæcam natiuitate, propriis humeris monaſterio aduexit, eamque ante altare S. Galli deponens, ſolo proſtrata, precibus pro illa diutiùs incubuit. Illaque orante deuotiùs, ſubitò puella huc illucque in pauimento volutata, miſerabiliter exclamat: & inter anguſtias ac gemitus optato uiſu donata, grauiſsimum omnibus, qui aderant, præbet ſigni perſpicuitate ſpectaculum.

Videt, q̃ nũquàm viderat.

Aegrotus quidam puluere tumuli & oleo curatur. Cap. 38.

IN eodem monaſterio inter ſcholaſticos tũc temporis erat quidam puerulus, pauperculis licèt parentibus oriundus, ſtudio tamen diſcendi ſatìs inũctus. Cumque immatura morte utriuſque parẽtis ſolatio nudaretur, quanuis quotidianũ uictum ſuis laboribus aſsiduè quæritaret, nequaquàm tamen boni ſtudii, etiam neceſsitate compellente, inſtantiã dereliquit. Is lateris quodam dolore percuſſus, uſqueadeò graui per longa temporum ſpatia infirmitate contabuit, ut in uno latere, ab humero uidelicet uſque ad extremam corporis partem, ulcera ſaniem emittentia paterent quamplurima. Qua infirmitate intantùm grauatus eſt, vt vix iam ſine aliorũ adminiculo quoquàm greſſum mouere potuiſſet. Sed cùm corporale medicamentum, quanuis ſæpiſsimè adhibitum, nihil illi prodeſſet, & iam iamq; deſperaretur à cunctis, cuſtos eccleſiæ in feſtiuitate B. Galli cineres de ſarcophago illius collegit, & oleũ, quod ante ipſum altare ardebat, admiſcuit, adductique corpus pueri ea parte perunxit, quam dolor poſſederat. Qui die altera, vlceribus iam ſuperductis, ſanus inuentus, ob memoriam redditæ ſibi ſanitatis, reliquum vitæ tempus in eiuſdem ſancti loci excubiis fideli deuotione tranſegit.

En quãta uis ſit pulueris & olei apud ſepulcrũ S. Galli.

Puella cuiuſdam manus arida reſtituta. Cap. 39.

POſt aliquantum temporis puella quædam iam multos per annos manus aridæ & curuatæ pondus ferens inutile, ad monaſterium cum matre peruènit. Cumque pio voto manui torpenti globulum lini ſuperponens, ad altare ſancti Confeſſoris accederet, impoſitura quod attulit, continuò manus ipſa reſtituta eſt ſanitati.

Man⁹ arida reſtituitur.

Ceræ à ruſtico è templo ſublata, uertitur in lapidem. Cap. 40.

TEmpore verò alio ruſticus quidam in eadẽ beati patris baſilica ceræ particulam, ſuis aptandã vſibus, ab altari occultè diripuit. Indè regreſſus ad hoſpitium, dum de ſinu cerã ad quodlibet opus ex ea faciendum protraheret, in duritiã lapidis cõuerſam inuènit. Continuoq; recurrens ad eccleſiã, loco ſuo quod abſtulerat reſtituit, & adſtãtibus ſuã ſalubriter confeſſus proteruiam, quod factum fuerat, indicauit. Qui rei nouitate ſtupefacti, dum inter admirationem eandem particulam, certiùs rem cognituri, tollerent de altari, mirum dictu, in priſtinã ſuę naturæ mollitiem reperere mutatam.

Cera furtiua mutatur ĩ lapidem.

Lapis, iñ ceram.

Muto uox reformatur. Cap. 41.

IVuenis quidam pauperculus, orationis cauſa monaſterium adiens, fratrem ſuum iamdudùm amiſſæ vocis diſpendia deplorantẽ, ſecum adduxit. Cũque altari S. Galli appropinquaſſet, presbyterũ quẽdam inibi ſacroſancta tractantem myſteria conſpexit: & conſummationem ſacræ actionis opperiens, eiuſdem ſacerdotis ab officio redeũtis genibus aduoluitur, & vt pro muto dignaretur aliquas fundere preces ad Dñm, inſtãter exorat. Et ille huiuſmodi deſiderio ſatisfaciens, primò orationẽ pro miſero fecit: deindè Crucis eũ muniuit ſignaculo, ac ſic Dominici corporis & ſanguinis ſacramento firmauit. Quo facto, reſolutis linguæ vinculis, qui mutus aduenerat, priſtinæ locutionis recepit officia.

Mutus loquitur.

Puer contractus reualeſcit. Cap. 42.

PVerum quendam membris omnibus ità cõtractum, ut per ſe nullatenùs quoquàm progredi potuiſſet, non longè in itinere, quod ad monaſteriũ ducit, hi qui eum ferre ſolebãt, ſolum dimiſerunt. Armentarius autem quidam per eandem uiam de ſylua ad monaſterium tendens, dum iacentẽ miſerũ conſpexiſſet, ait ad eum: Quomodò & vndè, ò flebilis, aduéniſti? quòve ſecuritatis genere in hoc ſolitudinis horrore non timuiſti remanere? Quò itaque venire deſideraſti? Et ille: Pro his, inquit, calamitatibus, quarum me numeroſitate ſeptum uides, ad beati Galli patrocinia multo iam ex tempore peruenire cupieram. Sed eccè hi, quorum me labore illuc deferri ſperabam, modò viæ longitudine fatigati, me miſerum in hac ſolitudine reliquerunt fame cruciãdum, & beſtiis lacerandũ. Hisq; ille queſtibus per cõpaſsionem ad miſericordiam flexus, puerum humeris impoſitum, per unum milliariũ ad monaſterium portat. Quem deindè frater, cui ſuſcipiendorũ pauperũ cura commiſſa eſt, aſſumens, congrua mãſione refouit. Nocte itaque quadam circa nocturnas vigilias cæteris, qui ſimiliter ſuſcepti fuerant, ad eccleſiã feſtinantibus, cœpit idem puer omnes attentiùs exorare, vt ad baſilicam deferretur: cunctiſque id quod petebat, denegantibus, cœpit crebris B. Galli nomẽ inuocare clamorib⁹: deindè etiã horribiliùs perſtrepere, ità ut non paruũ audientibus terrorem ingereret. Itaque quibuſdam vt cauſas anguſtiarum eius agnoſcerẽt intrò eũtibus, ſanus inuentus eſt, & cum gratiarum actione ad eccleſiam properauit.

Attende exẽplum Euangelicum armentarij illius.

Miſerè cõtract⁹ S. Gallum implorãs ſanatur.

Puella paralytica curatur. Cap. 43.

PVellam paralyſi multo tẽpore laborantẽ, ſui ad monaſterium detulerunt. Quæ in eccleſiam deportata, ad lectionem Euangelii, quæ in nocturnis ſecundùm conſuetudinem regularis officii recitatur excubiis, circũſtantes, vt ſe à terra ſuſtollerent, & inter manus ſuſtentarent, cœpit rogare. Cumq; ſubleuata fuiſſet, dimitti ſe poſtulauit. Illis aũt id facere metuẽtibus, nè fortè caſu ſubito læderet, valere ſe cõfidẽtiùs affirmauit. Igitur dimiſſa, p ſe ſtetit, ac deincèps tot⁹ corporis reſumpto vigore, ſana receſsit.

Paralytica reualeſcit.

Fœmina

Fœmina cæca lumen recipit. Cap. 44.

Redditur cæca lumen.

CViuſdam patrisfamilias non longè à monaſterio commanentis ancilla, dũ fortuito domus ianuas aperiret, turbo vẽti puluerem & paleas in faciem eius & oculos proiecit. Statimq; creſcẽte moleſtia, paulatim ei uiſus decreuit, donẽc horrendis penitùs tenebris cingeretur. Hæc ad eccleſiã beati Galli perducta, cùm eius ſuffragia primo ingreſſu deuotiſsimè precaretur, recepto quod amiſerat lumine, gaudens abſceſsit.

Candela cælitùs ardet. Cap. 45.

Illuſtre miraculum.

NOn multo interiecto tempore, dum feſtiuitas octauarũ Epiphaniæ annuo celebraretur officio, cnoctis tempore ſacrificij ad eccleſiã conuenientibus, luminaria & candelę incendebantur ex more. Vna autem candela ſine lumine inter cęteras ardentes dimiſſa, inter ſacra Miſſæ ſolẽnia principalis primò cępit paulatim fumo tenui uaporare: deindè videntibus non paucis flammam concipiens, & cæteris clariùs rutilans, ſigni effectum ſplendoris ſingularitate commendauit.

Scoti cuiuſdam multiplex ſanatur morbus. Cap. 46.

Scoti peregrinationi admodum dediti.

NVpèr quoq; de natione Scotorum, quibus conſuetudo peregrinandi iam penè in naturã cõuerſa eſt, quidam aduenientes, vnum è ſuis conuiatoribus multiplici peſte poſſeſſum, in eodem monaſterio dimiſerunt. Qui cùm aliquantis ibidèm moraretur diebus, & quotidiè infirmitatis ſuæ remedium plena fide depoſceret, nocte quadã ſenem ſibi p ſomnium vidit aſsiſtere, geſtu & habitu venerandũ. Quẽ,

Viſio Scoti infirmãtis.

quis eſſet, interrogans, beatiſsimũ Gallum fuiſſe perdidicit, & protinùs ad illum: Cernis inquit, ò domine, toto me corpore diſſolutũ, meritorũ tuorũ quotidiè euidentiam præſtolari. Noli ergò, quod te aliquandò credo factutũ, differre diutiùs. Ad hoc enim vſque me reſeruatum eſſe cognoſco, ut ſicut his barbaris virtus tua latiſsimè claret, ità etiam gentis tuæ hominibus meritorũ tuorũ fulgor innoteſcat & claritas. Scis ipſe, ſcis, inquam, à natali ſolo q̃ longè ſim diſiunctus, quantaq; inter peregrinationis anguſtias corporis debilitate compreſſus. Succurre citiùs, opitulare quantocyùs. Qua ille motus querimonia, vultu placido paucis ità reſpondit: Die mortalibus reddita, eccleſiã petito, & videbis diuino te meliùs ſubleuari conſilio, quàm patrię uel parentum ſolatio. Manè facto, ſomnio animi geſtientis ardore ad baſilicam properat, & iuxta tumulum beati Galli promiſſionis memor precibus inſiſtit. Poſt orationem & lachrymas angulo ſarcophagi adnixus, cępit ſe ſenſim erigere: nec priùs lecti angulum, cui innitebatur, deſeruit, quàm ſtatura erecta & accepto robore, per ſe ire & redire potuiſſet. Qui tempore procedenti plena ſanitate donatus, in eodem monaſterio precibus & ſanctæ uitæ deſeruiens, hactenùs conuerſatur.

Morbidus reſtituitur.

Operis concluſio. Cap. 47.

Miraculorũ commemoratio q̃d conferat.

HAec de copioſiſsima ſegete beati Galli uirtutum memorię horreis grana libuit commẽdare, & noſtris & aliorum partibus profutura. Poterũt hæc enim plurimùm diligentioribus iuſtitiam ædificationis conferre: quia & morum honeſtatem inſinuant, & ad laudem Domini, quia ità ſanctos ſuos glorificat, deuoti lectoris animum vel auditoris inflammant. Cæterùm tot & tanta ſunt eiuſdem ſancti patris miracula, vt nec à ſtudioſis ſcriptoribus propter copiam ſui poſsint compræhẽdi, nec à faſtidioſis lectoribus ſine tædio & rugata fronte percurri. Ea verò huic operi tantùm inſerta ſunt, quæ & veteium relatione teſtium veritatem cuſtodiant, & moderata breuitate nullius, quamuis etiam vtilia nauſeantis, mentem offendant.

PRECATIO.

OBſecramus itaq; te, beate Galle, Chriſti Cõfeſſor, vt ſicut ſanitatem corporum meritis tuis multis te cõtuliſſe retulimus, ità noſtris mẽtib' diuinæ miſerationis medelã implorare digneris, Amen.

VITA BREVIS S. LVLLI ARchiepiſcopi Moguntini, vt habetur in breuiario Moguntino, intrà paucos annos iuſſu Danielis Reuerendiſsimi Archiepiſcopi Moguntini reſtituto & edito. Conſentiunt MS. codices.

16. Octo. *Patria S. Lulli Epiſcopi.*

LVLLVS apud Angloſaxones in Britannia natus, à primis annis Chriſtum cum literis imbibit. Nam adhuc ſepiẽnis cuiuſdam monaſterii patribus cõmendatus, nihil omiſit, quod ad promerendam Dei gratiam pertinere poſſet. Corpus, cùm adoleuiſſet, aſsidua è domans abſtinentia, ſpiritui ſubijciebat: in ſanctarum verò ſcripturarũ meditatione tanta diligentia verſabatur, ut omnes in admirationem ſui conijceret. Fama autem eo tempore per Britanniã crebreſcente, de feliciter geſtis rebus Bonifacii Moguntinæ vrbis Archiepiſcopi, cui Lullus ſanguine iunctus erat, iiſque in locis meſſem quidem vberrimam, at operariorum maximam eſſe penuriam: cœpit animo voluere, quomodò tam ſancta & neceſſaria functione occupato opem ferre poſſet. Ità iam Diaconatùs gradum adeptus, ex ſuperiorum ſuorũ voluntate iter ad Bonifacium ſuſcepit.

S. Lull' è Britãnia venit ad S. Bonifacium.

Sic longo terra mariq; emenſo itinere, Germaniã adijt, eiuſque aduentu Bonifacius mirificè eſt recreatus. Qui cùm ſanctiſsimæ ipſius conuerſationis, affluentis doctrinæ, flagrantisq; in Deum animi certiora experimenta cepiſſet, inuitum ad Sacerdotij dignitatem prouexit, & lateri ſuo ſemper adhærere voluit. Poſtquàm autem diù prædicationi ſedulò incubuiſſet, multisq; aliis grauibus negociis obeũdis fidem & induſtriam ſuam probaſſet, Bonifacius iam in Friſiam iturus, ipſum præſente Pipino Rege, ſucceſſorem ſibi in Moguntina ſede conſtituit. Quã ille prouinciam in decrepitam vſque ætatem docendo, monendo, arguendo ſanctè & prudẽter, tanq̃ boni patris haud degener filius, adminiſtrauit.

Fit Moguntinus Archiepiſcopus.

Tandèm per ſpiritũ cognoſcens dormitionis ſuæ inſtare diẽ, vocato coepiſcopo ſuo Alboino, viro valdè religioſo, iniunxit, vt ſacris priùs celebratis myſteriis, ſe ad Hereſfeldenſe monaſteriũ præcederet. Ille ſine mora ſacrũ pficiens, etſi toto corpore incolumis videretur & ſanus, cùm ſacramẽtis Dominicis participaſſet, vnà cũ Miſſa finiuit & vitam. Nihil hoc caſu motus Lullus, obitus ſui prænuncium naui ſecũ impoſitũ, p Moganũ in Hereſfeldẽſe cœnobiũ, priùs a ſe extructũ, aduehẽs, honorificè ſepeliuit. Vbi ẽt morbo ꝓtinùs correptus, Archiepatus ſui anno trigeſimoſecundo, placida morte in Domino defunctus eſt. Corpus ibidèm repoſitũ, cum poſt ſexageſimũ annũ è terra leuaretur, eo membrorũ omnium

Hereſfeldenſe cœnobium à ſe extructum.

decore ac veſtium quoquè nitore inuentum eſt, vt illo ipſo die expiraſſe, ac ſopore potiùs, q̃ morte ſepultus videretur. Hucuſq; Breuiarium. Manuſcripti codices addũt, cum deceſsiſſe decimo ſeptimo Calendas Nouembris: vbi etiam hæc leguntur: Quãtis emineret meritis apud altiſsimũ, innumerabilia & quaſi infinita, quæ ad eius memoriam ſunt facta miracula, declararunt. Viuens enim multorum, propter virtutes & merita: mortuus verò, penè cunctorum, propter miracula, aures & mentes feliciter occupauit. Præclarum quoquè eſt, quod ibidèm legitur, eum ut bonum paſtorem, cùm eſſet inſtitutus Moguntinus

Viſitat eccleſias & monaſteria ſuæ diœceſis.

præſul, omnes intrà ſuam diœceſim ſitas eccleſias & monaſteria cœpiſſe viſitare, & omnium mores in melius reformare: & eùm pridem cæteros fide & pietate ſuperaſſet, atrox cum animo ſuo geſsiſſe certamẽ, ità vt in dies ſeipſo religioſior, atque in ſtudio morum prouectior haberetur. Deniq; miraculũ illic habetur, quod tum perpetratum eſt, cùm poſt ſexageſimum annum corpus eius à terra leuaretur. Saxũ immane, tumulo eius impoſitum, cùm amoueretur, fortè manus fugit volutantium illud, & fratris cuiuſdã prope adſtantis ità pedem contriuit, ut oſsibus cum carne pariter comminutis, forma etiam pedis amiſſa, fœdum ac miſerabile ſpectaculum præberet circũſtantibus. Sed citò beatus Lullus mœrentia fratrum

Miraculũ ...

pectora expediuit. Nocte enim proxima cùm languidum ſopor oppreſsiſſet, ità repètè ſuis membris omnibus vigor rediјt, vt hymnis quoq; matutinalib' intereſſet, nulla tantæ calamitatis ne cicatrice quidem ſuperſtite. De eodem beato præſule hi quoquè verſus extant.

Antiſtes Lullus, quo non eſt ſanctior ullus,
Pollens diuina, tribuente Deo, medicina,
Occurrit morbis, vt totus prædicat orbis.

VITA BREVIS SANCTI BERcharij Abbatis & martyris, ex Vincentij Speculo Hiſtoriali Lib. 24. Cap. 114. & 115.

18. Oct.

SANCTVS Bercharius ſub ſancto Niuardo Rhemorum pontifice, moribus & ſapientia imbutus, Luxouienſe monaſteriũ expetiit, vbi ſub Abbate ſancto Euſtachio monaſticam uitã duxit. Cùm autem in cura promptuarii erectoris nutu aliquãdò

Egregia Bercharij obediẽtia, magno miraculo illuſtratur.

eſſet implicitus, quadam die ſubitò iuſſu eius eſt vocatus. Furiè ille tunc promptuarium ingreſſus, ante vas ſteterat, & epiſtomium manu tenens, cerealem amphoræ potum infundebat. Mirum dictu: ad unius iuſsionis nutum relictis, quæ habebat in manibus, cucurrit cõcitus, ardore obedientiæ amphoræ cuſtodiendæ oblitus. Illoque ante Abbatem ſtãte, interim potus in uaſculum ſuppoſitum defluere, nõ ceſſans, poſtquàm ad ſuperficiem uaſis peruènit, in modum columnæ supernè conſtipatum, in gyrum coronari cœpit. vltrò cerneres illud liquamen, quod vix clauſum valet contineri, vt quondàm Dei populo trãſeũ-

Ioſue 3.

te abſque lintribus Iordanis fluenta, in ſublime tolli: vt liquidò pateſceret, quanta eſſet virtus obedientiæ, cuius fructus nullo modo poſsit in terra deperire. At ille, quod acciderat, non ſuo, ſed Abbatis, merito deputauit.

S. Niuardus Rhemenſis Ar-

Iam verò regularibus diſciplinis inſtitutus & eruditus, ad ſanctum Niuardum reuertitur. Qui cùm in quodam prædio ſuo cœnobium ædificare vellet, cum Berchario vicum quendam Spernacũ, quem beatus Remigius Eccleſiæ Rhemenſi precio acquiſierat, expetens, in ipſo proceſſu itineris graui ſopore deprimitur, ità vt eundi facultate remota, omnem illum equeſtrem, qui ſe fortè comitabatur, ordinem ſtare præciperet. Itaque fagus frondoſa eligitur, ſub cuius tegmine recubans, Bercharij decumbentis gremio vertice compoſito recipitur. Interim eo quieſcente, ſanctus Bercharius in cœlum defixis luminibus, adſpicit ſubitò niueam columbam è ſublimibus deſcendere, & arbori, cui ſubſtrati erant, inſidere. Quæ repètè ab arbore proſiliẽs, & rumpens aera vacuum, futuræ fabricæ ſpatium circumuolans, locum quo cœnobium conſtrui debeat, gyro deſignat, præſentia ſanctificat. Cumq; eoſdem ſui ambitùs circulos tertiò rerepetiſſet, aperto cælo reconditur. Et quod idẽ Bercharius corporalibus deprehenderat oculis, hoc ijdem quieſcens pontifex ſenſerat ſopore cæleſtis viſionis. Itaque à ſomno excitatus, O, inquit, Berchari, votorum meorum compar fidiſsime, quàm gratũ mihi eſt huc paululùm in ſoporis gratia diuertiſſe. Quod enim diù differens corde geſtaneràm, viſionis arcano maturiùs aggredi compellor. Illoque viſum referente, ait Bercharius: O pater ſanctiſsime, quicquid in viſione ſpiritùs diuinitùs tibi teſtaris indicatum, nòueris etiam me conſpexiſſe corporaliter. Tũ verò præſul hoc ſanctum opus eius induſtriæ ſtatuit committere, qui in loco ipſo, qui Altiuillare dicitur, cœnobij fundamenta iecit, nec priùs ab opere deſtitit, quàm opus cœptum ad laudẽ Dei compleret. Congregauitque illic monaſticæ cõuerſationis viros religioſos, & cuncta, quæ huic ordini commoda iudicantur, diligenter impleuit. Obiit autem ſanctus Niuardus Calendis Septembris.

chiepiſcopus 26.

Viſio Bercharij vigilantis.

Eadẽ Niuardo Epiſcopo dormienti.

Altiuillarẽſe cœnobium cõditur.

Ex cap. 115.

Sanctus autem Bercharius, dum multa ordinat, & diſponit, fortè accidit, ut filiolum ſuum Dagouinũ, quem de ſacro fonte ſuſceperat, & monachum eſſe voluerat, ob culpas eius verbere increpationis feriẽdum decerneret. Sed ille ob demerita ſua cum Iuda ſatanæ traditus, patris obiurgationem indignè tulit. Itaque cùm ille defeſſus in lectulo membra ſopori dediſſet, ſatanæ filius irruens in eum, lethale vulnus ei inflixit: arreptumq; ferrum, quo eum percuſſerat, in piſcinam, quæ intrà monaſteriũ erat, celerrimè demerſit. Videres tum laticem, velut tanti ſceleris conſcium, ferrum illud in ſe recipere detrectantem. Nam mox vt aquam attigit, ceu pluma leuiſsima ſuper aquas ferebatur. At nefarius homicida amens factus, eccleſiam perijt, cruẽtiſque manibus ſignum pulſare cœpit. Fratres non conſueta hora cũ admiratione ſurgentes, & ſanctum virum interfectũ audientes, ad lectum eius concurrerũt, & eũ adhuc ſpirantem repererunt. Comprehenſum igitur Dagouinum ei offerunt, ſcire cupientes, quid de tanto ſcelere pronunciaturus ſit. At ille Domini non immemor: Deum, inquit, tibi frater pœnitentia placatum reddas. Nam quantùm ad me attinet, omni te liberũ impietate dimitto. Ex eius ſepulcro longè pòſt oleum viſum eſt emanare, cunctis morbo correptis ſalubre.

Ioan. 13

S. Bercharius a ſuo monacho occiditur.

Oleum manat è ſepulcro eius.

MARTYRIVM SANCTI MARTYris Andreæ, qui eſt in Criſi: Authore Simeone Metaphraſte.

17. Oct.

Cap. 1.

EST magna diaboli malitia aduerſus Chriſti martyres, & maximè quandò eos videt pietatem conſtanter ingredi, & citra vllam offenſionem: & cùm ſit & varia, magno cõtra illã opùs eſt animo,

animo,& rectè armato in Chriſtũ charitate, ut non ab eo opprimatur,neque in execrandas illius manus incidat, qui hoſtibus quibuslibet inſultat impudentiùs, & partim quidem per ſe, partim autem per eos, qui ipſi adhærent, multifariàm, multiſque modis Chriſti ſeruos afficit iniuria. Nam

Varia dæmonũ malignitas aduerſus martyres

alios quidem deturbat per præcipitia, alios autem obiicit ferarum dentibus, aliis accendit fornacẽ, aliis aperit barathrum: his machinatur rotam, illis acuit gladium:& aliis alias plagas parat, & mortes. Sed nihilominùs fuit irriſus,cùm martyres hæc omnia parua duxiſſent,& alia magis noua tormenta requirerent,vt per hæc oſtẽderent magnum, quod in Chriſtum habebant,deſiderium.Nam etsi multos ex Chriſti ſeruis de medio ſuſtulit inimicus,& ipſorũ ſuperauit naturã:at non etiam inſtitutum,ac voluntatem, & mentem,quæ vincit omnia.Et ideò magis fuit ſuperatus,& demiſit ſupercilium, quòd & carne,& natura humana laborante, eſſet illorum animus inuictus & immutabilis.

Cap. 2.

S. Andreas vt dæmonem ſuperarit

His, quæ dicuntur,ferunt teſtimonium generoſi & beati martyris Andreæ certamina.Is enim cùm talia,& his multo grauiora ſuſtinuiſſet,nõ ſolum cõmunem omnium inimicũ abundè ſuperauit: ſed iis etiam,qui ipſum conſecuti ſunt,maximum fuit argumentum,vt eſſent bono animo. Cuius nõ ſolùm sũt inſignia admiranda certamina, ſed ſunt etiam eius rectè facta imitanda:nec ſolùm eſſe oportet auditores eorum,quæ de ipſo dicuntur, ſed etiam eius virtutis imitatores. Ipſum quidem tulit, quæ omnium optimis regebatur legibus, Creta. Itaque autem ab

Cretæ laus

ineunte ætate patriã imitatus pietatem,beatos quoquè in ipſa oſtendit labores.Non.n.laudauit gloriã, non diuitias eſt admiratus,non amauit delicias, non mollem & remiſſam vitam eſt conſectatus, ſed duram,rigidam & aſperam,& quæ per omnia erat parata adire certamina. Cùm ergò eſſet ardentiſsimè

A puero ut vixerit S. Andreas.

virtutis amore captus,& manſiſſet liber à voluptate, præclara erexit trophęa aduersùs inimicos,qui mẽte percipiuntur,& fuit omnibus optima via ſalutis, & multis perſuaſit, vt vitam præſentem deſpicerẽt, & in cælum currerent,quo in loco ab iis,qui ſapiũt,

Philip. 3.

dicitur & creditur eſſe noſtra conuerſatio.

Atque illius quidem vita erat huiuſmodi: dogmata autẽ Apoſtolica & patria accuratè tenebat.Quinetiam vniuerſus orbis terræ tũc pura & ſyncera fruebatur religione,neque quicquam inimici zizaniorũ tũc in eo naſcebatur. Cùm autem iam longo tempore malignus hæc videret florere, & pura tranquil-

Diabolus nõ fert fidei ſynceritatem.

litate impleri Eccleſiam,perindè atque magna affectus eſſet iniuria,nequaquàm ſuſtinuit: ſed ut per dolum piam inuaderet religionem, magnum ſtudium adhibuit. Nam cùm videret eſſe longè difficilimum perſuadere Chriſtianis,ut negarent diuinam Chriſti carnis ſuſceptionem,quæ iam longo tempore a-

Pſal. 79.

pud eos erat firma ac ſtabilis,&, ut dicit diuinus Dauid,extenderat quidem ſuos palmites vſque ad mare,& vſque ad flumina propagines: umbra autẽ ſua tegebat montes,& arbuſtis ſuis cedros Dei:tãquàm ferus aperè ſylua,eam alio modo conatur perdere, qui propemodùm ferebat ad idem damnum: & per

Serit hæreſim Iconomachorum.

negationem venerandarum imaginum, molitur inducere negationem carnis ſuſceptæ œconomiæ. Siquidem quæ ſunt imaginis,ſcimus tranſire ad exemplar primarium. Itaque ſenſim eum ſubiens,cui obtigerat imperium,improbum,inquam, & infauſtum Conſtantinum,in religionem ſecùs affectum, quàm Conſtantinus ille qui fuit eiuſdem nominis, & primus plantator pietatis, ei perſuadet,nefas eſſe Chriſtianis,& iis,qui sũt ſub eius imperio, verè ſacras honorare imagines.Quod quidem ille fieri prohibuit, exiſtimando & dicendo hoc gẽtilis eſſe ſuperſtitionis,malè profectò intelligens, & periculosè admodùm & inſipienter (id,quod dicitur à veteribus) miſcens ea,quæ miſceri non poſſunt. Nam quorum pri-

Nota quæ imagines venerãdæ ſint, et q̃ non.

mum quidem exemplar eſt impium,eorum quoquè figura eſt æquè prophana iis,qui volũt eſſe pii. Quorum autẽ illud eſt adorandũ & venerandum, eorum quoquè imago cõſequenter digna eſt omni honore.

Cap. 4.

Edictũ Cõſtantini Copronymi.

Sic ergò ipſe doctus à maligno ſpiritu, iuſsit per omnem terram,quæ eſt ſub cælo, procedere, & ad extremos fines tranſire alienum hoc edictum, omne genus ſupplicii omni generi & ętati aſperè minitãs, ſi quis ſuo decreto non pareret, promptoq; & alacri animo illud non exciperet: immò ſi diuinam aliquam figuram vel verbotenùs videretur honorare. Grauiter verò & immaniter puniunt, & nullam dãt veniam ii,quibus obtigit imperium,quandò iis, quæ ab ipſis ſunt conſtituta,non obedientem aliquem acceperint, cùm præſertim videatur iuſſus pertinere ad multorum vtilitatem. Iraſcuntur autem, non id curantes quod publicè conducit, ſed ſuam explentes arrogantiam. Propter has ergò aſperas & ſæuas minas,licebat tunc videre ciuitates effectas in ſolitudinibus,eſſe autem planè deſertas ciuitates propter multitudinem eorum,qui ad eas veniebant ſolitudines. Nimis arctæ reddebantur cuſtodiæ, reple-

Sæuit in Catholicos impẽ tyrãnus.

bantur carceres, non latronibus, prõh dolor, nõ expilatoribus,aut aliis eiuſmodi maleficis hominibus: ſed viris piis ac religioſis,& Dominum timentibus, quorũ erãt pnoctes ſtationes,& q fuerẽt Deo ſudores,& nocturnæ lachrymæ: & quos Hieruſalẽ vocabat libera ciuitas,honorificè apud eã diuerſaturos.

Cap. 5.

Cùm ergò tam magnum & tam graue bellum eſſet excitatũ,& multi ſtatim tempori ceſsiſſent,ſeruiliterque & illiberaliter omninò loquerentur,beatus hic Andreas,non ferens hunc nouũ modum captiuitatis,neque pias animas, quæ ſuperna ciuitate miſerè priuabantur,deſpiciens,ſed tempus aptum eſſe arbitratus ad zelum magno & excelſo animo oſtendendũ,quem pro pietate iamdiù parturiebat, relicta terra patria & ſolo,quod eum aluerat,venit ſtatim Byzantium,tanquàm quiſpiam fortis & generoſus athleta,qui ĩ exercitatione ſatis ſtudii poſuerat, & in ſtadium ſæpiùs deſcenderat. Itaque nec metum magiſtratuũ,neq; aliquid aliud graue reputans, in

S. Andreæ inſignis cõſtantia & zelus.

medium progreſſus, Imperatoris,& eorũ,qui erant ab eius parte,malam ſectam liberè arguebat, & honorem,qui diuinis debebatur figuris,docebat & ſtudebat: Sic,dicens,debet coli Deus, ſic venerari imagines. Porrò autem dicebat ſe eò veniſſe, ut tolleret,quæ a diabolo parabantur, inſidias, & eos quidem,qui ſuam ſalutem prodiderãt,adduceret ad pœnitentiã,& animũ eis adderet, ut rurſus pugnarẽt: rurſùs verò eos,qui ſtabãt,precibus, adhortationibus & conſilio muniret,tutosque redderet.

Cap. 6.

Cùm is hæc publicè p̃dicaret,& ne tantillum quidẽ de dicendi libertate remitteret, ea ſignificantur Imperatori. Qui cùm ante ciuitatẽ in martyris Mamantis,quę dicitur,baſilica, cũ ſuo conſueto præſediſſet ſupercilio: & magnũ quidẽ ex ſcenica illa ſpecie faſtũ,magnã autẽ ex aſſentante illo ſatellitio gloriã ſibi induiſſet: & nec eos quidẽ,qui aderãt, ſolum intueri ſuſtineret, orthodoxos verò toruè & ferociter adſpiceret,& nihilo mitiùs,quàm fera agreſtis,in

Imaginũ veneratores dirè cruciant.

eos ferretur, & alios quidẽ boũ neruis crudeliſsimè cęderet,alios autẽ igni & aliis ſuppliciis traderet: multorũ verò ẽt ipſos oculos & linguã erueret, ut illis quidẽ aliorũ athletarũ non adſpicerent animi magnitudinem,nec hunc tolerantiæ magnum ac-

eiperent ſolatium: hac autem adempta non poſſent alios exciare ad certamen, neque eis veluti manum præbere per conſilium & ſuaſionem; alijs autem ſimul manus & pedes auferret, propter iræ vehementiam & acerbitatem: hic beatus Andreas animo ſauciatus, & pro Domino ſpirans virtutẽ & animi magnitudinem, cùm è medio corde ſibi eſſet precatus, & ſubindè dictitaſſet: Domine ſerua, Domine dirige: ſeipſum in media inijcit pericula, & eorum, qui circunſtabant, diuiſa multitudine, latens eos, qui ambigebant, cùm veniſſet in conſpectum Imperatoris: Cur, inquit, ò Imperator, ſi es Chriſtianus, hęc mala machinaris aduersùs Chriſti imaginẽ, & eius ſeruorum? Ille autem non ferens hanc loquendi libertatem, ſed apertam contumeliam rem eſſe exiſtimans, loquentem ſanctum ſtatim interrũpit, & iubet ijs, qui adſtabant, eum compręhendere. Ijs autem cædẽ ſpirantibus manibus in eũ irruentes, & alii quidem eius caput, alij autem manus appræhendentes, alij verò ſuperhumerale, & alii tunicam, per ſummam contumeliam, & vt ei, qui iuſſerat, magis gratificarentur, eum humi deiiciſſe, qui erat animo excelſo: neque priùs ceſſarunt eum trahere, donèc ipſe Imperator, poſtquam ſatis vlus eſſet dicendi libertatẽ athletę, volẽs vtiquè videri clemẽs, iuſsit eũ relaxari.

S. Andreas liberè reprehendit tyrannum.

Malè ac ceptur.

Cap. 7.

Cùm autem proximè adducendum & ſiſtendum curaſſet, cùm eum prius terruiſſet ſæuitia, deindè etiam alliceret manſuetudine: Vndenàm, inquit, eſt tanta tibi audacia & inſcitia, vt iuſsis repugnes Imperatoris, & coram eo intempeſtiuè, & citra vllã rationem liberè, quæ vis, loquaris? Sed, vt videtur, volens aliquo modo nobis notus euadere, hanc viam ingreſſus es. Voluntas itaque tua deducta eſt ad effectum, & tuus tibi rectè ſuccedet ſcopus, dummodò ſententiæ noſtræ aſſentiaris, & quæ valdè rectè ſe habet, confitearis religionem; tunc nanque tibi omnia euenient ea ſententia. Ad hæc Andreas ille admirabilis: Non, inquit, audacia, nec inſcitia motus, o Imperator, nec vt tibi notus & tuæ euaderem potentię, huc vèni. Quid enim mihi rei eſt cum tuis? ſimiliter autem poſſum omninò etiam dicere cum ijs, quæ ſunt huius mundi, à quo quidem iam olim deſpecta ſunt, tanquàm ſomniũ: ſola autem grata eſt quies, & ſeorsùm verſari cũ Deo? Sed poſtquàm accepi te ſentire aliena à fide Orthodoxa, & priuare Christianos honore, qui debetur diuinis imaginib⁹, & ſic quidem perturbare eos, qui tuo parent imperio, conturbare aũt ẽt Eccleſiam: non potui hãc ferre iniuſtitiã: ſed patria relicta & meis tantum maris ſpatium emenſus, venio magno cordis zelo incẽſus, vel vos ab hoc errore liberaturus, vel pro meo Chriſto meam animam poſiturus, qui ſuam, etſi eſſet Dominus, pro me poſuit & ſua imagine. Imperator autem, Veniſti quidem certè, inquit, magna viſione appræhendens, & animo agitans, nempe vt ipſum Imperatorem, & omnes magiſtratus, & Pontificalis dignitatis venerandam, quantacunque ea ſit, canitiem traducas ad id, quod tibi videtur. Sed vt prolixis vti verbis mittamus, audi me ea, quæ oportet, conſulentem, & ab hac profunda emergẽs caligine, pare ijs, quæ noſtra decernit potentia, & ipſe quoquè ſis contentus ſequi communem ſententiam. Sin minùs, te omninò docebit experientia, quãtum malum ſit cõſilij inopia, & vana de ſe perſuaſio, & ſuam tantùm ſequendo ſententiam, ſe arroganter gerere aduersùs Imperatores.

Paruì facit Imperatorem, & q̃ ſunt huius mũdi.

Cap. 8.

S. Andrea animus inuictus.

Audiuit martyr: & cælos adſpiciens, Non te negabo, inquit, Chriſte Saluator, non te pulchra fruſtrabor confeſsione, non tuã contemptui habebo imaginem: Non deſpiciam, q̃ ad me quidem attinet, malè patientem. Cædatur meum corpus, ò Imperator, lingua ſecetur, pedes excindantur. Nam ego quidẽ paratus ſum omnia pati potiùs, quàm meum Chriſtum vel vmbratenus vilipèndere, quem habeo ꝓ omnibus, & quem olim ſolum ſequi conſtitui. Ad hæc Tyrannus, Quænã eſt, inquit, tanta amentia, & quàm eſt craſsi & hebetis ingenij, craſſæ, & in quam cadit interitus, materiæ, Dei ab interitu remoti, & materiæ expertis gloriã tribuere, & nec audire quidem, quod à Moſe prohibetur legislatore, qui dicit: Non facies ſimilitudines? Vndenam ergò grauiſsimus hic morbus, qui menti veſtræ inſedit, effecit, ut non ſolùm ſcienter reſiſtatis: ſed vos etiam coniiciatis in periculum? Sed enim intellige, Nõ pro veritate, neque pro Chriſto, ſed pro ipſa ſola, quæ eſt à ratione aliena, audacia, extrema patieris.

Ecce vbi imperita Iconoma-chorũ argumenta.

Cap. 9.

Hoc in loco cùm ferre non potuiſſet vir generoſus blaſphemæ linguæ contumeliã, ſed perindè atq; honeſti proditionem arbitratus, ſacræ imaginis pati contumeliam, Execrandum, inquit, caput, Non tibi uidetur pati pro Chriſto, qui pro illius forma patitur, neque ad primum exẽplar credis trãſire ignominiam, qua imago afficitur? Et quomodò vos eos ſæpè, qui Imperatorias cõtumelia affecerunt ſtatuas, perindè àc eos, qui vos probris ſunt inſectati, vltimis affeciſtis ſuppliciis? quos quidem ego nòui in ſtatuis æneos, vel etiam aureos extrinſecùs, pice intùs eſſe repletos, & ſtuppis, & lignis, & alia vili & abiecta materia. Quòd ſi uos, qui nunc eſtis puluis, & cràs non eſtis futuri, ſic honoramini ſtatuis & imaginibus, & propemodùm tanquàm dii vultis adorari, & eos, qui in imperatorias peccauerunt ſtatuas, acerbiſsimè punius, aduersùs Chriſti ſacram aliquid audere imaginem, non reputatis eſſe archetypi ipſius exemplaris ignominiam? neque eos, qui ſunt parati pro eo pati omnia, exiſtimatis periculum adire pro veritate? Deindè cùm hæc iã dixiſſet martyr, & de Moſe vellet explicare, cuiuſnam iuſsiſſet nõ facere ſimilitudinem: & quomodò ille effinxiſſet* Seraphin, cùm ipſum etiam exemplar ſit incorporeũ, Imperator abrumpens orationem: Iam tempus eſt, dixit circunſtantibus, docere eum eſſe moderatum ac temperantem, & temerariæ illius linguæ referre ei gratiam. Si enim ij, qui regias ſtatuas, ut ipſe dicit, iniuria afficiunt, acerbum & inexorabile ſupplicium ſubeunt, qui adeò impudenter & audacter ſceleratam in nos linguam immittit, quaſnam luens pœnas, punietur pro meritis?

Egregiè ea S. Andreas confutat.

Exod. 25. & 37.
*for. * cherubim*

Cap. 10.

Sic dixit, & irato vultu martyrem ſtatim intuens, & manũ de more mouens, & valdè exclamans, eum iubet nudari, deindè etiam eatenſum ſunibus vehementer flagellari. Ille autẽ ne ſic quidem puſillo & abiecto animo ſe geſsit aduersùs ſententiam, neq; eius promptum animi ſtudium retardarunt, quæ iã expectabantur plagæ & flagella, ſed id maius reddebant & ardẽtius, ut quod ſpiritu à ratione alienis appetitionibus, & Imperatoriis minis accenderetur. Cùm ergò Imperator vidiſſet ſic ſe habentem virum fortem, & nihil omninò formidantem, ſed eſſe omninò paratiorem ſuſtinere flagella, quàm dimittere illã rõnem ſententiæ: timẽs, nè ſi ipſe ſanctus tormẽti faceret periculũ, fieret indè in confeſsione cõſtantior, & minimè traduci poſſet, quomodò fortia animalia poſt plagã: induens ꝑſonã benignitatis, Priuſquàm, inquit, facias periculum tormentorũ, ad martyrẽ adſpiciens, noſtro pàrens decreto, liberare ab ijs, quæ te expectãt, malis. Martyr aũt Chriſti, ad ſuũ agonothetã ſublatis oculis tã corporis, q̃ aiæ, cùm ſibi eẽt precatus firmã & imutabilẽ diuinarũ imaginũ venerationẽ, & deindè etiam deorsùm adſpexiſſet,

Tyrannus non fert recta docentẽ, ſed iubet flagellari

& in

& in Tyrannū parùm oculos coniecisſet: O Imperator, inquit, miſsis bellis, quæ gereres contra barbaros, & ciuilium rerum adminiſtratione, totum, ut video, apertè tuum poſuiſti ſtudium contra Chriſtū & eius ſeruos? Et hæc agens, exiſtimas te poſſe in pace tenere ſceptra Romani Imperii? Nunquid ne Dei quidem times iudicium, neque illum tuorum factorum expectas examinatorem?

S. martyris inuicta libertas.

Cap. 11.

Hoc in loco conuicta fuit ficta manſuetudo Imperatoris, & aperta fuit ſimulatio. nam ſolita detecta feritate, martyr vehementiſsimè cædebatur boum neruis. Qui autem circumſiſtebant, volētes iræ Regis morem gerere, partim quidem iuſsi verberare, plagas crudeliter intētabant, & adeò crudeliter, vt fluerent riui ſanguinis ex precioſo illo corpore, & ſubiectum ſolum altè fieret purpureum: partim autem gladios accipientes, irruebant ad interficiēdum athletā, multi etiam lapides in ipſum iaciebāt, & omnibus modis iniuria afficiebant non illum, ſed ſeipſos, ſic quidem Regi, qui eſt ad tempus, ſtudentes coniungi: omninò autem ignorantes miſeri, quā tùm hæc agentes ſe procùl a Deo remouerēt, & qualem in tempus iudicii illi quidem lætitiam, ſibi autem lachrymas & dolores miſerabiliter recōderēt.

Cæditur duriſſimè boū neruis.

Sed Imperator mouebat omnem lapidem, ut poſſet ſanctum in ſua habere poteſtate. Neſcio. n. quomodò, etsi eſſet inſipiens, non ignorabat tamen, hac in re quidem certè ſe ſapienter gerens, fore ut ſi illo potiretur, multos alios ex Orthodoxis ſtatim caperet, eum, tanquàm caput corpus & membra cōſequētes. Hæc cùm ille ſciret, iubet ipſum rurſus relaxari à plagis, & rurſus perſuaſione & prætextu beneuolētiæ eum aggredi tentat.

Cur tunc ei tyrānus blandiatur.

Cùm eum ergò curaſſet propè ſiſtendum, & ſuū ſermonem molliſſet pluſquàm oleum, acutū tamen iaculum aduersùs pios, & acutum gladium, poſtq̄ vidit virum ne tantillùm quidem illici blanditiis, ſed cum maiore dicendi libertate eius arguere amētiam, depoſita pelle, erat lupus manifeſtus. Iuſſitque lapidibus confringi maxillas martyris, hæc reddens pro verbis, quibus cor eius fuerat conſauciatum. Ille autem erat planè alius Stephanus, iis, qui illi iniuriam faciebant, preces reddens. Deindè martyrem quidem Imperator, tanquàm reum condemnatum, miſit rursùs in cuſtodiam, ſed ignorabat ſe iis, qui in ea habitabant, Chriſtianis valdè promptum mittere doctorem. Gaudebat autem ipſe quoquè, ſicut Paulus, propter Chriſtum paſsionibus & afflictionibus, benignoq́; & clementi Deo magnas agebat gratias, quòd dignus eſſet habitus plagis & carcere propter illius nomen. Quamobrem & iis, quæ dicebat, eos, qui aderant, valdè inſtruebat, & confirmabat, & eo, quòd quę erant moleſta & aſpera, ferret cū gratiarum actione. Et corpus quidem erat vinctum in cuſtodia, anima autem, etiam antequàm illinc reſolueretur, iam cęleſtia uiſione intelligenter appræhēdebat, adeò vt tyrannum propèmodùm repręhenderet, quòd non ipſum citiùs liberaret a pondere carnis, & a vinculis naturalibus. Corpus enim erat illi carcer, qui eius arcebat animam, & ſuo tegumento eam ſeiūgebat á tabernaculis, quæ eam exceptura erant, & inenarrabili, quę illic eſt, beatitudine.

Cap. 12.
Tyrānus ei blanditur.
Redit ad ſupplicia.
Act. 7.
Rom. 5.
Coloſſ. 1
Sanct. vir ardet moriendi deſiderio.

Dies interim non multi prætererierūt, & rurſus accerſit Imperator martyrē è carcere, metu eorū, quæ expectabantur, & dolore malorū, quæ aduenerāt, fractum ad futura eius animū, & futurum multo molliorem & ignauiorem exiſtimans. Poſtquàm autem productum ſanctum vidit audaciorē, & magis ſpirātem acrē propter Chriſtū amorem, eū veſte exuit, & propter eū lictores rurſus iubet aſsiſtere, & flagellis vehementer cędere, adhuc priorū plagarū aperta per vniuerſa membra ferentem ueſtigia. Illi autem laniabant quidē carnes, & fodiebant eius latera, & plurimam eius carnis partem auferebant: Sed ne ſic quidem poterant ſuffurari theſaurum illius fidei. Poſtq̄ ergò vidit Tyrannus omnia á ſe ſic temerè & fruſtrà fieri, iamque eſſet planè animi dubius & perplexus, eò deſcendit, vt ſe fateretur ſuperatum, nempe vt eū morte deincèps damnaret. Et iubet, vt funibus alligatis beatis illius pedibus, in ſolo trahatur per totā viam publicam: deindè vt eum deductus fuiſſet ad locum maleficorū, ibi iaceretur, qui Eden, qui ſupernis tabernaculis, qui erat dignus ipſis cælis. Cùm autem curreret martyr hunc curſum decertationis, & in terra per plenum vrbis forum traheretur, vir quidam, qui è mari fuerat piſcatus piſciculos, & eos in foro proponebat venales, ſedebat autem ſuper cathedrā peſtilentiæ, cùm vidiſſet eum tam turpiter trahi, & quænam eſſet cauſa accepiſſet, exiliit ſtatim, tanq̄ á malo aliquo motus dęmone, & cùm è propinquo cultrū macelli arripuiſſet, eo & pedem ſacri corporis amputat, & ſiſtit martyri curſum decertationis, eiq́; finē imponit certaminis. Nā ſimul cū pedis amputatione è uita quoq́; excedit vir generoſus, vel potiùs ad cælū currit, & ad eū aſſcendit, qui poſuit eius viā nulli repræhenſioni affinē, & perfecit pedes eius, tanquàm cerui, & collocauit ſuper excelſa.

Cap. 13.
Rurſus atrociter flagellat.
Trahitur per terrā ad locum ſupplicij.
Cedit è vita.
Pſal. 17.

Hic eſt curſus viri fortiſsimi, hoc eſt ſtadiū eorū, quæ in terra fuerunt, certaminum. Talis fuit virtus illius animæ, talis decertatio. Precioſum autē theſaurum, corpus, inquam, martyris, qui ipſum trahebant per medium forum, ij iam mortuum ferentes abiecerunt in loco maleficorum: Et ſic diù manſit iacens in loco uili & probroſo, quod erat diligentiſsimè cuſtodiendū, dimiſſum vt comederetur à feris & volucribus: vt i eo impleretur rursùs, quod dicit Dauid: Poſuerunt morticina ſeruorum tuorum eſcas volatilibus cæli, carnes ſanctorum tuorum beſtiis terræ. Effuderunt ſanguinem ipſorum tanq̄ aquam. (Nā hoc quoq́; eſt illis conſequens) & non erat qui ſepeliret; donec is, qui dedit illi auxilium in carnis imbecillitate, vt pulchrè decertaret, & non excideret à coronis gloriæ, is pijs quoq́; præbuit animis, nè tali theſauro priuarentur: pulchro, inquam, illo & ſacroſancto corpore. Non ſiuit ergò id latère perpetuò, ſed id apertè efficit manifeſtum. Id aūt facit hoc modo:

Cap. 14.
Pſal. 78.
Cadauer eius exponitur feris uorandū.

Duodecim viri, cùm mali olìm dæmones i eos inſiliiſſent, alius aliùdè uenientes, vt eius, qui inhabitabat, ſpiritus vnūquenque agebat inclinatio, ſimul ſe ſemelq́; inter ſe cōuenerūt: & cùm ꝓpter cōem calamitatē cōiter quoq́; verſari & errare ſtatuiſſent, magnū terrę ſpatiū tranſmittētes, repētè, tanq̄ tracti ab vna anima, veniunt in locū maleficorū, vbi proiectū fuerat corpus martyris, & ſanctū cōfuſis & non ſignificātibus inuocabant uocibus. Qui uetiā terrā fodientes manibus, & eū in apertū proferre contēdētes, in corporum congeriem incidunt: ſed aliis prætermiſſis, (O miraculum) eum ſtatim agnouerunt, qui ipſos vocabat, & ſuſtulerunt corpus, quod ad ipſum a duolante gratia, fortè autem etiā mira fragrantia, obſcurè ad ſe uiros attraxerat. Sed id quidem ornatum cōueniētē ſtatim eſt aſſecutū: & deſiderantibus manibus in ſacro loco fuit ſacroſanctè depoſitum. Loco aūt nomē eſt Criſis. Qui autē uexabantur à dæmonibus, conſequenter adipiſcebantur curationem, & domum redibant cū magna lætitia, accipientes ſanitatem, tanquàm mercedem inuentionis. Et nunc eſt nobis ex illo tempore perpetuus theſaurus, & malorum, quæ nos ſemper compræhendunt, certum ſolatium. Nam ſeu morbo opprimitur aliquis, ſeu aliqua afficitur

Cadauer eius inuenitur a dæmoniacis.
Duodecim dæmoniaci curantur.

iniuria,ſeu aliquo alio caſu vexatur, omnia deponet, ſi illuc eum fide acceſſerit, & gratiam conſequetur *Vide qd preſtent ſancti, ſi pie inuocētur.* vberiorem. Quę detur nobis omnibus aſſequi gratia & clementia Domini noſtri Ieſu Chriſti;Quem decet omnis gloria, honor & adoratio cum patre principii experte,& ſancto ac viuifico ſpiritu, nũc & ſemper,& in ſecula ſeculorum, Amen.

VITA SANCTI LVCAE EVANgeliſtę, per D.Hieronymũ ſcripta, Lib. De viris illuſtribus.

Octob. 18. Nouit linguā Grecam. 2. Cor. 8. LVCAS medicus Antiochenſis, vt eius ſcripta indicant, Græci ſermonis nõ ignarus fuit,ſectator Apoſtoli Pauli,& omnis peregrinationis eius comes. Scripſit Euãgelium, de quo idẽ Paulus: Miſimus, inquit, cum illo fratrem, cuius laus eſt in Euangelio per oẽs eccleſias. Et ad Coloſſenſes: Salutat uos *Coloſ. 4.* Lucas medicus chariſsimus. Et ad Timotheum: Lucas *2. Tim. 4* eſt mecum ſolus. Aliud quoquè edidit volumen egregium, quod titulo πράξεισ ἀποσόλων prænotatur: cuius hiſtoria vſque ad biennium Romæ commorantis Pauli peruenit, id eſt, vſque ad quartum Neronis annum. Ex quo intelligimus, in eadem urbe librum eſſe compoſitum.

Igitur περιόδους Pauli & Teclæ, & totam baptizati Leonis fabulam, inter apochryphas ſcripturas cõputamus. Quale enim eſt, vt indiuiduus comes Apoſtoli, inter cæteras eius res, hoc ſolum ignorauerit? Sed & Tertullianus vicinus eorum temporũ, refert presbyterum quendam in Aſia σπουδαστὴν Apoſtoli *2. Tim. 1.* Pauli, conuictum à Iohanne, quod author eſſet libri, & cõfeſſum ſe hoc Pauli amore feciſſe, & ob id loco excidiſſe. Quidam ſuſpicantur, quotieſcũquè in epiſto- *2. Tim. 2* lis ſuis Paulus dicit, Iuxta Euangelium meum, de Lucæ ſignificare volumine: & Lucam nõ ſolùm ab Apoſtolo Paulo didiciſſe Euangelium, qui cum Domino in carne non fuerat, ſed & à cæteris Apoſtolis, quod ipſe quoquè in principio ſui voluminis declarat, dicens: Sicut tradiderunt nobis, qui à principio ipſi vi- *Luc. 1.* derunt, & miniſtri fuerunt ſermonis. Igitur Euangelium ſicut audierat, ſcripſit: Acta uerò Apoſtolorum, ſicut viderat, ipſe compoſuit.

Lucas vxorē nõ habuit. Vixit octoginta & quatuor annos, vxorem nõ habens. Sepultus eſt Conſtantinopoli, ad quam vrbem viceſimo Conſtantii anno, oſſa eius cum reliquiis Andreæ apoſtoli tranſlata ſunt de Achaia.

ITEM VITA BEATI LVCAE Euangeliſtæ, per Simeonem Metaphraſten ſcripta. Extat 1. Tomo Aloyſij, & in Occumenio poſt Apocalypſin & vitam beati Iohannis Apoſtoli.

Prou. 10. Cap. 1. SI iuſti memoriam cum encomiis celebrare diuinus quidam vir ac ſapiens diuina lege ſtatuit, quantam ſanè cõuenit Apoſtolo Chriſti nos ſimul afferre laudem? Siquidem hũc iuſtitia mirum in modum fecit & Apoſto- *Iuſtitia fecit eũ Apoſtolatu dignum.* latu dignum, & vt Paulo dilectus videretur. Verùm enimuerò quoniã hic in Euãgelio laudem adeptus eſt, relictis omnino encomiorum legibus, quæcunque de eo narrare neceſſe eſt, per modum hiſtoriæ referemus.

Quis Antiochenam ignorat ciuitatem, quem ſitum ac magnitudinem, quos've terminos habeat? & quænam hæc ſit, & quantam occupet terram, quo've irrigetur flumine? Orontes hic eſt, vbi primùm ho- *Act. 11.* mo Chriſtiani appellatione ditatus eſt, ex qua diuus *Patria S. Lucæ.* Lucas ortus eſt, & naturã quidẽ ac indolem habẽs, ut quæ generoſa eſſet ac precioſa, veluti ex hoc manifeſtum eſt, quòd & vita apparuit ſtudioſiſsimus, & ſermonem tradidit vitæ maiori è cõformẽ. Cùm *Multas callet linguas.* autem omni diſciplinę generi vacaſſet à puero, & Syriacam ac Hebraicam linguam exactiſsimè edoctus eſt, & velut arbor iuxta fontes floridus iã & augmentatus, diuinarum ſcripturarum ſtudio mirũ in modum profecit.

Cap. 2. Adoleſcentiam itaq; attingens, gymnaſia frequẽ- *Eius eruditio varia.* tabat, quæ tum in græcia erant, tum in Aegypto, ac pulcherrimam apud Græcos eruditionem collegit, Grammaticen quidem ac Poeticen perfectè aſſequutus: ad Rhetorices verò, artiſq; benè dicendi cacumen pertingens, neque in Philoſophiæ dignitatib' alicui cedens, ſed Logica quidem ad Ethicem, Ethice verò ad practicen tanquàm gradu vtens, ità omnibus bonis incumbens, tandem pulcherrimam ſimul *Eſt medicus inſignis.* ac humaniſsimam Medicinam aſſequitur, idq; intãtùm, ut ab hac vt plurimùm deſignaretur ac appellaretur. Poſtquàm autem ingenii dexteritate ac magnitudine omnem artem citiùs percurrit, quàm volueris aera ſatiſq; humanæ doctrinæ adeptus eſt, ad ſublimiorem ac meliorem tranſit habitum. Quis autẽ fuit modus tranſitus?

Cap. 3. Habebat quidem interìm de mundi ſalute diſputationes ac cõgreſſus is, qui liber a peccato venerat, vt peccatores vocaret ad pœnitentiã, idq; poſt luctã contra aduerſarium & trophæa de illo relata, poſt auditum ſupernè patris teſtimonium, ac ſpiritùs de- *Matth. 3.* ſcenſum. Percurrebat autem fama vniuerſam Iudæã *Chriſti fama celeberrima.* ac Galilæam, & alicubi etiã extra terminos ea, quæ Euangelicę prædicationis erant, ſequebantur. Tunc multi ſanè ad veram hanc doctrinam cordis aures obturabant, ac mentis oculos claudebant, neque vitæ ſuſcipere ſermonem, neque veram lucem intueri digni erant. Hi autem, in quibus veritatis veſtigiũ impreſſum erat, quiq; terræ bonæ rationem ac proportionem habebant, totis (quod aiunt) oculis intuebãtur, & arrectas adhibebant animæ aures ad auſcultationem, ac velociſsimè ad ueritatem transferebantur, nihilq; quod facere decẽs erat, prætermittebãt, vt ad id, quod honeſtum erat, accederent, & ad ipſã nudã animã tranſmitterent certam veritatem.

Cap. 4. Horũ vnus erat admirandus hic pco veritatis ac *S. Lucas credit, & omnia relinquit.* præceptor, qui ad piam prædicationẽ mentis oculo illuſtratus, deſpicit cognitionem omnem, deſpicit & naturæ viſcera, abiicit pecunias, poſſeſsiones, omnemq; ſubſtantiã, ità vt nemo adeò facile pedũ puluerem, ac manuũ ſordes abiiceret, ut ne vel hoc ipſo præ feſtinãtia occupari certè potuerit, quò facultates indigẽtibus deſtribueret. Vtq; breuiter dicã, deſpectis cũctis inferioribus, ſuperna velociter amplectitur, & ad Iudæam accedit, vaditq; ad eum, quẽ concupiſcebat, ac ſtatim ad cõſpectum ac ſermones Ieſu, efficitur ſplendidum receptaculũ ad precioſũ gratiæ vnguentũ. Neque tamen illi frequentib. fuit opùs ſermonibus ac miraculis ad illius cognitionẽ, ſed quantò doctrina ac prudentia, animiq; dexteritate in aliis præpollebat, tantò velocius & ipſam purè veritatẽ, & prædicatum ſermonem cognoſcit.

Cap. 5. Ab hoc tpe efficit legitimus ac verus Chriſti diſci- *Fit Chriſti diſcipulus.* pulus. Cumq; frequenter pceptori adſuiſſet, & eius ſigna ac prodigia aſſectatus eſſet, ne in ſalutarib. quidem ipſius afflictionibus deeſt. Et quemadmodum

omnibus

Luc. 24. omnibus adfuerat, ità ſanè & reſurrectionis conſpector fuit. Cum Cleopa enim ad agrum Emaus proficiſcenti adſtans poſt reſurrectionem Dominus, (ò horrore plenum illum acceſſum) tarditatem ac cordis eorum incredulitatem improperat, & ſcripturarũ interpretationibus ſuam paſsionem, ac magnum *Fit teſtis reſurrectionis.* reſurrectionis myſterium confirmat. Veruntamen quæ fuit huius diuinæ collocutionis agricolatio? Ignis diuinus iam in horum animis relucet, iamq́ue die declinante, manere ſecum Dominum quodam modo coegerunt. Porrò ipſe maiori Dei cognitione illos afflare volens, non ſolùm vulgari modo congreſſus eſt, verumetiam ad menſam vnà recumbit, paniſque fractione exactiùs agnitus hic idem, qui triduò mortuus fuerat, tandem diſparuit, nullo eorum ſenſu id percipiente, effecta hoc modo in eis ſit miori reſurrectione mortuorum.

Cap. 6. *Fit gentiũ præceptor & Apoſtolus.* Præterea à Saluatoris in cęlum aſſumptione, ac ſanctiſsimi ſpiritus indè deſcenſione, hic duodecim Apoſtolis aſſociatus, & eadem gratia ac poteſtate repletus, Gentium præceptor deſignatur, diuino modo docens diſpenſationis myſterium, & multos ad creatoris cognitionem ex errore manducẽs, ac baptiſmate conſecrans. Siquidem currebat diuinus hic Lucas, prędicationem vbique diſſeminans, & ſermonum ſagena plures ex profunda ignorantia ad Deũ *Multa pattiur S. Lucas, dũ prædicat Chriſtũ.* adducebat, afflictus pro Euangelio, cùm ad peſsimos Græcos ad diſſeminãdos ſermones accederet; Multa aſpera ſuſtinebat in terra, in mari, in ſingulis ciuitatibus. Deſertum dicebatur ei amicum ſolum, dummodò aliquos in eo inueniret, quos Deo adducęret, ac transferret ad pietatem.

Cap. 7. Vbi autem & Paulus cæleſtia conſcendiſſet, vt intueretur veritatem, & apertè eam prædicaret, ac abiectis erroris tenebris, veritati adhæſiſſet, & choro *Comes S. Paulo adiũgitur.* diſcipulorum annumeratus eſſet, Lucas ipſi ſocius itineris vbiquè conſtituitur, ac peregrinationis comes, certamina pro pietate exoptans, & ob id ſe huiuſmodi coniungens militi, & vnà cũ eo vſq; ad vincula afflictus quaſi maleficus, ſimulque cognitionis radios ad fines terrę emittens, adeò ipſi conformis ac domeſticus, & per omnia gratus effectus, ut Paulus ſcribens fidelibus, Lucam frequenter nominaret dilectum, qui à Hieroſolymis, & circumadiacentibus locis Illyricum vſque, vnà cum ipſo impleuit Euangelium, & a Iudæa Romam vſque vnà cum eo vinctus, eiſdẽ laboribus, eiſdem afflictionibus, eiſdẽ communicauit naufragiis, volẽs omninò particeps declarari etiam coronarum, propter hos labores recipiendarum.

Cap. 8. Ità ergò vbi variis modis in talento prædicationis ſimul cum Paulo negociatus eſſet, atque tot gentes adduxiſſet ac irretiſſet ad pietatem, totius diſpẽſationi præceptoris & verè amator, & amatus diſcipulus, ſacræ ſcriptor hiſtoriæ, ſimul & Euangeliſta oſtenditur, ut qui & prius aſſequutus eſſet, & ab his, qui ab initio miniſtri fuerant, hæc cognoviſſet, aut etiam ſupernè in ſacris edoctus eſſet. Siquidem hic *Luc. 1.* Euangeliſta myſterium retexuit Gabrielis paranymphi delatum ad Virginem, qui communem mundo *Luc. 2.* gratiam annunciauerat. Hic etiam Chriſti natiuitatem apertè exarauit, tanquàm recẽns in præſepi iacẽtem manifeſtans, & faſcias, ac paſtores, gaudijque præconas Angelos deſcribens. Hic ſententias ac do- *S. Lucas in proferẽdis parabolis cæteris copioſior.* ctrinas, omnem mentem excedentes, veri ſimul ac honeſti amore manifeſtauit, rerum veritatis ſermonum ingenuitatem commiſcens, ut & mentis ſimul ac linguæ virtutem ob oculos poneret. In parabolis quoquè doctrinas ſalutares retexuit, in hoc etiã co- *Luc. 4.* pioſior cæteris. Vtq; breuiter dicam, quẽadmodùm verbi deſcenſum in terram dilucidè cognoſcendum *Act. 1.* dedit, ità & aſſcenſum in cælos, & reditum ad thronũ paternũ, ſicut quiſpiã è cælo veniẽs, manifeſtauit.

Cap. 9. *Pinxit imaginem Chriſti et S. Mariæ.* Hoc autẽ inter cætera gratiſsimum eſt, q́ ipſum quoquè typum aſſumptæ humanitatis Chriſti mei, ac ſignum eius, quę illum pepererat, & aſſumptã humanitatem dederat, primus hic cera ac lineamentis tingens, ut ad hæc vſque tempora in imagine honorarentur, tradidit, tanquàm non ſatis eſſe exiſtimãs, niſi etiam per imaginem ac typum verſaretur cum his, quos deſiderabat, quod ferventiſsimi amoris ſignũ eſt. Neque id ſolùm, ſed & fidelibus oĩbus, Chriſtiq; amatorib. hęc q́ maxima erãt, gratioſè donauit.

Cap. 10. At non in his ſolis Lucas gratiam ſpiritus, quæ in ſe erat, coarctauit, neque ad ſolum Euangelium hic miniſtrantem habuit linguam, ſed poſt finem miraculorum Chriſti, et Apoſtolorum exponit actiones: *Act. 1.* Et primùm Saluatoris diuinam in cælum aſſumptionem, deindè ſuper ipſos in igneis linguis ſpiritus de- *2.* ſcenſum, dehinc Stephani lapidationem, Pauli con- *7.* uerſionem, nempe per Chriſtum factam de cęlis vo- *9.* cationem, & tranſitum à litera ad ſpiritum, huius in *28.* ſingulis locis vincula, carceres, plagas, flagellatiões, varias gentiũ inſidias, quomodò a Hieroſolymis Romam peruenerit, labores in mari, afflictiones, pericula, calamitates, naufragia, quorũ nõ ſpectator tantùm, ſed & particeps fuerat. Atque ob id diligẽs eſt horum enarrator.

Cap. 11. *Annũciat Chriſtũ Aegyptys.* Sed Paulo quidem Romæ relicto, rurſùm hic ad Orientẽ diſcedit, totãq; Libyã percurrens, in Aegyptum peruenit. Et eùm ſuperiorẽ Thebaida intra ſuã doctrinam recepiſſet, ac ad magiſtrum per Euangelium adduxiſſet, inferiorem Thebaida ſeptem portarum ciuitatem accedit, in qua etiã pontifex ac paſtor a ſpiritu præponitur. Statuis, impuriſq; dæmo- *Fit Epiſcopus.* num delubris in terram deiectis, (id.n. ſtudio ſibi erat, ut errorem totis, quod aiunt, pedibus fugientẽ demonſtraret) ſacra templa contrà ſoli Deo erigit, eiſque qui in profundis ignorantiæ tenebris tenebantur, per Euangelium ad Dei cognitionẽ regeneratis, mites filios effici curat.

Cap. 12. Huiuſmodi igitur fructibus magiſtro oblatis, impietate de medio ſublata, erectis templis, altaribus ſtabilitis ac cõſecratis, & ſub credentibus, presbyteris ac diaconis inter hos creatis, rectæq; fidei præfinitione ipſis tradita, & nunc quidem a veteris inſtrumenti ſcriptura adducens teſtimonia, nunc verò ab eo, quod ipſe conteẋuerat, Euangelio interpretãs ipſis ea, quę de Chriſto erant, & oſtendens uetus inſtrumentũ omninò conſonum eſſe nouo, vnumque & eundem eſſe Deum, qui & hoc & illud ſtatuerat, *Feliciter migrat ad Dominũ.* plenus iam dierum effectus, vadit in pace ad Deum pacis, puluere quidem pulueri relicto, anima verò in manibus eius, qui dederat, cõmendata, illuc tranſiens, vbi regio eſt viuentium, ubi ſonus feſta cele- *Pſal. 26. 41. 86.* brantium, vbi inhabitatio eſt omniũ lætantium. Huiuſmodi ſunt certaminũ Apoſtoli pro pietate narrationes: hic fuit ipſi finis laborum pro Chriſto perpeſſorum, quorum etiã manipulos nunc metit in lætitia, ità vt poſsit & ipſe cum Paulo dicere: Bonũ *2. Tim. 4.* certamen certaui, curſum conſummaui, fidẽ ſeruaui: propter quę repoſita eſt mihi corona iuſtitiæ.

Cap. 13. Veruntamen his nũc conſequens eſſe opinor mẽtionẽ facere, vndè & quomodo, quibùsve ſane tẽporibus ſacræ huius reliquiæ ex Achaia, veluti diuinus quidam theſaurus reportatæ ſint, & claræ ac regiæ ciuitati redditę. Tranſibat quondam a Sirmio ad Iſtrum Conſtantius Conſtantini Magni filius, ſed fratrum tertius, atque ad hanc Iſtri ripam non longo tẽpore caſtrametatus, aduerſus Barbaros, q́ vltra

ſtrum erant, conflicturos cum Romanorum princi
patu: & ipſe formidãs, nè quid mali in ſuo principatu
facerent, confeſtim ad Thraciam ac Byzantiũ equi-
tauit. Cumque ad regionem Odriſiorum perueniſ-
ſet, vbì Adrianus Romanorum Imperator extructa
ciuitate, ſui appellationem loco dedit, accedit ad
Corpora eum quidam Epiſcopus, ueluti donum quoddam ip
S. Andreæ & ſi gratiſsimum deferens, Andreæ ac Lucæ Chriſti di
Lucæ ſcipulorum corpora indicans in Achaia eſſe ſepul-
prius in ta. Porrò ille & nuncio gauiſus eſt, & Artemiũ, quo
Achaia maximè utebatur, & quem ſciebat feruidum amato-
ſepulta rem charitatis erga Chriſtum. (Atteſtatur verò diui
ſunt. num huius amorem certamen ac periculum, tempo
ribus Iuliani propter Chriſtum ſuſceptum) Hunc
ergò tanto feruore pro pietate ſpirantem amicum
Artemium, ad precioſorum corporum reductionẽ
Cõſtantij confeſtim emittit. Etenim erat hic Conſtantius &
laus. in cæteris moderatus, & moribus mitis ac modeſtus,
ac magno admodùm circa eccleſiarum ædificatio-
nem amore occupatus. Vndè etiam ad patris ſui ci-
uitatem circa illius ſepulcrum, veluti reddens patri
honorem, templum ab ipſis fundamentis maximum
Ampliſſimũ extruit tẽplũ, et in eo cõdit reliquias SS. Andreæ, Lucæ, et Timothei, ædificat: in quo etiam, vbi Artemius ſacrorum Apo-
ſtolorum reliquias ex Achaia retuliſſet, in ipſo diui-
no altari ſacra menſa repoſuit: Andreæ quidem è ci
uitate Patræorum, Lucæ autem ex Thebis Bœotiæ
trãslatis corporibus. Ac breui tempore intermedio
etiam Timotheum, qui in choro diſcipulorũ Chri-
ſti velut perſpicua quędã ſtella ſplenduerat, ex Ephe
ſo refert Ioniæ, miniſtro quoquè rursùm ad hoc u-
ſus Artemio. Sed habuit & ipſum ſacræ menſæ ambi-
tus veluti reddentem debitum quoddã pietatis ſuis
auxiliatoribus. Verùm Timotheus quidem huiuſmo
di habuit corporis reductionem: Porrò in diui Lucę
reductione tale editur miraculum, ſermone ac me-
moria dignum.

Cap. 14. Anatolius quidam Eunuchus unus eorum, qui tũc
è regio erant cubiculo, miſero corporis morbo de-
tentus erat. Vbi ergò maiorem nouit eſſe morbum,
quàm qui medicorum poſſet arte curari, probè ſciẽs
ille, quòd quæ impoſsibilia ſunt apud homines, Deo
Matth. 19. poſsibilia ſunt, omnibus aliis relictis, ad Lucã Chri-
ſti diſcipulum confugit, & hoc auxiliatore vtitur
aduerſus morbũ. Vbi enim vrna, q̃ precioſum conti-
nebat ipſius corpus, ad ſacrum templum iam eſſet
delata, quod à fundamẽtis Conſtantius erexerat, ac-
Miraculũ cedens hic dictus Anatolius, ſimulque baiulans cũ
ad S. Lu- his, qui illam portabant, confeſtim deprimente mor
cæ reliqas bo abſoluitur: & viuens ex mortuo tale adeptus be-
neficium, tota ſua vita non intermiſit gratias agere
Apoſtolo ac Deo, qui per ipſum huiuſmodi ede-
bat miracula. Ita igitur primùm ex Thebis relatum
diuiniſsimi Lucæ corpus, honorificè admodùm ac
magnificè cum Andrea ac Timotheo in templo
reponitur, quod à Conſtantio ædificatum erat: cùm
circa ſacrarum reliquiarum repoſitionem fidei o-
pera ac feruidum Conſtantii deſiderium plurimùm
Cõſtãtius demonſtrata ſunt. Quanquàm hic poſtea maligni
Arrianizat. laqueis aliquantulùm captus, (o caſum miſerum,
heu turbulentam ſubuerſionem) Arrianorum dog-
mata ebibit.

Cap. 15. Multis autẽ poſtmodùm tẽporibus, Iuſtinianus, aſ
Iuſtiniani ſũptis Imperii ſceptris, multo adhuc amplificẽtiùs
ſtudiũ er- circa hæc ſacra Apoſtolorũ corpora afficitur, & the
ga ſacras ca argẽtea hæc cõcludẽs, circa ipſũ altare vehemẽti
reliqas. Dei amore reponit, nẽpe precioſa in precioſo cõdi
torio. Et quidẽ ſacri altaris menſam theca cõſtituit:
porrò cõmuni Apoſtolorũ nomine tẽplũ appellatur.
Ad quod ſanè omnes qui cõueniũt fideles, laudant
hunc tanq̃ diſcipulũ, celebrant ut Euãgeliſtã, beati-
ficant tanq̃ eũ, q in ſacris ſudoribus ac laboribus di-
uino Paulo ſemper fuit ſocius. Et indè ſanctificatio
nẽ participantes, ſpirituali implẽtur gaudio: idq; gra
tia ac benignitate Domini noſtri Ieſu Chriſti, cui eſt
gloria in ſecula ſeculorum, Amen.

BEATI PETRI DAMIANI ſermo de Sancto Luca Euangeliſta. Quẽ in vndecim capitula diſtinximus.

QVIA per Euangeliũ, dilectiſsimi, *Octob. 18.*
de tenebris ad lucẽ reductus eſt *Cap. 1.*
mundus, meritò Euangeliſtarũ
gloriã celebrat popul' Chriſtia
nus. Sed inter cæteros beatus Lu
cas, cui præſens famulaturus eſt
ſermo, dũ gemina ſtyli ſpecie &
Euangelicã, & Apoſtolicã cõte-
xit hiſtoriã, tanq̃ diuerſis agrũ eccleſiæ frugibus di *Gen. 42.*
tat, vndè videlicet populus eſuriens viuat. Hæ planè *& 44.*
ſunt fruges, quas Ioſeph fratribus contulit: hæc pecu-
nia, quã in ore ſacci præcepit imponi. Hæc pecunia
nũc in Eccleſiæ menſa proponitur, vt * uſum poſtmo *for. * uſura*
dum à negociatoribus requiratur. Sed & Beniamin
hoc etiã præ cæteris additur, vt in ſacco eius etiam *Gen. 44.*
ſcyphus cũ pecunia reponatur. Quẽ enim Ioſeph p
myſteriũ indicat, niſi redemptorem noſtrum, quem
ſuo iam tunc ille myſterio præfigurabat? Ait enim *Gen. 41.*
ſcriptura: Quia vertit nomen illius Pharao, & voca- *S. Paulus*
uit eum lingua Aegyptiaca Saluatorẽ mundi. Quid *de tribu*
per fratres, niſi ſancti deſignantur Apoſtoli? Quid p *Beniamĩ*
Beniamin, niſi Paulus, qui de tribu Beniamin origi- *originem*
nẽ duxit? Omnes ergò fratres fruges prædicationis *duxit.*
accipiunt, quas ſerere per mundũ debeant: & pecu-
niã, quam ad uſuræ lucrũ in menſa proponant. Soli
verò Beniamin etiã ſcyphus adiicitur, ut per Paulũ,
quem ille ſignabat, non tabernaculi cyathus Genti-
bus, ſed amplum & patulum verbi poculum propine
tur. Hinc eſt enim, quòd ait: Os noſtrũ patet ad uos, *2. Cor. 6.*
o Corinthii, cor noſtrum dilatatum eſt, non anguſta
mini in nobis. Acsì dicat: Quia me uobis verbi potũ
per uberem ſcyphum largè videtis afferre, & uos ſi-
tibundi cordis ad hauriendum ora laxate, vt decur-
rens unda non inaniter fluat, ſed capacia uaſa, in quæ
transfundatur, inueniat. De quo videlicet potu per
Eſaiam Dominus dicit: Glorificabit me beſtia agri, *Eſa. 43.*
dracones, & ſtruthiones: quia dedi in deſerto aquas,
flumina in inuio, vt darem potum populo meo, ele-
cto meo. Quid enim beſtia deſignat agri, niſi gentili
tatem utiquè rationis expertẽ? Quid per dracones,
niſi malitioſi? Quid verò per ſtruthiones, qui pẽna-
ti ſunt, ſed volare nequeunt, niſi hypocritæ figuran-
tur? Hæ ergò beſtię Deum glorificant, dum Chriſtus
gentili populo, qui deſertus erat & inuius, exuberã-
tis Euangelii verba propinat.

Scyphus itaque Euangelicæ prædicationis, in Be- *Cap. 2.*
niamin datus eſt Paulo, vt ipſe deſertum gentilitatis
ſpecialiter excolat, & ariditates eius largo ſanctę
prædicationis imbre perfundat. De quo ſcilicet *Pſal. 146.*
imbre ſcriptum eſt: Qui operit cęlum nubibus, &
parat terrę pluuiã. Vndè & ipſe Paulus, qui ſe Apo- *1. Tim. 2.*
ſtolum, & magiſtrum gentium eſſe teſtatur, ait ad *Gal. 1.*
Galatas: Cùm uidiſſent, quòd creditum eſt mihi E-
uangelium præputij, ſicut & Petro circumciſionis.
Qui enim operatus eſt Petro in Apoſtolatum circũ-
ciſionis, operatus eſt & mihi inter Gentes. Vbì notã-
dum, quanta beati Pauli dignitas, quanta ſit gloria.
Nimirùm qui beatum Petrum & cæteros Apoſtolos
adhuc paſsibilis ac mortalis edocuit, ipſe Paulum,
iã glorificatus & ſuper Angelos exaltatus, inſtruxit.

Magiſter

S. Paul' à Chriſto iā in cælis regnāte edoctus eſt.

Magiſter Apoſtolorū extitit Chriſtus, cùm hominū ſubiaceret iniuriis: Paulum docere non dedignatus eſt, cum iam virtutum cæleſtiū vallaretur obſequiis. Cum aliis degebat Apoſtolis, dum noſtræ mortalitatis adhuc infirma perferret: Paulum ſibi familiarem fecit, cùm calcato ac potenter euerſo mortis imperio, paternæ maieſtatis ſolio præſideret. Hinc eſt,

Gal. 1.

quod ait: Notum vobis facio, fratres, euāgeliū, quod euangelizatum eſt à me, quia non eſt ſecundùm hominem: neque enim ego ab homine accepi illud, neque didici, ſed per reuelationē Ieſu Chriſti. Ideoque licèt ſancti Apoſtoli per corporales obtutus cūcta Saluatoris noſtri geſta perſpexerint, in nullo tamen beati Pauli præceſſere notitiam, dum idē hunc de cœlo Magiſter inſtruxit, qui antè cum illis in terra corporaliter habitauit. Vndè eſt, quod ad Corinthios per interrogationem dicit: Non ſum Apoſto-

1. Cor. 8.

lus? Nonne Ieſum Dominum noſtrum vidi? Nònne opus meum vos eſtis in Domino? Deo itaque reuelante, ad tantam peruènit ſcientiæ plenitudinem, atque ità perductus eſt in omnē Euangelicæ regulæ veritatē, vt cùm omnes ſupereſſent, Apoſtolorū magiſterio non egeret. Hinc eſt, quod ad Galatas dicit:

Gal. 1.

Cùm autē placuit ei, qui me ſegregauit ex vtero matris meæ, & vocauit per gratiā ſuā, ut reuelaret filiū ſuū in me, vt euangelizarē illum gentibus, continuò non acquieui carni & ſanguini, neq; uèni Hieroſolymam ad anteceſſores meos Apoſtolos. Quandò autē ierit, aperuit cùm ſubiūgit: Deidè poſt annos tres veni Hieroſolymā videre Petrū: videre, nō diſcere.

Cap. 3.

Sed dicat aliquis: Hic ſermo non Lucā Euangeliſtā, ſicut promiſerat, loquitur, ſed in Pauli Apoſtoli diſputatione verſatur. Verū planè, nec poſſumus diffiteri. Sed cùm beatus Lucas eiuſdē Apoſtoli indiuiduꝰ comes extiterit, atq; ab eo didicerit omne, quod ſcripſit, vbi dignitatē præceptoris exprimimus, alūni quoquè præconiū non tacemus. Et doctoris laus redūdat in diſcipulū, dū Euangelicæ veritatis hiſtoriā, quā ille diuinitùs didicit, hic ex eius ore percipiens, fideliter apicibus exarauit. Quantæ ergò dignitatis, quantæq; ſit excellentiæ beatus Lucas, in hoc liquidò dephēditur, quia cùm Marcus à beato Petro edoctꝰ, & Matthæꝰ atq; Iohānes, qui Euāgeliū deſcripſerūt, Redēptoris noſtri geſta in terra didicerint, iſte ſolus (vt ità loquar) hoc Euangelium ſcribere meruit, quod de cælo deſcendit, dū ſcilicet hoc Spiritus ſanctus Paulo cælitùs reuelauit, & poſtmodùm p eundē Paulū, quaſi p organū ſuū, beato Lucæ Chriſtus innotuit. Hinc eſt, quod ipſe Paulus ait: An experimētū quæritis eius, q in me loqͥ Chriſtus? De cœlo ergò Chriſtus in Paulū geſtorū ſuorū ſacramenta profudit, eadēq; per Paulū in Lucā, velut aurea fiſtula mediāte, transfudit, vt huic beato viro non immeritò cògruere videatur, quod p Eſaiā dicitur: Primus ad Siō dicet, Eccè adſū: & Hieruſalē Euāgeliſtā dabo. Ideoq; non caſu, ſed ſpiritusſancti magiſterio factū eſt, vt beatus Matthæus, qui à cōuerſante in terra Domino Euangeliū didicit, quadraginta generationes enumerando deſcendat. Per quadragenariū quippè numerum labor exprimitur, quo videlicet Chriſtus in corpore ſuo, quod eſt Eccleſia, p diuerſa vitæ huius tempora fatigatur. Hinc eſt, quòd Moyſes & Elias per quadraginta dies continuauere ieiunium. Sed & ipſe Dominus ſub eodem numero abſtinuit à perceptione ciborum. Per Moyſem itaque lex, per Eliam prophetia, per Chriſtum verò, noui teſtamenti patenter intelligitur gratia. Per afflictionem ergò legis, prophetiæ ſimul & gratiæ, labor innuitur vniuerſalis Eccleſiæ, per uniuerſa mortalis huius vitæ ſecula fatigatæ. Hinc eſt, quòd filij Iſrael ærū-

S. Lucas à Paulo Apoſtolo quid didicerit.

2. Cor. 13.

Eſa. 41.

Matt. 1.

Exod. 24. & 34

3. Reg. 19.

nis, atque laboribus diutinæ peregrinationis attriti, poſt quadraginta annos terrā ſunt promiſſionis ingreſſi: quia videlicet omnes electi poſt emenſum huius peregrinationis excurſum, iure hæreditario iure terram viuentium poſſidebunt.

Ioſu. 3.

Per numerum ergò, quem Matthæus ordinat, ſuſceptio laborioſæ mortalitatis noſtræ: per illum verò, quem Lucas poſuit, indubitanter exprimitur myſterium noſtræ redemptionis. Per illum ſimiliter numerum edocemur, quia Chriſtus iuxta prophetiam peccata noſtra ipſe portauit: per iſtum verò cōſequēter addiſcimus, quia ſecundùm Apoſtolū omnia nobis delicta donauit. Ipſe quippè eſt Agnus, qui oblatus eſt, quia ipſe voluit: ipſe eſt, qui & abſtulit peccata mūdi. Septuagenarius quippè ſeptimus numerus, quem Lucas poſuit, remiſſionem ſignificat peccatorum, ſicut ipſe Dominus innuit, cùm Petro quærenti, quotiès eſſent dimittenda fratri peccata, reſpondit: Dico tibi, non tantùm ſeptiès, ſed vſque ſeptuagiès ſeptiès. Nec mirum, ſi per hunc numerum, qui ab vndenario & denario naſcitur, humanæ prauitatis abolitio deſignatur. Vndenarius qppè numerus, ſi ſeptiès multiplicatur, profectò ſeptuagintaſeptem ſumma completur. Sed denarius, qui perfectus eſt numerus, decalogum ſignat. Per vndenarium verò, qui hunc tranſgreditur, quid niſi legalis tranſgreſſio figuratur?

Cap. 4.
Luc. 3.
Eſa. 53.
Col. 2.
Eſa. 53.
Luc. 3.
Matt. 18

Cùm ergò in tota illa ſumma legis ſimul & tranſgreſſionis, vterque numerus comprehendatur, quid mirum, ſi per eam ſcelerum remiſſio deſignetur? Septenarius planè numerus, qui ſupra Dominum in columba deſcendit, noſtræ prauitatis vndenarium aboleuit. De quo ſcilicet chariſmatum numero per Eſaiam dicitur: Requieſcet ſuper eum ſpiritus ſapientiæ & intellectus, ſpiritus conſilii & fortitudinis, ſpiritus ſcientiæ & pietatis, & implebit eum ſpiritus timoris Domini. Vndè beatus Lucas, ut expiari nos à noſtris ſceleribus per aduentum noſtri Saluatoris oſtendat, non ab Euangelicæ narrationis exordio, ſed à baptiſmo duntaxat, Chriſti cognationis ordinē inchoat. Quod etiam in libro Geneſeos euidenter oſtenditur, vbi Lamech vxoribus ſuis dixiſſe narratur: Septuplùm vltio dabitur de Cain, de Lamech verò ſeptuagies ſeptiès. Vltio quippè de Lamech ſeptuagies ſeptiès danda dicitur, quia ſeptuagintaſeptem homines de femoribus eius perhibentur egreſſi, ac poſtmodùm diluuio vorante referuntur abſorpti. Sed quia Lamech percutiens, ſiue percuſſus exprimitur, quid per hunc, niſi primus parens humani generis figuratur, qui nimirùm peccati telum, quo primus ipſe percuſſus interiit, uniuerſo quoquè generi ſucceſſuræ poſteritatis infixit? De hoc ergò Lamech ſeptuagies ſeptiès ultio data eſt, quia peccatum, qđ primus homo contraxit, per ſeptuagintaſeptem generationes in humano genere viguit. Vſque ad Chriſtum ſiquidem peccatum originale permanſit, quod ipſe per baptiſmi ſui (vndè Lucas incipit) ſacramenta deleuit. Vbi videlicet de illo dicitur: Eccè agnus Dei: eccè qui tollit peccata mundi.

Cap. 5.
Eſa. 11.
Gen 4. Homines 77. de femoribꝰ Lamech egreſſi, in diluuio abſorpti.
Iohan. 1.

Redemptionis ergò noſtræ materiam vterque ſanctus Euangeliſta ſic inuicèm diuidunt, & narrationis partem ſibi quiſque congruam ſumunt, ut Matthæus per generationum lineam deſcendēdo, Chriſtum ad nos peccatores de cœlis aduenisse perhibeat: Lucas autem à ſacramento baptiſmatis ad patrem uſque conſcendens, traxiſſe nos ſecum ad cœleſtem gloriam, peccatorum ſordibus abluros, oſtendat. Ille ſiquidem adſtruit Chriſtum ad terram miſericorditer deſcendentem: iſte fatetur eum nos ad cœleſtia ſubleuantem. Oſtendit ille paſtorem nonaginta-

Cap. 6.
Matt. 18
Luc. 15.

glntanouem oues in deſerti paſcuis relinquentem: dnocet iſte, quam perdiderat ouem, ſcapulis impoſitam, ad ouile proprium reuocantem. Ille perhibet deſcendiſſe medicum ad ægrotos; fatetur iſte ad incolumitatis æternæ gaudia ſecum nos reduxiſſe ſanatos. Oſtendit ille ſolum unigenitum à patre ad nos miſſum: docet iſte, quoniam ad cæleſtem patriá multitudinem tranſtulit electorum. Porrò vtriuſque Euangeliſtæ intentionem vná beatus Paulus comprehendit, dicens: *Rom. 8.* Miſit Deus filium ſuum in ſimilitudine carnis peccati, vt de peccato damnaret peccatum in carne. Nam cùm dicit, Miſit Deus filium ſuum in ſimilitudine carnis peccati: oſtendit ſuſceptionem mortalitatis noſtræ, quam Matthęus apertè declarat, cùm ab Abraham deſcendendo, quadraginta generationes enumerat. Cùm verò ſubiungit, Et de peccato damnauit peccatum in carne: abolitionē perhibet peccatorum, quam Lucas indubitanter exprimit, cùm ſeptuagintaſeptem cognationum lineam texit. Quam videlicet vtranque ſententiam idem Paulus vno alibi verſiculo complexus eſt, dicens: *Rom. 4.* Ieſus Chriſtus traditus eſt propter delicta noſtra, & reſurrexit propter iuſtificationem noſtram. Deſcendit enim Chriſtus, vt nos à peccatis eriperet: ſurrexit autem, vt candore iuſtitię nitidos exhiberet.

Cap. 7. *Cur Matthæus deſcēdēdo, Lucas verò aſcēdēdo, genealogiā Chriſti contexerint.* Quę nimirùm vtriuſque beati Euangeliſtæ diuerſitas etiam in hoc euidenter oſtenditur, quia Matthęus per Salomonem, in cuius matre Dauid peradulterium corruit, Dominicæ generationis lineam deſcendendo producit: Lucas autem per Nathan aſcendit, per cuius videlicet æquiuocum prophetā, hoc ipſum eiuſdem Dauid peccatum Dominus expiauit, & ſic quaſi lapſum miſeratus erexit. Ille itaque docet, Dei filium ad nos humiliter inclinatum: iſte pronunciat nobiſcum ſimul cum triumphali gloria cæliùs exaltatum. Deſcendit enim Chriſtus ad iacentes, vt eos ſecum proueheat in aſtra victores. Vndè non ſine diuino factum præſagio creditur, quod beatus hic Euangeliſta tali vocabulo nuncupatur. Lucas enim Hebraicè, Ipſe conſurgens, ſiue eleuás, vertitur in Latinum. Hoc igitur in proprio nomine prætulit, quod ipſe poſtmodum de Saluatore conſcripſit. Redemptor enim noſter & ipſe de morte ſurrexit, & nos ad cæleſtia viuentes de mortuis eleuauit. Vndè & per Apoſtolum dicitur: *Ephes. 2.* Qui nos conreſuſcitauit, & conſedere fecit ſecum in cæleſtibus. Ipſe itaque principaliter conſurgens, ſiue eleuans dicitur: quoniá ad hoc de morte ſurrexit, vt nos in morte proſtratos erigeret: ad hoc aſcēdit in cęlum, vt ſecum nos ad cæleſtia ſubleuaret. Quod igitur beatus Lucas de Chriſto ſcribendo perhibuit, hoc quaſi propheticè proprio nomine deſignauit. Et hoc magnum certè myſterium, quòd beatus Lucas à baptiſmo Saluatoris incipit, & vſque ad Deum Patrem generationum lineam aſcendendo producit. Per lauacrum quippè ſancti baptiſmatis à peccatis abluimur, & ſic Deo Patri per Mediatorem Dei & hominum reconciliamur. In baptiſmo itaque eſt noſtrę aſcenſionis initium, & ſic ad Deum à viuentibus peruenitur per boni operis incrementum.

Cap. 8. *Lucas vitulus ē in commemorando ſacerdotes.* Nec prætereundum, quia cùm redemptor noſter verus vtiquè ſit Rex & ſacerdos, ſicut beatus Matthæus regiam eius texuit deſcribendo progeniem, ſic è diuerſò Lucas ſacerdotalem indicat per omnē textum ſui voluminis dignitatē. In ſacerdotali quippè plerunquè verſatur officio, & dum diuerſa Dominici operis geſta percurrit, ab his tamen, quæ ad ſacerdotium pertinent, non recedit. Modò enim ſacerdoti delegatum narrat officium, modò progeniem, modò uicem, modò ſacrificium, modò nominat templum: & cùm plurima intrà ſacræ hiſtoriæ ſeriem comprehendat, in intentione tamen, qua cœperat, proſequendi ſacerdotii, perſeuèrat. Nam in ipſo ſuæ narrationis initio ſic exorſus eſt, dicens: *Luc. 1.* Fuit in diebus Herodis Regis Iudæę ſacerdos quidam, nomine Zacharias, de vice Abia, & vxor illius de filiabus Aarò. Deindè ipſum ſacerdotem ad adolendū ante altare ſacrificium ſtatuit. Poſtmodùm quoquè ad eiuſdem ſacerdotis domum Mariam Virginem dirigit. Tria quoquè cantica in Eccleſia cantanda deſcribit, (quod nullum Euangeliſtarum pręter eum feciſſe reperitur) vnum ſcilicet Zachariæ, ſecūdum *Luc. 1. et 2.* Mariæ, tertium Simeonis. Quadrageſimo uerò die, poſtquàm natus eſt, Dominum cū muneribus in templo narrat oblatum. Deindè duodennem in eodem templo inter doctores conſtituit reſidentem. Parentes quoquè Domini narrat per ſingulos annos in ſolennitate paſchali orationis gratia Hieruſalem aſcēdere ſolitos. Poſtremò Euangelium ſuum hoc fine concludit, ut dicat: *Luc. 24.* Ipſi adorátes, regreſſi ſunt in Hieruſalem cum gaudio magno, & erant ſemper in templo laudantes & benedicentes Deum.

Cap. 9. *Ezech. 1.* *Apo. 4.* *Cur S. Lucas vituli ſpeciē teneat.* Vndè ſit, vt beatus Lucas vituli ſpeciem teneat, ſicut & Ezechiel Propheta, & Iohannes Euangeliſta ſe vidiſſe pronunciant. Vitulus ſiquidem in templo ſolebat offerri. Et benè vitulus, quia ſacrę linguę uomere cordis noſtri arua proſulcat, eaque Euangelicā ſeminis iactu vitali fruge fœcundat. Vel certè ideircò beatus Lucas vituli prætendit imaginem, quia dū Euangelicam atque Apoſtolicam deſcribit hiſtoriā, hoſtes Chriſti atque aduerſarios veræ fidei, tanquàm duobus cornibus ventilat, eoſque, nè aream catholicæ Eccleſiæ depopulentur, expugnat. His autē cornibus pręmunitur, quibus & Iudęos ferias non credētes, & hæreticos hincindè concludat, à regula veræ fidei declinantes. Scripſit itaq; beatus Lucas Apoſtolorum labores & actus, quibus & ipſe collaborator interfuit. Scripſit & Euangelium, quod quaſi ſignatū magni theſauri pondus, de cælo percepit. Cui videlicet illud Eſaię vaticinium congruēter aptatur, quo dicitur: *Eſa. 29.* Et erit uobis viſio omnium, ſicut uerba libri ſignati: quem cùm dederint ſcienti literas, dicent: Lege illum: & reſpondebit: Non poſſum: ſignatus eſt enim. Quis eſt enim liber ille ſignatus, niſi ſanctum Euangelium, myſticis figurarum ſententiis obuolutum *Liber ſignatus quis.* & ab humanę mentis intelligentia procùl arcana quadam profunditate remotum? Hic profectò liber ille eſt, de quo Iohannes ait: *Apoc. 5.* Vidi in dextera ſedentis ſupra thronum, librum ſcriptum intùs & foris, ſignatum ſigillis ſeptem. Quę ſunt autem ſigilla, quibus liber Euangelicus obſignatus dicitur, niſi ſeptem illa *Septem ſigilla quæ ſint.* ſacramenta, quibus utiquè totus ordo Dominicę diſpēſationis impletur, videlicet incarnatio Domini, natiuitas, paſſio, reſurrectio, ad cęlos aſſcenſio, deindè iudicium, poſtremò regnum? His itaque ſigillis liber Euangelicus ita ſignatus eſt, ut niſi eum Chriſtus aperuiſſet, cuilibet omninò patere non poſſet. Vndè ſubiungitur: *Apoc. 5.* Ecce vicit Leo de tribu Iuda, radix Dauid, aperire librum, & ſoluere ſeptem ſignacula eius. In actibus uerò Apoſtolorum, dum quaſi nudam narrat hiſtoriam, quodammodò naſcentis Eccleſię teneram lactat infantiam.

Cap. 10. Sed, ſi diligenter attendimus, quia medicus eſt ille, qui ſcribit, nil aliud in illa reperimus hiſtoria, niſi duntaxat animarum languentium medicinam. Humanę quippe conuerſationi quaſi quandam rectitudinis lineam tendit, & per eam nos quaſi ſemitam dirigit: ut ſicut primitiuam Eccleſiam uiſiſſe perpendimus, inquantùm facultas ſuppetit, & ipſi uiuere ſtudeamus, quatenus eadem puritas, quę de origine

fontis

Quatuor Euangeli ſtæ 4 flu minib. paradiſi com parãtur. ſontia emanet, etiam per decliuia nihilominùs poſtrema decurrat: & qualis oriendo progreditur, talis in fine ſeruetur. Vnus eſt enim ipſe de quatuor fluminibus paradiſi, qui videlicet vberib. doctrinæ ſuæ fluentis vniuerſam mundi latitudinem irrigauit. De quibus videlicet aquis per Eſaiã dicitur: Sciſſę ſunt *Eſa. 35.* in deſerto aquæ, & torrentes in ſolitudine: & quæ erat arida, in ſtagnum: & ſitiens, in fontes aquarum.

Cap. 11. *Regia paupertas* Recurramus itaq; dilectiſſimi, ad innocentiã primitiuę Eccleſiæ, vt diſcamus & poſſeſſa relinquere, & in regiæ paupertatis ſimplicitate gaudere. Non ad ima nos terrenæ ſubſtantię põdus deprimat, quos ad ſupernæ Hieruſalem gloriam Rex cæleſtis inuitat. Non nos ab hoc itinere carnalis illecebræ retrahat lenocinium, quibus vtique per præcedentis noſtri redemptoris introitum patet aula cælorum. Nam dum generationis eius ordo ab humilitate baptiſmatis ad Patrem vſque producitur, liquet proculdubiò, quia patriæ cæleſtis ingreſſum ſe ſequentibus pollicetur: & quò prior introiuit, ſibi miniſtrã- *Iohan. 12.* tibus viã ſtrauit. Volo, inquit, Pater, vt vbi ego ſum, illic ſit & miniſter meus: ut nimirùm ad caput ſe mẽbra colligant, & (ſicut eodem ſpondente promittitur) vbi fuerit corpus, & aquilę congregentur. Adea- *Mat. 24.* mus ergò cum fiducia thronum gratiæ, vt miſericordiam conſequamur, & gratiam inueniamus in auxi- *Hebr. 4.* lio opportuno. Nam (ſicut idem dicit Apoſtolus) ta- *Heb. 8.* lem habemus Pontificem, qui conſedit in dextera ſedis magnitudinis in cælis, ſanctorum miniſter, & veri tabernaculi, quod fixit Deus, & non homo. Illuc itaque ſeiã noſter ſpiritus dirigat, illuc diruptis terrenæ concupiſcentię vinculis æſtuanter euolare cõtendat, & vbi caput eminere conſiderat, ſe quoquè ſecuturum eſſe confidat. De quo videlicet dicitur: *Heb. 9.* Non in manufacta ſancta Ieſus introiuit exemplaria verorum, ſed in ipſum cælum, vt appareat nunc vultui Dei pro nobis. Illic ergò habemus Pontificẽ, qui iuſtificet peccatores: Illic habemus Regem, qui coronet poſt victoriam triumphantes: qui nimirùm ad hoc dignatus eſt de ſummis ad ima noſtra deſcendere, vt nos ſecum ab infimis ad propria ſubleuaret, Ieſus Chriſtus Dominus noſter, qui cum Deo Patre & Spiritu ſancto viuit & regnat in ſecula ſeculorum, Amen.

MARTYRIVM S. IVSTI SIVE Iuſtini, vt eum hiſtoria vocat, nouem annorum pueri, ex venerabilis Bedæ Tomo 3. per F. Laur. Surium comprahenſiùs deſcripta, cùm illic habeatur non proſa oratione, ſed quæ carminis potiùs formam quandam referat.

Octob. 18. Luc. 2. Cap. 1. Homil. 8 in Euan. CHRISTO Domino ac Saluatore naſcituro, edictũ exiit ab Auguſto Cæſare, vt deſcriberetur vniuerſus orbis. Ille enim, vt ait Gregorius Papa, apparebat in carne, qui electos ſuos adſcriberet in æternitate, quos ſacræ fidei profeſſio commendaret: quam qui dignè colunt cum operibus bonis, quę ſunt ceu cenſus quidam Dño gratiſſimus, cæleſtis ciuitatis municipes fiunt. Quem cẽſum vterque ſexus & ętas omnis ſoluit, ut teſtantur martyres in- *S. Iuſtin' puer annorũ nouẽ, fit martyr* numeri, non viri duntaxat, ſed & fęminæ: nec ſolùm maturi æui, ſed etiam permulti ætate tenera. In quibus ſanctus Iuſtinus nouem annorum puer, quo pacto per paſſionẽ migrarit ad Dominum, ſequẽs oratio explicabit. Diocletiano & Maximiano ſęuiſſimis tyrannis Romani Imperii dignitatẽ obtinentibus, tã crudelis extitit perſecutio Chriſtianorum, ut omni ſuppliciorũ genere affici iuberentur, qui Chriſtum profitebantur. Et nè quis latitandi ſupereſſet locus, vbiquè ſtruebantur inſidiæ, ut nulli fas eſſet emere quippiã, aut vendere, uel etiam haurire aquam, niſi prius infandis dæmonũ idolis thura cremaret. Ea tempeſtate fuit præfectus quidam miſſus in Gallias, *Rictiouarus ſæuiſſimus præfectus.* perfidioſus, ferox, immanis Chriſti & Chriſtianorum hoſtis, Rictiouarus nomine. Is ſitiens innoxiorum hominum ſanguinem, cùm veniſſet Baſileam, multos illic Chriſtianos in aquas demergi iuſſit: edictoque locis omnibus propoſito, præcepit nè quiſquã Chriſtianus ſineretur viuere.

Per id tempus Antiſſiodori fuit Matthæus quidã, *Cap. 2.* vir bonus & iuſtus, filios habens Iuſtinianum & Iuſtinum: quorum ille ætate, hic morum maturitate anteibat, per uitam immaculatam ſenectutem induẽs, *Sap. 4.* & breui conſummatus, longa explens tempora, meritorum eius laude durante in ſecula, quandoquidẽ placuit Deo anima illius. Antè autem, quàm hic Iuſtinus in lucem ederetur, frater eius Iuſtinianus ab hoſtibus captus, & procùl abductus eſt. At beatus puer Iuſtinus à teneris annis rebus diuinis animum appulit, Domino illi quotidianæ gratiæ ſuæ incremen- *Claret prophetiæ ſpiritu puer ſanctus.* ta largiente. Cumque eſſet uirtutibus ornatus, etiã futurorum prænotionem & ſcientiam diuinitùs accepit. Itaque ex Dñi reuelatione didicit fratrem ſuum agere in ſeruitute atque eius herum Lupũ Ambianis habitare. Idque mox refert ad patrem, adhortans eum, vt iter ſuſcipiat ad filium redimendum. Reſpondente patre, ſe neſcire iter illud, ſanctus puer animo accenſus, urbem omnem Antiſſiodorẽſem peragrat, ducẽ aliquem eius itineris quęritans. Sed cùm nullus eſſet, redit ad patrem, indicat ſe nemiuẽ quidem inueniſſe, qui eò uelit proficiſci: at nec ſic tamen ceſſandũ eſſe. Pergamus, inquit, pater Chriſto comite, qui non ſinet nos uotis fruſtrari noſtris: nec quicquam illo pręeunte nobis aduerſi occurret: ſed ibimus illęſi, incolumesq; redibimus. Rursùs pater: Equidem fortaſsis, mi fili, tantum iter perferre potero, uiribus fretus corporis: tu verò cùm ſis tenellus puer, vereor ſanè ut poſſis. Iuſtinus reſpondit: Chriſti ego ſeruus ſum, cui ego benè confido, cuique me *Magna animi virtus in tenero puero.* ſemper commendare ſoleo. Eamus, pater, in eius nomine, illi totius itineris effectum committentes, gratumque habentes, quicquid ei facere viſum erit. Acquieuit pater, & rebus ad iter neceſſariis cõparatis, iter agreſſi ſunt.

Cap. 3. Ea nocte Meloduni mãſerunt, ad cuius portas pauper quidam eis uenit obuiam, & pedũ officio, & oculorum lumine orbatus, ad ea incommoda accedente etiam dira fame & corporis nuditate. Petit miſer *Liberalitas eius erga pauperem.* ſtipẽ à Iuſtino. Iuſtinus indicat patri, & ab eo acceptas eſcas dat inopi. Porrò ſua ſe tunica ſpolians, ea veſtit nudum gemino bñficio afflictum refouens. Ea re nonnihil commotus pater, cępit obiurgare eum, illud benignitatis & humanitatis officium, diſpendium uocans. Contrà uerò ſanctus puer Iuſtinus, Noli, inquit, pater factũ hoc diſpendii loco habere, cùm nobis pro illo ęterna in cęlis beatitudo ꝓmittatur, *Pſal. 40.* dicente ſpiritu ſancto per prophetã: Beatus, qui in- *Pſal. 111.* telligit ſuper egenũ & pauperẽ: in die mala liberabit eũ Dñs, & ab auditu malo nõ timebit. Mala dies erit impiis, cùm in extremo iudicio dãnabuntur à Deo, arſuri cũ diabolo igne ſempiterno. A malo aũt *Mat. 25.* timebũt auditu, qui tũc audiẽt uocẽ illam terribilẽ; Ite maledicti in ignẽ ęternũ. In hac die mala, qua dãnabuntur impii, illi liberabuntur, qui pręſtant eleemoſy-

moſynam: nec eos auditus malus terrebit, ſed potiùs audient à Chriſto: Venite benedicti patris mei, poſſidete regnum, quod vobis paratũ eſt ab origine mũdi. Eſuriui enim, & dediſtis mihi manducare: Nudus eram, & cooperuiſtis me. Quod enim vni ex minimis meis feciſtis, mihi feciſtis. Vides mi pater, quę bona repoſita ſint nobis, ſi ea iis, quæ ſuppetunt nobis, gratificemus inopi? *Ibidem.*

Cap. 4. Cùm ergò noctem illam Meloduni exegiſſent, manè cœpto pergunt itinere: Chriſtoque duce, Lutetiã Pariſiorum perueniunt. Vbi Hippolytus quidam eos hoſpitio accepit, & humaniter tractauit, cùm ei cauſam aduentus ſui expoſuiſſent. Ab illo aũt dimiſſi, Iſaram fluuium vt attigerunt, non inuenere nauim, qua eum poſſent tranſmitterre. Moleſtè id ferente patre beati pueri, ille perturbatum conſolatur, indicans ei quod diuina reuelatione didicerat, quẽdam adfuturum propediẽm cum naui, qui eos traducat.

Iuſtinus puer cum ſuo patre Deo duce venit Ambianum. Adhuc puero hæc loquente, quidam nauta venit cũ ſua cymba. Ad quem accedentes, rogant vt ipſos euchat in aliud litus, iuſta mercede accepta. Ille promptus annuit, nec tamen naulum recipere vult, gratis ſuam eis operam offerens. Traiecto flumine, Ambianos properant, vrbemque ingreſſi, ſciſcitantur quæ ſit domus Lupi, apud quem Iuſtinianus ſeruiat. Reperta domo, accedunt Lupũ, offerunt preces ſupplices, priorq; Iuſtinus ità eum appellat: Venimus, Lupe, ad humanitatem tuam, orantes vt captiuum fratrẽ nobis reſtituas, quem ſcimus apud te ſeruire. Afferimus noſtram ſubſtantiolam, ut accepto precio, pro tua clementia eum nobis reddas. Lupus uero rogat, quinam ſit. Reſpondent ſe Chriſtianos eſſe, ciuesq; Antisſiodorenſes, fratrem ſuum Iuſtinianum dici, & apud ipſum commorari. Tum Lupus: Ego, inquit, vobis p̃bebo hoſpitiũ, & pueros meos oẽs oſtẽdam, inquibus ſi fratrẽ veſtrũ videritis, precio redimatis.

Cap. 5. Iuſtinus cognoſcit fratrem ſuũ, quẽ nũquàm viderat. Veſperè igitur in Lupi domũ intrant, & ille duodecim pueros ſuos in eorũ conſpectum adducit: ſed in ijs non erat Iuſtinianus, quẽ quærebant. Itaque beatus Iuſtinus oculos circunferens, videt quẽdam extra illos aſsiſtentem puerũ, manu ſua lampadẽ accenſam tenentẽ. Is verò erat beati Iuſtini frater, ante eum diem nunq̃ illi viſus. Sed ille plenus ſpiritu ſancto, nullo homine docente, eundẽ germanũ fratrem ſuum hactenùs incognitum, ocyùs cognouit. Sãctorum.n. animi Deo inhęrẽtes, interna & arcana perſentiunt, & prophetico ſpiritu res ignotas edocentur. Videmus hoc in Actibus Apoſtolicis, ut ſpiritus loquatur Petro, Paulo, & aliis. Cognito igit̃ fratre, Iuſtinus dicit ad Lupum: Meus iſte frater eſt, qui manu fert lampadẽ. Huius redimendi cauſa pater meus ad te acceſſit. Tu, vt es pollicitus, benignũ te nobis exhibe, ut illo comite poſsimus abire domũ. Hæc ut audiuit Iuſtinianus, obſtupuit, quòd nunquàm illi viſus, tam facilè cognoſceretur. Admirabantur ẽt alii, qui aderant, ob rei inuſitatam nouitatem. Gratulabãtur fideles, in Domino lętantes, & pro tanta virtute Deo gratias agentes. *Act. 10. 16. &c.*

Cap. 6. Accuſant ſanctis apud Rictiouarũ præfectũ. Aderant tum fortaſsis quidam Rictiouari pręfecti retiarii: qui vt eos Chriſtianos eſſe ſenſere, properè ad dominũ ſuum reſerũt. Is confeſtim mittit, qui eos adducant: aut ſi nolint ſequi, in cuſtodiam abducant, donèc poſsint opportunè corã ipſo ſiſti. Lupus verò, qui eos hoſpitio exceperat, noctù eos excitat, hortatur ut ante diluculũ maturè proficiſcãtur. Affuerunt.n. inquit, hìc Rictiouari adminiſtri, qui ut Chriſtianos nos eſſe animaduerterũt, mox illi ſignificarunt. Fratrẽ ergò veſtrum vobiſcũ abducite: nullum ego redemptionis preciũ expeto. Tãtùm ocyùs hinc abſcedite, nè vos perſecutores comprehendãt. *Humanitas Lupi hoſpitis.*

Illis itaq; profectis, repentè aduolant miſſi à iudice: ſed non inuenientes eos, redeunt ad illũ, aiunt iam abiiſſe homines. Mox ille iubet quatuor eqtes ſummo ſtudio eos inſequi, & ad ſuũ tribunal compræhẽſos pertrahere: ſi uerò reluctentur, confeſtim eos trucidare. Properant equites, abeuntiũ perſequũtur ueſtigia: qui cùm iam ferè veniſſent ad locũ, quem Luperã uocant, non longè aberant illi, qui eos inſequebantur, crudeles carnifices. Ait aũt Iuſtinianus ad Iuſtinum: Locum hunc opportunum cernis & hauriendæ aquę, & cibo ſumendo. Si lubet igitur, pauliſpèr hic aſsideamus, ut cibo & potu refocillati, expeditiores ſimus ad proſequendum iter. Iuſtinus iam futurorũ præſcius, reſpondet: Si quippiam guſtare hic vultis, faciendum id eſt celeriter. Appropinquant.n. miſsi à iudice, qui nos, modò id poſsint, ad illũ adducant pœnas luituros. Ocyùs ergò cibũ capite: ego verò interim cõtemplabor, nũ quis huc veniat, ex iudicis mandato nobis inſidiaturus. Quod ſi quẽ perſenſero eo animo ad nos accedere, ego cum illo colloquar, uos autem in hanc ſpecum vos ſubducite. *Inſequũtur ſanctos Rictiouari miniſtri.*

Cap. 7. Hæc cùm prophetico ſpiritu sãctus dixiſſet puer, mox adſunt carnifices, quos ille adfuturos prędixerat. Ijs conſpectis, cæteri in ſpeluncã ſeſe abdũt: beatus uerò Iuſtinus ſtat intrepidus, ad martyrij gloriã à Chriſto prædeſtinatus. Ad eũ igitur accedunt quatuor illi equites, ſciſcitantur quis ſit, quæ eius ſit ꝓfeſsio, quinam illi aut ubì ſint, quos habuiſſet ſocios. Ille per ordinem omnia explicans: Ego, inquit, Iuſtinus dicor, Chriſtianum me liberè profiteor. Et quia Chriſtiani nominis perſecutores vos eſtis, non licet mihi vobis prodere comites meos, nè hac ratione pœnis illi ſubiiciantur. At illi: Niſi, aiunt, illos citò prodideris, nos te quãprimùm gladio feriemus, tum ꝙ indicare eos non uis, tum ꝙ Chriſtianum te profiteris. Reſpondet Iuſtinus: Sanctum Euangeliũ promittit nobis, ſi quis propter Chriſtum perdat animã ſuam, in uitam æternam cuſtoditurum eam. Atque ea cauſa propter eum pœnas perpeti non recuſo, eo dilecto malens emori, quàm offenſo viuere. Quòd aũt vultis à me prodi comites meos, id ſacroſanctũ vetat Euangelium, quandò ipſe Chriſtus Dominus noſter in paſsione ſua noluit ꝓdere diſcipulos ſuos, ſed captus, iusſit ut eos ſinerent abire. Notũ ergò ſit vobis, me nec ſanctiſsimũ Chriſti nomen metu mortis abnegaturum, nec ſocios indicaturum. *Iuſtinus puer imperterritus, ſeſe hoſtibus offert.* *Iohan. 12.* *Iohan. 18.*

Cap. 8. S. Iuſtinus capite truncatur. His auditis, ira perciti carnifices, ſine ulla mora in eius necem conſpirant, vnusq; ex eis, cęteris hortantibus, caput illi amputat. Ità martyr Chriſti cum laude & gloria in cælum proficiſcitur, geminũ percepturus brauium, ꝙ & in Chriſti confeſsione perduraret, & uſque ad mortem proximos ſuos dilexerit. Vt uerò quæ eius eſſet gloria teſtatum fieret, inſigne mox miraculum declaratur. Præciſum enim caput manibus appræhendit corpus truncum, & coram lictoribus illis immobile conſtitit. At illi ea re perterriti, fugam capeſſunt. Pater uerò eius & frater è ſpecu egreſsi, vident ſanctum corpus eius ſtare immotũ, miranturq; ſuis manibus proprium ferre caput. Variè interim animis afficiuntur, hortãte martyrii gloria, ut exultent, natura inuitante, ut plorẽt. Maximè uerò anxios eos habent, ꝙ neſciant, quomodò ſepulturę mãdandus ſit. Cumq; ea de re inter ſe cõferrẽt, caput beati martyris eos diſertis appellans uerbis: Abite, inquit, ad locum, quẽ Luperam dicunt, atque illic meum humate corpuſculum. Porrò matri hoc meum apportate caput, ut amoris erga ſe mei apud ſe pignus habeat. Quòd ſi mei tenetur deſiderio, ſtudeat ſequi me in paradiſo iam degentem, ubi animę ſanctorum feliciter quieſcunt. *Præclarũ miraculũ* *Loquitur præciſum caput patri & fratri ſuo.*

Tum

Cap. 9. Tum illi faciunt, vt erant iuſsi, corpuſque ſepeliunt loco eis indicato. Caput verò adſeruat matri, quæ illud cum gaudio excepit, Deo agens gratias, quòd innocentem eius animam ad ſe euocaſſet. Tibi, inquit, Chriſte honor, laus & iubilatio, qui dignatus es hunc aſſumere puerum, & adiungere beatis martyribus tuis. At tu beate Iuſtine, fili mi dulciſsime, qui in Chriſti regnum ingreſſus es cum palma victoriæ, ibi memor eſto mei in tuis ſuffragiis. Hæc illa cū lachrymis orante, lux ingens effuſa eſt ſuper illud domicilium, in quo ſanctum Iuſtini caput repoſitum erat. *Lux cælitus effunditur ſup. caput ei⁹.* Cumque ea luce omnia circunquaquè irradiarentur, idque in ipſis noctis tenebris, mirabantur quotquot in ea vrbe erant. Tandèm Epiſcopo eius ciuitatis caput illud ſancti martyris honorificè condente, cæca quædam puella ſuperueniens, Adiuua me, inquit, beate Chriſti martyr, ut lumen diù negatum, Domino Chriſto præſtante, tuo patrocinio adipiſci merear, ut laudetur nomen eius in martyrio tuo. *Cæca illuminatur.* Sic illa orauit, & mox voto potita ſuo, laude & prædicatione effert inclytum martyrem, plebſque omnis exultans, gratias agit benigniſsimo Saluatori, cui eſt honor & poteſtas per æterna ſecula, Amen.

VITA ET MARTYRIVM S. MONONIS MARTYRIS IN NASSONIA, Leodienſis diœceſis, quieſcentis, ut habetur in antiquo MS. libro eccleſiæ collegiatæ eiuſdem S. Mononis Naſſonien. quam uitā fideliter exſcriptam nobis tranſmiſit Dominus Iohannes Charlier eiuſdem eccleſiæ Præpoſitus. Dictionem tamen ſubindè mutauimus, quam in alio MS. codice inuenimus latiniorem.

PROLOGVS AVTHORIS.

QVOTIESCVNQVE fratres chariſsimi vnicè percolendi, ortum, vitam, & obitum dignè recolimus ſanctorum, quorum memoria redolet precioſa, totiès fructum ſalutis noſtris miſeriis credimus affuturum. Quapropter ſanctiſsimi patroni noſtri Mononis, martyris ſcilicet egregii, noſtræ fragilitati ſpecialiter à Domino bonorum largitore prædeſtinati, ortum, vitam, ac martyrii palmam, ſecundùm ſermonis noſtri ariditatem aliquantulùm recitantes, eodem Chriſto Domino propitiante, aggredimur deſcribere.

VITA.

Octob. 18. S. Mononis patria. S. Furſei vitā q̄re 16. Ianuarij. FVIT igitur ſanctus Monon de occiduis mundi partibus oriūdus, videlicet ex Scotia, quæ multos ſanctorum velut ſtellas lucifluas ad diuerſas mundi tranſmiſit partes, ut fuit precioſus confeſſor Furſeus, quem Patrona retinet læta, cum fratre ſuo Vltano: & Foillanus eorum frater magni meriti vir, cuius præſentia caſtrum congaudet Foſſenſe: Sanctus quoquè Bertuinus, ſanctus Fredegādus, necnō ſanctus Eloquius confeſſor magnificus, quem Vualciodorum veneratur cœnobium: aliiq; complures ſancti, quorum numerum & nomina ſanctæ prædeſtinationis cōtinet liber. Huic ergò memorato Mononi poſt vigilias nocturnales, quibus Deo velut miles inuictus ſeruiebat, cùm ſe ſopori dediſſet, nūcius cæleſtis aſſuit in hæc uerba: Monō ſerue Dei fidelis, *Angelus eius ſomnis appāret.* mādat tibi altiſsimus cælorum poſſeſſor, vt Gallias impiger adeas, locumq; in ſylua Arduenna, cui nomen Fridier, perquiras, quem fons Nalania leniter irrigat, ibiq; locum tuæ habitationis vendicabis, donèc generalis dies examinis, peccatoribus reatus ſui tormentum, iuſtis uerò ac tibi æternæ vitæ brauium pro labore redditurus eſt. Qua uiſione vir Dei ſolicitus petiit, ut ſi à Deo hęc eſſet viſio, ſecūdò ac tertiò ſibi appareret. quod & ita factū eſt. Nec mora, iā de Angēlica uiſitatione certior factus, ſumptis neceſſariis quibus indigebat, iter ſuum vir iuſtus arripuit, hunc pſalmi uerſum decantans: Vias tuas Domine demonſtra mihi, & ſemitas tuas edoce me. Dirige me in ueritate tua & doce me, quia tu es Deus ſaluator meus, & te ſuſtinui tota die. *Pſal. 24.* Huic tamen ſedit in uoto priùs limina Apoſtolorum Petri & Pauli inuiſere, quatenùs eorū fretus auxilio, poſtmodùm in locum ſibi deſtinatum felici perueniret omine. *It Romā.*

Ea uerò tempeſtate dignę memoriæ Iohannes, dictus ob morum ſimplicitatem Agnus, (cuius poſſeſſio paterna fuerat villa Tihancia iuxta Huyū caſtrū ſita) cùm benedictione Apoſtolica Romæ accepta, iam tranſgreſsis in redeundo alpium iugis, Tongrēſis Epiſcopii partes repetebat, uiro ſancto factus eſt obuius, Mononi ſcilicet iam Leuitico ordine ſublimato: à quo auditis ſui itineris cauſis, & quid indè eſſet acturus, benedictionem ei elargitur, demādans tāquàm fidiſsimo ea mutua collocutione facto amico, ut in redeundo pallium Epiſcopale, quod ea maturandi itineris anxietate intermiſerat, ſibi fidelis deferat baiulus. *Iohannes Agnus, Tūgreſis Epiſcop⁹.* Locum autem à Deo ſibi deſignatū ad ſe reuertēti promiſit certiùs ſe oſtenſurū, ſummeque illi conſilium & auxilium, prout tempus & rō expoſceret, in omnibus prębiturum: quod ita factū conſtat. nam reuerſus, à prædicto Iohanne Epiſcopo venerabiliter ſuſceptus eſt. Quantus verò qualis ve poſtmodùm fuerit in famulatu pręlibati pontificis, breuiter enarrabimus. Fuit nanque dapſilis & largus in pauperes, pernox in orationibus, ieiuniorum executor laudabilis, pacis amator pręcipuus, proximorum defenſor promptiſsimus, ac Dei amator feruētiſsimus. *Catalog⁹ virtutum eius.* Quid plura? Quicquid in ſeruis Dei attēditur laudabile, hoc in iſto eius famulo vbertim creſcebat quotidiè, intantùm, ut conſodales eius videntes talia in Dei homine dona, indè peſſundati ſunt ad peius, undè ſublimari debuerant in melius.

Hic verò Dei iuſtus, inter iſta non immemor viſionis nocturnæ diuinitùs ſibi factæ, cum licentia præſcripti Epi expetit locū ab Angelo pręſignatū, quē truncis ac uepribus pro poſſe mundatū in oratoriū commutauit & conſecrauit, vbi congruè Deo redderet ſolennia precū uota. *Conſtruit cellā in eremo.* Huic operi ſic incumbenti obtulit Chriſti miſeratio largiflua leuamē amabile, videlicet nolam ferreā, in uiri Dei præſentia a porco de terra effoſſam, quæ adhuc in ſua dependet eccleſia. Quo dono nō parùm lætificatus, agnouit intrepidus, piū Ieſum inchoato operi benignè fauere. Mox fama quietis neſcia circūquaq; volitans, pagēſes excitauit nō mediocriter, ut huic Dei homini adhærerēt, quorū ope & labore nimiùm ſuſtētatus erexit ædiculā, diuitiis quidē ſeculi vacuam, ſed virtute ſupera plenā. *Multi ægri eius meritis ſanantur.* Nam promerentibus eius meritis vinacibus, multorum languentium corpora inibi ſua offerētiū munera, ex integro ſoſpitati reſtituta ſunt. Verùm hoſtis humani generis ſupra modum indignè ferens, etiam locum iſtius eremi titulo Chriſtia-

ni:atus

nitatis à iuſto uiro ſic nobilitari, anains qd ageret, qualitèrve cœptū opus interrumperet, ſecum tracta bat. Tandem face accenſus inoidiæ, qoa protoplaſtum patrem noſtrum Adamum pròh dolor eapulit ab horto deliciarum, appulit ſibi ſuę voluntatis cōpotes, ſcilicet latrones ſicarios, quos iamdiū ſibi obſecundantes ſciebat ægrè ferre, q vir totius ſanctitatis eaemplar, luſtra ſuarum inhabitaret ſyluarum. Sine mora igitur irruentes, peſtiferoque cuneo perſtrepentes, crudeli morti mancipiant ſanctum Dei. Sic martyr effectus glorioſus Mooon calcato mundo cum ſuis cōcupiſcentiis, indefectinis truitur gaudiis, conſpiciens com Angelis deſiderabilem vultū Dei, aſſociatur hauddubiò prophetarum choris, Apoſtolorum collegiis, Martyrum dignitati, Confeſſorum ſodalitati, Virginuoi dulciſonis choreis.

Occiditur à latronib. vir ſanct⁹

Quæ res poſtquam vicinorum grauiſsimo perculit anres nuncio, accurentes, ac ſanctum Dei letaliaſfectum vulnere conſpicientes, lachrymarum riuulos præ dolore abundè effuderunt, gaudebant tamē ſpiritu, qòd in ſuis confiniis talem merebant habere patronum ac tutorem apud Dñm, vigilantisſimum Indè qoamplurimi martyris precioſi locū adeunt, quem vndiq; ſentientes dinino lumine illuſtrari, glorioſas eaequias celebrant, ac corporis theſaurum incomparabilem inoictiſsimi teſtis Chriſti ſepulturæ tradunt, candidis vndiq; (vt decebat) honorificatum ornamentis. Quo loco quot poſteà deriuarint beneficia Dei in ægrotantium membra, claudorum ſcilicet, cæcorum, aridorum, febricitātium, aliiſque plurimis detentorum doloribus, oollos ſermo noſter ad diceodum ſufficit.

Locus martyrij eiꝰ cæleſti illuſtrat lumine.

Multa ad eius ſepulcrum miracula

Beatus verò Iohannes memoratus Epiſcopus, ad eaemplum ſequētium adhuc ſuperſtes, indoluit ſeruum Dei ſibi in familitio deuinctum, à conuerſatione hominum, quos ſanctis monitis informabat, exēploque dignos Deo reddebat, ſic vitæ trāſitoriæ inſperatò percurriſſe ſtadium quanuis ſciret, potiùs ei congaudendū iam in cęleſtibua immortalitatis gloria coronato. Hic autem, cooperantibus fidelibus vicinis, baſilicam condecentem ſibi ædificauit, quam in honorem beatæ Mariæ ſemper virginis ac matris Dei conſecratam, ab omni exactione liberam, Epiſcopali authoritate, in ſua prouincials ſynodo, perpetuò eſſe decreuit. Et nè extunc deeſſet officium ſacerdotale in ecclefia Hoyenſi & nilla Amania, ad perſolueodum diuinum officium ſacerdotes inſtituit, qui per vices ſibi mutuò ſoccedentes Miſſarum ſolennia ad honorem prędicti martyris, Deo perſoluerent, quouſquè per temporis interualla eadem eccleſia ex fidelium donatione proficiens, propriis ſtipendiis cultui diuino ſufficeret. Hæc autem ſacerdotalis ſucceſsio eodem in loco durauit à tempore D. Iohannis prædicti Epiſcopi vſq; ad tēpus Pipini tertii, qui regnum Francorum adeptus, deficiente regia ſtirpe Clodouei, à Papa Zacharia unctus eſt io Regē ob defenſionē Romanæ Eccleſiæ. Hic itaq; Pipinus Rex dū inter venandū Arduennenſem perluſtraret ſyluā, Deo diſponēte ad eccleſiam ſancti Mononis deuenit, eamq; (ut erat vir magni affectus erga Deum & ſanctos eius) deuotionis cauſa oraturus intrauit. Qui, viſis miraculorū monimentis ex infirmorū curatione ibidēm relictis, ſummoperè admiratus eſt ſancti martyris virtutes: ac proſtrato corpore deuotè exorabat eius apud Deū ſuffragia. Atque vt ibidèm relinqueret memoriā ſui regalis beneficii, per pileum quod capite geſtabat, auro gemmiſque ornatū, omnes decimas quas habebat inter fluuium Vrtā & Leſſā, perpetuo iure tradidit beato Mononi poſsideodas. Ipſumq; pileum, io teſtimonium hu-

Iohannes Epiſcopꝰ in honorē S. Mononis & Virginis Mariæ baſilicam conſtruit.

Pipinus Francorū Rex S. Mononem viſitat, multaque dona eius eccleſiæ cōfert.

ios largitionis ſuæ, in eodē loco ſeruandū reliqoit. Atq; exindè facta eſt eccleſia collegiata, conſtitutis ibidèm Canonicis, qui tempore diurno ac nocturno perſoluerēt odas Dño, eiusq; glorioſo martyri Mononi, orātes pro felici ſtatu regni Francorum, maximeq; pro ſalute Regis Pipini, cuius munificētia dotata eſt & eaaltata eadē eccleſia: præſtante & adiuuāte Dño noſtro Ieſu Chriſto, qui cū patre & Spiritu ſancto regnat Deus In omnia ſecula, Amen.

Præſcripta omnia cantantur in lectionibus matutinalibus prænominata eccleſia ſancti Mononis, in feſto eiuſdem & per octauas: habenturq; in libro lectionum ex pergameno laudabiliter conſcripta, qui conſeruatur in eadem eccleſia Naſſonienſi.

MARTYRIVM SS. PTOLEMAEI & Lucii, authore Beato Iuſtino Philoſopho & martyre, Apologia prima pro Chriſtianis, Interprete Ioachino Perionio Benedictino.

19. Octob.

VT eorum omnium, quæ Vrbicio præfecto geſtæ ſunt, cauſam perſpiciatis, rem, ot geſta eſt, narrabo. Mulier quædam viro, qui libidini deditus erat, nupſerat. Ea cùm anteà libidinosè vixiſſet, poſteaquàm Chriſti præcepta & diſciplinam cognita habuit, ſe ad meliorem frugem mentemq; cōuertit, viroq; vt idem faceret, ſuadere conabatur præceptis proferēdis, proponendaq; pœna, quę in æterno igne maneret eos, qui non pudicè, nec ex ratione recta degerent. Ille autē, qui in eadē libidine perſtaret, factis ſuis vxorē à ſe abalienabat. Nefas.n. & impium rata mulier, deinceps eum viro habitare, qui contra legem naturæ & contra jus, viam libidini ac voluptati omni ea parte patefacere ſtuderet, à cōiugio diſiungi ſeparariq; conſtituit. Cumq; ab eo propoſito abducerent à ſuis, qui ei etiam manendum ſuaderent, qoòd ſpes eſſet, fore vt aliquandò uir eius vitā moreſq; mutaret, uim ſibi inferens, inuita māſit.

En quid Euangelium efficiat in iis qui vere credunt.

Poſteà uerò, q vir Aleaandriā profectus, grauiora & indigniora ſcelera admittere renunciatus eſſet, nè ſocia & particeps eius ſcelerum flagitiorumque fieret, ſi in coniugio maneret, victuq; communi vteretur, & in eodem lecto cubaret, dato eo, quod apud nos repudiū dicitur, ſeparata eſt. Præclarus autem eius vir, qui lætari debuiſſet mulierem, quæ libēter iampridēm cum ſeruis ac cōductis operis, ebrietate omniq; ſcelere ſe oblectans feciſſet, ea quidem facere deſtitiſſe; ſeq; ab eis abſtinere voluiſſe, cùm ipſe nollet, eam ſe à coniugii nuptiarumq; iore ac fœdere diſtraxiſſe: eam in crimen vocauit, & accuſauit, q eſſet Chriſtiana. Ac illa quidem libellum tibi Imperator attulit, petens vt ſibi rebus ſuis conſolere liceret: deindè obiecto crimini ſe reſponſurā, cùm rebus ſuis conſuluiſſet, promiſit, idq; conceſſum ſit. Tum uerò ille, qui aliquandò uir eius fuerat, cùm iam nihil in præſens in eam dicere poſſet, in Ptolemæū quendā, in quē Vrbicius animaduertit, quemque præceptorē in Chriſtiana diſciplina illa audiuerat, impetū fecit hoc modo: Cēturioni, qui Ptolemæum in vincula cōiecerat, & quē amicū habebat, perſuaſit vt ea Ptolemęo hoc vnū quæreret, nū eſſet Chriſtian⁹. Ptolemęū ueritatis ſtudioſum, nō fraudulentū, neq; mendacē, cùm Chriſtianū ſe eſſe pfeſſus eſſet, in vinculis Cēturio eſſe voluit, eumq; in carcere diuturna pœna afflixit. Ad ultimō cùm in Vrbicii cōſpectum pductus, ſimili modo hoc vnū rogaretur, nū Chri-

Pudica coniunx ab adultero accuſatur

S. Ptolemæus in carcere degit

ſtianus

ſtianus eſſet, rurſùm ſibi recti virtutiſq; ex Chri do-
ctrina côſcius, dininæ virtutis diſciplinâ côfeſſuſê.
Qui.n.ſe eê negat, is aut rê, quâ improbauit, negat:
aut certè re indiguû ſe & ab ea alioû ſciens, vitat cô
feſſionê: quorû neutrû in verum Chriſtianû cadit.

Rapitur ad ſupplicium.

Cumq; eû ad ſuppliciû Vrbicius rapi iuſsiſſet, Luci'
quidâ, qui êt Chriſtiànus erat, cùm itâ côtra ius & ę-
quitatê iudiciû fieri videret, his verbis cum Vrbicio

Lucij libertas.

egit: Quæ (malùm) ratio te eò inſaniæ adegit, vt hûc,
quê nec adulterii, nec ſtupri, nec cædis, nec rapinæ,
nec deniq; vllius ſceleris crimine côuictû haberes,
ſed Chriſtiani tâtùm nominis appellationê profitê-
rê, pœna capitis afficeres? Non iudicas, Vrbici, ex
Pii Imperatoris, nec filii Cæſaris, q eſt Philoſophus,

Itèm martyrium.

nec Senatus dignitate. Ille Lucio qui nihil aliud re-
ſpôderat, Mihi, inquit, tu quoquè videris eſſe huius
modi. Qui cùm, Maximè, rñdiſſet, eû êt rapi ad mor-
tem iuſsit, gratiâ ei ſe habere profitêtem, ꝙ ſe ab im-
probis talibus dominis liberatû eſſe ſciret, & ad pa-
rêtem Regemque cęlorum proficiſci. Tertius etiam
alius cùm acceſsiſſet, morte mulctatus eſt.

MARTYRIVM SANCTI MARtyris Vari & ſociorum eius, authore Simeone Metaphraſte. Ex tomis Aloyſii.

19. Oct. Cap. 1.

CVM Maximianus Tyrânus per
vniuerſum ferè orbê terræ im-
piû edidiſſet edictû: miſiſſetq;
êt ad Præſides, qui erant in Ae
gypto, ut vel oês in ea exiſten-
tes Chriſtiani, execrâda guſta-
rêt ſacrificia, & ſuâ abiurarêt fi
dem: uel variis tormêtis & ſup

Perſecutio Chriſtianorũ in Aegypto.

pliciis vita eis adimeretur: & hac de cauſa multi fi-
deles fuiſſent côpræhenſi: & alii quidê pro Chriſto
mortê glorioſè ſuſtinuiſſent, alii aût in carceres &
vincula côiecti eſſent, fameq; & ſiti ꝑmerentur: vir
quidâ ex numero militû Aegyptiorû, q in magno q-
dê erat ꝓcio apud Maximianû, & apud ipſum exerci

Var' miles egregius, curat captiuos.

tû, erat aût terribilis hoſtibus, nomine Varus, gene-
re inſignis, gloria conſpicuus, ac virtute clarus. Ia
clàm ſingulis noctibus carcerê ingrediês, partim q-
dem eos curabat, qui erât in vinculis: partim aût eos
rogabat, vt pro ipſo orarêt, quò ęquè, atque ipſi, cer-
tamê peragerêt. Timebat enim adhuc ſuam aperire
religionem, quòd ſatellites impietatis, cędem & fu-
rorem ſpirarent aduersùs pios, & quos depræhêdiſ-
ſent Chriſtianos, alios quidem igni, alios autem aliis
tormentis & morti traderent.

Cap. 2.

Cùm aût Pręſidi fuiſſet renunciatû, ꝙ quidam ex
fidelibus, qui habitabât in ſolitudine, côpræhêſi fue
rât à miniſtris impietatis, núcio lætatus, eos quidê
iubet in ꝑſentia includi in tuta cuſtodia: die aût ſe-
quêti parari tormêta, & ipſos introduci ad habendâ
de eis q̃ſtionê. Cùm res ergò veniſſet ad aures beati
Vari, pecunia data iis, qui ꝑerant cuſtodię, noctù ad
eos ingreditur, & eos quidê ſoluit è vinculis, pedes

Nota insidiam.

aût è cippo amouet. Cumq; eos curaſſet, & vt cibû
ſumerêt effeciſſet, qui totos octo dies iâ ieiuni mâſe
rât, prôcidês humi, obſecrabat: Rogo vos, dicês, ger-
mani ac ſynceri Chriſti famuli, Deo ꝓ me ſupplica-
te, ut me quoq; eadê, qua vos, parte dignetur, & ad-
uersùs mala & aſpera det mihi fortitudinê. Nâ ego
quoquè ſum ſeruus Chriſti, & eius ſanctorû: ſed va-
ria & acerba ſupplicia & Iudicû ſæuitia me uolen-
tê prodire in mediû, abducût, & timorê incutiunt.
Orate ergò ꝓ me ſancti martyres, orate. Vos.n. cràs
in Dño côſummabimini. Ad hæc ſancti: Nemo, aiût,

Pſal. 125.

o frater Vare, pôt metere in exultatione, niſi priùs in
lachrymis ſemina deiecerit, & qui in eis ſpargendis
ſuſcipiûtur, labores ſuſtinuerit. Similiter aût athleta

2. Tim. 2

quoquè nô coronatur, niſi priùs legitimè certaue-

SS. martyres B. Varû confortant et ad martyrium animant.

rit. Agedùm ergò, o frater, ſis nobis comes itineris,
pfectus miles Chriſti. Habemus.n. illum ipſum, pro
quo ſupplicia ſuſcipimus, nos benignè è ſuperis de-
fendentê, & latêter nobis magnû præbentê auxiliû.
Sanctis hæc dicêtibus, veniût quidâ milites, quib. iuſ
ſum fuerat, ut eos deducerêt ad Pręſidem. Qui cùm
adſpexiſſent beatû Varû iacentê ad pedes martyrû,
& nouo ſpectaculo eſſent veluti obſtupefacti, ideò
benignis, ut ſibi videbâtur, uerbis cû eo agêtes: Inſa
uis, ei dicunt, o homo? Nô times omninò, nè ſi hæc
res nota fuerit Præſidi, cû militari dignitate uitam
quoquè ſimul amittas? Ad quos beat' Varus: Vtinam,
inquit, inueniar perfectus Chriſtianos, & liceat mi-
hi eſſe horum ſanctorum ſocium certaminis, & in
eiſdem habitare tabernaculis. Perſuadet autem ami
citia, ut ego vobis fidam, & eorum, quæ hic dicun-
tur aut fiunt, nihil habeam ſuſpectum.

Cap. 3.

His ſic dictis, milites ſanctos, qui erât ſex nume-
ro, (erant.n. omnes quidê ſeptê, ſed unus iâ mortu'
fuerat in ſolitudine) catena uinctos adduxerunt ad
Pręſidê. Ille aût ſedebat in excelſo tribunali, & eum
circûſiſtebat multitudo militû, qui omninò pende-
bât à uerbis illius & nutu. Cùm ergò iuſſiſſet eos ex
ſe introduci, ſtatim quidê rogauit: Quodnâ eſt uo
bis genus & quænâ côditio, quænâ aût ueſtra nomi
na? Et rñſum mox ab eis exigebat. Præpotêtem.n. uo-
bis iuro, aiebat, deorû uirtutê ac iuſtitiâ, ꝙ uos ad-
huc ſuperſtites apponâ feris edêdos & canibus. San
cti aût neq; faſtum iâ iræ aut authoritatis, neq; uerborû
ſæuitiâ extimeſcêtes: Nobis, dicebant, o Iudex, nulla

Sanctorũ martyrũ reſponſũ memorabile.

patria eſt in terra. Sumus.n. re uera hoſpites & adue
næ. Nâ Chriſtianis uera patria & ciuitas in cęlis eſt
ædificata. Crede nobis hæc itâ ſe habere: minas aût
tuas parùm curamus; immò uerò optamus, ut minæ
tuæ nô ſe vſq; ad uerba ſolùm ſiſtât, ſed ad effectum
êt deducâtur. Sic.n. erit manifeſtû noſtrum in Chri
ſtû deſideriû: & ipſe ſcies omninò, quale auxiliû ab
ipſo aſſequamur. Cùm ſancti hęc dixiſſent, Tyrânus
côuerſus ad aſſeſſores: Video, inquit, hos infelices
vnû & idem tanq̃ ex conſenſu meditari. Parentur er
gò flagella, & eos plagæ abundè excipiant. Cum aût

Cædũtur flagellis.

ualdè quidê uerberarentur, nihil aût reſponderent,
Iudex intulit interrogationê, dicens: Qui maximè q̃-
ritur ſeptimus ex uobis, ubi eſt? Hoc dicto, curſim
ſtatim è turba egreſſus præclariſſimus Varus, ſtâs in
medio dicit Præſidi: Ille quidê iâ diù ab hinc ex hac
uita exceſſit, me aût ſuum hæredê inſtituit. Si quid
ergò ab illo debebatur, adſum ipſe redditurus.

Cap. 4. Vari eximia conſtantia.

Audiuit Pręſes, & totus ad irâ eſt conuerſus: Quis
hic ſit, inqt, dicat, & è quanâ ſit legione. Ille aût: Ex
legione quidem Tyanenſi, miles verò clarus, reſpon
dit. Pręſes aût ea de cauſa obſtupefactus: Quis ma-
lus dæmon, inquit, effecit, ut te manifeſtum impelle
res periculû, ut & glorioſam tuâ militiâ, & quâ ex
ea habes teſſeram frumentariâ, nihili facias, & tuam
animâ in tâta mala iniicias? Beatus aût Varus: Panê,

Eccè quãti fecerint ſacramẽtũ corporis & ſanguinis Chriſti martyres primæuæ eccleſiæ.

inquit, qui de cęlo deſcendit, & diuinû calicê precio
ſi ſanguinis Chriſti Dñi mei prætuli tuis honoribus
& ſtipendiis: gloriâ, quę ſemper manet, ei quę fluit:
& uitâ, quę nunq̃ deſinit, ei in quam cadit interitus,
& eſt ad breue têpus. Tûc Iudex apertè oſtendens ſe
eſſe animo perturbatû, adſpiciens ad ſanctos, conci
tatè & acerbè dixit: Teſtis ſit mihi virtus maximorû
deorû, uobis priùs adimâ in malis vitâ, qui me tali
milite priuaueritis. Hoc enim fuerit veſtrum, & nô
alterius. Martyres aût uerba eius nihili facientes, Ex

pecta

pecta paruper, dixerunt, o Iudex: & videbis qualia ſint arma huius militiæ. Ad ordinem.n. Angelorum hominẽ adduximus. Hoc dicto, ille quidẽ conabatur perſuadere ſanctis, vt aſſentirentur impietati, & rebus vanis offerrent ſacrificiũ, ipſe planè vanus & ſtolidus: Illi aũt ne aurem quidẽ eius verbis præbẽtes, contra referebant: Dij, qui cælũ & terrã non fecerunt, pereãt.

Ierem. 10

Poſt quos beatus Varus irã magis accẽdens Iudici: Quid, dixit, ſanctis exhibes moleſtiam, ſtulta dicens, & ad nihil vtilia? Stultus aũt ſtulta loquetur: (Magnus Eſaias hoc tibi dicit, & nõ ego) idque cùm nec eos quidẽ contrà intueri, nec cũ eis omninò conferre ſermonem velis, uel potiùs nõ poſſis.

Eſa. 32.

Cap. 5.

Hæc cùm ille audiſſet, non poterat ampliùs cohiberi, ſed maiore ira plenus, iuſsit quidẽ Varum in ligno ſublimẽ extolli. Sanctus aũt dixit: Si fuero à ueſtra ſuperatus conſtantia, cultũ quoq; deorum omninò abnegabo. Adeò res valida & acris eſt veritas, & quæ ſæpè arguit animi imbecillitatẽ, qui non poteſt eius ferre libertatẽ. Chriſti aũt martyres: Experire, dixerunt, in hoc noſtro fratre quid poſſis: & ſi eo fueris ſuperior, fortaſsis, vt ſperas, in nobis res quoquè rectè ſuccedet. Ad hæc Iudex cùm ſanctis quidẽ eſſet minatus grauiſsima, iubet in cippum duci martyrem: & perindè acsi exiſtimaret nõ ſufficere hoc ſuppliciũ aduersùs tam generoſum, & tã benè inſtructum animũ, iuſsit, vt extẽſus loris in terra cæderetur crudeliter: deindè per quatuor viros tractũ, validis clauis conteri & conſtringi. Forti ergò & generoſo animo hæc mala ferens athleta, ad ſanctos omnibus audientibus conuerſus: Benedicite famulo ueſtro, ſancti patres, inquit, benedicite. Rogate, vt mihi vires confirmentur a Domino, & me eius dextera ſuſcipiat. Nouit.n. humanã imbecillitatẽ, qui eam ipſe quoquè geſtare voluit, & dixit: Spiritus quidem promptus eſt, caro aũt infirma. Sancti igitur, cùm oculos in cælũ ſuſtuliſſent: Deus, dixerunt, Deus virtutum, ipſe emittet tibi virtutem ex alto, & capiti tuo imponat galeam ſalutis, & te induet ueſtimentis vltionis. Manus illius defendet te, & brachiũ te corroborabit, & præclaras præbebit victorias cõtra aduerſariũ. Exurge ergò, exurge, induere fortitudine brachij tui, hoc diſcẽs à diuina ſcriptura, & ſcias qualis ab alio adſit nobis adiutor, & qualium bonorum perceptio eos manet, qui propter illũ hæc pati libenter voluerunt. Martyr aũt Chriſti cùm intereà verberaretur, & quodãmodò ſentiret manũ opem è cęlo ferentẽ, in exultatione animæ dixit ſanctis: Nulla propter me triſtitia ſubeat corda ueſtra. Eccè.n. ueſtræ preces, quæ Deo perſuaſerunt, aſpera tormenta plana effecerũt & leuia, & moleſtiã mutarunt in recreationẽ, adeò ut nec plagas quidem ſentiam.

S. Varus durè loris caditur, &c.

Petit pro ſe orari.

Matt. 26.

Eſa. 51.

Diuinit⁹ mirè confortatur.

Cap. 6.

Poſt hæc rursùs aggreſſus eſt Tyrannus perſuadere, & athletã attrahere ad negandum, bona ei pollicens, & horum ipſorum, quæ ſuſtinuit, tormentorũ, non in illum, ſed in alios Chriſti martyres culpam cõferens. Poſtquàm autem uidit ſanctum callida illius inuenta ampliùs irridentem, ira magis accenſus, iubet Varũ rursùs ſuſpendi in ligno comparato ad torquendũ, & eum ferreis diſcerpi vngulis. Cùm aũt martyri dum cæderetur corpus, plurimæ carnes in terram caderent, & illius ſanguine ſolum cruentaretur, bonus quidẽ Varus, tanq̃ nihil patiens, erat quietus: ſanctis aũt grauiter affectus erat animus, & eorũ uiſcera laniabãtur propter animi confeſsionẽ. Non ferentes itaq; Iudicis crudelitatem: Quid uerò nõ intelligis, inquiunt, o tu, uel feris ipſis agreſtior, q̃ & lapides & ferrũ paſſa eſſent. percuſſa totiès? Ipſe aũt ne ſic quidem potuit molliri: & eam rẽ quodammodò habuit ludibrio: Chriſtus, inquiens, veſter accedat, ipſumq; à meis liberet manibus: neſciẽs ſtultus, q̃ hæc ferre poſſe magno & forti animo, ſignificabãt illum affuiſſe & liberaſſe, & ſuum rorem dediſſe dolorũ medicinam. Beatus autem ille, etiam dum diſcerpertur: Nolim, inquit, liberari ab his, quę ad tempus durant, tormentis: ſed ab ijs, quæ manẽt, meus me Chriſtus liberauerit: te autem, & tuam crudelitatem talibus meritò condemnabit.

Unguli diſcerpit.

Stultus Iudex ſtulta uerba profert.

Cap. 7.

Hanc iudex ipſo facto vlciſcens orationem, in uiſcera martyris inuolit nouaculam: Videat, dicẽs, execrandus ante oculos, tanq̃ aquam, ſua effundi inteſtina. Sed ne huius quidã tormenti acerbitas effecit, ut Chriſti martyr aliquid remitteret de ſua in patiendo pro Chriſto conſtantia, nec vt molle aut ignauũ aliquod uerbum loqueretur, uel aliquod paruum, aut magnum oñderet, quo ſignificaret ſe cedere: immò maiorem amorem ei in Chriſtũ accendit, & aduersùs graues cruciatus fecit eum ferire iudicem reſponſis grauioribus. Nã tu quidẽ, inquit, o maligne malorum dæmonum adminiſter, & hoſtis hominũ, & qui bonis ualdè aduerſaris, mea fortaſſe inteſtina educere poteris: mei autem cordis in Chriſtum fides mihi eripi non poterit. Sancti autem cùm uidiſſent inteſtina martyris diſrumpi, & per terrã diſpergi, teneré & miſerabiliter flentes, Chriſti inuocabãt auxilium, pro quo hæc patiebatur. In quos cùm Iudex coniecisset oculos, & humanitatis, aut potiùs amoris in fratrẽ, ſignum vidiſſet lachrymas, quæ erãt in oculis, ueluti quadã repletus lętitia: Superati eſtis inquit vociferans. Huius autẽ indicium eſt hæc magna triſtitia & lachrymæ. Si.n. poſſet, Inquit, ueſter Deus hanc, quam uos fingitis, immortalem uitã uobis præbere, quanã de cauſa lugeretis amicum, qui uobis male perit? Illi autem ei dixerunt: Hæc gutta lachrymarũ naturalẽ ſignificat cõmiſerationem. Nã nos noſtra ſententia nunquàm defleuerimus fratrẽ, qui tali morte decedit: Immò uerò propter talẽ deceſſum eum beatũ ducimus, & felicẽ vocamus, quòd hoc, quod eſt ad tpˢ tormento, illud, quod ſemp manet, regnũ cõciliauit. Nõ hunc ergò, ut dixit, ſed tuũ potiùs deflemus interitum, & grauia mala, quę tibi ſunt euentura. Chriſti.n. lex nos iubet flere, etiã pro noſtris inimicis, charitatis lege & benignitatis.

Præſes nouacula ſcindit eius viſcera.

Sancti p̄ cõmiſeratione lachrymantur.

Egregiè reſpondẽt iudici.

Cap. 8.

Interim aũt dum hęc dicebantur, ſanctos quidem rursùs excepit carcer, donèc conſideraret iudex, quibusnã eos traderet ſuppliciis. Beatus aũt Varus ſublimis adhuc pendebat in ligno: ſic.n. iuſſum fuerat, ut maneret, donèc emitteret animam. Poſtq̃ autem vidit ſanctos uinctos, & cum cuſtodibus duci in carcerem, magna uoce: Bono animo, inq̃t, patres mei, bono animo eſtote: ego enim nihili facio, q̃ mihi inferuntur ſupplicia: Sed me meo Chriſto cõmendate, & Saluatori, & cõfidenter ad ipſum vadam veſtrarũ orationũ munitus p̄ſidio. Cùm ergò quinque horis ſe fortiter geſsiſſet in hoc tormento, in pace ſpiritum Deo cõmittit. Eum aũt adhuc uiuere putantes qui pręerant tormentis, ne decętero quidem ceſſarunt: ſed inſtar coruorũ torquebant & poſt mortem. Poſtq̃ uerò ab ipſis cognitũ fuit, & à tyrãno, mortuũ eſſe Varũ, corpus depoſuerunt: & cum per mediam traxiſſent ciuitatẽ, canibus canes eaedendũ tradiderunt. Atque Varus quidem talẽ, & tã felicem inuenit exitum. Poſtridiè aũt cùm ſiſtendos martyres curaſſet parricida, neque poſſet p̄ſuadere, (uolebat.n. & omni opa contendebat conſpici uictor in p̄ſuadendo ijs, qui erant tã cõſtantes) poſt multa & uaria ſupplicia eos condẽnat, ut gladio mortem ſubeant. Martyribus autem lęto & alacri animo conſummatis, cùm ſacras eorum reliquias noctù quidã Chriſtiani ſuſtuliſſent, in inſigni loco ſanctè depoſuerunt.

Inuictus S. Vari animus.

Abit in cælos.

Martyres uarijs affecti pœnis, decollantur.

Quæ.

Cap. 9.

Quædam autem mulier ex iis, quæ in ſolo Deo ſpem poſuerant, orta in Palæſtina, nomine Cleopatra, quæ propè aderat, cùm decertaret martyr Varus, & videbat acerba illa tormenta, quæ ſubierat propter Chriſtum, & in corde grauem plagam accipiebat, & magna afficiebatur moleſtia, Deumque obſecrabat, ieiunio vacans & orationi, ut ſuam uiſitaret hæreditatem ad malorum reuocationem: Ipſa, inquam, cùm ſuum filium, qui primam agebat ætatẽ, noctù cum aliis aſſumpſiſſet, & veniſſet in locum, in quo iacebat corpus martyris, id tollit, ac precioſis vnxit aromatibus, & ſplendidis induit veſtibus. Et quoniam vehemens erat fluctus impietatis aduersùs Chriſtianos, & grauia tunc capiti imminebant, timens in aperto oſtendere pietatẽ, cùm ſub ſuum lectum tuliſſet quantum terræ ſufficiebat, eum deponit reuerenter, accendens lucem, & ſuffitibus, ut potuit, ei honorem tribuens. Procedente autem tempore cùm idolorum marceſceret impietas, venit ei in mentem alienam dimittere regionẽ, & redire in patriam. Cùm autem non poſſet corpus transferre martyris, niſi id priùs ſignificaret Præſidi, rebus omnibus ſuis benè compoſitis, per quẽdam ex iis, qui aſcripti erãt in numerum oratorũ, accedit ad loci Præſidem, & cũ pecuniis aggrediẽs rogabat, vt ſibi corpus mortuum efferre concederet. Quodnam autem eſſet corpus, & quinam modus mortis explicans, dicebat ſuum maritum, qui primas obtinuerat partes in exercitu, multaq; præclara & inſignia trophæa aduersùs hoſtes erexerat, cùm in eos multa ſtrenuè & fortiter geſsiſſet, ex hac vita exceſsiſſe, ne ſepulturam quidem, quam par erat, cõſecutum. Huius, inquit, ego corpus valdè ſtudeo in ſuam transferre regionem. Cedit itaq; prouinciæ Præſes petitioni, & permittit ei facere, quod poſtulabat. Illa autem ſui quidem mariti corpus, quod in aliena regione diù antè è viuis exceſſerat, monumento mandauerat, in id iniecto puluere

Honorifica S. Vari ſepultura

Cleopatra matrona ſacrũ corpus eius transfert in Palæſtinam.

Cap. 10.

Cùm igitur martyris corpus ſuſtuliſſet, & id rurſùs vnxiſſet, & ſplendidiùs compoſuiſſet, & nè hoc Chriſtianus quiſpiam ſcire poſſet, in arca oleagina impoſuiſſet, & abſcondiſſet, (nam primum quidẽ timebat gentium inſaniam: deindè autem, & multò magis piorum feruorem, omnibus, vt par erat, maximo ſtudio contendentibus, nè tollerentur reliquiæ eorum, qui paſsi erant pro Chriſto) venit in Palæſtinam. Cum illic fuiſſet in quodam vico, qui ſitus erat iuxta Thaborium, cui nomen erat Edra, deponit diuinum corpus martyris, lampadesque accẽdens, & vrens multa odorifera, id habebat in omni honore. Poſtea videns magnam hominum multitudinem venientem ad loculum, (Erat enim is iam omnium ſermone celebratus, & odor eius gratiarũ omnes citò vocabat, tam qui graui aliquo morbo laborabant, quam quos maligni ſpiritus vexabat operatio: omnes enim per acceſſum ad loculum, mox liberabantur ab iis, quæ eis moleſtiam afferebant) exiſtimauit oportere martyri templum excitare venerandum, mulier amans martyrum. Cùm aũt magno ſumptu, & magna contentione vrgeret ædificationem, (quibuſnam quidem gratiis, quanã autem cum voluptate, elegantia & ſpecie illic nõ arridente?) ipſa referta lætitia (Lætatur enim anima, rei pulchræ curam gerẽs, partim quidem, quòd bono natura ſit inſitum, vt iis, qui id operantur, conciliet lætitiam: partim autem etiam propter eã, quæ ſperatur, remuneratione) pecuniam mittit ad eos, qui rerum potiebãtur, petens ut honore ſuũ dignarentur filium. Statim autẽ ad eam ſunt miſſæ literæ Imperatoriæ, dignitatem filio tribuentes.

Obſerua veterum chriſtianorũ ſtudiũ erga ſacras reliquias.

Miracula

In honorẽ S. Vari Eccleſiam cõſtituit.

Illa verò rem quidem differt interim, vt quæ in ædificando laboraret diligentiſsimè. Cùm autem finitum eſſet templum, idque ſtaret extructum in honorem martyris, cõuocat quidẽ prouinciæ Epiſcopos & presbyteros ad templi conſecrationem. Conuocat autem monachos etiam, qui virtute reſplendebant. Et cum è loculo ſacrum corpus martyris extuliſſet, id in magnifico lecto præclarè depoſuit. Impoſuit etiam clamydem, & zonam dignitatis, quã filius ſuus erat inducturus, volẽs vt primum benedicerentur ab iis, qui illuc conuenerant, deindè vtrunque indueret. Itaque cùm pernoctem ſimul cum toto populo feciſſet glorificationem, ipſa & filius ſimul ſubeuntes primi corpus martyris, & id ferentes, ſacroſanctè deponunt in ſacra ara tẽpli. Poſt hæc autem amãs martyrum Cleopatra, ardenter inſtans & lachrymans, filio ſuo & ſibi bona fideliter petebat à martyre. Interim autem diuino miniſterio ſacroſãctè peracto, varia quidem & ſplẽdida menſa accepit eos, qui illuc conuenerãt. Quæ autem pertinebãt ad hoc miniſterium, filio & ſibi imponebat. Filio verò mater iuſſerat, vt nec cibum, nec potum ſumeret, priuſquàm finitum eſſet cõuiuium. Deindè finito conuiuio, & die iam inclinante. (Sed id, quod nunc dicendum eſt, turbabit quidem aures, & animos eorum, qui ſunt puſilli & abiecti animi: eorum autem, qui quoad eius fieri poteſt, Dei modum norunt, & magnæ illius ſapientiæ prouidentiam admirabilem, magis mouebit linguã ad benedicendum, & factum admittendum propter eam, quæ ex eo euènit, vtilitatem.) Puer defeſſus in ſuo lecto recumbebat: Mater autem filii oſculata oculos: Surge, fili, dicebat, & cum matre cibum ſume. Quomodò enim defeſſo & ieiuno fuerit ſomnus iucundus? Ille autem cùm à vehementi & acuta febre detineretur, ne matri quidem poterat reſpondere. Tum mater: Certè, inquit, nec ego quidem cibum, aut aliquid aliud guſtabo, niſi priùs intellexero, quomodò hæc res euenerit filio. Ei igitur aſsidens inſomnis, & morbi ardorem, vt poterat, refrigerãs, aut potiùs ſibi ignem accendens è viſceribus, circa mediam noctem, (qualia ſunt Dei iudicia?) uidit filium morbo confectum, & iacentem mortuum.

Cap. 11.

Tẽpli cõſecratio.

Epiſcopos & presbyteros ſplẽdida recreat menſa, Cleopatra.

Filius eius infirmatur uſque ad mortem.

Grauis tẽtatio religioſæ matronæ.

Cap. 12.

Cùm ergò acerbum hunc vidiſſet euentum, primùm quidem caligans humi dècidit, eamque ſtatim vox defecit, cùm repẽtinus dolor fuiſſet linguæ inſtàr uinculi. Sed cùm parùm ad ſe rediiſſet, & nõ nihil reſipuiſſet, humeris tollens mortuum corpus filii, & ad ſacram id aram ferens, ibi deponit: & capillos uellens, luget filium: Perdidi, dicens, ò fili, meã, quæ in te collocata erat, ſpem. Hei mihi, ò fili, ò chare flos, qui ſic ante tempus marcuiſti miſerabiliter. Hei mihi, tuum ego finem uideo, quæ ſperabam eſſe à te alendam in ſenectute. Talem nunc, ò chariſſime, alimentorum mihi uicem reddis? Tales ego miſera ſpei meæ colligo fructus? Quo ore, quanam lingua, quibus deflebo oculis? Vtinàm meam pro tua mortem adſpexiſſem, & filii mihi charis manibus mandata eſſem monimento. Vtinàm ipſa tibi iacèrem potiùs mortua, & honorarer tuo proceſſu ad ſepulcrum. Sic enim ego eſſem felix. Sic in me vtiq; conſeruata eſſet lex matrum.

Luget defunctũ filiũ mater Cleopatra

Cap. 13.

Sic dicebat, & pròcidens rurſùs lugebat: & tanquàm adhuc animatum alloquebatur corpus martyris: Quodnam tantum, dicẽs, ò Chriſti martyr, ſceleris admiſimus, ut in hãc tã acerbam incideremus calamitatem? Non, marito in externa regione relicto, pluris quàm reliqua omnia feci tuum exportare corpus? Nõ ab ipſis fundamẽtis tibi templũ extruxi? Nonne, ſi nihil aliud, tibi obtuli meum animi propoſi-

tum?

Rogat ſibi reſtitui filium. 4. Reg. 4.

tum? Quid aũt hæc ſibi volunt? Nõ, quod pro iis pe tebatur, bonum erat, ſalus filii? Non, vt vſq; ad ſene ctutẽ ſimul maneret cũ parente? Hei mihi, á quanta ſpe decidi? pro qualibus qualia vidi? Sed ò martyr Chriſti, vel mihi filiũ redde ſuperſtitẽ, ſicut Eliſeus Sunamiti: vel nè mihi mortem inuideas vtilem: ſed quæ tã infeliciter peperi & alui, fac me ẽt interire cum filio. Interim autem dum Cleopatra filium acerbe defleret, & eos, qui aderant, moueret, ut & eius caſus miſerentur, & profundam Dei iudiciorum abyſſum admirarẽtur, ſomnus illi parùm obrepens, eam fecit quieſcere: & filius ei omninò apparuit cum martyre. Nam & adſtantem videbatur intueri athletam, eius filium ſuo ſinu, tanquàm proprium, complectentem. Amictus autem erat utriſque pulcherrimus, & ſplendidiſsimus; & coronæ eorum capita ornabant ſuauiſsimè. Coronatũ autem dixiſſes eſſe diuinam quandam, & quæ lingua non poteſt exprimi, pulchritudinem.

Viſio eius matronæ.

Cap. 13.

Videbatur autem martyr dicere: Cur non lætaris, ò mulier, ſed tuus grauis luctus cor tuum afflixit? Num ſum adeò ingratus, vt qui nihil ſenſerim eorum, quæ á te facta ſunt? Non vides qualem gloriam ſit tuus filius conſecutus? qualis eum circũfulget gratia? Cur non ergò, hac relicta triſtitia, trãſis ad animi tranquillitatem? Sed ſi videtur, tuis oculis magis appropinquet filius & eum diligenter cõtemplare, ut ipſa quoquè rectè intelligas, quomodò is ſe habeat. Sic dixit, & viſus eſt uocare puerum: Accede, ò puer, ad matrem, vt cùm ea viderit, quomodò te habeas, tu eius multas conſoleris lachrymas. Puer autem magis adhærebat martyri, nolens eum omninò relinquere, nec volens omninò venire ad matrem: Sed, Abi, mater mea, abi, dicebat reſiſtens: apud te mane, & minimè te dedas his luctibus. Malle enim vitam veſtram, quàm hanc mortẽ, æquè abſurdum exiſtimo, atquè dolorem præferre uoluptati, quæ non deſinit, & vitam breuẽ, & quæ eſt ad tempus, æuo ſempiterno. Hæc cùm mater audiuiſſet á filio, & eſſet velut oblita lamentationũ, vt ipſa quoquè aſſumeretur ad filium, & ex iis, quæ cernebãtur, acciperet conſolationem, vehementer rogabat martyrem. Ille autem ſuadebat, vt magis eam viam ſequeretur, quæ ducit ad ſalutem. Tandèm autem, data pace, abiit ille cũ puero ad ſuã habitationem: & uterq; diſceſsit ab illius oculis.

Sancti nõ ignorant res hominum.

Videt gloriam filij ſui mater.

Cap. 14.

Illa autem ſtatim experrecta, & ad ſe reuerſa, quantam ob martyris & filii aduentum aſſecuta eſſet animi tranquillitatem ac lætitiam, narrauit iis, qui aderant. Omnium autem animos inuaſit admiratio ob admirabilem, & quæ opinionẽ ſuperabat, narrationem. Deindè cùm filii ſui deſiderabile illud corpuſculum beata illa ſplendidè vnxiſſet, & compoſuiſſet, id commendat martyri, tota nocte cum conſanguineis, & iis, qui ad eam attinebant, faciens gratiarum actionem. Deindè etiam cum myſticum curaſſet peragendum ſacrificium, in quo eam oportebat initiari, ad lautam inuitat cœnam eos, qui ſacrorum hymnorum fuerant cum ea participes. Deindè cùm ſic mundum ualere iuſsiſſet, & in theſauros, qui non poſſunt eripi, in pauperum, inquam, ventres, omnes ſuas contuliſſet diuitias, & ſe tenui induiſſet tunica, ſepulcro miniſtrabat martyris: & ſic ieiuniis vacans & orationibus, internum tantum purgabat hominem, vt ſingulis Dominicis ei martyr appareret cum filio in eodem, in quo priùs, amictu, eius dolorem conſolantes. Septimo autẽ anno ſuæ in melius vitæ mutationis, cùm plena eſſet diebus ſpiritus, in pace pacis quidẽ Deo ſpiritum, corpus autem commendat filio, vt quos

Dolor matronæ mutatur in gaudium.

Mira eius conuerſio & pietas.

Felix obitus eius.

vna habebat domus, eos etiam unus conderet loculus, & ne ipſe quidẽ amborum puluis diſiungeretur. Cum quibus det quoquè nobis Deus eſſe partis eorum, qui ſeruantur, & videre regionem uiuẽtium: Quoniam ipſum decet omnis gloria, & adoratio in ſecula ſeculorum, Amen.

VITA S. AQVILINI EPISCOPI Ebroicenſis, ſcripta ad Audoenum. Eſt hiſtoria grauis, ſed Codices MS. nomen Authoris non habent. Stylum F. Laurentius Surius paſsim nonnihil correxit.

PRAEFATIO AVTHORIS.

IN corpore noſtræ cõgregationis honeſto valdè & vtili membro domino Audoeno, inter cæteros penè vltim' frater. N. quicquid cælo dignũ mens ſana in Domino arbitratur. Si quis in ouium grege poſitus, lanam á capris petat, is ſanè aut ignorat quid habeat, aut alterĩ eius inopiam neſcienti illam prodere conatur. Itá tua dilectio, dum me ad opus inuitat, quod uirium mearum excedit facultatem, aut neſcit ipſa, in quãta doctiſsimorum hominum frequentia verſetur, aut imperitiã meam mihi ob oculos ſtatuere vult. Porrò autem non ignoras, non eſſe ſpecioſam laudẽ Dei in ore peccatoris, & eum qui ſoluit & docet unum ex mandatis, in præſenti cælorum regno minimum vocari, in futuro autem nullum prorsùs locum habiturum. Cuius enim vita deſpicitur, quid reſtat, niſi ut & prædicatio hic contemnatur, & præuaricatrix conuerſatio illic puniatur, vbi non arbor ex foliis, ſed è fructu æſtimabitur? Indè igitur mihi animus quippiam ſcriptitandi deſit & deficit, etiam ſi uideatur nõ abeſſe facultas, quòd dum bona aliorũ prædicare uolo, meipſum accuſo, vtpote in quo nihil prædicandę virtutis reperiam. Indè etiã ignauia quædam ſubrepit, qua libet ſilere potiùs, quam aliquid dicere, undè ego prior pudore afficiar, qui aliis viam oſtendere nitor: ego ipſe in foueam cadã, qui aliis lucernam præfero: ego maneam in tenebris, nihilque eius claritatis in me habẽs, ferar per præcipitia, dum aliis ducem exhibere me uolo. Benè.n. dicere, & uiuere nõ benè, quid aliud eſt, quàm ſuo ſe enſe iugulare? Longè ergò præſtabilius mihi eſt intrá ſilentium me tenere, & in meo tuguriolo priuatam celare paupertatem, quàm oris aperto oſtio alienas prædicare diuitias, & propriam inopiã detegere, dum ingenii tenuitas ipſo ſermone proditur, & vitæ ratio qualicunque linguę prędicatione diſcuſſa, á ſua ſententia diſcrepare ſentitur. Sed fortaſsè dices omninò obtemperandum mihi eſſe, nec quicquam prodeſſe hanc uerecundiam, ex qua taciturnitatis inertia proficiſcatur: cùm pręſtet á ſeipſo quempiam iudicari, & ſua ipſius voce obiurgatum, torporis ſomnum diſcutere, quàm ſub ſilentii umbra ſtertendo, nec de uirtutibus alienis dicere, nec de propriis obtinendis meditari. Fit enim plerunquè, ut cùm ille, qui laude dignus non eſt, laude & prædicatione effert, quod ipſe non habet, ſeſe contra ſe erigat, pudeatque diutiùs ſupinum iacere in illis, in quibus hactenùs iacuerit, incipiatque dare operã, ut idoneus laudator & encomiaſtes fiat, ſuiſque dictis & adhortationib' primus ipſe obtẽperet. Forſitan etiam illud addes, ſeruum, qui talentũ Domini

Eccl. 15. Matt. 5.

Docere & ſecus viuere eſt ſuo ſe enſe iugulare.

mini ſui in terram abſcondat, non immeritò eũ cenſendum eſſe, qui ingenium literarũ ſtudiis & cognitioni ſemèl applicatũ, quo, ſi uellet, poſſet ad cœleſtia ſuſtolli, diſcuſsiſque paleis, grana amplecti, & eadẽ piæ operationis ſtudio molere, terrenis occupationibus, curis & commodis immergat. Vndè etiam me excuſare non poſſum, qui cùm ſcripturis diuinis vacare deberem, crebrò aliis operibus occupo tempus mihi commodatum, potiùs q̃ lectionibus ſanctis. Quod quidem tum ex ea, quam diximus, ignauia proficiſcitur, vt qualibet potiùs non alta inquirendo progredi habeat, quàm ampliùs onerari ſcientia ueritatis: tum ex infirmitate carnis, quæ me perpetuò affligens, cogit eiuſmodi amplecti opera, vt utcunq; ęgritudinis moleſtiam ferendo uitam, & otium animæ inimicũ euitem. Quin & illud forſan adiungere uoles, ineptã verecundię ſpeciem uideri, ſi homo inops aliena domo vti erubeſcat, donèc poſsit habere propriam: atque ità non poſſe abſurdum cenſeri a ſapientibus, ſi tantiſpèr ego immorer alienis prædicandis virtutibus, donèc proprias adipiſcar: quemadmodùm pueri ſolent tandiu maternis pedibus prouehi, quouſq; ſuis poſsint cõſiſtere. Ad extremùm, ſi ſic neceſſè ſit, obedientiæ fraternę titulum oppones, eaque omnes excuſationum mearum ſepies uias, nec vllum relinques, per quod elabi liceat, foramen. Quod quidem ſi facturus es, quid mihi conferre poſsit ad obiecta reſpondere? Tuis igitur precibus obſecundãs, opus aggrediar, faciamque quod beatus Legiſlator noſter etiam de grauibus & impoſsibilibus imperiis ſiue iuſſis præſcribit, ingrediarque pelagus conſcribendę vitæ ſancti Aquilini. Tu interim id impetra precibus tuis, ut poſsim attingere litus, ad quod tẽdo, adiutus meritorum eius ſuffragiis, de quo acturi ſumus.

S. Benedictũ dicit.

VITA.

10. Oct.
Cap. 1.

ETIAMNVM oĩpotens Deus antiquus declarãs miracula, nõ ceſſat multis tum corporalibus tum ſpiritalibus ſignis & documentis teſtatum efficere, quàm immenſa erga nos ſit bonitas ſua. Vt enim animorum noſtrorum pellat faſtidiũ, varia nobis propoſuit virtutum pharmaca, vt ex tam multiuariis ſpeciebus aliquam tollat, qui malè habet, & ſuæ infirmitati accommodum indè remedium adhibeat: vt vel hoc, vel illo uirtutis exemplo inflammetur, quiſquis ab Aquilonis frigida regione ad ſancti ſpiritus Auſtrum ſe transferre concupiſcit. Hinc adeo in huius uitę nocte tot nobis ſpiritalia oriuntur ſidera, quot præclara ſanctorum geſta nobis proponuntur diuerſis illorum ſolennibus feriis, toto anno opportunè diſtinctis, vt alia recedẽte,ità alia ſuccedat, quẽadmodùm ſtellę fixæ & inerrantes, diuinitùs inſtituta oriendi & occidendi uiciſsitudine, aliæ alias conſequuntur. Legimus columnam ignis & nubis anteceſsiſſe, cùm populus Iſraeliticus mare tranſiturus, ab Aegypto proficiſceretur, & primum phaſe felici initio dedicaret, quod quidem ſi recta nobiſcum via reputemus, etiam nunc fieri uidemus. Quid enim aliud eſt, modò ſanctorum martyrum, modò beatorũ confeſſorum pia celebrare natalitia, niſi ſequi colũnam ignis & nubis, ad tranſmittendum huius ſeculi pelagus, tanquàm alterum quoddam rubrum mare: vt & ab illis accendamur, quorum ſanguine iter noſtrum rutilare uidemus: & ab iſtis irrigemur, quorũ doctrinis huius mũdi ęſtum nobis temperare debemus? Et nè nos conſecuturos deſperemus, quod il-

Sanctorũ exempla quid conferant.

Exod. 13

Nota de ferijs martyrum & cõfeſſorũ.

los iam adeptos legimus, non ſolùm triumphos virginum audimus, ſed etiam promuntur nobis viduarum & coniugatorũ palmæ: neq; id ex antiquis dũtaxat ſed etiã modernis tẽporibus, vt nè vllo torpore deprimi nos ſinamus, qui tot remediis erigimur.

En beatiſsimus confeſſor Domini, & Ebroicẽſis vrbis Epiſcopus Aquilinus, nobis imitãdus exhibet, qui de coniugij extremitate ſublatus, & ad põtificię celſitudinis gradũ ſublimatus, primùm ex Aegypto carnalis copulę in deſertũ vidualis pudicitiæ ac deindè per Iordanẽ Epiſcopalis gratiæ, in æternę promiſsionis terram ingreſſus eſt. Cui ipſum ſuum vocabulum quoddam videtur perhibere teſtimonium, quòd ſolem iuſtitiæ immota animi acie cõtẽplatus, eius amore pennas mutarit, & inſtar aquilæ inſtauratus, nouitatem vitę in ſanctitate & iuſtitia & veritate ſuſceperit. Nam quaſi carnis quadam vetuſtate inenruus incedere videbatur, cùm adhuc carnali cõiugio deditus eſſet. Sed pennas in ſuperiora ſe transferendo mutauit, quandò amorem coniugis, æternitatis permutauit amore: & filijs carnis filios ſpirituales anteponens, ex ſe defecit, vt in Deo proficeret.

Cap. 2. S. Aquilinus ex marito fit Epiſco.

Fuit ille Baiocenſi ciuitate ortus, parentum nobilitate clarus, ſed morũ dignitate illuſtrior, antiqua inſignia nouis virtutum ornamentis obſcurãs. Cumque ſacris literis inſtitutus, & ſummo ſtudio enutritus eſſet, pluuiamq; ſuo tempore effundendam ceu nubes matutina collegiſſet, tranſmiſsis adoleſcentię ſpatijs, ad iuuentutẽ pertigit: in qua pueritiæ marceſcentibus floribus, humanæ probitatis & virtutũ ſolẽt prodire fructus, & ad maturitatem ſegetes propinquare. Quæritur ei vxor, nobilitati eius congrua: inuenitur, ducitur, nuptiali celebritate cõſtringitur: proles terrena primùm gignitur, vt poſtmodùm cæleſtis procreetur. Sentitur carnalis amor, vt eo propudiato, ſpiritalis feruẽtiùs ſentiatur: quẽadmodùm pueri cibo ſolido guſtato, verba reſpuunt. Enimuerò & proximi dilectio, quæ pręcedit, diuini amoris, qui pręcellit dignitate, licèt ordine ſequatur, nutrix eſſe ſolet. ſi tamẽ dilectio eſt dicenda, quæ carnaliter exhibetur. Altiori enim intellectu, nec ſeipsũ, nec proximũ tanquàm ſeipſum diligit, qui Deũ diligere, ſeq; in Deo amare neſcit. At tamẽ iuxta quẽdã modũ, diſcit vnuſquiſq; in proximo, qđ debeat Deo: & ſicut ſeruus maior natu, domini adhuc paruuli pędagogus efficitur: ità fraternus amor, creatoris nutritamorẽ. Aquilinus igit poſt vnius ſpõſę copulã, multarũ animarũ ſtrenuã curã quãdoq; ſuſcepturus, & Chriſti vices impleturus, diſcit in cõiuge, quã fidẽ, pręſul olim effectus, eccleſię ſibi cõiungẽde pſtare debeat.

Cap. 3. Patria eius.

Duxit vxorẽ, nobilis nobilem.

Intereà accitus à Clodoueo Rege, qui ea tempeſtate rerum potiebatur, cum cæteris vrbis præfectis aduersùm barbaros, qui in extremis regni Francorũ finibus cœperant efferatis animis inſoleſcere, proficiſcitur, & antequàm ſpiritale cõtra ſpiritales nequitias bellum ſuſcipiat, hoſtium viſibilium pugnis & victorijs exercetur. Exacto indè triennio & menſibus ſex, omnibus facta eſt domũ redeundi poteſtas. Eius autem pia coniunx dum abeſſet ille, non ceſſauit à precibus, intantùm ſolicita pro reditu eius, vt etiam votum Domino nuncuparit pro illo, quod tamen quodammodò videretur eſſe contra illum: putà ſi Dominus ſaluum & incolumẽ illum reduceret, ſe toto anno cum illo continenter victurã, de eius conſenſu vſqueadeò nihil hæſitans. (quippè quæ eius pudicitiam ſatis compertam haberet) vt etiam ſine illo promittere non dubitarit, quod non niſi illo cõſentiente exequi poſſet. Vbi ergò optatum eius reditum cognouit, nõ potuit cõtinere ſeſe, quin ei obuiam procederet, & animi ſui gaudium anteuerte-

Cap. 4. A Clodoueo Rege cum alijs mittit ad barbaros profligandos.

Votũ coniugis eius.

ret. Aſſumpta igitur familia & cõmeatu, qui tantæ rei congrueret, vſqueadeò accelerauit iter, ut Carnotum ueniẽs, marito prior adfuerit, eũq; in alienæ ciuitatis hoſpitio, perindè atquè in ſua domo exceperit. Ibi tum ſe mutuis ſtringentes amplexibus, pariter admirabãtur, Aquilinus coniugis pudicitiam & amoris integritatem, coniux Aquilini ſynceritatem. Amor enim caſtus & pudicitia compulerant coniugem vt reditum eius præueniens, priùs eũ videre feſtinaret, quam domũ reuerſus eſſet: cùm ſoleant infideles & impudicæ fœminæ redeuntiũ maritorum reformidare potiùs & horrere, quàm appeterent, conſpectum. Deniquè ſolẽni illo congratulandi peracto officio, & colloquendi expleto vel temperato deſiderio, corpora reficiuntur. Deindè familia, noctis inuitante ſilentio, abit cubitũ, felices coniuges remanent in ſecreto cubiculo, vbi erãt arcana explicãda conſilia, quæ abſente Aquilino pudica vxor ei⁹ nõ ſine ſancti ſpiritus gratia cõceperat.

Eccè q̃ fuerit caſtus amor in coniugibus iſtis.

Cap. 5. Vxor ei indicat, qd̃ promiſerit.

Cernẽs autẽ illa oblatã ſibi familiaria colloquij opportunitatem: Amantiſsime coniux, inquit, quæſo te, nè me arguas temeritatis, nè grauiter feras qđ feci, ſi cognoueris me id feciſſe zelo amoris tui. Timens enim, ne te ſemper carerem, ſi accideret tibi quod nollem, malui Deo promittere, q anno vno à te præſente abſtinerẽ, tuque interim cõiugij oblectamenta ſuſpẽderes, quàm te è medio ſublato, perpetua viduitate afflicta diſcerẽ vel inuita quod ſpõte nõ didiciſſem. Qua in re ſi quid videor egiſſe incõſultè, tua me charitas compulit, vt de te mihi polliceret id, quod pollicita ſum: nec eò me impulit ꝓpria temeritas, ſed de tuo conſẽſu nihil ambigẽs, tametsì eum ignorabã, illud voui, quod de mea mihi voluntate cõſtabat. His auditis, Aquilinus quidnã ageret, aut quo pacto vicẽ redderet mulieri de ſui mariti ſalute tã benè merẽti? Nõ ille arguendã exiſtimabat, quã ſe ipſo fideliorẽ ſibi experiebatur, idque pro ſua incolumitate promiſiſſe ſentiebat, quod ipſe optarat, tametsi nõ promiſerat. Gratias igitur agit omnipotenti Deo, qui talẽ ipſi dediſſet coniugem, quæ caſtitatem, quam ipſe animi ſtudio tã cõplex⁹ eſſet, licèt id verbis nõdũ expoſuiſſet, voluntaria deuotione offerret, cùm ſibi vix promittere auſus eſſet, eã etiã rogatam id facturam fuiſſe. Miratur ergò Dei famulus ſuũ in fœmina pectus: miratur ſe ab uxore præuentum, non potuiſſe primas ſibi vendicare in ipſa virtute, qui prior eſſet conditione virili, & prior etiam eſſe putaretur deſiderio caſtitatis, niſi poſterior inuentus eſſet cõceptæ voluntatis ſignificatione & enunciatione. Tu, inqt, chariſsima, me dicendo anteuertiſti, quem deſiderando anteuertere non potuiſti. Hoc enim eſt, qđ equidẽ iampridèm peroptaui, ſed celaui interim, tẽpus opportunum ſuſtinens, quo tuũ mihi aſſenſum cõciliarem. Ità nimirùm terram pectoris tui, quam ego colere volebam, diuinitùs cultam & complutã video, multumq; lætor, & ſummo cultori gratias ago. Vnũ tantùm adiicere volo, quod à te ſentio prætermiſſum, & tamen puto neceſſarium, Tu annuam promiſiſti continẽtiam, ego opto & polliceor perpetuam, ut pariter non annuam, ſed ſempiternam poſsimus coronam adipiſci. Confido aũt eum, qui omni habenti, nempe bonam uoluntatem, etiam facultatem dandam pollicetur, nobis affectum pudicitiæ perſeuerantem pr̨ebiturum: ut addatur gratia gratiæ, ſicut additur promiſsio promiſsioni. Hæc cùm ille dixit, coniũx gratiſſimo animo aſſenſit. O beatã copulã, in qua carnalis affectio abijt in ſpiritalẽ æmulationẽ, & terrena cõiũctio in cæleſte cõmerciũ: vt qui hactenùs fuiſſent in carne vna, deincèps vna eſſẽt aia, & ſocij corruptionis, fierẽt æternitatis cõſortes. Diuidũtur ergò corpora, corda ſociãtur: iugũ cõtagionis excutitur, ſuſcipitur iugũ ſãctitatis. Nox illa in diẽ cõuerſa, ſpiritalibus cõſultationibus trãſacta eſt, carniq; renũciatũ, & ſpiritui facta profeſſio atque mãcipatio, felixque copula diſſoluta, & felicior inita eſt.

Vide ꝓpoſitũ cõtinẽtia in matrimonio.

Perpetuã ſi Aquilinus ꝓmittit continentiam.

Idẽ facit q⁹ cõiunx

Cap. 6.

Inſequẽti die ſuſcepto itinere domũ reuertũtur, ingẽs omniũ lætitia exiſtit, & tãto viro, poſtliminiò redeunti, debita pr̨ęſtatur gratulatio. Manẽt Aquilin⁹ & coniũx ſub vno tecto, animis coniũcti, carnali cõſortio ſeparati. Impẽdũt ſua poſt ſe, & vt perfectũ ſit caſtitatis ſacrificiũ, elargiũtur res ſuas pauperibus, vt trãſeat in holocauſtum. Magna fuit prior charitas, ſed maior poſterior, quæ priorem ſuperauit, & ut mors corpus occidit, ità carnalia deſideria in animis eorum extinxit & interemit. ſiquidẽ conſentaneum id erat, vt plùs ſe ſpiritu diligerent, quàm carne dilexiſſent, qui illo flagrabãt igne, quẽ Dominus miſit in terram, & uoluit uehementer accendi. Indè adeò factum eſt, ut nemo hanc in eis ꝑciperet dexteræ excelſi mutationem, cunctis vidẽtibus formam priſtinæ conuerſationis, & argumenta cõſuetæ ſocietatis ex unius tecti habitatione colligentibus. Sicque theſaurus ille ſoli Deo notus, ſuribus manebat occultus. Videres tamen ſub habitu uetuſto opus nouum, & ſub ſeculari tegumento ſigna euidentiſsima gratiæ ſpecialis. Enimuerò par illud innouatæ conſuetudinis & conuictus certatim feruebat ſtudio pietatis, ità ut non immeritò admirari poſſes, quomodò ſic illi repentè mutati eſsẽt, ut qui uultus eorum contemplaretur, ipſos agnoſceret: qui facta inſpiceret, alios exiſtimaret. Deniquè adeò illi corpora ſua ieiunijs & uigilijs exarabant, animas eleemoſynis recreabant, ut ipſis quoquè monachis & crucis habitum gerentibus nihil eos cedere putares. Ità enim hoſpitibus miniſtrare, & in eis Chriſto cum omni humilitate ſeruire conſpiceres, ut domum illam potiùs xenodochium diceres, quàm aliud quippiam: atque interim tamen in laico habitu degere eos pariter, acsì etiamnùm carnali inter ſe conſuetudine uterentur. Ecquis verò uel meliores c̨enobitas quæreret, ſi caſtitatis eũ ſecretum non lateret? Sed hic erat modius, ſub quo ardentes lucernæ deliteſcebant, putà ueſtes ſeculares, quibus utebantur, & humanas à ſe laudes repellebant. Verumenimuerò qui eos diutiùs latẽre noluit, occaſionem obtulit, qua amator latibuli Aquilinus ſuper candelabrum poneretur, ſicque videretur ab omnibus, cunctisque ſpectandus & imitãdus proponeretur.

Elargiuntur ſua pauperibus.

Luc. 12.

Ieiunijs et vigilijs ſe macerãt.

Magna eorũ hoſpitalitas.

Cap. 7.

Beato nãq; Aeterno, Ebroicenſis vrbis Epiſcopo, ex hac luce ad æternã translato, ut re ipſa eſſet, qđ uerbo hactenùs dicebatur: totius Cleri & populi animi diuinitùs inflammantur, ut Aquilinus ille occultus Dei ſeruus, qui ſe abſcondens, proximis negabat exemplar pietatis, ei ſubſtituatur. Nõ ibi una vox, aut unius partis perſonuit acclamatio, ſed diuerſarum uocum generalis electio adeò inter ſe pulchrè conſenſit & conſpirauit, ut nulli eſſet ambiguum, quod vulgus peteret, id & inſpirari & imperari diuinitùs. Nec quæſitum eſt ab electo, quid ipſi videretur: quandoquidem qui latẽre didicerat, Chriſtoque contentus eſſe decreuerat, apparẽre utiquè nollet, ſi quis eius conſenſum requireret. Sed rapitur ab omnibus & trahitur, quaſi non ſuus deincèps futurus, ſed communiter omnium. Primoq; fit clericus: indè gradatim promotus, ad Epiſcopale cacumen euehitur, ut totius Ebroicenſis Eccleſiæ domum gubernet, & curã paſtoralem ei impendat

Aeterno Ep̃o Ebroicẽſi ſuccedit Aquilinus.

Eccè ordinis gradus ſẽper in eccleſia ſeruatos fuiſſe.

dat. qui ſuæ domui tã præclarè præfuerat, vt manẽs in ſeculo, etiã in ipſo matrimonio iã mortuus eſ-ſet mũdo, & viueret Chriſto: qui vxori cõiũctus ſpiritu, carne diſiunctus, aſſueuiſſet ſpiritales procreare filios, & è vetuſtis vtribus nouum uinum depromere: id eſt, ſub vetuſtatis velamine nouum pietatis exhibere guſtum.

Cap. 8. Cumque ordinatus, & tanti ſacerdotii Apoſtolica benedictione conſecratus eſſet, quod ei difficile nõ erat uxorem mutauit, eamque quã iuſſus erat, ſibi deſpondit, qui cum illa ſine illa uiuere didicerat, quam etiam retinendo reliquerat. Exultat uerò in plebe miſera exultatio, tamq; iucunda eius aduentantis exceptio, cunctis ei obuiam procedentibus, & eius laudes conſonis vocibus celebrantibus: vt nulli dubium foret ignem illum è cælo miſſum, qui in tot cordibus iſthoc excitarat incendium, ut iam generalis & concors, nullo diſcrepante, omnium concentus fieret, vbi Aquilinus in ſua ſede collocandus adueniret. Suſceptio autem non coruino hiatu, ſed columbina ſimplicitate, ſacerdotio, iam apertè uxor uertitur in ſororem: in quam etiam antè tranſierat, ſed occultè.

A populo peramanter accipitur.

Vxorem mutat palam in ſororem, quod clã antè fecerat.

Nec amoris caſti ardor extinguitur, immò uerò geminatur: tum quia pudicitia immobilis in promptu permanet, tum quia fœcunditas ſpiritalis multiplicata, ad utriuſque coronã referẽda eſt, ſicut & huius fœcunditatis cauſa promiſſa caſtimonia. Communis quippè utriuſque eſt vtilitas, vti etiam ſacri cõceptio propoſiti communis fuit: quæ cùm centuplicem protulerit fructum, ab vno patre tot filiis adoptatis, diligit ſoror tantæ benedictionis fratrẽ, per quẽ tantæ augmentationis conſors efficitur, cuiusq; manibus gratia ſacerdotali perũctis, tam ipſa, q̃ tota, cuius eſt membrum, Eccleſia Ebroicẽſis benedicitur & expiatur. Videt enim factũ eum ſequeſtrum & aduocatum populi totius, atque ad Deum quendã internũcium, qui fuerat quondam ipſius vnius maritus. Videt in iã multos ramos diffuſam arborem, quæ ſucciſa videbatur, quandò ab eius connubio auulſus, atque ea re quaſi truncus ille cernebatur. Neq; uerò illa ſic diligẽs, minùs amatur: quãdò flamma charitatis, licèt iã multas in partes diſtracta eſſet, non tamen illic imminuta eſt, vbi nata & unde propagata fuit: immò potiùs tanto feruet magìs, quanto ſit auctior.

Cap. 9. Iam uerò qui etiam antè, quàm paſtor eſſet, uigilare conſueuerat, gregis cura ſuſcepta ſpeculator effectus, prolixiùs uigilabat, atque in preces incumbens, contemplationi dabat operam: ut tantùm ſanctitate creſceret, quantùm creuerat dignitate: talemque ſe opere præberet, qualis & quàm nou' & perſpicax ex ſuo nomine deſignabatur. Atq; ut liberius poſſet cõtemplationi vacare, & pro peccatoribus, mundi huius tumultibus deditis, Dominum deprecari, nõ longè à muro ciuitatis, ab eccleſia uerò centũ paſſuum ſpatio diſtantem elegit cellam, in portæ Rhotomagenſis regione ſitam: ibique ſecretum, quod propter paſtoralis curæ inquietudines amiſerat, repetens, animarum cauſas & negotia tanto curabat melius, quãto plus corporum declinabat: magis proficiẽs in iis, quæ ad populi cauſas attinerent, orando, quàm poſſet concionando. Eſt enim hoc peculiare electis, ſemper optare ſecretum, quemadmodum reproborũ eſt appetere turbas & tumultus. Illi enim mundum, quẽ non diligunt, nec uidere volentes uſqueadeò Christi vultum ſitiunt, vt mortalitatis uincula, quibus ſe ſentiunt obligatos, perrumpere cupiant: & quia non poſſunt ſemper animi obtutus in ſuperna deſigere propter corporis imbecillitatem, ad ſeipſos non ſine animi dolore redeant, atque mundum hunc, quẽ propemodùm euaſiſſent, ſi in illa claritate perſiſtere potuiſſent, adſpiciant inuiti. Iſti uerò ſemper videre cupiunt, quod nolunt deſerere: atque ea cauſa ſi ſint extra hominum frequentiam, eam inquirunt, vt ſemper adſint res vanæ, quibus ſuos oculos oblectent: qui cùm intùs tenebroſi & obſcuri ſint, nullã aliam norunt lucem præter eam, quã foris ſpectant.

Cellam ſolitarius habitat.

Diſcrimẽ inter bonos & malos.

Sed Aquilinus verus Iſraelita, potiùs anachoreta effici cupiens, q̃ inſtar vilis margaritæ iacere in ſterquilinio, ſecretum petiit oratoriũ, ibique latitans, Epiſcopalis frequẽtiæ ſtrepitus vitauit: eo veriùs Epiſcopus, quo minùs frequentatus ab hominibus, & cæleſtibus magis adiũctus. Ibi lectio & oratio viciſſim ſibi ſuccedentes, ſine intermiſſione cõtinuabantur: ibi pſalmorum & canticorum ſpiritalium reſonabat melodia, ſancti ſpiritus gratiam adducens. Ibi non abruptu ab Eccleſiæ ſuæ corpore, ſed retorto ad pẽnulas capite, columbina illa anima immolans, pro ſanguine lachrymarum imbres fundebat, non ſine gemitu exprimens deſideriũ, quo cupiebat, nè incolatus eius prolongaretur: ſed breuiato exilio, aperiretur ei aditus in patriam cæleſtem.

Vacat orationibus, ſacris lectionib' ac aliorum piorũ operũ exercitiis.

Cap. 10. Putas ne autem lecti illum molliciem illic confectatum, aut aliud ſibi voluiſſe, in quo cubaret, ſubſternere, præter nudum pauimentum? Carnales paſtores, vt ſeſe vberiùs paſcant, ipſa ſua refectione paſcendis ouibus Chriſti ſe prouidere ſimulant, & perindè ac ſi in domibus Regũ ſint, mollibus ſe veſtiunt, oẽ alij nudi remaneant, qui melius in ſpiritu tegerentur. Si ſunt paſtores, minùs precioſis, magisq; religioſis veſtibus operiãtur. Sed aiunt laborem ſe ferre nõ poſſe, niſi ſic reficiantur & induantur. Verum dũ neceſſitati conſulere ſe fingunt, conſulunt voluptati, & indulgent ſuperfluitati: nõ vtiq; imitatores veſtigia magni illius Martini Turonenſis, aut Germani Antiſſiodorenſis: qui non pro diurna, ſed pro æterna mercede militantes, pauerunt gregem Chriſti ieiuniis, vigiliis & laboribus ſuis, vt eorum exẽplo diſceret eò redire ieiunando, vndè in primo parẽte excidit mãducando. Nemo enim ſic inuitat concinnando, quã tum faciẽdo: nec benè ieiunia ſuggerit, qui ſub quocunque prætextu epulis vacat. Quod ſanè cauẽs Aquilinus, abſtinendo & vigilando meliùs paſcebat ſubditos, quàm ſi abſtinentiam illis prædicans, ipſe epularetur: aliiſque mortificandæ carnis aſperitatẽ commendans, ipſe molliter & delicatè viueret.

Lectus eius nudũ pauimentum.

Diſcrimẽ bonorum & malorum paſtorum.

Cap. 11. Legitimum ergò ille Chriſto teſtimonium perhibuit, & Chriſtus illi quoquè reddidit teſtimonium. Sicut enim ille quos poterat, intùs illuminabat, curabat, erigebat: ità Chriſtus præſtitit gratiã & facultatem etiam extrinſecùs illuminandi, ſanandi & erigendi: adeò vt Crucis ſigno liberaret, quos per eam liberandos prædicabat: nec vlla corporalis infirmitas eius precibus reſiſteret, qui ſuis exemplis & doctrina ſpiritales ægritudines depellebat. Cur enim Chriſtus ei argentum negaret, cui largiebatur aurũ? Cui animorum curandorum gratiam cõtulerat, cur corporum non conferret, quorum & facilior eſt medicina, & iactura minor? Immò per euidentia, quæ præſtabat, munera, latentia in eo chariſmata & cõfirmabat, & declarabat. Sed vir Domini in cũctis, quæ per eum Chriſtus efficiebat, ſui cuſtodiam non omittẽs, intantùm timebat, vbi meritò timor adhibẽdus erat, vt illic etiam plerunque trepidaret, vbi non erat timor. Eamobrem ſemper Dominum precabatur, vt feneſtras corporis ſui aut obſtrueret, aut cuſtodiret, nè per eas noxia irreperet concupiſcentia, cum qua mors ſolet ingredi. Malle enim ſe teſtabatur orbatum luminibus intrare in regnum Dei, quàm illis integris mitti in gehennam. Eius verò precibus annuens is, qui omnes in ſuo nomine, hoc eſt verum

Signo Crucis morbos pellit.

Iohan. 14.

ſalutem ſuam petentes exaudit, exteriores capitis eius feneſtras, lucis miniſtras, qua pietate rogatus eſt clauſit: ſed cumulatiùs cordis oculos aperiens, multiplici fœnore lucis externæ orbitatem compenſauit. Itá enim ſine oculorum adminiculo ad eccleſiã veniebat, acsi illis planè integris viam cerneret, quã calcabat. Immò etiam hoc ipſo, quòd lumen nocturnis horis non requirebat, ſicut faceret, ſi videret, expeditiùs pergebat: & mirandum in modum ſe gerebat, vt nulli dubium relinqueret, quin Angelo lucis ductore vteretur. Secure itaque & miſericorditer ei, vt erat rogatus, immiſit oculorum cæcitatẽ, qui & videbat promptæ mentis eius ſynceritatem, & præuidebat duplicandam illi eam, quam amiſſurus erat, claritatem. Itá ergò qui cæcis reddebat lumẽ, ipſe cæcitatem patiebatur, non minùs de ſe exauditus nè videret, quàm de aliis, vt uiderẽt. Quid enim caligo exterior ſenſui peruigili & in diuinis perſpicaci officiebat? quæ etsi mundi ſpeciem ei ſubduceret, certè Chriſti vultum non ſubducebat: quin potiùs tanto plùs conferebat, quanto magis viſibiliũ rerum formas excludebat.

Cap. 12. Catalog' virtutum eius.

Porrò autẽ vir beatus, ſedulus erat cuſtos innocẽtiæ, amator continentiæ, cultor ſobrietatis, cupiditatis hoſtis, obtrectationis inimicus, perſecutor improbitatis: quas ad res multùm ei cæcitas corporis conferebat: ſicut ad populum paterna pietate admonẽdum & exhortandum, paſtoralique diligentia cuſtodiendum, nihil impedimenti afferebat. Non enim ſegniùs vel orabat, vel vigilabat, vel minùs ad populum concionabatur: immò tanto feruentiùs in Chriſto cæleſtia meditabatur & tractabat, quanto à terrenis ſenſibus minus ponderis percipiens, ea ex parte liberior erat, qua homo terrenus procliuiùs & propenſiùs peccat: atque ibi acutiùs cernere cœperat, vbi pars hominis excellentior habetur, atque ubi ad ſuperna obtutus dirigitur, vt diuina claritas conſpiciatur. Itaque quanto expeditiùs eò tendens, de ipſo luminis potabat fonte, tanto ſplẽdidiores pro concione radios ad inferiora vibrabat, eoque ſuauiores ſuis in exhortationibus promebat ſermones, quòd eos potiùs ab ipſa veritate, quam à veritatis teſtibus, putà libris, quos legere non poterat, hauriret. nec verba eius cadebãt in terram: quippè quem perſpicua attollebat virtus, quam in morbis omnibus curandis exhibebat.

Docet populum etiã lumine orbatus.

Cap. 13.

Tandèm bonorum operum, ſanctarumque inſtitutionum piis exercitiis comprobatus, refocillandorum pauperum ſtudiis elimatus, optatæ cæcitatis medicinali cauterio ab omni mũdanæ vanitatis ſorde purgatus, cùm duos & quadraginta annos, tanquàm manſiones totidem vſque ad Iordanẽ ſuæ euocationis exegiſſet, vbi iam tranſiturus erat ad patriam ſemper optatam, Chriſto reddidit illibatum & incontaminatum ſpiritum, illi ſemper inhæſurũ, illãq; ſine dubio uocem exultationis & benedictionis auditurum, quam meruerat ſeruus bonus & fidelis, qui talentum à Domino acceptum, tam multiplici auctum lucro rédderet, itá vt integram Eccleſiæ unius cuſtodiam Domino ſuo cõſignaret, totque parœciæ ſuæ populos, tam verbo conceptos, quàm exemplis ſuis editos, quot carnis ſuę filios habere non potuiſſet, ſummo paſtori præſentaret. Lætatus eſt certè ille beatus cæleſtium ſpirituum exercitus, olim quorundã ruina mutilatus, paulatim multorum acceſsione inſtaurandus: lætatus eſt, inquam, eius aduentu, cuius opera non vnus, ſed permulti peccatores pœnitentiam agentes, cæleſtis patriæ ciuibus ſunt adiuncti. Si enim gaudent illi ſuper uno peccatore pęnitentiã agente, multo magis illo lætã

Eſt in Epiſcopatu annis 42. Moritur.

Matth 25

Luc. 15.

tur & exultant, per quẽ nõ unus, ſed multi è numero impiorũ, ad electorum contubernia tranſlati ſunt.

Cap. 14. Mors eius dolet ſubditis.

Verũenimuerò quàm lętati ſunt illi, ad quos beati illa commigrauit anima: tá afflicti & mœrore affecti ſunt ij, à quibus tam bonus, pius, egregiusq; paſtor receſsit. Nollent enim pręmittere patrem filii, ſed potiùs ſubditi à ſuo præmitti paſtore: mallentq; in cælis carere nouo iſto patrocinio, quam in terris aſſueta conſolatione deſtitui. Porrò cum omni reuerentia ſacerdotum & populi frequentia celebratis exequiis, peractisque tanto funeri debitis vigiliis, ſepelitur cæleſtis illa margarita in baſilica, quam apud ciuitatis ſuburbium cõdiderat: atque illic reponitur depoſitum, cui debetur corona iuſtitiæ, donèc reddatur ei à iuſto iudice in illo regenerationis die. Imploramus ergò pietatem tuam, confeſſor beatiſſime & præſul eximie, ſancte Aquiline, ut qui de paucis acceptis multa & magna reddidiſti, illamque ſedem illuſtraſti, quam rexiſti, id nobis diuinitùs obtinere digneris, vt quod profitemur ordine & inſtituto, id opere exequamur, atq; in nouitate vitæ ambulantes, & ſicut aquilæ pennas vitiorum in virtutũ mutantes, quemadmodùm habitum mutauimus, illi placere valeamus, qui viuit & regnat per omnia ſecula ſeculorum, Amen.

2. Tim 4.

Precatio ad S. Aquilinum.

VITA S. AMABILIS PRESBYTERI & confeſſoris, incerto quidem authore ſcripta, ſed tamen fide digna. Nos pleriſque locis nonnihil eã contraximus, ſtylumque mutauimus abſque hiſtoriæ detrimento.

PROLOGVS AVTHORIS.

BEATA Sanctorum vitæ opinio idcircò non abſurdè à Catholicis prędicatur, quòd, vt nouère ſapientes, diſciplinæ Dei doctrix æterni patris ſapiẽtia hanc vult ad poſterorum trãſmitti notitiam, ut & eorum inflãmemur exemplis, & Chriſti benignitate ſociemur gaudiis. Hinc Patriarcharum ſpes nomen obtinuit immortale, Prophetarumque chorus ſui memoriam habet ſempiternam, præmio ſuæ fidei gaudens in curia cæleſti: quãdoquidem animi obtutus cælo affixere, ubi nouerant ſanctos Angelos cum Deo, apud quẽ vita eſt inconcuſſa, ineffabili iucunditate perfrui. Porrò etiam apicis Apoſtolici fama illuſtris permanet, & latitudo charitatis nobis declaratur: quorum uitã mirificam nobis Chriſtus exemplo eſſe uoluit, ut contemplatione rerum ab illis geſtarum ad ipſum amãdum incitemur. Eorum prædicatione redemptorẽ ſuum cognoſcens Eccleſia, ſanctos habet martyres, qui pro eius honore fortiter certarunt, & in cõfeſſione nominis eius ſanguinem ſuum fuderunt. Eſt deindè etiam ſanctorum confeſſorum ſplendor mirabilis, qui pleni ſpiritu ſancto, multis coruſcarunt miraculis, quibus mundus crucifixus fuit, & illi mũdo, pati gloria amoris Chriſtum ſequentes, crucẽque poſt cũ portantes. Vt enim martyres, itá & confeſſores pro Chriſto pati voluerũt: & ij quidẽ Eccleſiæ lilia, illi roſæ ſunt. E quibus cõfeſſoribus ſanctũ Amabilẽ, quẽ vita innocẽs & miracula crebra cõmẽdant, ſumma ueneratione proſequi debemus, quippè quem ſacroſanctæ Trinitati placuiſſe fideliter credimus: quem ſicut uiuere non ambigitis, qui hæc legitis: itá ea, quæ per illum redẽptor noſter operatus

Patriarchæ.

Propheta

Apoſtoli.

Martyres

Cõfeſſores

Philp. 6: Martyres roſis, cõfeſſores liliis cõparantur.

**comparata, habet codex M S. ſed mendoſè, vt apparet*

tus eſt, fidem adhibere. Alioqui ſatius eſſet hæc audire nolle, quàm* comperta non credere: & ſcriptorē reticere, quàm narrare friuola.

VITAE HISTORIA.

Octob. 19. quo die propria diœceſis natalē eius celebrat.

Cap. 1.

SANCTVS Christi confeſſor Amabilis magnus in conſpectu omnipotentis Dei futurus, quodam præſagio cœptæ vel augendæ in ipſo ſanctitatis, à totius boni fonte hoc videtur accepiſſe vocabulum: vt animi nobilitate cælitùs hauſta, etiam nomine clarus eſſet, qui generis ingenuitate pollebat. Gemina enim dote auſthor vitæ illum ornauit, vt & parentum religioſorum ortu eſſet nobilis, & præclaræ vitæ integritate nobilior. Natus eſt in vico Ricomagenſi, atque illic etiam literis eruditus.

S. Amabilis patria.

Nè qua enim labe ſancti eius mores adſpergerentur, ſi militiæ traditus eſſet, religioſi parentes literarū ſtudiis eum applicarunt. Cœperunt tū in illo creſcere Dei amor & gratia, adeò vt in terris corpore degens, iam cum Apoſtolo animo in cælis verſaretur. Deſpiciebat enim in parua ætate ineptos puerorum iocos, & cum Pſalmiſta ad Dominum clamabat: Da mihi intellectum, & ſcrutabor legem tuam, & cuſtodiam illam in toto corde meo. Explorabat, vt miles ſtrenuus, quibus armis reſiſteret diabolo, nè vllis nequitiæ eius telis à Chriſto ſepararetur, ſi inuicto animo nocte ac die in mādatis eius exequendis non vigilaret. Sic enim amabat Chriſtum, vt nollet ſeparari à Chriſto, clamans cū ſponſa: Trahe me poſt te: curremus in odorem vnguentorum tuorum. Implebat Dominus & Rex ſanctorum in ſeruo ſuo nominis eius ſignificationem, vt eſſet ipſi amabilis, & ab ipſo dignus amari.

Cap. 1.

Cap. 2.

Porrò timorem Domini, qui eſt initium ſapiētiæ, conſtanti animo retinebat, nequāquàm reſpiciens poſt tergum: ſed inſtàr ſapientis aratoris, ſulcum uomere dirigentis, iter ſuum ad æternam vitam ſemper intendens. Gloriabatur in Domino, vt Apoſtolus monet, de nomine ſuo, & in precibus ſuis toto corde illi dicebat: Domine, qui appellari voluiſti Amabilem, fac me tui perfectiſsimum amatorē: vtì nè decipiat humani generis hoſtis, quem tuus ſpiritus ſanctificauit. Prudenter verò latam & ſpatioſam viam reſpuens, cùm iam adoleſcentiæ metas attigiſſet, carnis laſciuiam ſobrietate domabat. Magna in illo erga Deum & proximum charitas inerat: qua fiebat, vt nulla ex parte legē Domini præteriret, atque ita & Chriſto, & ſanctis eius charus eſſet. Ecqs autem dubitare queat fuiſſe eum fide catholicū, ſpe firmum, charitate diffuſum, præſertim ſi attendat eū Chriſtum accuratè prædicantem, caſtitate integrū, humilitatis ſtudioſum, & nè peccaret Domino, eius eloquia abſcondentem in corde ſuo? Videbatur ambulare cū Deo, quemadmodùm de Enoch legitur, & multiplicabantur eius merita, cùm cordis deſiderio ſuſpiraret cæleſtia, & amore æſtuaret gaudiorum æternorum.

Pſal. 110.
Prou. 1. 9.
2. Cor. 1.
2. Cor. 10.
Carnē abſtinentiæ domat.
Pſal. 118
Gen. 5.

Cap. 3.
Initiatur ſacerdotio.

Cumq; id genus polleret virtutibus, per gradus ſingulos canonici ordinis aſſcendit vſque ad ſacerdotium, virginitatis theſauro non amiſſo, quę in eius pectore Chriſti efficiebat hoſpitium. Factus aūt ſacerdos, dignè ſeruiuit Domino die ac nocte in vico Ricomagenſi, permultas ſæpè noctes in precibus attentiſsimis manens peruigil, erga pauperes munificum ſe exhibens, cunctiſq; ipſum rogantibus quibus poterat modis, piè opitulans. Suauiſsimis adhortationibus oēs ad Chriſtū trahere nitebatur, perſuadens eis illū ante oīa quærendū & amandū. Aiebat etiā, ſanctorū charitatē nō tepeſcere ſed in Chriſto creſcere debere. Porrò eo tēpore, quo vir ſanctus eccleſiam beatorum martyrum Geruaſii & Protaſii fideli famulatu frequentabat, (quæ quidē eccleſia primùm, vt fertur, apud Aruernos conſtructa, Ricomagenſem illuſtrauit pagū) in vrbe Claromontenſi cantor inſtitutus, eandē ſępiùs decenter petebat. At verò Epiſcopus & martyr Chriſti Præiectus, qui tūc Claromontenſem regebat eccleſiā, iam dicti territorii Abbatiam contulit ei. Itaque ille diuino accēſus amore, conſtruendis templis animū appulit, vt in loco, ad quem multi confluebant, multorum ſanctorum reliquiæ reuerenter aſſeruarentur, & illorū patrocinio locus ille cum propriis cultoribus mūdior haberetur. Diuina ergò bonitate fretus, baſilicam in ſancti Iohannis Baptiſtæ honorem nō mediocri opere extruxit: itemque alteram in beati martyris Benigni memoriā, in qua nūc ipſe corpore quieſcit, grandi fabrica extulit. Ac deindè diuerſis peragratis regionibus, probatæ ſanctitatis pignora ſiue reliquias eò aduexit, & eo, quo par eſt, honore illic reponendas deſtinauit. Aderat illi in omnibus diuina miſericordia, exhilarās eum in eiuſmodi ſtudiis.

Huius vita eſt Tomo 1. 25. Ianuarii.

Duas condit baſilicas.

Cap. 4.

Inter alia autem, quę Deus per illum operatus eſt, nec adhuc deſinit, hoc ſanè memorabile eſt, quod eo in loco ſerpens nullus morari poteſt, neque ſi repertus ſit, viuere aut nocere poteſt. O admirandam ſerui Dei ſanctitatem, ad cuius imperium venenati ſerpentes fugiunt, nec vlteriùs hærere poſſunt. Id verò meretur fides, non qualem habent dæmones, qui credunt & contremiſcunt: ſed quæ per dilectionem operatur & non niſi fidelium eſt. Hæc ergò tua ſūt, Deus, qui ſerpentē, a quo primus homo victus eſt, per ſecundū hominē viciſti, tuiſq; militib⁹ ſubdiſti, qui non in vetuſtate literæ, ſed in nouitate ſpiritus ambulant.

Iacob. 2.
Galat. 5.
Rom. 7.

Cap. 5.
2. Reg. 2.

Profectus eſt aliquandò Romam vir Dei, ſanctorum Apoſtolorum ſepulcra viſitaturus, & ſuffragia expetiturus. Et eccè Deus, qui glorificantes ſe glorificat, Solis radium iuſſit illi ſuā nauare operam, & contra naturę vſum ceu fidelis miniſter, eius ſuſtentare pallium atque chirothecas. Si cui hoc incredibile videatur, meminerit Deū mirabilem eſſe in ſanctis ſuis. Certè de Ioſue habemus in ſcripturis diuinis, cùm perſequeretur ille hoſtes ſuos, dixiſſe eum coram filiis Iſrael: Sol contra Gabaon nè mouearis, & Luna contra vallem Aialon: atque ita factum eſſe. Si igitur Sol obediuit tunc homini, iubente Deo, quid mirum, ſi etiam obſecutus eſt, Deo annuente, huic beato patrono noſtro? O verbum patris altiſsimi, factorque carnis & caro, qui ſanctis tuis ſemper præſtò es, & tua per eos, qui tibi placent, mirabilia innouas, vt fides noſtra non deficiat, ſed in timore tuo recta operando, te, cùm talia recitantur, magnificet. Nos. n. etſi multo minores ſumus illis, quos talib⁹ feciſti coruſcare miraculis, at tñ illorū, te donāte exēplis incitamur ad fidē, & ſuffragiis cōmunimur.

Pſal. 67.
Ioſu. 10.

Cap. 6.

Aliud quoquè in eadē vrbe magnum illi Deus præſtitit beneficiū. Nā ſolaturus pro ſua bonitate labores itineris eius, miſit ad eū Angelum ſuū, in pyxide ſacras reliquias afferentē, iucundoq; vultu io eū ceu notū intuentē, illiq; dicentem: Accipe dilecte Deo munus, quod tibi per me mittit Chriſtus Rex & Dominus noſter, qui te ſcit harum rerum cupidum: noueriſque te in cælis Angelorum conſortem fore. Vt enim Angeli laudant DEVM in Hieruſalem cæleſti, cuius ciuibus tu adiungi cupis, ſic tu eum laudas in terris. His dictis, diſparuit Angelus, & CHRISTI militem impenſe lætantem reliquit. Admirans enim ille bonitatem Dei, munus oblatum

pio amore complexus & veneratus eſt: & quia tãto iam certior erat de cęleſtibus capeſſendis prẹmiis, quanto veracior nuncius ea de re ipſi indicarat, lętabundus egit gratias Deo exclamans cum Propheta: Anima mea exultabit in Domino, & delectabitur ſuper ſalutari ſuo. Indè Aruernos repetens, dona illa ſecum abſportauit, & in eccleſia B. Benigni martyris, quam ipſe condiderat, reponenda curauit, vbi hodieque aſſeruantur. Atque vt eę reliquię venerationi eſſent, ingẽtia Deus ſigna exhibuit. Crebrò.n. ſtãmis oppoſitę ab incolis loci illi⁹, aut aliis uicinis, incẽdiũ omne quod iã vaſtabat domos, extinxerũt.

Pſal. 34.

Miracula ad ſacras reliquias.

Cap. 7. Solebat vir Dei myſteria corporis & ſanguinis Chriſti cum magna cordis contritione, multoq; lachrymarum imbre totus igneus & ardens diuino amore, in propriis eccleſijs ſæpiùs celebrare. Porrò radicem malorum omnium cupiditatem proculcabat, neque ex affluentia diuitiarũ, quibus multi malè gloriantur, nummos condebat in arca: ſed quicquid habere poterat, in ſuos & pauperum uſus quotidiè expendebat. Macerabat ſe ieiuniis, in precibus erat peruigil, prudens vt ſerpens, ſimplex ut columba: agnorum manſuetudinem, paruulorum humilitatem imitabatur. Laus Dei ſemper in ore eius. Populum ad templum confluentem, optimis ſermonibus ad cęleſtia inuitabat, & conuenienter doctrinę Apoſtolicę, arguebat, obſecrabat, increpabat in omni patientia. Spargebat in pectora auditorum uitale ſemen; omneſque eum, tanquàm præſentem Dominum, ob gratiam ex illo relucentem, pio amore colebant, eiuſque ſe precibus commendabant. Contemptu corporis ſui & perpetua mortificatione, martyribus comparatur, longos pro Chriſti amore in ſeipſo perferens cruciatus, & diuturnas cũ diabolo conſerens pugnas: vt non ſit illorũ fruſtratus gloria, quos Chriſtus martyrii corona ornauit.

1. Tim. 6.

Catalogus uirtutũ eius.

2. Tim. 4.

Cap. 8. Atque eiuſmodi ille vitam in populo ducens, incedebat in omnibus mãdatis & iuſtificationibus Domini ſine querela, præſentibus de ſe uirtutis exẽpla prębens, poſteris relinquens. Veſtem cilicinam ferebat ad nudum corpus, eiuſq; aſperitate carnis petulantiam ſapiẽter reprimebat, ſed celabat id alios, mediocribus indumentis illud obtegens, ſeque induens extrinſecùs. Iam uerò conſenuerat, & aderat tempus, quo Chriſtus pro tot laboribus fideli ſeruo regnum cælorum redderet. Sentienſque ille uocari ſe à Domino, lætus expectat diem migrationis ſuæ: conuocatiſque diſcipulis, admonet eos de ſeruanda diſciplina & charitate, de pace atque ſanctimonia ſectanda. Eſtote, inquit, vigilantes in lege Dei, & adſpicite vitam patrum: qui oculos ad cælum tollentes, illam ſempiternam gloriam pompis huius mundi antepoſuerunt. Sciebat.n. ſe hic non habere manentem ciuitatem, ſed futuram toto pectore inquirebat, cuius artifex & conditor Deus. Dehinc iubet omnem acciri populum ad eccleſiam, vt ipſum concionantem audiant, quos ille pia cura regebat. Ad quos ſanè pręclara eius ſemper fuerat oratio, ad contemptum mundi & cæleſtis patriæ amorẽ excitans. Nec alius eius ad quenquã ſermo fuit, quàm vt ſperneret fallacia mundi blandimenta, & ad beatę vitę incõpræhenſa gaudia properaret. Poſtquam plebs omnis aduẽnit in templum, indicat eis ſui corporis iam imminere diſſolutionem, idque ſe diuina reuelatione edoctum. Exiſtit itaque mœror & luctus omnium, quippè qui ęgerrimè ab illo ſe pateremtur ſeparari: aiuntque ad eum: Ecquis nos, pater dilectiſſime, deincèps conſolabitur? Quis illã regni cæleſtis dulcedinem nobis perindè explicabit, & noſtrarum prata mentium ſanctis adhortationibus & inſtitutionibus irrigabit? Sermo tuus nobis ſemper optatiſſimus fuit, & eloquia tua melle & fauo dulciora.

Veſtitur cilicio.

Hebr. 13.

Sermo eius qualis ſemper fuerit.

Prædicit obitum ſuum.

Cap. 9. Cernens autem vir ſanctus adeò lamẽtari populum, non potuit lachrymas cohibere: at tamen toto animo in Deũ defixus, ſpemque ſuã illius poteſtati cõmendans, rogauit eos vt domum redirent: oſculatuſque eos, & illis benè precatus, dimiſit à ſe. Poſteà febre correptus, cœpit acri dolore fatigari: cũque corporis vires deficerẽt, ille Domino pſalmos promebat & hymnos. & iam finem adeſſe ſentiens; Dominici epuli ſacramentis ſe communiuit: ac deindè in cilicium & cinerem artus fatiſcẽtes proſternens, cæleſtis patriæ ad ſe uenientes conſpexit ciues. Quorum pręſentia exhilaratus ſpiritus eius, mortis acerbitate contempta, lætus emigrauit è corpore Calendis Nouembris. Conuenit aũt Clerus & populus Claromontenſis, monachi quoquè & promiſcui ſexus multitudo, qui ſanctitatem eius nouerãt, & exequias eius honorificè celebrarunt, atque eum cereorum & lampadarum apparatu ſepelierunt eũ in media baſilica S. Benigni: vbi multa diuinitùs edũtur miracula, Domino ob merita & preces ſancti confeſſoris ſui largiente, quicquid eò adoentantes fideliter petunt. Multi illic variis preſsi morbis, curati ſunt, itemque plerique dęmoniaci, multi quoquè febre quartana diuexati: vti norunt fideles, qui id ſępiùs ſuis conſpexere oculis.

Euchariſtia ſub morte ſe munit.

Abit ad cælos.

Miracula.

Cap. 10. Reus quidam cùm ob admiſſum facinus à quodã potente affligeretur, eſſetque non minima diſceptatio, iureiurando ille purgare ſe volens, petiit ſibi dari facultatem adeundi ſepulcrum beatiſsimi Amabilis confeſſoris. Permiſſum eſt illi, vt ibi iuraret ad ſepulcrũ eius. Sed cùm id ille miſer feciſſet, obriguerunt manus & pedes eius, ità vt omnes intelligerẽt, ſancti Amabilis virtute eum ligatũ teneri, ad cuius tumulum deierare auſus eſſet. Stabat igitur & torquebatur pœna periurii, nec abire poterat, ꝙ nollet facinus confiteri ſuum. Quod vbi tandèm Deo miſerante agnouit, & ſancti confeſſoris interuentu confeſſus eſt, ilicò abſolutus eſt non ſine multorum admiratione & gaudio, qui ſatis aduertebant non poſſe innocentem videri, quem magnus ille Deicola Amabilis oſtenderet ſcelere obſtrictum.

Pœna periurii.

Cap. 11. Notum autem eſt etiam illud, ſi ſerpens in os hominis dormientis ingreſſus ſit, & ille beati viri ſuffragium ad monumentum eius ocyùs imploret, ſerpentem velle quidem exire: ſed quòd ſanctus confeſſor non ferat id in ſua eccleſia vel terra cum vomitu fieri, extra eius territorium abductum hominem, euomere anguem in humum.

Nota rẽ miram.

Cap. 12. Cernens itaq; S. Gallus, Aruernorum tum Archidiaconus, poſteà Epiſcopus, ad tumulũ ſancti cõfeſſoris multa fieri miracula, oẽſq; eius beneficiis gratulari, ingentes Domino gratias egit, qui ciues Aruernenſes tanto patrono muniiſſet: æquiſsimumq; ſentiens, vt ſacrũ corpus eius loco honoratiori tumularetur, rem totam quibuſdam amicis & religioſis hominibus communicauit. Ii lætantur oẽs, hortantur ut id faciat. Aedificauit ergò in prima tẽpli fronte in eius honorẽ egregii operis teſtudinẽ, & ſub ea altare: eoq; tranſtulit ſolẽniter ſacrũ corpus illius, pſallẽte clero, populoq; cereos & lãpades geſtãte. Porrò ob donorũ amplitudinẽ, ꝙ ſancto cõfeſſori oblata ſunt in vineis, agris & nõnullis territoriis, vndè illi, qui eo in loco canonicè Deo ſeruirẽt, ſuſtẽtarentur: vel etiã ob miraculorũ magnitudinẽ, illa S. Benigni eccleſia, more recepto, ſancti Amabilis ędes appellatur. Strauit aũt idem uenerabilis Gallus pauimentum, quod eſt ante ſancti Amabilis mauſoleum, diuerſi generis elegantiſsimis lapidibus,

Gallus Aruernorum Epiſcopus.

Conditur ſacrũ corpus eius loco honoratiori.

bus, auri argentique colorem repræſentantibus; qui- qui dem illic manſere, quandiù ea ſtructura integra fuit. In eo pauimento ordinata lapillorum ſerie hæc inſcribi voluit ob ſui memoriam: Gallus Archidiaconus hoc fieri iuſsit. Eam autem rem gratam fuiſſe beato cõfeſſori (quippè quæ honoris cauſa, & vt maior ei adhiberetur veneratio, facta fuerat) miracula crebra teſtãtur, quæ ab eo tempore vſque in præſens copioſiùs illic operatur.

DE EODEM S. AMABILI EX Gregorio Turonen. de gloria confeſſorum Cap. 33.

Pœna ſup. in Ducis, noſētis orare ad ſepulcrũ S. Benigni.

FVIT etiam in ſupradicta Aruerna vrbe admirabilis ſanctitatis Amabilis quidam, uici Ricomagenſis presbyter, qui uirtutibus magnis præcellẽs, ſæpe ſerpentibus dicitur imperaſſe. Nam ad huius tumulum cùm Dux Victorius deſpexiſſet orare, aſſixo è regione equo, nequaquã poterat amouere. Quem cùm flagris ſtimulisque vrgeret, & ille quaſi æneus ſtaret immobilis, tandem aliquandò Dux à ſuis commonitus, qui, vt ità dicam, ipſi pecudi ſimilis erat factus, ad orationem deſcendit. Cumque fideliter oraſſet, quò voluit iuit. Ad huius ſepulcrum energumenum vidi mũdatum, periuratorem diriguiſſe vt ferrum: crimeq; confeſſum, ilicò abſolutum.

VITA SANCTI ETHBINI ABbatis, incerto quidem Authore, ſed fide digna. Stylum paſsim elimauit F. Lauren. Surius.

19. Octob.

BEATI Ethbini confeſſoris ſcripturus uitam, eũ mihi oro adeſſe ſuffragatorem, quem ille ſui pectoris habuit habitatorem. Fuit ille in Britãnia minori natus patre nobiliſsimo, itemque matre, eruditus liberalibus ſtudiis in paterna domo vſque ad decimumquintum annum ætatis ſuæ. Mortuo autem patre eius Eurychio, mater Eula ad beati Samſonis Dolenſis epiſcopi præſidia confugit, rogans eum, ut ſacro velamine ipſam conſecraret. Aſſenſit ille preci- bus & uoluntati eius, eamq; Domino dedicauit: filium verò eius Ethbinum, tonſo capite, in Clerum aſſciuit. Manſit autem Ethbinus cum beato Samſone Epiſcopo diebus aliquot, nocte ac die ſeruiens illi. Cumque die quodam beatus Epiſcopus ſacerdotali fungeretur officio, & Baumerus Diaconus lectionẽ Euangelij recitaret, audiens Ethbinus dicentem Dominum, Qui non renunciat omnibus, quæ poſsides, non poteſt meus eſſe diſcipulus: hac uoce compulſus, omnia reliquit, & ad ſanctum Similianum Abbatem ſe conferens, monaſticum ab eo habitum accepit, collumq; ſuum diuinæ ſeruitutis ſuaui iugo ſuppoſuit in monaſterio, quod Tauracum dicunt.

Patria S. Ethbini.

Parẽtes.

Mater fit ſanctimonialis.

Luc. 14.

In eo monaſterio tũ degebat Vuinuualocus preſbyter & monachus, vir magnæ ſanctitatis, qui beatũ Ethbinum ſibi adiungens, vt propiùs cognouit eum ſuperna gratia illuſtratum, perindè ut pater filiũ, eũ dilexit. Conſueuerat aũt beatus Vuinuualocus adire eccleſiã quãdam, quæ à monaſterio milliari vno aberat, atque illic iuſſu Abbatis pro uiuis & defunctis offerre ſacrificium. Eius itinetis comitem ſibi Ethbinum adhibuit iuuenem præclarum, egregiumq; diaconũ, vt dignus presbyter ſancto diacono vteretur. Accidit autem quandoq;, vt, peracto ſacrificio, iter per campos facerent ipſo meſsis tẽpore. Eccè autẽ offendunt illic leproſum quendam humi iacentem, & miſerè eiulantem, atque cum lachrymis opem ab eis poſcentem. Erat verò corpus eius omne vulneribus obſitum. Permotus eius calamitate & angore beatus Vuinuualocus, ait ad Ethbinum: Ecquidnã, mi frater, daturi ſumus huic inopi, noſtrum auxiliũ implorãti? Aurum & argentum non eſt nobis, nudi huius mundi pecunijs, quid acturi ſumus? Sanctus Ethbinus plenus ſpiritu ſancto, reſpondet: Legimus, pater, in Apoſtolorum actibus, beatis Apoſtolis Petro & Iohanne in templum ingredientibus, claudũ quendam ab eis eleemoſynam petiiſſe, & ſalutis beneficium impetraſſe. Tu igitur propiùs accede ad pauperem, & ſupernæ gratiæ munus ei impertire.

Vuinuualocus preſbyter ſanctiſsimus.

Chriſtus apparet ſãctis his, in ſpecie leproſi.

Act. 3.

Ait ergò beatus Vuinuualocus ad leproſum: Quis eſt, frater, morbus tuus, qui tam alta ſuſpiria, tam debiles voces à te exprimit? Ille ab imo pectore ingemiſcens, cum multa humilitate dicit: Magnæ anguſtiæ, multi, iique acerbi, dolores miſerum corpus meum obtinẽt & peremunt: ſed in iis dolor quidam præcipuus eſt, adeò infirmitati meæ pernicioſus, vt niſi ille hoc ipſo die curatus ſit, mors mihi potiùs, quam vita, expectanda ſit. Et beatus Vuinuualocus: Dic, inquit, frater, qua noſtra opera leuari poſsis: teſtis enim eſt Deus, etiam carnis noſtræ partem, ſi ſic poſcat neceſsitas, libenter nos tibi adiuuando impenſuros. Tum ille: Nares, ait, meæ vulneribus corroſæ, à tanti morbi ardore ſordes purulentas cõtrahũt. Hæc vt ille dixit, beatus Ethbinus librum deponit è manibus, miſerum hominem arripit per latera, pronoque vultu iacentem erigit. Porrò Chriſti ſacerdos Vuinuualocus manum ad eius nares admoturus, audit pauperem lugubri voce dicentem: Noli ſenior, noli manibus apprehendere nares, id enim dolor nõ permittit: ſed ſi in peccatorum tuorum remiſsionẽ dolorem meum lenire vis, os tuum admoueas naribus meis, atq; ità leniter exugas attractatq; putorẽ, qui me cruciat. Id audiẽs pius ſacerdos, inclinat ſeſe, & dũ vult facere, quod pauper petijt, ore ſuo apprehendit carnẽ filij Dei, licèt ille ſe putaret leproſi horridas apprehendiſſe nares: dumq; exugere incipit il- lam ſaniem, lapillus mirabilis incidit in os eius. Beatus autem Ethbinus Dominum per latera tenens, ſurſùm adſpicit, cælũ apertũ videt, atque in capite Chriſti, quem tenebat, Crux apparet, Angeliq; è cælis obuiàm ei veniunt. His conſpectis, ait Ethbinus ad Vuinuualocum: Pater ſancte, quem ego manibus teneo, & tu ore, non dubitem eſſe Dominũ noſtrum Ieſum Chriſtum. Cumq; magno afficerentur gaudio, cuperentq; illud apud ſe detinere, ille ſubuolanit in nubes, atq; ad eos: Nõ vos puduit mei in anguſtijs meis, nec me veſtri pudebit in regno meo. Hæreditas veſtra apud me eſt, & ijs, pro quibus petieritis, ſalus in regno meo. Sic dixit, & mox euanuit ab oculis eorũ, in cælum cum magna voce receptus. Et vocem illi quidem audierunt, ſed neminem viderũt. Stupefacti autem, & immenſo repleti gaudio, laudauerunt eũ, qui ipſos in tantũ dilexiſſet, vt in pauperis forma eis apparere non ſit dedignatus. Dixit autẽ beatus Vuinuualocus ad ſanctum Ethbinũ: Tuis meritis, frater Ethbine, iſthuc contigit nobis, qui tam ſingulari es humilitate & obedientia, vt quicquid homo poſsit præcipere, tu deuotiſsimo pectore exequaris. At cõtra Ethbinus: Non ita eſt, pater, inquit: ſed tu, qui quotidiè carnem & ſanguinem Chriſti immolas, illũ in ſuo corpore videre meruiſti, quem ſemper animo circunfers. Vide autem, ne aliis innoteſcat, quandoquidem

Tenuit Chriſtus fideles ſeruos ſuos.

Viſio Ethbini.

Eccè quã recipiant mercedẽ, qui in nomine Chriſti ſubueniunt pauperibus.

quidem nemo huius rei præter nos cõſcius eſt. Deinde ad monaſterium reuerſi, nemini quicquam indicarunt, ſed in cœpta orandi conſuetudine, vſque ad eius eccleſiæ vaſtationem perſeuerarunt.

Franci vaſtant Britanniam.

Porrò autem ſuperuenientes Franci, vaſtarunt nõ modò eccleſiam illam, ſed etiam totam Britanniam minorem. Quæ res id effecit, vt beatus Ethbinus in Hyberniam fugiens, in ſylua, quę Nectenſis dicitur, paruum ſibi tugurium ceu pauper peregrinus condiderit, atque in honorem ſancti ſyluani martyris eccleſiam fabricarit, in eaque perpetuum vt bonus ſeruus Domino ſuo militarit. Cùm autem quodam die præ foribus monaſterij ſederet, claudus quidam ad eum venit, petens eleemoſynam. Cui beatus Ethbinus ait: In nomine Domini Ieſu Chriſti ſurge ſanus, & pedibus conſiſte tuis, benedicens Domino, qui ſaluos facit ſperantes in ſe. Confeſtim ille adeò ſurrexit ſanus, acsi nunquam laboraſſet è pedibus.

S. Ethbinus ſanat claudum.

Quædam mulier filium habens paralyticum, cùm ad virum Dei perueniſſet, rogauit eum, vt ad ipſius veniret ędes, & ſanitatem filio à Domino impetraret. Ait autem ad eam beatus Ethbinus: Nos peccatores ſumus; non ſunt apud nos vſitata id genus miracula. Sed ſi cupis filium tuum habere incolumẽ, ad beatæ Brigidæ ſepulchrum perdue eũ. Credo per Dei miſericordiam, ſanctę virginis meritis illic eũ curatum iri. Reſpondit mulier: Ego verò, mi pater, iam eò illum adduxi, & cùm nocte quadam vigilarem, ſomno obrepente obdormiui paululùm, atque in ſomnis audiui vocem dicentem mihi: In ſylua, quę Nectenſis dicitur, moratur ſeruus Dei Ethbinus, ad quem ſi filium duxeris, ſanum eius meritis illum, Domino largiente, recipies. Et eccè viuit Dominus, non recedam à te, donèc filium meum ſaluum mihi reſtituas. Itaque beatus Ethbinus in oratorium ingreſſus, tandiu manſit in oratione proſtratus coram altari, donèc puer à matre veniret, eique diceret: Gratias tibi ago, pater, qui me decumbentem viſitaſti, & tuis manibus erexiſti, tantumque morbum à me depuliſti. Tum verò beatus Ethbinus ſurgens, benedixit Domino, qui in ſanctis ſuis efficit mirabilia. Ad puerum autem ſic locutus eſt: Vide, fili, nemini dixeris, non enim meis meritis, ſed gratia Dei ſalus tibi inſtaurata eſt.

Item puerum paralyticum.

Pſal. 67.

Vixit verò beatus Ethbinus illo in loco annis viginti, fideliter exercens opus Dei, morboſque curans. Tantæ autem abſtinentię fuit, vt per hebdomadam non niſi ſemèl, idque quinta feria, cibum caperet, ſolo pane & aqua contentus. Vinum eo in loco non bibit, niſi cùm ad ſacra myſteria accederet. Deniqueeùm iam ferè octoginta & tres ætatis annos exegiſſet, acri cœpit dolore fatigari: conuocatiſque fratribus, qui in ea ſylua degebant, obitum ſuum illis prædixit, ità dicens: Ego vos, fratres mei, omnipotenti Deo comẽdo, qui preſtò eſt ſeruis ſuis in cũctis neceſſitatibus eorum. Me iam corpore moriturum noueritis. Defunctum ad dexteram altaris huius parietem cõdite, ſacras hoſtias in ipſo altari pro peccatorum meorum remiſsione offerte. Ità pace omnibus data, ante altare ſpiritum reddidit decimo quarto Calendas Nouembris, ſepultuſq; eſt honorificè eo loco, quo iuſſerat: Vbi, præſtante Domino, fiunt miracula in laudem & honorem nominis eius, cuius virtus & poteſtas regnat per infinita ſecula ſeculorum, Amen.

Eius abſtinentia ſingularis.

Obitus eius.

MARTYRIUM SS. CAPRASSII

Et Fidei, vt extat in peruetuſtis M S. codicibus, quibus conſentiunt antiqua Martyrologia hoc loco & VI. Octobris, vbi S. Fidei meminerunt.

Octob. 20

Parentes & patria S. Fidei.

SANCTA Fides Agennenſium ciuitate oriunda fuit, & ex parentibus clariſsimis ſplendidiſſima proles procreata, alumna loci illius in ortu, facta eſt patrona in paſsionis obitu. Nobilis quoquè veternis & generoſa ſtirpe parentum, facta eſt Chriſti munere nobilior: quia candida ſtola virginitatis induta, fulgens fide, in Domino Ieſu Chriſto odorem bonę ſuauitatis protulit. Hæc prima in ciuitate Agẽno decus & exemplum martyrij cũctis Chriſti fidelibus fuit. Vitam nanque temporalem perdere voluit, vt poſsideret æternam: quià ab infantiæ cunabulis Dominũ Ieſum Chriſtũ dilexit, & ſuũ duxit eſſe authorẽ. Iuuenis quidẽ illatæ paſsionis fuiſſe dicit tẽpore, ſed ſẽſu & opere ſenex manebat. Pulchra erat facie, ſed pulchrior mẽte: virginitatis quoq; cãdore formoſiſsima, vultuſq; hilaritate ſerena.

Eccl. 24.

Senilis maturitas in Virgine.

Eodem igitur tempore præſes ſceleratiſsimus, nomine Dacianus, directus à profanis Imperatoribus Diocletiano & Maximiano, qui tunc Romanæ arcis primatũ regere videbantur, cùm Agennenſem vrbẽ ingrederet, dolo inſtigatus diaboli, quatenus ſacrilegos beneficijs remuneraret, atque Chriſtianis ibidẽ metu ipſius latentibus atrociſsimas pœnas inferret, continuò beatiſsimam virginem Fidem iuſsit accerſiri & ſuis conſpectibus repræſentari. At illa ſe ſpõtè miniſtris offerens, corpuſque ſuum vndiq; ſignũ ſanctę Crucis muniens, orabat ad Dominum, dicẽs: Domine Ieſu Chriſte, qui tuos ſemper in omnibus adiuuas, adeſto nunc mihi famulę tuæ, & præbe ori meo ſermonem acceptabilem, quem in conſpectu tyranni huius reſpondeam. Et armata vexillo ſanctæ Crucis in fronte, ore & pectore, ſanctoq; roborata ſpiritu, hilari animo perrexit. Cùm autẽ adſtaret coram præſide, ait ad eam blando ſermone: Quod eſt nomẽ tuũ? Cui ſancta Fides, nullo perterrita metu, reſpondit: Fides nomine & opere vocor. Præſes dixit: Quis cultus religionis ac fidei tuæ? Sancta Fides reſpondit: Ab exordio iuuentutis meæ Chriſtiana ſum, & Domino meo Ieſu Chriſto tota mentis deuotione deſeruio, illiuſque nomen confiteor, illi me tota intentione committo. Pręſes verò callida ſimulataque tranquillitate paulò indulgentius reſpõdit: Accipe, inquiens, ò iuuencula conſilium pulchritudini atq; iuuentuti tuæ neceſſarium, & ceſſa ab hac confeſsione, & ſacræ Dianæ ſacrifica, quia ipſa eſt ſexui veſtro conſimilis: & multis muneribus te amplificabo. Quã promiſsionem Chriſti virgo velut nihilum reputãs, ità reſpõdit: A patrum traditionibus cognoui, quia omnes dij gentium dæmonia ſunt, & tu mihi blanditijs perſuadere vis, vt ego eis ſacrificare debeam.

Stetit ad tribunal Daciani.

Iudex nititur blanditijs & muneribus eam ſubuertere.

Pſal. 114.

Pręſes verò ira motus, ait ad eã: Vt quid præſumpſiſti deos noſtros dicere dæmonia eſſe? Aut proſtrato corpore quantocyùs dijs ſacrifica, aut diuerſis te faciam interire tormentis. Tunc ſancta Fides ſecura de pręmio, exemplo magnorum martyrum roborata, has audiens minas, & deſiderans à terrena vita ad ſupernam gloriam migrare, in hanc vocẽ prorupit, dicens: Ego pro amore Domini mei Ieſu Chriſti non ſolùm pati diuerſa ſum parata tormẽta, ſed etiã mortę pro eius cõfeſsione ſubire deſidero,

Conſtans eius reſponſio.

Tunc

Tunc præſes magis ſuccenſus, iuſsit ſatellitibus vt ſanctã virginem inferiens in lectum æreum, & ſuper poſitam per quatuor partes extenderent, ignemque ſupponerent, vt eius tenera membra tã crudeli diſrumperentur ſupplicio. Itaque candentem craticulam ſancta virgo vltrò conſcendens, diuaricatis mẽbris per quatuor partes extenditur, loriſque ferreis coarctata, per flammeam cratem prouoluitur. Cui impij miniſtri ferreis bacillis prunas ardentes ſubijciunt: adipeque flammis iniecto, ad latera vſque torrida incendia ſubuolare cogunt. Quod videntes qui aderant, vna voce clamauerunt, dicentes: O impietas & iniuſta iudicia, innocens & Dei cultrix, & primæ dignitatis honore præfulgens, cur abſque vllo facinore grauiſsimis ſupplicijs mancipatur? Multi enim qui videbant ſanctæ Fidis conſtantiam, crediderunt in Dominum Ieſum Chriſtum, & glorioſam ſunt martyrij coronam conſecuti.

Multi credunt.

Dum hæc ità agerentur, a Deo electus, martyrque futurus, ſanctus Capraſius cum cæteris Chriſticolis perſecutionem ſacrilegi tyranni declinans, ad ſeptentrionalem vrbis plagam ſub foramine cuiuſdam rupis poſitus latebat, & omnia, quæ intrà muri ambitum gerebantur, clara oculorum acie exindè proſpiciebat. Qui ſub eiuſdem diei articulo, ab ipſo ſpeluncæ foramine ad vrbis propugnacula adſpectum dirigens, vidit ſanctam martyrem ſuper carbonum incendia impiorum immanitate torqueri. Eleuatis igitur oculis, & cælum intuens, orationem Domino profuſis precibus effundebat, vt famulam ſuã in præſenti certamine faceret eſſe victricẽ. Rurſuſque athleta Chriſti eleuatis oculis in cælum tota mentis auiditate proſpexit, & iterùm humo proſtratus petebat à Domino, vt ei cæleſtem oſtenderet virtutem, ſtatimque petitionis ſuæ deſideratum conſecutus eſt effectum. Vidit nanque de nubibus columbam, vt niuem candidam deſcendere, & coronam interlucentibus gemmis ſupra ſolis ſplendorem rutilantem, celeſtibuſque margaritis refulgentem, ſuper caput glorioſæ martyris ponere. Ipſam quoque Dei famulam niueo ſplendidoque habitu indutam proſpiciens, agnouit perpetuæ ſalutis brauium eſſe aſſecutam, quam tanto munere videbat ditatam. Columba igitur è cęlo veniens, vt diuina potentia in reliquum tempus circa martyrem ſacram mirabilior fuiſſe prædicaretur, blando alarum volatu dulcique pennarum applauſu cum imbrifero rore, totam vim flammarum extinxit, pyramque incendij torridi quaſi irriguis fontibus tali volatu repreſsit. Vir etiam ſanctus vidit beatiſſimam Fidem veluti pugilem egregiam, non tortorum ictibus læſam, non igni exuſtam, neque corpore ſauciatam, ſed cæleſtibus ornamentis ſtare redimitam. Quam virtutem tam præclaram tamque mirabilem mox vt prędictus Dei famulus Capraſius oculis ſpiritalibus conſpexit, ſupernis gaudijs dignam eam futuram intellexit....

S.Capraſius ex latebra videt virginẽ in craticula torreri.

Viſio eius.

Ignis per colũbam diuinitus extinguitur.

Virgo manet ab igne illæſa.

Tunc ſecurus non imparibus meritis eandem gloriam ſubiturus, rupem, ſub qua habitabat, dextera ſua percuſsit, & continuò indè fons iugis aquæ emanauit. Quæ vſque in hodiernum diem currens indeficienter ſalutis remedium cunctis aduenientibus in virtute Dei præſtare non deſinit. Quocunq; enim tædio languorũ quilibet detentus fuerit, mox vt de ipſius rupis fluento hauſtũ guſtauerit, optatã ſalutẽ recipiet meritis ipſius ſãcti martyris. Hic ergò vultu hilaris, ſpiritu alacer, corde intrepid⁹, cæteris ignorãtibus ad locũ, vbi glorioſa virgo & martyr Fides flãmarũ incẽdia ſuſtinebat, improuiſus aduenit, Chriſtũ publica voce prædicãs. Quẽ ſtatim ad audiẽdum impius tyrannus ſuis adſpectibus ſtatui iuſsit. Ille verò intrepidus coram eo ſtetit, & præſes eius nomen, patriam, genuſque requirit. Ad quẽ ſanctus Capraſius dixit: Inprimis quod præclarum eſt, Chriſtianum me confiteor, & in regenerationis lauacro Capraſius à ſacerdote nuncupor. Hoc audito, præſes blandis eum cępit lenire ſermonibus: Video, inquit, te decorum iuuenem, qui ſi fortè ſermonibus meis acquieueris, poteris in palatio ſummorum principũ amicitia perfrui, & multa prædia conſequi. Tunc S. Capraſius cæleſtibus admonitus mirabilibus, ſanctæ Fidis martyris exemplo ad ſupernam gloriam ſpem totam figens, ità reſpondit: In illius deſidero habitare palatio, quem à baptiſmo dilexi, & redemptorem omnium in ſe credentiũ agnoui. Præſes dixit: Vellẽ te, ò iuuenis, ab hac maleſana pertinacia reuocare, & prædiorum amplis poſſeſsionibus ditare. Ad hæc S. Capraſius reſpõdit: Ab illo credo conſequi indeficientia prædia, qui eſt fidelis in uerbis ſuis, & ſanctus in omnibus operibus ſuis. Præſes ergò ut vidit immutabilem eius mẽtem & inuincibilem ſermonem, ait ſuis: Vereor cum homine iſto diutiùs verbis concertare, nè ab eo turgis fatigatus vincar. Tũc iubet miniſtris ſuis eum aſſumi, & ſine pietate carnes eius laniari. Cumque hoc factum fuiſſet, fortiter pœnas tolerauit, atque alacri vultu conſtanter Chriſti nomen populis præſentibus prędicauit. Qui pietatis affectu ſuper eum lachrymantes, magnoque eiulatu frementes, vna uoce clamabant, dicentes: O impietas & inaudita iudicia, cur ſanctum Dei & omni pietate ornatum tanta crudelitate vis perditum iri?

S.Capraſius exemplo S. Fidei animatus, Chriſtianũ ſe proclamat.

Egregiũ eius ad p̃ſidẽ reſpõſum.

Pſal. 144.

Grauiter torquetur nec vincitur.

Erat enim ſanctus martyr amabilis omnibus, & inter tormẽtorum examinationem ſpeciali decore vir Angelicus. Cuius cõſtantiam nulla iniuriarum vi ſuperandam, nulloque excogitatorum argumẽto cruciatuum reprimendam, duo fratres, nomine & meritis Primus & Felicianus admirantes, amore Dei anhelo pectore flagrantes, tam fide q̃ opere continuò huic ſe agoni ſociauerũt, mortiſque periculis alacriter iniecerunt. Quos omnes ad iugulum mortis una conſpiratione collectos mox ut vidit ſæuus ille carnifex, blandimentis eos demulcere miniſque terrere cępit: ſed nec ſic vllo modo flectere potuit. Sicq; ira graui cõmot⁹, vbi ſe aduersùs eos nullatenùs poſſe prȩualere ſenſit, ad vltimum data ſententia, omnes ſimul cũ beata virgine & glorioſa martyre Fide duci ad delubrum præcepit, vbi aut dijs immolare, aut capitibus flexis, omnibus certum eſſet debere vitam finire. Ducti ſunt ergò Chriſti milites vnà cum beata Fide ad prædictum locum. Ibi uerò cùm nulla ui poſſent compelli ad ſacrificandum, capitibus cęſis vnius diei hora cum triumpho martyrii ad coronã gloriæ feliciter ſimul peruenire meruerunt: vt quibus pulchra & uenerabilis extitit in fidei conſtantia ſocietas, eſſet pulchrior atque excellentior in martyrii ſocietate felicitas. Dignum nanque & felicem Agennenſis vrbis deputamus locum, qui origine martyrũ floruit, atque per eorum glorioſa certamina fidẽ Chriſti promeruit, & poſt agones tumulanda eorum corpora recepit: Quos Chriſtus cum ſumma ueneratione cæleſtium virtutum inter beatorum ſpirituũ conſortia ouantes aſſciuit: cum quibus ſtola immortalitatis decorati, & corona immarceſcibilis glorię laureati, inenarrabili claritate perfruuntur, atque cum Deo & Agno ſine fine regnaturi, diuinæ uiſionis iucunditate potiuntur.

Conſtãtia eius.

Primus & Felicianus martyribus ſe aſſociãt.

Plectuntur capite ſãcti martyres.

Apoc. 7.

Horum autem corpora tormentis miſerabilibus lacerata, cæſiſque capitibus obtruncata, infidelis gẽtilitas in platea tanquàm neglecta reliquit: quæ deuota Chriſti plebecula cum ſumma veneratione latenter

Clàm a fidelibus eorum corpora collecta ſepeliuntur

rèuenter colligens, & ſacri effuſionem ſanguinis mundiſsimis pannis extergens, in loco tantæ ſanctitati digno ſepulturæ commendauerunt, vbi non tam ſepeliſſe eos, quam metu tyrannorum abſcondiſſe viderentur. Graui enim percuſsi pauore, verebantur nè ſanctorum corpora malignorum inuidia aliò transferrentur, vel quod nefarium eſt tetris vicini fluminis gurgitibus ſubmergerentur. Sed Dei prouidentia a fidelibus actum eſt, vt vrbs quæ eos habuerat inquilinos tripartito honore, videlicèt ortus, paſsionis ac ſepulturæ ditata, eoſdem ad promerendum Dei omnipotentis gratiam habere mereretur & patronos. Quo in loco multis annorum receſsibus iacuerunt ſancta corpora, donèc ablata omni gentilitatis prophanitate ſanctus Dulcitius Epiſcopatum ſuſciperet, & paſtoralem curam gerens, pro omnium ſalute vigilaret. Cui ante omnia placuit, vt ſanctorum martyrum reliquias ab indecenti loco eleuans, in eorum veneratione conſtructa noua baſilica, in lucem efferret, eccleſiam ipſam ſanctæ Virginis titulo dedicans. Qui cùm tantum theſaurum aperire non incredulus, ſed metu & reuerentia territus, dubitaret diutius: ad vltimum per quietem noctis admonitus, nè negligenter dimitteret quod fideliter crederet, conuocatis monachorum turbis, ac reliqui ordinis prælatis, ſecretum ſuum omnibus detegit, quorum conſilio adiutus, ad effectum vſque perduxit. Eorum autem & votis cætera plebs concordans, ſanctorum reliquias de ignobili loco erigunt, & in locum ſacrum recondunt, quorum meritis ad ſalutem omnium innumera cælitùs oſtenduntur miraculorum inſignia. Præſtante Domino & Saluatore noſtro Ieſu Chriſto, qui in Trinitate perfecta viuit & regnat vnus Deus per omnia ſecula ſeculorum, Amen.

S. Dulcitius Epiſcopus ſanctorū corpora eleuat, & in eccleſia S. Mariæ condit.

Miracula ad ſepulcrum eorum.

MARTYRIVM SANCTI ET magni Martyris Artemij, Authore Simeone Metaphraſte. ex Tomis Aloyſij.

20. Octo. Cap. 1.

POST Domini & Saluatoris noſtri in cælos aſſcenſum, cùm eius diſcipuli & Apoſtoli vniuerſum orbem terræ Euangelio compræhendiſſent, & in omnes quidem partes iam diſtributa eſſet prædicatio pietatis: is autem, qui ab initio generi hominum aduerſatur, intolerandis tormentis per eos, qui tunc rerum potiebantur, ſubijceret fideles: oportebat aliquandò Chriſtianos ſolui a malis & moleſtijs, & cum acerba nube impietatis, ſolui etiam tempeſtatem tormentorum, quibus afficiebantur, & ſiſti virgam peccatorum, quę immittebatur aduerſus hereditatem iuſtorum. Cùm autem ad hoc eſſet opùs viro, qui haberet inſignem animi nobilitatem: talis autem erat Conſtantij & Helenæ filius, Conſtantinus Magnus cognominatus: is à patrio quidem recedit errore, arcano quodam & diuino conſilio, & accedit ad veritatem. Vincit enim, vt omnes ſciunt, inimicos per Crucis in cælo apparitionem: & Magnus ſtatim appellatur, & propter pietatis magnitudinem, & in hoſtes victoriam. Deindè etiam magno Regi, & communi omnium Domino victoriæ reddens gratias, mittit per omnes partes orbis terræ decreta, quæ erant contraria decretis priorum Imperatorum: nempe, vt diruerentur templa idolorum, & funditùs euerterentur: in Chriſti autem nomine rurſùs ædificarentur, & eius diſcipulorum & martyrum ędes inſignes: & quas priùs impij euerterant eccleſias, ea rurſùs priorem decorem reciperent.

Conſtantinus Magnus.

Curità ſit cognominatus.

Eius decreta.

Cap. 2.

Quid ergò, qui bonis inuidet, diabolus? Non ferens tantam mutationem, & alioqui ſciens fieri non poſſe, vt qui tunc tenebat imperium, rediret ad vanum cultum ſimulacrorum, aliundè in nos bellum excitat: & cùm in Eccleſiam Alexandrinam impium Arrium induxiſſet, & tanquam inſtrumento aliquo eius lingua eſſet vſus, audet prędicare, Dei filium eſſe creatum, & dogmate ſtatuere, eum eſſe alienum a Dei & patris eſſentia. Hac autem mala Arrij opinione citò extincta, vt potè quòd pius imperator Nicęæ diuinorum Patrum congregaſſet ſynodum: & ipſum quidem Arrium mouiſſet è cœtu Sacerdotum: verum autem Deum & Dominum noſtrum Ieſum Chriſtum, eiuſdem eſſe cum patre eſſentiæ, & coęternum, ſicut priùs, prædicaſſet: inimicus rurſùs rabie agitabatur, & priorem ſuam religionem rurſùs conabatur mouere: & qui pro dignitate ei rei inſeruiret, diligenter inquirebat.

Arrij impia hæreſis.

Cùm magnus ergò & primus Chriſtianorum Imperator, piè ſimul & pulchrè triceſimoſecundo anno ſui imperij, in prouincia Bithynorum, quandò expeditionem incepit facere contra Perſas, depoſuiſſet imperium, & Conſtantius filius patris ſucceſsiſſet imperio, poſtquàm is quoquè exoluit debitum, ipſius patruelis Iulianus, qui etiam tranſgreſſor, propterea quòd veram fidem eſſet aſpernatus, & ſe ad gentilem traduxiſſet religionem, iure fuit appellatus, ſceptra tyrannicè appræhendit. Conſtantij autem patruelem eum diximus, quoniam natus fuit ex Conſtantio Conſtantini fratre, diuerſi tamen generis. Etenim ex verè beata Helena ipſe Cōſtantius ſolus natus eſt patri. Ex Theodora autem Maximiani, qui etiam dictus eſt Herculius, hi tres nati ſunt, Dalmatius, Anaballianus & Conſtantius. Porrò ex Conſtantio Gallus, & is, de quo in præſentia agitur, turpiſsimus Iulianus. Qui quidem cùm, vt diximus, ex tyrannyde accepiſſet imperium, grauiſsimum rurſus bellum excitatur, & grauiſsima earum, quarum vnquàm fiat mentio, oritur perſecutio.

Cōſtātius ſuccedit patri in imperiū.

Iulianus trāſgreſſor vel Apoſtata.

Cōſtantij Chlori uxores & liberi.

Cap. 3.

Quo quidem tempore magnus & pietate inſignis, diuinus, inquam, Artemius fuit martyrij corona redimitus. Id verò apertiùs docebit procedens oratio. Cùm Magnus Conſtantinus iam è vita exceſſiſſet, vt eſt præmiſſum, in tres partes fuit diuiſum Romanum imperium, cum eius filij Conſtantinus, Conſtantius, & Conſtans id diuiſiſſent. Et primo quidem, nempe Conſtantino, ſuperiores Galliæ, & quæ ſunt vltra Alpes, & inſulæ Britannicæ vſque ad Occidentis Oceanum obtigerunt. Conſtanti autem, vt poſtremo, inferior Gallia, ſeu Italia, & ipſa Roma. Conſtantius autem ſecundus ex filijs Conſtantini, qui tunc rebus præerat Orientis, decertās aduerſus Perſas, partem Orientis accipit, & Byzantium, nomine mutato in Conſtantinopolim, & nouam Romam, facit regiam: & ab Illyrico vſque ad Propontidem omnem tractum, Aſiam deindè, Syriamque, & Palæſtinam, & Meſopotamiam, & Aegyptum omneſque inſulas, & quęcunque Romanis parebant, vectigalia ſuo reddit imperio. Magnus autem Artemius, cùm eſſet valdè notus Imperatori Conſtantio, in omni tempore, & omni negocio perpetuò cū eo verſabatur, vt qui eſſet amicus optimus, & ex ijs, qui erant virtute & doctrina inſignes, & ardens amator fidei Chriſtianorum, quo nomine eius amicitiæ & familiaritatis agnoſcebatur longè ſtudioſiſsimus. Eius autem patriam & genus nemo

Romani imperij in tres partes diuiſio.

S. Artemius Conſtantio valdè familiaris.

ſciat

ſcripiis mandanit, niſi qoòd erat magno & illuſtri loco natus vir beatiſsimus, & ea hominibus genere nobilibus genus ducebat, virtuteque & magnitudine animi erat inſignis. Vndè etiam hæc de eo ſcripta ſunt, quòd ſanctarum reliquiarum Chriſti Apoſtolorum, Andreæ, inquam, & Lucæ, & Timothei, ipſe eſt, qui à Conſtantio iuſſus fuit facere eaportationē: vt ſuo tempore ſignificabit oratio.

Cap. 4.

Cum ergò eſſent tres Imperatores, vt dictum eſt, & vnuſquiſque eorum ſuæ partis teneret imperium, primus Conſtantinus à ſua patre diſcedens, & vltimi fratris, quæ ei obugcrat, partem inuadens, cùm ille Romam eſſet profectus, aggreſſus eſt quiddam iniuſtum facere contra fratrem, ipſumque abſentem eſt criminatus, quòd res non fuiſſent rectè diuiſæ. & quòd imperij, quod ad ipſum pertinebat, magnam partem frater vſurpaſſet. Regionis autem Duces & cuſtodes, quos Conſtans conſtituerat, dixerunt ſe citra illius ſententiam & voluntatem nihil poſſe omninò mouere: eſſet enim impium. Ille autem ſe ſtatim parat ad bellum, & arma mouet aduersùs eum, qui nullam fecerat iniuriam. Cadit itaque Conſtantinus in bello pugnans, & partem alienam cupiens, eam etiam amiſit, quam iuſtè videbatur tenere. Vndè etiam eius populus deficit ad Conſtantem: & in illius redigitur poteſtatem imperium Occidentis, cùm ad id nullum ſtudium poſuiſſet: Deus verò in iuſta ſtatera vniuerſum iudicaſſet: qui etiam non mouere terminos patrum, neque de ſulco propinqui aliquid detrahere, lata lege ſemet conſtituit, nè, dum improbè ſe gerit quis in propinquum, imprudens iuſta Dei ira condemnetur.

Conſtātinus iunior caditur.

Obtinet ergò Conſtans imperium totius Occidentis, duas partes in vnam coniungens, & ex ambobus vnum faciens imperium.

Cōſtantis Imperio cedit Occidens.

Cap. 5.

Non multum interceſsit temporis, & Conſtans ad comeſſationes declinās & ebrietates, & alienos amores, ſegniter vniuerſum gerebat imperium, per ludum & ſaltationem tantam molem ſuſtinens. Ergò ei paratur inſidiæ à quodam Duce exercitùs, nomine Magnentio: & cum imperio ſimul quoque vitā amittit. Cùm is cecidiſſet, imperium occupat Magnentius, cum quo ſimul inuaſerunt tyrannidē Nepotianus & Brettanion. Hæc cùm accepiſſet Conſtātius ex literis ſororis, & ab Oriente veniſſet ad Occidentem: bello manus cōſerit cum illis, & vi vicit, cùm Brettanion ad eum deſeciſſet. Quo quidem tēpore ſignum Crucis maximum, & mirificè apparēs, adeò vt admirabili ſplendore ſuperaret lucem diei, viſum eſt Hieroſolymis circa tertiā horam diei, cùm eſſet dies feſtus, qui dicitur Pentecoſte, pertingens à loco, qui dicitur Caluariæ, vſque ad montē Oliueti, vndè fuit aſſumptus noſter Saluator. Imperiū ergo tenet Conſtantius, relictus ſolus ex Magni Conſtātini filijs. Cùm ergò ad imperij magnitudinē defixiſſet oculos, & calligaſſet, vt qui eſſet homo, & non haberet ex ſuo genere, qui eum defenderet, (neque enim ei natus fuerat filius, neque remāſerat aliquis ex fratribus) & timeret, nè in eum rursùs aliquis inſurgeret Tyrannus, ſtatuit ex cognatis aliquem accipere cohæredem, & imperij defenſorē: quod etiā fecit. Nam cùm Gallum Iuliani fratrem Sirmii Cæſarem creaſſet, (Erat autem ei Gallus patruelis: Cōſtantinus enim Galli & Iuliani pater, frater fuerat Magni Conſtantini) ei dat vxorem, ſuam ſororem Conſtantiam, vt res eſſet firmior & cautior: & præbet ei magiſtratus, quos ipſe conſtituerat, (nō enim Gallo licebat id ſibi aſſumere, cùm eſſet Cæſar) Domitianum quidem & Thalaſsium emittēs Præfectos Prætorios: Montium autem Imperatoriis præfici

Viuit diſſolutè.
Occiditur

Crux ſplēdidiſsima apparet.

Gallus fit Cæſar.

rationibus, quem etiam ſolemus vocare quæſtorē, & ſimul eum etiam ornans honore Patricii.

Cap. 6.

Gallus autem, vt qui tunc à Conſtantio miſſus eſſet ad Orientem, erat intentus rebus gerendis. Quē cùm primum accepiſſent Perſæ veniſſe Antiochiam, timore ſunt affecti, cùm audiuiſſent eum eſſe iuuenem, & ad res gerendas acrem & vehementem, nec fecerunt amplius excurſiones in agros Romanorum. Et ille quidem erat Antiochiæ Siriæ, vt oſtenſum eſt: Conſtantius autem res conſtituebat in Occidente: & tunc erat maximè quietum Romanorum imperium, vt quod ab vtriſque cuſtodiretur. Et hæc quidem hoc modo ſe habebant. Gallus autem cùm Cæſaris induiſſet purpuram, & iam cœpiſſet aſſcendere primos gradus imperij, non manſit in eadem ſententia & fide, quam dederat Conſtantio, nimis pro imperio res gerere aggrediens, & cum magna audacia & arrogantia conſtituens. Quos enim cum ipſo magiſtratus emiſerat Conſtantius, qui imperialium & ciuilium rerū erāt iudices, Prætorij Præfectum Domitianum (mortuus enim erat Thalaſsius) & Quæſtorem Montium, quòd non parerent, & inſeruirent à ratione alienis, & quæ cohiberi non poterant, eius appetitionibus, cùm iuſſiſſet militibus alligare funes eorum pedibus, iuſsit trahi per forum, & vtrunque occidit, cùm viri fuiſſent in gerendis magiſtratibus egregij, & quouis lucro & emolumento inuenti eſſent ſuperiores. Quos cùm compoſuiſſet ciuitatis Epiſcopus, ſepelijt, inſignem eorum virtutem reueritus.

Gallus inſoleſcit.

Occidit innocentes iudices.

Cap. 7.

Conſtantius autem cùm audijſſet id, quod acciderat, Gallum ad ſe accerſit. Ille autem cùm ſciret quidem, ſe non vocari ad bonum aliquod, rursùs autem cogitaret, quòd ſi nollet parère, oporteret bellum facere, armis protinùs correptis, eligit potius pacem. Et præmiſſa vxore ad mitigandum Conſtantium, ipſe quoquè ſua ſponte adhibet periculum. Atque Conſtantia quidem ſtatim profecta eſt, vt fratrem prior conueniret, & in animo habens rogare pro marito, vt nihil graue in eum ſtatueret. Cùm autem prompto & alacri animi ſtudio iter iniiſſet, inter eundum incidit in morbum. Et cùm aſſcēdiſſet in Bithyniam, in quadam eius ſtatione, quæ Gallicana dicitur, eſt mortua. Gallus autē etsi hoc quòd præter opinionem acciderat, magnam reputaſſet calamitatem, ibat tamen vlteriùs, non deſiſtens ab ijs, quæ ſtatuerat. Poſtquàm verò venit ad Noricorum ciuitatem, quæ vocatur Pytauiota, huc Mediolano, cùm illic tunc eſſet Conſtantius, mittitur Dux exercitus Barbation, qui Gallo auſert purpuram. Et cùm eum feciſſet priuatum, relegat in quādam inſulam Dalmatiæ. Cùm Gallus autem veniſſet in inſulam, Euſebius Eunuchus, qui præpoſiti tunc habebat honorem, & qui cum eo erant, perſuadent Conſtantio, vt quamprimùm Gallum tolleret de medio. Ille verò perſuaſus, mittit qui ipſum interficerent. Cùm ij autem iam irent, Cōſtantius rursùs motus eſt miſericordia: & miſit ocyſsimè litteras, quæ Gallum à morte liberabant. Euſebius autem, & qui cum eo erant, perſuadēt Magiſtrano, qui mittebatur, ne priùs veniret ad oſtendendas literas, quàm audiuiſſet Gallum fuiſſe de medio ſublatum. Hæc facta ſunt, & Gallus fuit interſectus.

Pytauiota vrbs Noricorum.

Gallus interficitur

Cāp. 8.

Conſtantius autem veritus, quòd non poſſet ſolus totum regere imperium, maximè cùm Galli, quādò vellent, promptiſsimè incitarentur aduerſus imperium, tam propter vires corporis, quam propter leuitatem animorum, iam ducebatur pœnitentia, quòd Gallum de medio ſuſtuliſſet. Et cùm reputaſſet eos, qui ſunt genere coniuncti, eſſe externis & alie

Iulianus Cæſar creatur.

nis longè tutiores ed regni ſocietatem, Iulianũ fratrem Galli ex Ionia accerſitum Mediolanum, creat Cæſarem: & cùm ſuam ſororem Helenam ei dediſſet in matrimonium, fideq; eb eo accepta ſibi caniſſet, eum quidem miſit in Galliam, illic futurum cuſtodem imperii. Ipſe autem in Illyricum veniens, degebat Sirmii. Cùm autem audiuiſſet, quòd Barbari, qui agebant trans Danubium, eſſent ducturi exercitum contra imperium Romanorũ, Sirmio profectus trãſiit Danubium. Cùm autem longo tempore ibi fuiſſet ad ipſam ripam, & rurſùs intellexiſſet Barbaros non eſſe ſe loco moturos, profectus eſt in Thraciã. Poſtquam verò fuit apud Odryſas, vbi Adrianus cõſtructa ciuitate, ei loco ſuam reliquit appellationem audiuit à quodam Epiſcopo, quòd corpore Chriſti Apoſtolorum Andreæ & Lucæ ſepulta erant in Achaia, Andreæ quidem Patris, Lucæ autem Thebis Bœotiæ. Poſtquam autem Imperator hæc audiuit Cõſtãtius, propter id eſt lætatus, & magna voce clamauit, & iis, qui aderãt, dixit: Vocate mihi carũ Artemium. Cùm is autem quãprimũ veniſſet: Gratulor tibi, inquit, virorũ omnium religioſiſsime, & vnà tecũ lætor. Ille verò illi dixit: Mihi perpetuò læteris, ò Imperator, nec te vnquàm aliquid moleſtũ cõptæhendat. Imperator autẽ: Quæris ne aliquid, ò amicorum optime, gratius ac iucũdius inuẽtione corporũ Chriſti Apoſtolorũ? Megnus verò Artemius: Quiſnam aut vndenam, inquit, ò domine, eſt is, qui hũc hodiè theſaurum aperuit? Conſtantius autem: Achaiæ, inquit, Epiſcopus, qui nunc pręſidet Patris. Sed abi, ò virorũ amicorum optime, & ea quãprimùm exporta Conſtantinopolim. Hæc cùm ab Imperatore magnus audiſſet Artemius, rectà iuit ad Apoſtolos, eorũ ſanctas allaturus reliquias. Quas quidẽ cùm valdè admirabiliter exportaſſet, in tẽplo, qđ ab ipſo Cõſtãtio extructũ eſt a fũdamẽtis in nomine Apoſtolorũ, prope ſepulchrũ patris eas depoſuit. Ei autẽ in præmiũ miniſterii dedit Imperator, rogãtibus Epiſcopis, munus rectionis Aegypti. Talis fuit Artemius etiam ante certamina martyrii, & adeò erat apud nõs venerandus.

Ecce q̃ chara olĩ fuerint ſãctorum reliquiæ.

Artemi⁹ Dux Aegypti fit
Cap. 9

Atque proficiſcebatur quidem Magnus Artemius in Aegyptum, Ducis modo ſuſcepta dignitate. Conſtantius autem profectus Conſtantinopoli tendebat in Syriam: & cùm in magnã perueniſſet Antiochiã, ibidem figit tabernaculum, bellum parans aduersùs Perſas. Cùm ibi autem maneret in ciuitate, venerũt ad eum literæ, inſurrectionem Iuliani ſignificantes. Iulianus enim, vt à me iam ante fuit declaratũ, ad cuſtodiã Occidentis in Gallia Cæſar creatus a Conſtãtino, nõ ferẽs ampliùs eſſe in habitu Cæſaris, induit diadema, & ſe appellat nomine Imperatoris. Poſtquàm autẽ ſibi imperium vſurpauit, nihil iam paruũ cogitabat, neque ſtatuebat ſibi ampliùs eſſe cunctandum, ſed volens in ſuã redigere poteſtatem totã Europam, quę obedit Romanis, inſtructo exercitu, per Germanos perrexit ad Danubium. Et cùm vlteriorẽ ripam apprehendiſſet, per loca illius ducebat exercitum. Lateos verò præfectos, & Italiæ Taurũ, qui vocabatur, & Illyrici Florentiũ, poſtquàm venit ad Pronas, tranſiens ad alterã partẽ fluuii, ſtatim & vniuerſam Illyricam regionem in ſuam redegit poteſtatẽ, & Italiam, & vſque ad Oceanum Occidentalem vniuerſas gentes, quæ erant imperii Romanorum.

Iulianus arripit Imperatoris nomẽ.

Cap. 10.

Conſtantius autem cùm hæc audiuiſſet, fuit conturbatus, vt eſt conſentaneum, & de Conſtantinopoli admodùm timens, nè quod ille animo cogitabat, eam prior in ſuam redigeret poteſtatem, eam totis viribus feſtinabat præoccupare. Interim autem dum ab eo colligabatur exercitus, diſperſus per ciuitates Orientis, & ſe parabat ad tantam viam, ſignificat Epiſcopis, vt eũ præcedentes venient quãprimum Niceam. Erat enim in ea ſecundam Synodũ congregaturus, ab impiis Arrianis incitatus aduerſus Homouſion. Cùm verò, tranſmiſſa Cilicia, veniſſet ad Mopſi, qui vocantur, fontes, quædam imbecillitas ei repentè accidit, nec poterat vlterius progredi. Poſtquam autem ſenſit ſe iam male habere, & non victurum eſſe amplius, Antiochiæ Epiſcopo celerrimè accerſito Euzoio, petit vt baptizetur. Et cùm baptizatus, parùm fuiſſet ſuperſtes, illicè vita exceſſit, cùm imperaſſet integros quadraginta annos, viginti quidem cum patre, ſolus autem reliquos.

Cõſtãtius conuocat Epiſcopos Nicæã ad Secũdam Synodũ.

Cõſtãtius baptizat. & moritur

Cap. 11.

Cùm eum autem defleuiſſet exercitus, & iuſta ei feciſſet, in arca poſuerunt, cùm corpus inſtruxiſſent iis, quę ſolent fieri ad hoc, vt duret, & cùm in currũ impoſuiſſent, tulerunt Conſtantinopolim, cum propriis armis vnuſquiſque eum ſequentes in eodẽ ornatu, quem, dum viueret, habebat inter principes. Atque ij quidem venerunt Conſtantinopolim, ducẽtes corpus. Venit autem & Iulianus, proficiſcens ex Illyrico, & iam firmiter tenens vniuerſum imperiũ, nullo poſt mortem Conſtantij auſo ei repugnare. Cùm autem ferretur corpus in templum Apoſtolorum, vbi prope patrem eum erant poſituri, Iulianus ipſe præcedebat lectum, capiti ablato diademate. Poſtquàm autem eum ſepelierunt, iam veniens in regiam, tunc rurſùs impoſuit diadema, & rerum potiebatur, ſolus iam Romanorum vniuerſum adeptus imperium. Cum ergò exceſsiſſet Conſtantius, in eos qui reſtabant, & maximè qui propter inuidiam præbuerant cauſam Galli occiſionis, iræ ſuæ feruorem oſtendit Iulianus. Et ſtatim Euſebio quidem Præpoſito caput ademit, quòd omninò videretur ſuis calumnijs Gallo cædem adornaſſe: Paulũ autem Hiſpanũ, qui erat vnus ex ſcribis Imperatoris, tradit igni, vt qui in Gallum fuerat acerbè inuectus. Ambos autemque Chalcedonem miſit, & illic vtrunque ſuo affecit ſupplicio. Interfecit etiam Gaudentium Ducem exercitus Aphricę, & quoſdã alios, qui ei inſultauerãt. Sed eos quidẽ puniȷt per literas: Chriſti autem martyrem, & fortẽ athletã Artemiũ, ipſe per ſe Antiochiæ præſens præſentẽ propter Chriſti confeſsionẽ inhumanè puniit, & ea, quę habebat, priuauit poteſtate, nõ ferens eius dicẽdi libertatẽ & conſtantiã. Iulianus enim, cùm, vt oſtenſum eſt, Romanorũ vſurpaſſet imperiũ, maximè ſtudebat gentium errorem in ſuum locum reſtituere. In omnes itaque partes mittens literas, iubebat deorum templa & altaria prompto & alacri animi ſtudio extrui, & quoſcunque redditus Magnus Conſtantinus attribuit eccleſijs, & eius filius Conſtantius, eos ademit, & templis conſecrauit idolorum, pro Epiſcopis, Presbyteris & Diaconis, cõſtituẽs æditues, aſperſores, ſacrificos & canephoros, & quęcũq; nomina nugæ impoſuit gẽtiliũ. Hæc quidẽ & alia fiebant Cõſtãtinopoli.

Iulianus ſolus imperat.

Iulianus occidit Galli fratris ſui æmulos eius interfectores.

Redditus eccleſiis attributos a Cõſtãtino & Conſtantio.

Cap. 12.

Poſt hæc autem cùm matris ſuæ haberet fratrem, nomine Iulianum, qui vt illi gratificaretur, Chriſtianiſmi fidem abiurauerat, & pro errore gentium oſtendebat prõptum & alacre animi ſtudium, emiſit Orientis rectorem, quem vocant Comitem, iubens vt res quidem eccleſiarum vexaret & perderet, vbiquè autem & omni ratione errorem gentium augeret & extolleret. Ille igitur cùm veniſſet Antiochiam, conabatur reipſa plura præſtare, quàm ei fuerat imperatum. Et eccleſijs quidem eũ ferẽ quæcunque habebant precioſa, tam in argento & auro, quam in ſericis veſtimentis. Quinetiã claudit eccleſias, nè quis in eas ingrederetur precandi cauſa, clauſtris & vectibus ianuis impoſitis. Et hæc quidem Antiochiæ faciebat Comes Orientis. Impe-

Nota ornamenta eccleſiarum.

pere.

perator autem Iulianus Cõſtantinopoli aliquod adhuc morabatur tempus, res confirmans & corroborans, prout ei maximè expedire videbatur imperio: & vt error gentium magnificè extolleretur, confiderans & procurans. Poſtea verò diſcedens Conſtantinopoli cũ vniuerſo exercitu, iter faciebat in Syriã.

Cap. 13. Cùm itaque vniuerſam peruaſiſſet Phrygiam, & ad eius vltimam veniſſet ciuitatem, quæ vocatur Iconiũ, declinauit relicta Iſauria. Et cùm Taurum, qui dicit, ſuperaſſet, venit ad ciuitates Ciliciæ. Cùm verò acceſſiſſet ad ſtationem, quæ eſt in Iſſo, illic caſtrametatur, Macedonem Alexandrum imitatus. Nã ille quoquè in Iſſo cum Dario Rege Perſarum commiſit prælium. Quo victo, locum reddidit inſignem. Illic ſinum tranſmiſit Iſſicum, & venit Antiochiam, iram ſpirans aduerſus Chriſtianos, & ſe eſſe omninò euerſurum minitans. Cùm Antiochiam ergò veniſſet tyrannus, & in domum diuertiſſet imperatoriam, & nec vnum quidem diem quieuiſſet, ad eum adducti ſunt, veluti ſigno dato accuſati, Eugenius & Macarius, qui ipſi quoquè erant pars presbyteratus eccleſiæ Antiochenæ. Quos cùm protinùs curaſſet ſiſtẽdos: Quinam eſtis, inquit, & quodnam eſt vobis vitæ ſtudiũ? Dixit Eugenius: Chriſtiani ſumus, & Chriſti gregis paſtores. Hæc eſt nobis vita, hæc cõditio, hoc ſtudium. Dicit autem Imperator: Vbi eſt is, quẽ dicitis Chriſti gregẽ? Eugenius autem: Vniuerſus, inquit, orbis terræ, quẽ ſol adſpicit, & qui in eo ſunt homines. Iulianus autem: Nos, inquit, quibusnã præſumus, & in quoſnam hodiè obtinemus imperium, o tu infelix & miſer homuncule, ſi quãcunque terram Sol adſpicit, Chriſtus gregem poſsidet? Martyr verò: Eidẽ, inquit, gregi præs, o Imperator, cuius nos ſumus paſtores. Per chriſtum enim Reges regnant, & tyrãni in terra dominãtur. Ipſe quoque Chriſtus hodiè quidem tibi dedit imperium, etiam ſi apparueris ingratus in benefactore: crás autem dabit alij. Es enim vnius diei, & ipſe imperas ijs, qui ſunt vnius diei. Illi autẽ eſt regnũ æternũ, & quod nũquã finẽ accipit.

Eugeni⁹ & Macarius ducũtur ad tyrãnũ Iulianum.

Prou. 8.

Cap. 14. Qui autem defecerat Iulianus: Impie, & à deorũ, inquit, aliene beneuolẽtia, cùm heſternus, inquit, ſit Chriſtus tuus, & vnius diei, & ab Auguſti tẽpore cœperit, à quonã hodiè fuit creatus Rex æternus? Martyr autem: Quòd ad humanitatem quidem attinet, ineffabiliſque & inenarrabilis diſpẽſationis, ſeu carnis ſuſceptę myſterium, ità habet, o Imperator. Nam quòd attinet quidem ad eius diuinam, & quæ eſt ante ſecula generationem, nullum inuenietur tempus ea ſuperius. Imperator autem exiſtimans martyrem eſſe agreſtem quempiam, & nulla præditum eruditione, irridens inquit: Tuus ergò Chriſtus, o infelix, bis fuit generatus? Si verò propterea glorìaris, ſunt etiam apud Græcos viri ſapientiſsimi, nõ ſolùm bis, ſed etiam ter geniti. Nam & Mercurius, cognomine Triſmegiſtus, ter venit ſe in mũdo oſtẽdẽs, quomodò narrant eius ſacri & admirãdi libri: & ideò nominat Triſmegiſtus, id eſt, ter maximus. Similiter autẽ Pytagoras, qui hoc fuit poſterior, ipſe quoquè ter venit in vitã, vt qui primò quidẽ fuerit naucler⁹ Aegyptius: deindè Euphorb⁹, de quo Homerus meminit: poſtremò autẽ Pythagoras, Mneſarchi filius, Samius.

Iulianus nugatur.

Cap. 15. Martyr autem ſuauiter irridens elegantias, vel potius nugas ſapientis Imperatoris, & impiorum gentilium, quam verbis oſtendunt, ſtultitiam, conijciẽs autem Tyrannũ per hæc verba conari irridere Chriſti generationem, acerbè ei dixit & fortiter: Oportebat nec tibi quidem omninò reſpondere, ò iniquiſsime, nec te vlla dignari allocutione: ſed propter eam quæ adeſt, multitudinem, quoniam complures ex ijs ſunt de grege Chriſti, dixi quæcunque dixi, & nunc etiam dicam paruumper, curam gerens eorum ſalutis: Chriſtum ab alto repetẽs, multis ante ſeculis Prophetæ priùs annunciarunt, multaque ſunt eius aduẽtus teſtimonia, tam ex ijs, quæ ſunt apud vos oracu-lis, quàm ex ipſis ſcriptis Sibyllinis. Eius autem ſuſceptæ carnis cauſa fuit propter ſalutem & reparationem lapſus hominum. Nam cùm veniſſet in terram, omnem morbum expulit, & omnem infirmitatem: & admirabiliter vno verbo excitauit mortuos, qui fœtebant. Quod autem eſt omnium maximè admirabile, pro ſalute mundi paſſus mortem per Crucẽ, tertio die ſurrexit à mortuis, teſtibus ijs militibus, qui ſeruabant eius ſepulchrum, & pluſquam quingentis hominibus, nè locum habeat, qui vult calumniari eius reſurrectionem. Et cùm ſurrexiſſet à mortuis, viſus eſt ſuis diſcipulis, totos quadraginta dies cum eis verſans, eiſque videntibus & adſpiciẽtibus, fuit aſſumptus in cælos. Deniquè eis ſancti ſpiritus donum demiſit & virtutem, adeò vt loquerentur linguis alienigenarum, & non opus haberent interprete. Loquebatur enim in eis ſanctus ſpiritus, & dabat eis, vt viderent quæ erant procul remota, & futura prædicerent. Qui quidem egreſſi, ipſum vbiquè prædicarunt, & nihil inferentes, præter ſolam eius virtutem, quæ non cadebat ſub aſpectum, neque clypeum, lanceam aut enſem tenentes: ſed nudi, inermes, & pauperes, mũdũ cœperunt vniuerſũ, mortuos excitãtes, leproſos mũdãtes, dæmonia eijcientes. Quinã aũt hæc fecerũt? Piſcatores, & ignari literarũ, & qui mũdi ſapiẽtiæ nõ erãt participes.

Eugeni⁹ presbyter magna libertate reſpondet illi.

Matt. 11.

Iohan. 11.

Matt. 28.

1 Cor. 15.

Act. 2.

Mar. 19.

Quos autem ipſe induxiſti, ludificans Chriſti generationem, viros ſapientes & maximos, vt tunc dixiſti, etiamſi conceſſerimus verè fuiſſe has nugas, quid bis, & ter, & quater geniti mundo profuerunt, vel mundi paruæ, atque adeò minimæ parti? Quis ea Mercurij & Pythagoræ libris mortuos ſuſcitauit, aut leproſos mundauit, aut dæmones expulit, quos vos colitis? Sed Mercurius quidem, qui à vobis dicitur Triſmegeſtus, fuit homo Aegyptius, & in legib⁹ educatus Aegyptijs: & cùm duxiſſet vxorem peperit filios, quorum natu maiorem Tat nominant, cũ quo ipſe loquitur, ei ſuas dedicans orationes, & cũ Aſclepio ex Epidauro, q, vt vos vultis, fuit author & princeps ſcientiæ medicinæ: cui etiam ſuam explicat, quæ ſic habet, Theologiam: Deum intelligere quidem eſt difficile, ſed vt eum verbis exprimas, minimè poteſt fieri. Eſt enim in terra cõſiſtens hypoſtaſi, eſſentia & natura, quæ non poteſt explicari, non habens apud homines aſsimilationem. Quos autẽ deos nominant homines, ij multas & periculoſas ad ſe attraxerunt fabulas. Quinetiam de Chriſti aduentu ipſe quoquè obſcuram quandam refert prophetiam, vt qui non ex ſe, ſed ex Hebræorum eam hauſerit Theologia. Sed quid mihi cum putridis & malè olentibus Mercurij verbis, quæ à vobis quidẽ in honore habentur, iam autem diù antè putruerũt & effluxerunt? Neque enim de viuis fas eſt rogare mortuos ijs, qui ea diuinis eloquijs habẽt veros martyres, qui aduẽtũ Chriſti & diuinitatẽ prænũciarũt.

Cap. 16.

Mercuri⁹ Triſmegiſt⁹ quis fuerit.

Mercuri⁹ vxorẽ & liberos habuit.

Cap. 17. Pythagoras autem, qui ſectæ Italicę fuit author & princeps, quid magnum & admirandum fecit, ter in vitam productus? An quòd cùm fuiſſet Olympiæ, vt vos dicitis, aureum ſuum femur oſtendit Hellanodicis? Vel quòd mugientem bouem ſacrificaturus: Habet, inquit, animam viri mihi amiciſsimi, & per mugitum me ſalutat infelix? Seu quòd aquilam, quę ſublime volabat, per incantationem fecit cadere in terram? Hæc miracula fecit, cùm eſſet Olympiæ ter genitus Pythagoras, inſano gloriæ amore captus, & viſione hęc apprehendens ter infelix, qui quaternio

Fabula de Pythagora.

nem

nem iuſiurandũ cõſtituebat,& eũ dicebat fuiſſe ęternæ naturæ,qui fabas colebat,propter quas perijt,cũ ſuis familiaribus ſimul expulſus a Tarẽtinis. Nã cùm nollet calcare locũ,in quo fabę erãt diſperſę,ibidem interficitur cũ familiaribus & diſcipulis,& cõſumitur ab inimicis. Theano autẽ eius vxor & diſcipula, cùm nollet dicere cauſam, propter quam faba non veſcuntur,ipſa quoquè,ei lingua amputata,perimit.

Pythagoras qua cauſa occiſus.

Item vxor eius

Cap. 18.

Hęc ſunt inſipientum Philoſophorum priuilegia, qui bis & ter ſunt geniti, vt ipſe dixiſti oratoriè. Illa autẽ ſunt mei Chriſti miracula,propter generis humani ſalutem & reſtitutionem. Et Pythagoras quidẽ & Mercurius hominum animas deducunt ad profũdũ inferorũ, quaſdam earũ transmigrationes & traductiones intruducentes,aliquandò quidem in animalia rationis expertia aliquandò autem in piſces & plantas: & alias quaſdã reuocationes, & ambitus fingentes. Chriſtus autem,vt Deus verus & æternus, cùm animam feciſſet immortalẽ, & ſenii expertem diuino,qui fuit ab initio,ſpiritu & inſufflatione,quã dò fabricatus fuit primũ hominẽ (vt diuini,& quos nemo poteſt calumniari, referunt libri Moſis) eam rursùs per inobedientiam lapſam & deceptionẽ ſerpentis,qui affert animis exitium, ipſe veniens in terram, & in ea degens, & viam ſalutis nobis oſtendẽs,per baptiſmũ & reſurrectionẽ a mortuis,ab inferis reduxit ad cælos. Et rursùs veniẽs ad iudicãdũ viuos & mortuos,faciet ſurgere corpora,& coniũget ſuis manibus,& reddet vnicuiq; ſecundũ ſua opera.

Gen. 1.

2. Cor. 5.

Cap. 19.

Hęc cùm martyr fuiſſet philoſophatus, iniquus Iulianus: Videte, inquit, viri Romani & Græci hũc ſceleratum & execrandum hominem,quãtas ex Grę cis diſciplinis effudit nugas in noſtram religionem. Per ſolem mihi chariſsimum, non ampliùs feram Græcis diſciplinis inſtitui maximè impium genus Chriſtianorum. Ecce enim ſacræ doctrinæ aliqua ex parte effectus particeps hic canis, licèt nõ rectè, multas tamen & iniucundas ineptias effudit circa hiſtoriam. Hæc cùm dixiſſet, iubet martyrem tradi lictoribus,& flagris cædi ad quingentas vſque plagas. Illi autem eum acceptum flagris cædebant inhumanè. Et præco clamabat: Fac quod vult Imperator: deſine ſtulta loqui,& liberaberis ab iis,qui te puniũt. Martyr autem fortiter tolerabat,dum verberaretur, tacens,& nihil omninò loquens. In beatum verò Macarium oculos defigens Imperator, ei dicit: Tu autem quid dicis de teipſo, infelix homuncule? Beatus autẽ dixit martyr: Tu es re vera infelix, & omniũ hominum miſerrimus: ego autem verè beatus,habẽs appellationem rei conuenientem, quoniã Chriſtũ confitens adoro; ipſe autem eũ negaſti, dæmonibus adhærens, & diabolo, qui te vel inuitum tranſmittẽt ad ignẽ æternũ. Tranſgreſſor autẽ Iulianus: Scio, inquit, te mortem cupere,& ſtudere me ad iram mouere,vt te citò cõſumã. Verùm nõ ità erit,vt ſperaſti.

Quingẽtæ plagæ ſãcti martyri Eugenio infligũtur.

Macarij libera vox.

Sed hoc mihi primùm reſponde, quidnam vobis viſum ſit, o execrandi, quòd cùm nulla vobis fuerit poteſtas, omnes partes obeũtes,magnorum deorum ſtudetis euertere libamina atque ſacrificia,docentes homines, eos non eſſe deos, neque ſeruatores orbis terræ, nec humani generis curam gerere, quos ab æuo & multis retrò ſeculis, à patribus data hominum conſuetudo, colendos tradidit & adorandos: Chriſtum autem, qui heri cœpit eſſe, & non multùm ante noſtram ætatem, Deum ante ſecula,& Regem vniuerſorum prędicatis. Macarius autem: Non tibi ſuffecerunt, vir iniquiſsime, ſapiẽtes Eugenij demonſtrationes, quòd eadem & de iiſdem ſemper interrogas? Cęterùm ego quoquè tibi eodẽ modo, quo ipſe, reddam reſponſa: Quòd Chriſtus, quem tu irrides ac ludificaris, ipſe ſuis dixit diſcipulis: Euntes in mundum vniuerſum, docete omnes gentes, baptizantes eos in nomine patris & filii & ſpiritus ſancti, docentes eos ſeruare omnia quæcunque mandaui vobis. Qui etiam profecti hæc docuerunt,fugere vana ſimulacra,& cõuerti ad Deum viuum,qui creauit cælum & terrã. Dii autem tui, quos ipſe adoras,ſunt figmenta dæmonum,& inuenta fabularũ,diabolicæq; fætus operationis. De iis enim dicit noſtra ſcriptura: Dii,qui cælum & terram non fecerunt,pereãt. Nec hoc ſolùm,ſed alia quoquè lex Imperatoria à Conſtantino tuo cognato lata,eos expellit ab adoratione,& diſſoluit eorum cultus: qui cùm in Chriſtum crediſſet,idolorum templa euertit omnia,& quę eis offeruntur,ſacrificia apertè fecit ceſſare. Quid ergò mali facimus, o Imperator, ſi quę Deus iuſſit,& magnus ſtatuit Imperator, ſeruamus, & homines ad ea hortamur: quæ autem veterum, vt dixiſti, virorũ ignorãtia ex dęmonũ inuenit machinatione, interdicimus, & modis omnib[9] prohibemus.

Egregiũ S. Macarij ad imperatorẽ reſpõſum.

Matt. 28.

Iere. 10.

Tranſgreſſor autem Iulianus: Sed Conſtantius, inquit, cùm miſerrimè quędam innouaſſet propter ei grata ſcelera,defecit à diis,deceptus à vobis Galilęis vt qui eſſet nulla doctrina prędıtus,& nec Romanis nec Gręcis legibus ac moribus cõfirmat[9]. Ego autẽ, o impie, qui perueni ad ſummũ Græcę & Romanæ eruditionis, & in veterũ virorũ theologia, Mercurij, inquam, Orphei, & Platonis ſum exercitatus, & in Iudaicis quoquè ſcripturis non parùm verſatus, veſtras nihili faciẽs pſtigias, iubeo homines redire ad morẽ & cultũ à patribus traditum,& antiquiſsimũ,& pium, multum valere iubens inanes indoctorum opiniones. Sed hic quoquè veſte exuatur,& flagellorum faciat periculum, vt ex hoc effectus modeſtior, uel inuitus noſtris ſe ſubmittat legibus.

Cap. 21.

Arrogãtia impij apoſtatæ.

Cùm hi ergò inhumanè cruciarentur, & grauiſsimis afficerẽtur verberibus, beatus & pius Artemius, qui, ut priùs eſt oſtẽſum, Dux & Auguſtalis Aegypti fuit à Conſtantio conſtitutus: & ꝓptereà quòd ſe rectè & integrè gereret in adminiſtratione, rerũ quoque Syriæ acceperat procurationem, poſtquàm audiuit imperium tenere Iulianum,& ad bellum Perſicum properare,& accepit literas, quæ iubebant, vt cum toto exercitu ad Imperatorem accederet, ipſe quoquè Antiochiam venit, ut iuſſus fuerat, & eum eo,cum quo par erat, honore & ſatellitibus adſtitit Imperatori, quandò de martyribus habebat quęſtionem. Hæc autem uidens,& corde ſauciatus,& ſe ueritatis eſſe defenſorem, ſi tacitus ea, quę fiebant, prætetiret, arbitratus, liberè de pietate loquitur ac vera religione,& dicit ei: O Imperator, cur adeò inhumanè torques viros ſanctos,& Deo conſecratos, & cogis fidem ſuam abnegare? Scias te quoquè ipſum eſſe hominẽ, obnoxiũ iiſdem affectionibus,& participẽ eiusdẽ naturæ, & earũdẽ perpeſsionũ, etiamsi te Deus creauit Imperatorẽ, ſi modò à Deo accepiſti imperiũ, & nõ potiùs malus dęmon te aduerſus nos petitum accepit, vt cribret Chriſti triticũ, & ſuperſeminet zizania. Sed eſt vanus eius conatus. Nõ ſunt enim ei uires, ut anteà. Ex quo enim venit Chriſtus, & fixa eſt Crux,& in ea fuit Chriſtus in altum ſublatus, cecidit dæmonũ ſupercilium, & ſunt contẽptui habitæ eorum artes. Nè fallaris ergo, o Imperator, neque dæmonibus gratificans, aggrediaris perſequi genus Chriſtianorũ: ſed diſce Chriſti virtutẽ eſſe omni ex parte inuictã & inſuperabilẽ. Ea autẽ, quę dico, tibi ſũt ſatis cognita & perſuaſa, ſi te nõ vis decipere ex reſpõſis, quæ ad te nuper attulit Oribaſius tuus medicus & quæſtor à Delphico Apolline. Ego autẽ etſi nolis, ipſum tibi legã reſpõſũ. Sic enim habet.

Cap. 22.

Macari[9] quoquè dirè flagellat.

S. Artemius reprehendit tyrannũ.

Virtute Crucis Chriſti cecidit dæmonũ ſupercilium.

Dicite vos Regi: Pulcherrima corruit aula.
Non tectum pulcher, nec laurum vatibus aptam,
Phœbus hēt: fonsq́; extincta eſt lympha loquentis.

Cap. 23.

Hæc cùm audiſſet Imperator, repletus fuit ſtupore & admiratione, itaque excitatus, ingenti voce exclamauit: Quiſnam & vndè eſt iſte ſceleratus, qui tantam & tam ſonoram pro tribunali edidit concionem? Nōdùm enim eum viderat, eò quòd eum quidem præfeciſſet Conſtantius, cùm ipſe intereà verſaretur in Gallia. Dux eſt Alexandriæ, ait cohors militum, o domine. Imperator autem eū agnoſcens ex ſignis magiſtratus: Artemius eſt, inquit, qui fratri meo mortem acerbam procurauit? Certè, o optime Imperator, is eſt, reſpondit cohors. Iulianus autem: Gratias, inquit, ago diis immortalibus, & Apollini Daphnæo, quòd hunc ſceleratum virum & perniciosum, ſe ſuaque indicantem & profitentem reddidère manifeſtum. Et dicit: Auferatur ergò ei cingulum dignitatis, quo is eſt indignè cinctus, & det pœnas huius nunc audaciæ. Pro cæde autem mei fratris & ſanguine, cràs, ſi dii velint, mihi dabit ſupplicium. Non enim vna eum morte conſumam, ſed innumerabilibus, & eum puniam tanquàm parricidam: immò verò grauiùs, quàm parricidam, quoniam nō viri communis, ſed Imperatoris, fudit ſanguinem, idque cùm nihil graue ab eo eſſet paſſus.

Inuidia impii apoſtatæ.

Artemius iubente tyranno male mulctatur.

Hæc cùm Imperator Iulianus oratoriè dixiſſet in martyrem, arripitur ſtatim a ſatellitibus: & zona priuatus, ſtat pro tribunali, & traditur lictorum manibus. Illi autem cùm manibus & pedibus eius funes annexuiſſent, à quatuor partibus extendunt, ventremque & tergum martyris bonum neruis adeò crudeliter verberabant, ut ter mutati ſint ii, qui percutiebant: licebatque videre eius nouam quandam & non humanam tolerantiam. Neque enim gemitus, nec vox, nec aliquid aliud ex iis, quæ accidunt hominibus, qui torquentur, ab ipſo emittebatur: ſed vultu penitùs immutato cernebatur. Terra aūt, impleta erat ſanguine, adeò ut oēs qui aderant, quinetiā ille ipſe Imperator miraretur. Iubet itaque ſanctum relaxatum cum aliis martyribus abduci in cuſtodiam.

Incredibilis eius patientia.

Cap. 24.
Pſal. 65.

Cùm ergò abducerentur martyres Chriſti, pſallebant: Probaſti nos, Deus, igne nos examinaſti, ſicut examinatur argentū. Poſuiſti afflictiones ſuper dorſa noſtra. Impoſuiſti homines ſuper capita noſtra. Reſtat ergò, ut tranſeamus per ignem & aquam, ut nos educas in refrigerium. Precibus autem finitis, veluti ſecum loquens, magnus dixit Artemius: Artemi, eccè Chriſti ſtigmata in tuo corpore ſunt inſculpta. Oportet itaque te pro illo ipſam quoquè profundere animam. Et adiiciens: Ago tibi gratias, Domine, dicebat, quòd tibi placuerit, vt ego glorificarer, ſuſceptis pro te perpeſsionibus, & me connumerari in chorum tuorum ſanctorum. Sed, o benigne Domine, conſumma curſum meum in tua confeſsione, & nè me iudices hoc cœpto indignū. Ego enim me totum contuli ad tuas miſerationes. Hæc cùm apud ſe eſſet precatus, venit in cuſtodiam cum ſanctis martyribus Eugenio & Macario, & traduntur cuſtodi carceris & ſic erant communiter Deum glorificantes. Manè autem cùm Chriſti martyres curaſſet ſiſtendos fœdifragus Iulianus, & eos nulla dignatus eſſet interrogatione, niſi quod ſolùm iuſſit magnum ſeparari Artemium, fert in illos ſententiā exilii. Emittit eos Oaſim, qui eſt peſtilens locus in Arabia, vt in quo venti ſpirant exitioſi. Vndè etiam nullus ex iis qui illuc mittūtur, durauit vſque ad annum: ſed grauibus morbis correpti, omnes pereunt celerrimè. Cùm illuc ergò relegaſſet ſanctos Eugeniū & Macarium tyrannus, ibi etiam iuſſit eorū amputari capita. Itaque poſt aliquot dies vigeſimo Decembris acceperūt beatum finem. Quo in loco factū eſt miraculum, dignum quod mandetur memoriæ. Nam cùm inopia aquæ laboraret locus, fons ſcaturiit, curans omnem morbum & ægritudinem. Qui etiam manet vſque in hodiernum diem.

S. Artemii ad Dominū oratio.

Eugenius et Macarius mittuntur in exilium.

Capite cæduntur.
Miraculū

Cap. 25.

Imperator autem diuino accerſito martyre: Tua, inquit, temeritas me coegit vel inuitum probro afficere tuum genus, & tuo ſplendori inurere ignominiam, & ipſas tuas carnes attingere. Sed ſi mihi morem geras, ò Artemi, & accedens ſacrificaris diis immortalibus, & maximè Daphnæo Apollini, nō ſolùm exſolueris à cęde fratris mei, ſed maiorem rurſùs accipies dignitatē, & magis honorificam: & te conſtituam Præfectum prætorio, teque magnorum deorū creabo Pontificem, & appellabo patrē, & tenebis ſecundum locum in meo imperio, & eris nobiſcum toto vitæ tuæ tempore, fruens felici & proſpero rerū ſtatu. Nam tu quoquè ſcis fratrem meum non rectè nec iuſtè fuiſſe occiſum à Cōſtantino: ſed ipſum confecit inuidia, & omniū hominum maximè impius Euſebius, etiamſi nō ſatis pœnarū pro impio facinore luit vir ſceleratiſsimus. Porrò aūt hoc quoquè ſcis, ꝙ ad noſtrum genus magis pertinet imperiū. Meus.n. pater Conſtātius, natus fuit auo meo ex Maximiani filia Theodora: Conſtantinus autē ex Helena vili & abiecta fęmina, & obſcuro loco nata, idque cùm nondùm creatus eſſet Cæſar, ſed vitam adhuc ageret priuatam. Conſtantinus aūt cùm audaci animo rapuiſſet imperiū, patrem meū & fratres eius iniuſtè interfecit. Eius quoquè filius Cōſtantius te, ſicut pater, gerens, fratrem meū Gallum occidit: idque cùm horribili iureiurando ei cauiſſet. Porrò autem nos quoquè ipſos itā affeciſſet, niſi ſeruati eſſemus deorum prouidentia. Sed ipſi prohibuerunt, nobis ante oculos oſtendentes ſalutem, quæ ab ipſis proficiſcitur. Quibus ego fretus, abiurato Chriſtianiſmo, declinaui ad Græcorū religionem: ut qui benè ſciam, ꝙ Gręcorum & Romanorum uita antiquiſsima, bonis vtens moribus & legibus, deos appellat, qui ex rerum ipſarū veritate ſibi fidē faciunt.

Impius apoſtata falſos deos prædicat.

Cap. 26.

Qui enim animi fuerit dubius, qui viderit Solem in cęlo equitātem: ſimiliter autem & Lunam, quę vehitur curru aurato? Nam ille quidem diem efficit lucidum, & homines excitat ad opera: hęc autem nocti pręfert faces, uigilantibusque & iter facientibus ex ſe magnam prębet vtilitatem. Ea Gręci & Romani in deos referunt, & colunt, & ſpem in ipſos collocarunt, Solem quidem appellantes Apollinem, Lunam uerò Dianam. Sed & ea ſtellis maximas, Planetas videlicet appellatas, pro diis habēt, quæ reliquas quinque zonas cęleſtes tenent: & aliam quidem Saturnum, aliam Iouem, aliam Mercurium, aliam Martem, aliam autem Venerem nominant. Eæ enim mūdum vniuerſum adminiſtrant, & earū uirtutibus regitur vniuerſa terra, q̄ eſt ſub cælo. Horū ergò ſtatuētes imagines, homines eas colunt & honorāt, ſimul ēt quaſdam fabulas fingentes ad uoluptatē. Non tanquàm deos aūt colunt eorum imagines. (abſit) hoc enim itā accipiūt agreſtiores homines & ſimpliciores: Sed qui cupiditate tenētur ſapientię, & res deorū accuratè inquirunt, ſciunt cuinā honorē tribuāt, & ad quē tranſeat adoratio diuinarum imaginum.

Apollo, Sol: Diana, Luna, vocatur.

Cap. 27.

Tuam ergò hortor præſtantiā, ut ſtet à nobis, & uiuat, ut nobis placet, & rectè Gręcam ſequatur religionem, & retineat mores & res veteres. Conſtantinus enim, ſicut ipſe non ignoras, erat omnium hominum deceptu facilimus: & cùm eſſet indoctus & amens, innouauit religionē. & diis Gręcorū abolitis, declinauit ad Chriſtianiſmū, cum impiorum ſuo

Derogat Conſtantino ſapiētiſsimo Imperatori viſis Apoſtata.

rum factorum eum puderet, & quòd dii eum, tan-
quam impurum & ſceleratum, à ſacroſancta ſua re-
ligione expulerant longiſsimè, ut qui cognatū ſan-
guinem fuderat. Nam & fratres occidit, qui nihil
mali fecerant. & vxorem Fauſtam, & tunni filiū Pri-
ſcum, qui erat vir frugi & bonus. Propterea, o vir in-
primis admirande, cùm videam tuæ mentis grauita
tem & conſtantiam, volo te eſſe noſtrarum partiū.
Agedùm ergò, ò Artemi, ad patriam & antiquiſsi-
mam & maximè diuturnam Romanorum & Græco
rum tranſi religionem, & nobiſcum fruere bonis,
quæ à dєis data ſunt.

Cap. 28.

S. Artemius ei reſpondet.

Ad hęc Chriſti martyr, cùm ſe parùm ſuſtinuiſſet,
reſpōdit: Ego quidem, ò Imperator, de mea religio-
ne & fide nullam in præſentia afferam defenſionem,
etsi ſatis promptas habeam demōſtrationes: De fra
tris autem tui morte illud tibi reſpōdebo, me illius
animā nulla vnquam affeciſſe iniuria, nec facto, nec
dicto, ſed nec vlla quidem cogitatione Quantumuis
in eo inquirendo labores, veritas eſt immutabilis.
Sciebam enim eum eſſe verum Chriſtianum, & nul
li aſſinem repræhenſioni, piumque ac iuſtū, & Chri-
ſti leges accuratè ſeruantem. Sciat ergò cælum & ter
ra, & vniuerſus chorus ſanctorum Angelorum, &
Chriſtus Dei filius cui ego ſeruio in meo ſpiritu, me
ab illius cęde & morte eſſe purum: neque veris im-
piis, qui cædem illius fecerunt, quicquam dediſſe
auxilii, aut ad eam aliquid contuliſſe. Neque enim
tunc aderam cum Conſtantio. Et de fratre quidem
tuo hęc mea defenſio. Quòd autem ad Chriſti atti-
net abiurationem, & ad vitam gentium amplectem-
dam, hoc tibi reſpondebo, à tribus pueris, qui erant
ſub Nabuchodonoſor, mutuò accipiens: Notum ti-
bi ſit, o Rex, quòd deos tuos non colo, & tibi chariſsi
mi Apollinis auream non adorabo imaginem.

Docet ſe innoxium

Dan. 3.

Cap. 29.

Quòd autem beatum Conſtantinum, ſummū omni
um Imperatorum, & illius genus maledictis es inſe-
ctatus, vocans inimicum, & dijs tuis execrandum,
præterea autem furioſum, & prōpium ad cædem fa
ciendam, hæc tibi pro illo reſpondebo. Pater tuus
Conſtantius, & eius fratres ei priores fecerunt iniu-
riam, vt qui ei malū venenum miſcuerint, nulla om-
ninò ab eo affecti iniuria. Ille autē vxorem Fauſtam
iuſtè admodùm interfecit vt quę priſcam Phædram
eſſet imitata, & eius filium Priſcum eſſet calumnia-
ta, quòd eius amore captus eſſet, & vim ei conatus
eſſet afferre, ſicut etiam illa Hippolytū Theſei filiū.
Atque primùm quidem, qui ſic in matrem inſanie-
rat, vt volebant eius verba, ille, cùm eſſet maritus,
punijt. Poſteà autem cùm ſciuiſſet eſſe mentitam, ip
ſam quoquè occidit, in eam ferens ſententiam om-
nium iuſtiſſimam. Ad Chriſtum autem declinauit
ab illo vocatus, quandò difficilimum commiſit præ-
lium aduersùs Maxentium. Tunc enim ei in meridie
apparuit ſignum Crucis, radijs Solis ſplendidius, &
literis aureis belli ſignificans victoriam. Nam nos
quoquè ipſi ſignum adſpeximus, cùm bello intereſ
ſemus, & literas legimus. Quinetiam totus quoquè
id eſt contemplatus exercitus: & multi huius rei te-
ſtes ſunt in tuo exercitu. Quid autem hæc dico? Chri
ſtum enim Prophetę multis antè ſeculis prænuncia
runt, ut tu quoquè ſcis optimè, niſi tua ſponte velis
eſſe ſurdus. Sunt autem eius aduentus multa teſtimo
nia: & ut alia omittam, eorum, qui à uobis colun-
tur, deorum reſponſa, & prędictiones, & ſcripta
Sibyllina, & Virgilii Romani poeſis, quam uos vo
catis Bucolicam, hæc ſatis de eo ſignificant. Cæte
rùm ipſe quoquè Apollo, qui apud vos habetur in
magna admiratione, cuius eſt propria diuinatio,
de Chriſto talem effatus eſt ſermonem;

Conſtantinus Magnus cur occiderit fratres ſuos &c.

Signum Crucis apparet Conſtantino.

O utinam non extreme miſerande miniſter.
Quæſiſſes, quiſnam ille Deus, quis Spiritus ille,
Inſtar qui boris complectitur omnia circum,
Lucem, aſtra, & flumos, et tartara, & aera, et ignē.
Inuitum qui me propellit ab ædibus iſtis.
Sola mihi tripodum nunc en aurora remanſit.
Hei hei me, tripodes, deflete. Extinctus Apollo eſt,
Extinctus. Vir me cæleſtis lumine perdit.
Et paſſus Deus eſt: deitas non paſſa ſed ipſa eſt.

Apollinis de Chriſto ſito Dei diuinatio.

Cap. 30.

Reſpondens autem fœdifragus Iulianus: Exiſti-
mo, inquit, ò Artemi, te non ueniſſe in Aegyptum
Ducem exercitus, ſed vatem potiùs quendam, aut
Menagyrtem, ac circūforaneū nebulonem, & anuū
temulentarū veteres atq; adeò antiquatas narratiū-
culas & fabulas colligentē. Martyr autē: Non rectè
exiſtimaſti, o Imperator, nec vt tuā decet ſapiētiam
& virtutē. Ea tuis. n. diis, & iis, q̄ tibi ſunt gratæ, diſci
plinis, facio demonſtrationes, ut ea iis, q̄ tibi ſunt co
gnita, diſcas myſterium veritatis. Neq; putes me mi
hi placere ornatis Græcorum uerbis, (Oleum enim
peccatoris non impinguet caput meū) ſed tuæ ani-
mæ curam gerens, moueo omnem lapidē, ut tu per-
ſuadearis. Exiſtimo nanque, q̄ ſicut veterem Adam,
& primum parentem excęcauit ſatan per inobe-
dientiam, & eſum fructus vetitæ arboris: ità etiam,
ò Imperator, inuidens tibi ſalutem, te priuarit Chri
ſti fide Quòd autem Solem & Lunam, & ſtellas, deos
vocas, pudet me tuę ignorantiæ, nè dicam improbi
tatis, quòd & eas honorare conſtitueris, & magis
quàm alias ſtellas Solem amplecteris, & per eum in
ſiurandum concipis Imperatorium, ſuſque deque,
& in epiſtolis, & in ſermone, & collocutione ſępè
vſurpas illud, Per Solem. Sed quid opùs eſt uti plu
ribus uerbis? Non abiuro Chriſtum meū. Abſit. Gen
tiū execrandam non admitto impietatē, ſed manebo
in ijs, quę didici, & paternas retinebo traditiones.

Iulianus fœdifragus.

Pſal. 140

Gen. 3.

Apoſtata Iuliano ſolitare iurare per Solem.

His Iulianus in ſummam adductus dubitationē,
planè obmutuit, neſciens quid ageret, ac ualdè admi
rans martyris variam ac multiplicem doctrinam, &
ad reſpondēdum facilitatem. Cui rurſùs dicit Chri-
ſti martyr: Dimitte, ò Imperator, iam mortuam &
fœtidam gentium religionem, (ea enim iam diù pu
truit) & accede ad Chriſtum. eſt enim benignus, &
clemens, & te non repellet, ſi ducaris pęnitentia.
Sed fieri non poterat, ut martyr reſiſteret impetui
animæ, quæ mala lubens ac uolens ſequebatur, nec
ut reuocaret animā, quæ ſua ſponte tendebat ad in-
teritum. Iulianus. n. iam diù quidem animo partu-
riens falſam gentium religionē, quam conceperat
in Ionia ex ſua congreſsione cū Maximo Tyrio Phi
loſopho, quādiù quidēm ſuperſtes fuit eius frater,
& poſt ipſum Conſtātius, nihil auſus eſt aperire p̄p
illorum metum. Poſtq̄ autem ij è uiuis exceſſerunt,
ipſe uerò iam rerum potiretur: tunc ipſe ſe apertè
cauens, repentè toto animi ſtudio erupit ad gentiū
vanitatem. Rn̄dit itaque martyri: Quoniam mea uer
ba contempſiſti, o ſceleratum caput, auſus es autem
vel facere periculum, ut conuerterer ad eundem, ad
quem tu, Chriſti cultum, ego quoquè te dignis re-
bus uiciſsim remunerabor. Iubet itaque exui marty
rem, & ſubulis ferreis candentibus eius latera con-
figi, & acutis tribulis dorſum eius pungi, & diſrun-
pi, dum ſupinus trahitur. His autem quamprimùm
illatis, erat ei eadem, ſicut priùs, conſtantia. Multis
itaque horis ſe martyre fortiter gerente in tormen
tis, & nullā emittente uocem aut gemitū, mœſtus il
le & triſtis, tanquàm uictus, ſurrexit è tribunali, & iu
bet martyrem rurſùs abduci in carcerem, & ne-
que panem, neque aquam ei præberi, nec quęcunq;
ad uictū ſumunt homines. Ipſe aūt profectus eſt ad
Daphnem,

Cap. 31.

Iulianus à quo ſeductus.

Atrociſsimis cruciamentis ſubijcit S. Artemiū.

Daphnem,qui eſt Antiochiæ locus iucundiſsimus.

Cap. 32. Chriſtus ei appa- rens,eum cõfirmat.

Circa mediam autem noctem apparet Chriſtus martyri oranti in cuſtodia,animum ei addens,& ſe cum eo omninò futurum pollicens,& dicens:Quomodò ipſe me confeſſus fuiſti coram hominibus ſuper terram, ego quoquè te confitebor coram patre meo,qui eſt in cælis. Hęc cùm martyr audiſſet a Domino,cõfidit,& tota nocte Deum glorificauit,& ei egit gratias. A plagis enim ſuis & vulneribus repentè fuit relaxatus, adeo vt ne vibicis quidem veſtigiũ appareret in ſancto eius corpore. Spatio antè quindecim dierum manſit omninò ieiunus in carcere, nutritus pane Angelorũ,ſeu gratia boni ſpiritus. Iulianus verò cùm,ſicut diximus, veniſſet Daphnem, ſacrificia parabat Apollini, ſperans fore,vt ab eo citò acciperet reſponſa.

Daphne deſcribit.

Daphne eſt ſuburbanum Antiochiæ,ſitum in eius locis altioribus, & tectum omne genus arboribus:quo in loco & aliarum arborũ, & præſertim cupreſſorum,maxima fuit plãtata multitudo,pulchritudine, altitudine & magnitudine nequaquàm imitabilis. Labuntur verò in omnem partem fluenta aquarum poculentarum, ſcaturiẽtibus indè maximis fontibus:quo fit,vt ciuitas inter cæteras aqua abundet maximè. Præclaris quoquè extructionibus habitaculorum, & lauacrorum, & aliorũ ædificiorum locus eſt magnificè inſtructus & ornatus. Hic & aliorum quidem dæmonum templa erãt & imagines, pręcipuè autem templum Apollinis colebatur ab initio. Hìc enim id, quod de Daphne virgine narratur,accidiſſe Grȩcæ finxerunt fabulæ: cuius etiam cognomen maximè videtur ferre locus.

Eius etiã meminit Ouidius lib. 1. Metamor.

Cap. 33. Imago Apollinis Dãphnæi qualis fuerit.

Imago autem Apollinis erat hoc modo constructa: Ei ex vite erat corpus compoſitum, admirabilì quadam arte ità compactum, vt præ ſe ferret ſpeciẽ vnius coaleſcentis. Auro autem illitus totus, qui induebatur amictus, nudatis, & non auratis corporis partibus,oſtendebat quandam, quæ dici non poteſt,pulchritudinem. Stanti verò erat in manibus cithara,& eam videbatur pulſare Comæ autem & lauri corona,auro florebant permiſto, vt magna effulgeret gratia ſpectatoribus. Duoque magni hyacinthi implebant ei figuram oculorum, in memoriam Hyacinthi pueri Amyclæi. Et gemmarum pulchritudo,& magnitudo,imagini maximum afferebat ornatum,adeò vt quamplurimis in eo decipi contingeret, ut qui propter apparentis formæ pulchritudinem,ineſcarentur ad eum adorandum. Quod quidem ipſi quoquè Iuliano euenerat. Maiorem certè ei cultum exhibebat, quàm omnibus aliis imaginibus,ex ſingulis generibus ei millia ſacrificans, & ab eo expectans reſponſa.

Cap. 34.

Cùm autem omnes imagines profundum teneret ſilentium, exiſtimans opùs eſſe præſtigiis, quas Græci vocant Hierurgiam,accerſito quodam Euſebio, quem in gentibus fama erat hac in re multùm poſſe, ei iuſsit vt quammaximè ſpirantem & efficacem redderet imaginem, nulli rei parcendo, quæ ad hoc opus eſſe cenſeret. Cùm autem nihil non eſſet machinatus,& nihil prætermiſiſſet,quod ſibi in mẽtem veniſſet: ille tamen eodem modo tacuiſſet,neque magis quàm anteà loqueretur, hic iam rogatus a Iuliano, cur maximè taceret, idque cùm facta eſſent omnia,quæ de more fiunt, dixit, Babylam eſſe præcipuam cauſam ſilentii tam huius,quam reliquarum imaginum, cùm is ſitus eſſet in Daphne,vtpotè quòd dii eius cadauer abhorrerent, & ideò more ſuo venire non ſuſtinerent. Nolebat enim ei cauſam dicere veriſsimam, quòd ſcilicet erat apertè maior virtus,quæ alligauerat dæmonum operationes:maximè cùm dæmon,qui agebat Apollinẽ, ei apertè reſpõdiſſet, vt dicitur,ſe non poſſe loqui ꝑꝑ Babylam.

Eccè vt dæmones premunt à martyribus.

Cap. 35. S. Babylæ conſtãtia et martyrium.

Hic enim Babylas dicitur quidẽ fuiſſe Epiſcopus Antiochiæ: Numerianum aũt Imperatorem, volentem ingredi in Eccleſiam Chriſtianorũ, in quodam feſto ſtans pro foribus, prohibuiſſe ingredi, dicens ſe pro viribus non deſpecturum eſſe lupum gregẽ inuadentem. Ille autem ab ingreſſu tunc quidem fuit deiectus, ſiue quòd ſuſpicaretur futuram populi ſeditionem, ſiue ipſe quoquè aliud conſilium cepiſſet. Aegerrimè autem tulit conſtantiam Epiſcopi. Poſtquàm verò ipſe diſceſsit in regiam, iuſsit eũ cauſam ſuam defenſurum, coram ſe ſiſti pro tribunali. Cùm ipſe autem eſſet productus, primùm quidem accuſauit audaciam,quòd eum auſus eſſet prohibere: deindè iuſsit eum ſacrificare dæmonibus,ſi effugere vellet pœnas criminationis. Ipſe autem reſpondit quidem ad criminationem, reiecit autem exhortationem: illam quidem, dicens, ſe, cùm eſſet paſtor, oportere velle omnia lubenter pati pro grege:hanc autem, ſe non admiſſurum, ut à uero Deo deficiens, ſacrificaret iis, qui falsò dii dicuntur, & ſunt pernicioſi dęmones. Deindè ille quidem cùm videret eum non parère,iuſsit,vt cùm eũ ligaſſent catenis & compedibus,ad mortem ducerent,caput amputaturi. At is cùm duceretur moriturus,aſſumẽs cecinit hæc dicta Pſalmi:Conuertere anima mea in requiem tuam,quoniam Dominus benefecit tibi. Porrò autem dicunt etiam tres pueros genere fratres, qui ab infantia ab eo nutriti fuerant, ab Imperatore fuiſſe arreptos,& cùm nec illi quidem voluiſſent ſacrificare,etſi eis afferretur omnis neceſsitas,ipſum quoquè iuſsiſſe Imperatorẽ,eis adimi capita. Quos, poſtquàm venerunt in locum propoſitum, Babylas ante ſe ſtatuens, priores duxit ad gladium, nè quis eorum timore affectus,mortem recuſaret. Cumq; eorum capita fuiſſent amputata, poſtquàm hanc dixiſſet uocẽ:Eccè ego & pueri,quos mihi dedit Deꝰ: ipſe quoquè deindè ſuum porrexit collum, vt enſe conſummaretur, cùm prius iuſsiſſet iis, qui corpus eius erãt collecturi, catenas & cõpedes cum eo ſepelire:Vt ſint,inquit,hæc quoquè mihi iacenti ornamento. Atq; cum eis quidẽ certè adhuc iacet,ut aiũt.

Non vult ſacrificare dijs S. Babylas.

Pſal. 114

Eſa. 8.

Cap. 36.

Hunc autem Babylam cùm ab Euſebio audiſſet Iulianus eſſe impedimento ſtatuis,quò minùs reſpõderent, iuſsit ſtatim eius capſam (eſt autem è lapide marmo) à Daphne transferre. Statim ergò ciuitatis profuſa multitudo, ut quæ magna de cauſa accederet,trahebat capſam. Illa autem, tanquàm non magis traheretur ab hominibus, quàm à potentiore,quæ eam mouebat, uirtute,celeriter mouebatur ſequens eorum,qui ducebant, animi alacritatem. Cùm autem ipſo die tuliſſent pluſquàm quinquaginta ſtadia,poſuerunt in cœmeterio,quod dicitur. Eſt autem ante ciuitatem domus, quę ſuſcepit corpora antiquorum virorum, & quorum fuerunt nonnulli martyres propter pietatem. Atque tunc quidem capſam portarunt in eum locum: Iulianus autem parabat multitudinem victimarum & donariorũ,ut qui eſſet poſtridiè cùm eis Daphnem aſcenſurus, tunc quidem certè ſperans omninò,ſi non alios,at ipſum Apollinem reſponſurũ. Eò enim ſpectabat ſpes prõpti & alacris illius animi, ꝙ locus ei magis, q̃ aliis, videbatur præſtare ſcientia diuinandi:& quòd ei ſoli conſecrata erat Daphne. Euſebius autem, & qui priùs dicti ſunt ſacerdotes, & multitudo ædituorũ, valdè laborabant & uigilabant circa imaginem, expectantes Imperatorem: & omnia agentes, ut,cùm venerit,cum habeat loquentem, cùm nulla excuſatio eſſet eis relicta ad dilationem.

Trãsfertur S. Babylæ corpus à Daphne.

Cap. 37.

Cùm uerò nox iam multùm proceſsiſſet,ignis re-

Rr 2 pentè

Ignis cæleſtis ſ perdit Apollinem.

penti è cælo demiſſus, in templum cecidit: & cùm ipſum omni ex parte appræhendiſſet, ipſam exuſſit imaginem cum ipſis donarijs. Cumque omnia ſimul conflagrarent, & ignis valdè extolleretur, pro ſimus quidem fuit in templo magna vociferatio, & nulli ſimilis tumultus. Tunc multi quidem parati erant opem ferre, nullus autem erat, qui poſſet igni reſiſtere. Sed alij quidem currebant ad ciuitatem, id ſignificaturi Iuliano: reliqua uerò multitudo ſtabat obſtupefacta, contéplans calamitaté, quæ ipſos inuaſerat. ignis autem nihil aliud tangebat, cùm tanta & tam copioſa illic eſſet materia, niſi quòd ſolum cum ijs, quæ inerant, templum comburebat: adeò vt imago quidem, & quæcumque illic erant donaria, fuerint omninò deleta: pauca autem ædificia Daphne remanſerint, ſigna eius, quod acciderat: quæ etiam nunc quoquè apertiùs indicant ignem, qui miſſus fuerat diuinitus. Iulianus autem cùm audiuiſſet ea, quæ acciderant, ira repletur: & graue arbitratus, ſi propter ea, quæ acciderant, Chriſtiani eſſent eum ludificaturi, iubebat ſtatim eos è magna expelli Eccleſia, & prouideri, nè illi ad ipſam omninò pateat aditus, ac demùm quæ ibi erant precioſa, publicari. Dat autem gentibus poteſtatem, ut ingrediantur in Eccleſias Chriſtianorum, & faciant quæ velint.

Impius Apoſtata nihilo fit melior.

Cap. 38. Cùm ergò impius hæc iuſſiſſet Tyrannus, quod non maximum malum factum eſt? Quid nõ autem ab ſurdiſſimum & turpiſſimum dictum eſt, omnibus lingua effrenata neſanda loquentibus aduersùs fidem Chriſtianorũ, neſanda loquentibus ad blaſphemantibus Dominum & Deum noſtrum Ieſum Chriſtum in omnibus ciuitatibus? Nam in ciuitate quidem, quæ olim vocabatur Samaria poſteà uerò & cõdita fuerat ab Herode, & appellata erat Sebaſte, oſſa prophetæ Eliſei, & Baptiſtæ Iohannis (vt putabant) è loculis educentes, & cum immundis brutorum oſſibus commiſcentes, exuſſerunt: & cinerem in aerem cribrarunt ac ventilarunt: Saluatoris autem ſtatuã, quæ in Paneade ciuitate à muliere, quæ profluuio ſanguinis laborabat, & à Chriſto curata fuerat, magnificè, conſtructa, & in inſigni ciuitatis loco poſita fuerat: quam poſt tempus cognitã ex miraculo herbę, quæ illic naſcebatur, Chriſtiani acceperunt, & poſuerunt in Diaconico: eam gentes detraxerunt, & funibus alligatis pedibus traxerunt per forum, donèc paulatim interijt, relicto ſolo capite, & rapto à quodam, dum gentes tumultuarentur, dicentibus iis verba blaſphema & abominanda in Dñm noſtrum Ieſum Chriſtũ, quæ nemo vnq̃ homo audiuit.

Nota quos duces ſequãtur qui hodie ſactorũ corpora exurunt.

Statua Saluatoris antiquiſſima.

Cap. 39. Sceleratiſſimo aũt Tirãno audienti erãt hæc deliciæ, & ei magnã afferebãt voluptatem. Vnde ẽt poſt hæc iuſſit excitari templum Iudæorũ, quod erat Hieroſolymis: & è ciuitate expulſis Chriſtianis, Iudæis reliquit habitandam. Quamobrèm quendam quoquè Alypium, falſæ religioni virum deditiſſimum, & comitis dignitate honeſtatum, eò mittit, iubens, vt magno ſtudio templum rurſus ædificaret, quod Veſpaſianus, & eius filius Titius ſimul cum ciuitate deſtruxerunt & exuſſerunt. Oportebat enim ad effectum deduci verbum Chriſti, qui eſt ipſa veritas, nempe: Non manebit lapis ſuper lapidem, qui non deſtruatur. Quod quidẽ ſtudens falſum oſtendere ſtolidus ille, contendebat templum rurſùs ædificare, etiamſi fruſtra laborabat, ea aggrediẽs, quæ fieri non poterant. Nã cùm magno ſtudio concurriſſent, qui Deũ occiderant, Iudæi, & magna manu & ſumma animi alacritate opus aggrederentur, & iacteندis fundamẽtis foſſam foderent argenteis (ut dicũ: nõnulli) ligonibus & hamis, eſſentq; iacturi fundamẽta uehementiſſima irruẽs nocte procella, quę

In vituperiũ Chriſti iubet reſtaurari Iudæorũ templum impius apoſtata.

Mat. 24.

Nota Iudæorum inſaniam.

exinanitum quidẽ fuerat, rurſùs aggeſſit. Cùm fulgura aũt & tonitrua continenter demitterentur, & dies iam appropinquaret, fuit terræmotus adeò ingens, vt multi perierint: & ignis emiſſus ex iis, quæ iaciebantur, fundamentis, combuſsit omnes, qui ſunt illic inuenti. Atque hæc quidem ſic gerebantur.

Cap. 40. Iulianus antè cum ſediſſet pro tribunali in loco, quẽ vocant Baſilicã, & curaſſet ſiſtẽdum martyrem: Audiſti omninò, inquit, ò tu quoquè uir maximè impie ab iis, qui ea, quę tu, audent aggredi, quęnam auſi ſint infelices aduersùs Apollinem, qui eſt in Daphne, & quẽadmodùm eum exuſſerunt cum ipſis ſacris, & donariis, adeò ut opus admirandum, & maximè uenerandum, fuerit ab igne conſumptũ? Sed non gaudebunt his noſtra irridentes. Ego.n. pro eo exigam pœna ſeptuagies ſeptiès, quomodò dicunt veſtra eloquia. Martyr aũt: audiui, inquit, quòd ira diuinitus immiſſa, & ignis è cęlo miſſus, deũ tuum occiderit, & totũ eius templum conſumpſerit. Si ergo erat deus, cur non ſe ſeruauit ex igne? Fœdifragus aũt Iulianus: Videris, ò maximè impie, tu quoquè fortè his inſultare, & lubẽter irridere, tanq̃ qui vindictam aliquã ſis à Deo tuo conſecutus. Martyr aũt: Mihi omninò, inquit, uenit in mentẽ ridere, & exultare pp lapſum tuorũ deorũ, o ſtultiſſime: gloriari aũt & lætari pp miracula q̃ Deus meus facit quotidiè. Vltionem verò eorũ, quæ a te mihi intentantur, ille accipiam, quando te ignis ille compræhenderint, & æternum ſuppliciũ. Porrò autem hic quoquè, non multo interiecto tpe, memoria tua peribit cum ſonitu. Fędifragus uerò Iulianus: cùm videã te ſuppliciis delectari, ego tibi acceſſionẽ afferam uoluptatis. Sed tibi parco propter meã benignitatem, & uolo te, dimiſſa ignorantia, ſapienti uti ratiocinatione, & accedentẽ ſacrificare diis immortalibus. Nã & maxima dignitate es ornatus, & ſatis magnæ diuitiæ à tuis maioribus tibi ſunt congregatę, & multis virtutis dotibus te dij honeſtarunt, etiãſi conſpectus ſis ingratus in eos, qui te affecerũt bñficio. Martyr aũt: Quid inſanis, inquit, o iniquiſſime, & immoraris in his, quæ nihil proficiũt? mittens autem aggredi barbaros, & bellum differens Perſicum, pp quod vniuerſum orbem terræ commouiſti, in me Dei ſeruum totum conſumis otium? Quancunque ergò uis mortem in nos pronuncia. Ego enim neque deos tuos colam, neque tuis iuſſis parebo.

Gene. 4.

S. Artemius egregiè irridet Apoſtatam.

Pſal. 9.

Iulianus differt bellum Perſicum, vt perſequatur Chriſtianos.

Cap. 41. Hęc cùm audiiſſet Iulianus, & eẽt animus eius ira repletus, accerſit lapicidas, &, videtis, inquit, hãc petrã? (oſtẽdens quãdam pręruptã ex aduerſo theatri) Eam in duas partes diuidite: & cùm alterã partem ſupinam in terrã deiecceritis, & eã deſuper hunc maleficũ extenderitis, altera parte eũ impetu ipſum cooperite, ut is medius interceptus, ſimul habeat carnes & oſſa corrupta: & factis ipſis diſcant, cuinã reſiſtat, & an Dei ſui fruatur auxilio. Eo aũt facto dicto citiùs, & ſancto in mediis petris intercepto, tãta erat uis quę eũ pręmebat, vt cùm eius oſſa confringerẽtur, quidã ſonus & fragor à multis exaudiretur. Diſrupta.n. ſunt omnia, quę erãt intrà ipſum, & contritæ ſunt oẽs compages eius oſſium, & oculi exceſſerũt è ſede propria. Sed quamuis eſſet ad hanc adductus neceſſitatem, non neglexit tamen ad Deum canere. Pſallebat.n. In petra, dicens, exaltaſti me, & deduxiſti me, quoniam factus es ſpes mea, turris virtutis à facie inimici. Statuiſti ſupra petram pedes meos, & direxiſti greſſus meos. Accipe ergò, fili Dei vnigenite, ſpiritum meum, & nè concludas me in manus inimicorũ. Sic ergò cùm in medio petrarum totum diem & noctem manſiſſet martyr, iuſſit ſceleratus Iulianus diſiungi petras, eũ penitùs interijſſe, &

Immaniſſimi ſupplicij genus.

Pſal. 60.

Pſal. 39.

nullam

Eccè ſtupẽdũ miraculum.

nullam ſpiritus partem eſſe ei relictam præ illo nimio onere arbitrans. Ille autem amotus à petris, egreſſus eſt, incedẽs, & ſuis utens pedibus, re uera miraculorum maximè admirandum. Homo nudus, cui egreſsi quidem erant oculi, oſſa contrita, membra & carnes petrarum complicatione compreſſa, eius autem inteſtina omnia miſerè effluxerant, iis (o nouum & alienum ſpectaculum) ambulabat, & diſſerebat, & loquebatur aduersùs Tyrannum. Vndè is quoquè ſtupore afficiebatur, ut qui martyrem tanquàm monſtrum aliquod cerneret: & dicebat ijs, qui aderant: Videte rem planè nouam, & plenam prodigii. Non eſt iſte veneficus & præſtigiator? Per immortales & inuictos deos, non putabam, ò uiri, hunc execrandum adhuc uiuere. Is autem, & inteſtinis, & uniuerſa compage ei diſſoluta, & incedit, & loquitur. Sed dii eum reſeruarunt ad multorum inſipientum correctionem, ut eſſet terriculum iis, qui eorum ſupermundanam non adorant potentiam.

Impius eum ĩ profundum uenerit malorũ, cõtemnit.

Cap. 42. Sic dixit, & martyri: Eccè miſer, inquit, & oculis es priuatus, & ſunt tibi membra omnia inutilia & perdita. Quænam ergò ſpes eſt adhuc tibi reliqua? In quem ſperaſti inaniter? Sed deorum inuocata benignitate, ad eos accede. Fient tibi fortaſſe propitii, & nõ tradent te iis, q̃ ſunt apud inferos, ſuppliciis. Martyr autem Chriſti cùm audijſſet ſuppliciũ, ſubriſit, & dixit Tyranno: Dij tui me tradent ſupplicijs? Et quonam modo illi, cùm ſuas pœnas non effugerint, fiét aliorum punitores? Illis paratus eſt ignis æternus: illis tartarus, & ſtridor dentium: cũ quibus ipſe quoquè traderis igni immateriali, in æternum

Heb. 10. puniendus: quoniam filium Dei conculcaſti, precioſum eius ſanguinem, quem pro nobis effudit, cõmunem exiſtimans: & ſpiritum gratiæ affeciſti contumelia, in quo fuiſti ſanctificatus. Mihi autem pro paruo hoc labore & breui cruciatu, dabuntur multa dona & ſplendida, & coronæ victoriæ. Sed quid hæc ad te, qui te omninò tradidiſti dęmonibus? Diſcede ergò à me, diſcede operator iniquitatis: quoniam nul-

2. Cor. 6. la eſt luci ſocietas cum tenebris: & quamcunque velis, fer in nos ſententiam. Iam enim & uerbis, & factis es certior factus, me tuę voluntati minimè eſſe ceſſurum.

Cap. 43. Hęc cùm audiiſſet fœdifragus Iulianus, & eſſet omninò in ſummam adductus dubitationem: Artemius, dixit, qui deorum abnegauit religionem, Romanis autem & noſtris relictis rationibus, pro Romano & Gręco maluit dici Chriſtianus, & pro Duce & Auguſtali Galilæus magis ſtudet nominari, gladio execrandum habeat caput amputatum.

Condẽnatur S. Artemius.

Hanc cùm ſententiam accepiſſet martyr Chriſti, exiit lætus è tribunali, & alacriter ſequens eos, qui abducebant. Poſtquàm autem peruenit ad locum, ab ijs, qui eum volebant interimere, petit breue tempus ad orandum. Cùm ergò accepiſſet, & ad cęlum adſpexiſſet: Deus, inquit, ago tibi gratias, quód me corroboraſti indignum tuum famulum, ut conculcarem ſtimulos diaboli, & cõtererem eius laqueos, quos parauit pedibus meis: pudoreque & ignominia affeceris eius vultum, qui te reliquit, mundi lucem, & eum ſecutus eſt, qui ipſum ſeduxit, diabolum. Ago tibi gratias, vnigenite fili patris, quód me dignatus ſis brauio ſupernę vocationis, & choro ſanctorum tuorum, & me conſummaueris in tua confeſsione. Et nunc inuoco te, Domine: adſpice ſuper me, & ſuper humilitatem meam, & da refrigerium hęreditati tuę, quoniam eſt imbecilla, & non perfeciſti eã.

Precatio martyris

Pſal. 82. Eccè enim inimici tui reſonuerunt, & qui te odio habent, ſuſtulerunt caput, & conſilium ceperunt cõtra ſanctos tuos, dicẽtes: Venite, exterminemus eos, & non fiat mentio nominis Chriſti amplius. Hæc iactat Iulianus: hęc blaſphema lingua effutit: hęc minatur populo tuo Domine, pro quo tuum ſanguinẽ effudiſti. Eccè enim altaria tua ſunt effoſſa: ſanctuarium tuum eſt incenſum: & ablatus eſt decor domus tuę: & ſanguis teſtamenti tui pro nihilo eſt habitus propter peccata noſtra. Sed tu patiens, Domine, ſiſte tuam in nos indignationem, & in ira memento miſericordię, & extingue furorem tuum, quem nos accendimus, dum te benignum & clementem ad iram prouocaremus. Confringe ſuperbum caput idololatriæ, quod nũc rursùs mouetur & extollitur aduersùs ſeruos tuos. Da, ut humi allidantur mali eius infantes ab infracta petra tuæ confeſsionis & fidei: ut in omni loco tui dominatus, purum & nulli repręhenſioni obnoxium offeratur ſacrificium: & glorificetur tuum ſanctiſsimum nomen, patris & filii & ſpiritus ſancti, nunc & ſemper & in ſecula ſeculorum, Amen.

Et cum ter genua flexiſſet, & adoraſſet ad Orientem: Deus ex Deo, rursùs dixit, ſolus ex ſolo, Rex ex Rege, qui es in cælis, & ſedes ad dexteram patris, q̃ te genuit, quique in terra es verſatus propter omniũ noſtrum ſalutem, corona eorum, qui pro te piè decertant, audi me hodiè humilem & indignum tuũ famulum, & in pace ſuſcipe animam meam: & fac eã quieſcere cum ſanctis tuis, qui tibi placuerunt à ſeculo. Vox autem è cęlo exiuit, dicens: Audiuit Dominus tuas preces, ò Artemi, & tibi donauit gratiam curationum. Feſtina ergò conſummare curſum tuũ, & accipere brauium paratum ſanctis omnibus, qui dilexerunt aduentum Chriſti. Hanc uocem cùm audiiſſet beatus Artemius, & quodammodò certior eſſet factus, apertè oſtendebat ſe eſſe repletum gaudio, & iam viſione appręhendere delicias & gloriã, qua erat fruiturus. Vndè etiam cùm collum libenter porrexiſſet, ictum accipit vigeſimo menſis Octobris. Et ipſe quidem aſcendit in cęlos, appariturus ante Chriſti faciem, pro quo etiam mortem ſuſcepit alacriter: Corpus autem & caput in terra reliquit, magnum Chriſtianis ſolatium, animi medicamentum, inſidiarum omnium & damnorum remedium. *Cap. 44.*

Caput ei diuinitus confirmato amputatur.

Quod quidem cùm ſuſtuliſſet mulier, nomine Ariſta, quæ erat Diaconiſſa Eccleſiæ Antiochenę, idque curaſſet, & in capſam impoſuiſſet, ad felicisſimã tranſmittit Conſtantinopolim, ſtudium quidem ponens, ut eo dignum templum ędificaret, feruentioris in eum charitatis indicium. Cùm autem non potuiſſet, quod uolebat, ad effectum deducere, eo factũ eſt, ut in hodiernum vſque diem in templo pręcurſoris eius ſacrę manerent reliquię, quę conſeruantur ſicut theſaurus, qui non conſumitur, ad gloriam Chriſti veri Dei noſtri: Quem decet honor, potẽtia, maieſtas & magnificentia, nunc & ſemper, & in ſecula ſeculorum, Amen. *Cap. 45.*

Sacra reliquia theſaurus incorruptus

S. MAXIMI martyrium, ab Vſuardo vigeſimo die Octobris deſcriptum, habet Surius ad diem 30. Aprilis, Tomo ſecundo: Itaque Lectorem eò remittimus.

VITA SANCTI HILARIONIS Abbatis, per D. Hieronymum ſcripta. Extat inter Epiſtolas. Nos capita margini adiecimus.

21. Oct.
Cap. 1.

SCRIPTVRVS uitam beati Hilarionis, habitatorem eius inuoco ſpiritum ſanctum, ut qui illi uirtutes largitus eſt, mihi ad narrandas eas ſermonem tribuat, ut facta dictis exæquẽtur. Eorum enim, qui fecere virtutes, (ut ait Criſpus) tanta habẽtur merita, quantum ea uerbis potuere attolere pręclara ingenia. Alexander Magnus Macedo, quem vel

Dan. 7.8

arietem, vel pardum, vel hircum caprarũ Daniel vocat, cùm ad Achillis tumulum perueniſſet: Felicem te, ait, iuuenis, qui magno fruaris præcone meritorum. Homerum videlicet ſignificans. Porrò mihi tãti ac talis viri conuerſatio vitaque dicenda eſt, ut Homerus quoquè, ſi adeſſet, vel inuideret materiæ, uel ſuccumberet. Quanquàm enim ſanctus E-

S. Epiphani⁹ Salamine Episcop⁹ S. Hilarionis contẽporaneus.

piphanius, Salaminę Cypri Epiſcopus, qui cum Hilarione plurimùm uerſatus eſt, laudem eius breui epiſtola ſcripſerit, quæ vulgò legitur: tamen aliud eſt, locis communibus laudare defunctum: aliud, defuncti proprias narrare uirtutes. Vndè & nos fauore magis illius, quàm iniuria, cœptum ab eo opus aggredientes, maledicorum voces contẽnimus; qui olim detrahentes Paulo meo, nunc fortè detrahent & Hilarioni, illum ſolitudinis calũniati, huic obiicientes frequentiam: ut qui ſemper latuit, non fuiſſe: qui à multis uiſus eſt, uilis exiſtimetur. Fecerunt hoc & maiores eorum quondam Pha-

Matt. 12.

riſæi, quibus nec Iohannis eremus ac ieiunium, nec Domini Saluatoris turbæ, cibi, potusque placuere. Verùm deſtinato operi imponam manum, & Scyllęos canes obturata aure tranſibo.

Cap. 2.
S. Hilarionis patria.

Hilarion ortus vico Thabatha, qui circiter quinque millia à Gaza vrbe Palęſtinę ad Auſtrum ſitus eſt, cùm haberet parentes idolis deditos, roſa, vt dicitur, de ſpinis floruit. A quibus miſſus Alexan-

Adhibet ſchola.

driam, grammatico traditus eſt, ibique quantùm illa patiebatur ætas, magna ingenii & morum documenta præbuit in breui, charus omnibus, & loquendi arte gnarus. Quodq; his maius eſt omnibus, credẽs in Dñm Ieſum, nõ Circi furoribus, nõ arenæ ſanguine, nõ theatri luxuria delectabatur: ſed tota illi uolũtas in Eccleſiæ erat cõgregatione. Audiẽs aũt tunc celebre nomẽ Antonii, qđ per oẽs Aegypti populos ferebatur, incẽſus viſendi eius ſtudio, perrexit ad ere-

Manet duob⁹ mẽſib. apud S. Antonium.

mũ. Et ſtatim vt eum uidit, mutato priſtino habitu, duob⁹ ferè mẽſibus iuxta eũ mãſit, cõtẽplatus ordinẽ uitę eius, morumq; grauitatẽ: q̃ creber in oratione, q̃ humilis in ſuſcipiendis fratribus, ſeuerus in corripiẽdis, alacer in exhortãdis eſſet, & ut cõtinẽtiam, cibiq; eius aſperitatẽ nulla vnq̃ infirmitas frãgeret. Porrò frequẽtiam eorũ, qui ad eũ ob uarias paſſiones, aut impetus dæmonũ cõcurrebãt, ultra non ferẽs, nec cõgruũ eſſe ducens, pati in eremo populos ciuitatũ, ſicq; ſibi magis incipiendũ eſſe, ut cœpiſſet Antonius: illũ quaſi uirũ fortẽ victoriæ præmia accipere, ſe necdùm militare cœpiſſe, reuerſus eſt cũ qui-

Subſtantiam ſuam fratribus & pauperibus diuidit.

buſdam monachis ad patriam. Et parentibus iam defunctis, partem ſubſtantiæ fratribus, partem pauperibus largitus eſt, nihil ſibi omninò reſeruans, & timens illud de Actibus Apoſtolorum Ananię & Saphirę uel exemplum, uel ſupplicium; maximeque Domini memor, dicentis: Qui non renunciauerit omnibus, quę habet, non poteſt meus

Act. 5.
Luc. 14.

eſſe diſcipulus. Erat autem tunc annorum quindecim. Sic nudus & armatus in Chriſto, ſolitudinem, quæ in ſeptimo milliario à Maioma Gazæ emporio per litus euntibus Aegyptum ad læuum flectitur,

Degit in ſolitudine.

ingreſſus eſt. Cumque eſſent cruenta latrociniis loca, & propinqui amicique eius imminens periculum denunciarent, contempſit mortem, ut mortem euaderet. Mirabantur omnes animum, mirabantur ætatem, niſi quòd flamma quædam pectoris, & ſcintillæ fidei in oculis relucebant. Lenes erant genæ, delicatum corpus & tenue, & ad omnem iniuriam impatiens, quod leui uel frigore, uel æſtu poſſet affligi.

Cap. 3.
Veſtes.

Igitur ſacco tantùm mẽbra coopertus, & pelliceũ habens ependyten, quem illi beatus Antonius proficiſcẽti dederat, ſagumq; ruſticũ, inter mare & paludẽ vaſta & terribili ſolitudine fruebatur, quindecim tãtùm carycas poſt ſolis occaſum comedẽs: & quia regio latrociniis infamis erat, nunq̃ in eodem loco manſitans. Quid faceret diabolus? quò ſe verteret? Qui gloriabatur antè, dicẽs: In cælũ aſcendã, ſuper

Esa. 14.

ſidera cæli ponã thronum meũ, & ero ſimilis altiſſimo: cernebat ſe vinci à puero, & priùs ab eo calcatũ fuiſſe, q̃ per ætatem calcare potuiſſet. Titillabat itaque ſenſus eius, & pubeſcẽti corpori ſolita voluptatum incẽdia ſuggerebat. Cogebatur tirũculus Chri-

Tẽtatur à ſatana.

ſti cogitare, quod neſciebat: & eius rei animo pompã voluere, cuius experimenta non nouerat. Iratus itaq; ſibi, & pectus pugnis verberãs, quaſi cogitationes cęde manus poſſet excludere: Ego, inquit, aſelle

En quib. modis ſanctus puer domat libidinem.

faciã, ut nõ calcitres, nec te hordeo alã, ſed paleis: fame te conficiã & ſiti, graui onerabo pondere, per æſtus indagabo & frigora: vt cibũ potiùs, q̃ laſciuiam cogites. Herbarũ ergò ſucco, & paucis carycis poſt triduũ, uel quatriduũ deficientẽ animã ſuſtentabat, orãs frequẽter, & pſallẽs, & raſtro humũ fodiens, vt ieiuniorũ laborẽ labor operis duplicaret. Simulque fiſcellas iunco texens, æmulabatur Aegyptiorũ monachorum diſciplinam, & Apoſtoli ſententiam, di-

2. Theſ. 3.

centis: Qui aũt non operatur, non manducet. Sic attenuatus, & intantùm, exeſo corpore, vt oſſibus vix hęreret, quadã nocte cœpit infantũ audire vagitus, balatus pecorũ, mugitus boum, planctum quaſi mulierũ, leonum rugitus, murmur exercitus, & rursùs variarũ portenta uocum, vt antè ſonitu, quàm adſpectu, territus cederet. Intellexit dæmonũ ludibria: &

Cruce Chriſti ſe ſignat.

prouolutus genibus, Chriſti Cruce ſignauit in frõte: taliq; armatus caſſide, & lorica fidei circũdatus, iacẽs fortiùs prœliabatur, amodò videre deſiderãs, quos horrebat audire, & ſolicitis oculis huc illucq; circũſpiciẽs: cùm interim ex improuiſo, ſplẽdente luna, cernit rhedã feruẽtibus equis ſup ſe irruere: cumq; inclamaſſet Ieſum, ante oculos eius repẽtino terræ hiatu põpa omnis abſorpta eſt. Tũc ille ait: Equũ &

Exod. 15.
Pſal. 19.

aſcenſorẽ proiecit in mare. Et, Hi in curribus, & hi in equis: nos aũt in nomine Dei noſtri magnificabimur. Multæ ſunt tẽtationes eius, & die noctuq; variæ dęmonũ inſidię: quas ſi oẽs narrare velim, modũ

Dæmonũ ludibria.

excedã voluminis. Quoties illi nudę mulieres cubãti, quotiès eſuriẽti largiſſimę apparuere dapes? Interdùm orantem lupus vlulãs, & vulpecula ganniẽs trãſiliuit, pſallentique gladiatorum pugna ſpectaculum præbuit, & vnus quaſi interfectus, & ante pedes eius corruens, ſepulturam rogauit. Orauit ſemel fixo in terram capite, & ut natura fert hominum, abducta ab oratione mens, neſcio quid aliud cogitabat: Inſilit dorſo eius feſtinus gladiator, & latera calcibus, ceruicem flagello verberans: Eià, inquit, cur dormitas? cachinansque deſupèr, cùm defeciſſet,

tiſſet,an hordeum uellet accipere, ſciſcitabatur.

Cap. 4. *Tugurio-lum eius.* *Cellula.*

Igitur a ſextodecimo uſq; ad viceſimum ſuæ ætatis annũ, æſtus & pluuias breui tugurionculo declinauit, quod iunco & carice texerat. Extructa deincèps breui cellula, quæ uſq; hodiè permanet, latitudine pedũ quatuor, altitudine pedum quinq;, hoc eſt, ſtatura ſua humiliore, porrò longitudine paulò ampliore, q̃ eius corpuſculum patiebatur, ut ſepulcrum potius, q̃ domũ crederes. Capillum ſemel in anno die Paſchę totondit: ſuper nudam humum, ſtratumq; iunceũ vſq; ad mortem cubitauit: ſaccũ, quo ſemel fuerat indutus, nunquam lauans, & ſuperfluũ eſſe dicens, munditias in cilicio quęrere. Nec mutauit alteram tunicam, niſi cùm prior penitus ſciſſa eſſet: Scripturas quoquè ſanctas memoriter tenens, poſt orationes & pſalmos, quaſi Deo pręſente recitabat. Et quia longum eſt per diuerſa tempora carptim aſcenſum eius edicere, compręhendam breuiter, ante lectoris oculos vitam eius pariter exponẽs, & deincèps ad narrandi ordinem regrediar.

Cubile. *Veſtes et cilicium.*

Cap. 5. *Epitome vitæ eius.*

A viceſimoprimo anno vſq; ad viceſimumſeptimum, tribus annis dimidium lentis ſextarium madefactum aqua frigida comedit, & alijs tribus panem aridum cum ſale & aqua. Porrò à vigeſimoſeptimo vſq; ad triceſimum herbis agreſtibus, & uirgultorũ quorundam radicibus crudis ſuſtentatus eſt. A triceſimo autem primo vſq; ad triceſimumquintum ſex vncias hordeacis panis, & coctum modicè olus abſque oleo in cibo habuit. Sentiens autẽ caligare oculos ſuos, & totũ corpus impetigine, & pumicea quadam ſcabredine contrahi, ad ſuperiorem victũ adiecit oleum, & uſq; ad ſexageſimumtertium uitę ſuæ annum hoc continuo ę cucurrit gradu, nihil extrinſecùs aut pomorum, aut leguminis, aut cuiuslibet rei guſtans. Indè cùm ſe uideret corpore defatigatum, & propinquam putaret imminere mortem, à ſexageſimoquarto anno uſq; ad octogeſimum pane abſtinuit incredibili feruore mentis, ut eo tempore quaſi nouus accederet ad ſeruitutem Domini, quo cæteri ſolent remiſsius viuere. Fiebant autem ei de farina & comminuto olere ſorbitiunculæ, cibo & potu vix quinq; uncias appendentibus. Sicq; cõplens ordinem uitæ, nunquàm ante ſolis occaſum, nec diebus feſtis, nec in grauiſsima ualetudine ſoluit ieiunium. Sed iam tempus eſt, ut ad ordinẽ reuertamur.

Mira abſtinentia eius.

Cap. 6. *Error latronũ tota nocte.* *Contẽnit mortem adhuc puer.*

Cùm habitaret adhuc in tuguriolo annos natus decem & octo, latrones ad eum nocte venerunt, uel exiſtimantes habere aliquid, quod tollerent, uel in contemptum ſui reputantes fieri, ſi puer ſolitarius eorum impetus non pertimeſceret. Itaq; inter mare & paludem à veſpere vſq; ad ſolis ortum diſcurrentes, nunquam locum eius cubiculi inuenire potuerunt. Porrò clara luce reperto puero, quaſi per iocum: Quid, inquit, faceres, ſi latrones ad te uenirent? Quibus ille reſpondit: Nudus latrones non timet. Et illi: Certè, aiunt, occidi potes. Poſſum, inquit, poſſum: Et ideò latrones non timeo, quia mori paratus ſum. Tunc admirati conſtantiam eius & fidem, confeſſi ſunt noctis errorem, cæcatosque oculos, correctiorem deincèps uitam pollicentes.

Cap. 7.

Viginti & duos iam in ſolitudine habebat annos, fama tantum notus omnibus, & per totas Palæſtinæ vulgatus urbes, cùm interim mulier quædam Eleutheropolitana, cernens deſpectu ſe haberi à uiro ob ſterilitatem, (iam enim per annos quindecim nullos coniugii fructus dederat) prima irrumpere auſa eſt ad beatum Hilarionem, & nihil tale ſuſpicanti repentè genibus eius aduoluta: Ignoſce, inquit, audaciæ, ignoſce neceſsitati meæ. Quid auertis oculos? Quid rogantem fugis? noli mulierem adſpicere, ſed miſeram. Hic ſexus genuit Saluatorem. Non habent ſani opus medico, ſed qui malè habent. *Marc. 2.* Tandem ſubſtitit, & poſt tantum temporis viſa muliere, interrogauit cauſam aduentus eius ac fletuũ. Et poſtquam didicit, leuatis ad cælum oculis, fidere iuſsit: euntemque lachrymis proſecutus, exacto anno, vidit cum filio.

Impetrat partum ſterili. *Cap. 8.*

Hoc ſignorũ eius principium, maius aliud ſignũ nobilitauit. Ariſtæneta Helpidii, qui poſteà Præfect° prætorio fuit, uxor, valdè nobilis inter ſuos, & inter Chriſtianos nobilior, reuertens cum marito & tribus liberis à beato Antonio, Gazæ propter eorum infirmitatem remorata eſt. Ibi enim, ſiue ob corruptum aerem, ſiue, vt poſteà claruit, propter gloriam Hilarionis ſerui Dei, hemitritæo pariter arrepti, omnes à medicis deſperati ſunt. Iacebat vlulans mater, & quaſi inter tria filiorum diſcurrens cadauera, quem priùs plangeret, neſciebat. Cognito autem, quòd eſſet quidam monachus in uicina ſolitudine, oblita matronalis pompę, tantùm ſe matrem nouerat: vadit comitata ancillulis & eunuchis, uixque à uiro perſuaſum eſt, ut aſello ſedens pergeret. Ad quem cùm peruenisset: Per ego te, ait, Ieſum clementiſsimum Deum noſtrum obteſtor, per Crucem eius & ſanguinem, ut reddas mihi tres filios, & glorificetur in urbe gentilium nomen Domini Saluatoris, & ingrediatur ſeruus eius Gazã, & Marnas corruat. Renuente illo, & dicente, nunquàm ſe egreſſurum de cella, nec habere conſuetudinem, vt non modò ciuitatem, ſed ne uillulam quidem ingrederetur, proſtrauit ſe illa humi, crebrò clamitãs: Hilarion ſerue Chriſti, redde mihi liberos meos: Quos Antonius tenuit in Aegypto, a te ſeruentur in Syria. Flebant cuncti, qui aderant: ſed & ipſe negans fleuit. Quid multa? Non priùs mulier receſſit, quàm ille pollicitus eſt, ſe poſt ſolis occaſum Gazam introiturum. Quò poſtquàm venit, ſingulorum lectulos & arentia membra conſiderans, inuocauit Ieſum. Et o mira uirtus, quaſi de tribus fontibus ſudor erupit: eadem hora acceperunt cibos, lugentemque matrem cognoſcentes, & benedicentes Deum, ſancti manus deoſculati ſunt. Quod poſtquàm auditum eſt, & longè lateque percrebuit, certatim ad eum de Syria & Aegypto confluebant, ità ut multi crederent in Chriſtum, & ſe monachos profiterentur. Necdùm enim tunc monaſteria erant in Palæſtina, nec quiſquã monachum ante ſanctum Hilarionem in Syria nouerat. Ille fundator & eruditor huius conuerſationis & ſtudii in hac prouincia fuit. Habebat Dominus Ieſus in Aegypto ſenem Antonium, habebat in Palæſtina Hilarionem iuniorem.

Hemitritæus, ſeſquitertiana febris.

Tres pueros a medicis deſperatos ſanat.

Hilarion primus in Syria monaſteriorum fundator.

Cap. 9.

Facidia vicus eſt Rhinocorurę urbis Aegypti. De hoc (ſunt decem iam anni) cęca mulier adducta eſt ad beatum Hilarionem: oblataque ei à fratribus (iam enim multi cum eo monachi erant) omnem ſe ſubſtantiam expendiſſe ait in medicos. Cui reſpondit: Si quæ in medicis perdidiſti, dediſſes pauperibus, curaſſet te verus medicus Ieſus. Clamante autem illa, & miſericordiam deprecante, expuit in oculos eius: ſtatimque Saluatoris exemplum uirtus eadem proſecuta eſt. Auriga quoquè Gazenſis in curru percuſſus à dæmone, totus obriguit: ità ut nec manus agitare, nec ceruicem poſſet reflectere. Delatus ergò in lecto, cùm ſolam linguã moueret ad preces, audit non priùs poſſe ſanari, quàm crederet in Ieſum, & ſe ſponderet arti priſtinæ renunciaturum. Credidit, ſpopondit, ſanatus eſt: magisque de animæ, quàm de corporis, ſalute exultauit.

Cæca videt. *Marc. 8.*

Item æger percuſſus a dæmone.

Cap. 10.

Præterea fortiſsimus iuuenis, nomine Marſitas, de

territorio Hieroſolymæ, tãtùm ſibi applaudebat in uiribus, ut quindecim frumẽti modios diu lõgeq; portaret: & hãc haberet palmã fortitudinis ſuæ, ſi aſinos vinceret. Hic afflictus peſſimo dæmone, nõ catenas, non compedes, non clauſtra oſtiorum integra patiebatur: multorum naſum & aures morſibus amputauerat: horum pedes, illorum gulam fregerat: tantumque ſui terrorem omnibus incuſſerat, vt onera tus catenis & funibus, in diuerſa nitentium, quaſi ferociſſimus taurus, ad monaſterium pertraheretur.

Dæmonia cus ſanat.

Quē poſtquam fratres videre, perterriti (erat enim miræ magnitudinis) nunciauerunt Patri. Ille ſicut ſedebat, iuſſit eum ad ſe pertrahi, & dimitti. Solutoque, Inclina, ait, caput, & veni. Tremere ille, & ceruicem flectere, nec adſpicere contrà auſus: omniqueſe ferocitate depoſita, pedes cœpit ſedentis lambere. Adiuratus itaque dæmon, & tortus, qui iuuenem poſſederat, ſeptima die egreſſus eſt. Sed nec illud tacendum eſt, quód Orionus vir primarius & ditiſſimus vrbis Ailæ, quæ mari rubro imminet, à legione poſſeſſus dæmonum, ad eum adductus eſt. Manus, ceruix, latera, pedes ferro onerati erant, furoriſque ſæuitiam torui oculi minabantur. Cumque deambularet ſanctus cum fratribus, & de ſcripturis neſcio quid interpretaretur, erupit ille de manibus ſe tenẽtium, & ampleaus eum poſt tergum, in ſublime leuauit. Clamor ortus ab omnibus: timebant enim, nè confecta ieiuniis membra collideret. Et ſanctus arridens: Sinite, inquit, & mihi meum palæſtritam dimittite. Ac ſic reflexa ſuper humeros manu, caput eius tetigit, apprehenſoque crine ante pedes adduxit, ſtringens è regione ambas manus eius, & plantas utroque calcans pede, ſimulque ingeminans, Torquere dæmonum turba, torquere. Cũque ille eiularet, & reflexa ceruice, terram vertice tangeret; Domine, inquit, Ieſu, ſolue miſerum, ſolue captiuum. Vt vnum, ità & plures vincere, tuũ eſt. Rem loquor inauditam. Ex vno hominis ore diuerſæ voces, & quaſi confuſus populi clamor audiebatur. Curatus itaque & hic, non poſt multum temporis, cum vxore & liberis uenit ad monaſterium, plurima, quaſi gratiam redditurus, dona afferens. Cui ſanctus, Non legiſti, inquit, quid Giezi, quid Simon paſſi ſint: quorum alter accepit precium, alter obtulit: ut ille vẽderet gratiam ſpiritus ſancti, hic mercaretur? Cumque Orionus flens diceret: Accipe, & da pauperibus: reſpondit, Tu melius potes tua diſtribuere, qui per vrbes ambulas, & noſti pauperes. Ego, qui mea reliqui, cur aliena appetam? Multis nomen pauperum, occaſio auaritiæ eſt: miſericordia verò artem non habet, Nemo melius erogat, quàm qui ſibi nihil reſeruat. Triſti aũt, & in terra iacenti; Noli, inquit, contriſtari fili: Quod facio, pro me & pro te facio. Si enim hęc accepero, & ego offendam Deum, & ad te legio reuertetur.

Legio dæmonũ ab homine pellitur.
4 Reg. 5.
Act. 8.

Cap. 11.
Paralyticus curat.

Quis uerò poſſit ſilentio præterire, quòd Gazanus Maiometes haud longè à monaſterio eius, lapides ad ædificandum de ora maris cudens, totus paralyſi diſſolutus, & ab operis ſociis delatus ad ſanctum, ſtatim ad opus reuerſus eſt? Etenim litus, quod Palęſtinæ Aegyptoque prætenditur, per naturã molle, arenis in ſaxa dureſcentibus, aſperatur: paulatimque cohæreſcens ſibi glarea perdit tactum, cùm nõ perdat adſpectum. Sed & Italicus eiuſdem oppidi municeps Chriſtianus, aduersùm Gazẽſem duumuirum, Marnæ idolo deditum, Circeoſes equos nutriebat. Hoc ſiquidem in Romanis urbibus iam indè ſeruatur a Romulo, ut pp felicem Sabinarum raptum, Conſo, quaſi conſiliorũ deo, quadrigæ ſepteno currant circuitu, & equos partis aduerſæ fregiſſe, uictoria ſit. Hic itaq; æmulo ſuo habente maleficũ, qui dæmoniacis quibuſdã imprecationibus huius impediret equos, & illius incitaret ad curſum, uenit ad beatũ Hilarionem, & non tã aduerſarium lædi, q̃ ſe defendi, obſecrauit. Ineptum uiſum eſt uenerando ſeni, in huiuſcemodi nugis orationẽ perdere. Cumq; ſubrideret, & diceret: Cur n. non magis equorum preciũ pro ſalute animę tuę pauperib. erogas? Ille rñdit, functionem eſſe publicã: & hoc non tã ſe uelle, quam cogi: nec poſſe hominẽ Chriſtianum uti magicis artibus, ſed à ſeruo Chriſti potiùs auxilium petere, maximè contra Gazenſes aduerſarios Dei, & non tam ſibi, q̃ Eccleſiæ Chriſti inſultantes.

Gazenſes idololatræ.

Rogatus ergò à fratribus, qui aderant, ſcyphum fictilem, quo bibere cõſueuerat, aqua iuſſit impleri, eiq; tradi. Quē cùm accepiſſet Italicus, & ſtabulum, & equos, & aurigas ſuos, rhedã, carcerumque repagula adſperſit. Mira vulgi expectatio: nam & aduerſarius hoc ipſum irridens diffamauerat: & fautores Italici ſibi certã uictoriam pollicentes, exultabant. Igitur dato ſigno hi aduolant, iſti ꝑpediuntur. Sub horum curru rotæ feruent, illi prætervolãtiũ terga uix cernunt. Clamor fit vulgi nimius, ità ut ethnici ipſi quoquè concreparẽt: Marnas uictus eſt à Chriſto. Porrò furẽtes aduerſarij, Hilarionẽ maleficũ Chriſtianum ad ſuppliciũ poſcere. Indubitata ergò uictoria, & illis, & multis retrò Circẽſib. plurimis, fidei occaſio fuit.

Inſigne miraculũ

Cap. 12.

De eiuſdẽ Gazenſis emporii oppido virginẽ Dei vicinus iuuenis deperibat. Qui cùm frequẽter tactu, iocis, nutibus, ſibilis, & cęteris huiuſmodi, q̃ ſolent morituræ uirginitatis eſſe principia, nihil profeciſſet, perrexit Mẽphim, ut confeſſo vulnere ſuo, magicis artibus rediret armatus ad uirginẽ. Igitur poſt annum doctus ab Aeſculapii uatibus, non remediantis animas, ſed perdẽtis, uenit præſumptũ animo ſtuprum geſtiens: & ſubter limen domus puellę, tormẽta quędã uerborum, & portentoſas figuras ſculptas in æris Cyprii lamina defodit. Ilicò inſanire uirgo, & amictu capitis abiecto, rotare crinẽ, ſtridere dentibus, inclamare nomẽ adoleſcentis. Magnitudo quippè amoris ſe in furorẽ uerterat. Perducta ergò à parentibus ad monaſterium, ſeni traditur, ululante ſtatim, & confitente dęmone, Vim ſuſtinui, inuitus abductus ſum. Quam benè Mẽphi ſomniis homines deludebã. o cruces, o tormẽta, q̃ patior. Exire me cogis, & ligatus ſubter limen teneor. Nõ exeo, niſi me adoleſcẽs, qui tenet, dimiſerit. Tunc ſenex: Grandis, ait, fortitudo tua, q licio & lamina ſtrictus teneris. Dic, Cur auſus es ingredi puellam Dei? Vt ſeruarẽ, inquit, eam uirginẽ. Tu ſeruares ꝑditor caſtitatis? Cur nõ potiùs in eũ, qui te mittebat, es ingreſſus? Vt quid, rñdit, intrarẽ in eum, qui habebat collegã meũ amoris dęmonẽ? Noluit aũt ſanctus, anteq̃ purgaret uirginẽ, uel adoleſcentẽ, ſigna iubere ꝑquiri, nè aut ſolitis incãtationibus receſſiſſe dęmõ uideretur, aut ipſe ſermoni eius accommodaſſe fidem, aſſerens fallaces eſſe dęmones, & ad ſimulandum eſſe callidos; & magis, reddita ſanitate, increpuit virginem, cur feciſſet talia, per quę dęmon intrare potuiſſet.

Dæmonis imbecillitas irridetur.

Liberat virginem à dæmonis vexatione.

Cap. 13.

Nõ ſolùm aũt in Palęſtina, & in uicinis urbib. Aegypti, uel Syrię, ſed ẽt in lõginquis prouincijs fama eius percrebuerat. Nanq; candidatus Cõſtantii Imperatoris, rutilus coma, & candore corporis indicãs ꝓuinciam, (inter Saxones quippè & Alemãnos gens eius, nõ tã lata, quàm ualida, apud hiſtoricos Germania, nunc uerò Francia uocatur) antiquo, hoc eſt, ab infantia, poſſeſſus à dęmone, qui noctibus eum vlulare, ingemiſcere, fremere dentibus compellebat, ſecretò ab Imperatore euectionem petiit, cauſam ei ſimpliciter indicans; & acceptis ad cõſularem

Francia Germania

quo-

quoquè Palæſtinæ literis, cum ingenti honore & comitatu Gazam deductus eſt. Qui cùm à decurionibus illius loci quæſijſſet, vbi habitaret Hilarion monachus, territi Gazenſes, & putantes eum ab Imperatore miſſum, ad monaſterium adduxerunt, vt & honorem commendato exhiberent, & ſi quid ex præteritis iniurijs in Hilarionem eſſet offenſæ, nouo officio deleretur. Deambulabat tunc ſenex in arenis mollibus, & ſecum de pſalmis neſcio quid ſubmurmurabat. Videnſque tantam turbam venientẽ, ſubſtitit. Et reſalutatis omnibus, manuque eis benedicens, poſt horam cæteros abire præcepit, illum verò cum ſeruis ſuis & apparitoribus remanere. Ex oculis enim eius & vultu, cur veniſſet, agnouit. Statim ergò ad interrogationem ſuſpenſus homo, uix terram pedibus tangens, & immanè rugiens, Syro, quo interrogatus fuerat, ſermone reſpondit. Videres de ore Barbaro, & qui Francam tantùm & Latinam linguam nouerat, Syra ad purum verba reſonare, ut non ſtridor, non adſpiratio, non idioma aliqđ Palæſtini deeſſet eloquij. Confeſſus eſt itaque, quo in eum intraſſet ordine. Et vt interpretes eius intelligerent, qui Græcam tantùm & Latinam linguã nouerant, Græcè quoquè eum interrogauit. Quo ſimiliter, & in verba eadẽ reſpondente, multaſq; incantationum occaſiones, & neceſsitates magicarum artiũ obtendente: Non curo, ait, quomodò intraueris, ſed ut exeas in nomine Domini noſtri Ieſu Chriſti impero. Cumque curatus eſſet, ſimplicitate ruſtica decem auri libras offerens, hordeacum ab eo panẽ accepit, audiens quòd qui tali cibo alerentur, aurum pro luto ducerent.

Diabolus per obſeſſos diuerſo vtitur idiomate.

Francus dæmoniacus reſtituitur.

Cap. 14.

Parùm eſt de hominibus loqui: bruta quoquè animalia quotidiè ad eum furentia pertrahebantur, in quibus Bactrum camelum enormis magnitudinis, qui iam multos obtriuerat, triginta & eo ampliùs viri diſtẽtum ſolidiſsimis funibus cum clamore adduxerunt. Sanguinei erant oculi, ſpumabat os, volubilis lingua turgebat, & ſuper omnem terrorem rugitus perſonabat immanis. Iuſsit igitur eum dimitti ſenex. Statim verò & qui adduxerant, & qui cum ſene erant, vſque ad vnum omnes diffugere. Porrò ille ſolus perrexit obuiam, & ſermone Syro; Non me, inquit, terres diabole tanta mole corporis: Et in vulpecula, & in camelo vnus atque idem es. Et interim porrecta ſtabat manu. Ad quem dum furens, & quaſi eũ deuoratura bellua perueniſſet, ſtatim corruit, ſubmiſſumq; caput terræ coæquauit, mirantibus cũctis, qui aderant, poſt tantam ferociam, tantam ſubitò mãſuetudinem. Docebat autem ſenex, hominũ cauſa diabolum etiam iumenta corripere: & tanto eorum ardere odio, ut non ſolùm ipſos, ſed & ea, q̃ ipſorum eſſent, cuperet interire. Huiuſque rei proponebat exemplum, quòd antequàm beatum Iob tẽtare permitteretur, omnem ſubſtantiam eius interfecerit. Nec mouere quempiam debere, ꝙ Domini iuſsione duo millia porcorum a dæmonibus interfecta ſunt. Siquidem eos, qui viderant, non potuiſſe aliter credere, exiſſe de homine tantam dæmonũ multitudinem, niſi grandis porcorum numerus, & quaſi à multis actus, pariter corruiſſet.

Camelus à dæmone exagitatus curatur.

Iob. 1.

Luc. 8.

Cap. 15.

Tẽpus me deficiet, ſi voluero vniuerſa ſigna, quæ ab eo perpetrata ſunt, dicere. In tantam.n. a Domino fuerat eleuatus gloriam, ut beatus quoquè Antonius audiens conuerſationem eius, ſcriberet ei, libẽterq; eius epiſtolas ſumeret: & ſi quãdò de Syriæ partibus ad ſe languentes perrexiſſent, diceret eis: Quarè vos tam longè vexare voluiſtis, cùm habeatis ibi filiũ meum Hilarionem? Exemplo itaque eius ꝑ totam Palæſtinam innumerabilia monaſteria eſſe cœperũt, & oẽs ad eum monachi certatim currere. Qđ ille cernens, laudabat Domini gratiam, & ad profectum animæ ſingulos cohortabatur, dicens præterire figuram huius mundi, & illam eſſe veram vitam, quæ vitæ præſentis emeretur incommodo. Volens autem exẽplum eis dare & humilitatis, & officii, ſtatis diebus ante vindemiã luſtrabat cellulas monachorum. Quod poſtquàm cognitum eſt a fratribus, omnes ad eum confluebant: & comitati tali duce, circũibant monaſteria, habentes viaticum ſuum: quia interdùm vſque ad duo millia hominum cõgregabantur. Sed & procedente tempore vnaquæque villula vicinis monachis, ad ſuſceptionem ſanctorum gaudens, cibos offerebat.

Immumera monaſteria in Palæſtina.

Cap. 16.

Quantum autem fuerit in eo ſtudij, ut nullum fratrem quanuis humilem, quanuis pauperem præteriret, vel illud indicio eſt, ꝙ vadens in deſertũ Cades, ad vnum de diſcipulis ſuis viſendum, cum infinito agmine monachorũ peruenit Eluſam, eo fortè die, quo anniuerſaria ſolennitas omnem oppidi populũ in templum Veneris congregauerat. Colunt autem illam ob Luciferum, cuius cultui Saracenorum natio dedita eſt. Sed & ipſum oppidũ ex magna parte ſemibarbarum eſt propter loci ſitum. Igitur audito, quòd ſanctus Hilarion præteriret, (multos. n. Saracenorum arreptos a dæmone frequẽter curauerat) gregatim ei cum vxoribus & liberis obuiam proceſſere, ſubmittentes colla, & voce Syra, Barach, i. benedic, inclamantes. Quos ille blandè humiliterque ſuſcipiens, obſecrabat vt Deum magis, quàm lapides colerent: ſimulq; vbertim flebat, cœlum ſpectans, & pollicẽs, ſi Chriſto crederent, ad eos ſe crebrò eſſe venturum. Mira Domini gratia: non priùs abire paſſi ſunt, quàm futuræ eccleſiæ lineam mitteret: & ſacerdos eorum, ut erat coronatus, Chriſti ſigno denotaretur.

Venerem colunt Saraceni.

Eluſani ſeu Saraceni conuertuntur.

Cap. 17.

Alio quoquè anno, cùm exiturus eſſet ad viſenda monaſteria, & digereret in ſchedula, apud quos manere, quos in tranſitu viſitare deberet, ſcientes monachi quendam de fratribus parciorem, ſimulq; cupientes vitio eius mederi, rogabant, ut apud eũ maneret. Et ille, Quid inquit, vultis & uobis iniuriã, & fratri uexationem facere? Quod poſtquàm frater ille parcus audiuit, erubuit, & annitentibus cunctis, vix ab inuito impetrauit, ut ſuum quoquè monaſteriũ in manſionum ordinẽ poneret. Poſt diem ergò decimum venerunt ad eum, cuſtodibus iam in uinea, qua venirent illi, diſpoſitis: qui cùm lapidibus & glebarum iactu, fundæque vertigine accedentes deterrerent, ſine eſu vuæ manè omnes profecti ſũt, ridente ſene, & diſsimulante ſcire, quod euenerat. Porrò ſuſcepti ab alio monacho, cui Sabas vocabulum eſt: (debemus quippè parci tacere vocabulum, largi dicere) quia Dominicus erat dies, inuitabantur ab eo uniuerſi in vineam, ut ante horam cibi, vuarum paſtu laborem viæ ſubleuarent. Et ſanctus, Maledictus, ait, qui priùs refectionem corporis, q̃ animæ, quæ ſierit. Oremus, pſallamus, reddamus Domino officium, & ſic ad vineam properabitis. Completo itaque miniſterio, in ſublimi ſtans, benedixit vineæ, & ſuas ad paſcendum dimiſit oues. Erant autem, qui veſcebantur, nõ minùs tribus millibus. Cũque centũ lagenis æſtimata fuiſſet integra adhuc vinea, poſt dies viginti trecentas fecit. Porrò ille parcus frater multo minùs ſolito colligẽs, etiam id qđ habuerat, uerſum in acetum ſerò doluit. Hoc multis fratribus ſenex antè futurum prædixerat.

Nota ſancti viri pium animum.

Vide effectum benedictionis eius.

Cap. 18.

Deteſtabatur autem ꝓcipuè monachos, qui infidelitate quadam in futurũ reſeruarent ſua, & diligentiam haberent vel ſumptuũ, vel veſtitus, aut alicuius

earum

earum rerum, quæ cum ſeculo tranſeunt. Deniquè vnum de fratribus in quinto ferè milliario a ſe manentem, quia comperiebat hortuli ſui nimis cautũ, timidũmque cuſtodem, & pauxillũ habere nummorum, ab oculis abegerat. Qui volens ſibi reconciliari ſenem, frequenter veniebat ad fratres, & maximè ad Heſychium, quo ille vehementiſsime delectabatur. Quadam igitur die ciceris faſcem virentis, ſicut in herbis erat, detulit. Quem cùm Heſychius poſuiſſet in mẽſa ad veſperum, exclamauit ſenex, ſe putorem eius ferre non poſſe, ſimulq; vndè eſſet rogauit. Reſpondente autem Heſychio, quòd frater quidam primitias agelli ſui fratribus detuliſſet: Nõ ſentis, inquit, putorem teterrimum, & in cicere fœtere auaritiam? Mitte bubus, mitte brutis animalibus, & vide, an comedant. Quod cùm ille iuxta præceptum in præſepe poſuiſſet, exterriti boues, & plus ſolito mugientes, ruptis vinculis, in diuerſa fugerunt. Habebat enim ſenex hanc gratiam, ut ex odore corporũ, veſtiumque & earum rerum, quas quis tetigerat, ſciret cui dæmoni, vel cui vitio ſubiaceret.

Heſychius Hilarioni chariſſimus.

Nota ſingularem gratiam.

Cap. 19.

Igitur ſexageſimotertio vitæ ſuæ anno cernens grande monaſterium, & multitudinem fratrũ ſecũ habitantium, turbasque eorum, qui diuerſis languoribus, & immundis ſpiritibus occupatos ad ſe deducebant, ità ut omni genere hominũ ſolitudo per circuitũ repleretur, flebat quotidiè, & incredibili deſiderio conuerſationis antiquæ recordabatur. Interrogatus a fratribus, quid haberet, cur ſe conficeret, ait: Rursùm ad ſeculum redij, & recepi mercedem meam in vita mea. En homines Palæſtinæ, & vicinæ prouinciæ exiſtimant me alicuius eſſe momenti, & ego ſub prætextu monaſterij ad diſpenſationem fratrum, vilem ſupellectilem habeo. Seruabatur autem a fratribus, maximè ab Heſychio, qui miro amore venerationi ſenis deditus erat. Cumq; ità vixiſſet lugens biennium, Ariſtænetà illa, cuius ſuprà fecimus mentionem, præfecti tunc vxor, ſed nihil de præfecti ambitu habens, venit ad eum, uolens etiã ad Antonium pergere. Cui ille flens: Vellem, ait, ipſe quoquè ire, ſi non carcere huius monaſterij clauſus tenerer, & ſi eũdi fructus eſſet: biduum enim deindè eſt, quòd totus mundus tali parente orbatus eſt. Credidit illa, & ſubſtitit. Et poſt paucos dies, veniente nũcio, Antonii dormitionem audiuit.

Non fert concurſum hominum ſolitudinis amator Hilarion.

S. Antonij obitum diuinitus diſcit.

Cap. 20.

Mirentur alij ſigna, quæ fecit, mirentur incredibilem abſtinentiam, ſcientiam, humilitatem: Ego nihil ità ſtupeo, quàm gloriam illum & honorem calcare potuiſſe. Concurrebant Epiſcopi, presbyteri, clericorum & monachorum greges, matronæ quoquè Chriſtianorum, grandis tentatio, & hincindè ex vrbibus & agris vulgus ignobile: ſed & potentes viri & iudices, ut benedictum ab eo panem vel oleũ acciperent. At ille nihil aliud, niſi ſolitudinem meditabatur, intantùm ut quadam die proficiſci ſtatueret, & adducto aſello (nimis quippè exeſus ieiunijs, vix ingredi poterat) iter arripere conaretur. Quod cùm percrebuiſſet, & quaſi vaſtitas & iuſtitium Palæſtinæ indiceretur, pluſquàm decem millia hominũ diuerſæ ætatis & ſexus, ad retinendum eum congregata ſunt. Immobilis ille ad preces, & * baculo arenas diſcutiens, loquebatur: Fallacem Dominũ meũ non faciam: non poſſum videre ſubuerſas eccleſias, calcata Chriſti altaria, filiorum meorũ ſanguinem. Vniuerſi autem, qui aderant, intelligebant reuelatũ ei quiddam eſſe ſecreti, quod nollet confiteri, & nihilominùs cuſtodiebant eum, nè proficiſceretur. Decreuit ergo, publica oẽs voce conteſtans, non cibi ſe, non potùs quicquam ſumere, niſi dimitteretur. Et poſt ſeptem dies inediæ, tandem relaxatus, ac valedicens plurimis, cum infinito agmine proſequentium venit Betiliũ: Vbi perſuaſis turbis ut reuerterentur, elegit quadraginta monachos, qui haberent viaticum, & poſſent ieiunantes ingredi, id eſt, poſt ſolis occaſum cibum ſumere. Quinto igitur die venit Peluſiũ, viſitatisq; fratribus, qui in vicina eremo erant, & in loco, qui dicitur Lychnos, morabantur, perrexit poſt triduum ad caſtrum Theubatũ, vt videret Dracontium Epiſcopum & confeſſorem, qui ibi exulabat. Quo incredibiliter conſolato tanti viri præſentia, poſt aliud triduum multo Babylonem labore peruenit, ut videret Philonẽ Epiſcopũ, & ipſum cõfeſſorem. Conſtantius.n. rex, Arrianorum fauens hæreſi, vtrũq; in ea loca deportauerat. Indè egrediẽs, poſt triduũ venit ad oppidum Aphroditon, vbi conuento Diacono Baiſanæ, qui locatis camelis & dromedis, ob aquæ in eremo penuriam, conſueuerat eũtes ad Antonium ducere, confeſſus eſt fratribus inſtare diem dormitionis beati Antonij, & peruigilẽ noctem in ipſo, quo defunctus fuerat, loco a ſe illi debere celebrari. Tribus igitur diebus per vaſtam & horribilem ſolitudinem, tandèm ad montem altiſsimũ peruenerũt, repertis ibi duobus monachis, Iſaac ac Peluſiano, quorũ Iſaac interpres Antonij fuerat.

*Baculo.

Migrat aliò.

Dracontius Epiſcopus confeſſor. Item Philo Epiſcopus.

Iſaac monachus, interpres Antonij.

Cap. 21.

Et quia ſe præbet occaſio, & ad id loci venimus, dignum videtur breui ſermone habitaculum tanti viri deſcribere. Saxeus & ſublimis mons, per mille circiter paſſus ad radices ſuas aquas exprimit: quarũ alias arenæ ebibunt, aliæ ad inferiora delapſæ, paulatim riuum efficiunt: ſuper quem ex vtraque ripa palmæ innumerabiles, multum loco & amœnitatis, & commodi tribuunt. Videres ſenẽ hoc atq; illuc cũ diſcipulis beati Antonij diſcurrere. Hic, aiebãt, pſallere, hic operari, hic feſſus reſidere ſolitus erat. Has vites, has arbuſculas ipſe plantauit: illã areolam manibus ſuis ipſe cõpoſuit. Hanc piſcinã ad irrigandũ hortulum multo ſudore fabricatus eſt. Illũ ſarculum ad fodiendũ terrã pluribus annis habuit. Iacebat in ſtratu eius, & quaſi calens adhuc cubile deoſculabatur. Erat autem cellula non plus menſuræ per quadrum tenens, quàm homo dormiens extendi poterat. Præterea in ſublimi montis vertice, quaſi per cochleam aſſcendentibus arduo valdè niſu, duæ eiuſdẽ menſuræ cellulæ videbantur: in quibus venientiũ frequẽtiã, & diſcipulorum ſuorum cõtuberniũ fugiẽs, cõmoratus eſt. Verum hæ in viuo excisæ ſaxo, oſtia tantùm addita habebant. Poſtquàm autem ad hortulum venerant: Videtis, inquit Iſaac, hoc pomariũ arbuſculis conſitum, & oleribus virens? Ante hoc fermè triennium cùm onagrorum grex vaſtaret, vnum è ductoribus eorũ ſtare iuſsit, baculoque tundens latera: Quarè, inquit, comeditis, qđ non ſeminaſtis? Et exindè, exceptis aquis, ad quas potandas ventitabãt, nunquàm eos nec arbuſculam, nec olera contigiſſe. Præterea rogabat ſenex, ut ſibi locũ tumuli eius oſtẽderent. Qui cùm ſeorsùm eum abduxiſſent, vtrũ monſtrauerint, nècne, ignoratur, cauſam occultãdi, iuxta præceptũ Antonij, fuiſſe referentes, nè Pergamius, qui in illis locis ditiſsimus erat, ſublato ad villam ſuam ſancti corpore, martyrium fabricaretur.

Oſculatur ſtratum eius & incretuba vir Dei Hilarion, deuotione plenus.

Onagri obedientia ſancto Antonio.

Cap. 22.

Igitur reuerſus ad Aphroditon, duobus ſecũ tantùm retentis fratribus, in vicina eremo moratus eſt, tanta abſtinentia & ſilentio, vt tunc primùm ſe cœpiſſe Chriſto ſeruire diceret. Porrò iam triennium erat, quòd clauſum cœlum terras illas areſecerat, ut vulgò dicerent, Antonij mortem etiam elementa lugere. Non latuit fama Hilarionis accolas quoque illius loci, & certatim virilis ac mulieribris ſexus, ora luridi, & attenuati fame, pluuias à ſeruo Chriſti, i. à beati Antonij ſucceſſore, depcabãt. Quos ille cernẽs

Precibus impetrat pluuiã S. Hilarion.

mirè doluit: eleuatiſq; in cælum oculis, & vtraſque in ſublime erigens palmas, ſtatim impetrauit, quod rogauerat. Ecce autem ſitiens, arenoſaq; regio, poſtquam pluuiis irrigata eſt, tantam ſerpentum & venenatorum animaliũ ex improuiſò ebulliuit multitudinem, ut percuſſi innumerabiles, niſi ad Hilarionẽ concurriſſent, ſtatim interirent. Benedicto itaq; oleo vniuerſi agricolæ atque paſtores tangentes vulnera, certam ſalutem reſumebant.

Vide mirã vim olei benedicti.

Cap. 23. Videns etiam ibi ſe miris honoribus affici, perrexit Alexandriam, indè ad ulteriorem Oaſim eremũ tranſiturus. Et quia nunq̃, ex quo cœperat eſſe monachus, in urbibus manſerat, diuertit ad quoſdam fratres ſibi notos in Brutio, haud procùl ab Alexandria: qui cùm miro gaudio ſuſcepiſſent ſenem, & iam vicina nox eſſet, repentè audiunt diſcipulos eius aſinum ſternere, illumq; parare proficiſci. Itaque aduoluti pedibus rogabant, nè hoc faceret: & ante limen proſtrati, citiùs ſe mori, q̃ tanto carere hoſpite, teſtabantur. Quibus ille reſpondit: Idcircò abire feſtino, nè vobis moleſtiam generem. Certè ex poſterioribus cognoſcetis, non ſine cauſa me ſubitò ambulaſſe. Igitur altera die Gazenſes cum lictoribus profecti, (nã pridiè eum veniſſe cognouerant) intrãtes monaſteriũ, cùm illum minimè inueniſſent, inuicèm loquebant: Nònne uera ſunt, quæ audiuimus? Magus eſt, & futura cognoſcit. Vrbs enim Gaza, poſtquàm profecto de Palæſtina Hilarione, Iulianus in Imperium ſucceſſerat, deſtructo monaſterio eius, precibus ad Imperatorem datis, & Hilarionis, & Heſychij mortem impetrauerat: amboque vt quærerentur, toto orbe ſcriptum erat. Egreſſus ergo de Brutio, per inuiam ſolitudinem intrauit Oaſim: ibique anno plùs minus exacto, quia illuc quoquè ſua fama peruenerat, quaſi iam in Oriente latère non poſſet, ubi multi illum & opinione, & vultu nouerant, ad ſolas nauigare inſulas cogitabat: vt quem terra vulgauerat, ſaltem maria celarent.

Gazenſes donũ prophetiæ eius magicæ arti aſſcribunt.

Gazenſes a Iuliano apoſtata impetrant copiam eũ perdendi.

Cap. 24. Eodem fermè tempore Hadrianus diſcipulus ei⁹ de Palæſtina ſuperuenit, dicens Iulianum occiſum: Chriſtianum Imperatorem regnare cępiſſe: reuerti eũ debere ad monaſterii ſui reliquias. Quod ille audiens, deteſtatus eſt: & cõducto camelo, per uaſtam ſolitudinem peruènit ad maritimam urbem Libyæ Paratonium: vbì Hadrianus infelix, volens Palæſtinam reuerti, & priſtinam ſub nomine magiſtri quærẽs gloriam, multas ei fecit iniurias. Ad extremum, conuaſatis, quæ à fratribus ei miſſa detulerat, neſciẽte illo profectus eſt. Super hoc, quia alter locus referendi non eſt, hoc tantùm dixerim in terrorem eorum, qui magiſtros deſpiciunt, quòd poſt aliquantulum temporis computruerit morbo regio.

Hadriani diſcipuli S. Hilarionis furtũ & pœna.

Cap. 25. Habens igitur ſenex Gazanum ſecum, aſſcendit claſſem, quæ Siciliam nauigabat. Cumque venundato Euangeliorum codice, quem manu ſua adoleſcens ſcripſerat, dare naulum diſponeret, in medio fermè Adriæ, naucleri filius arreptus à dæmone, clamare cœpit, & dicere: Hilarion ſerue Dei, cur nobis per te & in pelago tutos eſſe non licet? Da mihi ſpatium, donèc ad terram ueniam, nè hic eiectus, præcipiter in abyſſum. Cui ille: Si Deus meus, ait, tibi concedit vt maneas, mane. Sin autem ille te eiicit, quid mihi inuidiam facis, homini peccatori atque mendico? Hoc autem dicebat, nè nautę & negociatores, qui in naui erant, ſe, cùm ad terram perueniſſent, proderent. Nec multò pòſt purgatus eſt puer, patre fidem dante, & cæteris, qui aderant, nulli ſe ſuper eius nomine locuturos. Ingreſſus autem Pachynum promõtorium Siciliæ, obtulit nauclero Euangeliũ pro ſubuectione ſua & Gazani. Qui nolens accipere, maximè cùm videret illos, excepto illo codice, & his, quibus veſtiti erant, ampliùs nihil habere, ad extremum iurat ſe non accepturum. Sed & ſenex accenſus fiducia pauperis conſcientiæ, in eo magis lætabatur, & quòd nihil haberet ſeculi, & ab accolis illius loci mendicus putaretur. Porrò recogitans, nè negotiatores de Oriente venientes, ſe notum facerent, ad mediterranea fugit loca, id eſt, vigeſimo à mari milliario, ibiq; in quodam deſerto agello lignorũ quotidiè faſcem alligans, imponebat dorſo diſcipuli. Quo in proxima villa venundato, & ſibi alimoniã, & his, qui fortè ad eos veniebant, pauxillulum panis emebant.

Curatur a dæmone arreptus.

Latitat ĩ Sicilia.

Cap. 26. *Matth. 5* Sed verè, iuxta quod ſcriptum eſt, non poteſt ciuitas latere ſuper montem poſita: ſcutarius quidam, cùm in baſilica beati Petri Romæ torqueretur, clamauit in eo immundus ſpiritus: Ante paucos dies Siciliam ingreſſus eſt Hilarion ſeruus Chriſti, & nemo eum nouit, & putat ſe eſſe ſecretum: ego vadam, & prodam illũ. Statimq; cum ſeruulis ſuis aſſcenſa in portu naue, appulſus eſt Pachynum, & deducente ſe dæmonẽ, vbì ante tuguriũ ſenis ſe proſtrauit, ilicò curatus eſt. Hoc initium ſignorũ eius in Sicilia, innumerabilem ad eum deincèps ægrotantium, ſed & religioſorum hominũ adduxit multitudinẽ, intantùm ut de primoribus quidam tumẽs morbo intercutis, eodem die, quo ad eum venerat, curatus ſit. Qui poſteà offerens ei infinita munera, audiuit dictum Saluatoris ad diſcipulos: Gratis accepiſtis, gratis date. *Mat. 10.*

Dæmõ expellitur ab obſeſſo.

Cap. 27. Dum hęc ità geruntur in Sicilia, Heſychius diſcipulus eius toto ſenem orbe quęrebat, luſtrans litora, deſerta penetrans, & hàc tantùm habens fiduciã, quia vbicunquè eſſet, diù latère non poſſet. Tranſacto igitur iam triennio, audiuit Methonæ à quodã Iudæo, vilia populis ſcruta vẽdente, prophetã Chriſtianorum apparuiſſe in Sicilia, tanta miracula & ſigna facientem, vt de veteribus ſanctis putaretur. Interrogatus itaque habitum eius, inceſſum & linguã, maximèque ætatem: nihil dicere potuit. Ille enim, qui referebat, famam ad ſe veniſſe tantùm hominis teſtabatur. Ingreſſus igitur Adriam, proſpero curſu venit Pachynũ, & in quadam curui litoris villula, famam ſenis ſciſcitatus, conſona uoce omniũ cognouit, vbì eſſet, quid ageret: nihil in eo ità cunctis admirantibus, quàm quòd poſt tanta ſigna atq; miracula, ne fragmẽ quidem panis à quoquam in illis locis accepiſſet.

Vide mirã animi puritatẽ, munera omnia faſtidientẽ.

Cap. 28. Et nè longum faciam, ſanctus vir Heſychius ad magiſtri genua prouolutus, plantaſque eius lachrymis rigans, tandèm ab eo ſubleuatus, poſt bidui, triduique ſermonem audiuit a Gazano, non poſſe ſenẽ iam in illis habitare regionibus, ſed velle ad barbaras quaſdam pergere nationes, vbì & nomen, & ſermo ſuus incognitus foret. Duxit itaque illum ad Epidaurum Dalmatię oppidum, vbì paucis diebus in vicino agello manſitans, non potuit abſcondi. Si quidem draco miræ magnitudinis, quos gentili ſermone boas vocant, ab eo, quód tam grandes ſint, ut boues glutire ſoleant omnem latè vaſtabat prouinciam, & non ſolùm armenta & pecudes, ſed agricolas quoquè & paſtores, tractos ad ſe vi ſpiritus, abſorbebat. Cui cùm pyrã iuſſiſſet præparari, & oratione ad Chriſtum miſſa, euocato præcepiſſet ſtruem lignorum ſcandere, ignem ſuppoſuit. Tum itaque cuncta ſpectante plebe, immanem beſtiam concremauit. Vndè æſtuans quid faceret, quò ſe verteret, aliam parabat fugam, & ſolitarias terras mente perluſtrans, mœrebat, quòd tacẽte de ſe lingua, miracula loquerentur.

Nota genus draconum.

Cap. 29. Ea tempeſtate terręmotu totius orbis, qui poſt Iu

liani

Terræmotus generalis.

liani mortem accidit, maria egreſſa ſunt terminos ſuos: & quaſi rurſû Deus diluuium minaretur, vel in antiquum chaos redirent omnia, naues ad prærupta delatæ montium pependerunt. Quod cùm viderent Epidauritani, frementes fluctus, & vndarum moles, & môtes gurgitum litoribus inferri, verentes quod iam eueniſſe cernebant, nè oppidum funditus ſubuerteretur, ingreſſi ſunt ad ſenem, & quaſi ad præliû proficiſcêtes, poſuerunt eum in litore. Qui cùm tria

Vide qd efficiant Crucis ſigna.

Crucis ſigna pinxiſſet in ſabulo, manuſque contrà têderet, incredibile dictu eſt, in quantam altitudinê intumeſcens mare ante eum ſteterit, ac diù fremês, & quaſi ad obicem indignâs, paulatim in ſemetipsû relapsû eſt. Hoc Epidaurus, & omnis illa regio vſq; hodiè prędicat, matreſque docent liberos ſuos, ad memoriam in poſteros trâſmittêdam. Verè illud, qđ

Mat. 17.

ad Apoſtolos dictum eſt: Si credideris, dicetis huic monti, Tranſi in mare, & fiet: etiam iuxta literam impleri poteſt, ſi tamen quis habuerit Apoſtolorum fidem, & talem, qualem illis habendam Dominus imperauit. Quid enim intereſt, utrùm mons deſcêdat in mare, an immenſi vndarum montes repentè obriguerint, & ante ſenis tantùm pedes ſaxei, ex alia parte molliter fluxerint? Mirabatur omnis ciuitas, & magnitudo ſigni Salonis quoque percrebuerat. Quod intelligens ſenex, in breui lembo clam no-

Venit in Cyprum S. Hilarion.

cte fugit, inuenta poſt biduum oneraria naui, perrexit Cyprum. Cumque inter Maleam & Cytherâ piratæ, derelicta claſſe in litore, quæ non antemna, ſed conto regitur, duobus haud paruis myoparonibus occurriſſent, & denuò hincindè fluctus occurrerêt, remiges omnes, qui in naui erant, trepidare, flere, diſcurrere, præparare contos, & quaſi non ſufficeret vnus nuncius, certatim ſeni piratas adeſſe dicebant. Quos ille procùl intuens, ſubriſit, & conuerſus ad diſcipulos, dixit: Modicę, inquit, fidei, quarè trepidatis? Nunquid plures ſunt hi, quàm Pharaonis exerci-

Exo. 15.

tus? tamen omnes, Deo volente, ſubmerſi ſunt. Loquebatur hic, & nihilominùs ſpumantibus roſtris, hoſtiles triremę imminebant, iactu tantùm lapidis medio. Stetit ergò in prora nauis, & porrecta côtra ve-

Inſigni miraculo repellunt piratas,

nientes manu: Hucuſquè, ait, veniſſe ſufficiat. O mira rerum fides: ſtatim reſiluere nauiculæ, & impellêtibus contrà remis, ad puppim impetus redit. Mirabantur piratæ, poſt tergum ſe redire nolentes, totoque corporis nixu, ut ad nauigiû peruenirent, laborantes velociùs multò, quàm venerant, ad litus ferebantur.

Cap. 30.

Prætermitto cætera, nè videar in narratione ſignorum volumen extendere. Hoc ſolùm dicâ, quòd proſpero curſu inter Cycladas nauigans, hincindè clamantium de vrbibus & vicis, & ad litora concurrentium immundorum ſpirituum voces audiebat.

In Cypro cômoratur.

Ingreſſus ergò Paphum, vrbem Cypri, nobilem carminibus poetarum, quæ frequêter terræmotu lapſa, nunc ruinarum tantùm veſtigiis, quid olim fuerit, oſtêdit, in ſecûdo ab urbe milliario habitabat ignobili, gaudenſque quòd paucis diebus quietè uiueret. Verùm non ad plenû viginti trâſiere dies, cùm per illam omnem inſulam quicunque immundos habebant ſpiritus, clamare cœperunt veniſſe Hilarionem ſeruum Chriſti, & ad eum ſe debere properare. Hoc Salamina, hoc Curium, hoc Lapetha, & vrbes reliquæ conclamabant: pleriſque aſſerentibus, ſcire ſe quidem Hilarionem, & verè illum eſſe famulû Dei, ſed vbi eſſet, ignorare. Intrà triginta igitur, nec multo amplius dies, ducenti ferme, tam viri, quâ

200 obſeſſi ſanantur.

mulieres, ad eum congregati ſunt. Quos cùm vidiſſet, dolens quòd ſe non paterentur quieſcere, & quodammodo in vltionem ſui ſæuiens, tanta eos orationum inſtantia flagellauit, ut quidam ſtatim, poſt biduum, triduum've, omnes verò intra vnâ hebdomadam curarentur.

Cap. 31.

Manens itaque ibi bienio, & ſemper de fuga cogitâs, Heſychium ad ſe uèris tempore reuerſurum, Palęſtinam ad ſalutationem fratrû, & monaſterii ſui cineres uiſendos miſit. Qui cùm reuertiſſet, cupienti rurſùm ad Aegyptum nauigare, hoc eſt, ad ea loca, quæ vocantur Bucolia, eo quòd nullus ibi Chriſtianorum eſſet, ſed barbara tantùm & ferox natio, ſuaſit, vt in ipſa magis inſula ad ſecretiorem locum conſcenderet. Quem cùm diù luſtrans omnia, reperiſſet, perduxit eum duodecim millibus à mari procul, inter ſecretos aſperoſque môtes, & quò vix reptando manibus genibuſque poſſet aſcendi. Qui introgreſſus, contemplatus quidem eſt terribilem ualdè & remotum locum, arboribuſque hincindè circûdatum, habentem etiam aquas de ſupercilio collis irriguas, & hortulum peramœnum, & pomaria plurima, quorû fructum nunquam in cibo ſumpſit, ſed & antiquiſſimi iuxta têpli ruinâ, ex quo (vt ipſe referebat, & eius diſcipuli teſtantur) tam innumerabilium per noctes & dies dæmonum uoces reſonabant, vt exercitû crederes. Quo ille ualdè delectatus, quò ſcilicet antago-

In loco penè inacceſſo ultimâ degit ætatem.

niſtas haberet in proximo: habitauit ibi uero annos quinque, & ſæpè inuiſente ſe Heſychio, in hoc extremo iam uitæ ſuæ tempore reſocillatus eſt, quòd propter aſperitatem difficultatêq; loci, & umbrarum (vt ferebatur vulgò) multitudinem, aut nullus, aut rarus ad ſe vel poſſet, uel auderet aſcêdere. Quodam autem die egreſſus hortulum, uidit hominem toto corpore paralyticum, iacentem ante fores. Interrogauitq; Heſychium, quiſnam eſſet, & quomodò fuiſſet adductus. Qui reſpondens, ait, procuratorem ſe fuiſſe uillulæ, ad cuius côfinia hortulus quoq;, in quo ipſi erant, pertineret. Et ille collachrymans, tendenſque

Sanat paralyticû.

ad iacentem manû: Tibi, inquit, dico: In nomine Domini noſtri Ieſu Chriſti ſurge, & ambula. Mira velocitas: Adhuc uerba in ore loquentis uoluebantur, & iam membra ſolidata ad ſtandum, hominem ſurrigebant. Quod poſtquâ auditum eſt, etiam difficultatê loci & iter inuium plurimorum vicit neceſſitas: nihil æquè per circuitum cunctis uillis obſeruantibus, quâ nè quo modo elaberetur. Diſſeminauerat enim hoc de eo rumor, diù eum in eodem loco manere non poſ-

Honores fugit.

ſe. Quod ille non leuitate quadam, aut puerili ſenſu victus faciebat, ſed honorem fugiens & importunitatê. Semper enim ſilentiû, & uitâ ignobilê deſiderabat.

Cap. 32.

Nota hîc veſtes monachorû.

Igitur octogeſimo ætatis ſuæ anno, cùm abſens eſſet Heſychius, quaſi teſtamêti vice breuem manu propria ſcripſit epiſtolâ, omnes diuitias ſuas ei derelinquens: Euangelium ſcilicet, & tunicam ſacceâ, cucullam & palliolum. Nam miniſter eius ante paucos dies obierat. Venerunt itaque ad ęgrotantem de Papho multi religioſi viri: & maximè, quòd eum dixiſſe audierant, iam ſe ad Dominum migraturum, & de corporis uinculis liberandum. Sed & Conſtantia quædam ſancta fœmina, cuius generum & filiam de morte liberauerat vnctione olei. Quos omnes adiurauit, vt ne puncto quidem horæ poſt mortem reſeruaretur: ſed ſtatim eum in eodem hortulo terra operirent, ſicut ueſtitus erat in tunica cilicina, & cuculla, & ſago ruſtico. Iamque modicus calor tepebat in pectore, nec præter ſenſum quicquâ viui hominis ſupererat, & tamen apertis oculis loquebatur: Egredere, quid

Feliciſſimè exſpirat aiam.

times? Egredere anima mea, quid dubitas? Septuaginta propè annis ſeruiſti Chriſto, & mortem times? In hæc uerba exhalauit ſpiritum. Statimq; humo obrutû, antè vrbi ſepultum, quàm mortuum, nunciauerunt. Quod poſtquâ Palæſtinæ ſanctus uir audiuit Heſychius,

perre-

Poſt decẽ mẽſes inte grũ corp' eius &c.

perrexit ad Cyprum,& ſimulans ſe velle habitare in eodem hortulo, vt diligentis cuſtodiæ ſuſpicionem accolis tolleret, cum ingenti vitæ ſuæ periculo poſt decem ferè menſes corpus eius furatus eſt. Qđ Maiomam deferens, totis monachorum & oppidorũ turbis proſequentibus, in antiquo monaſterio condidit, illæſa tunica, cucullo & palliolo,& toto corpore, quaſi adhuc viueret, integro, tantiſque fragrante odoribus, vt delibutum vnguentis putares.

Cap. 33.

Non mihi videtur in calce libri tacenda Conſtantiæ illius ſanctiſsimæ mulieris deuotio, quæ perlato ad ſe nuncio, quòd corpuſculum Hilarionis Palæſtinę eſſet, ſtatim exanimata eſt, verum in ſeruum Dei dilectionem etiam morte comprobans. Erat.n. ſolita peruigiles in ſepulcro eius noctes ducere, & quaſi cum præſentes ad adiuuandas orationes ſuas ſermocinari. Cernas vſque hodiè miram inter Palæſtinos & Cyprios contentiones, bis corpus Hilarionis, illis ſpiritum ſe habere certantibus. Et tamẽ in vtriſque locis magna quotidiè ſigna fiunt, ſed magis in hortulo Cypri, forſitã quia plùs illũ locũ dilexerit.

Miracula poſt obitum.

VITA MALCHI MONACHI captiui, per D. Hieronymum presbyterum ſcripta: quam D. Hilarionis ſubiunximus, non quod Malchi obitus in hũc diẽ incidat, ſed propter authorem, cuius Hilarioni Malchum libuit adiungere, quòd certus obitùs eius dies ignoretur.

Cap. 1.

Egregia cõparatio à ſimili.

QVI nauali ꝓlio dimicaturi ſunt, antè in portu & in tranquillo mari flectunt gubernacula, remos trahunt, ferreas manus & vncos præparant, diſpoſitumq; per tabulata militem, pendente gradu, & labente veſtigio, ſtare firmiter conſueſcunt, vt quod in ſimulacro pugnę didicerint, in vero certamine non perhorreſcant. Ità & ego, qui diù tacui, (ſilere quippè me fecit, cui meus ſermo ſupplicium eſt) priùs exerceri cupio in paruo opere, & veluti quandam rubiginem linguæ abſtergere, vt venire poſsim ad latiorem hiſtoriam. Scribere.n. diſpoſui (ſi tamen vitã Dominus dederit, & ſi vituperatores mei ſaltẽ fugientem me & incluſum perſequi deſierint) ab aduentu Saluatoris vſque ad noſtram ætatẽ, i. ab Apoſtolis uſque ad noſtri temporis fœcem, quomodò & per quos Chriſti Eccleſia nata ſit, & adulta, perſecutionibus creuerit, martyriis coronata ſit: Et poſtq̃ ad Chriſtianos principes venit, potentia quidem & diuitiis maior, ſed virtutibus minor facta ſit. Verùm hæc alias: nunc, quod imminet, explicemus.

Eccleſiaſticã hiſtoriã ſe ſcripturũ promittit S. Hieronymus.

Cap. 2.

Maronia triginta fermè millibus ab Antiochia vrbe Syriæ, haud grandis ad Orientẽ diſtat viculus. Hic poſt multos vel dominos, vel patronos, dũ ego adoleſcẽtulus morarer in Syria, ad Papæ Euagrij, neceſſarij mei poſſeſsionem deuolutus eſt. quem idcirco nunc nominaui, vt oſtenderẽ, vndè nóſſem, quod ſcripturus ſum. Erat igitur illic quidam ſenex nomine Malchus, quem nos Latinè Regem poſſumus dicere, Syrus natione & lingua, & reuerà αὐτόχθων. Anus quoq; in eius contubernio valdè decrepita, & iam morti proxima videbatur: tã ſtudioſè ambo religioſi, & ſic eccleſiæ limen terentes, vt Zachariã & Helizabeth de Euangelio crederes, niſi quod Iohannes in medio non erat. De his cum curioſè ab accolis q̃rerẽ, quæ eẽt eorũ copula matrimonij, ſanguinis, an ſpiritus oẽs voce cõſona, ſanctos & Deo placitos, & mira neſcio quæ reſpondebant. Qua cupiditate illectus, adortus ſum hominem, & curioſius ſciſcitans rerum fidem, hæc ab eo accepi.

αὐτόχθων. indigena.

Luc. 1.

Cap. 3.

Malchus fugit parẽtes, ne cogatur vxorẽ ducere.

Ego, inquit, mi nate, Maroniaci agelli colonus, ſed ſolus parentibus fui. Qui cùm me quaſi ſtirpem generis ſui, & hæredem familiæ ad nuptias cogerẽt, monachũ potiùs me uelle eſſe reſpondi. Quantis pater minis, quantis mater blanditiis perſequuti ſint, vt pudicitiã proderẽ, hæc res ſolam indicio eſt, quod & domum & parentes fugi. & qui ad Orientem ire non poterã, ꝑ uicinã Perſidem, & Romanorũ militũ cuſtodiam, ad Occidentem uerti pedes, pauxillulum ueſcio quid portans uiatici, quod me ab inopia tantùm defenſaret. Quid multa? Peruèni tandèm ad eremum Chalcidos, quæ inter Immã & Eſſam magis ad Auſtrũ ſita eſt. Ibi repertis monachis, eorum me magiſterio tradidi, manuũ labore uictũ quæritans, laſciuiamq; carnis refrenans ieiuniis.

Fit monachus.

Cap. 4.

Tẽtatur a ſatana ſub pietatis ſpecie.

Poſt multos annos, incidit mihi deſideriũ, ut ad patriam pergerẽ, & dum adhuc viueret mater, (iam enim patrẽ mortuũ audierã) ſolarer viduitatẽ eius, & exindè uenundata poſſeſsiũcula, partẽ erogarem pauperibus, partẽ monaſterio conſtituerẽ. quid erubeſco confiteri infidelitatẽ meã? partẽ in ſumptuum meorũ ſolatia reſeruarẽ. Clamare cœpit Abbas meus, diaboli eſſe tentationẽ, & ſub honeſtæ rei occaſione, latère antiqui hoſtis inſidias. Hoc eſſe, reuerti canẽ ad uomitũ ſuũ. Sic multos monachorũ eſſe deceptos: nunq̃ diabolũ aperta fronte ſe prodere. Proponebat mihi exempla de ſcripturis plurima: inter quæ illud, quod initio Adam quoq; & Euam ſpe diuinitatis ſupplantauerit. Et cùm perſuadere non poſſet, prouolutus genibus, obſecrabat nè ſe deſererem, nè me perderem, nec aratrũ tenens, poſt tergũ reſpicerẽ. Væ miſero mihi, uici monitorẽ peſsima uictoria, putans illũ non meam ſalutẽ, ſed ſuũ ſolatiũ quærere. Proſequutus ergò me de monaſterio, quaſi funus efferret, & ad extremũ ualedicens: Video, ait, te fili ſatanæ cauterio notatum: non quæro cauſas, excuſationes non recipio. Ouis quæ de ouilibus egreditur, lupi ſtatim morſibus patet.

2 Pet. 2.

Gen 3.

Luc. 6.

Nota q̃ etiã olim nefas putarunt, monachum ſuũ deſerere monaſterium.

Cap. 5.

De Berrhœa ad Eſſam pergentibus, vicina eſt publico itineri ſolitudo, per quam Saraceni incertis ſedibus hucatque illuc ſemper vagantur. Quæ ſuſpicio frequentiam in illis locis viatorum congregat, vt imminens periculum auxilio mutuo declinetur. Erant in comitatu meo viri, fœminæ, ſenes, iuuenes, paruuli, numero circiter ſeptuaginta. Et eccè ſubitò equorum camelorumq́ue ſeſſores Iſmaelitę irruũt, crinitis uittatiſq; capitibus, ac ſeminudo corpore, pallia & latas caligas trahentes: pendebant ex humero pharetrę: laxos arcus vibrantes, haſtilia lõga portabant. Non.n. ad pugnandum, ſed ad prædam venerãt. Rapimur, diſpergimur, in diuerſa trahimur. Ego interim longo poſtliminio hæreditarius poſſeſſor, & ſerò mei conſilii pœnitens, cum altera muliercula in uniꝰ heri ſeruitutẽ ſortitꝰ venio. Ducimur, immò portamur ſublimes in camelis, & per uaſtam eremũ ſemꝑ ruinã timentes, pendemus potiùs, q̃ ſedemus. Carnes ſemicrudę, cibus: & lac camelorũ, potus erat. Tandèm grandi amne tranſmiſſo, peruenimus ad interiorem ſolitudinem, vbi dominam liberoſque ex more gentis adorare iuſsi, ceruices flectimus. Hic quaſi clauſos carcere, mutato habitu, i. nudus ambulare diſco. Nam aeris quoq; intemperies, nihil aliud præter pudẽda velari patiebatur. Tradũtur mihi paſcendę oues, & in malorum cõparatione hoc fruor ſolatio, quòd dominos meos & cõſeruos rarius uideo. Videbar mihi aliquid habere ſancti Iacob. Recordabar Moyſi, qui & ipſi in eremo quõdam

Malchus capitur ab Iſmaelitis

Cogitur oues paſcere.

fuè-

fuère paſtores. Veſcebar recenti caſeo & lacte. Orabam iugiter, canebam pſalmos, qoos in monaſterio didiceram. Delectabat me captiuitas mea. Agebamque Dei iudicio gratias, quòd mooachum, quem in patria fueram perditurus, in eremo inueneram.

Cap. 6.

O nihil vnquàm tum apud diabolũ. O multiplices & ineffabiles eius ioſidiæ. Sic quoq; latentẽ me inuenit inuidia. Dominus videns gregẽ ſuũ creſcere, nihilq; in me depræhendens fraudulentiæ (ſciebam.n. Apoſtolũ pcepiſſe, dñis ſic quaſi Deo fideliter ſeruiendum) & volens me remunerare, quò fidũ ſibi magis faceret, tradidit mihi illam cõſeruã meã, aliquando captiuam. Et cùm ego refutarem, dicerẽqoe me Chriſtianum, oec licere mihi vaorem viuẽtis mariti accipere, (ſiquidem captus nobiſcum uir eius, ab alio dño fuerat abductus) rurſùs ſerus ille & implacabilis in furorẽ verſus, euaginato me cœpit petere gladio. Et niſi confeſtim brachia tendẽs, molierem prçoccupaſſem, ilicò fudiſſet ſanguinem.

Epheſ 9.

Herus eī cõpellit cũ vxorẽ ducere.

Cap 7.

Eccè quãtis piculis exponanť qui ſua monaſteria deſerunt.

Iam igitur venerat tenebroſior ſolito, & mihi nimiũ matura nox: Duco in ſpeluncam ſemirutam, nouam coniugem: & proonubâte nobis mœſtitia, vterque deteſtamur alterũ, nec fatemur. Tuoc ſenſi captiuitatem meã, proſtratusq; humi, monachum cœpi plangere, quem perdebam, dicens: Hùccine miſer ſeruatus ſum? Ad hoc me mea ſcelera pduaerunt, vt incaneſcente iam capite virgo, maritus fierẽ? Quid prodeſt, parentes, patriã, rem familiarem cõtempſiſſe pro Domino, ſi hoc facio, qđ oe facerem, illa cõtempſi: niſi quòd fortè propterea hæc ſuſtineo, quia patriã deſideraui? Quid agimus aĩa? perimus, ao vincimus? Expectamus manũ Domini, an proprio mucrone confodimur? Verte in te gladium, tua magis mors timenda eſt, q̃ corporis. Habet & ſeruata pudicitia ſuum martyrium: iaceat inſepultus Chriſti teſtis in eremo: ipſe mihi ero perſecutor & martyr. Sic fatus, eduxi io tenebris quoquè micantẽ gladiũ, & acumioe cõtra me verſo: Vale, inquã, iofelix mulier: habeto me martyrem potiùs, quàm maritum.

Vult ſe interficere, nè prodat pudicitiam.

Cap. 8.

Tunc illa pedibus meis prouoluta: Precor te, inquit, per Ieſum Chriſtum, & p huius horæ neceſsitatem adiuro, nè effuodas ſanguinem tuũ in crimen meum. Vel ſi mori placet, in me primùm verte mucronẽ: Sic nobis potiùs coniuogamor. Etiamſi vir meus ad me rediret, ſeruarem caſtitatem, quam me captiuitas docuit: vel interirem potiùs, quam perderem. Cur moreris, oè mihi iungaris? Ego morerer, ſi mihi iungi velles. Habeto me ergò coniugem pudicitiæ, & magis aoimæ copulã amato, q̃ corporis. Spereot domini maritum, Chriſtus nòuerit fratrẽ. Facilè ſuadebimus nuptias, cùm nos viderint ſic amare. Fateor, inquit, obſtupui, & admiratus virtutem fœminæ, coniugem plùs amaui. Nonqoàm tñ illius nudum corpus intuitus ſum, nunq̃ eius carnem attigi, timens in pace perdere, quod in prælio ſeruauerã.

Caſtè viuit cũ ſua coniuge.

Cap. 9.

Tranſeuot io tali matrimonio dies plurimi: amabiliores nos dominis fecerant nuptiæ. Nulla fugæ ſuſpicio: interdùm & menſe toto aberam fidus gregis paſtor per ſolitudioem. Poſt grande interuallum, dũ ſolus in etemo ſedeo, & præter cælom terrãq; nihil video, cępi mecũ tacitus vòluere, & inter multa, cõtubernij quoq; monachorum recordari, maximeq; vultum patris mei, q me erudierat, tenuerat, perdideratq;. Sieq; cogitaus, adſpicio formicarũ gregé anguſto calle feruere, ferre onera maiora, q̃ corpora. Aliæ herbarũ quædã ſemina forcipe oris trahebaot, aliæ egerebant humũ de foueis, & aquarum meatus aggeribus excludebant. Illæ, venturæ hyemis memores, nè madefacta humus in herbã horrea verteret, illata ſemina præcidebant. Hæ luctu celebri corpora defuncta deportabant. Quodque magis mirũ eſt, in taoto agmine egrediens oon obſtabat iotranti: quin potiùs ſi quam vidiſſent ſub faſce & onere concidiſſe, ſuppoſitis humeris adiuuabaot. Qoid multa? Pulchrum mihi ſpectaculom dies illa præbuit. Vodè recordatus Salomoois, ad formicarum ſolertiã oos mittentis, & pigras mentes tali exemplo ſuſcitãtis, cępi tędere captiuitatis, & monaſterij cellulas quærere, ac formicarum illarum ſimilitudioem deſiderare, vbi laboratur io mediũ: cumque nihil cuiuſquã proprium ſit, omnium omoia ſunt.

Formicarũ depingitur mira induſtria.

Prou. 16.

Cap. 10.

Regreſſo ad cubile occurrit mulier: triſtitiã animi vultu diſsimulare non potui. Rogat, cur ità exanimatus ſim. Audit cauſas, hortatur fugam. Peto ſilẽtij fidẽ, non aſpernatur, & iugi ſuſurro inter ſpem & metũ medii fluctuamus. Erant mihi i grege duo hirci mirę magnitudinis. Quibus occiſis, vtres facio, eorumq; carnes viatico præparo. Et primo veſperi, putantibus dominis oos ſecretò cubitare, inuadimus iter, vtres & partes carnium portantes. Cumq; perueniſſemus ad fluuiũ, (nam decem millibus aberat) inflatis cooſcenſisq; vtribus, aquis oos credimus, paulatim pedibus ſubremigantes, vt deorsùm nos flumine deferrent, & multo longiùs, quàm conſcenderamus, in alteram nos exponente ripam, veſtigiũ ſequẽtes perderẽt. Sed inter hæc madefactæ carnes, & ex parte lapſę, via tridui cibum pollicebantur. Bibimus vſq; ad ſatietatem, futuræ oos ſiti præparantes. Currimus, poſt tergũ ſemper adſpicimus, & magis noctibus promouemus, q̃ diebus, vel propter inſidias latè vagantium Saracenorum, uel propter ardorem ſolis nimium.

Malchꝰ fugit cum ſimulata vxore.

Cap. 11.

Dominus ſeruũ eũ inſequitur, ut occidat.

Paueſco miſer ẽt referẽns, etſi tota mẽte ſecurus, toto tamẽ corpore perhorreſco. Poſt diem verò tertium, dubio proſpectu procul adſpicimus duos camelis inſidentes venire cèocitos. Statimq; mens mali præſaga, putare cępit dominũ meditari mortem, ſolem cernere nigreſceotem. Dumq; timemus, & veſtigijs p arenas oos proditos intelligimus, offertur ad dexteram ſpecus, longè ſub terram penetrans. Igitur timentes venenata aoimalia, (oam ſolẽt vlperæ, reguli & ſcorpiones, cęteraq; huioſcemodi, feruorem ſolis declinantia, vmbras petere) intrauimus quidem ſpeluncã, ſed ſtatim in ipſo introitu ſiniſtræ nos foueæ credimꝰ, nequaq̃ vltrà pgrediẽtes, oè, dũ mortẽ fugimus, icurramos i mortẽ: Illudq; nobiſcũ reputantes, Si iuuat Dñs miſeros, habemus ſalotẽ: ſi deſpicit peccatores, habemus ſepulcrũ. Quid putas fuiſſe oobis animi, qd terroris, cùm ante ſpecũ haud procul ſtareot dominus & conſeruus, & veſtigio indice iam ad latebras perueniſſeot? O multo grauior expectata, q̃ illata, mors. Rurius cum timore & labore lingua balbùtit, & quaſi clamãte domino, mutire non audeo. Mittit ſeruũ, vt oos de ſpecu trahat: ipſe camelos tenet, & euaginato gladio, ooſtrum expectat aduentum.

Abdũt ſeſe in ſpecũ coniuges.

Cap. 12.

Intereà tribus fermè vel quatoor cubitis ĩgreſſo famulo, nobis ex occulto tergũ eios vidẽtibꝰ, (nã oculorũ iſtiuſmodi oatura eſt, ut poſt ſolẽ umbras intrãtibus, cęca ſint omnia) vox p antrũ ſonat: Exite furciferi, exite morituri. Quid ſtatis? Quid moramioi? Exite, Dñs vocat, patieoter expectat. Adhuc loquebař, & eccè p tenebras adſpicimus leęoã inuaſiſſe hominẽ, & gutture ſuffocato, cruẽtũ intrò trahere. Ieſu booe, qd tũc terroris nobis qd gaudii fuit? Spectabamus, domino neſciẽte, hoſtẽ noſtrũ perire. Qui cùm videret illũ moras facere, ſuſpicatus eſt duos vni reſiſtere. Sed & irã differre nõ valens, ſicut tenebat gladiũ, ad ſpeluncã veoit, & furore rabido ſerui increpans vecordiã, priùs a fera teoetur, q̃ ad noſtras latebras

Aleenã p focat ſeruus heri eos perſequentis.

bras

bras poeniret. Quis hoc vnq̃ crederet, ut ante os noſtrũ, beſtia ꝑ nobis dimicaret? Sublato aũt illo metu, ſimilis ante oculos nr̃os verſabat interitus, niſi ꝙ tutius erat rabiẽ leonis, q̃ itam hoĩs ſuſtinere. Pauemus intrinſecùs, & ne mouere quidem nos auſi, pręſtolabamur euentum rei, inter tanta pericula, pudicitiæ tantùm conſciẽtia pro muro ſepti. Leæna inſidias cauens, & viſam eſſe ſe ſentiẽs, appræhẽſos mordicùs catulos effert, nobiſq; cedit hoſpitium. Neque tamen ſatis creduli, ſtatim erumpimus: ſed expectantes diù, & egredi cogitantes, illius nobis figurabamus occurſum.

Malchus cũ coniuge merito pudicitia ſeruatur illæſus.

Sublato ergò horrore, & illa tranſacta die, egredimur ad veſperã, vidimuſq; camelos, quos ob nimiã velocitatẽ dromedarios uocant, preteritos cibos in ore voluere, & in aluum miſſos, iterùm retrahere. Quibus aſſcenſis, & noua ſitarcia, id eſt, annona refocillati, decima tandèm die ad Romana per deſertũ caſtra venimus. Oblatiq; tribuno, rem ordine pandimus: indè tranſmiſſi ad Sabinũ Meſopotamiæ ducẽ, camelorũ preciũ accepimus. Et q̃a iã Abbas ille meus dormierat ĩ Dño, ad hæc delatus loca, me monachis reddo, hanc trado virginibus, diligens eã vt ſororẽ, non tamen ei me credens vt ſorori.

Aſſcenſis camelis reuertũt ad ſuum monaſterium.

Hęc mihi ſenex Malchus adoleſcẽtulo retulit. Hæc ego vobis narraui ſenex, & caſtis hiſtoriã caſtitatis expono. Virgines caſtitatẽ cuſtodire exhortor. Vos narrate poſteris, vt ſciãt inter gladios & inter deſerta & beſtias pudicitiam nunq̃ eſſe captiuam: & hominem Chriſto deditum, poſſe mori, non poſſe ſuperari.

Pudicitia nunquàm captiua.

ILLVSTRE MARTYRIVM SANctiſſimæ virginis Vrſulę, & vndecim millium Virginum, quẽadmodùm in peruetuſtis MS. codicibus extat: incerto q̃dem, ſed docto Authore, eoq; non ſanè recenti, ſed antiquo.

Octo. 21.

REGNANTE Domino noſtro Ieſu Chriſto, cùm poſt paſſionẽ, aſſcẽſionẽ & reſurrectionẽ eius conuerſis ad Deũ cunctis finib⁹ terrę, nec Oceani angulus aliq̃s ſe à calore fidei ei⁹ abſcõderet, in conueniẽdo populos in vnũ & Reges, ut ſeruirent Dño: fuit in Britanniæ partibus Rex quidã Deonotus, tã vita, q̃ nomine, qui religioſus ĩ omnibus cæremoniis catholicæ ꝓfeſsionis, ſic principari nouit ſupra homines, vt non obliuiſceretur, qualẽ creatori ſuo ſubiectionem deberet: ſic à ſubditis tributum exigeret, vt ſemper ſe meminerit Regi ſuo cæleſti id, quod ab eo ſactus eſt, debere. Is ergò eùm ſub iugo Chriſti, ſub quo ipſe irrepræhenſibiliter militauerat, aliis irrepræhenſibiliter & iuſtiſsimè imperaret, ĩ benedictione ſeminis Abrahę tam generoſitate, q̃ uirtutũ ſpecie competentem ſibi accepit vxorẽ. Sed ſicut in vaſis iræ duplici contritione feriendis, ira iuſtitiæ Dei hic inchoat, ut ea in iudicio irreparabiliter diſpdat: ità miſericordia eius diligentibus ſe plerunq; etiam in hoc ſeculo diuitias bonitatis ſuæ concedit prægustare: vt inenarrabilem illam gloriam, quã nec oculus vidit, nec auris audiuit, nec in cor hominis aſſcẽdit, cum patientia diſcant expectare.

Cap. 1.
Pſal. 18.
Pſal. 101
Deonotus Rex.
Ducit vxorem.
1. Cor. 2.

Cap. 2.

Itaque cùm ſumma ſpe utriuſq; parentis ſexus virilis expectaretur, qui terreni regni ſui ſucceſſor exiſteret, prouida Dei miſericordia, quę ẽt noua nouit excedere, dedit eis prolem fœmineã, quæ plusq̃ virili animo ad regni cęleſtis hæreditatem eos præcederet, eiſq; ſuccedentibus bona ſine fine manſura ꝑpararet. Hæc itaq; quia exẽplo Dauid immanẽ urſum, ſcilicet diabolũ, qñq; ſuffocatura erat, Deo diſponẽte, (qui, quos ꝑdeſtinat uocat) à parẽtibus illi in baptiſmate pſagũ nomẽ Vrſula inditũ eſt. Quæ cùm, vt regiam prolẽ decuit, regali ambitione educata, naturalibus incremẽtis proficeret, teneros ætatis annos morũ cępit maturitate præcedere, & cui iam: ſi mundus viluerat, Euangelicis imbuta præceptis, in lege Domini die ac nocte meditabatur: & quia ad ſpiritualẽ ſponſi ſui thalamũ corde & animo ſuſpirauit, omnis compoſitio eius & gloria, nõ deforis ſed deintùs fuit: vt iamtum liquido cunctis daretur aduertere, ꝙ ad magnũ aliquẽ Eccleſiæ ornatũ, ſummus ille artiſex margaritũ hoc vellet expolire, acsi ei iamtum patenter dixiſſet: Audi filia & vide, & inclina aurem tuam, quia concupiuit Rex ſpeciẽ tuã.

1. Reg. 17
Rom. 8.
Pſal. 44.
Ibidèm.

Cap. 3.

Præter has aliaſq; ſpiritualis gratiæ dotes, erat ẽt incomparabililis formæ & miræ pulchritudinis, & omnium oculis gratioſa. Sed virgo ſola, quę Domini erant, cogitans, minùs hoc amabat in ſe, qđ ſpõſi ſui oculis ſciebat non multùm placere. Cumq; de tanta nobiliſsimæ virginis indole longè lateque ſama percrebuiſſet, ad aures gentilis tyranni cuiuſdã permanauit: qui præpotens viribus, in robore militari gloriabatur, & barbarica feritate latiùs regnabat. Erat ei magnæ indolis filius, quem paterno affectu arctiùs, ut regni ſucceſſorem, diligebat. Cui cùm ſummoperè ad regalem magnificentiam proſpectũ vellet, reputare ſecum cœpit, regnũ ſuum propagari, nomẽ ſuũ & poſteritatis gloriam nobilitari, ſi filio ſuo tam celebris puellæ matrimonio contigiſſet copulari. Itaque filius non minùs peruicax, vt potè qui iam pubertatis annos intrabat, patre annuente, proſequẽtibuſque qui capita populi erant, legatos ad patrẽ virginis deſtinauit, multaq; precioſa tranſmittens, ſed plura promittens, vrbes egregias, ſitus terrarum & tractus maris, totum denique patris te gnum, & quicquid mundus deliciarũ habere põt vel potuit, in dotis cõputationẽ dictauit. Minas ẽt ꝓ magnitudine nominis ſui, quasi ſummã manum impoſuit, ut ſaltem terroribus, quod volebat, exigeret, ſi blanditijs muneribuſque minùs profeciſſet.

Mittũtur legati ad S. Vrſulæ patrẽ, qui eã petant ſponſã alterius regis filio.

Cap. 4.

At illi, acceptis à Rege mandatis, profecti ſunt, emenſoq; grãdi itinere, ad patrẽ virginis peruenerunt: dataq; ſandi copia, quæ à dño ſuo iuſsi ſunt, diligentiſsimè peregerũt, & poſt blanditias, qđ efficaciſsimũ arbitrati ſunt, quaſi ſcorpiones, minas & terrores bellicos ſubintulerunt. At ſenior prouidus, & totius charitatis viſceribus diffuſus, fluctuare cępit intrà ſe, ĩdigniſsimũ reputans, filiã ſuã cæleſti ſpõſo arctiùs inhærentem, ab æterni Regis amplexibus renitentẽ auellere, & barbaræ libidini polluendam iugare. At ea altera parte, etsì proprii ſanguinis prodigus eẽt pro catholica religione & zelo iuſtitiæ, quippè cui viuere Chriſtus erat & mori lucrum, tamen quia ſub illo cura regni erat, & iã efferã barbari illius violentiã ſuis viribus deſperabat poſſe ſuſtinere: iam ſibi videre viſus eſt, ſub oculis ſuis cædes hominũ promiſcuæ ætatis fieri, vrbes dirui, matronas & virgines cõſtuprari, eccleſias cremari, ſancta prophanari, & quicquid miſeriarũ aliquandò accidit victis, præſertim Chriſtianos vincentibus paganis.

Timet Deonotus Rex filiã ſuã dare gentili coniugem.

Cap 5

In hoc ergò rerũ cardine depræhenſus Rex pius, qđ vnicũ tunc perfugiũ patebat, ad diuinam miſericordiã, quasi ad turrem fortitudinis a facie inimici cucurrit, totuſq; in lachrymas effuſus, auxiliũ de cęlo indefeſsis precibus poſtulauit. Inter hęc cùm virgo Domini vultum patris, quanq̃ diſsimulantis, turbulentum depræhẽdiſſet, latère eam nõ potuit, ꝙ ipſa, ꝑturbationis huius cã fuerit. Itaq; ꝓ ſe nimis ſolicita,

licita, paternæ ſolicitudini condoluit: moxq; ad ſua arma côuolans ſicut S. Iudith & Eſther, ꝓ liberatione patriæ, ieiunijs & orationibus ꝑnoꝫ incubuit, in auribus ſponſi ſui celeriùs obtentura, qđ petijt, cũ quo iã verè vnus ſpiritus fuit. Cumque noctẽ diei, immò noctes diebus in vigilijs, & ieiuniis continuaret, ea infirmitate humani corporis fatiſcẽtibus membris, cùm in Deo cor eius vigilaret, ad modicũ obdormiuit, & per uiſionem diuina reuelatione de toto uitæ ſuæ ordine, de coagoniſtarum ſuarum numero, de glorioſa martyrij palma perdoceri meruit, quod poſteà rerum exitus comprobauit.

Iudith 9. Eſther 14

Viſio S. Vrſulæ.

Cap. 6.

Igitur ſub primo ſurgentis auroræ diluculo, patris mœſtitiam releuatura, (eo quippè die legatis tyranni reſponſurus erat) hilaris ad eum venit, blandeque arridens: Noli, inquit, mi pater ſuper hac re aliquo vlteriùs mœrore contabeſcere: ſed iacta cogitatũ tuum in Domino, qui non dabit inæternùm fluctuationem iuſto. Nè tamen ex puellaribus annis, quæ dico, æſtimes, ſcito quia præterita nocte per viſum diuinæ cõſolationis voꝫ ad me, licèt indignam famulam ſuam, facta eſt, iubens, vt iuuenem, qui me in matrimonium affectat, à ſpe nuptiarum nõ repellerem, ipſa tamen, conſeruato virginitatis ſignaculo, ad innuptas tranſirem. Conditio autem coniugij, & conſcriptio nuptialis hæc erit, vt tu pater & iuuenis, qui me in ſuũ amorem allicit, decẽ primæuæ ætatis virgines, & forma & genere lectiſsimas ꝑquiratis, & iam mihi, quàm ſingulis harũ, mille virgines honeſtiſsimas ſubſcribatis, cõparatiſq; ad numerum noſtrum trieribus vndenis, triennij nobis ad dedicationẽ virginitatis noſtræ dentur induciæ. quibus expletis, quod Domino placuerit, fiet. At tamen incõmutabile diuinę pietatis conſiliũ, qđ diſpoſuit ſuper me, nemo eſt qui poſsit infirmare.

Pſal. 54.

Côditiones nuptiarum a S. Vrſula ꝓpoſita.

Cap. 7.

His filię vocibus exhilaratus pater, accitis coràm legatis, quod petebãt annuit, ꝑſcriptamque quaſi cõiugij conditionẽ, quã virgo popoſcerat, expoſuit, id cautiſsimè quaſi pro ſumma dotis cõſcriptione ſtatuens, ut iuuenis ſalutari renatus lauacro, his tribus annis ꝑ fidẽ catholicã inſtrueretur in Domino. His auditis, legati iam quaſi cõpotes voti ſui, per viam, qua venerant, præpeti itinere alacres reuerſi ſunt ad dominum ſuum, utpotè pro bona legatione honorem accepturi, gloriã & præmiũ: expoſitiſq; per ordinem mandatis, patre iam lætiſsimo, iuuenis præ amoris magnitudine modum exceſsit lætitiæ. Audita itaque, vt fit, tanta exultatione principũ, factũ eſt totius regni generale tripudium. Côditione igitur nuptiarũ libenter accepta, iuuenis cępit patri ardẽtiùs inſiſtere, ut ad ſatisfaciendũ puellæ deſideriis, per Baptiſmi conſecrationẽ legibus ſtatim initiaretur Chriſtianis. Indicto ẽt ad nouã militiã nouo delectu, vbiq; per duo regna quęſitæ ſunt ingenuæ & ſpecioſæ virgines: adductęque ad palatium, pro magnificentia regali muliebrẽ acceperunt ornatũ. Nec minori ſumptu, & vtriuſque Regis pari diligentia, nauium fiebat fabricatura. Alii ligna in ſyluis cædũt, alii ad litus conuehunt, alii carinas, alii tranſtra fabricant, alii tabulata gracili iunctura coaptant: alij hũc, alij illũ ornatũ, auro, argẽto, ære, coloribus ſculpturiſq; præparant: ſingulisq; pro ſua arte & officio ſatagentibus, certatim vbiquè feruebat opus.

Sponſus eius fit Chriſtianus.

Cap. 8.

Concordi igitur duorum Regum ſtudio, iuxta regalem magnificentiam mirificè ꝑfecta claſſe, cõpletoque electiſsimarũ virginũ diſpoſito diuinitùs numero, inter innumeras nobiliſsimæ proſapiæ puellas, Pinnoſa, maximi cuiuſdam Ducis filia, tam genere, q̃ virtutum indole enituit, quæ ſecunda poſt Vrſulam quaſi magiſtra militiæ virginalis fuit, quã pater eius, vt nobile par, filiæ ſpeciali dilectionis fœdere ſociauit. Omnibus igitur magnificè perfectis, cõdicta die virgineæ cohortes ad Reginã conuenerũt, & quaſi ad naualem palæſtrã ſuccinctæ, iubentis imperiũ præſtolatæ ſunt. Tunc beata virgo Vrſula, qđ diu deſiderabat, virgineo vallata exercitu, hilari vultu & animo primùm debitas Deo gratiarũ actiones exoluit: deindè quaſi fidiſsimis cõmilitonibus ſuis, conſilij ſui arcanum innotuit, eaſq; in diuini timoris, immò quia ꝑfecta charitas foràs mittit timorẽ, in diuini amoris obſeruantiã pijs exhortationibus erudiuit & corroborauit. Puellares autem cunei ſaluberrima Reginæ ſuæ monita arrectis auribus auidiſsimè audientes, cordaq; cum manibus ad cælum leuantes, quaſi iam militari ſacramento coniuratæ in Chriſtũ, ad omnia diuinæ religionis munia deuotionẽ ſuam ſpoponderũt, mutuaq; alacritate ſeipſas in hoc ſtudium cohortatæ ſunt: vtpotè quibus iam tunc cor vnũ & anima vna erat, ſupernaque dulcedine prægustata, in mentibus earum mundus & gloria eius viluerat.

Pinnoſa, Virgo eximia.

Innotuit, aperuit. 1. Ioha. 4.

Virgines oẽs credũt ĩ Chriſtũ.

Cap. 9.

Poſt hæc dato ſigno, quia mare contiguũ erat, raptim ad naues cõuolant, armamẽta explicant, altũque petentes, modò concurſibus, modo diſcurſibus, interdùm fugam, interdùm bellum ſimulant, omnique ludorũ genere exercitatæ, nihil quod animo occuriſſet, intentatũ reliquerũt. Sicque ꝑ dies ſingulos puellariter palęſtrizantes, aliquãdò circa meridiem, aliquãdò ad Nonam, aliquandò die toto in ludis abſumpto, ad veſperam reuerſæ ſunt. Ad huiuſmodi ergò ſpectaculũ pius Rex cũ grandæuis patribus, cunctiſque regni primatibus frequenter aderat: vulgus etiam promiſcuum (vt ſemper nouarũ rerum cupidum eſt) poſtpoſitis feriis ſuis, virgineis luſibus applaudebat. Sed poſtq̃ quotidianis exercitationib. aſſiduitas aluit audaciam, longiùs à litore remigãtes, cùm ſpectaculi gratiam populo ſubtraherent, quędã etiam naues flabris ventorum diſiectæ, ante noctem minimè redirent, diutina expectatio & ſatietas ludorum ſpectatoribus faſtidium genuit, ſinguliſq; ad ſua opera diſcedentibus, paulatim turba defluxit.

Mira ſtrategia virginũ exercitua.

Cap. 10.

Sic ergò cum multa iucũditate celebrato ꝑ triẽniũ hoc martyrij præludio, cùm adornatis ſponſalibus, condicta nuptiarũ die, iuuenis in amorem virginis animum perurgeret, beata Vrſula, quanuis diuinæ promiſsionis oraculo non incredula, pro humana tamen infirmitate ſolicita, conuirgines ſuas, quas iam in Domino tam verbis, quàm exemplis erudierat, ut in tali rerũ articulo diuinæ miſericordiæ ianuam inſtantiùs pulſarent, admonuit, nè caſtitatis procinctum perderent, ſub quo Regi ſuo cæleſti irrepræhẽſibiliter militaſſent. His dictis, cùm quaſi iam currentibus ſtimulũ addidiſſet, deuotæ Deo virgines ex toto corde in lachrymas effuſæ, tam pro ſua ſingulæ, quàm pro Reginæ virginitate conſeruanda, ſupernum cęperunt auxiliũ ardentiſsima ſpiritus contritione inuocare.

Studium pudicitiæ ingens.

Cap. 11.

Pius autem Dominus, qui ſemper propè eſt omnibus inuocantibus ſe in veritate, tã pia vota nõ diſtulit: ſed ventũ de theſauris ſuis produxit, impulſãque claſſem, ſub vnius diei noctiſq; ſpatio, ſecundo curſu in portũ, qui * Tiele dr, integro iam nauium q̃ puellarum numero pertulit. Itaq; arrepto litore, qđ concupierant, tanti dux fœmina facti quaſi Maria prophetes Pharaonis exercitũ per mare rubrũ euaſiſſet, ſpõſo cæleſti debitæ laudis epithalamiũ præcinit. Qđ cùm puellaris exercitus non clamoſo ſtrepito, ſed pari cordis concentu reſonaret, canticũ hoc lętitiæ vſq; ad aures Domini Sabaoth cũ odore ſuauitatis ꝑuẽnit. Ibidèm ergò cùm nocte illa pauſaſſẽt, ſequenti

Pſal. 144

Exod. 15

ſequenti die comparatis vtenſilibus, (nam mercatus ibi erat) ad naues reuerſę ſunt: adductiſq; ancoris, aduerſo flumine ſubremigantes, ad inſignem illam Germaniæ metropolim Coloniã, vbi nũc corpora earum in pace requieſcunt, tandem peruenerunt. *Veniunt Coloniam*

Cap. 12. Viſio alia S. Vrſulæ. Egreſſis itaq; cùm poſt veſpertinã refectionẽ ſomnus diurno labore feſſis obreperet, beata virgo Vrſula, quæ iã Deo in Angelicæ caſtitatis profeſſione cõplacuit, vidit in ſomnis Angelicæ claritatis & authoritatis virum: qui aſſiſtens, primò an vigilaret inquiſiuit. Quę cùm illa, vt virgo, ſubito viſu puellariter exhorreſceret, ille timorem eius blande cõpeſcens: Scito, inquit, filia, quia quod multum concupieras, in protectione Dei cæli cum dulciſſimo hoc ſororũ tuarum contubernio Romam peruenies: peractiſq; votis, integro comitũ tuarũ numero, iterùm huc reuerteris in pace: Hic ergò vobis à Deo requies in ſeculum ſeculi prędeſtinata eſt, hic in pace pauſabitis: *2. Ti. 4.* & quia bonũ certamen certaſtis, curſũ cõſummaſtis, fidẽ ſeruaſtis, decętero ſupereſt vobis corona iuſtitiæ: quã vt à iuſto iudice plenã accipiatis, pro bona nominis eius cõfeſſione ceruices veſtras perſecutori dabitis, depoſitiſq; hic corruptibilibus corporũ ſarcinis, ad cæleſtem thalamum cum gloria martyrij peruenietis. His dictis, vir qui loquebatur, diſparuit.

Cap. 13. At illa nihil de tantæ authoritatis oraculo ambigens, mox vt dies terris reddita eſt, cõuocata virginũ concione, quæ audierit & viderit, in auribus omniũ expoſuit. His auditis, communis exultatio facta eſt, quia dignæ habitæ eſſent pro nomine Ieſu cõtumelias pati: immolatiſq; laudũ hoſtijs, vnanimi deliberatione ſtatuerunt iter hoc feſtinãtiùs peragere, cupientes videlicet iã diſſolui, & cũ Chriſto eſſe. *Deſiderant mori pro Chriſto.* Et nẽquam diuinæ prædeſtinationi moram facerent, ſecundo vento velificantes, Baſileã applicuerunt: relictiſq; ibi trieribus, pedeſtri itinere Romã peruenerũt. *Veniunt Baſileã. Item Romam.* Vbi cùm per dies aliquot, perluſtratis vbiquè diuerſis ſãctorũ liminibus, peruigiles in oratione Deo animas ſuas commendarent, lachrymiſq; interiorẽ habitum, quaſi iã ad æterni Regis tricliniũ proceſſuræ, ſtudioſiùs componerent, peractis tandem votis, itinere quo venerãt, Baſileã reuerſæ ſunt, aſcenſiſq; nauibus, per decurſum Rheni prono alueo defluẽtes, & armis ſpiritalibus tam cõtra ſpiritales nequitias, quàm contra omnes perſecutionum preſſuras ſe pręmunientes, tandem Coloniam applicuerunt.

Cap. 14. Hunni vaſtant Gallias. Aderat tum ibi barbara Hunnorũ gens, quæ peccatis hominum exigentibus, tã Galliarũ, quam Germaniæ & Italiæ terras cædibus iam vaſtauerat & incendijs: ità vt euerſis vrbibus eccleſijs crematis, religionis diuinæ vix aliquæ tenues remanerẽt reliquię. Eadem itaque barbaries, cùm per idem tempus ingenita feritate etiam vrbẽ Coloniam arcta obſidione vallaret, nondùm hoc aduenientibus prodẽte fama, virgines iampridèm cognita humanitate incolarum, ſine omni huiuſmodi ſuſpicione in terram egreſſę ſũt: & ecce barbari more ſuo per velociſſimos diſcurſores explorata re, ſubitò cum clamore ſuper eas irruerunt, & quaſi lupi in ouilia agnorum irruptione facta, infinitam illam multitudinem inhumana crudelitate peremerunt. *Hunni ſacras virgines trucidant.*

Cap. 15. Cumq; belluina illa rabies ad beatã Vrſulam iugulãdo perueniſſet, ſatellites mortis admirabili pulchritudine eius conſpecta, manũ animũq; repreſſerunt: ipſeq; princeps ſcelerũ, libidinis feruore quaſi fulmine percuſſus, depoſito paululum rigore, cœpit ad blanditias & amatoria verba deſcendere: Verè, inquiens, forma tua magnum dat ſpecimẽ, quòd de ingenuis magniſq; puella natalibus orta es: tuitq; in dijs ſuis, dicens, quaſi pridem ad intercedẽdũ aſcendiſſes, nullã in comitatu tuo iacturã pertuliſſes. Sed cõſolare dilecta, & gaude ſorte tua & noli dolere de morte tuarũ virginũ: quia digna habita es quę me totius Europæ victorẽ, quẽ etiã Romanũ tremit Imperium, merearis habere maritũ. Virgo autẽ cogitans quę Domini ſunt, cùm huiuſmodi ſponſũ liberrima vocis & habitus indignatione quaſi principẽ tenebrarũ exufflaſſet, barbara mens & efferà, bile tumẽs, belluæ inſtar infremuit, & repulſam ſuã nõ ſufferens, in beatã virginem, quæ iam diſſolui cupiebat & eſſe cũ Chriſto, ſententiam mortis dictauit: *S. Vrſula contemnit tyranni blãditias.* ſicque candidiſſimi exercitus regina, ictu ſagittæ trãſuerberata, ſuper nobilem comitum ſuarum aceruũ velut cæleſte margaritũ corruit, purpureoq; ſanguine quaſi ſecundo baptiſmate dealbata, cũ tot victricibus turmis ad cæleſte palatium laureata migrauit, *Perimit.* ſuppletis fideliter, quæ deerant, in corpore ſuo, paſſionibus Chriſti. Perfectus eſt igitur admirabilis ille calathus Domini: *Coloſſ. 2.* qui nè lilijs tantùm virginitatis albeſceret, iiſdem martyrij roſis diſtinctus eſt, quibus ante superni inſpectoris oculos decẽtius ruberet.

Cap. 16. Fallant nunc & fallantur, qui ſeculari gloria ſtupidi, triumphos Regum ſuorũ infinitis laudibus quaſi ad cęlum extollunt, ſcribẽtes illa & illa bellorũ inſignia, vtpotè victos Reges currũ pręcedere, infinitos captiuorũ greges minari: victores autem milites diſcoloribus armis fulgentes, ſua ſingulos militaria ſigna oſtentare: duces autẽ ipſos in aureis quadrigis altè reſidentes, auratis veſtibus radiare. Addãt prætereà, ſi placet, diem vbi feſtũ, lætitiã patrum, vulgi clamorem, & communem tripudium. Sed hæc ſi cũ hoc triumpho ſapienter fuerint collata, miſeria potiùs dicenda ſunt, quam gloria, cùm illi purpurati & aurati deſcenderint ad tenebras & æterna ſupplicia: illę autẽ ſtola immortalitatis indutæ, viſione Domini perfruantur & ſocietate Angelica. Eccè iuxta vocẽ Domini, bona terra fructũ ſexageſimũ pariter & cẽteſimũ in patientia attulit, *Luc. 8. Mat. 13. Pſal. 125* & quę ad horã eũtes ibãt & flebant, mittẽtes ſemina ſua, modò veniẽtes, & manipulos ſuos portantes, in exultatione venerũt: immò depoſitis corporũ paleis, mundũ & benè cribratũ triticũ in horrea Domini abundanter intulerũt.

Cap. 17. O quale hac die in cælo factum eſt tripudiũ? qualis occurſus ſupernorum ciuium? quæ exultatio Apoſtolorum? quàm communis gloria martyrum & ſanctarum virginum, de augmento ordinis ſui gloriantium? quam deuota congratulatio patriarcharum & confeſſorum? Vt etiam Colonia illa beata, & incõparabili hoc theſauro beatior, ſciret, quantum ſacratiſſimis virginũ cineribus honoris & reuerentię ſemper deberet, in ſua liberatione experta eſt, quàm precioſa in conſpectu Domini mors earum fuiſſet, *Pſal. 115* & quàm magnificè in concilio ſanctorum viuerent, quarum nuda forſitan corpora tantum potuiſſent: Nam peracta tam belluina rabie, quaſi tortoribus illis manifeſtè Deus calicẽ iræ, vertiginis & inſanię miſcuiſſet, dati ſunt in reprobum ſenſum, videruntq; armatorum acies, quotas virginum trucidauerant, perſequentes ſe, ad quarum impetum effera illa barbaries, & poſt tot triumphos iam fugere neſcia, non auderet ſubſiſtere. *Hunni diuinitus territi, diſcedunt Colonia.* Fugatis ergò pacis hoſtibus, concluſis ciuibus inſperata pax reddita eſt, longoq; luctu ſoluti Colonienſes, portis eruperunt, & eccè paſsim ſuper nudum humum inhumata virginum cadauera inuenerũt: nec occultum eos res fefellit, quippe qui iampridèm tranſeuntium ibidem ſanctarum puellarum veſtes, habitus & naues nouerunt. Sed quia facile animaduerterant deuotas Deo virgines, pro conſeruãdæ pudicitiæ ſignaculo, in agone martyrij occubuiſſe, ſeq; earũ patrocinantibus meritis,

Sſ non

nõ modo mortẽ, ſed etiã cruciatus barbarorũ omni morte grauiores euaſiſſe: vnanimi conſenſu, non quaſi homines, ſed quaſi Deum in humanis corporibus venerantes, non priuatis, non publicis ſumptibus pepercerunt, dum non modò humanitatis officio, verumetiam humillimę venerationis ſtudio pro ſe quiſque ſatagentes, alii dilaniata diſiectaque martyrum membra congerunt, alii veſtibus cooperiunt, alii terram effodiunt, alii ſarcophagis imponunt. breuiq; tempore, ſicut hodiè illic eſt cernere, ſanctiſſimæ virginum reliquiæ, ad æternam Colonienſium gloriam pauſauerunt in pace.

Studium Colonienſiũ erga humãda corpora ſanctarũ virginum.

Cap. 18.
In earum Eccleſia nemo ſepelitur.

Ex eo autem iam creſcente diuina religione, non modò conſuetudo, ſed pro conſuetudine ſacramentum ciuibus inoleuit, vt intra ambitum virginalis ſepulturæ nemo vſque hodiè cuiuſquam mortui corpus audeat ſepelire. Aliquanto autem tempore euoluto, diuinitùs frequenter per viſionem admonitus, & quaſi legatione ſanctarum virginum accitus vir religioſus, nomine Clematius, ex Orientis partibus aduenit: qui pro voto ſuo eccleſiam, ſuper ſanctiſſimos cineres à fundamentis conſtructam, in honorem ſanctarũ virginum compleuit. Lauda ergò Colonia Dominum, quoniam confortauit ſeras portarum tuarum, & poſuit fines tuos pacem, & tanto præmiſſo pignore, benedixit filiis tuis in te.

Nota hæc de Clematio.
Pſal. 147.

Cap. 19.
S. Cordula.

Erat autem de eodem ſanctiſſimo virginum contubernio quædam, nomine Cordula: quæ ceteris virginibus in agone Chriſti occũbẽtibus, ſola in vnius nauis alueo ſub eadem nocte delituit, & in craſtinũ vltrò ſe morti, quam fugerat, virili animo offerens, triumphales catervas cum pari gloria martyrii ſubſecuta eſt. Sed nemo in hoc ſcandalizetur, quaſi beata illa virgo coronæ ſuæ parua hac formidine aliquid derogauerit: cùm nec Petrus negans, nec Thomas dubitans, ab Apoſtolatus honore eiectus ſit. Diuino enim nutu ad magnum Eccleſiæ fructũ Petrus de ſe, quaſi de homine præſumens, & magiſtro commoriturum ſe aſſerens, ancillæ oſtiariæ vocem vtiliter pertimuit; qui tamen poſteà vſque ad crucẽ perueniens, nec Romæ vrbis principem expauit. Forſitan & beata illa virgo de anteactæ vitę puritate & fidei conſtantia præſumens, ad tolerandam paſſionẽ aliquid in ſe fiduciæ habuit: ideoq; humilianda erat, vt non in ſe, ſed in Deo gloriari diſceret, & ſic humiliata, ad cæleſtem thalamum glorioſius traſiret. Sic & fidelis Dauid cùm Domino diceret, Iuraui, & ſtatui cuſtodire iudicia iuſtitiæ tuæ: mox quaſi in ſe reuolutus, ſubiecit, dicens: Humiliatus ſum vſquequaquè. Nè autẽ infirma mẽbra de ſalute deſperarent, ſi quandò in paſſionis articulo pro humana infirmitate paululũ hebeſcerent, ipſe mediator Dei & hominum, perſonam infirmantium aſſumẽs, dixit: Triſtis eſt anima mea vſq; ad mortẽ. Pater, ſi fieri poteſt, trãſeat à me calix iſte. Eccè qui poteſtatem ponendi animam ſuam & ſumendi eam habuit, trãſire à ſe calicẽ paſſionis petiuit, nec filius à patre exaudiri aliquãdò potuit: ſed caput pro infirmantibus membris loquebatur, quorum ſibi tunc perſonam aſſumpſit. Forſitã etiam ſupernus ille agricola fructificantem palmitẽ vt fructũ pluſ ferret, adhuc purgare voluit; quẽadmodùm cùm ſigillũ aliquod, ſculptoris ſtudio ſubtiliſſimè expreſſũ, omnis iã populꝰ videt & laudat, artifex tamẽ adhuc imperfectũ videt & limitat, vt quod oculis aliorũ iam placuit, etiã ſuis in aliquo diſplicere nõ poſſit. Sed quis cognouit ſenſũ Domini? Ideoque ſuperuacuũ eſt occulta Dei iudicia diſcutere, q̃, ſalua fide, ſine periculo licet neſcire: cùm liquidò hoc conſtet, ſemperq; conſtiterit, quòd athleta Dei, ad probationem, non ad reprobationem, dilata ſit,

Mat. 26.
Iohan. 20.
Caſus S. Petri Eccleſiæ fructum quẽ attulerit.
Pſal. 18.
Ibidèm.
Matt. 26.
Iohan. 10.
Iohan. 15.
Rom. 11.

Cap. 20.
Helendrudæ apparet S. Cordula.

Longa igitur temporũ ſerie euoluta, ſancta, quã prædiximus, Cordula inclytæ cuidam, incomparabilis tunc vitæ & ſpecialis meriti Helendrudæ per viſũ apparuit, eamque quaſi contubernalem ſuam, an ſe agnoſceret, requiſiuit. Illa autem quanuis ſancta, & mente Deo iam proxima, tamẽ adhuc corruptibilis, & quaſi corruptio incorruptelam nõ ſufferens, diuinæ venuſtatis & grauitatis perſonam exhorruit. Erat enim virgo Dei vltra omne artificium hominis veſtita mirificè, coronamque lilijs roſiſq; alternantibus intertextam geſtãs in capite. Famula ergò Dei ex pauore reſpirans, indignam ſe tantę maieſtatis agnitione eſſe reſpondit, cùm ego, inquiẽs, carnalis, peccati ſim legibus obnoxia: tu autem iam in ordinẽ cęlicolarum aſſumpta, rotùnſis corruptionis aliena. Tum illa: Noueris, inquit, me vnam ex ſacro Colonienſiũ virginum numero fuiſſe, quę illis in agone Chriſti triumphantibus, vna nocte ſuperuixi, ſequentiq; die mortis cupida, vltrò me carnificibus obtuli: ſicq; in Chriſto moriens, nec ſorores meas deſerui, nec ſocialem martyrij coronam amiſi. Itaque cùm illarũ glorioſiſſimi tranſitus diem debita iam deuotione tota Colonia veneretur, mei nominis nec breuis aliqua adhuc recordatio agitur. Proindè nunc veniens id tibi iniungo obediẽtiæ, quò ſanctimonialibus, ad corpora noſtra deuotè excubantibus, denuncies ex me, vt cùm ſororum mearum triumphalem gloriam celebrant, proxima ſequenti die & mihi aliquid venerationis impendant: quia minimè eis expedit, vt inter omnes, quæ illic pauſant, mei tantùm nominis reuerentia nulla ſit. Cumq; illa de nomine eius requireret, iuſſa eſt à virgine frontem eius intueri, vt hoc ſibi nomen fuiſſe indubitanter ſciret, quod illic exaratũ inueniret. Paruit illa, vidit & legit, diſcretiſq; ſyllabis, Cordula, diſtinctè ſcriptum inuenit.

S. Cordula altero die ſe carnificibꝰ trucidãdam obtulit.
Sanctimoniales in collegio ſãctarũ virginum.

Cap. 21.

Famula igitur Dei ad ſanctimoniales diuinũ oraculum retulit, creditumq; eſt, ac deincèps ſtatutum, vt cùm pridie beatarum virginum celebritas agitur, ſequens dies ſanctæ Cordulæ laudibus impendatur. Sed nè cui viſio hæc quaſi minus authoritatis, ludificãte ſomnio dubia, habere videatur, reuocet ad memoriam, quia & Petrus dormiens, in diſco vocationem gentium vidit, & Paulus virum Macedonem in Illyriam ſe vocantem non dubius audiuit, & patriarchæ noſtri, Abraham ſcilicet, Iſaac & Iacob, Ioſeph quoquè, Gedeon atque Daniel, multa magna cæleſtium myſteriorum ſacramenta viderunt. Magi etiã de mutando reditu dormiẽtes edocti ſunt. Ipſe quoquè nutritius Domini Ioſeph ab Angelo admonitus eſt in ſomnis in Aegyptum fugere: extinctiſq; perſecutoribus Chriſti, propter metũ Archelai Nazareth ſecedere, ibiq; habitare. Sed quid his aſſertionibus opùs eſt, cùm famula Dei, cui reuelatio hæc oſtenſa eſt, tam celebris vitæ, tamq; ſanctæ conuerſationis fuerit, vt ipſa pro certiſſimo veritatis teſtimonio habenda ſit? Eſt enim locus in Saxonia Herſe, ibiq; vſque hodiè glorioſa ſanctimonialium congregatio, vbi ſancta illa nata & nutrita, peracto ſanctiſſimæ vitæ curſu, nunc corporaliter in pace quieſcit: quanuis vltimi temporis ſui aliquantum in monte, quo ciuitas Iburg ſita eſt, in eadem ſanctitate exegerit. Huius vitæ & ſanctitatis tot teſtes ſunt, quot vel hodiè Herſe ſanctimoniales ſunt, vel abindè fuerunt: & veriſſimæ, vt potè Deo verbis hominum adſtipulante. Vſque hodiè enim ad tumulũ eius frequẽter redditur lumen cæcis, greſſus claudis, infirmi ad vſũ vitæ reparãtur, & obſeſſi ab immũdis ſpiritibus emũdãtur. Ideoq; cõpetens eius teſtimoniũ fuit, & nefas eſt dubitare, quod de ſancta ſanctæ, de ſponſa ſponſæ, de dilecta dilectæ ſuæ Dominus dignatus eſt reuelare.

Act. 10.
Act. 16.
Matt. 2.
Ibidèm.
Sanctitas Helẽdrudæ.
Miracula ad tumulum S. Helendrudæ.

Gloriç.

Cap. 22. Galat. 3.

Glorietur ergò ſuperna Hieruſalem, & cæleſtis illa curia, tot ingenuis ciuibus ampliata: vbi non eſt ſeruus, aut liber, maſculus aut fœmina. Glorietur Britannia, quamuis in Adã generans, virgineæ tamẽ indolis fœcunda. Glorietur Germania, tot lectiſſimos Oceani flores excipiens. Glorietur Roma, numerum virginum, quem acceperat, reddens. Glorietur Colonia, talem apud ſe theſaurũ retinens. Glorietur beata illa ſanctimonialium congregatio, tot ſanctarum virginum, quibus deuotè famulatur, patrociniis de perpetua ſalute præſumens. Benedicta

Ezech. 3.

igitur gloria Domini de loco ſancto. Vos autẽ ſanctimoniales, tot cæleſtium gemmarum ſeruatrices, fideli obſequio ſpecialiter ſatagite, vt ſi ad centeſimum vel ſexageſimum fructum non pertingitis, ſaltem poſt veſtigia earum diuinæ miſericordiæ ſpicas legatis. Omnes etiam in commune ſanctiſſima earũ

Matt. 13.

patrocinia humilimè flagitemus, vt quia ad ſocialẽ cum ipſis gloriam adſpirare nec audemus, nec poſſumus: tamen quia in domo patris manſiones multæ

Iohan. 14

ſunt, earũ meritis patrocinantibus, in cæleſti Hieruſalẽ vel nouiſſimę ſortis municipatũ capiam[*]: pręſtãte Domino noſtro Ieſu Chriſto, q cũ patre & ſpiritu ſancto viuit & gloriat Deus in ſecula ſeculoũ, Amẽ.

Hucuſquè hiſtoria ſanctarum virginum in vetuſtis manuſcriptis codicibus legitur. Viſum eſt autem huic ſubiungere nonnulla, quæ in antiquo ſanè codice manuſcripto habentur, quibus poſſunt confutari illi, qui fabuloſa eſſe putant, quæ de beatiſſimis his virginibus narrantur.

Nota virginũ ſanctarũ res geſtas fida relatione ad poſteros tranſmiſſas.

NOn autem, inquit, prætereundum, nec ſilentio ſupprimendum eſſe videtur, quod in ore noſtratium (Coloniẽſium) tenaci memoria ſemper omninò diligentiſſimè ſeruatum, religioſis frequẽter colloquiis voluitur, credibile etiam, & aut verum, aut veri ſimilimũ non negatur. Deniquè plurima per opinionis coniecturam probantur eſſe conſcripta, quibus tamen nulla vnquam authoritas refragata eſt. Mendacii nanque notã rectè nequaquàm incurrit, qui veritatis indagini ex maiorum, horum què admodùm religioſorum traditione, conueniẽtiſſimoque rationis iudicio ſedulus cautuſque, quãtùm ad ſe, librator inſiſtit. Nam cur cæleſtis huius exercitus à principio geſta ſimul & prælia non ſcriberẽtur, vt ſic demùm puriùs & lucidiùs ad aures poſteritatis tranſmitterentur, quotus in omni gẽte mirari debeat, cùm cauſam huius negligentiæ communis penè omnium populorũ afflictio per barbaros, his maximè regionibus debacchantes inflicta perdoceat? Per quam etiam hoc factum eſt, vt earundem

Barbarorũ vaſtationes.

ſanctarum virginum memoria, poſt incenſa ſanctarum corporum cuſtodẽ eccleſiam, paulatim ab ore primùm, deindè ab ipſo pectore religioſi dudùm populi laberetur. Hæc nihilominus negligentia de honorandis theſauri precioſiſſimi loculis in noſtratibus adeò vehementer induruit, vt ex remotis valdè

Eccleſia ſanctarũ virginũ ĩcendio crematur.

orientalium regionum partibus Clematius quidã, vir, vt rerum exitus docuit, clarus ſimul & religioſus, atque ad honorandas illuſtrandaſque fama pariter & munere ſanctarũ virginum ſepulturas idoneus, crebris viſionum prodigiis, terroribus & documentis Coloniam inuitatus accederet, & quęcũque coactus in ſuo loco primùm timore ſpoponderat, hic in reintegranda beatarum virginum baſilica religionis deuotione perficeret. Cuius monumenta lapidibus iſthic ſeruantur inciſa, quæ & huic operi verbis eiſdem putauimus inſerenda:

DIVINIS FLAMMEIS VISIONIBVS FREQVENTER ADMONITVS, (VT VIRTVTIS MAGNAE MAIESTATIS MARTYRII CAELESTIVM VIRGINVM IMMINENTIVM) EX PARTIBVS ORIENTIS EXHIBITVS PRO VOTO CLEMATIVS VIR CONSVLARIS, DE PROPRIO IN LOCO SVO HANC BASILICAM VOTO, QVO DEBEBAT, A FVNDAMENTIS RESTITVIT.

Clematius cõſularis crebris viſionib[us] admonetur inſtaurare eccleſiam ſãctarum virginũ.

Quod quia breuiter deſignari, paginę veritas ipſa poſcebat, quoſdã minùs diligẽter intendẽtes, ſenſus eius verus, & ad ſẽtẽtię totius ſolutionẽ omnimodis aptus, huculq; latebat. Vndè ꝓpter id, quòd Clematius de proprio à fũdamẽtis ſanctarũ virginũ eccleſiam ſcribitur erexiſſe, putant eũ propriũ hic prędiũ habuiſſe, in quo eandem reedificauerit, quã priùs ædificatam fuiſſe, quãuis multo iam tempore deſtructã, nemo fuit, qui vel hactenùs dubitauerit. Sed ea proprio pecuniæ ſuæ precio melius eam aliundè veniẽs religioſus idem Clematius creditur recuperaſſe: qui non ſolum in loco proprio precioſorum corporũ venerationẽ debitam redintegrauit & auxit, verùm etiam in cæteras prouincias, vndè venerat, & per quas iter fecerat, famam tantam eundo & redeundo perduxit. Hactenus ex codice ſupradicto, vbi etiam confutantur, qui putant eas ab Oriente veniſſe, aſſeriturque ex Britannia Coloniam eas acceſſiſſe.

S. Virgines ex Britannia venerunt primò Coloniam.

Vuandalberti Prumienſis præclarum & antiquum de iiſdem virginibus teſtimonium. Claruit is Anno Chriſti 850.

T*Vnc numeroſa ſimul Rheni per littora fulgent*
Chriſto virgineis erecta trophæa maniplis
Agrippinæ vrbi, quarum furor impius olim
Millia mactauit ductricibus inclyta ſanctis.

Sigebertus monachus Gemblacenſis, qui claruit anno ſalutis 1110. ità ſcripſit in ſuo Chronico circa annum Domini 453. admodùm conſentiens hiſtoriæ quam nos ſuprà poſuimus: immò ad verbum in quibuſdam eam ſecutus.

OMnibus bellis famoſius fuit bellum, quod candidatus ſanctarũ vndecim milliũ virgineum exercitus bellauit, duce ſancta virgine Vrſula: quę filia vnica[*] Noti nobiliſſimi Britannorum principis, cùm nõdùm nubilis à filio cuiuſdam ferociſſimi tyranni ad nuptias expeteretur, & patrem ſuũ ſuper hoc anxiari videret, (qui Deũ metuebat, ſi filiã Deo iam deuotã nubere cogeret, & tyrannũ timebat, ſi ei filiã denegaret) diuinitùs inſpirata nutanti patri ſuaſit, vt & tyranno aſſentiretur, ea tamẽ illi propoſita cõditione, vt ipſe & tyrãnus decẽ virgines genere, forma & ætate electas, ſibi traderẽt, & iã ſibi, quàm ſingulis illarum mille virgines ſubſcriberent: & cõparatis ad numerũ ipſarum vndecim trieribus, inducias triennii ſibi darent ad exercitium virginitatis ſuæ: nouo vſa conſilio, vt aut difficultate propoſitæ cõditionis animum eius à ſe auerteret, aut hac opportunitate omnes coæuas ſuas ſecũ Deo dicaret. Et ex hoc cõdicto, virginibus trieribus & ſumptis cõparatis, per trienniũ belli prælndia, cunctis mirantibus, [*] celebrarunt. Tandem ſub vno die, agente vento, ad portũ Galliæ, qui Tila dicitur, & deindè Coloniã appulſæ ſũt. Ibiq; ex Angeli monitu Romã tẽdẽtes, ad

for.[*] Deonoti.

Prudẽtia S. Vrſulæ virginis.

[*] Hæc dictio aut cõſimilis, deeſt.

modeſtè in noſtro codice.

vrbem Baſileam nauibus, à Baſilea Romam vſque pedibus profectæ, eodem eundi tenore Coloniam ſunt reuerſæ, ab Hunnis vndique obſeſſam. A quibus cunctæ martyrizatæ, nouo & mirabili modo triumpharunt, & Coloniam ſanguine & ſepultura ſua clariorem reddiderunt.

Ex his Sigeberti verbis haud obſcurè colligi poteſt, Hiſtoriam, quam pos hic edimus, ante eius ætatem iam ſcriptam fuiſſe. Poſſent multi alij citari graues ſcriptores, qui harum ſanctiſſimarum virginum partim etiam proliaè meminerunt, & noſtræ hiſtoriæ adſtipulantur, ſed hæc ſufficiunt. Haberemus autem proculdubiò plura de tam præclaro & admirando virginum exercitu, niſi barbarorū crebris irruptionibus multa deperiiſſēt.

** Vulſi,*

VITA S. * VVOLFI LAICI, SICVT hanc ex ipſius Vuolfi relatione deſcripſit Cap. 15. lib. 8. hiſtoriæ gentis Francorum S. Gregorius Turonenſis. Feſtū eius hoc die 21. Octobris tabulæ Benedictinorum habent.

21. Octob.
** Epoſium*

PRofecti in itinere ad * Exoſiū caſtrum acceſsimus, ibiq; Vulfilaici Diaconum nacti, & ad monaſterium eius deducti, benigniſsimè ſuſcepti ſumus. Eſt enim hoc monaſterium quaſi milibus octo ab antedicto caſtro, in montis cacumine locatum, in quo monte magnam baſilicam ædificauit, quam beati Martini, & reliquorum ſanctorum reliquiis illuſtrauit. Commorantes autem ibi, petere ab eo cœpimus, vt nobis aliqua de conuerſionis ſuę bono narraret, vel qualiter ad clericatus officiū aduenisset, quia erat genere Lōgobardus. Sed nolebat exponere, vanā tota intētione cupiēs gloriam euitare. Quē ego terribilibus ſacramētis cōiurans, pollicitus primò vt nulli quę referebat expāderē, rogare cœpi, vt nihil mihi de his quę interrogabā occuleret. Cūq; diutiſsimè reluctatus fuiſſet, victus tandem tam precibus, quàm obſecrationib* meis, hęc effatus eſt.

Ecce quomodò ſanctorum reliquiis baſilicas illuſtrans.

Dum eſſem, inquit, puer, & paruulus, audito beati Martini nomine, neſciens adhuc vtrùm martyr, an confeſſor eſſet, vel quid boni in mundo geſsiſſet, vel quæ regio beatos artus tumulo meruiſſet accipere, iam in eius honorem vigilias celebrabam, ac ſi aliquid numiſmatis inter manus aduenisset, eleemoſynam faciebam. Iamque in maiori ætate proficiens, literas diſcere ſtudui. Ex quibus priùs ſcribere poſui, quàm ordinem ſcriptarum literarum ſcirē. Deindè Aredio Abbati coniunctus, ab eoque edoctus, beati Martini baſilicam adii. Reuertensque ille mecum, parumpèr pulueris beati ſepulchri pro benedictione ſuſtulit. Quem in capſula poſitum ad collū meum appendit. Deuectis autem nobis ad monaſterium eius Lemouicino in termino, acceptā capſulā in oratorio ſuo locauit. Factum eſt autem, vt non ſolùm totam capſam repleret puluis, verumetiam foris inter iuncturas, vbi aditum reperire potuit, ſcateret. Ex hoc mihi miraculi lumine animus magis accenſus eſt, totam ſpem meam in eius virtute defigere. Deindè territorium Treuiricæ vrbis expetii, & in quo nunc eſtis mōte habitaculum, quod cernitis, proprio labore conſtruxi. Reperi autem hic Dianę ſimulacrū, quod populus hic incredulus quaſi Deum adorabat. Columnam etiam ſtatui, in qua cum grandi cruciatu ſine ullo pedum ſtabam tegmine. Itaque

Viſitat cū Aredio Abbate ſuo S. Martini reliquias.

Cōſtruit eccleſiam

cùm hyemis tempus ſolitò aduenisset, ita rigore glaciali vrebar, vt vngues pedum meorū ſępius vis frigoris excuteret, & in barbis meis aqua gelu connexa, candelarum more dependeret. Magnam enim hyemem regio illa perſæpè noſcitur ſuſtinere.

Sed cùm nos ſolicitè interrogaremus, quis ei cibus, aut potus eſſet, & qualiter ſimulacra montis illius ſubuertiſſet, ait: Potus, cibusque meus erat parū panis & oleris, ac modicum aquæ. Porrò vbi ad me multitudo vicinarum villarum confluere cœpit, prędicabam iugiter nihil eſſe Dianam, nihil ſimulacra, nihilque, quæ eis videbatur exerceri, culturam: indigna etiam eſſe ipſa, quæ inter pocula, luxuriasq; profluas cantica proferebant: ſed potiùs Deo omnipotenti, qui cælum fecit ac terram, dignum eſſe ſacrificium laudis impendere. Orabam etiam ſæpiùs, vt ſimulacris Dominus dirutis dignaretur populum ab hoc errore diſcutere. Flexit Domini miſericordia mentem ruſticam, vt inclinaret aurē ſuam in verba oris mei, vt ſcilicet relictis idolis Dominum ſequeretur. Tunc conuocatis quibuſdam ex eis, vt ſimulacrum hoc immēſum, quod elidere propria virtute non poteram, cū eorum adiutorio poſſem eruere. Iam enim reliqua ſigillorum, quæ faciliora fuerant, ipſe confregeram. Conuenientibus igitur multis ad hanc Dianæ ſtatuam, miſsis funibus trahere cœperunt, ſed nihil labor eorum proficere poterat. Tunc ego ad baſilicam propero, proſtratusque ſolo diuinam miſericordiam cum lachrymis flagitabam, vt quia id humana induſtria euertere non valebat, virtus illud diuina deſtrueret. Egreſſusque poſt orationem, ad operarios veni, appræhenſoque fune, vt primo nixu trahere cœpimus, protinùs ſimulacrum ruit in terram. quod confractum cum malleis ferreis in puluerem redegi. Ipſa quoquè hora cùm ad cibum capiendum veniſſem, ità omne corpus meū à vertice vſque ad plantam pedis puſtulis malis repletum eſt, vt locus, quem vnus digitus tegeret, vacuus inueniri non poſſet. Ingreſſus autem baſilicam ſolus, denudaui me coram ſancto altario. Habebam enim ampullam oleo plenam, quam de ſancti Martini baſilica detuleram. Ex qua proprijs manibus omnes artus perūxi, moxque ſopori locatus ſum. Expergefactus verò circa medium noctis, cùm ad curſum reddendum ſurgerem, ità corpus totū incolume reperi, ac ſi nullum ſuper me ulcus apparuiſſet. Quę vulnera non aliter, niſi per inuidiam inimici emiſſa cognoui. Et quia ſemper ipſe inuidet, Deum quærētibus nocere conatur. Aduenientibus autem Epiſcopis, qui me magis ad hoc cohortari debuerant, vt cœptum opus ſagaciter explicare deberem, dixerūt mihi: Non eſt æqua hæc via, quam ſequeris, nec tu ignobilis Symeoni Antiocheno, qui in columna inſedit, poteris comparari. Sed nec cruciatum hunc te ſuſtinere patitur loci poſitio. Deſcende potiùs, & cum fratribus, quos congregaſti tecum, inhabita. Ad quorum verba, quia Sacerdotibus non obedire aſſcribitur crimini, deſcendebam, fateor, & ambulabam cum eiſdem, ac cibū pariter capiebam. Quadam verò die prouocans me Epiſcopus longiùs ad villam, emiſit operarios cum ſcalpris, & malleis, ac ſecuribus, & eliſerunt columnam, in qua ſtare ſolitus eram. Poſtridiè autem veniens, inueni omnia diſſipata, fleuique vehementer, ſed erigere nequiui, quæ deſtruxerant, nè diceret contrarius iuſſionibus Sacerdotum. Et ex eo tempore cum fratribus, ſicut nunc habito, habitare contentus ſum.

Ecce quā ta fuerit eius abſtinentia.

Euertit Dianæ ſimulacrū.

Ecce vim orationis intellige.

Vis ſancti olei.

Magnerici Treuerenſis is fuit, cōtra cap 12. huius libri meminit Gregorius

Quæ ſequuntur, ex M S. codice monaſterij Rubeæ vallis deſcripſimus, in quo iiſdem penè verbis vita hæc etiam erat.

Felix obitus eius. HIc ſanctus Vuolſus bonorum ſemper operum incrementis proficiens, multiſque clarus virtutibus, in pace tandèm quieuit, ſepultuſque eſt in eodem loco in eccleſia quam ipſe ædificauit, in qua multa apud eius memoriam referuntur fieri crebrò miracula. Contigit autem cùm idem locus ex antiquitate eſſet neglectus, vt quadam die ob incuriam incendium pateretur. Cumque eccleſiam & omnia circnitu ignis abſumeret, mœſti ciues de beati viri reliquiis turbari cœperũt, quia eas velut fracto loculo detectas antiquitas reliquerat. Et eccè ſedato igne diligenter intuẽtes, oſſa viri ſancti ab hac vſtione intacta reperiunt, ac ſi nullum lucus ille incendium eſſet perpeſſus. Ob hanc cauſam, & maximè quia ſolitarius erat locus, viſum eſt venerabili Egebetto Treuerorum Epiſcopo, vt oſſa ſancti viri in memoratum ſuperiùs caſtrum transferrentur, quatenùs ibi cum maiori reuerentia & cuſtodia haberentur. Inito itaque conſilio, cùm ex eodem loco præſente Epiſcopo & clericis vel monachis aliaque populi freqnentia deportarẽtur: euntibus illis, cum iam fluuium præteriſſent, larga ſuper eos repenè pluuia deſcendit, ſed ut tanti viri Dominus meritum oſtenderet, per omne quod à prædicto loco ad caſtrum tendebatur ſpatium, cùm nequaquàm imber ceſſaret, ſuper ſancti viri feretrũ, nec vna pluuię gutta cecidit. Itaq; ab illa inũdatione fuit protectus, ſicut à ſupradicta fuerat ignis læſione defenſus. Amẽ.

Sacra oſſa eius ab igne nõ læduntur.

Nec à pluuia dum trãſferũtur.

VITA SANCTI PATRIS NOſtri Abercij Epiſcopi Hierapolitani, authore Simeone Metaphraſte, vt habetur in Tomis Aloyſii.

22. Octob. Cap. 1. MARCO Antonio & Lucio Vero Romanum obtinentibus imperium, peruaſit decretum in vniuerſam terram, quæ parebat Romanis, iubens offerri publica ſacrificia & libamina diis, qui dicuntur. Cùm hoc ergò decretum, tũc miſſum eſſet ad Publium paruæ Phrygiæ Præſidem, licebat videre omnes, qui erant ſub ditione Romanorum, celebrare feſta & ſacrificia, & diligenter inſeruire iuſſui Romanorum: Senatuſque Hierapolitanus & populus nequaquàm aberant à ſacro illo publico. Hic autem ipſe, cuius eſt præſens argumentum, Abercius, cui erat commiſſus Epiſcopatus Hierapolitanorũ, cùm vidiſſet ciues candidatos infeſta illa feſta peragere ad ſuæ animæ interitum: & verum quidem Deum contemptui haberi, ſurda autem adorari ſimulacra: falſam phantaſiam (vt dicam cum diuino Habacuc) & erroris caliginem ſuper multos infundi, rem arbitratus grauem & valde abſurdam, & tanquam animo fauciatus pro fratribus, cum lachrymis Deum ſeorsùm precabatur, dicens: Deus ſeculorum, & Domine miſericordiæ, qui hoc vniuerſum fabricatus, id contines: qui voluiſti, vt vnigenitus tuus filius propter nos homo fieret, nunc quoquè aſpice mũdum, quẽ tu condidiſti: neque hanc tuã ciuitatem, in qua me poſuiſti paſtorẽ tuarũ ouiũ, & cuius mihi indigno commiſiſti Epiſcopatũ, deſpicias ſic manufactis deditã abominationib᷑: ſed eos liberatos à nube erroris, quę eis offũdit tenebras, adiũge tuo lumini.

Aberciꝫ Epiſcopi zelus.

Habac. 2.

Preces Abercij cũ lachrymis.

Hæc cùm magna diei parte eſſet precatus, & ſe ſomno dediſſet, videt adoleſcentem elegantẽ ac ſpecioſum, virgam ei in manum tradentẽ, & dicentẽ: In nomine meo, Aberci, nunc ambula, & hoc baculo contere authores erroris. E ſomno ergò excitatus, cùm rectè intellexiſſet, Dominum ſibi apparuiſſe, ſtatim ſurgit, & impletur fiducia, & maximo ligno arrepto, abiit ille, zelum ſpirans & iram, ad templũ Appollinis, vbi peragebantur plura ſacrificia & libamina. Erat autem circa nonã horam noctis. Itaque diuina fretus apparitione, primùm quidẽ ipſis manibus pulſat templi portas: & cùm claues & vectes ab eo eſſent contriti, & apertæ eſſent portæ, in mediũ accurrens templum, Apollinis, quod illic ſtabat, ſimulacrum confregit ac comminuit. Deindè alia quoquè aliorũ deorũ ſimulacra obiens, affecit ſimiliter. Dij autem non ſe defenderunt, & quæ ſunt ſurda & inania, ſic erant planè ſurda & muta, vocem tamen maximam rebus ipſis emittentia, inſanos eſſe homines, qui eos colunt, & deos nominant: & quæ nunc patiuntur, illa quidem iuſtè pati, & valdè laudabiliter.

Cap. 2. Viſio.

Deſtruit dæmonum ſimulacra

Cap. 3. Deorum autem cultores, & templi miniſtri, cùm hæc magna audacia facta eſſe audiſſent, erant pleni ſtupore & dubitatione. Is verò ad eos conuerſus, & iuſta cum ira, iuſtus intuens: Abite, inquit, ad ſenatũ, & toti populo renunciate, quòd dii ueſtri heſterno inebriati conuiuio & commeſſatione, ſe inuicem cõtriuerunt, & ſic in terrã deiecerunt. Sed vos, ſi quid ſit in vobis ſenſus, confracta hęc ſimulacra camino mandate & igni. Sic enim dii veſtri vobis fortè fuerint vtiles, per calcem, inquam, quæ eſt ex illis faciẽda. Hæc cùm feciſſet & dixiſſet Abercius, domũ rediit, tanquàm vir fortiſſimus, ſuis peremptis hoſtibus, qui erant reuerà authores exitii multarum animarum. Reuerſos autem docebat multitudinẽ, quæ ad ipſum confluebat, veram ſequi religionem, & moderatæ vitæ curã gerere. Sub ipſam autem noctẽ, ſacrifici & æditui accedunt ad ſenatum, & deferunt quidem Abercium: docent autem ea, quæ facta fuerant. Itaque cùm primum illuxit, fama per omnes peruaſit, quòd magnus quidem Abercius in magnũ errorẽ incidiſſet, in deos antẽ inſurrexiſſet, & quòd ea de cauſa non ſolùm diis & Imperatoribus, ſed etiam populo & vniuerſæ ciuitati deberet dare pœnas. Properè ergò omnes in templũ congregati, inter ſe diſceptabant, & de eo communicabant. Et qui erant quidẽ primi ex ciuibus, & longè aliis antecellebant, conſulebãt mittere miniſtros publicos, & Abercium adducere, redditurum rationem, quanam de cauſa hæc ſit auſus, & quoſnã habeat, qui ei opẽ ferãt. Neq; eſt enim, aiebãt, veriſimile, eũ, qui talia aggrediẽ, nõ plures habere adiutores. Cùm ergò illos quoquè comprahenderimus, vinctos ſimul cum Abercio mittemus ad Præſidem, vt meritas luant pœnas ſuæ in deos ipſos iniuriæ, & in imperatores.

Deridet ſtultitiam idololatrarum.

Defertur ad Senatum.

Cap 4. Atque iis quidẽ, qui cęteris præſtabãt prudẽtia, ſicut diximus, videbatur hoc expedire: & ſic, aiebãt, erit nobis faciendũ. Populus autẽ cùm vidiſſet manus & pedes, & deorum facies humi proiectas, & valdè cõmotus eſſet, amẽs, dixerit quiſpiã, pro amẽtib᷑, lignis & lapidibus correptis, (talis enim eſt vniuerſa turba, ad irã cõmota, & ita impetu utẽs incõſiderato) Eamus, inter ſe inuicèm clamabãt eamus, iniiciamus ignẽ in eius domũ, & eã quãprimũ accẽdamus, vt nõ ille ſolùm, ſed etiã quicũq; cũ eo habitat, & cũ eo ſẽtit, malè pereat. Senat᷑ autẽ timẽs, nè, ſi exuſtę eſſẽt ędes Abercij, ędes quoq; vicinorũ & multorũ nulli culpę affiniũ, mali quoq; ſimul eſſẽt participes: & deinde de iis pœnas ſumeret Publius, quòd ſe adiunxiſſẽt multitudini, efferatos demulcebat, & ęſtuãtes

Populus in eũ commouetur.

Chriſtiani ſuadēt Abercio, vt det locū iræ & excedat è ciuitate

eorum animos conabatur comprimere. Interim autem facta mora non modica, cùm hoc quidam audiuiſſent ex iis, qui iam pietatem didicerant, celerrimè veniunt ad ædes Abercii; cumque illum inueniſſent, eos, qui aderant, placido & læto vultu accipientem doctrina pietatis, perindè acſi nihil noui accidiſſet, ei dicunt paratas inſidias, & rogant, vt parùm loci det inſolenti populi tumultui, & ſtatim excedat è ciuitate, nè res duas præcipuas amitterent, patrem ſcilicet, & fratres, ipſum ſcilicet diuinum Abercium, quem eis in locum patris dedit ſpiritus ſanctus, & fratres illos, quos, ſi is eſſet ſuperſtes, adduceret ad pietatem.

Cap. 5.

Ille autem, Fugitiui, inquit, ô fratres, omninò exiſtimaremur à ſuſcipiendis pro Chriſto perpeſſionibus, ſi propter ipſum pati tā turpiter declinaremus, idque cùm ille ſacris iuſſerit Apoſtolis liberè prædicare gentibus verbum pietatis, neque timere aliquid graue, & quod nollent pro nomine eius non pati in tempore, quo intentantur ea, quæ uexant & cruciāt. *Mat. 10.* Nam & propter ipſum mala perpeti eſt iucundum, & pro illo mori, eſt quauis uita uerè iucundius. (Verumenimuerò parendum eſt nobis ſic uolentibus: & fugiendi ſunt ij, qui nos inuadunt. *Ibidem.* Nam hoc quoq; planè iubet lex Chriſti, fugere videlicet eos, qui perſequuntur. Hæc dixit, & ſimul cum eis egreſſus, per mediam ciuitatem uadit in forum. Vbi etiam cùm ſediſſet in loco, qui apud eos vocabatur Fragelliū, docebat eos, qui aderāt præconium ueritatis, & eos dignabatur Dei cognitione, prout illi poterant eſſe digni: & dicebat, oportere eum, qui erat diuino baptiſmo initiatus, & dignus habitus, qui iam Chriſtianus & eſſet, & nominaretur, quæ aderant quidem, in cuncta deſpicere: eſſe enim breuia & caduca: expetere autem uitam ſolam immortalem. Nam ea ſola eſt verè uita, quam Deus parauit iis, qui ipſum diligunt. Interim autem dum hæc diſſerebat, cùm quæ in eū ferebantur, id reſciuiſſet multitudo: & quòd non ſatis habuit domi uerba facere de ſua fide, ſed etiā publicè prædicat, & liberè annūciat ſuam religionem, maiori inſania percíti, & feruētes acriori ſpiritu, nō ampliùs contineri poterant, nec uolebant optimatibus cedere ciuitatis: ſed cum tumultu & clamore in eum impetum faciebant, ipſum, & eos, qui cum ipſo erant, dentibus ꝓpemodùm uolentes diſcerpere.

Magna libertas et fiducia S. Abercij.

Cap. 6.

Cùm autem iam ad ipſum ueniſſent, & mox eſſent manus in eum iniecturi, eccè tres adoleſcentes, cùm maligni dæmones eos longo antè tempore inuaſiſſent, repentè ruptis veſtibus è populo excurrūt, ſuas manus mordentes & torquentes, oculos inuertētes, ſpumas in ore agentes, & confuſam quandam alienamque vocem emittentes. Qui cùm accurriſſent ad Abercium: Adiuramus te per uerum & ſolum Deū, quem tu prædicas, vehementer clamabāt, nè nos torqueas ante tempus. Hoc multitudinis quidem illum à ratione alienum cohibuit impetum: adoleſcētibus autem ſedauit malum: aut potiùs, ſi veriùs ſit dicendum, utriſque repreſsit inſaniam, adoleſcētibus quidem inſaniā, quæ proficiſcebatur à dæmonibus: multitudini autem eam, quæ ex inerudita & rudi natura commota erat aduerſus ſanctum. Stabant ergò omnes eum ſuis intuentes oculis, maxima eius moderatione & morum tranquillitate eorum impetu refrenato, atque expectabant, quiſnam futurus eſſet exitus. Diuinus autem Abercius nihil cunctatus, cùm ſe conuertiſſet ad orationem: Sancti tui filii Ieſu pater, dixit, qui etiam ſi milliès peccauerimus, ipſe ea diſpēſas, quæ pertinent ad ſalutem, rogo te & obſecro, vt dæmonum inſultum ſoluas adoleſcentibus, vt ipſi quoq; decæterò ambulent, tuā ſequentes uoluntatē, & efficiant eo, quod in ipſis ſiet, miraculo, vt multi alii tibi adiungantur, atque omnes cognoſcant, te ſolum eſſe Deū, & non eſſe alium præter te. Hæc cùm Deum eſſet precatus, & adſpexiſſet adoleſcētes, percuſſit eorum capita virga, quā habebat in manibus: In nomine mei Chriſti, dicēs, exite ex his adoleſcētib' mala dæmonia, eos nihil offēdētia. Et illa quidē viſa vocē edere maximā, protinus abierūt: ii verò, depulſa ea, quæ tūc propter dæmones eos obſidebat, caligine, cùm parū adſpexiſſēt, & veluti reſpiraſſēt, illi' ſāctos pedes oſculātur, & nullā edētes vocē, eos diù tenēt, adeò vt omnes exiſtimarent eos eſſe mortuos. Ipſe autem cùm apprehendiſſet illorum dexteram, facit eos ſurgere ſanæ mentis. Et illi quidem, quæſitis veſtibus, cùm eas induiſſent, cernebantur deinceps veſtiti, & ſanæ mentis, & ab Abercio minimè recedentes.

Tres dæmoniaci populi inſanientis cohibent impetū.

Tres dæmoniaci curantur.

Cap. 7. *Populus conuertit ad Dominum.*

Cùm hæc autem vidiſſet turba, omnes veluti vna mente & uno ore: Tu es ſolus verus Deus, qui per tuum prædicaris Abercium, magna voce dixerūt. Ei rei fert teſtimonium repentina illa mutatio multitudinis, quæ uſqueadeò fuit capta miraculo, vt nullus defuerit, qui non haberet agnitionem: immò omnes ad diuinum baptiſmū accurrerint, ex paratis Abercio inſidiis hoc præclarum interim conſecuti, nempe ſuam ſalutē. Ceterùm dicebāt eſſe aliquid, quod eos maximè conturbabat: ſe enim pertimeſcere, nè propter magnum dedecus, quo multitudo eorū perfudit animam, ſic permanerent nequaquàm Deo accepti. Accedentes itaque dicebant: Doce nos, homo Dei, an ſit nos Deus patienter adſpecturus, an nobis mala redditurus propter ea peccata, quæ fecimus in ignorātia, quod etiam horremus, propter quod dolemus, quod timemus ac formidamus. Ille autē propius accedens, quàm potuit maxima & clariſſima voce: Viri, inquit, qui nunc credidiſtis, ſi non perſeueretis in ueteribus veſtris operibus, & paternis traditionibus, ſed recedatis ab omni uitio, inuidia, inquam, odio, immunditia, & aliis, quæ priùs feciſtis, cùm eſſetis in ignorantia, ipſe erit vobis propitius, in quem nunc ſyncere credidiſtis: qui etiam eos vocans, qui ſunt aggrauati peccatis, Venite, inquit, ad me omnes, qui laboratis, & onerati eſtis: & ego reficiam vos. Habemus exempla innumerabilia eius benignitatis. Quamobrem in ipſum credētes, vos omnes ei veſtras dedicate animas, & ſpe non fruſtrabimini. Sed graues, dicebant, plagas accepimus, totos noſipſos antea dedentes obſcœnis corporis voluptatibus, & maxima ex parte ſeruientes corporis deſideriis, & adhuc malam habemus conſuetudinem, tyrannidem in nobis exercentem. Ille autem: Accurrite, inquit, quamprimum ad medicum, & ieiuniū, labores, preces, lachrymas, peccatorum confeſſionē, & illarum ipſarum, quæ vos vexant, cogitationum, & ad malum faciendum impellunt: quod etiam per diuinum Oſee longo antè tempore Deus, vtpotè nō ab eis factum, exprobrat Iudæis: Cur, dicens, ſiluiſtis impietatem, & eius fructum vindemiaſtis? Hæc utiliſſima medicamenta ipſi vobis imponite: & nec vulnerum quidem vobis remanebit veſtigium.

Docet populū viā ſalutis. *Matt. 11.* *Remedia aduerſus peccatum.* *Oſee. 10.*

Cap. 8.

Cùm eos ſic diuinus alloqueretur Abercius, nona hora diei finita ei quoquè affert finem dicendi: & in his ſoluit ſermonem, conſuetis precibus eum trahentibus ad alium ſermonem habendum cum eo, quem deſiderabat. Ille ergò ſurrexit: & cùm ſacras manus impoſuiſſet ijs, qui malè ſe habebāt, & eorum extinxit dolores & ad perfectam reduxit ſanitatem. Deindè cùm benè precatus eſſet omnibus, & benedixiſſet, quinetiam oſculo in Domino impertiiſſet, & veluti quoddā ſignaculum eis impoſuiſſet, vt quæ

Morbidi ſanantur.

dicta

dicta ſunt, rectè ab eis cuſtodirétur, domũ ibat cum fratribus: multitudo autem eum ſequebatur, & rogabat, vt ab illo baptizaretur. Ille autem accipit quidẽ, vt par erat, promptum eorum animi ſtudium, ipſe quoquè in eo habẽs longè maiorẽ, quàm ii habebãt, animi alacritatem. Sed quoniam non erat tẽpus cõueniens, baptiſmum differt in diem ſequentẽ. Atque multi quidem ex iis propter magnum baptiſmi deſiderium, cùm ne domum quidẽ redire ſuſtinuiſſent, dormierunt illic prope domunculam. Cùm autem eſſet mediũ noctis, gratia reſplẽdens Abercius, cùm Deum precatus fuiſſet, è domo egreditur: & cùm circumſiſtentem vidiſſet turbam, & ſuſtinentem, ſublatis in cęlos oculis: Ago tibi gratias, Domine Deus, inquit, quòd miſertus ſis mei, qui ſum paſtor tuarũ ouium rationis compotum: & qui in nos vigilabat lupum, fruſtra hiantẽ reddideris: & à veritate diuulſam hanc gregis partem reuocaris, & iam filiorum adoptione digneris per baptiſmũ. Hæc cùm dixiſſet Deo vniuerſorum, iubet multitudinem eũ ſequi ad

500 baptizantur.

eccleſiam. Cùm autem iam veniſſent, cõſuetis dictis precibus, baptiſmo initiat viros numero quingẽtos. Ex hinc autem multi ad illum confluebant, nõ ſolùm ex magna Phrygia, & vniuerſa finitima regione, ſed etiam qui Aſiam habitabant, & qui degebant in prouincijs Lydia & Caria. Etenim per vniuerſam ciuitatẽ de ipſo manabat ſermo, qui non erat vanus & inanis, & ideò citò poterat extingui: ſed qui ex veritate

Multi ad eũ cõfluũt ſalutis obtinenda cauſa.

magnas habebat vires. Ad eum ergò cõfluebant, alij quidem ut diſcerent, quę erant ſalutaria: alij autem, vt liberarentur ab iis, quę eis afferebant moleſtiam: quos ſcilicet premebat morbus, aut etiam aliquod aliud tenebat malum. Erat enim aptiſsimus ad docẽdum verbum veritatis, & paratiſsimus familiares Chriſto reddere eos, qui accedebant.

Cap. 6 Phrygella mater Poplionis cæca ad Sanctum adducit.

Pauci dies præterierunt, cùm aſſumptis presbyteris & diaconis, & reliqua præterea fraternitate, procedit: & ſedens in eo loco, in quo conſueuerat, tanquàm ex aliquo fonte ſuauiſsimo, ex ore profundit doctrinæ fluenta ſuauisſima. Interea autem acceſsit adducta illuſtris quędã fœmina, oculis orbata, nomine Phrygella, mater Euaeniani Poplionis. Is verò Poplion apud Imperatorẽ & vniuersã ciuitatem primũ locum in honore obtinebat. Adducta ergò, ſicut diximus, mater illius, poſtquam audiuit magnũ Abercium hic iam ſedere & docere, magno ſtudio ad eũ accurrens, & illius pedes præhenſans, vehemẽter eum precabatur, &, Miſerere, dicebat, mihi hominũ maximè uenerande, ſolique vero Deo chare, miſerere mei ſupplicis: redde mihi rursùs oculos magnum Dei opus efficẽ, ut iucundum Solem rursùs intuear: neque me deſpicias affectam iam miſerabiliter: conſolare meã calamitatem: moueat te maximus meus ſplẽdor. Eſt mihi filius Poplion, qui multùm poteſt apud Imperatorẽ, & ciuitatẽ: ego autem ipſum non video. Sunt mihi diuitiæ ingentes, & variæ, famuli, pecuniæ, prædia: ego autem ad ea me peiùs habeo, quàm egẽtes. Nã illi quidẽ poſſunt frui adſpectu illorũ paucorũ, quę habẽt, & ea, quę habẽt, vt volũt, adminiſtrare: ego verò nec ea poſsũ videre, quorũ credor eſſe domina. Et vtinàm priuata bis omnib⁹, ſolos haberem oculos. Proptereà rogo tuam clementem animam, valdè, inquam, rogo & ſupplico miſera, vt meos aperias oculos, & tua apud verum Deum fiducia eis vim videndi immittas.

Cap. 10.

Ille autẽ: At ego, inquit, o mulier, ſum peccator, & qui magis egeo miſericordia, & pendeo totus à Dei clementia. Si autem tu etiam credis in Deum,

Iohan. 9.

in quo ego confido, poteſt omninò ſicut ei, qui erat cæcus ab ortu, tibi quoquè viſum donare. Illa verò: Credo, inquit, in verum Dominum Chriſtum: tu igitur meos credentis tangens oculos, iucundam & deſiderabilem eis lucem largire. Hæc nõ nudis ſolùm dicebat verbis, ſed & moribus confirmabat, & fontibus lachrymarum. Miſertus ergò ſanctus, & ad cælos adſpiciens, qui erat cælis vere dignus: Veni, inquit, vera lux, Ieſu Chriſte, & aperi huius oculos. Deinde

Phrygella illuſtris matrona recipit lumen.

conuerſus, cum eius tetigiſſet oculos: Si verè, dixit, in Chriſtum credidit Phrygella, ſtatim viſum recipiat. Cùm ſic ergò dixiſſet, & ſoluta eſt ipſa orbitas, & patuit verã fuiſſe eius fidẽ in Chriſtũ. Viſus enim oculorũ corporis, ſignificabat illuminatos eſſe animæ oculos. Porrò autem cognita eſt etiã in dono grata, dicẽs: Domine, ago tibi gratias, quòd mihi dupliciter lucẽ ſis largitus. His enim, qui vidẽtur oculis corporis, cordis oculos lõgè mihi magis aperuiſti. Vndè etiã mihi cõuenit dicere, quæ tuus Dauid:

Pſal. 114.

Liberaſti oculos meus à lachrymis, & pedes meos à lapſu. Verè enim ſum liberata ab offenſione, neq; greſſus animæ ſunt minores greſſibus corporis. Hinc vehemẽter capta amore Chriſti, cùm totã ſe cõtuliſſet ad ſeruanda eius mãdata: Ecce, inquit, pater, ad ſãctũ adſpiciens, præsẽtibus his multis teſtibus, dimidium mearũ facultatũ tibi committo, vt diſtribuas indigẽ

Dimidiã partem facultatũ ſuarum dat pauperib⁹ Phrygella

tibus. Quæ ergò circunſiſtebat multitudo, admirata nouũ hoc miraculum, ipſa quoquè exclamauit: Magnus es, Deus Chriſtianorũ, nam ij quoquè magnis vere fruuntur gratijs, qui tuum nomen inuocãt. Tũc autẽ diuinus Abercius: Ecce, inquit, mulier cognouiſti, quam liberaliter ac munifice Dominus meus eos remuneratur, qui ſperãt in ipsũ. Vade ergò in pace, tibi animum adhibẽs, & illi agens eas, quas par eſt, gratias. Hæc ille cùm dixiſſet, Phrygella receſſit quidem in præſentia: rursùs autem rediit, & eum valdè colere perſeuerauit. Atque rursùs quidem aggreſſus eſt Abercius conſuetam doctrinam.

Cap. 11.

Cùm autẽ quod in Phrygella factũ fuit miraculũ, in multas terræ partes peruaſiſſet, accedũt ad eum tres vetulæ, quæ ipſæ quoq; erãt orbatæ oculis, dicẽtes: Nos etiã credimus in Ieſũ, qui à te prædicatur. Appareat ergo in nos quoquè eius clemẽtia, & nobis lucẽ, o vir admirãde, oſtẽde, ſicut Phrygellę. Ille autẽ, Si fides veſtra, inquit, vera eſt in verũ Deũ, ſicut dicitis, eũ videbitis cordis oculis, qui cadũt ſub intelligentiã. Hæc dixit, & cùm ſuſtuliſſet oculos: Domine Ieſu Chriſte, inquit, rogo te, videant ipſæ quoque lucẽ tuæ agnitionis: & ab ea, quæ eſt eis offuſa, liberatæ caligine, adſpiciãt, Domine, radios tuæ veritatis. Sic eſt precatus: & eccè locũ, in quo ſtabãt, magna lux circufulſit deſuper: & omnes in terrã ceciderũt obſtupefacti ſpectaculo, quod præter opinionẽ euenerat. Nõ erat autẽ lux, cuiuſmodi ea eſt, quæ venit ex ſole & fulgure, ſed noua prorsus, & ſtupẽda, & inſueta. Eæ ergo ſtabãt immotæ, cùm omnes humi cecidiſſent: & lux illa, quæ apparuit, cùm valdè in eorũ

Tres aliæ cæcæ miro modo illuminantur

oculos incubuiſſet, eas ſtatim fecit videre, & hanc ſuauè & hominibus gratam Solis lucem intueri. Ille autem cùm iam ſanis eas vidiſſet oculis, Quid eſt, rogauit, quod vobis apparuit, & quid vidiſtis, cùm primùm adſpexiſtis? Vna autem: Senem, inquit, vidi, cuius formæ non poteſt referri pulchritudo & alacritas. Altera autem: Viſus eſt mihi adoleſcens. Tertia verò: Puer, inquit, meos attigit oculos. Hæc cùm audiuiſſet Abercius, & rerum admirabilium Deo ęgiſſet gratias, intermiſit docere.

Cap. 12. Hymni hora Nona.

Ex iis autem, qui aderant, iis aſſumptis, qui erant familiares, domum rediit, & cùm horæ nonæ hymnos abſoluiſſet, parũ panis aſſumit. Ita enim ſolebat, tanquam aliud agẽdo, & in fine diei, corporis habere rationẽ. Hęc cum ab eo facta eſsẽt, ſtrebat videre

 mul-

multos ex ea, quæ eſt circuncircà, regione ad eum confluere, & baptizari in nomine patris, & filii, & ſpiritus ſancti. Interim autem cùm quæ matri euenissent, cognouiſſet Euxenianus, & quemadmodum

Venit ad S. Abercium Euxenianus ut ab eo inſtituatur in fide.

deducta accelsiſſet ad lectum, & quemadmodùm orbata viſum recuperaſſet, omnia ex ipſa ſciſcitatus, venit ad illum, Si te ſcirem, inquit, ò pater, iubêter adſpicere ad pecunias, non diſtribuiſſem tibi paruã partem mearum facultarum, quòd meæ matri conciliaris tantum beneficium. Cùm autem cũ aliis quę tibi donauit Deus, te quoq; pecuniis feci ſuperiorem, quidnam, vt eſt conſentaneum, tibi pro hoc dono reddiderimus? Quidnam aliud, quàm hanc gratiam tibi ſcire mus acceptam? Cum hęc quidẽ dixiſſet, ſancti pedes pręhendit. Sanctus autem, accepta eius dextera: Scias, inquit, ò optime, mihi nulla re alia tua opùs eſſe, niſi quòd cùo ſis adcò prudens, fidelis fias ex infideli, & impia mutata religione, venias ad cognitionẽ veritatis. Volo enim te fidelẽ eſſe potiùs pauperẽ, quàm infidelẽ illuſtrem & diuitẽ.

Cap. 13.

Tunc reſpondit Euxenianus: Si vis igitur, o ſacrũ caput, de hoc nobis eſt quærendum. Sæpè enim audiui matri asſidens, ſe à te didiciſſe, Deum nunc quidẽ eſſe clementẽ & benignũ, nunc autem terribilẽ & iuſtũ: & alios vt valde bonũ bonis remunerari, alioſ vt potẽ iuſtũ ulciſci & punire. Si ergò ex amore quidem exitit beneficium & remuneratio, ſupplicium autẽ & pœna ab odio, quomodò fieri poteſt, vt idẽ ſit bonus, & iuſta inferat ſupplicia? Quoniã, inquit magnus Abercius, cùm vnicuique reddatur pro meritis, eos quidem, qui bona ſaciunt, tanquam qui natura ſit bonus, afficit beneficio: eos autem, qui mala exercent, punit, vt qui omnia iuſte faciat, nemine effugiente eius cognitionem eorũ, quę nos ſacimus, & vel ſolùm cogitamus. Ipſe eſt enim accuratisſimus

Heb. 4.

examinator eorum, quę ſunt in profundo cogitationis, corda examinãs, & renes peruadens vſque ad diuiſionem animę & ſpiritus, compagũ quoquè & medullarum, & index cogitationum & conceptionum cordis. Euxenianus verò: Hoc quidem, inquit, rectè eſt ſolutum. Sed illud quoquè me doce: Si Deus bonis delectatur, cur non ab initio talem fecit hominẽ, vt bonum quidem poſſit operari, malum autem minimè poſſit facere? Sic enim & quę ſunt ei grata, feciſſemus, & manſiſſemus nullo affecti ſupplicio. Ille autem: Hoc quoquè eſt, inquit, eius, qui noſtri magnam curam gerit, & qui omninò vult noſtrum bonum. Si enim non poſſemus mala facere, nec bona

Liberum arbitriũ quid præſtet homini.

quidẽ faciendo nihil lucraremur. Neque enim proptereà laude digni eſſemus, nec cõmendatione. Tũc nanque quod factum eſſet, non fuiſſet factũ noſtro libero arbitrio, ſed ex rei natura. Non enim qui non poteſt malum facere, is nõ faciens eſt laudãdus: ſed qui, cùm poſſit quidem facere, abſtinet propter boni deſiderium. Cùm autem utrunque ſit in noſtra poteſtate, vt uel boni ſimus, vel mali, ſi uelimus, cur tollis occaſionem parandæ bonæ exiſtimationis, & eiicis materiam coronarum? Ad hæc Euxenianus: Nunc, inquit, mihi ſatis eſt perſuaſum, hominem eſſe ſui iuris, & liberum habere arbitrium, & ſua ſponte venire ad peccandum. Sed dum de his rębus inter ſe diſceptarent, hora nona rursùs veniens, finiit quæſtiones. Statim enim ſurgens diuinus Abercius, ſalutat eos, qui circunſtabant; & cùm benedixiſſet, domum mittit cum Euxeniano.

Cap. 14.

Pauci dies poſteà præterierunt, cùm vicos circumcircà poſitos, & ante alios, eos qui erant propinqui, obiit cum fratribus. Iam enim acceperat, multos uariis illic morbis laborare. Cùm autem abiiſſet, & eos curaſſet precibus, & manuũ impoſitione, poſtquam uidit locum egere balneo, (quod quidem ægrotantibus eſt aptum ſolatium) veniens in quẽdã locum, qui appellatur Ager, fluuius autem prope cũ fluit, flexis Deo genibus humi pròcidit. Et eccè erumpit quidem tonitru cælo ſereno, emittit autem terra

Precibus ſuis S. Abercius impetrat fontes aquarum calidarum.

fontes aquarum calidarum: & per omnia laudabatur Deus, qui iuſtos ſic exaudit. Cùm beata autem illa lingua iis, qui aderãt, iuſsiſſet fodere ciſternas, vt aquæ calidæ in eas confluerent, & ex eſſent ad recreanda corpora laborantia, domum reuertitur. Interim aũt tentationum & deceptionis pater malignus dęmon, indutus forma muliebri, venit ad ſanctum uolens ab ipſo conſequi benedictionem. Ille autem coniectis in illum oculis, qui intùs latebat, lupum nõ ignorãs, etiamsì ouis pellem induiſſet, protinùs auertitur, & lapide offendit pedem dexterum. Dolore ergò affectus, manu tangit talum: ipſum enim percuſſerat. Malignus autem rursùs in ſeipſum mutatus, ſuauiſsimè riſit, & vehementiſsimè, & ſolita protinùs ſuperbia: Nè me exiſtimes, inquit, eſſe ex illis humilibus dęmo

Vide dæmonis malignitatẽ.

niis, quæ tu ſcis ſæpè fugare uel uerbo ſolo: ſed ſum ipſe centurio, cuius cùm nunc feciſti periculum, vides q̃ grauibus ſis affectus doloribus, qui liberaſti multos à moleſtiis. Sic execrandus ex eo, ꝙ lædat, nũquàm autem ex eo, quòd proſit, ſibi laudem tribuit. Hæc ergò admirabili dixit Abercio, & impetum facit in quendam ex ijs, qui ipſum circunſiſtebant adoleſcentibus: quem cùm grauiter diſcerpſiſſet, miſerabiliter proiicit in medium omnium.

Magnus autem Abercius ſtatim miſericordia motus adoleſcẽtis, & Deum precatus, eum malo ſoluit,

Cap. 15. S. Abercius expellit dæmonem.

& execrandum illum dæmonem procùl expellit, re ipſa oſtendens, quiſnam ſit boni diſcipulus, & qui benè facere didicerit: & quiſnam is ſit, qui eſt malus ab initio, & magiſter malè faciendi aliis. Ille autem nõ eò uſque conſtitit, neque ſemèl ſuperatum eſſe ſatis habuit: ſed ei rursùs bellum denunciat, cuius primũ conflictũ non potuit ſuſtinere. Quandò enim inuitus

Diabolus Abercio iterũ bellum indicit.

receſsit, relicto adoleſcente, aſpera & impudenti uoce vſus: Citò te, inquit, ò Aberci, vel inuitum faciam videre Romanorum ciuitatem. Hoc antẽ nõ multò pòſt euènit, ut deincèps oſtendemus. Diuinus enim

Nota ieiunia, & nocturnas vigilias.

Abercius domũ ſuam reuerſus, totos ſeptẽ dies tranſegit in ieiuniis & nocturnis uigiliis ſimul cũ fratribus, rogans oẽ eſſet tanta inimici in eum potẽtia, vt quò ille eum duceret, ipſe ſequeretur. Septima uerò nocte ei in ſomnis apparens Dominus, dixit: Romã, o Aberci, mea uenies prouidentia, vt qui in ea ſunt, meum nomen agnoſcãt. Eſto ergò bono animo, gracia enim mea tecum erit. Tunc ſanctus è ſomno excitatus: Fiat, inquit, voluntas tua, Chriſte: & diuinã apparitionem renunciauit fratribus. Sed ei quidem ſic prędictum eſt ſore, vt ueniret ad Romanorum ciuitatem.

Cap. 16. Imperatoris filia obſidetur à dæmone.

Malignus autem dæmon, qui paulò antè eum eò uenturum eſſe minatus, nihil differẽs, uenit Romã, & Imperatoris Antonini filiam iam nubilem, & ſexdecim annos natam, quæ Lucio quidem Vero fuerat deſponſa, vocabatur autem Lucilla, & cæteras ſuas æquales pulchritudine ſuperabat, ingreditur: & ſtatim ciet furore, vt ſe diſcerperet, & deiiceret, & dentibus morderet manus, & ſuas carnes manderet. Mater autem Fauſtina (hoc enim erat nomen Auguſtæ) ſimul cum Antonino angebantur animo, & ualdè erant dubii ac perplexi, & eam rem maximam ducebant calamitatem. Quod autem eis maximè augebat animi ægritudinem, erat, quòd puella fuerat deſponſa Lucio. Nam eum quidem iam miſerat Antoninus ad Orientem, bellum geſturum contra Regem Bulgeſſum. Inter eos autem conuenerat, vt ſtato die Lu

cius

cius quidem ob Oriente, Antoninus autem Roma venirent Epheſum:& in templo,quod ibi erat,Dianę Antoninus,dea teſte,traderet puellam,Lucius verò acciperet. Cùm ergò Lucius , vt conuenerat,properè nauigaret Epheſum, neſciens quid ageret Antoninus,cùm eſſet eius filia à dęmone correpta,tempus protrahit excuſatione, ſcribens ad Lucium , quòd Germani, traiecto Rheno, oppida Romanorum & vicos populantur:& ideò non poterat nunc cum filia venire Epheſum,vt conuenerat , ſed tantùm anno ſequenti. Ei autem cùm in media nauigatione redditæ fuiſſent literæ ab Imperatore,magno dolore affectus,idque ferens ęgerrimè,reuertitur Antiochiam. Imperator autem Antoninus partim quidē ſua ſponte valdè de filia ſolicitus, partim verò à cōiuge incitatus,omnia faciebat,& à nullo abſtinebat, quod haberet rationem.

Cap. 17.

Adductis itaque Romanorum & Italorum ſacerdotibus,& ex Hetruria accerſitis aruſpicibus ,per ipſos adiurabat dęmonem , & nihil non excogitabat ad mali curationem. Illa autem & inania eſſe cōuincebantur, & malignum dęmonem magis efferebāt in puellam. Cæterum is talem quoquè vocem emittebat per puellam,quòd niſi veniret Abercius Hieropolitanorum, qui ſunt in parua Phrygia , Epiſcopus,ex eo non exiret tabernaculo. Cum hæc ergò multos dies vociferaretur,apud ſe dubitabat Antoninus,quidnam hoc eſſet,conſiderās : & aliquandò accerſito Corneliano præfecto prætorii,rogauit an in parua Phrygia eſſet vrbs nomine Hierapolis. Is autem:Maximè,inquit,domine: & ea ea ortus eſt Euxenianus,ad quem ſæpè ſcripſiſti de rebus publicis. Hoc cùm audiuiſſet Antoninus,lætatus eſt quaſi à cura liberatus,nempe quòd Euxenianus,qui illic degebat,hanc rem pulchrè ei procuraret. Et Valerio & Baſiano Magiſtrianis mox pręſtò eſſe iuſsis, hæc ſic ſcribit:Antoninus Imperator Auguſtus, Euxeniano Poplioni ſalutem: Ego tui ingenii ſolertiam re ipſa expertus,& maximè iis, quę iuſſu noſtræ potentiæ nupèr feciſti Smyrnæ,leuata Smyrnenſibus calamitate,quæ eis ex terræmotu euenerat, ut par erat ſum lætatus,& tuam in rebus gerendis laudaui diligentiam. Omnia enim accuratè didici, perindè ac ſi affuiſſem.Nam & à te miſſa relatio,& qui eam reddidit Cæcilius procurator noſter, omnia mihi apertè narrauit. In præſentia autem cùm ſit potentię noſtræ ſignificatum,Abercium quendam Epiſcopū Hierapolitanum apud te verſari , virum adeò pium in Chriſtiana religione,vt medeatur dæmoniacis,& alios morbos curet facilimè , eo cùm nos neceſſariò opùs habeamus, Valerium & Baſtanum Magiſtrianos diuinorū noſtrorum officiorum miſimus,ut eū cum omni honore & reuerentia ad nos adducant. Tuę ergò iubemus præſtātię,ut ei perſuadeas ad nos venire cū ſumma animi alacritate, ſciēs nō paruam hoc nomine tibi futurā eſſe apud nos laudē. Vale.

Sacerdotes idolorū et aruſpices non valēt eycere dæmonem.

Litera Imperatoris ad Euxenianū

Cap. 18.

Hanc cùm Magiſtrianis dediſſet epiſtolam,Roma miſit,dicens:Rē mihi lōgè gratiſsimā feceritis,ſi Abercium ad me quammaxima celeritate aduxeritis. Illi autem eis acceptis literis,nihil omiſerunt celeritatis & diligentiæ. Sed cùm perueniſſent Brunduſium,& nauem paratam aſcendiſſent , vento vſi ſecundo , ſeptem diebus tranſmiſſo Ionio , appelluntur in Peloponneſum. Illinc autem equis vſi velocibus, citò veniunt Byzantium. Deindè cùm ipſo die traieciſſent in Nicomediam , & vſi eſſent rurſùs curſu publico,veniunt Synadem Prygiæ metropolim:& acceptis viæ ducibus à Præſide,qui illic erat, Spinthere dicto, vt fuerat ei imperatum à Corneliano, circa horam nonam veniunt in ciuitatem Hierapolitanorum. Ingredientes ergò ciuitatē,occurunt Abercio veluti optima data occaſione. Solebat .n. hora Nona domum redire a docendo,ſolitas preces Deo rediturus. Atque illi quidem ei facti obuiàm , rogarunt ,vbinā eſſet Euaenianus,& quonàm ire deberent, vt eum conuenirent. Poſtquàm verò ille rogauit,quid quærerent,& cur uenirent,eius interrogationem ægrè ferens Valerius, & quòd non citò ad quęſita reſpondiſſet , audaciùs aliquid audet,fortè motus à maligno:& extendit dexteram aduersùs ſanctum,volens eū flagello percutere. Manus autem,quę eum deſupèr ſeruabat,non fuit negligens:ſed audax puniebatur dextera,& erat immobilis,tanquàm vincta aliquo compede. Inuadit alterū quoquè metus propter nouum hoc ſpectaculum:& ambo ab equis deſcendentes,prōcidūt ad ſancti pedes,& fiunt ei ſupplices,vt manus, quę emarcuerat, & erat quaſi mortua,efflore ſceret rursùs & reuiuiſceret,neque ſic remaneret mortua.

Vide, vt uir sāct⁹ ſemper obſeruet horā precādi Nonā.

Vltio diuinam temerariū.

Cap. 19.

Ille autem in hoc quoquè cōſueta vſus miſericordia:& tangit quidem manum malè affectam , ſanam verò eam reddit protinùs. Deindè rursùs ſciſcitatus, quanam de cauſa eſſet eis opùs eū conuenire , & intellexiſſet quòd ad ad ipſum ferrent literas Imperatoris,ſit eis dux itineris , & deducit quāprimùm ad ædes Euaeniani. Ille autem,acceptis literis,cùm quę continebantur in eis,perlegiſſet, ſancto ſtatim tradit epiſtolam,& rogat,vt nihil differat,ſed ſicut Imperator volebat,iter quamprimùm ineat. Quā cùm ipſe quoquè legiſſet. Veniam,inquit,promptoque & alacri animo iter conficiam. Fit enim hoc Dei uolūtate,vt mihi quoquè iam à Domino meo fuit ſignificatum. Et Magiſtriani quidem pręclarè deducti ad Euxenianum,& ab eo honorificè accepti hoſpitio , cum duos dies apud ipſum manſiſſent , & ei totum iter, & nauigationem renunciaſſent,abierunt tertio die,acceptis ab eo literis:cùm eis eſſet pollicitus admirandus Abercius,poſt quadraginta dies,in Porto, qui dicitur, qui quidem eſt prope Romā , ſe eſſe inuicèm conuenturos , & ſic ſimul cum illis Romam eſſe ingreſſurum. Illi autem cùm non poſſent non credere,(rectè enim iudicabant ex iis, quæ ſenſerāt, & uiderant,quòd fieri non poſſet,ut vir, qui talibus & tantis erat dignatus,conſcientiam & linguam haberet non ſanam)publicos rursùs equos aſcendentes,redierunt.

Pollicetſe iturum Romam vir ſanctus.

Cap. 20.

Diuinus autem Abercius cùm uinum, & acetum, & oleum in vnum & eundem vtrem inieciſſet , & paucos panes pręterea ſumpſiſſet,& deindè eſſet locutus cum fratribus, quæ par erat, & illius receſſum miſerabiliter deflentes, pulcherrimè eſſet conſolatus,aſcendit vehiculum publicum,& egreditur è ciuitate. Cùm autem parùm proceſsiſſet in uia, videt quendam vinitorem ſodientem, & vites diligenter colentem,(ei nomen erat Trophimion) Quo nominatim uocato:Agedùm,inquit, iter mecum Romā conſice. Audiuit ille,& ligone, & raſtris relictis,& ſua veſte arrepta, quam propter laborem operationis humi depoſuerat,ſanctum eſt ſecutus. Iamque ſimul viam inibant. Sed nunc uolo vos quammaximè attendere:audietis enim miraculum voluptate commixtum. Etenim quandò Trophimion ad communem vſum,ſancto iubente,vtris operculum amouiſſet,idipſum ſolum, quod opùs erat in præſentia , egreſſum eſt haud mixtum:vinum, verbi cauſa,aut acetum,aut oleum,aliis in loco manentibus . Quādò autem ille rursùs aliqua re indigens , non è ſententia ſancti utrem ſoluiſſet, admirabiliter egrediebantur contraria iis,quæ uolebat : acetum quidem ,& oleum,ſi ſiti fortè laborans vellet bibere: ſin uerò

Vocat Trophimionē poſt ſe more Chriſti

Inſignia miracula quibus Deus declarauit beati viri sāctitatē.

his

his cõtrà opùs haberet,vinum purũ effluxit ex vere. Sic qui ſua ſponte fuit fraudulentus, iniuſtus fuit fidelis,cùm nihil faceret prꝺter ſententiam eius ,qui commodaſſet . Talia a Deo dona fuit conſecutus Abercius. Cùm ergò totum iter facilè confeciſsét, veniunt in Ataliam Pamphyliæ ciuitatem. In qua cùm nauem conſcendiſſent,quæ Romam proficiſcebatur,in locum appellunt conſtitutum,cùm modò finem accepiſſet dierum conuentio.

Cap. 21.

Magiſtriani verò tribus poſteà diebus ipſi quoquè appulerunt:fuit enim longa mora nauigationi propter tempeſtatem.Quocircà tarditatem ſuam valdè accuſabant:qui etiam ſtatuebant ,niſi ſanctum , ut conuenerat,inuenirent, vel ſibiipſis mortem crudeliter conſciſcere Nam ſi Imperatori vacuis,ut dicitur, manibus ſe ſiſterent,metuebant,ne ab illo interficerentur. Hæc apud ſe animo agitantes, cùm iam è naui deſcendiſſent,& ſcrutarentur diuerſoria ,& litus obirent,ſanctum inueniunt. Ille autem cùm manum porrexiſſet, & eos ſalutaſſet , amicè eos adſpexit,& placidè pactum conuentum reuocauit in memoriam.Cùm verò ipſi lubenter eum præter ſpem vidiſſent,protinùs adorabant,amplectebãtur,& omnia alia faciebant, quæ ſunt ſigna animi moti lętitia. Deindè cùm eum ſecum aſſumpſiſſent , ingrediuntur Romam , & ad Prætorio Præfectum ducunt Cornelianum . Ille autem , cùm Imperator Antoninus expeditionem ſuſcepiſſet contra barbaros , qui Rhenum tranſierant , & Romanorum agros populabantur,eum ducit ad Auguſtam Fauſtinam.Quem poſtquàm illa adſpexit adeò honeſtum, & venerandum,& qui ſummam moderationẽ præ ſe ferebat & trãquillitatem,impletur pudore, & eũ ſalutat honorificè,&,Quòd ſis boni quidem Dei,& qui omnia poteſt,ſeruus,inquit,eſt euidens, tam ex iis,quæ alii multi priùs,& nunc reuerſi renunciarũt Magiſtriani,(etenim iam quoquè ex eis Fauſtina de illo acceperat)rogo igitur,vt nihil differas,ſed beneficio afficias Imperatores, & humilem noſtrã ſerues & cures filiolam. Sic enim à nobis magni honores & dona tibi collata referent gratiam.

S. Abercius venit Romam.

Cap. 22.

Pſal. 34. & 68.

Hæc illa cum magna dicebat affectione . Eã enim flectebat naturæ neceſsitas,& faciebat, vt illius poſtularet auxilium,quem(vt cum diuino dicam Dauide)inuidio habebant gratis, & non ſuſtinebant adorare tanquàm verum Deum. Ille autem:Accepta quidem eſt,inquit,nobis tua voluntas:Sed nos nullo ex iis,quæ ſunt apud vos, delectamur,vt qui uanã hanc ſpeciem iampridem expuerimus:& alioqui nec mercede præbemus gratias,quæ nobis à Deo datæ ſunt, gratis accepta,gratis,quoquè dare iuſsi Sed vbi eſt, inquit,filia? Fauſtina autem quàm potuit celerrimè currit in thalamum,& acceptam filiam attrahit ad ſanctum quantomaximo ardore & ſtudio dici poteſt. Puellã verò inhabitans ſceleratiſsimus dæmon,cùm cognouiſſet ſe ad eum abduci,à quo ſciebat ſe priùs fuiſſe ſuperatum,diſcerpebat puellam,& deiiciebat: timere,cõturbari,tremere,caligare faciebat Deindè etiam vocem ex ea emittebat, dicentem:Eccè,Aberci,ego te Romam duxi, ſicut ſum pollicitus. Ille autem,Certè,inquit:ſed nequaquàm propterea gaudebis. Sic dixit,& iubet puellam duci ſub dio. Ducta eſt ergò puella per Hippodromum,cùm Imperatoris ſatellites & cuſtodes locũ priùs occupaſſent. Interim autem cum ille prudens & ſceleratus dæmon diſcerperet & deiiceret puellam,& nihil aliud clamaret,niſi quòd ſolùm ſignificabat ſe gloriari,& iactare:quòd per ſe duxiſſet ſanctum per tantum terræ & maris ſpatium: ſublatis in cælum oculis Abercius, cùm Deum eſſet precatus,puellã acriter intuetur, &,Ab ea,inquit,egredere,maligne dæmon,ipſam nihil offendens. Tibi hoc iubet Chriſtus meus. Is verò, leonina illa audacia ſtatim mutata in vulpis timiditatem , Adiuro te ego quoquè, inquit, per ipſum Chriſtum, nè me mittas in ſolitudinem, neque vllũ alium locum,niſi in eum,in quo habitabam . Sanctus autem:Abibis quidem, inquit, non in ſolitudinem,ſed in locum paternum. Proptereà autem, ꝙ me feciſti venire Romã, ipſe quoquè tibi iubeo in nomine Ieſu,vt hanc aram tollas, (et manu oſtẽdẽs aram lapideam)& feras vſq; ad meam Hierapolim, & ſtatuas proptèr portam Auſtralem . Audiuit dæmon,& ſtatim tanquam ſeruus,qui terribili domino didicit cedere in omnibus,recedit quidem à puella, nihil ei omninò mali faciens. Deindè innumerabilibus oculis videntibus(O quis tua omnia non admirabitur,Rex Chriſte?) aram ſubit , & tollit grauiter gemens,& tranſit per medium Hippodromũ , (qđ quidem uiſum eſt nouum Romanis ſpectaculum)& depoſuit Hierapoli in loco præſtituto.

Mat. 10.

Procacitas dæmonis.

Vide q̃d poſſint ſãcti viri in dæmones.

Cap. 23.

Imperatoris filia ſanatur.

Puella autem liberata à dæmone , qui eam uexabat,muta longo tempore tenuit ſancti pedes:quod matrem,& eos,qui aderant, maximè conturbabat, timentes nè puellæ animam abſtuliſſet dæmon. Fauſtina autem non potuit hoc ferre ſilentio:ſed habẽs cor plenum triſtitia & angore animi , dixit ſancto : Certè cum dæmone uitam quoquè ademiſti filiæ. Ille autem cùm eam uidiſſet ſic affectam, & eius eſſet miſertus,puellæ manum præbens,tanquàm pro fundo ſomno oppreſſam,eà facit ſurgere ſanæ mẽtis compotem. Et conuerſus ad Fauſtinam: Eccè, inquit,adeſt tibi puella neque uita priuata , & libera ab inſultu dæmonis, Poſtquam ergò mater ſic uidit filiam,eam complexa,& præ gaudio fundens lachrymas,genam genę impoſuit,& os ori,& manibus manus conſeruit,& veluti cupiens eam intrinſecùs apprehendere,& cum nuda ipſa congredi anima, neſciebat quid ageret. Cùm autem puella quidem iam rectè ſe haberet , diuinum Abercium vehementiſsimè rogauit Imperatrix, nè recuſaret ab ea accipere remunerationem , cui ipſe fuit cauſa magnæ & neceſſariæ gratiæ. Ille autem pecuniæ ne ſuſtinuit quidem ullam fieri mentionem, dicens : Quid ei opùs fuerit pecuniis,cui panis & aqua eſt lautum & magnificum prandium? Petit autem , vt prope Hierapolim extruatur balneum in agro , qui eſt proptèr fluuium,ubi ipſe orauit flexis genibus, & terra emiſit fontes aquarum calidarum:& ut mendicis, qui erant in ea ciuitate,datẽtur tèr mille modii frumẽti.

Nota ſãcto viro pecunia contẽptum et auctus per ſimoniã.

Cap. 24

Hæc ſimul atquè audiuit Imperatrix,lubenter cõcedit,quod fuerat petitum,& Cornelianum prætorio Præfectum quàmprimùm accerſit, & iubet ad ea præſtanda,quę ſunt petita,omne adhibere ſtudium, nè citò promiſſorum gratiam heberet & obſcuret tarditas miniſteri . Tale eſt hominum ingeniũ, & ità ſunt affecti. Iis lubentiùs gratificamur, qui dona dubitant accipere,quàm iis, qui ſunt prompti ad accipiendum : hos quidem deſpicientes,quòd videãtur victi à muneribus:illorum autem amplectentes animi magnitudinem. Pręfectus autem prætorio nihil cunctatus,emittit architectum ad Præſidem Phrygię,qui erat illo tempore, ut pecunias ab eo acciperet,quantis opùs erat ad balneum extruendum : & tèr mille modios frumẽti diſtribueret pauperibus, qui erant Hierapoli. Poſtquam autem fuit impoſitus finis balneo,quod ædificabatur,ab illo tempore non uocabatur amplius locus ille Ager, qui eſt propter fluuium,ſed Ager calidarum . Durauit autem illius frumenti diſtributio uſque ad tempora impij Iuliani . Ille nanque, quomodò alia bona , ita hoc

Nota Iuliani Apoſtatæ tum odiũ erga Chriſtianos.

quo-

quoquè inuidens Chriſtianis, ſtatim ceſſare facit ſuppeditationem.

Cap. 55. Diuinus ergò Abercius, vt ad eum reuertamur, cùm longo tempore fuiſſet verſatus cum Romanis, & ſanam fidei rationẽ tradidiſſet Eccleſiis Chriſtianorum, uidet aliquandò in ſomnis adeſſe Dominũ, & dicere: Oportet, ò Aberci, te curam quoquè gerere partiũ, quæ ſunt in Syria. A ſomno ergò excitatus petit ab Imperatrice, ut eum dimittat. Illa enim eũ detinebat vehementiſsimè, timens nè poſtquàm ille abſceſsiſſet, libertatem aſſecutum dæmonium, filiã rurſùs inuaderet. Verùm is, cùm, quod ad id attinebat, iuſsiſſet eam eſſe bono animo, rurſùs rogauit, vt nauis ſibi pararetur, per quam ad partes Syriæ nauigaret. Tandèm ergò perſuaſa ab illius aſsiduitate, iubet Cornelianum ei parare nauigium, & quæ erant neceſſaria, quamprimùm imponere. Cùm ergò ei in Portum deducta eſſet nauis, illam conſcendẽs, ſeptimo die nauigationis peruènit i Syriam. Et primùm quidem verſatur Antiochiæ: deindè eũ excipit Apamea: & illinc tranſit ad reliquas ciuitates, & reconciliat Eccleſias inter ſe diſsidentes. Tunc enim per eas valdè ſerpebat malum hæreſis Marcionis. Tranſmiſſo autem Euphrate, venit ad eccleſias, quæ erant in Niſibi, & in tota Meſopotamia, eaſq; eodem modo afficit. Hinc ad eum ab omnibus deferũtur pecuniæ, mediocris remuneratio magnæ eius circa Eccleſias malorum perpeſsionis. Ignorabant autem ſe perindè facere, acsi alicui ex iis, qui poſſunt velociſsimè currere, præberent compedes, præmium quoddam agilitatis, aut ſi màuis, non ſecùs ac ij, qui eum qui nudus luctari pulchrè didicit, conâtur docere, vt eũ arripiendi anſam habeat aduerſarius.

Mittitur Abercius à Deo euangelizatũ in Syriã.

S. Abercius venit in Syriam.

Cap. 56. Cum ergò ille quidem recuſaret accipere, dicens fuiſſe plura, quæ dabat Imperatrix, & quæ iuſtiore de cauſa poterant accipi: illi autem inſtantes nõ poſſent perſuadere: ſtans in medio eorum uir quidam, nomine Barchaſanes, genere clariſsimus, diuitiis copioſiſſimus: Vim quidem, inquit, ei afferre propter pecunias, ò fratres, neq; eſt ei decorum, neque nobis omninò utile. Quod autem datum non licet deponere, & quod ei magis dant ſuæ actiones, illud eſt à nobis præſtandum. Decernemus eum nominare æqualem Apoſtolis. Neque enim ullum alium ſcimus tantum terræ & maris obiiſſe, vt curam gereret fratrum, niſi ſummos Chriſti diſcipulos, quos quidem ipſe eſt ſecutus. Hæc ille quidẽ: omnibus autem viſum eſt ità eſſe faciendum. Sicque ab illo tempore accepit hãc denominationem, qui etiam ante illorum ſententiã hanc erat ipſis factis ſortitus. Cùm illinc ergò receſſiſſet, & in utraque fuiſſet Cilicia, & Lycaoniam obiiſſet, & Piſidiam, venit Synadem Phrygiæ metropolim. Hoſpitio autem acceptus à quibuſdam ex iis, qui illic erant Chriſtianis, cùm ſe parumpèr recreaſſet, ad ſuam contendit ciuitatem.

Vocatur æqualis Apoſtolis.

Cap. 57. Cùm itaque æſtate uenìſſet ad locum, qui dicitur Aulon, ſedit in petra propinqua. Cùm autem & ventus ſpiraret ei aduerſus, & à ruſticis frumentum in area uentilaretur, & aura tenues paleas excitans, in ſancti vultum proijceret, rogat agricolas, vt laborem aliquantùm remitterent. Illi autem non exaudierunt. Deindè ſanctus quidem ſolis precibus ſopit ſpiritum, illis autem vel inuitis ceſſauit ſtudium. Cùm ergò neſcirent quid agerent, ij ſe conuertunt ad cœnam: Ipſe autem aquam (ſiti enim laborabat) ab eis petiit. Sed agricolæ cùm eſſent ualdè inhoſpitales, & planè agreſtes, deſpectui habebant petitionem, & rem ludificabantur: ſcilicet, propter vnum ſenem, dicentes, à menſa abſtinebimus. Aegrè tulit hanc inhumanitatem humaniſsimus virorum Abercius: & eis eſt imprecatus, ut nunquàm ſaturarentur. Quod etiam eis hucuſquè permanſit, humana planè pœna inhumanitatis. Deindè à petra recedens, venit ad ſuam ciuitatem. Cùm ergò ſenſiſſet populus eius aduentum, omni ex parte confluebant, cupientes videre dulcem vultum, & audire vocem deſideratam. Ille ergò cùm lubenter eis benedixiſſet, & eos ſalutaſſet, rurſùs obibat ciuitatem, liberè docens verbum veritatis, & eos, qui accedebãt, per diuinũ baptiſmum initians, & dæmoniacis præbens mali ſolutionem: morbos curans, & quauis affectione fortiorem ſpiritus, quæ in ipſo erat, virtutem proferens. Cùm autem valdè quoquè utilem doctrinæ librum compoſuiſſet, eum dat iis, q̃ ſub ipſo erant, Presbyteris ſimul & Diaconis, ut eis vel poſt mortem loqueretur, & aliquo modo nunquàm eis ceſſaret prodeſſe.

Redit Hierapolim.

Compoſuit librũ quendam.

Cap. 58. Aliquandò in montem excelſum, vſu ità poſtulãte, aſcendit: ipſeque & qui cum eo erant, ſiti laborabant. Confugit autem ad eum, qui poteſt omnia. Itaque conuerſus ad orationem, humi inclinat genua: Poculentam autem aquam terra ſtatim emiſit. Ab illo autem tempore locus ille deincèps fuit appellatus Locus genuflexionis. Cæterùm tunc quidem rediit in domum ſuam: non multò pòſt autem videt rurſùs Dominum, qui ei in ſomnis apparuit, & ei dixit: Aberci, iam propè eſt tempus, ut ceſſes à longis tuis laboribus. Cùm autem à ſomno eſſet excitatus, & cognouiſſet deceſſum ſibi præſignificari, narrat fratribus id, quod apparuerat: & quendã quadratum lapidem, longitudine & latitudine æqualẽ, ſibi ſepulcrum conſtruit: & aram, quæ illo iubente, Roma illuc tranſlata fuerat, lapidi imponit, ei talẽ inſculpens inſcriptionem: Electæ vrbis ciuis hoc uiuens feci, vt hic tempore habeam poſituram corporis, nomine Abercius. Qui ſum diſcipulus paſtoris caſti, paſcentis ouium greges in montibus & agris, ac magnos habentis oculos, omnia intuentes. Is enim me docuit literas fideles, Romam qui me miſit ad videndum imperium, & Imperatricem indutã aureis veſtibus & calceis. Illic autem uidi populũ præclarum, inſignes annulos in manibus geſtantẽ. Et Syriæ regionis campum vidi, & omnia oppida Niſibin & Meſopotamiæ, tranſmiſſo Euphrate. Habui autem omnes ad eandem venientes concionem, & Paulum intrinſecùs. Fides autem omninò produxit & appoſuit nutrimentum, piſcem ex fonte ingentem, quem purum appræhendit virgo caſta: & eum perpetuò edendum tradidit amicis, vinũ habens bonum, quod dat cum pane temperatũ. Hæc adſtans Abercius iuſsi, vt ſcriberentur, ſeptuageſimum ſecundum annum verè agens. Hæc cogitans orauerit pro Abercio, quicunque nobiſcum ſentit. Non tamen alterum tumulum mihi, neque hunc in ſuperiori loco imponet aliquis. Quòd ſi fecerit, Romano ærario ſoluet bis mille aureos, & bonæ patriæ Hierapoli mille aureos. Inſcriptio quidem ſic ſe habebat ad verbum, ſed tempus ex ea aliquid detraxit, & effecit, ut nonnihil poſteà deſideraretur.

Nota, Locus genuflexionis.

Epitaphium ſcribit ſibi ipſi.

Cap. 59. Ipſe tandèm cùm Presbyteros ſimul & Diaconos, & quoſdam vocaſſet ex populo; Filioli, inquit, mihi quidem iam adeſt vitæ finis, & abeo, ò grex mihi dilecte: abeo ad id, quod uel ab ineunte ætate deſiderabam, uitæ genus: & ad eum, cuius ego ſolius teneor deſiderio, & cuius diuino amore uehementer incendor: abeo eum uiſurus. Vobis autem conſiderandum eſt, quemnam ſitis vobis electuri Epiſcopum, qui & vos poſt me paſcet, & cuius uocem pulchrè audient meæ oues, quæ, vt Deo placet, ab eo paſcentur. Hæc cùm ſanctus eis dixiſſet, illi cùm

pauca

Abercius et ſuccedit in Epiſcopatu. pauca inter ſe communiter locuti eſſent, Archipreſbyterum Eccleſiæ, cui etiam nomen erat Abercius, communiter elegerunt. Quinetiàm cùm ipſe quoquè ei ſua ſententia confirmaſſet Epiſcopatum, ei imponit manus: & cùm benedixiſſet, Tu, inquit, o Aberci, nunc Epiſcopus conſtitueris, Deo, dante, & me quoq; quãtùm eſt in mea poteſtate. Deindè cùm *Obitus ſãcti viri.* ſimul cum oculis manus in cælos ſuſtuliſſet, & Deũ oraſſet, ſpiritu hinc recedit, & tranſit ad Chriſtum, ad choros Angelorum tranſmiſſus, qui re vera viſerat vt Angelus. Populus autem, qui habitabat ciuitatem, congregatus ad ſacrum illud viri corpus, cùm illi ſacra cecini ſſet cantica, & tanquàm communem aliquẽ theſaurũ ſuſtuliſſet, depoſuit in lapide, vigeſimoſecũdo mẽſis Octobris. Deindè cùm eũ, qui ab ipſo acceperat Epiſcopatum, in eius thronũ deduxiſſẽt, cõmuniter magnificarũt Deũ, qui eſt ſuper thronũ gloriæ regni: Quẽ decet omnis honor, gloria & adoratio, nũc & ſẽper & in ſecula ſeculorum, Amẽ.

SERMO HISTORICVS ET ERVDItus de Beatiſſimo Seuerino Colonienſi Epiſcopo ex antiquis ſanè MS. codicib[9] deſcriptus. Teſtatur S, Gregorius Turonẽſis Epiſcopus Fortunatũ presbyterũ huius beati Seuerini ſcripſiſſe vitã: ſed vtrũ ea extet, incõpertũ habemus. Quæ autẽ idẽ Gregorius de hoc ſanctiſſimo viro annotauit, ea nos Sermoni huic ſubijciemus. Nos capita margini adiecimus.

Octob 23. Cap. 1. DOminus ac redemptor noſter, caput totius vniuerſalis Eccleſię, corpus ſuum toto orbe diſperſum ſicut diuina poteſtate condidit, itá piſſima gubernatione cuſtodit. Vndè & firmiora membra, * conſultum imbecillioribus, infirmitatis humanæ præſcius, in toto mundo prouidere dignatus eſt. *for. * conſulturus.* Quibus etiam peregrinantibus, & capiti ſuo ſuſpirantibus, nunquàm ſe defuturum eſſe promiſit, dicens diſcipulis ſuis: Eccè ego vobiſcum ſum omnibus diebus, vſque ad conſummationem ſeculi. *Matt. 28.* Conſolatur ergò infirmos, vt diximus, maiorum adiutorio, vt eorum admonitionibus exercitati, diſcant peregrinationem ſuam cognoſcere, & patriam cæleſtem deſiderare. *Sãcti quid nos doceãt* Hoc ſanctos patres noſtros, ſuo quenque loco, laudabiliter ſtudio deſeruiſſe non dubitamus: quorum vt memoriam ſolenniter celebremus, partim ex literarum commendatione, partim ex maiorum traditione in conſuetudine habemus. Quos quia Dominus cæleſti gloria ſublimauit, noſtræ quoquè in perpetuum honorandos memoriæ commendauit. Tales deniquè in ædificatione ſui ſancti corporis miniſtros eſſe conſtituit, quorum ſolicitudine cuſtodiantur electi, & ab aperta graſſatione coerceantur peruerſi. Qui videlicet gregem Dominicum a luporum inſidijs prædicando, rectè operando & orando protegentes, ſuo Domino talenta credita cum lucro reportantes, non ſolùm pro ſuis meritis, ſed & pro commiſſorum profectibus, ſui Domini gaudium intrare merentur. *Mat. 29.* Qui etiã ſublimiora loca in ſancta Eccleſia ſortiuntur, vt ab omnibus vel exempli, vel doctrinæ gratia videantur. Nemo enim, vt ait Dominus in Euangelio, lucernã accẽdit, & in abſcondito ponit, neq; ſub modio: ſed ſuper candelabrũ, vt qui ingrediuntur, lumẽ videãt. *Matth. 5. Luc. 8.*

Cap. 2 De quorum probatiſſima ſocietate beatum Seuerinum, virum honeſtæ vitæ, & per cuncta laudabilẽ, cuius hodierna die feſta percolimus, Agrippinenſi prædeſtinatum Eccleſiæ, electione & conſenſu Cleri totius ac populi præeſſe miſericorditer voluit. *S. Seuerinus fit Epiſcopus Colonien.* Qui tempore Arrianæ hæreſeos lorica fidei Dominicæ indutus, in Dei opere ſpectabilis fuit, adeò vt conuenientibus ad ſynodale concilium ex tota penè Gallia, aliarumq; prouinciarum partibus, catholicis & orthodoxis fidei Chriſtianæ doctoribus, Euphrata, memoratæ Agrippinæ Coloniæ non paſtore, ſed mercenario, pro prælibatæ peſtis perfidia deſtituto, idẽ ſanctiſſimus Dei famulus Seuerinus, vt infuſam malitiam eliminare debuiſſet, à cunctis aptiſſimus acclamaretur. *Euphrates pſeudo epiſcopus deponitur.* Quod quia periclitanti populo neceſſarium erat, Deo propitio, ſancti concilij authoritate firmatum eſt. Actumq; eſt mira omnipotentis Dei diſpenſatione, vt non Euphratæ, ſceleſtiſſimæ peruerſitatis doctori, Seuerinus æterni iudicis præco ſuccederet: ſed peſtiferi ſeminis auctore expulſo & exterminato, Materni fortiſſimi Chriſtianę fidei propugnatoris, & vigilantiſſimi propagatoris, nec fidei nec doctrinæ perfectione diſſimilis, ſucceſſor exiſteret: quatenùs perſpicacibus diſcretionis obtutibus, quod male pupullauerat reſecãdo, deceſſoris ſui monimenta redintegraret, & impoſtoris mẽdacia, fide veriſſima reuiuiſcente, repelleret. *S Maternus prim9 Epiſcopus Agrippinen.*

Cap 3. Quali autem vigilantia ſibi & doctrinæ ſuæ, poſt ſuſceptum Epiſcopatum attendiſſet, vel qualiter in cuſtodia ouilis ſibi crediti deſudaſſet, corona iuſtitiæ, quam eum iam in Angelorum conſortio ſuſcepiſſe luce clarius eſt, manifeſtiſſimè pandit. Quòd ſi quis à nobis miraculorum eius virtutes exigit, ſciat tunc temporis plùs fuiſſe neceſſaria ſermonũ interpretationem, quàm virtutum operationem: quia cõtra eos extitit pugna, qui non negabant Dei poteſtatem in miraculis, ſed æqualitatem ſanctæ & inſeparabilis Trinitatis in perſonis. Arriana ergo tunc contentio graſſabatur: quę eo crudelior, quo interior, itá totius penè Eccleſiæ viſcera ſerpẽtinis irrepſit inſidiis, vt vix eſſet credibile, mundũ unquàm tãtę peſtis illecebris poſſe carere. *Arriana hereſis graſſatur.* & niſi ſuadẽte Domino, Chriſtianæ militiæ robuſtiſſimi bellatores, quorũ Seuerinus nõ vltimus, labẽti in tantis ſcandalorũ turbinibus, ſanctæ Eccleſiæ ſuccurrerẽt, peiora prioribus tẽpora procul dubiò citiùs aduenirẽt. Tales etenim tunc eã caninis morſibus lacerabãt, quales ipſa veritas cauẽdos eſſe præmonebat, dicẽs: Attẽdite à falſis prophetis, qui veniũt ad vos in veſtimẽtis ouiũ, intrinſecus autem ſunt lupi rapaces: à fructibus eorũ cognoſcetis eos: *Matth. 7* Faciliusque fortaſſè foret, aut apertè contra veritatẽ debaccantes per rationẽ vincere, aut pro eadem veritate corpus in mortẽ tradere, quam ſimulantes iuſtitiam gladio rectitudinis expugnare, & infuſum virus, quod iam per membra ſerpſit, interius medicinalibus ſanctarum ſcripturarum poculis reſoluere, & ad integrum exiccare. Quo virtutis ſtudio ſagaciſſimum athletam Chriſti Seuerinum decertaſſe cognouimus. Cuius ſolennitati quãto deuotius inſiſtimus, tanto nos eum, quem dilexit, & cuius munere ad tantam gloriam peruenit, & ardentiùs & ſyncẽriùs diligere comprobamus. *Sanctorũ feſta colenda.*

Cap 4. Signa autem non à fidelibus, ſed ab infidelibus exigenda ſunt: quamuis tot mortuorum reſuſcitator eſſe veraciſſimè prædicetur, quot animarum hęretica prauitate corruptarum, doctrina fidei catholicæ & operationis rectæ recuperator eſſe cognoſcitur. Plùs eſt enim, animam in æternum victuram, a vitiorum ſordibus ad immortalitatis deſiderium per dulcedinem piæ exhortationis accẽdere, quàm corpus iterum moriturum de tumulo reſuſcitare.

Quo-

Miracula ſpiritalia

Quotiès ergò aliquem ad cognitionem veritatis à tenebris reuocauit erroris, totiès cæcis oculis fulgorem reddidit lucis. Quem dum ea, quæ agenda propoſuit, ad effectum operis aſsiduis admonitionibus perducere fecit, etiam manuum damna reſoluit. Cui ſi de virtute in virtutem eundi, & cordis affectibus ad ſuperiora aſcendendi voluntatem & facultatem doctrina ſimul & precibus impetrauit, greſſus pedum à debilitatis nexibus liberos dedit. Verùm omnipotens ſpiritus, qui operatur omnia in omnibus, diuidens ſingulis prout vult, tam forti ſanctos & electos ſuos compage charitatis vniuit, vt nihil eorum, quę alter merito *ſanctitatis aſſequitur, alteri deſit. Cùm enim quæcunque bona ſic alter in altero diligit, ſicut in ſemetipſo, nimirùm per charitatem agitur, vt eiſdem etiam cum ipſo participetur. Quo fit, vt beatiſsimum Seuerinum antiſtitem, nullius omninò virtutis expertem meritò credamus, quem perfecta charitate bonorum omnium profectibus coniunctum eſſe non dubitamus.

1. Cor. 12. — **bonitatis* — *Charitas quid efficiat.*

Cap. 5.

Cuius vitæ deſcriptionē noſtrę nequaquàm inertiæ commendamus, quia vel quanta ipſe pro Domino egerit & pertulerit, vel quanta per eum Dominus operatus ſit, nec hiſtoriæ narratione, nec teſtiū veracium aſſertione perfectè didicimus: quamuis ea literarum commendatione, & congrua fidelium relatione digniſsima credimus. Quomodò enim poſſet fieri, vt tam idoneus fidei catholicæ prædicator & doctor, memorabilibus non fulgeret operibus? cui tamen laudabilius fuit labefactum ſanctæ Eccleſiæ ſtatum ſuo loco corrigere, & ad priſtinam incolumitatē maximo ſudore reducere, quam rectò ſtantem ordine & non nutantem ſeruare. Sed poſt deceſſum doctoris religioſiſsimi, quandò grauiſsima inundatio gentis incredulę totam penè Galliā & eius finitima cęde atque incendiis deuaſtabat, ſuccedentibus & ingraueſcentibus aduerſis, ſancti uiri glorioſa facta uel miracula, partim conſcripta, partim auidis ſcriptoribus caſu inopinatæ perturbationis erepta, gratulationi noſtræ cognitionis ablata ſunt. Tantam nanque dominationis vim tunc temporis credulitati tyrannicæ propter peccatum inobediētiæ vltio diuina conceſsit, ut in cunctis Galliarum prouinciis nec vna quidem ciuitas, niſi Metēſis, inuiſta remaneret: quamuis in ea non niſi ſolum oratorium, S. Stephani nomine dedicatum, propter eiuſdem protomartyris ſanguinem ibidèm pullulanté, ſaluatum eſſe S. Seruatii geſta commemorent: vt videlicet populi, qui corde obdurato prędicatorum ſuorum blandis admonitionibus non obtemperabant, in ſe compleri ſentirent, quod ſancta ſcriptura de quibſdam peruerſis dicit, quia tantummodò ſola vexatio intellectum dabit auditui.

Barbarorū vaſtatione periere ſcripta de vita S. Seuerini. — *S. Stephani ſāguis ī tēplo eius pullulat apud Meten.* — *Eſa. 28.*

Cap. 6.

Quam inſanientis gentilitatis feritatem, omnipotentis Dei patientia non priùs Colonienſem populum permittebat inuadere, quam eius defenſoris animam in electorum ſuorum conſortium dignaretur accipère: vt apertè daretur intelligi, quāti priuaretur munitione patroni, qui & ipſam, quam ineuitabiliter merebatur, plagam pręſente corporaliter S. Seuerini patrocinio, videret eſſe dilatam. Sed fama mirabilium ſancti viri operum, certis vtiquè de cauſis ad nos uſque nō perducta, laudem ſanctitatis eius non minuit: quia veræ beatitudinis perfectioni non detrahit: in qua illum iam ęterna ſecuritate felicem, poſcamus eſſe noſtræ fragilitatis miſericordiſsimum adiutorem.

Sācti ī miſa quid poſſint patria

Cap. 7.

In laude igitur huius Deo digni pontificis Seuerini non minimū ſanctitatis indicium, quod contēporalis eius probatiſsimi Chriſti confeſſoris Martini miraculis inditum reperimus, nequaquàm tranſeundum putamus: in quo lucidiſsimè demonſtratur, unum agone iam benè conſummato coronam iuſtitiæ debitam percepiſſe, alterum adhuc in certamine poſitum, eandē fidei bonorumq́ue operum conſtantiam meruiſſe. Et vt apertè dicā, unius oſtendit præmium, alterius deſcribit miraculum. Quodam itaq; tempore, dum ſolertiſsimus paſtor Eccleſiæ Seuerinus, gregis ſibi commiſsi cuſtodiis inuigilans, die Dominico expletis matutinalibus officiis, ex conſuetudine loca ſancta orandi gratia circuiret, audire meruit dulciſonam cæleſtis militiæ melodiā: quæ illum afflatu ſancti ſpiritus docuit, quia Martinus Epiſcopus de ſeculo migrauit. Quam dum intentus ipſe diligenti aure perciperet, ſecreti cæleſtis teſtē ſecum habere deſiderans, vocato Archidiacono, requiſiuit, ſi aures eius cantilena cœlitùs immiſſa percuteret. Quo tale aliquid ſe audire negante, rursùs Epiſcopus, vt diligenter auſcultaret, admonuit. Cūque ille toto corporis & mentis niſu cæleſtis concētùs fieri particeps appeteret, & nō impetraret, intellexit vir Dei à Deo implorandum fore, vt huiuſmodi laudes Diaconus audiret. Tunc proſtrati ſimul in terram Epiſcopus & Diaconus, vt harmonia, quā magiſter intentus audierat, etiam diſcipulum non laterer, orabant. Quibus erectis, cùm beatus antiſtes Diaconum iterùm interrogaret, ſi deſideratam vocem auribus adhuc quodammodo ſentiret, Voces, inq̄t, pſallentium tanquàm in cælo audio, ſed quid ſit, prorsùs ignoro. Cui ſecretorum conſcius cæleſtiū, quid audita iubilatio deſignaret, aperuit, dicens: Dominus meus Martinus migrauit à ſeculo, & nūc eū hymnidici ciuium cæleſtium chori in ſuum conſortium lætatores ſuſcipiunt. Cuius ſanctiſsimam animā carne ſolutam, diabolus cum ſuis angelis retinere curauit, ſed nihil in eo ſuum reperiens, confuſus abſceſsit. Propter quod & paululum moræ fuit, quòd exequiarum eius digna celebratio à nobis audiri nō potuit. Requiſitum eſt ergò diligentiſsimè, & inuentum, eādem die & hora ſanctum Martinum æternū ſui Dn̄i gaudium intraſſe, quo hoc beatum Seuerinum cor tigit propheciæ ſpiritu tactum ſenſiſſe. Prophetiæ enim eſſe creditur, q̄ diuinæ virtutis myſterium per manifeſtationem ſpiritusſancti cuilibet reuelatur. Quid ergò nobis de huius ſanctiſsimi pontificis Seuerini meritis dicendum eſt, niſi quòd omnipotens Deus dum Martinum ad cæleſtem gloriā extulit, huic eius confeſſus & conſortii ſecuritatem dedit: vt qui non diſsimilis ſtudii erant in contemptu ſeculi, æquali gloria fulgerent in æterna lætitia contemplationis Dei?

S. Seuerinus loca ſācta inuiſens, diſcit diuinitus obitum S. Martini. — *Audit & eius Diaconus voces Angelorum in cælo.*

Cap. 8.

Fertur etiā eiuſdem glorioſi pontificis tēporibus eremitam quendā præcipuis virtutum operibus floruiſſe, qui cuiuſdā magni principis fuiſſe filius, & in deliciis copioſiſsimis eſſe enutritus perhibet. In quibus eouſquè perductus eſt, vt parentes eius magnificas illi nuptias præpararent, & ſpōſam delicatiſsimam cum apparatu multo conducerent. Cuius dū coniugio potiturus cubiculum poſt cęnam opulentiſsimam intraret, ſubitò pauore neſcio quo raptus, vidit quaſi iuuenem ſpecioſiſsimum, qui ei maiorē gloriam commodaturum ſanctè promitteret, ſi ſibi parère ſequendo maluiſſet. Quod cùm tota ambitione iuuenis ſe uelle dixiſſet, ſurrexit, & de omni ſupellectili, quam poſſederat, vaſculum ligneum, quo unum de ſitulis in vaſa aurea & argentea mixtum bibentibus fundi ſolebat, ſolum ſecum ſumens, virū qui apparuit, ſecutus, abſceſsit. A quo in remotiora eremi loca ductus, uitā laudabilē & paucis imitabilē duxit. Cumq; ibidem multos dies ad promerendum

Filius cuiuſdā magni principis eremitā agit. — *Vaſculū ligneū cæteris relictis ſecum aſſumit.*

Deum

Deum cõtinuis orationibus vacaret, ſupplicare magnuperè cœpit, vt cum quo æqualitatem præmii habiturus eſſet, iudex æquiſsimus aperiret. Cui dũ Coloniẽſis Eccleſiæ præſul famoſiſsimus Seuerinus in huiuſmodi conſortio proponeretur, ſibi eum, quis eſſet, oſtendi precabatur. Nec mora, idem qui illuc eum adduxerat, adfuit, & ei locum, in quo S. Epiſcopus illis diebus morabatur, oſtendit. Fortè tunc inſtante quadam ſolennitate, multitudo populi confluebat, cui poſt diuinum officium à tanto pontifice

Perfectus mũdi contẽptus in S. Seuerino.

conuiuium exhiberi honor impoſitus exigebat. Vbi dum prædictus ſolitarius deliciarum affluẽtiam cernens, ſe ei in præmio ſociandum eſſe pertimeſceret, qui talia, qualia ipſe quondam dimiſiſſet, haberet ſe ueritate correptionis à magiſtro impoſita didicit, quòd minùs Epiſcopus omnem illam ſecularem gloriam, quàm ipſe ligneum vaſculum, quod ſibi de cũctis ſuis operibus reſeruauerat, dilexiſſet. Vndè Deo gratias agens, ad locum, vndè venerat, gratulabundus receſsit, & vt promiſſum præmium cum Seuerino Dei famulo mereretur, quoàd vixit, inſtantiſsimè flagitauit. Hæc ergò duo beati Seuerini virtutũ inſignia, quæ propoſuimus ad exprimendum bonitatis eius meritum, vt puto, ſufficerent, etiamſi plura non fuiſſent. In altero enim Dei, in altero intelligimus dilectionẽ proximi. Nam quòd humanã poſſibilitatem tranſcendens, ſupernorum ſpirituum laudes in beati Martini tranſitu audiuit, qualiter in dilectione Dei profeciſſet, oſtendit. Soli enim ſynceriſſimæ charitati præſtatur, vt Dei, qui charitas eſt, arcanis admiſceatur. Quòd autem contemplatiuę uitę

1. Iohã. 4.

dulcedinem ad tempus deſerens, proximorum infirmitati etiam in conuiuiorum apparatu condeſcendit, quàm forti fraternæ charitatis uinculo conſtringeretur, inſinuat. Magnum eſt enim hæc habẽdo diſpenſare, & non diligere: & manifeſtum eſt, quia hæc qui non diligit, etiam non habere velit. Sed hæc diſcretiſsimus ſanctæ Eccleſiæ prouiſor Seuerinus, & ſibimetipſi plus cæleſtia deſiderans, non appetiit, & commiſſorum neceſsitati, quandò tempus fuit, ſolicite miniſtrauit, quaſi ſuis ſubditis dicens cũ Apoſtolo: Siue mente excedimus Deo, ſiue ſobrii ſumus

2. Cor. 5.

vobis. Qua in re de ſanctitatis eius merito certi, Coloniẽſem populũ, Deo auxiliãte, felicẽ fore credim⁹, ſi cuius ſtudio reparatus eſt ad fidẽ, illius cũ bonorũ operũ executione poſcat ſedulus interceſsionem.

Cap. 9. Proficiſcit ad oppidũ Burdegalenſe.

Corroborata igit & benè ſtabilita Dei gratia Coloniẽſi Eccleſia, ſanctus vir Seuerinus, in Dei opere indefeſſus, per viſionem monetur, vt Burdegalenſe oppidum & partes Aquitaniæ, vndè etiam claram traxiſſe fertur originem, cęleſtis lucri cauſa viſitare non dubitaret. Quod ſtatim cognita Dei uoluntate, licèt iam ſenili grauaretur ætate, perficere aggreſſus eſt. Interea dum iter ageret, reuelatum eſt à Domino B. Amando eiuſdem ciuitatis præſuli, Seuerinum magnificæ ſanctitatis Epiſcopum, viſitatum Aquitanicos ciues aduenire, & ſe ei cum cleri populique cętibus obuiare debere. Vndè repletus gaudio vir Dei, congregationem fratrum plebemque ſubditam conuocauit, & in occurſum beati põtificis cũ veneratione debita properauit. Quem mox vt appropiauit, prior proprio nomine, velut per reuelationem doctus fuerat, ſalutare curauit, proſequẽte Clero, & dicente: Benedictus, qui venit in nomine Domini. Tum læto conſtipatus vtriuſque ſexus agmine, ad eccleſiam honorificè cum canticis & hymnis deducitur, & conſueta conuenientium fratrum uota ſoluuntur. Ibi ſanè conſtantiſsimus Chriſti cõfeſſor veluti repuераſcens, fidei virtutiſque exẽpla ſimul & documenta cunctis propoſuit, quibus incredulos ſalubri credulitati reſtituit, errantes ad viam veritatis reduxit, benè agentes in bonorum operum profectu firmauit. Non pauca quoquè miracula in eadẽ prouincia Dominus per ſeruum ſuum operatus eſt.

Errãtes reuocat in uiam. Miraculis claret.

Et quia ibi diſſoluenda corporis eius vincula diuina prædeſtinauit ſcientia, ſubitò vir Dei grauatus infirmitate, conuocatis fratribus, prædixit ſe in eodẽ loco mortis debitum ſoluturum, & locum ſedis propriæ corporaliter ampliùs non viſurum. Sicque ſanctiſsimus pontifex, poſt datam exhortationem & benedictionem, cunctis onuſtus virtutibus, quibus promeretur Deus, conſummato feliciter vitæ præſentis curſu, intentum ſupernis deſideriis creatori reddidit ſpiritum, coronãdus cũ cõfeſſoribus ſanctis immarceſcibili brauio perpetuæ retributionis.

Felicẽ ſpiritũ reddit creatori.

Cap. 10. S. Amandus Epiſcopus honorificè eũ ſepelit.

Tunc venerabilis Amandus Epiſcopus, conueniẽte utriuſque ſexus innumerabili multitudine, ſuſceptum ſacratiſsimum corpus cum clericis in crypta ſuę eccleſiæ fecit honorabiliter ſepeliri. Vbi ex illo tempore tãtas Dominus virtutes per B. Seuerini merita operari dignatus eſt, vt videretur incolis fidẽ mortuus cuſtodire quam viuus dicitur recuperaſſe. Ex quibus unum inſigne miraculũ explicabo, quod ideò famoſiùs prædicatur a cunctis, quia communis erat cauſa ſalutis. Nam dum quodam tempore ad annale feſtiuitatis eius gaudiũ plebs totius prouinciæ religionis amore conflueret, inopinata Gotthorũ rabies cum exercitu copioſo ſuperuenit. Cumque ſe multitudo, quæ conuenerat, inermem & reſiſtendi impotem cerneret, ad eius cõſilium confugit, cuius eam glorioſa ſolennitas inuitauit. Nec mora, iſdem, qui prædaturus, quantum cædi ſupereſſet, hoſtis aduenerat, meritis ſancti Seuerini immenſo ex virtute Dei pauore perterritus, fuga ſe tantummodò vel latibulis, quibus quiſque potuit, ſaluare quæſiuit: hiſque quos prædari venerat, cum omnibus quę attulerat, præda fuit. Vndè factum eſt, ut omnipotenti Deo eiusq; militi Seuerino laudes Aquitania tota rependeret, & ſingulis exindè annis hanc ſolennitatem cũ donis & muneribus copioſiùs frequẽtaret.

Præclarũ poſt obitũ eius miraculum.

S. Seuerini feſtũ.

Cap. 11.

Cætera, quæ tamẽ nec modica, nec pauca eſſe cõperimus, breuiandi gratia dimittimus: quia eos, inter quos facta ſunt, nullo modo de his ſilere putam⁹. Nam ſicut ſacramentum regis abſcondere bonũ eſt, ità opera Dei reuelare & confiteri honorificum eſt. ipſe enim in ſanctis & per ſanctos virtutes quaslibet operatur, qui electis ſuis diſcipulis dicit: Sine me nihil poteſtis facere. de quo Paulus dicit, Chriſtum Dei virtutem & Dei ſapientiam. Cui nos quoquè, fratres chariſsimi, pro modulo noſtro laudes & gratiarum actiones in his glorioſiſsimi ſui cõfeſſoris Seuerini ſolẽnis deferamus: vt qui illum in ſanctis ſuis mirabilẽ prędicamus, eiſdẽ opitulãtibus, nobis eũ fore ꝓpitiũ ſentiamus: Qui cũ patre & ſpiritu ſancto uiuit & gloriat Deus in ſecula ſeculorũ, Amẽ.

Tob. 12.

Iohan. 15.

1 Cor. 1.

DE EODEM S. SEVERINO EPIſcopo, ex Gregorio Turonenſi, De gloria Confeſſorum Cap. XLV.

Sancti ſũt patroni noſtri.

HABET & Burdegalenſis vrbs patronus venerabiles, qui ſæpiùs ſe virtutibus manifeſtant, ſanctũ inprimis Seuerinum Epiſcopum in ſuburbano murorum ſumma excolens fide. Et licèt iam dixerimus in prologo libri huius, quòd ea tantùm ſcriberemus, quę Deus poſt obitum ſanctorum ſuorum, eis obtinentibus, eſt operari dignatus: tamen non puto abſurdum duci, ſi de

illorum

illorum vita memoremus aliqua, de quibus nulla eo gnouimus eſſe conſcripta. Sanctus igitur Seuerinus, vt ipſorum Burdegalenſium Clericorum fidelis relatio profert, de partibus Orientis ad eandem deſtinatur vrbem. Dum autem iter ageret, & Eccleſiam Burdegalenſem Amandus Epiſcopus regeret, apparuit ei Dominus in viſu noctis, dicẽs: Surge, & egredere in occurſum famulo meo Seuerino, & honora eum, ſicut honorari ſcriptura ſancta docet Dei amicos. melior eſt enim te, meritiſque ſublimior. Exurgens autem Amandus Epiſcopus, accepto bacillo in manu ſua perrexit in occurſum eius, nihil de viro ſancto ſciens, niſi quæ Dominus reuelarat. Et eccè S. Seuerinus veniebat quaſi obuiàm ei. Tunc appropinquantes ac propriis ſe nominibus ſalutantes, ruunt pariter in amplexus, deoſculatique ac fuſa oratione, eccleſiam cum magno pſallentio ſunt ingreſſi. Quem deincèps intantùm dilexit ac ueneratus eſt Amandus Epiſcopus, vt eum in locum ſuum ſubſtitueret, ac ipſe quaſi iunior haberetur. Denique poſt paucos annos obiit beatiſsimus Seuerinus. Quo ſepulto, Amandus Epiſcopus recepit locum ſuũ: quẽ ei non dubium eſt per obedientiam redditum, quã in Dei ſanctum exercuit. Illum igitur incolæ, cogni ta eius ſanctitate, patronum ſibi aſſciſcunt. Quòd ſi quandoquè vrbem aut morbus obrepat, aut hoſtilitas obſideat, aut aliqua percellat calamitas, protinùs concurrentes populi ad baſilicam ſancti, indictis ieiuniis vigilias celebrant, deuotiſsimè orationem fundentes: & mox ab imminenti calamitate ſaluantur. Vitam tamen huius, poſtquàm hæc ſcripſimus, à Fortunato presbytero cõſcriptã cognouim⁹.

Amãdus Burdegalenſ. Epiſcopus.
Pſal. 138.
S. Seuerinũ quanti faciãt Burdegalẽ. & quid præſtet eis.

DE TRANSLATIONE EIVSDEM beatiſſimi præſulis Seuerini, quæ etsì in aliud tempus incidit, tamen hoc loco cum ſuperioribus eam coniungere voluimus, vt lector totam eius hiſtoriam coniunctam habeat. Extat in antiquis manuſcriptis codicibus.

PROLOGVS AVTHORIS, à quo etiam ſuperiora ſcripta ſunt.

QVIA beatiſsimi pontificis & confeſſoris Chriſti Seuerini vitam vel geſta, prout nobis quaſi per denſiſsimã antiquitatis nebulam proſpiciẽtibus elucere potuit, ex parte contigimus, & licèt propter maiorum negligentiam, ſiue quod licentiùs dici poteſt, propter barbarorum, quorum ſuprà mẽtionem fecimus, hoſtilem poteſtatem quędam minùs vſitata, tamẽ propter indubitatam fidei conſtantiam, ſimplicemque veræ religionis affectum, facilè credibilia dilucidare curauimus: ſupereſt, vt quomodò diuina pietas plebem, quam ſubtracto paſtore pro meritis caſtigauerat, reducto eius ſacratiſsimo corpore lætificauerit, prout poſſumus explicemus. Nec mirum cuipiã videatur, quòd poſt tantum temporis ſpatium nonnulla, quæ priùs ſolicitudo ſtyli non tetigit, poſteritatis memoriæ per deſcriptionis certitudinem commendare ſatagimus: quia eorum aſſertionibus roboramur, qui ſanctiſsimi cuſtodes cineris, à religioſis audita parentibus, de memorabilibus beati viri factis vel miraculis, ad ſui ſolatium diligentiſsimè ſeruauerunt, & quorum non admittebant ſcribendorum fiduciã, ſæpiùs repetendorum in ſuis conuenticulis dulcẽ non amittebant memoriam, Euangelicum illud implendum expectantes oraculum, quod veritas ipſa promittit, quia quod auditis in cubiculis, prędicabitur in tectis.

Hu⁹ hiſtoriæ fides.
Luc. 12.

NARRATIO.

POSTQVAM vir Domini ſanctus, & pontifex glorioſus Seuerinus, ſeculi huius laborioſo tranſcurſo certamine, coronam iuſtitię, quã viuens promeruit, inæternùm iam victurus accepit, & orbatis vtrinquè tanti patroni præſentia corporali Colonienſium & Burdegalenſium populis, luctus diebus plurimis continuatus, pro humanæ leuitatis cõſuetudine paululùm refrigeſcere cœpit, infanda Hunnorum gens totam, vt prædiximus, Galliã hoſtili gladio deuaſtandam inuaſit, & quanta pręſidiis firmitate carerent, obliuioſis in memoriam reuocauit. Quibus geſtis, cùm Eccleſiis Dei pacis iterùm trãquillitas redderetur, Agrippinẽſes quaſi poſt flagella ſecuri, iterùm ſui paſtoris immemores, precioſiſſimum ſancti eius corporis theſaurum ſtudio, quo decuit, non exquiſierunt. Vndè factum eſt, ut per totam illius Epiſcopii latitudinem pluuiæ gratia penè per triennium negaretur, congruo nimirùm caſtigationis exemplo, ut qui nubis obumbratione carerent, pluuiam non haberent. De illorum quippè uir iſte ſanctus numero proculdubio fuit, quos propheta per ſpiritum intuens, aiebat: Qui ſunt iſti, qui ut nubes uolant? non ſolùm enim verbis pluerat, ſed & miraculis coruſcabat. Cumque magna penuria loci illius Eccleſia grauaretur, conuenerunt quique cõſilii ſanioris, ut quid ſibi tanti mali leuandi cauſa agendum eſſet, tractarent. Quo facto, omnes vnanimiter triduani ieiunii remedium quæſierunt. Quod cùm magna ſolicitudine à Clero ſimul & populo celebraretur, meruerunt Angelicę viſitationis certitudine, cur talia paterentur, agnoſcere.

Hunni vaſtant & populant Gallias.
Ingens ſiccitas.
Eſa 60.

Tertia nanque tranſacta ſolennis parſimonię die, quendam eiuſdem Eccleſiæ clericum Angelus per viſionem arguit, dicens: Paſtorem & Epiſcopum ueſtrum non habetis, & cauſas tantę iracundiæ quæritis? Qua territus allocutione clericus, euigilauit, & quorſùm iſta portenderent, admodùm miratus, de incolumitate pontificis, qui tunc temporis ibi pręfuit, ſolicitè requiſiuit. Sed cùm illum integra reſciret ſanitate vigere, primùm metuens narrare quod viderat, reticendum eſſe putabat, deindè quibuſdam ſibi familiariùs adhęrentibus viſionem quaſi pro ſomnii phantaſia pãdebat. Sicque paulatim illa omninò laudabilis fama per ſingulorum officia, cũctorum penè peruagabatur ora: ſit conuentus Cleri totius ac populi, clericus velut huius oraculi vates, productus in medium, vt viſa cunctis per ordinem exponat, rogatur. Qui cùm imperiis & votis ſacerdotis ſuſpenſæque plebis ſatisfaceret, clamor mox omnium vnanimus attollitur, Seuerinum ſanctiſsimum & ſolis via perfectioribus imitabilem antiſtitẽ, hoc pręſagio ſedi propriæ reſtituendum eſſe conclamatum eſt. Ibi nemo, qui non annueret, nemo qui nõ hoc ſibi optabile prędicaret, nemo penè, qui non præ gaudio fleret. Nec mora, diem conſtituerunt, quo ad hoc agendum neceſſariis ſumptibus præparatis, idonei quique ſolicitè conuenirent. Mox mirum in modum diù negata pluuia terris areſcentibus reddita, ſe gratulantibus uelut eiuſdem conſilii participem ſociauit, & quia omnipotens DEVS proba-

Angelica viſione diſcitur ſiccitatis eius cauſa.
Vide priſcorum ſtudiũ erga ſanctorũ reliquias.

probauit quod præmonuit, cunctis abſque ullius caligine dubietatis innotuit.

Tunc beata Colonienſium & vicinorum quoquè ſocietas, proſpero curſu per Gallias properans, Aquitaniæ partibus propinquabat, vbi Burdegalenſe oppidum, iam à precioſi hoſpitis nomine S. Seuerini caſtellum vocitatum, venerandos reliquiarū cineres conſeruabat. Principes autem prouinciæ, auditis cauſis itineris, magna primùm animoſitate reſiſtere conati ſunt. Vnde & multitudinem conuocantes, ſe non ſolùm optata & longè quæſita munera venientibus non daturos, ſed ipſis, ſi non citò recederent, bellum illaturos eſſe minati ſunt. Poſtcà verò cùm ſuggerentibus quibuſdam, eorum æquam & rationabilem, & non ſine Dei prouidentia diſpoſitam veniendi cauſam agnoſcerent, & depoſitū eos expoſcere, non rapinam, nutu Dei, quamuis inuiti, tacendo plurimi conſenſerunt. Burdegalenſes verò nimio infauſti nuncii mœrore perculſi, nulloq; prouidentiæ Dei vel viſitationis Angelicæ ſigno ſibi delato, ad dandum ſuum ſolatium ſolicitati, conueneruut omnes in vnum, & vitam ſibi ſine defenſoris ſui corporali præſentia, nullo modo prodeſſe conclamauerunt: adiicientes illam ſe magnoperè mortem optare, quam pro tuendis & retinendis ſecum beati viri reliquiis ſubire mererentur. Similiter illi, qui venerant, in cœpta debiti ſibi muneris quærendi vel exigendi conſtantia permanebant. Cumque pari ſtudio diutius audiētes & reddentes vtrinquè certarent, & Colonienſes iam implēdi deſiderii ſui cauſa totas vires expendere deliberaſſent, tandem Aquitanici ſpiritu conſilii tacti, nè propter ſalutis ſuæ miniſtrum hi vel illi mortis ſentirent diſpendium, pia & non contemnenda eſſe vota venientiū aſſerentes, pacis inſignia prætulerunt: ea tamen cōditione, vt ſi piiſſimo amborum defenſori propriā placeret reuiſere ſedem, ipſi ob eius perpetuā memoriam & ſolitam ſui tutelam, ſanctiſsimi mererētur habere corporis partem. Quod dictum cùm placuiſſet omnibus, inuiſos priùs hoſpites cum gaudio ſuſceperunt, ipſique quod petierant conſecuti, cum honore eos maximo remiſerunt. Quantus ſanè tunc ibi dolor & gemitus, quantus præ gaudio flentium luctus, cùm membra ſancta à loco priſtinæ quietis ablata ſunt, non eſt opùs verbis, vt credimus, explicare, cùm per ſe valeat hoc unuſquiſque penſare. Illi enim, quod vita charius habebāt, amittere ſe flebant: iſti, vndè ſalutem ſperabāt, ſe gaudentes acquirere, lachrimabantur.

Colonienſes in Gallias proficiſcūtur pro corpore ſui Patroni Seuerini.

Burdegalenſes partem ſacri corporis reſeruant ſibi.

Præcedētes igitur theſauri ſacratiſſimi portitores, ſecuti ſunt omnes cū hymnis & laudibus, quos aut ætas, aut infirmitas non retrahebat & nunc quidem alij feſſi diſcedentes, alij pijs exequijs ſuccedentes, hymnum canebant & laudabant Dominū in excelſis, donèc recto itinere, ducente pacis Angelo, Coloniam peruenirent. Ibi vero exercitus innumerabilis ciuium & cæterorum, quos tanta felicis famæ gloria inuitauerat, confluebat. Suſcipientes ergò diù deſideratum ſui pontificis corpus in eccleſia beatorum martyrum Cornelij & Cypriani ſolenniter condiderunt: orantes, vt ſicut eos quondàm doctorum ſolertiſſimus exemplis & prædicationibus gubernaſſet, ſic intercesſor & patronus in perpetuum cuſtodiret. Ipſo autem anno tanta ibi fertilitas facta fuiſſe narratur, vt ipſa ex omnium ore patronū ſuū veraciter rediiſſe, ſedique propriæ reſtitutum eſſe teſtaretur. Vnde contigit, vt hoc verbum ab incolis vſitatum, etiam longinquos & exteros non lateret: factumque eſt quaſi in prouerbium, domi eſſe ſāctum Seuerinum epiſcopum.

Colonienſes ex Aquitania reportāt reliquias beatiſſimi Seuerini.

Prouerbiū vulgare Colonienſiū

Quod, vt aiunt, etiam beatæ memoriæ venerandus Papa Leo, quaſi conſuetudinis eiuſdem oblitus ſuo impreſsit exemplo. Nam cùm Roma profectus propter pœnas iniuſtè ſibi illatas, ad Imperatorē Carolum migraret in Franciam, deuènit in locum, quo viri Dei Seuerini corpus venerabile requieſcit, ibique preter morem, quem in via ſeruauerat, oratum eccleſiam introiuit. Comites autem eius mirantes, cauſam huiuſmodi ſciſcitabantur. Quibus ille: Loci, inquit, huius defenſor domi eſt: ideò non auſus ſum illum prætерire inſalutatum. Hinc ergò conſuetudo ciuibus inoleuit, vt vno die per ſingulas hebdomadas ad S. Seuerini ſepulcrum ueniāt, & ut per totam hebdomadam eius patrocinio fulciantur, ſupplici deuotione depoſcant.

Nota morem Colonienſium.

Meritis itaque ſancti huius & Deo dilecti pontificis, apud venerabilem ipſius ſepulcri locum, plurima dignè petentibus præſtantur beneficia: nullum nanque ſalutis eſt ſignum, cuius ibi fides non inueniat emolumentum. Siquidem poſt reconditum ibi beati corporis theſaurum, Nortmanni ruptis habenis crudeliter ſæuientes, & maximam regni illius partem incendiis ac cæde vaſtantes, nullo penitùs conatu valebant eius oratorium inflammare, cùm tamen nulla tunc in circuitu eccleſia flammis quiuerit ſupereſſe. Ibi totum malæuolentiæ ſuæ ſpiritum proferendo nihil proficientes, immò nō modicum ſui detrimentum in quorundam grauibus pœnis, quorundam mortibus ſentientes, illius ędis cuſtodem & dominum iratum eſſe, ruſticè clamauerunt, & ab eius ſe vicinia quantocyùs rapuerunt. Quod, inquantùm audemus diuini iudicii ſecreta rimari, noſtræ ſalutis cauſa credimus fieri: vt his admoniti crebrò miraculis, opem quęramus eius interceſsionis apud miſericordiam redemptoris: Qui cum patre & ſpiritu ſancto viuit & regnat Deus in ſecula ſeculorum, Amen.

Nortmānni eius non poſſunt oratorium inflāmare.

MARTYRIVM S. FELICIS EPISCOpi Africani, ex peruetuſto MS. codice deſcriptum, in quo tamē mihi quidam perperàm mutaſſe videtur tempus paſſionis. Deſunt autem hic ſancti, qui cum eo paſſi feruntur in Martyrologijs.

DIOCLETIANO noviēs, & Maximiano octiēs conſulibus, exiuit edictum Imperatorum, & Cæſarum ſuper omnem faciem terræ, & propoſitum eſt per colonias & ciuitates principibus & magiſtratibus, ſuo cuique loco, vt libros Deificos legis peterent de manu Epiſcoporum & presbyterorum. Tunc programma poſitum eſt in ciuitate * Tibiurenſi die Nonarum Iuniarum. Tunc Magnilianus curator iuſsit perduci ad ſe ſeniores plebis. Eadem die Felix Epiſcopus Carthaginem fuerat profectus: Aprum verò presbyterum ad ſe iuſsit perduci, & Gyrum & Vitalem lectores. Quibus Magnilianus curator dixit: Libros Deificos habetis? Aper dicit: Habemus. Magnilianus curator dicit: Date illos ignibus * adurendos. Tunc Aper: Gyrulus Epiſcopus noſter apud ſe illos habet. Magnilianus curator dicit: Vbi eſt? Aper dicit, Neſcio. Magnilianus curator dicit: Eritis ergò ſub officio, donèc Anulino proconſuli rationem reddatis. Poſtera autem die Felix Epiſcopus venit Carthagine * Tibiurani. Tunc Magnilianus curator iuſsit Felicem Epiſcopum ad ſe perduci per

Octob. 24 is fuit annus Chriſti 304.

Edictum Imperatoris impiiſſimum.

** aduri. * habet codex.*

Felix Epiſcop⁹ nō vult tradere ſacros codices.

ci per officialem. cui Mignilianus curator dicit: Felia Epiſcope, da libros vel membranas, quæcunque habes. Felia Epiſcopus diait: Habeo, ſed non do. Magnilianus curator dicit: Prius eſt, quod Imperatores iuſſerunt, quàm quod tu loqueris: Da libros, ut poſsint igni aduri. Felia Epiſcopus dixit: Melius eſt me igne aduri, quàm ſcripturas Deificas: quia bonum eſt obedire Deo magis, quàm hominibus. Magnilianus curator diait: Prius eſt, quod Imperatores iuſſerunt, quàm id, quod tu loqueris. Felia Epiſcopus reſpondit: Prius eſt præceptum Domini, quàm hominum. Magnilianus curator dicit: Recogita tecum.

Act. 5.

S. Felicis cōſtātia.

Poſt tertium autem diem iuſsit curator Felicem Epiſcopum ad ſe perduci, & dixit ei: Recogitaſti tecum? Felix Epiſcopus dixit: Quæ priùs locutus ſum, ea & modò loquor, & ante proconſulem ea ſum dicturus. Magnilianus curator dicit: Ibis ergò ad proconſulem, & ibi rationem reddes. Tunc aſsignatus eſt illi deductor Vincentius Celſini, decurio ciuitatis Tibiurenſium. Tunc eſt profectus Felix Epiſcopus à Tibiura octauo Calendas Iulias: ligatus deductus eſt: ligatum uerò iuſsit in carcerem trudi. Alia autem die productus eſt Felia Epiſcopus ante lucē, cui dixit: Quarè ſcripturas ſuperuacuas non das? Felia Epiſcopus dicit: Habeo, ſed non dabo. Tunc iuſsit eum ligatum in ima carceris mitti. Poſt dies autem ſexdecim Felix Epiſcopus productus eſt de carcere in vinculis hora noctis quarta ad Anulinum proconſulem, cui diait Anulinus: Quarè ſcripturas ſuperuacuas non reddis? Felia Epiſcopus reſpondit: Non ſum eas daturus. Tunc iuſsit eum Anulinus proconſul ad præfectum prætorio mitti Idibus Iulij. Tunc præfectus iuſsit eum in ſuo carcere recipi, & maioribus vinculis ligari. Poſt dies autem nouem iuſsit eum præfectus poſt Imperatores nauigare. Tunc Felia Epiſcopus aſcendit nauim cum vinculis magnis, & fuit in capſa nauis diebus quatuor, volutans ſub pedibus equorum, panem & aquā non guſtauit, ieiunus ad portum peruenit, & in ciuitate Agrigento exceptus eſt à fratribus cum ſummo honore. Indè venerunt in ciuitatem nomine Catanā. ibi ſimiliter ſunt excepti. Indè Meſſanam venerunt, inde Tauronimium. ibi ſimiliter ſunt excepti. Poſteà fretum nauigauerunt in partes Lucaniæ, in ciuitatem nomine * Rulo. Indè ſunt profecti Venuſium, quæ ciuitas eſt regionis Apuliæ.

Multa patitur sā ctus Epi.

Tunc præfectus iuſsit Felicem epiſcopum de vinculis eripi, & diait: Felix, quarè ſcripturas Deificas non das? aut forſitan non habes? Cui reſpondit: Habeo quidem, ſed non do. Præfectus dixit: Felicem gladio interficite. Felia Epiſcopus dixit uoce clara: Gratias tibi Domine, qui me dignatus es liberare. & ductus eſt ad paſsionis locum (etiam ipſa hora luna in ſanguinem eſt conuerſa) die tertio Calendas Septembris. Felia Epiſcopus eleuans oculos ad cælum, clara voce dicit: Deus gratias ago tibi. quinquaginta & ſea annos habeo in hoc ſeculo: virginitatem cuſtodiui. Euangelia ſeruaui, fidem & veritatem prædicaui.

Hic locus videtur eſſe mēdoſus, legēdumq; 9. Calend. Nouembris.

Domine Deus cæli & terræ Ieſu Chriſte, tibi ceruicem meam ad victimam flecto, qui permanes in æternum: Cui eſt claritas & magnificentia in ſecula ſeculorum, Amen.

HISTORIA S. EVERGISLI COLONIENSIS Epiſcopi, ex MS. Codicibus, mutato ſtylo aliquanto contractiùs deſcripta per F. Laur. Surium.

Octo. 24.

PRAECLARA ſanctorum patrum merita pio affectu & ſtudio par eſt Eccleſiam catholicā iugiter venerari, vt fidelibus in memoriam reuocet, quemadmodùm illi ſalutari prædicatione & doctrina ſua, veræ religionis & fidei ſemina per orbē ſparſerint ac propagarint, antiquosque ethnicę ſuperſtitionis errores paſsim extirparint. Erant. n. Chriſti ſummi patrisfamiliàs indefeſsi operarij, ad excolendum ampliſsimum mundi huius agrum ab illo deſtinati, vt verbū, quod primus ille ſeminarat, peruigili cura conſeruarent, nè diuturno ſitu neglectum, ſentes & vepres ſuffocarent. Atq; ad eiuſmodi opus paſtorum Eccleſiæ animus egregiè fuit intentus, & in hoc eorum feruebant ſtudia. In eorum numero fuit etiā beatiſsimus Euergislus, ex nobili parentum ſtemmate ſecundùm carnē ortus apud Tungros, tum quidem Belgicę Gallię ingens oppidum, at nunc longè mutatum ab illa amplitudine. Ab ipſa autem pueritia quędam in eo gratię & virtutis inſignia relucebant, nec deerat elegās corporis forma. Parentes eius læti tam optata prole. Chriſti perpetuo ſeruitio eam addixerunt, vt in Clerum puer aſſcitus, illi more Eccleſiaſtico inſeruiret. Magna in eo adhuc puero diſcendi ſedulitas, præclara morum ornamenta cernebantur: præterque tenerę ętatis modum, ſemper aut pij laboris occupatum exercitio, aut in preces incumbentem, vel ſacris lectionibus intentem, lectaque fideli memorię commendantē videre licebat. Aetate quidem puſillus, coætaneos, pueros pia uiuendi ratione & morum probitate lōgè anteibat, ità vt quoddā ſcientię & magiſterij priuilegium in eo elucere videretur, & teneros annos quadam ſenilis ętatis maturitate ornaret, hominēque perfectum bene moratę vitæ exēplis referret. Lectioni magna animi contentione incumbens, non ſine parentum offenſione prandiolum differebat in horam veſpertinam, cum ſancto Daniele abſtinens à cibis lautioribus, paruoque contentus, ſuſtentando potiùs, quàm alendo, corpori ſeruiebat: interim tamen id, quod ſibi ſubtrahebat, imperuiēs inopi. Sic ille ętatula tenellus, religione grādęuus, mundi gloriam calcauit.

Patria sā cti Euergiſli.

Pueritia eius virtutum valdè ſtudioſa.

Vide abſtinentiā pueri. Dan. 1.

Intereà vir Dei Seuerinus, Colonienſis ciuitatis Epiſcopus, nominis & meritorū ſplendore illuſtris, & per cuncta laudabilis, pro ſacerdotalis miniſterij debito officio, ſuę parœcię eccleſias viſitabat, & ea ſacrorum canonum pręſcriptione, ſalutaris doctrinę & exhortationis verba ſingulis proponebat. Graſſabarur enim tum etiam in Galijs Arriana hęreſis, quam beatiſsimus Seuerinus paſsim profligare nitebatur, & conficere gladio oris ſui. Cumq; ea animi intētione etiā Tungros inuiſeret, apud quos pròh dolor perfidioſus Euphrata impij dogmatis zizania ſanę doctrinę tritico ſupſeminauerat, primū è fratribus, qui illi eccleſię cura & dignitate præerāt, ad ſe acciuit, ex illo diligenter inquirēs de fide eorū & ſtudio cultus diuini. Reſpondit ille ad ſingula, quę res poſcere videbatur, & inter cętera ēt Euergisli religioſi pueri miras virtutū primitias accuratè expoſuit. Mox Eps Seuerinus exhilaratus, iubet puerū ad ſe adduci, & cum eo collocutus, ſpe & expectatio-

Euphrata pſeudo epiſcopus dogmatis Arriani defenſor

Te ne

S. Euergiſlus adhæret S. Seuerino Epiſcopo.

Rom. 12.

ne ſua maiora in illo ſanctitatis indicia deprehendit. Itaque tenerrimè illum diligens, inter paternos complexus & oſcula hortatur eum, vt ſecum proficiſcatur. Non recuſat ſacer Chriſti tyrunculus, ut poſſit fieri pars Domini & funiculus hæreditatis eius, mundanas gloriolas fallaceſque diuitias omninò contemnens, diuinorumq; obedientiæ mandatorũ ſeſe accommudans, ſimplicique victu & veſtitu contentus, nihil extra Deum poſſidere curat. Immò iam ſapienter diſcernens, quid placeret Deo, quidve diſpliceret, iuxta Apoſtolum, rationale Domino impēdebat obſequium, totiſque vitæ curſum ad eius inſtituebat & exigebat voluntatem. Atque interim bonæ conuerſationis ſucceſſibus vegetatus, & diuturnæ conſuetudinis beneficio confirmatus, amore inſatiabili cæleſtis ſapiētię fontibus inhiabat, & inſtar apis ſedulæ, diuinorum eloquiorũ floribus inſidēs, pectoris ſui aluearium, fidei virtutumque mella condebat.

Matt. 5.

Ordinat ab eo Diaconus.

Cernens autem beatus Seuerinus Epiſcopus, & ætate & moribus benè idoneum eum eſſe maioris gratiæ capeſſendis honoribus, nè ſub modio tanta lucerna diutiùs lateret, prudenti ſanè conſilio ſacri altaris miniſterio eum admouere decreuit, ſicq; per ſingulos gradus ad Diaconatum vſque eum prouexit. Quo in miniſterio qualem ille ſe præbuerit, dici vix queat. verebatur enim, nè tantam gratiam inaniter accepiſſe videretur. In Dei templo nocte ac die vigilare, & menſę Dominicæ citra repræhenſionem inſeruire nouerat, virtutum exercitatione præclarus, percepto munere dignus, atque omni ex parte perfectus. Quodam Dominico die nocturnis horis pro conſuetudine cum ſancto Epiſcopo Seuerino loca ſancta inuiſens, cum illo humi proſtratus, cæleſtem meruit audire melodiam, ſed cùm neſciret, qd ea ſibi vellet, à ſancto Epiſcopo diuinitùs docto beatiſsimum Martinum didicit migraſſe à vita, & deducentibus Angelis abire in cælum.

Audit cæleſtem beatorum ſpirituũ melodiam.

Creatur Epiſcopus Colonieſis

Tandèm defuncto beato Seuerino, Clerus & populus Agrippinæ Coloniæ eũ ſibi elegit Epiſcopũ, quamuis renitentem. Poſtquàm ergò eam adeptus eſt ſedem, ſtatum Eccleſiæ Colonienſis quotidiè in melius prouehebat, eius familiæ cibum dabat opportuno tempore, oues ſibi creditas eleganter inſtituebat, modis omnibus à peccandi conſuetudine retrahebat, calamitoſis & afflictis oībus humaniter ſubueniebat, vrbem ipſam intantùm ornare ſtudens, vt ab incolis aurea Colonia appellaretur. Porrò mentis oculos ſemper referebat ad Dominum, quotidianiſque auctus gratiæ incrementis, ibat de virtute in virtutem. Poſtquàm autem conſenuit, immodico capitis dolore vexatus, more ſuo ſacrata circuiε loca orandi ſtudio. Cumque ad beati Gereonis ſociorumque eius templum, malè valentium refrigerium, perueniſſet, flexis genibus in ſanctorũ memoriam, vti conſueuerat, verſum illum dicere cępit, Exultabunt ſancti in gloria: moxque cælitùs reſponſum eſt, Lętabuntur in cubilibus ſuis. Vndè ille intellexit, ſpiritu Dei id ei reuelāte, illo ipſo die ſanctos martyres animas ſuas cælo reddidiſſe. Ab eo ergò tempore vſque in præſens eodem die quotannis, ipſo agente, illorum celebratur ſolennitas. Accepit autem puluerem è ſanctorum templo, & ſanctæ Crucis exprimens ſignum, eum malè affecto capiti ſuo impoſuit, ſanusque receſsit.

Aurea Colonia.

Nota de tēplo S. Gereonis.

Pſal. 149

Sanatur à febribus tactu ſacri pulueris.

Inuiſit Tungros, prædicatio nis ergò.

Deindè paſtorali eum perurgente cura & ſolicitudine, fidei feruore inflammatus, ad Tungros profectus eſt, idololatriæ ſordes eliminaturus. Vbi cò perueniſſet, cum multa authoritate ſacras habebat conciones, errantes reducebat in viam: malos hortabatur, vt citò reſipiſcerent: bonos, vt ſtuderent effici meliores. Cùm autem Dominus vellet eum ad laborum capienda præmia euocare, vt curſum vitæ feliciùs abſolueret, quadam nocte media ſurrexit, & ex more ſolus ad ſanctæ Dei genitricis monaſterium orandi cauſa ſe contulit, faciens quod propheta dicit, Media nocte ſurgebam ad confitendum tibi ſuper iudicia iuſtificationis tuę. In ipſo autem itinere pſallente eo, Tu autem Domine ſuſceptor meus es, gloria mea, & exaltans caput meum, latrones accurrunt, ad iugulandos homines intenti, magnam ſibi ex illo prædam pollicentur, vnuſque ex illis teli ictu eum interficit. Sed cùm nihil apud eum præter ſimplicem veſtem inuenirent, ad locum ſecretiorem corpus exanime abſportant, virgultis operiunt, nè prodatur illorum crimen, dolēteſque ſe ſpe fruſtratos ſua, aufugiunt, nihil præter cruentam conſcientiam ſecum auferentes.

Pſal. 118.

Pſal. 3.

Crudeliter interficitur.

Manè oriente die infauſtus cędis eius nũcius perfertur ad vrbē, luctus & metus omnes occupat, Clerus populuſque properè aduolant ad locum, vbi ſacrum corpus iacebat vili opertum tegmine, reuerēdu funeri debita perſoluunt officia, orant luci eius Epiſcopum, alioqui voluntarium, vt eo, quo par eſt, honore corpus exanime condatur. Incredibili omnium dolore humantur ſacri artus: ſed interim tanti ciuis aduentu lętātur Angeli in cęlis, quò etiam nos eius interceſsione venturos ſperamus, ſi fide & opere in eius veſtigijs inſiſtamus. Ferebatur autem ſacrum corpus, comitante Clero & innumera populi frequentia, cum hymnis congruis ad beatiſsimæ Dei genitricis Marię oratorium, quod ea tempeſtate celeberrimum fuit. Celebratis indè, vt moris eſt, exequiis cum Pſalmodia & Miſsis, in occulto quodam loco eius eccleſiæ cōditum eſt corpus ſacrum perquàm honorificè & reuerenter: tametsi eximia eius ſanctitas humana officia facilè ſuperares. Quòd autem Tungrenſes loco abdito illum humarunt, ea cauſa fuit, quòd vererentur, nè Colonienſes eum vi quandoque auferrent. Ex eo verò tempore tantas virtutes per merita beati viri dignatus eſt Dominus illo in loco operari, ut dicerent incolæ eam fidem illum ipſis ſeruare iam in cælis coronatum, quam erga ipſos adhuc in terris degens declaraſſet. Quicquid ab eius patrocinio pio ſperabatur affectu complebatur. Illuminabātur cęci, claudi rectè ingrediebantur, paralytici curabantur, leproſi mundabantur, dæmoniaci liberabantur. Quæ omnia ſi quis velit literis conſignare, lectori faſtidium pariet. Ecquis verò dubitet, per eius merita, ingentia tum facta miracula, cùm sancta hodieq; fiant, vt nemo poſsit pro dignitate diuinæ benignitati gratias agere?

Is fertur fuiſſe Cādidus, vrſe & loco Epiſcopi.

Conditur ī oratorio beatiſsimæ matris Dei.

Multa ad eius tumulũ miracula.

Hoc loco ſequitur in MS. codicibus de ſacri eius corporis translatione: ſed eam ſuprà inueniet lector in Vita S. Brunonis Archiepiſcopi Colonienſis, Cap. 27. die 11. Octobris.

VITA

VITA SANCTI MAGLORII, ſecundi epiſcopi Dolenſis in Britannia minori. Habetur in MS. codicibus, ſed ſine noĩe Authoris. Videtur ſcripta bona fide. Stylum F. Laur. Surius mutauit, omiſſis quibuſdam parùm ad hiſtoriam facientibus.

24. Octo. Cap. 1. Patria & parentes S. Maglorij.

EXIMIAE ſanctitatis vir Maglorius in Britannia maiori traxit originem ex parentibus generis nobilitate claris, patre Vmbraſelo, matre Affrella, ita vt etiam ſanguinis coniunctione beatum Samſonem Epiſcopum attingeret. Fuit verò monaſtici ſectator inſtituti, ſicut & beatus Samſon, & vterque ab Heliuto, ſanctiſsimi Germani Antiſsiodorenſis Eccleſiæ Epiſcopi diſcipulo, & liberalibus diſciplinis, & ſacris literis egregiè eſt inſtitutus. Germanus enim in Anglia, ſiue Britannia maiori Pelagianorum confutauit hęreſim, eaq; compreſſa, rediit ad ſedem ſuam.

S. Sãſon fit Epiſcopus.

Poſtea verò beatus Samſon, cùm ſemper eſſet diuinis rebus intentus, & religioni præcipuè addictus, à Clero & populo electus eſt Epiſcopus, & a quibuſdã eius gentis prӕſulibus, licèt inuitus, iuxta ſanctorum patrum decreta eſt ordinatus. Factus verò Epiſcopus, beatum Maglorium, bonis ornatũ moribus, ieiunijs, vigilijs, precibusque ſtudiosè vacantẽ, corporis quoquè caſtitate conſpicuũ, ad inferendã menſæ Domini, & ad diſpenſandam viuifici corporis ei⁹ conſecrationem (Sic n. loquitur Author, quemadmodum etiam beatus Ambroſius, ex geſtis S. Laurentij martyris quædam citans in Officiis) Diaconum ordinauit, eumque ob meritum ſanctitatis eius reuerenter habuit. Voluit etiam, ut in tempore plebi eius diſpenſaret tritici, id eſt, verbi diuini, menſurã.

Conſecratio p. Euchariſtia I. lib. 1. Offic. cap. 41

Cap 2.

Cùm autem diù in ea gente verſatus eſſet beatiſſimus Samſon, & optimis exemplis, ſalutaribus inſtitutionibus, nec paucis miraculis ei præluxiſſet, tandèm diuinitùs permotus, memor illorũ Domini verborum, Euntes in mundũ vniuerſum, docere omnes gentes, baptizantes eos in nomine patris & filij & ſpiritusſancti: valefecit plebi ſuæ, & cũ beato Maglorio nonnullisque clericis & laicis in Britanniã minorem prædicandi cauſa traiecit. Vbi cùm agente Childeberto Francorum Rege, Epiſcopi miniſterium accepiſſet, per omnem regionem illam longè lateq; diffuſa eſt fama nominis eius, ità vt plora maioraque, ut in eius geſtis habetur, illic miracula ediderit, quàm antè. Multis autem vitæ annis ibidèm exactis, quibus ei ſemper Chriſtus viuere fuit, febri tandèm correptus decubuit, ſentiensque vicinam imminere mortem, beatum Maglorium & Eccleſiæ ſuę fratres ad ſe uocat, dicit illis veniſſe tẽpus migrationis ſuæ, atque ad Beatum Maglorium: Noui, frater chariſsime, te poſt deceſſum meum huius Eccleſiæ paſtorem fore. Hortor igitur, vt in diuini amoris cultu propoſitoque, vti cœpiſti, magis magisque inardeſcas, & lumen diuinitus hauſtum non ponas ſub modio, ſed ſuper candelabrum, vt videãt, qui in domo Dei ſunt. Equidem hactenùs, prout Dominus dedit, pro viribus laboraui: tu porrò Dominici gregis tibi commiſsi curæ inuigilato, & ſolicitus eſto, ut merearis quandoquè a bonorũ omnium recompẽſatore audire vocem illam iucundiſsimã, Eugè ſerue bone & fidelis, quia ſuper pauca fuiſti fidelis, ſupra multa te conſtituam, intra in gaudium Domini tui. Hęc cùm audiſſet beatus Maglorius & alij, qui illic aderant, breui ſ. illum moriturum, cum multo eiulatu dixerunt ad eum: Cur nos pater ſancte deſeris, aut quid ità nos derelinquis? Quibus ille ait: Nolite, fratres mei, contriſtari: faceſſant iſtæ lachrymæ. Elias bonum poſt ſe reliquit diſcipulũ Eliſeum: ego vobis Maglorium relinquo, a Deo vobis datum, qui a primis ętatis initijs ſummæ religionis & ſanctæ operationis exemplis illuſtris fuit. his dictis, in præſentia omnium ſancta ſanctorum, id eſt, ſacroſanctam Euchariſtiam ſumens, coronam iuſtitiæ, quę ei repoſita erat, percepturus, abijt ad ſidereas beatę patrię manſiones.

Pradicit Magloriũ futurum Epm.

Matt. 25.

4 Reg. 2.

Obitus S. Sãſonis.

Cap. 3. Ei ſuccedit S. Maglorius.

En ſic defuncto, beatiſsimus Maglorius, iuxta ſermonẽ eius, Dolenſis Eccleſiæ regimen adeptus eſt, Chriſtoq; adiuuante, magnarũ virtutũ de ſe excẽpla dedit, non ſegnis auditor factus illius dñicę ſententię: Sic luceat lux veſtra corã hominibus, vt videant opera veſtra bona, & glorificẽt patrẽ veſtrũ, qui in cælis eſt. Cumq; præclaris exemplis, ſanæ doctrinę pijs inſtitutionibus, & virtutibus in ea Eccleſia luceret, nocte quadã Angelus Dñi adſtitit ei dormienti, & ait: Hactenùs quidẽ Maglori ad paſcendũ Domini gregem in huius epiſcopatus publica luce verſatus es: at nunc vt poſsis liberiùs vni vacare Deo, & eius laudibus totũ te impẽndere, remotioris loci petes ſeceſſum, vitamq; viuas ſolitariã. Hunc. n. locum ſcias diuinitus ſancti Samſonis deceſſoris tui glorię deputatum: tibi verò Dominus Deus tuus aliũ præparabit, in quo paſtor bonus multas habebis oues, vitæ monaſticæ deditas, & innumeris clarebis virtutibus. Eam viſionem vir ſanctus valdè admirans, expergiſcitur, aitq; ad Dominũ: Gratias tibi ago, bone Ieſu, ꝙ per Angelũ tuũ admonere me dignatus es, vt qđ iampridèm ardenti deſiderio cõceperam, re ipſa perficiam. Interim cogitare cœpit, quemnam potiſsimùm locũ ſibi deligeret, illis ſtudiis opportunũ, quorum eſſet admonitus ab Angelo. Cõmodùm illi tum in mentem venit locus, quem Rex eius ſed iam-plificandæ largitus erat. Non diù pòſt Budocum, qui à puero ſanctè & religiosè cum ipſo vixerat, pro ſe Dolenſis Eccleſiæ Epm conſecrauit, Cleroq; & populo valedicens, abijt ad locũ memoratum, cunctis incredibili quodam animi dolore tabeſcentibus ob diſceſſum paſtoris tam boni. Vbi autem peruenit ad amicæ ſolitudinis locum, ieiunijs, vigilijs, precibus feruentiſsimè incubuit, ſed tamen latère nõ potuit.

Matt. 25.

Apparet ei Angelus in ſomnis

Budocũ pro ſe conſecrat Epiſcopum, & petit ſolitudinẽ.

Cap. 4.

Sãctitatis eius fama ĩtra ſolitudinis latebras coerceri nõ ſuſtinẽs, paſsim increbuit, atq; ita ex diuerſis regionibus varijs affecti icõmodis ad eũ aduolabãt, cæci, claudi, leproſi, dæmoniaci, ſalutẽ expetentes. Multi quoquè aĩarum ſuarũ remedia percipere cupientes, eius ſapientiã audituri, ad eum accedebant: pleriq; ẽt multa ei offerebant munera auri, argenti, rerumq; aliarũ, gratos ſe illi declarare volẽtes. Sed ea ille ceu ſtercora quædã contemnẽs, mox in pauperes, viduas, pupillos, captiuos, fame affectos liberaliter erogauit. Cernẽs aũt tã multa ſibi offerri, tantamq; hominũ multitudinẽ ad ſe confluere, magno animi dolore correptus: Heu me, inquit, quid mihi prodeſt reliquiſſe propria, & aliena appetere? Maior iam imminet populorũ turba & frequẽtia, & immẽſæ accedũt opes. Ego verò iampridem mũdi huius cupiditatibus me volebã abſolutũ, & eccè magis ẽs ijs nũc videor implicari: cũq; terrenarũ rerũ onera abiecerim, iã pròh dolor diues effectus ſum. Sub his animi angorib⁹ icidit illi, vt eũ, quẽ epm ſuo loco ordinarat, ad ſe accerſiret. Fecit igi͞t ſic, & ille ocyùs aduenit. Narrat ei cũ lachrymis, q̃tã hominũ multitudinẽ patiat͞, ait ſibi planè deliberatũ eẽ ad deſertum aliquẽ ꝓficiſci locũ, vbi nulla hoĩs veſtigia extſtant.

Multi ad eũ confluunt ſalutis expetẽda cauſa.

Cap. 5.

Cernens Epiſcopus multũ eius animi dolorẽ, prę

Tt 2 commiſe-

commiſeratione aliquandiù ſiluit: deindè blandè & familiariter cum eo colloquens: Scio, inquit mi domine, propter turbas ad te ſalutis obtinendę cauſa confluentes, magno te mœrore affici: ſentioque ea cauſa relictis illis, ad loca auia te velle cômigrare. Sed id ſi facias, valdè tibi formidandum eſt, pater, nè, dum Chriſti pauperibus ſubtrahis ſpiritalis doctrinæ triticum, quod illis vitam præſtat, in diſcrimen te conijcias. Præſtabilius.n. eſt oues Domini colligere, quam diſpergere: contritosq; corde ſanare, quam infirmos deſerere. Olim in tuam eras intentus meſſem: iam vt paſtor bonus, debes etiam curare alienam, vt ad Chriſti honorem vtrâq; efficias cumulatiorem, atque ex ijs duplicia poſsideas: futurus hoc ipſo Chriſti imitator, qui populo Iudaico primùm per ſeipſum, indè gentibus per Apoſtolos ſalutarem doctrinam propoſuit. Quas autem nunc moleſtias capis ex his populis, quibus iugum Chriſti ſuaue eſt, & onus leue, eæ tibi magnam parabunt apud Dominum retributionem. Noſti tuipſe Chriſtum Dominum, cùm in ſinu patris quieſceret, veniſſe in huius mundi labores, vt infirmorum languores curaret. vndè ipſe ait: Non egent, qui ſani ſunt, medico, ſed qui malè habent: quos euā non refugit, ſed pro eis animam ſuam libenter poſuit. Scis quid ex Eſaia quandoquè turbis audientibus legerit: Spiritus Domini ſuper me, propter quod vnxit me: euāgelizare pauperibus miſit me, ſanare contritos corde, & cætera. Hæc illū dicentē beatus Maglorius grato aīo audiuit, ſciens à Dño dictū ad Apoſtolos: Qui vos audit, me audit: & qui vos ſpernit, me ſpernit.

Fp̃s eum dehortatur nè deſerat ad ipſum ſalutis cauſa confugiētes. — *Mat. 11.* — *Matt. 9.* — *Luc. 4.* — *Eſa 61.* — *Luc. 10.*

Cap. 6.

Non multo autem interiecto tēpore Comes Loieſcon, valdè quidē opulentus, ſed ſeptēnio iā lepra infectus, fruſtrà ī medicos magnis erogatis pecunijs, qui curare eum non poterāt: vbi in inſula, in qua morabatur, celeberrimam comperit beati Maglorij famam, cum quibuſdam è ſuis venit ad eum, rogans vt fuſis ad Dominū precibus, faciat medicinā morbo tam infeſto. Ad quem vir Dei: Quinam, inquit, fieri poteſt, ut immundus curet immundū? Ego quoquè immundus ſum corpore. Indixit verò triduanum ei ieiunium, & ipſe quoquè cum quibuſdam ſacerdotibus & Leuitis, religioſisq; viris triduò ieiunauit. Eo exacto ieiunio, adhibitis litanijs, iubet eū in cupam balneatoriam inferri, manusque ei imponens, ſublatis ī cęlū oculis, dicit: Domine Ieſu Chriſte, per quem omnia facta ſunt, qui Naaman per prophetam tuum in Iordane flumine à lepra mūdaſti, qui propter peccatores ſaluandos è cælis in terras deſcendiſti, non pro iuſtificationibus noſtris, ſed ꝑ miſerationibus tuis multis hominem iſtum, qui ad me venit tuam cupiens experiri clementiam, ad laudem & gloriam nominis tui purges à lepra, vt omnes, qui id viderint, te collaudent: qui viuis & regnas cum Deo patre & ſancto ſpiritu per infinita ſecula ſeculorum, Amen. Hæc cùm dixiſſet, manu ſua totum eius corpus attingens, adeò ab eo lepram omnem profligauit, ut nec cicatrix quidē vlla permaneret, & caro eius inſtàr pueri reſtitueretur. Ea tam repentina & admiranda curatio quibus verbis celebrata & prædicata fit ab illis, qui viderunt & audierunt, nos ſatis explicare non poſſumus.

Iohan. 1. — *4. Reg. 5.* — *Sanat Maglorius leproſum Comitē.*

Cap. 7. *Comes ei mediā partem cuiuſdā terræ dat.*

Tum verò Comes Loieſcon ad eius pedes aduolutus, non ſine lachrymis pro tanto munere Deo & illi gratias egit. Multæ, ut diximus, opes & poſſeſsiones ei erant: e quibus terram quandam beato Maglorio dedit, ſed partem illius dimidiam ſibi reſeruās. In ea terra multæ erant aues pulchræ, & magnitudine admiranda: ingens quoquè prouentus piſciū ex ſinu maris. Cùm autem beatus Maglorius perluſtraret eam partem, quam Comes ei largitus erat, aues & piſces omnes alterius partis ad ipſius portionem ſe tranſtulerunt. Tulit id indignè vxor Comitis, hortaturque eum, vt beati viri portionem ſibi vendicet, alteram ei relinquat. Facit ille, quod mulier improba ſuaſit: ſed ecce repentè aues & piſces omnes redeunt ad beati viri poſſeſsionem. Id conſpicatus Comes, ductus pœnitentia, vtranque partē perpetuò retinendam illi aſsignat, moxque aues & piſces priſtina ſua domicilia in vtraque repetunt, vti anteà ſub ipſo Comite conſueuerant. Eius rei fama procùl diffuſa, omnibus non immeritò magnæ admirationi fuit. Porrò ea in terra vir ſanctus eccleſiam condidit & collegium monachorum, quos illic habuit ſexagintaduos, eosque vita & doctrina ſua eruditos, Deo & ſanctis eius debitæ ſeruitutis officia præſtare docuit. Qualem autem ipſe eo in loco ſe præbuit, quibusque virtutibus enituerit, nullus facilè dicendo poſsit côſequi: nos de eius ſanctiſsima conuerſatione pauca tantùm commemorabimus.

Deindè alteram. — *Cōdit monaſteriū.*

Cap. 8. *Eius caſtitas:* *Cibi parſimonia.* *Cilicium veſtes.*

Ab ipſo matris vtero vixit caſtiſsimus, virginitatis conſeruādæ ſtudioſiſsimus. Pane veſcebatur hordeaceo & viliori legumine, eoque parcè. Quarta & ſexta feria prorsùs nihil ſumebat cibi: quarta quidē feria, quòd tum impij Iudæi in necem Domini Ieſu conſpirarunt: ſexta autem, quòd eum Cruci affixerunt. Carnem ſuam perpetuo cilicij vſu macerabat. Veſtes exteriores habuit nec admodùm viles, nec ſanè precioſas, ſed mediocres, ut humanos applauſus & gloriam declinaret, quæ eſt æternæ mortis muſcipula. Toto eo tempore, quo relicta Dolenſi Eccleſia, ſolitudinem experijt, nec vinum, nec ſiceram bibit. Perpaucis autem piſciculis diebus ſolennibus duntaxat, idq; à monachis religioſis & diuinæ contemplationi deditis coactus, pro magnis delicijs veſcebatur. Cùm cæteri fratres nocturnis horis membra quieti darent, ille clàm ſe recipiebat ad maris oram, illicq; vſque ad noctis preces, quas Matutinas vocant, peruigil Dominum orabat. Multam ad ipſum aduentantibus hoſpitalitatem prompto animo exhibebat, ſciens ſcriptum eſſe: Hilarem datorem diligit Deus. Deniquè vt multa paucis expediamus, nulla non virtute ornatus fuit.

Luc. 1. — *Vigilia.* — *Eccl. 35.* *2. Cor. 9.*

Cap. 9.

Accidit quandoquè, vt quidam ex famulis eius, piſces in vſus fratrum in mari capientibus, in aquas lapſus ſuffocaretur. Nō latuit ea res beatum virū. Itaque multùm flens & eiulans, dicit ſe reum mortis illius, moxque adiunctis ſibi fratribus, tota die corā altari proſtratus, obſecrat Dominum, nè propter hominis illius interitum in ſe effundat furorem ſuum. Deindè poſtquàm ſol occubuit, cum monachis litanias & pſalmos concinentibus ad litus maris accedit, proſternensque ſe, cum lachrymis rogat Dominum, ut vel mortuum ſibi reddant vndæ, quem viuum abſorbuerāt. Huius precibus, mare tumeſcens euomit hominem, priùs quidem extinctum, at nunc planè rediuiuum. Sentiens vir Dei ſe tam liberaliter exauditum a Domino, ſacrificium ei offert, polliceturque ſe propter illam hominis mortem, cuius, vt diximus, reum ſe arbitrabatur, nullum vnquàm piſcem in cibum ſumpturum.

Excitat mortuū.

Cap. 10.

Cùm ſic autem innumeris clareret virtutibus & miraculorum ſignis, obitum ſuum longè antè præſciuit. Nam pridiè eius diei, quo ſacroſancta Paſchatis ſolennitas celebrabatur, illi in templo more ſuo nocte vigilanti, Angelus Domini candidiſsimus apparuit, atque illi familiariter, S. Maglori, age qđ agis, operare qđ operaris: nec dubites nomē tuū ſcriptū in libro cęleſtis militię. Viſū ē altiſsimo, cui⁹ volūtati ab ineūte ętate haud ſegniter obtēperaſti,

Angelus ei apparet.

ſti, dignam tuo certamine mercedem tibi in cælis reſtituere. Audieos hæc Maglorius, lętus quidem ea promiſsione, ſed incertus de viſione, veritus ne Angelus ſatanæ in Angelum lucis ſe transfiguraret, admodùm prolixè in precibus perſeuerauit. Ijs abſolutis, Angelus Domini volens eum de viſione certiorem efficere, bis terque ſua verba repetiit, ità dicẽs: Nihil hæſites de hac viſione Maglori. Sicut enim ego ſum perpetuus miniſter ſummæ veritatis, ità legatio mea omnis planè ſalſitatis expers eſt. Certiſsimè igitur annuncio tibi, propediem te cum inſigni ex hoſte reportata victoria & triumpho, è corpore migraturum in cęlos, & præſentem Dei vultũ inter illos beatę patriæ ciues ſine fine iucundiſsime conſpecturum. Tum verò beatus Maglorius rogauit ſanctum Angelum, ut antequàm diſcederet, largam ipſi impertiret benedictionem. Sed Angelus reſpõdit: quonam modo ego tibi benedicã, cui benedixit is, a quo ſancti omnes benedicti & ſanctificati ſunt? Atque ità poſt mutuam ſalutationẽ, Angelus cum multo lumine receſsit ad ſuperos: porrò Maglorius, vis cœperat, noctem duxit peruigilem.

2 Cor. 11

Angelus ſecundò & tertiò ei apparet

Cap. 11.

Poſt dies paucos rursùs ei apparens Angelus, iuſſit eum de ſuo obitu eſſe ſecurum, dixitque ei, quod ob ſeruatam carnis integritatem centeſimum in cælis fructum eſſet percepturus. Tradidit etiam ei tanquam breui morituro viaticum. Atque ab illo die de ſuo obitu ſolicitus, niſi cauſa ineuitabilis & multis profutura adeſſet, vſque ad diẽ vocationis ſuę ſemper verſum hunc ore repetebat: Vnam petij a Domino, hanc requiram, ut inhabitem in domo Domini omnibus diebus vitæ meæ: nec vnquàm viſus eſt è templo recedere. Tandèm expleto labentis vitę curſu, fratribus valedicens, & inter verba ſanctę exhortationis animam expirans, felici migratione peruenit ad Chriſtum. Eius pia interceſsio nobis obtineat veniam peccatorum, cuius eſt precioſa mors in conſpectu Domini, qui viuit & regnat per infinita ſecula ſeculorum, Amen.

Pſal. 26.

Feliciter abit ad Dominum.

Pſal. 115.

MARTYRIVM SANCTI MARTYris Arethæ, & eorum, qui cũ eo decertarunt, ſanctorum Martyrum: & hiſtoria eorum, quæ tunc facta ſunt in regione Homeritide, vel Sabæa: Authore Simeone Metaphraſte.

24 Octo.
Cap. 1.
Elesbaan Rex Aethiopum Chriſtianus.

INSTABAT iã quintus annus, ex quo Iuſtinus acceperat ſceptra Romani imperij: quo quidem tempore imperabat etiam Aethiopibus Elesbaan, vir, qui propter pietatem & iuſtitiam, apud omnes maximum nomen fuit conſecutus: in ciuitate autẽ Auxume regiam conſtruxerat. Ditione tenebat Arabiam felicem, quæ olim quidem Saba, nunc autẽ uocatur Homeritis, Dunaan Hebræus, vir impius, & Chriſtianorum generi inimiciſsimus: qui etiam omnes, qui erant in ſua poteſtate, habebat circuncíſos, partim quidem Iudaicam ſequẽtes ſuperſtitionem, partim autem planè gentiles, Soli & Lunę ſacrificãtes, & dęmonibus, quos etiam more gentis honorabant ſtatuis & columnis. Porrò autem ab Elesbaan odio habebatur Hebræus, quòd omnibus ferè, qui ſunt ſub cęlo, Chriſtum Deum prędicantibus, & verum Dei filium, & nobis factum carne ſimilem, ipſe eum vilipendens, inficiabatur hęc omnia, uelans & adumbrans ſuorum maiorum ſcelus, quod in Cruce admiſerant: adeò ut Rex pius ſępè cum eo bello congreſſus, vi fuderit ac fugarit, & tributum pendere coegerit. Verùm ille quidem non ſtans pactis cõuẽtis, inſurrexit cõtra Regẽ Elesbaan. Elesbaan autẽ eum rursùs valido adortus exercitu, fortiter expugnauit, & in fugam conuertit. Deinque ad illum cauendum relicto exercitu, in ſuam rediit ditionem.

Elesbaan bella gerit aduerſus infidelem Dunaan.

Cap. 2.

Interim non poterat Hebræus quieſcere, ſed vt acceptæ cladis deleret ignominiã, cùm ſuos collegiſſet, & eos, qui erãt in pręſidio, inuaſiſſet, omnes bello perdidit, & iuſsit omnes, qui inueniebantur Chriſtum eſſe Deum confitentes, citra vllã interire miſericordiam. Nullus autem fuit ex ijs, qui erant ſub ipſo, Chriſtianis, qui ſe non huic impio edicto ſubmiſerit, illius animi formidans ſæuitiam. Quædam tamen ciuitas frequens populo, ſita in Homeritide, quæ vocatur Nagran, cùm iam longo ab hinc tẽpore veniſſet ad agnitionem veritatis, & pietatem ſuſcepiſſet, nempe ex quo Conſtantius magni Conſtantini filius, ad Sabæos, qui nunc vocantur Homeritæ, orti verò ſunt ex Cetura Abrahæ, miſit legatos: & Rege illius gentis muneribus ſibi cõciliato, ædificauit hac in ciuitate eccleſias: & quendam virum piũ, qui ad vitam declinarat monaſticam, & moralibus & actiuis virtutibus erat magnus, atque adeò omnibus ſui temporis ſuperior, miſit, vt præeſſet ijs, qui ad verã acceſſerant religionem. Quo quidem tempore Iudæis reſiſtentibus, & barbaro ſuadentibus, nè tam facilè hoſpitem admitteret in ciuitatem, neque circa res diuinas aliquid innouaret, niſi priùs vir religioſus aliquod ſignum oſtenderet, (quomodò ſolẽt iſti petere, vt qui ſint increduli) quod quidem ſi præſtiterit, tunc ei concederet ingreſſum in ciuitatem: ille diuinis fretus promiſsis, quod ſigna ſequentur eos, qui crediderint, annuit citra vllam dubitationem: & eorũ quæ petebantur, miraculorum magnã oſtendit operationem. Ab illo iam tempore ciuitas Dominum purè colens, & Orthodoxa diuinorũ patrũ ſequens dogmata, perſeuerabat, ſi quid erat mali, repellere, & alienam effugere religionem, adeò vt ne fineret quidem eam ad aures peruenire.

Sabæi quãdo conuerſi ad Chriſtum.

Marc. 16

Cap. 3.

Inuidens ergò malignus, totum, quantus erat, ſubiens Hebræum, eum armat aduersùs ciuitatem, partim quidem opinans fore, vt id eſſet moleſtum pio Regi Aethiopum: partìm autẽ eò ſpectãs, vt in Chriſtum ſuam expleret inſaniam, & genus Chriſtianorum omninò euerteret. Itaque venit validum adducens exercitum: & cùm circuncircà eſſet caſtrametatus, valloq; & foſſa mœnia circũdediſſet, obſedit Nagran, minitãs ſe illam expugnaturum, & omnes, qui in ipſa erant, interempturum, niſi Cruce Domini, à ciuibus in excelſo poſita, quam execrationis ſignum (prò dolor) ſtultus vocabat, ad nihilum redacta, deindè Chriſtum quoquè negaſſent, qui fuerat in ea ſuſpenſus. Quod eo quidem conſilio faciebat, vt cùm eos illo, quod indè veniebat, præſidio nudaſſet, hoc tam valido defectos auxilio deindè inuaderet. Quidam ergò execrandi huius Regis ſatellites, in orbem obeuntes ciuitatem, eadem vociferabantur: &, ſi parèrent quidem, dicebant fore, ut dona & honores à Rege conſequerentur: ſin autem nõ parèrent, & Galilæo animũ adhiberent, pro monarchia inducentes multorum principatum, igni & gladio traderẽtur. Porrò autẽ ipſe quoquè Dunaan execranda & audaci lingua his falſa quędam addebat, & iactanter dicebat: Nullam potuit Ieſus opem ferre Chriſtianis in mea poteſtate conſtitutis, quos oẽs, & ipſos illorum ſacerdotes & monachos gladio & igne priùs conſumpſi, ne parcens quidẽ ſacris illorum tẽplis, & nunc maximo coacto exercitu, nempe

Dunaan Hebræus obſidet Nagran odio Chriſtianæ religionis.

Quid gloriaris in malitia?

centum & viginti millibus hominum, ad uos veni, aut omninò perſuaſurus, aut perditurus.

Cap. 4. Ciues aũt: Videmus, dixerũt, ò Rex, te linguæ multùm indulgere, & attribuere imbecillitatem ei, qui eſt ſolus Deus. Sed Rapſaces dux exercitus Sennache- *4 Reg. 19* rib non paruum tibi dederit exemplũ: qui cum ipſe quoq; aliquandò in Deũ, magna loquentē & iactantem vibraſſet linguam, quot hominũ millia perdiderit, & cum quãto dedecore receſſerit, pauci ſunt qui neſciant. Quòd autem nos accuſas, ꝙ multorũ principatum, & multos deos inducamus, nos, qui multis ab hinc ſeculis, tanq̃ hæreditatem, à maioribus verã accepimus religionē, nec monarchia in arctũ adducimus diuinitatem, nec abundantia perſonarũ inducimus multorum principatũ: ſed vnã naturam citra *Summa fidei Chriſtianæ.* diuiſionem in tres perſonas diuidentes, patrē & filium & ſpiritum ſanctum cõfitemur: filium verò ipſum, quem uos contumeliis inceſsitis, hominem eſſe factum, vt diuina prædixerunt reſponſa, & à ueſtris maioribus actum fuiſſe in Crucem propter ſalutem omnium, cùm illi malè ignoraſſent diſpēſationis diuinæ myſteriũ, & tertio die reſurrexiſſe à mortuis, & rurſus ad cælum aſſcendiſſe, & in altũ ſublatũ fuiſſe ad ſuum patrem & credimus, & prædicamus.

Cap. 5. Non ſuſtinentes autē hos ſacros audire ſermones aures profanæ, ad lacta ſe contulerunt. Itaq; ad obſidendum Rex conuerſus ciuitatem, aduersùs eã mouebat omnes machinas, omnes exitus diligenter cuſtodiens & muniens, & putans fore, vt multorũ dierum fame eos in ſuam redigeret poteſtatem. Et cùm collegiſſet omnes Chriſtianos, qui erant in agris & *Chriſtiani affligũtur ab eo,* ſuburbiis, alios quidem interemit, alios uerò iis, qui erant in eius ditione, vēdidit in ſeruitutem. Cùm autē pij ciues ſe aduersùs omnia fortiter defenderent, & tempus quod terebatur, Tyranno ſpem reddidiſſet valdè exilem, ſtatuit dolo capere ciuitatem. Itaque *Dolo ſtudet occupare ciuitatē Dunaan rex.* petit, vt ei liceret ingredi ciuitatem, vt uideret ſcilicet ea, quę ibi erant, priùs terribili prolato iureiurãdo, & iis, quę dicebantur, interpoſito ipſo legis Deo, ſe nihil eſſe facturum pręter ea, quę conſueuerãt: neque coacturum, vt patriam abiurarent religionem: neque aliquod aliud malum magnum, aut paruum eis eſſe facturum: ſed ſolùm ea viſurũ, quæ ſunt in ciuitate, & annuum tributum accepturum, quod priùs dabatur: deindè autem ſe illinc ſtatim exceſſurum.

Cap. 6. Hæc cùm dixiſſet, & pacta conuenta iniiſſet, & poſtremùm iuraſſet iuſiurãdum, perſuadet iis, qui ſunt in ciuitate, cùm Deo vniuerſum permiſiſſent, qui eſt teſtis ſacramēti, & hoc ſolum dixiſſent, Regibus nos cedere didicimus. Quòd ſi tu ſecùs ſtatueris facere, quàm nobis dixiſti, Deus, qui eſt ſpectator iuriſiurandi, id omninò vlciſcetur, neque diù differet vindictam. Nobis enim, dicebant, ò Chriſte Saluator, *Nagrani pro nomine Chriſti mori parati* & fili Dei, & Deus pro te uel omnibus priuari facultatibus, atque adeò ipſa vita, non leue eſt lucrum. Abſit autem, ut tuum nomen negemus, vt eſt impiorum inſtitutũ: nec ſi tale quid fecerimus, nos, ò Sol, adſpicias. Quę ſimul atque dixiſſent, totas portas aperiunt, & intrà ipſam ciuitatem, tanquàm lupum in ſtabulum, malum Regem admittunt. Ille autem cùm & figuram, & ſitum, & illam ciuitatis laudaſſet frequentiam, & ciuium quoquè ſplēdorem, egreſſus eſt, in eos, qui habitabant ciuitatem, grauia uerſans, vt indicauit exitus, iuſiurandum, & pacta conuenta, & quæcunque alia eis præbuit ad fidem faciēdam, ea eſſe exiſtimans puerilem deceptionem.

Cap. 7. Cùm autem iam ſe pararet ad eos euertendos, uocat extra ciuitatem. Aderant verò quicunque erant inſignes opibus & gloria. Præ cæteris autem is, qui & canitie, & ſapientia, & morum modeſtia erat præſtantiſsimus, diuinus, inquam, Arethas, cui ipſi quoquè fuerat commiſſa rectio ciuitatis. Omnes igitur cõmēdabant, extollebant, laudibusque celebrabãt, & omnem honorē tribuebant ei, qui videbatur eſſe *Perfidia impij tyrãni.* ſeruator & Rex. Ille autē ſibi culpæ dandũ eſſe tribuens, quòd differret cerni malus, non ampliùs expectãs aperit, qui intùs latebat. Dunaan. Et iuſsit ꝓtinùs omnes cuſtodiri in vinculis. Deindè, etiã priuauit facultatibus, & rogauit, vbinàm eſſet Paulus eorum Epiſcopus. Cùm autem iam duobus antè *Vide immanē barbarum.* annis eum intellexiſſet eſſe mortuũ, non habens in quem iram immitteret, contendit ad puluerē, & iuſſit ſepulcrum effodere, & illius corpus comburētes in aerem ventulare. Aliud quoquè excogitat furioſa anima, nec eam capit ſatietas aliquid moliendi aduersùs Chriſtianos: ſed iubet accendi rogũ, qui multa aleretur materia, & ſtatim ciuitatis, & eius, quę eſt circumcircà, regionis ſacerdotes, & monachos, & *Nota quos duces ſequantur, qui hodiè Clerũ et monachos perſequũtur.* Deo conſecratas virgines, quinetiam fœminas, quæ vitam elegerant monaſticam, omnes ſimul in eũ iniici. Ij.n. inquit, ſunt planè cauſa aliorũ interitus, perſuadentes Crucifixum colere, tanquàm Deũ. Ad hęc perindē acsi non ſufficeret, quod factum fuerat, ad eius incomparabilem oſtendendã improbitatem, vt alios quoquè ſibi ſubiugeret, vehementer contendit, & iuſsit præcones obire ciuitatem & regionem, proclamantes vt Chriſtum negarent, & viuerent Iudaicè, eadem quæ Rex ſentientes.

Cap. 8. Porrò autē ipſe quoquè Rex Arethæ ſimilia conſulebat, adiiciens, quòd ipſi quoquè norant Romani, illius maiores in Cruce egiſſe hominē. Quomodò enim, dicebat, fuiſſet flagris cæſus Deus, qui eſt natura incorporeus? Quomodò aũt mortē adeò turpem & ignominioſam natura guſtarit immortalis? Alioqui autē multi quoquè ex Romanis, qui ſunt apud vos, iactantes ſe Neſtoriũ habere magiſtrum, ip- *Neſtorij hereſis.* ſi quoquè rursùs dicunt, ſe non vt Deum, ſed vt hominem & prophetam quendã oportere Chriſtũ honorare. Quæ niſi vera eſſent, nec ego ad tantam proceſsiſſem inſaniam, ut ipſe negarem in Chriſtum fidem, & vos ad ſimilem vocarē negationē. Quomodò.n. qui legē quidē teneo ac tueor, & patrios mores ac ritus valdè amplector, repello autē quicquid fuerit noui, & ideò Ieſum quoquè odio habeo, hominē, qui diuinitatē ſibi impudenter attribuit? Neque.n. Soli & Lunæ, neque aliis rebus creatis, neque diis gentiũ rogo vos cultum tribuere, (abſit, vt ſim adeò emotę mentis) ſed Deo ſoli, qui omnia producit, & eſt pater rerũ generatarũ: qui cùm ſit impaſsibilis, & expers materiæ, generare neſcit patibiliter.

Cap. 9. Cui generoſus Aretha cum ſociis: Cur hæc dixiſti, ò Rex? Neq; nos dicimus Deum gignere patibiliter, ſed impatibiliter, vt mens ſermonē gignit. Illum autem aſſerimus noſtræ naturæ motum miſericordia, miſiſſe filiũ, ad hominũ, inquam, beneficiũ, adeò vt & carnem acceperit ex puella virgine, & ꝑ omnia nobis ſimilis factus ſit abſque peccato, & omnia impleuerit, quæ de ipſo a Prophetis multis antè annis dicta ſunt: quæ quidē tu quoquè ſcis, qui legiſti illorum libros. Qui etiam ſæpè per miracula quæ ſunt ſupra hominem, ipſam oſtendit diuinitatem: & ſe ſuſcepiſſe carnem, nõ eſt inficiatus. Quid opùs eſt pluribus? Nos eũ & Deũ, & Dei filiũ confitemur, *Arethæ & ſociorũ eius cõſtãtia.* & pro vniuerſa reſpondemus ciuitatē, & aliis Chriſtianis, qui ſunt nobis ſubiecti: neq; ē vllũ genus tormenti, quod non ꝑꝑ ipſum parati ſimus pati. Quid enim nos ſeparauerit a charitate Chriſti? Nihil autē rei eſt nobis cũ Neſtorio aut cũ aliis, q eodē morbo, *Neſtorij impietas cõdēnata.* quo ipſe, laborant, qui hominem, qui citra diuiſionem, & per hypoſtaſim vnitus eſt Deo Verbo, ſumma

ma impudentia diuellentes à verbi diuina hypoſtaſi, per ſe conſiſtentem, & ſolùm hominem auſi ſunt dicere verbum, quod in carne apparuit: qui etiam, ut merebantur, à diuinis patribus eiecti ſunt à catalogo orthodoxorum, & ſunt in æternũ traditi anathemati. Sed non prætermittet (hoc certò ſcias) qui maledictis à te appetitur Dominus, quin è veſtigio pœnas ſumat tuorum audacium cœptorũ, cùm alterius, inquam, tuæ blaſphemiæ, tum iuriſiurandi, quod à te fuit conculcatum & euerſum, ò inprimis impie & ſcelerate.

Cap. 10. Nititur tyrannus ſanctos martyres muneribus ſubuertere.

Ille autem cùm eorum loquendi libertatem parùm ſuſtinuiſſet, maximè autem Arethæ ſapientiam, & alium omnem ſplendorem eſſet reueritus, benignis verbis eos cœpit lenire, eiſque & dona, & honores propoſuit, acrem ipſorum zelum in pietatem ſic refrigerare machinans. Poſtquàm autẽ vidit martyres omninò aures non præbere promiſsis: cõtrà autem quàm poterant clariſsima voce clamare: Nõ te negamus, qui es vnus Trinitatis, ò verbum Dei, & Chriſte: neque tuam irridemus ſuſceptæ carnis diſpẽſationem: neque tuis, quas propter nos paſſus es, perpeſsionibus & Cruci Iudaicè inſultamus: eos quidẽ vinctos adhuc detinuit: in aliam autem multitudinẽ quæ collecta fuit ex omni genere & ætate, mortis tulit ſententiam: Vxoribus verò & liberis eorum, qui detinebantur, martyrum, ante oculos eorum adductis prouocabat ad Chriſti negationem, partim quidem minis, partim autem blandis verbis eas aggrediens, nonnunquàm omne ſupplicij genus in eas intentans, liberorumq́;, & parentum, & facultatum, & ipſius quoquè patriæ eas terrens amiſsione. Illæ autem dicebant: Omnibus, ò Rex, quæ à te offeruntur, ſiue ea ſint bona, ſiue aliter ſe habeant, lubenter hodie renunciãtes, quæ à te maledictis inceſsitur, Chriſti Crucem extollimus: & qui in ipſa noſtram procurauit ſalutem, Chriſtum ſequimur. Eſſet enim à ratione alienum, nimis effœminatum, ex nobis quidẽ alias, quæ cum talibus viris cohabitarunt, qui mortem propter Chriſtum elegerunt: alias autem, quæ virginitatem exercent, ut quę Chriſto ſint deſponſæ, non eſſe animo maſculo, & veſtram iram planè inconſideratam non noſtro ſuſtinere corpore.

Nota egregiam etiã fœminarũ virtutẽ.

*Cap. 11. *plani, id eſt, impoſtoris.*

Rex autem: O fœminæ, inquit, poſſum vos meritò magnæ accuſare ſtultitiæ, quod hominis *plani, & præſtigiatoris, & qui violenta morte periit, gratiam eligitis, & voluptatibus præſentibus ſpem, cuius incertus eſt exitus, præferre ſtatuiſtis. Quædam autem ex acrioribus matribus, & monachis, non ferentes Chriſti contumeliam, vſæ ſunt in Regem verbis aſperioribus, eũ ipſum, qui maledictis inceſſebatur, Chriſtum vocantes ad vltionem. Quod quidem ægrè ferens Hebræus, in eas communiter pronunciat ſententiam, ut gladio ferianiur. Licebat ergò videre mulieres ſanctas trahi crinibus, & ſic duci ad ſuppliciũ, vel potiùs ferri promptis & alacribus pedibus, & ſitire mortem propter Chriſtũ. Magna verò erat & præclara inter eas contentio. Monachæ enim virgines nequaquàm concedebant primas partes ijs, quæ erant iunctę matrimonio. Recordemini, dicentes, quòd priùs vobis fuimus propoſitæ, & in templi ingreſſu, & in ſacramentorum participatione; & in ſtatione, & in ſeſsione: & ideò oportet nũc quoquè nos & veſtros maritos conſequi martyrium. Martyrum autem vxores, quæ iam etiam vocabantur matres, nequaquàm ferebant in præſentia habere ſecundas partes. Infantes quoque balbutiẽtes matres præter currebant, & ipſi quoquè carnificem prouocabãt ad mortem. Sciebant enim alias quoquè pueros fuiſſe Chriſto pp ipſum ſacras oblatas victimas. Sic beatæ illæ mortẽ præripientes, ijs, qui videbant, magnã afferebant lamentationẽ: adeò vt Rex crudeliſsimus cum admiratione talem vocem emiſerit: Qualem omnibus ferè hominibus errorem immiſit Galilæus, vt qui vel ipſam mortem contemnere perſuaſeſit, & pro illo prodere ſuas animas & corpora?

Vide q̃ antiquitas detulerit monialib.

Cædes fœminarũ, & puerorum.

Cap. 12. Nobilis q̃dã matrona inſectatur tyrannum.

Interim aũt quædam quoquè fœmina, quæ duas filias habebat, & primas partes inter eas quæ erant in ciuitate, obtinebat, longeq́; pręſtabat alijs genere, diuitijs, gloria & pulchritudine, atq; ĩ iuuenili adhuc ætate vidua relicta fuerat, inſectatur Tyrannũ. Ille aũt ſtatim iubet ſuis miniſtris, vt eam ad ſe adducãt cum honore & reuerentia, & ei efficiant commodũ aditũ. Illa verò etsi hoc modo adduceretur, ægrè ferebat tñ ſe ab aliarũ mulierũ abeſſe martyrio. Tertio autẽ die poſt iuſsionem, cum honore ad Regẽ adducitur cum filiabus. Ille verò placidè eã intuẽs, & eam ab initio incipiẽs allicere: Fama, inquit, annũciat te eſſe modeſtam, ornatã & prudentem: quin ẽt ipſe vultus & adſpectus fert ijs, quæ dicuntur, teſtimonium. Præterea aũt vulgò fertur te quoquè eſſe genere claram, & abundare diuitijs, & tibi non deeſſe ſplendorem. Nè ergò quomodò ſtultæ, quas ego perdidi, ſuſtineas ipſa quoquè Deum dicere eũ, qui fuit crucifixus: fuit aũt homo vorax, & vini potator, amicusq́; publicanorũ & peccatorũ, & nec patrijs fuit contentus legibus: ſed tuę nobilitati faciens cõuenientia, renuncia quidem Nazareno: & velis nobiſcum ſentire, & ſimul cum Regina verſari in regia. Sic.n. viues deincèps liberius, & liberata à malis, q̃ oriuntur ex viduitate, magis poteris alijs opem ferre. Venit.n. ad nos fama, ipſę aũt res quoquè teſtantur, q cùm & magnas habeas diuitias, & plurimas facultates acceperis à maioribus, & ſint multi, qui tibi ſeruiant, pudori tamen & virtuti oĩbus poſtpoſitis, in nullius alterius viri nec in conſpectũ quidem veniſti, niſi eius, qui fuit tibi legitimo coniunctus matrimonio. Nè nunc ergò, nè nunc (hoc ego tibi conſulo) pulchritudinem tuam, & iuuentutem, & filiarum virginitatem lictorũ manibus tradideris, quæ magis contumelia afficiunt, q̃ puniũt: ſed deſiſtens Crucifixo gloriam tribuere, & noſtris cedens legibus, & tibi & liberis proſpice, quę ſunt vtilia.

Matth. 11

Cap. 13. Chriſtiana matronæ præclarum reſpõſum.

Beata autem illa appoſitè & eruditè reſpondens: Cùm eum, inquit, ò Rex, quẽ oporteret honorare, vt qui tibi dederit potentiam, & hanc purpuram, & hoc diadema, immò verò ipſam quoquè eſſentiam, & vitam, tanq̃ Dei filius & Deus, ingrato animo cõtemptũ audaci lingua iniuria afficias, non timens nè fulmen deiectum te comburat, & me honorare velis, veſtrũ ego honorẽ ſummam duco ignominiam. Ceſſa gladiũ in teipſum impellere. Abſit autẽ, vt ego à tali lauder lingua, quę ſe armauit contra Deũ. Neque eò procedã amentiæ, vt verſer cum ijs, qui Deo ſunt adeò inimici, & in peccatorũ habitẽ tabernaculis. Cum Rex hęc audijſſet, ira corde accenſus, adſpexit ad eos, q aderãt, & cùm dixiſſet: Quàm imprudenter ĩ nos ſe gerit hęc execrãda muliercula: iubet ei* capiti auferri tegumẽtũ, & ei* filiarũ: & ſic eas nudo capite, & ꝓmiſſa coma, in caſtra duci p ignominiã.

Afficitur ignominia cum filiabus.

Cap. 14.

Egrediẽs ergò generoſa mulier, cùm vidiſſet magnam fœminarum multitudinẽ flentem & eiulantẽ, quòd talis nobilitas afficeretur contumelia, illa eas ſeuerè & magnificè intuens: Scio, inquit, ò amicæ, q propter nos dolorem accipitis, partim quidem fortaſsè propter naturæ cognitionem, partim autẽ quòd indigna ac pudenda videar cum filiabus. Sed nè doleatis. Nos enim non ideò negauerimus effectorem cęli & terrę, neque quę ſunt ad tẽpus, æternis prætulerimus. Nam mihi quidem à maioribus

Egregia eius fortitudo.

per ſucceſsionem pietas & uera religio: & à Chriſto
denominari,& eum noſſe Deum,tradita mihi fuerſit
in hæreditatem. Non mihi autem ſoli , ſed uniuerſæ
Viduitas quoquè meæ cognationi. Propter quem ego ample-
eſt præfe- xa cōtinentiam,uiduitatem prętuli matrimonio :&
renda ma ex facultatibus , quas habebam , plurimum diſtribui
trimonio, pauperibus . Sunt uerò adhuc mihi magnę diuitię in
auro & argento,& magna multitudo ſeruorum:mul
tę autem poſſeſsiones & greges. Verùm licèt tot bo-
na mihi ſuppetant , nolui tamen , ut multę alię mu-
lieres ſolēt,ad alium maritum intueri, etiamsi cum
multis caſibus & calamitatibus, quæ viduis euenire
conſueuerunt,ſępè ſim colluctata:quod quidem vel
ſolum ſufficit ad mollem adhuc & tenerum animum
incitandum ad ſecundas nuptias. Et fortaſsè nullus
meam damnaſſet iuuentutem,quæ ipſum ad hoc ha-
1. Tim. 5 bebat patronum diuinum Apoſtolum. Sed hęc om-
nia paruiſaciens,in hoc ſolùm animum intendo,vt
cum Chriſto ſim vnà cum ſanctis,quę præceſſerunt,
mulieribus & martyribus. Ego autem vobis iam ſe-
cundò appareo. Nam priùs in matrimonio ſponſi ,
qui erat ad tempus : nunc uerò in nuptijs immorta-
lis & alieni ab interitu,ad quem feſtino , & cui imma
culatam conſeruaui continētiam, me uidetis. Filias
quoquè ipſi ſtudeo deſpondere, vt quæ earum hucuſ
què integram ad hoc uirginitatem conſeruarim .
Hinc mihi plenus eſt aius uoluptate, & bona ſpe.
Rogo uos igitur , vt mihi potiùs cōgratulemini,
neque tam abiecto animo lamentemini,& mihi tráſ-
mutetis feſtum in triſtitiam. Porrò autem uobis quo
Hortatur què cōſuluerim,vt vos vndiquè muniatis, & magnā
mulieres adhibeatis cautionem , nè uobis non aduertentibus,
oēs ample auferat fidei theſaurum , qui eſt callidus ſuffurandi
cti fidem artifex,& maximum uobis hoc damnum afferat, qđ
Chriſti. pertingit vſque ad ipſam animam. Iam uerò quęcun
que hic eſtis mulieres gentiles,& Hebrææ,(multæ e-
nim,ut video,hic adeſtis ad ſpectaculum) vos quoq;
depoſitis,Gentiles quidem, longis fabulis & nugis,
& diis,qui ſunt ſolo nomine: Hebrææ autem, vmbra
tandem & figuris & ęnigmatibus, diſcite ueritatem,
& accedentes ad Verbum & Deum,qui eſt vnus Tri-
nitatis,per eius cultum illuminemini,& diuini ba-
ptiſmatis regenerationem , neque ſic ſimul pereatis
in ueſtris impietatibus.
Cap. 15. Cùm martyr hęc & alia plura diceret mulieribus,
quidam ex ijs,qui cum Rege ſentiebāt,illi hæc renū-
ciārunt,& quòd peruerteret multitudinem. Rex ita-
que,ea rurſùs accerſita ,ſimulans manſuetudinem:
Magna,inquit,vſum ſum in te patientia, hoc conſul
tò & non incōſideratè faciens propter benignitatē ,
vt fracta lachrymis,quæ propter te funduntur, & ꝓ-
pter filias,nobis pāreas. Illa autem:Quis me, inquit ,
ò Rex,ſi tibi paruerim,liberarit ab igne,qui non po-
teſt extingui?Sic dixit,& cęlum ſtatim intuens: Abſit,
inquit,ò Rex immortalis,vt te negē, qui es ſolus vni
genitus Dei filius,& credam viro, qui te habuit con-
temptui,& nos decepit periurio. Non ferens itaque
Hebræus libertatem loquendi generoſæ fœminę ,
ſed depoſita ſcena, & ablata fictione , torueque eam
furioſè intuens:Audacíſsima,inquit,mulier, ego ti-
bi iam carnes diſcerpam ac dilacerabo , & inteſtina
contrectabo;& ſi quid ex ijs fuerit reliquum, id ap-
ponam deuorandum canibus. Videbo autem, quiſnā
Eccè puel te ſit è meis manibus erepturus , etiamsi maximè ex-
la admi- pectas fore,ut det tibi auxilium Nazarenus. Tunc exe
randū ze crandi Tyranni uerba non ferens prima filiarū mar-
lum. tyris,annum iam agens duodecimum , Tyranni ocu-
los conſputauit. Qui autem circunſiſtebant, non ze-
lum,& id , quod iure fuerat factum , laudantes , ſed
tempori ſeruientes, ipſam & ſororem enſe mox cō-

ficiunt,& cùm ex defluente ſanguine manibus planè
feri homines accepiſſent, eum matri offerunt . Rex *Cadauer*
enim ità iuſſerat. Illa verò (ò fortem & generoſum *cum ſoro-*
animum) & lubenter eum guſtat, &, cùm ad cælum *re.*
ſuſtuliſſet oculos: Tibi,inquit,Domine Chriſte, hoc
meū offero ſacrificium,& tibi martyres exhibeo ca-
ſtas virgines,quæ egreſſę ſunt ex vtero meo: cū qui-
bus me quoquè connumeratam introduc in tuū tha
lamum,&,vt dicit diuinus Dauid, oſtende matrem *Pſal. 113.*
propter filios lætantem.
Rex autem grauiſsimo ęgritudinis animi ſtimulo *Cap. 16.*
ſauciatus,vt qui omnem ſpem planè abieciſſet , in *Itèm ea-*
eam fert ſententiam,cùm hæc dixiſſet ijs , qui ſimul *rū mater.*
erant: Eius quidem & filiarū mirati ſumus pulchri-
tudinem,(verum enim fatebor) multo autem ma-
gis victus ſum ab earum temperantia & moderatio *Planus,*
ne. Et ideò mihi venit in mentem admirari, ad quā- *impoſtor.*
tam amentiam proceſſerunt Chriſtiani , ut colāt ho
minem,qui morte periit violenta,& tuā ei permit-
tant ſalutē,qui fuit planus & præſtigiator, & ſe Deū
temerè appellauit.
Sequenti autem die cùm in loco excelſo conſediſ *Cap 17.*
ſet,vocauit Aretham cum ſocijs , qui erant numero
trecēti & quadraginta. Qui cùm adſtitiſſent , magnū
intuēs Aretham,qui affabilis,& moderatus, & mori *Vocatur*
bus maximā oſtendebat virtutem: Cur tanta es,inqt, *S. Aretha*
audacia, ò caput execrandum , ut in noſtram quidē *ad fœdi-*
inſurgas potentiam,toti autem ciuitati, & tantæ ꝑ- *fragum*
ſuadeas regioni,vt te ſolum colant tanquàm tyran- *Regem.*
num,& verbis tuis vtantur tāquàm legibus: noſtra-
rum verò legum & uerborum nullā ducant rationē,
& execrandum hominē Deum appellēt , qui cum ſi-
bi auxiliū ferre non potuerit, vos eum vobis adhi-
buiſtis adiutorem: & nec tuum patrem es imitatus,
qui ante te imperauit Nagræ: ijs autē, qui nos præ-
ceſſerunt,Regibus fuit obediētiſsimus? Sed niſi mu
tatus,& ad te rediens,hanc vanam repuleris opinio
nē,non te profunda ſenectus, nec ſimulatus hic ha-
bitus iuuabunt:ſed tu & omnes tui,eadem patiemi-
ni,quę viri & fęminæ priùs interfecti:quos quātùm
iuuerit Mariæ & fabri filius, oēs ſciunt. Senex autem
ſtans cogitabundus,& apertè oſtendens ſe ægrè fer-
re ſuperbiam verborum Regis, cùm ſe ſuſtinuiſſet ,
& collegiſſet ſpiritum,& ex imo ſuſpiraſſet : Nō es ,
inquit, ò Rex,cauſa eorū,quę dicūtur aut fiunt: ſed
noſtri ciues,qui meā contempſerunt ſententiā , quę
tibi non permittebat ingredi ciuitatem:contrà aūt,
aduersùs te depugnare incitabat,& cum tuis tā mul
tis millibus manus cōferere,ut cū Madianitis olim *Iudic. 7.*
Gedeon cum paucis,&,Chriſto, qui nunc à te con-
temnitur,uires addente & confirmante,te expugna-
re,& demetere,& omninò delere,virum impium &
fędifragum & immemorem pactorū conuentorū ,
quibus te ciuitatem & nos ſeruaturū pollicebaris.
Quidam autem ex ijs,qui cum Rege conſidebāt, *Cap. 18.*
volens ingenioſè ſancti verba repræhendere,& tem
pori valdè ſeruiens: Sed nō, inquit, ſic vos docet lex
Moyſi, contumelia aſſicere Chriſtū Domini. Dicit *Exo. 22.*
enim: Principi populi tui non maledices. Porrò au *1. Pet. 2.*
tem ipſa quoquè ſcripta veſtra nobis iubent Regem
honorare,ſeu ſit bonus,ſeu ſecùs. Cui ſanctus: Tu au
tem,inquit,fortaſsè non audiſti, qđ ab Achab dictū
eſt Elię , cùm dixit eum euertere Iſrael. Cui ille ſic *3. Reg. 18*
reſpondit: Non ego euerto , ſed tu, & domus patris
tui:non vſque ad Achab ſolùm ſiſtens cōtumeliam,
ſed eos ēt cōpræhendens,qui erāt in ea domo. Quo-
modò ergò ſe quiſpiam in Deū piè gerens,& regem
arguēs,quòd ſe iniquè gerat,vnquàm offenderit ac
violauerit legem,qui non eſt veritus os in cælū po
nere, & creatorem appetere maledictis? Sed, vt vi-
deo,

deo,eius patientiam & tolerantiam contemnitis,& nos facere ſimilia procuratis. Tu aũt Rex,cùm ſis natura tam iniuſtus,& malè facere paratiſsimus,& nec ſanctus in ijs, quę ad Deum pertinent, nec in homines benignus, putas fore, vt illum lateas oculũ,quẽ nihil latet? Atqui Regem eſſe oportet veracem,& benignum, vt verbis attrahat beneuolentiam eorum, qui ſunt in ſua ditione: rerum autem fine & euentu fidem facere veritatis, & ꝙ ſe diuinè gerat,gloriam habere: quales ego vidi in India & Aethiopia,& ante te in Homeritide: quos vera dicentes, & ſe benignè gerentes in ſubiectos,nõ, ut tu Rex,peierantes, ſed aliis promiſſa implentes, quaſi ut Deũ honorabat populus. Et Deus quidem eorum,quæ à te fiunt, odio habens improbitatem, te,qui in eum fuiſti impius & infidelis,mox deponet ab imperio,idque tradet viro fideli & bono: roborabit autem & extollet genus Chriſtianorum, magnamq́ꝫ ſuam efficiet Eccleſiam,quam tu igne conſumpſiſti, & humi deieciſti. Ego aũt ſum beatus,non ob id præſertim,quòd in hac vita in bona ſui exiſtimatione: ſed quia in profunda ſenectute (iam enim ago nonageſimumquintum annum,videns filios filiorum,& filias filiarum) ſubeo martyrium, & tam magnam & populo tam frequentem ciuitatem,& totam regionis ipſius gentem Deo offero: qui etiam mei perpetuam conſeruat bonę memoriam,ſummas illi agentes gratias.

Rex qualis eſſe debeat.

Prophetia S. Aretha.

Aetas eꝰ

Cap. 19. Oratio ad ſocios.

Ad populum autem conuerſus, & ad commartyres,(erat enim non ſolùm viſu iucundiſsimus,ſed & in concionibus ad populum facũdiſsimus) ſic dixit: Viri ciues,& amici,& cognati, & quicunque ꝓpter conſuetudinem & rerum communionem ad nos attinetis,quæ patriæ quidẽ & nobis ciuibus euenerũt, cùm non prius cõſiderauerimus, neqꝫ ſcrutati fuerimus id,quod erat futurum,ſed fallaci homini, & q nos fraude ſtudebat capere,crediderimus,ipſa nouimus experientia,vt qui cum iis, qui foris erant, moleſtiarum fuerimus participes. Quę uerò in Deũ,linguam mouens locutus eſt hic ſuperbus, ipſis auribus audiuiſtis. Quòd aũt ad Chriſti Dei prouocet negationem,teſtantur quidem eorum,qui præceſſerunt, plurimæ & omne genus cædes: teſtantur autem hęc quoquè vincula,quæ pro pietate nobis ſunt impoſita. Et fuiſſet quidem ſapientium,non eſſe timidos,& vitæ nimis cupidos, neque huic callido & improbo veteratori credere,fidẽ adhibentes iuſiurãdo, quod eſt propoſitum malorum artificium: ſed bellum aduerſus ipſum ſuſcipere, &, Deo pugnam nobiſcum capeſſente,ulciſci hunc impium. Cùm aũt res noſtrę ad eam adductæ ſunt neceſsitatem,ut uel Tyranno parentes, & nos impiè gerentes, uitam agamus miſerã: vel non parentes,& pietatem exercẽtes,beatum finem adipiſcamur,ſtudeamus immortalem gloriam conſequi per martyrium. Nec me exiſtimet aliquis,tanquàm iam ſenem,& plenum dierum,finem cupere,& ideò alios ad mortem incitare: ſed conſideret vnuſquiſque veſtrum, mortem eſſe commune debitum & iuueni,& ſeni, & eſſe ineuitabilem corporis diſſolutionem. Itaqꝫ non expectetur finis cõmunis,& qui ſua ſponte uenit: ſed ſtudeat quilibet, vt ſit q̃ fieri poterit glorioſus & beatus. Quinam aũt dixerit quiſquam martyrio glorioſius, aut quæſtuoſius, aut piis hominibus beatius? Ego enim, ſi fieri poſſet,propter Chriſtum mori ſæpè & ipſe eligerẽ, & aliis conſulerem: ſicque eſſet & maior gloria, & lucrum longè copioſius. Sed cùm hoc haberi non poſſit à natura, quod, vel inuitis nobis, illa ea ſe facit,præripiamus cum gloria: & id tanquàm propriũ conſtituentes, aſtutè fallamus neceſsitatẽ. Nullus noſtrum,o fratres,ſit adeò vitę cupidus,& adeò puſilli & abiecti animi, ut pro breui & miſera vita perdat æternitatem,&,quę nunquàm ſoluitur,beatitudinẽ. Communi omniũ inimico à nobis haud detur pars aliqua,nè cùm vnũ fuerit ſuffuratus, glorietur perverſus,tanquàm qui omnes ceperit. Sed qui eſt quidem talis,procùl ſit à choro martyrum,neque ſit falſò nominis particeps. Si quis enim te,Chriſte & uerbum Dei,negauerit huius vitæ deſiderio,ab ipſa excidat,& dehiſcens eum terra deuoret. Si quis autem ea mea cognatione,aut familiaritate, deſiderio bonorum præſentiũ,te relicto creatore,ſequatur hunc Regem interitui obnoxium & impium: nè ei detur, ò Rex Chriſte, hic frui iis, quæ videntur iucunda & delectabilia,& tradatur ijs,quæ ſunt illic,tormẽtis.

Sapiẽtiũ ẽ aduerſarius non facilè credere.

Mors cõmune debitum & iuuenum & ſenum.

Hæc dixit,& ſtatim uniuerſa multitudo calidas effundens lachrymas: Eſto bono animo,exclamauit: Nemo enim te deſeret. Nam tui,ut uides, deſiderio omnes vel ante te mori properamus, & præripere hunc beatum finem & deſiderabilem. Ille autem ad hæc: Ego,ait omnibus,ego uos omnes præcedam, & ero uobis in Deo certus uiæ dux. Vt uos mihi primas conceditis in omnibus,itá uos mihi concedite, ut primus ad Chriſtum accedam. Verumenimuerò hoc quoquè uobis vltimum do mandatum: Siquis meorum filiorum,aut eorum,qui genere ad me attinent, relictus fuerit, permanens in hoc puro cultu Chriſtianorum,ſit hęres mearum facultatum. Porrò autem tres illas ex iis,quę mihi reſtant,poſſeſsiones pulcherrimas uolo attribui Catholicę Eccleſię, quę eſt ædificanda: quas etiam iam conſecro. Hęc cùm dixiſſet,& populo benedixiſſet,&, Sit tibi gloria,o Domine,propter omnia,ſubiunxiſſet,conuerſus dicit Regi: Laudo te,o Rex,quòd uſus ſis patientia,& non confuderis, aut interruperis meam orationem,ut mos fuit olim Regibus. Quoniam ergò noſti noſtrum ſcopum & inſtitutum,nempe quòd fieri non poteſt,ut,Chriſti cultu relicto,nos tibi aſſentiamur,fac quod ſupereſt,tẽpus non terens diutiùs.

Cap. 20. Mirè cõfirmãtur eius verbis ſocii martyres

Tres poſſeſsiones donat Eccleſiæ.

Cùm ſciret ergò Rex eorum mentem eſſe immutabilem,nec fieri poſſe, ut eos ad ſuam traducat ſententiam, iuſsit eos duci ad quendam torrentem,qui vocatur Odias,& ipſis illic amputari capita. Ad quẽ cùm ueniſſent,& ſe prompto & alacri animo ad preces conuertiſſent: Domine Domine,dixerunt,virtus noſtrę ſalutis, obumbraſti ſuper caput noſtrum in die belli. Nunc quoquè deduc nos in uitam ęternã: quoniam nihil ex omnibus nobis pluris fuit, quàm tui dilectio,non patria, non genus,non diuitię: ſed omnia propter te prodidimus,etiam ipſam vitam, & tanquàm occiſionis oues ſumus reputati. Et nunc te ſupplices rogamus: ſiat ultio ſanguinis ſeruorum tuorum, qui fuit effuſus. Extolle manus tuas ſuper iſtorum ſuperbiã. Suſcipe ac defende eorum filios, qui pro te moriẽtur. Corrobora ciuitatem,quę glorlatur tuo precioſo ſanguine & Cruce,& perpeſsionibus. Vides,quemadmodùm eam tui affecerunt inimici: attonderunt eius ornamentum: profanarunt ſanctuarium tuum: templum ſanctum tuum exuſſerunt: quod tibi placeat,ut rurſús extollatur & roboretur,dando ſceptra Regibus Chriſtianis,eosq́ꝫ magnos & amplos reddendo in tuo nomine. Qui antẽ in honore noſtrum habebunt martyrium,da eis uitã circa ullã offenſionem, bonorum copiam, & ueniã peccatorum. Nos uerò,qui tuũ aduẽtum dileximus, in ęterna ſuſcipe tabernacula,& annumera iter eos, qui tibi ab ęterno placuerunt. Hæc cùm dixiſſet, ſe inuicem ſunt amplexi. Prius aũt diuinus Arethas ceruice inclinata, ictum gladii lætanter excipit, & itá ei caput amputatur. Porrò aũt reliquus quoqꝫ chorus,iucunda & quæ ſolui nõ poterat,ſodalitas,cùm

Cap. 21.

Pſal. 139.

Pſal. 43.

Pſal. 78.

Oratio eꝰ ſub morẽ

S. Arethas decollatur cũ ſociis 340.

quam

quam maxima potuerunt celeritate, ſe venerãdo vnxiſſent illius ſanguine, tanquam vnguento aliquo precioſo, conſequenter ad mortem contẽderunt, quam gladio properè acceperunt, ſibi inuicem tempus propemodùm inuidẽtes, vt potè quòd quid maius ad honorem tribueretur ei, qui priùs erat mortuus, prę illo, qui deindè ſequebatur.

Cap. 22. Quędam aũt mulier habens puerum prætercurrẽtem, non plùs quam quinq; annos natum, cùm videret ea, quæ fiebant, & ad ſimilem accenſa eſſet ęmulationem, citiſsimè accurrens, cùm ipſa quoquè accepiſſet ſanguinem, ſe illo vnxit & filium. Deindè ipſum Regem ludificabatur, eum vocans Tyrannum, & quam maxima poterat voce dicens: Erit Hebræorum Regi, ſicut Pharaoni. Illius verò ſatellites, ijs, quę dicebantur, auditis, comprę henſam ſtatim mulierem ducunt ad ipſum Regem, & maledicta, quibus illum acerbè appetebat, renunciant cum magna acceſsione. Ille aũt, cùm nec ei feciſſet dicendi poteſtatem, & nec eam quidem interrogaſſet, eam condemnat, vt igne moreretur. Statim ergò fuit congeſta materia, & ignis ei ſubiectus: & flamma ſe in altum ſuſtulit, ſulfure & pice & ſarmentis nutrita. Deindè fuit etiam alligata mulier: & eam lictorum manus complectebantur, vt cùm fuiſſet eis onus portatu facile, ſic in mediam flãmam tecta conijceretur.

Christiana mulier flammis exuritur

Puer autem, qui ſolus remanſerat, dolebat, indignabatur, ægrè ferebat, non ſecùs àc recèns nati pulli, non ferens matris abſentiam. Porrò autem in gyrũ uertens oculos, & amiciſsima lingua matrem requirens, videt Regem ſedentem in excelſo, & ad ipſum accurrit, oculos habens plenos lachrymis. Deindè ſe prouoluit ad illius pedes, pro matre rogans vt poterat. Ille aũt eo accepto, & genibus impoſito, (erat enim puer ſcitus & elegans, & qui, vt puer, ſuauiter balbutiebat) rogabat cum quo mallet uerſari, & quẽ magis diligeret. Ille aũt matrem, dicebat, matrem: & eam deflebat aſsiduè. Propter eam, o, inquit, veni, & rogo, o Rex, eam ſolui, vt me quoquè ſimul aſſumat ad martyriũ. Illa. n. me ſæpè ad hoc hortata eſt.

Cap. 23. *Nota uerba pueri quinquennis.* Attendens autem Rex verba pueri: Quid eſt autẽ hoc, inquit, quod dicis martyrium? O, quę etiam infantes ſapientes reddit, tuam Domine gratiam. Pro Chriſto, inquit, mori, & rursùs viuere. Sed quis eſt hic Chriſtus, rursùs dicit Rex. Puer autem: Veni huc, inquit, ad Eccleſiam, & eum tibi oſtendam. Interim autem cùm matrem adſpexiſſet, flens dixit: Sine, ſine me venire ad matrem. Video enim eam trahi, & malè affici a lictoribus. Rex autem: Cur huc, dixit, veniſti, matre relicta? Sed ſis hic nobiſcum, & dabo tibi quoslibet fructus pulcherrimos. Hoc ille q. dem dixit, tanquàm cum ſimplici puero, atque adeò puero ſe loqui exiſtimans. Ille uerò longè ſupra ætatem prudentia præditus, planè renuebat, dicens: Nõ hic manebo: matrem deſidero. Nam arbitratus te eſſe Chriſtianum, veni pro ea rogaturus. Cùm Iudæũ autem inuenerim, tecum nec uolo quidem uerſari, neque ſuſtineo a te omninò aliquid accipere: hoc autem ſolum mihi concede, o Rex, ut ad matrem reuertar. Regem ſtupore affecit pueri ſapientia. Quidam aũt ex iis, qui circunſiſtebant, excogitantes aliquid ſapientius, cenſebant, ut infans abduceretur ad Reginam, ſic ætatem conãtes allicere. Nam cum Rege quidem conſuetudinem exiſtimabant eſſe puero inſolitam, ut virilem & aſperiorem: quòd ſi audierit Reginam & mulierem, prompto & alacri animo eã ſecuturum, vt qui adhuc apud matrem blandè educaretur, & molliori delectaretur conſuetudine. Verum pueri rursus intelligentia ſuperauit illorũ calliditatem. Et nec eis quidem omninò ad hæc dabat reſponſum: ſed uehementer ſolùm vocabat matrẽ, & in eam cum animo toto dirigebat oculos.

Regem ſtupore affecit pueri ſapientia, martyriũ deſiderantis.

Cap. 24. Cùm eam autem uidiſſet iniici in ignem, uehemẽtiùs inflammatus viſceribus, audet ſtatim puer aliqd fortius: & cùm ſtetiſſet ad genua tyranni Dunaan, ſe inclinans, acriter ipſum Regem mordet in femore. Ille aũt ſimulatquè ſenſiſſet morſum, & fuiſſet conturbatus, eum repentè abiicit, & eum tradit cuidam ex Senatu, vt ab illo aleretur maximè Iudaicè, & abiuraret Chriſtianiſmum. Et ille quidem abibat, accepto puero, admirans ea, quæ facta fuerant, & ſimul ẽr narrans aliis. Interim autem puer, eo inſciente, curſu contendit ad matrem, & inſilit in mediam fornacem, matremq; , ut ei videbatur, complexus, & pulcherrimum buſtum ſeipſum ei tradens, fit cũ ipſa heres coronæ martyrii. Cùm hæc ſic fierent, patientiã Chriſtianorum moti miſericordia ij, qui erant circa Regem & ipſe Senatus, rogabant vt cęteros relaxaret, & non penitùs perderet tam magnam ciuitatem, & populo tam frequentem, & quæ quotannis magna pendebat vectigalia. Poſtquàm autem hac in re annuit dura illa anima, & Pharaonitica, crudelitatẽque vicit auaritia, quid facit? Cùm huius ciuitatis, & totius regionis iuuenes tam maſculos, quàm fœminas redegiſſet in ſeruitutem, quorum erant multa millia, & alios quidem ipſe retinuiſſet, alios aũt tradidiſſet quibus voluit, reuerſus eſt in regiam, libera ciuitate effecta ſerua, quę dedicata erat ſoli Trinitati, quam ipſe Chriſtus redemit proprio ſanguine, & quæ ei obtulit tãtam martyrum multitudinem, eorum victorias & certamina præclarè prædicans orbi terræ.

Puer quinquennis cũ matre ſpontè moritur.

Cap. 25. Et hæc quidem ità ſe habebant. Reuertente autẽ Hebræo, apparuit ignis aliquot diebus, tota nocte implens aerem, qui ipſum Dunaan, & eius terrebat exercitum, & coniiciendam præbebat Dei iram aduersùs impios. Deindè ignis quoquè deſupèr, qui erat perfecta plaga, pluit in terram. Sed ne ſic quidẽ potuit corrigi ſceleratus, neq; flecti ſub potenti manu Dei. Tanto autem furore erat accenſus aduersùs Chriſtianos, ut etiam ad Regem Perſarum miſerit legationem, & rogauerit, ut ipſe quoquè faceret ſimilia, & omnes, qui in ſua ditione inueniebantur, Chriſtianos perderet funditus: ſi uelles, inquiens, ſolem habere propitium, & eius patrem: ſicut ille nugabatur eſſe Deum Hebræorum. Scripſit ẽt ad Alamùndarum Ducem Sarracenorũ, qui erant ſub Perſis, promittens ſe ei etiam daturum pecunias, ſi moueat perſecutionem aduersùs Chriſtianos, qui ſunt ei ſubiecti. Sed ille quidem erat adeò infeſtus Chriſtianis, & ſic faciebat: Iuſtitia autẽ nequaquàm ceſſauit implere ſuas partes in iis, quæ ſic fiebant. Iuſtinus enim cùm ſic et viſum eſſet, hortatus eſt Alamùndarum, ut fœdera pacis iniret cum Sarracenis Romanorum vectigalibus: & miſſus eſt Abraamius vir pius & presbyter, q hac fungeretur legatione. Aderant autem illic quoque à Rege Perſarum, cùm alii quidam, tum Iſaacius quoq; presbyter, qui præerat Chriſtianis Orthodoxis, qui in Perſide erant. Aderat autem Silas quoque Epiſcopus Neſtorianorũ, cũ quibuſdã aliis, partim quidẽ pro Hebræo fungens legatione, partim verò uolens conuenire Orthodoxos, & diſputare aduersùs recta dogmata.

Vltio caleſtis ſeſe incipit declarare in tyrannũ.

Monet alios principes aduerſus Chriſtianos Dunaan Rex.

Cap. 26. Cùm autem coram dictis Legatis legerẽtur literæ Regis Homeritarum, & Silas aſſentiretur ſcopo eius qui ſcripſerat, & diceret Chriſtum ſolùm eſſe hominẽ, & non Deum. Quonam modò enim, inquiens, qui naſcitur ex muliere, & cõponitur ex eo, qui eſt in ipſa, ſanguine, & inuoluitur faſciis, & paulatim accipit incrementum, deindè etiam laborat, & ſitit, & tandem

Neſtoriani eiiciuntur ab Eccleſia.

dèm in crucem agitur, & moritur, Deus eſſe dicitur, vt citra rationem Abraamio videtur & Iſaacio? Hęc cùm ſic dicerētur, ii viri pii non ferētes diutiùs Deū affici cōtumelia, ſciſsis ſuis veſtibus, eos vocabant hęreticos, & magno animo eos expellebant ab Eccleſia catholica, Neſtoriū eorū magiſtrū damnantes, vt qui tales ſeminaſſet zizanias. Deindè ēt fuſiùs perſequebantur ea, quę pertinebāt ad diuinā carnis ſuſceptæ diſpenſationē: ipſiq; orthodoxa diuinorū Apoſtolorū & patrum ſequentes dogmata, Deum perfectum, & hominē perfectum confitebantur Chriſtū, in una hypoſtaſi duas naturas cōiungentes citra confuſionē. Atque cùm ſic quidem Silas à ſcopo excidiſſet, inanibus (vt dicitur) manibus eſt reuerſus, & ſic vana ſpe eſt deluſus: Abraamius aūt ipſe quoquè fœdere inito cum Alamùndaro, ſalutatoque Iſaacio in Perſidem reuertente, rediit & ipſe, atque omnia expoſuit Iuſtino Imperatori, & præſertim quæ a Rege Homeritarū facta & ſcripta ſunt cōtra Chriſtianos.

Cap. 27.

Ille autē ſine mora ſcripſit ad Aſterium Alexādrię Epiſcopum, vt incitaret Regem Aethiopum ad mouendum arma aduersùs Homeritas. Eadem quoquè ipſi Regi Aethiopum per literas nūciauit, eumque docuit, quēadmodùm deleuiſſet Hebræus oēs Chriſtianos, qui erant in ſua poteſtate: & quēadmodùm Nagran ciuitatem populo frequentiſsimā, feciſſet inhabitabilem, omnibus puberibus partim quidem interfectis, partim aūt redactis in ſeruitute: quodq; Regē etiam Perſarum, & Alamundarū idem ille tentaſſet, vt facerēt ſimilia. Poſtremùm adiecit, fore, niſi ipſe exurgeret ad vltionem, ut Deus è veſtigio ei iraſceretur. Et hæc quidem Imperator Iuſtinus. Ipſe quoq; Patriarcha Alexandrinus poſteaq̄ cum monachis orthodoxis, qui erant in Nitria, & in Scete, multas Deo fudit ſupplicationes, Regi illi ea ſignificauit, quę pio videbantur Iuſtino. Non latebant autem nec priùs quidem Aethiopum Regem ea, quæ facta fuerāt, ſed tempore anni prohibente, (erat.n. hyems) vel inuitus quieuit. Itaq; cùm validum collegiſſet exercitum tam ex ſuis, q̄ ex auxiliis vſque ad centum & viginti millia, naues autē Indicas ſeptuaginta in ipſa hyeme conſtruxiſſet, quinetiā ex negociatoribus Perſis & Aethiopibus, qui illuc uenerant mercaturæ gratia, naues alias collegiſſet ad ſexaginta: cumq; eas, quæ ex ipſis collapſæ fuerant, inſtauraſſet, & omnia paraſſet, ueris initio mouit exercitū, armiſque & equis, & alio apparatu properabat, ut prælio confligeret cum inimicis. Et per continentē quidem ab inferiori parte Aethiopiæ, miſit quindecim millia Aethiopum ad Homeritidis partes magìs Occidentales, ut ipſe quidem per mare cū nauibus, illi autem per terram irruentes, hoſtes in medium coercerent.

Nagram urbem frequentiſſimam miſerè perdit impius tyrānus.

Elesbaan Rex colligit exercitum contra infideles.

Cap. 28.

Exercit⁹ regis Aethiopum perit.

Cæterùm illi quidē cùm multos dies iter feciſſēt per loca arida & tranſitu difficilia, oēs interierunt, ut qui nec peruenire ad Homeritam, nec ad regionē ſuā potuerint redire. Rex aūt cùm iā eſſet nauigaturus, uenit ad templū, ad cuius fores regia veſte, aliiſque inſigniis imperii depoſitis, ingreſſus quidē eſt in priuato habitu: ſtās aūt ex aduerſo aræ, cum Deū multùm oraſſet, & facta ab ipſo in Aegypto miracula atq; in ipſa ſolitudine pro Hebræis, in memoriā reuocaſſet: Illi, dicebat, fuerunt ingrati in te benefactorem, neq; illi ſolùm, ſed ii etiam, qui ex eis nati ſunt. Tu enim ſcis, Dñe, quam ſe male geſſerint in tua ciuitate, ut qui populū illum per dolum circumuenerint, & cōſilium inierint aduersùs ſanctos tuos, & in eos, qui reſtant, adhuc mala machinētur. Quòd ſi noſtra peccata id merētur, ſed nè tu nos tradas illorū manibus: quod aūt ipſe volueris, hoc excepto, nobis impone ſuppliciū, ne fortè dicāt, Vbinam eſt ipſorum Chriſtus, propter quem gloriātur, & Crux eius? Hæc cùm precatus fuiſſet cū lachrymis, egreditur e tēplo, & è ciuitate, & ad quendā monachū, qui propter virtutis operationē dignus erat habitus, ut pręuideret futura, & in anguſta turricula iā quadragintaquinque annos fuerat incluſus, pedes venit in eodē habitu, de ꝑlio ſciſcitaturus. Attulit aūt compoſita quoq; thymiamata, in q̄bus ēt aurū latenter immiſcuerat. Quæ cùm tradidiſſet ſeni, quærebat ꝑces, & ſignificationem eorum, quę erant euentura. Ille autem, dolo deprehenſo, cùm quiſnam eſſet, optimè noſſet: Sit tecum, inquit, Deus, qui etiam tecū regnat. Verumenimuerò abi, munitus martyrum ſacrificio, quod Deus eſt odoratus, & precibus Pontificis Alexandriæ, & lachrymis Iuſtini.

Rex Aethiopum cōſulit de belli euentu ſanctū quendam monachū

Cap. 29.

Rex. Dunaan ſeſe præparat ad reſiſtēdum aduerſario.

Hæc cùm adiiſſet Elesbaan, & eum non tentaſſet amplius, benedictione accepta, abiit lętus. Et cùm iuſsiſſet exercitui, nè ferrent viaticū plusquàm viginti dierū, nauigauit. Sed neq; negligens fuit Rex Homeritarū. nā ipſe quoquè & ſuis, & auxiliaribus collectis copiis, præſidiū tenebat in terra & in mari. Verùm cùm ille exercitū, qui erat in terra, ab afflictione & malorum perpeſsione audiit periiſſe, non amplius timens hoſtē a continenti, in ſola maris verſabatur cuſtodia. Itaq; conſiderans anguſtiſsimum eſſe fretū, quod eſt inter Aethiopes & Homeritas, neque ſuperare latitudinē duorū ſtadiorū, & alioqui habere ēt ſaxa. multis in locis latentia, cùm grauem ferreā conſtruxiſſet catenā, & quæ poſſet ferre vim ventorum & undarum, & eā vtrinquè in terra alligaſſet ipſe Dunaan, vt exiſtimabat, Elesbaan prohibebat aditum, ubi quidem erant latentes petræ, plumbum circulis catenę appendens, & ferrū faciens requieſcere, ubi autem erat profundum, colligās cum lignis leuiſsimis, & ſubleuans catenā. Deindè etiam validum inducens exercitum, uenit in eum locū, in quē expectabatur uenturus eſſe Rex Aethiopum.

Cap. 30.

Deus non ſine miraculo adiuuat Regē Aethiopū.

Ille aūt cùm uēto uſus eſſet ſecūdo, acceſsit ad locū ſpeculandū, & ꝑmiſit decē naues: quę cùm dolū neſcirent, ex improuiſo ingreſſę ſunt in anguſtiſsimū fretum. Quo in loco ēt Deus facit miracula, parum eſſe oſtendens potentię humanam inuētionem, vbi ipſe adiuuare & opem ferre noluerit. Magnus.n. quidā fluctus incuruatus, cùm veluti refluxum quēdam feciſſet aquę, portans vnū ex nauigiis, poſuit ſuper catenam, adeò ut videretur nauis eſſe cuidam rupi innixa. Deindè exorta quædā procella cùm mare repentè conturbaſſet, extollit fluctus montibus pares magnitudine: & vndarum alię quidē amouebāt ligna catenę alligata, aliæ autem tollentes naues in altū, tranſmiſerunt oēs ſupra catenam. Illa autem & à venti vehementia & à fluctibus, qui in eam irrumpebāt, diſrupta, præbuit cęteris nauibus inoffenſum aditū aduersùs Homeritā. Decem igitur prædictæ appulerūt litori, quod aberat ducēta ſtadia, ubi Rex erat cū exercitu. Reliquæ aūt naues uento retroactę, nihil poterant efficere. Emiſsis itaq; triginta millibus cataphractorum equitū, Dunaan impediebat eorum, qui erāt in decem nauibus, exitū in terram. Viginti aūt ex diſperſis nauibus, ubi erat ipſe Eleſbaan, haud multò pòſt illuc ipſę ēt appulerunt. Tertio verò die reliquę quoquè apparentes naues, appulerunt & ipſæ longè inferiùs. Opinatus aūt Dunaan inter plures eſſe Regē, maiore accepto exercitu illuc venit, parua relicta cuſtodia, ubi erat re vera Eleſbaan. Cùm aūt tereretur tempus, nec è nauibus educerentur acies, defecerat quidem aqua & cibus iis, qui erant in nauibus: equitibus aūt Hebræis Sol erat moleſtus, totoq; die eos vehementer impetebat.

Cęterùm

Cap. 31. Cęterùm equitibus ſuis Dunaan magna machinatus eſt tabernacula, eorumq; vmbra depulit æſtum, qui afferebat moleſtiã. Porrò autem miſit etiã quendam ex ſuis cognatis cum viginti millibus equitum ad ſpeculandam partẽ illam, in qua erat Elesbaan. Quidam autem ex Eunuchis Regis arbitratus eũ exire ad ſe exercendum, acceptis quinq; aureis lanceolis, cum eo eſt egreſſus. Cùm is aũt Elesbaan copias inueniſſet uigilãtes, quarũ pars iam è nauibus egreſſa, locum in litore occuparat, accepto Eunucho, & tribus ex ſuis, abiit procùl ad venationem. Quidam aũt ex Elesbaan exercitu oppreſſi fame, equos noctù conſcenderant, ut hoſtes effugerent. Qui cùm in eos incidiſſent, alios quidem occiderunt, Regis aũt cognatum capientes, & aureas lanceas portãtes, ad naues redierunt. Eas aũt cùm accepiſſet Rex pius, ſtatim Deo dedicauit. Ipſe aũt reliquo armato exercitu immiſſo in breuiores naues, egreſſus eſt ad hoſtes, qui erant in litore, & pugna terra mariq; commiſta, Hebręos, qui terga dederant, iure belli oẽs occidit, adeò ut ne vnus quidẽ ſit relictus rei geſtę nũcius. Cùm aũt haberet cognatum Regis, qui ei oſtẽdebat viam, quæ ducit ad ciuitatẽ Phare, in qua erat regia Dunaan, ad illam aſcẽdit. Qua potitus, vt qui incuſtoditã offendiſſet ciuitatem, capit oẽs diuitias, quæ erant in regia, & ipſam etiam Reginam.

Exercitus impij Dunaani interficitur.

Cap. 32. Verùm cùm captam vrbem, & regiam occupatã, atq; ſuos bello captos audiiſſet Dunaan, timens nè aliqui ex cognatis deficerent ad Elesbaan, mente ei à Deo ablata, cùm aureà catena ſe & illos alligaſſet, ſedebat nullam rerũ curam gerens. Qui aũt in pluribus nauibus erãt Aethiopes, cùm nihil audiuiſſent de ſuo Rege Elesbaan, aut de ijs, quæ geſſerat, & laborarent inopia rerum neceſſariarum, eſſentque animo dubii & perplexi, conuerſi ſunt ad Deo ſupplicandum. Et cùm magnas quidem naues inter ſe alligaſſent, & ſuper oblonga ligna uela deindè vinxiſſent, & veluti quandam ciuitatem in mari eſſent fabricati: extrinſecùs ãt breuiores naues, quæ quodam murorum imitabantur propugnaculum, ordinaſſent, oẽs ſimul congregati, cum lachrymis Deo longam obtulerunt ſupplicationem. Deindè cùm ſacra guſtaſſent myſteria, & ſe armaſſent, deſcenderunt in naues breuiores: & ſtantes ex obliquo, nè acciperent aliquod damnũ à telis hoſtiũ, eas ipſi maiores poſt ſe trahentes impulerunt ad terrã, donèc appulſa eorum latera fixa fuerunt in litore, adeò ut naues eſſent ipſis pro muro. Hoſtes verò irruentes cum lanceis, confringebant latera breuiorum nauium, & magna moleſtia afficiebant Aethiopes. Qui cum lachrymis rurſùs Domini inuocabant auxiliũ. Ipſe aũt eos exaudiit: & ſtatim vox quædam fuit de cælo exaudita, q̃ dicebat: Gabriel, Gabriel, Gabriel: & quidam ex illis, qui naues impellebant, virgam ferens ferream, q̃ ſupernè quidem habebat Crucẽ, infernè autem lanceam, cùm enataſſet, & vnius equi caudam appræhendiſſet, in eius latus figit lanceam adeò, ut mox turbatus equus deiecerit hoſtem, & alii equites timore affecti, ceciderint in terram.

Aethiopes auxilium Dei implorãt, atq; exaudiuntur.

Cap. 33. Confidentes itaq; Aethiopes cùm deſcendiſſent è nauibus, & manus cõſeruiſſent cum hoſtibus, eos fuderũt, & omnes interfecerunt, & regiũ ingreſſi tabernaculum, inueniunt aurea catena uinctum cum iis, qui genere ad ipſum attinebant, Dunaan Regẽ Hebręum. Cùm aũt intellexiſſent ſuum quoq; Regẽ præſtantiſſimum, & omni ex parte optimum Elesbaan illic occupaſſe regiã, properè ad eum acceſſerunt, & omnia, q̃ geſta fuerant, expoſuerunt. Ille aũt præſidio relicto in ciuitate, maxima abiit celeritate. Et cùm inueniſſet Dunaan aurea illa uinctũ catena, ipſum interfecit & cognatos, Deũ laudans, & inſultans Chriſti hoſtibus, pœnam dantibus audaciã ſuorum facinorũ, quæ admiſerant in Chriſtũ, & Chriſti Crucẽ. Lętabitur. n. iuſtus (inquit magnus Dauid) cùm viderit vindictam. Et ideò qui ex eis fuerũt vulnerati, nõ fuerũt vulnerati gladio, (vt dicit diuinus Eſaias) neq; mortui eorũ, mortui bello. Eſt enim res fortis & dura, ira Dei, (ipſe me rurſùs docet,) ut grãdo, quæ deorſùm fertur, non habens tegumentum: vt aquæ magnæ multitudo, quæ trahit regionem.

Dunaan impius à rege Aethiopum interficitur. *Pſal. 57.* *Eſa. 22.* *Eſa. 28.*

Cap. 34. Reuerſus ergò Elesbaan ad ciuitatem Phare, oẽs interemit, qui erant in regia, & cùm uellet eccleſiã in ea ædificare, fuit ipſe primus opifex ædificii. Significauit aũt omnia, quæ geſta fuerant, Põtifici Alexandriæ, & per illũ Iuſtino Imperatori. Patriarcha aũt Alexandrię, ordinatũ Epm miſit ad Homeritas. Qui cùm illis conſecraſſet templũ, quod fuerat ædificatũ, baptizat quidem oẽs, qui erant in ciuitatibus & pagis Homeritarum, in nomine ſanctæ Trinitatis. Ex eis autem ordinat Diaconos & presbyteros: & eccleſiis, quę erãt in regione, reddit ſtatum ſuũ ſolitũ.

Apud Homeritas inſtaurat Chriſtianiſmus.

Cap. 35. Diuiniſſimus aũt Rex ipſe Elesbaan ſimul cũ eo venit Nagrã martyrũ ciuitatẽ: & cum illic extruxiſſet eccleſiã, & quinq; poſſeſſiones regias ei attribuiſſet, & deindè ẽt ex martyris Arethæ poſſeſſionibus tres addidiſſet, ut ille mãdauerat in fine martyrii, & collegiſſet oẽs, q̃ fuerant redacti in ſeruitutẽ, & aliàs diſperſi in tpe perſecutionis, & Arethæ martyris filiũ Ducẽ gentis cõſtituiſſet, & curã geſſiſſet loci, in quo iacebãt ibi cõſummatæ martyrum reliquiæ, & ius aſyli illic conſtituiſſet, vadit iterùm in regiam. Vbi cùm Homeritis Abramium quendam virum pium, & Chriſti nomine gloriantem elegiſſet Regem, & ſanctiſsimo Epiſcopo ad decem millia Chriſtianorũ Aethiopum tradidiſſet, lætus redit in ſuam regiam cum præda & ſpoliis innumerabilibus, data etiam exercitui non paruam pecuniæ portionem.

S. Arethæ martyris filiũ Ducẽ conſtituit.

Cap. 36. Deo autẽ agens gratias pro tanta uictoria & gratia, uolensque ſeipſum dignum reddere maioribus, cùm diadema quidem regium miſiſſet Hieroſolymam, ipſe inductus cilicio, & noctũ egreſſus è regia & ipſa ciuitate, aſcendit in unũ montem ad monaſterium uirorũ, qui exercebant. Et cùm ſe in exigua clauſiſſet domuncula, & uouiſſet illinc non egredi toto tpe uitæ, regulam ſuſcepit monaſticã, ex iis, quę ſunt mundi, nihil poſſidens præter ſolam ſtoream, & poculum ad aquam bibendam, & pauco pane & aqua uiuẽs, & oleribus viridibus, ſi quis afferret, cùm nullum ex mundanis vidiſſet tota vita, nõ ad aliquid aliud mentem habens erectam, niſi ad ſoli Deo vacandum. Deniq; cum diù ſic ſe diuinè exercuiſſet, ſic etiamè vita excedit: In Chriſto Ieſu Domino noſtro: Quem decet omnis gloria, honos & veneratio, nunc & ſemper, & in ſecula ſeculorum, Amen.

Optimus rex Aethiopũ monaſticam vitam cõplectitur ſanè arduam. *Felix obitus eius.*

VITA SANCTI ENOCH ABBATIS, authore S. Gregorio Turonen. Epiſcopo, Lib. De uitis Patrum, Cap. 15.

24. Octo. VANITAS vanitatum, dicit Eccleſiaſtes, & omnia uanitas. Verum eſt ergò, quòd omnia, quæ geruntur in mundo, ſunt vanitas. Vndè fit, ut ſancti Dei, quos nullus libidinũ æſtus exuſſit, nullus concupiſcentię exagitauit ſtimulus, quos nullum luxuriæ cœnum nec in ipſa, ut ità dicam, cogitatione tentauit, aſtu tentatoris elati, viſi ſint ſibi eſſe iuſtiſsimi, & ab hoc iactãtiæ cothurnolæ perflati ſupercilio, ſæpiùs corruerint,

Eccle. 1.

Valdè cauenda ſuperbia puſ.

rint. Factumque eſt ità, ut quos non valuit maiorũ criminum gladius trucidare, leuis vanitatis ſumus addictos facilè peſſuodaret: ſicut & ipſe ille, de quo nunc nobis ſermo futurus eſt, cùm multis virtutibus floruiſſet, penè in illo arrogantiæ barathro obrutus occubuiſſet, ſi eum non eahortatio ſratrum fideliũ attenta recuperaſſet.

Patria S. Senoch. Fit clericus.

Igitur beatus Senoch Pictaui pagi, quem Thelphaliam vocant, oriundus ſuit, & conuerſus ad Dominum, clericusq; factus, monaſteriũ ſibi inſtituit. Repent enim intrà territorii Turonici terminum parietes antiquos, quos eruderans à ruinis, habitationes dignas aptauit, reperitque ibi oratorium, in quo ferebatur celebrem noſtrum oraſſe Martinum: quod diligenti cura compoſitum, erecto altari, loculoque in eo ad recipiendas ſanctorum reliquias præparato, ad benedicendum inuitat Epiſcopum. Affuit tunc Euphronius beatus Epiſcopus, qui conſecrato altari, eum Diaconatus honore donauit. Celebratis igitur Miſsis, cùm capſulam reliquiarum in loculo cuperent collocare, eatitit capſa prolixior, nec recipi in loculum poterat. Tunc proſtratus Diaconus cum ipſo Sacerdote pronus ad orationem, lachrymas precibus mixtas effudit, obtinuitque petita. Mirum dictu: ità loculus diuinitùs amplificatus, capſulaque conſtricta eſt, ut in eum ſpatioſi, ſimènó ſine admiratione reciperetur.

Ordinat Diacon⁹.

Magna eius abſtinentia.

In hoc loco collectus tribus monachis, Domino aſsiduè ſeruiebat, & in primis arcto vitæ tramite incedebat, exiguos cibos, & tenues potiones ſumens. Diebus autem Quadrageſimæ ſanctæ addebatur augmentum abſtinentiæ, ciborum diminutione. Nam eſus illi panis tantùm hordeaceus erat, & aqua, de vtriſque elementis libras ſingulas per dies ſingulos ſumens. Rigorem verò hyemis ſine vllo pedum tegmine pati contentus erat, manibus ac pedibus, ſimul & collo ferrea catena reuinctus. Dehinc a fratrum contemplatione ſemotus, ſolitaria ſe recluſit in cellula, orans aſsiduè, atq; in vigiliis & orationibus die noctuque ſine ambiguitate perdurans. Conferebat autem deuotio fidelium plerũquè pecuniam, quam non in abditis loculis, ſed in pauperũ marſupiis condebat, illud Dominici eloquii oraculum ſæpè commemorans: Nolite theſaurizare uobis theſaurum ſuper terram: quia ubi fuerit theſaurus tuus, illic erit & cor tuum. Dabat enim hic, quæ accipiebat, pro dei intuitu in diuerſis neceſsitatibus indigentium. Vndè factum eſt, ut in vita ſua de his amplius, quàm ducêtos, à neau ſeruitutis, debitiq; onere ſubleuarit.

Liberalitas eius in pauperes.

Mat. 6.

Cùm autem nos in Turonicum veniſſemus, egreſſus eſt de cellula, venitque ad inquirendos nos; ſalutatisque ac deoſculatis, regreſſus eſt iterùm. Erat. n. (ut diximus) valdè abſtinens, ſanans infirmorum lãguores. Sed ut de abſtinentia ſanctitas, ità de ſanctitate vanitas cœpit obrepere. Nam egreſſus de cellula, iactantia cothurnoſa ad requirendos viſitandoſque parentes, in pagum Pictauẽſem, cuius ſuprà meminimus, abiit. Regreſſusque tumidus arrogantia, ſibi ſoli placere uidebatur. Sed obiurgatus a nobis, & accepta ratione, quòd ſuperbi lõgè ſiant à regno Dei, ità ſe purgatum iactantia, humilem reddidit, vt nulla in eo penitus radix ſuperbiæ remaneret, adeò ut profiteretur, dicens: Vera nunc eſſe cognoui, quæ beatus Apoſtolus ſacri oris conteſtatur eloquio, dicens: Qui gloriatur, in Domino glorietur.

Arrogantia viro ſancto imponit.

1. Cor. 1.

Sed cùm per eum Dominus ſuper infirmos multas faceret uirtutes, & ille ità ſe diaiſſet includere velle, ut nunquàm humanis adſpectibus appareret, conſilium ſuaſimus, ut non ſe perpetuò in hac concluſione conſtringeret, niſi in illis duntaxat diebus, qui inter depoſitionem ſancti Martini, ac Dominicæ natalis ſolennitatem habentur: vel in illis ſimiliter quadraginta, quos ante Paſchalia feſta in ſumma duci abſtinentia patrum ſanxit authoritas: reliquis verò diebus, infirmorum gratia, populis ſe præberet. Audito aũt conſilio noſtro, libenter quæ dicta ſunt accepit, impleuitq; ſine ambiguitate. Denique quia de conuerſatione eius pauca prolocuti ſumus, ad virtutes, quas per illum medicabilis diuinæ potẽtiæ dextera operari dignata eſt, accedamus.

Nota hic antiquitatem Quadrageſimæ.

Cæcos ſanat.

Cæcus quidam, Popuſitus nomine, ad eum venit, (erat autem tunc beatus Senoch iam Presbyter ordinatus) qui dum aliquid alimenti poſtulat, tactis à ſancti Sacerdotis manu oculis, ut ſignum ſalutare meruit, protinùs viſum recepit. Alius quoquè Pictauenſis puer, huiuſmodi morbo laborans, audita confeſſoris huius opera, pro luminis perditi receptione precator. Non moratur ille, ſed inuocato Chriſti nomine, Crucem oculis cæci imponit, ſtatimq; defluẽte riuo ſanguinis, lux intrauit, ac poſt viginti annorum curricula, orbatæ fronti geminorum ſiderum iubar inclaruit. Duo pueri membris omnibus debiles, & in modum ſphæræ in rotunditate contracti, eius conſpectibus ſunt delati, quibus Impoſitis manibus, redintegratis artubus, vnius horæ momento vtrunque reddidit abſolutum. Geminauitque deindè geminæ virtutis beneficium. Puer eum puella coram eo contractis manibus adſtiterunt, (erat autem tunc medium Paſchalis feſtum ſolennitatis) cumq; pro ſuę directionis medela Dei famulo ſupplicarẽt, & ille pro ea, quæ ad eccleſiam conuenerat, populi frequentia hæc agenda differret, indignum ſe clamitãs, per quẽ Deus infirmis præbere beneficia dignaretur, ſupplicantibus cunctis, manus eorum ſuis ſuſcepit in manibus: quibus attrectatis, directiſque digitis, ſanos abſcedere iubet. Benaia quoque (hoc. n. erat nomẽ mulieris) oculos deferens clauſos, tactu ſalutaris dexteræ bñdicta, illuminata diſceſsit.

Itèm duos cõtractos.

Sed nec illud occuli æquum puto, ꝙ ſępiùs eius oratio virus ſerpentium exinanire obtinuit. Duo enim tumidi morſu hydri, eius pedibus proſternuntur, deprecantes ut virus, quod mala beſtia artubus moribundis iniecit, ſua virtute diſcuteret. At ille orationem fudit ad Dominum, dicens: Domine Ieſu Chriſte, qui in principio cuncta mundi elementa creaſti, & ſerpentem illum humanis dignitatibus ęmulum, ſub maledicto eſſe ſanxiſti, tu depelle ab his famulis tuis ueneni huius malum, ut non angues de his, ſed hi de angue valeant triumphare. Hæc autem cùm dixiſſet, palpauit omnem compagem corporis eorum, ſtatimque compreſſo tumore, uirus mortiferum nocendi perdidit vires.

Virus ſerpentum pellit.

Gen. 3.

Dies Dominicæ reſurrectionis aduenerat, & homo quidam dum ad eccleſiam pergeret, uidit pecorum multitudinem, ſitam ſegetem depaſcentem: ingemuitque, & ait: Vę mihi, quia annalis mei laboris opera ità deperit, ut nihil prorsùs ex ea remaneat. Et accepta ſecure, amputatis ramis, aditum ſepis claudere cœpit, confeſtimque contracta manus inuita retinuit, quod voluntariè comprahendit. Dolore verò inſtigante, ad ſanctum confeſsorem męſtus acceſsit, trahens poſt ſe ramum, quem manu conſtrinxerat, narrauitque omnia, ſicut geſta erant. Tunc ille oleo benedictione ſanctificato, manum manu ſtringens, abſtracto ramo, ſanitati reſtituit. Sed & deinceps multos a ſerpentium morſu, & puſtulæ malignæ ueneno, ſigno Crucis locato deſupèr, reddidit ſoſpitati. Nonnullis aũt obſeſsis dæmonis ſæui liuore ut manus impoſuit, extemplò ſugatis dæmonibus, mentem eorum energia turbatã,

Oleo benedicto manum læsã ſanat.

ad

ad integritatem intelligentiæ reparauit. Omnibus verò, quoſcunque per eum a diuerſis infirmitatibus dextera diuina ſaluauit, ſi inopes fuiſſent, ipſe cibũ veſtitumque diſpenſatione hilari porrigebat. Tantaque ei cura de egentibus fuit, vt etiam pontes ſup alueos amnium diligenter inſtrueret, ne quis inundantibus aquis naufragia ſæua lugeret.

His ergo virtutibus clarus in populis declaratus, cum eſſet annorum circiter quadraginta, modica pulſatus febre, per triduum lectulo decubauit. Núciatumque eſt mihi, cùm tranſitus eſſet propinquus. At ego velociùs illuc properans, ad lectulum eius acceſſi, ſed nihil ab eo collocutionis elicere potui: erat enim valdè feſſus. Dehinc interpoſito quaſi vnius horæ ſpatio, ſpiritum exhalauit. Congregata eſt autem ad eius exequias multitudo illa redemptorũ, quos ſupra diximus ab eo vel à iugo ſeruitutis, vel a diuerſis debitis abſolutos, quoſque vel alebat cibo, vel veſtitu tegebat. Plangebant enim, dicentes: Cui nos, Pater ſanctæ, relinquis? Poſt hęc ſepulturæ locatus, ſæpiùs ſe manifeſtis virtutibus declarauit. Nam trigeſimo ab eius obitu die, cùm ad eius tumulum Miſſa celebraretur, Chardulphus quidam contractus, dum ſtipem poſtulat, ad eius ſepulturam accedit: qui dum pallam ſuppoſitam oſculis veneratur, diſſolutis membrorum ligaturis, directus eſt. Multa autem ibi geſta comperi, de quibus hæc tantùm memoriæ habenda notaui.

Obitus eius.

Miracula poſt mortem.

SANCTORVM CHRYSANTHI & Dariæ hiſtoria, ſcripta à Varino & & Armenio. Habetur in Metaphraſte: conſentiuntque antiqui MS. codices Latini.

25. Octo iuxta breuiarũ Romanum. Cap. 1.

AD ędificationem, vtilitatemque noſtram Deo placuit, ut martyrum, qui ſuperioribus temporibus extiterunt, certamina literarum monumentis conſignarentur, non vt mortalium laudibus eos ſatiaret, quos conuiuio dignos fecit ſempiterno: ſed vt eorum exemplo nos commoneret, vt huiuſce vitæ voluptates aſpernaremur, & gloriæ perpetuæ gratia breues miſerias æquo aīo perferremus. Omnis enim corporis dolor, ſi leuis eſt, facilè perferri poteſt: ſin grauis, celerem finem habet. Quamobrèm negligendus eſt & alacriter ſubeũdus, ut mors æterna vitetur. Quòd ſi dolores iſti, qui cùm hodiè ſint, cràs non erunt: et cum hodiè naſcantur, cràs extinguentur: ità moleſti ſunt, quanto illi acerbiores putandi, quibus nullus proponitur finis? Quis, quòd exempla non deſunt eorum, qui conualeſcendi cauſa ſe, ſuaque medicis dedũt, ſeq; & ſecari & uri permittunt, & pocula ſumunt amariſsima, mortiſq; metu nec amaritudinem ſentiunt, nec ignem reformidant, nec ferrum recuſant? Quòd ſi fallacis & incertæ iſtius vitæ ſtudioſi, quò mortem differant, & ferri & ignis moleſtias ſuſtinent, & amara hauriunt medicamenta: quanto alacriùs acerbitates illæ ſunt perferendæ, quæ nos exiguum ad tẽpus cruciant & premunt, vt in perpetuum extollamur? quæ amara nobis tormenta adhibẽt, ut ſempiterna dulcedine perfruamur? quæ breue præbent incommodum, ut perpetuum refrigerium aſſequamur? Hæc Dei martyres conſiderantes, ut de hoſtibus victoriam reportarẽt, omnia acerbitatum tormentorumque genera pertulerunt. Sperabant enim, ſe, breui uita gloriaque contempta, ęternam illam aſſecuturos: & vitaturos perpetuum ignem, ſi tẽporarium hunc pertuliſſent. Huius nos itèm verę gloriæ cupidi, mundum mundique cupiditates contemnamus: & quæ a ſanctis geſta ſunt, minimè obſcura fide celebremus: imprimiſque ſanctorum martyrum Chryſanthi & Dariæ hiſtoriam non minus illis, qui credituri ſunt, quam nobis, qui credimus, profuturam, pro a nobis conſcribamus.

Dolores temporarios fortiter perferẽdi.

Martyribus quid addiderit animum.

Cap. 2.

Polemius pater S. Chryſanthi.

Vir quidam Alexandrinus, in ciuitate ſua illuſtris ac princeps, ordiniſque Senatorii, nomine Polemius, Romam cum filio ſuo Chryſantho conceſsit. Qui à Senatu Romano amicè ſuſceptus, maximiſque honoribus ab Imperatore Numeriano auctus, ſellã in Senatu Romanorum obtinuit. Hic filium vnicũ Chryſanthum, quem diſciplinis omnibus imbuendum curauerat, Philoſophorũ ſtudio tradidit. Erat autem adoleſcens ingenioſus, & ad diſcendum aptiſsimus. Quantæ autem prudentiæ fuerit, res ipſa indicabit. Cum enim omne ſcriptorum genus diligenter conquireret, incidit in libros Euangeliorũ. Quibus accuratè perlectis, ſic ipſe ſecum: Tandiù te decuit, Chryſanthe, tenebrarum libros euoluere, quoad veritatis lumen inuenires. Non eſt autem ſapientis, nec prudentis, ut à lumine rursùm ad tenebras reuertaris. Perderes enim labores, quos ſuſcepiſti, ſi laborum fructum abiiceres. Eſt autem laborum fructus, qui à Deo quęrentibus datur. Sic enim præcipit Deus, quemadmodùm legiſti: Quærite, & inuenietis. Quamobrèm ſi quod quęſiſti, atque inueniſti, reliqueris, amentibus ac ſtultis eris hominibus ſimilis. Studioſè igitur complectere, quod toto eſt animo complectendum. Omnia, quæ grauia moleſtaque ſunt, deſere. Magnam iacturam facies, niſi id, quod tot laboribus peruestigaſti, inuentum generosè retinueris: Aurum inueniſti, inueniſti argentum, inueniſti lapides precioſos. Idcircò quęſiſti, ut reperires: & ideò reperiſti, ut poſsideres. Caue ſinas à teipſo diripi, quod inueniſti. Vtere, fruere primitiis laborum tuorum, & vide, nè, ſi eas reieceris, fruſtrà conquiſiuiſſe, atque experiſſe uideare.

Chryſanthus cognoſcit nomẽ Dei.

Luc. 11.

Cap. 3.

1. Cor. 1. Cur Deꝰ ſtultã fecerit ſapientiã huius mundi.

Hæc cùm ſecum ipſe locutus eſſet, quæritabat, ecquis eſſet diuinarum ſcripturarum magiſter: & quẽadmodùm eloquentes ac literatos homines audierat, ſic optabat magiſtros indoctos & piſcatores inuenire. Legerat enim Apoſtolum dicentem: Vbi ſapiens? Vbi ſcriba? Vbi inquiſitor huius ſeculi? Nonne ſtultam fecit Deus ſapientiam huius mundi? Nã quia non cognouit mundus per ſapientiam Deum, placuit Deo per ſtultitiam prædicationis ſaluos facere credentes. Hæc ille cum quotidiè cogitaret, & Chriſti ſeruos conquireret, quidam occurrit, qui dicebat, ſe noſſe uirum quendam Chriſtianum, nomine Carpophorum, diuinarum ſcripturarum peritiſſimum: qui propter impiam perſecutionem, in mõtibus in ſpelunca quadam habitaret, qui ſanè locus perquàm paucis notus eſſet. His auditis, Chryſanthus valdè gauiſus eſt: & narrantis genua cõplexus, cum lachrymis ſupplicabat, ut locum ſibi, in quo vir ille Dei moraretur, indicaret. Dei aũt prouidentia factum eſt, ut qui cum fide quærebat, ad eius notitiã mereretur peruenire. Cùm igitur ſanctum Carpophorum presbyterum conueniſſet, paucis menſibus omnes diuinas ſcripturas didicit, & in fide confirmatus, perfectus euaſit in Chriſto, adeò ut ſeptimo poſt ſuſceptum baptiſmum die, Ieſum Chriſtum filium Dei publicè prædicaret. Quẽ cùm propinqui eius, quidam homines clari & potẽtes audiuiſſent, patrem ipſius conuenerunt, & reprehenderunt, dicentes: Tibi criminis dabitur, & recidet in caput tuũ, quòd

A Carpophoro preſbytero diſcit ſacras literas, et baptizat.

quòd filius tuus audet cõtra deos loqui. Dicit enim quendam Ieſum Chriſtum eſſe verum Deum. Quod quidem ſi peruenerit ad aures Imperatoris, nec tibi parcetur, nec nobis. Quis enim auſit hæc dicere, niſi qui legibus Imperatorũ impudẽter aduerſetur?

Cap. 4. *Traducitur ĩ carcerẽ.* Iratus igitur Polemius pater, eum in obſcuro fœdoque carcere includendum curauit, & pauciſsimo cibo veſperi tantùm nutriendum. At Dei vir Chryſanthus eam rem pro exercitatione, non pro ſupplicio, accepit. Idque vulgatum & omnibus notũ fuit. Quidam igitur patri eius hoc conſilium dedit: Si filium, inquiens, cupis ab hoc propoſito dimouere, cura potiùs, vt in delicijs & voluptatibus verſetur: eique pulcherrimam aliquam ac prudentem puellam vxorem adiunge: vt dum ſe maritum eſſe intellexerit, Chriſtianum eſſe obliuiſcatur. Nam iſtas tenebras atque cruciatus, quibus tu illum affligis, Chriſtiani laudi potiùs ſibi, quàm ſupplicio, ducunt eſſe. Hoc audito, Polemius triclinium veſte ſerica ornari, & eò filium è tenebroſo carcere precioſis veſtimentis indutum duci iubet, è numeroque ſuarum ancillarum formoſiſsimas deligit, ornatasque atq; eleganter comptas, cum filio concludit, procurans vt in omnibus ciborum verſetur delicijs, minitanſque virginibus, niſi Chryſanthum à Chriſtianæ religionis ſtudio ad voluptates pellexerint. *Magna ſatanæ fraus.* Degebat igitur inter puellarum luſus vir Dei: ſed in propoſito ità perſtabat, vt & ciborum delicias contemneret, & virginum, tanquàm aſpidum, contactus euitaret. *Ingens Chryſanthi fortitudo.* Humi cubabat, aſsiduè precationibus incumbebat, puellarum blanditias, tanquàm ſagittas, fidei clypeo repellebat, & ad Deum clamabat: Surge, inquiens, Domine in auxilium meum: Dic animæ meæ, ſalus tua ego ſum. *Pſal. 34.* Quis enim bellum hoc, quod diabolus excitauit, ſuſtinere queat, niſi præſtò adſit victrix dextera tua? *Nemo cõtinens niſi Dei dono.* Errat, qui ſe putat poſſe virtute propria libidinem ſuperare, & caſtitatem ſeruare, niſi miſericordiæ tuæ imbre, carnis extinguantur incendia. Non poterit animus ad aulas tuas appropinquare, niſi te ducem præbueris. Voluptas enim eſt improba quædam fera, in vitæ nemore latitans, vt animas deuoret. Cuius ſi quis morſus effugerit, is tibi Deo ſaluatori debet ex animo gratias agere. Tuum eſt enim, nos ab eiuſmodi periculis liberare.

Cap. 5. *Gene. 39* *Gen. 36.* *Ibidem.* Sic & beatus ſeruus tuus Ioſeph, meretricis, tanquàm immanis feræ, manus effugit auxilio tuo. Quẽ cùm pater Iacob deploraret: Improba, dicebat, fera deuorauit filium meum: neq; vllam volebat admittere conſolationem. Verè enim nihil eum celabas. Sed tamen cùm dicerent filij eius: Vide, vtrùm ſit hæc tunica filij tui: non indicaſti ei, ſed rẽ abſcondiſti, vt paternis lachrymis ſubuenires. Vxor enim Phutiphar, tanquàm fera crudelis, eum inuaſerat, & vnguibus eum, quaſi leæna quædam dilaniabat: &, quod grauiſsimum eſt, inſidias tendebat, vt ſolus cum ſola dormiret. Sed ſolus non erat, quoniam tua ope eum protegebas. Idcircò enim permiſiſti, vt eũ ex profundo corde lugeret pater, vt iuſti precibus adoleſcentulus adiuuaretur. *Grauis tẽtatio S. Ioſeph.* Quid enim aliud erat ſera, niſi libido, per quam ipſe diabolus & fęmina eũ oppugnabant? Caro & ſanguis adoleſcentiæ feruebat. Oculorum obtutus inuitabant. Accedebat hærę potentia, & ad turpitudinem adhortatio. Ornatus muliebris, auro margaritiſque diſtinctus, atque omni lapide precioſo, oculorum aciem perſtringebat. Aderat odorum ſuauitas, & blanditiæ, quæ lapſus, mortiſque occaſionem ſuggerebant. His omnibus Ioſeph, velutì innocentem agnum, inuaſerat, & tanquàm leęna detinebat. Sed eum ea ore ipſius manus tua, Domine, eripuit. Etenim cùm eſſet nunciatum Iacob, filium eius viuere, reſpondit, magnum ſibi eſſe, quòd filius viueret: mirum enim eſſe, quòd crudelem illam feram effugiſſet. *Gene. 45.* Tu enim, Domine, eras cum illo, & omnia quę faciebat, ope tua in manibus eius proſperè ſuccedebant. *Gene. 39.* Nunc itèm ego te, Domine, ſupplex oro, vt mihi aduerſùs iſtas feras opituleris, vt quemadmodùm ſerpentes dormiunt ad vocẽ incantantium, ſic ipſæ, me precante, dormiãt, nè mihi libidinis bellum inferre queant. Quoniam agnoſco te verum Deum, qui homines in te credẽtes defendis, & inuictam illis virtutem elargiris. *Viderẽ miram.* Hæc ille cùm dixiſſet, tam ingenti virgines ſomno ſunt oppreſſæ, vt niſi ex triclinio exportarentur, excitari nõ poſſent. Foris igitur ceperunt cibum. Verùm, cùm in locum, vbi erat Chryſanthus, reuertiſſent, grauis eas rurſùm ſomnus complexus eſt.

Cap. 6. Nunciatur hoc patri ab ijs, quibus id erat curæ: q̃ filium cœpit, vt mortuum, deplorare. Quidam autem ex amicis eius: Magicam, inquit, artem didicit à Chriſtianis, & aduerſùs ſimpliciores puellas facilè illi procedũt incantationes. Quamobrẽ eruditam aliquam & prudentem introducito, & eum in ſententiam ſuam adducet, & alliciet ad voluptatem. Vbinam, inquit Polemius, puellam eiuſmodi reperiemus, quæ id perficere valeat? Eſt inter virgines Mineruæ una, reſpondit amicus eius, ornatiſsima, quæ vultu eſt admodùm venuſto, ingenij acumine, & prudentia atque eloquentia ſingulari, & iam nubilis ętate. Anteuertamus igitur, & petamus eam, indicemuſque illi, quomodò ſeſe habeat adoleſcens, vt eum ab inſtituto remoueat, atque ipſi coniungatur. Perficiuntur hæc, atque ipſa Mineruę virgo, Daria nomine, componitur: quæ veſte ſplendida, atq; ornatu precioſo fulgens, ad Chryſanthum audacter ingreditur, blandiſque ſermonibus, & dulci atque ornata oratione conatur adoleſcentem à propoſito remouere. *Per Dariam tendũtur inſidia ſancto Chryſantho.* Verùm Chryſanthus Dei præſidio munitus, diaboli iacula fidei ſcuto reiecit, & ſpiritumſanctum inuocans, ſic eam eſt allocutus.

Cap. 7. Si temporarię coniunctionis cauſa, ò virgo præclara, tam elegantem ornatum & tam dulcem orationis copiam adhibuiſti, vt me hominem mortalẽ, alterius amore inflammatum, ab animi propoſito abduceres, & mentem meam immutares: quãto magis debes operã dare, vt immortalis Regis filij Dei tibi amorem concilies? quod quidem ſi volueris, nõ erit difficile. Nam ſi animam ſimul cum corpore, mũdam, & ab omni macula puram integramque ſeruaris: & cor tuum æquè, àc corpus, exornaris: & quẽadmodùm extrinſecùs ſplendens, ſic mores tuos intrinſecùs compoſueris: *Chryſanthus commendat Dariæ Chriſtũ omnium virginũ ſponſum.* Angeli fauebunt tibì: Apoſtoli & martyres erunt amici: & operam dabunt, vt ipſe Chriſtus ſit ſponſus tuus: qui thalamum tibi incorruptis lapidibus & margaritis conſtruet in cælo, dabitque delicias in paradiſo perpetuas, & iuuẽtutis florem largietur immortalem, inſcribetque dotem in libro vitę ſempiternæ. His Daria verbis commota: Nulla me, inquit, amoris cauſa hoc modo ornatam huc adduxit, ſed patris tui lachrymis impulſa veni, vt te parenti reſtituerem, & ad deorum cultum reuocarem. Si aliqua, reſpondit Chryſanthus, tenes argumenta, quibus id mihi verè perſuadeas, & conſilium mutabo, & te diligenter audiam. *Colloquũtur inter ſe familiariter.* Itaque pro communi vtilitate de his diſſeramus. Nihil, inquit Daria, magis vtile aut neceſſarium eſt hominibus, quàm religionem colere, & cauere, nè, ea neglecta, maximum deorum numen ad iram concitemus. Quem, inquit Chryſanthus, o virgo ſapientiſsima, cultum dijs exhibendum putas? Eum, inquit illa, per quem ipſi quoque noſtri cuſtodes fiant. Quonam pa-

cto,

ēto, Chryſanthus ait, noſtri cuſtodes eſſe poterunt, qui cauum ipſe egent cuſtodia, nè à nocturnis furibus diripiantur, quique & ferreis figuntur clauis, & plumbo confirmantur, oè ab aliquo deiecti præcipites ruant? Si imperita, inquit Daria, hominū multitudo ſine ſimulacris poſſet numina colere, non eſſet neceſſarium illa conſlare, & conſtituere. Nunc autem ex marmore, & auro, & argento, atque ære cōſtituntur, vt cultores proprijs oculis diſcant, quos cogitatione complecti, venerari, timereque debeāt. Diſquiramus igitur, inquit Chryſanthus, quid referant iſta ſimulacra, vt intelligamus, vtrùm ijs adorationis cultus debeatur.

In imaginibus id ſpectandum, quod referunt.

Cap. 8.

Deus nec cenſendus, nec exiſtimandus eſt is, qui non omni ſanctitate, gloriaque præſtet. Quid igitur habet falcifer Saturnus probitatis, qui proprios filios vixdùm in lucem editos ſuſtulit, immò verò deuorauit, ut ipſius cultores conſcripſere? Aut quid in ipſo Ioue laudandum putas, qui quot dies vixit, tot flagitia, tot adulteria, tot homicidia perpetrauit? Inſidiator patris, filiorum occiſor, ſtuprator matronarum, ſororis maritus occupator regni, magicæ artis inuentor, multiplicium formarum opifex, ſatelles dæmonum, mortis conciliator, iis deniquè criminibus obſtrictus, & eorum architectus facinorum, quę ne audire quidem fas eſt. Qui igitur talis extiterit, eum tu'ne credideris eſſe deū? Quòd autem talis fuerit, ſcriptores ipſi teſtantur: qui, quos ſtulti ac demētes homines deos appellant, eos & Reges fuiſſe, & in bellis gerendis fortes ac ſtrenuos, & ſuo tempore interiiſſe memorant. Oſtende igitur, quid in ipſo Ioue virtutis fuerit, qui ad mortem vſque tam inimicus extitit omnis honeſtatis, vt & ipſum aera raptu Ganymedis coinquinarit, & terram, dum ſorores proprias, vt dixi, conſtuprarit. Iam in ipſo Mercurio qd deprehendis diuinitatis? Cuius forma capitis, porcum & monſtrum imitatur, in vertice autem ſolùm capillos habet & alas? Hic magicis artibus abſconditas in terra pecunias indagabat: & incantationibus ac virga, ſerpentum virus extinguebat: idq; dæmonum auxilio, quibus quotidiè uel ſuem, vel gallum mactabat. Quę porrò in ipſo Hercule ſanctitas fuit? Qui vicinis è medio tollendis fatigatus, ſeipſum diuino nutu viuum in ignem coniecit, & combuſtus eſt miſer cū claua & pelle, quas ipſe geſtebat. Quid? In ipſo Apolline quæ virtus extitit? Vel in arcanis ſacrificijs Dionyſiacis, uel in ebrietatibus & incontinentia? Reliquum eſt, ut ad reginam Iunonem, & ſtultam Palladem, Veneremq; impudicam veniamus. Reperiamus autem ipſas inter ſe contendentes ac decertantes, quænam ipſarum pulchritudine cęteris antecelleret. Omnium poetarum, & oratorum, atq; hiſtoricorum libris iudicium illud decātatur, quod ob ſpretę formæ contumeliam vindicatum eſt. Cur enim indignatę ſunt illæ? Cur hæc lætitia geſtiit, niſi fędæ voluptatis gratia? Probauit hanc paſtoris ſentētia, illas improbauit. Cùm igitur omnes iſti ab honore diuinitatis exciderint, cuinam omnium populorum cōſenſus diuinos honores adiudicabit? Nihil autem eſt, quamobrèm minutiores deos recenſeamus. Vnum enim eſt caput, cui relįqua membra aptè conſentiunt. Nam quis eorum tā ſtultus eſt, ut ſe deū, aut deum eſſe glorietur, cùm Saturnus, & Iupiter, & Venus, quibus maiorem impij arbitrantur eſſe neminem, dei non ſint? Quòd ſi iſti, qui primas obtinent, miſeri ſceleſtique ſunt, ut demonſtrauimus, quanto ſunt infeliciores, qui illos, ut deos venerantur & colunt?

Iouis flagitia.

Dij gentium homines fuere ſceleratiſſimi.

Hercules vt periit.

Cap. 9.

Quando, inquit Daria, poetarum figmenta nullius ſunt precij, ad Philoſophos confugiamus, quorum prudētia, uitiis omnibus amputatis, virtuti ceruices ſubijcit. Hi variis interpretationibus mūdi gubernationem ſignificant. Nam deorum nomina allegoricè interpretantes, Saturnum dicūt eſſe tempus, Iouem caloris intenſionem, Iunonem aerem appellant, Venerem ignem, Neptunum mare, Cererē terram: idemq; faciunt in reliquis dijs. Sed eorum, inquit Chryſanthus, imagines fieri ſolent, quæ ſemper adeſſe non poſſunt: terra autem nūquàm non adeſt: ignis itèm ſemper eſt pręſtò: & aer omnibus patet. Itaq; cur hæc ex ſimulacris opera humana confectis adoranda cenſueritis, ignoro, & nullo pacto intelligo. Cur enim imagines & ſimulacra potiùs, quàm ipſas res, adoratis? Eſt ne Rex ullus, aut princeps, qui ſeipſum deſpici contemniq; iubeat, & effigiem ſuam adorari? Quòd ſi nemo eſt, qui ità præcipiat, nec ullus principatus id patiatur: confitendum eſt neceſſariò, ſtatuis iſtis & imaginibus non elementa, nō deos exprimi, ſed homines mortales. Argumenta tua, inquit Daria, rationem meam cōfirmant. Docui enim rerum imagines ab hominibus imperitiſſimis coli: nos aūt res ipſas adorare. Rectè, inquit Chryſanthus, ſententiam tuam conaris argumentis noſtris confirmare. Omnes igitur elemētorum cultores in medium adducamus. Ij ſi terrā venerationis gratia tantùm colunt, dignum ac debitum illi honorem exhibeant: neque illam arent, aut alio pacto ſcindant & exerceant: ſed ab aratro, ligoneq; temperent. Alius autem neget eſſe deam, aratrumq; & ligonem diligenter adhibeat, atque agricolæ munus impigrè obeat, nec ullum ei honorem, ut cultor aut adorator ipſius habeat. Cuinam, quæſo, fructus vberes reddet? Nonne illi, qui eam citra ullam adorationem exercet? Atqui, ſi dea eſt, vt aſſeritis, cultoribus & adoratoribus ſuis deberet omnia bona largiri. Neptunum itidèm, ſi quidem eſt deus, ſic adores, ut hyberno tēpore nauiges: & cultu atque adoratione, non autem piſcatione, confidens, piſces expectato. Alius autem elementum inanimatum, atque omni diuino honore putet indignum: ſed opportuno tempore fluctibus ſeſe committat, & obſonium, non mare adorando, ſed piſcando conquirat. Vtri proſperè ceſſuram nauigationem, aut piſcationem putas? Nonne illi, qui rectè & opportunè munus illud aggredietur? Idem de reliquis elementis dicendum eſt. Nihil.n. ſuis tribuent adoratoribus, quippè quæ non motu proprio, ſed nutu diuino hominum neceſsitatibus ſeruiunt. Nam Dei iuſſu terra ſolis calore concipit, & cęli pinguedine gramina & plantæ nutriuntur, & temporibus opportunis augentur, & fruges fructuſque ferunt. Quamobrèm ille ſolus meritò colendus & adorandus eſt, qui largitur hęc omnia: non autem res ipſæ, quæ nobis ab eo donantur, adorandæ ſunt. Neque enim literarum elementa diſcipuli, nec tabulas aut libros, ſed pceptores ipſos venerant. Nec homines ægri, cùm à morbo fuerint liberati, medicamentis aut ferro, ſed ipſi medico honorē habent.

Philoſophi vt deorū nomina interpretentur.

Docet Chryſanthus elemēta deos non eſſe, ſed creaturas.

Cap. 10.

Chryſantho ita diſſerēte, credidit Daria. Et de cōmuni ſentētia conſtituerunt, vt coniugiū inter ſe eſſe dicerent: ſed tñ in timore Dei virginitatem ſeruarent. Cùm igitur ſub matrimonii nomine Chryſanthus iā, libēte patre liber eſſet, Dariā domi ſuæ baptizandā curauit. Quæ, ſuſcepto virginitatis velo, uirgo ſanctiſsima fuit: & exiguo tpis ſpatio ſcripturas diuinas oēs didicit. Beneuolè igitur interſe nō corporea coniunctione, ſed ſpiritusſancti ſocietate, uerſabantur. Et quēadmodùm per Chryſanthum innumerabilis uirorū multitudo, ſic per Dariā incredibilis fęminarum numerus ad Christi gratiā concurrebat, & multæ uirgines, dimiſsis ſpōſis, ſeſę dicabāt Chriſto.

Chryſanthus Dariam conuertit ad Chriſtū. Simulāt matrimonium.

Multos Domino lucrātur.

ſto. Multi itèm adoleſcentes, ſpretis mundi delicijs, ac voluptatibus ſuperatis, caſtitatemq; complentes, eidem Chriſto ſe conſecrabant. Cæterùm in ciuitate ſeditio repentè orta eſt, publiceq; populus Celerinũ Prætorem adit. Clamant adoleſcentes, ſe deſponſas ſibi mulieres propter Dariam amiſiſſe. Vociferãtur fęminæ, ſibi Chryſanthum maritos eripuiſſe, atque ità ſuſcipiendæ prolis ſpem adimi. Odioſa igitur crimina obijciebãtur: & magnus erat tumultus ac perturbatio. Itaque ſtatim eos Prætor corripi iubet, & niſi dijs immolent, variis tormẽtis affici. Tum Chryſanthus Claudio Tribuno traditur. Claudius autem eum militibus tradit: Abducite eum, inquiens, ex vrbe ad templum Iouis: vbi ſi inuicto Herculi ſacrificare recuſauerit, variis eum, donèc obtemperet, cruciatibus torquete. Tunc eum milites neruis madefactis vinciunt, vt illis areſcentibus, & ad oſſa vſq; penetrantibus, angeretur. Confeſtim igitur vinctus ità premebatur, vt neruorum tormentorum oculus videre non poſſet. Milites enim neruos miro artificio, nouisque rationibus connectebãt. Verùm cum vincientiũ manus quieuiſſent, dicto citiùs vincula ſunt diſſoluta. Quapropter milites indignati, eum in carcerem coniecerunt, & triplici cõpede ſtrinxère: quæ quidem cùm ipſi adſtarent, & illuderent, in puluerẽ redacta eſt. Tunc milites ſublatum lotio conſpergebant, dicentes: Maleficia tua nunc tibi non proſunt. Sed fœtoris loco, odoris ſuauitatis eſt conſecuta, nõ aliter, quàm ſi roſeus liquor diffuſus eſſet.

Chryſanthus & Daria accuſantur apud Prætorem.

S. Chryſãthus durisſimè ligat.

Cap. 11.
Vide genus ſupplicij.

Vitulo igitur excoriato, ipſum in eius pelle nudũ incluſerunt, & in ſole collocarunt. Verùm cutis eius nihil eſt læſa, nec vllum vir Dei ſenſit incommodum, quanuis totum diem in vehementi calore, ardentiq; ſole permãſiſſet. Catenis igitur vinctũ obſcuro in loco cõcluſerunt. Sed ilicò fractæ ſunt catenæ: & tanq̃ lampades accenſæ forent, ibi ſplendor illuxit. Quamobrèm Claudio tribuno cũcta nũciarũt. Qui cùm ad carcerem acceſsiſſet, & ſplendorẽ adſpiceret, iuſsit, vt Chryſanthus forás ad ſe veniret. Et, Quænã, inquit, eſt uis iſta pręſtigiarũ, quibus hæc efficis? Oẽs ego magos, incãtatoresq; domui, nec vllam tantã magiæ potẽtiã inuèni. Omnes à me victi ſunt: omnis eorum malitia meæ ceſsit volũtati. Cæterùm cùm te videã virum præclarum & ſapientem, non aliud abs te requiro, niſi ut audax deſeras Chriſtianorum inſtitutum, quo tumultus atq; ſeditio in populo Romano excitatur, teq; genere tuo dignum præbeas, & omnipotentibus diis debita facias ſacrificia. Si in te, inquit Chryſanthus, ineſſet ſcintilla prudentiæ, facilè intelligeres, me non magica arte, ſed Dei virtute, adiuuari. Verùm tu me ità adſpicis, quẽadmodùm & deos tuos, quos iniquè colis. Nã ſi oculi tui rectè cernerent, cognoſceres deos tuos vidẽdi vim non habere. Et ſi veritatẽ aures audirẽt tuæ, planè animaduerteres, eos vocem clamantiũ non audire. Si in animo tuo ſenſus aliquis eſſet intelligẽtiæ, perſpiceres eos nihil intùs habere, præter puluerẽ & plumbũ. Tunc Claudius Tribunus eũ palis alligatũ, virgis cædi iuſsit. Allatę igitur ſunt virgæ, q̃ quidẽ in manibus militũ erant admodùm duræ, ſed virĩ ſancti corpori admotę, inſtar papyri, molles factæ ſunt. Quod quidẽ animaduertens Tribunus, eũ ſolui atq; erigi, veſtimentisque indui imperauit. Et ad milites cõuerſus: Ego, inquit, (vt ſcitis, omnes magorũ & incantatorũ fraudes deprehendi: hic aũt nullum eſſe humanũ maleficiũ cõperio, ſed diuinæ virtutis potẽtiã. Nã & neruorum vincula ſpontè diſſoluta ſunt, & compedes confractæ, & corij humiditas in ſolis ardore per totũ diẽ non exaruit: & locus carceris obſcuriſsimus, luce illuſtratus eſt: & virgæ, q̃ in militum manibus erant aſperrimæ, inter verberandũ, veluti papyrus, effectæ ſunt molles. Quamobrèm cùm ſynceritas in te, & iuſtitia, & veritas appareat, quid reliquũ eſt, niſi vt nos omnes ad huius viri genua proſtrati, veniam petamus eorum, quæ iniquè in illum patrauimus, precemurq;, vt nos huic Deo conciliet, qui eos, à quibus colitur, in omni bello victores facit? Etenim quẽadmodùm nos vicit, ſic omnes principes noſtros & Imperatores ſuperabit.

Claudius Tribunus Dei virtutẽ magicæ aſſcribit arti.

Virgæ, q̃bus cædi iubetur, emolleſcũt.

Cap. 12.
Claudius tribunus cũ militibus ſuis credit in Chriſtũ.

His dictis, Claudius cum oĩbus militibus ad ſancti Chryſanthi genua prócidit: Verè, inquiens, cognouimus, Deum tuum. Quamobrem oramus te, vt nos in eius cognitione inſtituas, eique quomodo concilies. Si ad Dei cognitionem, inquit Chryſanthus, vultis peruenire, opùs eſt, vt rectè, non pedib⁹, ſed animo, progrediamini. Sic enim vnicuique noſtrum propinquus eſt Deus, vt eum corde, fideque conquirimus. Cumque multis verbis eos inſtituiſſet, credidit Claudius tribunus, & Hilaria vxor ipſius, & duo filii Iaſon & Maurus, & omnes amici cũ tota familia. Crediderunt & milites cum omnibus domeſticis ſuis: & vno omnes animo eodem die baptizati ſunt, & in doctrina Chryſanthi permanebãt, eius de fide in Dominum noſtrum Ieſum Chriſtum ſermones libenter audientes: & omni cũ timore & reuerẽtia cupiebant pro Chriſti nomine pati. Cùm igitur omnes in Dominũ credidiſſent, res peruenit ad aures Numeriani Imperatoris, qui iuſsit Claudium tribunum, lapide collo eius alligato, in mediũ mare proijci, & de omnibus militibus haberi quæſtionem, ut qui abnegare Chriſtum recuſarent, capite plecterentur. Cæterùm tantam Deus gratiã credentibus largit⁹ eſt, ut ambo Claudij filij, ſine vlla q̃ſtione Chriſtum confiterentur, & pro nomine eius libentiſsimè mortem appeterent. Quorum exemplum imitati reliqui, vno omnes animo eadem hora martyrij gloriam adepti ſunt.

Baptizãtur oẽs.

Occidit cũ filijs et ꝑmultis alijs Claudius tribunus.

Cap. 13.

Erat autem in eo loco, vbi interfecti ſunt, vetus monumentum: in quo homines Chriſtiani, cùm illud expurgaſſent, nocte omnia ſanctorum martyrum corpora poſuerunt, haud procùl ab vrbe, iuxta viam, quæ Mauri nuncupatur. Cùm autem frequẽtiùs eum in locum ingrederetur Hilaria Claudij uxor, à quibuſdam compræhenſa eſt. Quæ cùm abſtraheretur: Sinite me, inquit, precationem meã abſoluere, & veniam quocunquè volueritis. Cùm igitur genibus flexis, expanſiſque manibus, oculos in cælũ ſuſtuliſſet: Domine, inquit, Ieſu Chriſte, quem ex toto corde confiteor, nunc me filijs meis adiunge, quos ex uentre meo ad tuam religionem aduocaſti. Hæc cùm dixiſſet, tacitæ precationi ſe dedit, atque inter precandum ſpiritum reddidit. Qui autem illã compræhenderant, repentinam ipſius mortem cõmiſerati, duabus cum ipſa ancillis eius relictis, diſceſſerunt. Illæ verò diligenter ſepelierunt: & ſuper ipſam paruum monumentum ædificarunt. Erat. n. locus ipſius: & quia prope ipſum Sancti poſiti fuerãt, ex eo tempore illic ſibi domicilium conſtituerat.

Hilaria vxor eius reddit ſpiritum.

Cap. 14.
Chryſanth⁹ & Daria multa patiũtur.

At Numerianus Imperator iuſsit Chryſanthum in carcere profundiſsimo cuſtodiri, vt ſimul cũ Daria varijs cruciatibus afficeretur. Coniectus igitur in carcerẽ Tullianũ, profundiſsimũ ac teterrimũ, atque fœdiſsimum, nudus, & ferreis vinctus compedibus: Daria verò in lupanar detruſa. Quibus vario tormentorũ genere affectis, varia Dominus gratia opitulatus eſt. Chryſantho. n. odoris ſuauitatẽ & lumen attulit: Dariæ verò leo, q̃ è ſtadio fugerat, auxilio fuit. Domũ. n. vbi illa erat & ſupplex precabaẽ, ingreſſus, ſeſe in medio extẽdit. Q̃d cùm omnes cùm igno rarent, ſalaciſsimum quendã iuuenẽ ac flagitioſiſs

S. Daria ĩ lupanar detruſa, à leone cõſeruatur.

muro miſerūt. Sed cùm eſſet ingreſſus, inſiliit in eū leo, proſtrauitq́;, & pedibus cōculcās, Chriſti virginem intentis oculis reſpiciebat, vt quid fieri vellet, imperaret. At, re cognita: Adiuro te, inquit ſancta Daria, per filium Dei, vt permittas illi andire ſermonem meum. Leo autem, ipſo relicto, fores obſeruabat, nè quiſpiam alius introiret.

Cap. 15.

Tunc Daria ad iuuenem: Eccè, inqnit, lennis feritas Chriſti nomine audito, Deum colit: tu autem homo ratione prędiłus, tot in flagitiis ſceleribusque verſaris infelix. Quorum enim pudere te oportebat, in iis te iactitas & gloriaris. At ille proſtratus ad pedes eius, clamare cœpit: Iube, inquiens, me incolumem egredi, & ego omnibus prædicabo Chriſtum, quem tu adoras, eſſe verum Deum, nec alium eſſe Deum præter ipſum. Iuſsit igitur Daria leoni, vt eū exire fineret. Cumque leo ab oſtio receſsiſſet, egreſſus eſt: & per totam vrbem curſitabat magna voce: Cognoſcite inquiens, omnes Romani, Dariam eſſe deam. Cùm autem audaces è ſtadio homines acceſſiſſent, ut leonē corriperent, diuina uirtute leo ſingulos humi deiecit, detinebatq́; eos ad pedes S. Dariæ, nihil eis mali faciēs. Dixit aūt illis S. Daria: Si ī Chriſtum erediderìtis, poteritis incolumes abire: ſin minus, dei veſtri liberent vos. At illi unà omnes clamarunt, dicentes: Qui non credit Chriſtnm eſſe Deū viuum & verū, hinc nè diſcedat viuus. Et cùm hæc dixiſſent, diſceſſerūt clamātes: Credite populi Romanorum, non eſſe alium Deum, niſi Chriſtum, quem Daria prędicat. Tum Celerinus Prætor iuſsit ignem ad fores domus, vbi Daria cum leone erat, accēdi. Igne autem viſo, timuit leo, rugituque cœpit ſigna doloris dare. At Daria: Nè timeas, inquit, neque. n. combureris, neque capiēris unquàm, aut occidèris, ſed naturali morte interibis. Metu igiť depoſito, egredere, & abi in pace: quoniá is, quem tu me honoraſti, liberabit te. Ceruice igitur inclinata, diſceſsit leo, & per mediam vrbem incedens, neminem lęſit. Qui autem ex ore eius erepti fuerant, baptiſmū omnes ſuſceperunt.

Petulātiſſimus iuuenis mirè conuertitur.

Itèm alij multi.

Baptizāt per leonē conuerſi.

Cap. 16.

*for. *Pōtio*

Hęc omnia Imperatori Numeriano nunciata sūt, qui *Pōto prætori iuſsit, ut Chryſanthum & Dariá, niſi diis immolarent, variis tormentis excruciatos morte acerbiſsima afficeret. Cùm igitur eos Prætor hortatus eſſet, vt immolarent, & multa vltrò citroque dicta eſſent, iuſsit Chryſanthum in armamentario ſuſpendi. Sed confractum eſt lignum, & vincula diſſoluta ſunt, & faces extinctæ. Quicunque autē ſanctam Dariam contingebant, manuum ipſorum nerui obſtupebant, & magnis doloribus cruciabantur. Quod quidem Prætor intuitus timuit, & celeriter ad Imperatorem accurrens, quod factum erat, nunciauit. Qui hæc non virtuti diuinę, ſed magicis artibus attribuens, iuſsit eos extra Vrbem abduci, & in via, quæ appellatur Salaria, effoſſa terra, viuos obrui. Illuc igitur ſancti Chryſanthus & Daria perducti, cùm in foueam canentes & precantes deſcēdiſſent, congeſta terra atque lapidibus obruti ſunt, & martyrio coronati, mortem ſimul ac ſepulturam inuenerunt: & quemadmodùm in hac vita ſpiritu coniuges extiterant, ſic vnanimes ex ea diſceſſerūt, & à Deo ſuſcepti ſunt ſacrificium viuens, & meritis affecti præmiis immortalitatis.

Chryſanthus & Daria terra & lapidibus obruūtur.

Cap. 17.

Solennis dies martyrij eorū.

Porrò cùm Dei gratia multæ virtutes & curationes eo in loco fierent, & ſolennis martyrii ipſorum dies ab incredibili virorū & fęminarū, & puerorum multitudine celebraretur in ſpecu quodam propinquo, Numerianus, audita re, ſpeluncæ os atq; aditū obſtrui iuſsit. Qund quidē celeriter factū eſt. Cūque vndiquè terra demitteretur, oēs diuinorū myſteriorū cōmunionē ſuſcipiētes, martyrii coronā ſummo cū gaudio perceperūt: inter quos erat p̄sbyter Diodorus, Marianus diaconus, & clerici, atq; alii quamplurimi fideles, quorū nomina cōquirere ſuperuacaneū ducimus, cùm reperiri nequeāt. Hæc aūt omnia, vt geſta ſunt, nos Varinus & Armenius fratres conſcripſimus, iuſſu ſanctiſsimi Papę Stephani, & in oēs ciuitates miſimus, vt cuncti intelligerent, sāctos martyres Chrysāthū & Dariā, à Dño martyrii p̄miū in cæleſti regno percepiſſe: Cui gloria & imperiū, nunc & sēper, & in ſecula ſeculorum, Amen.

Multi martyres

MARTYRIVM SANCTORVM Marciani & Martyrii, notariorum, Authore Simeone Metaphraſte. Habetur in tomis Aloyſij.

25. Oct.

Arriana hæreſis.

VERSABATVR quidem iam quoquè priùs dogma Arrianum in ditione Romanorū, & vaſtabat eius partes, nec ſinebat vulgus orthodoxos purè tueri homouſion. Sed nondùm id malū tāta vtebatur libertate, nec habebat tā multos, q ei adhęrerēt. Cùm autem iam veniſſet imperium ad Cōſtantium filiū Magni Conſtātini, quē etiā ex rebus geſtis Magnū vocarūt, inuidiæ pater, & bonis ab initio inuidēs inimicus, nō valēs perſuadere Chriſtianis, vt ea repellerēt, quę erāt Chriſtianorū, p̄ quoſdā, q fuerāt indignè adepti dignitatē Sacerdotij, ſe Conſtātio inſinuās, eū totū quantū inducit ad Arrianiſmū. Hinc illud impiū dogma Arrianorū, tanquā arma aliqua, impoſitū potentiæ Imperatoris, dilatabatur & augebatur, & quantācunque regionē Romanorū tenebat imperiū, p̄ vim cōtendebat ad ſuā adducere opinionē. * Id igitur, q homouſij tenebāt opinionē, & q̄ ſunt Chriſtianorū, exercebāt vt Chriſtianos decet, afficiebātur malis īnumerabilib⁹, maximè cùm Euſebius & Philippus (quorū alter quidē ornatus fuerat honore Prępoſiti, Philippus autem erat Præfectus prætorio) fuiſſent Conſtantio fomes amoris Arrianorum. Iſti & beatū Paulū expelli ab Eccleſia, & impiū eius loco introduci Macedoniū volebāt, & omnia faciebāt, à quibus quidē verbis, à quibus autē factis, à quonā deniquè damno abſtinētes aduersùs eos q tuentur homouſion? Nā alios quidē effecerūt relinquere ciuitatē: alios autē damnarūt perpetuo, eoq; iniuſto, exilio: Aliis verò procurarūt etiā à vita deceſſum. Hinc frontibus inſcriptæ turpes notæ, tacitæ fidē ſignificātes Orthodoxā, & alia mala innumerabilia excogitata fuerūt aduersùs Chriſtianos: etiāſi parua videbātur piis omnia propter Chriſtū, & cū ſpe futurorū nō conferēda. Hinc ſecūdus quidē hic Paulus, q cognomē habuit à cōfeſſione, expellit à Sede pōtificat⁹: Illotis aūt, vt dř, pedib⁹ ſacra p̄ſanant.

Cōſtātius Imperator Arrianizat.

*Legendū videtur *Obid.*

S. Paulus Cōſtantinopolitan⁹ Epiſcop⁹ ſede expellitur.

Catholicorū perſecutio ſub Cōſtantio

Horū ergò Cōſtantij tēporū opus eſt & Marcian⁹ & Martyrius: quibus patria quidē eſt vrbs magna regia: educatio autē & eruditio, qualē vir pius habere optauerit. Mores, benignitas & moderatio, eſt accuratū, quo illi cognoſcuntur, indiciū. Si autē oportet breuiter & verè dicere, id erāt īter cæteros virtute, qđ eſſe imperio cognoſcebat eorū patria īter vrbes. Nā quomodo ipſa omnib⁹ aliis præſidet ciuitatibus, & eo ꝙ regia & ſit, & nomineť, primū habet honorē: eodē modo hi quoq; ī oīb⁹ bonis obtinebāt dñatū: nec erat præclarum aliquid omninò, in quo non iſti haberent primas. Apud diuinum ergò Paulum commorantes, cùm ſcribæ eſſent eorum, quæ ab illo fiebant, & populo diuinos libros legerent,

Marciani & Martyrij patria Conſtātinopolis.

virtus eximia.

tam

Zel⁹ fidei. tam vehementem in Chriſtum amorem alebant, vt nihil ducentes inſaniam Imperatoris, vehementi impetu contenderent aduersùs Chriſti hoſtes, nec omninò tolerandum putarent Dei verbum eò deducere, vt cenſeatur res creata: ſed eſſe quidem cũ patre expertem principii, & eiuſdem eſſentiæ oſtenderent, Arrianorum autem profanas nouitates ad nihilum redigerent.

Illorum ergò verbis, nõ ſecùs àc telis, ſauciati infelices, cùm nec poſſent eis reſiſtere, nec eos ſuſtinere in diſputatione, non ſecùs àc ignem cinere, animo ſuo fraudem celantes, primùm quidem blãdis verborum illecebris eos aggrediuntur: deindè ſe etiam eſſe pecunias daturos ſtulti ſunt polliciti illis, *Impij Arriani nitũtur eos muneribus corrumpere.* qui ęgrè ferebant, quòd non animę ſtatim auferrẽtur propter Chriſtum. Ii ergò non illecti blanditiis, non victi pecuniis, ſed pietatis & recti dogmatis volentes eſſe accurati cuſtodes, contendebant ad brauium ſupernæ vocationis, quod etiam ſolum ab eis deſiderabatur, & quod omninò cupiebant aſſequi. Cùm ergò & minæ Arrianorum, & adulationes, & *Damnãt capite ab Arrianis* bonorum omnium promiſsiones, nihil haberent virium, & eſſe viderent inexpugnabilem martyrum conſtantiam, eos condemnant morte, quam propter Chriſtum deſiderabant.

Cùm autem iam perueniſſent ad locũ cõſummationis, tempus petunt ad orationem. Quod cùm accepiſſent, oculos & manus ſimul tollunt in cęlum, & dicunt: Domine Deus, qui ſingulatim finxiſti cor- *Pſal. 32.* da noſtra, qui intelligis in omnia opera noſtra, ſuſcipe in pace animas tuorum famulorum. Quoniã propter te mortificamur & reputamur, tanquàm oues *Pſal. 43.* occiſionis: & gaudemus ſiecà vita præſenti diſcedere propter nomen tuum, & ad eam, quæ eſt apud te, pede alacri properamus. Has cùm preces fudiſſent ad Deum vniuerſorum, &, Amen, ſubiunxiſſent, gla- *Cadũtur gladio.* dio plagam accipiunt: & Marcianus ac Martyrius finem accipiunt martyricum vigeſimoquinto menſis Octobris. Precioſas autem eorum reliquias cùm ſuſtuliſſent quidam Orthodoxi & fideles, & præclarè compoſuiſſent, in pſalmis & hymnis ad mœnia ciuitatis honorificè depoſuerunt in inſigni tumulo: vbi etiam ſubierunt illã martyricam & beatam conſummationẽ: Ad gloriam patris & filii ſanctiq; ſpiritus, nũc & ſemper, & in ſecula ſeculorum, Amen.

DE IISDEM MARTYRIBVS, ex Sozomeni eccleſiaſticæ hiſtoriæ. Lib. 4. Cap. 2.

EO tempore quo Macedonius Epiſcopatu eccleſiæ Cõſtantinopolitanæ abdicatus eſſet, malum in cædẽ prorupit. Nam cùm alii nonnulli, tum Martyrius & Marcianus obtruncati ſunt, quos, vtpotè Pauli conuictores, à Macedonio fertur Præfecto traditos eſſe: Et cùm accuſarentur tanquàm authores necis Hermogenis, & ſeditionis contra eum conflatæ, fortiter mortẽ oppetiuiſſe. Quorum alter ſubdiaconus erat: alter, videlicet Marcianus, Cantor, & ſanctarum ſcripturarum Lector. Horum quidem inſigne ſepulcrum eſt, pro *Templũ in honorẽ eorum conſtruitur.* mœnibus Conſtantinopolis extructũ, & velut monimentũ martyrũ, tẽplo circundatũ: quod tẽplũ ędificare cępit quidẽ Iohannes, Siſinius aũt abſoluit, perfecitq;. qui duo poſteà Eccleſiæ Cõſtãtinopolitanæ fuere Antiſtites. Nã indignũ cenſuerunt, eos honore martyrii carere, quos Deus ipſe honore affecerat: quãdoquidẽ locus, ad quem abducti, ſecuri percuſſi ſũt, cùm antę inacceſſus eẽt, à ſpectris purgatus eſt, inq; eo homines dæmoniis agitati morbo liberati atq; multa alia pręterea miracula ad eorũ ſepulcrũ edita. Sed de Martyrio & Marciano hęc hactenùs. *Multa ſiũt ad eorum ſepulcrũ miracula* Quòd ſi eadem cuiquam minimè credibilia videantur, nullius penè negocii erit, ab illis qui ea ipſa explorate cognita habẽt, accuratiùs pdiſcere, etenim iſtis multò ſunt fortaſsè admirabilia narraturi.

MARTYRIVM S. MINIATIS MILITIS & Martyris Florẽtini, ab Incerto quidẽ authore, ſed eruditè, mutato prioris hiſtoriæ, quæ in uetuſtis MS. libris extat, ſtylo conſcriptum.

EO tempore, quo Romanum Imperiũ *25. Octo.* Decius tenebat, ſęua perſecutionis tẽpeſtas paſsìm Eccleſias Dei populata eſt: nec tamen coniuratorum in Chriſti arma militum charitatẽ aquæ multæ potuerũt extinguere, aut flumina *Cant. 8.* obruere. Siquidem ſpreta tormentorum immanitate, fortia credentium pectora felici vbiquè cruore rubuerunt. Et Roma quidem, quæ cunctis urbibus caput altiùs extulerat, generoſiùs quoquè ad martyrium plurimo cum milite proceſsit. Illis ſanè diebus *Paſsũ ſic legitur apud quoſdam, ſed verius eſt, paſſos ſub Valeriano* B. Siatus Pontifex glorioſa ob confeſsionem Domini paſsione occubuit: Laurentius verò Archidiaconus eius, igne crematus, ſummum inuictiſsimę fidei prębuit exemplum. Hoc ſanguineo diræ menſæ epulo tyrannus non exaturatur: ſed ſicut tigris hauſto ſemèl ſanguine, pollutas non patitur manſueſcere fauces, ardentiùs in necem Chriſticolarum, ſi quos ibi inueniret, ingreditur Florentiam. Quæ ciuitas *Eccleſiã bello hẽt roſas, in pace lilia.* odoranti quadam tunc vernabat roſa: quo flore ob rubeum purpurantis martyrum ſanguinis colorem, in bello redimitur mater Eccleſia, ſicut ob quietum confeſsionis candorem in pace habet lilia.

Habitabat enim ibi miles electus, thoracem fide textum robuſto geſtans in pectore: qui in ſuburbio à miniſtris Decij cõpręhenſus, conditionemq; ac nomen interrogatus, Chriſtianæ, inquit, profeſsionis ſum: Minias autem mihi nomen eſt inditum. Itaque tam intrepida veri Dei cultus aſſertio, magnũ ſciſcitantibus furorem accendit, gaudentq; ſcelerati ſatellites ſe inueniſſe, quẽ Imperatoris crudelitas oblectetur punire. Retractũ igitur ex itinere, ac ſtatutum *S. Minias ducitur ad tribunal Decij* pro tribunali, Deci⁹ vultu & voce minaci cõpellãs: Tu'ne es, inquit, Minias, qui mente ſiniſtra immortaliũ maieſtati deorũ obtrectãs, totã contrbas prouinciã, Chriſtianã neſcio quã ineptã perſuadẽs religionẽ? Tũ ille: Minias, inquit, ego ſum, ſeruus ac vinctus *Libera vox S. Miniatis.* Ieſu Chriſti, viui ac veri oĩpotentis Dei, qui te ſuæ contẽptorẽ diſciplinæ perpetuo deſtinabit incẽdio, niſì ab iſtorũ diſceſſeris cultura, quibus ſpiritu uitæ vacuis, tu profana cæcus demẽtia, pces fũdis ac curuas genua. Etenim ea demùm extrema eſt inſania, adorare metalla & ligna, in quibus etsì artifex humanã expſsit imaginẽ, rationis tñ ſenſum & diuinitatis inſpirare nõ potuit potentiã: quibus ſi honorẽ ac ſacrificia voues, cõueniẽtius multo maximè eſt, vt eorũ adores fabros, nè his videlicet neglectis, non libeat numina formare, q̃, ut tu credis, te regnũq; tuũ ſub continua pace & incolumitate poſsint tueri.

Tũ tyrãnus cõfuſum ſe autumans, ſi fixã adoleſcẽtiæ & imobilẽ cõſtantiã inexpugnatã relinquat, primò blãdimentorũ armis ſuccinctus, ſuperare eã aggredit, ſicq; exorſus eſt: Annos viuidæ iuuẽtutis tuæ *Tirãnus ei blanditur.* abrũpere horremus, florẽ ſpecioſitatis tuę pœnis afficerę indignũ iudicamus: ſed deorũ iniuriæ, quibus

pertinaciter ac blaſphemo ore obloqueris, ſacrilegum eſt non contraire. Conſule ergò in mediũ, vt & in deorum videlicèt, quibus vniuerſus ſubiectus eſt orbis, inclinèris culturam, & nobis inuiſa de te ſumendi exẽpla non inducas neceſsitudinem. Perpẽde patrum noſtrorum te plùs vidiſſe prudentiã, nec friuolum eſſe potuiſſe, quod tam religiosè ipſi celebrauerunt. Si reſipiſcere uolueris, diuitiarum tibi affluentiam ac gloriæ apponemus ſplendorem, omnique quam deſiderat cor tuum, te perfrui donabimus lætitia. Et quale, reſpondit Minias, tu gaudium pręſtabis, qui in ſiti impietatis durans, terrãque ſanguine ſanctorum inebrians, ęterni miſeriam luctus euadere non potes? Tunc Decius efferа corripitur ira, præcipitque horribilem, cui deuorandus obiiciatur, adduci feram. Paretur ergò, immanisq; adducitur pardus. Nòn ceſsit ſeruus Chriſti terroribus, ſed appræhendit ſcutum orationis, dicens: Domine Deus, eſto adiutor meus, & ne derelinquas me Domine Deus ſalutis meæ. Vix verba finierat, & fera diuino telo tacta expirat. Arguitur vir ſãctus maleficiis hæc effeciſſe: dicitur immundorum ſpirituũ præſidio confiſus, contra deos pręſumpſiſſe. Sicque fidei & virtutis meritum fœdæ ſit exiſtimationis ac ſæuitiæ argumentum, & quod incredulos ad fidem vocare, animosque à ferocitate debuit mitigare, errorem adauxit, rabiemque exacuit.

Egregiè illi martyr reſpondet Tyrãnus ſæuit.

Pardus in ſãctũ miſſus expirat.

Itaque fornax ſuccendi iubetur, vt niſi diis credat & ſacrificet, vir ſanctus in eam protrudatur. Veruntamen Decius etiam tunc pollicetur, quòd ſi ſibi conſenſerit, nihil ab eo de his, quæ prima mortales putant, fruſtrà petierit. Tunc ſanctus Minias proclamat, opes periituras ſe nolle habere, adiiciens, eius qui fecit cælum & terram, & omnia quę cęli ambitu continentur, fidem ſe tenere, & mercedem per omne genus tormentorum expectare: aſſeritq; ſe in tribulationibus non deſerendum ab eo, qui filios Iſrael de terra egreſſos Aegypti, ſicco per mare rubrum pede duxit, & Suſannam de falſo crimine abſoluit, Danielemque de lacu leonum, ac tres pueros de medio eripuit ignium. Iam maiori caminus, q̃ ſolebat, lignorum ſtrue exæſtuat, frementesq; Regis miniſtri ſanctum nudant, oleoque perunctum in ignem præcipitant. Angelus autem Domini cum eo ingreditur, & flammæ tam ſiaa fide victę cedũt: nec eum humanum potuit attingere incendium, qui diuini feruoris gerebat ſignaculum. & dixit ei Angelus: Viſitauit te Dominus, mittens me ad te, vt poſſis in tormentis nõ deficere: & ipſe te hodiè induet corona iuſtitiæ. Procubuit ilicò martyr Chriſti, huiuſmodi dans preces: Gratias tibi ago Domine Ieſu, qui per Angelum confortare voluiſti me ſeruum tuum. Per te Domine Ananias, Azarias, Miſael vaporem camini, ſeptiès quàm ſolebat ardentis, non ſenſerunt: tu medius inter eos ambulabas, faciens refrigerium. Et nunc Domine potes & me ab omni preſſura liberare. His dictis, ſigno ſanctæ Crucis ſe conſignauit, omnisque ignis ſic excuſſus eſt, vt nec tepor quidem incendii remaneret: liberatusque miles Domini, tripudians egreditur.

Minis blandimẽtis pmiſcet tyrannus.

Exod. 14.
Dan 13. 14 6. & 3.

A flãma ignis non læditur,

Dan, 3.

Nota uim ſigni S. Crucis.

Dolet impius Imperator ſe vinci, iubetque multo horribiliorem adduci belluam, quæ ſanctum deglutiens, finem imponat altercationi. Statim adducitur leo ſæuiſsimus, & paratur ad beati viri interitũ: qui & ipſe ſigno Crucis cõtrà poſito, extinctus eſt in ictu oculi. Igitur victor Minias libera proloquitur uoce, ſe confiſum in nomine Domini, feras & tormenta non timere. Augetur itaq; ſæuiẽtis Regis ira & furor, multiplicatur aduersùs ſanctũ fremit[9] & terror: ſed ille cæleſtia contẽplans, immobilis colũna pſtat.

Leo cruce occiditur.

Placet ergò crudeli tyrãno ſuſpendi eũ & torqueri in eculeo, dicitque ſe experiri uelle, num Deus, in quem credidit ille, ſe fortior ſit, aut tandèm de ſuis manibus ac pœnis eum liberet, in quo cõfidit. Non ueritus eſt hæc Minias athleta fortis: quia recordatio priorũ, & uirtus Dei, qui mirabilis eſt in ſanctis ſuis, pectus eius roborauit. Adſtrictus ergò patibulo, & quæ fuerit eius, quem prædicat, potentia, ſic interrogatus diſſeruit: Ieſus, cuius ſeruum me confiteor, cæcos illuminauit, paralyticos curauit, claudos fecit ambulare, leproſos mundauit, dæmonia eiecit, mortuos ſuſcitauit, de fluxu ſanguinis mulierem ſanauit, uentis imperauit, ſuper mare ſiccis pedibus ambulauit, de duob[9] piſcibus & quinq; panib[9] quinque hominum millia ſaturauit, & vt ad ſummam redeam, beneficia eius nullus ſenſus ſufficit explicare.

Pſal. 67

Miracula & beneficia Chriſti quæ ſparſim in Euangeliis habentur.

Non tulit vltrà crudelis ſpectator glorioſum militem teſtimonium Chriſti tam libero ore præconari: ſed depoſito de eculeo, ligneisque verubus præacutis, ſub vngues eius infixis, omnes digitos eius pcepit pertundi. Gaudet prælіator Domini in tãto cruciatu, ſciens q̄ paſsiones huius temporis condignæ non ſunt ad futuram gloriam. Facta eſt autem uox Angeli, dicentis ad eum: Conſtans Minias eſto: quia Dominus non derelinquet te in tẽtatione ſine adiutorio. Appoſuit iterùm noui minis ſupplicii conſtãtem viri tyrannus territare: ſed ille fidẽtiſsimè proteſtatur, nunq̃ ſe minùs timere, quia ſciret maximè in tribulatione adeſſe Domini miſericordiam. In uanùm furibundus Imperator proclamat: Noſtra abeunt ſtudia: niſi altiori iuuemur ingenio, nos turpiter victos operiet cõfuſio. In magica arte, qua Deus ſuus tormentorum hora eum inſtruit, hæc operatur ludibria. Feruens autem plumbum auribus eius infundite, nè vocem Dei ſui maleficia docentis admittere poſsit. Obediunt miniſtri, condolere ſe dicunt & compati eius adoleſcentiæ mouent & obteſtantur, vt diis credens offerat ſacrificia. Reſpondit ſãctus, deteſtabilem eam eſſe ſectam, cuius obſeruatoribus id tantùm debeatur mercedis, vt ſine fine pereant. & expanſis manibus orabat: Domine Deus, nè longè facias auxilium tuũ à me. Quid huic, ait Decius, adſtrui poteſt pertinaciæ? Suſpendite eũ, & pedibus illius grauis molis lapidem alligate, ut uel ſic diruptus, laceſſere nos deſinat. Et ille leuatis ad cælum oculis: Dñe, ait, exaudi preces meas. Viſus eſt aũt ſibi adſtare Angelus, vultũ habẽs iuuenis, & habitũ tanq̃ ad bellum proceſſurus: hortatur ad fiduciam: quæ deindè ſerẽda ſint, leuia promittẽs tẽtamenta.

Immanis cruciatus

Rom. 8.

Feruens plumbũ in aures eius infunditur.

Angelus martyrẽ in pœnis cõfirmat.

Nunciatur Regi, viſum fuiſſe iuuenem iuxta eũ in veſte fulgenti, & micanti facie. Agunt ergò eũ in diuerſa pudor & ira: anxio pectore noua quærit cõſilia. Præcipit itaq; ferro acuto aures eius perforari: tentat adhuc eum blandimentis flectere. Sed uir Domini neſcius cedere, fidem Ieſu extorqueri ſibi poſſe negat: Angelum Domini, qui id ſuaſerit, adſtitiſſe affirmat. Videt Decius, quòd tormenta beatus martyr non expaueſcat, rurſusq; coràm poſitis theſauris, gemmis & precioſis veſtibus, emollire parat. Tum beatus martyr Minias deos ſuos, vtpotè cęcos, mutos, ſurdos ſe aſpernari, diuitias pro ſtercore deputare reſpondet: ſubleuatisque ad cęlum oculis, dixit: Sitiuit in te Domine anima mea, q̃ multipliciter tibi caro mea. Iã corona martyrii dignũ, iam diſſolui & eſſe cum Chriſto cupientem Chriſtus exaudiuit. Nam tandèm capitalem iuſſus ſubire ſententiã, de huius vitæ ærumnoſo carcere feliciter octauo Calendas Nouembris exiuit, regnaturus perpetim cum eo, cui eſt honor, virtus & ſumma poteſtas in ſecula ſeculorum, Amen.

Pſal. 62.

Capite punitus martyr, abit ad Chriſtum.

MAR-

MARTYRIVM SS. CRISPINI ET Criſpiniani martyrũ. Extat in antiquis MS. codicibus, F. Laur. Surius & ſtylum mutauit, & nonnihil hiſtoriam contraxit, ſalua rerum fide & integritate.

25. Oct.

SVB Diocletiano & Maximiano Imperatoribus, qui vna animi impietate Chriſti eccleſiã oppugnandã ſuſcepêre, beati uiri Quintinus, Lucianus, Ruffin⁹, Valerius & Eugeni⁹, Romæ claris orti natalibus, in Gallias, Chriſtum annũciaturi, ſeſe contulerunt: feliciq; ne martyrio ſancti laboris curſum conſummantes, ad Chriſtum commigrarunt. Eos ſecuti pari fidei deuotione & generis ſplendore Criſpinus & Criſpinianus, Sueſsiones venerũt. Sed cùm eſſent Chriſtiani ob perſecutionis immanitatem, hoſpitij & humanitatis officia ei erant interdicta. Volẽtes autem ea Apoſtoli præſcriptione labore manuũ victum ſibi parare, artem ſutrinã, quòd quieta ſit, didicêre, facileq; Dei beneficio in ea ſic exteros antecelluêre, ut multis & chari & admirationi eſſent, maximè q laboris ſui nullum exigerent à quoquam precium, licèt artis elegantia penè omnes uincerent. Illexit ea res nonnullos, ut non tam artificij eorum neceſſitate vel opera, quàm verbi Dei audiendi ſtudio inuitati, ad eos crebrò conuenirent. Itaque factum eſt, vt Chriſti gratia per eos id efficiente, multi relicto errore & cultu ſimulacrorum, Deum viuum & verum toto pectore colere & amare concupiſcerẽt.

SS. Criſpinus & Criſpinianus venerunt i Gallias.

Precium nõ exegerunt, ſed ſpontè oblatũ receperunt.

Multos cõuertũt.

Id vbi percepit impius Maximianus, cõteſtim Rictiouarum ſuæ crudelitatis adminiſtrum, ad eos perquirẽdos miſit. Is uerò apud Sueſsiones reperit eos pauperum calceos conſuentes, ſciſcitatusque eſt ex eis, quos deos colerent. Reſpondent illi, ſe vnũ eundemque verum Deum colere: Iouem, Apollinẽ, Mercurium, aliáve id genus portenta ſe nec colere, nec adorare. Itaq; Rictiouarus catenis vinctos adducit ad Maximianum, qui eos vt edictorum imperialium contemptores ad ſe iuberi introduci, atque ad eos: Genus ueſtrum religionemque edicite. Reſpondent ſancti: Romæ non obſcura familia orti, in Gallias ꝑ Chriſti amore venimus, qui cum patre & ſpiritu ſancto unus eſt Deus, creator omnium, regnans in ſecula ſeculorum. Cui ſeruimus in fide, prompta animi deuotione, cupimusque dum ſpiritus hos reget artus, in eius cultu & famulatu permanere. His auditis, ira permotus Maximianus, Per deorum virtutẽ, inquit, ſi in hac ſtultitia permãſeritis, multis uos tormentis excruciatos malè perdã, & exẽpla in uos edã. Si uerò dijs ſacrificaueritis, multis uos opib⁹ auctos, magnis curabo honoribus affici. Sancti martyres reſpondent: Minis tuis non terrebis nos, quibus viuere Chriſtus eſt, & mori lucrum. Opes verò tuas & honores, quos polliceris, præbeto tuis: nos eiuſmodi iã olim Chriſti cauſa contempſimus, & contempſiſſe lætamur. Tu quoque ſi noſſes Chriſtum & amares, non modò diuitias & ipſum quoquè imperium, ſed vanos etiam dæmonũ cultus facilè reſpueres, atque ab ei⁹ benignitate uitã reciperes ſempiternã. Quòd ſi uerò in hac uanitate perſtiteris, cũ malis dæmonibus, quorũ colis ſimulacra, i tartarũ demergêris. Maximianus dicit: Sufficiat uobis hactenùs multos ueſtris periiſſe maleficijs & malis artibus. Reſpondent martyres: Ignoras miſer benignũ Deum, qui te indignum permiſit euehi ad imperium: cùm tu illius immortale regnum in terris fruſtra conẽris euertere.

Siſtũtur vinctis corã Maximiano.

Philip. 1. Diuitias et honores cõtẽnunt.

Tum Maximianus furore accenſus, tradit eos Rictiouaro, obteſtatus que, vt dirè eos excruciãdos, teterrimaq; morte perdendos curet. Mox crudelis immanis tyranni adminiſter, iubet ſanctos viros ad trochleam extenſos fuſtibus cædi. Illi verò animis cęleſtia contemplantes, Chriſti opem & auxilium implorant. Audiens Rictiouarus eos preces Chriſti offerẽtes, quos putabat præ doloris acerbitate eiulaturos, fert indigniſſimè, mandatq; ſudes inter digitorũ vngues & carnem defigi, & ex pelle dorſi corrigias excindi. Parent ſatellites, acriter in digitos adigũt acutas ſudes: martyres inter horrendos cruciatus ſpe gaudentes, in tribulatione patientes, orant Dominum, vt ab homine iniquo & doloſo ipſos liberet. Non cunctatur bonus Dominus: exiliunt è digitis ſudes tanta vi, vt quoſdam è miniſtris interfeciſſe, alios vulneraſſe ferantur. At Rictionarus præ furore inſaniens, molares lapides præcipit ad martyrũ colla alligari, & in flumen eos Axonam demergi, vt glacie crucientur. Martyres læti & alacres, diuinæ virtutis ſcuto protecti, creatura ſeruiente ſuo creatori, nec aquis merguntur, nec ſaxis premuntur, nec ſtrigore conſtringuntur: immò potiùs ceu æſtiuis quibuſdã lauacris recreati, abiecto molari põdere, ad vlteriorem fluminis ripam incolumes ènatant.

Sancti martyres cæduntur fuſtibus.

Pœna atrociſſima.

Merguntur ĩ flumen.

Inſigne miraculũ

Eo cõſpecto miraculo Rictiouarus, à malo dęmone ira flammatus, iubet eis vincula inijci, vinctosq; cuſtodiri, donèc plumbum colliqueſcat. Eo liquefacto, martyres iubet in illud deponi. Sed nihil lędit ignis, quos Chriſti inuicta ſeruabat dextera. Orant in medio plumbo ſancti martyres, & tres pueros in camino Chaldaico Dominum laudantes, imitantur, cantantesque dicunt: Adiuua nos Deus ſalutaris noſter, & propter honorem nominis tui Domine libera nos, & propitius eſto peccatis noſtris propter nomen tuum: nè fortè dicant gentes, Vbi eſt Deus eorum? Sub his precibus exilit gutta feruentis plumbi in oculum Rictiouari, & magno dolore excruciatum occæcat. At miſer ille furore percitus, cùm deberet corporis & animi expetere medicinam, picem, adipem & oleum commixtim iubet feruefieri, & martyres in ea præcipitari. Ocyùs fit quod iubetur, ſed beati viri immota animi ſpe alacres, fidenter aiunt ad Dominum: Potes Domine liberare nos ab his impij Rictiouari cruciamentis. Itaque ſicut voluiſti nos pati pro confeſſione ſancti nominis tui, ità ad ignominiam diaboli & ſatellitum eius, ab his pœnis illæſos nos educere digneris. His dictis, mox adeſt ſanctus Angelus, & ſine dolore extrahit eos ab igne.

Dan. 3. Pſal. 78.

Merguntur in liquefactũ plumbũ, nec læduntur.

Aliud diuinũ miraculum.

Cernens impius Rictiouarus ſe nihil ſuis efficere supplicijs, furibundus in ignem ſeſe præcipitat, & tali morte abit è vita, iuſto quidem Dei iudicio: vt qui multos Chriſti martyres, ad cęleſtia regna properantes, ignibus excruciatos interemerat, ipſe ad æterni ignis flammas inextinguibiles, igne extinctus, proficiſceretur. Id conſpicati victores martyres, pijs animis Deum orant, vt ipſos de certaminis conflictatione ereptos iubeat propitius ad ſe peruenire. Eadẽ autẽ nocte reuelatur eis diuinitùs, illuceſcẽte die ꝑcepturos eos laborũ & cõfeſſionis ſuę præmiũ. Viſionem veram fuiſſe, rei mox declarauit euentus. Maximianus enim vbi didicit, quid Rictionaro ſuo accidiſſet, ſanctos martyres ꝑcepit capite puniri. Illi ſub ipſo mortis articulo gratias agũt Deo, q à ſeculo ereptos, ad ſe ipſos iubeat ꝑuenire: ſicq; capite cæſi octauo calẽdas Nouẽbris decedũt è vita.

Impius iudex ſe mergit in ignem.

Capite truncantur.

Corpora eorum relicta ſunt canibus & auibus deuoranda, ſed Chriſto ea cuſtodiẽte, nihil mali paſſa ſũt. Eadẽ autẽ nocte, vt ferũt, ſenex quidã pauꝑ, cui

erat ſoror grandæua, ab Angelo admonetur, vt ſãctorum martyrum corpora colligat, diligenti cura ſepulturæ mandanda. Surgit ſenex nihil hæſitans, abit cum vetula ſorore ſua ad locum martyrii: & quia apud Axonam fluuium martyres perẽpti erant, facilè poterant eorum corpora nauigio perduci ad eorum domicilium. Sed quid facerent rebus inopes, viribus imbecilli, quibus nec cymba aderat, nec nauigandi induſtria, nec facultas virium, qua poſſent contra tractum fluminis ea ad ſe aducere? Vbì tandèm noctù ad ſacra peruenere corpora, prorsùs intacta, eccè nauiculam conſpiciunt in litore, moxque multa concepta fiducia ſinguli ſingula tollunt, & tam inoffenſo gradiūtur pede, vt videri poſsint non ferre onera, ſed ferri ab oneribus: imponunt nauiculę corpora, eunt ſursùm contra impetum fluminis, & quidem celeriter, nullo neque gubernatore, neque remige freti: poſtquàm ad ſuum venere tugurium, clàm illic ea cum multo gaudio ſepeliunt. Nemo ambigit hanc virtutem ſenibus à Chriſto ſuppeditatam in gloriam martyrum ſuorum, qui eius cauſa libenter mortem pertulere in hoc mũdo, quosque ille ſeruandos futuris fidelibus populis in patrocinium, ſenum illorum miniſterio paululùm occultare voluit: mox ceſſante ipſius iuſſu perſecutionis tempeſtate, eos reuelaturus, ſicut & fecit.

Aliud ingens miraculum.

Eorum ſepultura.

Senes enim illi theſaurum hunc, quem impijs abſcõderãt, fidelibus cum ingenti deuotione prodiderunt, dicentes Criſpini & Criſpiniani martyrũ corpora ſe habere recondita in tugurio ſuo. Mox verò ea re cognita, fidelis popul⁹ piæ deuotionis affectu confluere cœpit ad ſenum domicilium, quod ea ea frequentia in oratorium verſum videbatur, ipſa quoquè Regis aula vel palatio honoratius. Porrò autẽ communicato inter ſe conſilio, Clerus & populus ſacra corpora indè transferre ſtatuunt. Magno igitur populi cœtu collecto, honorificè feretro impoſita, cũ ingenti exultatione pſallentes, ad ſepulcra iamdudùm præparata nauigio perducunt. Vt autem deuotæ plebis firmaretur fides & augeretur exultatio, vbì litus attigit nauis quæ ſancta ferebat corpora, oblatus eſt puer cæcus, ſurdus, mutus & claudus: qui cùm tactus eſſet fideliter opertorio feretri, ilicò totus ſanatus eſt, iunctusque collegio fidelium, laudabat Deum, ſanus ingrediens pedibus ſuis. Deindè condita ſunt martyrum corpora in duobus tumulis: quo in loco poſteà Chriſtiani magnam ædificarunt eccleſiam: in qua Chriſtus Dominus, & Deus Dei filius ſuorum martyrum precibus vota ſuſcipit ſupplicum, ſalutemque largitur infirmis: Cui eſt honor, imperium, gloria indeficiens cum ſummo patre ac ſancto ſpiritu in ſecula ſeculorum, Amen.

Nota antiquã deuotionem erga ſacras reliquias.

Contactu feretri ſanatur puer miſerabilis.

DE SS. ROGATIANO ET FELIciſſimo, aliisque martyribus epiſtola LXXXI. B. Cypriani Epiſcopi & martyris: ſecundùm alios, Lib. 4. Epiſt. 1.

29. Oct.

En quid in martyribus vir sãctiſſim⁹ cõmẽdet.

SALVTO vos, fratres chariſsimi, optans ipſe quoquè conſpectu veſtro frui, ſi me ad vos peruenire loci cõditio permitteret. Quid.n. mihi optati⁹ & lętius poſſet accidere, quàm nũc vobis inhærere, ut complecterer manus illas, quæ puræ & innocentes, & Dñicam fidẽ ſeruãtes, ſacrilega obſequia reſpuerũt? Quid iucũdius & ſublimiùs, q̃ oſculari nũc ora veſtra, q̃ glorioſa uoce Dñm confeſſa ſunt: cõſpici etiam præſentẽ ab oculis veſtris, qui deſpecto ſeculo, conſpiciẽdo Deo digni extiterunt? Sed quoniã huic lætitię intereſſe facultas non datur, has pro me ad aures & ad oculos veſtros vicarias literas mitto, quibus gratulor pariter & exhortor, vt in confeſsione cæleſtis glorię fortes & ſtabiles perſeueretis: & ingreſsi viam Dominicæ dignationis, ad accipiendam coronam ſpiritali virtute pergatis, habentes Dominum protectorẽ & ducem, qui dixit: Eccè ego vobiſcũ ſum omnibus diebus vſque ad conſummationem mundi. *Matt. 28.*

O beatum carcerem, quem illuſtrauit veſtra præſentia. O beatum carcerem, qui homines Dei mittit ad cælum. O tenebras lucidiores ſole ipſo, & luce hac mundi clariores, vbì modò conſtituta ſunt Dei templa, & ſanctificata diuinis confeſsionibus membra veſtra. Nec quicquam nunc verſetur in cordibus & mentibus veſtris, q̃ diuina pręcepta & mandata cæleſtia, quibus vos ad tolerantiã paſsionis ſpiritus ſanctus ſemper animauit. Nemo mortẽ cogitet, ſed immortalitatem: nec temporariã pęnam, ſed gloriã ſempiternam, cùm ſcriptum ſit: Precioſa eſt in cõſpectu Domini mors iuſtorum eius. & iterùm: Sacrificium Deo ſpiritus contribulatus, cor contritum & humiliatum Deus non deſpicit. & iterùm vbì loquitur ſcriptura diuina de tormẽtis, quæ martyres Dei conſecrant, & ipſa paſsionis probatione ſanctificãt: Etsì coram hominibus tormenta paſsi ſunt, ſpes eorum immortalitate plena eſt. Et in paucis vexati, in multis benè diſponentur: quoniam Deus tentauit illos, & inuènit illos dignos ſe. Tanq̃ aurum in fornace probauit illos, & quasì holocauſti hoſtiam accepit illos, & in tempore erit reſpectus illorum. Fulgebunt iuſti, & tanquàm ſcintillę in arundineto diſcurrent. Iudicabunt nationes, & dominabuntur populis, & regnabit illorum Dominus in perpetuum.

Nota, vt inſtruat ſanctos martyres

Pſal. 115.
50.

Sap. 3.

Quandò verò iudicaturos vos & regnaturos cũ Chriſto Domino cogitatis, exultetis neceſsè eſt, & futurorum gaudio præſentia ſupplicia calcetis: ſcientes ab initio mundi ſic inſtitutum, ut laboret iſthic in ſeculari conflictatione iuſtitia, quandò in origine ſtatìm prima Abel iuſtus occiditur, & exindè iuſti quique, & prophetę, & Apoſtoli miſsi. Quibus omnibus Dominus quoquè in ſeipſo conſtituit exemplum, docens ad ſuum regnum non nisì eos, qui ſe per viam ſuam ſecuti ſint, peruenire, dicens: Qui amat animam ſuam in iſto ſeculo, perdet illam: & qui odit animam ſuam in iſto ſeculo, in vitã æternã conſeruabit illam. & iterùm: Nolite timere eos, q̃ occidunt corpus, animam verò non poſſunt occidere. Magis autem metuite eum, qui poteſt & animam & corpus occidere in gehennam. Paulus etiam nos adhortatur, vt qui ad Domini promiſſa venire cupimus, imitari Dominum in omnibus debeamus. Sumus, inquit, filii Dei: ſi autem filii, & hæredes: hæredes quidem Dei, cohæredes aũt Chriſti: ſi quidẽ cõpatiamur, vt cõmagnificemur. Addit etiã cõparationẽ præſentis tẽporis & futuræ claritatis, dicẽs: Non ſunt condignę paſsiones huius tẽporis ad ſuperuenturã claritatẽ, q̃ reuelabitur in nobis. Cuius claritatis gloriã cogitantes, preſſuras oẽs & perſecutiones tolerare nos cõuenit: q̃a etsì ſũt multę p̃ſſuræ iuſtorum, ex oĩbus tamẽ liberantur, qui in Deum fidunt.

Gen. 4.

Iohan. 12.

Matt. 10.

Rom. 8.

Ibidem.

Beatas etiã fœminas, quæ vobiſcum ſunt in eadẽ confeſsionis gloria conſtitutæ, quæ Dominicam fidem tenentes, & ſexu ſuo fortiores, non ſolùm ipſæ ad coronam proximæ ſunt, ſed & cęteris quoquè fęminis exemplum de ſua conſtantia præbuerunt. Ac nè quid deeſſet ad gloriam numeri veſtri, vt omnis vobiſcum & ſexus, & ætas eſſet in honore, pueros etiam vobis glorioſa confeſsione ſociauit diuina dignatio: reprę ſentãs nobis tale aliq̃d, quale Ananias, Azarias & Miſael illuſtres pueri aliquãdò fecerunt: *Dan. 3.*

Fœminarum conſtantia.

Itemq́ puerorũ.

quibus

quibus incluſis in caminum ceſſerunt ignes, & refrigerij locum flammæ dederunt, præſente cũ illis Domino & probante, quòd in confeſſores & martyres eius nihil poſſet gehennæ ardor operari: ſed quòd qui in Deum crederent, incolumes ſemper & tuti in omnibus perſeuerarent. Et cõſideretis diligẽtiùs, peto, pro noſtra religione, quæ apud illos pueros fides fuerit, quæ promereri Dominũ pleniùs potuit. ad omnia enim parati, ſicut omnes eſſe debemus, aiunt Regi: Nabuchodonoſor Rex, non opùs eſt nobis, de hoc verbo reſpondere tibi. eſt enim Deus, cui nos ſeruimus, potens eripere nos de camino ignis, & manibus tuis, Rex, liberabit nos. & ſi non, notum tibi ſit, quoniam diis tuis non ſeruimus, & imaginẽ auream, quam ſtatuiſti, non adoramus.

Ibidem.

Cauenda ſemper iactantia et vana præſcriptio.

Cùm ſe crederent, & pro fide ſua ſcirẽt poſſe etiã de præſenti ſupplicio liberari, iactare hoc tamen, & vendicare ſibi noluerunt, dicentes, Et ſi non: nè minor eſſet confeſsionis virtus ſine teſtimonio paſsionis: Addiderunt, poſſe omnia Deũ facere, ſed tamen non in hoc fidere, vt liberari in præſentia vellẽt, ſed illam libertatis & ſecuritatis æternæ gloriam cogitarent. Quam fidem nos quoquè retinẽtes, & die ac nocte meditantes, toto corde ad Deum prompti, contemptu præſentium futura tãtummodò cogitemus, fructum regni æterni, complexum & oſculũ Domini, conſpectum Dei: vt ſequamini in omnibus Rogatianum presbyterum, glorioſum ſenem, viam vobis ad gloriam temporis noſtri religioſa virtute & diuina dignatione facientem, qui cum Feliciſsimo fratre noſtro, quieto ſemper & ſobrio, excipiẽs ferocientis populi impetum, primum hoſpitium vobis in carcere præparauit, & metator quodam modo veſter, nunc quoquè vos antecedit. Quod ut conſummetur in uobis, aſsiduis orationibus Dominum deprecamur, ut initiis ad ſumma pergentibus, quos confiteri fecit, faciat & coronari. Opto vos fratres chariſsimi ac beatiſsimi, in Domino ſemper benè ualere, & ad coronam cæleſtis gloriæ peruenire.

Commendatur Rogatianus presbyter & Feliciſſimus.

VITA ET MARTYRIUM SANctę martyris Anaſtaſiæ Romanæ, Authore Simeone Metaphraſte, vt habetur in Tomis Aloyſij. Eſt autem hęc Anaſtaſia diuerſa ab illa, q̃ celebratur 25. Decẽbr.

28. Oct.
Cap. 1.
Duæ Anaſtaſiæ martyres.

LITERIS mandatum eſt, duas fuiſſe Anaſtaſias, ambas quidẽ genere claras, longè autem clariores confeſsione fidei: & eis patriam fuiſſe Romam ueterẽ. Quarum altera quidẽ uiro pietate non bono breui tẽpore cõiuncta matrimonio, cùm nullã cum eo tori habuiſſet conſuetudinem, ſed adhuc cõſeruaret pulchrum florem uirginitatis, marito interceã morte amiſſo, vixit deincèps in caſta uiduitate, & virtutũ exercitatione, totis manibus paternas opes effundens in egenos, & lubenter vẽtitans ad eos, qui propter Chriſtum patiebantur, & carceres propter eos diligenter perſcrutans, & omnibus modis corũ curam gerens, & ſaniem abſtergens, & facilè faciens ferre dolores, & adhuc quidem viuentes, doctrinis, conſiliis, monitis confirmans, mortuorum autẽ corpora ſplendidè componens, & mandans ſepulturæ, donèc ſeipſam quoquè pulcherrimum & funebrem ornatum illis præbuit, ut quæ per ignẽ fuerit oblata in holocauſtum, & ſurſum ad Deum lata ſit in odorem ſuauitatis

Iſtius Anaſtaſiæ vita habetur 6. Tomo, 25 Decẽb.

Cap. 2.

Altera autem vitam elegit monaſticam & quietã, omninò expers nuptiarum, & quæ ea eis oriuntur, tumultuum: ſed cùm pulchrum iugum Domini ſubiiſſet, & leue eius onus portaſſet, deindè etiam forti & excelſo animo ſuſcepit certamina pro pietate: & duplici ornata fuit corona, virginitatis, inquam, & decertationis. Cuius ab ineunte ætate educationem & exercitationẽ, & maxima illa propter Chriſtum certamina vult ab initio perſequi oratio. Ipſa ergò, relictis parentibus, & neceſſariis, & iis omnibus, quæ pertinent ad hæreditatem, in quodam monaſterio viceſimo anno ętatis ſeipſam collocat: in quo docta & inſtituta à ſacroſancta Sophia, (ſic.n. vocabatur magiſtra) dignos etiam fructus, talibusque ſeminibus ac tali doctrinæ conuenientes, & producebat, & erat productura. Inuidus autem & malign⁹, hæc ſine inuidia ferre nõ poterat: ſed primùm quidem ipſius domeſticis eam aggreditur copiis, & ex carne eius in eam hoſtem excitat, contendens vehementem illam & intenſam ſoluere exercitationem. Cùm autem illa inimici machinas facilè repuliſſet, nec ea ratione ab eo capi & expugnari poſſet, is ſe rursùs ad alias contulit inſidias: & ipſam quidẽ defert ad ſuos & impietatis miniſtros, quibus valdè erat curæ perſcrutari eos, qui Chriſti ſectabantur religionem. Illi verò ſtatim currentes ad Præſidem, (Is autem erat Probus, Diocletiano tunc adminiſtrante imperiũ) ipſi indicant eam neque deos, neq; Imperatorem colere: ſed quendam Chriſtum prædicare DEVM verum, vitamque ſolitariam, & cõiugii expertem, ei, quæ verſatur in ſocietate & coniũctione, præferre, inſolitam quandam viuendi formã oſtendentem virginibus. Cùm ergò ſtatim Probus theatrum coegiſſet frequentiſsimum, iubet beatam adduci Anaſtaſiam. Cumque veniſſent miniſtri ad ſacrum illud monaſterium, cum ipſis vectibus & clauibus fractis ianuis, maximo impetu ingreſsi, nominatim quęrebant Anaſtaſiam.

Anaſtaſia ſanctimonialis.

Tẽtatur à ſatana.

Accuſat apud præſidem.

for. & clauis.

Cap. 3.

Eius autem magiſtra Sophia cùm repentinam illam adſpexiſſet irruptionem, & cauſam non ignoraſſet, ſed eam ſtatim, ut erat, conieciſſet, à militibus poſtulauit hanc gratiam, vt parùm expectarẽt. Quæ cùm lachrymans accepiſſet Anaſtaſiam, & eam ſtatuiſſet ex aduerſo aræ, ſecretò, & Deum teſtem adhibens eorum, quę dicebat: Ego quidem, inquit, ò iucundiſsima filia, cùm te puellam accepiſſem, nihil à primò die ad hoc vſq; tẽpus prætermiſi pro viribus, qđ pertineret ad te inſtituendã in iis, q̃ ad Deũ pertinerent. Tu aũt cùm iam perueneris ad ætatem plenitudinis Chriſti, vade ad ipſum exultans. Te.n. ei hodiè deſpondeo, & offero, & trado. Eccè iam eſt paratus thalamus, & qui te vocat, eſt verax: & adſunt nuncii gaudii, vt te accipiant Chriſti ſponſam, & deducant ad Regem in ſuperna tabernacula. Vade ergò per hanc arctam & anguſtam viam, donèc p martyrium pro ipſo ſuſceptum, in latitudine ſtatuat pedes tuos. Nam iuſtum eſt, ò filia, nõ ſolùm ꝑ Chriſto pati, ſed etiam ſępè, ſi hoc fieri poſſet, mori pp illũ. Si n. cùm eſſet Dñs, mortuus eſt propter nos: quomodò non oportet nos, cùm ſimus ſerui, prõpto & alacri animo imitari illius mortẽ? Verùm nec mors quidem eſt, ò filia, propter Chriſtum deceſſus, ſed lętitia, gaudium, voluptas, ſplendor, pulchritudo, lux longe hac luce dulcior & pulchrior. Oĩa illic ab interitu libera: omnia firma ac ſtabilia: oĩa perpetua, & nunquàm deſinentia. Nè adſpexeris, ò filia mea, ad acerbitatem Tyrannorum, & grauitatem ſuppliciorum. Ipſe enim Chriſtus ſponſus tuus tibi aderit, dolores alleuans, & eripiens à neceſsitatibus Quòd ſi etiam conceſſerit, vt tu malorum aliquid perpetiaris, quò tuam tolerantiam efficiat tuæ fidei

Sophia cõfirmat S. Anaſtaſiã

Sępè, ſi id fieri poſſet ꝑ Chriſto moriẽdũ.

probationem:at non in finem deſeret & deſpiciet: ſed te adhuc laborante,extinguetur quidem dolorũ acerbitas:exorietur autem tibi conſolatio & lux:& vita te amiciet,& gloria circundabit. Ad hæc uirgo: Optandum quidem eſt,inquit,ò mater,& orandũ, vt quod à diuino proficiſcatur auxilio,ne ad tantã Tyrãnorum crudelitatem & inſaniam deficiam. Nã ſpiritus quidem eſt promptus, caro autem infirma: ſed roga communem Dominum, & ei ſupplica, ut mittat ad me virtutem ex alto,per quam potero re ſiſtere tam grauibus,quæ infliguntur,malis:& ſtudebo,mater mea,illius confirmata virtute, tua monita perpetuò conſeruare, neque vllum eorum negligam,aut eius obliuiſcar.

Mat. 26.

Cap. 4. S. Anaſtaſia ſiſtitur ad tribunal.

Cùm hæc virgo diceret, & magiſtrę tam dulcia & iucunda faceret promiſſa,irruerunt repentè milites,& eam,tanquam agnam,à matre auellentes,imponunt ei ferreum collare, & lætam adducunt ad Præſidem. Illa autẽ ei ſtans ex aduerſo, mente multo magis Chriſto adſtabat ſuo ſponſo:& toto animi intuitu ad eum adſpiciebat, & in eius ſpeciẽ & pulchritudinem defigebat oculos intelligentiæ. Atque ſtupebant quidem quotquot aderant,& corporis eius pulchritudinem,eiuſque moderationem & vultus dignitatem: Probus autem eam primùm rogauit,quod eſſet ei nomen. Martyr autem: Vocor, inquit,Anaſtaſia. Deus enim me fecit ſurgere, vt te, & patrem tuum hodiè pudore afficiam. Probus uerò videns virginem in principio tam aſperè reſpondiſſe,ſtatuit eam aggredi blanditiis, & ſic mollire aſperitatem illius & duritiem,neſciens qualem frangere animum,& qualem circa fidem adamantem putaret ſe poſſe conterere. Dicebat itaque: Tibi conſulo,ò filia,vt ea eligas, quæ ſunt tibi vtilia, & magnis diis te adiungas,& eis vnà nobiſcum ſacrifices. Sic enim viro quidem iungèris matrimonio, cuius erit in ciuitate maxima authoritas:addentur autem tibi quoquè pecuniæ,aurum,argentum, veſtes,multitudo mancipiorum,eriſque ſplendida & inſignis. Apud te ergò conſidera,id conſilii capiens,quod & tuæ conueniat pulchritudini, & animi nobilitati:neque velis iræ noſtræ facere periculum, nec diſcere quantum ſit malum impietas. Ego enim tuæ pulchritudinis, tanquàm eodem ortus ſanguine,& tuus pater ſecundùm carnẽ,(deos teſtor) curam gerens,ſuggero quæ ſunt profutura. Quòd ſi tu his nõ parueris,neq; meis ceſſeris ſuaſionib',neceſsè erit, vt meã deincepès tantã experiaris ſæuitiã,quãta nũc benignitate frueris & mãſuetudine: quo tẽpore & ſi ducatis pœnitentia,nihil fortaſsè tibi proderit.

Iudex primũ blanditur.

Cap. 5. Conſtãtia virginis eximia.

His verbis auditis, martyr ſtatim eſt recordata maternarum ſapientis ſuæ magiſtræ admonitionũ, & ſtatim reſpondens: Mihi quidem,inquit,ò iudex, & ſponſus,& diuitiæ,& uita eſt Chriſtus: Mors aũt propter ipſum ſubeunda,eſt mihi vita lõgè precioſior,propter quem non aurum,non argentum,non aliquid aliud ex iis,quæ ſunt in terra iucunda,mihi iucundum fuit exiſtimatũ. illum enim ſolum, illiuſque conſuetudinem magnifacio,qua ſum fruitura. Ignis autem & enſis,& ferrum, & membrorum abſciſsiones,& plagæ,& flagella,& ſi quid aliud à vobis excogitatum fuit ad cruciatum,ea ſunt mihi voluptates potius,quàm tormenta,in illum ſolùm defigenti oculos,& non ea ſolùm pati pro illo cupiẽti,ſed etiam,ſi fieri poſſet, mori milliès. Nè ſimules ergò te miſereri ſpeciei mei corporis, q̃ flaceſcit nõ minùs,q̃ flores agri:ſed fac potiùs id,quod eſt in tua poteſtate,aut ſitum eſt in morum tuorum crudelitate. Nam ego quidem ligneos aut lapideos deos nunq̃ coluerim. His ad irã martyr incitat Præſidem. Et primùm quidem plagas eius genis infligit. Deindè etiam diſrumpit tunicam,illam pulchritudinẽ, quę vel ipſis erat Angelis reuerenda, totam nudam oſtenſurus,abſque vllo velo,aut operculo,vt vel maiori pudore afficeret virginem, quę turbæ & hominum oculis non erat aſſueta,ut quę præter thalamũ & quietem nihil nouerat. Sic,inquit,oportet te tanta affici turpitudine & dedecore ante omniũ oculos. Sed reſipiſcens ab ea,quæ te tenet, amentia, ad deorũ accede benignitatẽ: nec velis videre tantam pulchritudinẽ miſerè ante tẽpus efflorefcẽtẽ & marceſcẽtẽ. Nemo.n.te,ſi nõ pareas,potuerit à meis manib' eripere:ſed te minutatim diſſectã,feris agreſtibus apponã edendã. Hoc velim ſit tibi perſuaſum.

Caſa in facie,nudatur ab impero præſide.

Cap. 6.

Martyr autem: Mihi,inquit,ò Præſes, nõ eſt turpitudo aut dedecus,eſſe nudatam veſtibus: ſed maximus potiùs ornatus, & elegantiſsimus. Nam ueteri homine exuta, nouum induã in iuſtitia & veritate. Non me ergò,ſed te potiùs oportet pp hæc erubeſcere,ꝙ,tanq̃ ueſtem,indueris impietatẽ,& ingreſſa ſit tanq̃ aqua tua viſcera, & ſit tanquam oleum in tuis oſsibus. Intereà aũt capta vehementiori amore decertationis,& timens,nè Præſes emollitus,iam in medio certamine eam excluderet à ſtadio,hæc quoquè adiecit: Crudeliſsime iudicum, minaris te mortem mihi eſſe allaturum:ad hoc ſum tibi prę̃ſtò:hoc enim eſt mihi planè optandũ. Quòd ſi etiam me in membra diſſecaueris,& linguam amputaueris,& dẽtes,manus & vngues, tunc me afficies maiori beneficio. Me.n.totam,quantacunq; ſum,debeo creatori:& hoc mihi ſemper eſt in uotis, vt ipſe glorificet in omnibus meis membris,& ſiſtam ante eius tribunal omnia mea membra nitentia ornatu confeſsionis. His Anaſtaſia obſtupefacit toto cum theatro iudicem. Qui miſsis adhortationibus, proceſsit ad ſupplicia. Et primùm quidem eam pronam à quatuor uiris extenſam,& quibuſdam palis humi fixis alligatam,iubet tolli ſublimem: & infernè quidem ignẽ oleo,& pice,& ſulfure,& ſarmentis vehementer accenſum,eius ſubſterni viſceribus: à tribus aũt rurſùs deſupèr hominibus ſimul vno impetu eius dorſum virgis cædi. Hæc quidem ſic ſe habebant:& executioni mandatum fuit, quod iuſsit Pręſes.

Prouocat inſanum præſidẽ.

Horrẽda ei ſupplicia adhibentur.

Cùm ea ergò diù ſic pateretur,& dorſũ quidẽ flagellis deſupèr laceraretur,viſcera aũt infernè cõflagrarent,& venæ minuerentur in cinerem,& concreſceret ac conſumeretur ſanguis ſupplicio, vel ipſis auribus grauẽ afferente dolorem,martyr(ò uerè generoſum propter Chriſtum animũ,& ſuperiorẽ naturæ neceſsitatibus) ſolis precibus & Deo erat intẽta:& quæ ſunt à ſeculo admirabilia, in memoriã & os redigẽs(erat.n.valdè exercitata etiã in intelligẽtia diuinarũ ſcripturarũ) oratione, veluti quodam rore, extinguebat illum ignem dolorũ. Quãobrèm defeſſa illa bellua in hoc genere ſupplicii, eam iubet extendi ſuper rotam. Et fuit quidem iuſſu ſtatim mandatus executioni,& rota accepit virginem, inſignis cruciatus,& malorum ſucceſsio, quæ ſecundis contendebat obſcurare priora. Deindè cùm illa per quandam verteretur machinam,oſſa quidẽ conſtringebantur,nerui autem & muſculi extendebantur:& tota(proh dolor) forma corporis excedebat à cõpage naturali. Illa aũt eum rurſùs inuocabat,qui eius exaudiebat orationẽ,& poterat eã defendere in tempore afflictionis,& eripere à manu inimicorum, dicens: Deus deorum,Deus virtutũ,Deus ſalutis meæ, à quo eſt patientia mea,in quo confidit anima mea, turris fortitudinis meę,& refugium meum,ipſe da nũc quoquè auxilium ex afflictione. Deus,qui accingis me virtute: Deus, Deus meus, nè elongeris à me,

Cap. 7.

Ea uincit precibus.

Alia ſupplicia.

Aliis uincũtur precibus, ſupplicia iſthæc.

Pſal. 30.

me, quoniam defecit in dolore uita mea: Quoniam terræ adhæſit ueoter meus, & oſſa mea tanquàm cre minom aruerunt.

Cap. 8.

Hæc precata, (ò celerem uiſitationem, o velociſsi mum euentum) ſtatim quidem relaxatur à graui illa machina, ne plagæ quidem, nec ignis veſtigium oſtẽ dens in corpore. Quod quidem cùm deberet obſtupefacere Iudicem, & diſcutere nubem impietatis, quæ eum detinebat, ille ne minimùm quidẽ potuit intueri ad eã, quæ illa fecerat miracula, virtutẽ, neque cor ad eam conuertere: ſed erat adhuc craſſus & ſtultus, & adhuc implicatus illa ebrietate incredulitatis, & inſania ac caligine. Cùm eam igitur rurſùs in lignum ſuſtuliſſet, ferreis ipſam vngulis laniat crudeliſsimè. Illa autẽ rurſús ad Deum tollit oculos: & ſtatim fuit tantum adepta auxilium, vt cùm defeſsi eſſent ſatellites à continuo labore, ea affecta fuerit perindè, àc quæ nullum dolorem ſentiret penitùs. Propter quæ Præſes in ſummam adductus dubitationem, cùm neſciret quid ageret, & geſtum, & habitũ ſubindè mutabat, è ſede frequenter exiliebat, nec ipſe ſe poterat ampliùs continere, nec manere in eo, quo par eſt, ordine & moderatione.

Laniatur ferreis vngulis.

Cap. 9.

Cùm autem propter dubitationem à ſe adeò diſceſsiſſet, & fureret, ei etiam tale quid ſuggerit, qui cum eo ſeorſum loquebatur, diabolus: & iubet martyri ubera amputari nouacula. Res eſt autem grauiſſima mamillarum amputatio, & quæ poteſt afferre acerbiſsimos dolores, maximè cúm cor ſit ſitum in ea parte. Sed martyr, quæ vehementiore affectione amoris in Chriſtũ tenebatur, id quod eſt minus, contemnebat. Tyrannus autem rurſús inſignem fortitudinem contendens ſuperare immodicis ſuppliciis, ei euellit ipſos ungues. Sed illa, tanquàm nullũ doloris habens ſenſum, adhuc vehementiùs Deo agebat gratias, quod digna eſſet habita, quæ fieret ei conformis & ſocia perpeſsionum. Porrò autem deos quoq; Tyranni afficiebat contumelia, eos tenebras, errorẽ & dæmones, & ſi quid aliud fert ad animæ interitũ, nominans. Quæ quidem ille audire non ſuſtinẽs, (quæ enim eſt omnibus iucũda lux, eſt inimica oculo ægrotanti) iubet mediam ei linguam excindi extractam à gutture: cum ea autem vnà quoquè dentes excuti: & pro ore libero tales ſtultus reddit remunerationes. Ipſa verò nihil de ſua remittens conſtantia, neque ſe molliter aut delicatè gerens, tandiù diſtulit amputationem, quandiù cum vocis inſtrumento poſſet vltimas Deo preces fundere.

Vbera eius nouacula excinduntur.

Vngues euellunt.

Deos falſos afficit contumelia martyr Chriſti.

Cap. 10.

Cùm ei ergò, vt par erat, egiſſet gratias, & deindè rogaſſet, vt bono fine terminaret martyrium, deinceps autem pro ijs quoquè, qui ægrotant, ad eam acceſſuris interceſsiſſet, & vocẽ è cęlo audiuiſſet, quæ confirmabat data fuiſſe, quæ petebat: Agedùm, inquit carnifici, fac quę ſunt imperata: & linguam porrigit martyr, quæ diuina ſemper meditabatur, & loquebatur: & ferrum eam (pròh dolor) mediam excindit protinùs. Deindè autem dentes quoquè excutit; fitque ei os fons ſanguinis, qui ſponſæ Chriſti totam veſtem effecit purpuream, atque adeò quauis regia purpura precioſiorem. Quo tempore dicitur, cum parùm defeciſſet, aquã petiſſe, & accepiſſe. Qui aũt prębuit, fuit vir quidã, Cyrillus nomine, cuius adeò non erat pietas manifeſta, vt talis quidem putaretur ab impiis: alioqui autẽ, quod ad animæ attinet affectionem, fideliſsimus, & in primis pius. Atque ille quidẽ magnã accipit mercedem pro poculo aquæ frigidę, & re adeò vili emit coronam martyrii. Nam cum accepiſſet Probus, quod is non ſolùm tractus naturæ miſericordia, & quod miſereretur membrorũ illorũ amputationis: ſed potiùs propter fidei ſocietatem, & quod non ſuſtineret videre ſic aqua indigẽtem communis Domini ancillam maximè germanam, martyri potum præbuiſſet, Dominicum in hoc implens mandatum, mortis ei affert ſupplicium. Deindè verò fert etiam vltimam in martyrem ſententiam, & eã condemnat, vt vitam gladio finiat. Quod quidem cùm factum eſſet, & ante ciuitatem factũ illius caput fuiſſet amputatum, corpus quidem aliquandiù iacuit humi neglectum, intactum tamen, atque adeò à cæli & terræ auibus ac beſtijs cuſtoditum, vt quæ quodammodò reuererentur, quæ pro illorum creatore acceperat ſtigmata & iniurias. Deindè Sophiæ, quæ eam erudierat & educarat, Dei nutu admirabiliter redditur eius planè effectus orationis, & requies maternorum viſcerum.

Lingua ſciſſa extrahitur.

Dẽtes excutiũtur.

Cyrillus quidam martyrio coronat.

S. Anaſtaſia decollatur.

Cap. 11.

Cùm enim virgo compræhẽſa duceretur ad martyrium, pro ea quidem animo angebatur eius magiſtra Sophia, timebatque & contremiſcebat, tãquàm non illa deinceps, ſed ipſa in ſuis membris eſſet ſubitura martyrium: ne fortè emollita, acciperet miſerabile illuc damnum coronarum. Ideoque prona humi iacens, in igne orationis & calidis lacbrymarum fluxionibus, Deum rogabat, ſupplicabat, obſecrabat, nè ſuperaretur martyr à ſupplicijs. Poſtquam autem Anaſtaſia iam pulcherrimum finem impoſuit martyrio, & trãſiit ad ſupernos thalamos, & ad firma illa ac ſtabilia, quæ deſiderantur, bona, tunc accedens Angelus Domini, magiſtram Sophiam à metu liberat & à curis, &, quod maximè optabat, & erat ei auditu longè iucundiſſimum, eius auribus inſtillans renunciat, nempe virginis conſummationem. Præterea autem eam quoquè deducit ad reliquias: & quod deſiderabat conſequi, & quemadmodùm optabat videre, ei tradit reliquias tali ornamento confeſſionis, & tali amictu ornatas martyrii. Atque illa quidem ſtatim circunfuſa reliquiis, eaſque totas complectens, & vnumquodque membrum valdè exoſculans, & præ gaudio ac deſiderio calidas in eas effundens lachrimas dicebat: Filia iucundiſsima, filia mihi chariſsima, filia, quam ego in exercitatione, in ſilentio, & in laboribus pulchrè educaui, ago tibi gratias, quòd materna præcepta non contempſiſti, quòd quæ pollicita fueras, obſeruaſti, & ſtetiſti promiſsis, nec es oblita monitorum: ſed adſtitiſti Chriſto ſponſo tuo veſtimento uirginitatis induta, variata ſtigmatibus martyrij, circundata corona ex lapidibus precioſis: & nunc habita in loco tabernaculi admirabilis, in domo gloriæ Domini, vbi eſt habitatio lętantium. Propterea rogo te, chara filia, & mater ſpiritalis, (Sic enim te inuocare eſt mihi conuenientius) eſto mihi in hac breui & caduca vita bona nutrix ſenectutis, & pro me ad æternam vitam tranſmigrante intercedas, communem mihi placans Dominum.

Sophia pro martyre orat nè tempus à Deo deficiat.

Sophia miro ſtudio cõplectitur eius reliquias

Cap. 12.

Hæc illa filiorum amans, piaque ac religioſa anus, quæ ſciebat, ità vt oportet filias parere & educare, cùm dixiſſet martyri, & eam ſenilibus amplexa eſſet & compoſuiſſet manibus: egeret autem manu, quæ ei inſeruiret in transferẽdis reliquijs, vt quæ eſſet, ſicut diximus, vetula, & ipſi potiùs eſſet opùs manu & baculo: nullaque ipſi earum tranſportandarum ſuppeteret ratio, & ideò ſtaret apud ſe ægrè ferens, & animo anxia, repente duo quidam viri aduenientes, & forma & moribus reuerendi, ſanctis manibus ſubiectis reliquijs, eiſque cum ipſa ſublatis, prope vrbem Romam ſplendidè & honorificè depoſuerunt: Ad gloriam Dei patris, & Domini noſtri Ieſu Chriſti. Cum quo, & cum ſancto ſpiritu illi ſit honor & potentia in ſecula ſeculorum, Amen.

Nota miraculum in eius reliquijs transferendis.

BEATI PETRI DAMIANI SERmo hiſtoricus in Feſtiuitate Sancti Fidelis martyris.

28 Octo. Cap. 1. Eccleſia antiquit⁹, ſanctorũ Vitas in feſtis eorũ populis cõſluentibus enarrauit

NOSTIS, fratres chariſſimi, quia idcircò ad audiendas martyrũ Chriſti victorias frequenter ex inſtitutione Eccleſiaſtica conuenimus, vt dum eorum geſtis inſtruimur, ad amorem cæleſtis patriæ, quã viriliter decertantes adepti ſunt, ferueutiùs accendamur: dumque illos audimus edicta Regũ, minas principum, tribunalia iudicum contemnentes, tot ſuppliciorum genera percurriſſe, pudeat ingenuos fidelium animos ſaltem carnis ſuæ vitijs nõ obſiſtere. Pudendum nanque eſt, ſic bellatorũ Chriſti ſpectare victorias, vt dum alios triumphalibus titulis inſignitos, ſpolia ea hoſtibus reportare conſpicimus, ipſi in pace domeſtica ſurrepẽtibus vitiis, velut inſidiantibus aduerſarijs eneruiter ſuccumbamus. Porrò autẽ beati martyres, & antequàm in certamine ſanguinem funderent, diuerſis floruere virtutibus. Nobis autem, quia pro defenſione fidei mori non poſſumus, conſummata victoria eſt, ſi in ſanctarum conuerſatione virtutum viuere ſtudeamus. vt indè nos protinùs trãs feramur ad regnum, vndè illi meruere martyrium. Ea vitæ quippè meritis, quibus illi obtinere meruerunt ſui certaminis palmam, indè nos abſque vllo perſecutionis obſtaculo perducimur ad coronã. Aliud igitur in ſanctis martyribus ſolummodò venerari & admirari debemus, aliud etiam imitari. Admiremur ſcilicet conſtanter & ingenuè morientes: imitemur honeſta morũ cõuerſatione viuentes. *Sãctos in quibus imitari debemus.* Veneremur in illis, quòd corpus ſuum pro fide diuerſis tradidere ſuppliciis: imitemur autem, quòd carnem ſuam antè crucifixerunt cum vitiis & concupiſcentijs. Admiremur illos viriliter moriẽtes, nè vitã ipſi negarẽt: ſed & imitemur per charitatis zelũ ſãctis exhortationibus inſiſtẽtes, vt ad vitã & alios traherent. Et vt breuiori quod geſtio ſermone cõcludã, tũc memoria martyrũ dignè recolitur, ſi dum mors eorũ ingerit audita miraculum, præcedens etiam vita ducitur in exemplum.

Eccè beatus martyr iſte Fidelis, cuius hodiè feſtiuitatem colimus, ſicut geſtorum eius teſtatur hiſtoria, & antequàm martyrij præberetur occaſio, vitã martyrio dignam duxiſſe cognoſcitur. *Feſtũ S. Fidelis martyris.* Nam cùm claris natalium titulis fulgeret, & arridente rerum copia, viam mundi poſſet non ingloriosus arripere, ſpreto magnatum quorumlibẽt patrocinio, religioſo deuotus Epiſcopo maluit adhærere, vt ſe patenter oſtenderet non ad gratiam vel diuitias anhelare potentis, ſed benedictionem potiùs eligere ſacerdotis. Cum quo videlicet non ad litigiorum forenſiũ iurgia, non ad præſtigioſa figmenta ſcenarum, non ad theatralia dignum duxit commeare ſpectacula, *Mũdo moritur.* ſed martyrum potiùs carceres viſitabat. Et quia deuotus martyribus fuit, quandoq; martyr fieri & ipſe promeruit. Sic & olim diſpenſator ille domus regię Abdias, quia Prophetas centum in ſpecubus abſconditos pauit, *3. Reg. 18* propheralem gratiam & ipſe poſtmodũm dignè remuneratus accepit. Et qui tunc pane ſimul & aqua Prophetarum aluit piæ ſedulitatis miniſterio turbam, nunc Prophetiæ ſuæ oraculis, cæleſtibus videlicet alimentis, vniuerſam recreat & paſcit Eccleſiam. Sic Ioſue, qui Moyſi, ductori videlicet Iſraeliticæ plebis, obſequium famulatus impendit, *Ioſ 1 & c.* eidem poſtmodùm plebi & laudabiliter pręfuit, & de eis⁹ aduerſarijs cũ magna gloria triũphauit. Quid Eliſæum referam, qui dũ ab Elia ſeparari nec ad momentum patitur, eius ſubinde ſpiritum duplicẽ promeretur? *4. Reg. 2.* acsi iã tunc Dominus illud Euangelicum intonaret: Qui recipit Prophetam in nomine Prophetæ, mercedem Prophetæ accipiet. *Matth 10*

Enimuerò nec ſolùm ſãctis martyribus beatus iſte Fidelis officiũ piæ humilitatis exhibuit, ſed diligentiã ſuam ad lucrandos etiam eos, qui idolorum erroribus tenebantur, extendit. Et ſicut ipſe proprijs videtur verbis aſſerere, dũ in ſeculari militia verſaretur, magis diuino parebat imperio, quàm terreno, adeò vt nonnullos à profana idololatriæ cultura compeſcere:, & ad veri Dei notitiam ſalutiferis admonitionibus aduocaret. Militaribus quidem caſtris intererat, ſed cæleſtis militiæ ſigna gerebat. *Multos cõuertit ad Chriſtũ.* Armatus denique videbatur cum eis admiſceri, ſed pro cæleſtibus caſtris facere ſibi alienæ profeſſionis milites ſatagebat. Quibus nimirùm non terrenæ militiæ balteum, nõ temporalis ſtipendij donatiuum, ſed cæleſtis promittebat curiæ municipiũ. Sub terrenæ itaq; militię chlamyde ꝑ caſtris cęleſtib⁹ ſtabat, vt de terrena trãſfugas faceret, qb⁹ numerũ militię cæleſtis augeret. *1. Reg. 27* Huic & Dauid ſimile quid feciſſe cognouim⁹, videlicet cùm apud Achis Regẽ Geth, Saulẽ fugiẽs moraretur. Opulẽta nimirũ ſpolia de his ſæpè regionibus auferebat, quibus p̄dictus Achis imperabat: &, vt ait ſcriptura, ꝑcutiebat Dauid oẽm terrã, nec relinquebat viuẽtẽ virũ & mulierẽ, tollensq; oues, & boues, & aſinos, & camelos, & veſtes, reuertebatur, & veniebat ad Achis. Quem cùm interrogaret Achis: In quẽ irruiſti hodie? fatebatur ille ſe contra meridiem Iuda, vel contra regiones Iſrael inſiluiſſe. Dauid itaq; alienigenæ Regi quaſi deuotum ſe, vrgente neceſſitate, præbuerat, ſed ex profano eius populo ſtrages plurimas coaceruabat: Beatus verò Fidelis ſub ſecularis profeſſione militiæ in procinctu caſtrorum cæleſtium deſudabat. *Sub ſecularibus armis militiæ ſpiritualis vacat.* Propterea mundo, immò principi huius mundi, cui ſpecietenùs ſeruire videbatur, illudens, ſequaces quoſque ſatagebat abſtrahere, potiorisque militię cœtibus aggregare.

Ille igitur ferro nationes barbaricas obtruncabat, *Ephe. 6.* iſte gladio ſpiritus, quod eſt verbum Dei, à carnali vita, inconditi & reuera barbarici ritus homines occidebat. Ille diuerſorum turmas animalium rapuit: hic brutos homines ad Eccleſiæ ſtabulum, & capeſſendæ rationis pabulum vitale perduxit. Ille quæſitus Dei ſe populo teſtabatur extitiſſe cõtrarium: iſte etiam parti fidelium quodam modo ſe perhibebat obſiſtere, dum ſecularem militiam videretur cum infidelibus baiulare. Militari nãque profeſſione hoc ſuperficietenùs videbatur aſſerere, quòd hæreditatẽ Dei, cuius ipſe pars erat, diuerſis moribus, velut quibuſdam gladijs, oppugnaret. Sic nimirùm, ſic ſancta fraus liberius procedebat, dũ is, cui ſuſpicio deerat, acquirẽdis Chriſto fidelibus inſiſtebat. Videmus igitur quia beatus Fidelis ad coronam martyrij, merito præcedente, peruenit, qui lucrandis animabus veræ charitatis ſtudio & ante martyriũ deſudauit. *Præcedente vita merito venit ad palmã martyrij.* Quaſi enim bona terra & ferax priùs germen ſancti operis protulit, & ſic deindè triumphalis gloriæ lumen excepit. Hinc eſt enim quòd in huius mundi primordio prius terra germinare præcipitur, ſequẽti verò die luminaria in cælo fiunt: *Gen. 1.* quia neceſſè eſt nos primò ſãctę operationis vitales fruct⁹ afferre, vt ad cõtemplandum ſummæ veritatis lumẽ valeamus poſtmodũ ꝑuenire. Domũ nẽpe ſuã ſupra firmã petrã in pace fũdauerat, vndè poſtmodũ, dũ vẽti minarũ furerẽt, dũ diuerſi ſuppliciorũ fluct⁹ impingerẽt, immobilis permanebat: *Mat. 7.* & tanquàm radix egregii trunci

robur

robur priùs in occulto conceperat, quo fulta poſt-
modùm adulta ſeges auris impellentibus non cade-
bat. In pace igitur ea bona operatione promeruit, ꝙ
inuictus in perſecutionis ſtadio & imperterritus ſte-
tit. Elaborauit i ocio, quod ſuperauit in bello. Intrà
pacis mœnia cóquiſiuit, qđ in cãpo victor obtinuit.

Cur ſancto Dei decollato, tempeſtas orta ſit. Inter cętera autem meritorũ eius inſignia, illud
quantæ gloriæ eſt, ꝙ beatus hic & inuictiſsimus mar
tyr, mox vt capite cæſus eſt, torbida tempeſtas & ni-
mia coruſcatio dicitur emerſiſſe? Hoc ſiquidem diui
næ fuit æquitatis indicium, vt per hoc manifeſtè cla
reſceret, ꝙ qui martyrem ſuum recipiebat in gloria,
tortores eius dignè terrebat in ira. Ad terrificandum
itaque reprobos coruſcatio & tempeſtas erupit, qui
bus videlicet comitantibus ſupernus arbiter ad iudi
cium venit, ſicut per Prophetam dicitur: Ignis ante
Pſal 49. eum prębibit, & in circuitu eius tempeſtas valida. Por
rò in morte Domini elementa turbata leguntͬ Quã-
Mat. 27. tæ ergò dignitatis eſt, quamque nobilis inſigne triũ-
phi, adinſtar Dominicæ mortis, etiam in decollatio-
ne martyris elementa fuiſſe commota? vt ea aliqua
parte mortis eius moriendo teneret formam, cuius
imitatus eſt viuendo doctrinam.

Dæmoniacus ad eius corpus curatur. Illud etiam paruipendendum non eſt, ꝙ quidam
ex perſecutoribus à dæmonio perhibetur arreptus,
qui nimirùm cùm promitteret ſepulturæ ſe corpus
martyris cum magna reuerentia traditurum, ſi eo
interueniente mereretur à dæmonio liberari, mox
vt cadauer martyris tetigit, dęmon abſceſsit. In hoc
etiam eiuſdem noſtri Redemptoris perſpicuè vide-
tur exemplum. Siquidem ea ipſis perſecutoribus Do
mini quicunq; myſterium ſacroſancti corporis eius
attingere meruerunt, à dæmonum iugo ſoluti ſunt,
ipſo redempti ſanguine, quem fuderant. Atque vt
in martyrio ſuo ſeruus paſsionem Domini ſui videa-
tur quaſi pediſequus imitari, dũ carnifices principi
ſuo miracula, quæ per beatum martyrem oſtenſa fue
rant, nunciarent, cuiquam talia referre omninò pro
hibuit, perpetuoque celari territus imperauit. Quis
enim hoc audiens, nõ illud protinùs ad memoriam
reuocet, quod principes ſacerdotum dixere cuſtodi
Mat. 28 bus: Dicite, inquiunt, quia diſcipuli eius nocte vene-
runt, & furati ſunt eum uobis dormientibus: & ſi au
ditũ fuerit à Præſide, nos ſuadebimus ei, & ſecuros
vos faciemus. Iſti quidem docuere cuſtodes, vt men
dacium fingerent: ille pręcepit officialibus, vt verita
tem ſilentio ſupprimerent. Vtrique nimirùm uerita
tis ſunt inimici, dum aut commenta fallaciæ nequi-
ter fabricant, aut ueritatem ſilentio malignitatis oc
cultant.

Nos aũt, fratres chariſsimi, qui tam egregii con-
ſtantiã præliatoris audiuimus, qui tantæ uirtutis in-
ſignia tanq̃ poſita ſub oculis intuemur, & ipſi virtu-
tes habere cũ Dei omnipotentis auxilio ſtudeamus.
Pudeat ſub ignauiæ torpore langueſcere, qui alios
cernimus cum tanta ad cęlũ gloria peruenire. Inca-
leſcat mens noſtra ad agonẽ certaminis: & ſi non ti-
met audacter cum hoſte confligere, non dubitet du-
Per Chriſtũ datur in agone victoria. ce Chriſto facilem ſibi uictoriam prouenire. Et qui-
dẽ nobis minor eſt labor, cùm tamen commune ſit
præmium. Quis enim neſciat incomparabiliter eſſe
difficilius, gladio ceruicẽ ſubdere, q̃ gulę illecebras
cohibere? Quis non malit æſtuare laboribus, uel nu-
ditate frigeſcere, q̃ flammarum furentium incẽdia
ſuſtinere? Quis nõ leuius cęſeat eſurire & ſitire, q̃ ra-
di vngulis uel beſtiarũ morſibus tradi? An nõ pericu
loſius eſt, in publico minantia frementium Regũ mã
data contemnere, quàm latenter in mente prauis co
gitationibus contraire? ſemetipſum mori vltrone-
um tradere, quàm voluntates proprias, & carnis deſi
deria refrenare? Cùm itaque minus laborando ad eã
dem beatitudinem tendimus, cur decertantes in ſta
dio imitari negligimus, vt conſortes in patria victo
ribus exiſtere valeamus? Pugnemus igitͬ fratres mei,
& infeſtantium nos vitiorum illecebras amputare
curemus: non enim poſſumus hìc gaudere de ſecu-
lo, & illic regnare cum Chriſto. Et quidem beatos
martyres cum membris diaboli dimicaſſe cognoſci
mus: nos autem cum ipſo iniquorum capite infœde
rabilis pugnæ luctamen habemus. Illi vicerunt eum
per membra ſua immaniter ſæuientem: nos ſupera-
re præcipimur ſub inſidiarum fraudibus latitantem.
Vtroque modo triumphum de illo glorioſus mar-
tyr Fidelis obtinuit, qui in pace per ędificationis gra
tiam ab eius vinculo nonnullos eripuit, & oblato
perſecutionis articulo, blandientem nihilominùs,
& terrentem per ſua membra contempſit. Victus vi
cit, deiectus aſcendit, proprium caput gladio ſubdi-
dit, & ceruicem diaboli perpetuæ victoriæ pede cal
cauit. Nũc proculdubiò inter ignitos supernę Hieru
ſalem lapides emicat, & cum purpuratis commilito
nibus Imperatori ſuo cæleſtis harmoniæ carmen al-
ternat. Felici nimirùm commercio fragilem corpo
ris exuit tunicam, & candidam immortalitatis ade-
ptus eſt ſtolam. Caput decollatus amiſit, & precioſo
nunc lapide coronatus incedit. Ille quippè eum re- *Vides ſanctorũ animas ſtatim poſt ſeparationẽ à corporibus recipi in cælo.*
munerat in æterna iam quiete victorem, qui & in-
ter bella dudum protexerat decertantẽ, Ieſus Chri
ſtus Dominus noſter, qui cum Patre & ſpiritu ſan-
cto viuit & regnat in ſecula ſeculorum, Amen.

EIVSDEM HYMNVS DE S. FIdele Martyre.

MAgna Fidelis merita ſancta promit Eccleſia,
Qui morte mortẽ pdidit, & victor aſtra petijt.
Abiecto carnis onere, ſtola veſtitur gloria:
Terſis ab ore lachrymis, veris potitur gaudijs.
Vt enſe cęſus moritur, ſæua tempeſtas oritur,
Sic intentatur impijs vindicta iuſti iudicis.
Quendam ſed ex tortoribus malus inuadit ſpiritus,
Mox ſancta glebe iungitur, dira peſtis excluditur.
Cordis oris q́; precibus te, martyr alme, petimus,
Nos tua per veſtigia ad vita ducas præmia.
Sit patri laus ingenito, ſit decus Vnigenito,
Sit vtriuſque parilis maieſtas ſumma Flamini.
Amen.

SERMO EGREGIVS MEGINhardi Monachi de S. Ferrutio Martyre. Habetur in antiquis manuſcriptis codicibus. nos eum in capita ad marginem diſtinximus.

PROLOGVS AVTHORIS ad Adelgerum Abbatem.

DOMINO Adelgero cum gre- *Iacob. 1.*
ge ſibi credito, Meginhardus
exiguus, omne datum optimũ,
deſcendens a patre luminum.
Iuxta laudem ſapientiæ vendi *Eccli. 41.*
cam, qui propriam nouit oc-
cultare ſtultitiam, ſuam præ-
ſtat abſcondenti ſcientiam. Vo
dè ſepè rogati in laudem ſancti Ferrutij ſcriptis ali-
quid edere, maluimus ſilendo latere, quàm palàm
ſubſannationi nugas promẽdo patère. Neque enim
minimùm nos illa Tulliana declamatio terruit, quę
tepidos ſic carpens ſcriptores intonuit: Mandare
quen-

Lib. 1. Tuſc. Quæſt.

quēquā literis cogitationes ſuas, qui eas nec diſponere, nec illuſtrare poſſit, nec delectatione aliqua allicere lectorem, hominis eſt intemperanter abutentis & ocio & literis. Diutina ſiquidem deliberatione fluctuantes, vacaremus'ne, an ſcriberemus, effectiua tandem illa charitas vicit, quę non niſi operādo ardoris ſui flammas exercere nouit. Qui verò nos tantilli per ſubareſcentis ſtillam riuuli, quicquam nos præſtare putemus fluctibus Rheni, qui quicquid natura precioſum, quicquid moralitate decorū, quicquid ratione ſplendidum mundus quadrāgulariter terris vſquam mortalibus effert, diuæ tumidus totū Moguntiæ confert? Ambroſios enim gremio conſonet, qui diuinum vertice melliflui nectaris odorem aſpirēt Auguſtinos, qui diuinitate inter Cherubim ſpeculando miris armaria tractatibus adaugeāt: Gregorios, qui verbi diuini pabola vigilantiſſime ruminantes, in promptuarijs ex hoc in illud eructātibus, opportunè promendo recondant. Ibi fons philoſophicus prata virētia riuis ſeptenis inundat, gratisq; potantes dulcedine terni ſaporis inebriat. Vndè ſupliciter imploramus culminis celſitudinem veſtri, quatenùs inter aurea gemmaq;, quibus abundatis, poculorum genera, crateræ vilis vel guſtum nō dedignemini, fraternæq; mentis munuſculum, humilitatis ſaltem gratia non aſpernemini. Sed eccè dū ſupra vires conamur, ſub onere labimur, & ad greſſum liberum non valentes erigi, per terrā trahimur depreſſi: vt in nobis impleatur, quod beat[us] Gregorius humiliter de ſe profitetur, quia vires quas imperitia denegat, charitas miniſtrat. Ipſius ergò meritis interuenientibus, cuius in laudem ex informi materia ſermo cudetur, oculus noſter interior ſpiritoſancto mundante purgetur, aridumque cordis noſtri deſertum fonte in vitam æternam ſaliente rigetur: quatenùs quicquid dicetur, Deo gratū, egregio Ferrutio dignum, prudentiæque veſtræ placabile reperiatur.

Charitas operando ſe exerit.

Moguntia opes & copia.

Octob. 28 Cap. 1. Pſal. 130.

CVM per organum ſpiritusſancti familiare, mirabilē & glorioſum Dominū i ſanctis ſuis admonea mur laudare, non ſolùm quotidianis obſequijs, ſed & excellētiori quadam deuotione par eſt eos honorare. Summis enim ſtudijs deuotionis obſequium videtur exequendum, quod ſanctis delatum, recurrit in Chriſtum. Verum non homo ſolus diuinæ debitor prouocatur laudis, ſed creatura potiùs omnis, rationalis videlicet, irrationalis & inſenſibilis. Per ſe quippè Deum laudat creatura rationalis & intelligibilis: per hominem verò irrationalis & inſenſibilis, dum eam homo conſiderās, vota conditori ſoluit iubilationis. Laudant autem Dominū & ipſa, quoniam laudationem Domini eorum parturit cauſa. Quæ autem dicuntur inſenſibilis creaturæ, ſi vel ipſum conditorē valeant ſentire, paucis libet cōſiderare. Si ſenſus à ſentiendo dicitur, omnis creatura Deū ſentire probatur. Secundùm ſe namque creatorem ſentit creatura, vbi etiam ſe non ſentit vita. Eſt autē ſenſus à ſentiendo, quo creatura Deum ſentiens, ei[us] obtemperanter obedit imperio. Nā imperante fide ſi transferantur montes, inſenſibiles vtiquè Deū ſentiūt rupes. Omnis ergò creatura ſenſū habet in Deū.

Honor ſanctis habitus redundat in Chriſtū.

1. Cor. 13.

Martyrum autem Chriſti memoriam, omnium fidelium deuotionem recolendam, feſtiuis gaudijs laudibusve debitis venerari, quid ferat emolumēti, iuxta vires ingenioli noſtri, in initio dicendi operę precium duximus perſcrutari. Nam ſi deſit emolumētū, ea ſuperuacuo cauſæ tractat negociū. Omnis itaq; profectus, de cauſa parturiēte progreditur. Sed omnis cauſa efficiēs eſſe probatur. Omne autē efficiēs, maius eſt eo, quod efficitur. Vndè rectè quærenda videtur cauſa gaudiorum, quo lucidiùs pateat emolumentū. Neq; enim paruulorum more nos decet effluere: qui genuino mox ab vtero in incolatus huius ærumnā profuſi, ſicut gratis vagitibus, neſcijsq; ploratibus ora rigantur, ſic & in varios gratulationū geſtus ſine cauſa laxantur. Nos verò, qui iam quę paruulorum ſunt, euacuauimus, qui robur virile, ſolido cibo ſpiritualium paſti deliciarum, induimus; qui per ſpeculum & in ænigmate videmus, quod facie reuelata ſumus visuri, gaudia noſtra gaudiorumq; prouētus ratione cōducit cōtēplari. Quid autē rectiùs cauſā dixerim gaudiorū vel pfectus noſtri, quàm bonitatē Dei? Ipſe nāq; bonitatis origo, pfectusq; totius pfectiſsima cōſūmatio, iuſtus rerū diſpēſator atq; moderator, humanæq; ſalutis amator, electis ſuis agonizātib[us] gratiā largit[ur] p gratia, dū p laborib[us] momentaneis pmia tribuit ſēpiterna, peccatores atq; ſceleratos, larg[us] in miſericordia, bonitate ſaluat gratuita.

Cap. 2. Martyrū memoriā celebrare quid conferat.

1. Cor. 13.

Iohan. 1.

Proſpiciēs enim fragilitati delinquentiū, ſpirituū cæleſtium & hominum, vitæ puritate actionisq; ſynceritate placentium, nobis prouidit patrociniū: quatenùs erratis noſtris innumerabilibus offenſus, ipſis placaretur interuenientibus. Et hoc meritò gaudijs religioſis, officioſa que recolimus veneratione, ſanctos videlicet gratia laboreq; meruiſſe, vt apud iudicem diſtrictum nobis valeant prodeſſe. Quod autē gratius emolumentum, quam ipſorū interuentu nexibus exui delictorum, diuerſis mundi caſibus eripi, poſt mortemq; cum ipſis, ſi tamen fideliter eos imitemur, gaudijs ſempiternis perfrui? Quid autem prodeſt eos magnoperè venerari, quos in quantùm carnalis conuerſationis fragilitas admittit, non ſatagamus imitari? Ipſi quippe ſumpta cruce Chriſtū ſunt imitādo ſecuti: nos verò tardi atque deſidioſi, ſi Chriſtum non poſſumus ſequi, forma ſint nobis vel homines puri. Habet etenim moderna pax Eccleſię martyrium ſuum, certamen habet propriū, quo cōtra multiformes verſutiſſimi hoſtis inſidias legitimè confligentes, ſanctorum quoquomodò per gratiam Chriſti mercamur eſſe cōſortes. Si enim, vt ait Apoſtolus, paſſionū ſocij fuerim[us], ſimul & cōſolationis erimus: & ſi mortis Chriſti ſimilitudini cōplantati facti fuerimus, ſimul & reſurrectionis erimus.

Cap. 3. Patrocinium Angelorū & hominum beatorū.

Martyrium eccleſia ī pace.

2. Cor. 1. Rom. 6.

Eſt ergò facile, ſolenni celebratione martyres venerari: ſed arduum atque difficile, martyres imitari. Abijciat autē Chriſtianus, quod libet: vincat animo, quod terret, & imitationem plenariam exerceat. Arctum enim iter duæ res nobis faciunt & anguſtū, cōtemptus voluptatum atque tolerantia paſſionū. In his ergò ſi vicerimus, veri erimus Chriſti martyrumque laudatores, veri erimus & imitatores. Iam verò certaminis athletarum Chriſti materiam ſubtiliús intueamus, quatenùs inſignium contemplatione meritorum, laudibus eos venerabiliùs proſequamur. Vniuerſitatis ergò conditor Deus, inter omnia quæ bona creauit, & hominem bonum plaſmauit, ſed non ſummè: illius autem eſſentialis ſummiq; boni participatione, cuius immutabilis boni oē qd eſt mutabile, inquantum eſt, bonum eſt participatione. Neq; enim ſummum poterit eſſe, quod eſt mutabile. Hūc deniquè, quem ad imaginem & ſimilitudinem diuinam manus ſacra cōfinxit, immortalitate decorauit, prudentia, ratione, conſilio præmuniuit, arbitrij libertate donauit: vt pro dignitate conditionis imperaret mundo, ſoli ſeruiret Deo, pro famulatu ſpōtaneo dignè remunerādus, vel pro contēptu voluntario meritò puniēdus. Hunc igitur angelus apoſtata

Cap. 4.

Via ad vitam vnde arcta.

Homo vt à Deo conditus.

A diabolo euerſus. Cap. 5.

beati-

beatitudinis locum, quem ſuperbiendo perdiderat
ipſe, inuidioſè dolens ſubiturum, dolis circunueniũ
deiecit incautum: ſicq; cum omni prole poſthuma
poſſedit eũ, quaſi iure ſibi ſubiectũ. Iure quippè quo
dammodò poſſedit, quem ſibi cõſenſiſſe vi nulla coe
git, ſed ſuggeſtione ſola conſentaneum ſubegit.

Cap. 5. Cumq; generalẽ totius humanæ propaginis maſ-
ſam, præuaricationis huius complecteretur reatus,
Deoq; contempto, mundus hoſti maligno ſeruiret
vniuerſus, creator omnium Deus, natura bonus, vo-
lũtate potens, opere miſericors, propter nimiã cha-
ritatem ſuam hominis lapſi miſertus, per ætates ſecu
li cunctas, electionis quædam ſibi vaſa ſeruauit, per
Mali ſē- quæ pietate paterna cæteros ad originalem beatitu-
p infeſtã dinem quãdoque reſpirare monuit & inſtruxit. Ve-
bonos. rũm hoc ſeductor ille fraudulentus non æquanimi-
ter tulit: ſed vaſa miſericordiæ, per vaſa perditionis
Gen. 6. & iræ impugnare non deſtitit. Nam in Geneſi qui vo
cantur filij Dei, niſi iuſti & timorati? nec immeritò,
dum pro diuini cultus obſequio filiationis illis pro
ueniret adoptio. Et horũ memoria benedicta, ſic ex
thymiamatis Dauidici emanat fragrãtia: Hęc eſt ge
Pſal. 23. neratio quærentium Dominum, quærentium faciem
Pſal. 111. Dei Iacob. &, Generatio rectorum benedicetur, &
id genua plurima, quibus paſſim redũdat diuina pa
Gen. 6. gina. Qui verò per filios hominum, niſi peccatores
exprimuntur, qui carnis pro fragilitate in omnem
laſciuiam diſſoluti, deteſtãdorum operum executio
ne reprobantur? De his in thymiamate ſupradicto
ſic exhalatur, vbi iuxta proprietates aromatum, cum
dulcibus amara miſcentur: Corrupti ſunt, & abomi
nabiles facti ſunt in ſtudijs ſuis. & infrà: Contritio &
Pſal. 13. infelicitas in viis eorum. Sapientię quoque ſacrariũ,
Salomonẽ licet in fine pertuſum, Chriſtiq; vas electionis exi-
dicit. mium, iiſdem penè verbis, ſed eodem ſenſu, erroris
Act. 9. eorum inter cætera ſic reſcribunt deuia. Qui cõmu-
Sap. 13. tauerunt incorruptibilis Dei gloriam in imaginis
corruptibilis hominis figurã, & volucrũ, & quadru-
Rom. 1. pedum, & ſerpentiũ. Et quia non in notitia Deũ ꝓba
uerũt habere, tradidit illos in paſſiones ignominię.

Cap. 6. Sic ab initio duæ ciuitates, per multas conſtructæ
ſunt diuerſitates: vna Dei, altera diaboli: hac de virtu
Duæ ciui te in virtutem proficiente, illa ſacrilegijs omnique
tates. vitiorũ immanitate ſemper decidente. Ciuitas quip
pè Dei, Hieruſalem eſt illa cæleſtis, veræ viſio pacis.
quæ partim adhuc in membris Chriſti peregrinatur
in terris, partim cum Domino regnat in cælis: Ciui
Apoc. 17. tas verò diaboli, Babylon eſt illa confuſionis plena,
& 19. quæ ſeducendo fornicari facit omnes gentes in pro
ſtitutione ſua. Studiorum ergò varietate, dum ſuo
quæque creſceret molimine, princeps huius mundi
perſequebatur in membris ſuis ciuitatẽ Dei. Aemu-
lationis enim diuerſitas virtutibus perpetem cũ vi-
tijs parit conflictum: quoniam in vniuerſali furore
vitiorum, generalis non capit conſtantia virtutum.
Hæc igitur æmulatio, hæc innocentiæ conditio ſan-
Gen. 4. ctum ſanguinem à rerum manet initio. Denique ꝓ-
tomartyr iuſtus Abel per Cain malignum necatur:
Exo. 1. 2. Hebræi Deicolæ in tribulationis camino per Chal-
& c. dæos examinãtur, filij Iſrael per Aegyptios affligun
tur: per apoſtatantem populum Domini prophetæ
2. Mac. 7. ſancti mortificantur: cruentiſſimo genere mortis ꝑ
Antiochum Machabæi trucidantur. Et hi quidẽ vo-
cabulo tali meritò videntur inſigniti, qui certamine
forti cum antiquo ſerpente congreſſi, glorioſiſſimi
reportauerunt inſignia triumphi. In his, vt ità dixe-
rim, primùm animus enituit militiæ triumphalis:
quia licèt ante eos omnibus penè iuſtis, pro rectitu
dinis zelo perſecutionem paſſis, Deum tamen nega
re, & idolis manufactis inſeruire cogebatur nullus,
exceptis pueris tribus, fornacis ꝑ Nabuchodonoſor
probatis ignibus. His ergò tunc nouũ, & retrò ſecu- *Dan. 3.*
lis inauditum, dignè conceſſum eſt hoc victorię ge
nus, quaſi iam inſtaret tempus, quo teſtiũ Chriſti vi
ctorioſiſſimus horũ trita veſtigia ſequereť exercit⁹.
Hinc inter cunctos veteris teſtamẽti martyres, horũ
tantùm cum Euangelicæ fidei triũphatoribus infrà
ſacroſanctæ actionis myſteria veneratur memoria:
vt quorum par extitit agonis materia, parque victo
ria, pari triumphi decorentur & gloria.

Inter hæc, dilectiſſimi, dominator ille truculen- *Cap. 7.*
tiſſimus in omne mortalium genus adhuc poteſta-
tis ſuę vires exercuit, nec vllo modo iugum captiui
tatis excutere valuit, qui libero pollens arbitrio, ho
ſti ſe ſponte per conſenſum ſubdidit. Hoc, inquã, in- *Eſa. 10.*
gum ratione nulla poterat ſolui, donèc à facie com-
putreſceret olei. Ineffabilis igitur diſpenſatione pie
tatis, & inenarrabilis gratia dilectionis, ad humani
redẽptionẽ generis Deus pater ex cæleſtis militiæ
virtutibus nullum, ſed filium ſuũ miſit unigenitum,
vt ex carne virginea carnem indueret, & eadem for
ma eademque materia, quam vicerat, hoſtem debel
laret, hominemque libertati priſtinæ reſtitueret.
Hic æquitatis magno iure & incomprehenſibilis
opùs erat arte ſapientiæ, quia quod malignus ille
ſub iuris ſui iamdiù poſſederat ditione, non potuit
perdere, niſi eadem, quam vicerat, natura reuincẽ-
te. Hominis itaq; factor homo factus, in terris virgi- *Chriſti*
nea ſuxit vbera, regens ſidera, panis viuus eſurijt, fõs *charitas*
vitæ ſitiuit, lux dormiuit: ab itinere via fatigata, falsò *erga hu-*
veritas eſt accuſata: iudex viuorũ & mortuorũ à mor *manum*
tali iudicať, ab iniuſtis iuſtitia dãnať, ſpinis botrus co *genus.*
ronatur, fundamẽtũ ſuſpenditur, virtus infirmať, ſal⁹
vulneratur, vita moritur. Propter hoc quippè ꝗ erat
ſine initio, ex materno ortum habere dignatus eſt
vtero: vt illi⁹ humilitas noſtra fieret ſublimitas, Crux *Crux*
ei⁹ noſtra victoria, mors illius noſtra ſalus & vita, In *Chriſti,*
hoc deniq; apparuit filius Dei, vt ſolueret opera dia *noſtra vi-*
boli. Congreſſus ergò cũ leuiathã carne, quã indue *ctoria:*
rat, hamũ diuinitatis latentẽ ineſcauit, ſicque mori- *mors, vita*
ens, hoſtẽ, dũ ſe viciſſe crederet, proſtrauit, tartaro- *& ſalus*
que ſpoliato, victor reſurrexit: cæloſque conſcendẽs *noſtra.*
aditũ nobis vitæ, quẽ ignea clauſit atque verſatilis *Gen. 3.*
rhõphea, reſerauit. Hinc prędicationis Apoſtolicæ
ſub Chriſto vero ſole per orbẽ rutilãte fulgore, zelo
ductus princeps ſeculi huius, vaſa doluit ſuæ captiui
tatis auferri, ſpoliaque diſtribui.

Efferatus itaque perſecutiones commouit, prælia *Cap. 8.*
concitauit. Vndè poteſtas terrena conſpirans, cõtra *Diabolus*
Chriſti nomen armatur, perſecutionis turbo graſſa- *incitat ty*
tur, fidelis quiſque pro fidei veræ confeſſione macta *rãnos in*
tur. Imperiale per totũ orbẽ nimis vrgebat edictũ, *Chriſtia-*
nomẽ funditùs extirpari Chriſtianũ. Lege promul- *nos.*
gatur publica, ſanciri delatoribus præmia: Chriſtia-
nos verò ſacrificantes, muneribus & honoribus am-
pliſſimis cumulari: vel in Chriſto perſeuerantes, pro
maieſtatis regiæ contemptu varijs & exquiſitis cru
ciatibus mortificari. Tũ verò corpora ſancta paſſim
rapiuntur, cædũtur, igne cremãtur, mẽbratim diſcer
puntur, modis omnibus crudeliter afficiuntur. Neq;
verò artubus exanimatis parcebatur: laniabantur, in
cendebantur, ſpargebãtur, nec ſaltem ſepeliri ſine-
bantur, & quibus per Chriſtũ cæli aperiebantur, ab
infidelibus communis omniũ viuentiũ mater terra
negabať. Inter hæc millena diſcrimina tyrones Chri-
ſti malunt occidi, quàm vinci: quorũ virilis cõſtan-
tia infatigata ſẽper triũphat perſeuerantia. Hoc eſt *Martyrũ*
ſanctorum martyrum commune conſiliũ, commune *omnium*
commercium, contemnere fugientia, cõparare per- *ſtudium.*
manẽtia: viuere moriẽdo, nè moriãtur viuendo: &

ſemel

ſemel moriendo ſemper viuere, quàm paululùm viuendo perpetualiter interire. Hoc eſt, inquã, ſanctorum commune prudensq; conſiliũ, hoc commune felixq; commercium. Horum ſufferentiã mirã cum principibus ſuis mundus inhorruit, in quorũ cordibus iam vileſcens aruit: qui nec blandimẽtis molliebantur, nec tormentis acerrimis frangebantur.

Cap. 9. Neque verò in hoc procinctu Dominico ſoli coronabantur viri: fœminæ quoquè licèt ſexu fragili, animo tamen agonizabãt virili: ſed & virgines tenellæ, dum laſciuum geſtiunt corporis ſexum domare, cruẽto corpore ſeculum, Chriſto auxiliante, domuere. Eſt itaq; corona glorioſior, vbi ſexus infirmior: quia virilis animus in fœminis maius aliquid facit, quando ſub pondere paſſionis fragilitas fœminea nõ deficit. Gemit autem nunc cum ſuis ſatellitibus hoſtium pedib⁹ proſtratus inimicus, quos, vt videbatur, ignominiosè morientes, eſt ſe viciſſe gauiſus: dolet eorũ interuentu molimina cuncta malignitatis ſuæ caſſari: dolet eorum ſuffragijs corporis & animæ impedimenta ſubleuari. Hæc ergò, fratres, agonis materia Sanctorum, hæc eſt noſtrorum cauſa gaudiorũ, hoc noſtri profectus emolumentum, hoc in ſanctos nõ minimum pietatis deuotioniſq; documentum.

Corona glorioſior, vbi ſexus eſt infirmior.

Intercesſio ſanctorum quid praſtet.

Cap. 10. In hoc exercitu cãdidato triumphantium militũ Chriſti, qui cum patientia proni cucurrerunt in huius ſtadio ſeculi, velut precioſiſſimum Dominici ſerti margaritum, ſpecialis noſter patronus, glorioſiſſimus videlicet Ferrutius, virtutum gloria clarus, meritorum prærogatiua præfulget venerandus. Hic itaque dum in his moribundis degeret membris, contempſit mortem quandoquè venturã, vt vitam acquireret ſine fine manſuram, fideli prudentiq; conſideratione perdens, quod & retentum periret, vt quod perire non poſſet, moriens inueniret. Huic quippè præſagio quodam Ferrutij nomen eſt inditum: quia ſicut ferro non ſolùm lapides & ligna, ſed & cætera vincuntur metalla: ipſum verò nõ niſi ſolo vincitur igne: ſic ille ſolo diuini amoris victus ardore, machinamenta cuncta mundanæ ſpiritualiſq; deuicit malitiæ. Verùm quia vitæ vel paſſionis eius tẽpora ſeu geſta non reperiuntur, laudis ipſius præconia nõ ſilebuntur, dum meritorum inſignia frequẽti miraculorũ atteſtatione pandũtur. Licèt enim ſigna ſecũdùm Apoſtolum, non fidelibus, ſed infidelibus data ſint, neceſſariò tamen aliquãdò cõferuntur & fidelibus: quatenùs quorundam ſanctorum actus cùm occulto Dei iudicio lateant, ſignorum experimento merita pateant. Non autem in laudibus diuinis Ferrutius ſolus abſque geſtorum rememoratione celebratur, cùm in vtriuſque teſtamenti ſerie viri præcipui ſine genealogijs commemorentur. Sic quippè Melchiſedech ille, qui in veri ſacerdotij typo panem & vinũ obtulit: ſic Elias, qui populũ Iſrael in gladio & igne iudicauit: ſic prophetarum plurimi repentè vidẽtur induci: ſic in nouo Thomas, Bartholomęus & Matthias Apoſtoli: ſic perplures martyrum Chriſti, quorum merita placeat non eo minùs venerari, quo cõſtat ortus eorum vel actus ſine periculo neſciri.

S. Ferrutij mirtus.

Ei⁹ crebra miracula

1. Cor. 14

Gen. 14.

3. Reg. 18

Cap. 11. Quòd autem ſancti Ferrutij lateant actus, ſiue Scriptorum penuria contigiſſe conijcimus, quos priſcis temporibus in Germanorum partibus non adeò floruiſſe cognouimus: ſeu certè ſi quibuſcunque ſtudijs exarati fuerant, bellorum deperiſſe turbinibus. Sic quippè Hieroſolymis lex diuina flãmis legitur Chaldaicis incenſa: ſic vrbium plurimarũ & nobiliſſimarum credibile iudicatur periſſe monimenta. Neque enim facile perſuaderi poteſt Moguntiam, excellentiſſimis Galliarum ciuitatibus conferendam, literalis immunem ſtudij tũc temporis torpuiſſe, gentiũque cunctarum mercibus vberrime refertam, liberalibus diſciplinis, quibus præſtantiſſimus omnió ciuitatum honor debetur, caruiſſe. Sed ex innumerabilibus fortè bellorum cladibus, quæ Galliam Germaniamq; vaſtauerunt, cùm Moguntiæ, tum plurimarũ vrbium, quæ non extant, monimenta perierunt. In Chronicis itaq; curioſiùs requiſitis inuenimus Archadij, Honorij Theodoſijq; iunioris temporibus, ſub Pharamundo, Clodio, Merouæoq; Francorum Regibus, Romanis adhuc imperantibus, Gallias à diuerſis atrocitas gentibus, vrbes ſolotenùs dirutas incolis captiuatis, villas exuſtas: vbi cum ſuppellectili reliqua, liberalis etiã, ſi qua fuerat, poterat aboleri diſciplina. Vndè nè pro certis incerta probaſſe videamur, quod habemus in promptu, ſequamur, magnaliumq; Dei laudatores potiùs, quàm iudiciorũ eius incomprehenſibilium ſcrutatores, inueniamur. Propoſuimus autem hoc ſermone ad gaudium ſpiritnale mentes audientium prouocare, quo plùs per charitatem ædificãtem, ad ſanctorum ſocietatem proficiamus, quàm per ſcientiam inflantem, ab interni gaudij delectatione deficiamus. Sed humani tarditas ingenij quia vix ad intellectualium perceptionẽ poteſt adduci, niſi cordis interna priùs cognitione paſcantur exteriori, iuxta quod Apoſtolus ait, Non priùs quod ſpirituale, ſed quod animale, deindè quod ſpirituale: dicemus ſecundùm quod percepimus, nõ quidẽ narratione plena martyris huius ſanctiſſimi certamina, ſed ſummatim perſtringẽtes nouiſſima.

1. Mac. 1

Moguntia encomiũ.

Galliarũ vaſtationes.

1. Cor. 8.

1. Cor. 15.

Cap. 12. Ex literis itaque mauſolei, quo ſacratiſſima medelæq; ſcia recõduntur oſſa, vir iſte beatus cognoſcitur Moguntiæ demoratus, amoreq; diuino cingulũ militare ſoluiſſe, altaribusq; ſacris, Chriſto deinceps victurus, arma deuouiſſe. Hinc vrbis præfectus ira cõmotus, incertum Chriſtianus an ethnicus, vltra Rhenũ caſtello ſancto transmigrauit exilio, ferroque vinctum carceri mancipauit tenebroſo. Diutina verò maceratus inedia, per ſex menſes beneficia nõ experiebatur humana: ſed carnali deſtitutus iuuamine, ſpirituali diuinitùs ſolamine fulciebatur. Hinc itaq; poculum paſſionis amarum non exhorruit: ſecurus autem calicem mortis exhauſit, quem priùs pro exẽplo ſummus bibit medicus, nè lethalem eũ, ſed medicinalem, crederet ægrotus. Securus, inquam, mortis exhauſerat calicem, quia per hanc amaritudinẽ ad inæſtimabilem ſe peruenturum ſperauit dulcedinem. Pœnas igitur fortiter* currens, calicem Domini lætus bibit, ſicq; menſe ſeptimo felix in Domino quieuit. Pulchrè vero qui poſthabitis actualis vitæ laboribus, Deo vacare diſponebat in contemplationibus, impedimẽtis abſoluitur popularib⁹, loco munitiori atque ſecretiori deſtinatur, vinculis amoris Chriſti conſtringitur, tenebris mundanæ noctis addicitur, vt lumine veri ſolis indeficienti potiatur: materialis fame panis affligitur, vt verbi diuini pabulo ſatietur. Et hic quidem ſenis menſibus, quaſi ſex ſeculi huius ætatibus, varijs tribulationum preſſuris examinatus, menſe ſeptimo, velut ætate ſeptima cũ electis omnibus requietionis ſabbatũ celebrat feſtiuus, expectans feliciter octauam, ſolennitatem ſcilicet reſurrectionis celeberrimã, cùm corruptio mutabitur in corruptione, mortaleq; veſtietur immortalitate: cùm Hieroſalem cæleſtis ciuis effectus, agnũ quocunquè ierit, comitabitur: cùm ſpiritibus Angelicis ſociatus, contemplatione diuina ſatiabitur.

Hiſtoria breuis S. Ferrutij.

Diutina cuſtodia, longa cruciatus inedia.

for. ferẽs*

Decedit 7 carcere.

1. Cor. 15.

Apoc. 14.

Cap. 13. Sed fortè quęritur ab aliquo, cur ſanctus hic inter martyres ſolenni glorificetur officio, cùm ſanguinẽ non fuderit pro Domino? Huic autem facilis obijcitur à ſano ſapiente reſponſio, quia martyriũ ſola ſanguinis non facit effuſio, non etiam ſola carnis afflictio

ſlictio, ſed & mundi cordis contritio, ſalutariſq; ſpiritus humiliatio. Neque enim minoris apud Deum meriti, ſqualoris carcerarij, tenebrarũ, vinculorũ, ſolitudinis, longæq; famis moroſa credenda eſt excruciatio, quàm momentanea capitis obtruncatio. Nec dubitandum reor athletam Christi conſtantiſſimum, qui in his tormentis ſpiritum geſſit inuictiſſimum, ceruices ſpontè carnifici præbiturum, ſi ſic iniquitatis dictaretur iudicium. Iniquiſſimus autem iudex maluit hunc in pœnis differri, ſperans eius vel fame conſtantiam flecti: qui nõ expaueſceret, fortaſſis autem optaret, pro Chriſto gladio plecti. Martyr ergò dignè prædicatur, inter martyres meritò colitur, quem etſi ſanguinis purpura non venuſtat, virtutum tamen tormentorumq; venuſtiſſimè ornat varietas. Huius ergò viri beatiſſimi corpus presbyter Eugenius, adnitẽte Berẽgario, ſumma cũ diligentia collectũ, caſtello tumulauit, titulumq; cauſã ſummatim perſtringentem compoſuit, ſperans in reſurrectione ſe cum eo partem habiturum, quẽ humanitatis obſequijs proſecutus eſt vel defunctum.

Martyriũ nõ ſola ſacri ſanguinis fuſio.

Eugenius & Berengarius ſacrum eius corpus ſepeliunt.

Cap. 14. Ibi deniquè membra ſacratiſſima, beneficijs diuinitùs comitata, á ciuibus frequentata, vſque ad Lulli venerabilis pacificè quieuerunt põtificatus tẽpora, q̃ poſt ſanctiſſimum martyrẽ atq; pontificẽ Bonifaciũ, ſedis Moguntiacenſis ſtrenuè rexit populũ. Hic itaque prædeceſſoris atque magiſtri ſui ſequax egregius, cùm per ſedis ſuæ diœceſim eccleſias conſtrueret, monaſteria fundaret, regnumq; Francorũ Chriſtianæ religionis cultu longè lateque nobilitaret, reliquias ſancti Ferrutij in Lætantium locum tranſtulit, Deoq; ſub cœnobialis normæ diſciplina militantes adunare curauit, ſpiritu feruentes, ſpe gaudentes, id ipſum inuicèm ſentientes, animas ſuas caſtificantes in obedientia charitatis, in amore fraternitatis. Boni verò paſtoris vſus prouidentia, fratribus ipſis, nè deficerent in mandatorum Domini via, victus atque veſtitus ſufficientes redditus contradidit, ipſumque locum, donèc in corpore vixit, ſumma deuotione pro ſancti reuerentia coluit. Poſtquam autẽ domus eius terreſtris habitationis hu[us] luteę ſoluta eſt, vt nõ manufactam, ſed æternam in cælis inhabitaret, pontificatus illi pariter & religionis ſucceſſores Richolfus Haiſtolphus & Rabanus, eadẽ deuotione locũ ſanctum coluerunt, eccleſiam amplificauerunt, tumbã ſanctarum exuuiarum decenter compoſuerunt, pauperes Chriſti ſacris oſſibus excubãtes humanitatis ſummæ conſolatione fouerunt.

S. Lullus 2. Epiſcopus Moguntinẽſis.

Transferuntur reliquiæ S. Ferrutij in monaſteriũ Blidenſtat.

2. Cor. 5.

Cap. 15. Et nos, fratres chariſſimi, Deum, ex quo, per quẽ, & in quo ſunt cuncta, quæ ſunt bona, laudemus, & pro modulo noſtro ſecundũ multitudinẽ miſerationum eius glorificemus, qui nobis talem dignatus eſt cõferre patronum, cuius excellentia meritorũ, ſolamẽ laborum, & fructum nobis æternorum obtineat pręmiorũ. Præſentem verò noſtrum ſpecialẽq; patronũ imploremus omnes, imploremus ſinguli ſedulitate votorum, quatenùs fragilitatis noſtræ percipiat gemitus, humanos noſtros exceſſus apud ſupernos excuſet auditus, piè patrocinando nos foueat, paſtorẽ noſtrum protegat, familiã defendat, locũ cuſtodiat, à ſpirituum malignorum nos tueatur inſidijs, ab innumeris huius mundi eruat periculis: vt ipſius & omniũ ſanctorum intẽruenientibus meritis, ad illa pertingere mereamur gaudia beatitudinis, quæ non vidit oculus, nec audiuit auditus, nec humanus capere valuit intellectus, quæ Deus ante tempora ſecularia ſuis præparauit dilectoribus: Cuius honor, laus & imperium ſine fine permanet in ſecula ſeculorum, Amen.

Rom. 11.

S. Ferrutius patronus ciuitatis Moguntienſis.

1. Cor. 2.

VITA S. FARONIS EPISCOPI Meldenſis, ex MS. Codicibus, per F. Laurẽtium Suriũ paraphraſticos deſcriptũ.

Octo 28. Cap. 1. BEATVS Faro patrem habuit Hagnericum Burgundionẽ, adeò charum Theodobertũ Auſtraſianorum Regi, vt ab eo in aulam accitus, in proceres non mediocriter clarus extiterit. Celebrem eum reddebat, quòd Rex eius conſilijs vteref, quòd præclara eſſet ſapientia ornatus, hoſpitalitatis ſtudioſus, ſanctorum virorum ſuſceptor & hoſpes deditiſſimus atque humaniſſimus. Animo enim perſpicaci facile intelligebat in eorum mentibus habitare Chriſtum, quem in eis venerebatur. Duxit verò cõiugem, generis præſtantia handquaquàm ipſi imparem: Leodegunda ea dicebatur, treſq; ei peperit filios, Faronem, de quo nobis eſt ſermo, Vualbertum & Chalnoaldum: itemq; Faram filiam, multa probitate conſpicuam. Chalnoaldum pater voluit à beato Columbano, illuſtri ſanctitate, Abbate, erudiri, cùm is in vaſta habitaret ſolitudine, cui etiam ad iuſſum beati Columbani fera bellua parere didicit, vt in ei[us] geſtis habetur. Vualbertus à ſancto Columbano cum fratre Chalnoaldo & beato Agilo filio Agnoaldi, q̃ fuit Hagnerici frater, traditus eſt Euſtachio magnæ doctrinæ & ſanctitatis viro, ipſiuſq; Columbani diſcipulo, inſtituendus: quibus & plerique alij adiuncti fuere, qui poſteà Eccleſiarum præſules eximij extiterunt. Vualbertus quidem decimusnonus à beato Dionyſio pro vitæ ſuæ meri[ti]s creatus eſt Meldenſium antiſtes. Deniquè Faro à patre Hagnerico in aulam Theodoberti Regis adductus eſt, ſperans ſe eum ſuæ dignitatis ſucceſſorem habiturum, quẽadmodũ etiam poſteà euenit. Nam quoad Theodebertus regno potitus eſt, Faro ſanctus iuuenis militari habitu apud eũ degens, inter palatij primarios viros haud vulgari eius familiaritate vſus eſt.

Pater S. Faronis.

Item mater.

Vualbertus Epiſcopus Meldenſis.

Viuit in aula Faro iuuenis.

Cap. 2. Porrò cùm Theodeberti & Theodorici Regũ ditiones Clotario ceſſiſſent, apud eũ quoq; Faro pręcipuum gratiæ & amicitiæ locum obtinuit: atque ea fiducia fretus, admonebat Regem mundi huius blãdimenta & illecebras, cęleſtis beatitudinis contemplatione calcare, omnibus ſe comẽ & amabilem exhibere, actus & mores ſuos ad virtutis pręſcriptum componere. Dabat etiam operam humanitatis & miſericordiæ officijs & operibus, ita vt reos capitis liberare ſtuderet. Nec deſunt, qui ſcribant miſſos tum ad Clotarium Regem à Saxonũ gente legatos, eoſque verbis iniurioſis vſos, vſqueadeò Clotarij animũ exacerbaſſe, vt iuſſerit eos confeſtim interfici, ira præcipite eũ extimulante. Et quamuis proceres eũ à tali facinore dehortarentur, dicerentq; ſi legatis quamuis inimicæ gentis eã vim afferat, eũ ius gentiũ violaturum, & contra ipſas quoq; Francorum leges venturum, nihil tamẽ apud iratum Regẽ efficere potuiſſe, quòd ruptis moderationis habenis, ſanũ conſilium non admitteret. Tum verò magna vſum prudentia Faronem, dixiſſe vt fieret quod Rex mandaſſet, ſed ità tamen, vt in poſtremum diem legatorum cędes differretur. Eam ſententiam omnium ſediſſe animis, legatos ea nocte à milite cuſtoditos: ad eos autem acceſſiſſe Faronem, & tantum ſuis apud eos ſermonibus effeciſſe, vt Chriſtiana religione voluerint initiari: atq; id eùm ille Regi & aulicis indicaſſet, nõ ſolùm vita donatos, ſed etiã muneribus affectos, ad ſuos cũ gaudio reuertiſſe. At poſteà tamẽ Sa-

Clotariũ Regẽ opis mẽ admonet.

Faro ſua prudentia ſeruat morti deſtinatos.

annum

xonũ gentẽ à Clotario, filio ſuo Dagoberto, qui ab eis vulneratus erat in capite, opẽ ferente vſqueadeò debellatã eſſe, vt neminẽ permiſerit ex eis manere ſuperſtitem, qui gladij eius menſuram excederet.

Saxonum dira cædes.

Cap. 3.

Interea autem, cùm apud Clotarium Regẽ multa præclara gereret, ſororem Faram virginem ſanctiſſimam cognouit magno ipſius viuẽdi deſiderio teneri. Acceſſit igitur ad eam, & intantùm familiari eius colloquio ſapientiq; oratione permotus eſt, vt ampliſſimos palatij honores, Regiſq; ſingularem amicitiam ſibi negligendam putarit, ipſiuſq; coniugij oblectamenta, adhuc vigente iuuẽtutis flore, reſpuerit, & conſentiente vxore Blidechilde, Eccleſiaſtico ordini ſe adiunxerit, Eccleſiam beati Stephani Meldẽſis, quæ tum magna premebatur paupertate, multis villatũ opibus ditarit, ſanctæ quoque Farę cœnobium magnificè ſublimarit, & non ciues modò, ſed etiam peregrinos & exules ſuis facultatibus ſuſtẽtarit. Creſcẽte autẽ fama ſanctitatis eius, gẽs Anglorũ magno eius amore incenſa, puellas virgines mittebat, quæ eius opera in monaſterijs Faræ & alio quodã, Chriſto militarent. Porrò * Chillenũ Scotũ, virũ ſanctũ, ad Atrebatenſes ipſe miſit, quos ille ſana doctrina & illuſtribus miraculis ad Chriſtũ traduxit.

Conſentiẽte coniuge, S. Faro clero ſe iungit.

** Quidam hũc aiunt fratrẽ Faronis fuiſſe.*

Cap. 4. Chillenus fractũ vitrũ p̃cibus redintegrat.

Sedente quandoquè eodẽ Chilleno ad menſã cũ Farone, poculũ vitreũ è manibus pincernæ èacidẽs, confractũ eſt. Cernens ea re miniſtri animũ perturbatũ Chillenus, vultũq; eius pallore perfuſum, clàm ei innuit, vt fragmenta poculi ipſi præberet. Quæ cùm accepiſſet, fuſis ad Dominũ p̃cibus, pro fragmẽtis redintegratũ poculũ homini mœrenti reſtituit.

Cap. 5. S. Faro fit Epiſcopus Meldẽſis.

Cùm è vita deceſſiſſet Vualbertus Meldenſis Epiſcopus, beati Faronis frater, in eius locum annuente Clotario Rege, Faro ſubrogatus eſt. Ad eam autem dignitatem euectus, quanta vitæ ſanctitate virtutũq; ſplendore claruerit, ſatis declarant miracula, quæ p eũ Chriſtus efficere dignatus eſt. Beatus Audoenus in fundo ſuo monaſterium condidit ad torrentem Reſbacenſem: cumq; beati Petri Apoſtolorum principis oratorium cuperet dedicari, ei rei operam ſuã nauauit Faro ſanctiſſimus, quippè in cuius diœceſi extructum eſſet, atque Audoenus eius loci ordinationem omnem ex eius conſilio facere decreuerat. Ipſo autem dedicationis die paruũ quidem, ſed egregiè politum, marmor pontifices benedicentes, cùm deindè altari imponere vellent, humì collapſum, ità duas in partes ſciſſum eſt, vt ferro ſectũ videri poſſet. Id conſpicati antiſtites Faro & Amandus, proceresq; Audoenus & Eligius, in terrã ſeſe proſternunt, Deoq; preces offerunt. Inde ab oratione ſurgentes, marmor Crucis ſigno conſignãt, moxq; adeò inter ſe partes coaleſcũt, vt nullũ fracturę veſtigiũ cerneret.

Marmor fractum inſtauratur diuinitus.

Cap. 6. Nota de chriſmate miraculũ.

Quodam Paſcali tempore cùm ſacro chriſmate populum beatus Faro confirmaret, quidam ouer cęcus inter alios acceſſit: qui vbi chriſmate vnctus eſt, lumen cæli, quod nunquàm anteà viderat, iucundiſſimus adſpexit, ſimulque ſancti ſpiritus gratiam ex confirmatione ſecum reportauit.

Cap. 7. Soluit verbo captiuos.

Cùm beatus vir domeſticatim viſitaret ouiculas vrbis ſuæ, paternam illis adhibens curam & ſolicitudinem, caſu carcerẽ, in quo vincti homines detinebantur, præterijt. Id ſentientes miſeri illi, petunt veniam facinorum, & vinculorum ſolutionem. Mox ille pietate commotus, Abite, inquit, liberi, quando quidem factorum vos pœnitet. Ad eam vocem vincula confeſtim ſoluta ſunt, non auſa detrectare imperiũ ſancti antiſtitis, in quo Chriſti virtutẽ ſentirẽt.

Cap. 8.

Neque illud ſilentio premendũ putamus, qua virtute animi & prudẽtia, cùm iam ſacrum Chriſto ſeruitura accepiſſet uelamen coniunx eius Blidechildis, beatiſsimi viri tentationẽ, ab inuido & maligno dæmone illi iniectam, extinxerit. Cùm enim illa ſanctimonialis in propria quadam uilla ſua Deo famularetur, beatus Faro in memoriam rediit amoris & pulchritudinis eius. Itaque miſit ad eã, iubens vt ad ſe veniret. Illa ut audiuit, nõ eſt mota loco. Miſit iterũm Epiſcopus, & nec ſic quidem venire voluit. Vbi autem tertius venit nuncius, ſentiens illa ſancti viri animum pertinacem, vt & ſuæ & illius pudicitiæ cõſuleret, depoſuit veſtes, q̃ cultiores videri poſſent: capitis totondit pilos, induẽſque ſe cilicio, ea deformitate ſe ei viſendam obtulit. Ille verò tali eam habitu & ſpecie contẽplatus, uehemẽter exhorruit, dolẽs ſe tẽtationi eatenus ceſsiſſe, multumq; admirãs, fęminę ſingulari prudẽtia ab illicito opere ſeſe reuocatũ.

Mira arte tentatio beati viri extinguitur.

Cap. 9.

Egreſſus eſt quandoquè vir Dei ab vrbe Meldenſi ad beati Remigij oratorium precandi cauſa. Cũque ab oratione ſurgeret, repẽtè ad eius aures perfertur clamor miſerabilis, luctusque ingens hominum, in quadam naui medijs in fluctibus permultos perijſſe dolentium. Tum ille conſcenſo ponte, prono vultu ſe proſternit, orat Dominum Ieſum pro ſalute miſerorum: poſt mediam ferè horam flumen baculo, quẽ tenebat manu, tãgit: fit res admiratione digniſsima: ſine vllius rudentis aut remigis adminiculo, nauis ab vndis emergit, ſubmerſi omnes in litus exeunt, quorum iam erat vita planè deplorata.

Multi ſubmerſi redeũt ad vitã.

Cap. 10. Fuit Epiſcopus 66 annis.

Multa ſunt alia ſancti Epiſcopi præclara opera, q̃ tamen, nè tędium lectori faſtidioſo afferamus, prætermittimus. Fuit in Epiſcopatu à Clotario Rege uſque ad Childericũ annis ſexagintaſex. Migrauit aũt poſt multos labores ad beatam requiẽ, Eccleſia Meldenſi lugente, lætantibus Angelis. Cæcus quidam ab ipſo ortu, cùm in Rothomagenſiũ finibus degeret procùl à Meldenſi ciuitate, nocturna uiſione admonitus eſt ædẽ beati Faronis petere, viſum eius meritis impetraturus. Credit homo uiſioni, ſeque accingit itineri. Poſtq̃ ad locũ indicatum peruẽnit, omnibus tum diurnis, tum nocturnis horis monachis pſallentibus ſe adiungit, auidiſsimè expectans promiſſum oculorũ lumen. Et eccè cùm ſub aurorã quandoquè ſtaret ad ſepulcrũ beati viri, monachis cantantibus verſum illum, Deus miſereatur noſtri, & benedicat nobis, illuminet vultum ſuum ſuper nos: palpebræ hactenùs ſemper clauſæ, ſtillantes ſanguinẽ, aperiuntur: perſpicueque cernit, qui ad illud vſque tempus lumen ignorauerat: præſtante Domino noſtro Ieſu Chriſto, cui eſt honor & gloria in ſecula ſeculorum, Amen.

Pſal. 66. Cæcus videt.

Cap. 11. Lege vitã S. Euſtachij Cap. 3. & 4.

Hactenus beati Faronis hiſtoria in MS. codicibus habetur, quã ſatis confirmant ea, quę in vita ſancti Euſtachij ſiue Euſtaſij Abbatis Luxouienſis 29. Martij Tomo 2. leguntur. Fit enim ibi quoquè mentio Chagnerici, quem hęc hiſtoria Hagnericum vocat, qui fuit beati Faronis pater: itemque Landegundæ, ſiue, vt hic appellatur, Leodegundę matris eius: Burgundoforæ quoquè ſororis eius, quam ego ſentio eandem eſſe, quam noſtræ hiſtoriæ author Farã nominat. Tum etiam Chagnoaldi, ſiue, vt noſter habet, Chalnoaldi, qui beati Faronis & Faræ frater fuit. Facilè autẽ ab alijs atque alijs aliter atq; aliter propria nomina ſcribuntur & pronunciantur, quæ tamen res nihil mutat perſonas ipſas. Malè autem in Hiſtoria beati Euſtachij cap. 3. non longè ab initio, pro Chagnoaldum, ſcriptum eſt Magnoaldum: quo in loco puto mihi impoſuiſſe manuſcriptum codicem, minimè tunc obſeruatis ijs, quæ poſtea de Chagnoaldo eodem capite ſequuntur: qui tamen error leuiculus eſt.

VITA DIVI LVDOVICI MORbioli Bononienſis, ex Carminibus fratris Iohannis Baptiſtæ Mantuani Carmelitæ ad Innocentium octauum Pontificem: compendio conſcripta per Carolum Sigonium virum doctiſſimum, quam ad nos miſit Illuſtriſsimus Cardinalis Gabriel Paleotus Epiſcopus Bononienſis.

Octob. 28

S. Ludouici patria.

LVDOVICVS Morbiolus Bononiæ natus eſt ex gente obſcura, vir fuit mediæ ſtaturæ, formę decoræ, barba & capillo nigro, cæſarie criſpa. Ab ineunte ætate auaritiæ & libidini fuit deditus, verum mox graui & periculoſo morbo oppreſſus, ad Deum ſe conuertit, ac patientiam inprimis & uitę aſperitatem amauit.

Fit Monachus.

Religionem autem profeſſus, primùm colore Carmelitarum eſt vſus, deindè albo. Pellibus ouium ſæpè corpus velauit, inhorreſcente hyeme veſtem tenuiſsimam induit, & calceos reſpuit, ità ut etiam nudis pedibus glaciem premeret. Pro cingulo funem adhibuit.

Vita eius aſperitas.

Crines aluit, ſed promiſſos & incomptos. Primùm ſedem propriam nullam habuit, ſed huc atque illuc errauit: pòſt in domo Pauli Lupari ciuis Bononienſis habitauit. Cæterùm aut humi, aut in duris ſtramentis cubare aſſueuit, lapidem ſibi pro ceruicali ſternens. Cibo delectatus eſt non ſolùm tenui, ſed etiam vili, eumque, ſi delicatior videretur, cinere ſæpè conſperſit.

Abſtinentia.

Omninò carnibus abſtinuit: ficus, poma, nuces atque olera frequentauit, quæ aut cruda ſumpſit, aut certè ſine oleo coxit. Ità ea ſumma inedia maciem ſummam contraxit. Per noctem lachrymans lapide pectus percutiebat, totus in meditatione paſsionis Chriſti defixus. Interdiù, nè ocio langueret, ſacras ex oſsibus imagines ſculpere didicit, aut prædicationi ſe tradidit, homines ad cæleſtem gloriam conſectandam & humanam contemnendam adhortans.

Prædicat Dei uerbum.

Cùm iter faciebat, aſello vehi conſueuerat: & cùm manus vinculis, collum capiſtro implicitum gereret, ridente hominis inſaniam populo, de mundo & de ſemetipſo triumphare dicebat. Huius prædicationis Bononia, Mutina, Regium, Ferraria & Mantua teſtes fuerunt. Cultus diuinus auctus eſt, ab eo luminaribus ad altaria inſtitutis.

Felix obitus eius.

Cùm vitam ad annum vſque quinquageſimum-ſecundum produxiſſet, quinto Calend. Nouembris migrauit ad cælum, ſepultusque eſt in cœmeterio eccleſiæ cathedralis ſancti Petri: & poſt ſex menſes, cùm miraculis clarere cœpiſset, in eccleſiam translatus eſt.

Trãslatio.

Huius vitam frater Baptiſta Mantuanus Carmelita verſibus ſcripſit ad Innocentium Pontificem octauum, vndè hæc ſumpſimus.

HISTORIA BREVIS S. NARciſsi Epiſcopi Hieroſolymitani, ex Eccleſiaſt. hiſtoriæ Euſebij Cæſarienſis Libro 6. Cap. 8. & 9. Interprete Iohanne Chriſtophorſono Anglo.

Octob. 29

VBI Seuerus imperium ad annos decem & octo adminiſtrauerat, Antoninus eius filius, ad eum honorem euehitur. Eodem tẽpore vnus ex eorum numero, qui in ea turbulenta perſecutionis tempeſtate ſe fortes & inuictos præſtitiſſent, & poſt certamina, pro fidei confeſsione ſuſcepta, eſſent integri & incolumes diuina prouidentia ſeruati, nomine Alexander, quem modò Epiſcopum Eccleſiæ Hieroſolymitanæ fuiſſe monſtrauimus, propterea quòd confeſsione fidei Chriſtianæ temporibus perſecutionis nobilitatus erat, Epiſcopatu, quem dixi, cùm adhuc Narciſſus, qui eum in eo officio antecibat, ſuperſtes eſſet, dignatus fuit. Præter multas alias admirabiles res geſtas, quas qui ex ea Eccleſia ſunt, ex ſermone ac traditione fratrum, gradatim & ordine ſuccedentium, de Narciſſo narrant, hoc præterea miraculum ab eo editum referunt:

Nota de ſolenni Paſcatis vigilia.

In magna & ſolenni Paſchatis vigilia, oleum diaconis & miniſtris Eccleſiæ defuiſſe perhibent. Vndè cùm vniuerſam multitudinem grauis quædam ægritudo & demiſsio animi occuparet, Narciſſum ſerũtibus, qui luminaria apparabant, præcepiſſet, vt aquã ex puteo quodam, qui erat in proximo, haurirent, & ad ipſum afferrent. Quo abſque mora peracto, eum ſuper aqua orauiſſe, mandaſſeque vt eum vera & cõſtanti in Dominum fide, eam in luminariũ vaſa infunderent.

Luminarium in tẽplis vſus antiquiſsimus.

Quod vbi fecerant, contra omnem rationem, incredibili quadam & diuina virtute, naturam aquę in olei naturam commutatam: & pro certo illius miraculi indicio, fratres complures, qui illic erant, eo quidem tempore permultum ex illo oleo reſeruauerunt, ex quo etiam aliquantulum ad noſtram vſque ætatem cuſtoditum eſt. Pleraque itèm alia, memoria quidem digna, de vita iſtius viri commemorãt, in quibus eiuſmodi quiddam traditũ eſt.

Cùm quidam nequam perditi homunciones grauem & ſeueram eam rationem, qua per vniuerſam uitam tum in hominibus acriter admonendis, tum in eorum vitiis corrigendis vti conſueuit, neutiquàm ferre poſſent, præ metu, nè ipſi propter infinita ſcelera, quorum ſibiipſis conſcii erant, iudicati ab eo pęnas luerent: cœperunt contra illum confictis dolis conſpirare, & turpem quandam criminationis calumniam in eum conijcere: deindè quo magis auditoribus criminationis falsò obiectæ fidem facerent, eam iureiurando confirmare, atque vnus ſic deierare: Si non verè dixerim, opto vt ignis incendio miſerè diſperea m. Alter uerò ſic: Si non verè dixerim, opto vt fœdo ac ſæuo morbo corpus abſumatur. Tertius autem hoc modo: Opto, ſi non uerè dixerim, ut luminibus penitùs orbatus ſim.

Tres uiri nequam criminationis calumniam in Narciſſum conijciunt.

Verùm quanuis nemo ex fidelibus, propter nobilitatam ac teſtatam inter omnes omninò Narciſsi caſtimoniam, atque adeò ob vitæ rationem ex virtutis regula traductam, illis uel grauiſsimo iureiurando ſe obſtringentibus, animum aut fidem adhibuerit: ille ipſe tamen partim præ indignitate obiectæ criminationis, partim prę cupiditate vitæ in ſapientiæ ac virtutis ſtudio degendæ, quam iam diù optauerat, ab oculis vniuerſæ multitudinis ſe pe

nitùs remouit, & in ſolitudine locisque deſertis ad multorum annorum ſpatiuo vitam tráſegit. Verum ſublimis ille diuinæ iuſtitiæ vltionisque obrutus, his ſceleribus patratis, minimè acquieuit: ſed quam celerrimè impios illos & nequam homines, qui inter iurandum tam diris execrationibus ſe contra ſeipſos obligaſſent, grauibus calamitatibus oppreſsit.

Primus igitur illorum, ſcintilla perexigua noctù in ædes, quibus inhabitabat, ex nulla cauſa antegreſſa ſubitò ruête, miſerè cum tota familia & ſtirpe ſua rapido flammarum ardore omninò conflagrauit.

Diuinit' puniũtur criminatores falſi

Alterius corpus eodem morbo, quam ſibi tanquàm mulctâ fore imprecatus eſſet, ab extremis pedum digitis ad caput vſque infectum, contabuit. Tertius ærumnoſos priorum euentus adſpiciens, & Dei, qui oculis omnia intuetur, ineuitabilem vltionem admodùm reformidans, palàm inter omnes maleficia, cõmuniter à ſe ſuisque ſociis per fraudem contra Narciſſum admiſſa, confeſſus eſt: ſed tamẽ dum pro delicto grauiſsimè condoleſcebat, tantis & tam acerbis lamentis ſe afflictauit, & vſque eò lachrymas effundere non deſtitit, quoàd vtrunque oculum ſibi penitùs extinxiſſet. Atque hi pro ea criminatione, falsò contra Narciſſum confictà, tales pęnas perſoluerunt.

Cap. 9. Petit locum deſertũ vir ſanctus.

Vbi Narciſſus ſe in locũ deſertum ſubduxiſſet, & à nemine eſſet pro certo cognitum, quò ſe recepiſſet, his qui finitimis Eccleſiis præerant, viſum fuit, ut alterum Epiſcopum ſuffragiis crearent. Dius igitur (hoc enim nomine erat) delectus eſt: cui non longo tempore Eccleſiam gubernanti ſucceſsit Germaniõ: quo mortuo, Gordius Epiſcopatum obtinet. Cuius temporibus Narciſſus, tanquam ex mortuis ad vitam denuò reuocatus, à fratribus (quippè omnes illos deincèps, tum quòd tam placido ac quieto animo falsò accuſatus deceſſerat, tum quòd ſingulari diuinæ ſapiẽtiæ & uirtutis amore flagrabat, tum prætereà omniũ maximè, quòd Deus de eius accuſatoribus debita ſupplicia ſumere dignatus eſt, in maiorem ſui admirationem rapiebat) vt Eccleſiæ gubernacula denuò ſuſciperet, vehementer rogatus eſt. Et cùm Narciſſus non ampliùs propter ingraueſcentem ætatem miniſterio præeſſe poſſet, Alexander, de quo ſuprà locuti ſumus, alterius Eccleſiæ Epiſcopus, diuina prouidentia per reuelationem, quæ noctù ipſi ſecundùm quietem apparuiſſet, vt cum Narciſſo in miniſterio Eccleſiæ fungendo coniungeretur, accerſitus eſt. Vndè Alexandrũ, cùm tanquàm diuino quodam oraculo ex Cappadocum regione, vbì primùm in Epiſcopatùs gradu fuiſſet locatus, Hieroſolymam tum voti, tum locorum viſendorum cauſa contenderet, illius Eccleſię fratres eum excipiunt benigniſsimè, & non ampliùs domum reuerti permittunt: idque propter aliam reuelationem, ipſis itidèm noctù viſam; quæ quidem voce euidentiſsima profuſa, eis qui erant inter illos ob virtutem ſpectatiſsimi, perſpicuè ſignificauit, vt extra portas ciuitatis egreſsi, eum Epiſcopũ admitterent, qui ipſis à Deo antè deſignatus erat. Quo ad hunc modum geſto, Hieroſolymitani communi Epiſcoporũ cõſenſu, qui finitimas Eccleſias procurabant, neceſſariò illum apud ſe manere coegerunt.

Peregrinatio religionis ergò, vide quàm antiqua apud Catholicos.

Idem ipſe Alexander in ſuis epiſtolis, quas ad Antinoitas ſcripſit, quæq; adhuc apud nos extant, Narciſsi collegæ ſui in pręfectura Eccleſiæ Hieroſolymitanæ gerenda mentionem facit, iſta in extrema illa epiſtola ad uerbum ſcribens: Salutat vos Narciſſus, qui hìc ante me Epiſcopatus locum occupauit, & cẽtum iam & ſedecim annos prætergreſſus, mecum in eodem miniſterio quorundam precibus coniunctus fuit: qui obſecrat uos, vt idem mecum ſentiatis, eademque ſitis voluntate.

Admodum grãdis ætas S. Narciſsi.

VITA SANCTAE ERMELENDIS virginis, in villa Meldacienſi quieſcentis in finibus Brabantiæ. Habetur in antiquiſſimo MS. codice Eccleſię Traiectenſis.

BEATA virgo Ermelẽdis, ex Ermenoldo patre & Ermenſende matre tam genere quàm diuitiis ſpectabilibus exorta, ab ineunte ætate ſtuduit de virtute in virtutem aſcendere, ut Deum deorum in Sion mereretur videre. Quæ cùm adhuc parentum in domo, puerilis ætatis vinculo teneretur adſtricta, nihil tamen puerile gerebat in opere, ſed quandam maturitatem morum in geſtu intuentibus ſe præferebat. Declinabat ſiquidem laſciuiam atque conſortia coætanearum, in thalamo genitricis ſuæ reſidens, pſalmosque Dauidicos diſcens. Si quandò verbum Dei audiſſet, memoria ſagaci recondebat, ſæpiusque ad os reducens, quaſi mundum animal nouo ſemper pietatis affectu ruminabat. Iamtunc ſuauitatem ſponſi ſui cæleſtis prægustabat magno & incomprænhenſibili modo, deſiderioque illius exæſtuans, cum ſancto Dauid dicebat: Sitiuit anima mea ad Deum fontem uiuum, quandò ueniam & apparebo ante faciem Dei mei? Et iterùm: Sicut ceruus deſiderat ad fontes aquarum, ità deſiderat anima mea ad te Deus.

Octob. 29 S. Ermelendis parentes.

Qualis fuerit in pueritia ſua.

Pſal. 41.

Cumque pueritia tranſiſſet in adoleſcentiam, parentibus eam nubere filiusque procreare volentibus, nullatenùs conſenſit: dicens ſe Christo virginitatem ſuam deuouiſſe. Arrepto denique ferro, capillos per lacteam ceruicem dependentes præſcidit, relictoque ſeculo & omnibus pompis eius, Christum, quem ſibi ſponſum elegerat, per arctam & anguſtam viam ſecuta eſt. Nec retraxit pedem, donèc ad brauium perueniret: in memoria ſemper habens, quid pro nobis fecerit, quidque fuerit paſſus. Parentes aũt illius nec minis, nec blanditiis propoſitũ eius immutare valentes, redditus cuiuſdam villulę Odenca nomine, ad famulatus ſui uſum vnanimiter tradiderunt.

Vouet Deo virginitatẽ.

Odenca vulgò tex Duncl propè Louanium.

At beata virgo Ermelendis, relicta domo, rebusq; parentũ poſtpoſitis, ſolitaria incedebat, ſolicitè exquirens locum vbi ſoli Deo vacare poſſet. Venit ergò ad quandam uillam, cui præerant duo germani fratres, primo iuuentutis flore vernantes. Iſti necdùm legitima contraxerant matrimonia, ſed vanitatis ſeculi atque illecebris inſeruiebant. Ibì ergò venerabilis virgo aliquandiù commorata, hunc locum æſtimabat à Deo ſibi præparatum. Diebus verò ac noctibus frequẽtabat eccleſiam, nudis pedibus incedens, Domino in holocauſtum, proprium corpus offerẽs humiliabat ſe ſeruituti ſubiiciens, nihil ſibi de generis nobilitate blandiens. De nobili enim eius proſapia deſcendiſſe dicitur Pipinus pater ſanctæ Gertrudis, cuius meritis beata Ermelendis ſtuduit eſſe coæqualis. Necdùm in tempore illo ſanctus Amandus gubernacula Traiectenſis Eccleſię ſuſceperat, cuius doctrina & inſtitutione multi poſteà de errore ſuo ad uias iuſtitiæ redire coacti ſunt.

Villa illa Benecum uocatur

Iſtius S. Pipini Vita habes Februarii 21. Tom. 1.

Fuit igitur hæc uirgo ſuę generationis ſingularis lucerna, inter quos enituit cãdore virtutum, ſicut liliũ inter ſpinas. Nec defuit ei tentatio inimici. Antiquus enim hoſtis calcaneo illius inſidiãs, moliebatur effundere olеũ quod adhuc in uaſe fictili cõſeruabat. Siquidè prędicti fratres introitũ illius & egreſsũ ſæpius

conſide-

Duo iuuenes ardẽt in concupiſcentiã eiꝰ.

conſideɾantes, exarſerunt in concupiſcentiam eius, ignorans alter cogitationem alterius. Vterque tamen obſeruabat tempus & horam qua eam ſolam deprahendere potuiſſet, quatenùs decore illius ſuam libidinem ſatiaret. Sed cùm tempus congruum malitiæ ſuæ implendæ minimè reperirẽt, interiùs cæco cruciabantur amore. Quid tamen agerent? Non.n. ſine graui ſcandalo totius oppidi, vim inferre poterant tantæ opinionis virgini. Vnus autẽ ex eis, quem flamma libidinis ampliùs eaurebat, expetijt cuſtodẽ eccleſiæ, dona maxima repromittens, ſi per eum conſenſum virginis habere potuiſſet. Illi enim ſæpiùs atque familiariùs loquebatur, per eum ſingulis noctibus ad eccleſiã habebat acceſſum, quã uis ſub ouina pelle ſanctitatem tamen virginis diù latère non potuiſſet. Ille verò de conſenſu virginis omninò deſperans, (ſciebat enim mentem illius ſolidatam eſſe, & in Chriſto fundatam) rapiendam potiùs fure ſub conticinio noctis iuueni ſuadebat. Hac

Rom 12.

enim hora guſtato paulìſper ſomno, ſolita erat venire ad eccleſiam, offerens ſeipſam hoſtiã viuam, ſanctam, Deo placentem. Et quid agis ò humana mali-

Prou. 21.

tia? Non eſt ſapientia, non eſt prudentia, non eſt cõ ſilium contra Dominum.

Igitur nocte qua rapienda erat, meruit Angelicã vocem audire ſe monentem ex nomine: Recede, in-

Angelꝰ monet loco cedere, & in Meldricẽ, vulgò Melda ert, cõmigrare.

quiens, virgo recede, & virginitatem quam Deo cõ ſecraſti, inuiolatam cuſtodi. Quæ valdè perterrita, obediens iuſsioni iter cepit. Cumque ſpiritu ſancto duceretur, Angelus Domini ei ſecundò apparuit, & viam quam ceperat nè deſereret, imperauit. Venies (inquit Angelus) in villam, quam Meldricem nuncupabis, ibi nanque præparauit tibi Dominus locũ ad perficiendum deſiderij tui votum. Peruenit igitur venerabilis virgo in locum quem prædixerat ei Angelus: ibiq; parſimonia miræ abſtinentiæ diù viuẽs,

Abſtinentia eius.

geminæ dilectionis in ſe continebat mandatũ. Alebatur autem beata Ermelendis ſolummodò herbis agreſtibus, non inferior ſummis eremi cultoribus: puellares quoquè artus teneros, diris cruciabat iniurijs. Frequentabatur quoquè eã quique religioſi, ſed quanto Dominus famam eius dilatabat, tanto humiliùs ſe agebat. Tandèm verò poſt multa certamina euocata a Domino ad cæleſtem peruenit gloriã, quã

Obitꝰ eius

in terris poſita, tota deuotione quæſiuit. Ad cuius exequias non hominum reſonabat turba, ſed hym-

Angelico miniſterio ſepelitur.

nidici Angelorum chori Chriſto cecinerunt gloriã. Et quia Chriſto fuit dilecta, ab ipſis eſt officioſiſsimè ſepulta. Hæc interea virgò beata, quadragintaocto annis latuit aliena à cultu ſeculi, ſolis venerata ciuibus cęli. Sic deniquè Chriſtus manifeſtauit eã ſeculo huic, vt quæ erat iam apud eum glorificata in cælis, etiã apud homines honoraretur in terris. Erat igitur homo quidam, qui præfatam ſolitudinem ab Angelo ſimul & beata Ermelende Meldricem uocatam cùm tranſiret, contigit Deo diſponente, vt longiùs ire nequiret. Media autem noctis hora apparuit tumulus virginis ſolis claritate lucidior, audi-

Sepultura eius cuidam deuoto viro reuelatur.

uitq; Angelos pſallentes. Apparente autẽ luce diei, diſparuit viſio cęleſtis: ſed odor nimiæ ſuauitatis in eodem loco permanſit. Poſt hęc prædictus vir deuotus, pacto negocio, ad prædictum redijt locũ, atque ad tumulum ſui ſigni ſecundò deuotiſsimè excubauit: nec fruſtratus eſt ſpe ſua. Nam pius Dominus iterùm dignatus eſt illi reuelare glorificationẽ ſponſæ ſuæ. Quam.n. apud ſe glorificauerat in cęlis, diſponebat & magnificare in terris. At ille Domini voluntate certior effectus, ſurgẽs manè lætus, agẽsq; Deo

Gen. 28.

gratias, inquit: Verè Dominus eſt in loco iſto, & ego neſciebam. Et ſtatim reuerſus ad propria, omnibus quæ ſui iuris erant aſſumptis, ſuper tumulũ virginis capellam fabricauit, ibique cum ſobrietate viuens, finem dierum in pace ſortitus eſt.

Audientes igitur populi quod geſtũ erat, cõuenerunt ad locum, corde & animo concinẽtes hanc antiphonam: Tua ſunt hæc Chriſte opera, qui ſanctos tuos ita glorificas &c. Statimq; aperientes terrã, ap-

Eleuatio ſine intentu corporis eius.

paruit ſarcophagus, in quo iacebat inuiolatæ virginis corpus. Et ſubitò tanta ſanitatũ emanauit copia, vt ei congruenter aptari poſſet, quod Dominus in Euangelio dicit: Qui credit in me, opera, quæ ego facio, & ipſe faciet, & maiora horũ faciet. Nã cæcis vi-

Iohan 14.

ſus, ſurdis auditus, claudis greſſus, omnibus quoque piè pulſantibus ſalus & incolumitas reddebatur. Dęmones etiam ex obſeſsis corporibus egrediẽtes, expulſione ſua virginis meritum inuiti prodebant. Denique quicunque ſepulcrum eius fideliter tetigiſſet, ſanus fiebat à quacunque detinebatur infirmitate.

Multa ad eius ſepulcrum miracula.

Odore virtutũ eius commoti, ex longinquis regionibus ſuperueniebant viri cum mulieribus, & virgines delicatæ, nudis pedibus miſericordiam Domini implorantes. Per meritum autem beatæ virginis Ermelendis gratiam Dei ſibi affuiſſe ſentiebant: lęti & alacres remeantes ad propria, Amen.

MARTYRIVM S. MARCELLI

Centurionis & martyris, vt habetur in antiquis MS. libris, quibus antiquiſſima Martyrologia conſentiunt.

Octob. 30.

IN ciuitate Tingintana, procurãte Fortunato præſide, aduènit natalis Imperatoris. Denique cùm omnes in conuiuijs epularentur, Marcellus quidam ex cẽturionibus profana reſutãs cõuiuia, reiecto etiã cingulo mili-

S. Marcellus palã confitetur Chriſtũ.

tari, corã ſignis legionis, quæ tunc aderant, clara uoce teſtatus eſt: Ieſu Chriſto Regi æterno milito: amodò militare Imperatoribus veſtris deſiſto: ſed & deos ueſtros ligneos & lapideos adorare contẽno, quia ſunt idola ſurda & muta. Stupentes autem milites iſta audientes, appræhenſum eum in cuſtodiã coniecerunt, & eũtes nunciauerũt Præſidi. At ille hæc audiens, iuſsit eum recludi in carcerẽ: finitisq; epulis reſidens in conſiſtorio, introduci eum ad ſe præcepit: introductoq; Marcello ex cẽ-

Vitis, geſtamẽ eſt centurionis.

turionibus Aſtaſianus Fortunatus Præſes ei dixit: Quid tibi viſum eſt, vt contra diſciplinã militarẽ te diſcingeres, & balteum ac vitem proijceres? Marcellus reſpondit: Iam die duodecimo Calendarũ Auguſtarum apud ſigna legionis iſtius, quandò diem feſtũ Imperatoris veſtri celebraſſis, publicè clara voce reſpondi me Chriſtianũ eſſe, & ſacramento hinc militare non poſſe, niſi Ieſu Chriſto filio Dei patris omnipotentis. Fortunatus præſes ei dixit: Temeritatem tuã diſsimulare nõ poſſum, & ideò perſeram Imperatoribus & Cęſari ipſi. Sanus tranſmittèris ad dominum meum Aurelianum, Agricolanum agentem vices pręfectorum prætorio.

Ducitur ad tribunal Agricolani pſecti.

Die tertia Calendarũ Nouembriũ Tingitanã introducto Marcello ex centurionibus, ex officio dictũ eſt: Marcellum ex centurionibus Præſes ad tuam poteſtatẽ tranſmiſit. Pręſtò eſt epiſtola ſuper nomen eius, quã, ſi præcipis, recito. Agricolanus dixit: Recitetur. Ex officio dictũ eſt: Miles hic, reiecto cingulo militari, Chriſtianum ſe eſſe teſtatus, coram omni populo in Deos & in Cæſarem multa blaſphema locutus eſt. Ideò eum ad te direximus, vt quod ex eodem claritas tua ſanxerit iubeas obſeruari. Recenſitis itaq; epiſtolis, Agricolanus dixit: Locutus es hęc

apud acta præſidis? Marcellus dixit: Locutus ſum. Agricolanus dixit: Centurio ordinarius militabas? Marcellus dixit: Militabam. Agricolanus dixit: Quo furore auſus es, vt proijceres ſacramenta, & talia loquereris? Marcellus reſpõdit: Furor nullus eſt in eis, qui timent Dominum. Agricolanus dixit: Singula hæc locutus es, quę actis præſidialibus continentur? Marcellus reſpondit: Locutus ſum. Agricolanus dixit: Proieciſti arma? Marcellus reſpondit: Proieci. oon enim oportet Chriſtianum hominem moleſtijs ſecularibus militare, qui Chriſto militat. Agricolaous dixit: Ità ſe habent facta Marcelli, vt hæc diſciplina debeat vindicari. Atque ità in Marcellum, qui centorio ordinarius militabat, qui abiecto publicè ſacramento, polluiſſe ſe dixit, & inſupèr apud acta præſidis alia verba furore plena depoſuit, animaduerti placet. Qui cùm ad ſupplicium duceretur, dixit Agricolanus: Nè tibi Deus beneſaciat. ſic enim decebat martyrem de hoc mundo diſcedere. Et his dictis, capite cæſus occubuit pro oomine Domini noſtri Ieſu Chriſti, qui eſt benedictus in ſecula, Amẽ.

Sic hæc accipe, ut illud Apoſtoli 2. Tim. 2. Nemo militãs Deo, implicat ſe negociis ſecularib. Capite cæditur.

MARTYRIVM SANCTI MARTYRIS ZENOBII, & Zenobiæ eius ſororis, Authore Simeone Metaphraſte. Eſt in tomis Aloyſii.

Octob. 30 Cap. 1.

AEGAE eſt ciuitas, quę ſita quidem eſt in ſinu Ionico, habitatur autem à Cilicibus: cuius ea pars quidem, quæ vergit ad cõtinentem, nõ eſt magna: latam autem & porrectam in ſatis magnam latitudinem propinqui maris port⁹ excipit. Ea tulit beatum Zenobium, natum ex piis parentibus, radicis bonæ re uera bonum germen. Qui cùm deceſsiſſent, is relictus fuit apud patruum. Patruus verò, cùm eſſet re vera vir diuinus, & virtutis ſtudioſus, videns puerum ritè ſequentem paternam pietatem, & quomodò vniuerſæ eius hæreditatis, ità etiam virtutis factum eſſe hęredem, affini ſuæ Teclæ eum deſpondit, par Deo gratum propter pietatem, & inſigne bonis omnibus operibus. Ex eis ergò natus eſt Zenobius: deindè etiam ſoror eius Zenobia (hoc enim eis nomen impoſitum fuit à parentibus) ſanctum par, rami fertiles ſpiritualibus operibus.

Parentes beatorum Zenobii et Zenobiæ. Cap. 2.

Cùm autem egregius Zenobius iam ad ephebi perueniſſet ætatem, eis quidem moriuntur parentes: conſumuntur uerò facultates, partim quidem in uentres pauperum, partim autem ad curam infirmorum. Tam pulchrè enim medicinam didicerat Zenobius, & in ægrotos oſtendebat tantam miraculorum effectionẽ, vt nec ſolum quidem eius manus contactum poſſent morbi ſuſtinere, ſed eius ſola fugarentur pręſentia. Hoc autẽ non erat opus artis, ſed donum gratiæ, & pręmium virtutis. Non ſolùm autem ſanitatis, ſed etiam victus erat ſuppeditator Zenobius: & omnibus, qui ad ipſum accedebãt, ſuppeditabat tam quæ ad morbi pertinebant curationem, quàm quæ ad alimentum corporis, quocunque morbo detinerentur, & quibuſcunq; cibis opùs haberent. Quinetiam non ſolùm dabat gratis, ſed etiam ipſum pręceptum longo interuallo ſuperabat. Nam pręceptum quidem dicit: Gratis accepiſtis, gratis date: Ille autem præter medicinam adiungebat etiam alimentum ægrotorum, non ſolùm gratis curans, ſed etiam cum curatione præbens mercedem. Talis quidem ſacroſanctus Zenobius obtigit Ciliciæ regioni, quo tempore Imperator Romanorum, deditus ſimulacris & impiæ ac falſæ religioni, mortuus eſt in impiis dogmatibus. Sed illius quidẽ tam imperii, quàm furoris in Chriſtianos, relictus eſt hęres Diocletianus. Statim autem Lyſiam pręficit Ciliciæ, qui & ad cruciandum erat violẽtiſsimus, & ad alliciendum blanditiis maxima vi præditus. Ille autem cùm veniſſet ad Mopſi urbẽ, excitat perſecutionem aduersùs Chriſtianos, eamque grauiſsimam, & maximè horribilem. Tres autem numero adoleſcentes, Claudius, Aſterius & Neon, fuerunt etiam exerciti in illa perſecutione: quos tulit quidẽ Iſauria, Larandus autem exercuit. Ij enim à Lyſia vehementibus & multis ſubiecti cruciatibus, in crucẽ acti extra muros, ſubierunt mortem maleficorum: eorum autem corpora proiecta ſunt deuoranda à feris & volucribus. Et Lyſias quidem talem oſtendebat inſaniam aduersùs Chriſtianos.

Zenobii virtus in depellendis morbis.

Math. 10 Duplex beneficiũ confert ægris.

Claudi⁹, Aſterius & Neon, martyres

Egregius igitur Zenobius cùm in tanta virtute vitam egiſſet, & diuina reuelatione Chriſti gregem paſcendum ſuſcepiſſet, & Ciliciæ fuiſſet creatus Epiſcopus, in poſterum etiam duplicem oſtendit curationem: vt qui non ſolùm corporibus, ſed etiam animis mederetur, & illa quidem à morbis, has verò liberaret ab impietate. Hinc dicitur Indi cuiuſdam Præfecti coniugem incidiſſe in morbum immedicabilem. Is autem erat cancer, qui in interiorem partẽ thoracis incubuerat. Propter quem congregatæ omnes manus medicorum, arteſque & medicamenta, oſtenſa ſunt illi morbo cedere. Vxoris ergò vicem dolens Indus, & vndenàm tanti mali inueniret ſolutionem, diligenter perſcrutans, à quodam mercatore accepit de Zenobio, eum multos curare ægrotos ſolo uerbo, & manuum impoſitione. Ille autem ſtatìm nihil cunctatus, ſed ſtatìm cum coniuge & liberis iter ingreſſus, venit Aegas. Talis enim eſt, qui affligitur, animus, & ad id, quod audierit exequendum acerrimus propter ſpem meliorem libertatis. Cùm illuc ergò veniſſet, rogabat de Zenobio, vbinàm eſſet, & apud quem degeret: & omne ponebat ſtudiũ, vt eum videret. Cùm hoc autem modo ſe haberet, iubebat accedere ad eccleſiam Chriſtianorum. In ea enim, inquit, inuenies eum, quem quæris. Cùm is ergò ſurrexiſſet, cum vxore ſtatìm uenit ad templũ. Et cùm in eo inueniſſent ſanctum, ſtantem in medio multitudinis, & ex ore ſuo emittẽtem doctrinę fontes ſuauiſsimos, dimotis iis, qui circunſiſtebant, ſpecioſos illius pedes, & bona reuerà euangelizantis ardentiſsimè appræhenſant ſupplices, miſericordemque & clementem illam animam orant & obſecrãt, vt à malo liberẽtur. Nam etſi in vxoris thorace ineſſet morbus, mariti tamen multo magis tangebat animum. Ille autem curatioois mercedem ab eis poſtulat pietatẽ, & vt à patrio errore diſcedẽtes, ad agnitionis veritatem transfugerent. Quod quidem prõpto & alacri animi ſtudio ſe facturos eis profitentibus, excipiens ſanctus: In nomine Ieſu Chriſti, inqt, qui ſanauit mulierem profluuio ſanguinis laborantẽ, ſana eſto, mulier, & liberare à morbo. ſtatimq; grauis ille morbus verbo, tanquàm flagello aliquo, fuit expulſus, & diuinum baptiſmum & ipſe & vxor, & liberi fuerunt aſſecuti. Deindè etiam cùm fuiſſent participes ſacramentorum, domum læti redierunt, vt qui cum morbo mulieris, qui erat in thorace, vnà quoquè perdidiſſent morbum deceptionis, & ſanitatem animæ fuiſſent locupletati.

Cap. 3. Zenobius fit Epiſcopus Aegarum.

Curat ægros ſolo verbo & manus impoſitione.

Mat. 9. Sanat fœminam cãcere laborantem.

Alia quoquè mulier, quæ in uirtute uiuebat Antiochiæ, & opem ferebat multis indigẽtibus, in morbũ incidit grauiſſimum. Eum medici nominant phagedęnam. Exortus autẽ inter mamillas, uaſtabat omnia circuncircà. Omnem ergò aliam deſperans ipſa

Cap. 4.

quoquè

quoquè curationẽ, egreditur noctu è ciuitate: cumque veniſſet per Seleuciam, & ad litus acceſsiſſet, & nauem quandam aſcendiſſet, appellit Aegas. Et ardenti ſtudio ad ſanctum accedens, ei oſtendit grauẽ illam affectionem, eumque rogat & ſupplicat, vt uel ante illius oculos moriatur, & citò euoluat debitũ, vel liberetur à malo, quod eã affligit. Morbus enim ei tantam afferebat neceſsitatem, & tantum dolorẽ, vt etiam mortem peteret loco beneficii, & ea videretur eſſe liberatio à malis. Cùm his motus fuiſſet ſanctus, & manu Crucis ſignum feciſſet, & deindè diuinum Chriſti nomen inuocaſſet (ò Dei iudicia, ò benignitatem, quæ nullis poteſt uerbis exprimi) ſiſtitur quidem ſtatim morbus, qui ſolum impleuit ſaniei: ſoluitur autem mulier à doloribus, & reuertitur ſana Antiochiam.

Signo Crucis et precibus curat phagedanã.

Cap. 5.

Quæ autem poſt hæc ſequuntur, ſunt Diocletiani perſecutio aduerſùs pietatem, & Deo inimicum ab eo profectum edictum, & Lyſias illius ſæuitiæ & inhumanitatis miniſter acerrimus. Qui cùm accepiſſet diuinũ Zenobiũ prædicare vnũ ſolũ Deũ, eiuſq; præcepta & voluntatem ſtudioſè & diligenter amplecti, & eius inuocatione morbos omnes facilè ſoluere, & manum abundè ſuppeditantem porrigere egentibus, eum ſtatim compræhendit, & cùm in media præſediſſet ciuitate, & eum coram ipſo curaſſet ſiſtendum: Sæpè, inquit, o Zenobi, à me de te eſt auditum: ſed cùm non facilè poſſem ſoli famę credere, propterea te in meum adduxi conſpectum, vt etiam oculos haberẽ teſtes eorum, quę audiui: &, ut paucis abſoluã, hæc duo tibi propono, vt vel pareas pio edicto Imperatorum, & dijs nobiſcum ſacrifices: qđ quidem efficiet, ut tu maximum honorem aſſequaris, & magnas opes, & vitę ſplendorem, & aliorum bonorum remunerationes tibi conciliabit: (hoc tibi potes certò pſuadere) vel vt damneris ad plagas, vincula, cruciatus, & cætera tormẽta. Quorum quiſnam eſt alius finis, mors omninò ſæuiſsima, & plena maximo dolore? Ad hæc egregius Zenobius: Mihi, inquit, vnus eſt verus Deus Ieſus Chriſtus, in quo ego confido, à quo eſt ipſa eſſentia & vita, & propter quem eſt mihi mori lucrum: neque enim quicquam ex iis, quæ hìc ſunt iucunda & delectabilia, eſt conferendum cum ea, quæ eſt illic, remuneratione. Quamobrèm ſæuus indignatus Lyſias, ſublimè in ligno tollit athletam, & tormenta infert eius corpori: Videamus, dicens, an Chriſtus ſit venturus, ut ei opem ferat.

Siſtitur ad tribunal.

Conſtans oratio eiꝰ.

Suſtollit in lignũ.

Cap. 6.

Intereà verò, currens alicundè, venit ad eum Zenobia ſoror eius. Quę cùm eum adſpexiſſet in ligno, & vel ex ipſo ſpectaculo repleta fuiſſet audacia, &, ſi quid eſt molle, aut imbecillum, aut muliebre, id totum abieciſſet, & ſe verè eſſe eius ſororem oſtendiſſet: Superbe, inquit, Tyranne, quidnam ſceleris admiſit frater, quòd tu eum ſic torques? Ille autem, (o ſiniſtram, & doloſam, & illiberalem animã) ad mulieris dicendi libertatem placidiſsimè reſpondit & leniſsimè, ut & in eam, vtpote fœminam, ſe blãdis verbis inſinuaret, & induceret, vt imbecilliorẽ. Sacrifica enim, inquit, Zenobia tu quoquè diis, nec ſuſtineas videre ſpeciem ac vigorem & florem tui corporis, miſerabiliter multis ac variis tradi ſuppliciis: quorum, ò mulier, dedecus eſt longè ipſo dolore grauius. Illa autem ſimul cum fratre loqui incipiens, velutì uno quodam motu animi & conſenſu: Non nobis, dixerunt, perſuadebis ò Tyranne, Deum verum & uiuũ permutare cũ ſimulacris mortalium hominum, nec ſi fieri quidem poſſet, vt tu innumerabiles nobis mortes afferres, & non hanc vnã, quę nobis vel ab ipſa natura debetur neceſſariò. Hæc ergò cùm dixiſſent, martyres ſtatim lecti excipiunt ferrei, & ignis ſub lectis accenditur. Aderat autem Lyſias quoquè acclamans: Veniat Chriſtus, & opem ferat iis, qui pro ipſo patiuntur. Zenobius autem ei honeſtè dixit: En adeſt, ſuum rorem præbens nobis medicinam, etiamsi tu hoc non poſsis videre, cùm ſis circundatus tanta caligine impietatis.

Item ſororis eius Zenobiæ conſtãtia.

Simul torrentur igni.

Cap. 7.

Tyrannus ergò cùm videret eos tã magno & tam forti animo præditos, in præſentia quidem ceſſare fecit eorum cruciatũ, ſimul quidè & ad ſenſum doloris eũ nequaquàm ſufficere exiſtimans, & ſpe quadam ſibi blandiens fore, vt ii perſuadeantur, & conuertantur, nec perperuò ità ſibi nihil parcant. Cùm itaq; è lectis ferreis eos feciſſet ſurgere: Veſtri, inq̃t, modò miſeremini, neque ſit alter alteri inulcèm adſpectus miſerabilis, frater ante oculos ſororis atrociter interfectus. Illi aũt moribus & animis magis fratres, quàm corporibus: Tibi, dixerunt, o iudex, potiùs conſulimus, ut tuæ animæ aliquã curam geras: & timeas quidè gehennam, cuius minæ tibi intentantur, & ſupplicia illa immortalia: diſcedas aũt ab hoc errore manifeſto, & ad Deum verum accedas, & ad pietatẽ. Nos aũt tibi erimus apud Deum interceſſores, ſponſoresq; & fideiuſſores, ꝙ acceptam tuã habebit conuerſionem, & te placidè excipiet, & dignabitur bonis ineffabilibus. Propter quæ Lyſias rabie quadam & furore factus acrior, iubet illud par verè bonũ inijci in lebetes. Lebetes aũt ſubtùs habebãt ignem valdè accenſum. Illi uerò ſtantes ante lebetes, cùm oculos ſimul cũ anima in cælũ ſuſtuliſſent, dicebant: Dñe Ieſu Chriſte Deus pacis, ſuſcipe in pace animas noſtras. Finitis pcibus, eos ſtatim exceperunt lebetes: & quæ erat in eis quidem aqua, vel ipſo igne feruebat vehementiùs. Par autem martyrum, cùm diuinum quendam rorem ab alto ſenſiſſet, cauens ſenſim eſt egreſſus. Canticum autem erat: Seruaſti nos Domine ab ijs, qui nos affligunt: & eos, qui nos odio habent, affeciſti pudore.

Coniiciuntur in lebetes bullientes, nec læduntur.

Pſal. 43.

Cap. 8.

Cæterùm Lyſias cùm eorum mutationis omnem ſpem abieciſſet, vltimam fert in eos ſententiã, ut gladio vitam finiant. Cùm itaque extra muros ciuitatis Aegæorum fuiſſent ſancti, ut iuſſerat Lyſias, & ſe rurſùs dediſſent precibus: Agimus tibi gratias, Chriſte Deus, dicebant, ꝙ dignatus ſis efficere, ut bonum certamen decertaremus, curſum conſummaremus, fidem ſeruaremus. Tibi ergò placeat, O Domine, ut ſimus participes præmii ſupernæ vocationis: & nos refer in numerum eorum, qui placuerunt ſancto tuo & admirando nomini: quoniam es benedictus in ſecula. Statim autem preces effectus eſt conſecutus: & uox quædam reſonans è cælo, eis pollicita eſt coronas, & ad illa euocabat athletas, quæ illi conſequi optabant per martyrium. Cùm autem audiiſſent uocem ii, qui aderant, humi cadunt proni & lachrymantes propter admirabilem illam auditionem. Atque triceſimo quidem menſis Octobris amputata fuerunt capita martyribus.

Audiũt cælitus vocem.

Capite cæduntur.

Cap. 9.

Sacra autem illorum corpora ante urbem proiecta, cùm Hermogenes & Caius presbyteri profunda nocte cum ſuis ſuſtuliſſent, pieq; admodùm & ſanctè loculis impoſuiſſent, condunt in ea, quæ illic erat, ſpelunca. Timebant enim inſultum impiorum, nè illis etiam ipſas inuiderent reliquias. Ita fuit ſanctis his fratribus in omnibus conſeruata fraternitas: & communem confeſsionem, communem etiam fecerunt decertationem: & quomodò ex uno utero prodierunt, ità etiam vnus locus ſuſcepit vtriuſque corpora: Ad gloriam Domini noſtri Ieſu Chriſti: Cui gloria & potentia nunc & in ſecula ſeculorum, Amen.

Uno ſepeliuntur loco.

VITA ET MARTYRIVM SANCTI martyris Epimachi, authore Simeone Metaphraſte. Habetur in tomis Aloyſij.

31. Octo. Cap. 1. Chriſtiani olim ad idolorum ſacrificia compulſi.

OLIM profectò impietatis caligo per totũ orbem terrarũ diffuſa erat, hominesque vniuerſi ad ſacrificium dijs offerendum compellebantur, imperantium minas, & iudicum ſæuitiam atque impetũ formidantes. Quãobrem natura ſeipſam denegebat: tunc enim cognationis iura cõculcata omninò euertebantur. Quinetiam veteris beneuolentiæ coniunctio in diſsidium conuertebatur.

Cap. 2.

Intereà verò tanquàm ſtella quædã inter Chriſti milites magnus effulgebat Epimachus: qui viuus quidem Aegypto tantùm cognitus fuit; poſt martyriũ autẽ totimundo euaſit manifeſtus. Eum.n. tunc Aegyptus, velut lucernam quandam ſub modio latentem, occultabat. Nam regio illa, eius viri educationis atque optimæ inſtitutionis particeps facta fuit: quippè quæ virtutis & ætatis ipſius progreſſum atque incrementa perſpexit. Is non ſolùm cum ætate virtute quoquè creſcebat, ſed etiam virtus ipſa in eo peſpiciebat longè maior, quàm eius ætas poſtulabat idq; cùm nullo vitæ magiſtro atq; duce vſus fuiſſet ſed ipſe ſibi tanquàm regula quædam & forma extitiſſet, animum ſimul atq; mores componens, illum videlicet mitem & tranquillũ efficiens, hos prudentes ſemper, attentos & ſobrios. Hinc Peluſius mons incolam eum virum ſuſcepit, quẽadmodùm eremus olim Iohannes Baptiſtam, & Carmelus Eliã habuit.

Epimachus ĩ Aegypto natus et educatus.

Degit in monte Peluſio.

Cap. 3. Vitæ eius aſperitas.

Cùm igitur Epimachus ipſe in monte Peluſio vecſaretur, & in omni philoſophia ſe exerceret, omnẽque victus duritiem amplexaretur, vitã deniq; propter Chriſtũ aſperam ac laborioſam viueret, Iudex quidam ſæuitia & ferocitate inſignis, Alexandriam venit. Iudex autem ille cætera quidẽ omnia pro nihilo faciebat: ſed omne tantùm ſtudium, induſtriam & artes adhibebat, quibus totam vrbem illam ſuis tetibus caperet, & acerbam impietatis prædam colligeret: idq; vt aſſequi poſſet, nullis machinis abſtinebat. Quamobrèm Chriſtiani omnes illius iudicis minas extimeſcentes, alii in ſolitudinem aufugiebant, alii ſe Chriſtianos eſſe diſsimulantes, impietatem ſimulabant. Quicunque verò pietatem profiteri volebant, acerbiſsimis cruciatibus tradebantur.

Cap. 4.

Tunc igitur Epimacho ſolitudo ipſa non ampliùs fuit optabilis, neque illa uitæ ratio grata erat, qua cõſuetudinem & hominũ impietatem vitabat: ſed amoris ardore in Dei pietatem vehementiſsimè accenſus, & zelo quodam magno excitatus, uitam ſimul, ſolitudinem & quietem illam contempſit, & ab eremo in mediam vrbem deſcendit; quinimò adiit ad tribunal Tyranni, nihil eorum metuens, quæ corporeis oculis cernuntur, neque his rebus, quæ terrorẽ iniiciunt, perterrefactus. Qua re admirabilem animi fortitudinem indicauit. Deincèps idolorum arã euertit, eamque ſolo adæquauit, partim generoſa & forti manu, partim potentia quadam, non humana, ſed diuina vſus. Ad hæc & aduersùs iudicem impetum fecit, iuſto quodam furore illum vlciſcens, qui Deum & eius ſacras leges violabat. Ac niſi ab ipſius ſatellitibus martyris impetus detentus fuiſſet, Tyrannus ille miſerabili caſu iacuiſſet.

Eximia S. Epimachi virt⁹.

Cap. 5.

Quæ omnia cùm iudex non ferret, ſed ira excãdeſceret, ꝙ homo tã vilis & abiectus, coma ſqualidus, toga miſer, tanto impetu in eum irruere auſus eſſet, in carcerem & vincula virum illum ſanctiſsimum iuſsit conici, propterea quòd audaciam & temeritatem magnam præ ſe tulerat: quamobrem & iuſtas pœnas ei perſoluendas eſſe decreuit. Multi quidem alii, & ipſi pietatis cauſa concluſi, carcere illo detinebantur. Sed illis omnibus multum adiumenti, magnaque ad martyrium libenter perferendum adhortatio, erat Epimachi oratio atque alacritas, quippè ꝙ omnes cruciatus, quos ſibi paratos ac propoſitos videbat, negligens, de illorum ſalute tantùm erat ſolicitus. Ad hæc admonitionibus & doctrina multa eos inſtruebat atque confirmabat, vndiquè ipſos muniens, eisque perſuadens, vt vigilantes ac tales eſſe ſtuderẽt, qui omninò ab hoſtis diaboli machinis expugnari non poſſent.

Conjicitur in carcerem & vincula.

Cõfirmat captiuos Chriſtianos.

Cap. 6.

Cum uerò iudex illos ad ſe duci iuſsiſſet, eosq; multo conſtãtiùs, quàm anteà, Chriſti confeſsionẽ profiteri vidiſset, eiusq; rei cauſam Epimachi conſilia & adhortationes fuiſſe cognouiſſet, illorum omnium poſt multos & intolerabiles cruciatus, linguas excindi iuſsit, (his enim vtebantur martyres ad veritatẽ defendẽdam, quæ res iudicis animum maximè cruciabat) deindè eorundem capita gladio amputari.

Multi martyriũ obeunt.

Poſt hæc vinctum ad ſe duci iuſsit generoſum Epimachũ, quem intuens: Quarè, inquit, tu vir ità grauis, & forma ſpectabilis, ad eam impietatem prolapſus es, vt non ſolùm nos, ſed deos etiam ipſos & Imperatores contemneres? Homines quidẽ ſæpè ab officio aberrare neceſsè eſt: at non decet tamen permanere, ſed conſiliũ mutare, & corrigere, q̃ non rectè a nobis facta fuerint. Quamobrèm & tu, cum humano more peccaueris, tandèm reſipiſcas, & noſtris iuſsis obedias, nobiſcum una diis ſacrificans, & in illos beneuolentiam oſtendens: ſè ſi deos ipſos omniũ dominos colere nolueris, tu quoquè ſceleratorum hominum mortem patiaris.

Cap. 7.

Ad hæc ardentiſsimus ille veritatis propugnator Epimachus, apertam illius temeritatem redarguens, quòd admonitionibus & doctrina ſua eum ad impietatem impellere conatus eſſet, ab exordio orationis ſuæ fecit, vt Tyrrãnus ipſe ſtatim eius animum perſpiceret, & ab omni ſpe decideret. Me, inq̃t, ò iudex, nunquàm ab ea pietate, cuius ego alumnus & amicus ſum, tu auertere poteris: Nè igitur ad negandã Chriſti confeſionem dehinc prouoces, neque aliud quippiam me facturum, aut dicturum ſperes, quod animi aut mentis imbecillitatem ſignificet. Chriſtũ enim confiteor, Chriſtum prædico, per quem creata omnia: per quem homo formatus, & lex data eſt: qui mentem nobis dedit omnium ducem ac magiſtram: qui pro noſtra omnium ſalute, quæ iam perierat, humana carne ſe induit, & crucifixus ac ſepultus fuit, reſurrexit, & in cælos aſſumptus eſt, atq; iterùm uenturus cum gloria creditur. Vtinàm & tu iſtam idolorum cęcitatem ab oculis animæ abiiceres, & ſuauem ac ſalutarem Chriſti lucẽ aſpiceres. Nolim enim putet aliquis, temerè ac fruſtrà nos corpora noſtra cruciatibus libenter tradere. Non ità ſumus nobiſipſis inimici & inſidiatores. Verùm quoniam altera quædã uita eſt multo pręſtatior hac, q̃ videtur: alter quidã mundus, & ſempiterna rerum bonarũ delectatio, nullo tẽpe circunſcripta, ſed perẽnem iucunditatẽ afferens: proptereà mundum hũc ſpectabilem, & carnem hanc fragilem atque caducam deſpicimus. Talis eſt noſtra confeſsio. In hac firmi & ſtabiles conſiſtimus. Pro hac & ego quemuis cruciatum ſuſtinere paratus ſum. Tu vero ſi celerem mortẽ attuleris, ꝑgratũ mihi facies, & teipſum dedecore liberabis. Quo enĩ diuturniore cruciatu me

Conſtans vox S. Epimachi.

Martyres cur hanc deſpiciãt vitam.

affliges, eo promptior ad iuſſa tua contẽnenda inuenniar. Nã ſi nihil aliud eſſet, certè & martyres illos reuereor, qui ante nos certamen ſubierũt, & reliquos iſtos, qui nobiſcũ vnà carcerẽ rurſus habitant: ob idque & ipſe illud ſtudeo, nè ſine corona diſcedã: ſed vt poſtquàm in illorum choro enumeratus fuero, iſtis optabilem certaminis mei curſum oſtendam.

Cap. 8. S. Epimachus ferreis vngulis laniat.

Hæc martyris verba dubitationem magnã Tyranno attulerũt: qui eùm Epimacho perſuadere nõ poſſet, eũ in ligno ſuſpendi iuſsit, ac ferreis vnguibus lacerari. Ille uerò eo magis eiuſmodi tormẽto lætabatur, quo ſe ob eã rẽ beatiorẽ exiſtimabat: quippè qui imitator eſſet eorũ, quæ Dñs Ieſus paſſus fuerat. Itaque aiebat: Si Dñs noſter Ieſus Chriſtus pp nos crucifixus eſt, & fellis atq; aceti potionẽ accepit: ſi eius latus lancea pcuſſum fuit, ſi palmæ clauis perforatæ ſunt: quarè nõ debeo & ego illius ſeruus, magna cũ voluptate in hiſipſis rũ Chriſto Dño meo cõmunicare? Certè martyr ille & lancea percuti cupiebat: quinimò fel ipſum appetebat: &, Veniãt in me alapæ, dicebat: inijciãtur ſputa: circũdetur caput meum corona ſpinea: detur in man⁹ & arũdo. Vbinàm ſunt dedecora & irriſiones? vbi alapæ? Oia enim pſentia hæc mihi ad futura illa bona ſpectãti, eaq; appetẽti, videntur parua quædã eſſe, ac pro nihilo facienda.

Iohan. 19

En vt cupit Chriſto conformari.

Cap. 9. Acutis lapidib⁹ cæditur.

Hæc eùm diceret martyr, prioribus tormẽtis noua quædã adijciebant: & acutis lapidibus generoſus ille athleta, Tyranni, hoc eſt, crudelis & inhumanæ prorſùs aïæ iuſſu, feriebatur. Inſtabat enim ac vrgebat: Ità, inquiens, hominẽ percutite, vt eius corpore crebris ictibus pfracto, celerrimè animã ipſam abrũpat. Sed non videbat Tyrannus ille, martyrem ea re illuſtriorem effici, maioremq; apud Deum fiduciam ipſi conciliari. Cæterùm eorum, quæ dicenda ſunt, narrationem ſequamur. Deincèps enim planũ fiet, quemadmodùm Epimachus maniſeſtiorem Dei gratiam & miracula conſecutus eſt.

Efficitur ex pœnis illuſtrior et fortior.

Cap. 10.

Lacerabatur ille quidem in ligno, & lapidibus ità feriebatur, vt eius oſſa & ipſa frangerẽtur. Puella verò quædã illic adſtabat, & ipſa vna ex eorũ numero, qui ſpectaculo aderant. Erat aũt oculo altero exęcata. Illa cùm ad martyrẽ intẽta eſſet, & grauiſsimos eius cruciatus lamentaretur, pars quædã è martyris carnibus abſtracta, & per aerẽ perlata, in illius puellæ oculũ ſanguinis guttã inſtillauit, quæ quidẽ (ò miraculum ſingulare, ò Dei benignitatẽ omni oratione maiorẽ) in lumẽ ſtatìm cõuerſa eſt, & puellæ oculũ ſanũ effecit. Hoc Epimachi martyris miraculum quaſi pertranſeuntes diximus, vt oſtenderemus vnã eius viri ſanguinis guttam ſubitò tantam curationem afferre potuiſſe.

Cæca videt, tacta eius ſanguinis gutta.

Cap. 11. Caput ei amputatur.

Cum uerò martyr in diuerſam ſententiam flecti nõ poſſet, & Dei religionem nequaq̃ negare uellet, vltima in eũ ſententia lata eſt, & ſacrũ illud martyris caput ſecuri percuſſum fuit: & eius quidẽ venerãdũ corpus, fideliũ hominũ manibus religioſè curaſũ, illic conditũ eſt, vbi & martyrii ſuſtinuit conſummationẽ. Eius viri certamẽ nõ Alexãdrinus tm̃ populus, quiq; finitimas ac feraciſsimas Aegypti regiones colunt, valdè admirati ac reueriti ſunt: ſed illud mundus nunc celebrat vniuerſus. Eundẽ quoq; certaminũ author & iudex Deus è cęlo illuſtri corona donauit, pp quẽ Epimachus cruciatus oẽs ppeſſus eſt: eiuſque imitator eſſe in tormẽtis pferẽdis maximè concupiuit ac ſtuduit. Ipſi Creatori & Saluatori, Dẽo ac Deo nr̃o ſit gloria, honor & adoratio cũ Patri principij finiſq; experte, & ſanctiſsimo atq; viuificãte ſpiritu, q̃ eſt una diuinitas ĩ æquali & indiuidua Trinitate, vitam prębens omni ſpiritui, & regnans nunc & ſemper, & in ſecula ſeculorum, Amen.

HISTORIA SANCTI QVINTINI martyris, doctè ſanè & grauiter conſcripta, tametsi Authoris nomen vetuſti MS. codices non habent.

PRAEFATIO AVTHORIS.

SANCTORVM martyrum beata certamina, & triumphos glorioſorũ teſtiũ Chriſti pdicare, Chriſto eſt præconia dicere: quia cuius illi mẽbra extiterunt, ipſe in eis vicerat, ac p hoc ad illum totius victoriæ laus palmaq; redundant. Chriſtus.n. martyrũ Rex, martyrũ eſt forma, martyrum virtus, martyrũ victoria. Ipſe pati ˙p-mittit, & ipſe patitur. Ipſe vincit, & ipſe coronat. Totum ergò ſanctorũ martyrũ, totum eſt Chriſti, a quo martyrii beata manauit conditio, qua nunc ſanctorum multitudo redimita coruſcat: quorũ pia certamina, quanuis noſtra longè præceſſerint tẽpora, ſacris tamen ſcriptis indita accepimus, & geſtorũ ordinẽ, Chriſto fauente, cognoſcimus. E quibus beati Quintini glorioſa facta recẽſentes, ſanctã paſsionẽ eius * ſcribere operępręcium ducimus, ſecũdùm qđ eiuſdem paſsionis ordinẽ fideliter, vt credimus, ad nos vſque delatum accepimus: quem cum Chriſto & in Chriſto inæſtimabili dignitate regnare & gloriari perpetuò confidimus.

*Codex habet * ſcribendã negotioſum.*

NARRATIO.

CAP. I.

31. Octo. S. Quintini progenies & patria.

SANCTVS igitur Quintinus Chriſti famulus, & martyr glorioſiſsimus, q̃uis Romana gẽte oriundus, & ſenatoria ſtirpe pgenitus nobilitaretur, fidei tamen nitore inſignior, Regẽ ſuũ Chriſtum deuotione, ut miles fidiſsimus, ſecutus eſt. Pro cuius amore primò patriam, gentẽ, parentesq; relinquẽs, relicto etiã mũdialis monarchiæ loco, Gallijs ſe intulit, & cũ beato Luciano Ambianos vſq; peruẽnit: ſed ſancto Luciano Bellouacẽſium vrbem adeunte, beatus Quintinus agonis ſui tempus expectans, Ambianis reſedit. Quod factum diuinitatis prouidẽtia credimus, quatenùs verbi diuini ſemina latiùs ſpargerentur fidelibus, & plura terrarum loca conſecrarentur eorum ſacris Chriſto immolatis cruoribus.

In hac ciuitate Ambianen. S. Martinus nudum chlamyde veſtiuit.

CAP. II.

INtereà cœpit per eoſdem viros ſanctos Chriſti maniſeſtari nomen, & virtutũ eius inſignia propalari, non ſolùm eorum prædicationum documentis, verumetiam virtutum & miraculorum teſtimoniis. Oriebatur.n. noua lux cæcis, Crucis data ſignaculo: vigorem priſtinũ mẽbra morbis feſſa reſumũt, lingua * balbutiens in verba prorumpit, & claudi curſus arripiunt, qui antè nec greſſus nouerunt. Sed hæc miracula Chriſti, per ſeruos ſuos exhibita, ſicut fidelibus ad emolumentum extitere ſalutis, ſic infidelibus ad augmentum ſuſcitandi furoris. Beatus verò Quintinus & Lucianus, ieiuniis & orationibus inſtantes, agonum ſuorum certamina Domino cõmẽdabant, & laborum ſuorũ ſtudia vt à Domino dirigerentur, cunctis niſibus implorabant.

** blaterãs habet, codex.*

CAP. III.

IGitur tempore illo imperatoria ſceptra gerentibus Diocletiano & Maximiano, tanta in Chriſtiani nominis religionem exarſit inuidia, vt circunquaquè Chriſtiani perſequerentur, & mortibus variarũ

Perſequerentur paſſim.

pœnarum

pœnarum publicè priuatimq; traderentur. Non.n. paganorum veſaniã coercere potuit populi multitudinis dãnum, non ætatũ compaſſio, neq; ſexuum diſcretio. Sed quanto acriùs iugulabantur, tanto copioſiùs, Chriſti fauente gratia, ad eius fidei confeſſionem vndique confugiebatur, vt veraciter dicere poſsit Eccleſia: Cùm inuocarem, exaudiſti me Deus: in tribulatione dilataſti me. Principibus verò ſuprà memoratis, primatús ſui inſignia gerentibus, Rictiouarus quidam conſtituitur præfecturæ in Gallijs agere iura. Qui tantæ mox crudelitatis inſania aduersùs Chriſtianos exarſit, vt eorum ſanguine rabiẽ ſuã nunquàm ſatiari poſſe putaret, quod mox factis manifeſtè ſatagit, in eorum videlicet beatorum martyrum nece, quos, * Baſileam vrbem veniens, inquiri fecit: & pro ſancti nominis Chriſti confeſsione, eo in loco, vbi * Arai flumen in * Rheni alueum ſe infundit, mergere & crudeliter necari p̃cepit. Sed profundis gurgitibus quanuis corpora ſæuus ſatelles immergeret, animæ tamen Deo digniſsimæ, ſunt ſorte felici ad æthera tranſuectæ: & hoc magna miſeratione Dei, vt milites ſui aquis tumulati, celſitudinẽ cæleſtis ſuſciperent regni, vbi iam Rictiouarus eos funeſtè perſequi non poſſet, poſſet autem pro delictis ſuis exorare, ſi vellet.

Eccleſia p̃ſecutionibus nõ minuitur, ſed augetur.
Pſal. 4.
** Baſulã.*
** Arola*
** Rhodanus*

CAP. IIII.

FActa verò Chriſtianorum circunquaq; inquiſitione ab impio ſuprà memorato præfecto, ipſe ad caſtrum, quod * Somanobrium antiquitùs, modò Ambiani, vocatur, peruenit, ubi iã ſancti Quintini beata ſtudia in prædicationibus, ſignis & virtutibus glorioſè patebant. Quæ ille cùm cõperiſſet, altiùs indignatus, mox beatum Quintinũ cõpræhẽdi, & catenatum in carcerẽ duci, ac illic retrudi præcepit: quatenùs eius ſancta libertas coercita, Chriſto lucrandi populos locum ampliùs non inueniret. Beatus aũt Quintinus cùm à militibus duceretur in carcerem, lætabundus & exultans, Dominũ, nè ſe derelinqueret, deprecabatur, Dauidicum illud dicẽs: Domine Deus, eripe me de manu peccatoris, & de manu contra legem agentis & iniqui: quoniam tu es patientia mea Domine, ſpes mea à iuuentute mea.

*for. * Samarobriga*
Pſal. 70.

CAP. V.

SEquenti aũt die Rictiouarus ſedens pro tribunali in conſiſtorio, beatũ Quintinum ſuis p̃ſentari iuſsit obtutibus. Qui cùm ab apparitoribus fuiſſet adductus, ait ad eum Præfectus: Quod nomen eſt tibi? Beatus Quintinus reſpondit: Chriſtiano noĩe cẽſeor, quia Chriſtianus ſum, & Chriſtũ credo corde, & ore profiteor. Propriè iñ Quintinus à parentibus ſum vocatus. Cui Præfectus: Ex qua es progenie? Beatus Quintinus ait: Ciuis Romanus ſum: filius autẽ Zenonis ſenatoris. Tunc Præſes dixit: Quidnã eſt, q̃ perſona tam nobilis, & tanti viri filius, iã ſuperſtitioſis religionibus te tradideris, ut illum pro Deo te colere dicas, quem quondàm à Iudæis crucifixum audiuimus? Sanctus Quintinus reſpondit: Nobilitas ſumma eſt Deũ cognoſcere, eiusq; deuotiſsimè obſequi mandatis. Nam religio Chriſtiana, quam tu ſuperſtitionem nominaſti, non tam ignobili ſubijci poteſt nomini, quæ ad ſummum beatitudinis gradũ ſuos ueraciter ſectatores euectat. Hac.n. Deus omnipotens cognoſcitur, cæli terræq; creator, & filius eius Ieſus Chriſtus Dominus noſter, p̃ quem oĩa facta ſunt, ſiue in cælo, ſiue in terra, viſibilia & inuiſibilia. qui in omnibus eſt patri coæqualis, quia ab eo ante omnia ſecula genitus, ſibi eſt conſubſtantialis, ſibique coeternus. Præſes verò dixit: Quintine, recede ab hac ſtultitia tua, qua tenèris, & noſtris ſacrifica dijs. Beatus Quintinus reſpondit: Dijs tuis non ſacrificabo: quia religio noſtra deos tuos nobis dæmonia eſſe demõſtrat. Stultitia verò, qua me teneri aſſeris, non ſtultitia eſt, ſed ſapientia, a filio Dei nobis oſtenſa, qui eſt virtus & ſapientia patris. Sed illi profectò ſtulti ſunt, qui dijs tuis ſacrificando tibi obediunt. Tũc præſes dixit: Niſi nunc acceſſeris, & dijs noſtris ſacrificaueris, per deos deaſque noſtras iuro, quia diuerſis te cruciatibus ad mortem vſque torquebo. Ad hæc beatus Quintinus reſpondit: Et ego tibi per Dominum meum promitto, quia quod iubes, non facio: quod minaris, non timeo. Celeriùs fac quod vis: q̃cquid Deus p̃miſerit, ſuſtinere paratus ſum. Corpori non inferre pœnas potes: aĩæ verò Chriſtus miſerebit.

Zeno ſancti Quintini pater.
Præclarũ ſanctè reſpõſũ et Chriſti martyre dignũ.
Pſal. 95.
1. Cor. 1.

CAP. VI.

HIs præfectus auditis, immani furore commotus, duriſsimis eum flagellis cædere præcepit. Sed beatus Chriſti martyr dum acriter cæderetur, paululùm oculis ad cælũ leuatis, gratias Deo agens, dixit: Domine Deus meus, gratias ago tibi, quia propter nomen ſanctum filij tui, Domini mei Ieſu Chriſti hæc me pati voluiſti. Et nunc præſta fortitudinẽ Domine, cõcede virtutem, porrigens auxiliatricem dexteram tuam, quatenus pœnas cum tyranno ſuperare valeam ad laudem & gloriã nominis tui, quod eſt benedictum in ſecula. Et cùm huiuſcemodi verba inter flagella orans compleret, vox fertur audita: Quintine, conſtans eſto, viriliter age: ego adſum tibi. Confeſtim verò apparitores, qui nece crudeli eũ cædebant, in terram ruentes, ſtandi facultatẽ amiſerunt, & ſpiritali ſe virtute acerrimè torqueri ſentientes, auxiliari ſibi præſidem magnis vocibus exorabãt, plagis ſe profectò immẽſis torqueri, & cremari ignibus confitentes, adeò vt conſiſtendi ac penè loquendi amiſerint officia.

Inter flagella duriſſima gratias agit Deo.
Diuinitus confirmatur.

CAP. VII.

HIs præſes auditis, cùm beatum Quintinũ fidẽtiùs ſemper agere, ac cõſtantiùs in fidei ſuæ cõfeſsione perſiſtere conſueretur, truculentiori ira permotus, coram cunctis magno clamore dixit: Per ſacros deos deaſque iuro, quia Quintinus iſte magus eſt, & præcantaminibus vtitur, quibus eũ manifeſtũ eſt adiuuari. Nunc igitur magna cum ſeueritate extrahite, & eijcite à facie mea, recludentes in nimia carceris obſcuritate, nec vlli Chriſtianorum præbeatur ſolandi eũ acceſſus, vt etiam ſic ſtultitiarũ ſuarum pœnas exoluat. Sanctus verò Quintinus ad ergaſtuli caliginoſiſsima loca dum contumelioſè duceretur, diuinæ ſemper miſerationi gratias agens, Dominumque intentiſsimis vocibus exorans, ſubuenir ſibi, ſeque adiuuari totis exorabat præcordijs; quatenùs ab homine illo malo & à viro iniquo citiùs, quibuſcunq; Deo placuiſſet modis, liberaretur. In hoc itaque loco ſanctus martyr Quintinus catenis & tenebris immaniter dãnatus, dum ſibi ſolatia humana cõſpiceret eſſe negata, reſpectus diuini p̃meruit maiora ſolamina.

In obſcuriſſimum carcerem abducitur.

CAP. VIII.

NAm ſequenti nocte, cùm beata mẽbra magnis doloribus afflicta, quieti dediſſet, adſtitit ei Angelus Domini per viſum, & blandis eum ſermonibus compellans, dixit: Quintine famule Dei, ſurge & confortare, & perge fiducialiter, & ſta in media ciuitate, conſolans & in fide Chriſti corroborãs populum vniuerſum, vt credant in Dominum Ieſum Chriſtum: & ſanctifica eos baptiſmate ſacro, quia appropinquat liberatio eorum, vt confundantur inimici Chriſtiani nominis cum impio eorum Rictiouaro præfecto. Hæc ſancto Angelo ità perorãte, beatus Quintinus euigilans ſurrexit, & Angelico ductu vniuerſas carceris tranſiuit cuſtodias.

Angelus eum conſolatur.
E ducitur è carcere.

CAP.

CAP. IX.

S. Quintinus côcionatur ad populum.

CVmque ꝑueniſſet ad locum, quê Angelico inſinuatum cognouerat iuſſu, confluentibus ad eum vndiquè turbis, dixit: Viri fratres, audite me. vobis enim loqui me Dominus miſit, ut veritatis fidei vobis vias oſtendam, & Domino meo Ieſu Chriſto Saluatori æterno vos lucrifaciam. Conuertimini igitur a vijs veſtris malignis, & pœnitentiâ agite, & baptizabimini baptiſmate ſalutis in nomine patris & filij & ſpiritusſancti: î quo eſt ablutio & remiſsio omnium peccatorũ, credentibus in Deũ patrem omnipotentem, qui fecit cęlum & terram, mare & omnia quæ in eis ſunt, viſibilia & inuiſibilia. Et in Ieſum Chriſtum coæternũ & conſubſtantialem & coomnipotentem filium eius Dominũ noſtrũ: qui magno pietatis ſuæ côſilio de cælis deſcêdit, & per virgineũ vterũ naſcendo, formâ ſerui ſuſcepit, Dei virtute in eo manente & natura, in ſimilitudinê hominum factus eſt, & habitu inuentus ut homo, humana in ſe diuinitati vnita natura, ut una ſit pſona Dei & hominis, Ieſus Chriſtus. Quem ſicut humana natiuitas, eſuries, laſsitudo, paſsio pro ſalute noſtra, & mors, & ſepultura verum hominê oſtendunt: itâ diuinę virtutis inſignia, immutatione naturæ vinũ de aqua factum, cæcorum viſus, ſurdorum auditus, claudorum greſſus, mutorum loquela, mortuorum reſurrectio Deum pleniſsimè manifeſtant. Et in ſpiritũ ſanctum Deum ac Dominum colendum & adorandũ, ꝑ quê ſanctificatur omnis creatura, & per quem nobis remiſsio & emundatio delictorũ tribuitur, indiuidua cooperatione patris & filij & eiuſdem ſpiritusſancti, q eſt vnus æternus, & verus, & benedictus Deus in omnia ſecula ſeculorum. His & ſimilibus a beato Quintino longa prædicatione peroratis, magna pars populi fide Domini noſtri Ieſu Chriſti agnita, fermè vſq; ad ſexcentos crediderunt, ut ope Domini manifeſtaretur modicũ ſemen verbi diuini, ꝑ beati Quintini miniſterium ſeminatũ, in quantâ populi ſegetem fructificando exurgeret, & quatenùs militis Chriſti per glorioſam paſsionê agone finito, fructus operum ſuorum, paradiſi mœnia ingrediens, ad augmêtũ gloriæ ſuę côſpectibus offerret diuinis.

Pſal. 145

Philip. 2.

Iohan. 2.

Permulti credũt in Dominum.

CAP X.

EXpergefacti verò cuſtodes carceris, cùm clauſo carcere beatum Quintinũ deeſſe cognoſcerêt, ad inquirendũ eũ progreſsi, in medio eum populi ſtantê & ꝑdicantem reperiunt. Quo medullitùs permoti miraculo, & ipſi conuerſi ad fidem Chriſti ſũt, adeò vt magnum Deũ Chriſtianorum publicè profiterentur, quem beatus Quintinus prædicaret. Nunciantes autè præfecto, quæ de beato Quintino facta fuerant, dijs ſuis † conuicia irrogare cœperũt, & vniuerſis eorum cultoribus: ſibi etiam ſufficere profitentes, vnum ſolum & verum Deum, quê ꝑ beatũ Quintinũ glorioſè cognouerant. Quibus Rictiouarus præfectus, immani furore turbatus, dixit: Ergò, vt video, & vos magi effecti eſtis. Ad quem illi: Nos magi, inquiunt, non ſumus, ſed confeſſores vnius & veri Dei, qui fecit cælum & terrâ, mare & vniuerſa, quæ ſũt in eis. Quibus Rictiouarus: Inſanitis, inquit. Nihil eſt. n. veſtræ credulitatis vana aſſertio. Abite à facie mea, & à conſpectibus meis q̃ citiùs abſcedite. Illis ergò recedentibus & abeuntibus, Rictiouarus nimia indignatione ſtomachatus, anxiari & cunctis ſêſibus aduersùs beatũ Quintinũ ſęuire cœpit, & eiuſmodi truculêtis minari ſermonibus: Niſi, îquiês, Quintinũ hunc magũ & maleficũ interfecero, & nomen eius extinxero, populum hunc vniuerſum ſeducet, & deorũ noſtrorũ culturâ penitùs annullabit. præcepitque mox beatum ſibi exhiberi Quintinum, & conuerſus ad callida verſutæ fraudis côme nta, blâdis ſermonibus côpellare cępit, dixitq; ad eũ: Quintine, fateor, quia erubeſco & admodùm confundor pro tua nobilitate, q̄ de tantis opibus diuitiarũ, quæ tibi digniſsimè congruũt parentalis nobilitatis ſorte, ad tâtam paupertatem cauſa vaniſsimæ ſectę tuæ perueniſti, vniuerſa relinquês & oîa dimittens atq; deſpiciens intantùm, vt egens & pauperrimus mêdicus videaris. Audi ergò, & meis te accommoda conſilijs. Vnum enim eſt tantùm vt facias, & largiſsimè noſtris augeberis beneficijs: dijs videlicet noſtris tâtùm vt ſacrifices, & tibi inuoces propiciatores: & ego mox mittam feſtinatò relationê ad ſacratiſsimos Imperatores, ut opes tuas vniuerſas, quas inconſultè reliquiſti, reſtituant, & ampliſsimas, vt amico deorũ & Cæſarũ, inſupèr côferât dignitates, videlicet vt purpura & byſſo veſtiaris, & aurea torque induaris, atq; zona aurea circunderis. Tunc beatus Quintinus in ſæuiſsimo præfecto côme nta fraudis intelligens, reſpondit: Lupe rapax, & tanquàm canis veſania plenus, q̃ ſtultè & inſipiêter ſenſus meos îtelligis, quos putas te poſſe euertere multitudine promiſſorũ munerũ, & infelici opum congerie. ſed opes tuæ tecum ſint in perditionê. Egò verò côſtantiâ fidei meæ mutare nô poſſum, quæ eſt in Chriſto Ieſu Dño noſtro. Nunquid cognoſcis infelix, quia pauper nô eſt, qui in Deo diues eſt? Nam mihi ſufficit Chriſtus, qui mihi viuere eſt, & mori lucrũ. Illius ego diuitias concupiſco, illius opes amplector, pro eius diuitijs paratus ſum non ſolùm acriter affligi, verumetiam, ſi ipſe iuſſerit, mori. Diuitiæ. n. eius æternæ ſunt, & qui eas adipiſci meruerit, nullis deincèps bonis indigebit, nec illis vnquàm carebit. Porrò honor & poteſtas & opes veſtræ temporales & fugitiuæ ſunt, & tanquàm fumus euaneſcunt, nec vnquàm permanere nouerunt. Ea verò, quæ ipſum diligentibus Deus tribuit, ęterna ſunt, atq; eiuſmodi, qualia nec oculus vidit, nec auris audiuit, nec in cor hoîs aſcêderũt.

† hac editio, aut côſimilis, deeſt in exemplari.

Rictiouarus ex impoſito vulpecula.

Sanctus martyr fraudes eius fortiter contũdit.

Philip. 1.

1. Cor. 2.

CAP. XI.

TVnc Rictiouarus inſuperabilê in hac côſtantia ſanctũ Dei martyrê intelligês, dixit: Ergò Quintine hoc côſiliũ elegiſti, ut mori magis, quàm viuere velis. Beatus Quintinus reſpondit: Mortê, quâ tu mihi inferre potes, oînò nô vereor: vitâ ſũt, quę tuę nô eſt poteſtatis, ſed à Deo fidelibus tribuitur, hîc ꝑ eius amore morientibus, totis exopto votis. Nam ſi à te morti traditus fuero, î Chriſto me victurũ fidêter credo. Poſt quę Rictiouarus dixit: Iterùm iterũque tibi Quintine iuro, qa celeriùs te puniri iubeo. Cui beatus Quintinus illud beati Dauid intulit, dicês: Dñs mihi adiutor eſt: non timebo, qd faciat mihi homo. Tunc ꝑfectus tyrannico furore côm otus, ſanctũ Quintinũ intantùm trochleis torqueri ꝑcepit, vt mêbra eius à ſuis iuncturis vi duriſsima ſolui cogerentur: reſticulis inſuꝑ ferreis eũ cædi, & oleũ candês, & picê, & adipê feruentiſsimũ dorſo infundi iuſſit, nè quid pœnę aut cruciatùs corporeis deeſſet doloribus. Sed cùm necdùm ſatisfaceret inſaniſſimo Rictiouaro ꝑfecto ad ſatiandâ eius ſitis immaniſsimâ rabiê, applicari etiâ faces ardentes iuſsit, vt vel flâmis crematus, aliquâdò aſſenſum ꝑberet. Sed Chriſti martyr, qui nec blâdimentis, nec terroribus ceſsit, cunctis ignibus inſuperabilis conſtitit. Ardês enim interiùs flamma diuini ſpiritùs, corporeos exterius côtempſit cruciatus, dixitque ad Rictiouarũ præfectũ: Sęuiſsime iudex, & fraudis diabolicæ fili, nunquid ſcis, quia hæc oîa, quę te iubête patior pro nomine Dñi mei Ieſu Chriſti, tanq̃ refrigeria æſtimo, ac ꝑ hoc minas tuas & ſupplicia côtêno, qa ſentio mihi rorê côſolationis miſeratiôe diuina adeſſe d' cęlis?

Vox Chriſti martyre digna.

Pſal. 117

Duriſſimè S. Quintin' torquetur

Inuicta animi eius virtus.

CAP.

CAP. XII.

Alia ſupplicia ei adhibent.

TVnc Rictiouarus furentiſsimo animo irã & ſæuitiã augens, Afferte, inquit, calcẽ, acetum & ſinapim, vt infundã in os eius: vt vel ſic tacẽdo reſipiſcat à noſtra deorumq́; noſtrorũ iniuria, ceſſetq́; illudere falſis perſuaſionibus noſtrorũ fideliũ multitudini. Beatus deniquè Quintinus pœnas ſuas augendas intelligens, ad Dñm verba conuertit, dicẽs: Dulcia ſunt mihi Dñe oĩa, quæcũque pro ſancto nomine tuo ore & pcordijs ſuſcipio: & quanuis amariſsima & exitialia ſint, ori tamen meo pmellis dulcedine & faui reputo ſuauitate. Sed Rictiouarus pfectus poſt hæc iurando proteſtatus eſt, dicens: Per potẽtiſſimos deos Iouẽ & Mercuriũ, Solem, Lunã & Aſclepiũ iuro, quia vinctum te & ponderatis catenis adſtrictũ Romæ Auguſtis faciã præſentari: corã quibus immanibus ſupplicijs arctaberis, idq́; dignè pro meritis, quibus fugã inire pſumpſiſti. Ad hæc præfecto S. Quintinus reſpondit: Romã, pfecte, ire nõ formido, quia Deũ & hic & illic eſſe non dubito, q tuas & Cæſarum, quibus aduersùm Chriſtianos ſæuitis, ſuperabit inſanias. Ego itẽ cõfido, & ſpe certiſsima teneo, q mei curſũ laboris hac in puincia terminabo.

Modò minat, modò blandiatur Rictiouarus

CAP. XIII.

Catenis horrendis illigatur.

TVnc Rictiouarus præfectus truci iuſsione pcepit, collum ſancti martyris cæteraq́; mẽbra ponderoſis catenis & grauiſsimis nexibus circũdari, militesq́; iuſsit eũ diligenti cura ſeruare, ducereq́ue eũ, quouſquè eos idẽ tyrannus conſequeretur. Sed beatus Quintinus tanq̃ animal ſimpliciſsimũ ad victimã ductus, ſpe altiùs in Domino fixa, vias ſuas ab eo dirigi, & ſemitas eius ſe doceri precibus deuotiſsimis exorabat. Cũq́; apparitores, qui beatiſsimũ Dei militem, ſicut eis fuerat imperatũ, ducebant, in locũ quendã, cuius vocabulũ eſt Auguſta Veromanduorũ, perueniſſent, pſidẽ iuſsi ſunt expectare. Reſpexerat.n. iam tunc Chriſtus deuotiſsimi militis ſui arctos duriſsimosq́; labores, & remunerandi eum tẽpus elegit, locũq́; nomini ſuo cõſecrandũ inſtituit: quo longiùs eũ progredi non paſſus, mox vt voluit, conſiſtere fecit. Quò Rictiouarus pfectus ſequẽti veniens die, ſanctũ Quintinũ ſibi pſentari pcepit. Conuerſusq́; iterùm, vt ſuprà meminimus, blandis eũ cõmentis & fraudulentis ſermonibus cõpellat, dicens: Frater Quintine, quia es bonæ ſpei iuuenis, adhuc patiens ſum in te. Conſenti ergò mihi, & ſacrifica tãtùm magnis dijs Ioui & Apollini, & Romã ſi nolueris reuerti, magnis te honoribus in hac prouincia ornabo, mittamq́; legationẽ ad ſacratiſsimos Imperatores, nuncians eis, vt conſtituant te principẽ & magnificũ iudicẽ in loco iſto. Sãctus verò ad hęc Quintinus reſpondit: Sæpiùs tibi Rictiouare talia proſequenti reſpõdi, & modò iterùm reſpondeo: Tuis omninò dijs non ſacrificabo, quia deos tuos dęmonia eſſe ſcio, ad quorũ tu honorẽ imagines & ſculptilia fabricas: quæ cùm tu deos appellas, ſinę ſenſu ſunt omnique ratione carentia: quia manufacta, nec ſibi, nec alijs opitulari queunt: quibus ſimiles fiunt, qui faciunt ea, & oẽs qui confidunt in eis: quia mortui ſenſibus, mortua uenerantur figmenta.

Rurſus ei blanditur tyrannus.

Pſal. 113 & 134.

CAP. XIIII.

Vide qd ſatanas p ſuos adminiſtros cõmiſcatur.

TVnc Rictiouarus præfectus, cernens eũ cõſtantia validiùs ſemper roborari, ad gloriã eius augendã cruciatus adhuc augere conſtituit. Iuſsit igitur vocari fabrũ ferrariũ, vt faceret duas ſudes ferreas, quibus beatus Quintinus à ceruice vſq́; ad crura trãsfigeretur: aliosq́; ſimili modo decem clauos, qui inter vngues & carnẽ digitis oĩb' crudeliter infigerentur: vt vel ſic corpore cõfoſſo, mẽbrisq́; vndique terebratis, aut deficeret, aut cederet ſuperat'. Quibus oĩbus cõpletis, beatus Chriſti martyr, mira Dei virtute tantis irrogatis ſupplicijs adhuc durans & ſubſiſtẽs, nihil recuſat: ſed magni boni cõſcius, patientiſsimè tolerat: neq́; his crudelitatibus ceſsit, q cæteras ſuperiùs cõmemoratas æquanimiter pro amoris Chriſti magnitudine tolerauit. Rictiouarus verò cùm beatũ Quintinũ verubus ferreis cõfoſſum & rigidũ factũ conſpiceret, inſultãs dixit: En videãt hũc Chriſtianũ cæteri Chriſtiani ſupplicijs meis taliter addictũ, & ab huius pœnis exemplũ capiant. Quibus verbis videt pfectus neſciſſe quid diceret, cùm ad martyrij exemplũ, ſancto Quintino in medio poſito, Chriſtianis ſpectaculũ palam monſtraret. Oſtendebatur.n. imitabilis eius & venerãda paſsionis conſtãtia, ad omniũ Chriſtianorũ nõ parua emolumẽta.

S. Quintini contãtia.

CAP. XV.

POſt hæc præfectus, accepto conſilio à quodã Senero honorato, capitalẽ eũ iuſsit ſubire ſententiã. Cum aũt beatus Quintinus à carnificibus duceret, ad locũ ſuæ immolationis veniẽs, petiit ab eis, vt paululùm ſibi orandi ſpatiũ cõcederẽt. Quo impetrato, cùm ſe in orationẽ proſtrauiſſet, his precibus & vocibus, quibus poterat, Dñm orabat, dicens: Dñe Ieſu Chriſte, Deus de Deo, lumen de lumine, q es, & qui eras ante mundi conſtitutionẽ: te deprecor in veritate tua: quẽ cõfiteor, quẽ corde retineo, quem videre deſidero, pro cuius amore hoc corpus totũ ſupplicijs tradidi, & nunc aĩam offero. Suſcipe ergò ſpiritũ meũ & aĩam meã, tibi toto dſiderio oblatã, & nè derelinquas me, Rex pie & Deus clementiſsime, qui viuis & regnas in ſecula ſeculorum. Et his dictis, ſanctã ceruicem ſpiculatoribus offerens, Paratus ſum, ait: facite, qđ vobis pceptũ eſt. At illi gladio euaginato, ſanctũ martyris caput crudeliſsima pcuſſione amputauerunt, & mox viſa eſt felix anima eius, carnea mole ſoluta, velut columba cãdida ſicut nix, dè collo eius exire, & liberrimo volatu cęlum penetrare: voxq́; de cælo fertur audita: Quintine famule meus, veni & coronã accipe, quã tibi pro tuis meritis præparaui. Sic igitur beatus Quintinus, acceptabile ſacrificium & holocauſtum Dei, cælos ingreditur, & pro cruciatibus hic patientiſsimè toleratis, inæſtimabiliter coronatus, in ſanctorum martyrum ſedibus collocatur.

Sub mortẽ preces martyris.

Caput ei amputat. Cælitus à Domino vocatur.

CAP. XVI.

COrpus verò eius proprij sãguinis roſeis vndis pfuſum, à pfecto ſeruari, & diligenter iuſſum eſt cuſtodiri: non ad debiti honoris reuerentiã, ſed quouſquè tps id clanculum pdendi locũ tribueret. Noctę verò redeunte, corpus beatiſsimi martyris Sommæ fluẽtis immergere iuſsit, ut tã ingẽs bonũ, Deoq́; dilectiſsimus theſaurus, Chriſtianorũ negaretur conſpectibus. Cõpleuit aũt beatiſsimus martyr Chriſti Quintinus, Deo tota deuotione militans, tẽpus ſuũ & lõgas martyrij ſui pęnas pridiè Calendas Nouẽbris. Et licèt in fundo aquæ p quinquagintaquinq́; annos fuerit tumulatus, in regnũ tamẽ Chriſti ſacra inter beatorum martyrum conſortia eſt glorioſè ſuſceptus: vbi eum nunc pro nobis tanto plùs apud Deum interuenire confidimus, quãto hic plùs pio amore, ut ſanctiſsimum martyrem decet, eius memoria veneranda complectimur.

Eius corpus 55. annis in flumine manet illæſum.

CAP. XVII.

POſtquàm verò Eccleſiã ſuã, tot perſecutionũ turbinibus fluctuãtẽ, Chriſtus miſerando reſpexit, extinctis iã Imperatoribus impijs, Chriſtianos principes vniuerſi monarchiã orbis regere conſtituit: quatenùs iã fideliũ numeroſitas reſpirãdi quiete adepta, multorũ cruciatuũ fine gauderet. Regnãtib' ergò Conſtantio Conſtantini filio, eiuſq́; cũ eo fratri-

Euſebia matrona Romana. *Monetur ab Angelo, in Gallijs S. Quintini corp⁹ quærere.*

bus Conſtantino & Conſtante, matrona quædã nobilis Romæ erat, Euſebia vocabulo, dignitate & opibus ditiſsima, ſed ab annis nouẽ oculorũ luminibus orbata: cui mos erat ſtudioſè orationib⁹ incũbere, & pro ſe Dñi clemẽtiã deuotiſsimè exorare. Quadã verò nocte cùm pro ſuæ cauſa infirmitatis Dñm promptiùs oraret, ꝑ viſum ei Angelus Dñi apparuit, eamque conſolans, dixit: Euſebia, Preces tuæ exauditæ ſunt, & coram Deo acceptæ. Surge itaque, & perge in Gallias, & ꝑquire locũ, q Auguſta Veromãduorũ dr̃, cuius ſitus eſt iuxta fluenta Sommæ, vbi via publica trãſit ab Ambianenſiũ ciuitate, veniens contra Laudunũ clauatũ. Eo igĩ loco diligenter ꝑquire, & inuenies corpus beati Quintini martyris Chriſti, diù iam paludibus & aquis tumulatum. Quod vbi fueris euectũ, & per te populis manifeſtatũ, oculorũ tuorũ recipies viſum, & ſalutis corporeæ priſtinũ ſtatũ. His illa auditis, cùm ei iteratò viſio eandẽ rẽ probabilẽ adſtrueret, nihil nutabunda inſinuatũ arripit iter, & in partes Galliæ pergit, congruo ſuę imbecillitati ꝓparato curriculo, cæteriſq; tanto itineri neceſſarijs, atq; ẽt linteaminib⁹ mundiſsimis & cõgruẽtib⁹ præparatis, qbus reuelatũ Dñi theſaurũ ſuſciperet, & ſuſceptũ pio ſtudio decenter inuolueret. Cũque Angelico ductu ad locũ ſibi inſinuatũ ꝑuenire cœpiſſet, ſenex quidam Heraclius noĩe, in via ei obuius venit. Quem illa ad ſe uocatũ interrogauit, vbinam locus eſſet, qui Auguſta Veromanduorũ dicebatur. Cui ille reſpondit: In proximo eſt. Ad quẽ Euſebia: Dic, oro te, mihi, ait, ſi cognouiſti aliqñ illo in loco virũ quẽdã, noĩe Quintinũ, à paganis interfectũ? Ad hæc ſenex reſpõdit: Audiui certè, ſed multũ eſſe tempus eius facti pro certo nõueris. Tunc Euſebia: Corpus, inquit, illius vbi repoſitũ fuerit, dic, ſi nòſti. Senex reſpondit: Neſcio. Euſebia verò pleniùs iã ab Angelo edocta, Per Deum, inquit, te rogo, vt hoc tñ mihi oſtendas, vbi via publica Ambianis veniens, & Laudunũ ꝑgens, Sommã flumen trãſeat. Quò cũ pariter pergerẽt, ſenex dixit ad eã: Eccè iſte eſt locus. Tunc Euſebia ad locũ ſe ꝑueniſſe, quẽ Angelus dixerat, cognoſcens, de ſpe vlteriori lætabunda, exultans de vehiculo deſcendit, ac ſe eò duci iuſsit. Cũq; ꝑueniſſet, proſtrata mox in oratione, Deũ inſtãtiſsimè exorabat, ut ei ſãcti martyris ſui corpus oſtẽderet, & vbi tantus eſſet theſaurus, ipſi q̃uis peccatrici manifeſtaret: dixitq; orans: Dñe Deus pater omnipotẽs, te deprecor, vt exaudias humilẽ peccatricem, & oſtendas mihi ſancti martyris tui corpus: & ſicut tu Domine cõpleuiſti Helenæ famulę tuæ deſideriũ, & oſtendiſti ei vexillũ ſanctę Crucis abſconditũ: ità mihi nũc oſtendere digneris venerabilẽ theſaurũ in martyris tui glorioſo corpore, qui propter nomẽ ſanctũ tuũ, totũ ſe obtulit immaniſsimis cruciatibus. Et nunc, Deus oĩpotens, nẽ me patiaris ab hoc loco diſcedere, quouſquè deſiderij mei indicia tribuas ad laudẽ & gloriã nominis tui, quod eſt benedictum in ſecula ſeculorũ. Completa itaq; oratione, moueri cępit locus ille, vbi ſancti corpus ſub aqua iacebat, & criſpantibus vndis indicia dare: eodemq; magna virtute Dei eleuatũ eſt ſancti viri corpus, & tergũ vnda ꝓbente euectũ, ac ſecura natatione vſq; ad manus hominũ deportatũ. Caput verò, qđ cũ eodem corpore non iacuerat, ꝑ aliũ meatũ exiliens, ad corpus vſque ſuũ, vnda portante & Chriſto fauente, mirabili modo ꝑducitur. Quę pariter ſuſcipiẽs venerabilis matrona, cũ gaudio de aquis eleuat, & tã ſanctũ põdus pannis inuoluendũ libenter deportat: corpus verò ipſum, nulla macula corruptũ, ſed integerrimum & incorruptũ, Deo ſeruante, fuerat inuentum. Inſolito ẽt cãdore idẽ corpus fulgebat, & inæſtimabili odore fragrabat, adeò vt circunſtãtes (quẽadmodùm teſtatur is, qui huic rei coram iteſuit, qui ẽt ſcripſit beatiſsimi martyris huius hiſtoriã priorẽ) ea odoris ſuauitate repleti, aliorum mundi oblectamentorum obliti viderentur. Porrò venerabilis matrona Euſebia, acceptũ beatiſsimũ corpus linteaminibus inuoluit, & ad Veromandenſiũ caſtrum, quod ab eo loco quinq; ferè millibus diſtat, reuerenter tumulandum aduehere diſpoſuit. Sed beatiſsimus martyr locũ ſanguine ſuo conſecratum relinquere nolens, mox ut ab aqua montis ſummũ aſſcendit, ſui ponderis grauitate lõgiùs ſe ꝓficiſci nolle manifeſtiſsimè docuit. Portantiũ.n. iam defecerãt greſſus, & vires laſsitudine preſſæ, martyris venerandę ceſſerunt voluntati.

Heracli⁹ ſenex, Euſebiæ locũ fluminis vbi ſacrũ eius corpus fuit ſubmerſũ oſtendit.

Vide inſignia miracula in reuelatione corporis S. Quintini.

Pudeat hæreticos non honorare ſanctorum reliquias, quas De⁹ ipſe ſic honorat.

Beata verò Euſebia talibus geſtis voluntatem ſancti intelligens martyris, ibi eũ deponi fecit, & reuerenter ſm̃ loci & tẽporis conceſſum ſepeliuit, cellulãq; quibus tunc poterat niſibus gratanter ædificauit, atque mox pro ſepulturæ beneficio amiſſũ lumen olim amiſſum, virtute diuina denſiſsimis fugatis tenebris, lætabunda recepit. Simili ẽt mõ, quotquot illuc eadem hora cõtigit veniſſe infirmos, ad cõmendandam Chriſti militis precioſam mortẽ, recipere & ipſi promeruere priſtinã ſanitatẽ. Venerabilis autem fœmina ſudes ferreas, quibus ſuprà beatum Chriſti martyrem cõfixum fuiſſe diximus, manentes adhuc in eius corpore cernẽs, extrahi eas curauit, & ꝓ venerationе reliquiarum ſecũ Romã detulit. Quo facto, quod ꝑfidia infixit, fides cõgaudendo extraxit: & qđ tunc augmentũ extitit pœnæ, nunc teſtimoniũ extat gloriæ. Reuerſa itaq; eſt Euſebia mulier nobilis & veneranda, inuento Chriſti precioſiſsimo theſauro, cũ ſuis oĩbus, vndè venerat, oſtẽdens in ſe magnalia virtutis Dei, & ꝓdicãs merita & gloriã teſtis & militis Chriſti, qui nunc & in æternũ beata glorificatione numeratus, ꝑpetuò victurus feliciter regnat in Chriſto. Huius inuentionis veneranda ſolennitas octauo Calendas Iulias colitur ob reuerentiã & laudem eius, qui taliter ſuum in terris etiam glorificat martyrem.

Euſebia cæca lumẽ recipit.

Sudes ferreæ adhuc in eius corpore reperiuntur infixa.

Itèm alia inuentio eiuſdem beatiſſimi martyris, quæ etsi celebratur 3. Nonas Ianuarij, tamen hoc loco adſcripſimus, ut habeat Lector totam martyris hiſtoriam coniunctim.

Habetur ferè ad verbum in Vita S. Eligij lib. 2. cap 6. 1. Decembris, Tomo 6.

SANCTISSIMO atq; religionis cultu deuotiſsimo Eligio, Nouiomenſis Eccleſiæ Epo, inter cætera virtutum ſuarũ miracula hoc à Dño cõceſſum erat, vt ſanctorũ martyrũ corpora, q̃ per tot ſecula abdita populis habebãtur, eo inueſtigãte, ac nimio ardore fidei inquirente, patefacta proderentur. Siquidẽ nõnulla venerabãtur priùs à populo in locis, quibus non erant, & tamen quo in loco certiùs humata tegerentur, prorſùs ignorabat. Ex eo ergò tpe, quo Eligius fuerat cõſecratus Eccleſię paſtor, ab eo nõnulla inuẽta ac populis ſunt declarata. Ex quibus primũ ac ſummũ ſanctũ martyrẽ Quintinũ in principio Epatus ſui grandi inſtantia, quaſi theſaurũ celatũ, ꝓmouit palam in publicũ. Deniq; priuſq̃ Eligius eiuſdẽ loci datus eẽt Eps, extitit qdã vir improbus, vocabulo Maurinus, vt videbat populis, habitu religioſus, cãtor ẽt in Regis palatio laudatus, atq; ex hoc, vt eius docuit exitus, mẽte tumidus, corde proteruus, atq; actione diſſipatus. Qui audacia ſuæ ꝓſumptionis deceptus cœpit verbis extollere, à ſe corpus martyris Quintini & inquiri

Nota S. Eligij ſtudiũ erga Sanctorũ inquirenda corpora.

inquiri poſſe, & inueniri. Sed vt eius perpetuam aliquandò & Eligij merita demùm Dominus declararet, mox vt terram ſarculo cauare cœpit, manubriũ foſſorij manibus eius inhæſit: ſicq; miſer opus præſumptum relinquens, ſequenti die in manibus ſuis vermibus ebullientibus, miſerabiliter expirauit. Ea quo facto tantus timor adoleuit in populo, ut nullus deincèps quãuis probabilis vitæ, præter Eligiũ, huiuſmodi negocium auderet appetere.

Hominis temerarij mors horrẽda.

Eligius verò cura paſtorali ſuſcepta, ſtatim ĩ exordio ſuæ ordinationis cœpit aſsiduus eſſe in loco illo. eſt.n. haud procùl ab vrbe Veromãdenſi, in eo ſcilicet loco, vbi quondàm martyr è fluuio eleuatus, ab Euſebia in monte fuerat tumulatus. Eligius itaq; diuino nutu inſtigatus, volebat in animo, ſed & liberè proclamabat in populo, non illic haberi corpus, quo loco venerabatur, ſed eſſe potiùs in parte altera. Cumq; diù huiuſmodi * conditio mentẽ eius ſtimularet, cœpit tandèm ſagaci inquiſitione per baſilicæ pauimentum huc illucq; tentare, ſicubi ſacratũ tumulũ poſſet depræhendere. Sed cùm nullatenùs indiciũ tumuli reperiret, cœpit à fratribus deſtitui, proſequentibus cũ tremore interitum illius, qui dudùm huiuſmodi inueſtigatione, ſuperba mente tumens, lugubri morte vitam finiſſet. Necnon & antiquitatem corporis, longinquitate iam temporis conſumpti, atque ad nihilum & in puluerẽ redacti obijcientes, conabantur eum à cœpto mẽtis propoſito reuocare. Cumq; ei eiuſmodi impedimenta a fratribus obiicerentur, altiùs ille ingemiſcens, aiebat: Nolite fratres, quæſo, nolite impedire deuotionẽ meã. Nã ego credo in creatorẽ meũ, quòd tanto theſauro, tãtumq; mihi deſiderato, haudquaquàm me fraudabit.

Hæc cõfirmãt ſuperiorem hiſtoriam.
for. * *cogitatio.*

S. Eligij deuotio erga ſacras reliquias.

Tum ergò attentiùs perſiſtens, ſuſcepit triduanũ ieiuniũ, atque enixiùs Chriſti Domini diuinitatem cum lachrymis exorans, vouit non ſe priùs quicquã alimoniæ accepturum, quàm mereretur deſideratũ percipere donum. Tanta nanque inerat ei fides, tantaq; conſtantia, vt plerunque ſic facienda præueniret, tanquàm ſacta crederet, & nonnunquàm ità cum Deo, quemadmodùm cum terreno ſuo loqueretur domino, propoſitumq́ue quod ſuſcepiſſet, in Deo completurum ſe indubitanter crederet. Vndè & tunc, cùm multi eum dehortarentur, Tu, inquit, Domine Ieſu, qui omnia nóſti priuſquàm fiant, tu ſcis, quòd niſi manifeſtatũ oſtenderis mihi corpus huius teſtis tui, qui propter nomen ſanctum tuum paſſus eſt, quanquàm ſim indignus, nunquàm plebis huius Epiſcopatum gerã, ſed exul potiùs ab hac prouincia procúl ſecedã, vbi (vt dignũ eſt) inter beſtias moriar. Quid multa? Cœpto operi iſiſtẽs, cùm adiutores eius per diuerſa eccleſiæ loca tẽtãdo diſcurrerẽt, nullaq; inueniẽdi indicia caperẽt, leniter ille oẽs cõpeſcẽs, vnũ eis locũ, de quo nulla eẽ ſuſpicio poterat, in poſteriori eccleſiæ parte effodiendũ deſignat. Tũc omniũ labore eò conuerſo, libenter iuſsis obtemperant, defoſſaq; iam in altum pedes decem ſeu ampliùs terra, ab ſpe iterùm inueniendi corporis deſtituuntur. Sed cùm tertia iam nox media fluxiſſet, arrepto Eligius ſarculo, reiectoque amphibalo, cœpit totis viribus cũ cereis, cũ lampadibus, terram ſanctis manibus effodere. Cumq́ue paululùm ima foſſæ declinans, in latus cauernæ humum cœpiſſet fodere, mox reperit tumbam ſanè veteranam, tegentem corpus ſacratum.

Eccè mirabile votum, prælimmenſo ſacrarum reliquiarum deſiderio nuncupatum.

Tunc gaudio magno repletus, cùm ſarculo, quod manu geſtabat, audacitsimè latus ferìſſet ſepulcri, confeſtim forato tumulo, tanta odoris fragrantia cũ immenſo lumine ex eo manauit, ut etiam ipſe ſanctus Eligius fulgore luminis, odoreq; inenarrabili perculſus, via ſubſiſtere potuiſſet. Nam & globus ſplendoris, qui è tumulo ictu ferientis proceſsit, tãtã vim ſuæ claritatis ſparſit, vt cunctorũ adſtantiũ obtutibus oculorum retuſis, partem maximam regionis illius in diei claritatem mutaret. Vndè oẽs, quos eadẽ hora vigilare contigerat, quique rei cauſam ignorabant, magnum quiddam datum cælitùs ſignum æſtimabant. Erat autem tranſacta media nox, & nox quidem obſcura valdè & caliginoſa: ſed procedente fulgore, quaſi lux diei ad tempus reſplenduit, & in tẽpore claritas receſsit. Tunc ergò ſacro inuento corpore, Eligius cũ gaudio lachrymabili exoſculatur, ac de profunda tellure eleuatum, reliquias ſibi, vndecunque concupiuit, ſegregauit. Dentes etiam pro languentium medela, ex maxilla abſtulit, atque ex radice dentis gutta ſanguinis exiuit. Clauos quoquè miræ magnitudinis, quos tempore paſsionis eius perſecutores corpori eius infixerãt, ex cerebro cæteriſq́ue artubus abſtractos, ſibi pro reliquijs ſequeſtrauit. Capillos & pulcherrimos in reliquias ſeparatos delegauit. Deindè holoſerico precioſiſsimo obuolutum, cõpoſitumq́ue honeſtiſsimè corpus, ſumma cum diligentia retrò altare tranſpoſuit. Tumbã deniquè ex auro, argentoque & gemmis miro opere deſupèr fabricauit: eccleſiã quoquè, quæ exigua conuenientibus populis videbatur, eximio opificio ampliatam decorauit. Ipſe demùm ex reliquijs, quas à ſancto corpore ſequeſtrauerat, multa loca cõdiuit, multimodamq́ue medelã diuerſis ægritudinũ morbis eaſdem impertiendo præbuit.

Rurſus Deus mire cohonoſtat ſacras beati Quintini reliquias.

Inſigne miraculum.

Obſerua lector, vir ſanctiſſimus quàm reuerenter & honori ſicè habeat corpus S. Quintini.

VITA S. VVOLFGANGI RATISponen. Epiſcopi, bona fide & grauiter conſcripta, ſed ſimplici ſtylo, quem in gratiam lectoris mutauit Frater Laurentius Surius. Habetur in vetuſtis MS. exẽplaribus, ſed præfatio deeſt in quatuor codicibus, quos nos habuimus.

CAP. I.

BEATVS Vuolfgangus natione Suenus, parentes habuit ingenuos, & qui nec opibus nimiũ affluerent, nec inopia premerẽtur: (id quod Salomon ſibi precatur dari diuinitùs) ſed mediocritate ſubſtantiæ & facultatum præditi eſſent, recteque vitam ſuam inſtituerent. Porrò ab ipſis primæ ætatis initijs & ipſius infantiæ rudimentis Deum fontẽ vitæ ſitiens, & labentia quæque pro nihilo ducens, magna meritorũ prærogatiua cœpit eminere, quippè qui egregiam cumulandis virtutibus operam nauaret. Ferunt nonnulli, matri eius, cùm illo grauida eſſet, per viſum apparuiſſe, quòd ſtellam in vtero geſtaret: aptè ſanè & conuenienter præclaræ virtuti & ſanctitati eius, vt qui in eorũ numerũ adſcribẽdus eẽt, de quib⁹ ſcriptura dicit: Qui docti fuerint, fulgebunt quaſi ſplendor firmamẽti: & qui ad iuſtitiã erudiunt multos, quaſi ſtellæ in perpetuas æternitates.

Octob. 31

Prou. 31.

Viſio matris ſancti Vuolfgãgi.

Dan. 12.

CAP. II.

NAtos verò puer, non multò pòſt baptiſmi ſalutaribus vndis expiatus eſt, & Vuolfgãgus appellatus. Confirmat hoc ipſe carmine quodam, quod in armario, inter reliqua ab eo conſtructo, (ut erat componendorum verſuum nõ mediocriter peritus) ità ſcriptum reliquit.

Struxerat ædiculam mandrita Lupambulus iſtam.

Quod tamẽ nomen non ab aliqua ignominia accepit, ſed quòd eſſet in familia vſitatum: quamquàm poſſunt etiam malarum belluarum vocabula & bonam

Lupãbulus Latinè, idem

quod Germanicè. Vuolfgangus. *1. Pet. 5.* *Apoc. 5.* *Pſal. 78.* *Pſal. 37.* *Gen. 49.*

nam & malam præ ſe ferre ſignificationem. Videmus enim etiam in ſcripturis diuinis leonem quandoquè in malam accipi partē, vt cùm dicitur: Sobrij eſtote, & vigilate: quia aduerſarius veſter diabolus tāquam leo rugiens circuit, quærens quem deuoret. quandoquè etiam in bonam, ità vt Chriſtum ipſum ſignificet, vt in Apocalypſi: Ecce vicit leo de tribu Iuda. Ouiū quoque & bona eſt ſignificatio, dicēte ſcriptura, Nos autē popul' tuus & oues paſcuæ tuę: & mala, cùm alibi dicit: Sicut oues in inferno poſiti ſūt. Patriarcha quoquè Iacob de filio ſuo, Beniamin, inquit, lupus rapax: & poeta de beato Paulo Apoſtolo:

O lupe Paule rapax, quid tam remanebit in orbe,
Quod non ore trahas?

Hæc & id genus alia permulta ſatis oſtendunt, ex nomine ſuo neminem vel laudari, vel vituperari, probari, aut reprobari oportere.

CAP. III.

Literis eruditur puer Vuolfgangus.

CReſcente autem puero, cum ætatis acceſſione, ſancti quoquè ſpiritus gratia in eo augebatur. Itaque cùm ſeptem plùs minus annos natus eſſet, parentes eius cuidam è Clero eum tradiderunt, vt ab eo literis inſtitueretur. Qua in re id illi ſpectabant, vtpotè homines religioſi, quod poſteà reipſa feliciter experti ſunt, vt filij aſſidua eruditione inſtructi, vinculis & nexibus peccatorum, quibus ſe implicatos ſentiebant, abſoluerentur. Tanta autem animi auiditate puer pręclaræ indolis literas didicit, eaq; memorię tenacitate cóplexus eſt, vt intra paucos annos nō ſolùm earum externā ſuperficiē caperet, ſed ipſas etiam reconditorū ſenſuū & myſteriorum medullas inueſtigaret. Quamobrē nō cōtentus in ſcholis triuialibus aut priuatis erudiri, patre deducente, eò ſibi properādū ſtatuit, vbi tum intrà Germaniæ fines maximè florerēt ſtudia literarū. Itaq; ad Augienſe monaſteriū ſe contulit, vbi libenter & cōmiter exceptus eſt, quòd fama ingenij iampridèm eò perueniſſet: breuiq; tempore tantos fecit in doctrina progreſſus, vt ipſis præceptoribus, qui acumen illius iā perſentirent, admirationi eſſet. Nec ille tamē ab eruditionis excellentia animo intumeſcebat, nec præ ſe alios contemnebat: ſed cum omnibus in domo Domini ſectabatur pacem & concordiam.

Inſtituebātur quidē in nōnullis monaſterijs adoleſcentes, ſed non erant ſcholæ ipſa monaſteria, quod hæretici mētiūtur.

CAP. IIII.

PEr idem tempus eo in loco degebat ſtudij cauſa Henricus quidam, illuſtri Francorum & Sueuorum ſtemmate clarus. Is Vuolfgangum præcipuo ſibi amore deuinciens, obnixè eum precabatur, vt ſecum Herbipolim, vulgò Vuirceburgum, proficiſceretur. Eius enim Hērici frater Boppo, Eccleſię Vuirceburgenſis Epiſcopus erat, & Stephanum quendā doctum virum, ex Italia doctrinæ cauſa accitū, ſcholæ pręfecerat, qui omnes illic literis operā dare volentes accuratè erudiret. Cumq; in precibus ſuis Hēricus perſiſteret, omneq; humanitatem, quæ homini ſtudioſo & peregrino præſtanda eſſet, Vuolfgango liberaliter polliceretur, tādèm illi aſſenſit. Venientes igitur pariter Vuirceburgum, Stephanum ludimagiſtrum adeunt, atq; in eius ſe tradunt diſciplinā, fruunturq; aliquandiu eius beneuolentia & fauore. Sed cùm locum quēdam in prælectione quadā non ſatis explicaret, adoleſcentes ita vt ſoliti erant, ad Vuolfgāgum tanquàm eruditiorem perſpicaciorēque ſe conferunt, vnoq; omnes ab eo petunt locum illū ſibi exponi. At ille, vt erat humanus & benè peritus, non ſolùm id præſtitit, quod rogatus erat, ſed quidquid illi loco inerat difficultatis, luculenter ediſſeruit & explanauit. Id vbi Stephanus ludimagiſter reſciuit, ira cōmotus, grauiter illi, nè prælectionibus ſuis adeſſet, interdixit. At que ità malignus hoſtis, hac arrepta occaſione, tā p ſe quàm per complices ſuos, ſeruū Dei pmere & obſcurare conatus eſt. Sed ſicut flamma multo ventorū flatu nō ſolùm non extinguitur, ſed magis magiſq; augetur: ita diuini ſēſus ardor, q ab ineunte ætate in pectore Vuolfgangi incaluerat, nullo tētationū imbre extingui potuit. Atq; ex eo tēpore (vt ipſe fateri ſolebat, teſtis ſanè fide digniſſim') nō homine docēte didicit arcana ſcripturarū, ſed tātò ſibi ſēſit maiorē ingenij vim & pſpicaciā acceſſiſſe, quāto hybernos ſoles æſtiui ſuperant.

It Herbipolim ſtudij cauſa. Hic locus in M. S. exemplaribus obſcurus admodū eſt: nos ſensū expreſſimus.

CAP. V.

EVm ergò in modum vir Dei quotidianis virtutū auctus profectibus & incremētis, ſeipſo in dies euadebat robuſtior, & iam in corde ſuo quaſdā meditabatur & diſponebat aſſcenſiones in valle lachrymarum: & niſi amici Henrici precibus retētus eſſet, cum quo illi magna erat conſuetudo & familiaritas, mundum planè contempſiſſet vniuerſum. Sed illud animo verſans, charitatē non quærere quæ ſua ſunt, ſed quæ alterius, ad tempus diſtulit, quod poſteà prōpta animi deuotione compleuit. Nō multò poſt Hēricus ab Othone magno Imperatore Treuirēſem accepit Epiſcopatum, vtq; eò ſecum iret, Vuolfgangū magna animi cōtentione rogauit. At ille aliquandiū difficilem ſe præbuit, ſed cum tandē videret ſe benè non poſſe negare, noluit eſſe peruicax. Adiunxit igitur ſe illi huius quoquè itineris comitem. Tum verò pręſul ille venerabilis magnum animi ſtudium, amorem & beneuolentiam, qua illum complectebatur, ſe ipſa declarare cupiens, eiuſmodi ſacerdotijs ſiue beneficijs eccleſiaſticis & dignitatibus eū afficere voluit, vt per omnem diœceſim ipſius ſecundum ab eo locū obtineret, aliosq; omnes authoritate anteiret. Verùm ille bonus Chriſti ſeruus, mundi huius inanē gloriam fugiens, ſemperq; ob oculos verſans illud Apoſtolicum, Nihil intulimus in hunc mundū, haud dubium, quia nec auferre quid poſſumus. &, Qui volunt diuites fieri, incidunt in tentationem & in laqueum diaboli: tanto honore ſe affirmabat indignū. Tandèm verò in hoc ceſſit, vt pateretur ſcholaſticos pueros & adoleſcentes ſuæ curę cōmēdari: nimirùm prudenti vſus conſilio, vt pręclarū doctrinę talentū, ipſi à Domino traditū, alijs impertiens, ſicut bonus & fidelis diſpenſator, vberes ad Dominū ſuum referret fructus. Pro ijs autem docendi laboribus nihil lucri, nullamq; mercedem recipere voluit: ſed operā dedit, vt alios poſſet lucrifacere: nec, vt plerique ſolent didaſcali, Satyricum illud decantantes, Noſſe volunt omnes, mercedem ſoluere nemo: à quoquā quicquam exegit, tametſi à permultis cogeretur.

Pſal. 83. *1. Cor. 13.* *Henricus fit Treuirorū Archiepiſcopus.* *S. Vuolfgāgus honores reſpuit.* *1. Tim. 6.* *Ibidem.* *Decet diſcipulos ſuos gratis.*

CAP. VI.

POrrò antē antequàm eſſet ſacerdotio initiatus, à carnibus abſtinuit, nec veſtes magni precij expetijt, vigilijs, ieiunijs & precibus libēter incubuit, ſecularia negocia ità tractauit, vt corpore, non animo, illis eſſet implicatus. Adoleſcentes, quos erudiēdos ſuſcepit, nō ſolùm liberalib' diſciplinis, ſed etiā bonis moribus inſtruxit. Adeò autē ſe ad diſcipulorū captum accommodauit, vt cùm capacioribus difficiliora quęque, quę in authoribus & diſciplinis ſeſe offerrent, explicuiſſet, mox ad rudiores ſe verteret, & inſtar nutricis lacteo cibo eos reficeret, q ſolidiora capere necdùm poſſent. Si qui autē in eius diſcipulis eſſent tenui fortuna, & humanis auxilijs deſtituti, eos nō ſolū literis inſtituebat, ſed etiā corporeis ſouebat alimētis. Hac verò eius viuēdi ratione partim oculis, partim auditione cōperta, Hēricus Archiepiſcopus tū per ſeipſū, tū p alios ſuos familiares hortabatur eum, vt aliquod vel Clericorum, vel monachorū cœnobiū regendū ſuſciperet. Ille verò more

Mores & vita eius ante ſacerdotium.

ſuo eam prætexẽs excuſationẽ, q̃ omni honore indignus eſſet, tandem tamen Epiſcopi authoritate & præcepto cõpulſus, cõſenſit clericorũ eſſe Decanus,

Fit Clericorũ Decanus.

CAP. VII.

Clericos ſuos reformat.

HOc verò honore ſuſcepto ità ſe comparauit vir ſanctus, vt improbis & irreligioſis eſſet terrori & formidini, bonis & pijs amori. Effecit autem apud illos tũ minis, tum ſuaſionibus, vt, quod priùs non fecerant, communi menſa & dormitorio vterẽtur, in cœnobio, ſiue, vt author loquitur, in clauſtro ſederent, & lectioni incumberent: peramãterq; eos hortabatur, nè interioris hominis cultum & ſpiritalia exercitia negligerent, cùm haberent carnalia, & quæ corpori ſuſtentando ſufficerent. In ijs verò omnibus ſeipſum eis præbebat exemplũ, adeò vt iam ab omnibus non clericus, ſed monachus diceretur. Interea Henricus Archiepiſcopus, iubẽte Othone Imperatore, Romam proficiſcitur, & cùm aliquandiù illic moratus eſſet, admodùm incõmoda cœpit laborare valetudine. Cumq; ſpẽ recuperandæ ſanitatis abieciſſet, Imperatorem ad ſe accerſiuit, reſq; beati Vuolſgãgi ei exponẽs, rogauit eũ, vt Treuiros literas mitteret, quibus omnib⁹ interdiceret, nè quã iniuriã ſeruo Dei irrogarent. Atq; ità ille Romę deceſſit.

Obit⁹ Hẽrici Treuiren. Epiſcopi.

CAP. VIII.

CVm autem obitus eius nuncius Treuiros allatus eſſet, beatus Vuolſgangus primò quidẽ ſummo animi dolore affectus eſt; ſed deindè ſeipſum cõſolari & confirmare cœpit, quòd quæ iampridèm de mundi contemptu apud ſe ſtatuiſſet, hac oblata opportunitate, in rem conferre poſſet. Poſtquàm igĩ apud ſe deliberauit redire in patriam, Bruno Archiepiſcopus Colonienſis, qui tum etiam ducatũ Lotharingiæ adminiſtrabat, cum ad ſe accitum apud ſe retinere conatus eſt, liberaliter ei promittens omnem humanitatem, atque etiam Epiſcopi dignitatẽ. Sed vir ſanctus maiora & ardua animo conſectans, ea recuſauit: aliquanto interim tempore nihilominùs hęrens apud illũ, de quo poſtea crebrò ipſe referre ſolebat, raro ſe quenquã omni probitate Epiſcopo Brunoni parem conſpexiſſe. Obiter autem hic obſeruãdum venit, qua perfectione iam tum præditus fuerit beatus Vuolſgangus, cui tam ampla promiſſa & mũdi huius proſperitas, multaq; alia, quæ longũ ſit cõmemorare, vltrò oblata cùm fuiſſent, planè recuſata ſunt ab illo. Magnę enim virtutis & meriti eſt iſthęc omnia relinquere, & in hoc ſeculo voluntariam cõplecti paupertatem, Sentiens igitur glorioſus Archiepiſcopus Bruno virum Dei arctioris vitæ teneri deſiderio, peramicè & gratulabundus eum pro ſuo arbitratu à ſe permiſit abire

Præclara laus S. Brunonis Colonien. Epiſcopi.

CAP. IX.

VEniens ergò ille domum, à cognatis & amicis peramanter acceptus eſt, ſed ità tamẽ, vt veluti alter Vlyſſes in Syrenes incidiſſe videretur. Hortabantur enim & obſecrabãt eum parentes & propinqui omnes, potiorem ei ſubſtantiæ hereditariæ portionem pollicentes, nè ipſos deſereret, dicebantque;

Authoris verſus.

Cum ſis cunctorum ſpes ſolamenq; tuorum:
Atque domus noſtra vis omnis adhæreat in te,
Nè procul hinc abeas, nè nos, dilecte, relinquas:
Nam tibi cuncta damus, quibus in vita eſt opus iſta.

Epheſ. 6. Col. 3. Nec deerant, qui his adiungerent, ſcripta diuina iubere, vt parẽtibus mos geratur. Sed egregius Chriſti miles ſurdis hæc accipiebat auribus, & ipſius Chriſti ſermones ijs opponebat, ità dicentis: Qui amat patrem aut matrem plùs quàm me, non eſt me dignus. *Math. 10.* Legerat quoq; fortaſsis, quod beatus Hieronymus ſcribit cuidã amico: Licèt paruulus ex collo pẽdeat nepos, licèt ſparſo crine & ſciſſis veſtibus vbera, quibus te nutrierat, mater oſtẽdat: licèt in limine pater iaceat, per calcatum perge patrem, ſiccis oculis ad vexillum Crucis euola. Solum pietatis genus eſt, in hac re eſſe crudelem. Inſpiciebat etiam beatiſſimum Chriſti baptiſtã Iohannem: qui licèt domi ſanctam haberet matrem & patrem ſacerdotem, tamen vtroque derelicto, nè inter homines degens aliqua labe adſpergeretur, in eremum ſeceſſit. Id genus exemplis incitatus, parẽtes ſeorsùm ità fertur allocutus:

Epiſt. 1 ad Heliodorum.

Luc. 1.

CAP. X.

FAcultatum veſtrarum meliorem partem, quã mihi dare vultis, inter uos diuidite. Eſt verò præpotens quidam ac prouidẽs Dominus, qui ampliſsimũ mihi promiſit patrimonium, ſi me ei ſeruum fidelem exhibere velim. Ille ergò eſt pars hæreditatis meæ, ille planè reſtituet hæreditatem meam mihi. Illi egò benè confido, fore vt tali me afficiat beneficio, vndè & vobis poſſim aliquid impertiri. Oro igitur vos, nè tantas mihi oblatas opes lachrymis & querimonijs veſtris retardetis, ſed mihi potiùs res illis obtinendis neceſſarias ſuggeratis. Non enim deſidem atque negligentem, ſed alacrem ac ſtudioſum vult habere miniſtrũ herus ille, de quo loquor. Ijs beati viri ſermonibus exhilarati parentes, nomen heri & locum, quò ſit iturus, ex eo percontantur. At ille reſpõdet, in præſentiarùm quidem ſcire id illos nõ poſſe, ſcituros tamen poſteà. Porrò autem ſciſcitantibus illis, num quem è ſuis velit habere comitẽ itineris, prorsùs abnuit: atq; indè paucis interiectis diebus, adiunxit ſibi duos adoleſcentes, & ſpiritalem filiũ ſuũ Iſaac, puta votum ſuum. Quod vt Deo præſtare poſſet, propter arctiorem monaſticæ diſciplinæ obſeruantiam, ad monaſterium ſolitariorum, in Hercynia ſylua habitantium, profectus eſt. Ei monaſterio tum præerat religioſus & ſpiritalis pater ex Anglorum ſtirpe procreatus Gregorius: qui in iuuentute patriam, parentes & fœminam ipſi deſpõſam reliquerat, & monaſticum vitæ genus cõplexus fuerat. Cui⁹ vitam virtutibus ornatiſſimam, nè ab inſtituto deflectamus, hic pertexere nolumus. Huius Abbatis magiſterio ſeruus Chriſti Vuolſgangus ſe commendãs, veterem cum ſuis actibus hominem depoſuit, nouumq; monaſticę vitæ & profeſſionis habitum induit. In quo ſanè qui eius vitæ rigor, quam accurata monaſtici inſtituti obſeruantia & cultus fuerit, eius pręclarę virtutes, & multarum ſalus animarum, abundè declarant. Exacto autẽ tyrocinij ſui tẽpore, multi è vicinis monaſterijs, probitatis eius fama illecti, ad eum venerunt, quos omnes ille, permiſſu Abbatis, bonis literis & honeſtis moribus inſtituebat.

Psal. 15.

Valedicit parẽtibus.

Monaſticum S. Vuolfgãgus cõplectitur inſtitutum.

Ephe. 4. Col. 3.

CAP. XI.

PEr id tempus beatus antiſtes Vdalricus, cuius ſanctitatis fama Europa omnis adſperſa eſt, cauſa viſitãdi fratres pro more ad illud peruenit monaſteriũ. Vbi cùm ad aliquot hæſiſſet dies, & de Vuolfgangi vita & moribus cognouiſſet, magno eũ amoris ſtudio complecti ac venerari cœpit, ità vt non diù poſt etiam renitentem ſacerdotio initiarit. Quo ille honore auctus, muneri ſuo volens ſatisfacere, cum multa humilitate ſcopebat, vt propheta dicit, ſpiritum ſuum, & p̃ vota, quæ eius diſtinxerãt labia, Domino fideliter offerebat holocauſta medullata. Qua ſpiritus cõtritione cùm ſeipſũ Domino quotidiè mactaret, diuina eſt viſione affectus. Cùm enim p̃ ſua aliorũq; ſalute iugiter Dominũ depcaret, preceſq; ſuas ſanctorũ ſuffragijs magno ſtudio cõmendaret, beatũ Chriſti confeſſorẽ Othmarum, cui ſe ſuaq; creberrimè cõmittebat, ſibi in ſomnis adſtare vidit: iuſſuſq; ab eo in ipſũ reſpicere, ità ſibi dicẽtẽ audiuit: Quandoquidẽ rogaſti me, vt p̃ te intercederem,

S. Vualdric⁹ Epiſcopus eũ inuitũ ordinat preſbyterum.

Pſal. 76.

S. Othmarus ei apparet, ei indicãs ſibi euentura.

rem, quædam tibi indicabo, poſt euẽtura tibi ob preces meas. Pauper quidem & inops ex hoc migrabis loco, ſed alibi, vbi pro Chriſti amore deges peregrinus, Epiſcopatũ mundi huius opibus ſatis affluentẽ, diuina ꝑdeſtinatione cõſequẽris. In quo adminiſtrãdo ſi fidelẽ te ꝓbueris, poſt annos vigintiduos ab hac vita tẽporaria feliciter proficiſcẽris ad illã ſempiternã. Certus autẽ ſis, te eo in loco aĩam Chriſto redditurum, vbi in Chriſti nomine à Chriſtianis mei memoria celebrat. Ego verò in illa hora exitus tui ſpero, me venturum ad locum illũ cum aliis beatę patriæ ciuibus, quos tunc habebis conſolatores.

CAP. XII.

Cum licẽtia Abbatis ſui proficiſcitur ad conuertendos infideles.

AB hac viſione vir Dei, diuinæ contemplationi accuratiùs vacabat, quippè talibus promiſsis egregiè cõfirmatus: multusque in ea erat cogitatione, quemadmodùm diuinitùs percepta talenta, in aliorum ſalutem duplicaret. Eaque cauſa cũ bona venia Abbatis ſui, monaſteriũ, non monachũ, delerẽs, immò ſecundùm Apoſtolũ, maiora chariſmata æmulari cupiẽs, per Alemaniam venit peregrinus in Noricũ, atque ad eius partem oriẽtalẽ cũ aliquot comitibus pergens, prædicandi cauſa Pannoniæ fines petiit. Vbi cum veterum errorũ frutices extirpare, ſteriles ſqualentiũ pectorum agros Euangelico aratro ꝓſcindere, & in eos fidei ſemina deiicere fruſtrà conaretur, à Piligrino Patanienſi Epõ à cępto eſt opere reuocatus. Dolebat enim Epõ, tã egregium cultorẽ in ſulcos ſteriles tantũ conſerre laborẽ. Manſit ergò apud illũ Epiſcopũ, omni humanitatis officio ipſum proſequentẽ, dies aliquot, eius precibus obſecundans. Interim Epſ mirè ſagax, eius ſentẽtiæ Apoſtolicę non immemor, qua monet probare ſpiritus, vtrùm ex Deo ſint, tũ clàm, tum palàm obſeruauit, ꝙ ille eſſet ſedulus in cultu & ſeruitio diuino, ꝙ aſsiduus in ſacra lectione & ſcripturæ diuinæ perſcrutatione, atque indè pro ſua ſingulari prudentia facilè animaduertit eũ, quẽ ut peregrinũ exceperat, nõ eſſe hominẽ lenẽ & uagabundũ, ſed veræ fidei domeſticum firmũ ac ſtabilem. Quamobrèm etiam quibuſdã è ſuis dicebat familiariter: O felicem illam Eccleſiam, quæ ex Domini prouidentia hunc virum merebitur habere ſacerdotem. Mihi quidẽ hoc cũprimis & vtile & neceſſarium videtur, vt precibus meis efficiam, quo illi Ratiſponenſis Eccleſiæ regimen demandetur. Aequiſsimũ eſt enim, vt vbi abundat bona uoluntas, congrua etiam illi exequendæ præſtetur facultas. Bonum nanque ſemen, quod hic bonus vir iacere voluit in obdurata corda paganorum, & ſalutis miniſterium, quod illorũ cæcitas faſtidiuit, eoipſo agrum Dominicũ excolente, fortaſsis quandoque fructum feret apud Chriſtianos. Aderant autem tum quidam, qui dicerent: Quonam pacto homo iſte inops & ignotus tanti Epiſcopatus dignitati par & idoneus eſſe poterit, prętertim cum plerique alij celebres viri magisque noti, iuſtiùs eam videantur apud Imperatorẽ impetratori? Quibus Epiſcopꝰ reſpondit: Permultùm intereſt inter diuina humanaque iudicia. Scrutator nanque cordiũ & renum Deus, à mundi initio elegit contemptibilia & ignobilia, vt confunderet fortia: contrà autem mundus, quod ſuum eſt, ad horã extollit, ſed tandèm cũ ignominia deijcit. Mihi igitur planè operæpretiũ facturus videor, ſi fretus auxilio Marchionis, cuius conſiliis libenter vtitur & paret Imperator, precibus ab illo contendam, nè patiatur per ambitionẽ quẽquã obtinere ſedem Eccleſiæ Ratiſponenſis: ſed ob æternã remunerationẽ, ſi quẽ cõpererit humilem, modeſtũ, eruditũ & eccleſiaſticis miniſterijs aptum, eũ, cuiuſcunque ſit conditionis, ad eã curet prouehendũ.

Piligrinꝰ Patanienſis Epiſcopus eum apud ſe detinet.

1. Iohan. 4

Epiſcopatu dignus iudicatur à præſule Patanienſi

1. Cor. 1.

CAP. XIII.

ITaque per legatos Epiſcopi & Marchionis ſuggeſtionem, Imperator Otho ſecundus, & ſuæ Eccleſiæ vtilitati conſulens, vel potiùs diuino permotus inſtinctu, quandoquidem cor Regis in manu Dei eſt, eos omnes, qui Epiſcopatum illum ambiebant, reiecit, totumq; ſe ad promouendum virum Dei Vuolfgangum contulit: miſitq; celeres nuncios, qui curarent quamprimum illum eligi, ac deinde vel inuitũ Francofurtum, vbi Imperator Chriſti natalem celebraturus erat, perduci. Abeunt legati Imperatoris, inueniunt beatum virum apud Epiſcopum ſupradictum, ſed iam cogitantem in patriam, quippè qui nihil horum ſciret, alioq; animum ſuum intenderet. Legatis verò indicantibus ei cauſam aduentus ſui, primùm ille recurrit ad penetralia cordis ſui, atque illic ſe & ſua Deo commendat: deindè Epiſcopo Piligrino, cuius charitate illic detinebatur, ità dicit: Nouũ hoc mãdatũ, qđ ab Imperatore ad me affertur, tua, ni fallor, opera impetratum eſt. Etsi autem exiguitati meæ timorẽ inijcit, ſed tamen boni volũtati tuæ, qua tantam rem mollitus es, Deus præmiũ reddet.

Prou. 21. Otho 2. Imperator curat eum eligẽdum Epiſcopum.

CAP. XIIII.

POſt hæc cum legatis Imperatoris profecti ſunt Ratiſponã, vbi Clerus & populus, vt Imperator petebat, more eccleſiaſtico ſanctum Vuolfgangum vnanimiter elegerunt, electumq; cum Imperatoris nuncijs ad eius aulam dimiſerunt. Cumq; in eius veniſſet cõſpectum, ad pedes eius aduolutus, fatebatur ſe indignum, indoctum, ignobilem, & monaſticam profeſſionem coſectantem, nihil abſque ſui Abbatis permiſſu debere ſuſcipere: ſimulq; orabat, nè ſanctum locum ipſius fœditate contaminaret. Imperator autem cernens illum adeò renitentem, certiùs indè colligit integritatem eius, & quàm planè illo honore dignatus ſit. Itaq; ſpeciale quiddã in eo agnoſcens, quamuis reluctanti multumq; ingemiſcenti, Epiſcopatum commendat. Multis indè adiunctis ei fidis itineris comitibus, Ratiſponam eum remittit. Quò poſtquàm peruenit, cum canticis lętitiæ & voce exultationis excipitur, & more antiſtitum inauguratus, ſummo paſtori commendatur, atque poſt dies aliquot, à Federico Archiepiſcopo illiusque ſuffraganeis conſecratur.

Creatur Epiſcopus Ratiſponẽſis.

Federicꝰ Epiſcopus Salisburgenſis eũ conſecrat.

CAP. XV.

ADeptus igitur tantum miniſterium, noluit inane Epiſcopi habere nomen, ſed die noctuque illud diligentiſſimè excoluit, munus ſuum accuratè obeundo. Nec propter Epiſcopatus faſtigium, habitũ monaſticum mutare voluit: ſed qua erat intrinſecùs animi humilitate, tam etiam foris præ ſe ferebat bonorum operum ſtudio atq; cultu. Memor quoquè ſententiæ illius, Principem te conſtituerunt, noli extolli: ſed eſto in illis, quaſi vnus ex illis: non cupiebat dominari in clero, ſed conabatur forma eſſe gregi Dominico, illud aſsiduè mente verſans, quod per Ezechielem prophetam aduerſus malos paſtores dicit Dominus: Vę paſtoribus, qui paſcebant ſemetipſos, gregem autem meum non paſcebant. Perſpectis autẽ & cognitis rebus Epiſcopatus ſui, cùm animaduerteret in vrbe Ratiſponẽſi monaſticæ vitæ religioni multũ decedere, crebrò ſuſpirans, dixiſſe fert: O ſi monachos haberemꝰ, cætera ſatis ſuppeterẽt. Quibuſdã verò è familiaribus eius dicẽtibꝰ, multis locis magnã eſſe monachorũ copiã, dolens & lachrymãs dicebat: O quàm defecit ſanctus? ò quàm diminutæ ſũt veritates à filiis hominũ? Quid prodeſt ſanctitatis geſtare habitũ, operibus deſtitutũ? Monachi, q ad regulæ ſuę ꝓſcriptum viuunt, beatis cõparantur Angelis: q verò ſeculares & mũdo dediti ſunt, apoſtatæ

In Epiſcopatu monachũ nõ mutat.

Eccli. 32

Ezech. 34

Pſal. 11.

cenſentur. Dicebat antem hæc ſanctus vir, quòd cer-
neret monachos in beati Emmerāmi cœnobio Ab-
bate carere, & ità velut oues ſine paſtore errare. Id
verò indè acciderat, quòd Epiſcopi ab Imperatori-
bus vel Regibus illud monaſterium impetrantes, in
ſuam ditionem redegerant, rebusq; eius & faculta-
tibus pro ſuo arbitraiu vſi erāt. Illo igitur defuncto
Abbate quem inuenerant, nullum deincèps curarūt
ſubſtituere, veriti ſcilicet, nè ſi monaſterio, vt habet
vitæ monaſticæ vſus & cōſuetudo, Abbas preficeret,
ipſorum vſurpata poteſtas vel obſequia imminuerē-
tur. Cùm ſic autem Epiſcopi monaſterij res & bona
ſibi vendicarent atq; diſtraherent, nec monachis res
neceſſarias ſuppeditarent: permittebant eis vnde-
cunquè poſſent, victum veſtesq; ſibi comparare.

Epiſcopi quidam vſurpant bona monachorū.

CAP. XVI.

SEd hæc omnia dolebant cordi beati viri. Itaque
eis volens remedia adhibere, miſit ad Treueren-
ſe monaſterium, vbi corpus beati Maximini quieſcit,
atque indè acciuit Ramuoldum, virū in regulari di-
ſciplina ſtrennum, qui quondàm cum ipſo Henrici
Archiepiſcopi capellanus fuerat. Eū primò inſtituit
Præpoſitum, deindè Abbatem præfecit monaſterio
ſancti Emmerammi. Sed id ex eius conſiliaris quidā
indignè ferentes dicebant ei: Quid ità & teipſum, &
ſucceſſores tuos fraudas ſancti Emmerammi faculta-
tibus? Multi quidem te laudant, ſed in hoc certe non
laudant: immò verò vituperāt. Fungaris ergò & Epi
ſcopi & Abbatis munere, vt tui fecere deceſſores, nè
quarundam rerum carerent emolumentis. Iſthæc tua
inſipientia, quodam ſapientiæ ſale condienda eſt. Ijs
vir ſanctus reſpondit; Non me pudet ſtultum & inſi
pientem dici propter Deum: ſed interim vos hoc ſci
re debetis, Vuolfgangum nūquàm in humeros ſuos
accepturum ſarcinam, quam ferre non poſſit, nem
pe vt Epiſcopꝰ pariter & Abbas dici velit. Sicut enim
teſte beato Gregorio, indecorum eſt, vt in corpore
humano alterum membrum alterius fungatur offi-
cio: ità nimirùm noxium, ſimulq; turpiſſimum eſt, ſi
ſingula rerum miniſteria perſonis totidem nō fue-
rint diſtributa. Sufficit Epiſcopo, vt ſumma vigilā: ia
incumbat paſtorali officio: ſatisq; negocij habet Ab
bas, ſi fratrum curet ſalutem, resq; monaſterij ſui p
omnia benè procuret. Quam ob cauſam debet etiam
ille inter fratres officia diſtribuere, vt hac ratione, de
ſuis oneribus aliquid detrahat. Quòd autem me di-
citis & ſucceſſores meos fraudare facultatibus Em-
merammi martyris: equidem ea illi, cui donata ſunt,
& ſeruorum Dei vſibus modis omnibus conſeruare
volo. Ita enim mihi vel maximè vſui erunt & emo-
lumento, ſi illis, quibus deputata ſunt, quibusq; con
ſtat indè proſpici & prouideri oportere, abundè im
pendantur. Hæc & id genus alia multa dicente bea
to Vuolfgango, adeo obſtructum eſt os loquentium
iniqua, vt quod priùs carpendum ſumſerant, iam
egregiè commendarent, ità dicentes: Humanis diui
na, vt par eſt, prætuliſti: ſatisque & noſtras nugaces
confutaſti rationes, & tuam eximiam ſapientiam de
claraſti. Nihil jam ſupereſt, niſi vt pariter laudemus
Deum, qui Eccleſiæ ſuæ te dedit digniſſimum præſu
lem. Et iure quidem illum laudamus in ſecula, & ti-
bi promptis animis ad omnia paremus: Cùm ſic er-
gò Ramuoldum conſtituiſſet Abbatem, non paſſus
eſt vel illum, vel monachos, eius curæ commiſſos, vl
lam victus pati penuriam: ſed tum animarum, tū cor
porum curam gerens, prædia omnia ſancto Emme-
rammo ſiue à regibus, ſiue ab alijs principibus col-
lata, & ab eius anteceſſoribus vi monaſterio ablata,
monachorum & hoſpitum, pauperum quoquè &
familiæ vſibus deinceps ſeruitura reſtituit.

Ramuoldus fit Abbas apud S. Emmerāmum.

Non vult S. Vuolfgangus Epiſcopꝰ ſimul & Abbas eſſe.

Humanis diuina pferé vir iuſtiſſimus.

Reſtituit monaſterio omnia quæ alij Epiſcopi abſtulerant.

CAP. XVII.

POſt hæc quoq; alia duo virginum monaſteria,
quorum alterum ſuperiùs, alterum inferius dici
tur, intra vrbem Ratiſponenſem ad regularis vitę &
diſciplinæ normam conatus eſt reuocare. Canonicū
enim inſtitutum ſequentes virgines illæ, nihil ſe illi-
citum admittere arbitrabantur, ſi ſe paſsim negociis
ſecularibus immiſcerent. Vnde fiebat tamen, vt hac
occaſione magnam vitæ religioſæ iacturā facerent.
Id verò indeſinēter cōſiderans beatus antiſtes, cùm
longo tempore fruſtrà illis corrigēdis operā nauaſ-
ſet, apud ſe cōſtituit in aliquo ſuę ditionis loco mo
naſticæ profeſſionis virgines collocare, quarum re-
ligioſa conuerſatione bonisq; exemplis aliæ illæ ad
eas imitandas inuitarentur. quod quidem etiam ſic
euenit. Nam cùm ad ſanctum Paulum Deo ſacrata-
rum virginum ſiue ſanctimonialium monaſteriū in-
ſtituiſſet, earum contemplatione aliæ mutari cœpe
runt. Cumq; pro iis ſanctus Epiſcopus multas Deo
preces offerret, iā diuina reuelatione, quam huma-
na authoritate meruit confirmari. De inferiori qui-
dem monaſterio eiuſmodi ei viſio oblata eſt: Sole-
bat vir beatus tam nocturnis, quàm diurnis horis cū
cta vrbis monaſteria crebrò adire, ibique tum oran
di cauſa, tum etiam explorandi, quemadmodùm di
uina illic miniſteria cultusq; diuinus peragerentur,
aliquandiù hærere. Cumque hoc pacto nocte qua-
dam eſſet in monaſterio inferiori, vbi corpus ſancti
Erardi quieſcit, repētino quodam ſopore oppreſſo
ſanctus Erardus ei apparet, madida veſte indutus,
aitque ad eum: Precibus illis, quas Deo pro cōmu-
ni ſalute iugiter offers, ſcias me fauere. Itaque ſicut
ego tuis, ità tu, quæſo, meis obſecūdes votis. Quòd
me cernis madido tectū indumēto, id ea noneris cau
ſa accidere, quòd sāctimoniales hic degē tes, aſſiduis
quidē me infundūt lachrymis ſuis, ſed iis infrugife-
ris, quādoquidē iam multo tēpore nihil ſe corrigūt,
nihil ab ijs vitiis, ꝓpter quę lachrymas & preces mi
hi fundūt, abſtinere conātur. Tu igit̄ canonicę vitæ
inſtitutū, qđ eis tātę incurię & negligētię occaſionē
prębuit, in monaſticū cōmuta. Hac viſione sāctus ꝑ-
ſul inſtructus, ad introducendā illic monaſticā reli-
gionē ſummo animi ſtudio & deuotione ſe accinxit.

Nota exēplū reformādi monaſteria, vel collegia.

Adit crebrò monaſteria S. Vuolfgāgus.

Viſio eius.

Monaſtica vita præſtātior quàm Canonica.

CAP. XVIII.

DE ſuperiori verò monaſterio itidem reforman
do tali eſt miraculo diuinitùs cōfirmatꝰ. Cùm
aliquandò more ſuo eò acceſſiſſet, Miſſamque cele-
brare vellet, quaſdam ſanctorum reliquias, quæ illic
celeberrimæ habentur, in eius altaris, in quo ſacri-
ficaturus erāt, cornu ſiniſtro depoſuit. Deindè in ora
tionem ſe proſternens, ardētiſſimis precibus à Do-
mino poſtulauit, quandoquidem ſecularem vel mū
do deditam vitam ſiniſtra, ſpiritalem dextera ſignifi
cat, ſi illi placeret Canonicam illic vitam, quæ ne-
gligentes homines ſiniſtrorsùs trahit, in monaſticā,
quæ ad dexteram tendit, commutari; vt id ea ratio-
ne ſignificet, teſtatumque efficiat, vt ante peractum
ſacrificium, eas reliquias à ſiniſtro cornu transferat
in dextrum. Ijs precibus abſolutis, Miſſam celebrare
incipit, atque ſub ipſo ſacrificio abſque vllo huma-
no contactu reliquiæ illæ à ſiniſtra in dexteram alta-
ris partem diuinitùs transferuntur. Eo viſo miracu-
lo, gratias agit Deo, & ſine vlla hæſitatione illic quo
que vitam monaſticam inſtituit.

De Canonica vita prolapſa à ſtatu ſuo, hæc accipe.

Inſigne miraculū

CAP. XIX.

AD has autem reuelationes acceſſit etiam hu-
manum auxilium. Eo enim tempore, quo hęc
gerebantur, Henricus, Cęſaris Henrici pater, Baua-
riæ obtinebat principatū. Is cùm ſedulus & ſolicitus
eſſet cultor diuinę religionis, id officij beato Vuolf
gango

Laus Hērici Ducis Bauariæ.

gango tum petendo, tum imperando demandauit, vt in ſupradicta puellarum monaſticæ vitæ diſciplinam inueheret. Hac ergò illi accedēte authoritate & volūtate principis, Vir Dei tanto ſtudioſiùs, quāto maiori fretus facultate in id incumbebat, vt in omnibus virginum monaſterijs, quæ in ea vrbe vel ſub ipſius, vel aliena ditione eſſent. (Duo enim illa iam crebrò memorata, Duci: tertium verò, quod eſt ſancti Pauli, Epiſcopo ſuberat) vnam eandemq́; ſanctitatis regulam ac diſciplinam inſtitueret. Interim ùm autē, gratia diuina largiente, & beato Vuolfgango corrigente, in ijs ſanctimonialibus religio & ſtudiū caſtitatis, vitæq́; regularis profeſſio increuit, vt Dux memoratus, diuino compunctus amore, filiam ſuam Brigidam earum collegio adiungere non dubitàrit. Atque etiam in hanc vſque diem, beati viri meritis ſuffragantibus, talia apud eas vigent virtutum incrementa, vt inter cæteras ſanctimoniales tanquam ſpecula quædam ſint. Idem poteſt etiam de ſancti Emmerammi monachis dici, quandiù quidē Ramuoldum habuere Abbatem, quem ſanctus Epiſcopus illis præfecerat. Sed illo decedente, alijsq́; quos ille inſtituerat, idem eis euenit, quod filiis Iſrael, quos poſt obitū Ioſeph dura ſeruitute Aegyptij oppreſſerunt. Ità enim & hos monachos multi mali præpoſiti cum omnimoda religioſæ vitæ profligatione contriuerunt. Sed his omiſſis, ad rem redeamus.

Reformat virginū monaſteria ſāctus Epiſcopus.

Brigida Ducis Bauariæ filia, fit ſanctimonialis.

Exod. 1. & c.

CAP. XX.

CVm eo, quo diximus, modo ſanctus Vuolfgangus in monaſtica vita inſtituēda deſudaſſet, nō minori ſtudio ſe accinxit ad Canonicæ vitæ iura & inſtituta reformanda. Ea anteceſſoris ſui Michaelis mala valetudine deſtituta & labefactata vt vidit, multa ſagacitate & induſtria inſtaurauit: primùm quidē in id intentus, vt haberent Canonici quę ad victum veſtitumque ſufficerent: deindè, vt poſt ſe cuſtodes idoneos illis prouideret: tum quoquè, vt ſimul in refectorio ederent, & extra clauſtrum horis incōgruis ne exirent, neque ſilentij diſciplinam negligerent. Iuniores voluit ſcholæ ſtudijs intereſſe, ſeniores pſalmodiæ, lectioni, orationi vacare. Atque vt adoleſcentes magis feruerent ad capeſſenda ſtudia liberalium diſciplinarum, crebrò illorum tabulas vel ceras ſpectauit. Pleroſque ex illis, ad diſcendum incitabat beneficijs, deſides & negligentes obiurgabat.

Vitā Canonicorū reformat S. Epiſcopus.

CAP. XXI.

ITà autem monaſticis & interioribus ſiue vrbanis rebus rectè atque ordine conſtitutis, prudens & circunſpectus Dei cultor nequaquàm exteriorū curam neglexit, ſed ſicut oppidanis & cœnobitis optimas propoſuit inſtitutiones, ità etiā totā perluſtrās diœceſim ſuam, omnes ſalutiferis concionibus erudiebat. Adeoq́; cùm Miſſarum erat ſolennia celebraturus, plebem aſſueſecit cōfluere ad eccleſiam, vt ſolennibus diebus vix ædium cuſtodes domi relicti viderēt. Ad mellitas enim cōciones & exhortationes eius ſexus vterque certatim aduolabat, cæleſtiū aromatum ſuauitate illectus, perindè vt apes mellis allicit odor. Quibus plus ille pater & paſtor modis omnibus prodeſſe, ſeſeq́; ad eorum captum & vtilitatē accommodare deſiderans, in proponendis regni cæleſtis ſermonibus haudquaquàm vti voluit perplexis & ſophiſticis ſententiis: ſed ità melliti oris dulcedinem ineffabili quadam ſeueritate & grauitate temperabat, vt ſimplici & optimo dicēdi genere cuiuſq́; intimas cogitationes attingere videretur, atque ea ratione ex auditorum oculis lachrymarum imbres eliceret. Eam enim ſpiritusſanctus ei contulerat gratiam, vt qui concionantē eū attētè audirēt, aut rarò, aut nūquam ſiccis oculis ex eius cōcione abſcederēt.

Plebs miro ſtudio ad eius cōciones confluit.

Vis & efficacia cōcionū ei⁹.

CAP. XXII.

QVo inſigni Dei beneficio pro ſua malitia afflictus humanę ſalutis inimicus, malignitatē & inuidentiā ſuam, quæ eū perpetuò cruciat, quibus poterat viribus in illum beatū antiſtitem declarabat. Cùm enim aliquandò in vrbe Ratiſponēſi ſuo more ad populum concionaretur, malignus dæmō derepentè concitauit aera, excitauit turbinem & miram perturbationem, vndè ſequebatur confuſus populi clamor & murmur: in ipſo quoquè eccleſiæ tecto ingentem effecit fragorem, atque intra ipſius tēpli parietes ſparſit puluerem, & quorundam oculis tetram offudit caliginem. Quibus rebus ab improuiſò accidentibus plebs perterrita, immò penè mentis inops effecta, cœpit vltrò citroq́; curſitare, incerta quam in partem tutiùs poſſet deflectere. Interim verò audiebātur hicindè id genus voces: In vrbe graſſatur dirum incendium, Populo in ſeditionem concitato multi iugulantur. Cumq́; in eiuſmodi ſedādis vocibus multū eſſet operę poſitum, nec tamen quicquam effectum, tandèm illi, quos ſuis præſtigijs ludificabat improbus ſatā, adeò è templo certatim aufugerunt, vt via pauci relicti viderentur. Tum verò Epiſcopus, quem eius tempeſtatis commotio non latebat, in has erupit voces: Domine Ieſu Chriſte, adſis nunc ea, qua ſoles, benignitate & gratia fidelibus tuis, vt videant gloriam tuam, & teterrimi dæmonis ignominiā. Ea verba mox ſecuta eſt ſerenitas aeris, & ſerenitatem, populi in templum recurſus. Cui tū venerabilis antiſtes ſacræ doctrinæ ſermonem impertiens, ſancto ſpiritu illi orationis ſingularē quādam ſuauitatem ſuppeditante, tantum dicendo profecit, vt manifeſtè inimicus ille victus, & in fugā cōpulſus ſit, qui in illa immodica perturbatione ad horā excitata, penè omnibus aliquid attulerat detrimēti. Vndè etiam poſteà apud fidelem populum ea cōſuetudo inoleuit, & pro lege cœpit haberi, vt in ſtationibus Epiſcopum turmatim & antecedant, & ſequātur, eiuſq́; concionem cupidiſſimè complectantur.

Vide malignā maligni dæmonis.

Magna efficacia pcum S. Vuolfgāgi.

CAP. XXIII.

ALio tempore beatiſſimo Epiſcopo in baſilica ſancti Pauli Apoſtoli celebrante Miſſarum ſolennia, multa, vt ſolebat, populi illic frequentia cernebatur. Cùm autem miles quidam ineptus humili veſte eum indutum, poſteà verò ſacerdotalibus indumētis ornatum cerneret, ruſtica ſtoliditate eū deſpiciens, & apud ſe murmurans dixit: O quantùm deſipuit tum Imperator, cùm pannoſum hunc & abiectum hominem multis potentibus, quibus Imperiū abundat, in Epiſcopatus promotione voluit anteferre. Eam verò murmurationē is, qui nouit cogitationes hominum, eodem momento & clementer caſtigauit, & palàm prodidit: vt & ille corrigeretur, & murmuris vitium ab alijs caueretur. Nam confeſtim immodico correptus terrore, alijs eum ſuſtentantibus, vix reſidere potuit. Cumq́; eū dominus eius tremebundum & pallentem conſpiceret, licò accurrēs, ſciſcitabatur quid ipſi accidiſſet mali. Tum ille adhibitis ſacerdotibus confeſſus eſt, ſe ſiniſtras de viro Dei cogitationes in ſe admiſiſſe, & ea cauſa in tam præſens incidiſſe periculum. Vbi id audiuit herua eius, exiſtimabat facili remedio poſſe illum curari. Itaque eū ſecū abducit in ædes ſuas, & aliquot dieb⁹ cura illi adhibet. Sed cùm nihil omninò proficeret, reducit eū Ratiſponā: veniensq́; ad Epiſcopū, ei & ægroti hominis calamitatē, & ſuā querimoniā vult exponere. Sed vir Dei eū āteuertēs: Tace, inquit: ſcio q̄d velis, cōuerſusq́; ad Vicedominū Tagminū, ait; Accipe frater aquam benedictā, quę eſt apud lectulū meū, & adſperge ea hominē, q̄ ſtat ad cubiculi fores.

Vltio diuina perſequitur eū qui ſāctū virum deſpexit.

Vir ſanctus ſanat eum.

Facit ille, quod iuſſit vir Dei, adſpergitque miſerũ. Interim ſancto Epiſcopo contra oſtium Crucis ſignum exprimente, & quædam ſalutaria verba proferente, homo illicò ſanatur.

CAP. XXIIII.

Vita eius quotidiana inſtitutio.

IAm porrò dicendũ videtur, quæ eius fuerit quotidiana vitæ ratio & conſuetudo. Nimirùm tanta ei fuit cura rectè viuendi, vt vita eius iure poſſit omnibus exemplo eſſe. Etsi verò omnes eius res geſtas minimè cõpertas habemus, & eaipſa, quę nouimus, pro dignitate explicare nequimus: attamen damus operã, vt è pluribus vel pauca referamus. Poſtquam igitur Epiſcopi dignitatem adeptus eſt, nec melioribus vti veſtimentis, nec cibis lautioribus veſci, neq; cubile mollius ſibi adhiberi voluit, quàm antè conſueuiſſet. Iiſdem vigilijs & precib[9], quibus ante Epiſcopatum, deditus fuit.

Vigiliæ & preces eius.

Non rarò enim ſub mediam noctẽ ità clàm ſurrexit è lecto, vt qui apud eũ erãt, id vix vnquàm perciperent: atque in templũ ingreſſus, adeò fores obſerauit, vt quid intùs ageret, nullus mortalium ſcire poſſet. Manſit autem illic vſque ad preces matutinas: quibus perſolutis, ſi nondùm illuceſceret, vt feſſos nonnihil foueret artus, veſtitus parũm capiebat ſomni: idq; cum ea ſilentii grauitate, acsi eſſet in monaſterio. Si neceſſitas cogeret loqui poſt primã horam canonicam (nã ante illam lectioni vacabat) in familiari colloquio fuit gratiſſimus, & in tractandis diſponendisq; rebus admodùm acutus, prouidus & circunſpectus.

Vt tractarit diuina myſteria.

Qua verò attentione corporis & ſanguinis Domini ſacramẽta tractarit & celebrarit, quibus ſuſpirijs & lachrymis, & quàm ſpiritu contribulato ſummo ſacerdoti ſeſe mactauerit, id omnem noſtram excedit dicẽdi facultatem.

In menſa quiſe geſſerit.

Cùm eſſet ad menſam, non ſe duntaxat, ſed etiam alios à potu immoderato retrahebat, cæterisq; auide comedentibus, ipſe gaudebat cibi parſimonia, magis intẽtus ad lectionem, quam ſemper voluit ad ſuam mẽſam adhiberi, quàm ad epulas.

Vt pauperes & mẽdicos tractarit.

Mendici & inopes, quos ille vocabat dominos & fratres, coram illo ſedebant in ſubſellijs, vt poſſet ſuis conſpicere oculis, quẽadmodũ illis miniſtraretur. In quibus ſanè Chriſtum ſe excipere non dubitans, modis omnibus venerabatur & reficiebat eos. Quòd ſi plures eſſent, omnium pauperrimi ad illum introducebantur: nec tamen quiſquã eorum, qui foris manebat, abſq; eleemoſyna dimittebatur. Ex ijs enim omnibus, quę mẽſæ eius inferebantur, tanta copia ſeruabatur, vt non ſolùm pauperes foris manentes, ſed etiam circũ quaquè habitantes indè recrearentur.

A prãdio quid egerit.

Surgens autem à prandio, reliquum tẽpus lectioni impẽdebat. Poſt laudes veſpertinas, niſi legitimũ prohiberet ieiuniũ propter eos, qui apud ipſum degebãt, cũ multa grauitate, omni prorsùs vanitate excluſa, etiam cœnabat.

Quid in cœna.

A Cõpletorio nihil prorsùs niſi precãdo loquebatur. Ea ſcilicet vitę eius fuit inſtitutio quotidiana.

CAP. XXV.

Rurales presbyteros explorat.

INter hæc egregius præſul accuratè perquirebat, quo ſtudio, qua ve cautione ſacerdotes, qui in pagis morabantur, ſubditos baptizarent atque docerent: qua etiam cura & diligentia vaſa ad vſum ſacramentorum deſtinata, itemque Miſſarum veſtes atque libros & chriſma tractarent: ante omnia diligenter eis inculcans, vt caſtitati ſtuderent: vbi etiam hęc ſubiungere ſolebat: Sunt quidam adeò mali dæmonis fraude occęcati, vt licèt flagitioſè viuant, illius ſacroſancti cibi & potus perceptione ſe purgari exiſtimẽt: ſed audiant illi prophetam dicẽtem:

Ierem. 11.

Quid eſt, quòd dilectus meus in domo mea facit ſcelera multa? Nunquid carnes ſanctæ auferent a te malitias tuas? itemque alium:

Malac. 2.

Operiebatis lachrymis altare Domini, fletu & mugitu, ità vt non reſpiciam vltrà ad ſacrificium, nec accipiam placabile quid de manu veſtra. Quiſquis ergò in ſordibus eſt, honorẽ habeat Deo, nec auſus ſit ad eius ſacramentum impudenter accedere, donèc pœnitentia expiet immunditiam ſuam.

Quorũdã temeritatẽ craſſãq; errorẽ caſtigat.

Accidit tum, vt ob vini penuriam quidam ex aqua vel alio potus genere ſacrificiũ offerrent. Quod vbi ille vir Dei comperit, tantam profudit lachrymarũ vim, vt corporis malam valetudinem contracturus videretur. Deindè multa obiurgationis ſeueritate eos caſtigans, qui id fecerant, friuolam eorum excuſationem, quòd vinum non haberent, prorsùs reiecit, & ne id porrò pręterirẽt, iuſſit ad ſe ſingulis mẽſibus duodenos venire preſbyteros, atque ex ipſius cella vinaria vinum accipere, & alijs diſtribuere.

CAP. XXVI.

Liberalitas eius in exteros.

CVm ſic autem paſtor egregius gregi ſuo innigilaret, nec illos quidem benignitatis & miſericordiæ ſuæ voluit expertes eſſe, qui aliorum præſulũ cura continebantur. Si enim quiſquã ex ijs indicaſſet ei, aliquẽ ſe vel in diuinis, vel humanis rebus pati inopiam, magno dolore animi affectus, & verbis & beneficijs eũ ſubleuabat. Quod cùm familiares eius ſępè moleſtè ferrent, dicerentq; vnumquenq; à ſuo Epiſcopo adiuuari debere: ille reſpõdebat: Eleemoſyna Græca dictio eſt, ſignificatq; miſericordiã, vel opus miſericordiæ, poſſuntq; eo nomine quæuis benignitatis opera compræhẽdi. Rectè enim ille opus exercet miſericordię, qui primò ſeipſũ ſibiq; ſubiectos in Deo placita conuerſatione non ſinit egere: deindè cõuenienter illi ſententiæ Apoſtolicæ,

Gal. 6.

Dum tẽpus habemus, operemur bonũ ad omnes: ſuos quoquè proximos nõ ceſſat adiuuare.

In annona caritate mira eius humanitas.

Cùm aliquãdò dira fames multos premeret, atq; ea cauſa infinita hominũ turba ad beatũ Vuolfgangum conflueret, ille accitis prępoſitis ſuis, iuſſit vt è longinquis regionibus venientibus tantũ frumenti darẽt, quantũ vellent: ea tamen cõditione, vt domũ reuerſi, dimidiam eius partem in pauperes erogarẽt. Nè autẽ diſpenſatores eo nomine munera acciperẽt, terribilibus eos adegit ſacramentis. Cõtigit tum, mercatores quoſdam cauſa frumenti coemendi illac cum alijs tranſire, vbi ſanctus præſul degebat. Hi igitur quædã magni precij vaſcula pro munere ei mittunt: quæ ille, vt erat tremendo vultu, accipi quidem iubet, ſed cibo potuque referta cum gratiarum actione remitti. Addito etiam frumento ea, qua diximus, ratione, hilares illos à ſe dimittit.

CAP. XXVII.

VT verò ſancti Epiſcopi humanitas & benignitas teſtatior fiat, quoddam eius factum memorabile annotabimus. Intra vrbem Ratiſponam ſemper apud eum pauperes morabãtur. Ex ijs ergò vnus in eius cubiculum ingreſſus, de cortina ad lectũ ei[9] appenſa partem non exiguam pręcidit, & ocyùs aufugit. Vidit id vnus è familia, eumq; inſecutus compræhendit: ſed quia flagellare eum auſus non erat, ad beatum virum adduxit. Hortabantur, qui aderãt, omnes, vt furcifer ille duriſſimè verberaretur.

Tuetur pauperẽ, qui ei furatus erat.

Sed vir pius, cui derelictus erat pauper, & qui pupillo ſemper eſſet auditor, quaſi rhetorẽ quẽdã illis repræſentãs, hominis ſuſcepit patrocinium, oſtẽditq; illos potiùs in culpa eſſe, quib[9] cubiculi cuſtodiẽdi cura eſſet demandata. Indè conuerſus ad pauperẽ: Quid ità, inquit, facere voluiſti? Ille tremebundus, diras plagas metuens, reſpondit ſe penuria veſtis adactum id feciſſe. nec teſte opùs erat, nuditate hominis ſermonẽ confirmãte. Tum vir Dei multa miſericordia permotus, omninò purgauit eum: Si benè, inquit, veſtitus fuiſſet, haudquaquàm hoc ſe furto obſtrinxiſſet.

A noſtra

A noſtra igitur liberalitate, licèt ſeriò, accipiat ueſtimenta: quòd ſi verò etiam veſtitus tale quid poſt hàc perpetrauerit, pœnas dabit. Iis verbis nō ſolum commotos familiæ animos ſedauit, ſed etiam ad præſtandas eleemoſynas eos incitauit.

CAP. XXVIII.

Diximus iam nonnihil de miſericordia, humanitate & condolentia beati viri. His ſubiungimus quædam, vndè poſsit animaduerti ingenii eius acumen in hæreticis cōfutandis. Sicut enim ab exordio naſcentis Eccleſię non defuerunt, quorum linguis malignus dæmon aduerſùs catholicam fidem oblatrando, loqueretur vanitatem: ſic diuina agēte prouidentia nec illi deſiderati ſunt, qui ſanctę fidei defendendam ſuſciperent veritatem. Itaque hæreticus quidam hac ratione conabatur euincere, verbum carnem factum non eſſe: Si verbum eſt, inquit, factum non eſt: ſi factum, non eſt verbum: pergebatque multa loquacitate id adſtruere. Contigit tū eò accedere beatum Vuolfgangum. Eum rogat Otho Imperator, vt reſpondeat homini. Ille, vt erat humilis & modeſtus: Monaſticum, inquit, habitum ferimus: contendere nobis non licet. Mox hęreticus maiori peruicacia repetit verba, quæ diximus. Tum vir Dei non ferens Chriſti iniuriam, cōpulſus ait: Quandoquidem non ſpiritali, ſed carnali curandus es pharmaco, dic mihi, Quid eſt Accidens? Ille arrogantiſsimè reſpondet: Accidens eſt, quod adeſt vel abeſt præter ſubiecti corruptionem. Rurſumque præſul, *Ecquid eſt, inquit, formarum accidens? ibi ille, diuino, vt credimus, iaculo confuſſus, obmutuit. Epiſcopus verò ab Imperatore & aliis rogatus, licèt multùm recuſaret, quòd impeditiori eſſet lingua, ſuccinctè expediuit: Accidens, inquit, eſt quadriforme. Vnum, quod nec accidit, nec recedit, vt incuruum aquilæ roſtrum. Alterum, quod accidit & recedit, vt ſomnus & ſaturitas. Tertium, non accidit quidem, ſed tamen recedit, vt infantia & pueritia. Quartum, quod accidit, nec recedit, vt ſenectus & canities. Ita ergò filius Dei, qui eſt virtus & ſapientia Dei patris, cui nihil eſt impoſsibile, quaſi per accidens inſeparabile induit humanitatē, non amittēs diuinitatem. Sed eiuſmodi, oculis fidei contuenda ſunt. Vt enim B. Gregorius ait, Fidés non habet meritū, cui humana ratio prębet caperimentum. His atque aliis ſalutaribus verbis vir ſanctus adeò condiuit corda audientium, vt ille filius Belial pro errore ſatisfaciens, ab egregio doctore veniam petierit. At ille promptior ad ignoſcendum quàm vlciſcendum, mulctam ei irrogauit, & nè prophanum illum ſermonem vnquàm iteraret, ſub Chriſti teſtificatione & ſub anathemate ei interdixit.

Hæretici inepta ratiocinatio.

** legendū uidetur, Sed quotuplex eſt accidens,*

1. Cor. 1.

Corrigit vir ſāctꝰ loquacem hæreticū.

CAP. XXIX.

Hoc loco etiam dicendum nobis videtur, erga Boemorum gentem vt ſe geſſerit. Erant Boemi tum recèns ad fidem traducti, & dęmonū ſimulacra abiecerant illi quidem, ſed tepidè: vt verò colenda eſſet Chriſtiana religio, quandoquidem paſtore deſtituti erant, prorſùs ignorabant. Rogabant tum Othonem Imperatorem, qui diuinæ religionis erat cultor præcipuus, clariſsimus Dux Henricus & alii fideles, vt quod apud illam gentem inchoatum eſſet, pro Dei amore regia authoritate abſoluendū curaret. Ille tam ſanctis precibus libenter annuit, ſed quòd Boemia ad Raptiſponenſis Eccleſiæ parœciam pertineret, nihil abſque eius Epiſcopi cōſenſu effici potuit. Miſit igitur Imperator legatos ad Epiſcopū, orans vt pro parœcia acceptis prędiis, ipſi liceret in Boemia Epiſcopum curare inſtituendū. En nuncio accepto exhilaratus vir Dei, cum ſuis proceribus deliberauit, quid eſſet Imperatori reſpondendum. Illis dicentibus, nè precibus eius conſentiret, reſpondit vir beatus: Videmus precioſam margaritam in huius prouinciæ humo recōditam, quā nos nō comparabimus, niſi diſtractis rebus quibuſdam. Itaque audite, quę dicturus ſum: Equidem & me & mea omnia libens impēdo, vt illic domus Dei, corroborata Eccleſia, ſtabiliatur. His dictis, renunciauit Imperatori, ſe aſſenſurum precibus eius. Cumq; tempus permutationis adueniſſet, tam promptum ſe exhibuit, vt priuilegium ipſe compoſuerit.

Boemi in religione rudes adhuc.

Boemis cōſentiente viro Dei datur Epiſcopus.

CAP. XXX.

Prophetię ſpiritum ei non defuiſſe, vel ea lis ſolis ſatis conſtat, quæ de præſtantiſsimi Ducis Hērici liberis prædixit. Cùm enim ad eum ob impertiendam benedictionem, vt crebrò ſolebat, adductus eſſet, ſpecioſiſsimam eius prolem Henricum, qui poſteà Dei nutu factus eſt Imperator, Regem appellauit, fratrem eius Brunonem vocauit antiſtitem: ſororem eorum natu maiorem, Reginam: minorem, quā ipſe baptizauit, & de ſacro fonte ſuſcepit, Abbatiſſā nominauit. Hæc verò, & multa alia, quæ ab ore eius accepimus, ſic eueniſſe videmus, vt ab illo prædicta ſunt. Alio tempore cùm vir ſanctus ſub veſperā in pagum Eglolfeshaim veniſſet, per legatū ſuū iuſsit indicari, ii qui in vicinis locis confirmari vellent, vt quāprimùm ad ipſum accederent. Legatus mox exequi iuſſa volens, feſtinat ad ſternendū equū ſuū. Eū verò ablatū cernens, incredibili cœpit mœrore affici, neſciens quid ageret. Cupiebat.n. ocyùs efficere, qđ iuſſus erat: ſed aberat facultas, cùm nec ſpes affulgeret alterius obtinendi equi, nec vires ſuppeterent, vt pedes tam breui temporis ſpatio id, quod Epiſcopus mandarat, conficeret, maximè quòd humus imbribus immodicis irrigata, difficile præberet eūtibꝰ iter. His ille anguſtiis aliquandiù agitatus, tandèm cōcepta in Deū fiducia, ſtatuit pedes exequi, qđ Epiſcopus pceperat. Cùm igitur in obſcura nocte huc illucq; graderetur, & in via lutulēta ſępiùs laberetur, ità exclamauit: Miſerere mei Dñe, miſerere mei, & tu mi domine Vuolfgange, attendens quantū laboris perpetior, dum tua iuſſa capeſſo. Cūq; identidē hæc repeteret gemebundus, uidit cōminùs caballū quendā, freno & ephippio inſtructū, adſtare. Exiſtimans aūt illū non ſine aliquo ſeſſore illic obſiſtere, diligenter circūſpexit: nū quis illic adeſſet: ſimul ēt exclamans, vt ſi quis adſit, ſeſe declaret. Sed cùm diù clamanti nemo reſpōderet, conſcendit equū, & ſui Epiſcopi iuſſa executus eſt. Altera luce multis ad percipiendam ab Epiſcopo confirmationē conuenientibus, inuentum equum legatus omnibus oſtendit, diligenter inquirens, quis eius herus eſſet. Sed neq; tunc, neque poſteà repertus eſt vllus, qui eū ſuū eſſe diceret. Indè verò colligebant tum legatus, tum alii, quāta diuinitùs eſſet collata gratia B. Vuolfgāgo, qui ipſum inuocantes etiam abſens adiuuare poſſet.

Prophetica S. Vuolfgang. prædictio.

Hic apparet Authorē huiꝰ hiſtoriæ uixiſſe B. Vuolfgā. ætate.

Vide illuſtre miraculū, dū īploratur adhuc uiuēs et abſens Epiſcopus.

CAP. XXXI.

Cvm Otho ſecundus Imperator ob illatā ipſi iniuriā, Franciam hoſtili animo & manu ingreſſus, Luteciā vſq; perueniſſet, in reditu ad fluuiū quēdam peruenere, cuius aquæ intumuerāt, ità ut multi illic ſubmergerentur. Vbi verò beatus antiſtes cū ſuis eò peruēnit, tam pręſenti periculo commotus, ſuſpexit in cælum, & tum ſibi, tum ſuis benè precatus atq; benedicens, iuſsit ſuos incunctanter trāſire flumē. Sed illis adhuc cūctantibus, & Frācis interim à tergo acriter inſtātibus, ille primus in nomine Dñi, quod ſemper in eius verſabatur ore, fluuiū ingreſſus, ſuos animauit, nec quiſquam eorum ullum ea pertus eſt periculum. Tum uero omnes id admirantes,

Per flumen cum ſuis illæſus trāſit.

ſus, præ gaudio io Dei laudes eruperoor. Sed vir humilis, nè id i publicũ efferrẽt, obniaè eos rogauit.

CAP. XXXII.

Aliud hic eius ſubiicim⁹ factũ memorabile, vndè ſubditi diſcant parère præpoſitis ſuis. Cùm aliquandò de diuioa religione ſuo more neceſſaria quædam conferret cum clericis, vnos ex illis (Buſſo is dicebatur) parùm cautè reſpondit. Cui vir ſanctus ex uaturali habitudine ſubiraſcens, ei dolorem oculorum imprecatus eſt. Moa ille grauiter doluit oculos: ſed cùm poſteà eum ſanctus vir in choro ſedeurem videret operto capite, vt ſolent qui ex oculis laboraot, miſericordia motus, accedit ad eum, rogat quid moleſtiæ patiatur. Ille dicit ſe malè habere in oculis, & humiliter eius beoedictiouẽ expetit. Miſertus ergò eius vir pius, oculos ei⁹ coofignat, & dolor omnis abſcedit. Sed nè ea res diuulgaretur, tãquàm remedii cauſa iuſsit eum faciem abluere.

Sanat diminit⁹ maleficiatum.

CAP. XXXIII.

Sedente quandoquè beato Epiſcopo apud cęmentarios in S. Pauli monaſterio, mulier quædam dæmoniaca ad eum adducebatur. Ea ſimulatquè in ei⁹ couſpectum venit, humi collapſa, cœpit miſerandũ in modum diuexari. Tum vir ſanctus ſuſpirãs, ait ad eos, qui illi aderant: Si quidem digous ego eſſem quippiã ab omnipotente Deo impetrare, oihil propenſiùs ab eo peterem, quàm vt hoc plaſma ſuũ uelit à mali dæmonis iuſeſtatione liberare. At uos hoc illis relinquentes, qui digni ſunt, uel pſalmos aliquot præ commiſeratione interim depromamus. Moa cœpit dicere pſalmos quoſdã, & pro illa muliera ſupplex orare. Illa verò taoquam dormiens iacebat, ſed ità tamẽ, vt membris omnibus contremiſceret. Abſolutis precibus, dicit ad circuoſtantes: Domùm illã hioc abducite, &, ſi poſsit capere, cibũ illi offerte. Parent illi, comedit illa, & mox reſtituitur ſibi. Alia quoquè dæmoniaca ei oblata eſt: ſed ille humaoam gloriam ſugiens, ait ad eos, qui illã adducebãt: Cur ægrotos veſtros ad me apportatis? Ducite eam in templum, & orate pro ea: fortaſsis Dominus exaudiet vos. Ducunt illi eam iu eccleſiam, ſed quia hora opportuna eſſet offerẽdi ſacrificii, ipſe illos ſecutus, Miſſam celebrauit. Peracto ſacrificio, omnes, dempta illa dæmoniaca, exierunt è templo: at tamen unus è capellanis, clàm ſe abſcondit, ſcire volens, quid vir ſanctus acturus eſſet. Ille uerò poſt breuem orationem cœpit egredi. Tum illa dæmoniaca, ſuo more debacchaus, ei ſe oppoſuit. At ille Dño confidens, tanquàm percuſſurus eam, brachium extẽdit, clàm interim dicens, Exi, nequiſsime. Mox, vt ſaſſus eſt ille, qui vidit, intolerabilis extitit fœtor, & mulier confeſtim liberata cecidit, & Deo gratias egit. Porrò S. Epiſcopus egreſſus foràs, dixit mioiſtris: Fœminam hanc quamprimùm è templo educite, &, ſi velit, cibum ei præbete, pariterq; dicite, nè ſit auſa accedere. Qua re ſatis declarabat, quàm operè oẽm iuanem gloriã declinaret, malẽs interdùm quandã præ ſe ferre aſperitatẽ, quàm ſe hominibus veoditare.

Eccè modeſtiã ſancti viri, in curanda dæmoniaca.

Aliam curat dæmoniacam.

Itẽ aliã.

Eccè quã declinarit humanã gloriã & hominũ laudẽ.

CPA. XXXIIII.

Nec hoc prætereundũ putamus, qood eios accidit Vicedomino, cuius ſuprà quoquè meminimus. Præcipua ille beati viri familiaritate fruebatur, neque id immeritò, quippè qui cum multo fidei profectu ei ſe obſequioſum præberet. Cùm ergò ille eſſet iu vrbe quadam æſtiuo tempore, tonitrua & fulgura extiterunt iotantùm, ot etiam ipſe B. Epiſcopos & qui cum illo erant, terrore affecti, multo ſpecandi ſtudio ſeſe communirent. Intereà ſæuiente ea tempeſtate, tam immanis quidam fulguris ictus inſonuit, vt eius, in quo erant, domicilii murus magoa ex parte ſcinderetor. Ea re adeò exanimatus eſt Vicedominus, vt, qui illic aderant, eum aut mortuum putarent, aut ilicò moriturum. Pręſul autem apprę̃henſa manu eius, erexit eum, admonens vt viriliter ageret, & couſortaretur in Domino. atque ità ſemiuiuũ reſtituit ſanum. Is ipſe Vicedominus poſteà ſereniſſimi Regis Henrici opera, factus eſt Magdeburgenſis Archiepiſcopus.

Author vocat Vuolcmopolt, ſi non eſt mendum in ſcriptura.

Penè exanimis, reſtituitur ab Epõ.

CAP. XXXV.

In Rubilocenſis Eccleſiæ territorio quidã diurno vexatus morbo, integro ferè snno cibũ omnẽ faſtidiuit, ità vt alimẽta ſaluti reparãdæ accommoda percipere non poſſet. Miſit igitur nuociũ ad beatum Vuolfgangum, petens obniaè ab eo remedium aliquod ſibi adhiberi. Sed vir Dei oĩnò recuſauit, dicẽs ſe lõgè meritis inferiorẽ, quàm ut tale aliquid poſſit efficere. Interim dũ & popularẽ vult vitare aurã, & hoiem adiuuare cupit, tanquàm pro aliis cauſis offert Miſſæ ſacrificiũ, & per fidelẽ presbyterũ ægroto illi Dominicũ corpus trãſmittit. Quo ille percepto, paulùſpèr obdormit; deindè cibum potumq; cùm accepiſſet, rurſùs ſomno corripitur: ſicque & mẽtis & corporis recuperata ſanitate, gratias agit Deo, ac deincèps incolumis permanet. Hìc ſi ego cõmemorare velim, quàm multi, quibus ille manũ impoſuit, quique benedictum ab eo panem guſtarunt, à morbis curati ſint, tędium fortaſsis lectori allaturus ſim. Iis igitur omiſsis, ad eius è vita exceſſum tranſeamus.

Mira cantione ſanat morbidum.

Multa eius miracula

CAP. XXXVI.

Igitur poſt multa pietatis & iuſtitiæ opera, quibus Deo placere contendebat, & ſuam gubernare Eccleſiã, venerabilis præſul Ratiſponæ manẽs, rerom neceſsitate poſcente, ad Oriẽtalem Bauarię regionẽ decreuerat proficiſci: ſed febri correptus, eã corporis malã valetudinẽ vigiliis, precibus & ieiuniis, tanquàm futurorũ præſcius, ſtuduit anteuertere, ità vt, quicquid habere poſſet, per manus pauperum in Chriſti gazophylacium tranſmitteret, precibusque ſedulis Domioo vitæ ſuæ exitum cõmendaret. Indè per Danubium proficiſcens, vbì ad eum peruènit locum, quẽ *Puppiugã uocant, vlteriùs progredi non potuit, quia iam tempus reſolutionis eius inſtaret. Cũque diuinitùs intelligeret citò euentura, quæ olim io viſione ei prędicta fuerãt, iuſsit ſe deferri in beati Othmari oratorium, quod illic erat, & ante eius arã depoai. Id cùm factũ eſſet, nonnihil coonaleſcẽs reſedit, primumque per cõfeſsionem ſeſe expiauit: deindè omnes, qui aderant, de fide, ſpe & charitate ſectanda, luculenta oratione admooẽs, eos, oẽsque ipſi cõmiſſos, cũ ſuſpiriis ab imo pectore adductis, Deo & ſanctis eius commendauit. Pòſt accepto uiatico, humi ſe proſtrauit. Cumque æditui & cubicularij eius, omnes è templo, præter eius familiares, vellent eiicere, vir Dei illos prohibuit, aitque ad eos: Aperite oſtia, nec quenquam ingredi volentem excludite. nos enim mortales homines, non niſi malefactis erubeſcere debemus. Mortis autem debitũ neceſſariò ſoluẽdum nobis eſt. Itaque cùm et Chriſtus ipſe, qui nihil morti debuit, penè oudus i Cruce mori non erubuerit pro humani generis ſalute, adſpiciat quiſque in morte ooſtra, quid reformidare & cauere debeat in ſua. Deus uerò pius & bonus miſereri digoetur & mei miſeri peccatoris, nuoc mortẽ obeũtis, & omniũ id cũ timore & humilitate adſpectantium. His dictis, reuerenter oculos clauſit, & tanquàm ſopori ſedans, in pace quieuit, animãque feliciſsimè in cælũ tranſmiſit, pridiè Calendas Nouembris. Manè alterius diei exequias funeri apparantes, angi animis cępère, vndenàm poſſent obtinere Epiſcopum aliquem, qui funus celebraret: Et eccè commo-

Sub mortẽ oĩa ſua confert in pauperes.

*for *Bopfingen.*

Recipit viaticum corporis Chriſti.

Suauiter trãquillè reddit domino ſpiritum.

modum ſuperuenit Hartuuicus Salisburgenſis Epiſcopus, & Aribo Comes, vir Dei inter laicos clariſſimus. Eos aduenturos nocte ſuperiori beatus Vuolfgangus ſignificarat, poſt longa ſilentia & quandam morbi remiſſionem, ad adſtantes ſubitò dicens: Repurgate domum, præparate hoſpitium: uenient.n. hodiè ad nos hoſpites boni. Vera autem me dicere hoc ſigno cognoſcetis: Nauis, qua vehebantur bona Hartuuici Archiepiſcopi & Aribonis præfecti, in Danubio naufragium perpeſſa eſt: ſed Dei benignitate homines ſeruati ſunt, iidemq́; domini mox poſt obitum meum huc accedent. Hoc quidem factũ eſt, & ab illis ipſis & multa populi fidelis turba ſacrum corpus ſeptimo ab obitu eius die Ratiſponam honorifice eſt translatum. Vbi cum ad ſanctum Petrũ eſſet exceptum, & vigiliarum Miſſarumque celebrationibus anima Deo commendata, admodùm reuerenter corpus per cuncta vrbis monaſteria circuntulere, ad extremum illud inſerentes in cœnobium beati Emmerammi, quem, dũ in humanis eſſet, præcipuo honore habuerat. Ibi Miſſarum ſolenniis & exequiarum officiis ritè peractis, præclarè atq; honorificè tumulatum eſt. Fuit vir ſanctus ordine* duodecimus Ratiſponenſis Eccleſię Epiſcopus. Poſt eius obitum multis Dominus miraculis declarauit, eum ſe collocaſſe cum principibus populi ſui.

Hartuuicus Eps Salisburgenſis.

Transfertur ſanctũ corpus eius Ratiſponam.

In hoc numero mẽdum eſſe ſentio.

CAP. XXXVII.

EOrum autem miraculorum quędam nõ ſunt in ſcripta relata. Quæ autem fidelium relatione comperta ſunt, ex iis nonnulla referemus. Hoc verò inprimis dicendum venit, cùm prouinciales vnà cũ ciuibus Ratiſponenſibus meliorem atque auguſtiorem vellent baſilicam conſtruere, (prior enim ex lignis condita erat) & iam muri extruerentur, quendam eum adductum eſſe dæmoniacum, eumque artifices miſericordia permotos, in eo loco, vbi ſanctus præſul ſpiritũ exhalarat, proſtrauiſſe, moxq́; eius meritis curatum eſſe. Deindè verò locũ illum à diuerſis malè habentibus frequentatum, multosque ſanatos eſſe.

Dæmoniacus liberatur.

CAP. XXXVIII.

HOmo quidam pauperculus, ob multa admiſſa flagitia in vtroque brachio circulis ferreis cõſtrictus, quæ res acerrimos quotidiè dolores ei afferebat, cùm multa ſanctorum loca ob eos tollẽdos dolores & crimina expianda adiiſſet, tandèm S. Adelberti meritis vnius brachii ferreo ligamine eſt abſolutus: alterum verò ablatum eſt ei, Ratiſponæ ad B. Vuolfgangi monumentum oranti.

Ferrea ligamina diſſoluuntur.

CAP. XIXXX.

HEnrico Regi, antequàm eſſet Imperator, ſanctus Vuolfgangus apparuit dormienti. Videbatur ille ſibi in ſancti Emmerammi eccleſia eſſe, atque orãdi cauſa beati Vuolfgangi adire ſepulcrũ, ibi verò Deum & ſanctum Vuolfgangum orans, uiſus eſt ſibi videre eum adſtare, & hunc in modũ ipſum appellare: Adſpice diligenter characteres in muro, qui eſt apud tumulum meum, exaratos. Vidit ille, nec aliud legit, quàm, Poſt ſex. Expergefactus verò, ſummoperè incumbebat in earum dictionũ apprehendendam ſignificationem. Primùm igitur ſuſpicatus ſe poſt ſex dies moriturum, multa largitus eſt pauperibus. At ſex euolutis diebus, cùm nihil in corpore ſentiret moleſtię, ad ſex menſes pertinere arbitrabatur, tumque ſe obiturum credebat. Sed neque tum malè ſe valere ſentiens, ad ſex annos earũ dictionum ſignificationẽ retulit. Porrò autem etiã ſex annis iam exactis, ſeptimo anno à Pontifice Maximo Imperator vnctus eſt. Atque tum demum animaduertens, quid ſibi ea verba vellent, gratias egit Deo & beato Vuolfgango, qui ipſi reuelare dignatus eſſet ea ſe dignitate potiturum.

Viſio S. Henrici Imperatoris.

Fit Imperator Romanus inungitur.

CAP. XL.

CAecus quidam apud beati Vuolfgangi ſepulcrum diutiſſimè orans, repentè lumen recepit. Alio tempore mulier ęgrota ſpe ſalutis obtinendę à ſuis deportata eſt in beati Emmerammi martyris eccleſiam. Vbi cùm illa ad ſanctorum aras reptando potiùs quàm incedendo, ſedulis precibus eorum expeteret ſuffragia, tandèm vel labore, vel morbo defatigata, apud beati Vuolfgangi tumulum humi reſedit. Cumque & animo & corpore depreſſa, eius meritis & precibus ſibi peteret opem ferri, ſubitò contracta membra ſoluta ſunt, tantaque vi ſeparata, vt ſanguis indè in humum dimanaret. Primùm igitur territa mulier, exclamare cœpit præ timore: deindè exiliens ſana, gratias egit Deo & beato Vuolfgango. Aliud quidam grauiſſimè laborans, orandi cauſa venit ad beati Emmerammi ædem. Cumque diù pro ſui liberatione rogaret, ſanctorum merita implorans, tandèm iuxta beati Vuolfgangi tumbã felici oppreſſus ſomno, virum quendã ſtatura procerum & canitie venerabilem, adſtantem videt, eũq; ſibi audit dicentem: Quid tu hic agis, aut qua cauſa huc veniſti? Reſpondet ille: Miſer ego, mi domine, huc aduẽni ſalutis impetrandæ cauſa, qua multos iã annos careo. Tum heros venerabilis virga paſtorali, quam tenere videbatur, eum attingẽs: Surge, inquit, ocyùs: ſanus enim effectus es. Confeſtim ille, qui iam exanimis ferè iacebat, per merita beati viri morbo liberatus exiliit, & præ gaudio clamitãs, qua poteſt virium facultate, Deum & ſanctum Vuolfgãgum laude & prędicatione effert.

Cæcus recipit lumẽ.

Cõtracta ſanatur.

Aliud æger curatur.

SERMO DE TRANSLATIONE eiuſdem ſancti Epiſcopi, ab alio quodã editus: cuius ſtylum non mutauimus. Eſt in antiquis MS. codicibus.

PRÆSENTIS diei feſtiuitas ad virtutum nos accendit gaudia. Hodiè namque beatus pater Vuolfgãgus de terra leuatus, & inter ſanctorum numerum adſcriptus, pietati radicare & fructificare virtuti nos admonet: vt de terra, cui dictum eſt, Terra es, & in terram reuertèris, liberati, vilitate ſuadente, amore cogẽte, humilitate leuante, labore comitante, virtute ducẽte, ad ſpirituales beatitudinis ęternæ mãſiones peruenire mereamur. Nos enim non impedit poſſibilitas, ſi plena tantùm charitatis nos excitauerit uoluntas. Hodiè de mortuis ad uiuos rediit, qui mortuis nunquàm, ſed viuis, ſtuduit operibus. Rediit ex mortuis uiuus. Viui, gaudete. reddidiſtis enim ex veſtro numero, qui uiuẽtium iurè magnificatur obſequio. Sed qui mortui? Precioſa, inquit Dauid, in cõſpectu Domini mors ſanctorum eius. Hodiè in columna nubis & in flamma ignis de terra Aegypti beatus pater Vuolfgangus tranſiit, cùm de ſepulcri tenebris & de corruptionis anguſtiis exiens, inter cæleſtes nubes, & igne fornacis cõprobatos, corpore ac ſpiritu conſors inuentus eſt. Hodiè terram repromiſſionis intrauit, quandò de ſepulcri anguſtia terram repetebat uiuentium, iure poſſidẽs hęreditario plagam, quam proſtratis viriis, per virtutis obtinuit victoriam. Hodiè Ierico deſtructa, locũ habitationis uerus intrauit Iſraelita, cùm defectu totius diſciſſo corporis, corpus poſſidet locum lucis. Si reuerenter attenditis, totius ſanctitatis lętabũda ſolẽnia beatus pater Vuolfgangus præſenti die nobis repræſentat.

Gen. 3.

Pſal. 115.

Ioſue 6.

Natiui-

Natiuitas eſt, cùm terræ viſceribus refuſus, ad lumē de tenebris renaſci meruit. Circuncisio eſt, cùm in conſolatione multorum, vnum corpus reliquiarum inciſum eſt. Apparitio eſt, quia poſt multa temporis interualla ſanctum hodiè mundo corpus apparuit. Purificatio eſt, quia manibus pontificalibus membra lota, nitori æterni purificationem conſecuta ſunt. Cœna eſt, quoniam ad ſe ſuſpirantium tranſlatus hodiè refecit deſiderium. Paſcha eſt, eo quòd de mortuis tranſierit ad viuos. Aſſcenſio eſt, quia de inferioribus terræ viſceribus, ſancti altaris ſummitatem aſſcendit. Paradiſus eſt, cùm tam dilectę ſolēnitatis gaudio diuina nos hodiè conſolata ſit pietas. Tantæ quippè ſolennitatis accendamur lætitia, vt deuota Domino præparemus ſeruitia.

Iona. 1.

Rediit ad memoriam beati Ionæ prophetæ mirandum venerandumq; eaemplum, quemadmodùm in mare proiectū piſcis ille deuorator abſorbuerit. Deoque poſteà iubente, ventris infernalis ſepulcrum mortuum reddiderit. Quid hoc, quæſo, docet eaēplum? Vuolfgangus, eſt iſte deuoratus, quem communis naturæ cetus, mors ſcilicet naturalis, abſorbuit ad tempus: ſed hodierna die, Chriſti volente gratia, mūdo vir ſanctus ex vētre terræ redditus eſt. Ad tempus enim inter mortuos virtute viuum retinēs, multis hodiè ſarculorum ictibus iuſtas iniuſtæ præſumptionis pœnas dedit.

Gen. 49.

S. Leo Papa eleuat ſacrū corpus S. Vuolfgangi.

Hodiè patriarchæ Iacob benedictio dedit effectū cùm leonis de tribu Iuda catulus Leo Papa ad prædam aſſcendit, & Leoninis effuſum manibus beatū Vuolfgangum, deprædato tumulo, lætus victor trāſtulit. Tranſtulit confeſſor confeſſorem, ſacerdos ſacerdotem, Papa pōtificem, pius pium, dilectus Deo compatem. Victor victorem terrenorum tranſtulit: iacentem in tenebris luci reddidit: quia veræ lucis eum amatorem nouit. Dat alter alteri teſtimoniū: ille diligens leuandum, ille leuatorem.

for. venerantur.*

Memoriam igitur tanti taliſq; patris* venerātes, agendam eaemplorum eius lumine, luceatq; cordibus noſtris virtutum eius radius: vt ne ſentiam corpore interſimus tantæ ſolennitati, ſed & mentis intentione. Hortetur etiam hodiernæ feſtiuitatis nos amor & timor. Amor pro patre, quia de eius gloria gaudemus: timor pro paſtore, quia pietatis præcedētem greſſibus, nullis meritorū aſſequimur veſtigijs. Laudemus eum, qui fecit illum laudabilem: quodq; ipſe dignis conſecutus eſt meritis, & nos eius precibus aſſequamur, præcedentis inſiſtentes veſtigijs. Attendamus eacitantē, qui dicit: Eaurge qui dormis, eaurge à mortuis, & illuminabit te Chriſtus. Quam vocem quia beatus pater Vuolfgangus non ſurdus auditor audierat, ſed cordis oculos à ſomno acedię manu ſolicitudinis caſtigabat, à mortuis exurgens operibus, vitę immortalis particeps effectus eſt.

Epheſ. 5.

Et nos quoquè tanti patris accenſi exemplo, torporem negligentiæ ſpernentes, ſanctarum vigiliarū ſtudijs inſiſtentes, illuminationem cæleſtem crebrò cordis impetremus clamore. Peccator es? clama, vt ſalueris. Iuſtus es? clama, quò ſalueris. Tribulatus es? poſce leuamen. Securus es? gratias age. Non ſit tēpus, quod vacet negligentiæ: ſed inſumatur labor cōtinuus pijs operibus, & in omnibus, quæ agimus, laudetur Dominus. Sit nobis ante oculos labor pij patris: ſit ante oculos merces laboris. Suo nanque corpori non pepercit, vt animam ſaluam faceret: & delicias paruipendens corporeas, ſocietates promeruit Angelicas. Iſte labor, merces iſta: felix labor, & merces felicior. Aeſtimate ergò, quanti ſit apud Deū meriti, qui vt patefaceret dignitatē, quam in cęlo habet eius anima, terrā de terra leuari voluit laudis gratia.

Nullū tēpus ocio tranſmittendum.

HISTORIA SANCTAE NOITburgis virginis, ex quodam egregio MS. codice per F. Laur. Surium alio ſtylo ſuccinctè deſcripta.

31. Octob.

Iſte Pipinus ſuit Caroli Martelli pater.

FVIT apud Francorum gētem Pipinus, Anſigiſi Ducis filius, equitum magiſter, ſiue, vt tum dicebatur, Maior domus. Is in matrimonio habuit fœminam nobiliſsimam Plectrudem, ex qua ſuſcepit duos filios, Drogonem, quem Campanis Ducē dedit, & Grimoaldum, quem regiæ aulę præfecit, vt is quoquè ea cauſa Maior domus ſit appellat* Cùm autem animū ad Alpaidem pellicem adiecisset Pipinus, Plectrudis eius legitima coniunx cum multis opibus Coloniam Agrippinam ſe contulit, atque illic in honorem ſanctiſsimæ matris Dei inſigne virginum monaſterium condidit, idemque ampliſsimis muneribus auxit & dotauit, cum nepte ſua Noitburge virgine religioſè & piè uiuens. Quam quidē virginem Noitburgē cùm illa ſanctè inſtitueret & educaret, filij eius Drogo & Grimoaldus volebant puellam cuidam nobili deſpondere, niſi morte impediti eſſent: alter quidem febre abreptus, alter à Rangario quodam, apud aram S. Lamberti orās, crudeliter interfectus.

Plectrudis extruit Coloniæ virginum monaſterium.

Grimoaldus interficitur.

Sed quod illi facere non poterant, cognati virginis exequi conſtituerunt. Id verò vbi illa apud materterā ſuam Plectrudem degens percepit, prorsùs abnuit: mortaleſque ſponſos omnes faſtidiens, totā ſe ad precandum Dominum contulit: confidensq; ſermoni eius, quo ait, Quodcunque petieritis patrē in nomine meo, hoc faciam: obnixè illum rogauit, vt priùs ipſam à vita tolleret, quàm ſineret uim à cognatis perpeti. Magna ſanè & eximia virtus in tam delicata & nobili puella, vt florente ætate, Chriſto immortali ſponſo, cuius ardebat amore, regnū mūdi & omnem eius ornatum atque oblectamenta longè poſthaberet, Chriſtuſque ei vita eſſet, & mori lucrum. Nec deſuit Chriſtus deprecanti, qui nūquàm deſerit ſperantes in ſe: ſed incontaminatam atque ſanctiſsimam animam eius ea huius vitę laboribus & anguſtiis ad ſe in ſuum regnum celeriter euocauit. Porrò ipſum etiam eaanime corpus, cohoneſtauit inſigni miraculo, duobus luminaribus, altero ad caput, altero ad pedes eius diuinitùs ardētibus: fortaſsis ſignificare uolens, quàm illa fuiſſet intellectu excellēnter illuminato, & affectu repurgato. Solet enim in diuinis literis per caput intellectus, per pedes affectus accipi. Ad tam diuinum autem & inuſitatum ſpectaculum populus frequens vndiquè accurrit, & pleriquæ eius materteræ illud indicarūt.

Iohan. 14.

S. Noitburgis impetrat à Chriſto corporis ſui diſſolutionem.

Ea verò cum ſuis aduolat, videre cupiens tantū miraculum. & lętatur quidem ſingulari Dei beneficio, ſed non minùs dolet tam repentino ſanctæ ac Deo dilectæ virginis deceſſu. Manant ab oculis lachrymæ, rebus planè contrarijs, gaudio & mœrore eas exprimentibus. Accedebat certè nouus hic dolor ad ſuperiores eius calamitates multinariaſq; afflictiones, orbitatem mariti Pipini & duorum filiorum Drogonis & Grimoaldi. Vnicum ſolatium in Noitburge relictum videbatur, quod cum illa eatincta pariter ablatum eſt. Sed probabaream Dominus, ut ſolet electos ſuos. Porrò autem Colonienſes ciues, diuulgato eo, quod diaimus, luminarium miraculo, ità vt par erat, ſacrum virginis corpus honorabant vigiliis, precibus, & accendendis luminibus. Cumque ad templum deportaretur, magna acceſsit

Colonienſiū ſtudiū erga ſacrū eius corpuſculum.

populi

populi ſreqnẽtia, cõgruis & debitis officiis illud ꝓſequens, vt opportuna eius ſuffragia impetraret.

Accidit tum res admiratione dignisſima. Cùm enim inter ſacri funeris exequias, alterius defuncti cadauer in templum inferretur, & iuxta eius feretrũ deponeretur, vt præclara virginis merita elucerẽt, ad vitam defunctus ille rediit, palàm affirmans ſe ſanctæ Noitburgis meritis & precibus à mortuis excitatum. Quæ res omnibus non immeritò ſummæ admirationi fuit, coegitque eos laudare præpotentem Deum, qui eſt mirabilis in ſanctis ſuis. Celebratis funeri eius exequijs, in beati Petri Apoſtoli eccleſia coram ſummo altari corpus humatum eſt. Creſcentibus indè ad tumulum eius miraculis, tam celebre nomen eius effectum eſt, vt illa eccleſia ſanctæ Noitburgis à Colonienſibus diceretur. Floruit ſacra virgo anno Chriſti plùs minùs ſeptingenteſimo. Poſteà autem virgineum corpus eius trãſlatum eſt in Carthuſiam Confluentinam, vbi hodieque reuerenter aſſeruatur, in laudem & gloriam Chriſti ſponſi virginũ & Virginis filij: Qui cũ patre & ſpiritu ſancto viuit & regnat in ſecula ſeculorũ, Amen.

Mortuus eius meritis redit ad uitam.

Transfertur corpus eius in Carthuſiam Confluentinam.

SS. GENESII Diaconi & Lucillæ filiæ eius, martyrium deſcribitur in geſtis S. Stephani Papæ, 2. Auguſti, Tomo quarto, quorum memoria 31. Octobris ab Eccleſia celebratur. Itaque Lectorem eò remittimus.

MARTYRIVM SANCTORVM Aniceti Comitis, & Photini fratris eius cum ſocijs, vt habetur in antiquiſſimo MS. codice.

Tardè hæc ad nos allata, debuerant poni 2. Septembris, ſuprà: ad vtilitatem autem Lectoris hoc loco imprimi curauimus.

CVM Diocletianus in ciuitate Nicomedia coram multitudine populorum Chriſtianis diuerſa genera tormentorum minaretur, ſi idolis non ſacrificarent: quidam Comes nomine Anicetus vir optimus, moribus & nobilitate generis præclarus, hoc modo Imperatori reſpondit: Minæ tuæ, Imperator, quas aduersùs Chriſtianos proponis, nullum nobis timorem faciunt, & omnia tormenta tua quaſi pro nihilo ducimus, nec ad cultum idolorum inclinamus. Quod audiens Diocletianus, & contumaciam uerborum ſuorum non ferens, iuſsit ei linguã præcidi, & poſteà neruis taurinis tamdiù cędi, donec eius viſcera nudarentur. Inter hæc tormenta martyr Chriſti vultum tranquillum portabat, & in conſpectu populi Chriſtum uoce magna prædicabat. Tunc Imperator furore repletus, iuſſit eum in theatrum portari, & ad eum fortiſſimum leonem mitti, qui currens ad ſanctum uirum, guttas quas facies eius diſtillabat ſuis pedibus leniter extergebat. Tunc ſanctus Anicetus exclamans, dixit: Gratias tibi ago Domine Ieſu Chriſte, qui me à dentibus huius beſtiæ liberaſti: deprecor te, vt in reliquo certamine auxilium dexteræ tuæ mihi porrigas, quò poſsim ſæuitiam tyranni vincere, & à te coronam accipere. Hac autem oratione fuſa, terræmotus magnus factus eſt, in quo ſtatua Herculis cecidit, & fanum ciuitatis corruens, plurimam multitudinem occidit. Quod audiens Imperator, iuſsit eum decollari. Sed ſpiculator volens eum decollare in terram corruit, & immobilis ſtetit. Videns hoc Diocletianus, dixit: Præparate rotam, & ignẽ ſubſternentes, eum deſupèr alligate, vt uelociter ſpiritum exhalet. Quo facto, ſanctus Anicetus dixit: Domine Ieſu Chriſte ſolue me de uinculo iſto propter circunſtantes, nè terroribus deficiant, ſed confortati contra tyrannum victoriæ coronam à te percipiant. Ad hanc orationem uincula deſtructa ſunt, & ignis extinctus eſt. Poſt hæc iuſſit ollam plumbo repleri & igne ſuccendi, & illuc ſanctum Anicetum proiici. Quo facto, uiſus eſt Angelus cum martyre in ollam deſcendere, ad cuius aduentum frigida facta eſt.

Septẽb. 2. Sæuit in Chriſtianos Diocletianus Imper.

Præciditur lingua S. Aniceti, & is neruis uapulat.

Obijcitur leoni, nec læditur.

Oratione ſtatuam Herculis, & fanum ciuitatis euertit.

Ab igne et liquefacto plũbo non læditur.

Eodem tempore frater ſancti Aniceti, nomine Photinus, cernens potentiam Chriſti circa fratrem ſuum, timore omni depoſito & paratus pro Chriſti nomine pati, de turba, ut fratrem ſuum deoſcularetur, cucurrit, & Imperatori dixit: Erubeſce idolorum defenſor, dij tui nihil ſunt, paratus ſum quoquè ipſe pugnam ingredi, ut ſimul uictoriæ coronam cũ fratre meo à Chriſto conſequi merear. Audiẽs hæc tyrannus, dixit: Percutiatur hic gladio. Spiculator autem cùm feſtinaret, ut eum percuteret, conuertẽs in ſe gladium, genua ſibi præſcidit, & in terram corruens expirauit. Imperator dixit: Mittantur in carcerem, donèc excogitem qua morte eos perdam. Igitur poſt tres dies Diocletianus martyribus ſibi præſentatis dixit: Nunc mihi conſentite. Si enim mihi conſenſeritis, honoribus & diuitiis uos ampliabo. Cui ſancti reſponderũt: Honores tui ac diuitiæ ſint tibi in perditionẽ. Tũc furẽs iuſsit candelas ad eorũ latera poni & poſteà lapidari. Adhuc impius ſæuiẽs iuſsit eos ad equos indomitos ligari, & ſic per diuerſa loca trahi. Cumque traherentur, ſe inuicèm confortabant. Dei autem potentia equi temperati ſunt, pedes ſanctorum ſoluti, & ad confuſionem inimici quaſi in carruco ſancti portarentur Deum glorificabant. Poſt hæc iuſsit carnes eorum ſale condiri & in cuſtodiam mitti. Triennio autem expectato, iuſsit publicas thermas per tres dies incendi, & illic ſanctos mitti. Poſt dies verò duos cuſtodes aperientes thermas, viderunt martyres ſine vlla læſione ambulantes. Diocletiano venienti ad thermas ſancti dixerunt: Nos in omni certamine victores ſumus. Tu autem confuſus, in Dei famulos pœnas excogita nouas. Tunc iuſsit magnum caminum fieri, quo poſſet multam turbam Chriſtianorum colligere. Quo præparato, Chriſtiani multi cum vxoribus & pueris ad martyrium currentes, clamabant: Vnum Deum colimus, Chriſtiani ſumus. In caminum igitur æſtuantẽ præcipitati, manus ad cælum leuantes, dixerũt: Gratias tibi agimus omnipotens Deus, qui nos per vnigenitum tuum ad iſtud martyrium congregaſti. Extẽde quæſumus manum tuã & ſuſcipe animas noſtras in æternam requiem, quam confeſſoribus præparaſti. Et hæc dicentes, animas Domino tradiderunt. Paſsi ſunt autem ſancti martyres Anicetus & Photinus cum aliis multis quarto Nonas Septembris.

Spiculatores uertiſſus.

Varijs tormẽtis cruciantur ſancti martyres.

In thermis ardẽtibus non læduntur.

Camino ignis expoſiti Deo animas reddidere.

FINIS.

DEO LAVDES ET GRATES.

A01147L630